
8
9 N
10

HORTVS PASTORVM

SACRÆ DOCTRINÆ FLORIBVS POLYMITVS.

AVTHORE R. D. IACOBO MARCHANTIO, oppidi Couuiniensis, Pastore & Decano, Sacræ Theologiæ quondam Professore.

Vnâ cum Candelabro, aliisque Opusculis eiusdem Authoris.

Nunc recens à mendis expurgatus, nouoque ordine dispositus, & in faciliorem methodum redactus.

STVDIO ET OPERA MICHAELIS ALIX, PAROCHI Ecclesiæ sancti Audoëni de Eleemosyna, Diœcesis Parisiensis.

Opus singulis animarum curam habentibus, Concionatoribus, seu Missionariis perutile ac necessarium. Sequenti folio numerus, & materia singulorum librorum indicabitur.

EDITIO OCTAVA, ET PLANE RECOGNITA.

CVM TABVLA NOVA; RERVM, VERBORVM ET Concionum in Euangelia, nunquam antehac edita.

PARISIIS,
Sumptibus MICHAELIS SOLY, viâ Iacobæâ, sub signo Phœnicis.

M. DC. XLIX.

Cum Priuilegio Regis, Et Approbatione Doctorum.

~~ADMODVM REVERENDO D. D.~~

Sto. VINCENTIO DE PAVLO

CONGREGATIONIS MISSIONIS Fundatori.

~~SVPERIORI GENERALI. S. PR.~~

onizato à Clemente xij. 1737.

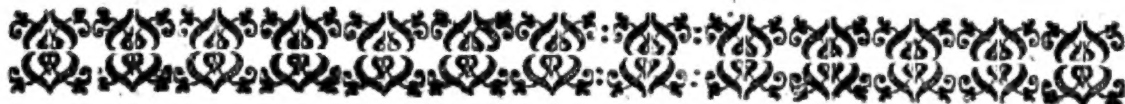

VBI primùm præstantißimi istius Horti flores odorem suum effudere, mira subito alacritate vndique exquisitus, & exceptus est: sicut & cætera eiusdem Authoris opera (Grauißimi nempè, & eruditißimi viri) quæ succeßiuè in lucem edita sunt. Ea tamen nescio qua quorumdam auiditate, nec vllius cõnexionis habita ratione, sed cumulatim huic Horto adiecta sunt. Velut si ad Hortum amplißimum plures alios Hortulos suis muris distinctos ac disiunctos accumules, quos quicumque videndi, ac fruendi cupidus, prius singulatim debeat transilire. Hos ego muros euerti, sicque tot Hortulos in vnum collegi: ac in regiones distinctas, apertasque areolas redegi: totumue opus ordini debito, rectaque methodo restitui; Adeò vt quod cuique maximè opus est propemodum occurrat ingredienti. Huius verò Horti tutor & Custos, quis futurus esset diu mihi non fuit inquirendum. Tu confestim occuristi hac tutela & custodia dignißimus: non modò ex eo titulo quod & Mißiones agentibus, simul ac ipsis Pastoribus opus hoc pariter aptißimè conueniat: sicut enim hi gregi inuigilantes ex ipso facilè depromunt, quæ Christus Ouiculis suis, pabula sanis, remedia languentibus subministranda precepit, ita etiam isti adeò studiosè vbicumque vocati saluti animarum incumbentes, quæcumque eis necessaria sunt ex eo valeant excerpere. Etenim quid desideres quod desit? non enim hîc de præcipuis, & maximè necessariis fidei capitibus, de Sacramentis, de Virtutibus, atque Vitiis, de Officiis, tùm Clericalis, tum Pastoralis Iustitiæ doctrina desideratur luculenta; queis acceßit additamentum Pastoralium Resolutionum, & Praxis Catechistica, velut Colorarium. Verùm idcirco hic Hortus tuo nomini committendus, quia natura & voluntate sic factus sis ad bonitatem, exercitatione sic paratus ad charitatis munia, vt si qui Pastores

officij ſui mole laborent ſtatim aduoles promptus auxiliator : & humero ſubiecto, ſuccedaneaue opera ſuccumbere non ſinas. Aut ſi qui mente in his ſæculi ſeneſcentis tenebris minus illuſtrata vacillent, facem directionis & ſapientiæ lætus lubenſque iis prætendas. Alius pietatem, religionem, prudentiam, ſinceritatem curam, laborem quem in Eccleſia præſtas indefeſsè, laudet; ego charitatem ſilere non poſſum, cuius feruore incenſus oui-culas non tuas, ſi quæ exerrant, aut perditæ ſinu requiris: inuentas & ſanatas non tibi retines, ſed reducis: imò humeris tuis ad ſuos Paſtores reportas: ſicque appares hoc nouo genere p[illegible]ſcendi ſanandique admirabilis, his tot tantiſque titulis debitum opus hoc: Etſi cogitatione mea, ſtudioque iam ante dicatum, nunc iterum dico atque addico. Ratus bene mihi, atque fœliciter procedere vbi beneuolentia qua me ſoles complecti ſuſceperis, ſtudio foueris: iudicio teſtimonioque tuo comprobaris. [illegible]um ſancti Audoëni decimo Calend. Nouemb. Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo ſexto.

Tibi Addictiſſimus MICH. ALIX, Poſt. Eccl. S. Aud. de Eleemoſyna, Diœceſis Pariſienſis.

AD BENEVOLVM LECTOREM.

MIRABERIS forsan, cur post tot eruditorum scripta in Doctrinam Christianam, hæc mea in lucem dederim: imò morosa fortè censurâ censebis, me vel vani nominis auram captare, vel magnorum aurem; vt ad maiora viam mihi possim sternere, hæc eis dicando. Hoc nempè æuo multorum animus quasi noua parturiens, & multorum calamus scripturiens, causa est vt plerique seueriori quàm par est censurâ, sacros etiam scriptores vanitatis aut ambitionis nota vstulent. Hanc ne mihi affrices, consultum iudicaui priùs me ab ea purgare, & scriptionis ac editionis Libri huius rationes motiuas, in eius fronte appendere. Certè non ibo inficias, quin hominum animus valdè lubricus sit ad gloriæ vanitatem, quodque illa operibus etiam sacris sæpiùs occultè sese insinuet: adeò vt & sanctitatis Sectatores, & verbi Dei Præcones, & rerum diuinarum Scriptores, hanc tineam latenter irrepentem, & sublimes quercus corrodentem, hanc æruginem optimos & opimos quoslibet fructus depascentem, hanc vulpem paruulam, quæ demolitur florescentem vineam, maximè vereri, & obseruare debeant. Licet enim videantur multi ex pura intentione & zelo honoris diuini, ac fructus proximi ad multas ferri; sicut tamen vix ignis in sublime fertur, quin statim & fumus iungatur, fuliginem generans: Ita etiam igni huic sacro, facilè vanitatis caliginosus fumus se comitem interserit. Quapropter & mihi & aliis multis sæpiùs dicere licet.

Huic vni forsan potui succumbere culpæ.

Et quod de sobrietate dixit Augustinus: *Quis est Domine, qui non rapiatur quandoque extra metas necessitatis?* Ita dicere mihi liceat: *Quis est Domine, qui aliquando non rapiatur extra metas veritatis, ac semitas vanitatis? Quisquis est, magnus est, laudet te Domine: ego autem non sum, quia homo miser & peccator ego sum.* Hoc tamen obsecro vt amoueat à me Dominus in hoc opere, non meo, sed suo, quod totum ipsius esse volo. Cognomen MERCATORIS præfero, quod à maioribus prosapiæ nostræ inditum, ad me deriuatum est: sed stolidus Mercator forem & insipiens Negotiator, si tanto labore qui in libris concipiendis, conscribendis, apta serie digerendis, poliendis, impendi debet, solum fumum aut popularem aurem aucuparer; tanti non emo fumum ventumque euanidum, aut certè emere non debeo. Melius est mihi hoc eodem laboris pretio, fulgidam æternitatis gemmam mercari, & memoriam in libro vitæ, quam sic laborantibus proponit Deus, dum dicit: *Qui ad iustitiam erudiunt multos, fulgebunt tanquam stellæ in perpetuas æternitates: Qui elucidant me, vitam æternam possidebunt.* Conatus sum elucidare quæ sunt diuinæ Sapientiæ, vt ad iustitiam me & alios possim erudire: in illam ergo mercedem, mentis figam aciem. Proposui mihi illam melliflui Bernardi mellifluam sententiam: *Sunt qui scire volunt, eo fine tantùm vt sciant, & turpis curiositas est: Et sunt qui scire volunt, vt sciantur ipsi, & turpis vanitas est: Sunt item qui scire volunt, vt scientiam vendant, pro pecunia, pro honoribus, & turpis quæstus est. Sed sunt quoque qui scire volunt, vt ædificent, & charitas est: Et sunt qui scire volunt vt ædificentur, & prudentia est.* Hunc vtrumque postremum scopum mihi adopto, multis rationibus: vt hoc qualis qualis scientiæ specimen ederem, impulsus. Ac imprimis cùm multas apud me conspicerem dispersas, & volatiles chartas, notas tamen selectas continentes, multo labore à me vel conceptas, vel collectas, tanquam memoriæ adminicula, dùm Exhortatio vel Catechesis populo foret proponenda: ne fortè illæ sine fructu perirent: existimaui consultum in ordinem eas redigere, tanquam solatium futuri laboris. Idipsum à me frequentissimè postularunt multi Diœcesis nostræ Pastores, & vrserunt vt in publicum exponerem, vt & ipsi frugem aliquam inde delibare possent. Communicato consilio, cum germano fratre meo R. P. PETRO MARCHANT, Britannicæ Prouinciæ tunc Commissario ac Visitatore Generali, nunc Prouinciæ Flandriæ Prouinciali, & Ordinis S. Francisci Diffinitore Generali, hanc rem existimaui publico bono cessuram. Accessit & magnus stymulus ac calcar à Viris grauibus pietate & scientia conspicuis Diœcesis Cameracensis, quos honoris quem eis debeo causâ, etiam hîc nominandos censui. Eruditissimus dominus Ioannes Cospeanus, Cospiani Nantensis Episcopi germanus, Ecclesiæ Metrop. Cameracensis & Canonicus, & Sanctæ Theol. Licentiatus, multo zelo vt in lucem hæc æderem est hortatus. Reuerendus quoque dominus Petrus du Bois, Ciuitatis Malbodiensis Decanus, siue Archi-presbyter meritissimus, fre-

Confess. l. 1. ch. 36.

Dauid 1. Eccl 24.

Serm. 36. in Cant.

quenter & feruenter cùm per se, tùm per alios, cùm verbis, tùm Epistolis ad id me instigauit. Vnde & postremis suis litteris sic scribit: *Vidi initia libri vestri & mihi admodum placent: Opus erit vestrum, labore, fructu, merito: nostrum vsu & commodo. Itaque obnixè rogo vt animosè pergat, & breui opus completum videamus tamdiu necessarium, & diu expetitum, in bonum Ecclesiæ, & subsidium Pastorum.*

Sed dices: Multi extant de eodem argumento libri doctissimi? Fateor. Nam & multos vidi & peruidi, volui & reuolui, non omnes tamen eundem scopum habent. Aliqui Theologicè tractant & velut scholasticè, medullam Theologiæ continentes. Id præclarè præstitit inter recentiores M. N. Iacobus Bayus Louanij Professor, dum Theologiæ operam nauarem. Sed quæ hoc modo tractantur, ita ferè erudita sunt, vt magis è pulpitis Scholarum Theologiæ candidatis, quàm è Cathedris Templorum communi populo proponi possint. Alij de eodem argumento contra hæreses insurgentes scribunt, & obiectionibus eorum diluendis, & Catholicæ doctrinæ confirmandæ insudant. Alij denique integras formant Conciones in Doctrinam Christianam: quod etiam non improbo, nisi quod sæpius proprio eorum palato magis sapiant, quàm alieno, multi enim alligatos sermones fastidiunt, maluntque doctrinæ sibi proponi Notas, & substantiam, tum moralem, tum doctrinalem, ex quibus ipsi suo marte suas fabricent Conciones, ordine quem congruum sibi iudicabunt. Alij denique nulla ex gestis Sanctorum exempla suppeditant, quæ tamen Exhortationi & Catechismo multum decoris & efficaciæ conferunt: *Sic vnusquisque in suo sensu abundat*, diuerso palato, diuersus sapit cibus. Ego hos omnes Scriptores complector, veneror, & ex parte sequor: partim tradens doctrinam Theologicam & fundamentalem, partem illam suis locis contra hæreses stabiliens, partim & maximè moralem proponens populo accommodatam, quæ ad iustitiam eruditè nata est, & à vitiorum erroneo gressu, ad virtutum directum tramitem extimulat. Et hanc quoque doctrinam, multis Sanctorum exemplis conatus sum illustrare. Neminem itaque ex Orthodoxis Scriptoribus reprobandum duco, quia vnusquisque ad Tabernaculi fabricam quod congruere iudicat, afferre conatur, si non omnes aurum, argentum, aut gemmas pretiosas, certè panum & filum, *pelles aut pilos caprarum*. Neque ambigendum, multos ex illis, copiosam messem & vindemiam areæ aut torculari Domini intulisse; sed vtinam mihi omnium minimo liceat dicere: *Et ego nouissimus euigilaui, & quasi qui colligit acinos post vindemiatores, in benedictione Dei, & ipse speraui, & quasi qui vindemiat, repleuit torcular.* Hanc benedictionem impertiatur Dominus. Sed ne gloria sua defraudem Authores qui mihi ad hoc opus concinnandum auxilio fuere, eorum præcipuos hîc subiicere libet, & breuem catalogum attexere.

Inter Scripturæ Interpretes, post sanctos & antiquos Ecclesiæ Patres, vsus sum Iansenio, Titelmano, Iansonio, Baradio, Viegas, Salasar, Ribera & Cornelio à Lapide, cuius quondam auditor fui, dum Louanij sacras litteras doceret.

Inter Theologos post D. Thomam & Caietanum, vsus sum Bellarmino, Suarez, Clario, Torres, Maldero, qui tres postremi quondam fuere mei in Theologia Professores, quorum Commentariis Thelogicis fruor.

Inter Concionatores, auxilio mihi fuit Pepinus, Granatensis, Diez, Stella, Vega, Iachino, Stapletonus, Osorius, Valderama, Costerus, & maximè Labata & Carthagena.

Inter Catechistas, vsus sum Canisio, Sonnio, Fœlisio, Nydero, Bayo & Claudio Thuet, omnium recentissimo.

Inter Authores librorum spiritualium, aliqua suppeditarunt Kempis, Blosius, Harphius, Platus, Aponte, Sales, Salo, Solutiuo & Roderiguez, Bruno, Baldesanus, sed maximè Granatensis.

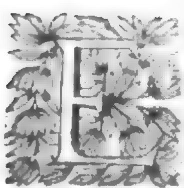
Inter Historicos vsus sum Baronio, Bozio, Surio, Molano, Florimundo, Speculo Exemplorum, & maximè d'Aueroultio in quatuor Tomos latinè iam aucto, & Ribadeinera in Floribus Sanctorum.

Licet verò non solùm ex meo agro aut fodina, sed & aliundè lapides, ligna calcem adduxerim, vt hoc ædificium erigerem, non tamen deneges meum esse, est enim iuxta ideam meam, meo labore, arte, manu erectum, dispositum, consummatum. Et nemo iure negabit, Hortum illius esse, qui eam possidet, fodit, colit, ordinat & ornat; licet aliunde aliqua semina, herbas, frutices, flores, arbores illuc adduxerit, quas resecando, purgando, excolendo, ibi seminarit vel plantarit. Sed cùm parum sit serere, plantare, rigare, colere, nisi etiam incrementum sumant, & fructum producant; & hoc non ab humana arte, sed à Deo proueniat, non meus Hortus est, sed illius qui omnia in omnibus operatur, quem ex animo illi refero, & iterato consecro, vt ipse det incrementum. Tu verò vtere fœliciter, & pro me precare. Faue, Vale.

VENERANDIS ANIMARVM PASTORIBVS,

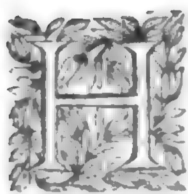
VTRAMQVE SALVTEM APPRECATVR.

XHIBEO tandem vobis (VENERANDI CONFRATRES) Hortum Pastoralem, floridum & suaue olentem, multorum votis diu expetitum. Opto vt non solùm oculorum, sed & mentis sagaci acie illum perlustretis, antequam de illo iudicium feratis. Et rogo ne nimis facili & morosa censura, ei præiudicium inuehatis. Distinxi illum in Lectiones Morales, tanquam in diuersas Areolas, fœcunda varietate doctrinæ, quasi polymitis floribus adornatas. Inuenietis ibi ex amœno & fertili sacræ Scripturæ agro, floridas sententias, modò breui stylo digestas, modò prolixiori discursu, iuxta peritissimorum Interpretum mentem, explicatas. Inuenietis etiam ex Agiographorum diuite vena, ex sanctorum Patrum scriptis, mellifluas authoritates, suaui varietate animum oblectantes. Denique inuenietis in hoc Horto, exempla selectissima maximè ex gestis Sanctorum, suis locis adaptata; quæ auditorum animos efficaciter alliciunt, & piorum corda commouere solent, munerisque sui commonere. Ex his omnibus, doctrinæ sacræ fasciculos colligere poteritis, & in ordinem redigere, pro Catechismis aut Concionibus, aliisq; functionibus Pastoralibus, ritè, & cum fructu plebis vobis commissæ, obeundis. Hîc vobis suggeritur seges copiosa, vt amplos manipulos; & messem fœcundam areæ Domini inferatis. Hîc laboris mei scopus fuit, fructus vester, & animarum: Quem vt assequerer, sequutus sum quoad potui, stylũ methodumque facilem, materiamque fructuosam: Documentorum enim moralium delectum feci, quæ tantò efficaciùs in animos influunt, quantò familiariùs populo proponuntur. Itaque non tam mihi curæ fuit, tractare, & proponere subtilia, quàm vtilia, nec tam diserta, quàm fortia, & ad pietatem efficacia; & quæ non tam pruritum auribus, quàm animis Dei timorem imprimere forent apta. Interserui tamen etiam suis locis quædam sublimia, quia doctis & indoctis debitor sum; sicque volui etiam ex parte satisfacere illis, qui apud illos disserunt, qui perfectè callent, *Elementa exordij sermonum Dei, quibus opus est, non lacte, sed solidiori cibo,* ad quos dicebat Apostolus: *Sapientiam loquimur inter perfectos.* His ergo hæc sublimia seruient; sic omnibus conatus sum prodesse, nulli deesse. An tamen profecerim, & scopum meum assequutus fuerim, alij iudicabunt. Solent progenitores etiam deformes liberos amare, ita & nos libros: Ideoque malo vt liber hic, aliorum de se iudicium sciscitetur. Interim pro labore meo preces rependite, & sacrificiorum vestrorum me participem efficite, vt onus Pastorale imbecillibus humeris meis incumbens, non sit onus illud, de quo Propheta: *Onus Babylonis,* siue onus Confusionis, quod mihi aliquando coram Domino confusionem parere possit. Sed enixiùs rogate, vt cùm venerit *Princeps Pastorum, immarcessibilem* vobiscum dignus sim *Coronam* percipere in beata illa Æternitate, Fauete, Valete.

Heb. 5.
1. Cor. 11.
Isaiæ 13.

INDEX ET MATERIA SINGVLORVM LIBRORVM.

Ortus Pastorum & Concionatorum, sacræ doctrinæ floribus polymitus, in lectionum areolas partitur.

Diuiditur in tres Libros.

In primo agitur de Fide, & Symbolo Apostolorum.

In. 2. de Spe, & Oratione Dominica, & Angelica Salutatione.

In tertio de Charitate, & decem Præceptis Decalogi

Candelabrum Mysticum, septem lucernis adornatum, sacramentorum Ecclesiæ doctrinam Pastoribus, Concionatoribus, Sacerdotibus pernecessariam illustrans.

Item, Corona de Lampade accendenda in Ecclesia.

Tuba Sacerdotalis demoliens muros septem Iericho, siue vox Concionatoris destruens vitia septem capitalia, virtutesque his vitiis oppositas instruens.

Virga Aaronis florens, hoc est, directio vitæ Sacerdotalis ex sanctorum Patrum, præsertim Caroli Borromæi documentis omnibus Sacerdotibus, tàm in sæculo, quàm in religione agentibus perfectionis stymulus.

COLLATIONES ALIQVOT de munere Pastorali, seu Pontificio.

Summarium resolutionum casuum conscientiæ, singulis Pastoribus & Confessariis pernecessarium, ex præceptis Decalogi, Sacramentis Ecclesiæ, & vitiis capitalibus expressum.

Praxis Catechistica, quæ est breuis repetitio supradictorum, per interrogationes & responsiones digesta, in gratiam Catechistarum.

INDEX TRACTATVVM,

LECTIONVM, ET PROPOSITIONVM HORTI PASTORVM, Ex Lib. I. Tomi I.

TRACTATVS PRIMVS.

TRACTATVS II.

TRACTATVS QVARTVS.

INDEX TRACTATVVM, LECTIONVM, Propositionum Horti Pastoralis, ex Libro II.

TRACTATVS PRIMVS.

DE SPE.

LECTIO PRIMA.

Prop. 2.

TRACTATVS II.

De Oratione.

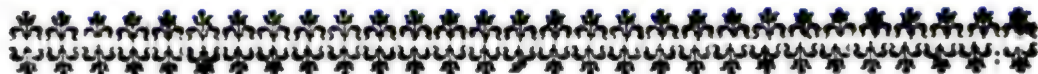
TRACTATVS III.

De oratione Dominica.

TRACTATVS IV.

De Salutatione Angelica.

INDEX TRACTATVVM, LECTIONVM, Propositionum ex Libro III. Horti Pastorum.

INDEX GENERALIS TRACTATVVM, Lectionum, & Propoſitionum, Candelabri Myſtici, Tom. II.

TRACTATVS PRIMVS.

TRACTATVS II.

TRACTATVS III.

De sacramento Confirmationis.Proœmium.

TRACTATVS IV.

De Sacramento Eucharistiæ.

TRACTATVS V.

De sacramento Pœnitentiæ.

TRACTATVS VI.

De sacramento Extremæ-Vnctionis.

TRACTATVS VII.

De sacramento Ordinis.

TRACTATVS VIII.

De sacramento Matrimonij.

TRACTATVS III.
de vitio Gulæ.

TRACTATVS SEXTVS
de vitio Iræ.

TRACTATVS VII.

VIRGA AARONIS FLORENS.

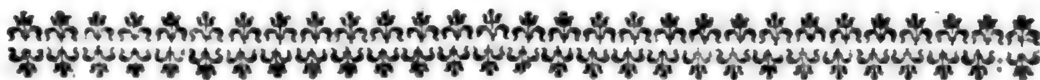
TRACTATVS I.

TRACTATVS II.

TRACTATVS III.

TRACTATVS IV.
De Floribus Virgæ Aaronis.

TRACTATVS QVINTVS
de mediis quibus florescere potest Virga Aaronis, seu vita Sacerdotalis.

INDEX CAPITVM SVMMARII RESOLVTIONVM, & Responsionum, ad Quæstiones Pastorales frequentiùs recurrentes circa præcepta Decalogi, Ecclesiæ sacramenta, & Capitalia vitia.

RESOLVTIONES circa Præcepta.

RESOLVTIONES circa Sacramenta.

RESOLVTIONES circa Baptismum.

RESOLVTIONES circa Eucharistiam.

RESOLVTIONES circa Pœnitentiam.

RESOLVTIONES circa moribundos & mortuos.

RESOLVTIONES circa Ordinem.

RESOLVTIONES circa Matrimonium.

RESOLVTIONES circa peccata Capitalia.

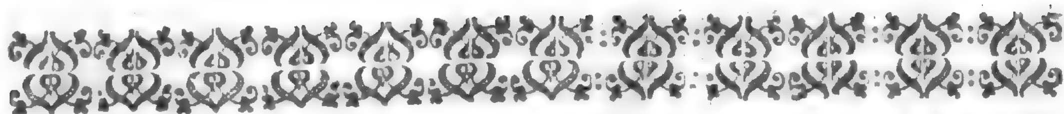
INDEX TRACTATVVM PRAXIS CATECHISTICÆ ex Pastorali Horto Tomi I. per Interrogationes & Responsiones digesta.

FINIS.

APPROBATIO.

HOrtus Pastorum, cum Tuba Sacerdotali, siue Tractatu de septem vitiis capitalibus, & virtutibus oppositis, Authore R. D. I. Marchantio, Oppidi Couuinensis Pastore & Decano, dignus est qui à Pastoribus & omnibus pietatis ac virtutis studiosis frequenter perlustretur, vt ex eo flores suaue olentes, ac fructus honoris & honestatis decerpant, per quos ipsi Christi bonus odor fiant Deo, & aliis odor vitæ in vitam æternam. Datum Montibus Hannoniæ 26. Iulij 1632.

Gregorius Vander Cheest, S. T. L. Ecclesiæ Collegiatæ S. Germani Canonicus, Archiepiscopalis Librorum Censor.

INDEX CONCIONVM, EX OPERIRVS PASTORALIBVS, PRO DOMINICIS ET Festis principalioribus anni.

Indicatur hîc materia quæ seruire potest Euangeliis occurrentibus in Dominicis, vel pro solemnitatibus Sanctorum.

ADVENTVS DOMINICA PRIMA.

DOMINICA prima Aduentus: *Erunt signa in Sole, Luna & Stellis: & in Terris pressura gentium, &c.* De signis extremum iudicium præcedentibus fusè agitur, Horti Pastor. Tract.3 Lect.30.

ADVENTVS TEMPORE.

Poterunt formari Conciones pro singulis Feriis de aduentu Christi in carnem incipiendo à lectione prima Tract.3. Horti Past. quia singulæ ibi lectiones suppeditare poterunt materiam ad singulas conciones.

Vel, si tempore aduentus de secundo Christi aduentu velit Concionator agere poterunt ad id ipsum deseruire singulæ lectiones in articulum septimum symboli: *Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.*

DOMINICA SECVNDA.

Cùm audisset Ioannes in vinculis opera Christi, &c. Ioannes in vinculis erat ob constantiam qua resistebat adulterio Herodis, sic & alij Sancti vsque ad sanguinem reprehenderunt adulteria, Stanislaus, Lambertus, vide Candelab. Myst. tract.8. lect.9.

Cæci vident, leprosi mundantur, pauperes euangelizantur, &c. Quomodo Christus primò rudes & pauperes instruxerit, sic & alij Sancti, eorumque exemplo id debent Pastores facere. Vide Virgam Aaronis. trac. 4. lect.2. & 3. Item, *Cæci vident*, dum increduli illuminantur. Quomodo fides sit lumen supernaturale. Vide Hort. Pastorum tract. 1. lect.4. proposit.2. & 3. *Hominem mollibus vestitum.* De excessu vestium. Vide in Tuba Sacerdotal.

Arundinem vento agitatam. Tract. de firmitate fidei & quomodo hæretici sunt arundines vento agitatæ, v. Hort. Past. tract. 1. lect.5.

DOMINICA TERTIA.

Tu qui es? de vera notitia sui: ita vt quisque debeat interrogare: *Tu qui es?* v. Virgam Aaronis tract. 3. lect. 7. in praxi de primo gradu humilitatis.

Quid baptizas, si tu non es Christus? De Baptismo Christi, eius affectu, materia, forma, excellentia super Baptismo Ioannis, v. Candel. Mystic. tract. 2. per varias lectiones, vbi seligere potes quæ tractes de Baptismo.

Cuius non sum dignus corrigiam soluere. De humilitate. v. Virgam Aaronis tract.3. lec.7. v. etiam Tubam Sacerd. tract.1. lect. vlt.

DOMINICA QVARTA.

Prædicans Baptismum pœnitentiæ. De pœnitentia necessario post peccatum. v. Cand. Myst tract. 5. lect.1.

Parate vias Domini. Viæ Domini, Contritio, Confessio, Satisfactio, de quibus fusè ibidem. Poterit autem hic Concionator paucis explicare has tres vias quibus ad Dominum imus.

Omnis vallis implebitur, & omnis mons humiliabitur. Contra superbiam quomodo eius murum deiecerit Dominus, v. Tubam Sacerdotal tract.1. per varias lectiones.

DOMIMICA INFRA OCTAVAM Natiuitatis.

Ecce positus est hic in ruinam & resurrectionem multorum, & in signum cui contradicetur. Vide Cand. Myst. tract.4. lect.3.

Et hæc vidua erat vsque ad annos octuaginta quatuor. De viduis & eorum pietate, v. Cand. Mystic. tract.8. lect.16. prop.3.

Et non discedebat de templo. De loco opportuno orationis in templis. Hort. Past. tom. 2. tract. 2. lectione 3.

DOMINICA PRIMA POST Epiphaniam.

Ascendentibus illis Hierosolymam secundum consuetudinem diei festi. De pietate diebus Dominicis & festis obseruanda fusè super præcepto 3. Decalogi in Horto Pastorum.

Remansit puer in Hierusalem, & non cognouerunt parentes eius. De parentum cura & officio erga liberos. v. Cand. tract.8 lect.10. & seq.

Descendit cum illis, & erat subditus illis. De obedientia parentibus, & superioribus præstanda, Hort. Past. super præc.4. Decal.

DOMINICA SECVNDA POST Epiphaniam.

Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ, & vocatus est ibi Iesus. Vide in Candel. Myst. lect.4. de matrimonio prop. 3. Item, de benedictione matrimonij lect.

Vinum non habent. De infaustis matrimoniis & eorum origine, ac remediis lect.5. Item, de conuiugiis nuptialibus, & eorum excessibus, lect.5. proposit.

DOMINICA TERTIA POST Epiphaniam.

Domine, si vis potes me mundare. De fiducia magna quam habere decet, vt oratio sit efficax, & quomodo illa cum humilitate debeat esse coniuncta, ideo *Leprosus adorabat* supplexque hæc dicebat, ipse designat peccatorem pro peccatorum remissione supplicantem. v. Hort. Past. t. 2. tract. 2. lect. 8. *Vide, nemini dixeris.* De fugienda vana ostentatione & *humana gloria fugienda.* v. Tubam Sacerdotalem. Item, virgam Aaronis tract.3. lect. 2. de secundo gradu humilitatis. *Vade, ostende te Sacerdoti.* De honore Sacerdotibus exhibendo. v. Hort. Past. super præcepto 4. Decal. *Domine non sum dignus.* De dispositione ad Christum in communione recipiendum. v. Candelabrum tract. 4. lect. 9.

Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris. Deus videt corda & cogitationes nostras. Hort. trac. 2. lect. 1. tit. *Scientia Dei.*

Glorificauerunt Deum, qui talem dedit potestatem hominibus. De honorando Sacerdotio ob potestatem illis datam à Deo. v. super præc. 4. Dec.

DOMINICA DECIMA-NONA post Pentecosten.

Simile est regnum cœlorum homini regi qui fecit nuptias filio suo. Quomodo Christus sit sponsus. Ecclesia verò sponsa & animæ. Vide Cand. Mystic. tract. 8. lect. 6.

Et misit seruos suos vocare inuitatos. Quomodo Deus omnes vocet ad gratiam & salutem. Hort. trac. 4 lect. 16.

Alius abiit ad villam, alius ad negotiationem. Ambitio & auaritia à diuinis mentem abstrahunt. Vide Tubam Sacerd. de vtroque hoc vitio.

Quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? Charitas est vestis nuptialis; sine charitate nemo potest ingredi in regnum æternum, nec æternæ mensæ accumbere. Hort. t. 3. lect. 1.

Multi vocati, pauci electi. De multitudine reproborum Hort. tract. 2. lect. 11. tit. de reprobatione.

DOMINICA VIGESIMA POST Pentecosten.

Rogabat vt descenderet, & sanaret filium eius. In calamitatibus & flagellis, in morbis & afflictionibus ad Deum & Sanctos per orationem recurrendum. Hort. t. 2. tract. 1. lect. 4. & 5.

Rogabat vt sanaret filium. De cura parentum erga liberos in morbis spiritualibus Cand. myst. tract. 7. lect. 11. & 12.

Credidit ipse, & domus eius tota. Bonum exemplum parentum filiis & domesticis quantum prosit. Ibid. lect. 12. prop. 3.

DOMINICA VIGESIMA-PRIMA post Pentecosten.

Simile est regnum cœlorum homini Regi. Quomodo Deus sit Rex. Hort. tr. 2 lect. 1. prop. 2. *Debebat ei decem millia talenta.* Peccata nostra sunt debita per petitionem 5. orationis Dominicæ. *Dimitte nobis debita nostra.* Hort. t. 1. tra. 3. lect. 8. prop. 2.

Misertus Dominus, omne debitum dimisit ei. Quomodo perfectà pœnitenti non solum peccatum remittat, sed etiam restituat merita priora Cand. tract. 5. lect. 1. prop. 3.

Tenens suffocabat eum dicens, redde quod debes. De oppressione proximi quæ ex inhumanitate & auaritia solet ortum ducere, Tuba Sacerdotal. tract. 2. lect. 7.

Sic Pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquique de cordibus vestris. De sincera cum proxima charitate & remissione iniuriæ. Hort. t. 2. tract. 3. lect. 8. prop. 3.

DOMINICA VIGESIMA-SECVNDA post Pentecosten.

Consilium inierunt vt caperent Iesum in sermone: Hæc conspiratio ex inuidia ortum habuit, de qua fusè Tuba Sacerd. tr 4.

Magister, scimus quia verax es; & viam Dei in veritate doces. De hypocrisi Tuba Sacerd. tract. 1. lec. 5. Item de adulatione super præcepto & Decalogi.

Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari. De honore & obedientia Principibus reddenda. Vide Hort. t. 3. super præc. 4 Dec.

Reddite quæ sunt Dei Deo. De his quæ Deo debemus. v. Hort. trac. 4. lect. 1.

Cuius est hæc imago & superscriptio. In homine est imago Dei, sæpius à nobis consideranda: & in quo illa consistat. Hort. tract. 2. lect. 8.

DOMINICA VIGESIMA-TERTIA post Pentecosten.

Princeps vnus accessit ad Iesum, & adorabat eum. Quomodo Deum & Christum tenemur adorare latriæ cultu. Hort. to 3. tract 3 lect. 1. in initio.

Veni, impone manum tuam super eum De varia impositione manuum, Cand myst. trac 3. lec. 6.

Accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius. De verecundia & timore quo oportet peccatores ad Deum accedere, vt sanentur. Vide Cand. tract 5. lect. 7. De conditione 2. bonæ Confessionis.

Dicebat, si tetigero tantùm fimbriam vestimenti. De fiducia qua accedendum est ad Deum Hort. t. 2. tract. 2 de conditione orationis.

DOMINICA VIGESIMA QVARTA post Pentecosten.

Cùm videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto. De tempore Iudicij vniuersalis Hort. tract. 3. lect. 28. in fine.

Signum appropinquantis iudicij erit Antichristus, & eius idolum abominabile in templo. Vide ibid lect. 29. per totum.

Propter electos breuiabuntur dies illi. Ibidem vide titulum, *Imperium Antichristi.*

Sol obscurabitur, Luna non dabit lumen suum. De signis antecedentibus iudicium. Vide lec. 30.

Tunc signum parebit filij hominis. Ibidem.

Mittet Angelos cum tuba, & congregabunt electos à quatuor ventis. Vide Hort. tract. 4. lect. 15. de circonstantiis Resurrectionis.

INDEX PRO MATERIA REPERIENDA AD CONCIONES PRÆCIPVIS TOTIVS Anni Festiuitatibus.

PRO FESTIS NATIVITATIS.

Vide in Horto Pastor. lect. 12. tract. 3. & sequentes ibidem lectiones, vbi fusè de mysterio Natiuitatis tractatum est.

PRO FESTO S. STEPHANI.

Vide in tract. 1. lect. 8. vbi ostensum est quomodo Sanguine Martyrum Ecclesia sit fundata. Nempè Stephanus primus Martyrum sanguine suo Ecclesiam post Christum rigauit.

De patrocinio S. Stephani vide exemplum in Candelab. myst tract. 2. lect. 6. circa finem.

PRO FESTO S. IOANNIS.

Vide Hortum Pastoralem in lect. 19. tract. 3. Vbi circa finem illius lectionis ostendimus, an Ioannes sit mortuus, an etiam futurus præcursor aduentus secundi.

Vide etiam exemplum lect. 3. tract. 2. prop. 3. Vbi habes quomodo S. Ioannes tanquam Ecclesiæ Doctor speciale symbolum tradidit S. Gregorio Thaumaturgo.

PRO FESTO SS. INNOCENTIVM.

Vide Candelabrum mysticum tractatu secundo lect. sexta in fine, declaratum est quod vim Baptismi habeat effusio sanguinis pro Christo in paruulis.

PRO FESTO CIRCVMCISIONIS & Nominis Iesu.

Vide Hortum tract. 3. lect. 7. & 8. vbi multa de nomine Iesu.

PRO FESTO REGVM.

Vide lectionem vndecimam eiusdem tract. 3. in propositionis secunda.

PRO FESTO CONVERSIONIS S. Pauli.

Vide lect. 4 tract. 1. in Horto Pastorali. Vbi ostensum est quomodo Deus per se ipsum dignetur apparere, & aliquos ad fidem conuertere. Patet in Paulo, Huberto, Eustachio.

Vide etiam Candelabrum mysticum tract. 5. lect. 2. Vbi ostendi quam varios Deus habeat modos conuertendi peccatores, etiam nihil minus cogitantes. patet in Paulo, Matthæo, Samaritana, Maria Ægyptiaca.

PRO FESTO PVRIFICATIONIS.

Quomodo Beata Virgo non egerit Purificatione, semper Virgo purissima. Vide Hortum, tract 3. lect. 14.

PRO CATHEDRA S. PETRI.

Vide lectionem octauam & nonam tract. 4. in Horto Pastorali: vbi declaratum est, cur Ecclesia dicatur Apostolica & Romana.

PRO FESTO S. MATTHIÆ.

Vide de Apostolis fidei Fundatoribus, & Euangelium Christi toto orbe ferentibus lect. 8 tract. 1. in Horto Pastorum.

PRO FESTO S. IOSEPH.

Vide Candelabrum myst. tract 8. lect. 1. in fine vbi declarauimus fuisse verum Matrimonium inter Mariam & Ioseph. Vide etiam lect. 5. ibidem, vbi egimus de annulo à Ioseph Mariæ tradito, Titulo de cæremoniis Matrimonij.

PRO FESTO ANNVNCIATIONIS.

Vide Hortum Pastorum in tract. 3. lect. 11. vbi specialiter ea de re. Vide etiam explicationem Salutationis Angelicæ tom. 2.

PRO FESTO RESVRRECTIONIS, Ascensionis, Pentecostes, Trinitatis, Sacramenti.

Vide supra notata inter Dominicas.

PRO FESTO INVENTIONIS S. Crucis.

Vide Hortum tract. 3. lect. 19. & 20. vbi multa de Cruce Domini.

PRO FESTO PHILIPPI & Iacobi.

PRO FESTO PETRI & Pauli.

PRO FESTO S. IACOBI & Maioris.

Vide lectionem 8. tractatus primi in Horto Pastorum. Item, vide lectionem octauam tractatus quarti.

PRO FESTO MAGDALENÆ.

Vide lectionem 26. tract. 2. in Horto Pastor. in Apparitione 2. quæ facta fuit Magdalenæ, vbi de variis lacrymis Magdalenæ egimus.

Vide etiam Candelabrum mysticum, tract. 5. lect. 4. de Sacrificio lacrymarum & Contritionis Deo acceptissimo exemplo B. Magdalenæ. Vbi illud de ea explicuimus. *Deus posuisti lacrymas meas in conspectu tuo.*

PRO FESTO TRANSFIGVRATIONIS.

Vide in Horto Pastorali lection. 2. tractatus. 4 prop. 2.

PRO FESTO S. AVGVSTINI.

Vide in tract. 1. Horti Pastoral. lectionem 4. prop. 3. & 4.

Vide etiam in Candelabro mystico tract. 5. lectionem quartam ante medium de lachrymis S. Augustini.

PRO FESTO S. MICHAELIS.

Vide in Hort. Past. tract. 2. lect. 5. & sequent. Vbi de Angelis tractatum est.

PRO FESTO ANGELI CVSTODIS.

Vide ibidem lectionem sextam & septimam de custodia Angelorum.

PRO FESTO SANCTORVM omnium.

Vide in Horto Past. tract. 4. lect. 16. & lec. 17. Vbi declarauimus quomodo omnes creati sumus ad vitam æternam, & in quo illa consistat.

PRO FESTIS S. HVBERTI.

Vide dicta in Hort. Pastor. tract. 1. lect. 4. propositione 4. Vbi declaratum est quomodo Christus D. suos non solum interius, sed & exterius quandoque vocet, exemplo S. Huberti & Eustachij.

PRO FESTO S. ANDREÆ.

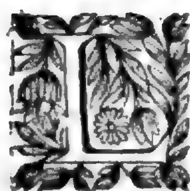
Quam amabilis sit Crux exemplo S. Andreæ & aliorum, declaratur in Horto Pastor. tract. 3. lect. 19. circa finem.

Index pro materia reperienda.

FINIS.

PRIVILEGE DV ROY.

LOVYS PAR LA GRACE DE DIEV, ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE. A nos amez & feaux les gens tenans nos Cours de Parlement, Maistre des Requestes ordinaires de nostre Hostel, Baillifs, Seneschaux, Preuosts, leurs Lieutenans, & à tous nos autres Iusticiers & Officiers qu'il appartiendra, Salut. Nostre bien-amé GERVAIS ALLIOT Marchand Libraire de nostre Vniuersité de Paris, nous a fait remonstrer que la pluspart des Anciens Autheurs ne se r'imprimant plus à cause des concurrences que les Libraires se font, ils sont si difficiles d'en recouurer qu'on n'en trouue presque plus, ou s'il s'en rencontre quelques-vns, on est contrainct de les acheter si cherement, que la pluspart des personnes de Lettres n'en peuuent auoir, qui est vn tres-grãd preiudice au public: c'est pourquoy il nous auroit fait entendre qu'il imprimeroit volontiers toutes les Oeuures de *Iacobus Marchantius* Docteur en Theologie; sçauoir, *Hortus Pastorum, Candelabrum Mysticum, Rationale Euangelisantium, Vitis Florigera, & Sermones Quadragesimales.* Ancien Autheur approuué, qui ne se trouue que tres-raremẽt; mais qu'il craint qu'aussitost vn autre Libraire par enuie le voulût pareillement imprimer, qui seroit sa ruine totale, au lieu de receuoir du fruict de son labeur, requerant humblement sur ce nos Lettres à ce requises & necessaires. A CES CAVSES, desirant bien fauorablement traitter ledit Exposant, & qu'il ne soit frustré des fruicts de son labeur, luy auons permis & octroyé, permettons & octroyons par ces presentes, d'imprimer ou faire imprimer toutes les Oeuures dudit *Marchantius*. Icelles exposer en vente & distribuer, durant le tẽps & espace de dix ans, à commencer du iour qu'elles seront acheuees d'imprimer, à la charge que ledit ALLIOT l'imprimera correctement & sur bon papier. Defendans à à tous Imprimeurs, Libraires, & autres personnes de quelque qualité qu'ils soient, d'imprimer ou faire imprimer, vendre & distribuer par toutes les terres & seigneuries de nostre obeyssance, toutes lesdites Oeuures durant ledit temps, sans le consentement & permission dudit Exposant, ou de ceux ayans charge de luy, sur peine de confiscation des Exemplaires, trois mil liures d'amende, le tiers à Nous, vn tiers aux pauures enfermez, & l'autre tiers audit Exposant, & de tous despens, dommages & interests enuers luy, à la charge d'en mettre trois Exemplaires, à sçauoir deux en nostre Bibliotheque, à present gardee au Conuent des Cordeliers en nostre ville de Paris, & le troisiesme en celle de nostre tres-cher & feal le sieur SEGVIER Cheualier Chancelier de France, auant que de les exposer en vente, à peine de nullité des presentes. SI VOVS MANDONS que de tout le contenu en ces presentes, vous fassiez & souffriez vser & iouyr pleinement & paisiblement ledit ALLIOT, & ceux qui auront pouuoir de luy, sans souffrir qu'il leur soit fait ou donné aucun trouble ou empeschement. MANDONS au premier nostre Huissier ou Sergent sur ce requis, de faire pour l'execution desdites presentes tous actes, saisies & exploicts necessaires, sans demander autre permission, nonobstant opposition ou appellation, Clameur de Haro, Chartre Normande, & autres Lettres à ce contraires. VOVLONS qu'en mettant au commencement ou à la fin les coppies des presentes, ou extraict d'icelles, elles soient tenuës pour deuëment signifiees: Car tel est nostre plaisir. Donné à Paris ce 4. Decembre l'an de grace 1640. & de nostre regne le trente-vniéme.

Par le Roy en son Conseil, DE LA REBERTIERE.

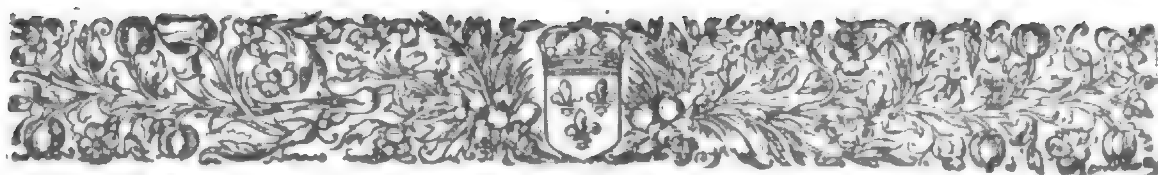
Et ledict ALLIOT a cedé la moitié dudict Priuilege à MICHEL SOLY, aussi Marchand Libraire à Paris.

Acheué d'Imprimer le 20. de Septembre 1643.

EXTRAICT DES REGISTRES
du Conseil Priué du Roy.

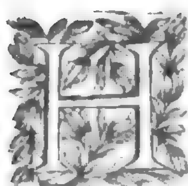
ENtre Michel Soly & Geruais Alliot Marchands Libraires à Paris, demandeurs, & Mathurin Henault aussi Marchand Libraire, defendeur. Par Arrest du Conseil Priué du Roy des dernier Iuin & vingt-vniesme Aoust de la presente année 1643. lesdits Alliot & Soly auroient obtenu Priuilege de sa Majesté d'vn Liure intitulé *Hortus Pastorum Candelabrum Mysticum Iacobi Marchantij*, & encore dudit Autheur *Rationale Euangelizantium 4. & Vitis Florigera*, ainsi qu'il est plus amplement porté par iceluy Priuilege, & ce pour le terme de dix ans acheuez & accomplis, & que sur ce ledit Alliot & Soly seroient entrez en de tres-grands frais & despenses, que ledit defendeur leur auroit voulu rendre inutiles, parce qu'au preiudice dudit Priuilege ayant voulu entreprendre de faire imprimer le mesme Liure. & pour mieux couurir l'inuention qu'il auoit meditée, il se seroit aduisé de faire trauailler à cette impression en la ville de Troye; mais comme la quantité des exemplaires qu'il enuoyoit à Paris estoit grande, & impossible de les receuoir sans en auoir la cognoissance, lesdits demandeurs ayans eu aduis de l'arriuée d'iceux, en auroient fait saisir tous les Exemplaires, & ledit defendeur se voulant pouruoir au Parlement, les demandeurs au contraire se seroient pourueus au Conseil Priué du Roy, afin d'estre deschargez de ladite assignation, & par Arrest du 21. du mois de Nouembre 1642. il auroit esté ordonné que ledit defendeur seroit assigné au Conseil, si bien que ledit defendeur se voyant poursuiuy au Conseil & en estat de ne pouuoir euiter la saisie, il auroit eu recours à de nouuelles traueries pour tascher de rendre son droit plus fauorable, a fait sommer & interuenir vn nommé Oudot Imprimeur de Troye, & le Sindic des Libraires de Paris, mais le tout mis à neant, & seroit interuenu Arrest contradictoire du 5. Iuin 1643. par lequel il a esté ordonné que lesdits demandeurs jouyroient de l'effet dudit Priuilege & conformement à iceluy, defenses sont faites audit defendeur & à tous autres Libraires d'imprimer ou faire imprimer, vendre ny debiter ledit Liure sans la permission & consentement dudit Alliot & Soly, & de continuer les impressions qui en auroient esté commencées, à peine de tous despens, dommages & interests portez audit Priuilege, à la charge par ledit Alliot de payer audit Henault les Exemplaires saisis suiuant l'estimation qui en sera faite par Thomas Blaise, Sebastien Cramoisi & Claude Sonius Libraires, & ledit Henault condamné à deux cens liures taxez pour les despens, en execution duquel Arrest lesdits demandeurs ayans pris l'Ordonnance du Rapporteur, pour proceder pardeuant luy à ladite estimation, les Aduocats des Parties y auroient comparu: mais celuy du defendeur ayans formé de nouuelles contestation, ledit sieur Commissaire en au auroit dressé son procez verbal, lequel ayant fait rapport au Conseil, second Arrest seroit interuenu le dernier iour de Iuin, qui est l'vn d'iceux adiudicatif de presens despens qui a ordonné que l'Arrest contradictoire du 5. dudit mois sera executé selon sa forme & teneur, & ledit defendeur condamné encore aux despens: mais au preiudice de tous ces Arrests ledit defendeur auroit encore suscité Antoine Estienne, qui leur auroit fait donner assignation audit Parlement, pour voir dire qu'ils seroient contraints par corps de porter l'original de leur Priuilege: Ce qui auroit encore obligé lesdits demandeurs de bailler leur Requeste au Conseil, sur laquelle ayant eu Arrest le 3. Iuillet ensuiuant qui a deschargé lesdits demandeurs de ladite assignation, & fait defenses audit Estienne de plus se pouruoir audit Parlement en ceste cause, pour raison dudit Priuilege, à peine de cinq cens liures d'amende, & depuis est encore interuenu Arrest dudit Conseil le 21. Iuillet dernier, que ledit Henault auoit fait assigner lesdits demandeurs au Chastelet de Paris, dont il a esté debouté, & auroit esté passé outre à l'estimation desdits Exemplaires par les dessus nommez. Et en execution dudit Arrest, lesdits demandeurs auroient pris vne Ordonnauce du sieur de Buisseul Commissaire à ce deputé par lesdits Arrests, pour proceder à l'estimation desdits Exemplaires, laquelle auroit encore esté interrompuë par vn nouuel artifice dudit defendeur qui se seroit seruy du nom des Sindics & Communauté des Libraires, pour tascher d'esluder l'effect de tous ces Arrests du Conseil, car ledit Sindic & Communauté ayant presenté requeste sur le pretexte que quantité de Libraires au preiudice des Statuts & Reglemens de ladite Communauté se sont pourueus pour obtenir des Priuileges contre les Loix & Ordonnances verifiées au Parlement, lesquels par ceste raison y doiuent proceder pour les differents qui naissent pour les Priuileges, sur laquelle Requeste seroit interuenu Arrest le 14. iour du present mois, par lequel a esté ordonné que les contreuenans aux Statuts seroient assignez pour estre sommairement ouys pardeuant Monsieur d'Orgeual, en consequence duquel Arrest lesdits demandeurs ayans esté assignez au Conseil, & poursuiuis de respondre pardeuant ledit sieur Commissaire, ils se seroient de nouueau plaints au Conseil de ceste vexation sur leur requeste obtenuë. Arrest est interuenu le 21. du present mois, par lequel sans auoir esgard à l'Ordonnance dudit sieur d'Orgeual, ny à l'Arrest du 14. Aoust, les assignations données en consequence audit Alliot & Soly: Il a esté ordonné que pardeuant le sieur Rapporteur de l'instance sera procedé par les arbitres à l'estimation desdits Exemplaires saisis sur ledit defendeur, & deschargez des assiguations à eux données, & fait defenses audit Henault & Sindic de se pouruoir pour raison de ce au Conseil ny ailleurs à peine de mil liures d'amende, & de tous despens, dommages & interests, & ledit Henault condamué aux despens, à quoy ledit defendeur ayant obtemperé a comparu en l'Hostel dudit sieur de Buisseul Commissaire à ce deputé auec les arbitres nommez cy-dessus, & est demeuré d'accord de liurer lesdits quinze cens Exemplaires dudit Liure intitulé *Hortus Pastorum*, suiuant l'estimation faite par lesdits sieurs, & le procez verbal y avant esté dressé, duquel ayant fait rapport en l'assemblée de Messieurs les Maistres des Requestes, seroit interuenu Arrest desdites Requestes de l'Hostel du 2. Septembre dernier 1643. par lequel il a esté ordonné de rendre tous lesdits Exemplaires audit Alliot & Soly.

TRACTATVS PRIMVS DE FIDE CHRISTIANA.

LIBER PRIMVS.

PROOEMIVM.

HORTVS ille & *Paradisus voluptatis*, de quo in sacris litteris, multis erat priuilegiis adornatus, multa varietate & amœnitate fœcundus. Si enim opificem spectes, ab ipsomet Deo erat consitus. Si locum, dicitur ad Orientem situs. Si amœnitatem deliciis omnibus erat circumfluus. Sed & in eo. *Fons ascendebat, & irrigabat faciem vniuersæ terræ, & diuidebatur in quatuor Capita*, grato & sinuoso flexu fluitantia, quæ varias orbis plagas alluebant. Genes. 2.

Certè Hortus ille omnium Orthodoxorum consensu) verus erat Hortus, sed tamen erat & mysticus, multa futura portendens, multis mysteriis fœcundus. Typus enim erat Ecclesiæ Catholicæ, & mysteriorum eius, quam multifariam, multisque modis adumbrabat.

Primo: Quia & ipsa tanquam *Hortus sponsi*, ab ipsamet Summi Opificis manu stabilita est & ordinata, iuxta ideam diuinæ menti ab æterno propositam. Et nemo potuit eam erigere, nisi solus Deus, eius *sapientia æterna, quæ cum eo erat cuncta componens, & in orbe terrarum ludens*; in hoc Horto delicias suas postea habitura, cum filiis hominum in carne existens.

Col. 1. *Secundò*: Ipsa est Hortus ad Orientem situs, quia semper illum respicit *cui nomen est Oriens*, à quo & originem desumit, & lucem. Ipsa est *Regio lucis*, depugnans contra *Regionem vmbræ mortis*, donec tandem pertingat *ad partem sortis Sanctorum in lumine*, quando in lumine æternitatis videbit lumen Deitatis.

Tertiò: Habet omnis generis plantas: flores rubicundos Martyrum, violas fragrantes Confessorum, lilia candida & illibata Virginum. Habet & omnes delicias cum fœcunditate, *adipem frumenti, vbertatem vini & olei*; quia omnibus gratiæ donis & charismatibus est abundans.

Quartò: In ea est fons ascendens, quem meritò dixero congruè proposito meo, esse Doctrinam
Psal 143. Christianam. Quia seruit ad irrigandas tenellas & candidas animas, quæ sunt velut, *Nouella plan-*
Psal. 127. *tationes in iuuentute sua*: ad erudiendos paruulos qui sunt velut, *Nouellæ oliuarum in circuitu*
Eccle. 15 *mensæ Domini*: in ea doctrina ista quasi *Panis vitæ & intellectus proponitur, & aqua Sapientiæ salutaris propinatur*.

Denique: diuiditur fons iste in quatuor Capita, quasi in quatuor flumina fœcunda & peramœna.

Primum Caput differit de Fide, & Mysteriis Fidei in Symbolo contentis. Secundum de Spe, & Dominica Oratione, aliisque ad Spem pertinentibus. Tertium de Charitate & præceptis diuinis hanc Charitatem ordinantibus. Quartum de Iustitia Christiana, virtutibusque, ac vitiis, & de Sacramentis, quæ sunt media iustitiæ adipiscendæ vel augendæ. Cant. 5.

Hæc ergo sunt quatuor flumina, aut quatuor riui vberes Doctrinæ Sacræ, quasi *Aqua, salientis in vitam æternam*. Dicit Sponsa in Canticis de Sponso suo: *Oculi eius sicut Columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident iuxta fluenta plenissima*. Debent animæ candidæ, quæ sunt velut Columbæ, postquam in Baptismatis flumine, Sanguine Christi quasi rore lacteo sunt lotæ, residere iuxta hos riuulos Doctrinæ Christianæ, iuxta hæc fluenta plenissima, lacte & melle fluentia, & escam optimam producentia, vt ibi possint pasci, irrigari, potari.

De his ergo Doctrinæ Sacræ riuulis differere institui, & omnes vt bibant abundè, conuocare. *Omnes ergo sitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum, properate: emite, & comedite. Venite, emite absque argento, & absque vlla commutatione vinum & lac*. Ego enim in hoc toto opere sternere vobis mensam conabor, in qua & aquas sapientiæ salutaris de fonte vitæ. & vinum doctrinæ cælestis de Sponsi Cellariis, & lac pro paruulis, de Sponsæ vberibus, poteritis propinare. Isai. 55.

Hic verò primò differere aggredior *de Nomine Christiano, & Fide Christiana*, vt sciat vnusquisque quod nomen gerat, quod genus aut stemma præferat, quam fidem habere debeat: & videat, an nomini suo, generi, nobilitati fidei, & vocationi, correspondenter se gerat.

LECTIO PRIMA.

DE NOMINE CHRISTIANI.

1. *Docet diuersa fuisse nomina fidelium.*
2. *Diuersa nomina Religiosorum non derogare nomini Christiano.*
3. *Quomodo nomen hoc, Christianus, multos animauerit in tormentis.*

PROPOSITIO I.

QVi Christum sequuti sunt, diuersa sortiti sunt nomina.

Primò, vocati sunt *Discipuli & Fratres.* Discipuli quidem, quia profitebantur se sectatores doctrinæ Christi, Magistri è cœlo missi, & Doctoris iustitiæ, de quo Isaias prædixerat loquens Ecclesiæ nouæ: *Erunt oculi tui videntes Praeceptorem tuum, & audiens vocem post tergum monentis te. Hæc est via, ambulate in ea.* Loquitur de Christo visibiliter docente, ad cuius pedes eruditi sunt primi Fideles qui meritò sunt vocati Discipuli, de illis enim prædictum erat: *Erunt omnes docibiles Dei*, quia in schola Filij Dei, eius spiritu instructi.

Isai. 30.

Actor.

Fratres etiam vocati sunt ob eximiam dilectionem. Hæc enim erat nota qua dignoscebantur: ita vt ex vnò patre & matre viderentur nati, qui lingua & natione erant diuisi, quia erat *Credentium cor vnum, & anima vna.* Hinc gentes mirabantur (teste Tertulliano) dicentes: *Videte quomodo se diligant, & alter pro altero mori parati sint.*

Tertul. Apol. 39.

Sic refert D. Ambrosius præclarum amoris certamen apud Antiochiam, inter Theodoram virginem, & militem quendam Christianum. Illa ob Christi confessionem in prostibulum erat detrusa: Miles ergo hic primus illam adiens, suadet vt mutatis vestibus, veste virili euadat intacta. Ipse verò veste muliebri induit se, & in hac deprehensus loco virginis illius trahitur ad supplicium. Noluit illa ei causa mortis esse, qui eius tutatus erat pudicitiam. Adiit Iudicem, & palam se proclamat ream mortis, non ipsum. Ille verò contra, se Iudicis sententia damnatum, non ipsam. Diu certarunt vterque, alterum sua morte redimere cupientes. At quia Christum confitentibus, mori viuere erat Deo disponente, ambo simul martyrium gloriosum subeunt capitis truncatione; ne eos gladius tyranni separaret, quos iunxerat amor Christi.

Ambr. l. 2. de Virg. Exemplū.

Nec verò solùm ad Christianos hæc dilectio se extendebat in illis primis Fidelibus, sed eorum amor & beneficentia se porrigebat ad omnes, adeò vt signis dilectionis etiam extraneos ad fidem attraherent, quasi *in funiculis Adam, & vinculis charitatis.*

Osee 11.

Exemplum habemus de B. Pacomio. Cùm adhuc Gentilis foret, & sub Constantino Magno militaret, factum est vt deficiente victu, famé plures interirent. Ipse verò peruenit ad quandam ciuitatem, vbi erant Christiani, qui statim magna cura ipsi & suis victum suppeditarunt, ita vt satis mirari non posset. Interrogans autem quænam gens illa foret adeò ad benefaciendum propensa; dictum est vocari Christianos. Cùm verò interrogaret, quidnam esset appellatio Christianorum, dicebant: *Sunt homines pij, Deum colentes, & credentes in Iesum Filium Dei, & sperantes ab eo mercedem, omnibus benefaciunt.* His dictis, ille huius Religionis amore inflammatus paululum secessit, & manibus in cœlum leuatis, se Christo in perpetuum vouit. Sic nimirum primi Fideles, *Christi bonus odor erant in omni loco.* Sic dilectione mutua, & beneficentia ad exteros, quasi odoris suauitate, multos trahebant ad sequelam Christi.

Sur. 14. Maij. Exemplū.

1. Cor. 2.

Secundò, vocati sunt *Nazareni*, à Iesu de Nazareth, quod nomen bene eis conuenit, quia Deo sunt consecrati. Nazarenus enim idem est quod floridus vel coronatus, aut consecratus, quia Nazareth florem aut coronam significat. Christiani ergo rectè Nazareni vel Nazaræi vocantur. Quibus applicari potest illud Thren 4. *Candidiores facti sunt Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, saphyro pulchriores.* Veri enim Christiani, qui à Deo sunt consecrati, puritate vitæ niuem referunt, nitore lac imitantur, charitate & feruore ebur, cœlesti conuersatione sapphiro similes sunt. Et sicut Nazaræi capillos suos Deo consecrabant, ità & illi debent Christo cogitationes omnes (per capillos significatas) consecrare.

Quartò, vocati sunt *Galilæi.* Quod nomen etiam ipsis rectè congruit, idem significans quod *Transmigrantes*: quo significatur, nos viatores esse, & peregrinos tendentes ad Patriam. Hinc illud: *Viri Galilæi quid statis aspicientes in cœlum?* ad omnes Christianos dirigens pius & eruditus quidam sic ait: *O Galilæi! ô Viatores! ô Peregrini! Quid statis? Quid hæretis? Si Galilæi estis, cur futuram in vobis gloriam non inquiritis? Tanta vos gloria manet, tantum regnum promissum est, & hæretis? Quid dicam vobis? O desides! ô pigri! ô inertes! Labor modicus sempiterna lætitia. Pugna leuis, corona perpetua: Vita hæc breuis, altera immortalis. Ex hoc vitæ momento pendet Æternitas, & hæretis? Quid aspicitis in cœlum? Aspicitis & negligitis? Non solis oculis acquiritur, sed & manibus, pedibusque ad illud contendendum est.*

Thomas Villa noua, Arch Valen. ser. de Ascen.

Quartò, vocati sunt *Christiani*, in vrbe Antiochena. Hoc nomen à Christo deriuatum est, significans nos vnctionis Christi participes. Sicut enim oleum quo vnctus fuit Aaron, non solùm à capite in faciem eius defluebat, *sed & in oram vestimenti*: Ita gratia spiritualis, qua Christus verus Aaron & caput nostrum à Patre vnctus fuit, etiam vsque ad minimum quemque fidelem defluit, tanquam oram vestimenti; vt meritò à Christo fidelis quilibet vocetur *Christianus*, siue vnctus. Propterea quælibet anima Christiana potest Christo dicere: *Oleum effusum nomen tuum, ô sponse! siue Iesus, siue Christus, vtrumque nomen effusum est in homines, qui computruerant vt iumenta in stercore suo, participes enim sumus salutis, participes vnctionis.*

Psal. 132.

Ber. in parvis serm. Exemplū. Historia trip. l. 9. Niceph. & alij.

Hoc nomen summo odio prosequuti sunt Idololatræ, & inter cæteros acerbissimè Iulianus Apostata. Hic in bello contra Persas, sagitta è cœlo missa vulneratus, cùm è vulnere causa manu sanguinem hausisset, in cœlum proiiciebat vociferans, *Vicisti Galilæe, vicisti*: & iterum quasi Christum cōspiciens exclamabat: *Saturare Nazarene, saturare.* Sic ostendebat quomodo nomen Nazarenorum & Galilæorum, tam in capite Christo, quàm in membris eius, ad extremum spiritum insectaretur. Ipse post viginti annos à Baptismo factus Apostata, à Christiani nominis & cultus abdicatione fuit imperium auspicatus.

Et ita hoc nomen est odio prosequutus, vt indicto publico sacrificio, victimarum impuro sanguine lauari voluerit & baptizari, putans sic delere signaculum, quod ei in Baptismo impressum fuerat, & sacra Christiana his nefariis & diabolicis sacris, penitus à se abolere. Imò & in sanguine illo manus suas abluit, vt ab incruenti sacrificij sumptione in Eucharistia, quam olim Fideles manibus sumebant, hac prophanatione eas expurgaret. Nempe sic ritu solemni, Christianum nomen & cultum, à se abdicauit. Statuerat & ipse post partam victoriam de Persis, Christianam Religionem funditus perdere. Vnde (Orosio teste) Hierosolymis Theatrum ædificari iusserat ad eorum cædem, vt ibi esset carnificina, vbi illa Religio orta erat. Meritò ergo è cœlo percussus fuit, vt impietatis iam conceptæ, æternum pœnas hæreret, eusque exequutio, cœlo ipso pro Christianis pugnante, impediretur. Sic in illo verificatum fuit illud. *Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum, sicut viuentes, sic in ira absorbet eos.* Vel vt legit diuus Hieronymus: *Priusquam spinæ vestræ crescerent in rhamnum, & peruenirent ad duritiem &*

Naz. Orat. ad Iulianū.

Oros. l. 7.

Psal. 57.

acumen spinarum grauiter lædentium, abscissiestis. Sensus est: Antequam implere posset malitiam & crudelitatem iam conceptam contra iustos, in mediis sceleribus absorbuit vos ira Dei; sicut Chore, Dathan & Abiron, qui viui absorpti sunt. Sic Iulianum, sic alios nominis Christiani persequutores, succidit Deus, & inferno deuouit.

PROPOSITIO II.

Nomini Christiano non derogat, quod aliqui vocentur Benedictini, Bernardini, Franciscani, &c. Hoc peruersè calumniantur hæretici. Nec enim ob id diuisus est Christus, vt ipsi volunt. quia Benedictus, Bernardus, Franciscus & similes, tantùm sunt diuersi Duces sub eodem Imperatore Christo, à quibus in suas cohortes, siue familias nomen deriuatum est, eo quod ipsis Duces extiterint in via perfectionis ad Christum. Non ergo sunt diuisi in fide, doctrina, aut charitate Christiana: Nec diuersitas eorum, siue in veste, siue in nomine deformitatem parit, sed potiùs pulchritudinem in Ecclesia Dei. Diuersi enim Ordines variis symbolis in sacris litteris designari censentur:

Psal. 44. 1. Sunt fimbriæ variegatæ Sponsæ & Reginæ.
2. Sunt colores diuersi, vestis polymitæ veri Ioseph Christi.
3. Sunt varij flores horti sponsi & sponsæ.
4. Sunt varij famulantium greges, in domo Salomonis.
5. Sunt varia membra eiusdem corporis mystici.
6. Denique per illos fit, vt Hierusalem noua, hoc est Ecclesia militans, sit instar cælestis ex Angelis compositæ. Sicut enim Angelorum aliqui assistunt, alij illuminant, alij purgant, alij in ministerium mittuntur. Ita ex Ordinibus Religiosis, aliqui vacant meditationi, aliqui diuinis laudibus cantandis, aliqui prædicationi verbi, alij sacramentorum administrationi, &c.

Deut. 25. Fundatores ergo Ordinum, Patres sunt qui filios genuerunt non sibi, sed Christo: adimplentes quod decretum erat in lege, vt fratri defuncto sine filiis, alter frater semen suscitaret, & filios generaret vxori eius. Christus discesserat sine filiis, quia paucis fidelibus ad se conuersis, finiuit vitam: sed viri illi Apostolici, quia fratres eius erant, semen ei suscitarunt, & sobolem copiosam Ecclesiæ dederunt, *generationem timentium Deum*. Ipsi verò filij eorum, nomen fratris defuncti, qui geniti erant susceperunt, quia à Christo vocati sunt Christiani: & super addiderunt nomen Patriarcharum suorum, *à Benedicto vocati Benedicti, à Francisco Franciscani, &c.*

1. Cor. 1. Non ergo illis debet attribui similis diuisio, illi de qua agit Apostolus, dum alter dicebat: *Ego sum Pauli*: alter, *Ego Cephæ*: tertius, *Ego Apollo*: quia hi putabant meliorem esse Baptismum à meliori baptizante, & ideo gloriantur quidam se à Paulo, alij se à Petro baptizatos. Quod reprehendit Apostolus, quia Christus est qui principaliter baptizat, qui non est diuisus siue differens in sua virtute & effectu, secundum differentiam ministrorum.

Ad vos potiùs spectat hæc diuisio, ô Hæretici! dum vnus dicit: *Ego sum Caluini*: alter, *Ego sum Lutheri*: alter, *Ego sum Zuinglij*, & omnes in fide estis diuersi; sicque Christum diuiditis, & in Christum contra Christum creditis, corpus eius quod est Ecclesia, dilaniatis. Vestem eius inconsutilem sciditis. Sic enim conquestus est Christus de Ario, B. Petro Alexandrino Episcopo apparens, veste conscissa: *Arius, inquit, vestem meam conscidit*. Sic de vobis quoque queritur ob sectas vestras, in varias dissectas, quæ serpunt modo, & Ecclesiæ vnitatem discerpunt.

Quæri hîc posset, cur non omnes Fideles nominantur Iesuitæ à Iesu, sicut à Christo Christiani? Respondeo, quia Iesus est nomen proprium, quod noluit sic impertiri discipulis. Deinde Iesus non est nomen eius qui saluatur, sed illius qui saluat. Christus autem non est tam nomen vngentis, quàm vncti, cuius vnctionis sunt participes fideles, vnde à Christo Christiani dicuntur, id est, vncti oleo gratiæ. At non omnes Saluatoris officium participant, ideoque non dicuntur à Iesu Iesuitæ. Particularis verò Sacerdotum congregatio, primò vocata est Societas Iesu, quia specialiter cooperatur saluti aliorum, quasi militia sub Iesu Duce, deinde nationes variæ eos vocarunt Iesuitas; non ergo illi sibi nomen illud adscripserunt. Refert verò Epiphanius hæresi 29. in Ægypto primos Christianos vocatos à Iesu, Iessæos, qui à Iesu procederent, & cum omnibus sequendum proponerent.

PROPOSITIO III.

Hoc nomen Christianus multos animauit ad martyria, & fortes fecit in tormentis. Habemus præclarum exemplum ex Eusebio. Quidam, inquit, cui nomen Diaconus, mira pœnarum genera pertulit, quæ longè humanam conditionem excedebant. Interim crudelitates torquentium se ridens, nunquam dignatus est aperire quis esset, quod genus suum, quæ patria, imò nec nomen fateri. Sed de his singulis interrogatus, nihil aliud in omnibus tormentis respondebat, nisi, *Christianus sum*. Hoc mihi nomen, hoc genus, hoc patria, aliud omnino nihil sum nisi *Christianus*. Vnde incredibili agitabantur insania, quod proprium nomen extorquere non possent. Tandem candentes laminas æris & ferri, erga inguinis loca adhibent, ita vt carnes eius adustæ defluerent: sed immobilis manebat, de cœlesti fonte humanas sopiens flammas, membris omnibus Martyr erat, & toto corpore vnum vulnus horrebat. Periit in eo humana forma, adeò vt agnosci non posset, quis esset. Christus tamen in eo solus agnoscebatur, in hac voce sæpè ab eo repetita, *Christianus sum*. Euseb. l. 5. Exemplum.

Eodem tempore S. Blandina tanta à Christo constantia firmata fuit, vt à prima luce ad vesperam, tormenta semper innouantes carnifices, victos se faterentur; stupentes quomodo spiritus in ea remaneret, cùm nihil de corpore eius per supplicia restaret. At illa (vt testata est) quoties *Christiana sum*, proclamauit, toties nouæ vires corpori reddebantur: vnde vox hæc sæpius ab ea iterata, sensum doloris extinguebat.

Habemus & de beato Sebastiano, pectori velut pretiosam gemmam affixisse hanc inscriptionem: *Quia Christianus sum*, vt sic suæ vocationis meminisset, & ad quælibet ardua pro fide Christi perferenda se animaret: quia fortia agere & pati Christianum est, & Christiano gloriosum. Omnes hi ergo in tormentis poterant illud vsurpare. *Tu autem in nobis es Domine, & nomen sanctum tuum inuocatum est super nos, ne derelinquas nos Domine Deus noster.* Hier. 14.

LECTIO II.

DE OBLIGATIONE Christiani.

1. *Docet nomen Christianum nos obligare ad gratitudinem.*
2. *Quod sicut sumus hæredes nominis Christi, ita & eum imitari debemus.*
3. *Multos esse nomine Christianos, paucos merito (vita.*

PROPOSITIO I.

O*Bligat hoc nomen Christianum ad eximiam gratitudinem.* Est magnæ dignationis diuinæ, quod nomine suo nos voluerit insignire. Et hoc nomen multos titulos continet, dignitatem nostram indicantes, quos insinuat D. Petrus: *Vos genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis.*

1.Pet. 2.

1. *Genus electum*, quia elegit nos Pater ab æterno, conformes fieri imaginis filij sui.

2. *Regale sacerdotium.* Qui Reges vncti sumus in Baptismo, vt imperemus nostris affectibus inordinatis. Sacerdotes etiam sumus offerentes ei bona opera, & preces tanquam sacrificium laudis, & hostiam pacificam: Cor contritum, tanquam hostiam pro peccato: Cor amore incensum, tanquam holocaustum.

3. *Gens sancta*, quia vocati ad sanctimoniam, & per gratiam sanctificati. *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra.*

4. *Populus acquisitionis*, quia empti pretio magno Agni immaculati. Vnde debet nobis esse gloriosum nomen: *Emptus & Redemptus.*

Hæc ergo omnia cùm contineant nomen Christiani, calcar est ad gratitudinem Christo rependēdam Magnum vtique beneficium est, quod cùm tot millia pereant in infidelitate, nos voluerit Deus eligere ad Christi fidem. Quapropter dicebat Apostolus: *Gratias agentes Deo, qui nos fecit dignos in partem sortis sanctorum in lumine.*

Coloss.1.

Vbi statum Christianum sortem vocat, quia in sortibus nulla habetur ratio illorum inter quos agitur; non enim sors huic aut illi cadit, quia sapiens, aut diues, aut nobilis; æquè enim cadit in idiotam, ignobilem, aut pauperem. Sic sorte vocati sumus, quia quod ille inter Turcas, alter inter Hæreticos, tu inter Christianos, nulla ratio, nullum meritum tuum; sed sola interuenit Dei bonitas, qui in vrna prouidentiæ suæ habens sortes nostras, illas suo temperat & regit arbitrio.

Eodem die quo natus es, multa millia animarum, ex sua omnipotentia deprompsit Deus, & inter Infideles & Hæreticos, hæ & illæ collocatæ sunt. Quare potiùs tua inter fideles: Quæ merita in te? Immensas ergo age gratias, & dic cum Augustino in illud Psal. *In manibus tuis sortes meæ: Non video vllum meritum, quod de vniuersa impietate generis humani, me potissimum elegisti ad salutem; ad tunicam Domini forte perueni.* Sæpiùs ergo memor sis (quisquis verè Christianus es) & excita animum tuum ad gratiarum actionem: Memor, inquam, te non Ethnicum esse, sed ad pedes Iesu, in Euangelio salutis enutritum. Te sanguine Christi redemptum, & in medio eorum positum, qui vocantur *Gens sancta, Populus acquisitionis.* Te habere Deum Patrem, Christum Saluatorem, Verbum Dei pro alimonia vitæ, Sacramenta pro medela animæ, Gremium Ecclesiæ tanquam [illegible], quæ te peperit, fouet, lactat, quo tibi semper securus est recursus. Horum omnium tu memor eris, si ponderes hoc nomen, *Christianus.*

Psal. 30.

PROPOSITIO II.

C*Hristiani sicut hæredes sunt nominis Christi, ita debent esse imitatores sanctitatis.*

Hæc propositio est D. Bernardi, & illi consonat illud Apostoli: *Obsecro vos ego vinctus in Domino, vt dignè ambuletis vocatione vestra sancta, &c.* Interrogabat se frequenter Bernardus (quod olim etiam practicabant sancti Patres.) *Bernarde, ad quid venisti de mundo? Ad quid ascendisti de fluminibus Babylonis, ad statum Religionis? Hoc age.*

Bern. in suis script. ad Ephes.4.

Ita se potest interrogare Christianus. *Ad quid venisti? Ad quid vocatus es? Cuius nomen geris?* Nomen & vocatio tua, monet te sobrietatis, humilitatis, patientiæ, sanctitatis Christi imitandæ Vt quid ergo superbiam, immunditiam, ebrietatem sectaris? Vocatus es non ad tenebras & errores sæculi, & vias peccatorum sectandas, sed ad imitanda vestigia Christi. Ambula ergo dignè vocatione & nomine tuo: *Non in comessatione & ebrietate, non in cubilibus & impudicitiis, sed induere Dominum Iesum Christum.* Tu à Christo Christianus dictus, erutus de potestate tenebrarum, debes vt filius ambulare.

Refert Cornelius Tacitus de sapiente illo Seneca, quod cùm carcere detentus foret, & rebus omnibus priuatus, morti vicinus, nihilominus aduocat amicos suos, & dicit eis Ecce amici mei, hinc discedens vale dicere vobis volui, sed quia rebus omnibus orbatus testari prohibeor, nolo tamen vos deserere sine aliquo legato. Vobis ergo tanquam præclarum legatum consigno *Imaginem vitæ meæ.* Præclarum sanè legatum, imago vitæ illius, qui exemplar fuerat totius virtutis moralis & sapientiæ. Sic Christus nobis hæredibus suis noluit aliud testamento relinquere quàm *Imaginem vitæ suæ*, ad cuius normam vult nos omnes actiones nostras componere, & vitam nostram formare.

Imò Pater æternus hanc nobis imaginem proposuit, cui conformemur, inquit Apostolus. Hanc debemus ponere *super cor tanquam signaculum* excitans ad amorem, & *super brachium*, vt excitemur ad illi conformiter operandum.

Rom. 8. Cant. 8.

Solebant antiquitus filij parentis imaginem in Medallia aliqua insculptam portare ad collum, & in modum cordis illam formabant, eratque illis monile, quo monebantur parentum heroïcas virtutes imitari. Vnde Senatus sustulit Scipioni ignobili (sic dictus fuit, quia à paternis virtutibus degener fuit) Medalliam, in qua erat impressa patris imago. Indignus enim fuit iudicatus imagine illius, cuius virtutem non imitabatur.

Valer. Maxim. l.3.c.5.

Christianus ergo debet parentis sui nomen & imaginem, non solùm ad collum suspendere, & exteriùs gestare; sed interiùs cordi & animo fortiter imprimere, tanquam sigillum aureum, vt eius lineamenta & colores, hoc est virtutes & perfectiones, velut in cera molli possit exprimere, vt respondeat dignitati nominis sui. Propterea monebat diuus Leo: *Agnosce, ô Christiane, dignitatem tuam, & diuinæ consors naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri conuersatione redire. Memento cuius capitis sis membrum, quodque erutus de potestate tenebrarum, translatus es in Dei lumen & regnum. Noli te iterum Diaboli subiicere seruituti, quia pretium tuum Sanguis Christi est.*

Serm. de Nat.

PROPOSITIO TERTIA.

Multi nomine tenus sunt Christiani, pauci merito vitæ. De multis itaque verum est illud Apoc. *Nomen habes quod viuas, & mortuus es.* Nomen Christiani, & vitam Pagani, opera nomini aduersantur. (Apoc. c. 3.)

(August. Tract. de Symbolo.) Hinc Augustinus dicit: *Detegeris & deprehenderis, ô Christiane! quando aliud agis, aliud profiteris. Fidelis in nomine, aliud demonstrans in opere. Renunciasti diabolo & operibus eius, non hominibus, sed Deo & Angelis conscribentibus: tenetur in cœlo chyrographum tuum. Renuntiatio, non solùm vocibus, sed etiam moribus, non tantùm sono linguæ, sed actus & vitæ.*

Aliqui ergo sunt medij tantùm Christiani, qui cœlum simul & terram putant se posse respicere, & ipsi vnum genu flectunt coram arca Dei, alterum coram idolo Dagon. Hi sunt qui partim Deo seruiunt, partim peccato. Hi etiam sunt qui Christianam vitam & disciplinam leuiter attingere sunt contenti, & partem præceptorum eius obseruare. Sunt sicut illi qui aquam benedictam volunt accipere, sed gutta vna & altera sunt contenti imò molestè ferunt & retrahunt se, si multa aqua illos asperseris. Sic hi contenti sunt vna aut altera particula Christianæ vitæ, v. g. aliquando interesse Sacro, audire vnam concionem, orationes aliquot leuiter recitare, aliquando vnam eleemosynam facere. Sed si de ieiuniis eis loquaris, de iniuriis condonandis, de inimicis diligendis, de lingua refrænandâ, de carne & concupiscentiis domandis, hæc putant ad se non spectare, sed ad eos qui mundum reliquerunt. Hæc vix volunt attingere, nihil volunt pro Christo tolerare. Cum ipso cupiunt esse in monte Thabor, sed non in monte Caluariæ, in gloria, sed non in pœna. Volunt portare coronam eius auream, sed nolunt de spinea participare: *Volunt enim sequi vsque ad fractionem panis, sed non vsque ad bibendum calicem passionis.* (Similitudo Granatensis.) (T. Kempis.)

(Rom. 9.) Dicebat Apostolus. *Non omnes qui ex Israel sunt, hi sunt Israelitæ, nec qui semen Abrahæ sunt, omnes filij*, quia aliqui erant ex sanctis Patriarchis secundum carnem, sed non secundùm pietatem Alij erat veri Israëlitæ qui fidem & opera SS. Patrum imitabantur. Ita Christianorum duplex genus est, alterum quasi secundum carnem, quia filij Christianorum sunt, & baptisati, sed opera habent indigna Christianis. Alij secundùm spiritum qui pro viribus contendunt Christum imitari, de quibus Apostolus: *Cognouit Dominus qui sunt eius: Discedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen Domini.* (2. Tim. 2.)

(Ad pop. Antioch.) Primi generis Christianos notans Chrysost. *Dic mihi, inquit, vnde potero deprehendere te Christianum? an à loco? an à veste? à sermone? à cibo? negotiis?* Non à loco, quia locus Christiani est templum Dei, tua autem frequentatio in ludo, platea, taberna. Non à veste, quia indumenta profana & cum luxu vana geris. Non à sermone, quia perpetuò gaudes iuramentis, detractione, adulatione. Non à cibo, quia in mensa ob intemperiem & ingluuiem, magis epicuri, quàm Christi videris esse discipulus. An ergo à negotiis? minimè, quia quæ tractas plena sunt dolis & iniuriis, quibus proximum circumuenire soles.

Sed vis scire quibus similes sint, qui Christianum nomen gerunt, nec vocationi respondent?

(Similitudo.) 1. Similes sunt ficulneæ aridæ; in qua Dominus requisiuit fructum, & non inuenit, & ideo maledicto fuit obnoxia. Sic illi aridi sunt, & sine fructu, folia tantùm habent, hoc est, exteriora quædam indicia Christiani.

2. Similes sunt multis qui in Academiis gradum Licentiæ aut Doctoratus habent, sed nullam doctrinam gradui respondentem: solis bullis suis & titulis inanibus gloriantes, quibus potius titulus confusioni cedit & ludibrio. Sic multis titulus & nomen Christiani in confusionem cedet. Sicut qui militiæ adscribuntur, & Sacramento se militari obligant, non debent solum militis gerere nomen, sed & iuramenti sui memores & fidelitatis, ad fortia quælibet animari. Sic tu Christiane, inquit Chrysost. *Exere vires, fortiter dimica, considera pactum, conditionem attende, militiam nosce, pactum quod spopondisti, conditionem qua accessisti, militiam cui nomen dedisti. Verè tu delicatus es miles, si putas te posse sine pugna vincere, sine certamine triumphare.* (Serm. de Martyr.)

(1 Tim 6.) Sic monebat & Apostolus: *Labora sicut bonus miles Christi, certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vocatus es, & confessus bonam confessionem coram multis testibus.* In Baptismo milites conscripti sumus; attendamus pactum, iuramentum, professionem, quam ibi fecimus; vt fortiter contra vitia, concupiscentias, sathanam, infernum, mundum, carnem, omnesque hostes, militemus, lauream & coronam in cœlo habituri Vide quomodo hunc militem à capite vsque ad calcem, armis & panoplia sua ornet Apostolus. (Ephes. 6.)

Interim exhibebo tibi præclarum militem Christianum, Ducem vsque ad mortem sequentem, vt dignus foret nomine Christiani.

(Surius 7. Aprilis.) Is est sanctus Calliopius, de quo sic apud Surium: Calliopius pius adolescens, ad conuiuium in deorum celebritatem paratum inuitatus, respondit: *Christianus sum, & Christum ieiuniis colo, & quæ sunt idolis immolata, non licet in os eorum qui Christum colunt, ingredi.* Quod cum audisset Præses, iussit eum immaniter cædi, & tandem dixit post multa verbera & increpationes: Nunc saltem ab insania discede. & Imperatorum decretis obtemperans, diis sacrifica, vt viuas, alioquin vt Magister tuus in crucè suffigeris: *At miror*, inquit Calliopius, *impudentiam tuam, qui cùm sæpe ex me audieris Christianum me esse, & Christianum esse moriturum, & in Christo victurum, tam impudenter pergis, veritatem oppugnare. Paratus sum eandem quam Magister meus pertulit mortem appetere.* Hæc cùm ille dixisset. Præfectus aduertens eum à proposito deduci non posse, sententiam tulit, vt quinta Sabbatorum Paschæ in crucem ageretur. Quod mater intelligens, quinque nummos Ministris dedit, vt eum contraria ratione, quàm Christus affigerent cruci. Quinto igitur Sabbatorum pronus in caput crucifixus est, & die parasceues eodem die quo Christus animam egit, & vox de cœlo audita est: *Veni ciuis Christi, & cohæres sanctorum Angelorum.* Ecce ergo verus Christianus, qui pro hoc nomine fortiter pugnauit, ne illo se præberet indignū, & vsque ad extremum spiritum Christum est imitatus, & Christianum nomen proprio sanguine obsignauit. Sit ipse nobis speculum, sit exemplum. (Exēplum.)

LECTIO III.

DE SIGNO CHRISTIANORVM.

1. *Docet, signum Christiani, esse signum crucis.*
2. *Varias proponit vtilitates ex hoc signo redundātes.*
3. *Quomodo sit efficax contra dæmonis virtutem.*

PROPOSITIO I.

Signum Christiani, est signum crucis, quod in fronte aut pectore à veris Christianis formari

solet. Est enim illud primum signum Fidei & militiæ Christianæ, sub Rege crucifixo. Vnde puero accedenti ad Baptismum, post sufflationem trinam ad expellendum Satanam, vt det locum & honorem sanctæ Trinitati (qua etiam significabatur spiraculum illud vitæ, quod inspirauit Deus in faciem primi hominis) statim signum hoc imprimimus fronti pueri: vt crucem non erubescat, signum militiæ nostræ; & in pectore, vt illud amet, locans in pectore cordis sede.

Crucis ergo signo ante Christum nihil abiectius, quia crux maledicta erat obnoxia, sed postquam Christus eam erexit tanquam vexillum & trophæum suum, tanquam currum triumphalem, tanquam sceptrum Regni, aut insigne Imperij sui, ab omnibus venerationem habet; *& à locis suppliciorum, fecit transitum ad frontes Imperatorum*, vt inquit August. Vnde factum est, vt esset primum signum fidei, quia continet tacitam professionem mysterij Trinitatis, Incarnationis, Passionis. Hinc cùm alicubi Euangelium de nouo prædicatur, primum signum expulsæ Idololatriæ, & fidei introductæ, est erectio Crucis.

Vide Catechismum Bellarm. & aliorum.

Nota est historia, quomodo Constantinus vbi fidem accepit, signum crucis ei Deus in cœlo repræsentauit, totum lumine circundatum, cum hac inscriptione: *Constantine, in hoc signo vinces*. Et sic eum reddidit securum, de victoria contra Maxentium. Vnde statim illud in fronte sua & diademate posuit: & relictis Aquilis, aliisque Imperij Romani signis, labarum siue vexillum Romanorum, in Christianorum vexillum crucis effigiem gestans, mutauit, totique exercitui quasi insigne Imperiale præfixit. Sic cùm ab initio in Indiam, tam Orientalem quàm Occidentalem, prædicatio Euangelii appulit, statim in portis & muris vrbium, imò in verticibus montium, signum crucis vidisses, tanquam fidei signum erectum. *Quia sicut nauis non est sine arbore, ita nec Ecclesia sine cruce*, inquit Ambrosius. Hoc videtur præuidisse Isaias, dum dicit. *In illa die, erit altare Domini in medio Ægypti, & titulus Domini iuxta terminum eius, & erit in signum & testimonium Domino exercituum*. Sensus est.

Exemplum.

Ambr. ser. 56.

Isai. 19.

Temporibus Messiæ erigentur altaria in Ægypto, & in terra Gentium (terra tenebrosa Ægypti nomine significata) & cruces constituentur in viis & finibus eorum, vt signum sit, Deum verum & Regem crucifixum ibi coli.

Constantinus quoque vt crucis venerationem toti mundo proponeret, & animis omnium imprimeret, curauerat super omnem monetam se depingi cum globo aureo in manu dextra, signato cruce: ad significandum totum mundum cruce redemptum & acquisitum, sub crucis protectione esse.

Ex his patet, crucis signum in Ecclesia antiquum esse. Imò est cæremonia ab Apostolis tradita, figurata etiam in veteri lege. 1. In cancellatis manibus Iacob, dum filiis benedicit. 2. In eleuatione manuum Moysis, qua victoriam reportat contra Amalech. 3. In signo Tau, quod est frontibus gementium siue pœnitentium, apud Ezechielem figitur. Denique, vt faciliùs etiam Gentes crederent in crucifixum, & vitam per crucem dari voluit Deus longè ante Christum, vt Ægyptij in literis suis hieroglificis significarent per crucem, sanitatem, & vitam futuram.

Gen. 48

Ezech. 9.

Vnde refert Socrates, quod Christiani demolientes templum Serapidis, inuenerint signum crucis sculptum in primis lapidibus, & hoc videntes multi Gentiles, ad Christianismum inducti sunt.

Socr. l. 5. hist. 7.

De antiquitate huius signi sic loquitur Tertullianus: *Ad omnem progressum & exitum, ad vestitum, ad mensas, ad cubilia, ad sedilia, quæcunque nos conuersatio exercet, frontem crucis signaculo terimus. Si legem de hoc expostules scripturarum, nullam reperies: traditio tibi prætendetur auctrix, consuetudo confirmatrix, fides obseruatrix*. Hæc verba ponderet contentiosus Hæreticus.

De corona milit. c. 3.

Sed & multi putant, dum Christus ascendens, eleuatis manibus dicitur benedixisse, signum crucis in aëre depinxisse, & ex hac benedictione morem manasse in Ecclesia, crucis signum formandi. Vnde & hæc benedictio repræsentatur per vltimam benedictionem, quæ populo datur in fine Missæ.

Fredericus Nauf. c. 36. Catech.

Quàm verò grata sit Deo frequens huius signi formatio, patet exemplo S. Editæ, filiæ Regis Angliæ, quæ regnum mundi, omnemque ornatum sæculi contemnens, in Monasterio se Deo vouerat. Consuetudinem verò habebat formandi sibi crucis signum, magna fide in fronte, ad quamlibet actionem. Hanc consuetudinem aduertens S. Dunstanus, eius semel accipiens manum, dixit: *Non permittet Deus vt pollex ille sacer vnquam putrescat*. Quod factum est. Nam mortua est vigesimo tertio anno ætatis, & ab ipso S. Dunstano sepulta est, cui annis tredecim post mortem apparuit, & monuit, vt loco honoratiori corpus eius poneret, indicans ei, quod membra quibus indiscretè fuerat vsa sua in pueritia, putrefacta reperiret, oculos, pedes, manus, reliquis membris integris sine corruptione, & maximè pollice manus dextræ, ob signi crucis formationem. Quod ita repertum est.

Ludolph. vitæ Christi p. 2.
Exemplũ.
Ribad. 16. Septemb.

Sic refert Cantipratanus, se vidisse in osse pectoris B. Volandi Ordinis Prædicatorum, crucem miro artificio formatam: quam post mortem eius viderunt Fratres, dum diu post illam ossa eius requirerent & abluerent, quàm Deus ibi impresserat tanquam scutum cordis, quia semper ferè ille, siue gradiens, siue sedens, pollice signum crucis in pectore depingebat, & stigmata Iesu Christi in mente semper gerebat.

l. 2. Apum. c. 15.
Anerouletius in Florib.

PROPOSITIO II.

Ab hoc signo crucis, multa vtilitas in Christianum redundat.

1. Quia per illud profitemur fidem Trinitatis & Incarnationis.

2. Per illud excitatur memoria Passionis, & spes per illã obtinendæ remissionis. Ad hunc etiam effectum, in turribus Ecclesiarum locatur Crux gestans Gallum: vt peccatores memores peccati Petri, & veniæ per crucẽ obtinentæ excitentur ad pœnitentiam & spem. Similiter morituris exhibetur crucis signum, vt de suis meritis diffisi spem omnem reponant in Crucifixo, repetentes cum Apostolo: *Christo confixus sum cruci, qui dilexit me, & tradidit seipsum pro me*.

3. Plurimum valet contra pericula peccati, tentationes & motus prauos cordis & carnis. Habes de sancto Thoma exemplum. Hunc Fratres in castro quodam recluserant, vt à proposito dimouerent suscipiendæ Religionis. Cumque verbis & minis nihil proficerent; puellam introduxerunt, quæ eius constantiam verbis, blanditiis, voluptatis sensu, labefactaret. At iuuenis arrepto titione, fugat hunc inferni titionem, & thesauri pretiosi castitatis prædatricem. Cumque variis cogitationum tumultuantium fluctibus, & carnis stimulis agitatum se deprehenderet, crucis signum titione

Galat. 2.
Exemplũ.

formar in pariete, & coram illo aduoluitur, vt motus hos sedare posset in memoria & vulneribus Crucifixi. Ibi obdormiens, sensit sibi à duobus Angelis lumbos præcingi, quasi perpetuo singulo castitatis. Ex his duobus Angelis, puto vnum fuisse custodem ipsius, alterum fœminæ fugatæ, in hac victoria coadiutores. Cingulum eius Vercellis seruatur apud Dominicanos, vt pignus pretiosum. Ex eo vero tempore nullam vnquam carnis sensit rebellionem, aut libidinis sensum. Ergo hic verum est illud Sedulij Carmen.

Crux pellit omne crimen: Fugiunt crucem tenebræ:
Tali dicata signo: Mens fluctuare nescit.

Exemplũ. Gretserus l. de cruce c. 43 Ex Mæ-nro Græc. Illud verò planè mirabile est, quod refert Gretserus de puero Iudæo, qui postea baptizatus, Constantinus est vocatus. Cùm matrem suam nescio quo euntem sequeretur, vidit hominem Christianum qui dum in terræ scrobem laberetur, signum crucis ori imprimebat. Puer illius sequutus exemplum, deinceps se cruce sæpè signabat, sacraque Christiana tandem amplexus est, & ardenti fide prosequutus. Cùm puella Hebræa, pudoris extorquendi causâ eum euaderet; illam signo crucis repentè exanimauit, rursumque eodem signo in vitam postea reuocauit. Hic cùm Præfecto Monasterij statum vitæ suæ exponeret, iubet ille proferri crucem, & ab eo salutari: cuius cùm pedem oscularetur, tota fronte & brachiis crux se in sancti pueri verticem submittens, characterem crucis capiti indelebilem impressit, quem per omnem postea vitam seruauit. Dignus ergo Baptismi gratia iudicatus est, & Constantinus dictus. Rideant ergo & subsannent Hæretici crucis signum, dicentes aptum illud esse ad muscas abigendas. Nos eis dicimus ad hunc finem etiam à nobis formari; scilicet ad fugandas muscas morientes. quæ perdunt suauitatem vnguenti, vt loquitur Sapiens Hoc est, ad repellendas prauas cogitationes, quæ velut muscæ circumuolitant nos & infestant, paratæ aculeum infigere, & mortem animæ, si eis per consensum locum dederimus & nisi hoc signo, velut flabello, eas fugauerimus. Hæ sunt muscæ quæ perdunt suauitatem vnguenti deuotionis & diuinæ gratiæ: & proueniunt à Principe Dæmoniorum, qui Beelzebuth dicitur, quod sonat *Deus muscarum*. Eccl. 10.

PROPOSITIO III.

Signum crucis maximam habet efficaciam contra dæmones. Est enim quædam eius coniuratio, per virtutem Trinitatis & Passionis. Hinc toties repetitur in Exorcismis, & sæpissimè sic fugatus fuit à Sanctis.

Surius 26. Septemb. Habes præclarum exemplum in vita SS. Cypriani & Iustinæ. Hic enim Magiæ deditus, conatus est per incantationes & veneficia, ad illicitos amores virginem allicere, quæ omnes eius conatus, virtute signi crucis, cum plena fide facilè superauit. Cumque ad dictum finem plures sæpiùs dæmones immisisset, fateri coacti sunt, nihil post multas præstigias in eam potuisse: sed virtute signi Tau, quod apud virginem erat, omnem suam virtutem elisam fuisse. Vnde factum est, vt relictis magicis artibus, totum se ad Christi fidem conuerteret, & simul cum Iustina postea præclaro martyrio est coronatus. Exemplũ.

Rupert. l. in 1 cant. c. 33. Hom. 8. in Iosue. Quod ergo non omnes signaculo Crucis vtentes, vim eius sentiant, inquit Rupertus, est, quia *licet crucis signum in fronte gerant, non tamen in corde crucifixum habent: non enim crucem simpliciter digito in corpore, sed magna fide oportet formare in corde.*

Hoc signum terrorem incutit dæmonibus, sicut virga iustitiæ malefactoribus, quia crucis memoriam eis refricat, quæ est velut virga conterens caput serpentis, & velut ensis truncās caput Goliath, ac patibulum cui est affixus. Vnde Origenes dicit duos in cruce fuisse affixos, *Christum visibiliter, & sponte sua, & solùm ad tempus: diabolum inuisibiliter, & inuitum, & in sempiternum eius opprobrium.* Ita vt crux sit currus triumphalis, in cuius summa parte sedet Christus triumphator, & in ima parte trahitur diabolus, & ostentatur velut in pompa.

Est ergo crux protectio firma, & scutum contra diaboli incursus, quo sæpè muniendi sunt infantes à parentibus & nutricibus. Quare moneri debent, vt eos in cunis sæpè signent, quia his diabolus insidiatur. Refert Bartholomæus Spineus de quadam Saga, quæ confessa fuit, quod noctu plus quinquagesies adiisset domum vicini cuiusdam & parentis, vt puerum in cunis suffocaret, nec quicquam potuisse, eo quod inuenerit eum semper munitum signo crucis. Quæst. de strigibus.

Iacobus Sprengerus in Malleo Malef. p. 2. q. II Exemplũ. In ciuitate Spira anno 1484. quædam deuota mulier verba habuerat cum suspecta malefica, rixosa more mulierum. Nocte cùm puerum lactentem cunis imponeret, cœpit cogitare de hac rixa: timens puero, aqua benedicta eum aspersit, & sal exorcisatum ori apposuit, signoque crucis muniuit, & cunis diligenter alligauit. Ecce circa medium noctis, audit puerum vagientem, & cùm illum vellet amplexari, non inuenit: tremens ergo paupercula, & de pueri amissione dolens, lumine accenso, vagientem sub lecto in angulo sine læsione reperit.

Aug. 21. de Ciu. c. 14. Verum ergo est illud Augustini. *Id quod scriptum est graue iugum super filios Adam à die exitus de ventre, vsque in diem sepulturæ, adeo impleri est necesse, vt ipsi paruuli per lauacrum regenerationis ab originali peccato sanati, multa patientes, nonnulli etiam incursus malignorum spirituum patiantur.*

LECTIO IV.

DE FIDE CHRISTIANA.

1. *Docet quid sit Fides.*
2. *Ad fidem requiri lumen quoddam speciale.*
3. *Requiri etiam affectũ pium ex parte voluntatis.*
4. *Solere vocationem externam adiungi.*

PROPOSITIO I.

Fides est donum Dei quo firmiter assentimur iis quæ reuelata sunt, siue scripta sint, siue non sint. De illa potest illud intelligi: *Multi dicunt: Quis ostendit nobis bona?* q. d. Quis rediit ex altera vita, nos reddens certos de bonis illis, quæ ibi dicuntur esse? Respondet Propheta: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*, quod nos de illis certos reddit. Ipsa scilicet Fides, quæ est participatio quædam luminis diuini, *& donum descendens à Patre luminum*, docens, nobis esse præparata æterna illa bona, simul etiam media ostendens, quibus illa assequamur. Psal. 4.

Deus ergo tria dona nobis infundit, tanquam media necessaria ad salutem, Fidem, Spem, Charitatem. Fides ostendit nobis Deum, summum nostrum bonum. Spes confidere facit, & excitat vt ad illud curramus. Charitas quantum in se est apprehendit illud, donec perfectiùs in patria comprehendat, dicens: *Tenui, nec dimittam.* Cant. 3.

Hæ tres virtutes sub variis symbolis significātur,

1. In columna ignis, quæ filios Israël illuminabat, protegebat, deducebat. Sic nos in nostra peregrinatione, Fides illuminat, Spes protegit, Charitas ad terram vsque promissionis perducit.

2. Trium dierum iter, eos perducit vsque ad montem Dei. Sic exeuntes de Ægypto, siue de tenebris, viam triduanam ambulamus, per has tres virtutes: *Donec videatur Deus Deorum in Sion.* Apoc. 11.

3. Tres sunt portæ Ierusalem ab omni parte: Sic ex quacunque plaga mundi qui vult ad cœlestem Hierusalem peruenire, debet per Fidem, Spem, Charitatem intrare.

4. Tria sunt munera, quibus Christum adorant Magi. Sic debet Fidelis offerre ad pedes Saluatoris, Thus odoriferum Fidei, Myrrham præseruatiuam Spei Aurum rutilans Charitatis.

5. Hæ tres virtutes sunt tres arrhæ quæ dantur animæ, donec introducatur in thalamum æternum cum dotibus gloriæ.

6. Anima est imago Trinitatis, & perficitur in tribus suis potentiis, hac virtutum trinitate, & donec exemplari suo assimiletur in æternitate, *hoc triplici funiculo, qui difficile corrumpitur*, ei colligatur.

7. Hæ tres virtutes sunt tria illa ornamenta, quæ dat pater prodigo. *Stola*, est Charitas tergens multitudinem peccatorum: *Annulus in manu*, est Fides in operibus: Spes, quæ munit pedes & affectus nostros, & iuuat nos ad ambulandum ad cœlestia, significatur per *Calceamenta*.

8. Sicut sunt tria vulnera mentis, Ignorantia, Infirmitas, Malitia: Ita est triplex medela, Fides contra Ignorantiam, Spes fortificans Infirmitatem, Charitas expellens Malitiam.

9. Tres hæ virtutes sunt præcipua arma militis Christiani, Galea Spes salutis, Lorica Charitatis Fides Scutum, quo omnia tela nequissimi eluduntur. *Hac est victoria quæ vincit mundum, Fides nostra.*

Postremò. Habent se tanquam partes tres ædificij spiritualis Fundamentum, Fides: Parietes, Spes: Tectum, Charitas: quia iuxta D. August. *Domus Dei credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur.*

Heb. 11. Est ergo Fides humanæ salutis initium & fundamentum, sine qua nemo ad Filiorum Dei numerum potest pertingere, & sine hac omnis labor hominis vacuus est. Vnde Apostolus: *Sancti per fidem vicerunt regna operati Iustitiam, adepti sunt repromissiones.* Vbi pluribus ostendit, quomodo per illam mira operati sunt antiqui Patres.

Quare dicit & August. *Nullæ sunt maiores diuitiæ, nulli thesauri, quam fides, quæ peccatores saluat, cæcos illuminat, ægros curat, fideles iustificat, pœnitentes reparat, iustos augmentat, Martyres coronat, Virgines conseruat, Sacerdotes consecrat, in hæreditate æterna nos cum Angelis collocat.* Fides ergo radix est omnium bonorum. Sicut in radice non apparet pulchritudo, & tamen quicquid est in arbore pulchritudinis, ex illa procedit: sic ex fidei humilitate, quicquid meriti, quicquid pulchritudinis & beatitudinis est anima susceptura procedit.

PROPOSITIO II.

AD Fidem necessarium est lumen, quo intellectus illuminetur ad mysteria supernaturalia percipienda & credenda.

Ratio est, quia ad hoc non sufficit lumen naturale intellectus: sed speciale lumen internum necessarium est, sine quo homo manet in tenebris ignorantiæ & infidelitatis, & cæca nocte errorum, impingens & errans.

Cor. 4. De hac luce fidei loquens Apostolus, dicit: *Deus qui dixit de tenebris lumen splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, q. d.* Ille Omnipotens qui dixit *fiat lux*, & sic fugauit tenebras mundi, ipse idem excellentiorem produxit lucem, qua mentem nostram illuminaret, ad diuina mysteria, & notitiam Christi Iesu percipiendam.

De hoc etiam lumine potest intelligi illud Isaiæ. *Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam, habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis.* Isa. 9. Sensus est. Illi qui erant in tenebris ignorantiæ & infidelitatis, & periculo æternæ mortis, habentes obscuratum cor & intellectum, nescientes videre vias vitæ, semitas iustitiæ, portas fœlicitatis æternæ, per aduentum Christi, cuius est nomen Oriens, & per lumen fidei in prædicatione Christi & Apostolorum, illuminati sunt, & lætitiam senserunt. Verè enim in tenebris est infidelis nihil videns, & omnia ignorans; quia sine lumine fidei nescit homo Deum, à quo factus, nescit viam à quo ad eum itur, nescit fœlicitatem æternam, cuius gratia factus est. Imò ignorat seipsum, quia ignorat quod simus filij iræ venundati sub peccato æternæ morti obnoxij. Nescit vulnera naturæ propriam insufficientiam ad bonum, nescit gratiæ & regenerationis necessitatem. Denique ignorat Christum mediatorem, & Sanguinem eius quo redimimur à damnatione & morte, & restituimur in vitam gratiæ, & gloriæ æternæ. Ergo in tenebris est, in caligine, in confusione.

Propterea D. Augustinus de infidelitate per Christi illuminationem translatus ad fidem, gratias agens Deo dicebat. Exemplũ. Vocasti me nomine tuo, intonasti desuper voce grandi in interiorem aurem cordis mei, fiat lux, & facta est lux, & discessit nubes magna: & liquefacta est nubes tenebrosa, quæ operuerat oculos meos, & vidi lucem tuam, & cognoui vocem tuam, & dixi: *Vere Domine tu es Deus meus, qui eduxisti me de tenebris & vmbra mortis, & vocasti me in admirabile lumen tuum, & ecce video. Gratias tibi illuminator meus.* August. Soliloq. c. 33. Et conuersus sum, & vidi tenebras in quibus fueram, & abyssum tenebrosam in qua iacueram, expaui, & dixi: *Væ, væ, tenebris meis in quibus iacui: Væ, væ, cæcitati illi in qua videre non poteram lumen cœli: Væ, væ præteritæ ignorantiæ meæ, quando non cognoscebam te Domine. Sero te cognoui lumen meum & verum, sero te cognoui, sed gratias tibi, quoniam illuminasti me, & cognoui te & me.* Vide totum cap. 33. in Soliloq.

Nemo potest videre solem sine lumine solis. Similitudo. Ita nemo potest Deum & diuina attingere, sine eius speciali lumine per fidem infuso. Imò sicut lux oculorum corporis necessaria est ad videndum, & ideò cæcus non videt; ita lux interior necessaria est ad credendum, & ideò sine illa homo cæcus manet.

Ad id significandum, inquit Albinus Flaccus, sanctus Vedastus coram Clodoueo Rege, cæcum illuminauit, vt fidem & lucem quam prædicarat, in corde Regis confirmaret: & intelligeret tam esse sibi necessarium cordis lumen, quàm cæco oculorum illustrationem: & quod diuina operata fuerat gratia in oculis cæcis, per preces famuli sui; hoc eiusdem sermones, eadem operante potentia, per spiritualis intelligentiam lucis in eius corde perficerent. Albinus Flaccus in vita S. Vedasti.

PROPOSITIO III.

HVic lumini ex parte intellectus, debet etiam adiungi pius affectus ex parte voluntatis. Rom. 10. Luc. 24. Ratio

est, quia ad voluntatem spectat intellectum captiuare in obsequium Christi, & obsequium Fidei, eique imperare ne ab assensu ob ineuidentiam recedat. Propter hoc dicit Scriptura, *Corde creditur ad iustitiam*, hoc est pio voluntatis affectu creditur,& fides elicitur. Vnde & Discipulos reprehendit Christus, quod essent *tardi corde ad credendum*. Deus ergo radium & lucem infundit intellectui, vt credat: sed voluntas debet cooperari, vt homo voluntariè credat, non coactè. Et non obstante illuminatione, quam facit Deus in interiori hominis, vt attrahat ad fidem, potest resistere voluntas, & claudere oculos cordis, & fenestras mentis huic lumini. Propterea verum est de aliquibus in infidelitate manentibus, quod dicit Iob: *Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias eius, nec reuersi sunt per semitas eius*: Tenebrarum enim amatores & cæcitatis suæ repudiant lucem & inspirationem interiorem, ad fidem eos attrahentem. Iob. c. 24.

Propterea de se dicebat Augustinus: *Erat nubes magna & tenebrosa ante oculos vanitatis meæ, ita vt videre non possem Solem Iustitiæ, & Lumen Veritatis. Inuoluebar in tenebris, filius tenebrarum, tenebras meas amabam, quia lumen non cognoscebam. Cæcus eram, & cæcitatem amabam, & ad tenebras per tenebras ambulabam.* Hoc dicit de tempore ante conuersionem suam, in quo sentiebat interiorem quandam luminis à Deo participationem, sed resistebat, amans statum infidelitatis tenebrosum, in quo erat. De illo ergo pro illo tempore, & illi similibus, verum est quod subdit Iob: *Si subito apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis, & sic in tenebris quasi in luce ambulant.* Exēplum. Iob. 24.

De populis Athlanticis, & de Æthiopiæ aliquibus habitatoribus narrant Historici, quod inimici sint Solis, & quod tempore ortus & occasus, mille maledictionibus ipsum petant. Inimici ergo hi sunt auroræ & lucis. Quid tamen luce iucundius, quæ etiam bonorum mundi omnium est origo? Quid aurora pulchrius, quæ manè rutilans tenebras fugat, Cœlumque pulchris decorat coloribus, velut flores spargens? Sed nigris istis populis, nigra placet nox. Sic infidelibus multis nox ignorantiæ, & peccatorum grata est: fugiunt lucem veritatis, vmbram mortis arbitrantur, si veritatis aurora apparuerit. Sic Iudæi habuerunt lumen & gratiam vocantem,& miracula Christi; sed hunc pium affectum qui mouet voluntatem ad assentiendum fidei & eius luci, non habuerunt, fuerunt rebelles, clauserunt fenestras cordis, & oculos mentis. *Lux venit in hunc mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem*. Et ideo dicit Apost. *Velamen est super cordibus eorum vsque in hodiernum diem*; sed illud possent subtrahere, per pium quem requirimus voluntatis affectum, vt ad lumen fidei respicerent & respirarent. Ioan. 3. 2. Cor. 3.

Ex his ergo collige, duo ad fidem requiri; Lumen ex parte intellectus; bonam affectionem ex parte voluntatis: sicque his quasi duabus alis anima instructa, eleuat volatum suum instar Aquilæ spiritualis, vsque ad deitatis Solem, & vsque ad Trinitatis solium, ibi percipiens ineffabilia circa personas & circa essentiam diuinam, innascibilitatem Patris, Generationem Filij, Processionem Spiritus sancti. Sicut ergo Aquila quondam Romanæ superstitionis symbolum fuit, in vexillo eorum depicta: Ita & Romanæ fidei potest symbolum esse, & in vexillo Ecclesiæ depingi altiori sensu. Hinc Diuo Ioanni, quia altissima de Diuinitate dixit, Aquila attribuitur. Simile.

His etiam duabus alis, descendens anima ad Incarnationem Christi considerandam, ibi quoque multa percipit mysteria; Ibi agnoscit virginem cum maternitate, matrem cum virginitate, fœcundam sine corruptione, grauidam sine grauedine, puerperam sine dolore. Quapropter Linx potest poni etiam symbolum fidei. Sicut enim dicitur aciem, vimque visiuam vltra parietem traiicere, sic fides videt vltra parietem humanæ infirmitatis & mortalitatis, in Christo gloriam maiestatis. Agnoscit Regem in præsepio, vitam in morte, summum spiritum in expiratione, Orbe clausum modico agnoscit Orbis Dominum, sub albicanti panis specie in mystica consecratione.

Vides, quomodo se extendat fidei lumen,& vis eius penetret? *Quid non inuenit fides? Attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immensa, apprehendit nouissima, ipsum denique æternitatem sinu suo quodammodo circumcludit.* Bernard. in Cant.

Fides ergo est velut quoddam æternitatis exemplar, ad omnia tempora se extendens, præsens, præteritum, futurum Ita vt nihil eam prætereat, nihil præeat, pereat nihil. Ascendit ipsa vsque ad Cœlum, multa nos docens de Deo, de Angelis, de animabus beatis, de beata vita. Descendit quoque vsque ad abyssum multa nos docens de Purgatorio, de Lymbo, de inferno, de pœnis damnatorum, & æterna infœlicitate eorum.

PROPOSITIO IV.

L*Vmini interiori quo Deus vocat ad fidem, etiam adiungere solet exteriorem vocationem.* Hanc Deus multis modis solet efficere: Per seipsum, per Angelos, per beatos, per homines.

Primò illam sæpius efficere dignatus est per seipsum, non solum cùm hic in terris egit, vocans omnes ad salutem & beatam fidem, sed etiam postquam Cœlos ascendit. Sic vocauit B. Paulum, circundans eum lumine, terrens voce, percutiens quadam cæcitate, & mittens ad Ananiam. Et hæc vocatio Christi adeò efficax fuit, vt excusso spiritu minarum & cædis subitò fieret de Saulo crudeli Paulus fidelis, de Lupo, Agnus; de Persecutore, Prædicator & Apostolus Illo triduo quo non manducauit, neque bibit putatur eius raptus fuisse in tertium Cœlum, in quo ab ipso Christo, de omnibus mysteriis suis plenissimè eruditus. Exēplum

Sic & D. Hubertus à Christo ad fidem est vocatus. Hic enim Bertrandi, Ducis Aquitaniæ filius, cùm Ebroini Franciæ Vice-Regis tyrannidem fugiens, in Austrasiam ad Pipinum adhuc Paganum se transtulisset, mirabili benignitate & prouidentia, è profunda errorum caligine, ad Iesu Christi lumen est euocatus. Cùm enim in Tongrensi parochia venaretur, die quadam, vt dicunt, Passioni diuinæ sacra, apparuit ei ingens ceruus, Crucifixi effigiem inter cornua gestans, ibique eum timore correptum, Crucifixus alloquutus est, iussit adire Lambertum Antistitem, à quo viam salutis esset percepturus. Paruit ille, & à Lamberto benignè susceptus catechesi est imbutus, & fonte Baptismatis lustratus Totus verò cœlestis vitæ desiderio incensus, in solitudinem se recepit, vt asperos pœnitentiæ labores sustinens, soli iam Crucifixo viueret, carnem suam & ipse crucifigens. Vnde lorica ferrea ad carnem religata, continuò corpus suum domabat. Tandem Deus lucernam hanc sub solitudinis modio nolens latère, sed super Ecclesiæ candelabrum lucere volens; ad inuisenda Sancto- D. Huberti.

rum Apostolorum limina animum inspirauit. Illa vero eadem nocte appulit Romam, qua Lambertus martyrio affectus fuit. Angelus autem in somnis Sergio Papæ apparens, indicio baculi Pastoralis (quod etiam in Monasterio sancti Huberti asseruatur) in manus Pontificis delati, martyrium Lamberti indicat; & simul Hubertum peregrinum ad Apostolorum sepulchrum orantem, in eius locum consecrandum designat, vnde, licet renitens, ibi consecratur. Sed cum inter Pontificalia ornamenta quibus inaugurari debebat, speciali Dei dispositione stola non reperiretur; omnibus stupentibus, Angelicis contexta manibus stola cælitus emittitur, quæ nunc adhuc seruatur instrumentum tot miraculorum. Hæc est enim quæ dat salutem ægris, rabiem auertit à læsis, dæmones propellit, ad quam catervatim ruunt populi, & si morsu animalis rabidi infecti fuerint, statim ab omni veneno liberantur. Hæc iam à tot annis præcisa, tot millium hominum frontibus particulatim apposita, non deficit; sed in hodiernum diem integra miraculosè perdurat.

Surius 3. Octob.

Similem vocationem legimus de Eustachio, qui tunc Placidus vocabatur, Præfectus militum sub Traiano. Cum enim ceruum ingentem insectaretur, calcaribus equo additis: in præruptum montem peruenit. Et ecce illi super caput cerui in supercilio montis, dum ipse mente oculisque prædæ inhiat, Crucifixus apparet, & ex illo vox: *Placide, Placide, cur me persequeris?* Attonitus ille hac noua forma & voce, ex equo dilabitur: Vbi verò se collegit, *Domine*, inquit, *quis es?* Cui Dominus. *Ego Christus Iesus, qui causa salutis humanæ in carnem veni, & mortem in crucis ligno pro eo pertuli, vt ad æternam fœlicitatem te transferrem.* His ille mutatus, domum abiens cuncta narrat vxori; quæ simili visione in nocte monita fuerat; eiusque consilio ad Christianum sacerdotem pergunt, à quo pleniùs instruuntur, & baptisantur.

Exemplum.

Surius 20. Septemb.

Secundò: Vocat Deus ad fidem per Angelos: sic vocauit Cornelium Centurionem, cui apparens Angelus mittit eum ad Petrum, & Deus Petro, tunc visionem ostendit lintei quatuor initiis è Cœlo demissi, in quo erant serpentes & reptilia, & omnis generis animalia immunda, quæ iubebatur occidere & manducare: quo significabatur intra vnum linteum fidei, quatuor initiis Euangeliorum alligatum, contineri etiam gentes. Vel vt dicit Augustinus: Linteum figurabat Ecclesiam, animalia gentes, quatuor extremitates lintei, quatuor partes mundi, vbi Euangelium debebat prædicari: occisio illorum animalium erat mors spiritualis, qua mori debebant peccato, & viuere gratiæ & fidei Christi.

Actor. 10.

Aug. l. 50. hom. 48.

Sic etiam vocatus videtur Augustinus, qui dum disceptantes secum multas haberet cogitationes, fluctuans in hæresi sua: licet iam aliquid luminis interius sentiret, tamen illi ex parte obluctabatur. Tandem proiecit se sub arborem in horto, & audita est vox cœlestis, *Tolle lege, tolle lege*, qua monebatur aperire librum continentem Epistolas Pauli, in quibus veritatem & stabilitatem debebat reperire. Vnde aperiens librum subitò incidit in illud: *Non in cubilibus & impudicitiis, non in commessationibus & ebrietatibus, non in contentione & æmulatione, sed induimini Dominum Iesum Christum.* Sic perfectè illuminatus, omni lite interiori, quam patiebatur, dirempta, translatus est de hæresi ad fidem, de impudicitia ad castitatem, & exarsit in pacem Christi.

Conuersio Aug.

Rom. 13.

Tertiò: Per sanctos, aliquos Deus ad fidem vocauit, qui ad hunc finem in hoc mundo apparuerunt. Sic habes de Cõstantino Imperatore, cui cùm Græci Medici, vt à lepra curaretur, suaderent, vt lauacrum ex sanguine infantium & lactentium sibi pararet, apparuerunt noctu Petrus & Paulus, hortantes eum ad fidem, & præcipientes, vt si à lepra liberari vellet, omissa impij balnei immanitate, Syluestrum in Soracte monte latitantem accerseret, à quo salutari lauacro recreatus, in omni ditione Romani Imperij, templa Christiano more ædificari imperaret; sublatisque inanium deorum simulacris vero Deo cultum adhiberet. Constantinus igitur cœlestibus monitis obtemperans, Syluestrum aduocat; à quo Apostolorum imagines recognoscens, post septem dierum ieiunium & orationem, aquam baptismatis ingressus, totus sanus, & quasi carne recente indutus est egressus quibusdam quasi piscium squammis in vnda relictis: & exinde ad propagandam Christi religionem est inflammatus.

Exemplum. V. Breu. in festo Syluestr.

Quartò: Per homines ad fidem vocat, qui ab eo prius fide illuminati, adducunt fratres suos ad Dominum, quasi *cæcos ad viam* iuxta Prophetam: hoc est, ad eum qui est *veritas, via, vita*. Specialiter verò & extraordinariè, vt aliquos ad se conuerteret, misit eis fidei Doctores. Sic specialiter missus est Barlaam ad Iosaphat filium Regis Indiæ, vt illo ad fidem adducto, regnum etiam fidei Christi tandem subiiceretur. Misit S. Xauerium ad noui orbis conuersionem, & alios Apostolicos viros.

Isa. 42.

V. eius vita 17 Noueb. ex Damasc.

Imò, Deus hominem non deserit facientem quod in se est, quin eum illuminet per aliquam viam. Erat Dionysius Athenis, & Damaris: (quam Chrysost. & Ambr. dicunt eius vxorem) viuebant iuxta præscripta naturæ, & misit eis Deus Paulum qui eos instrueret.

Actor. 17.

Eunuchus Candacis Reginæ legebat Isaiam in curru, & Angelus iussu Domini statim rapit Philippum, & per aëra transuehit illum, vt Eunuchum instruat & baptiset.

Actor. 8.

Scribit de se Clemens, quod cùm Gentilis adhuc esset, non aliud quæsierit quàm veritatem & vitam bonam, venitque ad eum S. Barnabas, qui docuit eum veritatem, & Antiochiam duxit ad Petrum.

D. Clem. l. 1. recog.

Habes in vita S. Xauerij quendam apud Indos, qui viuebat iuxta rationis lumen, sed quietem non habebat, sentiens religionem suam veram non esse. Adiit Turcas, vt legem Mahometi sequeretur, sed nec ibi quieuit. Iuit ad Iudæos, nec ibi quies. Tandem exclamat: *Da mihi Deus, vt sciam quis sis, & tibi secundùm tuum placitum seruiam, alioquin noli mihi imputare.* Contigit S. Xauerium ad eam vrbem accedere, & ibi cum quibusdam in foro de Christiana fide differere. Videns ille turbam, audiuit etiam sibi loquentem interiùs vocem: *Accede illuc, & ibi Deum tuum inuenies.* Accedit, & audiuit S. Xauerium, sentiensque magnam in se motionem, cum suauitate petiit baptizari, contestatus se nunquam nisi tunc quieuisse, ideoque veram illam esse doctrinam quam audierat quæ ad saluté duceret.

LECTIO V.

DE FIRMITATE ET integritate Fidei.

1. *Docet quomodo fides debet esse firma.*
2. *Quomodo debet esse integra.*
3. *Quomodo etiam se debeat ad Traditiones extendere, vt sit integra.*

PROPOSITIO I.

Fidem oportet esse firmam & inuiolabilem. Hinc definitur esse donum Dei, quo firmiter assentimur. Ratio verò est, quia fides nostra nititur Dei reuelatione qui prima veritas est, & immutabilis, nec falli nec fallere potens. Imò Deus non potest reuelare contrarium, quia sic mutaretur. Adeò ergo firma esse debet, vt quicquid sensus, quicquid ratio, aut demonstratio, aut quælibet authoritas suggerat, potius negandum sit, quàm quod fides docet. Vnde quantumlibet iudicet visus, gustus, tactus, panem esse, aut vinum in Eucharistia; quantumlibet secundùm sua principia Philosophica dicat: *Ex nihilo nihil fit*, contra creationem: *A priuatione ad habitum non est regressus*, contra resurrectionem: *Accidens non potest esse sine subiecto*, contra consecrationem. In his omnibus dicit fides: *Nonne Deus stultam fecit sapientiam huius mundi?* Et sic captiuat intellectum in obsequium fidei. Hinc dicebat Ambr. *Aufer argumenta vbi fides quæritur: Iam Dialectica taceant, non Dialecticis creditur, sed Piscatoribus.*

1. Cor. 1.

Amb. l. 1. de Trinit.

Narrant Eusebius Constantini temporibus, Philosophum quendam cum Catholicis Episcopis, multis diebus de fide disseruisse, sed sine fructu. Quoties enim argumentis premi videbatur, vi Philosophiæ suæ & eloquentiæ, statim argumenta eludebat & euadebat. Tunc verò, vt ostenderet Deus, non tam in sermone & rationibus, quàm in humili ad diuinam authoritatem submissione, fidem consistere, & fidei virtutem. Vnus simplicissimæ naturæ ex adstantibus senioribus, *Qui nihil aliud sciebat, nisi Iesum Christum, & eum crucifixum*, cùm videret Philosophum insultantem, velut alter Dauid in Goliath, non hasta aut clypeo, sed fide munitus, poposcit ab omnibus locum velle se paucis cum Philosopho sermocinari. Tum nostri, qui simplicitatem nossent erubuere, coacti tamen locum dedere, timentes interim ne risui efficeretur simplicitas. Tunc ille cum Philosopho sic orsus est: *In nomine Iesu Christi, Philosophe, audi quæ vera sunt, Deus vnus est, qui fecit cœlum & terram, quique homini quem de limo terræ formauit, spiritum dedit, qui creauit omnia verbi virtute, & spiritu sanctificationis firmauit. Hoc verbum & sapientia, quam nos filium dicimus, nostros miseratus errores ex Virgine natum est, & per passionem mortis peccata lauauit, & per resurrectionem vitam nobis donauit, hic cœlo exceptus est, quem credimus esse venturum Iudicem. Credis hoc Philosophe? hoc te oportet credere, non disputare.*

H storia. Eccl. l. 10 c. 3.

Exempli

Obstupuit ille, & mirè mutatus est hoc verbum suscipiens, & Christianus factus est. Cumque illi qui ex parte eius antea stabant, interrogarent, cur his non responderet? *Quamdiu*, inquit, *rationibus actum est euadere potui & respondere, sed nunc virtute huius sermonis, victum me fateor, fidei me submitto.*

Simile quid refert Florimundus, in conuersione Palatini cuiusdam de Podalia, in regno Poloniæ, qui simplicis Sacerdotis sermone ad fidem est conuersus. Vocauerat ipse ad prandium hunc antiquæ pietatis & simplicitatis Sacerdotem: subornarat interim Prædicantem suum, qui simplicitatem viri disputando illuderet. Hic ergo statim cœpit sua eloquentia illum agitare, proponens varia de Doctrina Catholica, de Tyrannide Papæ, de dissolutione Ecclesiasticorum.

Florimund. de ortu hæres. l. 4. c. 11. Exéplum.

Sacerdos ne verbo quidem respondet, cibum interim sumens Risu res excipitur, & vrgetur à Palatino vt respondeat. At ille, vocatus sum, inquit, vt cibum sumam, non vt disputem, peracto tamen prandio, si potuero, respondebo. Cibis sublatis facto silentio, sic orditur Sacerdos: *Ego hodie ingrediens ad altare dixi Domino: Discerne causam meam de gente non sancta, spero per eius misericordiam & potentiam, me exaudiendum.* Tunc formans signum Crucis, ait: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & authoritate Dei Omnipotentis, cuius ego sum indignus Sacerdos & seruus, præcipio tibi immunde spiritus, vt mutus sis in ore huius hominis, nec amplius loquaris.* Vix verba finierat, & Minister vocem perdidit. Tunc Sacerdos: *Loquere nunc vt homo, & responde tibi. Nolui enim antea contestari contra Spiritum malignum, qui per os tuum loquebatur, vt iacens iniurias contra Ecclesiam Sponsam Christi* Sed miser balbutiens nec verbum edere potuit, vnde præ maxima confusione, se à societate subducere coactus est, omnibus miraculo hoc obstupefactis. Et Palatinus ipse in corde percussus, abiurauit hæresim, in qua enutritus fuerat, & se Ecclesiæ Catholicæ cum suis aggregauit, in illaque perseuerauit.

Tanta porrò est fidei firmitas, vt nullam hæsitationem, vel fluctuationem pati velit in his quæ proponit. Et qui verè credit, rationes omnes naturales quæ fidei aduersari possent, statim reijcit. Hinc laudatur fides Abrahæ, cui cùm Dominus filios promitteret: *Sic erit semen tuum sicut stellæ cœli, non considerauit corpus suum emortuum, & vxoris suæ, cùm ferè esset centum annorum.* Nulla ergo Physica ratione, vel consideratione semij. vel quod hoc foret contra cursum naturæ, à fide est retardatus: sed *credidit in spem contra spem, & sursum naturæ*, assertioni Dei posthabuit vniuersa, licet ignoraret modum quo impleri posset. Vnde dicit Apostolus, quod per hoc dedit gloriam Deo: quia contra sensum proprium & commune iudicium ac insitam vim naturæ, illi credens, agnoscebat eum esse primam veritatem, nec falli, nec fallere potentem Rom. c. 4.

E contra in Scriptura reprehenduntur qui hæsitarunt, in his quæ à Deo per se, vel per suos dicta erant. Sic reprehenditur Sara, quæ occultè risit, cùm Angeli hospites promitterent ei filium. Sic & Moyses reprehenditur, quod hæsitauerit percutiens petram vt haberet aquam cùm tamen dixisset Deus: *Tolle virgam, & loquimini ad petram, & illa vobis dabit aquas.* Num. 20.

Sic primò Naaman hæsitat, dum dicit Elisæus: *Vade, & lauare septies in Iordane, & a lepra mundaberis*, considerans enim humanas rationes, dicebat: 4 Reg. 5. *Nunquid non sunt meliores fluuij Damasci Amana & Pharphar omnibus aquis Israel, vt lauer in eis & munder?* sed tamen postea acquieuit, & credidit Prophetæ, & mundatus est.

Non solùm si se rationes opponant, sed & si quælibet authoritas hominum vel Angelorum proponeretur contra fidem, illa debet esse firma & immutabilis *Licet nos, aut Angelus de cœlo euangelizet præterquam euangelizauimus, anathema sit.* Gal. 1. Sensus est, etiam si Petrus, etiam si Ioannes, etiam si Andreas, etiam si omnis Chorus Apostolorum aliud doceant, etiam si Angelus de cœlo, quicunque sit, qui traditam semel fidem mutauerit, sit anathema, sit detestabilis & execrandus. Hoc latiùs explicans Vincentius Lirinensis, in aureo suo libello aduersus prophanas nouitates, sic ait: Lirinensis. *Cùm Nouantes aliqui circumeuntes Prouincias & Ciuitates, errores venalitios circumferendo ad Galatas deuenissent, cumque his auditis Galatæ nausea quadam veritatis affecti, Apostolicæ & Catholicæ doctrinæ*

manna vehementes, hæreticæ nouitatis sordibus oblectarentur. Ita sese Apostolicæ potestatis exercuit authoritas, vt summa cum seueritate decerneret: Licet nos, aut Angelus de cœlo aliud euangelizet, &c. Vbi ob asserendam fidei firmitatem, nec sibi, nec Apostolis, nec Angelis parcit. Ita ille.

Epist. ad Pammachium & Oceanum. Ad idem spectat quod scribit Hieronymus. *Quisquis assertor es nouorum dogmatum, obsecro vt parcas humanis auribus, parcas fidei quæ Apostolico ore laudata est. Cur post quadringentos annos docere nos niteris, quod ante nesciuimus? Vsque in hodiernum diem sine vestra ista doctrina mundus Christianus fuit.* Ita Hieronymus. Idem dicere possumus: cur post mille quingentos annos docere nos volunt Lutherus, Caluinus, & similes quod ante nesciuimus? Ergone sine vera fide, religione sacramentis, salute, mundus & Ecclesia ante eos fuit? Ergone tanto tempore aduersus Ecclesiam portæ inferni præualuerunt? Ergone Christus Ecclesiam sponsam suam deseruit in errore?

Hoc attendant qui *circumferuntur omni vento doctrinæ in nequitia* (vel vt Græca habent) *in alea hominum*, vt ait Apostolus. Significat inconstantiam & leuitatem aliquorum, qui velut de fide aleam iaciunt, & quasi ad iactum aleæ doctrinam mutant, iuxta cerebrum & somnia sua. Quàm sæpè mutarunt Hæretici confessiones suas fidei? Fredericus Dux Saxoniæ, interrogatus quid Lutherani sui crederent, respondit. *Quid nunc credant scio, quid anno sequenti nescio.* Nam sicut de Catone dicitur, quod diceret: *Cras omnia, hodie nihil credo.* Ita de illis idem dici potest, vel potius quod & simul omnia & nihil credant, quia nesciunt quid credant.

Hilarius l. ad Constantium. *Periculosum est*, inquit Hilarius, *& mirabile, tot nunc fides existere, quot voluntates, tot doctrinas, quot mores, dum fides vt volumus scribitur, vt volumus intelligitur. Et sic plurima cœperunt esse fides ne vlla sit, imò annua & menstrua de Deo fides decernuntur, nouis subuertuntur vetera.*

Sunt hoc tempore multi, similes illis qui se aliquo spatio in gyrum commouerunt; quibus nihil firmum & constans, sed omnia irrequieta & rotabilia videntur, propter vertiginem capitis. Simili. Sic accidit his qui se nouis doctrinis circumferri sinunt: nam postquam erroribus imbuti sunt, nullum deinceps eis dogma firmum videtur; sed omnia infirma, tam in fide, quam in moribus, quia habent spiritum vertiginis & erroris. Hinc inuenti fuére aliqui, qui à fide nostra desciscentes, ad Lutheranam transierunt; ibi nihil firmum inuenientes, ad Caluinianam se transtulerunt, nec ibi steterunt, sed & Anabaptistarum fidem experiri voluerunt. Interim omnia videntes apud hos incerta, conscientiæ remorsibus agitati, ad primam fidem reuerti sunt coacti: De his potest illud dici, Thren. 1. *Migrauit Iudas propter afflictionem, & multitudinem seruitutis, habitauit inter gentes, nec inuenit requiem, apprehenderunt eum persecutores eius ibi inter angustias.*

Fugiunt ab Ecclesia ad Hæreticos, propter arctam seruitutem mandatorum Ecclesiæ, (vt aiunt) Hier. 16. sed ibi incidunt in maiores angustias & perturbationes animæ & conscientiæ: *Seruietis diis alienis, qui non dabunt vobis requiem*, inquit Propheta. Quot errores sequuntur, tot idola sunt, tot alieni dij, quot propriæ opiniones, quas velut adorant, relicta fide veri Dei: sed mirè post in conscientia ab illis torquentur, & nisi resipiscant in Isa. 66. æternum torquebuntur, quia *vermis eorum non morietur.*

Vt vero, quanta in nobis fidei firmitas esse debeat, patescat, Athanasij exemplum libet hic appendere. Exemplum D. Athan. Fides eius fuit velut rupes firma in mediis fluctibus. Totus mundus coniurauerat in eius exterminium, Principes, Episcopi, Populi, exercitus, imò totus infernus, nec quidquam firmitati fidei eius nocuerunt. Constantius, Valens, Iulianus, Imperatores eum persequuti sunt, ita vt quater è sede sua in exilium fuerit actus. Quatuor Concilia Episcoporum fauentium Ario congregata sunt contra eum, Tyri, Hierusalem, Antiochiæ, Mediolani, vbi trecenti Episcopi fuerunt, & suis sedibus priuati sunt, qui noluerunt contra eum subsignare. Ipse cedens furori ad tempus, sex annis in sicca cisterna delituit, nec solem, nec homines videns, vno eius clerico victum suppeditante: quærebatur enim à Constantio viuus vel defunctus; missis vndique per Prouincias, Vrbes, & Pagos exploratoribus. In quadam alia persequutione, quatuor mensibus in paterno sepulchro delituit incognitus, quasi iam viuus sepultus. Miræ calumniæ contra eum fabricatæ sunt, quod hospitam violasset, quod Arsenio Lectori suo ad magicas actiones brachium amputasset: quæ omnia in Authorum ignominiam retorsit. Sic firma mansit columna toto mundo & inferno in eum insurgente; lubens omnia passus ob fidem, & quadraginta sex annis Ecclesiam suam in media vastitate, indicibili labore gubernans. Ecce triumphator orbis totius & inferni, in quo ostendit Dominus, quanta oporteat pro nomine suo pati, & pro fide tolerare.

PROPOSITIO II.

Fides non solùm firma, sed integra esse debet, ita vt assentiri debeat omnibus quæ Deus reuelauit. Hinc est quod si vnicus sit error, tota fides euertitur, & errans in vno articulo cum pertinacia, alios non credit fide diuina. Destruitur enim in D.Th. 2.2. q.5. art. 3. illo donum fidei demeritoriè, vt loquuntur Theologi. Sicut charitas tota demeritoriè aufertur per vnum actum peccati, quando offenditur Deus in vno solùm præcepto: ita & fides, quando offenditur cum pertinacia, non credendo alicui articulo, per Ecclesiam præcepto. Nam de illis qui aliqua credunt, alia reiiciunt, dici potest, quod dicebat Augustinus aliquibus: *Qui in Euangelio quod vultis creditis, quod non vultis non creditis, vobis* Aug. 16. contra Faustum c. 3. *potiùs quàm in Euangelio creditis: quia cum suus cuiusque animus author est, quid in quaque Scriptura probet, vel improbet, non se iam authoritati Scripturarum ad fidem, sed sibi Scripturas subiicit ipse ad voluntatem.*

Caluinista ergo, qui credit Deum trinum & vnum, non id credit fide diuina, quia Deus dixit. Nam etiam dixit Deus, Corpus Christi esse in Eucharistia. Sed fides eius resoluitur in persuasionem quandam humanam, & priuatum iudicium, quo sibi persuadet Deum hoc potiùs reuelasse quàm illud, vnde hæreticus vocatur ab electione, hæresis enim idem est quod electio.

Sicut ergo fissura minima campanæ vocem sonoram planè euertit, & eam inutilem reddit: sicut Simili. vnica rima nauem submergit: Denique, sicut modicum fermenti totam massam corrompit, & acore suo inficit: Ita vnicus error pertinax, inficit, submergit, inutilem reddit totam fidem.

Item, si in Musica vnica vox dissonet, tota perit harmonia, licet reliquæ voces consonent, sic musica quædam spiritualis est in concordia fidei, & diuersitate articulorum, sed si vna vox dissonet, si in vno articulo erratur, musica tota fidei concidit, & cacophonia

phonia est. Hinc est quòd si minimus articulus fidei in dubium reuocatur, statim tota Ecclesia consurgit, & velut communi classico omnes conuocat ad resistendum. Hinc tot Concilia & conuocationes, propter vnum verbum *Homusios*, id est, *Consubstantialis*, cui obsistebat Arius: tot etiam conuocationes, propter alterum verbum *Theotocos*, id est *Deipara*, quod negabat Nestorius. O quanto sanguine steterunt hæ duæ voces!

Homousion

Quapropter D. Basilius respondit Valéti Imperatori, omne potiùs genus mortis tolerandum, quàm patiendũ vnam de diuinis dogmatibus syllabam corrumpi: vno scilicet vel minimo puncto fidei in dubium vocato, tota fides vocatur. Quod de Basilio dicimus, sic narrat Theodoretus. Cum Præfectus Valentis Imp. Cæsaream venisset, ad se accersitum Basilium honorificè tractauit & placidè est allocutus; hortabatur vt tempori cederet, neque tot Ecclesias vellet in discrimen adducere tenui exquisitione dogmatis, promittebat ab Imperatore amicitiam & multa beneficia. At ille adolescentulis tales sermones congruere respondit, hos & his similes inhiare huiusmodi rebus. At verò qui in diuinis nutriti essent literis, eos nullam illarum syllabam in discrimen venire pati posse, soleréque si res poscat nullum genus mortis pro illis recusare; Imperatoris quidem amicitiam magni se pendere cum pietate, quã remotã perniciosam esse dicebat. Præfectus hoc ægrè ferebat, & denunciato exilio, iubet eum cogitare quid agat, & postero die sententiam suam explicare, hisque sermonibus crebræ minæ intermiscebantur. Respõdit Basilius, se postridiè eundem futurum, videret ipse ne animum mutaret, & minas exequi nollet. Post illud colloquium occurrit Imperatori Præfectus, exponitque quid dixerit Basilius, & qua animi virtute, sicque Imperator quiescere est coactus.

Lib. 4. hist. Eccl.

Exemp.

Discant hic Ecclesiæ Prælati, se pro domo Israël murum fortem opponere, & vsque ad sanguinem pro his quæ fidei sunt decertare. Non sint instar *parietis inclinati, & maceriæ depulsæ*, non valentes, nec volentes, cupiditati Magnatum, & erroribus eorũ resistere. Ipsorum statim improbitati cedũt, & permittunt eos Ecclesiæ prærogatiuas tollere, & Ecclesiasticam disciplinã sursum deorsum vertere. Inspiciant ergò Basilij constantiam vt exemplar, nec permittant illud sibi ad opprobriũ verificari: *Olim Ecclesiæ Prælati erant aurei, & pedum gestabant ligneum, nunc verò sunt lignei, & pedũ gestant aureum.* Suadeo eis *emere aurum ignitum*, ab eo qui est in medio Candelabrorum aureorum, hoc est, comparare sibi à Christo, ardentem & ignitum zelum pro fide. Ipsorum est sponsam Christi, sartam, tectam, custodire, & ab omni errorum fuligine expurgare. Ipsorum est, qui custodes sunt vineæ Domini: *Vulpes paruulas quæ demoliuntur vineas exterminare*; hæreses scilicet nascentes, & nouos hæreticos integritatem fidei conspurcantes & conscindentes.

Apoc. 3.

PROPOSITIO TERTIA.

Fides vt sit integra, non solùm credere debet quæ Scripturis cõtinentur, sed etiam quæ traditionibus. Ratio prima est, quia non omnia fidei mysteria cõtinet Scriptura: quædam credenda, scriptis mandata non fuerũt, aut chartis volatilibus, sed digito & atramento Dei viui in cordibus Fidelium primitus exarata fuere, & exinde de ore ad os, de animis in animos, per singulas ætatum successiones transmissa sunt, per incorruptam veritatis traditionem. Vnde de Ecclesia, verũ est illud Domini apud Isaiam: *Spiritus meus qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, nec de ore seminis tui, amodo & vsque in sempiternum.* Hoc in traditionibus verificatur.

Isa. 59.

De his quoque traditionibus loquitur Apostolus. *O Timothee, depositũ custodi, deuitans profanas vocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ.* Traditiones per viuam vocem doctrinæ Ecclesiasticæ, depositum vocat, inquit Tertul. Theophilactus, & alij. Sed quia singula hæc verba pondus habent, eorum singula cum Vincentio Lirinensi ponderabimus, & explicabimus. *O Timothee!* Exclamatio ista & præscientiæ est & charitatis, præuidebat enim futuros quos etiam prædolebat errores. In Timotheo verò alloquitur omnes Ecclesiæ Pastores, quibus incumbit aliis scientiam infundere. q. d. O Sacerdos, ô Pastor, ô Ecclesiæ Doctor!

1. Tim. 1.

Lirinensis lib. contra profanas nouitates.

Depositum custodi. Doctrinam à me, cæterisque Domini Discipulis fidei tuæ commissam & traditam, inuiolatam, illibatamque conserua. Quid ergò est *Depositum*? id est, quod tibi creditum est, non quod à te inuentum; quod accepisti, non quod excogitasti rem non ingenij, sed doctrinæ; traditionis publicæ, non vsurpationis priuatæ; rem ad te perductam, non à te prolatam, in qua non author debes esse, sed custos, non institutor, sed sectator, non ducens, sed sequens. Depositum ergò apud te fidei talentum custodi.

Quid est *Custodi*? Hoc est, dogmata fidei benè serua contra fures, contra inimicos, vide ne te dormiente superseminent zizania. In agro tibi commisso, ô Pastor, ô Prælate! fidei bonum semen suffocari ne sinas. Item, custodi fidei dogmata, sicut tibi commissa sunt, nihil imminuas, nihil detruncari ex iis patiaris, nihil mutari, nihil ad illa apponi. Nefas enim est vt commutentur, nefas vt detruncentur, vt mutilentur. Eadem quæ à nobis fidei Patribus accepisti, filiis consigna, non tua tradens posteris, sed à maioribus accepta conseruans.

Deuitans profanas nouitates. Deuita quasi viperam, quasi scorpionem, quasi basiliscum, ne te non solùm tactu, sed & visu afflatuque inficiant. Deuita, sic vt nec cum illis qui eas afferunt, cibum sumas aut communices. *Si quis hanc doctrinam non affert*, inquit Ioannes, *nec Aue ei dixeritis.* Quam doctrinam, nisi antiquam, vniuersalem, à Patribus fidei acceptam, & ideò incorrupta veritatis traditione ad posteros dimanantem, & in sæcula sine fine mansuram. Hanc non afferens, anathema sit.

Nouitates dicit, non vetustates, non antiquitates. Ergò tenenda est antiquitas, explodenda nouitas, sacrata est vetustas, profana nouitas.

Profanas dicit, quæ nihil habent sacri, nihil religiosi, sed à templo Dei, ab Ecclesia sunt extraneæ, à sacris traditionibus alienæ: Profanas dicit, quia & Ecclesia nouas aliquandò voces, sed sacras, sed veritatem antiquam firmantes, & magis explicantes admittit. Sic contra Arianos nomen *Homusios*, condidit; contra hæreticos nostros nomen *Transubstantiationis* admittit & vsurpat, sed antiqua non noua doctrina his vocibus continetur.

Vocum nouitates, inquit, hoc est dogmatum, rerum, sententiarum nouitates, quæ antiquitati sunt contrariæ, quæ si recipiantur, necesse est vt BB. Patrum fides intereat, necesse est vt omnes omniũ ætatum fideles, omnes Sancti, omnes casti, continentes, virgines, omnes Leuitæ & Sacerdotes, tanta populorum multitudo & celebritas, tot Insulæ, Prouinciæ, Reges, Gentes, Nationes, totus postremò iam penè terrarum orbis, per Catholicam Fidem Christo incorporatus, tanto sæculorum tractu errasse, blasphemasse, nescisse quid crederet, pronuntietur.

Et oppositiones falsi nominis scientiæ. Falsum nomẽ

vsurpant hereticorum doctrinæ, ignorátiam suam, scientiam vocant, & tenebras lumen appellant, sicq; decipiunt, nihil tam amant quàm scientiam promittere nouam, & fidem veram velut imperitam, deridere. Vndè subdit Apostolus. *Quam promittentes circa fidem exciderunt*, promittentes scilicet nescio quam nouam, ignoratamque doctrinam. Audias enim quosdam ipsorum dicere: *Venite insipientes & miseri, qui vulgo Catholici vocitamini, & discite veram fidem, quam præter nos nullus intelligit, quæ multis ante sæculis latuit, nuper vero reuelata est: sed discite furtim & secreto, & vos delectabit, & cum didiceritis, latenter docete, ne mundus audiat & Ecclesia sciat, paucis enim datum est tanti mysterij capere secretum.* Ipsi ergò designati sunt in illa meretrice, quæ transeuntes ad se vocat apud Salomonem, diuertens eos à bono itinere. Plena inter in illecebris, & nihil sciens inopes exhortatur: *Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior.* Venite & gustate de pane meo in occulto, & bibite de aqua mea furtiua: hoc est participate de doctrina mea in occulto, & inuenietis suauitatem. Interim qui eam sequuntur, ad inferos descendunt & pereunt, vt ibi dicit Sapiens. Sic hi promittentes scientiam, circa fidem exciderunt, & alios decipientes, simili eos naufragio immergunt.

Prou. 9.

Est & alia ex Apostolo Paulò manifesta authoritas pro traditionibus stabiliendis: *State*, inquit, *& tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per Epistolam.* Ex quo loco collige fidem nostram fundari veluti in duplici fundamento, partim scilicet in diuinæ scripturæ authoritate, partim in Ecclesiæ incorrupta traditione.

2. Thess. 2.

1. Hæ sunt duæ columnæ, in ingressu templi à Salomone positæ ad stabilitatem eius. 3. Reg. 7.

2. Hi sunt duo termini antiqui, quos posuerunt Patres nostri, quos prohibemur transgredi. Eccl. 10.

3. Hæc est duplex sepes vineæ Christi, quam *qui dissipat, eum mordebit coluber.* Prou. 22.

4. Hæ sunt duæ antiquæ viæ per quas Hieremias populum incedere vult, dum dicit: *State super vias antiquas, & videte & interrogate de semitis antiquis* (hoc est de iis quæ antiquitùs aut scripta aut tradita sunt) *Quæ sit via bona & ambulate in ea, & inuenietis requiem animabus vestris?* Hierem. 9.

Quia per duas has vias antiquas incedere nolunt hæretici, *ideo in circuitu ambulant*, in semitis deuiis & in solitudine (soli volentes sapere) errant, per varios errorum anfractus & diuerticula, de quibus verum est illud Prouerbiorum, *Deseruit viam vineæ suæ, & in semitis agelli sui errauit.* Deseruerunt viam vniuersalis Ecclesiæ, & per varias opiniones erroneas, proprij iudicij, quasi agri sui particularis, penitùs exerrant, nec viam bonam, nec requiem animabus inueniunt, sed cum æstu & anxietate conscientiæ semper sunt.

Hos describens Lirinensis sic ait: Heu miseranda conditio! quantis illi interiùs turbinibus agitantur, nunc enim quà vetus impulerit, incitato errore rapiuntur, nunc in semetipsos reuersi, tanquàm contrarij fluctus reliduntur, nunc temeraria præsumptione, & ea quæ incerta videntur approbant, nunc irrationali metu etiam quæ certa sunt expauescũt, incerti quà eant, quà redeant quid appetant, quid fugiant, quid teneant, quid dimittant. Quæ quidem dubij & malè penduli cordis afflictio, diuinæ ergà se miserationis est medicina, si sapiant. Idcircò enim extra tutissimum Catholicæ fidei portum diuersis cogitationum quatiuntur procellis, vt excussa in altum elatæ mentis vela deponant, quæ malè nouitatum ventis expanderant, seseque intra fidissimam stationem placidæ & bonæ matris re-

Lirinensis l. contra profanas nouitates.

ducant & teneant, & amaros illos & turbulentos fluctus primitùs euomant, vt possint deinceps viuæ & salientis aquæ fluenta potare. Ita ille.

Porrò semper fluctuare, qui antiquas Ecclesiæ vias deserũt suo exemplo satis declarauit, Philosophus Melanchon, qui fuit inter primos Lutheri sectatores. Hic cùm iam morti vicinus foret anno 1560. mater eius senio confecta etiam sepulchro vicina, sic eum allocuta est: *Fili, vides me ætate grãdeuam, breui ex hoc mundo migrare debere, vt magno illi Iudici reddam rationem: tu scis quod me Catholicam induxeris, vt fidem maiorum cum hac noua religione commutarem. Itaque adiuro te per Dei veritatem, vt nunc mihi clarè dicas, quænam melior sit, & totam mentem tuam sincerè aperias.* At ille aperta voce dixisse dicitur. *Hæc plausibilior, illa securior.* Sic in morte quoque dubius mansit, qui tota vita fluctuarat, tam sæpè mutans doctrinam suam.

Florimundus Ræmundus de ortu hæresis, l. 2. c. 9.

Sic Bernardus Oxinus famosus Prædicator Italiæ Capucinus; cùm ad Caluinianam religionem fugisset, indignatus se frustratum Episcopatu Florentino, & Cardinalatu, non viuebat, nec moriebatur in ea securus. Cùm enim monebatur ab aliquibus Catholicis, qui misericordia mouebantur super perditione animæ: Respondit. *Quid me vultis facere? habeo vxorem nunc & liberos, non possum eos abijcere, hi erunt causa meæ damnationis.* Hi sunt fluctus & anxietates Ecclesiæ & fidei desertorum, & maximè in morte, vt lepidè quidam dixerit: *Bonum esse cum Luthero viuere, sed non cum Luthero mori.*

Exemp. Costerus & alij.

Exemp.

TRADITIONVM AMPLIOR confirmatio

COntendunt hæretici, omnia credenda in Scripturis esse contenta, ideóque superfluè traditiones extra Scripturam asseri. Quos interrogo.

Primò, vbi legant Apostolos composuisse Symbolum, dum diuisi sunt in vniuersam terram? In quo loco noui Testamenti scriptum est hoc Symbolum, quod & ipsi etiam recitant?

Secundò, in quo loco legunt, hoc Euãgelium esse Matthęi, illud Ioannis, istud Lucę, vt & ipsi credũt? Hoc non habetur ex Scripturis, sed ex traditione.

Tertiò, Caluinistæ & Lutherani credunt contra Anabaptistas Baptismum paruulorum; hoc tamen non habetur ex sola Scriptura, nisi per Scripturam interpretetur traditio. Item, ostendant nobis ex Scriptura, quod fœminæ communicauerint, aut aliquis infans sit baptizatus.

Quartò, vbi habetur quod diem dominicum debeamus loco Sabbati celebrare, cùm Scriptura non nisi Sabbati sanctificationem proponat? Recurrendum ergò ad traditionem.

Quintò, vbi reperient quod possimus sanguinem animalium comedere & suffocata animalia, cùm lege naturæ fuerit prohibitum, & veteri, & noua. Gen. 9. Leuit. 17.

Deniq; omnes formę & materiæ Sacramẽtorum, & modus ea ministrãdi, per traditionem ad nos deuenerunt: quia Christus & Apostoli censuerũt magis cõgruum, multa de manu in manum de animo in animum, mysteria transfundere citra scriptum. Actor. 15.

Primò, propter Iudæos & gentes, inter quos adhuc Christiani tunc habitabant, ne ab eis vilipenderentur, & velut conculcarentur hæc sancta, hæ margaritæ, ab his canibus & porcis.

Secundò, vt ab ipsismet Christianis, maiore veneratione haberentur, quæ occulto silentio tradebantur, non popularibus auribus, sed inter eos qui duces erant fidei, nam apud plebem facilè vilescunt quæ communia sunt. Has rationes afferunt Dionysius, Basilius, & alij Patres.

Hoc etiam aduertere debent hæretici, Ecclesiam

multis annis sine Scriptura stetisse, per solam traditionem doctrinam habens. Nam ante Moysen non fuit Scriptura, erat tamen vera Dei Religio; & fidei doctrina de familia in familiam, ore ad os tradebatur. Sic & Ecclesia noua fuit plus 15. annis stãs, non habens adhuc Euangelium scriptum, aut à Matthæo, aut ab alio Apostolo. Neque Christus legitur præcepisse Apostolis, vt scriberent, sed tantùm dixit: *Euntes, prædicate Euangelium.* Viuo ergo verbo, non scripto, fides tunc prouehebatur, & scribebatur in cordibus fidelium.

Ex dictis satis patet, ideo traditiones esse in Ecclesia necessarias; quia non omnia credenda Scripturis continentur, & hæc est prima ratio.

Altera ratio est, quia multa sunt in Scripturis obscura, & multi eam suo modo interpretantes ad sua trahunt falsa dogmata. Ideò traditio Ecclesiæ debet eam interpretari; debet esse iudex discernens veram interpretationem à falsa; debet esse lydius lapis, discernens verum aurum ab adulterino, doctrinam veram à supposita. Aliter eam interpretatur Sabellius aliter Nouatus, aliter Donatus; aliter exponit Arius, Eunomius, Macedonius. aliter Iouinianus Pelagius, Celestius, Nestorius; aliter Caluinus, aliter Lutherus. & omnes ferè hæreses ex praua Scripturarum intelligentia oriuntur. Propterea dicebat D. Petrus *in Epist. Pauli esse quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant.* (2. Pet. 3.) Idcirco ergo necessarium est, ob tot errorum anfractus, *Vt Apostolicæ interpretationis lineam, Ecclesiæ columnæ firmamentum, custos veritatis, teneat, & litem omnem dirimat, iuxta traditam ab illis qui duces fidei fuerunt, sibi normam infallibilem.* Non potest Scriptura sola fidei iudex esse, quæ inuita volat per ora etiam hæreticorum illam in diuersa, prout eis libet trahẽtium. Siue enim apud suos, siue apud alienos siue priuatim, siue publicè, siue in sermonibus, siue in libris, siue in conuiuiis, nihil vnquam penè de suo proferunt, quod non etiam Scripturæ verbis adumbrare conentur, qui tanto magis cauendi & timendi, quanto occultiùs sub diuinæ legis vmbraculis latitant, & sub fuco & colore Scripturę, prauam doctrinam abscõdunt. (Simili.) Sciunt ipsi fœtores suos nulli ferè citò esse placituros, si nudi & simplices exhalentur, & ideo eos cœlestis eloquij velut quodam aromate aspergunt, vt ille qui humanum facilè errorem despiceret, diuina non facilè contemnat oracula. Itaque faciunt, quod hi solent qui paruulis austera quædam temperaturi pocula, priùs ora melle circumliniunt, vt incauta ætas cùm dulcedinem præsenserit, amaritudinem non reformidet. Quod etiam illis curæ est, qui mala gramina & noxios succos medicaminum vocabulis præcolorant, vt nemo ferè, vbi scriptum suprà legerit remedium, suspicetur venenum.

(Matth. 7.) Monebat Dominus: *Attendite à Pseudo-Prophetis, qui veniunt ad vos in vestitu ouium, intus sunt lupi rapaces.* Hic designãtur hæretici, qui caulas Ecclesiæ semper infestant, & gregem Christi, quaquâ possunt dilacerant, sed vt faciliùs incautis ouibus obrepent, sese diuinis eloquiis & scripturis, velut quibusdam velleribus obuoluunt: vt cùm lanarum molliciem oues senserint aculeos dentium non pertimescant. Imitantur hi authorem suum satanam, qui ad fallendum Filium Dei Scripturæ authoritatem fraudulenter proferebat: (Luc. 4.) *Si Filius Dei es, mitte te deorsum.* Hoc est: *Si vis Filius esse Dei, & hæreditatem regni cælestis accipere, mitte te deorsum, ex istius te sublimis Ecclesiæ, quam templum Dei nominant, doctrina & traditione te dimitte.* Quòd si ab eis quæras, cur velint te antiquam Ecclesiæ fidem dimittere, statim illi dicent: *Scriptum est enim,* & multa tibi testimonia de Lege, de Psalmis, de Prophetis, de Apostolis, de Euangelio producent; quibus nouo & malo more interpretatis, ex arce Catholica in hæreseos baratrum infœlix anima præcipitetur. Sed quandoquidem hi Pseu-apostoli & subdoli operarij, transfigurant se in Apostolos Christi, & filios lucis, proferentes legis diuinæ authoritates, ex Prophetis, ex Apostolis, ex Euangelio sicut & veri Fideles: Quid facient Catholici filij Dei, & matris Ecclesiæ veri filij? Quoniam modò in scripturis sanctis veritatem à falsitate discernent, nisi per antiquas vniuersalis Ecclesiæ traditiones, quæ scripturæ sunt interpretes irrefragabiles, à sensu SS. Patrum nunquam recedentes?

Vtuntur ergo hæretici vtriusq; Testamenti scripturis. Vnde vidit Ioannes *bestiam habentem duo cornua quasi agni, sed blasphemiam loquebatur,* (Apoc. 13. Greg. 33 Mor. c. 36.) quia hæresis, vt interpretatur D. Gregor. duobus Testamentis vtitur, quæ sunt velut cornua agni, sed ea sua interpretatione deprauant, ex proprio iudicio orta. At Catholici, si quid in eis dubium aut obscurum videatur, iuxta antiquæ & vniuersalis Ecclesiæ traditionem, ac sanctorum Patrum consensum, interpretationem quærunt, & dubium deponunt, dubiumque resoluunt.

Quam pulchra harmonia, dum S. Hilarius in Aquitania, (L. de Scrip.) S. Cypr. & S. August. in Africa, S. Cyrillus in Hierusalem, S. Hieron. in Palestina, S. Ambr. in Italia, S. Chrysost. Constantinopoli, eadem Religionis puncta summo consensu ex Ecclesiæ traditione confirmat.

Ad has traditiones, semper recursum habuerunt SS. Patres etiam Apostolis vicini. Vnde D. Hier. loquẽs de S. Iren. *Romæ,* inquit, *cũ ageret vir ille insignis, Ecclesiæ Lugdunensis tunc Presbyter, non moles ædificiorum contemplatus est, nec otiosus domi resedit: sed Apostolicæ Ecclesiæ fidem, ritus, mores, ac disciplinam, quam illi tradidissent Petrus & Paulus Apostolorum Principes, diligentissimè est perscrutatus. Nactusque ibidem traditiones Apostolicas integras & illibatas, vt ab Apostolis traditæ sunt, vigilantissimè custoditas, ad eas omnes, quos scriptis exagitat, exinde hæreticos prouocauit: quos sciret eo solo tam patenti testimonio, si qua in eis esset reliqua ratio veritatis, conuinci posse.* Ita Hieronymus & Tertullianus.

Sic his traditionibus semper vsa est Ecclesia, vt dogmata sua stabiliret, & profanas nouitates reprimeret. (Exẽplum.) Habes exemplum tempore Stephani Pont. Tunc Agrippinus Carthaginensis Episc. primus omnium contra vniuersalis Ecclesiæ regulam & sensum omnium Consacerdotum, contra morem & instituta maiorum rebaptisandum censuit: quæ præsumptio tantum mali inuexit, vt non solum hæreticis omnibus formam sacrilegij, sed etiam quibusdam Catholicis occasionem præbuerit erroris. Cùm ergo ad nouitatem rei cuncti reclamarent, (Vincent. Lirinensis.) & omnes sacerdotes pro suo quisque studio renitterentur: tunc beatæ memoriæ Papa Stephanus, cum cæteris quidem Collegis sed tamen præ cæteris restitit: dignum existimans, si reliquos omnes tantùm fidei deuotione vinceret, quantum loci authoritate superabat. Vnde & in Epist. ad Africam missa his verbis sanxit: *Nihil nouandum quod traditum est.* Intelligebat vir sanctus & prudens; nihil aliud rationem pietatis admittere, nisi vt omnia qua fide à Patribus suscepta forent, eadẽ fide filiis consignarentur: *Nosque Religionem non qua vellemus ducere, sed potiùs qua illa duceret, sequi oportere, idque esse proprium Christianæ modestiæ & grauitatis, non sua posteris tradere, sed à maioribus accepta seruare.* Quis ergo tunc vniuersi negotij exitus? quis

vtiq; nisi vsitatus & solitus? Retenta est scilicet antiquitas, explosa nouitas, licet ipsi nouitiæ adinuentioni patrocinia non deessent, magna eloquentiæ flumina, magnus assertorum numerus, multa diuinæ legis afferebantur oracula, sed planè nouo & malo more intellecta. Itaq; de his omnibus inuiolata traditio triũphauit. Ipse D. Cypr. opinioni huic tunc reprobatæ fauebat; sed hanc maculam, inquit Augustinus, si quæ adhæsit, passionis falx resecare potuit, & sanguis Martyrij penitùs abluere.

LECTIO VI.

DE HÆRESI VITIO FIDEI OPPOSITO.

1. *Docet quàm graue malum sit hæresis.*
2. *Quomodo ducat sæpè ad Atheismum.*
3. *Quomodo pestilens sit malum.*

PROPOSITIO I.

HÆresis enorme est peccatum, & grauissimum in anima parit damnum.

Est autem hæresis, *Error cum pertinacia, in his quæ sunt fidei.* Numeratur ergo inter grauissima peccata, quia destruit fidem, quæ est primũ inter dona Dei, & fundamentum cæterorum, radixque, qua succisa charitas & cætera dona intereunt: ita vt totum salutis & virtutũ ædificium, etiam vsque ad fundamentum diruatur, dum homo in hæresim labitur. Vnde dæmones, hanc integram in animæ ruinam respirantes, dum animam in errorem fidei pertrahunt, hac voce videntur excitare: *Exinanite, exinanite, vsque ad fundamentum in ea*: quasi imperet satan suis malignis Angelis, & dicat: *Dissipate in hac anima, & disperdite, omnia eius bona opera, omnia eius merita, omnes virtutes, omnia dona, ipsam etiam fidem tanquam fundamentum diruite, vt nihil in ea supersit spei, nihil salutis.* Psal. 136.

Aduerte ergo quod iuxta Augustinũ. *Domus Dei credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur.* Quando igitur in huius ædificij ruina non in tecto aut parietibus sistitur, sed vltimum fundamentum perfoditur, tanta est ruina, vt totum funditus vnico velut impetu concidat. Labatur Catholicus in alia peccata fornicationis, adulterij, periurij, furti; si tamen fides manet, erit adhuc illa radix, nouella germina spiritualia potens producere: Habet talis adhuc lumen, vt ad veram salutis viam redeat, habet adhuc præsidia ad salutem, habet maternum Ecclesiæ sinum, & ex fide potest clamare ad medicum, & ad spiritualia pharmaca recurrere. Denique habet adhuc fundamentum, super quod potest ædificare. Nihil horũ habet hæreticus, quia extincta fide, extinguitur in eo omnis vitæ spiritualis sensus, extinguitur lumen in corde. In tenebris est, nescit quo vadat, à tenebris vadit in tenebras densiores, in varios cadens errores & peccata. Denique à tenebris interioribus animi, mittitur ad exteriores inferni, ligatis manibus & pedibus.

Ezech. 21. Dicebat Dominus apud Prophetam: *Aufer cidarim, tolle coronam, iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem ponam eam.* Si dicere possumus: Tolle ab anima cidarim & coronam fidei, quid manet in ea nisi iniquitas & iniquitas? De peccato in peccatum corruet, de errore in errorem: donec tandem luat iniquitatis multiplicatæ grauissimas pœnas, cum perfidis Angelis.

Exẽplum. Refert de Agathone Euagrius, quod tantæ fuerit humilitatis, vt multi ad eum sola fama exciti venerint, visuri num verè ita esset, & eius humilitatem tentatione exploraturi. Hos ille cũ humilitate suscepit, cumq; narrarent de illo multa pessima spargi, quod esset plenus superbiæ, hypocrisis, odij, iræ, impudicitiæ, gulæ: Fatebatur ille omnia, addens se mortalium esse pessimum. Cùm verò subderent, intelleximus etiam quod hæreticus sis, statim silentio rupto, absit inquit à me, vt vnquam hæreticus sim. Quærentibus autem cur hæresim potiùs, quam alia crimina, quæ sciebant eum non patrasse negaret: *Crimina*, inquit, *alia infirmitatis sunt, & hominem adhuc Deo per fidem vnitum relinquunt, hæresis verò est pertinacia, & nota malitia, quæ omni modo nos à Deo diuellit, tollens fidem, Deo nos primo quasi vinculo vnientem, & ligantem.*

Maledictus coram Domino dicitur, *qui reædificarit ciuitatem Iericho, in primogenito suo fundamenta illius iaciat, & in nouissimo liberorum ponat portas eius.* Sensus est, sit ei ad confusionem & ruinam, etiam suorum, ita vt fundamenta ponat super morte primogeniti, & portas super morte & ruina aliorum filiorum. Vnde Hiel incipiens Iericho restaurare, statim perdidit filiũ suum primogenitum Abiron, & finiens, perdidit Segub vltimum filiorum. Sed quinam sunt qui ædificant iterum Iericho, nisi illi qui hæreses & errores sepultos suscitando, & velut ex Orco reuocando, iterum ciuitatem diaboli ædificant, aduersus ciuitatem Dei? Sed faciunt id in sui & suorum confusionem, & maledicti sunt à Deo, maledictione pessima, ab hominibus quoq; execrandi & vitandi. Iosuè 6.

Hos breuiter perstringit & describit Iudas Apostolus in sua Epist. *Hi sunt nubes sine aqua quæ à ventis circunferuntur: arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ: fluctus feri maris, despumantes confusiones suas: sydera errantia, quibus procella tenebrarum seruata in æternum.* Hi sunt tituli honorifici hæreticorum.

1. Vocat *Nubes sine aqua*, hoc est, Doctores sine vera sapiẽtia. Cõparant se prædicatoribus pluentibus iustitiã, & coruscantibus per miracula: & ipsi sunt nubes solem obscurantes, in cœlum os suum ponentes, peruersè & superbè docentes. *Et à ventis circunferuntur*, quia ad suggestionem spirituum immundorum, in diuersos errores rapiuntur.

2. Vocat eos *Arbores autumnales & infructuosas*, quia sicut arbores, quæ priùs in autumno flores producunt, aut fructus acerbos & immaturos: sic habent ipsi aliquos flores, aliquas scripturas, sed ex illis pessimos fructus & adulterinos producunt. Infructuosæ ergo arbores sunt, nullum vel sibi, vel aliis fructum ferentes. *Bis mortuæ arbores sunt*, hoc est perfectè mortuæ, quibus nulla est spes vitæ: *Bis mortuæ* per obdurationem à peccato, & per peccata aliorum quorum dant causam: *Bis mortuæ*, quia æterna morte morituri, quæ dicitur mors secunda, vel quia mortem animæ & corporis sunt subituri. *Eradicatæ*, à Deo scilicet, & eius gratia, eradicatæ quoque ex agro Ecclesiæ, quia nec meritorum, nec suffragiorum eius sunt participes.

3. Vocat *Fluctus feri maris*, hoc est, crudeliter & amarè alios inquietãtes, semper enim inquieti, tumidi, tenebrosi, amari Ecclesiæ stabilitatẽ sunt impugnantes. *Despumantes confusiones suas.* Sicut enim mare primo motu velut fluctuat, postea fortiùs agitatũ fremit & vlulat, finaliter verò spumat, ita hæresis primò fluctuare facit hominem in fide, postea fremere, & blasphemias edere: denique per furorem & rabiem, velut spumare contra Ecclesiam.

4. Vocat *Sydera errantia.* 1. Quia non sunt sicut sydera fixa, licet lucem aliquam veritatis ostentare videantur, sed sunt errantes à fundamento fidei & veritatis. Sicut ergo Nautæ non dirigunt naues secundùm stellas erraticas, sed fixas, ita isti non sunt sequendi, quia seducunt. 2. Sicut stellæ illæ verè non sunt in cœlo, sed sunt quædam flammæ ex vaporũ terrestrium alteratione in regionis aëre ele-

natæ. Ita illi non sunt in Ecclesia vera, sed ex corruptione & alteratione morum, eleuati sunt per hæresim & superbiam, vt sint de illis stellis, quas Draco secum traxisse dicitur. 3. Sicut stellæ erraticæ non diu durant, ita hæreses post breue tēpus in fumum abeunt, vt videmus iam à mille & quingentis annis, sed ipsis hæreticis, *Procella tenebrarum conseruata est in æternum.* Breuiter hæc omnia recolligens dicit D. Tho. *Comparantur nubibus propter fidei instabilitatem, arboribus propter operum sterilitatem, fluctibus propter eorum turbationem, syderibus errantibus propter doctrinæ falsitatem.*

D. Th in illum locum.

PROPOSITIO II.

HÆresis post multa peccata solet deducere ad atheismum, qui est quasi centrum peccatorum. Sicut est quædam scala Iacob, scala spiritualis per varios virtutum gradus hominem perducens ad salutem. Ita possumus dicere esse quandam scalam Esaü, scalam reproborum, per varios peccatorum gradus hominem descendere facientem vsque ad abyssum & perditionem. Per hanc descendunt omnes hæretici, gradus autem varij per quos descendunt, solent hi esse.

1. Curiositas legendi omnis generis libros.
2. Præsumptio iudicandi de omnibus.
3. Pertinacia rebellis in sustinendo propriam opinionem.
4. Contemptus omnium qui eis contradicunt.
5. Cæcitas cum superbia coniuncta.
6. Dei derelictio, & quasi abnegatio per quendam atheismum.
7. Abyssus peccati, dum de peccato in peccatum ruit hæreticus.
8. Desperatio iuncta cum conscientię tortura.
9. Mors miserabilis, deniq; æterna damnatio.

Cassianus in collat. Exemplū.

Per hanc scalam descendit ille Religiosus, de quo apud Cassianum. Cœpit ipse cōparare veros Sanctos & cum pertinacia hos illis proponere, proprio iudicio. Arguitur de hac indiscreta deuotione, sed procedit vlterius per contemptum dicens. Viuētes esse æquè sanctos ac probos, quam illi sint qui sunt canonizati. Arguitur huius erroris, sed dicit non posse ei ex scriptura demonstrari. Citatur scriptura, dicit eos non intelligere. Citantur Patrum interpretationes, ridet & dicit esse homines qui possint errare. Deducitur ad infallibilē Spiritus S. assistentiam, Ecclesiam regentem: idipsum ridet, & in abyssum vltimam ruens Deum ipsum negat. Sic ex Monacho Atheus efficitur, & tam pertinaciter, vt nullus eum vnquam ad verā veritatis viā potuerit reducere, sed velut furore rabido correptus, tanquam bellua mortuus est. Ecce scala Esaü, in infernum præcipitans, per quam hæretici descendunt.

Atheismus ad quē deducit hæresis, est velut cumulus malorum, est velut profundum & centrum quoddam peccati, quia continet contemptum omnis religionis & pietatis. De illo potest intelligi illud: *Impius cùm in profundum venerit, contemnit.* Vbi vox Græca significat centrum, q. d. *Impius cùm in centrum peccatorum venerit, contemnit omnia diuina, omnē probitatem, omnem iustitiam.* Quia ergo omnia peccata vndiq; velut grauitate sua cōfluunt ad atheismum, rectè vocari potest centrum. Et sicut corpora grauia in centro non grauitant, ita cùm ad atheismum peccata venerint, grauitate desinunt, hoc est, grauitas eorum non sentitur. Quapropter tunc oritur in homine despectus, tum ipsius peccati, tum pietatis & omnis boni, despectus etiam Dei & Saluatoris Iesu Christi.

Prou. 18.

Habes exemplum in quodam Symone de Tornaco, Parisijs celebri Theologiæ Doctore. Hic disputatione habita de humilitate doctrinæ Christi, in sensum reprobum datus dixit: *Tres esse qui mundum sectis suis subiugassent, Moysen, Christum, Mahometum: Moysen infatuasse Iudaeos, Christum Christianos, Mahometum Gentiles.* Sed statim euersis oculis pro humana voce, mugitum emisit, & epilepsia elisus in terram, die tertio vindictam accepit, mutusque mansit, non nominans nisi Alcydem suam concubinam. Ecce in hoc homine ex superbia error, post errorem atheismus, ex atheismo blasphemia horribilis, & despectus omnium, Christi scilicet & Prophetarum.

Cantipr. l. 2 apum. c. 48.

Exemplū.

Valdè verò difficilè est, cū homo in hoc centrum venerit, vt possit iterum ascendere, & ad veritatem redire. Valdè difficile est, eum qui fidei lumen voluntariè deseruit, ad veram veritatis & salutis viam reducere. Hoc velle videtur Apost. dum dicit: *Impossibile est eos qui semel illuminati sunt, gustauerunt etiam donum cœleste, participes facti Spiritus sancti, & prolapsi sunt, rursus renouari ad pœnitentiam.* Sensus esse potest. Qui semel lumine fidei illuminati sunt speciali hoc dono cælesti à Deo ornati, & postea hoc lumen, hos radios Spiritus sancti, & donum cæleste deserentes, errorum se tenebris immerserunt, velut speciale miraculum est, si iterum ad veram viam reuertantur, & ad puram veritatem respirent; nec minus est talem conuertere, quàm cæcum illuminare.

Heb. 6.

Attende hoc in exemplo impij Machiauelli, hominis non tam hæretici quàm athei, qui nullam respuebat religionē, nullam habens. De illo narratur, quod cū Florentiæ iam ferè in extremis esset, scrupulis agitabatur conscientiæ, ob metū damnationis iam imminentis. Cùm verò in metem ei recurreret, quod viri illi magni aut sapiētes orbis, Aristoteles, Plato, Alexander, & similes damnati forēt: & quod viri sancti, vt plurimùm fuissent homines miseri, & in mundo despecti, alij quidem piscatores vt Apostoli, alij varijs angustijs & afflictionibus pressi, insana voce dixit: *Malo in infernum & damnationem descendere, cum magnis illis & illustribus viris, quam cum infimis istis, & vilis conditionis hominibus in cælo degere.* O insensate athee! ô iudicium horribile Dei! sub colore stultæ sapientiæ mauis æternum socius esse dæmonum, quàm Dei faciem videre? ô si possemus nunc percipere horribilem vocem, qua vitam tuam detestaris nunc clamans cum tuis: *Nos insensati vitam sanctorum æstimabamus insaniā, sed ecce computati sunt inter filios Dei. Ergo errauimus, & lumen veritatis non luxit nobis: solem iustitiæ & lumen fidei deseruimus, & nunc de tenebris errorum, in tenebras æternas deuoluti sumus. Væ tenebris, væ cæcitati, væ stultæ sapientiæ nostræ.*

Step. Binet in libello. An in qualibet religione possis saluari.

Sap. 5.

PROPOSITIO III.

HÆresis est pestilens & perniciosum in Republica malum. Dico pestilens, quia sicut pestis statim venenū suum diffundit de domo in domum, de ciuitate in ciuitatem; ita & hæresis. Ideo comparatur cancro, siue gangrenæ, ab Apostolo, quæ paulatim serpens, depascitur vicina membra. Videmus similiter fieri in hæresi; non enim error Lutheri in Saxonia vbi ortus fuerat, se continuit, sed statim venenum suum in Daniam, Suēuiam, Galliam, Belgium diffudit. Anno 1517. ortus est in Saxonia, sequenti anno erat in Antuerpia: sic & error Caluini statim varios populos infecit.

Describitur in Apoc. *Meretrix sedens super aquas, ornatu regio, plena nominibus blasphemiæ, super bestiā coccineam, habens poculum aureū in manu, sed plenum veneno, abominatione, immunditia inuitans potentes, & populos ad bibēdum.* His coloribus depingi potest hæresis. Dicitur *Meretrix*, quia Deum, & verum sponsum Christū deserit. *Plena nominibus blasphe-*

Apoc. 17.

miæ quia non nouit nisi vomere blasphemias contra Deum, Sanctos, sacra mysteria. *Ebria sanguine Sanctorum*, quia necem sitit Catholicorũ. Vidimus enim præcedenti sæculo, quomodo gladius hæreticus Catholico sãguine fuerit inebriatus; Monachorũ, Sacerdotum, Episcoporũ sanguine perfusus in Gallia, Anglia, Belgio. Habet poculum aureum exterius, intus plenum venenatis dogmatibus pestiferæ doctrinæ, venenum velut auro obducit, dum colore fulgido scripturæ, eloquẽtia & pietatis prætextu tegit. Sic omnes inuitat ad bibendũ de hoc venenato calice populos & magnates decipiẽs specie recti, illos inebrians & infatuans, & in hac deceptione, eorũ miracula consistunt. Sic etenim volebat Lutherus pro miraculo haberi, quod breui adeò tẽpore, tot sectatores suæ doctrinæ allexerit. Rectè respondit ei Tho. Morus: *Ad propositã vitæ licentiam populum ruere, tantam habet miraculi speciem, quantum saxa deorsum ruere.* Epicurus plures habuit discipulos quam alij Philosophi, quia ad populare nomen voluptatis inuitabat omnes, inquit Lactãtius: *Ede, bibe, lude, post mortem nulla voluptas.* Sic de Luthero solebat dicere Lãspergius Carthusianus, quod nõ aliud fecerit, quam tibiã seu vtrem inflare, homines enim ad saltum parati erant, sed cantor deerat carnales homines ad carnalia iam parati erant defluere, si proponerentur. Ideo cùm Lutherus eis proposuisset, non esse ieiunandum, virginitatem non esse colendam nec pœnitentiam agendam, venenum hoc scripturarum fulgore aureo colorans, statim multos ad bibendum attraxit.

Morus Epist. ad Pomeranũ.

Costerus Con. 4. post Pent.

Denique sicut non est mirum pestem serpere, sic nec hæresim. Vnde sicut Magistratus sollicitè aduigilant vt impediatur à ciuitate pestis: ita deberẽt vigilare in extirpatione hæresis, quæ est nocentissima pestis. Olim qui maculatus erat lepra, *eiiciebatur extra castra, habens vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contectum, sordidum ac contaminatũ se esse clamabat*, ne alij appropinquãtes ei inficerẽtur. Hæretici, iuxta hanc figuram, incedunt capite discooperto quia tegmen fidei perdiderũt. Vestes eorum scissæ sunt, quia ab Ecclesia se absciderunt & in varias sectas scissi sunt, maculati sũt, leprosi sunt: Os ergo eis obturandum est, & non permittantur loqui, ne solo habitu inficiant: Expellendi extra ciuitates, aut si non expellantur, digito eos oportet ostentare vt agnoscantur ab omnibus tanquam sordidi, & fugiantur.

Leuit. 13.

Ita abhorrenda est conuersatio hæreticorum, vt legamus de viro sancto Abbate Cosma, quod cùm sepultus fuisset iuxta sepulchrum cuiusdam Episcopi, qui hæreticus fuerat, pluribus noctibus auditus sit clamare: *Noli me tangere hæretice, noli mihi appropinquare inimice Ecclesiæ sanctæ Dei.* Et hæc vox per multa tempora durauit, vt significaret viuentibus quantum abhorrere deberent conuersationem hæreticorum cùm & ipse videretur iam post mortem, horrere vicinitatem corporis sui mortui, ad sepulchrum hæretici.

Prat. spir. c. 40. Exemplũ.

Dictum etiam est, hæresim esse perniciosissimum in Repub. malum, quia scilicet est seminarium omnis discordiæ & rebellionis, in ciuitatibus, prouinciis, regnis. Patet experientia. Nunquam orta est hæresis & religionis nouitas, sine seditionibus, bellis, sanguine Religio enim, & status Reipub. vel regni ita sunt conglutinati, vt quantumlibet sit exigua diuisio in religione & fide, in perniciem status Reipub. redundet: ita vt fidei diuersitas, regna florentissima velut ad tumulum trahat. Sicut camelus non solet bibere nisi turbet aquam: ita nec hæresis ingredi, nisi turbet Rempublicam.

Similitudo.

Religio sancta, est velut fundamẽtum super quod regni stabilitur felicitas, hoc fundamento moto per Nouatores, totus status mouetur. Religio dicitur à religando: quia ligat & religat corda & animas, vnit voluntates, societatem publicam alit, leges seruat in vigore, vnde si mutatur, ipse etiam status accipit mutationem, tenebras, confusionem: est enim anima, cor, & nobilissima pars status Reipub. Hinc ab eo tempore quo Religionis mutatio & hæresis accessit, hospitio excepta in Europa, apud Germanos, Gallos, Anglos, Belgas, nihil vidimus nisi calamitates, tenebras, confusiones.

Rectè hæresi pro symbolo, Biblia, ex vna parte tribuas, gladium ex altera. Armat enim subditos, & excitat ad rebellandum contra Superiores, Principes, Reges. Theodorus Beza (teste Prateolo) dicebat se tria cupere extincta, scilicet Nobilitatem, Romanam Ecclesiam, & Iurisprudentiam. Vnde & primus fructus Lutheranæ & Caluinianæ doctrinæ fuerunt diuisiones, seditiones, vastationes prouinciarum, & sanguinis effusio.

Nam docendo esse contra libertatem Euangelicam, Magistratus & superioritates Principũ, statim Populus arma sumpsit contra Nobiles, ita vt diruerint plusquam trecẽta castella Nobiliũ, & magnus numerus Comitum, Baronum, ac Nobilium, neci fuerit datus. Postea verò ipsi Nobiles armati contra rusticos plusquam ducẽta millia, igne & gladio absumpserunt. O quãto stetit sãguine hæc vox turbulentorũ hominum! *Viuat Euangelium.* Interim Lutherus ridebat, dicens esse naturã Euangelij bella & seditiones mouere, teste Erasmo. Vnde & Zuinglius dicebat Heluetiis suis, ignẽ oportere sãguine extinguere. Et rex primus Anabaptistarũ dicebat gladiũ suum aspersũ sanguine eorum qui se doctrinæ suæ opponerẽt, esse gladiũ Gedeonis, sibi à Deo cõmissum. Hæresis ergo seminariũ est rebellionis, & qui eam sequuntur, sunt de contradictione Choré, rebellantis cõtra Moysen & Aaron Principes suos, ideo eadem pœna merẽtur inuolui. Ipsi Pontificibus Thiaram, Imperatori coronam & globum mundi (nisi esset cruce signatus) Regibus Sceptra, Principibus sua Diademata conantur eripere. Patet hoc tempore, quomodo Bohemicum Sceptrum Ferdinando II. eripere voluerint. Quot prouincias & vrbes Hispaniarum Regi subtraxerint. Denique quot bella in Gallia suscitarint, & modo suscitent. Ecce ergo doctrina noua ex fructu suo agnoscitur, quæ ab eo tempore quo natã fuit, tot fructus amaritudinis, tot pira angustiæ, infœlix arbos produxit: tot crimina, tot rebelliones, tot bella, ita vt in regno non sit malum potentius & perniciosius hæresi & hæretico. Et certè nostri hæretici, & Deo, & omnibus ferè creaturis bellum videntur indicere.

Florimundus de ortu hæreseos l. 5.

1. Bellum Deo inferunt, blasphemantes contra eius bonitatem, facientes eum authorem peccati.
2. Sanctis & Ecclesiæ triumphanti, denegantes eis debitum honorem.
3. Animabus Purgatorij, priuantes eas suffragiis & auxilio viuorum.
4. Ecclesiæ militanti & membris eius, quia ei auferunt Caput visibile, Pontificem Christi Vicarium, item Ordines Ecclesiasticos, omnia in confusionem redigentes.
5. Homini bellum videntur inferre velle, dum ei negant liberum arbitrium, & bona opera.
6. Sacramentis quæ subuertere nituntur, tanquam columnas, vt ruat Ecclesia.
7. Ipsi Christo in Eucharistia sacramento, quod positum est in signum cui contradicitur.

Deniq; vt diximus: Inimici sunt Regibus, dominationẽ spernunt, Maiestatẽ blasphemant. Ipsi sunt

sicut vulpes Samsonis, simul ligati caudis; in cauda gerentes facem, & ignem ambitionis, & pessimæ doctrinæ, inuadunt Ecclesiæ messem, & omnia in combustionem & confusionem redigunt.

Apoc. 9. Ipsi sunt locustæ illæ Apoc. quæ egrediuntur de puteo abyssi. *Similes equis paratis in præliū, habentes facies hominum, capillos mulierum, dentes leonum, caudas scorpionum, & coronæ similes auro in capitibus eorum.* Hæretici sunt velut locustæ rodentes quicquid in horto Ecclesiæ est integrum. Habent facies hominum, quia exteriùs benigno vultu se ostendunt homines, sed molles & luxuriosi sunt vt mulieres: mordent vt leones, feriunt vt scorpiones, primatus ambiunt & coronas. *Habent supra se Regem Angelum abyssi, cui nomen Hebraice Abaddon, Græcè Apollyon, Latinè Exterminans.* Exterminare enim conantur omnia à Christo sancita, Pontificatum, Ecclesiam, Purgatorium, Ieiunia, Pœnitentiam, Sacramenta, Vota, Festa, &c.

Vincentius Lirinensis. Neque tantùm nostro sæculo, sed & antiquis, hæc hæresis miras clades excitauit. Nam cū prophana ipsa Arianorum nouitas; velut quædam Bellona aut Furia, capto prius omniū Imperatore, cuncta deinde Palatij culmina legibus nouis subiugasset; nequaquā deinceps destitit vniuersa miscere & vexare priuata & publica, sacra profanaq; omnia nullū boni & veri gerere discrimen, sed quoscunque libuisset tanquā de loco superiore percutere. Tūc temeratæ cōiuges, depopulatæ viduæ, profanatæ virgines, dilacerata monasteria, disturbati clerici, verberati leuitæ, acti in exiliū sacerdotes, oppleta sanctis ergastula, carceres, metalla. Horum pars maxima, interdictis vrbibus, protrusi atque extorres inter deserta, spelūcas, feras, saxa, nuditate, fame, siti, afflicti, contriti & tabefacti sunt. Atqui hæc omnia, nūquid vllam aliā ob causā, nisi vtique dū pro cælesti dogmate, humanæ superstitiones introducuntur, dū bene fundata antiquitas, scelesta nouitate subruitur, dū Superiorū instituta violātur, dū rescinduntur scita Patrū, dum conuelluntur definita maiorū, dum sese intra sacratæ & incorruptæ vetustatis castissimos limites, profanæ ac nouellæ curiositatis libido nō continet? cuius quidem tēporis periculo satis cōstat, quantū inuehatur calamitatis, nouelli dogmatis inductione. Tūc siquidē vrbes, populi, prouintiæ, nationes, vniuersum deniq; Romanū Imperiū funditus concussū & emotum est. Ergo tunc de hæresi verum erat quod canit Poëta:

Ouidius. *Quaque ruit furibunda ruit, totumque per orbem*
Fulminat, & cæcis cæca triumphat equis.

Sed ad tēpus id permittit Deus, ad fidelium probationem, vt sicut purgat fornax aurum, flagellū granum, lima ferrum: ita persequutio virū fidelem & iustum. Quæ ergo latuisse videbatur ad tēpus vera

Psal. 26. fides, postea triūphans inclamat. *In petra exaltauit me, & nunc exaltauit caput meū super inimicos meos*: nā petra super quā solidata est, fortis est, sublimis est, inuincibilis est, stans contra omnes hostiū impetus.

LECTIO VII.

DE ORIGINE HÆRESEON.

1. *Docet hæreses originem duxisse à Cain.*
2. *Hæresim nunquā esse primum peccatū in homine.*
3. *Deum iustè hæreses permittere.*

PROPOSITIO.

OMnis hæresis videtur originē & initium habere à maligno Cain. Hic à multis asseritur primus hæreticus fuisse, & primum regni satanæ mēbrum, ob infidelitatem & pertinacem in fide errorem. Ipse est, qui primus negauit diuinam prouidentiam, & iustitiam, sæculumque futurum. Quia vt habet Chaldæa translatio, quam Hebræi recipiunt super illud Gen. 4. *Dixit Cain ad Abel, egrediamur in agrum.* Cùm soli essent, dixit Cain Abeli: *Nō est iudiciū, neque iudex, neque aliud sæculum, nec merces bona pro iustis, nec pœna pro impiis, nec Dei misericordia regitur mundus.* Hoc asserendi occasionē accepit, quia non est suscepta eius oblatio sicut fratris, cùm tamen ipse foret primogenitus. Sciuit autem non esse acceptam, ex eo quod ignis de cœlo veniens descenderit super oblationem Abel, in signum quod placeret Deo, non autem descendit super oblationem Cain. Vnde vbi nos legimus: *Respexit Dominus ad Abel*, alia lectio habet: *Inflammauit Dominus super Abel.* q.d. flamma cœlesti ostendit sibi placere eius munus. Abel ergo audiens has impias assertiones fratris sui cōtra diuinā prouidentiā statim illi ad singula contradixit, & dixit ei: *Erras frater, est iudicium, est iudex, est aliud sæculum, est merces pro iustis, est ibi pœna pro impiis.* Ita vt Cain inde sumpserit occasionem cædis, & consummationis conceptæ iam inuidiæ. Itaque Abel, ob egregiam fidem, dicitur cœpisse ædificare cælestem ciuitatem & Ecclesiam Dei: Ita vt caput iustorum rectè nominetur, caputque fidelium: quia & pro fide passus est persecutionem à Cain, & sanguinem fudit, & eius fidem collaudat Apostolus, dicens: *Fide Abel plurimam obtulit hostiā Deo.* Sicque sacrificium eius fuit quædam solemnis fidei professio. Sic Cain dicitur caput hæreticorum & malignantium, quia cœpit ædificare ciuitatem diaboli, cœpit & persequi fratrem suum iustum & fidelem, & eius sanguinem fundere, & diuinā prouidentiam negare. Ipse ergo posuit initium & fundamentum satanæ, quia ex hac assertione Cain negantis prouidentiam, & alterum sæculum, ac remunerationem malorum & bonorum, prouenerunt opiniones Epicuri, & aliorum idem asserentium. Imò & errores nostrorum hæreticorum, negantium præmium bonorum operum. Denique omnium hæreseon, Ecclesiam vexantium à tempore Cain.

Propterea Iudas Apost. prophetizās de fine mundi & vltimis hæreticis, maledicit eis qui secuti sunt viam Cain. Similes enim errores renouant in fine mundi, quales pater mendacij initio protulit, per primogenitum suum Cain. Hunc locum interpretans Glossa dicit *Damnatio erit illis qui in via Cain abierunt, illi autem in viam Cain abeunt, qui propter inuidiam meliorum Christianorum, nomen Doctorum ibi assumunt, vt honorificentur, & fratres suos præ inuidia spiritualiter, & etiam corporaliter aliquando occidant.* Vel generaliter, vt interpretatur D. Thomas. *In viam Cain abeunt, qui gladio peruersæ doctrinæ fratres suos interficiunt.* Ecce ergo primogenitus satanæ Cain: ad quam etiam primogenituram omnes hæretici spectant, & primogeniti diaboli meritò vocantur. Iudas in Epist. Catholica. Glossa & Th. sup. Epist. Iud.

Vnde B. Polycarp. Martyr obuians Romæ Marcioni hæretico, recessit aliquantum à via, ostendens fugiendos esse hæreticos, eorumque vel solum alloquium. Videns Marcion eum à se recedere, accessit ad eum, & ait: *Annosti me?* Respondet Polycarpus: *Noui te.* Quem ergo, inquit, me existimas? Respondit ille: *Primogenitum diaboli.* Nempe licet omnes mali filij sint satanæ per imitationem, sicut & iusti filij sunt Dei; tamen hæretici sunt velut primogeniti. Ipsi habent ius primogenituræ, participantes de grsdu malitiæ, in summo; seruientes ei ad subuersionem animarum, specialiter eum imitantes, à primogenito eius Cain descendentes. Exēplum.

PROPOSITIO II.

HÆresis in homine nunquã est primũ peccatum, sed ex aliis vitiis solet originem suam habere.

Peccata habent quandã inter se subordinationem, sicut gradus in scala: vnum ergo peccatũ diu hærẽs in anima, mox suo põdere ad aliud trahit, & animã profundiùs descendere facit; sicque fit tandem, vt postquã in varia peccata homo dilapsus est, profũdissimè in hæresim vsque ruat, tanquam gradum abysso proximum. Mala ergo vita multos in hæresim præcipitat, vt liberiùs, & sine cõscientiæ flagello indulgeant concupiscentiis suis. Malè viuentes (inquit Chrysost.) ne futurorum metu crucientur, persuadere sibi omni studio curant, falsa esse quæ nostra religio docet de peccatis, de pœnitentia, & confessione, de iudicio & similibus.

Hinc videmus, eos qui de Ecclesia transeunt ad hæreticos, esse Sacerdotes, vel Religiosos impudicos, aut superbos & elatos, aut alia aliqua macula contaminatos. Et sæpè Deus malam vitam aliquorum punit per subtractionem luminis veritatis & fidei, dimittens eos abire post desideria cordis sui, in pœnam peccatorum.

Sunt autẽ tria vitia ordinariè origo hæresis. Præsumptio proprij ingenij & iudicij, libido seu voluptas, ambitio. 1. Ergo præsumptio proprij ingenij & iudicij solet generare hæresim; quia multi dum volunt mysteria sublimia suo intellectu metiri, & rationes diuinorum mysteriorum scire in errores & opiniones pessimas incidunt, sapientia sua tumidi: & nimis fidentes proprio ingenio & iudicio nolunt intellectum suum submittere Ecclesiæ, sed cũ pertinacia suo iudicio inhærent. De his verũ est illud

Psal. 63. Psal. *Defecerunt scrutantes scrutinio, accedet homo ad cor altum*, diuina corde elato, scrutari volens; sed *exaltabitur Deus*, quia illa diuina non poterit comprehendere. Sicut qui in solis radios fulgurientes,

Similitudo. diu figit oculos, potiùs excæcatur, & læsionem accipit oculorum, quàm illuminetur; sic humana præsumptio diuina volens intueri mysteria, læditur & caligantibus recedit oculis: nisi humilis fidei accedat sumissio quã intellectum captiuet in obsequium Christi. Attende figuram.

Ezech. 4. Ezechiel ductus per aquas à templo egredientes, primò pertingebant tantum vsque ad talos: progressus est vlteriùs, & pertingebant vsque ad genua, denique vsque ad renes, postremò cùm vellet vlteriùs pergere, factus est torrens qui non poterat transuadari. Significari hîc possunt illi, qui mysteriorum diuinorum profunditatem volunt scrutari & quo amplius progrediuntur eò maiori sunt obnoxij periculo, & si pertransire voluerint, merguntur.

Hoc hæreticis contingit propter arrogantiam & superbiam, de qua dicebat Aug. *Alia secta in Africa, alia est hæresis in Oriente, alia in Ægypto, alia in Mesopotamia. Diuersis locis diuersæ sunt, sed vna mater superbia omnes genuit, nec mirum si superbia generat dissensionẽ, hæc enim est germana eius soboles.*

Aug. de Pastoribus in c. 34 Ezech. c. 10.

Attendant hæc illi, qui temerario ausu volunt scire rationes præceptorũ omnium & mysteriorũ, & velut filij satanæ & serpentis, semper nos aggrediuntur per *Cur & Quomodo*. Cur tot præcepta, inquiunt? Cur oportet ieiunare? Cur tot abstinentiæ? Cur tot cæremoniæ? Item, Quomodo Virgo potest parere? Quomodo Christus clausis ianuis intrare? Quomodo idẽ corpus in pluribus locis esse? Et sic omnia volunt cõprehendere. Quibus melius foret

Psal. 130. cũ Psalte dicere: *Domine, non est exaltatũ cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulaui in magnis & mirabilibus super me, q. d.* Non sensi arroganter de sapientia mea, sed similiter de me sentiebam, nec alas intellectus mei vltra limites extendebã. Chaldaica interpretatio habet: *Si non posui manum ad os, & tacere feci animam meam*, vanis scilicet cogitationibus silentium induxi, ne euanescerem incogitationibus vanæ sapientiæ.

2. Libido & voluptas fons est hæresis. Verè enim Religio noua, est ciuitas super voluptate fundata. Vnde Lutherus & Caluinus, vt hæresim suã stabilirent, hanc carnalẽ fœlicitatẽ & voluptatẽ proposuerunt suis, qua inescarẽt plurimos, & claustris euocarent, tã Religiosos, quã Religiosas, sub titulo licitæ eis voluptatis, nõ obstãtibus votis. Primi n. lapides angulares & fundamentales Ecclesiæ eorũ fuerunt illi, qui primam fidem Deo datam & vota irrita fecerũt: & relicta austeritate, paupertate, disciplinis, ciliciis, statim aurem præbuerunt Religioni huic nouæ voluptatẽ & libertatẽ prædicanti.

Hi sunt primæ columnæ Synagogæ veræ: O nouatores! hi sunt Apostoli vestræ doctrinæ, Tubæ vestri Euangelij, Duces vestræ reformationis qui inter brachia impuræ mulieris, inter Venerẽ & Bacchum, discebant illa quæ docere vos debebãt, macerantes ibi carnem suam. Ibi illuminati sunt noui Pastores, hæc est via noua eundi in cœlum, quam ipsi noui Euangelici primi calcarunt, & omnibus peruia ab illis facta est, iam multorũ vestigiis trita.

Antiquæ quoque hæreses occasione mulierum fuerunt natæ, inquit Hier. *Symon Magus Hæresim condidit, Helenæ meretricis adiutus auxilio. Nicolaus Antiochenus omnium immunditiarum repertor, choros duxit fœmineos. Marcion Romam præmisit mulierem, quæ decipiendos animos præpararet. Montanus immundi spiritus prædicator, multas Ecclesias per Priscam & Maximillam primum auro corrupit, deinde hæresi polluit. Arius vt orbem deciperet sororem principis ante decepit. Donatus per Africam, vt infœlices quosque fœtentibus pollueret aquis, Lucillæ opibus est adiutus. In Hispania Agape Elpidium, mulier cæcum cæca duxit in foueam, successoremque sui Priscillanum habuit. Nunc quoque mysterium operatur iniquitatis, duplex sexus vtrũq; supplãtat.* Hæc Hier.

Hier. ad Ctesiphontem.

Notum est quomodo libido origo fuerit totius Schismatis Anglicani. Cũ enim Rex deperiret Annam quãdam Bolenam, voluit repudiare Catharinã legitimam coniugem. Sed cum ad hoc consensum Pontificis non posset impetrare, mutauit Religionem, & se caput Ecclesiæ Anglicanæ effecit, & Annam sibi copulauit, quæ eius ex adulterio filia fuisse putatur. Sic ergo Religio Anglicana & Primatus nouus, originẽ & causam habuit prodigiosam libidinem, incestasque nuptias, fundatus fuit non supra petram, quod nimis durum fuisset, sed supra puluinum & lectum Ecclesia ista stabilitur, per nuptias & complexum illius, quæ simul coniux erat & filia, vt Sanderus & alij tradunt.

Sanderus lib. Schismatis Angliæ Florimundus & alij.

3. Ambitio & gloriæ cupiditas, fons radixque est hæresis. Multi enim varias doctrinas nouas, sed perniciosas excogitantes, illas plebi curiosæ proposuerunt, vt inter eos nomen & venerationem obtinerent ac admirationem.

Similes sunt hi verò qui templum Dianæ Ephes. mirabili opificio extructum, succendere aggressus est, vt qui prius erat obscurus, hoc facto clarũ se efficeret: ita illi cũ gloriam cuius cupidi sunt, via regia, & factis præclaris, assequi non possint: Ecclesiam quæ est templũ Dei, prauæ doctrinæ turbidis & tenebrosis flãmis succendere nituntur, vt nomen suum reddant famosum. Sed sicut iustè decretum fuit, illius nomen qui templum Dianæ succenderat, nemo scriptor proderet, aut eius memoriam faceret in pœnam facinoris: ita iustè Ecclesia decernit omnes horum hæreticorum libros comburi, vt eorum memoria in cineres redacta depereat.

Hanc verò gloriæ cupiditatem antiquarũ hæreseon fontem fuisse, satis patebit historias earũ percurrenti. Sic Simon ille parens omnium hæreticorum, se virtutem Dei nominabat, & à malignis spiritibus efferri in cœlum curabat, vt adoraretur. Saturnus se Saluatorem à Patre missum: Noëtus quidam se Moysen & fratrem suum Aaron vocabat: Montanus se Paraclecum dicebat. Menander in suo nomine Baptismum instituit: Gnostici sibi omnium rerum cognitionem attribuebant: Cathari sibi vitæ absolutam integritatem arrogarunt. Adamitæ primam innocentiam.

Exemplũ.

Nostro sæculo alij Apostolicos se dicunt, & à diuinis secretis. Dicunt se Spiritus sancti organum, per quod loquitur; Ecclesiæ esse Reformatores, Prophetas, videntes: gloriam suam quærunt, & satanam patrem suum imitantur, Patres Ecclesiæ contemnunt, & sibi plus spiritus attribuunt.

Denique, ambitio honorum multos excussit ab Ecclesia. Tertullianus ideò Mõtanista effectus est, quia mortuo Agripino ambiẽs Episcopatum Carthaginensem, illo exciderat. Aërius Episcopatu frustratus, cœpit asserere Sacerdotes esse pares Episcopis. Sic Lutherus, Ochinus, & alij, primas cathedras, aut pallium vel purpuram ambientes, repulsi apostatarunt, & primatum alibi quæsierunt.

PROPOSITIO III.

Deus iustis de causis hæreses permittit æterna sua prouidentia.

1. Id facit in pœnam & punitionem peccatorum nostrorum. Sicut maledicta est terra propter peccatum Adæ, vt spinas germinaret & tribulos: ita propter peccata nostra, has spinas hæreseon & errorum in Ecclesiæ agro permittit, tanquam maledictionem quandam. Vnde dicit Apostolus: *Eo quod charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent, ideo mittit illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio.* Quis ambigat tot iam prouincias erroribus immersas, *in cæcitate ambulare, quia Domino peccauerunt*, vt loquitur Propheta? Cùm enim Lutherana doctrina ingressa est, regnabat in populis iniquitas, in Religionibus libertas, in Rectoribus Ecclesiæ ambitio, & grauis socordia circa gregem sibi cõmissum. in Ministris grauis ignorantia cum mala vita, in toto Clero Ecclesiastica collabescebat disciplina: ita vt tabida quædã lues serperet per diuersa Ecclesiæ mẽbra, & maximè carnis & ventris voluptas in Germaniæ populis, vbi hæc perniciosa doctrina ortum & progressum habuit. Primi ergo cæcitate in pœnam peccatorum sunt percussi, instar Sodomitarum, vt iam veram viam & ostium salutis nõ possint reperire, in tenebris errorum palpantes & impingentes, cor & intellectum obscuratum habentes, & ex eo tempore, tot calamitatibus & pressuris afflicti sunt, vt vix respirent.

2. Thess. 2.

Soph. 1.

2. Permittit Deus hæreses, vt eos qui Ecclesiæ curam gerunt, è graui socordia & inerti somno excitet, ad sacræ scripturæ studium & veritatis illustrationem. Hoc docet August. lib. super Gen. contra Manich. *Ideo diuina Prouidentia multos diuersi erroris hæreticos permisit, vt cùm insultant nobis, & interrogant quæ nescimus, vel sic excutiamus pigritiam, & diuinas nosse Scripturas cupiamus. Ab aduersario enim mota quæstio, discẽdi existit occasio, multa quippe ad fidem Catholicam pertinentia, dum hæreticorum callida inquietudine excogitãtur, vt aduersus eos defendi possint, & cõsiderantur diligentiùs, & intelliguntur clariùs, & prædicantur instantiùs.* Vnde cũ in Scholis, ante nostras hæreses ortas, ferè tractarentur quæstiones curiosæ, & pugnæ sæpiùs verborum: à tempore hæreseon ad scripturas elucidandas scholarum & scriptorum studiũ est conuersum, vt veritas defendatur, & illustretur.

Vtitur ergo Deus hæreticis tanquam follibus, vt luce doctrinæ succendat, & veritatis elucens flama omnibus innotescat. Et sicut cum ignis ardet, folles subtrahuntur; ita cũ veritatis flãma apparuit, solet hæreses submouere, & ad tẽpus subtrahere earum infestationes saltem violentas. Dico saltem violentas, quia semper aliquam Ecclesia & Fides patiuntur oppugnationẽ, & aliquos hæreticos sẽper habet intra se. Sicut namq; Iebusæus olim, semper mansit inter filios Israël, in ipsa etiam Ierosolyma, nec vnquam deleri potuit: Deo ita dispõnẽte, ad ignauiam Iudæorum repellendam, vt scilicet scirẽt inter eos habitare, quos timere, & propter quos vigilare oporteret. ita etiã nunc, quantũlibet expurgetur Ecclesia ab hæreticis, semper ad nostrum exercitium Iebusæus erit in medio. 3. Ad hoc permittit Deus hæreses, vt vnusquisque quam tenax & fidelis, & fixus sit Catholicæ fidei amator appareat: Oportet hæreses esse, vt probati manifesti fiant. Et reuera cũ aliqua nouitas ebullit, statim cernitur frumentorum grauitas & leuitas palearum. Tunc sine magno molimine excutitur ab area, quod nullo põdere intra aream tenebatur. Hæresis ergo Ecclesiam mundat, eos qui peioris vel inconstantioris sunt vitæ ad se alliciens: frumentum solidũ relinquens in area, paleas ad se faciens aduolare. Sic claustra purgauit & monasteria, illos educens qui cum sæculo vale dixissent, & mundum velut Ægyptum reliquissent, vt ad terram viuentium, ad terram promissionis pertingerent, tædebat tamen iam eos itineris & laboris, allia & cepas respirabant, & corde reuertebantur in Ægyptum: ideoque occasionem hãc doctrinæ nouæ arripuerunt, ad excutiendum obedientiæ & castitatis iugum. Tanquam paleæ auolarunt ab area, ab Ecclesia, tanquam vento, excussi.

Simile.

1. Cor. 11.

Neq; tamen propter hoc culpãdus est aut accusandus Religionis status, quia multi ex eo prodierint, qui hæreses vel sectati sunt, vel etiã primi docuerunt. Sicut non est accusandũ Collegiũ [illegible] quod ex illo prodierit impius Iudas, nefandi facinoris author: vel congregatio prima Diaconorum, quod ex illa prodierit quidam Nicolaus, fœdissimæ hæresis inuentor: aut cœlum ipsum, quod ex ipso prodierint Angeli desertores, ad omnem malitiam homines instigantes. Non est ergo culpa Religionis quæ potest dicere: *Prodierunt ex nobis, sed non erant ex nobis*; sed est culpa huius vel illius personæ particularis. Non est culpa regulæ, sed transgressoris; sicut non est culpa fidei, quod multi reperiantur impij inter fideles.

1. Ioan. 2.

Deus autẽ iusto suo iudicio, ex sanctissima etiam Religione permittit aliquos in errores nefandos ruere, quia nouit de malis etiã bona elicere, vtiturque hæresi sicut Medicus incisione, vt impios illos tanquã prauos humores educat de Religionis & Ecclesiæ corpore, ne corpus corrumpant. Hinc cũ Ochinus sanctũ Capucinorum institutũ deseruisset, ad Caluinianã transiens hæresim quidã Religiosus de Calabriæ Cõuentu, vir vitæ singularis, quodam die raptus in oratione sua, meditabatur super abominabili peccato & apostasia Ochini mirè ob eam interiùs afflictus. Tunc apparuit ei Christus in aëre cum hac voce: *Vade, dic tuo Generali, vt sit bono animo, sciatque me nunquam deserturum eius congregationem, quamdiu illa ambularit iuxta suam Regulam. Ego autem permisi casum & egressum Senensis illius, ne reliquum gregem inficeret.* Bis diuersis in locis hæc apparitio facta est huic viro sancto, qui nominabatur P. Giouan. Vnde ille amore incensus Iesu Christi crucifixi, qui cũ hac visione dignatus fuerat, petiit, & obtinuit licentiam ad Indiam tran-

Exẽplum.

fecundi, ad fidem Christi prædicandam, vbi ad eius exemplum crucifixus est pro fide.

Similem visionem habuit S. Franciscus, initio sui Ordinis. Hic cum aliquos videret Ordinē deserentes, vel scandalum in eo concitantes, ita commouebatur, vt dolore & lachrymis penè conficeretur. Ad quem semel Dominus: *Quid turbaris Francisce, aut quid angeris, cum tuorum quispiam vel Ordinem deserit, vel scandalum cōcitat? An fortè existimas te ita gregis tui Rectorem: vt non me intelligas superiorem eius esse Rectorem? Quis plantauit nisi ego? Aut quis præter me homines ad pœnitentiam vocat, & vocatis perseuerandi vires suppeditat? Ego eos perduxi, ego retinebo & seruabo, ego illis cadentibus alios erigam. Quamobrem hoc tibi præcipio, ne te in posterum adeò discrucies, sed scias hanc à me familiam diligi: & si vnus ad vomitum redeat, me in eius locum alterum excitaturum, qui illius coronam accipiat: & si is nondum natus fuerit, efficiam vt nascatur. Quod si tres tantum in ea permanserint, eos nusquam deseram, sed erit semper hæc mea familia.* Oportet ergo scandala, oportet hæreses in Ecclesia Dei esse. Sed væ illis per quos veniunt. Interim nouit Deus illas in bonum ordinare, qui Ecclesiam nunquam deseret, sed aliis cadentibus, alios eriget: multis in hæresim deficientibus nouum mundum ad fidem vocat, quem in locum cadentium substituit, vt infrà dicemus. Hieron. Platus ex Bonau.

LECTIO VIII.

DE APOSTOLIS FIDEI Fundatoribus.

1. *Docet Fidei primos Fundatores fuisse Apostolos.*
2. *Quare id te rudes & ignobiles elegerit Christus.*
3. *Illos fundasse Fidem non solùm prædicatione, sed & sanguine.*
4. *Ecclesiam quoque nouam in nouo orbe, sanguine Fidelium fundari.*

PROPOSITIO I.

Apostoli fuere à Christo in vniuersum orbem destinati, tanquam primi Fidei Fundatores. De hac missione Apostolorum, plures præclaræ Prophetiæ præcesserant.

Isa. 52. 1. De illis sermo est apud Isaiam: *Quam speciosi sunt pedes Euangelizantiū pacem, Euangelizantium bona!* Sensus est, quàm pulcher, quàm suauis, quàm gratus aduentus Apost. annunciantium Euangelij læta & bona nuncia, pacem cum Deo & proximo, bona spiritualia gratiam & iustitiam, bona æterna, gloriam & salutem! Pedes ergo Euangelizantium, idem significant quod ipsi Apostoli euangelizātes. Qui fuere tunc velut pedes spirituales corporis Christi mystici, per quos Christus orbē vniuersum peragrabat. Hi pedes laudari possunt ob varia. 1. à velocitate, quia breui tēpore orbem percurrerunt, fuit instar miraculi. 2. à fortitudine, quia nunquam lassi fuerunt nullis fracti aduersis, nullis retardati impedimentis. Velocitatem hanc & indefessum laborem notans in D. Paulo, Chrysost. dicit; *Quasi volucris, imò volucri perniciùs cucurrit, quasi igneas alas haberet, quibus mundum, mortes, insidias, ærumnas, delitias, illecebras, & omnia Euangelij impedimenta peruolaret.* Addit idem: *Quantum sol terram percurrit propiùs emittens radios, tantam & hic habuit sollicitudinem Ecclesiarum per totum orbem.* Chrysost. sup. c. 4. 2. ad Tim. 3. à munditia, quia in lutosa via huius mundi, semper agentes in hominum conuersatione cōtagiosa, nunquam peccati mortalis contraxerunt immunditiam: per Spiritus enim plenitudinem in gratia fuére confirmati. In cuius rei symbolum Christus lauit pedes Discipulorum, vt impleretur ex tunc, inquit Origenes, hoc vaticinium: *Quàm speciosi sunt pedes Euangelizantiū!* Si quid pulueris, si quid peccati venialis, eorum pedibus siue affectibus adhæsit, statim excutiebant, & expurgabant remediis à Christo institutis. 4. à speciositate, quæ quidem significat splendorem sapientiæ & doctrinæ, virtutis & pietatis, quæ relucebat in Apostolis, & prædicatione eorum, qua attrahebant suauiter & efficaciter mentes hominum, à vitiorum fœditate eos transferentes ad virtutis pulchritudinem.

Hinc B. Catharina Senensis, sæpè vestigia eorum qui verbi diuini prædicationi incumbebant humi impressa osculabatur, causamque interrogata dicebat: *Dominum ostendisse sibi aliquando animarum in gratia existentium pulchritudinem. Cuius amore sic se captam asserebat, vt continere se non posset, quin terram oscularetur, quam eorum pedes calcant, qui verbo Dei animas à peccatis, ad pulchritudinem diuinæ gratiæ reducunt.* Considerabat ergo illa, quàm speciosi sint pedes Euangelizantium pacem cum Deo annunciantium bona illa æterna.

2. Sermo est iterum de Apost. apud Isaiam. *Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras volant?* Isa. 60. Apostoli velociter per orbem discurrentes ad conuersionem populorum, comparantur nubibus volantibus: quia imbrem doctrinæ & gratiæ quaqua versum circunferebant, ad irrigandam terram sterilem, corda hominum dura & arida. Hæc erat Pluuia voluntaria quam segregauerat Deus hæreditati suæ. Hi ergo vt nubes fœcundæ, Psal. 67. pluunt verbis, coruscant miraculis, ad cœlū volant per eleuationes mentis: volant modò in vnam, modò in alteram terram, prout Spiritus instinctus direxit, & voluntas gubernantis. Sicut enim nubes eleuatæ in vna regione, & ibi condensati vapores feruntur subitò in alteram & illam irrigant: ita & Apostoli de loco in locum se transferentes, rorem & imbrem gratiæ & doctrinæ vndique spargunt. Columbis etiam in eadem scriptura comparantur, quæ citissimè volant dum nidum repetunt, & columbari; fenestras, cum pullis suis. Cùm ergo dicitur: *Qui sunt isti, qui volant quasi Columbæ ad fenestras suas?* Vox esse potest Ecclesiæ de Israëlitico populo primum congregatæ, admirantis volare ad se gentium turbam ex toto orbe terrarum, & assumptis alis Spiritus ad se festinare. Et quidem, vt legit Cyrillus, Columbas cum pullis, hoc est, Apostolos cum Discipulis, & filiis suis spiritualibus, quos adducunt ad fenestras columbarij, ad ingressum Ecclesiæ per fidem. Columbæ quoque nomen rectè Apostolis conuenit, ob puritatem, simplicitatem, mansuetudinem, fœcunditatem. D. Cyril. in hunc Isaiæ locū.

3. Est sermo de Apostolis, Psal. 18. *In omnem terram exiuit sonus eorum.* Rom. 10. Licet de cœlis materialibus id primò intelligatur, qui per orbem vniuersum sua pulchritudine, motu, stellarum varietate, splendore, magnitudine, influentiis enarrāt & enarrabunt semper gloriam Dei: tamen etiam intendit Spiritus sanctus loqui de Apost. saltem in sensu allegorico, vt D. Paulus ipse interpretatur. Apostoli ergo & Apostolici viri dicuntur cœli, qui eleuati à terra per contemplationem, ampli per charitatem, splendidi per sapientiam, semper sereni per animi tranquillitatem, celerrimè moti ab intelligentia per obedientiā, pluentes per instructionē, tonantes per obiurgationes, fulgurantes per miracula, multa bona terris largientes, & nihil ab eis quærentes per veram liberalitatem, purissimi ab omni sorde per vitæ sanctitatem, Deique habitaculum per iustitiam perfectam.

Quod verò dicitur in omnem terram Prædicatio eorum exiuisse, præteritum more Prophe- Bellarm. in illum locum.

tico pro futuro ponitur, ob certitudinē. Ante mundi ergo consummationem, doctrina Apostolica vniuersum peruadet orbem. Per seipsos autem peragrarunt omnem terram Romanis subiectam, omnem terram tunc cognitam: nam & Matthæus prædicauit in Æthiopia, Thomas in India, alij in remotissimis etiam partibus, ita vt saltem fama Euangelij & doctrinæ Apostolorum remotissimas penetrarit orbis partes, iuxta D. Thomam.

D. Thom. cap. 10. Epist. ad Rom.

Quarto, Sermo etiam est de Christo & Apostolis apud Isaiam. *Parum est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & fæces Israel conuertendas, dedi te in lucem gentium, vt sit salus mea vsque ad extremum terræ.* Electi sunt Apostoli, vt lucem Euangelij vsq; ad orbis extremitates inueherēt; vt Christi gloria omnibus gentibus innotesceret, & salus per eum allata. Non ergò solus populus Israëliticus electus fuit, sed & Gentilis. Immò populo Israël magna ex parte ad hanc lucem oculos claudente, gentium multitudo illam recepit. Vndè dicitur apud Isaiam: *Angeli pacis amarè flebant*, hoc est Apostoli, qui erant pacis Legati & Nuncij, pre compassione flebant super cæcitate populi sui Iudaici pacem hanc reijcientis, & instar noctuarum lucem hanc refugiētis. Attendite ô Iudæi! quod nobilis de genere vestro Propheta, in Scriptura citata, *vos fæces vocat Israel*. Fæces vocat, quia in peccatis vestris putidis, quasi in luto fæcis infixi hæretis. Fæces vocat, quia tanquàm sordes & fæces fœtidæ dispersi estis super terram, ab omnibus vilipesi & conculcati. Fæces denique vocat, quia de omnibus prærogatiuis vobis à Deo olim cōcessis, nihil vobis residuum est, nisi fæces & reliquiæ quædam fœtidæ: *Proiecit*, inquit Dominus, *à me stercus solemnitatum vestrarum*, Quid vobis de lege nunc restat? Vbi sacrificium, vbi sacerdotium de tribu Leui? Vbi templum? Vbi sceptrum & regnum? Si quid vos existimatis adhuc de his habere, reliquiæ immundæ sunt, fæces sunt, euacuatum est vinum; euacuata lex vestra, per Christi aduētum consummata sunt omnia. Quid ergò cæci in fæcibus hæretis & immunditiis? Attendite ad lucem Euangelij, & ad seruos à Domino missos *ad suscitandas tribus Iacob, & conuertendas fæces Israel*: A fæcibus vestris conuertimini ad puritatem fidei.

Isa. 49.

Isa. 3.

Malac. 12.

Nota, sine filiis discessit Christus, quia paucis fidelibus ad se conuersis vitam finiuit; sed Apostoli eius fratres semen ei suscitarunt, quia Ecclesiæ eius sponsæ filios spirituales magno numero generarunt: & ita verum est de Ecclesia. *Sterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios infirmata est*, verificatur id de Synagoga.

In Cant.

1 Reg. 2.

Annæ. 1.

Quinto, sermo est de Apostolis, apud Psalmistam: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos super omnem terram.* Sermo est Prophetæ ad Ecclesiam Christi sponsam, vt sit sensus hic accommodatus: O Christi sponsa, quàm fœlix connubium tuum cum cœlesti sponso! Orientur enim ex illis nuptiis, pro antiquis illis Patriarchis, noui filij Apostoli eminentiores illis futuri, quia Principatū sortientur super vniuersum Orbem: & destinabis illos, vt toti Orbi leges ferant, scribentes illas in tabulis cordis, per quas totum Orbem sibi subijcient, erunt enim hi filij, principes. Et sicut electi sunt olim duodecim Duces populi, qui illum in terram promissionis deducerent: ita hi sunt duces populi noui, perducentes eum ad terram promissam, terram viuentium. Hic ergò principatus spiritualis est, per quem etiam ipsis Regibus Apostoli imperabant, illos cum Regnis & sceptris suis obedientiæ fidei subijcientes.

Psal. 44.

Vndè dicit alibi Psaltes: *Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham, quoniam dij fortes terræ vehementer eleuati sunt.* Sensus est. Ipsi Principes cum populis suis ad fidem venerunt, & dimissis dijs Patrum suorum, cum Deo Abraham qui solus Deus verus est, congregati sunt: & hoc per prædicationem Apostolorum. *Dij enim fortes terræ eleuati sunt*, id est Apostoli, quasi dij super terram à Deo constituti, adeò vehementer eleuati sunt donis sapientiæ & fortitudinis, & miraculorum, vt Principes populorum eis resistere non potuerint, vt exponit D. Chrys. Principatus ergò eorum nimis confortatus est, quia & super populos, & super Reges, & super dæmones potestatem & imperium habuerunt. Illi verò Principes, *Memores erunt nominis tui Domine*; quia nomen tuum portabunt coram Regibus & Monarchis, & omnibus gentibus. Propterea memorabile facient nomen tuum apud omnes posteros, *& populi confitebuntur tibi*, & cum illis celebrabunt nomen tuum, & potentiam tuam, vsque in sæculum sæculi.

Psal. 46.

D. Chrys.

PROPOSITIO SECVNDA.

D*Eus ad fidei plantationem & orbis conuersionem, elegit Apostolos piscatores & ignobiles.*

Primo, vt fundamenta Ecclesiæ respōderent fundamentis orbis terræ. De terra dicitur apud Iob: *Appendit terram super nihilum.* Vbi dicit Liranus, quòd aqua habet pro fundamēto terrā, aër aquam, ignis aërem, & sic per cœlos ascendendo vsque ad supremam sphæram, ita vt tota machina, terræ innitatur. Sed terra est super nihilū, super seipsam, super verbum Dei: *Qui fundasti terram super stabilitatem suam.* Sic Deus Ecclesiam tanta stabilitate fundauit, vt vires inferni superare eam non valeant, & tamē super nihilum fundauit eam. Aliæ Respublicæ, Monarchiæ, aut Vrbes, habēt fundamētum suum, aut in sapientia, aut in armis, aut in diuitiis, aut in sanguine & stemmate. Sed ciuitas Domini & regnum eius, super nihilum est, super duodecim viros ignobiles, sine diuitiis, literis, armis. Hoc mysterium videtur indicasse Anna in suo Cantico, dum dicit: *Domini sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem.* Ipsi Apostoli velut cardines & fundamenta sunt super quos posuit Dominus totum orbem, non quia fortes erant, aut potentes ad tale pondus, sed quia Domini erant, quia poterat eis fortitudinem sufficientem impertiri. Hanc ergo scripturam de Apostolis rectè intelligi confirmant Hebræa, quæ habent *Domini sunt afflicti terræ.*

Iob. 26.

Psal. 103.

1. Reg. 2.

Secundo, rationem adfert D. Paulus: *Infirma*, inquit, *elegit Deus, vt confundat fortia, vt non glorietur omnis caro.* Elegit vt fidem plantaret, ignorantiam, simplicitatem, debilitatem, vt confunderet fortitudinem arrogantem, sapientiam subtilem, nobilitatem mundi superbam, *vt non glorietur omnis caro.* Hic D. Prosper applicat virtutem Sampsonis, cum asini mandibula (quod est animal simplex & ignarum) triumphantis de tot Philistæis, qui velut gigantes erant, & dentes mandibulæ sanguine hostium tincti mansere. Dicit ibi significari victoriam Christi de mundo, per simplicitatem & ignorantiam Apostolorum. Sampson poterat gladium aut alia arma reperire, vsus est tamen instrumento adeò inepto ad bellum, vt victoria non tam instrumento attribueretur, quam fortitudini personę. Sic Christus variis modis poterat sibi mundum subijcere, sed hunc modum elegit vt tota gloria sua esset, nec haberet instrumentum vnde gloriaretur. Hanc rationem adfert Diuus Augustinus. *Magna*, inquit, *artificis misericordia, sciebat enim quod si eligeret Senatorem, diceret Senator, dignitas mea electa est, si diuitem eligeret, diceret, opulentia mea electa est: si Regem potestas mea: si Oratorem,*

1. Cor. 1.

Serm. 19. verbis Domini.

eloquentia mea: si Philosophum, sapientia mea electa est. Dicit ergo Dominus: Relinquantur superbi isti, multum tument: Veni tu pauper, nihil habe: nihil nosti, sequere me, iam longe [illegible] admonitum est. Dimisit retia Piscator, accepit gratiam: & factus est diuinus Orator, leguntur modo verba Piscatorum, & subduntur colla Oratorum. Hæc Augustinus

Ambr. l. 5. in Lucam. Rationem hanc etiam significabat Ambrosius: *Elegit duodecim, quos ad propagandum auxilium salutis humanæ, per terrarum Orbem satores fidei, destinaret. Simul aduerte cæleste consilium, Non sapientes aliquot, aut diuites, aut nobiles elegit, ne traduxisse prudentia, ne redemisse diuitiis, ne potentiæ nobilitatisque authoritate traxisse aliquos ad suam gratiam videretur.* Hæc Ambrosius. In prædicatione ergò Apostolorum mirè eluxit virtus Christi.

1. In eo quod pauci Piscatores illiterati, obscuri, *tanquam purgamenta mundi habiti*, orbem tamen fidei & cruci Christi subiecerint. Et id quidem adeò breui tempore, non armis, aut potentia, aut eloquentiæ vi, sed simplici prædicatione.

2. Quod tot hostes visibiles & inuisibiles euicerint. Inuisibiles quidem, dæmones & idola, peccatum, mortem & infernum totum. Visibiles vero, Reges & Principes, Oratores & Philosophos, Græcos & Barbaros, denique Leges & Iudicia, Religionesque antiquissimas & disciplinas, quæ tot habebant sectatores illustres.

3. Quod persuaserint doctrinam de Deo crucifixo, adorãdo, & Saluatore credendo, quodque persuaserint legem eius, adeò carni repugnãtem. Denique quòd non solùm vrbes aliquot, sed & totũ ferè orbem huic fidei, & regno Crucifixi subiecerint. Vndè Tertullianus lib. contra Iudæos. Christi regnũ omnium Regum & populorum regnis ita confert. *Salomon regnauit, sed in finibus Iudææ tantum, à Dan vsq; Bersabee. Babilonis & Parthis regnauit Darius, non vltra. Ægyptiis Pharao sed illis tantum. Nabuchodonosor ab Indiavsque ad Æthiopiam. Alexãder Macedo nunquam Asiam vniuersam, & cæteras Regiones postquam deuicerat, tenuit. Sic Germani, Britanni, Mauri, Romani, Imperij sui habent terminos, Christi autem nomen & regnum vbique porrigitur, vbique creditur, ab omnibus gentibus colitur, vbique regnat & adoratur, vbique omnibus æqualis, omnibus Rex, omnibus iudex, omnibus Deus & Dominus.*

Porrò licet Apostoli secũdùm mundum illiterati fuerint, impotentes, ignobiles, virtute tamẽ ex alto induti fuêre & sapientiã, vt legationem suam ad effectum deducerent. Et tãtã gratiã à Spiritu sancto repleti fuêre, vt non solùm in gratia præcesserint antiquos Sanctos veteris testamenti; sed & omnes Sanctos noui testamẽti, quacumque prærogatiua fulgeãt, siue virginitatis, siue doctrinę, siue martyrij; abundantiùs illis Spiritum sanctum participantes, vt asserit D. Thomas. *Licet enim*, inquit, *quidã alij Sancti maiora sustinuerint tormenta, & maiores austeritates: tamen sciendum quod magnitudo meriti principaliter & respectu essentialis præmij attenditur secundùm charitatem. Apostoli ergò opera quæ fecerunt, ex maiori charitate fecerunt: ex qua habebant cor ad multo maiora facienda, si opportunum fuisset.* Charitas autem hæc vnicuique datur secundùm mensuram donationis Christi, ille autem dat, iuxta id ad quod elegit. Sicut ergo excellẽtissima gratia data est Christo, quia caput omnium iustorum, & post eum B. Virgini, quia electa est, vt foret Mater Dei: ita cùm ad summam dignitatem electi sint Apostoli (vt Ecclesia in illis fundaretur, & immediatè à Christo ad orbis conuersionem & salutem mitterentur) ideò eis abundantiorem gratiam præ cæteris tribuit. Abundantiùs participarunt defluentis gratiæ, quo proximiores fuerunt fonti. Plenius participarunt de luce & ardore charitatis, quo viciniores fuerunt Soli. Et quo erant membra digniora corporis mystici, & viciniora capiti, eo pleniùs participarunt de eius influxu vitali. Christus est fons, sol, caput nostrum, cui ipsi præ cæteris coniuncti fuêre.

D. Tho. in c. 8. Epist. ad Rom.

In huius rei confirmationem facit, quod dicit Apostolus: *Nos ipsi primitias Spiritus habentes*, quod verum est, non solùm quia tempore priùs Spiritum sanctum habuerunt, sed etiam quia pleniùs & perfectiùs: sicut in fructibus, quod priùs ad maturitatem peruenit, est pinguius & magis acceptum. Ideò primitias petebat Dominus. Vndè ad Hebræos dicitur, *Accessistis ad Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cœlestibus*. Quod si quis contẽdat Ioannem Baptistam Apostolis præferendum in gratia, quia dicit Dominus *Inter natos mulierum non surrexit maior*: sciatis, hanc Scripturam non conuincere, quia non comparat eum Christus cum sanctis noui testamẽti, sed cum antiquis Prophetis vt etiam expressit Lucas. Vndè inde non colligitur maior, vel par esse Apostolis, nec hoc certò asseri potest, nec hic contentiosiùs agẽdum.

Ad Rom. 8.

Ad Heb. c. 12.

V. Thom. in locum cit. Rom. 8.

Referunt aliqui, inter duos viros doctos quõdam disceptationem fuisse, quia vnus summa in veneratione Ioannem Baptistam, alter specialiter colebat Euangelistam, quolibet multùm commẽdante Patronũ suum. Condixerũt ergò sibi diem ad publicam disputationem de hac re, ad probandum quis maior foret. Sed nocte præcedẽte, diem assignatũ, Baptista apparuit Doctori sibi deuoto, Euãgelista quoque alteri sibi deuoto, monentes vt talẽ disputationem dimitterent, sed sicut in cœlo ipsi cõcordes erant in gloria, ita hortabantur vt in terris concordes forent in pace & charitate, & quod demum in cœlis hanc veritatem forent visuri. Ita quidem.

Guil. Pepin. sup. Confit.

Exempl.

Ergò honorandi sunt Sancti, nec contentiosiùs disceptandum de eorum præeminentia, sicut multi de fundatoribus suis Francisco, aut Dominico, &c. Inutiliter ac imperitè faciunt, Fundatores suos ad sedem Luciferi exaltantes, vltra Apostolos extollentes, aut alios Martyres & Confessores in Ecclesia Dei celeberrimos. Scire ergò debent hi, quod sicut *honor Regis iudicium diligit*, ita & Sanctorum eius, quibus non est gratus falsus honor aut indiscreta deuotio.

V. Thom. Kemp. l. 3. de Imit. c. 58.

Psal. 98.

PROPOSITIO TERTIA.

Apostoli Ecclesiã fundarunt & fidem, non solùm verbi prædicatione, sed & sanguinis effusione.

Sic canit Ecclesia: *Isti sunt qui viuentes in carne plantauerunt Ecclesiam sanguine suo, &c.* Vide ergò Ecclesiæ structuram. Primum fundamẽtum est Christus, quasi rupes firma & fundamentum fundamentorum. Super illud duodecim sunt lapides fundamentales Apostoli: Vidit enim Ioannes, *in fundamentis ciuitatis nouæ, scripta nomina duodecim Apostolorum Agni, ornata omni lapide pretioso*. Accedunt deinde ad hanc structuram omnes animæ fideles, *tanquàm lapides viui, vt coædificentur*, inquit, Petrus, & hi lapides per varias afflictiones & persecutiones, quasi per malleum & securim aptantur huic ædificio. Tunsionibus, pressuris, expoliti, lapides, suis coaptantur locis, per manus artificis, disponuntur permansuri sacris ædificiis.

Apoc. 21

1. Petr. 2.

Cæmentũ verò huius ædificij est Sanguis Christi, Apostolorum & Martyrum; quia per illum Sanguinem, coagmentationem, & firmitatem accepit aduersus omnes vẽtos & vndas, aduersus *mirabiles elationes maris* huius procellosi, hoc est, cõtra conspirationes omnium Principum, & Tyrannorum,

dæorum & Gentilium. Aduersus hos, hi orbis triumphatores vsque ad sanguinem, pro veritate fidei decertarunt: Vndè August. *Incomparabiliter pulchrior est veritas Christianorum, quàm Helena Græcorum. Pro illa enim fortiùs nostri Martyres aduersùs hanc Sodomam, quàm pro illa illi Heroes aduersùs Troiam dimicauerunt.* Simile itaque fuit Apostolorum & Martyrum bellum pro Fide, bello Gedeonis; quia vt ait Rupertus: *Armati venerunt cum Duce suo ad prælium Martyres Domini, sed tubis, sed lampadibus, sed lagenis. Insonuerunt tubis dum prædicant. Confregere lagenas, dum soluenda corpora sua hostilibus gladijs in passione supponunt. Resplenduerunt lampades, dum post solutionem corporum miraculis coruscarunt.* Ita ille. Sic scilicet cõtra infernum, mundum, idololatriam, non armis aut sagittis, sed corporum quasi lagenarum confractione pugnarunt. Et tunc amor Dei, lumen, gratia, sanctitas eorum, & vis fidei eluxit. Verum est ergò illud, quod in Cantico Deboræ canitur: *Noua bella elegit sibi Dominus.* Ipse virgâ potentiam Pharaonis dissipat, asini mandibula Philistæos, baculo & fundâ Goliath, tubarum clangore mœnia Iericho, lagenarum confractione hostes Gedeonis. Quæ omnia significabant, quod per ignominiosum Crucis instrumentum, & per martyrium, & Apostolorum vocem & sanguinem mundum & sathanam erat subiugaturus. Per sanguinis ergò effusionem, Ecclesia & fides initium suum habuit & incrementum. Vndè & Ecclesiæ Christi sponsæ rectè potest applicari illud apud Ezech. *Transiens per te, vidi te conculcari in sanguine tuo, & dixi viue, viue inquam, in sanguine tuo.* Vt sit sensus: Cùm adhuc in adolescentia esses, ô Sponsa! transiui per te, & vidi quod iaceres in sanguine tuo, in sanguine filiorum tuorum, in sanguine Martyrum. Et dixi: Viues in illo sanguine, quia mors filiorũ tuorum, tibi vita erit, & ille sanguis erit quasi semen, quo propagaberis & cresces: quia *Sanguis Martyrum semen est Christianorum. Semper Dominicus ager segete ditiori vestitur, dum grana quæ singula cadunt, multiplicata nascuntur.* Voluit Deus confirmationem legis nouæ similem esse confirmationi legis antiquæ. Moyses, vt dicit Apostolus, *Aspersit sanguine victimarum librum legis*, ad eius confirmationem; aspersit & populum ipsum. Sic populus Christianus & lex noua aspergitur Sanguine Christi; & confirmatur sanguine victimarum, hoc est, Martyrum, pro illius legis defensione in sacrificium sese Deo offerentium.

Aug. ep. 9. Iudicũ 7. Rup. l. 2. c. 11. in l. Iud. Iudicũ 5. Ezech. 16. Heb. 9.

Voluit secundò, consecrationẽ noui templi sui, nouæque Ecclesiæ, similem esse consecrationi Templi Salomonis, vt figura impleretur veniente veritate. In illius Templi consecratione, centum millia ouium, & viginti millia boum, sacrificata sunt. Vt quid putas tãta sanguinis effusio? Vt quid tot victimæ? Significabatur in Ecclesiæ nouæ erectione & consecratione, multùm sanguinis effundi debere, multas victimas offerendas esse. Agni & oues, sunt simplices Fideles, qui se ad mortem in primitiua Ecclesia pro fide liberè obtulerunt, in sacrificium Deo; quorũ numerus adeò ingens est, vt vix numerari possit. Quia in generalium persecutionum procellis, nulla erat Regio, aut insula, nullus terræ angulus, qui non sanguine Martyrũ redundaret. Dies vnicus post grauissimam lanienam, plura millia ad coronas emittebat. Omnis ordo, omnis sexus, ad necem quærebatur; *Ætas*, inquit Ambrosius, *adhuc mori nescia, vitam quam vix hauserat, iam quasi perfuncta donabat, nondum idonea pœnæ & iam matura victoriæ, Diuinitatis erat testis, quæ nondum sui existebat arbitra*, Alta vtique fidei vis, quæ ab illa etiam testimoniũ repetebat ætate. Matres cum pueris, liberè se neci tradebãt.

Figuræ. 2 Paralip. c. 7. Amb. de virg. l. 1.

Habes hac de re illustre exemplum apud Prudentium quomodò puer nondum septenis coram Asclepia de Præfecto, Dei vnius essentiam & Christi virtutem (explodens Deorum multitudinem) constanter asseruerit. Tyrannus ergò matrem accersiri iubet, & coram illa virgis immaniter cædi. Cunctis flentibus ad crudele spectaculum sola mater stat, imperterrito vultu, & serena fronte, amore Christi. Paruulus interim se sitire clamat; at mater eum increpans, dicit Christianum cedere morti non debere. *Si sitis*, inquit, *ô fili! habes aquã vitæ, quam sugere modo potes de Christo, habes fontem illum perennem, tibi proximum: Calix infantium Beethlemiticorum tibi exhauriendus est. Memineris, ô fili! obedientiæ Isaac paruuli sese liberè sacrificantis. Memineris constantiæ puerorum septem Machabæorum, ad mortem intrepidè sese offerentium.* His similibusque puerum mater animans, facit vt virili animo omnes dolores, & vulnera virgarum rideat, tortoribusque insultet victor. In rabiem verò actus Asclepiades, capite eum mulctari iubet. Ex alto ergò demittitur puer quem in sublimi suspenderant, ad virgarum ictus suscipiendos. Mater demissum ex alto, gerebat amplexu & sinu, osculo solùm ei impresso, vale-dicit, & carnifici tradit. Sed dum amputat ceruicem carnifex, mater psallere docta ex Dauide canebat: *Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius, Tuus ille seruus filius ancillæ tuæ.* Talia canens, explicabat pallium & sinum, sub ictu & sanguine, vt hanc pretiosam cruoris vndam gremio suo exciperet, & caro applicaret pectori.

Prudent. l. de coronis. Exemp.

Vides ergò quomodò agni & oues, pueri & matres tanquàm victimæ pretiosæ oblatæ fuerint Deo, iam ab initio Ecclesiæ, quasi in consecrationem eius. Et quidem plura millia victimarum oblata sunt: & sanguis copiosior effusus, quàm in consecratione Templi Salomonis. Si enim centum millia ouium ibi oblata; multò plures Martyres etiam in Ecclesiæ initiis fuêre. Dicebat enim Diuus Hieronymus de suo tempore: *si Ecclesia omnibus voluisset festos dies decernere, plusquàm quinque millia vnicuique diei posset assignare.*

Sicut verò diximus, per oues designari simplices Fideles, ita per viginti millia boum, dicimus significari Apostolos, & Apostolicos viros, fidei Prædicatores, qui tanquàm boues in agro Domini laborant, qui etiam sanguine suo Ecclesiam consecrarunt, & fidem comfirmarunt. Mors eorum non aliud fuit, quàm Deo acceptabile sacrificiũ. Hinc B. Episcopus Polycarpus, cùm in medio ignis ligatus foret, ipse se velut viuum & odoriferũ sacrificium Deo offerens, hunc in modum precabatur: *Accipe Pater æterne, in sacrificium acceptabile, quam mihi donasti vitam. Tu Dominus es Vniuersi, & Pater Saluatoris Domini mei Iesu Christi, per quem te cognouimus, & qui se pro nobis obtulit in Cruce. Per eundem meipsum offero nunc, in confessione fidei sanctæ, ad gloriam tuam eiusque æternam. Gratias tibi infinitas ago, quod me dignatus es adscribere numero Beatorum Martyrum tuorum, & me facere participem Calicis & Passionis Domini mei Iesu Christi.* Habuit verò hæc oratio tantam vim, vt ignis accensus, viri sancti corpus non vreret, sed tantùm velut contegeret & protegeret, quod mirabilius est, ipsæ flammæ spirarent & diffunderent suauissimum odorem, quasi incensi Thymiamatis aut thuris, vnguẽtique odoriferi. Id videntes impij ministri gladio eũ transuerberarunt. & copiâ sanguinis defluentis statim extinctus est

Exemp.

ignis; & anima ad Deum euolauit. Vide Ribadeineram.

Propterea etiam mortem & martyrium suum vicinum sciens Apostolus, de illo quasi sacrificio loquens, Dicebat: *Ego enim iam delibor*, hoc est, sanguinem meum quasi libamen Deo profundo & sacrifico. Memineris ex Leuit. sacrificia duas partes habuisse, victimam scilicet, bouem aut ouem, & libamen puta vinum aut oleum. Erant ergò sacrificia quasi conuiuium Dei, in quo velut cibus Dei erant victimæ, potus verò libamen. Victimas ergò vocat Paulus gentes à se conuersas, Christoque oblatas quasi in sacrificium: sanguinem autem suum, quo hanc victimam & oblationem confirmauit & sanxit, libamen vocat. Ita etiam loquitur ad Rom. 15. & ad Philipp. 2. v. 17.

In vita Polycarp. 26. Ianu.

Sic & D. Laurentius de Xysti Pontificis martyrio, quasi de sacrificio loquitur, cùm eum ad martyrium euntem sic alloquitur: *Quò properas Sacerdos sancte, sine ministro ad sacrificium? Tu nunquàm sine ministro illud offerre consueueras: Experire ergo, vtrùm dignum ministrum elegeris, cui commisisti Dominici sanguinis dispensationem.* Cupiebat & ipse consors esse in hoc Sacrificio mortis eius.

Omnes ergò hi boues erant strenuè in agro Domini laborantes, qui sanguine suo Ecclesiam consecrarunt: fidemque confirmarunt. Et hi quoque magno numero fuerunt, quia persecutionis furor, Religionis nostræ Præcones ac Antistites, eosque qui Sacerdotalis erant Ordinis præcipuè impetebat; vt illi qui cæteris eminebant tanquàm *montes transferrentur in cor maris.* Et vt illis qui in nauicula Petri gubernacula sortiti erant, disiectis, iam tota nauis periculo subjaceret. Vndè triginta primi Pontifices martyrio sunt affecti, & multi eorum ministri cum eis.

Hoc verò hîc aduertendum, Apostolos qui fidei fundatores fuêre in vita sua: non minùs Ecclesiæ profuisse post mortem, fauore suo, meritis & intercessione, quàm antè. Hinc de B. Petro loquens D. Leo cui dictum fuit. *Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam; & tibi dabo claues regni cœlorum.* Manet, inquit, *dispositio veritatis, & B. Petrus in accepta fortitudine petræ perseuerans suscepta Ecclesiæ gubernacula non reliquit; qui nunc pleniùs ea quæ sibi sunt commissa, peragit, & omnes partes officiorum & curarum in ipso, per quem est glorificatus, exequitur. Si quid itaque à nobis rectè agitur aut obtinetur, illius est operum atque meritorum, cuius in sede sua viuit potestas, excellit authoritas.* Ita D. Leo.

D. Leo in anniuersario assump. suæ V. sup. lect. 4.

Certè D. Petrus & D. Paulus fidei propagationi summè profuerunt; dum Constantino apparentes ad fidem capessendam induxerunt, per quem toto imperio fides est propagata.

D. Iacobus in Hispania paucos conuertit, sed tamen eius meritis & patrocinio post mortem conuersa est. Vndè quod de Sampsone dicitur: *Plures occidit moriens, quàm fecerat viuens;* ita ille plures mortuus occidit peccato, vt viuerent iustitiæ, quàm fecerat viuus. Hoc etiam ipsi prædixerat B. Virgo, quæ ei dum in Hispania ageret, apparuit; & cùm tristaretur se tam parum fructus illic fecisse, significauit ei B. Virgo, post mortem plures conuertendos. Vnde dicitur in loco vbi apparuit, Oratorium Virgini Mariæ dedicasse.

Exempl. Ribad. in vita S. Iacobi.

De Apostolo Thoma, si loquamur, certum est Indiam eius tutelæ commissam, maximos fauores ipsius patrocinio assequi quotidie: Euangelij luce, eius meritis incrementum accipiente. S. Xauerius qui inter primos Indiam Orientalem fide illuminauit, quoties aliquid magnum in istis Prouinciis, pro salute illarum, & Dei gloria attentare volebat, priùs ad corpus B. Apostoli Thomæ peregrinationem instituebat. Vbi plures noctes, diesque in oratione consumens, per merita Apostoli instanter supplicabat, sibi à Deo donari partem spiritus eius ac zeli: ad renouandam fidem in istis Prouinciis, in quibus eam plantarat Apostolus, & vt posset hanc vineam eius tutelæ commissam, nomine quoque ipsius & fauore, tanquàm minister excolere, Vnde magna aggressus est, & ad effectum deduxit ipsius Apostoli ope, vt sæpe fassus est.

Exempl.

Ribad. in vita S. Thomæ.

Exempl. Ribad. in vita D. Thom.

Est & aliud mirabilius, quod plures Scriptores referunt tempore Calixti secundi anno 1120. Patriarcham Indiarum Ioannem nomine, deuotionis gratia Romam venisse, & in pleno Consistorio coram Pontifice, & Cardinalibus aliisque Prælatis asseruisse, Apostolum Thomam visibiliter annis singulis apparere, & manu propria populum communicare, præsentando dignis, indignos verò prætereundo.

PROPOSITIO QVARTA.

Sicut prima fidei plantatio facta est per sanguinem, ita in nouo orbe, fidei propagatio fit per Christianorum nouorum sanguinem. Verum esse illud cuiusdam Poëtæ carmen nemo ambigat.

Sanguine fundata est Ecclesia, sanguine creuit,
Sanguine nutritur, sanguine finis erit.

Fides enim accepit firmitatem per sanguinem Apostolorum & Martyrum, nutritur quotidie & propagatur persecutionibus, & per sanguinem quem effundet Antichristus finietur, completo numero electorum.

Cornel. à Lapid. in Epist. ad Heb.

Quomodò autem fidei propagatio in nouo orbe per sanguinem fiat, docent nos quæ ex Iaponia referuntur. Anno 1617. grauis in Christianos exarsit in Iaponia Regis ac Principum ira & persecutio, multi è prisca nobilitate bonis omnibus priuati, in exilium acti sunt: ipsi verò exultantes bonis cedebant, & multi ex Christianis Gubernatori nomina sua deferebant vltrò, vt sic se profiterentur Christianos. Sed vt magis se contra iram Regis obarmarent, sodalitatem Martyrum instituerunt, ad quam mox tria capitum millia sese aggregarunt. Huius sodalitatis prima lex est: *Si pro fide Christi bona adimantur, spolium hoc forti & libenti animo tolerato.* Secunda lex: *Pari constantiâ, & animo exilium & mortem, pro Christianismo excipito.* Plures ergò quod verbis professi erant, re præstiterunt. Arimæ Regulus cædi Christianorum tribunal erexerat, diem dixerat, Mox ad viginti Christianorũ millia vltrò se præsentarunt, vt Christianos se profiterentur. Territus tyrannus cessit, & paucorum nece suum furorem satiauit. Ex illis octo viuos cremari iussit. Inter eos erat Pater & Mater, cum filio duodeni, & filia viginti annorum, quę in mediis flammis exultãs, prunas ardentes quasi rosas aut carbũculos gemmasque pretiosas, capiti suo imponebat, illis velut se coronans. Frater vero paruulus, solutis igne vinculis, ignem cum gaudio calcans, ad matrem pariter ardentem gratulabundus accurrit: terque Iesu & Mariæ sanctissima nomina forti voce inclamans, matris suæ gaudia cumulauit, & ad latus eius extinctus concidit. Ecce quomodo in illis reuixit feruor ille, & spiritus primitiuæ Ecclesiæ: quos nec gladius nec persecutio, nec ignis, nec mors quælibet *separare potest à charitate Dei*, quæ

Exemp.

est in Christo Iesu. Simile quid accidisse legimus in feruidis illis Christianis, tẽpore Valẽtis Imperatoris. In Edessa Mesopotamiæ ciuitate, inquit Socrates, oratorium est quod dicitur Martyrium S. Thomæ Apostoli, in quo frequentes conueniunt ob loci sanctitatem. Valens Imperator videns hanc multitudinem, quam sciebat hæresim suam detestari, fertur Præfectum manu percussisse, quod nõ curasset eos indè expelli. Præfectus autem, cùm, contumeliâ hac accepta, paratus esset vel inuitus Imperatoris iræ morem gerere, occultè significat (non enim tot virorũ cædem perpetrare volebat) ne quisquam in martyrio deprehenderetur. Verũ nemo acquiescebat illius consilio, vel minis, omnes enim sequenti die ad oratorium confugiunt, & confluunt. Cùm autem, Præfectus multorum militum manu stipatus, illuc properaret, vt Imperatoris iram exequeretur; Mulier paupercula, filiolum suum manu trahens, ad martyrium currebat, & ordinem satellitum præuertebat. Indignatus Præfectus eam vocat: dicens: *Quò tam inconditè curris, ô infelix mulier?* Cui illa: *Illuc curro quò alij currunt.* Ille verò: *Non audisti Præfectum omnes interempturum, quos ibi repererit?* Audiui, inquit, & *ideo festino, vt & ibi inueniar.* Hoc audito, Præfectus admiratur conuenientium dementiam. Accedit Imperatorem, & instruit cunctos pro fide sua paratos mori, nec tamen conuenire, vt tantus hominum numerus breui tempore occidatur, atque ita Imperatori vt iram poneret, persuasit. Ita Socrates.

Exempl.

Socrates lib. 4. Hist. c. 18

Primus ergò charitatis zelus renouatur in Christianis noui orbis, dum sese vltrò pro nomine Iesu morti offerunt: vt sint & ipsi victimæ prætiosæ quarum sanguine nouiter ibi surgens Ecclesia & fides, aspergatur & confirmetur. Vbi etiam elucescit, si pleniùs inspiciamus diuina sapientia: quæ eodem tempore quo fides cœpit exulare per hæreses introductas in varijs Europæ partibus, ad nouum orbem illam transtulit: voluitque eam cum gaudio ab incolis illis barbaris hospitio excipi. Adimpletur ergò illud Euangelij: *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum.* Auferentur dona spiritualia, fides & vera Dei cognitio, per quę regnat. Et quia qui fuerunt, *Ad nuptias vocati, non fuerunt digni mittuntur serui ad exitus viarum, vt cæcos quoque & claudos compellant intrare.* Sic solet Dei prouidentia, dum aliquos permittit cadere, alios pro illis erigere. *Conteret multos*, inquit Iob, *& stare faciet alios pro eis, nouit enim opera eorum, & ideo induxit noctem, & conterentur.* Hinc loco Angelorum cadentium homines substituuntur: & Gentes eliguntur loco Iudæorum. Sic auferens ab Heli sacerdotium, prouidet sibi de Samuële, Regnum auferens à Saüle, prouidet de Dauide, Apostolatum auferens à Iuda, prouidet de Mathia, Denique coronam quadragesimi militis deficientis prę frigore, impertitur Ianitori. Quandò ergò Deus vasa iræ dissipat, vasa sibi præparat alia, in quę misericordiam suam effundat. Hęc itaque multorum defectio & nouorum Christianorum erectio & feruor, nobis confusionem parere debet & timorem, ne fortè & nos indignos exhibeamus, & à nobis corona fidei auferatur. Hinc sollicitè monet Dominus: *Ecce venio citò, tene coronam tuam, vt nemo accipiat eam:* quibus verbis monet Angelum, siue Episcopum Philadelphiæ, & plebem illius, sed in illo monet etiam nos omnes.

Mat. 21.

Iob. 34. Greg. 25. mor. c. 10. & 11. 1. Reg. 2. V. Breuiariũ 9. Martii.

Apoc. 3.

LECTIO NONA.

DE SYMBOLO APOSTOLORVM.

1. *Docet Apostolos, hoc Symbolum composuisse.*
2. *Articulos Symboli ab hæresibus ordine quodam impugnatos.*
3. *Vtilem esse recitationem frequentem Symboli.*

PROPOSITIO PRIMA.

PRimum *Fidei nostræ symbolum composuerunt Apostoli.* Est verò Symbolum, Regula Fidei nostræ simplex, breuiter comprehendens primaria capita nostræ Religionis, quę omnibus credenda expressè proponuntur. Quatuor autem celeberrima sunt. Primum Apostolorum nominatur, de quo agimus. Secundum est Concilij Nicæni, in quo ob Arij hæresim, explicantur pleniùs pertinentia ad Filij diuinitatem. Tertium est Constantinopolitanum, in quo propter hæresim Macedonij, adduntur quędam de Spiritus sancti diuinitate. Quartum est Athanasij, omnium explicatissimum, quod iam olim à tota Ecclesia receptum est, vndè est eiusdem authoritatis cum aliis.

Aug. ser. 115. de tempore.

Quantum ad symbolum Apostolicum: Cum illi post Spiritus sancti missionem, accepissent mandatum eundi in vniuersum mundum, composuerunt formulam quandam Christianæ fidei, vt idem omnes sentirent, & proponerent illis, quos ad vnitatem fidei erant vocaturi.

Hanc formulam, *Symbolum* vocarunt duplici ratione. Primò, quia ex variis sententiis quas in commune contulerunt, conflata est. Sacundò, quia est velut nota & tessera, quâ falsi fratres à veris Christianis dignoscuntur. Sicut enim inter milites datur nota & tessera, vt se mutuò agnoscant; ita & inter milites Christi. Sic & ab initio Lutheranæ factionis, vt ipsi Protestantes dignoscerentur tanquàm noui Euangelici, pro nota & symbolo distinctiuo, famulorum manicas & vestes, his litteris acu pictis, notari voluerunt. V.D.M.I.Æ. hoc est. *Verbum Domini manet in æternum.* Sic & hæretici habent speciales suæ fidei confessiones, & Turcæ habent Alcoranum suum, hoc est, fidei Mahometanæ confessionem. Ipsi ergò Apostoli tanquam Patres fidei, Fundatores Religionis Christianæ, Magistri doctrinæ Euangelicæ, Legati Christi, Coadiutores eius in opere Redemptionis, hanc formulam omnibus Ecclesiis tradiderunt. Vndè licet non sit scriptura sacra, habet tamen eandem authoritatem, et si enim non scripto, tamen viuæ vocis ministerio tradiderunt. An verò singuli particularem articulum composuerunt, an communi consensu omnes articulos, non est certum.

Florimũdus de ortu hæresis.

Interim, quia duodecim Apostoli à Domino nõ sine mysterio electi fuêre, ita & duodecim articulos mystico numero composuerunt, duodenarius enim numerus mysterium habet in Apostolis, in quo quaternarius numerus ter inuenitur, & numerus ternarius quater. Per hoc significatur, quod annuntiaturi essent in quatuor partibus mundi gloriam & fidem Trinitatis, mysterium ante sæcula absconditum.

Vnde huius mystici duodenarij plures figuræ pręcesserant.

Primò, duodecim fontes reperti in deserto, significabant aquam doctrinæ Euangelicæ, per vniuersum huius mundi desertum fundendam à duodecim Apostolis.

Exod. 15.

Secundo, duodecim Boues, Vas illud magnum templi Salominis, quod Mare æneum dicebatur, portantes significabant eosdem Sacramentum Baptismi (per vas illud aquæ designatum) ad gentes transferentes.

2.Paral.4

Tertio, duodecim Patriarchæ, filij Iacob, à quibus omnis populus Dei descendebat: præfigurabant hos duodecim fidei Patres, ex quibus omnium est origo fidelium.

Quarto, duodecim exploratores, quos Moyses ad terram promissionis destinauit, cuius breui possessionem debebant capere, figura fuere eorum quos Christus destinabat in vniuersum orbem, cuius per fidem capturus erat possessionem, iuxta illam promissionem: *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.*

Apoc.12. *Quintò*, duodecim stellæ dispositæ in modum coronæ, super caput illius mulieris, quæ apparuit in Apoc. amicta Sole & Luna, figura erant Apostolorum. Nam illa mulier Ecclesiam repræsentabat, quæ in initiis suis mirum splendorem accepit ex sanctitate, doctrina & miraculis Apostolorum; ita vt eam decorarêt velut stellæ duodecim splendidissimæ.

3.Reg.7. *Sextò*, duodecim Leones, ab vtraque parte sustentantes thronum Salomonis. Apostoli enim tanquàm Leones rugitum dederunt per vniuersum orbem, & ad prædam animarum missi sunt, Ecclesiamque tanquàm thronum Salomonis sustentarunt, & aduersùs fidei hostes tutati sunt.

Sicut verò duodenarius numerus est mysticus in Apostolis: ita & in fidei articulis.

1. Sunt velut duodecim Panes propositionis, qui proponuntur cuilibet accedenti ad tabernaculum Domini, hoc est, ad Ecclesiam Dei.

Apoc. 21. 2. Sunt velut duodecim fundamenta spiritualis in anima nostra ædificij, & ciuitatis Dei, hoc est, Religionis Christi.

3. Sicut ex duodecim lapidibus altare constructum fuit Deo, ita ex illis duodecim articulis altare fidei Deo in corde nostro construimus, vt illi sacrificemus.

4. Sunt duodecim lapides pretiosi, qui erant olim in Rationali Pontificis, ordine dispositi ad pectus eius, in quibus erat scriptū: *Doctrina & Veritas.* Quia in veste Christi quæ est Ecclesia, hi duodecim articuli ordine dispositi elucent, & in illis, compendio continetur omnis doctrina & veritas, scitu ad salutem necessaria. Est enim hoc symbolum, fidei breue verbum, continens quicquid figuratum est in Patriarchis, quicquid in Prophetis prædictum, quicquid denunciatum est in Scripturis, vel de Deo ingenito, vel de Verbo, vel de Spiritu Sancto, vel de mysteriis Redemptionis.

Epist.13. Immò dixit D. Leo, hoc solo symboli gladio, vniuersas hæreticorum opiniones posse detruncari.

Isa.c.66. 5. De hoc symbolo intelligi potest illud Isaiæ. Vbi Dominus loquens de Apostolis in varias orbis partes diuidendis, ait: *Ponam in eis signum, & mittam ex eis ad gentes in mare, in Africam & Lybiam, in Italiam & Græciam, ad Insulas longè, & ad eos qui non audierunt de me, & adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus.* Quod illud signum intelligi potest? 1. vexillum crucis. 2. signa Spiritus sancti, quia Spiritu sancto signati sunt tanquā Legati Dei. 3. hoc symbolum, signum vnitatis fidei. 4. ipsa charitas, quæ est nota & character discipulorum Christi. Hæc omnia intelligi possunt nomine signi, de quo ibi Propheta, Vnde attende distinctionem inter filios Noé discessuros ab inuicem; & Filios Iesu Christi. Illi confessionis suæ secum ferunt iudicium: hi vnanimitatis & fidei istud constituunt symbolum. Illi turrem ex latere & bitumine frustra in cœlum vsque volunt erigere: hi turrem fidei ex lapidibus viuis erigunt, contra omnem ventorum impetum constantem. Illi meritò linguarum confusione damnati sunt, turrem superbiæ ædificantes: hi turrem fidei construentes, omnium linguarum scientiâ sunt donati. Sic reprobantur illi, probantur hi, per Spiritus sancti signa, per symbolum vnitatis, per tesseram charitatis.

PROPOSITIO SECVNDA.

ARticulos Symboli ferè eo quo sunt ordine, hæreses oppugnarunt.

Declaratur, *Primo*, quia ducentis primis annis primum articulum labefactare conati sunt diuersi hæretici. Quid enim volebant Simoniani, Menandrini, Basiliani, Valentinistæ, Marcionistæ, Manichæi, & schola Gnosticorum, quàm non esse *vnum Deum, Patrem omnipotentem, Creatorem cœli & terræ?*

Secundò, post annum ducentesimum diabolus suscitauit hæreses contra articulum secundum, quo Christi diuinitas explicatur. Inde enim Praxeas, Noëtus, Sabellius, item Paulus Samosatenus.

Tertio, post annum trecentesimum extiterunt Fotinus, Arius, & Eunomius, diuinam Christi personam à patris persona non distinguentes, vel diuinam eius naturam à patris natura diuersam facientes, & ideò filium creatum disputantes.

Quarto, Cùm in his dæmon nihil proficeret aduersus Ecclesiam, suscitauit nouas hæreses contra articulum tertium, & simul quartum, quintum, sextum, & septimum, quia inter se connexionem quandam habent. Vnde post annum quadringentesimum excitauit Nestorium, & paulò post Euthychem & Dioscorum, & innumerabilem Eutychetis, in minutissimas sectas variè concisam posteritatem: qui omnes diuersimodè vnum & idem diuinæ Incarnationis mysterium, nec non Passionis, Resurrectionis & Aduentus ad Iudicium, hoc est, quinque sequentes Symboli Apostolici articulos, euertere studuerunt. Aliqui enim eorum duas in Christo personas constituentes; vnam diuinam, alteram humanam, & Christum Deum ab homine separantes, solum hominem non etiam Deum esse volebant illum, qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine, passus mortuus, sepultus, quique deinde rediuiuus in cœlum ascendisse, & ad iudicandum reuersurus ab Ecclesia prædicatur. Alij naturas illas diuinam & humanam in Christo permiscentes, & vnam conflantes ex duabus mysteria illa salutis nostræ, Incarnationem, Passionem, Resurrectionem, Ascensionem, Aduentum ad Iudicium, ficta & simulata esse dicebant.

Quinto, non proficiens dæmon, per has suas hæreticorum acies, nouum exercitum instruxit contra articulum de Spiritu sancto. Nam circa annum Domini octingentesimum sexagesimum, tempore Nicolai primi Pontificis, iuxta Bellarminum (quamuis alij, inquit, aliter sentiant) ortum est scisma Græcorum ab Apostolica sede & Ecclesiis Occidentis; cuius schismatis fundamentum, est error, quo Spiritum Sanctum à filio non procedere pertinaciter contendunt. Licet enim multò ante Macedonius Spiritum sanctū Deum esse, & Theodoretus illum à filio pro- Bellarm. præfat. in controuersias.

cedere negarit; tamen illo tempore, adeò in oppugnanda Christi diuinitate & humanitate, satan occupabatur, vt articulum fidei qui ad Spiritum Sanctum pertinet, & potissimùm illam partem quæ de processione est à Patre & Filio: non nisi leuiter tentasse videatur, inquit Bellarminus.

Sexto, in his articulis destruendis, cùm non profecissent hæreses, totam vim suam conuertit satan, ad destruendos illos qui concernunt Ecclesiam & Sacramenta: & ita hos duos articulos, *Credo Sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum Communionem, Remissionem peccatorum*, sæpè renouatis hæresibus, per Berengarios, Petrobusianos, Vualdenses Albigenses, Vviclefitas, Hussitas, Lutheranos, Anabaptistas, Caluinianos, totius inferni viribus euertere est conatus, & vsque hodiè conatur.

Sed quia omnes hi articuli sunt lapides fundamentales in lapide primario qui est Christus Iesus fundati, nihil aduersùs eos omnes vires inferni præualuerunt, nec præualebunt. Sed sicut rupes, fluctus & spumas maris tumultuantis immota dissipat, dum ad se alliduntur; ita & structura fidei, hos impetuosos fluctus hæreseó. Ita vt triomphás de omnibus hostibus suis fides, possit meritò Deo gratias agens, canere: *In petra exaltauit me, & nunc exaltabit caput meum super inimicos meos.* Psal. 26.

PROPOSITIO TERTIA.

V*Tilis est Christiano frequens Symboli huius recitatio.*

Primò, quia est speculum fidei nostræ, & ideò debet nostro sæpè obijci aspectui. Vnde dicit Augustinus, quotidie recitandum quando surgis, vel ad somnum, te collocas: *Vt commemores*, inquit, *fidem tuam, sit tibi tanquam speculum Symbolum tuum, ibi te vide, si credis omnia quæ te credere confiteris, & gaude quotidiè in fide tua, sint diuitiæ tuæ, sint quotidiana ista mentis vestimenta.* Vide Augustinum. Aug. lib. 1 de sym. c. 1. Chrysl. ser. 29.

Secundò, B. Chrysologus dicit quotidie recitandum, vt nemo initi cũ Deo pacti obliuiscatur, nec promissionum diuinarum & bonorum cœlestium, ad quæ fides symbolo contenta nos transmittit.

Tertiò, valet contra impugnationes mundi & diaboli, tanquam scutum. Vnde D. Ambr. hortatur sororem suam, vt recitet illud manè & vesperi, & quandocumque horror aliquis animum eius concutit. Immò dicit esse clauem, quâ diaboli tenebræ reserantur, vt lux Christi adueniat. Ambr. l. 3. de vir. Ambr. Serm. 38.

Quartò, valet ad omne bonum spirituale. Vnde Chrisost. omnes simul vtilitates colligens dicit: *Regularis ista doctrina, credentes confirmat, proficientes adiuuat consolatur viatores, confortat perseuerantes, coronat peruenientes.* Iuuat ergò hoc symbolum, non solùm ad fidei nostræ, sed & ad spei ac gratiæ omnis spiritualis incrementum. Chrysost. hom. 1. in symb.

Vndè de illo videtur loqui Apostolus dum hortatur Hebræos his verbis: *Teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem.* Hoc sic aliqui interpretantur. Illam fidei professionem quam facimus Symbolum recitantes, dum Baptismum recepimus, quâ professi sumus nos in Christum credere, & per illum vitam æternam sperare: Illam inquam confessionem teneamus firmam & inconcussam; nonobstantibus omnibus persecutionibus. Hæc sit anchora nostra, in mediis vndis & fluctibus in nos insurgentibus. Heb. 10.

Hanc fidei confessionem, & hoc symbolum tanquam anchoram firmam sibi proposuit à pueritia vsque ad vltimum vitæ suæ momentum D. Petrus Martyr; tanquam scutum sibi elegit, quo protegeretur & pugnaret contra omnes hęreses. Ille enim licet natus parentibus Manichęis, tamen ab infantia fidei defensor fuit. Cùm enim septennis scholas frequentaret, symbolum fidei adeò memoriæ & cordi impressit; vt tota vita ei profuerit. Cùm semel à scholis rediens Patruo hæretico occurreret, & ille interrogaret, quid ibi didicisset: statim hoc symbolum recitauit, nec vllis eius minis aut blanditiis, ab eius professione potuit dimoueri. Iã tunc in pueritia elucescebat speciale donum fidei & gratiæ, quâ hæreticis reuincendis pręualere debebat: quod postea clare patuit in concionibus & colloquiis, quibus multi permoti, hæresim abiurarunt. Hæc fidei professio, adeò firmè insederat animo eius, vt assiduè Deum præcaretur, pro hac martyrium subire quod ei post à Domino est donatum. Nam cùm Inquisitoris fidei munere fungeretur, hæretici in eius necem conspirarunt, quam ipse concionando paulò ante prędixerat: ita vt pretio inductus quidam Sicarius, in via Mediolanensi, eum gladio in capite semel & iterum vulnerarit. Iamque penè exanimis, *symbolum fidei*, toto spiritu pronunciabat, & digitũ sanguine suo tingens, conabatur, hæc verba scribere: *Credo in Deum Patrem.* Iterum ergò latera transuerberatus, ad martyrij palmam euolauit. Symbolũ ergo nostrũ vltima eius oratio fuit quâ fidem profiteretur, quã adeò fortiter iam ab ineunte ętate cordi impresserat: quã etiam fidei virtute, ab omni peccato mortali se tota vitã immunem seruarat. Vnde & per illam adeptus est repromissionem, & vitam illam æternam, quam vltimo articulo est professus. Exempl. Surius 29. Ap.

Discant hoc exemplo Parentes, & Magistri & Pastores, & quilibet puerorum curam habentes, sedulò pueros in hac fidei professione & symboli recitatione instruere, cum aliqua saltem confusa intelligentia articulorum eius: mirè enim hæc instructio pueris prodest, etiam ad amorem & timorem Dei cordibus eorum imprimendum. Neque se excusent super puerorum tenera adhuc ætate & incapacitate: nam etiam pueri infirma ætate instructi ad respondendum tyrannis, & ad martyrium pro fidei confessione, capaces sunt reperti.

Illud admirandum est quod hac de re scribit Metaphrastes, tempore Iustini Imp. regnasse in Arabia Iudæum Dunaam, Christianorum persecutorem, fuisseque apud eum captiuam mulierem Christianam, quæ se & filiũ quinquennem sanguine Martyrum asperserat. Separatur à matre puer, illaque iam iam comburenda stipiti alligatur, puer autẽ vndequaque circumspiciens, cùm matrem nõ videret, Regem accedit in sublimi solio residentem eique cum lachrymis aduolutus, matrem requirit. Quem Rex in genua sua subiectum rogat; *An non malles sibi adesse, quàm matri?* Ille respondet, *adesse matri volo, rogo dimitte eam, vt me secum ad martyrium ducat, quo me sæpiùs incitauit.* Quærit Rex, *quid sit martyrium?* Ait puer: *Mori pro Christo, & viuere in futuro.* Rex miratus quærit, *Quis est iste Christus?* Tum puer: *Veni ad templum, eùmque tibi monstrabo.* Imagines significans, quæ iam olim in Catholicorum templis conseruabantur. Videns deinde ex sublimi, matrem stipiti alligatam, exclamat: *Dimitte me, dimitte me, matri adesse volo.* Quærit rex, *cur ergò sine matre accessisti ad me? Mane hìc, & dabimus tibi quicquid voles, pira, poma, cerasa.* Respõdet puer: *Nolo. Accessi ad te, Christianum te putans, pro matre deprecaturus, sed quia Iudæum te video, nolo tua munera, ad matrem, me dimitte.* Erant, qui persuaderent vt puer Reginæ sisteretur, quod matri similior foret, vt pote fœmina. Puer verò videns iã accendi ignẽ circa matrẽ, Surius tom. 5. 24. Oct. in Aretha.

regium femur momordit; ita vt Rex puerum à se eiectum, Senatori commendaret ritu Iudaïco educandum. Ille verò cum abduceretur, ductorem subterfugiens, ad matrem per flammas accurrit, eamque amplexus simul comburitur cum ea: suo exemplo parentes monens, quam vtilis sit pueris fidelis instructio, & exemplum.

Vt ergo concludam. Practicè vnicuique consulendum est, vt symbolum fidei ter in die repetat, nam & Iudaei dicuntur ter in die professionem fidei recitare, quae incipit: *Audi Israël Dominus Deus tuus Deus vnus est.* Sed & id debent facere Christiani ter, ob gloriam Trinitatis, & fidem quam nostra professio continet. Vnde notat D. Thomas ter in Ecclesia recitari, in Matutinis, Prima & Completorio, *quasi contra tenebras errorum, praesentium, praeteritorum, & futurorum.* Occultè verò recitari, quia fide nondum publicata persecutionis tempore editum fuit: In Missa verò palam cantari Patrum Symbolum quia fide iam manifestata, Ecclesiaque pacem habente, sub Imperatoribus fidelibus conditum fuit.

2. 2. q. 3. art. 9.

secreto

Quaerunt Theologi, an necessarium sit quemlibet scire articulos contentos in symbolo? Nota aliqua esse necessaria *necessitate medij*, aliqua *necessitate praecepti*. Illud dicitur necessarium, *necessitate medij*, sine quo nullo modo potest quis saluari, licet sine culpa sua illud abesset. Sic necessaria est fides. Vnde infidelis, licet nunquam instructus fuisset, non potest tamen sine fide saluari. Illud dicitur necessarium *necessitate praecepti*, quod solum necessarium est, quia praeceptum est. Vnde si sine tua culpa absit, poteris sine illo saluari. Sic necessaria est Eucharistia.

Respondeo ergo necessarium esse necessitate praecepti, vt fidelis quilibet sciat & credat explicitè articulos in symbolo contentos, maximè qui ad humanitatem & diuinitatem pertinent. Et communis sententia docet, ignorare illos, esse peccatum mortale. Debent autem scire non perfectè, sed rudi aliqua intelligentia pro suo captu: potest enim dici explicitè scire, licet non adeò distincta notitia, sed confusa. Neque etiam puto mortale, si ea verbo tenùs & memoriter non teneant suo ordine, sed sufficit quod rem ipsam & substantiam articulorum aliquo modo sciant. Quidnam autem sit de substantia in singulis articulis: vide Catechistam Leodiensem, siue librum de modo tradendi doctrinam Christianam.

Non sufficit verò latinè scire hos articulos, sed vernaculè cum aliqua intelligentia & apprehensione Mysteriorum pro captu cuiusque. Vnde, *Magnus est*, inquit Emanuel Sà, *abusus Pastorum, qui contenti docuisse symbolum latinè, non explicant rudibus mysteria fidei. Vae Pastoribus, vae Episcopis, vae Praelatis*, inquit ipse. Vtique non sufficit panè praebere paruulis, sed frangendus est, sed comminuendus, masticandus, & in fauces inferendus: hoc est, simplices sunt instruendi verbis facilibus in fidei rudimentis, *Docendo eos, vt loquitur Apostolus, elementa exordij sermonum Dei.* Si enim, inquit Augustinus, *Aeternus Pater, vt verbum suum aeternū captui nostro coaptaret, & vsibus hominum addiceret, demisit adeò, vt carne & corpore degeneri se vestiret: cur pigeat Doctorem & Magistrum verba & conceptus mentis suae deprimere, & vulgaribus abiectisque vocibus subijcere, vt rudium auditorum captum non superent?* Ignorantes ergo sunt multi, Pastorum negligentia, qui dedignantur hanc humilem instructionem, quam Paulus & Apostoli, & insignes Ecclesiae viri non refugerunt.

Ema. Sà Verbo Parochus.

Aug. l. d. Catech. rud.

Ioannes Gerson Cancellarius hoc munus obibat erga pueros, cùmque aliqui indignum id Cancellario murmurarent: Condemnat, inquit, illos exemplum Christi: *Sinite paruulos ad me venire. O bone Iesu! quis vltra verecundabitur esse humilis ad paruulos, quando tu vsque ad castissimos puerorum amplexus te inclinas? Absit ergo vt indignum sit paruulorum animas plantare & rigare. Venite ergò paruuli ad me, ego doctrinam vobis, vos orationem impendetis, sic Angelos nostros laetificabimus.* Ita ille.

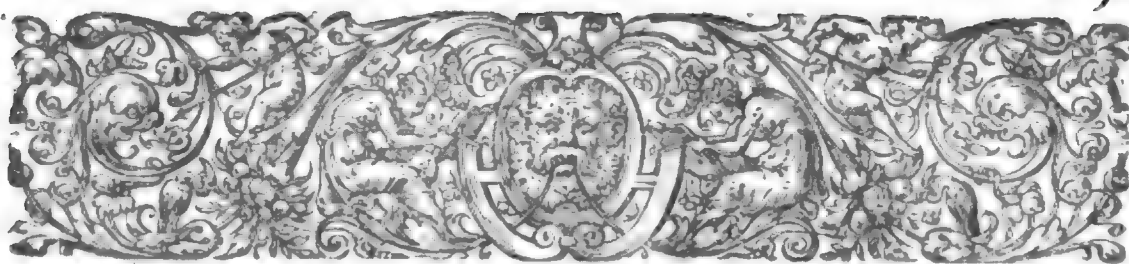
Gerson. l. de trahendis ad Christ. pueris exemplū.

Facilis illa instructio, longè fructuosior est altioribus inuolutis sermonibus, ac concionibus quod indicatum videtur in Canticis: *Meliora sunt vbera tua vino.* Vbera Christi, continent lac doctrinae illius facilis & salutaris, illamque exprimunt: Vinum verò sunt altiora illa mysteria, ad quae quilibet non est capax, sicut nec ad vini vsum, ob cerebri debilitatem, Fructuosius ergò erit, ex vberibus Christi & Ecclesiae lac pro paruulis deducere. Illa vbera optima sunt, *& fragrantia, vt vnguentum odoriferum.*

D. Th & sequaces Scotus, & alij.

Respondeo 2. Communior sententia est necessitate medij necessarium esse scire explicitè mysterium Trinitatis, & Incarnationis. Hoc tamen in praxi habet difficultatem, quia magna pars Rusticorum, etiam post instructionem, dum ad Confessarios accedunt illa ignorant, saltem explicita scientia, & vix pertinenter de illis respondent. Tam facile enim respondebunt tres esse Deos, & vnam personam, quàm contrà: nec valent naturam aut personam distinguere, aut concipere. Personas, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, tanquam tres homines concipiunt, & tria corpora. De Patre, si interroges eos, tibi respondebunt esse hominem. Vnde post multam inculcationem, adhuc in his vel ignorant, vel errant: vt propterea mihi iudicetur valde probabilis sententia, quę dicit implicitam solùm fidem & scientiam de his mysteriis esse necessariam necessitate medij. Nam & eam tenent Theologi. Apta verò est distinctio Sanches de hac re, quae distinguit scire explicitè, & explicitè credere. Explicitè scit, qui interrogatus rationem scit reddere. Explicitè credit, qui rei auditae assentitur. Ad explicitè sciendum, necessitate praecepti tenentur etiam rudes: at ab hac scientia, ingenij tarditas (si scientiam huiusmodi ferè impossibilem efficiat) eos excusabit: Sed non excusabit ab explicite credendo ea quae necessitate medij credenda sunt. Sufficit autem, si Confessario, aut alio narrante & explicante eos articulos, quos necessitate medij credere opus est, illorum fidem credendo concipiant. Explicitè enim credere, inquit Sanches, est rei quam quis audiuit, assentiri, Et sic mysterium Trinitatis & Incarnationis audientes à Confessario, vel alio docente, credunt rudes quilibet, licet non ita assequantur.

Sotus in 4. disti. 5. Vega in Trid. Med. de fide c. Sanches in opere mor. l. 2. c. 2. n. 8. 9. 10.

TRACTATVS SECVNDVS.
EXPLICATIO PRIMÆ PARTIS SYMBOLI.

LECTIO PRIMA.

DE DEO.

Primò docet naturaliter cognosci Deum esse.
2. *Non posse cognosci à nobis quid sit.*
3. *Explicat aliqua attributa diuina.*

PROPOSITIO PRIMA.

DEVM *esse naturali lumine, potest homo cognoscere.* Ratio est, quia ex creaturis potest vsque ad Dei Creatoris notitiam peruenire. Quid enim aliud est visibilis creatura, nisi scala quędam, per quam vsque ad Dei cognitionem ascendimus? & quot creaturæ, tot sunt gradus huius scalæ.

Sollilo.c. 31. Ascendebat per illam Augustinus, dum dicit: *Circuibam omnia Domine, quærens te: Interrogaui terram si esset Deus meus, & dixit quod non, & omnia quæ in ea sunt idem confessa sunt. Interrogaui mare & abyssos, & responderunt, quære super nos eum. Interrogaui aërem, & inquit aër cum omnibus incolis suis, fallitur Anaximenes, non sum ego Deus tuus. Interrogaui Cælũ, Solem, Stellas, neque nos sumus Deus tuus, inquiunt. Et dixi omnibus his: dixistis mihi, quod vos non estis Deus meus, at dicite aliquid mihi de illo. Et clamauerunt omnes voce grandi: Ipse fecit nos.* Interrogatio creaturarum, est profunda consideratio ipsarum: responsio, est attestatio earum de Deo, quia omnia clamant: Deus nos fecit. Ita Augustinus.

Est ergò mundi moles velut liber expansus, propositus omnium oculis, in quo Dei excellentiam, potentiam, sapientiam, potest legere doctus & indoctus, Græcus & Barbarus, Indus & Ægyptius. Cœlorum enim lingua Deum omnibus annuntiat, & nullum est idioma quod non exprimatur vocibus cœlorum, quia omnes vident excellentiam cœli, & possunt venire in notitiam Dei. Et hæc prædicatio, & enarratio gloriæ Dei, fit sine intermissione de die & de nocte. De die per solis pulchritudinem, de nocte per stellarum lucem; nox & dies quasi chori duo, alternatim prædicant Dei gloriam. Hoc asserit Psaltes dum dicit: *Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam.* q. d. Vnus dies peracto cursu & prædicatione, tradit diei sequenti verbum prædicationis & laudis diuinæ: & nox peracto cursu, & quasi hymno cantato, tradit nocti sequenti munus canendi, & scientiam laudandi. Sicque iugiter dies & noctes, quasi choreas ducunt, & laudes Dei canunt Creatoris. Psal.44.

Lege ergò sedulò in hoc libro expanso, & attente considera tot stellas, tot faces, & luminaria tanti luminis, tantæ pulchritudinis, celsitudinis, magnitudinis: quæ spatio iam quinque millium annorum, nec extincta sunt, nec diminuta, indicibili sese velocitate voluentia, & semper cursu vniformi, vt non errent vel momento, à suo cursu ordinario. Nunquid omnia hæc characteres Dei sunt in illo grandi libro suo exarati, notitiam & excellentiam eius omnibus legere & aduertere volentibus significantes? In hoc ergò mundi libro legentes non debemus esse instar puerorum, qui litteras pictas vel aureas in codice videntes, ibi immorantur; nos enim debemus ad ea quæ significantur per litteras & characteres huius libri, siue per Creaturas, animum intendere.

Sicut enim qui speculo aut perspiciliis vtuntur, non ideò vtuntur, vt ibi immorentur; sed vt vlteriùs videre possint alia obiecta. Ita creaturarum contemplatione vti debemus, non vt ibi immoremur, sed vt per eas, ad Potentiæ, Bonitatis, Sapientiæ diuinæ contemplationem, & amorem gradiamur & oculos mentis erigamus. Nempe hæc est differentia huius & alterius vitæ. Ibi videbimus creaturas in Creatore; nunc autem videre debemus Creatorem in creaturis suis. Ibi Deus & essentia diuina erit nobis speculum voluntarium, vt loquuntur Theologi, nobis repræsentans creaturas; nunc creatura est speculum naturale, repræsentans Creatorem.

1. Ad hoc speculum, ad hunc librum nos mittit Apostolus dum dicit: *Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur.* Rom.1.

2. Mittit & illuc Sapiens omnes insipientes, dum dicit. *A magnitudine speciei & creaturæ, cognoscibiliter poterit Creator horum videri.* Sapi.13.

3. Ad illum etiam librum & speculum mittebat mater Machabęorũ filium suum adolescentiorẽ, vt illum in fide Dei firmaret, pro qua mors ei iam imminebat: *Peto Nate, vt aspicias cælum & terram, & ad omnia quæ in eis sunt, & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus: ita fiet vt non timeas carnificem istum, sed dignus fratribus tuis effectus, suscipe mortem, vt te cum illis suscipiam.*

4. Deniq; hic est liber quem sæpè voluebat & reuoluebat D. Antonius, qui interrogatus quomodò sine libris in deserto viueret, respondit: *Naturam rerum creatarum sibi librum esse, in quo Dei excellentiam posset legere, quia ibi seipsum Deus ad viuum depinxerat & expresserat.* Hæc concludendo, adijcio. Quandoquidem quot in orbe sunt crea-

turæ, tot veluti sunt radij solis illius diuini, cæcus est, qui in tot radiis Solem illum æternū non agnoscit. Quandoquidem quot creaturæ, tot sunt & voces inclamantes, surdus est, qui earum clamore non excitatur ad eum cognoscendum, mutus est, qui vocem non aperit ad eum laudandum. Denique cùm singulæ creaturæ sint effectus, indicia & testimonia, bonitatem, nobilitatem, gloriam diuinam, manifestè demonstrantia, insensibilis est, qui eum non amat, nec cognoscit. Sed scire nos oportet, quod sicut nunc creaturæ calcar sunt & stimuli diuini amoris, ita tandem erunt iudices ingratitudinis nostræ, & vltores: *Armabit enim Deus creaturam contra insensatos.*

PROPOSITIO SECVNDA.

QVid sit Deus, à nobis neque potest perfectè intelligi, nec satis declarari, Hinc est, quod faciliùs dicamus quid non sit, quàm quid sit, inquid Augustinus, quia ineffabilis est. *Terram cogitas*, inquit, *non est hoc Deus, mare cogitas, non est hoc Deus, omnia quæ sunt in terra, in mari, aut quæ volant par aërem, homines & animalia, non est hoc Deus. Quicquid lucet in cælo, stellæ, sol, luna, ipsum cælum, non est hoc Deus. Angelos cogita, Virtutes, potestates, Archangelos, Thronos, non est hoc Deus.* Et quid ergo est; solùm potui dicere quid non sit. Quæris quid sit; *Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Quid quæris, vt ascendat in linguam, quod in cor hominis non ascendit?* Hæc Augustinus.

Aug. in Psal. 85.

Ipse quoque in soliloquiis ostendit Deum non esse corporeum, vt multi eum concipiunt homines rudes. *Misi, inquit, nuncios meos, omnes sensus exteriores, vt te quærerem, & non inueni, quia malè quærebam, non enim speciem corporis, non candorem lucis, non colorem, non cantum melodiarum, non odorem, aut saporem, nec omnia alia his sensibus subiecta quæro, dum Deum meum quæro. Non ergo ista sunt in te Deus meus.* Vt tamen homo altiora & sublimiora de Deo cogitet, & vt ostendat, quomodo Deus omnia quæ cogitare possumus transcendat, subdit Augustinus: *Et tamen cùm Deum meum quæro quæro, quandam lucem super omnem lucem, quā non capit oculus: quandam vocem super omnem vocem, quam non capit auris: quendam odorem super omnem odorem quem non capit naris, quendam dulcorem super omnem dulcorem, quem non capit tactus: Ista lux fulget, vbi locus non capit. Ista vox sonat, vbi spiritus non rapit. Odor iste redolet, vbi flatus non spargit, Sapor iste sapit, vbi non est edacitas. Dulcor & amplexus iste tangitur, vbi non diuellitur: Hic est Deus meus, & non æstimabitur alius ad illum. Hoc quæro, cùm Deum meum quæro, hoc amo, cùm Deum meum amo.* Ita Augustinus.

Licet ergo non possit à nobis satis intelligi, quid sit Deus, tamen docendus populus rudis, vt non concipiat Deum tanquàm quid materiale, aut personam corpoream, vt solet, sed tanquàm naturam & essentiam spiritualem, infinitam, incomprehensibilem, immensam, infinitæ perfectionis, potentiæ, bonitatis, sapientiæ, quæ semper fuit, est, & erit, quæ omnia regit. *Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia*: Hic est Deus. Prophetæ tamen ipsi, sub symbolis rerum corporalium, aliqua nobis delinearunt de Deo, vt rudis noster intellectus per similitudines corparalium, ad spiritualia & diuina posset assurgere. Sic loquuntur de brachiis, pedibus, oculis Dei, non quod hæc in Deo sint, sed quod in Deo aliqua significent. Si ergo velis considerare quæ in Deo sunt, sub symbolo partium aut membrorum quæ sunt in homine, sic dicere potero. 1. Caput eius aureum, est diuinitas. 2. Facies eius, æterna Claritas. 3. Duo oculi sunt intellectus & prouidentia. 4. Os eius, est æterna sapientia. 5. Capilli, sunt Angeli. 6. Duo labia, Duo testamenta. 7. Duo brachia, fortitudo & potentia. 8. Duo vbera, bonitas & clementia. 9. Cor eius, ardens charitas, 10. Duæ tibiæ ac pedes, misericordia & iustitia. 11. Magnitudo eius, est immensitas. 12. Vita, est immortalitas. 13. Ætas eius, est Æternitas. Ecce sub similitudine membrorum corporalium repræsentantur tibi attributa Dei.

Cùm vero Deus sæpè in scripturis sub titulo Regis describatur, vt hoc spiritualiter possis intelligere, illum tibi exhibeo sub Regis specie, donec pleniùs intelligas, *cùm videbunt oculi tui regem illum in decore suo.* Habet ergo eius regia Majestas pro decore & pulchritudine, æternam suam claritatem, omni oculo inaccessibilem. Habet pro purpura & regio pallio, immotalitatem: pro throno, immutabilitatem: Pro Diademate, gloriam: Pro sceptro, potentiam: Pro Regni terminis, immensitatem: Pro Regni stabilitate, Æternitatem: pro opibus, ipsam felicitatem: Pro ministris, angelicam creaturam: Omnes animas beatas, pro subditis: Pro scabello pedum, cœlum & terram.

O dies fœlix, & omnibus huius mundi tormentis emi dignus, cùm videbunt oculi nostri Regem in decore suo. Neque enim rudis noster penicillus, vel minimam partem pulchritudinis & splendoris eius, potest delineare, quia pulchritudo omnium creaturarum, siue quæ in cœlo relucet, stellis, sole, luna: siue quæ in hominibus simul sumptis, siue quæ in omnibus Angelorum choris, non est nisi scintilla vnica diuinæ pulchritudinis. Ad illam pulchritudinem aspirare nos docebat Augustinus, dicens: *Da Domine Deus, Plasmator meus, cordi meo te desiderare, desiderando te quærere, quærendo inuenire, inueniendo amare, amando mala mea redimere, redempta non iterare.* Et sæpiùs ipse exclamat: *Serò te amaui, pulchritudo tam antiqua & tam noua, serò te amaui: Væ tempori illi, quando non amaui te, mecum eras, & tecum non eram, tu intus eras, & ego foris, & ibi te quærebam, & in ista formosa quæ fecisti, ego deformis irruebam.*

Vt vero de Deo possimus aliquid concipere iuxta nostri intellectus capacitatem, aliquas eius perfectiones & attributa hîc specialiter conabimur explicare.

ÆTERNITAS DEI.

DEus est æternus, quia semper fuit, semper erit, semper est. Immo necessario & essentialiter est sine principio aut fine sui esse: nec propriè habet præteritum aut futurum, sed habet vnum continuum præsens & idem esse. Hinc cùm Moyses interrogaret nomen Dei, dicit: *Ego sum qui sum*, dicesque filiis Israël: *Qui est, misit me ad vos.* Non ergo senescit, non crescit, non diminuitur, non mutatur in ætate. Sed sicut erat in principio, & nunc & semper, & in sæcula sæculorum idem ipse est. *Ergo Deus*, inquit, *& non mutor.* Immo adeo ab omni mutatione alienus est, vt nec vmbra quidem mutationis eum possit attingere: Vnde dicitur quod in eo *nec vicissitudinis obumbratio est.*

Solus habet esse hoc permanens & immutabile, quia totus mundus mutabitur, saltem quoad exteriorem figuram. At Deus quia æternus est, nec Iacob. 1.

tempori est subiectus, nec alterationis vllius capax. Vndè de cœlis dicit Psaltes, *Ipsi peribunt & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.* Soli ipsi conuenit hoc nomen, *Qui est*, quia soli illi impossibile est non esse, & solus habet esse à se, esse independens, esse necessarium; à quo omnia alia sic dependent, vt sine illo in nihilum redeant. Ideò dixit Apostolus de Deo: *Qui solus habet immortalitatem*, quia solus habet naturaliter & essentialiter non posse mori, aut deficere.

Psal. 101.

1. Tim. 6.

Hanc tamen immortalitatem ex benignitate sua voluit Beatis communicare. Vndè Magister & Theologi, loquentes de homine secundùm diuersos status, hanc distinctionem subtilem proponunt. Dicunt enim: *homo in statu innocentiæ, habebat posse mori, & posse non mori: at postea è Paradiso eiectus, habebat posse mori, & non posse non mori: Beati autem habent posse non mori, & non posse mori: at reprobi habent non posse mori, & non posse non mori.*

Ma. in 2. d. 9.

Et his collige soli Deo propriè conuenire Æternum denominari, omnia enim quæ sunt, in triplici sunt differentia: Aliqua habent principium & finem. Sic sunt plurimæ res creatæ morti, & interitui subiectæ. Alia habent principium, sed sine fine. Sic sunt Angeli, & animæ, & corpora nostra post resurrectionem, & hæc dicuntur Æuiterna. Alia nec habent principium nec finem, & de hoc ordine est solus Deus.

Considera ergò millia millium annorum, antequàm mundus foret, Deus iam erat. Concipe tot millia quot potes, adhuc infinita restant, quibus erat, quibus erit, vel potius quibus est, nam eius duratio est vnum continuum præsens, non transit in præteritum aut futurum. Et cùm conceperis tot millia quot possibile foret concipi, nondum eius est finis; necdum medium, necdum principium. Illi ergò ex affectu cantemus illud Canticum quatuor animalium, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Deus omnipotens, qui est, & qui erat, & qui venturus est.* Hoc idem canticum cantantes Seraphim apud Isaiam, duabus alis velabant faciem eius, & duabus pedes eius, vt indicarent ipsum non habere principium aut finem; sed esse principium sine principio, finem sine fine, ex quo omnia, per quē omnia, in quo omnia, ad quem omnia. Libet ergò concludere cum Augustino. *O æterna Veritas, & vera Charitas, & chara æternitas! tu es Deus meus, ad te suspiro nocte & die, tibi inhio, tibi intendo ad te peruenire desidero, qui nouit te, nouit veritatem, nouit Æternitatem.*

Apoc. 5.

Isa. 6.

IMMENSITAS DEI.

D*Eus est immensus, quia vbique est per essentiam, præsentiam, potentiam.*

Primò, Dicitur vbique esse per essentiam, quia verè & realiter omnibus adest rebus eius essentia, tanquàm causa essendi; ita vt intimiùs in omnibus rebus sit, quàm anima in corpore, *quia in ipso viuimus, mouemur, & sumus.* Hinc & aliqui eum animam mundi vocauerunt, propter similes effectus, quos in mundo producit, conseruans, mouens, viuificans, rebus omnibus dans esse. Et sicut anima est tota in toto corpore, & tota in qualibet parte: ita Deus totus est per essentiam suam in toto mundo, & totus in qualibet re mundi; quamuis alligatus non sit illis, vt anima forma corporis.

Medit. c. 33.

Secundò, per præsentiam dicitur vbique esse, quia omnia sunt in conspectu eius præsentia: *omnia nuda & aperta oculis eius.* Est ergò omnibus re-bus præsens, tanquàm attentè illa considerans, non dormiens, non soporatus, non distractus, vt accidit hominibus.

Tertiò, Vbique dicitur esse per potentiam, quia omnia potestati eius sunt subiecta, & in omnibus effectus potentiæ eius relucent. Sic aliquandò dicitur Rex esse in toto regno, scilicet per suam potentiam, licet non sit vbique præsens.

Immensus ergò est Deus, qui cœlum & terram implet, & omnia quæ in eis sunt, in cœlis ostendens gloriam, in terris potentiam, in infernis iustitiam, possidens, regens, implens omnia quæ creauit; non tamen sic vt ipsa contineant eum, sed contineantur ab eo. Sic enim implet totum mundum, vt infinitos adhuc mundos à se creabiles implere possit. Et quod de facto implet, non est nisi punctum respectu eius quod implere potest: non enim aliquo ambitu concludi potest, sed super cœlos, per immensa illa spatia in immensum se porrigit eius immensitas.

Hinc Beatus Iob dicebat: *Excelsior cœlo est, & quid facies? profundior inferno, & vnde cognosces? Longior terra mensura eius, & latior mari*, quasi dicat. Vix homo aliquid cogitat excelsius cœlo, longius terra, profundius inferno: & hæc tamen omnia punctum sunt respectu Dei & immensitatis eius. Ad quam scripturam alludens Bernardus dicebat: *Essentia diuina cùm res vna sit, est tamen longitudo propter Æternitatem, latitudo propter Omnipotentiam & Charitatem, sublimitas propter Maiestatem, profundum propter Sapientiam.* Hæc sunt quatuor dimensiones eius, hæc quadriga & currus Dei est. Sic diuini interpretes super illud Apostoli vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis: quæ sit longitudo, &c. Eph. 3.

Lib. 5 de Consid. ad Euge.

De hac immensitate loquens Augustinus dicit: *Deus manet intra omnia, extra omnia, & infra omnia, & supra omnia. Superior est per potentiam, inferior est per sustentationem, exterior est per magnitudinem, interior est per subtilitatem, sursum regens, deorsum continens, extra circondans, interiùs penetrans. Sic & lib. 1. Confessionum.*

Aug. 2. & 3.

De hac quoque immensitate in persona peccatoris dicit Psaltes: *Quo ibo à facie tua, quo fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es, si descendero in infernum, ades: si sumpsero pennas, & habitauero in extremis maris, illuc deducet & tenebit me dextera tua.* Si ergò offendero te, non euadam, *neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque à desertis montibus, quoniam Iudex es*, vbique præsens, & punire potens, Elongans se vtique homo à Deo per peccatum, quantò longiùs recedit grauiùs peccando, tantò magis appropinquat ad eum: recedens enim ab eo vt Patre, accedit ad eum vt Iudicem. Nonne qui se elongat ab Oriente, appropinquat ad Occidentem? Et qui ab Austro recedit, nonne accedit ad Aquilonem? Oriens & Occidens in Deo sunt misericordia & iustitia: Auster & Aquilo, sunt gratia & potentia. Elongans ergò se à misericordia, accedit ad iustitiam: elongans se à Dei gratia, appropinquat ad potentiam. Patuit in Iona, qui fugiens Deum præcipientem inuenit Deum punientem. Qui vult ergo redire ad Deum, debet redire à Deo ad Deum, ab eo irato ad ipsum placatum, ab ipso puniente ad ipsum miserentem: à Deo vt iudice, ad eum vt Patrem.

Psal. 138.

Psal. 74.

Si homo hominem offenderit, vel subditus Regem, habet quò fugiat, sed si Deum, non est locus vbi se à furore eius abscondat immo, statim à peccato, eius ceruici vltor diuinus incumbit mucro, nisi supplex ad eum redeat: statimque Deus eum, conscientia interiùs rodente, flagel-

lat, quam ipse, quocumque se vertat, semper necesse est circumferat. Fugiebat Ionas à facie Domini, & statim cœlum, mare, venti, iram suam in eum effundunt: mox verò ipse intelligit, Deo interiùs per conscientiam eum arguente, id fieri ob peccatum suum. Fugit Agar à domo Abrahæ, & statim sequitur eam Deus vt Iudex interrogans: *Vnde venis, aut quo vadis? Reuertere & humiliare sub manu Dominæ tuæ*: & locum illum vbi per Angelum Deus illam est allocutus, vocauit: *Puteum viuentis & videntis me*, & nomen Domini qui alloquebatur eam, vocauit: *Tu Deus qui vidisti me.* Figura erat animæ à domo Dei, & gratia eius fugientis, quæ statim illum increpantem reperit, quia vbique est, in ipso est itinere per quod fugit. Dicit anima adultera apud Oseam, *Deseram virum meum, vadam post amatores alios*: & dicit ei Deus, eius vir & sponsus, sequar aut præcedam te quocumque, & *sepiam viam tuam spinis, ita vt cogaris ad me reuerti.* Hæ spinæ sunt afflictiones animam vulnerantes, statim ac deserit Deum: hæ spinæ sunt remorsus conscientiam pungentes, vt anima Deum Iudicem vbique Præsentem cognoscat, & ad eum vt sponsum redeat: hæ spinæ sunt de quibus Propheta: *Conuersus sum in ærumna mea dum configitur spina.*

Ion.1.

Gen.16.

Oseæ.2.

Hæc omnia confirmant præsentiam & potentiam Dei in omni loco, ac eius immensitatem. Sed licet vbique sit, specialiter tamen dicitur esse, & habitare in aliquibus locis, ob speciales effectus suæ ibi præsentiæ.

Primò, dicitur habitare in cœlis, quia specialissimè ibi gloriam suam manifestat, ibi populus eius electus, in quo regnat. Vnde cœlestis Ierusalem vocatur tabernaculum, aut Domus Dei.

Secundò, dicitur specialiter esse in aliquibus terræ locis, quia specialia signa suæ præsentiæ ibi est operatus. Sic Iacob videns in loco vbi dormierat, scalam illam admirabilem, cui Dominus erat innixus, quam & Angeli ascendebant, dixit: *Verè Deus est in loco isto, hic domus Dei est.* Sic eum dicimus specialiter esse in Templis & Oratoriis consecratis, & ad orationem destinatis, aut miraculis illustratis.

Tertiò, specialiter dicitur esse in iustis per gratiam, operans in illis opera supernaturalia digna æternæ vitæ: *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo.* Hinc etiam de anima iusti dicitur, *Templum Dei sanctum est*: ibi per præsentiam suam producit lumen, pacem, gaudium, fiduciam, specialiaque alia dona, quæ sunt pignus æternæ felicitatis.

Sic ergo, Deus in omnibus rebus est, sed diuersis modis. Deus est in seipso sicut Alpha & Omega: in mundo sicut Rector & Author: in Angelis sicut sapor & decor: in Ecclesia sicut Pater familias in domo: in anima sicut Sponsus in thalamo; in iustis sicut Adiutor & Protector: in reprobis sicut pauor & horror.

FRVCTVS PRÆSENTIÆ Dei.

Cogitatio frequens præsentiæ Dei, triplicem in nobis fructum parit & effectum.

Primò, est frænum retrahens à peccato.

Secundò, est lux tentationis tenebras dissipans.

Tertiò, est calcar ad omnem perfectionem stimulans.

Quoad primum: Frænum est, quia qui Deum habet in mente, considerans illum sibi præsentẽ, nõ facilè peccat, sicut nec is qui Iudicis videt præsentiam, facilè flagitium patrat. Vndè Boëtius: *Magna nobis indicta est necessitas bene agendi, qui cuncta agimus coram facie Iudicis omnia cernentis.* Quapropter magnum salutis periculum incurrunt; qui Deum præsentem non considerant, sicut ille, de quo Sapiens, contemnens animam suam & dicens: *Quis me videt? Tenebræ circundant me, & parietes cooperiunt me. Quem vereor? Delictorum meorum non memorabitur Altissimus.* Ideò etiam de impiis dicit Psaltes: *Inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore.* Quid ita? *Quia non est Deus in conspectu eius.* Senior ergò Tobias dans filio suo monita salutis, dicit ei: *Omnibus diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum, & sic fiet, vt numquàm consentias peccato.* Eccl.23.

Hoc fræno à peccatis reuocauit Abbas Paphnutius famosam illam meretricem Thaïs, quam cùm accessisset, quasi desiderium carnale completurus (reuera tamen non nisi occasionem captans reuocandi eam ad viam salutis) significauit se annuere operi carnali, si modò in locum tutum & omninò secretum duceretur. Duxit ergo illa Paphnutium in cubiculum quoddam. At ille dicit locum non esse tutum, sed facilè ipsos ab aliquo audiri aut videri posse. Deducit ergò eum in cubiculum remotius, at excusat se iterum, dicens se quoque ibi timere aliquem. Tandem illa cùm in alium locum secretissimum introduxisset, dixit neminem, ibi eos videre posse, nisi Deum, aut dæmonem. Arripuit ipse ex his verbis occasionem arguendi & exprobrandi ei cæcitatem, quod credens Deum ibi eam videre, audeat in præsentia Dei, quod in præsentia hominis non auderet. Et id fecit tanta verborum efficacia, vt Deo interiùs verbis eius cooperante; & quidquid arte meretricia lucrata fuerat, in medio Alexandriæ mox igne consumpserit. Postea in secretum pœnitentiæ locum transiens, post triennalem rigorossimam pœnitentiam, ad Dominum beata migrauit. Ecce quam mutationem in ipsa effecit memoria præsentiæ Dei. Exemp.

Quantum ad secundum, Tentationes dissipat cogitatio præsentiæ Dei, & munit cor contra pericula obuenientia à dæmone, mundo, carne. Solis presentia dissipat tenebras, sic & præsentia Dei in corde, omnem peccati vmbram & caliginem: *Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo, quoniam tu mecum es.* Ideò & alibi dicit Psaltes: *Oculi mei semper ad Dominum, quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos.* Eripiet de tentatione & periculo peccati affectus tuos Dominus, si in omnibus viis tuis cogitaueris eum; & diriget te, nec permittet vacillare. Dic ergò: *Prouidebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi ne commouear.* Psal.15.

D. Antonius & alij Patres spirituales dixerunt, nullum remedium fortius contra insidias diaboli memoriâ Dei, cum gaudio spirituali. Miles qui in presentia Ducis preliatur, non facilè animum despondet. In militia spirituali, contra mundum & dæmonem feliciter dimicabis, si Ducem tuum tibi præsentem consideres, & in eius auxilio confidas. Cogitatione presentiæ Dei animata Susanna, omnem carnis tentationem superauit. Dicebant impij senes: *Ecce ostia clausa sunt, nemo nos videt*, ingemuit Susanna & ait: *Melius est mihi incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini.* Dan.13.

Quantum ad tertium: Stimulus est ad perfectionem memoria Dei presentis. Vnde dicit Dominus ad Abraham: *Ambula coram me: & esto perfectus.* q.d. si mei memoriam habueris tota vita Gen.17.

tua, quæ est quasi deambulatio quædam ad Patriam, tunc perfectus eris. Hinc perfectionem suam sortiri videntur Elias & Enoch, & transferri meruerunt, quia semper coram Deo, & cum Deo ambularunt. *Viuit Dominus in cuius conspectu sto*, dicebat Elias: de Enoch verò dicit Script. *Ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Dominus.* Deum habere semper sibi præsentem, est verè ambulare cum illo & coram illo. Sic monebat quoque Propheta, docens viam ad perfectionem, *Indicabo tibi ô homo quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te: vtique facere iudicium & iustitiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo*, hoc est, omnia tua agere quasi in præsentia illius. Vbi acutè Hugo Cardinalis: *Ambulant post Dominum, humiles, & pœnitentes: Ambulant cum Domino, Prælati & Rectores: Ambulant ante Dominum, pij Concionatores: Ambulant à Domino, propriam voluntatem sequentes: Ambulant contra Dominum, obstinati & rebelles.* Felix ergò anima ambulans sollicitè cum Deo, illum intra se & extra se respiciens, cogitationes & affectus in eum erigens: hæc est via, hic stimulus ad omnem virtutem & perfectionem: hoc est medium, inter spiritualis vitæ media, perfectissimum.

3. Rog. 17.

Mich. 6.

Exempl. Refert Dorotheus Abbas, se cuidam discipulo suo nouiter, vitam monasticam amplectenti, hoc præceptum dedisse, aureis litteris scribendũ: *Nunquàm corde tuo Deus excidat, semper cogita præsentem, & te coram illo stare.* Fecit hoc sedulò, vt nec in morbis grauissimis & extremis cogitationem adeò salutarem dimiserit; & hoc exercitio quinquennij spatio, ex milite nobili, ex adolescente dissoluto, vitiis & luxu sæculi perdito, perfectus eua sit, & Sanctus, ita vt post obitum, ab aliquibus religiosis in numero Beatorum visus fuerit.

SCIENTIA DEI.

DEus omnium rerum scientiam habet perfectissimam & infinitam, transcendit omnem Angelicam & humanam.

Primò, Ratione obiecti, quia suâ scientiâ cognoscit omnia præterita, præsentia & futura, & omnia quoque possibilia, ac seipsum tanquàm originem & causam rerum omnium.

Secundò, Ratione modi & perfectionis in cognoscendo; cognoscit enim omnia perfectissimè, omni modo quo sunt cognoscibilia, ideòque omnia eius scientiâ comprehendit.

Tertiò, Ratione medij, non enim cognoscit per species aut per effectus, sed per suam essentiam quasi clarissimum speculum.

Psal. 11. *Quartò*, cognoscit omnia in instanti, vno mentis intuitu, omnia simul simplicissimo actu intelligendo; nam ab æternitate in æternitatem, à sæculo in sæculum, eius oculus peruidet.

Quintò, Hæc cognitio inuariabilis est nunquàm incrementum habuit, ab æterno est & semper eadem; nec est accidentaria vt hominibus aut Angelis, sed est substantialis Deo, immò ipse Deus. Denique hæc scientia, quasi lux maxima, seipsam diffundit ad Angelos & homines, faciens ipsos cognoscere & cognosci.

Dan. Quantum ergò ad homines, scientia Dei adeò est perfecta, vt non solùm sciat numerum eorum ab Adam vsque ad vltimum; sed & numerum capillorum eorum, & annorum, dierum, ac momentorum omnium quibus viuent. Numerum quoque scit electorum & reproborum in particulari, &

Gen. gradum gloriæ aut damnationis eorum, & hoc ab æterno; & quibus mediis ac viis vnusquisque ad gloriam vel damnationem sit peruenturus: scit enim omnes cogitationes & inclinationes, gressus omnes dinumerat, omnes animę affectus penetrat homini, immò Angelo supremo inscrutabiles.

De hac Dei profundissima & exactissima scientia disserit Dauid: *Cognouisti sessionem meam & resurrectionem meam.* q. d. tu cognouisti ab æternitate, quandò & quomodò, & qua de causa surgere vel sedere deberem: & moraliter id intelligendo, hoc est quando, cur & quomodò, humiliandus, vel exaltandus essem. Quod si nouit id de hominibus, maximè de Christo, qui est caput hominum, ideò illi accommodatur illud, die resurrectionis. Addit: *Intellexisti cogitationes meas de longe, semitam meam & funiculum meum inuestigasti*; hoc est, multò ante quàm cogitare inciperem, iam intelligebas quid cogitaturus forem, intellexisti etiam inter meum progressum, consilia: *Et funiculum meum inuestigasti*, hoc est, finem & metam ad quam peruenturus essem, quam hæreditatem ad quietem essecuturus essem. In summa, intellexisti ab æternitate, principia, media, & finem mearum actionum. Psal. 138.

D. August. explicans, quomodo Deus omnes nostras cogitationes nouerit, dicit: *Oculos Dei simul vniuersa cernentis, non abdita locorum, non parietum septa secludunt, nec solùm ei acta & cogitata, verùm & agenda & cogitanda sunt cognita. Ista vera scientia est summi Iudicis, iste est tremendus aspectus, cui peruium est omne solidum, & apertum omne secretum, cui obscura clarent, muta respondent, silentium confitetur, sine voce mens loquitur.* Vndè planè stultè dicebat ille apud Sapientem, cogitans adulterium: *Tenebræ circundant me, quis me videt? Parietes cooperiunt me.* Rectè ei respondetur ibi, *Et non intelligit, quoniam omnia videt oculus illius, & quod oculi Domini multo plus lucidiores sint super solem circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi, & corda intuentes, &c.* Serm. 1. de temp.

Hinc Ægyptij, vt Dei significarent Omni-scientiam, pingebant sceptrum cum oculo: per sceptrum significantes dominium & potestatem regiam: per oculum, rerum omnium scientiam. Hinc Ieremias vidit *Virgam Vigilantem*, quod aliqui vertunt, *Virgam oculatam*, quæ significabat Deum ipsum, & eius vindictam, ad peccata vigilare, vt statim illa plectat. Ita Balthasar sacrilegus & temulentus, vidit mox, *manũ scribentem in pariete*, & sensit eam. Ita vigil clamabat: *Succidite arborem*, ad puniendam superbiam Nabuchodonozoris. Deus ergo totus oculus est, vigilans super vias nostras, & respiciens cogitationes hominum. Hie. c. 1.

Ita vero proprium est Deo cogitationes cognoscere, vt nec conueniat vel dæmonibus, vel etiam ipsis Angelis: nesciunt enim cogitationes mutuas, vt docent Theologi, nisi sibi mutuo manifestent, vel eas per reuelationem, aut in Verbo videant. Sic Angeli & Beati cognoscunt in Verbo, vel per reuelationem, cogitationes nostras ad se directas, vt pro nobis intercedant. Videt enim quilibet Beatus in Verbo diuino, quicquid spectat ad eum & statum suum. Cùm ergo spectet ad eum scire quis inuocet eum, & ad quem finem: hoc ei fit manifestum, per ipsam beatam visionem in diuina essentia, tanquàm speculo voluntario, quod repræsentat quicquid ad Beatum spectat.

In hac tamen vita: etiam aliquibus Sanctis Deus id priuilegij communicauit, vt aliorum cogitationes, tentationes, abscondita cordis cognoscerent.

Beata Catharina Senensis cùm quis ad eius al-

loquium accederet, statim agnoscebat an anima eius in statu peccati mortalis foret, fœtorem quendam spiritualem spiritu suo persentiens. Surius in vita eius.

Sic S. Franciscus ambulabat cum quodam socio suo, qui mundum relinquens de familia nobili extiterat. Cùm ergò Franciscus asino veheretur, & ipse pedes eum cum labore sequeretur, cœpit cogitare quomodò de familia illustriori foret quàm Franciscus, cuius iam ipse deberet esse pedissequus. Franciscus ergo statim descendens, & eius cogitationes noscens, dixit ei: *Frater ascende in meum locum, tu enim nobilis es & melior me, tibi debetur locus hic, meum autem est te sequi.* Ille ergo confusus videns innotuisse cogitationes suas, procidit ad pedes eius, culpam fassus & humiliatus. Exempl.

OMNIPOTENTIA DEI.

D*Eo soli conuenit Omnipotentia, quæ est vnum ex præcipuis eius attributis.*

Hæc se manifestat, dum mundum creat ex nihilo, hominem ex luto, mulierem e costa: dum aquam vertit in sanguinem, virgam in serpentem, mulierem in statuam salis, aquam in vinum, panem in corpus suum. Digitus enim Dei in omnibus his est, & mutatio dexteræ Excelsi. Et per hanc omnipotentiam plus potest Deus facere, quàm homo dicere aut intelligere. Omnia quæcumque voluit fecit, sine labore, sine difficultate, sine resistentia. Per hanc quoque omnia conseruat, & ab illo omnia pendent, & in nihilum redirent, sine eius manu sustentante. Omnia egent eius potentia cooperante, quia sine illa, nec Sol lucere, nec ignis calefacere, nec homo se posset mouere. Et cùm Homo, Cælum, Sol, Angeli, ex nihilo sint & ad nihilum tendant; nec actionem, nec motum, nec stabilitatem, sine illo habent.

Hæc omnipotentia in pluribus Scripturis significatur.

Isa. 40. *Primò*, eam indicat Isaias, dum dicit Deum tribus digitis appendere molem terræ, mensum esse pugillo aquas, cœlos palmo, librare in pondere montes. Qui sunt tres digiti Dei, nisi Potentia, Sapientia, Bonitas? Per sapientiam designat quid faciendum, per Bonitatem vult, per Omnipotentiam exequitur: & sic per illa tria sustinet, gubernat, dirigit omnia in finem. Fides nostra respicit eius sapientiam, Spes omnipotentiam, Charitas bonitatem.

Sap. 11. *Secundò*, eam significat Sapiens dum dicit: *Sicut momentum stateræ, & sicut gutta roris antelucani, quæ descendit in terram, sic est ante te orbis terrarum.* Momentum, est propensio bilancis & inclinatio, sicut ergo hæc minimo motu eius qui bilancem manu fert, in aliam partem verti potest & inclinari. Ita totus mundus est quasi bilanx in manu Dei, vt quò vult, eam vertat & inuertat. Et sicut gutta roris, ortâ luce statim exsiccatur, & sorbetur; sic mundus quouis instanti inuerti & absorberi potest à Deo: & hoc vult dicere Sapiens.

Tertiò, hæc Omnipotentia significatur apud Apostolum dum dicit: *Omnia portat Verbo virtutis suæ*: quia scilicet nutu & potentiâ sustentat totum pondus creaturarum, quasi Athlas mundi: simul mouens, moderans & gubernans omnia. Sicut ergò de Elia dicebat Elizæus: *Pater mi Currus Israël & auriga eius.* q. d. O Elia, tu eras quasi currus portans Israëlem, sustinens onera populi, & simul eras moderator eius, regens & impellens eum ad omne bonum. Ita Deus, est quasi currus portans totum mundum, & sustentans omnes creaturas, quæ alioqui in nihilum redirent. Ipse quoque simul est Auriga currui præsidens, mouens & gubernans, tum per se, tum per Angelos, quia eorum ministerio rotas huius currus mouet & regit, per eos girans cœlos, tempora, resque omnes fortiter & suauiter disponens, mundumque gubernans.

Huius omnipotentiæ Sanctos suos quasi consortes facit Deus etiam in hoc mundo, dum eis communicat potestatem miracula operandi superantia totam vim naturæ, & vim imperandi creaturis etiam insensibilibus, mari, cœlo, ventis, quæ per potentiam quandam obedientialem, quam habent erga Creatorem, sentiunt eius imperium communicatum viris Sanctis, & illis obediunt. Nam & ipsi dæmones eis coguntur obedire, nec possunt resistere. Hanc verò potentiam miracula vera patrandi, quam Sanctis communicat, nunquàm communicat Hæreticis: nunquàm miracula edere potuerunt in testimonium fidei suæ, nisi quod aliquando (vt eis etiam exprobrat Tertullianus) ex sanis fecerunt ægros, & ex viuis potuerunt facere mortuos.

Hanc omnipotentiam quadam ratione communicauit Moysi, dicens: *Ego te constitui Deum Pharaonis.* q. d. Noli eum timere, noli vereri eius superbiam & sæuitiem, te illius Deum facio, non quem adoret, sed quem timeat punientem, & obsecret medentem. Dedi tibi potestatem meam vt imperes aquis & ranas crees: vt imperes terræ, & facias in Rege & populo eius cinifes, & vesicas: vt imperes aëri, & pestem generes: vt imperes igni, & cum grandine mixtus feratur super peccatores: imperando elementis, Deus eris Pharaonis. *Sed & Aaron erit Propheta tuus*: quia non est dignus Pharao tecū qui Deus eius es constitutus loqui ideò plagas quas tu facies pronunciabit: sicut ergo non per me loquor, sed per prophetas denuncio, quæ facturus sum.

PROVIDENTIA DEI.

I*N Deo rerum omnium est prouidentia etiam vsque ad capillum capitis, aut folium arboris.*

Circa hunc multi fuêre errores Veterum. Primus error fuit eorum qui Deos negabant, & eorum prouidentiam.

Secundus error fuit eorum qui Deos asserebant, sed dicebant terrena & humana non curare, quorum est illa vox apud Iob: *Cardines cæli perambulat, nostra non considerat.* Vndè & Plinus: *Irridendum*, inquit, *est, agere curam rerum humanarum illud quicquid est summum.* Cui respondet Clemens, *Deum id summa quiete agere, & sine distractione, quia totus est mens, totus est lux, totus oculus, omnia videns, omnia audiens, omnia sciens.* Iob. 22. Pl. lib. 2. c. 7. Clement. l. 7. stromat.

Tertius eorum qui dicebant Deum singulos homines curare, sed tamen parua negligere.

Sed tamen manifesta est nostra assertio, tum ex Scripturis, tum ex ratione. *Primo*, quidem ex ratione, quia sicut Deus rerum omnium est conditor, ita & administrator, nec illa possunt diuidi. Et sicut per Omnipotentiam, suam illa condidit, ita per eandem potentiam & prouidentiam conseruat & regit: nec ei in hoc vlla difficultas, quia sine anxietate omnes homines & singulos curat sicut vnum solum: ita vt non minorem prouidentiam habeat innumerabilis multitudinis hominum viuentium in mundo, quam illorum octo qui in arca Noé degebant in mediis vndis: vel quàm vnius Adam, cùm foret in paradiso. Viderunt quidem Gentiles necessitatem huius proui-

prouidentiæ, ad conseruationē creaturarum, sed quia difficulter concipiebant, totum hunc mundum in tanta creaturarum diuersitate ab vno regi, & omnibus rebus prouideri; ideo Diis totum ferè mundum repleuerant, qui hanc curam inter se diuiderent. Sic Marti adscribebant curam exercitus omnis, in quo quasi caput præesset. Neptuno curam maris dabant, committantes ei gubernaculum proræ & puppis, Æolum dicebant adesse debere velis, vt sub eius gubernaculo dirigerentur à vento. Ioui curam cæli, Iunoni curam aëris, Deæ Vestæ curam ignis, Plutoni curam inferorum, Cereri curam terræ, imò quilibet ciuitati, cuilibet domui, Deum suum attribuebant. Sic & milites Regis Syriæ dicebant de filijs Israël: *Dij montium sunt Dij eorum, ideo superauerunt nos, sed melius est, vt pugnemus contra eos in campestribus, & obtinebimus.* Cæcitas ergo in eis erat, scire enim debuissent, vni primæ causæ, primo principio omnium, tum creationem, tum conseruationem & prouidentiam adscribendam esse. Vndè rectè dixit August. *Voluntas Dei est prima & summa causa omnium corporalium, spiritualiumque motionum: nihil enim fit visibiliter & sensibiliter, quod non de inuisibili & intelligibili summi Imperatoris aula, aut iubeatur, aut permittatur, secundùm ineffabilem iustitiam præmiorum atque pœnarum, gratiarum & retributionum in ista totius creaturæ amplissima quadam vniuersaque Republica.*

3. Reg. 20

Sap. 11.

Secundò, hæc prouidentia sæpius asseritur in Scripturis. Clarissima est illa: *Tu autem Pater omnia tua prouidentia gubernas.* Primò, ibi aduerte, quod varia nomina adscribat Deo Scriptura. Vocatur enim Pater, Dominus, Creator, Redemptor, Iudex, Rex, Deus. Hoc nomen, *Deus*, est nomen essentiæ, *Dominus*, titulus potestatis: *Creator*, nomen omnipotentiæ, *Redemptor*, nomen charitatis, *Iudex*, nomen authoritatis, *Rex*, titulus Maiestatis, *Pater*, verò est nomen notans & prouidentiam & affectum. Tanquàm Deus, seipso fruitur, æterna sui comprehensione & fruitione. Tanquàm Dominus imperat ad arbitrium & ei obeditur. Tanquàm Creator, omnia produxit ad nostram vtilitatem. Tanquàm Redemptor, emit nos sanguine suo. Tanquam Rex, Regni nobis impertitur consortium. Tanquam Pater, ex affectu omnibus prouidet, vnde ait: *Tuâ Pater prouidentiâ cuncta gubernas.* Ab eo ergò vt Deo, expecto fœlicitatem, vt Rege gloriæ, regni consortium; vt Creatore, agnosco me habere esse naturæ; vt Redemptore, esse gratiæ, ab eo vt Iudice, expecto fauorabilem sententiam, vt Patre, directionem & gubernationem: *Tua enim Pater prouidentia cuncta gubernas.*

Ioh. 11. Philib. c. 7. Clemes l. 7. to mat.

Immò ipsa prouidentia Dei, mater nobis est, quę continuò influit esse, & nos velut vtero suo & in visceribus portat. Nutrix etiam est, quia nos lactat, nutrit sustentat, & inter brachia velut infantes nos portat. Pędagogus est, continuò nobiscum incedens, & in omnibus viis nostris nos dirigens. Conciliarius nobis est, quia docet nos quæ ignoramus, & in rebus dubiis quid faciendum ostendit, consulit, & deducit. Ipsa denique instar Protectoris se nobiscum gerit, in periculis & necessitatibus nos protegens, in afflictionibus consolans, omne denique afficium nobis vtile erga nos exercens.

Item aduerte, quod dicit, *Cuncta gubernas tua Prouidentia, ô Pater!* Non solùm cælestia, sed & terrestria, non solùm sublimia, sed & infima, non solùm Angelos, sed & homines & animalia, imò & cuncta insensibilia: à primo Seraphin ad vltimum vermiculum, nutrit omnia hæc prouidentia, a fine vsque ad finem attingit, disponens omnia suauiter. Triplicem ergo familiam gubernat hic Pater, creaturam scilicet purè spiritualem, creaturam quoque purè corporalem, & creaturam, partim spiritualem, partim corporalem.

Quantum ad creaturam spiritualem, ipse est qui spiritus illos nobilissimos conseruat, & sui visione velut pane cælesti nutrit. Vestit quoque non purpurá, auro aut gemmis: sed immortalitate & gloria & incorruptione: gubernat quoque illum ordinem Hierarchicum, quo mirabiliter constituit, vt vnus alteri præsit, alter subsit, vnus alterum illuminet & perficiat: vt omnes ei tanquàm Patri promptâ obedientia, & summo consensu seruiant sine labore, sine tædio, sine vlla æmulatione, aut inuidia. An non ordinatissima hæc familia, tam admirabili summi huius Patris prouidentiâ gubernatur?

Quantum ad corporalem. Quis globo illi aureo, Soli scilicet, qui est velut *imago Dei, oculus mundi, lampas vniuersi, mensura temporum, vigor nascentium, decor stellarum* (vt eum describit Ambrosius) lumen ministrat, & facit eum oriri sicut sponsum è thalamo, ad currendam viam? Quis ei intellectum dedit aut sensum, vt infallibili lege & mensura cursum suum seruet, vt nec momento erret, quasi cognoscat occasum suum? *Tua hæc illi dedit Pater prouidentia, cuncta gubernans.* Illa est, quæ ei dat vires penetrandi non solùm aërem, sed & viscera terræ, vt ibi plantas, flores, aurum, & mineralia producat. Sic elementis, sic volucribus cœli, piscibus maris, animalibus terræ, ipsa prouidet: sic legem dat aquis, vt non transeant fines suos. *Quis enim conclusit ostiis mare: & inuoluit illud nubibus, quasi pannis infantiæ?* Quis vestit terram floribus, flores coloribus, colores pulchritudine? Quis lilia agri vestit & pascit, quę neque nent, neque metunt? *Tua pater prouidentia est, cuncta gubernans.*

Ambros. in Hexamero.

Quantum ad creaturam partim corporalem & spiritualem hominem scilicet: Quàm manifesta est Patris huius prouidentia, siue quantum ad beneficia corporalia cibum, vestitum, pluuiam, rorem, siue quantum ad spiritualia? Quantum enim ad corporalia, etiam electis suis specialiter solet prouidere de necessitatibus, ita vt illis dicatur: *Iacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet*: Est verò in his Scripturæ verbis quædam metaphora sumpta à parentibus, qui curam habent filiorum & nutritionis eorum, sui enim obliuiscitur puer, & Pater sæpe vigilat, [redacted] quomodò alat eum. Prouidentia hæc manifesta fuit populo Israël, quem vocat puerum & filium suum. Quomodò enim duxit eum, & custodiuit in via Ægypti? Mare eis diuidit, vt sicco pede transeat, & reducit aquas maris super hostes eorum. Annis quadraginta vixerunt nec arando, nec seminando, nec laborem messis, aut areæ pertulerunt. Vsus molæ & furni non fuit; non texendi necessitas, quia nec indumenta aut calceamenta attrita fuère, non mercatus fuit aut macellum necessarium pro carne, quia Deus mensam eis sternebat omnis saporis. Medicis autem medicinis non eguerunt, *quia non fuit in tribubus eorum infirmus.* De nocte lampas per modum columnæ, de die vmbra nubis eis adfuit contra æstum. Denique per mille prodigia tam in Ægypto quàm in deserto, Deus ostendit quàm exactam habeat suorum prouidentiam.

Psal. 54.

Sic Eliæ prouidet per coruum, per viduam Sareptanam, per Angelum in deserto. Sic Danieli

Exemp.

D

per Abacuc in lacu. Sic in nouo testamento B. Ægidio per lac ceruæ ad eum quotidie venientis, Paulo & Antonio etiam per coruum, & similia multa inuenies in vitis Sanctorum. Rectè ergò cuilibet dicimus Fideli: *Iacta cogitatum tuum in Domino*, noli tuam spem ponere in Principibus, quorum voluntas & fauor mutabilis est, quia ipsorum breui exibit spiritus, &c. Noli fidere fortunę, quæ in rota est, quæ inconstans est Noli in amicis & cognatis, qui vbi eleuati fuerint, te despiciunt & relinquunt. Noli in filijs, quia & ipsi aliquando tuam mortem optant, vt hæreditate fruantur, Noli in opibus tuis, quia facient sibi alas & auolabunt. Noli in sapientia, quæ te sæpiùs vanè inflat. Noli in honoribus, qui fumus & ventus sunt Noli in qualibet re mundi, quia te sæpè decipiet, & omnia vanitas. Iacta ergò cogitatum in Domino, tanquàm solido fundamento, in eius prouidentia spera, illi totum te committe.

Aduerte quoque in illam prouidentiam vltimatè omnes effectus esse referendos. Vndè respectu Dei nullus est effectus fortuitus, quia ab eo vt causa vniuersali per suam prouidentiam est intentus, licet respectu causæ particularis fortuitus dicatur, quia non intentus ab illa. Hinc sæpè fatigantur homines causas particulares effectuum requirentes, & non recurrentes ad illam rationem primam diuinæ Prouidentiæ. Sic varios euentus belli videmus, dum aliis infœliciter cedit, non obstantibus viribus & apparatu ampliori, & requirimus varias causas, & tanquàm primariam non attendimus diuinam Prouidentiam, ob certas rationes ita disponentem. Si contagio Prouintiam aliquam aut vrbem inuadit, vnus id refert ad varias causas, corruptiones aëris, alter inculpat milites ex diuersis Prouinciis redeuntes, alius aliam dat causam: nec primatiò consideramus, id sæpe speciali Dei prouidentiâ fieri punientis peccata populi. Sic aliquos videmus in bonis temporalibus proficere, alios verò qui maiori industria pollent, & labores maiores subeunt, nihil ferè proficere, immò opes sibi potiùs facere alas, quibus ab eis auolent. Et in his omnibus diuersas causas coniectamus, cùm tamen sæpiùs specialiter adscribi debeat Prouidentiæ deuinæ, quæ potest subitò honestare pauperem minùs laborantem, minusque industrium; & cassum reddere laborem, maiorem que alterius industriam: ita vt in his omnibus rectè iterum dicamus: *Tua Pater prouidentia cuncta gubernat.*

[redacted]

~~PROVIDENTIA~~ DEI.

Prouidentia Dei

P*Redestinatio est pars prouidentiæ: est enim voluntas Dei efficax transmittendi nos in finem supernaturalem.* Ex illa tanquàm radice proueniunt omnia beneficia spiritualia prouidentiæ diuinæ erga nos, Vocatio, iustificatio, Glorificatio, iuxta illud: *Quos prædestinauit, hos & vocauit, & quos vocauit, hos & iustificauit, & quos iustificauit, hos & glorificauit.* Deus ergo in medio mundi per suam prouidentiam, ædificauit domum suam, Ecclesiam sanctam, in qua prouidit media necessaria ad salutem: & vnica est domus eius, extra quam nulla media sunt salutis, ineffabiliter pereunt qui extra eam sunt. Sicut vnica erat arca, qui extra eam fuerunt, diluuio eos obrui fuit necesse: & sicut arca Noë vnum solùm ostium habebat, ita in domo Dei viuentis vnica porta Iesus Christus, & fides eius in Baptismo professa. *Ego sum*, inquit, *ostium, si quis per me introierit saluabitur, qui non crediderit, iam condemnatus est.* Pereunt vtique diluuio infidelitatis, qui per hoc ostium in arcam non intrãt. Sed sicut in arca Noë Columba continebatur, & Coruus, animalia munda & immunda, filius benedictus & maledictus, Sem & Cham, ita in Ecclesia, boni sunt & mali, probi & reprobi, prædestinati & reiecti. Horum figuram gerebant Iacob & Esaü in domo Isaac, immò ipse Iacob, qui benedictus fuit ab Angelo, cum quo luctabatur, sed simul claudus effectus: benedictus propter eos qui in Christum ex eius populo crediderunt, claudus in infidelibus, qui ex eodem populo prodierunt. Nam, vt dicit Augustinus: *Femoris latitudo generis est multitudo plures quippe in ea stirpe sunt de quibus dicitur, Claudicauerunt à semitis suis.* Ipse ergo figuram gerit reproborum in claudicatione, & electorum in altero firmo pede. De ciuit. lib. 16. c. 39.

Figura quoque fuit in domo Abrahæ in Isaac & Ismaël, Isaac filius promissionis, Ismaël filius carnis. *Non autem qui filij carnis, hi filij Dei, sed qui filij promissionis.* Duas autem fecit Deus promissiones Abrahæ, inquit Hilarius in Psal. 129. vnam. Rom. 9. *Multiplicabo semen tuum sicut puluerem terræ*: & hæc concernebat Ismaëlis generationem; alteram, nato Gen. 13. Isaac: *Multiplicabo semen tuum vt stellas cœli.* Significat in Ecclesia tanquàm familia Abrahæ, duplices fore filios, terrenos & cælestes, reprobos & Genes. 22 electos. Filij Ismaël terreni multiplicantur vt puluis, gemuntque hi sub aquis, & vt arena maris conculcantur. Filij Isaac cælestes & boni, stellis comparantur, eleuandi in cælum, vt luceant sicut stellæ. Solet enim scriptura electos stellis comparare *Stella à stella differt in claritate.* Sicut stellæ à 1. Cor. 15 Sole splendorem mutuant, & cursum suum peragunt nihil retrogredientes, ita electi à Deo splendorem mutuant, & in continuo motu sunt ad perfectionem, mandata Dei sequentes. Boni etiam stellis comparantur, & mali pulueri terræ, quia maior longè multitudo puluerum quàm stellarum, quarum tantùm mille & viginti duas conspici à nobis docent Astrologi. Immò ipsi Gentiles persuadebant sibi, quod viri inclyti ex hoc mundo transeuntes, inter stellas collocarentur, quodque hæc eorum foret felicitas, post heroïcos actus verti in Planetas, & sic aliquid diuinitatis accipere. Sic deificatus fuit ab eis Iupiter, Mars, Saturnus, Venus, Castor, & Pollux: hac saltem fabulosa narratione adumbrare volebant, nihil dignius stellis reperiri, cui possint comparari viri heroïci. V. Aug. in Psal. 146. v. 4.

Ex his ergo prædestinatis ędificatur Ierusalem cælestis, & per prouidentiam diuinam prescinduntur quotidiè de montibus lapides, & conquadrantur vt intrent in structuram sempiternam; hoc fit per manus artificum, hoc est, eorum qui missi sunt, vt prædicent verbum Dei aptantes sic animas ad structuram templi æterni, vt dixit Augustinus. Quotidiè ergo adhuc ædificatur Ierusalem, & ædificabitur vsque ad finem mundi; In Psal. 121. ædificari cæpit ab ęterno per prædestinationem, complebitur in fine per glorificationem: ab æterno enim fuit penes Deum Ecclesia electorum, quæ ante tempora est electa, & dilecta, iuxta Bernardum. Præuidit Deus ab æterno ruinam cœlestis suæ ciuitatis, ex Angelis compositę; ex tunc ergò restaurationem pręparauit, & media ad illam. Sicut homo prudens, videns aliquod suum ędificium ruinę proximum, Ser. 79. In Cant. parietes inclinare, fundamenda concuti, muros casum minari, longo tempore etiam antequàm ruat, lapides colligit, calcem, arenam, ligna, vt restauret cùm ceciderit. Sic artifex supernus,

Athanas. orat 3. cōtra Arianos. videns per peccatum demoliendam Ciuitatem suam ; iam ab æternitate in monte sancto Syon, lapides præscindebat & apparabat, posito fundamento Christo, ad renouationem, inquit Athanasius.

Amos 7. Hinc Amos dicit *Ecce Dominus super murum litum & in manu eius trulla.* Septuaginta legunt, *super murum adamantinum, & in manu eius adamas.* Hebræa: *In manu eius linea.* Ad idem spectat quod vidit. Zach. 2. Zacharias hominem funiculos,& alia instrumenta habentem, vt notaret locum ædificandæ Ierusalem, eiusque dimensiones designaret. Sed dictum est ei per Angelum vt desisteret, quia *absque muro habitabitur Ierusalem præ multitudine.* q. d. Non potes satis assequi eius dimensionē, innumera enim turba debet eam incolere. Ipse Deus erit gloria eius in medio, erit & murus eius ignis, ardēs scilicet amor Creatoris. Itaque electi& boni, lapides sunt qui eleuantur ad hoc ædificium per timorem priùs percussi,per amorem politi,per constantiam quadrati.

Porrò quinam sint de lapidibus illis electis, qui de prædestinatis sint,incertū est in hac vita,vt propterea electio illa,sors vocetur,de qua videtur mētio fieri in Prouerbiis *Sortes mittuntur in vrnam sed à domino temperantur.* Cap. 16. Quem locum secudùm sensum spiritualem Beda, Hugo, & Carthusianus sic explicant. Sicut sortes,quam diu in sinu vel in vrnā sunt,incertę sunt & ancipites quoad extrahantur, tunc enim electionem perficiunt: Ita cuiuslibet hominis sors & electio ad fœlicitatem ęternam, obscura est, ambigua & anceps in hac vita, donec mors sortes educit, & prædestinatorum electiones aperit. Quasi dicat Salomon. Sortes nostræ quandiu viuimus, in vrnā sunt,& incertę sūt, sed tamen quòd alij pręalijs eligantur,non est fortunę, sed consilij diuini, qui prouidentiā sua ęterna, & gratiæ distributione, sic omnia temperat,vt quibusdam sors felicitatis contingat, alij vero ab illa excidant, mors interim sortes illas educit. Hoc tamen diuersitatis est, quod prędestinatio non est ex operibus, nisi quoad vltimum effectum, qui est gloria, sed est ex mero beneplacito Dei. Reprobatio verò ex operibus est, ex preuiso peccato & de meritis. Declaratur vtrumque, quia quod quis prędestinetur, nullum eius pręcessit meritum;sed voluntas Dei beneuolentissima destinat hominem hunc, ex solo suo beneplacito, ad beatitudinem tanquam finem, & ideò prouidet illi merita tanquam efficacia media ad hūc finem, sicque electio est ex mera gratia Dei, quamuis gloriæ collatio ob merita fiat, quæ homini dedit Deus gratiosè.

Videntur Ethnici hoc adumbrare voluisse, dum finxerunt ab vnoquoque Deorum electam arborem ; cuius singularem gererent curam, essetque eis dedicata. Iupiter, Quercum elegit, Apollo Laurum, Neptunus Pinum, Venus Myrtum, Iuno Iuniperum. Minerua hanc electionem demirata interrogat Iouem, cur infructiferas arbores Dij sibi elegissent? Respondetur ei, vt ipsæ arbores intelligant, non ob earum merita, sed ex mera Deorum gratia se electas fuisse tanqām insignia ipsorum Deorum Sic homines electi sunt infrugiferi ex se, immò ex massa damnationis: non ergò ex meritis suis, sed ex mero beneplacito Dei, qui ex vasis iræ fecit vasa misericordiæ, deditque eis fructum bonorum operum, ex quibus postea fructum gloriæ colligerent: *Non est volentis: neque currentis*, inquit, Apostolus, *sed est Dei miserentis*, qui secundùm consilium voluntatis suæ, & beneplacitum gratiæ, prædestinauit nos ad gloriæ suæ consortium.

REPROBATIO.

QVantum attinet ad Reprobationem, non est facta illa à Deo, nisi præuisa iam finali impenitentiā,&peccatis eorum qui reprobantur. Vndè illis rectè dicimus. *Perditio tua ex te.* Osæ 13. 3. v. tras. Sicut etiam declarat Augustinus exemplo Nabuchodonosor& Pharaonis, de quo latiùs infra. Neque verò hæc prędestinatio aut reprobatio, libertatem in aliquo lædunt, vt possint propterea reprobi de Deo conqueri, ipse enim illos relinquit in manu cōsilij sui, apponit eis ignem & aquam, vt ad quodcumque voluerint, extendant manum suam, apponit eis benedictionem & maledictionem, vitam & mortem, vt eligant. Lect. 15. in fine. Vndè dicit Sapiens: *Nemo dicat per Deum abest, ille me implanauit, non enim sunt ei necessarij homines impij,& quæ odit ne feceris.* Eccl. 15. q.d. Non desiderat, nec facit homines peccatores, cum peccata odio prosequatur. Noli ergò in eum peccata tua, & perditionem tuam retorquere.

Quod verò dicunt aliqui, si sum prædestinatus, necessariò saluabor quidquid peccem, si sum reprobatus nihil mihi proderunt opera mea, sed necessariò damnabor, & ita occasionem accipiunt negligendi merita, & confitendi peccata. Planè vanum est id, & imperitum. Quasi si quis diceret. Deus præuidit & determinauit quod triticum messurus sim, vel non sim, ergo non est opus arare; si enim scit quod messurus sim, hoc certò eueniet; si scit quod messurus non sim, frustra arabo. Similiter si dicat. Si Deus determinauit me nunc moriturum, non egeo curā Medici, vel medicinæ; si scit me non moriturum ex hac ægritudine, superflua erit cura, quia sanabor etiam sine illa, ne fallatur Deus.

Respondetur ergò, quod sicut scit Deus te sanandum, ita scit quod per hæc media sanitatis, per hanc Medici curā, & medicamenta sis sanandus:& ideo illa tibi adhibenda sunt. Sic si scit te collecturum triticum, etiam scit te seminaturum priùs & araturum, sicque collecturum: ideóque arare debes & seminare. Similiter ergo si Deus scit te saluandum, scit quod per bona opera sis saluandus & ideò illa debes conquirere: si scit te reprobandum, scit quod propter peccata & mala opera, ideo debes illa fugere. Libertas ergo tua, rebellisque animus, &vita praua, sunt reprobationis tuæ causa, ideóque hæc debes declinare. Iuuat verò sæpiùs illas duas sortes diuersas gloriæ, vel pœnæ æternæ, considerare: Sortem quidem gloriæ, vt accendaris & stimuleris ad quærenda media ad illam, quæ media pendent à te: Sortem vero pœnæ æternæ, vt terrearis, & cautior fias ad vitanda illa quæ ad eam ducunt, quod est in tua potestate.

Hinc ait Dauid: *Si dormiatis inter medios Cleros, pennæ columbæ deargentatæ, &c.* Psal 67. Quod sic exponi potest: Si dormiatis inter medias sortes (Clericus enim significat sortem) similes eritis Columbæ argenteis aureisque pennis ornatæ, q. d. Si sortes illas inæquales gloriæ & pœnæ sæpiùs attendatis,, eritis sicut Columbæ gementes in amaritudine huius vitæ & alæ affectuum vestrorum purę erunt vt argentum, & extremitas vitæ vestræ per aurum charitatis fulgebit. Has duas sortes considerat D. Paulus, dum dicit: *Castigo corpus meum, & inseruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar.* 1. Cor. 9. Et ideò ipse tanquàm Columba, sine felle, gemebunda inter amaritudines huius vitæ, alas affectuum suorum argenteas per puritatis candorem, aureas, per zeli & charitatis fulgorem, pallidas per carnis

mortificationem, expendebat; & euolare cupiebat de hac mundi vetustate maceria, & domo luteâ ad domum non manufactam, æternam in cœlis; ad quam continuò suspirabat, & nos tanquam pullos à se educatos, illuc volare, illuc suspirare docebat.

Philip. 1.

Quærunt Theologi, vtrum maior sit numerus reproborum, an electorum? Ratio dubitandi est, quia Scripturæ videntur significare, numerum electorum esse velut infinitum. Vnde D. Ioannes postquam numerasset centum quadraginta quatuor millia signatos de tribubus Israël, addit: *Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, &c.* Aliquæ quoque scripturæ videntur quandam proportionem indicare inter numerum electorum & reproborum. Sic numerantur *quinque Virgines prudentes, & quinque fatuæ.* Vbi figuratur vterque numerus. Item alibi dicitur: *Tunc duo erunt in agro, vnus assumetur, & alter relinquetur: Duo in lecto, vnus assumetur, & alter relinquetur: Duæ molentes in mola vna assumetur & altera relinquetur.*

Matth. 25. Mat. c. 24.

His tamen non obstantibus rectè dicitur, etiam inter fideles, plures reprobari. De quo D. Thomas super illud: *Octo animæ saluæ factæ sunt.* Vbi dicit paucitatem saluandorum in omni statu fuisse præfiguratam. *Primò*, tempore legis naturæ, quando omnes exceptis octo, diluuio perierunt. *Secundò*, tempore legis Mosaïcæ, dum de sexcentis ferè millibus egressis ex Ægypto, terram promissionis non sunt ingressi nisi duo, Caleb & Iosuë. *Tertiò*, tempore Prophetarum, quando filij Israël ducti sunt in captiuitatem, paucis relictis in terra promissionis. *Quartò* tempore gratiæ, expressè id per Christum est prædicatum. Interrogant quidam: *Si pauci sunt qui saluantur?* Respondet, *Contendite intrare per angustam portam*: Et Mat. 7. dixerat: *Pauci inueniunt eam.* Et iterum; *Multi vocati, pauci vero electi.* Colligitur idem ex Isaïa qui comparat paucitatem electorum paucis vuis post vindemiam relictis. Et per Michæam Dominus ait: *Væ mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ, non est botrus ad comedendum.* Nempe sathan priùs vindemiauit. Chrysostomus dicit ex tota ciuitate Antiochia, vix centum saluari.

1. Pet. 3. Isa. c. 24. Mich. 7. Chrysost. hom. 4. ad pop.

Aliqui tamen probabiliter existimant ex fidelibus qui Sacramentis muniti discedunt, maiorem partem saluari.

Quantū verò ad scripturam allegatam, quæ dicit, *quod è duobus in agro vnus assumetur, &c.* Primò significat ex omni statu aliquos assumi, aliquos relinqui; ex diuitibus & pauperibus, ex liberis & seruis vt nemo sibi displiceat ob conditionem vilem; aliquos quoque de ijs qui in labore sunt, & aliquos de ijs qui in otio videntur viuere, item ex quolibet etiam sexu. Rectè autem Remigius tres Ecclesiæ ordines ibi dicit demonstrari: Per duos in agro, ordinem Ecclesiasticorum quibus commissus est ager Ecclesiæ, per duos in mola, ordinem Coniugatorum, qui dum per diuersas curas nunc ad hæc, nunc ad illa flectuntur, quasi molas in circuitum trahūt: Per duos in lecto, ordinem Continentium & Contemplatiuorum, quorum requies nomine lecti designatur. In his autem Ordinibus sunt boni & mali, iusti & iniusti, & ideò ex eis quidam assumuntur, quidam relinquuntur: Sic quoque explicat fusè & pulchrè August.

August. in Psal. 99.

Interim nemo debet anxiari aut fluctuare, quod nesciat de quo numero sit; sed inter manus Domini Iesu Christi se ex toto corde, & salutem suam collocare debet, & dicere quod olim Ægyptij ad Ioseph: *Salus nostra in manu tua est, tantum respice nos, & læti seruiemus Regi.* Optimè negotium salutis nostræ constituitur in manibus illis, quæ pro nobis fixæ sunt, vt vincula nostra soluerent, denique in manibus illis, *quæ misericordia affluunt, nec desunt foramina per quæ effluant*, vt dixit Bernardus: meliùs in illis est quàm in nostris, non ergo turbemur. Vbi enim tutiùs collocaremus? *In manibus tuis sortes meæ Domine, & tempora mea.* Ibi tutò collocabat Paulus animam suam, salutem suam, omniumque meritorum suorum pretiosum thesaurum, dum dicit: *Scio cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum seruare in illum diem iustus Iudex.*

Genes. 42. Psal. 30.

Refert Thomas à Kempis hoc exemplum. Religiosus quidam fluctuans, & anxius inter spem & metum, quadam vice mœrore affectus Ecclesiam ingrediens ante altare prostratus, hæc in se dicebat: *O si scirem quod adhuc perseueraturus essem!* statimque audiuit diuinum responsum: *Quid facere velles si id scires? fac nunc quod facere velles, & securus eris.* Mox ergo, consolatus diuinæ se commisit voluntati, & cessauit anxia fluctuatio, noluitque inuestigare quæ sibi essent futura, sed magis studuit inquirere quæ esset Dei voluntas benè placens & perfecta, ad omne opus bonum inchoandum & perficiendum. Ita ille.

Kempis de imit. Ch. l. 1. Exempl.

MISERICORDIA DEI.

Misericordia Dei velut primatum tenet inter eius perfectiones & attributa. Sicut Principes in suis stemmatibus solent ponere omnes titulos & insignia Nobilitatis suæ: sed primo loco ponunt id à quo maiorem Nobilitatem familia sortitur, aut certè in medio, vt cætera circumstent: Ita dicimus, diuina velut insignia & stemmata, esse Dei perfectiones varias, sapientiam, potentiam, iustitiam, &c. Sed primum locum Misericordię attribuimus, quæ nobis etiam miseris suauiùs sapit cæteris. Vnde cùm Moyses in foramine petræ, transeuntis Dei gloriam, iuxta quod promiserat ei Deus, inspiceret, statim in ipsam Misericordiam oculos & mentem figit, quasi elucentem inter omnia, & exclamat: *Miserator Domine Deus misericors & clemens, patiens, & multę miserationis, in millia his qui diligunt te, &c.*

Exod. 34.

Per hanc misericordiam desponsat sibi animas, iuxta illud: *Sponsabo te mihi in sempiternum, sponsabo te in iustitia & Iudicio, & in misericordia, & miserationibus.* Sponsabo te in *iustitia*, id est, iustificando te, non enim potes à me diligi nisi iusta sis: & in *iudicio*, quia iudicabo inter te & eum qui te ante captiuam tenebat, feram sententiam pro te, repellens iniustum possessorem à te: *In Misericordia & miserationibus*: hoc est, faciendo tecum maximas misericordias, liberādo te à miseriis magnis in quibus eras, idque non tuis meritis, sed misericordia mea, & donis meis te ornando, sicut sponsi solent dare arrhas, & sponsam ornare. Sponso huic duo vbera solent attribui quasi Symbola duplicis misericordiæ erga peccatores. Hęc duo vbera sunt, *longanimitas in expectando, & facilitas in condonando*, ad quæ si quilibet peccator recursum habeat, sugens de illis lac suaue misericordiæ & pietatis, Deo gratum erit. Sicut enim non grauat matrem distenta lacte vbera gestantem, infans qui ea sugit, sed potiùs alleuiat & delectat: sic diuinæ bonitati exuberantissimæ, molestus non est, sed acceptus, qui miserendi præbet ei materiam, & ad eum recurrit.

Osee 2.

Porro hæc misericordia admirabilem habet

longitudinem, latitudinem, sublimitatem, profunditatem, dignam sæpius à nobis considerari.

Primò, Longitudo eius consistit in hoc quod sit æterna: *Ab æterno vsque in æternum misericordia eius*, quia à tempore quo Deus est, misericordia eius est erga nos, & durabit in æternum, ita vt sit sine principio, sine fine. Decreuit enim ab æterno nos de omni miseria liberare, & de summa illa miseria quæ est damnatio, præparans nobis fœlicitatem æternam: *In charitate perpetua dilexi te, ideò attraxi te miserans tui.* q. d. ab eo tempore quo ego Deus sum, & quo me ipsum dilexi, te quoque dilexi, & misertus sum tui. Vndè non mirum si ego amorem tuum posco, vt ab eo tempore quo homo es, & quo amare potes, huic amori meo amorem tuum rependas. Quapropter quilibet fidelis debet cum Dauide sæpè illud Canticum repetere: *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia eius: Confitemini Deo Deorum, quoniam in æternum misericordia eius &c.* Ad singulos versus repetit, *quoniam in æternum misericordia eius.* Nos quoque laudemus, quia bonus, quia Deus quia Dominus noster, quia mira propter nos fecit, quia misericordia eius non habet finem, aut principium, & sæpiùs resonemus: *Misericordias Domini in æternum cantabo*: Quod frequentissimè summo animi feruore B. Theresia repetebat.

Heb. 31.

Secundò, Latitudo huius Misericordiæ in hoc consistit, quod se extendat erga omnes homines cuiuslibet cōditionis aut status, paratus omnes ad se recipere. Vndè Sapiens: *Misereris omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata propter pœnitentiam*: Omnium, inquit, siue parui sint, siue magni, siue nobiles, siue plebei, siue liberi, siue serui. Cuius rationem adfert duplicem, tum quia sunt opus Dei omnes, tū quia amat animas, & ex amore nascitur compassio erga earum miserias. Hæc quoque latitudo in hoc consistit, quod misericordia ad omnia peccata se extendat, quia nullum est adeò enorme, quod eius misericordia non deleatur, nec numerus tātus esse potest, quin infinitè superetur à multitudine miserationum. Vndè non semel miseretur, nec solùm septuagies septies, sed sine limite. *Confiteantur ergo Domino misericordię eius, & mirabilia eius filijs hominum.* Nec solùm erga homines, sed & erga omnes creaturas misericordia hæc se porrigit: *Misericordia Domini plena est terra*, quia omnes quæ sub Cælo sunt creaturæ, subiectæ sunt alicui miseriæ, vel ob aliquem defectum naturalem, vel ob voluntatis peruersitatem & malitiam, & Deus solus est qui potest subuenire & mederi.

Psal. 118.

Tertiò: Sublimitas misericordiæ consistit in sublimibus donis & beneficijs, quæ ab illa procedūt. In illis quàm sublimis sit misericordia Dei, manifestum euadit. Per illam enim misericordiam sublimem eleuat nos ad excellentē illam dignitatem filiorum Dei, & ad hæreditatem æterni sui regni, de vasis iræ & contumeliæ faciens nos vasa misericordiæ, honoris & gloriæ. Et infinita sunt dona, fauores ac beneficia, quæ ex sublimi eius misericordia prodeunt, vt propterea dicatur nos *coronare in misericordia & miserationibus.* Vbi aduerte phrasim Scripturæ quæ dum iungit misericordiam & miserationes significat maximam & copiosissimam misericordiæ effusionem, & omnia genera misericordię & beneficentiæ, vt notat Ribera. Hinc Ierem. 6. *Abstuli*, inquit Dominus, *pacem à populo isto, misericordiam & miserationes*, id est, nullo genere vtar misericordiæ. Vndè cùm dicitur miserator & misericors, non aliud significatur, quàm summè misericors, qui omnia misericordiæ genera erga nos exercet. Sic dicit Dauid: *Et tu Domine Deus, miserator & misericors, patiens & multæ misericordiæ & verax.* Illa ergo Dei misericordia multiplex est arga nos: quæ ab eo tempore quo cœpit in homine, illum præuenit, comitatur, subsequitur vsque ad mortem, vsque in senectam & senium. Illa est quæ prædestinat, postea inspirat & vocat, deinde iustificat, deinde in iustitia conseruat variis modis & auxiliis, tandem glorificat & coronat. Ideò dicit Dauid: *Benedic anima mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius: Qui propitiatur, sanat, redimit, coronat in misericordia & miserationibus, omnibusque replet bonis.*

Quarto: Profunditas huius misericordiæ elucet, in profunda ipsius Dei humiliatione, qua se ita demisit ad nos, vt misereretur nostri, suscipiens naturam nostram; ita descendens, vt profundiùs non posset, ita nos eleuans vt altiùs non posset. Elucet quoque in multis profundis mysteriis, quę ipse nobis exhibuit vera suæ misericordiæ symbola; & maximè in Sacramento Eucharistiæ, in quo voluit nobiscum manere vsque in finem sęculi, vt ibi continuò sugeremus fontes misericordiæ eius & pietatis. Denique misericordiæ eius profunditas elucet in abysso incomprehensibili sapientiæ suæ, per quam omnia vertit in bonum nostrum, afflictiones, tentationes, miserias, immò & ipsa peccata: ita vt in his omnibus splendeat eius profunda misericordia. Exempla misericordiæ diuinæ passim occurrunt. Vide de S. Maria Ægyptiaca, de S. Pelagia, aliisque per miram Dei misericordiam è peccati & damnationis abysso ereptis.

IVSTITIA DEI.

IVstitia quoque est perfectio conueniens Deo, qui maximè elucet in punitione, quam exercet Deus erga improbos, siue in hoc sæculo, siue in futuro. Sicut enim Deus nullum bonum immuneratum relinquit ex benignitate sua, ita nullum malum impunitum relinquit ex iustitia sua: *Impunitas enim iniuriæ est soboles, insolentiæ mater, radix impudentię transgressionum nutrix*, vt dixit Bernardus. Quapropter quod de solio & regno hominum dicit Sapiens: *Iustitiā firmatur solium*, hoc etiam de regno Dei verum est. Reges vtique puniendo scelera impios terrent & coërcent; & sic regno suo firmitatem addunt. Ideò Salomon in throno suo Leones aureos toti structuræ subiecit: Et cum Leones seueritatis & vindictæ sint symbolum, significare voluit Iustitię thronum inniti. Vndè & per hos gradus, per iustam scilicet reorum punitionem, regnum auspicatus est, quia & de sceleribus in parētem admissis vindictam sumpsit Regni initio, & quos rebelles inuenit, multus est. E contrà, quanta flagitia & quanta mala ex impunitis sceleribus oriantur, patet ex c. 19. Iudicum, vbi propter vim illatam vxori Leuitę, propè centū millia in bello inde orto trucidata sunt. Vbi sceleris huius origo refertur in impunitatem scelerum quę tunc erant, vt enim dicit sacer Textus: *Non erat Rex in Israël, & vnusquisque faciebat quod bonum sibi videbatur.* Nil tale fuisset, si legitimus Magistratus flagitia tunc puniuisset. Rectè ergo Leuita in duodecim partes dissecat cadauer vxoris, & singulas singulis tribubus mittit, eo consilio, vt cùm nemo non grauitate facinoris commoueretur; spectaculi huius horrore & abominatione, ad iustam punitionem inuitaretur. Iud. c. 19.

Appositè quoque ad nostrum propositum dixit Augusti. apud Senecam in ludo: *Pietate &*

iustitia Principes dii sunt. Quia non solùm Misericordia, sed & Iustitia fulcru sunt regni & diuini & humani. Hinc in Apoc. vbi introducitur filius hominis in medio candelabrorum aureorum, describitur cum gladio acuto ex ore procedente, sed & in manu stellas gestãs. Stellæ symbolum sunt præmij, quod Deus electis præparat ex misericordia; gladius ex vtraque parte acutus symbolum vindictæ, quam reprobis præparat ex iustitia.

Mundum ergo à se creatum Deus (tanquàm Rex Remp. suam) per iustitiam administrans, illam fecit apparere iam ab initio creaturæ.

1. In Angelis è cælo expulsis, ob rebellionem & superbiam.

2. In Adam & Eua è Paradiso eiectis, ob inobedientiam.

3. In Cain profugo, in vindictam Fratricidij.

4. In diluuio, ob corruptionem carnis tunc regnantem.

5. In Sodoma, igne de cœlo descendente.

6. In Ægyptiis oppressoribus filiorum Israël, in mari sepultis.

7. In tot calamitatibus, bellis, pressuris, quas passus est populus Israël, ob rebellionem contra Deum, in tot captiuitatibus quæ ob peccata eorum obuenerunt.

8. In Sennacherib, in Dauide, in Nabuchodonozore, Antiocho, Balthasare, & aliis vindictæ ac Iustititiæ diuinæ exemplis, quibus plena est Scriptura.

Nota tamen primò, Deum nunquàm per iustitiam sic punire, quin misericordia misceatur. Ideò docent Theologi, quod citra condignum etiam in inferno puniat damnatos, sicque ibi sit aliquid misericordiæ. Vndè verum est illud Abacuc: *Cùm iratus fueris, misericordiæ recordaberis.* Notat D. Ambrosius hanc misericordiam in Oliua remanente, dum immissum est diluuium. Quærit animaan ramus Oliuæ per Columbam pacis nunciam allatus, fuerit nouiter productus à terra, an verò adhuc manserit de veteri, nonostante diluuio? Prius dici non potest, quia Sol necdum radios suos explicarat, vt produceretur. Posterius etiam habet difficultatem, quia dicitur quicquid habebat spiraculum vitæ consumptum fuisse, & omnes arbores euulsæ videntur, aquarum impetu inundante. Respondet, quod diluuium non exterminauit omnem oliuam, quia illa est arbor misericordiæ, cui diluuium non potest, nec potuit præualere. Quantum libet ergo inundet iustitiæ furor, semper tamen manet aliquis ramus misericordiæ diuinæ, cui non præualet impetus vndans iustitiæ. Et hoc significari dicit in oliua remanente.

Abacuc 3.

Ambr. de Noé cap. 16.

Nota secundo, licet ad diuinum regimen spectet scelera punire, non ita tamen proprium illi est atque misereri. Vndè canit Ecclesia: *Deus cui proprium est misereri semper & parcere.* Et ad huius rei confirmationem facit quod Isaias dicit: *Dominus irascetur vt faciat opus suum, alienum opus eius: vt operetur opus suum, peregrinum est opus eius ab eo.* Vbi contradictio quędam videtur, dum opus eius dicitur, *irasci*, & tamen opus alienum; opus suum, & opus peregrinum. Ænigma certè est, quod explicat D. Hieron. Quia officium quidem Dei est punire, & tamen alienum aliquo modo ab eo qui proprium est misereri. Sicut diceremus, quod proprium apis est mellificare, habet etiam tamen pungere cùm molestatur, quod est opus alienum ab ea, velut extortum quadam iniuriâ. Vndè dicit Bernardus: *Si quæris quomodò proprium illi est misereri, cuius iudicia abyssus*

Isa. c. 28.

multa? Verum id quidem est, sed quod miseretur proprium est illi, nam ex se sumit materiam & velut quoddam seminarium miserendi, quod autem nos iudicat & condemnat, eum quodammodò cogimus, vt longè aliter de corde ipsius miseratio, quàm animaduersio procedere videatur: Nunquid voluntatis meæ inquit, mors impij est, & non magis vt conuertatur & viuat?

Hinc dicitur Deus velox ad misericordiam, tardus ad iram & vindictam; pedes laneos dicitur habere, dum procedit ad vindictam. Vis id videre? Audi Chrysost. *Nos homines multo tempore ædificamus, vno die destruimus. Deus contrà. Cùm struit, velociter struit, cùm destruit, tardè destruit. Illud potentiæ, bonitatis istud, potentia excellentia velox, multa de bonitate tardus. Sex diebus cœlum & terram, & quæ in eis sunt, creauit, vt vnam vrbem Iericho destrueret, septem diebus circuiuit. Dauid peccantem multis diebus tolerauit, pœnitentem vno verbo restaurauit.* Audi & alia.

Chrysost. hom. 5. de pœnit.

Primò, Quàm lentè processit ad punitionem Adæ? Dicitur enim *ambulasse ad auram post meridiem*, dum venit ad eum eijciendum è Paradiso; quasi attrahens auram Misericordiæ, vt feruorem Iustitiæ temperaret. Ambulabat enim post meridiem, non in feruore diei, & lentè ambulabat.

Secundo, Quàm lentè processit, dum debuit propter peccata immitere diluuium? Centum iam annis anteà monuit Noë de arca, vt & ipse tanquàm Præco iustitię cęteros moneret, vt sibi cauerent ab hac vindicta. Vndè & tactus dolore cordis intrinsecùs, dixit Dominus: *Delebo hominem quem formaui*, significans id se coactè facere.

Tertio, Quàm lentè processit, cum ignem misit super Sodomam? Dicebat ad Abraham, se venisse vt videret an opere compleuerint peccata illa, quorum clamor ascendebat in Cælum; & ad vesperam veniebant Angeli executores. Dixitque Dominus ad Abraham, se paratum parcere Ciuitati, non solùm si quinquaginta, aut triginta, aut viginti forent iusti, sed si tantùm decem.

Quarto, Generaliter quasi condolet, dum venire debet ad punitionem. Vndè per Isaiam dicit: *Heu, vindicabor de inimicis meis!* Vbi, *heu!* est interiectio dolentis Dei, dum agitur de vindicta. Isa. 1.

Item per Isaiam dicit: *An gradiar super eam? Succendam eam? An potiùs tenebit fortitudinem meam? Faciet pacem mihi, pacem faciet mihi?* Vbi agit instar Patris, qui filium peccantem debet percutere, sed coactus vnde cupit parcere, si ille humiliet se ad pacem habendam. Sic dicit de Ephraim. *Quomodo dabo te Ephraim? Quomodo dabo te sicut Adama & Seboin?* Sensus est. Quid de te faciam. Quomodò te tractabo, cum quotidiè mei oblitus idola adores? Certè mereris vt me geram erga te sicut erga Adama & Seboin, quas igne absumpsi cum Sodoma & Gomorrha. Addit Dominus: *Conuersum est cor meum, conturbata est pœnitudo mea.* q. d. more humano loquens, Dolor quidam in me insurgit, dum cogito quod ita te velim punire, & sic me pœnitet: Non ergò te ita acerbè puniam, *quia Deus ego, & non homo;* hoc est, bonus ego sum, inquit Cyrillus, non concedam iræ, vt vincar, quod humanum est. *Austeritatem Iudicis mitigat pietas Patris*, inquit, Hieron. Ibi.

Isa. 7.

Ozee 6.

Quinto, Dat Deus significationem, vt fugiamus à facie arcus iustitiæ suæ, sed cùm videt nos obstinatos in peccatis, tarditatem supplicij grauitate compensat, & pœnarum æternitate. Vndè per Ierem. dicit: *Plaga inimici percussi te, castigatione crudeli, propter multitudinem iniquitatis*

Quid clamas? Insanabilis est dolor tuus, propter dura peccata tua feci hęc tibi. Plaga inimici hic percutit Deus, vt corrigat, & mitis est in inferno: percutit vt puniat, & crudelis est: Quid clamas, ô homo in tormentis? Non habet remedium dolor tuus, ęternus erit cruciatus, durissima peccata tua, me tibi fecere durissimum, & inflexibile cor tuum, me tibi inflexibilem. Verè ergo dicit Psalmista: *Iustus Dominus in omnibus viis suis*, & item *Iustus es Domine & rectum iudicium tuum.* Quem locum explicans Hugo sic dicit: *Iustus*, ergo te timeant iniusti: *Domine*, ergo te timeant superbi: *& rectum*, ergò te timeant distorti: *Iudicium tuum*, ergò te timeant iudicandi.

Hoc rectè intellexit Mauritius Imperator, in cuius præsentia occisi sunt eius filij octo, & vxor, at cùm singuli capite truncarentur, inclamabat istud: *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.* Rem sic narrant Historici. Mauritius Imperator crudelis fuit & auarus, vsus crudelitate magna erga ciues & captiuos ab hostibus, quos cùm leui pretio redimere posset, vno aut altero aureo, noluit. Vndé omnes occisi fuere. Postea agnoscens grauem suam culpam, instanter petiit a Domino, vt peccata sua in hac vita puniret, immò per omnes Ecclesias idipsum fieri petiit. In nocturno enim visu, viderat Imperator omnem hanc occisorum turbam, in aula quędam magna ante Christum Iudicem insurgere, & de tanta inhumanitate eum accusare. Quod ergò petiit à Domino, id factum est, & reuelatum ei fuit, punitionem hanc exercendam per Nobilem quendam suum, cui nomen Phocas. Iste inuasit imperium, & cum spoliasset imperio Imperatorem, tandem iussit eum capite plecti cum vxore & octo pueris in præsentia sua. Vir verò hic humiliatus & in terram prostratus, ad ictum quemlibet, quo iugulum puerorum impetebatur, cum feruore spiritus illud pronunciabat: *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.* Tantamque habuit vt fine notitiam iudiciorum Dei, vt cùm Nutrix vellet abscondere vnum ex pueris (supponens suũ, vestitum ornatu imperiali) noluerit id permittere, sed ipsemet rem propalarit, dicens id debere fieri propter peccata sua, quia *iustus est Dominus.*

Exempl. Credonus Zonaras Eutropius.

ARTICVLVS PRIMVS.

CREDO IN DEVM.

LECTIO SEXTA.

Primo docet Deum vnum esse in Natura.
Secundo Trinum esse in Personis.
Tertio Trinitatis Mysterium credendum esse, non scrutandum.

PROPOSITIO PRIMA.

Sicut ratio naturalis agnoscit Deum esse, ita etiam ipsum vnum esse in essentia.

Ratio est, quia si id quod dicitur Deus, debet habere omnem perfectionem possibilem, rectè sequitur habere vnicam essentiam infinitam & infinitè perfectam. Et proinde sequitur vnicam esse Diuinitatem, vnum primum Ens, primum Principium, primum Agens: Si enim plures Dij essent deberent aliqua perfectione distingui, quæ in vno esset & non in altero, & sic non haberent omnem perfectionem.

Rectè Bernardus: *Ille dignè pro sua possibilitate diuinam æstimat magnificentiam, qui nihil in ea cogitat dispar, vbi est totum summum, nihil distans vbi totum est vnum, nihil hians vbi totum est integrum, nihil denique imperfectum vbi totum est totum.* Epist. 14 ad Iuno.

Audi ergò Israël: *Dominus Deus tuus vnus est*: Audi Christiane: *Vnus Deus, vna Fides, vnum Baptisma.*

Hęc verba Angelus exhibuit aureis litteris scripta Valeriano sponso S. Ceciliæ, cùm ab idolorum cultu ad fidem veram est conuersus. Miserat eum Cecilia ad Vrbanum Pont. latentem in locis subterraneis ob persecutiones. Veniens narrat quæ prima nuptiarum nocte egisset sponsa, nolens attingi, dicens se in custodia Angeli esse, qui non permitteret id sine vltione, seque desiderio videndi Angelum illum, Baptismum petere, fidemque Christianam amplecti. Procidit Pontifex sanctus in terram, & ad Deum manus leuans sic orauit. *Domine Deus Seminator casti consilij, suscipe seminum fructus, quos in Cecilia seminasti: ecce enim sponsus eius tanquàm Agnus venit ad me, vt legem tuam amplectatur, illumina cor eius, & clarè te ei manifesta, vt te Deum verum sectetur & colat.* Cùmque sic oraret: Ecce vir facie fulgidus totus candidus apparuit, habens libellum aureis litteris conscriptum: cuius conspectu territus Valerianus in terram cecidit, sed eum erexit Vrbanus, & legere iussit. Erat ergò scriptum ibi: *Vnus verus Deus, vna Fides, vnum Baptisma.* Statimque respondit se credere; & Angelo disparente, ab Vrbano est baptisatus. Exempl. Surius in vita S. Ceciliæ.

D. Cyprianus probans hanc vnitatem in Deo, sic ait: *Vnus Deus, & Dominus, neque enim illa sublimitas potest habere consortem, cum sola omnium teneat potestatem. Ad diuinum imperium, de terris mutuemus exemplum. Quandò vnquàm Regni societas, aut cum fide cœpit, aut sine cruore desiit? Romanos geminos vnum non capit regnum quos vnum vteri cœpit hospitium. Pompeius & Cæsar affines fuere, nec tamen necessitudinis fœdus in æmula potestate tenuerunt. Nec hoc de homine mireris, cùm omnis in hoc natura consentiat: Rex vnus in apibus, Dux vnus in gregibus, in armentis Rector vnus, multò magis mundi est Creator, qui vniuersa quæcumque sunt, verbo iubet, ratione dispensat, virtute consummat.* Ita ille.

Alexander interrogabatur, cur tanto desiderio ambiret totius orbis Monarcha fieri? Respondit: *Vt orbem totum bellis liberem.* Omnia enim, inquit, bella, ex triplici oriuntur causa, ob pluralitatem Deorum, vel Legum, vel Regum. Volo ergò Orbis Monarchiam solus tenere, vt sic possim decernere, vt omnes vnum adorent Deum, Regi seruiant vni, vnam obseruent legem. Idem fertur Dario partem sibi Asiæ offerenti; respondisse: *Cœlum non patitur duos Soles, Rex vnicus esto.* Antonius Gueuara ep. l. 3. ep. 1.

Ex dictis patet cæcitas Gentilium, tot sibi Deos fingentium, Ex solis enim terræ Diis, triginta millia colebantur, inquit Hesiodus & Eusebius. In ingressu domus post ianuam habebant Deos suos, Idola siue Lares qui custodirent domum, vt fœlix esset exitus & introitus, & ita de suis Diis humiliter sentiebant (vt refert Augustinus) vt tres Deos, custodiendis ostiis, apposuerint, Forculum foribus, Cardiam cardinibus, Limentinum limini. Vndè & coram eis iuxta ostium instruebant conuiuia, & inter illa Diis his libabant, quod taxat Isaias, c. 66. v. 17. Aug. l. 4. de ciuit. c. 8. Isaiæ 66. v. 17.

Patet 2. cæcitas eorum, dum inter eos potestatem & imperium mundi diuidunt, dum Ioui dant potestatem super Cœlos, Neptuno super mare, Æolo super ventos, Cereri & Baccho super

fructus terrę, Plutoni & Proserpinę in inferis: dum dicunt Mineruam & Apollinem, Deos esse scientiarum, Martem & Palladem armorum, Vulcanum ignis Deum, Cupidinem amoris.

Christus verus Deus hos omnes exclusit, ostendens se Deum esse omnium, & super omnia habere imperium. In natiuitate nouam stellam & lucem creat, vt se ostendat Deum Cœli, & sic excludit Iouem. Ambulat super mare, tanquàm Deus maris, & sic excludit Neptunum. Imperat ventis, & sic excludit Æolum. Venit auferens bella vsque ad finem terrę, tanquàm Deus pacis & armorum, sic excludit Martem. Aquam mutat in vinum, & panes multiplicat, ergò ipse est Deus fructuum terrę, excludens Cererem & Bacchum. Ipse est sapientia ęterna, è mente Patris procedens; procul ergò Minerua, procul Apollo. Ipse descendit ad inferos, vectes ferreos confringẽs, vt se manifestaret Deum inferni, & excluderet Plutonem. Ipse est Vulcanus, qui ignem venit mittere in terram. Ipse est Ianus duplici facie, duplicem habens naturam. Ipse est Æsculapius medicinę Deus, sanans ęgros, suscitans mortuos. Ipse est Deus amoris, in Passione velatus & nudatus, in Cruce habens arcum, & inde iaculans sagittas in corda filiorum hominum. Sic ergò exclusa sunt omnia illa figmenta, fugerunt tanquàm vespertiliones ad ingressum lucis, & verum est: *Omnes Dij Gentium dæmonia.*

PROPOSITIO SECVNDA.

SOla ratio naturalis non agnoscit Deum Trinum sine fine. Hinc in lege veteri Trinitatis mysterium multis ignotum fuit, credebant enim illud multi solùm implicitè, nec tenebantur ad fidem illius explicitam. Illi tamen qui erant perfectiores etiam illud nouerant, & credebant explicita & perfecta fide. Hinc per Prophetas sępe mysterium Trinitatis insinuatum.

1. Insinuat illud Dauid, dum dicit: *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus*, vbi repetit ter Deus vt significet Trinitatem, & addit, *Metuant eum omnes fines terrę*, non dicit metuant eos, vt significet Vnitatem essentię.

Gen. 18. 2. Abraham stans in ostio, tres vidit venientes ad se, & tamen loquitur ad eos in singulari, *Domine, &c.* Tres vidit, inquit ibi Glossa, & vnum adorauit.

Isa. 61. 3. Idem insinuabat illa Scriptura, in quam Christus incidit, dum in Synagoga Librum aperiret: *Spiritus Domini super me, euangelizare pauperibus misit me.* In voce, *spiritus*, designatur tertia persona, in voce, *Domini*, signatur prima in eo quod additur, *super me*, designatur persona Filij.

Psal. 32. 4. Est hîc eadem significatio: *Verbo Domini Cœli firmati sunt, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum.*

5. Idem implicitè significatur in illis: *Audi Israël Dominus Deus tuus, Deus vnus est*, vbi nominatur semel *Dominus*, & significatur Pater, & bis *Deus* & significatur Filius cum Spiritu S. Vnitas autem manifestè ponitur, dum dicitur, *Deus vnus est.*

In nouo autem Testamento apertę sunt Scripturę tres personas exprimentes; & notissima est illa: *Tres sunt qui testimonium dant in Cœlo, Pater, & Verbum, & Spiritu S. & hi tres vnum sunt.* Licet verò ratio naturalis hoc mysterium plenè non attingat, adiuta tamen lumine fidei, ex creaturis aliquid de illo colligit. *Primo*, quia in homine residet imago ipsa Trinitatis, in vna anima, & tribus animæ potentiis, Intellectu, Voluntate, Memoria. Hæc est Trinitas creata, quæ non habet quietem, donec iûgatur Trinitati increatę, in beatitudine. Non quiescet hæc imago, donec exemplari suo tunc perfectè vniatur, quando tres illæ animæ potentiæ satiabûtur, intellectus visione Dei, Voluntas fruitione, Memoria æternitatis continuatione. Sed antequàm ad id perueniat, tria ei vulnera sananda sunt, quæ contraxit per peccatum, recedens à Trinitate. Recedens enim à Patre, cuius est Omnipotentia, contraxit infirmitatem; recedens à Filio, cuius est Sapientia, contraxit ignorantiam; recedẽs à Spiritu S. qui est Bonitas, contraxit malitiam. Per hæc tria vulnera, tribus Trinitatis hostibus succûbit, carni per infirmitatem, mundo per ignorantiam, dæmoni per malitiam. Sed aduersùs tria hæc, aliam ei Deus exhibuit Trinitatem auxiliatricem, tria scilicet dona, Fidem, Spem, Charitatem. Fidem vt illuminetur contra ignorantiam, & vincat mundum, Spem, vt roboretur contra infirmitatem & debellet carnem, Charitatem, quâ omnis malitia expellatur, & superet diabolum. De hoc sic loquitur Bernardus: *Est Trinitas à qua homo cecidit, Pater, Filius, & Spiritus S. Est Trinitas quæ cecidit intellectus, memoria, voluntas. Et est Trinitas in quam ista cecidit, impotentia, ignorantia, & concupiscentia. Et est Trinitas per quam Trinitas cadens, resurgit ad Trinitatem de qua cecidit, scilicet, Fides, Spes, Charitas.*

Trinitas multipl.

Ita Diuus Bern. ser. de Trin.

Secundo, in aliis creaturis est etiam vestigium aliquod Trinitatis, quia multa in triplici numero sunt disposita. Sic in Angelis tres sunt Hierarchiæ, in vnaquaque tres ordines, in vnoquoque Angelo tria distincta, essentia, virtus, & operatio. Item Deus triplicem ordinem creaturarum instituit, spirituales corporales, & partim spirituales & corporales, vt sunt homines. Hinc numerus trinus frequens est & mysticus in Scripturis.

1. Tres sunt filij Noé, ex quibus omnis natio deriuatur.
2. Trium Deus specialiter dicitur, Abrahæ, Isaac, & Iacob.
3. Trium dierum viam ambulant exeuntes ex Ægypto.
4. Tres in montem ascendunt; Moyses, Aaron, & Hur.
5. Tria erant in arca, Virga Moysis, Tabulæ legis, & Manna: Virga signat Patris potentiam, Tabulæ Filij Sapientiam, Manna Spiritus Bonitatem.
6. Tres erant Vrbes refugij vltrà citráque.
7. Ter in anno templum visitabant Iudæi.
8. Ter se Elisæus mensurat cum puero.
9. Ter Daniël orat, & ter genua in die flectit.
10. Tribus diebus Ionas est in ventre cæti.
11. Tribus diebus ieiunat Esther.
12. In nouo Testamento tres Reges tria dona ferunt.
13. Ter eundem sermonem orat Christus.
14. Tribus diebus in morte Christus.
15. Tribus diebus non bibens nec manducans Paulus.
16. Tres linguas sanctificat Christus, sub quibus omnes aliæ.
17. Tres Apostoli in Transfiguratione, vt prædicent mysterium Trinitatis.
18. Tres status & imperia Christi, cœlestium, terrestrium, & infernorum.
19. Tres ab omni parte portę in Ciuitate Dei.

Hęc ex multis pauca, plura poterit colligere qui ad scripturas velit aduertere.

PROPOSITIO TERTIA.

HOc *mysterium Trinitatis simplici fide credendum est, non scrutandum.* Ratio est quia torrens est qui non potest transuadari, nisi per fidei ducatum. Vnde hîc faciliùs agnus simplex pertransibit, quàm Camelus sublimis, simplex Christianus, quam subtilis Philosophus.

Fertur D. Aug. reprehensus in hac re, ab Angelo ei in forma pueri apparente. Cùm enim ad littus maris ambularet meditãs multa de Trinitatis mysteriô, eo tempore quo libros de Trinitate componebat, apparuit ei puerulus, qui factâ fossula, coclearì, aquam è mari hauriebat, & in illam fossam fundebat: inquirit Augustinus, quid rerum ibi ageret? Respondit; *Vellem totum mare hanc in fossam fundere.* At ille subridens. *Quomodò, inquit, ô bone puer id poteris? Ingens est mare, paruum coclear quo hauris, parua fossa in quam fundis.* At ipse. *Faciliùs mihi id, quàm hoc quod cogitas, voluis enim & æstimas breui volumine mysterium ineffabile concludere, & antequàm id possis, isti fossulæ potiùs infudero totum mare.* Sic disparuit, & Augustinus Deum glorificans, quàm verum dixisset, aduertit.

Exempl.

Cantipr. 2. apum. c. 48 p. 5.

Non intelligemus ergò istud mysterium plenè, quoad vsque videbimus illud sicuti est, *quando videbitur Deus Deorum in Syon.* Tunc sicut audiuimus nunc per fidem & Ecclesiæ doctrinam, sic videbimus in Ciuitate Domini virtutum, per speciem. Nunc per speculum fidei adhuc obscurum, tunc facie ad faciem. Auferetur enim velum quod erat ante Sancta Sanctorum, detegetur arca, & videbitur virga Patris Potentiam significans, tabulæ filij Sapientiam signantes, & Manna Spiritus S. Bonitatem repræsentans.

Qui ergo plenè nunc volunt illud intelligere & apprehendere, similes sunt pueris qui imaginem alicuius rei in speculo videntes, manum extendunt vt rem apprehendant: sic illi ad speculum fidei mysteria aspicientes, frustrà rudi intellectus sui manu rem apprehendere volunt.

Simili.

Interim fides fidelium pro hoc mysterio iuuari potest per similitudines: & quidem similitudo ducta ab anima optima est. Sicut enim, vt iam diximus, habet tres potentias distinctas, & tamen vnica anima est, & vnica natura, ita in Deo vnica essentia, tres personæ.

Sancti Patres frequenter etiam vtuntur exemplo Solis, ad significandam Diuinitatem & Trinitatē. *Primo*, in sole manifestatur Dei immensitas, quia replet omnia lumine, circuit, visitat, eius effectum omnia inferiora, sentiunt. *Secundo*, ostēditur quodammodò Æternitas visa eius duratione, qui post tot annorū millia absque alteratione idem manet. *Tertio*, ostenditur Trinitas & processio personarum, quia sicut sol generat radium non liberè, sed naturaliter, purissimè & sine mixtione vlla. Ita pater filium non liberè, sed naturaliter producit, & cum summa puritate. Et sicut à sole & radio producitur calor, ita à Patre & Filio procedit Spiritus S. Ecce ergò symbolum Trinitatis *sol, radius, calor,* Vndè & filius in scriptura vocatur, *Candor lucis æternæ*, & in symbolo dicitur, *Lumen de lumine. Quarto*, sicut sol producendo radium, non est prior radio, ita Pater producendo filium, non est prior filio, radius soli est coæuus, ita Filius patri coæternus.

Sol Trinitatis Symbolum.

Heb. 1.

Et sicut sol semper generat radium, & semper radius est genitus à sole; ita Pater semper generat filium, & semper filius est genitus à Patre. Et sicut sol nunquàm à radio separatur, nec radius à sole, ita numquàm Pater à filio, nec filius à Patre separatur Vides itaque in multis, solis aptam similitudinem.

Concludendo ergò, hîc exclamare libet: O sol æterne, ô lux de luce, ô calor viuifice! Illumina, purifica, accende cor nostrum tenebrosum, sordidum, tepidum, torpidumque. O Trinitas admirabilis, ad te suspirat Trinitas nostra miserabilis, suspirat in nobis imago tua, ad te exemplar, donec perfectè te videat, & se in te. Homo abyssus caliginis, ad te clamat abyssum luminis, abyssus vanitatis, ad abyssum veritatis, abyssus miseriæ, abyssum inuocat misericordiæ. Fac ergò tandem videamus te Patrem totius bonitatis, solem qui ante omnem lucem lucebas in montibus æternitatis. Videamus & filium splendorem æternæ gloriæ. Verbum bonum quod cor tuum ab æterno eructauit. Videamus & Spiritum illum viuificantem, qui amor est suauiter ardens, secretè lucens, desideranter adurens. In te enim Trino & Vno, tota nostra consistit beatitudo.

Exempl.

Aliqua etiam huius mysterij testimonia personis sanctis exhibita fuêre. Sic de B. Clara de Monte Falco legimus, quod mirâ deuotione in mysterium Passionis & Trinitatis ferebatur, sæpiùsque illa in corde ruminabat cum gratiarum actione suauissima. Hoc verò obsequium quàm gratum sibi foret, voluit Deus speciali miraculo ostendere. Post mortem enim eius, in corde inuenta est Crucifixi imago impressa mirifico artificio, cum instrumentis Dominicæ Passionis, Clauis, Lancea, Columna, Spongia, Funiculis hinc inde in vtraque parte cordis dispositis, erantque velut nerui fortes. Vlteriùs, in felle repertæ sunt tres pelliculę rotundæ, magnitudinem habentes trium nucum, erantque eiusdem magnitudinis, ponderis, coloris; & vna tantum ponderabat, quantum altera, & vna tantum, quantum aliæ duæ; & hoc erat in testimonium veritatis huius mysterij, cui erat specialiter deuota. Vndè hæc B. Clara pingitur aliquando cum bilance in manu vnâ ponderans hos globulos, & in altera manu cum Crucifixo in vno corde & instrumentis Passionis Christi.

Surius Ribadeneira & alij.

LECTIO TERTIA.

CONTINET EXPLICATIONEM *particularem verborum primi articuli: Credo in Deum Patrem Omnipotentem.*

PROPOSITIO PRIMA.

QVID SIGNIFICET, CREDO?

C*Redo idem significat quod firmissimè teneo, sine vacillatione vllâ aut hæsitatione.* Credere enim est alicui rei assentiri, propter authoritatem dicentis. Cùm ergò infallibilis sit Dei authoritas, hinc est quod firmissime articulis fidei quæ Apostolis reuelauit, assentimur. Immò *Credo* hîc significat, maiori certitudine assentior, quàm illis quæ scio euidenter, vel oculis video, aut manu tango. Scientia enim, aut sensus falli possunt, Deus prima Veritas nec falli, nec fallere potest. Hinc de S. Ludouico legimus, quòd cùm sibi ægro sacrum viaticum deferretur, & more Ecclesiæ interrogaretur, an crederet ibi vere esse Corpus Christi? Respondit, se id firmiùs credere, quàm si oculis proprijs Christum in propria specie conuersantem in terris videret, vt Apostoli

Ribadeneira in vita eius.

eum viderunt. De eodem refertur quod cùm cuidam Sacerdoti celebranti in Sacro Sacello Parisijs, vbi tot sunt pretiosa pignora, apparuisset infans pulcherrimus loco hostiæ sacræ, & hoc nunciatum fuisset Regi, vt ad id spectabilis miraculi, toto confluente populo, compareret: fertur inquam, responsum hoc dedisse. *Qui non credit accedat vt videat, ego quotidiè eum oculis fidei video.* Significabat Acto. 15. Rex, non opus esse se illuc venire, eo quod fides tantam certitudinem in corde eius pareret, vt nec visio miraculi necessaria foret, nec certiorem reddere posset.

Hæc verò vox, *Credo*, primo ponitur in symbolo, quia *ad Deum accedentem oportet primo credere, quia est*, inquit Apostolus, Heb. 11. & hoc est fundamentum nostræ salutis, quod primò etiam interrogatus fuit Eunuchus à Philippo. Cum enim diceret: *Ecce aqua, quis me prohibet baptizari?* Acto. 8. Respondit Philippus: *Si credis ex toto corde, licet.* Hæc vox etiam exigitur ab iis qui baptismo initiantur, eamque Tract. 1. vel ipsi, vel Patrini pro ipsis ter respondent. Vox quoque hæc, *Credo*, non solum significat corde teneo, sed etiam ore confiteor, paratus hanc confessionem proprio sanguine obsignare & quidlibet pro illa pati. Lect. 9. Prop. 3. Hinc B. Petrus Martyr (vt suprà diximus) digitum intingens in sanguine proprio, iam lethali vulnere pro fide transfixus, conabatur digito scribere: *Credo in Deum Patrem.* Sic initio Ecclesiæ, grassante persecutione Fideles asserebant hanc fidem non tam disputatione quàm passione; non loquendo, sed moriendo, sanguinem fundebant multum, non multa verba.

Chrysost. ad Cyriacum epis. 3. Non ergò sufficit fidem interiùs tenere, sed & exteriùs, tempore & loco necesse est profiteri, non obstante vel exilio, vel bonorum iacturâ, vel etiam vitæ. Hinc D. Chrysostomus, cùm in exilium ab Eudoxia pelleretur, dicit de se: *Ego cùm è Ciuitate fugarer, nihil eorum curabam, sed dicebam intra me: Siquidem me vult Regina exulem, agat, Domini est terra, & plenitudo eius: Si vult secare, secet, idem passus est Isayas: Si vult in pelagus mittere, Ionæ recordabor: si me lapidare, Stephanum habeo primum Martyrem socium: Si caput tollere, tollat, socium habeo Ioannem Baptistam: Si substantiam iam auferre, auferat, nudus exiui de vtero matris, nudus reuertar illuc.* Hæc ille.

Hinc & Apostolus fortiter dicit Hebræis, qui ob fidem, rapinam bonorum suorum sustinuerãt, & varias calamitates: *Necdum vsque ad sanguinem restitistis.* Ergò etiam cum vitæ periculo fides confitenda, O patrimonij vel vitæ amor cæcus, Heb 5. quàm multos ab hac fidei confessione præpedis, & æterno præcipitio collidis: Ideò forti zelo Simphorianum adolescentem in tormentis monebat Mater: *Nate, nate, memento æternæ vitæ, Cœlum suspice, & ibi regnantem intuere, tibi enim vita non eripitur, sed mutatur in melius.* Heb. 4. Ideò etiam monet Apostolus: *Teneamus fidei nostræ indeclinabilem confessionem*, vt nec exilia, nec bonorum rapina, nec quælibet pœnæ nos faciant vacillare.

Præclarum est exemplum Gordij Martyris apud Basilium. Hic cùm ob fidei confessionem damnatus foret ad ignem, multique ipsi condolentes flerent: *Nolite*, inquit, *flere super me, sed super inimicos Dei,* Serm. de S. Gordio *qui ignem nobis parant, sed sibimet gehennæ incendia thesaurisant: ego ignem non timeo qui corpus occidit & finitur in momento, sed illum perpetuum qui semper durat, & nutritur morte eorum qui in illo viuunt. Ego pro nomine Domini & fidei confessione, paratus sum mille mortes, si opus fuerit, adire.* Cùm verò aliqui instarent, vt Christum ore saltem negaret, & corde retineret, vt sic supplicia euaderet: *Lingua*, inquit, *quam Christi beneficio retineo, adduci non potest, vt authorem suum neget: Corde enim creditur ad iustitiam, ore fit confessio ad salutem*, & ita alacri vultu, in supplicium ignis se immisit pro fidei confessione.

Aduerte hîc veteres habuisse aliqua signa ex quibus colligebant fidem negari, & ideò non erant licita. *Primo*, Thus idolo adhibere vel adorare. Similes sunt qui nunc hæreses aliquas amplectuntur vel laudant.

Secundo, Nomen libello dare, hi vocabantur libellatici. Pecuniam dabant Iudici & Scribæ, vt adscriberentur libro eorum qui legi paruerant, ne vltrà vrgerentur: sic peccant, qui metu damni aut spe temporalis lucri se hæreticis accommodant.

Tertio, comedere oblata idolis. Cypr. serm. de lapsis. Similes sunt qui cœnas vel conciones hæreticorum adeunt, carnes edunt vetitis diebus. Cum Iulianus quadragesimæ tempore panem & aquam quæ passim in officinis vendebantur, idolis immolari curasset, vt sic oblata dæmonibus edere cogerentur, nemo repertus est qui emerit, aut se contaminauerit. Costerus Do. 1.40. Apparuit autem Theodorus Martyr Episcopo Constantinopolitano, reuelans quo cibi genere succurreret Christianis, elixo scilicet vel decocto frumento: & sic qui ditiores erant, pauperibus dantes frumentum, omnibus subuenerunt. Vide quæ dixi de S. Calliopio.

Quarto, Coronam in Natalitiis Principum gestare aut More sacrificantium hedera caput cingere. Tract. 1. Lect. 2. De qua re Cyprianus, & Tertulianus libro de corona militis. Cipr. se de lapsis. Hunc librum hac occasione scripsit. Exercitus Imperatorum Aurelij & seueri insignem assecutus fuerat victoriam, cum autem merces danda erat, omnes milites procedebant coronati coronis laureis. Vnus autem nó in capite, sed in manu gerebat. Requisitus rationem, quia inquit *Christianus sum, quem non decet in hac vita coronari.* Carceri ergò addictus fuit. Tunc inter Christianos orta est quæstio, an deceret eos talibus coronis coronari. Hinc tertullianus hac de re scripsit, & probat militem Christi in manu debere gestare coronam, hoc est, debere operari, vt æternam coronam promereatur, quæ capiti apponetur à Christo in altera vita: nunc ergò militando promerenda, tunc gerenda, *quia tunc reddet illam iustus Iudex.*

PROPOSITIO SECVNDA.

QVID SIT CREDERE IN DEVM.

Credere in Deum, non est solùm per intellectum, ei assentiri, sed etiam est credendo & sperando piâ quadam affectione, in eum tendere. Vocula illa (*in*) significat hanc tendentiam, quasi ad summum bonum. Hinc distinguit Augustinus, & cum eo Theologi, *Credere Deo, Credere Deum, & Credere in Deum.* Credere Deo, est credere vera esse quæ loquitur: Credere Deum, est credere quia est, quod etiam dæmonibus conuenit: Credere in Deum, est in eum pio quodam affectu ferri & tendere, quod dæmonibus nulla ratione conuenit, qui credunt sola euidentiâ conuicti.

Conuenit tamen etiam id peccatoribus, quia pia quadam affectione mouentur, cum fiducia, obtinendæ misericordiæ. Imperfectè ergo eis conuenit, perfectè autem iustis, qui actu fidei per dilectionem operantis in Deum feruntur, cum perfecta in eum confidentia.

Marinęus l.5. de rebus Hisp. De hac perfecta fide, quomodo per illam iusti omnia fidei aduersa facilè elidant, habes exemplum apud Lucium Marinæum. Apud Legionem, inquit, Hispaniæ vrbem, tres pueri martyrium constantissime pertulerunt, tres Babyloniæ adolescentes imitantes: Quos cùm Romanus Præses ad se vocasset, dixit eis: *Quid est quod cum multa millia Romanorum legi obediunt, vos summa audacia vultis obsistere?* Responderunt hi adolescentes: *Habemus in lege nostra: Videntes non videant, & audientes non intelligant, & ideò tot millia Romanorum vidisti, sed horum omnium mirabiliorem multitudinem videre non potuisti, à quibus te modò superatum videbis. Dic quid nobis hodiè, aut quid tibi per nos putas esse præstandum?* Præses dixit. *Præstandum, mihi à vobis nihil quæro, sed solùm scire volo, qui credere vos & consentire dicitis, aut quam habetis fiduciam?* Responderunt, *Nobis in quo sit confidentia: si vis scire, possumus te instruere. Habemus confidentiam in Patrem & Filium, & Spiritum S. qui in Trinitate vnum sunt, & in hac confidentes, Imperatores vestros & vos, in agone constituti vincimus.* Dixerunt quoque: *Cum ex patre diabolo sis, fac quicquid tibi persuadet Pater tuus.* Iussit ergò Præfectus eos interfici: at ipsi laudantes tradiderunt spiritum, & qui pro Trinitate mori cupierunt. Tres in vno tumulo sepulti sunt in Ciuitate Legionensi, vbi & eorum corpora magno in honore sunt habita.

PROPOSITIO TERTIA.

EXPLICATIO VOCIS, PATREM.

Nomine Patris intelligitur hic prima Persona Trinitatis. Hæc dicitur Pater. Primò respectu omnium creaturarum, eo quod sit principium sine principio omnis creaturæ. Secundo respectu nostri, quia in filios adoptiuos nos elegit. Tertio, & maximè respectu Filij, quem ab æterno producit. De hac generatione docendus populus nihil impurum, terrenum, corporale cogitare, sed ineffabilem & purissimam esse, quod suprà exemplo solis emittentis radios explicuimus.

Tract. 2. Lect. 2. Prop. 3. Summariè ad eam rem dici potest, quod Pater intuendo seipsum, & essentiam suam perfecte intelligendo & comprehendendo, producit viuum sui conceptum, & perfectissimam imaginem, eiusdem secum essentiæ, sapientiæ, potentiæ, & hæc est Filius. Et vocatur etiam *Verbum Dei*: sicut mens nostra seipsam intelligens, suo in mente format Imaginem, quam *Verbum mentis* vocamus.

Ad hanc rem accommoda est similitudo speculi. Quando quis se in speculo contemplatur, producit imaginem perfectam sui, vt vix differentiam agnoscas. Est enim simillima, non solùm quoad lineamenta & colores, sed etiam quoad motum & actionem, si enim homo moueatur, mouetur & speculi imago: hæc quoque imago non est cum labore, aut tempore, aut instrumento producta, sed in instanti vnico aspectu. Sic ergo considera Deum contemplari seipsum oculo sui intellectus in speculo diuinitatis suæ, & ibi producere imaginem simillimam sui, cui totam suam substantiam & essentiam & perfectionem communicat. Et ideo hæc imago vere Filius est: nos autem speculum intuendo, huic imagini non communicamus substantiam nostram, ob impotentiam nostram, & ideo non dicitur Filius. Simil.

Quia vero Deus ab æterno hanc sui contemplationem continuat, ideo hæc generatio non transit aut præterit, sed semper eadem in Deo permanet. Sicut sol semper producit & spargit lumen, & semper lumen in aëre perfectum est, & tamen à Sole semper quasi gignitur. Idem, dic de spiratione Spiritus S. & ideò idem est in diuinis gignere & genuisse, idem est spirare & spirasse, quia hæc omnia perficiuntur in instanti æternitatis, vbi idem est, præsens, præteritum, & futurum.

Quando ergò dicit Pater in Psalm. *Ego hodie, genui te*, illud *hodie*, idem est quod, *in & ab æternitate*, in qua est vnum hodiè, vnus dies æternitatis, vnum nunc, vnum instans, vnum stabile præsens. Et illud, *genui te*, idem est quod, ego gigno, ego genui, ego gignam te semper, tanquam Verbum, tanquam Filium meum. Et cùm alibi dicit: *Ex vtero ante Luciferum genui te*, idem est quod ex substantia mea fœcunda & intima, quasi ex vtero produxi te mihi consubstantialem, antequam ego crearem Luciferum, vel alium aliquem Angelum, vel antequam crearem Stellas, aut Solem, aut aliam aliquam creaturam, ante omnia sæcula ego genui te, ante ortum omnis creaturæ ortus es ex me. Hinc quoque specialiter dicitur *Oriens nomen eius*. Quid ita? quia licet omnes creaturæ ortæ sint, & orientem suum habeant, siue natiuitatem, tamen illa breui finitur, nec ab æterno est: at Verbum oritur de mente patris semper Oriens, & nunquàm occidit natiuitas eius, nunquàm oriri desinet, Oriens ab æterno. Psal. 2. Zach. 6.

Exeat ergo infidelis aliquis Arianus, & dicat: *Erat quando non erat*, hoc est erat tempus, quo filius nondum erat. Hunc reuincit Ioannes dicens: *in Principio erat Verbum*, id est in Patre qui est principium totius Diuinitatis: *Et Verbum erat apud Deum*, ibi est distinctio personæ: *Et Deus erat Verbum*, ibi vnitas essentiæ. *Hoc erat in principio*, quia *egressio eius ab initio, à diebus æternitatis*. Ibi Euangelista quater repetit vocem, *erat*, vt æternitas Filij aduersus hæreses clariùs stabiliretur. Quapropter acute dixit D. Ambrosius: *Verbum ab æterno erat, erat, erat, erat, hæreticus igitur qui ab æterno non esse blasphemat, errat, errat, errat, errat*, ita ille. Mich. 5. Ambros. Tract. de Symbol.

errat, errat errat, errat.

D. Gregorius Taumathurgus noctem quandam peruigilem agebat, multa de Trinitate secum considerans; quia aliqui tunc sinceram huius mysterij doctrinam adulterabant. Apparuit ei, augusto ornatu, vir quidam quem postea cognouit esse Ioannem Euangelistam: Apparuit & alia persona muliebri habitu, quam post cognouit esse Deiparam Mariam, & disserebant inter se de hoc mysterio, totumque cubiculum lumine erat perfusum. Post longum ergo hac de re sermonem, rogat Deipara Ioannem, vt pietatis veræ mysterium aperiret Gregorio ibi præsenti, exposuit ergo ille breui & concinno sermone, sicque disparuit, Gregorius statim litteris mandat quod audiuerat, & postea iuxta illud, in Ecclesia sermonem instituit: & posteris tanquàm patrimonium & legatum, doctrinam illam diuinitùs reuelatam reliquit, per quam plebs eius ab omni hæresi intacta permansit. Exempl.

Porrò Doctrinæ illius verba hæc sunt. Vnus est Deus Pater verbi viuentis, sapientia subsistentis, perfectus perfecti genitor, Pater Filij vnigeniti: vnus Dominus solus ex solo: Deus de Deo, figura & imago Deitatis. Verbum efficax, sapientia rerum vniuersarum comprehensiua, & potentia totius creaturæ effectrix. Filius verus veri Patris, visum effugiens visum effugientis & corruptioni non obnoxius, non obnoxij corruptioni & morti non obnoxius morti non obnoxij, & æternus æterni. Vnus Spiritus [...]nctus ex Deo ortum & existentiam habens, [...]per filium apparuit ho- Gre. Nis. orat. de S. Greg. Taum.

minibus, Imago Filij perfecti perfecta. Vita viuentium causa, Fons sanctus, Sanctitas sanctificationis suppeditatrix, per quem manifestatur Deus Pater, qui est super omnia & in omnibus, & Deus Filius, qui per omnia permanet, Trinitas perfecta, quæ gloria & æternitate non diuiditur.

Hoc Symbolum accepit Diuus Gregorius ab ipsa Deipara per Diuum Ioannem Euangelistam Catechistam suum. Vide Nissenum.

PROPOSITIO QVARTA.

EXPLICATIO VOCIS, OMNIPOTENTEM.

Licet omnes perfectiones sint communes tribus Personis, rectè tamen Patri appropriatur omnipotĕtia.

Ratio est, quia Pater est fons omnis originis, & principium sine principio, à nullo habens suam essentiam. Sic licet omnia quæ fiunt ad extra circa creaturas, sint communia tribus Personis, creatio tamen tanquàm opus omnipotentiæ attribuitur Patri.

Similiter Filio appropriatur Sapientia, quia est æternum verbum Patris, attribuuntur & ei opera Sapientiæ, quale est reparatio mundi, quam tamen etiam operatæ sunt aliæ personæ, licet solus Filius carnem assumpserit.

Spiritui S. attribuitur Bonitas, quia Patris & Filij amor est, operaque Bonitatis ei appropriantur, quale est sanctificatio & iustificatio. Punitio aut vindicta non solet in Scriptura illi attribui.

Gen. 18. Habes exemplum in Genesi. Ibi legimus tres Angelos apparuisse Abrahæ, sed postea duo tantùm Sodomam vadunt: Tres hi, figura erant Trinitatis, vt suprà diximus. Sed quare duo tantùm eunt Sodomam? Ratio est, quia cùm antea tres apparebant Abrahæ, agebatur de remedio pro Sodoma, quomodò Deus illis parcere posset, intercedebat enim Abraham pro illis, quandò verò abeunt ad puniendum, tertius abest, quia is qui aderat dùm agebatur de misericordia, iam abest cùm agitur de vindicta. At ille designat Spiritus S. personam, quia licet sine ipso punitio illa non fiat, non tamen solet ei attribui, nec ibi nominatur: quia Paracletus & Consolator est, cui benignitas tribuitur, qui *postulare dicitur pro nobis gemitibus inenarrabilibus*, & amor est, non solùm Dei ad seipsum, sed & Dei ad nos. Ipsi ergò bonitatis dantur opera, Patri potentia, Filio iudicium, ideò in hac punitione significantur specialiter fuisse Pater & Filius, cùm dicitur ibi: *Pluit ignem Dominus à Domino*, quod aliqui interpretantur, *Filius à Patre*.

Emma.Sa in illum locum. Porrò Omnipotentiæ statim fit mentio initio Symboli, quia in illa etiam cætera Dei attributa includuntur, infinita scilicet Sapientia, Prouidentia, Iustitia.

Deinde, vt nobis nihil sit difficile ad credendum in omnibus articulis proponendis, quandoquidem nihil sit difficile illi, *qui omnia quæcumque voluit, fecit*. Vndè quamlibet tibi difficultatem moueat, vel tua cogitatio, vel hæreticus quispiam, multa in his quæ credis quasi impossibilia tibi proponens: (Exempli gratiâ; virginem parere, corpus in cinerem redactum idem resurgere, idem corpus in pluribus locis esse, corpus sex pedum in tam exiguo loco specierum consistere.) Respondeas vt simplex Fidelis ad hæc omnia: *Credo in Deum Patrem omnipotentem*. Hoc modo solidè solues omnia: *Dominus aperuit mihi aurem*, inquit Propheta: *Ego autem non contradico*. Isa. 50.

Hinc D. Thomas q[illegible], cur de Sacramento Eucharistiæ in symbolo non fiat mentio, cùm sit vnus difficilis articulus Fidei? Respondet, vel considerari vt Sacramentum nos sanctificans, & sic contineri sub illo articulo, quo credimus remissionem peccatorum, quia per hoc etiam credimus Sacramenta ad illam remissionem instituta: vel considerari vt mysterium admirabile, mysterium in quo elucet Dei potentia, & sic continetur sub hoc articulo, *Credo in Deum Patrem omnipotentem*.

Denique, hâc Omnipotentiæ propositione docemur, nos & omnia nostra in eius potestate esse posita; *vt humiliemus nos sub omnipotenti manu Dei, in qua sunt sortes nostræ*, salus & perditio, in qua sunt *claues vitæ & mortis*; potens est saluare si vult, potens etiam vbi corpus occiderit, animam mittere in gehennam. *Nonne ergo Deo subiecta erit anima mea?* Vtique perfectâ subiectione & obedientia illi eam subijciam, qui Pater est, qui & Omnipotens est à quo mihi vel gloria, vel pœna, quia non tantùm omnipotens est ad remunerandum, sed etiam ad puniendum. Denique, quid mihi nocere potest, qui Patrem habeo & quidem omnipotentem, qui est protector vitæ meæ? Nec mundus, nec aër, nec cœlum, nec terra, nec omnes simul creaturæ nocere possunt illi, qui habitat in adiutorio Altissimi & Omnipotentis Dei. Hoc enim est scutum impenetrabile Sanctorum, quo omnia iacula elidunt, tam hominum, quàm dæmonum, salutem nostram impedire volentium.

LECTIO QVARTA.

DE CREATIONE COELI ET TERRÆ.

Primò, docet creationem esse primum effectum potentiæ Dei.

2. Deum sola bonitate sua inductum ad creandum.

3. Beneficium creationis mirè nos Deo obligare.

PROPOSITIO PRIMA.

Creatio est primus effectus manifestans omnipotentiam Dei.

Ad creandum sola sufficit potentia infinita, quia creare est rem ex nihilo producere, quod nulli præterquam Deo competit, quia omnis potentia & Angelica & humana etiam simul iuncta, non potest formicam: aut flosculum, folium, vel capillum, aut rem minimam ex nihilo producere. Ideo dicebat Augustinus: *Omnipotens manus tua Domine semper, vna & eadem creauit in cœlo Angelos, & in terra vermiculos: non superior in illis, non inferior in istis. Sicut enim nulla alia manus Angelum, ita nulla creare potest vermiculum: sicut nulla cœlum, ita nulla posset creare minimum arboris folium: nec ei possibiliùs est creare vermiculum quàm Angelum, nec impossibiliùs extendere cœlum quàm folium.* Sol. 5.

Hæc autem Dei creantis Omnipotentia in multis elucet. *Primò*, quod tam admirabilem machinam & fabricam, tali pulchritudine, magnitudine, dispositione, artificio, tanta ornatam diuersitate construxerit. Globus ille aureus Solis: nunquid eius omnipotentiam satis manifestat? *Vas est admirabile, opus Excelsi*, ait Ecclesiasticus: est enim velut quædam imago Dei, aut domus eius, in qua specialiter videtur habitare, & se ostentare tempore peregrinationis nostræ. Vnde dicitur: *In sole posuit tabernaculum suum.* Denique vt ait D. Ambrosius: *Est oculus mundi, lampas vniuersi, iucunditas diei, pulchritudo cæli, mensura temporum,* Ambr. In Hexame.

vigor

vigor omnium nascentium, dominus Planetarum, decor & perfectio omnium stellarum, In illo tanquàm opere principali inter corporalia, elucet Dei potentia & gloria.

Secundo, in hoc quod non eguerit aliquâ præiacente materiâ ad tanti operis fabricam, quam necessariò prærequirunt, siue homines, siue Angeli dum opus aliquod erigunt. Ipse ergò de nihilo præcipuas mundi partes fecit, *vocans ea quæ non sunt, tanquàm ea quæ sunt*, inquit Apostolus. De nihilo Angelos & animas eduxit, vt sui nihili memores à solo Deo se esse agnoscant, & illi soli ex toto seruiant. Licet Verò omnia ex nihilo posset creare, voluit tamen etiam aliqua ex aliis producere, pisces ex aqua, aues ex aqua & aëre, plantas & animalia ex terra, & in hoc plenum dominium & potentiam se habere ostenderet in creaturis suis, potens vt voluerit vnam in alteram commutare.

Tertio, in hoc quod non eguerit alicuius auxilio, aut consilio & inuentione, non præuio exemplari, non enim secutus est formam extra se positam, sed iuxta exemplar & ideam, quam in seipso intuebatur, operatus est. *Pulchrùm pulcherrimus ipse*, vt ait Boëtius, *mundum mente gerens, similique ab imagine formans*, Nullis ergo instrumentis vsus est, nullis operarijs, nullis coadiutoribus. Vndè dicit per Isaïam: *Ego sum Dominus faciens omnia, extendens Cælum solus, & stabiliens terram, & nullus mecum.* Poterat quidem postquam Angelos crearat, illis vti ministris ad rerum aliquarum formationem, sed solus voluit operi suo manum apponere, vt homo cuius gratiâ omnia fiebant, illum solùm adoraret, seruiret, glorificaret, sicut glorificant eum seniores in Apoc. *Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam, & honorem & virtutem, quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant & creata sunt.*

Isa. c. 44.

Apoc. 5.

Quarto, in hoc elucet potentia, quod sine difficultate aut resistentia, sed sola voluntate sua, solo verbo omnia creauit, nec temporis decursu, aut vllo labore opus fuit. Cùm verò potuisset omnia in momento consummare, voluit tamen id sex diebus operari, vt eius potentia & sapientia distinctiùs agnoscerentur in singulis operibus, & doceret nos illam considerare singulariter in singulis, iuxta illud: *In factis manuum tuarum meditabar, in operibus tuis exercebar.*

Vide prouidentiam & Sapientiam summi Artificis. Voluit enim antequam hominem crearet, domum quam homo erat inhabitaturus construere, sicque eius fundamenta iecit, muros ac tectum, dum cœlum, terram, elementa creauit. Cœlum enim habet se instar tecti, elementa quasi muri, terra instar solidi fundamenti. Postea tribus primis diebus, habuit se instar artificis domum partientis in varia habitacula & mansiones, vt à pluribus habitaretur. Deinde hortos & varias arbores plantauit, tum ad cibum, tum ad oblectamentum, & in secretis terræ locis, quasi in arca abscondita, posuit thesauros auri, & argenti & mineralia; hominum opes. Dedit etiam faces ad illuminandam hanc domum, dans lumen non solùm pro die, sed & pro nocte. Vlteriùs mare, aërem, terram repleuit habitantibus, deditque eis fœcunditatem, vt se multiplicet, & in finem mundi duret species animalium, siue in mari, siue in aëre & terra. Denique hominem creauit dominum illius domus, cui dominium dedit super omnia, à se tamen dependens quia de eorum vsu vel abusu, tenetur rationem reddere Creatori. Quis Pater-familias poterat talem erigere domum? Quis Princeps tale Palatium adeò perfectum, adeò rebus omnibus vtilibus, & varietate delectantibus, instructum? Dicebat olim Dominus, ad Iob: *Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? Quis posuit mensuras eius dic si nosti, quis tetendit lineam, super quo bases eius fundata sunt? Quis conclusit ostijs mare cùm ponerem nubem vestimentum eius, & calligine illud quasi pannis infantiæ inuoluerem. Circumdedi illud terminis & dixi, huc vsque venies, hic confringes tumentes fluctus.* q. d. Poterat ne alius quispiam facere id præter omnipotentem manum meam? Erasne tunc ad videndum quomodò fabricatus sit mundus, & quomodò omnia disposita sunt in numero, pondere, & mensura? Poteras tu in his dare consilium? Intelligisne hæc omnia opera omnipotentiæ meæ? Agnosce ergò quod ego sum Dominus, extendens cœlum solus, stabiliens terram, dominans mari.

Refert Polidorus Virgilius, quod cùm Canutus Daniæ Rex & Angliæ, ab Aulicis suis Dominus terræ & maris frequenter intitularetur, agnouerit id magis adulationi quàm veritati tribuendũ. Fertur ergò quodam die cum suis ad mare accessisse, & sedili in littore posito dixisse: *Mare Regni mei pars es, itaque mihi obtemperes, nec terminum hunc quem tibi statuo, transgrediaris.* Sed mare mox impetum faciens, totum eum vndis perfudit. Surgens ergo, ait ad suos: *Ecce quomodò vana est omnium Regum potestas, & quomodo vanè, me maris Dominum appellatis, quandoquidem mihi non obtemperat?* Abiens ergo, Ecclesiam quandam ingressus est, & imaginem ibi conspiciens Crucifixi, tulit coronam de capite suo, & Crucifixo eam apponens dixit: *Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum eius tu mitigas.*

Polidor. Virgil. Ex Chro. German.

Porrò sicut omnia Deus creauit, ita potest & annihilare, & nullus præter ipsum potest vllam rem ad nihilum redigere. Ipse tamen, vt dicit Thom. nullam rem à se creatam hactenus permisit totaliter interire, aut ad nihil redire, sed vnâ pereunte, altera in eius locum succedit, ex vnius corruptione, altera generatur. Et licet tempore Noë ad talem gradum peruenisset hominum malitia, vt diceret: *Pœnitet me fecisse hominem*, tamen noluit eum ad nihilum redigere, sed potiùs pro sua bonitate eum ad pœnitentiam vocare. Rebelles etiam Angelos noluit destruere, sed donis gratiæ sublatis, & è loco fœlici deturbatis ad Iustitiæ suæ ostensionem, *maluit sub caligine æternis vinculis reseruare.*

Quod verò in articulo dicitur, *Creatorem cœli & terræ*; his verbis etiam comprehende omnes creaturas, quæ in cœlo sunt & terra, aut inter cœlum & terram, omnes res siue visibiles, siue inuisibiles. Et per hoc etiam intelligitur creatoresse Angeli & hominis. Nam cœlum est pars principalis mũdi superior, in qua sunt Angeli. Terra principalis pars inferior, in qua homines. Et hæ sunt duæ nobilissimæ creaturæ, ob quas sunt reliquæ.

PROPOSITIO SECVNDA.

NOn fuit Deus ad creandum impulsus ex aliqua indigentia, aut commoditate creaturæ, sed sola sua bonitate adductus. Ratio est, quia ipse in se, & ex se, ab æterno beatus est, proinde non egebat auxilio alicuiꝰ creaturæ, qui sibi omnia est. Vndè dicit Psaltes, *Deus meus es tu quoniam bonorum meorum non eges.* Et in Euangelio dicitur. *Cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus.* Vtique sumus inutiles Domino, quia nihil ei commodi etiam ex operibus nostris bonis afferimus. Rectè ergo dixit B. Cyrillus: *Hoc erat Deus antequam crearemus, quod etiam nunc*

Luc. 14.

est, & nihil ei attulimus à nihilo ad esse producti, & si ad nihilum redigeremur, nihil ei detraheremus.

Idem quoque explicans D. August. super illud Psal. 138. Psalmi. *Omnia quæcumque voluit fecit*, sic ait, *Non omnia quæ fecit coactus est facere, sed quæcumque voluit fecit. Causa omnium quæ fecit, voluntas eius est. Facis tu domum, quam si nolles facere sine habitatione remaneres, necessitas cogit te facere domum, non libera voluntas. Facis vestem, quia si non faceres nudus ambulares, ad faciendam vestem necessitate duceris, non voluntate. Conseris montem vitibus, spargis semen, quia nisi feceris, alimenta non habebis, omnia hæc necessitate facis: Deus bonitate facit, & nullo quod fecit eguit, ideo, omnia quæ voluit fecit.*

Deus ergò ideò quæcũque voluit fecit, vt rebus quæ ab ipso effectæ sunt bonitatem impertiretur, vnicuique rei iuxta gradum suum. Vnde videns beatitudinem & fœlicitatem suam sine diminutione posse communicari, & sine detrimento suo, duas creaturas principales fecit, illius capaces, Angelum scilicet, & hominem. Ideò homo maiorem ob hoc gratiam debet Deo, quod nullis meritis præcedentibus, tantis eum Deus benedictionibus præuenerit, vt præ cæteris creaturis ratione donarit cum Angelis, & fœlicitatis æternæ capacem effecerit, dederitque potestatem vt filius Dei fieret per adoptionem.

Sed sicut est magnus Dei fauor & bonitas, quod ad illam fœlicitatem est creatus, ita continuatio est eiusdem bonitatis, quod per eandem Dei manum quæ fecit eum, continuò dirigatur vt eam assequatur. Vndè August. sic alloquebatur Deum:
Soliloq. c. 11. *Ego creatura tua sperabo in bonitate tua qua creasti me: non enim mea merita, non mea gratia coegerunt te vt creares me, sed benignissima bonitas tua. Illa Domine Deus meus quæ te ad creandum coëgit, ipsa quæso modo cogat te ad regendum. Non pereat in malitia mea, quod operata est bonitas tua: Non pereat in miseria mea, quod operata est misericordia tua. Quæ enim vtilitas in creatione, si descendero in corruptionem? Ipsa te vincat charitas ad saluandum, quæ te vicit ad creandum, quia nec nunc minor est, tu es enim ipse, qui semper idem es.*

Quia verò omnes creaturæ sunt bonitatis diuinæ participes, ideò à SS. solent ad Dei laudem quandam aduocari. Quod fecerunt tres pueri Babylonici in mediis flammis, in suo cantico inchoantes, *Benedicite omnia opera Domini Domino*: Et
Soliloq. c. 10. Propheta Regius in Psalmo suo: *Laudate Dominum de cœlis.* Sed quia nonsufficit homo, nec Angelus, nec omnia opera tua Domine, laudare te secundum multitudinem magnitudinis tuæ: *Laus tua tu es, laudet te incomprehensibilis Potentia tua*, inquit Augustinus, *incircumscriptibilis Sapientia tua, & ineffabilis Bonitas tua, laudet te supereminens Clementia tua, superabundans Misericordia tua, & summa Benignitas tua, per quam creasti nos Domine Deus, vita animæ meę.*

D. Anthonius de Padüa cùm semel Arini prædicaret, multi obdurati & hæretici verbum eius contemnebant. Hinc ipse vt irrationabilium exemplo, eorum duritiem argueret, accessit quodam die ad os fluminis iuxta mare, & forti voce aduocauit Pisces ad audiendas laudes Dei, & verbum eius, quod obdurati homines contemnebant. Visa est statim magna multitudo, quasi gestientium locum ad audiendum præripere, & extra aquam, capite erecto, stabant. Cœpit ergò solemniter eos hortari ad gratiarum actionem pro beneficio creationis.
Exempl. *Fratres mei Pisces*, inquit, *multùm debetis Creatori, qui tam limpidum elementum vobis dedit ad habitandum, & quia escas vobis preparas necessarias, & quia in creatione benedictionem accepistis multiplicationis, & in diluuio cæteris animalibus pereuntibus, seruati estis; Et quia vobis datum est seruare Ionam, & post tertium diem, incolumen eum reddere: Et quia censum quem Dominus solueret obtulistis, & in cibum eius ante ascensionem singulariter benedicti estis. Propter hæc igitur, multum obligati estis benedicere Dominum.* Post hæc omnes capita inclinabant, & quibus poterant signis benedicebant. Ad hanc reuerentiam spiritu exhilaratus Antonius, clamabat: *Benedictus Deus, quia magis honorant Deum pisces, quàm homines.* Ad hoc miraculum confluens populus, & aliqui etiam hæretici compuncti, sederunt ad pedes Antonij, & tantâ virtute concionatus est, vt hæreticos conuerteret & fideles roboraret. Pisces quoque licentiam ab eo accipientes, in varias Prouincias velut gaudentes Chronica Gallica.
cum miro lusu abierunt. Ita Chronica Minorum. l. 5. c. 18.

PROPOSITIO TERTIA.

B*Eneficium Creationis obligat hominem Deo non solùm propter se creatum, sed & quia omnia alia propter ipsum.*

Hoc patet, quia homo velut finis est & Dominus & Rex mundi, siue creaturarum visibilium, illæ enim in eius sunt factæ obsequium. Si terra flores, fructus, herbas salutares producit, est propter hominem. Si aër aues, aqua pisces, terra animalia habet, est propter hominem. Si stellæ, luna, sol, lucem dant, propter ipsum est. Immò & Angeli in eius Heb. 1.
sunt obsequium destinati, *propter eos qui hæreditatem capiunt salutis.*

Respice ergò, ô homo, cœlum, & terram & vniuersum mundum, & considera, an sit aliquid de quo non recipias emolumentum. Aliqua, inquit, D. Bonau. creata sunt ad vsum tuum & vtilitatem, vt granum, vinum, arbores, plantæ; aliqua ad re- Bonau. in 2.
creationem, vt aues cum cantu, accipitres, canes ad venandum; alia ad adiutorium, vt equi, elephanti, cameli, boues; alia denique ad exercitium, vt in timore homo contineatur, vt leones, dracones, serpentes lupi.

Dicit verò Hugo de S. Victore omnes creaturas nos tribus his verbis alloqui, *accipe, redde, fuge*: Accipe beneficium: Redde obsequium: Fuge supplicium, quasi moneant te: Si non vis seruire Deo tuo post tot beneficia & fauores, time supplicium, & vltionem; si amore non duceris, timore traharis ad eius obsequium, quia illis ipsis creaturis vtetur ad te torquendum: *armabit enim illas contra insensatos*; ignis calore, aqua frigore, impios torquebit.

Eleganter dixit Magister sent. Sicut homo factus est propter Deum, vt ei seruiret; ita mundus Magist. in 2. d. 1.
propter hominem, vt ei seruiret. Positus est ergò homo in medio, vt seruiret, & ei seruiretur, & totum reflueret ad bonum hominis; siue obsequium quod accipit à creaturis, siue obsequium quod Deo reddit. Voluit enim Deus, ita sibi seruiri ab homine, vt eâ seruitute non Deus, sed homo seruiens iuuaretur, & vt mundus seruiret homini, & inde etiam iuuaretur homo. Totum ergo bonum hominis erat, & quod factum est pròpter ipsum, & propter quod ipse factus est. Propterea dicit Apost. 1. Cor. 3.
Omnia vestra sunt siue Paulus, siue Cephas, siue Apollo, siue mundus, siue vita, siue mors, siue presentia, siue futura. Omnia nostra sunt; superiora, equalia, inferiora: Superiora ad perfruendũ, Deus & Trinitas: Æqualia ad conueniendũ, scilicet Angeli, qui etsi modò superiores, in futuro erunt equales, & modò nostri sunt quia ad vsum nostrũ. Ita ille. Om-

nia vtique nostra, quia in auxilium salutis data.

1. Noster mundus, siue omnes creaturæ, quia corpori & animæ seruiunt. 2. Nostra est vita, vt in ea merita colligamus. 3. Nostra mors, quia per illam imus ad vitam æternam. 4. Nostra præsentia siue aduersa, siue prospera, quia illis vtimur in bonum. 5. Nostra futura bona, nunc quidem spe, postea re. 6. Nostra sunt & mala, infernus & damnati vt illis dominemur. 7. Nos autem Christi, tanquam membra & possessio eius sanguine acquisita. 8. Christus verò Dei, tum quia filius quoad diuinitatem, tum quia eius creatura quoad humanitatẽ. Electi itaque, sunt finis ob quem omnia creauit Deus, & horum omnium finis est ipse Christus vt homo, quia omnia ad eius gloriam ordinantur, Christus autem propter Deum & Dei gloriam est, quia omnium finis Deus.

Ex dictis collige beneficium creationis sæpiùs à nobis considerādum esse, vt excitemur ad Dei laudem & amorem. Ad illam se & nos excitat Psaltes, dum inclamat: *Domine Dominus noster quàm admirabile est nomen tuum, &c.* Sensus est: Quàm digna est admiratione & diligenti consideratione gloria nominis tui, potentia, sapientia, diffusa per totum orbem, & in omnibus resplendens creaturis! *Quoniam videbo cælos tuos, lunam & stellas quæ tu fundasti.* Sensus est, quia considerabo attentè stellas innumerabiles & cœlum, opera illa digitorum tuorum, inde laudabo te tanti operis Creatorem. Et considerans beneficentiam tuam; clamare cogor: *Quid est homo, quod memor es eius, aut filius hominis quia reputas eum?* Sensus est: Quid est homo fragilis, ærumnosus, obliuiosus, qui & Dei sui, & donorum eius ac salutis obliuisci solet? *Tu gloriā & honore coronasti eum, &c.* Tam nobilis naturæ eum cōdidisti, vt non sit Angelis inferior nisi modicum, ornasti eum gloria præ omnibus creaturis inferioribus, quia est ad imaginem tuam intellectu præditus, beatitudinis capax, dedistique ei potestatem in omnia opera tua, subijciens quicquid in mari est, in aëre, in terra. An non igitur iure iterum repeto & exclamo: *Domine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum,* in omnibus operibus admirans te laudans potentiam tuam, sapientiam, bonitatem, & amare te discens? *Quia omnia mihi clamant, vt amem te, cùm propter me feceris omnia.*

LECTIO QVINTA.

DE CREATIONE ANGELORVM.

1. *Docet Angelos creatos primo die in gratia.*
2. *Numerum Angelorum superare numerum hominum.*
3. *Deum per Angelos hæc inferiora regere.*

PROPOSITIO PRIMA.

D*Eus inter prima opera sua Angelum creauit spiritualis substantiæ.* Quādo dicitur creasse cœlum, intelligitur cum Angelis, quia illud non creauit vacuum sicut terram, sed repletum spiritibus illis cœlestibus, triplici illa cœlesti hierarchia Angelorum. Erat enim cœlum thronus & aula Dei, mansio Beatorum ac seruorum suorum, ideo posuit in eo iam ab initio innumerabiles Spiritus ipsum ex tunc laudantes, de quibus dicit ad Iob: *Vbi eras, cùm me laudarent astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei?* Fuerunt ergò primitiæ operum Dei, in puncto diei, in aurora mundi creati, ad glorificandum Deum. Iob. 38.

Primo itaque die creatos, probabilior est sententia quam tenet Augustinus & Hugo. Interpretans enim allegoricè illud: *Fiat lux: Et diuisit lucem à tenebris,* dicit tunc etiam Angelos creatos fuisse, & bonos in bono confirmatos, à malis fuisse discretos & segregatos: & ita quod agebatur in mundo sensibili circa lucē & tenebras, imago erat illorum quæ agebantur in mundo intelligibili, circa Angelos lucis & tenebrarum. Immò passim vult Augustinus, hunc de Angelis esse sensum litteralem.

Hi ergò Angeli creati fuēre in gratia, & vt loquitur Augustinus, *cum amore casto, quo Deo adhærerent, simul enim in eis erat condens naturam, & largiens gratiam.* Sed gratiam quam acceperunt, aliqui perseuerando in obedientia auxerunt, & statim gloriam meruerunt, alij per superbiam illam perdiderunt, & mox æternis flammis addicti sunt.

Opinio aliquorum fuit peccasse Angelos secundo die, & tunc à bonis seperatos fuisse, quia hi supra firmamentum relicti fuēre, impij autem Angeli in abyssum proiecti, *gementes vt gigantes, sub aquis.* Hoc ergò putant significari in eo quod dicitur. *Diuidat firmamentum aquas ab aquis.* Ideò quoque putant quod Deus non appellauit diem illum bonum, aut ea quæ in eo facta sunt, quia respexerit ad peccatum Angelorum illo die commissum. Huius sententiæ est Albertus, Carthusianus & alij. Sed quod diximus probabilius est, scilicet primo die creatos fuisse, primo die peccasse, primo die in infernum detrusos. Est vero alia ratio cur opus secundæ diei non dixerit bonum, quia hoc solùm dicit de operibus perfectis & completis, diuisio autem aquarum quæ illo die inchoata fuit priùs, fuit completa sequenti die. Prou. 7. In 2. d. 5.

Porro Angelos non esse corporeos, definitum est contra Origenem. De quo monendi sunt rudes, ne fortè existiment eos iuuenes esse alatos, vt pinguntur. Talis vero picturæ hæc est ratio.

Primo, pinguntur cum alis, vt significetur prompta obedientia, quâ velut volare videntur ad iussa Dei. Pictura Angelorum.

Secundo, pinguntur iuuenes, vt significetur senium in illis locum non habere, sed vigorem continuum per participationem æternitatis.

Tertio, pinguntur nudi & discalceati, ad designandum eos non egere ornamento exteriori, quia amicti sunt lumine gloriæ: significatur etiam immortalitas eorum, quia calcei ex pellibus animalium mortuorum conficiuntur, & mortalitatis signum sunt. Dici quoque potest eos cum alis pingi, vt significetur quod per intellectum & voluntatem quasi duplicem alam, continuò volent in Deum, visione & amore.

Purè ergo spirituales sunt Angeli & verum est illud Gregorij: *Tres vitales spiritus creauit omnipotens Deus. Vnum qui carne non tegitur. Alium qui carne tegitur, sed non cum carne moritur. Tertium qui carne tegitur & cum carne moritur. Primus est Angelorum: Secundus est hominum: Tertius est Spiritus brutorum*: Sæpè tamen Angeli in assumptis corporibus ex aëre, vel alia materia iussu Dei apparent. Patet ex Scripturis.

PROPOSITIO SECVNDA.

N*Vmerus Angelorum est nobis incognitus, tamen sine comparatione superat numerum hominum, estque velut innumerabilis.*

De illis rectè intelliges illud Iob: *Nonquid est numerus militum eius?* Daniël etiam dicit. *Millia millium ministrabant ei, & decies millies, centena millia assistebant ei.* Hìc numerus determinatus est, nam Iob. 25.

millia millium significat aliquot milliones, mille enim millia est millio: decies millies centena millia efficiunt mille milliones. Millio enim sunt decies centena millia: Sed ponitur numerus certus pro incerto, & significatur tantus, quantus humanitus posset exprimi, hoc est, quodammodò infinitus.

Lib. 4. c. 11. In reuelationibus S. Brigittæ dicitur fauore Virginis ei reuelatum, numerum Angelorum decuplò maiorem numero hominum. Si computarentur, inquit, omnes homines ab Adam vsque ad vltimũ, plusquam decem Angeli inuenirentur pro vnoquoque homine. Conformiter asserunt alij cuilibet Angelo respondere decem Archangelos, & sic semper ascendendo. Addit S. Bernardinus Senensis, Angelos superare numero stellas cœli, arenam maris, puluerem terræ, & numerum rerum omnium corporalium. Quod etiam asserere videtur. D. Thomas

1. p. q. 50. ex D. Dionysio. Vide eius art. 3. 4. 5. Huc referri potest, quod Hilarius & alij Patres intelligant *per nonaginta nouem oues*, Angelos, *& per vnam quæ perierat*, hominem, ibique significare videntur, ita

Luc. 15. Angelos numero superare homines, sicut nonaginta nouem superant vnum.

Quæres an numerus Angelorum qui ceciderunt, magnus sit vel certus sit? Respondeo magnum esse, sed non determinatum: quia licet in Apoc. dicatur: *Draco sua cauda traxisse tertiam partem stellarum* (quod aliqui intelligunt de Lucifero cadente & secum trahente partem Angelorum, qui peccati & rebellionis consortes fuerant) tamen ibi ponitur numerus certus pro incerto, determinatus pro indeterminato. Videtur enim numerus bonorũ Angelorum excedere plus duplo malos, quia Scriptura significat bonorum Angelorum numerum quasi infinitum. Ad orationem Elisei, famulus eius oculos aperiens, vidit montes plenos equis igneis, ad vnius Prophetæ protectionem.

Probabile verò est, ex omni ordine aliquos cecidisse. Ex primo enim, eorum caput Lucifer cecidit, & ex illis aliqui adhuc vocantur, *Potestates & virtutes*. Vnde iuxta D. Hieron. eundem ordinem retinent quem habebant, vt alij præsint, alij subsint,

Ephes. 6. sicque per hanc subordinationem valentiores sint ad nocendum: Sicut rebelles milites creant Ducem, quem vocant electum, & alios Capitaneos sub eo, vt suam rebellionem stabiliant: sic inter malos Angelos superiores inferiorib⁹ præsunt, quia naturali eis scientiâ & nequitia prævalent; & bellum nocentiùs inferunt, quia bellum, si desit ordo, imbelle est. Cessante verò Ecclesia militante, cessabit hic ordo, fine sublato, vt significat Apost.

1. Cor. 15. v. Scho. 1. p. q. 109. Hiero. in Ep. ad Eph. Ex illis verò multi in hunc aërem caliginosum detrusi sunt & ideò dicuntur *aëreæ potestates, & rectores tenebrarum harum*, hoc est, tenebrosi huius mundi siue aëris caliginosi, in quo multam potestatem habent. Dicit enim D. Hieronymus communem esse sententiam, aërem hunc esse plenum dæmonibus, vsque ad diem iudicij, qui homines exerceant, vt boni probentur, mali indurentur, & cum illis in die iudicij ad communem damnationem detrudantur. Vnde sæpè in aëre procellas, fulmina, turbines, tonitrua concitant, vt frugibus, bestiis, hominibus noceant. Et æstus, sterilitates, morbos, pestes, inundationes, bella, aliasque clades procurant. Denique homines ad gulam, iram, libidinem, & alia vitia impellunt.

v. Thom. 1. p. q. 6. art. 3. Aliqui putant tot homines saluandos, quot Angeli ceciderunt, quia loco Angeli cadentis, homo erigitur. Sed hoc satis dubium est, nam sic Angeli possent scire appropinquare diem iudicij. Et est incertum, an totus numerus lapsorum sit restaurandus, quamuis hoc probabile sit. Sicut etiam probabile est, quod sicut ex omnibus Ordinibus, aliqui ceciderunt, ita & ex hominibus assumi ad omnes ordines, & id probari videtur ex diuersis gradibus gratiæ, quam in hominibus videmus. Quod verò instaurari dicitur ruina Angelica per homines, intellige secundariò, nam tam principaliter creatus est homo vt Deo fruatur, quàm Angelus. Et licet Angelus non peccasset, fuisset homo In 2. d. 9. creatus & reparatus post lapsum vt docet Magister: secundariò tamen ad hoc dicitur creatus, quia ex creatione & reparatione hominis, hoc bonum consecutum est, Deo sic ordinante.

Soli ergò Deo notus est numerus electorum, licet rectè dicamus cum Aug. illam ciuitatem nulla numerositate ciuium fraudandam, sed aliquos addendos supra numerum.

PROPOSITIO TERTIA.

Deus per Angelos mundum gubernat.

Communis sententia est, ipsos præesse elementis, Prouinciis, templis, altaribus, ciuitatibus, exercitibus, familiis: & generaliter loquendo dicit Augustinus & D. Thomas, res omnes corporales per eos gubernari.

Primò, ergò Angelos præsidere quatuor elementis colligitur ex Apoc. Vbi dicitur: *Angelus exiuit qui habebat potestatem super ignem.* Et iterum dicitur: *Audiui Angelum aquarum.* Et postea vidit Ioannes *Angelos coercentes ventos.* Apo. c. 14 c. 16. c. 17.

Secundò, de Prouinciis clarum est deputari illis Angelos quasi Principes. Hinc apud Dan. dicitur *Princeps regni Persarum restitit mihi.* Hoc est, Angelus Persiæ. Et ibi etiam fit mentio de Angelo Græcorum. Item Angelos qui venerunt ad defensionem Iacob, dum ait: *Castra Dei sunt hæc*, dicunt Hebræi fuisse Angelos custodes Regionis Syriæ & Chanaan protegentes Iacob, ne periculum aliquod in terra cui præsidebant incurreret, vt ibi referunt Lyra. & Tostatus. Dan. 10. Gen. 32.

Tertiò, de templis colligitur ex eo quod refert Iosephus & alij, auditas fuisse voces Angelorum (priusquam Ierosolyma subuerteretur) qui ad custodiam templi adhibiti erant, & clamabant: *Migremus hinc.*

Quartò, de Altaribus singula à singulis Angelis custodiri, est exemplum in Prato spirit. Vbi dicitur, Eremitam quemdam ingredientem speluncam Abbatis Barnabæ, vidisse supra altare quod Abbas cõsecrauerat, cœlestem Angelũm, qui rogatus ab eo quid ibi vellet, dixit locum illum ex eo tempore, quo consecratus erat, custodiæ suæ fuisse deputatum. Idem vidit in alio aliquo altari Abbas Leontius, vt ibi quoque refertur: Hinc est quod in sacrificio dicimus: *Iube illud Domine perferri per manus S. Angeli tui &c.* In quibus verbis in Monasterio Sabinensi tempore Serionis Abbatis vidit Religiosus celebrans, circa altare plures Angelos quorũ vnus cæteris altior sacram hostiam Deo visibiliter offerebat, & super altare illa reposita disparuit. Collige ergò ex his quanta reuerentia debeatur locis sacris. Prat. spir. Act. 4. Exempl.

Quintò, Ciuitates habere speciales Angelos verum est. Vnde Tostatus illud Isaiæ, *super muros tuos Ierusalem constitui custodes, tota die ac nocte non tacebunt laudare nomen Domini*, interpretatur de Angelis deputatis ad custodiam vrbis Ierusalem. Isa. 62.

Sexto, id etiam de exercitibus verum esse, docet quod habetur 2. Machab. 11. vbi Machabæus intelligens quod Lysias bellum populo Dei moliretur, multis lachrymis cœpit orare Deum, vt Angelum bonum auxiliatorem mitteret: Et sic obuiam procedens hostibus, statim apparuit eques in veste

candida, cum armis aureis, & tunc omnes confirmatis animis cœperunt Dei laudare potestatem, & victoriam retulerunt. Hinc etiam Emanuel Portugalliæ Rex primariæ naui quæ ad Indias nouũ subactura orbem destinabatur, nomen dedit *Gabrielis Archangeli*, vt exercitus qui illâ vehebatur desiderio seminandi Euangelium, sub protectione illius Archangeli foret, qui primus Euangelicæ renouationis nuntium, inueterato mũdo, inuexerat. Hinc discant Reges recurrere ad Angelum hora prælij, & gratias agere pro victoria sicut agebat Iudith dicẽs: *Viuit Dominus quia custodiuit me Angelus eius, & hinc euntem, & ibi morantem, & inde huc reuertentem.*

Denique cuilibet Monasterio Angelus aliquis attribuitur a D. Thoma quem sequitur Molina. Immò Tostatus singulis attribuit familiis, maximè si caput sit persona iusta, & addit Angelum illum qui reduxit Agar in domum Abrahæ fuisse custodem illius domus. Gen. 16.

Ex dictis patet rectè dixisse Apostolum: *Omnes administratorij spiritus sunt, missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.* Nec tamen dicendi sunt ministri aut serui hominum, sed nuncij & ministri Dei ad homines ob eorũ salutem. Sunt enim quasi Officiarij Dei, res humanas pro illo administrantes, licet nunquàm à Dei visione recedant, *semper enim vident faciem Patris.* Quod verò dicitur eos mitti propter eos qui saluãdi sunt, non sequitur nõ mitti ad omnes homines, sed significatur quod fructus ministerij in illis maximè appareat qui saluantur, & quod in reprobis inefficax sit hoc ministerium. Item significatur finis ministerij esse, vt homines perducant ad salutem, vltimum enim eorum officium est animas ducere in cœlum. Heb. 11.

Quærunt Theologi, an de omnibus Ordinibus mittantur? Probabile est quod sic. Primò quia dicit hic Apostolus (*omnes*) 2. quia ad Isaiam Seraphin missus est. 3. Cherubin mittitur ad custodiendum Paradisum. 4. Ad Danielem missus est Michaël, quem multi docent esse primum Angelorũ, qui custos est Ecclesiæ, sicut olim Synagogæ. Et hunc fuisse etiam aliqui putant illum per quem lex data est, vnde & in officio Ecclesiæ vocatur, *Primas Cælestis exercitus.* D. tamen Dionysius, Greg. & D. Thomas, distingunt inter assistentes & ministrantes, & dicunt quatuor supremos Ordines assistentes esse, nec vnquam mitti, videturque hęc distinctio deduci ex Daniële: *Millia millium ministrabant, & decies millies assistebant.* Sed respondeo, non est necessarium distinguere, eosdem enim esse qui nunc assistentes, nunc ministrantes dicuntur. Vnde omnes Angeli stare siue assistere dicũtur coram Deo: Et Ecclesia orat: *Da vt à quibus tibi ministrantibus in cœlo semper assistitur, ab his in terra vita nostra muniatur.* Et licet Daniël distingueret, non sequitur assistentes numquàm mitti, sed dicũtur assistentes, quia rarò mittũtur, semper verò assistunt. Hinc Raphaël dicit se esse vnum *ex septem qui adstant ante Dominum.* Confirmantur hæc omnia, quia omnes Angeli dicuntur venturi cum Filio hominis ad iudicium, ministerij scilicet causa. Et valdè probabile est, Christo ascendenti, omnes occurrisse. D. ergo Dionysius tantùm vt probabilem suam sententiam proponit, sicut & D. Gregorius, qui dicit nihil certi hîc asseri posse. Addo si Filius est missus à Patre legatus per seipsum, quid vetat etiam mitti ipsos Seraphin? Apoc. 7. 3 Reg. vlt. Tob. 12. Math. 25.

Hinc D. Chrysostomus deducit, & docet zelum animarum, & studium conuertendi eas, esse opus non humanum, sed Angelicum, est enim, inquit, opus Angelicæ functionis, ad salutem hominum ministerium Deo persoluere, est opus Angelicum omnia facere pro salute proximorum, immò potiùs est opus Christi. Chrysost. in c. 1. ep. ad Heb.

LECTIO SEXTA.

DE CVSTODIA ANGELORVM.

1. *Docet varia esse beneficia corporalia Angelorum erga nos.*
2. *Declarat beneficia eorum spiritualia.*
3. *Beneficia specialia erga castitatis Sectatores.*

PROPOSITIO PRIMA.

B*Eneficia Angelicæ custodiæ, partim corporalia sunt, partim spiritualia, quia non solùs animæ, sed & corporis tutores sunt.*

Primò, Angelus à multis periculis corpus & vitam nostram eripit. Cum enim vita nostra variis sit obnoxia casibus & periculis (illi nocumenta varia, tum ab elementis, igne, aqua, aëre, tum ab animalibus, tum à dæmonibus, ipsis quoque hominibus sepiùs infliguntur) Angelus ab his hominem protegit iuxta illud: *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.* Hæc protectio manifestè apparuit circa Tobiam, quem Angelus eripuit à deuoratione piscis, & à Dęmonio, à quo ei mors imminebat. Apparuit & in filiis Israël, quos per varia pericula deduxit Angelus, protegens eos igne per noctem, nube per diem. Hinc etiam Iudith gratias agens de hac protectione dicebat: *Viuit Dominus, quia custodiuit Angelus eius, & hîc euntem, & ibi commorantem, & inde huc reuertentem.* Quapropter Iacob filiis Ioseph benedictionem apprecans, hanc eis Angelicam protectionem optat, *Angelus*, inquit, *qui me eripuit de cunctis malis, benedicat pueris istis.* Quoties ergò vel iter, vel opus aliquod periculosum aggredimur, Angelo tanquam protectori nos committamus. Illi parentes committant proles suas, sicut Iacob suos nepotes filios Ioseph, vt per eius benedictionem eripiantur à cunctis malis. Gen. 48.

Secundò, in necessitatibus Deus prouidere solet suis per Angelicum ministerium. Sic Angelorum manibus fiebat illud manna, quo Deus prouidebat Israëlitico populo. Sic prouidet Angelus Danieli in lacu Leonum per Abacuc: Sic prouidet Agar & Ismaëli in solitudine sitienti. Sic denique Eliç Iesabelem fugienti, & sub Iunipero iacenti. Angelus vas aquæ, & panem subcineritium attulit, vt in fortitudine cibi illius ad montem Oreb ambularet. Et nunquid in fornace pueris Babyloniis, Angelus de rore & vento prouidit, vt læti in mediis ambularent flammis?

Tertiò, in infirmitatibus nostris solet Deus per Angelos custodes, solatium & auxilium exhibere, idque sæpiùs fecit visibiliter, vt sciamus Angelicum nobis auxilium non deesse, licet exteriùs non semper illud percipiamus.

Sic legimus in libro doctrinæ Sanctorum Patrum, Angelum custodem cuidam ministrasse per plures Hebdomadas, donec alij Monachi venirent ad visitandum eum. Cùm enim illi ad ostium pulsassent, discessit Angelus, ipse verò infirmus clamabat: *Rogo, Fratres discedite, quia vobis venientibus, reliquit me Angelus meus, à quo visibiliter obsequium & solatium percipiebam*, & vix his prolatis, expirauit, assumptaque est anima per illum Angelum, qui eius custos extiterat. Lib. Doct. Sãctorum Patrum. Exempl.

Ibidem habetur, quod senior quidam à duodecim milliaribus aquam ferre cogeretur, ob distan-

tiam cellæ suæ ab aqua, cumque tæderet eum itineris, respiciens retrò, vidit Angelum, qui omnes passus eius numerabat, & exinde consolatus, ad illum laborem continuandum animatus est.

Præclarum est quod de Lyduina, hac de re habemus. Hæc tota vitâ cum acerbissimis morbis cõflictata fuit, omnibus ægris patientiæ symbolum & speculum. Interim in mediis afflictionibus hoc solatij à Deo habuit, quod visibiliter cum Angelo aliquando loquebatur, & fruebatur suaui eius societate & obsequiis piis. Nominabat illa distinctè plures spiritus Angelicos. & sciebat quibus deputati forent personis: priuabatur vero aliquando visione sui Angeli & consortio, ob frequentiam visitantiũ eam. Vndè si aliquando ex colloquio mundanorum hominum aliquam labeculam contraxisset, statim satagebat confessione eluëre, ne Angeli visitatione & familiaritate destitueretur. In diebus Cinerum solebat de manu Sacerdotis cineres sacros accipere: si nimium tardabatur, supplebat Angelus. Vndè cùm semel eius Confessarius accederet, vt signaret eam: Respondit illa, iam id præstitum ab Angelo: quod cùm miraretur, tangens frontem eius, sensit cineres, quibus & ipse frontem signauit. Docuerat autem Angelus eam magna cum reuerentia sacros illos cineres suscipere, & ad idem faciendum alios adhortari.

Exempl.

Surius l. 2 vitæ eius c. 15. Apr. 14.

PROPOSITIO SECVNDA.

B*Eneficia spiritualia Angeli erga hominem innumera sunt.* Ex illis tria proponemus hîc.

Primo, preces nostras & bona opera Deo offerre. Vndè Angelus ad Tobiam ait: *Quando orabas cum lachrymis, & mortuos sepeliebas relinquens prandium, ego orationem tuam obtuli Domino.* Hinc etiam est quod descendant Angeli, & ascendant in scala Iacob; ascendunt vt vota nostra offerant, descendunt vt dona Dei ad nos deferant. Neque vero exiguum debet æstimari hoc beneficium, nam orationes nostræ in manibus nostris multis imperfectionibus inquinatæ, difficiliùs acceptantur, quàm si per innocentes manus Angelorum offerantur. Sicut cibi in sordidâ patina oblati nauseâ generant, in nitido vero disco placent. Hinc in Sacrificio oramus: *Iube hæc perferri per manus sancti Angeli tui, &c.* Et in libro iudicum legimus, quod offerente Sacrificium Manuë Patre Sampsonis, *ascendente flamma, ascendebat pariter & Angelus.* De hac precum nostrarum oblatione per Angelos, vide August. & Bernardum O inquit, *quam fœlix esses! si spiritualibus oculis semel intueri posses, quomodo præueniunt Principes coniuncti psallentibus in medio iuuencularum tympanistriarum. Videres procul dubio, qua cura intersunt cantantibus, assistunt orantibus, adsunt meditantibus; quomodo solliciti discurrunt inter nos & Deum medij, nostros gemitus fidelissimè ad eum portantes, ipsiusque gratiam ad nos deuotissimè reportantes.*

Iud. 13. Aug. Sol. c. 27. Bern. Me. c. 6. Simili.

Secundo, conseruat nos & iuuat ne in peccatũ cadamus. Sicut enim paruuli fratribus suis grãdioribus committuntur, vt eos in vlnis gestent, ne in via difficili cadãt vel impingant: Ita Deus tanquàm Pater sollicitus, Angelis tãquàm fratribus maioribus natu nos commisit; vt eorum auxilio ambulemus sine offensione, inter varia pericula & occasiones in hac via difficili. Iuxta illud: *Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te, &c.* Nempe diligunt nos tanquàm fratres & eiusdem hereditatis coheredes. *Ipsi desiderant aduentum nostrum, quoniam de nobis expectant ciuitatis suæ ruinas restaurari, ideòque eos qui hæreditatem capiunt salutis, instituunt, protegunt, confortant. Intrant & exeunt nobiscum, attente considerantes, quàm piè, quàm honestè, in medio nationis prauæ conuersemur, quantoque studio quæramus regnum Dei, & iustitiam eius, & quanto timore seruiamus illi, adiuuant laborantes, protegunt quiescentes, hortantur pugnantes, coronant vincentes.* O quoties grauissimis tentationibus fuisses obnoxius & in æternam perditionem deuolutus, nisi Angeli auxilio fuisses preseruatus!

Aug. Sol. 27.

Refert Franciscus Albertinus, quendam Societatis Sacerdotẽ appulisse consentiam, pręcipuam calabriæ ciuitatem; statimque importunè rogatum fuisse à viro quodam, vt exciperet eius confessionem totius vitæ. Interrogat Sacerdos, quid eum premat, cur illo die tam festinanter, tanto desiderio id flagitet? Narrat ipse. Nudius tertius consulebam amicum, quomodo iniuriam à quodam mihi illatam vlciscerer: persuasit vt ambo bombardis armati illa nocte illum prosequeremur. Itaque domum repeto, arripio bombardam, rotas & silices pręparo, & ecce speciosus iuuenis ad me accedit. Quid, inquit, meditaris? Quid mortis instrumenta paras? Ego consilium dissimulo. At ille forti zelo, putas me latere quid attentes, immemor salutis tuæ & proximi quem persequeris? Memor esse deberes quanta Deus à te patitur: & tu nec minimam vis pati iniuriam? Multoties te iam in æternam perditionẽ deuoluere potuisset, qui peccata peccatis accumulas, sed per patiẽtiam te tot annis expectat. His similibusque multis exaggerans mihi amorem & beneficia Christi, & peccatorum memoriam refricans, transuerberabat cor meum etiam vsque ad lachrymas. Tandem sermonem finiés, monet vt peccatorum facerem confessionem, dum Pater aliquis Societatis huc accessisset. Interim socius è vico me euocat, vt stem promissis, cùm verò nollem respondere, impulit iuuenis ad respondendũ. Accessi ergò & indicaui ei me mutasse consilium, nec posse istud, sine aperto salutis dispendio. Hoc dicto, regressus sum, & iuuenem monitorem non reperi. Dolui quidem, non potui tamen aliud cogitare, quam esse meum Angelum, ob consolationem ex eius alloquio relictam. Vndè ab illo die auidiùs expectaui aduentum Reu. V. vt Angelo parerem. Hęc ille.

Albert. Libello de Angel custodia.

Exempl.

Exempl.

Tertio, Angeli custodia, dũ in peccato sumus, excitat ad pœnitentiã, & impedit Dei vindictã. Dicitur in parabola, quod quidam habẽs ficum in horto vidensque eam non ferre fructum tribus annis, dixit hortulano: *Succide illam, vt quid terram occupat?* Hortulanus supplicat vt ad annum adhuc expectet, interim colẽdo, purgando, stercorando, promittit se omni diligentia curaturum, vt ferat fructum. Doctores aliqui sancti explicant id de Angelo custode, qui videns Deum, arborem infructuosam velle succidere, intercedit vt ad tempus adhuc differat, interim omnem curam promittit circa hominem, monendo, inspirando, iudicium ei & mortem proponendo, vt tandem ad pœnitentiæ fructum adducat.

Luc. 13.

Munus ergò Angeli est hominem ad pœnitentiam excitare. Cuius figuram habes in S. Petro catenato & dormiente, quem excitat Angelus, eius disrũpens vincula. Sicut olim Angelus apprehendit manum Loth ad exeundum de Sodomis, ita apprehendit manum nostram ad exeundum de peccatis; sed sicut ibi dicitur de maritis filiarum Loth. *Visus est Angelus eis ludens loqui.* Ita multi non obtemperant Angelo è peccatis & occasionibus peccatorũ educere volenti, & dum eis iudicium mortemque representat, illi vtoportet id non apprehendũt, ideóque manent esca ignis æterni; de quo ipsi Angeli quodammodo contristantur, quia & ipsi quodam exultant gaudio de conuersione peccatoris.

Gen. 16.

Vndè ait Bernard. *Væ tibi quicumque es, qui desideras redire ad vomitum, reuerti ad lutum, Putasne placatos eos habebis in iudicio, quos tanto & tam sperato vis priuare gaudia? Exultauerunt quando venimus ad Religionem tanquàm super his quos ab ipsa inferni porta cernerent reuocari. Quid ergo erit, si ab ipsa ianua Paradisi viderint retrorsum abire, qui iam alterum pedem habebant in cœlo?* Ita ille. Habet ergò tunc locum illud Isa. *Angeli pacis amarè flebant,* non quod Angeli de facto tristitiam habeant, qui semper fruuntur æterno gaudio, sed quia peccator peccando, quantum in se est, eos censetur cõtristare, sicut & Spiritum S. vt dicit Apostolus.

Isa. 33.

V. Aug. in Solil. c. 27 Med. c. 6

Da igitur, da Pater, inquit Aug. semper gaudere eos de nobis, vt tu semper per eos lauderis in nobis, & nos cum eis in vnum ouile tuum adducamur, & simul confiteamur nomini sancto tuo. Creator hominum & Angelorum. Laudo te interim Domine quoniã dedisti Angelos tuos spiritus in ministerium nostrum? dederas enim quicquid cœli ambitu continetur, & quasi parua reputas hæc quæ sub cœlo sunt, nisi etiam dares quæ sunt super cœlos. Laudent te Domine de hoc omnes Angeli tui, confiteantur tibi de hoc omnia opera tua, & ipsi sancti tui benedicant tibi. Hæc Aug.

Origen. Hom. 10 in c. 25. Nu.

Hoc vero notant Sancti Patres, quantò majus beneficium est tales habere cœlestes instructores, tantò grauiorem pœnam manere eos, qui eorum consilia respuunt. Vnde dicit Origines. *Si homo non acquiescit monitis Angeli, qui sibi deputatus est ad salutem, auferetur maceria eius, & erit in conculcationem. Si commonuit de bonis & locutus est in corde: sed ego contemtis eius monitis, & spreto conscientiæ retinaculo, praeceps in peccata corrui, duplicabitur mihi pœna, vel pro contemptu monitoris, vel pro facinore commisso.* Ita ille.

Ierem. 51.

Immò ad tempus aliquando homo relinquitur saltem ex parte ab Angelo suo, quia rebellis fit monitis eius. De quo aliqui intelligunt illud Hieremiæ: *Curauimus Babylonem, & non est sanata, relinquamus eam,* & illud: *Auferam sepem & erit vinea in conculcationem:* Sensus est, auferam custodiam Angelicam in vltionem peccati.

Isaiæ 5.

Huc applicat Basilius illud Psal. *Amici mei de longè steterunt,* quasi conqueratur in persona peccatoris Psaltes, ab Angelis ad tempus, vel ex parte se relictum ob peccata.

PROPOSITIO TERTIA.

B*Eneficia specialia exhibent Angeli illis qui amatores & sectatores sunt Castitatis.*

Epist. 22. ad Eustochium.

Est enim quodammodo Angelis cognata, vel affinis castitas, quia imitatio quædam est vitæ & puritatis Angelicæ. Vnde dicit D. Hieron. *Virgines esse quasi familiam nouam Angelorum: quam Christus in terra instituit, vt haberet Angelos in terris, qui ab Angelis adorabatur in cœlis.*

Exempl.

Angeli ergo specialiter sunt Tutores Virginum, & eorum qui castitatem profitentur. B. Cæcilia ipso nuptiarum die cilicium sub aurato ornatu gestabat, & cantantibus organis, ac aliis instrumentis musicis, ipsa suam puritatem Domino commendabat, cantans in corde: *Fiat Domine cor, & corpus meum immaculatum vt non confundar,* Cùm verò sponsus eam attingere vellet, dixit se in Angeli tutela esse qui nimio zelo custodiens corpus eius non esset permissurus sine vindicta, vllam in ea contaminationẽ. Vnde Valerianus sponsus non est ausus eam attingère, sed incensus desiderio videndi illum Angelum, Baptismum & Fidem est amplexus, ac castitatem.

Exempl.

Immò ipsi Angeli plurimos vacillantes ad statum castitatis eligendum induxerunt, tum per seipsos, tum per aliorum consilia. Sancta Victoria desponsata erat Eugenio, & soror eius Anatolia Tito Aurelio. Venit Victoria ad sororem, vt persuaderet ei sponsum suum accipere. *Audi,* inquit, *ô soror! Christiana sunt, sicut & tu, & scio quod Deus non spernat nuptias, quia Prophetæ & Patriarchę coniugati fuerunt, & Deus benedixit posteritati eorum. Accipe ergo sponsum tuum, quem etiam poteris ad fidem Christi adducere.* Respondet Anatolia. *Soror mea Victoria, ostende nominis tui efficaciam, vincens diabolum, quando terra erat vacua, dixit Deus: Crescite & multiplicamini, & replete terram: Nunc autem repleta est terra postquam Filius Dei venit è cælo: Crescite in fide, clamat quotidiè, multiplicate in charitate, replete cælum, appropinquat enim Regnum Dei.* Deinde dicebat ipsa sorori. Illo die quo ornamenta & vestes in cibum pauperum dedi, vidi adolescentem speciosissimum, corona radiante redimitum, purpura & gemmis ornatum, & me læta respiciens facie, dicebat: *O virginitas non reperiris in operibus tenebrarum, sed semper es in luce!* Ad hãc vocem excitata, & in terram, prostrata fleui, & oraui Dominum, vt qui locutus fuerat iterum inchoaret. Et me tacente cœpit prosequi. *O virginitas, vestis es purpurea & regia, qui te induet altiùs sedebit cæteris! virginitas est gemma pretiosa, Virginitas est thesaurus Regis, fures conantur eam eripere, & ei insidias moliuntur, sed tu vigila & vigilanter eam conserua, sisque certa te eam possidere.* His inflammata soror, mutat propositum, vendit vestes, pretium pauperibus distribuit: nec adduci potuit, vt matrimonium cum sponso contraheret, sed potiùs, illo vrgente, mortem pro Christo subij. Hæc ex Adone Episcopo Treuirensi in Martyrologio.

Exempl.

Angelus ergo erat qui Anatoliæ sic locutus fuerat, qui per eam nunc sororem instruebat, & ad virginitatis coronam excitabat. Nil enim Angelis magis placet quàm puritas, per quam anima melius disposita est ad intentendum diuinis obsequiis & famulatui. Vnde illi semper virginibus communicationem, familiaritatem, directionem protectionem exibuerunt.

Illud notatu dignum est, quod cùm plurimæ virgines ab impurissimis tyrannis, promissis, metu, vi, àd stuprum sollicitatæ fuerint, & ad lupanaria damnatæ: nullæ tamen violatæ fuerunt, sed Deo & Angelis tutoribus, virginitatem conseruarunt, & Martyrij purpureo colore eam exornarunt. Vide de B. Lucia, Agnete, & alijs.

Illustre hac de re exemplum est in vita S. Theophilæ, quæ sub Imp. Maximinia no ad prostibulũm damnata, cùm illuc duceretur, sic orabat: *O mi Iesu! meus amor, mea lux, meus spiritus, castitatis meæ custos & vita, vide eam quæ tibi desponsata est, festina ne lupi ouem tuam lanient, serua sponsę sponsam, serua meam castitatem, fons castitatis.* Ingressa ergo prostibulum, librum Euageliorum è sinu protulit & legit. Adfuit mox Angelus, qui primũ iuuenem ingredientem morte, secundùm cæcitate, alios alij pœnis mulctauit, vt nemo amplius auderet ingredi. Multi ergo libidinem in reuerentiam commutantes, animo pio locum intrarunt, & viderunt Theophilam sedentem & legentem, & prope eam adolescentem radiantem, & ex oculis instar fulguris tela emittentem. Qui tandem Theophilam deducens ad Ecclesiam, eamque in vestibulo statuens, cùm dixisset: *Pax tibi,* recessit attonitis Gentilibus & clamantibus. *Quis est sicut Deus Christianorum?* Videri etiam potest

Surius in vita S. Theoph.

vita B. Franciscæ Romanæ, quæ mirè in omnibus actionibus directa fuit ab Angelo suo.

LECTIO SEPTIMA.

QVANDO INCHOET ET FINIATVR Angelica custodia.

1. *Docet incohare à Natiuitate nostra.*
2. *In morte hanc nobis maximè opportunam esse.*
3. *Etiam post mortem durare.*

PROPOSITIO PRIMA.

CVstodia Angeli incipit statim ac homo ex vtero ad hanc lucem ingreditur. Antea puer in vtero existens, pars est matris, & ab Angelo ipso matris custoditur. Sicut qui custodit arborem, custodit & fructum. Statim verò ex vtero, vnusquisque Angelum proprium habet, cuius quidem custodia ex tunc necessaria est.

Primò, Quidem ad Baptismi gratiam infantem perducit. Pluribus enim modis satan per se, vel per sortilegas, nititur suffocare pueros ante Baptismum, sed impedit Angelus.

Secundò, In infantia & pueritia custodit per varia pericula, quibus exponitur hæc vita; ita vt pauci ad ætatem perfectã pertingerent sine protectione Angelica. Vnde vulgò dicitur: Pueros Deus & ebrios protegit; quod vt plurimum fit per Angelos, sæpè enim ad aquam vel ignem incautè accedentes, vel per plateas vagantes, equorum vel aliorum animalium transitu periculum & nocumentum incurrerent, nisi Angelus custodiret.

Tertiò, Vsu rationis inchoante ad bonum instigat, illuminat, reuocat à malo, peccati occasiones remouet, excitat voluntatem ad timorem Dei, ad considerationem salutis æternę & bonitatis diuinæ. Ergò ab eo tempore debet homo se illi committere, & specialiter colere & venerari.

Quàm fructuosum id sit, patet exemplo B. Ioannæ Vrbiuetanæ tertij Ordinis D. Dominici. Hæc trimula orbata fuerat matre, & quinquennis patre, ipsaque innocentiam baptismalem conseruauit, non fœdatam peccato mortali, beneficio Angeli sui. Interrogata enim ab vna ex sodalibus suis, num sciret se carere matre: Quid, inquit, dicis? Veni & ostendam tibi eam. Ducensergò illam ad Ecclesiam, & demonstrans imaginem Angeli in muro pictam: *Scito*, ait, *hunc Angelum mihi esse in matrem, à quo adhuc paruula percepi omnia fidei & pietatis documenta.*

Quarto, In maiori ætate, vbi maiora pericula tam animæ quàm corporis, diligentem se custodem exhibet. In statu ergò eligendo, ad illum recurre, diriget enim te & docebit voluntatem Dei. Si forte tibi statum proponis coniugij, ne aggrediaris cæco gressu, illi te committe, poterit prouidere de tali coniuge, quæ tuæ conditioni & affectioni respondeat.

Hoc docet exemplum Abrahæ, qui mittens famulum ad vxorem quærendam filio, ait: *Non est quod angaris, Deus qui me eripuit de cunctis malis, ipse mittet Angelum suum, & accipies vxorem filio meo, &c.* Sed & postea in domestica gubernatione Angelus dirimit discordiam, impedit Zelotypiam, multaque remouet vitia, quæ à satana inter coniuges seruntur, denique ad coniugalem instigat castitatem. Hoc docet exemplum Tobiæ. Acceperat Saram instructu Angeli, cuius septem viros Asmodæus ipsa nocte nuptiarum occiderat. Id quoque timebant parentes de Tobia, sed Angeli protectio dæmonium compescuit, & relegauit in desertum: & ita benedictionem omni-genam in coniugio percepit. Docuit eum Angelus, mortem illam maritorum ex eo prouenisse, quod libidinis gratia illam acceperant. Itaque consuluit, vt per tres dies continens foret, & oraret, & posteritatis gratia eam acciperet, sic fugandum esse dæmonium. Vide ibi orationem Tobiæ.

Gen. c. 24.

PROPOSITIO SECVNDA.

MAximè eget homo hac custodia in morte. Ratio est, quia homo tunc est circundatus multa anxietate, dum corpore se ad fœtorem & putrediné resoluente, anima nescit quàm initura sit viam: sola pergit, omni destituta hominum auxilio, deserens omnia sibi chara, opes, honores amicos, hospitatura forsitan illa nocte apud inferos. Sed & eã tunc remordet conscientia peccatorum præteritorum, præsens mortis memoria, angit eam æternitas subsequens, nunquàm finienda. Tunc quoque acerbissimè sæuit diabolus, *habens magnam iram, sciens quia modicum tempus habet*, & plures immittit spiritus suos nequam ad supplantandum tunc hominem, ita vt possit anima dicere: *Circumdederunt me sicut apes.* Circumdant enim animam, vt peccati aculeum infigant, vel per infidelitatem, vel per impatientiam, vel per desperationem, vel per præsumptionem de Dei misericordia.

Quid tibi videtur, ô homo! de illa hora, in qua tenebris circumdatus, tenens candelam accensam, contra tenebras mortis trepidabis, breui rationem redditurus? An non inter tot angustias est tibi necessarium auxilium Angeli tui, vt pugnet pro te? Huic ergò confide tanquam comiti fido, qui curam tui ab initio habuit, illi te totum committe. Sine dubio adest in hac via periculosa, in qua spiritus superbi laqueos absconderunt. Tunc inuigilat, tũc lucem præbet contra vmbras mortis Angelus lucis, contra vires satanæ Angelus pacis. Si tunc contingat animam seduci, quodammodò contristantur Angeli, & quantùm in se est, ad peccati odium, ad conuersionem, animam instigant. Hoc videtur insinuare Sapiens, dum dicit: *Ibit homo in domum æternitatis suæ, & circuibunt in platea plangentes.* Quem locum aliqui interpretantur de Angelis, quia lectio Chaldaica habet: *Circumdabunt Angeli circuitores iudicij tui lamentantes.* Sicut enim gaudent de anima ad pœnitentiam conuersa, ita (vt supra dixi) quodammodò tristantur de anima pereunte; & funus nostrorum peccatorum quodammodo lachrymas eis excutit. Hac enim Metaphora Scriptura explicat displicentiam quam habent de peccatis, dum ait: *Angeli pacis amarè flebant.*

Eccl. c. 12. Lorinus in illum locum.

PROPOSITIO TERTIA.

HÆc custodia adhuc durat post mortem. Officium enim Angelorum, est animas post mortem in cœlum deducere, quia verum est illud: *Mittam Angelum meum qui præcedat te, & custodiat in via, donec introducat in locum quem præparaui.* Ita S. Antonius vidit animam Pauli Eremitæ ab Angelis efferri, & S. Seuerinus animam S. Martini, S. Nicolaus Tolent. sex mensibus ante mortem audiebat cum suauitate concentum Angelicum. B. Magdalena septies quotidiè eleuabatur ab Angelis ad eorum cœlestem harmoniam, nec dubium quin ab illis in cœlum elata sit. Sic B. Catharinæ corpus ab Angelis in monte Sina collocatum est, anima in cœlum

Exod. 23.

translata. Sic B. Agatæ non tantùm animam & corpus curarunt, sed & Epitaphium hoc ad eius sepulchrum apposuerunt: *Mentem sanctam & spontaneam, de honorem & Patriæ liberationem.*

Porrò si anima adhuc pœnas debeat, deferunt eã Angeli ad purgatorium, & crebrò eam consolantur. Postremò in die Resurrectionis colligent pulueres nostros, *& exibunt & separabunt impios de medio Iustorum.* Hic erit finis ministerii eorum.

Ex his omnibus patet, quot titulis Angelis simus obligati, & quomodò illis debeamus esse grati, illosque in omni loco reuereri. Quidã vir pius quoties alicui obuiabat, salutationem cum magna humiliatione & reuerentia impendebat; quam quidem reuerẽtiam ipse non tam ad personam, quàm ad eius Angelum interiùs referebat. In omni ergò loco ita tu Angelum tuum reuerere, vt coram illo non audeas, quod coram homine nõ auderes. Cùm exis domo, aut aliquid aggrederis, illi te committe, vesperi & manè gratias illi age. Singulis quoque annis cùm recurrit dies natiuitatis tuæ, peculiari cum deuotione cole, quod tunc inchoarit tui curam, & ab eo tempore non deseruerit lateri assistens nocte & die. Immò dignum foret per Confessionem & Eucharistiæ, panis scilicet Angelorum sumptionem, illi perpetuum obsequium promittere, tantæ nobilitatis spiritui, qui de summo cœlo ad vilis hominis custodiam venire dignatus est.

Saler. in introd. ad vitam piã.

LECTIO OCTAVA.

DE CREATIONE HOMINIS.

Primò docet hominem creatum ad imaginem Dei.
2. *Creatum fuisse in gratia & iustitia.*
3. *Creatum cum perfecta scientia & dominio.*
4. *Hominem si non peccasset fore immortalem.*

PROPOSITIO PRIMA.

Homo *creatus est sexto die ad imaginem Dei & similitudinem.* Ex modo productionis eius colligitur dignitas hominis.

Primò, quia absoluto omni opere suo, dixit Deus, *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Vbi nota, quod non dicit, sicut de Firmamento, & aliis, *Fiat*, sed quasi cum quadam deliberatione, *Faciamus*, opus scilicet nouum, speciale, eximium, cum quadam deliberatione aggreditur, & artis infinitæ opus, quia nondum totã artem in creatione Angelorum & animarum ostenderat, sed illam ostendit in creatione hominis, vt notat D. Chrysostomus. Vnde & Basilius ait: *Vis, ô homo! nosse naturæ tuæ dignitatem, vel hinc auspicium sumito: de nullo eorum quæ antea condiderat vox ista. Faciamus, transmissa est, sed simplici verbo omnia creata sunt. V. de quanti sis æstimandus, neque enim generationem tuam velut pretij vulgaris, communi mandato creaturarum censuit attexendam.*

Chrisost. Hom. 8. in Gen. Basil. hom. 18. in Gen.

Secundò, notant aliqui hominem formatũ fuisse ex quatuor pugillis terræ, desumptis ex eius quatuor partibus, Oriente, Occidente, Meridie, Septẽtrione; vt significaretur ei dari dominium super vniuersum mundum, super orbis quatuor partes. Vide authorem Tractatus de Sina & Syon inter opera Cypriani. Voluit etiam Deus totum Vniuersum construere, & suis partibus ornare, antequàm hominem crearet, vt illum tanquàm Orbis Regem, in suam ditionem suumque velut Palatium statim à creatione introduceret. De quo supra latiùs disserui.

Tertiò, in eius human formatione, primum Fidei mysterium, scilicet trinitatis, declaratum est. In verbo enim, *Faciamus*, declaratur Trinitas; non enim loquitur Angelis, quia necdum de illis mentio fuerat: non cœlo, aut terræ, quia non sunt capacia intelligentiæ, sed loquitur personis æqualis potentiæ ad creandum hominem. In verbo, *dixit Deus*, vnitas essentiæ signatur, sicut & in verbo, *Nostram*, quod etiam notat Hilarius. Ergò hoc mysterium implicitè in generatione & creatione hominis reseratum est, quod postea in regeneratione per Baptismum, explicitè erat profitendum.

Quarto in hoc notatur dignitas, quod dicitur *ad imaginem Dei* formatus. Non poterat Deus perfectius exemplar quàm seipsum reperire, & inter res corporeas & visibiles solus homo est Dei imago, reliqua sunt solum vestigium.

Quærunt verò Theologi, in quo hæc imago consistat? Respondeo. Primo in hoc quod homo habeat animam incorpoream & immortalem æternitatis participem. Secundò, & præcipuè in hoc, quod homo habeat intellectum, voluntatem, memoriam, tres potentias & vnam essentiam: Per memoriam Patri similes sumus, per intelligentiã Filio, per voluntatem Spiritui S. inquit Bernardus. Tertiò, in hoc quod homo habeat liberum arbitrium, quod soli Deo competit, & Angelis eius. Quartò, in hoc quod sit capax sapientiæ, virtutis, gratiæ, beatitudinis, visionis Dei. Quintò, in hoc quod præsit tanquàm Rex in hoc inferiori mundo, quasi agens vices Dei, & eius personam repræsentans. In his ergò omnibus simul sumptis consistit hæc imago, siue in hominis mente, quod homo sit naturæ intelligentis quæ est supremus gradus entis Deo competens & Angelis, ex quo consequuntur omnes illæ proprietates dictæ.

Sancti Patres modò in vno ex dictis, modò in altero constituunt rationem imaginis huius, sed hoc intelligi debet partialiter & incõpletè, in omnibus autem simul sumptis adæquatè. Quod autem dicitur, *ad imaginem & similitudinem*, aliqui dicunt imaginem consistere in naturalibus, similitudinem in gratuitis. Alij verò dicunt idẽ esse, vt sit sensus. *Faciamus hominem ad imaginem similitudinis nostræ*, vt habetur Sap. 2. id est, ad imaginem valdè similem. Hinc Scriptura modò vnum, modò alterum, modo vtrumque vsurpat, modo dicens hominem creatum ad imaginem, modo ad similitudinem. Eccl c 17. Col. 3.

Porrò hæc imago Dei & eius sigillum ita est naturale homini, & sic ei impressum, vt à nulla creatura possit destrui, nisi ipso homine destructo. Sicut Phidias sculptor: inscuto in quo formarat Mineruam, tanto artificio interiùs sculpserat imaginem suam, vt non posset vllo modo destrui, nisi destrueretur totum scutum cum ipsa Minerua. Sic Deus tam artificiosè in homine impressit sui effigiem, vt non possit deleri nisi deleto homine.

Est ergò homo vltimum & præcipuum opus Dei, finis aliorum operum, in quo volebat summatim recolligere omnia opera sua. Vnde creando illum posuit in eo omnes qualitates elementorum, vitam plantarum, sentire animalium, intelligere Angelorum: & sic paruus mundus est homo, simulachrum & compendium totius creaturæ, cælestis & terrestris, creatura de carne & spiritu.

Solent Cosmographi Prouincias integras, Regna, Nationes, & totum vniuersum, in breui tabella & pagina velut compendio exprimere, & cum tanto artificio, vt id quod adeò diffusum est, vt obtutum oculorum fugeret, in angusta pagina oculis obijciant. Ita compendiosè Deus vniuersum & omne opus suum exprimit in homine, imò

seipsum & Trinitatis ac Deitatis simulachrum.

Aduerte vlteriùs, quod non soleat artifex in quolibet opere suam effigiem ponere, sed in aliquo excellenti. Et nos in re pretiosa ad nos spectante sigillum nostrum imprimimus. Ita Deus cõplacens sibi in homine opere suo principali, illud specialiter signat, in illo volens agnosci. Licet enim in qualibet creatura maiestas eius eluceat, in cœlo, terra, elementis, tamen specialiter in homine. Et specialiter dicitur Dominus hominis, vt obliget illum sibi soli seruire. Vnde notat Tert. Scripturã in Genesi non vocare Deum *Dominum*, donec crearit hominem. Creauerat cœlos, animalia in aëre, mari, terra, non tamen vsurpauit titulum Domini, donec specialiter diceretur. *Formauit Dominus hominem de limo terræ*,

Ex his ergò collige, ô homo! quanti te faciat Deus, & quantæ sit dignitatis anima tua, quamq; sollicitè eam debeas custodire: habet enim quandam cum Deo cognationem, & cum Dei Filio, qui est eius imago, tu enim ad eius es imaginem & similitudinem, & ideo cum eo habes cognationem. Oportet vero quod ad imaginem est cum imagine conuenire, & non in vacuum nomen imaginis participare. Vndè omni-modè cauendum, ne per peccatum indutum inducas in hac Dei imagine, *Characterem bestiæ imaginem Sathanæ*. l. contra Hermogenem.

Collige secundo, quando quidem fecit te Deus intelligentis naturæ, totum bonum tuum, etiã durante hoc exilio, in diuinitatis cõtemplatione versari, iuxta quod ait ipse, *Vacate & videte quoniam ego sum Deus*, Frequenter ergo intellectum erige, vt quantum potes intuearis, quid sit Deus in seipso, quid in Angelis, quid in Sanctis, quid in hominibus, quid in creaturis. In seipso est incomprehensibilis, quia principium & finis, principium sine principio, finis sine fine. Ex te potes intelligere, quàm incomprehensibilis sit, quia teipsum nequis intelligere, quem ipse fecit. In Angelis est desiderabilis, quia in eum desiderant prospicere. In Sanctis delectabilis, quia in eo fœlices lætantur. In hominibus est amabilis, quia eorum Deus est, & ipsi populus eius, & in eis habitat. Beata anima quæ dicere potest: *Qui creauit me, & requieuit in tabernaculo meo*. Requiem cęli ei non poterit negare, in cuius tabernaculo voluit requiescere ipse. Denique in omnibus creaturis est admirabilis, quia omnia potenter creat, sapienter gubernat, benignè dispensat.

In omnibus itaque Creatoris tui memor esse debes, in omnibus illũ intueri & cognoscere, in omnibus illum colere & diligere. Homines cum sensibilibus rebus adhærent, neglecto Deo, similes sunt infãtibus, qui cùm molliter à nutricibus educantur, sæpè magis eas amant, quàm parentes: & illorum obliuiscuntur à quibus geniti sunt, & quorum beneficio à nutricibus aluntur. Sensibilia bona instar nutritis nos alunt, cùm illis familiaritatem gerimus, Deo autem parenti nostro illa præferimus; cuius obliuiscimur, cùm tamen eius prouidentiã omnia illa bona nobis deseruiant, & per illa illum debeamus cognoscere & amare.

PROPOSITIO SECVNDA.

Homo creatus fuit in gratia, innocentia, & originali, Iustitia, per quam erat similis Deo.

Est ergo in homine præter Dei imaginem naturalem, quædam supernaturalis, sita in hominis iustificatione, sanctitate & gratia, quâ diuinæ fit consors naturæ, & hæc in gloria perficietur: *Similes ei erimus, videbimus eum sicuti est*. In hac etiam Adam conditus fuit, ita vt de illa etiam illud intelligatur: *Faciamus hominem ad imaginem nostram*. Vnde dicit Apostolus: *Renouamini in hominem, qui secundum Deum creatus est* (hoc est ad Dei exẽplar) *in iustitia & sanctitate*. Item: *Induentes nouũ hominem, qui renouatur secundùm imaginẽ eius, qui creauit illum*: per gratiam scilicet, fidem, spem, charitatem, & puritatem vult nos quotidiè innouari. Eph. 4. Col. 3.

Hæc vero originalis iustitia habebat quatuor effectus. Primus: Rectitudo partis superioris, quâ totus erat subiectus obedientiæ diuinæ, & conformis eius voluntati.

Secundus: Rectitudo partis inferioris, quâ caro & sensus ad iudicium rationis conformabantur, & sic pax erat summa, carne nihil contra spiritum agente. Cùm enim essent nudi & pulcherrimi, nullam rebellionem patiebantur.

Tertius: nullam habere propensionem ad malum, nullam difficultatem ad bonum, vnde non egebat caro fræno, aut calcaribus: sed sicut Deus præsidebat spiritui, ita spiritus carni tanquàm sessor equo ad omnia veloci, optimè disposito & obedienti. Nunc autem fræno eget, vt furentem & præcipitem à malo cohibeat: calcaribus quoque, vt pigram & torpentem ad benefaciendum excitet.

Quartus: Perpetua quædam animi lætitia, summa mentis in Deo tranquillitas, conscientiæ pax & securitas.

Hi sunt quatuor fluuij, de hac originali iustitia, tanquàm de fonte, irrigantes interiorem animæ Paradisum. Hæ quatuor rotæ iustitiæ, tanquam currus voluentis animam in Deum.

Hanc originalem iustitiam & imaginem illam supernaturalem, quam in eo posuerat diuina manus, potuit homo deserere, in eius arbitrio erat eã vel illibatam conseruare, vel deturpare. Ad quam alludens D. Ambrosius dicit: *Adam vbi es? vbi est imago mea formosissima? Vbi Paradisi pretiosus ornatus? Vbi manuum mearum artificium? Vbi imago regni mei nuper depicta?* Hinc etiam notant aliqui, Deum de sole, luna, & aliis creaturis dixisse, quod essent bona: de homine autem creato, non dixit quod bonus foret, aut malus. Quid ita? Quia cæteris creaturis bonitas naturalis inerat, quæ sufficit, vt denominentur bonę: homini autem licet creato in bonitate, libertas dabatur amplectendi bonum vel malum, bonitatem deferendi vel conseruandi, & secundùm quod eligit, bonus est vel malus, quæ electio aliis creaturis non competebat, Non ergò bonus debuit dici, qui bonitatem & iustitiam illam nobilemque Dei similitudinem, statim peccando deseruit: Adam enim iuxta D. Irenęum, sexto die creatus, die Veneris mane, circa sex horas durauit in iustitia, & hora sexta cecidit, eodem die & hora quo secundus Adam in cruce extensus fuit, inquit ipse. *Homo ergò cum in honore esset non intellexit*. Vis scire, inquit Bernardus, in quo honore? Hobitabat in Paradiso, in loco voluptatis, nihil molestiæ, nec indigentiæ sentiebat, odoriferis stipatus malis, fulsitus floribus, gloria & honore coronatus constitutus super opera manuum Psalmatoris; magis autem ob insigne diuinæ similitudinis præcellebat, & erat illi sors & societas cum Angelis, & omni militia cælestis exercitus, sed mutauit istam gloriam in similitudinem vituli comedentis fœnum. *Comparatus est iumentis insipientibus*. Heu tristis & lacrymosa mutatio, vt homo paradisi, incola, terræ Dominus, Cœli ciuis, domesticus Domini Sabaoth, supernorum spirituum cohæres repentina se conuersione inuenerit, & propter infirmitatem iacentem in stabulo & propter pecorinam similitudinem indigentem fœno, & propter indo-

Ambr. in Hexam

Irenæus l. 5. contra hæreses.

Bern. ser. 35. in cãt.

mitam feritatem alligatum præsepio, sicut scriptum est: *In camo & freno maxillas eorum constringe.* Ideò ergò & panis Angelorum, factum est fœnum, positum in præsepio, nobis iumentis appositum. Verbum quippe caro factum est, & iuxta Prophetam: *Omnis caro fœnum.* Ita Bernardus.

Verè sic homo post peccatum comparatus est iumentis insipientibus, vt possint dicere bruta: *Ecce Adam similis factus est nobis*, quod irrisoriè dixit Dominus ad Adam. Et hoc quoque de eius posteris verum est, nam Leones & Pauones dicere possunt de superbo: *Ecce quasi vnus ex nobis.* Lupi rapaces de Auaro, Equus & Mulus de Luxurioso, Canes de detractore fratrem mordente, idem dicere possunt.

Hinc dicit Chrysostomus: *Vnde te potero fidelem agnoscere? neque enim es homo, si manifestè possum videre. Cum namque tanquàm Asinus recalcitres, lasciuias vt Taurus, malum memoriæ teneas vt Camelus, tanquàm Equus post mulieres hinnias, ventri vt Vrsus indulgeas, rapias vt Lupus, vt Serpens irascaris, ferias vt Scorpius, sis subdolus vt Vulpes, nequitiæ vt Aspis & vipera venenum serues, & sicut malignus dæmon fratres impugnes, quomodò te cum hominibus connumerare valeam, talis in te naturæ signa cum non intuear?* Ita ille. (Hom. ad pop. Antioch.)

Tanta ergò post peccatum illud primi hominis, facta est in homine inordinatio & confusio; vt ipse sibimet aduersetur, & exterior homo contra interiorem rebellet, concupiscentia contra rationem, caro contra spiritum, captiuans eum & velut incuruans, vt diligat vanitatem, & operetur iniquitatem: ita vt ipsa videatur fecisse pactum cum morte, fœdus cum inferno, & cum satana conspirasse contra animæ salutem: vt propterea cogatur clamore Apost. *Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ captiuantem me in lege peccati.* (Rom. 8.)

Circonfert homo semper secum peccati sui testimonium in carne sua, quæ illicita suggerit, lutosas cogitationes immittit, ipsa de luto. Videtur cum anima ludere, sed illusio est & persecutio, Ismaël ipsa est ludens cum Isaac, sed eum persequēs & conculcans, volensque dominari, & in seruitutem redigere. Propterea cum non possit anima hunc fugere hostem, vel à se fugare, quia alligatum sibi illum circumferat, necesse est: debet semper colluctari, non vero colludere, non illi consentire. Hinc eleganter monebat D. Bernardus. *O anima Dei insignita imagine, decorata similitudine, desponsata fide, dotata spiritu, redempta sanguine, deputata cum Angelis, capax beatitudinis, hæres bonitatis! quid tibi cum carne vnde tāta pateris? quæ nihil aliud es, quàm spuma caro facta, fragili vestita decore?* Attende singulas eius miserias, quàm sit onerata peccatis, irretita vitiis, capta illecebris, pruriens concupiscentiis; occupata passionibus, polluta illusionibus, prona semper in malum, & in omne vitium procliuis, plena omni confusione & ignominia. Hanc ergo obserua, huic resiste, huic aduigila, quia leuauit calcaneum suum contra te, & cupit te supplantare. (Bernard. in Medit.)

PROPOSITIO TERTIA.

Homo creatus fuit cum perfecta scientia, & cum perfecto dominio supra animalia cætera.

Quantùm ad scientiam naturaliū, habuit scientiam omnium naturaliter scibilium. Vnde nouerat naturam plantarum, lapidum, animalium, quibus etiam debita nomina imposuit; quia enim primus homo erat institutus ad aliorum instructionem & gubernationem, creatus fuit cum hac scientia, quam quidem tantam habuit, quantam nemo mortalium, excepto Christo.

Quantum ad scientiam supernaturalium, tantam habuit, quanta erat necessaria ad vitæ humanæ gubernationem, secundùm illum statum.

Primò, nouerat finem & præmium supernaturale à Deo seruis suis constitutum, & media ad illum finem, inter quæ Fides, Spes, Charitas, quæ sciebat etiam à Deo, non à nobis, aut viribus nostris proficisci.

Secundò, non latuit eum casus Angelorum, & sedes vacuæ: quia id scire proderat, vt in humilitate & obedientia & timore Iustitiæ contineretur, gaudiumque erat scire, sedes illas per posteros suos reparandas. Hoc videtur indicari, dum dicitur: *Iudicia sua ostendit eis.* Quæ iudicia? Quia Deus eis reuelauit peccatum Angelorum, & quomodò eos iudicauerat, & damnarat, inquit Catharinus, & alij. (Eccl. c. 7)

Tertiò, nouerat distinctè mysterium Trinitatis, non enim est verisimile in tam fœlici statu ignorasse primum mysterium fidei, in cuius visione consistit tota merces; præsertim cum in eius formatione mysterium illud fuerit significatum.

Quartò, sciuit Incarnationem Christi ex sua stirpe, non quidem quod sciret eum per mortem liberatutum hominem (quia sic præscius foret sui casus) sed nouerat eum vt caput & glorificatorem hominum, vt ait D. Thomas, sicut Ioseph, inquit Bonauentura, præuidit in somno suam exaltationem, licet non præuideret suam venditionem, aut carcerem. (Tho. 2. 2. 7. art. 1. Bon. in 2. d. 23.)

De posteris Adæ illud sciendum, quod etiam creati fuissent in iustitia, sed non in perfecta scientia, verùm, illam progressu temporis facilè acquisiuissent: geniti quoque fuissent per maris & fœminę coniunctionem, sed sine libidinis morbo, sine ardore & illecebroso stimulo, cum tranquillitate animæ & corporis: non fuissent etiam confirmati in iustitia, sicut nec parentes eorum, sed peccare potuissent per liberum arbitrium, vt expressè tradit D. Thomas. Vbi plura de his vide apud Interpretes, & apud Pererium in genesim. (1. q. p. 100 art. 1.)

Quantum ad perfectum dominium, quod asseruimus datū homini super animalia, patet ex Scriptura sacra. De quo Diuus Ambrosius dicit: *Videbatur elephantis nihil habere natura procerius & robustius, nihil terribilius leone, nihil sæuius tigride. Verùm hæc seruiunt homini, & naturam suam institutione, humana deponunt, obliuiscuntur quod natæ sūt, induuntur quod iubentur. Quid multa? Edocentur vt paruuli, seruiunt vt famuli, adiuuantur vt infirmi, verberantur vt timidi, corriguntur, vt subditi, & in mores transeunt nostros, quoniam motus proprios perdiderūt.* Si ergò homo non peccasset, prōptiùs obedissent, quàm nunc serui Dominis, aut filij Parentibus. Quòd verò modò noceant, pœna est inobedientiæ, vt humana superbia domatur per vilia animalia, pediculos, pulices, muscas, ranas, erucas, quibus Deus Reges, regnaque domuit, Pharaonem, Anthiocum, herodem, & alios. (Ambr. in Exam.)

Sicut verò vindicta Dei est, quod animalia noceant, ita & viris quibusdam sanctis ad innocentię testimonium, quoddam velut dominium super animalia est restitutum.

Sic Paulo non nocuere serpentes, Danieli leones, aliaque ferocissima animalia, aliis Martyribus aut Sanctis. Vide de B. Francisco, de B. Margareta, de B. Antonio. Vitam vide B. Pauli Eremitæ, vbi leones ad eius sepulchrum fodiendum venerunt.

Ioannes Moscus Prat. spir. c. 107. Præclarum est quod hac de re scribit Ioannes Moscus, qui loquens de B. Gerasimo, dicit circa Iordanem accessisse leonem ad eum, qui pedem spina vulneratum exhibebat. Gerasimus spinam eduxit, pus abluit, & pedem linteo ligauit. Sentiens Leo hanc misericordiam, sequitur Virum sanctum, & famulatum omnem ei exhibet. Duxit eum Gerasimus in Cœnobium, imponitque ei vt asinum Cœnobij quotidie ad pascua deducat, & eum custodiat, idque fideliter præstitit. At semel cùm diuertisset Leo, Arabes illac iter facientes in Ierusalem, asinum solum vident & secum ducunt, asino non inuento, redit Leo tristis domum: Gerasimus putans quod eum deuorasset, imponit ei onera asini, suscepit Leo, aquam, ligna, & onera portans: Exempl. Tandem semel è Cœnobio egressus, mercatores videt redeuntes cum asino, quem ille capistro, vt ante solebat apprehensum ducit ad Cœnobium, mercatoribus metu fugatis. Hoc videns Gerasimus ampliùs eum amabat. Et dum post aliquot annos mortuus foret Gerasimus, noluit Leo à sepulchro discedere, sed ab omni cibo abstinens, ibi inediâ se confecit.

Mulus cui insederat Thomas Aquinas veniens ad *Cœnobium fossa nouæ*, vbi mortuus est, sentiens sancti viri sessoris sui corpus ad tumulum efferri, disrupit in stabulo omnia quibus ligatus erat, & accurrens ad sanctum corpus, vbi velut adgeniculans & adorans, mortuus est. Ita testatur S. Antonius & alij.

PROPOSITIO QVARTA.

Homo creatus fuit immortalis, vndè si non peccasset, non erat moriturus, nec eius posteritas morti foret obnoxia. Pro quo aduerte, diuinam Prouidentiam homini prouidisse habitationis locum optimum, in quem introduxit eum statim à creatione, quem etiam vocauit Paradisum, quia locus amœnissimus, & deliciis omnibus ac opibus abundans, cui nullus consitus à Monarchis mundi hortus potest comparari.

Primò, ergò in hoc excellebat, quod situs foret in optima orbis parte, quantùm ad temperiem Cæli, aëris, terræ, non obnoxius nimio aut calori, aut frigori, ventis, aut tempestati, eratque locus valde spatiosus; licet enim vocetur hortus, tamen amplitudinem Regni alicuius poterat adæquare.

Secundò, habebat omnis generis plantas, & arbores optimo ordine dispositas, visu & gustu delectabiles, & tam suauis saporis, vt homo illis maluisset vesci, quàm omnibus carnibus aut piscibus datis ei postea ad vescendum.

Tertiò, erat ibi fons aquæ suauissimæ ac saluberrimæ, qui homini adpotum seruiret, simul etiam ad irrigandum Paradisum.

Quartò, in medio Paradisi erat lignum vitæ, cuius fructus præseruaret à morbis, à corruptione, à senio, prolongans vitam, quanto tempore Deo placuisset, donec ad beatam vitam transiret. Vndè dixit beatus Gregorius: *Ad hoc homo positus erat in* Greg. 4. Moral. *Paradiso, vt si ad conditoris sui obedientiam vinculis charitatis se adstringeret, ad calestem Angelorum patriam, quandoque sine carnis morte transiret.* Immortalitatem ergò habuisset homo, non ex dispositione corporis, quod ex contrariis componitur, sed ex speciali dono Dei dato animæ, quo posset corpus ab omni corruptione præseruare; & ex 1. p. q. 102. art. 4. beneficio ligni vitæ quod ei præstabat vim contra senium, vt sæpè dixit Augustinus. Vnde etiam notat D. Thomas, hominem extrà Paradisum factum fuisse, & postea in illum translatum, vt agnosceret hanc incorruptionem sibi prouenire non ex parte naturæ, sed ex dono gratiæ.

Homo ergò peccans sicut aliis se priuauit donis, ita & hoc dono immortalitatis. Vnde rectè homo in illo fœlici statu comparari potest statuæ illi sublimi, quam vidit Nabuchodonosor: *Caput erat aureum, brachia argentea, venter æreus, pedum pars quadam erat ex ferro, pars ex luto*: Veniens verò lapis, tangensque partem fictilem pedum, contriuit totam statuam. Attende singula in illo statu innocentiæ accommodata. 1. Caput aureum est iustitia originalis, quæ hominem perfectum reddebat. 2. Brachia pectusque argenteum, significare potest dominium quod homo habebat super creaturas. 3. Venter æreus significare potest dona naturalia & scientiam quâ pollebat. Denique tibiæ partim ferreæ, partim fictiles, significant animam & corpus: firmitas ferri immortalitatem, fragilitas luti corporis corruptibilitatē, quam habebat ex natura sua. Sed venit peccatum tanquàm lapis & funditùs omnia disiecit, omnem fœlicitatem illiùs status cōtriuit. Cecidit enim aurum, quia gratia & iustitia originalis interiit. Cecidit argentum, quia perdidit potestatem & dominium illud super animalia. Cecidit æs, quia eius scientia, & dona naturalia læsa fuère. Denique ferrum contritum est, non quod anima immortalis non manserit, sed quia variis obnoxia defectibus, passionibus, peruersis inclinationibus, & miseriis reddita est, sed & lutum contritum est, quia corpus aliàs immortale, morti subditum est. Quàm ergò erat sublimis & admirabilis statua homo, in illo statu! sed heu per peccatum, quantum sibi damnum attulit? Qualem ruinam? Quomodò humiliatus est? Liceat hîc lamentari cum Ieremia: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus? Qui* Thren. 4. *nutriebantur in croceis amplexati sunt stercora. Et filij inclyti amicti auro primo, quomodo reputati sunt in vasa testea opus manuum figuli?* Illi qui omnibus donis quasi auro fulgidissimo à Deo ornati fuerāt, in deliciis Paradisi enutriti, omni gloria circumamicti, in quantam caliginem & confusionem per peccatum deuenerunt? Quàm viles facti sunt, quàm fragiles & infirmi, & miseriis omnibus expositi?

Hinc est quod ab eo tempore rectè describitur homo à Philosopho: *Imbecillitatis exemplum, fortunæ lusus, inconstantiæ imago, calamitatis trutina, temporis spolium.*

Primò, *Imbecillitatis exemplum est.* Quid enim homine fragilius, cuius vitam auferre potest febris, vermis, æstus nimius, frigidus aër, haustus aquæ, &c.

Secundò, *Fortunæ lusus*, quia hodiè fœlix, cras miser, hodie honoratus, cras contemptus, hodie diues, cras pauper, hodie sanus, cras infirmus; rota fortunæ varia est, ludit & illudit, attendat quilibet eius mutabilitatem, nec illi fidat. Sesostris Rex Ægypti, vicerat quatuor Reges, quos voluit alligari, & trahere currum suum triumphalem, vnus illorum, rotarum huius currus considerans volubilitatem, cœpit altum risum emittere. Interrogat Rex, quęnam risus occasio in tantâ infœlicitate? At ille. *Risum mihi excitat rotarum in curru tuo reuolutio, in illis enim deorsum se voluentibus, considera quomodo à dignitate meâ huc decidi, in ipsis autem sursum se eleuantibus considero sublimitatem tuam, sed breui reuoluendam ad eandem mecum miseriam & seruitutem mutabilitate fortunæ.*

Tertiò, *Inconstantiæ Imago*, quia non est propositi sui tenax, iam amat, posteà odit, mox probat

bat, statim reprobat, modò desiderat, modò non vult quod desiderabat, iam sperat: postea desperat: sicut index ventorum, qui ponitur supra turres, in varias partes voluitur ita hominis animus.

Quartò *Calamitatis trutina* quia æquâ lance calamitas hominis & vita eius procedunt: si in bilance dies hominis ponas & calamitates, plures sunt calamitates, quàm dies: *Breui viuens tempore multis repletur miserÿs.*

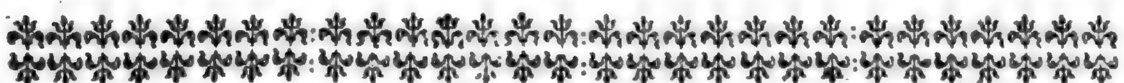
Quintò *Temporis spolium*, quia tempus quasi latro paulatim eum sensibus priuat, auditu, visu, gustu, sanitate, tandem vitâ; sine intermissione homo spoliatur à tēpore. Primò infantia, deinde adolescentiâ, postea iuuentute & virilitate, denique senectute, & sic vita. Ecce triumphus temporis de homine.

Postremò homo est *Mortis mancipium* & socius vermium, ita vt sæpiùs meminisse debeat illius: *Spiritus meus attenuabitur, dies mei breuiabuntur, & solum mihi superest sepulchrum.* Item illius: *Putredini dixi, Pater meus es, Mater mea, & Soror mea vermibus.*

Huius nostræ mortalitatis consideratio, stimulus est ad vitæ conuersionem. Referunt historiæ Dominicanorum, quendam Religiosum accessisse ad adolescentem studiosum, mollem, omnibus deliciis vitam agentem, & qui de conuersione nullum sibi verbum fieri volebat. Dissimulans ille dixit: Volo rebus Patriæ tecum loqui, nisi quod vnicum verbum salutis discedens tibi cupio significare. Post longum ergò colloquium, in digressu dixit: Verbum quod tibi indicare volo est illud: *Subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* Discessit ille, sed hic versus hunc ita pupugit, vt nihil aliud animo voluere posset, quàm vermes illos, imò cùm hanc molestam recordationem ludis variis, & sociorum solatiis à se pellere conaretur, nihil proficiebat, sed magis infigebatur. Vnde illa cogitatione permotus, sese in Religione D. Dominici Deo vouit.

Plures l. 3. c. 38.

Exempl. Isa. 14.

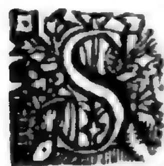
TRACTATVS TERTIVS.

EXPLICATIO ARTICVLORVM SPECTANTIVM AD SECVNDAM. TRINITATIS PERSONAM.

LECTIO PRIMA.

HÆC LECTIO EST INTRODVCTORIA, ET DOCET.

Primò, Magnum esse Mysterium Incarnationis.
2. *Fructuosam esse eius frequentem considerationem.*

SECVNDA Pars Symboli tractat de Incarnatione Filij Dei: & eius Oeconomia in carne, de qua dicit Apostolus: *Magnum est pietatis Sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum in Spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.* Sex ibi Mysteria tangit in articulis sequentibus comprehensa.

1. Apparuit in carne. *Primò*: Magnum Mysterium est bonitatis diuinæ, quod Deus inuisibilis, factus est visibilis, dum Verbum quod latebat in mente & corde Patris, in carne apparuit, vt nobis exprimeret, quale esset erga nos cor & amor Patris; hoc enim nobis expressit, qui de Patris corde processit.

2. Iustificatum est in spiritu. *Secundò*: Magnum est Mysterium, quod ipse Christus virtute Spiritus Sancti conceptus est, & omnibus gratiæ & iustitiæ donis adimpletus, descendente in eum quasi fonte Spiritu Sancto, vt non solùm ipse iustus foret, sed & caput iustorum, omnesque iustificans à peccatis. Vnde & per Spiritum Sanctum in specie Columbæ descendentem in eum declaratus est esse summè iustus, omnium iustificator, ac ipsa iustitia, vt propterea dixerit Propheta: *Vocabunt eum Dominus iustus noster.* Vtique multipliciter iustus. 1. Iustus in germine & conceptione, quia peccatum non contraxit: *Suscitabo Dauid germen iustum*, ait Propheta. 2. Iustus in sermone, quia iustitiam & veritatem docuit. 3. Iustus in omnibus gressibus suis. *Iustitia ante eum ambulabit.* 4. Iustus in omni affectu & opere: *Iustitia cingulum lumborum eius.* 5. Iustus in tota vita, quia per tot miracula & charismata Spiritus Sanctus eum iustum declarauit toti mundo. 6. Iustus in nostra redemptione, quia ibi *Iustitia & pax osculatæ sunt: Ecce Rex tuus veniet tibi, Iustus & saluator.* 7. Iustus denique in finali retributione: *Quia Pater omne iudicium dedit Filio.*

Ierem. 23. 3. ibid.

Psal. 84. Isa. 11.

Psal. 84. Zach. 9. Ioan. 5.

Tertiò, Magnum est Mysterium in hoc, quod apparuit Angelis: Angeli enim qui eum beatâ visione viderant vnigenitum Patris in Cœlis, adorarūt vnigenitum Matris in nostra carne in terris, dum *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.* 1. Viderunt eum in Natiuitate, & adoratus est ab eis in præsepio, Deus infans, & laudibus honoratus. 2. Viderunt eum cum diabolo pugnantem pro nobis in deserto. Vnde postquam victoriam reportasset, *accesserunt & ministrabant ei.* 3. Viderunt & adfuerunt sæpiùs oranti, prædicanti, fatigato pro nobis. Vnde dicitur: *Videbitis Angelos ascendentes & descendentes super filium hominis.* 4. Viderunt patientem pro nobis: vnde in horto apparuit Angelus, & de tempore Passionis intelligi potest illud: *Angeli pacis amarè flebant.* 5. Viderunt eum resurgentem, dum vnus ad caput, alter ad pedes describitur apud Ioannem. Viderunt quoque Angeli ascendentē & deduxerunt eum triumphantē. Vides ergò quomodò diuersimodè apparuit Angelis? Vndè & ipsi nobis per Christum reconciliati, maiorem salutis nostræ curam gerere cœperūt.

3. Apparuit Angelis.

Ioan. 1.

Quartò: Magnum bonitatis Dei Mysterium est, quod non solis Iudæis quibus promissus erat Messias, sed & quibuslibet Gentibus & Barbaris

4. Prædicatum Gētibus.

in idololatria sua pereuntibus, in cæcitate ambulantibus, Veritas, Lux & Salus, ipse Christus annunciatus est. Hoc vult Apostolus dum ait: *Prædicatum est Gentibus*, salutis scilicet Mysterium, quia ad omnes nationes sese diffudit lux fidei, & fides Incarnationis Filij Dei, per Apostolos missos in omnem terram. Hinc apud Prophetam dicitur illis: *Ite Angeli veloces ad gentem conuulsam & dilaceratam, ad gentem expectantem & conculcantem*, q.d. Ite Angeli, hoc est, Legati & Apostoli, ad gentes à dæmone infidelitate & peccatis, conuulsas eisque auxilium ferte, liberate eas ab hac oppressione & iugo, ad fidem veram & lucem Euangelij eas vocando. Ita interpretatur Iustinus.

Isa. 18.

5 Creditū in mūdo.

Quintò: Magno etiam Mysterio adscribendum, totum mundum credere in hominem Cruci affixum, & eum qui deputatus est inter sceleratos adorare, & ab eo gratiam & salutem sperari. Quomodo hoc potuit persuaderi cordi humano, cordi superbo, nisi pietas diuina cooperaretur, & efficeret vt tam obscurum & admirabile mysterium crederetur in mundo? Quomodò lex Christi, carni & naturæ corruptæ ingrata & repugnans acceptaretur, nisi eadem gratiâ & bonitate cooperante?

6. Assumptum in gloria.

Sextò: Magnum est Mysterium, Assumptio Christi ad gloriam, illum qui sic humiliatus est vsque ad mortem ignominiosissimam Crucis, post tot opprobria, dedecora, vulnera ad altissimum glorię apicem assumi, nonne mirum est? De morte, sathana, mundo, peccato, inferno, triumphantem videre illum, & nos (tanquam caput membra sua) ad thronum gloriæ eleuantem secum, vt contegnemus, & conglorificemur, quis non miretur? Vides ergò meritò admirari Apostolum, magnum in his omnibus Dei secretum? Vtique in singulis his sex punctis, magnum latet Mysterium, magna Dei pietas elucet, magnitudo & potentia Dei agnoscitur. In secunda verò hac symboli parte, in sequentibus articulis, hæc quæ miratur Apostolus, mysteria traduntur & proponuntur fidelibus.

FRVCTVS CONSIDERATIONIS huius mysterij.

SEcundus Articulus agit de secunda Persona, cui attribuit nostram redemptionem, quæ inchoata fuit in eius aduentu in carne. Cuius quidem aduentus, frequens nobis deberet esse consideratio; quia in illa nobis foret funiculus quidem aureus, *Funiculus Adam*, quo Deo colligaremur: Fax foret quâ illuminaretur & accenderetur mens nostra: Stimulus esset quo vrgeretur animus & cor ad amorem: Fomes denique foret, in cuius exsufflatione & meditatione, in nobis ignis charitatis exardesceret.

Neque verò hoc Incarnationis Mysterium leuiter aut per transitum considerandum est; sed ibi mel sugendum, ibi ruminandum, ibi inhærendum: quia tam multa in se tanquam radice continet mysteria, vt intellectui & affectui abundantem cibum suppeditet, quo lubenter debet vesci Ecclesia cupiens esse quotidianum animæ cibum, illius nobis memoriam sono campanæ quotidiè renouat. Et in officio quotidiano, per tria Cantica, *Benedictus, Magnificat, Nunc dimittis*. Et quoties audimus: *Et incarnatus est, Verbum caro factum est*, vult nos cum reuerentia & gratiarum actione genu flectere.

Surius in vita eius.

Lutgardi Virgini Maria Virgo reuelauit, gratissimum esse filio suo obsequium, inclinationem profundam in memoriam huius beneficij, dum illud recitatur: *Tu ad liberandum suscepturus hominem, non horruisti Virginis vterum*. Cur iterum Ecclesia particulare tempus assignat Aduentus, nisi vt vberiùs anima reficiatur in huius mysterij consideratione, spatio plurium hebdomadarum, sicut & pro Passionis mysterio Quadragesimæ tempus assignauit?

Hinc viri Sancti frequentes fuerunt in eius consideratione, & magnum inde fructum collegerunt, de quo monet Bernardus: *Sæpiùs debemus cogitare aduentum, in quo venit quærere & salutem facere quod perierat, & illum quo veniet & assumet nos ad seipsum, ruminantes in cordibus nostris, quantùm in priore præstiterit, quantùm promiserit in secundo*. Vtinam dormiatis inter medios Cleros, id est, inter medias has sortes, inter hos terminos: Sicut de Isachar dicitur: *Accubans inter terminos*. Hæc sunt duo brachia sponsi, inter quæ sponsa debet dormire, de quibus dicitur: *Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me*. Læua, est aduentus eius in carnem; dextera, aduentus eius ad gloriam; ibi anima potest quiescere, & solatium reperire.

V. Bern. in ser. de Aduentu.

Gen. 49.

Suauis est consideratio Incarnationis Domini, suauis quoque consideratio Passionis Christi ad id significandum solet aptissimè B. Augustinus depingi inter Crucifixum ex vna parte, de latere sanguinem fundentem; & Virginem Mariam, ex altera parte, puerum Iesum in vlnis gestantem, & lac stillantem, additurque subscriptio hæc: *Hinc pascor à vulnere: Hinc lactor ab vbere: positus in medio quò me vertam nescio*. Per hoc significatur B. Augustinum, modò considerando Passionis Christi mysterium, modò ruminando Incarnationis Domini beneficium (per quam ex Virgine carnem sumpsit, & lac suxit) tantâ refici vbertate, vt penè ignoret ad cuius mysterij considerationem plus fructus capiat, vel se conuertere debeat. De hoc ergò Incarnationis mysterio sequentes Lectiones proponemus, excitantes intellectum & affectum, quæ etiam suppeditabunt materiam copiosam circa tempus Aduentus & Natiuitatis Christi tractari aptam.

LECTIO SECVNDA.

DE NECESSITATE Incarnationis.

Primo docet legem naturæ fuisse insufficientem ad salutem.

2. *Legem Moysis fuisse etiam insufficientem.*

3. *Gratiam Christi fuisse necessariam.*

PROPOSITIO PRIMA.

L*Ex naturæ in scripta in cordibus, non fuit sufficiens ad sanandam naturam corruptam, nec ad liberandam eam à peccato.*

Pro explicatione, nota Deum nunquàm reliquisse hominem sine luce & Duce, quo posset summum bonum attingere. Habuit homo post peccatum legem naturæ sciptam in cordibus, cum auxilio sufficienti, cuius ductum si sequeretur, finem suum attingeret. Sed adeò corrupta fuit natura per peccatum, vt concupiscentia, malitia, ignorantia inualescente, homines hanc legem obscurauerint, & in varia peccata corruerint.

Primò, lapsi sunt in idololatriam, & quidem tanta obscurati insipientiâ, vt ligna & lapides

colerent, immò volucres, quadrupedes, serpentes, feles, crocodilos, allia, porros, pestem, febrem pro Diis coluerunt, vt docet Augustinus. Aug. in l. de ciuit.

Secundò, lapsi sunt in carnalia vitia, gulam, crapulam, asotiam, & exinde in impudicitiam & carnis corruptionem. Vnde de tempore Noë dicit Scriptura, quod bibebant & comedebant, ventri & genio indulgebant, & carnis voluptates sectabantur, *omnisque caro corruperat viam suam*, adeò vt contagium hoc generali diluuio ablui necesse fuerit, in quo tantùm octo salui facti sunt.

V. Bozii l. 2. de sig. Eccl. c. decimo Ioannes Cauteus in oper. moral. c. 6. 7. 8. In hæc vitia adhuc tempore Apostoli propensissimæ erant Gentes, & maximè Corinthij, apud quos colebatur, *Cothys*, dæmon, Præses effæminatorum & impudicorum, vt ait Suidas, & alij. Et Corinthi erat fanum Veneris, in quo erant plusquam mille filiæ Veneri dedicatæ, & meretricio vacantes, tanquam sacris Deæ suæ, hoc opere eam colentes quasi obsequio sacro. Sic Ægyptij, Cyprij, & alij populi, templa sua habuere Veneri dicata, vbi filias suas prostituebant, & tanquam Deæ huius sacrificas per hæc abominabilia sacra reputabant.

Tertiò, lapsi sunt in passiones ignominiæ, vt loquitur Paulus, in libidines præposteras, pathicas, & pudendas, masculi in masculos, fœminæ in fœminas turpitudinem operantes, quibus illi quoque, qui sapientes inter homines habiti sunt, fuère obnoxii, nam & Socrates & Plato huius vitii notantur à Laërtio, & alii plures. Hoc vitium ita inualuerat tempore Abrahæ, vt alterum velut diluuium ignis miserit Dominus super quinque Ciuitates, *quæ ex fornicantes abierant post carnem alteram*, vbi non fuerint decem inuenti iusti.

Quartò, tanta fuit cæcitas obscurans legem naturæ, tantæ tenebræ euertentes rectum eius iudicium, vt in omne genus peccati corruerint contra illam. Patet, quia persæ, matres, & filias, & sorores, sibi matrimonio iungebant. Scythæ humanis carnibus vescebantur, & filios suos immolabant. Massagetæ cognatos senes comedebant. Hircani proiiciebant senes suos auibus. Caspii canibus deuorandos. Lacedæmoni furtum laudabant quasi rem ingeniosam. Alii dabant coniuges hospitibus polluendas, in symbolum hospitii. Quanta scelera Chananæorum? Quales leges Platonis de non subueniendo valetudinariis, de licitè mentiendo, de occidendis infantibus, de communione vxorum? Licurgus iubet legibus, hospites finibus pelli, pueros prostitui, fœminas licenter exponi. Hæc & plura Eusebius, Theodoretus, & alii. Leuit. 18. Deut. 10. & 16.

Videns ergò Deus legem naturæ scriptam in cordibus, non esse sufficientem contra virus & corruptionem peccati, misit ad electum sibi populum Moysen Ducem, cui dedit legem: cuius si ductum sequeretur, salutem consequeretur: misit & postea varios Prophetas, qui eum reducerent ad veram veritatis & salutis viam, instructionibus, increpationibus, monitis, minis.

PROPOSITIO SECVNDA.

NEc *lex Moysis corruptionem illam potuit sanare, aut hominem à peccato liberare.*

Hinc, nonobstante Lege, nonobstante Moyse, Deoque tot beneficiis & prodigiis populum suum ex Ægypto educente, rebellis populus ad idololatriam sæpiùs deflexit. Adorauerunt vitulum conflatilem quasi Deum, qui eos eduxeret de Ægypto. *Immolauerunt filios & filias suas Dæmoniis*, inquit Script. Consecrauerunt idolo Moloch pueros suos. Erat idolum illud æreum & côcauum habens velut brachia, quibus pueros idolo impositos complectebatur, interim ignis intus succendebatur, & puer ibi comburebatur. Sed ne parentes e[...]s eiulatu commouerentur, tympana circumsonabant. Vnde locus ille dictus est, *Topheth*, à Tympano. Psal. 105.

Ecce qualis cæcitas, qualis abominatio, etiam post legem! Sed & alia vitia in populo Israël inualuerunt, & maximè fornicatio cum alienigenis. Quanta millia perierunt fornicantium cum filiabus Moab? Quàm abominabile quoque scelus Beniamitarum circa vxorem Leuitæ, vt tota nocte ea miris modis abuterentur, ita vt manè ad limen hospitij ceciderit mortua, & maritus eius cadauer in duodecim partes secans, miserit ad omnes tribus Israël partem, inclamans vindictam. Quid plura? Dicit Psal. de populo Dei: *Infecta est terra in sanguinibus eorum, & contaminata est in operibus eorum, &c.* Et Moyses moriens inuocat contra eos cœlum & terram. Neque verò Prophetæ specialiter missi ad correctionem populi, eos ab errorem tramite ad veram veritatis viam potuerunt traducere, & naturæ per peccatum deprauatæ corruptionem sanare. Vnde conqueritur Isaias: *A planta pedis vsque ad verticem capitis non esse sanitatem*, hoc est, à primoribus vsque ad vilissimum de plebe, omnes esse peccato corruptos. *Væ inquit genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis, dereliquerunt Dominum, blasphemauerunt sanctum Israël.* Iud. 19. Psal. 105. Isaiæ 1.

Elias quoque conqueritur, quasi relictus solus, omnibus sequentibus Deum Baal. Et Ierem. *Maior est iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum.* Vnde & ausi sunt clamare Prophetæ ad populum Israël: *Audite Principes Sodomorum populus Gomorrhæ.* Denique Osée clamabat suo tempore crimina inundasse: *Non est, ait, veritas, non est scientia Dei in terra, maledictum, mendacium, homicidium, furtum, inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit.* Similia apud alios Prophetas reperies. Denique si tempora Christo proxima respiciamus, non solùm idololatria, crapula, pæderastia, & libido præpostera, sed & sacrilegium regnabat, adeò vt venale esset summum Sacerdotium. Oseæ 4.

PROPOSITIO TERTIA.

NEcessarium *ergò fuit Christum venire sine cuius gratia & redemptione non poterat homo à peccato liberari.*

Nisi ille fuisset missus, nemo nostrûm fuisset ab iniquitate dimissus. Vnde sæpè Apost. inculcat; non debere Iudæos in lege gloriari, quia illa non fuit sufficiens eos iustificare aut viuificare.

Vis figuram horum omnium? Attende illam in facto Elizæi. Rogatus vt puerum mortuum ad vitam reuocaret, misit priùs famulum cum baculo, vt illum poneret super infantem mortuum: sed nec famulus profuit, nec baculus. Accedere debuit ipse, vide quid fecerit. *Incubuit super puerum, posuit os super os, oculos super oculos manus super manus*, (contrahens se in formam pueri) *& calefacta est caro & oscitauit septies, & reuixit puer.* Ecce figura, attende nunc veritatem. Misit Deus Moysen & alios Prophetas cum baculo, id est cum lege, sed nec ipsi, nec lex hominem potuerunt à morte peccati liberare. Necesse ergò fuit, vt accederet ipse, & incuruaret se per assumptionem nostræ naturæ & contraheret se per modum pueri in Incarnatione non 4. Reg. 4.

solùm incumbens super puerum mortuum, sed eius etiam naturam, manus, brachia, os, animam assumens, & sic nobis reddidit spiritum vitæ, & septem dona Spiritus Sancti quæ significantur in oscitatione septemplici pueri. Vbi etiam non est otiosa illa circumstantia, quod incumbens super puerum ostium clauserit, vt à nemine videretur. Sicut enim nemo vidit, quomodò tam aptè Elisæus, vir magnus, ad formam pueri contrahere se potuerit. Ita nemo potest satis intelligere, quomodò Filius Dei adeò sublimis & celsus, naturæ nostræ potuerit sic vniri, sic coaptari, sic humiliari; quomodò mortalis fieri qui erat immortalis, passibilis qui erat impassibilis, infans qui erat Deus. In his omnibus mysterium grande est, clausum est ostium, non est necesse nos videre, sed credere.

Habemus etiam aliam figuram in illo signo quod datur Ezechiæ. Huic cum morti vicinus foret, signum sanitatis recuperandæ datur Sol retrogrediens. *Et recessit Sol*, inquit Scriptura, *in horologio Achas per decem gradus*. Similiter ergò, vt homo à grauissima peccati infirmitate resurgeret, necesse fuit, vt Sol Iustitiæ per nouem Angelorum choros, quasi per gradus nouem, vsque ad decimum, hoc est, vsque ad humanam naturam retrocederet, circumuelans se carne, velut nube contemperata de virgineo vapore, Spiritus Sancti opera. Non ergò sine mysterio fuit, quod cùm Ezechiæ Regi proponeretur: *Visne vt Sol ascendat, aut descendat?* Ipse elegit vt descenderet Sol, tanquam sibi sanitatis signum. 4.Reg.10

In lege veteri tot oblata Sacrificia, tot victimæ, tot sanguinis fluenta, tot leges, tot expiationes legales, peccatum eluere non potuerunt. Vnde necesse fuit Christum venire, qui seipsum in Sacrificium Patri offerret & sanguinem suum in pretium. Propterea introducitur loquens ad Patrem: *Sacrificium & oblationem noluisti, aures autem perfecisti mihi.* Sensus est: Obedientem me tibi fecisti, & aures tibi præbentem in signum obedientiæ, & hoc quidem in assumpta humanitate. Vndè Apostolus legit: *Corpus autem aptasti mihi, Tunc dixi: Ecce venio*, meipsum tibi in holocaustum offerens, corpus animam, sanguinem, vitam tibi sacrificans. Psal.39. Iuxta 70.

Dicit Dominus ad Iosuè: *Moyses seruus meus mortuus est: Surge & transi Iordanem istum tu & omnis populus tecum, & vade in terram quam dabo filijs Israël, omnem locum quem calcauerit vestigium pedis vestri, vobis tradam, nullus poterit resistere.* Iosuè interpretatur Saluator, & significat Christum. Sicut ille introduxit populum in terram promissionis debellato Amalech, & diuisit eis terram in funiculo distributionis: Sic & Christus venit vt diabolum debellaret, & populum Christianum quotidiè per Baptismum introducit intra Ecclesiam, & tandem introducet in gloriam. Non potuit ergò Moyses introducere, ideò Pater ait ad Filiũ: *Moyses seruus meus mortuus est.* Euacuatæ sunt cæremoniæ Legis, surge ergò de sinu Patris, mundo per carnem appare, ad expugnandos dæmones: *Et transi Iordanem istum*, hoc est, bibe de torrente Passionis tuæ, *& omnis populus tecum*, quia quã via præcessit caput debent & membra sequi, debent milites sequi Ducem. *Et vade in terram quam promisi.* Hæc est terra viuentium, cuius latitudo & spaciositas quæ ibi describitur, significat gloriæ cœlestis immensitatem, ad quam ascendit Christus, & nos per mortem sequemur; ad quam, nec lex, nec Prophetæ, nec Moyses potuit deducere, sed solus Filius Dei. Iosuè 1.

LECTIO TERTIA.

DE CAVSA INCARNATIONIS.

Primò docet non fore Incarnationem, nisi fuisset peccatum.

2. *Conuenienter secundam Personam incarnatam,*

3. *Dilectionem Dei causam fuisse Incarnationis.*

PROPOSITIO PRIMA.

Nisi peccatum fuisset, Filius Dei carnem non assumpsisset.

Hæc est celebris quæstio inter Theologos. Aliqui enim distinguunt de carne passibili & impassibili, & dicunt, etiam si nemo non peccasset, venturum Filium Dei, non quidem in carne mortali & passibili, sed immortali & impassibili; quia tunc non veniret ad patiendum pro nobis, aut satisfaciendum, sed tanquàm Caput omnium electorum, & tanquàm gloriæ consummator. Dicuntque, hoc Mysterium præordinatum fuisse ab æterno ante præuisionem peccati, quoad substantiam scilicet, & cùm spectaret ad perfectionem tum hominis, tum totius vniuersi, vnio naturæ humanæ cum diuina; facta illa fuisset etiam homine non peccante.

Verùm, nostra Propositio conformior est Scripturis & Patribus, quam tradit Diuus Thomas, & plures Theologi. Scriptura enim cùm loquitur de Incarnatione eius, velut vnicam causam assignat nostram à peccato liberationem: *Venit saluum facere quod perierat: Non venit vocare iustos, sed peccatores*, inquit Christus. Attende Parabolam Ouium & Pastoris centesimam aberrantem quærentis. Illa Parabola significat filium Dei, Pastorem illum animarum, non descensurum ad nos nisi aberrassemus tanquam oues: Sicut Pastor numquàm relinqueret oues nonaginta nouem in deserto, nisi vna periisset. Vnde & in symbolo dicimus: *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de Cœlis.* Luc 19.

Attende in Ioseph paruulo huius rei figuram. Quænam causa fuit, vt Iacob mitteret filium suum dilectum Ioseph, cum tunica polymita in agrum, nisi vt fratres quæreret & erraticos Patris sui greges? Quæ alia causa fuit, vt Pater mitteret Filium suum dilectum, vestitum humana natura, virtutibus, aliisque donis ornata, tanquam coloribus diuersis, nisi vt fratres quærat & greges Patris, eosque ad Patrem reducat? Si enim interroges eum, quid agat, tot itinera diuersa peragens in hoc mundo? Respondebit. *Quæro fratres meos, & Patris mei greges.* Quærebat fratres suos Iudæos, sed recesserant de loco in quo se debebant continere de obseruantia mandatorũ & legis. Quærebat Sacerdotes, Pastores, & Ministros in tẽplo: sed inde recesserant, nec inueniebantur veri Doctores zelantes legem & animarum salutem. Circuibat castella, quærebat fratres qui in eũ credituri erant. Inuenit tandem greges Patris sui in *Dothain*, (idem significat quod *Angustia*) in monte Caluariæ: sed ibi ab eis denudatur, venditur, in sanguinem eius conspiratur, & tunica eius non in sanguine hœdi, sed in sanguine Agni, in sanguine proprio immergitur, vt Patri æterno pro nobis præsentetur. *Est ne hæc tunica filij tui, ô Pater!* Vtique est, agnosce eam, non alieno, Gen.37.

sed ipsius sanguine tinctam: & commoueat viscera tua super nos, pro quibus tibi offertur, pro quibus etiam sanguis ille effunditur.

Veterum quoque Patrum auctoritas confirmat propositionem hanc. Vndè dicit Athanasius: *Vt fieret Deus homo nunquàm destinatum fuisset, nisi necessitas hominum huius rei causam præbuisset.* Et disertè dicit Augustinus: *Si homo non peccasset, Filius hominis non venisset.* Sic D. Leo: *Si homo ad imaginem Dei factus in suæ naturæ honore mansisset. Creator creatura non fieret.* Et Nazian. *Quæ humanitatis à Deo suscipiendæ causa? Profectò vt salus nobis pararetur. Quid enim aliud causa afferri potest?* Sancti ergo Patres non solùm videntur agnoscere hanc causam, sed etiam aliam excludere.

Aug. ser. de verbis Apostoli. D. Leo ser. 3. de Pent. Nazianz. Orat. 4. Theol.

Iterum huius rei habes significationem in figura, Exodi tertio, vbi dicit Dominus ad Moysen, *vidi afflictionem populi mei qui est in Ægypto, & clamorem eius, sed veni mittam te ad Pharaonem, vt educas populum meum.* Ista temporalis liberatio filiorum Israël per manum Moysis, figura erat futuræ liberationis omnium hominum per manum Filij Dei. Dicit ergo Pater: consideraui oculo misericordiæ & pietatis, afflictionem spiritualem electorum in Ægypto, siue mundo tenebroso, & in seruitute dæmonis; & audiui clamorem eius quo petit auxilium & liberationem. Veni ergò, ait, ad filium, & mittam te vt debelles Pharaonem, siue dæmonem, & educas populum meum in terram lacte & melle manantem. In verbis dictis indicantur plures causæ Dominicæ Incarnationis.

Exod. 3.

Prima, Summa Patris charitas ad nos, dum dicitur: *Vidi*, oculo nimirum pietatis.

Secunda: Hominum necessitas, dum dicit: *Afflictionem populi mei.* Ante aduentum enim Filij Dei, omnes eramus in damnatione & seruitute, à qua nos liberauit: ita vt possimus illi dicere: *Saluasti de necessitatibus animam meam.*

Tertia, Sanctorum Patrum deprecatio assidua, in his verbis, *& clamorem eius*, quasi dicat, cuiuslibet clamantis ad me de illa seruitute, signaui clamorē, ne inanis foret. Aliqui clamabant: *Nunquid obliuiscetur misereri Deus?* Alij: *Nunquid in æternum irasceris nobis?* Clamauerunt ergò ad Dominum, *& de necessitatibus eorum liberauit eos, & eduxit eos de tenebris, & vmbra mortis, & vincula eorum disrupit*, quibus dæmon eos alligarat.

Quarta dæmonum crudelitas in his verbis: *Propter duritiem eorum qui præsunt operibus.* Propter duritiem scilicet dæmonum mundo præsidentium, & crudeliter ipsum tractantium, dum faciunt homines in luto & latere, & stipulis colligēdis laborare, hoc est, in sordidis operibus & peccatis, colligendo quoque paleam quâ comburantur in igne æterno. Vndè de quolibet maligno spiritu verum est: *Crudelis est, & non miserebitur.*

Hier. 6.

Quinta, Patris æterna ordinatio in his Verbis: *Veni mittam te.* Nam ab æterno præuidens humani generis ruinam futuram, simul præuidit remedium & ordinauit Incarnationem Filij Dei, sed post præuisionem ruinæ & peccati. Hinc soluuntur quæstiones illæ curiosæ.

1. Cur præcepit Deus Adamo de ligno non edere, sciens ipsum transgredi debere?

2. Cur posuit eum in Paradiso, pro tam breui tempore?

3. Cur permisit eum tentari, sciens tantam ruinam ex eius casu & tentatione?

Ratio licet occulta, non potest tamen esse iniusta. Deus enim mala non permitteret, nisi sciret de malis bona elicere, quasi de venefico beneficium, *mel de petra, oleumque de saxo durissimo.* Et sicut apis argumentosa de floribus venenatis, nouit Deus succum suauitatis exsugere. Sic non permisisset venditionem iusti Ioseph, eiusque dirum carcerem, nisi quia per illa ordinauerat promouere eius in Ægypto exaltationem. Vide ergò quantum bonum de peccato Adæ voluit Deus elicere: Nempe Filij sui Incarnationem, mysteriorum mysterium, in quo elucent primariæ perfectiones Dei, Bonitas, Potentia, Sapientia, Iustitia. Bonitas, quia non despexit proprij Plasmatis infirmitatem. Potentia, quia nihil est maius, quàm Deum fieri hominem. Sapientia, quia difficillimi pretii sapientissimam inuenit solutionem. Iustitia, quia non eripuit vi ex morte hominem, sed per eandem naturam quæ victa erat, & per eandem viam quâ dæmon vicerat, ipse vicit eum.

Ergò ex peccato Adæ & dæmonis tentatione hoc quoque magnum bonum elicuit, ipsius scilicet dæmonis victi confusionem, vt non mirum sit quod eam tentationem permiserit Deus. Vndè de dæmone verificatur, quod ad Sennacherib dicitur: *Ponam circulum in naribus tuis, & reducam te per eandem viam qua venisti.* Si enim Adam primum supplantasti, secundum Adam erigo te supplantantem. Si per Euam fœminam inobedientem vicisti, illam efficiens mortis nunciam, filiorum peremptricem, ego alteram Euam propono, vitæ nūciam, omnium viuentium matrem. Si per arborem & cibum vicisti, ego arborem alteram vitæ erigo, & cibum vitalem contra te instituo. Si diuinam similitudinem homini proposuisti, vt eum è dignitate sua deiiceres, dicens: *Eritis sicut Dij*, ego illam vere exhibebo similitudinem, vt hominem mihi similem reddam, eius induens naturam factus homo. Ita nimirum acuisti gladium in iugulum tuum, ô Sathan! in tuo patibulo pendebis, ô Aman! Tuo gladio confodieris ô Holophernes! Tuâ romphæa detruncaberis, ô Goliath!

4 Reg. 19

Existimant Bernardus, Basilius, Gregorius & alij, quod Lucifero & Angelis Christus fuerit propositus adorandus tanquam Rex & Dominus, & quod ob superbiam noluerint, quasi indignum foret Angelum homini se subdere, dicuntque inuidiam concepisse contra hominem, quod ad dignitatem eleuaretur, neglecta angelica naturá, & hoc putant fuisse illorum peccatum. Quam sententiam existimant habere fundamentū in verbis Apostoli: *Et cum iterum introducit eum in orbem terrarum: dicit: Adorent eum omnes Angeli eius.* Ex quo loco colligunt quod adhuc semel fuerit propositus Angelis adorandus Christus: Et hoc dicunt fuisse in cœlo, quandò antequàm Incarnatio executioni mandaretur (decreta tamen in ordinatione diuina) Angelis proponebatur. Vt ergò vidit se deiectum Lucifer, omni ratione tentauit hominem ad peccatum inducere, & humanam naturam peccato inficere, vt eam dedignaretur Filius Dei assumere. Sed ipsum eius consilium in perniciem ipsius vertit Deus: Nam peccatum præcipua causa fuit, cur naturam humanam assumeret Deus, vt elueret illud, ipsumque peccatum vt miseria maxima consideratum, occasio fuit maximæ misericordiæ Filii Dei per Incarnationem.

Ber. ser. 7. in Can. Basil. ser. de inuidia.

Ergò consilium eius pessimum in eius caput redundauit, & per fraudem suam sibi mortem dæmon creauit, quia ex ipsius veneno salutiferum est ortum remedium: *Ars vt artem falleret, & medelam ferret inde hostis vndè læserat.*

PROPOSITIO SECVNDA.

Licet non fuerit magis necessarium vnam, quàm alteram personam incarnari, conuenientissimum

tamen fuit per Filium secundam in Trinitate personam redemptionem fieri. Explico.

Poterat Pater æquè ac Filius carnem sumere & mũdum redimere poterat & Spiritus sanctus, sed conuenienter tamen missus est ad id Filius. Quod in figura significatum videtur in persona Isaiæ, vbi dicitur. *Quem mittam? Et quis ibit nobis*: Et respondetur: *Ecce ego, mitte me.* Hoc de Christo intelligi potest, vt sit sensus: Audiui vocem Domini dicentis: *Quem mittam? Et quis ibit nobis*, ad genus humanum redimendum? Respondet filius: *Ecce ego, mitte me*, paratus sum ad obediendum, quandoquidem aliter saluari non potest genus humanum: paratus sum carnem suscipere, & crucem, & mortem. *In capite libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam: Ecce venio.* (Isa.c.6.)

In hoc autem quod dicit, *Quem mittam?* & non quem mittemus? significatur diuinæ substantiæ vnitas. Et cùm subdit: *Et quis ibit nobis?* Pluralitas personarum, vt notat Glossa, dicens significari filij à Patre missionem. Cùm autem dicit: *Quem mittam?* non quærit ex ignorantia, sed more nostro consultationem proponit, ad conuenientiùs concludendum Incarnationis mysterium. Sic interrogat: *Adam vbi es?* Vt ex eius responsione eum conuenientiùs argueret de transgressione. Dixit ergò Pater: *Vade & dices populo huic Iudaico obstinato: Audite & nolite intelligere*, hoc est: Audietis Christum prædicantem, & nolitis intelligere; videbitis visionem, hoc est, Christum corporaliter, & noletis agnoscere eum verum Deum. Prædicit ergo obstinationem populi propheta. Vndè sequitur: *Excæca cor populi huius*, hoc est, prædica excæcandum. Hanc Scripturam allegat Paulus tanquam impletam tempore Christi. (Acto.11. Rom.11.)

Si quæras rationes, cur conuenientiùs fuerit, Filium incarnari, & nos redimere, quàm alias personas, variæ sunt.

Prima, quia finis Incarnationis est impletio prædestinationis, eorum scilicet qui præordinati sunt ad hæreditatem cælestem, quæ non debetur nisi filiis. Congruum ergo fuit, vt per eum qui est filius naturalis, participarent similitudinem huius filiationis per adoptionem, conformes facti imaginis filij, & vt per eum ad hæreditatem filij adoptiui reducerentur. Hæc est D. Thomæ. (D.Th.3. p.q.3.a.8.)

Secunda, quia homo per Verbum est factus (est enim Verbum exemplar & sapientia per quam facta sunt omnia) decuit ergo vt per eandem sapientiam incarnatam omnia instaurarentur, & ad excellentiorem dignitatem promouerentur, iuxta illud ad Ephes. *Proposuit Pater in ipso instaurare omnia, siue quæ in cælis, siue quæ in terris.* Nam solet & artifex per primum conceptum suum & exemplar in mente, restaurare opus suum. Hæc est D. Damasceni. (Eph.1.)

Tertia, sumitur ex parte primi parentis & peccati eius, cui per Incarnationem remedium adhibendum erat. Peccarat enim primus homo, appetendo scientiam boni & mali, quam promiserat serpens. Vnde conueniens fuit, vt per verbum veræ Sapientiæ, per illum in quo thesauri scientiæ sunt reconditi, homo reduceretur in Deũ, qui per inordinatum appetitum scientiæ, recesserat à Deo. Occasionem ergo ruinæ dederat appetitus scientiæ & similitudinis Dei, quæ spectat ad Filium; ideò Filius venit, vt illam ruinam repararet, quasi dicens cum Iona: *Si propter me orta est tempestas, mittite me in mare.* Hæc est D. Bernar. (D.Tho. sup. ex Damasc. Orat.1. de Nat.) (Bernar. in ser. de Aduent.)

Quarta, homo ad imaginem Dei conditus erat, hanc imaginem ipse deformarat, imaginem peccati superinducens. Verbum ergo quod imago est Patris, Caro factum est, vt imagini imago succurreret, primitiuumque decorem velut sigillo iterum impresso renouaret. Hæc est, D. Ambrosij. *Verbum Dei ad eum qui est ad imaginem, id est, ad hominem venit, & quærit imago eum qui est ad imaginem sui, vt iterum signet, iterum conformet.* (Amb in Ps.118.)

Quinta, est Augustini. Assumpsit carnem, inquit, vt qui erat in diuinitate Dei Filius, fieret in humanitate filius hominis, ne filij nomen ad alterum transiret; qui non esset æterna natiuitate filius; non enim decebat alium esse Mariæ Filium in terris, alium æterni Patris in cœlis. (August.l. de eccl. dog. tom. 3.)

PROPOSITIO TERTIA.

Magna fuit erga nos dilectio Patris mittentis Filium. Hinc dicit D. Anselmus. *Quid misericordius valet intelligi, quàm quod peccatori æternis tormentis deputato, & vnde se redimeret non habenti, dixit Pater: Accipe Vnigenitum meum, & da pro te: Et Filius dixit: tolle me, & redime te.* Hanc etiam dilectionem inculcat sæpius Scriptura, & specialiter Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum vt Vnigenitum Filium suum daret, &c.* Vbi singula verba habent emphasim & pondus. (I.i Cur. Deus homo ex August.)

Primò, illa vox: *Sic*, quasi dicat, tam fideliter, tam sine modo & termino, tam infinitè dilexit. Ponderandum enim ibi, quis diligit, quem diligit, quomodò diligat, & finis ob quem diligat; ex his enim omnibus consideratis amor crescit. Vndique enim amor ille finitus est; Dei vtique amor infinitus est, ergo in se infinitus; donum quoque quod dat per amorem infinitum est, & finis ob quem diligit infinitus est, gloria scilicet æterna, quæ significatur in illis verbis, *vt saluetur mundus.*

Secundò, ergo emphasim habet vox illa, *Deus*, non enim parum est quod ille diligat, qui Deus est, qui infinitus est, qui infinitè beatus est, qui in nullo eget suis creaturis, qui non propter se amat sed propter te, vt amando te ad se adducat, qui ab æterno amat, & in æternum amat: *In charitate perpetua, inquit, dilexi te, ideo attraxi te, miserans tui.*

Tertiò, habet emphasim vox illa, *Mundum*, non Angelos, non iustos, non creaturas sibi seruientes dicit se dilexisse, sed mundum sibi rebellem. Cùm enim inimici essemus, dilexit nos & reconciliauit nos in Vnigenito Filio suo, in quo commendat suam charitatem, inquit Apostolus. Dilexit ergò mundum, vt ex immundo faceret mundum; dilexit fœdum, vt faceret pulchrum; dilexit impium, vt faceret pium, dilexit sceleratum, vt faceret beatum: dilexit captiuum, vt liberaret, dilexit perditum, vt reficeret, dilexit ęgrum, vt sanaret: dilexit mortuũ, vt vitã sempiternã ei donaret. (Ierem.31.)

Sic dilexit mundum, sicut si Regis seruus febribus æstuans non posset sanari nisi balneo & sanguine filij hæredis vnici & Rex filium traderet, vt sanguis eius exhauriretur, filio vitã priuato. Hæc nimirum est mira dilectio, vt seruum redimeres, filium tradidisti. Et tamen hoc tantum beneficiũ, non mollit adhuc cor hominis durum, nec tanto Dei amore, nec tali amoris artificio, nec sanguine agni mollitur cor adamante durius, de quo aliquando sic lusimus:

Cor silicem superans, arti dum cedere nescis:
Cor sine corde amens, non animas, nec amas.
O Adamas Adamas! Tali præuentus amore,
Quin adamantem adamas? fomes amoris amor.

Quartò, habet emphasim illud: *Vnigenitum suum daret*, non enim sat fuit ei dedisse cælum, mundum, Angelos, imaginem suam, omnesque creaturas homini in obsequium: vnicum habebat

ibi coæqualem, ex substantia sua genitum, & illum dedit. Dedit non vendidit, quia nullum erat pretium, quod pro illo daret homo, dedit pure, quia non ob meritum alicuius creaturæ, sed ex pura sua voluntate. Quomodo dedit? Totum dedit, vt illo frueremur ad omnes necessitates. Vidit Ignorantiam nostram, dedit eum Doctorem. Vidit vitam nostram quasi militiam esse, dedit eum Ducem. Vidit captiuitatem nostram, ipsum dedit & pretium & Redemptorem. Vidit infirmitatem,& ipsum dedit Medicum, medelam, salutem. Dedit eum quoque, vt cibum ad nostrum refrigerium, nec amor finem habebit donec dabit eum vt præmium. Vides ergò quomodò pondus habet vox illa, *dedit*, vox *filium*, vox *vnigenitum*.

Hoc verò tibi magis patescet in exemplo Abrahæ, cui dicitur: *Tolle filium tuum vnigenitum quem diligis Isaac, & offer in holocaustum.* Figuram gerebat Isaac filij Dei qui debebat dari & offerri,& amor Abrahæ filium sacrificantis, figuram amoris æterni Patris. Mira fuit probatio amoris Abrahæ erga Deum, dum iubetur filium sacrificare, sed major probatio amoris erga hominem, in Patre filium suum nobis donante. Videamus particulariùs singula. Ad Abraham dicitur. 1. *Tolle filium tuum.* Mira hic amoris probatio, quia res maximè difficilis, amor enim patris in filios adeò strictus est, vt patres mori cupiant ante filios. Immò pro ipsis, sicut Dauid pro Absalon: & tamen dicitur ei, *Tolle filium*, non mancipium aliquod, sed prolem propriam de tua substantia. 2. Additur, *Vnigenitum*: Si plures forent, non ita res foret difficilis, sed in vnico magna est probatio si offerre oporteat. 3. Additur, *Quem diligis*, non enim solum erat filius vnicus, sed etiam summè amatus, quia in senectute genitus, quia tanto tempore desideratus, quia virtutes eius amorem merebantur, quia in ipso promissa erat posteritas. 4. dicitur, *Tolle Isaac*, quod significat risum & sic dum iubetur sacrificari, ei rememoratur nomen illud, vt significetur omnem sibi occasionem gaudij succidere, omnem spem & oblectationem, & omnia extingui cùm filio. 5. Dicitur, *offer*, vbi dolorem auget senis, quod propria manu iubeatur sacrificare: nec in illa regione moris erat sacrificare infantes, ipse ergo debebat primus auctor esse noui & extraordinarij exempli. 6. Additur, *in holocaustum*, in quo totum corpus conburere oportebat post mortem vsque ad cineres, nec ergò vel os minimum in memoriam poterat reseruari & hoc erat noui doloris. An non ergò hæc omnia mirè pungunt cor paternum? Interim statim obedit, vadit cum filio, gladio & igne, argumentum admirabile amoris erga Deum exhibens.

Sed longè maius testimonium habemus amoris Dei erga nos, donantis & immolantis filium vnigenitum, si rem æqua lance ponderemus. *Primò*, id non facit Abraham nisi mandato Dei: Deus propriò motu, ex solo amoris motiuo. *Secundò*, si compares vnigenitum Abrahæ cum vnigenito Dei, quanta est differentia? Sicut & differentia est inter donantes, Abraham & Deum. Donum ergò maius est, & quia à maiori persona donatur & quia hoc donum in se etiam infinitè superat alterum. *Tertiò*, Filius est eadem substantia numero cum Patre, Pater ergò dan Filium, dat suam substantiam & essentiam eandè secum numero, quod non reperitur in filio Abrahæ. *Quartò*, si Isaac amatur à Patre, quantò magis Christus de quo dicitur: *Hic est filius meus dilectus, &c.* *Vltimò*, realiter Christus & in effectu offertur, Isaac solà volútate

LECTIO QVARTA.

DE PERFECTA SATISfactione Christi.

1. *Docet cur potiùs hominem liberarit quàm Angelũ.*
2. *Nullum præter Christum potuisse satisfacere pro peccato.*
3. *Christum perfectè satisfecisse.*

PROPOSITIO PRIMA.

Poterat *Deus naturam humanam relinquere in massa damnationis sicut Angelicam, & poterat & Angelicam liberare sicut & humanam.* Explico Duas habebat nobiles creaturas Deus capaces beatitudinis Angelum & hominem, vtrumque donis gratiæ in creatione & variis beneficiis ornatus fuerat. Peccauit Angelus in cœlo, peccauit homo in Paradiso, post tot dona. Vtrobique grauis ingratitudo, vterque seruus fugitiuus, interim Deus vnum quærit, & sibi nouo fœdere iungit & reducit: alterum æterno præcipitio collidit, æternis flammis addicit. Cur potius hunc quàm illum reparat, & statui gratiæ restituit? Nunquid poterat naturam Angelicam assumere, & illam statim à peccato reducere? Cur non facit? Poterat & hominem relinquere, cur non relinquit? Hæc spectant ad inuestigabilia iudicia Dei, de quibus Apostolus. *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius!* Possumus quoque hic illud vsurpare. *An non habet potestatem figulus luti, vt possit vas vnum in honorem, vas aliud in contumeliam formare ex luto?* Ex auro lutum factum fuerat, vtraque natura peccans, potuit ergo pro sua voluntate de illa Deus disponere. Angelum itaque peccantem præcipitat. O abyssus iudiciorum! Hominem peccantem reducit & sibi vnit. O altitudo misericordiæ! *Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine.* Misericordiam erga hominem, iudicium erga Angelum, *Nusquam enim Angelos apprehendit, semen Abrahæ apprehendit.* Rom. 11.

Sunt tamen aliquæ rationes congruentiæ, cur potiùs hominem repararit Deus, quam Angelum. August. Enchir. c. 19.

Prima est Augustini. Quia minor pars Angelorum cecidit & periit; at vero tota humana natura erat in damnationis massa, quia Adam in se tanquàm radice totam infecerat progeniem, & cum desertoribus Angelis æterno supplicio reddiderat obnoxium. Sic ergò periret ex toto, nobilis illa creatura gloriæ capax & ad illam ordinata, cuius gratiâ cuncta creata erant. Magist. in 2. dist. 21.

Secunda est D. Bernardi; Quia Angeli omnes propria voluntate peccauerunt, homines verò vnius volũtate quasi aliena. Decuit ergò vt etiam vnius beneficio liberarentur, & ei quem aliena supplantauerat malitia, charitas etiam prodesset aliena. Et homo minore malitia peccarat quia infirmior. Vndè humana natura imbecillior Angelicâ, eo magis diuinam prouocat misericordiam, & Deus illius miserando, eo magis benignitatẽ suam manifestat. Vndè dicit Bernardus: *Domine obsecro complaceat tibi vt eruas me, quoniam infirmus sum, quoniam de terra mea furtim sublatus sum, & hic innocens in lacum missus sum, non penitùs quidem innocens, sed quantùm ad eum qui me seduxit, aliquatenus innocens.* Ber. ser. 1. de Adu.

Tertia est D. Leonis. Docuit enim Deum redimere hominem, ne glorietur dæmon quo- Serm. 2. de Nat.

dammodò se vicisse contra Deum, & explenisse desiderium inuidię suæ, dum homo non assequitur gloriam quam perdiderat dæmon, & quam ipse ei summè inuidebat. Sicut enim Iacob tulit primogenita Esaü, & in benedictionem eius successit, vndè semper inuidebat ei: Ita homo primogenita dæmonis hæreditauit, hoc est, gratia & virtutes ac dona: cum quibus primogenitus fuit & creatus à Deo, illo verò peccante ablata sunt & data homini: & eius benedictionem hæreditauit, cælestium scilicet donorum promissionem & gloriam, quam dæmon habiturus erat, si perseuerasset. Hanc ergò gloriam non debuit perdere fraude & inuidia diaboli. Hinc D. Leo. *Quia gloriabatur diabolus sua fraude deceptum hominem diuinis caruisse muneribus, & immortalitatis dote nudatum: mortis sententiam subiisse, & se in malis quoddam de prævaricatoris consortio inuenisse solatium: opus fuit secretiori consilio, vt homo diabolicæ iniquitatis versutia actus in culpam, contra Dei propositum non periret.* Sed & suprà diximus, quomodo fraus dæmonis in eius caput redundarit.

Tract. 3. Lect. 3. prop. 1.

Quarta est Theologorum: Quia homo est flexibilis voluntatis & arbitrij, & longum tempus viæ habet, in quo possit pœnitere, Angeli vero voluntas quodammodo inflexibilis est, & natura sua requirit viam breuissimã, vt ad terminũ perueniat. Hanc etiam rationem insinuat D. Bernardus, dum ait. *Nouerat Deus nullam Angelis patere viam redeundi, quia superbus est Moab, superbus est valdè, & superbia eius pœnitentiæ remedium non admittit, ac per hoc nec veniæ.* Vbi sub nomine Moab dæmones superbos intelligit. Hinc de illis verum est illud Iob: *Cor eius indurabitur quasi lapis, & constringetur quasi malleatoris incus.* Sicut incus quantò magis à fabro percutitur, eo magis intra se compacta roboratur & induratur: ita voluntas diaboli obfirmatur magis in peccato quo magis à Deo punitur, nec flammis, nec pœnis percussa mollitur. Vndè etiam diaboli dicuntur obstinati in peccato: *Nam perseuerare in peccato diabolicum est*, ait Bernardus, *& digni sunt perire cum illo, qui ad similitudinem eius permanent in peccato.* De dæmonibus ergo verum est: *Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper*, tanquàm fumus putei in quẽ ceciderunt. Ergo iam ab initio inflexibiles sunt, & nunquam volent Deo subiici. Immo ob hanc superbiam, non possunt ferre illum versum ex Cant. Moysis: *Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Dei Creatoris tui.* Hoc sæpè experientia docuit, de quo sic narrat Thomas Cantiprat.

Suares 3. p. q. 1. Theol. 1. p. q. 63. & 64.

Ber. ser. 1. de Adu.

Iob. 40.

Canticũ Moysis. Deut. 32.

Vidi in Brabantia mulierem possessam, inquit, quam rogante quodam Presbytero visitans, inueni eam à dæmonio quiescentem: tunc occultè, nemine aduertente, dixi versum illum Moysis, quem à Viro quodam sancto audiueram dæmoni esse infestissimum. Et statim mulier pallere cœpit, & venæ eius duæ in collo ad grossitiem pollicis intumescere. Tum ego. Quare infœlicissime præsumpsisti vexare hanc fœminam? *Mortuo*, inquit, *viro compassa in subsidium animæ eius omnia bona vitæ suæ contulit, & sic vas vacuum, nactus intraui.* At ego: mentiris miserrimè, inde enim potiùs augmentum boni pro charitate habuit. Mendax inquit sum, non mirum. Mox ego, *Est-ne illa tam pulchra Patria, vt dicitur, quam perdidisti?* Pulchrior, respondet ille, quàm dicitur. *Velles ad eam redire?* Vellem, ait, si possem, etiamsi ad diem iudicii omnia excogitabilia tormenta pati deberem. Tunc ego: *promitto tibi illam in periculum salutis animæ meæ, si tantum dixeris: Domine Deus meus: peccaui, ignosce mihi.* Mox ille contorto collo exclamauit horrificè: *Domine, Domine.* Cumque hoc sæpiùs personaret, nec progredi posset (sciebam enim non posse eum fateri Deum Dominum suum; nec petere sibi ignosci:) Tandem cùm vrgerem adiunxit: *Domine Deus Margaritę* (ita vocabatur mulier) nec vnquàm voluit agnoscere Deum tanquam Dominum suum. Tunc ego: *O infœlicissima creatura superbia elisit te ex illo Paradisi loco, & inexpiabilis superbia tua redire te illuc non permittit.* Nec mora, confusus obmutuit. Ita Cantiprat. 2. lib. apum c. 17.

Exemp.

PROPOSITIO SECVNDA.

NVlla creatura, nec Angelus potuit hominem liberare à peccato, aut satisfacere pro illo perfectè, sed necessarium fuit id fieri per Deum incarnatum. Explico. Poterat quidem Deus tanquàm supremus omnium Dominus & Iudex, culpam omnem & pœnam remittere gratis, & hominem restituere in primũ statum. Poterat secundò, qualibet satisfactione quam posset homo dare contentus esse, & sic peccatum remittere. Poterat tertio, constituere aliquem hominem, quasi alterum Adam, in quo poneret omnes omnium voluntates, qui etiam tanquàm caput pro omnibus aliis satisfaceret: & ita sicut, Adamo peccante, omnes peccauerunt, ita altero homine constituto instar Adami, illo satisfaciente, omnes satisfacerent. Hæc tamen satisfactio non esset æqualis peccato; vndè sic non satisfieret perfectè iustitiæ diuinæ, quamuis illa talis, qualis posset acceptari à Deo, *Verax ergo misericordia Dei*, inquit Leo, *cùm ad reparandum genus humanum ineffabiliter ei multa suppeterent, hanc potissimùm elegit viam, quâ ad destruendum diaboli opus, non virtute vteretur potentię suę, sed ratione iustitiæ.* Isaiæ 43.

Ad satisfaciendum itaque & redimendum hominem ex perfecta iustitia, asserimus necessarium fuisse naturam diuinam vniri humanæ, ita vt ille solus posset satisfacere, qui esset Deus homo; huc spectare potest, quod apud Isaiam dicitur: *Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me.* Et iterum: *Ego sum, ego sum Dominus, & absque me non est Saluator.* Quod de Christo potest intelligi, quasi dicat & asserat, quod solus ipse redimere potuerit hominem, & perfecta satisfactione peccatum eius delere. Habet enim emphasim illa repetitio: *Ego sum, ego sum ipse.* q. d. Non Angelus aliquis, non Seraphim, non Moyses, non Propheta aliquis, non omnes homines iusti etiam simul sumpti potuerunt te à peccato liberare, aut pro te, ô homo! satisfacere. Sic Noé, Daniël & Iob, qui officium subierunt intercessoris, Noë in diluuio, Daniël in captiuitate, Iob intercedendo pro amicis: hi inquam si tres omnem suam iustitiam conferrent, omnia opera satisfactoria quæ possent, non tamen vel pro vnico peccato perfectè satisfacere possent. Ampliùs dico, si omnium Sanctorum omnia merita ex vna parte, omnia bona opera, tot millium Martyrum charitatem in fundendo sanguinem, tot millium Monachorum ieiunia & austeritates, tot millium Virginum castitatem & orationes, tot millium Angelorum actus perfectissimos, tum amoris Dei, tum aliarum virtutum, ipsius denique Deiparæ omnia merita; si inquam illa omnia velut in vna bilance ponas, & ex altera parte ponas peccatum quoduis mortale, maius est & magis ponderat eius grauitas, malitia, & offensa, quàm bonitas omnium horum bonorum operum simul collectorum. Tota illa multiplex bo-

nitas non adæquat peccati mortalis malitiam.

Theologi in 3. p. q. 1. art. 2. Hæc est sententia præcipuorum Theologorum. Ratio est, quia peccatum injuria quædam infinita est, eo quod sit offensa personæ diuinæ infinitæ, contemptus infinitæ Maiestatis: nulla autem creatura sufficiens est exhibere satisfactionem aut meritum infinitum, nec Angelus, nec homo. Vnde omnia illa opera enumerata, etiam simul sumpta; finitam habent bonitatem, & sunt pretium finitum.

Si autem vis intelligere, quare dicamus peccatum mortale iniuriam infinitam esse in genere moris (vt loquuntur Theologi) aduerte quòd injuria semper crescat iuxta maiorem dignitatem personæ, quæ injuriatur aut offenditur. Vnde si quis injuriam inferat plebeio, vix æstimatur; si eandem viro primario, enormis censetur; si Principi, inexpiabilis iudicatur, si Regi, iam læsæ maiestatis est reus. Et iuxta dignitatem personæ offensa pensatur, quia totus honor, quantùm est ex parte actus injuriantis, contemni & conteri censetur. Hinc in Deum offensá per peccatum facta, moraliter est infinita, ob infinitam eius dignitatem contemptui habitam. Vnde peccatum ipsum pœna quodammodo infinita à Deo punitur. Nam pœna sensus siue ignis, extensiuè infinita est, cum duret in infinitum sitque æterna. Pœna vero damni infinita est, quia priuatio est gloriæ etiam infinitæ (si dabilis foret) & priuatio visionis Dei infiniti.

PROPOSITIO TERTIA.

CHristus veniens satisfactionem exhibuit perfectam, & ex rigore iustitiæ adæquatam offensæ.

Hæc est communis sententia Patrum, quæ etiam insinuata videtur ab Apostolo, dum dicit: *Quem proposuit Deus propitiatorem in sanguine suo ad ostensionem Iustitiæ.* Pretium ergo quod soluit Christus, condignum fuit & abundans, immo superabundans, *pro peccatis non solùm nostris, sed & totius mundi*, Inquit Ioan. Vndè D. Ambrosius: *Bonum aurum Sanguis Christi, diues ad pretium, profluus ad lauandum omne peccatum.* Ambrof. præf. in Psal. 35.

Hinc Clemens 6. definit, modicam Sanguinis Christi guttam, propter vnionem ad Verbum, pro redemptione generis humani suffecisse. Et addit, quod Christus infinitum thesaurum sanguine suo militanti Ecclesiæ acquisierit. Vnde dicitur etiam, *copiosa fuisse apud eum redemptio*, hoc est superabundans. In Extrauag. Vnigenitus.

Leuit. 8. Figura huius rei præcessisse videtur in Leuitico, vbi Deus iubet per Moysen populum conspergi sanguine sacrificii, vt saltem vna gutta attingeret eos, reliquum vero sanguinis fundebatur super altare. Hoc ad nostrum propositum applicando, dicimus, quod quælibet gutta Sanguinis Christi, ad expianda peccata etiam infinita erat sufficiens: Christus tamen vt copiosam daret redemptionem, reliquum Sanguinis fudit super altare Crucis, plus soluens per liberalitatem suam quàm opus erat.

Iob. 6. Ad hanc quoque satisfactionis Christi perfectionem probandam, accommodari potest illud Iob, *Vtinam appenderentur peccata mea, & calamitas quam patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret.* Vbi iuxta Gregorium intelligi potest loqui in persona Christi, vt sit sensus. Si ponerentur in bilance pœnę quas patior, & peccata hominum pro quibus satisfacio, quælibet pœna omnibus culpis præponderaret. Vbi cum D. Bernardo considerare potes, Crucem Christi instar stateræ esse, sicut canit Ecclesia: *Statera facta corporis.* Quando ergo stateræ ęquum & iustum est examen, tunc non magis in vnam partem, quàm in aliam pendet; quod si pendeat, maius est pondus vnius lancis, quam alterius. Christus ergo in Crucis statera culpas & pœnas collocauit, pœnas ad dexteram, culpas ad sinistram, sed ipsum staterę examen quod erat Christi Caput in dexteram inclinat, dum *inclinato capite tradidit spiritum*; significans pœnas culpis præponderare, longéque eas excedere: hæc est pia consideratio. Greg. 7. Mor. c. 2. V. hom. Bernardi de cantibus in Ennuis.

Addunt Theologi: Licet per vnicum actum sufficientissimè posset Christus satisfacere, v. g. per vnicam orationem, ieiunium, aut effusionem vnius lachrymæ, offerendo ea Patri tanquàm pretium pro nostra redemptione: non tamen obtulit singulos actus virtutum, quos per totam vitam elicuit, tanquàm integrum nostræ redemptionis pretium, sed omnes simul, per modum vnius integri meriti & pretii in Passione consummati. Quo sensu etiam nostra redemptio in Scriptura passim tribuitur Passioni Christi. Non solùm ergò Passio, sed & quilibet actus Christi, & bonum opus eius, erat infinitè meritorium & satisfactorium pro infinita offensa. Ratio Theologica est, quia persona operans Filii Dei infinitæ dignitatis erat; & se satisfaciendo quodammodò submittens, infinitam quandam excellentiam suis operibus tribuebat: honor enim & satisfactio tantò magis crescit, quanto maior est persona honorans, & satisfaciens pro offensa, quia ipsa quodammodò in reddendo honore & satisfactione totam se submittit in alterius obsequium. Vndè moraliter eius dignitas influit in exhibitione honoris. Christi ergò persona infinita, quodammodò sese humiliabat & submittebat ad honorem Patri reddendum, & illi satisfaciendum: Vndè honor ille exhibitus Patri, infinitus censebatur iuxta dignitatem personę Christi. Quapropter dicit Scriptura: *Humiliauit & tradidit semetipsum.*

Ex omnibus iam dictis documentum morale collige, de grauitate peccati. Si enim ad satisfaciendum pro illo, Filius Dei debuit venire, ita vt nullus alius potuerit remedium afferre: quàm graue ergò malum est, quod tam parui faciunt homines; De aliquibus dicit Iob, quod, *bibant tanquam aquam iniquitatem*; hoc est, quod summâ auiditate & desiderio peccato se immergunt, sicut sitiens summâ auiditate aquam expetit & exhaurit. Nihil ipsi plus æstimant peccare, quàm aquæ haustum bibere, & hoc inter omnia mala maximè est deplorandum. Graue ergò malum est, cui non potuit occurri nisi aduentu Filii Dei. Grauis morbus, cui non potuit subuenire nisi talis Medicus, & quidem tali remedio sanguinis sui: *Magnus de Cęlo venit Medicus*, inquit Augustinus, *quia magnus in terra iacebat ægrotus.* Graue debitum, cui nec in cœlo, nec in terra, nec sub terra, per fuit creatura quæ posset satisfacere; sed oportuit cœlum & terram coniungere, Deum & hominem, & pretium infinitum pendere, vitam & Sanguinem Filii Dei. Grauia vulnera, pro quibus necesse fuit ipsum vulnerari. Si non esset hæc ad mortem, & mortem sempiternam, nunquàm pro eorum remedio, Filius Dei moreretur. Denique detestabile malum: quod ab initio Deus summo odio fuit prosecutus, expellens illud è Cœlo, cùm inuentum fuit in Angelo: expellens è Paradiso, cùm inuentum fuit in primo homine, puniens diluuio, igne, ful- Militia peccati mortalis. V. hom.

phure, vbique illud persequens: & cùm se tandem in humeros Filij Dei recepisset, *proprio filio non pepercit, propter peccata populi percussit illum*, decernens, vt non solùm lachrymis ipse filius, sed & sanguineis lachrimis, & omnibus membris illud deploraret.

LECTIO QVINTA

DE DIGNITATE HOMINIS ob Incarnationem.

1. *Docet humanam naturam non potuisse altiùs sublevari.*
2. *Hominis beatitudinem, perfectionem accepisse per Incarnationem.*
3. *Totum Vniversum dignitatem quandam ex Incarnatione sortiri.*

PROPOSITIO PRIMA.

Natura humana adeo sublimata est per vnionem ad Verbum, vt quo altiùs attollatur, non habeat.

Ratio est, quia non habet quo altiùs eleuari possit, quàm ad esse personale Dei, nec latet in thesauris sapientiæ diuinæ altior modus communicandi se creaturæ, quàm communicando illi suam propriam personalitatẽ. Pro qua re notant Theologi, quod Deus tribus modis possit se communicare creaturæ.

Primò, naturaliter, quod fit dum communicat illi per creationem esse naturale. Esse enim cuiuslibet creaturæ est quædam participatio Dei tanquàm primi entis.

Secundò, supernaturaliter, quod fit communicando se illi per dona supernaturalia, siue id fiat per donum gratiæ, quæ est quædam participatio specialis, quâ diuinæ reddimur consortes naturæ; siue fiat per lumen gloriæ, & beatam visionem quæ est participatio specialissima æternitatis & fœlicitatis Dei, & luminis æterni quo seipsum comprehendit.

Tertiò, personaliter potest se communicare, hoc est, propriam personalitatem vniendo naturę creatæ. Hic modus est altissimus & supremus excogitabilis, superans etiam illam communicationẽ, quæ fit à Deo, homini vel Angelo communicando beatitudinem, quia illa est accidentalis & extrinseca, per modum enim obiecti ibi se communicat Deus, idque finito modo, hęc autem est substantialis, personalis, intrinseca, in qua se communicat omnino quantus est, rem infinitam, infinito quodam modo. Tantam ergò dignitatem humana natura sortita est, vt dixerit de illa Augustinus. *Quandoquidem homo sic coniungi Deo potuit, vt fieret vna persona, superbi illi spiritus non ideo audeant se homini præponere, quia non habent carnem.* (Aug. l. 13. de Trin.)

Quapropter notat etiam D. Gregorius, quod Angeli antequàm Filius Dei assumpsisset humanam naturam, ab hominibus honorem & adorationem quandam susceperint. Sic Abraham & Loth adorârunt Angelos venientes Sodomam, Iosuè, Manuè, & alij idem fecerunt. Sed tempore noui testamenti hanc adorationem videntur recusasse, ob dignitatem quam natura humana sortita est ex Incarnatione Filij Dei. Idemque dicit D. Thomas, & huc adducit S. Gregorius exemplum Ioannis in Apoc. vbi, viso Angelo, cecidit vt adoraret eum, at ille dixit: *Vide ne feceris*. Hâc respiciens dignitatem, inquit Gregorius & Thomas. (Greg. ho. 8. in Eu.) (Apoc. 19. 2. 2. q. 84. art. 1.)

Homo ergo, qui, *paulominùs ab Angelis minoratus est*, secundùm naturam per creationem, longè altiùs eleuatus est in dignitate, per incarnationem secundùm hanc vnionis gratiam. Dicere ergò possumus cum Bernardo: *Agnosce, ô homo! quia limus es, & non sis superbus, & quia Deo iunctus es, & non sis ingratus. Nihil Deo sublimius, nihil limo vilius, & tamen tanta dignatione descendit Deus in limum, tantaque dignitate limus ascendit in Deum, vt quicquid fecit Deus, limus fecisse credatur, quicquid limus pertulit, Deus pertulisse dicatur.* (Ber. ser. 3. de Nat.)

Agnosce, inquit Leo, *O Christiane! dignitatẽ tuam & diuinæ consors factus naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri conuersatione redire.* q. d. Noli ita nobilitatam naturam, per sordidas carnis cupiditates fœdare & velut despicere, illam naturam, quam Pater, Filius, Spiritus S. tanto honore dignatus est, quam & ipsi Angeli ideò honorant. Sicut ergò maiori honore coronatus es, ita maiori supplicio eris dignus, si hanc dignitatem peccatis fœdaueris. Quod insinuans Isaias dicit, *Vestimentum mixtum sanguine erit in combustionem & cibus ignis.* Rationem subdit, quia *Paruulus datus est nobis, & filius natus est nobis.* q. d. post tantam dignationem quâ Deus paruulus factus est pro nobis, & post tantam naturæ nostrę exaltationem, si quis illam naturam & vestem gratiæ, quam in sacro Baptismatis fonte suscepit, peccatis & sanguinolentis operibus cruentarit, acerbiùs erit puniendus in combustione ignis. (Leo ser. 1. de Nat.)

PROPOSITIO SECVNDA.

Homo quoque per Incarnationem perfectionem accipit, quantum ad beatitudinis plenitudinem. Quia per Christum planè beatus erit in anima videndo diuinitatem, & in corpore videndo Christi humanitatem. Ideò dicit Augustinus. *Deus propter homines factus est homo, vt vterque sensus hominis in ipso beatificaretur, & reficeretur oculus cordis in diuinitate, & oculus corporis in eius humanitate, vt siue egrediens, siue ingrediens, pascua inueniret humana natura ab ipso condita.* Habet ergò homo ex illa parte aliquid speciale supra Angelum, in æterna illa beatitudinis refectione. (Aug. in Manuali.)

Cuius figura præcessisse videtur in Ioseph, qui in cõuiuio quod fratribus exhibuit, duplicem portionem dedit Beniamin fratri minori, quia erat frater ex parte vtriusque Parentis, Patris ac Matris. Alij erant tantùm fratres ex parte Patris. Sic dicimus de Angelis, quia Filij Dei sunt per creationem, & adoptionem ad glorię æternitatem, fratres Christi ex ea parte sunt, quasi ex parte Patris: nos autem non solùm ex parte Patris æterni, sed etiam ex parte Matris nostræ Mariæ, fratres eius sumus. Mater enim Christi est & nostra, quæ in Christo quodammodò nos spiritualiter peperit tanquàm membra eius, & sub cruce specialiter adoptauit, cum ei dati sumus in persona Ioannis à Christo dicente: *Ecce Mater tua.* Ideò non vocat Angelos fratres, sicut de nobis dicit: *Narrabo nomen tuum fratribus meis.* Sic ergò in illo æterno conuiuio, dabit nobis, instar Beniamin, duplicem portionem: dum scilicet in corpore & spiritu ipse pascet hominem. Dicemus etiam postea quomodò per Incarnationem, & Natiuitatem Filij Dei, nostra fides, spes, & charitas perficiantur.

PROPOSITIO TERTIA.

Non solùm ad naturam humanam, sed & ad omnes creaturas, ex hoc mysterio specialis dignitas redundauit. Declaratur.

Primò, quia hoc mysterium spectat ad quandam perfectionem & complementum vniuersi. Conueniens enim fuit ad eius complementum, vt constaret omnium rerum ordinibus & gradibus. Sicut ergo ad eius perfectionem spectat, quod in illo reperiantur præter gradus & ordinem naturæ, etiam ordo & gradus gratiæ, & gloriæ, ita etiam eius perfectioni conuenit gradus hic supremus vnionis hypostaticæ: sic enim ex omni parte perficitur ipsum vniuersum, habens creaturas spirituales, habens & corporales, habens & partim corporales, & partim spirituales, habens denique creaturam quæ potest dici diuina propter vnionem ad Deum, de qua re loquens Bernardus dicit: *verbum, Anima, Caro, Trinitas mirabilis, hæc tria vnum, hoc vnum tria.* Tria quidem propter triplicem substantiam, Animæ, Corporis, & Verbi, vnum tamen vnitate personæ, dum æternum, antiquum & nouum, in eadem persona conueniunt, Æternum ipsa Diuinitas. Nouum, Anima de nouo creata. Antiquum caro ab Adam traducta, per Abraham & Patriarchas. (Ber. ser. de Nat.)

Vndè nota, quod cùm in omnibus substantiis, vna natura integra sit in vna persona, in diuina verò substantia vna natura sit in pluribus personis, restabat & conueniebat, plures naturas esse in vna persona, vt sic omnes differentiæ rerum inuenirentur.

Sic colligunt SS. Doctores, quod quia erat aliquis homo productus ex viro sine muliere, scilicet Eua: & erat aliquis nec ex viro nec ex muliere, scilicet Adam: & aliquis ex viro & muliere, qualiter nos omnes sumus: decebat & aliquem esse ex muliere sine viro, sicut est Christus, vt sic omnes modi producendi hominem in vniuerso reperirentur.

Declaratur, *Secundò*, Propositio, qui assumendo naturam humanam, omnes quodammodo creaturas Deus sibi specialiter copulauit & deificauit, eo quod in natura hominis omnes res creatæ continentur. Hoc asseruit D. Damascenus dicens: *Benigna Patris voluntas in vnigenito Filio vniuersi orbis salutem operata est, & rerum omnium connexionem effecit, nam cùm paruus mundus sit homo, qui essentiæ omnis nodum ac vinculum in seipso ferat, benigna omnium rerum Creatoris voluntas hoc tulit, vt in filio suo diuinitatis ac humanitatis, & per eam conditarum omnium rerum connexio fieret, vt sit Deus omnia in omnibus.* Huc facit, quod in Scriptura nomine, *vniuersa creatura*, intelligatur homo, quia in illo omnes gradus creati quodammodo sunt collecti: posuit enim Deus in illo qualitates omnium elementorum, vitam vegetatiuam vt in plantis, sensitiuam vt in animalibus, intellectum dedit ei communem Angelis. Ad hunc etiam sensum interpretatus est D. Irenæus illud Pauli: *Proposuit Deus in Christo restaurare vniuersa*, vbi græca lectio habet, *recapitulare vniuersa*, diuersos verò sensus habet hæc scriptura.

Primò, dicitur recapitulare vniuersa, quia homines & Angelos inter se disiunctos, Deus voluit in Christo ad vnum caput reuocare, vt sit vna societas, vna Ecclesia, vna domus, vterque paries iunctus in hoc angulari lapide. *Instaurentur quæ in Cælis, dum quod in Angelis lapsum est, ex hominibus redditur, & quæ in terris, dum homines à vetustate corruptionis renouantur, & restaurantur ad vitam æternam.* (August. Enchir. c. 62.)

Secundò, intelligi id potest, quia sit quædam summa, & recapitulatio in Christo, omnium operum Dei visibilium & inuisibilium, quia omnia Christi aduentum præsignarunt, & ad eum directa sunt. Item omnes gratiæ dotes, omnes perfectiones in Christo conuenerunt, & recapitulatæ sunt. Denique quicquid olim gestum est in cælo & in terra: quicquid in Regibus, Patriarchis, Prophetis excellit: quicquid in lege memorabile, in templo Salomonis pretiosum, in Sacrificiis Deo gratum: Immò quicquid inter spiritus cœlestes illustre & gloriosum, id multò excellentiùs breui compendio est in Christo. Hanc interpretationem sequitur Hieron. Chrysost. Theodoret. & alij.

Tertiò, Irenæus id intelligit, quia in homine tanquam paruo mundo omnes species & gradus entium sunt, & ideò in Christo omnia recapitulantur, quia omnes res ad primum authorem & primam originem, ad Verbum quo creata sunt, in Christo Deus reuocauit, omnia summatim in illo congesta velut deificauit.

Vides ergò quomodò rebus omnibus excellentiam tribuat hæc vnio diuinæ naturæ ad humanam? Hinc etiam fortè est quod Psalmista aduentum Christi considerans, totus incensus ad diuinas laudes, cùm videret se non sufficere ad laudandum conuocat omnes creaturas ad Canticum nouũ & speciale cælum, terram, montes, syluas, Angelos, filias Syon & Iudæ, inculcat eis: *Cantate, psallite, benedicite, afferte gloriam & honorem, & hoc: Quia venit, & notum fecit salutare suum.* (Psal. 98. & 97.)

LECTIO SEXTA.

DE DESIDERIIS SANCTORVM Patrum.

1. *Docet Incarnationem ardenter ab iis petitam.*
2. *Conuenienter tamen dilatam.*
3. *Conuenientissimo tempore illam factam.*

PROPOSITIO PRIMA.

Christi Incarnatio ardentibus SS. Patrum desiderijs expetita fuit. Bernardum audi. *Ardorem desiderij Patrum, suspirantium in carne Christi præsentiam frequenter cogitans, confundor & compungor in memetipso: & nunc vix contineo lachrymas, ita me pudet teporis & torporis temporum horum miserabilium. Cui namque nostrum, tantum ingerit gaudium gratiæ eius exhibitio, quantùm accenderat desiderium veteribus sola promissio.* (Ser. 2. in Cant.)

Hæ voces & vota repræsentantur per illas septem Antiphonas: *O Sapientia, ô Adonai, ô Radix Iesse, ô Clauis Dauid, ô Oriens, ô Rex gentium, ô Emmanuel!* Vbi sub variis nominibus, figuris, titulis, aduocatur Filius Dei, vt carne velatus: Tanquàm Sapientia, nos doceat ignorantes: Tanquàm Veritas & Via, deducat errantes: Tanquam Redemptor fortis, liberet à carcere captiuos: Tanquàm Sol Iustitiæ, illuminet in vmbra mortis sedentes: tanquàm Creator & Saluator saluet hominem quem formauit. Vt ergò pleniùs hæc intelligantur, seligemus & proponemus hîc aliquot Scripturas horum Patrum desideria continentes.

Prima est illa Cant. *Osculetur me osculo oris sui.* Quam dicit Bernardus vocem esse humanę naturæ, & Patrum suspirantium Christi in carne præsentiam, & clamantium ad Deum Patrem, apud quem filium mittendi principaliter est authoritas. Hanc ergò Scripturam sic intelligendo, Pater dicitur osculans, Filius os eius, humana natura osculum recipiens: illud verò osculum est

Ber. ser. 1. in Cant. vnio Filij Dei ad humanam naturam in vna persona. Vide latiùs D. Bernardum.

Isa. 62. Secunda Scriptura est apud Isa. *Propter Syon non tacebo, & propter Ierusalem non quiescam, donec egrediatur vt splendor Iustus eius, & Saluator eius vt lampas accendatur.* Vbi summis votis se flagitare, & ardenter se clamaturum significat ad Deum, vt filius egrediatur de sinu Patris & Matris visceribus; quasi splendor ad illuminandum veniens, & vitrum per quod transit non lædens, sed pulchriùs & splendidiùs reddens, hoc est, virginitatem Mariæ illustriorem efficiens. Nec sine emphasi dicit; *Accendatur vt lampas*; In lampade tria sunt, vas vitreum, oleum, & lux. Sic in Christo Corpus fragile, oleum misericordiæ, lux diuinitatis. Ipse ergò velut lampas exponitur in medio Ecclesiæ, vt omnem dissipet caliginem, ideò dicit propter Syon se clamaturum, hoc est, propter gloriam Ecclesiæ per Christum illuminandæ.

Isa. 16. Tertia Scriptura est: *Emitte Domine Agnum, Dominatorem terræ, de petra deserti ad montem filiæ Syon.* Prophetæ & Euangelistæ vocarunt Christum Agnum, tum ob innocentiam & puritatem, tum ob eximiam mansuetudinem, tum quia immolandus venerat, & vt Agnus debebat portari ad victimam: vocat Propheta hunc Agnum hîc: *Dominatorem vniuersæ terræ.*

Pro quo nota, Regum insignia solere esse Leones, Aquilas, Leopardos, Tygrides, Dracones, & animalia ferocia, vt potentiam & fortitudinem suam ostendant, & terrorem incutiant. Huius verò Regis & Dominatoris insigne est Agnus, vt nos ad amorem alliciat: & quia humilitate & mansuetudine sua totum orbem sibi subiecit. Est ergò sensus. Emitte, ô Pater! Agnum illum tamdiu desideratum, quia dominari debet vniuersæ terræ, & videamus eum venientem de petra deserti, hoc est, de Moab quæ est in Arabia petrosa, quia de Ruth Moabitide oriundus est. Secundò, emitte illum, vt venientem videamus & orientem de stabulo Bethleemitico, in petra & rupe exciso: venientem etiam postea de deserto post quadraginta dierum ieiunium inter rupes & syluas, vt tandem ascendat ad montem filiæ Sion, ad montem Caluariæ, vbi immolandus est pro orbis salute. Per petram quoque deserti rectè intelligitur Virgo, de qua, *sine manibus lapis Christus abscissus est.* Petra fuit, in integritatis proposito firma, affectu solida, & aduersus illecebras peccati insensibilis & lapidea. Petra deserti, quia vt desertum inculta fuit & intemerata. *Emitte ergò Agnum de petra*, hoc est, sanctum & inuiolabilem, sancta & immaculata virginitas proferat. Et rectè Christi occasus ortui, sepultura Conceptioni respondet, dum emittitur Agnus de petra deserti, condendus in petra monumenti: & cuius corpori monumentum erat excidendum in petra, ipse sibi initio excidit corpus de petra, non violans integritatem petræ dum de ea emitteretur, sicut nec signatam sepulturæ petram, dum de ea egrederetur. Ita Guerricus Abbas, Discipulus S. Bernardi.

Guerric. ser. 2. de Aduent. Isa. 45. Quarta est apud eundem Isa. *Rorate cæli de super, & nubes pluant Iustum*, &c. Vbi orat vt è cælis Spiritus S. veniens, fœcundet vterum Virginis & terra virginea det fructum suum, materiam dans corpori, vt generetur Iustus ille, qui omnes debet iustificare. Videtur etiam in hac Scriptura in persona SS. Patrum velle Propheta aduocare omnes creaturas, cœlum, nubes, terram, & velut eas inuitare ad cooperandum, & mysterium hoc perficiendum, ex quo noua dignitas debet omni creaturæ prouenire, dum in homine assumpto ad diuinam naturam & personam, velut renouationem quandam accipit totus orbis, vt suprà explicui.

Quinta est apud Psalmistam: *Tu exurgens Domine misereberis Syon, quia tempus miserendi eius, quia venit tempus.* Psal. 101. Inclamat hîc humana natura, cupiens à peccati miseriis liberari, & quasi dormientem excitat Deum, repræsentat que terminum promissionis aduenire, repræsentat vt recordetur pacti initi cum Abraham & Patribus. Vndè legit D. Hieronymus, *Venit pactum.* Dicit ergò Quandiu differs remedium instar dormientis: Quandiu obliuioni traditi sumus, tanquàm mortui à corde? Quandiu sceptrum Exactoris & iugum oneris eius, & virga humeri eius populum tuum sine refrigeratione opprimet? Quandiu non consideras angustias supplicantis? Tempus nunc salutis & misericordiæ tuæ; tempus implendi promissionem & pactum tuum? Tandem benignitas Dei mota & victa precibus supplicantium, & miseria eorum, videtur respondere in altero loco Psalmi: *Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam.* Ex quibus verbis Sotus & alij. Theologi colligunt, SS. Patres Dei amicos, orationibus suis piè & perseueranter factis, meritos esse executionem Incarnationis Filij Dei, & accelerationem eius, vt propterea dicatur: *Nunc exurgam.* Congruum enim erat eos à Deo exaudiri, dum faciunt quod in se est, dum piè & perseueranter ab eo petunt, quod ad salutem erat necessarium: talis enim oratio amicorum Dei, de congruo merebatur exaudiri. Vndè Danieli dicitur: *Septuaginta hebdomadæ abbreuiatæ sunt*, & ibidem videtur præmitti ratio, dum dicitur: *Quia vir desideriorum es.*

Sexta est apud Abacuc: *Vsquequò Domine clamabo & non exaudies, vociferabor quasi vim patiens & non saluabis? Quare ostendisti mihi videre iniquitatem & laborem? Lacerata est lex, prævalet impius aduersus iustum.* Abac. 1. Quasi dicat Propheta Regnat vbique profunda iniquitas, Dei obliuio, iniustitia, & peruersitas. Et ego ad te clamo & vociferor, vt mittas eum qui debet saluare, & oppressos eripere, & finem iniquitati dare. Subiungit verò capite sequenti responsum: *Et respondit mihi Dominus, scribe visum & explana eum super tabulas, vt percurrat qui legerit.* Cap. 2. Sensus est: Scribe visionem quam tibi ostendo, & tam apertis litteris scribe, vt non immoretur, qui legerit, sed omnes statim facilè legant & intelligant. Sed quid iubetur scribere? hoc quod sequitur. *Si moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet & non tardabit.* Non tardabit: quia tempore veniet à se determinato, & vltra suum tempus non differetur, ille enim non dicitur tardare, qui suo tempore venit. Deinde Prophetis eleuatis ad considerationem æternitatis, modicum tempus dicitur etiamsi mille anni sint. Hæc verò intelligenda esse de Christo, patet ex sequentibus, dum ait; *Domine audiui auditum tuum & timui: opus tuum in medio annorum viuificabis, misericordiæ recordaberis.* Cap. 3. q. d. Considerans pleniùs promissionem mihi factam, raptus sum in admirationem. Consideraui enim quod tandem misericordiæ recordaberis. *Consideraui te de monte Pharan venientem*, hoc est, de monte vmbroso & condenso, de altissimi Patris sinu. Consideraui denique *ab Austro venientem*, quia orieris de Bethleem, quæ est ad Austrum, & diabolus fugiet, & mors ante pedes tuos. Vndè gratias agens de tanto beneficio: *Gaudebo in Domino, & exultabo in Deo Iesu meo.* Hæc sparsim ibi ad Christum spectant.

Septima

Septima Scriptura quæ huc referri potest, est illa apud Isaïam, *Ad me clamat de Seir, Custos quid de nocte, Custos quid de nocte?* Quod sic mysticè quidam interpretantur. O Deus qui custos es hominum, & speculator super salutem eorum, de æternitatis speculâ! *Ad te clamat Seir*, populus gentilis & peccator (Seir erat nomen Esaü, à quo multæ gentes descendunt, & significabat pilosum) Clamat ergò: *Quid de nocte?* Quid de tanta tribulatione fiet? Quota hora noctis est? Num diu adhuc duratura est? Quamdiu in hac peccatorum & ignorantiæ nocte versabimur? Nunquid appropinquat dies? Quando aderit aurora gratiæ, & mane illud, quo Sol iustitiæ Christus oriatur, vt omnem è mundo pellat caliginem? Quando poterimus dicere, nox præcessit, dies appropinquauit? Respondet custos: *Venit mane & nox, si quæritis quærite, conuertimini & venite.* Obscura responsio: cuius ad nostrum propositum hic potest esse sensus. Nox quidem adhuc est, sed instat mane: si quæritis Christum, & eius gratiam ac lucem, quærite diligenter: perseuerate in quærendo, & tandem inuenietis. Sic Simeon Iustus velut alter Iacob, tota nocte luctabatur cum Deo, desideriis, votis, lachrymis: nec voluit eum dimittere aut dimitti: nisi voti compos fieret & benedictionem impetraret. Vnde responsum accepit, *non visurum se mortem nisi videret Christum Domini*: Perseuerauit quærendo, & inuenit, ac cum complexus est. Vidit ergò eum venientem tanquam: *Lumen ad reuelationem gentium & gloriam plebis suæ Israël.* Vnde in illo verificatum illud fuit: *Propter Syon non tacebo, propter Ierusalem non quiescam, donec egrediatur vt fulgor iustus eius, & Saluator eius vt lampas accendatur.* Omnia desideria SS. Patrum, in corde Simeonis, velut scintillæ in fornace amoris, videntur coadunata fuisse & efferbuisse: ideóque meruit responsum, & desideriorum omnium præcedentem in animabus iustis effectum: dum amplexatus est sacri amoris vlnis illum, qui erat, *Desiderium collium æternorum.*

PROPOSITIO SECVNDA.

Licet Incarnatio tot votis expetita fuerit, longo tamen tempore distulit eam Deus.

Conueniens verò id fuit, cùm enim ordinatum fuerit ab ipsa Sapientia, quæ disponit omnia suauiter; quis dubitabit id congruum fuisse? Rationes congruentiæ variæ sunt.

Prima, non fuit conueniens statim fieri à peccato, ne homo mali quo laborat perniciem, & beneficij quod accepturus erat magnitudinem, ignoraret. Dilata ergò fuit, vt interea morbi magnitudo innotesceret, & gratiæ Mediatoris necessitas appareret. Homo superbiendo peccarat; debuit se humiliando agnoscere indigere Liberatore, & diu ad eum clamare. Reliquit enim Deus priùs hominem in libertate arbitrij in lege naturæ, vt sic vires naturæ suæ agnosceret, vbi cum deficeret, legem accepit, quâ datâ, inualuit morbus, non legis sed naturæ vitio: vt ita natura, cognita infirmitate, clamaret ad Medicum, & gratiæ quæreret auxilium. Et sæpè Medicus expectat, vt malum ad summum increuerit, vt artem ostendat. Ita cùm nec naturæ lex, nec Moysis sufficere potuit, illustrior apparuit ars Christi & effectus gratiæ eius. Simulque tarditas hæc cessit in punitionem peccati, quia ostendere voluit homini, quàm graue fuerit peccatum primi hominis, & quàm sibi displicuerit, dum per tot annorum millia illud puniuit. Iacebat ergo homo quatuor millibus annorum æger, planè desperatus in putredine & corruptione. Visitare eum venerant tot Prophetæ, consolationis aliquid & spei dare potuerant, sanitatem non poterant. Necessarium fuit clamare ad Medicum, qui, vnguento confecto, ex suis visceribus, solus poterat mederi, & omnem languorem tollere.

Secunda ratio sumitur ex parte dignitatis Verbi, vt quantò is qui expectabatur maior erat, tantò eum præconum longior series præcederet, qui variis signis, figuris, oraculis, mentibus hominum eum repræsentarent: vndè prædicendus fuit per multam seriem temporum & annorum.

Tertia ratio est, quia debebat priùs disponi ad tantum mysterium suscipiendum, & instrui mundus ad fidem illius mysterij, vt faciliùs crederetur. Quod factum est primò, per legem naturalem, & generalem promissionem, spemque Mediatoris. Secundò per legem scriptam, & expressiores Prophetias. Tertiò per tot cæremonias & sacrificia, quæ Christum præfigurabant & promittebant: instruebatur enim genus humanum; & initiabatur ad futurum in ara Crucis Sacrificium. Hinc dicit D. Leo, *Hæc salutiferi operis mora, nos capaciores suæ vocationis effecit, vt quod multis signis, vocibus & mysteriis, fuerat prænunciatum in his diebus Euangelij non esset ambiguum.*

Quærunt interim Gentiles cùm Euangelium illis prædicatur (quod olim Porphyrius quidam obiecit Augustinó:) Si Deus propter salutem hominum homo factus est, cur non ab initio, vt plures saluarentur? Multi enim ignorantes Deum, in peccato suo perierunt in diuersis sæculis.

Respondeo 1. Deum illo tempore venisse, quod ad salutem electorum congruentissimum fuit, & licet veniret omnes saluare quoad sufficientiam, non tamen omnes quoad efficaciam, sed solùm electos. Cur autem hi, & cur in tanto numero electi, quis cognouit sensum Domini. Voluit in his qui liberantur ostendere misericordiam, in his qui ob peccata puniuntur, iustitiam.

Resp. 2. Non plures saluandos, licet venisset initio, si consideremus conditionem hominum, quia tunc pauci erant homines ad eius doctrinam suscipiendam, & pauci qui eius gratiâ & præsentia fruerentur, aut quibus Euangelium, vel ab ipso, vel à Discipulis posset prædicari. Deinde paulatim fides & charitas languescerent, quia hęc est hominum conditio. Nam videmus in Ecclesia primitiua, homines paulatim à feruore declinasse. Videmus & initio mundi, Dei cognitionem & morum honestatem statim cœpisse languere & deficere. Videmus & in Religionibus, quomodò paulatim deficiunt à primo feruore. Sic ergo breui tempore, & in paucis hominibus feruor fidei durasset, & genere humano propagato, fides illius mysterij obscurata iam foret.

PROPOSITIO TERTIA.

Conuenientissimo tempore Christus venit. Venit enim velut in medio sæculorum, tanquam communis Saluator iuxta illud: *Opus tuum in medio annorum viuifica illud.* Abac. 3. In medio annorum captiuitatis & peregrinationis nostræ, notum fecit Dominus salutare suum: quod non est intelligendum præcisè (nam sic scirent diem iudicij saltem Angeli) sed morali quâdam ratione. Et propriè loquendo, in Scriptura illud dicitur in

medio, quod est inter extrema, licet non sint æqualia. Non ergò planè in initio venit, nec omnino in fine, sed velut in medio, vt pluribus modis omnes saluentur. Primò, aliqui per fidem venturi. Secundò, aliqui per fidem præsentis. Tertiò, alij per fidem præteriti. Pro quo etiam nota, quod triplex est perfectio iuxta D. Thomam, perfectio naturæ, gratiæ & gloriæ. Perfectio naturæ fuit in principio sæculorum. Perfectio gloriæ erit in fine. Perfectio gratiæ media est inter vtramque, ideò Christus per quem gratia facta est, circa medium sæculorum venit, vt communis Saluator. Nec decuit differri in finem omnino sæculi, quia iam mores omnino corrupti forent, fides amissa, & animi desperatione fracti: quod facilè credet, qui corruptionem morum in lege naturæ & scripta, cum ad fines suos deuenerunt, considerauerit. Tempus tamen noui Testamenti, aliquando dicitur finis sæculorum, iuxta illud: *Nos sumus in quos fines sæculorum deuenerunt*. Item, *In nouissimis diebus erit præparatus mons domus Domini*, *Filioli nouissima hora est*, inquit Ioan. Quæ omnia dicuntur, quia hoc tempore data est lex vltima, & completæ Prophetiæ, estque vltima ætas mundi. Habet enim mundus sex ætates iuxta Augustinum.

1. Cor. 10. Isa. 2. 1. Ioan. 2.

Prima ætas, ab Adam vsque ad diluuium:
Secunda, à diluuio vsque ad Abraham:
Tertia, ab Abraham vsque ad Dauid:
Quarta, à Dauid ad captiuitatem Babylonis:
Quinta, ab illa captiuitate vsque ad Christum:
Sexta, à Christo vsque ad finem mundi. Hæc licet diuturnior sit, censetur vna, quia durat semper eadem Ecclesia, eadem forma regiminis, eadem gratiæ communicatio, eadem lex, idem Sacerdotium.

Dicitur & hoc tempus nouissima hora, comparatione ad æternitatem, ad quam *mille anni tanquàm dies hesterna quæ præterijt*. Vndè refert Hugo Cardinalis, quod quidam coniurans dæmonem, eum interrogabat in persona obsessa, quando cecidisset de Cælo? Respondit: Heri. Cui ille: Mentiris, Pater mendacij. At dæmon; *Cur me arguis mendacij? Si scires æternitatem, totum tempus à constitutione mundi vnam horam reputares*. Ita Hugo.

Hugo in Psal. 89.

Porro, opportunissimo tempore Christum venisse, docet D. Bernardus his verbis. *Sapienter disposuit Sapientia, vt cùm magis esset necessarium, tunc primò afferret auxilium: nam lux diuinæ notitiæ parua erat, abundante iniquitate, refrigerat charitas, iam non apparebat Angelus, non loquebatur Propheta, cessabant velut desperatione victi, præ nimia hominum obstinatione. At ego, ait filius, tunc dixi, ecce venio. Sic sic, dum medium silentium tenerent omnia, omnipotens sermo tuus Domine, à regalibus sedibus venit*, &c. Ita Bernardus.

Bern. ser. 1. de Adu.

Hinc est quod tempus quo Christus venit, dicitur *Plenitudo temporis*. 1. quia erat tempus illud opportunum: quod debebant impleri diuinę promissiones. Secundo, quia tunc debebant impleri propheticæ visiones. Tertio, quia debebant impleri omnes figuræ & cæremoniæ legales. Quarto, quia illo tempore debebat dari plenitudo gratiæ & donorum spiritualium. Denique, quia & illo tempore debebant impleri ruinæ Angelorum, & restaurari vniuersa, siue quæ in Cœlis, siue quæ in terris, vt suprà explicui.

LECTIO SEPTIMA.

ARTICVLVS SECVNDVS.

ET IN IESVM CHRISTVM.

DE NOMINE IESV.

1. *Docet*, IESVM *esse nomen proprium.*
2. *Impositum esse à Patre.*

PROPOSITIO PRIMA.

HOc *nomen*, *est Christi nomen proprium*. Sicut nomen meum est Iacobus, & alterius Petrus aut Paulus, ita huius hominis qui est Filius Dei nomen proprium est IESVS. Et hinc est, quod ad eius pronunciationem, reuerentiam facimus, & non ad alia eius nomina. Alia nomina sunt communia seu appellatiua, vel ei accommodata. Sic dicitur Christus à dignitate, quod nomen Regibus etiam conuenit & Sacerdotibus, licet illi per excellentiam tribuatur. Sic aliquando dicitur Pastor ouium, Via, Agnus, Leo, Petra, Vitis: sed hæc nomina sunt metaphorica, ad significandam aliquam in ipso proprietatem. Verùm, hoc nomen IESVS, proprium est ad hanc personam diuinam in hac natura humana significandam impositum.

Sed quæritur, an ita sit proprium, vt nunquàm alteri fuerit impositum? Affirmat Galatinus, Pagninus, Iansenius. Licet enim aliqui sint similiter vocati, vt Iesus Naue, Iesus Sydrach, Iesus Iosedech, dicunt tamen easdem non fuisse omnino litteras, nec significationem. Nomen enim eorum erat, *Iehosua*, hoc est, Deus saluabit, nomen Christi erat, *Iesus*, hoc est, Saluator, vndè dicitur: *Vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit.* Hæc Scriptura si benè attendatur, de Ecclesia intelligitur. Loquitur enim ibi Propheta de Syon, quæ Ecclesiam significat, de qua dicit quod non vocabitur ampliùs antiquo nomine, *Ecclesia Israëlis*, sed Christi Redemptoris, vt ibi notat D. Hieronymus. Vel vt alij explicant; Nomen nouum Ecclesiæ, siue Syon, erit illud quod versu quarto exprimitur, dum dicitur, *Vocaberis voluntas mea in ea.* Sed tamen illa Scriptura etiam verificatur de Christo quoad hoc, nomen IESVS. Sicut enim noua est vnio duarum naturarum, noua conceptio ex muliere sine viro, noua virginitas ex Virgine Matre, noua vita & doctrina, noua mors quà author vitæ moritur, noua resurrectio quà resurgit propria virtute, ita nouum nomen est nomen IESVS.

Isa. 62.

Primò, quia antiquum nomen erat illud, *Verbum Dei*, *Filius Dei. Sapientia Patris*, nunc autem nouo nomine dicit Angelus: *Vocabis nomen eius* IESVM.

Secundò, licet admitteremus materiale hoc nomen, idem in sono litterarum suprà nominatis personis impositum fuisse, tamen vis & efficacia & ratio huius nominis noua est, singularis in Christo. Soli enim illi competit ratio nominis allata ab Angelo: *Ipse saluum faciet populum à peccatis eorum.* Itaque soli illi hoc nomen iuxta significationem suam perfectam competit, quia ipse solus author est salutis spiritualis æternæ, & vniuersalis, quæ est perfecta salus hoc nomine significata. Alij particularem solùm aliquam salutem attulerunt, temporalem & transitoriam.

Tertiò, si aliquibus hoc nomen fuit impositum, fuit in ordine ad Christum, quia illius figuram gerebant. Sic Ioseph à Pharaone vocatus lingua Ægypti, *Saluator mūdi*, typus erat Christi. Sicut enim ille à fratribus venditus Ægyptum fame liberauit: ita Christus venditus à fratribus, mundum tenebrosum pane vitæ à spirituali fame liberum effecit, & sicut ille Dominator Ægypti, ita & hic factus est Iudex mundi.

Item, Iosué, Iesus vocatus, figura Christi fuit introducens populum ad terram lacte & melle manantem, quod non potuit Moyses. Significabatur enim quod lex Moysis saluare nos non potuit, sed hoc reseruabatur Iesu nostro, Filio Dei. Sicut e. im Iosué aperto Iordanis flumine ad terram promissam populum introduxit, ita Christus patefacto Baptismate (quod in eodem fluuio exordium habuit) nos ad terram æternis deliciis affluentem introduxit.

Denique sicut Iosedech (qui etiam Iesus dictus est) Sacerdos magnus, post captiuitatem Babylonicam populū reduxit in Ierusalem, & templum reædificauit: ita Christus summus Sacerdos, post diabolicam captiuitatem, populum reduxit in cœlestem Ierusalem, ergo & ipse figura fuit IESV nostri.

PROPOSITIO SECVNDA.

IMpositum fuit hoc nomen à Patre æterno, & ministerio Angeli Virgini reuelatum.

Ratio est prima, quia nomen imponere, est munus eius qui habet authoritatem in eum cui imponitur, nullus autem proprium ius & authoritatem habet in Christum, nisi Deus. Sic asserit Cyrillus, dicens: *Quando vnigenitus Filius Patri coæternus ex muliere natus est, & filius declaratus, & Primogenitus appellatus, ac inter multos fratres numeratus, tunc ille quoque qui secundùm naturam Pater est, Patris leges secutus, nomen hoc præfiniuit.* Lib. de fide ad Theodos.

Secunda ratio, quia perfecta nominis impositio ex perfecta rei cognitione procedit; nullus autem Christi dignitatem perfectè cognoscebat, nisi solus Pater, nemo perfectè nouerat officium aut finem ad quem mittebatur, nec effectus particulares huius nominis, nisi Pater. Non est inuenta creatura in cœlo aut in terra, Angelica aut humana, nec Ioseph, nec Maria, sufficiens ad imponendum ei nomen, nec satis cognoscens excellentiam huius infantis. Vndè huc respicere videtur Salomon, has altissimas quæstiones proponens. Prou. 30.

Quis ascendit in cœlum & descendit?
Quis continuit spiritum in manibus suis?
Quis colligauit aquas quasi in vestimento?
Quis suscitauit omnes terminos terræ?
Quod nomen est eius, & quod nomen filij eius si nosti?

Tertia ratio est, quia nominis impositio quandò fit à Deo, est specialis beneuolentiæ & priuilegij signum, singularemque indicat dignitatem. Vide in Abraham, Isaac, Israël, Sampsone, Ioanne, Petro. Ergò hoc priuilegium paucis concessum non debuit Christo denegari. Porrò illud nomen à Patre decretum, impositum illi fuit in circumcisione; moris enim erat paruulis tunc dare nomen.

Primò, quia quandò data fuit Abrahæ circumcisio, nomen mutatum ei fuit, antea vocabatur *Abram*, tunc *Abraham*, addita ei littera H. siue He, quæ desumpta est ex ineffabili nomine Dei; & significat idem quod, *Vita*, vt significaretur mysterium Incarnationis, quod scilicet caro Saluatoris illius qui vitam afferre debebat, ex eo processura erat.

Secundò, Tunc imponebatur nomen; quia paruuli cum solemnitate tunc offerebantur Deo, & velut cælesti hæreditati inscribebantur, ac de populo Dei censebantur per Sacramentum Circumcisionis: quæ quidem fiebat die octauo, vt significaretur, quod post vitæ huius septimanam octaua consequetur, in qua consecr bimur Domino, & nomina nostra scribentur in cœlis, & apponemur ad populum Dei. Adde, semper moris fuisse etiam apud Gentiles, nomina imponere cum aliqua sacra solemnitate. Vndè Athenienses die decimo conuocatis vicinis & amicis, ablatisque sacrificiis, nomina pueris imponebant. Romani verò octauo die puellis; masculis autem nono die imponebant nomina, eos priùs lustrando Diis, & dies illi lustrici vocabantur. Sic quod nos nunc in Baptismo, Iudæi id in circumcisione obseruabant, hoc Christus etiam voluit obseruare. Ita refert Suidas.

Tertiò, Ratio specialis fuit in Christo; noluit enim hoc nomine Saluatoris insigniri, nisi cùm sanguinem pro hominibus cœpit fundere, vt sic nomen illud ex tunc mereretur, inchoans officium Redemptoris, incipiens operari salutem nostram per sanguinem: *Non enim fit redemptio sine sanguine.* Et quidem hæc effusio erat sufficiens pro vniuerso mundo, sed voluit totum in fine effundere, vt copiosam daret redemptionem, & nomen Iesus siue Saluatoris, quod cruore suo exararat in carne sua, & signarat per cultrum circumcisionis, vltimis doloribus consummaret in cruce per sanguinem lateris. Tunc ergò e[illegible] sacrificium matutinum, in quo ad demonstrandam charitatem, incipit aperiri fons salutis, vena sanguinis; sed statim clauditur, quia in cruce vespertinum sacrificium reseruabatur, de quo illud intelligi potest: *Eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* Reseruabatur, inquam, sacrificium illud consummatiuum totius charitatis, quandò aperietur vena cordis & amoris, ad effundendum totum pretium quod hauriri poterit de quinque fontibus Saluatoris. Vides ergò, ô anima Christiana! quàm carum ei hoc nomen fuerit, quod tanto pretio emere voluerit, toto scilicet sanguine suo pretioso? Considerasne quàm carè ei constes, quandoquidem hoc nomen non tam pro se, quàm pro te emere voluit, & pretium tale dare? Si hoc expendis, pone ergò nomen illud, vt *signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum*: quia dilectionis morte fortioris fuit indicium. Fige illud in intellectu, vt cum suauitate sæpè de illo cogites, sapientiam ex illo sugens. Fige in voluntate, vt suauiter ames hoc nomen amoris. Fige in memoria vt illius nunquàm obliuiscaris, qui nunquàm obliuiscitur tui. Sit frequens in lingua tua, vt illud benedicas. Sit velut impressum in manibus & omnibus membris tuis, vt semper opereris ad laudem & gloriam nominis eius. Sic fiet vt semper, *benedicat anima tua Domino, & omnia interiora & exteriora tua nomini sancto eius.*

Exempl.

Quodam die Circumcisionis sacro B. Gertrudis virgo ordinis D. Benedicti offerebat Domino salutationes pias dulcissimi nominis Iesu continentes perfectiones eius. *Aue Iesu benignissime, Aue Iesu amantissime, &c.* Has cum delectatione cordis pronuncians, cupiebat reperire omnia adiectiua perfectionem aliquam significantia, quibus diuinum cor medullitùs afficeret. Cumque in horum scrutinio affectuosiùs laboraret, Lib. Insinuationū diuinæ pietatis S. Gertrudis

eius affectu victus Dominus, in impetu amoris blãdè se ad eã inclinans, infixit ori eius melleum osculum, dicens: *Ecce impressi ori tuo nomen meum dulcissimum & dignissimum, quod palam portabis coram omnibus, & quoties ad illud proferendum labia mouebis, melos suauissimum mihi resonabis.* His dictis, comperit in superiori labio animæ suæ, aureis & viuis literis scriptum, *Iesus*, in inferiori labio scriptum, *Iustus*. Vnde per inscriptionem, *Iesus*, intellexit quod omnibus à se audire cupientibus, salutem & misericordiam diuinæ pietatis pronunciare deberet. Per inscriptionem, *Iustus*, cognouit quod his qui durioris essent mentis, & blandis monitis non consentirent, diuinę iustitię vltionem deberet proponere; vt vel sic minis terrendo corrigeret, quos suauibus monitis ad Deum trahere non valeret.

LECTIO OCTAVA.

DE DIGNITATE nominis Iesu.

1. *Docet reliqua nomina Christi in illa comprehendi.*
2. *Esse titulum gloriosum Christi.*

PROPOSITIO PRIMA.

HOc *nomen continet reliqua omnia nomina quæ Christo tribuuntur, illaque transcendit.*

Varia nomina illi tribuuntur in Scripturis.

De illo enim loquens Isaias, dicit: *Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est Principatus super humerum eius, & vocabitur nomen eius Admirabilis, Consiliarius, Deus Fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis.* Hanc Scripturam latiùs explicabimus hîc.

Dicit ergò, *Paruulum nobis natum & datum esse*; non enim merito nostro sed sola gratiâ, *non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum magnam misericordiam suam*, ad nos venit. *Datus est*, non venditus, quia nemo potuit pro eo pretium dare, nemo tantum bonum mereri. Dicit etiam, *nobis natum esse & datum*; quia hominibus, non Angelis natus est: *Nusquam enim Angelos apprehendit*, inquit Paulus: nec eos à peccato liberauit. Datus est verò nobis multipliciter, tanquàm Magister nostræ instructionis tanquàm Dux nostræ peregrinationis, tanquàm Redemptor nostræ captiuitatis. Datus vt Frater & Socius, vt Pastor & Cibus, vt Fideiussor & Pretium, vt Sanctificator & Sponsus, vt Glorificator & Merces.

Principatus super humerum eius. Crux scilicet, in qua debeat exaltari, signum Imperij sui, sceptrum Regni: hanc iam à natiuitate gerebat in corde, hanc amplectebatur & in spiritu, se in illa Patri offerebat, quam postea gestaturus erat in humeris, tanquàm trophæum victoriæ suæ. Vnde visus est à Sybilla, & Imperatori Augusto ostensus Puer crucem gestans, in Sole residens. Iam ergò ab initio Christum grauabat sceptrum hoc, & Principatus.

Hunc verò paruulum multis nominibus dicit vocandum. *Primò, vocabitur Admirabilis*, Vtique quia Deus & homo, quod anteà fuit inauditum, Humilis & Sublimis, Paruulus & Immensus, Mortalis & Immortalis, Omnipotens & Egenus, Verbum Infans, &c. Admirabilis certè in omnibus.

1. Admirabilis eius Conceptio, Spiritu obumbrante, facta.
2. Admirabilis Natiuitas, quia sine Matris dolore.
3. Admirabilis vita, quia fuit sine peccato.
4. Admirabilis Prædicatio: *Nunquàm sic homo locutus est.*
5. Admirabilis in miraculis: *Nemo potest signa facere quæ facit.*
6. Admirabilis in Transfiguratione: *Facies eius vt sol.*
7. Admirabilis in Passione: *Sol obscuratur, petræ finduntur.*
8. Admirabilis in Resurrectione, in motu terræ, &c.
9. Admirabilis in descensu ad inferos, totum terrens sathanæ regnum.
10. Admirabilis in Ascensione, *gradiens in multitudine virtutis suæ.*
11. Admirabilis in Corporis sui distributione, in Sacramento Eucharistiæ.
12. Admirabilis in die Iudicij, bonos coronans, malos damnans.
13. Admirabilis tota æternitate in magnificentia gloriæ.

Secundò, vocabitur *Consiliarius*, quia magni consilij Angelus est, ipse est qui inspirat bona consilia. Vnde cuidam hoc dat consilium: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia.* Alteri dixit. *Pœnitentiam age, alioqui veniens mouebo candelabrum tuum.* Apoc. 2. Dicit, & cuidam, *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum.* Denique tota Scriptura plena est consiliis ab eo venientibus. Ad hunc ergò Consiliarium recurrendum est cùm de statu deliberas, aut cum res grauis tibi incumbit, aut cùm de salute cogitas. Et iuxta consilium Tobiæ, *Pete ab eo vt vias tuas dirigat, & omni tempore consilia tua in ipso permaneant.* Cùm enim homo per varia diuerticula possit errare, non debet esse contentus suis, aut hominum consiliis: sed debet confugere ad hunc Consiliariũ, qui nec falli potest, nec fallere. Tob. 4. Vnde monet Bernardus eos qui de statu deliberant, attendere ad eius vocationem, relictis mundanorum hominum consiliis. *Vocat, inquit, magni consilij Angelus? Quid adhuc aliena consilia præstolaris. Vocat Oriens, & tu attendis ad Occidentem.* Ser. Ecce reliquimus omnia. Item bene Consiliarius dicitur, qui secundùm diuinam naturam est Sapientia æterna: & ideò in ipso sunt consilia Sanctissimæ Trinitatis, eius consilio & factus est, & regitur mundus. Et secundùm naturam humanam, ipse ab initio conceptionis, per scientiam beatam perfectè conspiciebat omnia Dei consilia: circa futurum & præsens sæculum, circa Angelos, circa electos & reprobos: & vt homo, peregit fidelissimè sublimia illa consilia de Redemptione hominum.

Tertiò vocabitur Deus, quia Creator omnium est: Deus ergo est, non participatiue, vt homines, de quibus dicitur: *Ego dixi Dij estis.* Non abusiuè, vt Idola, quæ Dij vocantur cùm sint opera manuum hominum. Non vsurpatiuè, vt aliqui homines superbi in terris, qui sibi nomen Dei vsurparunt, nullum præter se agnoscentes, vt Nabuchodonosor, Herodes, Pharao, Sennacherib & similes. Sic Alexander se filium Iouis existimauit, ita vt Olympias mater eius de illo conquereretur, quod adulteram eam faceret, dicens se filium Iouis. Christus ergo Deus vocatur, sed vere, sed essentialiter. Vnde vt ostenderet se verum Deum, exclusit omnes Deos gentium, veniens in hunc mundum, vt late diximus. Tract. 1. Lect. 1. Prop. 1. Deus ipse est, siue tonans in cœlo, siue vagiens in præsepio, siue latens in Ægypto, siue pendens in patibulo, siue iacens in sepulchro, vbiq; diuinitatis suæ signa dedit.

Quarto vocabitur Fortis: Quia vbique potens, in cœlo, in mundo, in cruce, in sepulchro, in infer-

In mundo deuicit mundum. In cruce deuicit peccatum. In sepulchro deuicit mortem. In inferno deuicit dæmonem. In aëre eum sanctificando, aëreas potestates. Immò vbique dæmones deuicit, qui *fortis vocatur in prælio*. Vbique contra eum luctatus. In cœlo enim iuxta multos, propositus fuit Lucifero adorandus per fidem, inuidit ille hominem Deum esse, & factum est prælium Luciferi cum Angelis: *& vicerunt eum in sanguine Agni*, ita vt virtute Christi, in æternum cruciandi proiecti sint in terram miseriæ & tenebrarum, vt multi interpretãtur. Sic ergo vicit eum in cœlo.

Apoc. 12.

2. Luctatus est adhuc in vtero, dum ad Ioannem pergens etiam in vtero existentem, ab eo originale peccatum, & dæmonis expulit potestatem.

Isayæ 19.

3. Luctatus est in Natiuitate & pueritia, dum ipso nascente, idola conticuerunt; & ipso Ægyptum ingrediente, diuersis in locis corruerunt, de quo erat prædictum: *Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum, & commouebuntur simulachra eius.* Sensus est: Ipse vectus vlnis matris, tanquàm nube leui, portabitur in Ægyptum, & eorum idola concident ad eius præsentiam.

4. Præliatus est in deserto per quadraginta dies, & velut alterum Goliath supplantauit *electis de torrente lapidibus*, hoc est, de Scripturæ sacræ flumine authoritatibus.

5. Luctatus est in mundo, eijciens de corporibus obsessis, ita vt dicerent: *Quare ante tempus venisti torquere nos.*

6. Luctatus est in Cruce, & eum affixit ibi, de quo dixerat: *Nunc Princeps huius mundi eiicietur foras.* Denique præliatus est in inferno, dum vectes ferreos confregit, & prædam eripuit, ita vt de eo ascendente cum triumpho dicatur: *Dominus fortis & potens in prælio, ipse est Rex gloriæ.*

Quinto, vocabitur Pater futuri sæculi. Ipse enim in natiuitate attulit nobis nouum sæculũ, nouam ætatem auream, per abundantiam gratiæ & donorum. In passione genuit nos, variis angustiis & doloribus, vt qui eramus filij diaboli, essemus filij Dei, & qui eramus filij huius sæculi, essemus filij sæculi futuri. Ibi ergò regenerati sumus, & regenerationis nostræ locus, fuit lateris ipsius vulnus. Item in resurrectione, inquit Petrus, *regenerauit nos in spem viuam, in hæreditatem incontaminatam, immarcessibilem conseruatam in Cœlis.* Denique post Ascensionem, *misit spiritum adoptionis suę in corda nostra, in quo clamamus Abba Pater*, respirantes ad futurum sæculum, & ad hæreditatem Patris nobis conseruatam. Immò verò vsque ad futurum sæculum nos velut vtero suo gestat parturiens; quia dicit per Isaïam: *Audite me domus Iacob, qui portamini à meo vtero, vsque ad senectutem. Domus Iacob & residuum domus Israël, vocat ibi fideles & electos suos ego ipse, & vsque ad canos ego portabo, ego feci & ego feram, ego portabo & saluabo.* Rectè verò Vatablus vertit, *Pater æternitatis.* Vtique Adam genuit nos tempori, Christus æternitati; Adam morti, Christus resurrectioni: Adam terræ, Christus cœlo: Adam huic sæculo, Christus futuro: *ille enim apparebat in carne qui electos adscribebat in ęternitate.*

Isa. 46.

Sexto, vocabitur Princeps Pacis, tum quia mediũ parietem soluens, fecit vtrique vnum, ipse pax nostra, tum quia fuit, *pacificans per sanguinem, siue quę in cœlis, siue quę in terris*, tum quia posuit fines nostros pacem sempiternam. Denique, ipse est Author omnis pacis, siue cum Deo, siue cum proximo, siue cum conscientia nostra: quoties turbata est pax interior, ad hunc Principem pacificum nobis recurrendum est.

Audi alia adhuc nomina apud Isaïam, apud quem Isa. c. 8. vocatur nomen eius: *Accelera, spolia, detrahe, festina prædari. Accessi*, inquit, *ad Prophetissam, & concepit filium, & dixit mihi Dominus, sume tibi librum grandem & scribe, velociter, spolia, detrahe, cito prædare. Sic vocabitur puer, quia antequàm sciat vocare Patrem & Matrem, diripiet spolia Samariæ.* Sensus est. Ostensa est mihi in visione Prophetissa illa Virgo Maria, ad quam accedens vidi illam concipere & parere puerum; de quo dictum est. Voca nomen eius: *Velociter spolia, detrahe.* Non quod tali nomine literaliter appellandus foret, sed quod iure sic vocari possit, eo quod res significata hoc nomine, ei aptè conueniat, quia diabolum & infernum spoliaturus est. Immò, quia antequàm sciat naturali modo dicere, *Pater mi, Mater mea*, incipiet prædari: tot enim millia infantium diabolo eripuit, & tres Reges ex infidelitate eduxit adhuc puer, & idola per eum confracta sunt.

Iterum dicitur vocandus, *Emmanuel, quod interpretatur, Nobiscum Deus*, quod quidem nomen ei conuenit, quia tunc singulariter, *Nobiscum*, esse cœpit Deus, quando Verbum Caro factum est. *Nobiscum*, per carnem & conuersationem. *Nobiscum*, per opem specialem, gratiam ac illuminationem. *Nobiscum*, in Eucharistia, vsque ad sæculi consummationem, de qua rectè intelligi potest illud: *Ecce Tabernaculum Dei cum hominibus* (hoc est corpus eius) *& ipse Deus cum eis erit eorum Deus.* Denique. *Emmanuël*, siue *Nobiscum Deus*, in tota æternitate, quia assumet nos ad se, & gloriabimur in diuinitatis & humanitatis eius limpida visione. Isa. c. 7.

Alibi quoque vocatur nomen eius, *Oriens.* Item vocabunt eum, inquit Propheta, *Dominus iustus noster.* Hæc verò omnia nomina comprehenduntur in nomine *Iesus.* Quid est enim *Iesus*? nisi paruulus qui natus est nobis, & filius qui datus est nobis, magnus & laudabilis in ciuitate cælesti, paruulus & amabilis in ciuitate terrestri?

Secundo, Quid est *Iesus*, nisi is qui est, *Admirabilis* in Natiuitate, *Consiliarius* in Prædicatione, *Deus* in operatione, *Fortis* in Passione, *Pater futuri sæculi* in Resurrectione, *Princeps pacis in beatitudine*, inquit Bernardus.

Tertio, Quid est *Iesus* nisi, Emmanuël *Nobiscum Deus* in carne, in Sacramento, in hoc sæculo, in futuro? Ab hoc nomine, *Emmanuel* decurtatum est illud nostrum, *Noel*, id est, nobis Deus, vel noster Deus, quod in Hymnis Natalitiis iubilando ingeminamus, ita vt inde Gallis hoc festum vocetur, *Noel*, siue parui Emmanuelis Festum.

Quartò: Quid est *iesus*? nisi filius ille, cuius nomen est: *Accelera, spolia, detrahe.* Ipse enim est velox spoliator, festinus prædator qui breui tempore spoliauit infernum, orbem totum ad se conuertens.

Quintò, Quid est *iesus*, nisi is cuius est, *Oriens nomen eius*, duplicem habens Orientem, vnum à Patre in æternitate, quia splendor gloriæ eius, alterum à Matre in tempore, à qua egreditur vt splendor gloriæ nostræ.

Sexto: Quid est *Iesus*? nisi *Dominus iustus, noster*, vel vt alij legunt, *Dominus Iustitia nostra*? Ipse enim factus est nobis, *Iustitia, Sapientia, Redemptio, Sanctificatio*, Inquit Apostolus, ita vt Iesus nihil aliud sit, nisi is qui est *nostra Redemptio, amor & desiderium, Deus Creator omnium, homo in fine temporum.*

Denique vt breuiter omnia complectar, Iesus nihil aliud est, quàm, *Verbum Caro factum, quod habitauit in nobis*, à quo salus, gratia, gloria, siue in hac, siue in beata vita, per totam æternitatem nobis veniunt. Propterea comprehendit nomen Iesus omnia nomina siue pietatis, siue maiestatis Christo competentia, inquit Bernardus. Sicut cùm dico, *Rex Hispaniarum*, comprehendo omnes titulos qui Philippo adscribuntur. *Rex Castellæ, Portugaliæ, Aragoniæ, Nauarræ*, &c. Ita in hoc nomine, *Iesus*, comprehendo quod sit *Sapiens*, *Omnipotens*, *Misericors*, *Iustus* & alias infinitas perfectiones ei competentes siue vt Deo, siue vt homini. Et propterea dicitur hoc nomen, super omne nomen, tum quia excellit omne nomen, siue Angelorum, siue hominum, tum quia complectitur in se omnia alia Christi nomina, & illa transcendit.

PROPOSITIO TERTIA.

Hoc *nomen inter cætera specialiter cedit Christo in titulum gloriæ æternum*. Ratio est, quia illud acquisiuit meritò Passionis suæ. Aduerte, nomina quæ à parentibus, aut ex origine, aut à casu dantur, non ita æstimari, sed quæ heroïco aliquo actu parta sunt, in titulum gloriæ cedunt. Sic gloriosum fuit Iacob, nomen *Israël*, quia obtinuit illud ob luctam quam habuit cum Angelo. Sic Simoni, *Petrus*, quia datum fuit ob firmitatem fidei, & confessionem diuinitatis. Sic gloriosa fuere nomina data ob victorias. Scipio dictus Africanus, & alter Asiaticus, ab Africa vel Asia subiugata. Itaque Christus habet plura nomina iure diuinitatis, quasi à natura & origine, sed hoc, acquisiuit Sanguine suo, & victoria contra hostem humani generis. Licet enim datum sit à Natiuitate, id tamen fuit ex præuiso Passionis merito, & ideo specialiter in illo gloriantur. Hinc voluit illud vertici Crucis figi, tanquam triumphi sui insigne: tunc enim victoriam referebat de peccato & inferno: & Crux Columna Triumphalis erat, in qua figi voluit hunc Titulum gloriosum, *Iesus Nazarenus*. Quapropter licet Iudæi odio moti, apud Pilatum vrserint ad delendum hunc titulum, id tamen speciali prouidentia Dei non potuerunt, vt semper maneret hic titulus gloriæ ab omnibus Nationibus agnoscendus, Crucis trophæo fixus. De quo Prophetia præcesserat in titulo *Psal. 57.* vbi habetur: *in tituli inscriptione ne disperdas*, quod de titulo Crucis intelligit Augustinus, quasi præuiderit Dauid, Iudæos conaturos titulum illum honorificum eradere, sed responsionem accepturos: *Quod scripsi, scripsi*. Et ideò specialiter ordinatum fuisse à Deo, ne tituli inscriptionem disperderent, aut corrumperent; propterea Dauid Psalmo suo hunc titulum præfixit.

Iubebatur Summus Sacerdos offerens Sacrificium Pontificalibus indutus, caput Tiara tegere, ex qua penderet nomen Dei ineffabile, aureæ laminæ incisum, quod ligabatur vitta hyacinthina, vt fronti immineret. Hoc in figura. Nunc autem in veritate, Christus offerens Sacrificium, purpureo Sanguinis sui colore fulgidus, voluit pro Tiara coronam spineam gerere, & supra apponi illud nomen gloriæ, *Iesus Nazarenus*, vt impleretur illud prædictum per Spiritum sanctum: *Magnificentia illius in Diademate Capitis eius*.

Hoc verò nomen dixi æternum esse, quia illud retinet, non solum vsque ad mortem, in qua impleuit officium Redemptoris, sed & per totam æternitatem, ita vt aliqui existiment, quod sicut Christus in pedibus, latere, & manibus habet cicatrices in cœlo: ita & in fronte retineat hoc nomen scriptum, *Iesus Nazarenus*, tanquàm victoriæ suæ signum. Vnde legimus illum apparuisse B. Edmundo, puerum puero, cum hac aurea Scriptura in fronte; & dixisse: *Hoc nomen erit decus, & memoriale tuum in æternum*: Illud ergò nomen non peribit in æternum, nec eius memoria, sicut nomen quod sibi homines comparare student, alij per scientiam, alij per artem bellicam, alij aliis artibus; quorum memoria cum nomine statim pertransit, velut sonitus aut fauilla quam ventus dissipat, licet illi aut Pyramidibus, aut Palatiis illa inscripserint.

Hinc memorabile est, quod scribit Plinius, authores Pyramidum Ægypti (quarum aliquæ partes Romæ extant, admirationem omnibus excitantes) ignotos mansisse iusto iudicio Dei, ita vt ignoretur quinam fuerint, cum tamen illi his fabricis, nominis æternitatē apud posteros quæsierunt. Sic quàm multi doctrina excellentes, post se totum mundum traxerunt, & nunc periit nomen eorum? Quam multi Reges & Principes triumphis celebres, nomen suum æternitati consecrare existimarunt, *& periit memoria eorum cum sonitu*, ipsi autem in flammis permanent æternum cruciandi? De his potest dici illud Iob: *Transierunt sicut naues poma portantes*, quæ aliquid odoris relinquunt in transitu, sed statim iste odor flatu venti dissipatur & finitur, sic & nomen eorum. De Nomine vero, *Iesu*, dicimus, quod nec tempora, nec obliuio, nec Iudæorum aut hæreticorum blasphematorum rabies, illud delere poterit, sed per omnia ætatum, & sæculorum tempora, perennabit gloriosum cœlo & terrâ. Reges, Sceptra, Imperatores Diademata, Pontifices Tiaras submittent illi: Angeli & Seraphin illud adorabunt, & tartarei spiritus ad illud trement.

Plin. lib. 36. c. 12.

Iob. 9. 1.

Aduertunt hîc aliqui, quod sicut nomen Antichristi continet numerum 666. ita nomen Iesus iuxta literas Græcas numerum 888. Vnde Beda dicit. Sancti nominis Iesu non tantùm Etymologia, sed & litteræ iuxta numerum suum perpetuæ salutis mysterium redolent. Numerus enim octauus est symbolum salutis. *Octo animæ saluæ factæ sunt*, est symbolum gloriæ & requiei ac æternitatis. Est figura noui Testamenti, sicut septenarius veteris, quia nobis festus est octauus, illis septimus dies. Vt ergò Deus significaret omnia hæc mysteria, scilicet Christum esse salutis nostræ authorem, Dominum æternitatis, noui testamenti principium, voluit nomen Iesus habere triplicatum numerum octauum. Idem dicit Beda, triplicatum illum numerum 888. significare triplicem resurrectionem, quam Christus operatur. Est enim causa resurrectionis animæ ad gratiam, resurrectionis corporis ad vitam, & resurrectionis nostræ ad vitam immortalem. Hinc Tertulianus discutiens illud: *Ego sum Alpha & Omega*, dicit alphabetum Græcorum, qui sapientia excelluerunt, diuisum esse in triplicem numerum octauum, sunt enim in eo monades octo, decades octo, & hecatondæ siue centenæ octo, ita vt ex his fiat numerus 888. quem continet nomen Iesus.

Sixus Senensis in Biblioth. ex Sybila Cumana. Aug. sup. Psal. 6. Hieron.

Concludendo hîc adiicio, nomen hoc æternum, nobis ad æternitatem esse Ducem. Vnde summè fructuosum est in egressu ex hac mortalitate, in extremo spiritu illud inuocare: nempè nomen est vitæ contra tenebras mortis: nomen terribile contra incursus malignorum spirituum, omnes tunc vires ad hominem supplantandum

Heb. 11.

intentantium. In figura huius rei, Iacob moriens dicitur adorasse fastigium virgæ, quam Ioseph habebat. Illa iuxta B. Ephrem figura erat Crucis, & fastigium significat Tabellam, in qua hoc nomen, *Iesus Nazarenus*, exaratum erat. Moriens ergò in Fide Redemptoris, irruit osculaturus, & veneraturus Sanctum nomen eius, cuius aspectu frui non poterat: vt sicut nunc Christiani morientes, ore vel corde inuocant illud, ita ipse exosculans & corde colens discederet. Vnde & Genes. 48. dicitur adorasse Dominum, non Ioseph, quasi in figura Christum adorarit, & nomen eius. Vnde etiam dicit: *Expectabo salutare tuum, Domine.*

Quicunque vero in vita zelati sunt pro honore nominis eius, illud habuerunt fauorabile in morte, tanquam solatium, & præsidium. Sic Beatus Bernardinus extremum spiritum reddidit, dum à fratribus in choro cantaretur illa Antiphona: *Pater manifestaui nomen tuum coram hominibus*: ipse enim hoc Deo poterat dicere, qui nomen eius tulerat coram Regibus & populis. Sic Beatus Franciscus pronuncians versum illum: *Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo*, spiritum inter manus Redemptoris consignauit. Sic Beatus Ludouicus in extremo spiritu pronunciabat: *In conspectu Angelorum psallam tibi, & confitebor nomini tuo.* Sic beatus Petrus Cælestinus tanquam Cygnus cœpit decantare Psalmum: *Laudate Dominum de cœlis*, vbi inuocantur omnes creaturæ ad laudandum nomen Domini; & pronuncians illud: *Omnis spiritus laudet Dominum*, animam quasi sacratam Columbam emisit ad sinum Dei sui. Sic D. Paulus capite plexus ter pronunciat *Iesus*, & tres fontes erumpunt.

IN FESTO NOMINIS IESV.

OLEVM EFFVSVM NOMEN TVVM.

Ideo Adolescentulæ dilexerunt te nimis.

Singula huius sententiæ verba ponderabimus. *Primo*, nomen Iesu vocat *Oleum*, quia sicut Oleum superfertur cæteris liquoribus, inquit Bernardus, ita hoc nomen supereminet omnia alia nomina, siue Angelorum, siue electorum omnium. In libro vitæ in quo descripti sunt omnes electi, ante omnia scriptum est benedictum nomen Saluatoris, quia in ipso nos omnes electi sumus. *In capite libri scriptum est de me.*

Item hoc nomen superat omnia alia nomina ipsius Christi. Tradunt Doctores sanctiùs ac venerabiliùs esse, quàm nomen Dei Tetragrammaton & ineffabile, quod vulgo dicitur Iehoua. Quod non licebat proferre, nisi Sacerdoti summo, & hoc tantum in sanctuario tempore ieiunij, & in benedictione Sacerdotali, inquit Harphius. Et dicitur ineffabile, quia eius significatio ab humano corde comprehendi non potest. Loco vero eius ponitur Adonaï, quando in Biblia reperitur. Ratio vero, cur nomen Iesus excellat, est, quia Iehoua significat. *Eum qui est*, & idem est re cum illo, *Ego sum qui sum*, Iesus autem significat eum qui est, qui Creator est, ac simul perditos saluat, viuificat, beatificat. Declarant id sequentes antitheses. 1. Iehoua Fons est & principium Entis. Iesus Fons & principium gratiæ, gloriæ, & salutis. 2. Iehoua fuit Iudæorum, & veteris testamenti Legislator. Iesus Christianorum, & noui testamenti Legifer & Doctor. 3. Virtute nominis Iehoua contritus fuit Pharao & Ægyptus. Virtute nominis Iesu, diabolus & infernus. 4. Virtute nominis Iehoua, Hebræi mare transierunt. Virtute nominis Iesu Christiani per eius Sanguinem transeunt. 5. Virtute nominis Iehoua in terram promissam appulerunt. Virtute nominis Iesu, Christiani ad cœlum veniunt. De litteris vero nominis Iesu & Iehoua an sint eadem, vide Cornelium à lapide. Num. 13. v. 17.

Vide lati' Harphiú in Theol. myst.

Cornel. in c. 2. ad Phil.

Oleum quoque, dicitur hoc nomen, *quia pascit, lucet, vngit? Lux, cibus, medicina*, vt late tradit Bernardus. Et sicut oleum vulnus lenit: ita vulnus in circumcisione inflictum, hoc sacro nomine est mitigatum.

Secundo, dicit *Effusum Oleum*: hoc cœpit impleri in eius impositione, tunc namque cœpit aperiri vnguentum istud odoriferum, & effundi: Ioseph, Maria, & alij tunc eius odorem suauissimum senserunt. Sed magis adhuc effusum est in eius prædicatione: quia tunc per totum Orbem ad barbaras vsque Nationes eius peruenit odor: *A solis ortu vsque ad occasum, laudabile nomen Domini.* Sicut Maria fundente vnguentum, tota domus repleta est odore: ita huius nominis prædicatione totus mundus, nec solùm mundus, sed & cœlum. Angeli enim odorem senserunt, & recreati sunt, immo & inferi, nam & sancti Patres, & animæ Purgatorij, non fuerunt exortes gaudij, ex hoc oleo lætitiæ prodeuntis. Antequam ergo Angelus hoc nomen reuelaret Ioseph, vnguentum hoc velut clausum erat, odor, virtus, & suauitas eius ignota, tamen per rimulas quasdam aliquid huius odoris Patriarchæ & Prophetæ præsenserant. 1. Isaac suboleuerat illud, dum benedicens Iacob dicit: *Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.* Senserat odorem Christi (cuius personam gerebat Iacob) qui debebat esse ager plenus gratiis, & donis odoriferis. 2. Iacob quoque eius aliquam notitiam videtur habuisse, dum moriens dicit: *Expectabo salutare tuum Domine.* Septuaginta legunt. *Expectabo Iesum.* Et Paraphrasis Chaldæa habet: *Non expectabo Salutare Gedeon, filij Ioas, quæ est salus temporalis, neque Salutare Sampson filij Manue, quæ est salus transitoria sed resurrectionem filij David.* 3. Isaias etiam præsenserat nominis huius odorem, dum respirans ad illum inclamat. *Vtinam disrumperes cœlos, & notum fieret nomen tuum.* 4. Pleniùs Abacuc eius odore recreatus inclamat: *Ego autem gaudebo in Domino, & exaltabo in Deo Iesu meo.* 5. Apertè tamen cognitum non fuit illud mundo, donec electi sunt qui illud effunderent, *portantes coram Gentibus & Regibus*, vt Paulus & alij.

Tertio, dicit, *Nomen tuum*, quia respicit ad hoc nomen *Iesus*, quod est proprium ipsius sponsi; nomen enim Iesus est proprium, reliqua alia nomina, vt diximus, communia sunt, vel appellatiua, vel metaphorica. Item dicit, *Nomen tuum*, nam specialissimè Iesus est nomen eius, quia eius meritis, Passione, Sanguine acquisitum, nomen in quo gloriatur, tanquam speciali titulo victoriæ, quam tulit de peccato, morte, inferno, vt latè deduximus.

Quarto addit, *Ideo Adolescentulæ dilexerunt te nimis.* Nempe hic fuit fructus vnguenti huius effusi, quod animæ piæ ad odorem eius accurrerint, & nomen illud suauissimum amarint nimis, hoc est, amarint, vehementer & ardenter. Adolescentulæ ergò sunt animæ castæ, Agni pedissequæ etiam sponsæ sunt. Vel si mauis, Adolescentulæ sunt incipientes. Pedissequæ sunt proficientes, sponsæ sunt animæ perfectæ. Omnes illæ hoc odore recreatæ sunt, & dilexerunt hoc nomen odoriferum; quia pro illo tormenta, cruces, mortem tolerarunt, & sanguinem fuderunt, Agnes

Cæcilia, Lucia, & tot centenæ Virgines. Et quare non amarent nomen amoris, nomen sponsi sui, quod cordi suo cupiebant impressum, tanquam signaculum amoris perpetui? Ad eius solam pronunciationem ardebant, & cor eorum liquefiebat. Quid putas in tormentis fortes illas effecit, nisi hoc nomen, pro cuius gloria pugnabant, quod in mediis flammis inuocabant?

Ex litteris Iapon. Habes nouissimè in Iaponia, quando Regulus Arimæ cædi Christianorum tribunal erexerat; mox ad viginti Christianorum millia sese vltro præsentarunt. Territus Tyrannus paucorum nece furorem suum satiauit, ex illis octo viuos cremari iussit inter quos erat Pater & mater cum filio duodenni, & filia viginti annorum, quæ in mediis

Exemplũ. flammis exultans, carbones ardentes capiti suo imponebat, quasi purpureis rosis se coronans. Frater eius solutis igne vinculis, prunas cum gaudio calcans, ad matrem pariter ardentem gratulabundus accurrit, atque sanctissima, *Iesu & Mariæ*, nomina alta voce inclamans, & Sanctæ Matris suæ gaudia cumulans, ad eius latus extinctus concidit anno 1617.

Lect. de creatione Angelorum. Vide etiam quomodo orauerit B. Theophila, cum ad lupanar duceretur violanda: *Mi Iesu*, inquit, *mea lux, meus spiritus, meus amor, serua ô Sponse sponsam, serua Fons castitatis castitatem meam*, &c. Historiam supra latè retulimus.

De B. quoque Mechtilde legimus, quod cùm luctaretur cum grauissimo morbo in extremis, nihil aliud resonabat ad singula, quàm, *O bone Iesu, ô bone Iesu.* Vnde & vox Sponsi sui ad eam venit: *Veni Benedicta Patris mei, posside regnum, quod tibi paratum est à constitutione mundi*, de quo infra latiùs.

Neque verò solùm animæ piæ, sed & in peccatis fœtentes, & velut mortuæ, ad eius odorem attractæ sunt. Ad nomen hoc, tanquam ad nomen vitæ respirarunt, dicentes Domino, *Propter nomen tuum Domine, propitiaberis peccato meo, multum est enim*, ita vt luce huius nominis è tene-

Lect. de sent. Iudicis. bris peccatorum, & vmbra mortis emerserint. Quidni enim eas attraheret nomen hoc pietatis, misericordiæ, mansuetudinis, salutis: quod suo odore habet vim dispergendi fœtorem omnem infernalem, fumum peccati, suggestiones fœtidas maligni?

Trahe ergo Domine omnes animas pias, trahe omnes torpentes, omnes mortuas in peccatis, odore nominis tui, ad te: habet enim nomen hoc funiculos amoris, quibus omnes sibi ligatos trahat. Trahe rebelles, vt currant in odorem vnguentorum tuorum, post exempla virtutum odoriferarum. Trahe iustos, per cruces, spinas, tormenta, sanguinem, mortem, vt omnes zelentur, & certent pro gloria nominis tui.

IN EODEM FESTO.

IN SOLE POSVIT *tabernaculum suum.*

CONsuetudo pingendi nomen Iesu admodum Solis radiantis, ortum maximè videtur habuisse à tempore D. Bernardini. De illo refertur, quod cùm de diuinis rebus vehementi zelo concionaretur, inter cætera contra tabulas lusorias, & tesseras ita zelosè egit, vt multi permoti, illas flammis absumerent. Qua de re indignatus quidam, qui ex iis lucrum captabat, B. Virum accessit, conquestus se ad inopiam redactum. Rogat Bernardinus, an aliud artificium calleat? Negat ille. Bernardinus ergò circino circulum expressit, in eoque Solem depinxit, & in medio Sanctum nomen Iesus, cuius summus erat cultor. Immò de illo adeo sublimiter concionatus Romæ fuit, vt quidam eius verba non capientes, hæresim ei impingere voluerint: ac postera die, illo concionante, vt miraculo concionis eius veritas indicaretur, nomen Iesus in tali forma qualem pinxerat, miro splendore supra illum apparuit. Hanc ergo effigiem iussit virum illum arte sua imitari, ex qua opes non paucas congessit. Et hæc est causa, cur Bernardinus Solem in manu gestans depingi soleat cum nomine Iesu. Sur. in vita Bernardini.

Apte vero in Sole ponitur, & repræsentatur hoc nomen, tanquam in Symbolo suo. Quid enim est Sol, nisi *Lampas Vniuersi, oculus mundi, pulchritudo Cæli, iucunditas diei, mensura temporum, vigor nascentium, Dominus Planetarum, decor stellarum*, inquit Ambrosius? Quid est nomen Iesus, nisi Lampas totum Orbem illuminans, & splendore illustrans? De quo dicebat Propheta: *Propter Syon non tacebo, donec egrediatur, vt splendor Iustus eius, & Saluator eius, vt lampas accendatur.* Nempe nomen hoc, pulchritudo est Ecclesiæ, & in die gratiæ tota iucunditas animarum sanctarum. Vigor quoque est plantarum, hoc est fidelium, qui sunt plantæ in horto Ecclesiæ, vigorem & incrementum omne ab hoc nomine mutuantes & sugentes. Denique hoc nomen decor est stellarum, hoc est Electorum: quia ab illo omnem splendorem suum participant, in illo gloriantur omnis salus, omnis vita, omnis gratia, omnis gloria, virtute huius nominis iustis & electis prouenit: sicut omnis lux, quâ superiora vel inferiora illuminant, vel illuminantur, à Sole procedit. Sicut ergo Sol illuminat montes, valles & terræ penetralia, ita hic mysticus Sol illuminat Cœlum, Mundum, Purgatorium: illuminat etiam incipientes, proficientes, perfectos, radio recto, obliquo, reflexo. Item sicut Sol luce sua vespertilliones & talpas in antra fugat: ita virtus huius nominis idola fugauit, infidelitatisque noctem & potestates tenebrarum. Hunc Solem tulerunt Apostoli per quatuor orbis plagas, vt implerentur Scripturæ. *A solis ortu vsque ad occasum, laudabile nomen Domini: Domine Dominus noster quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra.* Ambros. in Hexameron.

Vt verò virtus huius nominis exprimatur aptissimè ei attribuuntur radij sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum.

Primò, per radios sursum tendentes significatur virtus huius nominis ad cœlos vsque pertingere, & ibi illuminare Beatos, & lætificare Angelos. Adorant enim ipsi hoc nomen summa cum reuerentia, eius laudes canunt; & omnem gloriam suam eius virtuti attribuunt. Sic seniores in Apoc. mittebant coronas suas ante thronum Agni, hoc est ante nomen Agni, cui omnes electorum coronæ adscribi meritò debent. Nec verò mirum, quod hoc nomen lætificat ciuitatem Dei, non solùm beatas animas, sed & Angelos, cùm hoc nomen sit nomen illius qui caput est hominum & Angelorum, qui multa dona gratiæ & charismata in eos influit.

Secundò, radij deorsum, significant animas Purgatorij ab hoc nomine refrigerium participare, quando pro illis hoc nomen inuocatur. Item significant luce eius terreri infernum & sathanæ regnum. Vnde dicit Christus: *In nomine meo dæmonia ejicient.* Quæcunque mira Apostoli circa obsessos fecerunt, in virtute huius nominis fecerunt. Magna prodigia patrata sunt per virgam Moysis, dicuntque Hebræi virgam habuisse hanc virtutem

ex nomine Dei ineffabili: Vnde Abulensis explicans illa verba: *Moyses portans virgam Dei in manu sua*: dicit ideo dici virgam Dei, quia litteras nominis Dei haberet circumscriptas. Hinc aliqui dicunt fuisse virgam quadratam, ita vt nomen Dei quadrilitterum, vnam ex singulis suis litteris in vnaquaque parte virgæ habuerit. Quicquid sit, longè plura operati sunt Apostoli prodigia; & maiora in virtute nominis Iesu. Similiter & Apostolici Viri ad sathanæ eiectionem virtute huius nominis vsi sunt.

Exod. 3.

Tertiò, radij à dextris significant iustos omne lumen ab illo accipere: quicquid enim lucis, quicquid gratiæ, quicquid donorum Dei habent, virtute huius nominis habent, Apostoli charitatem eminentem, Martyres constantiam, Confessores pietatem, Sacerdotes zelum; Anachoretæ austeritatem, Virgines castitatem ac puritatem. Ideo eis hoc nomen totum cordis gaudium est, totus amor, spes, cibus, gloria: *Ipsis mel in ore, melos in aure, iubilus in corde*, ideo cantant ei Canticum nouum & iucundum, *quia exaltatum est nomen eius solius*.

Exemplũ.

Beatus Franciscus tanta cordis & oris suauitate nomen illud repetebat, vt cum illud pronunciasset, labia sua propter suauitatem lamberet: & præcipiebat fratribus, vt vbicunque reperirent illud in chartis fortè dispersis, loco honorifico reponerent.

B. Antonius in tentationibus suis ad illud recurrebat. Vnde cùm semel grauissimè conflictatus, immo obrutus, & in terram prostratus fuisset, luce quadam cellulam intrante, recreatus, sentiens Domini aduentum, inclamabat: *Vbi eras bone Iesu? Vbi eras bone Iesu?*

Aug. l. 1. Confess.

Diuus Augustinus fatetur sibi in delicijs fuisse à puero, dum ait: *Hoc nomen Saluatoris mei filij tui in ipso adhuc lacte Matris, tenerum cor meum pie biberat, & altè retinebat, & quicquid sine hoc nomine fuisset, quamuis litteratum, expolitum, & veridicum, non me totum rapiebat.*

D. quoq; Bernardus: *Aridus est omnis animæ cibus sine hoc oleo, insipidus si non hoc sale conditur. Si scribas, non sapit mihi, nisi legero ibi iesum, si disputes aut conferas, non sapit mihi, nisi sonuerit ibi iesus.*

Exemplũ.

Alphonsus à Spina Ordinis diui Francisci, famosus & zelosus Prædicator, ita huic nomini afficiebatur, vt viginti quatuor continuas Conciones de illo ad populum habuerit. Cùm verò mirè salutem animarum sitiret, & totus incumberet, vt Christo eas lucrifaceret, semel melancholica quadam imaginatione subrepente, tristior agebat apud puteum Vallesoletani Conuentus, cogitans anxius, an frequentibus Concionibus fructum faceret. Et vocem è sublimi audiuit, iubentem vt situlam in puteum demittat, & aquam hauriat. Cùm obtemperasset, viginti quatuor subalbos lapillos, Iesu nomine insignitos, in fundo situlæ reperit, iuxta 24. Conciones, quas paulò ante de nomine Iesu habuerat. Vnde confirmatus, totis neruis postea prædicationis officio incubuit.

Gonzaga de origine Relig. Francisci

Quid de sancto Ignatio dicam? Hic martyrio vicinus frequentissimè illud corde & ore reuoluebat, *iesus amor meus*: Quod etiam sæpiùs repetit in epistola quam scripsit ad Romanos. Hinc aliqui dixerunt per Carnifices extractum ei cor fuisse, in quo inuentum fuerit nomen Iesu scriptum aureis litteris: quamuis id neget Baronius, probans authoritate aliquorũ Patrum Ignatium viuum Leonibus obiectum fuisse, & vt optauerat totum eius corpus, & ipsa quoque ossa dentibus eorum comminuta & commolita fuisse, vt verum foret, *Frumentum Christi sum, dentibus bestiarum molar.*

D. Paulus in hoc nomine ita oblectatur, vt singulis ferè periodis illud repetat in epist. suis. Vnde quantũ potui annotare, repetit illud ducenties decies nouies: & vsque ad mortẽ ei in deliciis fuit, ita vt capite plexus, cùm illud se paratum foret à corpore, tres dans saltus, tertiò nomen iesus pronunciarit: & tres fontes eruperunt, qui adhuc Romæ ostenduntur.

Quartò radij à sinistris, significant per illud peccatores (qui per eos qui à sinistris sunt, intelliguntur) ad lucem reuocari. Respirant enim hi ad nomen hoc salutis; ad nomen vitæ, spemque concipiunt, lachrymantur, & corde finduntur, concipientes nouum salutis desiderium & ardorem. Vnde dicebat Propheta: *Vtinam descenderes, & notum fieret nomen tuum, tunc enim montes defluerent à facie tua, & aquæ arderent igni.* Sensus est: Superba hominum corda; tunc vi nominis, & vi gratiæ tuæ emollires & inflecteres, & faceres, vt torpida & frigida eorum corda, tanquàm aquę, igne amoris tui accenderentur. Vocat enim ibi superbos *Montes*, quia duritie & altitudine rupibus similes sunt. Vocat frigida corda *aquas*, quia in illis scintillæ diuini amoris extinguuntur: sed nullum est cor adeò superbum & durum, adeò frigidum, & rigidum, quin se demittat & exardescat, in consideratione amoris, quo Filius Dei Erga nos afficitur, qui amor hoc nomine iesu significatur. Et ideo optat Propheta, vt notum fiat Nomen eius.

Solebant Antiqui, vt efficaciam Dei benignè non respicientis indicarent, Solem pingere cum triplici radio. Horum vnus aceruum niuis tangens eum liquefaciebat. Alter dirigens se contra rupes, petras ibi findebat & comminuebat. Tertius directè ferebatur super hominem mortuum, & illum suscitabat. Quis non videat hos omnes effectus, in Sole hoc nostro. Liquefacit enim radiis suis niuem, hoc est, frigida hominum corda, ita vt in lachrymas defluant. Hinc illud de D. Magdalena.

Sidon Apollin.

Nix ego, Sol Christus, radiorum ardore liquesco.
An mirum ex oculis si fluit vnda meis?

Secundo, findit *Petram*, hoc est, dura & obstinata corda conterit ad pœnitentiam virtus huius Nominis.

Tertio, mortuum suscitat, quia animas in peccatis mortuas, potens est ad vitam reducere. Ideò ergo peccatores ad illud accurrunt, & Domino dicunt: *Propter nomen tuum Domine, propitiaberis peccato meo.* Et Dauid in persona eorum dicebat: *Benedicat anima mea Domino, & omnia interiora Nomini sancto eius, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, &c.*

Ergo quicunque iaces in tenebris & vmbra mortis, ne auertas oculos à fulgore huius syderis. Quicunque fluctuas inter procellas & scopulos tentationum, ne auertas oculos à fulgore huius syderis, & senties auxilium salutis. Quicumque criminum immanitate turbatus, & conscientiæ fœditate confusus, iudiciique horrore perterritus, desperationis abysso es proximus, Iesum cogita; Iesum inuoca; ne auertas oculos à fulgore huius syderis. Sic verè experieris, quàm merito *vocatum sit nomen eius Iesus, quia saluat populum à peccatis eorum.*

LECTIO NONA.

DE NOMINE CHRISTVS.

1. *Docet Christum nominari, quia vnctus vt Sacerdos.*
2. *Quia vnctus vt Rex.*
3. *Quia vnctus vt Propheta.*

PROPOSITIO PRIMA.

CHristus *est nomen dignitatis & officij, significatque in eo triplicem dignitatem Supremi Sacerdotis, Regis, & Prophetæ.*

Hos Deus per vnctionem consecrari præceperat, quia maiestatem Dei in terris referunt, & Christi vocabantur. *Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari.* Vbi posterius est explicatio prioris. Significabantur ergo per hanc vnctionem gratiâ & virtute quadam imbui, quam in plebem diffundere deberent: hoc enim significat oleum quod supernatat, imbuit, & se diffundit. Inde per excellentiam, noster Messias Hebraicè, Græcè Christus, Latinè vnctus dicitur, non oleo materiali, sed omnium donorum plenitudine, quæ copiosius effusa sunt in Christum, quàm in vllam creaturam: *Non enim ad mensuram dedit Pater Spiritum Filio.* Gratia ergo in illo est quasi infinita, quia debebat ipse cæteris mensuram aliquam gratiæ, ac spiritus sui immensi communicare.

Sicut sol habet plenitudinem lucis, quia continet lucem, quâ lucidus est, & quâ illuminat cætera, & qua illuminantia sunt; quia omnis illuminatio syderum ab eo fit: Sic Christus plenitudinem habet gratiæ sanctificantis, quia sanctus est in summo gradu, & quia alios sanctificat, & quia aliis virtutem sanctificandi donat, & quia omnis sanctitas ab eo est, *De plenitudine enim eius omnes accepimus.* De hac vnctione dicitur in Dan. *Vngetur Sanctus Sanctorum*, tali scilicet vnctione, quæ non solùm Sanctum eum efficiat, sed etiam Sanctum Sanctorum, hoc est, alios sanctificantem. Dan. c. 9.

De hac etiam vnctione rectè intelligitur illud: *Dilexisti iustitiam, propterea vnxit te Deus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.* Sensus est: Ipse pater donis Spiritus Sancti, & gratiis quæ animam mirè lætificant, vnxit te, & consecrauit abundantiùs, quàm omnes Sanctos, qui eas à te participare debent: ad hunc verò finem vnxit te, vt diligeres iustitiam, & odires iniquitatem, & ita haberes virgam, regnum, & thronum æquitatis tibi perpetuum.

Credimus ergò hîc, Christum vnctum tanquam Sacerdotem supremum, cuius omnes alij sunt ministri, quia per eos offert, consecrat, baptizat, absoluit, & omnia sacramenta conficit. Vnde etiã malitiâ ministerium non inficitur, quia principalis Sacerdos est innocens & immaculatus, à quo omnis vis Sacramenti & ministerij. Hoc oleum & gratia siue victus quâ Christus vt Sacerdos vnctus est significatur, per *vnguentum quod à capite Aaron in barbam & oram superiorem vestimenti eius descendebat*, quia scilicet vnctio hæc à Christo capite & Pontifice nostro, defluit in Apostolos & Prælatos Ecclesiæ: qui per barbam intelliguntur, quia proximè Christo adhærent & virile eius robur ostendunt: deinde per illos in oram superiorem vestis, hoc est, in ministros minores Ecclesiæ.

PROPOSITIO SECVNDA.

REdemptor noster, *Christus etiam dicitur: quia vnctus tanquàm Rex.* Hinc portat in fœmore siue in humanitate scriptum, *Rex Regum, & dominus Dominantium.* Docent Theologi, quod Christus etiam quatenus homo, habuerit dono Patris, dominium super omnia regna, non solùm indirectè, quatenus expediens esset ad finem supernaturalem, sed etiam absolutè, potens de illis suo arbitrio disponere, Reges deponere absque cuiusquam iniuria. Quod tamen dominium non est planè supremum, & independens sicut in Deo, nec planè humanum & temporale, sed medium quoddam inter diuinum, & merè humanum. Vndè non impediebat aliorum verum dominium, quia est superioris ordinis, sicut nec diuinum illa impedit.

Porrò tale dominium Christo conueniebat, ob dignitatem personæ, quia naturalis est hæres Dei, qui est Dominus omnium, & propterea dicit: *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.* Et Apostolus asserit omnia ei subiecta præter Deũ. Conueniebat iterum hoc, vt perfectiùs impleretur figura Melchisedech, qui verè habuit potestatem Regiam & Sacerdotalem tanquàm diuersas: Et figura Iesus Iosedech, qui apud Zachariam ornatur duplici coronâ, vt vna significet Sacerdotalem, altera Regiam, quâ Christus ornari debebat. Quotquot ergò Reges, quotquot Iudices in orbe, iura, leges, iudiciaque administrantes, quâcumque dignitate fulgeant, ministri huius Regis sunt & coram illo vt Rege & Iudice supremo comparaturi sunt; vbi inquit Hieronymus, nudo latere palpitabunt, & virgam ferream experientur, si virgam directionis non rectè erga subditos gestarint.

Secundò, vnctus est tanquàm Rex, ob regnum spirituale super Ecclesiam: *Constitutus sum Rex super Syon montem Sanctum eius.* Officium Regis mirâ prouidentia præstat Ecclesiæ, illam regens, protegens, leges præscribẽs, largiens vires & perseuerentiam. Regnum ergò hoc in terris inchoatur, in cælis perficietur, quandò in die iudicij perfectè omnia ei subiicientur. Licet verò ad hoc Regnũ tam boni quàm mali pertineãt, tamen specialiter dicitur regnare in bonis & electis, qui se eius legibus conformãt. Vnde, dicitur *regnaturus in domo Iacob*, non temporali, sed spirituali in Ecclesia, & populo fideli, & maxime in electis suis.

Notandum enim quòd potiùs dicatur in domo Iacob regnaturus, quàm Noë, Abrahæ, vel Isaac. Primo, quia Iacob primus Deo domum consecrauit, dum *erexit lapidem fundens oleum*, erat enim ibi figura Ecclesiæ & domus Dei. Secundo, quia in domo Noë reprobatus est Cham, & Chananæi infideles ex illo orti. In domo Abrahæ, Ismaël & Ismaëlitæ. In domo Isaac, Esaü, ex quo Idumæi idololatræ. In domo autem Iacob, tota familia recepta est in populum Dei, & ideo hæc domus est figura fidelium & electorum. Regnum vero hoc Christi spirituale, æternum est, de quo dicitur, *Sedes tua Deus in sæculum sæculi, Regnum tuum, Regnum omnium sæculorum.* Vnde hoc est discrimen inter regnum Christi & aliorum Regum, quod illud sit firmum & æternum, hoc labile & caducum. Et hoc oritur ex diuersitate fundamenti, ex quo pendet firmitas ædificij. Illa enim cœperunt fundari in infirmo fundamento, aliqua quidem in tyrannide, alia in opibus & auri insatiabili cupiditate, alia in ambitione & inani gloria: his infirmis fundamentis nixa facilè euanescunt, & in ventum resoluuntur. Testis est Daniel & Zacharias, qui-

bus quatuor. Monarchiæ ostensæ sunt sub figura quatuor equorum, & dictum est: *Hi sunt quatuor venti*, quibus verbis manifestè exprimitur eorum caducitas. At regnum Christi non in tyrannide fũdatur, cupiditate, ambitione, *sed in virga directionis*, hoc est in iustitia, sanctitate, mansuetudine, in vitæ integritate, quæ omnia fundamenta incorruptibilia sunt.

Dan. 2. Hoc quoque quod asserimus, demonstratum fuit in Daniele sub figura statuæ quatuor diuersorum metallorum, auri, argenti, æris, ferri, quæ significabant quatuor imperia, scilicet Assyriorũ Græcorum, Persarum, & Romanorum; sed fragili innitebantur fundamento, quia pars pedum statuæ, erat ex luto. Vndè venit lapis de monte, hoc est Christus de Virgine (quæ dicitur mons ob virtutum excellentiam) & comminuit statuam: quando scilicet omnia regna mundi pro maiori saltẽ parte Christo fuerunt subiecta per fidem: perfectè autem in die iudicij, quia omnis potestas temporalis auferetur: & omnes Reges & omnis creatura christo, velit nolit, subiicietur. Vndè potestas eius dicitur? *Potestas æterna quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrũpetur.* Quam verò volubilia sint mundi regna, patet in summo Imperio, quod ad tot gentes iam diuersas, & toties translatum est, & tot mutationes passum est.

Quid ergò superbient Reges, quorum adeò caduca est potentia? Hi si comparentur ad Christum Regem & eius Regnum. Vmbratici potiùs & Comici vocati merentur: quia adeò caduca sunt eorum Regna, vt non nisi vmbræ & scenę videantur, immò somniantium Principatus. Augustus Cæsar agnouit quàm fluxa foret regnantium gloria, qui cùm per annos ampliùs quinquaginta imperasset, & iam lecto æger decumberet, circumdatus familiaribus suis, dixit: *Quid vobis videtur amici mei? An non Personam meam in hac mundi fabula commodè egisse video, per tot annorum spatia? Valete ergò & plaudite.* Interim magna erit Regibus his anxietas, dum Christo Regi & Iudici, de sua administratione reddere debebunt rationem. Hoc nostro tempore sat manifestauit Philippus Tertius Hispaniarum Rex.

Hic videns morbum suum lethalem esse, per peccatorum confessionem se præparat. Illâ perfectâ, multas anxietates in animo censit, interrogans sæpiùs Confessarium, rectè ne omnia peracta forent, Et aperiens ei cordis anxietatem: dixit se valdè concuti timore iudiciorum Dei, cui iam de tot annis, & tot Regni negotiis, deberet reddere rationem. Mitigat anxietatem quantùm potest Confessarius, repræsentans ei tum misericordiam ipsius Dei, tum opera multa Deo grata, in defensione fidei catholicæ ab eo facta. His non satis sedatus, altero die Concionatorem suum ordinarium Patrem Florentia aduocat, & ait ei: *Meministi-ne Pater mi, te ipso Cinerum die dixisse, aliquem* Exemplũ. *auditorum tuorum ante Quadragesimæ finem moriturum? Id ab eo tempore quasi nihil dictum assumpsi, & vt video, breui Deus terminaturus est dies meos, sed* Ex lit. *non sine timore meos, Vtinam viginti duobus annis* Pa. Soc. *quibus Regno præfui sæculum relinquens, in solitudine mihi & Deo meo vixissem?* Respondet Florentia. Quod tunc effectu & reipsa præstitisses, nunc affectu & animo fac, & solatium inde reperies. Depone ad pedes Regis Crucifixi, regnum, vitam, salutem, id velles tunc prestitisse. Exhibuit ergo ei imaginem Crucifixi: & ait Rex Christi Iesu pedes osculans. *Verè ex animo hic & vitam, & Principatum depono, & quęcumque Deus mihi dedit.* Vocato postea filio: *Ecce ingredior*, inquit, *viam Patrum meorum: tu quoque fili memento mortis & sic viue, vt non pœniteat te regnasse, sicut nunc me pœnitet. Esto pater pauperum, iustitię zelator, & glorię Dei, nihil tibi placeat quod Deo displicere potest. Hunc quoque Crucifixum accipe, quem Carolus Proauus tuus, Patri meo, ipse mihi, ego autem tibi testamento lego, vt memor sis in omnibus gloriam eius tueri.* Tandem Concionatori Valedicens, dixisse dicitur: *Vade Pater, & publicè notum potes facere, Regem Hispanię, post tot Regni annos inuenisse, quod regnare amabile sit, & dulce in hac vita, amarum in altera.*

Hoc quoque speciale est in Christo, quod Rex fuerit vnctus iam ab ortu suo & Princeps Regum terræ constitutus. Rex ergò erat in præsepio, Rex in pannis, Rex in persecutione Herodis. Vnde inquirunt alij Reges: *Vbi est qui natus est Rex Iudæorum?* Neque desinit per mortem Rex esse, sicut alij Reges: quia Rex est in Cruce, Rex inter latrones, Rex in morte, cui hic titulus gloriosus adscribitur, *Iesus Nazarenus Rex Iudęorum*: qui tribus præcipuis Orbis linguis descriptus est, vt intelligatur, inquit Cyrillus, non vnius nationis, sed totius Vniuersi Rex esse.

PROPOSITIO TERTIA.

Christus etiam vnctus est Propheta.

Hic est supremus Magister, & Interpres Deut. c. 18. diuinæ voluntatis arcanorumque mysteriorum, à quo totus Orbis Patris notitiam accepit, de quo dicitur, *Prophetam de gente tua suscitabit tibi Dominus, ipsum audies.* Quem locum de Christo intelligit D. Petrus.

In Euang. quoque dicitur, *Propheta Magnus surrexit in nobis*: Magnus quidem potentia, quia *data est ei omnis potestas*: Magnus authoritate, quia D. Petr. Act. 3. de eo dicitur: *Docebat quasi authoritatem habens, non sicut Pharisæi*: Magnus sapientia, quia *in eo sunt omnes thesauri sapientię & scientię Dei.* Magnus virtute, quia *non ad mensuram accepit Spiritum sanctũ.* Magnus etiam gratia, de quo dicitur: *Diffusa est gratia in labiis tuis.*

Nota verò contra Tostatum, Christum non solùm appellatione aut æstimatione vulgi Prophetam fuisse, sed verè Prophetam: neque enim ad naturam Prophetiæ aut propheticæ cognitionis requiritur, vt sit obscura, vt dicit Tostatus: nam D. Th. etiam Prophetæ, dicuntur illa videre, quæ prædi- p. q. 7. cunt. Vndè, *videntes* vocantur. Sufficit ergò, vt sit cognitio eorum quæ procul sunt à sensibus hominum, & ab ordinaria cognitione viatorum, iuxta Thomam.

Donum itaque Prophetiæ, dicit cognitionem supernaturalem eorum quę distant secundùm statum cognoscentis: & ita à Christo secundùm conditionem viatoris distabãt illa, quæ diuinitus cognoscebat: vnde vt viator illa cognoscens & annuncians, prophetabat. De hac vnctione quã vnctus est vt Propheta, intellige illud Isaiæ: *Spiritus* Isa. 61. *Domini super me eo quod vnxerit me Dominus, ad annunciandum mansuetis misit me, vt prędicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem.*

In Symbolum huius nominis, *Christus*, narratur Lib. 6. c. 17. mirum portentum Romę de fonte olei, de quo sic Paulus Orosius: *In diebus Augusti Cæsaris, fons olei largissimus de taberna meritoria pertotum diem fluxit: quo signo quid euidentius, quàm in diebus Cæsaris toto orbe regnantis, futura Christi Natiuitas declarata est: Christus enim lingua gentis, in qua, & ex qua natus est vnctus interpretatur.*

LECTIO DECIMA.

DE DOMINIO CHRISTI.

FILIVM EIVS VNICVM Dominum nostrum.

1. *Docet Christum esse Filium Dei naturalem vnigenitum.*
2. *Multis titulis esse Dominum nostrum.*

PROPOSITIO PRIMA.

Gal. 4. CHristus *Filius est Dei naturalis eiusdem cum Patre essentiæ, coæternus, & per omnia æqualis.* In hac natiuitate æterna, vnicus est non habens fratres; nos enim per adoptionem solùm filij sumus, & nos Pater adoptat in filios per Filium. Tit. de adopt. Nam sicut in adoptione naturali, necessarium est, vt procedat per consensum filij naturalis. Ita in adoptione supernaturali, Pater voluit nos adoptare, & ius ad hæreditatem dare per Filium. Ipse enim est qui nobis illam filiationem & ius acquisiuit, non inuidens nobis hæreditatem, vt inter homines solet fieri: Nolunt enim habere fratres participes hæreditatis, sed indè ordinariè nascuntur odia. Ideò in Esaü & Iacob ex vtero cōtentio erat, dùm sese collidunt pro primogenitura & iure hæreditatis. Ideò in Remo& Romulo dissensio pro primatu. *Fraterno primum aduerterunt sanguine muri.*

Sic & contentio fuit pro Regno, inter Adoniam & Salomonem. Nimirum limitatum est omne regnum & hæreditas, ideò ex diuisione minus singulis contingit. At æternum Regnū & hæreditas illimitata est. Vnde Christus Filius vnicus, fratres optat & cohæredes. Sic D. Ambrosius explicans illud: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, ait, Magna est beneuolentia, vnicus natus est, non vult manere vnus; cupit cohæredes; quia eius hæreditas non fit angusta si eam multi possederint.* Tract. 2. Lect. 2. Prop. 3. Quomodò vero Filius genitus sit à Patre coæternus, suprà declaraui exemplo Solis.

Cæterùm propter hæreses Conc. Constantinop. explicatiùs addit: *Ex Patre natū ante omnia sæcula. Deum de Deo genitum non factum, consubstantialem patri.* Explodit ibi hæresim Arianam, quæ mirè se opposuit, *Consubstantialitati*, ita vt tunc veri Fideles; *Homousiani* vocarentur, miris obnoxij persecutionibus, eo quod maxima pars Episcoporum, ob Imperatorum placita, ad partes Arianas deflexisset. Vnde hæc vox, *Consubstantialis*, multo stetit sanguine, quia pro ea multa millia necem sustinuerunt. Et ad eàm stabiliendam multa concilia & miracula edita sunt.

Præclarum est illud apud Baronium. Cùm Patres S. Synodi Nicenæ trecenti decem & octo, Sanctos Canones suos & fidem sui simboli, in quo Filius Patri consubstantialis definitur, suo chyrographo muniturì essent: Duo Sācti Episcopi Chrysantus & Musonius, cùm nondùm decisioni suas adiecissent decisiones, diuinâ Prouidentiâ ab humanis excesserunt. Diuini ergò Patres, cùm venissent ad locum in quo dormiebant, inclamauerunt. *O Patres & Fratres præclarum certamen nobiscum certastis, cursum perfecistis, fidem seruastis. Si ergo quod factū est,* Deo *gratum iudicatis (nunc enim purius cernitis) vos quoque decisioni subsignate.* Hæc dixerunt, & signatâ decisioni Sanctorum Patrum loculo imposita, totam noctem insomnem peregerunt in oratione. Die sequenti cùm venissent ac loculū, solutis signaculis, quæ erant imposita, inuenerunt SS. horum Patrum adiectas subscriptiones: adeò vt citra dubium fassi sint, qui etiam extrinsecus erant, sanctum illum chorum Sanctorū patrum, constare præsentiâ & ope Sanctissimæ Trinitatis. Eorum subscriptionem refert Nicephorus in hæc verba: *Chrisantus & Musonius, qui Patribus omnibus in sancta prima Synodo œcumenica (quæ definiuit Patri Filium consubstantialem) consensimus, quamuis translati, manus tamen propriâ nos quoque libello subscripsimus.*

Baro. t. 3. anno 325. Ex Gregor. Pres. Cæsarien. orat de illa Synodo

Nicephorus in historia.

Apparuit etiam Christus B. Petro Alexandrino Episcopo, cuius Ecclesiæ Diaconus erat Arius. Historia sic habet. Cùm in carcere detineretur iussu Maximini, venit populus & Clerus, vt intercederet pro Ario, quem excommunicarat. Sollicitarat Id Arius, sperans ad Episcopatum euehi post eius mortem. Ipse verò supplicantibus cum magno suspirio respondit, se nosse Arium iam Deo mortuum, à facie Dei proiectum esse, ob blasphemum dogma contra æqualitatem Filij cum Patre. Vnde Alexandrum, & Achillam Presbyteros pro Ario deprecantes, è turba aduocans: *Ego inquit, licet peccator, scio me ad hunc agonem martyrij vocatum interim vos post martirium sedem meam consecuturi estis: tu primus Achilla, post te Alexander.* Et fatebor vobis mysterium mihi reuelatum: *In hora noctis cùm orationum mearum sacrificium consummassem, apparuit mihi Christus in splendore & maiestate, quam vix poteram intueri. Habebat autem vestem candidam à summo vsque deorsum concissam, quam vtraque manu coniungebat circa pectus, quasi cooperiens nuditatem suam.* Ad quem ego: quid est Domine, quod video tunicam tuam ita scissam? Respondit. *Quotidie inde tractas & nescis quomodo cissa est? Arius id fecit, qui separauit à me populum hæreditatis meæ, sanguine meo comparatum, Præcipio ergo ne eum recipias in Communionem, & Presbyteris ad te venientibus, id ipsum manifesta.* Exhortans ergò eos ad fidei vnitatem & Domino commendans, dimisit in pace. Exemplū.

PROPOSITIO SECVNDA.

CHristus *dicitur Dominus noster, etiam secundùm humanitatem.* Quantum ad diuinam naturam, certum est iisdem rationibus esse Dominū, quibus Pater: tum quia de nihilo omnia formauit, tū quia moderatur, & nutrit triplicē familiā. Cœlestium, Terrestrium, & Infernorum. Sed specialiter dicitur Dominus noster iuxta illud: *Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum:* Et iterum: *Benedicat nos Deus Deus noster, &c.* Et hoc quidem, quia pretium ipse soluit pro nobis, sanguinem quo empti sumus, quapropter speciali etiam titulo conuenit nos in seruos perpetuos illi addicere. Et sicut in signum seruitutis perpetuæ in lege, seruo qui tempore quo liber esse poterat, tamen Domino suo addictus, ab eius domo egredi nolebat, auris perforabatur applicata, ad ostiū domus, & hoc erat signum perpetuæ subiectionis domino. Ita nos decet huic tam bono Domino, in signum seruitutis perpetuæ, aurem perforatam, hoc est, obedientiam perfectam, ex propria nostra voluntate in sempiternum offerre; & profiteri nos ab eius domo & mandatis nolle in æternum recedere. Hoc ex parte professi sumus in baptismo dum ante fores Ecclesiæ, aures nobis aperiuntur ad eius percipienda mandata: & dum ibi Iesu Christo tanquam Domino nos totos vouemus: satanæ, & omnibus Christi hostibus renunciantes.

Ratione

Ratione ergò huius dominij, debemus ei timorem & amorem, corpus & animam; debemus & omnia nostra in eius gloriam referre, quia nostri non sumus, sed ipsius à quo empti sumus, pretio magno. Vndè cum fecerimus omnia quæ potuimus, dicere adhuc debemus: *Serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus.* Et vos quoque Reges intelligite, & ad dominium eius super vos attendite, scientes quod illos qui ei subijci repudiăt, ita potest perdere, & ad nihilum redigere, sicut virga ferrea vas terrenum figuli potest confringere. Qua propter & vos: *Seruite ei in timore, & apprehendite disciplinam*, inquit Dauid, hoc est, doctrinam & leges eius, nequando incipiat rebellionem vestram vlcisci. Nota Hebræa legere: *Osculamini filium*, loco horum verborum: *Apprehendite disciplinam.* Et sensus est, accedite osculaturi manum illius, cui dictum est, *Filius meus es tu*; Et id facite in signum subiectionis. Osculum enim manuum solet esse signum sese subijcientis. Et sic osculari filium, idem est quod adorare eum, & doctrinam eius ac leges recipere, seque illi subijcere cum reuerentia & timore.

Luc. 16.

Psal. 2.

Exempl.

Cùm beatus Polycarpus coram Iudice sisteretur: vrgebatur, vt iuraret per fortunam Cæsaris, & blasphemaret Iesum Christum. At ille forti voce, & authoritate respondit. *Quid est quod à me poscitis? Iam ab annis octoginta sex Christo meo seruio, & de manu eius benignissimâ, nihil nisi beneficia, & fauores continuos; ac vitam quam hactenus peregi, accepi. Quomodò ergò adduci potero, vt illum negem, & ingratus sim tam benigno Domino? Hoc ergo tibi libere pronuncio, ô Præses! Christianus sum, & pro Christo Domino meo, qualibet quæ paras tormenta subire paratus sum.* Ligatus ergò, igni est traditus, & ipse se velut vitem, & odoriferum sacrificium ibi Deo offerebat. Vide suprà.

Tract. 1. Lect. 8. Prop. 3.

In testimonium huiusce Dominij vniuersalis, veniens Christus in hunc mundum, voluit agnosci vt Dominus, ab omni conditione hominum, ab omni ætate & sexu.

Primo, ex parte Regum & Sapientum venerunt illi tres ab Oriente ad præsepium: sceptra, diademata, principatus, cum adoratione ad pedes eius substernentes. Et hi quoque erant primitiæ gentium, ita vt gentes censerentur in illis agnoscere Christum, tanquàm Regem & Dominum suum.

Secundo, ex parte plebis ignobilis, venerũt Pastores, homagium ei facientes. Et hi quoque erat primitiæ Iudæorum, ita vt in illis Iudæi censerentur agnoscere Christũ, tanquã Regem & Dominum.

Tertio, ex parte opificum, adorauit eum Ioseph offerens ei omne seruitutis obsequium, & si ita loqui licet, artis suæ instrumenta ad pedes eius deponens, docensque omnes artifices omne artis suæ obsequium ad Christi gloriam referre.

Quarto, ex parte seniorum adorauit eum Simeon, docens omnes senes ei ætatem suam vltimam, & canos offerre capillos.

Quinto, ex parte viduarum, Anna confitebatur Domino, complectens eum cum lachrymis, tanquàm solatium viduitatis & senectutis, in quo exemplum se præbebat viduis cæteris Domino huic specialiter seruiendi.

Sexto, ex parte Virginum, adorauit eum Maria, docens eas huic Domino ætatis florem & castitatem dedicare.

Septimo, ex parte infantium adorauit eum Ioannes in vtero: adorauerunt & eum pueri sternentes vestimenta sua, ne qua ætas vel sexus vel conditio deesset. Sicut Rex cùm in possessionem venit Regni sui, ab omnibus statibus, ab omnibus subditis solet recipi: Ita & Christus veniens in hunc mundum, possessionem Regni sui capiens, ab omnibus voluit agnosci, qui veniebat ad omnium salutem & redemptionem.

Huiusce quoque Dominij portenta aliqua extiterunt in Natiuitate Domini Iesu Christi. Nam Augustus Imperator fertur edicto cauisse, ne quis amplius eum *Dominum* appellaret, agnoscens verum Dominum nasci, ex oraculis Sybillarum. Rem ferè sic narrant Historici. Sybilla, tempore quo Christus nascebatur, apud Imperatorem morabatur quem ratione pacis totius Imperij, destinabant Romani, vt Deum colere, adscribentes eam pacem eius prudentiæ in Imperio gerendo. Vidit ergò tunc ferè temporis Sybilla circa Solem circulum aureum, in cuius medio erat virgo infantem gerens. Indicat illa Imperatori per spiritum propheticum, puerum illum futurum Orbis Dominum, cui omnes Reges pariturí forent. Et audita est vox de cœlo: *Hæc est ara cœli, Hæc est ara primogeniti Dei.* Exinde ergò Imperator decretum fecit, vt nemo eum vocaret Dominum, agnoscens legitimum omnium Dominum iam nasci. Hoc verò ita esse testatur Ecclesia constructa ex Imperatoris aulâ sub titulo *Ara cœli*, quæ à Franciscanis incolitur.

Innoc. Eutrop. Oras. & alij.

Adijcimus hîc, dæmonem præsensisse dominium suum deprimi, ad aduentum huius veri Domini, dum coactus est in oraculis suis conticere. Cùm enim Augustus de successore consultans, templum Apollinis accessisset; conticuit oraculum: causamque sciscitante Augusto, coactus fuit dæmon hanc reddere rationem.

Me puer Hebræus Diuos Deus ipse gubernans,
Cedere sede iubet, tristemque redire sub Orcum.
Aris ergo exhinc tacitus abscedito nostris.

Nicep. c. 17.

Immò dicimus, agnitum Christum vt Dominum ab Elementis insensibilibus, dum in hoc mundo nobiscum conuersatus est. Aër in eius natiuitate speciali lumine decoratus videtur Dominum sensisse: Mare quoque & Venti dum obediunt ei. Dicitque Bonauentura & alij ignem de Cœlo descendisse in Natiuitatis nocte, & peccato Sodomitico obnoxios extinxisse. Multaque alia prodigia referuntur, ita vt tunc adimpletum fuerit illud Aggæi: *Adhuc modicum & mouebo cœlum & terram mare & aridam, & mouebo omnes gentes, & veniet desideratus gentibus*, id est, Saluator Christus, qui ab omnibus est desiderabilis. Commouit Deus in aduentu Domini, cœlum, elementa, gentes, dum & Angeli canunt, & stella noua oritur, & Reges gentiles accurrunt, & tota Ierosolyma turbatur: denique dum totus orbis describitur, & multa alia prodigia omnes in admirationem rapiunt.

LECTIO VNDECIMA.

DE CONCEPTIONE CHRISTI.

QVI CONCEPTVS EST DE *Spiritu Sancto.*

1. *Docet, quare Conceptionem Christi præcesserit annunciatio Angeli.*
2. *Illam factam fuisse statim post consensum Virginis.*
3. *Multa miracula concurrere in illa Conceptione.*
4. *Conceptionem factam virtute Spiritus Sancti.*

PROPOSITIO PRIMA.

Conceptionem Christi conuenienter præcesit annunciatio Angeli.

Primo, vt priùs Virginis mens de filio Dei

instrueretur, quàm eum carne conciperet. Meritò enim turbari posset, si priùs concepisset, quàm intelligeret quid illud foret, & à quo, & cuius rei gratiâ. Hinc D. Leo: *Virgo regia Dauidicæ stirpis eligitur, quæ sacro grauidanda fœtu, diuinam humanamque prolem priùs conciperet mente, quàm corpore.* Dices, Virgo habebat fidem mysterij Incarnationis, ergò non erat necesse eam instrui. Respondeo, habuisse quidem fidem illius mysterij, sed tamen non cognouisse, in ipsa, per ipsam, & cum ipsa perficiendum, vt docet Ambrosius.

D. Leo ser. 1. de Nat.

Secundò, vt posset esse certior testis, & magistra huius mysterij, super illo instructa fuit: & per illam instructionem factum est, vt etiam nos præcipuum testimonium virginitatis eius, & modi Conceptionis haberemus, & crederemus.

Ambr. l. 2. in Luc.

Tertiò, vt voluntaria obsequii sui munera ad illud mysterium perficiendum offerret, ad quod se promptam obtulit, dicēs: *Ecce Ancilla Domini, &c.* Congruum itaque fuit, vt per proprios actus Virgo præpararetur, & mereretur quodammodò tantam dignitatem: quod fecit dum in hac annunciatione exercuit fidem & eximiam obedientiam, humilitatem, prudentiam, amorem & pietatem, qui actus mirabiliter elucent in colloquio hoc Virginis cum Angelo. Vndè & Bernardinus Senensis ait, Virginem illo actu, quo consensit Angelo, plus meruisse quàm omnes Angelos & homines omnibus suis actibus. Quod videtur intelligendū, quia illo actu meruit maternitatem Dei: & illud meritum Mariæ maximè fuit positum in illo actu, tanquàm vltima dispositione ad illam maternitatem.

Bernard. Senensis. serm. 51.

Quarto, vt ostenderetur esse quoddam spirituale matrimonium, inter Filium Dei, & humanam naturam. Per annunciationem ergò expectabatur consensus Virginis, loco totius humanæ naturæ, quem consensum exhibuit per illa verba: *Ecce Ancilla Domini.*

Figura huius rei videtur, præcessisse in Elieser primario famulo Abrahæ: qui missus fuit ad Rebeccam, eius consensum petiturus, & eam desponsaturus Isaac filio vnigenito Abrahæ, cui statim tradidit quasi sacratas arrhas, inaures aureas & armillas.

Sic dicit Chrysologus: *Ad virginem Aligerum Deus portitorem mittit: nam dat arrham, & dotem suscipit, dum fert gratiam, & fidem refert, tradit munera virtutis, & mox virginei consensus resoluit sponsionem.*

P. Chrys. ser. 140.

Dicitur verò optimè hæc Incarnatio Matrimonium factum, quia admirabilis vnio in illa facta est, & admirabilis communicatio; dum natura humana cōmunicat Filio Dei corpus & animam, & Filius Dei dat ei esse suum personale. Vndè etiam secuta est communicatio mutua perfectionum & attributorum, quam vocamus. *Communicationem Idiomatum.* Communicat enim & quasi dotat filius Dei humanam suam naturam, omnibus titulis honorificis, & perfectionibus suis eam nobilitat: sicut coniux statim nobilitatur à marito titulis mariti honorificis, eius nomen ac titulos familiæ in ornatum assumens à die coniugij; sic & natura humana gaudet ex vi desponsationis huius, attributis & perfectionibus Dei; ita vt homo dicatur, Creator, immensus, æternus, omnipotens. Et natura ei communicat quidquid peccati deformitatem non inuoluit, ita vt Filius Dei dicatur corporeus, passibilis, mortalis, Filius Adæ, &c.

Hæc verò Annunciatio congruè fit per Angelum ad Virginem.

Primo, vt seruaretur diuina ordinatio, iuxta quā, mediantibus Angelis, diuina mysteria ad homines perueniunt. Patet ex antiquo testamento. Vndè D. Dionysius dicit: *Diuinum Iesu benignitatis mysterium Angeli primo edocti sunt, postea per ipsos ad nos cognitionis gratia transiuit. Sic ergò Gabriel Zachariam docet de Ioanne ex ipso nascituro: Mariam autem quomodò in ipsa fieret thearchicum ineffabilis Dei formationis mysterium.*

Secundo, vt idem Orbi reparando daretur initium, quod fuerat euertendo. A colloquio enim quod cum Virgine Eua Angelus malus habuit euersio Orbis est inchoata; à colloquio quod cùm Virgine Maria Angelus cælistis habet, reparatio est incœpta. *Sic eadem via qua elapsus fuit homo ad mortem, redit ad vitam: dum agit cum Maria Angelus de salute, quia cùm Eua Angelus egerat de ruina*, vt ait Chrysologus.

Chryso. serm. 141.

Hanc eandem rationem affert Irenæus, dicens: *Sicut Eua per Angelicum sermonem est seducta, vt effugeret Deum, præuaricata verbum eius: ita Maria per Euangelicum sermonem euangelizata est, vt portaret Deum obediens verbo eius; vt sicut adstrictum est morti genus humanum per virginem Euam, soluatur & per virginem Mariam, virginalis inobedientia per virginalem obedientiam.* Ita ille.

Irenæus l. 5. cap. 18.

Hanc etiam rationem tangit Bernardus acutè applicans illud Psalmi: *Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam*, vt sit accommodatus sensus hic & lepidus. Dies diei, Virgo Virgini, eructat verbum, annuncians ei se verbum parituram, & nox nocti, id est, Angelus noctis & tenebrarum, mulieri quæ nox dicitur ob ignorantiam, indicat scientiam, demonstrans ei lignum scientię boni & mali. Verba Bernardi sunt: *Dies diei Angelus virgini, dies Angelus propter beatitudinem, virgo dies propter integritatis virtutem: serpens nox propter malitiam, mulier nox propter ignorantiam.*

Ber. serm. 5. inter paruos.

Tertio, quia hoc congruebat Virginitati Matris Dei. Vndè Hieronymus: *Benè Angelus ad virginem mittitur, quia semper est Angelis cognata virginitas. In carne enim præter carnem viuere, non terrena vita est, sed cælestis.*

Hier. ser. de Assum. vel Sophron.

Quæritur verò, quis sit Gabriel missus ad Virginem? Multi eum constituunt primum in secundo Archangelorum Ordine, ad quos spectat summa annunciare. D. Thomas, [a] Gregorius, [b] Bernardus. Alii censent eum inter Seraphinos, [c] Magister, [d] Scotus, [e] Durandus, [f] Molina, & alii. Probari potest.

In 3. par. a Hom. 34 in Euang. b Lib. 5. de Consid. c In 2. dist. 1. d Ibidem. e Ibidem. f. 1. p. q. 112.

Primò, quia probabile est primum diabolum, puta Luciferum, decepisse Euam, fuisseque causam ruinæ hominum: sic videtur fuisse conueniens, vt reparationis nuncius foret Angelus inter primos.

Secundò, maxima grātia erat Incarnatio: vndè gratissimi Deo nuncii ministerio conueniens fuit vt eam mundus assequeretur.

Tertiò, Gabriël idem significat quod *fortitudo Dei*, vel vt alii dicunt, idem quod *Deus homo.* Videtur ergò inter Angelos primos, fortissimos, potentissimos. Vide latiùs de hac re Corn. in Dan. Neque verum est Seraphinos nunquàm mitti, vt latè suprà docuimus.

Valent. 1. p. Salmer. tom. 3. c. 3 Cornel. à Lap. in Daniel.

Aduerte verò B. Petrum Damianum dicere, quod Gabriël fuerit Angelus custos Virginis. Tostatus verò putat Virginem duos habuisse Angelos custodes, vnum angelici ordinis nobilissimum, qui per totam vitam, alterum ipsum Gabriëlem qui à Conceptione Christi Custos extiterit.

Orat. 1. de Nat. Vir.

Emmanuel Portugalliæ Rex, considerans quod Gabriël Angelus mundo inueterato, & gementi, sub infidelitate, nuncium renouationis & lætitiæ attulerit, hunc elegit Patronum, sub quo militaret

eius exercitus, qui vehebatur in nouum Indiæ orbem, desiderio annunciandi Euangelium, siue lætum salutis nuncium, populis illis gementibus sub diaboli captiuitate. Vndè primariæ Naui suæ nomen dedit Gabrielis Archangeli, ideóque fœlicem ingressum habuit ad illos populos.

Exemp. B. Ioāna Regina Galliæ, Filia Ludouici XI. tanto affectu ferebatur erga hoc Annunciationis mysterium, vt fundauerit Ordinem sanctissimum sub nomine B. Mariæ Annunciationis, qui cōfirmatus fuit ab Alexandro VI. Iulio II. Leone X. & in Gallia ac pluribus locis floret in Belgio, Louanij, Bruxellis, Anturpiæ, Niuellis, & nouissimè Namurcum è Niuellis, accersitæ sunt, ibique floridæ vitæ suauem odorem dant nouellæ plantæ. Regulam verò huiusce Ordinis & instituti fundauit super virtutibus præcipuis Virginis Deiparæ, quæ eminuerunt in hac Annunciatione, & colloquio angelico, scilicet eminens fides, spes, charitas, angelica puritas, profunda humilitas, prompta obedientia, ardens deuotio & pietas, eximiaque prudentia. Hæ omnes virtutes satis elucent ex responsis Virginis ad Angelum, ita vt ibi sese exhibuerit Virgo exemplar & speculum perfectissimū omnium Virginum & Religiosarum. Hæc vero Beata Ioanna huic Incarnationis Filij Dei mysterio affecta, diuersas iam à puero reuelationes habuit à Filio Dei & Matre eius, quibus posteà totam se vouit. Vndè & pingitur cum puero Iesu in gremio Matris, qui porrigit ei annulum, quo se Deo per Religionis vota constringat. Miraculis vero clara, migrauit ad cœlestem sponsum, anno 1504. annum nec dum quadragesimum ingressa.

Florentiæ colitur imago B. Mariæ Virginis Annunciatæ, quæ multis est miraculis illustris, crediturque esse ab Angelo delineata & expressa. Nam cùm pictor corpus Virginis suo expressisset penicillo, ac multùm hæreret cogitabundus quam faciem tanta Virgine dignam depingeret, immo pietatis affectu & reuerentia erga Mariam impulsus, rem Deo commendaret, diuinitùs nocte quadam facies adpicta fuit, Angelico, vt creditur, ministerio. Hoc habet ibi communis traditio, & id miracula confirmant.

PROPOSITIO SECVNDA.

Conceptio Christi facta fuit statim post consensum Virginis.

Declaratur: Virgo consensum suum expressit his verbis: *Ecce Ancilla Domini, &c.* Et tunc statim formatus fuit in vtero virginis Christus, & vnio illa miraculosa facta fuit naturæ humanæ ad diuinam personam. Sicut ergo post illa verba, *Hoc est corpus meum*, ponitur Christus statim sub speciebus sacramentalibus, ita post illa verba, *Ecce Ancilla Domini, &c.* positus fuit Christus & formatus in vtero.

Hinc Sancti Patres verba illa vocant, *Responsum lætitiæ*, de quo Bernardus eleganter: *Audisti virgo factum, audisti & modum, vtrumque mirum, vtrumque iucundum. Expectat Angelus responsum tuum, expectamus & nos verbum miserationis, quos premit sententia damnationis. Hoc supplicat à te flebilis Adam, cum misera sobole exul de Paradiso, hoc Abraham, hoc Dauid, Patres tui in regione vmbræ mortis, hoc totus mundus tuis genibus prouolutus expectat. Ex ore tuo pendet solamen miserorum, redemptio captiuorum, salus vniuersorum: ipse quoque qui concupiuit decorem tuum, expectat responsum tuum. Responde ergo verbum, quod terra, quod inferi, quod expectant & Superi. Responde verbum, & suscipe verbum: profer tuum, concipe diuinum, emitte transitorium, amplectere sempiternum.*

Consentiente ergo Virgine, per illa verba factū est sublime illud matrimonium inter humanā naturam & Deum, ita vt tunc dicere quis potuerit: *Egredimini filiæ Syon, & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius.* Fuit enim dies ille lætitiæ, fuit dies desponsationis & matrimonij sacri, per vnionem personalem. Fuit dies quo Christus à matre sua est vestitus veste carnis nostræ, & circumdatus, velutque coronatus diademate mortalitatis nostræ, tanquàm *Rex pacificus, cuius vultum desiderabat vniuersa terra.* Egredimini ergo filiæ Syon, animæ piæ contemplationi deditæ, & considerate cum affectus suauitate, hoc desponsationis mysterium, in quo omnes animas iam Christus censetur sibi desponsare. Considerate vestem illam & coronam mortalitatis, quâ dignatus est filius Dei propter vos se coronare; postea quoque iterum coronandus propter vos: sed à Nouerca, non à matre, corona crudelitatis in cruce: vt ibi per eam consummet hanc sacram animarum desponsationem.

Egredimini quoque virtutes Angelicæ incolæ ciuitatis cœlestis: ecce Rex vester, sed in corona nostra, in diademate, quo coronauit eum Mater sua. Ecce in quem desideratis prospicere, in corona paupertatis nostræ, in exilio nostro, quem postea videbitis in corona gloriæ, quâ coronabit eum Pater suus in regno vestro, post partam victoriam, cùm vobis inclamabitur, *Dominus fortis & potens ipse est Rex gloriæ.*

Hæc verò Incarnatio & Conceptio Filij Dei facta est octauo Kalendas Aprilis, Feria 6. vt tradit Ecclesia. Vndè Rupertus, *Eadem, inquit, die quâ veterem Adam formauit de limo terræ, nouum sibi hominem reformare cœpit de Virginis carne, similiter & feria sexta redempturus mortis Passione.* De hora verò nihil certi habetur. Rupert. de diuinis Off. 19.

Aliqui ex recentioribus volunt Angelum venisse ad Virginem, in principio noctis, sumentes id ex consuetudine Ecclesiæ, quæ illa hora signum præbet ad salutandam Virginem: Et in vita S. Bonau. refertur, eum hac ratione motum, à Pontifice obtinuisse, vt tunc signum pulsaretur. Albertus Magnus putat summo manè venisse, & hoc significare signum quod datur manè ad Virginem salutandam. Alij putant Annunciationem factam hora quâ Christus natus fuit, vt sic nouem integris mēsibus in vtero matris habitauerit, hoc enim ad perfectionem Conceptionis spectare videtur. Vndè & de Incarnatione intelligi potest illud: *Dum nox in suo cursu medium iter perageret, omnipotens sermo tuus de cœlo à regalibus sedibus venit.* Hoc enim magis propriè dicitur de Incarnatione, quàm de Natiuitate. Sap. 18.

De loco verò certum est fuisse in Nazareth, vbi domicilium seu cubiculum Virginis post Christi Ascensionem ab Apostolis & Christianis in summa religione habitum fuit, & in templum consecratum, ob multa eximia mysteria in eo facta. Eadem illa domus ministerio Angelorum primò in Illyricum postea in Italiam translata est, & Lauretana Ecclesia appellatur: & vsque modò summa Religione visitatur, estque à Regibus & Principibus eximiis donis affecta, fiuntque in illa plurima miracula, de quibus libri speciales extant. Putatur verò eadem domus domicilium fuisse Beatæ Annæ, & in ea Beata Virgo nata fuisse. Suarez in 3. parte.

PROPOSITIO TERTIA.

Concurrunt multa miracula in hac Conceptione Filij Dei.

Primo, Miraculum in hoc fuit, quod Virgo concepit: habet enim communis conceptionis modus, causam efficientem patrem & matrem: hic autem causa efficiens non fuit nisi Deus, sine viri opera formans corpus Christi in vtero Virginis, quia potest omnem supplere causam efficientem. Quod quidem vt intelligatur, iuuabit proponere similitudinem ex iis quæ facta scimus in creatione mundi. Cùm enim terra ordinariè non producat granum, nisi priùs aratro excolatur, proscindatur & seminetur, pluuia quoque cum Solis calore fœcundetur: Tamen quandò terra primò produxit granum, id fecit in instanti, solo Dei mandato & virtute, sine cultura, aut seminatione, aut irroratione, aut Solis calore, ita vt terra tunc esset quodammodò virginea. Simili modo vterus Virginis sine commercio humano, sola Dei virtute & mandato produxit hoc pretiosum granum corporis animati Filij Dei. Hoc miraculum Conceptionis Virginis præuidet Isaïas. *Audite domus Dauid, propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum, Ecce Virgo concipiet, &c.* q. d. Adeste Proceres, adeste Iudæi, audite omnes gentes, videte & stupete. Ecce enim rem miram omni æuo inauditam. Ecce ostentum sæculorum, ecce nouum quod creabit Dominus super terram, *Virgo concipiet*. Isa. 7.

Secundo, Miraculum fuit in hoc: Quod corpus infantis in instanti formatum fuit, & anima illi infusa. Natura enim requirit ad formationem corporis ordinariè spatium 40. circiter dierum, & ante illud tempus, corpus embrionis sine anima est. In Christo verò nullum tempus requisitum fuit, sed statim in puncto temporis, in vtero Virginis formatum fuit corpus, & anima infusa; quamuis voluerit, vt ordinarij infantes, nouem mensium spatio concludi. Sed interrogare libet te, ô puer dulcissime! Quidnam tunc agebas tot mensibus in vtero Matris? Quomodò ibi te habebas? Nunquid poteras facere, quod terra virginea statim produceret fructum suum? An ibi tanto tempore otiosus degebas? At ille respondere sic videtur. Optimè me habebam, licet ibi clausus, quia post sinum Patris nullus mihi gratior vtero & sinu matris. Nec ibi otiosus eram, sed texebam regium & purpureum indumentum humanitatis meæ, vt habitu progrederer vestitus vt homo. Ibi me iam ad certamen contra hostem parabam, ibi me in sacrificium pro te offerebam. Volui verò tanto tempore claudi, vt clausis & carceratis consolationem darem, & vt cæteris pueris pro te conformarer. Volui nouem mensibus ibi manere, vt nouem Angelorum choris te adscriberem.

Tertiò, Miraculum fuit in hoc, quod omni gratia & virtute anima eius statim ornata fuerit. Cōceptus enim fuit plenus gratia & veritate; nos vero concipimur in peccato, quod trahimus ex Adam mediante patre carnali, sed quia Christus Patrem non habuit, ideo sine vlla peccati macula conceptus fuit. Hinc dicunt Patres & Doctores Sancti, *Christum fuisse in Adam, aut Patriarchis secundùm corpulentam substantiam, sed non secundum seminalem rationem*, ideóque ex vi conceptionis non fuisse subditum peccato originali, Volunt dicere hoc modo loquendi, Christum fuisse in illis secundùm substantiam corpoream, siue secundùm materiam ex qua Christi corpus constat, sed non fuisse secundum seminalem rationem, id est, secundùm vim actiuā, quę solet esse in semine patris ad fœtus formationē, quia de Spiritu S. fuit, & ab eo omni gratia statim repletus: De hoc prædixerat Isa. *Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus Domini.* Iesse fuit Pater Dauid, virga de illo oriens fuit nostra Virgo, hęc produxit florem Christum, super quem plenitudo spiritus & gratiæ descendit, flos fuit in Conceptione, fructus in Natiuitate. Ab illa ergò conceptione iam plenitudinē illam gratiæ habuit. Isa. 11.

Quarto, Miraculum etiam in hoc fuit, quod infans hic ratione & sapientia pollet adhuc in vtero. Vndè admiratur id Isaïas, dum dicit, *Nouum creabit Dominus super terram, fœmina circumdabit virū.* Quæ est hæc fœmina, potens vtero suo claudere virum? Aut quomodo vir potest vtero circumdari? Non enim dicit paruulum aut infantem, sed virum. Ergo res noua & inaudita proponitur. Nempè Christus vir ille, qui licet ætate & statura infans, tamē à primo conceptionis instanti Vir est, sapientia, ratione, gratia perfectus, Vir nouus, Homo Deus, ex noua matre, quia Virgine, nouo modo sine viro, noua generatione procreatus. Hic est vir nouus, qui in nouo orbe nouam legem, nouum fœdus, Sacramenta omnia noua dabit & posteà terram & cœlos nouos. De hac re loquens Bern. ait: *Vir erat necdum natus, sapientia non ætate, animi vigore, non viribus corporis, maturitate sensuum, non corpulentia membrorum. Nec minus habuit sapientię, immò non minùs fuit sapientiā conceptus quàm natus, paruus quàm magnus, siue latens in vtero, siue vagiens in præsepio, siue interrogans in templo, siue docens in populo, æquè fuit plenus Spiritu sancto.* Neque refert quod dicitur. *Puer proficiebat ætate, gratia & sapientia apud Deum & homines*: hoc enim tantum significat Christum crescente ætate profecisse, quantùm ad vsum & exercitium: quia semper maiora & perfectiora opera sapientiæ & gratiæ exercebat, non tantùm in opinione hominum, sed & re ipsa coram Deo, eminentiora edens vir quàm puer. Isa. 31. Lucæ 2.

Quinto, Miraculum in hoc fuit, quod hæc anima infantis à primo instanti, beatifica visione donata fuerit, videns essentiam diuinam, & in illa omnia præsentia, præterita, futura, omnem ordinationem Dei circa sæculum præsens, & circa æternitatem futuram, circa electos & reprobos, circa homines & Angelos, ita vt ex tunc notus ei fuerit numerus electorum & reproborum, numerusque iudicandorum & ipsa dies iudicij, quia hoc nosse, ad ipsum spectabat, qui Iudex erat constitutus viuorum & mortuorum.

Sexto, Miraculum in hoc fuit, & fons cæterorum miraculorum, quod corpus & anima eodem instanti temporis cum Verbi persona copulantur vnione planè ineffabili, ita vt hæc tria fiant vnum, *Verbum, anima, caro*, vnitate personæ. Hoc est enim miraculum miraculorum, quod nec suspicari quidem potuit mens vel angelica, vel humana, ex quo sequuntur innumera miracula, hominibus & Angelis incomprehensibilia. Vndè dicit Bernardus: *Generationem istam quis enarrabit? Angelus nunciat, virtus obumbrat, superuenit Spiritus, Virgo credit, Virgo parturit, Virgo permanet. Quis non miretur? Nascitur Verbum infans: & agnoscitur longitudo breuis: latitudo angusta, altitudo subdita, profundit æ plana. Ibi Agnoscitur lux non lucens, Verbum infans, aqua sitiens, panis esuriens.*

In hac ergo Incarnatione tanta prodigia sunt vt maiora non viderit Orbis. 1. Vidit tempore Iosuē Solem stantem, tēpore Ezechiæ retrogredientem: Nunc videt Deum Solem æternum, non solùm

retrogredientem, sed se mirabiliter exinanientem. 2. Vidit in Rubo conseruatum virorem in igne: Nunc videt seruatam Matris virginitatem in Cõceptione. 3. Vidit virgam florentem sine cultura: videt nunc virgam Iesse fructum parientem sine humana opera. 4. Vidit manna è cælo pluens: Videt Verbum Patris è cælo in gremium Virginis descendens. 5. Vidit Eliam in cœlum ascendere. Videt humanam naturam ad Deitatem ascendere. Vndè Scriptura dicit, quod *Verbum abbreuiatum fecerit Dominus in medio vniuersæ terræ*, quia scilicet omnia mysteria legis, omnia prodigia orbis, in hac Incarnatione consummationem acceperunt & perfectionem. Et homo qui erat *mundus abbreuiatus*, perfectionem & consummationem summam accepit, dum perfectior est Angelis effectus & deificatus. Verbum ergò carnem assumens, nunquid abbreuiationem fecit, dum semetipsum exinaniuit? dum infinitam majestatem in angusto corpore velut abbreuiauit? Dum corpus ac diuinitatem in angusto Præsepio, collocauit? Dum posteà ipsum suum corpus & deitatem, iterum sub minima panis specie collocauit? Quomodò potuisset se magis abbreuiare, aut homini maiorem perfectionem & consummationem dare, quàm illum ita euehendo supra omnem Angelicam etiam creaturam?

D.Tho. 1. p. q. 25. a. 6. Quærit D. Thomas: An possit Deus meliora facere quàm fecit? Affirmat, exceptis tribus, Incarnatione Christi, Maternitate Deiparæ, Beatitudine hominis. *Quia non potest facere meliorem hominem, quàm sit Deus homo, nec meliorem Matrem, quàm sit Mater Dei, nec beatitudinem meliorem, quàm sit visio & possessio Dei.*

PROPOSITIO QVARTA.

Efficacia huius Conceptionis specialiter tribuitur Spiritui S. licet communis sit tribus Personis.

Ratio est, quia opera bonitatis illi solent tribui, sicut opera omnipotentiæ Patri, & opera sapientiæ Filio. Cùm ergò opus hoc sit summi amoris, bonitatis & pietatis, appropriatur Spiritui S. qui amor est. *Spiritus S. superueniet in te*, inquit Angelus, & *virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Sensus est.

Primò, Virtus Altissimi, siue potentia eiusdem Spiritus defendet te, & virginitatem tuam, quam tantopere diligis, & ita proteget, vt sine læsione illius concipias. Obumbrare enim in Scriptura significat defendere; *Obumbrasti super caput meum in die belli*, hoc est, defendisti caput meum. *Scapulis suis obumbrabit tibi*, id est, defendet te. Psal. 139. Psal. 90.

Secundò, Gregorius, & aliqui Patres sic explicant: *Virtus altissimi*, hoc est Filius Dei, qui est lux increata & splendor Patris, obumbrabit tibi, dum ex te corpus assumet: nam sicut lux corpori opaco iuncta obumbrat, ita æterna illa lux corpori tuo iuncta, erit obumbrans, & mirum tibi refrigerium vmbra sua præstans, contra omnem voluptatis ardorem & sensum.

Tertiò, potest significari per illa verba, mira amoris copia, quâ mens Virginis tunc ardere debebat, vt sit sensus. Superueniet in te Spiritus S. qui ignis est consumens, accendetque in te mirum ignem amoris diuini, quem viribus naturæ sustinere non posses, sed consumereris in mediis his flammis, vitamque tuam velut dissolui oporteret; Verùm ipse vmbram præstabit, & refrigerium; & virtutem dabit, vt tantam vim amoris ferre possis, sicque velut innouetur miraculum Rubi in medio ignis non consumpti.

Licet verò Spiritus S. & Pater cooperati sint ad sacri corporis formationem, & ad creationem animæ, ad vnionem quoque corporis & animæ cum persona diuina; tamen non tres personæ dicuntur incarnatæ, sed Filius, quia ad solam personalitatem Filij terminata est vnio naturæ humanæ, & in sola persona Filij subsistit. Vnde solus Filius dicitur assumpsisse humanam naturam. Vbi assumptio non sumitur actiuè, quia omnis actio ibi inuenta communis est tribus personis, eo quod sit actio ad extra, sed assumere idem est quod terminare & sustentare naturam humanam, quòd proprium est Filio. Solet pro simplicibus afferri similitudo, de vna aliqua persona se vestiente concurrentibus aliis duabus; tunc enim sunt tres qui vestiunt, & tamen vnica manet vestita. Sic Pater, Filius, Spiritus S. concurrerunt ad vestiendam personam Filij, veste carnis & mortalitatis nostræ, tamen vnica illa manet vestita & incarnata.

Cùm verò dicitur, *conceptus de Spiritu S.* non sequitur Spiritum S. dici posse Patrem Christi, quia non omne principium agens aut producens rem aliquam, statim nomen Patris obtinet, sed requiritur quod de sua substantia producat, & quidem in similitudinem naturæ. Hinc nec pictor, nec operarius dicitur pater picturæ, aut operis sui, quia non de sua substantia, sed de aliena materia producit illud, de auro, argento, aut terra, & dat illi aliud esse quàm suum proprium. Sic Spiritus S. non formauit Corpus Christi de substantia diuina, sed de purissimis sanguinibus Virginis, reddiditque illud simile natura Virgini, non sibi.

Ipsa tamen Virgo rectè dicitur Mater Dei, quia est mater illius, qui à primo instanti Conceptionis suæ fuit Deus. Et sic vt propriè dicatur Mater Dei, sufficit quod eodem instanti, quo anima vnita est corpori per concursum maternum Virginis, eodem etiam instanti anima & corpus vnita sint Verbo diuino. Vnde Elizabeth vocat eam *Matrem Domini*. Vbi indicatur diuina persona. Et ad Galat. dicitur: *Filius Dei factus ex muliere*. Per communicationem ergò idiomatũ rectè dicitur, Conceptus Natus, Mortuus, & consequenter Filius Virginis. Ad Gal. c. 4.

Quapropter in Concilio Ephesino definitum est, Virginem esse, *Theotocon*, hoc est, Dei Genitricem: & ibi condemnatus est Nestorius id negans, qui posteà à Deo punitus fuit, & blasphemiæ pœnas luit, de quo sic refert Nicephorus. Nestorius ex Presbytero Antiocheno, à Theodosio Iuniore ad Sedem Constantinopolitanam euectus fuit. Homo fuit contentiosus, arrogans, ob eloquentiam turgidus, & popularis gloriæ auidus. Hic publicè docuit Mariam, Dei Genitricem non esse vocandam, & hunc errorem sua authoritate firmauit. Ob hoc Synodus Ephesi coacta fuit, in qua ducenti Episcopi fuêre, nunquàm tamen potuit dimoueri à sententia, licet rogatus à Cœlestino Papa, Cyrillo Alexandrino, aliisque Episcopis. Quasi ergò hostile bellum aduersus Deiparam instituisset, nullum sanis consiliis locum reliquit. Vndè à Synodo reiectus & anathemati traditus, Episcopalique dignitate est priuatus, & à Theodosio in exilium eiectus. Sed nec Patrum censura, nec Cæsaris seueritas, meliorem eum effecit. Vndè in exilio vitam profugam & plenam miseriis agere est coactus, ibique est mortuus. Deus verò vindicans Matris iniuriam, immisit in eius blasphemam linguam vermes, qui tanquàm carnifices eam corrosêre: & si corpus nefandum nouæ impietatis organum, à terra dehiscente non est absorptum, certè anima ad inferos detrusa, blasphemiæ meritas pœnas luit.

Illud verò notatu dignum est, Scripturam qui- Can. 1. 3.

c. 18. de Virg. ex. Niceph. dem pauca de Virgine nobis tradidisse, quia tota Euangelistarum intentio ad Christũ referebatur: illo cognito, eiusque fide satis fundata, Matris eius excellẽtia satis quoque cognosci poterat. Tamen omnes laudes & totam dignitatem Virginis hoc breui eloquio cõprehendit sufficienter, dum *Matrem Dei* appellat per Elizabeth: & dum per Matthæum dicit Mariã illam esse, *de qua natus est Iesus*. Non enim potest altiùs eius dignitas commendari, quia nihil excellentius, nihilque diuinius dici potest de pura creatura, exceditque omnem altitudinem, quæ post Deum cogitari potest, Matris Dei dignitas, vt dicit Anselmus. Rationem addit D. Thomas, quia dignitas hæc quodammodò infinita est continens affinitatem cum Deo, & coniunctionem, consanguinitatemque cum persona infinita. Et cum matrem Dei nominas, dignitatem illam nominas, quæ est fons & origo ex qua omnia dona, omnes gratiæ, omnis excellentia Virginis emanauit: dedit enim illi muneri materno proportionatam Deus gratiam: ita vt plus dicas, cùm Matrem Dei dicis, quàm si Apostolum, Prophetam, Martyrem, Angelum, Seraphim nominares.

Quia tamen pauca Euangelium de Virgine dixerat, voluit per generalia totius Ecclesiæ Concilia, laudes eius pleniùs promulgari. Vbi valdè notabile est, ex quatuor primis Conciliis (quæ Gregorius vt quatuor Euangelia veneratur.) Primum Concilium vniuersale nicænum coactum fuisse pro Patris & Filij honore, ad defendendam æqualitatem & consubstantialitatem contra Arium: Secundum, ad defendendam Spiritus S. diuinitatem contra Macedonium: Constantinopolitanum scilicet Cõcilium: Tertium Ephesinum ad tuendam Matris Dei dignitatem, contra Nestorium, vbi plurima de laudibus Virginis dicta sunt, ita vt eam tunc beatam proclamarint totius Orbis Nationes. Et hæc posteà in quarto Concilio Calcedonensi, & in quinta & sexta synodo, denique & in cæteris vsque ad Tridentinum confirmata sunt, & ampliùs explicata, vt adimpleretur Virginis Prophetia, *Beatam me dicent omnes Generationes*. Quæ quotidie adhuc impletur, dum ab Oriente vsque ad Occidentem, à Meridie vsque ad septentrionem, eius nomen & laudes resonant, vsque ad Indos, Iapones, Chynas & remotissimas Orbis partes. Idem dum vbique eius honorem, Altaria pene sine numero, Basilicæ, Templa, Congregationes, Sodalitates eriguntur, dum peregrinationes celeberrimę ad eius imagines nouis quotidiè miraculis illustres, summo concursu populorum instituuntur. Quæ quidem omnia hæreticis, Virginis hostibus, confusionem & pudorem pariunt. Sed & ipsius hostes specialem sæpe punitionem accipiunt. exemplo ergò Nestorij, subijcio exemplum Constantini Copronymi.

Constantinus Copronymus huius Virginis hostis, illam quam Christus sibi in domicilium elegit gloriosam suam matrẽ, patrocinium omnium hominum, multis modis prosecutus est. Ipsius Venerandum Nomen studuit ab Ecclesia expellere, & intercessiones eius, per quas mundus consistit, ne quidem voluit nominare, cùm diceret nemini eam posse opitulari. Conabatur autem quod dicebat, hoc exemplo confirmare. Cùm aliquandò marsupium aureis nummis plenũ in manus sumpsisset, & iis qui cum ipso versabantur, ostendisset; quærebat ab eis: Quanti Marsupium hoc valet? Multum, inquiunt illi. Cùm verò aurum eiecisset, rursum quærebat: Quanti istud marsupium? Cumque illi respondere nt, nihil valere. Ita, inquit ille & Maria, quam Deiparam

Exempl.

vocant, quo tempore in se habebat Christum, valdè honoranda erat: ex quo autem illum peperit, nihil differt à reliquis. Sed Deus eius blasphemiam & superbiam infœlicissimo exitu puniuit: Morbus enim Carbunculi pedes eius inuasit, & febris ardentissima, sicque animæ & corporis mortem obijt, vociferans viuum se inextinguibili igni traditum esse, propter Mariam Deiparam, iubensque eam exinde honorari & celebrari, vt Deiparam. Ita Cedrenus, Glicas, & alij. Et Surius 3. Aprilis. Ejus ergò infœlicem hunc exitum attendant nostri temporis Nouatores, qui se Discipulos impietatis eius, & dictis, & factis profitentur.

LECTIO XII.

DE CHRISTI NATIVITATE.

QVI NATVS EST DE MARIA *Virgine*.

EXPLICANTVR CIRCVMSTANTIÆ Natiuitatis Christi.

1. *Quare natus in Bethleem?*
2. *Quare reclinatus in Præsepio?*
3. *Cur elegerit tale tempus Natiuitatis suæ?*

PROPOSITIO PRIMA.

Non sine mysterio electus fuit locus Natiuitatis Christi Bethleem.

Primo, quia Christus voluit nasci ex Dauid iuxta promissum Scripturæ. Ideò elegit ipsum locum Natiuitatis Dauid, vt iam promissio ei facta ostenderetur impleta. Quod insinuat Euangelista dicens, *Eo quod esset de domo, & familia Dauid.*

Secundo, quia Bethleem erat exigua & humilis ciuitas. Eam ergò elegit, vt gloriam hominum repudiaret, qui ex hoc gloriantur, quod nobili loco nati sint. Elegit infirma mundi, vt confundat fortia; propter quam eandem rationem, elegit & pauperem matrem, & humilem nascendi modum: ipsam paupertatem quasi sponsam ab omnibus repudiatam desponsare veniens.

De hac ciuitate Michæas dixit: *Tu Bethleem minima es in millibus Iuda*, Matthæus verò legit, *Nequaquam minima es*. Michæas vocat paruulam, murorum ambitu, numero ciuium, loci splendore: Matthæus vocat nequaquam minimam, nobilitate & dignitate, quam debebat habere ob Messiam ibi nasciturum. Et sensus est: Tu Bethleem paruula quidem es, sed tamen dignitate magna, quia ex te orietur Dominator Israël, sicque eris totius terræ Metropolis, tanquàm Christi Parens & Nutrix. Hinc Ecclesia canit: O sola magnarum Vrbium maior Bethleem, cui contigit Ducem salutis cœlitus incorporatum gignere. Licet enim Ierusalem templi maiestate gloriari possit, Babylon murorum fortitudine, Athenæ sapientiâ, Tyrus & Sydon opibus & mercium preciositate, Roma triumphis, Niniue magnitudine & ędificiorum altitudine, Bethleem tamen solo Christi Natali omnibus antecellit.

Hinc Ber. *O Bethleem parua, sed iam magnificata à Domino, qui factus est in te paruus ex magno. Lætare Bethleem, & per omnes vicos tuos festiuum Alleluya hodie cantetur. Quæ ciuitas tibi non inuideat pretiosissimum illud Stabulum, & Præsepij gloriam? In vniuersa siquidem terra, iam celebre est nomen tuum, vbique gloriosa dicuntur de te Ciuitas* Bern. ser. in Nat.

Psal.86. *Dei, vbique psallitur, quia homo natus est in ea, & ipse fundauit eam Altissimus. Vbique, inquam, prædicatur, quod Iesus Christus Filius Dei nascitur in Bethleem Iuda.*

Tertio, rectè elegit Bethleem quæ interpretatur *Domus Panis*, ipse enim est Panis ille vitæ, qui descendit de cælo. Alio quoque nomine vocabatur *Ephrata*, hoc est, fructifera, quia non solùm sicut aliæ ciuitates, aut regiones, vinum, oleum, frumentum profert, sed & germinauit frumentū electorum, Panem Angelorum, vitæ fructum. In hac ergo Bethleem, hodie oritur cisterna illa quæ continet aquam viuam, ad quam quilibet Fidelis debet accedere & haurire. Clamabat olim Dauid sitibundus: *O si quis daret mihi de cisterna,* 2.Reg.23. *quæ est in Bethleem!* Tunc irruentes tres milites per aciem cum periculo vitæ attulerunt ei aquam de Bethleem, sed noluit bibere. Hoc interpretans mystice Sophronius dicit non fuisse aquam illam cuius siti ardebat Dauid; sed aquam viuam, quam qui biberit, non sitiet iterum, quæ non solum suam, sed etiam totius humani generis sitim explere poterat: dicitque hanc cisternam Virginem designasse, quæ Deum erat paritura. *Figura*, inquit, *erat & Prophetia de Christo qui est aqua viua omnibus vitam infundens, deque mystica, & spirituali cisterna, quæ aquam illam nunquam deficientem, vtero comprehensam, in lucem edidit.* Vtinam ergo simili siti ardeamus, & Bethleem cum ferventi desiderio veniamus, ibi inueniemus aquam vitæ de Virgine scaturientem, quæ animas nostras irrigare poterit, & fœcundare, sitim ac febrim variam quā æstuamus, sedare.

Ita D. Hieronymus secessit in Bethleem, vt sibi viuaciter imprimeret Christum, ibique ad Præsepe Christi commoratus est, vt eum nascentem, vagientem, lactantem, assiduè contemplans, vitam cum illo iucundè & sanctè ageret: hauriretque ibidem abundanter de Cisterna hac Bethleemitica aquam viuam, aquam salientem in vitam æternam. Ideo etiam Paula, & Virginum Chorus Hieron. in Bethleem secutus est. Vnde Paula & Eustochium inuitantes illuc Marcellam Romanam, sic loquuntur apud Hieron. *Cum comitante Christo per Silo & Bethel & cætera loca, in quibus* Epist.17. *Ecclesiæ quasi quædam victoriarum Domini erecta sunt vexilla, ad nostram speluncam (Christi nascentis in Bethleem) redierimus, canemus iugiter, crebro flebimus, indeficienter orabimus, & vulneratæ iaculo Saluatoris in commune dicemus: Inueni quem quæsiuit anima mea, tenebo eum, & non dimittam.*

PROPOSITIO SECVNDA.

Christus ibi natus est in stabulo, & reclinatus in Præsepio. Quid fuerit istud stabulum explicans Hieronymus, dicit fuisse speluncam in rupe excisam à parte orientali, locum Pastoribus notum, commune quasi receptaculum, ad quod sæpe diuerterent, immo illuc pauperes & peregrini confugere solebant. Ibi ergo fuit Præsepe non luteum, vt dicit Chrysostomus, sed ligneum, quod adhuc Romæ est in Templo S. Mariæ Maioris.

Refert Hieronymus, loco illius speluncæ insignem Ecclesiam esse extructam, & Præsepe loco altaris collocatum: cuius Ecclesiæ etiam meminit Beda. Tempore vero quo hæc loca in potestate fuerunt Gentilium, vt Christi pueri abolerent memoriam, simulachrum Adonidis posuerunt in loco Natiuitatis: & ibi Veneris Amasius plangebatur, vbi sacer ille infans sacri amoris Deus Christus vagiit. Sic & in loco sepulchri Christi, idolum Iouis, & in monte Caluariæ, idolum Veneris posuerant, quæ omnia sustulit Helena Mater Constantini.

Sed cur voluit Christus in Præsepio reclinari Respondetur, vt adimplerentur Scripturæ. Primò illa Isaiæ: *Cognouit bos possessorem suum, & asinus Præsepe Domini sui.* Isa.1. Secundo illa Abacuc. *In medio duorum animalium cognosceris.* Sic legunt Septuaginta, nostra lectio habet: *In medio annorum, notum facies.* Abac.3. Et hanc lectionem approbat Ecclesia in officio canens, *Domine audiui auditum tuum & timui, consideraui opera tua & expaui in medio duorum animalium iacebat in Præsepio, & fulgebat in cælo.* Vnde vere ibi fuisse Bouem & Asinum docent Sancti Patres, ex illo loco Isaiæ. Et hæc quidem animalia mysterium significabant: Bos enim Iudaïcum populum iugo legis pressum significat, Asinus autem populum gentilem qui contra Deū recalcitrabat. Nouus hic puer in medio, vtrumque populum iungere debebat, ab illo graue legiis iugum auferens, ab isto Idololatriæ cultum & rebellionem. Hinc aduerte, non sine mysterio Christum fere semper describi in medio.

Primo, in Natiuitate inter Bouem & Asinum, qui vt dicimus, populum Gentilem & Iudæum significat, cuius vtriusque Saluator nascitur.

Secundo, in medio Ioseph & Mariæ, quia virginitatis & coniugij author, à virginibus & coniugatis debet adorari.

Tertio, in medio Simeonis & Annæ, quia ab vtroque sexu coli debet & benedici.

Quarto, in medio Marthæ & Magdalenæ, id est, vitæ actiuæ & contemplatiuæ, quam duæ hæ sorores significant, quia tam actiuam quàm contēplatiuam vitam veniebat approbare, & ab vtriusque vitæ sectatoribus debebat gloriam accipere.

Quinto, Inter Moysen & Eliam, tum quia author est mortis & vitæ, & ideo ab Elia viuo, à Moyse mortuo debebat testimonium habere Saluator viuorum & mortuorum: Tum quia eius doctrina à Moyse, id est, à lege, & ab Elia, id est, Prophetis approbationem debebat accipere.

Sexto, in medio Latronum in Cruce, quia Iudex bonorum & malorum, quos constituet ad dexteram & sinistram, quorum figuram hi duo gerunt.

Septimo, in medio duorum Angelorum in Resurrectione. Vnus ad caput alter ad pedes describitur apud Ioannem: & significantur illa duo animalia quæ erant in Natiuitate, hoc est, populum Gentilem & Iudæum, iam per Christi Resurrectionem transire in consortium Angelorum.

Octauo, in medio duorum Discipulorum post Resurrectionem euntium in Emmaüs, vt significetur in medio esse nostri, tempore peregrinationis nostræ.

Nono, in Ascensione, in medio duarum turmarum, vna ex Angelis erat composita præcedens & deducens Christum triumphantem, altera ex hominibus, quos eripuit de Limbo, *captiuam duxit captiuitatem.*

Decimo, Vsque ad diem Iudicij in medio Misericordiæ & Iustitiæ. *Misericordiam & Iudicium cantabo tibi Domine.* Misericordiā habet à dextris. Iustitiam à sinistris, tanquā duo fulcra Regni sui.

Vndecimo, In medio Dei & hominum, quia Mediator est pro nobis interpellans.

Duodecimo, in die iudicij in medio Electorum & reproborum sententiam proferens.

Decimotertio, Per totam æternitatem in medio Angelorum & hominum, tanquam lapis angularis, faciens vtraque vnum, vnum ædificium, vnam ciuitatem, vnam Ecclesiam, vnum Regnum.

Dnique, non solum à Natiuitatis, aut incarnationis tempore medium amauit, existens tunc in medio duarum naturarum, diuinæ & humanæ: sed etiam fuit ab omni æternitate, est, erit, in sæcula sæculorum, in medio, tanquam secunda Trinitatis persona inter Patrem & Spiritum Sanctum.

Aduerte vero, licet Præsepe dicatur locus Natiuitatis, non tamen fuit primus locus, quem Christus sacro corpore tetigit, sed terra illius speluncæ vel brachia Virginis, iuxta Caietanum. Ipsa vero postquam adorauit, & pannis inuoluit: in præsepio reclinauit.

Ratio moralis multiplex afferri potest.

Primò, quia sciebat Christum hoc Præsepe eligere tanquam primum thalamum, in quo sibi paupertatem desponsabat Altissimi filiam ab omnibus repudiatam, quia homo eius speciem ignorabat & pretium.

Secundò, tanquam Aram primam Sacrificij sui matutini, in quo se Patri obtulit, dicens; *Holocaustum pro peccato non postulasti: Ecce venio.* Obtulit enim tunc pro redemptione nostra, totam vitam, miserias, dolores omnes, quos passurus erat. Obtulit lachrymas infantiles pro peccatis nostris, & si introspicere posses cor eius, inuenires scriptum: *Nunc lacrymas fundo paratus post sanguinem fundere.*

Tertiò, Tanquam Thronum Regium, in quo primum exaltari voluit Salomon noster in diademate mortalitatis nostræ, quo coronauit eum mater, in quo & à Pastoribus, & ab Angelis est adoratus. Verè Thronus sublimior Thronis Regum.

Quartò, tanquam primam Cathedram, ex qua nos doceret omnem virtutem. Nam licet puer infans sit & mutus sit, tamen ibi omne genus virtutis docet, & ipse Sapientia tacendo ibi loquitur, & docet exemplo, quod postea prædicabit verbo: Præsepe & Crux, duplex ei Cathedra.

Accede ergò anima fidelis ad hanc Cathedram, & fortiter cordi imprime hanc lectionem perfectionis. Ibi disce amorem Dei, contemptum mundi, odium peccati & pœnitentiam. Hanc clamat præsepe, stabulum, fœnum, panni, lachrymæ, quæ omnia sunt pro peccatis nostris.

Accede secundò ad hunc Thronum gratiæ & misericordiæ. Ibi contemplare Regem in corona paupertatis nostræ à Matre coronatum, postea acerbiori spinea à Nouercâ Synagoga coronandum, & hoc vt tibi æternæ gloriæ coronam comparet.

Attende stabulum, tanquam Regis huius Palatium, pro reclinatorio habet fœnum, pro purpura panniculos, pro comitatu regio bouem & asinum, pro tapetibus, animalium sordes & aranearum texturam.

Accede tertiò illuc ad primum amoris lectulum, in quo te desponsauit, & cum compassione repende vicem. Offer ei animam puritate ornatam; pro domicilio cor castum; pro lectulo circunda eum sanctis affectibus, quæ sint Pastorum loco. Aduoca intellectum & voluntatem pro boue & asino, sintque panniculi infantis, amoris funiculi, quibus ei in dissolubiliter cor liges.

Accede denique sæpius ad hanc Sacrificij matutini aram, & totum te cum ipso offer in holocaustum, corpus cum omnibus membris, animam cum omnibus viribus, voluntatem cum omnibus affectibus, intellectum cum omnibus cogitationibus, vitam cum omnibus momentis.

Olim Ionathas excusans apud Saül Dauidem, *Rogauit me*, inquit, *vt iret in Bethleem, & dixit, dimitte me, quia sacrificium solemne est in ciuitate mea.* Verè, ô Christiane, sacrificium solemne est & primum Filij Dei, propter quod omnia meritò debes dimittere, & illuc sæpè in spiritu pergere, vt & te ibi sacrifices. Exemp.

Beata Margarita, cui nomen à Castello Italiæ Vrbe, vbi nata & sepulta, sæpè in contemplatione deliciabatur coram præsepio pueri Iesu. Hinc cùm post mortem intestina extraherentur, vt corpus incorruptum seruaretur, aromatibus conditum ob deuotionem fidelium: vbi cor eius abstractum fuit, repertus est Vnio (lapis pratiosus) insigni magnitudine & pulchritudine, in quo sculpta erat imago Natiuitatis, eademque Virgo genuflexa ibi ante Domini Præsepe. Qui Vnio seruatur adhuc in Sacrario Beati Dominici, cuius illa tertium Ordinem professa erat. Hoc miraculo voluit testari Deus, quàm gratum foret sibi obsequium illa consideratio huius mysterii. Imprimamus & nos frequenti consideratione hanc imaginem in tabulis cordis nostri, vt ad speciosi huius infantis amorem accendamur. Ludou. 3. Granatẽsis ser. de Nat.

PROPOSITIO TERTIA.

Non sine mysterio elegit Christus tempus Natiuitatis suæ.

Alii nascuntur subditi necessitati temporis: at Conditor omnium temporum elegit sibi tempus, quo nasceretur, sicut & locum, & Matrem. Et cùm sit Sapientia disponens omnia suauiter, tempus illud optimè ordinauit.

Primo, ergò natus est tempore quo describebatur vniuersus orbis. Quod intellige de vniuerso orbe Romanis subiecto. Nam teste Suetonio, Augustus non imperabat Gothis, Armenis, & Indis. Et aliquando totus orbis dicitur, maior eius pars. Fiebat autem hæc descriptio, vt constaret numerus hominum Romanis subiectorum. Sic Dauid iussit per Iacob populum suum numerari, & quia ex superbia id faciebat glorians in numero subiectorum sibi, punitus fuit à Deo. Fiebat etiam ad colligendum Censùm, singuli enim soluebant aliquid. Vnde videntur Iudæi soluisse dimidium siclum, siue decem stuferos, sicut solebant ex lege. Exod. 30.

Ob hanc descriptionem quilibet debebat ire in suam Ciuitatem, hoc est, in illam quæ erat caput familiæ. Et quia Bethleem erat caput familiæ Dauid, illuc ascendit Ioseph cum Maria. Hoc ergò tempus specialiter ordinatum fuit à Deo, *vt significaret eum illum venire in carne, qui electos adscriberet in Æternitate.* Vnde non solùm voluit tunc describi, & numerari populum Israël (quod sæpius iussum est à Deo, vt ostenderet se illorum curam suscepisse) sed & alias nationes: quibus tamen id antea non præcipiebat, quia ad ipsum vix videbantur pertinere, iuxta illud, *Vos tantùm cognoui ex omnibus nationibus terræ.* Veniens ergò vt omnium misereretur, & ex omnibus gentibus, nationibus, linguis significans electos suos se congregare, voluit vt describeretur vniuersus orbis. Vnde non sine mysterio dicitur ab Euangelista, descriptio hæc prima facta, vniuersalis scilicet. Impletum ergò est tunc illud, *Memor ero Rahab & Babylonis: Ecce Alienigenæ Tyrus & populus Æthiopũ, hi fuerunt illic.* Num. 1. & 26. Amos 3. Psal. 86.

Secundò, natus est tempore pacis vniuersalis. Fuit enim Iani templum tunc clausum, quod erat signum pacis, sicut & apertum bellum significabat. Non claudebatur nisi in summa rerum tranquillitate. Vnde ante Augustum bis tantũ clausum narrat Suetonius. Semel tempore Numæ per 43. annos continuos, semel Marco Attilio & Tito Manilio Consulibus, & postea ab Augusto terrâ ma- Suet. in Augusto. c. 22.

rique pace partâ. Hoc ergo tempus elegit Christus, quia de ipso dictum erat, *Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis*: Et vocatus est *Princeps pacis*. Vnde in eius ingressu ab Angelis pax nunciatur. In progressu pacem commendat. *Beati pacifici, &c.* Apostolis mandat quocunque intrarint dicere, *Pax huic domui*. In egressu pacem testamento relinquit: In morte illam Sanguine signat, In Resurrectione anima eius ad corpus rediens, vt Columba ad arcam, ramum pacis Apostolis affert, dum dixit, *Pax vobis*.

Pacis ergò tempore natus est, pacem afferens, & externam, & internam, & æternam. Antea peccatum discordiam multipliciter attulerat: Primò, in cœlo inter Angelos bonos & malos, inter quos factum est prælium. Inter Deum quoque & Angelos reprobos, qui ab eo eiecti sunt.

Secundò, in Paradiso inter Deum & hominem, immò & inter Angelum & hominem, quia homo ab Angelo eiectus fuit flammeo gladio.

Tertiò, in mundo inter hominem & hominem, fratrem & fratrem, Cain & Abel, Isaac & Ismaël, Iacob & Esaü, immò inter filium & Patrem, Absalon & Dauid.

Quartò, in ipso homine inter partem superiorem & inferiorem, spiritum & carnem. Veniens ergò Christus vt mediator, Deum & hominem, cœlum & terram, Angelos & homines, hominé, & hominem, venit pacificare, *pacificans per sanguinem suum quæ in cœlis, & quæ in terris sunt*.

Isa. 11. De hoc tempore dixerat Propheta: *Vitulus & Leo, Agnus & Lupus, Vrsus & Ouis, simul pascentur, & puer paruulus minabit eos, &c.* id est homines superbi, rapaces, agrestes, feri, mutatis moribus, dimisso fastu & feritate cum pauperibus & humilibus pacifice conuersabuntur, eiusdem spiritualis escæ participes sub eodem Duce. Pacis autem interioris & æternæ quam afferebat Christus, symbolum fuit illa pax temporalis, quam prædixerat Isaias: *Conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces, &c.* Isa. 2.

Congrua vero fuit pax hæc temporalis Euangelicæ prædicationi, vt faciliùs per vniuersum orbem iret doctrina Christi & Apostolorum, nullo bello inter Nationes impediente.

Ioan. 3. *Tertiò*, Elegit Christus mensem & tempus, quo dies crescere incipiunt, iuxta illud: *Illum oportet crescere, me autem minui*. Quod dixit Ioannes, quia gloria quam habebat apud Iudæos, qui eum vt Messiam recipere volebant, paulatim defectura erat; Christi vero gloria tunc obscura, magis semper clarescere debebat per miracula & alia opera.

Hoc vero moraliter interpretatur Augustinus, quod à Ioannis natiuitate dies incipiant minui, à Christi natiuitate crescere. Per quod Christus significauit, se incrementum lucis diuinæ hominibus afferre. Aug. In illum locū.

Nec sine causa diem Dominicū elegit, conceptū enim fuisse die Veneris diximus, eodē die quo Adā creatus est: hinc fit post nouem menses natum, die Dominico natum esse. Hic fuit primus dies sæculi, in quo lux corporalis principiū creaturarū producta fuit, ita & ille qui est lux vera, *Primogenitus omnis creaturę*, corporaliter natus est: & illo die mundus cœpit renouari, quo creatus est.

Quantum ad horam, elegit mediam noctem, vt mediis tenebris lux noua veniens eas disperderet, de quo canimus: *Dum nox in suo cursu medium iter perageret omnipotens sermo tuus de regalibus sedibus venit*. Vnde Telesphorus ordinauit celebrari primam missam circa mediam noctem, & solent Sap. 18. ideo tunc multæ Religiones Matutinas Horas persoluere. Exempl.

B. Franciscus in huius temporis memoriam media nocte surgens sæpe in meditatione huius misterij totus erat. De quo illud memorabile est, quod tertio anno ante mortem voluit eius memoriam qua potuit solemnitate celebrare, & ne nouitati res adscriberetur, à Pontifice petit licentiā. Elegit ergo locum in sylua prope Castrum Græcii, vbi curauit præparari stabulum, præsepium, fœnum, & adduci bouem & asinum: aduocat fratres, concurrunt populi, media nocte sylua luminibus resplendet, laudibus resonat. Stabat vir Dei coram præsepio gaudio & lachrymis perfusus. Celebrantur Missarum solemnia super præsepio ipso cantante Euangelium. Prędicat deinde populo de Natiuitate pauperis Regis, quem præ amoris teneritudine, *Puerum de Bethleem* nominabat. Miles quidem ob Christi amorem, militia deserta, viro Dei familiariter iunctus fuit, Ioãnes de Græcio dictus, hic se asseruit vidisse puerulum speciosum in præsepio dormientem, quem Franciscus excitare videbatur à somno, & mira amoris suauitate complecti. Hanc visionem & sanctitas viri facit credibilem, & miracula confirmant. Nam fœnum reseruatum à populo mirabiliter sanatiuum fuit brutorum languentium, & expulsiuum diuersarum pestium, Deo sic glorificante seruum suum. Ita Bonauentura. Bonau. c. 10. vitæ Francisci

---

LECTIO XIII.

DE FRVCTV NATIVITATIS Christi

1. *Docet quomodo per eam fides nostra perficiatur.*
2. *Quomodo spes nostra perfectionem accipiat.*
3. *Quomodo charitas & amor per illam in nobis augeatur.*

PROPOSITIO PRIMA.

PEr filij Dei Natiuitatem fides nostra perficitur. Propterea dixit Augustinus; *Vt homo fidentiùs ambularet ad veritatem, ipsa veritas Dei Filius venit, & fidem fundauit*. Magnum vtique fuit & fructuosum homini, doceri ab ipso Filio Vnigenito Dei, qui è sinu Patris didicit quæ docuit. Magnum fuit ab illo illuminari luce cognitionis & gratiæ, qui est lux vera in lucerna corporis sui nobiscum ambulans. Magnum fuit ab illo deduci, & vitæ promissionem accipere, qui est *Via, Veritas, & Vita*, nec falli potens, nec fallere. Denique quid ampliùs poterat optare homo, quàm ab ipsa Sapientia incarnata in terris conuersante veram sapientiam discere? Aug. 1. de ciu. c. 2.

Antea ignota erat Sapientia, inquit Propheta Baruch. *Israel dereliquit eam, non est audita in terra Chanaan, Filij Agar qui exquirunt prudentiā quæ de terra est, viam eius nescierūt: Principes & negotiatores terrę ignorauerunt semitas eius*. At vnigenitus postquam in terris visus est cum hominibus conuersatus, inuenit viam eius, & tradidit Iacob puero suo, & Israël dilecto suo: quia de sinu Patris veniens, docuit veros filios Israël, veros fideles, viam veritatis, salutis, perfectionis, iuxta illud: *Dabo filios tuos vniuersos doctos à Domino*, ita vt rectè vocentur *Theodidacti*, siue docibiles Dei. Baruch. 3. Isa. 54.

Quapropter aduerte, quod ante Christum vix poterant homines Deum verū agnoscere, sed excæcati & aberrantes, alij Solem, alij Lunam, alij

Iouem, Martem, Venerem colebant. Ignorantiæ huius & erroris ratio videtur fuisse, quia Deus spiritus est corporis expers, homo autem corporeus, ideóque non potest aliquid aprehendere nisi corporeum, omnis enim cognitio ducit originem à sensibus. In cognoscendo ergò Deo magnam difficultatem patiebatur. Sed vide bonitatem Dei. Cùm Dei cognitio foret necessaria ad salutē, coaptauit se diuina Maiestas sensuum imbecillitati, se reddens hominem, & sensibilem faciens; vt dum visibiliter Deum cognoscimus, per hunc in inuisibilium amorem rapiamur. Sic ergò fides nostra excitatur & perfectior redditur.

Aduerte 2. licet multi Deum agnouerint in lege veteri, & veritatis viam, tamen longè obscuriùs & imperfectiùs quàm nos, illi enim tanquam pueri adhuc erant in elementis & rudimentis edocti, in vmbra, figuris & oraculis obscuris. Nos autem veniens Filius Dei apertiùs & lucidiùs veritatem edocuit, & mysteria abscondita à sæculis. Isa.9. Vnde per Isaiam dicit: *Sciet nomen meum populus meus in die illa, quia ego qui loquebar, ecce adsum.* Heb.1. Idem significans Apost. dicitur: *Multifariam multisque modis, olim Deus loquens Patribus in Prophetis, nouissimè locutus est nobis in filio.*

Insinuat ibi Apostolus differentiam doctrinæ fidei tempore Christi, & Prophetarum.

Primò, quia olim multifariam, & multipartitè, hoc est, per multas partes & vices, quia non omnia vni, sed pars veritatis Isaiæ, pars Hieremiæ, pars Ezechieli reuelata est: Christus autem totum simul in sinu Patris vidit, & nos docuit.

Secundò, multis modis, quia per multas visiones, figuras, modos, formas, docuit populum rudem. Ezechieli apparet in curru Cherubin, Isaiæ in Throno excelso, Hieremiæ in virga vigilante, Oseæ & Zachariç in multis aliis formis, nūc verò per personā propriam filij sui nobis apparet.

Tertiò, Prophetæ docentes per varia præcepta, ritus, oracula, locuti sunt solùm priscis Patribus, hoc est, udæis solis, & quidem obscurè. At Christus nouissimè omnibus succedens, loquitur nobis, & hominibus totius mundi, perfectam afferens doctrinam, cui nihil sit ampliùs adijciendum, docens apicem veritatis, salutis, sapientiæ, perfectionis.

Hinc est quod illi qui frequenti consideratione mysteriorum infantiæ Christi, quasi cum puero Iesu conuersati sunt, magnam sapientiæ lucem & perfectionis gratiam ab eo hauserint. Sic Legimus de B. Edmundo, quod puer cum puero Iesu familiariter versabatur, & inde in virum tantæ perfectionis euasit.

Exemp. Cùm die quodam ambularet cum coæqualibus suis adhuc scholaris, cœperunt ipsi de multis vanis & scurrilibus agere, sed ipse puritati suæ maculas timens, discessit ab illis. Statim ergò occurrit ei Christus in forma pueri Candidi & Rubicundi, vt describitur in Canticis, eumque his amicis verbis salutauit: *Salue dilecte mi.* Ille miratus est vocem adeò suauem, non agnoscens cuius foret. At ille: *Non nosti me,* iniquit, *qui quotidie à latere tuo sum, tecum conuersans? Lege Scripturam frontis meæ & nosces.* Erat verò scriptum, *Iesus Nazarenus.* Hoc est, ait, nomen meum, quo si & tu munieris frontem tuam, à periculis tutus eris, hoc erit decus & memoriale tuum.

Exempl. Sic & B. Antonius de Padua mirè deliciabatur in infantia Saluatoris, vnde & à puero Iesu miras illustrationes mentis, & visitationes cordis percipiebat. Cùm quadam die in cubiculo solus ageret, is qui eum hospitio receperat, transiens ante cubiculum, miram vidit intus claritatem; & considerans quid ageretur, vidit infantem quemdam diuinum super librum eius, quem postea inter brachia suauissime amplexabatur, & fixis oculis diu eum contemplans, non poterat ab eo auelli. Sciuit Vir Sanctus, hospitem suum hanc cum puero Iesu familiaritatem vidisse, ideóque supplex rogauit, ne cui dum viueret, aperiret. Ipse ergò hausit à puero Iesu illam quā excelluit sapientiam & gratiam conuertendi etiam rebelles peccatores, quorum plurima millia ad Deum reduxit. Hinc est quod & ipse pingitur cum puero Iesu super librum stante.

Vnde putas B. Iosephum tantam hausisse gratiæ abundantiam, nisi ex continua conuersatione cum puero Iesu, cuius erat nutritius?

PROPOSITIO SECVNDA.

Per Natiuitatem Christi perficitur spes nostra.

Nihil, inquit D. Augustinus, adeo fuit necessarium ad erigendam spem nostram, quàm vt monstraretur quantum nos Deus diligeret. *Quid vero isto indicio manifestius, quàm quod nostræ naturæ inire dignatus est consortium?* Ita ille. Nempe Aug.15. de ciuit. c.10. non se naturæ Angelicæ vniuit, vnde nulla eis spes peccantibus: sed nostram assumpsit, semen Abrahæ apprehendit: fugitiuum seruum, hominē peccantem, & Deum deserentem apprehendit, vt sibi firmo fœdere copularet, & ad se reduceret. Frater ergo noster est, & caro nostra, non poterit nos repellere aut despicere. Hinc dicit Anselmus: *Exulta, ò homo, quia quidquid iudicabitur de te, pendet ex sententia fratris & matris tuę.*

Dicebat Abraham Saræ dum ingrederetur Ægyptum: *Dic obsecro quod soror mea sis, vt bene sit mihi, & viuat anima mea in gratiam tui.* Gen.12. Idem possumus dicere Mariæ, idem dicere possumus Christo: *Dic quod frater meus sis, &c.* Neque mendaciter hoc dicet, ipse enim est frater noster, sugens vbera Matris nostræ, & sæpe nos vocat fratres: *Narrabo*, inquit, *nomen tuum fratribus meis*; & Psal.21. suprà ostendimus quomodo sit frater, ex vtroque Parente.

Olim si quis vendidisset hæreditatem suam, frater eius vel propinquus poterat redimere. Leuit. 25. Nec poterat vendi in perpetuum, quia in anno Iubilæi ad primum possessorem redibat, vel eius propinquum. Vendiderat Adam suam hæreditatem, pro pomo, eam oppignorarat diabolo. Sed Filius Dei factus frater noster per natiuitatem, iusto titulo eam ad se retraxit, & reddidit nobis. Natiuitas eius est annus Iubilæi, in quo toti generi humano data est remissio omnium debitorum, & nobis restituta Cœli hæreditas.

Quia igitur Natiuitate Filij Dei sic erigitur spes nostra, iam possumus illud Canticum Isaiæ concinere, *Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi, sed conuersus, consolatus es me. Ecce enim Deus meus fiducialiter agam, & non timebo.* Isa.12. Merito exprobrasti homini, ô Trinitas Sancta! *Ecce Adam quasi vnus ex nobis.* Sed nunquid adhuc? Certe si ironice dixisti, id nos de cætero dicemus tam fidenter quàm veraciter: *Ecce Deus factus est quasi vnus ex nobis.* Anteà ignotus Deus meus, inuisibilis, & Deus vltionum, in diluuio, in Sodoma, in monte Synaï fumante, in deserto. *Quis poterit stare in conspectu Domini sancti huius?* 1.Reg.6. dicebant Bethsamitæ, cùm percussisset quinquaginta millia plebis, quia viderant Arcam. Nunc vero postquam in terris visus est, & cum hominibus conuersatus, qui magnus erat & terribilis nimis, paruulus factus

Isaiæ 12. est & amabilis nimis, ita vt possimus dicere, *Ecce Deus meus, fiducialiter agam, factus est mihi in salutem.* Sic ergo spes nostra ex ea parte animatur: sed & maximè ex eo, quod *haurire poterimus aquas cum gaudio de fontibus Saluatoris,* copiosam nempe gratiam de fonte sanguinis, de riuulis gratiæ, de Sacramentis, de meritis eius in quibus tota spes nostra consistit. Ego, inquit Bernardus, *Quicquid mihi deest, vsurpo ex visceribus Domini Iesu Christi, qui misericordia affluunt, nec desunt foramina per quæ effluant.* Serm. in Can.

Quiquis ergò scis te offendisse Deum, accede ad hunc paruulum in præsepio, facilè placabitur, nescit irasci; non attulit aculeum Iustitiæ, sed mel Cant. 4. misericordiæ, *Mel & lac sub lingua eius,* suauitas pietatis & clementiæ. Attulit oleum suaue, is qui Isa. c. 10. *Christus* nominatur, vt vngat & sanat vulnera tua, *& computrescere faciat iugum peccati à facie olei,* vt dicit Propheta. Accede ergò ad eum qui venit ad saluandum, qui *Iesus* dicitur, accede dum tempus est, nam in futuro tempore resumet aculeum, cùm veniet ad iudicandum: non melle, sed felle te cibabit; non oleo suauitatis, sed vino æternæ compunctionis.

Refert Petrus de Natalibus, Mulierem quandam immunditiis carnis addictam, tandem rediisse ad cor, & culparum suarum enormitatem considerasse: sed adeò anxiè, vt ferè de venia desperaret, nullam quocunque se vertebat inueniens consolationem. Nam cogitans de Iudicio, inueniebat se ream, cogitans de inferno, timebat se ibi cruciandam; cogitans de Paradiso, inueniebat se immundam: cogitans de Domini Passione, videbat se ingratam. Tandè cogitationem suam vertens ad saluatoris infantiam, respirare cœpit, cogitans pueros facilè placari, nihilque amaritudinis erga personam offendentem retinere. Vnde summa vi cõtritionis Iesum adiurans per suam infantiam pro remissione, meruit audire vocem, qua certa reddebatur de venia peccatorum suorum. Petrus de Natal. legenda de Nat. Exempl.

PROPOSITIO TERTIA.

PEr Natiuitatem filij, *Dei maximè in nobis perficitur & excitatur Charitas.*

Dicit B. Augustinus: Quæ maior causa aduentus Domini, quàm, vt ostenderet dilectionem in nobis? Si ergò amare pigebat, redamare non pigeat. Idem alibi dicit: *Ama amorem illius qui amore amoris tui descendit in vterum Virginis, & amorem suum amori tuo copulauit, humiliando se, sublimando te, coniungendo lumen æternitatis suæ, limo mortalitatis tuæ.* De cathechisandis rudibus c. 4.

Ostensio amoris est illex & causa efficacissima mouens alterum ad amandum. *Magnes amoris amor.* Est philtrum, inquit Seneca, sine veneficæ carmine, cogens etiam hostes ad amandum: *Si vis amari, ama.* Vnde sponsa ad amorem dilecti sui eius amore considerato, tota se effundit vt vicem Can. 2. rependat. *Dilectus* inquit *meus mihi.* q. d. Mihi nascitur, viuit, moritur, mihi resurgit & ascendit mihi totus intendit, quasi mei vnius curam gerit. Mihi cibus est, medela, sanitas, vita, mihi omnia est, amore mei faciens quæcunque fecit. *Et ego illi.* Quasi dicat. Igitur & ego illi ex toto volo seruire, viuere, mori. *Et ego illi:* volo perfectè inhærere & intendere, totam me illi consecrare, totum affectum, totum cordis amorem vouere, nil nisi illum cogitare, & omnia mea ad eius gloriam referre, vt possim purum amorem puro amori refundere. Totum se in vita & in morte pro me expendit & exhausit, totam me ad eius gloriam conabor effundere.

Qui non amat Iesum Christum, inquit Apostolus, *sit Anathema,* id est à Deo separatus. Rationem 1. Cor. 16. reddit, *Maranatha,* id est, *Dominus venit,* q. d. Talis nullatenus potest excusari, quia iam Dominus venit, summum amorem ostendens, & suo amore nostrum attrahens: & docens nos, vt sicut portauimus imaginem terreni, ita & portemus imaginem cœlestis, vt possimus dicere: *Viuo ego, iam non ego, viuit vero in me Christus.* Similitudo etiam est causa amoris, & ideò Filius Dei, vt ab homine familiariùs amaretur, in similitudinem hominum est factus: ideóque hominibus maxime amabilis. Et per incarnationem veniens, amorem suum in nos declarans, velut ignem mittit in terram, per amorem suum terrena corda nostra velut accendens ad redamandum. Vide suprà, vbi declarauimus considerationem incarnationis Christi fortem stimulum esse amoris Dei. Tract. 5. Lect. 1.

D. Bernardus mirè rapiebatur in amorem Iesu Christi, considerans eius Natiuitatem. Ipse rectè Exempl. pueri Iesu Collactaneus vocari potest, qui ab eius matre, lacte quodam spirituali ex vberibus pietatis eius diducto, potatus est, dum coram eius imagine puerum Iesum in vlnis gestante supplex, summo suauitatis affectu effundens cor suum, illis verbis oraret: *Monstra te esse Matrem.*

Ipse ergò considerans admirabilem Dei pietatẽ in natiuitate temporali, sic exclamat. *Non me capio præ lætitia, quod summa Maiestas naturam suam natura Carnis meæ & Sanguis subuelat & me miserũ indiuitias gloriæ suæ, non ad horam, sed in sempiternum includit, & fit frater meus Dominus meus. Hæc exinanitio tam dignatiua rapit affectum meum & istorũ memoria concalescit cor meum, quia viuus est huiusmodi sermo & efficax, penetrabilior omni gladio ancipiti, medullas cordis mei valenter pertransiens.*

Fratres quoque suos exhortans eadem consideratione ad amorem, sic ait: *Prosit nobis Fratres tanta Charitas, quam nobis Deus maiestatis exhibuit, tanta humilitas quam suscepit, tanta benignitas quæ nobis per humilitatem Christi apparuit: & agamus gratias Redemptori, per quem nobis innotuit tam bona erga nos voluntas Dei Patris, Tale enim est Cor Dei Patris erga nos quale nobis expressit, qui de Patris corde processit.*

Ideò etiam Sponsa hoc mysterium considerans, inclamabat: *Quis mihi det te fratrem meum sugentem vbera matris meæ? &c.* Quæ scriptura quia apta est vt tractetur in Natali Domini, ideò hîc fusiorem eius explicationem piam subijcio.

PRO DIE NATIVITATIS DOMINI.

Quis mihi det te Fratrem meum sugentem vbera matris meę, vt inueniam te foris, & deosculer te, & iam nemo me despiciat? Cant. 8.

PRimo, dicit, *Quis det te Fratrem meum.* Ille qui erat Deus noster, Dominus, Creator, Rex, in medio Angelorum, sublimis in gloria & maiestate, dignatur amore nostri fieri Frater noster, os & caro nostra, filius Adæ, de terra terrenus, mortalis, corruptibilis, eandem nobiscum sumens naturam, vt consanguinitate & parentela nobiscum iungeretur. Hoc ergò considerare nos monet sponsa. q. d. Complaceo mihi in te, ô Frater mi paruule? qui mecum ex eadem es carne & sanguine. Quia dum ego Patris mei terreni tibi miserias communico, & labores, paupertatemque, tanquam hæreditatem parentis mei Adami: Tu mihi Patris æterni donas hæreditatem in compensam, in bonorum omnium communitatem

me adoptas, immensa bona largiens, & diuinitatis tuæ participem faciens, quia humanitatis meæ particeps effectus es.

Secundo, dicit, *Sugentem vbera matris meæ.* Vlteriori dignum est consideratione, quod non solùm frater noster fieri voluit, sed etiam se ita humiliare & exinanire, vt qui erat Sapientia æterna & Potentia, iam sit infans & puerulus: vagiens est, qui verbum Patris est: Imbellis est, qui virtus est Dei: vocem non habet, Verbum & Sapientia: Sugens vbera, qui omnem creaturam, qui Angelos nutrit: *Paruoque lacte pastus est, Per quem nec ales esurit.*

O Bethleem ciuitas Dei, in te, & suburbiis tuis visa sunt mirabilia! Deus pendet ad vbera, ponitur in præsepio, ligatur in cunis, inuoluitur pannis, & laxatis fasciolis, fœlices manus & sancta brachiola per cunarum paruitatem expandit. Alludit Virgini Matri, & arridet, blandientes oculos ad Mariam intorquet. Stat perterrita tantis miraculis Regina Cœlorum, & miratur quod ille qui potuit ad nos venire, sic voluit subuenire.

Considerans ergò id Sponsa, dicere videtur: Cupio te fratrem meum complecti tenero amore: Cupio te videre sugentem vbera matris meæ: Cupio te audire non fulgurantem in Cœlo, non tonantem ab æterno solio: sed iacentem in fœno, vagientem in præsepio, aut certè arridentem Matri, dum te lactat *Vbere de cœlo pleno.*

Tertio, dicit, *Vt inueniam te foris*: Intus inuenire difficile erat, dum latebat in corde patris Verbum. Vtique secundum diuinitatem in Patre habitat internum & æternum Verbum, iuxta id quod dixit Ioan. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum.* Quis verò illuc posset accedere? Lucem habitat inaccessibilem, intellectui humano imperuiam. Foris autem cognosci potest, hoc est, in assumpta humanitate, secundum quam, *Verbum caro factum est & habitauit in nobis.* Ideò contactu fœlici eum tangere possumus, & dicere cum S. Thoma, *Dominus meus, & Deus meus.* Oculi nostri eum videre possunt, digiti nostri eum designare & dicere, *Ecce Deus meus, Saluator meus.* Aures nostræ eum audire possunt, & plorantem, & docentem: hinc quod dicit Ioannes, verum est. *Quod audiuimus, quod vidimus, quod contrectauimus de verbo vitæ annunciamus vobis.* Hoc ergò est inuenire eum foris, in humanitate eum agnoscere. Optabat Sponsa eum videre, & eum sic reperire, & qui antea inuisibilis erat in sua natura, visibilis fieret in nostra reddens se sensibilem in stabulo & præsepio imitabilem, cognoscibilem, amabilem. Vt iam ampliùs homines (qui nihil nisi crassum & palpabile norunt) non adorarent Deos visibiles, fictitios Deos, factitiosque, Idola scilicet, aut Solem, Lunam, lapides: aut homines impios, Iouem, Martem, Baccum: sed verum Deum, qui se iis visibilem reddidit, vt meliùs eum cognoscerent, & in inuisibilium amorem raperentur.

Aliter quoque intelligi potest, *Vt inueniam te foris*: non in domo, & patria tua æterna: sed in exilio & peregrinatione nostra, vbi nostri causa peregrinus descendisti, dicente Propheta. *Quare futurus es vt colonus in terra, & quasi viator declinans ad manendum?* Semper enim peregrinũ se foris exhibuit, exiẽs à Patre, in Nazareth venit: statim à Nazareth ad montana Iudeæ pergit, vt opus suum inchoet. Deinde in Bethleem venit: postea in Ægyptum: exinde iterum in Nazareth, & paulo post ad Hierosolymæ templum, vbi puer inuentus est. Tandem vadit ad desertum, de deserto veniens per triennium peregrinatur per vicos & castella, quærens ouem centesimam. Denique ascendit in Ierusalem ad passionem. Nec desistit hic viator nisi ascendat in Crucem, vt de Cruce descendens ad Limbum, tandem redeat ad Cœlum. In omnibus ergò his locis nunquid foris erat? Nunquid peregrinabatur foras? In his viis & itineribus optat eum Sponsa reperire, & comitem se iungere.

Denique alio adhuc modo intelligi potest illud, *Vt inueniam te foris.* Hoc est extra tumultum cogitationum & rerum mundanarum: vt in mentis tranquillitate velut in solitudine, foris extra homines, in silentio, nemine impediente, complecti eum possit Sponsa brachiis charitatis, & ibi illi soli aperire totum cor suum: vt & ipse *loquatur ad cor eius*: & dulcedinis lactis sui faciat eam participem, iuxta id quod promisit per Prophetam, *Ducam, eam in solitudinem, ibi lactabo eam, & loquar ad cor eius.* Non vult enim hic paruulus admittere complexum nisi inueniatur foris, extra strepitum & tumultum cogitationum sese i. terturbantium & curarum mentis quietem interpellantium.

Quarto, dicit, *Et deosculer te.* q. d. Sponsa: Cupio te facie ad faciem videre, ore ad os loqui, os meum ori tuo coniungere, nec enim iam verebor faciem aut vocem tuam sicut Adam, *vocem*, inquit, *tuam audiui, & abscondi me.* Nec tu negabis mihi faciem tuam sicut Moysi, cui dicebas: *Posteriora mea videbis, faciem autem videre non poteris.* Tu enim dixisti: *Ego qui loquebar, ecce adsum*, ecce me præsentem videndumque exhibeo. Videbo ergo te non in nube, non in caligine, non in curru Cherubin, non in flamma ignis, non in ænigmate vt Prophetæ: sed in mea humanitate, faciem faciei, labia labiis potens coniungere. Exo.33.

Sic cupio te videre, & te deosculari, osculo pacis & reconciliationis, osculo amoris, reuerentiæ & deuotionis. Hinc dicit D. Paulinus: *Illum amemus quem amare debitum est. Illum osculemur, quem osculari castitas est. Illi subiiciamur, sub quo iacere, supra mundum est stare. Propter illum deiiciamur cui cadere resurrectio est. Illi commoriamur in quo est vita.* S. Paulin. Epist. 6.

Quadruplex verò osculum est. 1. Aliquando est signum amoris puri. Sic mater osculatur filium. 2. signum reuerentiæ. Sic Præsulum manus osculamur. 3. signum deuotionis. Sic imagines osculamur. 4. signum reconciliationis. Primum Christus recepit à Matre, secundum & tertium à Simeone, quartum à Magdalena. Hæc omnia oscula cupiebat Sponsa figere fratri suo paruulo: *Deosculer te*, inquit, vt labia labiis iungens, oris tui halitu verus mihi spiritus salutis & vitæ detur. Sciebat spiritu olim qui ab ore Dei processit, spiraculum vitæ homini infusum fuisse. Sciebat afflatu oris sui, Spiritum S. discipulis dandum. Huius ergò diuini spiraculi particeps fieri cupit, dum osculari cupit.

Est & aliud osculum proditorium, quod Christus recepit à Iuda. Illud ei prebent qui Natiuitatem celebrantes, indignè ad communionem accedunt. Vtinam & non inueniantur aliqui Sacramentorum ministri, qui etiam tale osculum prebeant, de nocte osculantes filium Veneris, de die filium Virginis. Pessimum istud osculum proditorium, animæ est fugiendum.

Quinto, addit, *Iam nemo me despiciat*, quia summam ex hoc adipiscor dignitatem, quod Frater meus sis, eleuans sic naturam meam vltra Angelicam. q. d. Nemo posthac despiciet, nec Pater improperare poterit cum amaritudine. *Ecce*

Adam

Adam factus est similis nobis : quia verè homo similis factus est Deo, ad diuinæ naturæ consortium eleuatus. Non ergo Pater despiciet, qui nobis dedit filium, Non filius, qui frater noster fieri dighatus est. Non Spiritus S. qui huius mysterij auctor est. Nec ipsi Angeli, naturam nostram sic eleuatam admirantes & honorantes.

Quod sponsa optabat, multis animabus sanctis concessum est, scilicet cum suauitate osculari, fratremque paruulum complecti. Sic corporaliter Simeon & Anna. Sic spiritualiter, & tamen per modū visionis corporeæ B. Francisco contigit & Beatæ Margaretæ à Castello, vt supra dixi, aliisque quibus aliquando ipsa Virgo velut à gremio, puerum Iesum ad tempus visa est mutare, vt cum illo possent dissuauiari, qui est deliciæ filiorum hominum, & animarum castarum. Sic Beata Agnes illum non solùm vt fratrem, sed & vt Sponsum amplexabatur, à quo dicebat se annulo desponsatam, & monilibus ornatam, ipsumque posuisse signum in faciem, vt nullum preter eum amatorem admitteret. Hunc castè amplexabatur, de quo ipsa sic dicit. *Quem cùm tetigero munda sum, cum amplexata fuero casta sum, cùm accepero, Virgo sum. Corpus eius corpori meo sociatum est, & sanguis eius ornauit genas meas.* Sociatio hæc corporis fiebat per communionem sacram. Vndè quælibet anima ibi potest amplecti fratrem suum, & sponsum suum, & frui hoc desiderio sponsæ.

Quia verò fuit & alius fructus Natiuitatis Christi, vt peccatum abnegaremus, quem tangit Apostolus per hæc verba. *Apparuit gratia Saluatoris omnibus hominibus, &c.* Ideò ampliorem explicationem huius sententiæ subiiciam, aptam tractari Dominica infrà Natiuitatem.

THEMA.

APPARVIT GRATIA SALVATORIS nostri omnibus hominibus erudiens nos, vt abnegantes impietatem, &c.
Ad Titum 2.

NIhil ita gratitudinem nostram excitare potens est, quàm Deum voluisse pro nobis hominem fieri, cùm posset nos in damnationis massa relinquere. Ideò Apostolus Tito præcipit (omnes Pastores in ipso instruens) & dicit: *Hæc loquere & exhortare*, vt scilicet ingratitudinem ab hominibus possis propulsare. Quid est quod loqui & exhortari iubet? Id quod præcessit scilicet. *Apparuit gratia Saluatoris nostri Dei, &c.*

Singula verò verba habent pondus suum.

Exempl. 1. Tim. 3. V. latè in Tract. 2. Lect. 1. *Primo*, ergò dicit. *Apparuit gratia*, quod interpretari possumus, apparuit gratuitum illud donum super omnia eminens, de quo dixit: *Magnum est pietatis Sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum in Spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est Gentibus, creditum in mundo, assumptum in gloria.*

Apparuit ergò ille qui latebat in corde Patris Verbum, & venit prosiliens ex Virginis thalamo, cum omni multitudine miserationum, & omnibus diuitiis gratiæ suæ: quia quicquid in thesauro diuinæ pietatis est inuentum, totum in vtero Virginis est congestum. Et fons ille gratiæ, qui clausus erat & signatus, nunc patens est omnibus, vt nemo excludatur, quin haurire possit. Itaque idem est ac si dicat Apostolus: Gratuitum illud donum & mysterium antea absconditum, ante tempora sæcularia destinatum, toties Patribus promissum, tot figuris, tot oraculis prædictum, tot desideriis expetitum, tandem apparuit & manifestatum est.

1. Iam Cœli rorem suum dederunt: *Rorate cæli desuper, &c.*
2. Iam Sol ortus est, ex alto duplicem habens Orientem, æternum à Patre, temporalem à matre.
3. Iam terra virginea germinauit, iuxta votum Isaïæ.
4. Iam emissus est Agnus de petra deserti.
5. Iam ascendit Dominus super nubem leuem, quę de virgineo vapore per Spiritum Sanctum cõcreata est, vt ingrediatur nostram Ægyptum, pluuiam ferens salutarem gratiæ & doctrinę cęlestis.
6. Iam habes tuum desiderium, ô Sponsa, & optatus dies aduenit, quo osculari potes, *Fratrem tuum sugentem vbera matris tuæ.*

Denique iam antiqua oracula & omnia desideria impleta sunt, veniente Saluatore, qui dictus est: *Desiderium Collium Æternorum.*

Item dicit, *Apparuit gratia*, id est bonitas & Misericordia, non dicit Potentia aut Iustitia, quæ antea apparuit toties ab initio sæculi. Manifestata enim fuit in cœlo, in Angelo è Cœlo exterminato, irreuocabili decreto. In Paradiso, in Adam expulso, ob pomi vetiti gustum. In diluuio, in Sodomis, tot millibus prostratis in deserto; ita vt tunc Diceretur *Deus vltionum* apparêre. Nunc autem tempus est misericordiæ & gratiæ, in quo, *Misericordia Domini plena est terra*; in quo in omnibus resplendet Dei gratia. Hanc stabulum clamat, præsepe, fœnum, lachrymæ, panni, & quicquid est circa puerum natum, illud videtur insonare, *Apparuit gratia Saluatoris nostri.*

Secundo, dicit apparuisse *omnibus hominibus*: omnibus enim datus & natus est, qui omnes homines vult saluos fieri. In Christo enim Iesu non est masculus & fœmina, seruus & liber, Gentilis & Iudęus, nobilis & ignobilis, diues aut pauper, sapiens aut ignorans, quia omnes ęquè vocantur ad salutem. Sicut Sol omnibus lumen communicat, & Cœlum pluuiam omnibus dat: ita Christus Sol omnibus est ortus, vt eos illuminet omnibus gratiæ suæ imbrem & rorem communicat.

Hinc vt agnosceremus hoc gratiæ mysterium in omnium salutem esse ordinatum, voluit natus ab omnibus agnosci & adorari, à Regibus, à Magis, à Iudæis, à pauperibus Pastoribus, à Senioribus, Simeone & Anna, à Coniugatis, à Viduis, à Virginibus, à Pueris, de quo latè suprà. Tract. 5. Lect. de Dominio Christi.

Tertio, dicit, *Erudiens nos*. Nec enim frustrà ipsa sapientia venit. Nimirum venit vt ignorantiæ tenebras luce sua discuteret, ductor ac doctor noster, de quo apud Isaïam, *Erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & audies vocem post tergum monentis te, hæc est via, ambulate in ea. Ipse via, veritas & vita*, venit vt notas nobis faceret vias vitæ. Proptereà ante diximus, quod è præsepio, velut è prima sua Cathedra doceat omnis virtutis lectionem. Tu ergò illi potes dicere. *Audiam quid loquatur in me Dominus, loquetur enim pacem super eos qui conuertuntur ad cor.* Quicquid circa illum est, locus, tempus, modus nascendi, omnia ista docent nos, si attendere voluerimus. Isa. 5.

Item dici potest, *erudiens nos*, tanquàm liber digito Dei scriptus in incarnatione, in lucem editus in Natiuitate, rubricatus per sanguinem

in Circumcisione, sæpè approbatus à Patre, sed reprobatus vt falsus à Iudęis, extensus vt legatur in cruce, scissus ac ruptus in morte, animę à corpore diuisione.

Verè ipse est liber vitæ, liber Sapientię, liber super omnem librum, sępiùs inspiciendus ab eo qui in scientia salutis vult proficere. Et vt benè dicit Salmeron: *Ipse est nostrum Manuale precum, Introductio ad Sapientiam, Soliloquium, Liber contemptus mundi, stimulus amoris diuini, Itinerarium mentis in Deum, Summa totius Scripturæ, & vt dicitur: Vade mecum & dormi securè.* Quia scilicet abbreuiatum verbum est continens legem abbreuiatam charitatis, normam omnis virtutis.

Quartò, dicit, *vt abnegantes impietatem, &c.* Ad hunc enim effectum venit. Et de facto sacro Natiuitatis suę tempore plurimos interiùs erudit, per sacram Communionem & spiritualem in ipsis natiuitatem; mouens & inspirans vt abnegent omnem affectum peccati.

Abnegantes dicit, non ad tempus relinquentes, sed velut in sacra Dei præsentia constituti, abiurantes & destinantes, & abominantes ex intimo cordis omne peccatum, & omnem affectum ad illud. Vt simus iterum velut renouantes sacram illam professionem fidelitatis factam in Baptismo, quâ renunciamus diabolo, carni & peccato, totos nos Deo immolantes, parati sanguine proprio abnegationem etiam hanc subsignare. Hæc est vera cordis conuersio, verus dolor, & finis ad quem venit Christus. Multi verò sunt non ex animo abnegantes, sed ad tempus tantùm relinquentes; vincula occasionum, quæ ad peccatum illos pertrahunt, non disrumpentes ignem prauæ concupiscentiæ, non penitùs extinguentes, sed solùm velut cineribus cooperientes.

Multi similes candelæ recens extinctæ, quæ adhuc fumigans est, & aliquid ignis retinet, in quem si suffles, reaccenditur. Hi sunt qui peccati ignem totaliter non extingunt, sed manent adhuc in occasione & affectu. Vndè si caro aut dæmon suggestionis flatum immittat, reaccenditur peccatum.

Similit. Multi similes serpenti, de quo dicitur quod ad fontem accedens vt bibat, venenum priùs eijcit, sed postquàm bibit, venenum resumit. Hi sunt qui ad Eucharistiam accessuri, venenum peccati euomunt per Confessionem, sed vbi biberint in hoc fonte, venenum resumunt: *Canes ad vomitum, sues ad volutabrum.* Apparuit tamen gratia vt totaliter impietatem abnegemus, & sobriè, iustè, ac piè viuamus: *sobriè*, quoad nos, *iustè*, quoad proximum, *piè*, viuamus quoad Deum.

Sobriè: Ibi arguuntur ebriosi, gulosi & ventri dediti.

Iustè: Ibi taxantur qui damnum proximo inferunt, furtis, litibus, aut alio quolibet modo.

Piè: ibi taxantur salutis negligentes, sibi potiùs ac mundo, quàm Deo seruientes.

Vltimò addit: *Expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei.* Si enim in hoc mundo tantùm sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus, inquit Apostolus. Hæc spes, est thesaurus, & patrimonium Filiorum Dei, solatium in medio tribulationum, cordis eleuatio, & fortitudo in salutis via: Christus verò venit, vt hanc spem firmaret & augeret, vt suprà dixi. Per hanc verò spem expectamus aduentum gloriæ magni Dei, quia qui venit paruulus & abiectus, pannis inuolutus, in præsepio iacens, inter Bouem & Asinum, vagiens & miserabilis in stabuli sordibus; veniet tonans in Throno, *Deus noster manifestè veniet*, in Maiestate veniet, gloriâ & Angelis coronatus, & bonis coronam daturus, tunc erit aduentus gloriæ magni Dei.

Obsecro ergò vos fratres, & iuxta Apostoli præceptum, exhortor in Christo Iesu; vt dignè consideretis gratiam hanc & benignitatem Saluatoris, quæ in eius Natiuitate apparuit. Ne patiamini vt tanta frustrà sit exhibita gratia & amor, ne sitis ingrati, sed ex animo abijciatis omnem affectum peccati, vt diuinæ naturæ consortes facti, sobriè, iustè & piè viuatis, memores cuius capitis membra sitis.

Obsecro te, benignissime puer, per tuam infantiam, renoua in nobis innocentiam. Obsecro te per panniculos & lachrymas tuas, tui amoris indicia, verùm pœnitentiæ spiritum nobis dona, & interiùs sic inspira, illumina, erudi nos, piè viuentes, per beatam spem aduentum gloriæ tuæ securè expectemus.

LECTIO XIV.

NATVS EX MARIA VIRGINE.

DE VIRGINITATE MARIÆ.

1. *Docet Mariam esse Virginem ante Partum.*
2. *Mansisse Virginem in Partu.*
3. *Mansisse Virginem post Partum.*

PROPOSITIO PRIMA.

IN *Conceptione Filij Dei Maria mansit Virgo.* Ratio est, quia illa facta est non viri operâ, sed virtute Spiritus Sancti.

Primò, voluit Christus, noster *Melchisedech*, esse sine Patre, sine Matre: sine Patre in terris, sine Matre in Cœlis, secundùm æternam generationem. Et sicut ipse secundùm illam generationem æternam sine Patris corruptione concipitur & generatur à Patre: ita & voluit secundum generationem temporalem, sine corruptione Matris concipi & generari à Matre.

Secundò, sicut primus Adam de terra Virgine formatus est, quæ nec dum proscissa fuerat, aut opera hominis culta: ita Christus voluit de terra virginea tanquàm secundus Adam formari: hoc est, de Virgine Matre, cuius Maternum solum & secretum nunquàm est hominis operâ temeratum, aut concupiscentia violatum. Et sicut Adam Dei manibus plasmatur è limo, ita secundus Adam Dei Spiritu formatur in vtero.

Tertiò, voluit sicut mulier ex solo viro facta est, ita & ipse vir ille nouus orbi promissus ex sola muliere procreari. Sic quatuor modi producendi hominem ad effectum deducuntur. Est enim aliquis homo, ex muliere & viro, vt nos omnes. Est aliquis sine muliere & viro, vt Adam. Est aliquis ex viro sine muliere, vt Eua. Restabat vt aliquis foret ex muliere sine viro, vt Christus. Gen. 3. Ideò Christus in Genesi spiritualiter dicitur. *Semen mulieris*, non viri, vt ponderat Irænęus. Et ad Dauid dicitur: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Vbi notat Augustinus, Christum dici fructum ventris descendentis ex Dauide, non autem fœmoris aut lumborum viri. Item apud Daniëlem dicitur: *Lapis de monte abscissus* Dan. 3.

sine manibus, hoc est, de Virgine sine viri opera, vt Patres explicant. Ideò etiam de seipso dicit: *Ego sum flos campi.* Flos est candidus & rubicundus, electus ex millibus, flos in quem prospicere desiderant Angeli, flos ad cuius odorem reuiuiscunt mortui; flos verò campi, non horti, campus enim sine humano floret adminiculo, non seminatus ab aliquo, non fossus sarculo, non impinguatus fimo. Sic Virginis aluus floruit, sic integra & casta Mariæ viscera æterni viroris pascua florem protulère, cuius pulchritudo non videat corruptionem, cuius gloria in perpetuum non marcescat.

Bern. sup. Missus. Alias figuras habes huius rei in Rubo, in Virga Aaron, in vellere Gedeonis, de quibus Bernardus.

PROPOSITIO SECVNDA.

MAria in Partu mansit Virgo. Hoc satis expressit Isaias: *Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium.* Vere manens Virgo pariet, vt omnes Patres explicant. Nam ibi datur signum & prodigium quod omnes miraturi forent, At quale signum foret puellam virginem, sed rupto virginitatis claustro concipere aut parere? Proposuerat Propheta Regi Achaz: *Pete tibi signum a Domino vel in excelsum supra, vel in profundum inferni*, q. d. Vis vt in confirmationem veritatis, quã tibi promittit liberationem Deus ab hostibus & obsidione, scindatur terra, & grãdi hiatu infernus pateat? An verò vt ipsi Cœli aperiantur? Respondet se non petiturum, ne tentaret Dominum, sed ex hypocrisi & impietate respondet. Fidebat enim dæmoniis & idolis, quæ volebat consulere, & timebat aliquo signo cogi ad veri Dei fidem, iuxta Cyrill. & Hieron. ibi. Dicit ergò ei Propheta: *Ecce Dominus dabit tibi signum*, tam è Cœlo, quàm è terra, quia Virgo concipiet Filium qui erit nobiscum Deus: ergò signum erit è Cœlo, ex quo diuinitas erit: & è terra, quia terra dabit fructum suum. *Rorabunt Cæli desuper, & aperietur terra germinans Saluatorem.*

Virgo ergò concipiet, *Virgo* pariet. Vnde in Hebræo habetur vox *Alma* cum atticulo, siue *Haalma*, & significat Virginem Viro incognitam & velut absconditam. Virgo ergò *Haalma*, id est, *illa Virgo*, nempe Virgo carne, mente, voto, & professione. *Illa Virgo*, oraculis, signis, figuris præsignata. *Illa Virgo*, Angelis & Seraphinis suscipienda. *Illa Virgo*, quæ simul est Mater, Filia, Sponsa Dei. *Illa Virgo*, quæ Deum homini, Cœlum terræ, Maternitatem Virginitati, peccatores sociauit & copulauit sanctitati. Audite ergò domus Dauid, audite Principes & populi, audite omnes gentes. Ecce portentum & prodigium, quod à sæculo non est auditum. Ecce signum stupendum, *Virgo concipiet & pariet Filium.*

Prou. 30. Lyra in illum locũ. Iansen. 16. Hoc signum & prodigium mirabatur Sapiens, dum dicit: *Tria sunt mihi difficilia, Via Aquilæ in Cœlo, Via colubri super terram, Via nauis in medio mari. Et quartum penitùs ignoro, Viam viri in adolescentula.* Ita legunt Hebræa, quæ & ibi habent vocem Alma, & sic legendum putant Lyra, Iansenius, Galatinus & alij, pro eo quod nostra Lectio habet: *viam viri in adolescentia.* Sensus ergò erit. Sicut Aquila in aëre, Coluber in saxo. Nauis in pelago, ne tenuissimum quidem vestigium relinquunt postquàm transierunt; ita vir ille Christus cùm in Virginis vterum ingredietur, & cùm egredietur, nullum viæ suæ signum in corpore integro relinquet.

Hoc quoque prodigium mirabatur Moyses dum dicit: *vadam & videbo visionem hanc magnam, quare Rubus non comburatur*, sed in medio ignis virorem retineat. Hic enim Rubus, figura erat Virginis ignem Christum concipientis & parientis, nec virginitatem amittentis.

Et hoc quidem prodigium etiam ante aduentum Christi, multi explicitè crediderunt. Nam tempore Constantini & Irænæ matris eius, quidam in Thraciæ muris fodiens, inuenit arcam lapideam, & in ea virum iacentem, cui inscriptum erat: *Christus nascetur ex Virgine, & ego credo in eum. O Sol sub Constantini & Irænæ matris temporibus iterum me videbis.* Increbuit sermo, esse vatis Exemplũ. alicuius (qui ante Christum fuerat) sepulchrum, eiusdemque fuisse hoc oraculum à Deo reuelatum. D. Thom. 2. 1. q. art. 7. Huius rei facit mentionem D. Thomas.

Sed vis videre quàm congruum fuerit Christum de Virgine nasci? Præter rationes de Conceptione allatas, has accipe.

Primò, oportebat, inquit Augustinus, caput nostrum insigni miraculo nasci de Virgine, quo significaret membra sua de Virgine Ecclesia secundùm Spiritum nascitura.

Secundò, quia decebat omnium Conditorem vti partu non consueto, sed mirando. Vnde dicit Bernardus: *Deum talis decebat Natiuitas, quâ non nisi de Virgine nasceretur; talis congruebat, & Virgini partus, vt non pareret nisi Deum.* Bern. sup. Missus.

Tertiò, voluit Matrem suam esse Virginem, vt virginitatem commendaret, & omnibus eius exemplum in Matre proponeret, castitatis quandam militiam cœlestem colligens, in qua Virgo Maria prima vexillum erigeret. *Diligamus*, inquit Augustinus, *præ omnibus castitatem, quia vt hanc sibi placere Christus ostenderet, vteri virginalis pudicitiam elegit.* B. Ambrosius: *Postquàm Dominus in corpus hoc veniens contubernium diuinitatis & corporis, sine vlla concretæ confusionis labe sociauit, tunc toto orbe diffusus, corporibus humanis vita cœlestis vsus inoleuit.*

Quartò, Fas non erat, inquit Augustinus, vt per eius aduentum corromperetur integritas Matris, qui venerat sanare corruptionem nostram, nec Matris honorem diminueret, quam poterat seruare, perficere & consecrare. Vnde D. Leo: *Oportuit vt primam Genitricis integritatem nascens incorruptio custodiret, & complacitum sibi claustrum pudoris sanctitatisque hospitium, diuini Spiritus virtus infusa seruaret, quæ statuerat deiecta erigere, confracta solidare.* Aug. ser. 11 de temp. Amb. l. 1. de virginibus. Aug. ser. 6 de Nat. D. Leo ser. 1. de Nat.

PROPOSITIO TERTIA.

POst partum Maria mansit Virgo. Hoc Ecclesia definiuit contra Heluidium, qui blasphemabat Virginem ex Ioseph alios filios suscepisse. Contra hunc disputat late Hieronymus & Epiphanius. L. contra Heluidiũ Epiphan. hæresi. 78.

Multis certe rationibus voluit Christus Matrem suam semper Virginem esse.

Primo, quia non decebat Sacrarium Spiritus S. vterum illum in quo Spiritus S. Christi Deificam carnem formarat tanta puritate, humano postea semine fœdari.

Secundo, id derogaret sanctitati & dignitati Matris Dei, foretque incontinentis & ingrati animi, thalamum Christi ex quo tanquàm Sponsus processit, polluere, & tanto filio contentam non esse, virginitatemque diuinitus in Conceptione conseruatam, perdere velle.

Immò, magnæ præsumptionis fuisset Iosepho illam attingere, quam Angelo reuelante didicerat de Spiritu S. concepisse. Vnde Bernardus dicit eius castitatem præfiguratam in Patriarcha Ioseph, qui vt Domino fidelis foret, Dominam suam noluit attingere.

Tertio, sicut Christus est vnigenitus Patris, ita voluit esse & Matris, tanquam perfectissimum germen eius. Quod ergo Scriptura vocat eum *Primogenitum*, non ideò sequitur alios fratres habuisse, quia is qui primò nascitur, dicitur rectè Primogenitus, licet alij filij non sequantur. Dici quoque potest Primogenitus respectu nostri, qui etiam Virgini tanquam filij sumus adoptati. Quod verò Scriptura mentionem facit de fratribus Domini, moris est etiam in Scriptura fratres vocare eos, qui sunt cognatione coniuncti. Sic Iacob & Laban, fratres dicuntur: sic Abraham & Loth, cùm tamen Loth nepos fuerit Abrahæ. Incertum vero est quo gradu fuerint consanguinei, immo an vere consanguinei fuerint, an tantum putatitij; nam & qui affectu coniunguntur, aliquando fratres vocantur. Sic Christus Apostolos vocat fratres affectu & amore.

Gen. 29. Gen. 13.

Ezec. h. 44 Ex Scriptura vero si petis testimonium virginitatis perpetuæ in Maria, habes præclaram figuram in Porta Orientali apud Ezech. Vbi dicitur: *Porta hæc clausa erit, & non aperietur, vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus ingressus est per eam, eritque clausa Principi.* Porta hæc Beata Virgo est, in qua sedit Princeps Christus, cum in sacro eius thalamo, & vtero habitauit. Dominus Deus ingressus est per eam, Pater sibi eam desponsans, Spiritus Sanctus fœcundans, Filius carnem sumens ex ea, vt sit eadem & Mater & Filia, & Sponsa Dei. Sic explicant SS. Patres: *Porta clausa*, inquit Ambrosius, *virginitas est, hortus clausus, virginitas est, fons signatus, virginitas est.*

Quid est Porta in domo Domini clausa, inquit Augustinus, *Nisi quia Maria semper erit intacta? Quid est, Vir non transibit per eam, nisi quod Ioseph non cognosceret eam? quid est, Dominus solus intrat, & egreditur per eam, nisi quod Spiritus S. impregnauit eam, & Angelorum Dominus nasceretur per eam? Quid est, clausa erit in æternum, nisi quod Maria Virgo est ante partum, in partu, post partum?* Ita ille.

Dicitur vero clausa Principi, hoc est, in vsum Principis, & in amorem ipsius Principis, semper clausa. q. d. Etiam cùm Princeps transibit per eam, erit & manebit clausa, ideóque vocabitur *Porta Principis*, qui per eam clausam transibit. Et si aduertas textum, reperies quod ter dicatur *clausa*, vt significetur Virgo ante partum, in partu, & post partum.

Exempl. In vita B. Ægidij socij S. Francisci narratur, quod cùm quidam Doctor Theolo. Ordinis Prædicatorum in consideratione virginitatis perpetuæ Mariæ hæreret cum multis scrupulis, audiens de fama B. Ægidij, statuit eum adire, vt tentationes has morbi scrupulosi, eius & consilio & precibus posset depellere. Cùm ergo ad hunc finem accederet, B. Ægidius Spiritus instinctu sciens eius aduentum & causam, obuiat illi, & baculo terram ter percutiens, præuenit eum, & sic allocutus est: *Frater Prædicator, Maria Virgo est ante partum*, & pulcherrimum prodiit Lilium. Secundo repetit & percutit, dicens: *Frater Prædicator, Maria Virgo est in partu*, & simile ortum est Lilium. Tertio addit, *Frater, Maria Virgo est post partum*, & tertium Lilium ortum est. Et sic sine alio alloquio discedit, velut aufugiens. At ille statim agnouit esse B. Ægidium quem antè facie non nouerat, nec dubitauit tria illa Lilia fuisse beneficia Virginis, fidem de eius virginitate, quasi triplici nodo in animo suo religantis.

LECTIO XV.

DE MODO NATIVITATIS ex Virgine.

1. *Docet quomodo Natiuitas Christi fuerit sine Matris dolore.*
2. *Quomodo summo cum illius gaudio.*
3. *Quomodo summa cum puritate puerperæ.*

PROPOSITIO PRIMA.

Christi Natiuitas fuit sine Matris dolore. Hoc ex dictis sequitur, cum enim dolor in partu sit ex partium corporis diuisione. Virgo autem cum integritate pepererit, exempta fuit ab omni dolore. Vnde Patres dicunt dolores partus respondere voluptati conceptionis & libidini: *Quam ergo voluptas, non anteiuit*, inquit Damascenus, *nec dolor in partu secutus est.* In conceptione vtique nullus motus indecens aut concupiscentiæ excitatus est, quia Spiritu S. cooperante, originalis peccati incendium extinctum est. Vndè nec alias incommoditates passa est, non tædium, non cibi fastidium, non appetitus inordinatos, non mutationem coloris, aut aliud tormentum corporis. Damas. l. 4. de fide

Grauida fuit sine grauedine, sicut auis non grauatur plumis. Vndè Augustinus: *Plena sunt viscera & nullum grauamen nouit Virginis conscientia, cum esset grauida, salubri leuitate plaudebat, lumen enim quod intra se habebat, pondus habere non poterat.*

Hæc omnia etiam non fuissent in statu innocentiæ, nam speciali Dei prouidentia, vterum mulier gestasset sine tædio & incommodo, & peperisset sine dolore, iuxta August. Post peccatum ergo dictum fuit Euæ: *Multiplicabo ærumnas & conceptus tuos, in dolore paries.* Dignum fuit, vt quæ alienum fructum carpere præsumpserat cum delectatione, puniretur in proprio fructu, graui dolore. Vnde Rupertus: *Mulier quanto fœcundior, tanto ærumnosior post singulos conceptus, dolor cruciat per singulos partus.* Multiplicatio ergò conceptuum, iam non tam videtur opus benedictionis, quàm punitionis, tum ob dolores tantos parientis: tum quia multi fœtus intereunt in vtero Matris, tum quia multi generantur monstruosi defectuosi, vel fatui, qui pudori & dolori sunt Parentibus, tum quia sæpè flagitiosi fiunt filij, qui tota vita Parentibus sunt tormento: tum denique quia in vna domo sæpè multi sunt reprobi quibus melius erat non nasci. Si vero incorrupta naturæ nostræ radix seu arbos permansisset, iuxta Rupertum, solos bonos fructus faceret, hoc est, solùm homines saluandos produxisset. 14. de ciuit. c. 26. Rupert. l. 3. de Trinit. c. 22.

Ab hac ergo maledictione exempta fuit Maria, à dolore parturientium aliena, sola inter mulieres in hoc benedicta, quod gaudia Matris habet cum Virginitatis honore, fœcunditatem prolis cum carnis integritate.

Partus & integritas discordes tempore longo,
Virginis in gremio, fœdera pacis habent.

Cant. 1. Vndè Virgini dicere possumus, quod in Canticis habemus: *Exultabimus & lætabimur in te memores vberum tuorum.* Duo vbera Virginis sunt virginitas & fœcunditas; quia indè humanum genus spiritualiter infans lac salutis & gratiæ hausit, ex eo quod hæc duo iuncta sunt in Maria, dum Deum & hominem genuit; nihil enim virginitas profuisset, nisi fœcunditati iuncta fuisset.

Cant. c. 7 Additur in Canticis, quod hæc vbera postquàm Christus ascenderit in palmam, erunt sicut *botri vineæ, & odor eius sicut odor malorum punicorum;* quia postquàm Christus ascendit in Crucem, ibi fructus Redemptionis nostræ colligens, apparuit fœcundæ Virginitatis vtilitas & suauitas; quia tunc Virginis odor & fama totum repleuit orbem.

PROPOSITIO SECVNDA.

Summo cum cordis gaudio Filium suum peperit. Rectè illi accommadatur illud Isaïæ: *Germinans germinabit sicut Lilium, & exultabit lætabunda & laudans.* Quomodò non gauderet, quę parit in medio Angelorum ministrantium? Quomodò non gauderet? si enim gaudium fuit Eua, dum primogenitum suum Caïn pariens dicebat: *Possedi hominem per Deum:* Quanto majus gaudium erit Virgini, quę non aliquem maledictum Caïn, sed prolem illam benedictam, & omnis benedictionis originem pariebat? Quę etiam poterat dicere generans hunc Filium: *Possedi hominem per Deum.* Vndè canit & Ecclesia, *Gaude Maria Virgo, quia Deum & hominem genuisti, &c.* Quomodò denique non gauderet? *Si enim non meminit pressuræ mulier, quia natus est infans in mundum:* Quale gaudium erit Virgini sine pressura edere Filium, gaudium mundi, gaudium Angelorum, gaudium SS. Patrum.

1. Exultat enim Abraham, qui diu desiderauit hunc diem videre.
2. Exultat Iacob, per mysticam suam scalam videns Filium Dei ad nos venire.
3. Exultat Moyses, cui nunc datur ardentem Rubum conspicere.
4. Exultat Aaron, Virgam suam hodiè florentem & fructificantem videns.
5. Exultat Ezechiel, videns Principem ingredi per orientalem suam portam.

Exultat Isaïas, intuens nunc florem de radice Iesse, super quem requiescit Spiritus Domini. Omnia enim hęc impleta sunt in Virgine pariente Filium Dei.

Quidam tanto gaudio cor Virginis in Natiuitate Filij repletum fuisse putant in huius considetatione mysterij, vt piè asserant tunc Virginem eleuatam fuisse in raptu ad essentiæ diuinæ visionem, in qua perfectè cognouerit arcanum hoc mysterium Incarnationis Filij Dei. Vndè Diuus Antoninus sic ait: *Fortè in ipso conceptu vel partu, Virgini datum est ad horam, vt videret mysterium hoc, vt in Patria, sicut Paulus vidit Deum in raptu.* Anton. 4. p. t. 15. c. 17.

Rupert. l. in Cant. Et Rupertus super illud: *Oculi tui Columbarum,* dicit Virginem raptam esse in tertium Cælum, & vidisse illa arcana mysteria, quæ non licet homini loqui, perfectiùs quam viderit Paulus. Cyprianus quoque dicit datam Virgini abundantem gloriam, quâ Christi præsentia intus & extra frueretur. Et est sententia Carthusiani, Gersonis, Bannes, Medinæ, & aliorum, vidisse aliquandò virginem essentiam Dei clarè, quod rectè asseritur, vel tempore Conceptionis, vel Natiuitatis Christi. Ratio probabilis est, quia si Augustinus & D. Thomas id asserunt concessum Moysi & Paulo (de quo id valdè probabile est) idem Virgini non videtur negandum. Quia iuxta regulam D. Bernardi; *Quicquid vel paucis mortalium constat fuisse collatum, id fas non est suspicari Virgini esse negatum.* Maximè quia hoc priuilegium ad sanctitatis perfectionem pertineat. Hęc si ita sint, vt piè credere possumus, non mirum tunc cor Virginis summo fuisse gaudio perfusum. Cyprian. ser. de Nat. Ep. 27.

Hinc est quod in reuelationibus S. Brigittæ modus huius partus sic describitur: Virgo genuflexa adorabat ad Orientem manibus & oculis in Cœlum, quasi in quadam extasi cum dulcedine rapta. Cumque pro partu edendo fudisset preces, illico in memento, in ictu oculi, filium ante se vidit editum, sentiens quasi dimidium cordis sui exisse, ex quo prodibat splendor eximius, & prope eum pellis secundina mundissima & inuoluta. Eius etiam carnes ab omni sorde puræ, auditusque est suauissimus Angelorum cantus, & statim iunctis manibus, & inclinato capite adorauit summa humilitate, pannisque inuoluit. Hæc ibi.

Certè tam admirabile est hoc Natiuitatis ex Virgine mysterium, vt quod Bernardus dixit de Christi ex virgine Conceptione, dicere & nos possimus de eiusdem Natiuitate. Qui potest, inquit, capere capiat. Quis, excepta illa, quæ hoc sola in se fœlicissimè meruit experiri; intellectu capere, ratione discernere possit, qualiter splendor ille inaccessibilis, virgineis sese visceribus infuderit? Et quomodò vt illa inaccessibilem ad se ferre potuisset, de portiuncula eiusdem corporis, cui se animatè contemperauit; reliquæ massæ vmbraculú fecerit? Et forte propter hoc maxime dictum est: *Virtus Altissimi obumbrabit tibi,* quia res nimirum erat in Sacramento, & quod sola per se Trinitas, in sola, & cum sola Virgine voluit operari, soli datum est nosse: cui datum est experiri. Obumbrabit ergò tibi, q.d. Sic Christus Sapientia Patris modum illum Conceptionis secretissimo suo consilio conteget, & obumbrando conteget, vt sibi solùm notus habeatur & tibi. Illo scies Doctore quo & auctore, nec potest doceri nisi à donante, nec potest addisci nisi à suscipiente. Ita ille. Bern. sup. Missus. ho. 4.

An non hoc totum etiam verum est de Natiuitatis Mysterio? Quod scilicet illud sic filius peregit altissimo consilio, vt solus ipse & Maria nouerit, quomodò sine virginitatis læsione potuerit Filium generare, nos autem oportet credere. Dicat mihi Iudęus incredulus, quemadmodum arida virga floruit, fronduit, & fructum protulit: & ego dicam illi, quomodò Virgo concepit & peperit. Sed profectò Iudęus nec Virginis poterit explicare conceptum, nec ego Virginis partum. V. Bern. ser. de Nat.

Oportet ergò potiùs quàm inquirere, admirari, & adorare, & exclamare. O felix Puerperium, delectabile Angelis, spectabile Sanctis, necessarium perditis, congruum profligatis. Accede Eua ad Mariam, curre Mater ad filium, quę tibi adfert consolationem, tuam reparans culpam; pro fructu mortis quem viro & toti posteritati in ipso, obtulisti, profert hæc tibi & omnibus fructum vitæ. Currite Matres, currite filiæ, currite omnes, quæ post Euam & ex Eua parturimini cum tristitia & parturitis, adite &

admiramini virginalem thalamum ex quo procedit Christus floridus & fulgidus animarum Sponsus. Veneramini hîc coniuges in carne corruptibili carnis integritatem. Miramini etiam vos sacræ Virgines in Virgine fœcunditatem. Imitamini omnes homines Dei Matris humilitatem & puritatem. Honorate Angeli vestri Regis Matrem, qui nostræ adoratis Virginis prolem; ipsum vtique pariter nostrum ac vestrum Regem, nostri generis Reparatorem, vestræ ciuitatis Restauratorem.

PROPOSITIO TERTIA.

Partus Virginis summa fuit cum puritate, & sine sordibus Puerperij.

Hæc est communis sententia SS. Patrum. Immò aliqui existimant absque vllis secundinis fuisse Virginis partum. Quod asserere videtur Canon. 79 editus à Patribus congregatis in Trullo, vbi dicitur: *Absque vllis secundinis ex Virgine partum esse confitentes, vt qui sine semine constitutus sit, idque toti gregi annunciantes, eos qui propter ignorantiam aliquid faciunt, quod non decet, correctioni subijcimus.*

Suarez in 3. p. de Incarn. To. 2. Notat tamen Suarez aliquos loco illorum verborum, *Absque secundinis*, legere, *absque dolore*, & sic definitio non est certa: sufficit quod dicatur cum omni puritate Virgo peperisse, licet modus perfectè non intelligatur, vt iam dixi.

Falsum verò est, quod in Libro de Ortu Saluatoris narratur: quod cùm tempus partus instaret, Ioseph licet de Virgine Christum nasciturum sciret, tamen morem patriæ sequens, obstetrices vocarit, quarum vna vocabatur Zebel, altera Salomé. Zebel igitur considerans, & inquirens, & ipsam Virginem reperiens, exclamauit Virginem peperisse: Salomé autem dum non crederet, sed similiter probare vellet, continuò aruit manus eius. Iussu tamen Angeli apparentis Puerum tetigit, & continuò sanitatem accepit. Iste Liber apocryphus est & hæc fabulosa sunt. Nam Luc 2. dicitur, quod continuò cùm Virgo peperit, ipsum Puerum pannis inuoluit, & posuit in Præsepio. Vbi significatur nullam actionem aut cooperationem personæ alicuius intercessisse.

Cypria. serm. de Nat. Et D. Cyprianus dicit: *Maria genitrix & obstetrix, nullus dolor, nulla naturæ contumelia in Puerperio.* Similiter loquitur Hieronymus contra Heluidium, & alij Patres.

Nulla vtique obstetrix necessaria, vbi nulla partus difficultas, nulla necessaria mundatio, vbi summa & facilitas & puritas. Hinc est quod germinasse dicitur sicut Lilium, aut sicut sol suum radium. Christus enim inde vocatus Oriens: *Ecce vir Oriens nomen eius.* Ita vt sicut ob generationem æternam ex Patre, quæ fuit purissima, vocatur *Candor lucis æternæ*: Sic ob similem puritatem in generatione ex Matre, vocatur Splendor Oriens. *Donec egrediatur vt Splendor Iustus eius*, inquit Propheta. Ipsa Virgo aptissimè comparatur sideri, inquit Bernardus, *Quia sicut sine sui corruptione sidus emittit radium, ita sine sui læsione Virgo parturit filium: nec sideri radius suam minuit claritatem, nec Virgini filius suam integritatem.* Immò hic si benè consideremus, reperiemus quod stella aut radius producat Solem, de quo ipse Bernardus canit.

Bernard. super Missus.

Angelus Consilij natus est de Virgine: sol de stella.

Antiqui, vt significarent mulierem prægnantem, solebant pingere solem, & in medio eius stellam, indicantes, quod sicut stella lucem quâ splendet, accipit à Sole, sic infans à maternis visceribus vitam: hoc iam inuertere debemus, si Virgini parienti conuenire velimus. Hîc enim non tam stella in sinu solis, quàm sol in sinu stellæ reperitur. Maria stella, sol Christus, qui in gremio est Virginis.

Sed quæret aliquis, quomodò sine corruptione Virgo, & sine dolore peperisse dicitur, quando quidem *Mulier illa amicta sole & stellis coronata*, dicitur clamare & cruciari vt pariat? Et tamen Bern. & alij Patres interpretantur mulierem illam esse B. Virginem, quæ amicta fuit sole iustitiæ in Conceptione & Natiuitate. Resp. primo, id rectè intelligi de Ecclesia, quæ electos suos (qui nomine filij masculi rapiendi ad thronum Dei intelliguntur) cum multis doloribus, inter persecutiones & angustias, cœlo & æternitati parit. De qua explicatione late Viegas & alij. Apoc. 12.

Respondeo secundo, applicando in Virgini, etiam reperire possimus, quomodo crucietur pariendo; non vt pariat Christum corporaliter, sed vt ipsum spiritualiter parturiat, hoc est, membra eius mystica.

Aduerte ergo quod Virgo in vtero gerebat non solùm Christum, sed & Ecclesiam Christo in eius vtero tanquàm thalamo desponsatam, & sic consequenter nouum sæculum, iuxta illud Prudentij.

O quanta rerum gaudia aluus pudica continet,
Ex qua nouellum sæculum, procedit & lux aurea.

Vnde Sancti Patres docent Mariam cùm sit mater Christi, esse etiam matrem nostram quia mater est & membrorum eius, sic & carne & spiritu dicitur mater Christi: non quidem respectu capitis nostri, à quo magis ipsa spiritualiter nata est, sed membrorum eius, quia cooperata est charitate sua, vt fideles in Ecclesia nascerentur. Hæc ergo charitas quâ spiritualiter nos parturiebat, erat coniuncta cum sollicitudine & anxietate animi, cum compassione affligente vt membra Christi pareret, nouamque Ecclesiam in vtero suo desponsatam Christo, ab eo purgandam & sanctificandam. *Clamat quoque parturiens*, vt draconem generatione huic nouæ insidiantem, & paratum eam absorbere, clamore valido cordis ad Deum, fugaret à se & generatione sua filiorum electorum.

Hæc afflictio, compassio, sollicitudo, anxietas, solet reperiri in illis qui spirituales filios Deo pariunt. Et ideò specialem prærogatiuam meruit Virgo impetrandi particularem fauorem & assistentiam illis, qui filios Christo parturiunt. Et de facto ostendit eam & exhibet illis. Nam videre est specialem assistentiam eius ostensam B. Bernardo, B. Dominico, B. Francisco, B. Ignatio, & omnibus qui in zelo animarum feruentes, non aliud respirabant quàm filios spirituales Christo generare, & *suscitare generationem nouam filiorum Deum timentium.* Habuerunt ergò illi specialem recursum ad Mariam, vt eos iuuaret ipsa, & suis velut eniteretur precibus, quod priùs in Conceptione Filij Dei in vtero conceperat, & vt memor sit huius suæ parturitionis filiorum & membrorum Christi.

Ex dictis collige, rectè etiam inuocari Virginis auxilium super puerperas difficultatem patientes. Optima verò praxis est lumen accendere coram venerabili Sacramento, vt à filio eius, qui est lumen de lumine, & qui ex matre processit sine dolore, impetretur, vt fœtus sine peri-

tulo pertingere possit ad lumen vitæ huius per partum, & ad lucem gratiæ per Baptismum. Audi exemplum.

Mulier quædam de partibus Aretinis iam dies septem grauissimè cruciata desperabatur à Medicis, B. Franciscum qui tunc obierat, fidenter inuocauit cum voto ei facto. Obdormiuit mulier, & ecce apparet ei Franciscus & interrogat: Agnoscis me? Nostine etiam Canticum, *Salue Regina*, ad implorandum Deiparæ auxilium, Cumque illa respondisset, agnoscere se Franciscum; & nosse illud Canticum: ait ei Franciscus exordire igitur & incolumis paries. Ad hanc vocem experrecta mulier, pronunciat, *Salue Regina, &c.* Et in illis verbis, *Et Iesum benedictum fructum ventris tui.* Filium pulchellum edit omni liberata dolore, gratias agens Reginæ misericordiæ, quæ, interueniente B. Francisco, tantam erga se ostenderat pietatem.

Bonau. in vita Francisci.

LECTIO XVI.

PASSVS SVB PONTIO Pilato, &c.

DE QVINQVE MYSTERIIS dolorosis.

AGemus hîc de quinque Mysteriis dolorosis, in quibus satis explicabitur hic articulus: quomodò scilicet Christus pro nobis sit passus, & tandem crucifixus ac mortuus. Ex istis quinque Mysteriis tanquam quinque myrrhæ ramis, fasciculum conficiemus, quem ponat anima fidelis inter vbera sua, intellectum scilicet & voluntatem, vt Sponsi sui dilecti amarissimos dolores intellectu consideret, & eius amori rependat voluntatis amorem, quem tantis sponsus emit tormentis. Singulos verò huius fasciculi ramos particulatim considerabimus, particularem cuique Mysterio Lectionem adscribentes.

DE PRIMO MYSTERIO doloroso.

1. *Docet cur Christus in horto Passionem inchoarit?*
2. *Quomodò ibi angustiatus sudarit?*
3. *An ille sudor fuerit miraculosus?*

PROPOSITIO PRIMA.

NOn sine mysterio Christus inchoat Passionis Mysterium in Horto Oliuarum.

Primò, voluit implere figuram quæ præcesserat in Dauid, qui transiens Torrentem Cedron afflictus ab Absalone, tristis veniebat ad montem Oliuarum, flens nudis pedibus, & operto capite. Præclara figura Christi eundem Torrentem transeuntis, & ad eundem montem Oliuarum procedentis cum graui afflictione: *Tristis est anima mea vsque ad mortem*, inquit. Regem suum Dauidem secuti sunt sexenti armati, pugnatores validi, ita & Christum Martyres fortitudine præstantes maximo numero secuti sunt ad angustias, agones, cruces, mortem. Immò omnis plebs sequebatur Dauidem plorans, ita omnes veri Fideles sequi debent Christum Regem suum, cum cordis compassione per asperam Passionis viam. Quod fideliter præstiterunt tot Confessores, tot animæ piæ, quæ inter quælibet aduersa nunquàm eum deseruerunt.

Eia Fratres, pergamus & nos sequentes Iesum, & dicamus illi quod Elizæus Eliæ: *Viuit Dominus, & viuat anima tua, quia non derelinquam te.* Ecce Rex noster, ingreditur ante nos conflictum grauissimum initurus pro nobis, contra hostes nostros, mortem, peccatum, sathanam, infernum. Sequamur fortiter, certemus vsque ad mortem viriliter cum ipso, erit adiutor noster, qui est Dux noster. 4. Reg. 2.

Secundò, venerat Christus, tanquam secundus Adam, vt satisfaceret pro peccato primi. In horto autem commissum fuerat, ibi totam progeniem perdiderat per inobedientiam; ideò secundus Adam veniens per obedientiam; in horto præcipuum opus Redemptionis inchoat. En antithesis.

1. In horto morbus, in horto medela incipit.
2. In horto mors orta, in horto ortum habet & vita.
3. In horto primus Adam victus est à diabolo: In horto diabolus victus est ab Adam secundo.
4. In horto contractum peccati debitum, ibi inchoatur solutio & pretium.
5. In horto ruina generalis, ibi & reparatio sumit exordium. Abscondebat se olim Adam post peccatum audiens vocem Domini deambulantis in paradisi horto. Accede Adam, omnesque filij tui, ecce iterum adest Dominus Deus tuus: non vt olim tibi terribilis, sed suauis: non puniendum requirens, sed sanandum: non minas mortis afferens, sed vitam proponens: non vt eiiciat te à facie sua, & è Paradiso suo, sed vt reuocet te, posteritatemque tuam ad se, & ad Paradisum suum, remotâ romphea illa versatili & flammante. Iam enim parat eius & aciem & flammam, in corpore suo, sudore ac sanguine quem emittit, extinguere, vt libera sit ad vitæ lignum via. Accede ergò, nec dicas: *Vocem tuam timui & abscondi me*: sine voce est, quasi agnus mitis & mutus, qui portatur ad victimam: aut si quæ vox ei est, suspirantis vox est, non minantis, sed pro te ad Patrem supplicantis.

Tertiò, hortus Oliuarum, misericordiæ & pacis est symbolum, hanc enim Oliua solet designare. Sic Oliua quam attulit columba ad Noë, symbolum erat pacis & misericordiæ diuinæ, quæ aquas cessare fecerat: ita vt dixerit Ambrosius, exterminatis aliis arboribus, per diluuium, specialiter reseruatam à Deo Oliuam, tanquam arborem misericordiæ, vt significaret non ita præualere diluuium inundans furoris & iustitiæ suæ, quin aliquis maneat ramus, aliquid residuum misericordiæ suæ. Ambr. Lib. de Noë.

An putas sine mysterio fuisse quod ingrediens Summus Sacerdos in Sanctuarium, per portas Oliuæ ingrediebatur? Figura erat. Ecce veritas, Christus Pontifex ingreditur ad Sancta Sanctorum: *Vt offerat semetipsum per proprium sanguinem, non hircorum, aut vitulorum*, ait Apostolus. Sed per quam portam ingreditur? Per portam vtique Oliuarum, dum hortum hunc ingreditur, qui fuit ianua & introitus Sacrificij eius cruenti.

Hic hortus ad radicem montis Oliuarum situs, optimè, *hortus Oliuarum*, dicitur, & sicut mons ille, si consideremus eum respectu nostri, quia ibi fructum suauem misericordiæ collegimus. Sed si respectu Christi eum consideremus, verè dicitur, *hortus & mons myrrhæ*, An

non ibi putas, colligerat sponsa *Fasciculum suum myrrhæ*, quem continuò gestaturam se dicit inter vbera? An non de illo rectè intelligitur loqui Spósus dum dicit: *Vadam ad montem myrrhæ & collem thuris*? Venit vtique ad hunc montem, ad hortum sponsus, inuitatu sponsæ, voce Ecclesiæ, Mysterium hoc nostræ Redéptionis suspirantis & clamantis: *Veniat dilectus meus in hortum suum.* Sed ibi messuit abundantem myrrham, amaritudines, afflictiones, angustias, ideò dicit: *Vadam ad montem myrrhæ, ad collem thuris.*

Cant. 4.

Cant. 5.

Fuit quoque *Collis thuris* vbi orationem (quæ sicut *incensum thuris dirigitur in conspectu Dei*) obtulit Patri in odorem suauitatis: dum totum sese offert eius voluntati. Rectè ergò de hoc monte dicit. *Vadam ad montem myrrhæ.*

Ingredere, ô anima Christiana, sæpiùs in hunc hortum, nullus ibi Cherub. qui gladio flammeo ingressum impediat: immò illuc te inuitat sponsus: *Veni in hortum meum soror mea sponsa, ibi messui myrrham cum aromatibus meis.* Tu post messores collige fasciculos, quos inter vbera tua ponas: Ibi considera, quia in horto, *corrupta est mater tua, & violata genitrix tua Eua.* Ibi quoque mater tua Ecclesia in integritatem cœpit restitui, & lauari in sudore Filij Dei, vt iam inciperet esse sine macula, sine ruga. Considera quoque quàm hic mons plenus sit mysteriis, ex illo enim ascendet Christus, in illo deiicietur Antichristus: volens enim inde ascendere ad Patrem, virtute diuinâ cadens, confrigetur. Denique & ibi Iudicium fiet, quia proximus est valli Iosaphat, quæ media est inter montem Oliueti & Caluariæ: & suprà sedebit in maiestate Iudex, vt vbi cæpit ignominia, appareat & gloria, & persecutorum vindicta.

Cant. 5.

Cant. 8.

Denique quisquis desideras esse particeps diuinæ misericordiæ, ingredere hortum Oliuarum. Hanc tibi exhibere desiderat Christus, dum tanquam Summus Pontifex, oneratus totius mundi peccatis, hic coram throno paternæ gloriæ prosternitur, cum lachrimis & valido cordis clamore totum se offerens Patri, vt ibi imploret misericordiam. Offert enim preces, lachrymas, sanguinem, vitam: non solùm pro toto mundo in vniuersali, sed & pro me in particulari, & pro te quicunque hæc vel legis, vel audis. Sacerdos olim gestabat super humeros & pectus, nomina filiorum Israël (erant scilicet lapides pretiosi, in quibus sculpta erant nomina Capitum Israël) hic verò Christus in corde te sculptum gerit: nouit te & nomine & cognomine, qualis qualis es, & meminit tui in particulari, cogitans de te cogitationes pacis, offerens pro te, vt impetret & mereatur omnes gratias, inspirationes, media, quibus in vitam æternam perducaris. Certè ita particulariter cogitat de te, & pro te se se offert, quasi non haberet aliam animam saluandam, pro te paratus mori: quod significat Apostolus, dicens: *Qui dilexit me, & seipsum tradidit pro me.*

PROPOSITIO SECVNDA.

CHristus ita ibi angustiatus fuit, vt sanguineæ guttæ sudoris in terram decurrerent. Causæ autem fuerunt variæ, extraordinarij huius sudoris.

Prima causa fuit terribilis quidam conflictus interior: dum ex vna parte horror tormentorum & mortis: ex altera zelus honoris Dei, & fructus Redemptionis hominum, quendam velut conflictum ineunt.

Repræsentabat enim sibi viuaciter omnia tormenta in particulari, quæ toto Passionis tempore pati debebat: & quod diuersis horis passurus erat iá viuâ imaginatione coniunctim patiebatur, & hoc satis erat ad sudorem sanguineum per caput, faciem, humeros, & omnes partes corporis eliciendum.

Quàm bene comparatur hic *Sponsus sanguinum*, arbori myrrhæ! Hęc solet velut sudorem quẽdam, liquorem amarum & medicinalem etiam per corticem emittere, & hic liquor dicitur *Myrrha prima* siue electa, postea verò cortex discinditur vt fluat abundantiùs. Sic Christus noluit expectare, donec tortores sanguinem eius elicerẽt, flagellis, spinis, clauis: sed antequam transfodiatur & decorticetur, emittit sudorem hunc pretiosum viuâ apprehensione, tanquam myrrham primam, myrrham rubicundam, quam non solùm manus eius distillauerunt, sed & facies, & omnia eius membra.

Si verò tanta fuit Christi angustia ex mortis apprehensione, quãta erit angustia peccatoris in agonia ex apprehensione mortis æternæ? *Si in viridi ligno hæc fiunt, in arido quid fiet?* Quas angustias patiebatur ille apud Gregorium, qui inclamabat: *Inducias vel vsque mane, inducias vel vsque mane!* Quas angustias patiebatur Antiochus ingemiscens & dicens: *Heu in quos fluctus tristitiæ deueni!* Sicut Esaü videns se frustratum Patris benedictione, irrugiit, inquit scriptura ita: & impius frustrandus tunc ęternâ benedictione & hęreditate. Tũc enim premet memoria delictorum ex vna parte, & vermis rodens conscientiæ: ex altera mortis horror, & iam imminens æternitas tormentorum, sicque mirabili asperrimoque conflictu anima angustiabitur. 1. Mach. 6.

Obsecramus verò te Domine Iesu, & per sudorem hunc tuum, & per angustias quas passa est in horto benedicta anima tua, vt quando mortis angustia cor nostrum inuaserit, consolationem & fiduciam in misericordia tua & corde tuo reperire dones: & sicut Angelus tunc tibi affuit, ita & nobis tunc adsit, Dux & Protector contra tenebras infernales, vt dirigantur pedes nostri in viam æternæ pacis.

Secunda causa fuit apprehẽsio omnium peccatorum, præteritorum, præsentium, & futurorum, quorum ponderabat multitudinem, enormitatem, damnum æternum, Dei iniuriam infinitam. Peccata ergò singula iam ab initio mundi commissa à peccato Adæ & Caïn, & vsque ad finem mundi committenda, omnia homicidia, iuramenta, blasphemias, sodomias, hæreses, &c. viuaciter apprehendebat: & inestimabilem ei dolorem infligebãt, quia tãtùm dolebat de iniuria Dei, quantum Deum diligebat: cum autem sine mensura diligeret, sine mensura erat & afflictio.

Magnus amor Domini, sudore hoc sanguineo peccata tua, quæ totâ vitâ tua fient: à prima rationis luce vsque ad extremum diem, expiantis. Erant enim in corde eius & in memoria, multiplici vulnere eum transfigebant, & sudorem hũc eliciebant. Non eius satis erat charitati pro illis lachrymas fundere, & oculis benedictis ea deflere: sed per singula membra, sanguineas emittit lachrymas, vt totum te & omnia Ecclesiæ membra, totum corpus suum mysticum ablueret, inquit Bernardus.

Quàm appositè Sponsa dilectum suum comparat botro vineæ! Ecce caro eius innocentissima, instar vuæ pressa onere peccatorum nostrorum, quasi in torculari, reddit liquorem hunc salutarem & pretiosum: *Lauans in vino stolam suam, &* Gen. 48.

in sanguine vuæ pallium suum, vt dicit Iacob, Stola eius, humana natura est quam induit: Pallium eius, Ecclesia es, quã se velut ornamento dicit circum amictum. Vtraque ergò hanc vestem lauat hoc sudore tanquam vuæ mysticæ sanguine.

Initium verò Redemptionis nostrę facit, sudando aquam & sanguinem: quia sic erit & completum, in aqua & sanguine.

Mortiferos peccati humores ex noxiali illo pomo Adami, suximus omnes filij Adæ. Cùm verò mystica quoque Christi membra simus, ecce caput nostrum pro nobis sudat, vt à nobis noxios illos & mortiferos depellat humores. Non poterant mēbra sanari, nisi caput amaram sumeret potionē. Vnde paratum se offert ad bibendum amarum Passionis Calicem: & iam eius degustans amaritudinem, ecce in qualem incidit sudorem & apprehensionem.

Tertia causa fuit consideratio exigui fructus Passionis suæ erga multos. Considerabat enim cæcitatem, rebellionem, duritiem, ingratitudinem multorum, qui vsuri non erant mediis, quæ tanti ei constiterant, repudiantes & conculcantes Sanguinem Filij Dei pro se fusum. Sacramenta, Sacrificia, totque labores pro salute eorum assumptos: considerabat eis inanes fore, immò ad maiorem damnationē. Vnde apud Ezechielem conqueri videtur de anima hoc sudore non abluta, nec mollita tanto amoris igne, dum ait: *Nimio labore sudatū est, & non exiuit nimia rubigo neque per ignē. Immunditia tua execrabilis est, quia mundare te volui, & non es mundata à sordibus.* Ezech. 24

Et Isaiæ 49. conqueritur apud Patrem: *In vanum laboraui sine causa, & vane consumpsi fortitudinem meam: Ergo iudicium meum cum Domino & opus meum cum Deo meo. q. d.* frustrà omnes vires meas in salutem hominum impendi, sed tu, ô Pater scis, quod nihil intentatum reliquerim, iudica cuius culpa factum sit, vt tam pauci saluentur.

Adde hîc specialiter considerasse perditionem populi sui de quo ait, *Popule meus quid fecit tibi, &c.* Item scandalum discipulorum, perditionem Iudæ, quem diabolus tanquam viuum membrum à Christo auellebat.

Quarta causa fuit consideratio omnium dolorum, tormentorum, afflictionum, quas omnes electi passuri erant amore sui, Martyres, Confessores, Virgines, Pœnitentes. Angustias enim omnes ipsorum nouerat distinctissime, & per compassionem dolorosiùs eius cordi fixæ erant, quam in Martyribus qui illas sustinebant, nec solùm in generali, sed singulariter singulas in corde passus est, distincte & perfecte. Hinc B. Laurentius Iustinianus dicit, quod ibi interiùs lapidatur cum Stephano, crucifigitur cum Petro, dissecatur cum Andreâ, excarnificatur cum Bartholomæo assatur cum Laurentio, &c.

PROPOSITIO TERTIA.

Christus sudauit sanguinem proprium & naturalem, idque factum fuisse absque speciali miraculo probabilius videtur.

Duo hîc asserimus. Primò Christum verum Sanguinem sudasse, estque communis sensus Ecclesiæ, & textus Euangelij id satis significat. Vnde reiicienda est Theophilacti & Euthimij opinio, qui id scriptum putant per hyperbolem, quasi solùm fuerit sudor crassus & concretus, similis guttis sanguinis, non tamen verus sanguis. Argumentum sumit Euthimius, ex eo quod dicat Scriptura sudasse sanguinem non simpliciter & absolute, sed sudorem fuisse sicut sanguinis guttas. Verùm hoc nihil conuincit, nam particula illa (*sicut*) non excludit verum fuisse sanguinem, sed solùm significat fuisse in formâ & figurâ guttarum: & forte etiam sic loquitur Euangelista, qui non erant ex puro omninò sanguine, sed aliquid sudoris admixtum habebant. Ita Suarez, & alij.

Præcipiebat olim Dominus, vt Sacerdos cùm ingrederetur portas atrij interioris ad ministerium, non accingeretur in sudore, hoc est, ita stricte & violenter, vt sudaret. Sed ecce Pontifex noster Iesus quia per proprium, non per alienum sanguinem debebat introire in Sancta, in atrio suæ orationis, & ad portas futuræ passionis, ita fortiter se accingit, vt non solùm sudore quocunque, sed & sanguineo, copiose toto corpore perfundatur. Et hic sudor ostendit quàm arduum sit, quantæ molis & laboris sit opus & ministerium, quod aggreditur, & Nostræ Redemptionis Sacrificium quod toto sanguine Filij Dei debebat consummari. Ezech. 44

Tantæ molis erat Romanam condere Gentem!

Illud verò notatu dignum est, quod dicit Egesippus hortum illum, postquam sudore hoc sanguine eo immaduit, flores produxisse, in quorum foliis scriptum erat:

O Mors, quàm amara est memoria tua!

Quicquid sit de hoc, certe in terreno cordis nostri horto, pro quo rigando & molliendo sudor ille effusus est, tales flores hic sanguineus sudor proferre deberet: hoc est memoriam mortis Redemptoris nostri, memoriam mortis nostræ, memoriam mortis æternæ, quam si cogitatione præuenerimus, effugiemus: si enim per considerationem nostram descendamus in infernum viuentes, non descendemus morientes. Obuersetur ergo sæpiùs oculis mentis triplex dicta mors, quæ animo Saluatoris nostri profunde in horto illo figebatur, & non sine fructu videbimus quàm verum sit:

O Mors quàm amara est memoria tua! Eccl. 14.

Secundo asserimus sine speciali miraculo, Christum hunc sanguinem sudasse, ex vi interioris afflictionis & agoniæ. Ita sensit Caietanus & Iansenius. Ratio est, quia si ille sanguis miraculose fuisset emissus, non foret certum signum maximi angoris: poterat enim miraculose cum minima afflictione, immo sine vlla emitti. Secundo, vt dicit Caiet. Sicut magnitudo passionis pellit violentū sudorem, ita si vehemens sit passio & deficiat sudoris materia, fieri potest vt sanguinem expellat, potest enim afflictio ita corpus commouere, sanguinem attenuare, poros aperire, vt emissio sanguinis ad exteriores partes fiat.

Itaque Christus hortū ingrediens, totum se afflictioni voluntate rationali obtulit: ita vt ex eo tempore vsque ad vltimum spiritum, nullam ab vlla creatura consolationem receperit: licet enim dicatur Angelus ad consolandum venisse (repræsentans forte ei decretum Patris, Passionis necessitatem, fructus magnitudinem (non tamen recepit illam consolationem. Nam & Scriptura dicit, quod tunc in agoniâ prolixiùs orauit. Vnde Beda: *Confortatus est*, inquit, *sed tali confortatione, quæ dolorem non minuit, sed magis auxit, Confortatus est ex fructus magnitudine, non subtracta doloris amaritudine.* Ardens itaque ignis & amoris & doloris, ex hac Rosa mystica, liquorem hunc pretiosum elicit & distillare facit: quem Patri offerat in odorem suauitatis, nobis autem tanquam medelam vulneribus nostris.

Notat verò Euangelista, quod in hac agonia procidit in faciem. Vbi piè considerant eum aliqui velut terram exosculantem, quæ futura erat ara, calix, & patena sanguinem eius profusum exceptura. Immò quia Christus ardebat mortis desiderio pro nobis, considerari potest quasi gratias agat terræ, quod procrearit funes, quibus ligabitur, spinas quibus compungetur, arundinem pro sceptro, ferrum clauorum, & lanceæ, quibus transfodietur.

Hier. 22. Ego verò eum considero, tanquam inclamantem: *Terra, terra, terra, audi verbum Domini*. Quod illud? *Terra ne operias, sanguinem meum, nec habeat in te locum latendi, clamor meus.*

Iob. 16. Vult vt sanguis de terra emittat vocem, non similem voci sanguinis Abel qui clamabat vindictam sed vocem resonantem per vniuersum orbem: quod pro terreno hominum corde purificando & emolliendo, effusus sit. Rogat quoque vt terra siue terrena illa corda, vocem & clamorem hunc sanguinis audiant, nec ingratitudinem illum operiant, & obliuione sepeliant.

Ecce quanta mysteria in hoc horto continentur, in quo nobis summe fructuosum foret cum Saluatore afflicto sæpiùs conuersari, ibi eius faciem contemplari, sudorem eius quantum in nobis est extergere, & compassionis lachrymis abluere. In hoc horto ponsi angustiati multiplices & polymitos flores licet nobis colligere, rosam purpuream charitatis, candidum lilium innocentiæ & puritatis, celestem violam humilitatis, heliotropium resignationis perfectæ, ex quibus sertum odoriferum iuuabit contexere, & ad cor nostrum appendere inter vbera animæ nostræ.

Hoc practicabat B. Theresia, quæ de se dicit: Conabar mihi sæpiùs representare Iesum, & optimè me habebam in meditatione mysteriorum vbi solus erat: videbaturque mihi quod sic afflictus non posset me reiicere accedentem, vt compassione mea solatio ei forem. Specialiter eius consortium quærebam in oratione in horto, ibi frequenter considerabam eius & afflictionem & sudorem, cupiebamque si possibile foret, eius faciem & molestum sudorem abstergere: sed memini me nunquam id ausam, vtpote peccatorum meorum multitudine deterritam, interim stabam diu cum eo, multis afflicta cogitationibus. Iam à pluribus annis maximâ parte noctium postquam decubuissem, solebam de hoc mysterio cogitare, etiam antequam statum Religiosum assumerem, & existimo plurimum inde profectus spiritualis me consecutam. Ita illa

LECTIO XVII.

DE FLAGELLATIONE MYSTERIO secundo doloroso.

1. *Docet quomodo Flagellatio Christi iniusta fuerit & ignominiosa.*
2. *Quomodo fuerit crudelissima.*
3. *Quomodo facta fuerit ad Columnam.*

SAluatori nostro in agonia constituto, & in terram prostrato, possumus dicere illud Isaiæ: *Consurge, consurge, induere fortitudine brachium Domini: nunquid non percussisti superbum & vulnerasti draconem? quis tu vt timeas ab homine mortali?*

Isa. 51. Possumus etiam dicere quod Angelus Eliæ, sub Iunipero iacenti & fatigato: *Surge: grandis tibi restat via*. Hic enim sudor initium tantùm dolorum est, sed nondum finis instar roris erit: sed sequetur abundans pluuia, tandemque flumina sanguinis exundabunt de quinque corporis partibus.

Christus ergò postquam hoc sudore velut rore sanguineo perfusus fuit mitis cum angustiis: voluit pluuiam dare sanguineam, ad irrorandum corpus suum mysticum in flagellatione, vbi iterum eum considerare volumus tanquam *virum dolorum.*

PROPOSITIO PRIMA.

CHristus per sententiam Pilati traditus fuit vt flagellaretur, sed sententia hæc iniusta fuit & ignominiosa.

Iniusta sententia, quia debita tantùm latronibus & mancipiis. Vnde Ciuem Romanum flagellare non licebat, vt colligitur ex Actorum c. 22. *Non inuenio*, inquit ipse Pilatus, *in eo causam*. Fatetur ergò iniustitiam.

Certè nec mortis, nec flagellationis in eo causa, quia nullum crimen in ipsa innocentia, nulla causa mortis in ipsa vita. Et cum sciret Iudex quod per inuidiam tradidissent eum, & accusarent non ob crimen aliquod probatum, tradidit eum ad flagella: sed in hoc voluit eis fauere, putans sic liuidum Iudæorum animum & furorem satiatum iri: Iniusta ergò sententia peruersumque iudicium.

Iusta tamen fuit, si spectemus eam, vt à Patre æterno procedit, quia ex parte nostra multa & grauia crimina erant, & flagellis & morte digna, ipse autem in se expianda illa susceperat, & ideò dicit Pater: *Propter scelus populi mei percussi eum.* In te ergo, ô homo! In te require horum flagellorum causam, quia in ipso nulla alia causa reperitur, nisi charitas, quâ in se transtulit peccata tua. Quod ergò dicebat Nisus, dum Eurialus amicus suus mori paratus erat pro se, multò magis dicere possumus in hac causa de Christo.

Me me adsum qui feci, in me conuertite ferrum,
Culpa mea est, mea fraus omnis, nihil iste nec ausus, Æneid. 6.
Nec potuit: Cœlum hoc & conscia sydera testor.

Vide Augustinum in se requirentem causam vulnerum eius, ad commouendum ad pietatem animum, *Medit.* c. 7.

Ignominiosa quoque fuit: summæ enim ignominia fuit nudari coram illa multitudine impiorum & impudicorum hominum. Summæ ignominia fuit tractari vt mancipium infame, & virgineam illam carnem sic denudari. Quanta ignominia illi fuerit, intelliges, si consideraueris, quod ipse Adam nudus coram vxore etiam nuda, ita verecundatus fuerit, vt ad folia ficus fugerit. Quid non ergò pudoris illi qui castitas est, qui castorum & virginum Dux & sponsus est, coram tota Cohorte, sexcentis forsitan hominibus sic turpiter denudari? O casta Sponsa, quomodò tractatur ignominiosè hic Dilectus tuus de quo dicebas: *Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus, Caput eius aurum optimum.* Vere modò rubicundus est, pudore genas eius suffundente, ob tantam ignominiam. *Operuit*, inquit, *confusio faciem meam, & extraneus factus sum fratribus meis*, ab iis sic irrisus, sic despectus.

Sed quomodò, ô sponsa, hunc electum dicis ex millibus, qui est abiectus super omnes mundi homines! Quomodò electus ex millibus, qui ab omni statu, à Iudæis & Gentilibus, Principibus & Plebeis, Sacerdotibus & Laicis, maribus & fæ-

minis, incognitis & notis, suis & alienis, contumeliis est affectus? *Opprobrium hominum & abiectio plebis.* Quomodò hunc in sponsum eligis & dilectum? Quomodò amorem totum illi consecras, in quo nihil amabile, cùm non sit ei neque species, neque decor? Immò tanquam abominabilis & leprosus est reputatus.

Sed propter hæc omnia, magis eum amat Sponsa: amat eum propter vilitatem & ignominiam quam suscepit. Nec ei improperat quod olim Michol Sponso suo Dauid: *Quam gloriosus fuit hodie rex Israël discooperiens se, & nudatus est quasi vnus de scurris?* Sciebat enim ei responsum esse: *Viuit Dominus qui elegit me, vilior fiam plusquam factus sum, & ero humilis in oculis meis.* Ecce ludit noster Rex Israël, sed ludo quo ei illuditur, vilis factus & nudatus quasi vnus de scurris. Sed propter hoc non despicit eum Sponsa immò magis diligit dicens cum Bernardo: *Quanto pro me vilior, tanto mihi charior. Quanto se minorem exhibet in humilitate, tanto & maiorem in bonitate. Verè Domine Iesu, ob multa amabilis es, sed super omnia te amabilem reddit calix amarus quem bibisti, & opus nostræ redemptionis in quo sic humiliatus es, hoc enim amorem nostrum blandiùs allicit, iustiùs exigit, arctiùs stringit, vehementiùs afficit.* Ita Bernardus.

1. Reg. 6.

Bern. ser. 20. in cát.

Amat Sponsa in Sponso hanc quam assumit nuditatem & deformitatem. Vestis eius & corpus eius vndique habens incisuras fulgidior est, & interiorem pulchritudinem manifestat & amorem. Guttæ sanguineæ, sputa, phlegmata, colores speciosissimi sunt, quibus decoratur: immò lapides pretiosi, quibus vestis huius Sponsi ornatur, qui *Sponsus Sanguinum* rectè dicitur.

Inter hæc ergò omnia opprobria, adhuc verò dicit Sponsa: *Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus caput eius aurum optimum.* Sciebat enim quod lapis quem reprobauerunt ædificantes, eligeretur vt caput esset anguli, & quod is qui summè humiliatus erat, summè foret exaltandus.

Cant.

1. *Electus ergò ex millibus*, quia ob Passionis & fusi Sanguinis meritum, exaltatus est super omnes creaturas, & super omnem gloriam Electorum.

2. *Electus ex millibus*, tanquam Dux populi Israël, quem per Columnam, Virgam & Mare rubrū, hoc est, & per Columnam hanc ad quam flagra sustinuit, per Crucem suam, & per Sanguinem suum in terram promissionis debebat introducere.

3. *Electus ex millibus*, tanquam summus Sacerdos, qui per proprium sanguinem ingrederetur in Sancta.

4. *Electus ex millibus*, tanquam qui per vulnera sua foret Mediator Dei & hominum, illa Patri continuò repræsentans.

5. *Electus ex millibus*, tanquam Pastor vtriusque ouilis, Iudæorum scilicet & Gentium, per crucis suæ pastoralem baculum reducens vtrumque gregem, & fiat vnum ouile, & vnus Pastor.

6. *Electus ex millibus*, tanquam Caput Ecclesiæ Militantis & triumphantis.

7. *Electus ex millibus*, tanquam Caput & Rex Angelorum, & hominum, de vtrisque faciens vnam societatem, vnum regnum.

8. *Electus denique ex millibus*, tanquam Iudex viuorum & mortuorum.

Hanc dignitatem meruit, quia iniustè & ignominiosè tum flagellis, tum cruci adiudicatus est, iuxta illud Iob: *Causa tua tanquam impii iudicata est, causam iudiciumque recipies.* Vnde & Angeli rectè asseruntur columnam eius & crucem cùm ad iudicium procedet, ante eum delaturi, tanquam instrumenta per quæ hanc potestatem est adeptus.

Iob. 36.

Hic verò nota, Christum Virginum Sponsum, cùm multæ Virgines, tyrannorum decretis damnarentur, vt ludibrio per nuditatem exponerētur, zelatorem se castitatis earum ostendisse, nec permisisse vt earum corpora in opprobrium nudata forent: sed miraculo speciali eas texisse, vel cœlesti lumine circundendo vel alio aliquo modo prouidendo earum nuditati. Sic de Sancta Barbara, Theophila, Agnete, & aliis legimus.

Ipse tamen noluit huic suæ nuditati, vel lumine cœlesti, vel aliter, prouidere: quia tanquam secundus Adam satisfacturus venerat pro nuditate primi: & per hanc nuditatem voluit nos liberare à nuditate & confusione æterna. Ipse venit pro te, ô homo, quisquis es qui impudicitiis addictus es, & fœdâ nuditate Deum tuum modis variis offendere non vereris! Pro te ergo satisfaciens, voluit ab impudicis hominibus derideri: prò te hanc nuditatis confusionem sustinere, ne tu æternam sustineres. Et quoties renouas fœda contra pudicitiam peccata, toties illam ignominiam, illam renouas nuditatem Redemptoris.

PROPOSITIO SECVNDA.

Crudelissima quoque fuit flagellatio Christi.

Primò, ex parte instrumentorum, quæ aliqui dicunt fuisse triplicis generis, ita vt priùs virgis cæsus sit, deinde funiculis, tertiò loris ex neruis boum: & multi putant aculeos ferreos fuisse, aliqui etiam catenulas adijciunt, quæ ad ossa penetrarent.

Salmeron tom. 10.

Eusebius Cæsariensis expendens illud: *Disciplina pacis nostræ super eum*, dicit hanc disciplinam fuisse duram, quia virgis: duriorem quia funibus: durissimam quia ferreis catenis. Idem testatur Chrysostomus.

In c. 53. Isa. Hom. 25. in matth. Isa. c. 1.

His instrumentis totum corpus lacerarunt, quia totum corpus mysticum vlcerosum erat: *A planta pedis vsque ad verticem non est sanitas*, inquit Propheta. Hoc in omni statu vitia & peccata regnant, à Principibus & Optimatibus (qui per caput & cor intelliguntur, dum dicitur, *omne caput languidum & omne cor mærens*) vsque ad vltimos plebis (qui per plantam pedis significantur) contagio vitiorum cuncta membra depascens, omnes infecit: secundùm ergo delicta sic & plagæ. Delicta nostra pro quibus ipse satisfaciebat, velut infinita erant, vnde plagæ eis correspondere debebant.

Secundò, crudelitas considerari potest ex parte Corporis Christi. Erat enim tenerrimæ & sensibilissimæ complexionis, & iam totus attenuatus ex sudore sanguineo, & noctis præcedentis multis tormentis. Hæc talia & tanto numero fuerunt, vt aliqui dicant Christum eâ nocte, tot ac tanta aduersa passum, vt in solum diem iudicij reseruata sit eorum integra notitia, iuxta Diui Hieronymi sententiam. Ita ergò attrito & exhausto, incredibilem dolorem causabant flagra illa. Quapropter videtur in Psalmo conqueri de hoc, dum dicit. *Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem suam*, vbi alia lectio habet: *Supra dorsum meum arauerunt aratores, prolongauerunt sulcum suum*; quia sicut aratri ferrum penetrat terram, & sulcos inducit, sic flagra in hac terra virginea ad ossa penetrant, & velut sulcos quosdam inducunt.

Psal. 128.

Tertiò, crudelitas patet ex multitudine ictuum,

de quibus aliqui reuelatum dicunt excessisse quinque millia. Et licet res non sit certa, tamen non est incredibilis.

Deut. 25. 1. Ob crudelitatem militum, quia cùm hi Gentiles forent, non obseruabant numerum. 40.
Cor. 11. ictuum, vltra quem Iudæis præceptum erat non procedere. Vnde & Paulus de hac re loquens: *A Iudæis*, inquit, *quinquies quadragenas vna minus accepi.*

2. Iusserat quoque Pilatus crudeliter flagellari, vt verisimile est: hac ratione putans mollire cor populi, dum viderent hominem sic crudeliter tractatum, sicque putans eum liberandum. Ipsa quoque insolentia militum satis patet, quia sine iussu coronarunt eum spinis: & cùm viderent eius patientiam & immobilitatem ad ictus, tanto ampliùs furebant, & illos geminabant, vrgente sathanâ, nolentes ab eo vinci.

3. Lex fustuaria per quam liber fustibus, seruus autem virgis cædebatur, decernebat vt criminis
Matth. 25 conuictus ab omnibus militibus cæderetur, vn-
Marc. 17. de & tota cohors congregata dicitur. Cohors autem erat decima pars Legionis, hoc est, sexcenti sexaginta sex milites. His ergo Christus datus est in prædam, verisimiliter à tota Cohorte flagellatus.

Vnde sicut olim cùm quis erat blasphemiæ conuictus educebatur, & ponebant manum super eum qui audierant eum, & postea lapidabatur à singulis de populo: Ita videtur quod Romani, coram quibus hic tanquam blasphemus sistebatur, quasi commutantes lapidationem in flagellationem, verberibus eum omni ex parte confecerint: priùs quidam dorsum totum lacerantes, deinde anteriorem partem reuersantes, ita vt nihil illæsum reliquerint. De hac re videtur con-
Psal. 34. queri Christus per prophetam, dum dicit: *Congregata sunt super me flagella & ignoraui.* Vbi magnum numerum flagellorum indicat, & dicit *ignoraui*, q. d. innocens fui & causam illorum in
Psalm. 37. me desciui: sed tamen quia aliorum culpas in me expiandas suscepi, ideò, *Ego in flagella paratus sum, & corpus meum dedi percutientibus, & genas meas volentibus.*

4. Grauitas quoque huius flagellationis ex eo patet, quod valde solliciti fuerint Pontifices ad accelerandam crucem, & prouiderint de aliquo qui eam ferret: ita enim acerbe erat plagis conspersus, vt videretur defecturus ante crucifixionem, quam tamen ipse summi respirabant.

PROPOSITIO TERTIA.

VT *Christum flagellarent, ligarunt ad Columnam*, Hæc est certa Ecclesiæ traditio, hanc aliqui dicunt duorum esse palmorum cum annulo ferreo in vertice, ex quo funis pendebat Christum ligans, & dicitur esse Romæ in templo Sanctæ Praxedis.

In Epitaphio Paulæ. Attamen Hieronymus dicit quod ostendebatur columna Ecclesiæ porticum sustinens, infecta cruore Domini, ad quam dicitur alligatus. Idem dicit Beda, Prudentius, & alij. Forte illa Romæ tantum est pars eius, nam Adricomius in theatro terræ sanctæ, dicit monstrari alteram partem in monte Caluariæ.

L. de gloria Matt. De hac Columna loquens D. Gregorius Turonensis dicit: *Multi pleni fide accedentes corrigias texiles faciunt, easque circumdant, quas rursus pro benedictionibus recipiunt, diuersis infirmitatibus profuturas.*

Ad hanc columnam ille ligatus est, qui Columna est totum sustinens orbem: sed vincula eius sunt nobis alligatura salutis, vt soluant colligationis impietatis, & vt laxent Misericordiæ manum, quam peccata nostra constrinxerant: & vt alligent manum iustitiæ diuinę contra nos extentam, ne super peccatores miseros in eorum perniciem pondere suo dilabatur.

Ligatus est, sed non tam his vinculis, quę illi iniecerunt, quàm vinculis amoris & charitatis suę: per quę amoris vincula, nos etiam sibi cupit alligare & peccata nostra (quę tanquam vinculum plaustri in perditionis baratrum nos pertrahunt) penitus dissoluere.

Ecce ergò, *Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est, & ligatus in peccatis nostris, sed in vmbra eius viuemus inter gentes*, vt dicit Ieremias, in Threnis. Heu ipse Christus qui est noster spiritus, noster anhelitus, nostra anima, nostra vita. Ipse Christus per quem spiramus, & speramus, in quo respiramus, & quem aliis inspirare debemus, qui nobis intimior est, & debet esse pretiosior vitali spiritum nostro: ipse Christus qui est anima animę nostrę, spiritus spiritus nostri, & cordis nostri, captus est, ligatus est, afflictus ad columnam est, propter nos & peccata nostra.

Sed in vmbra eius viuemus nos Gentiles, quia ipse elegit hanc columnam, per quam educeret nos ex Ægipto, & peccatorum nostrorum tenebris. Vnde nobis est *Columna ignis, & columna nubis.* Columna in nobis accendens ignem lucidum amoris, qui deducat nos de nocte: Columna vmbram nobis præbens, sub qua viuamus, contra vitiorum ęstus de die instar nubis, & obumbrans & refrigerans. Sub hac vmbra quiescere, & de viuifico rore, sanguineo imbre, qui de columna saluatoris defluit, refrigerari est suaue. Sępe ergo nos qui escamus sub vmbra huius columnę, ibi Saluatori afflicto solatium & consortium præbeamus.

Ibi consideremus patientiam illius in hoc mysterio doloroso; qui cùm non haberet partem integram, sed doloribus acerrimis vndique confixus foret, non conqueritur, non lamentatur, non gemitum edit; aut voce, aut alio signo: paratus amore nostri ampliora adhuc sustinere, permittens congregari super se flagella, & velut aratro proscindi terram illam virgineam, donec ipsa rabies flagellantium per se sopiatur; singula Patri offerens in satisfactionem, & sacrificium pro peccatis nostris.

Quisquis ergò verus Christi amator es, aliquid doloris, aliquid compassionis, aliquid lachrymarum affer, quibus vulnera laues Redemptoris, & virum hunc dolorum vnge oleo deuotionis. Proiice te ad pedes huius Columnæ, & amplectere eam toto desiderio animę, considera sanguine Filij Dei sic ornatam & purpuratam. Fige illi cor tuum, fige deuotionis osculum, terram quoque ipsam in spiritu osculare, cruore eius aspersam: & apud hanc Columnam obsecra, vt instar Columnæ immobilis semper perseueres in eius obsequio & gratia.

Sic practicabat B. Theresa, que de seipsa sic dicit. Quodam die ingrediens Oratorium, erat ibi nouiter allata imago repræsentans Iesum totum vulneratum & plagis opertum. Statim ac eam vi- Exemplú ex vita Theresæ.
di, tota in me turbata fui, videns Dominum meum tali modo afflictum: mihi enim viuâ apprehensione repræsentabatur quicquid pro me passus fuerat. Et sensi tantum dolorem ex plagis eius, vt cor meum videretur in duas findi partes. Tunc proieci me ad pedes eius, cum magna lachryma-

rum

rum copia; supplicans eius pietati, vt placeret illi ex tunc tanta me fortitudine corroborare, vt amplius eum non offenderem: sed & petij gratiam, quâ possem omnes prauas meas inclinationes & habitus vitiosos superare & exuere. Videor quoque mihi tunc dixisse, me à pedibus eius non surrecturam, nisi daret quod obsecrabam: & hoc mihi valdè profuit, quia exinde cœpi me emendare, & in gratia, & obsequio Dei solidior esse.

LECTIO XVIII.

DE TERTIO MYSTERIO dolorofo.

1. *Docet cur Christus voluerit coronâ spinea coronari.*
2. *Quàm acerbos illi intulerit dolores.*
3. *Quare Coronæ Arundo & Purpura adiuncta fuerint.*

TErtium mysterium dolorosum est coronatio Christi, in qua considerandum est, quod cùm eum quibusdam tormētis ignominiosis afflixissent, quibusdam dolorosis; nunc inuentione quâdam sathanica, crudelitate subtili, subtilitate crudeli, addunt vnum noui generis tormentum, & crudelitatis extremæ, & ignominiæ inauditæ, dum coronam spineam eius infigunt capiti in derisum Regni eius. Tu verò hic aduertes, quomodò semper charitas Christi crescat, cui non satis fuit in columna sanguinem fundere, summo nostri amore; sed instar Imperatoris infracti, & inter dolores inuicti huic columnæ videtur velle affigere dictum illud Imperatorum,(*Plus vltrà*) Nec enim eius charitas quiescet vsque ad Crucem, quandò eriget in illa sublimi Crucis columna, & Regium Thronum, & charitatis trophęum. Iam ergò inaugurationem suam inchoans, regia hac coronâ vult coronari spinea nimirum, quam specialiter hic explicabimus.

PROPOSITIO PRIMA.

NOn sine mysterio voluit Christus coronari spinea Corona.

Primo, sic voluit coronari, quia ipse tanquàm Sacerdos ascensurus erat ad altare Crucis, Sacrificium oblaturus. Solet autem Summus Sacerdos Tiara & Cidari caput ornare, hæc est ergo Tiara Summi Pontificis nostri ad Sacrificium procedentis pro peccatis nostris. Vndè ex spinis composita est, quæ mysticè peccata nostra designant: has enim spinas ei protulit infœlix terra cordis nostri, quæ sæpiùs à Deo rore Cœli rigata & benedicta, tribulos & spinas tantùm profert: *Expectaui*, inquit, *vt faceret vuas, fecit autem spinas*. Isa. 5. Hæ spinæ ambiunt caput nostrum Christum, hanc ei coronam manus nostræ scelestæ fabricarunt & infixerunt. Ibi inter spinas agnosce superbiam tuam, luxuriam tuam, inuidiam, cæteraque peccata spinosa & tibi & Christo, quia conscientiam tuam transfigentia, cor vero & caput Christi acerbissimè vulnerantia. Si ergo indignaris contra eos qui tam crudeliter eum afflixerunt; verte iram illam contra te, quia manus tuæ impiæ hoc fecerunt: & quoties peccata reiteras, toties caput eius spinis cruentas. Sic coronatur à nobis, qui in misericordia & miserationibus, qui gloria & honore vult nos coronare.

Secundo, significat hæc corona victoriam & triumphum: solebant enim triumphantes coronari. Ipse ergo hodiè agens triumphum de diabolo, peccato, & inferno, coronam accipit non lauream aut auream, sed spineam, antequam currum triumphalem crucis ascendat, & per illam spineam coronam significat se nobis gloriæ coronam comparare. Coronæ enim Martyrum, Confessorum, Virginum, fructus sunt huius coronæ. Vnde & in Apoc. illi qui circumstabant thronum. *Mittebant coronas suas ad pedes Agni*, tanquam ab eo donatas, & per spineam acquisitas. Apoc. 5.

Tertiò, significat regiam Christi potestatem, quam acquisiuit per spineas & afflictiones, simulque significatur per spinas acquiri illam gloriæ coronam à nobis, nec nos posse coronæ æternæ participes esse, nisi priùs hîc coronam spineam portauerimus. *Non potes*, inquit Hieronymus, *in vtroque sæculo esse coronatus*. *Non decet*, inquit Bernardus, *sub spinato capite membra esse mollia & delicata*. Nec tamen spinas illas adeo timere debemus, siue afflictiones cum Christo & pro Christo susceptas: quia ipse aculeum & acrimoniam abstulit suauitatem conferens, & pœnitentiæ viam optabilem reddens: ita vt verum etiam sit hîc illud Ezechielis 18. *Non erit deinceps vltrà spina dolores inferens*.

Hinc tot delicatissimæ Virgines inter acerrima tormenta, diuinas laudes canunt, inter spinas, flores reperiunt. Apparuit quondam sponsæ suæ Catharinæ Senensi animarum Sponsus Christus, duplicem in manibus gestans coronam, vtramque illi offerens, auream vnam, spineam alteram; sed hac conditione, vt si auream in hoc mundo eligeret, videret ne illa carere deberet in altera vita, spineam verò si sibi assumeret, auream in altera vita consecutura foret. Illa velut violentia quadam, spineam è manibus Sponsi eripit, & capiti suo ita firmiter infixit, vt exindè lōgo adhuc post tempore dolores persentisceret. Eligant ergò hîc spineam, qui in altera vita expectant auream illam gloriæ. Construant sibi animæ iustæ ex his Domini spinis, velut nidum in quo quiescant, & in quo se protegant. Qui ibi refugium habuerint, non accedet ad eos malum: *Ibi Passer inuenit sibi domum, & Turtur nidum*, hoc est, anima gemens & pœnitens instar Turturis, ibi quietem reperit, & tutum habitaculum ab accipitre volante, à dæmone & peccatis.

Godefridus Bullonis maximum habuit honorem huic coronæ Regis nostri Crucifixi: vndè cùm communi sensu declaratus foret Rex Primus Ierusalem, non tamen voluit vnquàm vsurpare titulum Regis, nec permisit vt imponeretur Regium Diadema Capiti suo; quia existimabat indignum, vt verus Dei seruus coronaretur auro, in loco vbi Summi Regis Caput spinis fuerat coronatum. Thomas Sallius.

Quartò, hæc corona significat Christum Sponsum esse: Inchoarat enim desponsationem cùm Ecclesia in Incarnatione, completurus in Cruce tanquàm in thalamo nuptiali. Hæc ergò erat dies desponsationis, hæc corona nuptialis, & hæc dies vocatur dies lætitiæ cordis eius. Licet enim ex altera parte dies foret blasphemiæ & doloris, in quo summis doloribus afficiebatur, tum propter pœnas suas, tum propter excæcationem & mortem Synagogæ Matris suæ, ex qua secundùm carnem natus erat: illum tamen dolorem, Sponsæ nouæ coniugio & amore leniuit, dum desponsabat sibi Ecclesiam læto corde. Hoc præfiguratum & insinuatum fuit à Spiritu S. in coniugio Isaac, qui Rebeccam Sponsam è Mesopotamia adductam, dicitur introduxisse in tabernaculum Matris suæ, & in tantum illam dilexisse, vt dolorem qui ex morte Matris acciderat, temperaret. Gen. 24.

PROPOSITIO SECVNDA.

ACerbissimos dolores Christus passus est in hac Coronatione.

Hinc est quod specialis mentio eius fiat apud Euangelistas: hæ enim spinæ quæ communiùs dicuntur fuisse ex iunco marino, acutæ erant & crudeliter pungebant, penetrantes carnem & neruos, ita vt sanguineæ extremitates Coronæ ab inferiori parte egrederentur, riuulis sanguineis & oculos & faciem eius diuinam obscurantes. Vnde Propheta dixit: *Non erat ei species neque decor.* Et de hac corona conqueri videtur apud Psal. dum dicit: *Operuit confusio faciem meam.* Immò aliqui de illa interpretantur illum clamorem Ionæ in ventre Ceti in figura Christi clamantis: *Operuit pelagus caput meum.* Vbi Lectio Hebræa habet: *Operuit iuncus caput meum.* Quod interpretatur de Iona clamante in persona Christi, qui in Passione sua, quasi in mediis afflictionum aquis, iuncum marinum in capite gerit. In figura cuius rei etiam dicunt capiti piscis Ionam gestantis iuncum adhæsisse. Satis communis est sententia, fuisse ex his iuncis coronam Christi, erant enim frequentes in Syria & vicina Ægypto. Habentque acutas cuspides, iuxta illud Virgilij: *Et acuta cuspide iunci.* Dicuntque qui eam viderunt, id notari.

Psal. 1. Ionæ 2. Aug. lib. 16. de Ciuit.

Habetur illa in thesauro Regis Francorum, nam vt dicit Genebrardus, S. Ludouicus eam à Græcis redemit, & Lutetiam asportari præcepit, cui ipse obuiam comitantibus Episcopis & Regni proceribus venit multis cum lachrymis & suspiriis, nudis pedibus, vndique affluente, & in genua populo procumbente. Ita ille.

Genebra. l. 4. Chr.

Putat tamen D. Hieronymus, quem alij sequuntur, fuisse ex Rhamno, cui rei applicant multi parabolam illam, vbi Regia dignitas Rhamno defertur: *Dixerunt enim omnia ligna, veni & impera super nos, respondit, si me Regem constituitis, venite, & sub vmbra mea requiescite.* Sic dicere potest Christus, adeste & sub capite vestro, quem Rhamno coronatum cernitis, quærite requiem animabus vestris, *Si non vultis*, inquit Rhamnus, *egrediatur ignis de Rhamno, & deuoret Cedros Libani.* Multi sunt qui quia sub Corona Domini requiescere noluerunt, penitùs consumpti sunt. Vnde Clemens: *hæc Corona flos est eorum qui crediderunt in eum, cruentat autem & castigat eos qui non crediderunt.* Tunc verò acerbior erit hæc castigatio cùm de Rhamno egredietur ignis ille de quo Christus: *Ite in ignem æternum.* Nam & B. Hypolitus dicit Christum in iudicio apparitiurum hac Corona redimitum.

Iud. 9. Clem. l. 2. Ped. c. 8.

Deniq; etiam multorum sententia est fuisse ex spinis, ita vt dicat Baronius: *Nullatenus audiendos puto, qui ex iunco marino contextam dixere, quia Ioannes & Lucas asserunt ex spinis esse compactam.*

Orat. de consum. sæculi. Baron. tom. 1.

Quicquid sit, Christi sic coronati figura pulchra fuit aries ille, quem loco filij sui Isaac Abraham immolauit, de quo dicit Scriptura, quod eius caput & cornua hærebant vepribus. Siue verò fuerit ex Rhamno, siue ex iunco, siue ex spinis non potuit non summum dolorem inter omnia tormenta Christo infigere.

Voluit ergò post tot plagas corpori à planta pedis vsque ad verticem inflictas, vt spinæ è capite sanguinem elicerent, quem flagra non potuerant. Voluit dare omnibus instrumentis aptis ad eliciendum sanguinem, potestatem super corpus suum: petræ in Circumcisione, apprehensioni in horto, virgis & funibus in flagellatione, spinis in coronatione, ligno & ferro in crucifixione, chalybi & lanceæ in lateris apertione.

Sic ergò coronatus Christus inclamare potest ad animam illud Canticorum: *Aperi mihi soror mea Sponsa, quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei pleni guttis noctium.* q. d. Aperi mihi cor tuum per compassionem, vt ibi requiescam, velut in puluillo mihi apto, & desiderato, quia caput meum & crines mei toti madent sanguinolento rore, quem causarunt guttæ nocturnæ peccatorum tuorum. Nos verò ei sic inclamanti respondere debemus illis verbis Laban: *Ingredere benedicte Domine, cur foris stas? Præparaui domum & locum tibi.* Vbi verò eum introduxerimus in interiorem domum animæ nostræ, & considerauerimus plenissimè afflictionem eius ob peccata nostra, inclamare debemus ex compassione: O sacratę Spinæ, parcite, parcite sacro illi & innocuo Capiti, venite potiùs & vertite aculeum contra me, pungite cor meum puncturis pœnitentiæ & compunctionis; vt si non sanguinem, saltem vel lachrymam possitis è corde duro elicere: quia enim Sanguine Saluatoris estis aspersæ, vim sanctificandi habetis: & vulnerando me, potestis sanare vulnera mentis meæ. Pungite ergò me & configite, vt possim dicere; *Conuersus sum in ærumna mea dum configitur spina.*

Cant. 5. Gen. 25.

PROPOSITIO TERTIA.

HVic coronationi appositæ sunt duæ ignominiosæ circumstantię, dum dederunt arundinem pro sceptro, purpuram pro Imperiali Pallio.

Voluerunt hoc modo ambitionem eius arguere, quasi Regnum affectasset. Sed hæc mysterium magnum continent. Dicit Athanasius arundinem serpentibus lethalem esse. Dedit ergò ignoranter dæmon gladium contra se. Ipse quoque arundine Regnum eius, quasi vanum irridere voluerunt; sed verè significat Regna mundi & Sceptra quæ fiunt ex auro in signum excellentiæ & stabilitatis, in veritate tantùm esse instar arundinis mutabilis & fragilis, cui nemo securè inniti valeat. Vndè dicitur: *Ecce confidis super baculum arundineum confractum istum, super Ægyptum, cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum eius, & perforabit eam. Nolite confidere in Principibus, &c.* Purpura quoque hæc mysterium magnum continet. Isa. 36.

Primo, enim significat imperium, quod suo sanguine Christus comparabat. Vnde in Apoc. visus est veste conspersa sanguine, in qua scriptum erat: *Rex Regum & Dominus Dominantium.*

Secundò, significat cruentam vestem peccatorum nostrorum, quam Christus assumpsit eluendam; erat enim vilis, attrita & sordida vestis ista, per quam ei illuditur.

Tertio, figurata fuit hæc vestis Num. 4. vbi cum ex vno loco altare ad alium portabatur, præcipiebatur purpura indui. Christus ipse Sacerdos, Sacrificium & Altare, de domo Caiphæ ad domum Pilati transfertur, tanquàm Altare portatile, ideóque purpura indui voluit, vt figuram compleret. Figura etiam potest esse in filo coccineo, quo domus Raab præseruata fuit à morte, quia & nos per hanc vestem, siue coccineam, siue purpuream (est enim purpura cocco satis similis, vnde vtroque nomine eam vocant Euangelistæ) quam assumpsit pro peccatis nostris, præseruamur à morte.

Quarto, significat eius ardentem charitatem, sicut & alba vestis eius innocentiam.

Cant. 5. Interrogabatur olim Sponsa: *Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum?* q. d. cuius coloris est, quibusnam signis dignosci potest dilectus tuus? Respondet illa: *Dilectus meus candidus & rubicundus.* Hunc nempè vtrumque colorem ab initio sibi elegit Sponsus noster.

1. *Candidus* ob puritatem & innocentiam.
Rubicundus ob ardentem charitatem, per quam fudit sanguinem.
2. *Candidus* est in Natiuitate, virginea carne circumdatus.
Rubicundus in Circumcisione, cruore suo aspersus.
3. *Candidus* in Transfiguratione, in niuea veste.
Rubicundus in Oliuarum monte, sudore suo cruentus.
4. *Candidus* est in Herodis domo, ornatus veste alba.
Rubicundus in Pilati Prætorio, in veste purpurea.
5. *Candidus* in cruce ob aquam fluentem è latere.
Rubicundus totus in suo Sanguine.
6. *Candidus* in Sacramento ob Panis speciem.
Rubicundus in vini specie.
7. *Candidus* ob misericordiam.
Rubicundus propter Iustitiam.
8. *Candidus* in Corpore suo mystico ob Virgines.
Rubicundus ob Martyres purpuratos.

Ecce ergo Mysterium descripsimus Coronæ, mysterium quoque purpuræ suæ, in quorum consideratione anima sæpe versari debet, quæ Sponsi ac Regis sui amore flagrat vt & eius amorem consideret. Cùm enim duo sint præcipua membra hominis, Caput, & Cor, Caput Sapientiæ sedes, Cor amoris; vtrumque voluit aperire Christus, vt manifesta fieret nobis eius Sapientia, & Amor, & diuinæ cogitationes. Vndè tu sæpè cor apertum & caput perforatum visita, vt amorem ibi & Sapientiam agnoscas & fugas. Ad quamlibet animam fidelem dirigitur illud quo inuitantur sponsę ad benè considerandam hanc coronam. *Egredimini filiæ Syon, & videte Regem vestrum in diademate quo coronauit eum mater sua, in die desponsationis suæ.* Cant. 3.

Attendite ornatum & Purpuram eius Regiam, attendite sceptrum & Coronam. Sic coronatur, vt coronâ gloriæ vobis comparet. Sic coronauit eum mater sua ingrata Synagoga. Videte Sponsum vestrum in die desponsationis suæ, in veste nuptiali procedentem. Videte diadema ex spinis, guttis sanguineis quasi margaritis pretiosis adornatur. Manus eius & brachia funes gerunt, quibus Columnæ ligatus fuit, sed armillæ sunt & dextraliola. Sed & in collo funem gerit, maleficij sui & mortis signum: sed seruit ei loco Velleris aurei. Picturę vestis huius Regis & sponsi plagæ sunt, ex flagris relictæ. Sputa & phlegmata, colores varij sunt quibus diuina eius facies decoratur. Et omnia hæc amoris eius sunt insignia, quæ quidem conueniens est animam recolligere, & in sinu suo in perennem dilecti memoriam collocare.

Hinc est quod Christi Sponsę, vt eundem cum Sponso colorem gestarent, non solùm optarunt esse candidæ per castitatem, sed & rubicundæ per proprij sanguinis aspersionem. Vnde in medijs vulneribus & martyriis iucundabantur.

Exempl. Sic habetur de B. Eulalia, quę tanto martyrij amore succenssa fuit, vt cum esset duodecim tantùm annorùm, liberè se præsentarit tyranno, eius arguens in Christianos crudelitatem, & Deorum vanitatem. Cum ergò tota dilacerata & velut excoriata ferreis pectinibus foret, mirè anima eius exultabat, & lætitiam ipsa quoque facie præ se ferebat. Vndè ad cœlum oculos leuans sponsi sui implorabat fauorem, sed reflectens se ad sua vulnera dicebat: *Nunc, ô mi Sponse & Redemptor quam bene resplendet in me per vulnera ista viua tui imago: & characteres isti in corpore meo per sanguinem meum exarati, quàm ad viuum mihi exprimunt & repræsentant ipsam Passionem tuam!* Igni tandem fuit tradita, ipsa verò in flammis exultans, illas ore velut attrahebat: visaque est anima eius instar columbæ candidissimæ in cœlum euolare, ab ipso carnifice, qui etiam conuersus pœnitentiam egit. Surius 10. Dec.

Sciebant hę Sponsę per coronam spineam & consortium Passionis Christi, æternam illam coronam comparandam.

Sic Legimus de B Lyduina virgine in Hollandia, sanctitate insigni, apparuisse ei Angelum in mentis excessu, coronam pretiosissimam ostendentem, necdum tamen in orbem planè absolutam. Rediens ad se petiit pati pro Christo, vt coronam absolueret. Mox in Ducis Philippi apud Hollandos inauguratione, milites impij eam adierunt, miréque vexarunt; immò & virgineum eius corpus totum morbidum indignis modis sine pudore tractarunt, vulnera vulneribus addentes & multis eam conuitiis afficientes, bestiam prostibulum, voracem vocantes. Angelus deinde ad eam venit, instar Solis splendidus, atque ad eam. *Salue charissima Soror, ecce nunc absoluta est corona, quam nuper imperfectam vidisti. Propter inuerecundos tactus virorum illorum noueris te positam fuisse in vestigiis Saluatoris. Ludibria & vulnera corpori tuo imposita fuerunt, gemmæ quas in illa corona & adesse vidisti & deesse.* Ita habet eius vita apud Surium. Exempl.

Habemus & de S. Agapito Martyre, qui puer quindecim annorum furori Aureliani quasi adamantem se obiecit, anno 275. atque virgis, neruis, igne, fumo, aqua bulliente, aliisque grauissimis tormentis excrutiatus & dilaceratus, cum in capite eius carbones congererentur, & quasi prunis ardentibus coronaretur, gratias agebat Deo dicens: *Parua res est, si caput coronandum in cœlo prunis coronetur & comburatur in terra, O quàm decorabit corona gloriæ plagas & vulnera excepta pro christo!* Ita eius vita. Surius 18. Aug.

Dij gentium coronis ornati sunt, alij auro, alij lauro, alij floribus, alij frondibus, & arborum ramis, vt describit Tertullianus. Saturnus, inquit, ante omnes coronatus: Iupiter post deuictos Titanas: Priapo sertũ ex auro, & Indicis gẽmis adscribitur: Iuno vite coronata: Hercules populum capite præfert, oleastrum, aut apium: Apollo interfecto Delphico Dracone lauream induit? Liber nunc Hederatus scribitur: nunc Princeps coronæ aureæ, in qua ex Indis triumphauit: Isis repertas spicas capite circumtulit. Ita tertullianus. L. de corona mil. c. 7.

Rex vero & Deus noster Christus non lauream, non auream, non ex floribus, aut arborum fronde contextam elegit coronam, sed spineam quam omnibus suis offert in hac vita: offerens & crucem, vt post crucem & spinas, post tempus luctus, offerat in tempore gaudij coronam glorię & diadema speciei. Tunc dabit eis iuxta vaticinium Isaię, *Coronam pro cinere, gaudium pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris.* Isa. 61.

LECTIO XIX.

DE CRVCIS BAIVLATIONE QVARTO MYSTERIO doloroso.

1. *Docet quomodò crucis baiulatio grauis fuerit Christo.*
2. *Explicat Prophetias & Figuras de illa.*
3. *Ostendit cuilibet Christiano baiulandam crucem.*

QVartum Mysterium dolorosum dicitur, *crucis baiulatio.* Vt enim Christum tanquàm malefactorem educerent, imposuerunt ei Crucem, quia mos erat malefactorum, Crucem ad locum supplicij ferre. De hoc loquens Euangelista dicit, *Baiulans sibi crucem exiuit in eum qui dicitur Caluariæ locum.* Ille verò locus Caluariæ dictus est, non solùm quia ibi multę Caluarię malefactorum iacebant, sed maximè ob Caluariam primi hominis, quem ibi sepultum tradit Augustinus, & plurimi ex Sanctis Patribus. *Conuenienter creditur, ibi plantatus medicus, vbi iacebat ægrotus.* Aug. ser. 71. de tēp. Hac de causa pictores sub Cruce Christi, Caluarium pingunt, quę repræsentat Caluariam Adę, vt ex Alberto Magno notat Molan. Molan. c. 78. de imag. Quare tunc perfectè adimpletum dicunt aliqui illud Apost. Ephes. 5. *Surge qui dormis, exurge à mortuis, illuminabit te Christus.* Vbi legunt: *Continget te Christus,* ita enim legit August. in Psalm. 3. & Ambr. quasi sermo hic sit ad Adam (& cõsequenter ad nos Adę filios, qui in ipso continebamur, & ipso peccante mortui sumus) in monte Caluarię sepultum, quem Christus ibidem crucifixus, sanguine suo è cruce stillante tangens redemerit, & ad lumen vitamque diuinam reduxerit. Sic typus etiam ille impletus fuerit, quo Elizeus mortuus mortuum suscitauit.

PROPOSITIO PRIMA.

GRauissimum dolorem & ignominiam intulit Christo hæc crucis baiulatio.

Hinc aliqui putant de illa locutum fuisse Christum in monte Transfigurationis, secreto illo colloquio cum Moyse & Elia: *Quo loquebantur de excessu quem completurus erat in Ierusalem:* Luc. 9. Interpretantur enim per hunc excessum exitum illum ignominiosum ex Hierusalem, in quo oneratus ligno supplicij egreditur in tanta populi frequentia: qui ex omni Iudęa & aliis quoque Regionibus, conuenerat in Hierusalem ad diem festum, iuxta pręceptum Domini.

Primò, ergò acerbus fuit hic dolor, quia milites eum veste purpurea exuerunt, vt populo notior redderetur, & iterum suis vestibus eum induerunt, renouantes & refricantes eius plagas, vulnera ac dolores. Coronam vero spineam non detraxerunt, vt asserit Origenes, & alij Patres, voluerunt enim eam tanquàm Regni affectati indicium relinquere. Origenes Tract. 35. in Nat. Vnde & Euangelista chlamidis detractæ mentionem facit, non coronæ, quia nec hoc modo leuare eius dolorem voluerunt. Hoc etiam satis indicat facies sudario impressa, iuxta traditionem Ecclesiæ. Meditantur tamen aliqui hîc debuisse auferri coronam, quando veste inconsutili reindutus fuit; & iterum quādo ante crucifixionem detracta ab eo fuit vestis illa, sed dicunt iterum impositam ei fuisse, & noua vulnera fecisse. Quod etiam indicatur in libro primo sanctæ Brigittæ, cap. 11.

Secundò, grauissimum onus Christo fuit hæc Crux, tum ob eius pondus (dicunt aliqui eam fuisse quindecim palmorum in longitudine) tum ob corporis debilitatem, quod tot iam doloribus, sudore sanguineo, & tot plagis attenuatum erat; maxima parte Sanguinis effusa. Ipsa ergò Crux quasi nouum torcular est, in quo botrus hic electus, Caro Christi innocentissima iterum pressa & calcata, nouum cruorem exprimit, quo & ipsæ plateæ aspergebantur, eius vestigiis sanguinolentis. Vnde & grauitas huius crucis ex eo patet, quod ipso deficiente, Simonem quendam angariarint vt crucem ferret: quod non fuit pietatis, sed crudelitatis, timebant enim ne crucifixio non sequeretur, quam tamen tantopere respirabant.

Tertiò, crucis pondus ex mystica ratione considerare possumus, quia posuit in illa iniquitates omnium nostrûm, ibi omnia peccata preterita, præsentia, futura; ibi omnes blasphemiæ, homicidia, sodomię, latrocinia, quæ ab initio mundi fuerunt, vel erunt hæc cruci superposita incuruant Creatorem cœli. Peccatum adeò graue pondus est, vt vnicum animam deprimat vsque in infernum: adeò graue pondus est, vt cœlum licet solidissimum, vnicum Angeli peccatum sustinere non potuerit, sed Angelus plusquam molari lapide grauatus subitò descenderit in profundum. De hoc onere peccatorum conqueri videtur Christus: *Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem suam,* Psal. 128. q. d. Peccata commissa ab initio mundi in meos redundant humeros. Adam imponit humeris meis inobedientiam suam: Eua concupiscentiam & infidelitatem: Noë ebrietatem suam: Moyses diffidentiam: Aaron idololatriam: Dauid superbiam, adulterium & homicidium: Et cæteri quilibet peccata sua. Sed & impij hactenus prolongant iniquitatem suam peccata peccatis addentes, & quasi supra dorsum meum fabricantes. Denique peruersi fratres mei Iudæi expugnarunt, & persecuti sunt me, à prima ętate vsque ad vltimam, & calumnias fabricati sunt super me, & iniquitatem suam prolongauerunt, donec & dorsum meum tot vulneribus onerarunt & prosciderunt, & tandem cruce oneratum persequentur nec cessabit iniquitas, sed prolongabunt illam donec exhauserint vltimam sanguinis mei guttam.

Onus ergò Domini Iesu Christi iam ad mortem euntis, non tam crucis onus est, quàm peccatorum nostrorum, quę proiecit post tergum suum, vt expiet illa sanguine suo, & tandem velut proiiciat in profundum maris, demergens ea in abyssum misericordiæ suæ.

Christo ergò è Ierusalem egredienti iam conuenientissimè dicere posset Ioannes, dicere possumus & nos omnes: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Ioan. 1. Quæ singula verba habent emphasim.

Primò, enim in græco habetur: *Ecce Agnus ille.* Psal. 53. Agnus scilicet ille quem Prophetæ prænūciarunt: *Quasi Agnus coram tondente se, obmutuit:* Agnus ille quem Patres tot votis flagitabant. *Emitte Agnum Dominatorem terræ de petra deserti, ad montem filiæ Syon.* Isa. 16. Num. 29. Agnus ille quem lex præsignauit mane & vesperi offerendum, quia Agnus hic in infantia & in fine vitæ sanguinem debebat fundere. Agnus ille qui in egressu Israël est immolatus, quia hic Agnus Paschalis est, cuius sanguine liberamur: *Agnus ille occisus ab origine mundi,* tum figuris,

tum quia eius sanguis profuit omnibus qui salui facti sunt ab initio mundi.

1. Agnus dicitur ob mansuetudinem eximiam.
2. Agnus dicitur ob perfectam innocentiam.
3. Agnus dicitur ob candorem & puritatem.
4. Agnus dicitur quia à Natiuitate destinatus ad sacrificium.
5. Agni nomine delectatur. Vndè sic eum vocat Ioannes in Apocalypsi, & quasi in hoc titulo præ cæteris Christus glorietur, illum ibi vigesies septies vocat *Agnum*.

Secundò, *Agnus Dei* dicitur, quia à Deo Patre traditus in oblationem pro peccatis nostris, Vel *Dei Agnus* dicitur, quia ipsemet per voluntariam suam oblationem Deo est oblatus. Vel Dei dicitur, 1. Pet. 2. quia Agnus diuinus est, propter diuinitatem inhabitantem, & quia non Agnus profanus est, sed sacer, ad Deum spectans, Deo specialiter dicatus.

Tertiò, *Qui tollit peccata mundi*, quia in se recipit omnia peccata, iuxta illud: *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo*: Tollere enim dicimur onera, quæ nobis ipsis imponimus: vel tollere, id est, auferre, quia illa super se tollendo, aufert ea à nobis, abolet in sanguine suo. Tollit verò via meriti & satisfactionis, tollit per modum Sacrificij siue cruenti in Cruce, siue incruenti in Eucharistia. Et dicitur, *tollit*, in præsenti, non verò in præterito *abstulit*, vel in futuro *tollet*, vt significetur perpetuitas quædam, quia non solùm in cruce, sed quotide tollit, & semper omni tempore & loco tollere aptus est, & ab omni homine, si homo non desit. Sicut dicimus, *Herba hæc medetur huic morbo*, significantes illi perpetuam & natiuam inesse vim medendi huic morbo si applicetur.

Quarto, *peccata mundi* dicitur tollere, non verò certum genus peccati aut vnius gentis, sed omnis sæculi, ætatis, nationis, totius denique mundi à primo peccato Adæ & Caïn vsque ad vltimum potens est expiare.

Tollit peccata mundi, quæ vniuersa Agnorum veterum, aut aliorum animalium sacrificia tollere non potuerunt. Impossibile fuit, inquit Apostolus: Heb. 10. *Taurorum aut hircorum sanguine auferri peccata, ideo ingrediens mundum, dixit: Ecce venio vt faciam voluntatem tuam, in qua voluntate sanctificati sumus, per oblationem corporis Iesu Christi semel.* Ita Apostolus.

Græca quidem legunt, & aliqui Patres: *Peccatum mundi*, & tunc intelligitur vel vniuersum corpus peccati, hoc est, omnium vitiorum mundi colluuies: vel peccatum Originale toti mundo commune, concludens omnia vitia in se tanquàm in fonte, ad cuius abolitionem simul cum omnibus ab eo defluxis Christus passus est, vt interpretatur Iansenius. Ita Iansenius.

Hier. 1. De hoc eodem Agno prædixerat Hierem. *Ego quasi Agnus mansuetus qui portatur ad victimam.* Vbi aliqui legunt: *Ego quasi Agnus Dux vel Doctor gregis*, vt significetur christus, qui omnes Martyres anteiuit exemplo, & animauit ad mortem fortiter ferendam. Ipse ergo est Agnus Dux, tanquàm Agnus Dei primogenitus, & ideò amat innocentes, amat virgines, amat martyres, amat mites, amat agnellos, & Agnetes, & per mansuetudinem facit eos omnibus hostibus & tormentis superiores. Vnde & veniens hic Agnus in mundum, voluit sibi infantes agniculos immolari, balantibus matribus, inquit August. *Et hi sunt qui empti sunt de terra primitiæ Deo & Agno.* Aug. ser. de Innoc. Apoc. 14.

Bonau. in eius vita. In memoriam huius Agni ducti ad victimam B. Franciscus quoties Agnum videbat, vel nominari audiebat, tenero affectu commouebatur, soluebatur in lachrymas, & quoties poterat, Agnos qui ad occisionem ducebantur, redimebat; Intuebatur enim in eis Agnum Dei, à quo ipse suam agninam simplicitatem, innocentiam & lenitatem hausisse fatebatur. Fuit ei & ouicula, sæpiùs templum ingrediens, cumque in Missa attolleretur Eucharistia adoranda adorabat & ipsa genu flectens, caput inclinans, omnibus admirationi, omnes ad reuerentiam inflammans.

PROPOSITIO SECVNDA.

MVltæ Prophetiæ & figuræ de hac crucis baiulatione præcesserunt. Isa. 22.

Primo, de illa prædictum fuit: *Dabo clauem domus Dauid super humerum eius.* Quæ est domus Dauid, nisi domus illa æterna, siue templum Dei æternum? Crux ergo clauis est regia, domus illius Regiæ. Hanc Christus defert super humeros, tanquàm signum potestatis, quam habet ad aperiendum cœlum, vt illuc nos introducat; & ad aperiendum infernum, vt inde animas educat. Per hanc ergò clauem crucis aperuit Limbum, Dauidem cum cæteris Patribus educens, aperuit & Cœlum, quando tanquàm Rex gloriæ iubet portas eius reserari.

Secundò, de illa prædictum fuit; *Factus est Principatus super humerum eius.* Quam scripturam hîc impletam docet Augustinus. Quia hoc lignum, signum erat Principatus eius, iuxa illud; *Regnauit à ligno Deus.* Grande, inquit, spectaculum, sed si spectet impietas, grande ludibrium, si pietas, grande mysterium: Si spectet impietas, grande ignominiæ documentum; si pietas, grande fidei munimentum. Si spectet impietas, videt Regem pro virga Regni lignum sui portare supplicij, si pietas, videt Regem baiulantem lignum ad semetipsum in eo figendum, quod fixurus fuerat etiam in frontibus Regum. In eo spernendus oculis impiorum, in quo erant gloriatura corda Sanctorum: *Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.* Ita Augustinus. Isa. 9. Aug. ser. 71. de temp. In Ioan. Tract. 39.

Christus ergò egreditur è Ierusalem cum sceptro suo & signo Principatus sui, tota spectante & confluente Ierosolyma, immò spectaculum ipse, non solùm hominibus, sed & Deo & Angelis eius.

Olim Ioseph ingrediebatur primariam Ægypti vrbem cum virga potestatis suæ, per quam inauguratus erat à Rege. Et ecce tantus factus est concursus, vt filias vrbis concurrentes, plateæ non caperent. Super muros & domos & portas & officinas conscendebant, vt eius possent speciosam faciem & maiestatem contemplari, currebant eius pulchritudine attractæ; quod significare videtur Scriptura dum dicit: *Filius accrescens Ioseph, Filius accrescens & decorus aspectu, filiæ discurrerunt super murum.* Venite filiæ Ierusalem & spectate egressum ex vrbe vestra illius, qui est *speciosus inter filios hominum*, illo egrediente omnis decor, omnis splendor egreditur. Ipse est Ioseph *filius accrescens*, de quo dixit Ioannes: *Illum oportet crescere, me autem minui: Ioannes minutus est in capite, ille autem creuit in cruce*, inquit Ambrosius. Spectate ergo eum portantem in humeris virgam maiestatis suæ, per quam eius nomen toto debet orbe crescere. Gen. 49.

Sed forsitan non agnoscitis in hoc egressu eius speciem & pulchritudinem, in qua prospere procedit & regnat, quia illa tot plagis & vulneribus est conspurcata, quia ipse potiùs

tanquàm leprosus toto corpore commaculatus & contaminatus eiicitur extra castra, & tanquàm infamis malefactor vehit secum ignominiosum lignum, sub quo fessus languet, suspirat, fatiscit, concidit.

Flete ergo filiæ Ierusalem super illum, sed non tanquàm super vulgarem hominem, & coactum pati vt imbecillem, has enim lachrymas ipse repudiat. Flete affectu non tantùm humano, sed altiori, tanquàm super eum qui languores vestros languidus ipse portat, & pro vobis patitur.

Flete super vos ipsas, quia venient dies in quibus dicetis: *Beatæ steriles quæ non pepererunt*: Hoc fiet in vrbis destructione, in qua tot millia peribunt, alij fame, alij peste, alij vt mancipia vendentur pro denariis triginta, in pœnam quâ à Iuda triginta eum argenteis emerunt.

Flete super hoc filiæ Ierusalem, riui sanguinis erunt in ciuitate vestra. Aperientur viscera maritorum, ad scrutandum, an in illis non lateat aurum. Matres cogentur comedere filios præ fame. Auellentur à vobis paruuli & allidentur ad murum. Et hæc quidem omnia, quia hunc sic eiicitis, & non agnoscitis Regem vestrum.

Egreditur ergò Christus ex ciuitate, sed nescio an tanquàm triumphator, an tanquàm is de quo triumphus agitur. Solebant Reges bello domiti, ante triumphantis currum vincti trahi, trahebantur & per terram signa bello capta, ipsique vndique pompa & multitudine circumfusi ducebantur cum ignominia. An non ergo diceres de Christo triumphum agi ignominiosum, dum vinculis ligatum, spinis coronatum, mille ludibriis affectum, per mediam trahunt Ierusalem, ad montem fœtidum, ad crucis patibulum?

Sed si triumphus est, certè charitatis triumphus est, de quo Bern. *O amoris vim! Itane summus omnium, vilissimus factus est omnium? Quis hoc fecit? Amor dignitatis nescius, dignatione diues, affectu potens, suasu efficax. Quid violentiùs? Triumphat de Deo amor. Quid tamen tam non violentum? Amor est. Quæ est ista vis quæso tam violenta ad victoriam, tam victa ad violentiam?* Ita ille.

Traxit ergò illum amor è cœlo in vterum Virginis quasi vinctum, & de vtero in præsepe, de præsepi tot annis in hoc mundo victum circumduxit; denique per tot dolores ad crucis patibulum ignominiosè eum trahit. Hic est triumphus amoris.

Hinc vbi nos in Canticis habemus: *Ordinauit in me charitatem*. Alia Lectio habet: *Posuit supra me vexillum amoris*; estque metaphora deducta à militibus, qui cum arcem aliquam obsidione cœperunt, super eam vexillum figunt in signum victoriæ. Sic dum anima Christi vexillum supra se positum fatetur (vexillum amoris, lignum Crucis) significat se ardenti charitate victam & superatam. Cant. 1.

Si tamen perfectiùs hunc egressum consideremus, reperiemus Christum non tam in triumphum duci, quàm ipsum esse Triumphatorem, cuius triumphi signum diximus esse hanc coronam. Et ipsa Crux currus triumphalis est, per quem de diabolo triumphat, ibi illum figens in æternum. Hoc significat Apostolus dicens: *Chirographum decreti contrarium nobis tulit de medio, affigens illud cruci, expolians principatus palam, triumphans de eis in semetipso.* Origenes legit, *Triumphans de eis in ligno.* Vnde dicit duos fuisse cruci affixos, Christum visibiliter & sponte sua & ad tempus, diabolum inuisibiliter & inuitum, & in sempiternum eius opprobrium. Et hoc probat Origen. ex hoc loco Pauli, qui vtitur metaphora triumphi, indicans crucem esse currum triumphalem, in cuius summa parte sedet Christus triumphator, in ima parte trahitur diabolus & ostentatur quasi in pompa. Orig. ho. in Iosué.

Idem significare videtur Abacuc, dum de crucis cornibus loquens dicit de Christo: *Cornua in manibus eius ibi abscondita est fortitudo eius, ante faciem eius ibit mors, & diabolus ante pedes eius*: tanquàm scilicet in triumphum ignominiosè ante eum tractus. Ecce ergò Christus, non tam hîc victus quàm triumphans in baiulatione suæ crucis. Abac. 3.

Implentur hîc quoque multæ Figuræ.

1. Ecce enim Isaac ligna portans ad sacrificium, & montem ascendens, quem Pater sequitur cum igne & gladio, quia Pater æternus comitari hîc videtur Filium cum gladio Iustitiæ, per quem immolari debet in holocaustum; & cum amoris igne, quia propter amorem nostrum ibi immolaturus est illum, ita vt hîc dicere possimus illud, *Egressus es in salutem populi tui, in salutem cum Christo tuo*, montem Caluariæ ascendente. Abac. 3.

2. Ecce Abel qui educitur à Fratre, vt eius sanguinem fundat. Christus enim educitur à Iudæis Fratribus suis, & terra suscipiet sanguinem eius. Et sicut Caïn in pœnam sanguinis effusi, profugus factus est; ita & Iudæi in pœnam sanguinis Christi, toto sunt orbe profugi.

3. Ecce Dauid procedit contra Goliath cum baculo suo, & statim quinque vulneribus, quasi quinque selectis lapidibus, victum sibi sternet.

4. Ecce Salomon, humeris suis gestans Regium Thronum.

5. Ecce Spónsus sanguinum, suum deferens nuptialem Thalamum.

6. Ecce Iudex suum trahens Tribunal, in quo iudicabit iustum & impium.

7. Ecce Doctor iustitiæ suam erigens Cathedram in qua tradat perfectionis doctrinam.

8. Ecce denique Dux, signum & Vexillum erigens, omnes ad sua Castra conuocans, Reges, & Regna, omnesque nationes, hoc vexillo sibi subijciens, de quo prædixerat Isaïas: *Et leuabit signum in nationes, & congregabit profugos Israël, & dispersos Iuda colliget à quatuor plagis terræ*, de quo etiam loquitur cap. 49. Isa. 11.

PROPOSITIO TERTIA.

Debet Christianus quilibet post Christum crucem baiulare.

Hoc significatum fuit in Simone Cyreneo, cui Crux imposita fuit. Latebat enim ibi mysterium à Deo intentum, quia voluit hoc facto gloriam crucis à Iudæis ad gentes transferre: & in persona Simonis Gentilis nobis omnibus portandam dare, vt fructuum eius participes essemus.

Simon ergò qui interpretatur obediens, quilibet fidelis est, qui ex obedientia cruci se subijcit, vt Christum sequatur.

Christus itaque baiulans crucem Dux noster, videtur omnibus clamare, quod olim Abimelech Princeps terræ suis militibus: Præscidit ipse ramum arboris, & posuit in humeros suos, & inclamauit: *quod me videritis facere, facite.* Ita & Christus nobis militibus suis, quod olim verbo, nunc facto clamat: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me.* Iud. 9. Luc. c. 9. Marc. c. 8

Sequamur ergò Imperatorem nostrum extra castra, inquit Apostolus, improperium eius por-

tantes: sequamur viam quam initiauit nobis, sequamur membra, caput. Si caput nostrum spinis coronatum, cruce oneratum incedit, non decet nos sub tali capite, membra esse mollia & delicata: Si ipse vsque ad sanguinem, vsque ad extremum spiritum contra peccatũ pro nobis pugnat, & nos quoque vsque ad sanguinis effusionem pugnare oportet, & peccato resistere. Qua propter
Heb. 12. iterum monet Apostolus: *Deponentes omne pondus & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in authorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta.* Recogitate, inquit, eum, vt non sitis animis deficientes, nondum enim vsque ad sanguinem restitistis contra peccatum. Vides quid sit sequi Christum, & cum ipso baiulare Crucem?

Cùm Dauid è Ierusalem egrederetur, ob persecutionem filij sui Absalon, dicit illi fidus ille senex
2. Reg. 15. Ethaï, *Viuit Dominus, quia in quocunque loco fueris Domine mi Rex, siue in morte, siue in vita, ibi erit seruus tuus.* Ecce quanta fidelitas! O si fidem hanc erga Regem nostrum Christum seruaremus: & ex corde idem ei dicerę possemus! Sed multi eum sequuntur vsque ad fractionem panis, pauci, vsque ad bibendum calicem passionis. Multi desiderant esse socij mensæ eius & consolationis, pauci socij esse patientiæ & tribulationis. Multi cum ipso cupiunt esse in monte Thabor in gloria, pauci in monte Caluatiæ in ignominia: amatores sunt regni eius, sed non sunt amatores Crucis eius. Et tamen non est alia via ad cœlum, nisi via Regia S. Crucis. *Hæredes quidem sumus Dei, cohæredes autem Christi, si tamen compatimur, vt & conglorificemur*, inquit Apostolus.

Cant. 3. Cùm sponsa dixisset Thronum Salomonis esse auro & argento exornatum, dicit ad eum neminem peruenire: nisi per *Ascensum purpureum*, significans animam quæ cælesti suo sponso in throno gloriæ cupit sociari, debere per sanguinem & persecutionem & afflictiones illuc ascendere, & non esse iter ad gloriam, nisi per crucem & labores pro Christo passos, & cum Christo.

Luc c. 9. Marc. c. 8. Ideò ergò ipse omnibus inclamat: *Qui vult venire post me abneget semetipsum, & tollat crucẽ suam, & sequatur me.* Nec hoc solùm dicit perfectis aut Religiosis, expresè enim dicit Lucas: *Dicebat ad omnes*, & Marcus dicit Dominum peculiariter, & seorsum discipulos suos alloquentem, cùm hanc sententiam vellet proferre, conuocasse turbam. sed huius sententiæ breuiter ponderemus verba singula.

Primò dicit: *Siquis vult* q. d. Inter tot est ne aliquis? Indicat ergò paucitatem sequentium, quia multi sequuntur vocem mundi & carnis ad mollia & suauia illectantis & ad latum iter perditionis conuocantis: pauci vocem Christi ad dura & austera, ad Crucem vocantis, tanquam ad securum iter salutis. Toto corde vniuersus Israël sequitur Absalonem, Patri Deoque rebellem: pauci Dauidem verum Regem afflictum, ascendentem cliuum Oliuarum.

Indicat quoque in nostra esse potestate & voluntate sequi Christum, dum dicit: *Si quis vult*, & salutem nostram à nostra pendere voluntate, quæ auxilio Dei nobis parato potest vti & cooperari, vel illud potest negligere vel reiicere. Opes & honores temporales licet velimus sæpè assequi non possumus, faciunt sibi alas, & à nobis auolare videntur, dum putamus eas apprehendere: at opes cœlestes si volumus & conamur, & assequimur.

Indicat denique illis verbis: *Si quis vult*, non se inuitos trahere & cogere, cùm tamen posset fortis & omnipotens. Sed vt sit homini meritorium, voluit ad suam sequelam volentes venire, nolens hominis libertatem infringere, suaui sua prouidentia, nostræ se attemperat naturæ, attingens fortiter, disponens suauiter, fortiter pro se, suauiter pro me, inquit August. Fortiter quantum ad efficaciam gratiæ: suauiter, quia sine liberi arbitrij læsione. Sic veritatem habet ænigma Sampsonis in efficacia gratiæ & vocationis diuinæ: *De forti egressa est dulcedo.* Dicebat Iehu ad quendam: 4. Reg. 10
Est ne cor tuum rectum cum corde meo? si est, da mihi manum, & ascende mecum in currum. Sic Christus: Est ne cor tuum rectum cum corde meo, id est: Idemne quod ego, cogitas & cupis? Ego tuam salutem cupio, si & tu, da mihi manum & leuabo te, vt in currum Crucis mecum ascendas, & sic salutem assequeris.

Secundò dicit: *Venire post me.* Vbi notant aliqui differentiam locutionis in veteri & nouo Testamento. Antequam enim nostram naturam sumeret, dicebat Patribus antiquis: *Ambula coram me*, hoc enim dixit Abrahæ, & Scriptura dicit: *Ambulauit Noë coram Deo.* Et Ezechias. *Memento Domine quomodo ambulauerim coram te.* Sed homo factus dicit: *Venite post me.* Illi agebant & patiebantur non habentes exemplum præuium patientiæ Num. 13.
& laboris: Christus autem Passus est, nobis relinquens exemplum, vt sequamur vestigia eius. Vis huius rei figuram præclaram: ex duobus illis qui racemum vuæ portabant, is qui præcedebat, vuam videre non poterat, aut edere qui sequebatur, visu poterat frui & esu: sic populus Iudæus Christum cœlestem racemum nec vidit, nec edit, id est, nec eius diuinis exemplis fruebatur aut doctrina, nec eum in Sacramento manducauit. Sed populus Christianus qui eum subsequitur, ante oculos defert, eius fruitur doctrina, exemplis Sacramentis. Verùm qualis confusio, dum in antiquo populo: tot miræ sanctitatis viri extiterunt, cùm tale exemplar, nec tale auxilium gratiæ haberent, quale nos, & tamen sumus adeò tepidi & torpidi.

Tertiò dicit: *Abneget semetipsum.* Abnegare semetipsum, est abiicere veterem hominem cum cupiditatibus & concupiscentiis suis, siue seipsum & suas cupiditates prauasque propensiones coërcere, abscindere, & à se reiicere. Abneget ergò homo semetipsum, interior scilicet exteriorem, negando ei voluptates & cupiditates. Vnde eusebius Emissenus, abnegare inquit se, est non esse eundem qui priùs, si antea detractor, inuidus, auarus, impudicus, cùm illis sceleribus renunciauit, negauit seipsum. Abnegare semetipsum iterum est propriam voluntatem relinquere, & in holocaustum Deo mactare.

Quarto dicit: *Tollat Crucem suam.* Quid est tollere Crucem suam, nisi ea quæ nobis molesta sunt & aduersa, lubenter pro Christi nomine tolerare? Tollere crucem suam, inquit Basilius, est ad mortem pro Christo se præparare, mortificare membra nostra super terram, ad omne periculum pro Christi nomine suscipiendum, sedato animo accedere, & erga præsentem vitam affectum non esse. Dicit vero *Crucem suam*: quia cuilibet propria quædam Crux commissa est, & à Christo imposita: quia quilibet status habet aliqua aduersa & dura sibi adiuncta, vel ex natura ipsius status vel aliunde aduenientia, ita vt rectè dixerit Boëtius: *Nemo est adeò compositæ mentis, quin cum suo quandoque statu rixetur.*

V. exem. Tract. 3. Lect. 9. Prop. 2. 1. Grauis Crux Regibus & Principibus sunt eorum sceptra, quæ adeò hominibus videntur amabilia, dum illis onus adiungitur & cura totius Regni, dum super se velut Orbem portant, dum omnes audire, omnibus iustitiam administrare, omnium iura tueri tenentur, & præter exteriora multa aduersa, quæ in eos incurrunt, etiam procaces & maledicas ciuium audire voces coguntur.

2. Grauis Crux Prælatorum & pastorum Ecclesiæ, Pedum, & Tiara quâ ornantur, annexam habens grauem obligationem gregem docendi, visitandi, curandi, & pro illo respondendi. Vnde & Vrbanus 7. cùm Pontificali habitu indueretur, dixisse fertur: *Quis credat tam subtili indumento tantum ponderis inuolui?* Seleucus. Propterea etiam dicebat Rex quidam dum corona Regia decorandus foret: *Quã speciosa videris gemmis ornata, sed si quis plene agnosceret spinas & curas quæ sub gemmis tuis latent, nec te de terra vellet tollere.*

3. Grauis Crux Religiosorum, ieiunium, orationes, vigiliæ, obedientia, mortificatio continua.

4. Grauis Crux Sacerdotum etiam solùm breuiarium, siue obligatio horas soluendi, castè viuendi, studiis incumbendi, confessiones audiendi.

5. Grauis Crux Coniugatorum, mulieri morosæ iunctum esse, familiam alere, filiis & filiabus prouidere.

6. Grauis Crux Rustico, ligone, aut securi, aut trulla, aliisque artis instrumentis vitam suam in sudore sustentare.

Hanc verò Crucem omnes si propter Christum tollant, non verò murmurantes trahant, habent quod præmium expectent, omnisque qui laborem aut persecutionem piè tolerat, est in consortio Christi crucem ferentis.

Tom. à Kemp. l. 2. de Imit. c. 12. Vide totum caput 12. Thomæ à Kempis in lib. 2. de Imit.

Denique addit: *Et sequatur me.* Quia multi crucibus onerati incedunt, sed non in sequelâ Christi. Afflictio quam auarus subit pro pecunia, ambitiosus propter honorem, libidinosus vt carni indulgeat, graues sunt cruces: sed hi non Christum, sed dæmonem sequuntur. Et ideò de cruce in crucem, & tandem in æternam cadunt crucem, & Satanæ veri Martyres sunt.

Cùm etiam dicit: *Sequatur me*, significat oportere perseueranter crucem tollere: Christum imitando. Multi enim statim deficiunt, ieiunium, mortificationem, pietatis exercitia statim relinquunt. Hi Christum non imitantur, qui vsque ad extremum spiritum non defecit; quem si adeò perfectè sequi non possumus in mortificatione, ieiunio, patientia; humilitate pro posse tamen debemus.

Gen. 33. Dicamus ergò ei quod Iacob ad fratrem: *Præcedat Dominus meus, sequar pro vt paruulos meos videro posse, donec veniam ad Dominum meum.* Sic nos fratri nostro Christo: sequar te Domine iuxta imbecillitatem meam, quia tecum pariter currere non possum, nec enim vt te ieiunare, vigilare, orare, totis noctibus possum, ob virium debilitatem, sequar tamen quomodò potuero & non deficiam. Suscepi de manu tua crucem, non deseram eam, tecum in illa confixus sum, non descendam vsque ad mortem.

Præclarum talis resolutionis exemplum exhibuit quondam Albertus Comitis Falkemberg filius, qui cùm Lutetiam missus esset, vt cum filiis Regiis educaretur, ille ad cœlestem militiam, ad Ordinem Prædicatorum transiuit. Rem sciens Pater statim aduolat, & omnes conatus ad filij voluntatem expugnandam intendit, sed frustrà, quia illa in Christo immobiliter fixa erat. Accedit ad eum Theodoricus consobrinus, qui lachrymas, præces, argumenta denique omnia adfert, asserens Matrem eius moribundam decumbere hoc nuncio consternatam. Sedebat ille è regione imaginis cuiusdam repræsentantis Christũ inter Matrem & Ioannem in cruce pendentem, igitur oculos & digitum in eam imaginem intendens: *Ecce, inquit, Dei Filius, cùm Matrem & cognatum tam charum doloris gladio confossum cerneret, tamen è cruce (quod poterat) non descendit, sed in ea cum suo & illorum cruciatu vsque ad mortem mansit. Ita nec ego, hanc Religiosæ vitæ crucem deseram vnquàm, licet & Matrem & te cognatum ad pedes meos exanimes iacere viderem. Potiùs ergò tu mundi pericula derelinque, & in hanc eandem crucem conscende.* Exempl. ex Hier. Plato de statu Rel. Tantùm valuit hic sermo, vt ille eundem Ordinem sit ingressus, totâ stupente ciuitate, quia vanitatibus mirè obligatus agnoscebatur.

Sed dicunt multi: *Durus est hic sermo*, abnegare seipsum & tollere crucem. Sed ipsi duri sunt, non sermo, nec cogitant hæc verba ab illo venire, qui verba æternæ vitæ habet, & verba eius spiritus & vita sunt. Scire etiam debent quod omnis qui in Christi societate crucem tollit, per eius gratiam suauiter potest eam tolerare. Omnes enim labores & asperitates, eius gratia dulcorantur: Sicut farina Prophetæ dulcem effecit cibum qui mortifer videbatur. Et lignum Moysis aquas Mara dulces fecit.

Fugiunt hi crucem sicut Moyses virgam, putans colubrum, sed apprehendens iussu Dei, inuenit virgam quæ ei solatio fuit, quâ hostes superauit, & omnia viæ impedimenta. Ita crucem isti apprehendunt & horrent, quasi serpentem omnemque pœnitentiam, & asperum laborem horrent, sed si animo resoluto accederent, crux eis pœnitentia & solatio foret, & per illam omnes hostes superarent, & omnia æternitatis impedimenta dissoluerent.

Suauis ergo est crux, licet exteriùs non appareat, quia intus habet vnctionem. Vndè dixit Bernardus: Ber. ser. do S. Andræa. *Certè & crux speciosa est, & crux amari potest, & crux habet exultationem. Ita est fratres mei si fuerit qui colligat, semper lignum crucis vitam germinat, fructificat iucunditatem, oleum lætitiæ stillat,* Vide bre uiarium. *balsamum sudat spiritualium charismatum. Non est syluestris arbor, lignum vitæ est apprehendentibus eam, arbor fructifera, arbor salutifera est, alioqui quomodo Dominicam occuparet terram.*

Hinc est quod Sancti tantoperè crucem amarũt.

1. Habes quomodò Sanctus Andreas, eam summo amore salutarit, in qua & ipse Domino consecrauit.

2. Amauit Petrus, in qua capite deorsum suspensus est.

3. Amauit Bartholomæus, qui viuo corpore detracta puelle, cruci est suffixus, & postea abcisso capite est extinctus.

4. Amauit S. Sixtus, qui post carcerem etiam cruci affixus fuit.

5. Amauit D. Dionysius, qui post plurima tormenta in crucem sublatus fuit, sed ex illa depositus, capite cæsus, illud ad duo millia passuum gestauit.

6. Alij qui martyrium crucis non sunt passi, Christo cruci cõfixi & vniti fuêre per mortificationem, per amorem & iugem crucis tolerantiam. Sic Paulus, sic Franciscus qui in illa sola professi sunt se gloriari.

Præclarum est quod de B. Clara de monte Falso Exempl.

legimus. Illa in Iesu crucifixo siue vigilans siue dormiens hærebat, figens cordi per compassioné graues ipsius dolores. Cùm semel in hoc foret exercitio grauiter confixa, apparuit ei iuuenis humeris ferens crucem, & dixit: *Filia mea Clara, quæsiui locum solidum in quo hanc crucem plantarem, & inueni cor tuum, ibi eam figere volo, oportet ergò vt moriaris in hac cruce, si filia mea & hæres vis esse.* Adeò cordi impressum exinde habuit Passionis mysterium, vt aliquot annis quicquid comedebat vel bibebat, amarum ei foret in memoria Passionis, nec de illa sine lachrymis loqueretur, & quicquid videbat, intelligebat, dicebat, videbatur respersum felle crucis Christi: Et ex hac visione creditur, quod signa Crucifixi impressa fuerint castæ Virginis cordi, ex eo enim tempore sensit graues dolores stomachi. Vnde post eius mortem, in corde inuentus fuit Crucifixus, cum tribus clauis & lancea, spongia, arundine, ex vna parte cordis, ex altera verò erant flagella quinque chordis constantia, & columna cum corona spineâ, erantque hæc omnia signa, quasi nerui quidam fortes, miro artificio concinnata.

Exempl. Surius in eius vita.

LECTIO XX.

DE CRVCIFIXIONE QVINTO mysterio doloroso.

1. *Docet mysteria contenta in cruce Christi.*
2. *Quàm acerbos dolores tulerit in crucifixione.*
3. *Quomodo eleuatio hæc in crucem figurata fuerit.*

QVintum mysterium dolorosum dicitur Christi in Crucem eleuatio, in qua fuit dolorum excessus & consummatio. In hac Cruce eleuatus, videtur etiam vocem lamentabilem inter acerbissimos hos cruciatus eleuare, & ad cordis nostri ostium pulsare, & intonare illud Thren. *O vos omnes qui transitis per viam, attendite si est dolor sicut dolor meus!* Omnes nos sumus viatores transeuntes & tendentes ad Ierusalem: ad nos omnes ergò dirigitur: O qui transitis gressum sistite. O vos mortales attendite, & figite cordis vestri oculos in me qui pro vobis tanta patior! Est-ne à sæculo visum vel auditum quod talia quis passus fuerit? An aliquid aliud amplius à me desiderari potest, quod pati possim? Ipsa ergo vulnera, dolores, cruciatus ad vos clamant, vt attendatis quis patitur: qualia, & quo amore patitur, vt non sitis ingrati sed per compassionem condoleatis, nec permittatis tantos dolores frustrà exanthlatos, dum ad perditionem curritis.

Thren. 1.

PROPOSITIO PRIMA.

CRux hæc Christi multa continet mysteria.

Primò, Iuxta Augustinum in figurâ crucis totam significat perfectionem Christianam. Nam profundum significat fidem, sublimitas spem, latitudo charitatem, longitudo perseuerantiam, & in his nostra perfectio consistit: & quatuor cornua Crucis sunt velut scutum, quo protegamur à tentationibus contra has virtutes.

Vide D. Thom. 3. p. q. 46. art. 4.

Secundò, figura Crucis significat Passionis Christi effectum: nam lignum supremum significat cœlum Passione Christi apertum, inferior pars infernum euacuatum: transuersum lignum respiciens ortum & occasum, significat totum mundum per Crucem redemptum, & ideò crucifixum adorant cœlestia, terrestria, & inferna. Ita Gregorius Nyssenus.

Tertio, figura Crucis iuxta D. Hyeronymum, significat formam quadratam mundi: Orientem significat pars superior: Occidentem inferior: Septentrionem pars dextera: Austrum pars sinistra. Sic enim dicit D. Hieronymus: Species Crucis quid nisi pars quadrata mundi: Oriens de vertice surgit: Arcton dextera tenet: Auster in læua consistit: Occidens sub plantis firmatur. Vnde quod dicit Apostolus: *Flecto genua mea ad Patrem Domini Iesu Christi, vt in charitate radicati & fundati, possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo & longitudo, sublimitas & profundum*, indicat quatuor dimensiones, quæ iuxta supradicta Cruci applicari possunt.

Marc. 15.

Ephes. 3.

Quarto, alio sensu, longitudo crucis siue mysterij crucis & redemptionis, est æterna eius prædestinatio: Latitudo est vis quâ se extendit ad omnes gentes & homines, qui fuerunt ante legem, in lege, & post legem: Profundum est vis crucis ad infernum descendens, cùm animas è Limbo & Purgatorio liberauit: Sublimitas est vis quâ eas & alias complures in Cœlum subuexit.

Quinto, has dimensiones sic Cruci applicare possumus, dicendo quod Crucifixus illi communicauerit longitudinem, id est æternitatem, vt virtus crucis æterna sit, & quasi trophæum in cœlis perduret in æternum: communicarit etiam suam latitudinem, id est, potentiam, quia per infirmitatem crucis & mortis potentissimos hostes vicit & contriuit: communicarit etiam suam sublimitatem, id est, maiestatem, vt crux ab omnibus adoretur: communicarit denique suum profundum, id est, sapientiam suam, quæ mirè elucet in cruce Domini, dum non tam potentia, quàm sapientia sua per crucem satisfacit & redimit hominem, vt qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur.

Alij alia mysteria in hoc meditantur, quod putent crucem fuisse ex diuersi generis lignis, quæ & ipsi diuersimode nominant. Aliqui enim ex Cedro, Pino, Cypresso, alij ex Oliua, Palma, Buxo, crucem confectam fuisse dicunt. Denique aliqui putant lignum ex quo facta est crux inuentum fuisse in probatica piscina, quasi illa habuerit ex illo ligno virtutem sanatiuam: Sed quia hæc nulla satis solida authoritate nituntur, lubens prætereo.

Vnde verisimiliùs dicitur ex quercu fuisse, tum quia arbor magis obuia est, tum quia particulæ diuersis locis seruatæ videntur soliditate, forma, colore, quercum referre: Estque quercus multis in Scripturæ mysteriis nobilis.

Subter eam enim pepigit Deus fœdus cum Abraham, ibi promissio fuit de sobole Isaac, ibi peregrini habitu visus est. Item Iosuè fœdus inter Deum & populum innouans, quo promittebant seruire Deo, eiectis Diis alienis, tulit lapidem grãdem & posuit subter quercum, quæ erat in Sanctuario Domini. Item Iacob defodit idola sub quercu, vt idolatriam aboleret, nam quod Latinus interpres dixit *subter Therebinthum*, Hebræi habent *subter quercum*, & significatur nos omnia idola nostra, voluptates, cupiditates, peccata, passiones debere defodere ad pedes crucis & Crucifixi, & ibi cum illo fœdus sacrum pacisci.

Iosuè 24.

Notant verò Patres, voluisse Deum figuram Crucis ab initio in oculis hominum continuò versari, eo quod crux erat electa instrumentum Redemptionis. *Considerate*, inquit Iustinus, *omnia quæ in mundo sunt, an sine hoc crucis signo gubernentur. Mare non scinditur, nisi istud trophæum quod Malus dicitur, saluum in naui maneat. Terra non aratur sine eo: Fossores & alij operarij in suis instrumentis formam eius referunt. Statera habet crucis effigiem. Aues vo-*

lantes extensis alis imitantur Crucem. Homo natans formam crucis assumit, sicut & pisces, vt notat Hieronymus. Veru quo agnus assabatur, Crucis speciem præ se ferebat, inquit Iustinus. Moyses virga in similitudinem Crucis percussit mare, saluans Israëlem, submergens Pharaonem, inquit Damascenus. Item bis petram percussit in modum crucis, & nullum ferè signum fecit sine Crucis Sacramento, iuxta August.

Præcesserat etiam figura Crucis in arcu cœlesti, qui signum fuit fœderis inter Deum & Noë, vt postea dicemus.

In manibus Moysis expansis contra Amalech, per quod signum dabatur victoriæ populo Dei.

In signo Tau, quod frontibus gementium, hoc est pœnitentium, impressum fuit.

Hæc verò omnia præcesserunt vt iam ab initio (vt dixi) signum illud Redemptoris in memoria hominum & oculis eorum versaretur. In nouo verò testamento ob eandem causam vbique vexillum crucis erigitur, in locis & viis publicis, in ingressu templorũ statim occurrit, in omnibus actionibus & negotiis nostris præuiè formatur à veris fidelibus, quia vita veri Christiani in crucifixi memoria frequenter debet versari.

Præclarum huius rei exemplum præbuit B. Didacus, Ordinis Minorum Laïcus, cuius totum solatium & meditationis obiectum erat in Cruce & Passione Domini: Hanc meditabatur brachiis in modum Crucis compositis tam tenero & ardenti affectu, vt postea memor eorum, quæ senserat, mira efficacia proferret de tormentis Christi in Cruce. Ideò inter manus semper gerebat Crucem ligneam, vt semper in memoria & oculis haberet Crucifixum, omni horâ in se & in iis qui cum ipso conuersabantur, excitans considerationem Passionis Christi, ita vt posset dicere illud Apostoli: *Iudicaui me nihil aliud scire inter vos, nisi Iesum & hunc Crucifixum.* (1. Cor. 2.) Consideratione Crucis eius summo ardore ferebatur ad Martyrium, vt posset dicere: *Christo confixus sum Cruci.* Vnde etiam procurauit sibi licentiam eundi ad infideles in Canariam magnam, sed ibi martyrio non animus defuit sed animo martyrium. (Exempl.) Tantum Deus graui apostematis cum morbo afflixit, cumque mortis vicinus foret, Crucem amplexus & osculatus (quæ iuxta caput eius semper pendebat) & in vitale lignum oculis defixis verba illa, magno pietatis spiritu pronuncians: *Dulce lignum, dulces clauos, dulcia ferens pondera, quæ sola fuisti digna portare Regem Cœlorum,* sanctam Deo animam reddidit.

PROPOSITIO SECVNDA.

IN hac crucifixione nouos & acerbissimos dolores tulit Christus. Ratio est, quia noua crudelitas fuit in manuum ac pedum transfixione, grauis violentia & dolor: dum claui figuntur in his locis neruosis. De hoc videtur conqueri Christus: *Dinumerauerunt omnia ossa mea, foderunt manus & pedes meos.* Quod aliqui interpretantur sic fuisse diuulsa Christi ossa, dum violenter trahuntur eius brachia, figendis clauis aptanda, vt totius corporis facta fuerit extensio, ita vt etiam ossa eius dinumerari possent.

Certum est vehementissimos ibi fuisse cruciatus, vt rectè dicat Propheta de Christo: *Ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti, non est ei species, neque decor, vidimus eum despectum, & nouissimum virorum virum dolorum.* (Isa. c. 53.)

Describit hic Propheta viuam imaginem Christi in virgulto Crucis Crucifixi & deformati. Et rectè dicitur, *Vir dolorum*, qui in omnibus membris & sensibus indicibiles tolerauit dolores, qui in capite tulit coronam illam crudelem, in oculis velamen, in auribus conuitia, in ore fel & acetum, in facie sputa & alapas, in genis vellicationem, in humeris crucem, in corde mœrorem, in visceribus concussionem in corpore flagella, in membris extensionem, in manibus & pedibus confixionem, denique à capite ad pedes, dolores & vulnera sine numero.

Secundò rectè dicitur, *Vir dolorum*, & quidem sic solus nominatur: alij enim Sancti doloribus etiam afflicti fuerunt, sed non sicut ipse. Fuit Abel afflictus à Caïn, Isaac ab Ismaële, Iacob ab Esaü, Ioseph à propriis fratribus, Dauid à Saüle & Abselone, Elias à Iesabele. Sed ipse Christus omne genus doloris sensit. Illi suos dolores ferebant, Christus & suos & omnium hominum propter amorem eorum, vt & hominũ sibi vendicaret amorem. Sed amor eius longe maior fuit quàm dolor eius, quia amoris mare absorbuit omnes dolorum riuos: maximo ergo dolore nos parturiebat in Cruce, sed maiori amore. Amorem ergò à nobis repetit. Vnde dicebat ei S. Ignatius: *Amor meus Crucifixus est.* Et Franc. *Da Domine Iesu vt absorbeat mentem meam ignita & melliflua vis amoris tui, vt amore amoris tui moriar, qui amore amoris mei dignatus es mori.* Et virgo quædam Crucifixum fixè intuens, amore æstuans exclamabat. O Deus, ô amor, ô excessus amoris, da mihi tantam vocem quæ audiatur ab Oriente vsque ad Occidentem, à Cælo vsque ad infernum, vt te amorem omnibus inclamem, vt ab omnibus agnoscaris, & ameris.

Deplorare quoque videtur Propheta dolores Christi & ignominiam, tum coronæ, tum crucis eius, dum dicit: *Væ coronæ superbiæ: Ebriis Ephraim, & flori decidenti, & gloriæ exultationis eius qui erant in vertice vallis pinguissimæ, errantes à vino.* (Isa. 28.) Diuus enim Hieronymus, Cyrillus, Procopius, & alij intelligunt hæc de Christi Passione & eius corona spinea secundùm Septuaginta, qui vertunt: *Heu coronæ ignominiæ!* Et dicit, Væ illis Scribis & Pharisæis, qui ebrij furore contra Christum Dominum, Nazarenum illum, & florem ac decus gloriæ Israël, morti addixerunt, coronâ ignominiosâ coronatum. Vnde Leo Castrius, secundum Septuaginta, loco Væ legens *Heu*, sic vertit Paraphrastice. *Heu corona ignominiosa Domino imposita, Heu mercede conducentes Iudam, Heu flos moriens magnificentiæ & decus Patris, Heu plebis Israël gloria Iudæorum manibus moriens, Heu vallis Bethsemani, Heu malleatos sacros pedes, malleatas sacras manus!* Ita ille. (Vide Cornel. à Lapide in illum locum.)

Quæritur verò hic, an Christo in terra extenso, fixi fuerint claui, an verò cruce iam erectâ, in ipsa erectus fuerit? Dicunt aliqui demonstrari locum aliquantum distantem à loco crucifixionis, vbi pedes & manus perforatæ fuerunt. Attamen Bonauentura, & B. Brigitta dicunt crucem priùs erectam, & postea Christum eleuatum, quibus fauere videtur modus loquendi Scripturæ & Sanctorum Patrum, qui loquuntur de Christo quasi ascendente ad Crucem. Hinc de Iuda in persona Christi dicitur: *Catulus Leonis Iuda, ad prædam fili mi ascendisti.* (Gen. 48.) Vbi significatur in crucem ascendisse, vt virtute crucis & sanguinis ibi fusi prædaretur infernum, animas ibi detentas educendo.

Sic in Cant. Dicit Sponsus: *Dixi, ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius,* (Cant. 7.) siue disposui ex intima charitate & spontanea mea voluntate, ascendere in palmam, hoc est, in Crucem victoriæ meæ trophæum, arborem à me electam, arborem fœcundissimam, ideò verò ascendam, vt fructus ibi suauissimos colligam.

Qui sunt illi fructus?

Primò, fructus huius palmæ sunt hominum Redemptio, iustificatio, Glorificatio.

Secundò, huius Palmæ fructus sunt, corporis eius glorificatio, Resurrectionis eius acceleratio, Nominis manifestatio & exaltatio, Iudiciariæ potestatis adeptio.

Tertiò, fructus huius Palmæ est perfecta de hostibus victoria, quam virtute crucis suæ reportauit de peccato, de morte, de inferno, de dæmone.

Quartò, fructus huius Palmæ fuit totius orbis conuersio virtute prædicationis Apostolorum facta, qui crucem Christi, & Iesum Crucifixum toto orbe prædicarunt, & crucis virtute totum sibi subiecerunt.

Quintò, fructus huius Palmæ sunt Trophæa tot millium Martyrum, tot Confessorum, tot denique Virginum, quæ victoriam tulerunt contra carnem, satanam, & mundum.

Sextò denique, fructus huius Palmæ est conuersatio sancta multarum animarum, quæ sub cruce Christi viuere, quiescere & mori eligunt, vt possint dicere: *Sub vmbra illius quem desideraueram, sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.*

Can. 2. Præclara hęc de re cæremonia est apud Virgines Annunciatas, quam aliquando pręsens non sine animæ interiori motu consideraui, dum in earum sacram congregationem & oratorium vestita nouiter Virgo introducitur, occurrit ei Priorissa, quę Mater Ancilla apud eas nominatur, cum filiabus suis ad ostium Oratorij, & ibi Virgini Nouitię genuflexæ offert crucem grandem floribus adornatam, brachiis eius amplexandam, & offerendo canit suauiter: *Veni soror nostra, ascendamus in Palmam Christi, & apprehendamus fructus eius.* Sicque eam introducit profitentem sub cruce se viuere & mori desiderare. Itaque de ligno crucis verum est

Ezech. 17 illud: *Plantabo super montem excelsum in monte sublimi Israël, plantabo illud, & erumpet in germen, & faciet fructum, & erit in Cedrum magnam, & habitabunt omnes volucres sub ea, & vniuersum volatile sub vmbra frondium eius nidificabit.* Vbi septuaginta habent? *In monte sublimi suspendam illum*, & designari potest crux in monte Caluariæ plantata, quæ admirabilem fructum tulit per vniuersum orbem, ad cuius vmbram omnes volucres, hoc est omnes animæ pię accurrerunt.

O ergò mons benedictus, in quo hæc arbor pretiosa plantata fuit! *Nulla sylua talem profert, fronde, flore, germine. Dulce lignum, dulces clauos, dulce pondus sustinet.*

O mons benedictus, mons fœcundus, & pinguis, *in quo beneplacitum est Deo habitare*, & pendere in eo!

O mons roseo illo sanguine Filij Dei irrigatus & fœcundatus, & lachrymis benedictę Matris eius aspersus!

Olim dicebat Dauit: *Montes Gelboë nec ros, nec pluuia veniant super vos, nec sint agri primitiarum,*

2. Reg. 1. *quia ibi cecidit Rex Israël, quasi non esset vnctus oleo.* An fortè idem nobis dicendum de monte Caluarię, quia ibi cecidit verus Rex Israël? absit id. Nec enim ibi tam cecidit quàm hostes cadere fecit. Ibi dum sathan & mors in eum irruit, ruit, dum occidit, occidit, & iure omnium perdidit seruitutem

D. Leo. serm. de Passione dum nihil sibi debentis persequitur libertatem, inquit Leo. Ibi ergo locus pugnę, locus victorię, ibi exaltatus Rex Israël, in Solio suo & Regio throno: vnde ibi titulum gerit magnificum: *Iesus Nazarenus Rex Iudæorum.*

Benedictus ergò ille mons, in quo ros ille purpureus & pluuia adeò abundans cœlum & terram fœcundat & lętificat, ex quo rore infiniti rubicundi flores Martyrum, & lilia Virginum germinabunt.

Ager ergo primitiarum est mons iste, in quo primitias sui sanguinis, primum fructum sui roris, animam Latronis Deo offert, & conuersionem Centurionis, contritionemque eorum qui reuertentes percutiebant pectora sua.

In illo monte Maria Ægyptiaca incepit conuersionem suam, & inde progressa est in Eremum, vbi per quadraginta septem annos, in oratione, abstinentia, & lachrymis, vitam egit sanctissimam. V. vitam eius apud Surium, & alios.

In illo monte multa millia animarum spiritum gratiæ hauserunt & sanctitatis, dum per multa sæcula fideles illuc confluxerunt, *Vt adorarent in loco, vbi steterunt pedes eius*: in loco cruore Filij Dei purpurato.

Porro non tantum in Crucifixione hac, dolores Christi renouati sunt, sed ignominia summa & confusio dum ibi turpiter iterum denudatus est.

Putant aliqui ipsum totum nudum Cruci fuisse suffixum. Vnde Ambrosius: *Nudum, inquit, video talem, quales nos natura formauit: Talis in paradiso homo primus habitauit, talis ad Paradisum homo secundus intrauit.* Similiter loquitur D. Athanasius, eiusque sententiæ est D. Bonauentura. Sic de Isaïa tradūt Interpretes per totam Ierosolymam tribus diebus totum nudum concionando ambulasse, quia pręceptum fuerat ei: *Vade & solue saccum de lumbis tuis: & calceementa tua tolle de pedibus tuis*, additque Scriptura: *& fecit sic vadens nudus & discalceatus.* Interpr. in c. 20. Isaiæ. Isa. 20.

Figura ergo fuit Christi tribus horis in nuditate concionantis in Cruce, & expandentis manus suas ad populum non credentem & contradicentem. Nec incredibile est, quod de tali nuditate dicitur, quia iuxta omnium sententiam, Columnæ alligatus est cum hac nuditate, vt supra diximus. Nec recusauit hoc decore affici, nostram sic volens tegere nuditatem, & expiare confusionem. dedecore

Figura quoque fuit in Noë iacente in Tabernaculo suo & denudato. 1. Noë vino ebrius dormit, Christus velut amore ibi soporatus est, ille in tabernaculo: iste in Cruce, vterque nudus. 2. Noë irridetur ob nuditatem à filio Cham, Christus à Iudæis. 3. Sem & Iaphet nuditatem Patris regunt, Christiani veri filij nuditatem & opprobria Christi honorant. 4. Noé somno experrectus benedixit Sem, maledixit Cham: Christus in fine velut experge-factus benedicet electis filiis, qui in Sem repræsentantur, maledicet reprobis, qui per Cham designantur.

Aliqui tamen putant Christum non omninò nudum fuisse, sed statim ei linteum ad velandum pudorem allatum fuisse, vel à Virgine, vel ab aliquo alio. Et sic etiam rectè figura Noé consonabit quia ipse nudatus statim palio coopertus est à filiis, ita Christus à militibus nudatus, à piis personis velo contectus fuit. Immò aliqui asserunt Aquisgrani linteum illud seruari, & septimo quoque anno ostendi. Et qui sacram Syndonem viderunt, vbi impressa est figura Christi, dicunt videri adhuc aliqua signa huius linteoli.

PROPOSITIO TERTIA.

Eleuatio hæc Christi in Crucem multis figuris fuit adumbrata.

Primo, interpretatur de hac ipsemet eleuationem serpentis in deserto: *Sicut exaltatus fuit serpens in deserto, ita exaltari oportet filium hominis.* Ioan. 3.

Christus in Cruce formam habuit serpētis, hoc est,

hominis venenati & malefici: sed sicut serpens Moysis pugnauit & deuorauit serpentes Magorum, ita Christus qui eleuatus fuerat, vt destrueret regnum peccati, deuorauit septem capita draconis, ita vt illud Psalmi illi conueniat *Contriuisti capita draconis in aquis*, in pluuia illa sanguinea è corpore tuo manante. Septem capita draconis sunt septem peccata mortalia, siue capitalia, quæ contriuit in hac sua exaltatione, & submersit in suo sanguine. Psal. 73.

1. Superbiam enim destruxit per ignominiam & humilitatem.
2. Auaritiã per extremã paupertatẽ, & nuditatem.
3. Gulam gustando in cruce fel & acetum.
4. Luxuriam per totius Corporis dolores acerbissimos.
5. Iram per excellentem illam mansuetudinem & patientiam.
6. Inuidiam per excellentissimos actus charitatis.
7. Acediam per illum feruorem in opere redemptionis.

Ecce ergo serpens exaltatus, quem aspicientes Israëlitæ sanabantur. Ecce Christus in crucem eleuatus, in quem qui oculum fidei & compassionis intendit; à serpentino veneno & morsu sanus & liber euadit.

Secundò, figura fuit in celebri illa scala Iacob, per quam in Cœlum ascensus erat, & cui Dominus innixus apparebat. Quam figuram de hac re interpretatur Augustinus. *Ante crucem scala carebat cœlum, nec Abrahã, nec Iacob, nec Dauid ascendere valebant, nec vllus hominum: apposita est scala, erecta est crux, in cœlum ascensus patet. Scalam vides è terra ad cœlum vsque pertingentem, dum crucem intueris. Scala cælos attingens, crucis figuram habet. Dominus innixus scalæ, Christus Crucifixus ostenditur,* inquit Augustinus: Christus ergo in hac scala eleuatus, omnia ad se traxit, sicut prędixerat: *Ego si à terra exaltatus fuero, omnia traham ad meipsum.* August. serm. 79. de temp.

Vis videre quomodò omnia trahat exaltatus in cruce? Certè trahit cœlum & terram, Deum & homines, Angelos, & infernum ipsum.

1. Traxit enim patrem suum æternum ad se, dum illum in cruce placatum nobis reddidit.
2. Traxit Spiritum sanctum dum virtute & meritis crucis illum è cęlis in terram ad nos misit, vel vt mitteretur, meruit.
3. Traxit Angelos ad se, quia ipse eorum caput, potentia suæ crucis ruinas Angelicas restaurauit.
4. Traxit cor maternum, quod cum ipso in cruce erat transfixum.
5. Traxit peccatores, dum ad se eos conuertit.
6. Traxit tot millia Martyrum & Virginum, quæ spinas, cruces, mortem pro ipso non horruerunt.
7. Traxit solem, & lunam, & saxa dum in eius passione signa edunt tristitiæ.
8. Traxit mortuos ex sepulchris, quia multa corpora sanctorum surrexerunt.
9. Traxit infernum quando animas è limbo eduxit, & dæmones velut triomphator traduxit.

Verùm Domine, nunquid multa adhuc sunt corda dura quæ non traxisti ad te, multæ animæ in peccatis hærentes & fœtentes, quæ ingratæ sanguini tuo & cruci non trahuntur? Immò potiùs ipsum peccatum quasi plaustrum trahentes deuoluuntur in infernum.

Trahe nunc illa per penitentiam & funiculos charitatis tuæ, adhuc vim retines velut mysticus Magnes, ferrea corda attrahendi ad te.

Trahe ergò fortiter, disrumpe vincula quibus tenentur, quibus pertrahit eos Mundus, Caro, dæmon in perditionem. Fac vt assequantur te, & iungantur tibi vinculo indissolubili, crucique tuæ, ab eo enim tempore, quo eleuatus es in Crucem, vim habes vt dura quantumlibet corda, suauitati attractus & vocationis tuæ obediant.

Tertiò, figura fuit in summo Sacerdote ascendente ad Sancta Sanctorum, vt interpretatur Apostolus. Ecce enim Christus summus Pontifex ascendit, vt offerat Sacrificium cruentum, inter omnia excellentissimum & omniũ sacrificiorum consummatiuum in altari Crucis. Signa Sacerdotij eius plena quidem sunt doloris & ignominiæ, sed & plena mysterij. Vis videre quæ sunt illa?

1. Pro Tiara & Mitra Coronam spineam gerit, quæ fixa capiti, sacerdotij eius perpetuitatem significat.
2. Pro Pedo & baculo Pastorali crucem gestat.
3. Pro annullis clauos gerit in manibus.
4. Vestis Sacerdotalis diuersi color, caro eius est variis depicta liuoribus.
5. Hæc est vestis Podèris in qua totum gerit orbem terrarum. In hoc ornatu ingreditur semel in Sancta: vt offerat seipsum in holocaustum, igne doloris & amoris totum consummatum, totumque sanguinem in remissionem peccatorum. Nēpè tali opus fuit Sacrificio, vt pacificaret Patrem, & pro peccato nostro talis necessaria fuit oblatio. Offerens verò hoc Sacrificium in altari isto, non solùm offert in genere pro toto mundo, sed & in particulari pro vnoquoque, quia quemlibet nostrũm velut insculptũ gerit in corde. Sicut enim Summus sacerdos sacrificaturus, nomina filiorũ Israël ad pectus & in humeris gestabat, quia in duodecim lapidibus pretiosis nomina duodecim tribuum Israël continebantur, pro quibus sacrificabat. Ita perfectiùs verum est de Christo, quod nomina omnium hominum in corde gerat, in Cruce eos sanctificans, ita vt in particulari meminerit tui, impetrans omnes gratias, quas tota vitã tibi dare decreuit, à baptismali vsque ad finalem, & ad hunc effectum se se offerens, vt suprà diximus. De quolibet ergò homine verum est quod Apostolus de se dicit: *Qui seipsum obtulit, & tradidit pro me*, Lect. 15.

Hinc S. Gertrudis aliquando diuinitùs edocta fuit, quod homo quilibet attendens imaginem Crucifixi, in corde suo æstimare debeat. Christũ blande sibi dicere! *En vides quomodo amoris tui causa in cruce pendeo nudus, despectus, toto corpore vulneratus, per singula membra distentus. Sed adhuc tanta charitate erga te cor meum afficitur, vt si tuæ saluti expediret, aliterque æternam fœlicitatem consequi non posses, vellem pro te solo tolerare omniaquæ toleraui pro toto mundo.* Blosius c. 1. Monil.

Sic S. Brigitta Christum audiuit in spiritu sibi dicentem. *Ego sum charitas summa, nam omnia quæ ab æterno feci, & quæcunque facio, & in futurum facturus sum, similiter ex mea charitate procedunt & procedent. Dilectio mea erga hominem, modò æquè grãdis & incomprehensibilis est sicut erat tempore Passionis, quando per mortem meam ex nimia charitate liberaui omnes electos. Et si fieri posset, vt toties morerer, quot sũt animæ in inferno, ego voluntate promptissima & perfectissima charitate corpus meum traderem eandéque passionem & mortem pro qualibet anima sustinerem quã sustinui pro omnibus.* Hęc Christus. Vides quàm tenerè, quàm ardenter diligit Deus animam rationalem? Vides quàm vehementer desiderat quemlibet peruenire ad cœlestem beatitudinem, pro qua sacrificium illud Crucis obtulit? illud quidem sacrificium optat non inane esse tibi dicens; *Quæ vtilitas in sanguine meo*, dum tu descendis in corruptionem & perditionem æternam. Blosius ibidem.

LECTIO

LECTIO XXI.
DE MORTE CHRISTI.

1. *Docet quomodo Christus quando voluit, mortuus sit.*
2. *Quare inclinato capite sit mortuus.*
3. *Quomodo mortuo latus apertum sit.*

PROPOSITIO PRIMA.

Mortuus est Christus voluntariè & quandò voluit qui mortis suæ tempus præsciebat & elegerat.

Primò, hoc significat Psaltes, quando dicit: *Sol cognouit occasum suum. Quis hic Sol*, inquit Augustinus, *nisi Sol Iustitiæ? Occasus eius, mors eius, quam agnouit approbauit, placuit ei, alioqui non occideret, Nemo tollit, inquit, animam meam à me, sed ego pono eam à me.* Aug. in Isa. 103.

Secundo, hoc indicant circumstantiæ mortis eius, nam mortem iam vicinam præsciens, testamentum quod in cœna inchoarat, in lecto Crucis consummat, legans & poscens peccatoribus indulgentiam, latroni Paradisum, Virgini dilectum discipulum, discipulo Matrem suam: Patri denique spiritum suum. Quasi cygnus moribundus in cruce suauissimum edidit concentum. Quasi cythara omnibus membris & neruis in ligno illo instar chordarum extensis suauisonam edit harmoniam. Ex septem illis verbis, quasi septem sacris sigillis, librum vitæ suæ sigillat Agnus: Et sicut fuerunt septem crines Sampsonis, quibus erasis, vires eius deperditæ sunt, ita septem his verbis effluxis, nostri Sampsonis spiritus defecit.

Tertio, ex eo patet, quia noluit priùs mori, quàm omnia quæ de ipso prædicta erant, vsque ad apicem complerentur. Vnde videns omnia completa, in vltimo spiritu clamauit, *Consummatum est*. q. d. Ecce omnes figuræ, omnes Prophetiæ, omnia Sacrificia, omnes vmbræ, Messiæ mortem significantes, completæ sunt. Ecce omnia illa antiqua iam cessarunt, sicut cessat horologij præludium, dum incipit sonare hora.

Item consummatum est opus redemptionis mihi commissum, omnia mandata Patris, omnes dolores Passionis. Ecce solutio pretij pro debito peccati. Ecce ruptio chyrographi, quod aduersum homines erat, quia affixum est illud cruci. Ecce finem accepit regnum mortis & diaboli.

Denique, *Consummatum est*, quia quidquid æterna Sapientia constituerat, quicquid iustitia rigida exigebat, quicquid charitas poterat poscere, quicquid desideria Patrum & Angelorum expetere, quicquid conueniens erat redemptioni, completum est, & charitas vltrà non potuit progredi. Ecce ergò vltima obsignatio testamenti, quod iuxta Apostolum morte oportuit consummari, & confirmari.

Quartò, vt ostenderet se habere potestatem ponendi animam, & iterum sumendi eam, moriens clamat voce magna, ostendens sic se vitæ & mortis Dominum, ita vt dixerit Nazianzenus, hoc clamore vocasse mortem, quasi non audentem ad se accedere.

Propterea etiam dixit Augustinus: *Quis ita dormit quando voluerit sicut Iesus mortuus est, quando voluit? quis ita vestem deponit, quando voluerit sicut se carne exuit quando voluit? quis ita cùm voluerit, obit, quomodo cùm voluit obiit? quantum timenda potestas Iudicantis si tanta apparuit morientis?* Clamat quoque moriens vt terreret infernum, vt is captiuos suos redderet, sicque Patres in Limbo lætificaret. Sicut olim Gedeon testam suam frangens, forti voce inclamat, & omnes ad clamorem inuitat, sicque superat hostem suum Madian: Ita Christus clamore, & corporis sui quasi vasis fragilis confractione, de hostibus suis triumphat. Ipse ergò tanquàm egregius de morte & inferno triumphator est per mortem suam, sicut Sampson Philistæos morte sua obruit.

Clamat ergò moriens quasi illud intonans: *Ero mors tua ò mors, ero morsus tuus, ò inferne!* Ad infernum vtique clamat vt reddat vinctos, sicut olim voce sua territus reddidit Lazarum. Oseo.

Denique clamat, vt hæc vox per totum Orbem resonaret: *Deus pro homine mortuus est*, & excitaret omnes dormientes, omnes in peccatis sepultos, ad huius rei considerationem, omnesque creaturas ad admirationem.

Vnde ad hunc clamorem etiam ipsæ petræ scissæ sunt, ipse mons Caluariæ contremuit, & scissuram quandam est passus, à summitate vsque ad inferiorem partem. Quam scissuram notant qui loca sacra visitarunt, factam esse inter crucem Christi, & latronis reprobi, vt etiam illa significaret quod ille impœnitens & obstinatus, nullam habuerit participationem & vnionem cum merito crucis & sanguinis Christi.

Nec etiam mysterio vacat, quòd moriens respicit Occidentem & Occidentalem plagam. Ipsi quidem Iudæi ita crucem collocarant, vt Christus dorsum verteret ad Orientem & Ierosolymam, faciem autem ad Occidentem, eo consilio quod cum indignum æstimarent Sanctæ Vrbis aspectu; sed alio consilio id fecit Christus, vt facie scilicet à Iudæis auersa nos gentes illustraret, quorum habitatio est in Occidente, & respiceret Ecclesiam suam Sponsam, quæ Romæ sedem figere debebat, & repudiaret ac retrorsum poneret Synagogam rebellem. Vndè multi putant tunc impletum illud Hieremiæ Oraculum: *Dorsum & non faciem ostendam eis in die perditionis eorum*: Tunc quoque impletum dici potest illud, Psal. *Oculi eius super gentes respiciunt.* Hier. 11. Psal. 65.

PROPOSITIO SECVNDA.

Christus inclinato capite emisit spiritum.

An putas id fuisse sine aliqua mystica significatione? Cæteri Sancti cupiunt mori, oculis in Cælum eleuatis, spectantes illam ad quam tendunt patriam. Vndè D. Stephanus dum crepitantium saxorum turbine quateretur: in Cœlum suspexit, & inter ætheres aulæ Cœlestis sinus diuina ei claritas fulsit.

Sic B. Petrus optauit capite deorsum crucifigi, vt in Cœlum posset intentos oculos dirigere.

Sic B. Martinus cùm discipuli eius corpus in latus verterent, vt aliquantulum quiesceret. *Sinite*, inquit, *me Cœlum aspicere, vt suo iam itinere, iturus ad deum spiritus dirigatur.*

Respicit vero terram Saluator: quia pro terra moritur.

Respicit ad Caluariam Adæ, quam suo sanguine aspergebat.

Respicit matrem, inquit Lansperg. cui vltimo vale-dicebat.

Respicit Limbum, ad quem triumphaturus descendebat.

Sed cur inclinat caput?

Primo, In signum obedientiæ, significans se per illam venisse, & per illam mortem se acceptare.

Secundo, In signum paupertatis, quia non habet vbi caput reclinet.

Tertio, Vt grauitatem peccatorum nostrorum ostendat, cuius onere ita deprimitur.

Quarto, Vt significet se ouem errantem super collum reportare, quam inuenit in cruce.

Quinto, Vt offerat osculum pacis omnibus filiis, & omnibus pœnitentibus in gratiam redire volentibus.

Sæpiùs ergò oculis nostris obseruetur species Christi morientis. Accedamus frequenter tanquã veri filij, ad lectum moribundi Patris nostri. Assistamus fratres, & circumcingamus hunc durum crucis lectum, vt à Patre vltimam benedictionem impetremus, nec dimittamus eum nisi benedixerit nobis. Dicamus cum lachrymis vltimum vale morienti: Vale ergò ô mi Redemptor: Vale ô frater amabilis nimis: Vale ô Sponse animarum nostrarum: Vale ô lux mundi! Sed priùs ante discessum. Da Pater benedictionem. Da Frater amplexum. Da Sponse dilecte amoris suauium. Da Redemptor misericors peccatoribus pacis osculum. Da compunctionem & remissionem pœnitentibus. Da piis perseuerantiam.

Lugete interim & lamentamini omnes creaturæ, currite, & abundanter currite, ô lachrymæ, quia ecce filius Dei in extremis est. Ecce mundi salus & lumen extinguitur. Ecce vita moritur. Ecce Creator omnium vltimum edit suspirium & animam agit.

Sed ecce: *Consummatum est, emisit spiritum*, nimirum vt nos vitæ spiritum reciperemus, ipse summus spiritus expirauit.

Emisit Spiritum, & nodus operâ Spiritus S. factus (vnio illa inter corpus & animam) tanta tandem tormentorum vi est dissolutus; vt mortem nostram moriendo dissolueret.

Emisit Spiritum, ad illum, qui fecit illum.

Emisit Spiritum, & exiuit ex arca innocens & purissima columba, anima eius, vt intra tres dies ramum oliuæ reportet, signum triumphi & victoriæ.

Verùm moriente Filio Dei, est-ne cor quod non sentiat aculeum doloris, quodque luctus signum non edat, quandoquidem omnes creaturæ lamentationis signa edant in eius morte?

Cœlum, Sol & Luna obscurantur, petræ finduntur, terra tremit, velũ scinditur, monumenta aperiuntur. Solùm cor hominis propter quem moritur Deus, durius petra, inter hæc omnia nihil sentit compunctionis, nihil compassionis; toto effuso sanguine Filij Dei, nõ mollitur, vt vel lachrymam effundat. Et hæc ingratitudo ampliorem Christo infligit dolorẽ, quàm claui, spinæ, vulnera.

Fratres inquit Apostolus, *hoc sentite in vobis quod & in Christo Iesu*, hoc sentite cordis & doloris viua sensibilitate, hoc in corde figite, nec sitis insensibiliores inanimatis. Nolite itaque tantùm aspicere, contemplari, cogitare, sed sic sentite quæ Christus passus est: vt animam attingant, vt viuaciter viscera vestra, dolores, labores, angustias Christi persentiant. Omnia membra, capite languente, dolent, & nos si membra Christi sumus, ipso dolente, non possumus non dolere. Ipso patiente, non possumus non compati, quando pro nostra omnium salute patitur. Si non compatimur, signum est quod membra eius non sumus, nec de spiritu eius vegetamur. Iterum ergò te, in hoc acerbo crucis & amoris lectulo oculis compassionis respiciam Dominum meum pro me Crucifixum, & vbertim fluentibus lachrymis inclamabo. O Sacrum & innocentissimum corpus, quomodo video te vndique laceratum, cruentatum, & pro me tam atrociter vulneratum! O caput aureum, quomodò video te amore mei languidum, depressum & fatigatum! O sacræ manus: ô sacri pedes! Quomodò peccata mea vos transfixerũt: In fissuris istis desiderat anima mea habitare.

O mi Redemptor, dum te penitùs inspicio, in omnibus membris tuis scriptum lego: *Domine Deus, misericors, miserator, patiens, multæ misericordiæ, & verax*. Singula enim hæc tua vulnera mihi inclamant, singuli liuores tot sunt misericordiæ tuæ voces.

Accedo ergò & toto corde exclamo: O pedes, ô claui, ô vulnera, ô beate sanguis! Ad vos dolens & gemens venio, vt cum immundus sim, mundus per vos fiam, & per peccata mea reus, remissionem inueniam in vobis. Ne repudiate ergo lachrymas meas, oscula mea, amplexus meos. Accedite mecum omnes animæ peccatrices, quia quotidie adhuc stat in cruce affixus expectans nos, dicẽte Augustino: *Inspice vulnera pendentis, sanguinem morientis, pretium redimentis, Caput habet inclinatum ad osculandum, cor apertum ad diligendum, brachia ad amplexandum, totum corpus ad redimendum extensum. Hæc quanta sint cogitate, hæc in statera cordis vestri appendite, totus vobis figatur in corde, qui pro vobis totus fixus fuit in cruce.*

Felix anima, quæ ad hoc sacrum altare crucis sæpiùs offert lachrymarum vota, & ad pedes crucifixi prostrata, profitetur se illi soli velle seruire, ibi velle viuere, ibi velle mori, & inter brachia Saluatoris animam suam reddere: non enim potest tali nisi mors fœlix contingere.

Sic B. Franciscus de Pola, quia crucifixo semper vixerat, inter eius etiam brachia mortuus est. Exempl. De illo refertur, quod cùm ageret nonagesimum primum annum, persentiens vicinam esse horam exitus sui, & coronæ post longos labores, venit ad Ecclesiam ipso Iouis sancto. Ibi in præsentia suorum Religiosorum, qui illuc aduenerant ex diuersis locis, recepit cum lachrymis viaticum sacri corpori. Christi: & ipso Veneris sancto cum amplexatus fuisset filios suos in osculo pacis, exhortabatur eos ad fraternam charitatem, humilitatem, & omnem virtutem. Et cum eis impertitus esset paternam benedictionem, inter brachia crucifixum sumens, toto pronunciauit spiritu: *In manus tuas Domine commendo spiritum meum*, sicque leuans oculos & manus ad cœlum, animam suam reddidit Deo non solùm eodem die, sed eadem etiam hora (vt notatum est) quia ipse Christus Patri suo suam reddiderat pro redemptione nostra. V. vitam eius à Aprilis.

PROPOSITIO TERTIA.

Christo mortuo, *non sine mysterio latus lanceâ apertum fuit.*

Sed antequàm ad latentis hîc mysterij explicationem progrediamur: Quæritur, an latus sinistrum, an verò dextrum vulneratum fuerit? Pro vtroque rationes probabiles afferuntur, vndè res incerta est, quia Ioannes non aliud dicit, quàm quod vnus militum, lanceâ latus eius aperuit. Id vero specialiter præ cæteris commemorat Ioannes, tum quia ad illum qui supra pectus Domini recubuit, spectabat pectoris illius arcana, quæ per illam apertionem nobis patuerunt, commemorare, & toti mundo declarare: tum quia ipse solus inter Euangelistas testis oculatus fuit, qui filius cordis etiam erat speciali dilectione à Christo dilectus, ideò vulnus cordis nobis aperuit & declarauit.

Qui in latere sinistro vulneratum dicunt, rationem afferunt, quia sedes est cordis; cũ ergo in corde recumbat amor, & illud vulnus fuerit amoris argumentum; rectè dicitur circa cor vulneratus.

Secundò, Eua fuit formata ex latere sinistro Adæ, quia ex costa cordi proxima quo significaretur amor inter virum & vxorem. Dicunt vero Patres, sicut ex latere Adæ Eua, ita ex latere Christi formata fuit Ecclesia, ergo etiam sinistro.

Ezech. 47 At D. Bern. dextrum latus percussum dicit: *Dextrum latus sibi fodi permisit, vt à dextera, inquit, ad dexteram transeamus.* Et in figura, Ezechiel vidit aquas fluentes de latere dextro templi. Cumque latus dicatur simpliciter, de dextro videtur intelligi.

In reuelationibus quoque S. Brigittæ habetur dextrum latus vulneratum fuisse. Sed dicamus ad conciliationem vtriusque sententiæ, vulnus à latere dextro inchoasse, & ad sinistrum vergere.

Ratione vero huius vulneris, in quo videtur christus parasse animæ velut quoddam spirituale refugium & domicilium, hîc piam considerationem subnectam de tribus tabernaculis in quibus bonũ est nos esse, & sæpius habitare in monte caluariæ.

In manibus primam mansionem faciemus: Secundam in pedibus: Tertiam in latere. Huc inuitare videtur Sponsus, dicens.

Surge, propera amica mea, speciosa mea, & veni, columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ.

Christus animam fidelem modò vocat filiam, modò sororem, modo sponsam & amicam, modo columbam & immaculatam.

1. *Filia* est, quia adoptata ad æternam hæreditatem, & spiritu ab illo genita.

2. *Soror*, ob Incarnationem & eiusdem naturæ participationem.

3. *Sponsa*, ob amorem & spirituale coniugium.

4. *Immaculata*, in sanguine eius & decore ornata.

5. *Columba*, ob gemitum quem quotidie edit ob absentiam sponsi.

Hanc inuitat ad se, & ad vulnera sua consideranda; inuitat vt in illis cogitationem & affectum ponat, inuitat vt ibi nidificet velut in foraminibus petræ, ibi quiescat, ibi gemitum edat & amaritudinis & amoris.

Foramina ergo petræ, non aliud sunt nisi vulnera eius, quia ipse est petra mystica. Anima ergo quę verè est columba gemens & pœnitens, aut quæ Sponsa est, faciat in hac petra mystica tres mansiones, quia, *Passer inuenit ibi domum, & Turtur nidum, vbi ponat pullos suos.*

DE VVLNERIBVS MANVVM.

ILli animæ quæ verè columba esse cupit, dicitur: *Surge & veni.* Hoc est, excute omnem torporem, excita alas tuas, & euola ad fissuras petræ, ad fissuras manuum Saluatoris tui. Ibi enim multa recondita sunt mysteria, quæ potest cum fructu fidelis anima considerare. Nec enim sine altissimo consilio voluit Saluator manus in hac arbore durissima tantâ sibi crudelitate extendi. Vis videre illa mysteria quæ debes ibi considerare?

Psal. 140. *Primo*, voluit adimplere illud: *Eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.*

Fuerat Saluator in prima ætate, in ortu suo oblatus in templo inter brachia matris, lachrymis Symeonis rigatus in templo gloriæ Dei, inter cantantium & laudantium voces: hoc erat sacrificium matutinum. Nunc in vltima ætate, in occasu suo, inter brachia crucis proprio sanguine rigatus, inter blasphemantium voces in loco ignominioso extendit manus suas, & sacrificium offert vespertinum. Vides mysterium?

Secundo, extendit manus, quia sicut Moyses olim contra hostes populi Dei, in monte extendebat manus, vt eis victoriam impetraret: Ita Christus, vt contra hostes nobis victoriam reportet, eleuat manus in monte hoc sacro, quæ non sustinentur à duobus hominibus, sicut manus Moysis, sed à duobus durissimis clauis.

Tertio, eleuat manus velut orbem dimetiens, inquit Damascenus, vt iam ostenderet ab ortu Solis magnum populum ex omnibus linguis congregandum sub vexillo crucis. Addit Athanasius, vna manu veterem populum, altera gentilem attrahit, vt ambos in se coniungat, *Stetit, & mensus est terram, Cornua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius.*

Quarto, extendit manus in formam arcus se constituens, variisque est respersus liuoribus & vulneribus, quæ singula ad Patrem clamant, vt sicut olim Deus videns arcum variegatum in nubibus, placatus est tanquàm signo fœderis, ita nunc iterum respiciat signum fœderis noui, & leniatur. Hic arcus plenus est sagittis amoris: quibus & cor Patris, & peccatorum corda penetrat. *Vide arcum & benedic illum qui fecit eum, quia valdè speciosus est in decore suo*, inquit Ecclesiasticus. Abac. 3. Eccl. 43.

Quinto, extendit manus quasi pennas suas, vt sub velamento illarum speremus & protegamur, & velut in vmbra refrigeriũ reperiamus, *donec transeat iniquitas: Scapulis suis obumbrabit tibi, & sub pennis eius sperabis.*

Sexto, suprà diximus quomodò tanquàm sponsus inuitet ad amplexum, extendens manus, & præbeant osculum capitis inclinati. Surge sponsa, & ad hos amplexus accurre. Hic myrrham rubicundam collige, quam distillant in cruce manus Redemptoris tui.

Denique voluit adimplere illud: *In manibus meis descripsi te.* Si enim rectè consideres, diuinus ille scriptor ibi te descripsit. Claui pro calamis seruiũt, sanguis attramentum est; crux mensa super quam scribitur, vtraque palma pro charta seruit; characteres illi sunt characteres amoris, quos in æternum seruabit. Ipse ergo est ibi velut liber scriptus intus & foris: Foris quidem tot liuoribus qui facilè patet: intus verò charactere amoris qui occultus est, quem tamen potest legere quisquis amat.

Vides quanta hîc sint mysteria? surge columba & gemens ibi hæc considera, ibi nidifica, illuc euola: ideò enim apertæ sunt vt ingrediaris & consideres, quomodo torquentur illæ benedictæ manus, quæ ægros sanarunt, cæcos illuminarunt, & omni semper benedictione plenæ fuerunt.

Sed benedictio amplior fuit dum nunc apertæ sunt claues, quia ex illis fluit nostræ pretium redemptionis. Nunc numerant manus illæ benedictæ pretium quo soluitur debitum Adæ. *Quæ non rapui*, inquit, *tunc exoluebam.* In illis ergo habitans, pete sollicitè à Deo tuo, vt quicquid manus tuæ contra illum offenderunt, ibi remittatur per illud pretium abundanter ex illis fluens. Pete iterum vt per sanguinem illum lauare possis inter innocentes manus tuas, siue vt lauentur omnes maculæ operum tuorum & cordis tui, vt sic possis ascendere in montem Domini & stare in loco sancto eius: *Innocens manibus & mundo corde.*

DE VVLNERIBVS PEDVM.

IN Vulneribus Leonis quem Sampson interfecerat inuentæ sunt apes mellificantes, & fauos conficientes: Ita in vulneribus Leonis de tribu Iuda interfecti super montem Caluariæ debent Apes mysticæ, hoc est, animæ piæ, aluearium

suum constituere, ibi enim poterunt mel suauissimum, fauosque dulcissimos conficere, dulcedinem pietatis, sacrumque affectum ibi poterunt sugere.

Postquàm ergo anima tanquàm columba volarit ad fissuras manuum, debet descendere ad foramina pedum, ibi poterit etiam cum gemitu sacro meditari varia mysteria.

Psal. 98. Dicit Psaltes: *Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est.* Illic poterit adorare scabellum pedum eius: licet enim loquatur Propheta de arca testamenti, quæ erat sub Propitiatorio, id est, sub throno Dei quasi scabellum, intelligi etiam potest de scabello pedum Christi. Sed quid illud? crux ipsa in qua pedes eius quiescunt, vel si mauis lignum infixum cruci, quia docent Irenæus & Iustinus in illo longo ligno, infixum fuisse & aliud in quo possent pedes figi. Vnde & quatuor clauos fuisse multi asserunt.

Vide ergo quale scabellum Redemptor tuus habet. Nunquid ideò datur scabellum vt pedes quiescant? Sed heu, quàm acerbè torquet istud pedes tuos, ô Saluator! Elegisti crucem tanquam cathedram secundam (prima enim fuit Præsepe) ex qua nobis omnem lectionem virtutis edoceres: Cathedra est Sapientiæ voce forti clamantis per vniuersum orbem, & tota die expandentis manus suas, vt doceat populum contradicentem & rebellem: Cathedra est, ex qua vi sapientiæ suæ omnium corda ad se vult trahere, & suæ doctrinæ subijcere, omnes etiam mundi Sapientes, Philosophos, Oratores.

Sed heu, quale scabellum huius Cathedræ? Huic te figere voluerunt, ne descenderes, ne eam deseteres, & nesciebant quòd à Natiuitate illam amares, immò ab æterno vsq; in æternũ in illa doceres.

Aduola ergo, ô columba, ad hæc foramina, & considera quanta cum violentia vulnus ibi infictum fuerit, dum rudes illi claui in locis neruosis penetrant & dilacerant beatos pedes, dum vulnera semper augentur propter pondus totius corporis.

Dic ergo potiùs: O duri claui parcite, parcite sacris illis pedibus, qui nunquàm in via peccatorum ambularunt. Venite & pungite cor meum, pungite puncturis pœnitentiæ dura corda, vt saltem contritionis vel lachrymam possitis elicere, quia ex eo tempore quo aspersi estis Saluatoris sanguine, potestis vulnera mentis sanare. Sed noluit Saluator hos clauos sibi parcere, vt satisfaceret pro offensis commissis per pedes nostros ambulantes in via peccatorum, dum aberrabamus sicut ouis quæ perijt, vt hoc pretio & his doloribus mereretur, vt pedes nostri nunc dirigantur in viã pacis. Nec satis fuit ei tot labores, tot sudores, tot lassitudines passum fuisse, dum quæreret ouem errantem: sed voluit tandem pedes sic sibi perforari, non solùm spinis, sed & clauis.

Iterum in his pedibus potest anima considerare quomodo refugium sunt, vbi semper inuenitur misericordia. Vnde debet conari vngere eos lachrymis compunctionis & vnguento deuotionis. Docuit nos Magdalena quantum importet ad hos sacros pedes accedere, quos postquàm semel lachrymis perfudisset, noluit etiam in cruce deserere, & post resurrectionem iterum ad eos accedit, immo totam vitam ad beatos illos pedes transegit, tanquàm columba ibi gemens & nidificans. Iuuabit ergo eam inuocare, vt & donum lachymarum nobis impetret, & deuotionis vnguentum, vt sacros hos pedes vngere possimus, & lachrymis rigare, quos ipse rigat Sanguine suo.

Ad hos beatos pedes non solùm illa, sed & animæ pœnitentes post peccata misericordiam implorarunt & vitam transegerunt.

Sic B. Hieron. de se dicit: *Cùm grauissimis carnis tentationibus vrgerer, sedebam ad pedes Iesu, & pectus percutiens, sæpe ibi multos dies & noctes transegi, donec animæ rediret tranquillitas.* Ibi quoque sapientes animæ sederunt, vt sapientiam haurirent.

Quapropter D. Bonauentura cùm interrogaretur à S. Thoma, vt ei ostenderet libros ex quibus sublimem illam & Seraphicam sapientiam hauriebat, tandem ostendit ei Crucifixi imaginem lachrymis & osculis detritam, ad cuius pedes dixit se haurire omnem scientiam.

DE VVLNERE LATERIS.

NOn debet columba sistere in scissuris Petræ, sed oportet etiam sæpiùs euolare ad *Cauernam maceriæ*: Hæc est vulnus lateris. Christus enim fuit murus & antemurale Syon siue Ecclesiæ: Sed *Simeon & Leui suffoderunt murum & occiderunt virum in furore suo*, inquit Iacob, ideo maledicit *eis, quia furor eorum pertinax, & indignatiõ dura.* Gen. 49. Hoc aliqui intelligunt de Christo à Iudæis interfecto & perfosso quando manus & pedes illius perfoderunt, qui Ecclesiæ murus erat. Et specialiter meminit Simeonis, & Leui, quia coniuratores Christi ab eis originem trahebant. Leuitæ enim sacerdotium tenebant, de tribu Simeon erat magna pars Pharisæorum. Ecce ergo murus fossus est, ecce cauerna maceriæ, latum illud lateris vlnus. Ibi nidifica & ingredere: ô Columba! quia ibi multa latent mysteria: Cur enim voluit latus aperiri?

Primo, vt ingredereris arcam cum ramo Oliuæ pacis symbolo. Ecce arca Christus est, lateris vulnus fenestra arcæ per quam ingrediaris: quia sicut columba non inuenit vbi pedem figeret, sic tu frustrà cum coruo vagaris, aut circa cadauera mortua mundi immoraris, quia non poteris requiem reperire, nisi in corde Saluatoris. Ibi enim tibi voluit domicilium cõstituere, ibi Paradisus floridus cor eius amore ardens in quo potes deliciari & clamare, *Bonum est nos hic esse.* Quàm bonum, inquit Bern. Bern. in Cant. habitare in hoc corde, in hoc agro fosso? *bonus thesaurus cor tuum Domine, pro quo dabo omnes cogitationes & mentis affectus. Comparabo illum mihi iactans cogitatum in cor tuum, ad hanc arcam testamenti adorabo & laudabo nomen Domini.*

Ibi habitabat B. Elzearius Comes ad quem diutiùs absentem cùm vxor famulum mitteret, vt sciret quid ageret, respondit per litteras. Exempl. *Sanus corpore sum & sospes: quod si verò videre me cupis, Quære in vulnere lateris Christi, ibi habito, ibi poteris me inuenire, frustrà alibi quæsitura.*

Sic B. Mechtildis ibi omne bonum suum inueniebat. Blosius in Monili. Hæc cum audisset in Missa legi: *Venite benedicti Patris mei*: O si essem, inquit, vna ex illis benedictis, qui hanc suauem vocem sunt audituri! Tunc Dominus ad eam: *Certo scias te ex illis esse, & vt non dubites, ecce tibi do cor meum in signum & pignus amoris & domum refugij, vt semper ibi, & maxime in morte consolationem inuenias.* Et tunc cœpit mirâ deuotione ferri erga cor Christi. Vnde sæpè in simplicitate dicebat: *si scribi deberent omnia bona quæ è corde Iesu accepi, nullo, vel magno volumine possent comprehendi.*

Si ergo cordis quandoque sentis vel inopiam, vel teporem, vel asperitatem, conuertere ad Deũ cordis tui, conuertere ad cor Dei tui, apertum tibi ipsum est in hoc amoris lectulo. Ibi per illud latum

ostium lateris, per ianuam illam pietatis, patet tibi aditus vsque ad locum cordis. Illic iunge cor cordi vt participes lucem, vitam, flammam, denique; *Pacem quam loquitur ad eos qui conuertuntur ad cor.* Psal. 89.

Secundò, Voluit latus aperiri, quia non satis fuit Redemptori totum corpus cruentum fuisse virgis, manus & pedes clauis: Sed voluit vt sanguis qui circa cor manserat, quem nec spinæ, nec virgæ extraxerant, lancea effunderet in signum extremi amoris. Vndè non tam lancea, quam amore vulneratus est, vel si mauis lancea & amore. Vndè bis dicit. *Vulnerasti cor meum Sponsa, vulnerasti cor meum.* Cant. 4. Tu quoque responde: *Vulnera cor meum Sponse, vulnera cor meum.* Vulnera compassione, vulnera amore, has duas lanceas ex arcu tuo eiaculare in cor meum. Percussit Moyses bis petram, tu bis percute cor petreum: vt si non sanguinem, det saltem lachrymam.

Tertio, voluit ibi ostendere locum regenerationis nostræ. Hinc sanguis & aqua fluxerunt, figura Baptismi & Eucharistiæ, quæ nos Deo regenerant. Et sic verum est illud: *Filij tui de latere surgent.* Isa. 60. ô Christe! quia velut nos portabas in visceribus & tot doloribus pariebas in cruce, sed & aquâ & sanguine tuo nos regenerabas, ex latere fluente.

Quarto, considera, quod licet lancea nullum dolorem intulit saluatori: tamen durissima fuit, quia cor Matris acerbissimè vulnerauit. Cor eius cordi Filij iunctum erat. Nunquid de hoc conqueri videtur per Prophetam dum dicit: *Supra dolorem vulnerum meorum addiderunt.* Psal. 68. Vt ergo finiam, repeto: surge Columba, ingredere amica, quia hæc est porta, quia intrabis ad nuptias cum sponso tuo, quia hæc est fenestra amoris, qui te etiam cupit inflammare; quia hæc est fornax exundantis misericordiæ. Ibi recolligens omnes prauos affectus, peccata negligentias, proijce in hanc fornacem amoris, vt ibi annihilentur. Ibi inclama cum Thoma: *Dominus meus, & Deus meus*, & cum Psalte: *Hæc requies mea in sæculum sæculi, hic habitabo quoniam elegi eam.* Ibi enim oportet viuere, ibi mori.

B. Edmundus qui semper crucifixo deuotus extiterat, extrema vnctione munitus, crucifixi imaginem amplectens, lachrymis eam rigabat, & velut sugens ex vulnere lateris, magno spiritus feruore pronuntiabat. *A modo haurietis aquas cum gaudio de fontibus Saluatoris.* Ribad. in eius vita. Ibi ergo mortuus est, vbi vixerat.

LECTIO XXII.

ET SEPVLTVS EST.

DE SEPVLTVRA CHRISTI.

1. *Docet esse Iuris naturæ mortua corpora honorificè sepelire.*
2. *Quomodo Christi sepultura fuerit honorifica.*
3. *Gloriam sepulchri oriri ex ipso corpore Christi.*

PROPOSITIO PRIMA.

Semper moris fuit apud veteres, mortuis corporibus honorem deferre, ea decenter sepeliendo, Hinc tanquàm iniurij naturæ æstimati sunt, qui hunc honorem neglexerunt. Inter quos recensentur Lotophagi, qui corpora amicorum in mare iactabant: & Sabæi, qui Regum etiam cadauera inter sterquilinia proijciebant: & Scythæ, qui honoris & beneuolentię gratiâ, cadauera eorum quos diligebât, inter epulas deuorabant. Et Hircani vel Massagetæ, qui canibus aut feris ea obijciebant. Hi certè omnes execrabiles sunt, inhumani & belluinij nihil enim magis naturæ cōsonum est, quàm sepulturæ rationem habere, & mortuis corporibus honorem exhibere.

Si antiquum Testamentum consulamus, inueniemus veteres maximam habuisse rationem sepulturæ. Gen. 23. Vnde legimus Abraham emisse agrum quadraginta siclis, in quo erat spelunca ad sepeliendam Saram. Habemus quoque de sepulchro Iosué, qui post tot triumphos & victorias sepultus fuit in Tamnathare siue Ciuitate Solis (id enim significat verbum Hebræum) quam ciuitatem sic dictam putant à celebri solis imagine in sepulchro Iosué 10. eius sculpta, significante ibi iacere illum qui solem stare fecit. Vnde loco Epitaphij, monumento eius hæc verba adscripta referunt: *Sol contra Gabaon ne mouearis.*

Habemus & de sepultura Moysis, de quo dicit scriptura, quod Dominus eum sepeliuerit in valle Moab, quod Lyranus, Caietanus, & alii, factum putant ministerio Angelorum funus cum solemnitate efferentium.

Illud quoque notabile est quod Iacob adiuret Ioseph, vt in terra Ægypti non sepeliatur. Sic etiã Ioseph adiurauit fratres suos, & hoc Apostolus tribuit fidei: *Fide Ioseph mandauit de ossibus suis.* Heb. 11. Voluerunt enim sepeliri in terrâ Israël, ob fidem quam habebant de Christo, qui terram illam promissionis sanctificare debebat perambulans eam, & labore, sudore, ac sanguine suo consecrare. Voluerunt etiam inter fideles sepeliri, gloriosam Resurrectionem cum illis sperantes.

Sicut in veteri, sic & in nouo Testamento, magnam habet Ecclesia rationem sepulturæ fideliũ. Illi quidem veteres poterant sibi locum eligere ad sepulturam, nunc verò Christi fideles communem habent & sacratum, *Cœmeterium*, dictum à, dormiendo, quasi tenentem dormientes: hoc autem fit propter fidei & Sacramentorum reuerentiam, & charitatis commendationem.

Primò, vt sicut viuentes vnanimes habitarunt in domo, in Ecclesia, in fide vna, ita & morientes ab inuicem non separentur.

Secundò, vt in vno cubent lecto secundùm corpora dormientes, qui secundùm animam vni accumbunt mensæ perpetuò viuentes.

Tertiò, vt in vno lecto, dormiant qui sunt vna voce excitandi, *Surgite mortui.*

Constituuntur verò hæc Cœmeteria iuxta Ecclesias, vt transeuntes frequenter meminerimus mortis & mortuorum; & illos Deo & Sanctis in quorum honorem Ecclesia est consecrata, commendemus. Vnde & monumenta dicuntur, quasi mentem monentia, tum mortis prouiuis, tum orationis pro mortuis. De illis qui transeuntes pro eis non orant, conqueri posse videntur illis verbis. Psal. *Et non dixerunt qui præteribant, Benedictio Domini super vos.* Quid enim est benedictio Psal. 128. nisi pro ipsis bona precatio?

Ritus vero quos seruamus in sepultura fidelium, partim ex Scriptura, partim ex traditione Apostolica accepimus, & mysteriis pleni sunt.

Primo, aspergitur funus aquâ benedictâ, vt defunctus significetur fuisse Christianus, baptizatus: & Apostolorum tempore, oleo consecrato vngebatur, teste Dionysio, vt significaretur defunctus Dei misericordiâ vnctus: aqua quoque lustralis diabolum fugat à funere.

Secundo, Thurificationem adhibemus, vt pro defuncto pias Deo preces, & ignitas charitate,

Deoque odoriferas offerre nos significemus.

Tertio, Campanas pulsamus, ad significandum Angelicæ tubæ sonum, quæ mortuos vocabit ad Iudicium, sicut Campanæ sono corpus vocatur ad sepulchrum. Est vero hic sonus quasi lugubris, vt excitemur ad orandum pro anima, & ad mortis meditationem. Propter eandem causam lugubrem cantum adhibemus, vt defuncto peccatorum veniam impetremus, & ad compassionem excitemur. Et hæc fuit antiqua Ecclesiæ consuetudo, dicit D. Dion. & alii. Patres.

Dion. c. 7 cœlestis hierar.

Quarto, lumine vtimur, significantes quod defunctus lumen fidei in Baptismo acceptum in finem vsque conseruarit, & cum lumine gratiæ decesserit, quodque lumen gloriæ ei optemus.

Quinto, crucem præferimus, quia cùm viueret, sub crucis vexillo militauit: vnde oramus vt meritorum crucis iam particeps fiat. Crucem etiam panno loculi supersternimus, quia in Baptismo cruce signatus fuit, & characterem indelebilem accepit.

Denique, magnus hominum numerus comitatur, tum vt pro anima orent, tum vt significemus iustorum animas, ab Angelorum choris deduci, sicut deductus fuit Lazarus. Nigris vero induti sequuntur, luctum testantes de amici obitu, cuius anima ad regionem migrauit ignotam: de qua necdum certi sumus in gloriam introisse, sed timemus ne debeat per Purgatorij pœnas transire.

Malè ergo Caluinistæ hos ritus irrident, & hunc honorem funeris ac sepulturæ, qui ab ipsis Apostolis, originem habet. Immo ipse Dominus multis exemplis ostendit se velle illustrem esse sepulturam sanctorum suorum.

1. B. Catharina, cum martyrium subitura sic orasset. *Da Domine Iesu vt corpus meum, quod pro te fuit concissum, non possit ab iis aspici qui quærunt illud.* Misit Deus Angelos, qui corpus eius composuerunt, & visi sunt illud in montem Syna cum celebritate deducere.

2. S. Sebastianus cùm telis confixus fuisset, corpus eius in cloacam proiectum, noctu apparuit B. Lucinæ, iubens vt corpus inde tolleret, & ferret in Catacumbas, ibique sepeliret iuxta vestigia Apostolorum.

3. Sic quoque de Stanislao legimus, cùm corpus eius feris proiectum foret, nocturni de cœlo splendoris indicio, sparsa membra à Cracouiensibus Canonicis collecta fuisse: & suis locis aptè disposita, inter se copulata fuisse, vt nulla vulnerum vestigia extarent.

4. Cùm Maria quoque Ægyptiaca mortua foret, inuenit B. Iozimas corpus eius mortuum, cum hac in terra inscriptione: *Sepeli Abba Iozima misera Maria corpusculum, redde terræ quod suum est, pulverem pulveri aduce & ora Dominum pro me.* Venitque Leo de Eremo, qui pedibus terram eruens, foueam effecit in qua sepulta est.

5. Sic duo Leones ad D. Antonium accurrerunt, quasi lachrymas & ploratum edentes super funere B. Pauli Eremitæ: & certatim terram effoderunt, in qua tumulatus est manibus Antonij, cùm Hymnis & Canticis.

Quid plura? Etiam ipsi Reges gauisi sunt propriis humeris Sanctorum corpora ad tumulum deferre. Sic Theodoricus Rex, Filius Clodouei, corpus S. Theodorici Abbatis, & discipuli S. Remigij ad tumulum vexit.

Sic S. Gerardi Martyris corpus translatum fuit humeris Ladislai Regis Hungariæ & Principum eius, vt habet eius vita 24. Septembris.

Sic S. Romualdi corpus detulit Henricus Germanorum Rex, postea Imperator.

Illud etiam notum est de Constantino, qui octauo die post susceptum Baptismum, venit ad locum Principis Apostolorum sepulchro consecratum: vbi deposito diademate, & humi iacens, vim lachrimarum profudit, sumptoque ligone terram eruit: & inde duodecim terræ cophinis in honorem duodecim Apostolorum ablatis, locum Ecclesiæ designauit & ædificauit.

Ecce, quomodo Principes ad Piscatorum sepulchra prosternuntur, puluerem osculantur, vota nuncupant: quia ibi corpora eorum beatam resurrectionem expectant, quâ animæ iam fruuntur. Hæc est gloria omnibus Sanctis Dei, quâ in hoc mundo etiam vult eorum sepulchra honorari. Refert Chrysostomus quod Constantinum vitâ functum, Constantinus eius filius, intra Basilicam Apostolorum tumulare non fuerit ausus, sed in eius atrio. Existimauit, inquit, ingenti honore filius se affecturum Patrem, si eum in Piscatoris vestibulo poneret. *Et quod Imperatoribus sunt in aulis ianitores, hoc, in sepulchro Piscatoribus sunt Imperatores. Illi velut Domini, interiores loci partes obtinent. Hi velut accolæ ac vicini præclarè agi putarunt secum si vestibuli ianua eis assignetur.* Ergo Apostolorum ostiarii sunt Reges.

Hom. 26. 2. ad Cor.

PROPOSITIO SECVNDA.

Licet mors Christi summè ignominiosa fuerit: sepultura tamen valde fuit honorifica.

Primo, quia viri primarii eum sepelierunt: Nicodemus Gamalielis nepos, magnus Iurisperitus, qui in tenebris ad Iesum veniẽs, recesserat illuminatus: & Ioseph vir primarius ciuitatis, dictus ab Arimathia, quod Hieronymus interpretatur, *deponens.* Si Ioseph nutricius Christi celebris est, quia ei thalamus commissus vbi corpus Christi viuum delituit: certè nec hic ignobilis erit, cui thalamus commissus est, in quo corpus Christi mortuum iacuit. Magna vtriusque viri constantia & charitas, dum ipsi qui primarii erant, cadauer in ligno pendens deponunt & sepeliunt, cui operi etiam plures fœminæ nobiles & religiosæ cooperatæ sunt.

Secundo, patet honor sepulturæ ex circumstantiis; tum quia abundantia aromatum corpus conditum fuit, emit enim libras centum vnguenti, quibus veri similiter, non solùm perfudit corpus, sed & sepulchrum, & ideò fortè tantã copiam emit; tum quia syndone pretiosa inuoluit. Est vero syndon ex lino, & non sine mysterio adhibitum fuit ad Christi sepulturam: linum enim ex terra oritur, & summo labore ad candorem perducitur, ideóque rectè significat corpus Christi, quod ex terra Virginea ortum est, & per laborem Passionis peruenit ad candorem & gloriam Resurrectionis.

In memoriam huius syndonis corporalia in sacrificio adhibemus, quæ debent esse non de serico, aut panno tincto, sed de lino.

Hodie adhuc in Ecclesia seruatur syndon ista, longitudinis (vt dicit Archiepiscopus Paleottus) duodecim palmorum, & latitudinis trium; in qua figura naturalis filii Dei, & velut viuæ notæ ac imago vulnerum corporis eius impressa cernitur summa cum pietate. Vnde D. Carolus Borromæus anno 1578. celebri peregrinatione ad illud linteum visendum pedes venit Taurinum, quæ ciuitas est Ducalis Sabaudiæ, ad quem locum Dux è ciuitate sua Camberinensi deportari curarat in gratiam ipsius Cardinalis Borromæi: & ibi toti populo publice syndon illa exhibita fuit in Theatro spe-

cialiter ad hoc erecto, in quo eam deferebant duo Cardinales & duo Archiepiscopi, sexque alii Episcopi. Vide Petrum Guissano in vita Borromæi l. 5. c. 5. Dicit verò speciali miraculo syndonem illam venisse ad manus domus Sabaudicæ, anno 1457. postquam diu fuisset in potestate Regũ Christianorũ de Hierusalé. Miraculum autem sic se habet.

Venerat sacrum illud pignus ad manus cuiusdam Margaretæ Cama, quæ coniux erat Hectoris de Lusignano, Ioanni Regi Cypri consanguinitate coniuncti: hæc cùm maritus mortuus foret, fugiens tyrannidem Turcæ, qui vi armorum tunc imperium Orientis sibi subiiciebat, venit in Galliam, cùmque transiret per Vrbem Camberinum, nunquàm eam potuit egredi Mulus, qui hoc sacrum pignus deferebat, nullisque modis cogi potuit, vt Vrbis portas pertransiret. Omnibus ergò tentatis, non potuit res referri nisi ad miraculum. Vnde iudicatum fuit, velle Deum pretiosum hunc thesaurum manere in potestate horum Ducum Christianorum. Quare ipsa consignauit syndonem illam inter manus Ludouici Ducis Sabaudiæ, & Annæ de Lusignano Ducissæ, quæ ei affinitate iuncta erat, Deo sic disponente, vt pignus adeò pretiosum semper foret in protectione Principum Catholicorum, nec veniret in potestatem inimicorum fidei.

Patet, *tertiò*, honor sepulturæ Christi, quia sepultus fuit in sepulchro nouo, quod excisum erat in horto.

Voluit primò sepeliri in horto, vt corpus eius ibi velut seminaretur, & fructum ferret resurrectionis corporum electorum, instar grani integram & pulchram spicam producentis. Voluit secundò in sepulchro nouo sepeliri nouus homo. Tum ne si alius vnquam ibi sepultus fuisset, alius resurrexisse diceretur, vt notant Patres. Tum quia sicut Natiuitas fuit ex intacto & purissimo Virginis Thalamo: ita sepultura eius insignem puritatem debebat habere, & à nullo corpore mortuo contingi. Sicut in Mariæ vtero nemo ante illum, nemo post conceptus est: ita in hoc monumento, nemo ante, nemo post sepultus est. Voluit Tertiò, in sepulchro alieno sepeliri, vt sicut in alieno domicilio natus est, nec in vita habuit vbi caput reclinaret: ita in alieno mortuus iaceret: & quia pro aliorum moritur salute, noluit propriam sepulturam habere, qui propriam mortem non habebat, inquit Aug. Vnde & Ambr. *Habeant tumulum proprium qui sub lege sunt mortis, Victor mortis suum tumulum non habebat, non enim sepulchrum mortis desiderabat, qui de morte trophæa referebat.* (August. ser. 133. de temp.) Multùm ergò gloriosa sepultura, tum ex loci circumstantiis, tum ex personis cooperantibus & & comitantibus. Vnde & multis locis annua repræsentatione & pompa, Sabbato sancto hæc sepultura repræsentatur.

Solemnis Louanij ad hoc instituitur Processio, in qua repræsentatur Virgo funus comitans filii cum dolore, & Magdalena cum aliis piis mulieribus, quarum vna defert Clauos, altera coronam spineam, Nicodemus & Ioseph, Crucem, & aromata: aliaque instrumenta Passionis ab aliis personis deferuntur, & hæc omnia in memoriam sepulturæ eius. Sequamur ergò & nos animi contemplatione Virginem & Magdalenam, hasque pias personas & Redemptori nostro parentemus, deplorantes eius mortem cum lachrymis. Nemo cuiuslibet conditionis debet esse exors huius doloris. Veniant Reges & plorant, quia Rex ille Regum defunctus est. Veniant Sacerdotes & plorent, quia summus Sacerdos tumulo deponitur. Plorent Duces & populi Doctores, quia ille sepelitur qui datus est Dux & Præceptor gentibus. Plorent pauperes & se huic funeri iungant, quia Pater pauperum in summa paupertate moritur. Plorent denique omnes, quia lumen, vita, & salus omnium ad sepulchrum dicitur.

B. Helena Regina, vt summo huic Regi parentaret, sepulchrum eius magnifico templo exornauit, in quo postea Godefridus Bullonius recuperator terræ Sanctæ, & primus Rex Ierusalem, & omnes deinceps alii Reges Ierosolymæ sunt sepulti, teste Vvillemo Thirio. Hæc Ecclesia multis miraculis solemnis fuit, nam singulis annis in die S. Sabbati, lampades omnes diuinitus accendebantur post Baptisma consecratum, igne sacro cœlitus descendente, & toto populo Christiano illum ignem summis votis expectante & inclamante, *Agios, Kyrie eleyson, eleison*, decantando Litanias. (Vville Thirius in hist. sacri belli Gretserus lib 2. de Cruce.) Aliquando id Deus denegabat ob peccata populi & tunc Christiani totam noctem in luctu transigentes, illum cœlestem ignem suis precibus impetrabant.

Adhuc modò Patriarchæ sex Nationum Schismaticarum Orientis, scilicet Græci, Georgiani, Armeni, Nestoriani, Abyssini, Cophitæ, ad locum sepulchri conueniunt: vt sibi sanctitatis opinionem concilient, ac populos in errore confirment, sic omnia peragunt, quasi ignis de cælo inuisibilis descenderet, & luminaria accenderet. Rem sic refert P. Ioannes Boucher Franciscanus, qui ante annos viginti Conuentum Ordinis sui in Ierusalem inhabitauit. (c. 11. In fasciculo suæ peregr. l. 3. c. 15.) Conueniunt, inquit, ad Sepulchrum cum populis, & aduocant Gubernatorem vrbis Ierusalem, magna pecuniæ summa ei data. Ipse in omnium præsentia extinguit sexaginta & vnam lampades, quæ ibi solent lucere: tunc illas Patriarcha includit, sibi reseruans claues, & sedens in loco adornato ad portam templi. Ferè per horam ibi agunt Patriarchæ, velut orationi instãtes, & tunc vnus ex eis ad fenestram inclamat, vt omnes se prosternant & orent, vt citiùs ignis cœlitus descendat. Mox ibi multa millia hominum solent inclamare suo idiomate; *O Deus magne exaudi nos.* Ipsi verò inter illos clamores silice ignem excutientes, lampades accendunt: & Patriarcha Nestorianus facem ardentem per fenestram populo ostentat, inclamans gloriam Deo: Tunc omnes illà face, suas accendunt candelas, & omnia luce, fumo & clamoribus replentur, persuasi ignem de cœlo descendisse.

PROPOSITIO TERTIA.

Sepulchri huius gloria maximè oritur ex corpore quod condidit.

Ratio est, quia totam gloriam & Verbi maiestatem continet, licet enim anima fuerit separata à corpore, tamen Verbi maiestas semper fuit cum corpore in sepulchro, & cum anima in limbo. Huic ergò sepulchro rectè præfigit Isaias quasi Epitaphium hoc: *Erit sepulchrum eius gloriosum.* (Isa. 11.)

Aliorum Regum non dicuntur propriè gloriosa sepulchra, quia *cùm interierit homo non descendet cùm eo gloria eius*? (Psal. 48.) Sed cùm Christus moritur, eius gloria cum illo descendit Maiestas eius & Potentia. Vnde eius sepulchrũ tanquam *Salomonis lectulum ambiunt viri fortes*, (Cant. 3.) hoc est ipsi Spiritus Angelici illud circumdant laudibus, tanquam domicilium Regium sui Creatoris agnoscentes. Hæc est ergò prima differentia sepulchri Christi, & Regũ quia quantumlibet illis in funere decernantur triumphi, cum solemnitate & magnifica pompà

hæc tamen cũ illis gloria non descendit, sed comitatur vsque ad sepulchrum, postea perit cũ sonitu.

Sic vidimus nostro tempore tantum triumphum in funere Alberti Ducis Brabãtiæ piæ & gloriosæ memoriæ, dum ei cum tanta magnificentia erectus est currus triumphalis, & delata vexilla omnium Prouinciarum: dum funus eius subsequuntur omnes Duces & Principes, quorum vnus deferebat Archiducalem Coronam ex preciosissimis Orbis gemmis contextam, alter Sceptrum, alter Vellus aureum, alter Pileum Cardinalitium. Diuersi denique Principes diuersa gloriæ eius insignia deferebant. Sed hæc sequuta sunt eum vsque ad sepulchrum, neque descendit cum eo gloria eius, non secum detulit aut diademata illa, aut sceptra: *Quia homo cùm interierit, non sumet omnia.* Psal. 48.

Hoc rectè significauit Rex ille Asiæ Saladinus: qui cùm morbo lethali morti vicinum se videret, Vexilliferum suum ad se aduocauit, & dixit ei. Ecce tu in triumphis meis solitus es vexillum gloriæ meę, ante me ferre: volo nunc vt & signa mortis meæ præferas. Accipe ergò hoc tritum linteum in quo corpus meum inuolui volo, & in sublimitate lanceæ eleuans, circui plateas Damasci, & exercitum meum inclamans: *Ecce moritur Rex Orientis & de omnibus trophæis, opibus ac spolijs suis nil secum defert nisi tritum illud linteum.*

Sic Cyrus Persarum Rex cùm Assyriorum regno potitus foret, & Regnum ab Assyriis ad Persas transtulisset, tandem moriens iussit hoc Epitaphium tumulo inscribi.

O vir quicunque es & vndecunque aduenis!
Neque enim te aduenturum ignoraui:
Ego sum Cyrus qui Persis Imperium constitui,
Pusillum hoc terræ, quo meum tegitur corpus,
Ne mihi inuideas.

Secunda differentia, quod corpora Regum statim obnoxia sint corruptioni: *Putredini dixi, Pater meus es, &c.* Vnde iussus est clamare Isa. *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri, &c.* Iob. 17. Isa. c. 40.

Accede ad sepulchrum Absalonis floridi Iuuenis. Vbi eius pulchritudo? Vbi decor? Inuenies cranium nudum sine decore, sine cute, exesa ossa iam tibi timorem incutient. Sic & de aliis Regibus. At verò Christi corpus nulli fuit obnoxium corruptioni. *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem,* quia semper fuit vnitum Verbo incorruptionis principio: non ergò putredinem vel vermes pati potuit. Psal. 15. Hæc est itaque differentia, quod alia monumenta licet exteriùs splendeant, intus tamen plena sunt horridis ossibus mortuorum, & bestiis corrodentibus, quia verum etiam est de Principibus: *Cùm morietur homo, hæreditabit serpentes & vermes.* Eccl. 10. Christi autem corpus arca est illa tota aurea ex imputribili materia confecta.

Hic ergò exclamare potiùs libet: O sacrum Domini sepulchrum, sed non sepulchrum! sepulchrum enim continet in se mortuum, tu verò contines in te authorem vitæ.

Sepulchrum locus est corruptionis & putredinis, tu verò in te contines incorruptionis principium, illum qui etiam omnem mundi corruptionem extinguit.

Sepulchrum locus est tenebrarum & horroris, tu verò in te contines omnis gratiæ Solem.

Sepulchrum, domicilium est tristitiæ & fletus, tu verò letitiæ nostræ fontem contines & originẽ.

Sepulchrum, Tabernaculum est mortis, tu verò Paradisus es vitæ & amoris. Paradisum te voco vitæ & amoris, quia ille Paradisus dicitur, vbi diuinitatis est visio & fruitio: tu verò contines eius corpus, qui omnes sua reficit visione, & diuinitatis suæ facit consortes: tu ipsam Diuinitatem in te possides, quæ non potest abesse à corpore, quod condis.

Hoc etiam hîc notandum, Sepulchrum Christi gloriosum dici, quia ibi multa facta sunt, & fiunt miracula, peccatores conuertuntur, dæmones fugantur, morbi curantur, terra ipsa quandam diuinam ex corpore Domini virtutem hausit, vt meritò, inquit Gregorius Turon. fideles soleant ex ea accipere, tum ad morbos curandos, tum ad dæmones fugandos. De glor. mart. c. 7. Sic refert Augustinus de Hesperio viro Tribunitio, quod cùm in cubiculo suo de terra illa suspendisset, domus eius ab omni infestatione purgata sit. Lib. 22. de Ciuit. c. 8.

Gloriosum quoque dicitur, quia à multis sæculis vsque nunc celeberrima est peregrinatio ex toto orbe. Et ad peregrinos recipiendos, Fratres Franciscani semper habent ibi residentiam suam, & Patriarcham suum.

Sicut ergo olim testamentum faciens Iacob in signum amoris specialis Ioseph filio dixit: *Do tibi vnam partem extra fratres tuos, quam tuli in gladio & arcu meo de manu Amorrhæi*: Ita Christus Francisco dilecto filio suo, & filijs eius hanc terram sanctam & sacram hæreditatem, quam acquisiuit in gladio & arcu, hoc est, cruce & passione sua specialiter cõmittit: Gen. 48. vt sit Custos sacri Sepulchri eius Ordo, nomine totius Ecclesiæ Rom. ibi die & nocte laudes decantans Crucifixi. Et iam ab annis plusquam ducentis septuaginta, hanc sacram hæreditatem possidet: vt notat Francis. Gonsaga. Gonsag. de Orig. Frãcisci. familiæ.

Sepulchrum verò istud Christi, Turca licet hostis infestissimus, nunquàm euertere ausus est, licet Pontifici id minatus sit, nisi cogeret Emanuelem Regem Lusitaniæ Indicam expeditionem dimittere. Sed partim ob vectigal, partim ex metu, ne Deus hoc sacrilegium puniat, hactenus minas non est ausus exequi, vt Ozorius, & alii narrant.

Hoc ergò sepulchrum locus est summæ deuotionis omnium gentium. Vnde Bernardus ait: *Sepulchrum Christi inter loca deuotionis quodammodo tenet Principatum, & deuotionis nescio quid plus sentitur, vbi mortuus requieuit, quàm vbi viuens conuersatus est, & amplius mouet ad pietatem, mortis, quàm vitæ recordatio.* C. 11. ad milites Templi.

Sic D. Hieron. loquens de Paula dicit: *Ingressa Sepulchrum Domini, osculabatur lapidem: & ipsum corporis locum in quo Christus iacuerat, quasi sitiens desiderat as aquas, fideli ore lambebat.* Epist. 72.

Traxit hoc Sepulchrum odore suo innumeros homines, ex diuersis mundi partibus, & impletur illud Isaiæ: *Gentes quæ te non nouerunt, venient ad te.*

LECTIO XXIII.

DESCENDIT AD INFEROS.

DE DESCENSV CHRISTI AD Limbum.

1. *Docet animã Christi realiter descendisse ad inferos.*
2. *Christum descendisse ad locum Purgatorij.*
3. *Christum ad inferos damnatorum non descendisse.*

PROPOSITIO PRIMA.

CHristi *anima verè & realiter ad inferos descendit.* Nota quatuor loca in inferioribus terræ posse distingui. Primus est in centro terræ, & vocatur infernus damnatorum, vbi animæ cum peccato mortali decedentes, æternùm detinentur.

Secundus altero superior, in quo animæ quæ nondum plenè satisfecerunt, ad tempus puniuntur.

Tertius est puerorũ sine Baptismo morientium.

Quartus est in quo animæ iustorum veteris testamenti detinebantur, antequam Christus pretium soluens redemptionis, portas Cœli aperuisset.

Hæc omnia loca infernus vocantur, quia in inferiori loco terræ. Ad hunc vltimum locum certum est Christum descendisse ex scripturis & SS. Patribus, & est id definitum in Concilio Lateranensi.

c. firmiter Act. 2.

Deducitur id ex Act. vbi illud: *Non derelinques animam meam in inferno.* D. Petrus interpretatur de Christo, probans eius resurrectionem. Hæretici non admittentes hæc loca inferiora limbum aut purgatorum, dicunt nomine inferni in Scriptura significari sepulchrum, ita vt descendere ad inferos, nihil aliud sit dicere, quàm mori. Sed conuincuntur ex hoc loco, vbi non potest intelligi sepulchrum, quia est sermo de anima, anima autem non fuit in sepulchro.

Christus ergò illuc descendit, vt animas SS. Patrum liberaret, quia iam pretium redemptionis solutum erat. Vnde per eius præsentiam beatificati sunt visione essentiæ diuinæ, sicque limbum in Paradisum conuertit.

Secundò, illuc descendit, vt possessionem caperet in inferioribus partibus terræ, vbi triumphauit de tenebrarum Principe, expolians Principatus & Potestates, & triumphans de illis in semetipso, inquit Apostolus. Quibus verbis significat confusionem Principi tenebrarum & carceris ad quem descendit, adduxisse. Vnde describit eius descensum more triumphali in quo victor victum hostem ad currum triumphalem alligatum trahebat & circumducebat coram populo. Sic Christus videtur traduxisse palam in triumphum Principatus & potestates coram animabus illis sanctis in limbo, in confusionem eius & omnium damnatorum. Vnde D. Augustinus describens triumphalem descensum Christi, sic ait, *Confestim Christo descendente siluit stridor ligentium, dirupta ceciderunt vincula damnatorum: attonitæ mentes obstupescunt tortorum infernalium, omnisque simul impia officina contremuit. Quisnam est, inquiunt, iste terribilis & splendore coruscus? Nunquàm talem excepit noster tartarus: nunquàm in nostram cauernam talem euomuit mundus. Inuasor est iste, non debitor, effractor non peccator, iudicem videmus non supplicem, pugnare venit non succumbere, eripere non manere. Perit potestas cunctis semper formidata populis, nullus sub sede nostra captiuus palpitat sed insultat, omnis gementium mugitus obmutuit.* Ita ille.

Serm. in Sabb. S.

Christus ergò meritis Crucis suæ, hunc triumphum meruerat, & iam vera est de illo Prophetia Iacob: *Catulus Leonis Iuda, ad prædam fili mi ascendisti* q. d. Virtute ascensus tui ad Crucem, meruisti hanc de inferno prædam Animas sanctas educens iam perfectè adimplet nomen suum: *Velociter spolia detrahe, festina prædari.*

Genes. 49

Isa. 8.

Sic quoque impletur Prophetia Zachariæ: *Tu autem in sanguine testamenti eduxisti vinctos de lacu in quo non erat aqua.*

Zach. 9.

Ibi ergo Christus victor inter omnes mortuos liber inclamat: *Ero mors tua, ò mors!* quia per resurrectionem meam efficiam, vt omnes iusti tandem resurgant nunquàm morituri: & sic omne tuum dominium extinguetur, cumque mortale hoc induerit immortalitatem, tunc perfectè, ò mors! absorpta eris in victoria.

Morsus quoque tuus ero, ò inferne! Morsus quem voluisti deglutire, sed non poteris digerere, immò tantam anxietatem tibi inferam, vt non solùm cogaris euomere, sed & simul quicquid cibi electi deglutisti, animas omnes iustorum quas ventre tuo continebas. Ita Anselmus, Rupertus & alij.

Vel sensus est: *Morsus ero tuus*, actiuè mordens te & magnam partem morsu auferens, à te electos educens, reprobos relinquens iuxta Hieroni.

Ecce ergo descensus triumphatoris. Vbi est mors victoria tua? vbi robur & dominium tuum? Vbi portæ tuæ, ò inferorum regnum? Vbi vincula tua, ò sathan? Vbi captiui tui, ò inferne? Euome, euome escam electam, quam à quatuor annorum millibus deuorare præsumpsisti. Ecce adest ille qui iuxta Prophetam diuinitatis hamo, interiora tua confodit, & *maxillam tuam perforauit*, cogens te cibum reddere cum confusione. Ecce disruptis seris tuis egreditur fortis noster Sampson, & portas tuas secum efferens liber in montem ascendet, egrediens à te per resurrectionem.

PROPOSITIO SECVNDA.

Probabile est Christum etiam descendisse ad locum Purgatorij.

Eccl. c. 24.

Hoc significat illud Ecclesiastici, vbi sapientia incarnata ipse Christus dicit: *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino.* Vnde verisimile est Christum aliquos ex speciali liberalitate tunc liberasse ex Purgatorio, vt dicit D. Thomas. Sicut enim, inquit, ex speciali gratia in hac vita aliquibus peccata remisit, & ex speciali gratia aliquos secum suscitauit, ita rectè dicitur aliquos inde liberasse.

Immò probabilis est sententia Bonauenturæ, Gabrielis, & aliorum, omnes tunc liberasse: tum quia dicitur: *illuminabo omnes sperantes in Domino*: tum quia decebat illa clementia triumphalem Christi descensum, cùm soleant Principes in suis triumphis pœnas reis condonare, & carceres aperire.

Hinc de Christo dicit Isaias: *Dedit te in fœdus populi, vt suscitares terram, & possideres hæreditates dissipatas, vt diceres his qui vincti sunt: Exite & his qui in tenebris: Reuelamini.* Isa. 49.

D. Anselmus refert hæc verba Isaiæ ad animas in Limbo & Purgatorio existentes, quas omnes putant Christum indè liberasse, vt sit sensus: Misi te, vt his qui in vinculis sunt & potestate diaboli diceres: *Exite*, ego vos in libertatem assero: & his qui in tenebris: *Reuelamini*, siue illustramini luce mea.

Ansel. in Elucid. tio.

PROPOSITIO TERTIA.

Christus ad infernum damnatorũ non descendit. Hæc est communis sententia. Vnde Patres indicant solùm descendisse ad eam inferni partem in qua iusti detinebantur, & rationem afferunt, vt inde educeret vinctos.

Sed dices: Scriptura dicit: *Penetrabo omnes inferiores partes terræ*, ergo & infernum. Respondeo hoc verum esse, quia non solùm Christus ad superficiem descendit, sed etiam vsque infimum terræ locum penetrauit, licet non quoad omnes eius sinus illuc pertigerit. Sed tamen effectum descensus eius etiam damnati & dæmones in suo loco senserunt, sicque virtute quadam ad locum damnatorum descendisse verum est.

Sed est-ne error dicere illum realiter ad locum damnatorum descendisse? Respondeo non esse. Nam & hoc asserit Bellarminus. Sed tunc explicari debet Christum illuc descendisse, vt præsentialiter hanc confusionem quam descripsimus, Principi tenebrarum coram damnatis induceret: nam aliqui etiam Patres hoc significare videntur, dum dicunt ad Christi descensum exterritam fuisse totam gehennã, quasi ad singularis hospitis insitatum aduentum. Certũ interim est Christũ ex inferno nullũ liberasse. Vnde est hæresis, iuxta Augustinum, tunc aliquos credidisse incredulos, & inde liberatos. Hoc tamen dixerunt aliqui antiqui decepti illo loco: *Christus semel mortuus est vt nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, viuificatus autẽ spiritu, in quo his qui in carcere erant spiritibus veniens prædicauit: qui increduli fuerant aliquando, quando expectabat Dei patientia in diebus Noë.*

Aug. l. de hæresibus hæres. 79.

1. Petr. 3.

Hic locus obscurus est. Sed hæc esse potest explicatio plenior, vt per spiritus qui in carcere erant, & qui increduli fuerunt in diebus Noë, intelligamus eorum animas, qui oppressi, diluuij aquis egerunt pœnitentiam in fine vitæ, licet aliquando fuissent increduli: & ita erant in limbo cum aliis iustis, & intellexerunt beneficium sibi præstitum, per Passionem Christi, ipsomet nunciante, cùm mortuus quidem secundum carnem, viuens autem spiritu siue animâ illuc descendit.

Hæc explicatio est D. Athanasij & Cyrilli, cui fauet quod Petrus postea dicit: *Ideo mortuis prædicatum est Euangelium, vt iudicentur quidem secundum hominem in carne, viuant autem secundùm Deũ in spiritu.* Sensus est, vt annunciante Christo, intelligerent se quamuis carne fuissent iustè puniti aquis diluuij, tamen beneficio Christi spirituali vitâ & beatâ postea victuros.

Sed quæres, quare Petrus specialiter facit mentionem illorum qui tempore Noë fuerunt increduli, cùm omnibus iustis in limbo Christus idem beneficium annunciarit? Respondeo, quia singulari commemoratione dignum erat, illud beneficium etiam præstitum esse iis, qui primò sub finem vitæ conuertebantur.

Nec tunc ergò, nec vnquam putamus aliquem ex inferno liberatum, quia pœnæ ibi æternæ, & nulla redemptio. Vnde quod aliqui de Traiano id asserunt suscitato per D. Gregorium, id desumptum est ex Damasceno, oratione de defunctis, & de Falconilla. Sed liber iste non est probatæ fidei, nec putatur esse Damasceni: & non est veri simile D. Gregorium orasse pro infideli, cùm doceat non esse orandum pro damnatis. Et Ioannes Diaconus in eius vita docet illam historiam nunquàm fuisse ab Ecclesia receptam.

Greg. 34. Moral. c. 15.

LECTIO XXIV.

TERTIA DIE RESVRREXIT à mortuis.

DE CHRISTI RESVRRECTIONE.

1. *Docet Resurrectionem Christi esse vnum ex primis Articulis fidei.*
2. *Docet quomodo tertia die resurrexit, & qua hora.*
3. *Docet Christum resurrexisse cũ Corporis integritate.*

PROPOSITIO PRIMA.

1. Cor. 15.

RESurrectio Christi est vnus ex primis fundamentalibus articulis fidei.

Hîc dicit Apostolus: *Si Christus non resurrexit, inanis est fides nostra, & prædicatio nostra.* Christus vt hoc fundamentum radicaret in corde fidelium, quadraginta diebus, eam omnibus modis testari voluit, & discipulos suos euntes in Emaüs, docuit eam ex Prophetis, Moyse, & Psalmis.

Multis ergò miraculis antiquitùs denunciata fuit.

Primò, afferre possumus illam Prophetiam: *Catulus Leonis Iuda requiescens accubuisti vt Leo, & quasi Leæna: Quis suscitabit eum?* Dicunt Catulum Leonis quasi mortuum nasci, sed tertia die rugitu Patris concutiente cubile, excitari. Quod si verum est, rectè Christo competit, qui in sepulchro velut in cubili iacens vt mortuus, tertia die voce & virtute Patris excitatus est. Dicitur etiam de Leone quod dormiat apertis oculis, & quod valde parum dormiat, vnde solet esse vigilantiæ symbolum. Inde etiam est quod ad portas Templorum, & Palatiorum Leones appinguntur, quasi fidi & sine somno custodes. Christus ergò accubuit vt Leo, & dormiuit oculis diuinitatis apertis, & parum dormiuit: vnde somnum excutiens rugitu siue voce sua terram tremere facit, sigillum sepulchri disrumpit, & custodibus pauorem inducit. Genes. 49

Psal. 2.

Secundò, interpretatur D. Paulus de Resurrectione illud Psal. *Ego hodie genui te.* Vt sit sensus, nouo quodam modo genui te, cùm ad vitam reuocaui te. Resurrectionis enim tempus à Christo regeneratio dicitur: *In regeneratione cùm sederit Filius hominis, &c.* Matth. 19

Ecclesia etiam de illa intelligit illud, *Ego dormiui & exurrexi, & soporatus sum, quoniam Dominus suscepit me.* Psal. 3.

Tertiò, de illo intelligi potest illud: *Ne læteris inimica mea super me, quia cecidi consurgam, cùm sedero in tenebris, Dominus lux mea est, iram Domini portabo, donec causam meam iudicet, educet me in lucem, videbo iustitiam eius.* Loquitur Christi humanitas ad mortem, vel ad Synagogam. q. d. Ne læteris super me postquam fuero in tenebris sepulchri, Dominus me in lucem Resurrectionis educet. *Portabo iram Domini*, quia humano generi iratus est, cuius ego Caput & Redemptor sum: sed & Dominus faciet iudicium meum, vt mortis, inferni, & peccati victor agnoscar: *Educet me in lucem*, clarificabit me per vniuersum orbem, ostendet iustitiam suam, exaltando me ita humiliatum. *Et aspiciet inimica mea, oculi mei videbunt eam, nunc erit in conculcationem.* Sensus est. Inimica Synagoga quæ insultat mihi in Cruce, erit in prædam & conculcationem, ab inimicis subacta & calcata: quasi lutum platearum, & oculi mei videbunt ruinam eius, sanguinem filiorum eius in pœnam peccati, quia adimplebitur illud: *Venient dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo.* Mich. c. 7

Postea loquitur ad Ecclesiam de eius propagatione dicens: *Dies est, vt ædificentur maceriæ tuæ, in illa die longe fiet lex*, hoc est, tempus est, ô Ecclesia, reædificationis tuæ, si per infidelitatem Iudæorum partes aliquæ tuæ ceciderunt, reparaberis intrante multitudine gentium, & lex illa antiqua, immò & lex gentium de idolis colendis & vana religione, abiicietur, & de omnibus nationibus à mari vsque ad mare, ab Oriente vsque ad Occidentem venient ad te, &c.

Quarto, huc referri potest illud: *Oritur Sol & occidit & renascens gyrat per meridiem, & flectitur ad Aquilonem. Oritur Sol*, Ibi significatur ortus Christi. *Et occidit*, ibi significatur mors. *Et iterum renascens*, ibi indicatur Resurrectio. *Gyrat per meridiem*, ibi indicatur eius Ascensio & beatificatio,

quam adfert electis in illa æterna meridie. *Donec flectatur ad Aquilonem.* Ibi indicatur dies iudicij, quando rigorem suum erga reprobos, qui significantur per Aquilonem, declarabit, & impetu turbinis in infernum deuoluet eos.

Christus rectè comparatur Soli ob varias causas.

Primò, quia Sol nullum facit passum inutilem ab Oriente vsque ad Occidentem, sed omnia luce illustrat, radiis viuificat, calore fœcundat. Ita Christus ab ortu suo vsque ad mortem, nullum passum fecit inutilem, sed modò cæcos illuminat, egros sanat, modo mortuos suscitat, modo lucem gratiæ diuersis personis infundit.

Secundò, Sol primo mane purpureo colore suffunditur, paulo post nitidior est, in meridie verò fulgidissimus, & vespere pallidus: ideo quatuor equis quadrigam Solis vehi finxerunt Poëtæ, quorum primus Purpureus esset, secundus Candidus, tertius Accensus, quartus Pallidus terras aspiciens. Sic Christus in primo ortu infantiæ apparet Purpureus in Circumcisione. Postea clarior & nitidior in annis pueritiæ, proficiens gratiâ & sapientiâ, & in templo disserens cum claritate. Sed & in meridie fulget in Thabor. Vespere verò in occasu, siue morte, pallido est colore.

Tertiò, Sol cùm occidit, tantùm ad tempus nos deserit, alterum interim hemisphærium suo splẽdore illuminans: paulò post oritur, orbem nostrum implens splendore. Sic Christus disparuit ad tempus in sepulchro, sed visitauit inferorum hemisphærium, id est, Sanctorum Lymbum, ibi illuminans sperantes in Domino. Paulò post iterum renascentem videmus, & immortalis gloriæ radiis effulgentem in Resurrectione, & luce tunc suâ dissipat tenebras vacillationis in Apostolis & mulieribus, tenebras quoque errorum & ignorantiæ in toto orbe.

Quartò, in Sole repræsentantur quatuor dotes corporis Christi gloriosi. In eius splendore claritas, in eius velocitate agilitas: in eo quod sine alteratione permanet, impassibilitas, in eo quod loca omnia peruadit, & vitrum ipsum penetrat, subtilitas.

PROPOSITIO SECVNDA.

CHristus tertiâ die resurrexit.

Impleta fuit tunc illa Prophetia: *Post duos dies viuificabit nos, & in die tertia suscitabit nos,* quia scilicet in ipso resurgente, qui caput nostrum est, vita & resurrectio nostra inchoata est. Osee.6.

Impleta quoque fuit figura Ionæ: *Sicut Ionas fuit in ventre Ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita Filius hominis erit in corde terræ.* Quod aliqui intelligunt, quia corpus eius fuit in sepulchro, sed meliùs intelligitur de lymbo, in quo fuit anima. Cor enim terræ propriè centrum dicitur, in quo est infernus. Sicut cor maris non dicitur eius superficies, sed profunditas. Et cor in medio animalis. Vnde & Dominus opponit cor terræ ventri piscis, venter autem intimus est in animali. Et Ionas clamat ad Deum, & orat de ventre piscis, corpus autem non orat de sepulchro, sed anima de Lymbo: *Non derelinques animam meam in inferno: Erue à framea Deus animam meam.*

Tres autem dies & noctes intelliguntur per synecdochen. Sed tamen est difficultas adhuc de noctibus, quia Christus solâ nocte sabbati & Dominicæ videtur fuisse in sepulchro, ergò non tribus noctibus, ne quidem per partes.

Sed nota hos dies & noctes computari à media nocte in aliam, vti & nos in festis dies computamus: & sic Christus parte diei & noctis Veneris fuit in sepulchro, item nocte & die sabbati, denique parte noctis Dominicæ, & parte diei siue diluculi quando resurrexit: & ita etiam computabant Romani Iudæis imperantes dies & noctes, teste Macrobio.

Sed quæres, cur tertio die & non ante surrexit, aut non longè post? Respondet Diuus Thomas non statim post mortem, sed tertio die resurrexisse, vt vere eum mortuum crederemus: nam hoc temporis spatium ad veram mortem probandam satis esse videbatur, quia inter mortem eius & resurrectionem ferè 40. horæ intercesserunt.

Noluit verò vsque ad finem sæculi differre resurrectionem, tum quia ipse status immortalitatis debebatur ob dignitatem suam, tum quia sic diuinitatem voluit declarare, & veritatem Resurrectionis confirmare, quia posset obiici corpus non idem, sed aliud resurrexisse, si tamdiu distulisset.

Rationem quoque ternarij affert D. Thomas, quia est numerus perfectus habens principium, medium & finem: & per resurrectionem tertia die factam, significabatur tertium tempus inchoari. Nam primum fuit ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia. Et significatur inchoari in Christi resurrectione tertius status sanctorum: nam primus fuit sub figuris legis, secundus sub veritate fidei, tertius erit in æternitate gloriæ, quam Christus inchoat resurgendo.

Fuit verò hæc resurrectio facta in die Dominica. Hinc est quod Matthæus vocat eam primam sabbathi. Vbi per sabbathum intelligi potest tota hebdomada, ita vt prima sabbathi idem sit, quod dies prima hebdomadæ, quæ est Dominica: nam sabbathum erat septimus dies. Potest etiam significare proprium diem sabbathi, & tunc prima sabbathi, id est, prima dies post sabbathum. Hebræi enim à sabbatho tanquam solemniori cæteros dies appellabant, prima sabbathi, secunda sabbathi, tertia sabbathi.

Patet etiam id ex traditione Ecclesiæ, ideò enim hæc dies appellata est Dominica à tempore Apostolorum.

Sic verò appellatur, vt in eo diuinis tantum cultibus seruiamus dantes diei hunc honorem propter spem resurrectionis quam habemus in illo. Et infrà dicemus hunc diem solemnem esse, quia in ipso creati sunt Angeli & elementa mundi. In ipso creata prima lux, in ipso manna descendit, in ipso Spiritus S. venit. Vnde & D. Leo: *In hac die mundus sumpsit exordiũ, in hac per Resurrectionem Christi, & mors interitum, & vita accepit initium.* Tract. super 3. præcept.

Sed quæritur, quâ horâ surrexerit? Cõmunior sententia dicit circa auroram. Colligitur ex Marco: *Surgens Iesus mane prima Sabbathi apparuit primo Magdalenæ.* Sed non conuincit, quia aliqui illud *mane*, iungunt cum verbo *apparuit*, non verò cum voce *surgens.*

Probari etiam potest ex illo Psal. *Exurge psalterium & cythara, exurgam diluculo.* Vbi Augustinus. *Excitat Christus psalterium suum & cytharam suam, & exurrexit diluculo.* Idem docet Diuus Thomas: *Surrexit, inquit, illucescente iam die, significans quod per resurrectionem nos ad lucem gloriæ inducebat.* Psal. 56.

Idem docet Eusebius Emissenus, lucem Iacob in aurora Christo resurgenti accommodans. Et videtur Ecclesia fauere dum canit: *Aurora lucis rutilat, &c.* Serm. de Resurre.

Multi tamen Sancti Patres dixerunt surrexisse post mediam noctem circa primum galli cantum, vt dicit Euthymius. Et afferunt figuram

Samsonis, qui media nocte non solùm exiit, sed etiam portas tulit, vt typus Christi, qui media nocte liber de inferno egressus est, & claustra inferni destruxit. Vnde Athanasius dicit: *Media nocte excitaberis, & hymnis celebrabis Dominum, ea enim hora surrexit à mortuis.* Adde ex Ruperto, quod Christus media nocte natus sit, Resurrectio autem sit secunda Natiuitas, de qua dicitur: *Ego hodie genui te.*

V Suar. in 3. p.

Media quoque nocte, inquit Rupertus, dicitur venturus ad iudicium, media nocte resurgemus, & clamabit Tuba.

Visum autem mihi est has duas opiniones posse consiliari, si sequamur tertiam illam opinionem, quæ dicit, solem ipso die Resurrectionis præuenisse solitam otiendi legem tribus horis, eo quod tribus horis obscuratus sit in Passione. Ita sentit incognitus explicans illud: *Nox sicut dies illuminabitur: Sicut tenebræ eius, ita & lumen eius.*

Psal. 138.

Præuidens, inquit Psaltes, tempus passionis & resurrectionis, quod scilicet lux diei per tres horas obscuraretur, dicit quod Christus volens satiafacere lumini diei amisso in sua Passione, per tres horas illuminauit noctem sua Resurrectione, ita quod Sol ante tempus secundum cursum naturæ debitum per tres horas surrexerit. Ita ille.

Serm de Paschate.

Hæc est sententia B. Chrysologi: *Sol qui per tres horas vt Domino compateretur, abcesserat, claritate cùm resurgeret Dominus ante tempus ocurrit, & qui vt suo commoreretur authori, meridianam mortificauerat claritatem, vt consurgeret authori suo euictis tenebris antelucanus erupit, & qui ante fugerat, nunc ipsam noctem præuenit fugaturus, vt reddat nox lucis horas, quas transitu Dominicæ Passionis innaserat.* Ita ille.

Rabanus. in c. 15. Marci.

Idem docet Gregorius Hom. de Paschate, & Rabanus.

Si ergò secuti fuerimus, iam conciliantur ex parte duæ illæ opiniones: nam si Sol tribus horis ortus fuerit priùs solito, statim aurora fuerit, & inchoarit lucis crepusculum post primum galli cantum, & post mediam noctem, hoc est, illa hora qua media siue profunda nox alias adhuc esse solet, Christus dicetur resurrexisse.

Dixit verò D. Hieronymus omnem rescindens disputationem: *Surrexit quâ hora voluit, quæ nulli mortalium cognita est.* Ita etiam sensit Dion. Alexand. & Theoph. Marci vltimo.

PROPOSITIO TERTIA.

Christus resurrexit cum omni integritate & perfectione corporis sui.

Explico, Christus resurgens non solùm resumpsit partes corporis principales, sed & omnes quæ ad ornatum conferunt, sicut sunt barba, capilli, & similia. Licet enim tortorũ crudelitate hinc inde diuulsa hæc fuerint, in Christo tamen resurgente fuerunt: nam si hæc in resurgentibus corporibus sint, multò magis in Christo. Et si verum est de illis. *Capillus de capite eorum non peribit*, multò magis de illo qui est exemplar omniũ resurgentium.

Quærunt aliqui, an Christus præputium Circumcisionis resumpserit? ratio dubitandi est, quia traditio dicit illud reseruari in Basilica Lateranẽsi, in loco qui dicitur Sancta Sanctorum. Respondeo aliquos cum Gabriële existimare simul manere in terra & in corpore Christi, cum hac tamen distinctione, quod in corpore Christi informetur anima rationali & viuat, in terra verò inanimatum maneat ad deuotionem Fidelium.

Aliam responsionem videre potes apud Suarem.

Quantùm ad Sanguinem, cùm ille effusus fuerit in Passione diuersis locis, dicendum tamen omnem illum reassumptum, qui necessarius est aut conueniens, ad corporis humani optimam dispositionem. Hæc est communis Theologorum.

Quia constitutio corporis non consistit sine sanguine, saltem illo quem vitalem aut arterialem vocant, quem etiam vnitum fuisse diuinitati docent certò Theologi, vnde & vocatur sanguis pretiosus, & pretium magnum.

Quæritur tamen, an totum sanguinem resumpserit, vt nihil illius maneat in terris? Ratio dubij est, quia Mantuæ, Brugis & alibi traditio est de Christi sanguine ibi aliquid haberi. Et Pius II. in quadam Extrauaganti data anno 1461. docuit id non repugnare veritati fidei, vt refert Syluester: qui etiam dicit se vidisse in antro B. Magdalenæ vitrum plenum terra rubei & nigri coloris, quod Magdalena iuxta Crucem impleuerat ex terra quam Christus suo sanguine rigauerat, vt erat traditio. Immò asserebant, inquit, in die Parasceues lecta Passione illum sanguinem ebullire.

Syluester in rosa aurea.

Refert quoque Platina Leonem III. Mantuam perrexisse, vt sanguinem Domini videret, miraculis tunc illustrem cumque approbasse.

Ex his fit probabile, manere paruam quantitatem Sanguinis Christi in terra, saltem quoad materiam, quasi sub forma cadaueris sanguinis, qui tamen iam non est vnitus Verbo, quia non est pars humanitatis Christi, nec ampliùs coniungendus corpori eius. Sanguis verò effusus in Passione mansit vnitus Verbo, tanquam habens adhuc ordinem ad humanitatem Christi, cui erat reiungendus.

Sed dices, quod semel assumpsit, nunquàm dimisit, iuxta axioma Theol. ex Damasceno.

Item ille sanguis adoratur, ergo est vnitus Verbo. Respondeo ad prius, axioma illud intelligi de partibus principalibus, aut ad veritatem corporis & integritatem pertinentibus. Ad posterius: si ille sanguis adoretur, id fit propter præcedentem vnionem ad Verbum.

Interim multi putant non mansisse quicquam veri sanguinis in terris, & illum qui seruatur diuersis locis, solùm manasse ex imagine Saluatoris à Iudæis icta. Quæ sententia est D. Thomæ ex Athanasio.

Lib. de Passione imag. D. 27.

Iuxta hanc opinionem, ille sanguis qui alicubi ostenditur adhæsisse spinis, clauis, lanceæ, sudario, non est sanguis quoad substantiam, sed solùm color de sanguine relictus. Idem dic de rubea terra Magdalenæ.

Hæc sententia inde etiam probabilitatem habet, quod non videatur conueniens sanguinem vnitum Diuinitati, dimitti: & quod totus sanguis quem habuit ab horto vsque ad vulnus lanceæ, videatur conueniens temperamento Corporis Christi, & cùm fuerit pretium redemptionis, decuit perpetuò in corpore Christi seruari.

Denique in Cœna Christus consecrauit totum illum sanguinem, quem tunc habuit in corpore, ergo eundem nos consecramus. Et sic idem etiam seruatur in corpore eius glorioso.

Notandum porrò hîc, licet corpus integrum resumpserit, mansisse tamen foramina vulnerum in pedibus, manibus, ac latere, ita vt Thomas in ea miserit digitos, & manum in latus. Non ergò Christus ea impleuit carne gloriosa, speciem clauorum habente, qualia fuerunt stigmata Sancti Francisci, sed planè aperta seruauit. Vnde speciale miraculum fuit, quod hæc foramina non impedirent, quominus nerui & arteriæ optime essent

essent dispositæ ad omnes actiones & motus vitales.

Suar. in 3. p. q. 44. art. 4. Hæc itaque vulnera in Christi corpore non deformitatem, sed decorem pariebant, velut quinque gemmæ rutilantes in veste humanitatis Christi, quę etiam lætificant Angelis, & Beatos in Cœlisti Paradiso: suntque velut fontes irrigantes Paradisum Dei, hoc est, Ecclesiam, siue Militantem, siue Triumphantem.

Apoc. 5. Propter hæc vulnera, quæ sunt signa mortis eius, vidisse dicit Ioannes, *Agnum in medio Seniorum stantem tanquàm occisum*, nimirum quia licet Christus sit viuens in sæcula sæculorum, stat tamen etiam in cœlo tanquàm occisus ob cicatrices & mortis signa, quæ adhuc nunc retinet: ita vt dicere, se vidisse agnum tanquam occisum, non aliud sit quàm vidisse Christum mortis suæ signa retinentem.

DE CICATRICIBVS CHRISTI resurgentis.

QVæritur verò Cur Christus illa vulnera seruauit?

Primò, vt essent signa veritatis corporis, & Resurrectionis: non enim ex impotentia, quasi non potuerit perfectissimè corpus sanare, qui potuit suscitare, quique tulit costam de adam, & carnem potuit pro ea supplere: *Sed ad dubitantium corda sananda, vulnerum sunt seruata vestigia.*

Secundò, in signum victoriæ, ideò enim in cælo seruat, vt perpetuum victoriæ suæ triumphum circũferat. Hinc etiam per illa signa, victoria aliquando Principibus Christianis contra fidei hostes cessit.

Anno 1112. Thom. Bozius de signis Eccl. l. 17. c. 7. Alphonsus Portugaliæ Rex, commissurus prælium aduersus quinque Saracenorum Reges, cùm trepido esset animo, confirmatus est à Christo in somnis, iussusque in aciem descendere, & vexillum erigere, qui quinque ipsius vulnera depicta forent: fecit Alphonsus, & nobilem victoriam reportauit. Exinde Regibus Portugalliæ insignia fuerunt quinque plagis Christi ornatum vexillum.

Quotidie quoque spiritualis victoria nobis per illa contra hostes animæ datur. Sunt enim quinque lapides electi, quibus hostem prosternimus, ita vt in omni tentatione quisquis ad hæc victoriæ signa recursum habuerit, tutus fiat.

Aug. 22. de ciuit. Similiter dicit August. manere in Martyribus cicatrices, quibus agnoscatur quod genus martyrij passi sint, & quomodò victores extiterint.

D. Th. 3. p. Nec erit deformitas, siue in illis, siue in Christo, sed dignitas fulgorque cicatricum: sicut vestis serica incisuris distincta magis fulget, sic Christi vulnera in humanitatis veste, decorem ei addunt, & interiorem pulchritudinem manifestant.

Tertiò, seruauit ad maiorem nostri fiduciam, vt sciamus quod pro nobis ea Patri exhibeat, vt appareant vultui Patris pro nobis. Hinc Cyprianus dicit: *Seruatæ in corpore plagæ semper salutis humanæ exigunt pretium, & obedientiæ donatiuum.* Vtique efficaciter interpellant, quasi tot ora aperta veniam & misericordiam inclamantia: vnde & amorem nostrum excitant, dum inclamant illud. *In manibus meis descripsi te.*

V. Bern. in Cant. ser. 61. *Quartò*, vt ibi animæ pœnitentes refugium habeant, & misericordiæ mel & dilectionis dulcedinem sugant. Ego enim, inquit Bern. quicquid mihi deest, vsurpo mihi ex vulneribus Domini mei Iesu Christi. Foderunt, inquit, manus & latus eius, & per has rimas licet mihi mel sugere de petra, nempe tot canales sunt, vnde gratia fluit, ita vt liceat ibi sugere, & haurire *aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.*

Legimus de B. Lutgarde, quod cùm corpore & ætate tenerrima foret, noctè quadam circa Matutinas sudor eam vehemens inuasit, & cùm obesse putaret vt fortior postea ad obsequia diuina redderetur: Ecce vox ad eam. *Quid iaces? Surge, oportet vt pœnitentiam nunc agas pro peccatoribus qui in sordibus iacent.* Illa exterrita, inchoato iam officio festinat ad Ecclesiam, & in ipso ostio reperit obuium Christum Cruci affixum & cruentatum, qui brachium è Cruce deponens & eam amplexans, os eius vulneri lateris applicuit; vnde tantam hausit suauitatem, vt ex tunc in Dei obsequio fortior & alacrior foret. Retulerunt qui id sciuerunt, ea reuelante, ex eo tempore saliuam eius mellis dulcedinem superasse. Nec mirum; cùm cor illius & diuinitatis Christi mel, & humanitatis lac intus exsuxerat. Sic quandò aliqua afflictione premebatur cordis aut corporis, stabat coram Crucifixo in contemplatione, ad eumque rapiebatur in spiritu, & lateri os admouens tantam sugebat suauitatem, vt nulla re posset affligi. Ideò & martyres ibi habitabant, & vires ad tolerandum aduersa quælibet desumebant. Surius in vita eius ex Cātipr.

Quantùm verò ad peccatricem animam ibi habet refugium. Si pungitur conscientiæ spinis vt Herinacius, fugit ad hanc petram apertam. Si tentationibus premitur, ibi habet quinque loca refugij, illuc euolat vt columba gemens. Ibi ergo debet reponere cor apud cor Christi, si priùs superbum fuerit, fiet humile, si terrenum, amabit cœlestia, si sordidum, fiet castum, si vindicatiuum fiet mite, si tepidum & languidum, participabit de flamma, si obstinatum & durum, fiet molle: inde enim omnes pios affectus poterit elicere, & peruersas inclinationes igne amoris inde egrediente, velut paleas poterit absumere. V. Bern. serm. 61. in Cant. forsè hac de re.

Mirabile est quod de B. Catharina Senensi legimus. Quodam die vehementi amore Sponsi saucia instanter petiit, vt à se cor suum & propriam voluntatem radicitùs euelleret, quod in omnibus rebus, sine tergiuersatione ei obsequeretur. Visus est sic oranti venire Christus, & latus sinistrum virginis aperire, & ablato corde recedere. Eius Confessarius id parui faciebat, parumque sanę mentis esse credebat. At illi quadam die ex Oratorio exire volenti, cum multa luce Christus apparuit, in manu ferens cor quoddam rubicundum, & accedens in sinistrum latus Virginis imposuit, dicens: *En Filia, habes pro tuo cor meum*, clausoque latere recessit. Et ne putaretur phantasma, mansit cicatrix, quam sæpè Religiosæ eius sodales viderunt. Quid autem ex hac stupenda cordis mutatione consecutum fuerit, facile est coniicere. Nec enim Sponsus tam diu voluit cor eius retinere, nisi vt ardenti amore, & gratiarum affluentia repleret. Testis est ardor, quem in corde sentiebat, ita vt diceret tantam in anima puritatis & humilitatis renouationem se sentire, vt ad ætatem quatuor vel quinque annorum se rediisse putaret. Exempl.

Postremo, seruauit vulnera Christus, vt per ea impietatem Iudæorum & Christianorum, qui tantam gratiam neglexerunt, in die Iudicij, arguat, & reprobos confundat: quasi dicens: *Ecce hominem, quem crucifixistis, videtis vulnera quæ infixistis? Agnoscitis latus quod pupugistis? Per vos & propter vos apertum est, nec intrare voluistis*

eam vt ipsa videretur aliquantùm trepidare, vndè præsentium auxilium implorabat. Sed tamen firmam spem in Christum conuertens, muniensque se signo Crucis, omnes has tenebras, & diaboli conatus dispulit, & iterum repetens vocem hanc victoriæ, *Alleluya*, omnia deiecit, spiritumque suauiter in manus Dei tradidit. Ita Iacobus de Vitriaco.

In vita Mariæ Ogniacæ

Habemus, & de S. Germano Altissiodorensi, quod cùm Angliam ab hæresi Pelagiana purgasset, etiam à tumultibus bellorum contra Saxones protegere voluisse. Vnde cum Anglorũ & Saxonum exercitus iam parati essent sese aggredi, ad Anglos accurens & de victoria eos assecurans, iubet omnes milites simul forti & lætabunda voce inclamare, *Alleluya, Alleluya*. Hæcque vox exultationis & salutis in tabernaculis Iustorum, tantum terroris Saxonibus incussit, vt cum mira totius exercitus confusione terga verterint, relictis curribus & tota suppellectili, sicut ad vocem Gedeonis & sociorum eius Madianitæ fugati fuerant.

Exempl.

Vox ergo ista, triumphalis vox est, vox victoriæ quam in hac militia vitæ nostræ hostibus cincti, resonare sæpiùs iuuat non tam oris voce quàm cordis, ad Triumphantem illam cœlestem Ecclesiam, ad quam vocamur respirando, & calcar nobis adijciendo.

PROPOSITIO SECVNDA.

Christi Resurrectione fides & spes nostra confirmata est.

Primo, quidem Fides Ideò dicit Iob: *Credo quod Redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, &c.* Vbi fidem suam de resurrectione nostra deducit ex Resurrectione Christi. Vt autem ostendat, quàm multum importet fides hæc resurrectionis, longo vtitur prologo, dicens, *Quis mihi tribuat vt scribantur sermones mei? Quis mihi det, vt exarentur in libro stylo ferreo, & plũbi lamina, vel celte sculpantur in silice?* q. d. Quia quæ dicturus sum, magna sunt & rara, & notatu digna, & quæ ad posterorum instructionem vsque in finem sæculi meritò seruari debent: ideò ego optarem, vt per scripturam manentem conseruarentur, quia vox per se labilis est, & perit. Immò optarem, vt non solùm in foliis aut chartis, quæ facilè pereunt, scriberentur: sed in benè compacto libro exararentur stylo ferreo & perfecta impressione, vel certè in lamina aliqua, aut silice benè sculperentur, vt scriptura durabilis foret, nec vetustate, nec igne corrumpi posset.

Vultis ergo scire, quid sit illud adeò graue, adeo dignum memoria? *Scio quod Redemptor meus viuit.* Christi ergo Resurrectio nostram confirmat resurrectionem & exemplo monstrauit Dominus, quod promisit in præmio, vt sicut ipse surrexit, ita sciant omnes fideles se resurrecturos, virtute enim Resurrectionis eius fit nostra resurrectio.

Ioan. 10. Hinc nota, quod ipse Christus resurrexit virtute propria, nos vero aliena, propterea dixit: *Pono animam meam à me, & iterum habeo potestatem sumendi eam. Soluite templum hoc, & in triduo excitabo illud.* Propterea etiam dicitur surrexisse quasi soporatus à somno, habens potestatem seipsum suscitandi ab insita sibi virtute sicut is qui dormit. Non ergò vt Lazarus, aut adolescens in Naim suscitatus est; ipsi enim aliena virtute, Christus propria: aderat enim diuinitas Corpori in sepulchro, & animæ in limbo, per quam poterat vtrumque reunire: habebat Christus in se radicalem virtutem vitæ, etiam in corpore mortuo, & ideo dicitur quasi flos pullulasse: *Et refloruit*, inquit, *caro mea.* Caro eius in Natiuitate floruit, in passione elanguit, in morte decidit, in Resurrectione refloruit. Verè *Nazarenus*, verè floridus, flos pretiosus in horto vbi fuerat sepultus. Psal. 27.

Sicut ergo plantæ in hyeme venustatem amittunt, floribus & foliis destitutæ quasi mortuæ, sed postea reflorescunt & germinant cum foliis & floribus venustis & odoriferis, quia vitalis adhuc virtus & vitæ principium inerat. Ita Christus tempore Passionis velut asperæ hyemis, venustatem deposuit flos elanguens & emortuus, sed ipsum Verbum, radix vitæ manebat: ideo in Resurrectione tanquàm nouo vere fructum immortalitatis & gloriæ protulit. Hanc radicem vitalem non potuerunt Iudæi abscindere, & ideo non potuerunt hunc florem resurgentem impedire; ita vt manserit verè *Iesus*, verè *Nazarenus*, verè floridus, multos posteà flores producturus, lilia Virginum, rosas Martyrum, violas Sanctorum. *Flos odorem suum succisus reseruat, & contritus accumulat, nec auulsus amittit. Ita Dominus Iesus in illo patibulo crucis, nec auulsus euanuit, nec contritus emarcuit, sed illa lanceæ punctione succisus speciosior fusi cruoris colore vernauit, mori ipse nesciens, & mortuis æternæ vitæ munus exhalans.* Ita Ambrosius. Ambr. lib 2. de Spir. S. c. 5.

Sicut vero proprium Christo est virtute sua resurgere, tãquam ei qui causa sit resurrectionis nostræ, ita proprium ei est primum omnium ad immortalitatem resurrexisse, tanquàm qui causa sit immortalitatis nostræ. Hinc in Scriptura vocatur, *Primogenitus ex mortuis, & primitiæ dormientium.* Quod intelligendum est, quia primus resurrexit perfecta resurrectione, quæ fit ad vitam immortalem: nam ante illum Lazarus & alij resurrexerunt, sed cum necessitate iterum moriendi, ipse vero ita resurrexit, vt morte oppressa mori ampliùs non posset, *Mors illi vltra non dominabitur.*

Sed dices: Multa corpora Sanctorum surrexerunt in Passione ante Christum? Resp. Licet hoc narretur inter signa in Passione facta, hoc tamen fit per anticipationem, quia scilicet virtute morientis Christi factum id est. Vnde non est intelligendum, quod illi ante Christum resurrexerint, quia adiicitur, quod post resurrectionem, *Exierunt de monumento, & venerunt in sanctam Ciuitatem.* Cùm ergo illi non resurrexerint nisi vt testes Resurrectionis Christi, & Redemptionis per ipsum factæ, ac liberationis animarum à dæmonis & mortis potestate, non oportuit eos ante Christum resurgere. An vero illi ad immortalem gloriam resurrexerint, an iterum morituri, latè disputant Doctores.

Communior opinio est affirmatiua, quia non videretur sufficienter probari Christi resurrectio ad immortalitatem, si illi iterum in cinerem mortis redigerentur. Christus ergo resurgens videtur eos immortalitate etiam corporis vestitos secum vexisse ad triumphum, traditurus illos Deo Patri velut primitias Regni quod suo sanguine conquisierat.

Hinc Bernardus, *Flores apparuerunt in terra nostra: Quæris quando? Quando putas, nisi cùm refloruit caro Christi in Resurrectione hic primus & maximus flos qui apparuit, nam Primitiæ dormientium Christus, flos campi, lilium conuallium à Nazareth, quod interpretatur flos. Is ergo flos apparuit primus, sed non solus, nam & multa corpora Sanctorum surrexerunt, quę velut quidam lucidissimi flores simul apparuerunt in terra nostra, venerunt* Bern. ser. 58. in Cãt.

enim in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Ita ille.

Resurgent etiam & repullabunt corpora aliorum Sanctorum, sed in die a Christo decreto, eruntque tanquam flores lucidi iterum germinantes ad rorem illum gratiæ & vitæ, quo tunc viuificabit eos Christus. Ideò dicitur eis apud Isaiam. *Expergiscimini & laudate qui habitatis in puluere, quia ros lucis, ros tuus.* q. d. Sicut ros antelucanus & lucis prænuncius fœcundat plantas & flores, eisque lucem & vitam adfert: ita ros tuus diuinus, ô Christe, & gratia tua viuifica, & halitus vitalis quem per iussionem & verbum tuum inspirabis electorum corporibus, lucem & vitam eis afferet, eamque priori illustriorem, quia gloriosam.

Isa 26.

Secundò, per resurrectionem Christi spes nostra erigitur, quia caput nostrum resurrexit, data est spes membris ad eandem immortalitatem, & gloriam resurgendi, immo in ipso Christo iam initium resurrectionis nostræ fuit.

Sicut enim, moriente Adam, facti sumus & nos mortui, ita surgente Saluatore, consurgere oportuit ipsum Adam & omnes ex Adamo oriundos vt verificetur illud Pauli, *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur.* Propterea dixit Osee, *Viuificabit nos post duos dies, in tertia die suscitabit nos*, quia die tertio resurgens omne hominum secum suscitat genus, inquit Hieron. Et propterea etiam Paulus non dicit nos suscitandos, sed iam resuscitatos cum Christo, *Conresuscitauit*, inquit, *& consedere fecit nos in cælestibus cum Christo.* Quia tam certa est spes resurrectionis nostræ, ipso resurgente, vt possimus dicere nos iam cum ipso resuscitatos, & quia sumus membra corporis eius, ipso resurgente, quodammodo resurgimus.

1. Cor. 15.

Ephes. 2.

Licet vero realis corporum nostrorum resuscitatio non sit futura nisi in fine mundi, tamen post modicum & post momentum fieri significatur. Vndè dicit Dominus ad martyres suos & pro nomine suo interfectos, & simul ad omnes electos: *Vade populus meus intra in cubicula tua, claude ostia super te, abscon de te modicum ad momentum, donec pertranseat indignatio.* q. d. Ita ad modicum ô Sancti ad sepulchra vestra, ibi quiescite breui suscitandi, mors enim Sanctis instar suauis somni vnius noctis est respectu resurrectionis & æternitatis: Cubile est sepulchrum, vndè vocamus illa Cæmeteria, siue dormitoria. Sic animæ Martyrum iubentur ad tempus sub altari quiescere. In his ergo sepulchris quasi in cubilibus quiescunt, dum animæ in gloria sunt, iuxta illud: *Exultabunt Sancti in gloria, lætabuntur incubilibus suis.* Quem versum cùm Sanctus Euergislus Episcopus Coloniensis Thebæorum Martyrum Ecclesiam oraturus ingrediens inchoasset, dicens illam priorem partem: *Exultabunt Sancti in gloria* Martyres responderunt: *Lætabuntur in cubilibus suis.* Et de puluere eorum caput spergens à grauissimo capitis dolore est ibi liberatus. Sepulchra ergo cubilia sunt & cubicula de quibus illis dicitur: *Intra in cubicula tua, & claude ostia tua super te*, hoc est, oculos & sensus claude, quasi ad tempus quiescens: *Donec*, inquit Propheta, *transeat indignatio.* Tum illa quâ Adæ peccatum & singula nostra communi morte & putrefactione punire vult. Tum quâ impios puniet sub finem mundi per tot plagas resurrectioni præuias. Tandem concludens subdit; *Ecce Dominus ingredietur visitans iniquitatem habitatoris terræ, & reuelabit terra sanguinem suum, & non operiet vltra interfectos suos.* q. d. Ecce Dominus egreditur ad iudicandum cum Angelis, & tunc terra reddet omnes Martyres, & omnes mortuos quos gremio suo concludit, & reddet sanguinem iustorum quem sorbuit, tunc enim reuelabuntur omnia homicidia, martyria, & peccata, ipsique Tyranni & peccatores punientur à Deo; Sancti verò surgent ad beatam immortalitatem.

Isa. 26.

Apoc. 6.

Apoc. 6.

Exempl.

Vtique hæc est spes reposita in sinu nostro & omnium iustorum. *Si enim in hoc mundo tantùm sperantes essemus, miserabiliores essemus omnibus hominibus*, inquit Apost. Christus ergò resurgens, *regenerauit nos in spem viuam hanc*, vt dicit Petrus.

1. Cor 15
1. Petr. 1.

PROPOSITIO TERTIA.

CHristus resurrexit propter iustificationem nostram.

Indicat ergò illa nos debere à vitiis ad virtutem, à morte peccati ad vitam gratiæ, à sepulchro vitiorum & concupiscentiæ animam suscitare. Sicut enim mors Christi efficit & significat, vt moriamur vitæ veteri, ita Resurrectio efficit & significat vt in nouitate vitæ ambulemus. Imitanda ergò nobis est Christi Resurrectio tanquàm exemplar nostræ resurrectionis spiritualis.

Primo, in hoc imitanda, vt vitiorum sepulchrum deserentes ad vitam gratiæ resurgamus. Propterea tempore Resurrectionis & Paschatis præcipit Ecclesia, vt ad Pœnitentiæ & eucharistiæ Sacramentum accendamus, tanquàm ad viuificam Christi carnem, quæ in nobis vitam hanc & producere & conseruare potest. Vndè vnicuique tunc nostrûm inclamatur illud: *Surge qui dormis & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus*, lucet scilicet gratiæ. Vbi alia lectio habet, *Continget Christus*, tactu scilicet illo viuifico corporis & sanguinis sui Deifici. Verum multi vitiis tunc irretiti tenentur, nempe iniustitia, odio, libidine, & tamen viuificum illud corpus, infœtido pectoris sui sepulchro sepelire non verentur, immò velut in conscientiæ suę horridum infernum dimittere: & sic tantùm abest, vt vitam gratiæ recipiant, quin potiùs mortem morte cumulant; peccatum peccato addentes, ita vt per buccellam sacram Satanas in eos introeat, Meliusque foret vt ignis infernalis, carbones ardentes deglutirent, quàm viuificum illud corpus in tali statu: quia *Iudicium sibi manducant & bibunt.* Certè magna pars tepidorum Christianorum in hoc incurrit *Iudicium*, dum Paschale Sacramentum recipit magis ex quadam coactione ob præceptum Ecclesiæ, quàm ex reuerentia & præparatione. Hinc est quod sacro-sanctum illud mysterium eiusque fructum ab integris populis in pœnam peccati aliquando subtraxerit Deus. Quod spiritu quodam Prophetico de populo Germanię prædixisse videtur Virgo sanctissima Hildegardis. Præuidens enim fidei iacturam deplorandam in illis populis sic dicit: *In tantam homines fluctuationem atque errorem præcipites ibunt, vt quinam ceu Catholicæ veritatis assertori credere tutò possint atque confidere, prorsus sint ignoraturi. Et hoc quidem idcirco diuina permittet Iustitia, quod nos ex multo iam tempore ita negligenter & vitiosè viuendo, ipsam fidem moribus & vita impugnamus: ac dignissimum Dei corpus, vna cum aliis Ecclesiæ Sacramentis, tam irreuerenter indignè, impurè, infructuosè tractare ac suscipere ausi sumus.* Addit illa: *Quæ nunc pace multa gaudere videntur, in maxima nunc vexatione erunt,*

Ephes. 5.

Prophetia S. Hildegardis ex Taulero.

& Dei verba peruertentur cultusque diuinus pene in obliuionem ibit, & vnus huc, alius illuc properabit, nec facile sciri poterit quorsum hæc tandem euasura sint. Interim tamen fidelissimus Deus nidulum aliquem habebit, vbi suos conseruat & protegat. Hæc illa Virgo sanctissima.

Vbi nota mortuam esse anno Domini 1180. Sed hæc tempora infœlicissima præuidebat, variasque Germaniæ sectas in tot dissectas, dicitque nidulum aliquem Deum sibi reseruaturum, quia adhuc aliquot loca, sicut Bauaria, & alia, fidem Dei seruant, quæ loca propterea, *Nidus Papisticus*, vocantur. Causam autem huius infœlicitatis adiungit inter præcipuas, corporis Christi in Eucharistico Sacramento indignam tractationem. An non putas eadem causa est cur fructum huius diuini sacramenti Deus subtraxerit, fidemque illius, in Angliæ, Galliæ & Bellgij populis? Videamus & nos, ne indignos nos reddamus, & auferatur à nobis tam pretiosum pignus, *simulque regnum Dei, & detur genti facienti fructum.* Videant qui vix in anno semel communicant, & adhuc indignè.

Secundò, ergo in hoc est imitanda Christi Resurrectio, vt verè à sepulchro vitiorum resurgamus, sicut de Christo dicitur, *Surrexit Dominus verè.* Inter res naturales & artificiales, aliæ sunt veræ, aliæ sunt adulterinæ aut fictæ: est enim verum aurum & adulterinum, vera & falsa moneta, veræ & falsæ gemmæ. Ita est vera & ficta conuersio, vera & simulata, siue speciem tantum habens humilitas & pietas. Exigitur ergo à nobis vera animæ resurrectio, vera cordis conuersio, ad imitandam veram Christi è sepulchro resurrectionem, quia in multis Christianis est conuersio quæ foris tantùm pœnitentiæ imaginem gerit. Et multi quotannis in Paschate diuina Sacramenta, sine perfecta peccati detestatione percipiunt, & ad multam ætatem pertingunt delusi falsa imagine Pœnitentiæ. Hi sunt qui tantum superficialiter aut perfunctoriè quæ præcepa sunt perficiunt, nec ex toto corde resurgunt. Et sicuti ille illusor, qui Ioui dimidium ex omni re à se inuenta promiserat, cùm nuces inuenisset, obtulit testas: sic illi exteriora quædam offerunt, cor verò & nucleum siue spiritum deuotionis Deo non offerunt. Hi etiam tantùm apparentem habent resurrectionem, qui non dissoluunt perfectè fascias & vincula mortis siue peccati, non omnes occasiones disrumpunt & pericula peccatorum v. g. consortium prauum, ludum aleæ, potationes & comessationes, mulierum periculosas conuersationes, Concubinæ cohabitationem, negotiationem cui multum periculum fraudis & iuramentorum. Hoc est par.im tantùm aut apparenter resurgere, quia est partem affectus peccato relinquere; imò verò est in sepulchro manere, nec Christi Resurrectionem imitari.

Tertio, imitanda est Resurrectio Domini in hoc quod dicit Apostolus: *Christus resurgens iam non*
Rom. 8. *moritur, mors illi vltrà non dominabitur.* Qui itaque ad vitam gratiæ resurrexit verè cum Domino debet & in illa vita gratiæ perseuerare, & non statim ad eadem peccata, per quæ iterum anima moritur, redire. Qui post Sacramenti gratiam statim in eadem recidunt: non perfectè Christi imitantur Resurrectionem, dum mors statim illis dominatur. Amant adhuc sepulchrum & fœtorem eius, & sibi non præcauentes, amant adhuc mortem, pericula peccati & illecebras non fugientes, per quæ mors iterum ad animam ingreditur, aquam vitæ quam hauserunt de fontibus Saluatoris, post paucos dies euomunt, peccata iterantes, quam si retinuissent, fuisset illa in eis facta, *Fons aquæ salientis in vitam æternam.*

Certè multi in die Resurrectionis resurgunt, sed non cum Domino, sed cum Lazaro, aut adolescente in Naim. Quid ita? Quia illi resurrexerunt iterum morituri, sic isti. At qui in gratia perseuerant, hi cum Domino resurgunt. *Qui consurrexerunt cum Christo, cœlestia sapiunt, quæ sursum sunt, quærunt,* stolam gratiæ & puritatis, quam in Resurrectione induti sunt, student illibatam conseruare. Si prioris peccati ad ostium pulset tentatio, respondent cum Sponsa: *Exui me tunicâ meâ* (tunicâ veteris Adam) *Quomodò iterum induar illâ? Laui pedes meos, quomodo iterum inquinabo illos?* Quàm deplorandi ergò, qui statim vt sus, redeunt ad volutabrum & lutum, vt canes ad vomitum, qui cùm tam benignè suscepti fuerint à Domino, stolâ primâ & annullo ornati, ac admissi ad sacrum diuinitatis epulum, nihilominus ornatum hunc Patris reijciunt, fœdam & porcariam peccati vestem iterum induunt, siliquas, & porcos repetunt? Heu qualis ingratitudo, qualis iniuria tanti Patris! — Exhortatio moralis pro die Pas.

Attendite hoc animæ vagæ, inconstantes, instabiles, quæ ad primum tentationis occursum, ad primum lenocinantis voluptatis sensum captiuum statim iterum traditis consensum, ad vitiorum semitam, quam deserere proposueratis, lubrico vestigio statim reciditis: Deo vestro ingratæ, dum gratiam susceptam euomitis, & Deum hospitem eijcitis.

Plangit vos Bernardus, & iniuriam, quam solemnitati Resurrectionis Christi infertis. *Proh dolor! inquit, Resurrectio Saluatoris facta est peccandi tempus, terminus recidendi. Ex hoc nempe commessationes, & ebrietates redeunt, cubilia & impudicitiæ repetuntur, & laxantur concupiscentiis fræna, quasi ad hoc surrexerit Christus, & non magis ob iustificationem nostram. Sic honoratis miseri Christum quem suscepistis, venienti parastis hospitium, confitentes cum gemitu, & ecce susceptum proditis inimicis. Immò exire compellitis priores nequitias admittendo: quasi minus deberetis præsenti quàm venturo, & minùs reuerentiæ exigeret Resurrectionis tempus, quàm passionis: ex sola ergo consuetudine temporis, & simulatione quadam humiliatio vestra processit. Propter hoc, vt ait Apostolus: multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Propter hoc multa in diuersis Regionibus hominum mortalitas, specialiter his diebus.* Ita Bernardus. — Bern. ser. de Resur.

Obsecro & ego vos per ipsam Dei misericordiam, per sacrum Corpus quod suscepistis, & Sanguinem cuius participes estis, & per ipsam Resurrectionem Domini, cuius consortes esse cupitis, in nouitate vitæ ambulate, puritatem quam in Sacramento adepti estis, conseruate, nec maculate vestem quam in sanguine Agni lauistis.

State ergò, & nolite iterum subdi iugo peccati, iugo seruitutis diabolicæ, quod excussistis.

Thesaurum gratiæ, quem tempore Quadragesimæ vltimis eius diebus collegistis, & thesaurum bonorum operum, nolite per peccatorum iterationem disperdere.

Idolum Dagon, idolum peccati, quod coram arca cecidit in templo interiori animæ vestræ, ne iterum erigite.

Pulueres Sodomæ à vento gratiæ dispersos, ne recolligite.

Denique, nolite contra Præceptum Domini

muros Ierico reædificare, hoc est, ciuitatem diaboli, peccata peccatis addendo, ne iterum in vobis erigite: scientes quia maledictus qui reædificat muros Ierico. Sed operum lapides pretiosos fundamento pretioso, quod est in vobis Christus Iesus superædificate, vt crescat ædificium vsque in diem Christi Iesu in quo Resurrectionis eius participes eritis & gloriæ.

LECTIO XXVI.

DE APPARITIONIBVS Christi resurgentis.

DE PRIMA APPARITIONE.

PRima apparitio fuit facta Virgini Matri. *Primo*, quia hoc poscebat dignitas, & merita tantæ matris.

Secundo, conueniens erat, vt prima esset consors consolationis, quæ consors fuerat dolorum & crucis.

Cant. 4. Ita docēt SS. Patres. Hinc Christus apparens Virgini, dicere poterat illud: *Vadam ad montem myrrhæ, ad collem thuris.* Virgo mons myrrhæ, quia amaritudine repleta erat; ipsa quoque collis thuris, quæ in oratione cor suum effundebat. Fortè illis verbis vtebatur: *Exurge gloria mea, exurge psalterium & cythara*, vt meditantur aliqui Sancti Patres. Figura. Cùm Sampson in ore Leonis inuenisset fauum mellis, primò matri partem dedit. Christus ex ore Leonis infernalis, quem in Cruce extensis manibus interemerat, fauum mellis abstraxit, plebem illam suam è faucibus diaboli eripuit, illa enim facta est ei suauis vt mel. Huius ergo lætitiæ Matrem primo facit consciam, *apparens ei non ad confirmationem dubij, sed ad consolationem gaudij*, inquit Bernardus. Illa quæ plus omnibus doluit, citiùs consolationem accepit. Illa plus omnibus meruit, quia in fide non defecit, de qua dicitur ...it. in persona mulieris fortis: *Non extinguetur in nocte lucerna eius*; quia immobile fuit in ipsa fidei lumen, cuius nunc primum præmium est, visio Christi resurgentis. Viderat eum *Filium doloris*, nunc contemplatur à Patre vocatum *Filium dexteræ & gaudij*. Quis potest eius gaudium explicare, quæ tanto feruebat amore & desiderio videndi Filium, & cum ipso totum mundum resuscitatum.

Si tantopere admiratur Iacob, cùm audit Ioseph viuere & dominari Ægypto, vt quasi euigilans de somno dixerit: *Sufficit mihi, videbo filium meum, & lætus moriar*: Quantum gaudium concepit cor Virginis, cùm videt Filium viuere, & toti orbi dominari, & in tanto splendore resurgere? Cor eius vnitum cordi filij per specialissimum amorem, plurimum doloris circa crucem sustinuerat: Dicit enim Bonauentura, quòd dolores omnes per corpus Christi diffusi in corde Virginis quodammodò fuêre vniti, adeò vt cor eius posset dici crucifixum, spinis coronatum, clauis perfossum, lanceâ transfixum. Nunc ergò nunciante filio suam Resurrectionem & in splendore ei apparente, quàm lætum fuit cor eius? Quanto iubilationis sensu exultauit, in hac die quam fecit Dominus? Verè poterat dicere cum Sponsa: *Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est.* In significationem huius primæ apparitionis, in Romana Ecclesia Pontifex in die Paschæ ad S. Mariam Maiorem primam facit stationem. Et tota Ecclesia in significationem gaudij eius ei hoc tempore decantat, *Regina Cœli lætare, Alleluya.* Quem Hymnum ab angelis vsurpatum edoctus fuit D. Gregorius. Cum in grauissima peste Romæ, B. Virginis imaginem (quæ asseritur à Luca depicta) solemni cum processione per vrbem circumferret, Angeli auditi sunt è cælo canere, *Regina cæli lætare, &c.* Cui cum Clero adiunxit Gregorius; *Ora pro nobis Deum, Alleluya*, luesque sedata est, & aëris serenitas refulsit. Syncon. l. 1de regno Ital. Vnde & visus est Angelus super Castrum (quod ex tunc vocatur S. Angeli) gladium euaginatum & cruentum recondere.

Sed dices: Marcus dicit primò apparuisse Magdalenæ. Cani. lib. 5. mor. Respondeo illum loqui de illis, de quibus poterat dubitari, & de illis, qui de Resurrectione dubitabant, & propterea ad monumentum iuerant. Secundò respondet Rupertus Christum primo elegisse Magdalenam, vt testem Resurrectionis, Mater autem secundùm leges non numeratur inter testes.

DE SECVNDA APPARITIONE.

SEcunda Apparitio facta est Magdalenæ. Ioan. 20. Marc. vlt. Illam quæ maximo deflagrabat amore, dignatus est Dominus suâ ostensione. De qua sic dicit D. Gregorius: *Pensandum huius mulieris mentem quanta vis amoris accenderat, quæ discipulis recedentibus non recedebat. Flebat inquirendo, & amoris igne accensa, eius quem amabat ardebat desiderio: nec amanti semel aspexisse sufficit, quia vis amoris intentionem multiplicat inquisitionis.* Ita ille. Si ergo interroges quid ploras Magdalena? Respondere tibi poterit: *Idcirco ego plorans & oculus meus deducens aquas, quia longè factus est à me Consolator conuertens animam meam.* Meruerunt ergo lachrymæ eius hanc prærogatiuam in Christi Resurrectione. Vndè nota quatuor genera lachrymarum Magdalenam fudisse, & semper aliquid speciale meruisse.

Primo, fudit lachrymas compunctionis ad pedes Domini, & meruit peccatorum remissionem.

Secundo, fudit lachrymas compassionis super Lazarum fratrem, & meruit eius resuscitationem: vt enim vidit Mariam plorantem, dixit, *Vbi posuistis eum?*

Tertio, fudit lachrymas doloris sequens Christum ad crucem, & meruit amplam participationem meritorum Crucis & Sanguinis eius.

Quarto, fudit lachrymas amoris ad Christi sepulchrum, & meruit prima Christi resurgentis visionem.

Tu quoque si vis impetrare peccatorum remissionem, funde lachrymas compunctionis: si conuersionem animarum, funde lachrymas compassionis, si visitationes & consolationes diuinas, funde lachrymas deuotionis: si hæres esse cupis Crucifixi, funde cum ipso lachrymas doloris.

Nota quoque quod cùm vidisset Maria Dominum, voluit apprehendere pedes eius ad deosculandum: sed responsum est ei: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem.* Bannes 1. p. q. 4. art. 10. dub. 6. Suarez & alij.

Huius Scripturæ hic sensus est, noli in contactu meo morari, aut in osculis pedum meorum, poteris enim id postea: quia adhuc conuersabor in terris, & necdum ascendi, siue ascendo, aut descendo. Propera ergo ad alias mulieres & Apostolos, & dic illis me resurrexisse, & breui ascensurum; sed tamen antea me ab eis videndum.

Epiphan. hæresi. 26.

Secundò moraliter Epiphanius dicit, Christum ob exemplum purissimæ castitatis non permisisse à Maria sola se tangi, paulò post in præsentia mulierum id permisit.

Rupert. l. 14. in Ioã. vide & Chrysol. serm. 75.

Tertiò Rupertus dicit, hîc Mariam gessisse personam Ecclesiæ ex Gentibus congregandæ, quæ non contactu corporali vti Iudæi, sed spirituali post ascensum Christi ad Christum erat peruentura, hoc est, per ipsam fidem.

Illud interim hîc non est prætereundum, quod Maria libenter ad pedes Domini, & in eius osculis immoratur, quia scilicet omne solatium ibi inuenerat, & quicquid optari poterat.

1. Inuenit ad pedes Domini gratiam & remissionem, in domo Pharisæi.

2. Inuenit ad pedes Domini omnem cœlestem dulcedinem, Marthâ ministrante.

3. Ad pedes Domini stetit iuxta Crucem, vt posset gloriari se dolorum eius esse consortem.

4. Totam vitam suam postea peregit ad pedes Domini in antro suo.

5. Nunc ad pedes resurgentis cupit immorari, & oculis & lachrymis iterum rigare, sed noluit Dominus ob dictas rationes, & ideo manu frontem eius sic tetigit, vt vestigia digitorum eius remanserint. Vnde refert Syluester, anno millesimo quadragesimo nonagesimo septimo, deuotionis gratiâ antrum in quo pœnituit Magdalena, & sacras Reliquias apud S. Maximinum visitaui, & ostensum est mihi pluries sacrum eius caput grande valde, & totum vndique vsque ad os denudatum, excepta ea parte frontis, quam Saluator tetigit: ibi enim pellis ad instar Æthyopissæ seu cadaueris antiqui clarè apparet, & in pelle duæ fossæ duarum extremitatum digitorum, quarum altera est multo euidentior & profundior alterâ, & sub pelle caro ad albedinem declinans. Ita ille.

Syluester in rosa aurea. + Anno 1497.

DE TERTIA APPARITIONE.

Apparitio tertia facta est mulieribus cum Magdalena. Assecuta est illa alias mulieres dubias & fluctuantes, & ibi iterum cum illis Christum videt, tangit, adorat. Hoc ergo meruerant illæ mulieres amore & diligentia sua, desiderioque obsequendi Christo, dum aromata præparant, dum summo diluculo surgunt ad quærendum Dominum.

Tu quoque consurge diluculo, in principio vigiliarum effunde cor tuum, & inuenies Dominum: *Qui mane*, inquit, *vigilant ad me, inuenient me, & qui me inuenerint, inuenient vitam, & haurient salutem.* Mane quoque vigilant, qui in initio Adolescentiæ, in ætatis flore, vigilanter viam sapientiæ & salutis quærunt & à passionibus ætatis illius lubricæ liberantur, merito ipsius Domini eis per auxilium gratiæ apparentis, & deducentis eos in viam rectam.

Bern. ser. de Pasch.

Porrò de his mulieribus ad vngendum venientibus, dicit Bernardus, cum vnctione spirituali eas reuersas esse: *Reuera vnctæ remeant, quæ vncturæ venerant. Quidni vnctæ, tam læto nuncio nouæ & odoriferæ Resurrectionis? Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona Missæ ab Angelo, opus faciunt Euangelistæ, factæque Apostolæ Apostolorum, dum festinant ad annunciandum manè misericordiam Domini, dicunt, in odorem vnguentorum tuorum currimus.* Ita Bernardus.

Aduertendum hîc Mariam ter voluisse vngere Dominum, semel pedes, semel caput, nunc veniebat ad vngendum corpus.

Primo, qui cupit eam imitari, præparet vnguentum compunctionis, ad vngendum pedes eius, quod componitur ex recordatione peccatorum.

Secundò, præparet vnguentum pietatis, ad vngendum Caput eius, quod est diuinitas, & hoc componitur ex recordatione beneficiorum eius.

Tertiò, præparet & vnguentum compassionis, ad vngendum eius corpus & membra, quæ sunt ipsi fideles, & hoc componitur ex misericordiæ operibus, qui id fecerit, merebitur quoque vnctionem interiorem ab ipso Christo, quâ trahatur in odorem vnguentorum eius.

Notant quoque hîc Sancti Patres Christum mulieribus apparuisse, vt fœmina quæ primo nuncium mortis ad hominem detulerat, primo etiam vitam resurgentis Christi ad gloriam nunciaret. Hinc Cyrillus: *Fœmina quæ quondam fuit mortis ministra, resurrectionis mysterium prima percepit & nunciat: adeptum est igitur fœmineum genus, & ignominiæ absolutionem, & maledictionis repudium.* Ita ille.

Cyrill. l. 12. in Ioã. c. 32.

DE QVARTA APPARITIONE.

Apparitio quarta fuit facta Petro. Luc. 24.

Ipse primus inter viros resurgentem vidit, quamuis quo loco, & quando id fuerit, Euangelistæ non significent. Ostenditur tamen spelunca propè Ierusalem, in qua peccatum fleuit, & ibi ei Christus apparuisse putatur. Dicit vero Nazianzenus, Virginem iuxta Crucem pro Petro orasse, vnde introducit Christum ei respondentem.

Nazianz. in carmine de christo patiente.

Iubeo nihil te hîc anxiam, ô Virgo Parens,
Condono Petro, quicquid est lapsus, tua
Vel vnius causâ.

Greg. in hom. pas.

Fuit vero specialis ratio apparendi Petro, sicut & specialiter Angeli dixerunt mulieribus: *Ite, nunciate discipulis & Petro.* Rationem dat Gregorius, quia indignum se iudicauit Apostolatu, cùm ter negauit Magistrum, & si Angelus nominatim non exprimeret, venire inter Discipulos non auderet: vocatur ergo ex nomine, ne desperaret ex negatione.

Secundo, ratio specialis fuit quia primus confessus fuerat Christum, & ipse erat Ecclesię Caput à Christo constitutus, ideóque hoc primum mysterium fidei specialiter ei manifestari decuit, vt eius notitia ab eo tanquam capite in cætera membra diffunderetur. Confessio ergo Petri, dignitas Pontificalis, lachrymæ contritionis, humilitas satisfacientis, hanc meruit apparitionem consolatoriã, per quam etiam certior factus est à Christo, de peccati sui remissione. Aduerte, licet de hac certus esset, non tamen omisit tota vita illud deflere. Refert B. Clemens, quotidie ad cantum galli excitatum, lachrymis rigasse genas, adeo vt in facie decurrentium lachrimarum vestigia remanserint: austeramque duxisse totam vitam in ieiuniis, non nisi panem & oliuas comedendo, & pro deliciis aliquando herbas & legumina.

V. Ribad. in vita S. Petri.

Attende hęc, ô homo, qui post centena, eaque grauissima peccata, post aridum dolorem & frigidam Cõfessionem, statim de illis quasi securus agis, nesciens quod Scriptura dicit, *De propitiato peccato noli esse sine metu.* Docet te Petrus non statim post Confessionem peccatum velut remissum obliuioni tradere cum securitate: sed sæpiùs illud in amaritudine animæ recogitare & pro illo satisfacere.

DE QVINTA APPARITIONE.

Qvinta Apparitio facta est duobus euntibus in Emaus.

His Christus apparet in forma Peregrini, vt ra-

lem se iis exhiberet exteriùs in specie, qualis erat in eorum mente: & talem foris in oculis corporis, qualis apud eos erat in oculis cordis: In cordibus enim eorum peregrinus erat à fide.

Sed & verè Peregrinus semper Dominus in hoc mundo. Peregrinus in Hierusalem, ipse enim de supernis venit tanquam peregrinus pro nobis triginta trib⁹ annis. Primò venit in Nazareth, posteà in Bethleem, deinde septem annis in Ægypto peregrinatus, rediuit in Ierusalem: Quadraginta diebus in deserto quoque peregrinatus fuit, & tribus annis per vicos & castella, non habens domum, nec vbi caput reclinaret. Vt tandem finiret peregrinationem, ascendit in montem Caluariæ, de illo mõte descendit ad tumulum, de tumulo ad lymbum, de lymbo iterum venit in hunc mundum, vbi duobus his discipulis se exhibet peregrinum: vt verum iam sit de illo. *Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ.*

Vtinam non multi sint qui in die Resurrectionis eum adhuc tanquam peregrinum & hospitem apud se suscipiant, & statim post hospitium vnius aut alterius diei, quem in corde susceperant, cum omnibus gratiæ donis, quæ attulerat, per peccatum expellant.

Similes hi Iudæis qui postquam eum cum gaudio & palmis susceperunt, clamantes: *Benedictus qui venit in nomine Domini*, post quinque dies cum ignominia expulerunt & crucifixerunt. Potiùs ergo suppliciter eum rogare oportet cum his discipulis, *Mane nobiscum Domine*, immò & cogere oportet per supplices preces, vt maneat vsque ad illum diem, quo sol debet nobis tenebrescere, & lux hæc finiri, donec illucescat lucidus ille æternitatis dies.

Porrò aberrabant hi discipuli dubij in fide, dispersi sicut *Oues in die nubis & caliginis, eo quod non esset Pastor*, vt dixit propheta: sed ecce nunc requirit eas, vt ad ouile reducat, vt fidem in eis confirmet, iuxta id quod apud eundem Prophetam promiserat: *Visitabo oues meas, liberabo eas, sicut visitat Pastor gregem in die quando fuerit in medio ouium suarum dissipatarum.* Vt ergo reducat eos ad fidem: Primò appropinquans eis iacit in corda eorum initialem quemdam radium lucis suæ, quo ardens erat cor eorum: dum de illo loquuntur. Deinde increpans eos & arguens tardi cordis, illuminat explicatione scripturarum.

Ezech. 34

O, inquit, *stulti & tardi corde ad credendum*! Verè ipsi tardi corde erant, quibus tam sæpè & tam explicatè proposuerat hoc mysterium, dicens se debere mori, & tertia die resurgere, & afferens exemplum Ionæ. Item alibi dixerat, *Ecce ascendimus Ierosolymam: & filius hominis tradetur, flagellabitur, occidetur, & tertia die resurget:* Subdit verò scriptura: *Ipsi verò nihil horum intellexerunt.* Quomodo non intellexerunt? An non intelligunt quid sit flagellari, crucifigi; occidi? quid sit resurgere & quidem tertiâ die? Quid clarius? Sed singula hæc quidem per se satis intelligere poterant. Verùm omnia simul parabolice videntur eis dicta, quia non satis assequuntur, quomodò is, qui vere Filius Dei erat, vere Deus, & qui tanta opera exhibebat, imò qui ipsa vita erat, crucifigeretur, & moreretur. Et ideò dum mortuum vident, quasi de homine puro & infirmo vacillant, non satis firme apprehendentes, quod qui mortuus fuit ex infirmitate, viuat ex virtute. Ergo ipsi quidem speculatiue, vt solemus dicere, hæc omnia à Christo dicta aliquantum considerabant: sed practice hærent & vacillant, nec satis ea intelligunt, dum quæ infirmitatis sunt, cum potestate diuinitatis coniungunt. Similes pueris, qui dum legere discunt, characteres ferè singulos agnoscunt, sed cùm coniungendi sunt, hærent. Exempli gratia: Nouerunt quid sit D, quid E, quid V, quid S, & tamen nesciunt inde constitui vocem, Deus, ideóque hærent, dum recolligere debent hos characteres. Sic discipuli hærebant nescientes coniungere sublimia diuinitatis facta in Christo, cum humilitate mortis.

Sic & nos tardi sumus corde in multis, quæ nostram concernunt salutem, credimus quidem ea speculatiue loquendo, practicè verò quasi non credentes nos exhibemus. Si enim agatur de peccati grauitate, de Iudicij seueritate, de morte aut inferno, sumus quasi horum nihil intelligentes, licet credere nos dicamus.

His verò duobus discipulis, postquam amoris flammas in eorum cordibus excitauit, & per Scripturarum oracula mentes eorum illuminauit, apertiùs se manifestat in fractione panis, dum eum ex charitate velut cogunt suo vti hospitio. Nempè ad demonstrandum hospitalitatis meritum, voluit vt per hanc iam agnoscerent eum, quem loquentem plene non agnouerant, vt docent Sancti Patres. Sicut & per hanc meruerunt aliqui Angelos latenter recipere hospitio, vt dicit Paulus, qui & ideo Deo placuerunt. Sic Abraham, sic Loth, sic & diuus Gregorius meruit ipsum Dominum Angelorum inter pauperes recipere. Vnde in primitiua Ecclesia maximè viguit hospitalitas, ita vt Tertullianus hæc tria numeret Catholicæ fidei & Communicationis symbola, scilicet: *Communicationem pacis, appellationem fraternitatis, Contesserationem hospitalitatis.* Vbi intelligit certum aliquod signum quam tesseram Christianissimi, quod qui afferebat, vbilibet à Christianis quasi amicus & frater hospitio excipiebatur, imò & in via deducebatur. Hoc signum cùm adulterassent hæretici à Chatolicis sæpè mutatum est, ac tandem commissum literis, quas Patres in Concilio Nicæno sanxerunt, & nominarunt formatas.

Ad Heb. c. 13.

Cognouerunt vero isti Dominum in fractione panis, inquit Lucas. Hinc fractionem panis dixerunt aliqui fuisse communicationem ipsius Sacramenti Eucharistici & Corporis Christi, sicut sub specie panis in vltima cœna illud porrexerat, eo quod idẽ Christus dicatur fecisse quod in vltima cœna. Verùm alij probabiliùs putant non hîc fuisse Eucharistiæ Sacramentum: sed tamen actionem hanc Christi mysticam fuisse, & illam sacri Corporis dispensationem sub specie panis tantum significasse, talique actione Christum eam commendasse sicut simili actione eam commendauerat in multiplicatione panum: ideòque in hoc præuio mysterio voluit etiam Dominus significare vim Eucharistiæ susceptæ: nempe quod per eam oculi hominum illuminantur ad cognitionem Iesu sicut hîc illuminati sunt discipuli in hac vera, sed & mystica fractione panis. Ita Theophilactus & alij. Imo aliqui hinc colligunt insinuatum hîc fuisse vsum Eucharistiæ sub sola panis specie, cùm calicis non fiat mentio: & statim fracto pane dicitur euanuisse ex oculis eorum. Aperti vero dicuntur oculi eorum, tum interiores, quia agnouerunt quod priùs ignorabant, tum exteriores quoad visionem veræ figuræ Christi, ex qua eum agnoscere potuerunt, remoto impedimento, quo oculi eorum tenebantur.

DE SEXTA APPARITIONE.

APparitio sexta facta fuit Apost. vndecim Facta autem fuit in illo cœnaculo, vbi lauerat pedes eorum, vbi corporis & sanguinis sui participes

eos effecerat. Ibi & Spiritum S. postea acceperunt, & ex illo loco tanquam monte Domini ab eo specialiter electo, exiuit lex noua, & verbum prædicationis in vniuersum orbem.

De quo possumus interpretari illud Isaiæ: *Venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, quia de Syon exibit lex, & verbum Domini de Ierusalem*: Ascẽdamus ergo & nos ad hunc montem, quem Dominus tot miraculis honorauit, quem elegit, quem dilexit. De quo etiam dici potest: *Videbitur Deus Deorum in Syon*, quia ibi se videndum præbuit sæpiùs Apostolis post Resurrectionem, in corpore gloriâ vestito, & ibi cœpit Ecclesia noua Christi agnosci, Spiritu sancto illuc descendente.

Ibi ergo erant discipuli in terrore, in errore, omnes enim perdiderant fidem, vacillantes de Domini Resurrectione. Omnes excepta virgine lumen fidei amisisse significat Ecclesia, in officio hebdomadæ sanctæ, vbi quindecim candelæ extinguuntur excepta vnâ quæ finaliter accensa permanet. Indicat hoc vndecim Apostolos, cum tribus mulieribus, lucem fidei perdidisse, & in sola Virgine permansisse, de qua vetam fuit: *Non extinguetur in nocte lucerna eius*. His ergo congregatis affuit Christus in medio, licet fores essent clausæ: quia sicut per Virginem incorruptam exiuit de vtero, & per lapidem immotum de sepulchro: ita potuit intrare ad discipulos sine impedimento, quia nihil potest gloriosum corpus impedire ad transeundum: *Stetit verò in medio*, idque multis de causis.

Prou. vlt.

1. Tanquam pastor in medio ouium, eas congregans.
2. Tanquam Dux in medio militum, eos animans.
3. Tanquam Sol in medio stellarum, eas illuminans.
4. Tanquam Cor in medio membrorum, illa viuificans.
5. Tanquam arbor vitæ in medio Paradisi inter electas arbores.
6. Tanquam Candelabrum in medio domus fulgens, & omnem pellens caliginem.
7. Tanquam Columna in medio ædificij sui noui, illud sustentans, hoc est, in medio Ecclesiæ, quæ ex Apostolis constabat, in fide illam roborans.

Habet verò emphasim, quod stetisse dicitur, nam illa vox, Stetit, rectè designat resurrectionem. Ante resurrectionem, cùm onus peccatorum nostrorum assumpsisset, modò in præsepio iacens describitur, modò sedens lassus apud puteum, modò prostratus facie in terram in montibus orans, modò curuatus clamans ad Patrem vt in horto, modò depressus sub onere Crucis ascendens Caluariam, & in ipsa cruce capite demisso describitur spiritum emittens. Omnis hic situs corporis designat onus peccatorum nostrorum quo premitur. Nunc autem, excusso onere, per resurrectionem (quia demersit ea in profundum sanguinis sui) rectè dicitur stetisse in medio. Hinc Ecclesia in memoriam resurrectionis Christi, & ob spem nostræ resurrectionis, toto tempore paschali orans non flectit genua, sicut alio tempore, sed stans orat. Quod etiam aduertit Beda dicens, il fieri ex emplo mulierum & Apostolorum. *Sanctæ*, inquit, *mulieres, adstantibus sibi Angelis, non in terram cecidisse, sed vultum dicuntur in terram declinasse. Nec quempiam Sanctorum legimus tempore Dominicæ Resur. vel ipso Domino vel Angelis visis terræ prostratum adorasse. Ideo ergo fit, vt non flexis genibus tunc, sed declinatis in terram vultibus oremus*. Ita ille.

Apparens verò Christus dixit discipulis: *Pax vobis*. Vtique eius anima velut Columba rediens ad arcam, ad corpus suum, ramum fert oliuæ, pacis symbolum, post tam asperum bellum, post tot fluctus inundantes, qui Noë cum filiis suis, Petrum cum discipulis agitarant. Nempe pacis amator Christus, in Natiuitate pacem nunciat, in progressu vitæ confirmat, in morte testamento pacem legat, in Cruce illam sanguine suo signat, & in Resurrectione nouiter ad suos ingrediens, eam adhuc annunciat, tanquam signum quo dignoscatur. Vnde & hæc salutatio solemnis erat Christianis, solebant enim ante sacram synaxim amico amplexu se salutare, dicendo, *Pax tecum*, eratque communicaturis reconciliationis & remissionis omnis iniuriæ, puræque charitatis symbolum. Huic postea successit osculum tabellæ pacis in sacrificio.

Citatur à D. Thoma in Catena.

Familiaris etiam fuit Christianis salutatio per hanc vocem, *Deo gratias*, vt docet Augustinus. *Nam quid melius*, inquit, *& animo feramus, & ore promamus, & calamo exprimamus, quàm Deo gratias? hoc nec dici breuiùs, nec audiri latiùs, nec intelligi grandiùs, nec agi fructuosiùs potest*.

Vide Bar. ann. Chr. i. sti. 45. August. Epist. 77.

Præmissa itaque hac salutatione, ostendit eis manus & latus. Iam suprà diximus cur in latere & manibus cicatrices reseruarit. Hîc ergo solũ annotabimus, quomodo Christus, quia Resurrectio eius erat primum fidei fundamentum, illam omnibus modis voluit certam reddere, & quoad omnes sensus, & quoad omnis generis, & conditionis testes.

Quantum ergò ad testes, ex omni sexu & conditione elegit.

Primò, è Cœlo Angelos qui eam testati sunt mulieribus.

Secundò, ex inferno Sanctos Patres, qui resumptis corporibus, apparuerunt multis.

Tertiò, è terra elegit mulieres, ne quis sexus deesset.

Quintò, elegit Apostolos, quos per vniuersum orbem destinat Resurrectionis huius testes irrefragabiles.

Quinto, elegit & ipsos suos hostes: Resurrectionem enim Christi testati sunt ipsi milites apud Pharisæos, & Pontifices: *sed auaritia quę captiuauit discipulum comitem Christi, captiuauit & militem custodem sepulchri*. Inter hos dicit Metaphrastes, Lõginum fuisse cui etiam custodia sepulchri commissa fuerat, nec recusauit licet, non esset eiusdem cum Pilato sententiæ. Sed & ipse testis Resurrectionis, lingua & libera mente, Christum verum Deum esse, & è mortuis suscitatum affirmauit: ita vt Iudęorum Principes in eum furorem, & inuidiam conceperint. Quapropter magis volens abiici cum Christo quàm habitare in tabernaculis Iudęorum, cum veste & cingulo dignitatis, ipsam quoque exuit militiam: & acceptis duobus militibus, qui habebant eundem zelum pro Christo, & veritate, post Christi ascensionem venit in Cappadociam, pręco simul, & Apostolus Christi, vbi post multa tormenta cum sociis suis, capite plexus est. *Ita Metaphrastes*.

Sextò, ipsa terra testis fuit sufficiens, concussione, & tremore suo.

Vltimò, Moysem, & prophetas in testimonium adduxit Christus, interpretans discipulis verba eorum, non solùm viuos, sed & mortuos testes habere volens.

Quantum ad sensus corporis, per omnes etiam Resurrectio confirmata est.

Primò, Resurrectionis fidem confirmauit per auditum, cùm dixit, *Pax vobis, ego sum.*

Secundò, per visum ostendens eis manus & latus.

Tertiò, per gustum, manducans cum eis piscem assum, & fauum mellis.

Quartò, per tactum, *Infer digitum tuum huc, &c.*

Quintò, per olfactum, cùm in discipulos insufflauit, quem flatum valde odoriferum fuisse, ab illo pectore omnibus charismatibus referto, possumus existimare.

Insufflauit verò Christus in Apostolos, dans eis Spiritum S. vt significaret naturam Spiritus S. qui procedit vt flatus diuinus ex spiratione Patris & filij, sic ergo significauit illum etiam à se procedere, inquit Aug. Item vt significaret se illum esse, qui primò homini inspirauit spiraculum vitæ, inquit Cyrillus. Denique se illum esse, qui per Spiritum Sanctum efflat peccatum, & afflat gratiam suam, inquit Basilius. Porrò in hac apparitione non aderat Thomas, vnde octauo die iterũ apparuit discipulis, & Thomæ, cui exhibuit manus & latus ad eius sanandam infidelitatem. Vnde aduerte, quantum Deus faciat pro vna anima, vt ei succurrat quandoquidem qui se exhibuerat aliis Apostolis, idem & nunc faciat ad sanandum vulnus, & infidelitatem vnius: Quia sicut non solùm pro omnibus, sed & pro singulis mortuus est: ita & resurrexit, vt ex hoc non detrectet quilibet animarum curam habens, vel pro vnica anima totum se impendere, nec enim in vanum laborarit si vni animæ succurrerit. Hoc interim habet fructus Thomæ infidelitas, quod magis profuerit Ecclesiæ ad fidem, quàm fides credentium, quia dum ille palpando reducitur, nostra mens omni dubitatione postposita in fide solidatur, inquit D. Gregorius.

Cyrillus in Ioan.

Sed quæres: Si Thomas aberat in altera illa apparitione, quomodo accepit Spiritum sanctum, aut potestatem remittendi peccata, quę tunc data fuit? Nec enim de ea mentio fit cùm Thomæ apparuit, nec alibi. Respondeo etiam Thomæ absenti, iuxta Cyrillum, à Christo inspiratum fuisse Spiritum S & hanc potestatem. Sic olim cùm Deus Spiritum Moysis diuisit in septuaginta seniores de Israël, licet duo (quorum vnus vocabatur Eldad, alter Medad) remanserint in castris, nec cõuenirent ad ostium tabernaculi fœderis cum aliis, tamen super eos absentes requieuit Spiritus Moysis, adeo vt in castris prophetarent: quia & ipsi descripti fuerant, inquit Scriptura. Idem ergo dicemus de Thoma, qui etiam absens hunc Spiritum accepit, & Apostolus, siue Vicarius Christi, Orbis Doctor, cum aliis hic fuit institutus. Illis enim verbis. *Sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos*, docent Sancti Patres Apostolos accepisse Christi officium & authoritatem: omnem scilicet potestatem Ecclesiasticam, & consequenter eos hisce verbis creatos esse Episcopos. Vnde huius Scripturæ varius est sensus.

Primò: Sicut Deus Pater misit me, ita & ego qui sum illi æqualis Deus vos mitto. Et sic significatur similitudo ex parte principij & potestatis mittentis, vt insinuetur diuinitas & auctoritas Christi, dum se Patri æquat mittendo.

Secundò: Significari potest similitudo ex parte finis, vt sit sensus. *Ego mitto vos*, vt vestra prędicatione & vita, gloriam Patris & hominum salutem promoueatis: sicut & Pater misit me ad eundem finem, propter suam scilicet gloriam, & hominum salutem, quam indefessè quæsiui.

Tertiò: significari potest similitudo ex parte mediorum, vt sit sensus: *Sicut misit me Pater*, vt omnibus doctrinam traderem, & illam miraculis confirmarem: ita & ego mitto vos cum eadem potestate miraculorum & doctrinę. Et sicut Pater misit me inter pericula & inter cruces, vt doctrinam meam per sanguinem meum confirmarẽ: ita & ego inter persecutiones vos mitto, vt sanguine vestro doctrinã & fidem & amorem erga me testatum relinquatis: quo ergo amore misit me Pater, eodem & mitto vos.

Quartò, vt significetur similitudo in officio, vt sit sensus: Quandoquidem ego perfunctus mea legatione, Patrem repeto, à quo missus sum: ita & ego hanc vobis committo legationem, similemque potestatem, & authoritatem ad regendam Ecclesiam, vt sitis eius Doctores & Pastores, meique Vicarij habentes potestatem peccata remittendi, vnde ad hunc effectum vobis meum Spiritum tribuo.

Per hæc ergo verba, Christus in Apostolis Sacerdotalem perfecit ordinem & potestatem: nam licet fuerint creati Sacerdotes in illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*, tamen tunc acceperunt tantùm potestatem consecrandi. Hic verò accipiunt potestatem simul remittendi peccata, sunt enim hæ potestates disparatæ, & diuidi possũt: sicut in ordinatione Sacerdotum, alia & alia forma, istę potestates seorsim etiam nunc dantur.

DE ALIIS APPARITIONIBVS.

Septima apparitio fuit, quando Thomæ apparuit.

Octaua, quando Discipulis piscantibus in mari Galilææ.

Nona, quando in monte Galilææ plusquam quingentis fratribus.

Decima, quando apparuit Iacobo, vt dicit Apostolus Paulus.

Vndecima, quando apparuit Apostolis omnibus in die Ascensionis.

Ibi misit eos prædicare Euangelium omni creaturæ, vt essent testes in omni loco, non solùm mortis, sed & Resurrectionis eius, prędicantes non solùm Iudæis, sed & Gentibus, non solùm plebeis, sed & Regibus, Tyrannis, & Magistratibus, omnisque conditionis, sexus, nationis, hominibus, Euangelium Christi, hoc enim vult dicere, cùm dicit: *Omni creaturæ*. Sic & Petrus accipit quando dicit: *Subditi estote omni creaturæ, siue Regi quasi præcellenti, siue Ducibus quasi ab eo missis.* Dixerat ergo Christus *Eritis mihi testes vsque ad vltimum terræ*, quasi dicat, filij mei estis quos adoptaui. Scholæ meæ estis discipuli, quos instruxi. Estis oues gregis mei quem elegi. Destino ergò vos in vniuersum orbem, vt testimonium perhibeatis de me, qui totius vitæ meæ testes fuistis, doctrinam quam annunciaui, percepistis, exempla quæ dedi, vidistis, opera & miracula quæ feci, agnouistis: immò contradictiones quas tuli, tormenta, contumelias, mortem quam passus sum pro salute totius mundi, non ignoratis. Sed & vidistis Resurrectionem meam, apud vos toties testatam, & nunc Ascensionem videbitis, Spiritumque sanctum qui in æternum vobiscum manebit, accipietis. Ite ergo, benedictionem meam Patrisque vobis impertior, simulque potestatem increpandi omnes, monendi, docendi, arguendi, cuiuscunque status sint, in quacunque sublimitate positi, prædicate illis Euangelium, annunciate toti mundo hoc bonum nuncium. Quod nuncium?

Primò, quod Filius naturalis Dei factus sit homo, vt homo Deus fieret, & filius Dei.
Secundò, quod ille mortuus sit pro omnium salute & omnium mortem tolleret.
Tertiò, quod resurrexit vt vitam eis repararet, & secum omnes credentes resuscitaret.
Quartò, quod in Cœlum iam ascendit, vt locum gloriæ eis præpararet.
Quintò, quod Iudex ipse iterùm venturus sit, à patre constitutus, vt ab omnibus vitæ rationem exposcat.

Sextò, quod altera supersit vita, & quidem æterna in pœnis pro malis, in gloria pro bonis. Prædicate ergò hæc, & docete vniuersum mundum, monete ne in his errent, sed ad Deum conuertantur: peccata eis remittite, meritorum meorum participes eos efficite, arguite eos, vt vanitaté non ament, perituris bonis non se implicent, sed ad cœlestia aspirent, Dei iudicium meminerint, alteramque vitam suspiciant. Hæc omnia continentur in his verbis? *Prædicate Euangelium omni creaturæ.*

Vltimo, verò aduertendum, sæpiùs fortè Christum apparuisse discipulis quàm specificet Euangelium, nam in Actis dicitur, per dies 40. apparens eis, & loquens de regno Dei: Elegerat 40. circiter horas, vt mortem suam certam faceret, sed 40. dies, vt resurrectionem suam: quia creditu erat difficilior. Non tamen 40. diebus voluit continuè cum illis conuersari, ne occasio esset existimādi eum ad idem genus mortalis vitę rediisse, inquit D. Thom. Voluit enim paulatim dissuefacere discipulos, ab aspectu corporis, quos breui erat relicturus, inquit Iustin. Adde fuisse id conueniens ad fidei probationem, ad spei & charitatis augmentum. Et hic modus accommodatus est statui huius vitæ, in quo non possunt homines continuò frui, rebus diuinis.

Sed quid est, quod dicitur per illos dies locutus de Regno Dei: *Primo*, id verum est, quia licet omnis doctrina Redemptionis, durante vita ad hoc tenderet, vt doceret illos & nos de Regno Dei, & ad illud vocaret, & viam ostenderet: tamen à resurrectione sua clariùs verisimiliter de illo locutus fuerat, de illius magnitudine & excellentia, de visione Patris & Filij, & Spiritus S. de fruitione diuinitatis, de Angelorum consortio, de æternitate illius mansionis. Tum quia tunc discipulos relinquebat, & illuc ascendebat: tum quia illi capaciores tunc erant sublimis illius doctrinæ. *Secundo, loquebatur de Regno Dei*, hoc est, de Ecclesia, quæ sic vocatur in Scripturis. Ipse enim Rex eius est, illā regit per Vicarios exteriùs, per dona & gratias interiùs, iustificādo, sanctificādo, deducendo, ad regnum illud æternū. Loquendo ergò de hoc regno, instruebat eos de Hierarchia & Ordinibus Ecclesiæ, de summo primatu. Secundò, instruebat eos numerum, formam, materiam Sacramentorum, modum ea administrandi, & Missæ sacrificium offerendi. *Tertiò*, docebat eos præcepta Ecclesiæ seruare, ieiunia, festa Sanctorum, intercessionem, Reliquiarum ac imaginum venerationem, & multa similia. Quia cùm Ecclesia ab initio hæc omnia seruarit, magna religione & constantia, rectè opinamur illa accepisse à Christo tanquam Ecclesiæ Fundatore? *Quarto*, his 40. diebus dicimus docuisse eos omnem directionem & gubernationem conuenientem in Ecclesia, & multa quæ per traditionem habemus.

Vnde colligimus contra hæreticos, non omnia quæ Christus Ecclesiæ proposuit, scripta esse, Quandoquidem his 40. diebus multa eis proposuerit, quæ non extant.

ARTICVLVS SEXTVS.

ASCENDIT AD CÆLOS, sedet ad dexteram Dei Patris.

LECTIO XXVII.

DE ASCENSIONE CHRISTI.

1. *Docet Christum cum Triumpho ascendisse.*
2. *Docet locum, tempus & modum Ascensionis.*
3. *Docet quem fructum ex eius Ascensione habeamus.*

DEscriptus fuit in prioribus articulis Christus iuxta tres facies Cherubin apud Ezechielem: nam Incarnatio describitur in tertio articulo, iuxta quam habet faciem hominis: Passio & mors, in quarto vbi tanquam Vitulus fuit immolatus: Resurrectio in quinto, per quam, est Leo de tribu Iuda, qui rugiens vicit mortem, seipsum suscitans. Nunc describitur iuxta faciem Aquilæ in sublime volantis, in Ascensione. Sicut enim Aquila prouocans pullos suos, & super eos volitans: sic Christus nos ad volādum in sublime, per Ascensionem suam inuitat & docet. Vnde proprietates Aquilæ Christo ascendenti, rectè conuenire docet. D. Max.

Quapropter de his Christi mysteriis rectè intelligitur illud Sapiens; *Tria sunt mihi difficilia, & quartum penitùs ignoro: Viam aquillæ in cœlo: viam colubri super terram, viam nauis in medio mari: viam viri in Adolescentula.* Sic legendum multi putant. Sensus ergo erit: Difficile esse cognoscere mysterium illud Ascensionis, quo Christus tanquam Aquila in Cœlum ascendit super omnem creaturam. Difficile quoque esse nosse, quomodò ipse qui eleuatus sit in Crucem, tanquam coluber & serpens venenosus, postea in Resurrectione, sine vestigio è terra & sepulchro erupcrit. Difficile quoque quomodo eius humanitas inter Passionis fluctus emerserit, tanquam nauis in medio mari. Denique quomodo tanquam Vir in Adolescentula, siue Virgine viam sibi fecerit sine virginitatis diminutione. Maximus serm. de Ascen. Prou. 32.

His etiam mysteriis consonant quæstiones illæ Sapientis: *Quis ascendit in cœlum atque descendit? Quis continuit spiritum in manibus? Quis colligauit aquas quasi in vestimento? Quis suscitauit omnes terminos terræ?* Ad hæc respondetur ex Apostolo: *Qui descendit ipse est, & qui ascendit*, scilicet Christus Ipse etiam continuit spiritum in manibus potestatem habens ponendi animam suam, & iterum sumendi eam, quasi spiritum aut animam in manibus haberet. Ipse quoque colligauit aquas, quasi in vestimento. In veste enim humanitatis suæ, omnes passionum aquas sustinuit, & omnia peccata nostra. Denique ipse suscitauit omnes terminos terræ, à somno peccati & erroris, seipsum suscitans, & Apostolos per vniuersum orbem in Ascensione mittens. Prou. 30.

PROPOSITIO PRIMA.

C*Hristus consummato Redemptionis mysterio ascendit ad patrem cum triumpho.*

Triumphus iste in hoc consistit, quod ascenderit, Angelis cum iubilo occurrentibus, & animabus sanctis subsequentibus.

Olim cùm decernebatur triumphus Victori, Curru triumphali vrbem ingrediebatur, & Senatoribus occurrentibus in Capitoliũ deducebatur, vbi erat arcus triumphalis, & triumphantis heroïca facta depicta: Laurum quoque manu gestabat signum victoriæ, sed illam in sinu Iouis ibi deponebat, quasi victoriam omnem ei attribuens. Hæc omnia reperies in Christi ascensu. Primò ingreditur, curru vectus triumphali, glorioso scilicet corpore, cuius quatuor rotæ sunt quatuor dotes, impassibilitas, agilitas, claritas, subtilitas, quibus velocissimè vehitur in S. Ciuitatem.

Secundò occurrunt ei Senatores cœlestes Angeli, & deducunt ad thronum Patris, vbi ipse laurum siue totam victoriam deponit, ei tribuens, & gratias agens de auxilio humanitati suæ exhibito, ad hanc victoriam peragendam.

Tertiò sequitur eum captiuorum turba quam de inferni faucibus eripuit, eamque Patri offert tanquam primitias, siue primos fructus sanguinis sui. Dicere ergò potest sicut Iacob ad Patrem regrediens: *In baculo meo transiui Iordanem istum, & nunc regredior cum duabus turmis.* Ipse in crucis baculo solus Iordanem, & Passionis fluctus transiuit, nunc regreditur cum duabus turmis, vna ex Angelis est, altera ex hominibus. Vel iuxta Aug. cum duobus populis ex quibus regnum eius constituitur, Gentibus, & Iudæis. In die ergò Ascensionis cœpit tradere regnum, quod suo sanguine acquisierat Deo Patri: afferens secum primitias ex omni genere, & c onditione nationis humanæ.

Primò, offert primitias ex Patriarchis, Iustum Noë, Abraham Patrem fidei, quos con sequuntur Alij Sancti patres.

Secundò, ex Prophetis, Moysem sum mum Prophetarum, Samuëlem à puero electum.

Tertiò, ex Sacerdotibus, Aaronem cum aliis Leuitici generis.

Quartò, offert primitias ex Ducibus populi, Iosuë qui populum in terram promissionis introduxit quem alij subsequuntur.

Quintò, ex Regibus Dauidem sanctissimum, Ezechiam piorum Regum speculum.

Sextò, ex Martyribus, offert Hieremiam lapidatum, Isaïam serrâ linea sectum.

Septimò, primitias ex Virginibus offert, Abelem, Daniëlem, Ioannem Baptistam, qui cum mulieribus non sunt coinquinati.

Octauo, offert primitias ex pueris, eos qui occisi sunt in Natiuitate eius. *Hi enim sunt primitiæ Deo & agno.* Apoc. 15.

Nono, ex Adolescentibus. & Iuuenibus Babylonios illos pueros, & fortes Machabæos, iuuentutis decus.

Decimo, Primitias etiam offert ex Senibus, Simeonem iustum & timoratum, qui senectutis piæ exemplar est & speculum, Duxque senum.

Vndecimo, Primitias offert ex Gentibus, Melchisedech, Iob, & similes, qui vitam inculpatam duxerunt.

Denique, primitias ex sexu muliebri offert, Saram, Ester, Annam, quæ fœmineum chorum ducunt.

Primitias ex viduis Iudith, viduarum gloriam.

Vides ergo quomodo tunc cœpit tradere regnum Deo Patri sanguine suo acquisitum? Sed & indesinenter tradit, donec integrum in consummatione sæculi offerat, iuxta id quod dicit Apostolus: *Deinde finis cùm tradiderit Regnum Deo, & Patri, cùm euacuauerit omnem Principatum, & Potestatem & virtutem.* Cùm scilicet præsentauerit omnes electos Deo suo, finis mundi erit, & finis hominis ad quem creatus est, & tunc cessabit omne Dominium, & humanum & Angelicum, cessabitque omnis dispensatio quæ fit per Angelicos principatus. Non erimus amplius sub Angelis tanquam Tutoribus, qui nobis nunc præsunt, & dirigunt in statu huius viæ tanquam pueritiæ, sed immediatè tunc Deo erimus subiecti, & totum corpus Christi mysticum erit planè Deo subiectum, & per omnia obtemperans Capiti suo Christo filio Dei, vt sit Deus omnia in omnibus. Ita Apost. qui eodem loco dicit: *Qui descendit, ipse est & qui ascendit vt adimpleret omnia.* 1. Cor. 15

Quomodo ascendit, vt ad impleret omnia?

Primò, quidem, vt adimpleret omnia de se scripta & prophetata, quorum vltima sunt descensus ad inferos, & ascensus in cœlos, vt & sic perfectè concluderet peregrinationem suam, & opus redemptionis nostræ, cuius finis & terminus est ascensio Christi, & nostra in cœlos, hæc est enim fœlix clausula totius itinerarij Filij Dei, vt ait D. Bernardus. Nunc verò adimpleuit omnia, inquit idem, quia natus est inter homines, & cum hominibus conuersatus, ab hominibus, & pro hominibus passus & mortuus, resurrexit, ascendit, sedet ad dexteram Dei: *Agnosco tunicam desuper contextam per totum, quam superna illa mansio clausit, vbi adimpletus est, & adimpleuit omnia Dominus Iesus Christus.* Ita ille. Bernad. sermon. de Ascens.

Secundò, vt adimpleret omnia, cœlestia, terrestria, inferna, sua potentiâ, maiestate, gloria, victoria replens, & in imo, in medio, in summo mundi spatio possessionem capiens, ac virtutem suam declarans. Vnde iterum Bernardus: *Restat Domine Iesu, vt qui te terræ, maris & inferorum Dominum probasti, vt ascendas per medium aëris super omnes cælos: ex tunc probabitur, quia Dominus vniuersorum tu es, quia omnia in omnibus adimpleuisti, & iam tibi perfectè debebitur, vt in nomine tuo omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia tu es in gloria & dextera Dei Patris.*

Tertiò, ascendit, vt adimpleret omnia, totum scilicet orbem, & omnia regna implens sua fide, cultu, religione totam Ecclesiam omnibus gratiarum donis & charismatibus, per missionem Spiritus S. dum *ipse dedit quosdam Apostolos, quosdam Prophetas, Euangelistas, Pastores, doctores, ad consummationem Sanctorum, in ædificationem Corporis Christi*, inquit ibidem Paulus.

Denique ascendit, vt adimpleret omnia, vt omnes electorum Angelorum & hominum sedes ac numerum compleret, quod iam inchoat ex omni genere hominum secum ad illas sedes vehens: Patri, vt diximus, hos primos sanguinis sui fructus offerens, hanc inferorum prædam. Ecce ascensus triumphantis.

DESCRIPTIO TRIVMPHI CHRISTI *in Ascensione,*

EX ISAIA PER MODVM DIALOGI inter Christum, & Angelos.

Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra, formosus in stolla sua, gradiens in multitudine virtutis suæ? Isa.

Sancti Patres per *Edom & Bosra*, intelligunt mundum, & Iudæam incredulam è qua Christus victor ascendit. Bosra, ciuitas est in Edom siue Iudæa & significat *Vindemiam*, Edom significat rufum

rufum. Est ergo allusio ad nomina. Introducit itaque interrogantes Angelos cum admiratione. Quis est ille, qui quasi miles victoriosus, cruentatus sanguine non tam suo quàm hostium cum fortitudine ascendit?

Tinctis vestibus de Bosra, inquit, q. d. Venit de vindemia, & torculari, quia habet vestes suas rubro musto tinctas.

Formosus in stola sua, siue decorus in veste sua, Paludamento quodam regio amictus, & fulgidus.

Gradiens in multitudine virtutis suæ, hoc est, incedens Imperatorio gradu, potenti, & magnifico, ipso solo gressu præ se ferens vires validas, animum heroïcum. *Ascendebat*, inquit Augustinus, *cruoris rubore perfusus, à trophæis victricibus laureatus. Viderunt Cœlites cuncti speciosum vulneribus Christum, spolia Castris tyrannicis reportata, & admirantes fulgentia diuinæ virtutis vexilla, talibus concrepant hymnis. Quis est iste Rex gloriæ?* Respondet Christus: *Ego qui loquor iustitiam & propugnator sum ad saluandum*, quasi dicat. Vos interrogatis qui sit iste reuertens de prælio è terra hostili, tantam præ se ferens maiestatem? Ego sum iustus hostium meorum vindex & fortis populi mei propugnator & Saluator. Ego sum qui iustam sententiam profero contra tyrannum diabolum, opprimentem populum meum & eam iustè & fideliter exequor, deturbando eum sua tyrannide, & populum meum potenter liberando. Vnde & in Apoc. Christus dicitur *fidelis & verax, qui cum iustitia iudicat & pugnat*. Iterum interrogant: *Quare ergo rubrum est vestimentum tuum sicut calcantium in torculari?* q. d. Si tu es ille iustus & Saluator, quare rubricatas habes vestes & sanguine tinctas? Saluatorem enim magis decet candida vestis, vt pote innocentiæ & misericordiæ, ac gloriæ index, quàm rubra & sanguinea. Hinc Hieronymus. *Vnde carnem tuam niueam & virgineam, ô Christe, ô Agne immaculate, cruentasti? Vnde sanguine rubricasti? Magis enim tibi clementia conuenit, quàm crudelitas, magis candor quàm cruor.* Respondet Christus: *Torcular calcaui solus*. q. d. Rectè dicitis me ex torculari venire, ego enim pressi non vuas, sed hostes meos, & aspersus est sanguis eorum tanquàm humor rubeus expressus per torcular, super vestes meas, & quidem cruentam illam victoriam solus mihi peperi, nemo in pugna adiuuit me, dum hostes meos conculcarem.

Aug. ser. 178. de temp.

Apoc. 19.

Torcular in Scriptura significat vehementem oppressionem & stragem, qui enim eam subeunt sunt quasi vuæ, quæ premuntur: *Torcular calcauit Dominus Virginis filiæ Syon*, hoc est, grauissimo supplicio pressit Hierosolymam.

Aduerte ergo, quod Christus hîc directè non loquitur de sanguine suo, sed de sanguine hostium, diaboli scilicet, peccati & mortis: non quod hostes hi sanguinem habeant, sed per sanguinis effusionem non aliud significat, quàm plenam de hostibus victoriam, inquit Hieron. quia multus sanguis solet in victoria fundi.

Per torcular tamen etiam intelligi potest Crux & Passio Christi, cum Tertul. Cypriano, Cyrillo, Ruperto & aliis; quia per Passionem vestis eius cruentata fuit caro eius aspersa sanguine vuæ de qua dicitur: *Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum.* Hic sensus indirectus est, & sic debet aptari: quod scilicet Passio fuit, torcular Christo, quo eius sanguis expressus fuit & simul torcular quo Dæmones pressi & calcati sunt, fuit enim Crux instrumentū victoriæ Christi, quo censetur sanguinem eorum fudisse, siue victoriam contra eos obtinuisse: nam vulnera cælo intulit, tanquàm victoriæ trophæa, & æternùm seruabit.

Vndè Ioannes vidit eum post Resurrectionem: & vestitus erat veste aspersa sanguine, quia caro eius adhuc nunc rubicunda est cicatricibus. Ad hunc ergo sensum dicit Greg. *Torcular calcam solus, quia solus torcular in quo calcatus est calcauit, cum sua potentia eam quam pertulit passionem vicit, & ex morte cum gloria surrexit.*

Gregor. hom. 13. in Ezech.

Vultis scire ô Angeli, quis sit ille triumphator, qui venit de Edom, de terra nostra sterili, de fæce hominum miserorum & peccatorum?

1. Ille est primogenitus mortuorum, *& Princeps Regum terræ, qui dilexit nos & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.*

2. Ille est qui dicit: *Ego sum primus & nouissimus, & fui mortuus, & ecce sum viuens in sæcula sæculorum, & habeo claues mortis, & inferni.*

3. Ille est triumphator qui vocatur *fidelis & verax, & cum iustitia iudicat, & pugnat, & in capite eius diademata, & nomen habet quod nemo nouit nisi ipse.*

Sed vultis scire cur rubeus ascendat? quia venit de vindemia & torculari.

4. Ipse qui lauit in *vino stolam suam & in sanguine vuæ pallium suum.* Ipse est Agnus in cuius sanguine omnes Sancti *lauerunt stolas suas.*

5. Ipse est Agnus qui occisus est, & propterea *dignus accipere honorem & gloriam, & benedictionem ab omni creatura quæ sub cælo est, & super terram, & sub terra*, in sæcula sæculorum.

6. Ipse est qui non habuit speciem neque decorem: sed nunc *formosus est in stola sua*; fœdus in morte, pulcher in Resurrectione, infirmus, & vilis in Passione, nunc fortis, & potens in spoliis in Ascensione. Ipse ergo adhuc rubeus est, quia signa mortis retinet rubicunda vulnera victoriæ suæ trophæa: *Candidus est & Rubicundus.* Candidus ex Virgine, rubicundus à cruce: Candidus ob gloriam diuinitatis: Rubicundus ob vestem humanitatis: Candidus ob innocentiam, Rubicundus ob Charitatem, Candidus ob misericordiam, Rubicundus ob Iustitiam.

V. Lect. sup. myst. [illegible]

DESCRIPTIO SIMILIS. ex Psalmista.

Ecclesia quoque ex Psalmo 23. hunc triumphum indicat in sua cæremonia, quando in die Palmarum solemnem Processionem instituit cum Palmis victoriæ signo. Tunc Sacerdos personam Christi gerens, Ecclesiæ fores pulsans baculo crucis, tertiò inclamat: *Attollite portas Principes vestras, &c.* Et intus tres chori à se inuicem dissiti, vnus iuxta ianuam, alter in medio Ecclesiæ, tertius iuxta altare, interrogant altiori semper voce: *Quis est iste Rex gloriæ?* Vbi significantur tres Angelorum Hierarchiæ, admirantes virtutem huius Regis super omnes Angelos Ascendentis, & choris Angelicis imperantis. Licet enim non ignorarent Christum, etiam vt hominem, Regem esse ciuitatis suæ, tamen indicant non fieri sine totius naturæ magna admiratione, quod ita terrenum corpus supra omnes cælestes Spiritus cum imperio conscendat, & sic exaltetur admirabili modo terra supra cælum, homo supra Angelum, puluis vsque ad Deitatis solium.

Hinc ergò Christo ascendenti quatuor tituli eximij tribuuntur, ob potestatem, quâ satanam, mortem & infernum profligauit. Primò, dicitur, *Fortis*, quia ingentes labores fortiter tolerauit toto vitæ tempore, & ingentes cruciatus exanthlauit toto tempore Passionis, infracto animo, omnia sustinens, nemine adiuuante, qui nec vllam consolationem, aut à Patre, aut à Matre, aut ab Angelis, aut à Discipulis, aut ab vlla creatura admisit, ab eo tempore quo hortum est ingressus, vsque ad Spiritus emissionem. Hinc dicit, *Torcular calcaui solus.*

Lect. de nomine Iesu. Secundò, dicitur, *Potens in prælio*, quia in sua Passione fortem alligauit, & viribus spoliauit, & sæpiùs cum satana præliatus eum semper deuicit, vt latè suprà dixi.

Tertiò, dicitur, *Dominus virtutum*, Hebræa habent, *Dominus sabaoth, siue exercituum*, quod nomen sæpissimè in Prophetis tribuitur Deo, nec est commune Diis per participationem, vt notat Bellarminus, sed proprium soli Deo summo; tum quia continet nomen quatuor litterarum soli Deo vero proprium, tum quia verè solus Dominus exercituum est, propter exercitus innumeros & potentissimos Angelorum, & quia omnes creaturæ ei militant, siue in cœlis, siue in terra, siue sub terra. Cœli, astra, elementa, animalia, homines, ei tanquàm summo Imperatori obediunt. Sunt exercitus eius & vires, ignis, grando, nix, glacies, quæ faciunt verbum eius, & pugnant ad imperium eius. Armat enim suas creaturas contra sibi rebelles, per vilia etiam animalia, ranas, muscas, domat Regna & Reges, vt patet ex Pharaone.

Quartò, dicitur *Rex gloriæ*, quia sine eius merito & gratia nulli obtingit gloria, & quia ipse eam largitur quibus vult: & quia in eius visione gloria consistit; & quia Rex est cœlestis Ierusalem, regionis illius lucidæ & gloriosæ.

Ex his collige, Christum ascendisse propria virtute, tum ipsius diuinitatis, tum ipsius humanitatis: quia corpus Christi gloriosum à dotibus suis virtutem habebat sibi insitam, quâ ascendit etiam sine aliquo ~~mysterio~~ [ministerio]. Non ergo sicut Elias Angelico vectus est ministerio, aut sicut Enoch raptus, aut sicut Abacuc translatus, sed gradiens in virtute sua. Comitati quidem sunt Angeli, sed tamen ope eorum non fuit adiutus, verùm honoris gratia ab eis deductus est. *Sic honorabitur, quem Rex voluerit honorari.* (Ester. 6.) Quomodò ergo deductus? Quo honore?

Apoc. 6. 1. Tanquàm bellator triumphans ad coronam victoriæ. *Data est ei corona, & exiuit vincens vt vinceret.*

Abac. 3. 2. Tanquàm Dauid, qui cum iubilo deducitur reuertens à cæde Goliath. *Percussisti Christe caput de domo Impij, maledixisti sceptris eius.*

Gen. 49. 3. Tanquam Ioseph, qui clamante præcone secundus à Rege declaratur: *Vere filius accrescens Ioseph noster, filius accrescens & decorus.*

Apoc. 3. 4. Tanquàm Rex, qui inauguratur, & ad thronum deducitur: *Ego vici, & sedi cum Patre meo in throno eius.*

Heb. 4. 5. Tanquàm Pontifex summus, qui magnificè intrat ad Sancta Sanctorum: *Habemus Pontificem Iesum qui penetrauit cælos.*

Psal. 131. 6. Tanquàm arca fœderis, cum iubilo ad templum ducta Salomonis: *Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ.*

Psal. 109. 7. Tanquàm Iudex supremus, ad sedem iudiciariæ potestatis: *Iudicabit in nationibus, implebit ruinas.*

8. Tanquàm Sponsus, procedens ad thalamum æternæ festiuitatis: *Veni, ostendam tibi Sponsam vxorem Agni.* Apoc. 21.

Vtinam possimus huius Triumphatoris, huius Regis, huius Sponsi transeuntis gloriam contemplari cum Moyse in foramine petræ, in quale & nos iubilum erumperemus? Sed fortè luctus potius nos docet filios Sponsi, à quibus, & Pater, & sponsus aufertur, ita vt luctus clamare nos faciat cum *Elizeo, Pater mi, Pater mi currus Israel, & auriga eius!* (1. Reg. 2.) Verùm pro solatio: *Pallium suum* nobis reliquit, sacrum pignus corporis sui, per quod possumus Iordanis fluctus transmittere, huius mundi vndas calcare, & in Hierusalem cœlestem pertingere. Reliquit & Spiritum duplicem, Spiritum sanctum omnis gratiæ, & consolationis authorem, & mirabilium omnium operatorem. Exultemus ergo in eius Ascensione, & dicamus ei: *Exaltare Domine in virtute tua, cantabimus, & psallemus virtutes tuas.* (Psal. 20.) Iam satis descendisti humiliando te in terra vsque ad mortem, immò vsque ad infernum descendisti per Patris obedientiam. Alius debetur locus corpori tuo glorioso, terra locus nimis vilis est. Incipe igitur nunc exaltari. Cape imperium, non tantùm in terra, mari & inferis, sed & in aëre, & in cœlo. Exaltare, inquam, *virtute tua*, non enim egens alienâ, vt Enoch, & Abacuc, vt Elias, sed propriâ id potes, quam possides non solùm vt Deus, sed etiam vt homo, dono agilitatis, quo corpus mouere potes quocunque volueris. Interim *cantabimus & psallemus virtutes tuas*, potentiam, & fortitudinem, quam ostendisti vincendo diabolum, destruendo mortem, spoliando infernum, triumphando de omnibus hostibus, ascendendo in Cœlum, mittendo Spiritum S. implendo doctrina, donis, & miraculis totum mundum.

DE LOCO TEMPORE ET MODO ascensus Christi.

PROPOSITIO SECVNDA.

Circumstantiæ omnes Ascensus Christi non sunt sine mysterio, tempus, modus, locus.

Primò, Quantum ad tempus, ascendit circa meridiem. Hoc indicat Lucas in Actis dum dicitur, quod Christus antequàm ascenderet, cum Discipulis comedit. Et Marcus dicit apparuisse vndecim recumbentibus. Non est autem verisimile recubuisse multo ante meridiem. Vnde teste Suarez, aliquibus locis est consuetudo hora diei duodecima vsque ad primam, publicæ solemnique orationi vacare in memoriam Ascensionis Dominicæ. (Suarez in 3. parte.)

Hoc idem docet Augustinus tractans illud Psal. *Vespere & mane & meridie narrabo & annunciabo, & exaudies vocem meam: Vespere*, inquit, *Dominus in Cruce, mane in Resurrectione, meridie in Ascensione? Enarrabo vesperè patientiam morientis: manè annunciabo vitam Resurrectionis, orabo vt exaudias meridie sedens ad dexteram Patris.* (Psal. 54.) Sicut ergò Sol meridiano tempore Cœli culmen conscendit; ita Sol gratiæ Christus meridiano tempore in supremam ascendit Cœlorum altitudinem: vt nemo se abscondat à calore eius, sed lucis & gratiæ suæ radios quoquouersum diffundat. Item sicut post meridiem olim eiectus est Adam è Paradiso: ita statim à meridie ingressus est secundus Adam Paradisum cœlestem, viamque filiis Adæ aperuit.

Secundò, quantum ad locum ex quo ascendit, mons fuit Oliueti iuxta Ierusalem, *Sabbathi habens iter*, inquit Lucas, hoc est tantùm distans, quantùm itineris Iudæis licebat facere in die Sabbathi: illud autem erat spatium mille pedum, iuxta Hieronymum, siue mille passuum, iuxta Bedam.

Act. 1.

Hieron. epi. 151. ad Algas. Beda in Act. q. 1.

Elegit verò Christus hunc montem, quia ibi voluit triumphum gloriæ ascendendo inchoare, vbi exorsus fuerat Passionis suæ humiliationem. Hinc & ibidem, iuxta aliquos Anti-Christus eleuabitur tanquàm Deus, dicens se Filium Altissimi, sed cum confusione deijcietur, & confringetur imperio Christi, & ministerio Angelico, vt infrà dicemus.

Ex hac Ascensione secuta sunt ibi multa miracula. Nam vltima Christi vestigia humo ita impressa fuerunt, vt licet terra à fidelibus deuotionis gratia raderetur, semper tamen pristinam recuperabant formam, de quibus olim videtur Zacharias propheticè loquutus: *Stabunt pedes eius supra montem Oliueti, qui est contra Ierusalem ad Orientem*, De illo quoque loco verum est illud Psalm. *Adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius.*

Zach. 14.

Psal. 131. De locis sanctis c. 7.

Hæc vestigia post septingentos annos eodem statu perseuerasse testatur Beda: Addens festiuitatem Ascensionis singulis annis diuinis prodigiis ibidem fuisse decoratam. Missa enim peracta, validi flaminis procella desuper conuenire consueuerat, & omnes qui in Ecclesia erant, in terram prosternere: tota ea nocte ibi lucernæ ardebant, vt non illustrari tantùm, sed & ardere mons & supposita loca viderentur.

Sed & hoc prodigiosum ibidem erat, quòd cùm Ecclesia in cuius medio sunt vestigia, pulcherrimo opere conderetur, summum tamen cacumen, propter Dominici corporis meatum, nullo modo contegi & concamerari potuit, sed transitus eius à terra ad cœlum vsque patebat apertus, inquit Hieronymus.

Tertio, quantum ad modum: Ascendit Christus eleuatis manibus benedicens Apostolis.

V. Bedam loco. cit. & Baron. tom. 1.

Hanc benedictionem Tertul. putat Christum fecisse cancellatis manibus, sicut Iacob benedicens Ephraim & Manasse filios Ioseph.

Nazianzenus vero putat extendisse manus, sicut fecit Moyses in monte. Aliqui recentiores dicunt Christum signum Crucis in aëre formasse & exinde manasse morem in Ecclesia benedicendi per Crucis formationem & signum. Ita Gretserus.

Vide Lorinum in c. 1. Act. Gres. de cruce. Ludolph. in vita Christi.

Vnde hanc repræsentat benedictionem, illa quæ populo datur à Sacerdote in fine Missæ. Sicut & vox illa: *Ite Missa est*, repræsentat verba Angelorum ad Apostolos, quibus dimissi sunt ex hoc loco, dum dicunt eis Angeli. *Viri Galilæi Quid statis, &c* Quibus auditis reuersi sunt cum gaudio in Ierusalem, sicut & populus relata gratiarum actione reuertitur. Hanc autem benedictionem specialiter Lucas exprimit præ cæteris, quia susceperat describendum Sacerdotium Christi, Sacerdotis autem est benedicere, siue bona precari populo, iuxta id quod dicitur, Leuit. 9. *Aaron extendens manum benedixit*. Sic & Ozias benedixit Iudith. Exinde etiam probat Paulus Sacerdotium Melchisedech: & eminentiam supra Abraham, quia minor à majore benedicitur.

Sed petes, quem effectum habuit hæc benedictio?

Primò, fuit signum veri amoris, & paternæ protectionis.

Secundò, fuit signum efficacis auxilij, virtute crucis in vniuersum orbem descendentis: hac enim manuum eleuatione vniuersum orbem censetur benedictione quadam locupletasse: & diaboli manum toto orbe extensam, inefficacem & irritam reddidisse.

Tertiò, benedictionem dedit Apostolis, quos in vniuersum orbem, prædicaturus mittebat. Sic enim & ei, qui prædicationis assumit officium, solet benedictio dari. Ascendit verò in nube, quia illa solet esse ministra in rebus diuinis, diuinam indicans maiestatem, *Thronus meus in columna nubis*, inquit Sapientia. Gloria Domini sæpè apparuit in nube.

In nube deduxit Hebræos: Legem dedit in nube: Moysis tabernaculum & Salomonis templum cùm absolutum fuit, nube impleuit Dominus: In nube pro populo pugnauit.

Hæc nubes designari potuit in illa visione Eliæ, per quam vidit post longam sterilitatem, quando cœlum iam tribus annis clausum fuerat. *Nubeculam ascendentem, habentem vestigium quasi hominis*. Et hæc nubecula ascendebat de mari, eratque signum abundantis pluuiæ venturæ. An non putas ibi Ascensionis Dominicæ fuisse symbolum? Ascendit ipse de mari huius sæculi in nube, promittens abundantem gratiæ pluuiam in vniuersam terram descensuram per Spiritus S. dona, per illum enim Spiritus S. imbrem, orbem totum irrigauit, de quo iterum infrà latiùs. 3. Reg. 18.

Hanc quidem nubem putat Medina solùm fuisse splendorem quendam, quem corpus Christi iam Cœlo propinquius generabat, cuius similitudinem perspicimus, inquit, in Cœlo, in ea quæ vocatur via lactea, quod etiam dixit Caietanus. Sed nihil vetat dicere fuisse veram nubem, cùm sic etiam loquatur scriptura, & vt diximus, illa symbolum sit magnificentiæ Dei, sæpè abhibita in eius mysteriis, vnde & in Transfiguratione nubes adfuit.

Tract. 4. Lect. 2. Medina in 3. par.

DE FRVCTV ASCENSIONIS Christi.

PROPOSITIO TERTIA.

PRofuit Christi Ascensio ad fidei, spei & charitatis augmentum.

Primo, quantum ad fidem, subtracta Christi præsentia, illa creuit in Discipulis, quandiu enim cum Christo fuerunt, modicæ fidei extiterunt, illo autem ascendente, ita fuit firmata, vt nulla vis tyrannorum eam potuerit infringere.

Dicebat Abacuc: *Eleuatus est Sol, & Luna stetit in ordine suo*. Quod diuus Gregorius sic explicat. *Quis, Solis nomine, nisi Dominus, & quæ, Lunæ nomine, nisi Ecclesia designatur? Quò vsque enim Dominus ascendit, sancta Ecclesia aduersa omninò formidauit: at eius ascensione roborata, aperte prædicauit quod occultè credidit*. Ita ille. Eleuato itaque Sole Iustitiæ, Luna siue Ecclesia stetit in splendore suo, in fidei lumine & firmitate: Sicut enim Sol quo magis à Luna distat, clariùs in ipsam lumen suum diffundit, & directiùs eam illuminat (quando enim Luna decrescit, tunc in coniunctione Solis esse dicitur, & quando plenilunium est, tunc longiùs abest:) sic quando sol Christus cum luna Ecclesia coniunctus fuit, de fidei lumine non ita plenè participauit, sed illo longiùs recedente, velut fidei plenilunium

fuit, abundante luce, in Christi Ecclesia. Et iterum: Sicut Sol quò sublimiùs eleuatus est, eò ardentioribus radiis totam terram illuminat: ita Christus in hac eleuatione, totum orbem gratiæ suæ radiis illustrat.

Idem dixit D. Leo, *Fidem*, inquit, *ascensione Domini auctam & Spiritus S. munere roboratam, non vincula, non cruces, non carceres, non exilia, non ignis, non laniatus ferarum, nec exquisita supplicia terruerunt. Pro hac fide per vniuersum mundum, non solum viri, sed etiam teneræ virgines, vsque ad effusionem sanguinis decertarunt.*

Idem descripsit Dauid toto Psalmo 92. *Dominus, inquit, regnauit, decorem indutus est, indutus est fortitudinem, & præcinxit se.* Christus in Resurrectione & Ascensione indutus est decorem gloriosi corporis, ornatus fortitudine siue potestate illi data in cœlo & in terra, & præcinxit se ad propagandum regnum suum per Apostolos vsque ad fines terræ.

Etenim firmauit orbem terræ, quia variis motibus à dæmonibus agitatum mundum, dum homines variis Diis seruiebant, firmauit ac stabiliuit in vna ac vera religione & fide.

Et tunc: *Eleuauerunt flumina vocem suam & fluctus suos*: Vbi significatur magnitudo persecutionis Iudæorum & Paganorum aduersùs Christi Regnum: cœperunt enim eleuare Iudæi voces suas aduersùs Euangelium: & vbique ei contradicere, immò fuerunt tunc *mirabiles elationes maris* contra Christi Regnum. Per quas elationes intelligere possumus persecutiones Neronis, Domitiani, & aliorum Imperatorum.

Sed mirabilis fuit Dominus in altis habitans, qui de omnibus persecutoribus victoriam reportauit, & inuitis omnibus regnum suum per omnem terram propagauit. Vnde subditur.

Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: quia testimonia Christi per Apostolos in orbem delata, facta sunt credibilia, ob signa & prodigia Apostolorum, & ob multa alia, quæ Christianam fidem faciunt omnino credibilem: vt nemo possit eam nisi temerè reijcere, postquam eam audierit à Christi præconibus. Tandem addit: *Domum tuam decet Domine sanctitudo in longitudinem dierum*, hoc est, Ecclesiam tuam in qua talia testimonia continentur, oportet sanctam esse & inuiolabilem conseruari vsque ad mundi consummationem, vt portæ inferi, nunquam præualeant aduersùs eam. Debent & eam vt Sanctam omnes venerari: & qui in ea sunt, sanctitati, doctrinæ tuæ & testimoniorum tuorum sanctis moribus respondere.

Hæc ergò omnia declarant, quomodò fides in Ecclesia firmata fuerit & aucta, Christi in cœlos Ascensione. De qua re etiam agit totus Psal. 46. *Omnes gentes plaudite manibus.* Lege & expende illum.

Secundò, quantùm ad spei nostræ incrementum, profuit Ascensio: Dum enim humanam nostram naturam in cœlo Christus collocat, dat nobis spem illuc perueniendi. Vnde Michæas dicit:

Mich 2. *Ascendet pandens iter ante eos Rex eorum*, quasi dicat Christus Rex ascendet in cœlum, & secum suos vehet: viamque aperiet quò nullæ animæ ante peruenerunt, quia in sanguine suo, omne impedimentum ad cœlum submouit. Nemo enim antea poterat ingredi, propter generale decretum quo à peccato Adami, cœlum clausum erat, donec is veniret qui omne debitum Adæ persolueret. Quod quidem decretum adumbratum fuit in flammeo gladio Paradisum custodiente vt nemo ingrederetur, nec Adam, nec posteri eius.

Sic ergo omnes morientes ante Christum non in Paradisum Dei ascendebant, sed in inferioribus terræ locis detinebantur: ita vt Abel, immò & ipse Baptista ibi ageret. Christus ergò ascendens abstulit gladium flammeum custodientem Paradisum, cuius flammam & aciem in corpore & sanguine suo extinxerat: hoc est, abstulit impedimentum totius naturæ, quia ipse debitum pro peccato persoluerat. Ipse est qui habet clauem Dauid, quâ & cœlum aperiat. Ipse est Iosué, cui mandatum est, vt populum præcedat, & in terram promissionis introducat. Itaque spes nobis est illuc quoque intrandi, quia quò præcessit gloria capitis, eò spes vocatur & corporis: & Christi Ascensio, nostra est prouectio, inquit Leo. Immò verò in ipso ascendimus, & iam Peradisi possessionem cæpimus, iuxta id quod dicit Apostolus: *Consedere nos fecit in Christo in cœlestibus.* Nam quos virulentus inimicus primi habitaculi fœlicitate deiecit, eos sibi corporatos, Dei filius ad dexteram Patris collocauit.

Iam ergò Paradisi possessores firmati sumus; iam cœlorum in Christo superna penetrauimus, ampliora adepti per Christi gratiam, quàm per diaboli amiseramus inuidiam. Similiter Augustinus. *Vbi portio*, inquit, *mea regnat, ibi me regnare credo, vbi caro mea glorificatur, ibi gloriosum me agnosco. Vbi sanguis meus dominatur, ibi dominari me sentio. Et licet peccator sim, de hac communi gratia non diffido.* Itaque sicut quando soli capiti corona imponitur, totus homo coronatur: sic nos in Christo coronamur & glorificamur: nam propter vnitatem qua caput nostrum est, & nos corpus eius, cùm ascendit in cœlum, nos ab illo non separamur, non nobis inuidet cœlum, sed quodammodò clamat, mea membra estote, si vultis etiam ascendere. August.

Hæc quidem spes ex eo firmatur, quòd ascenderit, vt causam nostram agat, & assistat vultui Dei pro nobis, ostensione vulnerum placans Patrem, & manum nobis porrigens, vt post se trahat, & ad ascendendum auxilietur nobis. Quid ergo times, ô homo! *Ascensor cœli auxiliator tuus est: Beatus vir cuius est auxilium ab eo, disponet ascensiones in corde suo, benedictionem dabit ei, vt ascendat de virtute in virtutem, donec videatur Deus Deorum in Syon.* Si ergo voluerit homo manum ei porrigere, auxilium eius sentiet, & postea fœliciter canet. *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Deut 33.

Aduocatum ergo ibi habemus, inquit Bernardus, qui fideliter salutis nostræ negotia pertractabit: vnde securum habemus accessum, vbi mater stat pro nobis ante filium, Filius ante Patrem, Mater pro te ostendit Filio pectus & vbera, Filius Patri latus & vulnera. An poterit esse repulsa, vbi tot sunt charitatis indicia?

Tertiò, profuit Ascensio quantum ad charitatis perfectionem. Ipse enim Christus in Cœlo existens, illuc desideria & corda trahit. Nunquid vbi thesaurus noster est, ibi & cor nostrum? Et vbi nam est thesaurus noster, nisi absconditus in Christo? Ibi ergo debet esse & cor nostrum. Trahit illud ad se Christus in vinculis Adam, in funiculis charitatis, ita vt animæ multæ optauerint cum Apostolo dissolui, & esse cum Christo. Vnde Beatus Gregorius vocat corda Sanctorum thalamos Sponsi: Thalami, inquit, in Ecclesia sunt illorum corda, in quibus animæ per Greg. hom. 15. Ezech.

amorem Sponso inuisibili coniunguntur, vt eius desiderio mens ardeat, & nulla iam quæ in mundo sunt, concupiscat: præsentis vitæ longitudinem, pœnam reputat, exire festinat, & per amoris amplexum in Sponsi visione quiescere. Mens itaque talis nullam sæculi consolationem recipit; sed ad illam quam diligit medulitùs suspirat, feruet, anhelat, anxiatur, vilis ei fit ipsa salus sui corporis, quia est transfixa vulnere amoris. Ita Gregorius.

Hinc etiam Apostolus postquàm Christus ascendit, dicit nos debere quærere quę sursum sunt, vbi Christus est in dextera Dei Patris: nos debere sapere cœlestia per verum affectum, gustum, & desiderium, & illa quærere omni studio, cura & sollicitudine, & tota cordis intentione. Non autem bona terrena quæ deorsum sunt, & potiùs à nobis calcanda, quia cor nostrum debet esse apud Christum. Quem si non possumus sequi corpore sequamur, vel saltem corde, donec dies promissus aduenerit: & ita ex peccatis nostris debemus scalam quandam conficere, ea calcando, vt dicit Augustinus; quia sola hæc sunt vincula, quæ possunt impedire cor nostrum ad ascendendum.

Serm. de Ascens. *Sequamur ergo*, inquit Bernardus, *Fratres, si quamur Agnum quocunque ierit, sequamur patientem, sequamur & resurgentem, sequamur multò lubentiùs & ascendentem, leuantes corda ad illam, in qua regnat, gloriam Dei Patris.*

Bern. ser. 1. de asc. & Franc. Salesf. lib. de amore Dei. Vis videre miram charitatem ascendere cupientis cum Christo ad illam gloriam? Hanc tibi exhibebit in nobili quodam Bernardinus senensis. Nobilis ille multò interiori feruore à Deo impulsus fuit ad visitandum loca sacra, vbi Christus operatus est salutem nostram, & vt dignè hoc iter aggrederetur, per Confessionis & Communionis sacramenta ad illud se disposuit. Illuc ergo pertingens, singula loca, prout potuit, ordine quodam visitauit. Primò accessit Nazareth, vbi mysterium illud Incarnationis peractum fuit, Angelo nunciante, & ibi feruenter est contemplatus Dei bonitatem in hoc mysterio relucentem. Deinde venit Bethleem, mira teneritudine affectus, in illo loco vbi iacuerat infans Christus. Exinde ad Iordanem processit, recolens illud mysterium, quo Filius Dei ibi fuerat baptizatus. Vlteriùs procedens in desertum, considerat Christũ contra satanam certantem, & pro peccatis nostris ieiunantem. Cætera quoque loca, in quibus aliquod mysterium agnouit, summa deuotione visitauit. Tandem Caluariam conscendit, Christum ibi extensum sibi repræsentans, & velut columba in vulneribus eius gemens, visitato quoque sepulchro, & aliis locis, finaliter in montem redit Oliueti, ex quo Christus ascenderat, ibi vestigia saluatoris, osculis & lachrymis suis rigat, & suspirans, ad Christum inclamat; *O suauissime Redemptor, cùm iam non habeam amplius, vbi quæram te in terra: cor meum in cælum te sequi desiderat; trahe ergo illud ad te, immò, trahe hanc animam de carcere hoc & corpore mortali, vt in monte gloriæ te sequi possit, & tibi æternùm iungi.* Multis ibi lachrymis, & amoris suspiriis, sic diuinæ misericordiæ viscera commouit, vt tandem, desiderium cordis eius tribuerit ei Dominus, & voluntate labiorum eius non fraudauerit eum: egressa est enim anima, & ex eodem loco ad Deum suum euolauit. (Exempl.)

Vides ergo quomodò ille secutus sit Agnum in hoc mundo, secutus est nascentem, ieiunantem, patientem, resurgentem, ascendentem; & nunc in æternis illis montibus, sequitur illumquocunque ierit.

Audi & aliud exemplum ex Granatensi de symbolo l. 2. anno 1582. mense Maio in nostra hac Olysippi ciuitate, fuit quædam nobilis puella, sed admodum tenuis, solitaria, humilis, & suis parentibus obediens. In morbum hæc incidit, qui ad nouem perdurauit menses, eumque pertulit maxima patientia. Et cùm sola esset, audiebatur coram Crucifixo, quem apud se habebat, hæc verba repetere: *Domine quando me de hoc carcere erues? quando apparebo coram te? quando tua fruar pulchritudine?* Quapropter Christus innocentis puellulæ amator, ei apparens, promisit fore eam voti compotem ipso die gloriosæ Ascensionis suæ. Huius diei vesper aduenerat, cùm quædam ei valdè familiaris ridens, dixit: En quomodò decepisti nos dicens te migraturam ipso Ascensionis die. Ad id ægra nihil respondit, licet certò sciret fore quod dictum erat. Die autem postero nescio quid suo Confessario misit, ei valefaciens antequàm ad suum sponsum proficisceretur. Statim etiam matrem vocauit, & nonnullas reliquias quas habebat, ei tradidit. Nutrici quoque iussit quæ eam educauerat, vt nouum indusium sibi ferret, & duos nummos aureos solui voluit. Quibus dictis vbi meridiei hora aduenit, Crucifixum vna manu cœpit, alterâ cereum: quibus armis instructa moriendi iter est ingressa, & deuota Crucifixo verba pronuncians, vix animam efflauerat, cùm horologium horam post meridiem significauit, quâ Saluator noster Cœlum ascendit.

Vide & aliud exemplum in Candelabro nostro mystico de pueris in die Ascensionis à puero Iesu in Cœlum euocatis. Habetur fol. 772. Lect. 13. de matrimonio.

LECTIO XXVIII.

ARTICVLVS PRIMVS.

INDE VENTVRVS EST IVDICARE viuos & mortuos.

1. *Docet esse aliquod particulare iudicium in morte.*
2. *Vltra illud conuenienter fieri aliud vniuersale.*
3. *Docet quo loco & tempore illud fiet.*

PROPOSITIO PRIMA.

Certum est esse aliquod particulare iudicium singulorum in morte. Hoc asserit Ecclesiasticus, dicens: *Facile est coram Deo in die obitus retribuere vnicuique iuxta vias suas, & in fine hominis denudatio operum illius.* Vnde anima, quæ nihil habet tunc purgandum, statim assequitur beatitudinem iuxta illud: *si terrestris domus nostra dissoluatur, habemus non manufactam æternam in cælis*: si verò in peccato mortali discedat, detruditur in gehennam. Patet de Epulone. (Eccl. 11.)

℟. Hoc iudicium etiam à Christo exercetur vt homine, quod non est intelligendum quasi veniat ad singulos morientes, vt de illis iudicium ferat, loquendo de reali descensu in diuersis etiam locis, dum multi simul moriuntur. Non (Cor. 5.)

etiam intelligendum est hoc quasi animæ statim ferantur in cœlum ad tribunal Iudicis, vt Christo præsententur. Nam id de animabus damnandis non est verisimile. Vt quid enim ascenderent in cælum, statim descensuræ in infernum? *Nihil coinquinatum ingreditur in illam ciuitatem.*

Dicendum ergò animam in ipso instanti mortis intellectualiter eleuari ad audiendam sententiam Iudicis, quæ fit per intellectualem locutionem, vel illuminationem, per quam etiam in illo instanti cognoscit se iudicari & saluari; vel damnari imperio Christi. Hoc ergo volunt Patres, dum dicunt animas præsentari ad tribunal Iudicis. Et sic intelligendi sunt aliqui, dicentes Christum venire in morte vniuscuiusque. Non enim intelligendum secundùm præsentiam localem, sed secundum efficaciam, per quam fit vt statum suum agnoscat anima & imperium Iudicis, & ex vi illius statim tendat in locum meritis suis debitum. Sic ergo intelligendum est quod dicit Innocentius, omnem animam priusquam egrediatur à corpore videre Christum crucifixum, qui adducit illud: *Videbunt in quem transfixerunt.* Et illud Apostoli: *Serua mandatum sine macula vsque in aduentum Domini nostri Iesu Christi*, siue vsque ad diem mortis. Sic etiam dicitur: *Vigilate, quia nescitis, quâ hora filius hominis veniet.*

1. Tim. 6.
Iob. 21.

In illo ergo puncto mortis intelligit imperium Iudicis, & in eodem puncto rapitur in cælum, vel descendit in infernum. Non iudicabitur ante illud punctum & instans mortis, quia nondum finitum est meritum, nec expectatur instans post mortem, quia in instanti mortis si pura est anima, capax est visionis Dei. Hinc ergo intellige quomodò à momento & puncto pendet æternitas, vel beata vel misera. Intellige quoque quomodò formidabile sit illud momentum, ad quod anima suspensa tremit in agone existens, nesciens quam momento isto initura sit viam: conscientia eam pungit, & corpus ad corruptionem sese disponit, & ipsa horret, breui momento, vel inferorum, vel cœli hospes constituenda. Vnde & viri sanctissimi tunc trepidauerunt.

Arsenius tanto timore correptus fuit, vt Discipuli testes sanctitatis eius dicerent: *Et tu Pater trepidas?* At ille: *Non est nouus hic timor, ô fily, quamdiu vixi, hunc diem timui.*

B. Agathon cùm tunc etiam trepidaret, & rogarent Discipuli causam, cùm scirent eum sanctè vixisse; *quia*, inquit, *ô fily, alia sunt Dei, alia hominum iudicia.* Attende ergo, ô homo sæpiùs, quid hora illa, quâ candelam accensam in manu gestabis trepidus, velles fecisse. O hora! ô momentum! Quàm sæpè versari deberes in mentibus hominum? Quàm longam trahis catenam, & cumulum miseriarum, vel quàm amplam fœlicitatem paris & cumulum gaudiorum.

Lignum, inquit Sapiens, *si ceciderit, siue ad Austrum, siue ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit.* Lignum non potest in perpetuo virore esse, sed aliquandò debet cadere, vel antiquitate, vel putredine, vel violentia eradicatum, aut præcisum. Et vbi semel cadit, ibi manet, non valens se transferre ad aliam partem. Sic homo non potest perpetuò vitam seruare, necesse est, vt aliquando cadat, siue senio, siue morbi violentia, aut alio aliquo modo. Cùm autem cadit, ad alteram partem cadit, vel ad Aquilonem, vel ad Austrum. Aquilo significat partem reproborum, Auster partem electorum. Cadunt ergo electi & reprobi, & quidem in momento, sed non in eandem partem, quamuis vtrique ad æternitatem: quod significatur, dum dicitur: *Vbi ceciderit, ibi erit.* Multum ergo interest quò cadat anima, quandoquidem immutabiliter ibi sit futura. Quò vero casura sit, arbitror, si scire volueris, ramos eius attende. Ad illam partem vbi major copia fuerit ramorum, casuram non dubites. Rami nostri, desideria nostra sunt, quibus ad Austrum tendimus si spiritualia fuerint; si carnalia ad Aquilonem. Quæ vero præponderant, medium corpus indicat, ea namque præponderant quæ secum traxerint corpus. Ita Bernardus. In paruis serm.

Christus verò hoc iudicium particulare aliquandò exercet, more quodam visibili & forma iudicij hominibus accommodata ad terrorem. Sic habes quomodò iudicium exercuerit contra Vdonem Archiepiscopum Magdeburgensem. Hic cùm Virginis intercessione, ingenium fœlix, doctrinamque eximiam impetrasset, ob quam ad Archiepiscopatum promotus fuit, initio quidem ipse piè vixit, sed postea vitiis carnis se addixit, pessimè conuersatus, cum quadam Abbatissa Monasterij Vallis-lilij, tunc Oosterholt. Deus eius vitæ scandalosæ finem volens imponere, tribus continuo noctibus eum monuit: *Fac finem ludo, quia satis lusisti Vdo.* At cùm nec sic resipisceret, voluit Deus iudicium suum toti orbi innotescere. Orabat in Ecclesia Magdeburgensi Venerabilis Canonicus Fredericus, vt Deus huic scandalo occurreret, & ecce ipso orante, media nocte ventus vehemens omnia luminaria extinxit, ingressique sunt mediis tenebris duo Adolescentes cum facibus ardentibus, qui ad vtrumque latus altaris substiterunt, secuti sunt & alii duo, cum tapete pretioso & duobus sedilibus, quæ tapeti superposuerunt. Post hæc alius veniens cum gladio euaginato inclamauit: *Omnes sancti Dei quorum hîc sunt Reliquiæ, surgite ad iudicium.* Et statim impletum est Templum. Tum Christus venit cum Apostolis, & B. Maria cum Virginibus, sederuntque in duobus illis Thronis. Accessit quoque B. Mauricius ecclesiæ Patronus cum sociis martyribus, & conquestus est apud Iudicem de Vdone. Vndè statim iussus est adduci: auulsus enim à latere concubinæ, Iudici est præsentatus. Cumque accusationibus respondere nihil posset, coram altari capite plexus est, ita vt sanguine eius pauimentum respersum fuerit. Et antiquitus quoties aliquis ad Archiepiscopatum illum promouebatur, dum in eius inauguratione, hymnus, *Te Deum* cantabatur, solebat locus ille discooperiri qui tapetibus tegebatur, vt ibi nouus Episcopus antecessoris sui iudicium conspiceret, & sibi præcaueret. Vide latiùs speculum exemplorum.

Ecce sicut in morte huius, ita & in morte cuiuslibet reprobi verum est illud; *Mane, Techel, Phares*: Numerauit Deus regnum tuum: Appensus es in statera: inuentus es minus habens & ideo diuisum est regnum tuum.

Diuidit Deus regnum tuum, dum animam dæmonibus tradit, & corpus vermibus, iusto iudicio finiens vitam impiorum in mediis peccatis.

PROPOSITIO SECVNDA.

VLtra hoc iudicium particulare, conueniens fuit & alterum vniuersale.

Primò, ex parte hominis, quia licet homo ex parte iustitiæ diuinæ in iudicio particulari secundùm animam sententiam damnationis aut salutis acceperit; non tamen secundùm corpus præmium aut pœnam adhuc recepit, sed illud reuer-

titur in terram. Item tunc corpora Martyrum, quæ dissecta fuerunt, aut exusta, aut feris proiecta recipient plenam gloriam, & particulare signum gloriæ iuxta martyrij pœnam. Integer ergo homo tunc iudicabitur, & corpus quod socium fuit pœnitentiæ, erit & gloriæ. Quod verò socium fuit peccati, erit & pœnæ. Tunc enim anima maledicet corpori suo, & summo odio illud prosequetur, tanquam vas peccati, cuius causa perit, cui vt indulgeret, ipsa quæ cœlestis est naturæ, & diuinam habet originem, à Deo suo & Cœlo æternùm separatur. Certè erit animæ tunc ipsum corpus velut horribilis carcer, dum iterum illud cogetur inhabitare. Anima verò sancta congratulabitur corpori suo, & per eius resumptionem gloria quædam accidentalis ei addetur.

Serm. 6. de Adu. Hinc Bernardus. Noli, ô corpus, præripere tempora, patere, vt nunc anima pro te laboret, si compateris, conregnabis. Nobilem hospitem habes, ô caro, nobilem valde, & tota salus tua pendet de eius salute. Vt quid ergo pro temporali delectatione contristas hospitem talem? Potiùs te expone ad omnia, si benè illi seruieris, erit bonum tuum: nam loquetur pro te bonum, dum restituta fuerit in locum suum, & Dominus descendet, & reformabit te, configurans corpori claritatis suæ. Hæc & plura Bernardus.

Secundò, ex parte Prouidentiæ & Iustitiæ diuinæ, de qua malè quidam sentire videntur, eo quod permittat opprimi innocentes, affligi bonos, & malos honorari, & impios prosperari; ita vt viri Sancti velut dubitantes visi sint querelam quandam formare contra Deum. Vnde dicit Dauid: *Mei autem pene moti sunt pedes: Ecce ipsi peccatores obtinuerunt diuitias, & dixi: Ergo sine causa iustificaui cor meum, &c.* Sic conqueritur Hieremias & Abacuc, & Iob.

Constituit ergo diem, in quo nobis manifesta erit hæc ratio prouidentiæ, ad hoc ordinata, vt glorificetur Deus, & omnes intelligant ad maiorem gloriam iustorum cedere, & ad confusionem impiorũ, modum illum, quo erga illos se gessit Deus. Videbunt tunc quomodo; *vniuersa via Domini, iudicium & veritas.* Hinc Salomon ait: *Verti me ad alia, & vidi calumnias: & innocentium lachrymas, & in loco iustitiæ impietatem, & dixit: Deus iudicabit iustum & impium, & erit tempus omnis rei.*

Tertia ratio est ex parte Christi, quia in primo aduentu est ab hominibus reprobatus in illa Ciuitate Orbis celeberrima, ab omnibus Statibus, Regibus, Sacerdotibus, populo, militibus, Iudæis, Gentilibus, & nunc quoque non agnoscitur ab infidelibus, non recipitur Messias à suis, blasphematur à Christianis, repudiatur eius diuinitas ab hæreticis. Tunc autem coram Cœlo, mundo, inferno, agnoscetur ab omnibus; ab his qui Cœlum incolunt, qui Infernum, qui Purgatorium, qui Limbum, qui Mundum. Tunc flectetur omne genu, & Pater implebit promissionem suam, de qua apud Iob: *Causa tua quasi impij iam iudicata est, causam iudiciumque recipies.* De qua re etiam agit totus Psalmus 109. Iob. 36.

Dictum ei erat in Ascensione: *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Hoc est: Consortium cape regni mei super omnes creaturas eleuatus, donec inimici tui tandẽ plenè subijciantur tibi, & regnum prædestinatorum impleatur, & victoria tua ad perfectionem deducatur. Significatur verò ibi, impleto regno prædestinationis, & deuictis inimicis, ac propagato imperio, quod erit in consummatione sæculi, iterum rediturus in mundum, vt omnia ei esse subiecta, manifestè appareat toti mundo. Vnde subdit Psalmista: *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Syon: dominare in medio inimicorum tuorum*, quasi dicat. Sceptrum potentiæ tuæ regalis, sceptrum fortitudinis, ex ciuitate & monte Syon incipies extendere & propagare vsque ad vltimũ terræ, per legatos tuos Apostolos, vt domineris in medio inimicorum tuorum, Iudæorum, Paganorum, Hæreticorum, falsorum fratrum: sed in fine sæculi perfectè exaltabitur regnum tuum super omnes inimicos, quando sceptrum virtutis, siue vexillum Crucis tuæ, ex cœlesti Sion emittes, vt perfectè subiiciantur hostes pedibus tuis. Vnde iterum subdit: *Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus Sanctorum.* Sensus est: in die illo nouissimo tecum erit principium, siue (vt legunt Septuaginta) *Tecum erit principatus*, quia tunc apparebit omnibus tuum esse regnum, & apud te solùm verum esse principatum. In die scilicet virtutis tuæ, quando potentia tua Cœlum mouebit, Solem obscurabit, terram concutiet, mortuos excitabit, & omnes ad Tribunal conuocabit, *in splendoribus sanctorum*, quando circumdatus eris Sanctis tuis, qui fulgebunt vt Sol. Ideò verò tecum erit tantum Principatus, quia *ex vtero ante Luciferum genui te*, inquit Pater, quasi dicat. Quia ego te genui, non ex nihilo, sicut alias res creatas, sed ex fœcunda substantia mea, tanquam Filium naturalem, & mihi consubstantialem; & quidem ante Angelum, ante omnes stellas, ante omnem creaturam, ante omnia sæcula.

Tandem concludens Psalmum, dicit Dauid ad Patrem de Filio & potestate iudicandi illi datâ: *Dominus à dextris tuis confregit in die iræ suæ Reges*, quasi dicat. Christus Dominus noster sedens à dextris tuis, confringet omnem potentiam Regum, Ecclesiam suam persequentium. Tunc Nerones, Maximiani, Decii, conterentur pedibus eius, & in gehennam detrusi, pœnas dabunt.

Iudicabit in nationibus, implebit ruinas. Sensus est: Ipse tunc iudicium exercebit super omnes nationes, & condemnatis impiis, perficiet & consummabit vltimum exterminium. Legit Diuus Hieronymus: *implebit foueas*: quia tunc implebuntur foueæ inferorum impiis hominibus, & dæmonibus illuc detrusis & conclusis, & hoc modo: *conquassabit capita multorum*, conterens superbos & confusionem eis adducens coram toto mundo.

Si autem vis scire, cur tanta sit potentia eius, vt nationes possit iudicare, Reges & superbos conculcare: *De torrente in via bibet propterea exaltabit caput.* Quia scilicet in hac via & vita mortali, quæ sicut torrẽs transit, bibit aquam turbidam, ærumnas tulit nostræ mortalitatis, & per Passionem ad imum descendit torrentis, ob tantam humiliationem propter gloriam Patris, exaltauit illum, faciens Iudicem omnium. Hæc Psaltes.

Si ergo in primo aduentu clamatur: *Benedictus qui venit in nomine Domini, osanna in excelsis*, quantò magis in secundo illo triumphali acclamabitur id ab Angelis, ab electis, à Regibus, à Sacerdotibus, à plebe & pueris, ab omnibus creaturis: *Exultabunt cœli & terra & ligna syluarum, quoniam venit iudicare terram.*

Nos quoque tempus illud triumphi considerantes, Regi & Saluatori nostro acclamemus, faustâ illâ acclamatione: *Dominare in medio inimicorum tuorum.*

Dominare fili Dauid, super omnes Reges eleuans thronum.

Dominare Rex pacifice, totum satanæ suppeditans regnum.

Dominare Fili Mariæ, in medio hæreticorum te blasphemantium.

Dominare Galilæe, in medio infidelium olim rebellium.

Dominare Nazarene, in medio Iulianorum & Persecutorum.

Dominare Agne innocens, in medio luporum furentium.

Dominare Agne occise, in medio Angelorum, & omnium electorum.

Audiui vocem Angelorum, inquit Ioannes, & animalium, & seniorum in circuitu throni clamantium: *Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem & diuinitatem, & gloriam & honorem*: Et omnem creaturam quæ in Cælo est, & sub terra, & super terram, sedenti in Throno & Agno: *Benedictio & honor & potestas in sæcula sæculorum.* Apoc. 15.

PROPOSITIO TERTIA.

HOc iudicium exercebitur in inferiori mundo, non in Cælo. Ita asserit articulus: *Inde venturus est iudicare*, è cælo scilicet. Nam cùm & dæmones & damnati iudicentur, non conuenit eos in cælum ascendere: *Nihil in illam Ciuitatem intrabit coinquinatum, sed tantùm qui scripti sunt in libro vitæ.* Deinde merita & demerita sunt peracta in inferiori mundo, ibi ergo iudicabuntur, ibi locus pugnæ, ibi initium erit & coronæ. Denique ibi ipse omnia mysteria peregit, ibi iudicatus est; ibi ergo iudicabit, & incipiet exaltare caput, vbi de torrente bibit. Apoc. 2.

Hinc multi putant iudicium fore in valle Iosaphat, media inter Ierusalem, & Olìueti montem iuxta illud: *Congregabo omnes gentes in valle Iosaphat, ibi disceptabo cum eis.* Non ergo sine mysterio vocatur, *Vallis Iosaphat*, Id est, Iudicij Domini. Et congruè hic locus eligitur, quia ex monte Oliueti ascendit, & Hierosolimæ passus est; electa ergo est vallis media complectens vtrumque montem Oliueti & Caluariæ. Ibi sancti gloriam Ascensionis Christi participabunt, & fructum Sanguinis eius. Ibi gloriæ maiestatem ostendet, vbi summam tulit ignominiam. Passionem inchoauit in Valle Iosaphat, per quem fluit Torrens Cedron, iuxta Bedam, ibi comprehensus est. Ioel. 3.

Sed quæritur: Quomodo capiet tantam multidinem? Explicandum id hoc modo: Iudicem scilicet non descensurum vsque ad Vallem, sed ad locum aëris supra Vallem, vt sit eminentiori loco ob majestatem, quod etiam congruit agilitati corporis gloriosi. Sic Beati & Angeli erunt à terra eleuati, vt indicat Apostolus. Soli reprobi in terra non solùm illum locum, sed & Oliueti Montem, & Syon, & alia loca, quantum erit necesse occupabunt, non enim penetratiuè se habebunt. Dicuntur tamen congregari in Valle Iosaphat, quia ibi Iudex collocabit sedem suam. 1. Thes. c. 4.

An non aptè hîc sedes Iudicis? Poterit enim eis ex eo loco ob oculos ponere loca præcipua, vbi operatus est Redemptionem, ad eorum confusionem. Saltem mentaliter improperabit eis opera illa Redemptionis, quasi dicens. O reprobi & infœlices! Nònne vos ipsi hanc infœlicitatis æternæ telam orditi estis? Quid enim potui, & non feci? Ecce coram vobis omnia contra vos testimonium dant. Ecce Mons ille Oliueti, in quo pro vobis ad Patrem clamaui sanguinem sudans, sed hoc sudore & sanguine non estis abluti. Ecce torrens quem pro vobis nocte Passionis cum tot angustiis pertransiui, ibi ligatus fui, vt dissoluerem vincula vestra, sed peccatis vestris vos æternis pœnis obligastis.

Ecce Mons Syon, vbi amorem ostendi, dans corporis & sanguinis mei pignus, & vos illa contempsistis. Ibi spiritum S. dedi, quem contristastis.

Ecce Caluariæ Mons, sanguine meo rigatus, & quinque fontibus è corpore meo effluentibus.

Ecce petræ adhuc ibi scissæ, contra cor vestrum petra durius dant testimonium. Ite ergo maledicti in ignem æternum, qui hæc omnia quæ tanti mihi constarunt, contempsistis.

De hoc loco refert Holcot, viros duos peregrinationis gratiâ ad loca sancta perrexisse; cùm vero ad vallem Iosaphat peruenissent, eorum alter lapidem quendam tollens, dixit socio animi gratia: Cùm hîc futurum sit iudicium, æquum est vt mihi modo locum assignem. Sedit ergo super lapidem illum dicens, sic tunc sedebo, & ex nunc possessionem capio. Eleuauit autem oculos in Cœlum; quid viderit aut audierit, nescitur; tanto tamen terrore affectus fuit, vt in terram semimortuus ceciderit. Tandem ad se reuersus discessit, & dicebat: Nunquam ex eo tempore sibi in mentem venire diem iudicij, sine ingenti pauore. Labarier Holcot V. iudicium.

DE TEMPORE IVDICII.

CErtum est futurum in consummatione sęculi. Sed diuersè opinantur antiqui, quo tempore sit hæc consummatio futura. Aliqui ergo dixerunt tantumdem duraturum mundum post Christum, quàm antè; quia non minor sit numerus electorum post, quàm antè.

Alia opinio habet duraturum sex millibus annorum: quia mundus sex diebus creatus fuit: postea requies & Sabbatum: Cùm ergo apud Deum mille anni sint vt dies vna, videtur mundus duraturus sex annorum millibus, postea sequetur requies diei Sabbati, hoc est, dies æternitatis.

Hîc addunt antiqui Hebræi authoritatem ex Elia & Sybilla. Item dicunt duo millia fuisse ante legem, duo millia legis, duo millia post Christum.

Licet hæc conuinci non possint falsitatis, quia iuxta Hebraïcam veritatem, Christus venit circa annum quater millesimum à creatione, nunc ergo quadringentis annis restantibus, omnia possunt impleri. Est tamen incerta ista sententia, quia nec probatur auctoritate, nec solidâ ratione. Nam oraculum Eliæ ex Thalmud, Rabbini fictio est. Et coniectura de sex diebus insolida est, quod enim mille anni dies vnus dicuntur, immobilitas diuinæ æternitatis significatur, non vero quod dies creationis significent sæculum durationis mundi. Deinde dici potest: illos sex dies significare sex mundi ætates, quæ non sunt æqualis durationis. Tempus ergo iudicij incertum est, non solùm hominibus, sed & Angelis. *De die illâ nemo scit*, Marci 13. Vbi significauit non solùm diem incertum esse, sed etiam tempus & annum, quia teste Augustino, dies & hora talibus Scripturæ locis pro temporis duratione ponitur. Item. *Non est vestrum nosse tempora & momenta.* Hęc responsio omnium calculantium digitos resoluit, & quiescere iubet, inquit Augustinus. Nec ergo Angeli aut animæ beatæ tempus illud sciunt. Vnde animæ clamant: *Vsquequò Domine sanctus & verus non iudicas & vindicas sanguinem nostrum?* Et dictum est illis vt quiescerent adhuc modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum. Et licet diceremus Angelos nosse numerū prædestinatorum, & quot homines assumuntur ad ruinas Angelicas reparandas, vt videtur docere Augustinus, nesciunt tamen quanto tempore sit implendus. Aug. 18. de ciuit. c. 53. Apoc 6. Augus. Enchir. c. 62.

Fortè tamen ex speciali priuilegio, Virgini id reuelatum est.

Quod verò aliquandò SS. Patres sic loquuntur de iudicio quasi appropinquante, piè id interpretandum est. Videntes enim grauia mala, quibus Orbis feriebatur, illa velut iudicij prænuntia existimarunt, & ideò peccatoribus timorem incutere cupiebant, poterantque verè dicere, semper iudicium magis & magis appropinquare. Loquebantur etiam more scripturæ considerantes hoc vitæ tempus, quasi breuem moram, Æternitati comparatam. Sic dicimus hominem breui moriturum, dum decrepitus est. Ita mundus senescit, prope interitum est, in vltima sua ætate est, minatur occasum, tot habens annorum millia. Hinc & Scriptura dicit: *Nos scimus, in quos fines sæculorum deuenerunt: filioli nouissimâ hora est.*

1.Cor.10.

Et maximè, quia videmus aliqua signa ex parte impleri, prædicari Euangelium in vniuerso Orbe, gentem surgere contra gentem, pestilentias, venire in nomine Christi tot Pseudo-prophetas, impleri illud, *Spiritus manifestè dicit, quod in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes Spiritibus erroris, & doctrinæ dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam conscientiam habentium.* Testis est Germania, Gallia, Anglia, Belgium. Videmus denique abundare iniquitatem, nam verè nunc maledictum, mendacium, falsum testimonium, periurium, oppressio, dissensiones, processus, inimicitiæ, & sanguis inundauerunt. Non est veritas in terra, sed dolus, deceptio, hypocrisis, simulatio, obliuio Dei profundissima. Ita vt numerus bonorum videatur quasi pauci racemi post vindemiam, aut paucæ oleæ post excussionem.

1.ad Tim. 4.

Isa.16.

In omni statu, conditione, ætate, malitia abundat, ita vt ob hæc videri possit alicui, aliud vix restare nisi aduentum Antichristi. Ob quæ omnia possunt moneri acriter peccatores, & terror eis incuti.

Nihilominus quia & hæc præcedentibus sæculis ex parte fuerunt; ideò de hac re loquendum cum discretione & grano salis, hortantes quemlibet, vt huic se iudicio præparet, clamantes cum Apostolo: *Fratres videte quomodo cautè ambuletis, tempus redimentes, quia dies mali sunt*, sed non cum certa assertione de re nobis ignota, nec cum curiosa inuestigatione rei nobis occultæ, sed soli Deo cognitæ, & illis solis quibus voluerit reuelare.

Ephes.5.

Fuerunt verò inter Lutheri discipulos aliqui tam stolidè populum dementantes, vt illis diem iudicij adesse persuaderent, & diem ac horam designarent.

Quidem Michaël Stiphelius populo suo annunciarat fore illud quodam loco prope Vuittembergam, idque 3. Octobris anni 1533. quo die sessurus foret Christus, & electos suos assumpturus, hoc se certâ reuelatione scire. Hoc rumore sparso per Saxoniam, multi agros suos reliquerunt incultos, & negotiationes suas. Die ac nocte alij orationi vacabant, alii omnia sua expendebāt, genio indulgentes. Veniente ergo die, conuocat Propheta suos, concurrunt populi vndique ad montes: designat ipse horam decimam, sed eâ elapsâ adhuc spes crescebat, quia circa illam horam turbida tempestas cælum eis obscurum reddidit, & velut eos inuoluit. Sed aliquantò post, cælo serenato, viderunt suam & Prophetæ stoliditatem: eumque hinc inde arreptum Vuittembergam ad carceres, cum mille maledictionibus rapiunt: dequo tamen carcere Lutheri patrocinio postea liberatus est.

Histor.

LECTIO XXX.

DE SIGNIS ANTECEDENTIBVS iudicium.

AC PRIMO.

DE ANTICHRISTO.

DECLARATVR HAC LECTIONE EIVS Ortus, Malitia, Doctrina, Imperium & Mors.

Signum appropinquantis iudicii erit aduentus Antichristi, de quo sæpe Scriptura. Nota tamen hoc nomen, *Antichristus*, solum reperiri apud Ioannem, & significat generaliter hominem Christo contrarium, & in hoc sensu aliquandò sumitur. Sic Ioannes dicit: *Antichristi facti sunt multi, Omnis spiritus qui soluit Iesum, hic est Antichristus.* Hinc aliqui existimarunt, non fore determinatam personam, sed quemlibet Christi hostem, Iulianum, Mahometem, Arium, Lutherum, & similes. 1.Ioan. 2. & 4.

Alii dixerunt futurum non hominem, sed dæmonem, aut dæmonum Principem, in forma humana, non vera sed phantastica. Ita Hyppolitus. Alii denique dixerunt futurum verum hominem, & simul dæmonem incarnatum. Orat. de consum. sæculi.

Sed certum est futuram certam personam, quæ specialiter dicetur Antichristus, eritque verus homo, non dæmon incarnatus. Declaro: Sicut Christus certus & singularis homo est, licet secundùm participationem gratiæ & vnctionis sacræ aliqui Christi dicti sint: Ita est quidam specialis Christi hostis, Antichristus dictus, licet ob eius imitationem aliqui dicantur Antichristi. Vnde D. Ioannes vtramque significationem coniunxit, cū dixit: *Audistis quia Antichristus venit, & Antichristus venit & Antichristi facti sunt multi*, quia in voce primâ, *Antichristus*, habetur articulus, quo designatur singularis persona. Illam vero personam non fore dæmonem expresè docet Damascenus: *Neque enim*, inquit, *sicut Christus humanitatem assumpsit, ita etiam diabolus homo efficietur, sed omnem satanæ afflatum suscipiet, & diabolum in eo domicilium sibi constituere sinet.* Immò probabile est dæmonem non posse fieri hominem per incarnationem. Et saltem certum est, non posse fieri virtute dæmonis: non est autem apparens ratio, cur Deus efficeret tantum miraculum, ad nullum bonum finem dignum Deo. Denique apertè nominatur: *Homo peccati & filius perditionis*, & dicitur interficiendus; ergo non erit homo phantasticus, sed verus vere viuens vitâ hominis. Ex his patet male aliquos dixisse (teste Hieron. & August.) Antichristum iam venisse, & fuisse Neronem. Malè quoque alii dixerunt esse Mahometem. Hi enim licet sint Christi hostes, & Antichristi Metatores (vt loquitur Cyprianus) Præcursoresque illius, non tamen sunt illa persona particularis. Damasc. l. 4. de fide c.17. Hier. 11. Danielis. Aug. 20. de ciuit.

NATIVITAS ANTICHRISTI.

Probabiliter dicitur nasciturus ex Tribu Dan. Vnde dixerunt aliqui in Babylone nasciturum, ex muliere illius Tribus, ex impuro concubitu, erit enim Iudæus origine & professione, vt recipiatur tanquàm Messias. Vnde aliqui illud Genesis: *Fiat Dan Coluber in via, Cerastes in semita*, dictum putant prophetice, à Iacob prævidente Gen.49.

Antichristum ex tribu Dan oriundum. Vide Interpretes.

Apoc. 7 Ob eandem causam in Apoc. omittitur tribus Dan, quasi non sit digna nominari, ob Antichristum ex illa oriundum, licet fuerint ex omni tribu hac aliqui signati sicut ex aliis, quia ex omni tribu, inquit, duodecim millia signati, quo numero vniuersitas designatur.

Cyrillus Catech. 15. Dicit tamen Cyrillus Hierosolymit. Antichristum persuasurum se esse de progenie Dauid, deberéque se templum olim à Salomone extructum reædificare.

MALITIA ANTICHRITI.

AB infantia dæmon velut capiens in ipso possessionem, replebit eum omni malitiâ, præcipitabitque ad omne peccatum. Dicitur autem possideri, vel obsideri à dæmone, non sicut arreptitij aut dementati, sic enim non peccaret, sed quia in omnibus dirigetur ab illo, & instruetur omnibus artibus magicis, versutiâ diabolicâ, maleficiis, & crudelitate. Vnde dicitur homo peccati, & caput iniquorum, & vt ait Damascenus, omnem satanæ afflatum suscipiens.

Hic aliqui dicunt, postquàm venerit ad vsum rationis, ab Angelo Custode deserendum, ob pronitatem ad malum; & quia nullum effectum custodiæ poterit circa illum exercere, inquit D. Antoninus. Nunquàm enim daturus est locum bonæ inspirationi, ob perpetuam cum satana coniunctionem. Quapropter putant aliqui nunquàm benè moraliter operaturum.

Irenæus l. 5. cap. 29 Apoc. 13. De illo ergò dixit Irenæus: *In bestia fit recapitulatio vniuersæ iniquitatis & omnis doli.* Ideò etiam in Apoc. describitur, tanquàm *bestia similis Pardo, habens pedes sicut Vrsi, os sicut Leonis, super capita eius nomina blasphemiæ*, & Draco dicitur dedisse ei afflatu suo omnem potestatem & virtutem, quo significatur spiritum diabolicum participasse à Dæmone.

In Pardo autem significatur varietas; tum ingenij, quia nouerit se in omnem formam vertere; tum vitiorum in quibus obstinatus erit. In Vrso calliditas insidiosa, & pedes eius erunt sicut Vrsi, vt ascendat, & eleuet se super omnem altitudinem Ecclesiæ; sicut Vrsus non obstante mole corporis, eleuat se supra quamcunque arborem. In Leone crudelitas significatur, sicque per versutiam, fallaciam, crudelitatem, omnia subijciet.

DOCTRINA ANTICHRISTI.

STatim incipiet destruere doctrinam Christi, & docere non fuisse Messiam, & initio instaurabit legem Moysis, vt possit recipi à Iudæis; postea verò seipsum Deum faciet. Vndè in templo constituet imaginem suam, quàm omnes adorare coget, & faciet eam loqui. De qua illud: *Cùm videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto, &c.* Curabit verò sibi & suæ imagini sacrificium offerri, auferens omnem doctrinam de aliis Sacrificiis & Sacramentis.

Doctrinam verò suam & superstitionem suadebit, inquit Anselmus, magna eloquentia & sapientia, omnes enim artes callebit, & totam Scripturam.

Secundo, suadebit largitione diuitiarum, & verisimile est, diabolum ei ostensurum mineralia, & thesauros absconditos.

Tertio, eam suadebit terroribus & minis.

Quarto, signis & prodigiis mendacibus. Sicut enim Christus fecit in signum veritatis, ita ipse in confirmationem falsitatis, & verisimiliter similia illis quæ Christus fecit. Nam sicut Magi pugnabant contra Moysen, similia facientes, ita ipse contra Christum.

Non erunt tamen vera miracula, sed apparentia, v.g. Si suscitet mortuum, non erit verè mortuus, vel non verè viuet, vt notat D. Athanasius. Aliquando fient per applicationem aliquam occultam, virtute Dæmonis. Athan q. 3. ad Antioch.

Erit tamen hæc magna tentatio. Primo in vindictam incredulitatis Iudæorum. Secundo, vt crescat fides, & constantia Sanctorum eluceat, nec erit supra humanas vires, gratiâ Dei adiutas, quia ideo hæc prædicta sunt, vt verus Christus à falso, vera miracula à mendacibus discernantur, vt notant Sancti Patres.

Habebit etiam ad doctrinam suam stabiliendam quendam Pontificem Sacrorum, qui erit de numero Christianorum Pseudo-Propheta, de quo aliqui interpretantur illud: *Vidi alteram bestiam ascendentem de terra*, id est, hominem bestialiter viuentem in omni spurcitia vitiorum ascendentem de Ecclesia. Nam altera bestia, Antichristus erat *ascendens de mari*, id est, de collectione malorum, quasi de quodam pelago, habens capita septem, quia erit bellua multorum capitum, siue princeps multorum hæresiarcharum. Hæc vero bestia de terra ascendere dicitur, quasi de florido Ecclesiæ horto, & habebit *cornua duo similia Agni*, quasi mitratus Mitra Episcopali; & potestatem habebat primæ bestiæ, & faciebat adorare eam omnes habitantes in terra, cuius ipse velut Mysta & Pontifex erat. Vide cætera quæ de illa dicuntur in Apocal. c. 13. Apoc. 13.

IMPERIVM ANTICHRISTI.

NOn erit hæreditario iure Rex, quia ex vilissima origine; incipiet tamen per fraudem regnare in Babylone, per magiam, opes, eloquentiam. In Apoc. dicitur habere decem cornua, & super cornua, decem diademata, & eo quod multitudo regnorum subiicietur eius tyrannidi. Vnde incipiet superare tres Reges, Ægypti, Æthiopiæ, Lybiæ, & postea alios septem. Hi erunt decem cornua.

In diebus illis, inquit Ioannes, *erit solutus satanas, & exibit, & seducet gentes quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog & Magog* (quibus nominibus aliqui in Prophetia Ezech. putant figurari Antichristum & Pontificem eius) *& congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris, & ascenderunt super latitudinem terræ, & circuierunt castra Sanctorum, & ciuitatem dilectam*; hoc est, Ecclesiam Christi. Apoc. 2.

Ex quibus sequitur, eum crudeliùs persecuturum Ecclesiam, quàm omnes tyranni fecerint: ideo dicitur soluendus satanas, vt significetur tanto grauiorem fore persecutionem, quanto magis nocere potest solutus, quàm ligatus: & vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.

Cogentur enim omnes negare Christum, & omnem cultum ac sacrificium, & adorare Antichristum, vel eius imaginem in templis Christianorum positam quam faciet loqui. Imò vt omnes huius cultus & idololatriæ professionem faciant, debebunt ferre characterem bestiæ in manu dextra, aut fronte, ita vt non possit quis emere aut vendere, nisi habeat characterem bestiæ, aut nomen eius, aut numerum nominis eius. Grauiora ergo tormenta inferentur, quàm vnquàm. Vndè

Hippol. orat. de consum. sæculi. Cyrillus & Hippolitus dicunt illustriores fore Martyres tunc, quàm priores; quia illi pugnarunt contra ministros diaboli; hi verò contra ipsum satanam solutum. Erit & vniuersalissima persecutio, vnde dicuntur ascendere super latitudinem terræ, circuire castra Sanctorum.

Apoc. 13. Porrò, licet maior pars defectura sit, quia dicitur datum illi bellum facere cum Sanctis, & vincere eos: non tamen extinguenda est Ecclesia, quia Deus non ita deseret, vt portæ inferi contra eam præualeant. Hinc propter electos breuiabuntur dies illi. Erunt ergo eximij martyres tunc, erũt & aliqui in speluncis, & ibi vsus Sacramentorum & Sacrificij, semper ergo in aliquibus visibilis ab Abel mansit fides, manebit & tunc in aliquibus, quos seruabit sibi Deus. Viam Ecclesiæ tanquàm nauis inter varios fluctus difficile est cognoscere: *Fluctuat, at nunquàm mergitur illa ratis.* Sed vt Arca Noë altiùs fluctibus suis eleuatur. Itaque in fine mundi obscurabitur, sed non extinguetur. De illa interpretatur Augustinus illud: *Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, Stellæ de cælo cadent.* Per Solem & Lunam intelligit fidem Christi, & Ecclesiam quæ aperto puteo abyssi, & fumo errorum, & persecutionum erumpente, non ita fulgida apparebit; & multi qui vt stellæ fulgere videbantur, persecutoribus cedent. Tamen Deus omni tempore aliquos excitauit, publicè certantes pro fide, primò Apostolos, secundò Martyres, tertiò Doctores. Erant & tunc quasi Apostoli, Martyres, Doctores. Enoch, Elias & alij; & tunc adhuc verum erit de Ecclesia: *Super Aspidem & Basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem.* Super *Aspidem*, id est, super Iudæos surdos. *Et Basiliscum*, id est, hæreticos venenatos. *Et conculcabis Leonem*, hoc est, tyrannos crudeles. *Et Draconem*, hoc est, Antichristum.

Psal. 90.

Apoc. 11. Hinc dicitur, quod post mortem Eliæ & Enoch, septem millibus occisis, cæteri dederunt gloriam Deo, confessione nempe fidei & veritatis. Vnde dixit Tertul. *Enoch & Eliam reseruari, vt Antichristum sanguine suo extingnant*, de fructu enim quem fecerunt, nihil dicitur nisi ipsis iam mortuis: vt & hîc habeant partem cum Christo qui instar Sampsonis, plures occidit moriens quàm viuus: occidit scilicet peccato, vt viuerent iustitiæ. Vnde & tunc verum erit illud: *Sanguis Martyrum semen est Christianorum.* Hinc probabile fit, Iudæos post mortem Antichristi demum conuertendos: sicque etiam in mentibus Iudæorum occisuros Antichristum sanguine suo. Discipuli enim Eliæ & Enoch viginti vel triginta diebus post, prædicabunt fidem & recentia gesta suorum Magistrorum, & tunc Christus, qui est *lapis angularis quem reprobauerunt*, coniunget in vnam Ecclesiam Iudæos & Gentes.

Tertul. c. 50. de anima.

Regnum vero Antichristi durabit per tempus & tempora & dimidium temporis: id est, per tres annos cum dimidio.

MORS ANTICHRISTI.

2. ad Thessal. c. 2. Occidetur *illustratione aduẽtus Domini*, inquit Scriptura, *& spiritu oris eius.* Hoc est, aliquo signo quod erit quasi splendor appropinquantis aduentus eius: & spiritu oris, hoc est, mandato eius, vt exponit D. Thomas qui addit Michaëlem iussu Christi in monte Oliueti illum interfecturum. Nec enim verisimile est Christum adhuc descensurum in propria persona, vt voluit Lactantius: quia aduentus Christi erit tantùm diebus quadraginta quinque post mortem Antichristi.

D. Thom in eum locum.

Ignis etiam de cœlo descendens, deuorabit alios persecutores. Apoc. 20. Imitabitur itaque Antichristus tanquam simia, actiones Christi, vt credatur verus Messias. Vnde finget se mortuũ, & postea resuscitatum, & mors eiusque resurrectio publicabuntur, simulque dies quo ad Cœlum ascensurus sit. Illo ergo die veniet in montem Oliueti, & eleuatus à Dæmonibus ascendet, quasi in Cœlum exaltandus, sed tunc verum erit illud Isaïæ: *Dixisti in corde tuo ascendam in Cœlum, super astra exaltabo solium meum, similis ero Altissimo: Sed ad infernum detraheris, in profundum laci.* Quod de Antichristo interpretatur Cyprianus. Deijcietur ergò cum confusione, splendore quodam, quasi fulgore è Cœlo, & imperio Christi, & forte etiam Michaëlis ministerio, qui contra Principem tenebrarum tutatus est causam ipsius Dei. Defendet ergo etiam in fine sæculi causam ipsius Christi contra iurtum hostem. Sic verum erit: *Vidi impium super exaltatum & eleuatum, & transiui, & ecce non erat.* Hæc summatim de Antichristo. Isaiæ. 14.

Cyprian. l. 1. Epist. 3.

DE ENOCH ET ELIA.

Præcursoribus iudicij.

Certum est nondum esse mortuos, licet incertum sit quo loco sint. De Enoch dicit Apost. *Translatus est ne videret mortem. Translatus est*, ait Sapiens, *in Paradisum, vt det gentibus pœnitentiam.* Elias verò dicitur *Raptus in turbine ignis, lenire iracundiam, & conciliare cor Patris ad filium & restituere tribus Iacob.* Licet vero dicatur Enoch in Paradisum translatus, & aliqui Patres interpretentur de loco in quo Adam fuit. Sæpe tamen Paradisus pro loco amœno & fœlici sumitur, & multi opinantur primum Paradisum aquis obtutum. Dicamus ergo, eos esse in regione amœna Deo cognita, vel in Paradiso si adhuc sit. Ibi Deus eos sine immutatione conseruat, & sine corporis alteratione: ita vt cibo non egeant, habentes similem satietatem, quam Elias quadraginta diebus solo frusto panis: aut forte de ligno vitæ edunt, sicut dixit Augustinus. Non fruuntur tamen gloriâ sed per quandam contemplationem abstractiuam illustrationibus & consolationibus diuinis fruuntur. Interim certum est hos fore præcursores Iudicis. Hinc dicuntur duo testes amicti saccis, viri eximiæ sanctitatis, venturi, de quibus dicitur: *Hi sunt duæ oliuæ, & duo candelabra coram Domino*, facientque signa & occidentur. Licet Ioannes non nominet; Ecclesiæ consensus est de illis loqui, quia Elias dicitur venturus, antequam veniat dies Domini magnus, & additur cognomen, *Thesbites*, vt persona designetur. Sic Sapiens dicit eum venturum, vt restituat tribus Iacob. Neque Christus hunc sensum excludit. Cùm enim dicit: *Elias venturus est, & restituet omnia*, non loquitur de Bapt. qui iam venerat, nec restituet omnia. Cùm addit, *Elias iam venit*, loquitur metaphoricè de Baptista, ob spiritus & ministerij similitudinem. Ita Patres, de Enoch, Translatus dicitur, *vt det gentibus pænitentiam.* Sicut ergo Christus habuit primi aduentus Præcursorem, ita & secundi. Differentia vero est, quod Præcursor primi, tunc fuerit natus & educatus, illi de prioribus sæculis assumuntur, & adhuc viui conseruantur. Differentia item est, quod vnus Præcursor sit primi, duo secundi. Ratio est, quia Christus immediatè tantùm missus est ad Iudæos: *Non sum missus nisi ad oues domus Israël*, sed tunc veniet ad Iudæos & Gentes. Ideò mittitur vnus ex Circumcisione, restituere tribus Iacob, Elias scilicet, qui zelo diuini cultus & spiritu Pro-

Heb. 11. Eccl. 44. Eccl. 48.

Aug. l. de pec. mer.

Apoc. 11.

Matt. 11.

phetiæ maximè excelluit. Alius ex præputio, vt det gentibus pœnitentiam, Enoch scilicet, qui inter primos in Dei Religione eminuit.

Prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta: Hoc est, prædicabunt spiritu quodam diuino, postquam Antichristus pleno regno potitus fuerit, Verisimile est diuersas regiones peragraturos, & missuros discipulos in vniuersum orbem. Postea conuenient nutu Dei Hierosolymis, vbi occidentur, & corpora tribus diebus cum dimidio iacebunt in plateis. Postea spiritus vitæ ingredietur in eos, & audietur vox cælestis, *Ascendite huc*, & ascendent in nube in conspectu omnium. Tandem dicitur factus terræ motus, & decimam partem ciuitatis cecidisse, & occisa esse nomina hominum septem millia, reliquos timore correptos, dedisse gloriam Deo. Apoc. 11.

Cùm autem duo tantùm testes significentur, non recipimus opinionem D. Hylarij, & aliorum dicentium Moysem venturum: eo quod in primo aduentu, inquiunt, Moyses & Elias, testes fuere gloriæ, sic & in secundo. Hoc soliditate caret, quia variæ rationes afferri possunt, cur in primo apparuerit, quæ non conuincunt pro secundo.

Idem negamus de Ioanne Euangelista, quem aliqui dicunt venturum, & supponunt non esse mortuum, ob verba Christi: *Sic eum volo manere, donec veniam*. De quo etiam dicitur, quod Calicem Domini sit bibiturus. Item illi dicitur: *Oportet te iterum prophetare Gentibus, & Regibus multis*. Apoc. 10. Propter hæc omnia, asserunt illi eum venturum, vt sicut aderunt testes legis naturæ & veteris, ita & hic adsit testis legis nouæ oculatus, & diu cum Christo conuersatus, qui etiam latè, quæ ad Antichristum spectant, prædixit.

Sed probabiliùs est eum mortuum & Ephesi sepultum, vbi etiam eius Reliquias fuisse honoratas patet ex Concilio Ephesino: & id asserit Cælestinus Papa, & habetur in septima Synodo: ex quibus collige eum nō esse corpore glorificatum. Tom. 3. c. 6. & tom. 2. c. 14. 7. Syn. act. 5

Ecclesia quoque celebrans eius festum, supponit esse beatum, per consequens mortuum. Non videtur itaque, quod anima beata iterum vnienda sit corpori mortali.

Quod verò dicitur iterum prophetaturus, intelligitur vel ob Euangelium postea scriptum, vel quia ex Pathmos rediens iterum in Asiæ prædicauit. Quod allegatur debere venire aliquis testis legis gratiæ, non erit necessarium nouum Ioannis testimonium, cùm multi tunc futuri sint testes, multi Sancti & Prædicatores Euangelii. Nec necessarius erit oculatus testis, qualis tamen erit Elias si necessarium sit. Neque verò Christus dicit eum non moriturum, donec veniat, verior enim lectio habet: *Si sic eum volo manere*, O Petre, *quid ad te*! V. Breu. Quod vero calicem dicitur bibiturus, id interpretatur Hieronymus, propter tormenta, quæ passus est ad Portam Latinam.

LECTIO XXX.

DE SIGNIS TERRIBILIBVS iudicium præcedentibus.

AGIT HÆC LECTIO.

1. *De Signis in Sole, Luna & stellis.*
2. *De Apparitione Crucis.*

VNum ex Signis erit illud, de quo Matthæus, *Erunt Signa in Sole, Luna & Stellis.* Matt. 24. Marc. 25. Solet diuina Prouidentia insignes calamitates prodigiosis signis prænuntiare. Sic antequam Antiochus illam cladem intulisset, qua octoginta millia trucidauit Hierosolymis, & templum profanauit, quadraginta diebus exercitus in aëre dimicantes visi sunt.

Sic ante destructionem Ierusalem, multa signa præcesserunt, de quibus sic Granatensis: Diuina bonitas se erga ingratos etiam Iudæos ostendere voluit, vt conuerterentur, nam per quadraginta annos eos expectauit, quibus omnes Apostoli, & præsertim Iacobus Episcopus Hierosolymitanus eos monebat ad præueniendam iram Iudicis. Deinde vt eorum duritiem emolliret, prodigia minantia eis ostendit. Supra Ciuitatem sydus simile gladio, & per annum perseuerauit Cometes. Festo die Pentecostes, Sacerdotes in Templo vocem subitam audierunt clamantem: *Migremus hinc*. Quod autē his horribilius fuit, Iesus quidam filius Anani Plebeius, priusquam bellum gereretur quadriennio, cùm ad festum diem venisset, repente clamare cœpit: *Vox ab Oriente: Vox ab Occidente: Vox a quatuor Ventis: Vox in Hierosolymam & Templum: Vox in Maritos nouos, nouasque Nuptas: Vox in omnem Populum.* Et hoc nocte dieque clamitans, circuibat vicos ciuitatis. Nonnulli omen indignè ferentes, hominem multis verberibus afficiunt. Ipse vero nihil ad eos locutus vociferans perseuerabat. Ductus ad Præfectum Romanorum, ibi plagis vsque ad ossa laceratus fuit, neque supplex cuiquam fuit, neque lachrymatus, sed ad singulos ictus respondebat: *Væ Hierosolymis.* Perseuerauit ergo donec cincta vrbe, in muro clamans: *Væ Hierosolymis, væ Templo, væ Populo, væ mihi*, telo hostili interiit. Plura vide apud Ioseph. Granat. 4. p. Catec. in symb. ex Ioseph l. 7. de bello c. 12 Alij dicūt septennio

Sic quoque ante persecutionē illam per VVandalos factam, plura signa refert Victor Vticensis. Victor Vticensis l. 2. circa annum 1107. Illud vero mirabile fuit, quod tempore Benedicti Octaui in Aquitania prodigium accidit, tribus enim diebus pluit sanguis, qui cadens super carnem hominis aut super lapidem, non poterat lauari. Si vero super lignum caderet, lauabatur. Hinc Robertus Rex Francorum consuluit Fulbertum Episcopum Carnotensem, inter Gallicanos Episcopos doctrina eminentem. Qui respondit, videri sibi per hæc, tria genera hominum significata. Per lapidem, inquit, impij: Per carnem, fornicarii designantur: Per lignum vero quod neque durum est vt lapis, neque molle vt caro, illi qui neque impii sunt, neque fornicarii. Cùm ergo venerit super illam gentem, cui portenditur gladius, siue pestilentia designata per sanguinem, si antea duri & molles, non fuerint mutati in melius, morientur perpetualiter in sanguine suo. Medii vero per angustiam mortis, vel aliter poterunt liberari pro arbitrio Iudicis. Hæc Fulbertus, apud Baronium. Baron. tom. 11. An. 1017.

Sic nostro tempore ante victoriam Bohemicam, & bella illa crudelia, Cometes prodigiosus longam trahens caudam instar virgarum compositam, tota Europâ visus est, non sine terrore.

Sic denique præcedenti sæculo ante Lutheranam hæresim, & clades sanguineas ex illa ortas, multa prodigia in Cælo & aëre præcessisse refert Florimundus, Remundus & alij Historici. Lib. 1. c. 2. de ortu hæres.

Sed & Prophetæ solebant funestis aliquibus signis, afflictiones populo intimare, vt præcauerent.

Sic Isaïas totus nudus per plateas Ierusalem incedit, denudationem & captiuitatem indicans. Isa. 20.

Sic & Micheas, qui dicit: *Vadam spoliatus & nudus, clamabo & faciam planctum sicut draconum.*

Sic Ieremias vadit cum catena ferrea ad collū, Ierem. 28. demonstrans

demonstrans futuram seruitutem, & captiuitatem apud Babylonios.

Ezech. 5. Sic Ezechiel capillos nouacula sibi per tres partes abrasit, quarum vnam comburit, alteram discindit, tertiam in aërem spargit. Per primam significans populum peste, fame laboraturum: Per secundam gladio percutiendum: Per tertiam, captiuum fore dispergendum.

Sic ergo voluit vltimam calamitatem Deus multis prodigiis funestis prænunciare. Ita vt Cæli, Astra, Elementa, terribilem illum diem prodigiosa mutatione significatura sint, & multis signis terribilibus.

Psal. 59. Partim vero misericordiæ erunt hæc signa, partim iustitiæ. Misericordiæ quidem, quia data sunt vt fugiant homines à peccatis, iuxta illud: *Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant à facie arcus.* Deus enim velut clementissimus Iudex cogitur punire, & antequàm puniat, dat tempus conuersionis, imò quoddam signum edit doloris. Sic

Gen. 6. Genesis 7. dicitur: *Tactus dolore cordis intrinsecus*, dixisse quasi cum planctu, *Delebo hominem quem formaui.*

Hom. 49. operis imperf. Secundò: erunt hæc quasi signa luctus totius Orbis, & totius creaturæ, in discessu hominis. Sicut, inquit Chrysost. quando Paterfamilias, aut Rex moritur, tota aula aut familia desolatur, lamentantur filij & filiæ, famuli lugent, ex altera parte tapetes deponuntur, omnia nigris vestiuntur.

Quocunque aspicias nihil est, nisi mortis imago,
Funus cum lachrymis, angulus omnis habet.

Sic homo Dominus est & Rex vniuersi: & ideò in eius discessu omnes creaturæ velut planctum edent & lamentationem, & vltimum vale inclamabunt, Cælum & Aër obscuritate, & terra & elementa concussione, omnisque decor vniuersi velut in funus & imaginem mortis conuertetur.

Tertio, erunt & hæc signa iustitiæ, quia erunt initia dolorum ad vindictam malorum, iamque pugnabit orbis terrarum contra insensatos. Quò fugient Deo rebelles, cùm iam omnis creatura armabitur contra eos? Quod refugium suprà, vbi non potuerunt intueri, nisi Iudicem inexorabilem, & Sanctos cum eo, ad faciendam vindictam in nationibus? Quod refugium infrà, vbi occurret eis infernus & æternitas insupportabilis? Quod refugium, siue à dextris, siue à sinistris, quia cincti erunt dæmonibus: Quod refugium intrà, vbi nihil nisi rodens conscientia? Quod refugium extrà, cum nec in cauernis latere poterunt, nec in mundo manere, vbi tales concussiones, & omnia funesta? Immò vbique ignis terribilis.

Apoc. 7. Hinc in Apocalypsi aperto sigillo sexto, quod continebat mysteria sextæ ætatis, quæ est vltima mundi, dicitur: *Ecce terræ motus factus est magnus, & Sol niger tanquàm saccus cilicinus*: & Luna tota sicut sanguis, & omnes Principes & potentes, serui & liberi, fugerunt ad cauernas dicentes montibus: *Cadite super nos, & collibus operite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira Agni.*

Eccl. 12. Hinc etiam monet Ecclesiastes: *Memento Creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequàm veniant dies, in quibus dicas, non placent: Antequàm tenebrescat Sol, & Luna, & Stellæ.* Quod intelligunt aliqui de consummatione sæculi. Aptè tamen intelliguntur de fine cuiuslibet hominis, ita vt ibi describat incommoda senectutis. Vide Titelmanum, & alios Interpretes.

Propter hæc signa canimus cum Ecclesia: *Dies illa, dies iræ, calamitatis & miseriæ, &c.* Et propter illa inclamat Ioël, *Magnus dies Domini, & quis poterit sustinere illum?* Magnus vtique dies, Ioël. 2. qui in se complectitur omnia tempora, & omnium sæculorum dies. Ideo vero dies Domini dicitur, quia in illo de hostibus triumphabit, & supplicium sumet.

Primo, ergo Magnus & terribilis, ob signa antecedentia, arescentibus hominibus præ timore.

Secundo, Magnus & terribilis, ob multitudinem eo die iudicandorum, dum omnium Ordinum homines, qui in Cælo, qui in Inferno, qui in Purgatorio, qui in Limbo, comparebunt.

Tertio, Magnus, quia omnium sæculorum peccata complectetur, à primo peccato, siue Angeli, siue hominis, vsque ad vltimum peccatum sæculi.

Quarto, Magnus & terribilis, ob magnitudinem iræ diuinæ quæ in illo die declaranda est.

Omnes calamitates, pestilentiæ, bella, fames, ignes, inundationes, quæ ab initio ob peccata contigerunt, non nisi scintillę fuerunt procedentes, à furoris igne in Deo latente: tunc autem totus ignis, disruptis vndique claustris misericordiæ & potentiæ, erumpet in malorum capita, & illius tot erunt nutrimenta & ligna quot omnium sæculorum scelera.

DE APPARITIONE CRVCIS.

Alterum signum erit Crucis apparitio.

Aliqui putant, veram Crucem recollectis eius omnibus partibus sparsis per orbem, ministerio Angelorum apparituram. Hæc opinio non est improbabilis, quam tenent aliqui antiqui. Hi dicunt ipsam Crucem perpetuo in cælis conseruandam, & velut immitandam, ad statum incorruptibilitatis, eo quod fuerit speciale instrumentum Redemptionis, & Altare in quo Christus se sacrificauit. Immò vt sit perpetuum trophæum victoriæ, & quasi currus triumphalis. Chrisost. hom. de cruce

Habes figuram in Ense quo vicit Dauid Goliath, qui solemniter in Templo collocatus fuit. Sic de cruce, quasi Ense triumphali, rectè eam in æternę gloriæ Templo collocari, idem asserunt aliqui de corona spinea, dicunt-que hęc instrumenta deferenda ab Angelis, quasi vexilla Iudicem præcedentia.

Alia opinio dicit, tantùm fore figuram Crucis ex aëre lucido, vel igne formatam; quę tantum splendorem emittet, vt dixerint aliqui Patres, Solis claritatem superaturam, & quatuor orbis partibus fore conspicuam. Anselm. Iansen. Tostatus.

Erit ergo hoc signum pręambulum.

Primò, vt significetur Christus sibi totum orbem subiecisse, & hostes omnes per eius virtutem contriuisse, clauemque esse Cælos aperientem.

Secundò, vt significetur nullum cum Christo ad gloriam ingressurum, qui sub vexillo Crucis fortiter non certarit.

Tertiò, vt significetur omnia opera nostra per Crucem mensuranda, nam quisquis huic Cruci confixus fuit, particeps Passionum Christi & signatus eius pretioso sanguine, mercedem recipiet: omnia autem mala opera quę cruci conformata non fuêre, reijcientur vt cęlo indigna cum operatoribus suis.

Piis ergo gaudium erit Crux, quia eam amarunt, quia in corde gestarunt, quia fiduciam in ea collocarunt.

Impiis ad confusionem cedet eis terribilior, quàm signa in Sole & Luna, quia tremere faciet, & plangere omnes tribus terrę, *Videbunt tunc in quem transfixerunt.* Matt. 24.

Illud ergo signum, quod solebat esse amoris signum & fœderis, spes peccatorum, solamen afflictorum, refugium desperatorum. Tunc erit malorum omnium pronosticum, impiorum terror, belli signum, & ruina peccatorum. Illud signum, quod remedium fuit contra morsus serpentum, in hoc mundi deserto exaltatum. Illud signum Tau, quod impressum frontibus gementium causa fuit salutis, præseruans ab Angelo percutiente. Illud signum rubei coloris, saluans domum Raab; iam non nisi vindictam inclamabit contra animam peccatricem. Iam funesta arbor erit, ad cuius vmbram solebant recurrere contra iram Dei salubriori consilio, quàm Adam, qui absconderat se sub ligno in medio Paradisi.

Nullum ergo, ô peccator, habebis refugium, tota spes concidit, nullus asylus, dum arbor Redemptionis contra te insonabit, & sanguis qui melius clamabat quàm Abel, vocem habens misericordiæ, non vindictæ, iam contra te resumet vocem sanguinis Abel, ita vt cogaris cum fratribus Ioseph in angustiis dicere: *En sanguis eius exquiritur.* Et illo tempore implebitur illa petitio Domini, apud Iob: *Terra, terra, ne operias sanguinem meum, nec inueniat apud te locum latendi, clamor meus.* Non enim tunc in terra latebit, sed maxima voce iustitiam implorabit, contra eos qui per peccatum sanguinem testamenti polluerunt Hæc rumina.

Iob. 16.

1. Si itaque Crux terret, quis consolabitur?

2. Si totius pietatis signum exanimat, quis animabit?

3. Si sanguis contra nos vociferatur, quis pro nobis clamabit?

4. Si in Christi vulneribus & visceribus, quæ misericordia affluunt, iam misericordia non inuenitur, ad cuius opem confugiemus?

Gen. 42. Dicent ergo, *Merito hæc patimur & sanguis eius exquiritur*: Exquiret enim ab eis Christus sanguinem, & improperabit eis tot beneficia mortemque suam. Quasi exprobret & dicat eis, inquit augustinus: Ego imaginem meam tibi impressi, ô homo! Ego Spiritum infudi, & cùm in mortis esses vinculis, carnem assumpsi, in præsepio iacui, contumelias tuli, flagellatus sum, coronatus, Cruci affixus. En clauorum vestigia, en perfossum latus. Cur quod pro te pertuli, perdidisti? Cur ingratè Redemptionis munera renuisti? Cur habitaculum quod mihi in te sacraueram, luxuriæ sordibus polluisti? Cur me grauiori criminum tuorum Cruce, quàm illa in qua quondam pependeram, afflixisti? Et quia post omnia mala tua, ad medicamenta pœnitentiæ confugere noluisti, ab auditu malo non mereberis liberari; sic enim in Iudice veniam despexisti. Ita Augustinus.

Serm. 61. de temp.

LECTIO XXXI.

DE ILLIS QVI COMPAREBVNT in Iudicio.

1. *Docet omnes homines comparituros.*
2. *Malos à bonis separandos.*
3. *Inter bonos ordinem etiam quendam fore.*

PROPOSITIO PRIMA.

Certum est omnes homines, nemine excepto, comparituros. Hinc dicuntur congregandi electi à quotuor ventis, à summis Cœlorum vsque ad terminos eorum. Similiter de reprobis dicitur: *Mare dedit mortuos suos, & mors, & infernus mortuos qui in ipsis erant.* Apoc. 20.

Et dicuntur alibi congregandi, tam oues quàm hœdi, tam reprobi quàm electi. Vnde non est dubium etiam pueros qui in limbo sunt, comparituros; licet Matthæus tantùm agat de illis à quibus opera exigentur. Hi tamen etiam sententiam suam recipient, quia D. Ioannes dicit, *Mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni iudicatos esse: Et qui non est inuentus in libro vitæ, missus est in stagnum ignis.* Cùm ergo paruuli non sint de libro vitæ, mittentur etiam in stagnum ignis. An tamen pœna ignis torqueantur, an sola priuatione visionis, dicemus alibi.

PROPOSITIO SECVNDA.

Separatim comparebunt boni à malis.

Id significant multæ parabolæ. Id significat parabola Piscatoris trahentis rete, & segregantis pisces malos à bonis: Et Pastoris separantis oues ab hædis: Et Patris-familias ventilantis in area, & separantis paleas aczizania à frumento. Nunc ergo mali viuunt mixti bonis, nunc hædi & oues, sub eodem sunt Pastore, iisdem pascuis, iisdem Sacramentis vtentes, vnam fidem & ritum colendi Deúm, eandem spem vocationis habentes, nec discerni possunt ab hominibus: sed tunc *exibunt Angeli, & separabunt malos de medio iustorum.* Tunc discernentur fœtidi hœdi; auferetur species illa pietatis & Religionis, & cum rubore segregabuntur ab eis quibus meliores videbantur. Maritus ab vxore, vxor à marito, Pater à Filio, filius à Patre, Mater ab ipsis quos multo dolore ediderat visceribus: Pastor ab ouibus quas ducere debebat: Doctor ab his quos docendo probos reddidit, ipse reprobus. Et tunc consummabitur illud: *Erunt duo in agro, vnus assumetur, & alter relinquetur: Erunt duo in lecto, vnus assumetur, &c.* Matt. 24.

Collocabitur fortè filius inter electos, vbi simul sententiam cum Christo feret contra Patrem, & fortè contra Pastorem. Hæc erit mirabilis mutatio, & luctus, dum ex eadem vrbe, ex eadem domo, ex eadem professione, alij à dextris, alij à sinistris erunt in æternum separādi. Mirabilis mutatio & luctus, dum qui in mundo primi fuerunt, ibi erunt nouissimi, qui in mundo præfuerunt, ibi stare erunt indigni inter eos quos calcabant. Qui hîc fuerunt à dextris, hoc est, in prosperitate: ibi erūt à sinistris, hoc est, in summa aduersitate.

Figuram habes Genesis 48. dum Ioseph adduxit filios duos ad Iacob, Manassem primogenitum ad dextram ponens, Ephraim ad sinistram. Iacob interim spiritu diuino illis benedicens commutauit manus, & in modum Crucis composuit, & ita factum est, vt qui ad dextram erat, foret ad sinistram. *Manasses*, figurā gerit peccatoris. *Ephraim*, iusti: *Manus dextra*, significat prosperitatem, *Sinistra*: aduersitatem. Pater ergo æternus benedicens commutat manus, & ita fiet vt iustus modò afflictus, & velut in sinistra positus, in dextra sit, in abundantia prosperitatis. Peccator verò qui in mundo prosperatur, in summa erit afflictione, quasi de dextra transiens ad sinistram. Patet in Lazaro & Epulone.

Magna vtique confusio, dum Diuites, Nobiles, Sapientes, hos quos nec aspectu dignabantur, supra se videbunt: se in æternum despectos in igne, in dæmonum seruitute calcatos. *Audite hæc Reges, qui placetis vobis in turbis nationum, inquit sapiens, vt discatis sapientiam & non excidatis.* Sap. 6.

Audite hæc qui non vultis despici, sed ab omnibus honorari, & videte vt possitis honorem æternum adipisci, & non in illam incidere confusionem.

Sap. 5. V. totum Caput. In illa verò distermination adimplebitur illud ex parte impiorum. *Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis, præ angustia spiritus gementes, & dicentes intra se. Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum: Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei: Ergo errauimus, lassati sumus in via iniquitatis, ambulauimus vias difficiles, &c. Quid nobis profuit superbia, aut diuitiarum iactantia? transierunt tanquàm vmbra.*

Isa. 149. Ex parte electorum implebitur illud. *Tunc stabunt in magna constantia, aduersus eos qui se angustiauerunt.* Tunc verum erit: *Gladij ancipites in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus.* Veniet Christus tunc, quasi Dux contra hostes. Venient & Sancti contra illos quasi armati milites, lætabuntur cùm viderint vindictam: *Manus lauabunt in sanguine peccatoris.* Increpabunt nationes de neglecta gratia Christi, de sanguine conculcato, & exprobrabunt eis iniquitates. *Venient ad alligandos Reges in compedibus.* Ferent enim sententiam cum Christo, contra Antiochos, Nerones, Diocletianos, & decernent cum Iudice, *vt ligatis manibus & pedibus proijciantur in tenebras exteriores.* Hæc erit gloria Sanctis Dei, postquam in terris iniustè iudicati sunt, iustum iudicium iam olim conscriptum & decretum contra persecutores facere.

Non parum augebit pœnam damnatorum, quod apud fratres nullam miserationem inueniant, nullum amicum, aut aduocatum in hoc tribunali, nec ipsam Matrem misericordiæ. Ibi non stabunt Noë, Daniel & Iob, vt liberent filios suos, quia omnes approbabunt iudicium Dei: vnde meminisse debent dictum esse: *Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore oportuno.* Pro hac nempè Psal. 33. venia peccatorum tempore huius vitæ, quod opportunum est ad inueniendam gratiam, orare possunt Sancti pro nobis; at *in diluuio aquarum multarum*, in die iudicij, quando diluuium suppliciorum irruet super impios: *Tunc non approximabunt* ad Deum, vt orent pro peccatoribus, quia tempus miserendi effluxerit. Nunc opportunum tempus est, quando nec calix aquæ mercede caret, & lachryma ex corde fusa, totius vitæ sordes potest eluere, hac opportunitate transacta, etiam si te totum verteres in lachrymarum fontem, immò tot lachrymas funderes, quot Oceanus vndas, ne venialis quidem peccati maculam posses eluere. Ipse Angelus tuus qui tantopere te dilexit, tam fideliter adiuuit, tam feruenter pro te orauit, tot te periculis exemit, & semper adfuit auxilio, ne dæmones nocerent: omnia tibi objiciet beneficia, & ob ingratitudinem ipse in ignem præcipitabit, Matt. 15. gaudebit de perditione tua: *Messores enim sunt Angeli, qui zizania colligent ad comburendum.*

PROPOSITIO TERTIA.

Inter eos qui ad dextram sunt, ordo aliquis potest assignari. Sic possumus dicere Diuinam Virginem comparituram cum Virginibus, tanquàm Ducem & Caput: Petrum cum Apostolis: Stephanum cum Martyribus: Martinum cum Episcopis: Paulum Eremitam cum Anachoretis: Annam cum Maritatis: Magdalenam cum Pœnitentibus: Ordinum Patronos cum suis gregibus: vt vnusquisque nectatur sub aliquo capite. Simili enim modo dicit D. Gregorius, vnumquemque comparitur um cum illis, quos à peccato ad iustitiam traduxerit. Ponamus, inquit, ante oculos districtionis diem, quo iudex rationem cum seruis suis, quibus talenta credidit, ponet. Ecce in Hom. 17. in Euang. majestate coram Angelis videbitur, ibi Petrus cum Iudæa conuersa, quam post se trahet, apparebit. Ibi Paulus conuersum, vt ita dixerim, mundum ducens. Ibi Andræas Achaiam, Ioannes Asiam, Thomas Indiam, in conspectu Iudicis conuersam ducet. Ibi omnes Dominici gregis arietes cum grege & animarum lucris. Quid igitur miseri nos dicturi sumus, qui ad Dominum post negotium vacui redimus? Qui Pastorum nomen habuimus, & oues quas ex nutrimento nostro ostendere debemus, non habemus? Ita ille. Vtique populus tunc circundabit Pastorem, tanquàm coronâ gloriæ.

Sic legimus de S. Amando moriente, & ad Cœlum ascendente. Apparuit ipse B. Aldegundi absenti & oranti augusta specie, cinctus coronâ candidorum, cúmque interrogaret illa, quis ille esset, audiuit ab Angelo. Hic est amabilis Deo Amandus qui migrat ad Cœlum, stipatus sanctis animabus, quas virtute, & exemplo, ad virtutem instituit, & proinde ab illis quasi Pater colitur, & cum illis ad gaudia Domini transit.

Ordinem quoque inter eos qui à sinistris sunt possumus designare, vt vnusquisque sub capite suo compareat, ad cuius imitationem peccarit. Sic dicere possumus Cain comparitur um cum homicidis, Lamech cum adulteris, Iesabel cum meretricibus, Iudam cum perfidis, Herodem cum Principibus iniquis, Pilatum cum iudicibus iniustis, Neronem cum Ecclesiæ Persecutoribus, Simonem cum Simoniachis, Hæreticos cum suis hæresiarchis, Machiauellum cum suis politicis.

Hunc referri potest quod scriptura dicit, impios congregandos quasi in fasciculos ad combustionem. Matt. 13. Fasciculum facient Iudices cum suis Aduocatis, Procuratoribus, Notariis; Caupones cum suis potatoribus: Filiæ impudicæ cum suis amasiis & lenonibus, saltatoribus & lusoribus, & sic de cæteris.

Vnde & ordinem aliquem designare videtur Zachariæ dicens, *Plangent familiæ seorsum, familiæ domus Dauid seorsum, & mulieres eorum seorsum familiæ domus Nathan seorsum, & mulieres eorum seorsum, &c.* Ezech. 12. Alludit ad planctum qui fuit in morte Iosiæ in campo Mageddon, & dicit similem fore planctum in die iudicij per omnes tribus terræ, & per tribus & familias Iudæorum, quæ speciale lamentum edentes, separatæ erunt. Specialiter autem nominat familias, quæ in morte Domini habuerunt authoritatem. *Familiæ ergo domus Dauid*, hoc est, primores Ierusalem de domo Regia: *Familiæ Nathan*, qui fuit filius Dauid, hæc erat familia proxima Regiæ nobilitati: *Familiæ Leui*, de hac erant Pontifices & Sacerdotes: *Familiæ Semei*, de quibus, inquit Hieronymus, Doctorum ac Magistrorum agmina pullularunt.

Addit denique, *omnes familiæ reliquæ seorsum*, hoc est, omnes illæ familiæ, quæ à Pharisæis subornatæ clamarunt, *Crucifige.*

Origenes putat significari differentiam eorum qui ad fidem vocati sunt, sed Deo non placuerunt.
1. *Domus Dauid*, significat reges & Principes, qui in bonos iniqui fuerunt.
2. *Domus Nathan*, Potentes illos, qui apud Principes potestatem habentes, pios persecuti sunt.
3. *Domus Leui*, malos Sacerdotes.
4. *Domus Semei*, Doctores populi, ac superbos

Concionatores, qui opinione sanctitatis & doctrinæ contra Sanctos intumescunt, & eos persequuntur.

5. Denique, in cæteris promiscuum vulgus intelligitur illorum, quos eadem manet damnatio.

LECTIO XXXII.

DE EXAMINE FVTVRI IVDICII.

Hæc Lectio docet examinanda merita & demerita.
Peccata occulta & aliena.
Dona & beneficia.

IN illo Iudicio examen fiet omnium meritorum & demeritorum. Dicit Scriptura id sæpius. Sicut ergo dicitur quod *in manu Chanaan*
Osée. 12. *statera dolosa sit*: idem dicere possumus de mundo,
Psal. 62. per Chanaan significato, quia *Mendaces filij hominum in stateris.* Mundi enim statera, est sui & suorum amor cæcus; ita vt grauia peccata leuia æstimet, immò vitia tanquàm virtutes. Ita sæpè hypocrisis humilitatis nomen sibi vendicat, auaritia prudentiæ, spiritus vindictæ generositatis, verba impudica hilaritatis, & sub hoc colore & pallio, quasi speciem pietatis habentia, appendit ea in statera sua mundus. Ideò aduenire necesse est stateram iustitiæ diuinæ, cum *Pondere Sanctuarij*, in qua quæ leuissima videbantur, grauissima apparebunt, & patebit vitia fuisse, quæ pietatis speciem habebant, ibique quodlibet iuxta pondus & valorem suum æstimabitur. Tunc implebitur illud: *Reuelabo pudenda in faciem tuam, & ostendam gentibus nuditatem tuam, & regnis igno-*
Nahum. 3 *miniam tuam.*

Reuelabo, hoc est, omne velum auferam, omne pallium, omnes prætextus, quibus celas deformitatem: omnia perizomata, & folia hæreditaria Adam, hoc est, omnes excusationes, & ibi confundam te coram omnibus habitatoribus Cœli, inferni, mundi.

Sicut quondam admirabili prodigio Regi Babylonis apparuerunt articuli manus, quasi hominis scribentis in pariete. *Mane, Techel, Phares.* Quod interpretatus est Daniël.

Mane, id est, numerauit Deus Regnum tuum.

Techel, id est, appensus es in statera, & inuentus es minus habens.

Phares, id est, diuisum est Regnum tuum.

Sic quod ipse visibiliter vidit, nos oculis mentis attendere deberemus, vnicuique enim nostrum minatur manus scribens, *Mane, Techel.* Numerauit Deus annos tuos, menses, dies, horas, momenta. Appensus es in statera, & inuentus es minus habens ponderis, pretij, valoris, minus iustitiæ, quàm à te exigebatur. Hoc quidem patebit in illo examine & bilance. Sed explicandum est particulariùs, de quibus examen fiet.

Primo, ergò examinabuntur omnia peccata tam mortalia quàm venialia, opera, verba, cogitationes, & patebunt non confusè, sed distinctissimè cum suis circumstantiis. Adulterium verbi gratia, quod quis commiserit, non solùm patebit in se, sed etiam quomodò alienam sollicitârit, quibus modis thorum alterius violarit. Ita vt tunc etiam homini nullus futurus sit excusandi locus, quia verum erit illud Iob. 9. *Non iustificabitur homo compositus Deo, nec poterit respondere vnum pro mille.* Apparebunt verò peccata omnia, quæ leuia vel nulla existimamus, in grauitate sua, peccata omnia adolescentiæ & ignorantiæ nostræ, quæ vel ignoramus, vel obliuioni tradimus, tunc hominem angustiabunt.

Propter quod de hoc examine agens Psalmista, vt omnibus terrorem incutiat, & omnes doceat, de tremendo illo die, sic exorditur Psalmo 48. *Audite hæc omnes gentes, auribus percipite omnes qui habitatis orbem, Terrigenæ & filij hominum simul in vnum diues & pauper.* Peregrinum certè exordium, quo omnes omnis generis & status conuocat. Sed quam ob causam? *Os, inquit, meum loquetur, sapientiam, & meditatio cordis mei prudentiam*, hoc est: Dicam quæ Sapientes audire decet, & docebo quæ diu corde concepi, vt faciam homines sapientes & prudentes, siue futura prouidentes, illaque non à me, sed à Spiritu sancto dicam. Vide quot prœmiis vtitur. Loquere ergo Propheta, quæ est tua propositio? Hæc est: *Cur timebo in die mala?* hoc est, in die mortis vel iudicij. Quasi dicat: Propono vobis omnibus qui habitatis orbem, quæstionem hanc soluendam. Quid est, quod me terrere poterit in die illa, quæ erit dies angustiæ & caliginis, dies turbinis, tubæ & clangoris? Quid est, quod me in illo die, à quo dependet totum bonum, vel malum meum, securum poterit reddere? Magna vtique propositio, quæ omnes concernit. Soluit Propheta suum ænigma, cùm dicit: *Iniquitas calcanei mei circundabit me.* Sensus esse potest. Id quod me timere tunc faciet, non erit paupertas, quia Iudex non respicit personas, aut dona: Non erit malitia testium, quia omnia nouit Iudex: Non erit potentia aduersariorum, quia neminem timet: Non ergò aliud erit, nisi iniquitas mea, & maximè *iniquitas calcanei mei*, iniquitas extrema vitæ meæ, iniquitas perseuerans vsque ad finem, quam pœnitentia non laui, illa tunc angustiabit me, quia non erit ampliùs locus indulgentiæ. Sic è contra poterat dicere, id quod me impauidum tunc faciet, non erit nobilitas, aut diuitiæ, aut aduocatorum diligentia, aut amicorum potentia, sed iustitia calcanei mei, siue extremæ vitæ meæ.

Secundo, propiùs ad propositum: *Iniquitas calcanei*, est illa quam pedibus terimus, quam nihil facimus, siue peccata quæ læuia existimamus, vel quę voluntariè obliuioni tradimus. Sic enim solemus loqui ad tergum & calcaneum nos proijcere quæ nihil facimus, vel quæ obliuisci volumus. Sic dicimus pone omnes istas iniurias sub pedibus tuis, id est: obliuiscere, nihil fac. Peccata ergo ad tergum & calcaneum reiecta, oblita & leuia à nobis existimata, tunc iuxta pondus suum iudicabuntur, & angustiabunt nos, quia aliter iudicat Deus, quàm nos. Quis iudicaret tantum peccatum Adæ pomum edentis vt placeret vxori? Aut peccatum hominis duo ligna colligentis in Sabbatho? Aut peccatum diffidentiæ in Moyse? Aut peccatum Davidis ex leuitate populum numerantis? Aut Ananiæ & Sapphiræ mendacium? Sed Deus illorum ostendit grauitatem per pœnam inflictam eis. Sic multa in pondere sanctuarij grauia apparebunt, à nobis neglecta, dum *scrutabitur Dominus Ierusalem in lucernis*: dum lucernam diuinæ Sapientiæ accendens, pulueres in angulis abstrusos, & sordes ibi neglectas in lucem proferet.

Bellar. in illum locum.
Num. 20.
Sophron.

Vnde fortiter inculcandum est iuuenibus dissolutis, quod eis dicit Ecclesiastes: *Lætare iuuenis in adolescentia tua, & ambula in viis cordis tui & in intuitu oculorum tuorum.* Nihil æstimans peccatum, putans tibi licere quidquid licet, bibens quasi aquam iniquitatem: nihil oscula, tactus, ebrietates, pugnas, vindictas ponderans, *Sed scito quod pro his omnibus adducet te Deus in iudicium.* Conside- Eccl. 11.

ranit omnes gressus tuos ad minimam vsque cogitationem: Iniquitas calcanei tui, peccata quæ nihil æstimasti, in pondere suo apparebunt & angustiabunt te, *consumet te Deus peccatis adolescentiæ tuæ scribet contra te amaritudines tuas*, omnes dissolutiones; & quæ tibi nunc adeò suaues videntur, tunc vehementer amarescent. *Statue ergo tibi speculum*, iuxta consilium Hier. *Pone amaritudines, dirige cor tuum in viam rectam*: Ascendens in mentis tuæ speculam, cōsidera quę ventura sunt, quàm amara erunt, mors, iudicium, infernus, vermis conscientiæ: & horum consideratione emenda vitam tuam, dirige pedes tuos in viam rectam, in viam salutis, ne postea te pœniteat: *Memento Creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ antequàm veniant dies, de quibus dices, non placent.*

Hiere. 31.

Eccl. 12.

Refert B. Ioannes Climacus, Solitarium quendam in Choreb habitasse, hic cùm diutiùs negligentissimè vixisset, non habens animæ curam, morbo tandem ad extrema deductus est: cùmque corpore iam migrasset, post horam ad se rediit, rogans vt inde abscederemus. Cellæ verò aditum obstruens, mansit intus annis duodecim, nihil pręter panem & aquam gustans; & sedens attonitus voluebat semper quæ viderat, & ita fixo cogitatu, vt nec vultum immutaret, vim solum lachrymarum profundens. Cùm iam morti foret vicinus, rupto aditu, ingressi sumus, cúmque ab illo, doctrinæ verbum supplices requiremus, hoc tantum audiuimus: *Ignoscite mihi, nemo qui mortis & iudicij memoriam verè agnouerit, peccare nunquàm poterit.* Nos verò mirati sumus talem in eo, qui adeò negligens fuerat, beatissimam transformationem. Ita ille.

In scala Paradisi gradu. 6.

Exempl.

Secundò, examinabuntur peccata aliena, quibus communicauimus. Vnde David: *Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo.*

Duo autem genera alienorum timenda sunt.

Primò, eorum quæ alij committunt ob malum exemplum nostrum, hæc verò tunc patebunt.

Secundò, eorum quæ alij committunt, qui sub cura nostra sunt. Reddet enim Pater rationem de peccatis filiorum, ob nimiam indulgentiam, Domini famulorum, Pastores subditorum: *Ipsi enim peruigilant rationem reddituri pro animabus vestris*, inquit Apostolus. Confessarij peccatorum, à quibus malè absoluerunt, vel nimia facilitate pœnitentem in peccatis nutrierunt, quibus minatur Dominus per Prophetam. *Væ qui consuitis puluillos sub capite omnis ætatis. Væ qui linistis parietem absque paleis*, dimittentes pœnitentem sine reprehensione in peccatis: sic moliter agendo, quasi linientes estis breui casurum parietem. Ibi interrogabuntur habentes animarum curam: *Vbi est grex tuus, pecus inclitum tuum? quid dices in die quando visitabe[illegible] Nunquid dolores quasi parturientis apprehendent te?* Tunc quoque verum erit, *Sanguinem de manu tua requiram*, ô Speculator, ô Pastor! quia tuba non insonueris, & peccante impio, illum non monueris. Certè vita Ecclesiasticorum & eorum qui in dignitate sunt constituti, seuerè examinabitur.

Ezech. 13.

Hier. 13.

Ezech. 34.

Habes exemplum de Doctore Parisiensi, quod passim reperies.

Exempl.

Hic cùm piæ vitæ existimaretur, tamen dum eius celebrarentur exequiæ solemni officio inclamauit: *Iusto Dei Iudicio accusatus sum.* Et iterum: *Iusto Dei Iudicio iudicatus sum.* Et tertiò: *Iusto Dei Iudicio condemnatus sum.*

Tertiò, examinabuntur ipsa opera bona: Multi enim bonis operibus existimant se Deo placere, qui sine merito inuenientur: quia non fecerunt tali intentione, quâ debuerunt, sed potiùs suum commodum quærentes, vel vanam gloriam & complacentiam, & ita receperunt mercedem suam. Item non omnia bona opera suis vestita sunt circumstantiis, sed mixta multis imperfectionibus: *Si fulserint*, inquit Iob, *tanquàm mundissimæ manus meæ, tamen sordibus intinges me*: Si opera mea existimauero munda & fulgida, in illis tu sordes & aliquid imperfecti poteris ostendere. Vnde & alibi, ait: *Si quid iustum habuero, tamen Iudicem meum deprecabor.*

Iob. 9.

Sicut enim paruus næuus ab artifice perito facilè deprehenditur: & paruus error à pictore etiam in imagine quæ pulchra apparet. Et lignum quod rectum putatur, si funiculum mensor adhibeat, curuum statim apparet. Ita erunt opera nostra respectu supremi Artificis, Pictoris, Mensoris. *Sæpè sordet in discretione Iudicis, quod fulget in æstimatione operantis*, inquit Gregorius.

Si bona opera ponderabuntur, quantò magis neglectus illorum? Multi ergo propter bona omissa reijcientur. Sic reprobatæ sunt Virgines, quæ lampades ardentes non habuerunt: Et qui veste nuptiali caruit: Et qui pecuniam Domini in sudario ligauit.

Exempl.

Refertur, illa hora qua Bernardi anima migrauit, triginta millia discessisse, de quorum numero Decanus Lingonensis, qui honores fugiens in Eremo annis 25. egerat. Hic apparu[illegible] episcopo Lingonensi dicens: *Age pœnitentiam, corrige vitam dimitte superbiam & auaritiam, non enim est tam facilè saluari, vt credunt: nam dum iudicio tremendo præsentarer, fuerunt triginta simul millia de quorum numero Bernardus, & ego saluati sumus, tres in Purgatorium, alij omnes in infernum descenderunt.*

Speculum exempl. V. Damnatus ex B. Vincēt.

Quarto, examinabuntur beneficia & dona: sumus enim dispensatores bonorum Dei, siue spiritualium siue temporalium. Vnde sicut Dominus à famulis, ita & ipse à nobis exigit rationem de donis acceptis, an ad eius gloriam vbi fuerimus. Redde ergo rationem de donis, siue corporis, siue fortunæ, de donis animæ, de spiritualibus beneficiis. Redde rationem fidei, Baptismi, Sacramentorum, concionum, admonitionum, inspirationum, quibus toties pulsaui. Sed si hæc parua sunt: redde rationem sanguinis, crucis, mortis meæ.

Hęc itaque sæpè consideranda sunt. Quod si dona & beneficia, bonaque opera, si otiosa verba in examen venient, quanto magis tot lasciua verba & malitiosa (quæ tam parui faciunt homines) calumniæ, conuitia, detractiones ponderabuntur, & in enormitate sua apparebunt? Rectè ergo monet nos Scriptura, cum timore & tremore incolatus nostri tempore conuersari, tanquàm quadrantem nouissimum reddituros. Vnde & Iob dicebat, *Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.* Optimum ergo consilium, quod proponit Abacuc: *Super custodiam meam stabo, figam gradum super munitionem meam, & considerabo quid dicatur mihi, & quid respondebo ad arguentem me.* Quid arguet Dominus?

Abac c. 2.

Arguet superbiam, arguet vanitatem, arguet cor impurum, arguet inuidiam, odia, charitatis defectum. Ergo sta super custodiam tuam, vt hæc à te reijciens, & in teipso tempore hoc opportuno arguens, non inueniat postea quid possit arguere. Timere verò te oportet, & diligenter te custodire, quia hęc omnia seuerè arguet.

Refert Granatensis defunctum quendam post mortem apparuisse amico, maximis oppressum doloribus, magnâ & lamentabili voce exclamantem: *Nemo credit, nemo credit, nemo credit.* Ami-

Granat. ducis peccatorum. c. 7.

cus expauescens rogat, quid sibi velit talis exclamatio Cui ille: *Nemo credit quàm strictè iudicat Deus, & quàm seuerè castigat.*

LECTIO XXXIII.

DE SENTENTIA IVDICIS.

EXPLICATIO SENTENTIÆ pro electis.

Venite benedicti Patris mei, percipite Regnum, &c.

Verba hæc melliflua sunt, affectione & exultatione plena: habentque singula pondus suum.

Heb. 11. *Primò*, ergo dicit: *Venite.* Illis dicitur *venite*, qui *euntes ibant & flebant mittentes semina sua.* Nunc
Psal. 136. inuitantur, vt *venientes veniant, cum exultatione portantes manipulos suos*: vt operum suorum fructum afferant, & illorum mercedem recipiant. *Venite*, illis dicitur, qui *angustiati, egentes, afflicti circuibant.* Peregrini & exules nunc ad locum quietis inuitantur, & ad Patriam dulcissimam. *Venite*, illis dicitur qui fessi sedebant ad ripas Babylonis, flumina præterfluentia contemplantes, fluxa scilicet bona huius mundi & recordati Ciuitatis Ierusalem, recordati Patriæ æternæ, flebant & gemebant. Illi ergo nunc ad locum gaudij deducuntur, de loco mœroris & afflictionis, ad locum quietis, de loco exilij de Babylone & captiuitate, ad Ciuitatem pacis & contemplationis.

Secundò, dicit: *Benedicti Patris mei*, q. d. Vos ab hominibus maledictiones passi estis, opprobria, irrisiones, quia multi vitam vestram putabant insaniam, & tanquàm excrementa & purgamenta
1. Cor. 4. reiecti fuistis: *Omnium peripsima vsque adhuc.*
Isaiæ. 61. Sed à Patre electi & computati estis inter filios: *Benedicti vos à Domino, qui fecit cælum & terram.* Omnes qui viderint vos, cognoscent, inquit Isaïas. *Quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus.*

Benedicti vos, in persona Sem & Iaphet, quibus benedixit Pater, maledicens Cham, qui reproborum personam agebat.

Benedicti, in persona Isaac, qui à Patre hæres constitutus fuit, Ismaële ab hæreditate excluso.

Benedicti vos in persona Iacob, qui à Patre cum benedictione Primogenituram accepit, loco Esaü reprobi. In his omnibus figura erat electorum & reproborum.

Tertiò, dicit: *Possidete Regnum.* Vtique Regnum illud multis titulis vestrum est.

1. Titulo donationis, quam fecit Pater vobis.
2. Titulo hæreditatis, quia hæredes Dei, cohæredes Christi.
3. Titulo emptionis, per pretium Sanguinis mei.
4. Titulo mercedis, ob vestræ meritum actionis.

In illius ergo possessionem realem, liberam, securam, vos immitto, ad quam ius multiplex habuistis.

Regnum verò est quod vobis præparaui, non qualibet hæreditas, *Regnum decoris & diadema speciei accipietis de manu Domini.* Diadema, quod nemo iam tollere poterit à vobis. Regnum quod nemo turbare poterit, vbi nec inimicus insidians est, nulla premens anxietas, nullus terror, nullus error, nulla ambitio: sed pax imperturbabilis.

Regnum Patris est, Regnum gloriæ, Regnum omnis fœlicitatis, Regnum cuius non est finis, Regnum omnium sæculorum.

O fœlix Regnum, quomodò totos nos rapere deberes in tui considerationem! Quomodò totum desiderium & voluntatem rapere deberes in tui amorem!

O Patris benedictio, quàm desiderabilis es!

O secura possessio! trahe ex imò cordis nostri ad te suspirantes lachrymas! *Quando veniam*, inquit Propheta, *& apparebo ante faciem Dei mei*, ante vultum Patris æterni benedictionem impertientis, & in possessionem æterni Regni inducentis? *Etenim benedictionem dabit Legislator, videbitur Deus Deorum in Syon.*

Possidete ergo Regnum, quod sub vexillo crucis militantes acquisiuistis.

Possidete coronam, quæ vobis debetur, quia bonum certamen certastis, & cursum consummastis.

Possidete, quia vicistis & triumphastis de peccato, de diabolo, de mundo.

Possidete, quia superastis proprias passiones, tentationes, concupiscentias; ideò enim reposita fuit vobis corona hæc iustitiæ, quàm nunc reddo in die Apoc. 3. solemni & publico coram toto mundo iuxta promissum meum: *Qui vicerit, dabo ei sedere in throno meo, in regni mei consortio, sicut & ego sedi in throno Patris mei.*

Quarto, dicit: *Quod paratum vobis fuit à constitutione mundi*: Quia scilicet hoc regnum filiis adoptiuis ab æterno Pater præparauit. *Stat fixa sententia æternitatis*, inquit Bernardus, *& misericordia eius ab æterno vsque in æternum super timentes eum.* Ab æterno per prædestinationem, vsque in æternum per glorificationem.

Quos prædestinauit, hos & vocauit, & quos vocauit, hos & iustificauit, quos autem iustificauit, illos & glorificauit. Nunquid ergo misericordia eius ab æterno vsque in æternum porrigitur?

In illa ergo die cùm fœlix hæc sententia pronunciata fuerit, habebit locum suaue illud canticum, de quo Isaïas, in persona electorum.

In illa die cantabitur canticum istud in terra Iuda, Isa. 26. hoc est, in Ecclesia cœlesti, vbi perpetua laus & Hier. in confessio. Cantabunt electi cùm videbunt tantam Isaiam. suam gloriam, & tantam damnatorum se pœnam D. Thom. euasisse. Quid ergo cantabunt? & Hugo in Isa.

Vrbs fortitudinis nostræ Syon, Saluator ponetur in ea murus & antemurale. Sensus est. Vrbs beatitudinis nostræ illa Syon cœlestis, munitissima erit & fortissima, ita vt nullus ei nocere possit, quia Saluator erit eius protector & salus, & tanquàm murus fortissimus vndique eam cinget, vt nullus possit ad eam accedere inimicus, malum nullum, nulla turbatio.

Aperite portas, & ingredietur gens iusta custodiens Sanch. & *veritatem.* Verba sunt Beatorum, qui audientes à Cornel. à Iudice vocem illam lætitiæ: *Venite benedicti Patris* Lapide. *mei.* Exultantes ad Angelos dicunt. Aperite ô Angeli, portas Cœli, ad quod iam ascendimus cum triumpho, vt ingrediatur gens quæ iustitiam coluit, & veritatem seruauit. Vel iuxta D. Hieronymum: Est hîc mutatio personæ quasi in dialogo, suntque verba Christi ad Angelos dicentis. O Angeli reserate Cœlum, vt Sancti mei intrent ad æternam illam pacis visionem, quàm per fidem & gratiam meam hîc sperarunt.

Vetus error abiit, seruabis pacem, pacem quia in te sperauimus. Est iterum vox Electorum, quasi sibi congratulantium & dicentium: Nunc patet vetus error voluptuariorum & damnatorum, qui nos stultos iudicabant, sequentes viam asperam. Patet enim nos sapienter egisse, illos stultè; ecce enim adepti sumus pacem, pacem illam & omnium bonorum abundantiam, quam nobis Domine contulisti, & seruabis in æternum, quia illam à te sperauimus, & propter illam dura om-

nia tulimus per cruces, spinas, & duras semitas te sequentes.

Sperastis in Domino in sæculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum.

Sunt verba Prophetæ, vel Angelorum Beatis congratulantium. sperastis, ô Viri Sapientes, & diuini in Domino, sperastis consequi ab illo sæcula æterna beatam illam æternitatem. Nunc capite spei vestræ fructum, ipsam beatam vitam posside te, in sęcula æterna.

Hoc ergo Canticum, quasi dialogus est Beatorum, Christique & Angelorum congratulantium de hac beata æternitate, & de hac fœlici sententia: *Venite benedicti percipite Regnum.*

Hæc ergo vltima vox Christi electos inuitantis digna est quæ imprimatur cordibus nostris, & trahat ac excitet affectum nostrum, vt dignam se anima exhibeat, ad vocem illam in illo die percipiendam.

Exempl. B. Mechtildis Virgo, Filia Comitis cuiusdam Germaniæ, Sponsa Christi ab ineunte ætate, tanto in his verbis deliciabatur affectu, vt cùm feria quarta post diem Paschæ inchoaretur introitus Missæ, per illa ipsa verba: *Venite benedicti Patris mei.* Ipsa insolita lætitia (nouerat enim linguam Latinam) exultârit & Domino dixerit: *O si essem vna ex illis benedictis, qui hanc dulcissimam vocem sunt audituri!* Tunc Dominus ad eam: *Scias certo, te ex illis esse, & vt nihil dubites, ecce tibi do cor meum in pignus amoris, & in domum refugij, vt semper & maximè in hora mortis, ibi consolationem, & requiem inuenias.* Ex eo ergo tempore, facta est mira cordis Christi & illius coniunctio, siue spiritus creati cum increato vnio. Cùm verò iam in mortis agone esset constituta, nihil aliud dicebat quàm hæc verba: *Iesu bone, Iesu bone.* Hæc assiduè replicabat, apertè demonstrans illum cordi suo impressum, cuius nomen inter acerbos mortis dolores tam suauiter ruminabat, tam crebrò pronunciabat. Instante autem hora, qua migratura erat, Dominus eam lumine suæ diuinitatis totam illustrans, suaui voce inuitauit: *Veni benedicta Patris mei posside regnum tibi paratum à constitutione mundi*: Commonefaciens eam doni illius, quo in pignus amoris, cor suum Christus illi dederat, dum illa verba in Missa cantarentur. Igitur illa beata anima in ipsum cor Iesu suauissime admissa sempiternis eius gaudijs fœliciter fuit sociata.

Blosius, in monili spirituali.

Similem vocem audiuit B. Quintinus, cum fortiter pro Christi nomine varia tormenta pertulisset; & tunc anima eius in forma candidæ Columbæ in Cœlum visa est conscendere, vt regni foret particeps.

Sic Beatus Petrus Alcantara Ordinis diui Francisci, qui Confessarius quandoque fuit Beatæ Theresæ, absoluto vitæ cursu, in extremis ruminans Dei promissionem de regno, totus in Spiritu exhilaratus spiritum reddidit, hæc verba pronuncians: *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.*

Nos ergo hodie illam vocem Christi audiuimus, non sinamus eam preterfluere, nec obduremus corda nostra, sed excitemur ad viriliter certandum contra peccata & salutis impedimenta, ad perseuerandum in fide, spe, gratia, tolerantia, ac bonis operibus; ad requirendum illam benedictionem Patris simus sollicìti, *festinemus ad illā requiem*, ad illud Regnum; & videamus, *ne quis ex nobis desit*, inquit Apostolus, sed omnes digni fiamus hâc fœlici voce consortio Patris, Christi hæreditate.

Heb. 4.

Vnde ad id multum iuuabit, si vltimam D. Francisci ad Fratres admonitionem, quæ etiam omnes nos concernit, attendamus. O inquit, dilectissimi fratres, & in æternum benedicti Filij, audite me, audite vocem Patris vestri.

Magna promisimus: maiora promissa sunt nobis.
Seruemus hæc: suspiremus ad illa.
Voluptas breuis: pœna perpetua.
Modica passio: Gloria infinita.
Multorum vocatio: Paucorum electio:
Omnium retributio.

LECTIO XXXIV.

EXPLICATIO SENTENTIÆ *quæ fertur contra reprobos.*

Discedite maledicti in ignem æternum.

Forma illa & species in qua Christus apparuit in Apocalypsi Ioannis, applicari potest ipsi vt Iudici. Dicit enim ibi apparuisse similem Filio hominis, in medio septem Candelabrorum aureorum, vestitum podere, & præcinctum ad mamillas zona aurea, capillis candidis, tanquam lana & nix; oculis vt flamma ignis, cum pedibus calcantibus fornacem ardentem, vox illius tanquam vox aquarum multarum, in dextera septem stellæ, in ore vtraque parte gladius acutus, facies sicut sol lucens, dicebat que se habere claues mortis & inferni.

Hæc omnia hic applicari possunt. Primò, *Vestis talaris*, vestis iustitiæ est; quâ Christus fulget.

2. *Cingulum ad mamillas*, significat tunc misericordiæ restrictionem.

3. *Caput candidum*, Sapientiæ maturitatem.

4. *Oculi ignei*, Iudicis zelum & furorem.

5. *Pedes sicut in camino ardenti*, reproborum in fornace conculcationem.

6. *Vox aquarum multarum*, reproborum velut per torrentem iræ inundantem, reiectionem.

7. *Facies sicut sol*, indicat Majestatem.

8. *In dextera septem stellæ*, gloriæ pro electis donationem.

9. *Gladius vtraque parte acutus*, vltimæ sententiæ pronunciationem, quæ corpus animamque plagâ æterna afficiet.

Hic ergo erit gladius biceps: *Discedite maledicti, &c.* vbi singula verba vim & emphasim suam habent, *Discedite*: Pœna damni indicatur, scilicet, separatio à Deo & priuatio gloriæ. Quæ pœna grauissima est & lamentabilis. Si enim dum quis in exilium extra patriam mittitur, à domo paterna & parentum consortio, tantus est luctus; quantæ hîc erunt lamentationes, dum ab illa patria, quæ his iure Baptismi debetur, & Sanguine Christi empta est, separabuntur à Deo Patre, à Virgine Matre, ab amicis Angelis, à fratribus Christianis, & hoc non ad tempus, sed in æternum?

Hæc autem pœna separationis, dicitur à Theologis grauior, quàm ipse ignis & tota gehenna; quia cum visio sit tota merces, priuatio visionis erit velut tota pœna, saltem principalis. Hinc Chrysostomus: *Multi timent solùm ignis acerbitatem, sed hæc pœna longè grauior erit & acerbior: Ignis est intolerabilis, sed si mille mihi ignes proponeres, non tanti æstimo ac priuari illa beatitudine, gloria, præsentiâ Christi.* Similiter loquuntur & alij Patres.

Maledicti, grauis pœna ab illo maledici, à quo omnis benedictio profluit.

Benedictionem Patris amittere quàm dignum luctu sit, attende in Esaü. Hic cùm vendidisset primogenita, & hoc parui penderet, post aliquod Gen. 27.

tempus, dum Iacob iure Primogeniti benedictionem postulasset, & impetrasset, Esaü verò se illâ priuatum videret, rediens ex agro rugit, inquit Scriptura, clamore valido ob perditam Patris benedictionem. Tunc priùs aduertit dignitatem primo genituræ, quam antea ob leue ferculum vendiderat. Si ita rugit pro temporali benedictione quantò magis rugitum edent reprobi, priuati æternâ benedictione Patris, & eiecti cum omni imprecatione ac maledictione, exheredati ab omni consolatione & spe? Tunc ergo illi serò vlulabunt. Serò sicut Esaü, aduertent dignitatem primo genituræ, id est, gratiæ diuinæ, quam pro esca & re nihili, pro momento voluptatis, pro puncto honoris, vendiderunt, cum hæreditate æterna in æternum ad eam non redituri.

Isaiæ 9. Maledictionem hanc innumeræ aliæ consequentur inter ipsos reprobos: *Vnusquisque vorabit carnem brachij sui, Manasses Ephraim, Ephraim Manassem.*

Sua corpora maledicent: quod vt illis suos appetitus indulgerent, priuentur tanta gloria. Pater filiũ, quòd vt illi diuitias acquireret, Mater filias, quòd vt eas in Matrimonio nobiliter collocaret, sui ipsius & salutis oblita sit.

Filius Patrem, quòd ipsum non instruxerit in via Dei, quòd non correxerit, quòd iniustè acquisitis eũ ditârit & perdiderit. Vnusquisque alterum qui peccati ei socius fuit, maledicet. Imò verò & diem Natiuitatis suæ, miris clamoribus, & vterum quo portati sunt, & vbera quæ suxerunt, diris deuouebunt. Hæc enim erit eorum musica, hi cantus, hæ matutinæ eorum, quæ describuntur in Iob: *Pereat* Iob, 5. *dies in qua natus sum, &c.*

In Ignem. Pœna sensus hîc designatur, pœna ignis in quo viui comburentur, nec consumentur; desiderabunt mortem & fugiet ab eis, desiderabunt in nihilum redigi & corpus cum anima extingui, & non dabitur. Hæ sunt eorum lamentationes. Væ misero, væ cur natus sum? Cur lucem vidi? Cur non fœlicitas saltem bestiarum datur mihi, quarum animæ cum corpore pereunt? Iam perire cupio & non conceditur, mors fugit, & tamen sine morte mortem morior sempiternam.

Greg. l. 9 mor. c. 39 Hinc Gregorius dicit: *Horrendo modo fit miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu; quia & mors semper viuit, & finis semper incipit, & defectus deficere nescit, mors perimit, & non extinguit.*

Eodem modo dicit Augustinus: *O mors quam dulcis fores illis quibus antea adeò eras amara! Iam te summoperè desiderant, qui super omnia oderant: laborabit ergo in æternum angustiatus in pœnis, & viuet adhuc in finem.*

Hunc nimirum ignem ipsi peccatis suis accenderunt, ideò meritò in illum deijciuntur. Vnde eos cum sarcasmo & irrisione alloquens Propheta dicit: *Ecce vos omnes accendentes ignem, accincti* Isaiæ. 50. *flammis ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis quas succendistis: de manu mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis.* q. d. Volutamini nunc in incendio ignis inextinguibilis, quod vobis adornastis: in vinculis igneis, quæ vos reseruant sub caligine, vt loquitur Iudas, quæ vobis per peccata vestra fabricastis. Ambulate nunc & ludite, sicut in igne concupiscentiæ & vinculis cupiditatis vobis complacebatis. Verùm, *de manu mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis.* Cythara vestra in luctum versa est, & organum in vocem flentium, lætitia in mœrorem. Decumbetis inter ignes, dolores & cruciatus, hi erunt lecti vestri, hæc ceruicalia; ego iustus Index ad hunc ignem, ad hos dolores vos damno, manu mea inuicta & æterna, quæ proinde hunc ignem vobis in æternum alet & conseruabit.

Iterum alibi eos alloquens Dominus per Prophetam ait: *Quis ex vobis poterit habitare cum igne deuorante, & cum ardoribus sempiternis?* Quis ex vobis poterit volutari in illo flammarum pelago, & cum æternis ignibus colluctari? Si huius vitæ dolores, qui sunt tantùm vmbra, ferre non possumus, imò nec dentis vnius dolorem, aut vermis pulicisue infestationem, quis poterit ardorem illum sempiternum? Est ne aliquod lumen rationis in hominibus, aut mica cerebri? Aut certè hæc non credunt, aut fortè ad alios tantum spectare existimant? Dum nonobstantibus omnibus his, quæ in scripturis manifesta sunt & fidei dogmata, peccatis grauissimis inuoluuntur, & magnam partem ætatis in illis conterunt, quasi hæc commenta sint vetularum aut fabulæ.

Hæc interim si quis mente ruminarit, potentissima sunt ad animam commouendam, & curam illi salutis imprimendam. Verum homines, quadam stupiditate & cæcitate insensibiles ad hæc redduntur, vel ea non considerant, vel nimis de diuina misericordia præsumunt, ex illa peccandi ansam arripientes, misericordiam semper ante oculos, iustitiam retrò proijcientes, vt non considerent eam. Vel certè valde leuiter id faciunt, ideóque illa consideratio nihil in eis efficit ad mutationem vitæ, neque cor tangit, quia ad illud cogitationem hanc plenè descendere non permittunt. Sicut si ignem, quantumuis efficax sit, leuiter & celeriter attingas, non adurit. Sic si iudicia, & ignem æternum in transitu tantum percurras, vim & efficaciam non senties.

Propterea Esaias Abbas, qui profundè & crebro hunc ignem meditabatur, hominum deplorabat miseriam multis cum lachrymis. Vnde in lamentationibus suis sic dicit: Væ nobis qui tenebrosum illud & materiæ expers incendium, æternumque & amarum fletum, & stridorem dentium non consideramus. Ablato enim flammæ splendore, Deus in illo igne relinquit vrendi vim & obscuritatem, quo magis impij excruciantur. Esaias Abbas in lament. Orat. 16. ibi multa.

Væ nobis, qui hîc sine timore nos peccatis obstringimus, quoniam nos illic ignis æternus excipiet, & tenebræ exteriores, & vermis qui non dormit, & luctus, & stridor dentium, & coram Angelis ac creaturis omnibus dedecus sempiternum. Væ nobis, qui cum assiduos conscientiæ reprehendentis stimulos sentiamus, non erubescimus, nec rationem actionum nostrarum reddituri, Dei iudicium formidamus. Væ nobis, qui in hoc exiguo vitæ spatio, vt iniquæ & breui carnis cupiditati satisfaciamus, nos iucundissimo diuinæ gloriæ spectaculo indignos constituimus. Ita ille.

Et iterum alibi exclamat: Me miserum, me miserum, quia nondum à gehennæ igne sum liber. Qui ad illam homines detrahunt, adhuc in me operantur, adhuc in corde meo agunt, & pessimos fructus suos proferre cupiunt. Nondum mihi constat, quonam hinc sim profecturus, nondum mihi parata est recta via. Nondum video quæ mihi apud Iudicem possit esse fiducia. Nondum ex reorum numero exemptus sum. Reus qui in carcere vinctus est, non lætatur: qui ferreis obstrictus est vinculis, voluntatem suam non facit, non quiescit. Non edit cum voluptate, cuius collo iniectus est laqueus. Neque amplius cogitat, quomodo alia scelera committat, sed indu- Esaias Abbas Orat. 14. ctu est ob illa propter quæ obstrictus est. Qui considerat extrema illa supplicia, quibus afficiendus

est ob peccata, is animum in cæteris non habet occupatum, cor eius stimulat dolor tormentorum. Ita ille.

Exempl. Refert Theodoretus se vidisse Thalelæum, qui cùm maximo esset corpore, inclusit se rotæ, quæ alta erat cubitos duos, lata vnum; ita vt collum non posset erigere, sed semper incuruus, faciem habebat annexam genibus, & ita sederat decem

Theod. in Philotheo cap. 28. annos continuos. Rogauit eum Theodoretus, cur sese ita affligeret? Respondit: *Ego multis peccatis sum obnoxius, & audiui pœnas quæ in futuro parantur. Elegi ergo potiùs corpus hìc castigare pœnâ mediocri, quàm expectare pœnas longè grauiores.*

DE ÆTERNITATE IGNIS.

IN *ignem æternum*. Hæc erit desperatio reproborum, separari à Deo, & in ignem detrudi, non ad tempus, non per aliquot sæcula, non per annorum myriades, sed per totam æternitatem. Ita vt si quis consideret tot annorum millia, quot sunt momenta in tempore à creatione mūdi, quot guttæ in mari, quot denique arenæ in vniuersa terra, nihil numerando proficit, plus restat quàm numerârit, & æternitatis necdum habet principium. Sed durabunt illa tormenta, quamdiu Cœlum erit Cœlum, terra erit terra. Angelus erit Angelus, Deus erit Deus, quia *fumus tormentorum eorum ascēdet in sæcula sæculorum*. Desperationem adducet dānatis hæc consideratio æternitatis, in qua nulla vnquam consolatio, nec à Deo, nec ab Angelis, nec à beatis, nec ab vlla creatura. Et licet manserint in pœnis per omne imaginabile tempus, nihil diminuetur de illis.

Interroga Cain, qui iam quinque annorum millibus ibi fuit, an aliquid de pœnis eius tanto tempore diminutum sit? Respondebit, quod nihil prorsus, quia manet infinita, & semper incipit

Psal. 82. soluenda.

Propterea de illis dictum est: *Pone eos vt rotam ante faciem venti*. Rota quia circularis est, non habet finem. Ita nec illi in tormentis. Rota agitata à vento semper vertitur, quamdiu ventus durat: Ita & illi à furore iustitiæ æternùm durante, voluentur de pœna in pœnam, de tormento in tormentum.

Psal. 76 Huc etiam referri potest illud Psalmi; *Sagitta tuæ transeunt, vox tonitrui tui in rota*. Vt sit sensus: Afflictiones huius mundi, bella, fames, pestilentiæ tandem finem accipiunt, suntque velut flagellum, aut sagitta transiens. Sed vox tonitrui tui, vox illa, *Discedite in ignem æternum*, quæ velut tonitru insonabit, qua personante, terra subitò absorbebit reprobos. Dominus enim, inquit

Isaiæ 42. Propheta, *sicut fortis egredietur, vociferabitur, dissipabit, & absorbebit simul*: Hæc, inquam, vox tonitrui tantæ virtutis erit, vt effectus eius non sit transiens, sed efficaciæ æternæ, voluens reprobos de pœnis in pœnas, instar rotæ semper à vento furente agitatæ, & hoc in sæcula sæculorum.

Ventus iste diuinæ iræ, meritò à nobis est considerandus. Memineris ergo trium quæstionum, quas Angelus proposuit Esdræ. *Pondera mihi pon-*

Esd. 4. *dus ignis: Mensura flatum venti: Reuoca diem qui præteriit.* Respondet Esdras: quis natorum poterit facere, vt me interroges de his? Quasi dicat: Quis modus ignem in bilance ponendi, vt possit eius pondus à nobis sciri? Quis ventum ab Oriente ad Occidentē se extendentem, iustè men-

Iob. 7. surare posset? Quis diem præteritum reuocare, cùm ad præteritum non sit potentia? Verùm moraliter, ille *ponderat pondus ignis*, qui in cogitationis suæ bilance sæpiùs illum expendit. Ille *mensurat flatum venti*, qui vitæ suæ breuitatem considerat, dicens Deo: *Memento quia ventus est vita mea*. Vel ille, qui diuinæ iræ, quasi turbinis impios in æternas miserias voluentis, vim considerat, in cōspectu cuius impij sunt quasi puluis, quem proiicit ventus à facie terræ. Ille *reuocat diem qui præteriit*, qui implet illud: *Recogitabo tibi annos meos in amaritudine animæ meæ.*

Illud ergo *æternum*, illa vox tonitrui, effectus erit iustitiæ tunc dominantis, quam cum stupore considerabat Dauid dicens: *Nunquid in æternum proijciet Deus? Aut non apponet, vt complacitior sit adhuc? Aut in finem misericordiam suam abscindet? Aut obliuiscetur misereri Deus, & continebit in ira misericordias suas?* Psal. 76.

Attende ibi, quoties replicat idem diuersis verbis, admirans diem illum vltionis, diem iustitiæ deputatum; in quo cum stupore admiratur quomodo amator hominum Deus quod ad imaginem suam condidit, & sanguine redemit, in æternum à se proiiciet, nullis precibus aut suppliciis placandus. Et ideò inclamat: Nunquid bonitatis ille fons tunc gratiæ & misericordię fluenta, & id quidem in sæcula, abscindet ab impiis, nec fluere solito more sinet? Nunquid qui malos puniens, misericordiam semper immiscuit, cui proprium est misereri, qui gloriari solet in operibus misericordiæ, qui misericors & miserator semper vocatus est: tunc obliuiscetur misereri, & ita iram suam inundare permittet, vt ira misericordiam sibi quasi captiuam subiiciat: *Hæc*, inquit, *meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum*. Cùm scilicet omnia nocturno tempore silerent, nec tumultuantis familiæ strepitus mentis aciem perturbaret. Tunc omnia terrena & temporalia infra me relinquens, in æternitatem illam mentis oculos attollebam.

Et hâc *Æternitatis* consideratione, dixi, *Nunc cœpi*. Hoc est: vitam meam sic decreui instituere, vt *quādam mutatione dexteræ Excelsi*, nunc rectiùs viuere incipiam, & meipsum iudicare, antequam iudicet; ideò cogito annos ęternos, & scrutor omnia latibula conscientię meę.

Ergò hęc sententia: *Discedite maledicti*, deberet homini mutationem vitæ inducere, cuius singula verba, vt ex dictis patet, pondus & emphasim habent.

Quapropter hìc exclamare libet. O discessio! O maledictio! O ignis! O Æternitas formidanda! Quid primùm mirer? quid primum lugeam? Quid magis amplificem? An separationem à Deo? An eius maledictionem? An ignem crudelissimum? An malorum omnium nunquam finiendam Æternitatem? Hæc omnia terrore & luctu plena sunt, illa dic calamitatis & miseriæ magnâ & amara valde.

Discedite, inquit, *in ignem æternum*.

Ad hanc vocem tonitrui: *Cecidit, cecidit Babylon illa magna, & facta est habitatio dæmoniorum & spirituum immundorum*, vt describit Ioannes. Quæ quidem Babylon, non aliud significat quàm congregationem omnium impiorum, quæ horum verborum fulmine icta, terrâ absorbente, ruet in confusionis irreuocabilem abyssum.

Cuius impetum describere volens Angelus, lapidem molarem magnum sustulit in altum, & misit in mare clamans. *Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna, & vltrà non inuenietur. Exultate super eam Cœli & sancti Apostoli & Prophetæ, quia iudicauit Deus iudicium vestrum de illa Væ, væ Ci-* Apoc. 18.

uitas illa magna Babylon, quoniam vna hora venit iudicium tuum. Vbi semper per Babylonem possumus intelligere totam collectionem reproborum, quæ ruet ad dictam vocem Domini horribilem: *Discedite maledicti in ignem æternum.*

Hanc ergo vocem audi terra & treme: audi Cœlum & obstupesce: audite elementa & plorate: audite omnes creaturæ, & lamentum edite super miseria æterna peccatoris.

Vtinam vox mea tantæ sit efficaciæ, vt hanc sententiam intonare & resonare faciat per aulas Regum, per Palatia Principum & Magnatum, per Tribunalia Iudicum, per domos Mercatorum, per officinas Artificum: & omnium possit cordibus tremorem salubrem incutere, vt in illa die possint *liberari à verbo aspero.*

Audite ergo Principes, & nunc vos Reges intelligite; erudimini ad hanc vocem qui iudicatis terram. Audite qui ciuitates incolitis, qui pagos & rura, filij hominum simul in vnum diues & pauper, quique in dignitate, aut statu Ecclesiastico, aut religioso estis constituti? Audite, inquam, hanc vocem, & per illam discite seruire Domino in timore. Et vos intelligite, quicunque obliuiscimini Deum, animam, salutem, & anteuertite hanc sententiam, nequando rapiat, & non sit qui eripiat.

TRACTATVS QVARTVS.

EXPLICATIO ARTICVLORVM SPECTANTIVM AD TERTIAM TRINITATIS PERSONAM.

ARTICVLVS OCTAVVS.

CREDO IN SPIRITVM SANCTVM.

LECTIO PRIMA.

DE PERSONA SPIRITVS SANCTI.

1. *Docet Spiritum sanctum æqualem esse Patri & Filio.*
2. *A Patre Filioque procedere.*
3. *Hunc esse Spiritum viuificantem.*

PROPOSITIO PRIMA.

ERTIA in Trinitate Persona est Spiritus sanctus æqualis Patri & Filio.

Hanc Personam Spiritum sanctum nominamus per appropriationem. Vnde cùm Spiritum sanctum dicimus, non intelligimus, aut animas beatas, aut Angelos, qui spiritus sunt, & sanctitatem habent, neque intelligimus personam Patris aut Filij, licet vtraque spiritus sit, & quidem sanctitatis author. Sed intelligimus hanc tertiam personam, per quandam tam Scripturæ quàm Ecclesiæ appropriationem: Non enim proprium nomen habemus, quo illam personam nuncupemus, aut quo exprimere possimus illam communicationem Patris & Filij per modum amoris: sed spiratio solet appellari, & persona per illam spirationem producta, Spiritus sanctus dicitur.

Dicit verò Cyprianus, *Spiritus sanctus nomen accepit à vento, quem trahimus & afflamus, vt respiratio, aspiratio, suspiratio, inspiratio, expiratio à Spiritu sancto, & causam habeat & materiam, & prouentum.* Serm. de Pentec.

Hanc vero personam æqualem esse cum aliis, in essentia & omni perfectione, suprà declaratum est. Vnde trium personarum æqualitatem significantes Seraphim clamant: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth, plena est omnis terra gloria eius.* Vbi ter Sanctus repetitur, ad significandam Trinitatem Personarum, & gloriâ eius dicitur plena terra, ad significandam vnitatem & æqualitatem essentiæ & maiestatis in tribus.

Ecclesia idem significat in suo Trisagio, *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis*; quem hymnum edocta est ab Angelis, vt Deum trinum & vnum cum illis celebret æquali gloriâ, cuius Trisagij originem habes apud Nicephorum. Cum enim terræ motus Constantinopoli miras clades infligerent, vrbes vicosque debilitantes, & ferè ad sex menses continuos perdurarent, recursus plebis & Pastoris ad Litanias fuit & supplicationes. Cumque vnanimi consensu cum lachrymis diuinam implorarent misericordiam, miraculum subitò exortum est: Puer namque è medio spectantibus omnibus diuinâ quâdam vi in aëra sublatus est, & cælestem vocem Angelorum in Choro sonantem audiuit. Hacque voce perceptâ, rursum priore per aërem via reuersus descendit, & Proclo Episcopo ac Theodosio Imperatori, totique multitudini, renunciauit se hæc verba audisse: *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis, miserere nobis.* Statim ergo ad illum modum populus iussus est psallere per Episcopum, & subitò motus ille quieuit. Vnde Imperator Theodosius decreuit vt toto orbe Hymnus ille decantaretur, & ex eo tempore Ecclesia illum frequentat. Puer verò ille verborum illorum ministerium executus, statim vita functus est, & in magna Ecclesia quæ pacis nomen obtinet, conditus est. Locus autem in quo sublimè elatus est, *Diuina exaltatio* vocatus est. Niceph. l. 1. c. 46. Synodus Constát.

Habemus etiam quomodo in Vrbe Vasatensi trium personarum æqualitas demonstrata fuerit. Erat ea vrbs ab Hunnis obsessa. Cùm verò Sacerdos Missam celebraret pro liberatione, vidit ex alto cadentes tres guttas æquales magnitudine & claritate, & candore chrystallum vincentes, quæ dum per altare vago cursu rotantur, defluentes in ipsam patenam, statim in se coniunctæ, vnam

gemmam pulcherrimam effecerunt. Sic patuit euidenti signo contra hæresim Arianam, tunc suppullulantem, tres personas in Trinitate æquales, in vnam naturam conuenire, Gemmam hanc cruci ex auro incluserunt, per quam multa Deus fecit miracula, & statim fugatis Hunnis ciuitas liberata.

Gregor. Turon. l. 1. de miac. c. 15. Sigibert ad an. 458. Baron. tom. 2. an. 325. ex Basilio.

Eandem æqualitatem satis docet illæ Ecclesiæ versus; *Gloria Patri & Filio & Spiritui S.* Hic ex Apostolorum instituto & vsu ortum habet, inquit Baronius. Cui Concilium Nicænum addidit: *Sicut erat in principio & nunc, &c.* vt retunderet Arianos dicentes: *Erat quando non erat*, hoc est, erat tempus, quando non erat Filius.

Hoc ergo versu monet Ecclesia, vt post singulos Psalmos mentem recolligamus, & nonnisi Trinitatis gloriam in tota psalmodia intendamus, tribuentes æqualem gloriam tribus personis. Sæpè ergo repetamus cum suauitate spirituali: *Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto.*

1. Gloria Patri Creatori, Filio Redemptori, Spiritui sancto Sanctificatori.
2. Gloria Patri qui est Potentia, Filio qui est Sapientia, Spiritui sancto qui est Bonitas.
3. Gloria Patri qui est à se, Filio qui est Patre, spiritui sancto qui ab vtroque.
4. Gloria Patri qui tanquam Sol æternus est, Filio qui est æterni huius solis radius, spiritui sancto, qui ardor est solis & huius radij.
5. Gloria Patri qui misit Filium, Filio qui spiritum S. spiritui S. qui amor est ab vtroque missus.
6. Gloria Patri per Seraphin, Cherubin, & Thronos.

Gloria Filio per Virtutes, Potestates, Dominationes.

Gloria Spiritui S. per Principatus, Archangelos, Angelos.

7. Gloria Patri per Patriarchas & Prophetas, Filio per Apostolos & Martyres, Spiritui sancto per Confessores & Virgines.
8. Gloria Patri per Filium, Filio per vulnera, spiritui sancto per dona sua.
9. Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto per Fidem, Spem, Charitatem.
10. Gloria Trinitati in vnitate, gloria æqualis æqualibus in æternitate. Hunc versum summo odio prosequitur dæmon.

Primò, quia professionem fidei continet, vnde olim Catholici ab Arianis per *Gloria Patri* distinguebantur, vt refert Nicephorus. Quidam enim Ariani dicebant *Gloria Patri in Filio*, vt sic hac propositione obscuriùs secundas partes Filio tribuerent. Alij: *Gloria Patri per Filium in Spiritu S.* Quidam etiam: *Gloria Patri & Filio in Spiritu S.* Sed qui verè professionem faciebant consubstantialitatis, concinebant: *Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto.*

Niceph. l. 9. cap. 24.

Secundò, quia dæmon summè inuidet hanc gloriam Trinitati Vnde refert Sophronius, senem quendam Anachoretam fuisse, quem diabolus in specie etiam Anachoretæ visitabat, quasi concilij gratia. Quem cùm senex hortoretur, vt ante colloquium more solito precibus insisterent, hæc secum demurmurabat: *Et nunc & semper & in sæcula sæculorum*, Monuit eum senex, vt & præcedentia recitaret: *Gloria Patri & Filio & Spiritui S.* At ille statim disparuit, diuinæ gloriæ & adorationis Sanctissimæ Trinitatis nomen non valens sustinere. Euanuit ergo, quasi vim passus ab igne, his solis verbis: *Gloria Patri & Filio & spiritui sancto.*

Habuit & hic versus miram vim contra Simoniacos. Cùm enim Simonia in orbe grassaretur, Victor 2. misit Hildebrandum Archidiaconum, vt ad eam extirpandam Concilium Lugduni celebraret, in quo Archiepiscopus fuit accusatus. Cùm verò negaret, dixit ei Archidiaconus, dic: *Gloria Patri & Filio & spiritui S.* At ille expeditè dixit: *Gloria Patri & Filio*, sed Spiritum sanctum proferre non potuit. Quod cùm sæpiùs tentaret, videns se diuino iudicio confusum, procidit ad pedes Archidiaconi, & confessus est se simoniacum. Postquam verò ab officio Pontificali est depositus, rectè versum illum decantauit. Hoc adeò terruit simoniacos, vt Prælati quadraginta quinque simoniacos se confessi sint, & suis honoribus absque vlla accusatione renunciarint.

Prati spi. Baron an. 1055. ex sigonio & aliis.

PROPOISTIO SECVNDA.

Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio, per voluntatem, per modum scilicet amoris.

Sicut ergo diximus, quod Pater intelligens seipsum, & suam essentiam comprehendens, producit viuum conceptum & perfectam imaginem sui, quasi in speculo suæ essentiæ se contemplans: & hæc imago filius est, eiusdem cum Patre substantiæ, diciturque *Verbum Dei*: Ita Pater producendo filium, necessariò amat eum amore infinito, quo bonitas infinita eadem, & infinitæ perfectiones in ipso sunt. Similiter amat & Filius Patrem suum infinitæ bonitatis, amore infinito & æterno, & sic procedit Spiritus sanctus tãquam vnio & amor inter Patrem & Filium. Procedit, inquam, ab vtroque, tanquam ab vno principio, quia ab eadem spiratiua potentia, eademque spiratione. Propter hunc procedendi modum appropriatur Spiritui sancto nomen, *amoris.*

Sed notant Theologi vocem, *amoris*, tribus modis accipi in diuinis. Primò, pro amore essentiali & absoluto communi tribus personis. Secundò, pro amore notionali producente, quo Pater & Filius producũt Spiritum sanctum. Tertiò, pro amore notionali producto. Sic est proprium nomen spiritus Sancti.

Hanc processionem Spiritus sancti ab vtroque, indicare videtur Ioannes dum dicit ostensum sibi *fluuium aquæ viuæ procedentem de sede Dei & Agni.* Vbi Ambrosius intelligit per fluuium Spiritum sanctum, quia ille irrigat & viuificat animas. Apoc. 22.

Dicitur *fluuius* & non fons, quia fons est id à quo fluuius procedit. Vnde Pater fonti comparatur, Filius etiam quatenus ab eo Spiritus sanctus procedit; ipse Spiritus autem S. non dicitur fons, nisi ad extra, in ordine ad creaturas.

Dicitur vero procedere de, *sede Dei & Agni*, hoc est à Patre & Filio, & cùm dicatur de sede & non sedibus, significatur ab illis procedere tanquam ab vno principio.

Græcorum ergo est error; negantium Spiritum sanctum à Filio procedere. Vnde Innocentius dicit, Græcos ex quo à Romana Ecclesia recesserunt, signum Crucis à dextra ad sinistram ducere, vt confirment errorem, quod Spiritus S. ad Patris sinistram velut iunior assistat. Sed nos contrà, tribus digitis formamus ob mysterium Trinitatis, deinde in capite patrem; in pectore Filium descendentem, denique à sinistra ad dexteram, Spiritum ab vtroque procedentem & consubstantialem designamus: & finimus in dextera, quia perfectionem in scriptura significat, ad quam nobis semper tendendum.

Innocentius l. 2 de Missa c. 44.

Expressè ergo contra Græcorum errorem definit Constantinopolitanum in symbolo: *Qui à Patre Filioque procedit.*

Ideò Michaël Patriarcha Constantinopolitanus insurrexit in Ecclesiam Romanam, & excommunicauit, vel excommunicatos declarauit Romanos Pontifices; quod contra decreta Concilij Ephesini adiecissent in symbolo hanc particulam, *Filioque procedit*. Voluit hoc modo se vniuersalem Episcopum declarare & instituere, quasi illo titulo Romanus Pontifex excidisset, tanquam excommunicatus. Vnde & Græci statim Ecclesias & templa, quæ in Græcia erant, clauserunt Latinis, fauore Imperatoris Constantini Monomachij, qui multa etiam promittebat scribentibus contra authoritatem Ecclesiæ Romanæ. Sed quia Græci Spiritui S. iam ab initio bellum intulerunt, dum negant eius processionem à Filio, ideò etiam Spiritui S. eis bellum intulit, quia imperialis Vrbs eorum Constantinopolis à Turcis capta fuit ipso die Pentecostes, cùm festum colitur Spiritus sancti. Et nunc sub Turcarum sunt tyrannide, adeò vt dum Episcopi illorum eligunt Patriarchas, debeant à Turca confirmari, & annuè soluunt grauissimum tributum.

De hac Ciuitate à Turcis capta, ita quidam scribunt.

Constantinopolis est à Constantino Primo Imperatore christiano extructa. Hui⁹ mater fuit Helena: Primus Episcopus vel Patriarcha fuit Gregorius. Amissa est eadem Ciuitas sub Constantino Paleologo vltimo Imperatore, cuius mater fuit Helena, existente Patriarcha eiusdem Ciuitatis Gregorio. Cœpit eam Mahomet 2. anno 1453. 29. Maij.

Excidium hoc Græcorum, & infœlicitatem vaticinatus fuerat Nicolaus 5. Pontifex, qui ad Græcos Romanæ sedis authoritati se opponentes, & decretum de concordia & coniunctione cum Ecclesia Romana non recipientes, scripsit litteras plenas timoris & horroris. Vnde sic dicit: *Toleramus adhuc dilationem vestram, respicientes in Iesum sempiternum sacerdotem & Dominum, qui sterilem illam ficum, vsque ad tertium annum iussit asseruari, agricolâ iam ad excidendam arborem se accingente, quia nullum fructum ferebat. Tres annos expectabimus, si vos fortè à schismate & separatione conuerteritis secundum Saluatoris de ficu præceptum, sin minus excindemini, ne terram otiosam & inutilem reddatis.* Anno 1451. hanc scripsit epistolam & 1454. capta est Constantinopolis, & magna facta est calamitatis ruina. Ita refert ipse Gennadius Patriarcha Constantinopolitanus, deplorans excidium gentis suæ, quod Græcorum gens illa magna & formidabilis, sapiens, clara, fortis, terrarum Domina, ob diuinam vltionem, ita in Barbarorum seruitutem adducta sit. (Adrian⁹. Roman⁹. Vid. Blosium de sig. Eccl. l. 6.)

Sed dicunt Græci in scriptura tantùm significari Spiritum S. à Patre procedere, non à Filio. Vnde dicit Christus: *Cùm autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis, spiritum veritatis, qui à Patre procedit.* Ibi non dicit à se procedere. (Ioan. 15.)

Sed respondetur, in ista scriptura potiùs contrarium significari. In diuinis enim persona non mittitur ab aliquo, nisi illa quæ procedit ab eo: Ergo cùm Spiritum sanctum dicat se missurum Christus, significat quod à se etiam procedat. Mitti autem dicitur aliqua persona diuina, dum alicubi incipit esse nouo modo, quo ibi priùs non erat. Sic Filius missus est in mundum, dum nouo modo per humanitatem cœpit esse in mundo: sic & Spiritus sanctus dicitur mitti, cùm alioqui sit vbique, quia cum Apostolis cœpit esse per nouam gratiam & efficacem, & in aliis fidelibus.

Sed vrgebis: Cur Christus non dicit, quem mittam à me?

Item, cur non dicit: Qui à Patre & Filio procedit?

Respondeo, quia Filius à Patre habet essentiam diuinam, & consequenter à Patre habet vim spirandi & mittendi: Ideò dicit: *Quem mittam à Patre*: sicut in Genesi dicitur: *Pluit Dominus à Domino*, hoc est Filius à Patre. Et Christus loquens vt homo, reuerentiæ causa sæpè omnia sua refert ad Patrem: satis verò significat Christus à se procedere, dum dicit de Spiritu sancto, *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.* Hoc est: sicut à me per productionem habet essentiam, ita & scientiam omnem. Vide Iansenium in c. 15 Ioannis. (Gen. 19. Ioan. 15.)

CREDO IN SPIRITVM SANCTVM vivificantem.

PROPOSITIO TERTIA.

Spiritus Sanctus est, qui viuificat, regit, ac illuminat Ecclesiam.

Hoc significans Symbolum Constantinopolitanum dicit: *Credo in Spiritum S. viuificantem*, quia scilicet spiritualem vitam infundit, & sine numinis eius afflatu, nihil æterna vita dignum efficere possumus. Ipse ergo Spiritus sanctus Ecclesiæ tribuit omnem ornatum, perfectionem, sanctificationem, fortitudinem. Ita vt fabrica Ecclesiæ correspondentiam quandam habeat cum fabrica ipsius mundi.

Dicitur in creatione mundi; *Terra erat inanis & vacua*, vel vt alij legunt, inutilis & incomposita, & tenebræ erant super faciem terræ, sed postea adijcitur: *Spiritus Domini ferebatur super aquas.* Ideò verò Spiritus aderat in initio mundi, vt quæ tantùm inchoata erant, ab illo perficerentur. Nam super aquas ferebatur, illas fouens, fœcundans immò totum mundum perficiens. Hinc dicit Psalmista. *Verbo Domini Cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum.*

Vbi indicatur Trinitas concurrisse ad creationem, sed Spiritui sancto virtus Cœlorum, hoc est, perfectio illorum attribuitur. Vnde postea subditur: *Igitur perfecti sunt Cœli & terra, & omnis ornatus eorum.*

Sic dicimus initio fundamenta Ecclesiæ à Christo iacta fuisse, sed à Spiritu sancto perfectionem accepisse: missum enim Spiritum sanctum, dicit Augustinus, *vt quæ saluator inchoarat, Spiritus S. virtus consummet, & quod iste acquisiuit, ille custodiat, & quod iste redemit, ille sanctificet.* Redemptionis ergo & iustificationis consummationem Spiritui sancto assignat, ita vt spiritus sanctus qui est Trinitatis complementum, idem etiam sit, per quem omnia inchoata perficiantur. Dicamus ergo de Ecclesia, quod eam fundauit Altissimus: sed antequam veniret spiritus sanctus, erat inanis & incomposita, ipse verò ornatum adiecit. Et sicut olim ferebatur super aquas, ita & ferebatur super fontes aquarum, super ipsos Apostolos, fontes doctrinæ & gratiæ, qui debebant vniuersam terram irrigare. Sic ergo correspondet primo Orbi, nouus Ecclesiæ Orbis. (August. Tract. 10 in Ioan.)

Sed & rectissime spiritus sanctus viuificare Ecclesiam dicitur, quia iuxta August. spiritus sanctus in Ecclesia idem efficit quod anima in corpore, ita vt sit anima corporis Christi mystici. Quid ergo agit anima in corpore? *Omnia membra vegetat, per oculos videt, per aures audit, per linguam loquitur, per manus operatur, per pedes ambulat, omnibus* (August. serm. 86.)

nibus simul adest membris vt viuant, vitam dat omnibus, officium singulis. Ita Augustinus. Hoc etiam facit Spiritus sanctus in Ecclesia, quæ est corpus vnum, & fideles membra. Licet ergo Ecclesia haberet membra ante spiritu sancti aduentũ, videbantur tamen mortua & sine operatione. Sicut enim corpus mortuum oculos habet, sed non videt, manus, sed non operatur, pedes, & non ambulat, quia non habet spiritum animantem membra & mouentem ea. Ita & Apostoli non reddebant lumen, licet essent oculi, nec prædicabant, licet essent linguæ: nec miracula faciebant, licet essent manus: nec circuibant orbem, licet essent pedes: Sed vbi spiritus sanctus venit, tunc videre est quanto feruore hæc omnia operati sint, vbique prædicantes: *Vbi erat impetus Spiritus illuc gradiebantur*, ægrotos, surdos, cæcos sanantes.

Tunc ergo incepit ornatum suum habere Ecclesia.

Tunc incepit pulchritudinem habere Sponsa.

Tunc habuit *oculos vt Columbæ*.

Linguam, ex qua fluebat *lac & mel*.

Labia distillantia myrrham primam, Pœnitentiæ amaritudinem.

Manus cum menilibus, hoc est, plenas bonis operibus.

Crura quasi columnas marmoreas? hoc est, Martyres fortissimos.

Pedes quasi vasa aurea, hoc est, Apostolos vbique pacem euangelizantes.

Omnem denique ornatum habuit à spiritu S. vt pingitur in Canticis.

Ex his ergo patet, quàm rectè vocetur Spiritus viuificans, illuminans, dirigens, perficiens Ecclesiam, & omnia eius membra.

Hinc etiam rectè spiritus sanctus dicitur *Cor* Corporis Christi mystici. Nam illius corporis *Caput* est Christus, *Collum* Virgo.

Oculi, Episcopi & Pastores, qui ex alta specula prospiciunt, vt hostium dolos detegant, & videant, an grex alienam viam sequatur.

Lingua, sunt Doctores, Ecclesiam instruentes.

Dentes, sunt Prædicatores, qui panem frangunt & masticant paruulis.

Aures, sunt Confessarij, qui peccata excipiunt.

Pedes & manus, sunt ij qui sunt in egenos misericordes.

Sed hæc omnia quid facerent sine corde? Paulatim arescerent, nisi eius calore fouerentur.

Cor ergo est spiritus sanctus, ob plures rationes.

Primo, quia sicut cor est fons vitæ, à quo in singulas corporis partes vigor deriuatur, & est origo omnium actionum vitalium; Ita spiritus sanctus est principium gratiæ, tanquàm vitæ spiritualis, cuius virtute omnia opera nostra viuificantur, & sunt meritoria. Rectè ergo dicimus: *Credo in Spiritum sanctum viuificantem.*

Secundo, sicut cor est sedes amoris, à quo amantium affectus prodeunt: ita spiritus sanctus amor est Patris & Filij, & amoris nostri origo.

Tertio, cor habet sollicitudinem pro omnibus partibus corporis: dum per somnum cessant sensus & animæ facultates, nec auris audit, nec oculus videt, nec memoria recordatur, nec voluntas vult, nec mens intelligit: Cor tamen tunc vigilat, quasi sollicitum pro corpore, nunquàm quiescit à motu, quem si intermitteret, tota corporis compago dissolueretur. Ita Spiritus sanctus Cor Ecclesiæ, eandem gerit sollicitudinem & vigilantiam, tum erga iustos, tum erga peccatores: quia dum nec remedia cogitant salutis, nec bonorum cœlestium meminerunt, dum voluntas in eis quodam somno lethali correpta est, non amans Deum; ipse spiritus sanctus salutis eorum amantissimus, inspirat eis amorem & desiderium mutandi vitam, quærendi viam salutis, ita vt possit dicere Ecclesia, *Ego dormio, cor meum vigilat*, pro me sollicitum.

CONCIO MORALIS DE SPIRITV sancto pro die Pentecostes.

SPIRITVS TVVS BONVS DEDVCET ME in terram rectam.

ELias curru ascendens igneo, Elisæo Discipulo reliquit *Pallium & Spiritum duplicem*, quibus potuit liberè & sine offendiculo aquas Iordanis pertransire. Ita Christus duplex nobis medium reliquit, quo fœliciter possimus fluctus huius mundi sicco pede, & sine offensione pertransire. Pallium scilicet suum, ipsum corpus quo eius diuinitas velata fuit, quod nobis datur in Eucharistico Sacramento: & spiritum duplicem siue abundantem & eximium, quem misit in Apostolos & in omnes fideles, vt virtute illius diuidamus aquas huius mundi, hoc est, superemus omnia impedimenta salutis, & tandem deducat nos in terram rectam, in cœlestem Ierusalem. Psal. 148.

Hunc ergo spiritum ad se vocare, & magis votis optare dicet quemque Fidelem, & dicere Domino: *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Singula hæc verba pondus habent, & ideò singula expendemus.

Primò dicit, *Spiritus tuus*, siue ad Patrem hoc dirigatur, siue ad Filium, quia ad vtrumque dirigi potest. Spiritus enim sanctus vtriusque spiritus est, ab vtroque spiratus & procedens. Vnde vidit eum Ioannes tanquàm *fluuium procedentem de sede Dei & Agni*, vt suprà explicuimus. Spiritum ergo Patris optamus, Spiritum quoque Filij qui nobis ab ipso Patre per Filium communicatur, *in quo clamamus Abba Pater.*

Secundò dicit, *Spiritus tuus bonus*, quia huic tertiæ personæ appropriatur bonitas, sicut & Patri potentia, & Filio sapientia. Author est ipse totius bonitatis, fons amoris, à quo omnia nobis bona procedunt: ab illo omnia dona, quæ in Ecclesia fulgent in Prophetis, in Apostolis, in Martyribus, in omnibus denique eius membris profluxerunt. Hic est Spiritus Sapientiæ in Salomone; spiritus scientiæ in Beseleel: spiritus consilii in Moyse, & septuaginta Iudicibus: spiritus fortitudinis in Iosué, Gedeone, Sampsone: spiritus Pietatis in Tobia: spiritus timoris in Simeone iusto & timorato. Ergò omnia gratiarum dona ab ipso veniunt. Omnis bonitas quæ in nobis est, quæ in cœlo, quę in Terra, quę in Sacramentis, ab illo est. Per illum enim sanctificamur: ab illo est virtus Baptismi, ab illo virtus Pœnitentię & omnium Sacramentorum ab illo est remissio peccatorum, ab illo omnis emundatio, quia & *Sanguis Christi per Spiritum sanctum emundat nos ab operibus mortuis.* Et quia omnis sanctitas ab ipso est, ideo spiritus sanctus dicitur, & spiritus bonus, & spiritus rectus, & spiritus dulcis, & spiritus principalis. Rom. 8.

Tertio, dicit, *Deducet me.* Ad hunc enim effectum missus est vt nos in viam æternitatis & ad hæreditatem deducat, quia spiritus adoptionis

est, Spiritus filiorum Dei. Eius verò ductus necessarius nobis est in hac via longa & confragosa. Nam spiritus noster humanus nisi adiuuetur à diuino, non est sufficiens nos deducere. Est enim vanus, inconstans, vagus infirmus, & sæpè nescimus cuius spiritus simus. Modo trahit ab vna parte spiritus vanitatis, modo spiritus impatientiæ, modo spiritus superbiæ, & per varia præcipitia nos deducit, nec agnoscimus. Quia ergo in hac via quà ambulamus multa ponit impedimenta spiritus malignus, sæpè sub specie boni etiam nos decipiens: & quia nos imbelles sumus & infirmi, necessarium est vt spiritus ille bonus deducat nos, & adiuuet nos iuxta id quod dicit Apostolus, *Spiritus adiuuat infirmitatem nostram.* Hoc autem agit variis modis variisque auxiliis. Rom. 8.

Primò, adiuuat infirmitatem nostram, dum facit vt ærumnas quaslibet corporis vel animæ, de manu Dei accipiamus, & in illis Deum nostrum laudemus.

Secundò, adiuuat nos depellendo ignorantiam ab intellectu, docens nos quid agere, quidve fugere debeamus; vt planè & plenè videamus viam per quam ambulamus, cautelam quà ambulare debemus, & ad quam ambulemus mansionem, inquit Bernardus. Ber. serm. de Pent. 3

Tertiò, voluntatem roborat ad amandum bona, solida, & æterna, & contemnenda præsentia quæ sensum alliciunt & decipiunt.

Quartò, adiuuat memoriam vt recordemur beneficiorum Dei cum gratitudine, & iudiciorum quibus malos punit, bonos præmiat: præceptorum quoque & peccatorum ne transgrediamur, vel si transgressi fuerimus, vt compungamur.

Quintò, adiuuat spiritum nostrum contra concupiscentiam, dat robur ad aggrediendum opera heroïca: denique adiuuat nos ad perseuerandum in Dei obsequio, feruore & gratia.

Vides ergò quomodò necessarium sit, vt adiuuet nos in omni statu, siue peccati, siue gratiæ? Existentes enim in peccato, adiuuat vt eripiantur, & non pereant, iuxta id quod dicit Psaltes: *Nisi quia Dominus adiuuit me, paulominus habitasset in inferno anima mea.* Adiuuat cadentes, velut supponens manum ne collidantur. Adiuuat in statu gratiæ, ne cademus: & confirmat nouiter de peccato exeuntes, ne facilè relabantur: & deducit vt progrediantur in bono, *& de virtute in virtutem, donec videatur Deus Deorum in Syon.* Psal. 93.

Ad hunc ergò effectum missus est in Apostolos & fideles, vt eos in hac via lubrica & difficili duceret, tanquàm in dubiis Consolator, tanquàm Lux in tenebris, tanquàm Protector in aduersis, tanquàm Consiliarius in anxiis, tanquàm Fortitudo eorum in periculis.

Christus ergò discedens à filiis instar pij Patris, amanter omnia disposuit. Nam vale-dicens pignus eis amoris dat, corpus & sanguinem suum, & simul tutorem eis mittit, qui eos instruat, gubernet, protegat, dirigat. Hoc fecit Spiritus sanctus in Apostolis.

1. Idiotæ erant, cùm tamen in vniuersum orbem proficisci deberent: sed eis scientiam infundit quâ omnem eloquentiam & mundi sapientiam possent destruere, & omnes ad se trahere: *Dabo vniuersos filios tuos doctos à Domino.* Isa. 54.

2. Timidi erant, sed eos virtute ex alto contra omnia pericula induit & corroborat: *Ego confirmaui columnas eius.* Psal. 74.

3. Viles erant & ignobiles, sed potestate miraculorum eos mundo admirabiles reddidit: *Ecce pueri mei, quos dedit Dominus in signum, & in portentum Israel.* Isa. 8.

4. Tepidi erant, sed Spiritu sancto in eos influente, zelum induunt: *De cælo misit ignem in ossibus meis & erudiuit me.* Thren. 1.

5. Verba eorum velut ignea, lapidea etiam corda penetrare poterant. Hinc Petrus ipso die Pentecostes vnicâ concione tria millia animarum conuertit, & sequenti die quinque addita sunt millia. Illi ergò qui adeò debiles antea erant, tam solidi facti sunt, vt nec tyranni, nec tormenta, nec quælibet vis inferni, eis animos potuerit infringere: sed potiùs ipsi totum mundum sub iugum fidei miserunt, Idola destruxerunt, Principes & totum orbem Crucifixo subiecerunt. Ecce ergo vis Spiritus deducentis eos, & infirmitatem eorum adiuuantis.

6. Hoc eodem spiritu animati sunt Martyres ad quælibet tormenta, Pueri & Virgines tanto numero: quibus dum latera incendebantur, vbera auellebantur, rotæ & ignes parabantur, exultatio erat & iubilum, ipsosque tyrannos sapientia sua: conuincebant, & irridebant.

Sic B. Lucia tanta animi fortitudine respondebat tyranno, vt diceret illi tyrannus. *Cessabunt verba, cùm ventum fuerit ad verbera*: At illa: *Seruis Dei verba deesse non possunt, quibus Dominus dixit: Cùm steteritis ante Reges & Præsides, nolite cogitare quid aut quomodò loquamini, non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus sanctus qui loquitur in vobis.* Cúmque interrogasset: *Est-ne in te Spiritus sanctus?* Respondit: *Castè, piè viuentes, templum sunt Spiritus sancti.* At ille: *Iubebo te ad lupanar deduci, vt Spiritus sanctus te deserat.* Cui Virgo: *Si inuitam me iusseris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.* Exempl.

Quartò dicit: *in terram rectam*, hoc est, ad terram illam ad quam tendimus, vbi nil nisi rectitudo, nullum peccatum, nihil distortum, nulla tentatio, nullum periculum, nullum in via impedimentum. Sed terra rectorum est: terra nulla habens diuerticula errorum.

Sicut ergò filios Israël deducebat columna ignis de nocte, & columna nubis de die ad terram promissionis: ita Spiritus hic luce sua nos deducit, & refrigerio suo nos protegit in die prosperitatis, in nocte aduersitatis, & toto tempore vitæ nostræ nos non deserit, donec in terram illam rectam & terram promissionis introducat. Gratia enim Spiritus S. instar ignis lucentis est, & instar roscidæ nubis. Per suam gratiam præuenientem inspirat, & in viam bonam inducit: Per concomitantem deducit: Per subsequentem perducit: Per donum perseuerantiæ introducit: & per consummatam gratiam introductum coronat. Nemo ergo ad illam peruenit terram rectam, sine spiritus sancti deducentis auxilio & afflatu. Sicut enim nauis quantumlibet in mari omnia habeat adaptata à nautis, vela suspensa, malum nauis erectum, funes dispositos, anchoram & contos: tamen nisi ventus fauens aduenerit, procedere fœliciter est impossibile: sic nobis nauigantibus ad Æternitatem, in mari huius sæculi necessarius est ventus fauorabilis spiritus sancti. Et quantumlibet liberum nostrum arbitrium conetur, & quicquid fecerimus ex nobis cooperantes, non sumus sufficientes nauiculam nostram dirigere aut nauigare. Ergo spiritum hunc necessarium est inuocare, qui vela nostra fœliciter

afflatu suo impleat, & deducat in *terram rectam*, hoc est, ad littus de fluctibus maris, & ad portum salutis.

Certè quicquid agit spiritus S. erga nos ad hoc tendit, vt iter rectum assequamur ad terram viuentium, illuc semper nos impellit. Vis id practicè videre?

Nunquid aliquandò grauibus peccatis fuisti obnoxius, & sensisti interiùs conscientiæ remorsus: cor conturbatum timore Dei & iudicij eius? spiritus S. erat quem expuleras, & pulsabat ad cor tuum, per donum timoris, vt posses dicere: *A ti-*
Isaie.26. *more tuo Domine, parturiuimus spiritum salutis.* Et nunquid spiritus ille perduxit te ad Pœnitentiam & Confessionem? Hoc erat deducere te in terram viuentium de terra mortuorum, in terram rectam de itinere distorto. Nunquid excusso onere peccatorum sensisti lætitiam & pacem interiorem? Id efficiebat ille spiritus, iterum te inhabitans, pro quo clamabat Dauid: *Spiritum rectum Domine innoua in visceribus meis: Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.* Quid plura? Si quandóque sentis animum tuum in amorem Dei exardescere, Spiritus est pietatis, qui te stimulat, illuminat, accendit: huic cor totum aperi, hunc ne extingue torpore tuo. Sunt etiam pleræque animæ, quæ vitam illam æternam considerantes, & ex alia parte exilium hoc miserum, suspirant velut de medio Babylonis, amarè flent, recordatæ Syon ciuitatis suæ. Ibi quoque agit spiritus ille, de quo dicit Apostolus, quod *postulet pro nobis gemitibus inenarrabilibus*; hoc est, postulare nos facit, & gemitus ac suspiria vitæ æternæ in nobis producit, facitque
Rom.8. clamare in mediis fluctibus: *Spiritus tuus bonus deducet nos in terram rectam.*

Vltimò addit: *Viuificabis me in æquitate tua*, quia vt diximus, spiritus viuificans est, anima animæ nostræ, sine qua est mortua: quia sine motione spiritus sancti nihil posset operari, nihil mereri, nihil dignum vita producere. Sicut enim, inquit D. Thomas, sine concursu primæ causæ, nec anima videret per oculos, nec operaretur per manus, nec audiret per aures: ita spiritus S. omnes actiones viuificat & supernaturales
D.Th.1. in nobis efficit, illuminat intellectum, inflammat voluntatem, excitat memoriam; & per dona sua omnia in nobis operatur, illuminat per fidem, firmat per spem, accendit per charitatem.

Sine hoc Spiritu viuificante, orbis terrarum mortuus erat, prædesignatus per campum illum
Ezech.37. Ezechielis plenum ossibus mortuorum, de quibus dicit ad Prophetam: *Fili hominis putasne viuent ossa ista? Et dixi: Domine Deus tu nosti: & dixit ad me, vaticinare de ossibus istis, & dices eis, Ossa arida audite verbum Domini, ecce ego intromittam in vos spiritum, & vos viuetis. Et dixit ad me: Vaticinare ad spiritum, & dices. Hæc dicit Dominus: A quatuor ventis, veni Spiritus, & insuffla super interfectos istos, & reuiuiscant, &c.* Antequàm ergo veniret spiritus ille missus in mundum à Domino, vt repleret orbem terrarum à quatuor ventis, nunquid omnes quasi ossa arida erant? sed illo veniente, ecce vbique spiritus vitæ. Nunc adhuc multa sunt ossa arida, quæ egent hoc spiritu viuificante, ita vt debeamus vaticinari, & clamare ad spiritum: *Veni Spiritus à quatuor ventis*: Veni ab Oriente, ab Occidente, veni à Meridie, à Septentrione.

Per has autem quatuor orbis partes, hominis diuersas ætates possumus intelligere, & dicere, Veni spiritus ab Oriente, & insuffla super pueros. Veni à Meridie, & insuffla super viros, qui in media ætate sunt tanquàm in Meridie. Veni à septentrione, super eos qui iam senescere incipiunt, & in frigida ætate quasi septentrionis plaga sunt. Veni ab Occidente, & insuffla super decrepitos illos, qui Occidenti suo & morti sunt vicini. Viuifica eos, illumina, accende, dirige ad iter rectum: vt possit vnusquisque eorum dicere, *Spiritus tuus bonus Domine, deducet me in terram rectam, viuificabis me in æquitate tua.*

LECTIO SECVNDA.

DE APPARITIONE spiritus sancti.

1. *Docet apparuisse in forma Columbæ.*
2. *Apparuisse in specie nubis.*
3. *Apparuisse in specie ignis.*

PROPOSITIO PRIMA.

Apparuit Spiritus sanctus in specie Columbæ in Baptismo Christi.

Sed cur hanc speciem elegit? *Primo*, quia columba est puritatis symbolum, quam spiritus sanctus operatur in nobis; significabatque puritatem, quam Christus attullit, animas purificans, & vim quam aquis impertiit ad animas sanctificandas. Puritas ergo spiritui sancto dignum præparat habitaculum, iuxta illud: *Cor mundum crea in me Deus & Spiritum rectum innoua in visceribus meis.* Et illa significatur in candore columbæ, & in naturali eius munditia. Quam munditiam colligunt aliqui ex eo quod non inueniens vbi quiesceret, reuersa sit in arcam.

Existimant enim multi non inuenisse vbi quiesceret, locum scilicet mundum, quia terra erat luto, cadaueribus, fæcibúsque conspurcata: Per hoc significari potest, quod spiritus S. nolit requiescere in conscientia cadauerosa, fæculenta peccatis, & conspurcata vitiis. Mittit æternus Pater tanquàm alter Noë hanc Columbam è cælesti sua arca, sed vix inuenit in hac terra nostra vbi quiescat, aut habitationem figat; quia vbique regnat peccati spurcitia, in omni conditione, sexu, ætate, statu, vbique cadauera fœtida inuenit spiritus sanctus. In Palatiis inter Nobiles, & Magnates fœda reperit peccata. In Vrbibus inter Mercatores. In Tribunalibus inter Iudices, & causidicos. In Ecclesia inter ipsos sacerdotes & Dei Ministros. Ponunt ergo hi impedimentum spiritui S. eumque fœtore suo à se repellunt. Non inuenit in eis vbi quiescat Columba hæc purissima.

Secundò, quia symbolum est simplicitatis & mansuetudinis, quapropter dicitur esse sine felle: Vnde licet possessor Columbarij sæpiùs pullos surripiat, non ideò fugit, aut mutat domicilium, sed potiùs oblita molestiæ, nouos Domino parit pullos, docens nos obliuisci injurias, & vincere in bono malum. Significatur ergo spiritum sanctum mansuetudinem & columbinam simplicitatem in nobis producere.

Tertiò, symbolum est Pœnitentiæ, quia timore & pauore facilè concutitur. Vnde ad foramina petræ refugium habet, nec alium cantum habet quàm gemitum: quæ omnia repræsentant animam timore concussam ad vulnera Saluatoris

confugientem, & pro peccatis gementem. Hunc autem timorem, & hunc gemitum operatur Spiritus sanctus, de quo dicit Apostolus: *Quod postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Columba quoque ad singula grana eleuans oculos, & velut Deo authori gratias agens, nos gratitudinem docet erga Deum.

Quarto, multi notant, sæpiùs Antiquos fuisse vsos Columbâ tanquàm internuncia, filo enim alligabant epistolam sub alis in obsidionibus, vt referunt Historici. Vnde & Noë inter tot animalia vsus est illa internuncia, nunciauitque ei pacem, dum oliuam retulit. Columba ergo super Christum, significat eum esse Pacis legatum. *Spiritus, inquit, Domini super me, euangelizare pauperibus misit me, vt prædicarem captiuis indulgentiam, clausis apertionem, & annum placabilem Domino.* Hoc animal semper fuit spiritus S. instrumentum. Hinc dicit Hugo: *Fortassis si permissus fuisset diabolus ad Euam, in specie Columbæ venire voluisset, sed hoc vas Spiritus S. sibi reseruauit, quia profectò dignum non erat, vt spiritus malignus illam formam homini odiosam faceret, in qua postea Spiritus S. apparere debebat.*

Isaiæ 61.

Baron. tom. 4.

Sic legimus quod sæpiùs in specie Columbæ B. Gregorio adstiterit ad altare, sicut Ioanni Diacono declaratum fuit. Sic & B. Remigio vas Sacri Chrismatis attulit Columba.

Apparuit & quondam Columba super quendam hæreticum Seuerianum, sed fuliginosa, indicans fidem eius fuligine & fœtore plenam. Historia sic se habet.

Exempl. Refert Theodorus Abbas, aduenisse tanquàm hospitem Monachum Syrum genere ad Xenodochium prope Pharum, nihil habentem præter cilicium, & pallium & panes paucos. Stabat autem in vno angulo semper nocte dieque psallens, & nemini loquens. Veniente autem Dominica adij illum, inquit Abbas Theodorus, dicens, veni frater vt communices sanctis venerandisque mysteriis. Qui ait, non venio, quia Seuerianus sum, & non communico Ecclesiæ. Audiens, inquit Theodorus Abbas, quod non communicaret sanctæ Ecclesiæ Apostolicæ, & videns optimam eius conuersationem, abij lugens in cellam, & prostraui me in faciem coram Domino per tres dies orans cum multis lachrymis, & dicens: *Dominator Christi Deus noster, qui ob immensam clementiam descendisti, & propter salutem nostram incarnatus es ex sancta Virgine Maria, reuela mihi qui sint qui benè & rectè credunt, nosne qui sanctæ Ecclesiæ iungimur: an qui Seuero consentiunt.* Die verò tertia venit mihi vox inuisibiliter dicens. *Vade Theodore, inspice fidem eius.* In crastinum ergò profectus, cum mansissem sedens iuxta eum, intuens in ipsum stantem & voce syra psallentem, vidi, teste Deo, Columbam super caput eius fuliginosam: quasi ex coquina venientem, squalidam ac fœtidam, agnouique hanc ipsius esse fidem. Hæc, inquit sophronius, narrauit nobis cum lachrymis & singultibus multis ipse Theodorus.

Sophron. in prato spirituali c. 106.

Itaque nomen Columbæ multa in scriptura significat.

Hier. 25. Primo, apud Hieremiam solet indicare exercitũ Babyloniorum, quia hi in vexillis suis Columbam gerebant, sicut & Romani Aquilam, Columbamque, tanquàm Deum colebant, & illi sacrificabant.

Hier. 50. Vndè Hieremias: *Fugite, inquit, à facie gladij Columbæ.* Item: *Fugite à facie iræ Columbæ.*

Secundo, accipitur pro anima pœnitente, aut

Psal. 50. anima pia, ob illa quæ iam dicta sunt; *Quis dabit mihi*, inquit Propheta, *pennas sicut Columbæ, & volabo, & requiescam?* Item: *Sicut Columbæ lacte lotæ quæ resident iuxta fluenta plenissima.* Solent iuxta aquas limpidas versari, & in illis etiam accipitres volantes considerare, vt possint effugere, ideòque in hoc significant animam Deum timentem. Cant. 4.

Tertio, Columba significat animam imprudentem apud Osee: *Factus est Ephraim quasi Columba seducta non habens cor:* Habet enim hoc columba, & sicut volatu velocissima est, sic & corde tardissima: nec magnopere aucupem retia tendentem aut videre, aut vitare curet, sed quodammodò sponte sua incidere in retia videatur. Deinde cæteræ aues pullos defendunt & pugnant, sola Columba ablatos pullos nec dolet, nec requirit. Cum ergo multa habeat laude digna, quod volet celerrimè, quod felle, & amaritudine careat, quod limpidas aquas amet, quod cadauerum pastum refugiat, hoc solùm in ea peccator imitatur, quod facilè seducitur; quod non habet cor, fallacis boni specie capitur, breui & caduca voluptate illectus, vltro se in manus & in laqueos insectantium coniicit, spoliatur, laceratur, nec irascitur spoliantibus aut lacerantibus, sed ad easdem ædes reuertitur, in quibus mala hæc pertulit. Non habet profectò cor: *Vtinam saperet & intelligeret, ac nouissima prouideret*, vitaret certè laqueos, & intelligeret se sæpè cecidisse, nec rediret ad eadem retia, ad eadem loca & occasiones per quas cecidit.

Osee. 7.

Ribera in illum loc.

Quarto, significat Ecclesiam: *Vna est columba mea, &c.* Sic etiam significare videtur in illo loco: *Si dormiatis inter medios Cleros, pennæ Columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri.* Quod aliqui sic explicant: si vos qui euangelizatis verbum Dei, quiescatis, in medio duorum testamentorum: acquiescentes veritati diuinitùs inspiratæ Prophetis & Apostolis, tunc pennæ Columbæ (id est Ecclesiæ fides & mos) erunt deargentatæ puritate sapientiæ, & deauratæ feruore charitatis. Nec malè per Cleros intelliges duo testamenta, quia Clerus sortem, possessionem, & hæreditatem significat: sunt autem scripturæ vtriusque testamenti possessio, hæreditas Ecclesiæ.

Bellarm. in illum locum.

Sunt & duo termini, vt vertit Hieron. extra quos egredi non licet, nisi veritatis semitam perdere velimus.

Aliter iuxta Aug. sensus esse potest: Si vos, ô Pastores Ecclesiæ, maneatis inter duas sortes siue hæreditates, cælestem & terrenam, partim per contemplationem bonorum cęlestium ascendentes ad Deum: partim per charitatis obsequium descendentes ad proximum, hoc est, in medio contemplatiuæ & actiuæ vitæ agentes, erit Ecclesia quasi Columba formosissima, habens alas deargentatas, & dorsum deauratum.

V. Aug. in illum locum.

Quinto, Columba, vt explicatum est, significat Spiritum sanctum, qui per gratiam suam nos candidos facit, & bonorum operum fœcunditatem in nobis producit, mansuetudinemque nos docet: dat denique alas quibus volemus ad locum securitatis, ad domum æternitatis.

Denique significat animas beatas, de quibus etiam illud intelligi potest. *Vidi speciosam sicut columbam ascendentem desuper riuos aquarum, &c.* Sæpissimè enim animæ de his fluuiis Babylonis, de his aquis turbidis, de hoc mundo è corpore in Cœlum ascendentes visæ sunt instar Columbæ candidę. Sic visa est anima B. Quintini è corpore in Cœlos euolare instar Columbę speciosę. Sic & B. Iulię ancillę Christianę pro

Tom. 6. an. 440. ipsius fide crucifixæ, anima visa est exire instar columbæ, dum Spiritum efflaret, de quo Baronius.

B. Osuualdus Episcopus Vigorniensis mortuus fuit lauans more solito pauperum pedes, & in illo ministerio persolutis de more quindecim Psalmis, pronuncians, *Gloria Patri & Filio & Spiritui S.* Spiritum ante pauperum pedes reddidit. Cúmque eius corpus ad Ecclesiam ferretur, niuea Columba è Cælo descendens, visa est eius corpus protegere alis expansis. Sic in cryptis & locis subterraneis, Romæ visuntur adhuc multa sepulchra Sanctorum: Ad designandos beatos Martyres insculpta est sepulchris eorum Palma: ad designandas beatas Virgines, insculpta est Columba. Surius 15. Octobr. Cornel. à Lapide in c. 11. ad. Hebr.

PROPOSITIO SECVNDA.

Spiritus Sanctus apparuit in specie nubis in Transfiguratione.

Nubes in Scriptura symbolum est diuinæ Majestatis, & adeò solet esse familiaris apparitionibus diuinis, vt Scriptura dicat: *Thronum eius esse in columna nubis.* Rectè vero Spiritui sancto conuenit designari in nube. Vnde cùm in Transfiguratione mysterium Trinitatis designatum fuit, apparuit Filius in veste gloriæ, Pater in voce, spiritus sanctus in lucida nube.

Sic spiritus sanctus fuit Nubes illa obumbrans, per quam obumbrata Virgo Maria Christum concepit. Hæc Nubes etiam nos obumbrare solet, carnalium desideriorum in nobis æstum extinguens, & à terrenis ad cœlestia animum nostrum eleuans. Hæc est etiam Nubes, quæ nos veros Israëlitas deducit in terram promissionis.
Isa. 19. Hæc quoque est Nubes illa leuis, super quam Dominus dicitur ascendisse, vt ingrederetur Ægyptum. Significabat Nubes ista abundantem gratiam spiritus sancti, & doctrinæ cœlestis quam Christus in Ægyptum intulit, vbi fides eius propalata, tot Monachorum germina protulit, & in ea dæmones & idola exterminauit. Sed libet hîc explicare varia symbola sub quibus spiritus sancti gratia in Scriptura solet indicari.

GRATIA SPIRITVS SANCTI per aquam significata.

Ratio cur Spiritus sanctus Nubes dicatur, est quia Nubes aquam, pluuiam, imbrem, rorem producit. Solet autem in scriptura spiritus S. gratia significari per omnia illa.

Primò, per aquàm: *Effundam aquas super sitientem & fluenta super aridam, effundam spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam.*

Ad hanc aquam respirare nos docet Propheta,
Isa. 44. dum dicit: *Expandi manus meas ad te, anima mea sicut terra sine aqua tibi*, q. d. Anima mea ita sitit gratiam tuam, sicut terra arida aquam. Nam sicut terra sine aqua nec consistentiam habet, nec vestitur herbis, nec ornatur floribus, nec producit fructus, sed est inanis & vacua: sic anima sine gratia spiritus sancti, nec tentationibus resistit, sed sicut puluis iactatur à facie venti, nec vestem habet iustitiæ, nec ornatum sapientiæ, nec fructum bonorum operum.

Et sicut aqua emundat, sitim extinguit, refrigerat: sic & gratia spiritus S. purificat animam, extinguit ignem concupiscentiæ, refrigerat ardorem febricitantis animæ, extinguit sitim cupiditatis nostræ. Ideò vocatur aqua viua, & de ea dicit Christus: *Qui biberit ex hac aqua, non sitiet in æternum*, nisi scilicet aquam hanc per peccatum euomat. Ioan. 4. Vult enim significare aquam communem semel gustatam, tantùm ad tempus sedare sitim, quia non manet, sed concoquitur & euanescit, hæc verò aqua spiritus S. quantum est ex parte sua, semel gustata, semper sufficit, manens semper eadem, afferens humorem & vigorem ipsi animæ, immò & perseuerantiam & salutem, nisi sponte quis eam euomat, denuò peccando. Sic ergo per spiritum sanctum inhabitantem fit in nobis: *Fons aquæ salientis in vitam.*

GRATIA SPIRITVS SANCTI significata per rorem.

Secundo per Rorem significatur gratia spiritus sancti. Hic est *Ros Hermon descendens in montem Syon. Hermon* significat lumen eleuatum, & Syon speculam: Est ergo gratia spiritus sancti Ros luminis, Ros descendens à Patre luminum in ipsam Ecclesiam, & ipso die Pentecostes descendit hic Ros in montem Syon. Vbi erant Apostoli congregati, qui mons, dici potuit *mons Hermon*, ob lumen ex alto descendens, quo illustratus tunc fuit. Bellarm. in illum locum.

Potest & de hoc Rore intelligi illud Prophetæ: Isa. 27. *Ros lucis, ros tuus, & terram gigantum detrahes in ruina, Ros lucis* dicitur, quia fœcundat affectum, & illuminat intellectum, & sicut Ros matutinus vitam affert plantis, ita Ros spiritus vitam & lucem affert animabus. Et hunc rorem lucidum Apostoli in orbem deferentes, terram Gigantum detraxerunt in ruinam. Per Gigantes enim intelliguntur Tyranni, qui contra Deum insurrexerunt. Hos verò Apostoli vi spiritus, cum omni eorum potentia deuicerunt.

Hæc gratia spiritus sancti & doctrinà cœlestis Iud. 6. Apostolorum, designata olim fuit in rore Vellus Gedeonis irrigante. Ros quidem ille primò vellus madefacerat, tota area arida permanente, & postea vellere exsiccato, tota area rore immaduit. Similiter cœlestis gratia primò populum Israël irrorauit significatum per vellus, & postea illo exsiccato & repudiante gratiam, in totam aream, in totum gentium Orbem pertransiuit: & non iam amplius sicut ros leni & placido fluxu: sed vt ait Bernardus: *Sicut stillicidia stillantia super terram, cum sonitu verborum, cum strepitu miraculorum.* Exsiccatum ergo est vellus, quia populus Israël repudiatus est, & area tota immaduit, quia gentilitas est electa, & spiritus sancti gratia in illam effusa est.

De hoc Rore iterum intelligi potest illud: *Det tibi Deus de Rore Cœli benedictionem.* Vere enim Genes. 27 Ros Cœli est, cœlestis illa gratia, & descendit ad fœcundandum corda nostra. Descendit verò ad valles, hoc est, ad corda humilia, & inanes relinquit superbos. De his rectè dicitur: *Montes Gelboë, nec ros nec pluuia veniant super vos*, quia inter medium montium pertransibunt aquæ, & emittit Dominus eas in conuallibus.

GRATIA SPIRITVS SANCTI significata per vinum.

Tertio significatur hæc gratia per vinum. Sic Ioël 3. Ioël dicit: *Filij Syon exultate in Deo vestro, quia dedit vobis Doctorem iustitiæ, & descendere faciet ad vos imbrem matutinum & serotinum, & implebuntur areæ frumento, & redundabunt torcularia vino.* Ipso die Pentecostes Apostolorum pectora exundarunt hoc vino, vt ab ipsis tanquàm refertissimis torcularibus in vniuersa electionis

vasa transfunderetur. Propterea de illis dicitur: *Ecce hi ebrij sunt*: Nec hoc negat Petrus, sed *non vt putatis*, inquit, *ebrij sunt*. Ebrij ergo, sed non tumultuoso vino spiritum vertiginis germinante, & mentem à sua specula deturbante; sed vino cælesti quod ipsa Sapientia miscuit, & amicis suis propinauit; *Venite amici, bibite & inebriamini charissimi*. Vinum ergo illud, vinum est generans Prophetas, consecrans Nazaræos, germinans Virgines, mentis & ventris recalcitrantem sopiens pruriginem. Hoc vino impleti Apostoli, sunt in quodam *mentis excessu*, sicut de Benjamini adolescentulo dicit Propheta. Hoc etiam vino repleti Martyres, inter candentes prunas, inter crepitantes flammas, inter excarnificantes equuleos, inter effodientes vngulas, quasi sensu destituti exultabant.

GRATIA SPIRITVS SANCTI significata per pluuiam.

QVarto Spiritus sancti gratia designatur apud Psalmistam nomine pluuiæ voluntariæ: *Pluuiam*, inquit, *voluntariam segregabis Deus*
Psal.67. *hæreditati tuæ*. Sensus est. Ecclesiam tuam quasi propriam hæreditatem elegisti; immittes ergo in eam pluuiam voluntariam, siue pluuiam spontaneam, quæ ex se descendit. Hæc autem, est Spiritus sancti gratia, quæ non descendit ex meritis operum, quasi vaporibus terræ sursum eleuatis, sed sponte sua spiritus sanctus fudit eam in corda Fidelium. Et dicitur *segregata hæreditati Dei*, quia bona temporalia sunt communia fidelibus & infidelibus: sed spiritus gratia segregata est, vt solùm detur fidelibus in Ecclesia, extra quam non est salus.

Et infirmata est, inquit, *tu verò perfecisti eam*; quia scilicet hæreditas Dei siue Ecclesia eius, ob inualescentes concupiscentias & ignorantiam iam dudum delibata erat, idolis seruiens & vitiis, ipse vero eam per spiritus sancti gratiam roborauit & confirmauit.

Ipso ergo die Pentecostes, *distilauerunt Cæli* hanc pluuiam selectam, *à facie Dei Israel*, Christo Domino qui cœles ascenderat illam emittente, vt fœcundaret Ecclesiam, hortum & hæreditatem suam, & germina eius multiplicaret. Vnde post spiritus S. aduentum, tot Martyrum rosas purpureas, tot Virginum & illibatæ pudicitiæ candida lilia, tot Confessores, vernantes flores, tot Religiosorum millia, quasi cælestes violas, tantum denique numerum Fidelium subitò produxit, vt admirans dixerit Isaias: *Quis audiuit tale? Quis*
Isa.66. *vidit huic simile? Nunquid parturiet terra in die vna? Aut parietur gens simul? Quia parturiuit & peperit Syon filios suos*. Respiciebat Propheta ad tempus aduentus Spiritus, cum Ecclesia tot fideles peperit: nam ad Petri prædicationem, primo die tria millia, sequenti die quinque millia fidem Christi susceperunt. Tunc cœpit impleri illud Isaiæ: *Lætabitur deserta, & exultabit solitudo, germinans ger-*
Isaiæ 35. *minabit, & quæ erat arida & sitiens, erit in fontes aquarum*.

Hoc quoque præfigurabat illa visio Eliæ, quandò, Cælo iam tribus annis clauso, ascendit in montem, & ponens caput inter genua, misit puerum suum, vt respiceret contra mare, an non foret aliquod pluuiæ signum. Cúmque septies respicere iussus esset, vidit in septima vice, *Nu-*
3.Reg.18. *beculam ascendentem, habentem vestigium quasi hominis*, & hæc abundantis pluuiæ præsagium fuit. Quid erat hæc nubecula, nisi Symbolum Ascensionis Christi? Ipsius meritis debebat mitti abundans gratia, spiritus sancti post Ascensionem eius, de mari huius sæculi: Et quidem, cælo iam aperto, quod tribus tunc annis clausum fuerat. In quo designantur tres status veteris Testamenti: Vnus ante legem, alter sub lege, tertius sub Prophetis, quo tempore abundans illa cœlestis gratia non fuit effusa; sed post nubeculæ ascensionem, in omnes nationes, in omnem terram septiformis illa gratia Spiritus sancti effusa est, & ideò non sine mysterio puer Eliæ septies iubetur respicere.

PROPOSITIO TERTIA.

SPiritus Sanctus apparuit etiam in igne in die Pentecostes.

Primo, conuenienter in specie ignis apparuit; quia ignis solet esse symbolum diuinitatis, & sæpè per illum Deus gloriam suam manifestauit. Vnde Exodi 24. *Erat species gloriæ Domini, quasi ignis ardens in vertice montis*. Hinc etiam Moyses dicit: *Ignis consumens Dominus Deus tuus*. Vidit Deut.4.
quoque eum Daniel, & ait: *Thronus eius flamma ignis*.

Hinc plurimæ nationes ignem coluerunt instar Numinis, & dixerunt illum è cœlo lapsum, ideóque perpetuò eum conseruabant. Sic Chaldæi ignem colebant. Nam quod Scriptura dicit, *Abraham de Vr Chaldæorum eductum*, interpretantur quidam de igne Chaldæorum eductum, tum quia Vr Hebraicè ignem significat, tum quia tradunt Hebræi, & D. Hieronymus Abraham, eo quod ignem colere noluerit, in illum iniectum fuisse, & miraculosè eductum. Vnde & 2. Esdræ 9. dicitur; *Deus qui eduxisti Abraham de igne*. Sed quidquid sit de hoc, ignem coli solitum, satis indicat impius ritus traducendi filios per ignem, quasi ab eo tanquàm Numine consecrarentur. Vnde reprehenditur *Achaz quod consecrauerit filios suos per ignem transferens*, iuxta ritum gen- 4.Reg.21
tium. Sic Ægyptios ignem coluisse refert Diodorus: Idem de Persis affirmat Procopius: De Romanis res est satis nota, ideò enim Vestales Virgines erant constitutæ, vt ignem perpetuò conseruarent, tanquàm Numen quoddam, colebant enim ignem sub nomine Vestæ. Hinc Ouidius.

Nec tu aliud Vestam quàm viuam intellige flammam,
Nataque de flamma corpora nulla vides.
Iure igitur virgo est, quæ semina nulla remittit,
Nec capit, & comites virginitatis amat.

Secundò, ignis specialiter spiritum S. rectè designat. Cùm enim spiritui S. attribuatur bonitas & amor: rectè bonitas diuina, & amor diuinus per ignem significantur. Ignis enim inter cætera elementa, maximè nititur se omnibus rebus communicare, suamque vim illis imprimere, & sibi assimilare. Vnde si oleum, si ligna, si ferrum, imò si aquam admoues, in suam naturam illa transmutare nititur, suamque formam & splendorem eis communicare. Talis est diuinæ bonitatis & diuini amoris natura, in omnia enim se diffundit & se communicat, conaturque hominem sibi similem omnino facere, suæ claritatis & gloriæ participem: & reliqua pro naturæ suæ captu sibi assimilare, in omnibus enim rebus quoddam vestigium & participatio diuinitatis est.

Cùm ergo spiritus S. procedat vt amor, & ad nos egrediatur, vt omnia in sui naturam

transformet, quod igni proprium est, rectè ignis nomine designatur. Vnde etiam significari videtur per fluuium illum igneum qui vt ait Daniel, à facie Domini egrediebatur; procedit enim à Patre, non vt genitus, sed vt impulsus, vt loquuntur Theologi, & sic quodammodo vt fluuius.

Tertiò, appositè ignis significat in nobis gratiam & affectum Spiritus S. & ardorem charitatis. Hinc iubebat Dominus in antiquo illo altari semper ignem conseruari, & sine igne sacrificium non offerebatur: per illum enim & victima comburebatur, & agnus assabatur, & fruges torrebantur, ita vt in sacrificio etiam Melchisedech, panis partem igne tostam multi existiment.

Illud quoque notabile est, quoties gratum Deus sibi sacrificium indicare voluit, igne cælitus emisso fecisse.

Theodotionita legit. 1. Super Sacrificium Abelis multi tradunt ignem cœlitus descendisse, & ex eo probari potest, quod vbi lectio nostra habet: *Respexit Dominus ad Abel*. Altera lectio legit: *inflammauit Dominus super Abel*. Ex illo igne cælitus descendente super sacrificium fratris, & non super sacrificium suum, Cain cognouit acceptum Domino Abelis sacrificium, & non suum. Quomodo enim aliter id sciuit?

2. In sacrificio Abrahæ apparuit *clibanus fumans, & lampas ignis transiens*. Genesis 15.

3. Azymos Gedeonis panes absumpsit ignis quasi de terra ebulliens, vt testatur liber Iudicum c. 6.

4. Sacrificium Manuë, Aaronis, Eliæ, cælestis flamma corripuit. Non hæc fuere sine mysterio.

Quid vero his omnibus significabatur, nisi gratum nullum Deo sacrificium sine charitatis igne & diuini amoris flamma, quo instar thymiamatis spiritus noster velut Deo adoleatur? Vult ergo Deus hunc ignem semper ardere in altari cordis nostri: hic est enim ille ignis, de quo dicit. *Ignem* Lucæ 2. *veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat?*

Hunc ignem in die Pentecostes misit in terram. Vnde scintillans apparet in vertice Apostolorum; ita vt potuerit Ecclesia tunc vsurpare illud Iere- Thren. 1. miæ; *Misit de excelso ignem in ossibus meis, & erudiuit me.*

Per ossa Ecclesiæ, rectè primi fideles intelliguntur, quia sicut robur corporis per ossa consistit, ita & per illos totius Ecclesiæ corpus robur accepit, & tunc eam erudiuit Dominus mira sapientiâ in Apostolos infusa.

Figuram huius rei habes apud Ezechielem, vbi ait se vidisse virum lineis indutum, cui cælitùs di- Eze. 10. cebatur: *Ingredere in medio rotarum, quæ sunt subtus Cherubin, & imple manum tuam prunis ignis, & effunde super ciuitatem.* Mysticè possumus id interpretari de Christo, ipse enim est vir ille per antonomasiam, de quo dicitur, *Fœmina circundabit* Figura. *virum*. Indumentum eius lineum est sacra eius humanitas, quæ plurima subiit tormenta, sicut & linum vt ad telam candidam perducatur, multis modis atteritur. Pro his ergo laboribus, & dolo- Ita Cartagena. ribus, dicit ei Pater: *Ingredere in medio rotarum*: Ascende à terra in cælum, & sedem pone in medio orbium cœlestium, & quia scio te ignem velle mittere in regionem vnde venis: *Imple manum prunis, & effunde super ciuitatem.* Impletum id fuit in Pentecoste.

Quartò, ignis per proprietates suas aptè designat septem dona Spiritus sancti.

Primò quidem, ignis natiua sibi vi petras conterit, montes subuertit; quæ proprietas significat timoris spiritum, è dura & superba mente, spiritum tumoris & superbiæ excutientem, & saxea corda conterere potentem.

Secundò, ignis habet proprietatem liquefaciendi glaciem & alia coagulata aut dura; quæ proprietas significat Spiritum pietatis, qui frigida corda & coagulata ac dura etiam vsque ad lachrymas liquefacere potest, iuxta illud: *Flabit spiritus eius, & fluent aquæ.*

Tertiò, habet proprietatem excoquendi & consolidandi vasa limosa & mollia ac viscosa: quæ proprietas designat *Spiritum fortitudinis*, qui hominem mollem fortificat, & vasa electionis consolidat.

Quartò, habet ignis lucem, calorem, & ardorem, habet & vim superiora penetrandi, sursum semper tendendi: quæ omnes proprietates designant *spiritum sapientiæ, & scientiæ, spiritum consilij & intellectus*, qui ab homine omnem caliginem dissipat, torporem fugat, superiora penetrantem reddit, & ad cælestia capacem.

Vides ergo septem dona spiritus sancti in igne significari, ideoque spiritum sanctum in ignis specie apparuisse, vt exteriùs exhiberet in imagine, quod interiùs operabatur in mente? Et hæc quidem dona, velut septem monilia sunt, quæ Sponsæ dantur pro dote aut pignore amoris. Et designata fuerunt, per *septem lucernas*, quas Domi- Num. 8. nus voluit semper in suo tabernaculo splendesce- Gen 41. re: *Per septem spicas*, quas vidit Pharao, quæ Iud. 16. pullulabant in culmo vno plenæ & pulcherrimæ: Zacha. 3. *Per septem crines Sampsonis*, quibus abrasis desiliit Apo. 1. & 5 ab eo Spiritus Domini: *Per septem oculos*, qui apud Zachariam erant in lapide vno: *Per septem cornua Agni*, in Apoc.

DE LINGVIS IGNEIS.

VLtimò, aduertendum ignem illum super Apostolos instar linguarum fuisse.

Primò, ad significandum Apostolorum linguas hoc igne sic imbuendas, vt ignito eloquio potentes fierent, ad frigida corda inflammanda, immo & ad saxea conterenda, ita vt illis conueniret illud: *Nunquid verba mea, inquit Dominus, quasi* Hier. 23. *ignis ardens, & quasi malleus conterens petram?* Hoc ipso igne inflammata erat Eliæ lingua, de quo dicitur: *Surrexit Elias & verbum ipsius, quasi facula ar-* Eccl. 48. *dens.* Sic surrexit Petrus in die Pentecostes, & verba eius omnes præsentes inflammant.

Surrexerunt alij Apostoli, & per totum orbem hunc sacrum ignem deferentes, per *ignitum eloquium suum*, velut depromunt sagittas ardentes, & vt loquitur Psalmista: *Sagittas potentis acutas, & carbones desolatorios.* Hoc est, vt interpretatur Augustinus, depromunt verba ardentia in corda inimicorum Christi, cum exemplis charitate succensis, & illa inflammant, odium eorum conuertentes in amorem ipsius Christi.

Hoc igne etiam inflammati fuère Apostolici quidam viri, qui in infidelium orbem transeuntes, mirè in eis amorem Dei accenderunt, verbo & Exempl. prædicatione.

Sic B. Vincentius qui obiit anno 1418. Ordinis Prædicatorum, ignem hunc sacrum per varias orbis partes circumferens, ad Hispanias per Gallias in Belgium vsque, virtute illius, octo saracenorum, & viginti quinque millia Iudæorum conuertit; publicorum verò & infamium peccatorum, siue homicidarum, prædonum, vsurariorum, meretricum, quadraginta millia ad publicam pœnitentiam induxit: aliorum verò peccatorum plusquam centum millia, ad Confessionis Sacramentum perduxit. Quocumque ibat, sequebatur

eum copiosa multitudo, etiam sæpiùs ad decem millia. Donum ei linguarum Deus concesserat, ita vt cùm loqueretur Valentina ac materna lingua, tamen qui aderant ita singula verba percipiebant, ac si in patria singulorum natus, & eorum idiomate fuisset locutus. Græci, Theutonici, Sardi, Hungari, Galli, etiam eum loquentem materno idiomate, singuli tamen, quasi propria lingua locutus fuisset, intelligebant, & plurimum fructus ex eius doctrina percipiebant.

Surius in vita eius.

Sic B. Antonius de Padua plurima millia conuertit, cui velut lingua ignea etiam data erat. Cùm verò annis triginta duobus post mortem transferretur eius corpus, præsente Beato Bonauentura Ministro Generali, inuenta est eius lingua integra, & perfecti coloris, quasi hominis viuentis, quam in manus sumens Bonauentura cum cordis deuotione plorans, dicebat: *O Benedicta lingua quæ semper Deum laudauit, & causa fuit cur alij laudarent! Iam manifesta sunt merita tua coram illo qui te formauit, vt nobili adeò officio prædicationis verbi sui fungereris.* Sic ipse hanc linguam lachrymis rigans & osculis, reposuit in sacrario Conuentus.

Exempl.

Secundò, in linguis igneis apparet Spiritus sanctus, quia venit sanare membrum, quod præ cæteris gehennali flamma nouerat inflammatum. *Et lingua*, inquit Iacobus, *ignis est, vniuersitas iniquitatis, quæ inflammat rotam natiuitatis nostræ, inflammata à gehennâ.* Mittitur ergo ignis de altari diuino, mittitur ignitus calculus Isaiæ, qui prurientis illius membri contagium, ac virus omne decoquat & expurget.

Iacob. 3.

Ad hunc porrò spiritus sancti ignem quem Dominus misit in terram, sæpiùs respirare nos oportet, vt illo mens nostra accendatur, & sic tanquam Moysis Rubus, qui igne circundatus, igne non comburitur; quia non ignis consumens est, sed hominem perficiens & consummans, non destruens, sed instruens, non in cineres, sed in Deum transformans. De hoc igne frequens in scriptura est mentio.

1. Ignis est, *purgans filios Leui*, vasa electionis conflans, gloriæ apta. Ignis est, omnem vitiorum scoriam & rubiginem eradens. (Malach. 3)

2. Ignis est, quo igniti sunt lapides, de quibus dicitur ad Luciferum, *In medio lapidum ignitorum ambulabas*. Ezechielis 28. Agitur ibi de Angelis, inter quos eminebat Lucifer. Hi lapides sunt seraphici illi spiritus, qui ab hoc igne ardentes dicuntur. (Ezech. 28.)

3. Ignis est, quo ignitum est aurum, de quo Dominus: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum*, id est, ardentem tibi comparare à me charitatem. (Apoc. 3.)

Clamemus ergo ad illum: O *Ignis sancte: quàm suauiter ardes, quàm secretè luces, quàm desideranter aduris: Væ iis qui ex te non ardent, qui per te non lucent: tepore enim suo nauseam & vomitum Deo prouocant, & caligine circundati, ad ignem tenebrosum pergunt.* Tu ergo spiritus diuine, potentis flammæ tuæ feruore, spinosi & tenebrosi cordis nostri vniuersa latibula peruade, medullas & intima quæque depasce. Expunge quicquid ibi tabidum est, quicquid lubricum, quicquid corruptelæ seminarium. Omne infœlix germen, omnem sterilem surculum penitus succide, succide, radicitus; vt nihil funesto dente suo rodendum inueniat piacularis & vindex flamma Ollæ illius quam vidit Hieremias ab Aquilone succensam, quæ iram Dei vindicem & pœnas asperas præparatas peccatoribus designabat. (Hier. 1.)

ARTICVLVS NONVS.

CREDO SANCTAM Ecclesiam Catholicam.

LECTIO TERTIA.

DE DIVERSA ACCEPTIONE Ecclesiæ.

1. *Docet Ecclesiam aliquando accipi vt complectitur omnes Fideles ab initio sæculi.*
2. *Sæpiùs accipi pro Ecclesia noui testamenti, agitque de eius differentia à veteri.*
3. *Docet illã semper manifestam fuisse & visibilem.*

PRIMA ACCEPTIO ECCLESIÆ.

Ecclesia significat *Conuocationem siue Congregationem Fidelium.* Dupliciter ergo accipi potest.

Primò, vt significet Congregationem Fidelium iam ab initio mundi, & tunc prima membra Ecclesiæ fuerunt Adam & Eua. Ipsi enim fuerunt primi Fideles, & educti ac euocati sunt ex delicto suo per fidem Christi, est que verisimile hos fuisse primos, qui fidem exteriori cultu protestati sunt, & Doctorum opinio est, Adamum docuisse filios suos offerre Deo primitias & decimas, cultumque Dei.

Nota tamen rectè ab aliquibus Patribus dici cœpisse Ecclesiam ab Abel, & ipsam dici primum Ecclesiæ membrum.

Primò, quia tunc diuisa fuit Ecclesia Dei ab Ecclesia malignantium, Ciuitas Dei à ciuitate diaboli. Cœlestem enim Ciuitatem secundùm Augustinum ædificabat Abel, terrenam Cain, quem suprà dixi fuisse caput & originem hæresis & hæreticorum. (Tract. 1. Lect. 47.)

Secundò, quia primò legitur Abel ritè sacrificium Deo obtulisse, sacrificium autem est professio solemnis fidei, Adam autem sacrificasse non dicit Scriptura.

Tertiò, quia Abel primus hominum, sanctitatem non interruptam seruauit: vt ergo sanctitas commendetur, simulque integritas & pulchritudo, dicitur ab illo incœpisse, qui actuali peccato non legitur à sanctitate excidisse.

Quartò, quia Abel tanquam iustus primus à Christo est commendatus, *à sanguine*, inquit, *Abel iusti*. Et quia Abel primus est persecutionem passus; Persecutio autem est quædam putatio vineæ Ecclesiasticæ, ita vt vinea ista tunc velut cœpisse dicatur, quando cœpta est coli.

Quintò, quia in Abel relucet primus fructus Ecclesiæ, primus est confirmatus in gratia, primus decessit in iustitia. Porro à tempore Abel, semper perseuerauit Ecclesia visibilis in multis membris fidelibus, quia nullum tempus fuit, in quo non fuerint aliqui veri Fideles, qui Ecclesiam visibilem constituerent. Post Adam enim vixit Enoch, & post Enoch Noë, post Noë Abraham, post Abraham Isaac: denique semper sibi vicissim Patriarchæ successerunt, & post Patriarchas Prophetæ, in quibus verè perseuerauit fides & Ecclesia. Et sic omni tempore agniti fuerunt veri Fideles, & viri aliqui eminentes, veram fidem custodientes, & Ecclesiam constituentes. Sed dicet aliquis Ecclesiam totam defecisse tempore Aaronis, cum omnes Israëlitæ vitulum aureum adorarunt,

& ipse Aaron, qui Dux erat & Caput Ecclesiæ. Respondeo populum Israëliticum neque fuisse Ecclesiam totam (quia aliqui inter Gentes potuerunt esse Fideles) neque totam defecisse. Vnde
Exod. 32. Moyses de monte descendens dicit. *Si quis est Domini iungatur mecum.* Neque Aaron tunc erat Caput Ecclesiæ, sed Moyses & Aaron, necdum tunc erat vnctus Sacerdos, licet foret designatus.

SECVNDA ACCEPTIO Ecclesiæ.

SEcundò, Ecclesia accipitur pro conuocatione Fidelium, iuxta statum noui testamenti, & tunc est congregatio omnium Christi fidem & doctrinam profitentium, quę sub vno & summo post Christum Capite & Pastore, in terris gubernatur. Hæc autem Ecclesia rectè dicitur in Syõ &
Isaiæ 2. Ierusalem cœpisse Apostolorum tempore, & exinde per vniuersum orbem sese diffudisse. Vnde de illa prophetatum erat. *Erit in nouissimis diebus mons in vertice montium, & confluent ad eum omnes gentes, &c. quia de Syon exibit lex, & verbum Domini de Ierusalem.*

Per montem illum domus Domini Ecclesia intelligitur, quæ monti comparatur, quia verè excelsa est & illustris, & omnibus vbique notissima, inquit Cyrillus. Mons quoque dicitur ob stabilitatem & firmitatem, & inexpugnabilem dogmatum traditionem. Quemadmodum enim licet quis montem vallo circundet & militibus obsideat, quorum aliqui arcus intorqueant, alii hastas vibrent, aut iaculentur, alii bellica alia instrumenta adhibeant, nihil tamen noxę aut detrimenti
Chrysost. in illum Locum. inuehit, soliditati montis, sed illinc cogitur secedere inaniter consumpta fortitudine. Sanè idipsum contingit omnibus qui opugnarũt Eccelsiam. Hæc quidem inconcussa perstitit, illi, propria perdita virtute, dum eam feriunt, euanescunt, dum iaculantur in eam, imbecilles redduntur, dum cedunt flagris, ab his vincuntur qui malè affecti sunt. Vnde & dicitur Ecclesia mons pręparatus, firmatus & stabilitus, quia non concidet Ecclesia vt Synagoga, nec portę inferi pręualebunt aduersus eam.

Secundò dicitur *Mons in vertice montium*, mons eleuatus super omnes colles, quia admodum illustris est, quasi Ciuitas quę abscondi non potest super excelsos montes posita & eleuata. In vertice ergo montium est, quia eius doctrina tam quę ad fidem, quàm quę ad mores spectat, altior est omni humana sapientia, & altitudinę sua longè superat quicquid altum apud homines videtur, vt explicat Cyrillus in Isaię cap. 2. Hanc contemplemur, inquit Origines, quomodò ędificata sit in
Orig. l. 5. contra Celsum. summis montibus, in Propheticis sermonibus, qui eius fundamenta sunt.

Tertiò, dicit: *Fluent ad eum populi & gentes multa.* Quia ad Ecclesiam fluent ex omnibus nationibus seseque mutuò hortabuntur. Venite intremus per fidem in Ecclesiam quę est domus Dei Iacob, domus Dei veri, quem coluerunt Iacob & omnes Patres veteris testamenti ipse nos docebit vias suas, quibus ad ęternam vitam veniamus, docebit nos quid agere & quomodo viuere debeamus,

Quartò, dicit: *De Syon exibit lex, & verbum Domini de Ierusalem.* Sunt verba Prophetę rationem reddentis cur tanta festinatione & concursu gentes properaturę sint ad Euangelium, quia, inquit, noua lex dabitur in Ierusalem, & non se continebit intra illius populi angustias, sicut lex data à Moyse in monte Sinai, sed ad omnes gentes exibit. Quod euidenter inchoatum est in die Pentecostes, dum concurrunt aliqui, *ex omni natione quæ sub cœlo est*, & multa millia conuertũtur; & exinde Apostolis per totum orbem prædicantibus, corda hominum diuino splendore illustrata, errores gentilitatis deserebant, & ad Ecclesiam confluebant. Sed & quotidiè impletur, dum in remotis Insulis & Regionibus noua fidelium proles exoritur.

Cæterùm de differentia Ecclesiæ veteris & nouæ Paulus dicit: *Non accessistis ad tractabilem montem, & accessibilem ignem, & turbinem, & caliginem, & procellam, & tubæ sonum, & vocem verborum, quam qui audierunt, excusauerunt se, ne eis fieret verbum: Non enim portabant quod dicebatur. Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur. Sed accessistis ad montem Syon & Ciuitatem Dei viuentis, Ierusalem cœlestem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cœlis, & Iudicem Deum, & spiritus iustorum perfectorum, & noui testamenti mediatorem Iesum.* Heb. 12.

Vocat autem Ecclesiam cœlestem Ierusalem, quia vt loquitur Chrysost. in terris sita est Ecclesia, sed in cœlo versatur, & transcendit cœlos, eius radix in cœlo, & cœlo honoratior. Hinc etiam Apostolus dicit: *Illa autem quæ sursum est Ierusalem, libera est, mater nostra.* Ita vocat Ecclesiam Gal. 4. noui testamenti, quam significat Sara, id est, Princeps vel Domina; & opponitur Synagogæ Iudæorum, quam significat Agar serua. Habet ergo Ecclesia quatuor notas. Quod sit de sursum: quod sit Ierusalem: Quod sit libera: Quod sit mater fœcunda.

Primò, *Quod sit de sursum*, quia Christus eius caput e cœlo est, & nunc in cœlo est, & inde eam regit. Item quia perfectio Ecclesiæ in rebus superis & cœlestibus consistit, in fide, spe, charitate. Denique, quia *conuersatio eius in cœlis est*; ibi habet cor & thesaurum, ibi habet coronam, ad quam tendit & anhelat.

Secundò, dicitur *Ierusalem*, siue visio pacis, quia pacem ei legauit Sponsus, & vult eam cœlesti pace frui. Ierusalem etiam dicitur & Syon in scriptura, quia cœpit in Syon & Ierusalem.

Tertiò, dicitur *Libera*, per libertatem quandam spiritualem, quæ ex perfecta charitate oritur, & foras expellit timorem seruilem, generatque filialem amorem, quo seruitur Deo. Libera quoque est à seruitute cupiditatum & vitiorum & sperat tandem liberari ab omni seruitute ærumnarum, tam corporis, quàm animi, & hanc libertatem spe quadam modò degustat, post resurrectionem adeptura.

Quartò, dicitur *Mater fœcunda*, quia ex sterili gentilitate quæ dæmonibus seruiebat collecta, multos filios spirituales parit, non ex solis Iudæis vt sinagoga, sed ex omnibus gentibus. Vnde ait illi Propheta: *Lætare sterilis que non paris, quia multi filij desertæ magis quàm eius quæ habet virum.* De hac fœcunditate sic Ambrosius. Sancta Ecclesia Amb. l. 1. de virginibus. immaculata coïtu, fœcunda partu, virgo est castitate, mater est prole; parturit nos itaque virgo, non viro plena, sed spiritu, parit nos virgo non cum dolore membrorum, sed cum gaudio Angelorum: nutrit nos virgo non corporis lacte, sed Apostolorum: Virgo est Sacramentis & virtutibus, Mater est populis.

ECCLESIA SEMPER VISIBILIS.

ILla autem Ecclesia noua, quæ in loco illo celebri Syon & Hierusalem manifestè & visibiliter cœpit (Spiritu S. in linguis igneis visibiliter apparente, & eius initia consecrante) visibiliter etiam creuit, & multiplicata est multitudine magna per visibilem baptismum ad eam accedente. Sed & perpetuò visibilis mansit & permanebit, ita vt perpetuò possint agnosci manifestè, quinam sint de vera Ecclesia Christi, quænam sit Congregatio vera Christi; fidem & doctrinam profitentium. Hoc est, contra [redacted] hæreticos, quos interrogamus, vbi ante Caluinum & Lutherum fuerit Ecclesia eorum? Quis cœtus aut Congregatio fidelium eandem tenuit fidem, eandem professa sit doctrinam, cùm omnes tunc in eandem fidem Catholicam conspirarint? Dicunt Ecclesiam suam fuisse inuisibilem, & aliquos eandem fidẽ tenuisse, sed latuisse, & occultos fuisse. At è contrà docent scripturæ & Patres, semper Ecclesiam visibilem & manifestam esse debere, quæ ab omnibus agnosci possit Isaiæ 61. dicit Dominus de Ecclesia sua noua, & Apostolis primis suis filijs, *Fœdus perpetuum feriam cum eis & scietur in gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum, omnes qui viderint eos, cognoscent eos, quia isti sunt semen cui benedixit Dominus.* Idem Isaias dicit, quod aperientur Ecclesiæ portæ iugiter: *Die ac nocte non claudentur, vt afferatur ad eam fortitudo gentium.* Pronunciat quoque quod gentes ambulabunt in lumine Ecclesiæ, & quod gloria Domini in ecclesia videbitur. Non ergo erit occulta progenies vera Christi & Apostolorum. Non erit occulta Sponsa Christi. Non erit abscondita eius gloria nisi his qui infidelitatis suæ caligine obscurantur, & qui malitia sua excæcantur nolentes videre.

Aug. in Psal. 18. *In sole posuit tabernaculum suum.* Hunc locum interpretans Aug. ait: *In manifestatione Ecclesiã suam posuit, non in occultu, non quæ lateat, non velut operta, ne fortè fiat sicut operta super greges hæreticorum. Quid tu hæretice fugis in tenebras? Quid erras frater? Quid per angulos fugis? Quid latitare conaris? In sole posuit tabernaculum suum.* Ita ille. Vnde & Chrysost. in Isaiam: Facilius est solem extingui, quàm Ecclesiã obscurari. Item & Amb. Illa, inquit, Ierusalem quæ in cælo est, in qua millitat fides nostra, in illo altiss. mo omnium collocata monte, hoc est Ecclesia locata in Christo, non potest tenebris & ruinis huius mundi abscondi, sed fulgens candore solis æterni, luce nos gratiæ spiritualis illuminat. Verùm hæreticis splẽdor ille displicet. Noctuæ sunt, quæ non libenter vident solem, claudunt oculos ne videant. Immo vt dicit Aug. ad Donatistas. De Ecclesia dictum est: *Non potest ciuitas abscondi super montem posita: sed Donatistis operta est, qui audiunt tam lucida & manifesta testimonia, quæ illam toto orbe demonstrant, & malunt clausis oculis offendere montem, quàm in illum ascendere.*

Et tract. 2. in ep. Ioan. *Quid amplius dicturus sum, quàm cæcos qui tam magnum montem nõ vident? Qui contra lucernam in candelabro positam oculos claudunt.*

Concludo igitur Caluinistas & alios dum Ecclesiam suam olim inuisibilem & occultam fuisse asserunt, eo ipso illam veram Ecclesiam Christi Sponsam non fuisse sat insinuare. Hæc enim nunquam latuit, sed contra hæreses & infidelitatem pro veritate palam, & pro Sponsi sui honore, pro fidei sinceritate & gloria decertauit. Cùmque singulis sæculis aliqui speciales fidei hostes insurrexerint, ipsa tanquam *acies ordinata*, vexillis suis explicatis obuiam illis prodiit, & victoriam reportauit. Ipsa singulis sæculis populos aliquos antea infideles ad veram fidem & cultum Sponsi sui traduxit.

Verè inuisibilis erat tunc Ecclesia Lutheri & Caluini, & vtinam semper inuisibilis mansisset cum authoribus suis; à tot cladibus & malis exempta fuissent Regna, Prouinciæ Ciuitates, quæ ab eo tempore quo visibilis facta est, prodierunt. Verè inuisibilis erat & occulta, quia in tenebris stygiis latebat sepulta; ab inferno ergo reuocarunt antiquas & sepultas hæreses, & ex diuersis erroribus iam ab Ecclesia olim condemnatis sectas suas contexuerunt. Ipsis data est clauis putei abyssi, vt pugnarent contra clauem Petri, & aperuerunt abyssum, & exiuit fumus quo obscuratus est Sol, & Luna, vt loquitur Ioannes in Apoc. fumus scilicet doctrinæ pessimæ, quo obscuratur Christus & Ecclesia, vt postea dicemus.

LECTIO QVARTA.

DE VARIIS NOMINIBVS QVÆ Scriptura tribuit Ecclesiæ.

ECclesia varia sortitur nomina in Scripturis, per tropum ei accommodata.

Primò enim solet vocari *Corpus*, eo quod vno eodemque spiritu vniuersa eius membra nectuntur in vinculo vnius Fidei, Spei, & Charitatis. Cùm ergo assimilatur Corpori, habet tunc caput suum, suos oculos, sua labia, suos dentes, aures, manus. Quæ omnia significant diuersa eiusdem Ecclesiæ membra, secundùm diuersa gratiarum dona, & secundùm diuersa officia.

1. *Caput*, eius est Christus influens in omnia membra.
2. *Oculi*, sunt Prælati vigilantes pro custodia corporis.
3. *Labia*, sunt Prædicatores, distillantes lac & mel doctrinæ.
4. *Dentes*, sunt Pastores, per quos fideles Christo incorporantur.
5. *Aures*, sunt Confessarij, peccata fidelium excipientes.

Sic de cæteris membris loquendo, potes accommodare variis personis, secundùm diuersa in Ecclesia officia. Quodlibet verò membrorum alteri membro obsequitur, ob connexionem sub vno capite; & omnia operantur in bonum totius corporis, sicut infrà dicemus, agentes de Communione Sanctorum.

Secundò, vocatur *Nauis*, & tunc habet Puppim suam; Proram, Malum, Anchoram, velum, Munitiones & Prouisiones, diuersosque in hac naui Officiarios. Si consideremus Ecclesiam, iuxta durationem suam ab initio mundi, tunc dicemus tres eius partes esse, componentes Ecclesiam tanquam Nauem; scilicet, Legem naturæ, Legem veterem, & Euangelium, suntque velut Prora, Medium, & Puppis.

Item tres in ea sunt contignationes sicut in arca Noë, tresque mansiones: Cælibatus, Viduitas, Matrimonium. Malus huius Nauis est Crux, Fides est anchora, Spes velum, bitumen quo partes Nauis compaginantur est charitas. Prouisiones aquæ, panis, armorum, sunt diuersa Sacramenta. Est enim baptismus instar aquæ dulcis, Eucharistia instar Panis: Orationes, benedictiones, exorcismi sunt arma, quibus impugnatur inimicus:

abundantia mercium, & prouisio monetæ & diuitiarum, sunt merita & satisfactiones Christi & Sanctorum, quibus emimus gratiam & gloriam, & debita nostra soluimus.

Diuersi Præpositi huius nauis sunt in ea Prælati, Archinauarchus est Pontifex, qui in puppi sedet in sede Apostolica: Gubernaculum eius est baculum pastorale, in quo eius Potestas & Iurisdictio designatur, quâ Iurisdictione Nauem regit. Alij sub ipso ad gubernacula vocantur ad diuersa officia, Archiepiscopi, Episcopi, Pastores, Confessarij, qui velut sentinam expurgant, & aquas corruptas eijciunt, nauemque exonerant. Habet quoque Prophetas & Prædicatores, qui ad Piratas, pericula, rupes, scopulosque prospiciunt: & incursus malignorum spirituum, morum corruptelas, tanquam fluctus inundantes præuident: & prouident: & tempestates annunciant, hoc est, minas & iudicia Dei tribulationesque plebium quasi agitationes huius maris; ideóque clamant vt anchora aliaque instrumenta expediantur, quibus tempestati possint resistere.

Tertiò, vocatur *Sponsa*, & tunc habet vestes suas nuptiales, suam coronam, suas fimbrias, suas Eze. c. 16. inaures, armillas, monilia, calceamenta sua, de quibus latè apud Ezechielem: *Vestiui te discoloribus, calceaui te hyacintho, cinxi te bysso, dedi armillas in manibus tuis, torquem circa collum tuum, & coronam decoris in capite tuo, & decora facta es nimis, & profecisti in regnum.*

1. *Vestis polymita*, est variarum virtutum connexio.
2. *Torques aurea*, significat obedientiam perfectam.
3. *Vbera*, sunt duo testamenta quibus lactat & pascit filios.
4. *Cingulum*, est integritas fidei, & fidelis castitas.
5. *Monilia*, diuersa gratiarum & Spiritus sancti dona.
6. *Armillæ in manibus*, significant opera iusta.
7. *Inaures*, significant fidei donum, quo aures Deo dicantur.
8. *Calceus hyacinthini coloris*, significat conuersationem cælestem.
9. *Corona in capite*, designare potest charitatem eminentem.

Psal. 44. Ex his omnibus ornata est Ecclesia, velut Regina, sicut describit eam Psaltes, quæ assistens est à dextris, id est, proxima Throno Sponsi sui.

Quartò, vocatur *Hortus*, Et tunc habet varios flores, areolas, arbores, fontes, fructus. Lilia sunt Virgines, Rosæ sunt Martyres, violæ sunt ánimæ humiles, & quæ diuersis donis ornantur, diuersi coloris flores nominantur.

Est quoque Ecclesia *Hortus myrrhæ & thuris*, quia in ipsa est mortificationis amaritudo, & orationis deuotio. Habet & *Spinas inter Lilia*, quia habet reprobos inter electos, & impios inter bonos. Habet & *Sepem*, custodiam scilicet Angelorum. Habet & fructus bonorum operum, & fontes aquarum siue gratiarum. Habet & *Vulpes, quæ demoliuntur Vineas*, homines fallaces & seductores, qui animabus insidiantur, in cauernosis anfractibus hærentes, odore etiam tetro putentes.

Quintò, vocatur *Regnum*, & tunc habet leges suas diuersosque Gradus & Ordines, Duces & Principes, Consiliarios, milites, comitia, & Status, Exercitus, Propugnacula, Turres, Armamentarium, &c.

Christus est Rex: Duces & Principes eius sunt Apostoli præsignati in duodecim Ducibus populi, & in illis duodecim quos constituit Salomon Vicarios suos; Senatores & Consiliarii sunt Ecclesiæ Doctores, & ij qui sapientiæ in Ecclesia lucent. Milites sunt Martyres pro fide pugnantes. Comitia sunt Concilia generalia. Turres & propugnacula sunt qui Ecclesiam tuentur contra hæreses. Armamentarium vniuersale est sacra Scriptura. *Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium: Sagittæ quæ depromuntur in corda inimicorum Regis*, Leges sunt Præcepta Dei & statuta Ecclesiæ, quibus politia in hoc regno statuitur.

Diuersi Gradus & Ordines sunt diuersi Prælati, diuersaque ministeria. Vigiles quoque in hoc regno sunt custodes Angeli.

Castra & Exercitus sunt diuersæ Religiones. *Quid videbis in Sunamite nisi choros castrorum?* Ipsi excubant & parati sunt ad prælium contra animarum hostes, contra vitia, contra hæreses; ipsi sunt Præsidiarij Milites, sub Imperatore Christo, & eius Vicario Pontifice, vt currus & exercitus Pharaonis siue diaboli subuertant, & regnet vbique Christus. Hinc est quod omni tempore, nouos Ordines Deus suscitat quasi nouas acies, sub ducibus diuersis, quia ipse Satan nouas hæreses suscitat, nouos dolos & bella. Cum pestis Ariana peruasit Orientem, Deus in Ægypto protulit Anthonium illum cum innumeris Monachis pro Dei cultu pugnaturis, & Basilium in Capadocia Authorem Ordinis Religiosi; & Patrem multorum. Sed cùm se etiam effudit in Occidentem, Vvandalis Africam, Ostrogothis Italiam vastantibus, dedit Deus Africæ Augustinum, Italiæ Benedictum, qui etiam fuere Patres tot virorum sanctitate excellentium. Orti postea Bernardus, & Norbertus cum suis, contra Abailardum, Tanchelinum, & alios hæreticos, & hæreses tunc surgentes. Cùm Albigenses omnia in Occidente conturbarent, Dominicus & Franciscus suos Ordines dederunt: Albertus quoque & Angelus, Carmelitas. Cùm Hussitæ ex inferis erupissent, Sanctus Bernardinus & Sanctus Vincentius, hic Dominici, ille Francisci instituta in antiquam formam restituerunt.

Nunc ergo veteranis illis bellatoribus, qui portauerunt pondus diei & æstus, velut nouos subsidiarios misit milites, dum nostro sæculo post Augustinianos, Hieronymianos, Dominicanos, Franciscanos & alios veteranos, qui semper de Ecclesia bene meriti sunt, adduxit contra Lutherum, Caluinum & alios Hæresiarchas, hostes vtique nouos, Franciscum de Paula cum suis, Ignatium & Xauerium cum Societate sua, Carmelitas reformatos, capucinos & similes, quasi acies nonas contra sathanam, & sathanicam potestatem, sub vexillo crucis militantes. Vtinam ergo hi dimittant multas curiosas quæstiones nouitatem sapientes, dimittant verborum pugnas, quæ sępe lites generant & charitatem imminuunt, dum è Cathedris templorum & scholarum in sese mutuò inuehuntur, dissidentesque opiniones proponunt de prędestinatione, de prędeterminationibus, de diuinis auxiliis, de scientia conditionata, aliaque similia multa. Vtinam, inquam, dimissis contentionibus inter se (quę ad hoc videntur tendere vt agnoscantur à populis, & sciatur, videaturque quis eorum sit maior) toti in hoc incumbant, vt contra vitia pugnent, contra aduersarias Potestates, contra hęreses, & vt dissoluant opera diaboli, hęc enim eorum est vocatio & professio.

Pręclarum est hac de re votum, quod pius ac eruditus quidam, optans summo ardore in diuer-

fis Religionibus vnanimem consensum in eiusdem Regis militia, his verbis proponit.

Francisc. Ribera in minores Proph.

Da nobis Pater luminum, à quo omne donum perfectum, vt charitate fraternitatis inuicem diligentes, honore inuicem præuenientes, sollicitudine non pigri, spiritu feruentes vno tibi spiritu seruiamus. Da nobis labium electum, vt te laudemus, fratres nostros ædificemus, mutuò nos exhortemur ad charitatem, nec diligamus verbo, sed opere & veritate. Habet multos ministros malitiæ suæ, multos cooperatores & discipulos diabolus, in hoc sæculo nequam; habeamus nos dilectionem ad inuicem, vt cognoscant homines te discipulos habere & imitatores. Tolle radices amaritudinis, vt in charitate radicati, alii de aliorum gloria & profectu, de aliorum victoria, vti fratres germanos decet, exultemus, & te communem Patrem adoremus, nostrumque putamus esse, quicquid faciunt fratres & commilitones nostri. Eiusdem corporis membra sumus, à communi Christianorum vita ad perfectiorem pariter vocati sumus, simul nos victuros speramus in indissolubili charitate in regno Christi. Cur in huius vitæ breui curriculo animis diuidamur? Nouas acies quotidie educit satanas, de Prouinciis Christi triumphans, ardent bellis omnia, cadunt à latere nostro millia de nostris, & nos Milites Christi ciuilia inter nos bella concitabimus? Quæremus nostra, & quæ Iesu Christi sunt, perdi dissiparique patiemur? Quid hostibus nostris gratius aut iucundius? Hæc duo rogaui te, ne deneges mihi antequam moriar Pater misericordiarum, pro me & pro omnibus seruis tuis, quos non alienos arbitror, quacunque veste induantur; sed meos Patres, fratres meos nouis in dies gratiis diuitiarum tuarum augeri cupio, quos ego dum viuam semper votis & precibus iuuabo, & quorum precibus ac sacrificiis adiuuari plurimùm opto. Maneant Domine his litteris consignata pignus charitatis meæ, & obseruantia erga illos, & oratio mea qua clamaui ad te; vt quicunque hæc legerit, leuet mecum vocem, & clamet, & quod ego peccatis non mereor, ipse à te impetret per Iesum Christum Dominum nostrum. Hæc ille.

LECTIO QVINTA.

DE VNITATE ECCLESIÆ.

1. *Docet vnam esse Ecclesiam, etiam ab initio Mundi.*
2. *Quomodo vna sit Ecclesia noui Testamenti.*
3. *Quomodo Ecclesia Lutheri aut Caluini non sit vna.*

PROPOSITIO PRIMA.

P*Rima Proprietas Ecclesiæ est quòd sit vna.* Hinc in symbolo credimus Ecclesiam, non verò Ecclesias. Dicitur verò Ecclesia vna, etiam loquendo de ea ab initio mũdi vsque ad cõsummationem sæculi: eadem enim manet & manebit in æternum & vniuersitas credentium quæ fuit ante legem, sub lege, & sub Euangelio eadem est, & vna est.

Neque refert quod alia sit forma nunc colendi Deum, alia Sacramenta, alia ratio fidei, quàm in lege, alius Legislator & Caput vltra Moysen. Hæc enim non tollunt vnitatem Ecclesiæ, sed solùm indicant diuersas ætates & diuersos status, manente eadem Ecclesia. Declaratur exemplo.

Idem homo qui infans fuit, deinde puer, postea vir, aliter est dispositus in infantia, aliter in pueritia, aliter in virilitate: Nam infans lacte & fasciis opus habet: Puer regitur à Pædagogo. Vir libertate donatur, & sub hac diuersitate ætatum & incrementorum idem homo est. Ita à tempore Adæ, vna est & fuit Ecclesia huc vsque, sed secundum successionem diuersas ætates habuit, & incrementa, & diuersum statum.

1. Ante legem infans erat, diuinisque inspirationibus, velut lacte alebatur.
2. Sub lege velut paruula paulatim crescens est, sub Pædagogia legis & Prophetarum.
3. Sub Euangelio tanquam adulta donata est libertate Christiana, habens nunc vbera vtriusque testamenti, quibus lactet quos Deo regenerat, iuxta illud: *Soror nostra paruula vbera nondum habet.* Ante Euangelium, scilicet quæ habuit crescente Euangelio, quibus lacte cœlestis doctrinæ pleniùs cœpit fœcunda esse, adeò vt mundum impleuerit prole, impletura & cœlum.

Sicut ergo tu non es alius à te, ob diuersas ætatum tuarum qualitates, aut incrementa membrorum & virium: Ita nec Ecclesia diuersas habens ætates & incrementa, iuxta quæ postulabat diuersas leges & formam viuendi, diuersa symbola, & fidei Sacramenta. Sic nec dicitur diuersa arbor aut vitis, quod noui prodeant rami, succisis veteribus.

Ecclesia ergo quæ fuit sub lege, continuatur in eam quæ militat sub Euangelio, adaucta & coadunata ex Iudæis & Gentibus. Et licet rami veteres sint resecti, non tamen totaliter, quia non est planè abiecta tota Sinagoga, sed solùm pars carnalis populi contradicens verbo Dei. Conseruata sunt interim multa millia cum Apostolis, qui tanquam semen spiritualis Synagogæ, insertis sibi gentibus creuerunt in Ecclesiam Christianam, ita vt populus gentilis velut excisus de Oleastro insertus fuerit plebi ex Iudæis credenti, tanquam bonæ oliuæ, vt participaret de pinguedine & radice iuxta Apostolum.

Non ergo aliam oliuam, cum alia radice aut alio vitæ spiritu, sed ipsammet quæ priùs erat, auxit & perfecit. Non aliam vineam plantauit, sed illam olim plantatam abstulit à malis agricolis, Scribis & Pontificibus perditis, & locauit eam aliis agricolis, Episcopis & viris Apostolicis; ita vt non defierit illa Ecclesia aut extincta sit, sed transit per semen iustorum in meliorem statum, Christo illam adaugente de populo gentium.

Vis ergo nosse, quomodo manet vna Ecclesia omni tempore, & vnde vnitas illa consideranda sit? Aduerte & inde considera, quod semper fuit vnum & idem fundamentum Ecclesiæ, vnum caput, idem lapis angularis. Vnde etiam dicimur superædificati supra fundamentum Prophetarum & super eundem lapidem angularem Christum, iungentem vtrumque populum.

Secundò, semper fuit vna fides, licet doctrina fidei pro diuerso statu, tunc simplicior, nunc explicatior fuerit.

Tertiò, idem Spiritus dirigens Ecclesiam, & eam illuminans, variè tamen pro status qualitate.

Quartò, idem finis fidei, salus animorum, *de qua,* inquit Petrus, *Scrutati sunt Prophetæ.*

Quintò, eiusdem Agni sanguine omnes iustificati, tunc in meritis præuisis, nunc in exhibitis, eadem vita spiritualis eadem Deo & Christo il-

lam operante, in omni tempore per eandem fidem de mediatore: licet tunc crederetur venturus, nunc venisse; in hoc enim solùm est variatio temporis, & variatio circa accidentia, non circa substantiam rei.

PROPOSITIO SECVNDA.

VNitas hæc maximè competit Ecclesiæ, vt à Christo incepit, iuxta statum noui testamenti. Vnde de hac dicit: *Vna est columba mea, perfecta mea*, vnum Ouile, vnus hortus conclusus, vnus Puteus aquæ viuæ, vna Domus Raab, vna Hierusalem, Templum vnum, Corpus vnum. Et propterea dixit Christus: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Vbi in singulari dicit Ecclesiam.

Licet ergo quandoque nominet Scriptura plures Ecclesias, sicut in Apoc. *Ioannes septem Ecclesiis quæ sunt in Asia.* Et Apostolus salutat Ecclesiam quæ est Corinthi: Non tamen propter hoc plures sunt Ecclesiæ, licet plures sint fidelium Congregationes, quia omnes ad vnam vniuersalem Congregationem referuntur, suntque tantùm diuersa membra eiusdem corporis, diuersi rami eiusdem radicis, plures filij eiusdem matris fœcundæ, plures riui eiusdem fluuij aut fontis, plures radij eiusdem Solis per vniuersum orbem lumen suum spargentis.

Cyprian. lib. de vnitate Ecclesiæ. Vnitas ergo hæc oritur ex diuersis.

Primò, ratione eiusdem Fidei, Spei & Charitatis: Fidei quidem & doctrinæ, quia vna est doctrina ipsius Ecclesiæ in his quę concernunt fidem, vna vox, vna lingua, iuxta id quod dicit Aug. *Qui volunt vnam linguam, veniant ad Ecclesiam, quia & in diuersitate linguarum carnis, vna est lingua in fide cordis.* Et Irenæus. *Licet loquellæ dissimiles sint in mundo, sed tamen vnitas traditionis. Neque quæ in Germania sunt fundatæ Ecclesiæ aliter credunt, aut aliter tradunt, neque quæ in Iberia sunt, neque hæ quę in Celtis, neque hę quę in Oriente, neque hæ quæ in Ægypto, neque hę quę in Lydia, neque hę quę in medio mundi sunt constitutæ. Sed sicut sol creatura Dei in vniuerso mundo vnus & idem est, sic & lumen & prędicatio veritatis vbique lucet.* Ita Irenæus: Si hanc vis videre perfectiùs vnitatem, consule generalia Ecclesiæ Concilia vbi ex omnibus nationibus aliqui conuenerunt, & inuenies consensum firmum in fidei dogmatibus.

Aug. in Psal. 74. Irenæus l. 1. c. 3. De vnit. fidei multa suprà.

Ephes. 4. Ratione quoque eiusdem Spei iuxta id quod dicit Apost. *Obsecro vos, vt dignè ambuletis in vna spe vocationis vestrę.* Eandem enim salutem, gloriam & æternitatem speramus, per eadem merita eiusdem Saluatoris Iesu Christi, & per opera nostra meritoria ab eadem fide procedentia.

Ratione etiam eiusdem Charitatis, per quam Ecclesia vna est vnitate voluntatis iuxta quod petebat à Patre Christus. *Pater Sancte, conserua eos in nomine tuo quos dedisti mihi, vt sint vnum sicut & nos.* Et hæc vnitas maximè eluxit, in Ecclesię incunabulis, quando *multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna.* Hęc est vnitas Spiritus, quam sollicitè nos seruare monet Apostolus, quę non solùm consistit in vnitate fidei, sed in vnitate voluntatis, & vnione Charitatis.

Ad Eph. 4

Secundo, vnitas est in Ecclesia propter vnitatem Sacramentorum quę ad hoc instituta sunt, vt colligamur in vnam fidem, ob quam dixit Apost. *Nos omnes baptisati sumus in vno spiritu, vt simus vnum corpus, siue Iudęi, siue Gentiles, siue serui, siue liberi, & omnes in vno Spiritu potati sumus.* Sic etiam dixit de Eucharistia, quoniam vnus panis, vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane participamus. Sic de reliquis Sacramentis dicere possumus, quia omnia ad hoc instituta sunt, vt vniant membra Ecclesię in vnam fidem, & in vnam veram religionem & societatem.

Ad Corinth. 12.

Rectè ergo vnitatem hanc significans Apostolus, dixit: *Vnus Deus, vna fides, vnum Baptisma, vnus Pater omnium.* Vbi sub baptismate reliqua comprehendit Sacramenta, quę in vnum spiritum & corpus nos colligant. Hic est quod dum ad vnam hanc Ecclesiam Christi, Valerianum Sponsum Cęcilię adducere voluit Vrbanus Pontifex, hęc verba ei litteris aureis scripta diuinitùs sunt exhibita: *Vnus Deus, vna fides, vnum baptisma.* Historiam retulimus suprà. Tract. Lect. 12.

Tertio, vnitas hęc sumitur ex vnitate Capitis non solùm inuisibilis, sed & visibilis. Caput inuisibile est Christus, de quo dicit Apostolus, *Qui est constitutus Caput super omnem Ecclesiam*, tam scilicet Angelorum quàm hominum, tam triumphantem quàm militantem, à quo omnis gratię influxus, in nos tanquàm membra deriuatur.

Caput visibile est eius in terris Vicarius Petri Successor. Sicut ergo Regnum dicitur vnum ab vno Rege, Ciuitas ab vno Gubernatore, Familia ab vno Patre, Grex ab vno Pastore, Exercitus ab vno Duce, Corpus à colligatione membrorum sub vno capite: Sic Ecclesia vna dicitur quæ in Scripturis vocatur, Regnum, Ciuitas, Familia, Grex, Exercitus, Corpus. De hac vnitate dixit Dominus per Ezechielem: *Faciam eos in gentem vnam, & Rex vnus erit omnibus imperans, Pastor erit vnus omnium eorum.* Vna ergo Ecclesia est, quæ dum subest multis Pastoribus, vni primo Pastori vices Christi gerenti subiectis, ipsi primo Vicario Christi subiecta est, ac proinde ipsi Christo. Et sic ex vnitate obedientiæ ad vnum Caput, vnitas Ecclesiæ consurgit. Neque enim aliunde, inquit Cyprianus, hæreses obortæ sunt, aut nata schismata, quàm quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus Iudex vice Christi cogitatur.

Hanc ergo vnitatem discindunt Schismatici & hæretici, ipsi enim sunt, qui scindunt tunicam Christi, quæ vnica est & inconsutilis, prout ipsemet Christus conquestus est de Ario apparens D. Petro Alexandrino, conscissa veste, vt suprà retulimus.

Concludamus ergo repetendo cum Hieronymo vnicam esse Arcam, in qua quisquis non fuerit, peribit regnante diluuio: Vnicam esse domum Iacob, in qua Agnus comeditur. Vnde multùm errant, qui vnumquemque in sua fide & religione saluari posse putant, & indifferenter conuersantur modò cum hæreticis, modò cum Catholicis, modò agnum verum sumentes in Eucharistia cum his, modò cœnam ridiculam cum illis, accommodantes se omnibus. Qui quidem condemnantur exemplo illo quod refert Ioannes Moscus. Tract. 5. Lect. 10.

Narrauit, inquit, nobis Abbas Gregorius Presbyter Cœnobij Scholarium, quod ibi senex magnus, magnæque abstinentiæ moratus sit; erat autem simplex circa fidem, & vbicunque eum esse, contigisset, indiscretè communicabat Quâdam ergo die apparuit ei Angelus, dicens: *Dic senex, si mortuus fueris, quomodo vis sepeliamus te? vt Egyptij Monachi faciunt, an vt Hierosolymitæ?* Senex autem respondit ei, nescio; Tunc ei Angelus: cogita & delibera. Post tres autem

hebdomadas veniam, & dices mihi. Pergens ergo senex ad alium, narrauit ei quæ dixerat Angelus. Quod cum audisset senex, stupefactus & diutius intendens in eum & diuinitùs inspiratus, dixit ei: *Vbi sumis sancta Mysteria?* Respondens ille ait, vbicunque me inuenio: Tunc ait illi senex: *Non tibi vltrà contingat, vt extra Sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam communices, vbi nominantur Sanctæ quatuor Synodi, Nicæna trecentorum & octo Patrum, Constantinopolitana centum quinquaginta, Ephesina prima ducentorum, Calcedonensis sexcentorum triginta.* Cùm autem venerit Angelus dic ei: *Sicut Hierosolymitæ sepeliri volo.* Post tres ergo hebdomadas venit Angelus, & dixit seni: *Quid est senex, cogitasti?* Dixit autem illi senex: *Sicut Hierosolymitæ volo.* Dicit ei Angelus: *Bene, bene*, & continuò reddidit spiritum. Hoc autem totum factum est, ne labores suos perderet, & cum hæreticis condemnaretur. Ita in Prato spirituali.

Exempl.

Prati. spir. c. 8.

PROPOSITIO TERTIA.

Ecclesia Lutherana aut Caluinistica non est vna, aut vera Ecclesia.

Primò, non est vna & eadem cum matrice Ecclesia, sub Christo collecta, aut sub Apostolis nata. Ergo adulterina est, & inter Ecclesias malignatium numeranda.

Declaratur, quia non conuenit in Sacramentis, aut in doctrina fidei cum illa Ecclesia prima; non enim recipit confessionem peccatorum, quam Christus tradit Ioan. 20. quam Ecclesia vsurpauit sub Apostolis, Iacobi vltimo, & succedentes Ecclesiæ immobiliter retinuerunt vsque ad tempora nostra, & à Baptista Præcursore Domini inchoationem accepit.

Secundò, non recipit Sacrificium Missæ à Domino institutum, ab Apostolis oblatum, ab Ecclesia semper custoditum.

Tertiò, non recipit Sacramentum Extremæ-Vnctionis, quod tam disertis verbis Iacobus designauit: *Infirmatur quis in vobis, &c.* & sic de multis aliis.

Quartò, non est vna & indiuisa in se. In his enim quę sunt fidei dissentiunt, nam à tempore ipsiusmet Lutheri plusquam centum diuersæ sectæ ortæ fuerun, dum vnusquisque sibi sectam & nouam hæresim format: hinc aliqui dicti sunt Zuingliani: Menonistæ, Georgiani, Adamitę, de quorum dissensionibus videre potes Florimundum. De Caluinistis idem dicendum, quorum alij rigidi Caluinistæ dicuntur, alij molles, alij Puritani, alij Anglo-Caluinistæ, alij Caluino, Papistæ, alij Gommatistæ, alij Ariministæ, qui in multis quæ sunt fidei inter se dissentiunt. Ita hæresis iam nostro tempore est velut hydra plurium capitum, chymera plurium naturarum, monstrum diuersorum sexuum, & velut inferni Ianitrix, non tantùm sicut Cerberus, tria habens capita, sed innumerabilia, vlulatum edentia centum linguis, centum vocibus. Non ergo vnum corpus, aut vnus spiritus in tanta varietate ferarum, & in tantis dissidiis opinionū, sed schismata, quia inter eos tot hęresiarchæ sunt, quot ingenia pręclara: dum vnusquisq; ex proprio spiritu Scripturam interpretatur: Tot sectæ quot oppida, immò in vna sæpe domo & familia doctrinæ diuersitas reperitur, ita vt non nisi Babel ædificent, diuisi inter se linguis, vt confusionem pariant. Quod autem inter eos etiam in fidei articulis, non sit vnitas & concordia, patet ex libris multis, quibus se inuicem lacerant, & ex confessionibus suis sæpiùs variatis, & ex Scripturis deprauatis & peruersè interpretatis. Nam & Catholici aliqui numerant trecentas explicationes super illa sola verba. *Hoc est corpus meum.* Sed hæ dissentiones, Deo prouidente, apud eos multiplicabuntur: vt tandem confusi linguis, desistant ciuitatem diaboli, & turrim Babel ędificare aduersus ciuitatem Dei & Ecclesiam Christi. Et post bellum hæreticorum inter se, pax tandem erit Ecclesię, iuxta vaticinium Isaiæ: *Concurrere faciam Ægyptios aduersus Ægyptios, & pugnabit vir contra fratrem suum, & ciuitas aduersus ciuitatem, regnum aduersus regnum, & dirumpetur spiritus Ægypti in visceribus eius, & consilium eius præcipitabo.*

Florimundus Remundus l. 2. de ortu hæreseon.

Ipsi enim sunt Ægyptij, qui in tenebris errorum & fidei, contra veram lucem pugnant: *Ipsi sunt rebelles lumini*, vt loquitur Iob, spiritu satanico & tenebroso acti, sed tandem inter se dissentientes dispergentur, & lux fidei has omnes tenebras dissipabit, spiritumque tenebrarum & errorum orco remerget. Rogemus interim Deum, vt *protegat nos in tabernaculo suo à contradictione linguarum.* Quid est, inquit August. tabernaculum nisi Ecclesia huius temporis? *Illa tabernaculum adhuc dicitur, quia in hac terra adhuc peregrinatur: Tabernaculum enim est habitaculum militum in expeditione positorum. Ergo in hoc tabernaculo proteges eos à contradictione linguarum. Contradicunt linguæ multæ, diuersæ hæreses, diuersa schismata, diuersæ doctrinæ. Tu curre ad tabernaculum Dei, Ecclesiam Catholicam tene, à regula veritatis noli discedere, & protegeris in tabernaculo à contradictione linguarum.* Ita Augustinus. Hoc interim aduerte cum sanctis Patribus, hæreticos omnes qui inter se dissentientes sunt, in hoc vno puncto concordes esse & consentire, in oppugnatione scilicet veritatis, & conspiratione contra veram Ecclesiam, sicut Pilatus & Herodes (alioqui inter se discordes) in Christi persecutione, & Passione concordes fuêre.

Psal. 30.

Aug. in Psal. 30.

Ideò hæritici rectè comparanturl vulpibus Sampsonis, quæ caudis colligatæ sese mutuò mordebant, & in se inuicem insurgebant: sed tamen faces in caudis colligatis gerentes, messem illam amplam pariter incendebant. Illi ergo dentibus se inuicem lacerant, sed tamen caudis ligati, Ecclesiæ messem quantùm in se est, inuadunt, pari consensu & concordi conspiratione demoliri conantur Christi vineam.

Vt ergo concludam hanc de vnitate Ecclesiæ Propositionem, attendant qui oculos habent, quàm in varias sectas & opiniones fluctuantes fides dissecta sit, ab eo tempore quo Lutherus ab Ecclesia Catholica se separauit, & quàm firma in suis dogmatibus maneat semper Ecclesia Catholica. Quare ab eo deceptos compellare libet his verbis: O Fratres mei errantes, vnica est via regia doctrinæ, vos diuersas semitas, quæ à sinistris sunt, sequimini, quæ ad interitum ducunt. Erratis in sollitudine soli sapere volentes, & plus sapere cæteris, qui à tot annorum centuriis veram viam nos docuerunt. Hi adhuc clamant post tergum monentes vos: *Hæc est via, ambulate in ea:* nam illa quam sequimini, illa est, de qua Sapiens: *Est via quæ videtur homini recta, & nouissima eius ducunt ad mortem.* O Fratres mei, vnica est amica & sponsa, quæ etiam est Mater vestra, quam deseruistis. Redite ergo ad gremium Matris vestræ plorantis vos, & apperientis brachia sua, vt redeuntes amplectatur: Vnicum est Corpus Christi mysticum, vos ab eo separati estis,

Isaiæ 30. Prou. 14. & 16.

tanquam ossa arida, aut membra putrida; sed sanari potestis, & spiritum recipere succumque vitæ, si ad vnitatē corporis redire vultis per iuncturam veræ fidei, & subiectionem respectu eiusdem Capitis. O Fratres mei, vnica est arca, extra quam agentes peribitis, sed redire potestis cum columba, & gemitum eius suscipere. Sed & hoc ipsum ad redeundum vos compellat, quod extra eam nullibi tutò potestis quiescere, ipsa conscientia quietem vobis non dante, nisi fortè cum Coruo in cadaueribus delectatio vestra est, in operibus mortuis, in peccatis fœtidis. Videnda sunt, quæ diximus de Fide eiusque vnitate & firmitate, ac de hæresi opposita?

Tract. 1. Lect. 5.6. 7.

LECTIO SEXTA.

DE SANCTITATE ECCLESIÆ.

1. *Docet cur Ecclesia dicatur Sancta.*
2. *In Ecclesia etiam impios contineri.*

PROPOSITIO PRIMA.

ALtera Propietas Ecclesiæ est, quod sit sancta, Dicitur verò *sancta*.

Primò, quia continet sanctitatem doctrinæ, legesque sanctas, ita vt in doctrina eius, quantum ad fidem, aut mores, nullus error, nulla impuritas aut impietas contineatur. Ex eo ergo capite tota pura est, tota sancta, tota perfecta: ex eo capite de ea potest dici: *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.* Tota vtique pulchra in doctrina fidei, tota pulchra in documentis morum. Hoc vero non potest dici de Ecclesia Lutheri aut Caluini, quæ in sua doctrina impietatem continet, & filios iniquitatis producit: dum facit Deum authorem peccati: dum homini aufert liberum arbitrium, & merita bonorum operum: dum tollit virtutem Sacramentorum: dum carni habenas laxat: dum Ecclesiæ præcepta contemnit: dum vota & ieiunia tollit, cultum que Sanctorum, &c. Pulchritudo verò doctrinæ in Ecclesia, & infallibilitas veritatis in ea, ac sanctitas à Spiritu S. prouenit, qui semper cum ipsa est, iuxta promissiones Sponsi eius, & semper in eam influit, inspirat, illuminat, possidet, & in omnem deducit veritatem.

Secundo, dicitur *sancta*, quia tota Deo dicata, Deo seruiens in pietate & iustitia, ad hoc tandem peruentura, vt sit planè sine macula. Item quia eius sanguine sanctificata, professionem continens sanctitatis, & omnes filios suos ad sanctitatem vocans & instruens. Propterea Apostolus scribens ad Fideles, vocat eos Sanctos. Propterea vidit Ioannes *Ciuitatem sanctam nouam descendentem de Cœlo*, Hoc est, Ecclesiam per Christum sanctificatam.

Tertio, dicitur *sancta*, quia in ea sunt media & instrumenta Sanctitatis, Baptismus, aliaque Sacramenta, per quæ sanctificamur. Vnde Apostolus dicit: *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt sit sancta & immaculata.* Vnde etiam dicit Augustinus super illud Psalmi: *Custodi animam meam, quoniam sanctus sum.* Vnumquemque Fidelem posse dicere illud: *Quoniam sanctus sum*, quia accepit gratiam sanctitatis, gratiam Baptismi, & remissionis peccatorum. *Dicat ergo vnusquisque Fidelium*, inquit, *Sanctus sum: Non est ista superbia elati, sed confessio non ingrati. Dic Deo tuo sanctus sum, quia sanctificasti me.*

Ephes. 5.

Psal. 85.

Quartò, dicitur *sancta*, quia caput eius Sanctus Sanctorum est, sicut enim pulchra dicitur persona, quæ pulchram faciem habet, ita & Ecclesia ob pulchritudinem Capitis sui: sed & membra aliqua pulchra semper habet & sancta, quia semper sunt aliqui Sancti in Ecclesia, qui tanquam potior pars ad eam pertinent, & eam illustrant. Sic arborem viuam nominamus, licet multos ramos habeat corruptos, si aliqui principaliores rami vernantes sint & fructificantes. Sic Ecclesia habet radicem suam viuam, habet & principales ramos sanctitatis vita illustres, & semper in ea sunt, & erunt, & fuerunt aliqui Sancti, etiam ab initio sæculi, ab Abel iusto, in lege naturæ, in lege Moysis, in lege noua. Semper ergo Sanctos parit & peperit hæc Mater fœcunda, vt meritò ob sanctas proles, & fructus sanctitatis, dicatur Sancta.

Quintò, dicitur *sancta*, quia extra eam non potest vera sanctitas inueniri. Possunt quidem extra Ecclesiam aliqua inueniri dona & munera, sed non hoc donum sanctitatis, nec solida spes æternæ hæreditatis. Sicut Abraham filiis concubinarum (per quos hæretici & schismatici designantur) largitus est munuscula quædam, at soli filio Saræ (quæ Matrem nostram Ecclesiam præsignabat) largitus est hæreditatem. Sic etiam in Ecclesia sola Catholica inueniuntur miracula, quæ sunt testimonia sanctitatis, nec vllâ vnquam ætate Ecclesia his caruit, sicut nec Sanctis: *Domum tuam Domine decet sanctitudo in longitudinem dierum*: quamdiu durabunt dies, sanctitas ornabit Ecclesiam. Nempè sicut olim ascendens curru igneo Elias, pallium & spiritum duplicem reliquit Elisæo, per quæ miracula operaretur. Sic in Ecclesia numquam deerit verus aliquis Elisęus, qui hęres sit spiritus duplicis & pallij Christi, hoc est, sanctitatis & virtutis, per quam miracula possit operari, & potestatem Magistri ostendere.

Hinc si percurras omnia sęcula, inuenies viros sanctitate & vitâ admirabili illustres, donisque Dei, quibus toti orbi prodigium fuerunt. Nouissimè nostro sęculo vidimus inter SS. ascribi Carolum Borromęum per Paulum V. Philippum Nerium, Isidorum, Ignatium, Xauerium, & Teresiam, de quorum miraculis speciales sunt libri. Et iucundabatur maximè Ecclesia in his nouissimis Sanctis, celebres eis triumphos decernens, tanquam Mater quę gaudet in prole, quam in senectute sua generat. Sic enim dicitur de Iacob, quod maximè adamaret Ioseph, tunicâ eum polymitâ in signum beneuolentię adornans, eo quod in senectute genuisset eum.

Ecclesia ergo licet videatur iam in senectute sua esse, tamen non desinit esse fœcunda. Parit eximios sanctitate viros, parit Martyres sanctitate illustres, qui pro ea pugnant, qui eam tutantur, variis hostium cuneis circuncinctam. Immò si aliquid ei detrahatur, quantum ad amplitudinem & multitudinem filiorum, dum multę Prouincię fidem deserunt, & peruertuntur filij eius ab hęreticis; ex alia parte diuinitus adijcitur, & filios parit innumeros. Sic nunc in Indiis videmus, quàm fœcunda sit per sanctas proles, & credentium animas, quę ibi conuertuntur.

Denique cùm tempora illi fuêre iniquissima, tunc maximè sanctis viris cœlesti munere est amplificata. Omnes hi quos numerauimus, exorti

sunt tanquàm stellæ, dum Lutheri & Caluini pestilens hæresis spargi cœpit, vt contra errorum tenebras, doctrinæ & sanctitatis luce depugnarent, id enim præstiterunt Ignatius, Philippus, Carolus per se & suos.

Id præstiterunt Martyres inclyti in Anglia, in Gallia, in Germania. Et in Belgio inter cæteros excellentes illi Gorcomienses, qui & vocis, & sanguinis sui testimonio, fidei Catholicæ subscripserunt præcedenti sæculo, & hæresim condemnarunt. Tentauerunt hæretici tyranni firmitatem illorum minis, tormentis, promissis; sed fides eorum inexpugnabilis mansit. Vita eis promittebatur & honores, si vellent negare Christi præsentiam in Eucharistia, & Sedis Apostolicæ authoritati renunciare, sed mori fortiter maluerunt, quàm à Petri Sede recedere, quæ caput est omnium Ecclesiarum, cui totam doctrinam cum suo sanguine Apostoli profuderunt. In hac ergo confessione firmi, breuis huius & incertæ vitæ gaudium despicientes, per sanguinem & necem crudelissimam, ad æternam sibi fœlicitatem viam parauerunt.

Ac vt martyrium eorum sibi acceptissimum ostenderet Deus, quasi sacrificium holocausti, ad eorum sacras Reliquias multa miracula patrata sunt, tum in ipsa Hollandia, tum in Hannonia, & Brabantia, Athi, Cameraci, Valencenis, Bruxellis, Antuerpiæ. Illud verò memoriâ dignum, quod super eorum sepulchrum germinarint flosculi albicantes, ante hac nusquam visi, de quibus illud admirandum scribitur: *Surculus in loco martyrij BB. Martyrum Gorcomensium prope Brillam in Hollandia decerptus, pixidique inclusus habens tres vel quatuor flosculos, biennio post, anno 1617. inuentus est non sine miraculo in totidem excreuisse flosculos, quot Martyres fuere, nouemdecim.*

Eandem Pontificis Romani authoritatem in Anglia multi & voce & calamo sanguine asseruere. Inter cæteros scriptis eam defenderat contra Henricum octauum Ioannes Trauersius Theologiæ Doctor in Hybernia, qui raptus ad Tribunal non negauit, sed extensis digitis: *His ait, ea scripsi, nec me eius facti vel pœnituit, vel pœnitebit.* Igitur dictatâ in eum mortis sententiâ, accidit ibi res mira; quam retulerunt, qui eam viderunt præsentes. Cùm carnifex manum eius amputasset, & spectante populo, in ignem iniecisset, reliquâ parte exusta, pollicem cum duobus digitis, quibus solemus scribere, nunquam potuit ignis absumere, quo miraculo, Deus ostendit Martyrem suum bonam causam tutatum esse. Surius ad annum 1535.

PROPOSITIO SECVNDA.

Ecclesia non dicitur sancta, eo quod solos iustos & prædestinatos contineat, vt volunt hæretici.

Hoc manifestè repugnat Scripturis, quæ Ecclesiam comparant diuersis rebus aliud significantibus.

1. Est Arca Noë, in qua animalia erant munda & immunda.
2. Area, in qua triticum & paleæ.
3. Est Sagena, ex omni genere piscium congregans.
4. Est Vinea, in qua Palmites aliqui abscindendi.
5. Est Conuiuium nuptiale, in quo inuenitur non habens vestem nuptialem.
6. Est congregatio Virginum, in qua sunt quædam fatuæ.
7. Est Ouile, in quo sunt oues & hœdi.
8. Est Domus, in qua sunt vasa in honorem, & vasa in contumeliam.

Ecclesia dicitur Conuocatio, ideò in illa multi sunt vocati, non omnes electi, sicut probat Augustinus ex illo Psalmo: *Annunciaui & locutus sum, multiplicati sunt super numerum.* Psalm. 39. Est numerus, inquit, super numerum, est & numerus certus pertinens ad cœlestem illam Hierusalem; nouit enim Dominus qui sunt eius, Christianos scilicet timentes, Christianos Dei vias ambulantes, Dei præcepta seruantes, à peccatis abstinentes. Ipsi ad numerum pertinent, sed nunquid soli sunt? Sunt & aliqui super numerum. Quanti Fideles agglomerantur? Quantæ turbæ concurrunt? Multi verè conuersi, & multi falsè conuersi, annunciante Christo, mittente annunciatores suos in vniuersum orbem. Ideò dicit: Annunciaui & Aug. in locutus sum, & multiplicati sunt super numerum. Psal. 39. Vide latiùs Augustinum ibi.

Et quidem in comparatione multitudinis malorum pauci sunt, qui ad numerum pertinent, & propterea dicitur: *Multiplicasti gentem, sed non* Isa. 9. *magnificasti lætitiam*: Cùm pauci erant Fideles, erat illis cor vnum & anima vna, communia erant omnia, possessiones vendebant, & afferebant ad pedes Apostolorum, auctus est numerus, imminuta est pietas, & primus ille feruor paulatim in numero magno diminutus est. Sic in omni statu etiam sanctitatis professionem faciente; videre est ex parte obesse multitudinem. In hominum enim multitudine non ita viget mortificatio, humilitas, pax & concordia morum: non ita diu illa conseruantur, quia facile subrepunt ambitiones, auaritiæ, æmulationes, contentiones, voluptates. Vix auctus fuit numerus Apostolorum ad duodenarium, & vnus fur & proditor reperitur. Numerus discipulorum ad septuaginta duos pertigit, & inter eos vnus repertus est author hæresis quidam Nicolaus. Item quando Clericorum numerus non ita fuit amplus, sanctiores longe fuerunt, & perfectionis sectatores: nunc autem cùm vnusquisque ad gradum Clericatus, & statum Ecclesiasticum admittitur, multi irrepunt superbi, auari, ceruicosi, æmuli, lubrici: pauci illuc ascendunt pure propter Deum, multi propter lucrum, & patrimonium Crucifixi, quo famulorum greges alant, superbiamque suam, & gulam, aliaque vitia inde orientia foueant. Itaque cùm plurimi vbique sint Sacerdotes, etiam verum est: *Multiplicasti* Hom. 17. *gentem, &c.* in Euang.

Hoc deplorat Gregorius: *Ecce, inquit, mundus sacerdotibus plenus est, sed tamen in messe Dei rarus reperitur operator, quia officium sacerdotale suscipimus, sed opus officij non implemus.* Ita ille.

Sed non solùm reperiuntur rari operatores, sed & multi operis interturbatores. Vnde ij quibus negotium admittendi commissum est, probatos tantùm, & à Deo vocatos deberent admittere: Quia licet in Ecclesia bonos & malos oporteat esse, quia sagena est ex omni genere piscium congregans: in iis tamen qui lumen Ecclesiæ & exemplar sanctitatis debent esse, & quasi stellæ lucentes in cœlo, non deberent esse nisi perfecti, aut perfectionis sinceri sectatores.

Idem dicendum de Religioso statu, cùm fuere pauci, plures perfecti fuere: dum aucti sunt, vitia, & vitiosi inter illos reperti sunt, sicque etiam de illis verum est: *Multiplicasti gentem, sed non magnificasti lætitiam.*

Vnde aliqui sacri Doctores monent Religionum Præfectos, vt paucos, & nonnisi benè probatos admittant: nam & annus probationis ad hoc seruit, vt mali foras mittantur, & experientia longa docuit multitudinem, pestem quandam Religionis esse. Non ergo omni spiritui & vocationi credendum, sed probandi spiritus, an ex Deo sint, quia sæpè non esse, experienta & exitus indicauit. Non ergo ita sint solliciti de sua Religione augenda & propaganda, & nouis domibus extruendis, quàm de perfectionis studio & feruore, qui in pusillo grege faciliùs reperitur conseruando & augendo.

Ex his itaque patet, quòd ad Ecclesiam soli boni non pertinent, cùm & Christus reprobum vnum habere voluerit inter Apostolos, vt doceret Ecclesiam malos tolerare, vsque ad messem. Vult enim Sapientia perpetuò bonos esse inter malos, tanquàm viua quędam specula melioris vitæ, vult & malos inter bonos in exercitium, velut limam repurgandæ virtutis.

Sicut Aurifaber in officina, non solùm habet aurum & argentum, sed & malleos, incudes, carbones, forcipes, limas, flabellum, quæ sunt instrumenta ad vasa argentea formanda: Ita in Ecclesia Deus aurum habet & argentum, hoc est, bonos & electos, habet etiam malos & reprobos in exercitium electorum, tanquàm malleos & limas, quibus conflet & purget hæc vasa aurea. Boni ergo soli nusquam sunt nisi in cœlo, mali soli nusquam nisi in inferno, Ecclesia quæ media est inter Cœlum & infernum, vtriusque partis ciues recipit, vt mali mutentur per exempla bonorum, & boni purgentur per tormenta malorum, inquit Gregorius. Hom. 38. in Euang.

Erunt ergo boni, & mali mixtim vsque ad messem, vsque ad sæculi consummationem. Tunc colligent Angeli de regno Dei omnia scandala, & mittent eos in caminum ignis.

Tunc omnis arbor quæ non facit fructum bonum, exscindetur.

Tunc omnis plantatio quam non fecit Pater, eradicabitur.

Tunc erit Sponsa Christi sine macula, sine ruga, cùm tradet Regnum Deo & Patri.

Apoc. 22. Tunc erit Ciuitas Hierusalem cum Sponso suo, *& eijcientur foras canes, & venefici, & impudici, & idolis seruientes, &c.*

Tunc perfectè erit Ecclesia *Hortus conclusus*, quia nihil coinquinatum intrabit in eam, quia non ingredientur & egredientur amplius, nullumq; venenum poterit serpens in eam inijcere.

Tunc erit perfectè *Fons signatus*, quia aquam limpidam, quàm continet fœlicitatis æternæ, nullus, metus, nulla tentatio poterit perturbare.

Sed quæres, quinam ergo excludantur ab Ecclesia, si etiam in ea sint mali & reprobi, Respondeo triplicis generis excludi. Paganos & infideles (sub quibus comprehendimus & Iudæos) Hæreticos & Schismaticos. Denique & excommunicatos. Alij quantùmlibet peccatores, in Ecclesia sunt vsque ad finem sæculi.

Pro quo intelligendo nota tria requiri, vt sit quis de Ecclesia, siue in numero populi Dei.

Primò, vt sit baptizatus, quia hæc est ianua per quam ingredimur.

Secundò, vt faciat professionem fidei eiusdem Ecclesiæ.

Tertio, vt sit quasi membrum vnitum Capiti eius, Romano Pontifici.

Sic ergo Pagani extra Ecclesiam sunt, quia nunquàm ingressi sunt. Hæretici quoque egressi sunt, deficientes à fide, & eius professione. Schismatici etiam extra sunt, quia sese resciderunt, tanquam membra, quæ non volunt manere in vnione capitis & corporis mystici. Excommunicati quoque extra sunt, quia separati tanquam oues infectæ & scabiosæ.

Hi ergo omnes fugiendi; ab his separare se debent Fideles, veri Ecclesiæ filij, ne contaminentur. Intellexit hoc rectè Ecclesia Samosatensis, dum hæresis Ariana serpebat: nam vt est apud Theodoretum, cùm esset in ea ciuitate populus Catholicus, & Episcopus hæreticus: Concionabatur Episcopus in Ecclesia, sed scamnis & parietibus, omnes eum vt peste laborantem fugiebant. Ibat Episcopus ad balnea, & alios qui fortè aderant, vt secum lauarent, comiter inuitabat; ac nemo vnquam, ipso pręsente, locum introiuit: nemo etiam postea, nisi priùs aqua omni eiecta, & noua rursum adducta, lauit. Ludebant aliquando pueri in foro, contigit verò vt lusoria pila pedem contingeret iumenti, quo Episcopus vehebatur, continuò exclamabant omnes & magno in ipso foro accenso igne, in eum pilam iniecerunt. Ita ille. Theodor. l. 4. c. 24.

LECTIO SEPTIMA.

DE ECCLESIÆ VNIVERSALITATE, à qua dicitur Catholica.

DECLARAT HÆC LECTIO MVLTAS rationes, ob quas Catholica dicitur.

Alia proprietas Ecclesiæ est, à qua dicitur *Catholica*, siue Vniuersalis. Hinc rectè aliqui Ecclesiam depingentes, dederunt ei in vna manu globum mundi pro symbolo, cum hoc scripto, *Catholica*, vt significarent eius vniuersalitatem: In altera manu erat Phœnix, vt significarent eius singularitatem & vnitatem cum hoc scripto: *Vnica semper.*

Dicitur verò *vniuersalis*, eo quod extendat palmites suos in omnia tempora, in omnia loca, in omnem nationem.

Primò ergo extendit se ad omnia tempora, quia non fuit tempus in quo non fuerit hęc Ecclesia & doctrina, Pastores & Episcopi eius: ita vt ab Apostolis possint designari, quinam quolibet tempore, aut sęculo pręfuerint & doctrinam nostrę Ecclesię tenuerint.

Per hanc proprietatem, distinguitur ab Ecclesiis hęreticorum, quia hęreses quę in vno sęculo sunt natæ, statim post aliquod tempus desierunt, & succisæ sunt, velut ad infernum remissæ. Ideo eas comparat Augustinus torrentibus hyemali tempore cum strepitu currentibus, sed paulò post nil nisi arenam & sordes relinquentibus: *Ad nihilum deuenient, tanquam aqua decurrens*: Explicans hunc versum, sic dicit Augustinus. *Non vos terreant fratres quidam fluuij, qui dicuntur torrentes hyemalibus aquis implentur, aqua ad tempus perstrepit, mox cessant, diù stare non possunt. Multæ hæreses iam mortuæ sunt: cucurrerunt in riuis suis quantum potuerunt: siccati sunt riui, vix eorum memoria reperitur. Ad nihilum deuenient tanquam aqua decurrens.* Psal. 57. Aug. in Psalm. 58.

At Ecclesia Romana est velut fluuius magnus habens viuam scaturiginem, & semper decurrit, successione non interrupta. Nulla ætas ab

Apostolorum æuo, nullum sæculum designari potest, quo non fuerit in omnibus sæculis celebrata Missa pro viuis & defunctis, festa: & ieiunia seruata, inuocati Sancti, honoratæ Reliquiæ, vota Religionis frequentata, & alia Religioni illi propria; vt constat ex omnium ætatum scriptoribus.

Secundò, Catholica, quia recipit omnis conditionis & status homines. Nam non est familiæ vlli alligata, sicut olim in familia Iacob stabat Ecclesia veteris testamenti. Non est iam distinctio Iudæi & Græci, Indi & Ægyptij. Potest enim membrum effici Ecclesiæ per Spiritum Christi, quicumque accedere voluerit, & ingredi per ianuam baptismi. Vbi non est distinctio, nobilis sis an ignobilis, diues ac pauper: *Quicunque enim crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.* Et iubetur Euangelium prædicari omni creaturæ. Vnde & in Ecclesia Triumphante (ad quam nemo transfertur, nisi primò fuerit sub vexillo Christi in Militante) vidit Ioannes turbam ex omnibus gentibus, populis, & linguis.

Tertiò, Catholica dicitur, quia per totum orbem diffusa, extendens se ad omnes gentes, & omnia regna, nullum enim regnum est, nulla gens nobis cognita quæ hanc Religionem vel non habeat adhuc, vel aliquando non habuerit, vel modò non incipiat habere. Immò hoc tempore ferè apud omnes gentes est publica Religionis nostræ professio. Nimirum apud Iapones, Sinas, Indos, Persas, Tartaros, Turcas, Brasilios, Mexicanos, &c. Omnibus his locis reperiuntur templa, altaria, imagines Christi, & Sanctorum. Celebratur Missa, administrantur Sacramenta.

Aduerte ergo, per prædicationem Apostolorum & aliorum Sanctorum, Romanam religionem actu se extendisse in omnem ferè angulum mundi, aut certè ante consummationem sæculi se extendet iuxta illud: *In omnem terram exiuit sonus eorum.* Quod quidem suo tempore dixit compleri Apostolus, quia tunc verè impleri cœpit. Perfectè autem implebitur in fine mundi, ita vt vocula illa (*exiuit*) posita sit more prophetico, præteritum pro futuro, quia vident quasi præsens quod futurum est Prophetæ. Tunc ergo non erit mundi angulus, in quo Euangelium non fuerit prædicatum. Vnde & nunc in incognitis regionibus magno fructu incipit prædicari.

Quod etiam prædixisse videtur Isaias de regno illo magno Sinarum, de quo multi interpretantur illud. *Ecce isti de longè venient, & ecce illi ab Aquilone & mari, & isti de terra Australi.* Hebræa habent de Terra Sinim. Osorius, Arias Montanus, Cornelius, & alij putant esse Prophetam de regno Sinarum. Vnde vertunt: *Et isti de terra Sinarum.* Sicut enim Hebraicè Gelilim vocantur Galilæi, Gehudim Iudei, Assurim Assyrij, Casdim Chaldæi, ita non potuit Isaias Sinas aliter nominare, quàm dicendo Sinim, id est Sinæ, qui sunt populi de longè venientes, quia longissimè dissiti, in extremo Oriente. Et illorum specialiter meminit Isaias, quia magnificum est regnum, & populosissima regio, ita vt numerentur vrbes vulgares suprà 1150. & maiores 247. Item, quia inaccessi sunt, & sub periculo capitis, seruitutis, & carceris, exteris aditum negant. Vnde & muro qui quadringentas quinque leucas longus est, à Tartaris se dirimerunt. Significat ergo inaccessos illos populos tandem Europæ Apostolos & fidem admissuros & Ecclesiæ Catholicæ sese aggregaturos. Vnde vt significet fore insignem illam conuersionem, & Ecclesiam illustrem Sinarum, exultans in iubilo subdit: *Laudate cœli & exultet terra, quia consolatus est Dominus populum suum.* Vbi & zelo salutis animarum Propheta optat cœlis & elementis linguas, quibus gratulentur hominibus istis, è captiuitate peccati redeuntibus, & vt celebrent tantum Dei beneficium, quo gentes illas ad salutem vocat, misertus populi illius, sub captiuitate dæmonum agentis.

Isa. 46. V. Corn. à Lapide in illum locum.

Sub Sinis verò intelligit etiam Iapones vicinos, & Orientales populos. Ita ferè Cornelius à Lapide. Rectè ergo Ecclesia Catholica dicitur siue vniuersalis, ad Orbis quatuor partes se extendens. Vnde & Ierusalem vndique habet tres portas, ab Oriente, Occidente, Meridie, Aquilone, quia ab omni parte mundi vocati sunt electi de Ecclesia hac milante. Hæreses vero & sectæ, tantum aliquot loca vel Regna sibi per vim vendicarunt. Lutherana vix egreditur Germaniam. Caluinistica habet aliquot Europæ angulos, & potius deficit, quam proficit.

Vniuersalitatem hanc Ecclesiæ per quatuor partes mundi, dicit August. significatam in veste Domini. *Quadripartita vestis Christi*, inquit, *quadripartitam figurauit eius Ecclesiam, quatuor, scilicet partibus in orbe diffusam, & in eisdem æqualiter siue concorditer distributam. Tunica vero illa sortita omnium partium significat vnitatem, quæ charitatis vinculo continetur. Et vestis meritò perhibetur contexta per totum, quia nemo eius expers, qui pertinere videatur ad totum, à quo toto Catholica vocatur Ecclesia.* Ita Augustinus.

Aug in Ioan. c. 9. Aug. contra Epist. Manich. c. 4.

Hoc nomen (*Catholica*) ita proprium est Ecclesiæ, vt dixerit August. Multa sunt quæ in gremio Ecclesiæ Catholicæ me tenent. Tenet me consensus populorũ. Tenet authoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata. Tenet ab ipso Petro Sacerdotum successio. Tenet postremò ipsum Catholicæ nomen, quod ita inter tot hæreses Ecclesia sola obtinuit, vt cum omnes hæretici Catholicus se dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, vbi ad Catholicam conueniatur, nullus hæreticorum Basilicam suam audeat ostendere. Ita ille.

Lutherani ergo vel Caluinistæ volentes persuadere apud se veram Catholicam Ecclesiam à Christo fundatam reperiri, similes videtur illis qui vellent persuadere Carolopolim, aut Philippopolim nouiter extructam esse antiquam illam Romam, vbi ante mille annos Cæsares imperabant. Sicut ergo illi ridiculi forent, ita & nostri hæretici, cum sint eorum nota initia. Et quia dicit eos esse Ecclesiam reformatam, non minus errat aut blasphemat, quam si Deum satanam, & damnatos Sanctos dicat.

Vt ergo sit quis Catholicus, debet tenere quod vbique, quod semper, quod ab omnibus creditum est; in hoc eum dignosces ab hæretico, si sequatur vniuersalitatem, antiquitatem, consensionem. Sequetur autem vniuersalitatem, si fidem illam veram sequatur, quam tota per orbem confitetur Ecclesia. Sequetur antiquitatem, si non recedat ab illis, quæ Sancti Patres ac maiores nostri docuerunt. Sequetur consentionem, si in ipsa vetustate omnium, vel certè penè omnium Sacerdotum pariter & Magistrorum definitiones sententiasque sectetur. Ita Lirinensis.

Vincenti' Lirinẽsis.

LECTIO OCTAVA.

DECLARAT HÆC LECTIO *quare Ecclesia dicatur Apostolica.*

ALtera quoque Ecclesiæ proprietas est, à qua dicitur *Apostolica*, quia ab Apostolis fundata est, tum prædicatione, tum sanguine, Ipsi ergo sunt qui primitias Spiritus habentes, diuinum illum Spiritum Ecclesiæ communicarunt. Ipsi sunt montes illi, de quibus Propheta:
Psal. 71. *Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam*, quia vniuerso populo pacem annunciandam susceperunt, & iustitiam edocendam. Denique ipsi
Tract. 1. Lect. 8. sunt secundaria fundamenta, in quibus extruitur Ciuitas Dei viuentis, vt vidit Ioannes, de quibus suprà.

Duplici ergo de causa Ecclesia ab illis, *Apostolica* nominatur. *Primò*, ratione doctrinæ ab Apostolis acceptæ, quam semper retinuit & retinebit,
Isa 59. vt verificetur illud Isaiæ, quod Ecclesiam nouam concernit; *Spiritus meus qui est in te, & verba quæ posui in ore tuo non recedent de ore tuo, nec de ore seminis tui, nec de ore seminis tui, amodo &*
1. Tim. 3. *vsque in sempiternum.* Et quia illam doctrinam ad se deriuatam semper conseruat integram & incorruptam, ab Apostolo dicitur *Columna & firmamentum veritatis.* Vbi dicunt aliqui Apostolum alludere ad duas columnas, quas Salomon in ingressu templi erexerat, stabilitatem, & perseuerantiam templo suo optans. Harum dextram vocauit *Iachin*, hoc est, *directio*, sinistram *Booz*,
3. Reg. 7. hoc est, *fortitudo*, & vtraque columna erat coronata. Ecclesia est columna erecta & directa, quia in ea est rectitudo veritatis: quam significat *Iachin*: in ea est etiam fortitudo & constãtia veritatis, quia nulla vi potest diuelli à veritatis professione, & hoc significat *Booz*.

In ea ergo duæ columnæ inconcussæ, vox dirigens Sponsi & virtus solidans Spiritus sancti. In hac duplici veritate contra falsitatem pugnans, & contra aduersa omnia stans, tandem coronabitur. Sicut verò ab Apostolis Ecclesia doctrinam veritatis accepit, ita & exempla virtutis, propterea eis decernit festos dies, vt non simus ingrati iis qui nos lacte doctrinæ sanctæ aluerunt, & viam salutis annunciauerunt. Et proponit eos tanquam specula viua totius perfectionis, vt ad eorum imitationem excitemur. Et hos quidem speciali modo imitantur in Ecclesia Catholica viri illi Religiosi, qui ad vocem Domini omnia relinquentes, eorum paupertatem, humilitatem, castitatem, patientiam, zelum, in sequela Christi sectantur, & prædicationis officio, ac animarum saluti toti incumbunt.

Dicant ergo nostri hæretici, quomodò Ecclesia sua Apostolica dici possit, quorum cum Apostolis nullatenus consonat vel vita, vel doctrina? An vestri Ministri Apostolorum sectatores? Hi postquam Christum secuti sunt, continentiam & castitatem sunt amplexi, & terrena contempserunt: Ipsi vero castitatem impossibilem dicentes, omnibus vxores ducendas prædicant, toti rei vxoriæ & libidini immersi sunt: & vota perfectionis irrita, nec seruanda, immò impia esse clamant.

An eorum doctrina Apostolica? 1. Petrus dicit vt *per bona opera certam nostram vocationem faciamus*: Ipsi repudiant bona opera, 2. Paulus dicit; *Tenete traditiones, quas didicistis à me.* Ipsi reprobant traditiones etiam ab Apostolis ortas 3. D. Ioannes dicit: *Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ.* Ipsi nescio quas ei tenebras affingunt, dum omnium peccatorum eum authorem blasphemant. 4. D. Iacobus dicit: *Vocandos Presbiteros Ecclesiæ, vt vngant infirmos, &c.* Ipsi vero Vnctionis Sacramentum irrident. 5. D. Andræas dicit, *Ego quotidie immolo immaculatum Agnum in Altari.* Ipsi vero sacrificium incruentum Agni reiiciunt.

Non ergo talis doctrina ab Apostolis orta, aut viris Apostolicis, sed à viris infamibus, ab Ecclesia Catholica apostatis, Luthero & Caluino; quorum prior professione Religiosus & Sacerdos, duplici sacrilegio se contaminans, Monialem professam fœdo sibi matrimonio copulauit & cum dæmone plusquam modium salis se comedisse fassus est. Posterior Nouioduni de Sodomitico crimine, & aliis conuictus, ferri candentis vstulatione in tergo insignitus fuit. Hi sunt Apostoli, hi fundatores doctrinæ quam tenent Ecclesię, quæ se dicunt reformatæ.

Quod si altiùs originem suam velint referre, non ab Apostolis ortam reperient talem doctrinam sed ab Hæresiarchis quibusdam iam olim diuersis sęculis ab Ecclesia condemnatis. Doctrina & Religio eorum, non est nisi colluuies quędam antiquarum hęreseon.

Cum Simone Mago & Manichęis liberum arbitrium tollunt, Deumque scelerum omnium authorem & impulsorem decernunt.

Cum Eunomio & Marcione, fidem satis esse ad beatudinem volunt.

Cum Nouationis, Chrisma tollunt, & potestatem remittendi peccata.

Cum Donatistis contendunt Ecclesiam constare ex solis bonis & electis.

Cum Vviclef & Hussitis preces pro defunctis, & intercessiones Sanctorum tollunt.

Cum Berengario bellum mouent contra Eucharistiam, qui tamen ter suam sententiam abiurauit, & tandem in fide Catholica cum magna pœnitentia mortuus est.

Hi ergo sunt eorum Apostoli hi doctrinę eorum fundatores: Errores vtique sepultos ab inferno reuocant, ac doctrinam Apostolicam impugnant.

Secundo, Apostolica dicitur, ratione successionis continuę, quam habet ab Apostolis, non solùm in doctrina, sed etiam in authoritate & iurisdictione. Ministri omnes Catholicæ Ecclesię ab Apostolis descendunt, suntque Apostolorum successores, vel ab eorum successoribus ordinationem & authoritatem acceperunt. Quia Presbyteri ab Episcopis Ordinem acceperunt, Episcopi ab aliis Episcopis, & hi rursus ab aliis sic deinceps sursum versus vsque ad Apostolos, qui hanc potestatem proximè à Christo habuerunt.

Sicut ergo homines longo hominem tractu descendunt ab Adam: ita secundum potentiam supernaturalem, omnes Ecclesię ministri longa ordinationum serię descendunt a Christo, qui est secundus Adam.

Rectè itaque Apostolica Ecclesia dicitur, quę eandem authoritatem habet, Iurisdictionem, & functionem, quam Christus tradidit Collegio Apostolorũ, & quam habuit Ecclesia sub Apostolis constituta. Habet & eundem modum & ordinem quem tunc habuit. In ipsa sunt Apostoli, Prophetę, Euangelistę, Doctores, Pastores, & hoc quandiu durauit, quia illa posuit, inquit D. Paulus, *ad consummationem Sanctorum, in opus mini-* Ephes. 4.

sterij, in ædificationem Corporis Christi: hoc est, vt per illa Sanctorum numerus compleatur. & vt ministerium, siue dispensatio mysteriorum Dei indesinẽter fiat, & vt perpetuò ędificetur Corpus Christi, quod est Ecclesia. Cum ergo Sanctorum necdum consummatus sit numerus, necdum cesset ministerium, necdum ædificatio Corporis Christi sit completa, non expirauit functio Apostolica cum Apostolis, potestas scilicet euangelizandi, docendi, pascendi: sed tunc tantùm quando occurremus omnes ad agnitionem perfectam veritatis in gloria: Manet ergo ab Apostolis in nos trãsfusa illa potestas Episcopalis, Sacerdotalis, Pastoralis. Manet continua successio originem habẽs ab Apostolis, ideò nos de Apostolica Ecclesia sumus. Accedant hæretici, & ostendant origines Ecclesiarum suarum, inquit Tertullianus, euoluant ordinem Episcoporum suorum, ita per successionem ab initio decurrentem, vt primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis vel Apostolicis viris habuerit authorem & antecessorem. Ita ille lib. de Præscript. contra hæreticos.

Sic ergo nos dicimus: Quis ante Lutherum Lutheranæ Religionis fuit Antistes? Quis ante Caluinum? Caluinianæ Ostendant si possint Episcopos suos vsque ad Apostolos, vt possint ostendere suam Ecclesiam esse Apostolicam. Hoc facit & ostendit manifestè Romana Ecclesia, quæ iam ducentos triginta nouem Episcopos ostendit, vsque ad Petrum. Hoc argumentum successionis, maximi faciunt antiqui Patres ad hæreses conuincendas: quia per illud ostenditur continuatio Religionis nostrę per singula sæcula, vsque ad tempora Apostolorum. Et propterea dicit Augustinus: *Tenet me in Ecclesia, ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas oues suas Dominus commendauit, vsque ad præsentem Episcopatum, successio sacerdotum.* Aug. supra cit.

LECTIO NONA.

DECLARAT HÆC LECTIO QVARE *Ecclesia dicatur Romana.*

Iren. l. 3. c. 3. Romana dicitur, quia ad Romanam Ecclesiam, inquit Irenæus, propter potentiorem principalitatẽ, necesse est omnem Ecclesiam conuenire: id est, qui sunt vndique fideles, in qua semper est conseruata ea, quæ ab Apostolis est traditio. Ita ille.

Romana vtique Ecclesia mater est omnium Ecclesiarum, cui Christus primatum dedit, Petri sedem ibi constituens, ex qua infallibilis doctrina proflueret in cæteras omnes Ecclesias, & fides indefectibilis, de qua dixit Apost. scribens ad Romanos. *Fides vestra annunciatur in vniuerso mundo.* Rom. 1. Vnde dixit Cyprianus. *Ad Romanam fidem perfidia non habet accessum.* Et Bernard. Scribens ad Innoc. *Oportet*, inquit, *ad vestrum Apostolatum referri pericula quæque, & scandala in Regno Dei, ea præsertim, quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror, ibi potissimum resarciri damna fidei, vbi fides, non possit sentire defectum. Cui enim alteri dictum est: Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua?* Ita ille. Bern. in l. ad Eug. mult.

Epist 162. decret d. 24. Fides ergo huius Apostolicæ Sedis supra firmam Petram est, & numquam præualere poterunt aduersus eam inferorum portæ. Et vt dicit August. Cùm aliæ omnes Ecclesiæ, quibus Apostoli prę fuerunt, à fide defecerint, sola hæc Sancta & Apostolica mater omnium Ecclesiarum Christi, per omnipotentis Dei gratiam, à tramite Apostolicæ prædicationis numquam errasse, nec hæreticis prauitatibus vnquam deprauanda decubuisse probatur, sed quam ab exordio fidei Christianæ normam ab ipsis Apostolis accepit, in ea semper illibata permansit. Ita ille.

In quatuor Patriarchalibus Ecclesiis Orientis sederunt hæretici.

1. In Ecclesia Constantinopolitana, Macedonius, Nestorius, Anthimus, Sergius, & alij plures, quos Iconomachi Imperatores constituerunt.

2. In Antiochena, hæresiarcha sedit Paulus Samosatenus, Eulalius, Petrus Gnaphęus, & alij.

3. In Alexandrina, Georgius Cappadox, Lucius Dioscorus, & alij.

4. In Hierosolymitana Ioannes Origenista, Salustius, Arsenius, Heraclius, & alij.

In Romana, vero nullus vnquam sedit hæreticus, alię defecerunt, illa nunquam. Ita hic verificari potest illud Isaiæ 19. *In die illo erunt quinque ciuitates iurantes per Dominum Deum exercituum: verumtamen Ciuitas solis vna vocabitur.* Illę Patriarchales Ciuitates, quę olim in Christi cultu florentissimę fuerũt, paulatim defecerunt ad hęreses, & impios cultus. Vnica autem illa Romana, stabilis stetit tanquam Mater & Magistra totius Christianę Religionis, tanquam Ciuitas solis, a qua lux fidei & spiritualis lucis radij toto orbe diffunduntur: ita vt sicut Solem perimi est impossibile, ita & Ecclesiam Romanam extingui. Hinc speciali diuini Numinis protectione factum est, vt cum prisci illi Imperatores Christianę Religionis inimicissimi occiderint viginti quatuor Pontifices intra annos 250. non tamen potuerunt Româ exscindere Pontificiam sedem. Nec id potuere Gotthi, Ariani, qui Italiam, Romamque summo imperio per annos 59. tenuerunt immo cùm quadragies diuersis excausis, Româ exacti fuerint Pontifices summi, semper tamen ad eam reuocati sunt. Adde quod Gallię Reges Auenionem transtulêre hanc dignitatem, Pontificibus id volentibus, & tamen diuinę voluntati parendum fuit, vt Romam referretur: de qua Dei voluntate admonuerunt Pontifices duę sanctissimę fœminę, Catharina, & Brigida.

Non ergo sine speciali Dei cura Romam Petrus destinatus est, vbi sedem figeret & Ecclesiam Romanam stabiliret totius Religionis caput. Vnde D. Maximus loquens de Petro & Paulo ait, Hi Ecclesiarum omnium Principes, dispensatione cœlesti Romam petentes, sacratissima sua corpora in illius vrbis arce condiderunt, quę totius orbis obtinuerat Principatum, quatenus potentiam virtutis suę Christus ostendens, vbi mundus habebat caput imperij, ibi Regni sui Principes collocaret. D. Maxim. in Catal. eorum.

Huc spectare potest Dauidis oraculum, quo ad Christum dicitur: *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Syon, dominare in medio inimicorum tuorum.* In monte Syon Spiritus S. descendit, ibi Petrus habuit illam concionem, qua tot millia conuertit, inde disseminata est fides in vniuersum orbem, & doctrina quæ est *Virga virtutis* Christi. Sed tamen quod specialiter dicitur *Dominare in medio inimicorum*, specialiter conuenit vrbi Romanę, & Romanis Imperatoribus, qui summo odio persecuti sunt Christi doctrinam tot persecutionibus: Immò & præside Romano Pilato morti adiudicatus est Christus. Dicit ergo ei nunc, vt Regnum Romæ accipiat, Romæ dominetur, ibi vtique dominabitur in medio inimicorum suorum. Hinc & aliqui putant tunc impletam illam. Prophetiam *Ciuitatem sublimem* (Roma Hebraicè Isaiæ 26.

idem est quod excelsa) *humiliabit* : *Humiliabit eam vsque ad terram, detrahet eam vsque ad puluerem, conculcabit eam pes, pedes pauperis, gressus egenorum.* Illa vtique, *Terrarum Dea, gentiumque Roma: Cui par est nihil, nihil secundum*, pauperi obtemperat, collum subdit Piscatori, coronas suas eius pedibus substernit. Suscitat enim Dominus *de puluere egenum, vt ibi solium gloriæ teneat*; & quia *Domini sunt cardines terræ* (vel vt alij legunt, afflicti terræ) *posuit super eos orbem.* Impletur quoque illa Prophetia: *Venient ad te curui filij eorum qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum qui detrahebant tibi, & vocabunt te Ciuitatem Domini Syon Sancti Israël.* Nam filij eorum qui maximè Ecclesiam vexarunt, curui veniunt Romam & osculantur eius pedes, eam caput Ecclesiæ agnoscentes. Sic Reges Visigotthorum, Francorum, Anglorum, Northmanorum, Longobardorum, Germanorum, Hungarorum, & aliarum gentium quæ Ecclesiam sæpiùs vexarunt, Romam venerunt, ibi adorauerunt vestigia pedum illius, qui seruum seruorum se vocat, cumque caput sit, pedum sibi nomen assumit, dum se humillimorum seruum professus est.

Horatius

Isa. 60.

Isa. 49. Idipsum alio loco apertè prædixerat Isaias loquens ad Ecclesiam: *Erunt Reges nutritij tui, & Reginæ nutrices tuæ vultu in terram demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent.*

Neque hoc vitio tribui potest Pontifici, quod filiis suis pedum osculum permittat, quia illud non sibi attribuit, sed Christo cuius gerit personam. Vnde curat pedibus Crucem affigi, vt hic honor Cruci detur, & voluit Christus hunc honorem ei exhiberi, qui eum repræsentat in summo fastigio collocatus. Vnde & per oracula voluit illum honorem prædici. Et vt ostendat se sibi hunc honorem non arrogare, ipsemet annuè feria 5. hebdomadæ sanctæ duodecim pauperes ad mensam vocat, dat eis noua vestimenta, eorum pedes ipsemet abluit, abstergit, osculatur: Ita vilissimis omnium ipse maximus reddit oscula.

Qui etiam vt tanto gradu indignum se agnoscat, cum statim ab electione ducitur ad S. Ioannem in Laterano: Vbi eò ventum est, sedet in lapidea ac stercoraria sede, ex antiquissimo instituto & illi canitur versus: *Suscitans de puluere egenum, & de stercore erigens pauperem.*

Sed hîc occurrunt hæretici, & vt nos ab Ecclesia Romana, & eius capite Pontifice summo retrahant, clamant Romam meretricem illam cui nomen Babylon, descriptam in Apoc. quæ sedet super aquas multas, & nomina gerit blasphemiæ, estque ebria sanguine Sanctorum. His respondemus etiam aliquos ex antiquis Patribus de Roma hæc intelligere, inter quos Hieron. & Tertul. sed pro tempore quo adhuc Gentilis erat, & quo omnium gentium imbuta erat erroribus, omnibus seruiens vitiis & superstitionibus, blasphemans contra Deum, & sanguinem Sanctorum effundens. Postquam vero nomen Christo dedit, non ampliùs Babylon est; non ampliùs meretrix Sponso infidelis: sed Ciuitas plena Iudicij, vrbs fidelis, & vt dicit Hieronymus: *Scriptam in fronte blasphemiam Christi confessione deleuit.*

Ex eo tempore facta est velut *Tabernaculum Domini*, à quo decreta fidei petuntur.

Fons purus, à quo in vniuersum orbem pura defluit doctrina.

Ciuitas Solis, à qua lux veritatis diffunditur in omnem locum.

Tribunal Christi, à quo omnis hæresis & erroris condemnatio procedit.

Oraculum Christianorum, à quo infallibiliter omnis de veritate dubitatio resoluitur.

Sedes sublimis Petri, in qua vt dixit Chrysologus. Petrus viuit adhuc, & præsidet vsque ad finem sæculi non derelinquens eam.

Denique *Terra sancta est*, Apostolorum sanguine purpurata, & sacris eorum pignoribus decorata.

Terra sancta, in qua septuaginta duo numerantur Pontifices in Canonem SS. relati, tot quot Christus habuit discipulos, & ex illis plusquam triginta propter Christi fidem Martyrio affecti fuêre, & sanguine illam testati sunt.

Terra sancta, in qua plusquam trecenta millia Martyrum propter Christi fidem obierunt, & eam sanguine suo rigarunt, & nunc etiam reliquiis suis sanctificant, vt meritò dixerit B. Catharina Senensis, dum Romæ stationes obiret: *Ego calco sanguinem Martyrum.* Ideò & ipsa Romæ viuere desiderabat, & ibidem mori voluit, sepultaque est in templo B. Virginis super Mineruam. Imò plurimi olim Romam adiuerunt & ibi mori voluerunt & viuere, vt faciliorem ad Cœlum viam haberent.

Inter hos Cendualla Rex Britonum venit Romam, hoc ibi gloriæ singularis desiderans adipisci, vt ad limina Apostolorum Petri & Pauli, fonte Baptismatis ablueretur; sperans etiam quia mox baptizatus, carne solutus ad æterna gaudia mundus transiret. Quod vtrumque vt mente disposuerat, Deo iuuante, factum est, nam illuc perueniens baptizatus est Sabbato S. Paschæ anno 689. & in Albis adhuc positus languore correptus, carne solutus ad beatorum consortium transiuit, teste Beda.

V. Cor. in Isa. fol. 597.

Beda l. 5. hist. c. 7.

Vt verò pleniùs intelligatur, quomodo à Romana Ecclesia & Pontificibus Romanis fides in multas regiones profluxerit, tanquàm à fonte & capite: recurrendum est ad historias diuersarum regionum quæ de hoc fidem faciunt.

Ac primò ipse Petrus, tanquam Petra Ecclesiæ, à primaria Petra Iesu constitutus, electusque ab antiquis diebus, vt gentes per os eius fidem susciperent, orbis Ecclesias principales, à quibus aliæ minores fidem edocerentur, ipse fundauit. Ideò creauit Antiochiæ Episcopum Euodium ad Orientem, cui olim totius Orientis Episcopi parebant.

2. Ad Meridiem transmisit Marcum discipulum Alexandriam cuius Ciuitatis Espiscopus, Ægypto Arabiæ, Æthiopiæ, & parti Africæ præerat.

3. Ad Occidentem præcipuas Galliarum, Hispaniarum, Africæ, Italiæ, & adiacentium Insularum Ecclesias constituit.

4. Ad Septentrionem fundauit etiam Primarias Ecclesias, in Ponto, Cappadocia, Bythinia, Græcia, Dalmatia, Germania, per se, vel per missos à se.

5. Sic legimus Treuirenses, Colonienses Hasbanos, Leodienses, Namurcenses, per Maternum, & socios à Petro missos fuisse conuersos.

6. Denique quoties regna aliqua ad fidem sunt adducta, Romani Pontificis authoritas intercessit.

In Angliam missus est quidam Augustinus Religiosus à Gregorio Pontifice, qui eam conuertit cum suo Rege Ethelberto, anno 599.

Sic Germaniæ Apostolus missus est S. Bonifacius à Gregorio 2. anno 716.

Sic ex magna parte conuersi Hungari per Episcopos illuc à Romano Pontifice destinatos, sæculo 11.

Sic Lambertus Taxandriam, Vvillibrordus Frisiam, Hubertus Arduennam, à cultu idolorum ad fidem traduxerunt:

Denique nunc in India Orientali, in Iaponia, in Sinarum Regno, innumeri conuertuntur ab iis qui Romano Pontifici adhærent: vt meritò propter hoc maneat hic titulus inuiolabilis Ecclesiæ Romanæ, *Mater & Magistra Ecclesiarum.*

Ostendant hæretici, quas gentes infideles ad suam fidem traduxerint. Nulla enim vnquam facta est Regnorum Paganorum conuersio ad Lutheranam aut Caluinisticam sectam, sed solum norunt peruertere Christianos tepidos, qui libertatem carnis, & nouitatem sectantes, illis adhærunt. Ita vt hæresis non sit aliud, quàm Catholicæ doctrinę corruptio, & Christianorum à vera Religione defectio, & ita ipsorum est non conuertere Ethnicos, sed peruertere Christianos. Vnde Tertullianus de iis loquens sic dicit: *De Verbi administratione quid dicam? Cùm hoc sit negotium illis non Ethnicos conuertendi, sed nostros euertendi, hanc magis gloriam captant, si stantibus ruinam, non si iacentibus eleuationem operentur: quoniam & ipsum opus eorum non de suo proprio ædificio venit, sed de veritatis destructione, nostra suffodiunt, vt sua ædificent: ita fit, vt ruinas faciliùs operentur stantium ædificiorum, quàm extructiones iacentium ruinarum.* Ita Tertullianus, lib. de Præscriptionibus.

Tertull.

Vt ergo hîc concludam: Attendant Angli, Germani, Belgæ, quomodo à Viris Apostolicis, & ab Ecclesia Romana missis, fidem acceperint, & non sint ingrati: *Mementote eorum, qui vobis locuti sunt Verbum Dei, quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem.* Monet nos his verbis Apostolus, ne memoria excidere patiamur obligationem erga primos fidei Doctores qui vitam suam impenderunt, vt è tenebris ad lucem Christi nos euocarent.

Heb. 13.

Hoc ergo recogitate, ô Angli! ô Germani! *Benè currebatis, quis vos impediuit? Quis vos fascinauit non obedire veritati?* quam illi primi fidei Patres, tot exantlatis laboribus, vobis tradiderunt, quamque non solum verbis, sed & plerique sanguine testati sunt? Heu quanta passi sunt, vt vos Christo filios parerent, & in portum salutis deducerét! Interim vos sequimini, non parentes, sed peremptores, non Nauarchos sed Piratas, qui falsæ doctrinę fallaci lumine, ad Syrtes & naufragia vos deducunt.

Noui hæreseos Doctores, inquit Origines, qui mentes imperitas fallunt, similes sunt Piratis, solét enim hi in mari in locis vadosis occultisque scopulis, per obscurum noctis accendere lumen, quò nauigantes sub spe confugiendi ad portum, ad naufragia perditionis inuehant: Ita quoddam lumen falsæ doctrinæ ab his illusoribus solet accendi, non per quod euadant, sed per quod pereant homines, mundi huius fluctus & vitæ pelagus nauigantes, Propterea nauigantes huius vitæ vndas, non omni sapientiæ, neque omnibus omnium consiliis credere debemus.

Orig. in c. 14. ad Rom.

Magnum interim beneficium Dei est, dum eos ad veram salutis viam portumque reducit, qui errabundo vestigio, naufragio iam erát proximi. Habemus hac de re nobile exemplum Rudolphi Maximiliani Ducis Saxonie, qui nouissimè ad viam veritatis, de hæresis naufragio reuocatus, hoc beneficium agnoscens, sic scribit ad Summum Pontificem communem fidelium omnium Parentem.

LITTERÆ RVDOLPHI
Maximiliani ad Summum Pontificem.

MVlta mihi & iustissima causa est Sanctissime Pater, scribendi ad vos. Et si enim summam Christi Majestatem in Vicario meritissimo veteri debuerunt, vt auderem tamen fecit ipsa Christi clementia, & vox inuitantis: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, &c.* Fecit & ipsa causa nouissimæ conuersionis meæ ad Ecclesiæ gremium; vt quantum priùs à Primatu vestro, seu veriùs Christi in vobis, abhorrui; tanto eidem & animo & corpore & præsentibus litteris, vtriusque subiectionis, fidelissimis testibus, submittam. Fui aliquando, heu me! pestilentissima Lutheranorum hæresi infectus, eamque quasi cum matris lacte sugens, ad hanc vsque ætatem protraxi, méque à parentum meorum Ducum Saxoniæ gloria, degenerem futurum existimabam, si quam a principio nascentis hæresis opinionem conceperam, non ipse retinerem & fouerem. Attamen à decem ferè annis, quibus me sacræ Majestatis Imperatoris mei causæ tuendæ, per varios bellorum occursus adiunxi, placuit ei qui me segregauit ab vtero matris meæ, infinitos misericordiæ suæ thesauros paulatim elargiri. Ex ipso enim Catholicorum Christi fidelium conuictu, viso etiam Sanctæ Ecclesiæ optimè constituto ordine, cœpi nonnihil anteactæ vitæ fastidium concipere: Quovsque tandem in hanc Serenissimæ Hispaniarum Infantis aulam, obsequia mea causæ publicæ præstiturus, adueniens; ita omnia pietatis & religionis plena conspexi, vt me terram pro Paradiso commutasse, existimarem: Inibi autem præter alia quæ me plurimùm commouerunt & confirmarunt, frequens interfui publicis Concionibus, quæ per Quadragesimam in Ecclesia Patrum Minimorum à Reuerendo Patre Matthæo Martin eiusdem Ordinis disertissimo, totâ hac Curiâ concurrente, habebantur. Huius Patris ministerio erumpentibus sæpè lachrymis tantâ vi rapiebar à Domino misericordiarum Patre, vt amplius differre non possem quin me ab hæresi ad sanam fidem conuerterem. Tandem Deo vero iuuante, dicti Patris studio & laboribus, ad dissoluendas difficultatum mearum nubes impensis: Factum est, vt datâ die hæresim præ manibus Illustrissimi Sanctitatis vestræ in his partibus Nuntij abiurarem, méque ille in Ecclesiæ gremium reciperet, & introduceret in æternum victurum; assistentibus eximiis D. D. D. Marchione Spinolâ, D. Octauio Visconti Comite de Gamalieres, & D. Petro de Medicis. Æquum igitur est P. S. vt hâc mihi de Cœlo collata gratia, Cœli vicario, Apostolorum hæredi, gratias acturum, méque Sedi vestræ submissurum offeram, vt quanto priùs mihi iure optimo infensus fuit, tanto eidem reconciliatus amantissimus euadam.

Adsum igitur & corpore & animo Sanctitatis vestræ pedibus prouolutus, & quod præsens præstare nequo, per has meas litteras exhibeo. Veniam supplex imploro, & plorans dico: *Pater peccaui in Cœlum & coram te.* De cætero autem in Ecclesia victurus, cuius Caput est visibile; Sanctitatem vestram diuinorum oraculorum Interpretem, morum fideique infallibilem Magistrum, Christi in terris Vicarium, totius Ecclesiæ Præsidem, Sacrorum Supremum Antistitem, Petri Successorem (& vt paucis omnia comprehendam) talem, tantumque, qualem & quantum Christi voce constitutum scio in persona Petri, cùm diceret: *Tu es Petrus, & super hanc petrã ædificabo Ecclesiam meã*, Profiteor.

Ad hęc igitur oro, vt mihi dignetur Sanctitas Vestra Patris amãtissimi benedictionem elargiri, Sacrumque Ordinem Minimorum, méque cum eo, pro solita humanitate amplecti, vt quod cœpi esse, permaneam.

Datum Bruxellis die 27. Maij, 1623.

Sanctitatis vestræ. Humillimus & obsequentissimus in Christo filius RVDOLPHVS MAXIMILIANVS DVX SAXONIÆ, ANGARIÆ, ET VVESPHALIÆ.

LECTIO DECIMA.

CREDO SANCTORVM Communionem.

Docet primò, quid sit hęc Sanctorum Communio.
2. Multos etiam de hac participare,
3. Animas Purgatorij hac iuuari.

PROPOSITIO PRIMA.

EST in Ecclesia Dei Sanctorum Communio.

Hoc dupliciter potest intelligi: Primò est *Communio Sanctorum*; hoc est, Sancti & iusti habent inter se communionem, sicuti membra eiusdem corporis inter se vnionem habent, & communicationem specialem.

Secundò, *Communio Sanctorum*, hoc est, rerum sanctarum, est in Ecclesia. Sicut olim in bonis temporalibus erat communicatio, vt dicitur in Actis Apostolorum: Simili modo in rebus spiritualibus, & pretiosis donis Dei communicatio est. Hic vterque sensus conueniens est, & ad idem ferè redit.

Quantum ergo ad posteriorem sensum, est communio rerum sanctarum, quia communicamus in Sanguine Iesus Christi, in sanguine Redemptionis, in donis gratiæ, quibus sanctificamur, in Sacramentis fidei; in verbo Dei, in promissis Euangelij: & ista omnia bona cunctis sunt communia, quia omnes vocati sunt ad eandem fidem, in eadem spe vocationis, ad eadem superna bona, ad eandem gratię charismata, ad eadem Sacramenta. Non aliud sperant diuites, aliud pauperes, aliud Principes, aliud plebei; vnum baptisma omnium, vna Eucharistia, vna absolutio, idem verbum Dei pro omnibus. Sicut qui eiusdem sunt ciuitatis, habent communicationem in iisdem priuilegiis, in syluis, pascuis, fluminibus, fontibus foro, plateis, propter colligationem quandam in eadem societate politica: ita Ecclesia, Ciuitas Dei, omnes suos ciues facit participes spiritualium bonorum, quæ Christus in ea posuit. Ipsa enim est *Ierusalem, quæ ædificatur vt Ciuitas, cuius participatio eius in idipsu.* Psal. 121.
Quantum ad priorem sensum, est specialis communicatio iustorum in meritis & bonis operibus, quia cùm sint inuicem membra dum orant, non tantùm sibi orant, sed omnibus orant: dum laborant in via virtutum, non tantum sibi laborant, sed omnibus laborant: dum patiuntur, omnibus patiuntur.

Sicuti pes dum ambulat, pro toto corpore ambulat, manus dum operatur, auris dum audit, os dum comedit, oculi dum vident.

Coloss. 1. Hinc dicebat Apostolus: *Gaudeo in passionibus meis, pro vobis adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius quod est Ecclesia.* Quasi dicat, licet pro peccatis vestris satisfecerit Christus, vult tamē vt & vos aliquid satisfaciatis, & patiamini; hoc autem nomine vestro præsto, & participes vos mearum passionum reddo, tanquā membrum satisfaciens pro toto corpore. Sic & de aliis loquens: *Vestra, inquit, abundantia illorum inopiam suppleat, vt & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, vt fiat æqualitas. Sicut scriptum est: Qui multum non abundauit, & qui modicum non minorauit*: Sic quoque dicit: *Quod spiritus postulet pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Quod quidem dicit, non quod huius vel illius gemitus sit inenarrabilis, qui sæpè vel nullus vel frigidus est, sed quia nullus est dies, vel momentum quo non supplicatur Deo à Sanctis, ab vno feruentiùs, ab alio tepidiùs, quia omnes vnam Columbam (cui Dominus Ecclesiam electam comparat) constituunt: hinc fiunt gemitus inenarrabiles, qui ex omnibus gemitibus conficiuntur, & omnibus in corpore Ecclesiæ constitutis prosunt. 1. Cor. 8. Rom. 8.

Propterea etiam dicit Augustinus: *Varia sunt in Ecclesia dona Spiritus sancti, nec omnes omnia habere possumus. Si amas vnitatem, nihil non habes, nam etiam tibi habet quisquis in illa aliquid habet. Tolle inuidiam, & tuum est quod habeo: tollam inuidiam, & meum est quod habes, liuor separat, charitas iungit.* Ita Augustinus. Tract. 32. in Ioan.

Sicut ergo in domo bene constituta omnia sunt communia, agri, pecunia, supellex, nobilitas: Frater vnus ad negotiationes discurrit, soror manibus operatur, altera familiam regit, interim commune est lucrum omnium propter coniunctionem specialem propinquitatis. Ita in familia Christi fratres sumus, quidquid agimus, in commune redundat lucrum spirituale. Exempli gratia, dum tu ieiunas, alter orat: ego lego, alter eleemosynam largitur, alius denique infirmitates, & afflictiones patitur: Tu de mea lectione fructum ego de tuo ieiunio, de alterius eleemosyna aut patientia, lucrum percipio. Quicquid agis meum est, & quicquid ago tuum est, participatione: Particeps ego sum thesauri quem comparat frater meus. Sic ergo fratrem aut ieiunantem, aut eleemosynam dantem non debes contemnere, iudicare, inuidere, si tu id facere nequis; sed amore complecti, tecum reputans, quia pro te orat vel operatur.

Cum Dauid persequeretur hostes suos, ducenti ex exercitu coacti sunt subsistere præ lassitudine, alij persecuti sunt, & reuersi cum præda. Nolebant autem participes reddere illos qui remanserant, quia æquum videbatur, vt qui periculi & laboris expertes fuerant, forent & lucri; & qui victoriam sanguinis, & vitæ periculo emerant, iustè præmium victoriæ sibi retinerent. Sed sapienter Dauid determinauit, æqualem debere esse partem euntis ad prælium, & ad sarcinas remanentis, & postea vim legis obtinuit in militari disciplina, propter illam, quæ est in vno exercitu societatem. Sic & nos in spirituali militia sumus sub eodem Imperatore, nemo ergo litiget, si suorum operum participatio ad alios, deriuetur, sed suos labores in communi exponat, vt & ipse omnium aliorum laboribus fruatur, hoc enim est fraternum lucrum.

Magnum vtique in Ecclesia præsidium, & solatium fidelium, hæc communicatio meritorum. Sic qui in infirmitate detinetur, & piis operibus aut orationi vacare non potest, cogitet quot millia Sacrificiorum in Ecclesia offerantur, & dicat: *Particeps ego sum Domine omnium timentium te.* Nam charitatis nexu & intentione pia, se illis vniens, particeps efficitur illorum, maximè si sit in charitatis statu. Sic qui debilis corpore, aut aliter impeditus austeritates ferre nequit, cogitet quot millia Religiosorum vtriusque sexus disciplinis, ciliciis, ieiuniis, vigiliis, sese affligunt. An pro se tantum? Imò pro toto corpore Ecclesiæ, vt faciebat Paulus. Roget ergo & ipse particeps eorum fieri, Practicet id pius Fidelis, dum noctu excitatur, & religiosæ animæ vigilant, in pœnitentiis agunt, laudes Dei canunt.

PROPOSITIO SECVNDA.

Etiam mali de hac Communione Sanctorum fructum participant.

Primò, quidem, quia sæpè ex bonorum societate, Spiritualem vitam recipiunt, ita vt cùm sint membra mortua, viua fiant, quia boni spiritum vitæ illis impetrant. Quam sæpè in peccatis grauibus fuisti, & cùm in damnationis statu te relinquere posset Deus, erexit te, inspirauit, tetigit cor tuum, vt ad pœnitentiam recurreres? Et hoc sæpissimè aliud etiam te cogitante, nec cor tuum disponente, idque propter merita, opera, ac preces aliorum.

Quotidie enim orat Ecclesia, orat Sacerdos in Sacrificio, orant viri pij, & austeras ad hunc effectum pœnitentias adiungunt, vt qui in peccatis sunt, & peccatorum occasionibus, à Deo excitentur, vt disrumpant vincula.

Sic orabat Monica pro Augustino, & lachrymas fundebat, licet aliud apud se cogitaret.

Vnde ipse alibi dicit: *Matris meritis credo esse, quod viuo.* Præf. ad B. vitam to. 1.

Sic orabat Stephanus pro persecutoribus, & Paulum in mediis sceleribus respiciebat Dominus.

Sunt tamen aliqui, qui in aliorum meritis nimiùm fidentes sunt, & quod sui muneris est, non exequuntur, confisi in aliorum precibus. Refertur in vita Sancti Andrææ, Nicolaum quendam eum accessisse, & declarasse se sexaginta quatuor annos in omni genere impudicitiæ egisse: à pauco autem tempore, inquit, lupanar ingrediens, portans Euangelium super me, cùm voluissem accedere meretricem, cœpit illa retrocedere & rogare, vt non accederem, nec locum illum ingrederer, eo quod conspiceret circa me res miras, mysteriis plenas. Rogat ergo ipse Andræam, vt remedium suggerat, contra hunc inueteratum peccandi morem. Vir Sanctus orationem & ieiunium quinque dierum impendit, vt Deus huic misero parceret, & donum ei castitatis daret. In oratione perseuerans vox ei cœlestis fit: *Conceditur tibi petitio pro Sene, sed sicut tu ieiunasti, ita & ipse debet pro se: & carnis mortificationem debet portare.* Mandatum ergo hoc Seni imponit Andræas: Communem etiam fieri à Christianis orationem pro illo curat. Domum itaque Senex reuersus, sex menses ieiunio in pane & aqua impendit, pauperibusque eleemosynas distribuit. Post hanc pœnitentiam, ex hac luce à Deo euocatus est: & reuelata S. Andrææ fuit salus eius. Sic ergo salutem consecutus est, partim sua cooperatione, partim S. Apostoli ac Fidelium oratione particeps ipse Communionis Sanctorum. V. vitam S. Andrææ apud Ribadeneiram.

Sic quoque Deus sæpiùs nobis non cogitantibus nos speciali fauore afficit, intuitu Sanctorum suorum, vt in varia peccata non incidamus. Sæpiùs enim lapsus fuisses in grauissima scelera, nec tentationes, nec occasiones satis vitasses, nisi aliorum preces & bona opera tibi gratiam, & fortitudinem impetrassent, vt stabilis fores, & in gratia perseuerares. Ad hoc enim diriguntur preces Sanctorum, vt illi qui in gratia sunt, stabiliantur: sic sese inuicem iuuant membra.

Secundo, fructum etiam participant mali ex hac Sanctorum Communione, & Societate: quia propter illorum Societatem sæpe Dei afflictiones euadunt. Patet Genesis 18. Vbi Dominus ad Abraham dicit, si in Sodoma forent 50. iusti, 30. 20. parcere se velle Sodomitis, & locis vicinis.

Vides ergo quantum prodest sceleratis consortium habere cum bonis? Sæpè Deus flagellis eos affligeret, nisi velut ligarent manus Deo. Sic orante Moyse, & eleuante manus, Deus in populum non sæuit: & Aarone incensum offerente, & inter mortuos ac viuentes stante, cessat percutiens Dei plaga.

Sic cum Romã nauigaret Paulus, orta sæua tempestate, quicunque comitabantur, de salute desperabant. At ille: *Suadeo vobis bono animo esse, amissio enim nullius animæ erit ex nobis, præterquam nauis. Astitit enim mihi hac nocte Angelus, cui deseruio dicens. Ne timeas Paule, Cæsari oportet te assistere, & ecce donauit tibi Deus omnes animas eorum, qui nauigant tecum.* Sic 276. animæ ob merita Pauli ereptæ sunt de naufragio. Acto. 27.

Habes quoque de BB. Francisco & Dominico, quomodò eos præsentauerit B. Virgo filio suo iudici irato, & orbis ruinam minitanti, per quos iram eius orbi imminentem placauit. Sic etiam in vita S. Lutgardis inuenies, quomodò diuersis vicibus septennium integrum ieiunauit, vt iram Dei peccatoribus imminentem auerteret. V. Surium in vita Lutgardis.

Sic de B. Catharina Senensi, legimus quomodò dirissimis se cruciatibus addixerit, cùm videret magnam Ecclesiæ impendere calamitatem, rogans Deum, vt scelerum pœnas in se transferret, & reis ignosceret. Vide latè Surium.

Tertio, non solùm malis tutela contingit à plagis, ex societate iustorum, sed etiam benedictio in temporalibus. Sic benedixit domui Laban propter præsentiam Iacob. Sic benedixit domui Putiphari propter conuictum, & societatem Ioseph. Gen. 31.

PROPOSITIO TERTIA.

Ex hac Communione etiam fructum participant animæ in Purgatorio.

Ratio est: Quia sunt membra viua Christi, & eandem fidem, spem, charitatem, nobiscum habent, idemque Caput Christum. Fructum ergo participant ex operatione aliorum membrorum, Et licet non sint in statu meriti, meruerunt tamen dum hic erant, vt ibi iuuarentur, fratres enim nostri sunt. Hinc est quod in sacrificio specialiter pro illis offert Sacerdos, dicens: *Memento Domine famulorum famularumque tuarum, qui nos præcesserunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis.* Quasi dicat: Commendamus tibi Domine, non quidem operarios illos iniquitatis, quos ligatos manibus & pedibus in æternum à te repulisti, quorum dedignaris vel memoriam admittere, nec nominum eorum per labia nostra vis nos recordari: Sed pro his rogamus, qui in carne viuentes piè tibi seruierunt, & qui in signo sacro sanctæ fidei Christianæ ante nos decedentes, licet corporibus separati, spiritualibus tamen nexibus adhuc nobiscum colligantur: & vno spiritu eiusdem mystici corporis, nobiscum tanquam membra agglutinantur, & charitatis vinculo connexi adhærent. Quos filius tuus (pro omnium salute hostiam seipsum in Cruce appendens) intra viscera sua portauit, eosque pretiosæ mortis, & effusi sanguinis sui merito, adiuuari ac subleuari voluit. Cui per fidem insiti, & membra eius effecti, ressuscitationem & glorificationem corporum suorum spe certa expectantes, in somno pacis quiescunt.

Semper quoque sancti viri pro animabus illis, orationes, afflictiones, pœnitentias, Deo obtulerunt.

B. Dominicus singulis ferè noctibus tertiò se ad sanguinem vsque cædebat, semel pro suis peccatis: secundò pro illis qui in peccato mortali agebant:

bant; tertiò pro animabus in Purgatorio existentibus.

B. Christina illa mirabilis speciales pœnitentias assumebat pro illis animabus, de qua narratur, adiisse acerbissimas pœnas, in quibus nonnisi diuino miraculo persistere posset. Coniiciebat enim se in ardentissimos clibanos ignem vomentes, in illisque miris cruciatibus afflictata persistebat, per spinas acutissimas se conuolutabat, in niues glacieſque sese abdebat, & ibi longo tempore morabatur. In rotas quæ aquis circumuolueréntur, se dabat contorquendam, misertiméque vexandam. Neque tamen pars vlla corpori decedebat, reseruata ad maiores pœnas. Huius Virginis vitam scribit Thomas Cantipratõ, octo annis post eius obitum, & innumeros adhuc viuentes aduocat testes tantarum rerum, qui eas vidissent.

Apud Surium. Iunij 23.

Habes quoque in libro, qui *Vita Prædicatorum* inscribitur, quod vir Dei F. Vlricus Romæ in die Animarum Teutonibus prædicabat: Superuenit meretrix, & se ad eius pedes locauit; tanta autem contritione præuenta est, vt vi illius animam efflarit. Accurrens Vir Dei, precibus suis ad vitam reditum ei impetrauit: Respirans ergo dixit, eadem hora animam sancti Vvichmanni, Ord. Præd. à corpore egressam, eiusque meritis triginta tres animas, è Purgatorio liberatas, & viginti tres peccatores publicos ad gratiam vocatos, quorum vna inquit ego sum: sicque confessionem faciens F. Vlrico, vitam breui post in Domino finiuit. Ita ibi.

Vides ergo ex his, quantus sit fructus huius communionis Sanctorum in Ecclesia Dei. Sed & cum Beatis communicamus, quia, inquit Apostolus: Si patitur vnum membrum, compatiuntur & alia: si gloriatur vnum membrum, congaudent & alia. Nos ergo illis congratulamur, & congaudemus, ipsi nobis condolent & succurrunt: ita vt omnis fructus qui ad nos ab illis profluit fundetur in hac *Communione Sanctorum*, quia eiusdem capitis sunt membra.

Vt verò concludam hunc de Ecclesia articulum & tractatum, appendere hic libet orationem à me pronunciatam coram Illustrissimo Francisco Buchéret, & Abbatibus Namurcensis Diœcesis in Floressiensi Monasterio congregatis, dum Namurco discederet ad Archiepiscopatum Cameracensem, cui nimis velociter abreptus est.

ECCE MOTVS FACTVS EST MAGNVS *in Mari, ita vt Nauicula operiretur fluctibus.*

Matth. 8.

DECLARAT HÆC ORATIO

QVOMODO ECCLESIÆ NAVIS *sit semper passa fluctus: sed illos semper superauerit.*

EXORDIVM.

IN hac celeberrima corona Virorum Illustrium de eo hodie disserere volui, quod inter sibi difficilia Sapiens noster recensuit;

Tria, inquit, mihi sunt difficilia, & quartum penitus ignoro. Via aquilæ in Cœlo, Viam colubri super terram; Viam nauis in medio mari; Viam viri in adolescentia. Vel iuxta Hebræam Lectionem *Viam viri in adolescentula*, hoc est viam Christi in Virgine, de quo apud Hierem. *Nouum creauit Dominus super terram, fœmina circumdabit virum. Via aquilæ in cælo*, via est eiusdem Christi instar Aquilæ pernicibus alis Cœlorum sublimia penetrantis. *Via Colubri super terram*, via est hæreseos quasi humi repentis, & per varios anfractus & circuitus, fidei perniciem quæritantis. Denique: *Via nauis in medio mari*, via est Ecclesiæ inter casus asperos, inter scopulos allatrantes, inter minaces fluctus peregrinantis, & æternitatis portum suspirantis. Hanc autem vt ad dicendum materiam potissimùm assumerem, duæ causæ impulerunt. Primum, ipsius adhuc Ecclesiæ, nostra hâc ætate inter varios turbines lucta, etiam cum luctu coniuncta. Deinde quia apud eos dicturus sum, qui in hac naui ad gubernacula assumpti sunt, quorum opem, peritiam, sedulitatem, alta & confidenti voce implorat Ecclesia aduersus Antichristi metatores, qui serpere vbique nituntur, eamque discerpere. Diuini igitur Numinis lumine (vt confidimus) præuio, vestrum fauorem Eximij Viri, pro Fauonio mihi adoptabo, ne oratio cunctans in salebris hæreat, sed illius secundiori aura propellente, liberiorem cursum capessat.

Prou. 30.

Ecclesia iam inde à primordiis & cunis suis, antiquum serpentem infensum sibi sensit & perduellem. Nostis etenim quomodò vix orti Christi nomen sit insectatus, dum Pharaonis spiritum in Herode suscitans, Hebræorum masculos internecioni deuouit, & velut primigenios Ecclesiæ flores, intempesta persecutionis procella decoxit. Hoc describens cælestis Aquila nostra in Apocalipsi: *Signum*, inquit, *magnum apparuit in cælo, mulier amicta Sole.* (verba eius ne prolixior sim, contraho:) *& in capite eius corona stellarum duodecim, & erat in vtero habens. Et stetit Draco rufus ante mulierem, vt cùm peperisset filium eius deuoraret. Et peperit masculum, qui recturus erat omnes gentes, & raptus est ad Deum & thronum eius.* Quęnam est hæc mulier, tanto circunradians fulgore, tot syderibus coronata? Ecclesia est, Christum in spiritu parturiens: aut si August. & Bernardo subscribimus, Virgo nostra est, fœcunda sine corruptione, grauida sine grauedine, puerpera sine dolore. Hęc peperit illum cui dicitur: *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Et ipse raptus est ad thronum Dei, non quidem statim à partu mulieris, sed in ascensione sua, multam iam prędam serpentinis faucibus erutam Cælis inferens. *Et iratus est*, inquit Ioannes, *Draco in mulierem*, graui scilicet ignominiæ sibi ducens, nec valens concoquere, sicut olim Abimelech, quod per fœminam vinceretur. *Et misit ex ore suo aquam tanquam flumen, sed terra aperiens os suum, adiuuit mulierem, & absorbuit flumen.* Ipse euomuit quoddam flumen, illuuiem spurcissimam blasphemiarum, conuitiorum, maledictorum, quibus per suos eius & virginitatem appetiit, & maternitaté sugillauit. At videns se nihil proficere, *abiit*, inquit Ioannes, *facere prælium cum reliquis qui sunt de semine eius, & stetit super arenam maris.* Vt quid verò stetit adhuc super arenam maris? Nisi vt nauiculam in qua mulieris semen ferebatur, multiplicatis fluctuum aggeribus obrueret? Videamus ergo quantis, quàm variis turbinibus disperdere eam conatus sit, & demergere.

Apoc. 12.

Primos igitur in hanc nauiculam fluctus per Iudæorum Principes concitauit; hi enim in Crucis Pręcones, cruentis quam primum edictis sæuire cœperunt, certatim ad tribunalia rapientes, vinculis, internecione mulctantes. Testis est ille de tribu Benjamin: *Lupus quondam rapax, spirans minarum & cædis in discipulos Domini.* Testes Epistolæ in manibus eius, legationis crudelissimæ

auctoritatis execrandæ, potestatis iniquæ. Sic nimirum existimarunt nouellam Christi plantationem à suo cespite diuellere. Sic surgentis fidei auroram, his offusis nebulis, in suo crepusculo ac ortu sepelire. Sic persuasum fuit, fragilem hanc (vt apparebat) nauiculam, adeò turbida vastitate obruendam. Verùm frustra fremuerunt, meditati sunt inania. *Sæpè*, inquit, *expugnauerunt me à iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi.* Piscatores enim inter hęc nihil trepidi aduersus fluminis ictum obnitútur. Immò verò animi ęquiores effecti, crucem pro malo erigunt, spei vela suspendunt, fidei anchoram sumunt, etiam non contenti angustis Iudææ limitibus, in Gentium ditionem progrediuntur, in turbulentissimæ profunditatis Oceanum. Deus bone! quot ibi *flumina eleuauerunt vocem suam, eleuauerunt fluctus suos?* Imò quot fulmina, quantòque explosa sunt fragore, ad eam funditùs profligandam? Immissi sunt ab Aquilone (à quo iuxta Prophetam, *repanditur omne malum*) Boreales illi venti, Nerones, Decij, Maximiani, Seueri, Diocletiani: qui omnem inferorum impetum & furorem effundentes, exacuerunt aduersus eam equuleos, craticulas, sartagines, cruces, catapulta, vngulas, leones & sexcenta alia supplicia, quæ semper noua meditabatur ingeniosa crudelitas; adeò vt ad hominis corpus vnum, plura sæpiùs adessent supplicia, quàm membra. Omnis ætas, omnis ordo, omnis sexus, nullo discrimine ad hanc dirissimam rapiebatur lanienam, adeò vt centena etiam millia dies vnica absorberet. Nec enim erat aliquis orbis angulus, qui non Christiano sanguine immaderet. Hi sunt fluctus, hæ procellæ, quibus Apostolica cymbala ab initio, totis primis trecentis annis quaquauersum exagitata fuit. Et quidem Diocletiani tempore ita inualuerunt, vt Christianum nomen quasi abortiuum iam sepultum videretur. Certè vix nisi in antris & speluncis, quo se à facie debacchantis furoris abdiderat, viuere putabatur. Immò & de profligata penitùs Christiana Religione, publica trophęa Diocletiano erecta fuêre. Etiam nunc, teste Manutio, Cluniæ & Areuaci in Hispania, columnæ visuntur cum hac inscriptione: *Diocletiano Cæsari Augusto, superstitione Christi vbique deleta, & cultu Deorum propagato.*

Hier. 1.

Hæc turbulentissima tempora obtutu prophetico videtur designasse Dauid Psalmo 106. *Qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis. Ipsi viderunt opera Domini in profundo: Dixit, & stetit spiritus procellæ, & exaltati sunt fluctus eius. Descendunt vsq; ad abyssos, anima eorum in malis tabescebat, &c.* Qui sunt qui descendunt mare in nauibus, nisi Apostolici viri, qui Ecclesiarum gubernacula sunt sortiti? Et hi quidem nebulosis adeò procellis circumuallati, quasi cæcutientes palpitabant, & clauum, & regendi peritiam amisisse videbantur, maximè cùm ille fremitus ac furor, Antistites Religionis præcipuè impeteret, dum certatim ad factitios fictitiosque Deos rapiuntur, vt illi qui eminebant, tanquàm *Montes transferrentur in cor maris.* Sed nihil-ne subsidij inter tot ingruentes malorum vndas? *Clamauerunt ad Dominum, & exaudiuit eos.* Clamauerunt cum Discipulis: *Salua nos, perimus.* Et excitatus est tanquàm dormiens Dominus, & imperauit mari & ventis, & statuit procellam eius in auram. Vtique tandem satis multiplicatis arca nostra inundationibus fluctuarat.

Psal. 46.

Immisit ergò Spiritum suum Dominus, ad siccandas aquas, & Columba ad arcam adueniens, Oliuæ ramum tanquàm pacis symbolum tulit. Hoc scilicet, imperij fascibus Constantino delatis; qui cùm ad lepram curandam de infantium sanguine balneum meditaretur, diuinis instructus monitis, Syluestrum in Soracte monte latitantem accersit, à quo infantis illius sanguine mundatus est, qui totius humani generis lepram mundaturus venerat. *Lauacro aquæ in verbo vitæ.* Hic ergò Religionem Christianam quasi è rudetis suscitans, vel è latebris eruens, in solio reposuit, *In sole posuit tabernaculum eius*, hoc est, loco omnibus conspicuo. Tuncque eius propagines toto sese orbe diffuderunt: Imperatoris & indulto & exemplo, Basilicis erectis, Altaribus constructis, & principatu Apostolico omnibus priuilegiis adornato: dum ei Romanum Constantinus cedens Imperium, Constantinopoli sedem fixit. Vtique hæc est tranquilitas, ad quam respexisse videtur Isaiæ vaticinium: *Paupercula tempestate conuulsa: Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in Saphyris, & ponam Iaspidem propugnacula tua.* Quasi dicat: Constituam in te Hierarchicum quendam Ordinem, quasi lapidum pretiosorum, vt sis velut Hierusalem noua, descendens de cælo, quia eris ad exemplar cælestis Hierusalem & ornata & ordinata. Idipsum alibi delineasse videtur Propheta Ezechiel, dum in persona Sponsi, ait: *Transiens per te, vidi te conculcari in sanguine tuo, & dixi tibi: Viue, in sanguine tuo viue.* Quod licet de Synagoga intelligatur, tamen & de Ecclesia hunc sensum habet: Cùm adhuc in adolescentiâ iaceres in sanguine tuo, in Martyrum scilicet sanguine: Transiui per te, & dixi: *Viue in sanguine tuo*, quia per sanguinem illum, quasi per semen quoddam (inquit Leo) fœcunda eris, & propagaberis: *Et emundaui, inquit, sanguinem tuum ex te, & vestiui te discoloribus, & calceauite hyacintho, & dedi armillas in manibus tuis, & coronam decoris in capite tuo, & decora facta es nimis, & profecisti in regnum.* Hæc iam, persecutione cessante, dum Christiana Religio quasi in Regium & Sacerdotalem decorem per Constantinum euecta refloruit.

Isa. 54.

Verùm Ecclesiæ calcaneo semper insidians antiquus ille serpens, huic inuidit tranquillitati, & nouam tempestatem, nouos fluctus cœpit impingere, inundante scilicet hęreseon, & errorum colluuie, eam conatus est submergere. Nam licet ab initio hæreses multæ irrepserant, Cherinti, Ebionis, Simeonis, Nicolai, Menandri: parum tamen roboris obtinuerunt, illis eas redarguentibus, qui quod audierant, quod viderant, quod contrectauerant de verbo vitæ, annunciabant.

Insurrexerunt ergò Arij, Nestorij, Donati, Pelagij, Manichæi, & plura similia monstra, qui latratu suo nauiculæ insidiarentur, sub facie Syllæ, Virginis comptæ, & tergemini Gerionis, quos nauigantibus infestos esse fabulosa finxit antiquitas.

Sed omnium procacissimè Arius insultauit, qui & mamillam Regum, quâ lactabatur Ecclesia, præcidit, & virus suum totum penè per orbem diffudit. Primò quidem dolosa arte irrepens, deinde imperioso Marte irrumpens. Fallor, si non hęc pestilentia etiam primas Cathedras occupârit. Multum laboret necesse est, qui Liberium Romanæ Sedis Antistitem Arianæ factioni non subscripsisse, tueri voluerit. Certè de hac reagens Hieronimus: *Ingemuit*, inquit, *orbis, & se Arianum miratus est.*

Verumtamen, sicut primam tyrannorum procellam, Martyrum patientia deuicit, ita & hanc

præclarissimorum virorum sapientia propulsauit. Tunc enim exorti nobis sunt Athanasij, Basilij, Nazienzeni, Hilarij, Ambrosij, Augustini, qui sapientiæ suæ fulgore has tenebras dissiparent, & stygiis lateoris remergerent, discissamque Christi tunicam resarcirent. Tunc etiam coactum Nicænum illud Concilium, in quo Syluester (sicut olim Abraham trecentis & octodecim vernaculis) aduersam Arianorum aciem trecentis & octodecim Patribus congregatis profligauit. Vnde & paulatim posteà siluit Ariana tempestas. Posterioribus sæculis hæreseos dominatu extincto, cùm iam Nauicula liberiorem cursum capessere videretur, ipsius domesticorum corruptissimis moribus, quasi nouis fluctibus cœpit prægrauari: inundante fœculentâ vitiorum illuuie, in populis iniquitate, in Religionibus libertate, in Rectoribus ambitione, in toto Clero Ecclesiastica disciplina collabente: adeò vt, teste Bernardo, à planta pedis vsque ad verticem tabida lues serperet & à Iudicibus, inquit, populi iniquitas egrediebatur. Tunc verò excitati nobis Brunones, Romualdi, Bernadi, Norberti, & posteà Francisci & Dominici. Quorum quidem tempore, quantùm flagitiorum inualuerit, testatur illa Dominici visio, quâ Christum vidit solio considentem, cum terribili in vultu seueritate, iamque tres lanceas vibrantem, quibus vniuersum orbem configeret, nisi Beatissima Virgo hanc à nobis deprecans plagam occurrisset, proponens duos orbis Athletas, Franciscum & Dominicum; quorum zelo & sedulitate, auita morum probitas pristino nitori restitueretur. Hi ergo, vt & alij supradicti, in hoc incubuerunt, vt & Monasticam, & Ecclesiasticam, & generaliter Christianam disciplinam, exemplo restaurarent, & verbo.

Sed ne singula sæcula percurrendo prolixior fiam, ad nostra venio tempora. Tempora proh dolor exulcerata! In quibus triplices hi fluctus, quasi agmine facto, in Nauiculam conspirarunt, Nostis etenim, Auditores, quomodò præcedenti sæculo Babylonicus persecutorum gladius Catholicorum sanguine fuerit inebriatus, Sacerdotum, Monachorum, Episcoporum, ceruicibus incumbens. Nostis, quomodo in Dei & Sanctorum imagines, templa, aras, direptione, demolitione, incendiis, furor ille efferbuerit.

Sensit Anglia, in qua decem millia templorum, vnus substulit annus. Sensit Gallia, & Germania, & Belgici maxima pars orbis, & certè per illum vnum sectarum omnium in varias iam dissectarum, Parentem Lutherum, tantæ tenebræ quoquouersum irruperunt, vt videatur illud Apocalypsis vaticinium adimpletum: *Vidi stellam cecidisse de cælo in terram, & data est ei clauis putei abyssi & aperuit, & ascendit fumus putei & obscuratus est Sol, & aër de fumo putei.* Nempe ille quasi stella fulgebat, quasi in cælo, in præclara Augustini Religione. Sed horribili casu cecidit, & dedit ei diabolus claues abyssi, quasi Antagonistæ Primatus Petri, cui commissæ erant claues cæli. Et aperuit, & erupit fumus errorum spurcissimorum, Solem & Lunam, Christum, & Ecclesiam obscurantium. Nam fumus ille non solùm in Saxonia vbi ortus, fuerat, inualuit: sed citissimè Daniam, Noruegiam, Sueuiam, Pannoniam, Galliam, Angliam, & varios Belgij populos inuoluit. Gratias vero Deo Optimo Maximo, tutelaribus Diuis, tibique, Vir Illustrissime, quod hanc tuam Namurcenam Prouinciam hæc feralis caligo non attingat. Hoc enim vigilantiæ tuæ lubenter etiam ascribimus, quæ quidem multis iam quibus præfuisti annis, & publicè, & priuatim eluxit. Testes illius reliquisti Conuentus Synodales, varias & Cleri, & populi reformationes, quibus in hoc totus incubuisti, vt si quid bellorum æstus fuliginis affricuisset, repurgares. Et nunc quoque videmus, & gaudemus quatuor diuersas Religionis familias in hanc tuam Diœcesim per te introductas, vt & exemplo, & verbo, incursantibus vitiorum fluctibus, occurant. Itaque quia hanc Nauiculam adeo prosperè te direxisse, exploratum est: Iam iuberis in superiorem conscendere, eam que Belgici Orbis Primariam: Iamque tibi dicitur, quod olim Piscatori Primario, *Duc in altum.* Hanc tu nauiculam conscendis, vt eam ab omnibus aduersantibus vndis, liberam tutamque conserues. Et quidem habes in hac re antecessores tuos, quorum gloriam Dei æmulatione æmuleris. Habes, inquam, Diogenios, Vedastos, Aubertos, Gaugericos, & multos similes, qui hanc Cymbam in media vastitate, Petri nauiculæ inuiolabili nodo alligatam prosperè gubernarunt. Et ecce ampliori quam ipsi adornatus es potestate, quâ Christi hostes expugnes. Habes enim duplicem gladium: In dextera quidem gladium Spiritus, quem si effugere inueniantur; habes in sinistra alterum, Ducalem scilicet potestatem, alteri suppetias laturam: vt hac quasi Romphæa bis acuta, omnis altitudo extollens se contra Deum, quantocyùs demetatur. Dicam ergo, *Ecce duo gladij hîc, sufficit.* Ad te valida & confidenti voce clamat afflicta Belgica nostra, quæ dum te in Prora confidentem, clauumque tenentem intuetur, gestit, & sibi congratulatur.

Confidit vtique *Paupercula tempestate conuulsa*, tua & sedulitate & experta peritia, altissimos quantumlibet fluctus se supergressuram. Nos interim sub te Archinauarcho ad laborabimus, vt excitemus eum qui dominatur potestati maris, vt æternitatis portum appellentes, valeamus concordi voce, gestientium in portu Nautarum, celeusma decantare. Dixi.

Apoc 9. — Lucæ 15. — Isa. 54.

ARTICVLVS DECIMVS.

CREDO REMISSIONEM *peccatorum.*

LECTIO VNDECIMA.

1. *Docet omne peccatum remitti.*
2. *Sæpius iterata remitti.*
3. *Non remitti vnum sine alio.*

HIc Articulus spem erigit hominis, qui ex se pronus in peccata est, & ideo eum facilè desperatio illaquearet, nisi fides de remissione peccatorum, quæ in hoc articulo proponitur, eum erigeret.

Vt autem hæc remissio peccatorum pleniùs intelligatur, ponendæ hîc sunt aliquot Propositiones.

PROPOSITIO PRIMA.

NVllum est peccatum quantumlibet enorme, ex qualibet malitia commissum, quod non remittatur.

Ratio est: Quia repugnat infinitati bonitatis diuinæ vinci aliqua malitia hominis, sicut & hoc derogaret efficaciæ sanguinis Christi, qui propitiatio est non tantùm pro peccatis aliquibus, sed

pro totius mundi, inquit Ioannes. Vnde hanc bonitatem considerans Manasses, clamabat ad Deum; omnes peccatores ad idem exemplo suo prouocans. *Tu Domine secundùm multitudinem bonitatis tuæ, promisisti remissionem iis, qui peccarunt tibi, non posuisti pœnitentiam pro iustis, qui non peccarunt, sed propter me peccatorem. Peccaui super numerum arenæ maris. Et nunc incuruatus multo vinculo ferreo, non possum attollere caput, & non est mihi respiratio, tamen flecto genu cordis mei; precans à te bonitatem. Remitte mihi Domine, remitte mihi, quia tu es Deus, Deus inquam pœnitentium & in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum saluabis me.* Peccata autem Manassis videre potes C. 21. 4. Regum. Oratio Manassis.

Omni ergo tempore recurrentibus ad Deum, remissio peccatorum oblata est: sed & maximè nunc facilis est in Ecclesia remissio, quantumlibet homo enormiter peccarit, qui iuxta Zachariæ Prophetiam, *In domo Dauid* (hoc est, in Ecclesia Christi) *Est fons patens in ablutionem peccatoris & menstruatæ.* Zach. 13.

Fons hic, est Christus, fons salutis, perennis fons, ex quo perpetuò salus fluit, fons qui nullis hominum peccatis arescit: qui accedere volet, *inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino.* Et quantumlibet sordidus sit, abluetur. Neque fons hic salutis clausus est, aut absconditus quem pauci possent inuenire: sed est patens & omnibus obuius, nemo prohibetur haurire. Quinimò multos riuulos habet de se scaturientes, quasi secundarios fontes, ipsa scilicet Sacramenta, de quibus Isaias, *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.* Fons quoque patens Christus, quia quinque aperturas hebet. Patens est domui *Dauid*, hoc est, filiis Ecclesiæ, *& habitantibus Hierusalem*, hoc est, iis qui ad visionem & amorem pacis adspirant. Isa. 12.

Nec mysterio vacat, quod patens dicitur, *In ablutionem peccatoris & menstruatæ*; quia scilicet abluere potest animas quamtumlibet sanguine cruentas, quantumlibet fœdas, licet *vestimentum habeant mixtum sanguine, quod in combustionem esset, & cibus ignis.* Isa. 9.

Non enim est macula, quam non eleuat licet inueterata & multiplicata sit. Vnde si quis peccata in se haberet omnium hominum, omnium damnatorum, à peccato fratricidæ Cain vsque ad vltimum peccatum Antichristi, omnia homicidia, adulteria, sodomias, blasphemias, hæreses, &c. Immò omnia peccata omnium dæmonum, si ad hunc fontem accedat, & hauriat per cordis humilitatem, & animæ contritionem, lauatur & mundatur.

Quapropter D. Gregorius ad hunc fontem inuitans, dicit: Curramus igitur, patet fons, curramus, & lauemur in hoc fonte pietatis.

Ibi lota est Magdalena, famosa peccatrix, ibi tersit maculas criminis. In hoc fonte misericordię omnibus aperto, lauit Petrus quod negarat, quia fleuit amarè, In hoc fonte misericordiæ in fine lotus est latro, & a culpa ablutus est, confessione veritatis. Cur ergo torpentes & frigidi manemus, qui in hoc fonte pietatis tam multos se lauisse cognouimus? Quærere fontem hunc debuimus, etiamsi clausus esset: Ecce patet, & negligimus!

Quæres. Quomodò ergo aliqua peccata dicuntur non remitti, neque in hoc sęculo, neque in futuro? Sic dicitur de peccatis in Spiritum Sanctum.

Respondeo: Non dici illa esse irremissibilia. Sed dicuntur non remitti: vt significetur, quod ordinariè magis contigit: & vt significetur difficultas remissionis, non ex parte ipsius Dei, sed ex parte peccantis, qui se malitia obfirmata, ipsi gratię per quam fit remissio, velut opponit. Vnde & dicuntur tales peccare in Spiritum sanctum, quia gratiæ Spiritus sancti velut obsistunt. Et ideo moraliter loquendo, vix remittuntur, quia talibus difficile est veram pœnitentiam concipere, ob cordis obdurationem, & mentis obcæcationem. Est & peccatum aliquod quod non remittitur, nimirum *Finalis impœnitentia*, non propter malitiam peccati, quasi superet misericordiam Dei, sed propter qualitatem adiunctam, videlicet perseuerantiam in peccato vsque ad mortem cum qua non consistit remissio.

Simpliciter ergo loquendo, omne peccatum remissibile est: quia obstinatio, obcæcatio, obduratio, simpliciter & absolutè tolli potest, si homo gratiæ diuinæ cooperetur. Nec gratiam sufficientem denegat Deus ad illam tollendam, cùm præcipiat illam tolli: ipse autem numquàm instat præcepto, quin præcurrat auxilio, inquit D. Leo.

Ex parte ergo liberi arbitrij contra Deum pugnantis est defectus. Exemplum ponit D. August. in Pharaone & in Nabuchodonosor. *Post innumeras, inquit, impietates flagellatus pœnituit Rex ille pœnitentia fructuosa, & regnum rursus accepit. Pharao ipsis flagellis durior effectus est, & periit. Hinc mihi rationem reddat, qui diuinum consilium nimis alte sapienti corde diiudicat: Cur medicamentum vnius Medici manu confectum, alteri ad interitum, alteri ad salutem valuerit? Quantum ad naturam ambo homines erant, quantùm ad dignitatem ambo Reges, quantum ad causam ambo Dei populum captiuum possidebant, quantum ad pœnam ambo flagellis clementer admoniti. Quid ergo fines eorum fecit esse diuersos? Nisi quod vnus manum Dei super se sentiens, in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit: alter verò libero, contra Dei misericordissimam manum pugnauit arbitrio? Hæc Augustinus.* Lib. de libero arbitrio & refertur 23. q. 4.

PROPOSITIO SECVNDA.

Qvamtumlibet quis reinciderit in idem peccatum, tamen ei semper parata est remissio.

Vnde nullus numerus peccatorum est, nulla obstinatio in eodem peccato, quæ remissionem excludat, quia nullo numero potest vinci bonitas Dei, aut efficacia sanguinis Christi. Homo pronus est ad iterationem sui mali. Sicut arundo à vento facilè in aliam partem flectitur: Ita homo suggestione maligni, vel carnis illecebris, facilè à proposito resilit, & in idem reincidit. Non debuit ergo à Deo relinqui sine remedio infirmitatis suæ, vt licet quotidiè peccet, quotidiè possit resurgere & veniam reperire.

Hinc interroganti Petro: *Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? An septies?* Matt. 18. Respondit: *Non dico tibi septies, sed septuagies septies*, id est, toties quoties potest peccare. Ponitur enim finitus numerus pro infinito. Si ergo homo iubetur toties quoties offenditur remittere pœnitenti, an putas major est propitiatio hominis propitiatione Dei? Non ergo hominem retardet à conuersione, aut multitudo, aut inueterata peccandi consuetudo, quia licet in eo sint, vt in Magdalena, septem dæmonia, hoc est, iuxta Gregorium, vniuersa vitia, licet septuagies septies Deum offenderit, tamen si ingemuerit: *Iniquitatum eius non recordabor*, inquit Dominus. *Derelinquat ergo impius viam suam, & reuertatur ad Dominum, & miserebitur eius, & ad Deum no-* Isa. 55.

strum, quoniam multus est ad ignoscendum. In hoc multo nihil deest, in quo est omnipotens misericordia & misericors omnipotentia: Tanta autem est benignitas omnipotentiæ, & omnipotentia benignitatis in Deo, vt nihil sit quod nolit, aut non possit relaxare conuerso. Si peritus est Medicus noster, omnes potest infirmitates sanare: Si misericors est Deus noster, omnia potest peccata dimittere. Non est perfecta bonitas, à qua non vincitur omnis malitia, nec perfecta medicina, cui morbus aliquis incurabilis reperitur? Sapientiam autem non vincit malitia. Ita Fulgentius.

Epist. ad Venātiū.

Immò verò vltra remissionem, sæpiùs abundantissimam gratiam post conuersionem donat Deus. Vnde dicit Chrysologus: *Quid non potest pœnitentia? Quis in sæculo peccauit enormiùs Paulo? Quis in Religione enormiùs Petro? Illi tamen per pœnitentiam meruerunt assequi non solùm ministerium, sed etiam Magisterium Sanctitatis.*

Tract. 2. Lect. 1.

Sic Thaïs nobile scortum, cùm à Paphnutio Abbate à meretricio quæstu ad pænitentiam deducta foret, vt suprà retulimus: cumque omnia quæ sibi sic comparauerat, publicè combussisset, fœminarum Monasterium ingressa, cellæ se inclusit lugens peccatum suum, pane tantum & aqua vitam sustentans, ipsumq; Dei nomen proferre non ausa, orabat dicens: *Qui plasmasti me, miserere mei.* In tali labore triennio exacto, Paulus Antonij Discipulus, in quiete vidit suprà cælum positum cubile auro gemmisque refulgens, arte ineffabili ac decore constructum. Et cùm rogasset, an illud Antonio esset paratum. Responsum accepit: *Non Antonio, sed Thaydy meretrici.* Educta ergo de Cellæ carcere, quinto decimo die migrauit ad Dominum, & cælestem thalamum feliciter possedit, quæ terrenum & impudicum aliquandò possedisse dolenter tulit. Vide etiam de Pelagia pœnitente, apud Ribad. Surium, & alios.

Exempl.

Marullus. l. 4. c. 10.

Sed dices, Deus post impletam aliquam mensuram peccatorum, dicitur in Scriptura, non remittere. Sic Amos 1. & 2. Sic Genesis 15. dicitur: *Nondum impletæ sunt iniquitates Amorrhæorum.* Et Matthæi 23. *Implete mensuram Patrum vestrorum.* Respondeo, hoc non esse intelligendum, quasi impleta illa mensura, si ipsi conuertuntur, peccata non dimittantur, sed solùm significat Scriptura, Deum non nisi ad certam mensuram peccata impunè tolerare, ita vt tunc certò peccatorem temporali pœna puniat. Aliquando etiam morte temporali, ex qua sequatur æterna, nisi finaliter conuertatur.

Sic sæpè in Scriptura Deus significat, se post completam malitiam sic decreuisse, populos punire, vt quælibet Sanctorum intercessio non sit profutura. *Si fuerint in medio populi Noe, Daniël, & Iob, non liberabunt filios & filias.* Item: *Tu autem noli pro populo isto orare.* Item: *Super tribus sceleribus Damasci, & super quarto non conuertam eum*, id est, non parcam, sed puniam eos.

Ezech. 14. Hier. 7. & 11. Amos. 1. & 2.

Sæpè ergo aliqui, multis annis in peccatis hærent, non obstante inspiratione Dei eos euocante, & cùm mererentur in æternam damnationem protrudi, expectat eos Deus ad pœnitentiam. Sed ipsi eius benignitatem velut contemnentes, adijciunt peccata peccatis, implent mensuram, quâ impleta rapit eos ex hac vita, per infaustum aliquem casum, vt plurimum sine præparatione, sine contritione, sine confessione.

Attende in Iudæis, quomodò impleta mensura peccatorum, Deus eos contriuit irreparabiliter. Attende in illis quos diluuium in peccatis absorbuit.

Sic & Sodomitas diu expectauit, donec impleta est mensura.

Subijciam hîc funestum exemplum, quod oculis nostris conspicere potuimus. Iuuenis quidam Oppidi nostri in Hispanias profectus, ibi vxorem duxit. Aliquot post annos, nescio quam ob caussam matrimonij sui pertæsus, vxorem deserit. Redit in patriam, ibi carnis vitiis se addicit. Puellas plures, quæ honestæ habebantur, ad castitatis naufragium pertrahit, & in peccati occasiones præcipitat. Multis iam annis vnâ, quam deflorarat, vtebatur vt concubina. Volebam ego tanquàm Pastor eius cupiditati obsistere, nec valebam, quia & militiæ, & malitiæ sese adscripserat. Frequentissimè interim ad suam redibat pellicem. Dolebam vero vtriusque animæ perditionem, publicumque scandalum. Accessi eius Capitaneum D. Inigo de Brizuëla, rogaui vt huic scandalo prouideret: quod statim promisit. Nam vocato illo, qui vices suas gerebat in Vrbe Philippopolitana (vbi partim, & partim Mariæburgi præsidiarij erant milites eius) vices gerenti huic præcipit, vt militem hunc reuocet Mariæburgo (loco nimis vicino suæ concubinæ) Philippopolim: & aduigilet ne excurrat quoquam sine specialissima licentia, interdicatque ei ingressum Vrbis Couuiniensis. Reuocatur igitur, & præscinduntur ei occasiones peccati. Nihilominus, aliquoties adhuc subreptiuè nocturno tempore ad suam accedit. Verùm non multæ hebdomadæ postea excurrerant, dum chartarum lusui vacans cum Hispano quodam, oborta contentione, pugione confoditur: & ita subitò vita ei eripitur, vt nullius auxilio iuuari poterit, nec Sacramenti alicuius subsidio. In qua vero fuerit dispositione tunc, nouit Deus. Ego non potui aliud cogitare, quàm mensura iam impleta, Deum finem eius peccatis voluisse imponere, acerbo hoc casu. Ita vt hîc eius exemplo alios monere liceat, & dicere cum Sapiente. *Lætare iuuenis in adolescentia tua, & ambula in viis cordis tui, sed scito quod pro his omnibus adducet te Deus in iudicium.* Intelligite ergo hæc qui obliuiscimini Deum, nequando rapiat, & non sit qui eripiat.

Exempl. an. 1611.

PROPOSITIO TERTIA.

VNum peccatum non potest remitti sine alio. Ratio est: Quia remissio peccatorum est quędam amicitiæ cum Deo redintegratio, est ablutio & sanctificatio cum adopione in societatem vnigeniti Filij Dei, quâ homo instituitur filius & hęres regni, quæ omnia non possunt consistere, vel cum vno peccato. Quia quamdiu manet vel vnum solùm mortale peccatū, manet inobedientia & auersio, & manet macula & seruitus peccati, morsque & inextricabilis oblagatio ad damnationem. Vnde Iacobus dicit: *Qui totam legem seruauit, offendit autem in vno factus est omnium reus. Qui enim dixit, non mœchaberis, dixit non occides: quod si occideris, factus es transgressor legis.* Sic ergo manente vno peccato, non potest esse amicitię redintegratio: & remissionem petere de vno & non de altero, est velle ponere conuētionem inter gratiam & peccatum, inter vitam & mortem, inter cælum & infernum. Item est velle seruire Deo & Mammonæ, velle flectere genu coram Arca & Dagon, velle cor diuidere, sicut meretrices Salomonis infantem.

Iacob. 2.

Pro particulariori intellectu huius rei aduerte, quod hæc remissio peccati, non est mera non imputatio Dei, vt volunt hæretici, aut condona-

tio exterior tantum, sed fit per dona interiora, quę homini infunduntur. Patet tum ex Concilio Tridentino, quod hoc expressè definit, tum ex Scripturis, quæ dicunt nobis infundi Charitatem per Spiritum sanctum. Item imprimi nobis imaginem hominis cœlestis in iustificatione, & dari nobis per spiritum & gratiam, quâ adoptamur hæredes vitæ æternæ. Denique Deum dare nobis *pretiosa dona, per quæ diuinæ consortes reddimur naturæ.* Quæ omnia significant hominem habere iustitiam inhærentem in se. Sicut ergo Sol non dispellit tenebras, nisi infundendo lucem; sic Sol iustitiæ, & Pater luminum, non remittit peccata, nec tenebras peccati pellit, nisi infundendo internam iustitiam, & gratiam, quæ est participatio lucis æternæ, per quam illuminat lucernam mentis nostræ, & illuminat tenebras nostras. Item, sicut macula tollitur, addendo nitorem, & nigredo addendo candorem: Ita peccatum tollitur, veram super addendo iustitiam, quæ puram & candidam efficit conscientiam. Et sicut in corporalibus non intelligitur vita sine forma viuificante: Ita nec in anima sine dono gratiæ, animam informante, & operatione Dei intus in animam agente.

Rectè itaque inter homines intelligitur condonatio offensæ exteriùs fieri: sed cùm Dei condonatio sit efficax, producit effectum sanctificationis in homine. Quæ quidem sanctificatio, nullam potest maculam peccati in anima relinquere: & ideò fit per illam integra peccatorum remissio, nec possumus nisi impiè dimidiam à Deo peccatorum vniam sperare, aut petere.

LECTIO XII.

DE INCERTITVDINE REMISSI peccati.

1. *Docet nos certo non scire iustificationem nostram.*
2. *Docet probabiliter id aliquos scire.*
3. *Docet hominem nescire suam perseuerantiam.*

HÆretici docent nemini remitti peccata, & neminem iustificari, nisi certo credat sibi illa esse remissa, & se iustificatum esse.

Verùm hæc doctrina condemnatur à Concilio Tridentino, sess. 6. c. 9. Vt verò pleniùs id intelligatur, ponemus hac de re aliquot Propositiones.

PROPOSITIO PRIMA.

N*Emo potest scire certitudine infallibili, se in gratia esse, sibique peccata remissa, nisi ex speciali reuelatione.*

Probatur primò ex Ecclesiaste, qui dicit: *Sunt iusti & sapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen nescit homo an amore vel odio sit dignus, sed omnia in futurum seruantur incerta.* His verbis docet, in hac vita, vnicuique incertam esse iustitiam suam, quâ Dei amore sit dignus. Vnde & multi multa bona operantur, & illa sapienter reponunt in Manu Dei, & tamen nesciunt certò, an ex vero Dei amore procedant. Ratio est: Quia multi similia operantur, non ex radice charitatis, sed ex impetu & feruore quodam naturalis amoris, qui facilè discerni non potest ab affectione supernaturalis amoris, ob similitudinem operationis. Eccl. 9.

Sic Cholericos feruore multo quem illis cholera suppeditat, videmus quasi zelo commoueri: Melancholia graues, à multis quibus vtuntur cæteri, mirabiliter abstinere.

Sanguineos multam conpassionem habere. Flegmaticos multam longanimitatem & patientiam magnis in rebus exhibere. Et tamen hęc omnia ex quodam feruore spiritus naturalis proueniunt, non autem semper ex amore Dei. Multa ergò & à natura possunt procedere, imò & ab illusione. Multi sentiunt magnas cordis teneritudines, suauitates, deuotiones, & hoc sæpè à spiritu humano, non à spiritu charitatis; imo dæmon aliquando similia immittit, vt sibi non displiceant, licet ipsi sint in peccatis.

Secundò, Idem significatur Iob 9. *Si venerit ad me non videbo eum, si abierit non intelligam, si iustificare me voluero, os meum condemnabit me, si innocentem ostendere, prauum me comprobabit, etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea.* Quibus verbis fatetur Iob se nescire, an Deus per gratiam & gratiæ dona ad eum venerit; & nescire diuinæ gratiæ subtractionem, si fortè propter occultum peccatum ab illo fiat, ignorareque statum iustitiæ suæ. Nam & alibi dicit: *Si velut mundissimæ fulserint manus meæ, tamen sordibus intinges me*, id est, sordidum me declarabis, si me mundum existimauero. Iob. 9.

Tertiò, Idem significat Apostolus: *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum.* Item Psaltes, *Delicta quis intelligit?* Hinc seriò monet nos Petrus, in timore incolatus nostri tempore conuersari.

Ratio est: Quia licet simus certi de Dei misericordia, & promissis, & de efficatia meriti Christi applicari per Sacramenta: semper tamen possumus timere de nostra indispositione, an vera pœnitentiâ peccata expiauerimus.

Secundò, nescimus & non videmus fundum cordis nostri, an vitium secretum lateat, quo Deo displiceamus, an opera nostra oculta intentione peruersâ non vitientur.

Tertiò, Quia alia hominum, alia Dei iudicia, & propter occultam hominis superbiam, aut negligentiam, sensim Deus gratiam subtrahit, & hominem in peccatum ruere permittit, quod ipsemet homo non cognoscit: quia multa homine non aduertente opera intercurrunt, quibus vel per cupiditatem occultam, vel per infirmitatem, vel per imprudentiam, animam inquinat, nesciens sæpè homo discernere de consensu suo, vt sciat, an peccatum sit, an veniale sit, an mortale. Propter hæc etiam dixit Augustinus: *Væ etiam laudabili vitæ hominum, si remota misericordia discutias eam.* Lib. 9. Confess. c. 30.

Ratio vero cur Deus nolit nos habere omnimodam certitudinem de iustificatione nostra est, vt semper solliciti securitate non torpescamus.

Hinc B. Gregorius scribit ad Gregoriam cubicularíam Augustæ.

Quod in Epistolis tuis subiungis, te importunam mihi fore, donec scribam mihi reuelatum, quod peccata tua remissa sint, rem difficilem & etiam inutilem postulasti. Difficilem quidem, quia ego indignus sum, cui reuelatio debeat fieri: inutilem vero, quia secura de peccatis tuis fieri non debes, nisi quando iam in vitæ tuæ die vltimo ea plangere non valebis: quæ dies quoad vsque veniat, suspecta semper & trepida metuere culpas debes, & eas fletibus lauare. Certe Paulus iam ad tertium Cœlum ascenderat, & in Paradisum ductus fuerat, & tamen adhuc Lib. 6. Epist. 11.

trepidans dicebat. *Castigo corpus meum, &c.* Adhuc timet, qui ad Cœlum dicitur, & timere non vult, qui adhuc in terra conuersatur? Perpende ergo dulcissima filia, quia mater negligentiæ solet esse securitàs: habere ergo non debes in hac vita securitatem; per quam negligens redderis, quia scriptum est: *Beatus homo qui semper est pauidus.* In pauco ergo huius vitæ tempore, mentem vestram necesse est vt timor teneat, quatenus per securitatis gaudium sine fine postmodum exultet. Ita sanctus Gregorius.

PROPOSITIO SECVNDA.

Potest tamen homo habere coniecturalem & probabilem quandam certudinem de sua gratia.

Quia probabiliter confidere potest, se fecisse ea, quæ Deus requirit ad iustificationem; & talem certitudinem requirit Apostolus, in eo qui communicat. *Probet, inquit, seipsum homo.* Et hæc certitudo sufficit ad tollendam conscientiæ anxietatem, & stabiliendam in homine cordis pacem. Addo quod multi iusti adeò possunt proficere, vt moralem quandam certitudinem habeant, etiam sine reuelatione speciali.

Talem videtur habuisse Ezechias: *Memento Domine, quomodo ambulauerim coram te in æquitate, & in corde perfecto & quod placitum est coram te fecerim.* Sic D. Bernardus, dicit in Ecclesia esse spirituales viros, qui non tantùm fideliter, sed & fiducialiter agant cum Deo, quasi cum amico loquentes: Ita vt possint dicere: *Dilectus meus mihi & ego illi*, testimonium illis perhibente conscientia. (4 Reg. 20. — Serm. 69. in can.)

Sufficiant ergo homini ad pacem interiorem stabiliendam, & anxietatem turbidam euellendam, probabilia testimonia,

In primis dum putat se moraliter fecisse quod in se est, ad remissionem peccati poscendam.

Secundò, si post conuersionem suam, sentiat se interiùs onere graui, quo premebatur & vrgebatur, iam alleuiatum.

Tertiò, si odium peccati, & zelum ad illud in se & in aliis extirpandum, agnoscat in anima sua, & timorem magnum offensæ Dei.

Quarto, si promptitudinem voluntatis agnoscat ad benè operandum, & quæ Dei sunt exequendum & velut quandam gubernationem & directionem paternam Dei, quâ à peccatis grauioribus se custodiat. Per hæc enim omnia, spiritus Dei testimonium quoddam probabile reddit spiritui nostro, quod simus filij Dei: ita vt clamor ille de quo Apostolus: *In quo clamamus Abba Pater*, colligatur probabiliter prouenire ex filiali affectu, & eius authorem esse spiritum inhabitantem. (Rom. 8.)

Aliquibus tamen specialiter hæc remissio reuelata est. Sic per verbum ipsius Christi reuelata fuit Magdalenæ, dum ei dixit, *Remittuntur tibi peccata tua.* (Exempl.)

Reuelata etiam fuit D. Eligio sua iustitia per vocem cœlestem. De illo legimus, quod diuturno tempore pressus fuerit quadam spiritus anxietate. Opinionem sibi impresserat, se esse de numero reproborum: Satan enim ei persuadebat quicquid ageret, nihil ei profuturum, sed finaliter tandem casurum, nec peccati veniam obtenturum. Permittebat id Deus ad patientiam eius probandam. Durauit diu hæc anxietas, donec vice quadam dormienti super lectum, cuius lintea cilicina erant, ad eum vox facta est cœlestis, eum assecurans de peccatorum remissione & statu gratiæ. Et ipse statim è strato exiliens, ad hanc vocem, miram in anima suauitatem sensit & libertatem, depulsa omni anxietate; viditque ex Reliquiis sacris, quas supra lectum ad tabulatum appenderat, mire suauem liquorem defluere, in signum vnctionis interioris, quam à Deo recipiebat. (Ribad. in eius vita.)

Exemplum aliud in Thebaïde Princeps latrophronius. Dauid in Thebaïde Princeps latronum, innumera perpetrarat homicidia. Die quodam compunctus venit ad Monasterium, & vrget Abbatem vt recipiatur de numero Religiosorum. Egressus ad illum Abbas, videns quia tam senex foret, dixit ei: *Non potes hîc manere, quia multos labores tolerant fratres, & multam abstinentiam, cui tu assuetus non est, nec aptus.* Ille verò vrgebat, offerens se paratum ad omnia. Abbas verò nolens eum recipere, dicebat; non poteris ferre. Tum ipse apperiens quis esset, dixit: Scias me Dauidem esse famosum illum latronum principem, & idcirco veni huc vt defleam peccata mea. Si autem me non suscipis, sub iureiurando protestor, ad priorem statum redeo, & assumptis sociis vos omnes interficiam totumque euertam Monasterium. Suscepit ergo Abbas, eique religiosum tradidit habitum. Cœpit ita in spirituali militia veteranus tyro pugnare, & abstinentia, obedientia, humilitate, cunctos antecellere. Erant autem 70. Monachi, & omnibus existebat forma virtutis, & sanctitatis exemplum. Die quadam sedebat in cella, & facta est vox Angeli ad eum: *Dauid, Dauid remisit tibi Deus peccata tua, & erit ex nunc signa faciens:* Respondit ille. *Credere non possum: quod tanta peccata plura quàm arena maris, tam breui tempore remiserit Deus.* Cui Angelus: *Si Sacerdoti Zachariæ non credendi cùm filium premisi, linguam vinxi, sic faciam & tibi, eris ergo amodò non loquens.* Ille verò humi prostratus dixit: *Cùm essem in sæculo nefaria scelera faciens, & humanum sanguinem fundens loquebar, modò cùm seruire volo Deo, & laudes illi offerre, tu linguam meam ligas:* Respondit Angelus: *Cùm psallendum tibi erit, loqueris, aliàs vero penitus tacebis.* Plurima ergò per illum Deus miracula ostendit, recitabat Psalmos, nec aliud verbum vllum proferre poterat. Sophron. (Exempl. — Prat. spi. c. 143.)

PROPOSITIO TERTIA.

Licet homo sciret se iustificatum certò, non tamen sequeretur ipsum scire in iustitia se perseueraturum vsque in finem. Ideò vnumquemque monet Apostolus: *Qui stat, videat ne cadat.* Quàm multos vidimus, inquit Augustinus, ascendisse vsque ad Cœlos, & velut inter sydera collocasse nidum suum, postmodum cecidisse vsque ad abyssos? Vidimus stellas de Cœlo cecidisse ab impetu ferientis caudæ Draconis. Vult significare, etiam perfectissimos viros, & qui fulgebant per cœlestem conuersationem, tentatione dœmonis subuersos; vt *non glorietur accinctus, æquè ac discinctus*, id est, vt non glorietur homo, dum adhuc in pugna est, & nondum quasi triumphans sibi præsumat, qui adhuc in periculo est. (Aug. in Soliloq. — 3. Reg. 20.)

Nulla enim certitudo esse potest, nullus locus tutus, nullus status, nulla persona secura, Quia cecidit Angelus è Cœlo: Adam è Paradiso: Iudas ex Apostolico Collegio: Paulus cadit electus à Deo: Dauid peccat inter Prophetas: Salomon inter Sapientes Petrus inter Apostolos: Nicolaus inter primos Diaconos. Omnia sunt instabilitati subdita, nulla certitudo. Iudas damnatur, Latro saluatur, Magdalena iustificatur, Pharisæus reprobatur, Publicanus exauditur.

Ad hanc rem confirmandam vtitur D. Gregorius verbo Christi, Ioannis 3. *Spiritus vbi vult spirat, & nescio vnde veniat, aut quo vadat*, Spiritus, inquit, venit & vadit, quia reprobos deserit, electos assumit; & quia iudicium Dei inscrutabile est, vnde veniat, & quò vadat, homo nescit, quia sciri non potest, an quia in gratia quam recipit, perseuerare debeat. Ab illo igitur qui defecit, venire Spiritus dicitur, ire ad illũ qui perseueraturus est, quia alios in tempore assumit, alios assumit, nec tamen desestit.

Greg. in illum locum. Sic idem Gregorius interpretatur illud Iob: *Sternet sibi aurum quasi lutum*, quod de Behemoth dicitur, id est, de diabolo, ad ostendendam eius potentiam & astutiã. Per aurum sanctitas vitæ, per lutum immunditia peccati designatur. Aurum quasi lutum sternere, est vitæ munditiam in quibusdam per illicita desideria conculcare: vt hi etiam sordidis eius vestigiis seruiant, qui contra illum priùs virtutum splendore rutilabant. Ita Gregorius.

Salus ergo pendet à finali perseuerantia, & hæc ipsa à momento vltimo, de quo securi esse non possumus.

Sicut transiens arctissimum pontem, licet magnam partem transierit, securus tamen non est, quia in vltimo si titubauerit, æquè periculosus casus est: sic & nos licet magnam partem vitæ rectè transegerimus, securi esse non possumus, quia etiam in vltimo deficere valemus.

1. Cor. 9. Sic timebat ipse Apostolus, dum dicit: *Castigo corpus meum, ne forte cùm aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar.*

Quid faciet Agnus, vbi Dux gregis timet & tremit? O quot cœlestes viri, gratiã, & religionem & fidem deseruerunt, qui in illa præclarè fulserant, Thren. 4. *qui nutriebantur in croceis*, id est, pane spirituali & cœlestibus deliciis, *amplexati sunt stercora*, luto peccati & carnis se immergentes.

Sicut ergo pertinet ad Dei misericordiam aliquos dormientes, & velut cæcatos in peccatis, radio suę lucis illuminare, vi vocis excitare, potenti manu misericordiæ suæ erigere & stabilire, vt patet in Magdalena, Paulo, & similibus. Ita & spectat ad eius iustitiam, eos qui velut stellæ, gratiæ luce radiabant in sublimi perfectionis locati, permittere vt cadant, vel ob præsumptionem, vel ob nobis incognitam causam, quæ ad eius inscrutabilia iudicia spectat: Patet in Iuda & Saüle, & pluribus aliis:

Apoc. 3. *Tene ergo coronam tuam, ne vllus accipiat eam.* Noluit Deus reuelare nostram in bono perseuerãtiam, vt semper sollicitissimus de bonis operibus & semper sub illo humiliemur, sicut propter eandem causam, noluit à Paulo stimulum carnis auferre.

LECTIO XIII.

ARTICVLVS VNDECIMVS.

CREDO CARNIS Resurrectionem.

DE RESVRRECTIONE MORTVORVM.
Primò, docet ex Scripturis veritatẽ Resurrectionis.
Secundò, quàm facilis sit Deo hæc Resurrectio.
Tertiò, per illam animatos fuisse Sanctos.

PROPOSITIO PRIMA.

VNiuersalis *Resurrectio manifesta est ex antiquo & nouo testimanto.*

Christus illam probat in Euangelio contra Saducæos, ex illo quod Deus dicatur, *Deus Abraham, Isaac, & Iacob*, vbi subsumit: *Non est Deus mortuorum, sed viuentium*, ergo est resurrectio mortuorum. Vbi aduerte Saducæos, non admisisse resurrectionem mortuorum, ex erroneo principio quo asserebant: *Non est Spiritus, aut Angelus, aut vita alia post istam vitam.* Luc. 20.

Christus ergo hoc principium falsum esse conuincit ex illa scriptura, quã Deus nominat se Deum Abraham, Isaac, & Iacob. Non est autem Deus mortuorum, sed viuentium: Ergo illi viuunt; at non secundùm corpus, ergo secundùm animam siue spiritum: Et sic alia vita est post hanc vitam. Falsum ergo est vestrum principium, ô Saducæi, & malè infertis ex illo, non esse resurrectionem mortuorum.

Quod autem Christus vtatur illa scriptura, cùm sint aliæ clariores: Ratio est, inquit Hieronymus, quia Saducæi recipiebant quinque libros Moysis, alios non, & sic ex libro Moysis eos conuincit. Ipsi ergo negantes aliam vitam, consequẽter negare debebant hanc resurrectionem. Et certè his non absimiles sunt multi Christiani, qui toti rebus huius mundi immersi, ita se gerunt, quasi non foret alia vita, & quasi verum foret illud: *Comedamus & bibamus, cras enim moriemur.* Immò eodem modo loquuntur aliqui, quo Saducæi, dicunt enim neminem rediuisse qui noua referat de altera vita, quod falsissimum est.

In primis rediuit Lazarus, qui à Domino suscitatus; multa secreta reuelauit de inferis anteà abscondita, vt dicit Augustinus. Et cum ei reuelata fuissent alterius vitæ mala, inferorumque pœnæ, nihil existimauit omnia huius mundi tormenta; sed libenter ea tolerauit ad euitanda illa futuræ vitæ. Haud dubium quin mira retulerit de pœnis animarum: Vnde & propter eum eiusque relata, multi crediderunt in Christum. Certe vita eius admodùm mirabilis fuit, post quam à Christo suscitatus fuit. De illo enim legitur, quod ex eo tempore nunquàm ridere visus sit. Quodque solùm semel in die comederet; aqua & hordeaceo pane vescens, quem sumebat circa vesperam; exceptis tribus anni solemnitatibus, in quibus aliquid vini sumebat. Vtebatur autem continuo cilicio, & terra tanquam lecto, ac lapide pro puluinari. Maxima verò temporis parte plorabat miseriam animarum, ad pœnas illas quas viderat descendentium, post Christi mortem, dispersis Apostolis, impositus fuit naui cum Martha & Magdalena sine remis & velis, quę Dei directione Massiliam appulit, vbi multis annis Episcopus fuit, martyrio postea affectus. Fuit autem crudelissimum martyrium: primò, quia laceratus fuit toto corpore pectinibus ferreis, deinde veste quadam ferrea, instar loricæ compositæ, tota ignea, vestitus fuit. Cumque hæc patienter ferret, craticulæ superpositus fuit, sed subitò ab Angelis auxilium & refrigerium ibi habuit, postea expositus fuit, vt sagittis configeretur sed nihil eum lædere potuerunt in aëra eleuatæ. Tandem denique caput ei amputatum est. Ita Melchior Flauinus. In cap. 11 Ioannis. Ioan. 11.

Vides ergo quomodo nihil ęstimauit pœnas huius vitę postquam viderat pœnas alterius vitę. Itaque rediuit Lazarus nuncians nobis quid in altera vita fiat. Redierunt & alij, qui per Eliam & Elisæum suscitati fuerunt: omnesque illi, qui per Christum & Apostolos suscitati sunt. Melchior Flauin. l. de statu animarum post hanc vitam.

Rediuit & ille Petrus, de quo in vita S. Stanislaï, qui testimonium perhibuit de agro à se vendito coram Rege: cumque illi longiorem vitam impetrare vellet Stanislaus, dixit ille se in Purga-

V. latiùs Ribad. & Rur. Tract. 3. Lect. 25. torio ad paucum adhuc tempus agere malle, quàm vitam tot periculis & angustiis plenam agere, & ita eligere se securitatem præ periculo, quod in hac vita est.

Rediuit & doctor ille famosus Parisiensis, inclamans: *Iusto Dei iudicio iudicatus, accusatus, condemnatus sum*: ita vt causa fuerit D. Brunoni, & sociis eius, in solitudinem pergendi, mundumque calcandi.

Rediuit & ille Decanus Lingonensis Episcopo dicens: *Age pœnitentiam, emenda vitam, corrige superbiam, non est enim tam facilè saluari ac dicunt homines.* Vide suprà.

Lucæ 16. Sed etsi nullus rediuisset, rectè tamen dicitur diuiti illi. *Habent Moysen, & Prophetas, audiant illos.* Habemus & nos Moysen, & Prophetas quibus tenemur credere de inferno, de altera vita, de resurrectione. Habemus & Christum Doctorem, quem iubet Pater nos audire. Habemus & eius Apostolos, qui plurimis in locis asserunt hanc resurrectionem. Manifesta est Scriptura Ioannis quintò, 1. ad Cor. 15. Matth. 22. & aliæ plurimæ, quas breuitatis gratiâ pertranseo.

PROPOSITIO SECVNDA.

Resurrectio hæc, quam ratio naturalis difficulter apprehendit, Deo facillima est.

Philosophis quidem ignota fuit Resurrectio: Paulum enim irridebant in Areopago multi, cùm audissent Resurrectionem mortuorum. Difficile illis erat intelligere, quomodò idem corpus post tot transmutationes resurgat, & eidem animæ vniatur, Sed si diuinam omnipotentiam consideremus, nihil est difficile illi qui ex nihilo corpus & animam potest creare. Vnde Augustinus sic ait:

August. Ench. c. 88. Non poterit Deo non obedire terrena materies, de qua mortalium creatur caro; sed in quemlibet cinerem, puluerem-ve soluatur, in quoslibet halitus auras-ve diffugiat, in quamcunque aliorum corporum substantiam, vel in ipsa elementa vertatur, in quorumcumque animalium etiam hominum cibum cedat, carnemque mutetur, illi animæ humanæ puncto temporis redditur, quæ illam primitus animauit. Ita ille.

Ezech. c. 34. Vnde hæc facilitas describitur Ezechielis 37. vbi constituitur Propheta in campo pleno ossibus mortuorum, & vox inquit ad me *Fili hominis putasne viuent ossa ista? Et dixit: Domine Deus tu nosti.* Et iussus est Propheta clamare: *Ossa arida audite verbum Domini: Ecce ego intromittam Spiritum in vos, & viuetis, &c.* Et statim ad eius vocem factus est sonitus, & accesserunt ossa ad ossa, vnumquodque ad iuncturam suam, & nerui, caro ac pellis desuper extensa, & illo iterum clamante: *A quatuor ventis veni Spiritus*, statim steterunt super pedes suos, *exercitus grandis valde.* Quæ quidem Scriptura facilitatem Resurrectionis indicat, & supponit.

Dan. 12. Hinc etiam Daniël de hac resurrectione loquens, dicit: *De iis qui dormiunt in puluere, alij euigilabunt in vitam æternam, alij in opprobrium.* In qua scriptura significatur, tam Deo esse facilem resurrectionem, quàm sit dormientis alicuius suscitatio.

Hinc Nicephorus, Metaphrastes, & alij putant miraculum illud de septem fratribus, qui à tempore Decij Imperatoris, vsque ad tempus Theodosij iunioris annis plus 177. in quadam cauerna latuerunt, sine corruptione, aut corporum, aut vestium, quasi somno aliquo obdormientes, à

V. Suar. 27. Iulij. Deo permissam fuisse, ad certificandam veritatem huius articuli resurrectionis generalis corporum.

Hinc etiam S. Germanus Altisiodorensis Episcopus, cùm per Italiam transiret, vocatur ab Imperatrice pro grauibus negotiis, adiit sepulchrum S. Cassiani Martyris, qui aliquando Episcopus fuerat in Germania, & quasi viuentem sic allocutus est: *Quomodo est tibi ò frater? Quomodo tecum agitur?* Respondit que Martyr: *Quantum ad animam, æterna felicitate fruor: quantum verò ad corpus, quiescit hîc vsque ad generalem Resurrectionem.* Serm. 14. de verbis. Apti.

Tunc Germanus: *Quiesce ergo frater ad id tempus & roga Dominum, vt resurgentes ad sonum tubæ tecum possimus æterna beatitudine frui.*

Ad hanc rem etiam facit, quod typus resurrectionis, & imago quædam in rebus etiam naturalibus reperiatur, v. g. in semine moriente, & postea repullulante ac quasi resurgente. Vnde Augustinus: Tota huius mundi administratio testimonium est resurrectionis futuræ. Videmus hyemis tempore arbores spoliari pomis & foliis; sed & verno tempore speciem Resurrectionis exprimere, quæ quidem incipiunt primò surgere in gemmis, ornari floribus, vestiri foliis, postmodum pomis grauari.

Interrogo te infidelis homo, qui de Resurrectione dubitas, vbi sunt ista, quæ tempore isto quo Deus disposuit, producuntur? Dic mihi vbi latitant antequam producantur? Quæ nusquam quidem videntur, sed tamen Deus qui omnipotens est, secreta sua virtute producit. Sic & herba quæ antè vixit & moritur, rursus reuiuiscit ex semine ita & nostrum corpus reuiuiscet ex puluere. Hæc Augustinus.

Inter Resurrectionis symbola etiam pulchrum est symbolum hydrargiri, siue argenti-viui; si enim in minutissimas arenulas, & quasi atomos manu deducas, ita vt in puluisculos euanescere videatur, mox vt eos rursum manu associas, & coniungis, in pristinam formam confluendo redeunt, & quasi reuiuiscunt.

PROPOSITIO TERTIA.

Hæc Resurrectionis fides solamen fuit inter afflictiones, & tormenta Martyribus & Sanctis. Patet exemplo Iob, qui in mediis afflictionibus sic se consolabatur. *Credo quod Redemptor meus viuit, &c. Reposita est hæc spes mea in sinu meo*, q. d. Hæc spes velut farina Prophetæ, omnem amaritudinem mihi suauem facit inter dolores.

Sic & Fratres Machabæi ac mater, animum sumebant inter tormenta ex hac fide.

Primus, cùm cutis capitis eius cum capillis vi abstraheretur, in vltimo iam spiritu Regi dicebat: *Tu quidem scelestissime in præsenti vita nos perdis, sed Rex mundi, defunctos pro legibus suis in æterna vitæ resurrectione suscitabit.* Mac. 7.

Tertius, linguam postulatus protulit citò, & manus constanter extendit, & cum fiducia ait: *E cœlo ista possideo, sed propter Dei leges nunc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipsomet ea recepturum spero.*

Quartus, inter eadem tormenta dicebat: *Potius est ad homines morti datos spem expectare à Deo, iterum ab ipso resuscitandos, tibi enim ad vitam resurrectio non erit.*

Mater quoque singulos hortabatur fortiter, eandem spem habens, & dicens: *Nescio quomodo in vtero meo apparuistis, nec enim spiritum & animam donaui vobis, & singulorum membra non ipsa compegi, sed mundi Creator qui & spiritum vobis iterum cum misericordia reddet & vitam.*

Ad hanc resurrectionem respiciebat S. Iacobus,

dictus intercisus, natione Persa, cùm à Rege Persarum ob fidem Christanam comprehensus foret, iussit Rex vt omnia ei membra successiuè detruncarent. Ergò primò digiti manus dexteræ, deinde & sinistræ truncati sunt, ac ipse ad singula tormenta benedicebat Deum, gratias agens quod eum amputaret quasi vineam, vt posteà repullularet ac reflorêret, & fructum vberiorem ac suauiorem proferret. Posteà pedum digitis, brachiis, & tibiis abscissis, in illis tormentis mirabiliter exultans, cum constantia clamabat: *Audi Domine Deus viuorum & mortuorum, cùm non ampliùs manus quas ad te leuare possim habeam, nec genua quæ flectam, iube animam meam de hoc corpore ad te euolare.* Et post hanc orationem collum ei abscisum est, animaque ad Deum euolauit.

Surius in eius vita, & alij.

Sic B. Nicasius Rhemorum Episcopus, occupatâ Vrbe à Vvandalis, in Templo orans repertus, ceruicem gladio subdere est coactus; cùm autem eum carnifex feriret, cœpit recitare versum illum: *Adhæsit pauimento anima mea.* Caputque à reliquo corpore separatum speciali miraculo versum perfecit addens: *Viuifica me secundùm verbum tuum*, ad vitam æternam & resurrectionem respiciens.

Psal. 118.

Hinc & Apostolus ex eo probat resurrectionem mortuorum, quod qui volunt piè viuere in Christo, persecutionem patiantur, addens: *Si in hoc mundo tantùm sperantes essemus, miserabiliores essemus omnibus hominibus.* q. d. Si in altera vita spes resurrectionis huius miserabilis corporis non affulgeret, vt quid tantis illud afflictionibus exponeremus? Sed expectamus *Saluatorem Dominum nostrum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ*, & in hac spe facilè quidlibet patimur. *Cunctis diebus quibus nunc milito*, inquit Iob, *expecto donec veniat immutatio mea* ad statum gloriæ & immortalitatis, *vocabis me, & ego respondebo tibi.* Sicut Lazarus vocatus mox surrexit.

1. Cor. 15.

Philip. 3.

Sicut ergò agricola expectat fructum pretiosum terræ, inquit Diuus Iacobus, ex illis seminibus quæ videt putrefieri sub terra; patienter ferens donec accipiat fructum temporaneum & serotinum; ita nos oportet vsque ad aduentum Domini patientes esse, & non contristari sicut gentes, quæ spem non habent, sed quamlibet in corpore afflictionem; quasi seminis putrefactionem sustinere. Dicebat enim Propheta Abacuc: *Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat: vt requiescam in die tribulationis, & ascendam ad populum accinctum nostrum*, id est; Veniant in me omnia mala, ita vt si necesse fuerit, ossa mea putredine impleantur, & caro mea vermibus scateat, dummodò hîc à meis peccatis expier, & in die illo seuerissimi iudicij securus sim, & ad eorum societatem adiungar, qui cum Christo regnant, quos Deus accinxit & armauit, vt fœliciter contra omnes hostes, tentationes, persecutiones dimicarent.

Iacob. 5.

Abacuc 3.

LECTIO XIV.

QVOMODO IDEM CORPVS resurgat.

1. *Docet idem numero corpus resurgere.*
2. *Illud corpus resurgens mutari in qualitatibus.*
3. *Corpora hîc vitiosa, ibi fore perfectissima.*

PROPOSITIO PRIMA.

IN *hac resurrectione erit idem numero corpus.* Hoc significatur in eo, quod articulus dicit: *Carnis resurrectionem.*

Primò enim Carnis dicit, vt significetur non esse animæ resurrectionem, eo quod sit immortalis.

Secundò dicit Carnis, & non corporis resurrectionem; quia aliqui dixerunt fieri resurrectionem in quodam corpore aëreo, non autem carneo. Significatur ergo illa pars hominis, quæ caro dicitur, quæ mox vbi homo expirauit, alget, stupet, mortua est, sine sensu, sine motu, sine operatione, & quæ transeunte sanguine & colore, tota vertitur in pus, atque putredinem, ita vt condi debeat sub terra, & sollicitè concludi, ne fœtore inficiat: & posteà in cinerem redigatur.

Illa inquam pars, quantumlibet putrefacta & incinerata, aut quasi in nihil redacta, iterum animabitur eâdem animâ, vt sit idem homo tunc qui nunc, idem corpus, idem suppositum numero, eadem substantia in indiuiduo.

Quod apertissimè dixit Iob: *Rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum ego ipse, & non alius*, in eadem pelle, in eadem carne, & non alia, iisdem oculis.

Hoc est, quod confiteri coactus fuit Eutichius Patriarcha Constantinop. qui contra veram corporum resurrectionem librum scripserat, quem Gregorius ad eum Legatus missus ita conuicit, vt eius librum Imperator Tyberius in ignem conijceret, & quod docuerat ipsemet Eutichius, retractaret. Vnde cùm paulò post in morbum incidisset, instante morte, pellem manus suæ tenebat, multis præsentibus dicens: *Confiteor, quia in hac carne omnes resurgemus.*

Hinc etiam est, quod Sanctorum corpora post mortem, & ipsos pulueres tanti vult fieri Deus à nobis, immo & ab ipsis Angelis: tum quia fuerunt organum Spiritus S. tum quia sunt æternitatis semina in illa resurrectione animanda, & cum Christo in æternum regnatura. Quapropter ipsi Angeli Sanctorum corpus multùm honorant. Sic habes de S. Catharina, quod corpus eius ab Angelis in montem Synai delatum fuerit: quodque ipsi Angeli ibi eius exequias cum miro iubilo celebrarunt, & sepelierunt, ex quo loco dulcis liquor emanabat medela omnium infirmitatum.

Sic & de corpore S. Clementis legimus, ædiculam marmoream in Templi forma, & arcam lapideam, vbi martyris corpus erat, Angelos concinnasse, cùm iussu Traiane in mari deiectum fuisset, anchoræ illigatum. Et hoc iterum specialis miraculi accessit, quod mare ad tria milliaria recesserit, ita vt possent accedere Christiani ad hanc ædiculam. Nec solùm hoc anno, sed singulis annis, septem diebus recedens mare, liberum transitum ad illam Capellam dabat: ipso scilicet die Mar-

tyris, & aliis sequentibus diebus, quo peregrinentium innumera multitudo concurrebat. Sic Deus per Angelos, & per nos, vult honorari corpora, & cineres Sanctorum, tanquam æternitatis semina, in resurrectione animanda.

Celebrant Poloni S. Stanislaum, & in Breuiario Sanctorum suorum habent, quod cùm eum trucidasset Boleslaus Rex, mox ministros Regis ex rabie corpus dissecuisse in 72. partes, easque canibus & auibus deuorendas proiecisse.

Verùm cœlitus aduolantes Aquilæ S. Corporis custodes & tutores fuerunt. Post biduum clerus animos resumens, Episcopi sui membra requisiuit & composuit. Res mira, Dei virtute factum est, vt illico ita simul concrescerent, ac si nunquam diuulsa fuissent. Digitus vnus deerat, sed ne istum quidem diu latere passus est Deus. Lucerna cœlestis enim in vicinam piscinam coniectum, & à pisce deuoratum demonstrauit; quem exenterantes; digitum exemerunt, suoque loco restituerunt. Quasi similis hic visio, visioni illi quam vidit Ezechiel, dum vidit ossa ossibus, carnem carni, membra membris sociari, argumento aperto resurrectionis futuræ. Sic Deus custodit ossa Sanctorum, vnum ex his non conteretur.

PROPOSITIO SECVNDA.

Licet idem sit corpus in Resurrectione quoad substantiam, erit tamen immutatum quoad accidentia.

Ratio est, quia corpora gloriosa habebunt quatuor dotes, quæ nominari solent, *Impassibilitas, Claritas, Agilitas, Subtilitas.*

1. *Impassibilitas*, præstat corpori, ne corrumpi possit, pati aut affligi.
2. *Claritas*, efficit vt fulgeant tanquam Sol, cuius splendoris species in Transfiguratione apparuit.
3. *Agilitas*, efficit vt corpus omni ônere aggrauante liberatum, pro animæ nutu citissimè moueatur, & statim sine mora fit vbi anima voluerit.
4. *Subtilitas*, efficit vt corpus ad nutum animæ cuncta possit penetrare, nullo ei corpore obstante, & hæc gloria corporis ab animæ gloria deriuabitur.

1. ad Cor. 15. De hac conditionis corporum diuersitate Apostolus dicit: *Seminatur in corruptione, surget in incorruptione, seminatur in ignobilitate, surget in gloria, seminatur in infirmitate, surget in virtute, seminatur corpus animale, surget corpus spirituale.*

Sumit similitudinem à grano quod reconditur sub terram, & velut sepelitur vt resurgat cum fructu: Sic & corpora nostra conduntur & fodiuntur sub terram, vt fructificent: *Seminantur ergò in corruptione*, ita vt corrumpantur & putrefiant, sicut & alia semina; sed surgent de terra in incorruptione, id est, integra & incorruptibilia.

Secundò, *seminantur in ignobilitate*, adeò vt quælibet, nobilia, generosa, aut illustria, tamen post mortem fiant prorsus ignobilia, vsque ad abominationem, & fœtorem intolerabilem; sed surgent in gloria, quia planè erunt illustria & gloriosa intus & foris, in oculis omnium, in substantia, in qualitatibus.

Tertiò, *seminantur in infirmitate*, ita vt nulli prorsus actioni resistere valeant, sed cedunt omni contrario ad incinerationem vsque: sed surgent in virtute, quia tantæ erunt potentiæ, vt à nulla re mundi lædi possint, aut debilitari, aut concludi, aut arctari, aut vinci.

Quartò, *seminantur animalia*, id est, qualificata vt corpora reliquorum animalium; sed surget spiritualia, non ampliùs erit corpus animale, quia alimentis & officiis vegetentis animæ vltrà non indigebit, nec vltrà seruiet passionibus illis affectuum animalium. Ideò ergò spirituale, quia prorsus subditum spiritui, vt non ampliùs sit rebellio legis mentis, & legis quæ est in membris, & quocunque præcesserit spiritus effectu, illuc statim sequentur virium corporalium affectiones, nec in vllo retardabit moles corporis affectiones glorificati spiritus; quod erat in homine antea multæ miseriæ & imperfectionis. Item spirituale dicitur, quasi qualitates & dotes spirituum cælestium participans; quia sine pondere aggrauante erit vt spiritus, agile vt spiritus, quocunque voluerit pergens sine mora vt spiritus, subtile vt spiritus, adeò vt nihil ei non peruium sit, quamlibet durum aut solidum.

Hæc verò omnia erunt, quia tunc conformabit nos Christus corpori claritatis suæ, vt sicut portauimus imaginem terreni Adam in hoc mundo, ita & portemus imaginem cœlestis hominis Christi in altero sæculo. Portamus enimper natiuitatẽ carnis, imaginem terreni Adam, similes illi in mundo, vitæ & naturæ qualitate, quoad affectiones & passiones, impulsus, officia, inclinationes, figuram, staturam, incrementa denique & decrementa ætatum: Portabimus autem tunc per resurrectionem, imaginem cœlestis, Christi scilicet resurgentis, habentes corpus configuratum corpori claritatis suæ, spirituale, immortale, sine affectionibus, passionibus, officiis carnis & sanguinis, animalibus & inordinatis; si tamen etiam hic portauerimus in eadem carne imaginem Christi præeuntis secundùm virtutem.

PROPOSITIO TERTIA.

Corpora hîc deformia, ibi perfectissima erunt. Docent enim Scholastici, diuinâ potestate quicquid superfluum fuerit aut vitiosum reformandum in corpore, Vnde non erit ibi aliquis gibbosus, clodus, deformis, luscus: statura verò varia erit, cuique illa quam in flore ætatis habere debuisset. Si tamen naturæ vitio nimia breuitas aut proceritas contigisset, reformabitur: Vnde Gigantes & Pigmæi decentem staturam recipient.

Docent quoque resurrectionem futuram in ætate quâ Christus resurrexit, ex Apostolo: *Donec occurramus in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* ad Eph. 4.

Quòd autem dicit *in virum perfectum*, non sequitur, non fore sexum fœmineum, vt aliqui voluerunt, sed nomen viri accipit Apostolus pro homine, vt habet Augustinus. Vnde Christus non negat ibi fore vxores, sed nuptias. Erit ergò distinctio sexus, vt in eodem corpore triumphent, in quo debellarunt carnem, dæmonem, mundum, hoc enim cedet in magnam gloriam Virginum, quando in corpore tenero & imbecilli relucebit tanta virtus & victoria. Aliàs quomodò posset cognosci gloria Matris Dei, nisi in corpore fœmineo resurgat. Lib. 8. de Ciu. c 12. Mat. 22.

Quod verò allegant aliqui, omnes ibi dici similes Angelis Dei, hoc secundum Hieronymum intelligendum est, quoad immortalitatem, & beatam Dei contemplationem.

Voluit Deus hanc corporum perfectionem post resurrectionem indicare velut in imagine, in quibusdam corporibus Sanctorum miro, ea decore post mortem exornans, vltra quam in vita ha-

buerant: & ea ab omni corruptione præseruans post multa annorum curricula.

Sic habemus de corpore S. Martini, quod post mortem repertùm fuerit, habens faciem quasi Angeli.

Mirabile est, quod de Francisci corpore memoriæ proditum est, stare illud nullis humanæ industriæ fulcris subnixum, sola diuini Spiritus vi sustentatum: facie tota, oculis & manibus iunctis, in Cœlum semper intentus supplicantis in modum; nulla vetustatis vi debilitatum, nulla temporis iniuria parte aliqua incuruum. Id profectò tanti est; vt cùm sit viuentium stare, mortuorum procumbere, nemo tamen viuens per annum perstare potest immobilis in precibus. Blosius de signis Eccl. lib. 15. c. 9.

Sic corpus S. Cœciliæ à Clemente Octauo integrum repertum est nostris temporibus, post nongentos & amplius annos.

Sic & apparuit in corpore S. Huberti, cùm decimo sexto anno post eius obitum translatum fuit. De quo sic refert eius discipulus, & familiaris. Introspicientes gloriosum eius corpus, nulla detrimenta passum, illæsum à dissolutione & putredine repererunt, & pro putredine aromatum mirifico odore feruere. Caput eius perlustrantes, vident vultum eius sudore perfusum, & velut noctis opacæ roscidulis perfusum guttulis: coronam verò capillorum alienam prorsus ab omni læsione, cæsariemque auctam & prolixitate & pulchritudine; neque enim candore senili albebat, sed colore & visione sui, iuuenis caput repromittebat. Estque opinio in eius Monasterio nunc quoque esse integrum illæsumque, ita vt solo corporis sopore detineri diceres. Ita apud Surium & Baronium. Baron. to. 9 an. 771.

Sic de B. Edmundo Anglorum Rege Martyre scribit Abbo Floriacensis Abbas. Cum eius corpus putrefactum putaretur, ob diuturnum spatium, plenè tamen sanum & incolume est repertum; & cùm caput ei abscissum fuisset in martyrio, ipsum inuentum est redintegratum & compaginatum corpori, & in eo nihil omninò vulneris, nihil cicatricis, sed integer, & viuenti simillimus, expectans beatæ resurrectionis præmium repromissum. Tantùm in eius collo, ob signum martyrij, rubet vna tenuissima ruga in modum fili coccinei, sicut testari erat solita quædam beata fœmina, quæ apud eius sacrosanctum tumulum ieiuniis & orationibus vacans, multa transegit annorum curricula. Cui venerabili fœminæ, aut diuinâ reuelatione, aut nimiâ deuotione mos inoleuerat, vt patefacto B. Martyris sepulchro, quotannis in die Dominicæ Cœnæ, eius attendendo præscideret cappillos & vngues, quæ omnia diligenter colligens, & in capsella recondens, non neglexit quandiu vixit excolere mirâ affectione, posita super altare Ecclesiæ, vbi adhuc reseruantur debita veneratione. Huius Eadmundi caput amputatum, cum ab impiis ministris in loco sentibus horrido occultatum fuisset, nec diu conquisitum inueniretur, ipsummet edidit vocem, inquirentibus quonam loco foret. Et Deus illi immanem lupum prouiderat custodem, qui excubias impendebat Martyri, ne ab aliqua bellua læderetur. Surius in vita eius C. 34. 20. Nouemb.

Quantum ad corpora damnatorum, immortalia erunt, & iuxta plurimorum sententiam etiam erunt quantum ad membra perfecta: etiam si enim antea fuissent mutila aut deficientia in aliquo, tamen restituentur quoad integritatem, in illa scilicet integritate quam secundùm naturæ cursum habere potuissent. Non ergo erunt gibbosa, ægra aut manca. Neque tamen id vertetur eis ad aliquam consolationem, sed potius ad pœnæ augmentum, quia in illis punientur. Sicut & quod immortalia futura sint, ac tamen simul passibilia, hoc eis iusto Dei iudicio in pœnam vertetur, quia viuent in æternum vitam naturæ, & quærent mortem, & fugiet ab eis. Vitam ergo agent sed miserabilem, ita vt in æternum relucere debeat in eorum pœnis ostensio iustitiæ diuinæ, sicut sempiterna Dei bonitas in præmiis iustorum. Ideò verò integra erunt, quia à Deo reproducentur, inquit D. Thomas, cuius opus solet perfectum esse, quantum ad integritatem, quæ eis debetur ex principiis naturæ. Interim manebunt hæc corpora ponderosa vt prius, obscura, passibilia, misera, grauia; quia hæc non excluduntur nisi per dotes gloriæ, & oriuntur ex principiis naturæ, & sunt defectus connaturales corpori humano.

LECTIO XV.

DE CIRCVMSTANTIIS Resurrectionis.

1. *Docet quomodò hanc Resurrectionem præcedet Tuba.*
2. *Quis locus Resurrectionis futurus sit.*
3. *Quo tempore futura sit Resurrectio.*

PROPOSITIO PRIMA.

Hanc *Resurrectionem præcedet Tuba.* Hinc illud: *In momento, in ictu oculi, in nouissima Tuba.* Et vocatur vox Archangeli, & tuba Dei, non quod duæ voces sint emittendæ, sed idem est ac si dicatur. In voce Archangeli, quę erit tuba Dei, diciturque Dei per Hebraismum, id est maxima, & maximè sonora per totum mundum audienda, sicut dicuntur *Montes & Cedri Dei*, id est altissimi. 1. ad Cor. 15. 1. ad The. 4.

Secundò, quia si Deum Iudicem pręibit, sicut tuba Regem vel imperatorem. Tertiò dicitur Dei vox, quia magnifica & terribillis instar tonitrui, talisque qualis decet Majestatem diuinam. Vnde tubæ huius typus fuit tuba illa Angeli in Syna Decalogum proclamantis. Vocatur verò hęc tuba nouissima, quia post tuba septem Angelotum, plagas maximas Orbi inducentium, hęc sequetur vltima. Non verò existimanda est fore realis tuba, sed erit vox quasi tubæ, sensibilisque clangor per aëris collisionem, imperio Christi ab Angelo formatus, vnde & dicitur vox Filij Dei, quia licet ministerio Angelorum, iussu tamen eius formabitur. Immò dicitur vox Archangeli, quem putat D. Thomas fore Michaëlem, qui iussu & vice Christi est Pręses Ecclesiæ, sicut & olim Synagogæ. Alij existimant fore Gabriëlem, vt sicut primum aduentum nunciauit Virgini, sic & secundum mundo. Hæc verò tuba; Archangeli virtutem & efficaciam habebit, etiam circa alios Angelos, qui huic operi erunt ministraturi. Sicut dicitur Matthei 24. *Mittet Angelos suos cum tuba & voce magna, & congregabunt electos eius à quatuor ventis.* Exod. 19. Apoc. 8. & 9. Matt. 24.

Hæc ergò erit nouissima tuba, quia hæc erit nouissima conuocatio omnium non solum electorum, sed & reproborum: Cecinit olim tuba, siue vox Dei per organum Moysis & Prophetarum ad conuocationem filiorum Israël: Cecinit & per Angelum magni consilij, id est, per Christum

& Apo-

& Apostolos, ad conuocationem omnium hominum, ad salutem Euangelicam, & ad hæreditatem salutis. Canet denique adhuc semel, & erit nouissima ac generalissima conuocatio omnium ad iudicium Dei, & erit signum in profectionem (sicuti tuba erat *Numerorum 10.*) Angelis de cælo, dæmonibus ex inferno, hominibus è mundo. Eritque ad terrorem sicut in bellis, quia ad illam *armabitur omnis creatura contra insensatos*. Si ergo quæras, ad quem finem canet tuba? Resp.

Primo, vt faciat Angelos paratos, vt statim colligant cineres eorum qui resurrecturi sunt. An verò soli Angeli boni, vel etiam mali, huic operi sint ministraturi, incertum est: aliqui enim putant damnatorum cineres, à dæmonibus qui eos vicerunt colligendos. Iustorum verò à SS. Angelis eorum custodibus. Verisimile tamen est, quod sicut omnium resurrectio à Christo fieri debet, ita & hæc præparatio, à propriis eius ministris.

Secundo, vt omnes excitet à mortuis, citetque ad iudicium. Vnde *audient illam qui in monumentis sunt, & viuent*, quia dabit voci suæ vocem virtutis Christus, sicut cum exclamaret: *Lazare veni foras*, statim prodiit mortuus. Audient, id est, sentient vim vocis, vel obedient, quoniam Deus vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt.

Num. 10. *Tertio*, vt electos vocet ad solemnitatem & lætitiam beatæ æternitatis, instar tubæ quæ Hebræos vocabat ad festa.

Quarto, vt terreat reprobos, & vocet electos ad bellum, vt reprobos deturbet in gehennam, erit enim quasi classicum militare. Ita Anselmus.

Hæc ergo tuba, tuba terribilis erit, quando vnus assumetur, alter relinquetur, quæ sæpiùs resonare deberet in auribus nostris. Sic B. Hieronymus dicere solebat: *Siue comedo, siue bibo, siue quid aliud facio, semper insonare videtur auribus meis tuba illa terribilis, surgite mortui, venite ad iudicium.* De qua etiam tuba ipse agit in epist. ad Heliodorum sub finem: Veniet, inquit, veniet illa dies, quando mortale hoc induet immortalitatem: Tunc ad tubæ vocem pauebit terra cum populis, & tu gaudebis. Iudicaturo Domino lugubre mundus immugiet, tribus ad tribum pectora ferient: potentissimi quondam Reges nudo latere (hoc est, suis aulicis & satellitibus destituti) palpitabunt. Ad vocem tubæ huius exhibebitur tunc cum prole sua Venus: Adducetur & ignitus Iupiter. Adducetur & cum suis stultus Plato discipulis. Aristotelis argumenta non proderunt. Tunc tu rusticanus & pauper exultabis, & dices? Ecce crucifixus Deus meus. Ecce Iudex qui obuolutus pannis in præsepio vagiit: Hic est Fabri filius, hic qui matris gestatus sinu fugit in Ægyptum, hic vestitus coccino, hic coronatus sentibus, hic magus dæmonium habens, & Samarites. Cerne manus Iudæe quas fixeras. Cerne latus Romane quod foderas. Videte corpus, an idem sit quod dicebatis clam discipulos sustulisse. Dilectio me compulit frater, vt hæc tibi dicerem, vt his tunc interesse contingat, pro quibus nunc labor durus est. Ita Hieronymus.

PROPOSITIO SECVNDA.

Locus huius resurrectionis est incertus, pendens ab admirabili Dei prouidentia.

Aliqui putant, tam bonos quàm malos omnes in eodem loco in valle Iosaphat resurrecturos, vbi iudicandi sunt: sicque Angeli imperio Christi cineres vniuersamque materiam, ex qua corpora hæc formanda erunt, illuc congregaturi essent; quod poterunt motu celerrimo, & breuissimo tempore. Hos cineres ibi in momento animabit Deus, sicque resurgent. Ita loquitur Sotus.

Alij vero dicunt cineres coacertuandos ad duo loca, in vno coaceruabuntur cineres iustorum vt resurgant, in altero damnatorum, iuxta illud Matthæi 13. *Exibunt Angeli, & separabunt malos de medio iustorum.* Hæc enim separatio videtur fore ante resurrectionem, nam post resurrectionem non est necessaria separatio per Angelos, quia ipsi Sancti virtute & agilitate sua rapientur in aëra, & à reprobis secernentur. Matth. 13

Alij dicunt singula corpora resurrectura in illo loco vbi fuerint: & si in diuersas partes sint sparsa, vbi major, vel præcipua pars fuerit, ibi adducentur & reliquæ. Ita Richard.

Itaque resurrectio fiet vt plurimum in sepulchro, quod videtur conforme scripturæ Ioannis 5. *Omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & procedent, &c.*

Sic qui cum Christo surrexerunt, exierunt de sepulchris: & de sanctis Petro & Paulo: Chrysostomus ait: *Non ita cælum splendescit quando sol radios emittit, sicut Roma duas illas lampades vbique terrarum effundens. Hinc rapietur Paulus, illinc Petrus, quale spectaculum visura est Roma, Paulum repente ex theca illa cum Petro resurgentem in occursum Domini sursum ferri.* Sic ergo explicando, aduertendum est, reprobos à dæmonibus subitò portandos ad locum iudicij & quasi inuitos ac coactos trahendos. Iusti vero virtute sua ferentur quo eos Custodes Angeli duxerint, & sic tam boni quàm mali congregabuntur Angelorum ministerio.

PROPOSITIO TERTIA.

Tempus quoque quo fiet hæc resurrectio incertum nobis manet.

Aliqui putant fore hora matutina, qua, Christus etiam resurrexit, & hæc est communior opinio Theologorum. Quia cum Christus sit exemplar nostræ resurrectionis, verisimile est illo tempore nos suscitandos quo ipse. Vnde Anselmus in Elucidario dicit, resurrectionem futuram in die Paschatis: & significauit Macharius dicens futuram tempore Aprilis, quando omnia florere incipiunt.

Confirmatur ex eo quod tempus lucis sit magis commodum, tum ad iudicium, tum vt omnes homines possint naturali modo sine miraculis se mutuo videre: spectareque videtur ad bonorum gloriam, vt tempore lucis resurgant. In hom. 6. & 12.

Alij dixerunt resurrectionem fore in tempestata nocte ex illis verbis: *Media nocte clamor factus est, &c.* Et ita sentit Hieronymus Matthæi 25. Et Augustinus, Ambrosiusque circa illa verba: *Erunt in illa nocte duobus lecto, &c.* Aug. lib. 83. qu. 53. Ambr. l. 8. in Luc. c. 17.

Afferri etiam potest figura egressionis filiorum Israël de Ægypto, quando media nocte Angelus descendit, Ægyptios percutiens, & Israëlitas è seruitutis iugo liberans. Hæc tamen non conuincunt, quia dum Scriptura loquitur quasi de resurrectione aut iudicio futuro in nocte, vult solùm, significare, mundi consummationem illo tempore futuram, quo erunt homines securiores, & quasi obliti talis diei: & sæpè loquitur, non tam de hora resurrectionis, quàm de hora mortis, cum noctis facit mentionem.

ARTICVLVS DVODECIMVS.

CREDO VITAM ÆTERNAM.

LECTIO XVI.

DE VITA ÆTERNA.

1. *Docet omnes nos creatos esse ad æternam vitam.*
2. *Docet ad eius desiderium dupliciter nos impelli.*
3. *Docet Deum dare nobis auxilia sufficientia ad illam.*

HIc Articulus ponitur vltimus, quia fides vitæ æternæ scopus est totius Religionis Christianæ, & finis quem speramus, & cui suspiramus: ideóque in illum frequenter mentis nostræ oculos figere debemus, vt ab illo non excidamus. Qui vnum claudit oculum, melius scopum attingit: Sic si terrenis oculum vnum claudamus, alterum cœlestibus aperientes, non aberrabimus.

Daniël cum in Babylone captiuus foret, ingressus domum suam, fenestris apertis in cœnaculo suo contra Ierusalem ter in die genua flectebat, & adorabat. Nos in Babylone sumus, sed conijcere debemus oculos, non ad Babylonem, sed ad Ierusalem. Intremus ergo superiorem partem domus nostræ, ibi tres sunt fenestræ, tres animæ potentiæ, spectantes versus Ierusalem cœlestem; per illas prospiciamus, vt nunc in spe exultemus, & quæ Babylonis sunt, contemnamus. Vt verò pleniùs intelligatur, quomodò ad Ierusalem & vitam illam æternam creati simus, id pleniùs declarabunt sequentes propositiones.

PROPOSITIO PRIMA.

OMnes creati sumus ad illam æternam vitam. Ideo dixit Augustinus: *Fecisti nos Domine ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.* Est enim finis noster ipse Deus, est centrum nostrum. Sicut ergo vnum quodque ad finem suum, centrumque tendit quodam pondere naturæ; Ita quodam pondere à Deo insito, tendit hominis cor ad Deum tanquam ad centrum. Propterea dixit Propheta in persona electorum: *Quid mihi est in cælo, & à te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Rectè interrogatus quidam Philosophus, quid in hoc mundo summum foret? Respondit: *Cor hominis.* Verè enim mundus totus minor est corde nostro, quia omnia creata eius non explent capacitatem, sed solus Deus. Hoc satis significauit Salomon, qui fatetur se opes habuisse, & delitias, voluptatesque omnes, immò & sapientiam præ omnibus Regibus, cumque cor omni voluptate frui permisisset, posteà tamen inclamare cogitur: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* Et fatetur, se in omnibus quæ sub Sole sunt, nihil reperisse nisi laborem, afflictionem & vanitatem: satis significans, nihil posse cor nostrum satiare, nisi bonum infinitum, & solùm illum qui est *Deus cordis nostri.*

Aug. in Confess. Idem fatebatur Augustinus, qui postquàm per varias voluptates diuagatus fuisset, & à Deo recessisset, tandem ad se reuersus, inclamat: *Versus & reuersus in tergum, & in latera, & in ventrem* (instar febricitantis qui ex diuersa corporis compositione solamen vbique quærit:) *Sed tu solus Domine requies.*

Itaque Deus creauit hominem, vt summum bonum intelligeret, intelligendo diligeret, diligendo possideret, possidendo frueretur: Ergo in Deo solo locus quietis eius est, & imago diuinitatis quæ est in homine, non quiescet donec primo suo exemplari coniungatur.

Intelliges hoc per similitudinem à mari ductam. Omnia flumina incessanter fluunt, & tandem per varios circuitus ad locum vndè exierunt refluunt: Et mare est locus vndè oriuntur, & locus in quo quiescunt, quia omnis eorum motus illuc tendit, vt suæ reddantur origini. Sic ergo est & homo respectu Dei, inquietus est, donec illi vniatur: & quia exiuit à Deo per creationem, non quiescet, donec ad eum refluat per glorificationẽ.

Habet homo hoc desiderium vitæ æternæ sibi ab initio insitum, estque quasi ignis quidam sacer, qui sæpiùs scintillas quasdam emittit, nisi planè vitiorum pondere obruatur. In multis iam à prima ætate scintillas ignis hic sacer excitat, affectus scilicet pios, desideria feruentia animæ, ad illam vitam, ad illam æternitatem suspirantis, & cor inflammantis.

De seipsa fatetur id sancta Mater Theresia. Cùm, inquit, ætatis forem octo annorum, mirum in me affectum sentiebam ad legendas vitas Sanctorum, eratque mihi frater paruulus eiusdem mecum affectus. Intelligens autem ex illa lectione, quomodo Martyres pro amore Dei multa passi forent, nihilominus iudicabam eos leui pretio vitam illam æternam, & Dei fruitionẽ emisse. Vndè & ego sentiebam in me desiderium moriendi pro Christo, vt his possem bonis frui, quæ legebam illis in Cœlo reseruari. Itaque agebam cum fratre meo de mediis, quibus ad illa pertingeremus, & agebamus de itinere aggrediendo ad Mauros infideles eleemosinam petendo, vt ipsi nos propter fidem tandem necarent. Et certè videbatur nobis animus esse sufficiens in illa etiam ætate, nisi impedimentum aduerteremus à parentibus, quibus subditos nos agnoscebamus. Id verò quod maximè admirabamur, erat, quo sæpiùs legeremus vitam illam & gloriam, quæ manet Sanctos, æternùm esse. Hinc frequenter de hoc colloquentes cum suauitate & spirituali gustu illud repetebamus. *In æternum, in æternum, in æternum.* Et diuturno tempore id pronunciantes, flammam interiorem sentiebamus. Sicque placebat Deo, vt iam in illa ætate, via veritatis imprimeretur cordibus nostris. Ita illa. Theres. vitæ suæ c. 1.

Sic quoque, multi adolescentiæ suæ initio persentiscunt lucis cuiusdam diuinæ radiunculos, & bonorum desideriorum scintillas, ad illam beatam æternitatem animam inflammantes. Sed adolescentia incauta, hanc lucem, & hunc Dei spiritum, cor ad Deum excitantem, facilè extinguit vanitatibus, vitiis, societate prauâ, aliisque impedimentis, quæ scintillas has velut aquarum copia inundans, extinguunt & obruunt. Propterea serò aliquando illius rei memores coguntur vsurpare illud Iob. *Vtinam sim secundum dies pristinos, quandò lucebat lucerna super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris, sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secretò Deus erat in tabernaculo meo.* Itaque, ô Adolescentes, *Spiritum nolite extinguere*, ait Paulus, hoc est, afflatum, impulsum, lucem Spiritus S. in tenera ætate exerientem, spiritu malitiæ, carnalibus desiderijs, otiosa vita, nolite extinguere. Dum Iob 29. 1. Thes. 5.

vocat Oriens, nolite attendere ad Occidentem, vt loquitur Bernardus. Et vos Parentes, nolite in prolibus Spiritum extinguere, hoc est, desideria castitatis, aut vitæ perfectioris, per vitam licentiosam, quâ cogitis eos ornatui studere, tripudiis, vanitatibus, conuiuiis, & similibus nolite perimere.

PROPOSITIO SECVNDA.

Deus impellit nos ad desiderium illius vitæ æternæ, & per mala huius mortalitatis, & per delibationem quandam illius suauitatis.

Primò, Per mala huius mortalitatis: quia illa quæ hic patimur, ad Deum ire compellunt, sicut & prodigum calamitates ad paternam domum suspirare compellebant. Sic & Peregrinus multa inopia coactus, lassitudine, aliisque malis, festinat ad Patriam.

Osee 12. Sic Ceruus siti pressus desiderat ad fontes aquarum.

Sic spinæ & vepres secus viam positæ, in viam faciunt redire viatorem, iuxta illud Osee: *Sepiam viam tuam spinis.*

Osee 10. Sunt tamen aliqui de quibus potest illud dici: *Ephraim vitula docta diligere trituram*: Illi nimirum sunt, qui afflictiones huius mundi quasi ex consuetudine quadam lubenter sufferunt, nec propterea ad alteram vitam quietam desiderandam mouentur. De his explicat Scripturam propositam hoc mundo Gregorius: 10. Moral. c. 16. Amant peruersi homines pro huius mundi gloria etiam tribulationes, cunctisque pro ea sudoribus libenter seruiunt, & grauium laborum iugo deuotissimè colla submittunt: Quod benè sub Ephraim specie Propheta describit, dum dicit: *Ephraim vitula docta diligere trituram.* Vitula enim trituræ laboribus assueta, relaxata plerumque ad eundem laboris vsum etiam non compulsa reuertitur. Ita prauorum mens huius mundi seruitiis dedita, & rerum temporalium fatigationibus assueta, etiamsi sibi liberè vacare liceat, subesse tamen terrenis sudoribus festinat, & vsu miseræ conuersationis trituram laboris quærit, vt iugo mundanæ seruitutis cessare non libeat, etiamsi liceat. Ita Gregorius.

Melius ergò illi agunt, qui considerant Deum per hæc mundi mala monere nos, vt suspiremus ad æterna bona. Vtique aspersi Deus amaritudine hanc vitam, vt aliam quæramus: ideóque noluit quandiu sumus in hoc mortali corpore, plenam nos habere lætitiam, quia quocumque te verteris, & in quocumque statu fueris, omnis fœlicitas habet aliquid mœroris, omnis lætitia aliquid amaritudinis, quasi vinum mixtum, habens aliquid amaræ fæcis.

Has fæces velut post longam epotationem sentiebat Salomon, dum inclamat: *Vanitas vanitatum, & omnia labor & afflictio.* Sicut enim illis, qui post ebrietatem profundam, & post somnum brutalem ex ea secutum, ad se redeunt, visi fæces totum guttur mirâ amaritudine inficiunt, ita vt ad aspectum etiam vini nauseent, & non aliud quàm fontis aquam exquirant, vt illas reliquiarum amaritudines abluant: Sic videtur accidisse Salomoni, & aliis multis post longam voluptatem: illis enim non restant nisi fæces, cogentes eos fateri se non inuenire nisi laborem & afflictionem. Nempe Deus cum hominibus instar bonæ matris se gerit, quæ vbi videt puerum semper dulcedini lactis velle adhærere, vngit vbera aliqua amaritudine, vt eum ad solidû cibum traducat. Sic Deus videns homines deditos sugendo lacti voluptatis & vanitatis, aspergit aliquid absynthii, aliquid amaritudinis, vt veris bonis cœlestibus discant inhiare, & quærant solidum bonum ipsum Deum, quasi illud eis inculcans: *Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & noxia quæritis?* Prou. 1.

Itaque temporalia hæc mala erudire nos debent, vt tota intentione curramus ad bona æterna. Laboriosa hæc & amaritudine plena vita monet, vt ad illam aspiremus, vbi nulla erit miseria.

Amaritudo & alteratio quam patimur in via Ægypti, bibendo aquas turbidas, monet nos quærere aquam viuam, & fontem vitæ. Huius aquæ viuæ exeuntis da Paradiso, & iterum salientis in vitam æternam, desiderium homini summum inesse deberet, etiam solùm propter aquas putidas huius mundi, quæ sitim non possunt extinguere: immò potiùs illam accendunt, sicut qui sitim cuperet aqua salsa sopire, tantò magis illam accenderet.

Huius aquæ summo desiderio efficiebatur S. Theresia, quæ de se ait: O quàm sæpè in memoriam venit aqua illa viua, de qua Dominus Samaritanæ. Theres. cap. 30. vitæ suæ. Ita vt magna deuotione ferar ad Euangelium istud, & verè iam ab adolescentia, affectu quodam ad illud ferebar, licet adhuc plenam illius boni notitiam non haberem prout nunc. Vndè sæpè Deum rogabam, vt mihi daret de hac aqua, & semper mecum ferebam imaginem & figuram Samaritanę cùm iis verbis, quæ ad fontem dixit: *Domine da mihi hanc aquam.*

Secundò verò impellit hominem ad desiderium huius æternæ vitæ, delibatio quædam suauitatis illius. Sicut enim aliquid vini degustandum aliquandò datur, non quo sitis extinguatur, sed potius accendatur, & vt illuc properetur, vbi sedari potest: Sic Deus aliquando communicat de cœlesti illo vino gloriæ, vt accedat desiderium illuc properandi vbi abundè potest hauriri.

Et sicut Dux Militibus dona aliqua facit, vt animet ad victoriam, post illam coronas, & ampla præmia promittens. De hac resus. Tract. de spe. Lect. de spei effectib. Ita Deus nobis sub vexillo Crucis militantibus, donat aliqua in pignus vt animemur ad pugnam, & ad æternam illam coronam. Dat de supernis aliquam consolationem, vt excitemur ad fœlicitatem illam æternam quærendam, & animemur ad omnia aduersa fortiter superanda. Immò verò consideratione illius leniuntur, & mitigantur omnes afflictiones, & tormenta huius sæculi.

PROPOSITIO TERTIA.

Sicut omnes creati sumus ad vitam æternam, ita & auxilia sufficientia habemus ad eam. Deut. 30.

Deus ergò nullo modo causa est, si illa excidamus: sed nos, quia auxiliis datis vsi non simus.

Sic protestatur per Moysem: *Testes inuoco cælum & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem benedictionem & maledictionem, elige ergò vitam, vt tu viuas, &c.*

Vbi supponit, in potestate populi esse eligere benedictionem & vitam, & consequentur auxilium ad id non deesse.

Contestatur quoque per Isaiam dicens: *Quid potui facere vineæ meæ & non feci? Iudicate inter me & vineam meam.* q. d. Ex parte mea impleui cooperans saluti tuæ, quæ ad me spectabant. Isaiæ 5. Vnde in causa tua ô anima teipsam iudicem constituo, quod dicere non possis, *Per Deum abest, nec* Eccl. c. 15

dicas, ille me implanauit. Reliquit enim hominem in manu consilij sui: Apposuit aquam & ignem: Ergo homines libertatem accipientes, inquit Esdras, spreuerunt Altissimum, & vias eius dereliquerunt: & hæc causa perditionis eorum. Vnde
Osee.13. recte illis dicitur: *Perditio tua ex te, tantummodò in me auxilium tuum.*

Sicut ergò Deus omnes vocat ad æternam illam vitam, ita & continuò media suppeditat.

In primis quia post peccatum dedit redemptionem pro omnibus sufficientem, si ea vti voluerint.

Ipse est tanquàm Sol iustitiæ, cupiens quantum in se est, & potens omnes illuminare & calefacere, nisi voluntariè in tenebris delitescant.

Secundò, fontes gratiæ abundantes omnibus aperuit, iuxta illud: *Erit fons patens domui Dauid in*
Zach.13. *ablutionem peccatoris & menstruatæ.* Ita vt non sit defectus nisi ex parte eius qui non vult haurire.

Tertiò, vocat, hortatur, monet, promittit, minatur, demulcet, terret: Defectus tantùm est ex parte hominis, qui tanquàm equus & mulus non habens intellectum, non obtemperat voci Dei, sed appetitui, & ideo damnum hoc super caput eius est.

Quartò, vltra redemptionem, sanguinem & Sacramentorum fontes, continuos dat de Cœlo nobis fauores, auxiliaque gratiæ, inspirationes, consilia Confessorum, Prædicatorum monitiones, quibus mediis homo potest vti.

Hinc & Apostolus dicit: *Omnes homines Deus vult saluos fieri.* Quod primo intelligitur, quia ex omni genere & omni statu aliquos v. g. Reges, plebeios, viros, fœminas, Iudæos, Gentiles, Hispanos, Gallos, Belgas. Secundò vniuersim omnes vult saluos fieri, quantum ex se est, quia pro omnibus mortuus est, pro omnibus venit, omnes vocat neminem creauit, ad damnandum, sed omnes vt efficiat bonitatis suæ participes.
Simil. Sicut Pater non genuit filium vt eum exhæredet, & à se eijciat, sed cupit ei sincerè hæreditatem: At ille se rebellem exhibens, causa est suæ exhæredationis.

Ex parte hominis cooperationem requirit, ita vt ipse velit hominem vti mediis præscriptis ad salutem, vt eam per bona opera consequatur: *Qui creauit te sine te, non saluabit te sine te.*

Recte ergò dicitur, Deum velle omnes saluos fieri, si & ipsi velint: & hæc est tertia expositio D. Ambrosij, cum dicit: Si is qui omnipotens dicitur, omnes vult saluos fieri, cur non impletur
Prou.13. eius voluntas? Et respondet. In hac locutione conditio latet, vult enim omnes saluos fieri, sed si accedant ad eum, non enim vult vt nolentes saluentur, sed vult illos saluari, si & ipsi velint.

Sed dicet aliquis. Quis est qui non velit saluari? omnes enim salutem cupiunt & fœlicitatem? Respondet Sapiens. *Vult & non vult piger*, Vbi Hieronymus pigri nomine dicit designari eum, qui vult regnare cum Domino, non tamen pati cum eo. Sic recte dicimus, vult peccator, & non vult, quia vult victoriam sine prælio, coronam sine certamine, præmium sine obsequio, gloriam sine merito. Vult ad vitam ingredi, & non vult mandata seruare, vult saluari, & nō vult à delictis cessare, vult finem & non media, & sic est, quasi volens, & non volens. Qui enim vult sincerè aliquid, de illo cogitat, illud desiderat, de illo loquitur, media quærit, & auxilia quibus illud adipiscatur, nec difficultatem horret aut laborem, vt desiderium aut voluntatem suam ad effectum perducat. Recte ergo dicimus quod pauci sunt qui velint saluari, quia pauci sunt qui sincero corde cogitant, desiderant, media requirunt ad æternam illam vitam. Pauci qui pro Deo tantùm faciant, quantùm pro hominibus: pro bonis cœlestibus, quantum pro terrenis: pro vita æterna, quantùm pro temporali. Si itaque verè vis salutem, muta vitam, quære viam, sustine pro ea laborem, vince difficultatem, & cogita illud: *Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.*

Ad horum omnium confirmationem facit quod de B. Thoma Aquinate legimus. Cum interrogaretur à Germana sua sorore: *Quomodo ô frater potero æternam salutem consequi?* Respondet: *Poteris id volendo.* Hoc breui responso indicabat in voluntate hominis rem esse positam. Sic dixit Beda: *Res ista regnum cœlorum posita est in potestate facientis, res ista ô homo, aliud non quærit pretium, quàm* Serm. de Sanctis.
te ipsum: Tantùm vales quantùm es tu, te da & habebis illud. Quando ergo ô homo, peris perditio tua ex te est.

Vis videre in exemplis? Attende quid dicat Augustinus, in medium producens Nabuchodonosor & Pharaonem. Post innumeras, inquit, impietates flagellatus pœnituit Rex ille pœnitentia fructuosa, & regnum rursus accepit: Pharao ipsis flagellis durior effectus est, & periit. Quantum ad naturam, ambo homines erant: quantum ad dignitatem, ambo Reges: quantum ad causam, ambo Dei populum captiuum possidebant: quantum ad pœnam, ambo flagellis clementer admoniti sunt. Quid ergo fines eorum fecit esse diuersos: Nisi quod vnus manum Dei super se sentiens in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit. Alter vero libero contra Dei misericordissimam voluntatem pugnauit arbitrio. Hæc Augustinus. Perditio ergo tua ex te est, ô Pharao! Nec dicas Deo: *Ille me implanauit.* Lib. de lib. arbitrio. & refertur causa 13. q. 4.

Vis simile videre in nouo Testamento? Prodeat Iudas reprobus cum Petro electo. Quid habet conqueri Iudas de Deo? Quo medio vsus est erga Petrum, quo non erga Iudam? Homo erat vterque, hic Apostolus, ita & ille: Hic vocatus à Christo, ita & ille: Hic eum prodidit, iste negauit. Quare hic desperans suspendit se, & hic pœnitens saluatur? Si Petrus habet Gallum monentem, Iudas habet & Christum: *Amice ad quid venisti?* Huic etiam prius lauerat pedes cum lachrymis, iuxta Augustinum & monuerat. Sed ob dispositionem prauam lilibertatem, vnus se damnat, alter se saluat.

Prodeant omnes damnati & saluati. An possunt dicere damnati, quod Deus eis defuerit; Ex eadem domo & familia, eosdem habentes parentes carnis, vno forte tempore, eodem vtero fusi, ad eundem baptismum accesserunt, eosdem instructores habuerunt, eosdem animarum Pastores, eadem Sacramenta potuerunt suscipere: Sed ex voluntate & libertate vnus se damnat, alter se saluat: *Perditio ergo tua ex te*, ô miser peccator, ex praua voluntate tua, quiesce agere peruersè, disce benefacere, relinque vitia, ingredere bonam viam, & si Deus non te saluat, argue cum & dic iniustum.

LECTIO XVII. & vltima.

IN QVO CONSISTAT æterna vita.

Primo, decet consistere in visione Dei.
Secundò, in amore & fruitione Dei.
Tertio, in perpetua quadam laude Dei.

PROPOSITIO PRIMA.

ÆTerna hæc vita consistit primò in visione Dei. Hæc visio fit per lumen gloriæ, quod intellectui datur, vt attingat diuinam essentiam visione clara, sine quo id non posset.

De hoc lumine intelligunt Theologi illud: *Apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.* Sicut ergò sine dono gratiæ & charitatis, non potest homo perfectè Deum diligere in hac vita. Ita nec sine vllo dono luminis gloriæ potest perfectè videre Deum in altera. Est verò illud lumen participatio quædam specialis luminis illius æterni, quo Deus seipsum perfectè videt, intelligit & comprehendit. Ideò per illud homo obiectum suum beatificum, ipsam scilicet diuinam essentiam videt.

Primo, ergo intellectus per hoc lumen eleuatus, videt omnia quæ sunt in Deo formaliter, hoc est, omnes perfectiones, eius sapientiam, bonitatem, potentiam, æternitatem, immensitatem, & reliqua attributa. Vident enim Beati eum sicuti est: Non esset autem videre eum sicuti est, si aliquid eorum quæ in ipso sunt, non viderent; & cum omnes perfectiones in eo sint vnica simplicissima perfectio, qui essentiam diuinam videt, clarè omnes perfectiones videt.

Secundo, vident notitia distincta Beati in Verbo, pulchritudinem & ordinem totius Vniuersi, & proinde omnes rerum naturalium species, vel genera, quæ sunt, fuerunt, vel erunt. Non enim erit beatifica illa visio inferior naturali scientia Angelorum: sed Angeli naturaliter omnia cognoscunt, ergo & Beati: Et hoc spectat ad perfectionem intellectus, quæ tunc non poterit deesse.

Tertio, videbunt omnia mysteria supernaturalia, quæ hîc crediderunt: tunc enim reuelata facie illa videbimus transeuntes de obscuritate fidei ad claritatem visionis, de spe ad speciem, de ænigmate & fide ad faciem, de cortice Sacramenti ad adipem frumenti. Tunc Agnus aperiet librum mysticum, & soluet septem, hoc est, vniuersa signacula eius, vt apertè videamus quæ in illo continebantur mysteria à sæculis abscondita. Tunc comprehendemus cum omnibus Sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas & profundum, & mysticas illas dimensiones, de quibus loquitur Apostolus, ad Ephesios 3. Tunc perfectè intelligemus, quomodò sub albicanti panis specie post mysticam consecrationem Christus integer continebatur, & orbe fit clausus modico, totius orbis Dominus. Tunc verum illud erit: *Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri.* Psal. 47.

Tunc videbit Sponsa Sponsum, non stantem post parietem, non per fenestras, aut per interiectos cancellos, non in assumpta aliqua forma, vt vidit Abraham & Iacob, non in ænigmatica & vmbratili aliqua cognitione, vt cæteris indultum est Prophetis: sed semotâ omni obscuritatis nube, videbit eum sicuti est, & in diuini vultus gloriabitur splendore. Ibi patebunt ei viscera misericordiæ, cogitationes pacis, diuitiæ salutis, arcana diuinæ voluntatis.

Tunc denique videbimus Mysterium illud sublime Trinitatis. Quomodò Pater Filium producat ab æterno, sibi consubstantialem, & in omni perfectione æqualem. Quomodò Pater & Filius sese amando, spirent Spiritum sanctum. Quomodò tres vnum sint, & Trinitas in vnitate.

Nunc ergò sufficiat nobis ad illam visionem aspirare, & dicere cum Propheta: *Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei mei.* Psal. 41. q. d. Quando dies ille tot votis optatus veniet, cùm intuebor Regem in decore suo? Quando videbo Patrem illum totius bonitatis, Solem illum qui ante omnem lucem lucet in montibus æternitatis? Quando videbo verbum bonum, quod Cor Patris ab æterno eructauit, verbum æternum quod erat in principio apud Deum, & ipsum erat Deus? Quandò licebit sacros pedes pro me perforatos osculari, os aperto lateri admouere, ad pedes eius in æternum sedere? quando veniet illa dies, in qua totius sanctitatis authorem Spiritum S. contemplabor à Patre Filioque procedentem, & beatas animas, cùm amor ipse sit, ardore sacro amoris inflammantem?

Hæc omnia videbimus tunc perfectissimè, quia in visione Dei Trini & vnius, tota nostra consistit beatitudo, cui nunc suspiramus.

Quarto, Quantùm ad res contingentes & particulares, licet beati non cognoscant omnia quæ sunt in Deo eminenter;) non enim cognoscunt diem Iudicij;) tamen cognoscent ex his quæcunque ad statum vniuscuiusque spectant, hoc enim conueniens est, vt satietur desiderium eorum. Sic Rex beatus totum regni sui statum videt, Episcopus gregis, Paterfamilias statum filiorum suorum, & sic de cæteris. Sic Sancti cognoscunt preces & vota ad ipsos directa, hoc enim ad statum eorum spectat.

Vident autem hæc omnia Beati in essentia diuina, quasi in speculo voluntario.

Sicut speculum nos ipsos repræsentat, & ipsummet speculum, & quicquid præsens est: Sic per speculum diuinæ claritatis videbimus ipsum Deum, & nos ipsos, & alias creaturas. Vnica visione, vnico intuitu hæc omnia videbimus in illo speculo, de quo scriptum est; *Speculum sine macula, & candor lucis æternæ.*

PROPOSITIO SECVNDA.

V*Ita hæc æterna consistit in amore & fruitione Dei, ex qua ineffabile gaudium orietur.*

Amor ille Dei ibi erit consummatus, immò & necessarius, ita vt homo tunc non sit liber ad Deum amandum, quia non potest non amare summum bonum sibi per claram visionem propositum, sed voluntas necessariò in illud fertur. Per hunc verò amorem ita perfectè Deo adhærebit, vt sit anima quasi vnus spiritus cum Deo, per perfectam amoris vnionem. Tunc perfectè adimplebitur illa petitio Christi: *Sicut tu Pater in me, & ego in te, ita fac vt & ipsi in nobis vnum sint.* Psal. 72.

Per hunc ergo amorem & fruitionem beatificam anima velut in abyssum diuinitatis sese immerget, nullo iam depressa corporis pondere,

nulla carnis illecebra retardante. Ibi poterit Domino inclamare: *Defecit caro & cor meum Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.*

Sicut enim stilla aquæ multo superfusa vino à seipsa deficiens, vini induit colorem, & saporem: Et velut ferrum candens propria exutum forma, igni fit simillimum: Velut denique Solis luce perfusus aër, in eandem transformatur luminis claritatem: Sic omnem tunc humanam affectionem, ineffabili modo necesse erit, & à semetipsa liquescere, & in Deum effluere, & in diuinam penitùs transfundi voluntatem: Ita vt omnis affectio ibi sit deïficata, & totus homo deïformis.

Ex illo vero amore, & perfecta ad Deum vnione, exorietur superefflluens copia gaudij perfectissimi, pleno corde, plena mente, pleno toto homine. Et ipsum gaudium adeò abundans erit, vt non intret in gaudentes, sed gaudentes intrabunt in gaudium, vt loquitur scriptura, volens significare superefflluentem esse copiam illius æterni gaudij, & in quandam gaudij abyssum inexhaustã beatos sese immergere. Hinc & ibi dicitur esse torrens lætitiæ, flumen gloriæ & fons vitæ, à cuius vbertate dicuntur beatæ mentes inebriari. *Torrente voluptatis tuæ potabis eos, quia apud te est fons vitæ,*
Psal. 35. inquit Dauid. Ad hunc fontem ipse respirabat inclamans: *Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, sicut desiderat ceruus ad fontes aquarum.* Vtique Deus rectè fons vitæ nominatur, fons sapientiæ, fons essentiæ: quia à nullo habet quod viuat, quod sapiat, quod sit, cùm ipse sit ipsa vita, ipsa sapientia, ipsum esse: & omnia quæ viuunt, sapiunt, & sunt, ab illo viuunt, ab illo sapiunt, ab illo sunt. Ibi ergo vita & sapientia à beatis in fonte suo bibitur, nec ampliùs ad riuulos aut stillicidia stillantia super terram os erit apponendum, sed ad ipsam plenitudinem fontis, vbi plena satietas est & satians plenitudo.

Si stilla de illo fonte aliquandò defluens, tantam suauitatem effecit in animabus adhuc in hac mortali vita agentibus, vt rerum pene omnium obliuionem pareret: Quid erit quando homo hauriet de fontis illius plenitudine?

Beatus Ephrem tanta aliquando suauitate cœlesti reficiebatur, vt illam vix posset sustinere, sed
Surius 1. cogeretur clamare: *Recede a me paululum Domine, remitte aliquantum vndas tuæ gratiæ, quia corpus meum vbertatem illam iam ampliùs non potest sustinere.* Sic beatus Xauerius subinde in precibus di-
Tursell. l. 6. vitæ eius. cebat: *Satis est Domine, satis est, noli obsecro in hac vita mortali, tantam mihi consolationem indulgere, quin potiùs ad aliam me voca vitam, & cælestem patriam, quia qui semel tuam expertus est dulcedinem, is sine te hîc etiam degit acerbam.*

B. Ægidius rerum omnium oblitus ad hanc solam vocem, *Paradisus frater*, totus extra se mira cum suauitate rapiebatur.

Si ergo in hac vita mortali tantùm valuit sola consideratio illius fœlicitatis: quid putamus futurum, quando totus affectus animæ nulla mole corporea grauatus, in Deum perfectissimè feretur
Psal. 117. & effundetur? Ibi audietur: *Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum, vox exultationis & confessionis & sonus epulantis.*

Ibi ergo clamat Petrus, & in æternum clamabit: *Domine bonum est nos hic esse.*

Ibi Thomas feliciori quàm olim contactu cum iubilo æterno dicit: *Dominus meus & Deus meus.*

Ibi Paulus merito potest dicere: *Viuo ego iam non ego*: quia ibi vita nostra *abscondita est cum Christo in Deo.*

Ibi Moyses non in foramine petræ, sed in faciei diuinæ contemplatione, inclamat; *Dominator Domine Deus misericors, & clemens: patiens, & multæ miserationis, & verax qui custodis misericordiam in millia*: Et ab hac voce in æternum non cessabit. Exod. 34.

Ibi Franciscus: *Deus meus & omnia*, Ibi Theresia: *Misericordias Domini in æternum cantabo.*

Ibi Dauid illud repetit: *Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum.*

Ibi Abacuc: *Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Iesu meo.*

Ibi Isaias ingeminat: *Secretum meum mihi secretum meum mihi.* Quia nimirum exprimere non potest absconditam illam gloriam, *quam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quam preparauit Deus diligentibus se.* Isa. 24.

Propterea dicebat Augustinus: *Quod Deus præparauit diligentibus se, fide non capitur, spe non attingitur, charitate non apprehenditur, desideria & vota transgreditur, acquiri potest, æstimari non potest.* Aug. 22. de Ciuit.

Denique tanta est lætitia Sanctorum, vt de illis dixerit Isaias: *Redempti à Domino conuertentur, & venient in Syon cum laude & lætitia sempiterna super caput eorum, gaudium, & exultationem, & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus.*

Lætitia illa sempiterna, dicitur esse super capita eorum, tanquàm corona eos decorans; quia anima beata in Syon, siue in Ecclesiam illam triumphalem introducetur, quasi Sponsa à Sponso, cum geniali plausu, cum nuptiali diademate, cum gaudio sempiterno. Hoc describens Esdras dicit: *Respice Syon numerum tuum, & conclude candidatos tuos, qui legem Domini compleuerunt. Filiorum tuorum quos optabas, plenus est numerus.* Ego Esdras vidi in monte Syon turbam magnam quam dinumerare non potui, & omnes canticis collaudabant Dominum: & in medio eorum erat iuuenis statura celsus, eminentior omnibus, & singulis eorum capitibus imponebat coronas & magis exaltabatur. Ego autem miraculo tenebar. Tunc interrogaui Angelum. *Qui sunt hi Domine?* Qui respondens dixit: *Hi sunt qui mortalem tunicam deposuerunt, & immortalem sumpserunt, & confessi sunt nomen Dei: modò coronantur, & accipiũt palmas, & dixi*: Ille Iuuenis quis est qui eos coronat, & dat palmas? Et respondit mihi: *Ipse est Filius Dei, quem in sæculo confessi sunt*: Ego autem magnificare eos cœpi, qui fortiter pro Domino steterunt. Tunc dixit mihi Angelus: *Vade, annuncia populo meo, qualia & quanta mirabilia Domini Dei vidisti.* Ita Esdras. 4. Esd. 2.

Quia vero anima tanquàm Sponsa introducitur in thalamum æternum: ideo Doctores triplicem illi dotem assignant, quam vocant, *Visionem, tentionem, fruitionem.* Sicut ergo in creatione, animam Deus triplici potentia ornauit, tanquàm imaginem Trinitatis suæ, intellectu scilicet, voluntate & memoria. Et sicut in desponsatione quæ fit per iustificationem, dat ei velut triplicem arrham fidei, spei, charitatis. Ita in illa matrimonij consummatione, & in thalamum introductione, dat ei dotem triplicem dictam.

Primo ergo, dotabit eam visione clara Dei, summi veri, quæ præmium erit fidei: & per hanc futurus est intellectui plenitudo lucis.

Secundo, dotabit eam perfectissimo amore Dei, tanquàm summi boni: & per hanc futurus est voluntati multitudo pacis, eritque præmium charitatis.

Tertiò, dotabit eam apprehensione Dei, tanquam summi ardui, & firma tentione, iuxta illud: *Tenui, nec dimittam eum*. Et hæc tentio erit præmium spei, & per hanc futurus est memoriæ continuatio æternitatis.

Ibi ergo ob æternam securitatem, nostrum esse non habebit mortem: ob miram serenitatem, nostrum intelligere non habebit errorem: ob plenam suauitatem, nostrum amare non habebit interpolationem.

PROPOSITIO TERTIA.

Consistit & hæc vita æterna in perpetua Dei laude, quæ orietur ex illa visione & fruitione. Hinc dicit Psaltes: *Beati qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te*: Ipsi scilicet in sæcula sæculorum videbunt te, & in sæcula sæculorum amabunt te, & ex hoc amore laus æterna ab eis procedet; & ideò in sæcula sæculorum laudabunt te, in cœlesti illa ciuitate, de qua dicitur: *Super muros tuos Ierusalem constitui custodes, tota die & nocte non tacebunt, laudare nomen Domini.* Et iterum per Psalmistam. *Te decet hymnus Deus in cœlesti Syon, & tibi reddetur votum in Hierusalem.* Ideò & Ecclesia canit.

Psal. 83.

Isa. 62.

Omnis illa Deo sacra, & dilecta ciuitas,
Plena modulis in laude: & canore iubilo
Trinum Deum vnicumque: Cum feruore prędicat.

Hinc viginti quatuor seniores mittentes coronas suas coram throno Agni, & Angeli in circuitu throni continuò clamabant: *Sedenti in Throno & Agno benedictio, & gloria, & honor; & potestas in sęcula sęculorum.* Et quatuor animalia requiem non habebant die ac nocte dicentia: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens.* Ideò etiam ad æternam illam vitam suspirans Dauid, inclamabat: *Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini, & visitem Templum eius.* Vbi demum illam vocat Templum, quia non est profana domus, sed domus sacratissima, vere Templum & Basilica æterni Dei, in qua animæ seipsas perfectè sacrificant Deo; in qua assiduè offertur hostia laudis & iubilationis, in qua enarrantur magnalia Dei sine intermissione, in qua est Sabbathum Domini sanctum, & delicatum. *Sabbathum ex Sabbatho, Mensis ex Mense*, hoc est, perpetua solemnitas, perpetua neomænia & iubilatio; quia *sicut lętantium omnium habitatio est in te.* Ciuitas Dei.

Apoc. 5.

Isaiæ. 66.

Hoc considerantes aliqui ex Sanctis Patribus, volentesque illam perpetuam laudem cœlestem pro posse imitari, instituerunt in Monasteriis perpetuum sine intermissione cantum, laudesque Dei.

Sic legimus in Luxouiensi Monasterio B. Columbani institutis celebri & sanctissimo, tantam fuisse multitudinem Religiosorum, vt sibi inuicem succedentibus choris, nocte dieque continuarentur diuinæ laudes, adeò vt nullum temporis interstitium vacuum foret à Canticis diuinis.

Porrò illa laus in domo Dei, non solum erit sine interruptione, sed etiam sine impedimento, distractione, aut imperfectione, tanquam sacrificium laudis Deo perfectissimum.

In hoc sæculo, licet Apostolus dicat, vt sine intermissione oremus (quia scilicet sine intermissione benefacere nos oportet, & sic factis nostris continuò Deum laudare.) Non potest tamen homo vacare continuò laudibus diuinis: quia mille habet impedimenta, & distractiones à negotiis quotidianis, à mundo, carne, dæmone, à curis & sollicitudinibus, cùm debeat prouidere corpori, & necessitatibus eius. Sed in illa domo æterna omnia hæc cessabunt, laudis nullum erit impedimentum.

Ideò ad illam Beatorum congregationem inclamabat Propheta: *Lauda Ierusalem Dominum, lauda Deum tuum Syon.* Vbi Augustinus adiungit: Ecce hoc est negotium tuum, quia non arare debes, non seminare, non nouellare, non negotiari, non mortuum sepelire, ægrum visitare, esurientem pascere. Non ampliùs sollicita es, aut turbaris erga plurima. Nec enim habes in vicis tuis esurientes, cui frangas panem, aut sitientem, cui pręebeas calicem, aut peregrinum, cui exhibeas, hospitalitatem. Quid ergo factura es? Lauda structorem tuum, Pastorem tuum, Regem tuum, Sponsum tuum, qui te præuenire dignatus est in benedictionibus dulcedinis. *Quoniam confortauit seras portarum tuarum*: hoc est, munitissimis vectibus & inconuulsis seris portas tuas cōfirmauit, vt nemo egrediatur, de quo doleas, nemo ingrediatur quem timeas: Nec enim ampliùs habitura es paleas cum tritico, zizania cum frumento, spinas cum liliis, hœdos aut lupos cum Agnis: *Benedixit & ipse filiis tuis in te.* Filij enim tui, ô Syon, *inclyti sunt & amicti auro primo*, sine optimo, veste scilicet aurea gratiæ & gloriæ, & iam non ampliùs reputandi sunt vt vasa testea, vilia & fragilia. *Posuit quoque fines tuos pacem.* In te enim pax est super pacem, paxque exuperat omnem sensum, pax in corde; pax in carne, pax ab iniquis, pax cum proximis, pax cum Deo, & pacis non erit finis. Nullus ergo ampliùs timor in finibus tuis, nullus prædo depopulatur, nullus inimicus insidiatur, nullæ tentationes, nulla sese cogitationum turma confundit. Serpens ille antiquus, omneque eius venenum longè est à muris tuis, longè à filiis tuis. Ille enim ab initio pacem tuam turbare volens, tanto exturbatus est impetu, vt de eo veritas dicat. *Videbam satanam tanquam fulgur de cælo cadentem.* In te ergo ille qui idem est, omni in identitate consolidat & coniungit, ille inquam, *cuius participatio in idipsum.* Denique addit: *Lauda Dominum, quia adipe frumenti satiat te.* Quis non in Ierusalem, inquit Bernardus, vehementer cupiat pasci, & propter pacem, & propter adipem, & propter satietatem? nihil ibi formidatur, nihil fastiditur, nihil deficit: Tuta habitatio Paradisus: Dulce pabulum Verbum: Opulentia multa Æternitas. Habemus & nos verbum, sed in carne, nobis apponitur veritas, sed in Sacramento. Beati ex adipe frumenti & nudo saginantur grano. Nos interim oportet contentos esse Sacramenti cortice, carnis furfure, fidei velamine: Et quantalibet abundantia spiritus pinguescat, non pari sapit iucunditate Sacramentum, & adeps frumenti, vultus & speculum, fides & species. Ita Bernardus.

Thren. 4.

Luc. 10.

Bern. ser. 33. in Cant.

Meritò ergo ad laudem aduocatur Ierusalem illa cœlestis, quę tot diuinis beneficiis præuenta est, vt eius sit hoc & otium & negotium vnicum, laudare & benedicere Dominum, & hoc sine impedimento.

In Templo illo celebri Salominis, tria notant specialia aliqui ex Antiquis.

Primò: quod quotiescunque Sacrificium incensi oblatum fuit, aut oblatio thuris, fumus in altum ita sese eleuarit, vt nunquam visus fuerit descendere post ascensum.

Secundò: quod cùm ibi tot Sacrificia animalium offerrentur, nunquam fuerit visa aliqua musca carnibus Sacrificij insidere, vt habet Iosephus & Galatinus. Quod certè mirum planè erat, cùm sanguinem effusum, & carnes in Sacrificiis pro Idolis immolatis tot muscæ circumuolitarent; vt ideò dæmonem in idolis adoratum Belzebut nominarent, id est, Deum muscarum.

Iosephus lib. Antiquitatum

Tertiò: Dicitur, quod Templum istud (licet vndique in Solemnitatibus tribus Iudæi concurrerent) numquam tamen adeò impletum fuerit, quin locus superesset.

Nunquid hæc in figura contingebant eis? Rectè enim hæc tria admiranda, tria alia significare dicemus.

Primò: quod Sacrificium istud laudis quasi thuris, quod in templo æternitatis Deo offerunt Beati, semper ascendat coram illo in odorem suauitatis.

Secundò: quod muscæ nunquam circumuolitant illud Sacrificium, id est, distractiones aut sollicitudines pungentes, quæ sunt velut muscæ, *quæ perdunt suauitatem vnguenti* orationis.

Tertiò: quod licet vndique ab Oriente & Occidente, à Meridie & Septentrione, portæ tres sunt ad Templum illud, populis vndique concurrentibus, tamen manet adhuc ampla domus Dei, & ingens locus possessionis eius.

Porrò Viri Sancti multùm optauerunt vinculis hisce corporeis exolui, vt in illo æterno Templo possent perfectiùs & sine impedimento perpetuo Deum laudare cum Beatis illis, quibus conuenit illud Psalmi: *Dirupisti Domine vincula mea; tibi sacrificabo hostiam laudis.*

In horum etiam persona dicebat Dauid: *Lætatus sunt in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. Illuc enim ascenderunt, tribus tribus Domini ad confitendum nomini Domini.*

Hinc Diuus Franciscus videns appropinquare diem exitus sui, curauit se deferri in Ecclesiam B. Mariæ Angelorum, vt vbi spiritum gratiæ hauserat, spiritũ vitæ Deo suo redderet. In vltimo ergo spiritu constitutus, pronunciauit Psalmum 141. qui incipit: *Voce mea ad Dominum clamaui.* Cuius vltimus versus est: *Educ de custodia animam meam, ad confitendum nomini tuo.* Hunc versum cum feruore pronũcians, spiritum in manus Creatoris sui reddidit. Anhelabat educi de hoc carcere corporis, vt perfectiùs posset laudare Dominum Deum cum beatis illis mentibus.

B. Ludouicus idem respirans, in vltimo spiritu hunc versum pronunciabat: *In conspectu Angelorum psallam tibi, adorabo ad Templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.*

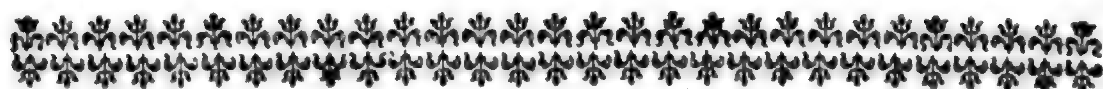
S. Vincentius Ordinis S. Dominici, singularis fuit doctrinæ, humilitatis, abnegationis sui, & amoris Dei, & mirè B. Virgini deuotus, ita vt nunquam concionaretur, quin aliquid in eius laudem diceret. Cùm in morbum grauem, & longam melancholiam incidisset, sub finem vitæ, visa Beata Virgine, cœpit in spiritu exultare & iubilare: cúmque socius eius Matutinum & Laudes recitaret, & peruenisset ad versum vltimi Psalmi: *Omnis spiritus laudet Dominum.* Ipse æger & agonizans iussit socium sistere, & multoties iterando & iubilando, *Omnis spiritus laudet Dominum*, ipse spiritum emisit in Cœlos perpetuò Dominum laudaturum.

Ferrãdus Castiglius in vita eius.

Ad hanc ergo laudem nos quoque respirare conuenit, & ad cœleste illud Templum, cuius lucerna est Agnus, ibi perpetua cantantium lætitia: quia non possumus perfectè cantare canticum Domini in terra aliena, inter filios Babylonis. Hoc solùm dabitur nobis dum habitare concedetur inter filios illos beatos cœlestis Syon.

Dicat ergo quilibet nostrûm cum Beato Augustino: O domus luminosa & speciosa! Tibi quoque suspirat peregrinatio mea: & dico ei qui fecit te, vt possideat me in te, quia fecit & me. Stantes quondam erant pedes mei in atriis tuis, dum terrestrem Paradisum (qui porticus & vestibulum quoddam erat æternæ tuæ gloriæ) in primo parente incolerem. Sed heu viperinis nexibus in hoc detractus exilium, erraui sicut ouis quæ periit. Attamen in humeris Pastoris mei, Structoris tui, spero me quandoque reportandum tibi; vt in montibus illis Æternitatis cum nonaginta nouem ouibus, vberrimis pascuis gloriæ tuæ possim refici, & deduci ad vitæ fontes aquarum: Et vt possim in Templo illo iubilationis perpetuæ in sæcula sæculorum te laudare & benedicere; Tibi enim.

FINIS LIBRI PRIMI.

DE ÆTERNITATE CONSIDERATIO.

Cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui. Pſalme 76.

LOquar ad cor tuum pauca, ſi vis, ô Homo incola terræ, Cœli ciuis. Statuam faciem tuam ante faciem tuam, Te ante te. Ecce enim SPECVLVM, *in quo conſideres vultum natiuitatis tuæ*. Rogo te ne celeriter tranſeas, *ſtatim oblitus qualis fueris.* Iac.1. Hie.18.

Quæ eſt Origo tua?

Deſcende in domum Figuli, & ſcies.

Quod nomen tuum? Iob.17.

Homo de humo, Adam de Adam, lutum de luto.

Quæ Parentela.

Putredini dixi, Pater meus es, ſoror mea vermibus.

Quis tuus Finis eſt?

Cinis eſt: Vide, ne ſit Ignis.

Quid ipſa vita?

Ad mortem currit, etiam inuita.

Sed cur dico ad mortem? Nauigat ad ÆTERNITATEM. Et quidem properè, plenis velis, ſi ita velis, Fides ſit Anchora, Spes Velum, Crux ſit erecta in Malum, non collideris, non impinges in malum. Sic enim inſtructa.

Fluctuat, at nunquam mergitur illa ratis.

Dirigit nauem Vector in fine ſedens, ſic tu vitam. Attende exitum, præcaue exitum, vt non impinguas in ſcopulum, reſpice ſemper ſcopum. Quò tendis ad immortalitatem? Quâ viâ? Per mortis tramitem. Si ſæpè reſpicis vmbram Occidentis tui pertinges ad veram lucem Orientis æterni. Sed *Væ illis quibus factæ ſunt vmbræ longiores veſperi*, inquit Propheta. Illud væ, tu caue. Quomodo cauebis? Hier.7.

Cogita dies antiquos, & annos æternos in mente habe. Pſal.17.

In illis excitate ſcopens, fodiens, ſarriens. *Scopebam*, inquit, *ſpiritum meum*: Legit D. Hieronymus, fodiebam, ſarriebam. Opto tibi talem ſarculum, quo omnem expungas infœlicem ſurculum; Sic enim fiet, vt ab illa *Securi* ſis ſecurus quæ eſt *ad Radicem* infructuoſæ arboris. Exercitare ergo ſarriens, ſed & fodiens. Quomodò fodiens? Audi ex ore Domini: *Fili hominis fode parietem, vt inuenias abominationem*. Sagaci cum ſcientiâ ſcrutare conſcientiam: Quære te in te, & quære à te illud Ionæ. Ezech.8. Iona.1.

Quod opus tuum? quæ terra tua? aut quo vadis? Pſal.17. 4 Eſd.4.

Cogitabam ait nocte, *Numquid in æternum proijciet Deus*? Illud ÆTERNVM ſæpè meditare, & quidem cum corde, cum gemitu columbæ. Etenim ſi *Pondus ignis* deuorantis, ſi *ſtatum venti* impios inuoluentis, vitare cupis, illud *Pondera*, hunc *Menſura*. *Deſcende* in infernum viuens, ſi non vis deſcendere moriens. Et ſic cogitans ANNOS ÆTERNOS, *Reuoca diem, qui præteriit.* O ſi viam Adoleſcentiæ, *viam quæ Nauiculæ tuæ* inter *mirabiles elationes maris* cognoſcere poſſis & dicere. Pro.30.

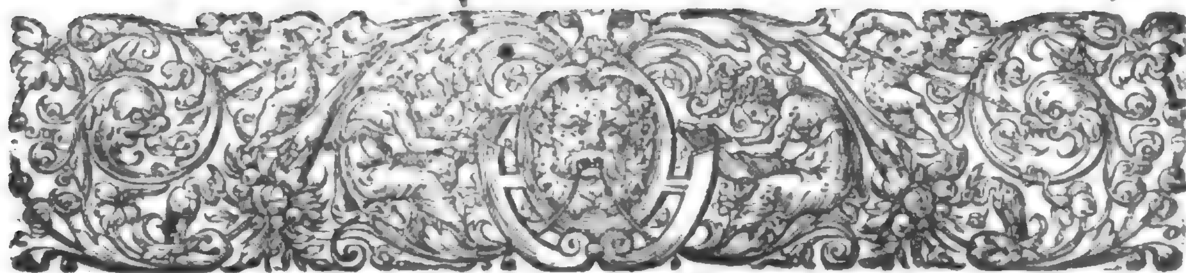
Recogitabo tibi annos in amaritudine animæ meæ.

Voluitur Annus, & reuoluitur: Voluimur & nos mirè, sed inuoluimur in viis deuiis, in circuitu ambulamus. Quandiu in hoc Orbe agimus, in orbem agimur, instabiles velut in versatili Rotâ, velut in cæci Sampsonis Molâ. Quid amplius? In labyrintho degimus quo magis progredimur, magis intricamur. Quid consilij? Iuuenis ille olim facilem inuenit viam, ducente filo, quo Regia virgo illi retenderat. Te ergo quicumque in hac lubrica & implexa via anxius cespitas, aduoco. Et ne despondeas Virginum Virginem Ducem spondeo. Hæc fœlici filo præducet, & ad optatam ÆTERNITATEM perducet. At hanc profugus refugias, deplorans exilium, implorans auxilium, offerens ei hunc gemitum Columbæ Ecclesiæ Matris tuæ.

Ad te clamamus exules filij Euæ, ad te suspiramus in hac lachrymarum valle. Illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte. Et Iesum *benedictum fructum ventris tui, nobis post hoc exilium ostende, O clemens, O pia, O Dulcis* Virgo Maria.

REGI SÆCVLORVM
IMMORTALI, ET INVISIBILI,
SOLI DEO HONOR ET GLORIA,
AMEN.

FINIS LIBRI PRIMI.

LIBER SECVNDVS.

DE SPE, ET ORATIONE DOMINICA, ET SALVT. ANGELICA.

TRACTATVS PRIMVS.

DE SPE, ET EIVS EFFECTIBVS.

DISSERVIMVS in primo Libro de Mysteriis Fidei, explicantes singulas partes Symboli Apostolici. Et hæc erat prima pars Horti nostri, aut I. Caput Doctrinæ Christianæ, quam tanquam *Fontem Paradisi*, in quatuor Capita diuidi insinuaueramus. Nunc ergo prosequimur, vt secundam Horti partem in areolas diuidamus, & explanatione nostra adornemus. Hæc de Spe copiosè differet, ac de illis quæ ad Spem pertinent, & concernunt Caput Secundum Doctrinæ Christianæ. Primò ergo agemus de Spei titulis, definitione, effectibus. Secundò de vitiis ei oppositis, Desperatione, Præsumptione, Timore inutili. Tertiò de Oratione quæ Spei actus est, agemusque specialiter de Oratione contra flagella pestem, Famem, Bellum, quia Pastores frequenter contingit de his apud plebem dicere. Quartò agemus de Oratione Dominica, cuius singulas petitiones Doctrinæ sacræ floribus exornare conabimur. Quintò agemus de Patrocinio Virginis Mariæ, & & Salutationis Angelicæ singulis partibus. Sextò adiiciemus de Indulgentiis, quia etiam in illis non exiguum Spei suæ præsidium constituunt Fideles.

LECTIO PRIMA.

DE VARIIS TITVLIS ET nominibus.

QVOS SCRIPTVRA VIRTVTI Spei attribuit.

CVm Spei donum varios in nobis effectus pariat, variis etiam rebus comparatur, & varia in Scripturis nomina sortitur ac Symbola.

Heb. 6. Primò, ab Apostolo vocatur *Anchora*. Est enim anima in hoc mundo, velut cymba in medio mari, inter asperos fluctus ac minaces scopulos, ad Æternitatis portum tendens, ideòque suis debet instructa esse rebus nauticis, vt fœliciter nauiget. *Crux*, itaque Christi, siue fides in Christum Crucifixum, habet se tanquam Arbor erecta, & tanquam *Malus* huius nauis eam dirigens. *Charitas* subministrat funes, qui hanc nauem tenent colligatam & instructam: Triplex enim Charitas, erga Deum, erga proximum, erga seipsum, triplices sunt funes hanc nauem firmantes. *Velum* expansum est, *Desiderium Æternorum*, quod auram Spiritus Sancti fœliciter recipit, vt cymba hæc prospere in portum propellatur. *Spes* verò tuta *Anchora* est; quia sicut Anchora nauem fluctuantem immobilitat, (inquit D. Thomas) ita Spes animam vacillantem inter fluctus huius Maris magni, Cœlo affligit, & in Deo firmat: *Differentia ergo in hoc est, quod Anchora in imò figitur, sed Spes in summo quia nihil in præsenti vita est firmum, vbi possit anima firmari & quiescere.* Ita ille. Thomas in c. 6. ad Heb.

Secundò, vocatur *Galea* Militis Christiani. Ephes. 6. Cùm enim Christianus quilibet debeat dimicare contra insidias diaboli, eget armatura lucis contra Principem tenebrarum, eget Panoplia Sacra, ne vllus pateat vulneri locus. Hanc describit Apostolus à capite vsque ad talos. *Galea*, inquit, *est Spes Salutis*: Thorax & *Lorica est Iustitia*, siue opera iusta & ipsa Dei gratia: *Balthens* est veritas, fidelitas, integritas, & castitas, *Calcei & Ocreæ*, præparatio & alacritas ad currendam viam Euangelij pacis, & mandatorum Dei, & illam propugnandam. *Gladius est Verbum Dei*, quem dextra tenet quo dæmonis tētationes perimit: *Fides est scutum*, quod tenet sinistra, quo ignita eius iacula propellit. Sicque hac Panoplia, his armis lucis vndique instructus, fortiter dimicans, expectat lauream & coronam gloriæ. Sed quare Spes salutis vocatur *Galea*? Quia sicut Galea caput principalem corporis partem (à quo reliqua membra & totus homo pendet) tuetur & munit: Ita Spes salutis & gloriæ munit caput, hoc est, cogitationes, fines, & intentiones, quæ sunt caput, siue principium ac gubernaculum actionum & agendorum. Sicut enim caput regit & mouet cætera membra: Ita finis & intentio omnia hominis desideria, verba, opera. Itaque Spes quasi Galea munit Caput, hoc est, intentionem, quia facit vt vltimus noster finis & intentio sit Deus, Dei fruitio, salus & beatitudo, & illuc refert omnes alios fines & intentiones, omnesque cogitationes & opera

Efficit quoque vt homo cogitans & sperans bona illa æterna, repellat viriliter cogitationes à diabolo suggestas; & efficit vt hac Spe ardua quæque intrepidè aggrediatur. Hâc ergo Galea muniti sancti nullum timuerunt cum hoste conflictum, ad dura quælibet animo infracti ad spem gloriæ.

Rectè quoque dixeris *Spem & Timorem* esse duo *Calcaria Equitis Christiani.* Timorem quidem calcar sinistrum, spem verò calcar dextrum; quo vtroque equum stimulat torpidum aut recalcitrantem, vt fortiter & alacriter currat etiam per ardua & aspera loca: vt festinet, ne fortè lædatur à serpente venenoso: qui latet tanquam *Coluber in via, aut Cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retrò*: Hoc est, ne lædatur à Sathana, qui tanquam Anguis latens in herba, dolos multos struit castitati ac perseuerantiæ, insidians calcaneo, vt is qui fœliciter graditur, retro cadat, & *cum spiritu cœperit, carne consummetur.* Gen. 49.

Lucæ. 15. Tertiò, *Spes* est *Calceus* qui à Patre datur Prodigo reuertenti. Sicut enim *Annulus* ei datus significat fidem, & *Stola prima* gratiam ac charitatem: Ita *Calcei* quibus eius pedes ornantur significant donum Spei. Calceus enim olim symbolum erat possessionis & dominii, sicut discalceatio symbolum erat cessionis iuris sibi debiti. Ideò in libro Ruth dicitur: *Hic erat mos in Israël inter propinquos, vt si quando alter alteri suo iure cedebat, soluebat homo calceamentum suum, & dabat proximo suo.* Prodigus ergo filius perdiderat ius ad hæreditatem æternam Patris, calceamentis spiritualibus spoliatus per peccatum, omni spe nudatus cœlestium bonorum. Nunc autem cùm ad Patrem reuertitur, redduntur ei Calcei, redditur ei donum Spei, quo iterùm nouam quandam incipit adire possessionem cœlestis hæreditatis. Vnde Spes *Calceus* est ille *hyacinthinus* qui datur sponsæ, de quo dicitur Ezech. 15. *Vestiui te bysso, calceaui te hyacintho.* Est enim Hyacinthus, gemma aut flos coloris cœlestis & ideò significat Spem rerum cœlestium, quâ velut calceamento munitus iustus, per asperitatem deserti hujus sine læsione potest incedere, & cœlestis hæreditatis possessionem quandâ adire. Et hoc genus Calceamenti videtur etiam commendare sponsus in sponsa, dum dicit: *Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis, ô Filia Principis!* Ruth. 4. Cant. 7.

Quartò, *Spes* est *Tabernaculum* quod promittit Dominus apud Isaiam, vt sit electis *in vmbraculum diei ab æstu, & in absconsionem à turbine & pluuia*, id est, ab omni aduersitate & prosperitate mundi. Vnde iusti quoties aut æstu vitiorum affliguntur, aut aliqua tempestas eis ingruit, ad hoc Tabernaculum accedunt tanquam ad præsidium tutissimum, sub quo proteguntur & respirant, *donec transeat iniquitas.* Non ad hederam Ionæ refugium habent, aut ad vmbram hederæ, quæ subitò vento vrente, & vento rodente emarcescit, & sic vmbra eius ac protectio statim deperit. Hoc est, non recurrunt ad spem, quam in hominibus aut rebus humanis figere possent, quia illa caduca est decidua, & citò euanescit: sed recurrunt ad spem viuam quæ solida est & stabilis, quia in Deo firmitatem habet, dicente Propheta, ad electos: *Sperastis in Deo forti in perpetuum, in sæculis æternis.* Isaiæ. 4. Psal. 56. Isaiæ. 26.

Quintò, Spes, *Baculus* est, quo hanc peregrinationem peragimus, cui lassi innitimur & incumbimus, in quo solamen reperimus. De quo quidem Spei baculo interpretari possumus cum D. Hier. illud Psal. *Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Hic baculus opponitur *Baculo arundineo confracto Ægypti, cui si innitatur homo, perforat manum suam*, vt loquitur Scriptura. Hæc iterum est Spes mundi & mundanorum, quam figunt in rebus perituris, insolidis, & spinosis: ita vt eis non solamen, sed potiùs asperitatem & læsionem pariant. At Spes hæc cœlestis, Baculus est Iacob peregrinantis, quo securè pertransimus huius sæculi aquas, quasi Iordanis tumultuantis vndas: de quo poterimus in fine dicere cum Iacob redeuntes ad Patrem cælestem: *In baculo meo transiui Iordanem istum*, & nunc cum gaudio ad paternam reuertor hæreditatem. Propterea etiam peregrinantes filij Israël ad terram promissionis, iubentur habere baculos in manibus. Isaiæ 6. Gen. 17. Exod. 12.

Sextò, *Spes* est *Læua Sponsæ*, quâ sponsam amplectitur in præsenti vita, ponens eam *sub capite eius*, donec perfectiùs eum stringat & amplectatur dexterâ sua, in futuro æternitatis thalamo florido: donec apprehendat illum *& ducat in domum Matris suæ, & in cubiculum genitricis suæ*, quando inclamare poterit illud: *Tenui, nec dimittam eum.* Cant. 2. Cant. 3.

Per Spem enim nunc quantum in nobis est Deo vnimur: & eum licet absentem spe quodammodò apprehendimus, donec per visionem perfectam illum præsentem perfectè comprehendemus, amplectemur & fruemur: quando de spe facta fuerit res, quando de fide transibimus ad faciem, & de spe ad speciem, & tunc gloriari poterimus in splendore vultus eius,

Septimò, spes est *Lucerna fulgida*, ad cuius lucem operamur & ambulamus iuxta illud. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, in quo mihi spem dedisti.* Hinc Augustinus: *Lucerna animæ spes eius, ad illam operatur omnis homo quicquid boni ad spem facit, & in nocte ardet lucerna nostra; qui enim quotidiè loquitur nobis, verbum tanquam oleum infundit ne lucerna extinguatur.* Aug. in Enchir.

LECTIO SECVNDA.

DE EFFECTIBVS SPEI.

1. *Docet Spem dare vires ad currendam viam Dei.*
2. *Spem consolari animam in afflictionibus.*
3. *In morte tollere omnem anxietatem.*

PROPOSITIO PRIMA.

SPes animat & dat vires ad alacriter currendam salutis & perfectionis semitam. Serm. in Psal. 9.

Est quædam cognatio germana (teste D. Bernard) inter fidem & spem, quod illa futurum credit, hæc sibi incipit sperare futurum. Fides dicit: *Parata sunt magna & inæstimabilia bona à Deo fidelibus.* Dicit spes: *Mihi illa seruantur.* Excitat quoque Charitatem: quæ dicit: *Curro, vt amplectar illa.* Itaque Spes efficaciter animum pungit & stimulat ad currendum, estque vt diximus quasi calcar quoddam Equitis Christiani, punctione sua teporem ac torporem excutiens, ne in via aspera animum despondeat. Exemplum desumere licet, vt vis spei magis elucescat rebus ab humanis. Quid non potest spes? quas non vires subministrat? Spes messis sic alit agricolam, sic eum excitat, vt omnes labores in arando, fodiendo, occando, seminando, suaues ei videantur. Spes lucri sic animat negotiatorem, vt nives, frigora, æstus

ctus maria, pericula nulla pertimescat. Spes prędæ & triumphi militem sic afficit, vt nec vulnera, nec sanguis ei animos infringant. Nos quoque in agro Domini laborantes sumus, tempus sementis, est præsens vita quam currimus: *Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam vsque ad vesperam huius vitæ.* Spes ergo messis, animat nos ad perseuerantiam laboris dicente Apostolo: *Bonum facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus non deficientes.* Mercatores sumus, & ideò nullum laborem refugere debemus, sed spes thesauri indeficientis in cœlis, quem nobis comparamus, etiam suaues reddere debet nostros omnes sudores. Denique sub Christo Rege Crucifixo, nomen militiæ dedimus, non decet nos molles esse & delicatos, nec ipsam crucem horrere, quam non horruit ipse Dux noster, qui & spe illius quam acquisiuit cælestis coronæ, nos animat ad fortiter pugnandum, vires ipse subministrans ad prælium. De hac spe loquens D. Petrus, & fideles omnes animans sic dicit: *Benedictus Deus qui regenerauit nos in spem viuam, per Resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam & immarcessibilem, conseruatam in cælis, &c.* Considerατione digna sunt hæc Principis Apostolorum verba: *Sermo iste fidelis & omni acceptione dignus,* spem nostram excitans, & gratitudinem erga Patrem & Dominum nostrum Iesum Christum spei nostræ authorem.

Psal. 103.

Gal. 6.

Primò ergo dicit, quod *regenerauit nos in spem,* Hoc vero multipliciter, nam in Cruce tot angustiis & doloribus parturiebat, & generabat nos adoptionis filios, & ex filiis iræ & gehennæ, ex filiis perditionis, efficiebat nos filios gratiæ, filios salutis, dans nobis spem hæreditatis æternæ. Deinde hanc spem confirmauit per Resurrectionem suam à mortuis, in seipso nos resuscitans, & regenerans ad vitam immortalem, tanquàm membra sua mystica, quibus immortalitatis consortium donabat. Denique regenerauit nos in Baptismo, qui non aliud est quàm regeneratio spiritualis filiorum Dei, habetque mysticam repræsentationem mortis & resurrectionis eius: quia ibi per immersionem consepulti sumus cum illo, vt mortui peccatis iustitiæ viuamus, & ad nouam vitam emergamus. Ibi regeneramur in spem, quia ibi *tres sunt qui testimonium dant in terra,* quod simus Filij Dei & hæredes Regni, *Spiritus, Aqua & Sanguis, Spiritus* quidem diuinus quem recipimus ibi, in quo clamare possumus, *Abba Pater,* illo testificante. *Aqua* ex qua regeneramur, quæ quoddam semen spirituale est, per quod formatur Christus in nobis. *Sanguis* quoque Christi, qui nobis ibi per aquam applicatur, & gratiam confert, quæ est generatio cælestis, quam si seruemus (quod in nostro est arbitrio positum) iam spes nostra assecuratur de hæreditate, quia *si filij sumus, & hæredes.*

1. Ioan. 5.

Secundò dicit D. Petrus hanc spem in quam geniti sumus, esse *spem viuam*: quia est quædam spes apparens & mortua, sicut & fides quædam mortua est, quæ non est charitate formata, nec producit opera vitæ. Talis spes reperitur in peccatoribus qui non sunt filij Dei: sed in illis non parit effectus vitæ, qui sunt animare, consolari, lætificare animam, viresque ei ministrare durante hac peregrinatione. At vero in iustis & veris filiis Dei omnia hæc operatur, quia viua est, vitam gratiæ & charitatis participans. Arbos quæ viuam habet radicem, lætas germinat frondes, flores odoriferos, fructus suaues. Sic spes in iustis germinat bonas cogitationes, cælestia desideria, bonorum operum fructus, quibus anima pascitur & oblectatur. Ideo de se & de iustis dicit Psaltes: *Ego quasi oliua fructifera in domo Dei, speraui in misericordia Dei.* Oliua fœcundissima est, & pinguedinē suauem producit, semper virescit, nec folia eius defluunt, immò eius lignum, nec tempestas, nec caries, nec vetustas labefactat, ideo spei, imò & Æternitatis est symbolum. Iustus ergo per spem quasi oliua fœcundus est, fructu bonorum operum: & spes illa parit pinguedinem gratię & deuotionis, eumque reddit semper virentem & viuidum: Æternitatis quoque efficit eum candidatum, dans ei vires contra æstum, pruinam, frigus, tempestatem, vitiorum cariem, vt nihil eum ab expectatione sua dimoueat, nihil animum eius infringat. Hoc disertè etiam dixit Hieremias cap. 17. *Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius, & erit quasi lignum quod transplantatur super aquas, & ad humorem mittit radices suas, & non timebit cum venerit æstus: & erit folium eius viride, & in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum.* Quomodo posset clariùs exprimere effectus, germina, ac fructus quos spes illa viua in iustis parit?

Psal. 51.

Vt ergo concludamus, tantas vires animo superaddit hoc cæleste donum spei, vt nihil difficile iustis videatur currentibus ad æterna: ita vt quælibet ardua aggrediantur, viribus licet propriis diffisi, spe in Deum nixi. Quid replet Claustra & Religiones, etiam austeritatem maximam pœnitentię profitentes, tot adolescentibus delicatis, tot tenellis virginibus, tanto zelo ad perfectionem contendentibus, inter cinerem & cilicium, inter paupertatem & nuditatem, inter a[illegible] & frigora, inter austeritates humanis quodammodo viribus impares? Nunquid spes æternitatis nouas eis vires suppeditat? Pauci certe [illegible]sterent sub hoc onere, quibus naturalis complexio sat debilis & fragilis, qui natura torpidi & pusillanimes, qui deliciis assueti erant, *qui vescebantur voluptuosè & nutriebantur in croceis,* nisi spem in Deum dirigerent, & detersam mentis aciem in æternitatis figerent mercedem. Qua quidem spe sic animantur corda eorum, vt & ipsi asperrimi labores, suaues videantur pro Christo suscepti. Aliàs dicere possent cum Apostolo: *Si in hoc mundo tantum sperantes essemus, miserabiliores essemus omnibus hominibus.* De his ergo verum est illud Domini apud Isaiam: *In silentio & in spe erit fortitudo vestra.* Quia bonum est, *præstolari in silentio salutare Dei, & bonum est homini cùm portauerit iugum Domini ab adolescentia sua, sedebit solitarius & tacebit, quia leuauit se supra se.* Per considerationem scilicet rerum cœlestium, per spem bonorum illorum æternorum, per quam nouas vires accipit ad facilè portandum Domini iugum, leuat se super se.

Thren. 4.

1. Cor. 15.

Ca. 30.

Tren. 3.

Hinc iterum de his dicit Propheta: *Qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut Aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient.* Vtiq; spes & fiducia dabit eis quasi *Leonis fortitudinem*, vt in via nihil eos terreat: Dabit & *alas quasi Aquilæ*, vt ad sublimia volare possint, & in Solis fulgurientis radios aciem mentis intendere, cælestia contemplando: & renouatis alis per nouam viam pœnitentiæ, poterunt liberè volatum altiùs erigere: Dabit & eis *pedes quasi ceruorum*, vt alacriter currant & non deficiant. Poterunt ergo dicere cum Propheta. *Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo, Iesu meo: Qui ponet pedes meos quasi ceruorum, super excelsa statuens me;* Dans scilicet

Isa. 40.

Abac. 3.

T

vires contra serpentes belligerandi, & ad ardua & difficilia sine labore currendi. *Et deduces me victor in Psalmis canentem* præ lętitia, profligatis iam hostibus & omnibus difficultatibus superatis.

Platus l. 3. c. 16. Exempl. Refert Hieron. Platus hanc Prophetæ sententiam, magnam vim habuisse in Andręa Spinula Viro Nobili in Ecclesiastica dignitate constituto. Cùm ipse iam prouectiori ętate (& vt ipse humili quodam ioco de se dicere solebat triginta & octo annos habens in infirmitate) de sęculo relinquendo deliberaret, & in partem contrariam, tum valetudinis imbecillitas, tum deliciarum consuetudo, & familiæ nobilitas, denique disciplinę difficultas ad terrorem ei sese efferrens, repentè Dei bonitas hunc versum ei obiecit; *Posuit pedes meos quasi ceruorum*. Et per illum tanquam lumine quodam oborto, ita illustratus est, vt sicut ipse narrabat, omnes illæ timidæ & diffidentes cogitationes momento euanuerint, isque animo confirmato, penitùs ac constanti aduersus omnia illa incommoda permanserit, & vincula omnia disruperit.

Itaque spes illa viua generat in Ecclesia viros perfectos & fortes, generat Virgines, Confessores & Martyres, generat nouos Christianos. Sic olim ad Christianismum conuertit B. Adrianum spes illa, quam videbat in Christianis. Cum enim esset florenti ętate miles, & videret tantam Christianorum in tormentis constantiam, interrogauit: *Quid pro tantis tormentis expectatis? Quid illa vos superare contenditis?* Responderunt illi: *Speramus bona illa quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec cor hominis comprehendit, quæ præparauit Deus diligentibus se*. Hac voce commotus Adrianus, curauit se Catalogo Martyrum inscribi, & durissimum martyrium alacer subijt cooperante Natalia vxore: quæ tanta spe firmata fuit, vt cum audisset vetitum esse fœminis ne seruirent Martyribus aut carceres adirent, totondit capillos, & veste virili induta, carcerem ingressa, Martyribus ministrabat: quam post secutæ sunt aliæ Matronæ, habitu similiter ementito. Sed tandem cùm Maximianus tyrannus id comperisset, iussit incudem in carcerem inferri, & Martyrum pedibus subiici, vectéque ferreo manus ac tibias illorum confringi. Fecerunt Lictores quod iussi fuerunt: quibus occurrit B. Natalia, rogauitque vt ab Adriano inciperent, quod fecerunt. Vnde & ipsa apprehendens eius pedem extendit super incudem, pedesque amputarunt, & crura ei multa vi confregerunt. Sed & Natalia ait Adrianum: *Precor te mi Domine, serue Christi, dum adhuc in te hæret spiritus, extende etiam manum, vt amputent eam, vt Sanctis Martyribus similis efficiaris per omnia, maiora enim supplicia illi perpessi sunt, quàm tu*. Extendit ergo manum, & porrexit eam Nataliæ, illa imposuit incudi, & carnifices similiter eam amputarunt, & amouentes incudem mox spiritum reddidit. Vides quanta fuerit spes vtriusque coniugis? Vides quantum potuerit spes aliorum Martyrum in corde Adriani, dum non solùm Christianum nouum, sed & Martyrem efficit?

Surius in vita eius. Simili quodam modo conuersus fuit maximus Præfecti Cubicularius per Tyburtium & Valerianum fratres, dum ad martyrium ducerentur: Flebat ipse compassione motus, videns eos lętos ad mortem properare. Cui Tyburtius: *Nisi nos certissime sciremus alteram vitam perpetuam, & illam sperantes, haud ita hanc amitte e gauderemus*. At Maximus: *Contemnerem*, inquit, *& ego vitam hanc, si certum esset quod loqueris*. Tum Valerianus: *Si promittis pœnitere faciet te Dominus certum illâ horâ quâ pro eius confessione tunicas istas corporeas depenimus*. Quod cum Maximus iureiurando promisisset, ac paulò post Sancti martyrium suscipere, vidit Maximus Angelos Dei fulgentes sicut Solem, & animas eorum egredientes de corporibus, quasi virgines de thalamo ascédentes ad cælos. Huius igitur tantæ fœlicitatis sepe erectus Maximus, Christi fidem constantissimè professus est, & crudelissimum maximéque diuturnum supplicium, inuicto animo pertulit. Nam à Pręfecto tandiu plumbatis cædi iussus est, quousq; spiritum exhalaret. Sic nouum hunc Christo militem peperit spes quam in Martyribus inuictam viderat: quâ idem roboratus, sancto eorum consortio adscribi meruit. An non ergo meritò dixi, quod spes illa quam Ecclesiæ Sponsæ dedit Deus adeò eam fœcundam reddit, & eius sacra germina adauget, vt pariat in ea fortes Milites, perfectos Athletas, Confessores, Virgines, Martyres, nouosque Triumphatores & Debellatores mortis? Hinc pingebatur ab Antiquis SPES, quasi Nympha sacra cœlum, fixis oculis, respiciens, cum arcu & sagittis (quæ sunt arma ipsius mortis) contritis & confractis in manu sua. Quia scilicet ad futuram gloriam figens oculos, nihil veretur mortem, nec vires eius, sed de illa triumphat. Surius in vita Tyburtij.

PROPOSITIO SECVNDA.

Spes hæc mirè animam consolatur in mediis afflictionibus. Propterea cum D. Petrus dixisset, quod regenerarit nos Deus in spem viuam, ad hęreditatem incontaminatam & immarcessibilem, addit, per illam spem exultare nos debere in mediis tribulationibus, quas sustinere oportet, vt probetur fides nostra, & auro pretiosior inueniatur, in die Domini nostri Iesu Christi. Spes itaque in mediis afflictionibus gaudium menti infundit, quia ipsa est immortalitatis quædam arrha æternitatis pignus, inchoatio beatitudinis, est ipsa quoddam patrimonium & possessio Filiorum Dei, in qua gloriantur durante hac mortalitatis vitâ de qua dixit Apostolus: *Gloriamur in spe filiorum Dei, non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus, scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio autem spem: spes vero non confundit*. Rom. 5. & Hebr. 6.

Itaque spes solidum cordi dare potest gaudium: quia ad æternitatis diuitias ac hæreditatem cor erigit, & iam quandam illius quasi possessionem addit, vt propterea dicat Apostolus: *Fortissimum solatium habemus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus tutam ac firmam, incedentem vsque ad interiora velaminis*.

Spes penetrat & incedit vsque ad interiora velaminis, hoc est, vsque ad Sancta Sanctorum, quæ per velum distinguebantur ab aliis Templi locis, & ibi erant arca, & manna. Vult ergo dicere quod spes non solùm præsentis Ecclesiæ statum (qui per sancta designatur) sed & Sancta Sanctorum, hoc est, futuræ gloriæ statum considerat, & ibi gustat manna absconditum prælibans suauitatem illam; de qua Psaltes: *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te, & perfecisti eis qui sperant in te*.

Ad hanc ergo anchoram semper refugium habuêre Viri Sancti, in omnibus suis ærumnis, vt non deficerent, aut mutarent.

Sic Tobias cæcitate percussus irridebatur ab amicis improperantibus: *Vbi est spes tua pro qua eleemosynas faciebas & sepulturas*: At ille: Nolite

ita loqui, quia filij Sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam daturus est his, qui fidem suam nunquàm mutant ab eo.

Sic B. Susanna iam accusata erat & damnata, iam ad necem ducebatur, nec tamen in mediis his fluctibus anchoram spei deserit; sed erat, inquit Scriptura: *Cor eius fiduciam habens in Domino.*

Iob toto corpore afflictus, liberis & rebus omnibus spoliatus, ab amicis derisus, in sterquilinio fœtidus iacens, & saniem radens, nullum aliud solatium reperit, nisi spem illam per quam dicit: *Credo quod Redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & videbo Deum Saluatorem meum: reposita est hæc spes in sinu meo.* q. d. Hæc spes est quæ cor meum fouet in tot ærumnis solatio suo, sola illa spes potens est mihi vires ministrare. Denique de antiquis illis Sanctis, dicit Apostolus: *Alij ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, in occisione gladij mortui sunt, circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, &c.*

Job. 19.

Heb. 11.

Quomodò putas omnia hæc potuissent sustinere: nisi animati fide & spe, per quam aspiciebant in æternam retributionem & repromissionem? Quæ tamen adhuc dilata fuit, donec author & consummator fidei ac spei nostræ Christus, *Ascendit ante eos pandens iter*, inquit Michæas, illos Patri offerens, tanquàm crucis & sanguinis sui primitias.

Quid de nostris dicam Martyribus? Quàm fortes illos effecit in tormentis viua spes appropinquantis coronæ? Tot pueri tenelli, tot delicatæ virgines, in mediis gladiis, equuleis, flammis, exultabant. Et hanc spei anchoram sibi propositam habentes, tanta constantia firmatæ sunt, vt nulla minarum acerbitas, nulla vis tormentorum terrere eos potuerit, aut animos infringere.

Exempl. Sic B. Agatha: cùm eam tyrannus minis tormentorum à fide deterrere conaretur, spe interiùs magis reborata dicebat tyranno: *Si lubet in me stringere ferrum, en collum meum: si flagella, ecce dorsum: si ignem en tibi totum corpus: Vre, seca, stringere, distende, lacera, excrucia, quanto in me crudeliùs, Saeuies, tanto maius mihi beneficium conferes, tanto maiorem mihi Christus coronam adornabit.* Sic spes eam intrepidam reddebat, & diuino fulta auxilio dicebat cum fiducia: *Si ignem mihi minaris, Angeli rorem viuificum de cœlo mihi ministrabunt: si feras promittis, audito solo nomine Christi mansuescent.* Sic ipsa lætissimè & glorianter ibat ad carcerè, quasi ad epulas inuitata. Cum verò iussu tyranni ei mammillę auellerentur, nihil trepida respondit: *Impie crudelis, & dire Tyranne, non es confusus amputare in fœmina quod ipse in matre suxisti? sed ego habeo mamillas integras in anima mea, quas ab infantia Domino consecraui, hæ illibatæ manebunt, has non poteris attingere.* Nempe hę mammillæ animę, quę sunt intellectus & voluntas, cœlesti quodam lacte sanctæ spei plenę erant in hac virgine; quo lacte suauiter intus reficiebatur, nulla exteriùs tormenta formidans. Sed & per hanc spem in medio carceris, expansis manibus, finaliter orabat ad Dominum: *Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, qui me fecisti vincere tormenta carnificum, qui tulisti à me amorem sęculi, & corpus meum à pollutione seruasti, iube me ad tuam immarcessibilem gloriam fœliciter peruenire.* Vides in mediis tormentis, quàm firma sit hęc virguncula per spei anchoram?

In vita eius apud Surium.

Quisquis ergo in huius sęculi amaro mari, fluctibus amaris afflictionum agitaris, ne deseras hanc anchoram, sed per illam ingredere vsque ad interiora velaminis, vsque ad æterna illa bona, quę iis qui patiuntur ærumnas, promittuntur. Considera, quod *Leue & momentaneum hoc tribulationis nostrę, æternum glorię pondus operatur in nobis, & quod non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quę reuelabitur in nobis.* Itaque licet ieiunio & omnibus corporis afflictionibus se maceret homo, in cinere, sacco, & cilicio, dicere tamen potest: *Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam.* Licet instar Iob in sterquilinio iaceat, totus corrosus doloribus & plagis confectus: tamen, *non sunt condignæ passiones istę ad futuram coronam.* Licet quis sese secari permittat, vt Isaias, aut in fornacem mitti, sicut pueri Babylonici, licet deberet lapidari cum Stephano, assari cum Laurentio, excoriari cum Bartholomęo: tamen omnes hi dolores & cruciatus *non sunt condigni ad futuram gloriam.* Denique etsi quis omnia tormenta mundi, omnes dolores, & cruciatus imaginabiles pateretur, ad consolationem suam dicat: *Non sunt condignę passiones huius temporis ad futuram gloriam, quę reuelabitur in nobis.* Et ita prę sentia respicere non oportet quę videntur, sed futura quę non videntur. Sic S. Tyburtius Mart. conuersus per S. Cæciliam, cùm ab Almachio Pręfecto, infamiæ argueretur, respondit: *Vtinam Dominus dignetur nos referre in numerum seruorum suorum, qui respuerunt id quod videtur esse, & non est, & inuenerunt quod videtur non esse, & est.* Inquirit Almachius: *Quid est illud quod videtur esse, & non est?* At ille: *Omnia*, inquit, *illa quę in mundo sunt, quę & cultores suos ad ęternum exitium per breuis temporis lętitiam ducunt.* Quod vero, inquit, est quod non videtur esse? Respondit: *Vita iustis, & supplicium iniustis*, Ita habetur in vita S. Cæcilię.

Rom. 8.

Exempl.

Apud Surium.

Simile quid respondit quidam Diaconus nomine Abibus Martyr in Edessa ciuitate. Hic cùm omnes confirmaret ad pietatem & fidem, vngulis laceratus est, & membris omnibus tortus. Interrogabat vero eum Pręses, quamnam ei vtilitatem tormenta conferrent, quę ita corpus eius consumerent? Respondet Christi Martyr: *Non ad prę sens vsq; tempus, nec ad ea quę tantùm oculis cernuntur, ad spicimus; sed si tu quoque adspicere volueris ad spem & promissam nobis remunerationem, dices cum Paulo; Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quę reuelabitur in nobis.*

Vnde in ignem conjectus, ignis flammam hilariter excipiens, spiritum Deo reddidit. Ita habetur in actis eius. Anno Christi 316.

PROPOSITIO TERTIA.

Spes vera in fine vitę tollit anxietatem, & dat securitatem.

In persona iustorum dicebat Dauid: *Lętatus sum in his quę dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.* Hęc est vox ab interiori spe elicita, quę hoc interiùs dicens animę, quandam ei serenitatem & securitatem infundit: quia *Spes non confundit*, teste Apostolo. Ideò iterum alio loco in persona iustorum canit: *In pace, in idipsum dormiam & requiescam.* Quid ita? *Quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.* Spes immortalitatis futuræ facit vt in pace obdormiant, expectantes animæ gloriam, immò & corporis renouationem per resurrectionem, ita vt etiam *Caro requiescat in spe.* Ideò apud Isaiam dicitur: *Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude ostia super te abscondere modicum ad momentum, donec transeat indignatio.* Estque vox ista vox Dei, ad

Psal. 4.

Isa. 26.

eos qui in Domino moriuntur, quasi dicat, Ite ad modicum ad sepulchra vestra, ibi quiescite breui suscitandi. Quia mors quasi somnus est vnius noctis, respectu resurrectionis & æternitatis. Quiescite in sepulchris, inquit, quasi clausis ostiis dormientes in spe, donec pertranseat illa indignatio, quâ peccatum Adæ, immò & singula peccata communi morte, & putrefactione, punire me oportet.

Iob. 14. *Lignum habet spem*, inquit Propheta Iob, *si præcisum fuerit, rursum virescit, & rami eius pullulant si senuerit in terra radix eius, & inpuluere mortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam, quasi cùm primùm plantatus fuerit. Homo vero cum mortuus fuerit, vbi est?* Vult dicere Propheta, quod homo virtute naturali, sicut arbos præcisa, aut truncus mortuus, virorem non potest recipere, neque de sepulchri loco repullulare: tamen hoc potest virtute diuina, ad odorem siue attactum aquæ & roris diuini, roris scilicet illius de quo apud Isaiam dicitur: *Ros tuus ô Domine ros lucis, viuificabit nos, & ossa nostra iterum germinabunt*, dum rore virtutis tuæ, ad virorem immortalitatis iterum redibunt. Qui ergo in hac spe obdormiunt, *non confundentur, cum loquentur inimicis suis in porta*: Hoc est, in exitu huius vitæ nihil timebunt aduersarias potestates, nec mortis vires: quia spes eis dicit: *Si terrestris domus nostra dissoluatur, habemus non manufactam æternam in Cælis quam cupimus superuestiri.* Tunc merita, virtutes, bona opera, quæ homo Dei adiutus gratia, durante vita collegit, animæ occurrunt, eamque consolantur. Et sicut bonus sanguis ad cor anxium recurrit, vt illud confortet: ita omnium virtutum opera solatium animæ conferunt, & quasi purior ipsius animæ sanguis, tristitiæ & anxietatis nubilum depellunt. Vnde potest tunc homo dicere: *Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo quoniam adhuc confitebor illi salutare vultus mei & Deus meus. Transibo in locum tabernaculi admirabilis, vsque ad domum Dei.* Tantas vires tunc habet spes, tantam efficaciam, vt multi qui magna parte vitæ multùm timidi fuerant, cum timore & tremore salutem operantes: tunc omni depulsâ trepidatione, viua spe animati, exultarint.

Isa. 24.

2. ad Cor.

Breuiariũ Rom. D. Hilarion cùm penè cum extremo spiritu conflictaretur, dicebat: *Egredere quid times? egredere anima mea quid dubitas? Septuaginta prope annis seruiuisti Christo & mortem times* Quibus in verbis spiritum exhalauit, hoc quasi calcari trepidam animam vrgens ad exeundum ex hac lutea domo, ex hoc peregrinationis tabernaculo, fortissima spe concepta, ex operibus bonis gratia Dei factis, quæ quidem comitabantur eum, donec introducerent in domum æternitatis.

Vitriaco in vita Sic B. Maria Ogniaca in extrema illa quam in mortali corpore peregit nocte, multis à sathana validisque insidiis & tentationibus diuexata cœpit timorem aliquem concipere: ita vt etiam astantium auxilium imploraret. Verum paulo post ita per spem erecta fuit & firmata, vt omnes inferni vires contemnens, & serpentis, *calcaneo* (hoc est, extremæ parti vitæ) *insidiantis*, velut caput conterens, illum etiam forti voce à se propelleret, quo abscedente, & cum ignominia deuicto, cœpit suaui voce sæpius intonare vocem illam lætitiæ, *Alleluya*, reliquum tempus in lætitia transigens, & exultans quasi ad epulum inuitata.

ad. Cor. Ipse quoque Apostolus Paulus, cum timore & tremore hanc degebat vitam, tot peccati periculis obnoxiam: *Castigo corpus meum & in seruitutem redigo, ne forte cum aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar.* At appropinquante vltima vitæ eius periodo, quam suaui voce canit hac beata spe animatus? Ad Timotheum discipulum suum sic scribit: *Ego iam delibor, & tempus resolutionis meæ instat: Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi iustus Iudex.* 2. Tim. 4. quasi dicat. O charissime Thimothee! iam prope est tempus, quo sanguinem meum quasi sacrum libamen, Deo profundere debeo & immolare: sed nihil timeo, quin potiùs animo exulto, quia pro fide Christi tot exanthlatis laboribus optimè decertaui, & profligatis hostibus, trophæum iam erigo, scioque vertici meo mox appropinquare debitam certantibus & victoribus coronam: Hoc mihi dicit fiducia bonæ conscientiæ, hanc mihi dat securitatem spes certissima, proueniens ex memoria præteritæ vitæ. Ecce quomodò tanquàm Cygnus in fine vitæ suauiter canit: quia purus sanguis bonorum operum & præcedentium meritorum iam animum eius circumcingit, lætitiam cum securitate infundens, Nempe opera quæ iuxta vocationem nostram fecerimus, ieiunia, eleemosinæ, orationes, mortificationes, humilitas, castitas, obedientia, mansuetudo, iustitia, pietas, bonus sanguis sunt: cor in angustiis non deserent, sed in spem viuam erigent & exhilarabunt.

Nimis prolixus forem, si Sanctorum vitas percurrens, referre vellem, quàm multi ex hac vita emigrarint, cùm voce exultationis à viua spe elicita Paucos hîc breuiter attingam. Serm. 26. in Cant.

Narrat Bernadus de fratre suo Gerardo, media nocte moribundum in illam ex Psalmo vocem erupuisse: *Laudate Dominum de cælis, laudate eum in excelsis*: Iam tibi, inquit, Frater mi, nocte adhuc media dies erat, nox sicut dies illuminabatur. Accintus sum ego ad id miraculi videre exultantem in morte hominem, insultantem morti: *Vbi est mors victoria tua? vbi est mors stimulus tuus?* Iam non est stimulus sed iubilum. Iam cantando moritur homo, & moriendo cantat.

Beata quoque Aletha Bernardi mater, cùm in extremis ageret, Sacerdotes aduocarat, qui Ecclesiæ preces recitarent. Cùm autem in Litaniis dicerent: *Per crucem & passionem tuam, libera eam Domine*, quo adhuc poterat spiritu idem pronuncians, & manum leuans significauit se, & spiritum emisit, ita vt manum non posset deponere quam leuarat. Sic spe plena, tabulam crucis arripiens, ad portum salutis euecta est. Guilelm. Abbas in vita Bern.

Beatus Petrus Alcantara, spei anchoram in littore Æternitatis figens, in his verbis moritur: *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.*

B. Eligius in extremo spiritu hanc spei vocem edebat: *Nunc dimitte seruum tuum Domine secundùm verbum tuum in pace*: & in his verbis animam reddidit, quæ visa est instar stellæ in crucis modum compositæ, in cælum ferri, Deo disponente, vt sic in cælum conscenderet is, cuius vita perpetua quædam crux fuerat, sed & instar stellæ præluxerat. Ribad. in vita eius.

B. Thomas Aquinas, in morbo explicuerat Cantica, & ad illa verba pertigerat. *Veni dilecte mi, egrediamur in agrum.* Quæ verba repetens, & toto spiritus feruore pronuncians, in floridum Ecclesiæ Triumphantis agrum & Paradisum, anima eius *innixa super dilectum, deliciis affluens, de deserto* huius mundi fœliciter ascendit.

S. Nicolaus instante morte suspiciens in cælum, cùm Angelos sibi occurrentes intueretur, illo Psal. pronunciato: *In te Domine speraui, non confundar in æternum*, in cælestem Patriam migrauit.

Breuiar. Rom.

S. Edmundus morti iam proximus, arripiens Crucifixi imaginem lectulo suo appositam, & os lateri admouens, dicebat: *A modò hauriens aquas in gaudio de fontibus Saluatoris*.

Ribad.

. Hæ sunt voces quas elicit spes, exultationem in corde pariens, dum hominem mors æternitati reddit, in qua speratam coronam apprehendat nunquàm dimissurus.

LECTIO TERTIA.

DE SPE VANA MVNDI, ET eius defectibus.

1. *Docet fallaciam Spei mundanæ, siue in honoribus, siue in opibus, siue in amicis.*
2. *Docet Spem illam hominem in fine deserere, & magis anxium reddere.*

PROPOSITIO PRIMA.

Spes hominum, in rebus huius mundi posita, vana est & fallax.

Ratio est, quia cùm omnes res mundi huius caducę sint & instabiles; non potest spes quæ illis innititur, solida esse. Non potest super fragili fundamento stabile ædificium construi: & qui parieti inclinato, aut maceriæ depulsæ innititur, cum labente labitur. Qui itaque rebus perituris inhæret, & in illis fiduciam ponit, cum illis perit.

Similes sunt multi (inquit Bernard.) his qui submersi periclitantur in aquis: *Nimirum videas eos tenentes tenere, nec vlla ratione deserere, quod primum occurrerit manibus: licet tale sit quod prodesse non possit, vt sunt radices herbarum & similia. Sic pereunt in hoc mari magno & spatioso miseri: dum peritura sectantes, omittunt solida, quibus apprehensis emergere & saluare possent animas suas.*

Serm. 1. de Adue.

Sap. 5.

De hac vana spe mundanorum Sapiens dicit: *Spes impij tanquàm lanugo est, quæ à vento tollitur, & tanquam spuma gracilis quæ à procella dispergitur, & tanquàm fumus qui à vento diffusus est, & tanquam memoria hospitis vnius diei prętereuntis.* Ita Sapiens.

Optimè quoque spes ista comparatur hederæ Ionæ, vt suprà tetigi, & nunc paulò fusiùs explicandum est.

Dicit ergo Scriptura: *Egressus est Ionas de Ciuitate, & sedit contra Orientem Ciuitatis, & fecit sibimet vmbraculum ibi, & pręparauit Dominus hederam, vt esset vmbra super caput eius: & lętatus est Ionas super hedera lætitiâ magna.* Quanta res est hedera aut vmbra eius, vt ita lætaretur Ionas? Res vtique infirma ac instabilis, modò virens, modò arescens, modò erecta est, & vmbram prębet, modò decidit & conculcatur. Vnde ascensu diluculi venit vermis, & percussit hęderam, & exaruit, Res sæculi cùm possidentur magnæ apparent, speciosæ & quasi perpetuæ videntur, lętitiamque homini pariunt: sed statim etiam apparet, dum subitò intermoriuntur aut amittuntur, quàm vanæ sint & fluxæ, nullamque in eis spem collocandam. Omnia in quibus homo potest spem ponere & lætari, habent vermem suum à Deo paratum, quo in ascensu diluculi percutiantur & arescant. Videamus id particularius.

Primò aliqui spem ponunt in potentia sæculi, vt Reges, Principes, Magnates. Sed illa habet vermem suum, & citò concidit, eo etiam tempore quo magis florere videbatur. Transeunt sæpè Regna de vno ad alterum, transit & Regum potestas, ipsiq; Reges pereunt. Vnde Ozeas dicit: *Transire fecit Samaria Regem suum, quasi spumam super faciem aquę.* Sensus est: Samaria suis sceleribus causa est, cur regnum Israël omninò dissiparit Deus: Et quidem instar spumæ citò dissipandum est. *Sicut spuma quæ super aquam est, citò dissoluitur, sic regnum decem tribuum velociter finietur*, inquit ibi Hieronymus. Optimè Principes ac Reges spumæ seu potiùs bullis quę super aquam excitantur, comparantur. Sicut enim bullæ in aqua excitatæ, quò magis intumescunt, eò celeriùs euanescunt, maiorq; earum tumor nihil aliud est quàm celerior ad exitium progressus: Ita maior Regum potentia & superbia, ferè celerioris ruinæ est argumentum, vt in omnibus mundi imperiis cernere licet. Sicut etiam bullę in aqua, alię aliis succedunt, sed eundem omnes exitum habent: Sic Reges omnes alij alios in Regnorum successione & potentia consequuntur, sed tandem omnes sicut bullæ, breui temporis spatio euanescunt.

Osee. 18.

Præclarè de his dixit Philo: Ante Macedonum Imperium inclyta fuerat Persarum fœlicitas: sed vna dies tam ingenti Regno finem attulit: Fuit Ægyptiorum magnifica potentia, sed nubis instar eius fœlicitas pręteriit. Quid Æthiopes, quid Carthago, quid Africa, quid Europa, Asiaq; & vt compendio dicam, quid totus Orbis habitabilis? Nonne more nauis iactatæ marinis fluctibus: nunc aduersis ventis, nunc secundis vtitur, nam verbum diuinum choreas in orbe ducit, & omnes gentes circumlustrando nunc, his, nunc illis, imperia diuidit, tribuit, aut adimit. Nihil igitur est in humanis rebus, pręter vmbram, tamque leuissimam sine mora pręteruolantem: eunt enim vltrò citroque tanquàm æstuaria. Ita Philo.

Huc etiam aliqui referunt illud quod in Prouerbiis dicitur: *Sapientia ludens in orbe terrarum.* Quod Lyranus & alij explicant, quia Deus ludum quendam facit de orbe terrarum: tum quia orbis terrarum similis est ludo pilę, quæ ab vno ad alium transfertur secundùm quandam reuolutionem, regna enim & imperia transfert Deus de gente in gentem: tum etiam quia instar ludi parũ durabit, & instar scenæ in theatro exhibitæ, statim pertransibit. Vidit id Cæsar August. teste Suetonio, qui cùm per annos quadraginta & ampliùs imperasset, familiares suos conuocans, morti iam vicinus dixit illis: *An non personam Imperatoris mihi commissam in hac mundi fabula, tot annorum decursu commodè egisse videor? Valete ergo & plaudite.*

Sueton. in Aug.

Sperent ergo qui voluerint, in honoribus, dignitatibus, & potentia mundi tumida, delectentur in eius vmbra: sed attendant vermem breui ascendentem, & corrodentem hanc hederam: & sic hanc spem & lætitiam vanam esse conspicient. Quid profuit Pompeio in potentia sæculi sperare? Hic postquàm tumultu militari totum concusserat Romanum imperium, tandem Lictori crudeli ceruicem debet subijcere. Vbi est spes Iulij Cæsaris? Hic postquàm imperij Romani habenas, & orbis dominium inuicto milite sibi subdidisset, tandem in medio Senatus, multiplici pugionum vulnere confossus jacet.

Vbi est spes tua Absalon? Tua quidem fretus potentiâ regium sceptrum inuadis, totum Israëlis commouens regnum, paterno etiam sanguine parricidalem dexteram polluere paratus, vt regio diademate potiaris. Ecce vero funesta arbor capitis tui aureos cincinnos circũplectens spem

tuam contriuit, & aptum extitit instrumentum, vbi penderet ingratus filius, medius inter cœlum & terram, tanquàm vtroque loco indignus. Denique vbi spes Alexandri, qui cùm totius orbis Monarchas suo subiecisset imperio, tandem veneno interiisse fertur? Rectè pinxit Appelles Alexandrum tenentem manu fulgur: quasi qui celerrimè suo imperio penetrauit ab ortu ad occasum, sed rursum celerrimè disparuerit. Nempe vna dies parauit vermem diluculo ascendentem, vt eius gloria tanquàm vmbra hederæ Ionæ citò exarasceret & interiret.

Secundò, non solùm Reges aut principes falluntur, qui in potentia sua spem figunt: sed & illi qui in eorum fauore & gratia spem collocant, quam omnibus obsequiis demereri student.

Vtique hæc Magnatum amicitia & gratia habet vermem suum, quia instabilis est & mutabilis Principum voluntas ac opinio: ita vt qui eis hodie gratus est: cras odiosus sit, cui hodie vultum exbent benignum, cras seuerum.

Agnouerunt id illi (de quibus apud Augustinum) Imperatoris Theodisij aulici, qui iuxta Treuitos deambulantes deuenerunt fortuitò in quandam casam, vbi aliqui Dei serui habitabat, & inuenerunt codicem continentem vitam S. Antonij. Cœpit vnus mirari inter legendum, & accendi ad attipiédum talem vitam, vt relictâ militiâ seruiret Deo. Tunc subitò repletus amore sancto, & sobrio pudore, iratus sibi, coniecit oculos in amicum & ait illi: *Dic quæso te, omnibus nostris laboribus quo ambimus peruenire? Quid quærimus? Cuius rei causa militamus? Maiorne esse poterit spes nostra in Palatio, quàm vt amici Imperatoris simus? Et ibi quid non fragile, plenumque periculis? Et per quot pericula peruenitur ad grandius periculum? Et quamdiu istud erit? Amicus autem Dei si voluero esse, ecce nunc fio.* Dixit hoc, & turbidus parturitione nouæ vitæ, reddidit oculos paginis, & legebat, & mutabatur intus, & exuebatur mundo mens

I. Conf. c. 6. eius. Vnde amico dixit: *Ego iam abrupi me ab illa spe nostra: & Deo seruire statui: & hoc ex hac hora in hoc loco aggredior? Te si piget imitari, noli aduersari.* Respondit ille, adhærere se socio tantę mercedis tantæque militæ. Ita ergo firmiter decreuerunt meliora, vt aduenientes alij amici aulici ibidem deambulantes, cùm eos in Palatium declinante iam die reducere vellét, nihil vel in minimo voluntamen eorum flectere potuerint: sed ipsi trahentes cor in terra, abierunt in Palatium, illi autem affigentes cor cœlo, manserunt in Casa. Et ambo abebant sponsas, quæ his auditis, dicauerunt etiam virginitatem Deo.

Sed & ipsi Principes intereunt, & sic omnis spes illorum, qui in fauore ac gratia innitebantur Principum, cito perit. Vnde monet Rex ipse

Psal. 145. David: *Nolite confidere in Principibus: Exibit spiritus eius, & reuertetur in terram suam, & in illa die peribunt omnes cogitationes eorum*: confidentium scilicet in eo, vt exponit D. Hieronymus. Hoc præclare figuratum est in sublimi illa ar-

Daniel. 1. bore, quæ Danieli representata fuit in somnio. *Huius arboris folia erant pulcherrima & fructus nimius, & in ramis eius volucres cæli, & ex ea vescebatur omnis caro.* Arbor vtique est Monarcha, arbor ad cælum pertingens, quia nullus illo sublimior post Deum agnoscitur. Quid folia, nisi gloria eius florentissima? quid fructus, nisi rerum omnium abundantia? Volucres vero significant illos qui ad eum confugiunt, & adulationibus velut cantibus aures mulcent, in vmbra & fructu huius arboris viuunt. Sed postea dicitur: *Succidite arborem, excutite folia, dispergite fructus, fugiant bestiæ & volucres.* Hi ergo omnes, succisa arbore fugiunt, pereunt cogitationes & spes eorum decidunt.

Quotidie hoc accidit: sublimatur aliquis, accurrunt propinqui & familiares cum familiis suis, omnem spem in illo ponunt, omnes sub vmbra eius viuere desiderant. Paulò post venit mors, & statim diffugere coguntur, vmbra hederæ exarescit.

Tertio, Aliqui in opibus suis fiduciam ponunt, & lætantur in vmbra earum, sed & ille habent vermem suum, habent instabilitatem, & sæpe dum quis minùs cogitat intereunt, alas sibi facere videntur & auolare. Hinc monet Paulus ad Timoth. *Præcipe diuitibus non sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarum, sed sperare in Deo viuo.* Vbi instabilitatem diuitiarum insinuat, tanquàm vermem quo citò corroduntur: minimo enim vento belli, naufragij, furti, & cuiuslibet mutationis rerum humanarum difflantur, & pereunt, & ab vno alteri afflantur: hodie diues, cras pauper, hodie Crœsus, cras Irus. Hinc Diogenes opes vocabat *Vomitum fortuæ*, quia viles & fluxæ sunt: Chrysostomus vocat *seruum fugacem.* Recte ergo monet: non incertitudine opum transeuntium sperare, sed in Deo qui semper manet & stabilis est, & opes æternas nobis seruat. 1. Thim. 6

Hoc optime agnouit inclytus ille Martyr Thomas Morus: ad quem cùm in carcere missa fuisset vxor, vt animum ipsius tentaret omnibus blanditiis, si forte tandem consentiret Regi, eiulabat illa suam & mariti prolíumque & totius familæ miseram sortem; alia ex parte magnas opes & honores dicebat promiti à Rege. At morus animo inuictus: *Quandiu, inquit, ô Aloisia chara coniux, hisce opibus fruemur?* Respondet illa: Facile ad vinginti annos dilecte mi marite. Tandem ille. *O stulta, inquit mercatrix, egone pro viginti annis modicę fœlicitatis vendam annos æternos perpetuæ quam expecto beatitudinis? Non ita desipio, malo confiscationem; ignominiam, & tota vita carcerem, malo mortem, quàm sic prodigere beatam illam æternitatem.*

Quarto: Aliqui spem ponunt in Parentibus, aut Parentes in filiis, in propinquis & amicis, sed & hæc amicitia mundi instabilis est & fallax: habet & illa vermem suum: ita vt non oporteat fidere vmbræ, quam hedera hæc præbere potest, quæ etiam statim perire potest.

Hoc expertus est Iob, qui rebus omnibus circonfluus, filiis, propinquis & amicis potens, cum Iob. 6. sub vmbra eorum afflictus quiescere, aut solatium reperire putaret, deceptus est, hedera deperierat & protectio eius. Vnde conqueritur: *Fratres mei præterierunt me, sicut torens qui raptim transit in conuallibus.* Alia lectio habet. *Fratres mei fidem fefellerunt.* Alludit ad viatorem, qui iter agens hyeme torrentem reperit, cum copia aquæ perspicuæ & dulcis, æstate autem iter iterum agens, siti fatigatus, aquæ copiam sibi ibi promittit, sed posteà alueum siccum reperiens: Fefellit me, *inquit*, torrens ille, & tempore opportuno abest, qui adfuerat tempore importuno.

Sic Iob de suis amicis dicit: Tempore quo eorum ope non egebam, copiam bonorum offerebant; at tempore necessitatis pertransierunt me sicut torrens, de quo bibere non potui.

Adiicit ipse Iob specialiùs conquerendo: *Inquilini domus mea & ancilla mea sicut alienum habuerunt me: Seruum vocaui, & non respondit mihi, ore proprio deprecabar illum: halitum meum exhor-* Iob 19.

ruit vxor mea, & orabam filios vteri mei, hoc est, nepotes filios filiorum meorum.

Iterim à nullo sibi auxilium porrectum dicit, sed potiùs se omnibus despectum, ita vt verum sit:

Si fueris fœlix, multos numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Sicut hirundines vere accedunt, hyeme recedunt: Sic in prosperis multi accedunt, vt apud te nidulentur: sed asperiori aduersoque tempore diffugiunt, nec amicos se exhibent, vt propterea rectè dicat Aristoteles apud Laërtium. *O amici, nullus amicus.* Sola itaque cum Deo amicitia firma est, in illa sola spes figenda.

PROPOSITIO SECVNDA.

SPes *in rebus mundi posita: in fine hominem deserit, & magis anxium facit.*

Ratio est, quia tunc aperient oculos, & manifestè videre cogentur, quàm vana fuerit & seductoria spes in rebus perituris collocata. Videamus particulariùs.

Primò: Reges & Principes qui in potentia & gloria sæculi spem defixerant, tunc aperient mentis oculos, & videbunt quid sceptra, diademata, purpura eis profuerint. Non enim poterunt eos comitari Regna, Regiones, Prouinciæ, potentia & gloria, exercitus & castra.

Exempl. Hoc optime agnouit Saladinus potens ille Asiæ Imperator & Dominator, qui cùm approximantem cerneret vitæ suæ terminũ, lethali morbo afflictus vocari iussit Vexilli-ferum suum, & ait ei: Ecce tui semper muneris fuit, militiæ meæ, & victoriæ signa, in castris & triumphis præferre, nunc volo vt & mortis meæ Antesignanus existas. Accipe ergo tritum hoc linteum, & in sublime eleuans, exercitum meum plateasque Damasci circuibis, & clamabis: *Ecce moritur Rex Orientis, & de omnibus suis spoliis & trophæis, nihil effert secum nisi vile hoc linteum, quo vult inuolui.*

Verum itaque est de illo & de omnibus aliis Principibus: *Non descendet cum eo gloria eius*: Decidet flos & rosa gloriæ, spinæ tantùm & aculei remanebunt: qui acriter pungent, & miserum cor lancinabunt. *Heu in quos fluctus tristitiæ deueni* (clamabat Rex ille Antiochus) *qui iucundus eram in mea potestate!*

Exempl. Rex Hispaniarum Philippus II. nouissime defunctus, morti vicinus cum multa anxietate conflictabatur ita vt Concionatori qui ad consolandum eum vocatus fuerat, diceret: *Vtinam viginti annos quos in regia dignitate consumpsi, in solitudine mihi Deoque vacans, peregissem.* Filio quoque suo regnum deserens, & paternis monitis instruens, dicebat: *Fili mi sic age, vt in fine regnasse non pœniteat, quia regnare in vita suaue est, in morte amarum.*

Historiam mortis eius latiùs suprà retulimus lib. 1.

Lect. de dominio Christi. Referunt quoque quendam Galliæ Regem, cùm moribundi lectus à Principibus & nobilibus circumcingeretur, dixisse: *Ergone nemo vestrûm qui continuo lateri meo astitistis, & fidelitatem tantam iurastis, hanc mecum pergere volet viam: sed solus & anxius nudo latere regio, eam inire cogar?*

De Monarchis ergo verum est illud: *Ego dixi Dij estis, & filij excelsi omnes, vos autem sicut homines moriemini.* Psal. 81. Sicut minimum de plebe, mors illos eripiet de hoc sæculo. Et illa veniente, cogentur dicere illud Iob: *Destruxit me vndiq; & pereo, & quasi euulsæ arbori abstulit spem meam; spoliauit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo.* Iob. 9. Vana ergo est illa spes & fallax, in potentia sæculi defixa, quæ sic debet perire, & hominem anxium reddere, dum *in ictu oculi clauduntur omnia.* Tunc, *Beatus vir qui sperauit in Domino, & non respexit in vanitates & insanias falsas.*

Secundò, qui in opibus suis spem posuerint, tunc quoque oculos aperient, quos terreno diuitiarum puluere & luto clausos tenebant & anxij dicere cogentur illud: *Quid nobis profuit superbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt illa tanquam vmbra, & tanquam nauis pertransiens fluctuantem aquam, cuius non est vestigium reperire, &c.* Sap. 5. *Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis*, inquit Psaltes: Sed sicut somniat esuriens, inquit Isaias, se comedere, & sitiens se fonti assidere, dum Isa. 29. verò expergiscitur, inanis est venter, & vacua anima eius: Ita illis continget, quia nec veras, nec vere possident diuitias, sed tantùm quasi per somnium, quod in morte fugit.

Diserte id quoque dixit Iob: *Diues cùm dormierit, nihil secum auferet, aperiet oculos, & nihil inueniet.* Iob. 27. Mors ergo aperit oculos, quos velut excæcatos & clausos pulueru lentis terræ bonis, diuites habent. Vis videre id in diuite Epulone? Dicitur quod *eleuans oculos vidit Lazarum*: Eleuare ergo oculos, quos antea tantùm habebat ad terrena depressos. Videt Lazarum à longe quem antea in ianua stantem non videbat. Videt se posse iuuari ab illo, quod antea non vidit. Videt periculum suum, & fratrum suorum quos moneri cupit. Antea cæcus, nunc clare videns.

Beatus ergo diues, *qui non sperauit in pecunia & thesauris*: Stultus qui in illis confidit & maledictus. Eccl. 31. Sic stultitiæ arguitur ille qui dicebat: *Anima mea habes reposita multa bona in annos plurimos, requiesce nunc, bibe, epulare: Stulte hac nocte repetent animam tuam à te, & quæ parasti cuius erunt?* Luc. 12. Non proderunt tunc opes, immò magis angent, & animum possidentis angustiabunt: quia mortem amaram magis & difficilem reddent, ita vt sit mors quasi duplex. Vna quâ anima separatur à corpore, altera quâ anima & affectus violentiâ quadam separatur ab opibus quibus tenacissime adhærebant: Ita bis separatur, bis moritur, ideò forte dicitur illi diuiti, *Repetent animam tuam à te*, hoc est, bis petent, semel ab opibus quibus fixa erat, semel à corpore auellentes.

Sicut ergo arbor quæ alte egit radices difficile euellitur, renitẽtibus radicibus: sic qui terrenis toti immersi sunt, ita in hoc sæculo radices figũt, vt violentus sit eorũ interitus. Nec mirum, quia sentiunt se ad ignem euelli, ita vt sola mortis eos conturbet memoria. *O mors quam amara est memoria tua homini habenti pacem in substantiis suis!* Eccl. 41.

Refert Magister Robertus de Licio, in suo Quadragesimali. Vidi quendam in extremis laborantem qui ditissimus erat, & diuitias non sine peccato congregauerat, cúmque monerem eum, vt iam animæ salutem quæreret; eiusmodi monitionem meam non lubenter audiebat, Quinimò in lectulo in quo iacebat se voluens, suspirabat, gemebat, imò rugiebat dicens: O quantum laboraui vt thesaurizarem, & alij goudebunt de thesauris meis, O diuitiæ meæ, O pecuniæ, O iocalia mea! Quis vos Exempl. possidebit, & quibus vos relinquam? Et in his figens cor & animum miserrimus expirauit.

Qui ergo spem in opibus ponunt, attendant fluxas esse, sicut & res omnes sub astro inconstantis lunæ proiectas & cum vita subitò transuolare. Attendant hoc epitaphium nobilis & opulenti

adolescentis, subita sat morte subrepti omni spe-
lius sæculi abrupta.

Forma nitore, & genere, & opibus florui:
Flores sed istos messuit mortis manus:
Vbi iuuentus? Abiit & spes abscidit:
Dei ad tribunal pene adhuc viuus fleti;
Nec profuere stirps, opes, oris vigor:
Vsque ad sepulchrum hæc omnia, vlteriùs nihil:
O Arundinee mortalis, hæc quisquis legis:
Æternitatem prospice, & longum vale.

Tertiò, qui in amicis spem posuerunt, fallentur tunc & confundentur, quia ab eis auxilium sperare inutile erit. Et sicut Israël dicitur: *Væ filij deser-tores, orditi telam & non per spiritum meum, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in vmbra Ægypti; erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem, & fiducia vmbræ Ægypti in ignominiam.* Ita dicere possum: Væ illis qui in Deo spem suam non collocarunt, sed in hominibus, filiis, parentibus, amicis, propter illos Deum deserentes & offendentes; fiducia hæc quasi vmbra Ægypti euanescet, & in ignominiam cedet. Tunc enim nec frater redimet, nec quispiam alius homo poterit dare pretium, quo sententiam aut mortis, aut damnationis euadas? *Frater non redimit, redimet homo, non dabit Deo placationem suam, &c.*

Isa. 30.

Psal. 48.

Præclara est parabola hanc ad rem B. Damasceni, quam Barlaam proponebat Regi Iosaphat. Quidam, inquit, tres habuit amicos, quorum duos vehementer amabat & colebat, tertio autem exiguam exhibebat beneuolentiam, immò ex parte aspernabatur. Vocatus ille ad regium tribunal, vt rationem redderet decem millium talentorum: in maximas coniectus angustias, quærebat aliquem qui in hac ratione reddenda ei opem ferret. Venit ergo ad primum amicum, exponit quomodo eius causa vitam sæpè in discrimen adduxerit, & quâ nunc vrgeatur necessitate, imploratque eius opem. At ille: Amicus tuus non sum, ô homo, nec quis sis, noui: sunt & mihi alij tum quibus hodie me oblectari oportet; non possum tibi vacare. Tamen ecce præbeo tibi indusium hoc, quo in via qui pergis, vtaris, aliud non est quod possis, à me sperare. Ille spe sua frustratus & confusus adit secundum, exponit ei necessitatem suam, in memoriam reducit beneficia plurima ei collata; postulat ergo auxilum: At ille respondet sibi per negotia non vacare, securis aliis vrgeri, tamen paratum se pergere cum illo & deducere aliquantum per viam, sed statim sibi redeundum, vt negotiis suis det operam. Sic ergo ille omni ope destitutus, deplorabat vanam suam spem: quam in his amicis ingratis collocarat, & labores omnes quos eorum amore susceperat. Pergit verò confusus ad tertiũ, & cum verecundia fatetur, se non illum animum & affectum erga eum exhibuisse quem debuerat, tamen, inquit, quia grauiter oppressus, nullam in reliquis amicis salutis spem inueni, accedo ad te & obsecro, vt vel exiguam mihi opem præstes, & ingratitudinis meæ obliuiscaris. At ille hilari eum vultu excipiens, nihil, inquit, pertimescas ante te proficiscar, & Regem pro te obsecrabo, causamque tuam agam. Iosaphat itaque hunc sermonem suscipiens cũ admiratione, eius interpretationem requirebat. Dixit ergo Barlaam. Primus amicus, opum copia est & amor diuitiarum, ob quem homo in multa pericula incidit, & multa patitur: cùm autem extremus dies venerit, nihil secum effert nisi quædam lintea quibus obuoluitur. Secundus amicus, vxor, filij, propinqui, amici, pro quorum amore animam sæpè negligimus, & in morte hoc solum præstant, quod ad sepulchrum cadauer comitantur, & iterum ad negotia sua reuertuntur: & sicut corpus sepulchro, ita sæpè defunctum obliuioni tradunt. Tertiùs amicus quem negligimus, bonorum operum chorus est, hoc est fides, spes, charitas, misericordia, hic amicus agit fideliter causam apud Deum, præcedens nos ad iudicium, quia Deus quamlibet exiguum nostrum opus memoria tenet, & cum fœnore rependit.

Experientia tunc multi reperient verum esse illud Thren. *Vocaui amicos meos, ipsi deceperunt me.* De quo exemplum hoc refert Cornelius à Lapide.

Thren. 1. Cornel. in locum cit.

Audiuimus, inquit, in Belgio nuper insignem virum, in morte implorantem opem vxoris, Charissima Coniux adiuua me in his angustiis. Cumque illa diceret flens: Quomodò possum te iuuare, ô chare Marite in morbo incurabili? Vocauit filium primogenitum, filij adiuua me, & eripe me de his angustiis, Ego pro te noctes diesque laboraui, & vitam sæpe periculo exposui. Cúmque ille pariter gemens diceret. Vtinam Pater mi, morti te eripere possem, sed hoc vires meas excedit: Vocat secundùm & tertiùm, ac deinde filiós & filias, postea famulos & ancillas, quemque sigillatim compellans, & opem implorans. Cùm singuli idem dolentes responderent, contra mortem non esse remedium exclamauit ille. *O vanas hominum curas! O quantum est in rebus inane!* Ecce ergo tibi, ô vxor, vobis ô filij, laboraui, sudaui, vires & vitam impendi, quin & animam fortè oppignoraui, & ecce hæc est merces mea, vt in hac hora vltima opem vestram non inueniam. O quàm satiùs fuisset, si Deo seruissem, si amicos in terra & in cælis parassem, qui in hoc articulo mihi opitulari possent. O si viuere liceret, quàm saperem!

LECTIO QVARTA.

EXPLICAT HÆC LECTIO singulas partes definitionis spei.

SPes definitur â Magistro, *Expectatio certa futuræ beatitudinis, proueniens ex gratia Dei, & meritis nostris.* Hęc definitio paulò latiùs à nobis explicanda est, vt ea quæ de spe diximus & dicemus, meliùs intelligantur. Ponderabimus ergo singula verba huius descriptionis.

Primo, dicitur *Expectatio*: Illud vero propriè expectare dicimur, quod per alienam virtutem, & alterius auxilio nobis debet obuenire. Sic ergo cùm spes tendat in bonum arduũ possibile, quod per solam propriam virtutem adipisci non possumus, sed auxilio diuino debet nobis obtingere: rectè illa dicitur expectatio esse, siue donũ per quod expectamus bona futura, iuxta illud Apostoli: *Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus.* De hac expectatione dicit Hieremias: *Bonum est præstolari cum silentio salutare Dei, pars mea Dominus, dixit anima mea, propterea expectabo eum.* Vbi dicit se cum silentio Deum præstolari & quærere eum: *Quia mens humana*, inquit Petrus Damianus, *dum intra silentij claustra circumclauditur, in superiora sublimis erigitur, & ad Deum per cęleste desiderium rapitur, & in amore eius per ardorem spiritus inflammatur: & tanquam fons viuus, dum per verborum circulos fluere hinc inde non sinitur, vndis crescentibus in altiora cumulatur. Templum ergo tui pectoris, nunc per silentium crescat, & virtutum structura consurgat, vt supernus ille sponsus,*

Rom. 8.

Petrus Damianus epist. 113. Psal. 118. *quem totis visceribus diligis, velut in thalamo suo delectabiliter quiescat.* Ita ille.

De hac quoque expectatione loquebatur David, cùm dicit: *Suscipe me Domine secundum eloquium tuum, & viuam, & non confundas me ab expectatione mea.* Quem versum solent multis locis in Religione profitentes cum suauitate Deo canere, & tertiò illud repetere cum genuflexione, & corporis totius ac animi submissione. Hanc sæpiùs cęremoniam in Floreffiensi Cœnobio Ordinis Pręmonstratensis, non sine mentis sensu & reflectione consideraui. Hunc eundem versum canunt Sanctimoniales, dum velum suscipiunt, tradentes totum corpus, res omnes externas, totamque volũtaten per Castitatem, Paupertatem, & Obedientiam, vt à Domino suscipiãtur, & iuxta promissum eius spe sua & expectatione glorię non fraudentur. Hinc

Exempl. in vita B. Mariæ de Incarnat. quędam Soror Anna de Iesu Carmelit illarum Discalceatarum Alumna, adhuc Nouitia celebris inter eas, sacra synaxi in morbo extremo munita, dicebat Domino: *Flagrabam Domine maximo desiderio seruiendi tibi in Religione hac sancta, sed fiat voluntas tua, si tibi gratum est, vt hic pattar quadraginta annis in hoc lectulo, fiat, immò vsque ad finem mundi, si tibi placet; id fiat. Interim suscipe me secundùm eloquium tuum & viuam, & non confundas me ab expectatione mea.* Quem versum nocte sibi vltima cum suiui cantu repetens, paulò post vocem, vitamque perdidit, illam reddens Creatori suo.

Secundò, spes dicitur *Expectatio certa*, quia per spem iusti certitudine quadam futura bona pręstolantur. Sed quęrunt Theologi, vnde oriatur aut in quo fundetur hęc certitudo? Respondeo; Electi illam certitudinem concipiunt, primò ex æterna Dei ordinatione, quâ nos creando ordinauit ad

Act. 20. beatitudinem: Secundò, ex omnipotentia diuina, per quam beatitudinem pręparatam potens est nobis dare; *qui potens est ædificare & dare hæreditatem in sanctificatis omnibus*, inquit Apostolus, eiusque potentię nemo potest obsistere: *nec abbreuiata est eius manus*, quin possit quem voluerit saluare. *Scio cui credidi*, inquit Paulus, *& certus sum, quia potens est depositum meum seruare in illum diem.*

2. ad Tim 1. Quem locum ad spem refert D. Thomas, & explicans dicit sensum esse: *Scio quod ille qui promisit est verax, & potens ad reddendam vitam æternam, quam repromisit homini fideli existenti*: ideóque meipsum omnesque labores & passiones meas illi credidi siue commisi, tanquam depositum sacrum, omnia opera mea, omnem salutem meam,

Eccl. 2. Ibid. vsque ad diem illum remunerationis: *Ob quam causam etiam hęc patior*, inquit, *sed non confundor*, In hunc etiam sensum multas profert sententias Sapiens: *Crede Deo & recuperabit te: & dirige viam tuam, & spera in illum. Qui timetis Dominum, credite illi: & non euacuabitur merces vestra, respicite filij nationes hominum, & scitote, & quia nullus sperauit in Domino & confusus est.*

Tertiò, certitudo hęc oritur ex diuina liberalitate & misericordia, per quam nobis promittit illam beatitudinem, & simul auxilium ad superanda omnia impedimenta, quę difficultatem nobis possent

Psal. 76. inijcere ad illam consequedam: Ego, inquit Dominus, *apprehendens manum tuam & dicens, ne timeas.* Cui correspondet quod in pesona electorum canit Dauid: *Tenuisti manum dexteram meam: & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me: Mihi ergo adhærere Deo bonum est, & ponere in domino Deo spem meam: Vt annunciem omnes prædicationes tuas in portis filiæ Syon.*

Hoc est, vt possim misericordias Domini coram eius populo, in locis publicis nunc, immò & in portis cœlestis Syon in æternum cantare. Sic & in alio Psal. 61.
loco dicit, *In Deo salutare meum, & gloria mea, Deus auxilij mei, & spes mea in Deo est, sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra Deus adiutor noster in æternum.*

Quartò: licet incertitudo videatur ex parte liberi arbitrij, per quod potest homo ponere obicem peccati, & deficere à sperata beatitudine; tamen hoc habet liberum arbitrium, quòd nulla creatura possit illud inducere aut cogere ad peccatum, nec auferre ei gratiam, & sic si velit, nemo potest ei beatitudinem eripere: ita vt supposito iam auxilio Tom. 2.
diuino sit illa quodammodò in manibus eius. Ideò dicebat Apost. *Certus sum quod neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus* (hoc est, ma- Chrisost.
ligni Principes tenebrarum) *neque altitudo, neque profundum* (hoc est nec ipse infernus totus) *neque vlla alia creatura potest nos separe à charitate Dei.* Illam ergo possumus charitatem deserere, ex praua nostra voluntate; nemo autem vi illam potest nobis eripere. Spei ergo certitudo in iustis etiam in hac certitudine fundatur.

Quæ omnia vt perfectiùs intelligantur, aduerte ad actum spei requiri iudicium certum certitudine fidei, virtute triplex. Primò, quod Deus omnipotens & misericors sit coronaturus legitimè certantes. Secundo, quod vnicuique hominum salutem credentium sufficiens det auxilium, quo legitimè certare possit, nisi praua voluntate ponat obstaculum. Tertio, quod legetimè certantes non deserat nisi priùs ab eis liberè deseratur. Ex huius ergo iudicij certitudine oritur in spe certitudo, non quidem omnino absoluta sed conditionata: *Si legitimè certaueris, coronaberis.* Quæ tamen conditio in nostra est potestate, suppositis quæ diximus. Licet ergo incertitudo aliqua videatur ex parte infirmitatis & voluntatis nostræ: spes tamen non debet dici incerta aut infirma, quia propriè respicit potentiam & misericordiam diuinam cui innititur; ad quam spectat quodammodo in se suscipere infirmitatem nostram, & illam firmare sicut promisit: ita vt propterea anima fidelis, per spem merito possit quadam certitudine extendi vltra opinionem propriarum virium, expectans à Dei misericordia infirmitatis suę stabilitatem, & Deo ipsi innitens. Verum est ergo Cant. 8.
de anima fideli illud Canticorum: *Quæ est ista quæ ascendit per desertum innixa super dilectum?* Merito innititur anima Deo, quia adeò diligit eam, vt promiserit illam portare quasi mater puerum, quem vtero aut brachiis complectitur, specialem curam eius habens. Hæc est promissio quam fecit per Isaiam: *Audite me domus Iacob, & omne residuum domus Israël qui portamini à meo vtero, qui* Isa. 46.
gestamini à mea vulua vsque ad senectam: ego ipse, & vsque ad canos ego portabo, ego feci & ego feram, ego portabo & saluabo.

Quid ampliùs polliceri posset Deus? Quomodo teneriorem amorem declarare? aut spem nostram magis firmare? Hanc autem firmitatem & certitudinem spei, specialiter aliquando in cordibus iustorum operatur Spiritus Sanctus, dum certissima signa in eis operatur, tum gratiæ assecutæ, tum gloriæ futuræ, per quoddam pignus illius, iuxta illud Apostoli: *Qui dedit pignus spiritus in cordibus nostris.* Quem locum explicans Gregorius dicit: *Ad hoc pignus accepimus, vt de promissione quæ nobis fit, certitudinem teneamus. Donum ergo Spiritus sancti pignus dicitur, quia per hoc anima nostra ad interioris spei certitudinem roboratur.* Ita ille.

Tertiò, dicitur spes. *Expectatio futuræ beatitudinis,*

Vbi significatur obiectum primarium spei esse beatitudinem: Obiectum verò secundarium sunt omnia illa quæ spectāt ad beatitudinis consecutionem, vt gratia, auxilia diuina, cæteraque Dei dona.

Indicatur quoque per hanc particulam, in quo subiecto sit spes, siue quinam illius capaces sint.

In primis satis indicatur in Beatis non esse spem, eo quod beatitudo illis non sit futura, iam enim possident illam per fruitionem & visionem, & ita euacuatur spes, quæ non est nisi de bono futuro, arduo, & possibili.

Dices: Licet in illis non sit spes respectu beatitudinis animæ, saltem manet respectu beatitudinis corporis, quam nundum possident, sed expectant. Vnde ob illius desiderium in Apocalypsi clamant:
Apoc. 6. *Vindica sanguinem nostrum Deus noster.* Et respondetur eis; *Expectate modicum tempus, donec compleatur numerus fratrum vestrorum*; quia numero electorum impleto, resurrectio fiet, & hanc beatitudinem corporis possidebunt, vindictâ accepta, de impiis, qui sanguinem Martyrum & iustorum effuderunt.

Respondet D. Thomas, obiectum principale spei esse gloriam animæ, non autem gloriam corporis, & ita cum obiectum principale non reperiatur in Beatis, neque etiam habitus spei reperitur. Gloria quoque corporis, inquit, & si habeat rationem ardui, per comparationem ad naturam humanam, non habet tamen rationem ardui abenti gloriam animæ, tum quia gloria corporis est minimum quiddam in comparatione ad gloriam animæ; tum etiam quia habens gloriam animæ, habet iam sufficienter causam gloriæ corporis. Ita Thomas.

22. quæst. 18. art. Secundò: Satis per hanc particulam colligitur spem non manere in damnatis, quia nunquam illis futura est beatitudo, qui in æternum à Deo separandi sunt. Et sicut sciunt suam damnationem, ita sciunt eius perpetuitatem, & sic sciunt se nunquam liberandos, ideóque beatitudinem non possunt apprehendere vt sibi possibilem, & per consequens nec sperare.

Dices: Per potentiam absolutam potest Deus damnatos liberare; immò videtur id aliquando fecisse, quando per Sanctos ad vitam reuocauit impios, qui in damnationis statu decesserant. Neque enim videtur verisimile inter tot suscitatos ab Apostolis, nullos fuisse in peccato aut infidelitate mortuos: ergo possunt damnati liberationem vt possibilem considerare & sperare.

Respondeo, quotquot suscitati sunt à mortuis, in peccato mortali, suspensi fuerunt à diuina sententia futuræ damnationis, quæ ordinariè in malos profertur in morte, aut statim post. Alij ergo qui sententiam suam iam acceperunt, paucorum illorum exemplo nihil sperare possunt. Sed potiùs verum est illud Iob de illis: *Non credit quod reuerti*
Iob 15. *possit de tenebris ad lucem.* Et illud Ecclesiastis? *Si ceciderit lignum ad Aquilonem, ibi erit*, hoc est, si homo tanquam arbor infructuosa per mortem excisa, ad damnationem ceciderit, non poterit inde *ad Austrum*, siue ad partem electorum reuerti, nec id sperare. Immò ipsa desperatio propria est damnatorum, qui præ desperatione in æternum vlulabunt & maledicent. Sicut & beati in æternum Deum laudabunt, iuxta illud Isaiæ *Serui mei lau-*
Isa 65. *dabunt præ exultatione cordis, & vox clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione Spiritus vlulabi-*
Tract. de Lectio. *tis.* De qua re latiùs alibi disserui.

Tertiò: Colligimus spei virtutem reperiri in omnibus iustis, qui Deum adhuc non clarè vident. Tales erant Angeli, dum adhuc in via erant, quia tunc fidem etiam habebāt. Tales & Patres in Limbo, de quibus dicitur: *Spes eorum immortalitate* Sap. 3.
plena est. Tales & animæ nunc in Purgatorio, quæ licet certæ sint de salute, quia tamen illam adhuc non possident, per patientiam expectant & sperant.

Quartò: Spes & expectatio hæc in definitione dicitur, *Proueniens ex gratia & meritis nostris.* Vera enim spes debet fundari in his duabus columnis, vt firma sit. Scala quâ cœlum conscendimus, debet habere duo substentacula, Dei gratiam, & merita nostra. Hæc sunt duæ alæ necessariæ animæ ad volandum in cœlum: Vna est dextra, hæc est gratia Christi ac merita eius, quibus potissimum innititur anima ad Deum volans: Altera sinistra est, bona scilicet opera, quæ necessaria sunt, vt in cœlum pertingamus, sine quibus anima in sublime non volat, nec salutem assequitur. *Qui creauit te sine te, non saluabit te sine te.* Ideò Apostolus modò allegat gratiam, modò opera. *Plus omnibus*, inquit, *laboraui: non ego sed gratia Dei mecum.* Cúmque ipse coronam sibi appropinquantem dicit, non solùm gratiam allegat sed & opera sua; *Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: ideò reposita est mihi corona iustitiæ.* Hanc sibi certam facit ex operibus quæ per gratiam Dei fecit: bene enim certare bonum opus est, fidem seruare bonum opus est, cursum consummare boni operis, & perseuerātia, quam certò sequitur corona. Hinc etiam idem Apostolus ad Hebræos dicit: *Cupimus* Heb. 6.
vnumquemque vestrum ostentare sollicitudinem, ad expletionem spei vsque in finem. Q. D. Optamus & obsecramus, vt per exercitium bonorum operum, procuretis, vt spes vestra certa sit & plena, donec vertatur in rem adipiscendo quod sperastis.

Idem vult dicere Apostolus Petrus: *Satagite fra-* 2. Pet. 1.
tres, vt per bona opera certam vestram electionem faciatis, hæc enim facientes, non peccabitis aliquando: & abundanter vobis ministrabitur introitus in Regnum Domini nostri. Vbi tria dicit sequi ex bonis operibus. Primò: Quod salutem certiorem faciant; sicut qui in causa plures adhibet testes, certiorem sententiam pro se expectat. Secundò: Quod bona opera contineant nos, ne in peccata labamur, iustitiæ semper studentes. Tertiò: Quod abundantiorem gloriam nobis præparent, quæ pro meritis datur, & ita quo maiora merita, eo abundantior gloria.

Quia verò in operibus & meritis nostris ex parte spes nostra fundatur; Lectionem hîc subijcimus latiùs declarantem, quomodo opera nostra meritoria sint gloriæ, & quomodo in illis spes & fiducia nostra possit collocari.

LECTIO QVINTA.

DE MERITIS QVIBVS SPES firmatur.

1. *Docet bona opera mereri vitam æternam.*
2. *Licitum esse operari ob mercedem æternam.*
3. *Posse poni fiduciam in meritis.*

PROPOSITIO PRIMA.

Homo *iustus per bona opera meretur vitam æternam de condigno*, Distinguunt * Theologi duplex meritum: vnum vocant de condigno, alterum de congruo. Meritum de condigno est, cui ex condignitate operis, & Dei promissione debetur præmium. Meritum de con-

gruo est opus quod ex quadam congruitate acceptatur à Deo ad præmium. Itaque ad meritum condignum requirunt tria.

Primò, ex parte operis, vt sit liberum, & præmio proportionatum.

Secundò, ex parte merentis, vt ipse sit in statu gratiæ.

Tertiò, ex parte Dei, vt promiserit præmium tali operi.

Opera ergo nostra esse de condigno meritoria vitæ æternæ deducitur ex Scripturis. Primò ex illis quæ gloriam vocant: *Coronam legitimi certaminis.* Sic dicit D. Iacobus 1. *Beatus qui suffert tentationem, quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam quam repromisit Deus diligentibus se.* Sic etiam vocatur 1. Petri 5. Apoc. 2. & sæpiùs alibi. Sic & Apostolus vocat eam *Coronam iustitiæ*, repositam sibi quia benè certauit vsque in finem: *Reposita est mihi*, inquit, *corona iustitiæ*, hoc est, quam iustè merui, & iusta iudicis sententia mihi adiudicanda est: quia ad mortem vsque fidelitatem Deo seruaui, currens per tentationes, plagas, pericula, ita vt nec Iudæi, nec Gentiles, nec Reges, nec mundi sapientes, nec ipsi dæmones, cursum meum potuerint impedire, & fidelitati quam Deo meo promiseram, maculam vllam aut teporem inijcere. Hæc autem corona pro vario certamine variisque meritis, varia erit iuxta Augustinum, qui loquens de Ecclesia triumphante ait: *Floribus eius, nec rosę, nec lilia desunt*: certent ergo singuli accipere coronas, vel de virginitate candidas, vel de passione purpureas, vel de doctrina laureas.

Sap. 10. Secundò, deducitur idem ex Scripturis, quæ dicunt vitam æternam esse *mercedem* boni operis, *Merces vestra copiosa est in Cælis*, inquit Dominus, Matth. *Reddidit iustis Deus mercedem laborum suorum*, inquit Sapiens 10.

Hinc apud Matthæum conuentio fit cum operariis de denario reddẽdo sub vesperam: Per quem denarium SS. Doctores, vitam æternam interpretantur, quæ redditur ex conuentione quadam, quæ est inter Deum & homines: ita vt supposita hac conuentione & primissione: teneatur Deus ex quadam iustitia, vitam æternam benè operantibus dare, quam diuersis meritis suam faciunt, & quodam quasi pretio oblato emunt. Aliqui quidem sanguine suo, & vita pro Christo profusa eam emunt, sicut Martyres: Petrus per crucem emit: Paulus per ensem: Stephanus per lapides: Laurentius per ignem: Catharina per rotam. Sebastianus per sagittas. Alij eam emunt per opera pœnitentiæ, per cilicia, mortificationes, disciplinas, ieiunia, austeritates, vt Benedictus, Franciscus, Dominicus, & sexcenti alii, qui totam vitam in pœnitentiæ operibus consumpserunt, & Deo consecrarunt, tanquam condignum pretium æternæ vitæ.

Exempl. Referunt B. Franciscum cùm Frater eius carnalis qui in sæculo manserat, adspexisset in summa hyeme seminudũ horrentemque frigore, amaro ludibrio ab eo irrisum fuisse, ita vt mitteret quendam, qui eius irridens paupertatem & nuditatem amaro ioco diceret: *Rogat frater tuus, vt vnam ei sudoris tui guttam vendere velis.* At ille patientissimè & sapientissimè respondit: *Dic fratri meo, me iam & pridem totum meum sudorem Domino vendidisse, & quidem ingenti pretio.*

Alij denique eam emunt operibus pietatis, charitatis, & misericordiæ erga egenos. Et hæc quoque opera condignum pretium sunt, propter quod electis se dare Regnum protestatur Deus in vltima illa fœlici sententia: *Venite Benedicti Patris mei, percipite Regnum: Esuriui enim, & dedistis mihi manducare, &c.* Immò præbenti solum calicem aquę frigidæ propter nomen suum, hanc mercedem Regni promisit. In istis operibus pietatis in gratia factis, tale pretium reperitur, vt per illa emptio fieri Regni celestis rectè dicatur.

Declaratum id quondam fuit S. Ioanni Alexandrino, qui eleemosynarius dictus est. Hic sæpe visitabat ægros & pauperes, & quandoque Troilum Episcopum socium assumebat. Quodam ergo die dixit ei: *Frater Troile obsecro, amicos Christi inuenimus.* Ille veritus sermonem Patriarchæ, immò ea horâ ad pietatem incitatus, curat distribui triginta libras, quas tunc famulus eius rebus aliis emendis secum ferebat. Verùm quia magis nummorum quam ægrorum erat amator, multa cœpit auaritiæ cogitatione turbari, & inde orta est quædam ei febris, ob quam super lectum iacebat. Audiens de eius ægritudine Patriarcha, & eius coniiciens causam, inuisit eum, & tantum argenti retulit, quantum pauperibus largibus erat Troilus, & excusans se, dixit: Nuper cùm te pro pauperibus stipem rogabam, iocabar, & non nisi mutuò eamquæ tibi aderat pecuniam volebam, quia non ita mihi erat ad manum quantitas, quam pauperibus distribuere volebam. Vnde eam refero, gratias agens. Ille statim ad hæc exhilaratus est, & cœpit meliùs habere: Vnde & eum inuitauit Patriarcha ad prandium, & numeratis nummis, petiit ab eo conscriptionem renunciationis mercedis earum. Quam fecit his verbis: *Deus Domino meo Ioanni Patriarchæ da mercedem 30. librarum quæ datæ sunt tibi, quia recepi eas.* Post meridiem incidit in somnum, & ostendit ei Deus quâ mercede priuatus esset. Vidit enim domum cuius pulchritudinem nulla hominum ars posset imitari, & in eius ianua aurea scriptum erat: *Mansio æterna, & requies Troili Episcopi.* Gaudebat summopere sciens sibi hanc domum præparatam: Sed ecce statim quidam Regius Cubicularius ait operariis: Deponite titulum istum, & hunc suffigite: *Mansio Ioannis Archiepiscopi empta libris 30. argenti*: Horruit ille, & excitatus venit ad Patriarcham, visa referens, & exinde ex auaro factus est eleemosynarius magnificus, vt mansionem æternam posset sibi emere, iuxta dictam visionem, operibus misericordiæ, tanquam condigno pretio.

Exempl. — Leontius in eius vita.

Sed dicet aliquis: Non videtur condignitas in operibus nostris respectu vitæ æternæ, quandoquidem aperte dicat Apostolus: *Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Quem locum amplificans Bernadus dicit: *Non sunt condignæ ad futuram gloriam quæ promittitur: ad præsentis consolationis gratiam quæ immittitur: ad peccati pœnam quæ remittitur.* Quomodo ergo dicimus esse aliquod meritum de condigno. Rom. 8.

Respondeo non esse condignitatem in operibus nostris respectu glorię, si illa considerentur secundum se, vt opera naturalia sunt, à nobis & à libero nostro arbitrio procedentia. Si tamen considerentur opera nostra quatenus sunt opera supernaturalia, prouenientia à motione Spiritûs S. & à gratiâ inhabitante; sic sunt opera hominis eleuati ad statum deïficum filiique adoptiui, vt ait D. Thom. Sic habent condignitatem & proportionem ad vitam æternam, & accendente promissione fiunt meritoria illius. Item si considerentur, quatenus sunt opera Christi, dum eius D. Tho. q. 114.

meritis innituntur, & eius virtute influête à membris eius fiunt, sic sunt Passiones quædam membrorum ipsius Christi, & hoc modo habent proportionem & condignitatem ad gloriam.

Opera ergo nostra & passiones secundùm se, siue secundùm perfectionem naturalem, quam habent à libero arbitrio, pauci valoris sunt: sed à deifico statu operantis, à Spiritu S. inhabitante per gratiam, à meritis Christi valorem & dignitatem sortiuntur & nobilitantur; & quæ alias sordida forent vt pannus menstruatæ, Sanguine Christi abluuntur, & in pretio sunt.

Similitudines. Sicut aquæ Ierico quæ steriles erant, sordidæ, & fœtentes Elizæo Propheta mittente in illas sal, dulces effectæ sunt: Sic opera nostra à libero arbitrio, multam sæpè habent amaritudinem, sed sale Passionis & Crucis Christi aspersa, nil illis dulciùs, aut Deo gratiùs.

Sicut etiam Oleaster insertus oliuæ, socius fit radicis & pinguedinis, qui aliàs infructuosus erat, amarus, & siluestris: Ita opera nostra ex se amara, siluestria, & infructuosa, dum per fidem & charitatem inseruntur arbori vitæ Christo, participant de gratia eius, & meritoria fiunt æternæ gloriæ.

Item, sicut semen rectè dicitur habere proportionem ad fructum, licet exiguum sit; quia habet vim & efficaciam producendi frondes, flores, fructus: Ita gratia tanquam semen gloriæ est, & per opera ex ipsa manantia habet vim & efficaciam producendi dispositiuè moraliter gloriam cœlestem & beatam.

Ioan. 4. Ioan. 5. Hinc in scriptura ipsa gratia vocatur aliquando *Vita æterna*, iuxta illud: *Qui credit in Filium, habet vitam æternam. Hæc scribo vobis vt sciatis quoniam vitam habetis æternam.* Et alibi sæpiùs.

Est enim gratia vita quædam æterna inchoata, quia semen quoddam futuræ immortalitatis est, sed in Cœlo erit in gradu consummato perfectionis suæ, non potens vllo modo deficere, ita vt gloria non sit aliud quàm gratia consummata, & ipsa gratia difinitur à Theologis, *Acceptatio ad gloriam*: & ipsa æterna est hoc sensu, quia potens est non deficere, nec habet à quo corrumpatur contrariè & physice, nisi ab ipso homine voluntarie deseratur, & velut per peccatum demeritoriè expellatur.

Ioan. 9. Hinc est quod de illa dicitur: *Qui biberit ex hac aqua non sitiet in æternum*, quia nisi homo hanc acquam euomat voluntarie ipsa sitim animæ sedat, & vsque in æternum perdurabit.

PROPOSITIO SECVNDA.

Licitum est iusto benè operari intuitu mercedis æternæ. Ita habet Concilium Tridentinum. Et satis colligitur ex diuinis Scripturis. Dicit enim ipsemet Propheta Dauid de se: *Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem*, Psal. 118.

Heb. 11. Et de Moyse dicit Apostolus ad Hebræos, quod grandior effectus, *negauit se filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei: aspiciebat enim in remunerationem.* Scriptura quoque sæpissime nos excitat ad bene operandum promissione mercedis.

Aduerte tamen primariò hominem non debere mercedem respicere, vt perfecte operetur: sed præcipue spectare debere gloriam Dei, & operari vt glorificetur Deus: Quamuis secundariò possit respicere hanc *Coronam quam repromisit Deus diligentibus se.* Non licet tamen iusto habere hunc affectum: *Si non esset merces non benè operarer*: Hic enim affectus pure mercenarius est & vitiosus: Sed debet dicere: Licet nulla foret merces posita, licet nullam expectarem remunerationem à Deo, tamen propter eius bonitatem, omnem amorem & omne obsequium ei impenderem. Hæc enim est mens disposita, & vere amans Deum amore amicitiæ, quę propter seipsum illum amat, & illi iungi optat tam in afflictione, quàm in gloria, illique sociari desiderat non solùm in monte Thabor sicut Petrus, hoc est, in deliciis cœlestibus, sed & in monte Caluariæ, in Cruce & doloribus.

Sic legimus B. Catharinam Senensem quadam die dixisse sponso suo Christo, cum quo sępiùs magna familiaritate agebat: *Ecce dilecte mi tu nosti nihil præter te me in hac vita delectare posse, sed omnia mihi fastidio esse, adspiranti ad æternam illam in Cælesti regno tecum coniunctionem, & indiuiduam societatem. Cur ergo huic tam flagranti desiderio non faues? Cur tam longa dilatione afflicta afflictionem adauges? Cur non euocas me ex hoc exilio ærumnoso, vt quantocius tibi iungar?* Respondet ille: Filia mea tu scis quòd cùm agerem in hoc mundo, tantopere desiderauerim breui finire hanc peregrinationem, vt ad domum Patris mei cœlestis, opere mihi commisso expleto, regredi possem: Sed tamen dilatum fuit desiderium meum ex voluntate Patris, per triginta tres annos, quibus continuò laboraui & opus meum consummaui: & cum breuiori tempore id fieri potuisset, amabilis tamen mihi fuit & voluntas Patris, & gloriæ meæ dilatio; cui iterùm illa: *O dilecte, quando quidem per tuam voluntatem te frui, necdum datur visione illa & societate æterna: fac vt durante hac vita, ita spinarum ac crucis tuæ sentiam aculeos, vt possim tibi continuò sociari indiuisibiliter in spinis & pœnis, donec tibi placuerit me ad gloriæ consortium euehere.* Exempl. Granat. Serm. de Assumpt.

Itaque viri perfecti non seruiunt Deo ob vitam æternam principaliter, sed seruiunt Deo propter Deum, puro amoris affectu, ita vt si nulla esset gloria proposita, vellent nihilominus integre Deo seruire, & totos se Deo consecrare. Nicolaus Denise Tract. 1. de diuin. Prou.

Habes hac de re exemplum duorum Anachoretarum, quod refert Nicolaus Denise, & alij. Hi duo fratres erant quorum vnus iunior, alter senior: dæmon inuidens his duobus seruis Christi, apparuit seniori dicens: Ego sum Angelus Dei, & ex parte eius missus sum, vt tibi aliqua nuntiem. Noueris ergo fratrem tuum iuniorem filium esse damnationis, & de numero reproborum. Quapropter vane laborat & inaniter se in pœnitentiis consumit; quia finaliter casurus est, & in peccato decedet flammis æternis addicendus. Ex eo tempore quoties iuniorem hunc videbat senior, flebat amare, nec poterat lachrymas continere. Tandem hoc aduertans iunior, interrogat causam tristitiæ, cur quoties eum alloquitur, lachrymis se conficiat? Vrgente illo, rem tandem totam illi aperuit senior, causamque lachrymarum suarum exposuit. Quam intelligens iunior dicit ei: Non est quod me propter reuelationem istam tuam contristes, aut propter me constriteris: faciat Deus secundùm beneplacitum suum, nam ego non seruio ei propter regnum cœlorum, sed propter bonitatem suam & amore erga me, & ob mortem & passionem quam propter me pertulit. Si placeat ei mihi dare regnum Cœlorum, faciat ex bonitate sua, potens est id facere: Si verò eius voluntas fuerit me ad æternas pœnas demergere, quis potest eum

eum impedire? Sequenti nocte apparuit Angelus Dei seniori, & aperuit ei quomodò alter Angelus sathan fuisset, transfigurans se in Angelum lucis. Et adiecit fratrem illum iuniorem plus meriti acquisiuisse per illam constantiam, quàm fecisset omnibus diebus vitæ suæ.

PROPOSITIO TERTIA.

Potest iustus aliquam ponere fiduciam in meritis suis.

Ratio est: quia cum opera nostra (vt iam diximus) sint æternæ vitæ meritoria, potest in illis confidere, & ex illis gloriam expectare, non tamen vt sunt à se, sed à diuina gratia. Hinc de nostris bonis operibus loquens B. Cyprianus ait: Preclara & diuina res est, fratres charissimi salutaris operatio, solatium grande credentium, securitatis nostræ salubre præsidium, munimentum spei, tutela fidei, medela peccati. Operatio bona, Dei munus est infirmis necessarium, fortibus gloriosum, quo Christianus promeretur Christum Iudicem, Deum computat debitorem. Ad hanc operum salutarium palmam libenter & promptè certemus, omnes in agone iustitiæ, Deo & Christo spectante, curramus. Si in hoc operis agone (Cyprian. Tract. de opere & eleemosynis.) currentes dies vltimus inuenerit, nusquam Dominus meritis nostris ad præmium deerit: in pace vincentibus coronam candidam pro operibus dabit, in persecutione purpuream pro passione geminabit. Ita ille.

Hinc etiam Sancti ex hac confidentia aliquando allegant merita. Sic Ezechias dicebat Deo: (4 Reg. 20) *Memento Domine quomodo ambulauerim coram te in corde perfecto, & quę tibi placita sunt, fecerim semper.*

Sic & Iob toto Cap. 31. allegat iustitiam suam, & misericordiam erga pauperes & viduas, & innocentiam. (Iob 31.) *Si declinauit gressus meus de via, & secutus est oculus meus cor meum, & si manibus meis adhęsit macula: Seram & alius comedat, & progenies mea eradicetur. Appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam.* Sic & Paulus cum fiduciâ passioni appropinquans merita sua allegat, dum dicit: *Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, &c.*

In operibus verò & meritis cõfidere, non est in se confidere, sed in Domino, cuius tanta est bonitas, vt velit dona sua esse merita nostra, vt dixit Concilium Tridentinum. Perfectam tamen & consummatam spem nemo facilè debet concipere de (Trid. sess. 6.) propriis meritis, quia vt monet ipsum Concilium, in multis offendimus omnes, neque seipsum aliquis debet iudicare, licet nihil sibi conscius sit: & opera nostra multis sępiùs permixta sunt imperfectionibus, ita vt cùm putemus ea Deo placere, sæpe in conspectu illius fœda sint, *quasi pannus menstruatæ*: quia non omnibus vestita debitis circumstantiis, non puro fine aut intentione. Sæpè ignis ardet, sed sine fumo flamma non ascendit: sic & multorum opera, quæ ab igne charitatis procedere videntur, fumo aliquo vanæ intentionis, aut proprij amoris, impura & fuliginosa sunt. Multi qui Deo putant se placere, & operibus bonis abundare, sine meritis se inuenient, & cum multis peccatis: quia dum in *Pondere Sanctuarij* appendet illa Deus, pondus & valorem debitum nõ reperiet: *Et sæpe sordet in discretione Iudicis, quod fulget in æstimatione operantis*, vt dicit D. Gregorius. Lignum quod rectum æstimatur, si funiculum mensor adhibeat, curuum statim apparet: Sic erunt multorum opera respectu Dei, dum illa metietur suæ funiculo rectitudinis.

Hinc D. Bernardus cùm quodam die graui (Exempl.) morbo vrgeretur, raptus in extasim, visus est sibi duci ad Dei tribunal: vbi inuenit hostem salutis nostræ paratum ad accusandum. Cumque varia contra eum protulisset, & merita eius eleuans concluderet eum gloria illa æterna indignum: non fuit ausus Bernardus in meritis suis confidere, hoc solùm respondit: Confiteor me indignum æterna gloria: si opera mea & merita sola considerem. Sed Dominus meus eam possidet duplici titulo: Primò, quia filius æterni Patris est, quo quidem titulo etiam hæres est regni. Secundò, quia eam meritis suis & pretioso suo Sanguine acquisiuit. Contentus ergo primo titulo, qui etiam ei sufficit, donauit mihi secundum, cuius virtute ius ad regnum illud habeo. Hoc responso confusus est sathan, & forma iudicij disparuit, Bernardo ad se reuerso.

Tutissimum igitur est, non tam in suis operibus & meritis confidere, quàm in ipsa Dei misericordia, nihil interim remittendo de studio bonorum operum, sed continuò opera operibus cumulando: *Exibit enim homo ad opus suum, & ad operationem suam vsque ad vesperam.* (Psal. 103.)

Propterea monet Sapiens: *Manè semina semen tuum, & vesperè ne cesset manus tua.* Opera nostra (Eccl. 11.) semen sunt, ex quo fructum expectamus: Vult ergo nos esse strenuos & infatigabiles, quia, *Qui parce seminat, parce & metet.* Arguitque illos desides, qui vbi modicum quid fecerint, quasi egregiè officio functi sint, statim otio se tradunt, cùm non sufficiat manè exisse ad opus, sed ad vesperam vsque perseuerantibus merces reddatur. Non (Matt. 20.) sufficit in validâ ætate (quæ per manè hic etiam intelligi potest) aliquid boni egisse, sed oportet & vespere, hoc est, in tempore senectutis, quando ad occasum homo declinat, strenuè laborare, non verò carni curandæ vacare, aut otio indulgere. Potest etiam significari nos operari debere mane & vespere, hoc est, tam in tempore prosperitatis, quàm aduersitatis. Addit vero ipse Sapiens causam cur tam seriò moneat & vesperi & mane boni operis sementem iacere: *Quia nescis quid magis orìatur hoc an illud.* Indicat nos de operibus nostris incertos, quæ placeant Deo, quæ non, & ideò nullam boni operis occasionem negligendam, quia si priora non placeant posteriora placere poterunt.

Eadem est monitio B. Pauli dum ad Philippenses sic scribit; *Quæ retrò sunt obliuiscens, ad priora extendo meipsum, ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis.* Quibus verbis monet sui ipsius exemplo, nos non debere prætenta bona nostra nimium respicere, & de illis nobis adblandiri, aut nimis confidere: sed potiùs illorum obliuisci, & velut retrò ponere. Toto autem conatu ad noua virtutum heroica opera se exercere, & versus scopum tota intentione ferri, vocat Apostolus, *Ad anteriora se extendere, & ad destinatum persequi.* Vnde & hunc locum explicans D. Chrysostomus cum D. Anselmo, vtuntur similitudine currentis in stadio, qui non cogitat quot spatia perfecerit, sed quot adhuc restent. Meminisse enim rectè factorum duo mala parit, quia facile in arrogantiam hominem tollit, & negligentiores solet multos efficere.

Hinc Sancti Patres & perfectionis Duces, hoc tanquam fundamentum & stimulum ad perfectionem constituebant: *Cogitare quotidiè se inchoare, nihil adhuc fecisse.*

Ephes. 4. Hæc est doctrina D. Gregor. dicentis: *Nescit mens per torporem veterascere, quæ studet per desiderium semper inchoare. Hinc per Apostolum dicitur: Renouamini spiritu mentis vestræ, & Psalmista qui ad perfectionis culmen venerat, quasi inchoans dicebat: Dixi, nunc cœpi: quia scilicet nisi lassescere ab inchoatis volumus, valde necesse est vt inchoare nos quotidiè credamus.* Psal. 76.

Hæc quoque fuit doctrina D. Antonij, quam moriturus suis tradebat fratribus. Hoc, inquit, sit primum cunctis mandatum nullum in arrepti propositi vigore lassescere, sed quasi incipientẽ augere semper debere quod cœperit. *Ego quidem filioli, secundùm eloquia scripturarum, Patrum gradior viam, iam Dominus me inuitat, iam cupio videre cœlestia. Sed vos, ô viscera mea admoneo, ne tanti temporis laborem repentè perdatis. Hodie vos Religiosum studium arripuisse arbitremini, & cœpta voluntatis fortitudo succrescet.* Ita ille apud Athanasium in vita eius.

Ita præceptum & doctrinam eandem tradebat Barlaam moriturus, B. Iosaphat antea Regi, post Anachoretæ & discipulo suo, quem allexerat, relictis sceptris, ad diuinum obsequium in solitudine. Nunc, inquit, quãdoquidem mortis meæ tempus instat, & collactanea atque mihi æqualis ea cupiditas, quæ vt cum Christo essem, semper me tenuit, iam expletur. Tu quidem corpus meum terræ conde, & pulueri puluerem redde. Post autem tu ipse in hoc loco hære, susceptum vitæ genus prosequens, mea que tenuitatis memoriam retinens: Tu verò fili ne religiosæ exercitationis laborem metuas, nec ad temporis longitudinem, aut dæmonum insidias elanguescas, at potiùs eorum imbecillitatem, Christi virtute munitus, ride. Ad laborum verò duritiam & diuturnitatem ita te compara, quasi quotidiè discessum expectans, eundem diem tibi vitæ monasticæ tum initium, tum finem existimans. Sic semper quæ à tergo obliuiscens, ad anteriora te extendens, ad destinatum persequere, ad brauium supernæ vocationis. Ita Damasc. in hist. Barlaam, c. 39.

Doctrina simili D. Franciscus fratres ad spiritus feruorem, sub finem vitæ excitabat, *Incipiamus*, inquit, *fratres seruire Deo nostro, quia vsque nunc parum profecimus.* Flagrabat desiderio magno ad humilitatis redire primordia, vt leprosis sicut à principio ministraret, corpusque præ labore iam collapsum, reuocaret ad pristinam seruitutem. Proponebat Christo Duce se facturum ingentia, & fatiscentibus membris, spiritu fortis & feruidus, nouo sperabat certamine de hoste triumphum, nec enim languor vel desidia locum habet, vbi amoris stimulus semper ad maiora perurget. Ita Bonauentura capite 14. vitæ eius.

LECTIO SEXTA.

DE PERSEVERANTIA SPEM firmante.

1. *Docet firmari spem per perseuerantiam finalem.*
2. *Illam non à nobis, sed à Deo pendere.*
3. *Cum dono perseuerantiæ hominem finaliter non excidere.*
4. *Dari aliqua signa probabilia electionis & perseuerantiæ.*

PROPOSITIO PRIMA.

Spes nostra fundatur in perseuerantia finali, in gratia ac bonis operibus. Ratio est, quia vita æterna quam per spem expectamus, non datur nisi perseuerantibus. Promissio enim est conditionata: *Si quis perseuerauerit vsque in finem saluus erit.* Hanc conditionem sæpe repetit Scriptura, vt eam tanto profundiùs animis nostris imprimat; vt nobis aduigilemus ne deficiamus. Sic in Apocalypsi dicitur: *Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ*: Corona non datur inchoantibus certamen aut cursum, sed currentibus vsque ad metam: *Sic currite vt comprehendatis.* Apoc. 2. 1. Cor 9.

Ita quoque sub variis symbolis hæc vita æterna in Apocalypsi vincenti promittitur: dum post perfectam victoriam ei promittitur. *Esus ligni vitæ, stella matutina, sessio in throno.* Per vincentem enim ibi intelligitur is qui omnes debellârit hostes, & victoriam finalem obtinuerit, dicitur enim. *Qui vicerit & custodierit vsque in finẽ opera mea, dabo ei stellam matutinam.* Hæc est gloria animæ, quæ transacta nocte huius sæculi, lucem & vitam Sanctis affert: & quasi nouum mane in splendore visionis, nouumque diem æternitatis. Vt hanc ergo promereamur oportet custodire vsque in finem opera Dei.

Sic & ipse monet Apostolus: *Fratres dilecti, stabiles estote & immobiles, abundantes in omni opere bono, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.* Colos. 1.

Sic monet & Sapiens: *Non te ventiles in omnem ventum, & non eas in omnem viam, esto firmus in via Domini: Si Spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris*: Si diabolus tentationibus te agitat, & dominari vult, stabilis mane in bono propòsito, & in statu gratiæ firmus: *Tene coronam tuam ne tibi eam eripiat.* Eccl. 5. Eccl. 5. Apoc. 2.

Denique non aliud vult sacra Scriptura, dum monet ne simus claudicantes, ne simus vt sydera errantia, ne simus mutabiles vt luna. Dum quoque monet ne manum ad aratrum mittentes respiciamus retrò, & vt non descendamus de tecto & culmine virtutum, ad tunicam nostram veterem repetendam. Exemplum quoque nobis proponit vxoris Loth, tam grauiter punitæ, quia retrò aspexit. Excusabilis videri posset infirma mulier, quæ dum aduertit cœlum & terram fumo & sulphure misceri, è cœlo fulmina & ignes erumpere, omnia à tergo conflagrare, ædificia ruere, vrbes magno fragore decidere, in tanto strepitu retrò adspicit, vt patriæ suæ ruinam conspiciat, & se ereptam gaudeat, & gratias agat. Et tamen tam seuere punitur versa in statuam salis; quia voluit Dominus per hanc punitionem & statuam, perseuerantiam commendare: vt qui à grauibus vitiis, quasi è Sodoma Dei gratia liberantur, sub diuinæ iustitiæ metu trepident, nec desiderio aut voluntate retrò adspiciant, sed cum perseuerantia, Angelo deducente, ascendant, donec ad montem salutis pertingant.

Ad hanc quoque perseuerantiam præclare nos hortantur Sancti Patres: In primis B. Cyprianus qui sic ait. Hortamur vos fratres per communem fidem, per veram circa vos charitatem nostram, vt gloriam vestram perseueranti virtute teneatis. Adhuc in sæculo sumus, adhuc in acie constitui, de vita nostra quotidie dimicamus. Danda opera est, vt post hæc initia ad incrementa veniamus, & consummetur in vobis, quod iam rudimentis fœlicibus esse cœpistis. Parum est aliquid potuisse adipisci, plus est seruare. Sicut & fides ipsa & natiuitas salutaris, non accepta sed custodita viuificat, consummatio hominem Deo seruat. Salomon & Saül recesserunt à viis Domini, recessit ab illis & gratia. Ita ille, l. 1. epist. 5.

Audiamus & Bernardum mellifluè hac de re disserentem. O fratres, inquit, non tædeat incipere magna, nec fastidiat tenere inchoata, scientes quod perseuerantia informat merita, coronat bonum propositum, remunerat currentem, coronat pugnantem, ducit ad brauium, conducit cunctos ad portum. Hæc est tunica talaris Ioseph, vsque ad finem pertingens. Hæc est tunica Sacerdotalis, ad pedes perueniens. Hæc est cauda hostiæ, quam tenemur Deo reddere & offerre. Hæc est calcaneum bonæ operationis, quod contra serpentis morsum debemus obseruare. Hæc est virtus quæ Deum ligat, quæ omne bonum informat. Hæc est perseuerantia, quâ laureantur Martyres, qua Virgines coronantur, Sacerdotes sublimantur & Confessores. Ita ille. Vide eius ep. 129. ad Ianuenses? *Væ ergo illis qui perdiderunt sustinentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diuerterunt in vias prauas.* (Eccl. 2.) *Quid facietis cùm inspicere cæperit Dominus*, inquit Sapiens? Væ illis qui sunt vt *vinea quæ læditur in primo flore suo*, vt loquitur Iob. (Iob 15.) Vinea fructuum abundantiam promittit per flores, sed nebula superueniente marcescit, & sine fructu est. Sic multi flores multos, desideria & primordia conuersionis exhibent, sed deficiente perseuerantia, ad fructuum maturitatem non pertingunt.

Væ illis qui sunt instar *statuæ Nabuchodonosor*; quæ cœpit in auro, desiit in luto. Illa rectè imaginem nobis exhibet inconstantiæ multorum in via Dei, in via virtutis & pietatis. *Caput aureum* designat purum amorem Dei: *Pectus argenteum* designat aliquam mox deficientiam ab illo puro amore & perfectione. Argentum illud efficitur *æs & ferrum*, cùm homo deficiens, paulatim durus fit ad emendationem, & salubria consilia. Tandem totum vertitur *in lutum*, cùm voluptati se totum tradit, & qui spiritu cœpit, carne consummatur. (Dan. 2.) Hos luget Ieremias: *Filij Syon inclyti, amicti auro primo; quomodo reputati sunt in vasa testea?* (Thren. 4.) Qui erant vasa aurea, & vasa in honorem, facta sunt vasa in contumeliam, vasa immunditiæ seruientia, quæ apta erant seruire mensæ Domini.

Itaque non quæruntur *in Christianis initia, sed finis. Paulus malè cœpit, sed bene finiuit: Iudæ laudantur exordia, sed finis proditione damnatur*, inquit D. Hieronymus. Quid prodest Iudæ benè cœpisse in schola Saluatoris, in fastigio Apostolicæ dignitatis, cuius exitus adeò infœlix fuit & exitialis, parricidali proditione & funesta arbore.

Quid prodest Saüli, quod humilis fuerit in oculis suis, & innocens quasi puer vnius anni, dum initiatur ad Regnum: qui regiâ post dignitate insolescens, & Deo inobediens, infaustè sibi mortem consciuit, regno temporali priuatus & æterno?

Quid profuit Salomoni tanta sapientia & gratia Regnum Israëliticum administrasse, qui posteà non solùm turpibus amoribus deditus fuit & deprauatus, sed & idololatriam secutus, & vt multi putant in vitiis suis sine pœnitentia mortuus?

Quid profuit Vdoni Magdeburgensi, diuinitus impetrante B. Virgine donum scientiæ ac pietatis accepisse, & ad Archiepiscopalem dignitatem euectum fuisse ob eminentiam virtutis, qui postea voluptatibus incestus immersus, tertiò etiam voce de cœlo monitus, capitis subiit sententiam in ipso suo Templo, æternamque simul damnationem incurrit? Vide suprà Tom. 1. Tract. de Iudicio. pag. 150.

Quid profuit multis aliis cœlesti quadam conuersatione ascendisse vsque ad cœlos, & velut inter sydera collocasse nidum suum: qui postea ab impetu ferientis caudæ Draconis, de sublimi virtutum gradu velut de cœlo, ad enormia vitia detracti sunt, descenderunt in profundum abyssi?

Denique vt verbis Basilij concludam: Quid profuit tanta in Martyrio pati, vnum ex quadraginta illis Martyribus? Quorum vnum omnium erat votum: *Quadraginta Domine in stadium ingressi sumus, quadraginta item coronâ donemur, ne vna quidem huic numero desit: est in honore hic numerus, quem tu quadraginta dierum ieiunio decorasti per quem diuina lex ingressa in orbem terrarum. Elias quadraginta dierum ieiunio Deum quærens, eius visionem consecutus est.* Et hæc quidem illorum erat oratio, dum iam sæpiùs in horribilem carcerem detrusi fuissent, & ora ipsorum lapidibus contusa, dum hyemis tempore frigidissimo, nudi sub aperto aëre pernoctare iussi sunt, vt frigore congelati necarentur. Vnus interim repertus est eâ animi inconstantiâ, vt frigoris tolerantiam desperans ad hostes transierit. *Miserabile spectaculum*, inquit Basilius, *miles transfuga Christi, ouis à lupo direpta, & miserabiliùs à vita perpetua excidens, sed nec præsenti vita diu gaudens, nam simul atque lauacrum insiliit tepefactum, corpore quod glacie torpebat dissoluto, statim interiit.* Multum verò profuit Iamineti tardè conuersionem suam inchoanti, sed perseueranti: qui cum illos orantes & luce circumfusos vidisset, & quosdam è cælo descendentes Angelos, qui coronas triginta nouem distribuerunt, mox ipse, excitatis aliis custodibus Christianum se professus, detractis vestibus, Martyribus se adiunxit & quadragesimam coronam obtinuit: ne frustraretur oratio Sanctorum illorum Martyrum.

PROPOSITIO SECVNDA.

Perseuerantia non à nobis pendet, sed ex munere Dei venit. De illa loquens Concilium Tridentinum: (Trid. sess. 6.) *Donum, inquit, perseuerantiæ non potest aliunde haberi, nisi ab eo qui potens est eum qui stat, statuere vt perseueranter stet, & eum qui cadit restituere:* Additque Concilium, neminem certò scire se illud donum habere, tametsi in Deo firmam spem omnes debent collocare, & in eius auxilio; Deus enim nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cœpit opus bonum, ita perficiet, operans velle & perficere.

Verumtamen, inquit, qui se existimant stare, videant ne cadant, & cum timore ac tremore salutem suam operentur, in laboribus, in vigiliis, in eleemosynis, in orationibus & oblationibus, in ieiuniis & castitate. Formidare enim debent (scientes quod in spem gloriæ, & nondum in gloriam renati sunt) de pugna quæ superest cum carne, cum mundo, cum diabolo, in qua victores esse non possunt, nisi cum Dei gratia, Apostolo obtemperent dicenti: *Debitores sumus non carni, vt secundum carnem viuamus, si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis viuetis.* (Rom. 8.) Ita Tridentinum. De hac verò incertitudine perseuerantiæ latiùs egimus Lib. 1. tractantes articulum fidei de remissione peccatorum. De hoc quoque dono perseuerantiæ loquens B. Prosper conformiter Concilio sic dicit: (Prosper. ad 14. obiect. vinc.) Si in sanctitate viuitur, si in virtute proficitur, si in bonis studiis permanetur, manifestum munus est Dei, sine quo nullus boni operis fructus acquiritur, si au-

tem ab his receditur, & ad vitia transitur, nihil ibi Deus malæ tentationis immittit, & recessurum non deserit, antequàm deserat, & facit plerumque ne deserat, aut etiam si dicessit vt redeat. Cur autem illum retineat, illum non, nec possibile est est comprehendere, nec licitum vestigare, cùm scire sufficiat, & ab illo esse quod statur, & non ab illo esse quod ruitur. Sed quæres quid sit donum perseuerantiæ?

Respondetur esse specialem quandam protectionem & custodiam Dei, quâ fit vt iustus reipsa vsque in finem in gratia permaneat. Hæc verò custodia includit varia auxilia interna vel externa, quibus fortificatur interiùs contra tentationes, aut exteriùs illæ auertuntur ab eo, aliaque impedimenta salutis. Hoc itaque perseuerantiæ donum non omnes iusti habent: Licet enim omnes habeant aliquod auxilium, quo possint vitare omne peccatum mortale, tamen ob infirmitatem naturæ post lapsum de facto non vitabunt, nisi illa specialis protectio accedat. Sicut homo qui non est perfectè restitutus sanitati, non tantùm alimentis eget, sed & continuis medicamentis, vt in bona valetudine perseueret: Sic homo vt in gratia perseueret, & thesaurum gratiæ conseruet, quem portat in vase fictili, eget illa speciali protectione contra ingruentes vndique tentationes. Quâ quidem non indigebat primus homo, qui cum communi auxilio iustorum poterat facile perseuerare: quia sana erat natura sine vllis difficultatibus. Vnde cum simili auxilio perseuerarunt boni Angeli. Neque tamen homo deficiens per peccatum debet illud Deo referre, sed sibi & suæ prauæ voluntati. *Quotquot enim receperunt eum* per gratiam, *dedit eis potestatem filios Dei fieri* & permanere. *Hæc vero non inanis est*, inquit Bernardus, *aut infirma talis potestas, quia nimirum certi sumus continuo & nos, quoniam neque mors, neque vita, neque virtutes, neque altitudo, neque Angeli, neque profundum poterit nos separare à charitate Dei quæ est in Christo Iesu. Sed attende quanta enumerauit Apostolus (eius enim verba sunt) Minime tamen adijciens, nec nos ipsi. Nimirum hæc est libertas, quâ Christus nos liberauit, vt nulla penitus creatura auellere nos, aut vim facere possit. Soli id deserere possumus propria voluntate abstracti & illecti à propria concupiscentia. Præter hanc enim nihil est quod timeamus.* Denique donec voluntatis vsum & facultatem deliberandi renatus quisque recipiat à charitate Dei omninò separari non potest. Securus interim degit sub protectione & aduocatione Domini Dei sui, non est quod vereatur ex omnibus. At vbi sanè discretionis annos ingrediens, redditur sibi: cæterorum vtique violentiam, nec tunc quidem formidare necesse est: sed ab ea quæ dormit in sinu caueat, propria scilicet voluntate. Erit forte peccatum in foribus, sed appetitus eius sub eo est, tantùm ipse aperire renuat, consentire recuset. Hæc Bernardus.

Bernar. Ser. de duplici Bapt.

De hoc dono perseuerantiæ intelligit Augustinus illud Dauidis: *Præstitisti decori meo virtutem.* Hoc est, inquit ipse, *Decori gratiæ superadiecisti virtutem perseuerantiæ.* Hanc quoque petebat dum Psalmo septimo dicit: *Ne proijcias me in tempore senectutis, cùm defecerit virtus mea, ne derelinquas me.*

De gratia & libero arbitrio c. 6.

Psal. 29.

Docet verò idem Augustinus libro de dono perseuerantiæ, per varia Capita, tribus potissimùm modis Deum iustos protegere vt perseuerent. Primus est, dando eis vim ad tentationes superandas, de quo Ieremias: *Timorem meum dabo in corde eorum, vt non recedant à me.* De hoc sæpiùs etiam agit Psalmista: *A dextris est mihi Dominus, ne commouear.* Item: *Non dedit in commotionem pedes meos.* Item: *Nisi quia Dominus adiuuit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea.* Secundus est, subtrahendo tentationes iustis quas ferre non possent. De quo Apostolus: *Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis.* Tertius modus est, hominem subtrahendo tentationibus per mortem. De quo Sapiens: *Placens Deo factus dilectus, & viuens inter peccatores translatus est: raptus est ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Placita erat Deo anima illius, propter hoc properauit educere illam de medio iniquitatum.* Sap. c. 4.

PROPOSITIO TERTIA.

Qui habet donum hoc perseuerantiæ, finaliter non excidet. De illo ergò dicere possumus: *Non peccabit peccato ad mortem*, hoc est, peccato finali, & *cùm ceciderit, non collidetur* ad damnationem, *quia Dominus supponit manum suam*, vt iterum eleuet eum ad gratiam. Licet vero finaliter casurus non sit, non tamen impedit donum hoc perseuerantiæ hominis libertatem: sed agit cum illo Deus fortiter & suauiter vt finem attingat, *fortiter pro se, suauiter pro me*, inquit Augustinus: quia efficaciter deducit ad finem, & tamen sine violentia aut læsione libertatis. Quasi tenens manum iustorum suauiter eos deducit secundum voluntatem suam, alliciens voluntatem eorum, vt cum gloria eos suscipiat, iuxta id quod dicit Dauid in persona illorum: *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me.* Ioan. 5. Psal. 36. Psal. 76.

Considerari hîc potest Deus agere cum iustis quasi mater cum puero, quæ docet eum progredi, & in via deducit illuc quo vult ille peruenire. Mater ergo fragilitati infirmitatique illius diffidens, illum manu apprehensum vsquequaque sustinet: & licet libere quo velit incedere permittat: tamen si manu mitteret illum, infans diu se ob pedum instabilitatem sustinere non posset, sed caderet. Sic homo post peccatum adeo infirmus est, vt sine Dei auxilio diu consistere non possit. Et sicut infans iste, retenta gradiendi libertate, matri tamen subsit: ita & liberum arbitrium etsi liberum, Deo subiectum est. Rursum, sicut infans post casum, habet libertatem vel gradiendi, vel sedendi, tamen sine auxilio matri surgere non potest. Ita homo in peccatum lapsus, libertatem habet surgendi à peccato, vel in illo manendi, non potest tamen se erigere, nisi Deo manum dante. Et sicut infans licet manum porrigat mater, potest nolle incedere: Ita homo Dei manum porrigentem auxilium potest repellere. Vides ergo vtrobique libertatem, non obstante manuductione & auxilio? Tamen Deus sic cum homine suauiter agit, vt infallibiliter sit eum deducturus impensa illi protectione & custodia speciali, per quam sit infallibiliter perseueraturus. Quæ quidem protectio, vt supra diximus, varia continet auxilia, vt merito matri, aut Nutritio se comparet Deus, non solùm deducenti, sed etiam inter brachia puerum portanti: *Ego quasi nutritius Ephraim, in brachiis portabam eos:* Et apud Isaiam: *Ego feci, ego feram, ego portabo & saluabo.* Sicut ergo mater benigne omnibus auxiliis agit cum puero, modo manum porrigens, modo inter brachia portans, modo Osee 11.

humeris assumens: Sic Deus in ardua virtutis via variis modis omne auxilium necessarium præbet, donec securè in gloriam introducat, vt salutis portum assecuti, celeuma decantemus.

Quia verò per varia auxilia, & per varios gradus, ascensiones in corde nostro disponit Deus, donec pertingamus ad locū quem posuit: Mysticā quandam Scalam (instar Scalæ Iacob) in peccatoris conuersione vsque ad eius glorificationem variis gradibus distinctam, considerare possumus. Scala hæc egreditur è pectore Christi, & pertingit vsque ad sinum Patris æterni: fundatur enim & innititur redemptioni Christi tanquàm radici. Vis videre aliquot eius gradus, per quos datur nobis ascendere?

Primus gradus per quem iuuatur peccator ad ascendendum, est vocatio seu inspiratio diuina. Hæc peccatori obdormienti in vitiis & tenebris vocem immittit quâ excitetur, lucemque qua illustretur. Varios autem modos, variasque vias habet Deus, nobis non satis notas, quibus vocat & inspirat: *Spiritus vbi vult spirat & nescis vnde veniat, aut quo vadat*, inquit Dominus, Ioannis 3. Spirat vbi vult, quando vult, quomodò vult: & infinita eius sapientia suauisque prouidentia infinitas habet vias, quibus inspiret & illuminet nos, vt propterea dicat ad Iob: *Dic mihi, si habes intelligentiam,*
Iob 38. *quâ via spargitur lux, aut diuiditur æstus super terram?* Lux illa mentem illuminans & æstus diuini amoris cor calefaciens variis personis à Deo communicatur, & non comprehendimus cur potiùs huic quàm illi; nec varia media quibus lucem hanc in nos spargit: satis intelligimus.

Secundus gradus est obedientia, per quam vocanti consentit. Vocem enim Dei potest repellere, & aures mentis occludere. Hinc aliqui dicun-
Psal. 57. tur *instar aspidis surdæ, obturantis aures suas, vt nō audiat vocem venefici incantantis sapienter.* Propterea etiam dicitur: *Hodiè si vocem eius audieritis,*
Psal. 94. *nolite obdurare corda vestra.* Potest ergo homo Dei vocem, potest & lucem repellere, cordisque fenestras illi claudere. Vnde de aliquibus dicitur: *Ipsi sunt rebelles lumini, & nescierunt viam eius.* Quam Scripturam in sensu morali explicuimus suprà de obcæcatis. Vide ibi dicta de variis vocationibus
Iob 24. ad fidem & ad gratiam. Tract. 1. Lect. 4.

Tertius gradus est perfecta pœnitentia, quæ consentienti datur. Illa enim perfecta conuersio cordis, non solùm à nobis, sed maximè à Deo est: vnde cùm ipse monet: *Conuertimini ad me*, respondemus illi; *Conuerte nos Domine, & conuertemur.* Ipse est qui in nobis efficit cor molle & contritum, spiritum compunctionis infundens, quo &
Psal. 113. cor in lachrymas soluitur. *Flabit enim spiritus eius, & fluent aquæ*, Respicit Magdalenam, respicit Petrum, & *conuertit petram in stagna aquarum.*

Quartus Scalæ nostræ gradus est gratia & charitas quæ pœnitenti infunduntur, quæ animæ conferunt non solùm pulchritudinem, per quam placeat Deo & sponso suo Christo, ornata hac veste texta à Spiritu S. sed etiam fortitudinem ad ascendendum de gradu in gradum, *de virtute in virtutem, donec videatur Deus Deorum in Syon.*

Quintum gradum facient opera à gratia & charitate procedentia: non enim gratia & amor otiosus esse potest in anima, sed magna operatur, quod si operari renuit, amor non est, inquit D. Gregorius.

Sextus gradus est augmentum gratiæ & charitatis, illa enim semper crescit, iuxta dictum Sapientis: *Iustorum semita quasi lux splendens crescit*
Prou. 4. *vsque ad perfectum diem.* Quò etiam spectat illud monitum Domini in Apoc. *Qui sanctus est, sanctificetur adhuc: qui iustus est, iustificetur adhuc.* Et Apoc. vlt.
multi Theologi existimant charitatem augeri non solùm actibus feruentioribus & intensis, sed & singulis actibus etiam remissis.

Septimus gradus est perseuerantia, per quam vsque in finem in gratia & charitate homo permanet, & pertingit vsque ad Deum, qui in summitate scalæ est, innixus scalæ, aut cui potiùs scala ipsa innititur, iuxta Lectionem septuaginta Interpretum. Ipse enim Dominus in vertice scalæ triplex agit officium. Primò, respicit & considerat per immensam suam sapientiam omnes electos, qui ab initio mundi vsque ad finem ascensuri sunt: & considerat quidquid erga eos agitur, necessitates, pericula, tentationes, quibus aliquando cadunt & retrograduntur: mediaque quibus possunt resurgere & progredi. Secundò, non solùm hæc considerat, sed & ipsam scalam firmam facit, & manum porrigit, vt iuuet ad ascendendum, & protegat contra aduersa, quæ eos è gradu deiicere conantur. Vndè in scalæ summitate quam vidit Iacob, dicebat illi & omnibus electis in persona Iacob. *Ero custos tuus quocumque perrexeris, nec dimittam nisi compleuero vniuersa quæ dixi*, quasi dicat. Siue in oriente adolescentiæ fueris, siue in occidente mortis aut senectutis, siue in aquilone tentationis & aduersitatis, siue in meridie prosperitatis, protegam te, & complebo omnia quæ dixi, efficiens vt hostes tui omnibus suis viribus & conatibus impedire te non possint, quominus pertingas quò statui. De ouibus enim suis dicit, se ita earum curam habere vt nemo eas possit rapere de manu sua, aut de manu Patris. Tertiò, in vertice scalæ, exhibet se electis quasi exemplar & speculum quod intueantur, vt imitentur, vt ad illum quoque omnem suam dirigant intentionem, vt se illi conforment: Denique vt cum summitatem attigerint, eos suauiter excipiat, & complectatur vnione æterna & fruitione beata.

Hi ergo sunt gradus huius scalæ, quæ in cælum ducit; & hi gradus inhærent, velut duobus fulcris, spei scilicet & fidei: hæ duæ virtutes habent se tanquàm duo sustentacula, quibus stabiliuntur omnia nostra opera & merita. Et per perseuerantiam summitas scalæ attingitur, quia vt iam dictum est, ipsa virtutum finis est, & consummatio; sine qua nec qui pugnat victoriam, nec victor palmam consequitur: nec obsequium mercedem habet, nec fortitudo laudem. Denique ipsa est vigor virium, nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium, soboles constantiæ, soror patientiæ, amica pacis, propugnaculum sanctitatis, filia vnica æterni Regis. Sola est cui æternitas redditur, vel potiùs quæ hominem æternitati reddit inter brachia Dei & sponsi canens: *Tenui, nec dimittam eum.*

Quicunque verò hanc scalam debet scandere, non despondeat animo licet alta sit & arcta, licet ascensus eius difficilis sit & rectus; sed erigat oculos ad Dominum majestatis stantem in vertice, qui & omnes adspicit ascendentes. Eius consideret exemplum, qui primus ascendit per crucem, & varios passionum virtutumque heroïcarum gradus. Respiciat manum eius extensam ad opem & porrectionem, attendat eius promissionem: Ero custos tuus quocunque perrexeris. Licet ergò multi hostes sint aduersantes, tamen poterit dicere: *Impulsus euersus sum vt caderem, &* Gen. 28.
Dominus suscepit me.

Non omnes tamen eodem modo, eademque

fortitudine eam ascendunt. Quidam enim ascendunt ita recti & erecti, vt nunquam cadant, nunquàm impingant, & non tam ascendere videntur quàm volare. Ita multi viri sancti, qui nunquàm peccato mortali à gratia exciderunt. Et maximè B. Virgo, quæ nunquam etiam per veniale impegit. Alij modò cadunt, modo eriguntur, ascendunt & descendunt, tandem tamen auxilio Dei ad finem vsque scalæ pertingunt, immò & auxilio ipsorum Angelorum: qui ideò ascendentes & descendentes in scala Iacob describuntur, vt cadentibus auxilientur, & ascendentibus comites sint. Denique Sanctorum intercessionibus, ope & meritis, sæpè fit vt aliqui perseuerantiam obtineant, & scalæ summitatem pertingant, maximéque Beatissimæ Virginis Mariæ. Quod exemplis aliquibus possumus comprobare.

Exempl. In Franciscanis Annalibus legimus B. Leoni, qui vnus fuit ex Francisci intimis familiaribus huiusmodi aliquando visionem obiectam. Erat magna planicies, & in ea species quædam iudicij mox futuri. Magna aderat hominum multitudo, Angelorum tubæ personabant. Denique binæ scalæ è cælo ad terram vsque demissæ, altera candido colore, altera purpureo. Huic purpureæ imminens visebatur ex alto Christus, & Franciscus paulò infra ipsum Fratres suos euocans, vt ascenderent fidenter, Dominum ita velle, eosque inuitare. Cùm autem illi se per scalas audenter efferrent: alius de quinto, alius de decimo, alij de superioribus ac pene iam vltimis gradibus decidebant. (Platus l. 1. c. 88.) Qua suorum clade magnopere commotus Franciscus, eos voce magna admonuit vt ad scalam alteram candidam accurrerent, illic nihil fore periculi. Itaque, cùm ad eam accessissent, Mariam ei incumbentem vident, quæ eos blandissimè intuens, studiose etiam iuuabat ad ascendendum, & excipiebat singulos: ita vt nullo negotio omnes in cœlum conscenderint. Quâ quidem visione significatum est, Virginis opem & intercessionem ad ascendendam perfectionis scalam, & perseuerantiam ac coronam obtinendam, plurimùm valere.

Idem significatum videtur in persona B. Dominici iuxta visionem exhibitam Priori Brixiensis Cœnobij. Nam qua hora animam agebat Dominicus, Prior, Vir sanctus cui nomen Gnala dulci somno consopitus, cæli quendam quasi hiatum aspexit per quem candidissimæ scalæ submittebantur, quas hinc Christus, inde Christi Mater Sanctissima, summa earundem apprehensa parte, manibus fulciebant. Per has descendebant & ascendebant cælestes Angeli, sicut olim per scalas Iacob. (Anton. 3. Part. Chro. 23. c. 4.) Erat in imo sedes: & in eadem quidam Prædicatorum habitu, facie velata. Scalæ sensim ac leniter, à Christo & eius Matre sursum trahebantur, eodem pariter nutu sedes illa pariter ferebatur in cœlum, illeque simul, qui in ea velatus & contectus requiescebat, comitantibus Angelis, & triumphum agentibus. Scalasque tandem illas, & eum qui solio collocatus erat, Christi, Deiparæque manus in cœlum intulerunt. Sicque Cœlum claudi visum est. Dilapsa visione, Prior Banoniam properat, illaque eadem horâ quâ rem tantam viderat, S. Dominicum Patrem suum, comperit ex hac nostra mortalitate ad Cælum migrasse.

PROPOSITIO QVARTA.

(Serm. 2. in oct. Pasc) Perseuerantiæ & electionis dantur aliqua probabilia signa in hac vita. Hinc dixit D. Bernardus. Datur in terra testimonium, quo discernuntur ciues cæli à ciuibus Babylonis. Quomodo enim sine testimonio electos deserat Deus? Aut quænam eis esse poterit consolatio, inter spem & metum sollicitudine anxia fluctuantibus, si nullum omninò electionis suæ habere testimonium mereantur? Nouit Dominus qui sunt eius, & solus ipse. Quis enim scit hominum si est amore dignus an odio? sed si certitudo nobis negatur, nunquid tanto delectabiliora erunt, si quæ fortè electionis huius signa possimus reperire? Ita Bernardus. Varia autem signa à Patribus indicantur, quorum aliqua hîc breuiter indicabimus.

Primùm ergo signum est, lubenter audire verbum Dei, siue delectari in rebus diuinis auditis aut lectis. Hoc signum insinuat Dominus: *Oues meæ vocem meam audiunt.* (Ioan. 10.) Nimirum homines delectantur audire quod amant. Miles de bellis lubens audit & loquitur: Religiosus de Deo & pietate: Venator de canibus, syluis, apris, ceruis: Mercator de mari & cōmerciis: Peregrinus quoque in alieno loco gaudet si aliquem audit loquentem lingua sua, & de Patria sua. Sic verus filius Dei lubenter & loquitur & audit loquentem de cœlo. Interroget ergo quilibet si verba Dei in aure cordis percipit, & intelliget vnde sit. Hinc B. Ephrem dicebat: *Amo & exosculor Domine Euangelium tuum, quia me esurientem nutris per illud, & desidero sermones tuos: quia dum sitio, fontis instar mihi fiunt. Nam quoscunque volo, ad tua fercula conuoco, pluraque relinquimus quàm inuenimus: cùm multis comedo & solus inuenior, bibo cum multitudine, & soli mihi tuam propines gratiam. Quid igitur tibi retribuam nisi meipsum in consensionem & concordiam?* (B. Ephre. in precio. sam Margaritam.) Ita ille. Nempè electis eloquia Dei dulciora super mel: *Comedi volumen*, inquit Propheta, *& factum est in ore, quasi mel dulce.* (Ezech. 3.) Cibus est verbum Dei reficiens & oblectans animas.

Secumdum signum est, desiderium vehemens cælestis Patriæ, cum quo aliquando vbertas lachrymarum iungitur, ita vt sit desiderium anhelans salutis, de quo Dauid: *Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei mei?* Addit ipse in persona electorum: *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus?* De hoc desiderio loquens Bernardus dicit: Triforme est desiderium electorum. (Bern. in sententiis) Vnanimiter habitare in Domo: Vnde est illud, *Vnam petij à Domino*, Victoriam obtinere de mundo, Vnde illud: *Quis me liberabit de corpore mortis huius?* Præsentialiter frui Deo. (Psal. 136.) Vnde illud: *Cupio dissolui & esse cum Christo:* Addit id Bernardus: *Triformis est Sanctorum dolor: quia ceciderunt de Paradiso: quia tenentur in exilio: quia differuntur à Regno.* Super flumina Babylonis flent filij Syon recordati illius, vt latè describit Dauid.

Tertium signum, est timor filialis offensæ Dei, quo quis detestatur peccatum super omne detestabile, quatenus est offensa bonitatis illius tanquàm Patris amantissimi, cum promptitudine voluntatis ad executionem mandatorum eius, siue in aduersis, siue in prosperis. Hic est timor ille quo homo præseruatur à peccato: & si ex infirmitate ceciderit, per illum excitatur vt citò surgat, nec in peccato permaneat. Surgere enim à peccato statim ac quis peccauerit, signum est electionis: *Qui enim ex Deo natus est, non peccat*, id est, non permanet in peccato, inquit Bernardus, (1. Ioan. 3.) *vt perire non posit ea quæ falli non potest generatio cælestis.* Amor ergo & gratia in anima electi extincta, statim reacceditur minima scintilla inspirationis

diuinæ accidente. Sicut candela nouiter extincta, quæ adhuc odorem & fumum quendam ignis retinet, minimo attactu alterius luminis, vel etiam solo flatu statim accenditur. Vix respexerat Petrum radiis suis Christus, & statim amor in corde ipsius iterum inflammatur, & cor eius liquefacit. Sic Thomas statim vbi tetigit vulnera Saluatoris, fides eius & amor inflammatur, & inclamat: *Dominus meus & Deus meus.* Vix tetigerat Natham Dauidem, repræsentans ei peccatum, & inclamat forti voce contritionis: *Peccaui Domino.* Immò verò signum electæ animæ est, si magis inflammetur in amorem post casum, & feruentiùs resurgat. Equus cùm impegit, si generosus sit, statim alacriùs surgit. Sic nunquàm ita saluti animarum & fidei effectus fuit Thomas, quàm quando ab infidelitate surrexit. Omnes illæ nationes quas conuertit. Hyrcani, Bactri, Indi, testes sunt laboris, quem pro fide exanthlauit, sanguis eius testimonium dat de constantia & amore.

Quartum signum est pacem habere interiorem conscientiæ, ex quâ delectabiliter quis cum Deo agit in laboribus, vigiliis, & mandatorum obseruantia. Hoc verò maximè verum est, si pax ista delectans, iuncta sit cum humilitate; vt cùm omnia benè feceris, te seruum inutilem putes: & quicquid boni in te inueneris, illis tribuas à quo omne bonum, & quò plus proficis eò magis coneris, quasi inchoans, & minùs te profecisse reputans.

Quintum signum sunt bonorum operum fructus; ex fructu enim arbor iudicatur, qui autem fructus nostri sunt, nisi opera nostra? Attende ergo quæ opera habeas. Si opera carnis habes, illa te condemnant. Manifesta sunt autem, inquit Apostolus, opera carnis, quæ ipse particulariter enumerat. Attende illa particulatim, & vide an in te inueniantur. Qui enim illa faciunt, nunquam regnum Dei possidebunt. Considera etiam fructus Spiritus, quos ipse enumerat. Si fructus illi in te inueniantur, inueniuntur & electionis signa.
2. Pet. 1. De hoc ergo signo dicebat Petrus: *Satagite vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.*

Sextum signum: contemptus mundi & rerum
Amb. l. 5. in Luc. c. 63. terrenarum. Hinc dicit Ambrosius: *Qui contempserit sæcularia, merebitur sempiterna. Nec potest quis regni cœlestis meritum adipisci, qui mundi cupiditate possessus, emergendi non habet facultatem:* Hinc dicunt omnes SS. Patres quod electi vtuntur quidem bonis huius mundi, sed reprobi illis fruuntur. *Vti*, iuxta Theologos, est id quod in vsum venit, referre ad obtinendum illud quo est fruendum. *Frui*, est amore alicui rei inhærere propter seipsam. Mali ergò fruuntur hoc mundo, & Deo vtuntur quia amant mundum propter se, Deum verò tantùm propter commoditates: quas ab eo recipiunt. Hoc est proprium incolarum terrenæ ciuitatis huius. E contrà boni ad hoc vtuntur hoc mundo, vt fruantur Deo, quia sunt ciues cœlestis ciuitatis.

De præf. Mon. Conc. c. 7 Septimum signum addunt aliqui, Religiosi status spontaneam assumptionem, de quo latiùs Platus. De illo dixit Laurentius Iustinianus: *Securè speret post hanc peregrinationem ad supernam intrare Hierusalem, quicunque in iustorum congregationem fuerit vocatus. Magnum quippe electionis indicium est, huius fraternitatis habere consortium, & facilè ab illa excluditur, qui ab hac fuerit segregatus.*

Ideò enim dicebat Bernardus ad fratres de monte: Bonum est nos hîc esse, videlicet in Religione, quia ibi homo viuit puriùs, cadit rariùs, surgit velociùs, incedit cautiùs, quiescit securiùs, irroratur frequentiùs, purgatur citiùs, moritur confidentiùs, remuneratur copiosiùs. Ita ille.

Quapropter gratulor ex animo omnibus, qui diuini Numinis lumen & ductum sequentes, & vocationi Dei aurem cordis aperientes, in sacro Religionis statu totos se illi voueant, tanquam sacrum Holocaustum, quod Deo non potest non esse odoriferum & summè gratum. Hi non pauca in se sentiunt electionis suæ testimonia à spiritu Dei, à quo inter filios Dei adducuntur, vt sint de numero eorum.

Plango interim illos filios Adam, qui sunt *rebelles lumini*, & dum à Deo è sæculi huius caligine euocantur, vt in religionis statu sint *digni sortis Sanctorum in lumine*, claudunt aures & oculos, respicientes in vanitates & insanias falsas. Suntque tanquam lignum aridum, quod gratiæ cœlitus stillantis humorem respuit. Et tandem eis tanquam arboris infructuosæ, *securis ad radicem*, ponitur, vt esca fiat flammis vindicibus. Quod sæpiùs vidimus, & ideò plangimus.

Sed & hîc meritò gratias ago Deo meo, pro familia nostra, cui ita benedixit Dominus, vt cum ex viginti quinque prolibus decem superstites forent (reliquis post candidam Baptismi vestem in immaculata ætate, ad cœlestem gloriam euocatis) quinque ex superstitibus, pubertatis virgineum florem Deo libantes, illi se in Religionis statu totos dicarunt, in quo adhuc optimum odorem spargunt pietatis & doctrinæ exemplis. Quos ego gemens sub onere & aquis tanquam in portu quodam agentes mihi repræsento, & eorum ope ad littus prouehi spero.

Vt verò plenius intelligatur quomodò vocatio Religiosa electionis signum sit, & testimonium illis quod sint Filij Dei, subnecto hîc gratulationem sacram ab aliquot annis à me conceptam in Professione Religiosa, vltimi ex fratribus meis in Conuentu S. Francis. ad Sambram, quæ hoc plenius declarat ex Psalmo 28. An. 1625.

APPLAVSVS SACER ANIMÆ Religiosæ.

GRatulor tibi, mi Francisce, dum intueor te Francisci sacræ Militiæ cingulo donatum, in Seraphica Religione, triplici funiculo, trino Deo religatum. Alloquar te paucis de *voce Domini loquentis ad cor*, & è turbido sæculi solo, ad placidum Religionis solum euocantis. Accommodo Regij Vatis Psalmum. Arrige aurem, erige mentem, videbis quàm opportunè: Ecce sic orditur: *Afferte Domino filij Dei, afferte Domino filios arietum.* Psal. 28.

Qui sunt Filij Dei, nisi qui spiritu eius aguntur? Afferunt hi Domino filios arietum, dum annuæ probationis lacte educati tanquam *Agnos anniculos* se sistunt Domino immolandos. Et pro victoria contra triplicem hostem, triplicem hostiam sacræ offerunt Triadi, *in atrio sancto eius.* At quod illud atrium? O sancta Religio, verè tu es *atrium domus Domini*, Vestibulum Templi æterni, Ostium cœlestis Tabernaculi, qui stant in te iam læti possunt canere: *In domum Domini ibimus: Stantes erant pedes nostri in atriis tuis Hierusalem.* Ad hoc atrium inuitans vox Domini, ait: *Introite, afferte, offerte.* Et vox ista resonat *super aquas*, dum resonat super copiosos adolescentum greges, qui quasi *aquæ dilabuntur super terram*, & per vitiorum anfractus, ac per varios circuitus diffluunt ad abyssos. Sed ipsi hac voce instar Iordanis conuersi retrorsum, ad Deum suum ad vitæ fontem re-

fluunt, per compendiosum, Religionis tramitem. Verè ergo de hac voce dixeris: *Vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia.*

Quàm fortis est, mi Francisce, vox ista, sed quàm suauis!

De illa verum est illud Ænigma Sampsonis.

Iud. 14. DE FORTI EGRESSA EST DVLCEDO.

Vis clariùs edisseram?

Fortis est, dum trahit consensum.

Suauis, quia exuperat omnem sensum.

Fortis, pertingens ad diuisionem animæ.

Suauis, quia vox Sponsi ad cor sponsæ.

Fortis est, cor durum liquefaciens.

Suauis, rore lachrymarum aspergens.

Fortis, Cedros confringens.

Suauis, flammam ignis intercidens.

Abac. 3. Nonne superbæ mentes, & quasi Cedri excelsæ, omni calcato fastu, humiliatæ sunt ad hanc vocem?

Incuruati sunt colles mundi ab itineribus Æternitatis eius.

Num. 20. Psal. 147. Nonne multi vt petra aridi, ad hanc vocem molles quasi cera facti sunt, & lachrymis irrigui?

Loquere ad petram, & dabit tibi aquas: flabit Spiritus, & fluent aquæ.

Nonne flamma concupiscentiæ iuuenum animos vstulans, hac voce intercisa sopitur? Succedente castitatis amore, flamma flammam, clauis clauum, amor depellit amorem.

August. Vides ergo vocis Domini virtutem? Vides & suauitatem?

Attingit fortiter, disponit suauiter.

Chronic. An. 1636. Fortiter pro se? Suauiter pro te.

Isai. 37. Tandem eius Virtutem attende in verbis, quæ pro fœlici Omine Tibi appono, quia sacræ tuæ Professionis annum continent.

VoX DoMInI præparantIs CerVos.

Quàm multi similes Ceruis, difficilè pariunt spiritum salutis: *Filij venerunt ad partum, & non habet vltrà vires parturiens*, inquit Propheta. His obstetricatur vox ista, & ad partum præparat, excitatque ad alacriter currendam confragosam Æternitatis semitam. *Vox Domini præparantis Ceruos*, vel vt Græca, *obstetricantis Ceruas*. Sed finem iungens principio: gratulor tibi, *Mi Francisce*, quod hodie computatus sis inter filios Dei, & inter Sanctos sors tua, Quodque tanquam *Agnum anniculum*, post annum tyrocinium ad ostium Tabernaculi admirabilis, te sistas in holocaustum. Congaudeo, agnoscens vocem Domini super te, quæ mundanæ cupiditatis fluxum luxumque restringit, & altas sæculi cogitationes in te confringit. Ipsa est quæ salubriter cor tuum concutiens,

Abac. 3. obstetricata est vt pareres spiritum salutis: *Ponetque pedes tuos quasi Ceruorum super excelsa statuens te.* Merito ergo Coronam tibi optans, pro coroni-

Cant. 8. de adiicio.

Fuge Dilecte mi, fuge, assimilare hinnulo Ceruorum super montes aromatum.

Fuge conuallis retia; fuge mundi deuia; ascende de virtute in virtutem, vsque ad perfectionis verticem, vsque ad Dei montem. Ille te deducat fortiter, qui prænenit suauiter; deducat auxilio, qui præuenit consilio: Sic opto, sic voueo.

LECTIO SEPTIMA.

DE TIMORE IVNCTO Spei.

1. *Docet multipliciter timorem diuidi.*
2. *Timorem seruilem non esse vitiosum.*
3. *Timorem non repugnare spei.*

PROPOSITIO PRIMA.

D*Istingui potest timor, & diuidi in varia membra.*

Est enim timor quidam naturalis, est & alius timor qui mundanus dici potest; est & tertius timor Dei bonus. Timor naturalis est quo homo naturaliter timet quodlibet nocumentum vel incommodum incurrere, aut etiam aliquod commodum amittere; & est pœna peccati originalis. Nam Adam si non peccasset, timorem non habuisset quo dixit; *Vocem tuam audiui & timui, eo quod nudus essem*: quia timor pœnam habet, quæ non debetur alicui nisi propter culpam. Nunc autem vt dicit Sapiens: *Cogitationes mortalium timidæ sunt, & incerta prouidentiæ nostræ.* Sap. 7. Isto tamen timore, nec meremur, nec demeremur, quia non subiacet libero arbitrio, nisi quis se inordinatè habeat circa timorem illum. Non enim est malum timere pericula, vel membrorum, aut famæ, aut rerum suarum amissionem, dummodò timor sit ordinatus non trahens ad illicita, & tunc propriè dicitur timor naturalis: quem Christus etiam in Passione sustinuit sudans sanguinem præ timore; vt in consolationem pusillorum, ostenderet infirmis membris suis, hunc timorem licitum esse: nec tamen in aliquo timor iste voluntatem & charitatem, quâ ferebatur ad humanam salutem perficiendam retardauit, quos minus ad horrendam illam mortem festinaret. Vnde licet naturale sit, quod contraria quis timeat, & pro posse refugiat: tamen est contra naturalem rationem, quod propter hæc à iustitia recedat.

Secundò, ergo est & alius timor, qui mundanus & fœdus dicitur, quo scilicet alicuius corporalis boni timetur amissio, famæ, vitæ, membrorum, aut rerum temporalium, propter quæ conseruanda quis peccatum incurrit, aut necessarium bonum deserit. Hoc timore Christum Petrus negauit. Hoc timore Aaron filiis Israël non restitit in fabricatione & adoratione vituli aurei.

Hoc timore Marcellinus thus idolo adhibuit, Serm. de lapsis. quem tamen postea pœnituit. Hoc timore iudices Israël ad instantiam Iesabelis iniustè damnarunt Naboth.

Hoc timore Dauid mortem Vriæ procurauit, ne scilicet famæ pateretur detrimentum, detecto suo peccato.

Hoc timore multi naufragium faciunt à fide, timentes vel vitæ, vel rerum suarum iacturam. De quibus dicit Cyprianus: *Decepit multos patrimonij sui amor cæcus, nec ad recedendum parati aut expediti esse potuerunt, quos facultates suæ velut compedes ligauerunt. Illa fuerunt remeantibus vincula, illæ catenæ: quibus & virtus retardata est, & fides pressa, & mens vincta, anima præclusa, vt serpenti terram secundum Dei sententiam deuoranti præda, & cibus fierent, qui terrestribus inhærerent.*

Timor ergo iste malus est, propter quem homo deuiat à iustitia, quia ad peccandum nemo

vllo timore debet cogi: Peiùs enim est peccare quàm quaslibet pœnas sustinere. Ideò in Euangelio dicit Dominus: *Ostendam vobis quem timeatis, timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam, ita dico vobis hunc timete, nolite timere eos qui occidunt corpus.* Hoc consilium amplectentes Sancti Dei, Reges vicerunt & tyrannos: & vt timorem hunc velut pedibus se conculcasse & penitus vicisse ostenderent, etiam vltrò se Iudicibus & variis tormentis tradiderunt: & vt loquitur Apostolus: *Experti sunt vincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, in occisione gladij mortui sunt*, nullius pœnæ aut mortis acerbitate territi.

Luc 12.

Heb. 1.

Sic dicit D. Chrysostomus scribens ad Cyriacum: Ego cùm ab Eudoxia è ciuitate fugarer & in exilium pellerer, nihil eorum curabam, sed dicebam intra me: Si quidem me vult Regina exulem, in exilium agat, Domini est terra & plenitudo eius: si vult secare, secet, idem passus est Isaias, subscribam illi: Si vult in pelagus mittere, Ionæ recordabor: Si me lapidare, Stephanum habeo primum Martyrem socium: Si caput tollere, tollat, socium habeo Ioannem Baptistam: Si substantiam auferre, auferat, nudus exiui de vtero Matris, nudus reuertar illuc.

Chrys. ep. ad Cyriacum.

Sic etiam Diuus Prosper in quodam Epigrammate Martyrem introducit intrepidè sic loquentem.

Ignem adhibe, rimare manu mea viscera tortor:
Effugiunt pœnas, membra soluta tuas.
Carcere si cæco claudar, nectarque catenis:
Liber in excessu mentis, adibo Deum,
Si mucrone paret ceruicem abscindere lictor,
Impauidum inueniet mors cita, pœna breuis.
Non metuo exilium, mundus domus omnibus vna est:
Sperno famem, Domini sit mihi sermo cibus.

Theodorus Martyr inter minas carnificum intrepidus dicebat: *Pro fidei confessione qui voluerit, incidat: & qui verberat laceret, & qui cremat flammam adiiciat; & qui his verbis offenditur, linguam eximat.*

Sanctus Damianus cùm in manus venisset latronum, interrogatus ab illis an non timeret, nihil se timere respondit. Optimum enim est, inquit, pati pro Christo: *Quin potiùs rogarem vos ne breui compendio mortem mihi acceleretis, sed paulatim singula præcisa membra, oculis meis contemplanda obiiciatis, vt ea Deo consecrem, & cruciatus mihi duplicetur, præmiumque Regni cælestis auctius mihi efficiatur.* Ita in vita eius Cap. 3. Sed quæres: An fuerit mundanus ille timor & malus quo aliqui tormenta timentes fugerunt, & diuersa in loca abscondita transmigrarunt, ne quæsiti reperirentur.

Respondeo: hunc timorem naturalem fuisse, Nullique peccato obnoxium; nam & Christus vt infirmis membris hunc timorem licitum esse ostenderet, dixerat: *Si vos persecuti fuerunt in vna ciuitate fugite in aliam.* Nec ipsemet cùm quæreretur, indignum putauit se abscondere, quia nondum tempus eius aduenerat.

Matth. 10

Sic D. Athanasius hoc timore compulsus quinque annis in quadam cisterna delituit, cùm vndique à Constantino quæreretur vel viuus, vel mortuus, exploratoribus quoquouersum missis per Vrbes & Prouincias: & in alia quadam persecutione quatuor mensibus in sepulchro paterno absconditus fuit. Vide Apologiam eius pro fuga sua.

V. Bren. Rom. in eius festo.

Simili quoque timore correptus Paulus primus Eremita, fugam iniit & desertum petiit: cum enim sub Decio & Valeriano Imperatoribus persecutio sæua cunctas Thebaidis Ecclesias depopularetur, & loca omnia Martyrum sanguine repleret, timuit ipse, maximè quia callidus hostis tarda supplicia conquirens, animas magis iugulare cupiebat quàm corpora.

Viderat ergo inter alios Martyres duos agone mirabili concertantes: Vnum toto corpore nudo melle perunctum, in ardore Solis apibus expositum, vinctis post tergum manibus, vt qui antea ignitas superasset sartagines, apum & muscarum aculeis cederet: Viderat & alterum sub arbore frondosa, inter flores & lilia, super lectum delicatum, totum nudum meretricis blandæ amplexibus & contrectationibus expositum, sericis nexibus vinctum, vt quem tormenta non poterant, libido superaret. Qui tandem cœlitus inspiratus, præcisam morsu linguam in faciem meretricis osculantis expuit, vt doloris magnitudo voluptatis sensum extingueret. Hæc ergo cernens Paulus, nec propriæ fidens constantiæ, fugit, & potiùs elegit Eremi squalorem & penuriam sustinere. Idipsum fecêre & alij multi: desertum eius exemplo adeuntes, de quibus verum est illud Apostoli: *Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, in solitudinibus & speluncis errantes, quibus dignus non erat mundus.*

V. Hier. in vita eius.

PROPOSITIO SECVNDA.

Timor Dei etiam seruilis, vitiosus ex se non est. Vt pleniùs id intelligatur, aduertendum est Theologos distinguere triplicem timorem, vnum vocant seruilem, alterum filialem, tertium initialem.

Seruilis dicitur, cùm Deum timemus ratione pœnæ, & ita ad eum conuertimur, ne in plagas incidamus quas seruis fugitiuis immittit.

Filialis dicitur, quo timemus culpam & offensam Dei, sicut filij timent Patrem offendere.

Initialis dicitur, quo timemus pœnam simul & offensam. Ita D. Thomas.

Timor itaque seruilis imperfectus est, non tamen vitiosus, nisi affectum hunc contineat: *Nisi esset pœna proposita, peccatum non vitarem.* Talis enim affectus malus est, quia eo ipso peccat, quo peccare vellet si impunè posset & talis non odit culpam, nec amat iustitiam, sed solùm cauet pœnã, & ita non satis recedit à malo, sed quædam viuit adhuc in eo peccandi voluntas, quæ in opus exiret, nisi timeretur vindictæ pœnalitas. Verumtamen seruilis timor non necessariò continet talem vitiorum affectum; imò verò potest efficaciter omnem peccandi affectum & voluntatem extinguere, & totaliter hominem à peccato separare.

Hinc Concilium Tridentinum declarat gehennæ timorem non esse vitiosum, sed sæpè peccatoris veram conuersionem operari. Et SS. Patres de timore illo loquentes, non tribuunt vitio; quin potius laudant, & eius efficaciam variis similitudinibus demonstrant.

Primò, dicunt esse velut Pædagogum, qui datur adhuc paruulis & imperfectis, vt custodiat eos donec spiritum filialem perfectũ adipiscantur, grandiores & Perfectiores per charitatem effecti.

Secundò, dicunt esse instar setæ, quæ introducit filum cùm aliquid suitur. Seta enim priùs intrat & præcedat linum, & lino succedente ipsa exit. Sic prius timor pœnæ occupat mentem, & locum præparat charitati, quà intrante, fugit timor pœnæ, & succedit amor iustitiæ.

Tu mihi dicis, inquit Augustinus: *Ardere timeo, in æternum, puniri timeo*: Quid dicturus sum?

Serm. 18. de verb. Apost. *Male times? Vane times? non audeo, quia & ipse Dominus dixit. Timete eum qui potest corpus & animam mittere in gehennam. Quare ergo dicturus sum, male times ista? Plane time, nihil est quod magis timere debeas. Sed interrogo te: Si non te videret Deus, nec quisquam conuinceret in iudicio illius, an peccatum faceres? Inspice te: Si faceres, ergo pœnam times, castitatem nondum amas, charitatem nondum habes, seruiliter times, formido est mali, nondum delectatio boni. Sed time tamen, vt ista formido custodiat te, vt perducat ad dilectionem.* Ita Augustinus.

Tertiò, dicunt esse frænum quo retinemur ne in peccata labamur. Qui enim excussit timorem hunc, ruit in omne malum & in omne præcipitium, laxans habenas ad omnes cupiditates. Sicut equus ferociens qui frænum excussit, in foueas & saxa fedat præcipitem, sessoremque periculo graui exponit: Ita qui frænum timoris perdidit, exitio proximus est.

Quartò, dicunt esse instar Ianitoris aut Vigilis armati, qui castrum custodit ne hostes introëant: quia timor ad ianuam animæ vigilat, ne vitia ingediantur & prædentur: Sic dicit Chrysostomus. *Gehennæ timor Regni nobis affert coronam. Vbi timor est, liuor non est: Vbi timor est pecuniarum amor non vexat: vbi timor est, extinctus furor est, cupiditas improba correpta, omnis irrationabilis passio exterminata. Et sicut in domo stante milite semper armato, non latro, non fur, non alius quispiam hostis apparere propiùs audebit: Sic & metu animas nostras detinente, nulla perturbationum facile nobis subrepit, sed omnes fugiunt & pelluntur, timoris imperio vndique exactæ.* Ita ille.

Quintò, dicere possumus timorem esse sepem aut maceriam, quâ anima tanquam vinea circumcingitur, ne belluarum incursus patiatur: quæ totaliter eam dissiparent, corroderent, conculcarent, iuxta illud: *Auferam sepem & erit in direptionem, diruam maceriam, & erit in conculcationem.* Isa. 5.
Diruto enim timore, statim in animam veniunt omnes animales passiones, desideria nociua, peccatorũ omne genus: & tota cõculcatur & depalcitur. Vnde cùm Dauid dixisset, quod omnes declinauerunt in peccata, & in particulari narrans: *Os,* Psal. 13.
inquit, *eorum repletum est maledictione, amaritudine, fraude, in viis eorum omnis infœlicitas & effusio sanguinis*: Tandem reddens rationem omnium horum dicit: *Non est timor Dei ante oculos eorum,* Quod idem est ac si diceremus: Tot belluæ sylvestres hanc vineam ingressæ sunt, & totaliter conculcata iacet, quia sepes & maceria eius direpta fuit.

Scripturæ quoque ad timorem Dei & iudiciorum eius nos continuò adhortantur, ob eius vtilitatem & efficaciam. Sic Ioannes in Apocalypsi dicit: *Vidi alterum Angelum volantem per medium* Apoc. 14.
Cœlum, habentem Euangelium æternum, vt euangelizaret super omnem gentem, tribum & linguam & super omnem populum, dicens magna voce: Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius. Quid est tota Scriptura nisi quoddam æternum Euangelium, veritatis æternæ bona annunciatio? Et quid aliud clamat à principio vsque ad finem quam &, *Timete Dominum, timete Deum?* vt excitet omnes populos, omnes gentes, omnes cuiuslibet conditionis homines, vt aurem arrigant, mentem erigant, & discant timere Dominum. Congrega ad me populum, inquit Dominus, ad Moysen, *vt audiant sermones meos, & discant timere me omni tempore.*

Huic quoque timori initium conuersionis sæpissimè tribuit Scriptura. Quo sensu illud intelligi potest: *Initium sapientiæ Timor Domini*, quod de seruili intelligit Beda, quia filialis *consummatio est sapientiæ*, charitati enim innexus est: Alij legunt hic: *Primitiæ sapientiæ Timor Domini*, quia primus fructus est, quem Spiritus S. in anima producit, eius operans conuersionem: & licet timor ille qui initium est conuersionis, non sit adhuc à Spiritu S. inhabitante, est tamen ex eius motione & operatione; sicut aurora licet nondum sit cum Sole, est tamen à Sole: & Spiritui S. timor ille habitaculum præparat charitatique perfectæ. Seruus præcedit, vt locum Dominæ suæ præparet. *Timor seruus est*, inquit Augustinus, *Charitas libera* Serm. 13. de verbis Apostoli.
est, & vt sic dicimus, Timor seruus est charitatis. Ne possideat diabolus cor tuum, præcedat seruus in corde tuo, & seruet Dominæ venturæ locum. Veniente Domina, seruus abscedet, quia consummata charitas foras mittit timorem. Ita Augustinus. Itaque timor primus fructus est, quem anima debet producere, vt sit arbor bona: quæ iam fructum aliquem ferre incipit, cùm timet ne exscindatur, cum timet securim quæ ad radicem arboris posita est, & vt ab illa securi sit secura, primordia inchoat conuersionis.

Hinc etiam apud Isaiam, Timor vocatur semen, Isa. 26.
quo concepto, parturimus spiritum salutis. *A timore tuo Domine concepimus & parturiuimus spiritum salutis.* Ob eandem quoque causam apud Psalmistam dicitur, quod vox Domini ceruos præ- Psal. 28.
paret ad currendum: *Vox*, inquit, *Domini præparantis ceruos.* Quod intelligi potest, eoquod vox minax iudicij Dei timorem incutiens, & torporem excutiens, homines præparet, & velut calcar premat & excitet, ad currendam viam mandatorum Dei. Alia lectio habet: *Vox Domini obstetricantis ceruas.* Ceruæ angustam habent vuluam, ideóque multam habent difficultatem ad pariendum, & ita dum vox tonitrui (quæ vox Domini in Scriptura dicitur) insonat, timore quodam concussæ pariunt. Hoc rectè de peccatoribus intelligitur, qui emendationis bona proposita sæpe concipiunt, sed difficulter pariunt, aut ad effectum perducunt: nisi vox tonitrui diuini, hoc est, timor iudicij & comminationis diuinæ eis opituletur, ad spiritum salutis pariendum. Hoc ergo timore salubriter concussi, emendationem inchoant. Alioqui sæpe verum est de multis: *Filij* Isaiæ 37.
venerunt ad partum, & non habet vltrà vires parturiens, semper parturientes nunquam parientes. Et vtinam tandem non sint similes Hericio in partu crepanti. Solent veteres per hoc animal exprimere damnum quod solet afferre procrastinatio, & dilatio in meliori vita sectanda. Solet enim partus tempore prolium, aculeis & spinosa pelle vehementer pungi; & ideò quantum potest, partum differt, sed fœtu crescente dum iam parere cogitur, acriùs dilaniatur, & sæpius in partu crepat. Ita dum differtur pœnitentia, augentur in dies peccatorum aculei, & tandem multi diuinis inspirationibus non acquiescentes, infœlici mortis genere intereunt, quasi præ peccatorum multitudine crepantes.

Porrò sicut conuersionis nostræ initium timori seruili adscribitur; ita custodia & conseruatio gratiæ quæ iustificato datur, timori filiali adscribenda est. Incipit enim homo conuerti timore pœnæ, sed per iustificationem perducitur ad amorem iustitiæ & timorem filialem, per quem nihil ita metuit quàm gratiam illam & beneuolentiam æterni Patris amittere: ideóque illam tanquam thesaurum conseruat timetque spiritu adoptionis & affectu filiali omnem offensam

Patris, per quam posset ab eius gratia & amore excidere.

Hinc etiam ille timor vocatur *Timor castus*, quia sicut sponsa sponso displicere summè timet, & non aliud quærit quàm ei placere, purum spirans amorem: Ita anima quæ se sponsam nouit, nihil ita timet quam à fide & dilectione, per quam Christo sponsata est, excidere, & ita timet omnem sponsi offensum.

Vocatur quoque *Timor sanctus*, quia sanctimoniam animæ & confert, & conseruat, & adauget, puritatis & integritatis fidus custos. De hoc timore dicit Psaltes: *Timor Domini sanctus permanet in sæculum sæculi*, manet enim & in Beatis, qui filiali timore & reuerentia, diuinæ Majestati subijciuntur.

Psal. 18.

Nihil itaque sic nos à vitiis conseruat immunes, ac timor iste Domini. *Si non in timore Domini tenueris te instanter, citò subuertetur domus tua*, inquit D. Bernardus, *didici nihil æque efficax esse ad gratiam promerendam, retinendam, recuperandam, quàm si omni tempore, coram Deo inueniaris non altum sapere, sed timere. Beatus qui semper est pauidus.* Cui consonat illud Sapientis: *Timenti Deum non occurrent mala, sed in tentatione Deus illum, conseruabit & liberabit à malis.*

Eccl. 27.

Serm. 54. in Cant.

Lepidum est quod hac de re fertur in Annalibus Societatis Iesu. In Hispania instar miraculi quibusdam erat, quod illi Patres adhuc satis iuuenes ætate, cum omni gente & sexu liberè sine macula castitatis versarentur. Rumor autem sparsus fuit, eos herbam circumferre habentem vim interimendæ libidinis, per quam tutò possent etiam inter fœminarum greges versari, & eis confitentibus, sine periculo aures præbere. Res ad Regem vsque delata est, qui interrogauit Patrem Araosium an ita esset: & quodnam genus herbæ tantæ esset potestatis? Qui dixit rem ita esse, & herbam hanc non solùm contra libidinem, sed etiam contra omnia vitia vim habere. Sed quod illud herbæ genus? Herba, inquit, illa, *Timor Domini* nuncupatur: Hanc quotquot de Societate sunt, iubentur secum ferre, vt eius præsidio castitatem conseruent, & in mediis flammis innoxij sint: Hæc habet vim dæmonium repellendi & fugandi, sicut & piscis Tobiæ prunis impositus. Ita ille peracutè eludens iactam calumniam in suos.

Rodrig. Tract. 4. de cast. c. 9.

PROPOSITIO TERTIA.

Timor non repugnat Spei, sed illi debet ordinariè coniungi. Declaro: Licet enim spes dicat certitudinem quandam, qua ex parte diuini auxilij expectamus vitam æternam, per Dei omnipotentiam & misericordiam, quibus firmiter spes innititur: tamen dicit etiam infirmitatem ex parte hominis, à cuius perseuerantia in gratia, pendet expectatio huius beatitudinis. Et ideò cùm hæc perseuerantia ex parte nostra habeat incertitudinem, inuoluit simul timorem ne gratiam illam perdamus, qui timor conseruat ipsam gratiam, & spem quoque.

Vnde dixit Bernardus: Inuestigemus fratres iudicium Dei, & frequentemus in timore & tremore ipsius considerationem, quo minus possimus comprehendere inuestigabilem abyssum iudiciorum eius, & irrefragabilem dispositionem. Cum hoc timore spes habet meritum, cum hoc metu fructuosè speratur. Est autem is ipse timor firmissima quædam & efficax materia spei, si quis prudenter aduertat. Si quidem quoddam maximum Dei donum est timor iste, & ex perceptione præsentium firma est expectatio futurorum. Postremò beneplacitum est Domino super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius. Hæc Bernardus.

Serm. in Psal. 90.

Hinc etiam Sapiens dicit: *Beatus qui semper est pauidus.* Et Apostolus monet cum timore & tremore operari salutem nostram. Multæ vtique causæ timoris sunt.

Prou. 28.

Primò, Quia multa in homine fragilitas & inconstantia est, leui tentationis flatu deijcitur. Vna dies vel nox, omnia bona hominis proposita & desideria mutat ac disperdit: vt meritò homo dicatur esse *Inconstantiæ imago*, qui nullatenus sui propositi tenax est: Iam amat, postea odit quod amat: iam desiderat, postea fugit quod desiderabat: iam probat, statim reprobat: iam sperat, postea desperat. Vix in tot partes reuoluitur ventorum index in vertice turris, ac homo in diuersa proposita commutatur.

Secundò, Quia tres hostes validos in nos conspirantes habemus, & ita timere debemus ne succumbamus, aut de gradu nostro deijciamur, maximè cùm stemus in loco periculoso. Sicut artifex regularius, inquit Chrysostomus, licet valde sit peritus, cum timore tamen stat ne ab ædificio decidat. Sic tu quidem credidisti & multa bona patrasti, in sublime ascendisti, cautè tamen te continebis, & cum timore stabis, oculum habebis vigilantem, ne inde decidas, sunt enim multæ nequitiæ spirituales, quæ te deiicere conantur.

Sic dicit Bernardus: Qui ardens est & lucens per gratiam & charitatem, nondum se in domo esse confidat, vbi sine omni timore ventorum accensum lumen soleat deportari, sed meminerit se esse sub dio: & vtraque manu studeat operire quod portat, nec credat aëri, etiamsi videat esse tranquillum: repente enim & hora quâ non putauerit, mutabitur, & si vel ad modicum manus remiserit, lumen extinguetur. Et licet ardor manus portantis adusserit, eligat potiùs pati quàm manum retrahere, quia in ictu oculi poterit exsuflari. Si essemus in domo illa non manufacta æterna in Cælis, vbi nullus inimicus intrat, nullus amicus exit, nihil esset timendum: Nunc verò tribus malignissimis & validissimis ventis expositi sumus, carni, diabolo, mundo, qui conscientiam illuminatam moliuntur extinguere, insufflantes desideria mala, motus illicitos, & ita te repentè turbantes, vt vix noscere valeas vnde veniant, aut quò vadant. Ex quibus licet duo sæpiùs intermittant, à tertio tamen numquàm induciæ sunt. Ideò vtrisq; manibus & cordis & corporis, anima est tegenda, ne lumen eius extinguatur, nec cedendum licet grauis tentationum feruor vtriusque hominis statum vehementer afflixerit, sed dicendum cum Sancto: *Anima mea in manibus meis semper*, Eligamus potiùs ardere quàm cedere. Et sicut quod in manibus tenemus, non facilè obliuiscimur: Sic nunquam obliuiscamur negotium animarum nostrarum, sed illa cura principaliter vigeat in cordibus nostris. Hæc Bernardus. Qui etiam videri potest de his tribus inimicis mellifluè disserens Capite 14. & 15. Medit.

Tertiò, Timor inde prouenit, quod incerti sumus, an in gratiæ statu simus: an vera pœnitentiâ peccata expiauerimus: an vitium secretum non lateat in nobis, per quod Deo displiceamus: an opera nostra peruersa intentione occultè vitiata non sint, nec enim videmus fundum cordis

nostri. Denique cùm in omni statu multi deficiant, incerti sumus & nobis. Cecidit Angelus è Cœlo cum tanta sapientia. Cecidit Adam è Paradiso tantâ ornatus gratia. Cecidit Saül electus à Domino, & Salomon tantis illustris sapientiæ donis, & multi etiam viri sanctissimi, qui tanquam stellæ in Ecclesia fulgebant. De qua re consule quæ latè diximus suprà Lib. 1. Art. 10.

Rectè ergo, inquit D. Leo: *Hæc Sanctis est causa metuendi, ne ipsis operibus pietatis elati, deserantur ope gratiæ, & remaneant in infirmitate naturæ.*

Ne ergo id in te fiat, diligenter diuinis vtere auxiliis: Si in casu porrigit manum, protinus tuam porrige? Si in naufragio tabulam, statim arripe: Si ostium pulsat, citò aperi: Si vocat, sine mora cum Paulo responde: *Quid me vis facere?* Si te respicit, mox cum Petro egredere, flens amarè: Si ad statum perfectiorem vocat, dic cum Isaia? *Ecce ego, mitte me.*

Itaque vt concludamus, timor aptissimum est remedium ad perseuerantiam, & salutem nec anxios facit, sed certiores de salute: quia spes & timor vtrumque medium est à Deo ordinatum; vtrumque via salutis est. Hinc in Scriptura spei sæpe iungitur timor: *Beneplacitum est,* inquit Dauid, *Domino super timentes eum, & in eis qui sperant*
Psal. 156. *super misericordia eius.* Et iterum: *Seruite Domino in timore & exultate ei cum tremore.* (*Exultate*) Ecce
Psal. 146. ibi spes, *cum tremore*, ecce ibi sanctus timor. Spes prouenit à Dei misericordia, timor ab eius iustitia. Hic est vterque pes Domini, quem oportet cum Magdalena amplecti, quorum alterum sine altero osculari, vel temeraria securitas est, inquit Bernardus, vel desperatio fugienda. *Qui enim misericordiam Dei indesinenter attendit, statim deceptoria spe sibi blanditur, iudicium nescit, ignorat iustitiam, & punienda æstimat non puniri. Fallitur ergo qui sic osculatur misericordiæ pedem, vt pedem iudicij non attendat. Nec est tamen iudicij & iustitiæ pedi etiam morosius inhærendum, ne pietatis intuitum seueritas iudicantis excludat.* Ita Bernardus Sermone de Magdalena, & alibi sæpe.

Dubium verò non est timorem hanc Domini, donum Dei esse, quo animas sanctissimas ipse sæpe repleuit, ita vt tota fere eorum vita, quodam sancto timore repleta fuerit. Sic dicit de se Iob:
Iob. 31. *Quasi tumentes super me fluctus timui Dominum. Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.* B. Arsenius ita in timore salutem
Exempl. suam operabatur, vt cùm iam morti propinquaret, discipuli sanctitatis eius testes admirantes dicerent ei: *Et tu Pater etiam trepidas?* Quibus ille. *Non est nouus hic timor, ô filii, semper enim quandiu vixi, hunc diem timui.*

Sic & B. Agathon celebris inter antiquos Monachos, cùm indicia aliqua coram discipulis suis timoris sui exhibuisset, illi causam interrogarunt timoris, quandoquidem scirent sanctissime eum vixisse; quibus ille: *Quia ô filii, alia sunt Dei, alia hominum iudicia.*

Denique de Lutgarde virgine sanctissima legimus, ita spiritu timoris repletam fuisse, vt cùm B. Iob quasi tumentes super se fluctus Dominum timeret, & omnia opera sua quasi in dubio facta vereretur. Diu itaque eiulans quotidie Dominum precabatur, vt ipsam etiam in hac vita certam efficeret. Illo desiderio cùm multò tempore æstuasset, audiuit vocem hanc: *Secura iam esto charissima, placet Deo vita tua.* Ad horum exultauit, deinde sicut priùs formidare cœpit. Cui vox iterum, *Visne Dominam Mariam de Roma, securitatis tuæ testem dari?* Non inquit, quia quæ nosset reuelare differret. Iterum ergo vox diuina ei dixit; *Tranquillo animo esto redderis breui omnino secura.* Vix quatuor lapsi erant dies: vir quidam spectabilis & ignotus in locum vbi colloquebantur Sorores, ingreditur, salutatisque omnibus, Lutgardem vocat, venientem salutat, & cunctis audientibus ait; *Hæc tibi mandat Omnipotens, secura esto, quia Domino in te bene complacuit.* His dictis, repente disparuit. Ita Cantipratanus apud Surium in vita eius, decima sexta Iunij, cap. 5.

Nemo ergo potest esse securus nisi reuelatione quadam diuina: & quamuis anxiam fluctuationem spes debeat excludere, non tamen timorem, Machar.
qui omnino vtilis est. Propterea rectè dicebat B. hom. 41.
Macharius: Sicut Mercatores inter nauigandum licet ventus & mare tranquillum sit, cum nondum ad portum peruenerint, metuunt ne contrario vento excitato, fluctibus exæstuet mare, & nauis periclitetur: Sic Christiani licet habeant prosperum ventum Spiritus Sancti, tamen adhuc formidant ne ventus aduersariæ potestatis exurgat, qui tempestatem fluctusque moueat. Ita ille. Nautæ ergo etiam mari placido, instrumenta semper habent parata: quibus vtantur contra tempestatem, timentes mutationem. Ita qui timent Deum, timentes etiam aliquam erga se mutationem, semper parant se ad obluctandum contra dæmonum incursus. Et quasi transeuntes pontem arctum respiciunt ad pedes suos ne in preceps ferantur.

B. Arsenium interrogabat quidam Religiosus: Cur continuò suspiriis & lachrymis se conficeret? Respondit ille; Quando memini Esaü fuisse reprobum de ventre matris? Et Iudam è discipulatu & societate Christi sic excidisse & periisse: Et quod Saluator dicat adeò arctam esse Cœli viam; Denique quando considero me ignorare quid animæ meæ miseræ continget, qua parte casura sit arbor, quis finis & exitus vitæ meæ, non possum à lachrymis temperare, aut in me locum gaudio dare.

LECTIO OCTAVA.

DE DESPERATIONE OPPOSITA SPEI.

1. *Docet, desperationem inter grauissima peccata censeri.*
2. *Esse periculosissimum omnium peccatorum.*
3. *Continet exhortationem ad desperantes.*

PROPOSITIO PRIMA.

Desperatio meritò inter grauissima peccata recensetur.

Ratio est, quia illa repugnat bonitati, potentiæque diuinæ, & efficaciæ Sanguinis Christi. Ideò dicit D. Augustinus: *O homo qui peccatorum multitu-* Aug. Ser.
dinem attendis, cur & omnipotentiam cælestis Medici 38.
non attendis? Cùm enim Deus velit misereri quia bonus de temp.
est, & possit quia omnipotens est, ipse contra se diuinæ pietatis ianuam claudit, qui Deum sibi misereri aut non velle, aut non posse credit, eumque aut bonum, aut omnipotentem esse diffidit.

Primò, ergo repugnat omnipotentiæ diuinæ, quia credere debemus nullum adeò esse graue peccatum, quin possit Deus illud remittere, qui etiam. *Potens est de lapidibus filios Abrahæ suscitare,* hoc est, de cordibus quantum libet duris & lapideis,

deis, filios gratiæ & salutis efficere. Nullus itaque desperare debet, licet cor habeat ad pœnitentiam obduratum. Quod enim cor adeo durum est, vt Dei voce non possit emolliri? Clamauit Dominus, & infernus reddidit Lazarum etiam quatriduanum: Clamauit pisci & pelago, & reddidit Ionam, si velit dicere diabolo qui te captiuum tenet, soluet te & mouet in aridam. Vox Domini in Scriptura tantæ dicitur efficaciæ & virtutis, *vt concutiat desertum, confringat cedros, intercidat flammam ignis.* Quo quidem loquendi modo significatur, per vocem Domini interiùs intonantem, quamtumlibet arida, spinosa, dura corda, ad pœnitentiam commoueri, elatosque superbiâ animos, ab altitudine illa & fastu deijci & humiliari. Denique & cupiditatis ignem virulentum, mundanorum hominum corda vstulantem & inflammantem, virtute huius vocis exscindi & penitùs intermori.

Psal. 28.

Addo, quod sicut vox diuinæ potentię, mortuos de sepulchro & puluere suscitabit, vitamque eis reddet: Ita omnes per peccatum mortuos, vitæ potest reddere per infusionem gratiæ. Ad illos ergo rectè dirigere possumus illud Isaiæ: *Viuent mortui tui*, inquit Propheta loquens Deo, Respondet Deus: *Interfecti mei resurgent.* Subiicit Propheta: *Expergiscimini & laudate qui habitatis in puluere, quia ros lucis, ros tuus*, ô Domine. Sensus moralis hic esse potest. O infelices peccatores! qui in profundo vitiorum jacetis, nolite de salute vestra desperare, quia Deo tam facile est vos ad vitam reuocare, quàm dormientem excitare. Expergiscimini ergo, & ad vitam nouam resurgite, vt laudetis Dei misericordiam, charitatem, patientiam. Licet vt arbor abscissa exarueritis, nec tamen adhuc desperate; quia *Lignum habet spem si præcisum fuerit, ad odorem aquæ germinabit.* Ros ergo diuinæ gratiæ iterum vos faciet germinare, virere, & fructus benedictionis producere. Si in tenebris errorum agitis, ros ille Dei, *Ros lucis est*, qui animam illuminat, & omnes tenebras dissipat. Ergò expergiscimini & laudate eum, qui ad nouam vult suam lucem vos respirare.

Isa. 26.

Iob 14.

Isa. 26.

Secundò, repugnat bonitati & misericordiæ diuinæ. Clamat enim vbique Scriptura, quod misericors sit & miserator, quodque nolit mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat, & quacunque hora conuersus fuerit: omnes eius iniquitates dicit se obliuioni traditurum. Denique passim in Scripturis inuitat Deus peccatores, quantumlibet rebelles & obduratos, significans se illis non solùm paratum peccata indulgere, sed & manum auxiliatricem ad conuersionem porrigere. *An ignoras quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* inquit Apostolus loquens obduratis. Et per Prophetam dicit Dominus ad domum Israël rebellem & exasperantem: *Reuertere auersatrix Israel, & non auertam faciem meam.* Itaque bonitas Dei nullis peccatis potest vinci, sed in infinitum superat omnia hominum peccata etiam possibilia.

Rom. 2.

Hier. 3.

Idipsum satis ostenderunt exempla eorum qui nefandis oppressi peccatis, per Dei misericordiam & bonitatem, subitò ad gratiam reuocati sunt, & salutis æternæ participes effecti. Vnicum hîc produco exemplum, quod ex Cardinali Vitriaco referunt Iulius Mazarinus, & Antonius d'Aueroultius his ferè verbis.

Mazarin. in Psal. 50 p. 1. d'Aueroult. in Flori bus tom. de Spe.

Quædam iuuenilibus annis florens puella, improbo parentis suasu, incestu se cum illo polluit. Agalma mater nefandi coitus non ignara, acerbis admodùm verbis filiam arguit de nefario hoc crimine. Illa peccatum suum propalatum acerbè ferens, venenato pharmacho vitam matri eripit. Pater qui tum aberat, domum reuersus, sinistrum hunc casum intelligens, filiam acerrimè obiurgat. Infœlix puella id non ferens, desperationis ictu grauiter saucia, etiam patri ceruicem obtruncare animum induxit. Quod arrepta occasione remotis arbitris perfecit. Tot ergo tantisque designatis facinoribus, fuit ablata præcipua supellectilis parte, & dæmoni præda facta est, peccata peccatis acumulans, sine fronte voluptatibus se prostituens. Contigit vero eam quodam die templum ingredi: cum verbi diuini Concionator diuinam misericordiam summè exageraret: addens neminem ita peccatis immortuum, cui spes salutis non affulgere debeat. Peracta concione, bene iacto verbi Dei semine, accedit sine mora Concionatorem: interrogat, num vera sint quæ de misericordia Dei prædicarat? Respondet ille verissima esse, pluribusque sententiis ea confirmat. At illa: Obsecro, Pater si ita est, excipe confessionem meam, vt apud tantam misericordiam pius intercessor mihi fias. Vbi eam audiuit, cœpit spatium cogitandi, quam ei pœnitentiam iniungeret. At illa: Quid hoc, inquit, Pater, iam misericordiam tantopere extollebas, & mihi nunc videris de salute mea desperare? Non ita ô filia sicut cogitas, sed in tuæ animæ bonum opto, vt cras concioni iterum te sistas, & id pro te pœnitentia salutari tibi iniungo. Illa tunc tantis ob peccatorum memoriam dolorum ac suspiriorum cœpit afflictari aculeis, vt è templo egredi non potuerit, sed ibi charam Deo animam efflarit. Quod vt Concionatori nunciatum est, eam Religiosis Viris Cœnobij commendauit. Sed his orantibus, audita vox è Cælo est: Non est opus vt oretis pro ipsa, potiùs ipsa orabit pro vobis.

Hîc ergo dicamus cum Augustino: Cur ô homo desperans addis peccata peccatis? Cur de profundis non clamas ad eum qui potest audire vocem tuam? De tali profundo Niniuitæ clamauerunt, & propitiationem inuenerunt, faciliúsque est euacuata comminatio Prophetæ, quàm humiliatio pœnitentiæ. Nec dicas: Baptizatus sum in Christo, à quo mihi omnia peccata remissa sunt, sed vilis factus sum nimis, iterans vias meas, & canis horribilis oculis Dei, conuersus ad vomitum suum: Quò ibo à spiritu eius, quò à facie eius fugiam? Quo frater nisi ad eius misericordiam pœnitendo, cuius potestatem contempseras peccando? Nemo enim rectè fugit ab illo, nisi ad illum, ab eius seueritate, ad eius bonitatem. Qui enim locus te excipiet fugientem? Si ascenderis in cœlum ibi est: si in infernum, adest. Recipe ergo pennas tuas in directum, & habita in spe in extremo huius sæculi, etenim illuc manus sua deducet te, & perducet te dextera sua. Quantumcunque peccaueris, adhuc in vita es: si te sanare nollet, de illa te auferret. Cur ergo ignoras quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Qui enim clamando non tibi persuasit vt non recederes, parcendo clamat vt redeas. Ita ille.

Hom. 50. c. 50. L. quinquaginta hom.

Notatu dignum est, quod B. Catharinæ Senensi quondam dixit Deus. Peccatores qui in mortis extremitate desperant de misericordia mea, multo grauiùs me offendunt & displicent mihi hoc vno peccato, quàm omnibus aliis quæ vnquàm commiserunt. Qui enim desperat, contemnit aperte misericordiam meam, & peruerse existimat iniquitatem suam illâ maiorem esse. Vnde detentus tali peccato non dolet de offensa in me

admissa, sed dolet de irremediabili damno. Quod si in veritate doleret quod me offendisset & contempsisset, & in misericordia mea fideliter speraret, ipse eam certissimè inueniret, quia in infinitum maior est misericordia mea, quàm sint omnia peccata quæ committi possunt ab aliqua creatura. Ita Blosius.

Blosius monil. c. 1.

Quid sunt peccata nostra ad Dei misericordiam, nisi nubes quæ ad Solis præsentiam citò dissoluitur? Aut cera quæ ad faciem ignis liquescit? Aut araneæ tela quæ vento efflatur? Quis ergo adeò stolidus est, vt putet malitiam suam, illam Dei superare bonitatem?

Tertiò, desperatio repugnat efficaciæ Sanguinis Christi. Desperans enim sic agit, quasi sanguis non esset sufficiens ad emundandum quodlibet & quamtumlibet enorme peccatum. Quod manifeste Scripturis repugnare supra latiùs ostendimus; Christus enim per sanguinem suum, *Propitiatio est, non solùm pro peccatis nostris, sed etiam pro totius mundi*, inquit Ioannes: Et si peccata nostra *fuerint vt coccinum, aut rubra quasi vermiculus* per illum sanguinem *alba reddentur quasi lana*: habet enim miro quodam modo sanguis hic vim lauandi & dealbandi animam, & peccati colorem sanguineum quamtumlibet in anima inueteratum & impressum, expurgandi, accedente pœnitentiâ. Immo licet homo sit vitiorum fœtida & abominabili leprâ vndiq; conspurcatus, si vel minima gutta huius sanguinis aspergatur aspergillo pœnitentiæ, iam fit sanus & mundus totus. Ad illum respiciebat Dauid dum in persona cuiuslibet peccatoris quasi leprosi dicit: *Asperges me Domine hyssopo & mundabor, lauabis me & super niuem dealbabor*: Alludens ad expiationem veterem leprosi, quæ in sanguine passeris hyssopo fiebat. Denique, licet anima videatur esse velut *Vestimentum mixtum sanguine, quod in combustione erit & cibus & ignis*, vt loquitur Isaias, licet sit fœtida & abominabitis quasi pannus menstruatæ, accedat ad fontem. Sanguinis Christi, qui patens est domui Dauid, in ablutionem peccatoris & menstruatæ, iuxta Zachariam, & dubio procul munda & immaculata recedet.

V. dicta art. 10. Symboli.

Isaiæ 9.

Sanguis verò ille, qui sanguis est misericordiæ, *vocem habens meliùs loquentem quàm Abel*, vt dicit Apostolus, contra desperantes iam sanguis est vindictæ, voce acri contra illos in cœlum clamans, ob maiorem injuriam sibi inflictam per desperationem, quàm per alia etiam nefanda peccata. Hinc Iudas desperando grauiùs peccauit, quàm ipsum sanguinem istum fudendo, quia sanguis quem fundebat, poterat & ipsum quo fundebatur peccatum abolere. Infœlicissimè ergò abiens laqueo se suspendit, qui tanquàm Absalon alter, in arbore funesta pendet tribus confixus lanceis, auaritia, parricidio, desperatione. Hi sunt tres lethales ictus, qui æterna eum morte confixerunt. Sed desperatio præsertim laqueus, aut parricidalis mucro est, quo animam miseram præfocauit, & æternis flammis addixit, ita vt ad eum exclamare nobis liceat. O mortalium infœlicissimè! Quàm exili pretio simul cum Sanguine Saluatoris, Apostolicam dignitatem, ius primogenituræ inter filios Dei vendidisti? Quàm exiguo nummo, æternitatis pœnas mercatus es? Verum parum erat vendidisse te Sanguinem iusti, si non ad laqueum, ad funem, ad funestam arborem, desperans cucurrisses. Ad funes potius Domini tui crudeliter colligati, recurrere te oportebat, ad columnam eius cruore purpuratam, ad fœlicem illam Crucis arborem, sub qua poteras remissionis fructum carpere. Ibi patebat tibi porta gratiæ, ianua misericordiæ: Ibi ipso quem fuderas sanguine ablui poteras: Ibi ad pedes Domini cum lachrymis prostratus audiuisses cum Magdalena: *Remittuntur tibi peccata tua.*

Heb.

Refert Godschalcus Ordinis D. Augustini Concionator, virum quendam à Domino graui percussum fuisse infirmitate ob enormitatem scelerum. Amici ergò eius hortabantur eum ad pœnitentiam & confessionem. Ille vero velut in furorem versus dicebat. Nescitis quod ego peccator pessimus sim, quid mihi prodesset pœnitentia, damnatus sum. Venit postea ad ipsum Christus, & dicit ei: *Ego sum Iesus, pro te mortuus, & miserationes meæ excedunt omnia peccata tua, fac confessionem & miserebor tui.* Ille verò renuit. Tandem eleuans Dominus pallium quo tegebatur, ostendit vulnera sua dicens: *Hæc omnia pro te sustinui: Te damnare nolo si vis pœnitentiam agere.* At ille nequaquam acquieuit. Tunc piissimus Dominus noster, Sanguinem copiosum de latere suo manu dextera in faciem desperati proiecit, dicens: *Hoc signum coram omnibus hominibus in extremo iudicio portabis, in signum quod misericordiam meam contempseris.* Ita Godschalcus Holen. Serm. 58. Partis hyemalis.

PROPOSITIO SECVNDA.

Desperatio inter omnia peccata periculosissimum est.

Ratio est, quia reliqua peccata ita damnationis adducunt interitum, vt conuersionis possibile relinquant remedium: Desperans verò, de se quasi damnationis anticipans sententiam, etiam remedium ipsum vt impossibile sibi proponit, ideòque facit vt de aliorum etiam peccatorum remedio non cogitet.

Secundo, exponit hominem omnibus peccatis: Desperantium enim vox hæc est: Si iam damnandus sum, cur peccata non addo peccatis? Fruar hoc sæculo in voluptate & omni cupiditate. Iam perdita spe reparationis, vel hoc habeam quod video, si non possum habere quod credo: & sic statuentes se ad damnationem destinatos, quare, inquiunt, quod volumus non facimus; Quasi gladiatores ferro destinati fegerunt, inquit D. Augustinus. Cui consonat illud Apostoli: *Hoc dico & testificor in Domino, vt iam non ambuletis sicut & gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à via Dei per ignorantiam, quæ est in illis propter cæcitatem cordis ipsorum, qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis, in auaritiam. Vos autem non ita didicistis Christum.*

V. Aug. Tract. 33. in Ioan.

Ephes. 4.

Hinc vitium desperationis *inferno* comparatur: Sic dicit D. Gregorius Potest *inferni* nomine desperatio peccatoris designari, dum in Psalmo dicit: *In inferno quis confitebitur tibi?* Vnde iterum scriptum est: *Impius cùm in profundum peccatorum venerit, contemnit.* Quisquis impietati succumbit, vitam iustitiæ moriendo relinquit; qui vero etiam post peccatum mole desperationis obruitur, quid aliud quàm post mortem in inferni supplicio sepelitur? Quia dum desperatio nequitiæ sociatur, via iam reuersionis abscinditur. Ita Gregorius Mor. l. 8. c. 14.

Prou. 18.

Sed & de hoc inferno, aut peccatorum centro potest Deus hominem eripere, si de profundis voluerit clamare, hoc est, de hac profunda abysso

vocem ad Deum erigere. Sic in persona aliquorum peccatorum dicit Propheta: *Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me, inundauerunt aquæ super caput meum; dixi, perij. Inuocaui nomen tuum Domine, de lacu nouissimo, vocem meam audisti, ne auertas aurem tuam a singultu meo & clamoribus.* Hæc est vox eorum qui diutùs in malis hæserunt, sepulti sub habitu vitioso quasi sub quodam obstinationis saxo, ita vt parum absit quin tradant se desperationi: sed tamen ad auxilium Dei & gratiam tandem respirantes diuinam implorant opem, quæ nunquam quærentibus negatur.

Thren. 3.

Ionæ 3.

Qui ergo se desperationis procellâ penè obrutos vident, Ionam imitentur, qui de ventre piscis clamabat, *De ventre inferi clamaui, & exaudisti vocem meam.* Imò quantumlibet homo obrutus sit peccatis, ita tamen debet in illo spes manere, vt dicant Theologi, quod licet Deus vel Angelus damnationem suam aliqui prædicerent, vel reuelarent, nec ille tamen deberet desperare. Non quod Deus vel Angelus mentiri possit, sed quia cùm hæc audires, iudicare deberes non esse præfinitam & certam sententiam, sed comminationem quę ad terrorem & vtilitatem tuam tibi fieret. Sic Dauidi dicit Nathan: *Quia blasphemare fecisti inimicos Domini, filius qui natus est tibi morte morietur.* Non tamen propterea desperat Dauid, licet desperatus esset puer, & Medici desperarent, & Propheta mortem prædiceret, sed ingressus seorsum iacuit super terram, ieiunans & orans pro paruulo. Quâ spe? *Si fortè, inquit, donet eum mihi Dominus, & viuat infans.*

Iud. 10.

Sic Ionas clamabat: *Adhuc quadraginta dies & Niniue subuertetur.* Terrentur Niniuitæ, sed non desperant, indicunt ieiunium, dicentes: *Quis scit si conuertatur & ignoscat Deus?* Similiter in Libro Iudicum orant filij Israël oppressi ab hostibus, dicentes: *Peccauimus tibi, derelinquimus te, & seruiuimus Balaam.* Respondet Dominus: *Nunquid non Ægiptij & Amorrhæi oppresserunt vos, & clamastis ad me, & erui vos & tamen reliquistis me, & coluistis Deos alienos, idcircò non addam vltra vt vos liberem. Ite ad Deos quos elegistis, ipsi vos liberent.* Quis non putaret hìc desperandum? Et tamen dixerunt filij Israël: *Peccauimus, redde tu nobis quidquid tibi placet, tantùm nunc libera nos, & hæc dicentes proiecerunt idola de finibus suis, & seruierunt Deo, & doluit super miseriis eorum.*

Itaque docent Theologi cum D. Thoma non posse Deum de potentia ordinaria, reuelare absolutè alicui viatori suam damnationem: Sed si fiat talis reuelatio, eam esse accipiendam per modum comminationis, non per modum prædictionis absolutæ.

Thom. q. 23. de veritate art. 8. ad 2.

Ex his quoque satis patet, nos non solùm de nostra, sed etiam de nullius debere desperare salute, quantumuis reprobus videatur. Sicut enim ægri à Medicis desperati, sępè Deo meliùs medente sanantur, ita multo sępius qui omninò perituri videbantur, diuinâ bonitate in nouos homines mutantur, nullus morbus incurabilis est huic Medico eiusque medicinę. Mulier sanguinis fluxum patiens erogauerat in Medicos omnem substantiam, sed tetigit solam huius Medici fimbriam, & stetit fluxus sanguinis. Quæ est illa sanguinis fluxum patiens? Anima est in qua maledictum & mendacium, furtum & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit, id est, peccatum peccato accessit: sed si per peccatorum confessionem Sacramentis participet, statim fluxus stabit sanguinis, & sanitatem recuperabit ab illo qui sanat omnes infirmitates nostras. Sic ergo neminem quamdiu hìc viuit, tanquàm à Deo derelictum reijciamus, sed potiùs ipsosmet desperantes, quantùm in nobis est, iuuemus, & in spem erigamus cum spiritu lenitatis, & ad viam iustitię reducamus.

Sic Sanctus Abraham Eremita, cùm neptem haberet, quę ab ipso in via Dei instructa, postea ad sęculum redierat, & biennium in flagitiosa & luxuriosa vita consumpserat, vt eam reuocaret ementito habitu militis, eques ad illam profectus est, & inuentam remotis arbitris allocutus est, & ad pœnitentiam hortatus est; dicens: *Super me sit peccatum tuum quo hactenus amatoribus fœdè prostituisti corpus tuum, ego pro eo satisfaciam, ego in die iudicij, filia mea prote rationem reddam.* Cumque illi responderet: Nimis magna est iniquitas meâ, non potest mihi spes esse salutis. Respondit: *Super me sit iniquitas tua, filia mea, ex meis manibus Deus hoc peccatum requirat, tantùm veni mecum.* Ita venit, & pœnitentiam pro peccatis suis reliquo vitę tempore tantam egit, vt etiam miraculis clara è vita excesserit.

EXHORTATIO EX D. CHRYSOSTOMO ad desperantes.

O Grandis misericordia Domini! Cum omnis mundus conclusus in peccatis esset, venit Creator Vniuersitatis, & principia peccantium euacuauit, vt nullus postmodum desperaret de sua salute: Si impius es cogita Publicanum: si immundus es, attende meretricem: si homicida es, respice latronem: si iniquus es, cogita blasphemum: considera Paulum Apostolum, priùs persecutorem, posteà annunciatorem, priùs peruasorem, posteà dispensatorem: ante hoc zizania, post hoc frumentum: antea lupum, postea Pastorem: antea plumbum, postmodùm aurum: anteà piratam, posteà gubernatorem: anteà dispersorem ouium, posteà dispensatorem Ecclesiæ: primò euellentem vineam, posteà plantantem: priùs dissipantem, posteà ædificantem. Vidisti multimodam malitiam, sed perspice ineffabilem misericordiam, vidisti superbiam seruuli, considera beneuolentiam Domini. Nolo mihi dicas, blasphemus sum, nolo dicas persecutor sum, immundus sum. Habes omnium ostensiones, in quem volueris portum confugito. Vis in nouo? Vis in veteri? In veteri Dauid, in nouo Paulus. Nolo excusationes mihi afferas, nolo ignauiam mihi tuam pretendas: Peccasti, pœnitere: Millies peccasti, millies pœnitere. Hęc assiduè infundo medicamenta, & timorem intercipio. Noui enim multum conscientię cruciatum, scio quanta est desperatio. Stat diabolus gladium acuens, & dicens in hęc verba: Omnem iuuentutem tuam confudisti, omnem vitam tuam perdidisti, antè eras in theatro cum amicis, in circo cum sodalibus, in lupanari cum meretricibus. Denique rapuisti, auaritiæ studuisti, periurasti, blasphemasti: quę iam tibi salutis spes est? Periisti, periisti, fruere ergo iam vel præsentis vitæ voluptatibus, ducito in lætitia cor tuum. Hęc diaboli verba sunt, ista inimici consilia, sed mea contraria sunt verba. Si lapsus es, poteris surgere, periisti, sed poteris saluari: fornicatus es, sed poteris continere: mœchatus es, sed poteris liberari, ad spectacula proruebas, sed poteris reuocare pedem: cum malis hominibus versabaris, poteris recedere & cum bonis esse. In vtramuis partem liberũ habes arbitrium, tantùm vel parua

Chrys. hom. 2. in Psal. 50.

incipiat esse conuersatio, paululùm pœnitere; fundant oculi lachrymam, redi ad conscientiam tuam, considera temetipsum: propone ante oculos iudicij diem, & Paradisi delicias, quæ præparantur Sanctis. Occidisti, sed pœnitere: mœchatus es, sed confitere: cecidisti, sed resurge: vulneratus es, sed adhibe tibi curam, dum viuis, dum spiras etiam in ipso lecto positus, etiam si dici potest, animam efflans, vt iam de hoc mundo exeas, de hac compede libereris, pœnitere. Non impeditur temporis angustiâ misericordia Dei. Quid est peccatum ad Domini misericordiam? Tela araneæ quæ vento flante nusquam comparet. Si Deus voluerit, nullus impediet. Hæc dico non vt negligentiores vos faciam, Charissimi, sed vt vos ad fidem salutaris expectationis adducam. Nunquàm desperetis de vobis, sed de Dei misericordia confidite. Desperate potiùs de illo, qui de se desperauerit, qui reuocare pedem non vult, qui Dei præcepta contemnit & despicit & non se cogitat esse moriturum. Hæc Chrysostomus Hom. 2. in Psal. 50

LECTIO NONA.

DE PRÆSVMPTIONE opposita spei.

Docet hæc lectio, quid sit præsumptio, & quàm graue peccatum?

PROPOSITIO VNICA.

SIcut spei per defectum repugnat desperatio, ita & per excessum præsumptio: estque peccatum grauissimum ac periculosissimum. Hoc vt intelligatur aduerte tunc præsumptionem esse, cùm homo de sola Dei misericordia confidens, ad peccandum audax fit, abiecto timore Dei, & iustitiæ eius consideratione. Hoc peccatum graue est, vnde recensetur inter illa quę sunt contra Spiritum S. Ratio est, quia ponit obicem gratiæ Spiritus S. negligens aut contemnens media ordinata, quibus solet gratiam impertiri; ita vt abiiciat illud quo Spiritus S. solet hominem à peccando reuocare. Periculosum quoque peccatum est: eo quod hominem audacem faciat ad cumulandum peccata peccatis. Dicunt enim: Bonus est Deus, misericors est, faciam quod mihi placet, laxem habenas cupiditatibus meis, impleam desideria animæ meæ, dimittet mihi omnia peccata mea: & sic sperat vt peccet, & peccata peccatis adiicit, inquit D. Augustinus. Manifestum ergò est, præsumptionem illam originem esse multorum peccatorum, dum frænum animo excutit timorem & iustitiam Dei: ita vt homo tunc sit quasi equus effrænis & exoculatus, ruens de fouea in foueam, de præcipitio in præcipitium.

Primò, per hanc præsumptionem peccant nostri hæretici, qui sola fide in Christum, sine operibus saluari se posse putant, non solum sibi, sed & aliis securitatem promittentes, licet pœnitentiæ fructus negligantur, modò fidem concipiant, & certò sibi persuadeant remitti sibi peccata per Christum. Hanc fiduciam specialem reprobat Concilium Tridentinum, docetque illam esse temerariam præsumptionem, & fallacem fiduciam. (Trid. sess. 6. can. 12. & 13.) Et illam etiam reprobant scripturæ, quæ in nobis requirunt fidem non mortuam, sed viuam & efficacem, quæ per charitatem operatur, & manifestè docet Iacobus, *Fidem sine operibus mortuam esse.* D. quoque Baptista monet: *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* (Ad Rom. 3. ad Gal. 2. & 3.) Quod autem aliquando Scripturæ dicant nos per fidem iustificari aut saluari, non propterea volunt quod sola fides iustificet aut saluet nos sine operibus & sine pœnitentiæ actibus. Sed ideò dicit nos per fidem iustificari & saluari, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis iustificationis, sine qua est impossibile placere Deo, & ad filiorum eius consortium peruenire. Et quando vnius rei plures sunt causæ, Scriptura more suo, modò huic, modò illi effectum attribuit, vt significet quid hęc causa ex sua parte valeat & efficiat nisi aliunde defectus sit; non verò quod hęc causa sola, totum effectum producat. Sic etiam dicitur: *Omnis qui sperat non confundetur: Omnis qui petit, accipiet: Omnis qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit.* (Eccl. 2. Luc. 11. Rom. 10.)

Secundò, peccant etiam per præsumptionem multi Catholici, qui securi in vtramque aurem dormiunt, negligentes vitam perfectam, aut conatum ad perfectionem, iuxta vocationem veri Christiani. Dicuntque sibi sufficere grauia peccata vitare, non opus esse tot ieiuniis, ciliciis, aut corporis afflictione, longis orationibus, aut operibus laboriosis: Non esse ita difficilem aut asperam cęli viam: Deum non condidisse Paradisum suum, vt fascibus impleret: nec creasse illum pro pecudibus aut capris, sed pro hominibus. Hęc & similia in symposiis & tabernis, à vanis & mundanis Catholicis parum Catholicè & Christianè proferuntur: cùm & sacrę Scripturę, & Sanctorum exempla nos aliud doceant, & continuò moneant voces Apostolicę: *Fratres satagite, vt per bona opera certam vestram electionem & vocationem faciatis: Cum timore & tremore incolatus vestri tempore conuersamini, nouissimum Domino quadrantem redditur.* (2. Pet. 1.) Spes ergo eorum fallax est, vera pręsumptio est, qua vanè sibi blandiuntur & decipiuntur dum in otio vitam degunt & bonorum operum negligentia: qui etiam *vacuos & sine fructu se reperient, in die Domini*: in die asperitatis & hyemis; quia nihil collegerunt messis in die ęstatis, in tempore opportuno huius vitę. Ita vt rectè ad tales dirigamus illas Sapientis voces: *Vsquequò piger dormies? Vsquequò conseres manus? paululùm dormies, paululùm dormitabis, & veniet tibi tanquàm vir armatus egestas:* & iterum: *Vade ad formicam ô piger!* (Prou. 6.) Pigrum mittit ad formicam, quia illa doctrinam dat contra omnia vitia. Quia enim sollicita est, docet otium fugere: Quia prouida, monet in futurum tempus prospicere: Quia iuuat laborantes socias, instruit ad charitatis opera: Quia arcta incedit semita, & in silice viam sibi facit, ad mortificationem & pœnitentiam incitat. Hinc dicit Bonauentura: *Formica est animal paruum, laudatur humilitas: socias laborantes adiuuat, docetur charitas: sollicita cursitat, monstratur industria: prouida est de futuro, ostenditur prudentia: pondus portat maius se ipsa, monstratur zeli compassio: vias facit in silice, docet custodire vias duras.* (Dietæ salutis c. 28.) Non Regina Austri, aut Niniuitę, sed ipsa surget in iudicio, & condemnabit otiosos & steriles bonorum operum. Cùm enim non habeat Ducem, aut Pręceptorem cuius exemplum sequatur, sicut nos Christum & Sanctos, Ecclesiam quoque & eius Prępositos, congregat in messe vt comedat in hyeme. Nos vero in pręsenti vita cùm habeamus tot boni operis occasiones, negligimus nobis prospicere, & decipimur nescio qua vana spe, aut potiùs pręsumptione.

Attendant ergo hæc, illi qui desides sunt, putantque sibi dormientibus obuenturum Regnum Cœlorum: quod tamen non datur nisi laborantibus aut certantibus, vel etiam violenter illud rapientibus. Frustrà ergo illud expectant, nisi manus exerant. Frustrà dicunt illud non pro pecudibus condidisse Deum, ideòque præsumunt se ad illum peruenturos. Nam etiam Deus non pro pecudibus infernum condidit, sed pro dæmonibus, & pro hominibus infructuosis, qui tanquàm paleæ illic debent ardere. Timeant de illis esse.

Tertiò, grauiùs illi per præsumptionem peccant, qui vt iumenta computrescunt in peccatis suis, sub vana & peruersa spe misericordiæ Dei, de die in diem pœnitentiam differentes. Contra quos clamat Scriptura: *Ne dicas; Miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Misericordia enim & ira ab illo citò proximant, & peccatores respicit ira illius.* Eccl. 5.

Præsumptio ergo qua putant se tandem misericordiam consecuturos, pœnitentiam agendo in senectute vel in fine vitæ, Deo iniuriosa est, stolida & periculosa, cùm propter illam in peccatis perseuerant. Primò iniuriosa Deo: quia eius misericordia abutuntur ad peccandum. Ex eo enim quod Deus bonus sit, quodammodò concludunt sibi licere peccare, cùm potiùs è contra concludere deberent, ex eo quod bonus sit, dignum esse cui nunc seruiatur, dimissis omnibus peccatis, quæ contra eius bonitatem sunt, quique ametur ex nunc & colatur ex toto corde, relicta omni peccati occasione. Quantò ergò magis amplificat quis Dei bonitatem, tantò magis exaggerat peccatum in illam commissum. Quapropter videtur Dominus de similibus per Prophetam conqueri, dum dicit: *Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem suam.* Quasi dicat. Sub spe misericordiæ meæ, adiecerunt peccata peccatis, quasi fabricantes super humeros meos, & dicentes magnam esse misericordiam meam, satisque fortem quæ ista peccata sustineat, & sic prolungant suam pessimam vitam. Sed vide quid sequitur: *Dominus iustus concidet ceruices talium peccatorum*, in mediis peccatis vitam eis auferens, eos flammis æternis deuouebit, & præsumptionem hanc in iniuriam misericordiæ suæ vergentem, acri sua iustitia vindicabit. Psal. 128.

Secundò, stultam dicimus præsumptionem illam, differentium pœnitentiam in vltimam senectam aut extremum diem. An non stolidus foret, qui iam pressus sub onere, nec valens illud subleuare, tamen pondus ponderi adiicit, sperans se postea facile illud leuare & portare posse? Arsenius Abbas in cella sua sedens audiuit vocem sibi dicentem: Veni & ostendam tibi opera hominum. Inter cæteros, vidit quendam incidentem ligna, vt fascem ex illis componeret, fasceque confecto, conabatur illum subleuare in humeros, nec poterat præ pondere, cum verò aliquid de onere demere debuisset, noua nihilominus ligna cædebat, & fasci superaddebat. Cumque miraretur stultitiam hominis per plures vices idipsum facientis, is cuius vocem audierat, dixit ei: Hic homo designat eos qui variis sunt onerati peccatis, & cùm de illis pœnitentiam agere deberent, & de hoc onere subtrahere, tamen peccata peccatis adiiciunt, donec tandem cùm peccatorum pondere in infernum ruant. In vita Arsenij.

Qui ergo nunc centum peccatis oneratam habes conscientiam, cur non exoneras te, huic oneri impar? Cur expectas, & stolide præsumis, etiam mille adiiciens, quasi in posterum totum hoc pondus facile leuare potens? Si iam pro debito nescis centum soluere, quomodò poteris mille? Cur debitum debito superaddis?

An non etiam is stolidus foret, qui mane aquam non pertransit, dum paruus adhuc riuulus est, & vesperi vult pertransire, dum alueus fluminis instar exundat? Sic agunt illi qui pœnitentiam differunt & conuersionem vsquæ in vitæ vesperam, cùm iam exundantibus peccatis submerguntur, & per torrentem hunc rapidum peccatorum, in amarum mare æternarum pœnarum deuoluuntur.

Tertiò, itaque diximus, ideò præsumptionem illam summè periculosam esse: quia per illam homo velut aleam iactat totius æternitatis. Sæpe enim tales ita præueniuntur repentino Dei furore, vt nec conuersionis tempus nec remissionis beneficium reperiant. De quibus possumus vsurpare illud Isaiæ: *Et erit velut interruptio cadens & requisita in muro excelso quia subitò dum non speratur; veniet contritio eius. Comminuetur sicut conteritur lagena figuli contritione perualida, & non inuenietur de fragmentis eius testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fouea.* Perseuerans sub spe misericordiæ peccator, ita subitò aliquando opprimitur & conteritur iusto Dei iudicio per mortem improuisam: vt nec concedatur ei tempus, quo aliquam compunctionis scintillam, aut amoris diuini igniculum possit ostendere, nec de profundis, & abundanti puteo diuinæ gratiæ & misericordiæ possit vel gutullam haurire. Ideo monet Scriptura: *Ne tardaueris conuerti ad Dominum: Ne differas de die in diem, subitò enim veniet vindicta eius, & disperdet te.* Isa. 30.

Et iterum: *Hodie si vocem eius audieritis nolite obdurare corda vestra.* Cui consonat Apostolus dicens: *Videte Fratres ne fortè sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis, discedendi à Deo viuo: sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.* Obduratur vero, inquit D. Fulgentius, siue qui non conuertitur desperans de indulgentia, siue qui sic misericordiam sperat, vt vsque in finem vitæ in criminum immanitate permaneat. Heb. 3.

Pulchra quoque hac de re est sententia. D. Augustini: Dulcis & rectus est Dominus: Ama quod dulcis est, time quod rectus est. Tanquàm mansuetus dixit: Tacui. Sed tanquàm iustus, nunquid semper tacebo? Misericors & miserator est Dominus, sed time quod in nouissimo est & verax. Quos modo sustinet peccantes, iudicaturus est contemnentes. Cur diuitias bonitatis eius contemnis, & thesaurisas tibi iram? Semper expectas & de misericordia Dei tibi multum polliceris, quasi ille qui tibi promiserit indulgentiam, promiserit etiam prolixiorem vitam. Vnde scis quid pariat crastinus dies? Propter illos ergo qui desperatione periclitantur, proponit indulgentiæ portum: propter illos qui spe periclitantur, & dilationibus illuduntur, fecit diem mortis incertum. Ita ille. Videri etiam potest D. Bernardus serm. 18. inter paruos suos sermones. De fide ad Petrum c. 3. Tract. 33. in Ioã.

Sed & hîc aduertendum est, SS. Patres docere pœnitentiam, quam multi in extrema infirmitate agunt: sæpè etiam esse infirmam & parum securam.

De qua re latè videri potest Granatensis in libro Dulcis peccatorum.

Vnicum huius rei testimonium breuitati consulens, ex D. Augustino produco. Si quis, inquit, positus in extrema necessitate ægritudinis: voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & mox

reconciliatus hinc vadit, fateor vobis non illi negamus quod petit, sed non præsumimus, quia bene hinc exit. Pœnitentiam dare possum, securitatem dare non possum. Non dico quod demnabitur, sed nec dico quod saluabitur. Vis te à dubio liberare? age pœnitentiam dum sanus es. Si autem tunc vis agere pœnitentiam, quan dò peccare non potes, peccata dimiserunt te, non tu illa. Sed vnde scis, inquis, ne fortè Deus dimittat mihi? Verum dicis, nescio, nam ideò tibi do pœnitentiam, quam si scirem tibi non prodesse, non darem. Item si scirem tibi non prodesse, non te admonerem, non te terrerem. Quod horum tibi futurum sit, nescio. Ergò tene certum, dimitte incertum. Hæc Augustinus, & plura. l. 50. hom. 50. 41.

Heb. 11. Multi itaque in fine, *non inuenerunt pœnitentiæ locum, quamuis cum lachrymis inquirerent eam*, vt de Esaü loquitur Apostolus. Et si quam tunc viderentur habere pœnitentiam, non vera erat, sed coacta, sed extorta, ideòque infructuosa. Habes exemplum de Antiochio Rege. Hunc cùm ob superbiam afflixisset Deus, ille ad Dominum conuersus dicebat: *Iustum est subditum esse Deo, & mortalem non paria sentire Deo.* Ecce animi humilia-

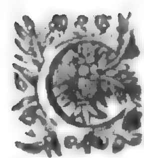
2. Mach. 9 tio. Sed & quatuor offert Deo. Primò Iudæos quos nec sepulturâ dignos iudicarat, æquáles Atheniensibus se facturos pollicetur. Secundò, templum quod spoliarat, donis ornaturum & vasis, sumptusque ad sacrificium ex suis reditibus daturum. Tertiò, Iudæum se futurum. Quartò, omnem locum terræ se perambulaturum, & prædicaturum Dei potestatem. Et tamen addit Scriptura: *Orabat scelestus Dominum à quo non erat misericordiam consecuturus.* Nempe hæc pœnitentia sera erat, & vera non erat, sed coacta & extorta, idcóque inanis.

Habes & exemplum Chrysaurij ex D. Gregorio, qui vitam vitiis deditam agens, tandem ad extrema deductus, cùm se dæmonibus prædam expectantibus cinctum vidisset, horrendâ voce inclamare cœpit: *Inducias vel vsque manè, inducias ad vsque manè.* Sed in his verbis expirans, *Manè* illud non inuenit, qui dum *Hodie* cognominatur, Dei voci surdus fuit.

In vita quoque B. Thomæ Mori legitur de quodam variis vitiis implicato, qui monitus solebat dicere, se tribus verbis in finem tandem salutem consecuturum, alludens ad hæc aut similia verba: *Miserere mei Deus.* Contigit vero eum quodam die arctum satis pontem transire, & equo impingente decidens, cœpit clamare: *Rapiat* omnia dæmon. Hæc sunt tria verba, quibus salutem, imò verò æternam animæ perditionem est assecutus.

Nempe claudit eis oculos dæmon, & ideo cæco gressu in omne genus peccati ruunt: & vt liberè peccent, persuadet eis in fine sufficere vnum bonum *Peccaui*: pro quo miseri sæpe reperiunt vnum infœlicissimum *Desperaui.* Estque hæc desperatio quasi Scorpius venenosus, qui caudâ sua eos perimit, & in exitu vitæ eos illaqueat, ictumque æternæ mortis infigit.

TRACTATVS SECVNDVS
DE ORATIONE.

CVM Oratio Spei sit actus, & illa spem nostram multùm fulciat ac promoueat, de illa hîc copiosè disseremus. Ac primò quidem eius definitionem explicabimus. Secundo, de loco ac tempore Orationi congruo tractabimus. Tertio, de oratione publica pro flagellis Dei auertendis, Peste, Bello, Fame. De quibus flagellis speciatim agemus, quia in illa tempora incidimus, in quibus per hæc tria coniunctim flagella, aggrauata est manus Dei super populos varios. Ita vt Pastores sæpius agere debeant de Oratione, vt exhortentur plebem, ad iram Dei precibus diuertendam. Quarto, agemus de aliquot conditionibus efficacis orationis.

LECTIO PRIMA.

EXPLICAT DEFINITIONEM *Orationis.*

PROPOSITIO VNICA.

ORatio est mentis in Deum eleuatio, per quam vel mala deprecamur, vel bona nobis aliisque petimus, vel Deo benedicimus. Ita eam describit D. Ioannes Damascenus.

Primo ergo Oratio dicitur, *Animæ in Deum eleuatio, seu ascensus.* Quia in oratione, per mentis attentionem & voluntatis affectum, quasi per duplicem alam, anima leuat se super se, cœlum penetrat, & vsque ad Dei thronum volatu suo pertingit, ita vt possit dicere: *Ingrediar in locum Tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei.* Hinc etiam Sapiens dicit: *Oratio humiliantis se penetrat nubes, & non discedet, donec Altissimus aspiciat.* Eccl. 35.

D. Quoque Augustinus de Oratione dicit: *Quid est Oratio, nisi ascensio animæ de terrestribus ad cælestia, inquisitio supernorum, inuisibilium desiderium.*

Propterea etiam rectè comparatur oratio scalæ Iacob. Quia sicut per illam à terra in cœlos vsque patebat ascensus, vsque ad Dominum Maiestatis qui in summitate scalæ erat: Ita per orationem cuilibet Christiano, qui instar Iacob peregrinans est & luctator contra vitia, patet ascensus vsque ad solium diuinæ Maiestatis. Et sicut scalæ innitebatur Dominus tenens eam, aut potius scala innitebatur Domino, iuxta Lectionem 70. Interpretum: Ita oratio totam virtutem habet à diuino auxilio eam subleuante, & ad se trahente. Denique, sicut in scala Iacob erant Angeli ascendentes & descendentes: Ita & in oratione nostra Angeli ascendunt, vt vota nostra & suspiria Deo repræsentent, & descendunt, vt Dei dona ad nos referant.

Itaque per Orationem se eleuans anima vsque ad Dei thronum ingreditur, nullo obice ei obiecto, nullo ianitore eam impediente. Habetque ipsa clauem auream, per quam omni tempore ei patet accessus ad cubiculum & thalamum Regis, vt eius liberè fruatur colloquio. Inter Deus enim & animam, per orationem quædam

exoritur familiaritas & conuersatio, quæ in tantam aliquando fiduciam exurgit, vt homo ibi non tantùm colloquatur cum Deo, supplicans illi vt Patri, aut illum deprecans vt Iudicem, sed etiam quasi amicus cum amico potens dicere familiariter: *Dilectus meus mihi & ego illi.* Ita vt ipsa summa Majestas sibi complaceat, in mutuo quodam cum anima colloquio. *Fac me, inquit, audire vocem tuam, vox enim tua dulcis.* Et iterum: *labia tua sicut vita coccinea, & eloquium tuum dulce, iucundum sit ei eloquium meum* (dicebat Regibus Propheta) *Ego verò delectabor in Domino.*

Cant. 2.

Cant. 4.

Oratio pepererat tantam familiaritatem Moysi cum Deo, vt teste Scriptura: *Facie ad faciem, ore ad os loqueretur ei, quasi amicus cum amico.* Et ex consortio sermonis Dei facies eius splendida erat & cornuta, hoc est, radios emittens instar cornuum fulgurantium, ita vt non possent filij Israël in eum intendere.

Exempl. D. Franciscus quoque, noctibus integris familiariter agebat cum Domino: & tanta erat vis orationis eius, vt non solùm mentem eleuare potens foret, sed & ipsum corpus. Sæpè enim, Bonauentura teste, visus est orans manibus in crucis modum protensis, toto corpore à terra sublenatus, & nubecula fulgente circumdatus: vt illa corporis eleuatio & illustratio, testis foret mirabilis circa mentem eius illustrationis & eleuationis. Sæpè morabatur in monte Aluerno, solusque B. Leo eum poterat accedere, semel in die cum pane & aqua, semel in nocte ad persoluendas Matutinas. Et tunc dicebat: *Domine labia mea aperies.* Si respondebat Sanctus. *Et os meum annunciabit laudem tuam:* Persoluebant matutinum. Si nihil respondebat, oportebat eum discedere, quia sæpe erat in extasi, ita vt per diem & noctem nihil loqueretur. Quadam vice accessit B. Leo dicens: *Domine labia mea aperies*, & nihil ei respondit. Respiciens ergò per syluam, Luna lucente, vidit virum Sanctum extra cellam facie eleuatâ in cœlum, sæpè repetentem: *Quid es tu dulcissime Domine Deus meus? Quid ego vermiculus & pauper seruus tuus?* Nec aliud dicebat. Viditque splendidam flammam ad eum de cælo descendentem, & ex illa vox loquebatur illi, & ipse ter ad illam manum protendebat. Flamma recedente, voluit secretò B. Leo discedere: sed audiuit Franciscus sonitum pedum, & ait: Præcipio quisquis es, in virtute Iesu Christi vt stes fixus. Dixitque Leo: Ego sum Pater. At ille: Ad quid venis ad me explorandum? Præcipio tibi per obedientiam, vt dicas mihi si quid videris. Proiecit se Leo ad pedes eius, & aperuit ei cuncta quę viderat, supplex rogans vt exponeret ei quid hæc vellent. Quia ergò Franciscus multùm diligebat eum ob puritatem & mansuetudinem, dixit ei: In his quę vidisti erant mihi aperta duo lumina, vnũ de cognitione Creatoris, alterum de cognitione mei ipsius. Quando ergo dicebam: *Quis es tu Domine?* in quodam eram lumine, in quo videbam abyssum infinitę bonitatis, & profundum meę vilitatis. Ideò dicebam: *Quis es Domine, summè sapiens, bone, clemens vt visites me, qui sum vilis vermiculus, abominabilis & despectus* In illa vero flamma loquebatur mihi Deus sicut olim Moysi, & inter alia petiit à me vt tertiò ei aliquid offerrem. Cui respondi: *Domine sum totus tuus, non habeo nisi tunicam & cordam, & tua sunt, quid potero offerre? cœlum & terra, ignis & aqua, & omnia tua sunt.* Tunc ait: Mitte manum in sinum: & quod inuenies offert. Et inueni monetam auream fulgidissimam, cui similem nunquàm videram & obtuli Deo. Dixitque, offer iterum & tertiò, quod inueneris vt priùs: Et dixi: *Domine non amo, nec volo, nec habere volo aliquid præter te, aurum & omnia despexi ob amorem tui, si ergo aliquid in sinu meo est, tu posuisti illud, & reddo Dominatori omnium.* Ter ergo feci oblationem, & benedixi Deum, & intellexi statim per tres aureos in sinu meo repertos, significari obedientiam, castitatem, paupertatem: quas per gratiam suam dedit mihi Deus perfectè seruare: ipse ergo posuit in me, & dat mihi gratiam vt ei reddam & eum honorificem. Hæc audisti & vidisti. Itaque oratione in Francisco miram mentis, sed & corporis eleuationem & oblationem operabatur.

Ex Chro. Minorum & Bonau. c. 13.

Secundò, in definitione adiicitur: *Per quam mala deprecamur.* His verbis indicatur orationis necessitas, cùm enim hæc vita nostra innumeris sit referta malis vnicum remedium quo illa à nobis propellimus, vnicum refugium & portus inter tot innundantia mala fluctuantibus, est oratio ad Deum mentem eleuans, per quam habitamus in adiutorio Altissimi, & protectione Dei cœli.

Duplicia nos circunstant mala, duplices illæque graues miserię, ex parte scilicet animæ, ex parte quoque corporis. Ex parte quidem animę, in intellectu est cæcitas, error, ignorantia: In voluntate ad malum procliuitas, rebellio, malitia, obstinatio. Vitia quoque in nos vndique irruere tentant, & vitiorum occasiones nos circundant, à carnis concupiscentia, à mundo, à satana, immo ab ipsis creaturis, quę factæ sunt velut *Muscipulæ pedibus insipientium*, Quid ageremus inter hæc omnia, nisi haberemus orationis antidotum contra hęc venena: nisi illa foret in medelam contra hęc vulnera? Illa nobis dat vim & robur, illa gratiam impetrat, vt inter tot pericula innocui pertranseamus. Fumus orationis vim habet ad omne dæmonium à nobis fugandum, omnemque concupiscentię fœtorem, huius thymiamatis & incensi cœlestis odor dispellit. Sap. 14.

B. Apostolus inter concupiscentiæ fluctus anxius, fœtidis motibus agitatus inclimat: *Infœlix ego homo: Quis me liberabit de corpore mortis huius.* Vbi non tam intelligit corpus naturale morti subditum, quàm appetitum nostrum prauè inclinatum & corruptum, quem & ipse alibi vocat *Corpus peccati*, de quo quasi corpore procedunt tot rami passionum & desideriorum inordinatorum, loquitur enim de tyrannide appetitus & carnis. Quis ergo liberabit? *Gratia*, inquit, *Domini nostri Iesu Christi.* At quomodo illa obtinetur? Per orationem, *Ter*, inquit, *Dominum rogaui, vt auferretur à me stimulus carnis meæ*, qui tanquam Angelus Sathanę me inquietat & colaphizat: Sed dictum est mihi: *Sufficit tibi Paule gratia mea.* In omni ergo peccati periculo, orationis aptum esse remediũ ostendit Apostolus exemplo suo, & ipsa Scriptura plurimis in locis id docet. Sed etsi quis iam in peccatis & vitiis profundè iaceat, quasi submersus innundantium criminum fluctibus: Oratio tabula est, quam si arripiat, euadet. Clamet verbis Prophetę: *Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam, infixus sum in limo profundi, tempestas demersit me, &c.* Sic clamans & orans dubio procul auxilium inueniet. Vide in Manasse. Rom. 7. Psal 68.

Sed & ex parte corporis, vita hominis grauissimis est obnoxia malis, cum vnoquoque die quędam consurgunt miseriæ. Homo homini aduersatur, multaque animalia: Ipsa elementa in eius nocumentum conspirare videntur, miserias multas patitur ab aëre, aqua, igne, terra. Hinc morbi,

sterilitates, pestilentiæ, conflagrationes, paupertas, sitis, fames, bella, persecutiones & mille casus infœlices. Oratio remedium generale est contra hæc omnia: Portus est, quò confugimus, per illam omnia mala deprecamur. Vnde dixit D. Chrysostomus. *Vis orationis vim ignis extinxit impetum leonum cohibuit, bella composuit, prælia remouit, tempestates sustulit, dæmonia expulit, cæli fores aperuit, vincula mortis disrupit, languores eiecit, offensas repressit, vrbes terræ motu nutantes firmauit, plagas cælitus irruentes, insidias hominum, mala denique omnia deleuit oratio.* Ita ille. (Hom. 5. de in cōprch. Dei natura.)

Tertio, in descriptione adiicitur: *vel bona nobis aliisque petimus.* Quænam bona? Omnia bona dictis malis contraria. Ex parte animæ veram fidem, firmam spem, charitatem perfectam. Veram quoque sapientiam in oratione postulamus & impetramus, iuxta illud Iacobi: *Si quis indiget sapientia postulet à Deo nihil hæsitans*: Hæc nobiscum est, & nobiscum laborat, vt sciamus *quid acceptum sit coram Deo omni tempore.*, vt dicit Sapiens; qui ad hunc effectum illam à Deo postulabat, & nos suo exemplo eam obnixè peterè docebat. Denique ad id oratio instituta est, vt impetremus dona omnia nobis necessaria, quæ desursum sunt, & descendunt à Patre luminum. Oratio clauis est aperiens Dei thesauros, vt ex illis innumera nobis communicentur dona. Canalis per quem gratiæ auxilia & munera ad nos defluunt, quasi *stillicidia stillantia super terram*, vt arida cordis nostri humus irroretur, & omnigenæ virtutis fructum possit producere: Ad illum ergo sæpè nostra ascendat oratio, *qui dat Spiritum bonum petentibus se*; vt huius spiritus dona participemus, quibus prompti reddamur ad omne eius obsequium: & vt gratiæ suæ auxiliis nos semper præueniat, comitetur, deducat, subsequatur, & tandem in gloriam introducat: *Gratiam enim & gloriam dabit Dominus.* Ipse solus est qui nobis infundit veram iustitiam, mansuetudinem, charitatem, castitatem, continentiam. *Sciebam quod non possem esse continens nisi Deus daret*, inquit Sapiens: Dicamus ergo illi cum Augustino: *Da quod iubes, iube quod vis*: Si humilitatem, continentiam, castitatem iubes: Da quod iubes, iube quod vis. (Iac. 1.)

Ex parte quoque corporis bona à Deo in oratione petere possumus, sanitatem, robur, pacem, fœlicitatem, & alia temporalia, sed sub conditione: *Si expediant saluti animæ nostræ*, nec enim absolutè ea petere debemus, vt infrà dicemus.

Hæc vero tam spiritualia quàm temporalia bona, *nobis aliisque petimus*, vt dicit definitio, nec enim pro nobis tantùm fieri oratio debet, sed & pro omnibus etiam Inimicis, etiam infidelibus.

Sic orauit Stephanus pro Paulo persecutore, & ipsiusmet Pauli adeò accepta fuit oratio, vt eius conuersionem promeruerit. Hac de re sic loquitur D. Augustinus: *O Saule, olim quidem debui te perdere, sed Stephanus meus orauit pro te. O Saule, quid me persequeris? Quia insanis contra nomen meum, ego te faciam seruum meum. O Saule, lupe rapax comedisti, expecta paulisper & digeres. Dicam planè: Elisus est filius perditionis, & erectus est vas electionis. Nam si Stephanus sic non orasset, Ecclesia Paulum non haberet. Sed ideò erectus est Paulus, quia in terra inclinatus exauditus est Stephanus. Sic exauditus est Stephanus, vt eius oratione deleretur peccatum, quod commiserat Saulus.* Ita ille. (Aug. Ser. 1. de Sanct.)

Sic monet & Apostolus fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus: *Pro Regibus & omnibus qui in sublimitate sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est*, inquit, *& acceptum coram Saluatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* (Tim. 4.)

Hinc & Tertulianus dicit: *In cœlum suspicientes Christiani, manibus expansis quia innocuis, nudato capite, quia non erubescimus præcantes sumus pro omnibus Imperatoribus, vitam illis prolixam, Imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, Senatum fidelem, populum probum, orbem quietum, & quæcunque hominis & Cæsaris vota sunt.* Ita ille. (In Apologetico cōtra Gentes c. 3.)

Id autem rectè etiam fieri à Christianis etiam pro Regibus infidelibus, satis colligitur ex Propheta Baruch: *Orate pro vita Nabuchodonosor Regis & pro dita Baltazar filij eius: vt sin dies eorum sicut dies cæli super terram: & vt det Dominus virtutem nobis, & illuminet oculos nostros, vt viuamus sub vmbra Nabuchodonosor Regis Babylonis, & sub vmbra Baltazar filij eius, & seruiamus eis multis diebus, & inueniamus gratiam in conspectu eorum.* Ita Baruch, cùm in Babylone populus captiuus teneretur. (Bar. c. 1.)

De Beato Xauerio legimus, quod in oratione ac sacrificio specialiter & inixe Ethnicorum conuersionem petere à Domino solebat. Ad hunc effectum hanc orationem composuerat; Æterne rerum omnium effector Deus, memento à te animas infidelium procreatas, easque ad imaginem & similitudinem tuam conditas. Ecce Domine in opprobrium tuum, his ipsis infernus impletur. Memento Iesum filium tuum pro eorum salute atrocissimam subiisse necem. Noli quæso vltrà permittere, vt filius tuus ab infidelibus contemnatur, sed precibus sanctorum virorum, & Ecclesiæ sanctissimæ Filij tui Sponsæ placatus, recordare misericordiæ tuę, oblitus idololatrię & infidelitatis eorum, effice quoque vt ipsi agnoscant, quem misisti Iesum Christum, qui est salus, vita, & resurrectio nostra, cui sit gloria per infinita sæculorum sæcula. (Tursel l. 6)

Denique in definitione dicitur, *vel Deum benedicimus*, quia non omnis oratio illuc tendit vt bona precemur, vel mala à nobis deprecemur, sed & præcipue vt Deum laudemus, & gratias agamus, eum benedicamus, & quantum in nobis est glorificemus, sicut & Angeli & Beati in Cælis. Et sæpe ad hoc nostra debet oratio tendere, vt excitemus nos ad considerationem diuinæ bonitatis, sapientiæ: potentiæ, charitatis, & infinitarum aliarum perfectionum eius.

Hùc collimant plurimi Psalmi, in quibus Psaltes totus est in Dei potentia, magnificentia, sapientia extollenda. Vnde sæpe inuitat ad Dei gloriam prędicandam omnes creaturas, à cœlis vsque ad abyssos.

Et hęc oratio summe placet Deo, qui propter hoc sæpe laudat labia Sponsę: Et hoc est Sacrificium de quo per Psaltem dicit: *Sacrificium laudis honorificabit me.* Et iterum per Isaiam: *Populum istum formaui mihi, laudem meam narrabit.* Hic populus est noua Christi Ecclesia, quæ continuò laudibus diuinis cantandis debet vacare. Vnde & nomine totius Ecclesiæ, Clerus quotidie diuinis laudibus debet intendere, ad quem spectant præcipue verba illa Dauidis: *Ecce nunc benedicite Dominum omnes serui Domini: Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri. In noctibus extollite manus vestras in Sancta, & benedicite Dominum.*

LECTIO SECVNDA.

DE LOCO ORATIONIS.

1. *Docet omnem locum Orationi aptum esse.*
2. *In templis consecratis acceptiorem esse Deo.*

PROPOSITIO PRIMA.

O*Mnis locus orationi potest idoneus esse.*

Ratio est, quia in omni loco potest fieri mentis, imò & vocis ad Deum eleuatio, ita vt dicat Apostolus, *Volo viros in omni loco orare leuantes puras manus.* q. d. in agris, syluis, officina, itinere, naui, mensa, lecto, licitum est orare, & hoc tanquàm vtile suadeo. Non impedit locus, quominus ad Deum pergat oratio, grataque sit & exaudiatur. Daniël orat in lacu leonum & accepta est eius oratio: Manasses in carcere vinculis constrictus & curuatus orabat, sed eius oratio erecta & libera diuino se sistit conspectui, & exauditur: Ezechias in lecto orat: Ionas in ventre Ceti: Iob in fœtido sterquilinio, & exaudiuntur. Sic & Martyres nostri in mediis flammis sicut & pueri Babylonici orabant, & benedicebant Dominum. B. Agnes in medio flammarum cùm illæ iam diuisæ eam non attingerent, sed potiùs circumstantes adurerent, expandens manus ad Dominum sic orabat.

1. Tim. 2.

Omnipotens, adorande, colende, tremende Pater Domini nostri Iesu Christi, benedico te, quia per Filium tuum euasi manus impiorum, & spurcitias diaboli impolluto calle transiui. Et ecce nunc rore cælesti perfusus per Spiritum S. focus iuxta me moritur, flamma diuiditur, & ad eos à quibus in me ministratur, effunditur. Benedico te Pater, qui etiam inter flammas intrepidam me ad te peruenire permittis. Ecce iam quod credidi video, quod speraui teneo, quod concupiui complector. Te confiteor labiis & corde, te totis visceribus concupisco. Ecce ad te venio viuum & verum Deum, qui cum Iesu Christo Filio tuo & Spiritu S. viuis & regnas in cuncta sæcula sæculorum.

Immò Virgines sanctæ ad loca infamia, ad lupanaria perductæ, in illis locis oculos & manus ad Deum leuabant. Sic B. Theophila dicebat: *O mi Iesu meus amor, mea lux, meus spiritus, meus custos castitatis! Vide eam quæ tibi desponsata est, festina ne lupi tuam pecudem lanient, serua Sponse Sponsam, meam serua castitatem fons castitatis.* Exaudita est eius oratio, Angelo eam protegente, vt alibi dixi.

Licet verò locus omnis aptus esse possit orationi, longè tamen aptior est is qui à tumultu & turbis remotior est. Hinc de anima fideli dicit Deus: *Ducam eam in solitudinem, ibi lactabo eam, ibi loquar ad cor eius.* Dum enim homo & corde & corpore ab hominum se segregat conuersatione & externarum rerum occupatione, aptior fit rebus diuinis, cælestibusque consolationibus percipiendis. Hoc significat ille campus, in quem egressus est Isaac ad meditandum. Vbi Chaldaïcus Paraphrastes legit. *Egressus est ad orandum in agro.* Ager enim locus liber est & semotus ab hominum commercio, contemplationi aptus. Ideò etiam omnes ferè insigniores visiones in montibus factas legimus. Moyses vidit illam magnam visionem rubi, cùm progressus esset ad interiora deserti: Iacob vidit suam scalam in campo solitarius. Sic Eliæ in monte ad ostium speluncæ apparuit Dominus, *in sibilo auræ tenuis.* Sic & ipse Christus orare volens, solitaria loca quærebat, & à turbis secedebat.

Osee. 2.

Gen. 24.

Hæc considerantes antiqui Patres, deserta loca petierunt, vt ibi toti Deo vacarent, & totam vitam in diuinis contemplationibus & orationibus Domino liberiùs consecrarent. Eremus ergo illis erat Paradisus deliciarum. Hortus erat in quo crescebant rosæ charitatis igneo rubore flammescentes, lilia castitatis niueo candore albentia, humilitatis violæ, quæ dum imis contentæ sunt, nullis flatibus impelluntur: Ibi sanctarum mentium delectatio, & intimi gustus inexhausta dulcedo.

Ideò D. Hieronymus inuitans Heliodorum ad solitariam vitam: *O desertum*, inquit, *Christi floribus vernans! O solitudo in qua illi nascuntur lapides, de quibus Ciuitas magni Regis extruitur! O Eremus familiariùs Deo gaudens!* Ipse quoque fatetur, se ibi in orationibus ineffabilem sæpe hausisse dulcedinem. Vnde in libro de Virginitate, ad Virgines, sic scribit.

Post multas lachrymas, post Cælo inhærentes oculos nunquàm videbar mihi interesse agminibus Angelorum, & lætus canebam: *Post te in odorem vnguentorum tuorum currimus.* Experto seni deuotè consulenti creditæ filiæ, *si semel gustatis quàm suauis est Dominus, ad quem accedentes lapidem viuum à Deo electum*, poteritis illud audire: *Venite & ostendam vobis omne bonum.* Tunc ostendet vobis talia, qualia non nisi mentes assuetæ norunt. Scio quid loquar, Charissimæ. Nam vt meam insipientiam loquar, ego homunculus, sic abiectus, sic vilis in domo Domini sæpe Angelorum choris interfui, per hebdomadas de corporeis nutrimentis nihil sentiens, diuinæ visionis intuitu. Post multorum fortè dierum spatia præscius futurorum, redditus corpori flebam. Quid vero ibi fœlicitatis: quid delectationis habebam, testis est ipsa Trinitas quam cernebam, nescio quo intuitu. Testes beati spiritus qui aderant. Testis conscientia mea. Tantis bonis fruebar, quot & qualia nescit proferre molities corporis mei. Non potest verò ad tantæ contemplationis dulcedinem cor sæcularibus plenum negotiis aspirare. Sed oportet sæculo vt moriatur, vt soli Deo per tantas meditationes & desideriis supernis inhæreat. *Vnde granum frumenti cadens in terram nisi mortuum fuerit, semper sic manet vt cecidit: Si vero moritur, plurimum fructum affert.* Hæc ille.

Exod. 51.

Ioan. 12.

Porrò cum non omnibus concessa sit solitudo corporis: quantum in se est, procurent saltem solitudinem cordis, sine qua corporis solitudo in oratione parum prodest; non enim in solitudine agit, qui licet remotus corpore ab aliis, tumultum tamen terrenarum cogitationum sese interturbantium intus alit, & sine quiete mentis est.

B. Iudith vidua in superioribus domus suæ fecerat sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur, habens super lumbos cilicium, ieiunans omnibus diebus, præter Sabbatha & neomenias & festa domus Israël. Verùm cùm omnibus secretum orationis cubiculum habere non liceat; formet sibi quilibet conclaue secretum in interiori animæ domo, *vbi clauso ostio oret Patrem in abscondito*, hoc est, in intimis cordis sui, claudens ostium terrenis cogitationibus, quæ per sensus nostros, quasi per quædam ostia conantur vel irrumpere, vel irrepere. De tali cubiculo loquitur Dominus Matthæi 6. De tali cubiculo cordis intelligi potest Psaltes dum ait: *Quę dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini.*

Sic de B. Catharina Senensi legimus, cùm à pa-

rentibus impediretur particularem aliquem locum habere ad orationem designatum; ipsam diuinâ inspiratione cellulam sibi in interiori mentis suæ aula & cordis cubiculo fabricasse: in qua cum Deo deliciabatur, & illo fruebatur magna cum cordis lætitia & pace: quamuis per domum & culinam ob matris præceptum, inter domesticas curas & occupationes, inter ollas & lebetes, aliaque vilia ministeria, semper agere cogeretur. Licet ergò variis præpedita foret, poterat tamen dicere Sponso: *Ducam te in domum matris meæ, in cubiculum genitricis meæ, ibi dabo tibi poculum conditum ex musto malo granatorum meorum.*

Formare quoque sibi quilibet potest orationis cellulam & solitudinem, in vulneribus Domini nostri. Ad hanc inuitat animam piam, dum eam tanquàm columbam gementem, inuitat *ad foramina petræ, ad cauernam maceriæ*, vt ibi tutò & quietè habitationem figat, & gemitus suos edat, vocemque suauem exprimat. Ibi animæ deuotæ optimum mel conficiunt, suauissimosque fauos deuotionis: sicut & apes Sampsonis, in vulneribus Leonis occisi alueare suum constituentes, suauiter mellificabant. Can. 2.

Ibi alueare deuotionis, ibi cellam orationis sibi ædificarat B. Elzearius Comes. Ad quem cùm diutiùs absentem vxor famulum mitteret, vt sciret quid ageret, cùm ad tempus in locum solitarium secessisset Deo vacans: respondit ille per litteras. *Sanus corpore sum & sospes. Quod si verò videre me cupis, quære in vulnere lateris Christi, illic enim habito, ibi me poteris inuenire, frustra alibi quæsitura.*

PROPOSITIO SECVNDA.

IN *templis & locis consecratis ceteris paribus Deo acceptior est oratio.* Ratio est, quia ad hoc consecrantur vt sint domus orationis, & promittit Dominus se ibi exauditurum orantes. Hinc per Isaiam dicit, respiciens tempus nouæ legis, & Ecclesiæ suæ nouæ ex gentibus congregandæ: *Adducam eos in montem Sanctum meum, & lætificabo eos in domo orationis meæ, holocausta eorum & victimæ placebunt mihi super altari meo.* Isa. 56.

In figuram huius rei, cùm Salomon complesset solemnem illam templi sui consecrationem, ignis de cœlo descendit & deuorauit holocausta & victimas, & majestas Domini impleuit domum. Videbantque omnes filij Israël descendentem ignem, & gloriam Domini super domum Cùm Deus olim significare volebat sacrificium sibi gratum esse, solebat ignem de cœlo mittere, qui victimam consumeret. Hoc enim signo agnouit Cain, Deo gratum fuisse sacrificium Abel, suum vero non ita, quia ignis de cœlo in fratris sacrificium descendit, non in suum. Vnde vbi nos legimus: *Respexit Dominus ad Abel & munera eius*, legit Theodotion: *Inflammauit Dominus super Abel, & super munera eius.* Idem videre potes in sacrificiis Eliæ, Aaronis, Manuë & aliorum. Itaque per ignem & gloriam Domini descendentem post templi cõsecrationem, figurabatur etiam in tempore noui testamenti, Deum specialiter futurum in locis diuino cultui consecratis, ibique sacrificium laudis & orationis fore ei gratissimum. Nam & de antiquo templo, multò magis de nostris verum est illud: *Elige mihi locum istum in domum sacrificij: Si clausero cœlum & pluuia non fluxerit & præcepero locustæ vt deuoret terram, & misero pestilentiam, conuersusque populus meus deprecatus me fuerit, exaudiam eum in loco isto.* Illuc ergo tendunt omnes cæremoniæ ab Ecclesia institutæ, pro Ecclesiis consecrandis; vt specialiter Deus se propitium exhibeat orantibus in istis locis ritu sacro electis, & ei sanctificatis. 2. Paral. 7

Ex his collige, impiè, hæreticos templorum consecrationem, eorumque ornatum, ritusque sacros, quibus in domum Dei & domum orationis eriguntur, irridere, locaque sacra polluere. Nempe Nabuchodonosor Rex Babylonis, dæmonis figuram gerens, inuasit templum Domini, diripiens vasa eius pretiosa, ipsumque fœdauit & conspurcauit, destruens columnas, bases, capitella. Impius quoque Antiochus substulit altare aureum, candelabrum, mensam propositionis, libatoria, coronas, phialas, mortariola aurea: sed & prohibuit holocausta, & sacrificia, & placationes fieri in templo Dei. Ita hostis antiquus omni quâ potest via ministros suos submittit, qui vasa & templi ornamenta, hoc est, Sacramenta & sacramentalia ritusque sacros demoliri conentur, & ab Ecclesia exterminare, qui & ipsa Templa, Basilicas, oratoria, euertant & fœdent, prohibeantque sacrificia & orationes in illis fieri, Deum Diuosque in illis coli. Quàm multas templorum ruinas non sine lachrymis videre coacta est Ecclesia, præcedenti sæculo in Gallia, Germania, Anglia? De qua quidam sic scripit. 4. Reg. 15.

Millia dona vnus templorum substulit annus:
Quam timeo in pœnas, vix satis vnus erit.

Vanè vero allegant illud Pauli: *Deus in manufactis templis non habitat, neque humanis manibus colitur*: Et cùm cœli & terræ sit Dominus, vbique coli & adorari potest. Scimus enim Deum non habitare in templis manufactis, quasi illis alligatus sit, vel contentus, quem cœli cœlorum non capiunt; aut quasi egens templis, manu, & opera hominum fabricatis, vt ibidem subiicit Apostolus, *Non indigens aliquo.* Scimus etiam eum vbique præsentem, per essentiam, præsentiam, potentiam, vbique coli & adorari posse. Sed & nouimus eum modo quodam speciali in aliquibus locis esse: ibi velle coli, ibique specialiùs operari quàm in aliis locis. Act. 17.

Non in omni loco videt Iacob scalam illam cœlestem, per quam Angeli descendunt & ascendunt, cui etiam innixus erat Dominus, promittens ei specialem protectionem. Exod. 3.

Non in omni monte iubetur Abraham filium suum immolare, sed in monte à Domino electo, qui & *Mons visionis*, appellatur.

Non in omni loco videt Moyses *Rubũ ardentem, incombustum*, in quo loquitur ei Dominus: & dicit ei: *Terra in qua stas, terra sancta est: Solue calceamenta de pedibus tuis antequam appropies huc.*

Denique responsa & oracula non dabantur à Domino omni loco: Sed Propitiatorium & Arcam elegerat sibi Dominus, in qua specialiter habitabat & exaudiebat.

Omnia hæc loca à Deo electa & sanctificata, typum gerebant templorum nostrorum, in quibus speciali modo Deus habitat, & mysteria sua reuelat, ac propitium se exhibet, & ideò *Domus Dei* vocantur.

Primò quidem, typus manifestus est locus ille, in quo Iacob scalam illam videt, de quo expergefactus dicit: *Verè Dominus est in loco isto, & ego nesciebam. Non est hîc aliud nisi domus Dei & porta cœli.* Vnde & erexit lapidem in titulum, fundens oleum desuper, & appellauit nomen loci, Bethel, hoc est, domus Dei: An non in Templis consecratis hæc manifestè complentur? An non ibi Angeli ascendunt vt vota nostra Deo

præsentent, & descendunt vt Dei ad nos dona referant? An non illa sacro oleo delibuta sunt, & speciali ritu Domino consecrantur, vt domus Dei sint, & Bethel nominentur, quæ antea profana loca erant?

Secundò: *Mons visionis*, in quo Abraham vult immolare filium, typus Ecclesiarum nostrarum est, in quibus Dominus specialiter nos respicit, & ideò de illis rectè dicimus: *In monte Dominus videbit*. Et nos ibi Dominum specialiter videmus præsentem, sub velamento specierum sacramentalium. Ibi quotidie immolatur verus Isaac incruento sacrificio, ibi Deus sua reuelat Mysteria.

Tertiò, locus in quo Moyses videt rubum flammantem sine combustione, eiusdem rei typus est. Nam in Ecclesiis nostris, est in diuino illo Sacramento, Christi humanitas diuinitatis flamma circumdata, & sine læsione illi iuncta, de quo dicitur: *Ignis consumens Dominus Deus tuus.* Quid verò aliud est hoc, quàm *Rubus ardens incombustus*. Deut. 4.

Quartò, locus ille qui dicebatur Sancta Sanctorum, in quo erat Arca & Propitiatorium, figuram gerebat Templi nostri manifestam. In Arca enim erat, *Virga Moysis*, *Tabulæ legis*, *& Manna*. Heb. 5. Virga illa Moysis, per quam tot operatus est miracula in Ægypto, per quam diuisit mare, vt populum suum in promissionis terram deduceret, significabat Christi crucem, *Miraculorum virgam*, per quam mare rubrum transimus, & ad terram promissam deducimur.

Hæc crux statim Ecclesiam intranti in medio eius occurrit vexillum fidei nostræ, Virga potentiæ Ducis nostri. Tabulæ quoque legis in Ecclesia seruantur, tanquam in Tabernaculo Domini, quia ibi lex docetur & præcepta Domini populo proponuntur. Denique sicut in Arca manna seruabatur, tanquam memoriale beneficiorum Dei: Ita & in Templo cœleste manna, corpus ipsum Domini, Panis Angelicus, continuò asseruatur in memoriam mirabilium Dei. Rectè ergo propter hoc etiam Mysterium vocem illam de throno audiuit Ioannes. *Ecce Tabernaculum Dei cum hominibus* Apoc. 21. (Corpus Christi Tabernaculum est in quo Deus habitat) *Et ipse Deus cum eis erit eorum Deus.* Nempe vsque ad consummationem sæculi, præsens adest in hoc Tabernaculo, in hoc Propitiatorio, vt orationes nostras exaudiat.

Itaque olim vt exaudirentur, accedebant ad Tabernaculum Domini, vbi requiescebat Arca fœderis. Hinc Dauid cum vidisset Angelum Domini peste percutientem populum, voluit pergere ad Tabernaculum Domini, quod erat in excelso Gabaon, vt pro populo deprecaretur; sed non præualuit nimio timore perterritus, ideò extruxit altare in loco vbi viderat Angelum. Daniël quoque, quia non poterat ingredi Templum, in Babylone captiuus, aperta fenestra, orabat conuersus ad eam partem in qua erat Templum Domini. Ezechias quoque flens conuertit se ad parietem, non solùm vt secretiùs oraret, & liberiùs ploraret ne ab aliis conspiceretur: sed etiam quia ad eam partem Templum situm erat, ad quod in periculis confugere solebat, nunc quia pedibus non potest, oculis facit.

Sic ergo & nos vt efficaciùs oremus, frequenter & lubenter loca Deo consecrata accedamus: vbi Angelorum frequentia est; vbi Arca fœderis & Tabernaculum Domini requiescit, ipse scilicet Heb. 4. Christus, ipsum verum corpus eius Diuinitati coniunctum. *Accedamus illi cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt inueniamus misericordiam in tempore opportuno*, vt loquitur Apostolus. Quod si quis carcere, ægritudine, aut alio impedimento detentus, illuc pergere non potest, coniiciat cum Danièle & cum Ezechia plorante, illuc oculos mentis & gemitus cordis, vt possit particeps fieri omnium sacrificiorum, orationum, gemituum quæ ibi à fidelibus Deo offeruntur: coniungat cum Sacerdotibus & fidelibus ibi orantibus intentionem suam, & particeps erit fructus, quem referunt ibi adorantes Dominum in loco sancto eius. Neque dubitandum est plus proficere orationem quæ cum Fratribus fit, quàm quando solus quis orat: Est enim, inquit D. Chrysostomus, plus aliquid ibi verbi gratia: *Concordia, conspiratio, copula amoris & charitatis; Sacerdotum clamores: Præsunt enim ob eam rem Sacerdotes, vt populi orationes quæ per se sunt infirmiores, validiores illas complexæ, simul in Cœlum euehantur.* Orationes ergò nostræ in Ecclesiis communi amoris fraterni copula factæ, eleuantur per Spiritum Ecclesiæ, per gemitum Columbæ, per merita Sponsæ, per totius corporis Christi mystici coniunctas vires. Et si quid deest, supplet gemitu suo grata Deo columba, hoc est, Ecclesia, supplent eius & Christi Sponsi sui merita: Sanctorum quoque supplent patrocinia, quorum Reliquiæ in locis istis & altaribus sacris requiescunt: Hi enim nostras preces & desideria, Domino cui semper astant, repræsentant. *Ægri*, Ambr. l. de vid. c. 8. inquit Ambrosius, *nisi ad eos aliorum precibus Medicus fuerit inuitatus, pro se rogare non possunt: Infirma est caro, mens ægra & peccatorum vinculis impedita, ad Medici illius sedem debile non potest explicare vestigium. Obsecrandi sunt Angeli, nobis ad præsidium dati: Obsecrandi Martyres, quorum videmur quodam corporis pignore patrocinium vendicare. Possunt pro peccatis rogare nostris, qui proprio sanguine etiamsi quæ habuerunt peccata, lauerunt.* Ita ille.

Ex his ergo colligere potes, quot habeant adiumenta preces nostræ in locis consecratis, ex animi affectu oblatæ & cordis feruore; ab Angelis & Sanctis quibus loca sunt consecrata, ab ipso Christo mediatore in illis præsente, à Spiritu Ecclesiæ ibi specialiter operante, iuuantur, & euehuntur. Itaque concludendo adiicimus, non vanè tot ritibus sacris Ecclesias illas consecrari à Dei Ministro, Sacrorum Hierarcha; nec vanè magnifico opere extrui, varioque ornatu decorari. Id enim fit, tum vt mens nostra excitetur ad deuotionem maiorem, quæ etiam exterioribus moueri solet: Tum vt honoremus oratonis & Dei domum, Reliquiasque Sanctorum, quæ Sanctitatis organa & miraculorum fuêre instrumenta. Denique vt decentem locum quantum in nobis est, paremus pretioso Corpori Domini, quod ibi solet reponi.

Timeant nostri hæretici, ne in iudicio surgant etiam bestiolæ paruulæ, & condemnent generationem incredulam, Sacra omnia subsannantem: quandoquidem illæ aliquando suum agnoscentes Creatorem, ei miraculosa industria parant ædiculam sacram, in qua suo modo ei laudes decantarent.

Narrat Cæsarius, mulierem quandam apes Exempl. multas alere solitam. Cùm verò illæ non proficerent, sed passim morerentur; quærebat vndequaque remedium. Dictumque est ei à quadam Cæsar. l. 9. cap. 8. superstitiosa fœmina, quod lues illa cessaret, si Corpus Domini inter illas locaret. Adiens ergo Ecclesiam, & se communicare velle simulans,

retulit secum Corpus Domini, & in vno ex alueolis illud locauit. Mira Dei potentia! Vermiculi Creatorem agnoscentes, de fauis suis capellulam miræ structuræ erexerunt, in qua altare eiusdem materiæ erigentes, Sacratissimum Corpus super illud locauerunt. Et benedixit Dominus operibus eorum. Processus temporis cùm fœmina idem vasculum aperuisset, considerans illud Oratorium, expauit, currensque ad Sacerdotem, omnia ei confessa est. Veniens ergo ille cum suis subditis, apes circumuolantes & velut Creatoris sui laudes circumsonantes abigens, Oratorij parietes, fenestras, tectum, campanile, ostium, & altare admiratus, cum solemnitate & laude diuina Corpus Domini in Ecclesiam retulit. Sic docent, sic condemnant hæ apiculæ generationem incredulam. Sic Deus in rebus etiam minimis mirabilem se exhibet.

LECTIO TERTIA.

DE TEMPORE ORATIONIS.

1. *Docet omne tempus Orationi aptum esse.*
2. *Congruum esse maximè tempus matutinum.*
3. *Tempus vespertinum siue nocturnum.*

PROPOSITIO PRIMA.

Tempus omne Orationi potest idoneum esse. Hoc voluit significare Christus dum dicit Lucæ 18. *Oportet semper orare, & nunquam deficere.* Et Apostolus: *Sine intermissione orate, in omnibus gratias agite.* Commendat enim his loquendi formulis Scriptura Orationis frequentiam, cui omne tempus aptum est, quasi dicat. Orate & gratias agite omni tempore, tam in morbo, quàm in sanitate, tam in egestate, quàm in copia, tam in desolatione, quàm in consolatione, tam in tentatione, quàm in pace, tam in humiliatione, quàm in exaltatione, tam in aduersis, quàm in prosperis: est enim sæpe maius donum Dei, morbus, inopia, desolatio, aduersitas, quàm sanitas, copia, pax, prosperitas. Hæc est Sanctorum vita, per ærumnas huius vitæ læto & resignato animo, in cœlum iter carpere, Deum orando & laudando in omnibus etiam aduersis. Hinc Beatus Theodorus miles in carcerem missus, vngulis excarnificatus, costis nudatis, lætus canebat: *Benedicam Dominum in omni tempore.* Quare in ardentem rogum coniectus, in oratione & diuinis laudibus animam Christo reddidit.

1. Thess. 5

Sic Martyres in mediis vulneribus Dei laudes canebant: Primus è Præsulibus sacris in Anglia ob fidem & veritatem cæsus, multorum Martyrum Dux Ioannes Fischerius Cardinalis & Epicopus Roffensis, cùm ad locum Martyrij ductus foret, priusquam ceruicem securi subiiceret, sublatis in Cœlum oculis Hymnum, *Te Deum laudamus*, totum decantauit.

B. Martinus cum grauissima & extrema licet febri conflictans, inuictum ab oratione spiritum non relaxabat, oculis ac manibus in Cœlum semper intentus. Cúmque in illa vehementi febre supinum orantem viderent discipuli, rogabant supplices vt conuerso tantisper corpore pronus conquiesceret, dum se vis morbi remitteret. Respondet ille: *Sinite me potiùs Cœlum, quàm terram aspicere, vt suo iam itinere iturus ad Dominum spiritus dirigatur.* Sic ille benedicebat Dominum in omni tempore, in sanitate, in ægritudine, in vita, in morte.

Itaque, quando Scriptura monet semper, aut sine intermissione orare, inuitat nos & monet semper in Deum mentem eleuare, quantum per negotia huius vitæ licet. In sola enim cœlesti Ierusalem, continua Dei laus & rerum diuinarum meditatio licebit; vbi nulla occupatio, nulla distractio, nullum impedimentum poterit occurrere: vbi Angeli continuò inclamant; *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Omnipotens*, nec vllo tempore à laude diuina cessant, ideóque dicuntur non habere requiem die ac nocte. Sed & nos possumus semper orare, hoc sensu; qui possumus pia intentione omnia opera in Deum referre; & hoc est quodammodo orare: quia oratio nihil aliud, est quàm mentis in Deum eleuatio, pia autem intentio opera in Deum referens, mentem eleuat in Deum, & nos illi coniugit.

Abbas Lucius in vitis Patrum, cùm quidam fratres ad eum venissent, interrogabat eos, quid soletis manibus operari? Responderunt illi: Nos nihil manibus operamur, sed iuxta Apostolum *sine intermissione oramus.* At ille: Non ergo manducatis; Respondent quod sic. Quis ergo tunc orat pro vobis? At illi conticuerunt. Nunquid dormitis? Dicunt etiam. Quis ergo tunc orat pro vobis? Nec illi tunc respondere potuerunt. Tunc ait eis: Indulgete mihi, non facitis vt dicitis. Ego dicam vobis quomodò manibus operans sine cessatione oro. Sedeo de mane vsque ad horam constitutam, & pauca folia palmarum infundo, & facio inde funiculos, & interim oro dicens *Miserere mei Deus, &c.* Et cùm compleuero opera manuum mearum, & fecero pauca vasa aut funiculos, & emero ex eis nummos decem, duos do pauperibus, reliquos comedo. Quando autem comedo aut dormio, tunc pro peccatis meis, illi sine cessatione implent orationem meam. Ita ille in vitis Patrum l. 5.

PROPOSITIO SECVNDA.

DE ORATIONE MATVTINA.

Licet omne tempus idoneum sit orationi, maximè tamen congruum est tempus matutinum & vespertinum.

Aperit nimirum oratio matutina, detersis tenebris, fenestras animæ diuino lumini: Vespertina verò oratio claudit cordis fenestras, & illas munit contra stygias tenebras: Et mentem protegit *à negotio perambulante in tenebris*; sicut & matutina, *à sagitta volante in die, ab incursu & dæmonio meridiano*.

Horologium vt rectè dirigatur & dirigat, solent eius pondera ad terram semper vergentia, matutino & vespertino tempore erigi; & ab hoc pendet totius horologij motus & progressus. Sic vt animæ horologium rectè incedat, cum carnis pondus continuò ad terram vergat, & animam secum deprimat, opportuna est vespertina matutinaque oratio, per quam pondere isto depressa anima ad terrena, sursum eleuetur ad cœlestia, & congrua secundum Deum reuolutione moueri possit & incedere.

Primò ergo de oratione matutina sæpè mentio fit in Scriptura. Sic Psaltes dicit; *Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua.* Psal. 118.

Tunc nimirum meliùs mens est disposita ad considerandа & percipienda diuina, post aliquam quietem corporis; minus obnoxia distractionibus, cùm needum se implicuit diurnis curis, & liberiùs in Deum volat, cùm needum penuæ eius occupa-

occupationum diurnarum puluere respersæ sunt & depressæ. Hinc monet Sapiens: *Hora surgendi non tetrices, præcurre autem prior in domum tuam, & illic auocare: illic lude & age conceptiones tuas*, quasi dicat. Ingredere in domum interiorem, in aulam mentis tuæ, illic vaca, illic ambula, statim vbi experrectus fueris illic lude, & delectare cum sponso animæ tuæ sacris vacans amplexibus. *Illic age conceptiones tuas, & benedic Dominum qui fecit te, & inebriantem te ab omnibus bonis suis.* Hoc postremum addit Sapiens, satis significans, opportunum tunc esse vacare rerum diuinarum considerationi & meditationi, hoc enim est agere conceptiones suas: Opportunum quoque esse gratias Deo agere, quod nos ad imaginem suam crearit, & ad Beatitudinis suæ participationem ordinarit, & vt eam assequamur tot nos quotidie cumulet & velut inebriet donis, bonisque cœlestibus, tot repleat benedictionibus.

Eccl. 32.

Oportet præuenire Solem ad benedictionem tuam, & ad Orientem lucis te adorare, inquit Sapiens alibi. Loquitur ibi de Manna, quod ex speciali Dei benedictione pro filiis Israël descendebat quotidie, sed qui volebat colligere, debebat id agere ante Solis exortos radios, quia per illos Manna calefactum tabescebat & liquefiebat. Figura hîc erat, & significatur eum qui voluerit participare de cælesti orationis dulcedine & benedictione (est enim oratio refectio filiorum Dei, sicut & Manna filiorum Israël) oportere eum matutino tempore paratum esse ad colligendum: quia tunc defluit ros cælicus, ros lucis, ad animam vigilem irrorandam & & impinguandam.

Sap. 15.

In eundem sensum interpretari possumus illud Canticorum: *Mane surgamus ad vineas, videamus si floruerit vinea, si flores fructus parturiunt.* Cùm euigilamus hoc sit primum negotium nostrum, hæc prima cura, colendæ vineæ nostræ cura, animæ scilicet nostræ, vt possit producere flores bonorum desideriorum, & fructus bonorum operum. Primò, ergò manè illa considerationi nostrę occurrat, vt sarmenta inutilia abscindamus, & eam circumfodiamus per conscientiæ examen, & per contritionis sarculum expurgemus Æternarum rerum consideratio optimè colit hanc vineam, non patitur eam siluescere aut spinosam esse, eius opera manè vtamur, illa flores, illa fructus vineæ huius promouebit, illa eam Domino suo reddet acceptam. Vocemus & Sanctos operarios, qui nos ad eam collendam adiuuent, inuocemus matutino tempore Angeli nostri Custodis, Beatissimæ Virginis, & Diui nostri tutelaris auxilium.

Cant. 7.

Tempus ergò matutinum, tempus illud esse solet quo animæ piæ, tanquàm *Vineæ florentes dare solent odorem suum.* Deo gratissimum, & tanquàm Turtures expromere vocem amoris: *Vox Turturis audita est in terra nostra*, & tanquàm Columbæ gemere in foraminibus petræ, *Surge, propera amica mea, columba mea, sonet vox tua in auribus meis.* Cùm ergo tunc tot pietatis sectatores Deo sistant vocem suam, & cor suum, vt illorum sis particeps, tu quoque: *Consurge & lauda, & in principio vigiliarum, effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini, leua ad eum manus tuas*, inquit Ieremias Propheta. Primum quod Deus petit est cor, hoc est, primas tuas cogitationes & affectiones, delectatur enim ipse primogenitis, hæ sunt primogenita mentis & cordis nostri, illi ex integro consecranda. Statim ergo euigilans, offer ei cor tuum, & dic: *Totum tibi Domine cor meum offero, vt illud purifices, renoues, sanctifices, vt illud emollias quasi ceram, & in eo amorem tuum sculpas, in eo ponas te quasi signaculum, vt nullus affectus tibi displicens ad illud ingredi possit, nulla cogitatio indecens. Benedic Domine omnibus cogitationibus, verbis, actionibus meis, & vnire digneris cum omnibus cogitationibus, verbis, actionibus, quas tibi benedictus filius tuus obtulit, vt sim in odorem suauitatis.*

Thren. 7.

Opportunum quoque erit tunc, miseriæ nostræ intuitu nos coram Deo humiliare, & agnoscere ingratitudinem nostram: quia cùm quotidie noua in nos beneficia & fauores conferat, & cum lucis nouæ vsura spiritualem etiam lucem gratiæ mentibus nostris offerat: nos tamen tam parum beneficiis eius respondemus, quin potiùs *rebelles lumini* vix proficimus, sed in deterius imus, & quotidie eum offendimus, indigni luce quâ fruimur, multo magis luce illa æterna ad quam nos vocat Deus. Hæc humiliatio in nobis calcar & stimulus erit, imò & initialis quidam ad perfectionem gradus.

Hoc practicabat ille Coriarius Alexandriæ, ad quem mittebatur D. Antonius. Cùm enim D. Antonius in cella oraret, venit ad eum vox: *Antoni necdum ad perfectionem Coriarij qui in Alexandria est, peruenisti.* Hoc audito consurgit ille mane arrepto baculo & festinus venit Alexandriã. Cúmque ad designatum hominem peruenisset, ille viso tanto viro obstupuit: Cui senex dixit: *Refer mihi opera tua, quia propterea de deserto veni* Qui respondit: *Nescio me vnquam aliquid boni perpetrasse: Vnde ex cubili proprio mane consurgens, antequàm in opere resideam, dico quod hæc ciuitas à minore vsque ad maiorem, ingrediatur Regnum Dei propter iustitias suas, ego autem solus propter peccata mea pœnam ingrediar sempiternam: quod verbum, antequàm quiescam serò, ex cordis mei recenseo veritate.* Hoc audiens B. Antonius dixit ei: *In veritate fili, sicut bonus artifex, sedens in domo tua cum requie Regnum Dei adeptus es: ego autem sine discretione omne tempus meum in solitudine conuersatus, necdum verbi tui assumpsi mensuram.* Ex Lib. sent. Patrum, Paragraph. 121.

Neque verò propter occurrentes occupationes, debet facilè hæc prætermitti matutina oratio, à qua ferè pendet operum totius diei directio, fœlixque progressus. Debetque obsequium seruitutis nostræ Deo debitum, quoad fieri potest ante omnia persolui.

Te lingua primùm concinat,
Te mentis ardor ambiat,
Vt actuum sequentium,
Tu Sancte sis exordium.

Sic nos exemplo suo docuere Viri Sancti, qui omni quantumlibet graui negotio postposito, Deo primùm vacandum esse iudicarunt. De S. Ludgero Episcopo Monasteriensi sic legimus. Carolus Imperator, Ludgerum ad se pro quadam Reipublicæ vtilitate euocari iussit. Qui cùm veniens iuxta Palatium mansionem accepisset, primo statim manè misso ad eum Rex cubiculario, ipsum ad se venire præcepit. Ea ipsa hora persoluendis horariis precibus insistebat. Respondit nuncio, his expletis se venturum. Secundò ergo & tertiò à Rege ad eum missum est, sed diuinum obsequium cunctis aliis anteponendum non ignorans, distulit venire donec preces consummaret. Tandem cùm venisset, interrogauit Imperator, cur ad imperium suum venire contempsisset. At ille vultu menteque constanti; Ego inquit, Imperator, tuum præceptum ita in om- Surius 26. Martij.

nibus semper exequendum putaui, vt tamen Deum tibi vbique semper præferendum non dubitarem. Hoc & ipse mihi præcepisti, quando Pastoralis curæ sollicitudinem mihi commendabas, vt Deo primum seruiendum scirem, post hæc tuis consequenter imperiis esse obtemperandum. Ideo non in Regiæ potestatis inhonorationem & contemptum vt maleuoli criminantur, sed potiùs propter tuam salutem, quæ Deo debebam exoluere curaui, & ita ad tuum expeditior seruitium veni. Hoc responsum Rex optimus amplexus, Gratias, inquit, habeo Episcope, quia qualem te esse credidi semper, talem te nunc expertus sum. Tu vt hactenus semper Dei exorare voluntatem, & simul nobis deuotus & fidelis pro nostri imperii statu orare memento. Ita Surius in vita Ludgeri.

Nec istud hîc prętermittendum quod de Carolo Quinto legimus, illum scilicet quotidie manè duas fere horas precibus impendere solitum, grauissimis licet imperii bellique negotiis impeditum, non enim suis fidebat viribus potentissimus Princeps, sed totus a summi Numinis ope & auxilio pendebat, quod sibi precibus tam longis quotidie conciliare studebat. Et hinc tanta illi in rebus gerendis fœlicitas, tam insignes victoriæ, adeo vt ob multa fortassè gesta, Galli eum Herculi, Germani Carolo magno, Itali Dauidi, Turcæ Iulio Cæsari, Afri Hannibali compararint. Multi cùm aduerterent eum & domi & militiæ æque continuum, & prolixum esse in precibus suis, dicere solebant, Carolus sæpiùs & diutiùs cum Deo, quàm cum hominibus loquitur. (Surius in Chronic. ad ann. 1559.)

DE VESPERTINA ORATIONE.

DE Oratione quoque vespertina siue nocturna, sæpe fit mentio in Scriptura. Dei illa in Psalmis dicitur: *In noctibus extollite manus vestras in Sancta & benedicite Dominum.* Tunc benedicendus Deus pro beneficiis quæ per singulos dies, imò per singula momenta, de manu eius accipimus Eius nutu vitæ nostræ momenta decurrunt: *In manibus tuis sortes meæ*, siue (vt alia Lectio habet) *tempora mea.* (Psal. 30.) Posset sæpè vitæ nostræ tempus abrumpere, dum in mortiferi peccati luto infixi hæremus, & tunc infœlix æternæ damnationis sors certò nos maneret: sed ex benignitate sua sic tempora nostra disponit, diesque nostros prolongat, vt è peccati abysso tenebrosa, tandem respiremus ad lucem gratiæ, *ad partem sortis Sanctorum in lumine.* Aliquos tamen etiam in mediis sceleribus abripit seuera iustitiæ suæ vltione, vt sciat omnis peccans, quod statim à peccato, diuinæ vindictę ei incumbit mucro: & propter hoc nec vnum quidem diem vel noctem securus peragit in peccato: *Intelligite hæc qui obliuiscimini Deum ne quando rapiat, & non sit qui eripiat.* (Psal. 4.) Ad hoc ergo vespertina seruiat oratio, vt quæ per diem fragilitate commisimus, nocturno tempore recenseamus, & cordis contritione eluamus: Lauando per singulas noctes lectulum conscientiæ nostræ, pœnitentiæ aspersione: *Quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini*, quasi dicat. Quæ per diem vel sola cogitatione praua cordis, in Deum vel proximum peccando commisistis, statim noctu cùm soli estis, in silentio & quiete recogitate, rationem & pœnas à conscientia exigite per veram cordis compunctionem: vt sic coram Deo vos continuò ad mortem iudiciumque præparetis, quasi ea nocte à Domino euocandi. Multi enim etiam sani cubile suum petentes, subitanea præuenti morte fuêre, & peccato mortali obnoxij, ad inferos nocte illa descenderunt; de quibus verum est illud Iob: *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* (Iob. 21.)

Propterea etiam scriptum est: *Sol non occidat super iracundiam vestram: Nolite locum dare diabolo.* (Ephes. 4.) Quod quidem D. Ambrosius etiam vniuersaliter intelligit, de omnibus scilicet peccatis. Sol non occidat super iram, super auaritiam, super calumniam vestram, &c.

Sic D. Antonius (teste Athanasio) suadebat iugi meditatione illud retinendum, *& interpretabatur non solum super iracundiam Solem occidere non debere, sed & super omnia delicta, ne peccatorum vnquam nostrorum, aut in nocte luna, aut in die Sol testes abscederent.* (Athan. in vita S. Antonij.) Id vero specialiter de ira dicitur, quia illa maximè dat locum & aditum diabolo: ille enim iracundis cogitationibus se insinuat, iniuriam factam agrauando, hominem inflammat, & suggestione vindictæ quasi folle succendit, totumque iudicium perturbat & furiis agit: Vndè iram vocat Nazianzenus dæmonem intus conditum. Item, quia ira turbidis vindictæ cogitationibus, totam hominis quietem nocturnam, & orationem quæ aptè fit nocturno tempore, penitùs impedit.

Hoc monitum Apostoli diligenter practicarunt antiqui Patres. Ita S. Ioannes Eleemosynarius, cùm quadam die contra Nicetam Patricium ira licet iusta commotus fuisset, sub vesperam misit Presbyterum suum ad Nicetam qui ei diceret: *Sol iam est in Occasu, Vir maxime Venerande.* (Exempl.) Quo stimulo ille commotus, venit ad virum Dei, & vterque ante occasum ruit in mutuos amplexus.

Sic quoque S. Epiphanius Episcopus Cypri dixit S. Hilationi: *Ego ex quo accepi habitum istum non dimisi aliquem dormire, qui haberet aliquid aduersum me: neque ego dormiui aliquid habens aduersum aliquem.* (Lib. doct. Patrum.) Cui Hilarion: Ignosce mihi, quia tua conuersatio maior mea est. Hinc & in aliquibus Religionibus pia hæc lex statuta est, vt si quis alium per diem offenderit, non liceat illi nocturnæ quieti se dare, nisi priùs veniam ab eo quem offendit, petierit.

Nocturnum itaque tempus dum silent omnia, dum perstrepentis familiæ, aut negotiorum tumultus quiescunt, aptum est conscientiæ examini, piæque de Deo cogitationi & meditationi. Sic de viro bono & Sapiente Ethnicus Poëta dicit.

Non prius in dulcem declinat lumina somnum,
Omnia quàm longi reputauerit acta diei.
Quo prætergressus? Quid gestum in tempore?
Quid non?
Cur isti facto decus abfuit, aut ratio illi? &c.

Sic practicabat ipse Rex in mediis regni negotiis: *Meditabar, inquit, nocte cum corde meo, & exercitabar & scopebam spiritum meum.* (Psal. 76.) Per scopas stricti examinis & perfectæ contritionis, euerrebat ex animæ suæ cubiculo, quicquid immunditiæ, quicquid sordium, de die contraxerat. Alij legunt cum D. Hieronymo: *Fodiebam & sarriebam spiritum meum.* (Matth. 3.) Quia scilicet compunctionis sarculo, omnem expungere nitebatur infœlicem peccati surculum, vt foret securus ab illa securi, quæ minatur excisionem infructuosæ arbori. Sed & quieto illo tempore, altam mentis speculam conscendens, ad ęternitatis annos aciem suam figebat, ruminans illud Æternum cum corde, cum gemitu columbę. Timens quoque ipse ne fortè in Æternum à Deo proiiceretur, statuebat mutare & emendare vitam suam, & de die in diem proficere, imò quasi de nouo incipere: Dixi, inquit. *Nunc cœpi.*

Ierem. 31. Imitetur eius exemplum, quilibet pietatis & veræ vitæ Christianæ sectator: Attendat illud Ieremiæ: *Statue tibi speculam, pone amaritudines, dirige cor tuum in viam rectam.* Quasi dicat. Ascende mentis verticem, & ibi speculare, tum præterita, tum præsentia, tum futura. Considera peccata tua & illa pone ante oculos tuos: vt iam tibi amarescant & recogites illa in amaritudine animæ tuæ. Propone quoque tibi mortis, iudicij, pœnarum futurarum amaritudines. Quas vt euites, dirige cor tuum in viam rectam: desere vias priores, vias obliquas, prauos omnes gressus cordis tui, omnes peccati affectus derelinque: & sequere viam iustitiæ, pietatis, puritatis, temperantiæ, castitatis. Hoc ergo sit nocturnum exercitium viri Christiani, ex illo poterit non mediocrem fructum reportare.

Narrat Baldesanus Doctor Theologus, in potenti Italiæ ciuitate, fuisse nobilem quendam Adolescentem, qui cum immersus esset voluptatibus, monitus à confessario de pœnitentia agenda, multisque modis ei propositis, negabat se vllum ex his pati posse aut perferre. Tandem ille omnia tentans vt eius saluti consuleret, monet vt quartam saltem horæ partem, in hac cogitatione poneret: *Iacere se in lecto mortuum, brachiis in crucis formam compositis, ad caput apposito ardente cereo, ad pectus crucifixi imagine: Iamque sibi super se iudicium expectandum.* Paruit adolescens: & hæc nocturno tempore secum reuoluens, sic exterritus est & illustratus à diuina gratia, vt conspecta peccati fœditate, totus solueretur in lachrymas: & postridie benè manè, ad eundem Patrem accedens, miro cum dolore peccata sua defleret, & de vitæ emendatione seriò cogitans, pro satisfactione & pœnas impositas sibi acciperet, & vltrò maiores assumeret, sicque initium fecit sanctiùs viuendi in posterum. Ita Baldesanus.

Baldesan. in stim. virtutum.

Exempl.

Psal. 35. Poterat ergò & ipse dicere cum Propheta: *Meditabar nocte cum corde meo: Nunquid in æternum proiiciet Deus? Et dixi: Nunc cœpi, hæc mutatio dexteræ excelsi.* Quam fructuosum ergò ei hoc breue nocturni temporis exercitium? An non tale est inter homines mundi, qui tamen Christianos se confitentur, noctis exercitium? quin potiùs de

Mich. 2. multis verum est: *Iniquitatem meditatus est in cubili suo, astitit omni viæ non bonæ, malitiam autem non odiuit*: His minatur Propheta: *Væ qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus vestris: In luce matutina faciunt illud. Concupierunt agros & violenter tulerunt, & calumniabantur virum & domum eius, virum & hæreditatem eius.* Sensus est. Væ vobis, qui omnes cogitationes vestras confertis, non in res salutis, sed in res nullius momenti, imo potiùs in coaceruationem per fas & nefas, id quidem vesperi: & manè quæritis media contra proximum, vt eius bonis frui possitis. Noctu cùm quiescendum est, aut de rebus diuinis cogitandum, aut cùm de peccatis commissis pœnitentiâ purgandis, solliciti esse deberetis, & cùm in cubilibus vestris compungi oporteret, noua scelera cogitatis. Et lux matutina optari debuerat ad compensanda peccata nouis virtutum actibus, illam exoptatis, vt malitiam conceptam exequi festinetis.

Cæterùm quoniam non omnibus datum est diu orationi vacare, tum ob animum negotiorum mole pressum, tum etiam in multis sudore suo panem quærentibus, ob corporalem lassitudinem: caueant tamen ex toto negligere piam ad Deum reflectionem, & porcorum more quieti membra dare. Sed iuuabit eos tunc seriò cogitare de tot seruis & ancillis Dei, qui in Religionibus & extrà, tunc vigilant & perseuerant in conspectu Dei vberrimas lachrymas fundentes, imò fortasse etiam sanguinem pro amore illius elicientes. Hac cogitatione vel incendantur ad deuotionem, vel saltem si legitimè impediantur, cum illis intentionem coniungant & spiritum, & supplicent Patri spirituum, vt eos participes afficiat tot orationum & bonorum operum, vt possint dicere: *Particeps ego sum timentium te Domine.* Iuuabit quoque cubitum ituro, aliquam de Christo piam cogitationem animo figere, quæ claudat firmiter cordis ostium prauis alienisue cogitationibus. Sic poterit imaginari lectum suum esse Crucem illius, & ceruical Coronam eius spineam, in qua cum ipso oportet quiescere. Et cùm exuet vestimenta, cogitet quanta Christus cum ignominia, nunc vestibus indutus fuerit, nunc exutus. Meminerit vestis innocentiæ, qua tam infœliciter exuti sumus, & respiret ad illam. Meminerit denique tot ciliciorum, in quibus obdormiunt tot viri pij, in frigore & nuditate, cum ipse molliter & vestiri & decumbere cupiat. Cùm noctu excitatur, mentem in Deum statim eleuet, & versum *Gloria Patri, &c.* aut similem recitet. Si horologij sonum audit, meminerit Deo omnium horarum reddendam rationem: Recordetur mortis suæ similiter & illius quâ Deus pro nobis mori dignatus est, & legat verba quæ quidam Sanctissimus Pater docet: *Benedicta sit hora in qua Dominus meus Iesus Christus, pro me natus & mortuus est.* Omnes hę piæ cogitationes & iaculatoriæ preces, quasi pium semen sunt, quod vespere & nocte serere in corde iuuat: quia & manè eius sementis in corde tuo fructum potes reperire, & multum muniunt contra stygias tenebras, & phantasmata impudica quæ maximè tunc dæmon in corde serere conatur: Ita vt D. Hier. dixerit, in Sanctum Dauidis lectulum, quem lachrymis per noctes singulas rigare solet, diabolum cum omni voluptatum suarum pompa accessum non habuisse. Huic ergo sanctis his cogitationibus obuiandum: Et sicut is qui vesperi carbones cineribus tegit, tantò faciliùs manè cum surgit, potest focum struere & rogum accendere. Ita qui cum pia consideratione vespere cubitum vadit, manè ignem faciliùs reperiet & feruorem in se accendet: *Reliquiæ cogitationis nocturnæ diem festum agent Domino.* Psal. 75.

Nobilis quidam Rolandus, postquam totum diem epulis, lusibus, choreisque traduxisset, vespertino tempore ad cubile suum, & simul ad cubile cordis ingressus, cogitare cœpit: *Vbi nunc festum quod egimus? vbi dies lætitia? vbi cętera? Nimirùm vt hic dies sic reliqua omnis vita transuolat, nihil post se relictura, nisi æternum pœnitere.* Fixit hoc profundè cordi, & illa nocte cogitationem ad annos æternos voluebat: Sequenti ergo die ita commotus est, vt Ordinem S. Dominici ingressus sit, sanctiorem vitam adorsurus. Ex Hist. Patrum Domin.

Alius quidam adolescens Bononiæ vitam agebat deliciis omnibus diffluentem, nec sibi patiebatur verbum fieri de vita alia iucunda. Adit eum quidam Religiosus Ordinis S. Dominici, & multa familiariter locutus aliis de rebus, tandem egrediens, hoc vnicum verbum monuit: *Cogita sub noctem, lectum ingressus, illud Prophetę: subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* Fecit ille, & hoc ita animo eius insedit, vt rebus omnibus abdicatis, artæ Religionis viæ sese manciparit. Vides ergo in his & similibus exemplis, quomodo reliquiæ cogitationis nocturnæ diem festum agunt Domino.

Humber. Tract. 7. de timor. Isaiæ. 14

LECTIO QVARTA.

DE ORATIONE PVBLICA in calamitate generali facienda.

1. *Docet recurrendum ad Orationem in afflictionibus publicis.*
2. *Tria Dei flagella Oratione auertenda.*

PROPOSITIO PRIMA.

TEmpus calamitatis publicæ, tempus orationis. Ratio est, quia illæ calamitates à Deo solent infligi ob peccata nostra, ideóque conuenit tunc ad eum recurrere per orationem & cordis conuersionem. Cùm Pater iratus filio intentat minas & verbera, opportunū remedium est inter eius brachia supplici corde recurrere, hoc enim affectum & viscera paterna commouet ad indulgentiam, virgam castigantem suspendit remouetque. Sic cùm Deus nos percutit, affectum paternum non deserit, quin potiùs optat vlnis nos bonitatis suæ complecti, si ad eum recurramus corde humili, coactus enim quodammodò peccatis nostris irascitur, & pœnas infligit. Vnde protestatur per Prophetam se non ex odio facere: *Indignatio non est mihi*: Deinde cunctatur (sicut Pater qui filium peccantem debet percutere, sed cupit parcere) & dicit: *Ingrediar super vineam meam? Succendam pariter? An potiùs tenebit fortitudinem meam: faciet pacem, pacem faciet mihi.* Cogitur ergò, ciuitates, populos, prouincias, regna, ob scelera punire. Imò tanquàm vineæ infructuosæ loco bonorum fructuum vepres, & spinas producentes, merentur exscindi radicitus. Sed optat Deus mediatores aliquos intercedere, qui eius manus vindices impediant, & instar Moysis velut ligent, aut instar Iacob cum illo precibus suis colluctentur, & fortitudinem eius teneant, pacemque concilient, hoc vtique scriptura illa indicat.

Isa 7.

Sic Dominus apud Ezechielem, multa comminatur domui Israël ob scelera: *Fili hominis, inquit, versa est mihi domus Israël in scoriam, omnes isti, as, & stannum, & ferrum & plumbum in medio fornacis, scoria argenti facti sunt. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Eo quod versi estis omnes in scoriam: congregabo vos in medio Ierusalem, congregatione argenti, & æris, & stanni, & ferri & plumbi in medio fornacis, vt succendam in ea ignem, congregabo & succendam vos igne furoris mei: Vt conflatur argentum in medio fornacis, sic eritis in medio eius, & scietis quia ego Dominus, cum effunderim indignationem meam super vos.* Hæc vtique grauis comminatio est, quia grauia scelera regnabant in populo suo in omni statu, quæ diuinam poscebant vindictam. Vnde inter cætera allegat: *Patrem & matrem contumeliis affecerunt in te: Aduenam calumniati sunt in medio tui: Pupillam & viduam contristauerunt apud te: Sanctuaria mea spreuistis, & sabbata mea polluistis: Viri detractores fuerunt in te. Et vnusquisque in vxorem proximi sui operatus est abominationem: Vsuram & super abundantiam accepisti: & auarè proximos calumniabaris, & mei oblita es, dicit Dominus.* Hæc ergo scelera & plura quæ ibidem enarrat, causa fuère tantæ indignationis Dei: Et tamen cupiens Deus vt aliquis sese huic furori lachrymis precibusque opponeret, velut inuitus puniens, subdit: *Et quæsiui de eis virum qui se interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam, & non inueni*: Et effudi super eos indignationem meam, in igne iræ consumpsi eos.

Nos itaque non miremur Deum nunc varias prouincias plagis multis affligere, sterilitate, morbis, bellorum ærumnis, aliisque calamitatibus atterere; quandoquidem eadem scelera, propter quæ indignationem suam in domum Israël effundere se minatur, impunè grassantur etiam in populis Christianis, ita vt possimus cum Ozee dicere: *Audite filij Israël verbum Domini, quia iudicium Domino cum habitatoribus terræ: non est enim veritas, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terra. Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit: Propter hoc lugebit terra, & qui habitant in ea.*

D. Cyprianus volens amicum quendam ad contemptum mundi inducere, considerat se in montem excelsum cum eo conscendere, ex quo possit ei ostendere, sicut sathan Domino, omnia Regna mundi. Ex illo ergo loco tanquam ex sublimi specula, hos igne, illos fluctibus, alios cruento gladio interire considerat. Alios flentes circumspicit, alios ærumnarum insensibiles in mediis sceleribus ridentes, & quosdam in bonis ducentes dies suos, in puncto ad inferna descendere.

O Vtinam in talem speculam possemus conscendere, ex qua peccata in variis mundi Regionibus inundantia possemus conspicere! Sed cùm reipsa id fieri à nobis nequeat, mente & spiritus contemplatione id fieri quid impedit? Ascendite ergo mecum, & perspicaces oculos mentis vndique coniicite. Primò Regum aulas inspice & Principum palatia. Quanta ibi vanitas & superbia, ambitio & inuidia, hypocrisis & adulatio? Peruersa ibi consilia conspirationes, aliaque aulicorum vitia dominantur, ita vt ab aliquibus aula rectè vocetur *Vniuersitas iniquitatis.* Quæ iniquitas ibi non solùm sedet, sed & docet.

Secundò inspice Iudicum tribunalia. Quanta ibi iuris legumque peruersio? Oppressio pauperum, calumniæ, falsa testimonia, periuria ibi regnant, ibi iustitia excæcatur donis, & quæ deberet esse integra tanquàm virgo, ab ipsismet corrumpitur quibus tradita est custodienda: ita vt de his temporibus verum sit illud Sapientis: *Vidi sub sole in loco iudicij impietatem, & in loco iustitiæ iniquitatem.*

Tertiò, introspice Mercatorum officinas, & videbis quanta ibi regnet auaritia & falsitas, vsuræ, fraudes in ponderibus & mensuris: mendacia cum iuramentis ibi nimis frequentia sunt, & parui æstimantur.

Quartò, inspice vel publica vrbium loca, vel particulares domos, & numera si potes, maledicta, blasphemias, iuramenta, ebrietates, fornicationes, adulteria, dissolutiones iuuentutis, & nefandas impudicitias, de quibus passim etiam homines gloriantur, qui *peccatum suum quasi Sodoma audent prædicare*, & lætari cùm malefecerint: *Bibunt quasi aquam iniquitatem.*

Postremò, Dei Ecclesiam ingredere, & vide quot in statu Ecclesiastico, in statu Sacerdotali, imò etiam religioso, crimina dominentur. Quanta dissolutio & libertas in Clero, & in plerisque Monasteriis? Ingluuies, auaritiæque sordes, fœtor luxuriæ, pestis inuidiæ, in illis dominantur, qui sanctitatis statum adepti sunt. Quam frequenter tractatur Filius Dei conscientia maculata, manibusque sacrilegis, à Sacerdotibus in altari? Si

posses cum Propheta *fodere parietem*, quàm multam reperires abominationem, sub priuatis multorum tectis?

Iterùm ergò repeto, non tam mirari nos debere calamitates quibus inuoluimur, quàm peccata nostra quæ longè ampliora flagella merentur, ideóque lachrymis & precibus faciem Domini præuenire tunc opportunum est, & mediatores ac intercessores ad iram Domini placandam adhibere. Quia nisi Sanctorum, tum viuentium, tum cum Christo regnantium, orationes interuenissent, multos sæpiùs populos ira Dei absorbuisset.

Patet id per illam visionem factam D. Dominico, cui apparuit Christus, tres vibrans lanceas, quibus orbi perniciem minabatur, nisi occurrisset B. Virgo præsentans Dominicum & Franciscum, quorum opera, meritis, & intercessione, peccatores ad Deum conuerterentur.

Imminente quoque peste sæuissima Albigensium hæreticorum, apparuit B. Lutgardi Virgo Deipara, vultu lugubri & obscuro. Inquirit verò Lutgardis compassione mota, vnde talis pallor & squallor in illa quæ plena gratia nominatur? Respondet ei: *Ecce ab hæreticis & falsis Christianis iterum conspuitur & crucifigitur filius meus: Quid ergo miraris lugubrem vultum meum? Verumtamen tu assume lamentum, & continuis septem annis ieiuna, vt sopiatur ira filij mei, toto imminens orbi.* Peregit ergò ipsa ieiunium toto septennio, in solo pane & cereuisia. Cum vero aliquandò superiorum voluntate coacta, tentaret aliquid pulmenti ore haurire, nunquam potuit (quasi quodam miraculo) quicquam vel minimum deglutire. Electa erat specialiter, vt pro peccatoribus oraret. Quare expleto septennio, iterùm aliud ieiunium suscipere mandatum est ei per reuelationem. Vnde & alios septem annos solo pane & olere transegit. Rapta autem vidit Iesum quasi recentibus vulneribus adstare, & pro peccatoribus deprecari. Deinde vertebat se ad ipsam & dicebat: *Cernis vt me totum offero Patri pro peccatoribus? Ita volo vt totam te offeras pro illis, & iram accensam auertas.* Lamentis ergo diuturnis propter illos adeò se afflixit, vt facie quotidie rigata, velut fontem lachrymarum deduceret. Apparuit verò ei Christus annis quinque ante mortem, gratulans quod miserorum causam tam diu fideliter egisset, & illa manu quam pro peccatoribus in cruce extenderat, lachrymas à facie eius tersit, dicens: *Volo te ab his lamentis tam absolui, nec deinceps luctu confici: sed placido cordis feruore in oratione persistes.*

V. Vitam eius 16. Iunij apud Sur.

In Sodoma quoque, quantum valuissent paucorum iustorum merita & preces, pro auertenda illa funesta clade, ipse Dominus ostendit in colloquio illo cum Abrahamo. Vbi ad singulas petitiones, Abraham rogantem pro impiis exaudit, dum dicit: *Parcam ciuitatibus illis, si inuenero quinquaginta iustos: Non delebo si inuenero quadraginta quinque: Non percutiam propter quadraginta: Remittam si inuenero triginta. Non interficiam propter viginti: Non delebo propter decem.* Fortis erat Abraham vera fortitudine, qui fortissimum Dominum tenebat, inquit Rupertus in illum locum. Non fuit vero ausus vltra decem descendere Abraham, quia dixerat se non amplius locuturum, & iusto Dei iudicio conformare se voluit Vir iustus.

Mysticè vero Eucherius id interpretans; ait: *Vsque ad decem non perire Sodomam Dominus dicit, & innuit quod si in quolibet per præceptorum custodiam Christi nomen inueniatur, iste non perit: denarij enim numeri figura Crucem Christi significat, quia litera X. qua denarius exprimitur, in figura Crucis formatur.* Ita ille.

Sed quærit vlterius D. Augustinus. Vtrum quod dicit Dominus de Sodomis, non velle eam perdere propter decem: specialiter dictum sit an etiam de quocunque loco in quo fuerint decem iusti? Respondet, id non esse necessarium, sed de Sodomis id potuisse dici, tum quia sciebat non esse ibi decem, tum quia volebat Abrahæ ostendere quàm effusa foret in omnes iniquitas illa Sodomorum, quàmque iuste eam puniret. Aug. in Gen.

Sed & propter vnum aliquando parcit Deus: *Circuite*, inquit: *Ierusalem, & videte, & quærite in plateis eius, an inueniatis virum facientem iudicium & quærentem fidem & propitius ero ei.* Imò & aliis propter illum propitium se fore significat: quærit enim virum, qui se interponat, & sit mediator pro aliis. Sed quando non inuenit inter viuentes, adhuc parcit & miseretur ob defunctorum virtutem, *Protegam*, inquit, *ciuitatem hanc propter me, & propter Dauid puerum meum.* Quasi dicat: Licet ipsi indigni sint, quia tamen solitus sum misericorditer agere, faciam id propter me, & propter merita Dauid serui mei. Hier. 5. 4. Reg. 19

Verumtamen eius aliquando iustitia non parcit propter multos bonos. Sicut Samariæ non pepercit, licet superessent septem millia virorum, qui non curuauerant genua ante Baal. Aliquando multis non parcit propter vnum. Propter peccatum Dauid tot millia peste intereunt. Propter peccatum Saül fames tribus annis affligit populum. Dominus bonus est, iustus est, sapiens & clemens, nostrum non est scrutari consilium Majestatis, sed in ipsum sperare, credere, bene operari, illumque benedicere. 3. Reg. 18 2. Reg. 12

Scimus vero impleta aliquando mensura peccatorum, Deum sic decernere peccatorum punitionem, vt etiam Sanctorum orationes Dei vindices plagas non possint auertere. Hinc dicit ad Ieremiam: *Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem & orationem, & non obsistas mihi, quia non exaudiam te*: Et ad Ezechielem: *Si quatuor iuditia mea pessima, gladium & famem, & bestias malas, & pestilentiam immisero in Ierusalem. Et si fuerint tres viri isti in medio eius, Noe, Daniel, & Iob, non liberabunt filios neque filias.* Horum specialiter fit mentio, quia hi in medio nationis prauæ quasi luminaria fuère vitæ irreprehensibilis, Iob in terra Hus gentili: Noë tempore diluuij hominum malitia inundante: Daniël in terra Babylonis inter Idololatras. Item, quia hi viri maximi meriti, olim pro aliis intercesserunt: Noë post diluuium, vnde cum illo Dominus fecit pactum, de non immittendo vltrà diluuio, posuitque arcum suum in nubibus, in signum fœderis: Daniël pro libertate captiuorum in Babylone affligebat se, vnde & Angelus ei apparuit, & finem indicauit: Iob vero pro amicis suis intercessit, ad quem à Domino missi sunt, vt oraret pro illis. Ierem. 7. Ezech. 14. vid. pg. 297. prop. 2. Dioc.

De hac porrò peccatorum mensura sæpe mentio fit in Scriptura: *Nondum completæ sunt iniquitates Amorrhæorum: Implete mensuram Patrum vestrorum.* Hinc Propheta Zacharias vidit *mulierem sedentem in medio amphoræ siue in medio mensuræ*, vt legunt 70. & dictum est ei: *Hæc est impietas.* Gen. 15. Zach. 5.

Illa ergo mensura significat peccata populi Israël in vnum coaceruata, quibus merebantur abiici. Vide Riberam & interpretes in illum locum.

De hac re sic loquitur Origenes, *Sicut omnia.*

in mensura fecit Deus, & pondere, & numero: Ita etiam patientiæ eius certa mensura est, quam mensuram credendum est impletam esse ab his qui diluuio perierunt, qui in Sodomis cælesti igne vastati sunt. Patienter ergo nunc fert Deus, expectans ad pœnitentiam: sed nos hoc non dissoluat & tardos ad conuersionem faciat, quia rursus patientiæ eius certa mensura est. Ita ille in c. 2. ad Romanos.

PROPOSITIO SECVNDA.

Tria flagella Dei oratione auertenda sunt, quæ ob peccata solet in populos immittere, pestilentia, fames, bellum.

Tria Dei flagella satis demonstrata sunt Dauidi per Gad Prophetam 2. Reg. 24. Vide textum. De illis quoque fit sæpe in Scriptura mentio. Specialiter verò miro prodigio Ezechiel propheta, iubetur à Domino illa populo Israëlitico indicare: dum iubetur radere pilos omnes capitis & barbæ, & in tres partes diuidere, illosque in statera ponderare. Tertiam, inquit, partem combures in medio ciuitatis. Tertiam partem concides gladio: Tertiam disperges in ventum. Quo quidem portento significabat partem plebis peste, partem gladio, partem fame & captiuitate affligendam & vastandam. Id vero fieri ob peccata eorum manifestè declarat: dicens: *Ista est Ierusalem, in medio gentium posui eam: Et contempsit iudicia mea, vt plus esset impia quàm gentes, & præcepta mea vltra quàm terræ quæ in circuitu eius sunt.* Nempe sicut fulmina & tonitrua quæ terram deuastant, ex ipsa oriuntur terra: oriuntur enim ex vaporibus & exhalationibus quæ de terra ascendunt, & in locis superioribus coarctantur, tandemque erumpunt, & inferiora deuastant: Ita peccata nostra sunt tetri vapores, ascendentes ex prauo corde nostro, quasi ex fuliginosa terra, ex illisque tandem ira, furor, & supplicia ac fulmina diuina prodeunt, in caput nostrum erumpentia. Ezech. 5.

Patet id in tot plagis iam ab initio sæculi in peccatorum vindictam immissis, in diluuio, in Sodomis, in tot Ægypti percussionibus. Ita vt rectè dixerit Ecclesiasticus: *Mors, sanguis, contentio & romphea, oppressiones, fames & contritio & flagella, super iniquos creata sunt hæc omnia, & propter illos factus est Cataclysmus.* Sed & hæc omnia flagella specialiter comminatur Deus populo suo, Deuteron. 28. dum dicit. Si nolueris audire vocem Dei tui vt custodias mandata eius, erunt super te omnes maledictiones istæ: *Maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro, maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuę, armenta boum & greges ouium tuarum. Adiungat tibi Dominus pestilentiam, donec consumat te: Percutiat te egestate, febri & frigore, ardore & æstu, & aëre corrupto ac rubigine. Sit cęlum, quod supra te est, æneum, & terra quam calcas, ferrea. Tradat te Dominus corruentem ante hostes tuos, per vnam viam egrediaris contra eos, & per septem fugias, & dispergaris per omnia regna.* Vide ibi, & considera cætera in textu.

Sed dices, si propter peccata & contemptum mandatorum Dei hęc infliguntur, cur bonos etiam sæpè inuoluunt? Cur & mali ab illis sæpiùs exempti cernuntur?

C. 21. Hanc certè querelam frequenter etiam Viri sancti & Prophetæ mouerunt, vnde Iob dicit: *Quare impij viuunt, subleuati sunt & confortati diuitiis? Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba & nepotum in conspectu eorum, domus eorum securæ sunt & pacatę, & non est virga Dei super illos.* Similiter & Ieremias: *Iustus es Domine si disputem tecum, verumtamen iusta loquar ad te: Quare via impiorum prosperatur, bene est omnibus qui præuaricantur: Plantasti eos & radicem miserunt, proficiunt & faciunt fructum: Prope es tu ori eorum, & longè à renibus eorum.* Abacuc Capite primo, & Dauid Psalmo 72. idem conqueruntur multis propositionibus & sententiis. Ierem 12.

Sed respondendum, ideò Deum aliquando impios & peccatores plagis temporalibus non affligere, quia destinati sunt ob scelera sua ad pœnas æternas, vbi grauiùs plectendi sunt, vbi iuxta mensuram delicti erit & plagarum modus, vbi eos iam corripiet, non tanquam Pater, sed tanquàm Iudex in furore suo. Tunc verum erit illud: *Plaga inimici percussi te castigatione crudeli. Quid clamas super contritione tua? Insanabilis est dolor tuus, propter dura peccata tua feci hæc tibi.* Peccator in tormentis illis frustra clamabit, quia cruciatus erit æternus, dolorque non habebit remedium. Durissima peccata tua, ô homo impœnitens, & inflexibile cor tuum, Deum fecêre tibi durissimum & inflexibilem. Tanquàm hostis iuratus implacabilis tunc erit, & crudeli plaga ęternùm te affliget. In hoc verò tempore tanquàm amicus plagis corrigit, tanquàm filios virgis arguit: Qui ergò licet peccantes, eius percutientem virgam aliquando non percipiunt, signum est quod filij non sint, sed potiùs tanquàm adulterini negliguntur à Deo, & reiiciuntur, inquit Apostolus: Magna ira quando peccatoribus non irascitur Deus. *Zelus*, inquit, *meus recessit à te, vltra non irascar tibi.* Ierem. 30. V. cap. 12. ad Heb.

Respondendum secundò, non omnia impiorum opera esse mala, sed eos aliquando opera moraliter, bona exercere. Deus verò nullum bonum irremuneratum relinquit, & ideò aliquibus eos temporalibus benedictionibus, aut temporali fœlicitate gaudere permittit in hoc sæculo, qui ob peccata sua carituti sunt æterna fœlicitate in altero.

In figura huius rei Abraham filiis concubinarum, & Ismaëli filio eiectitio dedit munera aliqua, aurum, argentum, aut bona aliqua mobilia: sed Isaac filio dedit hæreditatem & immobilia bona. Sic dicit Augustinus de Romanis quia opera moralium virtutum exercebant licet infideles & impij: non reliquisse Deum opera irremunerata, sed quibus non erat daturus: inquit, vitam æternam cum sanctis Angelis, terrenam eis gloriam excellentissimi Imperij concessit.

Respondetur tertiò quantum ad bonos, eos etiam inuolui plagis à Deo immissis: quia ferè semper etiam in eis aliquid purgandum repetitur leuioris delicti, aut præteritorum peccatorum, quæ omnia purgantur per afflictiones temporales, eorumque patientia & virtus ac constantia, per flagella probatur: & vtiliter eis irascitur Deus, in pręsenti, ne irasci cogatur in futuro, aut eos tunc punire: *Cùm iratus fueris, misericordiæ recordaberis.* Quia iratus in pręsenti Deus, misericordiæ recordabitur in futuro: *Non enim in perpetuum irascetur, neque in æternum comminabitur.* Inquit Psalmista. Abac. 3.

Qui ergò iram futurã cauere voluerit, lubens amplectatur castigationem Domini in præsenti. In huius rei symbolũ interpretari possumus visionem illã Ieremiæ, de qua Capite primo: *Et factum est verbum Domini ad me dicens. Quid tu vides Ieremia? Et dixi: virgam vigilantem ego video.* Et factũ est verbũ Domini secundò ad me. *Quid tu vides? Et dixi, ollam succensam ego video, & faciem eius à facie Aquilonis,* Ierem. 1.

virga vigilans siue minans & parata percutere, iamque sese librans, significat vltionem Dei, vigilantem ad peccatorum nostrorum correptionem & correctionem, hæcque à meridie & sinu diuinæ misericordiæ prouenit, & ab eius paterno affectu.

Olla succensa significat vltionem Dei per pœnas alterius sæculi: vnde & venire dicitur ab Aquilone: Aquilo autem mortis symbolum est diræque vindictæ, & partem reproborum significat, vnde Lucifer dicebat: *Sedebo in Aquilone.*

Sic etiam Antiqui dixerunt Deum habere duo tribunalia: vnum clementiæ & fœlicitatis in Meridie, alterum seueritatis & vindictæ in Aquilone, & inde deiectus est Lucifer, qui dixerat, sedebo in lateribus Aquilonis. Significatur ergò per hanc visionem, Deum pœnitentibus hîc exhibere virgam correctionis, reprobis autem illam reijcientibus, reseruare ollam gehennæ & furoris.

LECTIO QVINTA.

DE ORATIONE PRO PESTE.

1. *Docet Deum ob peccata pestilentiam immittere.*
2. *Docet precibus publicis illam auertendam.*

PROPOSITIO PRIMA.

P*Rimum flagellum quod solet Deus ob peccata immittere est pestilentia.*

Per hanc pestem solitus est vitia pessima & pestilentissima, quæ in populis in animarum perniciem grassantur, punire. Luxuriam enim, hæresim, & ambitionem, & superbiam, intemperantiam; similesque contagiosos mores, vndique in plebe serpentes, solet Deus corporum aërisque infectione vlcisci.

Sic cùm Deus Sodomorum fœtidissimam luxuriem: igne sulphureo & fœtidissimo puniuisset, in huius rei memoriam & criminis illius detestationem Regionem illam quæ fœcunda erat & irrigua quasi Paradisus Dei, tanta aëris marisque corruptione infecit, vt nec ab hominibus, nec ab animalibus habitabilis sit. Ibi nec mare pisces, aut alia vitam habentia producit, ideò mortuum nominatur: Nec terra fructus, nisi quædam poma, quæ vbi manu attinguntur, in cinerem resoluuntur. (Iob. 28.) Ideò de illa regione D. Hieronymus interpretatur illud Iob: *Semitam ignorauit auis, nec intuitus est eam oculus vulturis, non calcauerunt filij institorum.* Tantus enim fœtor ibi remansit, vt aues & mercatores eam fugerent. Et ita voluit fieri Deus, in signum fœtoris sceleris eorum, de quo (Gen. 18.) dicitur: *Fœtor eorum venit contra me.* Sic enim aliqui legunt, loco illius quod nostra Lectio habet, *Clamor Sodomorum venit coram me.*

Superbiam quoque hac plagâ vlcisci Deum, patet in Dauide, qui iubens populum suum numerari, & in multitudine exercitus & plebis sibi subiectæ glorians, causam dedit pestiferæ luis, quæ paucis horis septuaginta millia virorum internecioni dedit, vt sic superbiens Rex, populi sui diminutione puniretur, & culpam suam agnosceret.

Superbiam quoque Sennacherib in fortitudine exercitus sui gloriantis: & Deum Israël blasphemantis, retundere voluit Deus: percussis per Angelum Domini vna nocte centum octoginta millibus. Quos quidem peste interiisse existimant aliqui Interpretes. Non enim significat Scriptura, quo genere mortis perierint, sed tantum dicit: (Isaiæ. 37) *Venit Angelus Domini illa nocte, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta millia:* (4. Reg. 19) Quo ferè modo dicit extendisse Angelum Domini manum super Ierusalem, & percussisse populum tempore Dauidis. Potuit ergo vna nocte aër ita infici, vt tot millia perirent, ita vt de illis verum fuerit: *Vidi eos qui seminant dolores, & metunt eos, flante Deo periisse, & spiritu oris eius consumptos,* (Iob. 4.) quasi dicat. Non eget Deus exercitu, non gladio, non hasta, vt peccatores interimat, sed solo flatu interficit: Quasi si homo iratus solum respirans per os vel nares, hostem suum prosterneret: *Quiescite ergo,* inquit Isaias, *ab homine cuius spiritus in naribus eius, quia excelsus reputatus est ipse.* (Isa. 2.) Cauete iram Dei & Christi hominis in vos concitare, qui potens est sola respiratione vos in æternas pœnas deuoluere.

Ob hæreseon etiam, & rerum sacrarũ iniuriam, ac indignam tractationem, solet Deus rabidam luem Prouinciis ac Vrbibus in vindictam immittere Sic Philistæos percussit morbo fœtido & contagioso, ob Arcam Domini indignè tractatam. De quo Scriptura dicit: *Fiebat pauor mortis in singulis vrbibus & percutiebantur in secretiori parte natium, & prominentia extra eorum computrescebant & ascendebant vlulatus vniuscuiusque in Cælum.* (Vide c. 5. 1. Reg.) Hæc contagio species quædam erat dysenteriæ, & intestinorum, partiumque secretiorum exulceratio, cum fluxu sanguinis instar Hæmorroidum. (An. 1624.) Similem ferè luem anno præterito per prouinciam Leodiensem & vicinas vidimus grassari, ita vt pluribus locis fuerit confusio mortis magnæ, tam in ciuitatibus, quàm locis ruralibus, pestilente quadam dysenteria vbique serpente & populos discerpente.

De hæresi verò specialiter peste punita, exemplum habemus tempore impij Constantini Copronymi. (Baron. tom. 10. ex theoph & aliis.) Hic cùm aduersus sanctas Ecclesias & sacras imagines multa insaniâ insurrexisset, earum cultum abolere conatus: vidit regiam suam vrbem Constantinopolim, miro pestilentiæ flagello à Deo percussam, licet ipse vt Pharao quondam incorrectus permanserit. Cœperunt ergo fieri subitò tam in hominum indumentis, quàm in sacris Ecclesiarum ornamentis, & in velis, cruciculæ plurimæ veluti ex oleo designatæ. Facta est vero inde tristitia & defectio animi multa, propter dubium eiusmodi signum: multi etiam quasi in extasi, conspiciebant circa se viros quosdam velut peregrinos, cum truci facie, qui domos ingressi, alios quidem ex domo deferebant, alios autem vulnerabant. Et hæc quidem multorum phantasiis occurrebant: sed & re ipsa quæ viderant fieri inueniebantur, ita vt non essent domus, quæ non haberent mortuos sepeliendos. Et ita repleta sunt vniuersa, tam vrbana, quàm suburbana monumenta, & cisternæ & lacus & plurimæ vineæ, & horti ad sepulturam effossi, & vix capere poterant sepeliendos, omni domo calamitate repleta, propter depositionem quæ impiè facta erat sacrarum imaginum ab imperatoribus.

PROPOSITIO SECVNDA.

H*Oc flagellum sacrificiis precibusque auertendum est.*

Hoc etiam Ethnici agnouerũt. Ita Oecumenius interpretans Aram illam ignoto Deo consecratam, quam Athenis Apostolus repererat, refert Athenienses grauissima pestilentia afflictos, Sacrificiis solemnibus omnibus Diis suis oblatis,

voluisse eos placare. At cùm hæc nilominus mortalitas non cessaret, consuluisse oracula, & responsum accepisse, plagam hanc ab ignoto Deo cui diuinos deferre honores hactenus neglexissent, immissam esse. Itaque statim nouam erexerunt aram cum his aureis literis, *Ignoto Deo*, cessauitque pestilens tabes. Ex hac vero occasione inscriptionis, Christum eis Apostolus euangelizauit. Ita aliqui interpretes cum Occumenio.

Occumenius in 17. c. Acto.

Sed & ipsi Philistæi exitiali illo morbo, de quo diximus percussi, tandem agnouerunt à Deo Israël hanc vltionem procedere, eumque placandum esse: ideóque remiserunt arcam cum honore, pro delicto reddentes vasa & dona aurea, iuxta numerum prouinciarum Philistinorum, sic dantes Deo Israël gloriam, vt releuaret manum à Diis suis & terra sua, vt loquitur Scriptura. Vide cap. 6. 1. Reg.

Iudæus ex Suida.

Constat quoque ex antiquis Scriptoribus, Gentiles solitos fuisse tempore publicæ talis calamitatis, immolare homines quasi piaculares victimas, ad communem luem sedendam & numen placandum. Sic Seruius refert, quod cum Massilienses peste laborarent, vnus è pauperibus se offerebat alendum anno integro, publicis & purioribus cibis, postea verbenis vestibusque sacris ornatus, circumducebatur per vrbem cum imprecationibus, vt in eum inciderent omnia mala ciuitatis: sicque mactabatur, vel aquis immergebatur, & Neptuno sacrificabatur, quasi hostia pro salute. Et inclamabant omnes: *Esto piaculum nostrum, esto victima nostra, peccata nostra in te sint.*

Nos verò exitialium morborum ærumnis concussi, humiliemur sub potenti manu Dei nos percutientis. Non ignotus ille nobis est, sed sub nostræ mortalitatis veste apparere nobis voluit, & nobiscum conuersari, vt mortis nostræ vincula disrumperet, & quoties mortis pauore concutimur, ad eius pias manus confugiamus. Illi in templo interiori mentis nostræ aras erigamus, in quibus ipsi cor contritum & humiliatum immolemus: hancque victimam ei gratam, lachrymis conspersam, offeramus: hoc est, sacrificium quod pro peccato ei debemus: hæc est hostia placationis quam à se reiicere non potest: hæc vindicem eius manum à nobis remouere potens est: *Cor contritum & humiliatum non despicies: Posuisti lachrymas meas in conspectu tuo.*

Sacrificium quoque pretiosum Corporis & Sanguinis Christi Domini tunc oblatum, Patris iram vltricem auertit. Ibi ipse Christus & sacrificium & Sacerdos est: Aaron verus ipse est, *stans inter mortuos & viuentes*, vt plagam desæuientem, incensi odore compescat. Imò si Gentiles tunc habebant piaculares victimas, & nos quoque. Ipse enim Christus piacularis nostra victima est, quam Patri æterno nos percutienti, quotidie vouemus pro delictis nostris, pro salute nostra. In illum ergo transferamus per cordis conuersionem & compunctionem, omnia peccata nostra, & illi inclamemus, dum affligimur: *Esto piaculum nostrum, esto victima salutis, in te sint peccata nostra, & sanguis tuus illa eluat, ac iratum nobis placet Deum.* Sic Rex Dauid, vbi vidit afflictionem populi, Angelo percutiente, recurrit ad Sacrificium, erigens altare Domino, & offerens in loco vbi viderat Angelum, holocaustum vespertinum, & cessauit plaga, & propitiatus est Dominus terræ: Multò majoris valoris est holocaustum, quod Patri obtulit Christus in Cruce, vt propitius foret omni terræ. Hoc ergo idem holocaustum offerimus illi, ad placandam eius iram dum flagellis suis nos cædit.

Num. 16.

Sed & Sanctos quærere mediatores opportunum est, & Deo in honorem eorum aras erigere, dum calamitates istæ grassantur: Hoc sibi acceptum multoties indicauit Deus.

Anno 680. pestis ingens vastauit Romam & Italiam, vt visibiliter tunc multis apparuerit bonus & malus Angelus, noctu ciuitatem pergens, & ex iussu boni Angeli malus Angelus quoties instrumento quod manu ferre videbatur, ostium cuiuscunque domus percussisset, tot de eadem domo die sequenti homines interirent. Tunc cuidam reuelatum fuit, pestem illam non priùs cessaturam, quàm in Basilica quæ B. Petri ad vincula dicitur. S. Sebastiani Martyris altare erigeretur. Factumque est, vt delatis ad Romanam Vrbem Martyris Reliquiis, & altari erecto, pestis statim quieuerit.

Paulus Diacon. apud Baron. to. 8.

Illis verò Sanctis specialem dedit Deus virtutem intercedendi pro populo, hac pestilentia grassante, qui eam in seipsis patienter experti sunt & tolerarunt. Hinc S. Rochum inuocamus, quia ipse illam in corpore suo pertulit, quam in aliis signo Crucis frequenter sanârat; & cùm illâ percussus foret, ab hominibus desertus, per canem cibum ei quotidie afferentem, & per Angelum fuit consolatus. Traditurque, in carcere morienti Angelum tabulam attulisse, in qua scriptum erat: *Ad Rochi patrocinium confugientes truculentam pestem euasuros significo.* Quæ Tabella post mortem ad latus eius est reperta. Vnde & in Concilio Constantiensi cùm pestis validè grassaretur, eius imago solemniter in Processione d. lata est, approbantibus Concilij Patribus. Et mox auxilium sensit Ciuitas Constantiensis. Vide Surium & Ribadeneiram latiùs in vita eius.

V. Molanum de Sanctis Belgii.

Solemus etiam contra pestilentiam inuocare S. Macarium quondam Antiochenum Patriarcham. Hic resignata sua sede cùm quatuor Discipulis, terram sanctam peragrauit; & postea per Germaniam superiorem in Belgium venit, & Gandaui in Monasterium S. Bauonis receptus multis miraculis floruit. Nam leuis eius attactus, ad depellendos morbos erat efficax, imò & sola eius benedictio. Postquam autem annum vnum plus minus, eò loci egisset, grauis Gandensem in populum pestilentia sæuiebat. Contra quam indictum est triduanum ieiunium hominibus & pecoribus: cumque pius Macarius multùm ardenterque pro populo oraret, commune periculum cum aliis incurrit, fore prædicens, vt post suum interitum nemo hoc pestifero incendio moreretur. Quod factum est. Nam à morte eius liberata est Ciuitas, vt ipse videatur fuisse quasi piacularis quædam victima, suscipiens in se peccata populi, & se offerens morti, vt illa expiaret, iramque diuinam auerteret.

LECTIO SEXTA.

DE ORATIONE PRO BELLO.

1. *Docet bellum, flagellum esse grauissimum.*
2. *Flagellum istud oratione depellendum.*
3. *Ostendit efficatiam Orationis contra hostes.*

PROPOSITIO PRIMA.

SEcundum Flagellum quo vtitur Deus ad scelerum vindictam, est bellum, Flagellum grauissimum, & maximè formidandum.

Primò, quia innumeras parit ærumnas, fabricat & connectit catenam longam miseriarum, quâ populos crudeliter inuoluit. Et ordinariè cætera secum trahit flagella, quia morbi varij, fœtidi, & contagiosi, per exercitus in Prouincias inuehuntur vt experientia notum est: & diuturnum bellum, paupertas, egestas, fames quasi pedisequæ, 3. Reg. 4. Psal. 127. consequuntur. Sed & anxia tunc est & ærumnosa populorum vita, periculis obnoxia sine vlla tranquillitate, cui etiam mors sæpius foret præferenda. Etenim nihil pace gratius aut iucundius, quando *vnusquisq; sedens sub ficu & sub vite sua*, panem suum in tranquillitate comedit, & cum securitate *manducat labores manuum suarum*: Habens filios suos, *sicut nouellas oliuarum in circuitu mensæ suæ*, & vxorem quietam & fœcundam *in lateribus domus suæ, operantem lanam & linum consilio manuum suarum.* Ita nihil calamitosius belli tumultibus, qui pauore & angustia prouincias ita afflictant vt etiam tædeat viuere. Vnde & tale tempus calamitosum respicit Ecclesia, dum verbis D. Ambrosij orat: *Digneris Domine propitius intueri tribulationes plebium, pericula populorum, captiuorum gemitus, miserias orphanorum, desperationes languentium, defectus senum, suspiria iuuenum, vota virginum, lamenta viduarum.* Quis enim recenseat afflictiones, pressuras, clades, gemitus, lachrymosa suspiria & lamenta, quę bellicę concussiones & insolentię militares, cordibus senum, iuuenum, virginum, orphanorum, viduarum infligunt? Eccl. 35. Aut quando magis verum esse potest illud: *Lachrymæ viduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentes eas: à maxilla enim ascendunt* Baruch. 4 *vsque ad Cælum.* Et illud Baruch: *Adduxit super illos gentem de longinquo, gentem improbam & alterius linguæ qui non sunt reueriti senem, neque puerorum miserti sunt, & abduxerunt dilectos viduæ, & à filiis vnicam desolauerunt.*

Has easdem scelerum & peccatorum nostrorum vindices pœnas minabatur Dominus per Hieremiam: Ierem. 5. *Ecce adducam super vos gentem cuius ignorabis linguam, & comedet segetes tuas, & panem tuum, & deuorabit filios tuos & filias tuas, comedet gregem tuum & armenta tua, comedet vineam tuam & ficum tuam.*

Hæc satis norunt Prouinciæ Belgicæ à tempore hæreseon, tot tumultibus Belgicis concussæ & conuulsæ.

Secundò, flagellum hoc maximè formidandum est, non solùm ob temporales miserias & discrimina, sed ob fœda scelera & crimina quæ producit. Tempus enim belli multam adducit confusionem, sacra profanaque omnia miscet, & contemptum parit legum, tum humanarum, tum diuinarum: *Inter arma silent leges.* Hinc bellum rectè appellatur fons scelerum, radix criminum, origo flagitiorum. Tempore enim tumultuoso impunè licet quicquid lubet: *Est verò impunitas* (teste Bernardo) *incuriæ soboles, insolentiæ mater, radix impudentię, transgressionum nutrix.* Hinc blasphemię, iuramenta, periuria, furta, rapinę, sacrilegia, liberè tunc grassantur: Imò verò homicidia, concussiones, Sacerdotum percussiones, altarium, & Ecclesiarum prędationes & profanationes nihil æstimantur. Adde fornicationes, stupra, adulteria, corruptiones violentas, tum virginum, tum coniugatarum. Hi sunt fructus amari, hęc pira angustię quę ab infœlici hac radice generantur: dum exsibilatur pietas, exulat iustitia, castitas, temperantia, & ipse timor Dei cæterarum virtutum custos, conculcatur & expellitur per militarem, sed Sathanicam libertatem. Tunc videtur aperiri puteus abyssi, & ex illo turmatim diceres erumpere dæmones, flagitiorum omnium incentores, vt in illa impellant homines natura quidem lubricos, occasione tamen impunitatis iam præcipites.

Notant quidam scripturam quę habetur 1. Reg. 1. Reg 13. 13. vbi lectio nostra habet: *Egressi sunt ad præliandum tres cunei Philistinorum.* Altera verò lectio dicitur habere: *Egressi sunt ad prędandum.* In textu autem Græco, & Hebræa Paraphrasi: *Egressi sunt ad corrumpendum.* Hoc de multis etiam Christianis verum est, qui militiæ adscripti, statim ad prędationes, concussiones, rapinas, toti anhelant: & in fœditates luxuriosas, stupra, adulteria, immerguntur, sine vllo timoris diuini fręno. Sed & alios nefanda crimina docent, multa enim scelera ab extraneis militibus in has prouincias sunt inducta, & iuuentus in malũ procliuis est edocta; cum antea forent insolita. Vnaqueq; enim natio habet vitia quædam sibi agnata, quę tanquam pestilens virus, in alios facilè serpunt. Sic dum omnis generis nationes millitari consortio colligantur, sibi mutuò, & prouinciis ad quas veniunt, vitia sua & fœdos mores affricant, vt experientia notum est.

Itaque bellorum funesto tempore maximè verum est illud Ozee: *Maledictum & mendacium & homicidium & furtum & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit.* Ozee 4. Quæ quidem scelera per sanguinis pluuiam quondam videntur significata in regione Aquitaniæ, vbi legimus tribus diebus sanguinem pluisse valdè prodigiosum, nam si cadebat super carnem aut lapidem, non poterat lauari, si super lignum cadebat, lauabatur. Terruit hoc prodigium totam Galliam adeò vt Robertus Rex Francorum, scriptis consuluerit Fulbertum Episcopum Carnotensem, inter Episcopos doctrina præcellentem, cuius extat Epistola in qua sic respondet. Quod nuper cruorem in regno vestro pluisse audistis, qui si supra petram vel carnem hominis ceciderat, ablui non poterat, super lignum autem facilè abluebatur: Tria genera hominum significata videntur. Per lapidem impij. Per carnem fornicarij, Per lignum quod nec durum est vt lapis, nec molle vt caro, illi qui neque impij sunt, nec fornicarij. Cum ergo venerit super illam gentem, cui portenditur gladius, siue pestilentia, si antea duri & molles, non fuerint mutati in melius, morientur perpetualiter in sanguine suo. Medij verò per angustiam mortis, aut aliter poterunt liberari, pro arbitrio secretissimi Iudicis. Ita habetur apud Baronium, tom. 11. an. 1017. tempore Benedicti. 8.

Tertiò, bellum graue omnino flagellum est, quia non solùm affert interitum corporum, sed

& multorum millium animarum, quæ cum neglectu conscientiæ, cruento sæpiùs prælio se sistentes, ad æternam damnationem æterno se præcipitio collidunt. Hoc satis agnosces, si iam dicta consideraueris. Magna enim militantium pars turba est hominum vitiosorum: alij ob debita sunt transfugæ, alij ob flagitia. Sic ad Dauidem conuenerunt: *Omnes qui erant in angustia constituti, & oppressi ære alieno, & amaro animo, & factus est eorum Princeps.* Alij parentibus inobedientes, vel infausto coniuncti matrimonio, vt excutiant iugum paternum, vel vxorium, desperantes militiæ sese adscribunt: & tunc licentia militari facilè se variis inuoluunt sceleribus, rapinis, concussionibus, luxuriis, vt dictum est. Interim vix de conscientia cogitant, vix in anno illam confessione expurgant. Multos scio qui se triennales: immò quinquennales fassi sunt, Catholicos tamen se profitentes: & hi tamen ad sonitum tubæ vel tympani, ad conflictum prodeunt, centenis & millenis mortalibus peccatis onerati, nullam conscientiæ curam gerentes, & sic se inferno & plutoni velut victimas vouent. Quos putas ex tot millibus qui in prælio moriuntur, in gratia mori? Vix enim vnquàm ad gratiam se præparant, nec sciunt quid sit Contritio, nec illam norunt elicere in peccatis inueterati. Putant per vnum leue *Peccaui*, per vnam pectoris tunsionem se saluari: sed fallax est spes ista, præsumptio est deploranda, & ipsi lachrymis digni.

1. Reg. 22.

Flebat amare Dauid Filium Absalonem, & irremediabilibus lachrymis multoties repetebat ambulans: *Fili mi Absalon: Absalon fili mi! quis mihi det vt moriar pro te?* Cur sic deflet Dauid rebellem filium, Patris sceptro & sanguini insidiantem? Respondet D. Bernardus: *Meritò planxit super parricida filio, cui perpetuò sciret obstructum exitum de ventre mortis, mole criminis.*

Serm. 16. in Cant.

Deplorat ergo, non tam mortem corporalem, quàm æternam, rebellis filij in peccato suo morientis, & hanc propria morte redimere paratus erat. Quantò magis planctu digna tanta hominum multitudo: qui ad sanguinem animati (quasi elephanti Machabæorum qui visu mori & vuæ sanguine ad prælium acuebantur) sine consideratione, contritione, confessione, in mediis sceleribus abripiuntur, & ad flammas æternas subitò deuoluuntur? nam tunc maxime verum est. *Dilatauit infernus animam suam & aperuit os suum absque vllo termino & descendent fortes eius, & populus eius, & sublimes gloriosique eius ad eum.* O cæcitas lachrymis etiam digna sanguineis!

Isa 5.

PROPOSITIO SECVNDA.

HOc *flagellum oratione præuertendum est, vel auertendum.* Id solicitè monet Apostolus ad Timotheum scribens: *Obsecro primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes pro Regibus & omnibus qui in sublimitate sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate & castitate.* Vbi tria ab Apost. significari videntur.

1. Tim. 5.

Primum, pietatem & castitatem cum tranquilla & quieta vita, tantam habere connexionem & cognationem, vt vix cum turbidis armorum & bellorum emotionibus possit consistere. Et sic confirmat quæ suprà docuimus: Ad quem etiam sensum dixit Poëta.

Nulla fides pietasque viris qui castra sequuntur.

Licet ergo bella quandoque licita sint, tamen vt plurimùm, à Satana dissensionis authore & incentore, ortum habent, qui illa suscitat, vt multa alia mala inuehat, & animas illaqueet. Sagenam suam mittit tunc in mare turbidum, vt ex omni genere piscium congreget, hoc est, varios hominum status, modò hæreseon errore; modò armorum terrore perturbat, vt liberiùs piscari possit. Sed nec mirum quod bella ab illo sæpiùs procedere dicimus, de quo dicit Scriptura: *Ille homicida est ab initio.* Ipse primum in cælo adorsus est prælium contra Deum & Angelos eius: sed subitò exturbatus est, & quidem tanto impetu, vt de ipso Christus asserat: *Videbam satanam tanquam fulgur de cælo cadentem.* Ioan. 8. Luc. 10.

Deinde in Paradiso inuidens paci primi hominis, illam fallaci persuasione perturbauit, author, ipse disrupti fœderis, quod Deus cum homine pepigerat, & discordiæ illius interioris, quę modò adhuc in nobis quotidianam rebellionem parit, concupiscentiæ contra rationem.

Denique etiam pacem exteriorem hominis cum homine profligauit: dum Cain concitat contra Abelem fratrem, pessimum inuidiæ & discordiæ semen, ex eo tempore in mundo seminans, quod ad finem vsque sæculi non extirpabitur: sed germinabit amarum fructum homicidiorum, duellorum, præliorum, tumultuum, non solùm inter exteros, sed etiam inter fratres & fratres, inter Patrem & filium, inter afines & agnatos, Vt patuit inter Esaü & Iacob, inter Saulem & Dauidem, inter Absalon & Ammon, inter ipsum Absalonem & Dauidem Patrem. Et hoc est semen virulentum, tot & tam turbulenta dissidia modò germinans inter Reges & Prouincias, inter ipsos Principes Christianos, qui in Sanguine Iesu Christi fœdus habere deberent, & communionem sanctæ pacis. Attendite hoc, ô Reges & Principes, & semen hoc pessimum suffocate dum recens est, bellorum radicem amaram succidite: *Ne excrescat in virgas, & ignis de virga ramorum eius egressus fructum regnorum vestrorum comedat,* & sceptrum vestrum deuoret. Hoc ne vobis contingat, *Deus pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter.* Ezech. 19 Rom. vlt.

Secundum quod Apostolus verbis citatis indicat est, tranquillam vitam cum pietate coniunctam, à Regibus & his qui in sublimitate sunt dependere. Quod satis manifestum est: omnem enim regnorum turbidam vastitatem, à Regum vel procerum ambitione, cupiditate, libidine enasci, antiqua & hodierna docent exempla.

Absalon regnandi libidine, totum Patris commouet regnum, paterno etiam cruore manus fœdare paratus. Iud. 8 & 6

Abimelech septuaginta fratres occidit super lapide vno, dominandi impulsus ambitione.

Cæsar & Pompeius totum concutiunt Imperium Romanum, & bellis ciuilibus cruentant, imperandi cupiditate.

Alexander totum conturbat orbem, vt solus imperio potiatur. Huic rectè respondit quidem Pirata ab eo captus. Interrogabat Alexander: *Cur mare sic infestas?* Respondet ille. *Cur totum infestas orbem? Quia paruo nauigio per mare curro, vocor latro, tu quia magna classe, diceris Imperator.* Ita ille audaci libertate, sed non dissonè à veritate.

Nostro quoque æuo sæpiùs experta est Gallia, experitur Germania, & Bohemia, & aliæ Europæ regiones, quàm turbulentas vehere possit clades, vnius Principis cæca ambitio & cupiditas.

Sicut ventus etiam exiguus, terrę visceribus inclusus, non erumpit sine graui concussione, & graues sępiùs terræ motus ciere visus est: aut sicut exhalationes & vapores cœli nubibus conclusi, fulgura, tonitrua, & tempestates concitant:

Ita ambitionis ventus, & ambitiosę cupiditatis turbidus vapor, Principis insolentis cerebro inclusus, in plebis perniciem erumpit, bellorum ciens tempestates & vastitates.

Sed & maximè ex Regum Consiliariis pendet regnorum tranquillitas, & salus populorum ac Regum. Patet in Roboam, qui deserens consilium senum secutus est consilium iuuenum. Et populo petenti & dicenti: *Pater tuus aggrauauit iugum nostrum, tu releua super nos*: Respondit superbo inductus consilio: *Minimus digitus meus grossior est dorso Patris mei: Et nunc Pater meus posuit super vos iugum graue, ego autem addam super iugum vestrum: Pater meus cecidit vos flagellis, ego autem vos cædam scorpionibus.* Indignatę & exacerbatę hoc consilio decem Tribus, ab eo desciuerunt, & regnum eius diuisum fuit.

3. Reg. 12.

Sic valde frequenter Regum Consiliarij, illos & regna eorum florentissima in varia discrimina coniiciunt, illos pręcipiti suo consilio, bellorum ancipiti & periculosę aleę exponentes, non ponderantes in pondere sanctuarij tot cędes, tantam sanguinis effusionem, tantam hominum immò & animarum necem, ac innumera in populos mala è bellis erumpentia. Propter hęc omnia, nec de vlla re alia magis deliberandum est, nec religiosiùs consultandum, nec maturiùs aliquid statuendum: Adeò vt Principes vel Magistratus, nunquàm nisi ineuitabili necessitate pressi, aleam belli mouere vel minimùm debeant. Nimis periculosus est hic Principum ludus, cùm tanta populorum clade & strage coniunctus, tot scelerum portentis connexus. Itaque hîc attendendum est illud Augustini: *Pacem habere voluntatis est, bellum autem debet esse necessitatis, vt liberet Deus à necessitate & conseruet in pace: Non enim pax quæritur vt bellum exerceatur, sed bellum geritur vt pax acquiratur. Esto ergo bellando pacificus, vt eos quos expugnas ad pacis vnitatem vincendo perducas.*

Epist. 1. ad Bonif.

Nostro vero sæculo infœlici & tumultuoso sufficiens belli ratio censetur, imperij proprij amplificatio, alienę potentię ęmulatio, vicinę Coronę nimius splendor: vt propterea liceat Regibus, Principibus, Rebuspublicis Christianis, fœdera inire cum Regum rebellibus, cum hæreticis, cum infidelibus, suppetias illis ferre, bellatores viros bellandique vires suppeditare, & in rebellione eos fouere, imò & accendere. Hæc videmus & dolemus, quia non ponderantur hæc in statera iustitię, in Sanctuarij pondere, sed in statera Chanaan, in statera mundi, de quo verum est: *Chanaan in manu eius statera dolosa.* Prętexuntur varij tituli speciosi, sed vtinam non sint folia Adam, perizomata Euæ, ad cooperiendam nuditatem & fœditatem. Ille qui tenet corda Regum in manu sua, & scrutatur illa nouit cogitationes eorum, astutias & profunda consilia: & tandem ea reuelat, & retorquet in caput & confusionem eorum, omni detracto velo: *Reuelabo*, inquit, *pudenda tua in facie tua, & ostendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam.* Et iterum: *Væ qui profundi estis corde, vt à Domino abscondatis consilium, quorum sunt in tenebris opera.* Ille qui est *Ponderator spirituum*, in regis aulis & parietibus illud exaratum cupit, quod Baltasaris Regis oculis obiecit: *Appensus es in statera.* Appendet ipse, & quotidie appendit Regum corda & consilia, ipsosque Reges & Consiliarios: & de illis iudicat in trutina iustitię suę, ab illis repetit tot corporum & animarum necem, tantam sanguinis effusionem, tot clades & inundantia mala, quæ ob eorum machinationes, praua consilia, confœderationes iniquas, in populos irrumpunt.

Osee. 12.

Nahum 3.

Isaiæ 29.

Audiant ergo, qui cum rebellibus, cum hæreticis, cum perfidis & infidelibus fœdera iungunt, & iniustis eorum bellis, consilio auxilioque cooperantur, illud Prophetæ ad Regem Iosaphat: *Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia iungeris, & idcircò iram Domini merebaris.* Attendant ipsi Dei *virgam vigilantem & oculatam*, quam vidit Ieremias, hoc est, sceptrum Domini Regis Regum, quod oculum habet excubantem super regna & Reges, quo prauas eorum machinationes, & videt & vindicat. Sed ad Apostoli verba redeamus.

2. Par. 19.

Tertium & principale quod in verbis Apostoli exprimitur, est, sollicitè & feruenter orandum esse pro Regibus & Principibus, quandoquidem ab iis pia & tranquilla subditorum vita ita dependeat, quemadmodum & salus nauigantium, à nauis Rectoribus. Hinc Ecclesia monito huic Apostolico obtemperans, frequentissimè omni generis preces, obsecrationes, postulationes, supplicationes Deo offert, pro illis qui in sublimitate sunt. Præstat id quotidie in Canone Missę in Collectis, in Litaniis: *Vt Regibus & Principibus Christianis pacem & concordiam donare digneris, te rogamus audi nos.* Sed & speciales ad hunc effectum indicit processiones, & continuatas preces, modò decem, modò viginti, modò quadraginta horarum, coram Sacramento corporis & sanguinis Christi, vt respiciat Reges & populos afflictos illo sanguine redemptos, & audiat *vocem huius sanguinis meliùs loquentem quàm Abel*, & flectatur ad misericordiam, recordeturque fœderis quod cum populo Christiano pepigit in sanguine isto, & veram det pacem Regibus & regnis, vt parcatur sanguini Christiano, nec tam facilè bellorum efferuescente crudelitate, effundatur.

Certè si vnquàm, hoc maximè tempore, preces istę sunt necessariæ, quia Hæresis, Meretrix illa in Apocalypsi descripta, sedens super aquas, ornatu regio, plena nominibus blasphemiæ, super bestiam coccineam, inuitat modò potentes ad bibendum de poculo suo aureo, sed pleno veneno, abominatione, crudelitate. Et illos inebriare cupit sanguine Catholico, accendere eos ad bella, quibus ille profundatur: Magnates decipiens specie recti, vt Ecclesia vera sponsa Christi opprimatur, & hæc adultera fines suos possit propagare. Videant Principes & Respublicæ Catholicæ, quæ ad bibendum de hoc crudelitatis poculo, sed sub speciosis titulis inuitantur, dum inuitantur ad fœdus cum hæreticis paciscendum, quasi per talia fœdera propria regna & potentia tutior sit futura, quod reuera per tales confœderationes, non aliud intendit Hęresis, quàm se propagare & veram Religionem suffocare, & paulatim exterminare. Confœderationem modò ineunt, & ligant se hæretici, quasi vulpes Samsonis, vt ignem diuisionis spargentes, totam Ecclesiæ messem, totam Christianitatem inuadere possint, & flammis suis succendere. Verendum est, ne hic diuisionis ignis, quem in terram venit mittere, & inter Principes & Prouincias seminare, aliter extingui non possit, quàm copioso sanguine fuso. Ergo feruenter & continuatis precibus, cùm priuatis, tum publicis, interpellandus Deus, vt minantia flagella auertat & dissipet, & reprobet consilium Principum iniquitati fauentium.

PROPOSITIO TERTIA.

Efficacia orationis contra hostes fidelium, manifesta est exemplis tum antiquis, tum nouis.

Moyses in vertice coles pugnante Iosuè contra Amalec, stabat tenens virgam Dei in manu. Cumque leuaret Moyses manus, vincebat Israël, sin autem paululum remisisset, superabant Amalecitę. Sedit ergò Moyses super lapidem, & Aaron & Hur sustentabant manus eius, quia graues erant. Et sic substentatę non fuerunt lassatæ, vsque ad occasum Solis, fugauitque Iosuè Amalec & populum eius in ore gladij. Dixit autem Dominus ad Moysen: *Scribe hoc ob monumentum in libro, & trade auribus Iosuè, delebo enim memoriam Amalec sub cælo.*

Exod 17.

Iudith. 4. Similiter tempore Iudith, Eliachim Sacerdos magnus circuiuit omnem Israël, dicens: *Scitote quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si permanseritis in ieiuniis & orationibus in conspectu Domini. Memores estote Moysi serui Dei, qui Amalec confidentem in virtute sua, in exercitu suo, in clypeis suis, in curribus & equis, non ferro pugnando, sed precibus sanctis orando deiecit. Sic erunt vniuersi hostes Israel, si perseueraueritis in hoc opere quod fecistis.* Quomodò autem perseuerauerint, & oratio efficax fuerit. Vide lib. Iudith.

Tempore quoque Assueri, videns Esther dirum mucronem populo suo incumbentem, minacemque plagam ab Aman hoste Iudæorum parari, iubet Mardochæo, vt congreget omnes Iudæos, & orationi instent tribus diebus & noctibus, simulque ieiunio placare conentur iram Dei. Et res fœlicem sortita est exitum, & Aman superbus exitium.

Ezechias quoque lectis litteris minacibus Sennacherib de disperdenda Hierusalem, scidit vestes, opertus est sacco, ingressusque domum Domini, expendit litteras coram Domino, & orauit in conspectu eius. *Nunc tu Domine Deus Israël, tu es solus Dominus Regum omnium terræ, tu fecisti cælum & terram, inclina aurem ad verba Sennacherib exprobrantis nobis Deum viuentem, saluos nos fac de manu eius, vt sciant omnia Regna terræ, quia tu es Dominus Deus solus.* Notissima autem est victoria postea, Angelo pugnante, consecuta.

4. Reg. 19.

Notabilis quoque est hæc de historia 1. Reg. 7.

1. Reg. 10 Vbi congregauit Samuël vniuersum populum Israël in Masphat, ad orandum Dominum, *vbi effuderunt aquam in conspectu Domini, & dixerunt: Peccauimus Domino,* & postea percusserunt Philistæos vsque ad certum locum, in quo Samuël lapidem posuit, & vocauit nomen loci, *Lapis adiutorij*, dixitque, *huc vsque auxiliatus est nobis Dominus.*

Itaque semper solitus est populus Dei ad thronum diuinæ misericordiæ, per supplices preces refugium habere contra hostes suos, & expertus Dei opem. Idipsum peragit Ecclesia noua contra Christiani nominis hostes, nec ope destituitur.

In vita Basilij apud Surium. Sic contra Iulianum Apostatam, congregauit Basilius totum Clerum suum & populum, ad montem quendam in Ecclesiam dedicatam B. Virgini; vt Deus dissiparet consilium eius impium. Cùm enim in bellum contra Persas pergeret, minatus erat se totum populum Cesareæ agentem, internecioni daturum: immò, vt suprà diximus, totam Religionem Christianam funditus se euersurum. Indixit ergo Basilius trium dierum orationem & ieiunium, & cum in oratione perseueraret, in quadam visione ostensus est ei S. Mercurius Martyr qui Cæsareæ colebatur, procedens cum armis suis ad necem Iuliani, visaque fuit post eius necem lancea, ad sepulchrum S. Martyris appensa, tota madens sanguine.

Sic Reges & regna quæ se per multorum preces Deo commendarunt, eius contra hostes auxilium experta fuere.

Alphonsus primus Lusitanorum Rex sanctissimus, cùm in castris esset aduersus innumeram multitudinem Saracenorum, audiuit à viro religioso & sexaginta sex annorum, probatæ solitudinis, Dominum nostrum Iesum Christum certâ quadam hora postridiè sese in eius conspectum daturum, ab eoque se accepturum de victoria ac potestate sua, gratissima nuntia, præsto tantum esset cùm vocaretur. Paruit Rex, & quæ secuta sunt ipse postea sic manu scripsit: Egressus extra castra, vidi à parte dextra versus Orientem micantem radium, & paulatim splendor crescebat, & dum oculos ad illam partem efficaciter pono, ecce in ipso radio clariore Sole, signum Crucis aspicio, & Iesum Christum in eo crucifixum, & ex vna, & ex altera parte multitudinem iuuenum candidissimorum, quos sanctos Angelos esse credo. Quam visionem dum video, deposito ense & scuto, & depositis vestibus, & calceamentis, pronus in terram me proiicio; lachrymisque abundè missis, cœpi rogare pro confortatione meorum vasallorum, dixitque nihil turbatus. *Quid tu ad me Domine? Credenti Domine fidem vis augere! Melius est vt te videant infideles, & credant, quàm ego, qui à fonte Baptismatis te Deum verum, Filium Virginis & Patris æterni agnoui & agnosco.* Erat autem crux miræ magnitudinis, & eleuata à terra quasi decem cubitos. Et Dominus suaui vocis sono quem indignè aures meæ susceperunt, dixit mei. *Non vt fidem tuam augerem hoc modo apparui tibi, sed vt roborarem in hoc conflictu cor tuum, & initia regni tui supra firmam petram stabilirem: Confide Alphonse, non solum hoc certamen vinces, sed & omnia in quibus contra inimicos crucis pugnaueris.* Quæ fœlicissimo exitu confirmata sunt omnia. Habentur hæc scripta in Monasterio Cisterciensi à B. Bernardo fundato, quod Alcobaz nominatur.

Sed vt ad nostra tempora veniamus, in bellis contra hæreticos, sæpiùs Dei auxilium affuit. Carolus V. pius Imp. de cœlo sensit auxilium, suis ac fidelium precibus aduocatum, in cruento illo prelio, contra Saxonem & Protestantes. Cùm enim copiosum Ducis Saxoniæ exercitum cum suis copiis insequeretur, conspicatus est in itinere crucifixi imaginem, ictu bombardæ ab hæretico aliquo impetitam & collisam. Equo ergò delapsus, terrę supplex prosternitur, & coram imagine oculis in cœlum leuatis, sic orat: *ô Domine Deus scio equidem omnem tibi potentiam suppetere ad vindicandas tot & tam enormes iniurias ab impiis nomini tuo inflictas: Sed & ego seruus tuus opem manumque tuam imploro, vt possim hodie de impiis & sacrilegis dignam vindictam, nomine tuo sumere. Exurge ergo Domine & iudica causam tuam.* Sic animatus, & fiduciam figens in Deo suo, prosequitur iter, hosti appropinquat, aciem suam instruit, numero, viribus, locoque longe inferiorem. At Deus se pium Cæsaris zelum votumque respexisse, statim variis indicat prodigiis. Cum enim iam ad conflictum acies parata staret, & manus conserendæ, apparet Aquila Imperialem aciem circumuolans, & velut de appropinquante

quante victoria Christiano Imperatori, volatu suo congrutulans. Ex altera parte Lupus è nemore erumpens inter Pedites ingreditur, quasi se eorum manui & potestati subiiciens. Verum quod mirabilius est, cœlum igneo vestitur colore, Sol verò sanguinolento: quod non solum in Saxonia ab vtraque acie, sed & in remotis Prouinciis Anglia, Gallia, fuit adnotatum. Illud quoque celebris miraculi qui præsentes huic prælio fuēre, asserunt accidisse, quod tempore Iosuè, Solem scilicet solitum suum cursum retardasse, & stetisse; vt Dux verorum Israëlitarum, hoc est, Catholici exercitus pleniori victoria potiretur. Vnde & quidam verbi Dei Præco, tunc exercitui præsens, milites his verbis animasse fertur. *O Filij dilecti, nemo animum despondeat, certate viriliter. An non cernitis quomodo Sol ipse Dei oculus vobis fauet, & monet vt fortiter & strenuè, contra Dei hostes dimicetis!*

Sicut verò Iulius Cæsar cùm in Asiam venisset, & ibi bello finem dedisset victoria potitus, hoc sibi Symbolum assumpsit, *veni, vidi, vici.* Ita hic pius Imperator, cœlestem hanc reportans victoriam; adhuc in campo certaminis, hoc sibi Symbolum assumpsit; *veni, vidi, Deus vicit.* Noluit enim sibi victoriam adscribere, sed illam Deo acceptam grato animo retulit. Hæc ex Florimundo, Remundo, qui citat alios historicos eiusdem temporis libro de ortu hæreseon c. 16.

Silentio quoque non est hîc obuoluenda recens adhuc memoria inclytæ illius victoriæ, quâ Ciuitas Pragensis & totum Bohemiæ Regnum vno velut ictu cœlesti, Ferdinando secundo Imperatori pio, est subactum; Frederico Palatino inuasore hæreticorum Duce & antesignano, exacto. In qua quidem victoria exercitus hæreticus vigintiquinque & amplius armatorum millibus constans, partim cæsus, partim captus, partim in fugam est actus, *id stellam*, Palatium Ciuitati propinquum. Hanc victoriam non nisi auxilio cœlitus misso obtentam omnes agnoscunt, etiam ipsi Duces, prout patet ex litteris quas Dux Bauariæ & Comes Buquoius ad summum Pontificem dederunt, vbi nominant eam *Victoriam Dei admirandam*, quam videtur stella illa, siue Cometa anno vno antea trahans longas virgas, & velut longum crinem rubicundum, portendisse. *A Domino ergo factum est illud, & est mirabile in oculis nostris.* Cùm enim hostis & numerosior foret, & vallo potentissimo munitus: & in colle sublimi constitutus, tormentis bellicis potentissimè detonans & fulminans; nihilominus vna ferè hora profligatus est: septem millibus Cæsis, cæteris vel in fugam actis, vel captiuis, cum vexillis circiter centum, in quo & Regium erat, continens Sphæram cum hac inscriptione, *Diuerti nescio.* Sed diuina manu, Regia dignitas à Frederico Rege hyemis vnius, ante annum reuolutum euanuit, in eodem loco, vbi primùm Rex fuerat salutatus, & ipse subuersus, auersus, diuersusque fuit illo pugnante de quo dicitur: *Sedes Ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis.*

Eccl. 10. Sic turrim Babylonicam, quam hęresis in primaria Imperij Ciuitate erigere gestiebat, subitò confudit & euertit Deus. Nec ambigi potest cœlitum auxilium adfuisse, nam & vexillum quod in hoc prælio delatum primo loco fuit, paucis ante diebus ignea quadam luce effulsisse in cuspide à pluribus visum est, & boni ominis portentum iudicatum est. Erat autem vexillum legionis Vuallonum qui in prima acie constituti fortiter admodum se gesserunt. Adde quod cùm noster nutaret exercitus, & dubitarent Duces loco tam patenti, tam potentem hostem aggredi, quod contra leges militaris prudentiæ videbatur, P. Dominicus natione Aragonius, ex Ordine Carmelitarum Discalceatorum, sanctitate celebris (quem Bauarus secum ad castra adduxerat) dubitantibus animos addidit, & certam à Deo victoriam pollicitus, Ioannis Capistrani, & aliorum Sanctorum exemplo Christi Crucifixi effigiem in hostes intulit. Bauarus quoque pro fœlici omine tesseram militarem dedit nomen *Maria*, & initio statim conflictu iussit recitari Antiphonam *Salue Regina* à Sacerdote Societatis Iesu; Bauaro & Buquoio, vtroque Belli imperatore respondente. Sed & dies quo victoria obtenta fuit, auxilium cœlitum satis designat, erat enim *Octaua omnium Sanctorum*, in qua Diui voluerunt vindictam sumere, & indicare causam suam contra hos hęreticos qui in Praga ante annum eorum imagines sacras colliserant, & aras ac templa prophanarant, ne eos iam in cœlo sedere surdos, vt solent, existimarent. Eadem quoque dies incidebat *in Dominicam vigesimam secundam post Pentecostem*, quo die Romana Ecclesia Euangelium illud recitat in quo habetur. *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.* Vnde & illo die in potestatem Cæsaris vsurpatum Regnum reddi conueniebat. Sed & sequens dies *Dedicatio est Basilicæ Saluatoris*, in quo belli Duces Bauarus & Buquoius Capucinorum Pragę Templum (quod vnicum Catholicis ea in vrbe restabat) ingressi sunt, rem diuinam audituri, & ceteros viros religiosos & Ecclesiasticos, ad suas Basilicas Saluatori denuò dedicandas, reuocaturi. Quod statim factum est, reuocatis paucis post diebus Dominicanis, Franciscanis, Patribus Societatis, & aliis, magno cum bonorum gaudio.

Ad hæc verò tempora à multis refertur celebre illud vaticinium à Ioanne Liechtembergio apud Germanos celebri Astronomo anno 1484. scriptum. Et Colonię anno 1526. secundò excusum, vbi dicit: Nouus Princeps exurget in breui tempore. O alma Mater Ecclesia plange. O Virgo Rheni clama, vlulate Pastores & Doctores. Factus est mihi quasi leo insidians: ideò versum est in luctum gaudium meum. O plebs misera, quia Regulus nouus surrexit in te: non Gubernator, sed desolator fidelium, non consolator, sed deprędator spiritualium: non protector, sed depressor orphanorum & viduarum in tota alta Germania. Nouus Rex sine ruga Germanię Principibus videbitur accedere. Hic Patrimonij Iesu dilapidator, hic erit Draco perniciosissimus persequens sponsam Christi in multis Diœcesibus, qui perturbabit terram, ponet orbem desertum non dormiet, sed continuò machinabitur malum: cuius consilium est cum impiis, & stabit cum consilio iniquorum. Nullus veterum Tyrrannorum fecit tot & tanta perniciosa, quanta hic in populo Alemannico faciet. Non timebit Deum, non parcet Sanctis, non formidabit capita fidei, non verebitur exterminare loca sacra, non pudebit eum committere sacrilegium. Heu! Quanta perficiet contra Catholicam ordinationem, vix lingua sufficit enarrare. Punieris à Deo, ô radix peccati: verè punieris à Deo Nam hoc tibi signum erit. Aurum sapientiæ tuæ obscurabitur, quia phreneticabis, rumor famę tuę infatuabitur, mutabitur color tuus optimus, & diceris per totum mundum hęreticus. Obmutesce

Ioann. Liechtembergii. pronost. Ex cap 9.

ergo abominatio, ne cogites quouis modo seminare zizaniam siluestris Leonis inter Germaniæ Principes ac Imperium. Heu Beelphegor Hæresiarcha Bohemorum: Regulus venenosus, qui se pro Rege Bohemiæ gerit, Romanę Ecclesiæ ac orthodoxæ fidei hostis acerrimus: Sponsæ Christi turbationes plurimas afferret, egregiosque viros interficiet. O iuuenis ad bella deductus per tuos, quomodò audes viuere in statu, in quo mori non audes? Nescis quod sepelieris sepultura asinina? Progenitores tui viri Catholici, viri famosi. Quid tu gloriaris de doctoribus tuis excommunicatis? Tu pelles mortuas vis consulere, id est, hæreticos, qui nesciunt quid dicunt. Sequere Paulum. Cùm in ætate tenera fuisti, sicut à parentibus ducebaris sic fecisti. Iam vbi ratio sensui cœpit dominari, excute quæ sunt paruuli: corrige, emenda vitam tuam, & idolum tuum excommunicatum, vt viperam fuge. Post te veniet qui Ecclesiam Pragensem adducet ad Matrem fidelium, & erit noua Reformatio in Bohemia. Hactenus ex Lichtenbergio.

LECTIO SEPTIMA.

DE ORATIONE PRO FAME & sterilitate.

1. *Docet quomodò fame peccata Deus puniat.*
2. *Quomodò Oratio efficax sit contra hoc flagellum.*
3. *Quomodò Sanctorum inuocatio opportuna ad id sit.*

PROPOSITIO PRIMA.

Tertium flagellum est fames & sterilitas, per illam enim Deus solet peccata nostra punire.*

Patet tam in lege naturæ & veteri, quàm in lege gratiæ.

Primò, declaratur in lege naturæ. Cùm enim Deus posuisset hominem in Paradiso, vt operaretur & excoleret illum (quod ei suaue exercitium erat, sine angustiis, laboribus, aut sudoribus) statim peccantem Protoplastum eiecit in terram, quæ in pœnam peccati non nisi spinas & tribulos produceret, non obstante sedula cultura. Sed & postea inundante diluuio deterior facta est, & sterilior; pro vt significare videntur illa verba: *Disperdas eos cum terra*: quod aliqui interpretantur, quasi idem sit, ac disperdam eos cum fertilitate terræ. Fuit enim terra tunc coperata aquis diluuij, quæ magnâ ex parte (inquit Liranu[illegible] ant de mari Oceano salso. Hinc & postea vi[illegible] t-nium concessus est, cùm antea tantùm terræ fructibus vescerentur. Sic ergò verum tunc fuit: *Posuit terram fructiferam in salsuginem à malitia habitantium in ea.* Et ita cum tempestates, inundationes, inclementiam aëris, grandines omnes fructus deuastantes immitti videmus, timeamus à vindice Dei manu id fieri, ob malitiam nostram. Sic enim Ægyptios afflixit ob rebellionem contra Dominum & seruum eius Moysen: *Occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina: Misit quoque ciniphes in finibus eorum.* Genes. 6. Psal. 106.

Deut. 2. Secundò, in lege veteri sæpissimè Deus comminatus fuit sterilitatem & famem ob peccata populi: *Si nolueris audire vocem Dei tui, maledictus eris in ciuitate, & maledictus in agro, maledictus fructus terræ tuæ, & greges ouium tuarum: Percutiat te egestate & aëre corrupto ac rubigine; sit cælum supra te æneum, & terra quam calcas ferrea, &c.*

Sic in diebus Dauid tribus annis facta est fames, & consuluit oraculum Domini. Dixitque Dominus id factum: *Propter Saül & domum eius sanguinum, quia occidit Gabaonitas.* Vide textum. Graue fuit peccatum perfidia Saulis, quia iurauerant ei filij Israël & recepti erant à populo Dei, ad seruiendum Sacerdotibus & Leuitis, ad exscindenda ligna, ad comportendas aquas, ad expurganda tabernaculi vasa: & voluit eos Saül percutere zelo, quasi pro filiis Israël, & forsan populus consensit in necem, & ideo punitus est. Multas alias diræ famis plagas Scriptura narrat. Adeo vehemens fuit in Samaria tempore Elisæi, vt venudaretur caput Asini octoginta argenteis, & quarta pars cabi stercoris columbarum quinque argenteis. Cúmque Rex Israël transiret per murum mulier quędam exclamauit; *Salua me Domine mi Rex.* Dixitque ad eam Rex: *Quid tibi vis?* Quæ Respondit: *Mulier ista dixit mihi. Da filium tuum vt comedamus eum hodiè, & filium meum comedemus cras. Coximus ergò filium meum & comedimus, Dixique ei die altera. Da filium tuum vt comedamus eum. Quæ abscondit filium suum.* 2. Reg. 21. Iosué 9. 4. Reg. 6.

Tertiò, in lege noua frequenter Deus hac plaga varias Prouincias percutit. Sic Acto. 11. Propheta Agabus significabat per Spiritum, famem magnam futuram in vniuerso orbe, quæ facta est sub Claudio Cæsare:

Exemplis non immoror, quia plenæ sunt historiæ.

Illud notabile est, quod in Norphortia Prouincia Britannię accidisse refertur: Nimirum appropinquante tempore messis valde copiosæ, venisse quoddam genus muscarum in maxima multitudine, & ita totum triticum & messem totam consumpsisse, vt vix intra quinque milliaria vna mensura grani reperiretur. Homines verò eius Prouinciæ admirati cum quasdam ex illis muscis cœpissent, & diligenter inspexissent, inuenerunt in vna ex alis scripta, *Ira*, in altera, *Dei*, vt manifestum esset missas in vindictam. Beda lib. 4. hist.

Non ergo miremur & nunc sterilitatem, egestatem, famem, in populos immitti: quando quidem varia grassentur scelera, talibus plagis digna, ita vt verũ sit illud Osee: *Arrea & torcular non pascet eos, quia Domino peccauerunt.* Et illud Aggęi: *Ponite corda vestra super vias vestras: Seminastis multùm, & intulistis parum, comedistis & non estis satiati, &c. Quia domus mea deserta est, & vos festinastis vnusquisq; in domum suam. Propter hoc super vos prohibiti sunt cæli: ne darent rorem suum, & terra prohibita est, ne daret germem suum, & vocaui siccitatem super terram.* Arguit Iudęos qui è captiuitate redeuntes, negligebant templum Domini ędificare, cùm sibi iam domos ornatas instaurassent; Docet que omnem sterilitatem, hac de causa eis contingere. Monet itaque, vt corda ponant super vias suas, hoc est, diligenter recogitent opera sua, & agnoscant suis demeritis hanc calamitatem deberi. Similiter monere possumus Christianos: *Ponite corda vestra super vias vestras*: & attendite hanc esse causam, cur Dei benedictio in agros vestros, & peccora, & merces ac negotia, non descendat, sed infœliciter multa vobis contingant? quia scilicet *domus mea deserta, & vos festinastis vnusquisque in domum suam*: Quę Dei sunt negligitis, toti vestris immersi negotiis, & commodis, festorum dierum paruam agitis curam, quę vestra sunt illis etiam diebus toti curatis: decimas, oblationes, primitias, & iura quę Deo debentur, fraudatis. Templorum & eorum quę diuinum cultum concer- Osee 9. Aggei 1.

nunt, vt decenter & dignè Deo fiant, nullam curam habetis, cum tamen Deus suis vos temporalibus bonis ad id locupletarit. Aureis & argenteis vasis domos & mensas vestras exornatis, & Domus Dei, mensa pretiosa Domini deserta est: cupreis & stanneis vasis debet esse contenta: Mappis & lineis aret, cum arcæ vestræ plenæ sint. Vestes sacræ, casulæ, albæ & aliæ sacrificiis necessariæ, detritæ sunt, sordidæ, dilaceræ, & nemo vult obstringi, nemo manum commodare. Altaria iacent squalida & parietes quasi maceriæ depulsæ, ad eorum instaurationem nemo vult intendere, cum tamen domus vestræ ornatæ sint, pauimento vario stratæ, laqueatæ & splendidæ.

An non ergò meritò exprobrat vobis Dominus: *Domus mea deserta, & vnusquisque festinatis ad exornandam domum suam?* Hoc quotidiè videmus (& dolemus) in variis parochiis: vbi etiam nobiles & abundantes in sæculo commorantur, qui vix regalem vnum impendere volunt pro decore domus Dei, cùm tamen in vanitates & conuiuia aliaque superflua sint profusissimi. Plebs quoque communis dum de ornatu domus Dei necessario agitur, statim inopiam allegat, & obmurmurat, cùm tamen multo grauiorem pecuniæ summam in nescio quæ parata sit, vel cogatur erogare. Sic nostro tempore, cùm renouatum fuit præceptum de lampade coram Venerabili Sacramento nocte dieque accendenda, vidimus multas parochias impossibilitatem quandam ob plebis inopiam obiecisse, & non paruisse: & statim postea, etiam plura millia in extraneos milites oportuit profundere, & ad manum mox adfuere.

Itaque licet varia nostra peccata agglomerata diuina super se aduehant flagella, morbos & sterilitates, ac fructuum vastitates, inter primarias tamen huiusce rei causas meritò numeratur neglectus & contemptus rerum sacrarum & diuinarum. Sed & inter primarias rectè censebimus ingratitudinem nostram, quâ abutimur Dei donis etiam temporalibus. Conqueritur de hoc

Osee 2. per Prophetam: *Ego dedi eis frumentum, vinum & oleum, argentum & aurum, quæ fecerunt Baal*, hoc est, illa obtulerunt idolo Baal. Sic multi inter Christianos bona quæ acceperunt à Deo, sacrificant idolo Bacchi, aut Veneris, dum illis abutuntur ad luxurias, voluptates, commessationes, ebrietates, & alia scelera. Nempè nos Deo è diametro contrarij sumus: ipse è malis bona solet elicere, quasi mel de felle, aut de veneno medelam, de vipera theriacam. Nam de malis pœnæ quibus nos affligit, elicit correctionem & conuersionem nostram: è malis culpæ vniuersalem elicuit redemptionem, & ex multorum sceleribus, abundantioris gratiæ sumit occasionem, quasi apis argumentosa de visceribus Leonis mortui, mellis abundantiam. Nos verò è contrà de bonis mala solemus educere, non sicut apes mel, sed sicut bufones de floribus venenum, aut de melle fel amarum, de bonis enim Dei sumimus peccati occasionem. Sic videmus multos de sanitate & viribus corporis sumere audacem præsumptionem: de pulchritudine, voluptatis occasionem: de potentia & authoritate, tyrannidem: de misericordia Dei, in peccatis perseuerantiam: de opibus arrogantiam, de fœcunditate terræ & abundantia, Dei obliuionem & innumera alia peccata:

Psal. 72. *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum, & transierunt in affectum cordis.*

Ezech. 15. Perpende id in Sodoma. Quænam enim in illa fuit tot scelerum origo! *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, otium ipsius & filiarum eius, & manum egeno non porrigebant.* Eadem cernitur radix scelerum in populis Christianis, qui vbi abundant, recalcitrant contra Deum, quasi equi effrænes, impinguati: *Incrassatus est dilectus & recalcitrauit incrassatus, impinguatus, dilatatus: Dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo.* Deut. 32.

Videre licet quomodò plebei homines, vbi paululum abundant, statim otio se dedunt, luxuriantur, popinas frequentant, in commessationes & ebrietates omnia profundunt: ex ebrietate contentiones & rixæ, ex rixis homicidia, & alia flagitia conflantur: sic panis abundantia omnis eis peccati & infœlicitatis mater est. At vbi egestate vident se confici, sedulò operantur, humiliantur, non popinas, sed Ecclesias frequentiùs adeût, Dei & salutis memores sunt, ingemiscunt sub egestatis flagello, & agnoscunt Dei vindicem manum peccatorum vltricem.

Sterilitas, egestas, fames, vastitas, sunt velut iustitiæ diuinæ satellites, inobedientiæ, & disrupti cum Deo fœderis vltores, quos in varias mittit prouincias sibi rebelles. *Vocauit famem super terram, & omne firmamentum panis contriuit.* Vocauit famem quasi executorem iustitiæ suæ, qui peccatores comprehendat in angustiis suis, & reducat ad Iudicem. Sic fames compulit prodigum redire ad Patrem, & cùm sensisset vt Iudicem, tunc agnouit & Patrem. Omnes ergò creaturæ Deo obediunt, ad hominis obsequium vel vindictam Sol est seruus, cui præcipit orbem perambulare, & illum quasi face flammigera illustrare. Luna est ancilla, cui præcipit circuire, & noctem tenebris horidam, vultus sui specie & splendore illuminare: *Fecit Solem in potestatem diei: Lunam in potestatem noctis.* Sic & stellæ fulgore suo ad idem ancillantur. Mare seruus est inquietus & tumultuosus, cui tamen terminos præfigit, quasi dicens: *Nolo vltrà progrediaris: Hic confringes tumentes fluctus tuos*, limitat quoque ei horas fluxus & refluxus. Terra est ancilla, quæ ad eius nutum producit herbas, frutices, arbores, & omnia hæc ad obsequium hominis. Quando ergò homo ipsi rebellis est, cum cæteræ obediant creaturæ, tunc omnibus his vtitur ad vindictam: *Armat creaturas suas, & pugnat contra insensatos.* Sol ardore suo vstulans ei nocet: Luna cœlumque malignis influentiis morbos ei creant, aër, mare, & alia elementa, pluuiis tempestate, inundatione, in eum conspirant: *Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, faciunt verbum eius*, hoc est, adimpleuit imperium Dei vindicis, nocendo terræ frugibus. Ipsa tellus licet vario labore subacta, exculta, impinguata, denegat fructum suum illi, qui Creatori suo denegat obedientiam.

Psal. 104. Psal. 135. Iob 38. Sap. 5.

PROPOSITIO SECVNDA.

Efficax præsidium ad auertendum hoc flagellum est humilis & pia plebis Oratio. Ecclesia ad hunc finem, publicas quotannis instituit preces & supplicationes per agros, delatis etiam Sanctorum Reliquiis, vt loca sanctificentur, & benedictione repleantur, & fructus terræ conseruentur à fulgure, tempestate, aut alia vastatione. Has supplicationes, cruces, ac rogationes vocamus, quia in illis vexillo crucis præcedente, sequitur clerus & populus, quasi exercitus Christianus militans sub hoc labaro Regi suo crucifixo

supplicans meritis crucis suæ, ab omnibus aduersis protegi: vt liberiori mente possit seruier huic Regi & Domino, & eius gloriæ militare, si etiam temporalibus non destituatur auxiliis, aut inuoluatur calamitatibus. Vnde verò initium sumpserint hæ annuæ Cruces & Rogationes, passim reperies; ideò hic repetere superuacaneum iudico.

Neque verò mirum Christianos supplicationes Indicere pro auertenda sterilitate, & fructuum terræ vastitate, dum vel nimiæ pluuiæ, vel nimiæ siccitatis ardor minatur: nam & Gentiles tunc ad idola sua soliti erant recurrere. Maximè verò ad idolum Solis supplices accedebant, cui fœcunditatem & sterilitatem adscribebant. Hos imitati videntur Iudæi tempore Iosiæ, qui inter cæteras superstitiones & abominationes, *Abstulit quoque equos quos dederant Reges Iuda Soli, in introitu Templi Domini: currus autem Solis combussit igni.* (4. Reg. 14) Aliqui Interpretes in hunc locum dicunt, Gentiles solitos alere certos equos publico sumptu (& ipsorum imitatione Iudæos) quibus cum quadrigâ veherentur illi, qui quotidie designabantur, vt ad montem certum procederent, Solem orientem adoraturi & salutaturi. Alij dicunt hos equos seruire solitos ad statuam Solis quam adorabant, per vicos solemniter circumducendam, maximè imbrium inundantium tempore, vt ab illo serenitatem impetrarent. Quod conforme est Macrobio sic scribenti: *Heliopolitani colebant Apollinis, siue Solis simulachrum totum aureum, specie imberbi, dexterâ elenata cum flagello auriga, læua tenens fulmen & spicas, & vehebatur in hoc vehiculo in pompa ludorum Circensium (sicut & Deorum imagines diuehi solebant) & subibant plerique Prouinciæ Proceres, raso capite, longi temporis castimonia puri.* (l. 1. Satur.) Aliqui tamen existimant non fuisse veros equos, sed tantùm equos sculptos, quos posuerant Reges Iudæ ante statuam Solis, quæ solet in quadriga collocari & describi.

Nos interim non ad Solem materialem recurrere oportet, aut illi adscribere, vel in solas causas naturales referre calamitates, quas patimur sed in manum Dei vindicem, ex qua flagellum multis modis excutere possumus.

Primò itaque per Processiones sacras: *verum Solem iustitiæ Christum sub nube specierum*, cum solemni adoratione circumducamus, qui cælum potest claudere vel aperire, & nobis dare de rore cœli & pinguedine terræ abundantiam, quatenus congruit nobis iuxta eius promissum Leuit. 26. *Si mandata mea custodieritis, dabo vobis pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur.* Vide cætera eodem textu. Ipse est qui aquas ligat in nubibus, vt non erumpant pariter deorsum, inquit Iob, vult illas ad nutum suum guttatim defluere ad irrigandam terram: & in peccatorum pœnam eas quandoque detinet, quandoque nimia copia & impetu defluere permittit, vt terram cum fructibus disperdat. Ipse est panis de cœlo verus, qui omnem nobis non solùm spiritualem, sed & materialem panem suppeditat. Illi terræ fœcunditas adscribenda, non Cereri Deæ fictitiæ. Ipse solus terræ Dominus, segetes creans & multiplicans, ab ipso vbertas frumenti, vini & olei: non à Baccho, aut Libero Patre, vt finxere Poëtæ. Ipse solus aëris Dominus tempestates & ventos concitat aut compescit, non Iuno, non Æolus. Ipse dominatur mari, vt ad eius nutum exundet, & calamitates inuehat, non Neptunus falsus Deus. Ipse in Sole posuit tabernaculum suum, lumen ei ministrans, & vim penetrandi aërem & viscera terræ feruore suo, quandoque in hominis commodum, quandoque ardore nimio in vindictam & nocumentum: Procul ergò figmenta idololatrarum cum suo Phœbo aut Apolline. Ipse est qui fulgur fulmenque manu sua tenet, qui Cælum moderatur, illudque in peccati pœnam quandoque æneum reddit, vel quasi ferreum, vt loquitur Scriptura: Cùm scilicet nihil roris aut pluuiæ ab illo defluit, nihil hic potestatis habet Iupiter, frustra ab infidelibus tunc inuocatur.

Habemus exemplum in vita S. Porphyrij. Apud Gentiles Gazenses anno 398. grauis siccitas accidit. Ciues verò omnes id adscribebant ingressui B. Porphyrij Episcopi, dicentes: Nobis responsum dedit Marna, Porphyrium fore authorem malorum ciuitati (Erat verò Marna idolum eorum, & dicunt esse Iouem.) Cùm ergò per plures menses non plueret, congregati idololatræ in Marnæo, multa sacrificia & preces ea de causa faciebant. Dicebant enim Marnam siue Iouem suum, esse Dominum imbrium. Cùm autem dies septem perseuerassent, hymnos suos canentes, & orationem facientes, animum despondentes reuersi sunt ad opera sua. (Surius 26. Feb. ex. Metap.)

His sic factis, congregati sunt Christiani cum viris, fœminis, & pueris ducentis & octoginta: rogaruntque S. Porphyrium, vt cum eis egrederetur ad locum orationis pro pluuia, eo quod esset fames, & eo magis quod eius ingressui adscriberent siccitatem: Indixit ergo ieiunium, & omnes in Ecclesia congregati sunt, Vigilias peracturi. Manè facto, accepto signo Crucis, egrediuntur ad Ecclesiam extra ciuitatem, in qua Martyrum erant Reliquiæ, & ibi preces fundunt. Cùm autem redirent, inuenerunt ciuitatem clausam, idololatræ enim id fecerant, volentes dissipare populum, ne perficeret supplicationes. Cùm autem horis duabus ad portam stetissent, & nemo aperiret, respiciens Deus populi patientiam, vota ac lachrymas, sicut tempore Eliæ mouit ventum Austrum, nubibus cœpit tegi cælum, & fulgura fieri, & tonitrua, & imber pluribus diebus defluebat, perseuerauitque tota nocte & altera die. Quidam verò Gentiles aspiciantes miraculum, portam aperuerunt, & commixti Christianis clamabant: Christus solus Deus ipse solus vicit. Et conuenerunt in Ecclesiam cum Christianis, centum viginti septem & fœminæ 35. & pueri 14. quos omnes Christi signatos signaculo. Vir Beatus dimisit in pace & gaudio.

Secundò recurrendum ad B. Virginis patrocinium: Hæc est enim Sole speciosior, Luna pulchrior, Aurora rutilantior, Stellis preclarior: quæ in omni tribulatione & angustia miseris succurrere est parata, vt canit Ecclesia. Huius intercessione ad nos defluunt etiam temporalia dona, ita vt fons sit aquæ ductus, per quem ad nos defluit non solùm aqua spiritualis, sed materialis vbi necessaria est: & in afflictos per illam deriuatur omnis consolatio.

Hinc speciales ad eam ab Ecclesia diriguntur Litaniæ, Antiphonæ, Orationes, quæ sæpiùs fauorabilem successum impetrarunt, & à malis liberationem.

Notum est quomodo tempore D. Gregorij dum circumferretur imago B. Virginis, audita sit vox Angelorum canentium: *Regina cæli lætare, Alleluia.* Et corruptissimus aër omnes inficiens lue pessima, statim dissipatus est. Quam historiam retulimus alibi pleniùs.

Legimus quoque in historia belli Christianorum Principum contra Turcas B. Virginis precibus, Christianos fame pressos & hostibus, liberatos fuisse, cùm tamen de vita diffiderent. Episcopo enim cuidam Podiensi apparere dignatus est Christus, & cum eo B. Virgo & D. Petrus Ecclesiæ Bajulus & Protector. Cum enim in quadam Ecclesia B. Virginis nocte somnum caperet, ostendens se ei Christus, ait *Agnoscis me?* Cui ille: *Quis es Domine?* Tunc in capite Saluatoris Crux cœpit apparere. Et iterum interrogat: *An modò agnoscis?* Respondet ipse: *Non aliter agnosco, quàm quia in capite tuo crucem video, sicut in imaginibus Domini nostri soleo.* Intelligens ergo Christum Dominum esse, statim prostrauit se ad pedes eius, & obsecrat vt Christianis fame oppressis subueniat. Cui Dominus: *Non satis tibi videtur quod hactenus eos in omnibus bellis iuuerim, superiores eos efficiens: quodque Nicæam ciuitatem eis tradiderim? Sciat verò, tribulationes quas modò patiuntur, eis obuenire ob multa nefanda quæ operati sunt cum mulieribus Christianis ac paganis.* Tunc B. Virgo & Petrus prociderunt ad pedes Christi Domini, intercedentes vt populi sui misereretur, quorum precibus placatus Christus, ait Episcopo. *Vade & dic populo meo vt reuertatur ad me, & ego reuertar ad eum, & infra quinque dies mittam eis auxilium, interim quotidie cantent istud Responsorium: Congregati sunt inimici nostri, & gloriantur in virtute sua, contere Domine fortitudinem illorum, &c.*

Ille ergo visione completa, à somno excitatus, gratias Deo agens procedit ad Principes obsidentes Antiochiam, & illis læto animo inclamat: O *belligeratores Regis æterni, ex parte Saluatoris omne vobis annuntio gaudium, ipse per me benedictionem vobis transmittit.* Exponitque eis totam visionem, & super crucem ac Euangelium solemniter visionem hanc coram cunctis iuramento asserit addens: Si mendax inueniar, hoc ipsum corpus meum omni tormento exponite. Tuncque iussit afferri Crucem & Euangelium, vt coram cunctis iuraret ita esse. Ita Robertus Monachus de bello Christianorum Principum contra Turcas l. 7.

Tertio refugium habere debemus ad Sanctos, quos Deus miraculis clarescere voluit, & honorari tanquàm patronos, his in necessitatibus & flagellis. Solebant Hebræi iuxta diuersas afflictiones, diuersorum SS. quærere intercessiones: contra ignis incendium Danielem: contra pluuiæ inundantiam Noë, pro captiuitate auertenda Iudith: pro siccitate & sterilitate Elisæum solebant inuocare, & Eliam: quia hic tribus annis Cœlum clausum aperuit, vt plueret: ille terram Iericho & aquas eius steriles, immisso sale fœcunditate donauit. Samsonem quoque ac Moysen in siccitate inuocabant, quia Moyses è petra, Samson è maxilla asini aquas eduxit. Sic possumus & nos interni testamenti Sanctos dum simili clade premimur, aliquos specialiter inuocare. Inuocari potest D. Clemens qui precibus suis quasi alter Moyses conuertit petram in stagna aquarum. Dum enim Christiani à Trajano trans mare Ponticum in solitudinem relegati & condemnati ad marmora eruenda & secanda, penuria & siti extrema laborarent: Clemens facta oratione in vicinum collem ascendit, in cuius summitate vidit Agnum, dextro pede terram attingentem, & fontem aquæ dulcis educentem, quâ omnes sitim expleuerunt, eoque miraculo multi infideles ad fidem conuersi. Clementis sanctitatem venerari cœperunt. Et postea Ecclesia in illo insulæ loco vnde diuinitus fons emanarat, Clementis nomine dedicata est.

Similiter inuocari potest D. Hilarion, de quo refert Antonius, inter cætera prodigia eum oculos manusque cum fiducia in cœlum eleuando, pluuiam de cœlo impetrasse, cùm post mortem B. Antonii, iam quatuordecim mensibus siccitas omnia deuastaret: ita vt populus existimaret astra, cœlumque in hominum quandam obliuionem venisse, & mortem D. Antonij lugere, qui eo anno è viuis excesserat.

Solet & inuocari S. Follianus, cuius corpus in oppido Fossensi requiescit: & cum siccitas vastitatem minatur frugibus terræ, solet celebri populorum concursu corporis eius sacrum pignus, per agros solemni processione deferri, quia eius beneficio sterilitatem depulsam, pluuiamque terris datam sæpius experti sunt populi Belgici.

Ecclesia quoque Atrebatensis habet inter Reliquias sacras lanam quandam (quæ vulgò Manna dicitur) & è cœlo fluxisse asseritur, ac fertilitate terram illam donasse. Vnde & illa demonstratur statuto tempore: nempè in maxima aëris terræque siccitate, ad eliciendam implorandamque è Superis pluuiam. Sed & annue Dominica secunda post Pascha, eius memoria recolitur in qua Missæ introitus est: *Misericordia Domini plena est terra.* Psal. 32. Et annua fit gratiarum actio de adepta agrorum fertilitate, vocatque vulgus festum Mannæ: Clerus verò vocat festum Reliquiarum. Recolitur ergò tunc beneficium illud quo Atrebatensis ditio, cùm plane foret arida, velut maledicta, anno quadringentesimo tertio summam accepit fertilitatem, quam hactenus conseruat. Hanc autem fertilitatem accepit à Deo (vt scribit Paulus Orozius) vera lana de nubibus pluuiæ mixta defluente. Est etiam Attrebati memoratissimus Cereus, illuminatus anno millesimo nonagesimo quinto, qui quotidie vesperi Laudibus incenditur, & nunquàm deficit, multisque miraculis est illustris. Orozius l. 7. Molanus in S. Belgij.

LECTIO OCTAVA.

DE CONDITIONIBVS bonæ orationis.

Hac Lectio explicat aliquot Conditiones ad efficaciam Orationis requisitas.

ORATIONIS PRIMA conditio.

PRima Orationis bonæ & efficacis conditio est, *vt fiat ex mentis attentione & pio voluntatis affectu.* Declaratur id ex ipsa Orationis definitione quæ definiri solet, *Eleuatio mentis in Deum.* Attentio itaque & affectus sunt velut duæ rotæ, quibus anima ad Deum voluitur & eleuatur: Sunt velut duæ alæ, quibus mens ad cælestia, & ad Dei Thronum fertur: & sine his Oratio non ascendit, sed super terram repit, & sine fructu perit. Vnde Apostolus: *Orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente,* q. d. Non solum spiritu oris, sed & spiritu cordis & mentis meæ orabo, vt oratio mea non sit sine fructu, qualis foret si solis fiat labiis sonantibus, corde & mente aliud voluentibus aut agentibus. Idem innuit Christus, dum dicit: *Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora Patrem in abscondito.* Tria enim ibi indicantur. Primò diligenter cauendum omne vanæ gloriæ studium, quia bonis operibus insidiatur, & facillimè irrepit in ipsam etiam orationem, tan- 1. Cor. 14.

quam tinea aut vermis eam corrodens, & totum eius fructum perdens: monet ergò, vt quantum possumus, occulte oremus, alieni ab omni laudis humanæ desiderio: quod si publicæ etiam orationi incumbamus, sic tamen Deum solum spectemus, *vt opus sit in publico, intentio maneat in occulto*. Secundò, iuxta Augustinum monet Christus orantem, interius cordis sui cubiculum ingredi, vt ibi puriùs, feruentiùs, familiariùs & liberiùs, Deum possit alloqui, & audire loquentem: *Loquitur enim pacem super eos qui conuertuntur ad cor*, inquit Psaltes; Et animæ à tumultu cogitationum secedenti ad interiora mentis & solitudinem cordis, arcana sua pandit, suis eam lactat cælestibus beneficiis, & loquitur ad cor eius, vt dicit Ozeas. Intrare ergò orantem in cubiculum non aliud est, quàm in cor ipsum descendere, & reuocare se ad se, affectus fugitiuos & variis locis velut captiuos, cogitationes vndequaque dispersas congregare, & seipsum recolligere in oratione. Sic & Psalmista videtur corda appellare cubilia, dicens: *Quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini*. Tertiò monet claudere ostium, quia parum esset intrare in cubile cordis nostri, nisi ianuam claudamus hostibus & importunis perturbatoribus. Portæ cordis nostri sensus nostri sunt, per quos illa quæ foris sunt, improbè se ingerunt, & nos interturbant. Vult ergò vt omni custodia cor nostrum custodiamus, & aduigilemus ne per sensum carnalem, importunę cogitationes & sollicitudines tumultuosæ illabantur menti, dum oramus: Verùm, quantumlibet exteriùs pulsent & importunæ sint, si seram obseratam teneamus, & per consensum non aperiamus, ad cordis conclaue non penetrant, nec nocent, aut orationis fructum imminuunt.

Greg. hom. 11. in Euang.

Psal. 84.

Psal. 4.

Eccl. 10. Si verò ostium aperiamus, aut operculum cordis profanis illis cogitationibus detegamus, tunc illæ tanquàm fœtidæ muscæ conspurcant & inficiunt suaue & odoriferum vnguentum orationis, iuxta id quod dicit Sapiens: *Muscæ morientes perdunt suauitatem vnguenti*. q. d. Sicut muscæ illæ sordidæ quę stercoribus insidere solent, immergentes se in vnguenta pretiosa, mori solent, & corruptionem fœtoremque inducere, & suauem vnguento odorem auferre: Ita cogitationes & affectiones prauæ (quæ nos circumuolitant sicut muscæ, & pungere ac aculeum infigere solent) nisi continuò abigantur, perdent fructum & suauitatem orationis, quę tanquam vnguentum pretiosum coram Deo & Angelis fragrantem odorem spargit, & tanquam *virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij*, ad Thronum vsque Dei ascendit. Abigendę ergo sunt magna diligentiâ muscæ istæ. Et sicut Abraham cùm ad occasum Solis sacrificium offerret, diligenter & muscas & aues abegit, ne oblatum sacrificium vel maculárent vel raperēt: *Sic nos cùm in ara cordis holocaustum Deo offerimus, studiosè ab immundis volucribus custodiamus, ne maligni spiritus & peruersæ cogitationes rapiant quod mens nostra offerre se Domino vtiliter sperat*, ait D. Gregorius.

Greg. 16. mor. c. 10.

Certè si vnquam, maximè in oratione cor reuocandum est, & studiosè custodiendum, ac Deo offerendum. Verùm, plurimi ita illud habent dispersum, alibi captiuum, rebus suis totum immersum, vt conqueri cogatur Dominus *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me*. Vbi ergò est? in agris, in officinis, in mercaturis, in vsuris, conuiuiis, ludis, tripudiis, in sæculi negotiis, in arte sua & artis instrumentis. Hos describens Ecclesiasticus ait. Qui tenet aratrum & stimulo boues agitat, cor suum dabit ad versandos sulcos, & vigilia eius in sagina vaccarum. Sic omnis faber & Architectus qui sculpit signaculo sculptilia, & assiduitas eius variat picturam: cor suum dabit in similitudinem picturæ. Sic faber ferrarius sedens iuxta incudem, & considerans opus ferri, cor suum dabit in consummationem operum. Sic figulus sedens ad opus suum, cor suum dabit vt consummet linitionem, & vigilia sua mundabit fornacem. Omnes hi quia in manibus suis sperauerunt, ita operibus suis & lucro cor affigunt, vt vix illud etiam ad breue tempus Deo dare vel commodare possint.

Isaiæ 29.

Verùm non solùm illis, sed & maximè parti hominum contingit cùm orationi vacandum est, maximam pati difficultatem, vt cogitationes suas volubiles, diu in Deo fixas tenere possint. Vnde coguntur conqueri cum Propheta: *Cor meum dereliquit me*. Quo enim conari magis videntur, vt illud reuocent, & ad cœlestia eleuent, eo magis diuagans, & in varia distractum longissimè fugere videtur. Quærent verò conscientiæ timoratæ, an id semper hominis culpâ accidat, an ideò oratio deserenda sit?

Psal. 39.

Respondendum eis, id ex triplici radice procedere. Primò ex vulnere primæuo & corruptione naturæ, quæ per peccatum primum adeò est deprauata, vt anima perdiderit imperium, quod habebat super potentias suas, ita vt imaginatio tanquàm seruus fugitiuus, clam repat etiam sine eius sensu & assensu. Vnde non est semper vitium hominis, sed labes naturę corruptę quę etiam in viris perfectis reperitur. Aliquibus tamen in signum sanctitatis & beneuolentię specialis, videtur Deus quoddam dominium in cogitationes reddidisse, vt cum illi vacare vellent, statim id sine obstaculo possent, corde eorum ad diuina cum summa quiete, & ad Deum cordi seffluente. Sic de B. Francisco legimus, cùm oraturus Ecclesiam ingrederetur solitum dicere: *Manete hîc cogitationes meæ, donec egrediar, & vbi opus Dei complevero, si indigere me vobis contingat, iterum vos assumam*. Sic & B. Lutgardis tanta quiete & familiaritate diuina vtebatur, vt cum Christo aliquando suauiter in oratione iungeretur, si ob aliquod negotium euocaretur, ei dicebat cum magna simplicitate & puritate: *Expecta me Domine Iesu, celeriter expediam, & ad te reuertar expedita*. Nempè sicut Abraham dum in montem sacrificaturus ascendit, ad pedem montis asinum reliquit, & famulos cunctaque ad sacrificium importuna aut non necessaria: ita viri sancti ad montem sacrificij, *ad montem myrrhæ & collem thuris*, hoc est, ad orationis locum ascendentes: asinum cum famulis & oneribus, hoc est, corpus torpidum cum cogitationibus & impedimentis corporalibus, ad ianuam relinquebant: solo velut animo expeditè ascendentes, dicentes cum Abraham, negotiis aut occupationibus suis: *Cùm adorauerimus, reuertemur ad vos*. Hoc quantum in nobis est, imitari debemus: nam & ideò ad ingressum templi, vas aquæ benedictę apponi solet, vt cùm ad orandum ingredimur, ibi cogitationes interturbantes immergamus & sepeliamus in aquis, quasi Ægyptios qui nos à sacrificio impedire volunt, & ad lutum & paleas reuocare conantur, dum diuino operi vacare volumus.

Gen. 22.

Altera radix distractionum est praua nostra consuetudo, quâ longo vsu & nimiâ licentia permittimus imaginationem per omnia euagari: adeò vt cùm eam vni obiecto sacro figere decer-

nimus, libertate assueta volet ad alias ineptias, & cor secum velut captiuum per varia trahat & circumducat. Vndè meritò conqueri possumus verbis D. Bernardi: *Nihil est in me corde meo fugacius, quod quoties me deserit, & per cogitationes prauas defluit, toties Deum offendit. Cor meum, cor vanum, vagum, & instabile; dum suo ducitur arbitrio, & diuino caret consilio; in seipso non potest consistere, sed omni mobili mobiliùs, per innumera huc illuc discurrit.* Sortitur verò cor humanum cogitationes, iuxta illa quibus frequenter inuoluitur. Si enim terrena frequenter tractes, terrenas parturit cogitationes, si cælestibus assuescas, cœlestes. Vnde rectè comparatur molendino, quod continuò voluitur, & farinam parit iuxta appositum sibi granum: si enim triticum aut speltam apposueris, optimam reddit farinam; si paleam, arenam, aut sordes, reddit & immunditiam. Hæc est comparatio D. Bernardi dicentis: Sicut molendinum velociter voluitur, & nihil respuit, sed quicquid imponitur molit, si autem nihil apponitur, seipsum consumit. Sic cor meum semper est in motu, & nunquam quiescit, sed siue dormiam, siue vigilem, somniat & cogitat quicquid occurrit. Et sicut molendinum arena si imponatur exterminat, pix inquinat, palea occupat, sic cor meum cogitatio amara turbat, immunda maculat, vana inquietat & fatigat. Ita Bernardus hac de re ibidem pluribus disserens.

Med. 29.

Oportet verò paulatim frænum iniicere imaginationi, & cor per varia vagari assuetum paulatim à terrenis ad cælestia, ab exterioribus ad interiora reuocare. Cùm orationi vacandum est, oportet prævia aliqua consideratione à fluctibus tumultuantium cogitationum ad quietam aliquam illud componere, vt in Deum erigi possit. Velle enim à turbidis occupationibus, ad orationem subito irruere sine aliqua animi recollectione, potiùs est Deum tentare & irritare, quàm orare. Hinc monet Ecclesiasticus: *Ante orationem præpara animam tuam, & non sis quasi homo tentans Deum.* Tantare Deum, est velle Deum aliquid facere sine mediis ordinariis quæ requirit; & sic optare vt Deus animæ infundat deuotionem, & nullo modo ad eam se componere, est Deum quodammodo tantare & irritare. Sicut enim non potest instrumentum musicum aliud edere, quàm strepitum confusum, nisi chordæ & fides præuiè disponantur: Ita nec animus coram Deo in oratione, nisi præuia consideratione componatur. Optimum ergò est Diuinitatis præsentiam mente apprehendere & considerare: *Quis sis, de quare, & quem alloquaris.* Tu vilis creatura & ingratus peccator, abyssus vanitatis, coram Throno diuinæ Maiestatis, Angelicis cincto Legionibus contremiscentibus quodam timore reuerentiali: tractas de negotio omnium maximo: de peccati remissione, de iustificatione, de animæ salute, de gloria æterna. Si coram terreno Rege de terreno negotio loquereris, quanta id reuerentia ageres? Quid igitur cum Deo tuo!

Eccl. 18.

Similit.

Interim facta diligentia si animus ad assueta & inutilia reuoluatur, non ideò turbari debet orans, vel ab oratione cessare, sed agnoscat miseriam suam corde humiliato, & instet cum Chananæa, vt saltem micas tanquam catellus de mensa Domini possit participare. Non abiiciat animum, sed luctetur & dicat: *Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.* Frequenter negat Deus in oratione spiritum deuotionis, ne sibi homo complaceat in illo, existimans venire à se, & vt agnoscat esse rarum Dei donum, & speciale opus Spiritus diuini intus agentis. Hanc verò gratiam si non percipiat homo, sed variis licet fluctuet cogitationibus, non peccat si inuoluntariæ sint. Obsistat ergò & obluctetur, nec fructum, nec meritum orationis perdet. Sic qui aduerso flumine nauigant, licet quandoque repellantur & retrocedant non desperant, sed vires ingeminant, & cum conatu remigant. Sic & Abraham non intermisit sacrificium, sed diligentèr volucres sæpè redeuntes fugabat. Quemadmodùm cæcus ille Euangelicus non desinebat inclamare licet turba increparet: Ita licet turba & tumultus cogitationum nos increpet vt taceamus, debemus multò magis clamare: *Iesu Fili David miserere mei.* Ipse enim supplere solet omnem miseriam nostram in oratione contingentem.

Gen. 32.

Similit.

Beata Gertrudis diuinum Officium cum aliis Virginibus peragens, singula verba attentè pronunciare studebat. Sed cùm ex infirmitate humana sæpè distraheretur, mœsta dixit intra se: Et quis fructus prouenire potest ex hoc studio, cui tanta instabilitas est coniuncta? At Dominus volens eam consolari, præsentauit ei dignissimum illud totius boni gazophylacium cor suum, & dixit: Ecce cor meum oculis mentis tuæ prætendo; qui omnia quæ per te minùs perficere potes, fiducialiter pro te perficienda commendabis, & ita coram oculis meis apparebunt perfecta. Certè ipsum cor meum diuinum humanam fragilitatem, instabilitatem que cognoscens, semper cum desiderio expectat, vt tu si non verbis, saltem cogitatione committas ei pro te supplendum, emendandum, ac perficiendum, quicquid minus per te vales: igitur quilibet post horas expletas potest hoc modo orare: *Bene Iesu propitius esto mihi peccatori, ego tepidum & distractum seruitium commendo mellifluo cordi tuo emendandum ac perficiendum, tibiq; ipsum offero ad salutem omnium, in vnione illius perfectissimæ attentionis, qua tu Patrem orasti, & laudasti in terris. Responde quæso, satisfac & supple pro me plenissimè.* Hæc ex Blosio.

In mon c. 1. §. 11.

Tertia radix distractionum est malitia dæmonum, qui ex inueterata inuidia in hominem, molestias ei maximas pariunt, cùm orationi vacare destinat. Vnde B. Ægidius interrogatus, cur dæmones plus aduersarentur oranti, quàm aliud opus pium exercenti? Respondit: *Si quis litem alicui intendat coram Iudice, is cui vis infertur, omni studio laborat, ne contra ipsum sententia feratur: Ita & dæmon facit, nam quando pius homo Deum orat pro sua aliorumque salute, litem intendit dæmoni tanquam animarum prædoni.* Nouit scilicet dæmon inestimabilem orationis fructum, & ideò negotium facessit tunc homini, vt fructum omnem exinanire possit, sæpè & turpissimas & abominabiles cogitationes ingerendo, imo & blasphemias in Deum ac Sanctos.

Surius in vita B. Ægidii.

Plurima huius rei suppetunt exempla in vita S. Catharinæ Senensis, S. Antonij, S. Francisci, S. Hilarionis. De Hilarione sic loquitur Hieronymus. *Quoties illi nudæ mulieres cubanti quoties esurienti largissimæ dapes apparuere? Interdum orantem lupus vlulans, & vulpecula ganniens transiliuit, psallentique gladiatorum pugna spectaculum præbuit, & vnus quasi interfectus, & ante pedes eius corruens, sepulturam rogauit.*

Cæterum parum æstimandum est quicquid ingerat dæmon si inuitus illa pateris. Vnde clymachus ait: noli tristari si dum oras subtilissimè inimicus irrepit, animique intentionem clam, vt fur auertit: sed bono animo esto dum semper lubricam reuocas mentem, Angelis enim datum

est, huiusmodi furibus non patere.

Blosius in monilic. 3. Sic cùm S. Brigitta orans tentationibus fatigaretur, dixit ei Virgo Deipara: Diabolus explorator inuidus quærit impedire bonos dum orant, tu verò filia quacumque tentatione pulseris, persiste in desiderio, vel bona voluntate & conatu sancto prout potes, quia desiderium & conatus pius reputabitur pro effectu orationis. Etiam si prauas & sordidas cogitationes eijcere non potueris, tamen pro illo conatu coronam in cœlo recipies; ita tibi proderit illa molestia, modò non consentias tentationi, sed tibi displiceat.

Blosius ibidem. Idem dixit Christus Gertrudi: Vellem electis meis persuasum esse, quod eorum bona exercitia & opera mihi omninò placeant, quando seruiunt expensis suis: illi autem sic seruiunt, qui licet saporem deuotionis minimè sentiant, fideliter tamen vt possunt orationes & alia pia peragunt, fidentes pietati meæ, quod libenter ea suscipiam. Plerisque si sapor & consolatio daretur, non prodesset eis ad salutem, & meritum valde minueretur.

DE MVLTIPLICI attentione.

VT verò intelligatur quænam attentio sit necessaria in oratione, aduertendum est, multiplicem distingui posse attentionem. Prima est quantum ad verba; vt scilicet perfectè pronuncies, distinctè, ac reuerenter. Et hæc attentio bona est, & requisita in illis qui ex obligatione ad preces aliquas obligantur; Debent enim attendere ne vnum pro altero dicant, aut verba Ecclesiæ confundant, cùm illa sint ordinata per directionem Spiritus S. Hæc verò attentio communis doctis, & indoctis, maribus & mulieribus, & licet aliquando error aliquis materialis ignorantibus contingat; parùm refert, si modò attendat quis ne erret animo, enim vacandi per hoc Deo, & officio suo satisfaciendi.

Secunda attentio est ad sensum verborum, vt percipiat mentis, & applicet affectum ad id quod verbis significat. Et hæc non est planè necessaria, licet sit melior quàm prima, non enim est communis omnibus, sed solùm doctis, qui sensum precum Ecclesiæ percipiunt & penetrant. Patet ex vsu Ecclesiæ, quæ etiam preces latino idiomate proponit indoctis, imò & communi populo: quæ tamen propterea non sunt sine fructu, quia verba sunt Spiritus S. & in illis etiam à non intelligente pronuntiatis, orat Spiritus Ecclesiæ, Spiritus columbæ, postulans pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Licet ergò orans latinè, & non intelligens, non pascatur intelligentia & sensu precum, habet tamen fructum deuotionis erga Deum, & reuerentiæ erga preces sacras. Imò tales plus sæpè merentur & impetrant quàm hi qui intelligunt, si maiori humilitate, pietate & deuotione orent.

Ostendit id Deus in sancta Virgine Lutgarde, Huic talem gratiam contulerat, vt contactu saliuæ vel manus morbos statim curaret. Cùm verò hominum frequentia in oratione sæpiùs impediretur, dicebat: *Quorsum Domine hæc gratia toties impediens ne tibi vacare possim? aufer eam à me, sed meliori dono commuta.* Respondit Dominus. *Quid verò petis?* At illa. *Cupio intelligere Psalterium pro maiori deuotione.* Præstitit ei Deus, sed vidit illa ex hac gratia se non adeò proficere vt sperarat: reuerentia enim velati mysterij mater est deuotionis, & res celata auidiùs quæritur, & maiori veneratione concupiscitur. Iterum ergò dixit Domino: *Quid attinet ad me simplicem & idiotam Monialem, Scripturæ arcana nosse? Potius ergò Domine, cor tuum mihi tribue, & cordis tui amorem cordi meo sic attempera, vt in te cor meum possideam omni tempore, tua protectione securum:* Dedit ergò Dominus ei quod petierat, & ex eo tempore facta est quædam commutatio cordium, vel potius vnio spiritus creati & increati per gratiæ excellentiam. Deinceps enim Christus ita cordi Virginis inhæsit eam protegens, vt nec tentatio carnis nec turpis cogitatio eam infestârit vel momento. In vita ei apud Surium 16. Iunij.

Patet ergò huius Virginis exemplo, non minùs sæpè valere preces, licet sensus ignoretur, nec minùs Deo placere. Vnde & S. Iordanes rogatus, an preces Monialium non intelligentium placerent Deo? Respondit; *Sicut gemma in manu rustici ignorantis pretium, tantum valet ac in manu artificis qui pretium nouit: Sic & preces tantum valent in ore indocti, quantum in ore docti, qui intelligit.* Sic & libellus supplex qui ab idiota Principi porrigitur, tantum impetrat quantum si à viro litterato. Propterea etiam Abbas Pastor in Vitis Patrum, cùm quidam ei conquereretur: *Ecce oro & non est compunctio in corde meo, quia nescio virtutem, siue significationem verbi.* Respondit: *Tu tamen orare perge, quia sicut incantator licet virtutem verborum quæ dicit nesciat; serpens tamen audit & intelligit, & subijcitur incantanti: Sic & nos quamuis ignoremus virtutem eorum quæ loquimur: Dæmones tamen audientes intelligunt, terrentur, & discedunt.*

Tertia attentio est ad id quod petimus, siue ad gratiam quam optamus, putà remissionem peccatorum, castitatem, humilitatem, fidem, spem, amorem Dei, cœlestem patriam, & similia, quæ communiter petuntur per Ecclesiæ preces. Hæc attentio etiam sufficiens est & valde bona. Cùm enim omnes orationes ordinari debeant ad gratiam & gloriam æternam, valde fructuosum est ad gloriam illam æternam electorum attendere & respirare, vel ad id quod medium est ad illam, scilicet ad gratiæ & virtutum dona, quæ sunt velut gloria adoptionis filiorum Dei in via, & cœlestis conuersationis inchoatio.

Quarta attentio est ad ipsum Deum, in cuius conspectu stamus, & quem orantes deprecamur, vel ad Christum, vitæ vel passionis eius mysterium aliquod inter orandum considerando. Hæc quoque optima attentio est, quandoquidem & Ecclesia in memoriam Passionis Christi preces suas ordinet. Sic optimè attendit ad sacrificium & orationes ibi oblatas qui sibi Christum crucifixum repræsentat, aut Redemptionis aliquod mysterium cogitatione voluit; quum tota illa actio Redemptionis & Crucis sit rememoratio & quædam renouatio: *Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.* Similiter & horarum lectio septempliciter distincta varias Christi patientis horas repræsentat, iuxta illud:

Matutina *ligat Christum, qui crimina soluit.*
Prima *replet Sputis, causam dat* Tertia *mortis.*
Sexta *Cruci nectit pectus, sed* Nona *bipertit.*
Vespera *deponit tumulo,* Completa *reponit.*

Optimum ergo erit has persoluendo (cum debita tamen verborum pronunciatione) aspicere in Iesum, & hunc Crucifixum, sicut & in omnibus aliis precibus. Quapropter non solum ad diem iudicij, sed etiam ad totum tempus Ecclesiæ referri potest illud: *Effundam super domum David,* Zach. 12. *& super habitatores Ierusalem Spiritum gratiæ & precum; & aspicient ad me quem confixerunt, & plangent planctu quasi super vnigenitum.* Viri Christiani

sunt filij Dauid, sunt quoque habitatores Ierusalem, quia de facto habitant intra muros Ecclesiæ Militantis; animo quoque conuersantur intra mœnia Ecclesiæ Triumphantis, quæ vtraque nomine *Ierusalem* in scriptura designatur. His ergò Dominus communicat *Spiritum gratiæ & precum*, quia veri Catholici ter orare solent, vesperi, mane, meridie; qui verò de Clero sunt, etiam septies in die. Hic verò Spiritus monet & mouet eos ad memorandam & plangendam Christi mortem. Nam propterea semper auspicantur orationem à signo Crucifixi, omne auxilium implorantes per merita Crucis & Passionis eius: *Aspicientes in Authorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem.* Et quia pro ipsis illam sustinuit, Crucifixi se obsequio totos offerunt. Et quoties ad templa orationis, vel sacrificij gratia concurrunt, toties ad deplorandam Christi necem accedunt. Nam & in Templis statim ideò Crucifixi imago occurrit, & in Missa eius crucifixio repræsentatur. Et dum eleuatio fit hostiæ (quasi Christi Crucifixi noua erectio) tunsiones pectorum, & piorum gemitus audiuntur, peccata sua quæ Christo necem attulerunt deplorantium. An non igitur verum est de Christianis filiis Dauid, & non solum de Iudæis? *Aspicient in me quem confixerunt?*

Heb. 12.

Imò verò ille *Spiritus gratiæ & precum*, tantum feruorem in aliquibus Christianis operatus est, vt continuo planctu se Christo configurantes, & cum illo ardenti & vehementi amore cruci se figentes, eius stigmata corpori suo impressa meruerint recipere, adeò vt possent dicere: *Viuo ego, iam non ego, viuit vero in me Christus.* Notissimum est de stigmatibus D. Francisci, quæ ipse Pontifex Alexander se vidisse asseruit.

Simile quid de Sancta Catharina Senensi refertur, de Sancta Coleta, de Sancta Lyduina & aliis; & quamuis fortè non ita exterius apparuerunt vt in Francisco, graues tamen dolores in pedibus, manibus, latere, persenserunt: illo imprimente, qui sibi eas Sponsas dilectissimas volebat conformare.

De B. Maria Ogniaca quoque legimus, cùm die quodam maxima cordis compunctione passionem Domini considerasset, vbertate tantâ lachrymarum fuisse perfusam, vt in totum corpus defluerent; & ex eo tempore nec Christi Crucifixi imaginem adspicere poterat, nec de eius passione loqui vel audire, quin piæ cordis defectu extasim pateretur.

Simile quid retulimus de S. Theresia cùm tractauimus de Christi Passione, nimis etiam notum est de S. Clara à Monte Falco, quomodò eius cordi etiam nunc visantur insignia Passionis Christi impressa. Vides itaque, quàm verum sit de his omnibus: *Effundam spiritum gratiæ & precum, & aspicient in me quem confixerunt, & dolebunt sicut doleri solet in morte primogeniti.*

Sed neque sine mysterio est, quod ibidem additur de diuersis familiis plorantibus: *Familiæ & familiæ seorsum, & mulieres eorum seorsum, familiæ domus Dauid seorsum, & mulieres eorum seorsum, &c.* Significantur enim diuersi generis, ordininis, conditionis, status, congregationes, in memoriam Christi Crucifixi preces offerre debere & pios gemitus. Et cùm dicitur quod seorsum viri plangent, seorsum mulieres; id maximè verificatur in tot Monasteriis virorum & mulierum, quæ toto orbe nocte dieque mentem eleuant ad vulnera Crucifixi cum gemitu & suspiriis.

Patet ergò ex his omnibus, non solum sufficientem esse hanc attentionem dum oramus: sed & omnibus commendandam & inculcandam, doctis & indoctis, vt pote quæ & litteratis & idiotis communis esse possit, & maximè fructuosa, nec impertinens est quælibet fundatur oratio: quia quicquid petimus, petere debemus meritis Crucifixi, & omne nostrum obsequium debet offerri Christo Crucifixo. Opportunè quoque hoc modo distractiones propelluntur, dum cor nostrum cordi Christi patientis firmiter iungimus, vt aliorsum non diffluat. Ad illius autem cor nobis accessus patet per latum illum ostium lateris, per sacram illam ianuam pietatis apertam omnibus.

Possunt & alia mysteria ad eundem finem considerari. Vnde Thomas à Kempis loquens iis qui in Choro preces persoluunt, sic dicebat: Chorus est Dei & Sanctorum Angelorum locus sacratus, sicut Angeli in cælo, sic Ministri ordinati sunt in Choro. Opus Angelorum est Deum semper laudare, opus Religiosorum est intenta mente psallere & orare. Sic sta in Choro & canta, quasi in medio Angelorum stares. Recordare dilecti Domini tui in præsepio iacentis, aut in cruce pendentis, aut in cœlo ad dexteram Patris sedentis, tanquam coram assisteres & cantares. Ipse sit in corde tuo & in labiis tuis, ad pronunciandum apertè & distinctè verba Spiritus S. à quo diuinum officium est ordinatum. Statue Iesum ad dexteram tuam, & Mariam ad sinistram, & omnes Sanctos in circuitu eorum. Omnes fratres tui sint tibi tanquàm Angeli Dei, & cum quibus nunc psallis in terris, spera etiam te cantaturum in cœlis. Hæc ille.

Kempis l. de disciplina Claustralium.

ORATIONIS SECVNDA conditio.

ALtera Orationis conditio, est humilis sui diffidentia, & firma in Deum fiducia. Hi sunt duo pedes, quibus oratio securè accedit ad regium Dei thronum. Hæ sunt duæ famulæ, quibus instar Hester, ad Regis solium, & ad virgam auream clementiæ ingreditur: vna colligit vestimenta per terram repentia: alteri innititur & eius humeris incombit.

Hæc sunt duo brachia, quibus Dei pedes amplectimur. His brachiis luctabatur Iacob cum Angelo Domini personam gerente: *Fleuit enim & inualuit ad Angelum*, inquit Scriptura. Fleuit, ecce sui diffidentia, & preualuit dicens: *Non dimittam te, nisi benedixeris mihi*; ecce fiducia.

Eccl. 44.

Primò ergò quod attinet ad diffidentiam sui, quæ cum humiliatione magna coniuncta est, illam benignis oculis respicit Deus. Vnde dicitur per Prophetam: *Respexit in orationem humilium, & non spreuit preces eorum, scribantur hæc in generatione altera.* Et per Sapientem. *Oratio humiliantis se nubes penetrabit, & donec propinquet non consolabitur, & non discedet donec Altissimus aspiciat.* Ad hanc facilè adducitur, qui cognoscit extremam nuditatem suam & paupertatem, ac profundam miseriarum abyssum in qua iacet post peccatum. Tanta est enim miseria hominis, vt nec vnum solum desiderium bonum, aut propositum, vel cogitationem Deo gratam possit habere à se, immò nec orare nisi specialiter à Deo iuuetur. Hinc Ecclesia id agnoscens, orationes suas semper inchoat: *Deus in adiutorium meum intende: Domine ad adiuuandum me festina.* Grauis quoque miseria hominis est quod adeò ad peccatum lubricus sit, & cùm cecidit non potest resurgere, nisi Deus

Psal. 101.

Sap. 35.

manum supponat: *Spiritus est, vadens & non rediens*: à Dei gratia in peccati barathrum facilè decidens, sed ab illo non rediens, nisi speciali auxilio. Et cum in gratiam restituitur, non potest diu in illa perdurare, nisi Deo manum tenente, & nouis semper auxiliis opitulante. Est velut antiqua domus, quæ plane corruit, nisi omni fulcrorum genere sustenteur. Prætereo hîc miserias quas habet ex parte cæcitatis intellectus, voluntatis peruersæ, rebellionis carnis, lubricitatis memoriæ, quæ omnia faciunt, vt ad bonum vel ineptus sit, vel tardus. Prætereo etiam innumeras miserias & afflictiones humanas, quibus est circumcinctus, & volens nolens illas patitur, ita vt clamare cogatur, *Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam: Infixus sum in limo profundi, & non est substantia.* Hæc profundæ miseriæ suæ perfecta notitia parit in homine diffidentiam illam, quâ totaliter suis diffidens viribus, soli Deo niti se posse agnoscit, vt possit vel bonum inchoare, vel à lapsu se conseruare. Vnde in spiritu humilitatis seipsum coram illo exinaniens deprecatur, & miserias suas repræsentat instar mendici, qui à mane vsque ad vesperam clamat, nec mendicare cessat suam sentiens & repræsentans necessitatem. Hoc docere nos volens Dauid in plurimis Psalmis suis, sine intermissione gemit & suspirat, nec tu diuque non quiescit: & modò induit spiritum & cor mendici clamantis, & ostentantis scabiem afflicta membra, vlcera & vulnera, vt ad compassionem moueat Deum, cuius opem flagitat. Modò se gerit instar infantis, qui nullas habet vires quibus innitatur, nisi paterna manu iuuetur & ducatur; nullum cibum capere potest nisi ab vberibus, vel ore matris, à qua in omnibus pendet, & lachrymis ei continuò importunus est, eius opem flagitans & fletu implorans. *Sicut ablactatus*, inquit, *est super matre sua, ita retributio in anima mea.* q. d. Sicut infans à natura destitutus auxilio, non potest se induere, aut cibum sumere, aut etiam petere, sed ipse totus est pendens à benignitate matris, & illa mamillas & vbera admouet, induit, protegit, vt dormiat circumagit, plorantis lachrymas abstergit: Ita ego à benignitate diuina totus pendeo, illi totum me committo, ab eo omnia expecto, illum lachrymis fatigo, gemitibus interpello, in omni necessitate mea illius prouidentiæ totus innitor, mihi plane diffidens, cùm sim pupillus & orphanus, inter eius brachia me proijcio, dicens: *Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor.*

Psal. 68.

Psal. 128.

Psal. 9.

Hanc diffidentiam & humiliationem agnosces in omnibus orationibus antiquorum Patrum, quarum meminit Scriptura. Vnde Iacob orans, dicebat. *Deus Patris mei Abraham, & Deus Patris mei Isaac, minor sum cunctis miserationibus tuis, & veritate tua quam expleuisti seruo tuo, erue me de manu fratris mei Esaü.* Sic Manasses: *Peccaui super numerum arenæ maris, sed flecto genu cordis mei precans à te bonitatem, quia tu es Deus, Deus inquam, pœnitentium, & in me ostendes omnem bonitatem si indignum salues me.* Vide cætera. Sic & Daniel: *Ostende faciem tuam super sanctuarium tuum propter temetipsum, non enim in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis, attende & fac, ne moreris propter teipsum Deus meus.* Vide cætera.

Gen. 32.

Dan. c. 9.

Quantum ad fiduciam, illa firma debet esse in Deo. Vnde dicit D. Iacobus. *Postulet in fide nihil hæsitãs, qui enim hæsitat, similis est fluctui maris qui à vento circumfertur. Non ergo æstimet homo ille quod aliquid à Deo accipiat.* Hinc offendit Deum Moyses, quod à Deo aquam petens ad subueniendum populo, hæsitauerit; & cùm diffidentia petram percusserit. Sic & reprehenduntur Israëlitæ, qui dicebant: *Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto?* Quomodò Moyses & Aaron dixerunt: *Num de petra hac poterimus vobis aquam elicere?*

Iob 2.

Hinc inter antiquos Patres S. Hermas Pauli discipulus, in libro qui dicitur Pastor, dicit sibi datum in mandatis: postulandum à Deo assiduè & sine hæsitatione, licet peccatorem se quis agnoscat, nec dubitare aliquem debere etiamsi non accipiat, quia id prosit vel ad tentationem, vel vt insinuet latens aliquod peccatum. Dubitationem verò illam perniciosam & filiam diaboli, quæ valde nequiter agit cum seruis Dei, vocat quoque terrenum spiritum & à diabolo, è contra fidem firmam dicit esse potentem, omnia repromittentem & consummantem, & desursum esse à Deo.

Lib. 2. mand. 9.

Cassianus quoque collatione nona capite trigesimo secundo, scribit signum certum impetrationis esse; cùm quis in oratione magnam fiduciam sentit: Deus enim cùm non exaudit, fiduciam non infundit, cùm verò exaudire decernit, fiduciam & lætitiam ingentem in corde orantis infundit. Hinc etiam Redemptor miraculorum impetrationem & peccatorum salutem, solet fidei, hoc est, fiduciæ tribuere. *Accedamus ergo cum fiducia* (inquit Apostolus) *ad thronum gratiæ eius.* Et dicamus ei cum dauide: *Miserere mei Domine, miserere mei, quoniam in te confidit anima mea.* Nam & hanc fiduciam iubet nos habere, dum initio orationis iubet dicere: *Pater noster, &c.* Habet enim filius fiduciam impetrandi, quod à Patre sibi congruum, aut necessarium postularit.

Psal. 56.

Sed dices. Vnde hanc potero fiduciam tantam concipere, qui mihi conscius sum exiguum me, vel nullum Deo præstitisse obsequium, quo eius fauorem potuerim demereri? Respondet primò Apostolus Ioannes: *Charissimi si cor nostrum non reprehendit nos, fiduciam habemus ad Deum, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quia mandata eius custodimus.* Si sumus eius filij per gratiam animæ inhærentem, iam *Spiritus adoptionis in quo clamamus Abba Pater*, hanc nobis tribuit fiduciam.

1 ep. c. 3.

Respondeo secundò. Si in peccato sumus, & ius filiationis perdidimus, adhuc tamen fiduciam hanc concipere debemus, quia illius fiduciæ fundamentum non sunt humana merita, sed bonitas & misericordia Dei ex vna parte, merita verò Saluatoris ex altera. Primùm indicat Diuus Iacobus dicens; *Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat.* Infinitas enim habet diuitias, infinitè liberalis est, infinitè misericors est. Nec potest ægrè ferre cùm importunè rogatur, quia dando nihil ei deficit. Vnde Augustinus: *Non tu accipiendo proficis, & Deus deficit in dando, quamlibet capaces fauces adferas, fons vincit sitientem.* Sic neque debes existimare te posse importunum esse cùm peccatorum remissionem vel misericordiam efflagitas: quum ei afferas maioris gloriæ segetem, & occasionem agendi quod sibi illustre est & proprium. Sicut enim Soli proprium est illuminare, igni ardere, ita diuinæ bonitati proprium est misereri & benefacere. Et sicut non grauat puerperam plena vbera gestantem infans sugens, sed alleuiat potiùs & delectat: ita

Iacob. 1.

diuinæ bonitati non est molestus, sed gratissimus, qui eam fidenti oratione frequenter sugit, quia exuberans est.

Addit Augustinus: *Erubescere debet humana pigritia: quia plus paratus est Deus dare, quàm nos accipere.* Et Ambrosius: *Vberior est gratia quàm precatio, semper enim Dominus plus tribuit quàm rogetur.* Id vero multis potest exemplis ex sacris litteris declarari.

1. Abraham petit filium, & accepit promissionem de semine multiplicando instar stellarum cæli & arenæ maris, Christumque de semine suo processurum.

2. Iacob postulat panem & vestimentum, & accepit custodes comitesque Angelos, multas visiones diuinas ac promissiones opesque affluentes.

3. Salomon petit sapientiam, & accipit eximiam illam regni gloriam & pacem.

4. Ezechias petit sanitatem vertens se cum lachrymis ad parietem, & non solum à lecto ægritudinis erigitur, sed & quindecim anni vitæ superadduntur, & victoriæ ei datur promissio contra hostes.

5. In nouo testamento petit Samaritana aquam materialem, & accepit aquam viuam.

6. Petit Centurio puero sanitatem, & accepit de predestinatione sua significationem: *Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Israël: Multi venient ab Oriente & occidente, & recumbent cum Abraham, &c.*

7. Multi à Christo poscebant sanitatem, corporis, sed & acceperunt animæ sanitatem, & peccatorum remissionem.

Postremò, Latro in cruce postulat haberi sui memoriam, & Christus ei promisit Paradisum.

Secundum fundamentum fiduciæ diximus esse merita Christi, qui Redemptor est, Saluator, Mediator, Sacerdos, Sacrificium pro nobis. Ipsius ergo merita supplent quicquid ex parte nostra deficit. Vnde Bernardus: *Ego quicquid mihi de est vsurpo ex visceribus Domini nostri Iesu Christi, quia misericordiâ affluunt, nec desunt foramina per quæ effluant.*

Hinc etiam iubemur quæ petimus in eius nomine petere, & promissio datur de impetratione: *Nec est alind nomen sub cælo in quo opporteat nos saluos fieri.* Hæc considerans, Ecclesia solet suas orationes concludere: *Per Iesum Christum Dominum nostrum, &c.*

Sicut ergo non est nisi vnus Sol habens in se lumen, & illud communicans omnibus stellis: Ita vnicus est iustitiæ Sol, quo mediante omne lumen, omnis sanctificatio, omnis gratia, omnia dona ad nos deriuantur, & eius meritis dantur. Accedere ergo nos opportet, nec vereri repulsam, siquidem & nos inuitat Propheta dicens: *exquisiui Dominum & exaudiuit me. Accedite ad eum & illuminamini, & facies vestrę non confundentur.* Psal. 33.

Multi ad aulas Regum cum fiducia accedunt, & multa petunt nec tamen vllum obsequium Regi se exhibuisse commemorare possunt. Quid ergo allegant? Merita Patris vel Fratris sui defuncti, quæ nunquam dignè regia munificentia remunerationem acceperint. Repræsentant res fortiter per eum gestas, pericula quæ adierit pro Regni salute, vulnera quæ passus fuerit pro Regis obsequio. Simili modo accedamus & nos ad regium Dei thronum, & cum fiducia postulemus quæ nobis necessaria sunt, representemus merita Patris ac Fratris nostri defuncti Christi Iesu, nec vereamur repulsam, quia illa eximia sunt, nec vnquam remuneratione condignam & æqualem acceperunt; sed in nobis hęredibus suis quotidie remunerationem aliquam accipiunt, & vsque in finem sæculi accipient: per dona quæ eius meritis donare nobis decreuit Pater ęternus. Dicamus ergo in miseris nostris eius postulantes fiducialiter misericordiam: *Protector noster aspice Deus, & respice in faciem Christi tui*, in merita Domini nostri Iesu Christi, *Redemptoris, Mediatoris, Sacerdotis nostri.*

Quærunt verò Theologi. An solùm merita Christi reprę̨sententur Patri obiectiuè, ita vt illorum intuitu nobis donet quæcunque donat, an non etiam Christus expressam orationem pro nobis Patri offerat, petendo nobis salutaria? Respondeo aliquos Theologos priorem loquendi modum sequi; dicendo Christum iam non orare nisi interpretatiuâ quadam & tacita oratione, siue oblatione humanitatis suę vulnerũ & cicatricum, vt in illa Deus intuens nobis benefaciat. Verùm probabiliùs & magis piè dicimus cum D. Thoma, ipsum etiam nunc orare pro nobis propriè dicta & expressa oratione. Hoc enim significat Script dum de illo dicit: *Quid est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* Et iterum, *semper viuens ad interpellendum pro nobis.* Hęc testimonia Diuus Augustinus interpretans de propriè dicta oratione dicit: *Nunquid interpellat Christus, & non etiam postulat? imò verò quia postulat, pro eo positum est, interpellat; euidenter quippe de eo dicitur: Aduocatum habemus apud Patrem, & ipse est exoratio pro peccatis nostris.* Idem alibi dicit. *Oratur in forma Dei, orat in forma serui, orat pro nobis, orat in nobis, & oratur à nobis. Vt Sacerdos noster orat pro nobis orat in nobis vt caput nostrum, oratur à nobis vt Deus: oramus ad illum, per illum, in illo, & dicimus cum illo, & dicit nobiscum.* Ita Augustinus.

Vasquez. Rupert.

D. Thom. in lectione 7. in c. 8. ad Rom. Rom. 8. Heb. 7. August. ep. 59. August. præfat. in Psal. 85.

D. Bernardus ad eundem sensum sic loquitur. In omnibus Deus & per omnia prouidens miseris, trepidationem nostram solatur, fidem excitat, spem roborat, diffidentiam abigit, erigit pusillanimitatem. Ad Patrem verebaris accedere, solo auditu territus ad folia fugiebas, Iesum dedit tibi Mediatorem. Quid non apud talem Patrem filius talis obtineat? Exaudietur vtique pro reuerentia sua. An verò trepidas & ad ipsum? Frater tuus est & caro tua, tentatus per omnia absque peccato vt misericors fieret. Serm. de Nat. Mariæ.

ORATIONIS TERTIA conditio.

Tertia conditio orationis est perseuerantia.

Hanc docet Christus, dum ter Patrem in horto erat. Magdalena quoque dum perseueranter Dominum quærit, nec à sepulchro recedit. Sed & Chananęa illius egregium exhibet documentum, quæ licet à Domino repulsam pati videretur etiam asperioribus verbis, nihilominus tanta insistit perseuerantia, vt voto potiri mereatur, & eius fides à Domino commendari, vt meritò Chananea, id est, negotiatrix vocetur, inquit Hieronymus: quia negotium suum optimè apud Dominum gessit, eum responso suo & perseuerantia velut conuincens, & in suam trahens sententiam.

Si ex veteri testamento exempla cupis, attende luctam Iacob dicentis: *Non dimittam te nisi benedixeris mihi in eodem loco.* Considera & Moy- Exod 32.

sen velut Deo manus ligantem,& dicenti Domino, *Dimitte me vt irascatur furor meus*, respondentem: *Dimitte noxam populo huic, aut dele me de libro vitæ*. Sed & attendenda est actio Eliæ & famuli eius, qui capite in genua curuato diu orat, & oratione perdurante, septies ire & redire monet puerum suum: In septima autem vice vidit nubeculam ascendentem de mari, quæ pluuiam, quam poscebat oratione, portendebat. Hæc omnia docent continuatam & perseuerantem orationem impetrare quod postulat.

Cæterùm sæpiùs Deus differt gratiam quam petimus, & huius rei varias afferre possumus rationes.

Primò, id facit, vt probet fidem nostram, & spei firmitatem. Multi quærunt à Deo auxilium,& vbi statim non inuenerint, remedium quærunt viis illicitis, vel animum despondent: Similes sunt hi Ochosiæ, qui cum cecidisset per cancellos cœnaculi sui, graui languens infirmitate dicebat suis: *Ite, consulite Deum Accaron Beelzebub, vtrùm viuere queam de infirmitate mea hac*. Sed respondendum eis quod Elias: *Nunquid non est Deus in Israël vt eatis ad consulendum Beelzebub Deum Accaron?* Quamobrem hæc dicit Dominus: *De lectulo super quem ascendisti non descendes, sed morte morieris*. (4. Reg. 1.)

Sic & Iudith reprehendit Sacerdotes & ciues Bethuliæ, dicens: *Quod est hoc verbum in quo consensit. Ozias? vt tradat ciuitatem Assyriis, si intra quinque dies non venerit vobis adiutorium? Et qui estis vos qui tentatis Dominum?* (Iudith. 8.)

Quàm multi Dominum tentant, impatientia sua volentes ei velut terminum præfigere, dum opem implorant? Deficiente hedera humanæ prosperitatis, afflicti æstu aduersitatis, irascuntur, super hederam, & præ impatientia mortem sibi optant. Et si interroges; *Putasne bene irasceris tu?* Respondent cum Iona. *Bene irascor vsque ad mortem*. Meliùs responderent cum Iob: *Etiamsi occiderit me, in ipso sperabo* Quàm multi etiam ægritudine pressi, vbi vident tarditatem auxilij diuini, ad superstitiones fugiunt, adhibentes pro febre vel alia ægretudine remedia cum verbis aliquibus aut chartulis scriptis, quæ non nisi à demone efficaciam possunt habere. (Ion. 4.) (Iob. 13.)

Secundò differt Deus auxilium, vt eo magis agnoscamus miseriam nostram, & eius opis indigentiam, & sic humiliati eam cum gemitu frequenter imploremus. Ideò sæpiùs Deus etiam vsque ad extremum distulit auxilium, & quando iam omnis humani auxilij spes elanguit, pius ipse affuit: Patet in Susanna, in Dauide obsesso à Saule, in Bethulia obsessa ab Holoferne. Non ergo animum abiicere nos vult, sed humiliari, etiam si videatur orationem repellere. Sic nos docet Dauid Dicens: *Domine Deus salutis meæ in die clamaui & nocte coram te, quia repleta est malis anima mea, & vita mea inferno appropinquauit*. Cùm vero ipse se velut à Deo abiectum vereretur, nihilominus magis sehumilians,& miseriam suam agnoscens & exponens addit: *Vt quid Domine repellis orationem meam, auertis faciem tuam à me? Pauper sum ego*, &c. Vide sequentia in eodem Psalmo, imò totum illum Psalmum bene perpende. (Psal. 87.)

Tertiò, differt Deus orationi nostræ satisfacere, vt dona quæ à Deo petimus, maxime esse pretij, immò inæstimabilia consideremus: & ideò vult vt sæpè & diu & ardenter petantur & desiderentur, vt & postea homo illa pluris æstimet, & debitas gratias agat, nec sit ingratus tantis donis. Sic & in humanis, Pater non statim Filio donat rem magni momenti, quam postulat filius: Sed tardat, vt eius desideria crescant, & cum tandem illa re potitur, tanto pluris estimet, quanto longiori desiderio & frequentiori prece impetrauit à Patre.

Quartò, sæpè Deus non statim donat quod rogamus, quia sæpè expedit differre propter aliquas occultas causas, quas eius nouit Sapientia, nobis verò occultæ sunt. Hoc solùm scimus, Deum id agere suaui sua prouidentia in bonum nostrum. Dicebat Propheta Abacuc: *Vsquequo Domine clamabo, & non exaudies? Vociferabor ad te vim patiens, & non saluabis?* Quem locum interpretans Hieronymus dicit: Quomodò si æger & æstuans febribus aquam poscens dicat ad Medicum, vim patior, crucior, vror, exanimor, vsquequo clamabo, Medice, & non exaudis? Et respondeat ei sapiens & clemens Medicus, scio quo tempore debeam dare quod postulas, non misereor modo, quia misericordia illa crudelitas est, & voluntas tua contra te petit. Ita Dominus noster sciens clementiæ suæ pondera & mensuras, interdum non exaudit clamantem, vt probet eum, & magis prouocet ad rogandum. Sic ergo bonitas Dei omnia dirigit, & disponit ad salutem electorum. Vnde vota nostra cum fiducia & perseuerantia illi sunt committenda. Sæpè ergo nobis attendenda est Scriptura illa, quam per Abacuc iubet Dominus in tabulis scribi, talibus litteris quas omnes possint legere: omnibus proponi hæc verba iubet: *Si moram fecerit, expecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit*. Licet enim Dominus non statim atque vocatur veniat, tamen tardare non dicitur, quia suo tempore venit, & opportunum auxilium impertitur tempore à se determinato. (Abacuc 1.) (D. Hier. in illum locum.)

TRAC-

TRACTATVS TERTIVS DE ORATIONE DOMINICA.

LECTIO PRIMA.

DE EXCELLENTIA orationis Dominicæ.

1. *Docet hanc orationem omnium excellentissimam esse.*
2. *Declarat eius fœcundam breuitatem & fructum.*

PROPOSITIO PRIMA.

Ratio Dominica inter omnes primatum tenet & excellentiam.

Primò ob auctoritatem dictantis eam. Eius enim auctor est ipse Filius Dei, os & Sapientia Patris.

Antiqui Patriarchæ & Prophetæ filios suos orare docuerunt, & modum eis orandi tradiderunt. Adam instruxit filios suos orationem & cultum Dei, quia statim sacrificiis eum coluere Abel & Cain. Seth quoque idem docuit filios suos: Vnde Scriptura vocat filios Seth filios Dei, quia Deum colebant eius seruituti addicti. De Enoch quoque specialiter dicitur: *Hic cœpit inuocare nomen Domini*, quia speciali publico cultu Dei fidem professus est, & exemplo suo plebis animos excitauit. Iob etiam filios suos Deum colere & orare edocuit, ad quos quotidiè mittebat sanctificans eos, & pro illis sacrificia offerens. Denique Tobias docebat filium pietatem & timorem Domini, ac per hoc orationem. Sic & Prophetæ filios instruebant Dei laudes canere, nam & magnus numerus erat illorum qui filij Prophetarum dicebantur, & specialiter diuinis laudibus vacabant: Quapropter in Scriptura vox, *Prophetare* idem sæpè significat quod laudes Dei canere: *Nunquid Saül inter Prophetas?* Vt vero de nouo loquamur testamento, Ioannes discipulos suos orare docuit, vt colligitur ex Lucæ 10. (Gen.4.)

Nos itaque non à Patriarchis aut Prophetis, non à Moyse aut Dauide, non ab Elia & Ioanne sed ab Vnigenito Dei Filio, orationem quam è sinu Patris didicit, edocti sumus, & ita diuina institutione formati audemus dicere, *Pater noster qui es in Cœlis.*

Ipsemet autem nos specialiter voluit instruere, quia *quid oremus, & quomodo oportet nescimus*, vt dicit Apost. Sæpe enim propria cupiditate impulsi, noxia, postulamus; S*cut infirmus non ea quæ conducunt*, inquit Origenes, *sed quæ præsens desiderium suggerit à Medico petit: Ita & nos in huius sæculi infirmitate languentes, interdum à Deo petimus quod non expedit.* (Rom.8.) (Orig.l.7. cap.in ep. ad Rom.)

Cœlestium obliti, frequenter temporalia poscimus, instar Saülis qui importunus est Samueli, vt precetur ne Regno excidat, & hoc tanta vrget instantiâ, vt pallium eius sciderit; non meminit autem remissionis peccatorum.

Sic & Rachel instanter orabat vt prole donaretur, adeò vt viro suo Iacob diceret: *Da mihi liberos alioqui moriar.* Deus quod postularat ei dedit, & secundam prolem enixa intermoritur. (Gen.30.)

Secundò, aliqua petimus frequenter ex zelo indiscreto. Sic filij Zebedæi orare volebant, vt ignis descenderet, & Samaritanos consumeret, quos reprehendit Dominus: *Nescitis cuius spiritus estis.*

Tertiò, à malis quibusdam liberari precamur, quæ nobis tamen proficua sunt, vel ad humiliationem, vel ad virtutis exercitium & incrementum. Sic D. Paulus cupiebat eximi à stimulo carnis, & respondetur ei; *Sufficit tibi gratia mea: Virtus in infirmitate perficitur.*

Quartò, à Deo aliquando postulamus statum aliquem certum, cùm nesciamus an conducat nobis, Alius Religionis statum à Deo precatur, alius Sacerdotij, alius Matrimonij, & nouit Dominus quod petimus nobis ad salutem non expedire, & tamen instanter id poscimus.

Christus ergo Dominus, ipse Veritas & Sapientia suo nos instruit magisterio, quid petere debeamus: & talem concinat orationem, quæ omnibus personis, omni conditioni, omni ætati, omni tempori, omni negotio, omni necessitati congruit. Estque breuissima, ordinatissima, absolutissima, diuinissima, efficacissima, vtilissima, quam semper irreprehensibiliter Patri æterno possumus præsentare.

Excellit hæc oratio, ob breuitatem admirandam, in hoc quod tam paucis verbis omnia precanda complectatur. Sacra Scriptura testatur, quod *Verbum abbreuiatum fecerit Dominus super terram.* Hoc multipliciter verum est, sed & hîc locum habet. (Rom.9.)

Primò ergo, *Verbum abbreuiatum fecit*, quia ipsum æternum Patris Verbum quodammodo se abbreuiat, in assumpta carne per Incarnationis Mysterium.

Secundò, quia ipsum Verbum, & eius Caro vltrà, se adhuc abbreuiare videtur; dum carnem & diuinitatem concludit in Eucharistia sub panis specie.

Tertiò, quia omnia legis sacrificia abbreuiat in vnico Missæ sacrificio: & in illo victimas omnes consummat, & ita verum est quod ait Isaias: *Consummationem & abbreuiationem Dominus faciet in medio omnis terræ.*

Quartò, omnes leges & præcepta abbreuiat in duplici charitatis præcepto, quandoquidem in illo & ab illo. *Lex pendet & Prophetæ.*

Post emò, dicamus Verbum abbreuiatum fecisse Dominum super terram, quando nobis sermonem hunc & verbum breue tradidit, in quo omnia nobis precanda & nobis necessaria, sapientià suà complexus est.

Sed petes, cur adeò voluit breuem esse hanc orationem? Respondeo Primo, vt faciliùs capi possit & intelligi, & ab omnibus memorià teneri; vt nemo cuiuslibet sexus, ætatis, conditionis, diues aut pauper, doctus aut indoctus, possit se excusare ab addiscendo tam breui sermone, quem ipse Deus suo nos instruxit magisterio. Secundò, voluit breuem esse, vt frequentiùs recitaretur, nec fastidium generaret. Nec enim repetere eundem sermonem cum omni affectu, aut inutile est, aut superfluum, aut superstitiosum; cùm & ipse Christus eandem orationem ter ad Patrem transmiserit dicens: *Pater si possibile est, transeat calix iste.* Ipsa enim repetitio, affectus renouatio & desiderij feruentioris signum est. Sic Dauid Psalmo 135. vigesies & septies repetit: *Quoniam in æternum misericordia eius.* Et in Psalmo, qui tantùm constat quinque versibus, vndecies repetit: *Laudate.* Psal. 150.

Sic & Viri sancti integras ferè noctes consumebant, orantes paucis verbis benè ruminatis & sæpè repetitis. D. Augustinus his frequenter verbis multas horas consumebat: *Nouerim te Domine, nouerim me.* D. Franciscus in similibus his: *Quis es ò Domine, Quis ego?* Item in illis: *Deus meus & omnia.* B. Theresia his hærebat: *Misericordias Domini in æternum cantabo*, hæc ruminabat, hæc repetebat, his summo cum affectu immorabatur. Nempè hæc est imitatio orationis quam faciunt cælestes spiritus, qui in contemplatione diuinæ Maiestatis, continuò repetunt die nocteque: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum.*

Impiè ergò nostri hæretici superstitionem impingunt illis, qui frequenter & certo quodam mystico numero, orationem Dominicam repetunt. Immò (vt dixi) voluit breuem illam esse Christus: vt frequentiùs recitaretur: & sæpè repetita & viua attentione considerata mirè affectum excitat supra omnes etiam orationes alias.

Refert Surius de S. Iacobo Alemanno Ordinis S. Dominici, illum multùm orationi contemplationique diuinæ deditum fuisse. Varias ipse orationes ad Deum, ad B. Virginem, ad Sanctos omnes fundebat. Sed nullam orationem suauiorem sibi ac iucundiorem promebat, quàm Dominicam. Tunc enim putabat sibi os melle & quodam diuino nectare compleri. Ita ille. Surius Oct. 11.

Refert quoque Hugoni Episcopo Gratianopolitano, hanc orationem adeò frequentem fuisse, vt vna nocte licet infirmus & imbecillitate affectus, Dominicas Orationes trecentas expleuerit, cumque ab inseruientibus sibi corriperetur, quod hæc agendo non solùm corporis fatigationem, sed & infirmitati augmentum præberet: Respondebat ipse, non solùm non hinc suis incrementa miseriis, sed insuper magna prouenire remedia. Rectè ergò Christiani decies & quinquies eam repetunt in recitatione Rosarij, in honorem quindecim mysteriorum principalium Redemptionis nostræ, quod sibi gratum Deus multis miraculis & exemplis declarauit. Surius Aprilis. 1.

Rectè quoque & alij piè trigesies & ter eam repetunt, in honorem tot annorum Christi, & hæc dicitur *Corona Saluatoris*: Tot enim orationes; tot sunt flores ex quibus corolla contexitur, & velut eius sacro vertici imponitur. Benedicti ergò sint à Domino qui piè hanc ei coronam offerunt, & *benedicat Dominus coronæ annorum benignitatis suæ.* Psal. 64.

Quæritur verò hîc, an Christus adeò breuem orationem condens, prolixas preces condemnet, maximè cùm dicat: *Orantes nolite multum loqui sicut Ethnici faciunt.* Respondeo, nôn præcipere ibi Christum absolute, vt orantes non multum loquamur; sed vt non multum loquamur sicut Ethnici faciunt, qui multiloquio suo putant causam suam Deo notiorem fieri, aut sicut hominem Iudicem, verbis multis in suam sententiam adduci & flecti. Vnde additur. *Putant quod in suo multiloquio exaudiantur.* Nos ergò non ob id longiores adhibemus orationes; sed vt excitetur animus ad eleuandum se in Deum, & iam eleuati animi deuotio augeatur, & continuetur. Sic & ipse Christus legitur in oratione pernoctasse. Quem & imitati sunt alij Viri sancti. Vnde & de B. Antonio scribit Cassianus; solitum noctes integras orationi impendere, & tanta diuini luminis in noctis caligine iucunditate fruebatur, vt oriente Sole conquereretur: *Quid me impedis ò Sol? Quid me impedis? quid ad hoc iam oriris, vt me ab huius veri luminis abstrahas claritate?* Matth. 6.

Hîc tamen aduerte, similes Ethnicis videri aliquos Christianos, qui non solùm in multiloquio sed etiam verbis sine mente prolatis, Deum exaudire putant, idque cum tanta linguæ volubilitate, vt nec ipsi sese intelligere possint, & cum tanta distractione & corporis irreuerentia, vt se ostendant nullâ pietate & Dei timore moueri, quia nec sic Ethnici suos Deos orare ausi forent, nec homo hominem æqualem: magisque videntur Deum contemnere quàm orare.

Sed & alij Christiani etiam perfectionis studiosi multa verborum in oratione effusione, Verbum ipsum interiùs loqui cupiens impediunt, plus frugis facturi, si cum tranquillitate & attentione coram Deo starent, & cordis aures aperirent dicentes cum Propheta: *Audiam quid loquatur in me Dominus, loquetur pacem super eos qui conuertuntur ad cor*: Hoc monet Psaltes, cùm dicit: *Audi filia & vide.* Et iterum: *Vacate & videte quoniam ego sum Deus.*

Interrogauit quondam B. Catharina Senensis Christum. Quare ô Domine seruis tuis tot mysteria non reuelas, sicut in præcedentibus seculis? Respondet: Quia animæ non accedunt nunc, vt me audiant tanquam Magistrum interiùs in silentio docentem, sed potiùs vt loquantur, & adeo loquuntur, vt mihi non concedant vt eas alloquar. Ita Granatensis.

Itaque multùm iuuat ad pedes Domini sæpiùs animam cum Magdalena sedere, non tam vt loquatur, quàm vt audiat in silentio & tranquillitate, sibilum auræ lenis & diuini susurri, quo Dominus solet loqui ad cor, & auditui interiori gaudium & lætitiam dare.

Sic dicit Ieremias: *Bonum est in silentio præstolari salutare Dei: Sedebit solitarius & tacebit, quia leuauit se super se.* Tren. 6.

Cæterùm rectè monet Augustinus, nonnunquam preces prolixas vtiles esse, nonnunquam breuissimas. Dicuntur enim fratres in Ægypto crebras quidem habere orationes, sed eas tamen breuissimas & raptim quodammodò iaculatas, ne vigilantis erecta intentio, per productiores moras laberetur, ac per hoc ipsi satis ostendunt, hanc intentionem sicut non est obtundenda, si perdurare non potest, ita si perdurauerit, citò non esse rumpendam. Ita Augustinus. Aug. ep. ad probã.

Illæ vero orationes iaculatoriæ; vel solo cordis desiderio aut gemitu emissæ, ad cor vsque Dei pertingunt. De quibus rectè intelliges illud Canticorum: *Vulnerasti cor meum Soror mea sponsa, in vno crine colli tui, in vno oculorum tuorum.* Crines in Scriptura symbolum sunt cogitationum; & ita significari hic potest, vel vnicam cogitationem in cor Dei iaculatam, siue desiderium aut gemitum cordis nostri, ita illi gratum esse, vt amorem eius validè possit attrahere, & cor diuinum commouere. Cant. 4.

Sic legimus, quod formosa illa meretrix Thaïs cùm per Paphnutium conuersa foret, & in cella reclusa, ipsum Dei nomen proferre non ausa, hoc solùm proferebat: *Qui Plasmasti me, miserere mei.* Quâ quidem oratione in cor Dei iaculata, viscera eius ad misericordiam commouit, & mirum ipsius amorem sensit: Triennio enim exacto, illam ad cœlestem thalamum introduxit. Poterat ergo de illa Christus dicere: *Vulnerasti cor meum Soror mea, in vno crine tuo, in vno oculorum tuorum.* Vnica scilicet & breui hac oratione, mentis oculum in me figens, amorem meum attraxisti. Exemp.

PROPOSITIO SECVNDA.

B*Reuis est hac oratio, sed fœcunda & maximè fructuosa.* Itaque si verba sola spectemus humilis videtur & facilis, Oratio Dominica, sed si introspiciamus, sublimia continet: in cortice simplex est, sed intus mysteriis plena; continet enim medullam omnis orationis quæ ad Deum fundi potest. Et sicut arbos illa fertilis dicitur, quæ sub quolibet folio fructum tegit, ita & in hac oratione nullum folium, nullum verbum est superfluum, quodlibet habet pondus suum & fructum suum.

Nec sine mysterio petitiones in septenario sunt numero, qui mysticus solet esse in Scripturis & perfectus, vniuersitatem sæpè designans, vt patebit consideranti, Petitiones ergo septem sunt quia continent vniuersa necessaria tam corpori quàm animæ, tam præsenti quàm futuræ vitæ.

Omnia quæ sunt, aut desideranda, aut fugienda sunt. Primum inter omnia desideranda, est honor Dei, quem poscit prima Petitio. Secundum est salus æterna & gloriæ bona, hæc postulat secunda Petitio: Tertium desiderandum est gratia & media ad gloriam. Hęc petimus tertia Petitione. Quarto loco ad vitam necessaria desideranda sunt, & hæc postulantur in Petitione quarta. Quinto illa quæ fugienda sunt aut vitanda, sunt mala pręterita, hinc quinto loco dicimus: Dimitte nobis debita nostra: Aut sunt futura hinc sexto loco petimus ab illis præseruari: aut sunt præsentia, & hæc etiam remoueri cupimus dicentes: Sed libera nos à malo. Cùm ergo omnia necessaria hîc contineantur: rectè dixit Augustinus: *Liberum est aliis atque aliis verbis, eadem tamen quæ hæc oratio continet in orando dicere, sed non est, nec debet esse liberum alia dicere.* Nulla interim conuenientior est, nec aliam frequentiùs in ore habere nos conuenit, quia nulla Deo magis placet. Aug. ep. ad rob.

Dicamus ergo primò has septem Petitiones, esse velut *septem crines Sampsonis nostri*: & Sponsi nostri Christi, quos Sponsæ in sui memoriam reliquit, vt quoties se cum illis Sponsa repræsentarit, eius cor ad amorem moueat, & quod petit impetret, nec ab illo reiici possit. Iud. 16.

Dicamus secundò, esse *septem spicas speciosas & fœcundas de culmo vno*, de Christi corde pullulantes, de quibus granum electum sufficientes colligere possunt animæ, ad famem omnem depellendam: Hæc enim oratio mirè mentem reficit. Gen. 41.

Dicamus tertiò, esse *septem cornua Agni*, in quibus nostra consistit fortitudo, quibus ventilare possumus & expugnare omnes hostes, omnemque eorum fortitudinem conterere. Dat enim hæc oratio virtutem contra omnes tentationes mundi, carnis, dæmonis & inferni. Apoc. 5.

Dicamus quartò, esse *septem oculos* cordis nostri, quibus eleuat intuitum suum ad æterni Patris domum; & quibus simul prospicit sibi contra pericula circumstantia, & occasiones peccatorum, vt eas caueat. Zach. 4.

Dicamus postremò, esse tanquàm *libellum Agni*, septem Petitionibus, quasi *septem clausulis & sigillis* comprehensum, quem nobis Agnus ipse tradidit & aperuit, vultque illo nos cibare, vult illum nos ruminare. Apoc. 5.

Si enim attentè ea quæ continet consideremus, reficietur mens nostra, & quasi mel comedet, suauitatem, consolationemque cælestem inde eliciens. Sed & aliquando sentiet amaritudinem salubrem, in compunctione peccatorum, quam excitat hæc Domini pia oratio.

Itaque vt concludam, si orationis huius fructus cupis percipere, sit tibi frequens in corde, frequens in ore: Quia sicut nulla est hora, quâ Dei non egeas bonitate, ita nulla debet hora pręterire, quin ad Deum hac oratione debeas recurrere. Quapropter vt Sapientis verbis vtar: *Liga eam in corde tuo, & circunda gutturi tuo: Cùm ambulaueris gradiatur tecum, cùm dormieris custodiat te, euigilans loquere cum illa.* Prou. 6.

Primò, sit tibi tanquàm *speculum matutinum*, per quod maculas animæ inspicere possis & expurgare.

Secundò, sit tibi *quotidianus cibus*, quo libenter vescatur anima tua, alioqui arida erit si hunc panem comedere obliuiscaris.

Tertiò, sit tibi tanquàm *Stimulus & calcar*, quo mentem excitare possis & eleuare ad cœlestia bona desideranda, & à Patre exposcenda.

Quartò, seruiat tibi tanquàm *Fax præfulgida*, qua possis pedes tuos dirigere & custodire in omnibus viis tuis, ne cadas aut impingas.

Postremò, seruiat tibi tanquàm *Armatura fortis*, qua possis omnes hostium conatus eludere & omnes tentationes elidere, omnemque sathanæ potestatem.

Quid plura? Pro coronide addo, nihil te posse gratius Patri in donum offerre, quàm proprij Filij ore diuino prolata verba. Cùm ipse Christus oret in nobis tanquàm in membris suis: orare cupit propriis suis verbis: ergo qui habitat intus in pectore, ipse sit & in voce. Et cùm ipsum habeamus apud Patrem aduocatum pro peccatis nostris quando peccatores pro delictis nostris petimus, Aduocati nostri verba promamus, quæ non possunt non esse efficacia apud Patrem. Nam cùm dicat: *Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*: Quanto efficaciùs impetramus quod petimus in Christi nomine si petamus ipsius oratione? Ita Cyprianus.

LECTIO SECVNDA.

HÆC LECTIO EXPLICAT verba illa præambula.

PATER NOSTER QVI ES in Cælis.

QVID VOX PATER?

HÆc vox, *Pater*, excitat fiduciam filialem in nobis. Non enim repellit filios ad brachia recurrentes qui affectu Pater est, sed supplici eorum petitioni acquiescit, licet iratus, quando nomen Patris cum humilitate inuocatur.
Luc.15. Vnde prodigus sibi nomen paternum repræsentans in fiduciem erigitur, & dicit: *Surgam & ibo ad Patrem meum, & dicam illi: Pater peccaui.* Qua spe ibis? illa quâ Pater est: Ego perdidi quod erat Filij, ipse quod Patris est non amisit: Intus est in Patris pectore, qui exorat affectus, iterum me gignens per veniam. Viscera ergò illa paterna appello, illa inuoco, vt pro me exorent, misericordiam volo Patris, non seueritatem Iudicis.

Multis autem modis, *Pater noster* vocatur Deus: Primò propter creationem per quam communicat nobis esse naturale, quo gignimur in hanc mor-
Deut.32. Acto.17. talem vitam. Hinc Moyses dicit: *Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Dei Creatoris tui.* Hinc etiam dicit Apostolus: *Ipsius enim & genus sumus*, ab illo enim nascimur, & anima nostra diuinæ quædam portio mentis est, quia imaginem & similitudinem diuinitatis expressit in nobis. Si ergo Parentibus carnis nostræ tantum nos honoris & amoris debere existimamus, vt pro illis vitam exponere parati simus, cum tamen ab illis tantùm trahamus corpus miserum hoc, commune cum belluis: quantum illi debemus, à quo animam habemus adeò nobilem, Dei capacem & diuinitatis eius sigillo insignitam?

Secundò, dicitur *Pater* ratione Redemptionis & adoptionis per illam factæ, de qua dicit Apostolus: *Accepimus nos spiritum adopptionis in quo clamamus, Abba Pater.* Hunc accepimus in iustificatione, & in Baptismo, qui regeneratio spiritualis est filiorum Dei. *Pater* ergò dicitur, quia esse supernaturale gratiæ nobis communicat per semen spirituale gratię, per quod renascimur, & similiores Deo efficimur quàm in creatione; quia reddimur *conformes imagini Filij Dei, & diuinę consortes naturę.* Etiam ab æterno cognouit nos, & elegit filios suos adoptiuos, per filium
Isa.63. suum naturalem Iesum Christum. Vndè apud Isaiam veri Dei filij dicuntur: *Abrahã nescivit nos, & Israël ignorauit nos, tu Domine Pater noster Redemptor noster, à seculo nomen tuum.* Vbi non sine mysterio dicitur, Abraham & Iacob non cognouisse eos, quia nullus Pater secundùm carnem, sciuit vnquàm aut cognouit quos filios generaret, cuius conditionis forent, cuius humoris, cuiusve moris; nec finem eorum, an scilicet fœlicem exitum, an verò ęternum sortituri forent exitiũ. Hoc soli Deo reseruatur, qui verè Pater est, habens ab ęterno perfectam prouidentiam, amoremque filiorũ. Vndè dicit: *A seculo nomen tuum*, ab ęternitate habent nomen patris, non solùm respectu Filij vnici ac naturalis, sed & respectu filiorum adoptiuorum, quorum ex tunc nouerat nomina, humores, mores, & suo eos fauore benedicere ex tunc destinauit, & amore paterno prosequi, donec nouo quodam modo pariat Æternitatis & gloriæ filios in nouissima regeneratione, vt regnent cum Filio vnico, & naturali hæreditatis paternæ participes.

Licet verò tres personas *Patrem* vocemus, quia adoptionis spiritum in nobis pariunt, tamen etiam specialiter hic titulus Filio conuenit: quia in cruce nos tot doloribus peperit, vt essemus filij lucis, filij gratiæ, filij salutis, filij adoptionis, qui antea eramus filij iræ & perditionis, filii tenebrarum & æterni ignis. Adde quod ipse nos tanquàm filios propria pascit substantia de visceribus paternis deprompta, proprio nutrit sanguine. Si ergò tantum matri naturali debet filius, tum quia nouem mensibus ab illa portatur, tum quia tanto cum dolore gignitur, tum denique quia proprio cum lacte nutrit: Quanto magis Christo nos debemus, qui tanquàm pius Pelicanus nos pullos sibi charos, sed morti genitos, suo regenerat, viuificat, alit Sanguine? Rectè ergò Bernardus: *Si in te essent omnes vitæ filiorum Adam, omnes dies sæculi, omnes labores omnium hominum qui sunt, fuerunt & erunt, nihil esset ad comparationem eius, quod pro te Filius Dei tolerauit. Cum ergo donaueris quicquid es, quidquid potes: non erit sicut stella ad solem, sicut stilla ad fluuium, sicut puluis ad montem.* Ita ille. Bern. ser. de debito quadrupl.

Totam vitam debes illi, qui te tanto cruciatu genuit, sanguinem & vitam ponens, qui & quotidie carnis alimento pascit: & singulis momentis te velut vtero aut brachiis portat. Ideò non solùm se *Patrem*, sed & *Matrem* nominat, apud Isaiam dicens: *Audite me domus Iacob & omne residuum domus Israël, qui portamini ab vtero meo, qui gestamini à vulua mea, vsque ad senectam, & vsque ad canos, ego portabo, ego feci, ego feram, ego portabo & saluabo.* Quomodò posset præclariùs & suauiùs dicere? Quomodò teneriùs amorem nostrum attrahere? Quomodò paternum & maternum amorem expressiùs erga electos suos declarare? Fidelis hic sermo & omni acceptione dignus, viuus & efficax in nobis esse deberet, & penetrare vsque ad medullas & interiora cordis nostri, vt filialem amorem possimus rependere. Isa.46.

Tertiò, *Pater* dicitur propter glorificationem; quia per illam communicat esse gloriæ, esse æternum & immortale. Vnde & illa, *Regeneratio* vocatur, iuxta illud: *In regeneratione cùm sederit Filius hominis in sede Maiestatis suæ, &c.* Tunc verò Matth.19 perfectissimæ *filij Dei erimus, dum videbimus eum sicuti est*, Deiformes effecti & transformati in eandem claritatem. Tunc illius hæreditate omnibusque bonis perfecte fruemur, & perfectè verum erit illud, quod Pater dicebat ad Primogenitum suum, qui figuram tenebat electorum: *Fili tu sem-* Luc.15. *per mecum es, omnia mea tua sunt.* In hoc ergo verbo, *Pater*, debet affectus noster erigi, & fiducia mirum in modum excitari & confirmari, vt se totum bonitati paternæ homo committat.

FRVCTVS HVIVS VOCIS Pater.

HÆc vox, *Pater*, vox suauitate plena est, & multipliciter nos monet. Primò excitat affectum & obedientiam nostram cum reuerentia filiali coniunctam. Hinc dicit B. Gregorius: *Cùm vult timeri, se Dominum nominat, cùm vult honorari Patrem, cùm vult amati Sponsum: cùm se Dominum nominat, indicat, quod creati sumus: cùm Patrem*

nominat, indicat quod adoptati sumus: cum Sponsum quod coniuncti sumus. Et quanto dignior & nobilior est amor & honor, quàm timor, tanto plus gaudet Pater vocari, quàm Dominus. Ita ille.

Excitat quoque fiduciam filialem per quam nos totos bonitati paternæ committere debemus.

Hinc Beatæ Mechtildi quærenti quondam à Domino, quidnam potissimùm credere deberet de ineffabili eius bonitate. Respondit Dominus: *Certa fide crede ò filia, quod te post mortem suscipiam sicut Pater filium suum charissimum, quodque nullus vnquam Pater tam fideliter cum vnico suo nato hæreditatem diuisit, sicut ego bona mea & meipsum tibi communicabo. Quicumque de bonitate mea id firmiter, & cum humili charitate crediderit, beatus erit.* Et iterum ei dixit Dominus: Mihi valdè gratum est, quod homines in bonitate mea confidant & de me præsumant, nam quisquis in me humiliter confisus fuerit, ac mihi bene crediderit, ego & in hac vita illi adero, & post mortem supra omne meritum ei benefaciam. Ita Blosius cap. 11. Monilis.

Secundò, vox ista nos monet de excellentia nostra. *Videte*, inquit Ioan. *qualem charitatem dedit nobis, vt filij Dei nominemur & simus: dedit enim nobis potestatem filios Dei fieri, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Gloriabantur Iudæi se Patrem habere Abraham, quanto magis nos gloriandi rationem habemus, qui Patrem cœpimus habere Deum. Illi serui, non filij: *Non enim accepistis*, inquit Apostolus, *spiritum seruitutis, sed spiritum adoptionis in quo clamamus Abba Pater.* Vnde aduerte in antiquo Testamento non fuisse solitos Iudæos Deum inuocare sub nomine Patris, sed reseruabatur id vsque ad tempus quo data est lex amoris, in quo ipse Filius Dei, qui dignatus est nos vocare fratres, doceret quoque nos Patrem suum & nostrum sic orare: *Pater noster qui es in cælis.* 1. Ioan. 3.

Neque sine mysterio dicit Apostolus nos clamare per spiritum adoptionis, *Abba Pater*, vbi vox *Abba* est Hebræa, & idem significat quod *Pater*, vt significetur nos bis eum tempore gratiæ Patrem vocare, hoc est, more Scripturæ loquendo, iterum & valde Patrem nobis esse: hoc enim significare solet reduplicatio in sacris litteris.

Notat quoque subtiliter D. Thomas, quod ibi Apostolus non dixerit, *Pater, Pater*, sed *Abba* Hebraicè, & postea *Pater*, quod est Græcum & Latinum: hæ tres sunt linguæ mundi principales, ita vt significetur, Hebræos, Græcos, & Latinos (hoc est, omnes gentes) eum Patrem vocaturos: quia iam non vni populo, sed omnibus nationibus Patrem per spiritum adoptionis se vult exhibere. Sed & aliqui notant, in promulgatione veteris legis in monte Sinai, nouem vicibus *Dominum* nominari, & quinque vicibus *Deum*, nunquam vero *Patrem*: in promulgatione vero nouæ legis sexdecim vicibus *Patrem* se nominauit, vt constaret nos accepisse spiritum, in quo clamamus *Abba Pater*, & quo in eum fidentes dicere possemus: *Pater noster qui es in cælis.*

Tertiò, vox ista nos monet, vt non degeneremus, filij tanti Patris, debemus enim esse imago Patris, & illi similes non tam repræsentatione faciei, quàm expressione virtutis & imitatione morum. Elegit enim ideò nos, vt simus conformes imagini Filij sui. Quapropter sicut ad Israëlitas dictum est: *Attendite ad Abraham Patrem vestrum, si filij estis Abrahæ, opera facite Patris vestri Abrahæ:* Illius scilicet fidem, obedientiam, virtutem sectando: Ita & nobis dicitur: si filij Dei estis, exhibete opera Patris vestri, nolite degeneres esse. Misit enim Deus filium imaginem sui perfectam, vt eius colores & lineamenta virtutum dignosceremus, & in nobis exprimeremus. Alioqui si opera facimus diaboli, filij eius sumus; si superbiam ac inuidiam sequimur, filij sumus sathanæ: si immunditiam & luxuriam, filij Sodomæ & Gomorrhæ: si malefici sumus & impij filij erimus serpentis venenum iacientis: & ita rectè cum Pharisæis vocabit nos Ioannes, *Genimina viperarum.* Sic de aliquibus conqueritur Dominus: *Nunquid Filij Æthiopum estis vos omnes mihi Filij Israel?* Quasi dicat. Non videmini vos filij Abraham, filij Isaac, filij Iacob, filij Dei: tanta sunt peccata vestra, vt filios Æthiopum vos potiùs dicendos arbitrer, quia estis sordidati & denigrati vitiis, frustra ergò fiditis in meritis Iacob & Israël: frustrà dicitis, *Pater noster qui es in cælis* quia ipsa hæc verba testimonium cõtra vos dant, vosque condemnant: *Si enim ego Pater vester, vbi est honor meus?* Sic & nos frustrà gloriamur nos esse Filios Dei, aut Filios Apostolorum & Sanctorum, frustra aliqui Patrum suorum & Patriarcharum Religionis suæ iactant merita, si eorum virtutes non imitentur: Frustrà Sanctorum se filios clamant, si tanquàm filij Æthiopum nigredinem gestent in anima. Ad Religionem enim vocatis non proderit Patrum splendor, si vestium & nominis tantum, & non etiam virtutum spiritus hæredes fuerint, corde sæculo adhuc dediti. Diui Francisci apophthegma dignum consideratione est, dicentis, quosdam virtutibus magnos & nobiles extitisse, alios nihil faciendo, sed horum res gestas tantum narrando, claros fieri velle. Attendant hoc qui se Benedicti, Bernardi, Francisci, Dominici filios gloriantur: & eorum virtutes non nomina sola sectantur. Attendant hoc & omnes Christiani, qui & Dei, & Sanctorum sunt filij, ne ipsi Sancti quos patronos inuocant, eorum sint iudices. Ioan. 8. Amos. 9. Malac.

Sic refert Antonius Senensis in Chronico Ordinis Prædicatorum anno 1370. Bononiæ in Sacello D. Dominici cantantibus Fratribus: *Ora pro nobis Pater Dominice*, vocem cœlestem insonuisse: *Nec ego, Pater, nec vos filij.* Quod quidem, inquit ille, existimandum est: non tantum propter illum Conuentum accidisse, sed propter vniuersos qui in patrum virtutibus gloriantur, & nihil virtutis illorum imitantur. Sicut, inquit, in politico regimine, locis solemnioribus proclamationes fiunt, vt ad omnium notitiam deueniant: imò singularis beneuolentiæ protectio ostenditur his, quibus similia contingunt. An. 1370. Exempl.

QVID VOX NOSTER?

Per hanc particulam, monemur charitatis proximi, vt consideremus nos fratres esse, eundem Patrem habere, cuiuslibet simus conditionis, ideòque neminem contemnendum, quamlibet vilis & inferioris gradus, quia in Christo Iesu non est seruus & Dominus, pauper & diues, nobilis aut ignobilis, sed omnes eiusdem hæreditatis sumus capaces, æqualiter ad eam vocati: & si quidem ipse inæqualiter distribuit dona naturæ, aut fortunæ, æquale tamen dat ius ad dona gloriæ ac gratiæ.

Secundo, monemur etiam his verbis, *Pater noster*, quod generalem pro omnibus orationem facere nos oporteat, non enim tantùm pro no-

bis oramus, sed pro omnibus, sicut & omnes pro nobis. Vnde non dicimus, *Pater mi*, sed *Pater noster*. Et gratissima est Deo non solùm pro se, sed & pro alijs oratio, quia omnes à se creatos & redemptos diligit, gaudetque orari pro illis. Vnde Chrysostomus dicit: *Pro se orare necessitas cogit, pro alijs charitas fraternitatis hortatur, dulcior autem est ante Deum oratio, nonquam necessitas transmittit, sed quam charitas fraternitatis commendat.*

Sicut ergo in familia benè ordinata, quicquid acquirunt fratres, non solùm sibi acquirunt, sed & omnibus fratribus; & qui societatem ineunt in commune lucrum reportant. Ita in Ecclesia propter fraternitatis & charitatis coniunctionem, cùm quis orat, in commune orat, & lucrum eius fratribus communicatur.

Sicut etiam in corpore oculus videt pro toto corpore manus operatur pro omnibus membris, pes pro vniuersis ambulat. Ita pro inuicem oramus, pro inuicem benè operamur, iuuamus nos inuicem & orationibus, & operibus sanctis, tanquam membra eiusdem corporis, tanquam fratres eiusdem familiæ, tanquam colligati in eadem societate quæ sanguine Christi coaluit. Hæc est communio Sanctorum indicata in verbis istis, *Pater noster*. De qua latiùs suo loco.

QVID VOX, QVI ES?

SI verba illa, *Qui es*, profundiùs considerare velimus: inueniemus illa continere proprium nomen Dei, de quo dicit Moyses: *Qui est, misit me ad vos.* Nam Dominus ei dixerat: *Ego sum qui sum, hoc est nomen meum.* Et virtute huius nominis Moyses tanta patrauit in Ægypto; ita vt dicant aliqui in virga Moysis hæc verba nominis Dei, circum exarata fuisse. Et propterea dicitur Exod. 4. *Moyses tenebat virgam Dei*, vt explicat Abulésis. Deus ergo habet hoc nomen solus sibi proprium, *Qui est*, quia solus habet esse à se, & independens, infinitum, immutabile, illimitatum, æternum, sine principio, sine fine, non antiquatur, non variatur, non senescit, semper fuit, semper est, semper erit, imò potius in illo non est præteritum aut futurum, sed semper præsens esse. *Cæli peribunt & mutabuntur sicut vestimentum*, inquit Psalmista: *Tu autem idem ipse es.* Nec Angelus ergo nec homo vocari potest: *Qui est*, quia ex nihilo est, & ad nil ilum tendit sine Deo sustentante: & ipsa vita hominis fumus est, ventus, vapor, somnium, imago, imò vmbra est, & nihil est: *Parce mihi Domine*, inquit Iob, *Nihil enim sunt dies mei*: *Substantia mea tanquam nihilum ante te*, inquit David. Alij legunt *Substantia mea, & duratio mea tanquam nihilum est*, punctum tantum est, momentum, & nunc. Hinc Dominus loquens ad B. Catharinam Senensem initio reuelationum suarum dixit: *Ego sum qui sum, tu es qua non es: Hoc si attendas, omnes laqueos inimici franges.* Imò quilibet debet ita sentire. Qui enim existimat se aliquid esse cùm nihil sit, ipse se seducit.

Psal. 101.

Psal. 38.

QVI ES IN COELIS.

NVnquid ipse est vbique? Vtique, quia rectè dicit Propheta: *Quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? &c.* Vbique ergo per essentiam, præsentiam, potentiam. Sed in cœlis specialiter per gloriæ suæ manifestationem, ibi regia aula eius est, in qua adoratur ab Angelis, & glorificatur à beatis, inde omnia circumspicit & contemplatur, inde nobis auxilium omne, & omne bonum, omnis benedictio, rosque cœlestis, manna diuinum. *Leuaui oculos meos in montes*, inquit Propheta: *Vnde veniet auxilium mihi. Ad te leuaui oculos meos*, qui habitas in cœlis, *illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.* Psal. 20. Psal. 75.

Docet ergo nos Christus his verbis ad cælestia animum erigere, & illum auellere à terrenis, illuc oculos cordis nostri intendere, vbi Pater noster est, Patria & parentes, fratres & hæreditas nostra quam expectamus: cui suspirare debemus toto corde, quia illic ille de quo dicimus: *Deus cordis mei & pars mea Deus in æternum.*

Proptereà dicebat Apostolus de veris filiis Dei. *Nostra autem conuersatio in cælis est*: quasi dicat. Terreni & mundani terrena sapiunt, amant & curant: nos Christiani sapimus amamus, curamus cœlestia. Illi quasi talpæ in terra versantur, terram fodicant, terræ inhiant, terræ opibus delectantur; nos Christiani filij Patris æterni, cœlestibus pascimur, ad illa tendimus, ibi cor nostrũ & omnia bona nostra; & ita non tam in terra sumus conuersantes quam in cœlis. Hinc Ecclesiæ (quæ est sanctorum & fidelium congregatio) datus est *Calceus Hyacinthinus*, id est violacei & cœlestis coloris; vt hoc symbolo significaret Deus, Sanctorum in Ecclesia conuersationem esse in cœlis. Legit Tertullianus. *Municipatus noster in cælis est*, quasi dicat. Respublica nostra & Ciuitas nostra est in cœlis, cœlesti quodam regimine regimur, quia cœlestibus legibus regimur, & tanquam peregrinos nos existimamus ad Ciuitatem nostram continuò respirantes. Philip. 3. Ezech. 15.

Hoc præclarè intellexerunt illi de quibus in vita sancti Pamphili Martyris, qui de gentilismo conuersi, abdicatis prioribus nominibus gentilitijs, Prophetarum nomina sumpserunt, vocati Isaias, Ieremias, Samuël, Elias, Daniel, & simul cœlestem eorum vitam imitati sunt. Quare capti Cæsareæ professique se esse Christianos, interrogati sunt: *Quæ eorum esset patria?* Respondit primus pro omnibus. *Hierusalem Patria nostra est*: Intelligens scilicet illam de qua Paulus: *Quæ sursum est, libera est: Hierusalem mater nostra*: Et iterum: *Accessistis ad Ciuitatem Dei viuentis Hierusalem calestem.* Instante Præside Firmiliano, quænam esset illa Ciuitas? Respondit ille. *Christianorum est patria, nulli alii præter ipsos sunt participes?* Interrogatur quo loco sita esset? *Respondet, sita est ad Orientem, & ad ipsam lucem & solem*: Cum Præses aliam vocem non posset extorquere, etiam acerrimis tormentis (quia corde in cœlis fixo, caro tormenta vix sentiebat:) Tandem cum sociis securi percussus, ad cœlestem illam ciuitatem, Laurea martyrij coronatus, transmeauit. Accidit id sub Diocletiano, & triumphus eorum celebratur decima sexta Februarij. Exempl. Surius 16 Feb. Gal 4. Heb. 12.

Docent denique hæc verba: *Pater noster qui es in cœlis*, etiam debere nos terreno Patri & Matri renunciare, postquam per regenerationem Patrem cœpimus habere in cœlis; quoniam in Euangelio Dominus præcepit ne vocemus nobis Patrem in terris. Et Læuitæ laudantur quod dicerent Patri & Matri: *Nescio vos.* Sic & multi heroïco animo, Patrem & Matrem, parentes carnis relinquunt, vt possint seruire Patri Spirituum.

Sic præclarè Franciscus, qui à patre ductus est ad Episcopum Assisinatem, vt cederet bonis paternis, quia de eo conquerebatur Pater quod omnia prodigeret, quia nimirum in pauperes cuncta quæ poterat distribuebat. At ille amore Christi lubenter omnibus cedens tanquam perfectionis Euangelicæ percupidus, reiectis etiam vestibus

Patri omnia concessit & dixit: *Iam in posterum mihi maior facultas erit dicendi & inclamandi: Pater noster qui es in cælis.*

Epist. 111. Quapropter parentibus, quià Religione proles impedire conantur, rectè respondet Elias Monachus apud Bernardum: Quid à vobis habeo nisi peccatum & miseriam? hoc quod gero corruptibile corpus, de vestro me habere fateor. Non sufficit vobis quod in me hanc sæculi miseriam miseri miserum induxistis? quod in peccato & peccatorem peccatores genuistis? quod in peccato natum, de peccato nutristis? nisi etiam inuidendo mihi misericordiam, quam consecutus sum ab eo qui non vult mortem peccatoris, filium etiam gehennæ faciatis?

Si me vt boni parentes diligitis, quid me Patri omnium Deo placere satagentem inquietatis? Cur ab eius seruitio, cui seruire regnare est, abstrahere tentatis? Verè nunc cognosco, quia inimici hominis domestici eius. In hoc obedire non debeo, nec vos cognosco parentes, sed hostes.

Epist. 38. ad Letum. Simili modo Augustinus amicum ad sæculi contemptum vrgens docet, quod parentes repugnantes curare non debeat. Quid dicit, inquit, aut quid allegat mater? Fortè menses quibus viscera eius onerasti, & dolores parturitionis, & labores educationis, sed mater Ecclesia, mater est etiam matris tuæ. Hæc nos de Christo concepit, hæc Martyrum sanguine parturiuit, hæc in sempiternā lucem peperit: hæc fidei lacte nutriuit, & nutrit hęc te vocat, vt pro illa aduersus abortiuos eius filios, qui aduersus eam infestis armis belligerare non dubitant, auxilium feras. Huius necessitates deserens ad carnalia vbera conuertaris? Nonne hæc chariora viscera & cælestia vbera ostentat? Hæc Augustinus.

Anon. 5. p. t. 24. Exempl. Mirabile est quod narrat Antonius de quodam Doctore insigni, qui se Franciscanæ Familiæ addixerat. Mater quæ inopia haud mediocri premebatur, & manuum laboribus ipsum in studiis aluerat, accessit lachrymis conquerens tum apud Filium, tum apud Patres Ordinis, eos inhumanos & iniustos accusans. Quibus cùm commotus iam in proposito nutaret, & ante Crucifixi imaginem oraret, quasi veniam ab eo petens discedendi ad matrem subleuandum, vidit è Christi latere manantem cruorem, simulque hanc vocem audiuit: *Ego te cariùs nutriui quàm mater tua, quare non me deserere debes propter matrem.* Quo ille & stupefactus, & ita roboratus est vt deinceps maternas omnes vel blanditias, vel querelas, facilè contempserit.

LECTIO TERTIA.

EXPLICAT PRIMAM *petitionem hanc.*

SANCTIFICETVR nomen tuum.

Docet variis modis sanctificari nomen Dei.

VNICA PROPOSITIO.

Primum quod petere debent veri Filij Dei, est ipsius Patris sui æterni honor & gloria. Itaque dum petimus vt sanctificetur nomen Dei, non aliud petimus quàm vt maiestas, potentia, sapientia, bonitas, cæteræque perfectiones eius vbique notificentur & celebrentur, vt sic ab omnibus & in omnibus locis adoretur, timeatur, ametur. Hoc debent non solùm petere, sed & omni conatu procurare filij Dei adoptiui, quibus sese exemplum in hoc præbuit ipse naturalis filius Dei qui ad hoc venit in mūdum, vt Patris sui gloriam promoueret, de quo loquitur ad Patrem, *Pater manifestaui nomen tuum hominibus.* Itaque Ioan. 17. licet sanctificari non possit amplius nomen Dei in se, quia eius sanctitas augeri non potest, nec gloria, ex eo tamen sanctificari dicitur, quia tanquàm sanctum omnibus inclarescit, & ab omnibus cognoscitur, tanquam reuerendum, collendum, glorificandum, quo nihil est vel sanctius, vel augustius, vel integrius, iuxta id quod dicitur per Ezechielem: *Et nomen meum sanctum notum faciam in medio populi mei Israël, & scient gentes quia ego sum Dominus sanctus Israel.* Ezech. 39 Aduerte itaque quod *Nomen Dei* in scripturis sæpè accipitur, vt non sit aliud quàm ipse Deus. Ita vt dicatur nomen Dei admirabile, gloriosum, iustū, sanctum, quia Deus est admirabilis, gloriosus, iustus, sanctus. Sicut è contra alicuius nomen dicitur odiosum & ingratum, quia illa persona est odiosa & ingrata.

Cùm autem variis modis possit dici sanctificari nomen Dei, hinc est quod multa includuntur in hac petitione.

Primò ergò sanctificari censetur nomen Dei, dum eius laudes celebrantur ab eius creaturis, maximè intellectualibus Angelis & hominibus: Et ita hîc petimus, vt nomen Majestatis eius celebretur & sanctificetur, à Spiritibus illis Angelicis; & in sæcula sæculorum impleatur laus illa quam describit Ioannes in Apoc. Vbi postquam Angeli & seniores, millia millium dedissent laudem Deo, omnes etiam creaturæ dicuntur clamasse: *Benedictio & honor & gloria & potestas in sæcula sæculorum sedenti super thronum & Agno.* Apoc. 7. Quod ipsum Isaias describit, dum dicit se vidisse Seraphim alternis Choris clamātia: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth.* Sicut verò ea laus necessario ab Angelis semper sit continuanda, nos tamen id petimus fieri, tanquàm filij per hanc petitionem desiderantes & congaudentes in hac glorificatione Patris nostri, cum quibus & nostras voces admitti postulamus, etiam ipsi vna voce dicentes: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth, &c.*

Hanc continuam sanctificationem & celebrationem nominis Dei in Hymnis & Canticis, toto studio procurantes sancti Patres in suis Cœnobiis, statuebant tantum numerum Fratrum, vt per singulas horas decantarentur laudes Dei sine vlla intermissione, vt alibi diximus.

Secundò, sanctificatur nomen Dei, dum nos mutuò excitamus ad hanc laudem, imò, & creaturas ipsas irrationales ad laudē sui Creatoris inuitamus: Sicut faciebant pueri Babylonici in fornace per illud suum Canticum, *Benedicite omnia opera Domini Domino.* Sic & ipse Dauid glorificare cupiens nomen Domini, vidensque suam insufficientiam, inuocat Cœlum Empyreum, omnes Angelos & cœlestes Spiritus: inuocat etiam Cœlum stelliferum, Firmamentum, Solem, Lunam, Stellas: Præterea descendit ad elementa, inuocans, ignem, aërem, niuem, grandinem, ventum & volucres. Deinde adhuc infrà descendens, inuocat montes, colles, arbores, cum omnibus fructibus & foliis: ac terram cum omnibus suis animalibus, etiam vsque ad dracones & serpentes: denique & abyssos cum suis aquis, vt laudent nomen Domini. Tunc rediens & dirigens vocem suam ad animas rationales, conuocat om-

nis generis, conditionis & status, ætatis & sexus: *Reges terræ & omnes populi, Principes & omnes Iudices terræ, iuuenes & virgines, senes cum iunioribus, laudent nomen Domini, quia exaltatum est nomen eius solius.* Deinde videns se vlterius progredi non posse, eleuans vocem clamat & concludit: *Omnis spiritus laudet Dominum*, q. d. Quidquid animam habet omnem vitam suam, spiritum & omnem vocem, in hoc vnicum impendat, vt glorificetur nomen Domini.

Hac ipsa voce & desiderio vitam suam conclusit Sanctus Petrus Celestinus, qui in agone constitutus, hunc Psalmum toto spiritu pronuncians, cùm inuitasset omnes creaturas ad laudem Dei, tanquàm Cygnus præclarè & suauiter in fine cātans, in hac voce vitam & spiritum Deo reddidit: *Omnis spiritus laudet Dominum.*

Sic B. Franciscus qui totam vitam suam impenderat ad procurandam Patris æterni gloriam, relicto Patre terreno; videns se non posse plenè magnificare nomē Domini in hac vita, respirabat ad laudem illam ęternam in cælis. Ideóque fini proximus, recitans Psalm. 141. qui incipit: *Voce mea ad Dominum clamaui*, in his verbis vitam finiuit: *Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo.*

Sic B. Ludouicus (qui pro gloria nominis Dei, tota vita sua zelatus fuerat, cupiens etiam illud sanctificari & coli, ab ipsis infidelibus) in bello contra infideles morte præuentus, in his verbis spiritum reddidit: *In conspectu Angelorum psallam tibi, adorabo ad Templum sanctum tuum: & confitebor nomini tuo.* Psal. 138.

Tertiò, sanctificatur nomen Dei, meditando eius excellentiam, sanctitatem, bonitatem, cum reuerentia ad eius nomen, de quo apud Prophetam: *Domine nomen tuum & memoriale in desiderio animæ.* Sic plures sancti viri summa cum suauitate ruminabant nomen Dei. B. Franciscus Psalmos toto mentis affectu recitans, cum nomen Domini in eis occurrebat, præ suauitatis dulcedine, labia sua lingere videbatur. Ipsum quoque nomen Domini non solùm cogitatum, verum etiam scriptum & prolatum, reuerentia pręcipua volens honorare, Fratribus præcipiebat, vt scedulas vbi illud scriptum esset repertas, mundo loco reponerent, ne fortè sacrum illud nomen contingeret conculcari.

Nomen autem Iesu cùm exprimeret vel audiret; iubilo quodam repletus interiùs, totus videbatur exteriùs alterari, ac si mellifluus sapor, gustum, vel harmoniæ sonus, ipsius immutasset auditum. Sic etiam nomen Dei & memoriam eius summo desiderio recolebat, & summa suauitate ruminabat, anima sancti Iuliani: vt vbicumque illud in libris scriptū reperiret, lachrymis ablueret, earumque copia lituras multas libris induceret: vt refert oculatus testis sanctus Ephren in eius vita. Quadam, inquit, die dixi ad ipsum: Quis hosce libros lituris corrumpit? Beatus verò iste vir ad me. Nihil, inquit, à te penitùs abscondam. *Fornicatrix mulier ad Saluatorem accedens, lachrymis pedes ipsius rigauit & capillis tersit, & ego vbicumque Dei nomen scriptum reperio, lachrymis meis rigo, vt & ego ab eo remissionem peccatorum accipiam.* Dixit quoque: non irrigatur cor meum, nisi plorem coram Domino Deo meo.

Bonau. in vita Francisci.

Ephren in vita S. Iuliani.

Quartò, sanctificatur nomen Dei, dum populis infidelibus annunciatur, & ab illis agnoscitur. Hac ergo petitione rogamus, vt tot barbaræ nationes, quæ Dei nullam notitiam habent, adorantes Solem & Lunam, ligna & lapides, opera manuum hominum; adducantur per media à Deo ordinata, ad veram fidem & nominis eius confessionem, vt relictis Idolis veri Dei nomen & exaltent & adorent.

Hæc ergo petitio ex parte impletur, dum Deus per zelatores honoris sui, nomen suum & fidē veram, in terras & populos ignotos transfert: dum Crucis vexillum in Regionibus infidelibus erigitur, in summis montium, in portis & muris vrbium erectum adoratur, & tot populi qui peribant sine veri Dei fide, tanta auiditate, zelo, feruore, eius nomen suscipiunt vt nobis ignominiam pariant, dum forma quædam pietatis primitiua Ecclesiæ apud Iapones, Brasilios, Synas, infinitos quosdam populos refloreſcit, & sanguis Christi, quasi adhuc efferueſcit in cordibus eorum, sicut de primis Christianis loquitur Hieronymus: dum conuertuntur Templa idolorum in veri Dei cultum, & sacrificia sathanæ in veri Dei adorationem & sacrificium.

Sic ergò impletur illud: *A Solis ortu vsque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & offertur ac sacrificatur nomini meo oblatio mūda.* Oblatio scilicet Eucharistica: quæ in vastissimis illis prouinciis Orientis antea ignotis, Domino sacrificatur, etiam notum fit & exaltatur nomen eius, non tantum in iudęa, non tantum in Israël, non tantum in aliquot Prouinciis, sed etiam in ipsis finibus terræ. Mal. 1.

Ergo pergite infracto animo viri Religiosi zelo zelantes pro Domino Deo exercituum, vt nomen eius in terris infidelium sanctificetur.

Pergite viri Apostolici, nulli parcite labori, imò nec vitæ vestrę, per immensa Oceani spatia ad populos illos ignotos, ad Synas & Iapones, pro salutis ipsorum desiderio & gloriæ nominis Dei, contendentes. *Labor vester non erit inanis in Domino:* Famem, sitim, persecutiones, carceres, mortes, generosè superate, hoc erit sacrificium gratum nomini eius, quo noua Ecclesia ibi Domino dedicatur, sicut & primitiua sanguine non solùm Christi, sed & Apostolorum fuit fundata & consecrata.

Gratissimum hoc esse Deo patet exemplo Fratris Alphonsi de Rosa, Ordinis Sancti Francisci, de quo sic refertur. Cùm diu seruus ille Dei, pro nominis Dei gloria laborasset ad conuersionem Indorum; voluit secedere ad tempus, vt maiori otio sibi vacaret, & securiùs se ad mortem disponeret: in Hispanias ergo rediuit, vbi soli sibi cœpit vacare, fructum illum in proximis deserens. Verum toties quoties orationi volebat intendere, statim videbatur sibi videre Christum crucifixum, oculis suis se præsentantem & reprehensione quadam amica ac querula dicentem: Quare tu me reliquisti in hac cruce, & tu interim solatium tuum & quietem quæris? Quæ visio adeo efficax fuit, & tam valide cor eius permouit, vt statim regressus fuerit ad messem copiosam animarum in partibus infidelium, quibus se pluribus postea adhuc annis totum impendit, vt in illis infidelium animabus per veram fidem sanctificaretur nomen Dei.

Rodriquez ex Annal. Franciscanis.

Quinto, sanctificatur nomen Domini per conuersionem hæreticorum, dum vera fides & vera nominis Dei confessio, tanquàm radius solaris eluceſſit in illis regionibus, quæ in hæreseon, errorum, schismatum tenebris iacent & vmbra mortis.

Rogamus ergo Deum per hanc petitionem, vt claudatur modo ille *Puteus abyssi*, de quo tot errorum & sectarum tenebrę eruperunt, vt in ea-

dem prouincia, vrbe, familia, se mutuò non agnoscát. Et quia per has tenebras obscuratur doctrina veritatis & gloria nominis eius, rogamus hic vt illuminare dignetur populos illos, per veram fidem, & dissipare has tenebras per sacri nominis sui lucem, vt ab illis *glorificetur, & exaltetur nomen eius solius.*

Et hæc petitio partim impletur, dum generosos Athletas sibi seruat Deus, quos destinat certaturos pro gloria nominis sui contra *Angelum abyssi cui nomen Hebraicè Abaddon, græcè Appollion, latinè Exterminator.* Hic est Angelus abyssi, præses hæreseos, qui rectè Exterminator dicitur, quia totam Ecclesiam nititur exterminare, & quicquid in illa sacrum est, Sacramenta, ceremonias, vota, purgatorium; festa, ieiunia, sacerdotium, Templi aras, crucem, reliquias, & omnia pietatis monumenta, vt alibi dixi latiùs. Apoc. 9.

Contra hunc ergò Angelum, & eius sectatores, qui cum illo parati sunt ad prælium, blasphemantes nomen Domini (quos describit Ioannes, tanquàm equos hinnientes, cum corona superbiæ, tanquàm Leones rugientes ad deuorandum, tanquàm scorpiones veneno percutientes) mittit fortes bellatores, qui defendant gloriam nominis sui, & in prouincias illas infectas inuehant iterùm veram fidem, & blasphemis illis obstruant os, inuicta doctrina & sapientia. Ad hoc laborant ex diuersis Ordinibus spectatæ doctrinæ & pietatis viri, qui toti in hoc incumbunt, *Vt sanctificetur, & glorificetur nomen Domini*, imò & pro illo sanguinem parati sunt fundere.

Inter hos excelluit Edmundus Campianus Angliæ Apostolus & Martyr, vetus athleta Christi. Hic cùm capitis damnatus foret, quasi perduellis & Patriæ proditor, gratias egit Deo, & velut Cygnus in fine cum suauitate Hymnum illum in quo nomen Dei sanctificatur, *Te Deum laudamus* recitauit. Et productus in Theatrum quo tota Vrbs Londinensis, imò tota ferè Anglia concurrerat, dicebat: *Spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus.* Ego hîc spector suspendendus, & in quatuor partes secandus, quasi hostis Patriæ: *Spectaculum sum mundo.* Sed tu Domine scis innocentiam meam, scis me non aliud spectasse quàm gloriam tuam, quam fidem & Angliæ salutem. Quod si aliud spectassem in Anglia amplos honores & opes acceptassem, oblatos ab iis qui me morti addicũt. Veniet, veniet Elizabetha dies, qui reuelabit secreta tenebrarum, & occulta cordium, & ostendet; An ego & socij te sincerè amauerimus, qui pro te & salute tua tot periculis, laboribus, & morti nos exposuimus: An tui Ministri, qui à te non aliud quærunt quàm opes & dignitates, qui tibi adulantur in hæresi & ad cædem Sanctorum Virorum, qui tuam salutem sitiunt, te adhortantur. *Deum oraui & oro, vt hæc mors mea quam lubens patior, sit piaculum peccatorum tuorum, tibi veniam, fidem, felicitatem æternam impetret, quam vtinam hac morte mea à te illata possim tibi emere.* 1. Cor. 4. Exempl.

Sextò, sanctificatur nomen Domini vitæ innocentia, & insistendo sanctis operibus, eaque referendo ad Dei gloriam. Sanctitas ergò vitæ, quatenus omnia peccata tam mortalia quàm venalia quantum in se est, fugit, glorificat & sanctificat nomen Dei: quia excludit illa quæ in iniuriam Dei redundant. Sed & cum per illam exemplarem vitam, multi conuertuntur, & à peccatis alij auertuntur, censetur glorificari nomen Dei, quia per malam vitam nomen eius blasphematur inter Christianos. Rogamus ergo vt sanctificetur non tantùm in infidelium conuersione, aut hæreticorum reductione, sed etiam in fidelibus, pia inuocatione: & vt tot periuria, calumniæ, iuraméta, quibus nomen Dei vilipenditur, extirpentur ab ore Christiano, vt illud sanctum semper habeatur: & vt tot animæ languẽtes in peccatis, putrescentes in vitiis, & quasi mortuæ in iniquitatibus, illius inuocatione nominis respirent, illius vocem & lucem agnoscant, & in sanctitate ac iustitia Domino seruiant. Ex Corn. à Lapide in Isaiam.

Vltimò sanctificatur nomen eius, maximè dum pro illo persecutiones patiuntur Christiani, & ærumnas ac mortem, & dum pro gloria Dei sanguinem fortiter fundunt. Nulla enim maior est laus Dei, quàm Martyrium pro eius nomine subire, hoc est, sacrificium illi gratissimum quo nomen eius inuocatur. De illo interpretatur Augustinus, & alij illud Psalmi: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo.* Intelligit enim de calice Passionis & mortis, de quo Dominus dixit: *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum?* Quem dicit Augustinus accipere Martyres, & illum bibere, & sic nomen Dei inuocare & sanctificare, dum capitis sui imitantur passionem, pro eo tolerando mortem. Vndè & subditur: *Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius:* Pretiosa vtique oblatio, pretiosum Sacrificium. Psal. 15.

Hoc rectè intellexit mulier illa in Nagran ciuitate Arabiæ, de qua ex Procopio Baronius. Hæc tempore Iustini Imperatoris anno 522. cum duabus filiab⁹ passa est. Ense ante faciem eius hę filiæ perfossæ sunt. Cùmque sanguis efflueret copiosè, colligens partem Carnifex, Matri propinauit: quem accipiens Mater gustauit, & in Cælum suspiciens: *Tibi, inquit, ô Christe hoc meum offero sacrificium, & tibi Martyres exhibeo virgines castas, quæ egressæ sunt ex vtero meo, cum quibus quoque me connumeratam introducere digneris in thalamum, & vt dicit diuinus Dauid: Ostende Matrem propter filios lætantem.* Quapropter & ipsa martyrio laureata est, quæ hoc heroïco suo facto rectè poterat dicere: *Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo: Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius.* Item illud: *Voluntariè sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum est.* Voluntarium enim tum sui, tum sanguinis filiarum sacrificium obtulit, ad confitendum nomini Domini. Baron. ex Procopio. Psal. 75.

LECTIO QVARTA

EXPLICAT SECVNDAM petitionem.

ADVENIAT REGNVM TVVM

1. *Docet peti hîc regnum gratiæ.*
2. *Peti regnum gloriæ.*
3. *Peti vt adueniat regnum perfectissimum Christi.*

Rectè diuiditur Ecclesia in *Militantem & Triumphantem*, & vtraque Regnum Dei dicitur in Scripturis.

Militans est, quæ continuo adhuc in procinctu est in hoc mundo, ad bellandum contra aduersarias potestates, vndique hostibus cincta, vbi standi, cadendique vicissitudo est, & incerta victoria.

Triumphans est, pars illa quæ præcessit, & nunc triumphat in cælis, sine hoste, sine periculo, cum æternitatis securitate.

Hæ verò non sunt diuersæ Ecclesiæ, sed est diuersus status Sanctorum in cœlo, ab illo quem hîc habebant in hoc mundo. Ecclesia præsens adhuc versatur in fide: Illa autem altera in specie & vultus diuini contemplatione. Vna est in tempore peregrinationis: Altera in æternitate mansionis: Vna in labore, altera in requie: Vna in via, altera in patria. Sicut autem duplex est status, ita duplex est modus regnandi Dei. Nam super *Militantem Ecclesiam* regnat per gratiam & interiora dona: *super Triumphantem Ecclesiam*, per gloriam & perfectam pacem. Et ita duplex est regnum eius: regnum scilicet spirituale & internum; & regnum cœleste & æternum. Quomodò autem vtrumque regnum petamus, declarabunt sequentes Propositiones.

PROPOSITIO PRIMA.

Rom.14. PEtimus hîc primò *regnum spirituale gratiæ, quo Deus regnat in animabus iustis*. De illo rectè potest intelligi: *Regnum Dei intra vos est*, Et iterum illud: *Non est regnum Dei esca & potus, sed iustitia & pax in Spiritu sancto.*

Petimus itaque vt in animas nostras veniat Deus tanquam Rex: eiiciens à nobis omnem potestatem Principis tenebrarum, & in pace ac cordis tranquillitate regat nos, cœlestes in terris leges condens, prauas passiones, affectiones inclinationes comprimens. Itaque per pacem cordis & animi tranquillitatem, & conscientiæ serenitatem ac securitatem, inchoatur in nobis regnum quoddam spirituale, gratia dominante in nobis, & affectus nostros ordinante, & hoc regnum initium est quoddam illius æterni quod expectamus.

Luc.1. De hoc regno intelligit Bernardus illud: *Dabit ei Dominus sedem Dauid, & regnabit in domo Iacob*: quasi significetur regnaturus in Ecclesia & animabus iustis spirituali quodam regno, cuius imaginem gerebat solium Dauid: Non enim temporalis ille thronus Dauidis potest intelligi, quia in illo nunquam sedit Christus, imò fugit, cùm Regem eum vellent constituere.

Rectè vero *domus Iacob* dicitur Ecclesia & congregatio iustorum & perfectorum in fide Iacob.

Primò, Quia Iacob luctator interpretatur, & sic Ecclesia militans rectè domus Iacob dicitur, quę continuò luctatur contra aduersarias potestates, oportetque eam esse priùs domum Iacob, vt postea fiat domus Israël, hoc est, Domus videns Deum: quod erit quando ex militante fiet triumphans.

Secundò, Ecclesia dicitur domus Iacob, quia Iacob primus ædificauit domum & altare Deo, & primus fuit domum Dei consecrans. De qua dixit: *Hic domus Dei est, & porta cæli.* Et id fecit in loco peregrinationis suæ. Vbi figura erat Ecclesiæ adhuc peregrinantis & ad Cælum contendentis.

Tertiò, per domum Iacob intelligitur rectè Congregatio populi Dei, quia tota familia Iacob recepta fuit in populum Dei, & nullus ex illa familia populus infidelis ortus est, sicut ex familia aliorum Patriarcharum. Isaac, Abraham, Noë, ex quibus orti sunt Ismaël & Ismaëlitæ, Esaü, & Idumei, Caïn & Cananei. De quo latiùs diximus alibi.

Itaque Regnum Cœlorum non semper significat Ecclesiam triumphantem, sed sæpè etiam militantem, & maximè illam quam Christus veniens in terras tanquàm Rex sub vexillum suum congregauit, de quo dicitur: *Regnum Dei appropinquauit in vos*, quod Ioannes incepit prædicare, ab illo auspicans prędicationem suam, sicut & Christus: *Pœnitentiam agite, appropinquabit Regnum cælorum.* Ita de Ioanne dicit Rupertus, fuisse primum huius Regni post Christum Ducem: *Qualis*, inquit, *Magister militum, qualis Signifer Regis, qualis primę legionis primicerius, pilis vestitus, zona pellicea cinctus: inclamans: Arma arripite, pœnitentiam agite.* Matth 1.

Ad hoc regnum colligendum & conuocandum misit Dominus electos Apostolos, discipulosque per vniuersum orbem, qui omni hominum generi, statui, & conditioni annunciarent bona illa cælestia gratię & glorię, per quę regnat Deus in nobis, & omnibus acclamarent appropinquasse regnum illud spirituale, regnum internum quod viam nobis sternit ad æternum.

Sicut verò Christus habet regnum suum fundatum in amore Dei & contemptu sui, fundatum in humilitate, charitate, aliisque virtutibus. Sic & habet Princeps tenebrarum regnum suum, in hoc mundo longè lateque diffusum, per quod in animas tyrannidem exercet per peccatum & concupiscentiam, prauasque passiones.

Ad hoc regnum spectat quisquis concupiscentiæ, quisquis peccato seruit, quia hoc modo Principi huic mancipium se facit, ac eius obsequitur voluntati. Plane diffusum est hoc regnum satanę, quia vbique diffusum est peccatum. Hoc scilicet est regnum tenebrosum, regnum Ægypti, regnum Babylonis, & confusionis, vbi continuum bellum & tumultus, timor & conscientiæ remorsus, nulla pax, sed continua tyrannis & initium quoddam regni infernalis.

Habet verò sathan in hoc regno Principes varios & exercitus fortes, quibus totum mundum penè opprimit, vt dilatet regnum suum. Nam Christo aduersans, per totum orbem innumeros mittit dæmones ad nocendum, tanquàm ministros regni huius, qui nullis ciuitatibus & locis, nullis personarum generibus parcunt, sed omnibus insidiantur, vt regno huic tenebroso eos subiiciant.

Sunt verò aliquot tyranni præcipui cum exercitu grandi. *Cum curribus Pharaonis, & fortitudine Ægypti ac viribus Babylonis.* De quibus Ioannes: *Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ.* Vbi tres designat velut Duces exercitus sathanæ, ad imperium eius totum per orbem proferendum, nimirum *Superbiam, Luxuriam, Auaritiam*, cum dæmonibus qui his vitiis præsidere dicũtur.

Superbia ergò magnum exercitum habet in quo cohortes ducunt ambitio, vana gloria, pręsumptio, iactantia, obstinatio, inobedientia, inuidia, impatientia, contentio, hęresis.

Luxuria quoque magnum & fortem ducit exercitum, & sub se milites varios habet & Capitaneos: *Fornicationem, adulterium, stuprum, incestum, ebrietatem, gulam, immunditiam, ingluuiem, impudicitiam, &c.*

Auaritia, denique in suo exercitu tribunos habet, furtum, rapinam, sacrilegium, fraudem, mendacium, oppressionem, vsuram, simoniam, &c.

Hi omnes pessimi milites & militum Pręfecti totum se per orbem dispergunt, & regnum satanę terra marique proferunt, & adaugent, & opprimere ac conculcare regnum Domini &

Saluatoris nostri Iesu Christi omni via conantur.

Verum, non etiam desunt ad regnum Christi tuendum & dilatandum Milites Ducesque strenui. Hinc Zacharias dicit: *Vidi per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum, & post eum equi rufi varij & albi. Et dixi quid sunt isti Domine mi? Et responsum est mihi: Isti sunt quos misit Dominus, vt perambulent terram.* Ascensor ille equi rufi Michaël Archangelus est, qui olim Synagogæ, nunc Ecclesiæ Christi custos est & defensor, duxque præcipuus, qui sicut in cælo bellauit contra Luciferum, etiam nunc in terra ei obsistit, donec perfectum Dei & Christi regnum, in eius vltimo aduentu compleatur. *Equo insidere dicitur*, vt celeritas eius ad omnia iussa Dei peragenda indicetur, & quia equus animal est ad bellum aptissimum. *Et rufus dicitur*, quasi sanguineo colore perfusus, vt significetur vltionem sumpturus de Dei hostibus. Post eum verò equi rufi, varij, & albi sunt Angeli custodes variorum regnorum, qui dicuntur perambulare terram, quia prouincias sibi commissas perlustrant, & illarum curam habent. Zach. 1.

Possunt etiam per equos varios, rufos, nigros, albos, varij ordines in Ecclesia intelligi, qui pro imperio Christi contra regnum satanæ & peccati depugnant, & in omnes mundi partes dispersi in hoc incumbunt, vt opera diaboli dissoluant, & contra hæreses & errores dimicent pro Regis Christi gloria, tanquam validi bellatores. Et licet diuersis vestibus & coloribus induantur, eodem tamen animo, iisdem votis, iisdem armis sub vno Rege & Imperatore militant, & regni eius pomœria dilatant, vsque ad ignotas etiam Regiones. Vt ergo breuiter repetam: In hac petitione petimus venire in nos regnum Dei, excluso omni dominatu diaboli, quod fit quando venit in animas nostras Deus, sua nos gratia & sapientia regens & confirmans, *vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati seruiamus illi in sanctitate & iustitia, &c.* De hoc latiùs agens Bernardus dicit: *Veni Domine Iesu, aufer scandala de regno tuo, quod est anima mea, vt regnes tu qui debes in ea.* Venit enim auaritia & vendicat sibi sedem, iactantia cupit dominari, superbia, vult esse rex, luxuria dicit, ego regnabo, ambitio, iracundia, inuidia certant in meipso de meipso, cuius potissimùm esse videar. Ego autem quantum possum resisto & reclamo Dominum meum, & dico me non habere alium Regem nisi Dominum meum Iesum, ipsum mihi in Deum, ipsum Dominum teneo. Veni ergò Domine & disperge in virtute tua, & regnabis in me: quia tu es ipse Rex meus & Deus meus. Hæc Bernardus. Bern. sup. Missus.

PROPOSITIO SECVNDA.

Petimus hîc secundo Regnum gloriæ æternum. Verus Dei Filius sciens Patris promissum de consortio illius regni, ad illud respirat. Et quia eius hæreditas est, illam adire optat, illam possidere quantociùs desiderat. Non enim hîc fit sicut in humana hæreditate, vbi filius non potest regni hæreditatem adire, nisi post mortem Patris, aut cum præiudicio alterius fratris: Vt propterea sæpiùs contentiones grauissimæ inter fratres oriantur, & sanguinis effusio, sine qua ad Regnum accedi vix potest. Hinc de initiis Romanæ Vrbis dicimus.

Fraterno primùm maduerunt sanguine muri.

Sic in Scriptura Iacob & Esaü, iam ab vtero contendunt pro iure primogenituræ.

Sic Abimelech septuaginta fratres occidit super lapide vno vt regnaret.

Sic Athalia omne semen regium extinguit regnandi libidine.

Denique & Absalon in paternam necem & sanguinem conspirat, vt sceptrum obtineat. Nempè regnum temporale non diuiditur in plures sine præiudicio: At regnum illud æternum plures possunt possidere sine diminutione Vnde dicit de illo Gregorius: *O præclara & ampla hæreditas, non decessu Patrum & successu filiorum obtinenda, non inter fratres & sorores diuidenda? quia eam cohæredum numerus non angustat, & omnibus vna, singulis tota, tanto longiùs extenditur, quanto ad hanc multitudo percipientium dilatatur.* In libro Mor.

Hanc ergò hæreditatem meritò quotidie petimus & desideramus; & de illo regno sæpius agere, loqui, cogitare debemus, & ad illud omnia nostra opera referre. Est enim scopus noster & finis, portus & patria, merces & corona, quam Deus dat iis qui ex animo illam optarunt, & feruenter petierunt, & pro illa laborarunt.

Hinc in persona electorum dicebat Dauid ad illud regnum suspirans: *Vnam petij à Domino hanc requiram, &c.* Et iterum: *Quando veniam, & apparebo antefaciem Dei mei: Fuerunt mihi lachrymæ, &c.*

Signum ergo electionis, est desiderium huiusce regni in peregrinatione huius sæculi. Vnde dicebat Dauid: *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est!* Veri filij Sion in Babylone gemunt recordati Hierusalem, præstolantes reditum. Hos introducit Psaltes dicentes: *Super flumina Babylonis illic fleuimus, &c.*

Sic veri filij Dei & cœlistis Syon sæpiùs suspirant, donec adueniat regnum illud ad quod ius habent, interim peregrinationem suam grauiter ferentes & regni illius dilationem.

Sed & aliqui sunt *Filij hominum graui corde* ad terrena depressi, qui sunt instar filiorum Gad. Hi cum ad terram promissionis ambularent, in monte Galaad figere voluerunt domicilium, contenti eius fertilitate, *pro nihilo habentes terram desiderabilem*, nihil prætendentes ad promissionis terram. Psal. 105. Sic aliqui cuperent in hoc mundo inter eius voluptates degere, & omni iuri quod ad æternam habent hæreditaté cedere parati, si modo certitudiné haberét de terrenæ huius voluptatis fruitione.

Hi videntur in effectu dicere, vt Deus seruet sibi suum Paradisum, se autem contentos sorte sua in terra: *Cælum cæli Domino seruetur, terram autem det filijs hominum.* Epicurei homines sola voluptate fæculenta contenti: Talpæ solam terram comedentes & terrena sapientes. De his rectè vsurpamus illud Genesis 49. *Isachar asinus fortis accubans inter terminos, vidit requiem quod esset bona, & terram quod optima, & supposuit humerum suum ad portandum, factusque est tributis seruiens.* Psal. 113. Hoc peccatoribus & mundanis hominibus rectè accommodatur. Fortes sunt ad onera sæculi, & grauissimos mentis & corporis perferendos labores: ad ieiunia autem & satisfactiones, & iugum Christi imbecilles. *Accubant inter terminos*, quia si eorum opera consideres, nec prorsus Christiani sunt, quia toti in rebus sæculi, nec tamen à Christianismo abhorrent, Deum colunt & Sacris intersunt. Quia ergo nec toti sunt intra terminos Dei, nec intra terminos sæculi, accubare dicuntur inter terminos, *Accubant*, quia præsentia complectuntur, futura non quærunt. Placet illis desidia, & laboriosa ac difficilis visa est via Sanctorum. *Terram* indicant optimam, quia in Cælis conuersatio eorum non est. Et sponte *sup-*

ponunt humeros ad portandum, & tributis molestissimis diaboli, mundi, & carnis, non annuis, sed quotidianis deseruiunt.

Hi nesciunt quàm præclara sit hæreditas illa regni cœlestis, in splendore diuinæ visionis, in dulcedine diuini amoris, in consortio diuinitatis, in solatio societatis, in magnitudine exultationis: Quia nouerat Iacob pulchritudinem Rachelis, ideò tam desideranter illam à Patre requirebat sibi in sponsam assumere, & quia differebatur, æstus magnos interiùs persentiscebat, interim lubenter seruitutem etiam annis quatuordecim passus fuit: noctu diuque perferens frigoris & æstus vicissitudinem, vt tandem illâ potiretur, *& videbantur ei pauci dies præ amoris magnitudine.* Gen. 29.

Figura hic Electorum, qui instar Iacob luctantur adhuc iu hoc mundo contra vitia, & seruiunt, lubenterque omnia huius mundi aduersa perferunt, *pro Rachel* quæ interpretatur *visio Dei*; & nihili æstimant omnia hæc mundi aduersa tolerare, præ affectus & amoris magnitudine, omnia opera eorum parua eis videntur, respectu illius inæstimabilis gloriæ. Norunt ergo ipsi pulchritudinem Rachel, pro qua seruiunt tota vita præsenti, per septem annos designata. Norunt pulchritudinem & abundantiam illius regni in omnibus bonis affluentis. De quo verificari potest illud Isaiæ: *Tunc videbis & afflues, & mirabitur & dilatabitur cor tuum. Tunc videbis* diuinum illum vultum: *& affluens* omnibus bonis: *& mirabitur cor tuum*, abyssum gloriæ & diuinitatis, ac bona illa æterna; *& dilatabitur* cor tuum per lætitiam & exultationem. Isaiæ, 6.

Propter hæc ergò omnia tantopere optabant Sancti videre illud regnum æternum, & finiri hãc seruitutem & peregrinationem, quæ eis intolerabilis ex parte erat non tam ob afflictionem, quàm ob peccatum & concupiscentiam & pericula peccandi: vnde cupiebant dissolui, & esse cum Christo, & quælibet tormenta optabant, si modo vita illa æterna frui possent.

Hinc S. Ignatius ad Romanos scribebat: Vtinam fruar bestiis quæ mihi sunt præparatæ, quas & volo mihi veloces esse ad interitum, & ad supplicia, & allici ad comedendum me, ne sicut & aliorum Martyrum non audeant corpus attingere; quod si venire noluerint ego vim faciam, ego vrgebo Ignoscite mihi filioli, quid mihi prosit ego scio. Nunc incipio Christi esse discipulus, nihil de his quæ videntur desiderans, vt Iesum Christum inueniam. Ignis, crux, bestiæ, confractio ossium, membrorum diuisio, & totius corporis contritio, & tota tormenta diaboli in me veniant, tantùm Christo fruar.

Scribit Gregorius Turonensis libro 8. Historiæ Francorum, S. Saluium Abbatem, post peractam in magna austeritate vitam, ad aliam emigrasse, non signe magno Monachorũ eius, genitricisque suę desiderio. Manè itaque facto & funeris officio præparato, corpus moueri cœpit in feretro, & ecce *malis, rubescentibus*, vir quasi de graui somno suscitatus, excutitur, apertisque oculis, manibus eleuatis ait: *O Domine misericors quid fecisti mihi, vt me in hunc tenebrosum mundanæ habitationis locum redire permitteres: cùm mihi melior esset in cælo tua misericordia, quàm sæculi huius vita nequissima?* Stupentibus autem suis, surgit de feretro & triduo absque cibi & poculi perstitit alimento, die autem tertio conuocatis Monachis & matre, ait: *Audite, ò dilectissimi & intelligite, quia nihil est quod cernitis in hoc mundo, sed sunt iuxta id quod Salomon Propheta cecinit: Omnia vanitas Fœlix enim qui agere potest in sæculo, vt gloriam Dei cernere mereatur in cælo.*

Cùm hæc dixisset, tunc à fratribus interrogatus, vt quod vidisset exponeret, ait. Cum me ante hos quatuor dies contremiscente cellula exanimem vidistis, apprehensus à duobus Angelis in Cœlorum excelsa sublatus sum, ita vt non solùm hoc squalidum sæculum, verum etiam Solem & Lunam, nubes & sidera sub pedibus habere putarem. Deinde per portam luce ista clariorem, introductus sum in illud habitaculum, in quo omne pauimentum erat quasi aurum argentumque fulgidissimum, lux ineffabilis, amplitudo inenarrabilis, quam ita multitudo promiscui sexus obtexerat, vt longitudo ac latitudo cateruæ prorsus præuideri non posset. Ecce ibi etiam me peccatorem salutabant humiliter viri in veste sacerdotali ac sæculari, qnos mihi duo Angeli qui præcedebant, enarrauerunt esse Martyres ac Confessores quos ibi summo excolebant famulatu. Stans igitur in loco in quo iussus sum, operuit me odor nimiæ suauitatis, ita vt hac suauitate refectus, nullũ adhuc cibum potumque desiderem, & audiui vocem dicentem: *Reuertatur hic in sæculum, quoniam necessarius est Ecclesiis nostris.* Vox enim audiebatur, nam qui loqueretur, penitùs cerni non poterat. Ego prostratus super pauimentum cum fletu dicebam: *Heu heu Domine Domine cur mihi hæc ostendisti, si his fraudendus eram? Ecce hodie eiicis me à facie tua, vt reuertar ad sæculum fragile & huc vltra redire non valeam: Ne quæso Domine auferas misericordiam tuam à me, sed deprecor vt permittas me hîc habitare, ne illuc decidens peream.* Et ait vox quæ loquebatur mihi: *Vade in pace, egò enim sum custos tuus, donec reducam te in hunc locum.* Tunc relictus à Comitibus meis, discedens cum fletu per portam qua ingressus fueram, huc sum regressus. Hæc Gregorius.

Sicut autem his verbis: *Adueniat regnum tuum*, optare nos significamus regnum illud, ita & illis monemur ad semper agendum ea, quibus illud acquiritur. Variis autem modis illud acquiri dicit Bernardus. Alij, inquit, violenter rapiunt, alij mercantur, alij furantur: alij ad illud compelluntur. Illi rapiunt qui reliquerunt omnia & secuti sunt Christum, per paupertatem & pœnitentiam & austeritatem, de quibus verum est: *Regnum cælorum vim patitur.* Alij mercantur, qui in præsenti pauperibus temporalia largiuntur, vt in futuro recipiant illis interuenientibus æterna. Alii furantur, qui bona in occulto faciunt, quibus illud regnum merentur: Furari verò illud dicuntur, quia laudem humanam vitantes, occultè rapiunt regnum Cœlorum. Alii compelluntur, v. g. pauperes necessarii, quos scilicet nunc ignis paupertatis, Deo dispensatore, purgat, ne in futuro ignis iudicii puniat. De quibus scriptum est: *Compelle intrare, vt impleatur domus mea.* Compelluntur multi variis necessitatibus & oppressionibus afflicti, qui mira Dei prouidentia, dum temporalem pœnam, si non libenter, tamen patienter sustinent, vitam consequuntur æternam. Bern. ser. inter paruos. Luc. 14.

PROPOSITIO TERTIA.

Petimus tertiò *Regnum perfectissimum Christi venire.* Hoc est, Regnum quo quadã noua ratione, regnare incipiet in secundo aduentu, quando sublata morte & omni principatu siue hominum, siue malignorum spirituum in terris, destructo quoque penitùs regno peccati & diaboli, subiectisque omnibus inimicis sub pedibus suis,

suis, iam perfectè cum suis Beatis, perfectissimo regnabit regno, nullis existentibus in regno eius scandalis, nullo existente qui regno desit, aut cui quicquam in fœlicissimo illo regno desit. Hoc est ergo perfectissimum regnum in quo manifestabitur potentia tum Patris, tum ipsius Christi, supplantatis inimicis, & ita tanquam filij illud regnum ei optamus aduenire, non tam amore nostri, quàm zelo gloriæ eius, quæ tunc perfectissimè relucebit, dum ipse erit omnia in omnibus destructo diabolo, morte, peccato. De hoc regno ait Apost. ad Corinth. 15. dum dicit: *Deinde finis, cum tradiderit regnum Deo & Patri, cum euacuarit omnem principatum, omnem potestatem, & omnem virtutem.* q. d. Tunc finis erit cum perduxerit regnum suum, hoc est, fideles suos, quos proprio sanguine acquisiuit, ante conspectum Dei & Patris sui, & cum cessauerit omne dominium tam humanum quàm angelicum, quia tunc immediatè erimus sub Deo, & verum erit illud: *Exaltabitur Dominus solus in die illa.* Et tunc inimici eius erunt sub pedibus eius, sub humanitate eius, & ipsimet cum confusione regnum ipsius agnoscent, quia omnia erunt ei subiecta, vt sit Deus omnia in omnibus. Isaiæ 2.

De hoc Christi regno vltimo & consummato, frequenter etiam mentio fit in antiquis oraculis Prophetarum, qui de Christo & Messia loquentes asserunt eum regnaturum in Hierusalem, regnaturum super Israël in pace opulenta.

Frustra ergo Iudæi Messiam suum regnaturum temporali quodam regno expectant, frustra expectant venturum cum triumpho, pompa, aut magnificentia, quasi totum orbem & nationes omnes suo debeat subijcere imperio, armis suis victricibus. Sic interpretantur malè oracula antiqua, quæ dicunt illum regnaturum à mari vsque ad mare, & sessurum illum supra sedem Dauid: hoc enim totum intelligendum est, partim de regno spirituali per fidem in Ecclesia noua, partim de regno illo perfecto post Resurrectionem. In fine ergo sæculi *restituet tribus & regnum Israel; tunc ædificans Hierusalem Dominus, dispersiones Israëlis congregabit.* Hactenus enim in omnes fere gentes Iudæi dispersi sunt, & vagi ac profugi super terram, simili pœna mulctati quà Cain, quia Christum innocentissimum Abelem fratrem suum peremerunt. Et sicut in Cain Dominus signum posuit vt non interficeretur, ita Dominus reliquit eis adhuc varia signa, scilicet Circumcisionem, Sabbati obseruantiam, Agni immolationem, azymorum & aliarum similium cæremoniarum obseruantias, quibus ab alijs discernuntur populis: Et per Dei prouidentiam non occiduntur, sed contemptibiles facti irridentur; ipsi verò in cæcitate sua permanent palpantes in meridie, & ambulantes quasi cæci in tenebris, iuxta id quod Deuter. 28. dicitur: *Percutiet te Dominus amentia & cæcitate & furore mentis, vt palpes in meridie, sicut palpare solet cæcus in tenebris, vt non dirigas vias tuas.* Et ibid. versu 37. dicit: *Eris in prouerbium ac fabulam omnibus populis, ad quos te Dominus introduxerit.* Hanc dispersionem videtur prophetare Dauid, dum ait: *Deus ostendit mihi super inimicos meos ne occidam eos, nequando obliuiscantur populi mei: Disperge eos in virtute tua: & depone eos Protector meus Domine.* Act. 1. Psal. 147. Psal. 89.

Hunc locum de Iudæis fusè & pulchrè interpretatur Augustinus in illum Psalmum, & rationem addit cur dispersionem illam Deus voluerit, his verbis, *Iam factum est per omnes gentes dispersi sunt Iudæi, vt testes forent iniquitatis suæ & veritatis nostræ. ipsi habent Codices, de quibus prophetatus est Christus, & nos tenemus Christum, & si aliquando aliquis paganus dubitauerit, dum ei allegamus prophetias de Christo obstupescit putans à nobis conscriptas, de codicibus ipsorum Iudæorum probamus.* Ita Augustinus.

Itaque Iudæi non sunt occisi: sed dispersi secum sacros libros deferunt, quibus velint nolint fidem nostram confirmant apud gentes, dum vident Gentiles non esse figmenta Christianorum, quæ illi de Christo docent sed longè antè prophetata fuisse, & nunc impleta. Sicut ergo serui post Dominos Codices ferunt, quorum pondere ipsi deficiunt, sed Domini legendo proficiunt: Ita Iudæi sacros libros portant, quibus onerantur, sed Christiani illis erudiuntur, & Gentiles conuertantur.

Tandem ergo Christus regnum suum consummaturus ex vtroque populo, profugos Israël ad fidem reuocabit, & conuertet per Enoc & Eliam, & tunc eis manifestabitur Arca, quam abscondit Ieremias, & dixit *ignotum fore locum, donec congreget Deus congregationem populi sui, propitius fiat*, vt dicitur 2. Machabæorum, cap. 2.

Quod de fine mundi intelligunt S. Epiphanius & S. Dorotheus Martyr Episcopus Cypri, & alij. Manifestabitur autem tunc, vt certiùs Iudæi conuersi cognoscant, se in Christum credendo veteres Patriarchas & Prophetas imitari, & veros esse Abrahæ filios & Moysis discipulos, cùm viderint Ieremiæ prophetiam suo tempore impletam & se Arcam habere, quâ Maiores sui caruerant. Ita Ribera.

Hoc vltimum Christi regnum etiam optant animæ sub altari, dum inclamant: *Vindica sanguinem nostrum Domine Deus noster.* Intelliguntur enim ibi animæ Martyrum, quæ sub altari dicuntur esse, quia in locis vbi Martyres sunt sepulti, sæpius erecta sunt altaria, sub quibus altaribus animæ Martyrum clamare dicuntur, quia ex ijs locis eorum sanguis ad Cœlum clamat. Clamor verò hìc non est aliud quam magnum desiderium, tum Resurrectionis, tum iudicij, tum huius regni Dei. Nam quod vindictam sui sanguinis postulare videntur, nihil aliud petunt quam confusionem tyrannorum ac Regum, qui Ecclesiam persequuntur, vt sic agnoscant diuinitatem Christi & potentiam, & impleatur regnum eius perfectissimum. Et ipsi Martyres non tam ipsorum hominum per se, quàm peccati euersionem postulant. Itaque non in homines, sed in eorum peccata inuehuntur, iuxta Augustinum. *Quis, inquit, audeat affirmare cum illi Sancti vindictam petierunt contra ipsos homines, non contra regnum peccati petiisse? Nam ipsa est sincera & plena iustitia vindicta Martyrum, vt euertatur regnum peccati, quo regnante, tanta perpessi sunt.* Animabus verò illis responsum est: *Expectate modicum temporis, donec impleatur numerus fratrum vestrorum.* Itaque dum petimus aduenire regnum illud Dei: Virtualiter petimus impleri illum numerum prædestinatorum, quo impleto, regnum illud adueniet. Sed dices: Quid opus est à Deo petere, vt numerus prædestinatorum impleatur, & vt regnum eius adueniat, quandoquidem regnum illud perfectissimum definito tempore venturum sit, siue velimus, siue nolimus? Respondetur voluisse Dominum nos precari regni illius aduentum, vt desiderium nostrum ad illud regnum excitaremus, (inquit Augustinus ad Probam) vt etiam nobis veniat, & in eo regnare cum Christo mereamur. Deinde Dominus suos ad- Apoc. 6.

monere voluit hac prece, debere ipsos talis esse conuersationis, conscientiæ & fiduciæ, vt non formident regni Dei aduentum, sed confisi testimonio conscientiæ suæ & bonitati paternæ, securè illud expectent, non dubitantes se illius fore consortes. Itaque nemo dicere rectè potest: *Adueniat regnum tuum*, nisi is qui, contemptis rebus omnibus terrenis, ex animo desiderat tanquam bonus filius, Patri in regno coniungi, & fiduciam habet se illud consequuturum. Sic se & filios Dei Apostolus testatur quotidie regni illius aduentum precari, dum dicit: *Nos ipsi primitias Spiritus habentes, intra nos gemimus, adoptionem filiorum expectantes, redemptionem corporis nostri.* Rom. 8.

LECTIO QVINTA.

EXPLICAT TERTIAM petitionem.

FIAT VOLVNTAS TVA.

1. *Docet peti hic vt fiat voluntas signi.*
2. *Docet peti vt fiat ad imitationem Angelorum.*
3. *Explicat quomodo etiam petatur fieri voluntas beneplaciti.*

Mat. 7. Postquam docuit petere regnum, docet & petere medium, per quod illud regnum acquiritur; vnicum enim medium est facere voluntatem Dei. *Non enim omnis qui dicit, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, intrabit in regnum cœlorum*, inquit Filius Dei Christus. Multi ergo petunt & desiderant regnum, sed non videntur efficaciter desiderare quia negligunt media per quæ acquiritur. Volunt Ciuitatem ingredi, sed non sequuntur iter rectum, & cùm in monte sita sit, nolunt ingredi Cœli ianuam, sed cùm humilis sit & angusta, nolunt caput submittere, aut onus relinquere. Volunt aquam vitæ bibere, & nolunt hauriendi laborem subire, aut se incuruare vt bibant de fonte. Quando ergo petimus, *Fiat voluntas tua* eo ipso petimus id quod conducit, & nos ducit ad regnum illud Patris nostri.

Sed voluntas Dei à Theologis diuersimodè accipitur. Est enim aliqua voluntas, quam vocant beneplaciti, & hæc est voluntas Dei efficax, quâ Deus absolutè & simpliciter aliqua disposuit, cui nemo potest resistere, quia omnia quæcumque voluit, fecit. *Consilium*, inquit, *meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.* Isa. 46.

Est & alia voluntas quam vocant *Signi*, & sic voluntas Dei dicitur, quidquid eius declarat voluntatem, vt præcepta, leges, consilia, monita, per quæ Deus significat quid à nobis requirat. Et huius voluntatis impletio consistit in libertate hominum, quos noluit Deus cogere, aut necessitare, sed significare quid iubeat, quid consulat, quid ei gratum sit, & ideo *voluntas signi* dicitur. Itaque vt intelligatur quænam voluntas hîc denotetur, ponemus aliquot Propositiones.

PROPOSITIO PRIMA.

Petimus hic fieri voluntatem illam quæ signi dicitur. Sensus ergo: Fiat voluntas tua ab omnibus, & mandata tua constantissimè obseruentur, consilia quoque & inspirationes, nihilque homines antiquius habeant quàm exquirere & facere nutum tuum. Dum verò petimus Dei à nobis fieri voluntatem, petimus consequenter gratiam obtemperandi eius præceptis, eamque constantiam ad perficiendam voluntatem Dei, vt mortem qualemcumque eius voluntati postponamus. Et certe in diuinorum mandatorum obseruatione & eius voluntatis adimpletione, magna non foret molestia, sponteque homines ad illa traherentur, sicut cæteræ creaturæ quæ naturæ instinctu cursum suum tenent & Dei instituta perficiunt: *Ignis enim, grando, nix, glacies, spiritus procellarum faciunt verbum eius.* At post peccatum, natura corrupta in vetitum nititur, ita vt homo sine particulari auxilio, cuiusuis potius sequatur voluntatem quàm Dei. Captiuus enim tenetur ad voluntatem dæmonis, in desideriis & voluntate carnis, quæritque perficere voluntatem suam contra voluntatem Dei. Et hæc est propria voluntas quæ origo est omnis peccati, quam dicit Bernardus solam ardere in inferno: *Tolle enim*, inquit *propriam voluntatem, in quid ille ignis desæuiet?* Sic quia primus homo relinquens voluntatem Dei, suam secutus est, totius ruinæ causa fuit. De hac etiam dicit Diuus Anselmus. *Sicut nihil ditius aut melius offertur Deo bona voluntate; ita nihil execrabilius possidetur propria voluntate; nec est lepra detestabilior, quàm lepra propriæ voluntatis*, Propria itaque voluntas, ex amore proprio procedens, fundamenta iacit ciuitatis diaboli: sicut abiectio propriæ voluntatis, ex amore Dei fundamenta iacit ciuitatis Dei.

Filius ergo Dei, hac tertia petitione vult nos sibi conformes reddere, quia exemplar est & imago ad quam debent formari omnes electi, ipse autem dicit se venisse non vt faceret voluntatem suam, sed voluntatem Patris sui, dicitque hunc esse cibum quo libenter vescitur. Sic per Prophetam dicit: *In capite libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam.* Et iterum: *Sacrificium & oblationem noluisti, aures autem perfecisti mihi* (vel vt alia Lectio habet) *aures perfodisti mihi*, vt obediens forem ad nutum tuum: Estque allusio, vt diximus, ad seruum antiquæ legis, cui aures perfodiebantur subula, in signum obedientiæ & seruitutis perpetuæ, q. d. Tu me tibi, ô Pater, addixisti seruum perpetuum & obedientissimum. Psal. 39.

Vult itaque nos sibi conformari, vt non quæramus nostram impleri voluntatem, sed suam, & Patris sui, illi nostram ex animo offerentes, dum dicimus, *Fiat voluntas tua.*

Quapropter per Isaiam dicit, se Ecclesiam suam vocaturum nomine nouo, & explicans postea quod sit illud nomen, dicit esse illud: *Voluntas mea in ea.* q. d. Inter illos qui Christiani non sunt, vnusquisque propriæ obsequitur voluntati, & carnis voluntatem sequitur, sed inter veros Filios Dei vnusquisque propriam abnegabit voluntatem, & non erit nisi vna voluntas dominans, & vniuersaliter illos animans ac dirigens, ita vt nomen hoc honoris portet fidelium congregatio imò & quælibet anima fidelis: *Voluntas mea in ea.*

Quod perfectè completum fuit, & verificatum in primitiua Ecclesia, dum *multitudinis credentium non erat nisi cor vnum & anima vna*, vnus spiritus, vna voluntas in obsequiis diuinis. Rectè ergo tibi Domine dicimus, *Fiat voluntas tua*; quia sicut non venisti in mundum, vt tuam faceres voluntatem, sed voluntatem Patris, quam in medio cordis tui velut insculptam gerebas, & ad ea quæ eius concernebant honorem & obsequium,

continuò te impellebat: Ita nos in mundo hoc non sumus, vt voluntatem nostram adimpleamus, sed voluntatem bonitatis tuæ, quam impressisti cordibus nostris, nouo hoc nomine honorifico nos insignire cupiens: *Voluntas mea in eis.* Da ergo vt à nobis fiat non quod caro concupiscit, non quod diabolus suggerit, non quod mundus ingerit, sed quod tu vis à nobis fieri, cuius solius voluntas rectissima est & sanctissima.

Sicut itaque flos ille, qui flos Solis nominatur, vt floreat fœcundè & fœliciter, ad nutum Solis & aspectum flores & folia sua expandit, ad eius accessum & recessum claudit se aut aperit: & licet ipse Sol nubibus obscuretur, tamen continuò videtur flos ille illum respicere; ita electi semper dirigunt cogitationes & affectus suos ad diuinam voluntatem, quasi Solem lucidissimum, omnis gratiæ fontem, ad illum aspiciunt florida corda eorum. Et licet aliquando sese abscondat sub alicuius tribulationis nube, profunda tamen submissione illum intuentur & clamãt: *Fiat voluntas tua.*

Habemus præclarum exemplum Sancti Seueriani Martyris. Hic contemptis omnibus mundi opibus, & in egenos erogatis, solius Dei ardebat amore, eiusque voluntatem studiosissime in omnibus exquirebat, vt se illi conformem, ex toto corde redderet. Ipse ergo sponte sese obtulit Iudicibus in Christianos tunc sæuientibus, existimans id diuinæ consentaneum voluntati. Cùm verò corpus eius crudis neruis dilacerarent, deinde trabi appensum, ferreis vngulis dilaniarent, dentes euellerent, & ei os saxis contunderent: Imo cùm vtrique pedi eius grauissimum saxum alligassent, vt tali pondere omnia eius membra diuellerentur: ipse vir sanctus tali modo excarnificatus, ita habebat mentem in Deo fixam, vt hæc tormenta per aliquot dies perdurantia, ne puncto quidem temporis à diuina eum voluntate separarint, imo gaudebat & exultabat in illis quia sciebat id diuinæ voluntati placere. Vnde & in acerbissimis his cruciatibus fatebatur nullum se malum formidare, nisi solum peccatum, tormenta autem se summè amare eo quod coniunctissimum eum Christo redderent, agnoscensque hanc volũtatis suæ rectitudinem esse à Christo, illi gratias agens canebat cum Psalte: *Gratias tibi ago Domine quia docuisti manus meas ad prælium, & posuisti vt arcum æreum brachia mea.* Nempe illa in trabe instar arcus extensa fuerant, ex qua sagittas igniti amoris eiaculabatur. Vide Metaphrastem apud Surium tomo quinto. Psal. 17.

PROPOSITIO SECVNDA.

PEtimus hanc voluntatem fieri sicut in cælo & in terra. Forma nostræ obedientiæ dirigi debet ad normam obedientiæ cœlestis. Primo quidem vt sic ab omnibus fiat in terris, vt nemo eius voluntati resistat, sicut in cœlo nemo diuinæ voluntati resistit.

Secundo vt integre fiat Dei voluntas & perfecte, & non solum quædam præcepta: sicut & sancti Angeli integre & perfecte & infatigabiliter, eius obediunt voluntati, de quibus dicit Psaltes. *Benedicite Domino omnes Angeli eius, potentes virtute, facientes verbum illius ad audiendam vocem sermonum eius. Benedicite Domino omnes virtutes eius, ministri eius qui facitis voluntatem eius.* Ad quem locum videri potest Dominus hic allusisse, inquit Cornelius Iansenius.

Tertio, vt alacriter ex charitate, & lubenter voluntas Dei impleatur, non ex proprio commodo, sed solius gloriæ eius intuitu, sicut implent Angeli voluntatem Dei, qui ad nutum ei obediunt, solam eius gloriam respirantes. Et propterea alati describuntur tanquam prompte volantes ad nutum Dei.

Licet verò ad illum obedientiæ gradum perfectè ascendere non possimus, tamen optamus, vt quantum fieri potest, hanc promptam impletionem voluntatis Dei, homines imitentur in terris, donec perfecte illam impleant in cœlis, vbi summa conformitas erit voluntatis nostræ cum voluntate Dei. Hanc conformitatem explicans D. Anselmus, dicit tam perfectam fore concordiam inter voluntatem nostram & Dei, quàm perfecta inter oculos duos eiusdem corporis est, quorum vnus aliquid intueri non potest, quin alter idem simul intueatur, & ita licet res vtroque oculo conspiciatur, vnico tamen conspici videtur. Sic Sancti in cœlo taliter se conformant diuinæ voluntati in omnibus & per omnia, vt velint idem quod Deus vult: & propter eundem finem & rationem quâ vult; & hoc imitari debemus in terris, vt quantum in nobis est, perfecte voluntatem Patris impleamus. Lib. Simil. cap. 63.

Quartò, sensus esse potest, Sicut Cherubin, Seraphin, Throni, Dominationes, &c. Angeli, Archangeli, Patriarchæ, Prophetæ, Martyres, Confessores, Virgines, & totus ordo cœlestis Hierarchiæ, omnesque animæ beatæ voluntati tuæ totaliter se conformant: ita etiam in terra Episcopi, Presbyteri, Clerici, Reges, Principes, populi, & homines cuiuslibet conditionis, voluntatem tuam diuinam impleant. Quasi dicamus: O Pater æterne sicut ardore tuæ diuinitatis corda inflammas Beatorum, vt cum feruore & promptitudine tuam adimpleant voluntatem, quique eis vires donas ad eam infatigabiliter faciendam: ita nos filios tuos, quos in diuersis gradibus & ordinibus constituisti in ecclesiastica hac Hierarchia (qui à nobis virtutem non habemus, sed in hac frigida regione terræ degentes, ex corruptione quadam tuam refugimus voluntatem) sic accende, vt toto corde & affectu ad illam adimplendam conemur, & da vigorem & gratiam, vt constanter eam adimpleamus pro viribus nostris donec in nobis in vnione illa beatifica, perfectiùs adimpleatur, quando vnum tecum erimus, dum eris omnia in omnibus.

Hic ergò petimus, vt omnes, qui gradum aliquem in Ecclesia sortiti sunt, & in sublimitate positi, vocationi suę respondeant, & quod Deus ab eis exigit prompte exequantur: quia Ecclesiasticus Ordo debet dirigi, iuxta Ordinem Hierarchicum cœlestem: *Inspice & fac secundùm exemplar quod tibi in monte monstratum est.* Hoc Moysi dictum est, dum tabernaculum erigeret. Sed & nos in Ecclesia Dei debemus facere secundùm exemplar, quod nobis exhibetur in sublimi illo monte gloriæ, vbi Sancti omnes nobis exemplar proponuntur, vt amemus, & desideremus & velimus, iuxta capacitatem nostram, in omnibus impleri Dei voluntatem, sicut & ipsi eam perfecte in omnibus adimplent. Cur putas in Apocalypsi dicitur vidisse Ioannes, *Hierusalem nouam descendentem de cœlo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo?* Quid est Hierusalem noua, nisi Ecclesia à Christo fundata? Exod. 25. Apoc. 21.

Quare de cœlo dicitur descendere, nisi quia ad instar cœlestis est fortunata? Nempe sicut in cælesti Hierusalem aliqui ex Spiritibus Angelicis sunt assistentes, alij illuminantes, alij purgantes, & omnes sunt diuinas laudes, conformi volun-

tate decantantes. Ita in Ecclesia Dei alij contemplationi vacant, alij docent & illuminant, alij ad purgandas animas opem ferunt, alij diuinis laudibus insistunt, omnes interim vniformiter ad hoc constituti sunt, vt voluntatem Dei faciant, & eius nutum adimpleant. Sed & ideò Ecclesia tanquàm *Sponsa viro ornata* describitur, quia debet habere conformitatem volũtati, & idem velle cum sponso, & illi soli placere: Quod si fiat, iam perfectiùs innotescet quomodò descendat de cælo, implens eius voluntatem in terra sicut in cælo eam adimplent amici Sponsi.

PROPOSITIO TERTIA.

Petimus quoque fieri voluntatem beneplaciti diuini. De illa loquebatur Christus Dominus dum dicebat: *Non mea sed tua voluntas fiat.* Petere autem vel optare, vt hæc voluntas fiat, non est aliud, quàm hominem suam voluntatem conformare & subiicere diuinæ. Quod quidem in omnibus facere debemus, quia saltem tenemur in volito formali nos conformare (vt loquuntur Theologi) licet non semper in volito materiali. Exempli gratia. Vult Deus Patrem meum mori aut damnari; vult plebem pestilentia puniri; licet ego non tenear idem velle, teneor tamen in volito formali, hoc est, in ratione volendi me hactenus conformare, quatenus non potest licitè mihi displicere sub ea ratione quà vult Deus. Hinc beata Maria Ogniaca intelligẽs damnationem Matris suæ propter certa peccata: cùm antea amarissimè pro illa fleret, desiit flere, conformans se voluntati diuinæ iustissimæ.

Sic & Dauid post mortem pueri ex Bersabee nati desiit contristari, approbans iustum erga se iudicium Dei.

Itaque in hac conformitate cum diuina voluntate consistit omnis perfectio & rectitudo nostra. Voluntas enim humana vt sit recta, debet esse cõformis diuinæ, eo quod illa cum sit perfectissima, sanctissima, iustissima, rectissima, regula est, mensura, causa, & origo omnis rectitudinis, quæ reperitur in humana voluntate. Et si illi sit conformis voluntas creata, tunc recta est & iusta Deoque accepta: si est difformis, iniusta est, curua, vitiosa & odibilis Deo.

Hinc in Scriptura illi qui conformes sunt voluntati diuinæ vocantur *Recti corde.* Sic explicat Augustinus in Psalmum 35. Iustitia, inquit, Dei est vt aliquando sis sanus, aliquando ægrotus: si quando sanus es, dulcis est voluntas Dei, & quando ægrotus, amara est voluntas Dei, non recto corde es, quia non vis dirigere voluntatẽ tuam ad voluntatem Dei, sed Dei vis curuare ad tuam; illa recta est, & tu curuus, tua corrigenda ad illam, non illa ad te, & tunc eris recto corde. Sic de Iob dicitur. *Erat vir simplex & rectus.* Vbi dicit Gregorius: Rectus est ille qui aduersis non frangitur, qui ad temporalia non inclinatur, qui ad superiora totus erigitur, qui diuinæ voluntati totus subiicitur, sicut Iob cùm ipse affligeretur, in se erectus fuit; quia ad nullum impatientiæ verbum curuus, nec à statu mentis deiectus. *Sicut*, inquit, *Domino placuit, sic factum est.*

Thaulerus pag. 685. Hanc conformitatem cum diuina voluntate in omnibus optimè exprimit colloquium quoddam ex Thaulero desumptum, cuiusdam Theologi (quem ipsummet Thaulerum fuisse multi existimant) cum paupere quodam ignoto, aut potiùs cum Angelo in persona pauperis apparente. Quidam magnus Theologus, inquit Thaulerus: per octo annos Deum obsecrarat vt dignaretur eum dirigere ad aliquem qui eum veram virtutis viam edoceret. Quodam ergo die cum id cum feruore obsecraret, audit vocem sibi dicentem: Vade ad portam Templi & ibi quod optas reperies. Vadit & reperit illic pauperem sordidum, nudum & miserrimum. Salutat eum Theologus, dicens: Amice donet tibi Deus bonum manè. Respondet pauper: Domine non memini me vnquam aduersum manè habuisse. Et Magister: Eia, inquit, fortunatũ te faciat Deus, quid ita loqueris? Respondit mendicus: Sed nec infortunatus aliquando fui: Et ille, fœlix esto, ait, quid sibi hæc tua verba volunt? Et pauper nunquam, ait, infœlix fui. Rursus itaque Magister, Saluet, inquit, te Deus, iam nunc appertius loquere, neq; enim capio quid dicas. Tunc pauper respondit: Id faciam libenter. Optabas mihi Magister, prosperum manè, & ego me nunquam aduersum manè habuisse respondi: quando enim fame premor, Deum laudo, si frigus patior, si grando, si nix, si pluuia cadit, si aura serena est, vel turbulenta, Deum laudo; si miser sum atque despectus, Deum similiter laudo, & ideò nunquam triste mihi manè contigit. Optabas etiam me fortunatum fieri, & ego me nunquam infortunatum fieri, & ego me nunquam infortunatum fuisse respondi: noui enim cum Deo viuere, certusque sum quicquid ille facit, non posse non esse optimum. Vnde quidquid ipse vel dabat, vel euenire mihi permittebat, siue gratum id esset, siue contrarium, dulce vel amarum, lætus id tanquam optimum ab ipso suscepi, & ideò nunquam infortunatus fui. Dicebas præterea, vt fœlicem me faceret Deus, ad quod ego similiter, nunquam me infœlicem fuisse subiunxi: soli namque diuinæ voluntati inhærere statui, in quam sic integre omnem meam transfudi volũtatem, vt quidquid ille vult & ego velim, & meam ipsi voluntatem ex integro resignarim. Hæc cùm mendicus ille retulisset, ita eum rursus Magister affatus est. Quid, obsecro, dicturus esses, si te Dominus Majestatis in abyssum demergere vellet? Et ille: in abyssum, inquit, me demergeret? Et reuera si id faceret duo mihi brachia sunt, in quibus eum amplexarer. Vnum est vera humilitas, & hoc illi suppono, atque per ipsum sacratissimæ humanitati ipsius vnitus sum. Alterum idem dexterum, est amor, qui diuinitati ipsius vnitus est, atque per huc ipsum circumplector, ita vt mecum in infernum descendere cogeretur. Optatiùs autem mihi foret in inferno cum Deo esse, quam vel in cœlis sine illo. Ex his igitur Magister ille didicit veram resignationem cum humilitate profunda, compendiosissimam ad Deum semitam esse. Dehinc iterum ex illo mendico percunctatus est, vnde venisset. Cui ille, à Deo se venisse respondit: Cumque Magister, vbi eum reperisset, sciscitaretur, ibi, inquit ille, vbi creaturas omnes dereliqui. Et Magister, vbi verò, ait, Deum reliquisti? Respondit pauper: In mundis cordibus & hominibus bonæ voluntatis. Et Magister: Quisnam, ait, es tu? Respondit ille se Regem esse. Sciscitante Magistro, vbinam esset regnum ipsius, in anima sua id esse respondit. Sic enim ait & externos & internos sensus meos regere noui, vt cunctæ affectiones & vires animæ meæ mihi subditę sint. Quod profectò regnum cunctis mundi huius regnis præstantius esse null⁹ ambigit. Et rursus Magister: quid, inquit, ad hanc te perfectionem perduxit? Respondit pauper: Nimirum silentium meum, sublimes meditationes & vnio cum Deo. In nulla re quæ Deo minor foret quiescere potui. Iam verò Deum meum inueni, & in ipso pacem, & quietem habeo sempiternam.

res impossib[ilis]

LECTIO SEXTA.

EXPLICAT QVARTAM petitionem.

PANEM NOSTRVM quotidianum, &c.

PROPOSITIO.

PEr *Panem hîc intelligitur quidquid necessarium est ad vitæ sustentationem.* Hinc aliqui ex textu Græco legũt. *Panem nostrum essentialem & substantialem da nobis hodie.* Quod exponit Diuus Basilius de illo pane, qui ad quotidianam vitam essentiæ siue naturæ nostræ necessarius est, vel substantiæ nostræ congruus.

Sed & solet in Script. more Hebræorum, nomine panis cibus omnis comprehendi.

Cæterum in verbis huius petitionis, si singula ponderentur, multa latent moralia documenta.

Primò, dum panem petere docemur, significatur non esse petenda superflua aut immoderata, sed ea quæ humanæ substentationi congrua sunt. Sic dicebat Salomon: *Diuitias & paupertatem ne dederis mihi, sed tantum victui meo tribue necessaria.*

Quod si quæras quomodo Salomon filius ditissimus Regis id petit? Rectè respondetur, hîc docere modum postulandi, qui maiori parti hominum conueniat; & sic agere partes Sapientis, docentis quod congruum est vt plurimum à plurimis peti.

Secundò docet hac petitione Christus, non solùm diuitias, sed nec delicias petere aut quærere debere. Vnde condemnat humanam insatiabilitatem & concupiscentiam infatigabilem, quâ vndique terrarum penetratur, & maria omnia sulcantur, vt deliciæ conquirantur & gulæ satisfiat. Sola enim gula tot aromaticas species, tot sapores, tot variegata fercula adinuenit, vt membro duorum digitorum lato satisfieret; & necdum satisfit, sed plura adhuc requirit, nec mare, nec terra, tantillo membro satisfacere adhuc possunt, deliciæ nouæ desiderantur. *Venter noster*, inquit Seneca, *sepulchrum insatiabile est, quidquid auium volitat, quidquid piscium natat, nostris sepelitur ventribus, mortibus viuimus, ita miseri sumus sed & insatiabiles.*

Tertiò dum panem petere docemur, sub nomine panis Deum deprecamur, vt præstet terræ germen suum, elementis fœcunditatem, cœlo, & creaturis corporalibus fœcundum suum influxum, vt nobis ad vitam necessaria ministret. Ipse enim est qui propter hominem omnia benedictione implet, vt cooperentur sustentationi vitæ nostræ.

PANEM NOSTRVM.

ILlud quoque ponderandum est quod dicit, *Panem nostrum*: nõ enim dicit *Panem meum*, vt nemo sibi soli appropriet bona temporalia, & in solum suum commodum illa administret. Hæc enim à Domino & petimus & recipimus, vt pro indigentia & necessitate proximis distribuamus. Quidquid enim Deus nobis largitur, siue precibus, siue labore nostro, non solùm nobis donat; sed etiam per nos aliis: *Saluat diuitem per pauperem, & probat bonum dispensatorem: Fecit pauperem, vt probet hominem, fecit & diuitem, vt probet illum de paupere*, Inquit Augustinus.

Hoc considerans B. Iob dicebat: *Si negaui quod volebant pauperibus, & oculos viduæ expectare feci:* Iob. 31. *Si comedi bucellam solus, & pupillus non comedit ex ea: Si non est calefactus pauper de velleribus ouium mearum, non habeat Deus partem mecum.*

Docemur quoque panem nostrum petere, non alienum: quia vult nos docere ea quæ vitæ nostræ necessaria sunt iusto titulo esse possidenda, & alienum panem à nobis resecandum. Alienum verò panem manducatis, qui ex acquisitis per iniustitiam manducat, aut qui omnino in otio degit. Hic ergo vnusquisque diligenter penset, an panem suum manducet, an alienum, an pauperis, an viduæ, an pupilli, quia sæpe multi mediis illicitis acquirunt sustentationi opportuna, non labore honesto aut industria.

Panis mendacij hominis, suauis est, inquit Sapiens: Prou. 20. *sed postea implebitur os eius calculo:* Sensus est, Lucrum iniustum quod per mendacia & fraudes acquiritur, suaue videtur, quia non magnis laboribus partum, sed postea erit insuaue, & instar arenæ aut lapillorum masticandum, multam amaritudinem generabit, ob remorsum scilicet conscientiæ & pœnam peccati acerbam.

Multi ergo panem suum non comedunt, sed pupillorum aut pauperum per oppressionem sugunt, & comedunt sanguinem eorum. De his iterum dicebat Iob: *Si leuaui contra pupillum manum meam, cùm viderem me in porta superiorem, non* Iob. 31. *habeat Deus partẽ mecum.* Vnde & monet Sapiens: *Ne facias violentiam pauperi: quia pauper est, nec* Prou. 22. *conteras in porta egenum, quia iudicabit Dominus causam eius, & configet eos qui confixerunt animam eius:* Et iterum. *Ne attingas terminos, & agrum* Prou. 23. *pupillorum introeas, quia propinquus eorum fortis est, & iudicabit contra te causam eorum.*

PANEM NOSTRVM quotidianum.

QVotidianum vocat, quia singulis diebus necessarius est, adeo enim misera est vita nostra, vt citò intereat nisi cibo quotidiano reparetur. Rectè autem panem nunc nobis necessarium quotidianũ dicimus, ad distinctionem panis quem in cœlo semel sumemus nunquam iterandum, nam semel sumptus sic perpetuò satiabit, vt nunquam homo defectum patiatur: ita vt ille panis beatorum (qui verè est panis vitæ) non solumà fame, senio, corruptione, morte, sed ab omni alteratione & mutatione, corpus animumque seruet liberum in æternum. Indicatur etiam hîc prouidentia diuina, quæ quotidie nobis de pane & necessariis prouidet, vt non sit minus mirum, inquit Augustinus, quod totum mundum, & tot milliones hominum quotidie nutriat & pascat, quàm quod septem millia hominum per paucos panes semel nutriuerit: sed hoc quotidianum alimentum totius mundi consuetudine quadam viluit, nec ita consideratur, sicut illud miraculum de septem panibus.

Quia vero quotidianum panem Christus nos petere docet; ita tacitè monet, vt quotidie hanc orationem ei præsentemus, vt ab eius prouidentia pendere nos totos agnoscamus. Vnde & ex hac parte melior est pauperum, quàm diuitum conditio: quia oculi pauperum singulis diebus in Dominum diriguntur, vt paterna sollicitudine eorum misereatur, & cùm quotidie egeant, eius quotidie memores vel sunt, vel esse debent. De his specialiter dicit Scriptura: *Tibi derelictus est,* Psal. 6.

pauper, & orphano tu eris adiutor. Ego autem mendicus sum & pauper, Dominus sollicitus est mei. Sed quia omnes respectu magni illius Patris-familias pauperes sumus & mendici, rectè omnibus nobis dicitur: *Iacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet.* Psal. 54. Videtur scriptura ista metaphoram quandam à Parentibus sumere, qui filiorum curam habent & enutritionis eorum, ita vt sæpe dum puer sui obliuiscitur, ipse Pater vigilet, dum dormit filius, ipse sollicitus est quomodo alat eum.

Iacta ergo cogitatum in Domino, quia tu pauper es, æger, afflictus, in necessitate constitutus, ipse vero vniuersorum Pater est & Dominus, vniuersis ipse prouidet: *Qui dat escam omni carni.* Fiduciam ergo in illo pone, non in rebus humanis fallacibus. Noli spem ponere in amicis aut consanguineis, qui vbi te egentem conspiciunt, despiciunt. Noli fidere fortunæ, inconstans ipsa est, & cito voluitur in rota stat, & versatilis est. Noli fidere in Principibus, quorum voluntas & fauor nimis mutabilis est. Noli in filiis, quia & ipsi aliquando Patris mortem optant; vt hæreditate fruantur: Noli in opibus tuis, quia facient sibi alas, & euolabunt: Noli in honore; quia fumus & aura fugax est: Noli in qualibet re mundi, quia in omnibus falsitas & deceptoria vanitas. Iacta ergo cogitatum & fiduciam in Domino, in eius prouidentia paterna quiesce, dicens illi quotidie. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Itaque licet quis possit vti labore suo, industria, arte, & per illa sibi panem & necessaria comparare, caueat tamen totam fiduciam in illis collocare, sed magis in Domino vniuersorum Prouisore.

Quidam sunt similes illis qui notantur à Propheta dicente: *Immolabit sagenæ, & sacrificabit reti suo, quia in ipsis incrassata est pars eius & cibus eius electus.* Abac. 1. Videtur Propheta velle indicare (vt aliqui interpretantur) quosdam eo dementiæ venisse, vt retia sua & sagenam adorarent, siue illi sacrificarent. Quasi diceret piscator reti suo & sagenæ: Ego te adoro quasi Deum meum, quia mihi cibum suppeditas, & familiam meam alis. Similes videntur illi, qui in industria sua vel arte & artis instrumentis, totam suam fiduciam ponunt, plus illis fidentes quàm diuinæ prouidentiæ, quasi tota sustentatio, cibus, & vita eorum ab illis penderet, & non à Deo. Videntur ergo illa adorare, dum nimiam in illis ponunt fiduciam, diues in diuitiis, artifex in arte, piscator in reti, pictor in penicillo, Rusticus in vaccis & equis suis. Nec illum considerant, à quo nobis panis victusque quotidianus de die in diem suppeditatur.

Mira Dei prouidentia pro pane quotidiano effulsit erga Israëlitas, dum eis quotidie manna pluebat, ita vt 40. annis nec seminare, nec metere, nec coquere, nec furno aut macello vti opus fuerit: imò nec vestibus aut medecina, quia vestes eorum non fuêre atritæ, nec in tribubus eorum infirmus. De nocte lampas ignis effulsit eis, de die columna nubis dux & protectio fuit.

Sic erga Eliam diuina emicuit prouidentia, de quo dicit Dominus 3. *Reg.* 17. *Præcepi coruis vt pascant te.*

Vbi antiqui Hebræi dicunt coruum certis horis è culina Regis Achab, & carnes, & panes abstulisse, & ad Eliæ victum attulisse, & ita factum est, vt Vates cibo & alimonia Regis vesceretur, vel inuito Rege & inscio, fame tunc dominante.

Simile quid legimus de S. Paulo primo Eremita qui sexaginta annis à coruo dimidium ei panem afferente, alimentum accepit. Cúmque ad eum D. Antonius visitandum accessisset, integrum detulit. Vide vitam S. Pauli Eremitæ.

Mirabile quoque est quod de B. Ægidio habemus, diu ceruæ lacte, quæ statis horis ad eum veniebat, in eremo vixisse.

Maria quoque Ægyptiaca post admirabilem illam conuersionem suam, cùm audiuisset vocem illam cœlestem. *Si transieris Iordanem inuenies requiem.* Emptis tribus panibus Iordanem transiit, & in desertum perrexit, vbi quadraginta septem annis (vt ipsa confessa est Abbati Zosimæ) his tribus panibus vitam sustentauit.

Circa suos Deus quotidianam exercet prouidentiam; quæ in veteri etiam testamento mirè eluxit circa Danielem in lacu Leonum, dum Abacuc per Angelum in aëra euectus ei fert messorum prandium. Circa Sampsonem quoque siti fatigatum & penè enectum, dum ei dens molaris maxillæ ostenditur, è quo fons ad sedandam sitim erupit: Circa Ismaëlem etiam & agar in deserto, quibus Angelus fontem demonstrat, qui postea ab Agar vocatur *Puteus viuentis & videntis me.* Gen. 16. In nouo verò testamento infinita occurrent exempla legent vitas Sanctorum. Itaque rectè dicemus cum Psalte: *Non vidi iustum derelictum*: Licet enim Lazarus aliique Martyres fame interierint, non tamen ideo derelicti sunt; quos ad tempus probauit, Deus vt maioribus bonis donaret, & coronaret æterna vita.

DA NOBIS.

Per hæc verba docet nos non debere panem comedere, nisi de manu Domini sanctificatum. Vnde & illi qui panem possident; & congruæ sustentationi sufficienter habent domi per prouidam sollicitudinem præparata, nihilominus dicere debent: *Panem nostrum da nobis hodie.* Nec enim (inquit D. Chrysostomus) solum hîc oramus, vt habeamus quod manducemus, sed vt quod manducamus, de manu Domini accipiamus: hoc est, vt panis quem manducamus, ita à Deo sit sanctificatus, vt salubris sit corpori, & conducat quoque ad seruiendum spiritui, & vt sine peccato sumatur.

Propterea præmittitur benedictio ante cibi sumptionem ab omnibus Christianis, & illa benedictione multa indicantur.

Primo quidem, per illam profitemur, nos à Deo cibos & omnia accipere, tacitéque pro eis gratias agimus: debemusque cogitare hoc esse manna nostrum, quod æque nobis ac Hebræis quotidie è Cœlo ministratur.

Debent oculi nostri esse sicut oculi Columbarum: laudat enim sponsus sponsam dicens: *Oculi tui Columbarum*: Solent Columbæ ad singula grana quæ ore carpunt, oculos in altum tollere, cœlumque respicere, diceresque mansueta hæc animalia, quadam gratitudine ad Cœli conditorem, omniumque bonorum largitorem intuitum suum erigere. Sic & nos monemur, non solùm corporis, sed & mentis oculos ad illum eleuare, cuius bonis quotidie pascimur. Verum multi similes sunt non Columbis, sed porcis sub quercu pascentibus, qui dum eorum Pastor quercum conscendens eis glandes escamque copiosam excutit, tantùm abest vt ad benefactorem respiciant qui eis cibum prouidet; quin potius grunnientes, & sese inuicem mordentes sunt, vt sese à pabulo inuicem prohibeant, aut illud præripiat. Tales sunt illi quibus cum Deus media ad sustentationem sufficientissima suppeditarit, nihilo-

minus Deo ingrati & iniusti, rapinis & litibus illos etiam quibus partem benedictionis temporalis elargiri deberent, impediunt, defraudant, diuexant.

Secundò, per orationem, quam cibo præmittimus, significamus nos ad honorem Dei cibo velle vesci, ideóque tacitè illum Deo offerimus, vt non tanquam vel pecora, vel infideles, sine vlla Dei cogitatione in cibos irruere censeamur, sed potius cogitemus prius de cibo animæ & de pane edendo in regno Dei. Hinc & in Congregationibus Religiosorum prçclare ordonatum est, vt non solùm cibo benedictio & oratio præuia sit, sed & sacra lectio fiat toto refectionis tempore: vt dum corpus corporali cibo pascitur, ipse animus spirituali cibo reficiatur, & cogitet de pane illo edendo in regno Dei, & respiret ad mensam illam cœlestem, considerans benedictionem illam quæ cibo premitti solet: *Mensæ cœlestis participes faciat nos Rex æternæ gloriæ*. Conuenit ergo vnumquemque dicere cum B. Iob: *Antequam comedam suspiro*.

Tertiò, benedictione illa petimus, vt cibus corpori & animæ sit salubris, ne forte noxia aliqua qualitate, aut mixtione, vel etiam diabolica potestate sit infectus. Notandus verò & vitandus stolidus error Manichæorum circa panem & cibum, qui putabant carnem esse malam, & à malo Deo. Putabant quoque quidam ex illis, omnia quę viuunt viuere anima rationali: Hinc nec segetes metere, nec pinsere, aut coquere panes volebant, sed tantum coctos ab aliis comedebant, præuia adhuc protestatione & excusatione: Vnde hæc erat eorum benedictio, teste Cyrillo Hierosolimitano: *Ego non te seminaui, seminetur seminans te: Ego non te messui, metatur metens te; Ego non te coxi, quoquatur coquens te, hæc alius fecit & attulit mihi, ego sine culpa comedo*. Putabant illi in panem esse mutandum, & pariter comedendum, qui aliter panem comederet increpidè. Sic & reum esse dicebant, qui carnem comederet, si taurum comedat, vt taurus fieret, si porcum vt porcus fieret, teste Epiphanio hæresi 66. Hæc stolida erat opinio eorum.

Cyrillus Catechesi 6a.

Nos verò benedictionem cibo præmittimus, non quod malam esse carnem, vel alium cibum existimemus; sed quia sæpè dęmon Dei permissu potestatem habet super cibum, vt per illum noceat tum animę, tum corpori: *Sanctificatur autem creatura Dei per orationem & Verbum Dei*, inquit Apostolus. Notum est ex B. Gregorio quomodò quędam Sanctimonialis hortum ingressa, quadam impulsa concupiscentia, lactucam carpserit, & auidè comederit: sed arrepta à dęmone protinus cecidit cùmque diu vexaretur, Patri spirituali Monasterij, cui nomen Equitius, res statim indicata fuit, vt veniret & precibus suis succurreret. Cùmque ille ingressus foret, cœpit dæmon ex ore possessæ clamare: Ego quid feci? Ego quid feci? Sedebam semper lactucam, venit illa & momordit me. Interim præcipiente viro Dei abscesit, nec vltrà eam attingere ausus fuit.

Greg. lib. 1. Dial. c. 4.

Refert quoque Ioannes Nyder suâ ætate, Coloniæ puellam quandam sexdecim annorum, hac occasione à dæmone possessam. Illa scilicet habitans in domo consanguineæ suæ, casu quodam ollam confregerat. Irata grauiter consanguinea, verbis eam acerbis obiurgauit. Puella autem id grauissimè ferens, nolebat vel cibum capere, tandem authoritate & minis vt comederet compulsa, intra se dixit: Si oportet me comedere, in nomine diaboli fiat: sicque ad mensam accedens, neglecta benedictione, prima buccella sensit muscam quandam ori inferri, quam nulla arte eiicere potuit, sed deglutire eam coacta est, & statim obsessa fuit. Exorcismis tamen M. Gaudefridi Slussel Ordinis Præd. Doctores Theologi ejectus fuit dæmon, hoc pacto cum parentibus præuio, quod si liberaretur puella, deinceps in castitate permitteretur viuere si ita vellet; vnde & ipsa liberata Domino in castitate seruiuit.

L. 5. Formic. c. 11.

DA NOBIS HODIE.

MOnet vox illa *hodie*, nobis quotidie petendum esse illum panem, & fidendum in illo qui dare potest.

Sic quoque monet sollicitudines superfluas & anxias de futuro resecare, quia animi pacem perturbant, & sæpè quandam habent diffidentiam de bonitate ac prouidentia Dei. Hinc illud expressum Domini monitum: *Nolite esse solliciti in crastinum dicentes, quid manducabimus?* Vbi tollit anxietatem illam nimiam, quę habet quandam diffidentiam, ne nobis deficiant necessaria, quæ multis etiam Christianis inesse videtur, qui plus quàm par est terrenis implicati, temporalia longè plus curant, quàm ea quæ sunt salutis, toti immersi negotiis & de caducis solliciti, ita vt nullam aliam vitam expectare videantur. Hinc propter particulam terræ, lites, rixas, homicidia conflant, imò totum mundum inuertunt. Et hi in mediis licet opibus, vix sine inquietudine & sollicitudine cibum suum capiunt, ita vt illis beatiores sint, qui vel solo quotidiano pane contenti in Deo fidunt, & in quiete viuunt.

Habes in libro sentent. Patrum, v. 18. exemplum quod referre solebat fratribus Beatus Senior Pastor, Fuit, inquiebat ille, tempore Theodosij Imp. Monachus solitarius in cellula extrà Constantinopolim, iuxta locum in quo Imperatores de ciuitate egressi lubenter degere solent. Audiens ergò Imperator ibi agere quendam solitarium, qui nunquam egrederetur è cella, cœpit deambulare ad illum locum, & præcepit comitantibus se, vt nullus cellæ appropinquaret, sed solus perrexit, & ostium cellulæ pulsauit: aperuitque ei solitarius: nec Imperatorem agnouit, quia tulerat coronam de capite, ne agnosceretur. Post orationem ergo sederunt pariter, & interrogauit Imperator, quid agerent SS. Patres in Ægypto? respondit ille: Orant omnes Deum pro salute vestra. Aspiciebat autem Imperator intentè cellam, & nihil vidit nisi paucos panes in sporta pendentes, & dixit: Da mihi benedictionem Abba, vt reficiamur. Statimque festinauit & misit aquam & salem & buccellas, & comederunt pariter, porrexitque calicem aquæ, & bibit. Tunc Imperator: Scis quis ego sim? Respondet, nescio Domine. At ille: Ego sum Theodosius Imperator, & ob deuotionem huc veni: *Beati estis vos qui liberi à negotiis sæculi tranquilla vita fruimini, solùm de salute animæ solliciti, & de mundo quo ad vitam & regnum æternum pertingatis. In veritate dico tibi, in Palatio natus sum, & in Regno ago, & nunquam sine sollicitudine cibum capio*. Illum ergò honorificè salutans Imperator discessit. Eadem nocte cœpit intra se cogitare famulus Dei: Multi fortè de populo & palatio exemplo Imperatoris huc venturi sunt, vt honorem tanquam Dei seruo deferant: ego autem timeo ne forte malignus satan mihi subrepat, & delectetur cor meum laude & honore eorum, & virtutem humilitatis

perdam. Itaque non congruit me amplius in hoc loco degere: & sic eadem nocte fugit & pertexit in Ægyptum ad Sanctos Patres. Ita ibi.

Cæterùm licet quotidie panem petere doceat Dominus, non tamen vetat curam moderatam, cùm dictum sit: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*: cùm etiam homo nascatur ad laborem, sicut auis ad volatum, vt dicitur apud Iob. Vnde & Dominus mittit nos ad formicam, quæ suo parat tempore quod necessarium est. Immò mittit nos ad volatilia, quę quidem non laborāt, non serunt, neque metunt: non tamen dicitur (vt notat D. Augustinus) quod non volant & quærunt necessaria: Non enim expectant vt Deus eis granum in os inserat, sed volant & quærunt sibi necessaria iuxta naturæ instinctum. Alioqui quædam foret Dei tentatio, velle soli eius prouidentiæ inniti: & expectare vt quotidie sine labore necessaria nobis prouideat, sicut Elię, aut Danieli, aut populo in deserto.

De quodam Ioanne breui siue nano lepidum refertur exemplum in vitis Patrum. Hic dixit aliquando Fratri in eadem cella habitanti: vellem esse securus sicut Angeli nihil operantes, sed semper seruientes Deo. Spolians ergò se veste quā erat vestitus, abiit in eremum, & facta ibi hebdomada vna, rediit ad Fratrē pulsans ostium. At Frater: Quis, ait, es tu? Et ille: Ego sum Ioannes. Tunc Frater ait: Ioannes Angelus factus est, & vltrà inter homines non est. Ille autem pulsabat dicens, ego sum: & non aperuit ei, sed permisit eum affligi. Tandem aperiens dixit ei: Si homo es, opus habes operari vt viuas: si autem Angelus es quid quæris intrare in cellam? at ille pœnitentiam agens ait: Ignosce mihi Frater, quia peccaui. Ita ibi.

His etiam verbis, *da nobis hodie*, monemur vt vitæ nostræ incertitudinem ob oculos ponamus. Dicimus enim *hodie*, quia cras forsitan hac petitione non erit opus. Quæ est enim vita nostra?
Iac. 4. *Vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur*. Vnde reprehenduntur à D. Iacobo qui dicunt: *Hodie aut crastino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, ignoratis*, inquit, *quid erit de crastino*.

Dum itaque panem hodie petere docemur, hominum importunitas condemnatur, qui in multos annos congregant, obliti finis sui & breuis huius æui. Vnde ad diuitem illum qui gloriabatur:
Luc. 12. *Anima mea requiesce, bibe, epulare, habes reposita in annos plurimos*, dictum est: *Stulte hac nocte repetent animam tuam à te, & quæ parasti cuius erunt*.

Refert Isidorus animal quoddam, quod Ephemeron vocant, habere quatuor alas & quatuor pedes, sicque volare & necessaria quærere magna sollicitudine, & tamen eodem die quo nascitur, interit. Quis ergo non miretur eius diligentiam in quærendis alimentis? & tamen si intellectu prçditum foret, nunquid diceret, vt quid ita anxior quandoquidem hodie mors mihi impendat? miranda magis hominum stultitia, qui cùm breui viuant tempore, totum illud insumunt in superflua & vana, nihilque eis curæ aut cordi sunt æterna. Vix diceres illos credere illud, *Homo natus de muliere breui viuens est tempore*. Ita viuunt, ita congregant, quasi nunquam morituri.

LECTIO SEPTIMA.

DE PANE SPIRITVALI.

1. *Docet nomen panis omnem cibum animæ intelligi.*
2. *Docet quis sit panis & cibus animæ.*
3. *Docet peti etiam panem Eucharistiæ.*

PROPOSITIO PRIMA.

Nomen panis etiam petimus hîc panem spiritualem animæ: Ratio est, quia cum non minus egeat anima pane suo, quàm corpus, quotidie etiam ille petendus est.

Similes debemus esse pueris aut seruis, qui de manu domini aut Patris, de manu dominę, aut matris cibum expectant, de die in diem, ab illisque toti pendent: *Sicut enim oculi ancillæ in manibus Dominæ suæ: sicut oculi in manibus Dominorum suorum, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum donec misereatur nostri*, & largitur animę nostræ cibum necessarium.

Similes quoque debemus esse catellis continuò Dominos respicientibus, vt edant de micis è mensa eorum cadentibus, & quo blandiùs eis dat Dominus, eo magis assiliunt, vt à Domino nouum cibum accipiant. Sic nos, licet accipiamus quotidie à Domino quæ animæ nostrę necessaria sunt, tamen sæpè sæpiùs recurramus: noua semper dona expectantes. Geramus nos instar mendicorum, nouam semper necessitatem representantium, & fores pulsantium illius qui abundè eis solet elargiri. Licet enim hoc homines iudicent importunum, non ita Deus: hominibus enim dum frequenter largiuntur, aliquid decidit, Deo nihil.

Porrò magnæ miseriæ obnoxij sunt multi, qui hîc graui animæ fame laborant, nec cibum hunc à Patre æterno requirere norunt, quin potiùs cibo incongruo animum pascere nituntur.

Sic superbi videntur velle vento & aëre vesci, instar Cameleontis, & tamen hic cibus incongruus est, nec animum reficit, quia anima Cameleon non est, nec vana gloriæ aura satiari potest.

Auari quoque instar talpæ terram videntur velle comedere, terræ inhiant, terram fodicant & accumulant: Aut instar Struthionum videntur velle metallis vesci, auro & argento famem satiare: sed & hic cibus incongruus est, anima his non pascitur terrenis, quia nec Talpa, nec Struthio est.

Luxuriosi quoque luto & sordibus instar porcorum; inuidi veneno instar serpentis putant animæ sitim famemque sedare: Sed & iste cibus incongruus est, anima spiritus est, non vescitur nisi spirituali cibo.

Hos describens D. Bernardus dicit mundum hunc esse regionem illam, in qua fames valida dominatur, additque se vidisse quinque eius incolas verè fatuos.

Primus, inquit, buccis tumentibus marinam masticabat arenam. Secundus sulphureo astans lacui, fœtidum gestiebat haurire vaporem. Tertius fornaci incubans, micantes scintillas hiantibus faucibus excipere lætabatur. Quartus supra pinnaculum templi leuioris auræ spiritum aperto ore hauriebat, & si minus influere videretur, flabello ipse sibi ventum ciebat, quasi speraret aërem totum deglutire. Quintus seorsum, po-

situs ridebat cæteros, ipse quoque ridendus, proprias enim carnes miro studio sugebat: modò manus, modò brachium, modò alia membra. Miseratus hos homines, & causam miseriæ sciscitatus, vnam omnibus esse reperio validissimam vtique famem. Macilentas verò eorum facies contemplatus, recordabar Prophetæ gementis: *Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum.* Et dixi: Quid hæc vobis stulti prosunt? Non sunt isti naturales cibi, magis famem prouocant, quàm extinguant: Panis animæ iustitia est, soli Beati qui esuriunt illam, quia saturabuntur. Ita Bernardus.

Bern. ser. Ecce dereliquimus omnia ad Psal. 101.

Qui sunt verò hi incolæ fame confecti? Primus significat diuitiarum amatorem, qui diuitiis quasi arena se vult satiare. Secundus libidinosum, qui fœtido libidinis vapore putat famem sedare. Tertius iracundum, qui scintillis ex fornace iræ inediam vult depellere. Quartus ambitiosum, qui vento pascitur. Quintus sibi complacentem, dum seipsum fugit & inaniter laudat. Anima ergò his non reficitur, ideóque ad cibum sibi proportionatum debet recurrere.

PROPOSITIO SECVNDA.

1. *Animæ panis est quicquid eam interiùs confortat & reficit.*

Primò quidem verbum Dei: non ex solo pane viuit homo, sed ex omni verbo quod procedit de ore Dei. Hic est panis, quem petunt paruuli, quem eis non solùm frangere, sed & masticare & in fauces oportet inserere.

Rectè verò panis vocatur, quia eosdem effectus in anima parit, quos panis materialis in corpore, eam enim reficit & confortat: tanquam panis peregrino necessarius ad iter conficiendum: tanquam panis munitionis, qui militi datur ad fortiter bellandum: tanquam panis quotidianus, qui operario exhibetur ad promptè laborandum: Vim quoque habet oculos mentis illuminandi, sicut mel Ionathæ oculos corporis; *Declaratio sermonum tuorum illuminat.* Habet tres præclaras conditiones (inquit Bernardus) Saporem ad gustandum, substantiam ad nutriendum, efficaciam ad medendum. Hunc verò panem esurire signum est spiritualis sanitatis; sicut & bonæ valetudinis signum est esuries panis materialis. Sicut enim esurienti magis proficit cibus, sic & spirituale alimentum magis proficit illi, qui cum desiderio & sapore illum sumit. Et sicut illius vita desperatur qui alimenta non retinet, sed reijcit, ita malè speramus de illo, qui hunc animæ panem non retinet, sed abijcit. *Cibus mentis*, inquit D. Gregorius, *sermo Dei est, & acceptus cibus stomacho languente reijcitur, quando auditus sermo in ventre, memoriæ non tenetur.*

Illud verò nos terrere deberet quod dicit D. Augustinus. Interrogo vos fratres quid plus vobis videtur, Corpus Christi an Verbum Christi? Si vultis verè respondere, debetis dicere quod non sit minus Dei Verbum, quàm Corpus Christi. Et ideò quanta sollicitudine obseruamus dũ nobis ministratur, vt nihil in terram cadat; tanta sollicitudine obseruemus, ne Verbum Domini cùm nobis erogatur, dum aliud cogitamus vel loquimur, de corde puro pereat: quia non minùs reus erit qui Dei verbum negligenter audierit, quàm ille qui Corpus Christi sua negligentia in terram cadere permiserit. Ita Augustinus, & habetur causa 1. quæst. 1. C. Interrogo.

Vbi tamen aduerte quod dicit, Verbum Christi non est minus quàm Corpus Christi, intelligi ab aliquibus, quantum ad efficaciam & effectum; quia sæpe maiorem fructum parit Verbum Dei declaratum, quam Corpus Christi receptum. Sic peccator illud recipiendo non iustificatur; sæpe verò audiendo Verbum Dei conteritur & conuertitur. Et quia Dei & Christi Verbum est, magna sollicitudine vult Augustinus illud à nobis suscipi vt tale, nec sine graui reatu posse neglectu quodam contemni aut repudiari asserit.

Secundò panis animæ est non solùm Verbum Dei auditum, sed & omnis sacra doctrina lecta, aut cogitatione vel meditatione ruminata: mirabiliter enim illa animam & oblectat & pascit, & qui obliuiscitur hunc panem comedere, vel legendo, vel meditando, aridi cordis periculo se exponit & dicere potest: *Aruit cor meum quia oblitus sum comedere panem meum.* Hinc monet Diuus Bernar. De quotidiana lectione aliquid quotidie in ventrem memoriæ est dimittendũ, quod fideliùs digeratur, & rursus reuocatum, crebriùs ruminetur, quod proposito conueniat, quod intentioni proficiat, quod detineat animum, vt aliena cogitare non libeat. Et qui ad legendum accedit, non tam quærat scientiam quàm saporem, inquit ipse.

Ezechieli liber propositus fuit, quem debebat comedere, qui instar mellis dulcis in ore eius fuit, sed & postea ventrem amaricari fecit, Continebat verò liber ille *Lamentationes & Carmen & Va*, inquit Propheta. Sacra doctrina liber est quem debemus deuorare, qui modo agit de gloria iustorum, quæ per *Carmen* ibi indicatur: modò agit de pœnitentia peccatorum, quæ per *Lamentationes* significatur: modò agit de maledictione obstinatorum & damnatorum, quæ per *Va* intelligitur. Si ergò hanc doctrinam sæpius ruminemus, suauis erit palato animæ quasi panis sapidus; sed & aliquando generabit amaritudinem, quia in corde nostro producet peccati amaram compunctionem.

Ezech. 3.

Quàm multi ex sacrorum librorum lectione non solùm animæ refectionem, sed & peccatorum medelam, & vitæ impiæ morumque conuersionem nacti sunt? S. Ignatius de Loyola conuersionis suæ initium cœpit, & primum ad sanctitatem gradum fecit, legens vitas & gesta Sanctorum. Vide eius vitam.

S. Columbanus ex lectione vitæ S. Mariæ Ægyptiacæ, mirè interiùs commotus fuit, & inde perfectionis viam est auspicatus.

S. Antonius audiens illud: *Si vis perfectus esse, vende quæ habes, da pauperibus, veni & sequere me*, totus in alterum virum mutatus est, & huic dicto obediens, omnibus diuenditis, deserta petiit.

Alius quoque Anachoreta Theonas nomine, cùm Biblia secum ferret, & legenti statim eadem illa sententia occurrisset, exuit tunicam, & pauperi nudo eam dedit. Postea interrogatus à quodam ei occurrente, quis prædo eum sic spoliasset, ostendens librum: iste, inquit, prædo tunica mea & omnibus me spoliauit.

D. Augustinus quoque, cùm multos iam ætatis annos in carnis vitiis contriuisset, & solæ hæ illecebræ conuersioni eius remoram iniicerent, aperto libro, Epistolarum Diui Pauli incidit in illud: *Non in cubilibus & impudicitiis, non in commessationibus & ebrietatibus, sed induimini Iesum Christum:* & statim disruptis omnibus vinculis, totum se Christo dicauit.

Rom. 13.

Narrat quoque ipse duos Nobiles aulæ Imperatoriæ ex lectione vitæ D. Antonij, quam fortè fortuna in quadam cauerna aut solitarij, cella re-

pererant deambulantes, ad vitam solitariam amplectendam diuinitùs monitos fuisse. Vide Confess. Augustini l. 8.

Tertio, panis animæ iustitia est; *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quia ipsi saturabuntur.* Omnia quoque dona cœlestia à Deo nobis prouenientia, omnes inspirationes & auxilia gratiæ, omnes cogitationes sanctæ, panis sunt: quia animam reficiunt & oblectant, & contra concupiscentiam confortant, suauitatem & saporem in anima producunt, & ita animæ esca sunt, quâ quotidie egemus, & quotidie à Deo petere debemus, & ideo nomine *Panis quotidiani* rectè comprehenduntur.

PROPOSITIO TERTIA.

SVb pane quotidiano etiam præcipuè hîc petitur *Panis Eucharisticus.* Vnde Matthæus habet: *Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie*, quod de Pane Eucharistico interpretatur D. Hieronymus & alij. *Supersubstantialis* dicitur, quia super omnes substantias est, & omnes superat creaturas, solusque sic nominari potest propriè, quia solus omnem excedit substantiam, in quo & ipsa diuinitas continetur: Aliqui etiam legunt *Consubstantialem*, quia eiusdem substantiæ cum Deo & cum homine, ob duas Christi naturas. Hinc in Missa S. Isidori, quam sæpè se Toleti audiuisse dicit Didacus à Stella, dum Sacerdos dicit: *Panem nostrum quotidianum*: Respondet Chorus: *Qui tu es Christe.* Ioan. 12.

Eucharistia vero rectè panis dicitur, tum quia ex pane est, tum quia similitudinem panis habet, tum quia effectus similes producit, Quidquid enim calor concupiscentiæ deperdit, panis ille abundè restaurat. Hic est panis de quo Dominus dicit: *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum*: De quo propheticè etiam dictum est: *Pinguis panis præbens delicias Regibus.*

Quod si quæras ex quo panis hic confectus sit; Respondetur tibi, ex adipe frumenti, ex frumento electorum, ex frumento illo de quo apud Ioannem: *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solùm manet, si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Frumentum illud de manu æterni Patris, satum fuit in electa & fœcunda terra in visceribus purissimis Virginis? & aqua àc rore Spiritus S. fomentatum est. Creuit vero in spica triginta tribus annis vitæ perfectissimæ: Secatum tandem est passionis falce, trituratum & quasi mola comminutum, per tormenta durissima in cruce. Sed & aqua lachrymarum coaluit, & in fornace amoris, igne charitatis coctus fuit, datusque ad edendum in specie Panis in Sacramento altaris. Panis verè Angelos & homines lætificans. Imo si pleniùs vis intelligere, ex qua materia & quomodo formatus sit panis hic: Scire debes non operâ Angelorum, sed virtute Spiritus S. ex triplici nobilissima substantia, quasi ex triplici farina confectum esse.

Quæ illa triplex substantia? Diuinitas, Caro, Anima. Prima hæc substantia æterna est, ipsa scilicet Diuinitas: Altera non æterna, sed antiqua tamen est: scilicet Caro ab Adam traducta. Tertia substantia quodammodo noua est, scilicet anima de nouo creata & Verbo æterno coniuncta. Panis ergo hic vere admirabilis & miro planè modo confectus, qui omnem etiam intellectus Angelici superat facultatem.

Vide autem quomodo singula petitionis huius verba congrue de hoc pane intelligantur. Expende singula.

Primo enim petimus panem, & hic est panis per excellentiam, panis omnem excedens substantiam, merito supersubstantialis vocatus.

Panis animam pascens, reficiens, conseruans, & perducens vsque in vitam æternam. Imò Panis etiam corpori proficiens, quia illius virtute corroboratæ personæ multæ piæ, omni pane & cibo corporali per longum tempus carere omnino potuerunt.

Sic B. Maria Ogniaca, triginta quinque dies ieiuna permansit, cibo hoc diuino enutrita.

Sic B. Catharina Senensis aliquot quadragesimas peregit, nihil præter panem Eucharisticum sumens, quem cum percipiebat, miris modis afficiebatur.

Ludouicus Pius Imperator in supremo morbo quo obiit, totos quadraginta dies ieiunus transegit, solùm hunc panem quotidie sumens, vt testatur Scriptor vitæ eius qui præsens adfuit.

Virgo quædam Fœlix nomine, præcedenti sæculo Romæ vixit, quæ quinque totas quadragesimas sola Eucharistia traduxit, teste Bozio. Bozi° to. 2. l. 15. c. 2 ex Sigiber. to.

In territorio quoque Tullensi, teste eodem, Imperante Ludouico Pio, puella quædam post Eucharistiam sumptam, primo per decem menses abstinuit pane, deinde triennio toto omni cibo & potu.

Secundo, petimus *Panem nostrum*, & hic proprie noster est, qui pro nobis de cœlo descendit, & exhibitus nobis est primum in Bethlem, in domo panis, sed & quotidie descendit & exhibetur in Ecclesia, quæ est vere *Bethleem*, hoc est, *Domus panis*, illum conseruans vsque ad consummationem sæculi. Ad hanc domum venite ô increduli & vacillantes in hoc diuini panis mysterio: Venite & credite, & dicite cum Pastoribus illis qui fidei primitiæ fuerunt: *Transeamus vsque Bethleem, & videamus Verbum hoc quod factum est, quod fecit Dominus.* Attendite verbum istud, *hoc est Corpus meum*, quo Verbum æternum Patris, panem, Sacerdotum ministerio in corpus suum transsubstantiat, & vt loquitur D. Ambrosius, transelementat, vt iam illud sub specie panis, cœlestis animarũ panis sit, diuinus noster panis cibusque, vsque in finem sæculi.

De hoc nostro pane in figura sermo est apud Sapientem: *Angelorum esca nutriuisti populum tuum, & paratum panem de cœlo sine labore præstitisti omne delectamentum habentem; substantia enim tua dulcedinem tuam quam in filios habes, ostendebat.* Ille vtique Panis qui Angelorum esca est in Ecclesia triumphante. Panis est noster & cibus viatorum, in Ecclesia militante: Et panis de cælo est sine labore, quia verbis Sacerdotis nullo cum labore è cœlo aduocatur, & opponitur pani illi, de quo Adamo dicitur: *in sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Si enim primus Adam per peccatum causa fuit, cur manducemus panem doloris & laboris? Ecce secundus Adam liberalitate sua dat nobis panem gratuitum, sine vllo labore, panem omnis suauitatis. Sap. 16.

Noster quoque optime dicitur: quia ad omnem nobis vsum seruit, omni nostræ necessitati deseruit, habemus in eo quicquid possumus desiderare. Si tristis es & desolatus, habes hîc consolationis plenitudinem: si æger & infirmus es, continet omnem medelam: si debilis & vacillans, hîc reperis fortitudinem, est enim *Panis cor hominis confirmans*: si frigidus aut tepidus, rubus ardens est, continens flammam ardoris. Denique sicut in manna iusti inueniebant omnem saporem, etiam delicati cibi, aut delicatæ carnis, prout de-

siderabant, Murmuratores tamen & carnales homines, respirantes ollas, cepas, & allia Ægypti, non nisi nauseam ibi reperiebant: Ita viri spirituales & animæ benè dispositæ, omnem hîc reperiunt saporem & suauitatem: sed qui cor habent in Ægypto, in delectationibus mundanis & carnalibus, nihil hic saporis inueniunt, quia Deus gratiam & suauitatem huius panis non impertitur nisi palato animæ benè puro & defæcato.

Tertiò, petimus *quotidianum panem*. Hic verò panis vere quotidianus est, qui nobis quotidie præparatur, sicut & manna quotidie Filiis Israël descendebat. Manna ergo erat panis è Cælo formatus per Angelos: Noster hic panis è Cælo etiam est, & soli Sacerdotes qui nomen & officium habent Angelorum, illud quotidie conficiunt. Quotidianus quoque dicitur, quia licet quotidie à Fidelibus non sumatur (ob reuerentiam & propter occupationes varias huius vitæ, quæ quotidianam præparationem impediunt) tamen quotidie in initio Ecclesiæ sumebant illum Fideles, de quibus dicitur: *Erant perseuerantes in oratione & communicatione fractionis panis.*

Imò olim non celebrabatur, nisi aliquis de populo communionem de manu celebrantis acciperet. Sed & modò licet Fideles non sumant quotidie sacramentaliter hunc panem, tamen spiritualiter conuenit eos quotidie sumere, per fidem & ardens eorum desiderium: Ipse verò Sacerdos in persona totius populi panem hunc quotidie sumit. Sicut enim panis non tantum sustentat os quod intrat, sed & reliqua membra: Ita panis hic supersubstantialis, per os Sacerdotis (qui est velut os corporis mystici Christi) nutrit omnia membra capiti iuncta, id quidem quotidie, ideóque rectè *Quotidianus Panis* dicitur.

Figuram etiam habemus panis huius quotidiani, in panibus propositionis, qui quotidie offerebantur in memoriam beneficiorum Dei, & proponebantur super mensam in præsentia Dei: At die Sabbati renouabantur & calidi ponebantur. Sic panis noster est & hebdomadalis & quotidianus. Quotidie offertur in memoriam beneficiorum Dei à filiis eius: sed & ipso die Sabbati (qui in nobis Dominicus est) vult Deus vt renouetur oblatio ista, hoc est, vt nouo calore charitatis, & recenti affectu pietatis offeratur & qui specialiter filios Dei se profitentur, illo die ad hunc panem solent accedere. Addo panem hunc quotidianum dici & quotidie peti, quia quotidiana est indigentia nostra, & quotidie necessarius est ad custodiendum hominem in diuina gratia, & fouendam fidem, spem, & charitatis ardorem.

Vltimò in petitione dicimus Panem hunc *da nobis*. Ille enim panis nobis præparatus est, & pro nobis in cruce coctus. Secundò, debetur nobis tanquam filiis, quia legatus est nobis testamento Patris nostri, tanquam pignus paterni amoris, & arrha æternæ hæreditatis. Tertiò, quia debetur nobis tanquam membris Corporis Christi mystici, cùm ad hoc sit institutus à Christo, vt vitam spiritualem membrorum eius conseruet. Quartò debetur nobis tanquam peregrinantibus, quia est viaticum nostrum, quo nos refici, & confortari oportet, quamdiu est duratura huius vitæ aspera peregrinatio, quæ per illud *hodie* potest intelligi omnes enim anni mortalis huius vitæ, dies vna in conspectu Dei, imò respectu Æternitatis hora vna est, vel momentum vnum vita nostra.

LECTIO OCTAVA.

EXPLICAT PETITIONEM *quintam.*

ET DIMITTE NOBIS DEBITA nostra.

1. *Docet peti hîc remissionem venialium.*
2. *Peti etiam remissionem mortalium.*
3. *Aliis dimittendum vt nobis dimittatur.*

PROPOSITIO PRIMA.

P*Etimus hic primò nobis venialia peccata dimitti.*

Hæc enim sunt quotidiana nostra debita, sine quibus hanc vitam transigere non possumus, & ideò quotidie pro illorum remissione Deum obsecramus: *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus: si autem confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus vt remittat ea nobis.* 1. Ioan. 1. Itaque omnes Sancti hanc Deo orationem præsentare possunt etiam pro se, quia sine speciali priuilegio non possunt longo tempore peccata vitare: animus enim infirmus est post lapsum, & multis occasionibus circundatus. Et quidem Sancti Patres huius rei varias causas recensent: Nempè tentationes diaboli, obiecta sensibilia, concupiscentiam carnis, corruptionem corporis, quæ non sinit hominem semper inuigilare: item ignorantiam & inconsiderationem, prauam consuetudinem, exempla & consilia aliorum, denique innatam quandam instabilitatem. Quæ omnia faciunt vt non solùm à veniali, sed nec etiam à mortali, longo omnino tempore sine auxilio & gratia speciali homo possit abstinere.

Hinc communis sententia omnium Theologorum asserit: nulli præter Virginem Deiparam, concessum fuisse priuilegium immunitatis à veniali: Licet verò à peccatis venialibus totaliter immunes esse non possimus, non propterea debemus pusillanimes esse, aut animo concidere; sed debemus coram Deo miseriam agnoscere vt ignoscat, & ad remedia parata ab ipso recurrere tantò sæpiùs, quantò frequentiùs labimur. Quapropter stultè agunt qui inchoata bona volunt dimittere, quod non videantur sibi proficere, sed frequenter in eadem relabi. Imprudenter quoque illi agunt, qui negligunt remedium per pœnitentiam quærere, quia statim eamdem infirmitatem vident recurrere. Hi enim similes sunt illis qui lintea sua lauare negligunt, quia iterum vsu nouo sunt sordidanda. Si quotidie manus sordidantur, non minùs eas abluemus, quia etiamsi redeant sordes, tamen tenacitate non cohærescunt: nec ideò insoluta relinquere debemus debita, quia quotidie noua contrahenda sunt sed ideò diligenter soluenda ne nimis excrescant. Nec ideo nauem aut sentinam exhauriens, deserit opus, quia tantumdem redibit aquæ, quantum expulerit, sed diligenter exonerat, ne periculo exponat.

Licet vero solliciti esse debamus, vt quantum in nobis est, à peccatis etiam quotidianis abstineamus: si tamen recurrant, non debent anxietatem nimiam ingerere, quia vita nostra perpetuus quidam casus est & resurrectio: anxietas

vero illa nimia, quæ aliquos animum despondere facit, etiam Deo displicet.

Habemus exemplum in vita B. Mariæ Ogniacæ de quodam Religioso Cisterciensi, qui immoderato innocentiæ & puritatis zelo præ spiritus feruore indiscreto, ad statum primi parentis pertingere nitebatur. Suscepit ea de causa laboris plurimum, affligebat se inedia, vigiliis, precibus, sed cum hæc omnia frustrà forent, nec posset ad illam innocentiam pertingere, incidit in tædium & acediam. Volebat cibum sumere & nullam edendo sentire delectationem; primos sensualitatis motus conabatur reprimere, imò penitùs extinguere: contendebat in perfecta puritate sine veniali vitam agere: erat enim tentatio dæmonij meridiani, ad impossibile instigantis. Immemor erat doctrinæ Sapientis: *Noli esse iustus multùm.* Itaque præ mœrore illigatus est quadam desperatione, persuadens se in illo corruptionis statu nullatenus salutem posse consequi. Veniales culpas iam mortiferas esse sibi persuadebat, & ideò nolebat Corpus Christi sumere, etiam illis diebus quibus ex regula obstringebatur.

Ad hanc calamitatem & miserandam ruinam, sub specie boni ab hoste perductus est, vt infirmus respueret medelam, & propriæ voluntatis sectator, iam iret contra obedientiam. Hunc animi morbum agnoscens pius quidam Abbas, cum aliis multis Dominum pro illo deprecabatur, sed præualebat inimicus. Tandem Abbas ille cùm esset amicus ancillæ Christi, & virtutem eius non ignoraret, quam in se aliquando expertus erat, iubet illum ad ancillam Christi adduci.

Et ecce illa orante pro illo cum lachrymis, ante introitum Missæ cùm Confiteor recitaret Monachus, quasi atri quidam lapilli ad singula confessionis verba ex ore decidere videbantur. Sic agnouit illa desperationis & tristitiæ nigredinem ab illo recessisse, & Domino gratias egit, qui mortem peccatorum non vult, sed conuersionem. Monachus verò, peracto sacrificio, quasi ex longinqua regione ad se reuersus, Christi Corpus accepit, & hac salutis medicina perfectè curatus est.

Sed quæres: An homo non possit vno die abstinere à venialibus? Respondeo aliquos determinare tempus illud tam breue, vt dicant non posse hominem etiam iustum vno die abstinere ab omni peccato veniali; sed verisimilius est contrarium: Posse scilicet etiam sine speciali priuilegio abstinere ad vnum aut alterum diem. Nec
Prou. 24. repugnat illud: *Septies in die cadit iustus: & resurgit.* Nam vel non intelligitur id de peccato, sed de afflictione, quia cadit per afflictionem & tribulationem, & non deseritur à Deo, nec colliditur, quia Dominus supponit manum suam, vt statim animum erigat. Sic interpretatur hunc locum
11. de Ciuit. c. 5. Augustinus. Vel si de peccato intelligas, non significatur quod iustus septies in die peccet, sed quod non peccet, quin facilè resurgat, etiam si septies, hoc est, sæpius peccet. Denique vera lectio non habet illud *in die*, & licet id haberet, interpretantur tamen aliqui, in die huius vitæ, hoc est, durante hoc mortalitatis die & tempore, & tunc cadere iustus dicitur etiam per peccatum mortale septies, hoc est, sæpiùs durante vita.

Sciens itaque Christus vitam nostram adeò his peccatis obnoxiam, plurima etiam præscripsit per Ecclesiam remedia. Inter hæc sunt, aspersio aquæ benedictæ, pectoris tunsio ex pietatis motu procedens, Sacerdotalis benedictio sacrificij Missæ ablatio & auditio, & recitatio huius orationis Dominicæ. Illa enim piè pronunciata, specialem ad id vim habet ex Christi instituto, ita Ench. c. 71. vt dicat Augustinus: *Pro quotidianis & leuioribus delictis sine quibus vita præsens non agitur, oratio quotidiana satisfacit.* Valet & pro pœnis peccato debitis, hæc enim etiam debita vocantur. De qua re subiicit ibidem August. *Delet omnino oratio minima & quotidiana peccata, delet & illa quibus vita Fidelium etiam scelerate gesta, sed pœnitendo in melius mutata discedit.* Vbi dum dicit delere peccata, cum quibus discedit vita iam in melius mutata, loquitur de dimissione quantum ad pœnę reatum.

PROPOSITIO SECVNDA.

Petimus hîc etiam remissionem peccatorum mortalium.

Hæc propriissimè debita dicuntur etiam in Scripturis, eo quod hominem apud Deum constituant debitorem pœnæ & vltionis, aut impetrandæ gratiæ. Sic in parabola conserui vocantur debita, & in parabola duorum debitorum. Sic vocat etiam debitores eos, qui fuerunt extincti sub ruina turris: *Putatis*, inquit, *quod ipsi debitores* Matth. 18 *fuerint plusquam omnes homines*: Vnde aduerte ex peccato mortali duplex debitum contrahi, debitum culpæ, & debitum pœnæ. Debitum pœnæ est obligatio ad pœnam æternam, quam contrahit homo statim ac peccauit. Debitum culpæ est obligatio compensandæ iniuriæ Deo per peccatū illatæ: & vtrumque debitum est infinitum, quia peccatum habet infinitam quandam malitiam, iniuriam ac culpam, ex infinitæ Maiestatis contemptu & offensa, ex priuatione infiniti boni, ex demerito pœnæ infinitæ. Vnde nulla creatura pro hoc debito potuit satisfacere, sed necesse fuit ipsum filium Dei venire, & sanguinis sui pretium infinitum offerre, quo solo debitum hoc poterat aboleri, vt alibi latè disserui.

Christus itaque sciens nos hanc vitam sine peccatis grauibus non posse transire, salubriter nos instruit, vt memores simus infirmitatis nostræ ne efferamur, & paternæ misericordiæ ne desperemus, & ita docet nos ad eius sinum recurrere, & cum fiducia dicere: *Dimitte nobis debita nostra.* Quasi dicamus: O Pater cœlestis, qui potestatem habes omnia nobis debita dimittendi, quia Deus es, & voluntatem, quia Pater es, obsecramus te vt ea dimittas, nemo enim præter te potest, qui de te ipso dicis: *Ego sum ipse qui deleo iniqui-* Isa. 43. *tates tuas, & absque me non est Saluator.* Tu es qui claues vitæ habes & mortis, qui deducis ad inferos & reducis; sed si velis obseruare iniquitates nostras & debita nostra, & iuxta demerita nos punire, quis poterit sustinere infligendas pœnas, quis pro debitis satisfacere; Dimitte ergo & ignosce illa, quia agnoscimus, & in satisfactionem rependimus ac offerimus pretium Sanguinis Filij tui, quod ipse nobis reliquit, & in Crucis mensa pro nobis soluit, & quotidie ex eius manibus adhuc fluit, tanquam lytrum redemptionis nostræ, in cuius virtute peccata ac debita nobis dimitti poscimus.

Aduerte quàm bonus sit Dominus Iesus Christus, qui ipsemet verba nobis præscribit, quibus eum placare possimus, & gratiam apud Patrem reperire. Sic animæ à se auersæ & variis peccatis inquinatæ, per Ieremiam loquens, docet quibus verbis possit eam reconciliationem petere, dum dicit: *Amodo voca me, Pater meus es tu, Dux virginitatis meæ: numquid in æternum irasceris?*

Aduerte

Aduerte secundò, quod explicata petitio non excludat pœnitentiam, sed potius includat & præsupponat, sine qua tanquam dispositione non datur remissio. Vnde debet hæc petitio quotidie repeti, actum in nobis excitare doloris & contritionis pro peccatis præteritis. Hæc enim verba vult Christus non tantùm ore proferri, sed etiam ex spiritu & dolore interiori ob offensam Patris, cum firmo proposito de cætero eum non offendendi. Sic enim fiet perfecta cum illo reconciliatio, & omne peccatum ac debitum nobis remittetur, si ex perfecta contritione hanc petitionem eliciamus. Sed & implicitè rogamus per ista verba, vt hanc contritionis gratiam nobis donet, quâ debita remittantur, & tantum Patrem ampliùs offendere vereamur.

Aduerte tertiò, nos non solùm orare debere pro debitis vel delictis propriis, sed & pro alienis. Vnde non dicimus: *Dimitte mihi, sed dimitte nobis.* Cùm enim simus inuicem membra, debita aliorum quodammodò etiam nostra sunt, pro quibus & orare & satisfacere nos conuenit. Hinc dicebat Apostolus: *Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi pro corpore eius quod est Ecclesia.* Passionibus quidem & satisfactioni Christi nihil deest quoad sufficientiam, quia illæ fuerunt condignum pretium satisfactorium pro omnium debitis & delictis: Sed tamen vt eius satisfactio prosit nobis quoad efficaciam, debet per nostram cooperationem applicari & offerri & eius passionibus satisfactoriis oportet nos communicare, & participes esse. Col. 1.

Paulus ergo multas pro Christo & cum Christo tolerans passiones, non habens propria debita aut delicta, illas offerebat pro tota Ecclesia illas applicabat corpori Christi mystico pro quo tot & tanta tolerabat, vt ei efficaciter prodessent Christi sanguis & passio. Cùm ergo fratres simus, debita vniuscuiusque nostra existimemus, & quantùm in nobis est pro illis oremus & satis faciamus, orando pro iis qui in peccatis mortalibus agunt, vel qui Deo pœnas adhuc pro peccatis debent, vel etiam & maximè pro debitis illis quibus obnoxiæ sunt animæ illæ quæ in carcere purgatorij detinentur, donec soluerint nouissimum quadrantem, de quibus vox illa potest intelligi:
Psal. 140. *Educ de custodia animam meam* (hoc est, de carcere) *ad confitendum nomini tuo. Me expectant iusti donec retribuas mihi.* Iuuandæ à nobis sunt, cùm sese iuuare non possint, soluendum nobis illis est, vt citiùs liberentur & transeant ad consortium Sanctorum, vbi expectantur ad confitendum nomini Domini, & in æterna retributione eum benedicendum.

Considerans hæc S. Dominicus cum aliis Sanctis Viris, satagebant non solùm pro suis, sed & pro omnibus debitis membrorum Christi, siue illorum quæ adhuc hîc degunt, siue aliorum quæ in alia vita necdum plenam redemptionem & glorificationem cum capite sortita sunt. Hinc ipse singulis noctibus disciplina triplici se cruentabat & affligebat: vnam assumebat pro peccatis suis, secundam pro his qui in peccato mortali sunt, tertiam pro animabus quæ in flammis purgatoriis detinentur. Ter ergo se victimam expiariam & satisfactoriam sanguine proprio aspersam, Deo offerebat pro omnium debitis & delictis.

SICVT ET NOS DIMITTIMVS debitoribus nostris.

PROPOSITIO TERTIA.

Necessarium est dimittere fratri, si & nobis volumus dimitti. Hæc est conditio quam subiicit Christus. Sciebat ipse vitam nostram non posse coram Deo culpa carere, sed nec conuersationem mutuam sine aliqua fratris offensione fore, ideò monstrat viam, qua Dei indulgentiam possimus obtinere, si nempe & nos fratri charitatem parati simus impendere. Æqua omnino conditio ista est. Quid enim iniquius quàm velle à Deo grauiter offenso post tot beneficia veniam obtinere, & nolle fratri leuiter offendenti, & in quem subinde nos offendimus condonare? Hoc ponderans Sapiens dicit: *Homo homini seruat iram & ipse à Deo quærit medelam; in hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur? Ipse dum caro sit reseruat iram, & propitiationem petit à Deo? Quis exorabit pro delictis eius?* Eccl. 28.

Pondera quot sententiis idem inculcet, q. d. Iniquissimum hoc est, & meretur talis condemnari, taliter quod nullus pro illo exoret, qui oranti fratri aures non præbet. *Qui ergo vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit.* Qui non vult dimittere, frangit pontem per quem debet transire; obstruit viam per quem debet procedere.

Id sæpè repetit Scrip. & SS. PP. Vnde Aug. *Forte peccauit aliquis, dimitte veniam petenti, ne dum fratri negas misericordiam, claudas Patri indulgentiam, iudicium enim sine misericordia fiet ei, qui non fecerit misericordiam.* Et iterum ait: Mentiri veritas non potest, si non dimiseritis, nec Pater dimittet. *Ad tam magnum tonitruum qui non expergiscitur, non dormit, sed mortuus est, & tamen potens est Deus & mortuos suscitare.* In eandem sententiam dicit D. Leo: *Iusta & benigna est conditio, vt homo sententiam Dei ex suo libret arbitrio, & eo sibi iudicio obstringat Dominum, quo iudicarit ipse conseruum.* Aug. de temp. ser. 185. Enchir. c. 74.

Itaque notant SS. Patres, eum qui alteri non dimittit; non solum hac oratione mendacium, sed etiam suam proferre condemnationem, & prouocare Deum contra se, ac ferreum se magis reddere inducendo maledictionem loco benedictionis. Hinc de tali dicitur: *Constitue super eum peccatorem, & diabolus stet à dextris eius: Cùm iudicatur, exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatum.* Quid ita? Quia non est recordatus facere misericordiam, & persecutus est hominem inopem, & compunctum corde mortificare. Ideo ergo dilexit maledictionem, & veniet ei, & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo. Vides quanta mala immineant misericordiam proximo deneganti? Habet diabolus (qui & peccator dicitur) potestatem in eum, & relinquit benedictionem hanc: *Dimittite & dimittetur vobis*, & diligit maledictionem istam: *Si non dimiseritis non dimittetur vobis*, & maledictionem Iacob dicentis: *Maledictus furor eorum quia pertinax, & indignatio quia dura.* Maledictionem quoque Domini per Amos! *Super tribus sceleribus Edom, & super quarto non conuertam eum, eo quod fratrem persecutus fuerit, & indignationem seruauerit vsque in finem.* Denique oratio eius fit in peccatum, quia continet mendacium, & iram Dei prouocat. *Os bilingue ego detestor*, inquit Sapientia: Quis magis bilinguis, quàm qui dicit: Dimitte nobis Psal. 108. Amos 4. Prou. 8.

sicut dimittimus, cùm tamen ipse non dimittat? Nulla alia sententia (inquit Augustinus) sic oramus, vt paciscamur cu Domino; in qua pactione si mentimur, orationis totius fructus nullus erit.

Malac. 11 Attendant hæc qui quotidie orationem hanc in odio fratris offerunt, & sacrificio intersunt. Oratio & oblatio eorum Deo ingrata est, dicente Malachia. *Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est? Et si offeratis claudum & languidum, nonne malum est? Non est mihi voluntas in vobis, & non suscipiam munus de manu vestra.* Quando hi orationem offerunt vel sacrificium, offerunt cæcum, quia odio quodam obcæcati sunt; offerunt claudum, quia altero pede charitatis claudicant: offerunt languidum, quia charitatis vita priuati sunt. Addit Propheta: *Mensa Domini contaminata est, & quod superponitur contemptibile est, cum igne qui illud deuorat.* Mensa scilicet Domini odio contaminatur, & ignis iracundiæ & rancoris deuorat virtutem oblationis & muneris.

Bar. t. 1. Hinc olim vt sacrificium gratum foret, solemne fuit Christianis, statim post orationem Dominicam ante sacram sinaxim, se inuicem cum osculo amplecti, in signum scilicet reconciliationis, in signum perfectæ pacis: in signum lætitiæ & renouatæ dilectionis, denique in signum Catholicæ Communionis. Sed ob abusus quosdam aliquorum insolenter irrepentium in loca mulierum, quæ à viris distincta erant, hæc consuetudo est sublata & successit tabella pacis. Vide latiùs Baronium.

Kempis in fine operum suorum. Sine hac ergo perfecta pace, & offensæ remissione non solùm Communio Deo displicet, sed & omnis sacra actio, & indigni sumus vel Christi Corpus intueri. Refert Thomas à Kempis sæcularem quendam anno integro licet frequentaret Missæ sacrificium, nunquam tamen potuisse Venerabile Sacramentum in manibus Sacerdotis videre. Existimans vero ipse id accidere ob caliginem oculorum vel ob distantiam, sæpe quàm potuit prope accessit, vt illud intueretur & adoraret, nihilominus licet Sacerdoti proximus, nunquam potuit illud videre. Hac de re ergo perplexus, tandem accessit Sacerdotem, & cuncta in Confessione aperuit. Sacerdos diligenter scrutans & inuestigans eius conscientiam, inuenit huiusce rei causam: nimirum ipsum in odio proximi esse, cui noluerat offensam dimittere. Monet ergo eum de periculo status, & vrget vt ex corde odium omne dimittat. Fecit id ipse magna compunctione, & absolutus Missam audiens sine dificultate Corpus Christi in manibus Sacerdotis vidit; Huc spectat quod monet ipse Christus: *Si offers munus tuum ad Altare, & ibi recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum, vade & reconciliare fratri tuo.* Hoc attendens S. Ioannes Eleemosynarius in illa ipsa hora sacrificij, in qua sacrum velum aufertur à Sanctis donis, recordatus alicuius Clerici qui odium in eum conceperat: memor præcepti Domini præcipit Diacono sæpius repetere petitiones orationis Dominicæ: & ipse secedens ab Altari prætexens necessitatem aliquam, mittit celeriter ad eum, qui vbi mox adfuisset, Sanctus procidens ad pedes eius, veniam postulat, nihil præsentiam aliorum veritus. Ille hac humilitate commotus, timens Dei vindictam, prostratus quoque petit ab eo veniam. Cui vir sanctus: Deus ambobus ignoscat fili mi; eumque secum assumens, & ad Altare regrediens, cum fiducia decantauit, quod antea vix ausus fuerat: *Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus, &c.*

Oportet verò hanc remissionem ex animo fieri, qui oportet & nos pro persequentibus & calumniantibus nos exorare, vt simus filij Patris nostri, qui nos sibi inimicos morte vnigeniti ab æterno exitio redemit, & sibi reconciliauit, alioqui si ex animo non remittimus, non sumus de illis de quibus dicitur: *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* Si ex corde non condonamus, & confundi debemus cum dicimus: *Pater noster qui es in Cœlis,* & magis dum adiicimus: *Dimitte nobis sicut dimittimus, &c.*

Sed petes: An qui necdum potest obliuisci iniuriam & necdum habet animum dimittendi, debeat abstinere ab hac oratione: quandoquidem sine mendacio eam non possit recitare? Respondeo: Tales debere eam recitare hoc sensu, quod licet adhuc non sint eo animo vt remittant, tamen veniam peccatorum poscant, & talem sibi dari à Deo mentem postulent, vt ipsi etiam obliuisci possint iniuriarum, & iis à quibus læsi sunt ignoscere. Et hæc erit initialis quædam animi præparatio, quam fortè Spiritus S. per hanc orationem in eis perficiet. Vel hoc sensu ab illis etiam verè recitatur: quod quilibet de Fidelium numero preces has facit nomine totius Ecclesiæ, in qua semper sunt aliqui qui verè debitoribus suis debita hæc remittunt. D. Tho. 2.2.

Cæterùm, vt intelligas quomodò debeat remitti offensa, nota tria considerari posse, dum alterum quis offendit. Primò est offensa Dei quam committit alteri iniuriam irrogans. Secundò est offensa nostra, dum iram concipimus aut odium. Tertiò est damnum quod infertur corpori, aut famæ, aut bonis nostris.

Quod spectat ad primum, nos non possumus remittere illam offensam, hoc enim solius Dei est: Debemus tamen rogare Deum vt velit remittere, & tenemur desiderare, vt Deus ob hanc iniuriam illum in æternum non puniat. Hinc dicitur: Orate pro calumniantibus vos. Sic se gessit Dauid erga Absalon intelligens à Ioab lanceis confixum, deplorabat enim infœlicem eius sortem cum lachrymis & singultu repetens: *Absalon fili mi, fili mi Absalon, quis det vt moriar pro te?* Non tam mortem plangit quàm peccatum, & ex illo æternum Absalonis exitium. *Plangit meritò,* inquit Bernardus, *super parricida filio, cui perpetuò sciret obstructum exitum de ventre mortis, mole criminis.* Serm. 26. in Cant.

Quando ergo sic oramus, impetramus sæpe illis remissionem, quia Deus illam orationem pro inimicis factam maximè gratam habet. Patet in Stephano orante pro paulo, in Diuo Iacobo orante pro lictore suo, & multis Martyribus orantibus pro tyrannis suis, & eis de facto conuersionem suam impetrantibus.

Sancta Elizabet Hungariæ Regis filia orabat semel Deum, vt singulos qui eam iniuria affecissent, afficeret Deus singulari aliquo beneficio, vt iniuriæ beneficium responderet; diuinumque ad eam responsum factum est, nunquam orationibus suis sic Deo placuisse quàm tunc, pro illaque oratione diuersorum peccatorum remissionem ei concedi.

Quod spectat ad secundum: Offensam nostram, hoc est, rancorem, odium, indignationem, tenemur dimittere, & omnem inimicitiam quam læsi concipere potuimus, tollere. Sic Dauid se gerit erga Semel remittens omnem iniuriam & vindictam, quam demeritus erat, maledictis eum lacessens, virum Belial, virum sanguinum eum inclamans; noluitque vt serui sui vllam de ipso sumerent vindictam.

Auilla ep. 6. Quod spectat ad tertium: Possumus licitè rogare, vt damnum quod bonis corporis, famæ illatum est, via & mediis licitis reparet, qui intulit, ita vt non fiat id ex odio, sed vt in integrum restituat, quoad honorem aut aliam læsionem. Imò possumus Iudicem rogare, vt iniuriantem puniat, non ob vindictam aut vt gaudeam de eius pœna, sed vt seruetur iustitia publica, & vt sic emendetur, aliisque exemplum præbeatur. Imò non petere id, si scandalum sequeretur, posset vitiosum esse. Hine Dauid licet Rex mitissimus, amator tamen etiam iustitiæ, cùm proximus morti foret, præcipit Salomoni. *Habes apud te Semei qui maledixit mihi maledictione pessima, quandò ibam ad Castra: Sed quia occurrit mihi cùm transirem Iordanem, iuraui: Non interficiam te gladio. Tu noli pati eum innoxium, vir sapiens es, vt scias quæ facias ei, deducesque canes eius cum sanguine ad inferos.* Idem præcepit de Ioab. (3. Reg. c. 2.)

Respondendum verò hîc est aliquibus obiectionibus, quas homines huius sæculi faciunt, dum eos de iniuria condonanda alloquimur. Dicunt enim, omnes me pusillanimem existimabunt, si talem iniuriam non vindicem, periclitatur honor meus. Respondetur, Errat hominum in hoc iudicium, iniuriam enim condonando actum magnanimum exerces, animo tuo dominaris, & passioni violentæ dominium vsurpanti super te, hoc verò fortissimi viri est, quia *melior est*, teste Sapiente, *patiens viro forti, & qui animo dominatur expugnatore vrbium.* (Prou. 16.)

Dicunt & alij: Homo iste qui iniuriam mihi inflixit, homo pessimus est, veniam non meretur. Respondeo: Tu etiam apud Deum non mereris qui tam grauiter offendentem tandiu te sustinet, nec vindictam sumit, cùm posset æterno supplicio. An verò Christus non meretur etiam cuius nomine id facere debes? Certè gratissimum ei esse donari iniurias in eius gratiam, multis ostēdit exemplis. Celebre est exemplum sancti Ioannis Gualberti. Ille Abbas fuit sanctissimus & Fundator *Vmbrosæ vallis*, cùm verò adhuc in sæculari habitu ageret, contingit eum in hostem interfectorem fratris sui incidere, loco adeò angusto, vt non posset de via deflectere; alter videns sibi mortem præsentem, humi prostratus veniam iunctis manibus sibi dari pro Crucifixi amore suppliciter petiit. Audito Crucifixi nomine compunctus Ioannes, non solùm ignouit, sed vltrò eum amplexatus est. Ingressus postea Ecclesiam sancti Miniati quæ nunc arce Florentiæ Ciuitatis obducitur, cùm coram Crucifixi imagine flexisset genua, vidit Christi in cruce pendentis caput ad se inclinari, quasi gratias agentis, quod pro eius amore hosti pepercisset. Hodieque adhuc visitur sacra illa Christi imago, cerniturque ad facti memoriam sempiternam, etiam nunc caput
Surius in vita eius. eius porrecta fronte motum longiùs à ligno, & dimissum quasi amicum benignè salutet, illique præstitum officium gratuletur. In compensam quoque inspirauit ei religiosæ vitæ amorem, ita vt ipse postea Ordinis celebris author fuerit.

Dicunt etiam quidam: Iam sæpius ei remisi, & iterum in me peccauit? Respondet illis Christus idem quod Petro, qui cum rogaret, *quoties peccabit in me frater meus & remittam ei? an septies?* Responsum ei fuit; *Non dico tibi septies, sed vsque septuagesies septies.* Est numerus determinatus pro
Matth. 18 indeterminato, idem significans ac si diceret, Remitte ei toties quoties peccare potest. Nam & tu quotidie in Deum peccas, & quotidie peccata tibi remittit Deus, esto ergo Filius Patris tui, eum in hoc imitando, id si feceris, magnam securitatem reperies apud eum, & maximè in fine vitæ, dum totius vitæ tuæ peccata dimitti petes.

Declarat hoc exemplum quod habemus ex Anastasio Sinaita Episcopo Antiocheno. Quidam, inquit Monachus, cùm negligentissimè vitam per otium egisset, infirmitate ad extrema ductus, mortem nequaquam horrebat, sed magna voluntate & gratiarum actione, mori videbatur. (Orat. de sacra sinaxi. Bar. to. 8. c. 599.) Hunc verò sic allocutus est quidam Patrum: Scias frater, vidisse nos summâ negligentia te vixisse vsque nunc, & vnde tibi tanta securitas? Respondet: ita est, Patres mei, negligentissimè vixi, sed Angeli hac hora chyrographum peccatorum meorum ad me attulerunt, cúmque ea quæ fecissem postquam sæculo renunciâram peccata legissent, rogârunt num illa agnoscerem? Quibus ego: Imò verò agnosco, sed ex quo renunciaui sæculo, non iudicaui quemquam, nec ab vllo mihi factam iniuriam vnquam meminisse volui. Itaque Domini verba ad me pertinere & opto & oro qui dixit: *Nolite iudicare & non iudicabimini: Dimitte & dimitetur vobis.* (Exempl.) Quæ postquam dixi, chyrographum peccatorum meorum sciderunt Angeli, & inde nunc summa cum lætitia & securitate ad Dominum proficiscor. Hæc vbi Frater narrauit, in pace spiritum reddidit, & adstantibus magnæ ædificationis causa fuit.

LECTIO NONA.

EXPLICAT PETITIONEM SEXTAM.

ET NE NOS INDVCAS in tentationem.

1. *Docet non posse nos liberari ab omni tentatione.*
2. *Nos petere vt non superemur à tentatione.*

PROPOSITIO PRIMA.

Non petimus hic ab omni liberari tentatione.

Ratio triplex esse potest: Tum quia non potest peragi mortalis hæc vita sine aliqua tentatione non est peccatum, quando non accedit consensus: Tum etiam quia ipsa sæpe vtilis est, & à Deo.

Prima ratio declaratur: Homo enim post peccatum circumcinctus est occasionibus, contra quas debet dimicare, durante hæc ærumnosa vita, & propterea dicit Iob *Militia est vita hominis super terram.* (Iob. 7.) Alia lectio habet; *Tentatio est vita hominis super terram.* Ideò etiam dicit Sapiens: *Agnosce quod in medio laqueorum transis.* (Eccl. 9.) Non dicit aspice sed *agnosce*; quia latet quidam laqueus in rebus quæ hominem circumstant & obumbratus est, ita vt sit opus diligenti consideratione. Laqueus est in cibo, in potu, in lucro, in opibus, in paupertate, in honore, in vilitate, homo ergo in medio laqueorum est: Hoc explicans Chrysostomus dicit: *Processit quis in forum, vidit inimicum, exarsit: vidit alium laudem assequentem, inuidit: vidit pauperem, contempsit: vidit mulierem, caput est. Vides quot laquei? Sæpe laqueus est vxor, sæpe filij, sæpe amici, sæpe tu ipse tibi.* (Hom. 15. ad popul. Antioch.) Hinc & Psaltes dicit *Pluet super peccatores laqueos.* Vbi indicat multitudinem, dum comparat guttis pluuiæ frequenter

cadentibus. In eandem sententiam dicebat Ierem. *Laquei super te habitator terræ.* Laquei in iuuentute, in senectute, in diuitiis, in paupertate, in societate, in solitudine, in aduersitate, in prosperitate. Laquei in lingua, in oculis, in auditu, in omnibus sensibus. Hinc D. Antonius apertis mentis oculis, vidit mundum laqueis intertextum, & admirans clamabat: *Quis est Domine qui tot poterit retia euadere?* cui responsum est, *Humilitas.* Si mentis oculi nobis aperirentur, videremus cum illo nos vndique cinctos tentationibus, peccatis, dæmonibus: pluraque in hoc mundo esse peccata, tētationes, dæmones, quàm sint in radiis solaribus atomi volitantes. Ideóque optaremus cum Propheta: *Quis dabit mihi pennas sicut Columbæ, & volabo & requiescam?* Volandum enim est ad superiora, his qui in terra sunt, ne tot laqueis irretiantur, nec vnquam dormiendum est inter tot hostes.

Psal. 54.

Propter hæc etiam anima in hoc mundo *Lilium inter spinas* nominatur. Hoc explicans Bernardus dicit animæ piæ: O candens lilium: ô tener & delicate flos, increduli & subuersores sunt tecum, vide quomodò cautè ambules inter spinas, plenus est mundus spinis in carne tua sunt, in terra sunt, in aëre sunt, versari in his & minimè lædi, diuinæ potentiæ est, non virtutis tuæ. Donec ergo in carne est anima inter spinas versatur, & necesse est vt patiatur inquietudines tentationum, tribulationumque aculeos. Spina culpa est, spina pœna est, spina falsus frater, spina vicinus malus: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Vide fusè Bernardum.

Serm. 48. in Cant.

Vt verò distinctiùs & particulariùs intelligas quibus homo tentationibus sit cinctus, Aduerte primò, ipsum semper circumferre infirmitatem & inclinationem ad malum, omnique hora in sinu portare ignem concupiscentiæ, qui statim accenditur, & peruersas habitudines, quibus in peccatum cum facilitate & delectatione pertrahitur.

Secundò extra se habet res omnes mundi visibiles, prosperitatem, honorem, pulchritudinem, vtilitatem, damna, voluptates, & mille illecebras quæ sensus & affectiones nostras & alliciunt, & irretiunt.

Tertiò habet res inuisibiles, aduersarium qui tanquàm Leo rugiens modò violento Marte in hominem irrumpens, modo fraudulenta arte irrepens, nihil aliud interim sitiens, quam hominis ruinam & peccatum: Hic est enim cibus electus, quo à tot millibus annorum pascitur & oblectatur, *Fiduciam habet quod Iordanis influet in os eius,* hoc est, quod tandem omnes baptizatos (qui per Iordanem significantur, quia in Iordane Baptismus cœpit) tandem poterit absorbere. Hæc omnia considerans infirmus homo loco tentationis constitutus; merito dicit cum Propheta: *anima mea in manibus suis semper,* hoc est: Semper in periculo est, tribus potentissimis cincta hostibus, qui continuo flant, vt lumen gratiæ extinguant, vt alibi latiùs deduxi ex Bernardo.

Iob. 40.

Ps. 118. Lect. de timore.

Secunda ratio declaratur, quia non est in nostra potestate tentationes non sentire; est tamen in nostra potestate illis non consentire, & quamdiu consensus ille voluntatis non accessit, licet importunè recurrant, peccatum non admittitur. Patet in Diuo Paulo, D. Catharina Senensi, D. Francisco & aliis, qui multis & Diuturnis tentationibus fuêre agitati, nec tamen ob id à gratia Dei exciderunt, quin potius auxerunt.

Sicut ergo si lapidem ferro, confrices ad excutiendum ignem, licet scintillæ dissiliant, nihil tamen efficis, nisi fomitem adhibeas vt accendatur: Ita licet satan per tentationem quasi ferrum fusile, è sensualite nostra ignem conetur elicere, nihil tamen ei proderit, nec accendetur, nisi tu adhibeas consensum & voluntatem quasi fomitem qui ignem illum peruersum accendit.

Suscitet ergo dæmon quas voluerit suggestiones, agitationes in corde pariat, quasi ad ianuam cordis pulsans vt possit ingredi, nihil proficit quandiu firma resolutione tanquam serâ cor obseratum est, quandiu ista nobis displicent, nec consensum damus. Sicut enim puella non potest matrimonio iungi, quamdiu negat consensum quamdiu dicit: *Non,* licet multis sollicitationibus importunè vrgeatur, & perturbetur: Ita voluntas diabolo non potest obligari quamdiu dicit, *Non,* & licet vrgeatur per lenocinantis voluptatis sensum, quandiu negat cosensum. Verum ergo tunc est: *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero.* Quasi dicat. Licet omni impetu hostes mei in me irruant, vt ad peccatum pertrahant: tamen nisi per assensum voluntatis meæ potestatem super me habuerint, nullam culpam, nullam maculam contraho. Declarat quoque id Augustinus similitudine canis latrantis sed ligati, qui latrare potest, sed mordere non potest nisi volentem & propius ad se accedentem. Vide Augustinum.

Psal. 18.

Vide Breuiarium Rom. Dominica 4. post Pent.

Tertia ratio declaratur. Multipliciter enim vtilis est tentatio. Primò, quia notas nobis facit virtutes Sanctorum. Quandò enim magis elucescit virtus constantiæ, fortitudinis, patientiæ, quàm in mediis tribulationibus? Sic tentatio notam fecit nobis castitatem Ioseph & Susannæ, patientiam Iob, Abrahæ fidem & obendientiam, ideò vt tunc verum esse agnoscamus: *Vasa figuli probat fornax; sic homines iustos tentatio.* Hoc nostro tempore plurimorum fides & pietas eluxit, dum patriam, parentes, bona omnia & spes omnes deseruerunt pro fide Catholica, imò vitam ipsam & sanguinem fuderunt, vt propterea dixerit Apostolus: *Oportet hæreses esse vt qui probati sunt manifesti fiant.* Est tentatio velut ventilabrum paleas à frumento discernens: Est certamen coronam præparans, dicente Iacobo: *Beatus vir qui suffert tentationem,* hoc est, impugnationem ab hoste vel visibili vel inuisibili, vel etiam à concupiscentia carnali, *Quia cùm per illam probatus fuerit, accipiet coronam vitæ.* Sine tentatione non est certamen, sine certamine victoria, sine victoria corona, quo verò asperius est certamen, quo fortior tentatio, eo maior victoria & corona.

Eccl. 27.

Ob hanc causam, septies promittit Dominus coronam & præmium, sub diuersis nominibus illi *qui vicerit*: Hoc est, qui omnes tentationes à diabolo, carne, mundo, ortas superauerit. Primò, promittit illi, *edere de ligno vitæ quod est in Paradiso Dei,* quod rectè intelligitur de fruitione illa gloriæ in Ecclesia triumphante. Secundò promittit ei immunitatem, *à morte secunda,* hoc est à damnatione æterna. Tertio, promittit. *Manna absconditum,* per interiorem animæ refectionem in hac vita: & per diuinitatis fruitionem in altera. Quarto promittit *potestatem super gentes & stellam matutinam,* quia consortes erunt sancti luminis gloriæ, per stellam matutinam designati, consortes quoque potestatis iudicandi. Quinto, promittit *vestem candidam* gratiæ & gloriæ, quodque numquam delendus sit de libro vitæ. Sexto, promittit *sedere in throno cum ipso,* vt

Apoc. 3.

Apoc. 9.

simul regnet in illa beata æternitate. Septimò promittit stabilitatem quasi *Columnæ in templo Dei* gerentis scriptum nomen nouum: & nomen Dei sui.

¶ His ergò omnibus idem præmium significatur, quod viriliter pugnanti & tentationibus resistenti spondetur: & sic patet quomodo tentatio auget virtutem, auget merita, auget coronam, in figura cuius rei Deus Iob multipliciter tentato addidit duplicia.

Subiiciam ad huius rei probationem exemplum ex antiquis Patribus. Discipulus cuiusdam impugnabatur spiritu fornicationis, & Dei gratia viriliter resistebat per ieiunia, orationes, & alias austeritates. Hoc videns Senior dixit, *Si vis, ô fili, rogabo Deum, vt auferat à te tentationem & impugnationem.* Respondet ille. *Magnum quidem à tentatione sentio laborem, sentio tamen & fructum, quia illius occasione amplius ieiuno, in vigiliis ac oratione persisto: roga ergo tantum pro me misericordiam Dei, vt det mihi virtutem, qua possim sustinere, & viriliter certare.* Tunc Sanctus Senior, dixit ei: Ecce nunc cognoui fili, quia fideliter intelligis hoc spirituale certamen pro patientia ad salutem animæ tuæ proficere. Ita enim & sanctus Apostolus dicit: Bonum certamen certaui, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, &c. Hæc ibi. Nempe sicut equus, licet fortis sit, & acer, segniùs tamen currit si calcaria desint: sic isti dæmonis aculei conferunt ad feruentiùs orandum, & mortificandum proprias passiones. Lib. sent. Patrum V. 7.

Altera tentationis vtilitas est, quod inducat notitiam propriæ infirmitatis, vt semper stemus in timore Dei. Docet enim hominem non esse securum in hac vita, tot agitationibus pressum, & semper esse incertum, an in gratiæ statu sit perseueraturus.

Sicut qui partem maximam angusti pontis transiit, non est securus si ventus validus impetat, si pons titubet, quia impingere potest cæspitare & cadere: Vnde ad singulos passus attendit & fulcris quantum potest innititur. Sic & nos licet maximam vitæ partem transegerimus, adhuc tamen periculo sumus obnoxij, quia ventus circa nos validus perflat, angusta est pontis nostri via & lubrica, facilè labi possumus, & ideo nullam nobis securitatem possumus promittere: sed semper debemus super custodiam nostram stare, & ad gressus singulos attendere. Hoc nos monet ipsa tentatio, quæ & infirmitatem nostram nobis repræsentat, simul monens ad Deum cum fiducia recurrere, sub pennis eius sperare, & obsecrare vt protegamur *à sagitta volante in die à negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano.*

Eccl. 34. Ad hanc rem dicebat Sapiens: *Qui non est tentatus quid scit;* Vtique nescit nec vires tentationis, nec suas, sed forte præsumit. Has autem vires vrgente tentatione agnoscit, multi enim in tranquillo nimium sibi fidunt de castitate & constantia, at veniente tentatione statim succumbunt. Sic Petrus mira de se promittebat, qui postea Deū negat. Verùm, se postea agnouit, & modestior factus, non audet respondere Domino interroganti: an plus cæteris diligeret. Itaque qui non est tentatus, quomodò sciret vires suas quas non probauit? Quomodò aliorum infirmitati compati posset, quam non est expertus? Quomodò diffidere sibi qui vix se putat egere auxilio? Imò fortè de viribus aut virtutibus suis præsumit & superbit, ipsa ergò tentatio eum & humiliat, & preseruat à superbia & præsumptione. Sic agnoscit ipse Paulus, dum dicit: *Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi Angelus sathanæ qui me colaphizat.* Et cum ipse conquereretur, & rogaret auferri à se, responsum est ei: *Sufficit tibi gratia mea.* 2. Cor. 12.

Tertia vtilitas est, quod seruiat ad purganda peccata, & dum homo viriliter resistit, ampliorem postea consolationem à Deo persentiscit.

Molestia quæ in resistendo est, & violentia quam homo patitur in satisfactionem peccatorum oblata, plurimùm ad id confert: sicut enim ignis aurum purgat à sorde & scoria, lucidum illud magis reddens: Ita tentatio purgat à peccato, & lucem multam animæ affert.

Et sicut vasa quæ per ignem probantur, si solida fuerint, ampliùs & solidantur & purgantur: Ita homo euadit purior, solidior, lucidior, in fide, spe, charitate hoc modo probatus: homo verò inanis dissoluitur per consensum, quando tentationi cedit. Lucem vero consolationis ampliorem post pugnam Deum infundere, plurimis posset demonstrari exemplis. Nam hoc ipsum significat ipsiusmet Christi Domini contra sathanam dimicantis exemplum; cum enim omnes eius tentationes elisisset, venerunt Angeli, & ministrabant ei.

Sic cùm D. Thomas Aquinas violentam illam tentationem carnis, quam puella in cubiculum eius introducta verbis & blanditiis illecebrosis induxerat, deuicisset (ardente titione fugans hanc mulierem verum inferni titionem) statim Angeli affuerunt, & ei prostrato & obdormienti coram signo Crucis, quod in pariete formarat, renes præcinxerunt perpetuo castitatis cingulo, ex quo summam percepit consolationem. Athanas. in eius vita.

Sic etiam cùm D. Antonius validè dimicasset, à legione Dæmonum prostratus, vidit aperiri tectum cellulæ suæ: & radium quendam cælestem ingredi dissipantem omnem illam tenebrosam turbam, & miram consolationem animo suo sensit infusam per diuinum hunc radium.

Infero igitur ex omnibus dictis hoc corollarium: Tentationis tribulatio licet amara sit in cortice, multum tamen sæpius fructum continet in medulla. Vnde forti corde & animo infracto sustinenda est, propter honorem & amorem Dei: Tunc enim purgat peccata, disponit ad gratiam, auget merita, præseruat à superbia, conformat Christo, liberat à pœnis futuris, docet nos aliis compati, consolationem inducit, & tandem ad æternam quietem deducit, & adimpletur illud Tobiæ: *Domine tu non lętaris inperditione nostra, sed post tempestatem tranquillum facis, post gemitum & lachrymas gaudium & lętitiam infundis.* Tob. 3.

PROPOSITIO SECVNDA.

Petimus hîc ne à tentatione superemur. Hoc explicans quidam ex antiquis Patribus dicit: Quando oramus dicentes; Ne nos inducas in tentationem, non vt tentemur, oramus, sed ne à tentatione absorbeamur. Hoc enim est non intrare in tentationem. Sancti enim Martyres tentati per supplicia, nec superati, non intrarunt in tentationem, sicuti, neque qui pugnat cum bestia quousque non deuoratur ab ea. Cum verò deuoratus fuerit, tunc intrauit in tentationem. Ita & in omni passione fit, neque enim intramus in tentationem, nisi à Passione superemur. Hæc Sophronius. Sophr. c. 209.

Hinc & aliqui legunt: *Et ne nos inferas in tentationem*; vt notat August. Et apud Matthæum di-

citur: *Orate ne intretis in tentationem*, hoc est, ne cedatis tentationi. Itaque hoc ipsum est induci, quod Græcè est, in tentationem inferri. Meritò verò Deo dicimus: Et ne nos inducas in tentationem, vt significemus non ex sola dæmonis malitia illas prouenire, sed & maximè ex permissione diuina; quia nec Dei iniussu sathan se mouere potest.

Matt. 26.

Bonitas verò illa diuina; pro amore & prouidentia sua, ita inimici insultus ex nostrarum virium mensura moderatur, vt non solùm supra quam possimus, sed etiam multò minus quam possimus, tentari nos sinat. Rectè enim B. Ephren, ait: *Si homines parua prudentia præditi, sciunt discernere quantum onus singula iumenta, aut Camelus ferre queant, tantumque onus imponunt: Si figulus vasa formans nouit quanto tempore ea in igni relinqui oporteat, ne si diutius relinquat adurantur, si minus, dissoluantur nec vsui esse possint: quanto magis Deus cuius est infinita sapientia nouit quibus tentationibus indigeant animæ ipsi placere volentes, neque maiores permittit, quam ipsarum vtilitati conducat?*

B. Eph. ser. de patientia.

Cæterum cum petimus hîc ne à tentatione vincamur, consequenter petimus gratiam & auxilium Dei, vt illis possimus resistere; quia sine gratia speciali non potest homo vniuersim omni tentationi efficaciter reluctari, vt docent Theologi: *Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustrà vigilat qui custodit eam*. Nisi ipse sit *murus & antemurale* ciuitatis animæ nostræ per gratiæ protectionem, non erit *vrbs fortitudinis*, nec poterit contra hostes adeo potentes diu obsistere, & impetum eorum sustinere.

Quapropter sicut non dormitat neque dormit, qui impugnat Israël: *Ita non dormitat neque dormit* Dominus protector *qui custodit Israël*, & eius vigilantiæ & custodiæ omnis nostra victoria est adscribenda. Quia *Nisi Dominus adiuuisset me: paulominus in inferno habitasset anima mea*, inquit Propheta. Custodit verò nos Deus & adiuuat per auxilium gratiæ, per Angelos suos, per multiplicia media quæ suggerit ad superandum peccatum & eius tentationes. Vnde & D. Paulo petenti à se amoueri grauissimas carnis tentationes, solùm dictum est, *sufficit tibi gratia mea*: Itaque multitudo & fortitudo hostium nos non terreat: Sed animet illius fortitudo, qui auxilium nobis præbet. Et sciamus plures nobiscum esse quàm ex aduersaria parte, potiora auxilia nobiscum quàm vires sint hostium. Quia contra naturam corruptam, est gratia contra sathanam, Deus, contra praua exempla, exhortationes Sanctorum, contra delectationes mundi, consolationes Spiritus sancti, contra multitudinem spirituum malorum, multitudo bonorum: Immittet enim Angelos quasi castra fortia in circuitu, timentium eum, & eripiet eos.

Exempl. Ostensum id fuit vni ex antiquis illis Patribus qui Moyses dicebatur. Hic grauissimè tentatus accessit Isidorum Abbatem, eique impugnationes dæmonis exposuit. Isidorus primò scripturis & rationibus consolari eum conatus est: Deinde eductum è cella respicere iussit versus occidentem, vbi magnam vidit multitudinem hostium, furentem ad eum inuadendum. Iterum respicere iussit versus orientem, vbi innumerabiles vidit Angelos, magna luce fulgentes, quasi exercitus paratos ad auxilium. *Cognosce*, ergò inquit, *plures nobiscum esse*, vti dixit Elizeus Propheta. Hæc ille, alludens ad historiam quæ habetur 4. Reg. 6. Vbi cùm famulus Elizei vidisset potentem exercitum in circuitu ciuitatis in qua erat vir Dei, ipse totus animo fractus cœpit clamare. Heu heu Domine mi quid faciemus? Verùm Elizeus conuertens se ad Deum dixit: *aperi oculos Domine huius serui tui*. Aperti sunt ei cælitus oculi, & vidit puer iste quasi montes plenos curribus & quadrigis in auxilium Elizei. Sic & nos si mentis oculos aperiamus, multiplicem Angelorum exercitum circa nos videbimus, semper paratum ad auxilium nostrum, & hæc est fiducia quam habere debemus conscij infirmitatis nostræ. Attendamus quoque illud quod Ioannes dicit: *Maior est qui in nobis est, quam qui in mundo*. Et quod ipse Christus ait: *Confidite, ego vici mundum*. Qui semel vicit sathanam, quotidie in nobis pugnat & eum vincit. Immò verò in sola nominis eius inuocatione omnis dæmonum caterua cum confusione dissipatur.

L. sent. Patrum. V. 9.

Ioan. 16.

Habes præclarum exemplum huius rei in vita S. Hilarionis. Hic quadam nocte audire cœpit vagitus puerorum, balatus pecorum, mugitus boûm, planctum quasi mulierum, rugitus leonum, variaque quoque vocum portenta, & murmur exercitus, vt territus vel sonitu, vel aspectu fugeret. At intellexit ille Dæmonum ludibria, & prouolutus genibus Christi crucem signauit in fronte, & huius signi ac fidei armatus lorica, iacens in terra fortiùs præliabatur, amodò videre desiderans, quos horrebat audire. Et sollicitis oculis huc illuc circumspiciebat, cùm interim ex improuiso splendente luna, cernit Rhedam feruentibus equis super se irruere. Cúmque inclamasset *Iesum*, ecce ante eum repentino terræ hiatu pompa omnis absorpta est. Tunc ille ait *Equum & ascensorem proiecit in mare, & hi in curribus, & hi in equis nos autem in nomine Domini gloriabimur.*

Hier. in vita Hilarionis.

LECTIO DECIMA.

TRACTAT DE ALIQVOT remediis contra tentationes.

Olim solliciti erant Philistæi armis omnibus egentes reddere filios Israël, vt cùm ad pugnam ineundam prouocarentur, inermes resistere non possent. Vnde omnem operam dabant, ne Faber Ferrarius inueniretur in Israël, quâ quidem eorum cautela factum fuit, vt solus Saül & Ionatas armati reperirentur, cùm ad pugnam procedendum foret. Simili consilio Madianitæ vsi erant contra populum Dei: Vnde post victoriam illorum cecinit Delbora: *Gladius & hasta non apparuerunt in cunctis millibus Israel.* Certè eodem consilio vti videtur perduellis hostis noster sathan, procurans quantum potest, dum nos aggreditur, vt armis omnibus spiritualibus carentes inueniamur, & sic inermes succumbamus. Cùm tamen Ecclesia & Scriptura sacra tanquam *Turris Dauid ex qua mille clypei* pendent, tot nobis suggerat spiritualia arma, quibus contra ipsum generosè dimicemus. Dauid pugnaturus contra Goliath, *quinque lapides de torrente elegit*, quibus ipsum prosterneret. Nos quoque de torrente Scripturæ hîc seligemus quinque lapides, hoc est, quinque primaria media & remedia, quibus superbo Goliath, hoc est, sathanæ, dum nos tentatione aggreditur, & resistere possimus, & ipsum profligere. Hæc arma & remedia sunt Oratio, B. Virginis inuocatio, no-

1. Reg. 13. Iud. 5.

uissimorum meditatio, Sacramenti Pœnitentiæ & Eucharistiæ frequentatio, occasionum fuga, cum resistentia in peccati initiis.

DE PRIMO REMEDIO.

PRimum remedium contra tentationem, est Oratio. Hoc remedium Christus ipse præscripsit: *Vigilate & orate ne intretis in tentationem.* Hoc remedio vtebatur Apostolus qui dicit: *Ter Dominum rogaui, vt auferretur à me stimulus carnis meæ, angelus sathanæ qui me colaphisat, & responsum est mihi, sufficit tibi Paule gratia mea.* Certè cùm omni tempore recurrendum sit ad thronum gratiæ Dei, maximè in tentatione, quia tunc opportunam gratiam reperiemus ab illo qui adiutor est in oportunitatibus, in tribulatione. Debet vero esse feruens frequensque oratio, vt indicat Apostolus, dum dicit: *Ter Dominum rogaui.* Ter enim ibi significat idem quod frequenter: Ternarius enim numerus est perfectus, vel licet plures rogauerit, ter tamen expressè & instanter. Debet & esse perseuerans, ita vt quamtumlibet recurrant importunæ tentationes, ab illa desistendum non sit: sed instar Abrahæ à mane vsque ad vesperum resistendum illis importunis volucribus est, illas orationis flabello abigendo. Hic quoque feruor & perseuerantia orationis contra hostes nostros, optime significatur in Moyse brachia eleuante contra Amalec hostem populi Dei, quo quidem perseuerante in oratione, brachiis eleuatis, vincebat Israël, statim vero ac dimittebat brachia, vincebat Amalec. Eleuemus ergo cor & manus puras ad Dominum frequenter & feruenter & nobis victoria succedet contra Amalec qui interpretatur *Lingens sanguinem*, & significat diabolum, qui delectatur peccatis nostris, quæ per sanguinem in Scriptura significantur.

D.Tho. in illum locum.

Plurimi certe ardore precum è medio periculo euaserunt, & victoriam reportarunt, diuinæ gratiæ radio affulgente, & omnes tentationis tenebras dissipante. Sic de se refert Hieronymus, noctes integras diesque ad pedes Iesu permansisse cum gemitu orando, & pectus aspero lapide tundendo: vt ebullientes carnis flammas retundere posset flatu maligni succensas, nec cessasse ab oratione & tunsione, donec rediret tranquillitas.

Iozaphat quoque adolescens Regis Indiæ filius quem S. Eremita Barlaam ad fidem adduxerat & sacra vnda ablutum in vita Christiana instituerat, cùm iam parens eius rei conscius omnia moliretur, vt ad idolatriam rediret, pessimo consilio cum magis suis inito, efficax medium repertum est ad eius constantiam labefactandam, si solæ ad ministrandum ei mitterentur puellæ, specie, ornatu, blanditiis adolescentis animum, quò vellent inflexuræ: Dum hoc consilium procedit, & puellæ illi assident, amplexantur ac blandiuntur: Ecce magis impurissimi consilij author, vnum ex nequissimis spiritibus immittit magicis carminibus, ad tentandum adolescentem qui libidinis tale incendium in pectore eius accendit, quod nec firma fide, nec cogitatione de præmiis cœlestibus, aut inferorum pœnis, poterat sedare. Confugiens ergo ad orationem, in has voces erupit: *Domine Deus tu solus potens & misericors, spes desperatorum & carentium adiutorie: recordare serui inutilis, ac propitio vultu me respice, nec in hostium manum incidere permitte. Non supergaudeant qui oderunt me inique, ne me iniquitatibus corrumpi sinas, aut corpus meum quod tibi castum exhibere promitto, dedecore afficere: Te enim concupisco, te adoro Patrem & Filium & Spiritum S. in sæcula. Amen.* Cum dixisset, *Amen* statim affuit diuina consolatio, cuius lumine omnium turpium cogitationum nebula euanuit: Ipse verò ex tunc cum inclinaret iam dies, ad solem vsque orientem in precibus perstitit. Hæc ex Damasceno.

Damasc. in vita eius c. 30.

Optimum verò remedium est, specialiter ad Crucem Domini per orationem tunc recurrere, & ad eius vulnera, in quibus omnis medela contra tentationem est præparata. Sicut ergò paruuli dum vident canem latrantem ad Patris brachia recurrunt, & eius auxilium implorant. Sic dum contra te dæmon latrat, & incurrere ac mordere te conatur, curre in spiritu ad Crucem Saluatoris, & ad Christum crucifixum dicens: *In vmbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas.* Verè enim scapulis suis obumbrabit tibi, *scuto circumdabit te, & sub pennis eius sperabis.* Psal. 56. Psal. 105.

Sicut lepores & alia animalia à venatoribus agitata ad sua recurrunt latibula: Sic tu contra retia insidiantis sathanæ, tutum habes refugium ad Saluatoris vulnera. *Petra refugium herinaciis*, inquit Psaltes: Petra mystica Christus, refugium opportunum his qui tanquam herinacij aut lepores timidi, fugiunt insequentem animarum venatorem. Habet hæc petra foramina vbi abscondat fugientem, vulnera scilicet sacra.

Hoc remedium præscribit Augustinus. *Cùm me pulsat, inquit, aliqua turpis cogitatio recurro ad vulnera Domini mei Iesu Christi, & ad viscera misericordiæ eius nec alibi efficacius remedium reperio.* Vide latè cum hac de re disserentem in Manuali capite vigesimo secundo & vigesimo tertio. Qui olim percussi erat à serpente, sanabantur aspicientes in serpentem æneum in deserto eleuatum.

Figura Christi erat sanitatem dantis contra suggestiones & morsus venenati serpentis infernalis, si in eum Cruci affixum aspicias. De quo etiam intelligi potest illud: *Leuate signum supra montem caliginosum*, hoc est, crucem contra diabolum & eius atram caliginem. & huc spectant quæ diximus alibi de virtute signi crucis contra tentationes. Isa. 13.

Hoc quoque remedium præscribens Thomas à Kempis sic dicit: Plantate in hortulo memoriæ vestræ arborem sanctæ crucis, contra omnes mortiferas diaboli suggestiones medicinam virtuosam proferentem. Huius enim nobilissimæ arboris radix est humilitas & paupertas: cortex labor & pœnitentia: rami misericordia & Iustitia: folia veritas & doctrina: flores honestas & pudicitia: odor sobrietas & abstinentia: pulchritudo castitas & obedientia: splendor fides recta & spes firma: fortitudo, magnanimitas & patientia: longitudo longanimitas & perseuerantia: latitudo, benignitas & concordia: altitudo, charitas & sapientia: dulcedo, amor & lætitia, fructus salus & vita æterna. Nulla sylua talem profert fronde, flore, germine, nulla arbor tantam vim habet pro omnis languoris medicamine. Hæc est arbor fœcundissima super omnes arbores Paradisi benedicta, ramis pulcherrimis extenta, foliis virentibus ornata, fructibus vberrimis per mundum dilatata, altitudine tangens cœlos, profunditate penetrans inferos, latitudine ambiens montes & colles, magnitudine implens orbem terrarum, fortitudine vincens impios Reges & fidei persecutores, pietate attrahens debiles, suauitate sanans peccatores. Hæc est vitis deifera, oliua fructifera, dulcis ficulnea, foris aspera, intus melliflua, in domo Dei plantata, in humilitate radicata, in patientia probata, in obedientia consummata, in charitate confirmata. Hæc est palma

Serm. 10 ad nouitios par-te 3.

deifera, per quam & in quo de omnibus hostibus nostris carne, mundo, sathana, trophæa referimus. Hæc ille.

Opportunum quoque maximè est contra immissiones maligni tentantis ad manum habere iaculatorias orationes, è Scripturis depromptas, quibus velociter conteratur sathanas sub pedibus nostris. Hæc sunt eloquia breuiter eiaculata è cordis nostri arcu & pharetra, de quibus Psaltes dicit: *In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi.* Psal. 118.

Si ergo caro stimulat, aut carnalis cogitatio occurrat, ora & lege: *Confige timore tuo carnes meas, à iudiciis enim tuis timui.*

Si vana gloria inflat, ora & lege: *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.*

Si acedia impugnat, ora & lege: *Dormitauit anima mea præ tædio, confirma me in verbis tuis.*

Si praua te premit tristitia & torpor, ora & lege: *Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.*

Si impatientia te conturbat, ora & lege: *Da patientiam Domine & pacem seruo tuo, ne perdam coronam animæ meæ, quia dixisti, in patientia vestra possidebitis animas vestras.*

Si suspicio praua incurrit, aut suggestio immunda, ora & lege: *Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis.*

Si affectus rerum temporalium te conturbat, ora & lege: *Inclina cor meum Deus in testimonia tua, & non in auaritiam.*

Si cibus & potus te tentat, ora & lege: *Non est regnum Dei esca & potus, sed gaudium & pax in Spiritu Sancto.*

Denique contra omne peccatum mortale dic: *Illumina Domine oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, nequando dicat inimicus meus, præualui aduersus eum.* Sæpe quoque illud repete: *Mihi adhærere Deo bonum est, ponere in Domino spem meam.*

DE SECVNDO REMEDIO.

SEcundum remedium est refugium ad B. Virginem aut Sanctorum patrocinium, maxime eorum qui similibus tentationibus obnoxij fuerunt, & eas deuicerunt.

Quantum ad B. Virginem illa semper auxilium præbuit tentatis fiducialiter ad eam recurrentibus, quia ipsa est stella maris, quæ nobis inter fluctus agentibus, viam demonstrat lucemque præbet ne mergamur, & tentationis nubilum dissipat, quo obuoluimur. Ipsa est *Myrrha electa quę dat suauitatem odoris*, quo præseruamur à peccati corruptione & tentationis fœtido aëre. De qua sic ait Thomas à Kempis. *Dilectio S. Marię, expellit omnem æstum carnalis concupiscentiæ, & donat refrigerium castimonię. Dilectio S. Marię facit mundum contemnere, & Christo humiliter seruire. Dilectio S. Marię ab omni mala societate conseruat, & pię conuersationis puritatem informat. Dilige ergo S. Mariam & percipies spiritualem gratiam, inuoca Mariam, & obtinebis victoriam.* Kempis in opusc. ser. 24. ad Nouit.

Hinc viri sancti vt fœlicem è tentatione exitum sortirentur, ad eius præsidium soliti sunt confugere.

D. Anthonius de Padua quoties aliqua premebatur tentatione, solebat Virgini hymnum recitare: *O gloriosa Domina, &c.*

Quodam die eum orantem sathan inuasit mira violentia etiam corporaliter in eum irruens, & cum periculo vitæ guttur constringens ac suffocans: Sed statim ad hymnum hunc recurrens, liberatus est. In vltima vitæ periodo hymnum hunc suum recitanti apparuit B. Virgo, & mirè consolata est eum, eique impetrauit filij sui visionem ante discessum ex hoc mundo; sicque mira cum serenitate & pace animam Deo reddidit.

Beatus quoque Vincentius ad Virginem solitus fuit recurrere, tanquam ad sinum Matris, grauissimis sæpe agitatus tentationibus & illusionibus. Vnde cùm semel legeret librum D. Hieronymi. *De Virginitate*, & inter suauitatem lectionis ipsam Virginem obsecraret, vt eius virginitatem custodiret: facta est ad eum vox: Non omnes possumus esse Virgines. Vir Dei attonitus & tacitus voluebat intra se quid vellet ille sermo, non enim credere poterat verba illa ab ore Virginis emanasse, quæ virginitatis custodes semper amauit & adiuuit. Genua ergo flectens petit ab ipsa Virgine vt ei indicet, quid sibi vox illa voluerit. Et non ita multo post cum multa luce apparuit ei Virgo lætitiam infundens. Dixitque ei verba illa dæmonis fuisse, qui bonorum operum difficultatem ei proponeret, vt eum ab incepto terreret. Tu autem, inquit, cautus esto & constanti animo, crebras tibi parabit insidias vt periclitetur virginitas tua, & aliæ virtutes in te corruant; sed semper spera in Domino, quia ipse clypeus tuus erit, quo eius arma & artes contemnere poteris & superare. His dictis Virgo disparuit, & ex eo tempore tantus feruor nouo Christi militi accessit, vt non terrestris homo, sed cœlestis Angelus esse videretur. Sur. 5. April.

Nempe B. Virgo hanc specialem virtutem, quâ nos contra dæmonis assultus protegat, habuit iam ab initio mundi sibi promissam, in illis verbis Dei ad serpentem: *Ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius, inimicitias ponam inter te & mulierem, inter semen tuum & semen illius.* Semen Virginis non solùm est ipse Christus, sed & omnes eius spirituales filij, fratres Christi, qui cōtra serpentem virtute matris huius depugnant, & pedibus suis eum conterunt. Contra semen serpentis dimicant, hoc est, contra malignorum hominum insidias, imo & contra suggestiones pessimas, quæ tanquam semen venenatum à serpente enascuntur.

Olim antiqui Eremi Patres, dæmonem tentantem his solis verbis à se fugabant: *Discede infælix, inanes sunt vires tuę, qui a muliere deuictus es.* Et hæc verba exprobratoria ob superbiam non sustinens, cogebatur cum confusione recedere, & quietos eos deserere.

Olim Abimelec non poterat ferre quod à fœmina victus haberetur. Cùm enim quædam mulier è turri partem lapidis molaris in eum torsisset, & eius caput obtriuisset, clamabat ad armigerum: *Interfice me, ne dicatur quod à fœmina victus sum.* Iud. 9. Sic & dæmon (cuius ille figuram gerebat) non potest ferre quod à fœmina victus dicatur, non potest quod hoc ei exprobretur, concoquere.

Neque verò solùm B. Virgo, sed & eius imagines dum piè coluntur, vim habent contra dæmonis tentationem. Hinc referebat Abbas Theodorus Eliotes, fuisse inclusum quendam in monte oliuarum, quem impugnabat spiritus fornicationis. Die quadam cum instaret vehementer, cœpit eiulare senex: Quamdiu non dimittis me? Recede iam à me qui mecum consenuisti. Apparuit autem ei dæmon visibiliter dicens: Iura mihi quod nemini dices quæ tibi dicturus sum, & te amplius non impugno. Iuro, inquit senex, per inhabitantem in altissimis nemini me dicturum. Tunc dæmon: Noli adorare hanc imaginem, &

vltra te non impugno. Erat autem imago Virginis Christum gestantis. Ait vero senex dæmoni: Dimitte me vt deliberem. In crastinum autem significauit id Abbati Theodoro. Cui ille: Vere tu illusus es, quia iurasti dæmoni; Sed benè fecisti hoc reuelans; præstaret autem te omne ingredi lupanar, quàm negare te adorare Dominum Iesum Christum cum Matre sua. Multis ergò verbis corroboratum dimisit ad locum suum: Apparuit itaque ei iterum dæmon dicens: quid est hoc pessime senex? Nonne iurasti mihi quod nemini diceres? Dico tibi, periurus in die iudicij iudicaberis. Respondet senex: Scio quia iuraui, sed Dominum & creatorem cum Matre adorabo, & tibi non obediam.

Sophron. prat. spir. c. 45.

Quantùm verò ad Sanctos, opportunè ad illos recurrimus, qui similes, nobis tentationes passi sunt, quia & in hoc quod ipsi passi sunt, possunt tentatis auxiliari, & iustè à Deo hoc præmio donantur, vt aliis auxilium ferant, qui tentationes tales in se ipsis vicerũt. Ita qui Spiritum superbiæ, iræ, gulæ, in se domuerunt, etiam in aliis illum superare possunt. Imò Sanctorum Anachoretarum sententia fuit & communis sensus, quod quisque quem dæmonem se tentantem superaret, eundem ab aliorum non tantùm mentibus, sed corporibus obsessis expellere posset, hoc docuit inter alios Abbas Pithirion discipulus B. Antonij, & spiritus eius hæres in dæmonibus pellendis potẽs: *Quisquis, inquit, ô fili, vult eijcere dæmones, priùs in seruitutem redigat animi affectiones, qualem enim quis superarit animi affectionem, eius quoque expellit & dæmonem, si quis ergo gulam superarit, expellit eius dæmonem.* Ita apud Palladium.

In Lausiaca c. 74.

Inuocentur ergo à nobis Sancti: vt in eo in quo tentati sunt, auxilientur nobis. Petamus opem in tentatione libidinis, à Virginibus quæ pro castitate vsque ad mortem certarunt. Petamus à Sanctis illis qui tentationes has licet valde importunas superarunt. Itaque tunc in his recurre ad B. Hieronymum, Benedictum, Bernardum, Franciscum, Thomam Aquinatem, qui præclaram de hac tentatione victoriam reportarunt. Sic in tentationibus fidei & persecutionibus à Martyribus constantiam rectè postulamus. In tentationibus impatientiæ, rectè ad B. Iob, & similes recurrimus. In infamia & ignominia, ad B. Susannam, quia pro castitate eam subiit, & precibus depulit Sic contra scrupulos ad B. Ioseph recurrebat S. Theresia, quia multas ipse anxietates passus est, dum Virginem grauidam vidit. Possumus quoque ad B. Mariam Ogniacam contra illos recurrere, quia ipsa in se & in aliis illos sanauit, vt suprà dixi, explicans Petitionem quintam.

DE TERTIO REMEDIO.

Tertium remedium est, Meditatio nouissimorum.

Hoc remedium suggerit Sapiens, *Memorare nouissima, & in æternum non peccabis.* Memoria enim mortis, iudicij, inferni, timorem gignit, qui quasi clauus affigit omnes ad peccatum inordinatos motus ligno Crucis, iuxta illud: *Confige timore carnes meas, à iudiciis enim tuis timui.* Quid enim morte horribilius? Quid iudicio terribilius? Quid gehenna intolerabilius cogitari potest? Quid metuit qui ad ista non trepidat & expauescit, vt sibi frænum imponat, quo non obstante tentationis impulsu, à peccando deterreatur?

Sicut pro pueris, vt à lacte auellantur, solet aliquid sinapis & absinthij admoueri vberibus: Ita vt homo abstrahatur à delectatione peccati, memoria mortis quæ amara est velut absinthium, multùm conducit. Si ergo quis sæculi huius diuitiis nimis affectus, & variis tentationibus obnoxius, mortis sibi proponat memoriam, & eius amaritudo, animum ab inordinato temporalium amore auellet. Cogitet se nihil secum ablaturum ex omnibus his, nisi peccata quæ congerendo cumulauit, quia solo linteo sordido contentus esse debet. Attendat ergo illud: *Stulte hac nocte repetent animam tuam à te & quæ parasti cuius erunt? Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ vero suę detrimentum patiatur?* Attendat quàm multi propter opes æternis addicti flammis inclamant cum diuite Euangelico, vel vnicam guttam aquæ postulantes. Luc. 12.

Si carnis tentationibus aliquis sit obnoxius, vt ab vberibus voluptatis auellatur, cogitet amaritudinem futuram, vermesque carnem rodentes, imò conscientiæ vermem statim ac peccarit, ipsum transfigentem. Cogitet illud Iob: *Putredini dixi, Pater meus, & mater mea, & soror mea vermibus.* Quidam vir pius, cum intellexisset sepultam fœminam, cuius memoria sæpius animum titillabat, adiens sepulchrum eius, abstulit putridi cadaueris partem, quam seruabat linteo inuolutam, cumque in se aliquam carnis commotionem sentiret, naribus suis illam admouebat, quo quidem remedio tentationis victor euadebat.

De quodam etiam adolescente refert Palladius, sepulchro se inclusisse ad puniendum carnis vitium, & ad vitandum eius precipitium, vbi post aspertimam vitam transactam, magna cum opinione sanctitatis spiritum reddidit. Refertur de Philocomo Presbytero Galatha, sex annis sepulchra inhabitasse, vt mortis sibi memoriam imprimeret ad frænum peccati & lenocinantis voluptatis.

Si gula & deliciis importunè quis tentetur, cogitet illud. *Quantùm in deliciis fuit & glorificauit se, tantum ei date tormentum & luctus.* Et hoc modo animabitur ad pugnandum viriliter contra has tentationes. Proponat sibi frequenter conuiuium illud, quod talibus apud inferos præparatur in quo *ignis & sulphur & spiritus procellarum, est pars calicis eorum.* Mortis vtique memoria huius sæculi delicias amaritudine aspergit, & intemperantiam frænat. Vnde solebant Ægyptij in optimatum conuiuiis genialibus, cadauer ligneum in orbem circumferre, & inclamare, *Hoc intuearis, bibe, comede, epulare, post mortem talis futurus.* Hæc ipsum sibi repræsentet Christianus. Apoc. 18. Herodotus & alii.

Denique si superbia & honores multas pariunt ei cogitationes & tentationes, cogitet illud: *Subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* Breui conspergendus es puluere, & ab omnibus conculcandus. Quid ergo superbis terra & cinis? Vide conuersionem B. Francisci Borgiæ ex intuitu cadaueris Imperatricis, quo ita fuit commotus, vt statim omnibus honoribus & coronis, ac mundo ipsi valediceret. Isaiæ 14.

Si acediæ quoque spiritus hominem tentat, iuuabit labores, tormenta, vermesque futuros considerare, & cogitare quid in morte voluisses fecisse. Frater quidam rogabat Achillem senem: Cur sedens in cella patior acediam? Cui senex, Quia necdum vidisti requiem quam speramus, nec tormenta quæ timemus. Si diligenter ea aspiceres, & si vermibus plena esset cella vsque ad collum, tu tamen in ipsa iaceres sine acedia. Ita ille.

Vitæ Patrum D. 2, parag. 10. 5.

Itaque generaliter verum est: Quicumque po-

fuerit super cor imaginem mortis, & rerum nouissimarum considerationem, efficiet vt diabolus imprimere ei non possit peccati imaginem. Sæpè ergò tibi propone, multos etiam in florida ætate in mediis sceleribus abripi: hoc te monebit frænum cupiditati iniicere, & virtutem ad elidendas tentationes suppeditabit. Vnde iuuenes in vitia lubricos monet Sapiens: *Lætare iuuenis in adolescentia tua, ambula in intuitu oculorum tuorum, sequere concupiscentias cordis tui, sed scito quia pro his omnibus adducet te Deum in iudicium.*

Eccl. 11.

Baldesanus in stimulo virtutum.

Nobilis quidam adolescens (vt refert Baldesanus) ex potenti ciuitate Italiæ, cùm esset immersus voluptatibus, accessit quodam die Confessarium, qui ei multa proposuit de pœnitentia agenda. Sed huic adeò noua & terribilia videbantur, quæ à Confessario dicebantur, vt multis pœnitentiæ modis propositis, negaret se vllum ex iis posse pati. Quid faceret Confessarius? Hoc solùm monet, vt saltem quartam horæ partem impendat in hac cogitatione; *Iacere se in lecto brachiis in formam Crucis compositis, ad caput cereo, ad pectus Crucifixi imagine, cogitans quid vellet tunc fecisse.* Paruit adolescens, ita vt repentè illustratus conspecta peccati grauitate totus in lachrymas solueretur. Postridie ad confessarium accedens, miro cum dolore peccata sua deflet, & iam longè maiores paratus assumere pœnas, initium fecit melioris ac sanctioris vitæ.

DE QVARTO REMEDIO.

QVartum remedium frequentatio Sacramentorum est. Ratio est, quia in his gratia abundè datur, cuius minimus gradus, secundùm D. Thomam, si homo cooperetur, sufficit ad omnes tentationes superandas. Sed & specialiter Sacramentum Confessionis vim habet contra tentationes maligni. Quia ibi dum totum nostrum cor & conscientiam explicamus, eius etiam omnes tentationes Patri Spirituali detegimus, quod quidem omnium maximè diabolo displicet. Nihil enim adeò destruit virtutem diaboli, vt docent SS. Patres, quàm secretas cogitationes Directori pandere, statim enim pessimum eius consilium euanescit, & confunditur ipse, dum videt consilium contra se agi, & remedium proponi.

Solet vtique dæmon cum anima quam vult seducere per suggestiones, quasi pactum quoddam inire silentij: similis est amatoribus illis impudicis, qui vbi puellam aliquam, aut alterius coniugem volunt seducere, statim hoc primò rogant & curant, ne eorum colloquia à filia patri, aut à muliere marito, indicentur. In confessione autem vbi hæc proponuntur sathanæ consilia & suggestiones, videt se deprehensum & detectum, & ideò fugit.

Huc refert Cassianus illud Sapientis: *Si denudaueris absconsa illius, non persequeris post eum*, q. d. *Non decipieris ab eo, nec intercipiet te.*

Coll. 2. Abbas. Moys. c. 11. Eccl. 10.

Huc etiam refert illud: *Si mordeat serpens in silentio*, q. d. Caue ne mordeat te serpens occultè & in silentio, sed statim sibilum eius quo ad te accedit, detege & communica, vt possit remedio conuenienti arceri.

Immò verò dicit Cassianus, vbi per submissionem & humilitatem animi, tentatio Patri spirituali declaratur, hanc humilitatem & submissionem adeò placere Deo, vt antequam ipsum remedium præstetur, iam per se euanescat: *Tamdiu*, inquit, *illæ suggestiones eius noxiæ dominantur in nobis, quandiu celantur in corde, illico enim vt patefacta erit cogitatio maligna, marcescit, & antequam discretionis iudicium proferatur, serpens terrimus velut è tenebroso ac subterraneo specu, virtute confessionis pertractus ad lucem, & traductus quodammodo ac dehonestatus abscedit.* Ita ille.

Alludit ad serpentem qui sub lapidibus aliquibus latet, sicut & colubri, bufones, & alia germina serpentina: si lapides subleues, sub quibus jacent, statim fugiunt. Sic & antiquus ille serpens vbi detegitur, statim fugit, præest tenebris, nec diem patitur.

Habemus hac de re exemplum in vitis Patrum. Religiosus quidam septuaginta septimanis ieiunium & orationem adhibuerat, pro dubij alicuius quod cum agebat resolutione à Deo obtinenda; & cùm tanto tempore resolutionem adhuc nullam haberet, statuit adire aliquem alium Eremi Patrem, vt ei rem communicaret, & statim exeunti è cellula occurrit Angelus, qui totam difficultatem resoluit, adiiciens plus illum hac humilitate meruisse, quam orationibus & ieiuniis priùs factis. In Vitis Patrum.

Sic & Christus misit leprosos ad Sacerdotes dicens eis: *Ostendite vos*: & cum necdum peruenissent, dum adhuc irent, mundati sunt.

Sæpè ergo fit, vt dum solum minamur diabolo; nos eius suggestiones Superiori aperire & detegere velle, fugiat, adeò vt hîc possimus facere quod solent pueri, qui dum vexantur, minantur se Patri suo dicturos.

Sed dicunt aliqui: Scio quid mihi responsurus sit Confessarius: & remedia quæ præscripturus est. Quid ego opus est, vt ei importunus sim? Hæc aliquorum noua tentatio est, & non considerant hi, quod aliud sit à se remedium præscriptum scire, aliud ab eo qui locum tenet Christi, quodque simul multùm operetur humilitas & submissio nostra, in hac cordis nostri apertione: *Custodiens paruulos Dominus, humiliatus sum & liberauit me.* Denique sæpiùs cæci sumus in propriis, nec boni iudices eorum quæ nos concernunt. Nam & Medici dum ægrotant, alios Medicos aduocant; & Iurisconsulti in propriis causis cæcutiunt: ideòque aliorum consilium quærunt, Sæpius enim interuenit propria affectio & proprius amor: *Vehementer*, inquit Gregorius, *claudit oculum cordis amor priuatus.* Et certè irruentibus tentationibus & peccatis, possumus dicere: *Lumen oculorum & ipsum non est mecum.* Item: *Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui vt viderem.* Licet enim remedia sciamus per quandam Theoriam, practicè tamen non applicamus, & plus iuuat Deus ad vnum verbum illius, qui vt Vicarius Dei tenet locum, quàm ad id quod per nos facimus.

Habemus hîc exemplum B. Dorothæi, qui quoties Superiori tentationes suas cupiebat aperire, statim hac noua tentatione vrgebatur: *Vt quid tempus inutiliter perdere cupis? Hoc & hoc respondebit tibi, iam probè id nosti, importunus ei futurus es.* At ego inquit, contra proprium iudicium propugnabam & dicebam: *Anathema tibi, & indicio tuo, & intelligentiæ ac prudentiæ tuæ, cogitationi & scientiæ.* Et cum, inquit Superior, mihi id ipsum respondisset quod præcogitarem, statim cum inquietudine cogitatio mea mihi dicebat: Vides quod iam antea rectè dixerim tibi hoc responsum tibi dandum, quodque non egeres importunus illi esse. Sed ego, inquit, respondebam: *At nunc bonum est, nunc à Spiritu S. est. q. d.* Hoc remedium nunc quatenus à Spiritu S. venit, longe melius est, quàm quando à teipso procedebat, B. Dorothæus serm. 5.

nec ita tunc in illo poteras fidere sicut nunc cùm à Superiore est. Sic ergò hanc tentationem debellabat S. Dorothæus. Eucharistiæ quoque frequens sumptio plurimum efficax est contra tentationes: Eius enim effectus est confirmare cor hominis, confirmare scilicet contra tentationes hostis nostri, ideóque fuit etiam designata Eucharistia per panem illum qui voluebatur contra castra Madian. Item per panem Eliæ quo confirmatus fuit contra fatigationem & persecutionem Iezabel. Sic enim panis hic fortificat cor hominis peregrinantis, & luctantis contra concupiscentiam persequentem. Denique de illo dictum est: *Parasti in conspectu meo mensam, aduersus eos qui tribulant me.* Qui ergo variis suggestionibus & tentationibus obnoxius est, non potest salubrius reperire remedium, quàm frequenter ad hanc mensam accedere; in qua fortitudo datur contra hostes, in qua panis porrigitur, cuius fructus est puritas animæ, cordis firmitas, in qua *vinum germinans Virgines* propinatur, hoc est, puritatem & sanctitatem omnimodam producens. De hac re latiùs agetur infrà.

Interim hîc subiicio huius rei exemplum.

Narrat Baldesanus nosse se quendam, qui in adolescentia vehementer tentatus in carnis peccata ruerat, & cùm non quiesceret, accessit virum Religiosum consilium petens. Ille ei tantùm dixit, vxorem duceret, quod fecit. Post aliquot annos vxor mortua est, & timuit ille in primas miserias reincideret, abhorrebat tamen, vt aiebat, à seruitute matrimonij. Vt ergo hoc malum præueniret, orationi se addicit, confessione sæpè se purgat, & per Sacramentum Eucharisticum sese confirmat in proposito cælibatus: His ipse adeò sese firmum inuenit, vt admirans & dolens superioris ætatis infœlicem sortem diceret: Heu me miserum, cur olim adolescens non incidi in virum qui non diceret: vxorem duc, sed diceret mihi, vtere Sacramentis diuinis. Quàm melius mihi consultum fuisset?

In stimulo virtutum adolesc.

Sæpius ergo similia accidunt, & qui penè desperabant, dum Ecclesiæ Sacramentis sese ex animo addicunt, vident postea miram mutationem circa se, ita vt possint dicere: Hæc mutatio dexteræ Excelsi.

DE QVINTO REMEDIO.

Qvintum remedium est resistere diligenter initiis tentationis & malignæ suggestionis, omnesque peccati occasiones euitare. Ratio est, quia sic nequitia dæmonis eliditur in semine, & impeditur crescere. Hoc significare videtur Salomon dum dicit: *Capite nobis vulpes paruulas quæ demoliuntur vineas*, significans tentationes esse quasi vulpeculas quas statim necare oportet, dum adhuc paruulæ sunt, & non possunt graue incommodum vineæ nostræ afferre. Alia id similitudine declarat Hieronymus dicens: *Diabolus serpens lubricus est, cuius capiti, hoc est, primæ suggestioni, si non resistatur, non est dubitandum quin in penetrale cordis nostri furtim illabatur.* Noli ergò ludere cum serpente, sed eius caput contere, eius initiis resiste. Idem ad Eustochium sic scribit: *Nolo sinas cogitationes prauas crescere, nihil in te Babylonium, nihil confusionis adolescat, dum paruus est hostis interfice, nequitia & zizania ne crescat, elidatur in semine. Audi Psaltem: Filia Babylonis misera? Beatus qui tenebit & allidet paruulos tuos ad petram.* Primi itaque motus continendi sunt, ne vlteriùs procedant, & per mortificationem allidendi ad petram, quæ Christus est. Masculos Hebræorum statim perimit Pharaone postquam creuerint, graue ei bellum indicant. Ita & à nobis motus illi dum paruuli sunt, perimendi sunt, ne dum dissimulamus crescant, & grauius certamen præiudiciumque nobis inuehant. Grauiter ferebat Sara, quod Ismaël è serua natus cùm Isaac luderet & iocaretur, quem iocum vocat Paulus persecutionem: *Sic & nostra Sara ratio scilicet recta & virtus*, inquit Origenes, *non debet ferre, vt seruilis appetitus cum spiritu iocari se simulans, bellum inceptet proditorium, eius enim voluptates & blanditiæ crudelitates sunt & inimicitiæ.* Itaque nihil securius, quàm super custodiam suam stare, & prauæ cuilibet vel carnis vel dæmonis suggestioni aditum prohibere. Quia non restitit Eua primæ suggestioni serpentis, & principio tentationis à visu pomi procedentis, in tanta lapsa est incommoda. Sic Cain si primæ cogitationi inuidiæ restitisset, nec in fratricidium, nec in tanta peccata corruisset *A scintilla augetur ignis*, inquit Sapiens: Illa ergo statim extinguenda est! Nam qui scintillam in aceruum paleæ iniectam statim non extinguit, totum aceruum periculo ignis subijcit. Sic qui omni diligentia scintillam infernalis ignis, hoc est, prauam suggestionem, in aridam carnis paleam iniectam, non supprimit, censetur velle incendium.

Cant 2.

In c. 9. Eccl.

Psal. 136.

Orig. in Epist. ad Rom.

Eccl. 11.

Hoc verò, licet in omnibus peccatis locum habeat; maximè tamen in luxuriæ cogitationibus & ideo illis vigilantissime aditus omnis præcludendus est. Huius rei præclarum habemus testimonium in vita B. Ægidij Franciscani. Ibi refertur non diu post obitum D. Francisci aliquot eius Religiosos conferentiam quandam spiritualem habuisse, de vincenda importunitate tentationis luxuriæ, & ibi variæ dictæ sunt sententiæ. Dicebat vnus: Cum impugnor obiicio mihi deformitatem vitij, quod non solùm Deo, sed & hominibus abominabile est. Alius dicebat: Cùm sentio tentationem flecto genua cum lachrymis, & Virginis auxilium imploro, nec cesso donec hostis cesset. Tertius, qui erat frater Iuniperus: Ego, inquit, cum procul venientem hostem prospicio, portas animi bonis desideriis & cogitationibus occludo, & intus sublata voce exclamo: Procul, procul, occupatus est diuersorij locus. Frater Ægidius præsens erat, & audito Iuniperi responso: Ego quoque, inquit, mihi arma Iuniperi assumo. Et id quidem responsum optimum fuit, quia qui potestatem subeundæ domus hosti facit, periclitatur. Non ergo expectandum donec ingressus opprimat, sed ab ipso ingressu prohibendus est.

Oportet igitur cor sanctis desideriis & bonis cogitationibus præmunire, & sic tentationis aditum prohibere. Est enim cor nostrum velut molendinum, quidquid ei imponitur molens. Impone ergo electum granum, vt non sit locus paleis vel immundis sordibus. Est etiam cor velut speculum, imaginem eius rei recipiens circa quam vertitur; Verte igitur illud ad cœlum & cælestia, vt illorum imaginem in se recipiat: diuerte illud à terrenis sordibus, ne illarum in se imprimat imaginem. Si sanctis aspirationibus, desideriis, affectionibus, cogitationibus benè munitum fuerit, iam non erit locus carnalium cogitationum fœdæ imagini. Vnde & monet Sapiens: *Omni custodia custodi cor tuum, ab ipso enim vita procedit.* Custodi illud benè ornatum & immaculatum Deo tuo authori vitæ, qui illud elegit tanquam suum habitaculum, quia in

Prou. 4.

omni creatura quæ sub sole est, nihil sublimius, nihil nobilius, nihil Deo similius. Vnde nihil quærit à te Deus nisi cor tuum & quidem mundum, quia Deus cordis tui ipse est, & author puritatis est, illi ergo consecra. Et dum te aggreditur sathanas tentationem ingerens, vt cordis tui aliquã possit possessionem per peccatum adire: tu noli multum cum illo disceptare, sed tantùm responde illud Christi: *Vade sathana, scriptum est, adorabis Dominum Deum tuum, & illi soli seruies.* Sic eius dissipabis suggestiones.

Consecra

Mulier fidelis viro suo, si epistolas aliquas recipiat ab adultero eam sollicitante, statim ac illas recipit, & aduertit eius nefandum desiderium, non immoratur his litteris, imò nec perlegit, nec seruat eas, sed igni tradit, vt omnem à se infidelitatis cogitationem vel occasionem statim propellat. Sic anima quæ Deo fidelis est, dum à dæmone ad peccatum & spirituale adulterium tentationibus multis quasi quibusdam litteris sollicitatur, nihil debet immorari, sed statim succensere nefandæ suggestioni, illamque amoris fidelis igne succendere, nisi infidelitatis suspicionem aut periculum velit incurrere.

Diximus verò non solùm resistendum initiis tentationis, sed & omnem peccati occasionem euitandam, quia magna est vis occasionis, quæ multos etiam constantes, & firmos in peccati præcipitium tandem impulit. Fortes erant primi parentes, occasione tamen cibi miserè perierunt. Fortis & constans erat Dauid, vir secundum cor Dei, occasionem tamen quam dedit aspectus mulieris, superare non potuit. Dilectus erat Deo Salomon, & sapientissimus, occasione tamen vxorum alienigenarum, etiam ad idololatriam est deuolutus. Propterea peccati occasionem deuitare monens D. Hieronymus, dicit: *Nec Sampsone fortior, nec Dauide sanctior, nec Salomone potes esse sapientior.* Sampson spiritu fortitudinis à Deo donatus, dum occasionem negligit, & in sinu Dalilæ suæ dormit, primò quidem funibus neruiceis colligatur, sed ipse illos facilè disrumpit: postea iterum nouis funibus grauioribus; & licet illos etiam disruperit, dum tamen tandem in occasione persistit, & in Dalilæ consuetudine, crines ei abscinduntur, fortioribus vinculis colligatur, Philistæis hostibus suis traditur, oculi ei eruuntur, illuditur & ad molam circumducendam infœliciter pertrahitur. Sic homo peccator dum occasiones negligit, blanditias siue illecebras peccati, à minimis ad maiora procedit, ab aspectu ad sermones, à sermonibus ad contactus, à contactu ad oscula, tandem & ad peccati consummationem pertrahitur, deinde crines abscinduntur per quos verecundia designatur, & oculi euelluntur, quia cœli & inferni consideratione priuatur. Denique dum de peccatis in peccata voluitur, fortius colligatur, & ad molam æterni doloris æternùm circumducendam, miserè pertrahitur, nisi diuina succurrat iterum misericordia & pietas quæ crines capitis nostri iterum crescere faciat, hoc est, nisi spiritus Dei fortitudinem nouam nobis conferat, & mentis oculos iterum nobis aperiat ac vincula disrumpat, quibus colligamur, detque vires ad omnes hostes iterum profligandos.

Habemus huius rei præclarum exemplum in vita S. Iacobi Eremitæ apud Surium. Hic non solùm sanctitate apud infideles, è quibus multos ad fidem perduxerat, sed etiam maximis miraculis claruerat. Is totos quadraginta annos in solitudine solis herbis & radicibus vitam tolerans nocturnis diurnisque horis continenter precibus vacabat. Huic insidias struens sathan fœminam locupletum parentum filiam, ingressus est, & per eam nomen S. Iacobi prodit. Parentes eam ad tugurium eius diu quæsitum adducunt, exponunt filiæ miseriam, vt quæ iam à viginti diebus nihil cibi potusque degustasset, & propriis manibus carnes suas discerperet. Orat pro illa Sanctus Vir, & dæmon abscedit. Parentes veriti ne breui reuerteretur, obsecrant Sanctum, vt biduò saltem eam secum retineat. Ille ob sanctitatem vitæ superioris & miracula nimium sibi præfidens, consentit. At Deus videns eum suæ imbecillitatis immemorem, pristinum suum auxilium ei subtraxit, permisitque eum labi, non solum in sacrilegam fornicationem, sed etiam homicidium: Nam post lapsum reformidãs ne puella scelus aliquando patefaceret, eam è medio sustulit. Perpendens verò Sanctus Iacobus, quàm tetro scelere se inquinasset, in tantam desperationem animi venit, vt cogitaret deserta vita religiosa redire ad mundum. Sed clementissimus Deus memor laborum, quos pro Christi nomine tot annis sustinuit, diuinæ lucis radiis eius animum per alium quendam Dei seruum ita perstrinxit: vt spe veniæ impetrandæ erectus, sese ad peruetustum quoddam sepulchrum subterraneum integro decennio vsque ad mortem addixerit: noctu diuque cum asperrima pœnitentia lapsum suum incredibili dolore animi, assiduis lachrymis, & tanta confusione sui deplorans, vt neque oculos in cœlum attollere auderet, nec cum vllo mortalium miscere sermonem, plenam scilicet sui diffidentiam tandem assecutus, & Dei misericordiam.

Metaph. apud Surium. 28.

Exempl.

Cum ergò tanta sit occasionis vis, cuilibet caute aduigilandum est, & super sui custodia standum, & quàm procul potest ab illa fugiendum. Quantum possumus à lubrico fugiamus, in sicco etiam parum firmiter stamus. Qui visco aut laqueo teneri non vult, non appropinquet. Qui pice non vult inquinari, non tangat. Qui non vult calefieri aut vri, ad ignem non accedat. Precipiebat Dominus Loth non solùm exire de Sodoma, sed de omni circa regione, ne scintillis, aut fumo incendij eius conspergeretur, vel etiam ipso inuolueretur incendio: Sic & præcepit nobis non solùm à peccato fugere, sed etiam ab omni peccati occasione, quâ inuoluti facilè in peccati præcipitium & incendium deuoluimur. Meritò ergo Dauid orat: *Viam iniquitatis Domine amoue à me.* Vbi non solum petit iniquitatem amoueri, sed & viam omnem, hoc est, omnem occasionem, quæ hominem ad peccatum ducit, quasi via ad terminum. Fallax enim diabolus non statim peccatum proponit, sed initiis quibusdam & occasionibus peccati solet hominem irretire, sub titulo quod illa licita sint. Sic si tentat de luxuria, persuadet licitum esse, videre, alloqui, osculari, quasi in osculo pacis & beneuolentiæ: Quid enim inquit ibi mali? Et hæc interim est via, qua deducere vult ad consummatam iniquitatem, & ideo omnino fugienda est. Sic, vt iuuenem aliquem in varia peccata præcipitet, non statim ei proponit peccata in se, v. g. ebrietatem, iuramenta, rixam, sed proponit ei licitum esse ludere chartis, aut âlea, frequentare aliorum consortia, & interim nouit ludum hunc & consortium, occasionem ei esse multorum peccatorum. Hæc est ergo via iniquitatis, à qua declinare debet iuuenis ille, &

Psal. 118.

& quem debet à Deo petere amoueri à se. Debetque attendere illud Psaltis: *Declinantes in obligationes adducet Dominus cum operantibus iniquitatem.* Qui sunt qui declinant in obligationes, nisi qui in peccati occasiones declinant, quæ suis statim vinculis irretiunt & circumligant hominem, ita vt vix se possit expedire. Hos ergo adducet Dominus cum operantibus iniquitatem, & tanquàm operarios iniquitatis puniet, quia non declinando has occasiones peccati periculo se exponunt, idem autem censetur in moralibus peccare, & peccati periculo propinquo sese exponere. Alia Lectio habet: *Declinantes in obligationes adducet Dominus cum operantibus iniquitatem.* Nec incongruè id proposito nostro. Occasiones enim sunt & *obligationes* præpedientes hominem, & *obliquationes* siue viæ obliquæ deducentes ad peccati præcipitium: sunt via iniquitatis, & ideò qui illam viam obliquam ingrediuntur, non facilè sese à peccati casu retrahunt, ergo computantur cum illis qui operantur iniquitatem, & cum illis à Deo puniri merentur.

LECTIO VNDECIMA.

EXPLICAT VLTIMAM petitionem.

SED LIBERA NOS A MALO.

1. *Docet quomodo hîc petamus liberari à maligno.*
2. *Omnes tam bonos quàm malos petere id debere.*
3. *Petitionem hanc rectè intelligi de malo pœnæ.*

PROPOSITIO PRIMA.

PEtimus hîc primò liberari à malo, hoc est, à maligno.

Vocatur dæmon *Malus* per Antonomasiam & cum emphasi, ob plenitudinem & supereminentiam malitiæ, quomodò etiam D. Paulus dicit: *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem; sed contra spiritualia nequitiæ in cælestibus*, hoc est contra spirituales nequitias, sic enim vocat dæmones: *Emphaticè loquendo*, inquit D. Thomas; *vt intelligatur in illis esse plenitudo nequitiæ, quia quanto est altior dæmon secundùm naturam tanto quando conuertitur ad malum est peior & nequior*: Vocantur ergo spiritualia nequitiæ in cælestibus, quia & spirituales sunt, & nequissimi, & ex aëre caliginoso, quasi loco nobis altiori pugnant; & pro rebus cælestibus pugna est. (Ephes. 6.) (D. Th. in locum citat.)

Secundò *Malus* absolutè vocatur, quia primus peccati & malitiæ author, primus malitia infectus, nemine eum impellente, sed propria voluntate peccando: & sic non ex infirmitate, sed ex malitia peccauit, & illam statim in homines transfundere sollicitus fuit: ita vt omnis malitia in mundo existens ab illo originem ducat, & incrementum ab illo accipiat. Peccatum enim infœlix semen & fructus est, quo solo pascitur & oblectatur, omni tentans viâ, vt vbique illud radicem figere possit, virulentum germen producere.

Tertiò, absolutè *Malus* denominatur, quia in malitia est confirmatus & inflexibilis: & ita malus, vt cum iam ab initio peccarit, continuò peccet vsque in præsens? & in æternum sit peccaturus, nec vel vnum bonum actum eliciturus tota æternitate. Vnde licet exeat in actum naturalem, *Motum tamen quem natura inchoat, voluntas deformat*, inquit D. Thomas. De illo ergo verum est: *Cor eius indurabitur quasi lapis, & constringetur quasi malleatoris incus*: quia eius voluntas magis obfirmatur in peccato, quo magis à Deo percutitur, sicut incus quo magis à Fabro percutitur, magis intra se compacta roboratur & induratur. (Thom. in 1 ep. Ioan. c. 3.)

Ob easdem rationes vocatur in Scriptura per Antonomasiam *Malignus.* Sic dicit D. Ioannes: *Qui natus est ex Deo non peccat, sed generatio Dei conseruat eum, & malignus non tanget eum.* Et iterum: *Scribo vobis adolescentes, quia vicistis malignum.* Congruè autem malignus nominatur, si rationem grammaticam quam D. Thomas & alij afferunt, consideres, quia malo igne & succensus & succendens. Succensus quidem, non solùm igne inferni qui à Deo est in pœnam eius ordinatus, & eatenus bonus quatenus diuinæ iustitiæ instrumentum est, sed & succensus pessimo superbiæ igne, cuius fumus & caligo ascendit contra Deum, cum scintillis blasphemiæ: *Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper*: Inflammatus quoque igne inuidiæ & odij contra hominem. *Hic est ignis qui nunquam dicit, sufficit*; per illum enim à quinque annorum millibus animarum myriades absorbuit, & quotidie absorbet, nec vnquam dicit, satis est: Nouo semper odio hominum respirat perniciem, *Fiduciam habens quod Iordanis influet in os eius*, hoc est, omnes baptizatos, qui per Iordanem significantur, quia ibi cœpit baptismus, absorbere sperans, aut desiderans. (1. Ioan. 3.)

De illo potest rectè intelligi illud Apoc. *Et secundus Angelus tuba cecinit, & tanquam mons magnus igne ardens missus est in mare, & facta est tertia pars maris sanguis, & mortua est tertia pars creaturæ, eorum quæ habebant animas in mari, & tertia pars nauium interiit. Hunc montem magnum*, dæmonem aliqui interpretantur, qui *Mons magnus* dicitur, ob superbiam, & *Ardens* dicitur quia inuidiæ facibus inflammatus propter hominum salutem: Secundo ergo Angelo tuba canente (per quem designari possunt verbi diuini nuntij & præcones in secunda ætate Ecclesiæ) hic mons magnus igne ardens missus dicitur à Deo permissiuè, vel à Lucifero aliquis dæmon præcipuus cum consortibus in mare quod vel mundum, vel Ecclesiam significat ob Baptismi aquam, ad quam oppugnandam Gentilium Principum tyrannide, instar montis magno impetu ruit. Tum vero tertia pars maris versa est in sanguinem, quia multi Martyres sanguinem pro fide tunc fuderunt: Tertia etiam pars viuentium in mari mortua est, hoc est, multi fideles, qui in mari Ecclesiæ instar piscium viuebant, acerbitate persecutionis deterriti, fidem deserentes misere perierunt. Tertia quoque pars nauium: qui doctrina & pietate eminere videbantur, & qui tanquam naues, in portum salutis reliquos vehere debuissent, tempestate iactati & allisi ad persecutionis scopulos, miserandum fidei naufragium fecerunt. (Apoc. 8.) (Viegas in illum locum.)

Malignus itaque nominatur, non solum ob ignem superbiæ & inuidiæ quo ipse ardet, sed & ob illum quo totum mundum succedere nititur. Sicut Christus dixit, ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat? Ita ipse è contrà ignem virulentum superbiæ, luxuriæ, auaritiæ, quaquauersum spargit, igni illi sacro aduersum. Ignem vtique caliginosum, quia hi

Psal. 57. super quos *cecidit hic ignis, non viderunt Solem*; ita obtenebrantur, vt ad Solem diuinæ gratiæ vix possint oculos mentis figere, sed vt plurimum de tenebris interioribus ad tenebras exteriores & æternas proruunt.

Bed. Hist. lib. 3. c. 19. Refert Beda S. Furseum (fuit is Frater S. Folliani, cuius corpus in Oppido Fossensi quiescit, in spiritu raptum, in aëre quatuor ignes vidisse, qui totum mundum succendebant. Cumque rogaret Angelum ductorem quinam illi essent? Audiuit ab eo: Vnus est mendacij, cùm hoc, quod in baptismo promiserunt, abrenunciare satanæ & operibus eius, minimè implent.

Secundus est cupiditatis, cum mundi diuitias amori cœlestium præponunt. Tertius dissensionis, cùm animos proximorum etiam in superuacuis rebus offendere non formidant. Quartus impietatis, cùm infirmiores spoliare & eis fraudem facere pro nihilo ducunt. Ignis verò crescens in maius effectus est vnus, & illi Furseo appropinquabat. Timens ille ignem minacem dicebat Angelo: Ecce ignis mihi appropinquat. Cui respondit. Quod non accendisti non ardebit in te, licet enim terribilis sit ignis iste, tamen secundùm merita operum singulos examinat, quia vniuscuiusque cupiditas in isto igne ardebit. Sicut enim corpus ardet per illicitam voluptatem, ita & anima ardebit per debitam pœnam, & implebitur

Isa 50. illud Isaiæ loquentis ad impios: *Ecce vos omnes accendentes ignem accincti flammis, ambulate in lumine ignis vestri & in flammis quas succendistis.* Nempè mundus per ignem cupiditatis, accendit ignem æterni doloris.

Itaque hic est multiplex ignis, ob quem dici
1. Ioan. 5. potest *Mundus in maligno positus*, quasi dicas malo
Iob. 41. igne cinctus. Hunc succendit dęmon de quo dicit: *Halitus eius prunas ardere facit*, quia vt expo-
Isa. 54. nit D. Gregorius, dęmon quasi sufflator, iniquæ suggestionis afflatu, iniquorum mentes igne praui desiderij inflammat. Et de illo verificatur illud Isaię: *Ego creaui Fabrum sufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus suum.* De officina eius prodeunt peccatores, quasi lebetes aut vasa fœditate nigerrima, apta ad opus eius, id est, ad vilia peccandi ministeria. Hos tamen Deus quandoque gratia sua conuertit, & ex lebetibus vasisque fœdis in aurea vasa & phialas transmutat, iuxta illud Zacharię vltimo: *Erunt lebetes quasi*
Zach. 14. *phialæ.* Sic de Magdalena canit Ecclesia.

Post fluxæ carnis scandala, fit ex lebete phiala:
De vase contumeliæ, in vas translata gloriæ.

De hoc quoque Maligno verum est quod addit Iob: *Flamma de ore eius egreditur, & de naribus eius procedit fumus, sicut ollæ succensæ.* Hoc fumo nititur actiones omnes nostras inficere, & quadam fuligine commaculare, conatur enim omnium actionum nostrarum vel principium, vel finem, vel medium vitiare. Initium quidam, deprauando nostram intentionem in bono etiam

Greg. 1. mor. c 38. opere, quia vt dicit D. Gregorius: *Cùm facilia ad decipiendum corda hominum conspicit, eorum desideriis auram transitorij fauoris apponit, & tunc verum est: facti sunt hostes eius in capite; quia cùm bonum opus non bona intentione fit, aduersarij spiritus ab ipso cogitationis exordio principantur, eamque plenius possident, quando & per initium dominantes tenent.*

Medium verò actionis deprauant, cùm intentionem vitiare non valent; curant enim quando iam aliquid benè agitur, vt cor se exaltans ex latere ad vitium deriuetur, & sic quod benè inchoatum erat, iam aliter perficiatur. Finem verò actionis polluere malignus nititur, quandò nec in exordio intentionis, nec in medio operationis quidquam potuit: vt sicut ipse continuò peccat, actus etiam suos naturaliter elicitos voluntate prauâ deformans, ita & nos ei similes efficiamur continuò peccantes. Sic ergo vel praua complacentia, vel vana laude, vel fastidio operandi, vel alio quolibet modo finem nostrę operationis contaminare nititur. Tunc verum est illud: *Ipsi calcaneum meum obseruabunt.* Quid enim ait D. Gregorius, per calcaneum nisi terminus signetur actionis, quando quidem in calcaneo finis sit corporis? *Vnde & serpenti dicitur, Ipsa tuum obseruabit caput, & tu calcaneum eius: caput quippe, serpentis obseruare, est initia suggestionis eius aspicere, & manu sollicitæ considerationis à cordis aditu funditus extirpare: qui tamen cum ab initio deprehenditur, percutere calcaneum molitur quia etsi suggestione prima intentionem non percutit, decipere in fine tendit. Si autem semel cor in intentione corrumpitur, sequentis actionis medietas & terminus, ab hoste callidè securè possidetur, quoniam totam sibi arborem fructus ferre conspicit, quam veneni dente in radice vitiauit.* Greg. lib. 1. mor. c. 38.

Huc quoque applicat D. Gregorius illud Psalmi: *In via qua ambulabam absconderunt superbi laqueum mibi*; quia scilicet maligni spiritus semper abscondunt laqueum: vel in principio vię, hoc est, operis, insidiando intentionis puritati: vel in progressu, obiicientes vanam complacentiam: vel in fine, fastidium benè operandi generando. Psal. 14.

Meritò ergò Filij Dei suspirant, & enixè petunt ab ęterno Patre: *Libera nos à malo*, hoc est, ab illo qui nil nisi malitiam respirat, & semper malignè insidians, malitiam omnibus nostris operibus inspergere nititur, vt sicut & ipse, mali simus. Semper nequitiæ suæ venenum spargit in via nostra, vt nostros gressus & progressus fœlices impediat tanquàm *Coluber in via aut Cerastes* (hoc est serpens cornutus & cornupeta) *latens in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retro*, hoc est, insidians eis, qui velociter quasi diuinæ gratiæ equo vehuntur & feliciter progrediuntur, vt eos à diuinæ gratiæ statu deiiciat, & veneno inficiat serpens vtique imò & draco virulentus. Gen. 49.

Contra hunc serpentem & draconem multum valet hæc petitio, & orationis Dominicæ pia ex spiritu & fiducia diuina pronunciatio: per illam enim eius caput viresque omnes conteruntur. Hoc expertus fuit S. Caluppa Reclusus, de quo sic refert S. Gregorius Turonensis: Cùm oraret, serpentes super caput eius decidebant (vt cum lachrymis referre nobis solitus fuit) & inuoluentes se circa collum eius, horrorem ei inferebant, & hæc erant serpentis antiqui insidiæ. Cùm vero ille immobilis perstaret, quadam die, dracones duo immensæ magnitudinis ad eum ingressi sunt, quorum vnus ipse dux tentationis validior altero erat, qui erecto pectore os suum contra os beati quasi aliquid mussitaturus erexit. At ille timore perterritus tanquam aheneus valde diriguit, nullumque penitus membrorum mouere poterat, neque manum eleuare, vt signum beatæ crucis opponeret. Cumque ambo diutissimè in silentio constitissent, venit in mentem sancto per spiritum, vt *Orationem Dominicam*, & si labia mouere non poterat, vel corde clamaret: Quam dum tacitus loquitur, cœperunt paulatim membra eius, quæ inimici fuerant arte deuincta, dissolui: & sentiens se manum dexte- Greg. Tur. in vitis SS. PP. in vita S. Caluppę Recl.

ram habere iam liberam, ori signum beatæ crucis imponit. Rursum conuersus ad hydrum, pingit iterùm crucem Christi aduersus eum dicens. *Tune es ille qui protoplastum de Paradisi habitaculo proiecisti? Qui germani dexteram patricidio cruentasti? Qui Pharaonem vt populum Dei persequeretur, armasti? Qui ad extremum ipsum Hebræum populum vt inuidia succendente persequeretur Dominum, excitasti? Discede à seruis Dei, à quibus sæpiùs superatus discessisti confusus. Tu es enim in Cain proiectus, in Esaü supplantatus, in Golia prostratus, in Iuda traditore suspensus, & in ipsa Dominicæ crucis virtute cum potestatibus & dominationibus tuis contritus es. Abde nunc inimice caput, & humiliare sub signaculo Crucis diuinæ, quia non est tibi portio cum seruis Dei, quorum est hæreditas regnum Christi.* Hæc & huiusmodi sancto dicente, crucemque per singula faciente, Draco huius vexilli virtute confusus, viciſſim se humilians terræ subditur. Ita Greg. Turonensis.

Notandum vero quod hîc orantes liberari à malo siue à diabolo, etiam consequenter oramus liberari ab eius membris, ab hominibus scilicet impiis & peruersis ac malignis.

Hi corpus eius & membra dicuntur, ipse caput, quia in eos malitiam quodammodo influit suggerendo & inducendo in peccatum: & sunt quasi sub eius regimine eum imitando & sequendo, & fini ipsi proposito cooperando, qui est auersio rationalis creaturæ à Deo. Vnde & de ipso dicitur, *Ipse est Rex super omnes filios superbiæ*, quia eos gubernat & fini suo subseruire facit ac prauæ voluntati suę, & sic sub eius signis & vexillis militant. Sicut ergo Rex, caput dicitur multitudinis sibi subiectæ, ita & diabolus caput congregationis impiorum, tanquam corporis cuiusdam mystici & moralis. Maximè vero de illius corpore dicuntur, qui in peccato iam sunt obdurati? de quibus illud Iob verificatur, qui sub typo Leuiathan de dæmone & impiis eius membris loquens dicit: *Corpus illius quasi scuta fusilia* Iob. 40. *compactum squamis sese prementibus, vna vni coniungitur, & ne spiraculum quidem incendit per eas.* Quibus verbis significat dæmonem & impia quædam eius membra, ita esse vndequaque obfirmata in malo, vt nulli vel minimæ Spiritus Sancti auræ, hoc est, inspirationi sanctæ, velint locum præbere.

Cùm vero dæmoni corpus & membra attribuamus, possumus per quandam analogiam & proportionem, diuersos peccatores ad diuersa eius membra referre.

1. Dicamus ergo superbos, eius Capiti adhærere, quia eius primum peccatum fuit superbia.

2. Ad linguam & os eius spectant blasphemi, susurrones, mendaces, iuramentis assueti: quia lingua sua diabolica sacra omnia prophanant, & ignem dissensionis virulentum spargunt.

3. Ad dentes eius referas detractores, qui alienam famam, tam viuorum quàm mortuorum & iam sepultorum, tam inferiorum quàm superiorum, venenoso dente corrodunt, lacerant, deuorant.

4. Ad aures spectant, qui delectantur turpiloquio, verbis cantibusque immundis, vel etiam detractionibus auditis.

5. Ad collum pertinent hæretici & hæresiarchæ, siue Doctores hæreseos & prauæ doctrinæ; quia sicut collum est medium inter caput & corpus, & per collum caput in cætera membra influit, ita ipsi mediatores sunt coniungentes & adducentes alia membra diabolo tanquam capiti, & per illos influit malitiam in alia membra.

6. Ad brachia & manus refer homines iniustos, violentos, rapaces, qui insatiabili auaritia semper dicunt, *affer, affer*.

7. Ad ventrem pertinent gulosi & luxuriosi, qui toti ventri dediti, in comessationibus & ebrietatibus, in cubilibus & impudicitiis, meliorem ætatis suæ partem conterunt.

8. Cordi eius venenato adhærent, qui in fratris odio obfirmati sunt, vel inuidiæ liuore tabescunt, virus semper spirantes.

9. Ad pedes eius spectant, qui instabiles sunt & veloces ad currendum ad malum, mobiles ad omne peccatum, de peccatis in peccata proruentes.

10. Denique ad caudam eius referendi sunt, qui suggestione, consilio, auxilio, alios peccatis inuoluunt, & quasi colligatos in varia crimina pertrahunt. Cauda enim Draconis in Apoc. dicitur traxisse tertiam partem stellarum; ideò ad hanc caudam spectant, qui alios suggestione sua in voraginem profundam & tenebrosam peccati pertrahunt, qui in statu gratiæ diuinæ quasi stellæ lucebant. Hoc est ergò corpus diaboli, hoc est corpus peccati, à quo petimus liberari, contra quod continuò luctari & pugnare nos oportet. De quo etiam rectè potest intelligi illud Apostoli, *Scientes quia vetus homo noster simul crucifixus est, vt* Rom. 6. *destruatur corpus peccati, vt vltra non seruiamus peccato.* q. d. Peccatum & concupiscentia, veteres mores, vetus viuendi ratio, & peccandi consuetudo, quam ex Adamo veteri trahimus, cum Christo debet crucifigi, & destruendum est totum corpus peccati, hoc est, tota peccatorum congeries & massa, quæ quasi vnum corpus est sathanæ, vel veteris hominis, cuius membra sunt libido, auaritia, fornicatio, quæ omnia destruenda & mortificanda sunt, vt mortui peccato viuamus Deo, vita gratiæ, & simus non iam membra sathanę, sed viua membra Iesu Christi Filij Dei, eius spiritu animata.

PROPOSITIO SECVNDA.

OMnes tam boni quàm mali debent petere liberari ab hoc maligno. Ratio est, quia omni statui insidias & dolos nectit, nec ab eius malignitate securi etiam sunt perfecti, nec homines in mundo, nec virgines in claustro, nec coniugati in matrimonio, nec Ecclesiastici in templo, nec Religiosi in choro, nec Anachoretæ in eremo, nec Sacerdotes in Sacrificio. Vnde nec Petrus in Apostolico Collegio, nec ieiunans Filius Dei in deserto, ab eius insidiis exempti fuerunt. Malos bonosque malignè circumuenit, illos vt securè sub sua detineat potestate, hos vt è gratiæ statu deiiciat, sibique subiiciat. Bonis hanc vocem insusurrat: Mitte te deorsum. *Vox diaboli est* Hier. in c. 4. Mat. *ista*, inquit D. Hieronymus, *qui semper omnes deorsum cadere desiderat, sed suadere potest, præcipitare non potest.* Vnde respondent illi qui firmo pede stant: Tu teipsum deorsum mitte, & in profundum inferni proprium tuum locum descende, tu viam illuc nosti quam primus calcasti, ego illam inire nolo, nec scire cupio, non poteris illuc me inuitum vel deducere, vel pertrahere, vel asportare. Licet ergò quantum in se est, impellat & luctetur vt deiiciat; non consentientibus molesta quidem est lucta, sed fructuosa, quia si habet pœnam, habebit & coronam, non nocet sensus, vbi non est consensus; imò id quod resistentem fatigat, vincentem coronat. Et sic sepè im-

pugnatio in caput eius retorquetur, & in eius confusionem redundat, quia ex illa iustus fit humilior, fortior, vigilantior; maioremque sui gerit custodiam, ne de gradu deijciatur, attendens illud
Eccl. 10. monitum Sapientis: *Si spiritus potestatem habentis ascendat super te, ne dimittas locum tuum.* Dum ergo iustus ex illa impugnatione proficit, verum
Psal. 7. est de sathana illud Psal. *Conuertetur dolor in caput eius, & in verticem ipsius iniquitas eius descendet:*
Psal. 34. Et iterùm, *Captio quam abscondit apprehendat eum, & in laqueum cadat in ipsum.*

Cæterum aduerte dæmonem non habere tan-
Psal. 9. tam potestatem quantam ante aduentum Christi; Christus enim veniens eius tyrannidem imminuit, & virtutem attriuit, de quo scriptum est: *Iugum enim oneris eius, & virgam humeri eius, & sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die Madian*: Susus est, iugum seruitutis diabolicæ, qua velut onere grauissimo omnium colla premebantur, & virgam qua omnes affligebat, & sceptrum quo velut exactor ad peccata homines quasi ad tributum quoddam compellebat, tu superasti & confregisti ô Christe, sicut quondam Israëlitas, Gedeone duce, ab hoste Madian liberasti. Ita explicat D. Hieronymus cum Basilio.

Habes huic rei accommodam figuram iudicum 1. in Rege Adonibezec, cui amputatæ sunt manus & pedes in pœnam sub tyrannidis. Vnde
Iud. 1. illius memor dicebat: *Septuaginta Reges, amputatis manibus & pedibus, comedebant micas sub mensa mea, sicut aliis feci sic facit mihi Dominus.* Diabolus Princeps huius mundi multis ante aduentum Domini manus amputabat, vt ad bene agendum inhabiles eos redderet, & pedes, vt impediret boni desiderij fœlicem gressum in via virtutum, cogebat etiam eos comedere micas decidentes in mensa sua, pascens eos voluptatibus carnalibus & mundanis, quæ satiare non possunt sicut nec micæ. At veniens Saluator eadem pœna eum plectit amputans manus pedesque eius, hoc est, omnes eius vires rescindens, vt iam facilè de ipso eiusque exercitu, carne, mundo, vitiisque omnibus possit victoriam Christianus quilibet reportare, si diuinæ velit cooperari gratiæ.

Quod ergò nunc multos adhuc suæ subiciat seruituti, eorum culpa est, quia scilicet diuinæ gratiæ auxiliis, virtute crucis & Sanguinis Christi acquisitis, non vtuntur, quibus innixi super aspidem & basiliscum ambulare possent, & conculcare leonem & draconem. Quod ipsum fateri coactus est sathan D. Antonio, vt refert D. Athanasius. quodam enim die cum fores cœnobij pulsasset, egressus est Antonius vt videret se euocantem, & occurrit ei vir staturæ proceræ & admirabilis. Cúmque interrogasset quis esset, il-
Athan. in vita eius. le fassus est sathanam esse. At ille: Quid hîc importunè quæris? Vellem, *inquit*, scire cur non tantum tui Religiosi, sed & passim homines mihi maledicunt. Cùm enim eis aliquid infausti accidit, statim dicunt: *Maledictus diabolus.* Respondet Antonius. Non mirum si te maledicunt, qui omnis eis mali & peccati authores & incentor. At statim negat sathan se eis peccati efficacem causam esse, quin potius ipsosmet sibi peccatorum authores & causas esse, in varias se occasiones, in varia discrimina & crimina præcipitando. Ab eo enim, *inquit*, tempore, quo Deus factus est homo, vires meæ attritæ sunt, nec vrbes possideo, aut alia loca, immò etiam de deserto expellor ob Monachos ibi locum sibi deligentes. Itaque conquerantur de se in peccatis suis, non de me qui imbellis & inermis sum.

Agnouit verò Antonius eum à Christo veritatem dicere coactum. Vnde & gratias Deo egit, & inuocato Iesu nomine sathan disparuit. Hæc ipse Antonius discipulis suis referebat, vt eos & præmoneret, & præmuniret, & ad certamen animaret.

Sed & ipsum colligitur ex Apoc. *Vidi Angelum* Apoc. 20.
descendentem de cælo habentem clauem abyssi, & catenam magnam in manu, & apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus & sathanas, & ligauit eum, & misit eum in abyssum, & clausit, & signauit super illum, vt non seducat ampliùs gentes, donec consummentur mille anni, & post hoc oportet solui modico tempore. Hunc Angelum communiter Doctores interpretantur Christum, quia ipse est qui habet clauem abyssi, qui apprehendit & ligauit dæmonem imperij sui catenâ vsque ad mille annos, hoc est, toto tempore quod à morte Christi vsque ad tempus Antichristi decurrit: & tunc soluetur modico tempore, hoc est, tribus annis cum dimidio, quia per Antichristum & eius sectatores, aduersus fideles inauditam persecutionem excitabit. Millenarius est numerus perfectionis, & ideo vniuersitatem significat, vniuersum scilicet tempus à Christo vsque in finem sæculi decurrens.

Cùm ergò ligatus sit dæmon, non solùm nihil potest in hominem nisi voluntate sua se in eius fauces inijciat; sed & homo ei potest illudere, iuxta illud: *Draco iste quem formasti ad illudendum ei.* Sicut leoni aut vrso alligato illudunt Psal. [illegible]
pueri & puellæ, sic dæmoni animæ iustæ. Vnde dicit Dominus ad Iob loquens de Behemot: Iob 41.
Numquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancillis tuis? q. d. Tu id efficere non vales, ego autem id efficiam, quia cum pueris & ancillis meis tradam in ludum, hoc est, animabus iustis eum tradam, vt ei insultent. Patet ex Sanctorum gestis, quot adolescentuli, quotque virgunculæ malignum vicerint, eique victores insultarint.

Licet verò ligatus sit, non desinit continuò allatrare, & incautè accedentes mordere: Licet illi manus & pedes quodammmodò videantur vti Adonibezec amputati, vel ligno crucis in eius posteriori parte confixi cum eius opprobrio, sunt tamen adhuc *eius ossa velut fistulæ æris*, vt loquitur Iob. In ossibus consistit fortitudo hominis, sic sathanæ fortitudo & potentia adhuc in hoc consistit, quod quasi fistula æris resonantis, auribus insusurrat & venefico sono incantat, vt peccatum suadeat & persuadeat, & hoc suggestionis malignæ veneficio, bonos malosque non cessat vel inquietare vel seducere. Particulariùs verò hîc nobis differendum paucis est, quibus mediis bonos inquietet, quibusve mediis malos seducat, vt de his instructi rudiores possint sibi præcauere.

TENTATIONES MALORVM.

QVantum ergò ad malos, in duplici sunt differentia.

1. Aliqui enim enormibus & grauissimis peccatis sunt obnoxij: alij peccatis communioribus, quæ non ita inter homines ponderantur, & tamen mortalia sunt, quia & animæ mortem afferunt, & in salutis discrimen adducunt. His posterioribus solet sathan caliginem quandam effundere, vt turpitudinem & grauitatem latentem non aduertant, nec salutis periculum. Persuadet eis esse ordinaria peccata, nec Ecclesiæ clau-

bus in Confessione necessario subiicienda immo quodam velo ea obducit, vt vix peccata existimentur. Sic comessationes & ebrietates colorat velo recreationis amicæ, impudicitias in verbis & tactibus persuadet esse leuitates; oscula, amicitias iuueniles & honestas vult vocari; iuramenta dicit esse quemdam modum loquendi militum & aulicorum; extorsiones vocat turnum baculi, & sic de cæteris. Deinde hæc persuadens, quantum in se est conscientiæ remorsus ab his tollere nititur, & facit vt quadam peccandi consuetudine iam callum obducant: nec sentiant grauem intus læsionem. Sic dum offusa quadam interiori caligine, hæc non ponderantur, nec conscientiæ latebræ peruaduntur, confessio perfunctorie peragitur, nec plane, nec cum perfecto emendationis proposito; & manet homo velut quietus in peccati fæcibus, quæ quia non agitantur, fœtorem edere non videntur, cum tamen coram Deo maxime fœteant. Nec solet dæmon eos multis aliis grauioribus tentationibus inquietare, ne sibi iam incipiant displicere; immo nesciunt quid sit tentatio, non multum vexat eos quos quieto iure possidet. Auceps non tendit laqueos perdicibus, quas in sua detinet custodia, nec canis mordere solet domesticos suos. Nec sentiunt carnis luctam contra spiritum, nec mirum, quia in ipsis non est spiritus, & tamen tunc maxime oppugnantur, cùm se oppugnari nesciunt. *Absconita est pedica eius in terra, & decipula eius super semitam*, vt loquitur Iob, sed ipsi non aduertunt. Quinimmo vt non sibi displiceant, quendam fictitium deuotionis spiritum eis immittit, multa bona operari permittit, sacrum quandoque audire, eleemosynam aliquam largiri, rosaria recitare vt sic sibi bene cum Deo esse, seque in gratiæ statu agere existiment, cùm tamen iniquitatis vinculis & peccati funiculis ab hoste teneantur constricti, in illis libere se voluentes & obdormientes. His ergo inclamamus, quod Samsoni in sinu Dalilæ suę obdormiscenti, & septem neruiceis funibus ibi colligato inclamatum fuit: *Philisthim super te sampson*, vt excitent spiritum & disrumpant septemplicis peccati funes, quo ab hoste vincti tenentur.

Iob. 8.

Sap. 5.

2. Alij impij qui in enormibus grauissimisque peccatis vitam conterunt, decipiuntur à sathana fallaci promissione longioris vitæ, vt in aliud tempus veram pœnitentiam reiiciant. Interim dum facultas suppetit, voluptati indulgendum persuadet. Vnde hi apud Sapientem dicunt: *Venite, fruamur bonis quæ sunt & vtamur creatura tanquam in iuuentute celeriter, vino prætioso nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis coronemus nos rosis antequam marcescant, vbique relinquamus signa lætitiæ*: Imò verò multis persuadet non esse aliam vitam post hanc, vt sic liberiùs voluptati fræna laxent. Quapropter ipsi hac persuasione decepti dicunt apud eundem Sapientem, *Exiguum & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & non est qui agnitus sit reuersus ab inferis: quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquam non fuerimus.* Vide ibi cætera.

3. Quos verò sic decipere non potest, spe diuinæ misericordiæ fallit, vt in peccatis detineat: proponitque eis exempla grauissimorum peccatorum qui in fine vitæ pœnitentiam egerunt, & Deum propitium inuenerunt, & sic vnius alteriusve fœlicitatem, multorum facit esse ruinam. Nec considerant illi illud Ecclesiastici: *Ne dicas, miseratio Domini magna est, quia citò ab illo ira & vindicta approximant.* Denique dum his modis effecit vt tota penè vitâ consenuerint in peccatis, tandem eos illaqueat tentatione desperationis, tanquam laqueo vltimo, quo eos in gehennam pertrahit. De qua re latiùs suprà disseruimus.

Quantùm ad bonos: hos maximo odio prosequitur dæmon, propter ipsum odium quo in Deum & Christum fertur: ab illo irreuocabili sententiâ è cœlo exturbatus, & cùm non possit Deo nocere, in eos qui eius imaginem gratiæ donis adornatam in se gerunt, insurgit, vt sic hostilem in Deum animum ostendat & exerat, eius nocendo imagini, & quantum in se est nocendo ei in rebus suis. Sicut Pantheræ, inquit D. Basilius, quæ crudele odium gerunt in hominem, vt hominum simulachra aduerterint, quadam feruntur furia & ea dilacerant. Cùm etiam Christo nullum nocumentum inferre possit, in membra eius furit, & quia caput ferire nequit, corpus aggreditur. Vnde describitur draco paratus ad deuorandum fructum mulieris stellis duodecim coronatæ & parturientis: sed cum ille raptus esset ad Deum & eius faucibus erutus, *abiit facere prælium cum semine eius.* Nempè inuidet iustis, quod ad reparandas sedes illas cœlestes, à quibus pulsus est, ipsi electi sint. Cùm verò boni in triplici sint differentia: incipientes, Proficientes, Perfecti, diuersas eius fraudes experiuntur.

Apoc. 12.

TENTATIONES BONORVM.

PRimò quidem: Incipentes multis deterret difficultatibus vt à bono desistant. Qua propter monet Sapiens: *Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem.* Statim enim ac quis fortiter resoluit vitam in meliùs mutare, & incipit Deo perfectius seruire, sathanæ vires contra se armatas experitur, & mille patitur impedimenta ac contrarietates. Sic Pharao persequitur fortiùs Israëlem cùm videt se deseri, & Laban Iacob cum videt domum suam relinqui. Aduerte in filiis Israël egredi volentibus ex Ægypto, quot obstacula statim occurrerint. Non enim solùm Pharao insequens, sed & mare, sed & solitudo, sitis, egestas, panis, serpentes, & mille alij hostes sese opposuerunt. Sic qui piè volunt viuere, & è seruitute dæmonis egredi, multiplicem persecutionem patiuntur à sathana, qui & mundo & carne vtitur tanquam suis subsidiariis militibus Caro ergo amatrix delectationum, & ad malum procliuis ab eo tempore quo à venenato serpente infecta fuit, continuò sollicitat & importunè inuitat ad consuetas oblectationes: & consuetudo praua non minus potens quàm natura, recusat hanc vitæ mutationem. Quia sicut laboriosum est potentem fluuium abstrahere à canali per quem multis annis cursum fecit: Ita difficile est, hominem à peruersæ consuetudinis cursu ad aliam viam ineundam pertrahere.

Dæmon quoque mirum in modum fingit hanc mutationem vitæ difficilem, terret obiiciens te talem agendi modum non posse tota vitâ tenere. Sic Patri Ignatio viam salutis incipienti dicebat: *Quomodò hæc & hæc sustinebis per sexaginta annos quibus victurus es?* Sic multos terrore quodam in priorem redigit errorem, qui non cõsiderant illud: *Viam sapientiæ monstrabo tibi, & ducam te per semitas æquitatis, quas cùm ingressus fueris, non arctabuntur gressus tui, & currens non habebis offendiculum.* Via Domini initio videtur arcta, sed vbi quis tota animi intentione ingreditur, suauis fit & læta. *Qui sperant in Domino, assument pennas, vt aquilæ volabunt, laborabunt & non deficient.* Dein-

Prou. 4.

Isa. 40.

de si corona est æterna, cur pugna non sit aliquãtum diuturna? & tamen *leue est & momentaneum*, hoc tempus tribulationis si comparetur ad *pondus æternum gloriæ, quod operatur in nobis*. Vt hos ergò contra dæmonis assultus præmoneamus, verbis Apostolicis inclamamus: *De cætero fratres confortamini in Domino & in potentia virtutis eius, induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli*,

Ephes. 6.

Sampsoni in via occurrit catulus Leonis, quo tantùm abest, vt territus fuerit, quin potiùs spiritum in se excitans fortitudinis illum in partes discerpsit. Postea iterùm illuc transiens, vt videret leunculi cadauer, inuenit fauum mellis. Sic in via Christiana Leones sæui & rugientes frequenter nobis obuiant: aliqua semper occurrit contradictio, tentatio, tribulatio: Sed si in spiritu Dei fortes resistimus, leunculum rugientem superamus, ex quo postea exit mellis dulcedo, suauis scilicet consolatio. Nihil ergò carnis, nihil sathanæ insultus vereamur, immò nec mundi, qui mille exemplis armatus sese nobis viam perfectionis ineuntibus opponit, modò pompa & vanitate inuitans, modò occasionibus & prauis exemplis ad malum solicitans; imò variis oblocutionibus, amicorum consiliis & irrisionibus, ad viam ordinariam reducens. Verùm propter latrantes caniculos non est à via bona recedendum, & aues diei non debent inquietari, licet vlulent caliginosæ noctuæ. Clamet cæcus ille mundus quantum voluerit, transire oportet immobili proposito, animoque constanti se Deo offerre, illi dicendo: *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum*. Paratum in prosperis, paratum in aduersis ad patiendum quælibet pro amore Dei, & quicquid occurrerit contemnendum, siue sint dæmonum infestationes, siue hominum irrisiones. Sic Dauid derisus à Michol quod coram arca saltaret, cùm id ex amore Dei feruido fecisset, dicit: *ludam & villior fiam*.

2. Reg. 6.

Secundò: Proficientes, vel ad teporem conatur reducere, & quodam fastidio & tædio obruere, vel etiam ad indiscretum feruorem pœnitentiamque excitare, vt postea viribus fractos debilitatosque imprudenti austeritate, ad omnia reddat inutiles. Vtraque hæc extremitas viam perfectionis & penitentiæ ineunti diligenter cauenda est, quia nec feruor negligendus est, ne torpore vomitum Deo prouocemus, & tamen discretio ac prudentia adhibenda est, tanquam virtutum auriga & directrix nutrixque. *Ipsa est quæ ordinat Charitatem, immò omni virtuti ponit ordinem, ordo modum tribuit & decorem, etiam & perpetuitatem: feruor ergò vehemens absque discretionis temperamento præcipitat; ideoque laudabilis, cui neutrum deest, quatenus & feruor discretionem erigat, & discretio feruorem regat*: quia alioqui & feruor vitium est, & fructum etiam tollit.

Bern. in Cant.

Hoc declaratum fuit Beatæ Brigittæ viduæ, dum pro quodam Roberto ordinis sancti Bernardi Religioso, qui indiscretioris ieiunij feruorre amens erat factus, Deum oraret. Saluator enim ei in visu apparens hac respondit ei similitudine. *Homo quidam conductus fuit vt vineam coleret, cùmque multorum dierum haberet opus, lucri cupidus totam mercedem voluit vno die lucrari; & ideò se conficiens labore, in ægritudinem incidit, & ita magna ex parte vinea inculta mansit, & merces ei non est persoluta. Ita accidit huic Roberto pro quo oras, dum à dæmone deceptus, nimiæ pœnitentię cum indiscretione se dedit*. Ita in vita eius.

Sur. 23. Iunij c. 28.

Solent quoque hi comparari illis qui longum iter suscipientes, primis diebus tantam viam conficiunt, & iumentum quo vehuntur ita lascitudine obruunt, vt procedere vlteriùs non possint aut iter peragere. Attendant ergò illi monitum Apostoli, *& exhibeant Deo rationabile obsequium suum*, sciantque quod *honor Regis iudicium diligat*, hoc est, prudentiam & discretionem, & aduertant dæmonis eos decipere volentis tentationem.

Tertiò: Perfectos variis etiam agitat modis, ac in primis, multos eis scrupulos & anxietates ingerere conatur, quibus animi pax tranquillitasque perturbetur; & dulcedo spiritualis vitæ, quæ exuperat omnem sensum, ab eis tollatur, & his anxietatibus mens occupata, à spirituali profectu impediatur. Hæc itaque dubietas & inquietudo, *scrupulus* vocatur per Metaphoram deductam à lapillo, qui intra calceum constitutus, ambulantis pedem lædit, nec suauiter ambulare permittit; ille enim lapillus propriè scrupulus dicitur: & quia angor conscientiæ nos cum Deo ambulare suauiter non sinit, sed continuò conscientiam pungit, ideò etiam scrupulus nominatur.

Optimum verò remedium est contra hanc tentationem, quod Syluester refer tradidisse defunctum quendam Religiosum amico viuenti: *Consule, inquit, virum doctum & pium, maximè Confessarium, & ei obtempera, & securus eris: ille rationem redditurus est eius quod pręcepit, à te verò ratio alia non exigetur, quàm si parueris & optemperaueris*. Itaque si ille iudicet ea quę te angunt, ne quidem confessioni esse subijcienda, ei obtempera, multò enim securior eris coram iudicio Dei, & illi gratior, dicens: Hæc & illa præstiti, & hæc confessus non sum: quia credidi aliorum iudicio quod longè potiùs erat quàm meum, & obediui eis. Quàm si dicas: præposui iudicium meum eorum iudicio, magis credens mihi quàm illis, & ideò hoc & illud præstiti.

Syluest. verbo Scrupul.

Osor. in Sylua.

Narrat Climachus, cùm quidam vir obediens defunctus esset, & cum interrogaret Pater spiritualis, quomodò in iudicio Dei cum illo actum esset, respondisse: Ego iudicium non subiui, quia obediens fui.

In scala Paradisi gradu 4.

Perfectos quoque dæmon decipere nititur sub specie boni, transfigurans se in Angelum lucis, cuius rei plurima suppeditabunt exempla vitæ Sanctorum Patrum. Sic decipere conatus fuit S. Abraham Eremitam, qui cùm media nocte oraret, lux instar solis in cella eius refulsit, & vox audita est: *Beatus es Abraham, nullusq; tui similis qui omnes meas voluntates expleuisti*. Sed agnoscens dolum diaboli exclamauit: *Tenebrę tuę tecum sint in perditionem ô plene dolo atque fallaciâ, homo enim peccator sum ego, quia tamen charitatem Dei mei habeo, & spem in ipsum atque auxilium, in nullo ego te tuasq; insidias pertimesco, neque plurima tua phantasmata ac spectra terrorem mihi incutiunt. Pro muro siquidem munitissimo atq; tutissimo est mihi nomen Domini Saluatoris Iesu Christi, quem dilexi ac diligo, in quo te nomine increpo immundissime canis*. Quæ cùm ipse diceret, illico instar fumi à conspectu eius euanuit, Deique famulus multa cum alacritate ac tranquilitate benedicebat Deum.

B. Ephrem in vita eius.

Simili modo dæmon fulgens in splendore cum equis igneis, & quasi currus igneus, apparuit iuxta columnam in qua stabat S. Symeon Stylites dicens: *Dominus misit me Angelum suum vt rapiam te sicut rapuit Eliam. Ascende ergò mecum in currum, eamus, in cœlis optant te videre Angeli, Virgines, Apostoli, Prophetę, cum Maria Matre Domini*. Cùmq; Symeon eleuans dextrum pedem vt ascenderet in currum, faceret signum crucis, mox dæmon

disparuit: Ita Antonius eius discipulus in vita eius.

Valentem quoque Monachum decepit dæmon, crebro ei apparens quasi Angelus. Vnde superbia intumuit, quasi cum Angelis conuersaretur. Tandem apparuit ei fingens se Christum, cum mille Angelis lampades tenentibus & rotam igneam, dixitque ei vnus, *Christus dilexit tuam viuendi libertatem & confidentiam, & venit vt videat te, egredere, adora eum.* Egressus est & pro Christo diabolum adorauit, & factus est ita emotæ mentis, vt ingressus Ecclesiam diceret: *Ego non habeo opus communione, Christum ego vidi hodie.* Quapropter Patres vinxerunt eum, & in ferreos compedes coniecerunt.

Pallad. c. 31.

Hoc est dæmonium meridianum, quod iustos infestare solet. De quo vide Bernardum, & alios. Contra illud hanc doctrinam dabant SS. Patres. *Licet Angelus in veritate tibi appareat, non facilè suscipias, sed humilia te dicens: non sum dignus Angelum videre viuens in peccatis.* Sic enim & ipsi practicabant. Habetur enim in libro doctrinæ Patrum, quod cuidam apparuit dæmon quasi Angelus dicens: *Ego sum Gabriel missus ad te.* Ipse verò respondit: *Vide ne ad alium missus sis, ego enim non sum dignus ad quem Angelus mittatur*: & hac humilitate victus diabolus statim disparuit.

Super Psalmum Qui habitat. Lib doct. de humil. num. 35.

Quidam etiam senex sedens in cella sua sustinebat tentationes, sed dæmones videbat & contemnebat. Videns autem diabolus se vinci, venit in gloria & dicebat ei: *Ego sum Christus*: Senex verò claudebat oculos. Cui ille: *Cur oculos claudis? Ego sum Christus.* Respondet ipse: *Ego Christum hic nolo videre, sed in alia vita*, & sic dæmon disparuit.

Optimum quoque hic consilium est contra incursum dæmonij meridiani, iudicium superioris aut confessarij sequi, quia sathanas illud odit qui lucem odit.

PROPOSITIO TERTIA.

R*Ectè quoque hæc petitio intelligitur de malo pœna, à quo petimus liberari quatenus salutem nostram impedit.* Cùm enim innumeræ sint miseriæ quæ nos circunstant, docemur gemitum ad illum edere, qui nobis potest opitulari & liberare cùm expedit nobis, miseriæ autem istæ præsentis vitæ ex primario lapsu sunt ortæ, & diuidi possunt in pœnas spirituales, corporales, temporales.

Primò ergo petere possumus liberari à pœnis & miseriis spiritualibus. Sunt verò illæ quæ se tenent ex parte animæ, nulla enim est facultas, vel potentia animæ, quæ non sit obnoxia alicui pœnę & miseriæ. Memoria enim grauatur quadam difficultate & labilitate, ita vt vix discat, & facilè obliuiscatur quæ salutis sunt: At quæ vana sunt facilè illi imprimuntur: ita vt sordidæ & vanæ imaginationes ei frequenter occurrant, vel in vigilia, vel in somno.

Intellectus obnoxius est cuidam ruditati & cæcitati in his quæ Dei sunt, & hinc in illo error frequens est & grauis ignorantia circa cœlestia & diuina. Volũtas subdita est procliuitati ad malum, & ad amorem sui ipsius, & sæculi curas. Vnde multi praui in ipsa oriuntur affectus, multæque prauæ passiones, sollicitudo, timor, tristitia, vel lætitia inepta. In omnibus quoque sensibus multa reperitur inclinatio ad vana & superflua, ad carnalia & saluti contraria, vt patet in visu, auditu, gustu, dum vanis, obscœnis, illecebrosis, delectantur: & quodammodò hominem pertrahunt ad peccatum, vt propterea dixerit Apostolus: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati.* Ideóque exclamat: *Infælix ego homo! quis me liberabit de corpore mortis huius?* Hoc est, de praua hac inclinatione & corruptione mortem animæ in generante. Et respondet: *Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.* Ad hanc ergò gratiam respirare docemur, & ingemiscere orando: *Sed libera nos à malo.*

Secundò possumus petere à corporalibus liberari miseriis & malis, quatenus saluti nocent. Hæc sunt fames, sitis, frigus, calor & aliæ afflictiones tribulationesque corporis: quę in nos vndique insurgunt & variè affligunt, ac à bono retardant: Infirmitates quoque variæ quæ nos torquent & ad diuina ineptos reddunt, quæ in tanto sunt numero, vt licet Hyppocrates cum medicis volumina impleuerint, non tamen vel quartam partem attigerint. Ab his tamen malis sub conditione liberari petimus, quia sæpè tribulationes hę expediunt nobis, & immittuntur à Deo, triaque bona conferunt, inquit Bernardus: *Exercitium, ne virtus amoris otij tepore frigescat. Probationem, vt nostrę constantiæ fortitudo ad exemplum hominibus innotescat. Præmium vt iuxta tribulationis modum homo immensum gloriæ pondus accipiat.* Vndè iuxta eundem Bernardum aduersitati in nos incurrenti tria sunt opponenda, vt faciliùs & suauiùs perferatur: *Electorum agones & angustiæ, quas patiuntur qui piè viuunt: Redemptoris afflictiones & molestiæ, quas ei sanissimi Principes intulerunt. Dispositio moderatricis iustitię, cuius altitudinem quasi virgę Ioseph summitatem, non discutere, sed adorare debemus. Hęc sunt tria illa ostia, vestes & termini, quibus Dominus circundat mare sæculi.*

Bernard. in sent.

Tertiò, possumus hîc petere liberari à temporalibus pœnis & miseriis siue malis. Hæc sunt quę nobis obueniunt in bonis fortunæ & famę. In bonis enim fortunæ multa occurrunt mala, multę afflictiones: quia corruptibilia sunt & pereuntia. Hinc multa in illis sollicitudo dum acquiruntur, multus timor & anxietas vt conseruentur, multus dolor dum perduntur; quę omnia animum à cœlestibus bonis auellunt, & ideo rectè mala vocantur, à quibus petimus liberari. Sic quoque multas patimur in fama & honore molestias, ob detractationes, murmura, contumelias & oblocutiones: quæ generaliter in hac petitione contineri possunt, qua petimus & Domino ingemiscimus. *Libera nos à malo.* Quas omnes miserias coaceruans Bernard. dicit: *Quadriformis est pressura nostra: Corruptibilis carnis angustię, quę sunt dolores mortis: Temporalium pressurarum molestię, quę sunt torrentes iniquitatis: occulti hostis latentes insidię, quę sunt dolores inferni: Deceptoriæ facies mundanę glorię, quę sunt laquei mortis.* Vbi alludit ad istam Scripturam. *Circundederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me. Dolores inferni circundederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis.* Sic ergo vides, quàm merito doceat Christus hanc orationem Dominicam sic concludere: *Sed libera nos à malo*, quandoquidem ipse tot malis sciebat obnoxium hominem. De quo merito dixit Iob: *Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miseriis.* Tota enim eius vita nihil est nisi miseria, quia natus est de re omnino fragili, de fœmina; *Quasi flos egreditur* in adolescentia, & multis morbis *conteritur* durante vita, & *fugit* in senectute, estque *velut vmbra* transiens subito in morte. *Et nunquam in eodem statu permanet*, quia nunquam in eadem stabilis est dispositione: nam secundum animam modo lætus & alacer, modo tristis, & desolatus, secundum corpus modo æger est,

Bernard. in sent.

Psalm. 7.

Nullus est qui saluus fiat nisi per te, ô sanctissima! Nullus qui liberetur à malis nisi per te, ô purissima! Nemo est cui donum concedatur nisi per te, ô castissima! Nemo est cuius misereatur diuina gratia nisi per te, ô Virgo nobilissima! Ita ille.

German. ho. de zona & fasciis Virg.

Declaro tertio ex ratione indicata in verbis sanctorum Patrum. Significant enim illi, immò disertis verbis asserunt, omnia dona siue gratiæ, siue gloriæ, quæ ad nos à Deo defluunt mediante Maria defluere: nihilque filium nobis donare, quin per Mariæ manus transiuerit. Quicquid petimus, per illam vult nos filius petere, quia per illam decreuit dare. An non ergò meritò post Christum spem & fiduciam nostram in illa collocamus, à qua filius nostram vult pendere gratiam & gloriam? *Altius intueamini fratres*, inquit D. Bernard. *quanto deuotionis affectu à nobis Mariam voluerit honorari, qui totius boni plenitudinem posuit in Maria, vt proinde si quid spei in nobis est, si quid gratiæ, si quid salutis, ab illa nouerimus redundare.* Ita ille. Ipsa ergò alueus est & aquæ ductus, per quem cœlestes aquæ ad nos defluunt de æternitatis fonte, tanquam stillicidia stillantia super terram nostram, sine qua aridi sumus & omnium bonorum inopes. De illa rectè intelligimus illud: *Ego quasi aquæ ductus exiui de Paradiso, & dixi: Rigabo hortum plantationum mearum, & inebriabo partus mei* (vel vt alij legunt) *prati mei fructum.* Ipsa enim est, quæ ab initio rigabat nouellas plantationes Ecclesiæ, dum adhuc erant in iuuentute sua, quando ipsa adhuc in terris agebat, cum ascendente Domino illi cura demandata fuit agri dominici, vt nouellas & primas plantas (animas nouiter ad fidem conuersas) excoleret, rigaret, firmaret: cœlestibus doctrinis, meritis, exemplis. Nunc autem in cœlo degens & fonti gratiarum coniuncta, tanquam aquæ ductus plenissimus, non solum rigat, sed & quodammodò inebriat, hunc hortum suum filiique sui, ita vt rectè dicamus illi, *Visitasti terram & inebriasti eam, multiplicasti locupletare eam, multiplica genimina eius, in stillicidiis tuis lætabitur germinans.* Denique ideò spem nostram ab illa pendere asserimus, quia ipsa est à Filio Mediatrix & Mater nostræ salutis constituta, per quam accessus nobis patet ad thronum misericordiæ eius.

Serm. de Natiuit. Virg.

Eccl. 24.

Psal. 64.

Serm. 2. de Aduent.

Virgo regia, inquit D. Bernardus, ipsa est via per quam saluator aduenit, procedens ex ipsius vtero tanquam sponsus de Thalamo. Studeamus ergo & nos per eam ad ipsum ascendere, qui per ipsam ad nos descendit; per eam venire in gratiam ipsius, qui per eam in nostram miseriam venit. Per te accessum habemus ad filium, ô benedicta inuentrix gratiæ, genitrix vitæ, mater salutis, vt per te nos recipiat, qui per te datus est nobis. Ita ille. Collige ex dictis, optime à nobis dici spem nostram duobus inniti fulcris: *vulneribus scilicet Iesu Christi & vberibus Mariæ Virginis.* Ille enim per vulnera Mediator est, illa per vbera Mediatrix est salutis nostræ. Mater pro te filio ostendit pectus & vbera, inquit Bernardus: Filius Patri latus & vulnera: An poterit esse repulsa vbi tot sunt charitatis insignia? Dicamus ergo Virgini: *Exultabimus & lætabimur in te, memores vberum tuorum super vinum.* Hebræa legunt, *Memores amorum tuorum super vinum*, vt sit sensus: Multiplex amor tuus, quo nos prosequeris, à deuota mente recogitatus, melius longè sapit suauiusque eam reficit, quàm quicquid sapidum posset gustum corporeum oblectare.

Cant. 1.

Sed vox Hebræa & amores & vbera significat, & ideò etiam sensus est. Fœlicissima sunt, ô amantissima mater, vbera tua, quibus pias mentes lactare soles, suauissima sunt super omne id quod sapidum & suaue est: ideo filij tui exultabunt & lætabuntur in te, & vberibus tuis respuentes præ lacte deuotionis & consolationis, quod ex te sugunt, omnis voluptatis vinum.

Duo verò vbera in hac Virgine & Matre nostra consideramus. Vnum est quod sugunt iusti, ex quo gratiæ abundantiam cum suauitate eliciunt. In huius rei symbolum orante B. Bernardo coram imagine B. Virginis, & cum toto cordis affectu versum illum pronunciante *Monstra te esse Matrem*, velut ex vberibus suis Virgo, maternum demonstrans affectum, in os eius suauissimum & lacti similem liquorem instillasse perhibetur.

Sic etiam D. Augustinus depingi solet inter Christum ex vna parte è latere in os eius sanguinem fundentem, & B. Virginem ex altera parte lac fundentem, cum hac inscriptione: *Hinc lactor ab vbere, hinc pascor à vulnere.*

B. Fulberto Abbati Ferrariensi, teste Baronio to. 11. ægrotanti, apparens per visum Maria, sugenda aperuit sacra vbera, quia eius amator fuerat, & librum in eius laudem scripserat, Basilicamque ei construxerat.

Alterum ex vberibus Virginis est quod sugunt peccatores, ex quo eliciunt abundantiam misericordiæ. De quo dicit Richardus de S. Victore: *Replentur adeo pietate vbera tua, ô Virgo! vt facta alicuius miseriæ notitia, lac fundant misericordiæ, adeo cor tenerum habes, vt non possis miserias scire & non subuenire: vbicumque fuerit miseria, tua statim currit & succurrit misericordia.*

De his etiam vberibus rectè intelliges illud Cant. 7. *Dixi, ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius, & erunt vbera tua sicut botri vineæ.* Christus in crucem ascendit, ex qua destructo mortis imperio ad vitam victor rediuit, ideóque crux palma ei fuit & insigne victoriæ ac triumphi: postquam ergo palmæ huius fructus collegit (hi sunt fructus qui sequebantur crucis ascensum, Resurrectio, Ascensio, Aduentus Spiritus S. Redemptio mundi) tunc Virginis vbera fuêre fœcundissimi & suauissimi botri: tunc per totum orbem notissima fuêre eius vbera, quibus lactauerat Christum Dominum. Agnita enim est & honorata vt Mater Filij Dei, habes duo vbera virginitatem & fœcunditatem quæ nulli alteri competunt Matri. Agnita quoque est tanquam Mater omnium fidelium, quibus data est potestas filios Dei fieri, & fratres cohæredes Christi. Agnita sunt vbera pietatis eius, de quibus Ecclesia adhuc infans, adhuc in cunis suis educata fuit, quia primos fideles ipsa educauit, & fortes in fide effecit, vitæ suæ sanctitate illis præfulgens, sapientia sua illos illuminans doctrinæ salutaris lacte eos pascens, constantia sua eos roborans & confirmans.

Cant. 7.

Et postquam in cœlos assumpta est, superabundanter impleta sunt vbera pietatis eius ac misericordiæ, supereffluunt in iustos & peccatores, ita vt gratissimum sit ei omnes ad illa confluere, omnesque suauiter inuitet. Sicut enim matri lacte abundanti non affert molestiam infans sugens, sed potiùs delectationem & alleuationem: Ita gratissimum est huic piæ matri, si omnes peccatores ad eam accedant, & lac sugant misericordiæ, quo eam filius eius totam repleuit, vt toti mundo communicet abundanter, & quò magis premuntur vbera pietatis eius, eò magis abundant.

De illa iterùm non inconcinnè explicatur illud Cant. 8. *Ego murus & vbera mea tanquam turris,*

ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.

Hæc quidem Scriptura, primo intelligitur de Ecclesia sicut & præcedens, rectè tamen etiam Virgini competit: quia ipsa est quæ pacem nobis conciliat cum Deo & cum filio suo: Ipsa se opponit tanquam murum fortissimum, protegentem nos contra salutis hostes, sed & pietas ac misericordia eius (quæ per vbera designantur) velut turris munitissima protectionem nobis exhibent aduersus iræ diuinæ iacula, Dei flectunt vultum seuerum, & pacem impetrant.

Referunt antiquæ historiæ quiddam huic proposito non incongruum. Coriolanus bellator inclytus à Romanis irritatus, venit cum potenti exercitu internecioni Romanam vrbem daturus.

Cùm nulla alia spes eum placandi superesset, consilio Senatus ad eum destinata Mater est, quæ pro salute ciuium & communis Patriæ deprecaretur. Peregit hoc ipsa forti animo & oratione. Illi ergo obuia, ecce inquit, ô fili, vterus qui te nouem mensium spatio gestauit, en vbera quæ te aluerunt, nunc ergo si patriam communem, quæ te genuit ferro vastare paras, & manus tuas eius cruore fœdare, ferro primum ipsam Matrem tuam perfode: illa quæ tibi vitam dedit parata est furoris tui impetum prima excipere: incipe in materno corpore tuum satiare furorem, illius sanguine parricidalem dexteram pollue: aut certe pro ea quæ te peperit Roma, deprecantis lachrymas suscipe. Ad hæc verba, ipse antea implacabilis, statim contremuit, arma abiicit, lachrymis perfunditur, matrem complectitur, & eius fauore Romano parcit sanguini, & luctus in triumphum vertitur.

Quid aliud agit Maria, dum filius eius sceleribus nostris toties irritatus, orbi vindictam & exitium minitatur? Occurrit illa, & exhibet illi pectus & vbera materna, crudelem à nobis plagam deprecatur, & cum Moyse videtur dicere: *Aut dimitte hanc noxam, aut dele me de libro vitæ.* Et flectitur ob amorem matris filius, eiusque vbera fiunt tanquam turris fortissima iram diuinam expugnans, & per illa pacem cum illo reperimus.

Itaque vt concludamus & breuiter quæ dicta sunt repetamus, Maria est spes iustorum, spes est peccatorum.

Iustorum quidem spes, quia omnes Ecclesiæ status sub speciali eius protectione sperant & respirant, sub eius vmbra & clypeo obnituntur contra sathanam, mundum carnem. Et omne donum quod Ecclesia habet, fructus est intercessionis huius Virginis. Zelus & charitas Apostolorum, fortitudo & constantia Martyrum, Sapientia & lumen Doctorum, humilitas & pœnitentia Confessorum, castitas & puritas Virginum, coniugalis quoq; castitas maritorum, fructus est intercessionis huius Matris. *Ipsa est mulier media inter Solem & Lunam*, inquit Bernardus, *hoc est, inter Christum & Ecclesiam.* Ecclesia tanquam Luna omne lumen suum, omnia dona cœlica, à Christo sole & omnis luminis fonte recipit, sed per hanc mulierem quæ media est.

Spes quoque peccatorum est, quia per illam ad vitam redeunt & salutem respirant: Ita vt de illa possimus dicere: *Respicite filij nationes hominum, & scitote quia nullus in ea sperauit, & confusus est.* (Eccl 2. I. de excel. Virg.) Immo aduertendum quod dicit D. Anselmus: *Velocior nonnunquam est salus, inuocato nomine Mariæ, quàm inuocato nomine Iesu: non quod illa potentior sit, nam per illum ipsa potens est, sed quia Matrem vult Filius sic honorare: & quia Filius eius Dominus & Iudex est, discernens merita singulorum: dum ergo ipse inuocatus suo nomine non exaudit, iustè facit: inuocatus autem nomine Matris etsi merita inuocantis non merentur merita tamen matris intercedunt.* Ita Anselmus.

Ipsa ergò est naufragantium & desperantium portus: Ipsa est ciuitas refugij, de qua possumus dicere: *Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei: Ecce alienigenæ & Tyrus & populus Ethiopum hi fuerunt illic.* Psal. 86. Hæc nempè est gloria Virginis huius, Dei ciuitatem esse, in qua Deus ipse habitauit, in qua cum homine æternæ pacis fœdus fecit: sed & in hoc eius gloria celebranda, quod omnes ad se refugientes peccatores, ciuitas hæc recipiat & protegat: *Ecce alienigenæ*, hoc est, qui maximè à Deo alieni, ab eius fide & gratia planè extranei viuebant, hic asilum reperiunt: *Et Tyrus* (quod interpretatur angustia & tribulatio) hoc est: qui peccatis & criminibus pleni vndique; conscientiæ angustiis oppressi desperabant: *Et populus Æthiopum*, hoc est, sceleribus suis toti fuliginosi & denigrati: *Hi fuerunt illic*, accessum, spem, protectionem, in hac ciuitate Dei inuenerunt.

Mille id exemplis demonstrare liceret: vnum pro mille sit Mariæ Ægyptiacæ. Hæc multis annis quasi Veneris victima, fœdæ libidini se prostituerat. Occasione vero concursus ad festum Exaltationis Crucis in Hierusalem, venit cum cæteris, non tam pietatis gratia, quàm vt animas illaquearet. Verùm ab ingressu Templi ter & quater diuinitus repulsa. Hoc ipsa agnoscens, cœpit vitæ prioris turpitudinem deplorare, & ad Deiparæ imaginem se conuertere cum fletu, dicens: *O Domina Virgo, quæ Deum verum genuisti, & propter hoc ipse factus est homo, vt peccatores ad pœnitentiam vocaret, auxiliare mihi iam auxilium non habenti, vt possim crucem in qua passus est pro salute mea, cum aliis conspicari.* Adiecit deinde promissionem, se post hac omnibus mundi illecebris renuntiaturam si voto potiretur. Virginis ergo ope ingressa, statim omnes voluptates repudians, in vastam Eremum contendit, vbi vitæ prioris labes pœnitentia expiaret. Semper vero se Mariæ commendauit, vt ad votum explendum sibi propitia foret & custos, *Tu, inquit, ô Domina quò placuerit me ducito, esto mihi salutis magistra, mihi viam quæ ad pœnitentiam ducit, indica & ne me derelinquas.* Sub eius vero patrocinio, quadraginta septem annos in austera pœnitentia compleuit, acerrimis tentationibus diuexata, vt omnibus pœnitentiæ speculum foret & exemplum.

PROPOSITIO SECVNDA.

Pietas & deuotio erga Deiparam Virginem probabile admodum est æternæ prædestinationis testimonium.

Non potest quidem homo certo cognoscere electionem suam, vt latius alibi demonstrauimus: Habet tamen in hac vita, aliqua æternæ electionis probabilia signa, quæ verum solidumque menti gaudium possunt infundere, iuxta illud: *Gaudete quod nomina vestra scripta sunt in cœlis.* Luc. 1. Inter hæc autem à sacris Scriptoribus enumeratur singularis pietas & affectus in Virginem. Fauent vero huic assertioni aliquæ authoritates ex Scriptura depromptæ.

Primo allegari potest illud: *Beatus homo qui audit me, qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei: Qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino.* Prou. 8. Hoc B. Virgini Ecclesia in officio suo applicat, & sensus hic esse potest. Qui mane vigilant ad me, & fores

meas, hoc est, qui à pueritia amori & obsequio meo se consecrant, beatitudinis quandam inchoationem participant, illi enim inuenient me, & per me omne bonum & omnem salutem: ego enim illis obuiabo quasi mater honorificata, & amanter excipiam, protegam, deducam, & perducam; denique introducam in thalamum meum, & filij mei: *Ego enim diligentes me diligo.* Et non potest non esse efficax dilectio mea, eos enim quos diligo, diuinę quoq; dilectionis & electionis cōsortes efficio.

Alius sensus esse potest: *Beati qui manè vigilant ad me quotidie, & ad fores ostij mei*, vt significetur, illum qui verè affectus est Virgini, singulis diebus primo manè eam debere quærere, & speciali eam obsequio sibi deuincere. Vel manè, idem est, quod magna diligentiâ, vt sit quædam allusio ad amatores, qui diligenter omnem explorant occasionem apud fores amicarum, vt eas alloquantur, & omne eis obsequium deuoueant, ac difficultates & longas horas patiuntur, vt voto potiantur. Virgo autem quærentibus se, statim in foribus est, imò verò prior se ostendit eis, & præoccupat illos: & dum inueniunt eam, inueniunt vitam & salutem, quia omnis vita, gratia, & salus, per illam ad nos deriuatur, quia non frustratur quærentes eam.

S. Bernardinus adhuc adolescens, ita Virginis obsequio totus deditus erat, vt quotidie mane extra portam vrbis progrederetur ad locum in quo imago B. Virginis sita erat, & à transeuntibus frequenter salutata.

Cùm verò familiares interrogarent quò tam frequenter illo tempore iret. Respondebat se amicam quandam suam visitare. Nec ipsi intellexerunt, donec aliqui eum coram imagine illa orantem inuenerunt, dum eius explorarent actiones, & maxime visitationem hanc quam habebant suspectam. Ex hac ergo visitatione in qua multis annis perseuerauit, magna à Virgine dona multamque gratiam hausit, ita vt vere expertus fuerit illud: *Beati qui mane vigilant ad me, & obseruant postes ostij mei. Qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino.* Qui vitam eius scripsit ita ait: Certe ego ipse, concionem illo habente, Senis, de B. Virgine anno 1417. in die Natiuitatis Virginis, ita audiui eum dicentem: Ego Frater Bernardinus semper fui deuotus B. Virgini, in die enim Natiuitatis eius ego natus sum, eodem die Baptizatus sum, illo ipso die monasticum habitum indui. Itemque eodem professus sum, & eodem etiam die primum Sacrificium obtuli Deo, eodem die cupio exire ex hac vita.

Vide Surium 10. Maij.

D. S. Eadmundo etiam statim dicemus: Quomodò in Sponsam Virginem à prima ætate acceperit, digito imaginis eius annullum inserens, cui insculpta erat Angelica Salutatio.

Secundò afferri potest & hæc Scriptura: *Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo; & dixit mihi; in Iacob inhabita, in Israël hæreditare, & in electis meis mitte radices.* Quasi dicat: Christus Dominus & Creator meus, qui dignatus est in vtero meo sibi tabernaculum eligere, dixit mihi: *In Iacob inhabita*: Non dicit in Esaü, per quem reprobi designantur; sed in Iacob per quem electi signantur: qui ideo Iacob nomine designantur, quia luctantur in hoc stadio, contra mundum, dæmonem, carnem, imò verò cum Deo colluctantur instar Iacob, vt benedictionem æternam extorqueant. Inter hos inhabitat Maria, quia ipsi speciali cultu & affectu eam colunt, & in medio eorum est, per specialem assistentiam & protectionem. Illi quoque iidem significantur nomine Israël dum dicitur: *In Israël hæreditare*, Israël enim interpretatur: *Videns Deum.* De electis autem verum est: *Hæc est generatio quærentium faciem Dei Iacob.* Inter illos ergo hæreditatem accipit Maria, & sortem suam, illosque ad hæreditatem æternam filij sui perducit. In cordibus eorum radicata est pietas erga hanc Virginem, quæ germinat flores omigenæ virtutis: *In electis*, inquit, *meis mitte radices*: quicumque ergo vult scire an de electis sit, videat an hanc radicem in corde gestet, hunc specialem affectum & deuotionem erga Christi Matrem. De illa enim verum est: *Recti diligunt te.* Nam consideres omnes qui in Ecclesia Dei sanctitate floruerunt, & nunc in Cœlis gratia effulgent, reperies eos in hac Virginis deuotione excelluisse. Et quicumque scriptis Ecclesiam illustrarunt, hunc ad Virginem affectum & pietatem, quasi electionis symbolum mire commendarunt.

Eccl. 24. Psalm. 23.

Tertio confirmatur assercio nostra, ex titulo honorifico qui Mariæ solet attribui, non enim tantùm nominatur Mater Christi, sed & *Mater electorum, & omnium Filiorum Dei.* Matris nomen alicui solet attribui, vel quia genuit, vel quia maternam exhibet curam, vel etiam quia affectum verè maternum declarat. Maria mater est electorum primo modo, quia cum Christum ipsa genuerit, & electi sint membra Christi mystica, illorum etiam mater, illa genuisse censetur: quia Christum tanquam caput parturiuit in quo virtute omnes electi continebantur: sicut Rebecca continens vtero suo Iacob & Esaü, qui capita erant duplicis populi, censetur mater vtriusque populi, vnde dicitur ei: *Duæ gentes & duo populi in vtero tuo sunt.* Quapropter de B. Virgine explicans D. Ambrosius illud Cant. *Venter tuus sicut aceruus tritici*, dicit Christum quidem vnum fuisse granum in vtero Virginis, dici tamen aceruum quia virtute omnes electos continebat. Sed & propter hoc *Electorum mater* dicitur, quia specialiter sub cruce cum Christo illos generauit, consors dolorum filij, ibi erat cum illo velut parturiens omnes filios Dei, vt alibi diximus. Mater etiam est secundo modo, quia curam maternam electis exhibet, illis compatitur, eorum condolet miseriis, solicitè procurat negotia salutis eorum, totam se eorum causa impendit. Tertio quoque modo Mater est, quia non solùm curam eis exibet: sed & eos diligit plusquam vlla mater suum vnquam dilexit filium. Et sicut mater non potest obliuisci fructum vteri, ita minus illa obliuiscitur illorum, quos spiritualiter peperit tanquàm membra mystica filij sui, & plus illa diligit quàm si corporali vtero gestasset. Et sicut pia mater pro deffensione filij opponit se etiam Patri percutere volenti, & sinum maternæ pietatis, quò confugiat, aperit: Ita Maria obsistit iræ paternæ piâ sua intercessione, & materna pietate nos protegit, vt suprà dixi.

Gen. 38. Cant. 7. Ambr. de instit. Virg. cap. 14.

Notum est, quomodo B. Dominico quodam die contemplationi intento apparuerit Christus solio considens regali, manu tres lanceas vibrans quibus orbem perdere parabat. Cùm autem nemo reperiretur qui se iusto eius furori opponeret, Virgo Mater genibus aduoluta & filium complexa, rogat hominum misereretur, quos Sanguinis sui pretio emerat: duosque seruos suos Dominicum & Franciscum obtulit, quorum laboribus flagitiosi ad pœnitentiam reducerentur. Placatusque est Christus maternis precibus, & ad peccatorum conuersionem accepit duos illos validos bellatores.

Quartò, ex eo probari potest deuotionem erga hanc Virginem & Matrem, electionis signum esse quia sibi deuotis fœlicem mortem procurat. Licet enim quandoque in peccata labantur qui hanc colunt Virginem, solet tamen illos auxilio suo ita reducere, vt tandem fœliciter finiant, & opitulatur ac protegit eos ne in peccato moriantur. De hac re latiùs infrà dicemus, quomodò affuerit multis in fine vitæ.

Rectè ergò dixit B. Anselmus: *Sicut omnis, ô Beatissima, a te auersus, & à te despectus necesse vt intereat: ita omnis ad te conuersus, & à te respectus impossibile est vt pereat.* Ex quo colligimus, quod sicut deuotio ad Virginem electionis est signum; sic eius honorem paruifacere, vel cultum negligere: reprobationis signum esse; ita vt de illa verum sit. *Qui in me peccat, lædit animam suam, & qui oderunt me, diligunt mortem.* Peccant verò contra eam, non solùm qui eius cultum blasphemãt & aspernantur, sicut faciunt hæretici & Virginis hostes; sed & ij qui eam negligunt, & eius opem non inplorant. Hoc asserit D. Bonauentura his verbis: *Non solùm in te peccat ô Domina, qui tibi iniuriam irrogat, sed etiam qui te non rogat.* Et iterum: *Qui dignè coluerit illam, iustificabitur, & qui neglexerit illam, morietur in peccatis suis.* Idipsum significatur dum dicitur: *Qui oderunt me, diligunt mortem.* Vitam itaque spiritualem, imo & æternam, in discrimen adducit, qui Virginis opem non quærit: quia homo sine eius ope, non videtur longo tempore posse persistere in gratia, sine peccato mortali. Cùm enim multis pateat hostibus, tentationibus, vulneribus, facilè læditur sine protectione Virginis: inermis est, nisi ex hac turri arma desumat, ex qua *omnis armatura fortium desumitur*, hoc est, omnis defensio & protectio contra vitia & tentationes. Quicunque longo tempore sine peccato vitam transigere potuerunt, in Virginis patrocinio præsidiunt & peterunt.

Prou. 8.

In spec. Virg.

Adde, nihil nos horum obtinere nisi per Mariam: ita nec dona Dei possumus retinere nisi per illam, *Cognoui quod nemo potest esse continens nisi Deus det,* inquit Sapiens, *& nisi Maria interueniat*, inquit B. Bonauentura. Nemo ergo castus erit & temperans, nisi eius iuuetur patrocinio quæ Mater est castitatis, & Mater diuinæ gratiæ.

Sap. 8. Bonau. in specul. Virg.

PROPOSITIO TERTIA.

Vera & solida deuotio erga Dei param, debet imitationi eius esse coniuncta.

Declarat hoc ipsa eius monitio, quâ introducitur Mater hæc pulchræ dilectionis sic suos alloquens: *Transite ad me qui concupiscitis me, & a generationibus meis adimplemini.* Quasi dicat: Vos omnes qui me colere vultis, & qui amorem mei profitemini, derelinquite vias distortas, obliqua itinera, & per nouæ conuersationis iter, transite ad me, peccati & sathanæ castra deserite si sub vexillo meo vultis militare. Venite ad me, vt adimpleamini generationibus meis, virtutibus sanctis, quas amatoribus meis ingenerare cupio; hi sunt flores & fructus quos in eorum cordibus qui mihi placent germinare cupio, humilitas, castitas, charitas, puritas.

Similis est & altera eiusdem monitio: *Nunc ergo filij audite me. Beati qui custodiunt vias meas: Audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abijcere eam.* Quasi dicat: Non illi beati aut fœlices statim dici debent, qui leue aliquod obsequium mihi impendunt, sed qui student sectari vestigia mea & virtutum itinera, quæ eis prætriui vt sequantur, hi meritò fœlices dicendi sunt: Audite ergo, si filij mei esse, & dici vultis, doctrinam quam ego vobis trado, & virtutum exempla, quibus ad pietatem vos erudio, si enim perfectionis viam inire cupitis, meis vos oportet insistere vestigiis. Meritò vtique his nos verbis illa alloquitur, quæ omnibus fidelibus proposita est tanquàm exemplar absolutissimum omnigenæ virtutis, tanquàm speculum lucidissimum veræ perfectionis, ad cuius adspectum mores erigere, defectusque nostros corrigere valeamus. Omnes viri sancti qui ad perfectionem adspirarunt, hoc sibi exemplar proposuerunt: à Maria viam perfectionis didicerunt; hæc prima post Christum virtutis norma, & salutaris disciplinæ magistra.

Prou. 8.

Exiguum itaque Virgini obsequium offerre censendi sunt, qui ei preces aliquas recitant, si mores eius aut virtutes imitari negligãt. Et hic est plurium error, qui leuiter Virgini quotidianum aliquod pensum exibentes, statim se ab omnĩ malo securos existimant: & inter filios Mariæ deuotos numerare se præsumunt, eiusque fauoré salutem omnimodè expectant: Interim nulla eis cura est aut solicitudo, vitia quæ Virgini huic maximè displicent extirpandi, & virtutes solidas, moresque Virginis imitandi. Vis particulariùs, exprimam? In impudicitiis hærent & luxurię sordibus, quâ nihil putidius coram Virgine puritatis amatrice, & tamen volunt videri deuoti esse Virgini. Superbiam & arrogantiam in corde alunt, immò & eam in sermone, incessu, actione, sat manifestant, & sanctæ Virgini quæ in omnibus humilitatem est professa, per preces aliquas ex consuetudine ei recitatas, placere se existimant. Odia, dissensiones, detractiones & alunt, & seminant, quibus nihil magis odit hęc Virgo pacis & charitatis amatrix Vnde de illa verum est illud: *Superbiam & arrogantiam, & viam prauam & os bilingue ego detestor.* Superbia mater & seminarium discordiæ. Os autem bilingue habet, qui aliter coram homine, aliter in eius absentia loquitur, sic detractores sic & adulatores agunt. Via praua omnis consuetudo malè agendi est, consuetudo enim mala, quasi vita trita est. Hæc omnia detestatur Virgo, cupitque vt ea detestentur, qui eius se famulos profitentur. Alioque illos qui Virginem precibus aliquibus quotidie colunt, & quotidie peccata peccatis cumulant, non incongruè assimilabimus Philistæis, qui genu vnum coram Arca Domini flectebant, alterum coram idolo Dagon. Quid enim aliud agunt illi, Psal. 105. qui *Mariam Arcam fœderis Domini* honorant, & quotidie colunt, simulque peccato idolo sathanæ obsequuntur? Serui sunt peccati sathanæ, non possunt simul serui esse Christi & Mariæ. *O Domine, quia ego seruus tuus, ego seruus tuus & filius ancillæ tuæ.* Ille solus verè potest se dicere seruum mariæ Ancillæ Domini, qui dupliciter seruus est Christi, & fidei signo, & charitatis siue gratiæ charactere. Amat Maria conscientiæ puritatem in seruis suis, quæ puritatis domicilium semper fuit, in quam nulla vnquam vel peccati labecula locum habuit. Hanc puritatem assequi non possumus; quantum tamen in nobis est, si Virginis amatores sumus, imitari debemus: vt saltem à peccato mortifero (quod summè illi displicet, quia maximè displicet filio) liberi esse valeamus. Verus & feruens amor ad similitudinem adnititur: si ergo ardenter te Virginem dicis amare, debes & ad eius similitudinem aspirare. Et ipsa ad hoc etiam cooperatur, vt nos sibi similes efficiat: est enim amor eius

eius velut ignis quidam, qui ferrum frigidum, durum & rubiginosum, coloris, caloris, lucis suę participes efficere nititur.

Cæterùm, quia ei placet puritas, conqueritur de nobis, cùm eius nos obsequio vouemus, & vitijs mortiferis semper implicati manemus. Conqueritur dum ad eam recurrimus, sine desiderio & proposito efficaci mutandæ voluntatis & vitæ nostræ prauæ. Vnde peccatori cuidam eius auxilium imploranti & dicenti: *O Mater misericordiæ intercede pro me!* *Respondit ipsa: Vos peccatores vocatis me matrem misericordiæ, & interim peccatis vestris non cessatis facere me matrem miseriæ & tristitiæ.* Non quod Maria gloriæ gaudiis semper fruens, tristitia affici possit, sed quia quantum in ipsis est, videntur ei tristitiæ materiam afferre per peccatum, quo Deus & Filius eius offenditur, & vulnera eius quasi renouantur; quomodò etiam dicit Scriptura, per peccatum nos contristare Spiritum Sanctum.

Propterea apparuit quondam B. Lutgardi Maria, tota obducta quodam mœroris nubilo. Inquirit Lutgardis præ cordis compassione: Vnde talis pallor & squallor in illa quæ nominatur plena gratia? Respondet Virgo.

Invità eius apud Sur. Ecce ab hæreticis & prauis Christianis iterum conspuitur & crucifigitur filius meus, an non hæc satis grauis mœroris causa? Tu ergo assume lamentum, & continuis annis septem ieiuna, vt sopiatur ira Filij mei vniuerso imminens orbi. Ideò toto septennio ipsa pane & cereuisia contenta fuit. Hæc autem apparitio ei facta est, imminente peste sæuissima Albigentium hæreticorum, de qua suprà.

Lib. de miracul. Rosar. Refert Albertus Castellanus, iuuenem quendam turpi vitæ deditum, solitum Virgini laudes frequenter offerre. Apparuit autem ei quodam die graui fame laboranti B. Virgo cibum offerens delicatum, sed in patina valde immunda. Cumque diceret ei Virgo; Comede: Respondit ipse: Cibus bonus est, sed nauseam mihi generat ob immunditiam scutellę nec possum comedere. Tunc ait ei Virgo: Laudes quas mihi offers bonæ sunt, sed cor tuum immundum est, & ideò tuis laudibus non delector: Sicque disparuit visio, ipse verò per pœnitentiam se mundauit, vt deinceps placeret oratio, quam Virgini præsentabat.

Sed dices, si ingratæ sint Virgini preces nostræ, dum à corde peccatis contaminato prodeunt, & quando peccatis mortiferis obnoxij sumus, satius erit deserere preces illas quotidianas Virginis, Rosarium, Coronam & similes. Respondeo non esse deserendas, licet enim Salutationes Angelicæ quas ei offerimus, non ita ei placeant, quando ab anima immunda offeruntur, tamen non possunt non esse gratæ, quatenus verba sunt afflata à Spiritu S. per Angeli & Elizabethæ ministerium pronunciata, Incarnationis mysterium in se continentia, quatenus etiam Spiritus Ecclesiæ quæ illa contexuit, in illis orat.

Secundò, quia cùm in peccato mortali agimus, tunc maximè ad Virginem recurrere debemus, vt eruamur: & placet illi nostra deuotio, si saltem initiali cuidam conuersioni coniuncta sit, ipsa enim auxilium nobis ad perfectiorem conuersionem impetrabit. Immò vero etiam multis in peccatorum fæcibus obdurato quodam corde defixis, profuit deuotio & affectus ergà Dei Matrem. Aliqui enim subita quadam inspiratione & impulsu interiori ad pœnitentiam conuertuntur, dum etiam nouis sceleribus designandis animum adijciebant. Sicut accidit Paulo; qui dum necem Christianorum respirabat, subito luce & voce diuinâ ita commutatur, vt de lupo agnus, de persecutore factus fuerit Apostolus, quod B. Stephani intercessione factum fuisse docet Augustinus. Sic multis contingit subita mutatio ad pœnitentiam, & ignorant quidem ipsi vnde illa procedat, sæpè verò venit à Virginis ope, quæ misericordes oculos suos iacit in eos qui in mediis iacebant sceleribus, imò verò peccata peccatis cumulare destinabant: impetratque eis inspirationem, lucem, auxilium, contritionem, conuersionemque perfectam nihil minus cogitantibus.

Impetrauit ipsa contritionem in extremis Innocentio tertio Pontifici summo, prout post mortem testatus est. De illo enim refertur, quod post Lateranense Consilium moriens, visibiliter B. Lutgardi apparuerit. Illa vt vidit eum ingenti flammâ cinctum, quærit quis sit? Ipse se innocentium Papam asserit. Cùmque illa gemens quæreret, vnde communis Christianorum Pater in tanto cruciatu? Respondet: Tres ob causas ita crucior, quę me æternis suppliciis iustè addixissent, nisi intercessio Matris Dei mihi contritionem in extremis impetrasset: Et æternam euasi mortem, sed grauissimis pœnis vsque ad iudicij diem cruciabor. Hoc tamen etiam impetrauit Mater misericordię à Filio, vt ad te suffragia petiturus venire possem, & his dictis disparuit. Illa Sororibus hęc indicans, mirè se pro illo afflixit. Nouerit Lector (inquit Cantiprato) nos tres illas causas non ignorare reuelante Lutgarde, sed pro tanti Pontificis reuerentia, referre noluisse. Ita Thomas Cantiprato eius Confessarius, & Scriptor vitæ eius. Apud Sur. in vita Lutgar.

LECTIO SECVNDA.

DE SALVTATIONE ANGELICA.

EXPLICAT HÆC LECTIO *excellentiam illius Salutationis.*

PROPOSITIO.

Post Dominicam Orationem, præstantissima est illa quę Angelica Salutatio nominatur.

Primò eius excellentiam indicat ipsum nomen: *Angelica* enim dicitur, non quod eius author Angelus sit, sed quia primaria eius pars non hominis, sed Angeli ore primo pronunciata fuit, & exinde in Ecclesia vsitata. Ipse vero Spiritus S. aut Sanctissimę Trinitatis consistorium, à quo Angelus destinabatur, eam dictauit & composuit, Angeloque inspirauit. Itaque quia ipsa ab ęterno electa erat Mater Vnigeniti Filij Dei, cùm venisset plenitudo temporum, vt illa iam de ineffabili isto mysterio instrueretur, & eius consensu & cooperatione perficeretur admirabile illud matrimonium, & coniunctio inter diuinam & humanam naturam, mittitur ad eam Archangelus, qui ab ipsa Trinitate instructus nouo eam & inaudito modo salutat & veneratur, dicens: *Aue gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus.*

Quis vero & quantus fuerit Angelus iste, suprà explicuimus, & cur conueniens fuerit talem salutationem per Angelum hunc fieri. Vide art. 3. Symboli.

Antiquitus erat valde magnum, inquit D. Thomas, quod Angeli hominibus apparerent, vel quod homines Angelis reuerentiam exhiberent. Vnde ad laudem Abrahæ scribitur; quod Angelos hospitio exceperit, quodque eis reuerentiam exhibuerit. Quod verò Angelus homini reuerentiam exhibeat, nunquam est auditum, nisi postquam Virginem adeò reuerenter salutauit, dicens: *Aue gratia plena.* Rationem verò subdit idem Sanctus Doctor, cur olim non reuerebatur hominem Angelus, sed homo Angelum; quia Angelus erat homine maior quantum ad tria. Primò quantum ad dignitatem naturæ: est enim Angelus naturæ spiritualis & incorruptibilis. Secundò quantum ad officij dignitatem & familiaritatem diuinam, assistunt enim Deo Angeli & coram eo ministrant. Tertio, quantum ad plenitudinem splendoris gratiæ: participant enim lumen diuinum magnâ plenitudine, vnde solent cum splendore magno apparere.. Hinc Angelos olim homines non ausi erant adspicere: Vnde Daniël ad aspectum Angeli totus contremuit, & emarcuit species eius. Et Manuë Pater Sampsonis cùm vidisset Angelum, quem nesciebat Angelum esse, postea tamen agnoscens esse Angelum qui Dei vices gereret, dixit ad vxorem: *Moriemur quia vidimus Dominum.* Sic & Iacob cùm luctatus fuisset cum Angelo Dei vices gerente, quasi pro miraculo narrat: *Vidi Dominum, & tamen salua facta est anima mea.*

D. Th. in opuscul.

Iudic. 13.

Gen. 32.

Conueniens vero fuit tunc Angelum hominem venerari, quando inuenta est persona aliqua humana, quæ in tribus excedit Angelum, & hæc est Maria quam salutat Angelus. Primo enim excedit in plenitudine gratiæ, vnde & ei dicit: *Aue gratia plena.* Secundo in familiaritate diuina, non posset enim maiorem familiaritatem Deus exhibere, quàm se vt filium illi exhibendo & consanguineum: vnde dicit Angelus: *Dominus tecum*, specialiori quodam modo quàm cum Angelis, quia per quandam identitatem & affinitatem: *At nusquam Angelos apprehendit.* Tertio in puritate, maior enim in virgine puritas quàm in Angelis, in qua puritatis author habitauit: & maioris æstimationis est puritas tanta reperta in humana natura, in corpore corruptibili, & de se ad malum procliui, quàm in spirituali Angelica natura. Itaque cùm in omnibus Virgo Angelis sit superior, non immerito ab Angelo colitur & salutatur, & modus quo eam salutare debemus nobis ab illo designatur.

D. Thom 3. p.

Neque verò turbata est Maria ad aspectum Angeli, vt veteres Sancti: Quinimmo Virginem vidisse non solùm corpus ab Angelo assumptum, sed etiam essentiam Angelicam, aliquorum est probabilis opinio post Albertum Magnum: quia etiam de aliquibus sanctis legimus Angelos, & animas in hac vita vidisse, D. Thomas tamen non asserit Mariam vidisse Angelicam essentiam, eo quod videatur hoc, inquit, præter statum viatoris.

Licet vero ad Angelicam speciem non fuerit turbata Maria, sermonem tamen eius omnino admirata fuit ob humilitatem, & ob tam excellentem salutationem. Vnde dicit B. Ambrosius: *Maria benedictionis nouam formulam mirabatur, quæ nusquam ante comperta: soli Mariæ hæc Salutatio seruabatur, sola gratia plena dicitur, quæ sola gratiam quam nulla alia meruerat, consecuta est, vt gratiæ impleretur authore.* Ita ille.

Amb. in 1 c. Lucæ.

Ex his ergo patet excellentia orationis huius, tam ob authorem, quam ob dignitatem eius qui eam primo Virgini obtulit Deiparæ electæ.

Secundo orationis huius præstantia ex eius antiquitate demonstrari potest, quia iam ab exordio nascentis Ecclesiæ continuo vsitata fuit. Ab eo enim tempore quo Angelus & Elizabeth sic Virginem salutarunt Spiritus sancti instinctu, fideles magno honore colere cœperunt Virginem hanc, Christi fideliumque omnium Matrem, & singulari affectu in eam ferebantur. Sicut enim agnelli instinctu quodam naturæ, inter mille oues matrem quærunt, & ex voce agnoscunt: Ita electi inclinatione quadam gratiæ, Virginem tanquam Matrem & agnoscunt & colunt: & ad eam recurrunt sicut Agnus ad vbera matris, sicut pullus ad alas gallinæ quæ eum peperit. Hoc confirmat authoritas Diui Ignatij qui fuit Antiochenæ Ecclesiæ post Petrum tertius Episcopus: Asserit vero ipse quod omnes qui ad fidem veniebant, continuo desiderio flagrabant videndi Mariam, & vndique ad eam concurrebant. Audientes de rubo illo incumbusto, qui Diuinitatis ardorem sine læsione vlla virginitatis sustinuerat & pepererat, dicere videbantur cum Moyse: *Vadam & videbo visionem hanc magnam.* Vadam & videbo arborem illam humilem, de qua Christus flos ille diuinus & fructus pretiosus ortus est, qui odore cœlum terramque replet. Hinc & ipse D. Dionysius per Paulum Athenis conuersus, Ierosolymam venit cum multis ex sanctis fratribus, *ad contuendum corpus illud quod authorem vitæ Deumque in se tulerat*, vt testatur ipse lib. de Diuinis nominibus, cap. 3. Sed & notatu dignum est, quod ex Chronicis Hispaniæ refertur, D. Iacobum in honorem B. Mariæ adhuc viuentis, sacellum erexisse. Cùm enim S. Iacobus Cæsaraugustæ agens angeretur, quod septennio prædicasset in Hispania, & nouem dumtaxat ad fidem conuertisset, vrbe sub vesperam egressus ad ripam Ebri fluminis, ibi vidit Deiparam columnæ marmoreæ insistentem, multis constipatam Angelis hymnos suauissimè cantantibus, qui eam columnam Hierosolymis attulerant. Consolata vero est Iacobum his verbis. *Quod viuens multos non effeceris discipulos, post mortem efficies.* Iussitque ibi extrui sacellum, addens se illius loci tutelam suscepisse.

Exod. 3.

Et modò adhuc Cæsaraugustæ extat & vocatur, *Nostra Domina de Columna*, miraculisque claret, & putatur fuisse prima Christianorum toto orbe Ecclesia. Ita ex Vasæo & aliis. Ribadeneira in vita D. Iacobi, & Franciscus Arias lib. de Imitat. Virginis.

Ex his ergo patet cultum Virginis cum Ecclesia nouella Christi incœpisse, cùm cognita fuit per Angelicam Salutationem vt Dei Mater. Imò verò piè aliqui dicunt ab initio sæculi, iam in Ecclesia triumphante, Mariam cognitam fuisse, & in veneratione habitam. In primis, quia Angeli in principio suæ creationis Christum fide cognouerunt, & iam Beati in Verbo intuiti sunt, (ad eorum enim statum spectabat, Caput suum ac Regem cognoscere:) Probabiliter ergo etiam dici potest, Virginem tanquam Matrem Dei ab eis cognitam fuisse, & in verbo vidisse fœminam illam, ex qua Filius Dei erat carnem sumpturus: quia & hoc ad eorum statum pertinebat, quandoquidem illa iam ab æterno electa erat Domina ac Regina eorum. Sicut ergo ex tunc Christum agnoscentes illum adorarunt, ita & Virginem ex tunc agnoscentes eius Matrem, venerationem ei exhibuerunt. Quod verò aliqui Patres videntur dicere, non fuisse cognitam

Suárez. 3. p. d. 37. ar. 4. disp. 22.

ab Angelis Dei Matrem, intelligendum id est quoad omnes circumstantias, non verò quoad substantiam & personam ipsam, inquit Suarez.

Bernard. Epist. 17. Quantum verò ad homines, ante aduentum Christi à Sapientibus, Patriarchis, Prophetis, præcognitam fuisse Virginem asserunt Sancti Patres, & per consequens ei venerationem exhibitam. Hinc & ipsa à B. Hieronymo, Micheæ 6. vocatur, *Vaticinium Prophetarum.*

Post aduentum verò Christi, & postquam ipsa in Cœlum translata est, singulari cultu ab vniuersa Ecclesia celebrata est, & hæc Salutatio Angelica ex tunc à Fidelibus frequentata etiam in officiis solemnibus, & exinde ad posteros transmissa. Patet ex Liturgia siue Missa Iacobi Apostoli & fratris Domini, vbi habetur: *Commemorationem agamus sanctissimę, immaculatæ, gloriosissimæ, benedictæ Dominæ nostrę, Matris Dei & semper Virginis Marię*: Et post pauca subdit, *Aue Maria gratia plena, Dominus tecum benedicta tu in mulieribus & benedictus fructus ventris tui, quia Saluatorem peperisti animarum nostrarum. Dignum est vt te verè beatam dicamus & omnibus modis irreprehensam & Matrem Dei nostri honorabiliorem quàm Cherubim, & gloriosiorem quàm Seraphim, quæ sine corruptione Deum Verbum peperisti, &c.* Hanc eandem Salutationem habet Chrysostomus in sua Liturgia siue Missa, & eius meminerunt antiquissimi Ecclesiæ Patres.

Tertiò præstantia huius orationis declarari potest ex eius vtilitate; est enim & Virgini gratissima, & nobis vtilissima. Virgini quidem gratissima, quia rememorat & quodammodo renouat gaudium illud quo perfusa fuit, cùm ei primum ab Angelo nuntium incarnationis Filij Dei & salutis totius generis humani indicatum fuit. Item quia hæc salutatio quodam compendio continet singulares Mariæ prærogatiuas. Primò quod ipsa sit speculum omnis munditiæ, & fons quidam superessluens cælestis gratiæ, ita vt per illam ad nos deriuetur, quod indicatur illis verbis, *Aue gratia plena.* Secundò quod ipsa sit thalamus Regis gloriæ & Deitatis tabernaculum, ita vt possit dicere: *Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo*, quod significatur illis verbis: *Dominus tecum.*

Eccl. 24. Tertiò quod ipsa sit electa super omnes mulieres, immò & super omnes creaturas, prima vtique post Deum creatura: Quod indicant illa verba: *Benedicta tu in mulieribus.*

Quartò agnoscimus illam esse arborem pretiosissimam ex qua oritur ille fructus vitalis, qui vitam toti mundo attulit, ille fructus pretiosus, à quo omnis benedictio in omnes deriuatur, excludens omnem maledictionem per primum illum noxium fructum ad nos manantem; quod disertè illa verba annunciant, *Benedictus fructus ventris tui.* Denique vltimis illis verbis, *Sancta Maria Mater Dei ora pro nobis nunc & in hora mortis nostræ*, indicatur illi competere officium Mediatricis, ita vt apud filium curam gerat generis humani, potens nobis in omnibus necessitatibus opem ferre & modo in hac vita misera, & in egressu, vt eripiamur à morte æterna.

Nihil itaque Virgini gratius offerre possumus, quàm hanc cælestem Salutationem eius laudes & prærogatiuas continentem, per pauca quidem verba, sed multorum mysteriorum pondere grauida. Nihil quoque vtilius nobis, quàm mysterium illud Incarnationis diuinæ sæpius memoria repetere, ore & corde voluere, quia initium nostrę salutis est, & primum redemptionis nostræ mysterium, omnium aliorum fundamentũ. Illud autem in hac salutatione Angelica rememoramus, & quo frequentiùs eam repetimus, eo magis animo infigere debemus, ne ingrati simus.

Hinc & ter in die, vesperi, mane, meridie, pulsus campanæ dari solet in memoriam huius mysterij, quo tempore solent veri fideles, hanc salutationem recitare: Immo & ad singulas horas recitantibus eam, summi Pontifices de thesauro Ecclesiæ indulgentiam elargiuntur. Itaque hæc oratio adeò breuis, adeò fœcunda, & Deo ac Virgini grata, & summè nobis vtilis, debet etiam ab incunabulis ori & menti infantium cum lacte instillari, vt vel per partes dicere possint, *Aue Maria.* Gaudet enim Virgo ex ore infantium lactentium perfici laudem suam. Quod multis possumus exemplis declarare.

Cùm S. Thomas de Aquino adhuc puerulus foret, & nutrix eum in balneo abluere vellet, contigit ipsum reperire chartulam, in qua Angelica Salutatio descripta erat, eam ergo è terra sublatam ita manu clausit, vt nonnisi eum violentia nutrix ei eripere potuerit: cùm vero abstulisset, non temperauit à fletu & clamore, donec iterum eam recepit, & acceptam ori ingerens deglutiit, vt iam à teneris annis Deiparam coluisse visus sit, cuius etiam ope castitatis perpetuæ donum impetrauit, Angelis ei renes cingentibus. Surius in eius vita.

Beata quoque Catharina Senensis annos nata quinque, Salutationem hanc assiduè repetebat, per domus suæ gradus ascendens, & morabatur in singulis, Salutationem Angelicam Matri misericordiæ offerens. Intellexerat non ex hominum sermone, sed ex diuino colloquio, Mariam Dei Matrem primam se voto virginitatis obligasse: illam imitata cùm septennis foret, atque in secreto domus angulo supernæ Parentis patrocinium fidenter implorasset, castitatis perpetuæ promisso se Christo coniunxit, suam virginitatem immortali sponso, inuocatâ Mariæ Virginis ope, voto dedicauit. Raimu. in eius vita.

In litteris quoque annuis Societatis Iesu, sic legimus, Conimbricæ initio cùm doctrinam Christianam tradendi ratio non esset tam illustris, aliquando in foro interrogauit P. Ignatius Martinus, ecquis esset qui velit angelicâ oratione Virginem salutare? Conticuêre autem omnes ex inepta quadam verecundia, interim infantulus semestris pendens è materno sinu non conticuit, sed in hanc vocem erupit, *Aue Maria gratia plena.* Vnde multitudo excitata hocce miraculo, Mariæ laudes cœpit decantare, & Mariam verè gratiâ plenam prædicare. Ex litt. Societ. an. 1598.

Neque hîc prætereundum, quod de S. Theresia legimus. Hæc puella septem annorum solitudinem quærebat, vt Virgini, cui addictissima semper fuit, Rosarium persolueret: duodecimum deinde agens annum, cùm doleret se matre orbatam, ante Mariæ imaginem fusis lachrymis orauit, vt matris vicem gerere dignaretur. Quam quidem orationem Mariæ acceptissimam fuisse, probauit singulare eius in illam patrocinium. Ribera in eius vita.

Quartò, eius præstantia declaratur ex efficacia quam habet contra sathanam & inferorum vires. Summè enim odit, & summam ei confusionem ingerit hæc Salutatio; quia sicut initium ruinæ nostræ, à colloquio illo seductorio cœpit, quod cum Eua habuit per linguam serpentis: ita initium reparationis nostræ & destructionis regni peccati & sathanæ, cœpit ab hoc colloquio cum Maria, ab hac Salutatione Angelica. Et sic verificatur de diabolo illud: *Ponam circulum in* Reg. 19.

naribus tuis, & reducam te per eandem viam qua venisti. Tu enim per mulierem inobedientem regnum adeptus es, & peccatum introduxisti, mortemque in orbem: Tu ipsam mortis nunciam effecisti, & filiorum peremptricem. Ego ad alteram Euam Archangelum meum mitto cum vitæ nuncio, & per illam toti mundo vitam annuncio, Matremque omnium viuentium eam efficio. Sed & ipsa conteret caput tuum, & inimicitias capitales ponam inter te & mulierem, inter semen tuum & semen mulieris. Christus semen est huius mulieris, & nos quoque Christiani, quia & nos virginis huius sumus filij: bellum ergo implacabile contra serpentem gerimus. Et Salutatio Angelica clypeus est, quo eius vires retundimus, quia per illam ingerimus & rememoramus ei confusionem primam quam sustinuit, dum per virgunculam humilem superbæ huius creaturæ vires ad nihilum redactæ sunt: Non enim potest ferre, sicut superbus Abimelech, quod per fœminam victus dicatur, potest non id bene digerere. Sed & quotidie Virgo hæc multa ei spolia detrahit multas animas, quæ ad eius protectionem & vexillum confugiunt è castris diaboli, & per inuocationem Virginis salutem reperiunt, quæ peccatorum nexibus constrictæ ad perditionem deuoluebantur.

Vis ergo efficaciam Salutationis huius videre? *Antidotum cæleste est*, animam præseruans à mortifero serpentis morsu, habétque vires contra omne eius virus. Immò *Virga est*, quâ serpentis caput potes conterere, hoc est, omnes eius suggestiones prauas & maligna consilia, quibus sensim in animas nostras illabi conatur.

Rup. in 3. c. Gen. Refert Rupertus, tantam esse naturalem inimicitiam inter mulierem & serpentem, vt si nuda mulieris planta dentem serpentis præuenerit, & viuacissimum eius caput presserit etiam leuiter, repente totum cum capite corpus interire debeat; ita vt nullus omninò motus, nullus sensus in aliqua parte sit residuus, quod nec malleis certè aut vectibus, nec gladiis ita citò effici potest, inquit ipse, asseritque hoc vsu & experientia fida compertum. Vt vt sit, rectè de Virgine id asseritur, cuius planta premens vel leuiter antiqui serpentis caput, omnem ei motum & sensum adimit, quod fit cùm tentati à serpente ad Virginis opem præsidiumque confugimus, quæ leuiter impresso pede, potest illum tanquam vermiculum abiectum subito opprimere; hoc est, summa ei facilitas est ad vim omnem dæmonis frangendam. Eandemque vim habet Oratio Angelica, quæ tanquam virga quædam est, vt dixi, quâ fugatur & percutitur serpens iste. Vis plura adijciam? Oratio ista *pars molæ est*, quâ superbus Abimelech contunditur à muliere: *Clauus*, quo à fœmina Sizaræ tempora transfiguntur: *Gladius Iudith*, quo Holofernis impij caput obtruncatur: In his enim omnibus Mariæ victoria contra dæmonem præsignatur. Hæc Angeli lucis verba, *arma sunt lucidissima*, quibus Angelus tenebrarum cum omni sua caligine dissipatur, ne fini lucis noceat. Vide exempl. in Tract. nostro super decem præceptis, in præcepto secundo, vbi ad solum pulsum Angelicæ Salutationis, qui in Ecclesia manè solet dari, dæmon fugatus fuit à quodam iuuene.

(Viegas in 12. c. Ap.)

LECTIO TERTIA.

DE PRIMA PARTE SALVTAtionis Angelicæ.

AVE MARIA, GRATIA plena, Dominus tecum.

TRes sunt partes orationis huius. Prima est ab Angelo: *Aue gratia plena, Dominus tecum.* Secunda ab Elisabeth: *Benedicta tu in mulieribus, &c.* Tertia ab Ecclesia: *Sancta Maria ora pro nobis, &c.*

AVE MARIA.

AVe idem significare potest hîc (vt ex Græco colligitur) quod *Salue, Gaude, Lætare.* Meritò verò ad gaudium ab Angelo excitatur, quia cœleste nuncium quod ad eam destinatur, ineffabilis gaudij ei segetem subministrat.

Primò quidem ineffabile est gaudium, quod concepit de certitudine, quam ex Angelica reuelatione habuit, placita esse Deo opera sua, se in statu gratiæ esse, & obiectum amoris diuini; cùm enim nemo nostrum scire possit, an amore, an odio sit dignus, hoc de se certò agnoscere ex prærogatiua particulari datum est Virgini.

Secundò, quia non solùm agnouit se à Deo amari ob statum præsentis iustitiæ, sed etiam amorem illum ab æterno vsque ad æternum se protendere. Agnouit enim suam in gratia confirmationem, æternam electionem signatam in libro vitæ, ita vt potuerit dicere: *In capite libri scriptum est de me*, quia prima inter puras creaturas in libro prædestinationis est descripta. Psal. 139

Tertio, inenarrabile gaudium fuit, cùm agnouit se Matrem illius electam esse in terris, cuius Pater Deus est in cœlis, & sapientiam illam genitam æterni Patris Angelos beatificantem in cælis, filium suum fore in terris: Vterumque suum iam præparari & adornari, quasi cœlum nobile in quo diuinitatis plenitudo corporaliter habitaret, ita vt cum gaudio & admiratione, tum ab Angelis, quàm ab hominibus dici possit: *Ecce tabernaculum Dei cũ hominibus & habitabit cum eis, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus.* Apoc. 21.

Quarto & hoc gaudium adauget, quod agnouerit se electam esse Dominam & Angelorum & hominum, Reginam cæli, terræ, & inferorum: Ita vt iam ei Angelus ex parte cælestis hierarchiæ honorem subiectionemque debitam deferat, & Reginam agnoscat: futuris vero temporibus omnis hominum sexus, omnis status, omnes generationes, Reginæ huic quoddam velut homagium sunt delaturæ, & eius præconia totus orbis cum admiratione & veneratione proclamabit.

Quinto, gaudium illi fuit ineffabile non solùm ob agnitas speciales prerogatiuas suas, sed & maximè ob redemptionem totius generis humani iam appropinquãtem, postquam tot votis expetita fuerat, tot oraculis prenuntiata, tot figuris præsignificata, tot lachrymosis desideriis aduocata. Illius redemptionis per Filij incarnationem, iam in eius vtero iaciebantur fundamenta.

An non igitur hęc omnia cor Virginis miro debebant perfundere gaudio, vt merito prima vox Angeli sit, Aue, id est, salue, gaude, & lætare? Immo liceat nobis asserere: Si omnia gaudia à principio creationis alicui collata: & in finem vsque

sæculi conferenda, in vnum confluerent, non posse adæquare gaudium illud ineffabile, quod B. Virgo habuit de incarnatione Filij Dei. Addit quidam Theologus, Deo, soli animæ Christi & Virgini eius gaudij magnitudinem perspectam, cœlestium enim gaudiorum ineffabilis quædam suauitas eam perfudisse meritò asseritur, dum illud æternum lumen cum toto suo fulgore in eam descendit, & quod totus mundus non capit, intra eius viscera se condidit. Hinc & aliqui vt alibi dixi, putant Virginem in Filij sui incarnatione ipsam etiam essentiam diuinam in transitu vidisse.

Ex his collige quàm accepti sint, qui frequenter offerrunt illud Angelicum. *Aue gratia plena*, quandoquidem quodammodò renouent illud indicibile gaudium, quòd in Annunciatione Angelica ei infusum fuit. Hinc & liliis & rosis odoriferis cor exhilarantibus, eam coronare visæ sunt plures animæ piæ, dum ei salutationem hanc sępè repetitam offerebant, vt posteà dicemus.

Notandum verò, licet illud AVE idem sit quod *gaudium tibi sit*, sicque sit vox exhortantis ad lætitiam, tum de proprio, tum de communi bono: Non tamen sine mysterio inuersis litteris facit nomen EVA, vt etiam notat Ecclesia in illo versu.

> *Sumens illud Aue*
> *Gabrielis ore*
> *Funda nos in pace*
> *Mutans Euæ nomen.*

VBreu. in Nat. Vir. Et videtur significari Mariam Euæ opponi, & eius Gaudium Euæ dolori, eius benedictionem Euæ maledictioni Mariæ gratiam peccato Euæ, Mariæ fructum fructui Euæ. Ipsa ergo est altera Eua verè *Mater viuentium*, quia prima verè fuit *Mater morientium*. Vnde & Augustinus latiùs hac de re disserens: *Eua, inquit, luxit, ista exultauit: Eua lachrymas, Maria gaudium in ventre portauit: Mater generis nostri pœnam intulit mundo, Genitrix Domini nostri salutem attulit mundo: Auctrix peccati Eua, auctrix meriti Maria: Eua occidendo obfuit, Maria viuificando profuit: Illa percussit, ista sanauit. Pro inobedientia obedientia commutatur, fides pro perfidia compensatur.* Ita ille.

Eccl. 33. Rectè ergo dixit sapiens: *Contra malum bonum est, & contra vitam mors, sic & contra virum iustum peccator: & sic intuere omnia opera Altissimi, duo & duo, & vnum contra vnum.*

Patet in hac salutatione, vbi Angelus lucis est contra Angelum tenebrarum, benedictus fructus, contra fructum vetitum: cōtra Adamum & Euam, Iesus opponitur & Maria.

Vnde & eleganter Bernardus: Currite Matres, currite filię, currite omnes, quæ post Euam, & ex Eua, & parturimini cum tristitia, & parturitis: adite virginalem thalamum, & pudicum sororis vestræ cubiculum: Ecce Deus mittit ad Virginem, affatur Angelus Mariam, apponite aurem parieti, auscultate quid nunciet ei, si fortè audiatis vnde consolemini. Lętare Pater Adam, sed magis tu ô Eua Mater exulta, quia sicut omnium parentes, ita estis & peremptores, & priùs peremptores quàm parentes: Lætamini tamen super filia & tali filia: Curre Eua ad Mariam, curre mater ad filiam, filia pro matre respondeat, & matris opprobrium auferat, ipsa patri pro matre satisfaciat, quia si vir cecidit per fœminam, iam non erigitur nisi per fœminam. Hęc Bernardus. Bern. sup. Missus.

Claman A. vel A. Notant ad idem significandum aliqui, primum Angeli, verbum AVE, habere primam litteram A, quasi significantem Adam, vltimam E, quasi significantem Euam, inter quas media, est V. significans Virginem, quę media est inter Adam & Euam, quia per illam tanquam mediatricem Adæ & Euæ vtique sexui salus est restituta. quotquot nascuntur ab Eua, Holcot in sap. c. 7.

AVE MARIA.

DE NOMINE, MARIA.

NOmen MARIA, non expressit Angelus, cùm primùm allocutus est Virginem, inquit Basilius Viegas, sed solum dicit, *Aue gratia plena*, quia nimirum præ reuerentia noluit nomen Virginis vt pote ineffabile efferre, nisi postquam ex colloquio Virginis familiarior ei redditus tandem dixit: *Ne timeas Maria.* Ita ille. Explicat & ostendit idem author nomen illud apud Hebręos esse Tetragrammaton, siue quatuor litteris constans, ad instar nominis ineffabilis Dei & nomini Iesu. Viegas in 12. Apoc.

Varia verò est significatio huius nominis, MARIA, apud Doctores & sanctos Patres: Tres præcipuas breuiter attingemus. Hieron. l. de nominib' Heb.

Primo, S. Hieronymus dicit, nomen MARIÆ, apud Hebræos significare idem quod illuminatrix. Aptè hoc ei nomen tribuitur, quę verum fudit sæculis lumen, ex qua etiam ipse Sol ęternus qui est lux de luce, lumen de lumine, immo & nobis fons luminis, formari voluit. *Fecit Deus duo luminaria magna, luminare, maius vt præesset diei, luminare minus vt præesset nocti & stellis.* Dicamus, *Luminare maius* esse Christum, qui pręest, speciali quadam ratione iustis, qui diei nomine designari possunt, *Luminare minus* esse Mariam, quæ præest nocti, hoc est, peccatoribus, quia specialiter illis lumen impetrat. *Stellæ* sunt reliqui Sancti. Immò verò *Illuminatrix* optimè dicitur, quia omne lumen gratię, omne donum descendens à Patre luminum, per eam in Ecclesiam descendit: Et sicut Theologi docent omnem illuminationem in Angelis inferioribus fieri ab Angelo superiori, & ita consequenter omnem illuminationem Angelorum à supremo Seraphim prouenire: similiter dicimus omnem illuminationem ad Ecclesiam deriuari, mediante Virgine, veréque illi competit illud: *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.* Possumus ergo sano sensu nunc respondere ad quęstionem illam celebrem, quam proponit Dominus apud Iob: *Indica mihi si habes intelligentiam: Per quam viam spargitur lux, aut diuiditur æstus super terram?* Maria enim via est per quam cælestis lux sese terris diffundit: Via est, per quam diuini amoris calor ęstuans in cordibus Fidelium accenditur, & modò huic, modò illi eius interuentione communicatur; Vnde & ei canimus; *Tu porta lucis fulgida.* Psal. 75. Iob. 38.

Secundò, Maria sermone Syro idem significat quod Domina Meritò sic nuncupatur, quia per excellentiam Domina est & Princeps omnium creaturarum, Regina potestatem habens in cœlo & in terra à filio sibi communicatam, vt sit Matri cum filio communis potestas & gloria. Vnde dicit D. Bonauentura: *Quia Dominus potentissimus tecum est, ideo & tu potentissima secum es, potentissima es per ipsum, potentissima es apud ipsum*, ita vt verè dicere possis: *In Ierusalem potestas mea.* Comparat eam Bonauentura cum Esther Regina, quam duæ comitabantur ancillę, quarum vna Dominam sequebatur defluentia vestimenta colligens; altera ipsa Esther prę deliciis innitebatur: *Duæ, inquit, ancillæ, quarum Domina est Regina* Bonau. in speculo Virg.

Esth. 15. *Maria, sunt Angelica & humana creatura: humana est famula illa quæ sequitur Dominam suam in mundo, colligens vestimenta Dominæ, hoc est, virtutes & exempla Mariæ, Angelica verò est illa altera, super quam in cælo innititur se sociando ac deliciando cum Angelis, innititur insuper tanquam potentissima* Su. in vita eius. *Angelis imperando.* Itaque sicut Christus vocatur Dominus per Antonomasiam, ita & Virgo ex suo nomine, Domina per excellentiam. Propterea S. Gerardus Martyr Episcopus Canadiensis in Pannonia, nomen Mariæ specialiter voluit honorari, & ipso authore ab Hungarica gente non pronunciatur nomen Mariæ, sed Dominam eam vocant. Si sit autem pronuntiatum eius nomen, statim flexis genibus, & demissis in terram capitibus sese inclinant. Et ideò etiam Pannonia à S. Rege suo Stephano, *Familia S. Mariæ* appellata est. Idem quoque S. Gerardus in tanta veneratione nomen illud habebat, vt si quis reus clam à S. Viri familiaribus edoctus, veniam ab ipso peteret per nomen Matris Christi, mox audito nomine Matris misericordiæ, ipse lachrymis perfunderetur, & perinde ac ipse reus esset, à reo veniam peteret. Sed & Stephanus Hungariæ Rex Sanctissimus agnoscens hanc verè Regum etiam esse Dominam & omnium Regnorum Reginam, seipsum, sceptrum suum ac Regnum, speciali oblatione & voto Virgini Mariæ consecrauit, assiduè exorans, vt se suumque regnum Domina illa tueretur, cuius patrocinio ac potestati se Hungarosque Baro. t. 11. Bonfinius li. 1. de rebus Hũg. omnes addixerat. Quin etiam solemne promulgauit edictum, vt omnes diem quo Virgo assumpta fuit celeberrimum haberent, & diem Dominæ, appellarent, & cætera eius festa ieiuniis & singulari solemnitate transigerent, eamque peculiarem sibi patronam assumerent. Nec silentio prætereundum est, quod de ipso scribitur. Cùm quadam nocte cœlesti instinctu clam sine comite, ex aula regia egressus esset, magnam nummorum copiam populo pauperi distributurus, cùm singulis nummum aliquem elargiretur; inter petulantes rogatores, orto tumultu, ipsi etiam Regi per contumeliam ab audioribus plerisque barba distracta est, & ex parte conuulsa. Ipse verò nec hoc indignè ferens, in ædem quandam Virginis interiùs gaudens properauit, & ante aram procidens ingentes Diuæ gratias egit. *Regina, inquit, cæli, vnica Hungaricæ Patrona gentis, tibi gratias ago quod me milites tui hoc modo tractarunt: si has ab hostibus iniurias accepissem, auxilio tuo vlciscerer. Proinde futuræ fœlicitatis hinc auspicia capio, scioque non fore irrita filij tui verba dicentis, ne minimum quidem è capite capillum periturum.*

Ex his ergo satis constat, quàm meritò Domina vocetur, digna cui Principes & Reges omnes, diademata sua ac sceptra consecrent; Prælati verò, Episcopi ac Pontifices infulas suas ac thiaras committant, omnesque gentes subseruiant, quandoquidem & in cœlo & in terra & sub terra dominetur. Vnde ipsa rectè introducitur loquens: Eccl. 14. *Gyrum cæli circuiui, abyssi profundum penetraui, in fluctibus maris ambulaui, & in omni terra steti, & in omni populo & gente primatum habui, & omnium excellentium & superborum corda propria virtute calcaui.* Vbi dum dicit, *Gyrum cæli circuiui*, indicat se in cælo dominari; dum ait, *Abissum penetraui*, significat se dominari in inferno; quando addit, *in fluctibus maris ambulaui*, potest intelligi de purgatorio, quia ibi pœnæ sunt quasi fluctus transeuntes, non permanentes. Tandem subdit, *in omni gente primatum tenui*, in terra se dominari manifestans, vbi etiam exercet potestatem in rebelles & superbos, eos velut calcans cum sathana Rege super omnes filios superbiæ, qui etiam solum Mariæ nomen horrescit. Ad illas verò animas quæ sathanę suggestione Deum & Mariam deseruerũt, rectè illud dicimus quod Angelus olim ad Agar fugitiuam, *Reuertere ad Dominam tuam, & humiliare sub manu eius, reuertere ad Mariam*, cum cordis humilitate, & gratiam, & benedictionem peccatique remissionem, in eius dono & obsequio reperies. Ipsa est enim Sara (quod interpretatur Domina) quæ verum genuit Isaac Filium Dei, in cuius semine benedictæ sunt omnes gentes. Gen. 18.

Tertiò Maria idem significat quod *Stella maris*, & hæc est communior acceptio tum sanctorum Patrum, tum ipsius Ecclesiæ, quæ eam sic salutat, *Aue maris stella.* Hoc verò nomen mirè ei conuenit, si stellæ proprietates expendantur, dicit enim Aristoteles: *In stellis non est corruptio nec casus, nec error.* Arist. l. de cælo.

Primò ergo stellæ assimilatur, quia in eam non incidit corruptio, vel in natiuitate, vel in vita, vel in morte. In natiuitate quidem orta est sine corruptione originalis peccati: in vita nulli subdita corruptione actualis peccati, etiam venialis: in morte præseruata fuit à putrefactione & corruptione illa quæ communis est.

Secundò assimilatur stellæ, quia in ea nullus fuit casus, vel luminis vlla vnquam diminutio. Ceciderunt aliquando Apostoli, & obscurati sunt in nocte Dominicæ Passionis; ipsa vero stetit, nec luminis fidei aut gratiæ quicquam amisit, vnde de illa verum est: *Non extinguetur in nocte lucerna eius.* Prou. vlt.

Tertio, stellæ assimilatur, quia nullus in ipsa fuit error. Stellæ enim in suo motu errare non possunt, quæ mouentur motu à Deo sibi concreato, mouentur autem motu firmamenti citissimè, motu vero suo lentissimè: & in hoc significari potest obedientia Mariæ, quæ ad diuinæ voluntatis motum citissime mouebatur. Mouebatur à Spiritu S. vt Christi conceptioni consentiret, & statim acquieuit: vt in Ægyptum fugeret, & statim obediuit: vt inde rediret, & mox obtemperauit. Sic ad omnia opera sua diuinum sequebatur motum, nihil repugnante motu propriæ voluntatis. Nos autem sæpe sydera sumus errantia, quia corruptæ naturæ motum sequimur, & sapientiæ diuinæ nos monenti resistimus. Iacob. de voragine ser. de natiuit. Mariæ.

Quartò assimilatur stellæ, quia *sicut sine corruptione cum puritate sydus emittit radium, sic absque læsione Virgo parturit filium, nec sideri radius suam minuit claritatem, nec Virgini filius suam virginitatem. Ipsa ergo est stella ista ex Iacob, cuius splendor & radius & præfulget in superni, & inferos penetrat, & terras perlustrat.* Ita Bernardus. Serm. super Missus

Sed quæres, cur Stella maris specialiter nuncupetur? Respondeo, quia stella est micans inter tenebras huius mundi. Aduerte ergo varias ob causas, mare significare hoc sæculum.

Primo quidem, quia sicut mare obnoxium est ventis, tempestatibus, nebulis: Ita hic mundus multis agitationibus, inquietudinibus & turbinibus, multâ quoque est caligine circumfusus.

Secundo, sicut mare fluxum & refluxum habet, & quędam ei indita est naturalis inconstantia, modò enim serenum est, modo turbulentissimum; ita: in hoc sæculo statuum, fortunarum, rerum omnium vicissitudo reperitur, agnata est illi quædam instabilitas, vt nemo fidat.

Tertio, in mari pisces maiores deuorant minores: ita in hoc mundo homines sibi mutuo præda sunt. Vnde conqueritur Abacuc: *Vsquequò* Abac. 1.

Domine taces, impio conculcante iustiorem se, & facies homines quasi pisces maris.

Quarto quoscunque maris sinus explores, omnes salsedine ingrata respersos reperies, non est gutta non salsa: ita omnia quæ continet hoc sæculum amaritudine quadam respersa sunt, & qui sæculo huic immersi sunt, miram salsedinem reperiunt in peccati & prauæ conscientiæ amaris fluctibus, licet ad tempus delectati videantur.

Non mare tot guttas quot mala mundus habet.

Quinto denique in mari scopuli sunt & pericula, syrtes & voragines, immo & multæ belluæ insidiantes, ideòq; frequentissima naufragia. Quid reperies in hoc sæculo nisi scopulos & rupes ad quas nauis nostra allidatur: quid nisi occasiones & peccati pericula? Nullus locus, nullus status à periculo est exemptus, insidiantur belluæ quoque monstruosæ, luxuria, ira, superbia, gula, nulla securitas cui fidere possis, & ideò tam multi naufragium patiuntur & pereunt.

Maria itaque est illa præclara stella, super hoc mare magnum & spatiosum necessario subleuata, micans meritis, illustrans exemplis. O, inquit D. Bernardus quisquis te intelligis in huius sæculi profluuio, magis inter tempestates fluctuare, quàm per terram ambulare, nec auertas oculos à fulgure huius sideris si non vis obrui procellis, respice stellam, voca Mariam. Si insurgunt venti tentationum: Si incurras scopulos tribulationum: Si iactaris superbiæ vndis, respice stellam, voca Mariam; si ira, aut auaritia, aut carnis illecebra nauiculam concusserit mentis, respice stellam, voca Mariam; Si criminum immanitate confusus, conscientia, fœditate, iudicij horrore perterritus, barathro incipis absorberi tristitiæ, & desperationis, respice stellam, voca Mariam. In periculis, in angustiis, in rebus dubiis, Mariam cogita, Mariam inuoca, non recedat à corde, non recedat ab ore. Ipsam sequens non deuias, ipsam rogans non desperas, ipsam cogitans non erras, ipsa propitia, ad portum peruenis, &c. Hom 2. super Missus.

Idem explicans D. Bonau. Nautæ, inquit, cùm in aliquam terræ partem nauigare disponunt, vnum sidus eligunt, cuius signo & luce radiante, in eam quam desiderant partem, possint sine errore adduci. Officium gerit Maria stellæ marinæ, quæ nauigantes per mare mundi in naui innocentiæ vel pænitentiæ, dirigit ad littus patriæ. In eandem sententiam refert D. Bonauentura Innocentium Papam sic interrogantem. Quibus auxiliis possunt naues inter tot pericula transire vsque ad littus? Respondet; Certè per duo, scilicet per lignum & stellam, id est, per fidem Crucis, & per virtutem lucis, quam nobis peperit Maria maris stella.

Ex his satis colligitur non fortuitò hoc nomen Mariæ Virgini inditum fuisse, sed è cœlo delapsum, & diuinitùs Virginis parentibus inspiratum. Solet enim Deus illis quos ad munus aliquod speciale eligit, nomen dare illi muneri aut dignitati congruū. Ideò illum qui antea vocabatur Abram, vocari voluit Abraham, quod significat Patrem multarum gentium, quia ad hoc eum eligebat, vt in semine eius omnes gentes benedicerentur. Sic Iacob vocari voluit Israël, ob luctam, quam cum Angelo habuit Dei vices gerente. Sic in nouo testamento Simonem vocari vult Petrum, ob firmitatem fidei, super quam fundare volebat Ecclesiam. Iacobum item & Ioannem vocat Boanerges, id est, filios Tonitrui. Et sic de aliis multis reperies discurrendo per Scripturas. Sic ergo & nos dicimus nomen Maria, quod muneri & dignitati ad quam virgo electa erat, mirificè conuenit, à Deo inspiratum fuisse, & quodammodo è cœlo lapsum.

Hinc viri sancti illud summa pietate coluerunt, & in eius laudem præclarissima scripserunt. Inter cæteros antiquus quidam Pater qui nomen Idiota, sic dicit: *Dedit tibi Maria Trinitas nomen, quod post nomen filij tui est super omne nomen, vt in nomine tuo omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum. Hoc nomen super omnia nomina Sanctorum reficit lassos, sanat languidos, illuminat cæcos, penetrat duros, vngit Agonistas, iugum diaboli excutit. Tantę excellentię est, vt ad eius inuocationem cęlum & terra lętetur, Angeli congaudeant, dęmones tremant, infernus conturbetur.* Idiota in l. contēp. de Virg.

In reuelationibus S. Brigittæ (vt refert Chartusianus) dicitur B. Virgo ei apparuisse, & dixisse: Audi quantum filius meus nomen meum honorat: Angeli dum illud audiunt, gaudent & gratias agunt, quod per me & mecum talem gratiam fecit, & quia vident humanitatem Filij mei in deitate glorificatam. Qui in Purgatorio sunt, gaudent sicut æger in lecto, audito verbo solatij: Angeli etiam boni: audito hoc nomine, iustis magis propinquant, & de eorum lætentur profectu, quibus sunt ad custodiam deputati. Omnes quoque dæmones verentur hoc nomen, & illo audito fugiunt. Chartus. l. 2. de laud. Virg. c. vlt.

Memorabile exemplum habes de B. Iosciono, qui nomini Mariæ ita deuotus erat, vt singulis diebus quinque Psalmos recitaret, quia tot litteris Mariæ nomen constat. Id vero sibi gratissimum Deus ostendit quinque floribus ex eius ore, auribus, oculis, prodeuntibus post mortem eius. Vide latè in speculo exemplorum, & in floribus Daueroultij apud Molanum. Molanus. 10. Nou.

GRATIA PLENA.

DE GRATIA VIRGINIS.

Plenitudo gratiæ diuersimodè diuersis tribui solet in sacris literis.

Primò, illa Christo tribuitur, de quo dicitur: *Complacuit in ipso omnem plenitudinem inhabitare.* Item: *De plenitudine eius omnes accepimus.* Col. 1. Ioan. 1.

Habuit verò Christus plenitudinem gratiæ intensiuam, vt loquuntur Theologi, quia habuit secundùm perfectissimum modum & mensuram, quam Sapientia diuina eam alicui creaturæ decreuit dare. Tum quia anima Christi vnita fonti gratiæ, eius influxum perfectissimè debuit participare: Tum quia accepit eam in alios transfundendam, tanquam caput omnium iustorum. Habuit quoque plenitudinem gratiæ extensiuam, non solùm quia habuit supremum gratiæ gradum, quem dare Deus decreuit creaturæ, sed prætereà quia habuit omnes gratiæ effectus & operationes, quia habuit gratiam tanquam vniuersale principium, à quo in genus humanum omne genus gratiæ, omnis effectus & operatio gratiæ debebat deriuari. Plenitudo itaque gratiæ quæ Christo tribuitur, illi soli competit, quia illi soli competit esse caput, fontem, principium vniuersale gratię. Sicut Soli plenitudo lucis appropriatur quia ipse est fons quidem luminis, à quo cæteris lux communicatur.

Secundo, plenitudo gratiæ aliquando aliis Sanctis tribuitur, quia abundantem gratiam illis communicauit Deus statui suo, ministerio & officio congruam, vt perfectè illo fungi possint, sicut Ioannes, Stephanus, Apostoli dicuntur repleti

fuisse Spiritu S. vnusquisque iuxta ministerium ad quod electus erat. Item & hoc sensu dicuntur aliqui pleni gratia, quia habent gratiam abundantem ad vitam æternam consequendam. Hoc modo se precari dicit Apostolus pro Ephesiis: *Vt impleamini*, inquit, *in omnem plenitudinem Dei*. Ephes. 3.

Tertiò, plenitudo gratiæ Mariæ specialiter post Christum tribuitur, & vocari potest plenitudo specialis prærogatiuæ: quia habuit excellentissimam gratiam super omnes Sanctos, & super omnes Angelos. Rationem affert D. Thomas, quia vnicuique à Deo datur gratia secundùm dignitatem ad quam eligitur. Prædestinatus Filius Dei & omnium Sanctificator, habuit plenitudinem gratiæ sibi propriam, quæ redundaret in omnes: Maria verò electa ad dignitatem Matris Dei, obtinuit tantam plenitudinem gratię, vt esset propinquissima gratię authori, ita quod eum qui est plenus omni gratia in se reciperet, & eum pariendo quodammodò gratiam ad omnes deriuaret. Ita Thomas. S. p. q. 27. articulo 5.

Hinc etiam Virgo à sanctis Patribus vocatur, *Mare gratiarum*, ita vt latinè eius nomen Maria, à mari deriuetur, quia sicut Deus præcepit, vt aquæ congregarentur in vnum locum, & *Congregationes aquarum appellauit maria*, ita etiam voluit vt omnes gratiæ in Virgine congregarentur, & gratiarum omnium congregationes Maria dicerentur, sic obseruat B. Chrysologus & Albertus Magnus. Vnde & D. Bonauent. applicat Virgini illud: *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat*. Omnia, inquit, flumina intrant in mare, dum omnia charismata Sanctorum intrant in Mariam, flumen gratiæ Angelorum, flumen gratiæ Patriarcharum, flumen gratiæ Apostolorum, flumen gratiæ Martyrum, flumen gratiæ Confessorum & Virginum intrant in Mariam, *In me gratia*, inquit, *omnis viæ & veritatis, in me omnis spes vitæ & virtutis*. Addit idem Bonauentura: quid mirum si omnis gratia ad Mariam confluxit, per quam tanta gratia ad cæteros diffluit? Quam quidem rationem amplificans. B. Laurentius Iustinianus, ait Magna profectò fuit Mariæ gratia exuberans & completa, quæ cœlis dedit gloriam, terris prębuit Deum, gaudium præstitit Angelis, sæculoque pacem refudit, fide docuit gentes, vitiisque finem imposuit. Quomodò non est Maria iuxta Gabrielis oraculum plena gratia, quæ effecta est Mater Dei, Paradisi scala: Cœli ianua, interuentrix mundi, dæmonum fuga, peccatorum spes, Dei & hominum verissima Mediatrix? Ita ille. Chrysol. ser. 146. Alber sup. Missus. Bonau. in speculo Virg. Serm. de Annun.

Quæres, an gratię plenitudinem primùm assecuta fuerit Virgo in Filij incarnatione? Ratio dubitandi est, quia tunc primùm effecta est Mater Dei, ob quam dignitatem dicitur hac gratiæ plenitudine donata, & ob coniunctionem ad Christum. Respondeo B. Virginem iam ab ortu & conceptione sua, plenitudinem gratiarum adeptam, quia licet necdum tunc Mater foret Christi, ex diuina tamen prædestinatione ordinata erat ad illam dignitatem, & consanguinitatem cum authore gratiæ; & ita in prima sanctificatione in vtero, accepit maiorem gratiam, quàm vllus hominum vel Angelorum, Ideò illi accommodatur illud: *Fundamenta eius in montibus sanctis: Diligit Dominus portas Syon super omnia tabernacula Iacob*. Quod in sensu mystico de Virgine interpretari possumus, quia fundamenta sanctitatis Virginis posita fuerunt vbi alij finiunt, & gratia quæ in aliis fuit finis & terminus, in Virgine initium & fundamentum fuisse videtur: Hæc enim prima gratia quâ sanctificata est, superat supremam gratiam, in qua Angeli & homines consummantur. Quo eodem sensu dici potest, *Mons domus Domini* (Maria scilicet) *præparatus esse in vertice montium*, iuxta D. Gregorium. Ratio est, quia ex tunc plus amata fuit à filio, vt pote futura mater ipsius, quàm alij Sancti. Quod videntur indicare adiecta verba, *Diligit Dominus portas Syon super omnia tabernacula Iacob*. Maternitatem & Virginitatem Mariæ quasi portas per quas venturus erat in mundum, ex tunc magis diligebat, quàm Patriarchas & Prophetas: & hanc ciuitatem in qua debebat nasci verus ipse homo: ex tunc fundabat Altissimus super verticem montium siue eleuabat in gratia, super gratiam omnium Sanctorum. Isa. 2.

Hæc vero sanctificationis gratia adeo plena fuit & perfecta, vt per illam ex tunc confirmata fuerit non solum contra omne peccatum mortale, sed etiam contra omne veniale. Ipsa à conceptione sua *Hortus conclusus, fons signatus*: Hortus ad quem serpenti nullus vnquam patuit accessus, vt veneni sui semina spargeret: quia igneo diuinæ gratiæ vallo vndique circumscriptus: fons gerens sigillum Regis, vt nemo limpidissimam fontis huius aquam, vel minimo puluere posset inspergere.

Et sicut vas plenum balsamo pretioso admixtionem liquoris alterius non admittit, sed penitus respuit: ita in Virgine nihil maculæ peccati introire poterat, in qua sanctificationis plenitudo regnabat. Vnde rectè ipsa dicit: *Balsamum non mixtum odor meus*. Addunt aliqui adeo copiosam & efficacem fuisse in prima sanctificatione ei impertitam gratiam, vt non solum ligarit peccati fomitem (quod omnes asserunt) sed etiam penitus extinxerit & sustulerit, auferendo scilicet omnem illam inordinatam inclinationem appetitus sensitiui, qua aliquando nititur contra rationis consensum: quæ imperfectio ex originali peccato orta fuit in nobis, & fomes est ac origo in nobis actualis peccati. Hunc quidem fomitem fuisse in Virgine quoad essentiam asserit D. Thomas, sed tamen sopitum & ligatum, ne motum aliquem haberet rationi contrarium, in conceptione verò Filij Dei totaliter fuisse sublatum, & virginem ab eo liberatam. Sed Alexander ab Ales, Scotus & alij etiam per gratiam primæ sanctificationis, in vtero illum totaliter sublatum existimant probabiliter. Eccl. 24.

Quæres secundò: an Virginis, gratia durante eius vita, augeri potuerit? Ratio dubitandi est, quia iam ab initio vitæ plena gratia asseritur, ergo ex tunc eius gratia in sua fuit perfectione consummata. Respondeo rectè dici Mariam iam ab vtero gratia plenam, quia excellentem & perabundantem gratiam accepit vltra omnes homines & Angelos: & hæc fuit plenitudo, & perfectio gratiæ quasi dispositiua, qua reddebatur idonea, vt esset Mater Christi. Ex præsentia autem Filij incarnati in vtero, à Spiritu S. copiosiùs & excellentiùs adhuc donis gratię fuit adornata. Immò tota vita, eius gratia incrementum accepit nouis actibus meritoriis amoris & dilectionis, aliarumve virtutum vsque ad vltimum instans vitæ; in quo habuit quodammodò immensam gratiam, & tantam charitatis amorisque perfectionem, vt non tam mors quàm amor animam eius à corpore auulserit, vt euolaret ad centrum amoris.

De Virginis ergo gratia etiam verum est quod de cæteris iustis dicit Sapiens: *Iustorum semita quasi lux splendens procedit & crescit vsque ad perfectum diem*. Quia quandiu homo est in statu viatoris Prou. 4.

augeri potest gratia eius, tunc priùs perfectionem omnem habitura & consommationem, quando erit in statu comprehensoris.

Quæres tertiò: An tantam habuerit Virgo gratiæ plenitudinem, vt eius gratia superet gratiam omnium Angelorum, & omnium Sanctorum in vnum collectam? Respondeo id valde probabiliter à multis affirmari: Ex quo sequitur eam etiam maiori gloria perfrui quàm omnes Beati simul sumpti, quod expresse asseruit Bernardinus Senensis explicans illud: *Posuit diadema regni super caput eius*: *istud est inquit diadema speciei & corona gloriæ, qua Virgo super Angelos coronatur, ita vt intra Trinitatis gloriam, ipsa sola amplius sit euecta ac plus eâ fruatur, quàm omnis creatura simul sumpta.* Eadem autem est ratio de gratia & de gloria, quia gloriæ perfectio perfectioni gratiæ correspondet. Eandem sententiam videntur sequi illi Patres qui perfectiones omnes cæteris Sanctis vel Angelis distributas, dicunt excellentiori quodam modo in Virgine esse congregatas. Quomodò suprà diximus Mariam mare gratiarum esse, in qua congregationes sunt omnium gratiarum. Confirmat & id Hieronymi dictum: *Cæteris per partes præstatur, Mariæ verò simul se tota infudit gratiæ plenitudo.* Hinc & in eius persona dicitur: *In plenitudine Sanctorum detentio mea.* Quod Bonauentura cum Bernardo sic explicat: *Ideo in plenitudine Sanctorum Mariæ detentio fuit, quia in mirifica perfectione sua plenitudo perfectionis omnium Sanctorum non defuit.* Itaque ardor Seraphicorum, scientia Cherubinorum, magnificentia, authoritas, potentia, excellentia Thronorum, Dominationum, Potestatum, Virtutum, Principatuum, Hierarchiæ cœlestis: Denique Archangelorum & Angelorum sanctitas & puritas eminentiùs reperitur in Maria. Item charitas Apostolorum, constantia Martyrum, innocentia Confessorum, castitas Virginum, patientia & tolerantia Sanctorum omnium, eminentiori quodam modo reperitur in Maria. Hinc aliqui dicunt, ideò gestare in capite coronam stellarum duodecim, quia sola possidet gratiam & gloriam nouem Ordinum Angelorum, ac trium statuum animarum sanctarum, Martyrum nempe, Confessorum ac Virginum. Dicendum verò consequenter Deum plus amare & amasse Virginem, quàm reliquos omnes Sanctos coniunctim. Vnde & ab æterno diuinæ menti specialiter obiecta describitur, tanquam eximium opus cęteris longè excellentius, dum de illa dicitur: *Dominus possedit me in initio viarum suarum, ab æterno ordinata sum: Nundum erant abyssi & ego iam concepta eram: Quando præparabat cælos aderam.* Quid aliud est (inquit Viegas) adfuisse Virginem Deo mundum mente designanti & ex æternitate molienti, nisi in illa creaturarum archetypa molitione diuino intellectui obiectam fuisse, quasi iam tunc Deus in singulis creaturis inuestigaret quicquid in illis excelleret, vt inde decerptum in Virginem transfunderet? Virgo ergò omnium perfectionum Epitome ac Compendiũ erat, & ideò supra omnes creaturas Deus eam diligebat. Correspondenter autem Virgo Deum amauit perfectiùs, quàm omnes Sancti simul. Dedit enim ei Filius tanquam Matri amorem perfectissimum, amori suo quantum capax fuit creatura, correspondentem.

Ser. de Assump.

Bonãu. in specul. Virg.

[illegible] 8.

DOMINVS TECVM.

Iudic. 6.

APud Hebręos vsitata fuit talis salutatio & apprecatio. Vnde Angelus Gedeonem ad loquens ait, *Dominus tecum virorum fortissime*: Et Booz messores visitans impertiebatur eis salutem his verbis *Dominus vobiscum.* Salomoni quoque filio suo Dauid in fine vitæ benedicens dicebat: *Nunc ergo fili mi sit Dominus tecum & prosperare.* Saul etiam ipsum Dauidem contra Goliath pugnaturum cum hac benedictione dimiserat: *Vade & Dominus sit tecum.*

1. Paral. 22.
1. Reg. 17.

Nempe salutaris est apprecatio ista, quia *Deus nobiscum*, hoc est, eius præsentia & assistentia radix est & origo omnis boni, & omnis benedictionis, vt exemplis S. Scripturæ liquet. Vnde putas tantam benedictionem nactus est Isaac nisi ex hac præsentia Dei? Promiserat enim ei Dominus: Noli descendere in Ægyptum, sed peregrinare in terra quam dixero tibi: *eroque tecum*, & benedicam tibi. Quapropter ad eum venit Abimelech, & alij Principes populi & dixerunt: *Vidimus Dominum tecum esse, & ideo venimus inire fœdus tecum.*

Gen. 26.

Vnde adeo prosperatus est Iacob in laboribus suis? Ex hac vtique Dei pręsentia & speciali assistentia, per quam etiam dignus factus est visione frequenti Angelorum, reuelatione mysteriorum & lucta cum Deo, ob quam dictus est *Israël*, hoc est, *videns Deum*, vel vt alij interpretantur, *Princeps cum Deo.* Nempe Dominus cum illo se futurum promiserat dum à scala illa mystica eum sic alloquitur: *Ero custos tuus quocumque perueneris, & reducam te in terram hanc.*

Gen. 28.

Deut. 31.

Vnde tot victoriæ Iosué, nisi ex eadem Dei præsentia? Ideo Moyses dicit ei: *Dominus qui ductor est vester, ipse erit tecum, non dimittet nec relinquet te, ne paueas.*

Denique, vnde tot res fœliciter gestæ per Gedeonem, Dauidem, Iudith, & alios populi Duces, nisi quia Dominus erat cum illis, vt asserit Scriptura disertis verbis?

Hinc documentum accipimus nihil nos (maximè si arduum sit) adoriri debere, nisi sentiamus Dominum nobiscum esse, & ab illo nos moueri: sine illo nihil faustum, cum illo omnia fœliciter possumus. Vnde Nathan dicit Dauidi Regi: *Quicquid in corde tuo est, vade, age, & perfice illud, tecum enim Dominus est.* Imo nec egredi, nec ingredi, nec quicquam nos aggredi oportet, nisi fulciamur hac Dei præsentia, & nisi eam prius inuocemus. Propterea Moyses dicit: *Præcipis, vt educam populum istum & non indicas mibi quem missurus es mecum. Si non tu ipse præcedas, nec educas nos, in quo enim scire poterimus ego & populus tuus, inuenisse nos gratiam in conspectu tuo, nisi ambulaueris nobiscum.*

Par. 17.

Exod. 34.

Sicut vero omni benedictionis fons est Dei præsentia, ita omnium malorum nostrorum origo est eius à nobis absentia. Hinc de populo suo Dominus dicit: Derelinquam eum & abscondam faciem meam ab eo, & inuenient eum omnia mala, ita vt dicat in illo die: *Verè quia non est Dominus mecum, inuenerunt me hæc mala.* Et Iudith quinto dicitur: Non fuit qui insultaret populo isti, nisi quando recessit à cultu Domini Dei sui, vbicumque ingressi sunt sine arcu & sagitta, & absque scuto & gladio, Deus eorum pugnauit pro eis & vicit. Idcirco etiam Saul in tot cecidit infausta, quando Dominus recessit ab eo, de quo ipse conqueritur; *Coarctor quia Philistini pugnant aduersus me, & Dominus recessit a me.* Et de eodem dicit Scriptura: *Spiritus autem Domini recessit à Saul, & exagitabat eum Spiritus nequam.* Deus verò non deserit hominem, nisi priùs deseratur ab eo: vnde cùm nos mala apprehendant & angustiæ,

Deut. 31.

1. Reg. 28.
1. Reg. 16.

Hier. 4.

non de Deo conqueramur, sed de nobis, quia Deum dereliquimus. Nec enim si ille nobiscum foret: quicquam timeremus, sed diceremus: *Si ambulauero in medio vmbrę mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Nec quicquam nobis nocere potest aut malum esse, quando nobiscum est, quin potiùs omnia mala cooperantur in bonum. Si vero reliquit te Dominus: *Scito & vide, quia malum est & amarum reliquisse te Dominum Deum tuum.*

Cæterum cùm Angelus Virgini dicit *Dominus tecum.* Non solum est vox apprecantis, sed & vox affirmantis Dominum illi adesse excellentissimo quodam modo, & speciali quadam præsentia esse cum illa, quæ debebat eligi Mater filij Dei. Et ita triplicem gaudij causam exprimere censetur Angelus. Gaude & Aue Maria quia *gratia plena*, quia *Dominus tecum*, quia *benedicta tu inter mulieres* Itaqueper hæc verba multa possunt hîc significari, quia multis modis Dominus est cum Maria eam inhabitans: & ei multipliciter fauens.

Primo, ergo iuxta Bernardum: Pater tecum, qui filium suum fecit & tuum. Filius tecum, qui ad condendum in te mirabile Sacramentum miro modo sibi fecit sacrarium, & sibi reserat genitale secretum, & tibi seruat virginale signaculum. Spiritus S. tecum, qui cum Patre & Filio tuum sanctificat vterum.

Secundò, tota Trinitas tecum, quia tecum potentia Patris te fœcundans, vt eundem filium possis generare, & cum illo dicere: *Ego hodie genui te*, Tecum sapientia Filij erudiens te & præparans, vt digna mater inueniaris. Tecum sanctitas Spiritus S. vt tuam puritatem illibatam, te concipiente conseruet.

Tertiò, tecum Pater, qui ante sæcula te elegit Matrem viuentium, imò & ipsius vitæ. Tecum filius, quem carne indutum nouem mensibus gestabis, & vbere de cœlo pleno lactabis. Tecum Spiritus S. qui tanquam fons perennis gratiæ suis te infinentiis replebit, & tanquam per aquæ ductum illam ad nos deriuabit.

Quartò, Dominus tecum, quasi Pater cum filia quam vigilanter custodit, quasi Sponsus cum Sponsa, quam vnicè diligit, quasi Rex cum Regina, quam sublimi honore extollit, quasi Sol cum Luna, quam suis illustrat radiis.

Possumus quoque in his verbis; *Dominus tecum*, intelligere significatam fuisse Virgini suam prædestinationem: sicut & prioribus iustitię suæ certitudinem accepit. Et ita significatur Deum sic Virginem hanc inhabitare & cum illa esse, vt ab ea nunquam sit recessurus, sed postquam in illa verificatum fuerit: *Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo*, ipse tabernaculum suum collocabit in glorię suæ tabernaculo, in solio & Sole æternitatis suæ. Similibus verbis Domino Diuo Sebastiano electionem suam significauit. Tanto zelo fidei ardebat Sebastianus, vt plurimos ad fidem conuerteret, & nouos Christianos sua voce & zelo, in fide roboraret. Cùm verò Marcum & Marcellianum fratres incarcere iam ferè nutantes, ob lachrymas parentum, vxorum, filiorum (qui grauissimis querelis se deseri lamentabantur) cœlestibus monitis suis confirmasset, & inuicto ad omnes illecebras & tormenta reddidisset: Ecce lumen de Cœlo eum circumcinxit, omnes in admirationem rapiens & quadam lætitia perfundens, & in medio luminis septem Angeli; ante eos verò Dominus Angelorum, qui Sebastiano osculum pacis tribuens clara voce dixit; *Semper mecum eris.* quibus quidem verbis non potuit Martyr Christi æternam suam prędestinationem ignorare. Quod ipsum asserimus de B. Virgine sciuisse suam in hac Salutatione Angelica prædestinationem, in qua asseritur Dominum cum illa esse, & gratiæ plenitudinem ipsi adesse, & super omnes creaturas benedictionem obtinuisse.

Sur. in eius vita.

Quòd verò aliqui Patres per illa verba, *Dominus tecum*, significare videntur, iam tunc per carnis assumptionem cum Maria Dominum esse, quasi in virgineo iam vtero conceptum, hoc cautè intelligendum est, nam constat ex verbis illis, *Ecce concipies*, postea conceptum Filium Dei. Respiciunt ergo SS. Patres dum dicunt: *Dominus tecum in mente, tecum in ventre*, ad tempus proximè futurum, quod quasi iam præsens erat. Nos vero cum iam ei hâc salutationem præsentamus, & dicimus: Dominus tecum ô Maria, rectè intelligimus de speciali illo modo, quo per carnis assumptionem est cum Maria. Quia scilicet partem substantiæ purissimi sanguinis eius, sibi inuiolabili vnione copulauit, & sic tali modo est cum Maria, qui nec Angelis, nec Sanctis, nec vlli competit creaturæ.

Congruè quoque dicimus nunc Mariæ, *Dominus tecum*, peracta redemptione nostra, quia in omnibus ferè mysteriis inuenitur Iesus cum Maria, & inter ipsos societas indiuisibilis reperitur. *Dominus tecum*, ô Virgo, cùm inuenitur à Pastoribus, cùm adoratur à Magis: Inuenerunt enim puerum cum Maria matre eius. *Dominus tecum*, cùm in Ægyptum fugit, cùm ibi commoratur, & simulachra confringit: Ecce enim *ascendet Dominus*, inquit Propheta, *super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum, & commouebuntur simulachra eius.* Tu nubes leuis es: aut brachia tua, inter quę in Ægyptum defertur, & per quæ ab Ægypto in Iudæam reducitur. *Dominus tecum*, cùm in Templo præsentatur, & à Symeone & Anna benedicitur: in pulchra enim illa processione tunc facta, graditur sublimis Trinitas terræ: *Iesus, Maria, Ioseph*: Subsequuntur cum illis senes & viduæ, pueri & puellæ. *Dominus tecum*, cùm ascendit duodennis in Templum, & cum ad tempus breue te reliquisset, vt probaret amorem, tecum tamen erat in tuo recumbens affectu, & ardentissimo desiderio. *Dominus tecum*, cùm primum miraculum fecit, aquam conuertens in vinum, cum nuptiis benedicit, vt sciant omnes coniugati se à Iesu & Maria benedictionem petere debere, & illos ad nuptias vocare. Denique *Dominus tecum*, cùm turbis prædicat, cùm crucifigitur, & resurgit, qui ibi ad tempus desolatæ poterat dicere: Exurrexi, & adhuc tecum sum. *Dominus tecum*, per specialem gloriam in tota æternitate.

Isa. 19.

Quicumq; ergo vult cum Iesu esse, sit & ipse cum Maria: quia nec Iesus à Maria, nec Maria separatur à Iesu. Concludam ergo cum Thomas à Kempis dicendo: Bonum est cum Maria Iesum adorare iacentem in præsepio, cum Maria Iesum in vlnis portare, cum Maria Iesum quærere, cum Maria & Iesu in Nazareth habitare, cum Maria ire Hierusalem, cum Maria iuxta crucem stare, cum Maria Iesum plorare, cum Maria Iesum sepelire, cum Maria & Iesu resurgere, cum Maria & Iesu cœlos ascendere, cum Maria & Iesu viuere & mori desiderare. Fœlix anima quæ habet Iesum & Mariam familiares amicos in hac vita, sodales in mensa, comites in via, prouisores in necessitate, consultores in tribulatione, adiutores in periculis, consultores in dubiis, susceptores in extremis. Sic ergo age, vt semper Iesus sit tecum; sicut cum Maria, & hoc habe pro solatio in huius mundi exilio, Iesum & Mariam habere in cordis hospitio.

Kempis serm. ad Nouit.

LECTIO QVARTA.

DE SECVNDA PARTE Salutationis Angelicę

BENEDICTA TV IN MVLIERIBVS.

HÆc verba non solùm primitus ab Angelo, sed & à S. Elizabeth Virginem salutante pronuntiata sunt, & mirabiliter factum est, vt Elizabeth quasi interfuisset colloquio angelico, ab his verbis angelicis suam auspicaretur gratulationem: nempe vno eodemque spiritu afflati, eisdem verbis vsi sunt Angelus & Elizabeth. Nec sine mysterio dicitur Elizabeth voce magna exclamasse hæc verba pronuntians, tum quia ex magno spiritus ardore & spirituali lætitia ac admiratione, Salutationem hanc Virgini deferebat, cuius hæc vox indicium esse debebat: Tum quia non poterat non voce magna in tanti mysterij notitia exclamare, quæ in vtero gerebat vocem illam sonoram scilicet Ioannnem, quæ Verbum diuinum cum clamore præcurrere debebat; & iam exiliens & præcurrere gestiens, matrem ad exclamandum impellebat, imò per os matris suæ sonoram hanc vocem edebat ad Verbi & Matris eius aduentum. Denique ideò voce magna exclamauit Elizabeth: *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui*, quia ista vox debebat resonare per vniuersum orbem, & ad omnium aures deuenire, & per omnium ora vsque in finem sæculi decantari: Debebat & omnes hæreticos, Iudæos, infideles, qui de Maria malè loquuntur confundere: debebat & omnes Christianos animare, vt eodem spiritus ardore ac spirituali lætitia valeant Deiparæ hanc salutationem præsentare. Ob eandem etiam rationem mulier illa quæ Ecclesiæ Catholicæ typum gessit (inquit Beda) voluit extollere vocem de turba decantans Saluatori: *Beatus venter qui te portauit, & vbera quę suxisti.*

Licet verò Maria benedicta super omnes creaturas, super omnes electos, super Angelos & homines, donis & gratiæ & gloriæ cæteris omnibus post filium præfulgens, tamen hîc sola mentio fit de mulieribus, quia & Angelus & Elizabeth respiciebant ad dignitatem Matris Dei, quæ solis mulieribus competere poterat. Multiplici verò ratione inter mulieres benedicta pronunciatur.

Primò, quia cùm per mulierem maledictum & peccatum in orbem ingressum sit (ita vt in mulierum opprobrium illa viri querela vertatur: Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno.) Meritò in mulieribus illa benedicta dicitur, quæ benedictionem maledictioni illi aduersam attulit mundo, omnibus proponens fructum vitæ, vt nemo amplius de muliere conqueratur. Quia si prima mater est mortis & morientium, hæc est mater vitæ & viuentium: si prima lachrymas & miserias peccati attulit, hæc gaudium & diuitias gratiæ protulit: si prima serpenti consensit, hæc illius caput non solùm pro se, sed & pro semine suo contriuit.

Secundo olim omnes mulieres alicui maledicto obnoxiæ erant. Si enim in virginitate agebant, opprobrium sustinebant, quia steriles: Vnde filia Iephte à patre iuxta votum immolanda, petiit tres menses vt cum sodalibus suis montes circuiens deplorare possit virginitatem suam, quod iam nubilis morte prohibeatur suscitare semen Israël. Si vero coniugio reddebantur fœcundæ, iam illi maledicto erant obnoxiæ: *In dolore paries filios, & multiplicabo ærumnas tuas*: Merito ergo Maria inter mulieres benedicta, quæ & virginitatem possidet & fœcunditatem, & in partu iucunditatem. Hæc est explicatio D. Bernardi dicentis. *Benedicta tu in mulieribus, quę generalem mulierum euasisti maledictionem, vt nec sterilis maneas, nec cum dolore parturias. Concipies, sed sine peccato. Grauida eris, sed non grauata, paries, sed non cum tristitia: nescies virum, & gignes filium. Qualem filium? Illius eris Mater, cuius Deus est Pater, filius paternę claritatis, erit corona tuę castitatis: Sapientia paterni cordis, erit fructus vteri virginalis: Confortare ergo Virgo fœcunda, casta, puerpera, Mater intacta, quia non eris in Israël vltra maledicta, nec inter steriles deputata.* Bern. sup. Missus.

Tertiò, benedicta inter mulieres, quia ab initio & ante sæcula præ cęteris prædestinata, à Patriarchis desiderata, à Prophetis prænunciata, variis figuris præsignata, à Regibus & iustis exoptata, à populo sancto expectata, tandem in fine sæculorum mundo exhibita, de Patriarcharum stirpe orta, ex sacerdotali genere producta, ex Pontificali dignitate nobiliter deriuata, ex regali stirpe, ex nobilissima tribu, ex electa Israëlitica plebe; illustrissimè & fœlicissimè progenita, tanquam rosa inter spinas sine spina, & in illo populo singulariter prælecta, omnibusque donis adornata tanquam aula Dei, Angelorum gloria, hominum lætitia, fœminei sexus decus & gemma pretiosissima & speciosissima.

Quartò, cùm tres sint status mulierum, coniugatæ, viduę, virgines, non solùm super omnes est benedicta; sed & quæcumque leguntur benedictæ à Deo vel ob fœcunditatem sicut Sara, Rachel, Rebecca, vel ob castimoniam virginalem sicut Ruth, aut vidualem, vt Iudith, vel ob sapientiam sicut Abigail aut mulier Thecuitis, vel ob insignem aliquam victoriam, vt Iahel, Esther, & Iudith, typum gessêre huius Virginis sicut & victorię earum typum gerebant victoriæ, quam tulit de sathana tenebrarum principe. Vnde cum de Iahel ob interfectum Sisaram legitur *benedicta inter mulieres*, vel de Iudith, *benedicta prę mulieribus* ob interfectum Holofernem, excellentia illa benedictionis non competit eis perfectè, nisi vt typum praetulerunt Mariæ, sathanam populi Dei hostem supplantantis, & virtutem eius conterentis. Non ergo dubites diuina ordinatione sapienter & conuenienter, Mariam iam ab initio sęculi pręconiis celebratam in typo, & pręfiguratam per illustres illius temporis fœminas, per sacras virgines, per castas viduas, per deuotas Prophetissas, per honoratas Matronas pudicitię & prudentię singularis: quandoquidem ipsa fuerit virginum virgo prudentissima, omnium fœminarum pudicissima, omnium puellarum speciosissima, omnium Matronarum honestissima & sapientissima, omnium Domicellarum venustissima, omnium Reginarum Regina nobilissima, omnium Prophetissarum oratione deuotissima, meditatione purissima, contemplatione altissima. Ruth. 3. Iud. 5. Iudith. 13.

Sicut etiam nemo potest ambigere, quin Christus filius eius olim per sanctos Patriarchas & Prophetas, per Reges & Iudices populi, per Sacerdotes & Pontifices, verbis, signis & figuris prænunciatus fuerit.

Sed per hos tres status fœminei sexus discurrere libet, vt specialiùs videas quomodò super omnes ipsa sit benedicta. *Coniugatas* benedictione supereminet, tum ob virginitatem fœcunditati coniunctam, quia à sæculo non est auditum hæc duo fuisse coniuncta, Mater & Virgo, partus & integritas: tum quia sine peccato concipit, & sine dolore parturit, quod nulli alteri concessum fuit: tum quia etiam prolis dignitate omnes superat. Si enim aliquæ pepererunt Reges, Patriarchas, Prophetas, Pontifices, ipsa Regem Regum, cœli & terræ Imperatorem, Prophetarum Dominum, Angelorum & hominum Dominatorem, Filium ipsum Dei & concipere & parere meruit, totius sæculi lucem.

Viduas quarum status poscit in silentio, pudicitia, oratione, pietate, ieiunio ac operibus misericordiæ, soli Deo vacare vt Anna in Templo, ipsa longè superat benedictione: vt pote quæ & virginitate candidissima est, humilitate profundissima, charitate feruentissima, patientia mitissima, misericordia plenissima, oratione & contemplatione sublimissima: pietatis speculum, forma morum, splendor virtutum, fax & lucerna spiritualis vitæ.

Virgines quoque supereminet, tum ob fœcunditatem, quæ non potest vlli conuenire cum virginitate tum ob puritatem, quę longè maior est in illa, quia tanta, quanta maior sub Deo nequit intelligi, teste Anselmo; tum ob prioritatem, quia prima virginitatem Deo vouit, & cæteras virgines suo exemplo ad eam sectandam attraxit. Prima, vt alibi diximus, vexillum erexit virginitatis, sub quo postea innumeræ virgines militare voluerūt, virginitatis decorem purpureo etiam martyrij colore decorantes.

Psal. 44. *Adducentur Regi virgines post eam, cum lætitia adducentur in templum Regi Domino.* Ipsa ergo primatum tenet, Mater omnium in virginitate: quia ipsa illam primò per votum in se consecrans, nullo præcedente pręcepto, consilio, vel exemplo, cęteras virgines per imitationem sui censetur genuisse. Ita primam vocem Turturis fecit audiri in terra nostra. Vox enim qua virginitatis votum emisit, vox censetur Turturis castissimæ, & audita fuit in terra nostra vox illa, quæ priùs à sæculo nusquam personuerat: postea autem mille Virgines sunt imitatæ, quæ tanquam sacræ Turtures in Religionis solitudine votum perpetuæ castitatis ediderunt. Ipsa est *Virga Aaron*, *Virga*
Num. 17. *Amygdalina*, de qua dicitur: *Germinauit virga, & turgentibus gemmis eruperunt flores, qui foliis dilatatis in amygdalas deformati sunt*: Amygdalus autem apud antiquos castitatis symbolum fuit, & inter omnes arbores hoc peculiare habet, quod prima flores emittat. Marię ergo symbolum hoc optimè competit, quæ prima florem virginitatis Deo per votum consecrauit. Itaque ipsa in virginitate omnibus pręeminet, quia eius virginitas, quantum ad propositum & animum, tanto efficacior fuit & excellentior, quanto ex maiori charitate & gratia procedebat: Quantum ad intentionem, ex perfectissimo Dei & puritatis amore hoc fecit: Quantum ad executionem, tam perfectè seruauit, vt omni prorsus motu repugnante caruerit.

Denique & in hoc supereminet, quod ei tale donum Deus impertitus sit, vt mortalium nemo illam concupisceret, imò, ea visa, instænis libido in aspicientibus extingueretur, & sic habebat efficaciam motus illicitos in aliis reprimendi, vt docent Ambrosius & alij Patres. Erant enim duo eius oculi, velut duę faces amoris casti extinguere potentes flammas concupiscentię, in illis quos intuebatur, ita vt ardorem ardore, ignem igne efficaci sopirent. Propterea etiam rectè Cedro comparatur Virgo de qua dicimus: *Quasi Cedrus exaltata sum in Libano*, quia sicut Cedrus insita sibi Eccl. 24. virtute vermes extinguit, ita Virgo castitatis suę dote, extinguere poterat libidinis vermes, animę decorem corrodentes. Rectè quoque myrrhę ipsa assimilatur: *Quasi electa dedi suauitatem odoris.* Sicut ergo myrrha à corruptione pręseruat, ita Maria castitatis odore intuentium corda à libidine pręseruabat. Hoc cęteris virginibus non fuit indultum, quę licet à se omnem concupiscentiam exterminarint, non tamen ab aliorum corde & oculis eam exterminare potuerunt. Patet de B. Agnete, Catharina, Lucia, Agatha, Margarita, & aliis quarum concupiscentia impuri homines mirè commoti fuēre. Congruè ergo ad hoc propositum accommodatur Virgini illud: *Sicut li-* Cant. 2. *lium inter spinas, sic amica mea inter filias.* Vt sit sensus. Hęc est differentia inter Mariam & alias virgines etiam castissimas, quod illę sua pulchritudine *quasi spina* intuentium animos pungebant: Maria verò *quasi lilium* neminem suo decore læsit, nec cuiquam inordinati alicuius motus occasio fuit.

Ad horum omnium confirmationem facit, quod grauissimi Doctores asserunt splendentes quosdam radios & diuinum fulgorem, in Virginis facie emicasse, maximè à Filij Dei conceptione: Sicut olim ob consortium cum Deo splendor quidam è facie Moysis promicabat. Vnde Origenes, Hylarius, Lyranus, & alij explicantes illud Mathęi: *Ioseph non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum*, asserunt prę nimio vultus fulgore, Iosephum non potuisse oculorum aciem in illam figere. Quandiu Virgo Beata (inquit Origenes, in vtero Solem iustitię habuit, tantus fulgor exibat de eius facie, vt Ioseph eam cognoscere & dicernere non valeret, nec in eius faciem intendere, donec eius vterus fuerit euacuatus.

BENEDICTA TV IN MVLIERIBVS.

Alio quoque sensū benedicta dicitur in mulieribus, quia à triplici dicto mulierum statu ipsa benedictionem accipit, ob multiplicia beneficia, quę conferre solet deuoto fœmineo sexui.

Primò ergò à *Coniugatis* benedicitur, quę cum Luc 11. muliere illa Euangelica (quam putant aliqui fuisse B. Marcellam) extollere possunt vocem & mentem dicentes Christo: *Beatus venter qui te porta-* Cant. 1. *uit, & vbera quæ suxisti*: Et Virgini accinentes: *Exultabimus, & lætabimur in te memores vberum tuorum.*

Meritò verò ab illis benedicitur quę & fœcunditatem & in coniugio fœlicitatem, meritis suis solet impertiri. Hinc B. Dominicus cum à Christianissima Regina Blancha rogaretur, vt vellet orationibus sibi à Deo impetrare filium,

legitur

Seraph. Razius in hortulo exempl. de B. Maria. legitur respondisse: Regina te exhortor vt Virgini sis deuota, illique frequenter per Rosarij recitationem obsequium offeras, tibique multa compares Rosaria, & des illis qui legere volent: Si enim hoc feceris, & Virgini deuota fueris, Deus, per ipsius preces dabit tibi filium sibi charum virumque sanctum. Fecit id deuota Regina, & tempore statuto peperit filium Ludouicum, qui ob eximias virtutes, opera ac miracula, Sanctorum numero est adscriptus. Debet quoque à mulieribus coniugatis Maria benedici, quia ipsis difficultate partus præssis sæpe auxiliari solet. Patuit id in S. Brigitta, quæ tot diuinis fuit reuelationibus clara, cui in partu laboranti Matrona quædam serica veste albi coloris induta adfuit, parturientisque blandissimè membra tractauit, corpusque omne flexibile reddidit, vt nullo negotio ventris fructus egrederetur. Abeunte ergo illa, proles in lucem cum gaudio & gratulatione suscepta est, post tantos dolores & pericula ob illam perpessos. Cognouit autem postea Brigitta beatissimam Dei Matrem fuisse, ipsa seipsam iterum illi manifestante. Colebat enim religiosissimè Dei Matrem, & coluit quoad vixit, suumque maritum virum sanè præclarum sanctissimæ Dei genitricis preces horarias recitare docuit, & omni officio & sanctitate venerari.

Denique debet & ab illis benedici, & omnes proles è coniugio natæ illi offerri, vt ipsius benedictione Christianè possint educari, & in salutis via fœliciter progredi. Solet enim speciali illis auxilio adesse, qui à pueritia ei seruiunt, vel à parentibus offeruntur, & in Virginis cultu instruuntur. Ideò tantus euasit Ludouicus, qui à Blancha Matre Deo & Virgini, cuius meritis fuerat impetratus, statim ab infantia fuit oblatus. D. quoque Elzearius tantæ extitit sanctitatis, quia huic Matri infans fuit commendatus. Vnde cùm nobilis Domina Garsenda eius nutrix, aliquando Dominum pro eo in Ecclesia noctu deprecaretur, hanc vocem audiuit: *Puero huic pro quo tam multum oras, noueris me matrem meam dedisse magistram, nihil igitur de illo dubites.* Sed & S. Edmundus à puerilibus annis in Virginis deuotione à Matre instructus, admirabilem postea sanctitatem Virginis ope est adeptus. Miserat eum Mater Parisios studiorum gratia; & vt puritatem virgineam conseruaret, sæpè per litteras monitis suis eum instruebat, & hortabatur omnem societatem lasciuam quasi pestem fugere, Virginis cultũ & Sacramenta frequentare: & cùm indusia vel alia lintea ei mitteret, ciliciolum solebat interserere, quo carnis petulantiam posset coërcere. Vnde caro eius nunquam immunditiâ polluta fuit, sed vsque ad mortem mansit ipse incorruptus. Nam secutus consilium cuiusdam Sacerdotis pij, vouit virginitatem coram imagine B. Virginis, cui se tanquam Dominæ & Sponsæ dicabat, & in signum coniunctionis indissolubilis, imposuit imaginis digito annulum cui insculpta erat Salutatio hæc Angelica: ita vt in morte fassus fuerit ex eo tempore habuisse fœlicem exitum in omni tentatione, & consolationem in aduersitate quacumque occurrente, quoties ad Virginem recurrebat; & hic quidem annulus post mortem diuinitus ei redditus est, & digito eius impositus. Cùm verò Sacrista Pontiniacensis, vbi eius corpus erat, illum vt sacratissimum pignus è viri sancti digito euere vellet, nulla id potuit violentia: sed pia prece ad viri sancti aures facta, eum dimisit sine difficultate, & per illum multis sanitas est reddita.

Sur. 25. Iuli c. 8. vitæ eius.

Sur. 17. Ep. in vita eius c. 24.

Ribad. in vita eius

Secundò à viduis benedicitur, quia ipsa earum est protectrix, & desolatorum consolatrix, ipsa eis exemplum præbuit solitudinis, orationis, castitatis & pietatis. Debent ergo cum Anna illa vidua in templo, illam benedicere, illius laudes decantare, illius se tutelæ committere, quia eius ope poterunt in statu viduali caste viuere, pietatem sectari, & solatium reperire, imò & in desolationibus temporalibus protectionem.

Refert Ioannes Bonifacius, viduam quandam inopem & egentem, cum aduersario potentissimo coactam fuisse litigare, cui quidem propter opes & gratiam qua pollebat apud Iudicem, litem pro arbitrio licebat prorogare, immò & Iudicis animum donis corrumpere. Cùm verò egentissima fœmina deprecatore ac Patrono careret, ad illam Reginam confugere statuit cui viduarum & pupillorum est cura. Orans ergo feruenter Virginem, & frequenti Rosarij recitatione obsequium ei offerens, paulò post causam obtinuit non sine diuinæ virtutis auxilio & Dei præclaro miraculo. Ter enim iudex iniquus sententiam ex scripto pronunciare aggressus, ter à Virgine reuocatus, & contra quam vellet conuersa lingua pro inope muliere coactus est proferre sententiam. Histor. Vir. l. 2. c. 25.

Tertiò, benedicitur à mulieribus quæ post castitatis naufragium ad meliorem vitam respirarunt, quia hoc eis Virginis beneficio frequentissimè conceditur.

Habes exemplum de Maria Ægyptiaca, de B. Benedicta à Dominico conuersa, cui apparuit B. Virgo monens ne ingrata Deo foret, tot periculis æternæ perditionis eruta, & miro beneficio conuersionis suæ Deo obstricta; cùm multi iisdem peccatis quibus ipsa obuoluti in æternas quotidie deuoluerentur miserias.

Tales filiæ pœnitentes rectè intelliguntur per *filias Tyri*, hoc est angustiæ, de quibus *& filiæ Tyri in muneribus vultum tuum deprecabuntur.* Item de illis rectè introducitur Virgo loquens; *Memor ero Raab & Babylonis scientium me.* Babylon confusionem significat, Raab meretrix erat, designant ergo filias confusionis, quæ tamen tandem conuersæ scientes benignitatem S. Virginis: ad illam tanquam ciuitatem Dei refugium habent.

Quartò, Benedicta in mulieribus, quia à Virgineo Choro nocte dieque benedicitur, de qua optime illud intelligitur: *Viderunt eam filiæ Syon, & beatissimam prædicauerunt: & Reginæ laudauerunt eam.* Vbi per *filias Syon* rectè intelligimus filias pietati addictas, & per *Reginas* animas iustas & virgineas, carni & passionibus imperantes; animas perfectas, quæ Dei regnum iam quodammodò intra se habent. Hæ beatissimam eam prædicant, quia earum & Mater & Princeps est, & innuit Textus, ideo eam beatam prædicant, quia *viderunt eam*, hoc est, quia eius perfectiones assiduè contemplantur, eius virtutes semper præ oculis habent, tanquam exemplar cui se debent conformare. Illi se totas vouent, vt puritatem eius ope illibatam possint conseruare, cum illa caput serpentis conterere, & victoriam contra mundum, carnem, sathanam reportare. Ideò Religiones & Cœnobia Virginum specialiter Mariam in Patronam eligunt, & speciale officium illi decantant, eiusque laudes magna cum lætitia frequentant. Cant. 6.

Beatissimam ergo eam prædicant, beata viscera quæ protulerunt vitæ fructum, beata vbera quæ lactauerunt Dei Filium, beatum os quod ori diuino adeò frequenter fuit applicatum, Beata

prædicant brachia, quæ puritatis authorem sunt complexa, beatos oculos qui Diuinitatis solem nebula humanitatis circumcinctum tam amorose sunt intuiti, beata omnia membra inter quæ totius benedictionis author adeò frequenter recubuit.

Quintò, non solùm benedicitur à mulieribus, sed & ab omni sexu, ætate, conditione, natione, prout & ipsa spiritu prophetico dixit: *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Quem locum explicans Hugo Cardinalis dicit; Omnes gentes, scilicet Iudæorum & Gentium, virorum & mulierum, diuitum & pauperum, Angelorum & hominum, quia omnes per ipsum salutare beneficium acceperunt, homines reconciliationem, Angeli reparationem. Christus enim Dei Filius *operatus est salutem in medio terræ*, id est, in vtero Mariæ, quæ quadam mirabili proprietate terræ medium appellatur: Ad illam enim respiciunt, & qui habitant in Cœlo, & qui habitant in inferno, siue Purgatorio, & qui habitant in mundo. Primi vt resarciantur: secundi vt eripiantur: tertij vt reconcilientur. Cui rectè conueniunt illa verba: Iudith 5. *Tu gloria Ierusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri, quia fecisti viriliter:* Primum est vox Angelorum, quorum ruina per ipsam reparata est. Secundum est vox hominum, quorum tristitia per eam lætificata est, Tertium est vox mulctatorum, quorum infamia per ipsam deleta est. Quartum est vox mortuorum, quorum captiuitas per eam reducta est. Hæc ille.

Benedicunt ergo eam omnes viuentes, qui ei quotidie hanc salutationem repetunt: Benedicunt morientes in Domino, dum ei dicunt: *Maria Mater gratiæ, Mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, & hora mortis suscipe.* Benedicunt mortui in Purgatorio, auxilium eius implorantes. Benedicunt Angeli eam admirantes, quod de deserto huius mundi veniens, tantis affluat delitiis supra Angelicam naturam exaltata, & super dilectum innixa.

Benedicunt omnes Sancti, tanquam astra matutina circa hanc mulierem Sole amictam. Vnde Turrecremata Cardinalis sic de ea loquitur. Fœlix quam Angeli laudibus prosequuntur. Benedicta quam Apostolorum chorus honorat. Benedicta quam Martyres candidati beatificant. Benedicta quam Sanctorum Confessorum turba celebrat. Benedicta quam Sanctarum Virginum cum palmis exultans chorus circumdat. Benedicta cuius ex ore infantium & lactentium laus in Cœlo perficitur.

Benedicta duodecim stellis coronata, præfulgens præ omnibus beatis in cælestibus regnis. Istæ duodecim stellæ duodecim sunt prærogatiuæ regnantis eius claritatis, quas habet præ omnibus aliis ciuibus supernis, inquit Thomas à Kempis. Respectu enim Ecclesiæ militantis habet quatuor specialia superlucentia dona, misericordiæ operibus plena. Quia præ cæteris omnibus exaudit benigniùs, condescendit humilius; agit virtuosiùs, succurrit frequentiùs, sicut experientia docet in arduis Ecclesiæ causis. Item respectu Ecclesiæ triumphantis habet quatuor eminentes prærogatiuas: quia cæteris omnibus collocatur in cælo altiùs, resplendet lucidius, amatur feruentius, honoratur ampliùs, sicut dignum est sentire de gloriosis eius meritis. Item respectu summæ Trinitatis beatificantis, quatuor similiter habet prærogatiuas: siue stellas cunctis sideribus clariores. Quia præ cæteris omnibus æternæ Trinitatis gloriam contemplantibus, ipsam sanctam Trinita- (Kempis ser. 15 ad Nouitios)

tem intuetur limpidius, afficitur erga illam iucundius, contemplatur intimius, & fruitur illa super omnes in cœlo fœliciùs, de quibus nemo dubitare debet ampliùs.

Itaque soli illi eam maledicunt, qui sunt de semine serpentis, vel draconis, qui describitur in Apocalypsi, tanquam *os habens apertum ad blasphemias contra Deum & tabernaculum eius, & eos qui habitant in cælo.* Apoc. 13. Quod est Dei tabernaculum nisi Maria, quæ dicit: *Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo?* Hanc draco blasphemat, quia eius hostis est perduellis, paratus ad deuorandum hanc mulierem stellis coronatam, & filios eius spirituales, emittens ex ore flumen blasphemiarum post hanc mulierem, vt absorbeat eam; hoc est, eius laudem per orbis totius plagas resonantem. De stirpe verò draconis sunt Iudæi & hæretici, qui Virgini huic infensi, totis viribus conantur ab ea auferre *pallium laudis* & honoris, quo à filiabus Syon, hoc est, animabus iustis, quotidie exornatur, dum Virginis cultum & præconia suis blasphemiis exterminare conantur. Sed non mirum si indigna loquantur, nec parcant Virgini, cùm etiã iniqua contra Deum & Virginis filium effutiant. *Non est seruus maior Domino*, nec mater maior filio; si illum persequuntur & lingua sua maledicta vulnerare nituntur, & illam quoque persequentur. De quibus conqueri potest. *Filij Matris meæ pugnauerunt contra me.* Cant. 1. Iudæi scilicet synagogæ veteris ex qua nata est Maria, & hæretici filij Ecclesiæ per baptismum, ex qua est renata. De his quoque verificatur illud: *Generatio quæ Patri suo maledicit: Generatio quæ sibi munda videtur, & tamen non est lota à sordibus: Generatio cuius excelsi sunt oculi & palpebræ eius in alta surrectæ: Generatio quæ pro dentibus habet gladios, & commandit molaribus suis, vt comedat inopes de terra, & pauperes de hominibus.* Singula enim hæc nostris hæreticis conueniunt. Primò *Patri suo*, Deo & Christo, *maledicunt*, dum eum authorem peccati faciunt: & Prou. 30. *Matri suæ* Virgini *non benedicunt*, imò quantum in se est, eius laudem & benedictionem impediũt. Secundò, ipsi sunt *generatio quæ videtur sibi munda*, dum per externam quandam & imputatiuam iustitiam & specialem fiduciam mundari & iustificari se putant; Sed quia inanis est omnis hæc iustitia & fiducia, *manent in sordibus suis*, illoti & immundi. Tertiò sunt etiam ipsi *generatio cuius excelsi sunt oculi*, & palpebræ erectæ, quia in illis superbia, omnis hæresis est mater, & illa superbia ascendit semper tanquam fumus putei obscurans solem & lunam, Christum & Virginem, Deum & Ecclesiam, contra quam erecta ceruice insurgunt. Denique *habent pro dentibus gladios*, & commandunt molaribus suis, quia gladio linguæ omnia sacra conscindunt: *& comedunt inopes & pauperes de terra*, quia audientium animas, & simplices fideles, veneno suo inficiunt, & in infernum absorbẽt.

Verùm, cùm de hac benedicta Virgine illud etiam dictum sit, quod ad Iacob dicitur: *Incuruentur ante te filii matris tuæ, seruiant tibi & adorẽt te tribus & populi, qui maledixerit tibi sit ille maledictus:* Gen. 27. Non ignoramus illos maledictioni obnoxios, qui in eam peccant & insurgunt; & benedictione cumulandos, qui eam benedicunt. Ipsa est filia Iacob, cui dedit Deus *de rore cæli benedictionem*, dum diuinæ gratiæ ros in eius vterum descendit, ros ille cœlestis quem postulabant Sancti Patres *Rorate cæli desuper & nubes pluant iustum.* De quo dicit S. Chrysologus: *Cælestis imber virgineum in vellus placido se fudit illapsu, & tota diuinitatis vnda bibulo se nostræ carnis celauit*

in vellere, donec per patibulum Crucis expressum terris omnibus in pluuiam salutis se effunderet. Ipsa est cui Dominus dedit de pinguedine terræ benedictionem, dum adeò eam fœcundam reddidit, vt Christum germinaret *Frumentum electorum, & vinum germinans Virgines.* Ipsi ergo seruire debent populi fideles, & Filij Ecclesiæ Matris communis, ante ipsam incuruari, eique cultum impendere & eam benedicere, alioquin & in hoc sæculo & in futuro sunt maledicti.

Sic maledictus fuit Nestorius, cuius punitionem latius alibi descripsimus.

Sic & Imperator Copronymus, qui ei post Christi partum honorem negabat debere impendi. De quo etiam alibi dixi.

Sic & alij multi Virginis hostes, qui infœlici morte tandem sunt absorpti, quibus historiæ plenæ sunt.

Vnicum hîc ex Nicephoro & Canisio exemplum appendo. Cum Cæsar Mauritius imperaret. Christiani quidam in caupona compotabant, & lepidi sibi videri non poterant, nisi inter compotandum, ter conuiciis in Mariam iactis impunè certarent. Sed ecce statim vindex Deus adfuit, qui præcipuos huius nefariæ concertationis authores, potenter arripuit, prostrauit, deleuit, rectàque ad inferos misit perpetuò cruciandos. Hospes autem & Dominus ædium ab hac diuina punitione vix mansit immunis, præsertim quod is conniuentia potiùs, quàm vt cæteri, ex destinata malitia deliquisset. Cui non multò post nocte dormienti Dei Mater adstare visa est, illique in memoriam reuocauit, quod blasphemos illos conuiuas in suis ædibus tolerasset. Tum ille miser supplex veniam poscit, & ne tam subita morte mulctetur, sed vt tempus ipsi pœnitentiæ relinquatur, orare cœpit. Virgo daturam se hoc ei promittit, nec ipsum morte modò pœnas luiturum: Vimine autem quod manu gestare videbatur, genua eius circum circa velut exarans, circumscribit. Et tunc disparuit. Sed ille somno discusso, membra quæ vimine notata fuerant, à reliquo corpore disrupta statim inuenit, recentemque sanguinem profluere sensit. Igitur in publicum productus miser, miserando corporis habitu, non minùs quàm oris testimonio, veritatem publicè confirmauit, & iustum Dei iudicium promulgauit: vt & mali proposito exemplo, ne quid simile designent, terreantur, & boni in honorandæ Virginis officio magis confirmentur.

Niceph. l. 18. c. 33. Canis. l. 5 de Deipara, c. 20

LECTIO QVINTA.

EXPLICAT HÆC VERBA.

ET BENEDICTVS FRVCTVS ventris tui.

HÆc verba sunt à B. Elisabeth ad Virginem dicta, nec ab Angelo sunt prolata, quia necdum Virgo Filium Dei conceperat. Continent autem primariam rationem benedictionis Mariæ, ideò enim ipsa benedicta, quia fructus eius benedictus. Non quia tu benedicta, ideò benedictus fructus ventris tui, sed quia ille præuenit te in benedictionibus dulcedinis, ideò tu benedicta, inquit Bernardus. Ideo illam coniunctionem, *&*, aliqui accipiunt positam pro voce, *quia*; quomodo accipitur in Psalmo 39. *Da nobis auxilium de tribulatione, & vana salus hominis*: Sic enim habent Hebræa & Græca teste Iansenio, loco illius: *quia vana salus hominis*, vt legunt Latina.

Multa autem his verbis mysteria continentur. Primò enim Mariæ Filius sub nomine fructus indicatur, quia sicut ex arbore sine læsione fructus exoritur, ita Christus ex Virgine sine vlla corruptione & læsione: & sicut arboris pulchritudo & venustas à fructu procedit: ita Virginis decor omnis à Christo filio eius. Significatur quoque a Virgine Christũ produci, tanquam fructum vitæ, fructui illi mortifero oppositum, quem Eua nobis protulit. Hic est enim ille fructus, quem comedentes reddimur sicut Dij, quia qui illo vescuntur, in ipsum transformantur, & diuinæ consortes fiunt naturę. Hic est fructus primigenius, in florido gratiæ vere, diuino flante spiritu productus, primogenitus æterno Patri & Virgini Matri: Primigenius quoque ob excellentiam, quia perfectione inter natos mulierum primus. Hic est fructus ille, de quo Isaias vaticinatur: *In illa die erit germẽ Domini in magnificentia, & fructus terrę sublimis.* Vbi Christus vocatur fructus ventris Marię, non solùm tanquam arboris, sed & tanquam terræ virgineæ, cum fœcunditate germinantis germen pretiosum cœlo & terræ, florem speciosum Angelis & hominibus: super quem requiescent omnes Spiritus S. gratię: & hęc terra germinans nullo est exculta labore, nullo defossa sarculo, nullo sulcata vomere: Sed sicut terra rore cœlesti perfusa, sine alia humana industria, flores suos & germen speciosum ex se producit: Ita Christum absque humano adiutorio, sola vi & imbre cęlesti, summâ puritate & pulchritudine terra virginea tanquam florem & fructum sublimem producit. Christus enim modò flos, modò fructus nominatur: & quidem flos campi non horti, quia hortus solet humana industria coli, campus ex semetipso flores suos producit: Item, quia flos campi non paucis tantùm, vt flos horti, sed vniuersis patet, suumque odorem & pulchritudinem omnibus qui accedere voluerint, impertitur; sic Christus in omnium salutem & vsum est exortus. Ipse est flos ille pretiosus illo die ortus, quo Salutatio hæc Angelica Virgini est præsentata, & quidem ortus in loco dicto Nazareth, qui flos interpretatur, Qui quidem locus ob Salutationem istam Angelicam, & floris huius emissionem, tempore hyemis (hoc est, veteris legis) iam transeunte tempore renouationis sæculi, quasi veris noui appropinquante factam, innumeris est miraculis & diuinis operibus decoratus.

Isaiæ. 4.

De illo itaque referunt grauissimi Authores, sacram hanc domum, ob præclarum illud Incarnationis mysterium, & ob alia ibi peracta mysteria, in orationis domum solemni more fuisse consecratam ab Apostolis; & à Christianis summa in veneratione habitam, vt pote qui rectè agnouissent in ea Virginem natam & enutritam (existimatur enim fuisse etiam domus Annæ) & ab Angelis salutatam, ac Spiritu sancto obumbratam, ibi Filium Dei concepisse, & magna ex parte educasse. Postea verò anno 1294. 10. Decembris, sub Bonifacio Octauo Pontifice, hoc sacellum à Nazareth relictis fundamentis auulsum & eleuatum est, & Angelorum ministerio ad Dalmatiam seu ad Illiricos delatum fuit, suo vt olim cæmento lapideaque structura cohærens, quatuorque adhuc parietibus constans. Deinde illinc abreptum miro modo super æquora,

Canisius de æcanis. Deiparæ l. 5. ho. 3. ex variis Auth.

eodem Angelico ministerio, primum in nemore, mox in colle fratrum, & tandem in via publica collatum est in agro Piceno, in media sylua nobilissimæ cuiusdam fœminæ, cui nomen erat Lauretana, à qua domus illa Lauretana dicta. Hæc innumeris miraculis decorata, vsque modò peregrinantium frequentia visitatur. Benedicta vtique domus, in qua reparationis nostræ iactum est fundamentum, & legis gratiæ germinauit exordium, diuinique amoris summum mysterium est completum. Beatum pauimentum, toties Christi vestigiis tritum: Beati parietes, conscij tot arcanorum ibi peractorum.

Secundò, non sine mysterio dicitur Christus *Fructus ventris Mariæ*, his enim verbis plures sæpiùs refelluntur hæreses. Nam refellitur error eorum omnium qui Christum asseruerunt phantasticum tantùm corpus assumpsisse aut per Virginem tanquam per aquæ ductum transiisse. Cùm enim Christus asseritur fructus ventris Mariæ, iam ex eius substantia & carne productum nemo potest negare. Refellitur quoque error Eutichetis, qui Christum negabat eiusdem fuisse naturæ nobiscum, & cum Virgine; omnis enim fructus eiusdem est naturæ cum planta, cuius est fructus. Propriè quoque fructus vteri virginalis dicitur, quia reliqui sunt plurium parentum fructus, Christus verò cùm Patrem in terris nõ habuerit, vnius tantùm ventris fructus dicitur, sicut & à proprietate filius dicitur hominis. Quomodò etiam alibi notauimus ad Dauidem dici: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Vbi notat Augustinus, dici fructum ventris descendentis ex Dauide, non autem femoris aut lumborum viri. Propter hunc quoque fructum ventris Mariæ, de illa in canticis dicitur: *Venter tuus sicut aceruus tritici vallatus liliis.* Vbi notant aliqui in aceruo tritici fœcunditatem Virginis, in liliis virginitatem adumbrari. Itaque venter eius aceruus tritici fuit, quia fœcunditatem habuit, septus liliis quia virginitatem retinuit. Et meritò venter Virginis aceruo tritici confertur, quia ad eius ventrem, tanquàm ad immensum & inexhaustum tritici aceruum, mortales omnes, imò & Angeli, cibi quærendi causa confluxerunt, quia ibi genitum est frumentum electorum.

Psal. 131.

Cant. 7.

Tertiò, non sine mysterio fructus hic dicitur benedictus absque limitatione, nec enim dicitur benedictus inter viros, sicut Maria benedicta inter mulieres: Nempe ipse solus absolute benedictus pronunciatur, quia per ipsum omnes gentes benedicendæ, sicut de illo promissum fuit Abraham: ab ipso omnis benedictio in cœlo & in terra deriuata est, quia de plenitudine eius omnes accepimus. Solus quoque hic fructus ventris benedictus, quia reliqui omnes ex concupiscentia nati sub maledictione nascuntur, natura filij iræ; à qua maledictione non liberantur, nisi per fructum Mariæ. Itaque multis omnino modis fructus iste Virginis benedictus pronunciatur.

1. *Benedictus à Deo* omni benedictione, tanquam fons benedictionem in cæteros influens, secundùm humanam naturam: benedictus à se secundùm diuinam.

2. *Benedictus ab Angelis & hominibus*, in tempore & in æternitate: ab Angelis quidem iam ab initio sæculi, de quibus apud Iob: *Vbi eras cum me laudarent astra matutina, & iubilarent omnes Filij Dei?* & nouo quodam gaudio iterum benedictus ab illis, dum iterum introducit primogenitum in orbem terrarum, & dicit: *Adorent eum omnes Angeli eius.*

Heb. 11.

3. *Benedictus à Patriarchis & in Patriarchis*; iam ab exordio nascentis mundi. Benedictus ab Isaac in persona Iacob, à Iacob in persona filiorum suorum: nam illi conuenit illa benedictio: *Iuda laudabunt te fratres tui; & adorabunt filij Patris tui, manus tua in ceruicibus inimicorum.* Quibus verbis significatur adorandus, & ab Angelis, & ab hominibus & victoriam reportaturus de inimicis suis de sathana & de infidelibus. De illo quoque ad prædam mortis & inferni ascendente in Crucem, & resurgente cum fortitudine, verificantur quæ sequuntur: *Catulus leonis Iuda fili mi ascendisti, acquiescens accubuisti vt leo, quis suscitabit eum?* Et de eius passione subiicitur: *Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum.* Iudas ergo in his omnibus Christum Dominum ad viuum expressit, & Iacob spiritu Prophetico ipsum in persona Christi benedicebat. Illi quoque conuenit illa benedictio: *Aser pinguis panis, & præbebit delicias Regibus:* Et illa benedictio Nephthali: *Ceruus emissus dans eloquia pulchritudinis:* Quia diffusa fuit gratia in labiis eius, ad eloquia suauissima sacræ prædicationis.

Gen. 49.

Ibidem.

4. *Benedictus à Prophetis.* Nam de illo prophetans Moyses moriens dicebat: *Benedictio illius qui apparuit in rubo veniat super caput Ioseph, & super verticem Nazaræi inter fratres suos.* Hoc non potest intelligi de Ioseph filio Iacob, qui tunc erat mortuus. De Christo ergo debet intelligi, sicut & similis illa Iacob prophetantis benedictio: *Fiat in capite Ioseph, & in vertice Nazaræi inter fratres suos*, quia ipse est ille Nazaræus, ille floridus, de quo vetum est: *Super ipsum efflorebit sanctificatio mea.* Omnes hæ benedictiones in ipso verificantur: Sed clarissime Dauid de illo dicit *Benedictus qui venit in nomine Domini.*

Deut. 33

Gen. 49.

Psal. 117.

Mat. 21.

5. *Benedictus in veteri & in noua lege*, prout significatur in illis verbis Euangelistę: *Et qui pręibant, & qui sequebantur, clamabant osanna in excelsis, benedictus qui venit in nomine Domini.* Qui pręibant, designabant antiquæ legis Patres: Qui sequebantur, designabant nouæ legis fideles, qui omnes vnanimi consensu & voce inclamant: *Benedictus qui venit in nomine Domini*: quæ vox personabit vsque in sæculi finem.

6. *Benedictus à Iudæis & Gentibus*: quia ipse *expectatio israël*, tantopere desideratus. *Obsecro mitte quem missurus es.* Desideratus quoque Gentibus à Propheta nominatur, & à Iacob; *Desiderium collium ęternorum*, Isaias quoque dicit: *ipsum gentes deprecabuntur.* Vnde statim ac venit, adoratur, & à Magis ac Regibus Gentilibus, & à Pastoribus Iudæis benedicitur. Hi primitiæ Iudæorum, illi primitiæ Gentium: Hi propè, isti longè, vtrique tamen ad angularem lapidem cucurrerunt. Veniunt quippe, sicut Apostolus dicit: *Euangelizauit pacem nobis qui eramus longè, & pacem his qui prope*: ipse ergo est pax nostra qui fecit vtraque vnum.

Gen. 49.

7. *Benedictus & benedicendus ab omni ętate & conditione*, à Senioribus cum Symeone à pueris cum Ioanne adhuc in vtero exiliente, à Virginibus cum Maria Matre, à maritatis cum Elisabetha, à viduis cum Anna, à Sacerdotibus cum Zacharia exclamante: *Benedictus Dominus Deus israël, quia visitauit & fecit redemptionem plebis suę.*

8. *Benedictus in cœlo & in terra ab omnibus creaturis*, quas Psaltes, sicut & Prophetę, ad laudem excitat, dicens: *Benedicite, laudate, exultate*, quoniam venit. Nam & cùm pueros clamantes, *Benedictus qui venit in nomine Domini*, Pharisęi vellent coërcere, respondit Dominus: *Si hi tacuerint, lapides clamabunt.*

9. *Benedictus & benedicendus in omnibus membris*, quia omnia in illo benedictionis & salutis sunt instrumenta. *Benedictum eius caput*, quod pro nobis spinis debet coronari, vt sic nobis compararet diadema speciei & coronam gloriæ. *Benedicti capilli*, qui purpureo & sanguineo rore debent immadere, vt expient frigidas & tenebrosas peccatorum nostrorum guttas. *Aperi mihi* (cor tuum per compassionem, vt in eo possim quiescere) *Soror mea Sponsa, quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei pleni guttis noctium.* Cant. 5. *Benedicti oculi*, qui diuinos quosdam radios emittentes, solo intuitu ad se attrahunt peccatores, & frigida eorum corda liquefaciunt, vt fluant in lachrymas, vt patet in Petro, Magdalena, & aliis conuersis. *Benedicta facies* aureo diuinitatis fulgore rutilans, cuius intuitu & Angeli reficiuntur & electi, quam exquirent & deprecabuntur omnes diuites plebis. *Quando veniam & apparebo ante faciem Dei mei?* Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram. *Benedicta lingua, os & labia.* Diffusa enim est gratia in labiis tuis, Cant. 4. propterea benedixit te Deus in æternum. *Mel & lac sub lingua eius, fauus distillans labia eius; sicut vita coccinea labia eius, & eloquium dulce*, suauiter attrahens, & colligans sibi animas peccatrices decoro & efficaci sermone, quasi filo coccini. *Benedicta vox*, quæ etiam mortuos potest suscitare, quæ vagiens nobis salutaris est, & benedictas ciens lachrymas, peccata nostra illis potens erat abluere. *Benedicta & ipsa saliua*, quæ solo tactu mutis sermonem, cæcis visum, ægris sanitatem, potest restituere. *Benedicta manus*, siue fasciis in cunis colligatæ, siue ad matrem amplexandam extensæ, siue tactu suo sanitatem impertientes, aut alia miracula operantes, siue in Cruce protensæ & clauis confixæ, distillantes myrrham probatissimam, myrrham rubicundam, quicquid egerunt hæ manus nostræ fuerunt salutis instrumenta. *Benedicti humeri*, qui iam ab ortu eius & cunis, vsque ad extremum spiritum, onus peccatorum nostrorum, & Crucis dulce pondus sustinent, dicente Propheta: Isaiæ 9. *Paruulus factus est nobis, & principatus eius super humerum eius.* Crux scilicet, signum regni ac principatus eius, in qua iam ab ortu in sacrificiū se Patri offerebat. *Benedicta viscera eius*, quæ pietate & misericordiâ affluunt, nec deerunt foramina per quæ in nos effluant. *Benedictæ venæ*, benedictum sanguinem continentes, qui in redemptionem, & ablutionem nostram superabundanter effluet. *Benedictus pulmo*, & omnia interiora eius, per quæ quoties respirauit, toties salutem nostram impensè intendit; quæ etiam flatum illum odoriferum, quo Spiritus S. afflabatur discipulis, & omnibus eorum in sacerdotio successoribus, adspirarunt. *Benedictum cor*, quod tanto nostri amore flagrauit, vt flammam non potuerit continere, sed per apertutam illam lateris tandem debuit erumpere. *Benedictum femur*, ex Patriarcharum benedicto femore procreatum, in quo Ioannes scriptum dicit, Rex Regnum & Dominus Dominantium. *Benedicta, crura & genua*, tot noctibus pro salute nostra in oratione deflexa. *Benedicti pedes*, ad peccatorum conuersionem tot laboriosos gressus peragentes, & loca in quibus perambulant consecrantes, tandemque in scabello rigido crucis pro nobis confixi, & nos ibi expectantes, liquoremque pretiosum fluentes. Denique *Benedictum totum corpus, benedicta tota anima*, cum omnibus suis potentiis in nostram salutem ex integro impensa, & vsque in finem sæculi in pretiosum cibum nobis impendenda, & per totam æternitatē.

Lubenter his Iesu Christi Filij Dei & fructus ventris Mariæ benedictionibus enarrandis immoror, quia nunquam satis benedici à nobis potest, qui & per omnia, & super omnia est benedictus in æterna sæcula, qui omni nos cœlesti benedictione repleuit, à quo etiam consummatam illam & nunquam finiendam benedictionem expectamus. *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum.* Itaque nunquam cesses, sed in omni tempore, in omni loco dominationis eius; Benedic anima mea Domino Iesu Christo, benedic fructui Mariæ, *Benedic anima mea Domino, & omnia interiora mea nomini sancto eius. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis: Qui sanat omnes infirmitates tuas: qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in misericordia & miserationibus: Qui replet in bonis desiderium tuum*: Benedic illum hîc in hoc breuis æui tempore; donec perfectiùs benedicas in interminata sæculorum æternitate.

Postremam & hanc benedictionem pro coronide adiicio: *Benedictus fructus ventris tui*, in colore, in odore, in sapore; *Benedictus in colore*, quia *candidus & rubicundus*, electus ex millibus. In candore significatur eius puritas, innocentia, benignitas, misericordia, caroque eius virginea & immaculata. In rubore designatur eius iustitia & ardens charitas, per quam carnem illam purpureo Sanguinis sui decore exornauit, tam in Circuncisione, quàm in Passione. Si fructus ille arboris vetitæ adeò speciosus erat & aspectu delectabilis, cùm tamen mortis fructus foret; Quantò magis vitalis hic fructus, electus ex millibus, cuius est ex cœlesti Syon species decoris, cuius aspectu delectabili Spiritus cælestes nunquam poterunt satiari? 1. Pet. 1. Nouo semper desiderio in illum Angeli desiderant prospicere: colore, & decore suo rutilo, electorum mentes semper rapit.

Benedictus in odore. Non enim est instar fructuum illorum cui circa Sodomam oriuntur, qui aspicientibus speciosissimi sunt, sed si accedas & tangas, fœtorem sentis, & cinerem vides. Fructus hic odorem suauissimum spargit his qui longè sunt: & illum adauget, his qui propè. Eius fragrantiam sentiebat à longè is qui dicebat: *Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni cui Dominus benedixit:* Gen. 27. Quibus verbis Patriarcham ad Christum potissimùm respexisse docent SS. Patres: vnde Bernardus ait: *Nondum speciem suam ille flos agri induerat, & iam dabat odorem suum, quem sic præ gaudio exclamans præsensit spiritu, corpore marcens sanctus & senex Patriarcha, caligans visu, sed odoratu sagax.* Ser. 47. in Cant. Illius etiam odorem præsenserat alter Propheta, dum per illum totus exhilaratus inclamat: *Ego autem in domino Gaudebo & exultabo in Deo Iesu meo.* Habac. Statim verò ac ortus fuit fructus iste benedictus, ita longè lateque odorem fudit, vt totum mundum impleret; nam & à remotissimis orbis partibus, Orientales Reges ad se propiùs odorandum, adorandumque pertraxit.

Et sicut fructus cùm tangitur ac manibus premitur magis redolet: Ita fructus hic benedictus, cùm iam omnino maturus laboribus, & Iudæorum manibus attrectatus & pressus fuit, & decerptus ex crucis arbore, & punctione lanceæ concisus, maiorem afflauit odorem per vniuersum orbem, myriades animarum suauitatis suæ fragrantia ad se pertrahens, & in sui amorem rapiens, imò & hoc odore mortuis vitam afflans. *Benedictus in sapore.* De illo enim scriptum est. *Qui edunt me adhuc esurient.* Nihil cogitatur dulcius.

nihil gustatur suauius, quàm Iesus Dei & Mariæ filius. *Gustate & videte quàm suauis est Dominus,* inquit Propheta: Suauis est hic fructus, qui animarum esurientium & sitientium iustitiam, esca est & potus. Suauis est palato sano, qui & semel gustatus nouum excitat appetitum, & impertitur omnem saporem suauitatis. Experiuntur hoc quotidie, qui illum comedunt sub vmbra sacramentali, dicentes cum sponsa: *Sub vmbra illius quem desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.* Benedictus ergo fructus, qui & pios reficit in tempore peregrinationis, & electos in die æternitatis. In illius enim & visione & fruitione tota electorum consistit beatitudo. Quamobrem quotidie has ad Virginem supplices preces dirigimus. *Et Iesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende.* Quæ quidem verba Virgini Filioque eius gratissima esse Ordini S. Dominici aliquando declaratum fuit. Solent hi deuotam illam Antiphonam, *Salue Regina,* quotidie cum celebri populi concursu Virgini in vespertinis laudibus intonare, Virginis protectioni, tanquam filij ab ea geniti, sese commendantes. Cum ergo quodam die illam decantarent, & ad illa verba peruenissent: *Et Iesum benedictum fructum, &c.* Visa est B. Virgo in medio eorum superelevata, offerens eis Filium suum paruulum qué vlnis gerebat, quasi in arrham promissionis: qua significabat se illis, si in sancta vocatione & cultu virgineo perseuerarent, filium illũ in æternitatis processione & Sanctorum cœtu ostensurã, vt illo fruantur in æternum. Hæc visio ostensa fuit piæ cuidam & honoratæ Matronæ sorori Clementis Octaui, vt refert Senensis in Chronico. Refertur quoque in libro 4. c. 53. S. Gertrudis, quod cùm deuotissimè Antiphonam illam recitaret in illis verbis: *Eia ergo aduocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte,* visa fuerit oculos filij sui blandè precibus suis tangere, ipsumque versus terram inclinare & dicere: *Isti sunt misericordissimi oculi mei, quos ad omnes me inuocantes salubriter possum inclinare.* Vnde vberrimum fructum salutis æternæ à Domino consequuntur. Hinc à Domino hanc tunc percepit eruditionem, vt ad minus semel quotidie Matrem suam beatissimam per ista verba inuocaret, certa quod per hoc in hora sua nouissima non mediocre solatium obtineret, quia hæc verba materna pietatis eius viscera tangunt. Ita ibi.

LECTIO SEXTA.

DE TERTIA PARTE *Salutationis Angelicæ.*

SANCTA MARIA ORA PRO nobis peccatoribus, &c.

HÆc est tertia pars Salutationis Angelicæ, quæ hoc additamentum accepisse putatur postquam hæresis Nestorij profligata fuit, qui Virginem volebat dici *Christotocon*, non verò *Theotocon*, siue *Christiparam*, non vero *Deiparam*: quæ hæresis in Concilio Ephesino ex sacræ Scripturę oraculis condemnata fuit anno 431. tempore Cęlestini Pontificis. Et tunc Cyrillus Alexandrinę Vrbis Antistes, Aliique Patres qui Ephesi conuenerant; atque etiam ipse Theodosius Imperator legationem miserunt ad summum Pontificem, ipsi gratulantes de prostrata cum suo Authore hęresi Nestorianâ. Tunc Ecclesia Sancta Deo gratias immortales egit, quod vindex extitisset diuinitatis Filij, & honoris Matris eius, vbique locorum, *Matrem Dei Mariam,* omnium ore cantans, laudans, atque prædicans: Vnde & tunc adiecisse creditur Angelicæ Salutationi hanc particulam: *Sancta Maria Mater Dei ora pro nobis peccatoribus,* vt omnium Fidelium ore *Mater Dei* prædicaretur: & Nestorij hæresis stygiis latebris & tenebris demergeretur, nec amplius caput exerere auderet, ipsorum etiam infantium & lactentium ore condemnata. His enim, hæc verba tanquam prima elementa à piis parentibus vna ferme cum lacte propinari solent, vt illudant superbo draconi paruuli, Matris Dei laudes decantantes, & ad eius intercessionem recurrentes, vt adimpleatur illud: *Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem tuam.*

Baron. t. 5 an. 431.

Itaque per illa verba significat Ecclesia quantam ponat fiduciam in B. Virginis intercessione, quàmque illam miseris mortalibus necessariam agnoscat. Cùm enim peccatis variis simus obnoxij, hostibus cincti, necessitatibus maximè spiritualibus, durante toto huius vitæ cursu subditi, auxilio continuo egemus, continuisque Dei donis: Illa verò à Maria tanquam per aquæ ductum deriuantur ad nos, nec decreuit nobis dare Deus, nisi per eius manus. Ideò ad eam frequentissimè recurrere his verbis docet Ecclesia, & in ea spem firmam collocare; quia cùm sit Mater Dei, nihil ei potest filius denegare, cui censetur dicere illud Salomonis: *Pete Mater mea, non enim decet vt confundam faciem tuam.* Potest ergo à filio impetrare nobis peccatoribus vitæ conuersionem, pœnitentibus peccatorum remissionem, afflictis consolationem, ægris medelam, egentibus subuentionem; iustis vero gratiæ augmentum, protectionem, perseuerantiam & coronam. Imò cùm sit Mater Christi, etiam est Mater nostra tanquam membrorum eius, & ideò nunquam deserit nos, nisi priùs à nobis deseratur: Sed amat, regit, protegit, & quasi gremio pietatis suæ nos portat, ab incurrentibusque in mortali has vita malis, vel in eius egressu periculis tuetur, donec nos beatæ æternitati pariat filios salutis, filij sui cohæredes. Vides ergo, quam meritò illi quotidie, imò & singulis horis, (maximè dum horæ pulsus datur,) Fideles omnes insonare debeant: *Sancta maria Mater Dei ora pro nobis peccatoribus nunc & in hora mortis nostræ.* Amen.

Similis est Oratio illa altera Ecclesiæ; *Maria Mater gratiæ, Mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, & hora mortis suscipe.* In qua oratione duplex titulus indicatur, qui ei competit ex eo quod Mater Dei sit. Cùm enim Matrem Dei esse, necessariò consequatur authorem ipsum gratiæ, & fontem totius misericordiæ è visceribus suis genuisse, meritò hic geminus honoris titulus eius fronti appenditur: *Mater gratiæ, Mater misericordiæ.* Cùm & ipse filius omnibus gratiæ donis, quæ in Angelica vel humana creatura reperiri possunt, eam vberrimè repleuerit, vt possit Fidelium mentibus illa ingenerare: Viscera quoque eius misericordia & pietate superabundare voluit, vt superefluant in miseros peccatores.

Dicere ergo possumus primò, illam maximè dici *Matrem gratiæ* propter bonos, in quibus sollicita est diuinæ gratiæ dona fouere, augere, conseruare, donec tandem per gloriam superuenientem consummentur: quia gloria non est aliud iuxta Theologos, quàm gratia consummata. Hinc etiam electi describuntur in Apocalypsi, *mittentes coronas suas coram Agno & Throno eius:* tanquam Agno & Throno acceptas referentes

Thronus agni rectè dicitur Maria, in qua residere voluit, & regiam suam dignitatem toti orbi declarare, veniens in hunc mundum. De Maria enim verum est: *In sole posuit tabernaculum suum & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo*, aut tanquam Rex de Regio throno suo: dum de Virgine Matre processit, ad currendam hanc mortalitatis viam, vt per illam nos ad immortalitatis suæ solium reduceret, & ad regni sui consortium proueheret. Ipsa ergò tanquam Thronus & Mater Dei electa inuenit gratiam tantam apud Deum, tantamque lucem participauit, vt non solum ei sufficeret, sed & in alios illam abundè posset refundere, ita vt *nemo se abscondat à calore eius*. Nec illepide dixit quidam antiquus: Maria tenetur & obligatur nobis gratiam exhibere, nec iuste posset nobis eam denegare: iustum enim est & de iure obligatorium, vt qui rem alterius inuenit, ei restituat cuius erat, & qui eam perdiderat. Cum ergo humanum genus in lapsu primorum parentum gratiam perdiderit, & illam (Angelo testante) Maria inuenerit, iustum omnino est, vt humano eam generi restituat, & perditam restauret, quam pro se & omnibus inuenit.

Dicere quoque possumus secundo, *Matrem misericordiæ*, vocari, maxime propter peccatores, quorum miseriis materno affectu compatitur, & illis occurrit & succurrit inuocata. Vnde dicit Bernardus, Mariam vocari. *Matrem & Reginam misericordiæ, quia diuinæ bonitatis & misericordiæ abyssum, cui vult, & quantum vult, & quomodo vult, creditur aperire, vt quiuis peccator enormis non pereat, cui ipsa patrocinij suffragia præstat.* Habet ergo Maria, vt suprà dixi, quasi duo vbera: Vnum dextrum ad quod accurrunt omnes iusti, vt abundantiam gratiarum & donorum Dei ex illo sugant, & propter illud rectè dicitur *Mater gratiæ*. Ad istud accesserunt omnes electi iam ab initio legis gratiæ, tanquam agnelli candidi ad vbera Matris suæ: & omnes qui pietate floruerūt, apud Mariam inuenerunt & suxerunt illam. Testes tibi erūt Augustinus, Bernardus, Fulbertus, Franciscus, Dominicus, Ignatius & alij, qui tantam lactis copiam à cælesti Mariæ vbere suxerunt, vt illam etiam copiam innumeris filiis spiritualibus communicare potuerint, & illos hoc lacte pietatis alere. Alterum ex vberibus Mariæ vocamus sinistrum, ex quo lac misericordiæ sugunt peccatores, & propter illud vocatur *Mater misericordiæ*. Nemo quamlibet animo afflictus, & peccati miseriis obrutus, imo etiam desperatus, ad eam accurrit, quin misericordiam inueniat: & quicumque apud Deum misericordiam reperit, per Mariam reperit. Sicut enim dicit filius. *Nemo venit ad me, nisi Pater traxerit eum*: Ita quadam proportione dicere possumus, nemo venit ad Patrem aut filium, nisi Mater traxerit eum. *Nec ad Mariam accedere trepidet humana fragilitas*, inquit Bernardus, *nihil austerum in ea, nihil terribile, tota suauis est, omnibus offerens lac & lanam. Omnibus omnia facta est, sapientibus & insipientibus copiosissima charitate debitorem se fecit, omnibus misericordiæ sinum aperit, vt de plenitudine eius accipiant vniuersi.* Hoc ergo nomen suaue admodum peccatoribus. *Mater misericordiæ*, per quod afflictus peccatis animus erigitur, & in spem excitatur: quam quidem eius misericordiam, laudare nos conuenit, benedicere, & prædicare, si ingrati esse nolumus. Vnde iterum Bernardus: *Sileat misericordiam tuam Virgo B. si quis est qui inuocatam te in necessitatibus suis sibi meminerit defuisse. Nos quidem seruuli tui cæteris in virtutibus congaudemus tibi, sed in hac potius nobis ipsis. Laudamus virginitatem, humilitatem miramur, sed misericordia miseris sapit dulcius, misericordiam amplectimur charius, recordamur sæpiùs, crebriùs inuocamus. Hæc est enim quæ totius mundi reparationem obtinuit, salutem omnibus impetrauit.* Certe misericordia Virginis adeo eluxit, & elucet in toto orbe, vt grauissimi & desperatissimi peccatores apud eam misericordiam opportunam inuenerint, omniumque spem excitarint. Patet in Theophylo, qui etiam proprio manus suæ scripto, dæmoni se vouerat: In Maria Ægyptiaca, quæ tot annis quasi iumentum in stercore suo, in luxuriæ sordibus computruerat. In aliis quoque innumeris peccatoribus, *è lacu miseriæ & de luto fæcis* eius intercessione eductis. Nec potest tanta esse peccatoris miseria, quin maior sit Virginis misericordia, dicente Bernardo: *Quis misericordiæ tuæ, ò benedicta, longitudinem & latitudinem, sublimitatem & profundum queat inuestigare? Nam longitudo eius vsque in diem nouissimum inuocantibus eam subuenit vniuersis. Latitudo eius replet orbem terrarum, vt tua quoque misericordia plena sit omnis terra. Sublimitas eius ciuitatis supernæ attingit restaurationem. Profundum eius, sedentibus in tenebris & vmbra mortis obtinuit redemptionem. Per te enim cælum repletum, infernus euacuatus est, instauratæ ruinæ cælestis Ierusalem expectantibus miseris vita perdita data.*

Super Salue Regina.

Ser. super Magnific.

Ser. 4. de Assumpt.

Ibidem.

Huic ergò Matri misericordiæ meritò dicimus: *Ora pro nobis peccatoribus nunc*; dum scilicet tempus adhuc agitur misericordiæ, dum agitur illa pars regni cuius tibi potestas à filio data est. Dimidiam enim regni partem censetur dedisse, dum sibi seruans iustitiam, matri dedit misericordiam, de qua pro bona voluntate & pietate sua disponat, durante præsenti vita: Itaque dicimus: *Ora nunc*: Quia nunc tempus opportunum est, & præsens vita est quoddam *nunc*, siue quoddam breue momentum, à quo tamen pendet æternitas. Sic videtur vocare Iob vitam currentem dum dicit: *Cunctis diebus quibus nunc milito.* Petrus dum dicit: *Modicum nunc, sic oportet contristari.* Ipse quoque Dauid: *Ecce nunc benedicite Dominum.* Punctum ergò est, instans est, momentum est præterfluens vita nostra: à qua tamen pendet æterna miseria, nisi Dei & Virginis subueniat misericordia. Dicimus quoque illi: *Ora pro nobis peccatoribus nunc*, quia non tantùm singulis diebus, sed & singulis momentis ab eius misericordia dependemus, qua protegimur ne in abyssum æternæ miseriæ deuoluamur. Si enim voluerimus dicere, *Diues sum & nullius egeo*: Respondetur: *Nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus & nudus*: Nihil est vita nostra nisi purissima miseria, & in mille peccata laberemur, nisi diuina pietas nobis succurreret, Virginis Matris nostræ intercessione inuocata, per quam sæpissimè fit, vt vita nobis protrahatur ne in peccatis nostro æterno damno finiatur; & tamen hoc non consideramus. Sic cuidam conquerenti se in speciali Virginis obsequio plurimos annos contriuisse, nec tamen ob id speciale aliquod beneficium se percepisse, apparuit B. Virgo, & ingratitudinem exprobrans, respondit ei: An non meministi tales amicos tuos infausta morte fuisse abreptos? Nonne vidisti hos & illos (quos nominabat) vicinos tuos peste interiisse? Illi quoque amicitia tibi deuincti (quorum nomina exprimebat) nonne infortuniis talibus & talibus sunt obruti? Immò verò ex illis multi æternis flāmis sunt addicti. Cur ergò conquereris te nihil à me specialis beneficij accepisse? Quare tu simili morte, vel infortunio, mulctatus non es? Quis te

Apoc. 3.

Exempl.

protexit? Nunquid misericors manus mea? Amodò ergò desine conqueri, sed grato animo gratias refer Deo, qui per me tot te eximit peccatis, totque periculis æternæ damnationis. Immò ferventior in meo obsequio persevera, cæterisque exemplo tuo calcar adiice, & dic illis: *Venite, audite, & narrabo omnes qui timetis Deum quanta fecit animæ meæ* meritis Matris suæ: *Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lacrymis, pedes meos à lapsu*, eius intercessione: magnificate ergo eam mecum, & exaltemus nomen eius in idipsum.

LECTIO SEPTIMA.

ET IN HORA MORTIS nostræ.

CONcluditur Salutatio Angelica his verbis, *Et in hora mortis nostræ*: *Amen*. Quia licet eius auxilio, tota vita durante, egeamus, maximè tamen in hora mortis. Vnde & alia oratio dicit: *Tu nos ab hoste protege, & hora mortis suscipe.* Hostis noster fortis est, & multiplex, callidus est & fraudulentus, respirans continuo perniciem nostram, & sitiens sanguinem animarum nostrarum.

Merito ergo Virginis protectionem contra illum requirimus, quia eius intercessio clypeus potens est contra omnes hostis astutias & impugnationes, vt latè suprà dixi. Ipsius vel solum nomen inuocatum, hostem nostrum terret. Vnde de ea dicitur: *Quæ est ista quæ ascendit quasi aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata?* Quod explicans Innocentius tertius, dicit: Luna lucet in nocte, aurora in diluculo, sol in die. Nox est in culpa, diluculum pœnitentia, dies gratia. Qui ergo iacet in nocte culpæ, respiciat lunam, deprecetur Mariam, vt ipsa per filium cor eius ad compunctionem illustret. Quis enim de nocte inuocauit eam, & non est exauditus? Ipsa est Mater pulchræ dilectionis & sanctæ spei. Qui verò ad diluculum pœnitentiæ surgit, respiciat auroram, deprecetur Mariam; vt ipsa per filium cor eius ad satisfactionem illuminet. Quis enim deuotè inuocauit eam, & non est exauditus? Ipsa est Mater pulchræ dilectionis & sanctæ spei. Quicunque etiam sentit impugnationem ab hostibus, vel à mundo, vel à carne, vel à dæmone, respiciat castrorum aciem ordinatam, deprecetur Mariam, vt ipsa per filium mittat auxilium de sancto & de Syon tueatur. Hæc Innocentius. — Serm. 2. de Assumpt.

Fortissimum verò incumbit nobis bellum in egressu animæ ex hoc mortali corpore, quia tunc hostis noster omnes suas vires effundit, vt in hoc vltimo prælio nos profliget & supplantet. Multi qui videbantur fortes in prælio contra hostes spirituales, tunc conuersi sunt retrorsum, & victas dederunt manus. De quibus possumus illud vsurpare: *Filij Ephrem intendentes & mittentes arcum, conuersi sunt in die belli*. Quia qui videbantur omnes impetus hostis posse retundere, & fidei spei, orationis arcu sathanam posse expugnare, tunc tentatione infidelitatis, desperationis, præsumptionis victi fuere, in illo die in quo generosissimè oportuit decertare. Tunc maximè verum est illud: *Væ terræ & mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet.* Cùm enim vltima illa hora sit, in qua agitur de absoluta victoria, de animæ irreuocabili perditione vel salute, ipse magna insurgit — Psal. 77. Apoc. 12.

ira & violentia, vt in errorem vel peccatum inducat; furorem ingeminat, quia modicum tempus habet. Ipse est Pharao, qui egredientes de Ægypto crudeliùs tractat. Ipse est Laban, qui totis viribus persequitur Iacob reuerti volentem in terram Patrum suorum. Ipse est insidiator, qui iuxta iter, quod ingredi tunc oportet, insidias suas adornat, & quasi venator qui laqueos ponit in loco per quem debet fera transire, secundùm illud: *Absconderunt superbi laqueum mihi, & iuxta iter scandalum posuerunt mihi.* Neque verò vnicus tunc dæmon impugnat, sed & infernales legiones procurrunt, ita vt tunc verum sit: *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & rectores tenebrarum harum.* Tunc quoque rectè potest anima dicere: *Circumdederunt me dolores mortis, & pericula inferni inuenerunt me.* Et iterum: *Circundederũt me sicut apes.* Quia multi dæmones eam tunc circumdant quasi apes aculeatæ, quarum vnaquæque peccati aculeum per pessimam suggestionem nititur infigere. Quid ergo remedij in tam acri prælio, inter tot hostium assultus & aculeos, animæ timidæ & iam anxiæ? tunc corpus, opes, amicos, honores, cogitur deserere, nescia quam ista nocte ineat viam, aut ad quem peruentura sit terminum & hospitium, an cœlo recipienda sit, an in inferni horridis tenebris hospitatura. Interim sola sine duce, omnibus quibus affectu inhæserat derelictis, iter hoc debet aggredi hostibus & insidiis periculosissimum, cùm sit inermis. Quonam igitur se vertet? Vbinam vires, arma, lucem, Ducemque poterit reperire? ad illam recurrat, quæ est vt castrorum acies ordinata, in cuius vel solo nomine terretur infernus. Illa tunc præsto est his qui deuote sibi obsequio deuincti fuère, luce suâ tenebras dispellit, hostium vires atterit fortitudine sua, Ducem se præbet anxiis, & protectricem timidis, per ignotam hanc viam manum præbens tutò deducit, perducit, introducit ad regiam filij sui aulam. Hinc eam deprecamur: *Vitam præsta puram, iter para tutum, vt videntes Iesum semper collætemur.* Meritò ergo Salutationem Angelicam his verbis concludimus: *Ora pro nobis peccatoribus nunc & in hora mortis nostræ, Amen.* Merito illi dicimus: *Tu nos ab hoste protege & hora mortis suscipe.* — Psal. 139. Psal. 117.

Longum hîc foret enarrare, quàm multis affuerit in illo agone. Quàm multos in desperationem penè ruentes in illo articulo animarit, & erexerit, victoriæque & coronæ eis causa fuerit. Multi tunc potuerunt illi dicere: *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me.* Inter brachia pietatis tuæ animam meam, ô Mater, suscepisti, vt filio tuo præsentares.

Pauca tamen ex multis exempla hîc subnectimus. In primis in reuelationibus B. Brigittæ examinatis in Consilio Constantiensi, & approbatis, legitur habuisse filium Carolum, ætate & moribus iuuenem, militiæ deditum, militaribusque dissolutionibus, qui in ætatis flore morte abreptus est. Cùm vero angeretur ipsa de eius salute, Christus eam hac visione consolatus est: Vidit tribunal in quo Christus sedebat, & Maria dextræ adstabat: Accessit sathan multa conquestus contra Mariam tanquam iniustam. Allegabat enim primo, quòd cùm ei ius concessum sit tentandi animas, & maximè in morte, tamen in morte Caroli Virgo cubiculum ingressa inde eum depulerit, nec permiserit vllo modo ingredi ad tentandum. Allegabat secundo, se ius habere animas in iudicio præsentandi & accusandi, ipsam — Ozorius in sylua Conc.

tamen Virginem statim animam exeuntem è corpore inter brachia suscepisse, iudicioque præsentasse, prohibendo omnem dæmonis accusationem, & ideò iudicium sine parte actum esse contra omne jus. Respondit B. Virgo se merito omnia hæc illi animæ præstitisse, quia in vita eam summè dilexerat, & omni die se eius tutelæ commendarat: ipsumque solitum magnopere lætari de honore Mariæ, & pro illa vitam fundere paratum fuisse. Christus ergo concludens ait dæmoni. *Scias Matrem mecum in regno meo principari, non solùm vt alii electi: sed vt Matrem, Reginam, & Dominam, vnde potest dispensare, iusta occurrente causa in legibus meis. Iustum autem fuit, vt id ageret cum anima Caroli, à quo sic fuit honorata.* Sic ergo dæmoni silentium indictum fuit, & Brigitta, illa reuelatione intellexit filium suum saluum esse, ob deuotionem quam Matri Dei semper exhibuerat.

In litteris ex India Orientali ad Generalem Societatis Iesu, anno 1524. hoc exemplum refertur.

In quodam ibi Burgo delata est quædam mulier Christiana (quæ peste obierat) ad sepulchrum. Cùm vero illud nimis angustum foret, & mora fieret vt inferretur: Vox quædam audita est, quasi cadaueris ingemiscentis: Hei mihi! Mirantur omnes, & statim linteum, quo obuoluebatur, discindunt, inueniuntque mulierem adhuc viuere, & vt confessione peccata sua expiaret, Confessarium implorare. Reducta ergo est in ædes suas, & cùm illuc miraculo accitus aduenisset loci Dominus, curat aduacari Patrem Iasparum Ruiz Sacerdotem Societatis, qui tunc temporis non longè aberat. Hic adueniens interrogat mulierem, vt totam rei seriem enarret. Dicebat ergo se in instanti mortis, per adolescentem fulgidum deductam fuisse ad thronum quendam magnificum, in quo Christus sedebat cum Maria Matre, multis Sanctis, & Angelis cinctus, vbi dæmon comparens eam de omnibus peccatis accusarat. Cum vero ipsa, nec eius Angelus, quicquam respondere posset, ad Virginis patrocinium confugere se coactam dicebat, vt eius opem imploraret in tanto discrimine. Cumque precibus commota forent materna Virginis viscera, Filio Matrem supplicauisse, vt tempus pœnitendi & peccata confitendi ei daretur, certam repræsentans eleemosynam, quam in Virginis honorem pauperi mendicanti paucis ab inde diebus elargita fuerat, cùm mendicus à marito seueriore, domo expulsus fuisset. Addebat deinde Christum Iudicem Matris precibus trium dierum spatium indulsisse: iussisse tamen, vt satisfieret diuinæ iustitiæ, à dæmone multis eam verberibus ea hora affici, ac statim postea animam corpori redditam fuisse. Hæc vtique narrabat mulier multis cum lachrymis totius vitæ delicta confessione generali expians. Cúmque tres dies elapsi forent, quos cum Patre spiritualibus colloquiis impenderat, sacro Viatico & Extremavnctione munita animam magna cum fiducia iterum Deo, reddidit. Hæc scri-
An. 1527. psit ipsemet Sacerdos Societatis, Confessarius mulieris, ad suum Generalem.

Ex his exemplis patet, Mariam Deiparam pro nobis peccatoribus in hora mortis orare: & sæpè peccatorum contritionem, viresque ad dæmoni resistendum nobis impetrare. Sed & ipsa iustis ex hac vita migrantibus seruis suis, ad consolationem in morte frequenter apparuit, trepidationem omnem excutiens.

Sic adfuit B. Mariæ Ogniacæ dum Extremæ-Vnctionis Sacramento munita fuit. Testata est enim ipsa, Christum tunc sibi apparuisse, ad pedes lectuli Crucem affigentem, tanquàm vexillum suum, in signum victoriæ quam de sathana Virgo hęc moriens debebat reportare, quæ semper sub Crucis labro inuicta decertarat. Testata quoque fuit se vidisse Petrum cum Apostolis cœli claues ostentantem, quibus securum in Dei regnum aditum promittebat. Affuisse quoque referebat Virginem Deiparam, Virginum Choro cinctam, & indicibilem lętitiam eius animo infudisse. Iacob. à Vitriaco, in vita eius.

Apparuit etiam B. Adulpho Franciscano, qui relicto Alsatiæ Principatu, sanctam & humilem in Francisci Ordine vitam egerat, & eum trepidantem ita confirmauit. *Quid times fili? aut cur ob imminentem mortem angeris? veni securus, quoniam filius meus, cui fideliter seruiuisti, dabit tibi coronam gloriæ.* Quibus ille Virginis verbis & aspectu ideò recreatus est, vt omnis horror mortis in ingentem lętitiam versus sit. Platus ex Annal. Francisc.

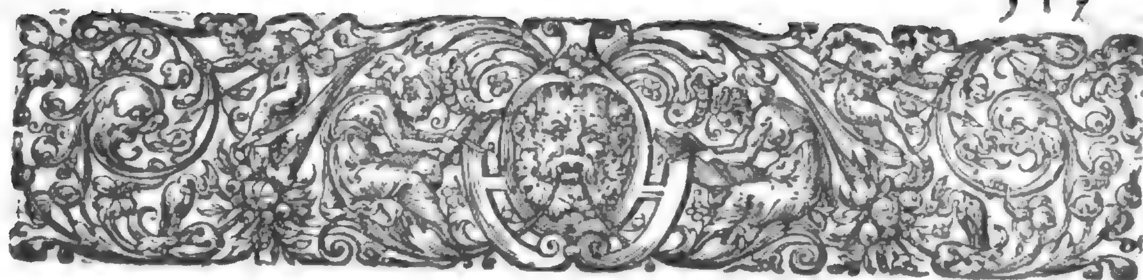
Sanctus quoque Antonius de Padua cum ad vltimam vitæ periodum venisset, & omnibus Sacramentis munitus Pœnitentiales Psalmos cum Fratribus recitasset, finaliter tandem Hymnum illum: *O gloriosa Domina, &c.* Virgini toto spiritus feruore præsentauit, quem solitus erat in omni tentatione recitare. Apparens autem ei B. Virgo, mirè eum præsentia sua consolata est, quia eius impetratione ante discessum meruit videre eius filium, vnde mira cum serenitate & pace, hac visione recreatus, animam Deo reddidit. V. Sur. in vita eius.

Sic etiam S. Nicolaus Tolentinas sex ante obitum mensibus, paulò ante nocturnas preces, singulis noctibus suauem Angelorum concentum audiebat, quasi prægustationem quandam futuræ fœlicitatis. Cùm verò resolutionis tempus instaret, in extremo spiritu vocem instar lætantis & gestientis eleuabat. Cumque Fratres insusitati huius gaudij causam quærerent, attonitus ille, vixque sui compos præ magnitudine rei, causam huius gaudij esse dicebat, Christi visionem sibi apparentis cum Sanctissima Matre Maria, & S. Patre Augustino. Et illi, inquit, mihi dicunt: *Euge serue bone & fidelis intra in gaudium Domini tui.* In hisque verbis expirauit.

Hic est ergo fructus pietatis ergà Deiparam, mors fœlix & gaudiis cumulata: quia filios suos inter brachia maternę benignitatis susceptura est, vt Deo pręsentet, & vt Iesum benedictum fructū ventris sui nobis post hoc exilium ostendat. Vnde & nunc, & omni hora, maximè autem in extrema, iuuat se illi committere & commendare. Id exemplo B. Stephani Regis Hungariæ concludendo demonstro. Hic Virginis obsequio addictissimus fuerat, ita vt Regnum suum *Familiam S. Mariæ* nominarit, & sceptrum ac Regnum suum speciali voto illi consecrauit, eiusque festa ieiuniis pręuiis, & singulari solemnitate agi mandarit. Hic ergo morti vicinus accersitis Episcopis, & Primoribus Palatij, paternè monuit Catholicam seruare fidem, amare iustitiam, fraternæ charitati studere, humilitati operam dare, & ante omnia Christianissimi plantationi, quæ adhuc nouella erat, omnem sollicitudinem adhibere. His dictis manus & oculos ad Cęlum erigens, dicebat: *O Regina cælorum, mundi inclyta reparatrix, tuo patrocinio nouellam hanc Ecclesiam cum Episcopis & Clero commendo, regnumque cum Primatibus & populis tibi ex integro committo, quibus nunc vltimum vale dicens, animam etiam meam manibus tuis depono.* Instabat verò tunc solemnitas lætissima Angelis & hominibus Assumptionis Mariæ, & lachrymis gemitibusque rogabat, vt eo die corporis sui dissolutio

fieret, sperans cumulatioris misericordiæ se spem habiturum. Cùm ergo ille dies aduenisset, Rex in medio Cleri ac Principum suorum cum Episcopis circunstantibus, sacram percepit Vnctionem, sanctamque animam Corporis & Sanguinis Christi viatico recreatam, in manus B. Virginis, & Sanctorum Angelorum æternę quietis beatitudini inferendam tradidit, Anno 138. 1138

FINIS LIBRI SECVNDI.

LIBER TERTIVS.

DE CHARITATE:

TRACTATVS PRIMVS.

PROOEMIVM.

DOMVS Dei jecimus Fundamenta, tractantes de Fide, eiusque Mysteriis, in duodecim articulis Symboli Apostolici contentis. Hi enim sunt lapides fundamentales sacri ædificij. Muros ereximus, de Spe in secundo Libro differentes, eiusque naturam & vim, effectus & actus describentes, cum aliis mysteriis illis annexis. Restat vt tertio hoc Libro structuram nostram Charitatis Tecto perficiamus, & Doctrinam Christianam, hanc Theologicam virtutem concernentem, explanemus, floribusque sacris coronemus. Primò igitur agimus de Charitatis excellentia supra alias virtutes. Secundò, de gemina Charitate, & in Deum, & in proximum. Tertiò, de decem præceptis sigillatim pertractabimus, quia Dei ac proximi Charitatem ordinant: Habes enim in tribus primis dilectionem Dei, habes in posterioribus septem dilectionem proximi. Hæ sunt decem chordæ sacri Psalterij quas speciatim tangemus, vt sonorum dent suaueque melos piorum mentibus: & spiritum malum depellant ab impiorum cordibus sicut Cythara Dauidis illum expulit à venenato corde Saülis: *Bonum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo Altissime in decachordo Psalterio.* Vt psallant pij in eius obseruatione, vt se agnoscant impij in eius transgressione, & peccata sua expient secundum eius præcepta humili confessione, debent Pastores frequenter hunc Decalogum suis explicare.

LECTIO PRIMA.

DE EXCELLENTIA CHARITATIS.

1. *Docet Charitatem inter dona Dei primatum tenere.*
2. *Inter Theologicas virtutes excellere.*
3. *Esse formam, virtutem, & fontem meritorum.*

PROPOSITIO PRIMA.

CHaritas inter dona Dei primatum tenet & excellentiam.

Declaratur id ex Apostolo, qui cum varia enumerasset dona à Spiritu S. profluentia, donum sapientiæ & scientiæ, donum prophetiæ, donum miraculorum, donum linguarum & discretionis spirituum, tandem subijcit: *Emulamini charismata meliora*, hoc est, desiderate, sectamini, petite à Deo quæ ex illis potiora sunt dona & vtiliora. Et ne in illis quiescatis: *adhuc excellentiorem viam vobis demonstro:* ipsam scilicet Charitatem, qua directiùs & certiùs itur ad Deum, ad vitam, ad gloriam. *Hæc est via, ambulate in ea.* Via Dei ad homines est, & via hominis ad Deum, per Charitatis enim amorem anima ascendit & pertingit vsque ad Deum, per Charitatis amorem descendit Deus vsque ad cor nostrũ. Viæ ad Deum multæ sunt in multis præceptis, de quibus rectè dicitur, *Via eius viæ pulchræ, & semitæ eius pacificæ:* Sed omnes viæ illæ ad vnam colliguntur & vna dicuntur, quia ad vnam tendunt Charitatem, *Finis enim præcepti est Charitas.* Per hanc viam ambularunt Apostoli, Martyres, Confessores, Virgines & omnes Sancti. 1.Cor. 12.

Declaratur secundo ex Apostolo Ioanne: *Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Vbi aduerte duplicem charitatem distingui à Theologis: Vna dicitur increata, alia creata. Increata est ipse Deus, qui est origo, fons, centrum, præmium omnis amoris, & ipsemet amor infinitus & æternus; vnde dicit Ioannes, *Deus Charitas est.* Charitas creata, est donũ quoddam infusum, quo Deum amamus super omnia propter se; & proximum propter Deum, de quo dicit D. Paulus: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis.* Estque hoc donum participatio quædam ipsius increatæ charitatis, siue infiniti amoris qui Deus est, & de illo subiungit Ioannes: *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Deus ergò charitas est substãtialis, ad quam tendimus per illud donum accidentale nobis infusum, hoc est, per charitatẽ nostram: non poterat verò D. Ioannes aptioribus verbis charitatis excellentiam explicare. Vnde illa põderans D. Bernardus dicit: *Deus charitas est: Quid ergò charitate melius? Et qui manet in charitate, in Deo manet: Quid ergo charitate securius? Et Deus in eo; Quid ergo charitate iucundius?* Hoc donum charitatis aliqui existimant non distingui realiter à gratia, per quam diuinæ reddimur consortes naturæ, vt loquitur D. Petrus, quæ & à Theologis definitur: *Participatio quædam specialis essentiæ diuinæ, secundum quod est pelagus infinitarum perfectionum.* Idem ergò donum (secundùm Scotum & eius sequaces) quatenus nos

Citatur à D.Tho. in illud. Io.

Deo gratos reddit, dilectos & acceptos ad gloriam, *Gratias* vocatur: quatenus verò per illud reddimur Deum ipsum diligentes, *Charitas* nominatur. Et hæc sententia non est improbabilis, quia effectus eosdem & gratiæ & charitati frequenter adscribit, tum Scriptura, tum Sancti Patres. Vtramque asserunt Deo nos coniungere, filios Dei facere, hæredes regni, cohæredes Christi. Vtramque vocant vestem textam à Spiritu S. vestem nuptialem, sine qua excludimur à Dei conuiuio, & beatitudinis participatione. Vnde non potest aliquis vlla earum destitutus saluari, vtraque iustificat, vtraque principium & radix omnis meriti est, nec possunt ab inuicem separari, neutra in peccatoribus esse potest.

Declaratur tertiò eminentia charitatis, ex verbis illis Cant. *Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.* q. d. Adeò speciosa est & pretiosa charitatis gemma, vt omnia eius respectu quasi nihil computanda sint, & omnia quæ desiderari possunt, ei non valent comparari. Quapropter homo pro illa acquirenda vel conseruanda, paratus esse debet omnem substantiam domus suæ dare, hoc est, omnes facultates suas, ipsam vitam & proprium corpus (quod velut domus animæ est) & quæ quomodolibet ad eam spectant: quia charitas quæ Deum secum affert, in infinitum omnia illa superat, & de illa verum est illud Sapientis: *Infinitus thesaurus est hominibus, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei, propter disciplinæ dona commendati.* Et quæcunque ibi pronuntiat Sapiens de excellentia Sapientiæ, verificantur de gratia & charitate, quia hæc est vera sapientia, amor & timor Dei. Homo ergò sapiens considerans pretium & valorem amoris Dei, omnem suam erogat substantiam, tam naturæ quàm fortunæ, non solùm temporalia relinquendo & vilipendendo propter amorem Dei, sed etiam seipsum penitùs abnegando, dicens cum Psalte: *Quid mihi est in cælo, & à te quid volui super terram? defecit caro mea & cor meum, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.*

Cant. 8.

Sap 7.

V. cap. 7. Sap.

Propterea dicebat Hugo de S. Victore. *O charitas, si scirem quanti valeres pro te pretium appenderem. Sed forte excedis angustias meas, nec inuenire potero pretium tuum penes me, dabo tamen quod habeo, & totum quod habeo, tota domus meæ substantia te commutabo. Et cùm totum dedero, quasi nihil id reputabo. Omnes delectationes carnis meæ, omnes iucunditates cordis mei, propter te lubenter impendam, vt te solam possidere valeam, tu sola mihi clarior, tu sola vtilior, tu sola suauior, tu sola iucundior, amplius delectans, ampliùs satians, tutiùs saluans, fœlicius conseruans.*

Hugo in Cant.

Cum ergò tantum sit charitatis prætium, an non merito vt eam adipiscantur, vel retineant, plurimi omnia sua deserunt, *& tanquam lutum æstimant aurum in conspectu illius*, & quæcunque vt pretiosa admiratur mundus, ipsi *arbitrantur vt stercora*, vt hanc lucrifaciant? An non meritò Virgines & Continentes propter eam nuptias contemnunt, & omnia delectabilia carnis quibus licitè frui possent in coniugio? An non, iustè ob eandem illi qui Religionis voto se obstringunt, sibi ipsis renuntiant, & propriæ voluntati? An non merito martyres vt eam tueantur, vitam sanguinemque profundunt, dicentes cum Apostolo: *Quis nos separabit à charitate Dei? An tribulatio, an angustia, an mors, an gladius?* &c.

Certè si mille mundos, mille corpora, mille vitas, pro charitate offerre deberemus, nihil hæc essent comparatione illius. Hinc refertur in vita sororis Mariæ Ragij Religiosæ Ordinis Tertij Sancti Dominici, ipsam tanto charitatis ardore succensam fuisse, vt non solùm pro eius amore vitam & sanguinem profundere desideraret, sed & optaret, & à Deo peteret tanquam specialem gratiam & fauorem, vt singulis diei horis, sigillatim sibi digiti pedum & manuum detruncari possent, deinde & ipsi pedes ac brachia aliaque corporis membra, ac postea corpus sic detruncatum in proprio cruore cum acutissimis doloribus natare permitteretur: & tandem vi dolorum vitam finire cogeretur, ita tamen vt statim post ad vitam rediens & integritati restituta, iterum eandem conscissionem & eadem tormenta pateretur, similemque mortem, & ita de hora in horam vsque ad diem iudicij.

Satigozà in vita eius c. 14.

Sic ergo ipsa mille corpora, mille vitas, pro charitate offerre posse optabat, mille subire martyria. Nempè rectè dixit Eusebius Emissenus; *Tanta poscenda est Charitas, vt sub pressura tribulationis non possit extingui, sed sicut ingens flamma sub impetu venti quantò magis reprimitur, tantò ardentius excitari videatur.* Nam & frequenter Sanctis tanta desuper data est constantia fidei, fiducia spei, fortitudo tolerantiæ, vt ille ignis dilectionis quem Spiritus S. in cordibus accendit, nullo modo posset extingui: cùm & qui cruciabatur vehementer inardesceret, & qui sæuiebant, eandem quę persequebantur flãmam conciperent. Vnde vim & eminentiam hanc charitatis indicans Salomon dixit: *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* q. d. Ignis corporeus quamlibet magnus, aquarum tamen abundantia extinguitur fluminumque incursu. At ignis charitatis tanta vis est, cùm illa in corde radicem fixit, vt omnibus aquis superemineat, omnes persecutiones & tormenta superet, & illis irruentibus maiores flammas emittat, imò ipsas has aquas conuertat in ignem, quia de persecutionibus & tormentis nutrit amorem, easque eleuans in sublime, vim eis merendi tribuit & æternum gloriæ pondus operandi in nobis. Vides ergo charitatis eminentiam, vides & efficaciam? Non igitur adeò mira tibi videatur sanctæ illius mulieris petitio, hoc enim est idioma amoris, quod non satis intelligunt qui non amant, hæc est petitio ex charitatis ardore procedens. Cui non absimilis est illa Iob: *Quis det vt veniat petitio mea, & quod expecto tribuat mihi Deus? & qui cœpit ipse me conterat, soluat manum suam & succidat me, & hęc mihi sit consolatio, vt affligens me dolore non parcat, nec contradicam sermonibus Sancti.*

Hom. 5. de Epiph.

Iob. 6.

Nempè iam charitas Iob, multis aquis & fluminibus inundantium tribulationum pressa fuerat, sed non oppressa, at splendidior reddita, ideóque maiores tribulationum aquas exoptabat, & aduocabat.

PROPOSITIO SECVNDA.

Charitas excellit non solùm inter virtutes morales, sed & inter Theologicas. Hoc expressè asserit D. Paulus. *Nunc autem manent fides, Spes, Charitas, tria hæc, maior autem horum est Charitas.* Hæ tres virtutes principatum habent inter cæteras, & Theologicæ nominantur, quia Deum immediatè respiciunt tanquam finem supernaturalem, & ad eum hominem ordinant: diuersis tamen modis, & charitas perfectiùs cæteris. *Fides* enim respicit Deum tanquam primam veritatem, cui assensum præbet in omnibus reuelatis. *Spes* respicit eum tanquam altissimum bonũ, quod homo

homo se assecuturum sperat gratiâ diuinâ & operibus bonis. Sed *Charitas* ipsum Deum iam quodammodò apprehendit, amando illum propter se amore summo, & sic quodammodò illud summum bonum possidet, donec pleniùs brachiis amoris comprehendat inseparabiliter, in beata Æternitate, quando poterit dicere: *Tenui nec dimittam eum.* Et ita hic modus tendendi in Deum, excellentissimus est, qui haberi potest in via, & perdurabit, sed perficietur in patria, quando iam anima nulla illecebrâ retardante, nullo carnis depressa pondere, in Deitatis quiescet amore & fruitione. Itaque ex eo etiam nobilitas charitatis ab Apostolo designatur, quod Fides & Spes in altera vita non maneant. Charitas verò manet in æternum, & in gloria non consumitur, sed consummatur. Fides ibi deficit, quia inuoluit obscuritatem, & obiecti ineuidentiam, quæ absorbebitur à lumine claritatis superueniente in visione Dei. Spes quoque dicit rei speratæ absentiam, & ideò absorbebitur per beatifici obiecti visionem & apprehensionem.

His tribus virtutibus rectè accommodari potest illud Cant. *Quæ est ista quæ progreditur quasi Aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata?* (Cant. 4.) Anima enim quatenus per fidem à tenebris ignorantiæ, cæcitatis, infidelitatis, ad lucem veritatis & notitiam Iesu Christi erigitur, potest dici progredi, *quasi Aurora consurgens*: quatenus per Spem eleuatur, & clarior redditur, *pulchra fit vt Luna*: cùm verè luci increatæ per charitatem iungitur, fit *electa vt Sol*: & cum charitas ordinet omnes actiones, passiones, affectiones voluntatis, sic redditur, *vt castrorum acies ordinata.* De hac acie per charitatem aptè ordinatâ loqui videtur Diuus Bernardus, (Lib. de diligend. Deo.) dum de charitate sic disserit. *O fælix amor, ex quo oritur strenuitas morum, puritas affectionum, subtilitas intellectuum, desideriorum sanitas, operum claritas, virtutum fœcunditas, meritorum dignitas, præmiorum sublimitas.*

(Cant. 1.) De eadem charitatis eminentiâ supra cæteras virtutes, & de acie ab ipsa ordinata dicebat sponsa in Cant. *Ordinauit in me charitatem.* Vbi alia lectio ex Hebræo habet, *Vexillum eius super me charitas.* Quia nimirum charitas prima est in acie virtutum tanquam dux & vexillum cæteras dirigens & in ordinem redigens. Nam sicut diabolus in peccatore constituit aciem vitiorum, cuius vexillum est amor proprius, qui est principium omnis peccati, & post se trahit omnia vitia (vnde & ab Augustino dicitur fundamentum ciuitatis Babylonis siue diabolicæ) quicquid enim peccator agit, est, vt sibi placeat & suum expleat appetitum: ita Deus in anima sancta, aciem ordinat virtutum contra vitia, cuius vexillum est charitas, & amor Dei amori proprio aduersarius, qui ob eam etiam causam dicitur à B. Augustino fundamentum Hierusalem, siue ciuitatis Dei: Interroget vnusquisque quid amet, & inueniet vbi sit ciuis, amor enim sui vsque ad contemptum Dei, facit nos ciues Babylonis, amor Dei vsque ad contemptum sui, facit nos ciues ciuitatis Hierusalem. Interroget vnusquisque sub quo vexillo militet, & inueniet ad quem Imperatorem spectet: Si enim sub amore proprio, nonnisi sathanæ miles esse potest, & pro stipendio habet mortem æternam. Si autem sub amore Dei militet, iam ad Christi Imperatoris aciem spectat, & pro stipendio expectet vitæ æternæ lauream & coronam.

Sed vide quàm aptè excellentia charitatis designatur super cæteras virtutes, dum *Vexillum* nominatur. Sicut enim vexillo acies Ducum distinguitur, ita sola charitate distinguntur veri milites Christi. Non enim fides aut spes distinguit iustos ab iniustis, peccatores à sanctis, amicos ab inimicis, nam fides & spes vtrisque sunt communes: Sola ergò charitas diuidit oues ab hœdis, sola diuidit inter filios Dei & filios diaboli, inter filios regni æterni & perditionis æternæ. Vnde D. Augustinus dicit, *Signent se omnes signo crucis, respondeant omnes. Amen, cantent omnes. Alleluya, baptizentur omnes, intrent Ecclesias: non distinguntur filij Dei à filijs diaboli nisi charitate: Qui habent charitatem, nati sunt ex Deo, & quamdiu semel hoc custodiunt, non peccant, nec separantur à Deo.* (Tract. 4. in ep. 1. Ioan.)

Primaria itaque ratio excellentiæ Charitatis inter alia dona & virtutes est, quia tanquam *Vinculum perfectionis* animas Deo perfectè colligat, (Colos. 3.) & deiformes efficit, summo bono coniungens. Et sicut Pater & filius nectuntur nexu amoris & vniuntur, ita homo per charitatem vnione supernaturali adhærendo Deo, deificatur & vnus spiritus efficitur cum eo. Vnde Christus pro filijs suis Patrem obsecrans dicit: *Pater sancte serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, vt sint vnum sicut & nos.* (Ioan. 17.) Concludendo ergò adijcio, charitatem esse fructum nobilissimum, quem Spiritus S. diffundere potest in cordibus nostris: & sicut inter elementa eminet ignis, inter metalla aurum, (Cor. in c. 6. Deut) inter gemmas adamas, inter cœlos empyreum, inter Planetas Sol, inter Angelos Seraphim, ita inter cętera dona præcellit charitas.

1. Est enim ipsa ignis cœlestis, qui animam accendit & inflammat: *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat?* (Luc. 12.) Hoc igne mens inflammatur, quasi *Rubus Moysis*, nec consumitur, sed perficitur.

2. Est aurum fulgidissimum, quo cœlestes merces emimus & ipsum cęlum. *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, vt locuples fias.* Et quò magis premitur hoc aurum, eò magis dilatatur.

3. Est cælum quoddam sublime, in quo habitat Deus, quia per charitatem tota Trinitas animam inhabitat, & ibi figit suum domicilium: *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.*

4. Est gemma pretiosissima, & instar adamantis nulla vi, nullis tormentis, nullo ictu frangi potest: Vnio est, & margarita pretiosa, pro qua emenda animæ iustæ, Confessores multi, Virgines, Martyres, omnia sua impenderunt, etiam ipsum sanguinem. Sciebant sine hac margarita nihil prodesse quicquid habueris, nihil obesse si modò hanc habueris, quia sola sufficit.

5. Est Sol illuminans, fœcundans, viuificans aridam cordis nostri terram: *Sicut enim tenebrosa est cupiditas, ita luminosa est charitas*, inquit Augustinus, (Ho. 7. in Ioan.) *Quod sol est sensibus, hoc amor est mentibus: & sicut Sol terrena omnia illustrat, vt videri possint, ita intelligibilia illustrat timor Dei*, inquit idem. (in Ps. 145.) Hoc Sole amicta erat mulier illa in Apoc. quæ Ecclesiam repræsentat. (Apoc. 14.)

6. Est Seraphicum donum, *Seraphicus calculus Isaiæ*, de altari diuino veniens, de cœlesti Dei domo descendens, quo omnis pruritus & immunditia cordis & oris nostri excoquitur, & emundatur. (Isa. 6.) Est Seraphica virtus, quæ B. Franciscum aliosque similes viros velut Seraphinos ardentes effecit.

Ab hac enim charitate ardente, Spiritus illi primi ordinis, Seraphini dicuntur, & quia in hac virtute excellunt, supremum locum sortiuntur,

Similes sunt & nonnulli, inquit D. Gregorius. Hom. 34. in Euang. *Qui supernæ contemplationis facibus accensi, in solo Conditoris desiderio anhelant, nihil iam in hoc mundo cupiunt, solo æternitatis amore pascuntur, terrena quæque abiiciunt, cuncta temporalia mente transcendunt: amant & ardent, atque in ipso suo ardore requiescunt: amando ardent, loquendo & alios accendũt, & quos verbo tangunt, ardere protinus in Dei amore faciunt. Quid ergo istos nisi Seraphim dixerim, quorum cor in ignem conuersum, lucet & vrit, quia & mentium oculos ad superna illuminant, & eos compungendo in fletibus, vitiorum rubiginem purgant?*

Tales fuëre Ordinum Patriarchæ & Institutores, inter quos excedit nunquam satis nominatus Franciscus. Hic biennio ante mortem in monte Aluerno solitarius & contemplationi deditus, cœlestium desideriorum mirabili flammâ succensum se sensit. Vidit ergo tunc quasi speciem Seraphim, sex alas tam fulgidas quàm ignitas habentem, de cœlorum sublimitate descendere: qui mentem ipsius Seraphico interiùs inflammauit ardore, & carnem exterius Crucifixi insigniuit effigie: tanquam si ad ignis liquefactiuam virtutem, sigillatiua quædam esset impressio subsecuta. Statimque in manibus, pedibus ac latere, Crucifixi stigmata apparuerunt, ita vt ex latere rubrâ cicatrice signato, sæpe sanguis efflueret tunicam beati viri aspergens. Ideò verò hæc visio facta est, vt amicus Christi prænosceret, se non per martyrium carnis, sed per incendium mentis, totum in Christi Iesu Crucifixi expressam similitudinem transformandum.

Inter mulieres quoque hac in re excelluit S. Theresia, quę de se refert apparuisse proximum lateri suo sinistro Angelum mira pulchritudine fulgentem. Videbaturque mihi, inquit ipsa, ex sublimioribus illis esse, qui toti ignei sunt & flamantes, fortè de his qui Seraphini dicuntur; habebat autem in manu iaculũ aureum, cum cuspide acuta & ignita, quod aliquoties cordi huiusce mulieris infixit, eius velut transfuadens viscera. Tanta verò eam inflammabat & amore & dolore, vt tota in lachrymas solueretur. Huic dolori & amori, admirabili consortio, ita indicibilis suauitas iungebatur, vt talem dolorem & pœnam non posset non amare, & talem transfixionem non desiderare: quæ affectum omnem à rebus creatis abstrahens, ad solius Dei amorem totum illum transferebat. Tali ergo visione & sensu, repræsentabatur illi vis ignita charitatis, animum sacro vulnere transuerberantis, & efficacia doni huius Seraphici, cor nostrum inflammantis.

PROPOSITIO TERTIA.

CHaritas non solùm est regina, sed & forma ac vita cæterarum virtutum, fonsque & origo omnium meritorum. Hæc est altera ratio excellentiæ charitatis, quæ paulò fusiùs hîc explicanda est. Itaque reginam esse ex dictis satis patet, tum ob eminentiam, quia nos deiformes efficit, tum quia imperat actus aliarum virtutum, licet enim proprius eius actus sit, diligere Deum & proximum, tamen facit etiam elici actus alios ab alijs virtutibus, v. g. actus obedientiæ, humilitatis, patientiæ, qui eliciuntur à proprijs virtutibus, imperante tamen charitate, & eas ad munus suum ignito quodam calcari excitante, & sic dirigente, vt purè quis ob amorem Dei obediat, humilietur, patiatur.

Secundò dicitur anima & vita cæterarum virtutum, quia sine ea omnes mortuæ censentur. Sic fides mortua dicitur quæ per dilectionem non operatur, vnde cùm fides iustificare dicitur, aut corda purificare, aut saluare, hoc intelligendum est de fide, quæ charitate informatur, & viuificatur. Sicut enim corpus sine anima, corpus quidem est, sed vitam non habet, ita fides aliæque virtutes vitam non habent, nec Deo placent, nisi charitate animentur. Hinc dicit D. Bernardus: Bern. in Epist. *Castitas sine charitate lampas est sine oleo. Tolle oleum, lampas non lucet, tolle charitatem, castitas non placet.* Hom. 27. in Euang. Idem asserunt & alii Patres. Audi D. Gregorium. *Vt multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic multę virtutes ex vna charitate generantur: nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis* Audi & D. Leonem: *Quamuis magnum sit habere rectam fidem, & multa laude digna sit gulæ circumcisio, lenitas mansuetudinis, puritas castitatis, nudæ tamen sunt omnes sine charitate virtutes & nihil est fructuosum, quod non dilectionis partus ediderit.*

Ob eandem causam charitas dicitur forma virtutum, quia scilicet est perfectio illarum. Sicut materia ante susceptionem formæ est imperfecta, sine decore, sine virtute, sine actione: habita verò forma venit ad perfectionem suam, decorem habens, & virtutem, & actionem: Sic & anima Deo nondum vnita per verum amorem, licet habeat alias virtutes, nudæ tamen sunt, mortuæ sunt, informes sunt, sine decore, sine virtute exercendi actus viuificos: meritorios vitæ æternæ; cùm verò Deo per charitatem coniuncta est anima, iam diuinam quandam vitam participat mediante amore, diuinaque quadam forma informatur, & actiones eius ad gloriam promerendam sunt efficaces, & Deo acceptæ, quæ sine illo amore, ad id non valebant, nec acceptabantur.

Quemadmodum enim homo non tenetur æstimare, quod propter se aut in gratiam sui non fit: sic nec Deus æstimat opera licet excellentia, quando non fiunt propter amorem suum. Si ergo ieiunes, eleemosynam des, castitatem, iustitiam, patientiam colas, hęc autem non facias ex amore Dei, cur illa remuneraret? Multi ex Philosophis Gentilibus id præstiterunt, nec præmium acceperunt, sed æternæ damnationi obnoxii permanserunt. Cur opera sint grata & accepta Deo, cùm ipsa persona non sit accepta gratia carens & charitate? Respexit priùs Dominus ad Abel, & postea ad munera eius: Respicit priùs personam, iustitia, charitate ornatam, & tunc placent eius opera.

Tertiò dicitur charitas fons & origo omnium meritorum. Tum quia, vt iam disseruimus, viuificans cęteras virtutes, actus eorum meritorios facit. Tum quia, non solum operibus virtutum, sed etiam operibus indifferentibus hanc vim merendi tribuit: ita vt quæ naturalia sunt, edere, bibere, dormire, meritoria sint à charitate ordinata, & in Deum relata. Hinc monet Apostolus: *Omnia vestra in charitate fiant.* Tum denique quia etiam ipsa mala pœnæ, quæ homines refugiunt, meritoria reddit: persecutiones, tribulationes, iniurias, contumelias, charitas reddit meritorias & sic eleuat in sublime, *vt æternum gloriæ pondus operentur in nobis.* Lutum facit aurum, aquas conuertit in ignem, persecutiones in amorem, illis enim nutritur, & increscit, & cęlestis Regni gloriam acquirit: *Scimus quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.*

Apte omnino charitas, propter hæc omnia, auro comparatur, iuxta illud: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum.* Quia sicut aurum reddit omnia pretiosa, ita & ipsa: Et sicut aurum est pretium omnium aliarum rerum; ita vt omne appretiabile auri pretio æstimetur; ita omnes nostræ cogitationes, affectus, verba, opera, coram Deo charitatis pretio commensurantur.

In huius rei figuram, quicquid Salomon in templo suo ordinauit, auro voluit vestiri & ornari, cælaturas, tornaturas, imagines, imò & ipsa emunctoria. Sic quicquid in anima est, spirituali templo Dei, vult Deus hoc auro charitatis decorari, vt sibi placeant; omnes actus, cogitationes, affectus, vult ab hac aurea charitate procedere, quicquid tangit, in aurum conuertit.

Addo postremò, charitatem dici fontem & originem meritorum, quia qui ex maiori charitate operatur, maiorem in Cœlo merebitur mercedem, licet opus in se minus videatur, aut minori labore confectum. Sic qui in vinea pauco tempore laborant, æqualem accepêre mercedem, quia feruentiùs labori se impenderant: & plures maiorem gloriam adipiscuntur pauco tempore feruenti charitate Deo seruientes, quàm alij qui longo tempore, sed remissè & languidè: Sic & paupercula vidua duo minuta offerens, magno præmio digna fuit, non quia magnum quid fecit, sed quia magna charitate perfecit. Sic deniq; & Apostoli omnes Sanctos in gloria superant, non quod aliqui maiora non sustinuerint tormenta, aut maiores austeritates: sed quia (vt ait D. Thomas) meriti magnitudo principaliter & respectu essentialis præmij, attenditur secundùm charitatem in qua excelluerunt, tanquam proximo fonti charitatis, hoc est, ipsi Christo, ex qua charitate dispositi fuerunt ad maiora peragenda, si opportunum fuisset. Charitas itaque est *Mensura illa aurea*, qua cœlestis ciuitatis lapides & muri in Apoc. mensurantur, de qua dicitur ibi: *Mensura hominis quæ est Angeli*: quia iuxta charitatis gradum, Angelis homines æquales sunt, vel superiores, vel inferiores.

Thom. in c. 8. ad Rom.

Apoc. 21.

Ex omnibus ergo dictis satis patet nobilitas, eminentia, efficacia & virtus charitatis. Vnde si D. Prosperum audire velis & eum interrogare quid sit charitas? Respondet: *Charitas est voluntas recta, ab omnibus terrenis & præsentibus prorsus auersa, iuncta Deo inseparabiliter, igne quodam Spiritus S. inquinamenti extranea, corrumpi nescia, omnium affectionum potentissima, diuinæ contemplationis auida, in omnibus semper inuicta.*

Si iterum interroges quid sit charitas, qui tituli eius honorifici? Respondet: *Est summa actionum bonarum, salus morum, finis cœlestium præceptorum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, causa bonorum meritorum, præmium perfectorum.*

Si tertiò interroges, quid sit charitas, qui eius effectus, quæ vis & efficacia? Respondet: *In peccatis suis mortuos suscitat, languentes sanat, perditos instruit, spem desperatis inspirat, pacificas mentes inhabitat: virtus est sine qua nullus Deo placuit, cum qua nullus peccare potuit, fructuosa in pœnitentibus, læta in perseuerantibus, victoriosa in Martyribus, operosa in omnibus fidelibus.*

Si rursus interroges, quid sit charitas, quæ eius generatio, quas proles habeat? Respondeo ego: Charitas fœcunda Mater est omnium Angelorum & electorum, omnium perfectorum parens ac nutrix, Seraphinos genuit, Apostolos procreauit, Confessores eminentes & Apostolicos viros quotidie producit, sanctificat Sacerdotes, consecrat Nazaræos, generat Virgines, fortés Athletas, & perfectos Martyres & parit & coronat. Hos enim nec potest alia Mater generare, nec alia Regina coronare. Immò sine charitate, sine perfecta Dei & proximi dilectione, veri Martyres esse non possunt.

Admirabile est & memoria dignum quod hac de re ex Metaphraste refert Surius & alij. Sapricius Antiochiæ Presbyter odio quodam ferebatur contra laïcum hominem Nicephorum, cui summa amicitia ab ineunte ætate iunctus fuerat. Cùm diu capitali odio dissiderent, tandem Nicephorus quærit per amicos reconciliationem, sed repulsam patitur. Mittit secundò & tertiò viros magnos, sed nihil efficit. Tandem ipse supplex venit, & ad pedes eius se abiecit, repellitur & ipse. Hæc cùm agerentur, exorta est persecutio grauis Antiochiæ, & inter alios Sapricius vinctus est, & Pręsidi oblatus. Ille de nomine & conditione interrogatus, forti voce Christianum se fatetur; & Sacerdotem Christianorum. Vrget Præses, vt Dijs sacrificet, alioqui ad supplicium rapiendus. Intrepidus respondet: *Nos Christo Deo Cœli sacrificamus, Dij vestri dæmonia sunt, nec opem ferre possunt.* Iubetur ergo immaniter torqueri: at ipse Præsidi insultat inuicto animo, dicens: *Corpus tu quidem excarnificare potes, animæ autem meæ quæ in manu Christi est, potestatem nullam habes.* Damnatur ergo capitis, sed acceptâ sententiâ lætus ad palmam egreditur. Hoc audiens Nicephorus iterum suplex venit, ille pertinax vultu eum est auersatus. Nicephorus de salute eius sollicitus, aliâ iterum viâ, obuiam procedit cum lachrymis veniam obtestans, per sacrum nomen Domini, pro quo vitam & sanguinem profundebat. At ille nec precibus, nec lachrymis mouetur, lachrymantem nec verbo dignatus est. Venitur ad locum certaminis, iubetur genua flectere. Ille totus in se turbatus, absit, inquit, vt capite plectar, decretis obtempero, & Dijs sacrifico: & totus mutatus est qui tantâ fortitudine supplicia contempserat. Non potuit adeò heroïcum actum Martyrij exercere, sine proximi sui dilectione. Hæc fuit merces iniquitatis, vt iusto Dei iudicio ei fores Regni Cælorum clauderentur, qui dilectionis viscera fratri clauserat. Nicephorus interim cernens eum perditioni proximum, lachrymas pro eo fudit ad Dominum, obsecrat Sapricium, ne tantâ se perfidiâ inquinaret: *Quid facis, inquit frater? Vbi mens? Vbi ratio? Vbi animi robur, quo tyranni minas vicisti? Ergo ne coronam cœlestem tantis tormentis iam emptam, vno momento perdere decreuisti?* Sed nullum pondus habent hæc apud animum malitiâ cæcatum. Interim Nicephorus, flammâ diuini amoris accensus, magnâ voce in medium prosiliens exclamat: *Ego sum Christianus, ego in Christum credo quem ille negat, me pro illo ferite.* Res refertur ad Præsidem, Sapricium resilijsse, Nicephorum sese offerre ad mortem, & Christum confiteri. Quapropter decernitur vt Sapricij supplicium subeat, & sic exultans capite truncatur.

To. v. 9. Feb.

LECTIO SECVNDA.

DE DVPLICI PRÆCEPTO Charitatis.

1. *Docet duplici præcepto totam legem comprehendi.*
2. *Explicat mandatum charitatis de diligendo Deo.*
3. *Quomodo diligendus sit ex toto corde.*
4. *Quomodo dignosci possit in nobis amor Dei.*

PROPOSITIO PRIMA.

CHaritas *duplici præcepto comprehenditur, dilectionis Dei, & dilectionis proximi.* Hi sunt duo poli, in quibus volui debet tota vita Christiani, vt sit perfecta. Hæc sunt duo fundamenta ædificij spiritualis. Hæ sunt duæ columnæ eminentes in templo Salomonis, hoc est, in templo spirituali animæ. Hæc est duplex sepes vineæ Christi. Hæc est duplex via certissima ad Cœlum. Hæc sunt duo fulcra scalæ, quia infallibiliter ascenditur in Paradisum, quibus gradus alij virtutum cohærent. Denique hac duplici charitate quasi duobus pedibus securè ambulat anima, imò quasi duabus alis volat ad Deum, & velut duobus his brachijs dextero læuoque illum complectitur. Ideò Christus Dominus qui dicitur, *Verbum abbreuiatū*, totam suam doctrinam in hoc duplici præcepto abbreuiauit, comprehendente vniuersam legem, totamque Prophetarum doctrinam: *In his*, inquit, *vniuersa lex pendet & Prophetæ.* q. d. Quicquid in Scripturis continetur, in hac lege charitatis continetur, quia omnia à principio Genesis ad vltimam litteram Apocalypsis, imò cuncta à sanctis Doctoribus exarata volumina, ad hoc tendunt, & Deus & proximus diligatur. Finis enim omnis doctrinæ & præcepti est charitas. Sicut finis Architecti in omni suo apparatu, dum adducit lapides, lateres, calcem, ligna, aquam, machinas, est constructio domus: sic omnia quæ in diuinis præceptis, figuris, cæremonijs, prophetijs, consilijs, continentur, charitatem tanquam finem spectant.

Hinc B. Catharinæ de Genua quondam in spiritu dixit Deus, cùm recitare volueris *Pater noster*, accipe semper profundamento hæc verba, *Fiat voluntas tua*, Ex reliquo autem totius Scripturæ, hanc sume vocem pro fulchro *Amor*. Huic innitens, promptè, rectè, securè, ambulabis sine errore, nec eges alia luce, alio Duce. Voluit scilicet Christus hic ei significare totam perfectionem consistere in hoc verbo *Diliges*, & in hoc, *Fiat voluntas tua*, hoc est charitate & voluntatis diuinæ adimpletione. Huic rei conformiter loquitur D. Cyprianus, docens compendium totius vitæ & perfectionis Christianæ dictis verbis comprehendi. Sic enim ait: Voluntas Dei quam Christus docuit & fecit est. 1. Humilitas in conuersatione. 2. Stabilitas in fide. 3. Verecundia in verbis. 4. Iustitia in factis. 5. In operibus misericordia. 6. In moribus disciplina. 7. Iniuriam facere non nosse, factam tolerare posse, cum fratribus pacem tenere. 8. Deum toto corde diligere, amare in illo quod Pater est, timere quod Deus est. 9. Christo nihil præponere, quia nec nobis quicquam præposuit. Charitati eius inseparabiliter adhærere, cruci eius fortiter ac fidenter assistere. 10. Quando de eius honore certamen est, exhibere in sermone constantiam, qua confitemur, in quæstione fiduciam qua congredimur, in morte patientiam qua coronamur, hoc est, hæredem Christi velle esse, hoc est, voluntatem Patris adimplere. Ita Cypr. Tract. de Orat. Dom.

Cap. 6. vitę eius.

PROPOSITIO SECVNDA.

PRimum *mandatum Charitatis est, vt diligatur Deus ex toto corde:* Cùm autem varia sint motiua, & variæ rationes diligendi Deum, ad duas tamen reduci possunt.

Primò ergo diligi debet propter perfectiones suas.

Secundò propter beneficia eius erga nos.

Quantum ad primum. Si aliquid est diligibile & amore dignum, quia continet aliquam in se perfectionem amoris illicem, quanto magis Deus, in quo sunt infinitæ perfectiones, & à quo omnis perfectio in creaturis tanquam à fonte deriuatur? Sic diligimus personam ob sapientiam, pulchritudinem, nobilitatem, potentiam, benignitatem. Cùm ergo Deus infinitè sit sapiens, pulcher, nobilis, potens, benignus, infinitè etiam amabilis est. Imò verò ipse sapientia est, pulchritudo, potentia, bonitas, & sic magis amabilis est; quàm quicquid amabile in creaturis potest reperiri: qui ergò per creaturas vano amore, Deo relicto dispergitur, guttulas emendicat, fontem relinquit: & iuxta Ieremiæ Prophetiam: *Dereliquit fontem aquæ viuæ, & fodit sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.* Hiere. 11.

Ad hoc propositum refert Cantipratanus, puellam quandam nobilem, in amorem cuiusdam iuuenis per multos annos miro dęmonum stimulatam insultu. Hæc, inquit, cùm mihi frequenter cum lachrymis, in confessione diabolicas insidias aperiret, consului vt summoperè præcaueret, ne nutu aut verbo iuueni tentationis occasio præberetur, & paruit illa diligenter. Cumque adeò grauiter tentaretur, vt sumni cibique perderet appetitum, accidit nocte quadam tanto dæmonum agitari impulsu, vt superueniente aurora surgere cogitaret, & clam adire iuuenem in vicinia morantem. Nec mora, vbi surgens oculos aperuit, vidit Christum quasi plagis recentibus crucifixum leni sermone dicentem sibi lingua patriâ. *Tu me dois aymer, ie suis tres-beau, bon, & doux, noble & loyal.* Quod latinè diceremus: *Me diligere deberes, cùm sim formosus, bonus, dulcis & generosus.* Hæc vt dixit repentè disparuit, & puellam in omni pace & gaudio & gratiarum actione ab omni tentatione liberam reliquit. Nempe Christus quatenus Deus, ita bonus est, ita nobilis, ita pulcher, vt nihil cogitari possit amabilius, cùm sit filius æterni Regis, *Splendor glorię & figura substantiæ Patris*: quatenus verò homo est, *Speciosus est forma prę filiis hominum*, suauis ac bonus *cuius labia fauus distillans*, amabilis nimis, quia *electus est ex millibus & caput eius aurum optimum*, vt dixit Sponsa: in illo ergò cuiuslibet amare volentis amor debet collocari, cum in ipso solo solidi & veri amoris ratio reperiatur. Exempl.

Cæterùm cùm omnis perfectio in Deo, amorem alliciat, maximè tamen diligibilis est propter bonitatem, quia voluntas nihil diligit, nisi bonum, cùm ergò ipse sit summum bonum, & ipsa bonitas, summo amore diligendus est: nam si propter specimen aliquod bonitatis, creaturam diligimus mille imperfectionibus claudicantem, cur ipsa bonitas in se non diligatur? *Nemo bonus nisi solus Deus*: si qua species bonitatis in creaturis reperitur, vmbra est aut stillula ab ipso Deo quasi Oceano deriuata. Et quidem anima habet incli-

nationem quandam ad amorem summi boni; nec potest nisi in eo quiescere tanquam in centro, ad quod tendit per amorem, tanquam per pondus suum, iuxta illud Augustini: *Ponderibus suis aguntur omnia, leuia sursum, grauia deorsum: Amor meus, pondus meum, illo feror.* Pondus ergò quoddam amoris ad summum bonum homini est innatum.

Vnde nec hominibus à prima conditione tale præceptum dilectionis datum legimus, quia ad illud adimplendum natura calcaribus non egebat, cui lex amoris à primæua conditione cum natura erat insita. At modò post peccatum, ita propensio ad amorem Dei obscurata, vitiata & impedita est, vt vix præceptis, minis, promissionibus, beneficijs immensis, ad Dei amorem attrahatur. Nam si paruo tempore animus ad diuina rapitur; statim suo pondere ad terrena & transitoria relabitur, pondere inquam peccati & inhabitantis concupiscentiæ. Ideò ergò nouum siue speciale præceptum datum est amoris, quo anima moneretur tendere in summum bonum & Deum diligere. Et quidem si castus & purus est hic amor, debet diligi in se & propter se, propter suam bonitatem purè, licet nullum vnquam ab eo beneficium refflueret in nos, licet nihil ab eo vnquam consolationis expectaremus. Hic est perfectus amor quem Theologi vocant amorem amicitiæ siue beneuolentiæ, quo alicui omne bonum optamus purè propter se, non propter commodum nostrum.

Hic amor in paucis reperitur, quia plurimi Deum amare volunt, vt eius gloriâ fruantur aut beneficijs, vel vt supplicia ab eo non amantibus comminata euadant; qui quidem amor aut timor licet bonus sit, alter tamen perfectior est.

Ad id significandum refertur in vita beati Ludouici Regis Francorum, quadam die ex professo ei occurrisse quandam piam mulierem ætate grandæuam, vna manu ignem ferentem, altera aquam ostentantem. Cùm verò interrogasset vir sanctus, quid sibi vellet, rebus adeò contrariis quas gerebat? respondet illa, se igne illo cupere Paradisum incendere & consumere, aqua verò inferni ignem extinguere: vt iam homines in Dei amorem ferantur, non propter gloriam suam, sed propter Deum ipsum, nec propter timorem supplicij, sed propter bonitatis purum amorem.

Cuidam etiam seniori referunt apparuisse sathanam transfigurantem se in Angelum lucis, & dixisse se missum vt secretorum Dei redderet eum conscium Non ignores ergò, inquit, frátrem iuniorem tecum agentem, filium esse damnationis & de numero reproborum, adeóque in vanum laborare & se affligere. Ex ea hora senior quoties iuniorem videbat, flebat amarè. Vrget tandem iunior, postquam id frequenter aduertisset, & instantissimè agit apud seniorem, vt causam exponat tristitiæ, si fortè possit solamen aliquod afferre. Senior eius importunitate victus, rem totam aperit. At ille fortis Dei amator, nihil turbatus, sapienter respondet. *Deus quod in oculis suis beneplacitum est adimpleat, ego enim non seruio ei propter regnum cælorum, sed propter bonitatem suam & amorem, quem erga me morte & passione sua testatum reliquit. De cętero si mihi regni consortium donare decreuit, sit benedictus; Si ad inferos demergere velit, iusta erit voluntas eius, quis poterit impedire?* Sequenti nocte apparuit Angelus seniori, & fraudem sathanæ detegens, addidit iuniorem illum eâ constantia amoris, plus meriti sibi eo die comparasse, quàm reliquis diebus vitæ suæ.

Nicol. Denisc. tra. 1. de diuina prouid.

Quantum ad secundum motiuum diligẽdi Deum, tenemur diligere eum propter beneficia quæ in nos contulit, & quæ ab eo expectamus: quæ cùm sint infinita, quia singulis momentis in nos defluunt, & *ab æterno in æternum vsque misericordia eius beneficia est super nos*; ab æterno vtique prædestinationis vsque ad æternum glorificationis: hinc est quod infinito & æterno amore dignus sit, adeò vt omnes creaturæ simul sumptæ, non possint amorem dignum rependere, quia semper amor earum finitus est, cùm Dei bonitas & beneficentia sit infinita. Vndè nec ab Angelis aut Spiritibus Seraphicis, nec ab hominibus quolibet amoris ardore inflammatis, satis diligi potest: quia plus bonitatis est in Deo, quàm possint esse cogitationes in hominibus & Angelis ad eam concipiendam, & quàm possint esse affectus in corde humano & Angelico simul iuncto ad illam amandam. A se solo ergò sufficienter potest amari, quia solus infinito amore se potest amare. Interim vult, vt quantum in nobis est, amore quodam æterno amare optemus, & misericordias eius in æternum cantare desideremus.

Debemus itaque totum amorem tanquam Creatori, debemus tanquam Redemptori, debemus tanquam Glorificatori. Hinc dicit Diuus Anselmus. *Considera, ô anima mea, intendite omnia intima mea, quantum illi debeat tota substantia mea. Certè Domine quia me fecisti, amori tuo me debeo totum, quia me redemisti, me debeo totum; quia tanta promisisti, debeo me totum, imò tantum amori debeo plusquam me, quantum tu es maior me pro quo dedisti totum. Fac ergò me, Domine, precor gustare per amorem, quod gusto per cognitionem, trahe me in amorem tuum, & quidem totum; fac totum sit dilectione tuum, quod totum tuum est conditione.* Anselm. in medit.

In eandem quoque sententiam Bernardus dicit: Totum me debeo pro me facto: quid addam iam & pro refecto? nec enim tam facilè refectus, quàm factus: si quidem de omni quod factum, ipse dixit & facta sunt: At qui dicendo me fecit, in reficiendo & dixit multa, & gessit mira, & pertulit dura & indigna. Quid ergò retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? In primo opere me mihi dedit, in secundo se, datus ergò & redditus me pro me debeo, & bis debeo, quid Deo retribuam pro se: Nam etsi me millies rependere possem, quid sum ego ad Dominum meum? Hæc Bernardus.

Attendat ergo homo, quot titulis cor suum & amorem poscat, imò sibi vendicet Deus. Si enim gratis amorem suum donare & impendere velit homo, vbi melius illum poterit collocare, quàm in illo qui summè bonus est, & omnis bonitatis author & fons inexhaustus? Si verò vendere velit amorem, iam emptus est pretio magno Sanguinis Iesu Christi, iam illud pretium in redemptione persolutum est ad amorem hominis emendum. Imò Deus trinus & vnus in amoris nostri pretium se proponit. Denique, etsi homo amorem suum nollet vel donare vel vendere, sed necessarium sit ab eo violenter auferri; quæ violentia potest esse maior ad amorem hominis attrahendum, & obtinendum, vinciendumque quàm tantam dilectionem totque beneficia ad illum euincendum impendisse? Hi sunt funiculi Adam, hæc vincula charitatis, de quibus Dominus per Prophetam: *In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis.* Osee. 11. Et iterum: *Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.* Quæ violentia maior ad amorem hominum sibi obligandum, quàm mori taliter pro amore? Nulla est maior dilectio, inquit Bernardus, nullus amor sincerior, nullus affectus

ardentior, nulla charitas sanctior, quam quod mortuus est pro nobis, nihil quod amaret inueniens. Hoc autem totum fecit vt dura corda nostra emolliret, & insensibiles mortuosque affectus nostros, quasi excitando suscitaret.

Hoc considerans D. Franciscus solebat hunc in modum precari: *Absorbeat quæso Domine mentem meam ignita & mellisflua vis amoris tui, ab omnibus quæ in mundo sunt; quia amore amoris mei in ligno crucis dignatus es mori.* Et flebat ipse frequenter, totus absorptus & liquescens hoc amore, propterea quærebat loca solitaria lachrymis apta.

De Virgine quadam sancta etiam legimus, Deum pro se crucifixum considerando, sic amore æstuasse, vt exclamaret, *ô Deus, ô amor, ô excessus amoris, da mihi tantam vocem quæ audiatur ab Oriente vsque ad Occidentem à cælo vsque ad infernum, vt tuum amorem omnibus inclamem, vt ab omnibus agnoscaris & ameris.*

Beatus quoque Iacoponus Ordinis S. Francisci tanto Dei amore erat incensus, vt cor eius totum liquesceret, & in lachrymas solueretur. Cùm verò iugiter fleret, causam interrogatus, hanc dedit: *Quia amor non amatur*, ipse scilicet Deus amor æternus.

PROPOSITIO TERTIA.

Diligi debet Deus perfecto amore, quod significatur dum dicitur diligi debere ex toto corde.

Aduerte hoc præceptum diuersi modè tradi in diuersis locis. Nam Deut. 6. ponitur: *Diliges ex toto corde, ex tota anima, ex tota fortitudine.* Matth. 22. *Diliges ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente.* Marci 12. *Diliges ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, ex tota virtute*, quæ idem est cum fortitudine, Lucæ 10. Hæc quatuor etiam tanguntur, sed loco virtutis, seu fortitudinis dicitur, *ex omnibus viribus.* Ex quibus colligitur, litteraliter & simpliciter loquendo, vnum idémque hæc omnia significare, sed hanc repetitionem fieri ad maiorem energiam & emphasim; & ad imprimendam inculcandamque hanc Dei dilectionem fortius & profundiùs hominis animo & cordi. Nec aliud his omnibus vult Scriptura designare, quam Deum diligi debere ex toto animo & affectu, & ex toto conatu ac possibilitate, prout patitur status & infirmitas huius vitæ: ita nimirum vt totum cor & affectum sic Deo consecremus, vt nullam partem eius dæmoni demus, aut peccato amori Dei contrario. Qui enim vult seruire Deo, & eum diligere, & nihilominus peccato adhærere, censetur cor velle diuidere, sicut & meretrix illa coram Salomone Iudice optabat infantem litigiosum diuidi. Partem ergo facit Deo, partem diabolo, iratus verò Deus quia ibi pars sit diabolo, discedit, & totum habet diabolus, inquit Augustinus, *Nempe coangustatum est stratum cordis nostri, & nimis breue est animæ pallium*, ita vt amorem Dei simul cum peccato operire non possit: Non potest vtrumque in eodem cordis lectulo simul commorari, vnum aliud excludat necesse est. Non potest Dagon cum Arca Dei in eodem loco collocari. Non potest esse conuentio lucis ad tenebras, Christi cum Belial, templi Dei cum idolis: Diliges ergo Deum tuum ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, ita vt totam occupet amor Dei, & nullam in interiori animæ templo habeat partem idolum peccati.

Cæterùm, licet ista tria: *Ex toto corde, tota anima, tota mente* dicamus simpliciter pro eodem accipi posse; Aptè tamen Sancti Patres ad rem hanc magis illustrandam, diuersas afferunt interpretationes, diuersis rebus hæc adaptando, quas videre potes partim in Catena D. Thomæ & in eius Summa: partim apud sacros interpretes. Paucas hîc breuiter attingemus. 2. 2. q. 4. art. 5.

Primò iuxta D. Thomam, *ex toto corde*, id est ex tota voluntate, vt scilicet in omnibus totam intentionem nostram, quæ per cor exprimitur, in eius amorem & obsequium dirigamus. *Ex tota mente*, id est ex toto intellectu, quem totum Deo subijciamus. *Ex tota anima*, ita vt omnes appetitus, qui per animam notantur, ad normam sanctæ suæ legis componamus: Et denique omnia nostra opera exteriora, quæ nomine *fortitudinis aut virtutis* significantur, eidem conformemus.

Secundò, *Ex toto corde*, vt nihil illo charius habeamus. *Ex tota anima*, vt vitam & animam etiam pro illo ponamus. *Ex tota mente*, vt omnis cogitatio ad finem ei placendi tendat.

Tertiò, S. Augustinus per *Cor* accipit cogitationes, per *animam* vitam, per *mentem*, intellectum; quasi hîc præcipiat Deus, vt hæc omnia in illum qui ea nobis contulit, conferamus. Lib. 5. de Doct. Christ. ca. 22.

Quartò, Nyssenus Per *animam*, accipit partem animæ vegetatiuæ: Per *Cor*, sentientem: Per *mentem*, intelligentem. Nyss. lib. de creat. hominis.

Quintò, *ex toto corde*, id est intellectu. *Ex tota anima*, id est voluntate. *Ex tota mente*, id est memoria: vt diligatur Deus intellectu sine errore, voluntate sine contradictione, memoria sine obliuione.

Vltimò Bernardus ait: *Mihi videtur amor cordis ad zelum pertinere affectionis: animæ vero amor ad industriam seu iudicium rationis: virtutis verò dilectio ad animi posse referri constantiam vel vigorem*, q. d. Dilige toto & pleno cordis affectu, dilige tota orationis vigilantia & circumspectione, dilige & tota virtute, vt pro eius amore mori non pertimescas. Bern. ser. 20. in Cant.

Ex his satisfieri potest quæstioni quam proponunt Theologi, an istud præceptum dilectionis ex toto corde & tota mente, &c. possit in hac vita adimpleri? Respondetur enim cum Augustino, si intelligatur in sua perfectione (quantum scilicet ad dilectionem actualem in gradu perfectissimo & continuato actu) non impleri in hac vita: quia impossibile est amorem Dei ita totum cor possidere, vt excludat omnem affectum extraneum, cum multiplex cura huius vitæ variam mentis dissipationem inuoluat, ab actuali amore Dei distrahentem. Concupiscentia quoque continuò rebellans eam in perfectione sua impedit; estque viscus quidam, imò pondus spiritualium pennarum, quo anima perfecto amore in Deum volatum inire vix permittitur.

Perfectio ergò & plenitudo dilectionis habebitur in patria, quia ibi nullum impedimentum, nulla discontinuatio, ibi amor perpetuus & nullus finis amoris. Ibi amor est velut quidam circulus æternus, per optimum, ex optimo, in optimum inenarrabili conuersione circumiens.

Respondetur secundò, simpliciter loquendo posse impleri hoc præceptum in hac vita. Ratio est, quia ille continuus & perfectissimus actus dilectionis, non propriè cadit sub hoc præceptum, sed est finis ipsius præcepti: hîc autem solum præcipitur dilectio tanquam medium ad illum finem: & perfectissima illa dilectio dabitur loco præmij in Cælis, vnde non obligat viatores.

Quid si vlteriùs quæras, ad quid ergo obligemur vi huius præcepti? Respondetur, obligari nos ad diligendum Deum, ita vt nihil eius amori

contrarium faciamus, & nihil eius amori præponamus, siue vt eius amorem pluris faciamus & æstimemus quàm omnia alia, ita vt potiùs parati simus omnia perdere, imò & vitam ipsam, quam eius amorem deserere, quàm Deum mortali peccato offendere, & hoc est, amorem Dei esse summum appretiatiuè, vt loquuntur Theologi. Vnde etiam non est contra hoc præceptum, si fortè teneriùs, ardentius, intensius, patrem quis amet aut filium, aut aliquam aliam personam; modò tamen quantum ad æstimationem, amorem Dei quis præferat: ita vt si illi relinquendi forent, vel Deus abnegandus, paratus quis sit omnibus potius renunciare quàm Deo, tunc enim diligit Deum super omnia, & amor Dei tunc censetur appretiatiuè maior omni alio amore, & censetur tunc amor perfectus viæ, amor summus, amor ex toto corde.

V. Tho. 22. q. 27. art. 8. Vnde aduertenda est pulchra distinctio & responsio D. Thomæ quærentis, vtrùm Charitas in hac vita possit esse perfecta? Respondet enim, Charitatem quatuor modis posse intelligi perfectam. Primus est ex parte Dei, vt Deus diligatur quantum diligibile est: quæ perfectio non potest haberi ab vlla creatura etiam beata, quia infinitè diligibilis, vnde à se solo sic perfectè potest diligi. Secundus est, quando Deus diligitur non quidem quantum est diligibilis, sed tamen quantum ipsa creatura potest diligere, semper actualiter eius amori insistendo, quæ perfectio non huius vitæ sed futuræ est.

Tertius quod non semper actu Deus diligitur, eius tamen amori vacatur sepositis impedimentis, quantum licet per huius vitæ infirmitatem, hoc modo Charitatem perfectam habere possunt, qui relicto sæculo ad statum perfectionis quantum possunt contendunt. Quartus est communis omnibus iustis, quo habitualiter homo totum cor suum ponit in Deo, ita vt nihil velit contrarium dilectioni Dei. Et ita primum gradum, habet solus Deus, per naturam impeccabilis: Secundum gradum Angeli & homines impeccabiles per gratiam confirmatam & consummatam. Tertium illi qui conantur quantum possunt venialia vitare. Quartum illi qui non peccant mortaliter.

Licet verò non obliget hoc præceptum ad aliam dilectionem quàm ad hanc postremam, quâ Deum ita diligimus, vt nihil velimus contrarium eius amori: monet tamen simul, vt Deum amemus pro possibili nostro, & continuò aspiremus ad perfectissimam illam Patriæ dilectionem, quæ finis est omnis dilectionis nostræ.

Bern de dilig. deo Vnde dicit D. Bernardus: Diligam te Domine fortitudo, firmamentum meum, refugium meum, liberator meus, & quicquid optabile & amabile dici potest. Diligam te Deus meus pro dono tuo & modo meo, minus quidem iusto, sed non minus posse meo; non enim possum vltra quod possum, potero verò plus, cùm plus donare dignaberis, nunquam tamen prout dignus haberis. Et alibi iterum dicit. Modus diligendi Deum debet esse sine modo, quia ipse prior dilexit nos sine mensura, & velut sine modo: quis, inquit, finis nostri vel modus debet esse amoris, præsertim cùm amor noster iam non gratuitus impenditur, sed rependitur debitus? Amat immensitas, amat æternitas, amat supereminens Charitas, amat Deus cuius magnitudinis non est finis, cuius Sapientiæ non est numerus, & vicem rependimus cum mensura? Ita ille. Eodem modo loquuntur veri Dei amatores, qui pro statu huius vitæ & infirmitatis humanæ possibilitate, totas vires animi amori conati sunt impendere, amori se totos consecrare.

Talis fuit S. Augustinus: qui Deum suum sic alloquitur. Scis occultorum cognitor Deus quia Cælo & terra & omnibus quæ in ea sunt, tu mihi acceptior, tu mihi amabilior. Amo te Deus meus amore magno, magisque amare cupio: da mihi vt amem te, quantum volo, quantum debeo, vt tu solus sis semper tota & omnis meditatio mea. Te mediter per diem sine cessatione, te sentiam per soporem in nocte, te alloquatur spiritus meus, tecum fabuletur mens mea. Fœlices qui nihil aliud diligunt, nihil quærunt, nihil aliud cogitare didicerunt.

Vides igitur quomodò cor eius amoris flammâ incensum erat, & ipse in holocaustum perfectissimum offerre peroptabat? Vides quare depingatur. D. Augustinus gestans in manu cor flammans, sagittaque & vulnere amoris totum transfixum? Magnopere dolebat ipse, quod filij huius sæculi tanto studio diligerent vanitatem, filij autem Dei tanto tepore ferrentur in veritatis amorem, vnde sic loquitur. Amator hominum benignissime. Iudex æquissime, discernisne hoc æquum & iustum esse, vt filij huius sæculi, filij noctis & tenebrarum feruentiori desiderio & studio diligant & quærant perituras diuitias, fugitiuos honores, quàm nos serui tui diligimus te Deum nostrum, per quem facti & redempti sumus? Si enim sponsa sponsum tanto ardore diligit, vt nullâ requie frui possit præ amoris magnitudine, nec eius absentiam ferre sine mœrore; quâ dilectione & feruore, anima quam sponsasti tibi in fide & miserationibus, te debet diligere Deum, verum sponsum pulchrum, qui nos amasti sic & saluasti? Immensus es Domine, & ideò sine mensura amari deberes, & laudari ab iis quos pretioso Sanguine redemisti. Hæc variis in locis B. Augustinus. V. cap. 35. in medit.

Cæterùm, ab hoc præcepto dilectionis Dei ex toto corde nemo se excusare potest, nec causare illud esse difficile, cùm de ipso verum sit: *Mandatum quod ego præcipio tibi non supra te est, neque procul positum, nec in Cælo situm, vt possis dicere; Quis nostrum valet ad Cœlum ascendere, vt deferat illud ad nos, & audiamus atque opere compleamus? Neque trans mare positum, vt dicas: Quis ex nobis poterit transfretare, & ad nos deferre, vt possimus facere quod preceptum est? Sed iuxta te est sermo in ore tuo & in corde tuo.* Solùm enim requiritur, vt cor tuum Deo offeras, quod quidem donum in tua est potestate: estque amor tuus, velut moneta aurea quam è bursa cordis tui potes depromere, & per illam cœleste regnum emere; & Deum pacto quodam tibi obligare non solùm ad redamandum, sed & ad retribuendum tale præmium, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quod præparauit Deus diligentibus se. O quàm facili pretio illa gloriæ inæstimabilis gemma comparatur! Si Deus ad eam adipiscendam, scientiam multam requireret, multi se excusarent, quia multi ingenio rudes sunt & illiterati. Si pro illa multæ opes impendendæ, aut in eleemosynas eroganda forent, iam pauperibus spes non foret. Si solùm ieiuniis, austeritatibus, grauibusque laboribus, eam Deus venderet, homo debilis & infirmus se excusaret. Tale ergo pretium constituit, quo nemo possit carere si velit, ipsam scilicet Dei dilectionem, à qua nec infirmus, nec rudis, nec pauper & abiectus se potest excusare. Quia tantum Deut. 30.

potest diligere pauperculus & idiota, quantùm diues, potens, sapiens: tantùm ouium & porcorum pastor capax est gratiæ & diuini amoris, quantùm vir dignitate & scientia sublimis.

Hoc sapienter respondit Doctor Seraphicus D. Bonauentura B. Ægidio eiusdem Ordinis laïco: in quodam enim colloquio spirituali dicebat ei Frater Ægidius. *O quàm fœlices vos qui docti estis, & multarum rerum scientiâ periti: illa enim multiplex scientia plurima vobis suggerit quibus Deum laudare potestis; nos verò idiotæ, & illiterati, quid agemus?* Respondet Doctor sanctus. *Non est quod conqueraris Frater Ægidi, sola enim sufficit dilectio.* Sed replicat B. Ægidius. *An ergo potest ita illiteratus & rudis Deum diligere, ac is qui multa scientia est præditus?* Respondet Bonauentura. *Imò verò muliercula paupercula & simplex æquè potest Deum diligere, ac sublimis Theologiæ Doctor.* Ad hæc, in spiritu exhilaratus Ægidius, cum feruore cœpit exclamare. *O simplices & pauperculæ mulieres, Deum amate, & æquè magnæ poteritis esse ac Frater Bonauentura:* & in hæc verba erumpens, tribus horis in raptu & extasi fuit. Huic ergo scientiæ amoris opera danda est, quia iuxta amoris mensuram, anima in cœlo locum sortitur sublimiorem, ita vt plurimi simplicitatis maximæ illos ibi præcellant, qui sapientia fuêre admirabiles, & subtilitate eminentes. Sed & sola illa scientia est, quæ hîc animam reddit fœlicem, dicente Augustino: *Quid est Domine, quod amari te iubeas à me, & mineris mihi ingentes miserias, si non amem te. Parua ne est ipsa miseria non amare te?*

PROPOSITIO QVARTA.

Multa sunt signa, quibus dignoscere possumus an Deum ex toto corde diligamus.

Aliquibus tantus Dei amor, tantaque illius amoris certitudo, ex speciali gratia desuper infunditur; vt cum securitate dicere possint cum sponsa: *Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius:* Et iterum: *Dilectus meus mihi, & ego illi:* q. d. Ipse totus est meus, ego ex toto illius sum: Totum se in mei amorem effundit, ego totum me in eius amorem reciprocè refundo. Ipse totus mihi intendit, & meæ saluti, quasi mei vnius curam gereret, ego me totum illius obsequio consecro, illi viuere, illi mori cupio, & omnia mea in eius amorem & gloriam referre contendo.

Hoc tamen ex certitudine, cui non possit subesse falsum, posse dicere, nulli datur nisi ex speciali priuilegio, quia verum est illud Sapientis: *Nescit homo, an amore, an odio sit dignus;* quod non Eccl. 9. solùm intelligi debet, de amore Dei per æternam prædestinationem, sed etiam de amore Dei ob præsentem iustitiam. Si autem homo certò nosset se in charitate esse, iam certus etiam foret de illo Dei amore, quia *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Et ita qui explorare cupit, an in ipso Deus habitet; præcipuè ipsam matrem virtutum charitatem, in secretis suæ mentis inquirat: & si in eo dilectionē Dei ex toto corde repererit, Deum & rectorem & habitatorem sui esse non dubitet. At quænam signa reperiet illius Charitatis & amoris Dei super omnia?

Primò: signum quod rem aliquam amemus, est, si de illa frequenter cogitemus ac lubenter loquamur. Sic de filijs, fratribus, amicis, frequens nobis cogitatio est, & iucundus sermo, lubenter cum eis conuersamur, ambulamus, colloquimur ædes eorum frequentamus. Ita si mente & cogitatione frequenter circa Deum sic occuperis, vt in omnibus viis tuis illum cogites directorem tuum, & illum actionum tuarum tibi finem præfigas: si sollicitè cum eo & coram eo ambules, cum eo iucundè in oratione conuerseris & colloquaris, ædes ei sacratas cum voluptate frequentes, iam in te signum habes dilectionis diuinæ.

Secundò, qui alterum amat, eius mensæ frequenter assidere optat, cibi enim & potus communicatio amoris est symbolum & amicitiæ tessera. Communicatio quoque totius animi & secretorum omnium, amoris sinceri indicium est non obscurum. Vnde Dalila dicebat Samsoni: *Quomodò* Iudic. 16. *dicis quod amas me, cùm animus tuus non sit mecum? per tres vices mentitus es mihi, & noluisti dicere in quo sit maxima fortitudo tua.* Si ergo in sincera confessione cor tuum aperis & effundis coram Domino; Si interioris conscientiæ tuæ eum conscium omnino cupis, omniumque affectionum: Si auidus es societatis eius & mensæ per frequentem Communionem, amoris veri præclarum habes testimonium.

Tertiò, signum est dilectionis diuinæ, si mandata eius quis diligat & sollicitè custodiat. Sic Ioan. 14. enim ipsemet asserit: *Qui habet mandata mea & seruat ea, ille est qui diligit me.* Et iterum: *Qui diligit me, sermonem meum seruabit*, hoc est, præcepta & mandata mea. Quomodò enim quis potest dici amare illum, cuius mandata vel odit vel contemnit? Quis potest dicere, Imperatorem diligo, eius verò voluntatem legemque repudio: Hic est enim amor, obedire & credere ei qui diligitur. Vnde D. Augustinus explicans illud: *Qui habet mandata mea & seruat ea, ille diligit me.* Sic ait: Aug. in Ioan. *Qui habet in memoria, & seruat in vita: qui habet in sermonibus, & seruat in operibus: qui habet audiendo, & seruat faciendo: qui habet faciendo, & seruat perseuerando, ipse est qui diligit me: opere est demonstranda dilectio, ne sit infructuosa nominis appellatio.* Hinc etiam Dauid ostendere volens se Deum ex toto corde exquirere & amare, dicit: *In corde* Psal. 118. *meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi. In via testimoniorum tuorum* (siue mandatorum tuorum) *delectatus sum sicut in omnibus diuitiis: Dilexi mandata tua super aurum & topazion.* In illo Psalmo 118. singulis ferè versibus inculcat & repetit, quomodò Dei mandata adamarit, vt se Deum amasse insinuet: & cùm ille Psalmus centum & septuaginta versus contineat, nullus ferè est, qui non faciat mentionem vel legis, vel mandati, vel præcepti, vel sermonum, vel viarum Dei, vel iustificationum, vel verborum (quæ omnia idem significant vt notant Interpretes) vt ad obseruantiam mandatorum Dei nos excitet, & ostendat illam obseruantiam debere esse finem omnis orationis nostræ. Ideóque illum Psalmum quotidie repetimus, vt ad illam obseruantiam & Dei amorem stimulemur, & omnes actiones, cogitationes, orationes totius diei referamus.

Quartò, signum adhuc luculentiùs diuini amoris est, si non tantùm eius præcepta opere adimplere cures, sed & omnia quæ nouisti ei grata statim cum promptitudine, sedulitate, & feruore exequi studeas, omnia in eius gloriam referendo, quæ in omnibus & ante omnia desideres, spectes, procures. Hoc vtique est diligere *non verbo & lingua, sed opere & veritate.* Et promptitudo illa, feruor, & sedulitas quæ reperitur in te, cùm ad opera diuina etiam ardua te accingis, signum est amoris diuini. Amor enim nescit moras, nescit tarda molimina: nihil durum, nihil amarum, nihil graue computat verus amor. Nam sicut sal condimentum est omnium, ita amor di-

unius condimentum rebus omnibus affert, ea sapida reddit & conseruat. Et sicut ostium in cardine, si oleo inungitur, statim facilè huc, illuc, quò volueris, vertitur: ita animus amoris oleo inunctus, sine difficultate vertitur, quò Spiritus S. impulsus voluerit. Amoris itaque est, vbi agitur de honore Dei, promptum esse & sedulum, aggredi ardua, labores non recusare, animum debilem confortare, pusillanimitatem excutere, calcari quodam vrgere, difficultatem feruore superare, suauitatem etiam rebus asperis aspergere. Sicut enim mel non solùm dulce est in se; sed & cibos amarulentos, quibus miscetur, dulces facit: ita & Charitas non tantùm in se suauis est, sed & omnes labores ob Dei gloriam susceptos, suaues efficit: Similis farinulæ propheticæ, quæ herbas amaras in suaues conuertit, dum clamaretur: *Mors in olla vir Dei*: Similis quoque ligno illi quod in aquas deserti immissum, illis suauitatem indidit. Qui ergo vult dignoscere, an verum Dei amorem possideat? videat quo animo, quo feruore, qua spiritus hilaritate ad diuina impellatur; an non frigidè & ex parte, an non negligenter & animo tristi, quæ Dei sunt exequatur. Quod Angelus refertur Esdræ dixisse, hoc cuilibet Christiano possum non incongruè dicere: *Pondera mihi pondus ignis.* Sicut corpus fertur suo pondere, siue deorsum grauitate, siue sursum leuitate, sic anima suo fertur amore: ingredere ergò, ô Christiane, in secretum cordis tui, & ibi in statera iusta te appende, ibi *Pondera pondus ignis*, id est, explora & attende, quò affectus tuus, qui est velut vis ignea, feratur, an sursum ad cælestia, an deorsum ad terrena, & quo feruore vel torpore, ad hæc tendat vel illa. Hoc si sedulò examines, inuenies an odio dignus sis, an amore? Inde poteris dignoscerè, an Deum toto corde diligas, an diuiso, quia de multis verum est: *Diuisum est cor eorum, ideò interierunt*: Væ igitur cordi diuiso, væ cordi duplici, væ cordi vecordi, væ menti amenti. Vis scire quis tale cor excors, mentémque dementem possideat? Qui Deum se amare dicit, & ei in sua voluntate contradicit, dum per illicita desideria à Deo diffluit, inquit D. Gregorius. Non potest diuinæ amicitiæ esse particeps, qui ea placent quæ Dei displicent, & iis appetit delectari, quibus illum nouit offendi, inquit D. Leo. Heu! quàm multi sunt, qui Deum se velle amare dicunt; immò & amare putant, terrenorum tamen amore illicito inuoluti, in peccatis hærent! tales ergò ad cor suum conuersi, sagaci cum scientia scrutentur conscientiam: affectus cordis explorent, & videbunt quomodò ore se profiteantur amare Deum, corde autem & factis negent.

4. Reg. 4.

4. Esd. 4.

Osee 10.

Quintò itaque vere dilectionis signum erit, si quis in se peccati odium magnum sentiat. Qui enim amat lucem, odit tenebras: qui amat bonitatem, odit ei aduersam iniquitatem: qui amat vitam, odit mortem. Cùm ergò Deus sit lux, bonitas, vita, qui illum amare se dicit, consequenter odisse debet peccatum, quod non aliud est quàm iniquitas in corde, caligo in mente, mors in anima. Hinc dicit D. Augustinus. *Quia rectus est amor iustorum, omnes affectiones rectas habent: metuunt peccare, cupiunt perseuerare, dolent in peccatis, gaudent in operibus bonis, metuunt pœnam æternam, cupiunt vitam æternam, dolent in re, gaudent in spe.* Immò qui verè amat Deum, non solùm odit peccatum in se, sed & in omnibus aliis: & omnes quantum in se est, à peccatis euocare nititur ad diuini amoris consortium, ad diuinæ bonitatis & pulchritudinis amorem æternum. Hinc iterùm Augustinus: *In illius pulchritudinis amore, non solùm non inuideo cæteris, sed etiam quæro qui mecum appetant, mecum inhient, mecum teneant, mecum perfruantur: tanto mihi amiciores futuri, quantò erit nobis amata communior: Prorsus tales quærit, illa cuius verè casta est, & sine vlla contaminatione coniunctio.* Cùm verò vident Deum à se vel ab aliis offensum veri Dei, amatores, cruciantur, & improborum vita eos tabescere facit: *Vidi præuaricantes & tabescebam, quia eloquia tua, non custodierunt. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei; quia non custodierunt legem tuam.* q. d. Illos præuaricatores mandatorum tuorum non potui siccis oculis aspicere, sed tabescere me fecit & in lachrymas erumpere zelus meus, dum viderem te ab hominibus tam facilè offendi, dum viderem illos bibere quasi aquam iniquitatem.

Aug. de ciu. Dei.

Psal. 118.

Sic D. Dominicus frequentissimè flebat, dum suâ ætate inundantia peccata, & amorem Dei neglectum, imò & conculcatum considerabat: nec solum lachrymis, sed & proprio sanguine se aspergebat, singulis noctibus se ob aliorum peccata; vsque ad cruoris copiosam effusionem percutiens. In eius quoque vita legitur, quendam Religiosum Sui Ordinis, solitum ob peccata propria continuas lachrymas dare. Aduertens id vir sanctus præcepit ei à lachrymis temperare ob peccata propria; indulsit tamen ei, si flere vellet, fleret ob aliena Mirum dictu, Oculi eius qui velut duo lachrymarum fontes effluere soliti erant, iam aridi & sicci inueniebantur in recordatione propriorum peccatorum: copiosè autem exundabant in recordatione peccatorum alienorum. Et ita vir sanctus Dominicus præcipiens huic beato viro temperare à fletu pro culpis propriis, donum ei lachrymarum impetrauit pro alienis; vt ex vero Dei amore posset dicere: *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei; quia non custodierunt legem tuam inimici tui.*

Sextò, perfecti amoris indicium est, si tali affectu in Deum feraris, vt etiam rerum temporalium iacturam pro ipso facere paratus sis: imò & vitam, si res ita exegerit, profundere: *Maiorem dilectionem nemo habet, quàm vt animam suam ponat*, hoc est, non potest excellentiori testimonio dilectionem comprobare quis, quam animam siue vitam exponendo pro illo quem diligit, quia nihil habet pretiosius quod impendat in argumentum amoris. Sic amat verè Deum, qui paratus est potius mori quàm peccare. Sic amabat Ioseph, qui maluit carcerem pati & capitis discrimen subire, quàm in Deum peccando, cum Ægyptia Domina commisceri.

Sic & in Susanna pudica malens morti exponi, quàm Dei legem præuaricari, & voluntati iniquæ senum lasciuorum consentire. Sic denique Sanguine suo amorem testati sunt perfectum sancti Martyres, qui effectu ostenderunt dilectionem morte esse fortiorem.

Denique vt concludam, si quis dignoscere velit, an vera charitas in ipso habitaculum figat, attendat effectus ipsius charitatis, de quibus D. Augustinus sic loquitur. Hæc in aduersitatibus tolerat, in prosperitatibus temperat, in duris passionibus fortis est, in bonis operibus hilaris, in temporalibus ditissima, In hospitalitate latissima, inter bonos fratres lætissima, inter falsos sapientissima. In Abel per sacrificium læta: in Noë per diluuium secura: in Abrahæ peregrinatione fidelissima: in Moyse inter iniurias lenissima: in Dauid tribulationibus mitissima: in tribus pueris blandos ignes fortiter tolerat: casta

Aug. de laude char.

in Susanna super virum: In Anna post virum: in Maria præter virum. Libera in Paulo ad arguendum, humilis in Petro ad obediendum, humana in Christianis ad confitendum, diuina in Christo ad ignoscendum. Ipsa est fidei fructus, diuitiæ pauperum, vita morientium. Hæc Augustinus.

Sed audiamus ipsum Apostolum, Charitas patiens est, benigna est, non æmulatur, non inflatur, non agit perperam, non est ambitiosa, nõn quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Vide an hæc in te reperiantur, vt possis dignoscere, an Charitas in te locum sibi elegerit. Hæc interpretans D. Greg. sic ait.

Charitas *Patiens est*, quia illata mala æquanimiter tolerat.

Benigna est quia pro malis bona largiter ministrat.

Non æmulatur, quia per hoc quod in præsenti mundo nihil appetit, inuidere terrenis successibus nescit.

Non inflatur, quia cùm præmium internæ retributionis anxia desiderat, de bonis se exterioribus non exaltat.

Non agit perperam, quia quo se in solum Dei ac proximi amorem dilatat, quidquid à rectitudine discrepat, ignorat.

Non est ambitiosa, quia quo ardenter intus ad sua satagit, foris nullatenus aliena concupiscit.

Non quærit quæ sua sunt, quia cuncta quæ hîc transitoriè possidet, velut aliena negligit, cùm nihil sibi esse proprium, nisi quod secum permaneat, agnoscit.

Non irritatur, quia & iniuriis lacessita, ad nullos se vltionis suæ motus excitat.

Non cogitat malum, quia in amore munditiæ mentem solidans omne odium maculans eruit.

Non gaudet super iniquitate, quia sola dilectione erga omnes inhiat, nec de perditione aliorum exultat.

Congaudet veritati, quia vt se cæteros diligens, per hoc rectum in aliis conspicit, quasi de augmento proprij profectus hilarescit.

LECTIO TERTIA.

DE SECVNDO CHARITATIS præcepto.

1. *Docet charitatis præcepto dilectionem proximi contineri.*
2. *Etiam dilectionem inimici comprehendi.*

PROPOSITIO PRIMA.

SEcundum *charitatis mandatum est: diliges proximum sicut teipsum*. In illo verò mandato illa particula, *sicut*, non significat æqualitatem, sed similitudinem q. d. Sic dilige proximum, vt omne bonum ei desideres sicut tibi ipsi, & ei succuras sicut velles tibi fieri, ipsumque ad omnem fœlicitatis sortem peruenire exoptes, & ad id, quantum in te est, iuues. Debet autem hæc dilectio, vt sit charitas, esse propter Deum, & in ordine ad summum bonum: non enim potest actu charitatis diligi proximus, quin implicitè diligatur Deus.

Aug. l. 50. hom. Hinc D. Augustinus multiplicem dilectionem distinguit, quæ ex se meritoria non est, sed naturalis ordinata tamen per charitatem in Deum & supernaturale bonum, fit meritoria. Primò, inquit, est quædam dilectio, carnalis inter virum & vxorem, quę licet sit licita, de se tamen non est meritoria, quia & in infidelibus reperitur, Imò & in animalibus quadam ratione. Nam & passeres coniugia habent, nidos faciunt, oua confouent, pullos alunt. Fit tamen meritoria, si vir diligat vxorem in ordine ad salutem, optans ei & gratiam in præsenti & gloriam in futuro; quia tunc, Deum diligit in vxore. Secundò, est quædam dilectio naturalis inter patrem & filium, inter fratres, inter sanguine iunctos, & illa quoque de se non est meritoria. Hinc idem Augustinus dicit, Quare laudaturus sum in homine quod video in Tigride? Serpentes & lupi amant filios: non est laudandus qui amat, sed detestandus qui illos non amat. Sed si Pater eos diligit in ordine ad Deum, educans eos in timore Dei vt salutem assequantur, iam charitatis amor est & multi meriti. Tertiò est quædam dilectio socialis, quæ contrahitur consortio, colloquiis, cogitatione: eo quod eiusdem sint ciuitatis, afficij, negotij: militiæ, societatis. Et hic quidem amor etiam non est de se meritorius, nisi per charitatem ordinetur in Deum. Quartò est quædam dilectio qua qui diligitur ob fidem, ob virtutem, ob bonitatem, aut aliquid aliud quod Deum ipsum respicit: hæc animalibus & infidelibus non est communis, sed respicit finem supernaturalem, & ideò meritoria est, & huius præcepti charitatis impletiua. *Diliges proximum tuum sicut teipsum.*

Multiplex verò ratio reperitur, excitans ad hanc proximi dilectionem. Primò quod proximus sit imago ipsius Dei, si ergò Deum diligis, eius quoque viuam imaginem, ab ipso formatam & manibus propriis delineatam, diligere te conuenit. Secundò, quia proximus sanguine Filij Dei emptus est & redemptus: Si ergò tantopere eum dilexit Deus, vt tanto pretio redimere voluerit, cur eum tu quoque non diligeres? Tertiò quia est membrum eiusdem corporis mystici. Qua ratione frequenter vtitur Apostolus, vt in nobis ostendat firmam debere esse vnionem charitatis. Sic ad Rom. 12. *Multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.* Et ad Cor. 12. *Pro inuicem sollicita sunt membra: Si quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra, siue gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra: Vos autem estis corpus Christi & membra de membro*, hoc est, inuicem membra & partes eiusdem corporis, vel vt interpretatur D. Thomas, estis membra de membro illo principali, quod est Christus caput Ecclesiæ. Vult ergò dicere Apostolus. Licet in corpore sint diuersa membra, diuersa officia, diuersæ functiones: tamen est vnio eiusdem corporis & animæ, & est communicatio quædam dum sibi inuicem membra subseruiunt, quia quodcumque non sibi soli, sed & alijs operatur. Ita non debet esse vlla diuisio inter nos, qui sumus membra eiusdem corporis mystici, sed summa concordia, summa charitatis vnio & amoris copula, ita vt vnus alium non contemnat, non inuideat, de eius bono non doleat, sed iuuet, amet, congaudeat, cooperetur. Quarto diligendus proximus, quia frater est, eundem nominans Patrem in cælis, eandem Matrem in terris, eiusdem Ecclesiæ Matris vtero gestatus, eandem cœlesti alimonia nutritus, eadem sanguine potatus, eadem spiritu repletus. Apostolo dicente: *Etenim in vno spiritu omnes nos in vnum baptisati sumus, siue Iudæi, siue Gentiles, siue serui, siue* Cor. 12.

liberi, & omnes in vno spiritu potati sumus. Denique hæreditatis eiusdem consors est, ad æternitatis & vitæ perpetuæ consortium vocatus, vbi amoris æterni vinculo illi es indissolubiliter sociandus.

Sed & hîc aduerte, cum voluit à nobis Christus proximi amorem exigere, nostri ipsius amorem constituit exemplar amoris proximi, dicens: *Dilige sicut teipsum*; quia amor nostri maximus est; potentissimus est, fortissimus est, & quodammodò indissolubilis: vnde & voluit amorem proximi fortissimum esse & indissolubilem. Et ideò non dixit, diliges sicut amicus, amicum: Nam amicitia huius mundi facilè dissoluitur. Nec dixit, diliges sicut frater fratrem: nam & amor fraternus etiam inuidiæ & odiis est obnoxius. Patet in Ioseph & fratribus. Nec dixit, diliges sicut Pater filium aut filius Patrem: nam & inter illos dissidia frequenter reperiuntur. Patet inter Dauidem & Absalonem. Denique non dixit, diliges sicut mater prolem: nam & ibi odium & crudelitas potest reperiri, vt multis patet exemplis. Dixit ergo, diliges sicut teipsum, quia omnis amor cedit amori nostro, nullus est fortior amor, nullus potentior, nullus indulgentior. Attende quantum ames te, quantum indulgeas, quantum supportes, quantum excuses, quantum bonum tibi velis; hoc exemplar amoris, hic modus tibi in dilectione proximi proponitur imitandus; vt sicut bene tibi esse cupis & benefacis, aliosque tibi benefacere cupis, ita erga proximum te geras.

Ex his sequitur multa nos proximo debere, si vera & perfecta in eum ferimur dilectione: quæ quidem paulò latiùs apud plebem differenti explicanda sunt.

Primò ergò, ei debemus sincerum affectum, siue amorem beneuolentiæ. Non enim sufficit eum amare amore concupiscentiæ, quod fit quando ei bonum optamus propter nostrum commodum, tunc enim non tam eum diligimus, quàm nos ipsos & nostram vtilitatem; sed debemus amare amore amicitię, vt loquuntur Theologi, ita vt velimus proximo bonum propter ipsius proximi vtilitatem: & ita primùm quidem gratiam & gloriam ei optamus, siue bonum æternum simpliciter, denique reliqua bona in ordine ad illud. Hinc D. Paulus ex hac vera dilectione, (cùm Rex Agrippa diceret: *In modico suades me Christianum fieri*) Respondit: *Opto apud Deum: & in modico, & in magno, non tantum te, sed & omnes qui audiunt hodie fieri tales qualis & ego, & exceptis*
Actor. 26. *his vinculis.* Vides quomodò diligebat Paulus proximum sicut seipsum? Alibi quoque hunc
2. Cor. 12. sincerum charitatis affectum declarat, dicens: *Nam & ego me impendam, & superimpendar pro animabus vestris, licet plus diligens minus diligar.*

Secundò debemus proximo, non solùm affectum beneuolentiæ, sed & affectum beneficentię: debemus enim diligere non solum verbo & lingua, sed & opere & veritate, ita vt quantum in nobis est tempore & loco opportunis, proximo benefaciamus, alioqui ficta censetur dilectio, quæ vbi vera est, otiosa non est, sed efficax. Quapropter sicut ob dilectionem tui non solum tibi bene esse cupis, sed etiam in affectu tibi benefacis & alios tibi benefacere vis; ita & proximo impéde, quantum in te est, beneficium siue spirituale siue temporale *Si Frater aut soror nudi sunt* (inquit Diu. Iacobus) *& indigeant victu quotidiano; dicat autem aliquis ex vobis: Ite in pace, calefacimini & saturamini, non dederitis autem eis quę necessaria sunt corpori, quid proderit?* An hæc est dilectio vera? An non potius ficta.

Tertiò, debemus proximo affectum supportationis in firmitatibus & imperfectionibus suis. Multa enim est fragilitas, ignorantia, imperfectio in hominibus: & difficile est in humana conuersatione non occurrere quandoque scandala offendicula, aliaque grauamina; illa autem magno & tranquillo animo ferre, munus est charitatis iuxta illud: *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.* Sicut ergò volumus defectus nostros ab alijs tegi, infirmitates portari, ignorantiam excusari, offensam donari: id ipsum debemus & aliis. Hinc monet Apostolus: *Induite* Col. 3.
vos sicut electi Dei, sancti & dilecti; viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes inuicem, & donantes vobis metipsis; si quis aduersus aliquem habet querelam. Sensus est. Vos Christiani, qui *electi* estis Dei; per æternam prædestinationem, & *Sancti* per aspersionem sanguinis Iesu Christi ac Sacramentorum participationem, & *dilecti* per presentem iustificationem, induite visceralem misericordiam, siue commiserationem, benignitatem quoque, siue animi dulcedinem & patientiam cum æquanimitate, supportantes inuicem onera, imperfectiones, offendicula, quæcumque iniustè vobis illata remittentes. *Super omnia autem charitatem habete, quæ est vinculum perfectionis*, quia scilicet charitas est vinculum perfectum, colligans & perficiens omnes virtutes dictas benignitatem, patientiam, humilitatem, misericordiam: & nisi illa adsit, illæ quoque virtutes diffluunt, dissoluuntur & pereunt. Qui verò charitatem veram possidet, has quoque virtutes connexas habeat necesse est, quia ipsa est *Vinculum perfectionis Christianæ*, quæ in virtutum omnium aggregatione consistit.

Quartò, debemus proximo, affectum gaudij & congratulationis in prosperis, affectum quoque piæ compassionis in aduersis. Sicut enim sequitur dolor, si tibi malum accidit, & gaudium si bonum obuenit, & id ob dilectionem tui: Ita si proximum diligis sicut teipsum, ob mala eius dolore te oportet, & ob bonum eius congaudere. Lætatur ergò charitas de alieno bono sicut de suo, præsertim de profectu spirituali, de temporali quoque, quatenus non est contrarius saluti proximi iuxta illud: *Gaudere cum gaudentibus;* Rom. 12.
Si vnum membrum gaudet, congaudent & cætera membra. Et tenetur quandoque homo, siue verbis, siue signis, hunc sincerum affectum declarare. Sic cum ægrè ferret Iosuë quod Eldad & Medad in populo prophetarent, quasi id foret in præiudicium gloriæ Moysis: Respondit Moyses, *Quid æmularis pro me? Quis det vt omnes prophetent & det eis spiritum suum Deus?* Sic loquitur Num. 11.
Moyses, vt ostendat se non tantùm non inuidere bono tanto, sed & congratulari illis qui spiritum prophetiæ participarant, idque ex vera & sincera charitate, Sicut verò charitas lætatur in bonis proximi, ita condolet in malis quasi sua reputans principaliter in malis spiritualibus, siue pœnę, siue culpę, secundariò in malis temporalibus, illa quantum in se est à proximo amoliri cupiens. Sicut enim in corpore naturali sese inuicem iuuant membra, & vt dicit Apostolus: *Si patitur vnum, compatiuntur & reliqua*; ita oportet & fieri in corpore Christi mystico. Sicut ergò si pedi figitur spina, vniuersum corpus id sentit, caput inclinat se, deorsum se incuruat, oculi circumspiciunt vulnus, manus cooperatur & leuiter extrahere tentat: & tamen pes infima pars

corporis est, semper in luto & puluere, & caput suprema pars se dimittere & infimam iuuare non dedignatur. Ita & nos oportet erga proximos gerere, quilicet inferiores nobis sint, iuuari debent, illisque compati nos oportet, quasi membris infirmioribus, ita vt illi qui in Republica caput sunt, non debeant dedignari se demittere, vt eis succurrant.

Quintò tenemur proximum quantum in nobis est, à via erroris & peccati reducere. Licet enim id primò, & ex officio, incumbat illis qui curam animarum suscipiunt (de quibus dicitur: *Ipsi perui gilant rationem reddituri pro animabus vestris*: Et iterùm, *Sanguinem animarum pereuntium requiram de manu vestra*:) Tamen id etiam incumbit vnicuique ex vi charitatis Christianæ, quia verum est illud: *Vniquique Deus mandauit de proximo suo*, ita vt non liceat ei dicere cum Cain: *Nunquid custos fratris mei sum ego?* Talis enim custodia cuilibet Christiano est demendata vt quantum in se est (tempore & loco opportunis) teneatur instructione, monitione, precibus, lachrymis, vbi eius salus periclitatur fratri opem ferre. Et si olim præcepto sancitum fuit: *Si occurreris boui aut asino erranti* (non solum fratris, sed & inimici) *reduc eum*. Quantò magis id de persona ipsa fratris intelligi debet? Immò tanta est hæc obligatio, vt quilibet paratus esse debeat, vitam temporalem pro salute proximi ponere, si ita res exigeret. Hoc est enim mandatum de quo Dominus: *Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos.* Vt enim explicat D. Ioannes. *In hoc cognouimus charitatem Dei, quia animam pro nobis posuit, sic & nos debemus pro fratribus animas ponere.* Vtiq; cùm sic ordo in charitate, tenemur plus amare animam proximi quàm corpus proprium: eo quod bonitas animæ, bonitatem corporis præcellat; est enim anima directè capax Dei per cognitionem & amorem, quod corpori non competit.

Apost. ad Heb. Ezech 17. Eccl. 17. Exod. 23. 1. Ioan. 3.

Hanc animæ excellentiam considerans B. Theresia, dicebat se non solùm paratam profundere vitam pro vna anima saluanda, sed etiam pœnas Purgatorij vsque ad diem iudicij sustinere. *Quale* inquit, *mihi damnum, aut cur conqueri debeam, licet vsque ad diem iudicij in Purgatorij pœnis persistere me oporteat: si modò per id consequar, vt anima vna salutem assequatur?*

In vita eius.

D. Chrysostomus quoque de seipso sic scribit: *Vellem si fieri posset, vestris oculis ostendere, quam in vos habeo charitatem? Nihil est enim mihi vobis iucundius & desiderabilius, ne hæc ipsa quidem lux. Millies enim optarem ipse esse cæcus, si per hoc liceret animas vestras conuertere. Quid enim me iuuant solares radij, quandoquę propter vos accipitur animi ægritudo, oculis meis magnas offundit tenebras?*

Hom. in Acta.

Obligationem hanc reducendi fratrem, optimè quoque intellexerunt antiqui Patres. Illustre exemplum habemus de Abrahamo Eremita. Hic vbi cognouit neptem suam Mariam, quam in omni pietate instituerat, ob lapsum in fornicationem fuga elapsam, turpique quæstu alicubi corpus suum prostituere: Abiecto eremitico habitu assumpsit militarem, nullis sumptibus & laboribus parcens, donec eam inuenit. Inuenit eam tandem in quodam diuersorio, & iam in flagitiosa vita biennium consumpserat. Vbi ergo eam cognouit, simulat apud hospitem se magno eius amore teneri, cœnam opiparam curat instrui, mensæ eam adhibet, liberè cum ea carnibus, quibus iam 50. annos abstinuerat, vescitur. A cœna in intimum cubile illam adducit, remotisque arbitris detracto pileo è capite declarat quisnam sit. Illa vbi veterem Patruum & Magistrum agnouit, tota cœpit contremiscere, & ad pedes eius labi. At ille eam erigit, ad pœnitentiam & viam salutis incitat, vt redeat monet mirâ charitate & efficatiâ verborum. *Super me*, inquit, *sit peccatum tuum quo hactenus fœde prostituisti corpus tuum: ego pro illo satisfaciam, ego in die iudicij pro te rationem reddam*, Camque illa responderet, nimis magna est iniquitas mea. Iterum respondit: *Super me sit iniquitas ista, filia mea, ex manibus meis peccatum hoc requirat Deus, tantùm veni mecum.* Illa videns charitatem, ad mentem & eremum redit, & reliquo vitæ tempore tantam egit pœnitentiam, vt etiam miraculis claruerit.

Surius 16. Martij ex B. Ephrem.

Præclarum aliud exemplum habes apud Sophronium: Duo, inquit, Eremitæ iurauerant sibi inuicem, ne vnquam alter ab altero separaretur. Vnus postea tentatus, ad sæculum redire & libidini indulgere voluit. Sequitur eum alter, vt saltem perpetrato peccato, ad eremum eum reduceret: & è lupanari prodeuntem complectitur, obsecrans vt redeat. Illo nihilominus persistente, manet & ipse in eadem vrbe, quotidie manibus laborans, & luxurianti socio laboris fructum quotidie largiens, ipse ieiunans, & pro salute fratris se affligens. Hâc tantâ charitate tandem compunctus alter, vitam flagitiosam deserit, & ad eremum reuertitur. Hæc est vis Charitatis.

Prat. spirit. c. 97.

PROPOSITIO SECVNDA.

HOc *præcepto dilectionis proximi comprehenditur etiam dilectio inimici.* Ratio est, quia nomine proximi non solùm intelligitur amicus, sed quilibet homo viuens, qui aliqua ratione nobis coniunctus est, etiam sola generis ab Adamo coniunctione. Vnde cùm Iurisperitus Christum interrogaret: *Quis est meus proximus?* Respondit ei Christus per parabolam de Samaritano opem ferente Iudæo, ostendens Iudæum Samaritano (inter quos tamen non erat conuersatio & amicitia. *Non enim coniunguntur Iudæi Samaritanis*) proximum censeri. Vnde hoc præceptum dilectionis inimicorum, non solùm est noui sed & veteris testamenti. Nam Prou. 25. dicitur: *Si esurierit inimicus, tuus, ciba illum, & si sitit, potum da illi: prunas enim congregabis super caput eius, & Dominus reddet tibi.* Item: *Si occurreris boui inimici aut asino erranti, reduc eum: Si videris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis, sed subleuabis cum onere*, Item Prou. 24. *Cùm ceciderit inimicus, ne gaudeas, & in ruina eius ne exultet cor tuum; ne forte videat Dominus, & displiceat ei, & auferat ab eo iram suam.* Certè hæc omnia satis indicant, etiam in veteri testamento dilectionem inimicorum præceptam. Quapropter, etiam effectu eam tunc exibuerunt viri timorati. Sic Ioseph, cùm eum odissent fratres, tantùm abest, vt odium rependerit, imò verò eis benefaciendo congessit carbones & amoris flammas in caput & corda eorum, eos tantâ beneuolentiâ in Ægypto complectendo, & in penuria rei frumentariæ opem ferendo.

Ioan. 4.

Sic & Iob protestatur dicens: *Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat, & exultaui quod inuenisset eum malum.* Quasi dicat, sim maledictus, & non habeat Deus partem mecum, si vnquam id mihi accidit: *Non enim dedi ad peccandum guttur meum, vt expeterem maledicens animam eius.*

Iob. 31.

Sed &

Sed & maximè illustre est hac in re exemplum Dauidis erga Saulem, tot persecutionibus vndique eum coarctantem, cui toties ille pepercit & benefecit, cum tamen eius vitam & sceptrum multoties in sua haberet potestate. Cum quadam nocte inuenisset eum dormientem in tentorio, & hastam fixam in terra ad caput eius dixit ad eum Abisai: *Conclusit Deus inimicum tuum hodie in manus tuas; nunc ergò perfodiam eum lanceâ.*

1.Reg.26. Quid respondet Dauid? *Viuit Dominus, quia nisi percusserit eum Dominus, aut dies eius venerit vt moriatur, aut in prælium descendens perierit, non extendam manum meam in Christum Domini*, Tulit ergò Dauid hastam & cyphum aquæ qui erat ad caput Saul, & abiit; & cum foret in vertice montis, clamauit ad Abner Principem militiæ, & ad ministros Regis. *Heus tu Abner? Quare non custodisti Dominum tuum Regem? Ingressus est enim vnus de turba, vt interficeret eum. Viuit Dominus, quia filij mortis estis vos: Vide vbi sit hasta Regis & cyphus aquæ.* Excitatus Saul hac voce cognouit vocem Dauid, & dixit: *Nunquid vox hæc tua fili mi Dauid?* Cui ille. *Vox mea Domine mi Rex.* Quam ob causam Dominus meus persequitur seruum suum? Quid feci, aut quod est malum in manu mea? Egressus est Rex Israël, vt quærat pulicem vnum, sicut persequitur perdix in montibus. Hac voce commotus Saul ait ei: *Peccaui, reuertere fili mi Dauid: nequaquam vltra tibi malefaciam, eoquod pretiosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie.* Nempè sua in Saulem hostem dilectione, quam in tanto discrimine ostendit Dauid, congessit prunas super caput eius, & carbones ardentes super cor eius odij acerbo veneno infectum; ita vt flamma exardescente victus, cogatur agnoscere Dauidem iustiorem se, & seipsum iniustitiæ arguendo dicere: *Benedictus tu fili mi Dauid, & quidem faciens facies, & potens poteris.* q. d. Quia benedixit te Deus, omnino perficies quæ optas & præualebis.

Vide quoque quomodò se gesserit erga eum in spelunca Engaddi. Attende denique, quomodo plangit super Saul mortuum: & quomodò eum qui putabat ei fausta nunciare de morte Saul hostis sui curat interfici, & in his omnibus videre poteris rarissimum exemplum dilectionis inimici.

Excelluit quoque hæc dilectio erga rebellem Absalonem, coronæ, sceptro, sanguini paterno insidiantem. Quem vbi audisset lanceis confixum, inconsolabiliter plorabat: *Absalon fili mi. fili mi Absalon! Quis mihi det vt moriar pro te?* Pro hoste suo perduelli mortem opetere optat ex dilectionem

Ser.26.in Cant. Cuius rei rationem profundius considerans D. Bernardus dicit: *Planxit meritò Dauid super parricida filio cui perpetuò sciret obstructum exitum de ventre mortis, mole criminis.* Nempe diligendi sunt ex charitate etiam maximi peccatores, non quatenus sunt peccatores, sed quatenus homines sunt, beatitudinis capaces. Vnde rectè prosper;

D. Prosper. sent. 2. *Sic diligendi sunt homines, vt eorum non diligantur errores, quia aliud est amare quod facti sunt, aliud odisse quod faciunt.* In quem sensum etiam dixit D. Augustinus: *Nec propter vitium oderit hominem, nec propter hominem amet vitium: sed oderit vitium,*

Aug. 14. de ciu. c. 6. *amet hominem.* Immò ex vera dilectione proximi, sequitur odium in ipso existentis peccati, quia si verè eum diligimus, iam quod ipsi malum est, odio habemus.

Sed dices, licet ex dictis exemplis satis colligatur, quosdam in veteri testamento inimicos dilexisse; non tamen videtur fuisse id præceptum, quia Dominus dicit: *Audistis quia dictum est, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum*, ergo antiquis potiùs odium quàm amor inimicorum præscribebatur. Respondeo, nullibi in Scriptura haberi, *odio habebis inimicum tuum*: sed Legisperiti & Pharisæi erroneè sic interpretabantur, quia dictum erat, *Diliges amicum tuum*, aut vt Leuitici 19. habetur: *Diliges proximum tuum sicut teipsum*, ipsi à contrario sensu colligebant, odio habebis inimicum tuum. Quam eorum interpretationem corrigit hîc Christus expressè dicens: *Diligite inimicos vestros*, significans nomine proximi etiam inimicos esse censendos, quod & expressè docuit, dum Legisperitum monuit proximi nomine etiam Samaritanum intelligi, vt suprà dixi. Et hanc quoque interpretationem deodio inimici non fuisse nisi recentiorum Scribarum & Pharisæorum ex eo colligitur, quod non dixerit Christus, dictum est antiquis, sed solum dixit, *dictum est*, à vobis scilicet ô Pharisæi, prauæ legem interpretantibus.

Cæterùm, licet præceptum de diligendis inimicis, etiam in lege veteri fuerit, non tamen ità fuit explicatum sicut in noua: nihil enim est in lege veteri, nisi de ope ferenda inimico in necessitate, aut de non expetenda vindicta, aut de non gaudendo super ruina eius: in noua lege verò expressè dicitur diligendos esse inimicos corde, benefaciendum eis opere; *Benefacite his qui oderunt vos*: orandum pro illis ore: *Orate pro persequentibus & calumnientibus vos.* Hi ergò sunt triplices carbones, quos vult nos Dominus congerere super caput inimici, dilectio cordis, beneficentia operis, apprecatio fausta oris. Vt sic pro tribus malis, tria bona reddas, quia inimicus solet te corde persequi odiendo, opere persequendo, ore maledicendo. Esto verò illi tu planè contrarius, nam si tu odis & ille odit, non estis contrarij, sed si ille odit, & tu ames: si ille maledicit & tu benedicas, si ille persequitur, & tu benefacias, si malus est, & tu bonus: si ille iniquus, & tu rectus perseueras.

Quare verò antiquis non ita expressum fuerit hoc præceptum, rationem reddit August. *Non iam erant idonei quibus diceretur, diligite inimicos vestros, sed tales erant quibus tantùm dici poterat, diliges proximum tuum & odetis, inimicum tuum; adhuc enim ille proximus, quàm latè intelligendus esset? non erat tempus tradere; inchoatio ergo quædam facta est sub Pedagogo, vt Magistro perfectio seruaretur.* Aug.q.33. & 13.

Hinc patet, arctiùs obligare hoc præceptum in noua lege quàm in veteri: quia expressius datum est ab ipso fidei nostræ Doctore cum emphasi dicente; *Ego autem dico vobis*: Quasi dicat, Licet videatur difficile, ego sum tamen qui hoc præscribo, qui à Patre Doctor veritatis missus venio: Maiestatem ergo præscribentis attendite, & voluntatem meam adimplete, qui vitæ & necis imperium habeo, qui æternum præmium obedientibus reddo. Cùm Princeps aliquid præcipit aut Rex inscribere solet. *Ludouicus Galliæ, Philippus Hispaniarum Rex, &c.* Et hæc inscriptio tantam vim habet, vt omnes statim detecto capite annuant, chartam osculentur, & capiti super imponant in signum obedientiæ. Quantam ergo vim debet habere vox Filij dicentis: *Ego dico, siue præcipio vobis, diligite inimicos vestros.* Et licet id durum videatur, tamen illi meritò dicere debemus: *Propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras*, vt tuam scilicet adimplerem voluntatem. Dicere quoque debemus quod Re-

...abitæ, cùm eis vinum propinaretur: *Non bibemus, quia Pater noster Ionadab præcepit nobis, obedivimus ergo voci Patris nostri in omnibus.* An fortè præceptum hominis licet difficile potius implendum est, quàm præceptum Filij Dei, æternum præmium proponentis?

Ierem. 35.

Secundò, arctiùs obligat in noua lege ob maiorem gratiam quæ in illa præstatur lex enim vetus spiritum magis habebat timoris, & imperfectior erat; lex autem noua perfectior est, & spiritum habet perfectæ charitatis. Illi ergò qui sub lege scripta in tabulis lapideis fuerunt, inimicos lapidabant: Hi qui ad Christi legem scriptam in cordibus pertinent, pro lapidantibus se orare debent: & precibus suis lapides remouere à lapidantium se duro corde. Hoc enim eis præscribit, & ad hoc adiuuat spiritus perfectæ charitatis, per quem efficiuntur filij Patris sui, qui etiam super iniustos pluit, & super malos oriri facit Solem benignitatis suæ.

Tertiò: Quia habent non solum gratiam à Christo ad hoc præceptum ad adimplendum, sed & eius habent præuium exemplum, qui pro inimicis suis mortuus est, & pro illis expressè in cruce orauit ad Patrem clamans: *Pater ignosce illis.* De quare loquens Anselmus dicit: *O Verbum magnæ patientię, magnæ dulcedinis, magni amoris, indicibilis Charitatis! Ecce enim non suam sentit iniuriam non pœnam attendit, sed ipsis potius à quibus patitur compatitur, à quibus vulneratur, medetur, vitam procurat, à quibus accipitur. Pro eo vt me diligerent: detrahebant mihi, ego autem orabam.* Vi autem huius orationis Centurio, Latro, & alij multi conuersi sunt, qui reuertebantur percutientes pectora sua, cùm antea clamassent: *Sanguis eius super nos, & super filios nostros.* Imò vi huius orationis pro inimicis factæ, existimat D. Cyprianus, supplicium Iudæorum 40. annos dilatum, vt possent pœnitentiam agere & remissionem consequi.

Ser. in de pass.

Hoc quoque Christi exemplum imitati sunt Sancti Martyres, qui pro persecutoribus suis & tortoribus orationem funderunt, idque tanto charitatis ardore, vt frequenter eorum conuersionem meruerint impetrare.

Stephanus orat pro Paulo persecutore, & eius orationis ipsius est ascribenda conuersio, dicente Augustino: *Saule, Saule, quid me persequeris, olim quidem debui te perdere, sed Stephanus meus orauit pro te: Tu insanis contra nomen meum, ego te faciam seruum meum, ô Saule lupe rapax, comedisti, expecta paululum & digeres. Elisus est filius perditionis, & erectus est vas electionis. Elisus est Saulus, erectus est Paulus. Nam si Martyr Stephanus non sic orasset, Ecclesia Paulum hodie non haberet. Sed ideò de terra erectus est Paulus, quia in terra inclinatus exauditus est Stephanus.*

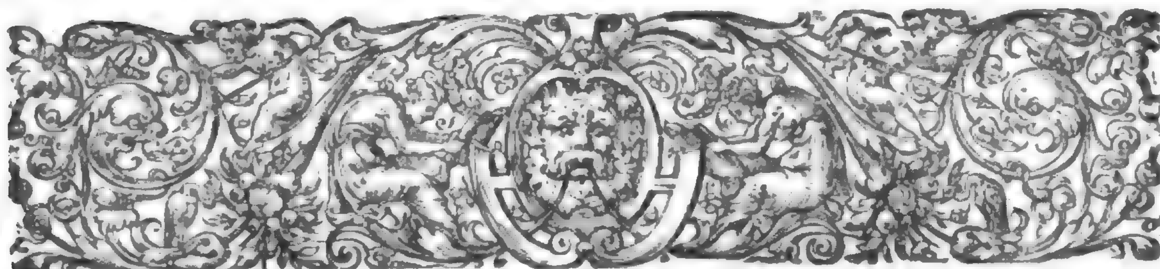
August. ser. 1. & 5. de Sanct.

Sic & ipse Paulus orat pro illo qui necem ei inferebat, & exauditus est: nam sanguis eius lactis specie, in tunica illius qui ipsum percussit, apparuit, & animam illius barbari supra modum dulciorem reddens, fidelem eum effecit cum sociis, inquit Chrysostomus. De Iacobo quoque Apostolo habemus, quod is qui eum ad tribunal duxerat, eius constantiâ interiùs commotus, ab eo veniam petierit, quem ipse osculatus dixit: *Pax tibi sit Frater*, & ita eius osculo roboratus est vt Christianum se professus, inuicto animo securi cum ipso caput subdiderit.

Vt verò de Martyrum nostri temporis eminentissima etiam in hostes charitate loquar, exemplum illustre habes in Eadmundo Campiano Angliæ Martyre. Hic productus in Theatrum, quo tota Vrbs Londinensis conuenerat: *Spectaculum* inquit, *facti sumus & Angelis & hominibus.* Ego hinc spector suspendendus & in quatuor partes secandus, quasi proditor & hostis Patriæ, sed tu Domine scis innocentiam meam, scis me non aliud respirasse quàm Angliæ salutem. Si aliud spectassem, in Anglia amplos honores, & opes oblatas ab iis qui me morti addicunt, acceptassem. Sed veniet, Elisabetha, dies qui reuelabit occulta cordium; & ostendet, an ego & socij te sincerè amauerimus, qui pro salute tua tot periculis, labori & morti nos exposuimus; an tui ministri, qui à te nihil aliud quærunt quàm opes & dignitates, tibi adulantur, & in hæresim ac cædes Sanctorum inducunt. *Deum oraui, & oro, vt hæc mors mea quam lubens patior, sit piaculum peccatorum tuorum: tibi veniam, fidem fœlicitatem æternam impetret, & vtinam hac morte mea à te illata fœlicitatem illam tibi emam.* Vides igitur, quàm sublimis fuerit huius Martyris Charitas in suum hostem. 1. Cor. 4.

Sed quæritur quænam dilectionis signa inimico ex præcepto exhibenda sunt? Respondeo esse illis exhibenda signa dilectionis & beneficia omnibus communia, peculiaria autem exibere, est consilii, sed non de necessitate salutis, nisi secundum præparationem animi, vt scilicet sis paratus ei subuenire in articulo necessitatis. Hinc sic oras pro tota communitate, sequitur te non posse excipere inimicum. Idem dicendum de salutatione eleemosyna & similibus. Sequitur secundò, inimicum salutantem non resalutare esse ordinariè peccatum: & potest esse mortale, quando æstimaretur is notabilis contemptus, attenta circumstantia temporis, loci, & personarum & consuetudine Patriæ.

Sed quid si inimicus veniam roget & satisfactionem offerat? Teneborne ei etiam illam satisfactionem remittere, quam licitè poteram coram Iudice exigere? Respondeo teneri ex charitate, nisi satisfactio legitimè à Iudice taxanda, nihilominus necessaria sit reparando tuo aut tuorum honori, tunc enim exigi poterit; nisi rursus ex eo oriretur proponderans scandalum, respectu salutis animę vel corporis. Ita Syluester. Syluest. V. Charit. q. 6.

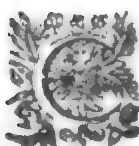
TRACTATVS SECVNDVS DE DECEM PRÆCEPTIS DECALOGI.

LECTIO PRIMA.

DE OBLIGATIONE legis Decalogi.

1. *Docet conueniens fuisse Deum dare hanc legem.*
2. *Illam obligare etiam populum Christianum.*
3. *Illius præcepta non esse impossibilia.*

PROPOSITIO PRIMA.

ONVENIENS *fuit Deum dare populo suo legem Decalogi per manus Moysis.*

Pro pleniori explicatione aduerte: nullum fuisse statum, in quo Deus homini legem aliquam & aliqua præcepta non dederit. Nam etiam si statum innocentiæ consideres, inuenies speciale præceptum de non edendo fructu scientiæ boni & mali. Nempe Deus se voluit hominis Dominum ostendere, voluitque vt homo se agnosceret creatum seruum, ad obtemperandum Domino. *Non erat autem*, inquit Augustinus in Genesim, *vnde se homo habere Dominum cogitaret, nisi & aliquid ei iuberetur, & aliquid prohiberetur?* Et ita voluit eius & fidelitatem & obedientiam præcepto experiri. Sic vt ostenderet se Dominum creaturarum omnium, ordinationes quasdam eis præscripsit infaillibiliter obseruandas. Et ob hanc ordinationem, non cessat Sol illuminare & calefacere inferiora, cæli non cessant à motu, & terra continuò fructus suos producit: Ignis quoque, nix, glacies, spiritus procellarum faciunt verbum eius, quasi agnoscentes Creatorem, & se sub eius potentia obedientiali, vt loquuntur Theologi.

Vnde & per quandam Metaphoram dicitur Deus eis præscripsisse leges & præcepta: *Legem ponebat aquis: Præceptum posuit, & non præteribit.*

Secundò voluit Deus præcepta homini dando, ostendere esse hominem liberi arbitrij, qui posset transgredi præceptum vel adimplere, bonum facere vel omittere: alioqui si libertate caruisset homo, non opportuisset ei legem ponere, pœnamque minari si transgrediatur. Vnde Diuus Augustinus sit dicit: *Oportuit sic hominem primum fieri, vt bene velle posset & malè: nec gratis si bene, nec impunè si malè, Postea verò sic erit vt malè velle non possit, sicut Beati qui in bono sunt confirmati: aut sicut damnati in malo confirmati, vt non possint velle bonum.* (Enchir. cap. 14.)

Tertiò præcepta voluit homini dare, quia per illa augetur hominis meritum. Licet enim nostra obedientia aut seruitute nihil Deo accedat aut decedat (vnde serui inutiles sumus, quia Domino nihil fructus afferimus) accrescit tamen per obedientiam meritum nostrum, & sic nobis vtiles sumus, ipsumque præceptum vtile. Sic si non præcepisset de non edendo ligno illo scientiæ, homo abstinendo nihil merebatur, post præceptum autem abstinendo plurimum merebatur.

Præter istud verò præceptum quod erat positiuum, habebat homo in statu innocentiæ legem naturalem animo cum creatione insitam, de qua non incongruè potest illud intelligi: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*, quia lex illa est quoddam lumen à Patre luminum, dirigens hominem in his quæ agenda sunt & vitanda, cuius ductum si sequatur homo non aberrat.

Habuit quoque ab initio legem supernaturalem fidei, spei, & charitatis, per quam ad finem supernaturalem, ad fœlicitatem æternam dirigeretur. Et facile ei iucundumque fuisset, in illo primæuo statu iuxta has leges agere, earumque dilectionem sequi, si voluisset: quia adhuc integer erat, & incorruptus, concupiscentia non obluctante.

Verùm post peccatum inualescente concupiscentiâ, prauis moribus inundantibus, & diuturna peruersitate dominante: cùm lex naturalis & supernaturalis, & lux diuina secundùm illas dirigens obscurata foret, populo ad idola, ad carnis vitia, ad innumera corruptæ naturæ peccata defluente; oportuit hanc Decalogi legem, legis naturalis præcepta renouantem & explicatiùs proponentem, populo promulgari, promissionibus allici, minisque deterreri. Vnde vt sui timorem legisque huius rigidam obseruationem, fortiùs Fidelium cordibus imprimeret, miras terrificasque cæremonias in eius promulgatione & acceptatione voluit obseruari.

Primò quidem elegit locum multis miraculis celebrem, Montem Sinai. Hic est enim ille mons in quo Dominus apparuit Moysi in rubo ardente & incombusto, de quo dicit: *Terra in qua stas, terra sancta est, solue calceamenta.* Mons enim Horeb, idem est cum monte Sinaï, vel vt notat Adrichomius, Horeb propriè est pars vel iugum eminens montis Sinai.

2. Hic est mons vbi Moyses percutiens petram, aquas dedit populo, vt patet Exodi 17. v. 6. vbi dicit Dominus: *Ego stabo coram te supra petram Horeb, percutiesque petram, & exibit ex ea aqua vt bibat populus.*

3. Hic est mons, vbi Moyses leuans manus & orans obtinuit victoriam contra Amalec. Exod. 17.

4. Hic est mons, ad quem peruenit Elias post 40. dierum ieiunium, & ibi vidit Dominum in sibilo auræ tenuis. 3. Reg. 19. v. 5.

5. Hic est mons, in quo corpus B. Catharinæ per Angelos sepultum est, vbi illi spiritus Angelici, quibus cum Virginibus quædam affinitas est & parentela ei parentarunt, extremumque obsequium impenderunt, exequias miris cum laudibus celebrando. Cùm enim ipsa martyrij sui agonem iam consummari videret, manus suas ad Dominum leuans, gratias ei agebat, quod eam velut holocaustum odoriferum accipere dignaretur, & sanguinem totum offerebat in sacrificium & sinceri pignus amoris, rogans vt & spiritum purum reciperet, & corpus intemeratum non permitteret attrectari manibus impuris carnificium. Angelica ergo ope, statim consummato agone elatum est cum cãtu cœlesti ad celebrem illum Domini montem, vbi & multo tempore suauis liquor manabat medela omnium infirmitatum.

Postea ab Imperatore Iustino ibidem Ecclesia ædificata, & celebre Monasterium, vbi plurimi sanctitate eminentes antiqui Patres claruerunt miraculis, qui supra modum humanum pœnitentiæ & contemplationi toti vacabant. Inter cæteros B. Ioannes Climachus ibidem præfuit, & institutiones Religiosæ perfectionis ibi orando & meditando à Deo accepit, quasi alter Moyses tabulas legis diuinæ: quas & nobiles reliquit in illo libro quem inscribit. *Scala Paradisi*. De illo ergo monte possumus dicere illud Hieronymi ad Heliodorum. *O desertum floribus Christi vernans: O solitudo in qua nascuntur lapides, de quibus ciuitas Regis magni extruitur!* O *Eremus familiariùs Deo gaudens!* O mons deliciis spiritualibus affluens mons sanctus & electus, pluuiâ voluntariâ & rore Cæli circumfluus, qui descendit à facie Dei Sinai, à facie Dei Israël. O mons pinguis & coagulatus, in quo beneplacitum est Deo habitare in eo.

Secundò, locum hunc, dum in eo legem, dedit voluit tonitruis, fulguribus, igne, nebulis, circumuestire, totumque terribilem esse; totus enim mons tremebat, totus igne & fumo ardebat; horrenda tonitrua & fulgura erant, & caligo densissima, sonus buccinæ perstrepebat, Angelus quoque, voce tubali & horribili Decalogum proclamabat. Vt quid hæc omnia, nisi vt populum horrore æ reuerentia, tum numinis, tum legis obseruandæ percellerent? Tantus erat eorum timor, vt dicerent Moysi: *Loquere tu nobis, non loquatur nobis Dominus ne moriamur.*

Tertiò, voluit & ipsum populum triduo ante lauare vestes, sese purificare, & vxores non attingere, vt sic ad accipiendam legem sanctiores & paratiores essent: & hoc vt ipsam legis sanctitatem declararet, quam ipse volebat esse inuiolabilem, vt nemo auderet eam transgressione temerare. Sed & ipsum Moysen, Mediatorem inter se & populum ac Legislatorem electum, antequam legis tabulas ad populum referret, voluit diuinâ contemplatione & colloquio, dierumque 40. sacro ieiunio præparari, vt legis huius sanctitas omnibus innotesceret. Vnde cum ob peccatum populi tabulas legis ad radices montis confregisset, debuit iterum per 40. dierum ieiunium præparari.

Quartò, cùm Moyses legem populo promulgaturus foret, ædificauit altare ad radices montis & duodecim titulos, immolatisque duodecim victimis pacificis, tulit mediam partem sanguinis & misit in crateras, partemque residuam fudit super altare, Et assumens volumen fœderis, legit audiente populo, cùm autem dixisset populus: *Omnia quæ locutus est Dominus, faciemus*, ille sumptum sanguinem respersit super populum dicens: *Hic est sanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus.* Immò aspersit quoque volumen legis, vt dicet Apostolus Heb. 9. An putas inanes fuisse has omnes cęremonias? Nempe solebant veteres fœdera victimis & sanguine sancire, & hoc etiam inter veri Dei cultores vsitatum fuit. Sic Deus volens confirmare fœdus initum Abraham, iussit victimas immolari, & diuidi per medium, & lampas Deum repræsentans per medias diuisiones transiit, indicans ita diuidendum qui fœdus rumperet. Idem in hoc fœdere Dei cum Moyse & Iudæis significabatur. Sanguis enim victimarum diuisus, significabat violatorem pacti sanguine violatam fœderis fidem luiturum, & quia pactum erat inter Deum & populum, ideò non solùm populus, sed & altare, loco Dei, sanguine aspergitur. Vide eandem significationem Ieremiæ 34. v. 18. Exod. 24. Gen. 15.

Quintò, hic Decalogus scriptus fuit, non à Moyse, non ab homine, non ab Angelo, sed digito Dei, inquit Scriptura, vt legis huius dignitatem ostendat: & quidem inscripta fuit non charta aut pergameno, sed tabulis lapideis perdurabilibus, vt omnis occasio neglectus, socordiæ, aut obliuionis tolleretur, & hoc signo acuerentur mentes ad legis firmam arctamque custodiam. In prima autem tabula scripta erant præcepta quæ Deum Deique dilectionem spectant: quæ Hebræi numerant quatuor, diuidunt enim primum præceptum in duo scilicet *Vnum Deum cole, & non facies sculptile.* Catholici verò hæc duo coniungunt, quia ad idem spectant, & ita tantùm numerant tria primæ tabulæ præcepta. Secunda tabula continebat præcepta spectantia proximum quæ Hebræi numerant sex; coniungentes duo vltima de concupiscentia vxoris & rei alienæ: sed Catholici meliùs diuidunt, & numerant septem; quia tam differunt: Non concupisces vxorem proximi, & Non concupisces bona eius, quam Non mœchaberis, & Non furtum facies. Si enim actus illi externi, specie differunt, ita & actus illi interni, cùm ab eodem obiecto externus & internus actus speciem sumat. Dicuntur autem illæ duæ tabulæ, *Testimonij tabulæ*, quia testes erant voluntatis diuinæ: & dicuntur scriptę ex vtraque parte, quia cùm paruæ forent (vt pote quas Moyses manu gestaret, & in arca testamenti exigua erant ponendæ) litteræ tamen grandiores erant, vt possent à populo eminus legi; & ideò ab vtraque parte scribendum fuit, vt Decalogus integer scriberetur. Ita Abulensis: Lippomanus tamen & alij, putant bis scriptum decalogum, in vtroque scilicet latere semel, vt consistentibus vtrimque legi posset. Sed & voluit tabulas Deus seruari in arca, ad perpetuam rei memoriam, & vt ibi essent in testimonium contra violatores. Quid verò factum sit de arca & tabulis, alibi dixi. Exod. 23.

Expende itaque singulas has legis datę circumstantias & ceremonias, & videbis quantâ religione & sollicitudine Deus imprimi voluerit cordibus nostris eius obseruantiam. Hinc meritò dixit Psaltes: *Tu mandasti mandata tua custodiri nimis*, hoc est, summâ diligentia & studio. Psal. 118.

Sed quàm bene & quàm emphaticè dicit: *Mandasti custodiri nimis.* In primis, quia is qui præcipit, colendus ac metuendus nimis est, cùm sit supremus Dominus, suprema Maiestas: & ita si attendas ad præcipientem, oportet mandata cu-

stodiri nimis. Secundò, si attendas celebrem apparatum promulgationis mandatorum eius, qui terribilis nimis est, etiam & is significat oportere mandata hæc custodiri nimis. Tertiò, quia si attendas ad præmium, seruantibus ea promittit præmia magna nimis. Quartò, si attendas ad pœnas, violantibus eas minatur supplicia acerba nimis. Quintò, si attendas ad ipsa mandata, nec minimum eorum vult violari, ita vt *Quia offendit in vno, fiat omnium reus.* Sextò, quia adeò arctè illa obseruari mandat, vt potiùs mortem subiri velit, quàm vnum ex illis violari. Septimò, quia totâ vitâ à primo rationis vsu vsque ad extremum spiritum, vult omnia mandata sua obseruari. An non ergò meritò cum emphasi dicitur: *Tu mandasti mandata tua custodiri nimis?* Ideò correspondenter alibi illi modo loquendi dicit Psaltes: *Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis eius volet nimis*, hoc est, in mandatis eius multam habebit complacentiam, multam obseruationis eorum curam. Quid ita? Quia nimirum scit Dominum mandasse mandata sua custodiri nimis.

Idem.

PROPOSITIO SECVNDA.

Hæc lex Decalogi non solùm populum antiquum, sed & Christianum obligat.

Ratio est, quia non est lex cæremonialis aut iudicialis (hæc enim vtraque à morte Christi finem accepit) sed est renouatio quædam & explicatio maior legis naturalis animis nostris ingenitæ; quandoquidem omnia eius præcepta eruantur ex principijs quibusdam naturalibus: & ita in lege noua non cessat, immò per Christum & Apostolos est confirmata, & ideò obligatoria.

Hinc inferunt Doctores, quemlibet Christianum obligari scire memoria tenere hunc Decalogum. Quod intelligo de scientia præceptorum Decalogi saltem quoad substantiam: nam quoad verba, aut ordinem, non existimo facilè incurri peccatum mortale, si quis illa memoria non teneat, quia in multis tanta est tarditas & ruditas, vt ferè sit incapacitas. Interim negligentia grauis, graue etiam peccatum potest inducere: quia ipsa sapientia æterna ad mores probè instituendos, Fidelibus tradidit hunc sermonem breuem decem verborum, vt ait Scriptura: siue decem sententiarum, vt nemo etiam rudis facilè excusaretur. Breuissima enim sunt eius præcepta, ne impediretur memoria. Clarissima, ne oneraretur intelligentia: Facillima, ne ab eis reuocaretur voluntas nostra. Succinctè ergo & paucis vocibus tradit Decalogus primaria capita & fontes legis naturalis, vt propterea dixerit D. Augustinus, esse legum omnium summam & epitomen, siue breue compendium. Nempè sicut quicquid de fide sparsim in Scripturis, aut per reuelationem Dei traditum est, id per Apostolos à Spiritu S. inspiratos videmus contractum & redactum in duodecim articulos, velut duodecim verba vnius symboli & quicquid rectè orando peti potest, id per Christum reductum est in septem Petitiones breues: Ita quidquid agendum, aut vitandum est, decem breuibus sententijs est comprehensum. Vt qui hæc omnia neglexerit, Symbolum, Orationem Dominicam, præcepta decem, meritò salutem suam, negligere, & reatum grauem apud Deum contrahere iudicetur.

August. inq. 18. super Exod.

Neque verò sufficere debet Christiano præcepta illa per memoriam tenere, sed & fideliter animo & cordi debet ea in ordine ad praxim imprimere, & infigere, vt possit dicere: *In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi.* Sic ergo ea animo impressa habeat, vt intellectus ea cognoscat, memoria recogitet, voluntas amet, & quicquid in homine est, ad eorum adimpletionem excitet: sic practicabat & docebat Propheta dicens: *Volui legem tuam in medio cordis mei*: illam quasi rem maximè adamatam, collocaui non in latere, aut in angulo aliquo, sed in medio cordis: quia ipsa mihi thesaurus, ipsa primarium negotium quod cordi habui, prima cura & sollicitudo mea: Quasi dicat. Homines sæculi primam sedem in corde, aut negotijs, aut vanitati dedicant, Deum verò & eius mandata inferiori loco collocant; plus sollicitudinis habent de rebus suis, quàm de diuinis: ego verò omnia hæc humana & vana despiciens, omnia etiam regia & multi ponderis negotia postremo loco habens, & velut pedibus substernens, primam curam gessi obseruationis legis tuæ, illam omnibus anteposui, & chariorem habui, illam in corde abscondens & in opere implens.

Psal. 118. Psal. 39.

Nempè hoc ipsum est præceptum Domini, qui cùm legem dedisset populo, adiunxit: *Erunt verba hęc quę ego pręcipio tibi hodie in corde tuo: & narrabis ea filijs tuis, & meditaberis in eis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque consurgens; & ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque & mouebuntur inter oculos tuos, scribesque ea in limine, & ostijs domus tuæ.* Quibus omnibus non aliud vult significare, quàm continuam dilectionis Dei & pręceptorum eius recordationem habendam esse, ac si, ipsa fronti, aut brachio, aut liminaribus inscripta ante oculos semper pendula forent, vt ad amorem, reuerentiam, gratitudinem accederent: Iudæi ergo nimis crassè & literaliter hæc accipiunt; qui vt huic præcepto satisfaciant, legem Decalogi membranulis inscriptam, brachio, fronti, fimbrijs affigunt, vt patet Matth. 23. Imò etiam modò, sententias hebraïcas legis, parietibus suis domi inscribunt; & cùm orant appendunt ante se chartulam continentem hæc verba: *Audi Israël Dominus Deus noster Deus vnus est*, & quæ sequuntur vsque ad versum decimum: *Cumque introduxerit te*, vt testatur Cornelius.

Deut. 6.

Idem.

Ad hæc quoque Patris æterni præcepta, aptè referes illam præclaram monitionem Sapientis: *Conserua fili præcepta Patris, liga ea in corde tuo iugiter, circunda gutturi tuo: cùm ambulaueris gradiantur tecum: cùm dormieris custodiant te, euigilans loquere cum eis.* q. d. Bonum est te illa semper habere, in corde, & quasi prę oculis, & tecum illa esse in omnibus operibus tuis: imò cùm dormis tecum sint, vt ab omni dæmonis infestatione te conseruent: cùm experge factus fueris etiam tecum sint, tanquam regula matutino tempore opportuna, iuxta quam omnes cogitationes & actiones tuas exigere possis & dirigere. Sint tibi tanquam speculum matutinum, in quo conscientię tuæ faciem inspicias, & maculas ac næuos quos tibi repræsentabit, abstergas.

Prou. 6.

Apposité omninò & Speculi & Regulæ nomen his Dei præceptis conuenit; Primò quidem speculum quoddam sunt, quod traditur baptizato, vt intueatur quantum per fidem acceptam vitam suam renouarit: vel ordinarit. Vel quantum à via illa declinauerit, per quam Spiritus Sanctus in Baptismo acceptus, ipsum deducebat & qua in te, vel quantum, candidam illam vestem quam ibi induerat, transgrediendo, quod ibi promiserat, maculauerit: & vt postquam maculas & vulnera probè conspexerit, de illis doleat

& cum integra fiducia redeat, ad Medicum, qui nullum ægrum repellit etiam sępissimè relapsum.

Secundò, Regula sunt cuiuslibet Christiani, quam professi sumus in Baptismo. Sicut enim olim Israëlitæ aspersi fuere sanguine victimarum in signum fœderis quod pepigerant cum Domino quando dixerunt Moysi, se omnia quæ in lege locutus fuerat Dominus obseruaturos: Ita & nos renunciantes sathanæ, & omnibus operibus eius in Baptismo, quasi pacto quodam solemni Angelis scribentibus professi sumus, nos fore filios obedientiæ, in signum fœderis huius cum Deo, aspersi sumus Sanguine Iesu Christi quasi Agni immaculati, iuxta id quod Christianis scribens dicit D. Petrus in epistola sua prima. *Petrus Apostolus Iesu Christi electis, secundùm præscientiam Dei Patris in sanctificationem Spiritus, in obedientiam & aspersionem sanguinis Iesu Christi. Gratia vobis & pax multiplicetur.*

Hæc est ergò Regula suprema, nobilissima, antiquissima, & regularum regula, sanguine non solum antiquarum victimarum sancita; sed & ipsius Agni, ab æterno redemptionem nostram præordinati, sanguine & morte confirmata. Vnde si glorientur Religiosi regulas suas è cœlo venisse, & suis Patribus à Deo traditas & consignatas: & propterea maximo in pretio eas habent, adeoque illarum rigidi obseruatores sunt, vt etiam pro illarum obseruatione mortem oppetere parati sint, quidni glorientur & Christiani, quibus hæc regula multò certiùs è Cœlo à Deo promanat? Ab ipsomet scripta est non solum in tabulis lapideis, sed & iterum per Spiritum sanctum in cordibus, iuxta illud Hæremiæ 31. *Hoc erit pactum quod feriam cum domo Israël & fœdus nouum: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam; & ero eis in Deum, & erunt mihi in populum.* Nouum ergò fœdus dicitur, quia noua remissio, adoptio, Christianis est data: noua quoque promissio, & noua gratia ad implendum præcepta, & regulam illam à Deo illis præscriptam. Itaque sicut Religiosi qui zelum habent vocationis suę solent secum gestare regulam, sæpiusque eam præ oculis & mente habere, vt se conforment professionis suæ: ita & hanc celestem regulam, hęc mandata Dei, debet quilibet Christianus frequenter sibi proponere, vt illi actiones suas possit conformare, & professioni suæ in Baptismo factæ correspondere. Christianus enim ob transgressa diuina hæc mandata, grauiùs punietur quàm infidelis paganus, quia cùm lumen fidei ac gratiam in Baptismo ad ea perficienda acceperit, gratiæ ac luci fidei non correspondens maiori damnationi se reddit obnoxium.

Hoc quondam declaratum fuit S. Machario Alexandrino, quodam miraculo. Cùm enim ipse per desertum ambulans reperisset caput mortui cuiusdam hominis, inspiratione quâdam interiori impulsus, illud adiurans interrogat: Num caput sit hominis fidelis, an verò infidelis? Vim verò adiurationis huius Caluaria illa sentiens, respondet se caput esse pagani hominis. Interrogat vlteriùs, vbi anima agat quæ corpus istud primitus viuificarat? Respondet in inferno agere, & flammis torqueri. Interrogat, num & ibi sint aliqui Christiani? respondet multos esse, & quidem profundiori loco, & grauiùs torqueri, eo quod gratiæ Christi ac meritis eius rebelles, grauiori addicti sint damnationi. Ita refertur in vita S. Macharij.

PROPOSITIO TERTIA.

PRæcepta hæc Decalogi non sunt impossibilia, imò verò sunt facilia.

Natura corrupta iudicare videtur mandata Dei dura esse & difficilia. Ratio est, quia caro contra spiritum renititur, *& lex peccati, lex regnans in membris*, (quibus nominibus ab Apostolo concupiscentia designatur) recalcitrat, & funibus prauæ affectionis ac passionis trahit in diuersum: & ideò auersionem & difficultatem parit; amaritudinem & tædium ingerit. Hoc etiam quandoquidem viris sanctis contingit, nam ipse Apostolus hanc in serenitentiam & exterioris hominis contra interiorē pugnam sentiens, exclamat: *Infelix ego homo! quis me liberabit à corpore mortis huius.* Rom. 7.
Mirum profectò, quod tantus Apostolus, qui paulò ante protestabatur forti voce & animo, nullam creaturam eum à charitate Dei posse separare, nunc ita clamet & gemat. Cur ergo ita ingemiscit? *Sentio*, inquit, *aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati.* Hæc erat concupiscentia, eius mentem obnubilans passionum vaporibus; & prauis affectionum funiculis: eum distrahere enitens à perfecta seruitute Dei, & obedientia mandatorum eius. Vnde & alibi dicit: *Velle adiacet mihi, perficere autem non inuenio:* Ad quem locum alludens Augustinus dicit: *Vellè quod bonum est non possum, nisi tu velis: nec quod volo possum, nisi potentia tua me confortet: & quod possum aliquando nolo, nisi fiat tua voluntas sicut in cœlo & in terra. Et quod volo & possum ignoro, nisi me tua illustret sapientia: & si etiam sciam quandoque volens, quandoque valens, imperfecta & vacua transit sapientia mea nisi adiuuet vera sapientia tua.* August. in soliloq.
Concupiscentia itaque multa obiicit homini impedimenta in obseruatione mandatorum, & discordiam serit inter partem inferiorem & superiorem; dumque homo secum ipse pugnat, difficile videtur & amarum virtutis opus. Ad id intelligendum opposita est similitudo duorum equorum. Nempè sicut dum equi vehentes nituntur in diuersum, aut nihil promouent, aut valde parum, licet currus sit sine onere graui: & hoc verò, non propter pondus plaustri, sed quia non eodem trahunt equis. Sic quandiu in affectibus suis secum dissidet homo, & aliò rapit concupiscentia carnis, aliò impetus iræ, aliò ambitio, aliò ratio & spiritus; tamdiu homo onus sentit & iugum quasi molestę seruitutis, & quo maior fuerit turba, eo grauius videtur iugum legis. Sic homini auaro durum videtur à fraudibus abstinere: homini carnali austerum ab impudicitiis temperare: homini superbo subdi videtur intolerabile: homini ebrioso intra sobrietatis metas se exercere asperum. Nunquid omnia hæc propter passiones interiùs militantes, & belligerantes aduersus spiritum & rationem? Quid enim his omnibus rationi & animo bene constituto conformius? Sed hæ turbidæ passiones, sedem præparant iniquitati, *& fingunt laborem in precepto.*

Dicendum itaque absolutè, præcepta Domini non esse difficilia, cùm expressè asserat Ioannes: *Mandata eius grauia non sunt.* Imò ipsemet Christus: *Iugum meum suaue est, & onus meum leue.* Et ratio est, quia quæcumque apparet difficultas, non est ex parte legis, etenim non nisi bonum præcipit & conforme rationi, & materiam virtutis quæ suauis esse debet; sed est ex parte hominis, cui noxius concupiscentiæ humor, & passionum temulentia impedimento sunt, vt sua-

uitatem legis & virtutis non percipiat, Nonne lux per se amabilis est? Attamen oculis ægris est odiosa. Nonne vinum per se delectabile est? Amarum tamen videtur febricitanti. Nonne palato non sano panis pœna est, qui sano est planè suauis? Idem contingit circa legem hanc Christi, quæ planè suauis est, florida, amœna, animo tamen malè constituto horrida videtur, spinosa, & petrosa.

Multa porrò concurrunt, quæ præcepta hęc suauia reddere debent & facilia. Primò, si amor adsit, suauia erunt quæ aspera videntur, aspera carni, suauia amori. Si dura in principio, suauia in processu, suauissima in termino. Da amantem, & sentiet quod dico, etenim in eo quod amatur, aut non laboratur, aut labor ipse amatur.

Secundò, illa debent reddere facilia innumera beneficia in nos collata in creatione, conseruatione, redemptione, regeneratione. Pro ijs autem omnibus nihil aliud à nobis petit, nisi vt hæc pauca mandata seruemus, sitque hæc mandatorum obseruatio tanquam obsequium seruitutis nostræ, & sacrificium iustitiæ quod illi rependamus: *Salutare sacrificium est attendere mandatis, & discedere ab iniquitate*, inquit sapiens. Salutare vtiq; sacrificium inter omnia, quia cum aliis sacrificiis homo damnari potest, cum hoc non potest.

Eccl. 35.

Tertiò, illa reddit facilia, fructus qui consequitur ex mandatorum obedientia. Nam vt ait D. Hieronymus: nullus labor durus, nullum tempus debet videri longum, quo æternitatis gloria acquiritur, & damnationis æternitas euitatur. Ideo dicit Dauid. *Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem.* q. d. Cùm ab vna parte lex peccati me traheret ab altera lex tua me inuitaret: Ego inclinaui cor meum, quasi stateram aut bilancem, ad legem tuam faciendam, consideratione mercedis illius ęternæ, & immensæ gloriæ attractus pondere.

Psal. 118.

Quartò debet, reddere illa facilia consideratio multitudinis illorum qui illa obseruarunt, omnes enim Fideles & Sancti viam mandatorum prætriuerunt, & leuem ac facilem gressu suo, & prçuio exemplo nobis reddiderunt. Ideò enim voluit Deus semper ab ipso mundi exordio, inter homines esse viua quędam specula eorum, qui, inoffenso pede, semitam mandatorum Dei cucurrerunt, ne quis diceret: ego qui puluis sum & instabilis: miser, impotens, & imbellis, quomodò potero hanc inire viam? quomodò à peccato mortifero innoxius esse? quomodò inter tot offendicula inoffensè callem præceptorum Dei currere? nempè illi homines fuerunt, vt & nos carne etiam circundati, sicut & nos; in hac miseriarum valle & regione vmbræ mortis agebant, sicut & nos: & tamen facilè se à mandatorum transgressione seruarunt innocuos. Cur ergò idem nobis non liceat? Hac ratione se animabat August. ad castitatem, quam sibi omnino difficilem concupiscentia & consuetudo violenta figurabant, & retardabat volentem se excutere, & abripere ab immunditijs carnis. Vanitates, inquit vanitatum antiquæ amicę meæ succutiebant vestem meam carneam, & submurmurabant, dimittisne nos? & à momento isto non erimus tecum vltrà in æternum? Et quæ suggerebant in eo quod dixi, hoc & illud quæ suggerebant Deus meus? Auertat ab anima serui tui misericordia tua: Quas sordes suggerebant? quæ de decora? Et audiebam eas iam longè minus quàm dimidius, non tamquam liberè in contradicentes eundo in obuiam, sed velut à dorso mussitantes, & discedentem quasi furtim vellicantes vt respicerem: Sed aperiebatur etiam ab ea parte qua intenderam faciem, & quo transire trepidabam, casta dignitas continentiæ, serena & non dissolutè hilaris, honestè blandiens vt venirem neque dubitarem, & extendebat ad me suscipiendũ & amplectendum, pias manus plenas gregibus bonorum exemplorum. Ibi tot pueri & puellæ, ibi iuuentus multa & omnis ætas, & graues viduæ & Virgines, & in omnibus ista continentia nequaquam sterilis, sed fœcunda mater filiorum gaudiorum de marito te Domine. Et irridebat me irrisione exhortatoria, quasi diceret, tu non poteris quod isti & istæ? an verò, isti & istæ in semetipsis possunt, ac non in Domino Deo suo. Hęc D. Augustinus.

Aug. lib. 8. cõfess.

Quintò, itaque reddit præcepta facilia gratia quam Deus nobis exhibet. Hęc alleuiat & suaue reddit iugum, ipsa est vnctio quædam interior, de qua potest dici: *Computruit iugum à facie olei.* Illa autem nobis non deest, si illi nos non defuerimus, quia iuxta D. Leonem: *Deus nunquam instat præcepto, quin præcurrat auxilio.* Vnde & tridentinum dicit: *Deus dum iubet, etiam gratiam dat implendi: quia iubendo monet facere quod possis, petere quod non possis, adiuuat vt possis.* Hanc gratiã nos petere docet Augustinus. *Conforta me Domine vt possim, da quod iubes, iube quod vis, continentiam iubes? da quod iubes, & iube quod vis.* Et hac gratia eget homo, vt obseruet omnia præcepta, & non peccet mortaliter; quia animus infirmus in bono opere post lapsum facilè fatigatur & remittitur, ita vt in peccatum impingat, nisi per auxilium gratiæ confirmetur. Multa enim sunt circa hominem pellicentia ad peccatũ, tentationes sathanæ oblecta sensibilia, corruptio corporis, concupiscentia carnis, ignorantia, inconsideratio, praua consuetudo, exempla & consilia aliorum, innata quædam instabilitas, quia fit vt diu in eodem pede operatio hominis non consistat. Contra hæc omnia auxilium gratiæ dat vires, ne deficiat & cadat. Hinc dicit Bernardus: *Gratia Dei liberum excitat arbitrium, cum boni seminat appetitum; sanat cùm immutat affectum, roborat, vt perducat ad actum seruat, ne sentiat defectum.*

Isa. 10.

Conf. lib. 10. c. 26.

Bern. l. de gratia & lib. arb.

Gratia itaque est homini, quod auibus pennę, per quas auis licet ponderoso sit corpore, facilè in altum fertur, Gratia iterum seruit homini, sicut currui rotæ, quibus lignum illud ponderosum superiecto adhuc pondere pressum facilè voluitur: sic nimirum homo ad virtutis opera exercenda, ad onus, Domini portandum, ad viam mandatorum eius currendam aptus fit per supernam gratiam. Gratia iterum seruit homini sicut equus ad ascendendum: qui equo vehitur, faciliùs ascendit quàm descendit; sic quem portat gratia Dei, faciliùs in Cęlum, quàm in infernum properabit.

Concludendo ergò adiicio non oportere hominem conqueri de difficultate, cùm verum sit plus dificultatis reperiri in transgressione mandatorum, quàm in eorum adimpletione. Hoc fatentur impij apud sapientem inclamantes: *Ambulauimus vias difficiles.* Vnde & de ijs dicit Ieremias. *Laborauerunt iniqui, vt iniquè agerent.* Et Ecclesiasticus asserit. *Via impiorum petrosa, & finis tenebrę & inferi.* Vis videre particulariùs quomodò laborent qui iniquè agunt, quomodò vias difficiles ambulent, quàm petrosa sit eorum semita? Considera ambitiosum, vel eum interroga: si fateri velit, dicet se vix quietè panem suum manducare,

Sap. 5. Hier. 9.

vix dormire, sed cerebro irrequieto, in eo quod ambit continuò rotari. Hinc & diuersis sollicitationibus omnes inquietat si videt alterum præferri, murmurat, torquetur, intus corroditur. An non ergò meritò dixerint Ambitiosi: *Ambulauimus vias difficiles?*

Secundò considera auarum, quomodò intus torquetur, patitur famem, sitim, frigora, exponit se periculis latronum in via, periculis maris. *Si alius* lucrum quod sperabat, assequatur, furto sibi sublatum existimat, intus, mirè affligitur, per fas & nefas magno labore quę potest corrodit; si detrimentum in aliquo patitur, melancholia obsorbetur & tristitia, laborat vt inique agat. An non ergò meritò auari dixerint *Ambulauimus vias difficiles.*

Tertiò interroga vel considera hominem iracundum, & vindicatiuum. Quot ille noctes insomnes ducit, in nescio quibus se volutans cogitationibus: quomodò vritur interiùs & cruciatur? Mille sibi fingit phantasias, habet cor odio velut gladio transfixum, imò & dura patitur somnia: si cum aliquo inimicitias gerit, mille excogitat modos se vindicandi, semper inquietus. An non ergò meritò & hi dixerint: *Ambulauimus vias difficiles?*

Interroga denique, & considera hominem in impudicitias abruptum. Quot incommoda patitur: quam sæpe pericula subit & corporis & honoris? quot noctes laboriosas, quot dies, quot conscientiæ remorsus? illa vita quæ voluptuosa videtur esse, summè est ærumnosa. *Habet hoc voluptas omnis, stimulis agit fruentes: apumque instar volantium, vbi grata Mulla fudit, fugit: & nimis tenaci ferit icta cordâ morsu*, inquit Boëtius. Meritò ergò & ipsi voluptuosi dixerint: *Ambulauimus vias difficiles.*

Idem dicere potest ebriosus, qui in poculis perdius & pernox, grauissimas sibi corporis animique aggregat ærumnas, morbos, mortemque præmaturam. Idem dicant inuidi, quandoquidem nullum sit damnosius damnum, nulla pœnalior pœna quàm quæ ipsum cor à quo oritur tanquam tinea corrodit, tanquam pestis depascitur, viperinus fœtus est, parietem se discrucians & interimens. Sed & hoc habent pro cumulo malorum omnes præceptorum Dei transgressores, quod post innumeras huius æui labentis ærumnas, pœnarum æternitas in altero sæculo eos sequatur, & sic Psal. 48. Romphęa bis acuta hominis iniquitas: *Laborabit in æternum & viuet adhuc in finem.*

LECTIO SECVNDA.

DE FRVCTIBVS LEGIS DECALOGI.

1. *Docet esse frænum à malo coërcens.*
2. *Benedictionem spiritualem & temporalem afferre.*
3. *Afferre benedictionem æternam.*

PROPOSITIO PRIMA.

PRimus Legis Decalogi fructus est, quod sit frænum hominem à malo coërcens, & calcar ad bonum instigans. Hoc indicat Propheta Dauid, qui celebrans laudes diuinæ legis, de ea sic loquitur: *Lex Domini immaculata conuertens animas, testimonium Domini fidele sapientiā præstans paruulis: Iustitiæ Domini rectæ lætificantes corda. Præceptū Domini lucidū illuminans oculos.* Nempè lex Domini meritò *immaculata* nominatur, quæ nullâ fœditate inquinatur: cùm nihil contineat nisi conforme rationi, consonum gloriæ Dei, congruum bono proximi. Iubet enim Deū amare, ac omnem eius offensam euitare. Docet amare proximum ac ei auxiliatricem manum ferre; Eliminat omnem iniustitiam, fraudem, furtum, mendacium, adulterium, & quicquid potest proximo nocumentum afferre. Ligat manus ne male operentur: ligat pedes ne ad præcipitium ruant: ligat cor ne ad praua diffluat desideria: oculos claudit ne concupiscentiæ noxio humore inficiantur: linguam reprimit ne in iuramenta, blasphemias, detractiones, se effundat: totumque hominem interiùs exteriùsque componit.

Et quicquid præscribit, ad hunc scopum tendit, vt hominem ab omni macula possit præseruare, monens cum Iuda Apostolo, *odisse eam quæ maculata est carnalem tunicam*; quandoquidem *vestimentum mixtum sanguine futurum sit in combustionem & cibus ignis.* An non ergo meritò ob hæc omnia immaculata lex dicitur? Quid enim aliud præscribit quàm munditiam, castitatem, puritatem? Quid aliud vetat quàm cordis animique immunditiam, eliminans quicquid fœdum in moribus est, nullum permittens omnino peccatum? Non sic immaculatæ dici possunt leges humanæ, quæ multa peccata, multas fœditates permittunt. Non sic immaculatæ leges Platonis, quæ dicunt licere mentiri nec succurendum valetudinariis: Non sic immaculatę leges Solonis, quæ adulterium dissimulabant. Non sic immaculatæ leges Lycurgi, quæ iubebant hospites finibus pelli, pueros impunè prostitui, fœminas licenter exponi, leges nuptiales euerti. Non sic immaculatæ leges Numæ Pompilij, per quas furtum ac rapina licebant; quicquid enim dolo aut vi ab altero extorquebas, lex illius tuum id faciebat. Non sic immaculatæ leges Chananæorum, per quas parentes filios idolis comburendos consecrabant & immolabant. Denique reperies leges à Philosophis & sapientius populis traditas, multis maculis aspersas, multis iniquis constitutionibus refertas.

Isaiæ. 9.

Vide Theodor. l. 9. q. 10. de græc. affect.

In prædictis porrò Prophetæ verbis quatuor legis encomia continentur, de quibus paulò latiùs ad elucidationem propositionis nostræ disserendum est.

Primò ergo dicitur *Lex Domini conuertens animas.* Illa enim educit hominem à via praua, ab erroris distorta semita, & deducit ad viam iustitiæ, ad viam rectam. Illa si bene attendatur & appendatur, conuertit hominis animum, & ad sui traducit amorem, & consequenter ad Deum legis Authorem à malo tanquam frænum eum coërcens, dum diuinam ei indicat voluntatem. Quapropter adolescentibus frequentiùs illa proponenda est, vt à lubrico & erroneo vitiorum gressu, illius maturâ consideratione abstrahantur. Hanc frequenter inculcat Sapiens adolescentis animo, eum informare ad virtutem satagens, & ad vitam meliorem suscitare. *Fili inquit serua mandata, & viues, & legem quasi pupillam oculi, liga eam in digitis tuis, scribe eam in tabulis cordis tui.* Quasi dicat: Fili scio ætatem tuam ad vitium flexibilem & quasi ceream, video eam multis periculis obnoxiam, considero pedes tuos lubricos, & suopte impulsu ad malum procurrentes: cupiens ergò te contra lapsum & discrimina præmonere & præmunire; nullum præsentius remedium & fortius frænum possum proponere quàm legis diuinæ frequentem considerationem: hanc te oportet in arca memoriæ tuæ recondere & seruare, in tabulis cordis des-

Prou. 7.

eribere, imò custodire quasi pupillam oculi. Nempe sicut pupilla diligenter custoditur, eo quod facile & periculosè lædatur est enim delicatissima, & ideò natura eam diligenter, munivit: ita & lex Dei facile læditur, quia sola etiam voluntate violatur, sed maximè periculosè læditur, quia melius foret oculos tibi erui, quam legem per te violari.

Vtinam hæc considerarent, *qui bibunt quasi aquam iniquitatem*, & legem Domini adeò speciosam & pretiosam, velut pedibus conterunt & contemnunt, dum ob rem nullius pretij, eius præcepta violant; vt libidinem semel expleant, vt exiguum lucrum assequantur, vt semel se vindicent, pro vno puncto vt vocant honoris; & per hoc tamen sibi maius malum consciscunt, quàm si vtrumque oculum eruerent.

Specialiter verò adolescentem monet Sapiens, vt legis diuinæ meminerit, & authoris eius, vt sic se à peccato possit compescere. *In quo enim corrigit adolescentior viam suam?* inquit Psaltes, Et respondet: *In custodiendo sermones tuos.* Quasi interrogaret, quà arte? quo medio? quo remedio; lubricus adolescens emendare potest viam vitamque suam, & impetus naturæ corruptæ pellicientis ad malum? Aptissima autem responsio subiicitur: *In custodiendo sermones tuos.* Hoc est, præcepta tua in memoriæ arca recondendo, vt illa possit custodire, & illa ipsum possint custodire, & à præcipiti vitiorum gressu eum retinere. Qui enim ab adolescentia assuescit timere Deum, & ex illo sancto timore seruare diligenter legem diuinam, plurimos indubiè vitabit errores, plurimaque peccati pericula & offendicula, quæ in peregrinationis nostræ via, ab exordio vsque ad terminum reperiuntur. Nullus verò magis indiget lege, quàm ingrediens iter vitæ, hoc est adolescens, tum quia in ipso maximè viget *lex membrorum & concupiscentiæ*, tum quia nondum acquisiuit prudentiam, quæ multa experientia acquiritur. Denique, quia sicut viatori maximè prodest initio itineris inuenire viam rectam, ne postquam diu errauerit, cogatur graui labore & dispendio reuerti ad principium viæ; sic etiam optimum est in adolescentia assuescere mandatis Domini, vt possis ætatem teneram seruare illibatam, inter tot offendicula & lutosas illecebras, vt possis inter rectum inuenire inter tot diuerticula. Exemplum habes in Tobia iuniore, quem Pater docuit ab infantia timere Deum, seruare mandata, & abstinere ab omni peccato. In S. Blancha quæ similiter suum edocebat filium Regem Ludouicum. In S. Emundo, qui adhuc puer edocebatur à matre in lege Domini, in castitate, pietate, timore peccati.

Psal. 118.

Secundò, dicitur *Lex testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis.* Legem vocat testimonium fidele, quia nobis fideliter testificatur voluntatem diuinam. Sapientiam quoque dicitur præstare paruulis, quia veram scientiam & sapientiam docet, siue humiles corde, siue paruulos ætate. Et illis qui paruuli sunt sensu, dat lumen scientiæ, siue prudentiæ, quo possint inter bonum & malum discernere, & scire quid agendum, quid omittendum, quomodo se voluntati diuinæ conformandum. Est aliqua alia carnalis, animalis, mundana scientia & sapientia, quæ terrenos homines inflat, mentis elationem & præsumptionem generans, de qua dixit D. Bonauentura: *Arbor scientię multos priuat arbore vitę.* Sed hanc sapientiam despiciunt paruuli, hoc est, humiles corde, quia vana est & sæpe maledictio obnoxia. At verò sapientia quam obseruatio mandatorum parit, vera scientia Domini est, quam conquerebatur Ozeas à populo deseri, dicens: *Maledictum, mendacium, adulterium, inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit*, Quid ita? quia *non est veritas, & non est scientia Dei in terra.* Sapientia ergo illa & scientia, quam Dei mandatum præstat paruulis, causat in illis notitiam & viam salutis, quæ est vltimum bonum hominis. Vnde simplex & illiteratus tali scientia præditus superat Astrologos, Philosophos, Iurisperitos, Salomonem, Platonem, Aristotelem, & quoslibet huius sæculi Sapientes, qui vmbram tantùm habuerunt sapientiæ, quorum multi ardent in æternum cum sua scientia. Illa verò sapientia paruulorum, quæ consistit in cognotione & amore Dei ac mandatorum eius notitia & obseruatione: *Scientia Sanctorum est*, de qua dicit Sapiens; *Iustum deduxit Dominus per vias rectas, & dedit illi scientiam Sanctorum, ostendit illi Regnum Dei, & compleuit labores illius.*

Refertur l. 6. S. Birgittæ c. 30. Fratrem quendam simplicem triennali infirmitate, pede eius putrescente, afflictum fuisse: ipse autem nihil aliud in ore habebat, quàm *Iesu miserere mei.* Appropinquans autem morti clamabat: *Desidero, desidero, desidero.* Cùm interrogaretur quid desideraret? Respondet, Deum, & ex desiderio eius exulto, ita vt si centum annis viuere possem in hac infirmitate, contentus omninò forem. Post hęc idem Frater exultans mediâ nocte in manibus Fratrem mortuus est. Sequenti dominicâ Birgitta rapta fuit in spiritu & audiuit: *O filia, quia Domini & Magistri ad me nolunt venire humiles, ideò colligo pauperes & idiotas in regnum Cælorum.* Nam iste pauper & idiota inuenit hodie sapientiã supra Salomonem, diuitias quæ non veterascunt, & coronam quę nunquam finietur. Dic etiam illi Fratri qui ei in infirmitate seruiuit, quod ob illud obsequium liberabitur à tentationibus, & habebit fortitudinem ad spiritualia, finem quoque gaudiosum, & vigilabit in Regno Lazari. Ita ibi.

Exempl.

Tertiò, dicitur *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos*, ob eandem causam de qua modò; quia scilicet lex est quędam lux, fax, vel lucerna pedibus nostris, in caliginoso loco lucens, vt possimus euitare scrupos, offendicula, *laqueos quos absconderunt maligni spiritus in via nostra*, vt impingamus; dirigit ergò nos lex Domini, vt possimus videre veram viam vitę, & vt in hac mundi nocte sciamus vbinam gressus nostros debeamus ponere. Vtique lex peccati, hoc est, cupiditas, exęcat, vel magnas offundit tenebras, vt vera via & verum bonum non internoscatur. Vnde qui hanc legem sequuntur; per cęcas passiones duci se sinunt, & in varia præcipitia ruunt. Verum lex Domini has tenebras dissipat, veram viam præmonstrat, & qui eam sequuntur, non cęcutiunt, non aberrant, non offendunt, sed recto & plano tramite ad cœlestem patriam pergunt.

Quartò dicit, *Iustitię Domini rectę lętificantes corda.* Vbi pręcepta Domini vocat iustitias, tum quia iustissima sunt, & iustitiam docent, tum quia iustum faciunt obseruatorem. Horum ergò obseruatio lętitiam interiorem parit, veram vtique & solidam lętitiam, pacemque animi. Vnde alibi dixit: *Pax multa diligentibus legem tuam*, & iterum: *Hęreditate acquisiui testimonia tua, in ęternum, quia exultatio cordis mei sunt.* Ob eandem etiam interiorem lętitiam, quam mandatorum

Psal. 118.

Sicut si tibi promitto argentum, abundè promissum expleo, si aurum dono, Deus ergo donum patientiæ aut martyrij lauream suis donans, & panem terrenum subtrahens abundè satisfacit. Dicendum similiter ad posteriorem partem, quandoque Deum impiis benedictiones temporales impertiri: & id facit in remunerationem aliquorum operum bonorum, quæ quandoque faciunt, nec vult Deus illa relinquere immunerata, interim exortes sunt benedictionis æternæ, quia non sunt filij.

In figura huius rei, Abraham Pater Fidelium legitur dedisse munera aliqua filiis concubinarum, hoc est, aliqua mobilia bona; filio verò suo Isaac seruauit hæreditatem & immobilia bona. Isaac quoque benedicens filios, dilecto suo Iacob optat primò benedictionem de rore cæli, secundo autem loco benedictionem de pinguedine terræ. At verò cùm Esaü ab eo etiam benedictionem extorquet. Primò impertitur benedictionem de pinguedine terræ. Secundo autem loco benedictionem de rore cæli. Cur ita inuertit ordinem? quia scilicet hi duo personam repræsentabant electorum & reproborum. Electi autem primò cælestes benedictiones inquirunt, & cordi habent, benedictiones autem terrenas secundo loco habent; opes terrenas non tam desiderantes, quàm illis ex quadam necessitate vtentes, totum desiderium vertentes ad æterna. E contra reprobi, totam fiduciam & curam collocant in temporalibus & terrenis bonis, cælestia & æterna non vt oportet æstimantes. Deus ergo illos priuans perpetuis illis & immobilibus vitæ alterius bonis, eos quandoque temporalibus abundè ditat, sed ad tempus, & ad maiorem eorum damnationem, quia eis abutendo, grauius sibi conquirunt supplicium.

Mirabile planè & stupendum est, quod hac de re in vita B. Ambrosij legitur. Quadam vice Romam petens, in villa quadam Thusciæ apud virum valde diuitem hospitatus, interrogabat eum sollicitè de statu. Respondet ille se semper fœlicem fuisse, in diuitiis, in seruis, in copiosa filiorum turba, denique se posse gloriari omnia sibi ad votum succedere. Audiens Ambrosius (Exempl.) obstupuit, & suis ait: *Surgite, discedamus hinc, nam Dominus non est in loco isto, festinemus ne peccatis eorum inuoluamur, & nos vltio apprehendat.* Vix (P. de Natal. l. 2. c. 36. Marul l. 5. c. 3.) discesserat, & ecce terra dihiscens, hominem illum cum omnibus ad eum spectantibus ita absorbuit, vt nullum vestigium remaneret. Tunc Ambrosius ad suos: *Ecce Fratres quàm misericorditer Deus parcit, dum hìc aduersa tribuit, & quàm seuere irascitur, dum hìc prospera semper elargitur.* In eodem autem loco profundo fouea mansisse dicitur, quæ vsque hodie in huius rei testimonium perseuerat.

PROPOSITIO TERTIA.

Fructus vltimus obseruationis mandatorum est vita æterna.

(Mat. 19.) Manifestè id asseruit Christus, qui à quodam adolescente interrogatus. *Magister bone, quid faciam boni, vt habeam vitam æternam?* Respondet: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Pulchra admodum & vtilis quæstio huius adolescentis, quæ de fœlicitate & fine vltimo hominis inquirit ad quem creatus est, & de medijs opportunis ad illum assequendum. Hæc frequenter & (Eccl. 7.) in corde & in ore hominis Christiani versari deberet, vt possit scire scientiâ practicâ, *quid conducat sibi in vita sua numero dierum peregrinationis suæ, & tempore quod velut vmbra præterit*, vt loquitur Ecclesiastes. *Quid necesse est homini maiora se quærere?* q. d. Quid eget homo multa multo cum labore inuestigare, quæ vel captum humanum superant vel quæ scire ad salutem nihil pertinent, quin potius nocent? Valde insipiens est, qui aliis intendit, quàm illis quæ saluti deseruiunt, fatiscescente ingenio, multa cum distractione, & sæpius etiam cum deceptione: *Quia enim plures magis student scire quàm bene viuere, ideò sæpe errant, & ferè nullum vel modicum fructum ferunt*, inquit Thomas à Kempis. (De imit. l. cap. 3.) *O si tantam adhiberent diligentiam ad extirpanda vitia, & virtutes inserendas, sicut ad mouendas quæstiones, non fierent tanta mala & scandala in populo*, inquit idem. Duo autem indicat Ecclesiastes in supradictis verbis, quæ monent homines, neglectis superfluis fructuosis intendere. Primò dum recordantur se peregrinos, debent attendere iis quæ ad ambulandum conducunt, & ad finem assequendum, quales non sunt multæ occupationes, quæ potius animum auocant ab iis quæ ad vitam bene instituendam faciunt. Perigrini est nusquam hærere, omnem moram inutilem abiicere, semper de itinere inquirere, & ad ambulandum per certam viam conari. Secundò, dum vident breuitatem temporis, *quod velut vmbra præterit*, inquit, monentur vtilibus incumbere. Si enim mille anni homini darentur, tolerabile foret si homo quandoque curiosis intenderet, sed adeò momentaneum est tempus nostrum, vt meritò comparetur vmbræ nihil solidum aut stabile habenti.

Sed verum est quod ibidem Sapiens dicit: *Deus hominem fecit rectum, & ipse se infinitis miscuit quæstionibus*, siue rerum curiosarum & inutilium nociuis inquisitionibus. Quam multæ sunt Philosophorum & Astrologorum quæstiones vanæ, circa cursum cœli & siderum, circa motum in vacuo, circa spatia imaginaria, & multa similia! Quàm multæ Theologorum curiosæ & verbosæ quæstiones, scientiæ solidæ inutiles! Sæpe verum est illud Sapientis: *Verba sunt plurima: multamque in disputando habentia vanitatem.* Sed & (Eccl. 6.) hominem huius sæculi pauca & vltima quæstio est de bonorum operum exercitio, de mandatorum obseruatione, de statu fœlicitatis, de vita æterna. At quæstiones eorum vt plurimùm de rebus alienis, de rebus noxiis: Quis eorum videatur esse maior? Quomodò opes acquirendæ? Quomodò honoratè familia alenda etiam aliorum impendis? Quomodò lis eis incumbens euincenda iustè vel iniustè? Quomodò decipiendus in contractu lucroso proximus? Quomodò hoc vel illud beneficium quacumque viâ assequendum, vt proli prouideatur? Quomodò vindicare se poterunt de proximo? Multæ similes quæstiones pertractantur ab hominibus huius sæculi, & in his desudat eorum ingenium, & sollicitudo turbulenta. Attandant ergo homines immersi negotiis nociuisque quæstionibus & occupationibus, hanc adolescentis huius quæstionem, *quid boni faciam, vt vitam æternam habeam?* Illam ruminent adolescentes, qui ingredi cupiunt iter vitæ, illos enim maximè concernit, prout paulò suprà diximus.

Attendant omnes, & benè ponderent responsum Domini breue, sed multa paucis verbis complectens: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Vbi ponderandum est: quod non specificet ad quam vitam, sed vitam absolutè & sine addito,

significans neminem habere posse sine obseruatione mandatorum veram vitam: quâ scilicet viuat in Deo & secundùm Deum, quâ spiritu eius viuificetur, & participet esse quoddam & viuere diuinum, quod est viuere absolutum. Vnde & alio loco cùm de dilectione Dei ac proximi mentio facta fuisset, subdit Dominus. *Hoc fac & viues.* Obedientia itaque mandatorum, vnica est, verissima & certissima via ad vitam veram, vitam iustam, vitam sanctam, insuper ad vitam cœlestem, vitam diuinam, vitam beatam, vitam æternam. Omnia hæc comprehenduntur, cùm dicitur: *Si vis ad vitam ingredi.* Sed nunquid omnis homo hanc vitam appetit, quando quidem finis sit ad quem & ob quem homo creatus est? Cur ergo huic itineri certo ad illam nos ducenti, cum omni diligentia & circumspectione non insistit? Cur distortè per varia itinera erroneo gressu ambulat, cùm hoc vnicum sit iter?

Hoc aduertens Ecclesiastes, cùm in libro suo omnibus inclamasset, nihil nisi vanitatem esse sub Sole; & afflictionem spiritus; & postquam varia documenta tradidisset; tandem finem suæ Concionis adornans, & omnia breui sermone cõplectens, omnes ad hoc compendiosum iter conuocat, & exclamat: *Finem loquendi pariter omnes audiamus Deum time, & mandata eius obserua. Hoc est, omnis homo.* Breuis & arguta conclusio; sed multa complectens. Quid ergò vult dicere obscuris his verbis, Deum time, & mandata eius obserua, hoc est, omnis homo: qualis est ista definitio hominis? Primò quidem sensus est: hoc est officium vniuscuiusq; qui verè hominẽ agit, hoc omnes concernit, hoc omnes obligat. Secundò, quasi dicat, propter hoc est omnis homo, & sine hoc nihil est omnis homo, & in hoc solo potest gloriari omnis homo; quia quicquid circa eum est sine hoc nihil est, opulentia nihil est, honor nihil est, scientia nihil est dicente Apostolo: *Circumcisio nihil est: præputium nihil est, sed obseruatio mandatorum Dei.* Si autem hoc habet, totum habet, quod ab homine desiderari potest. In hoc consistit tota eius dignitas, tota hominis perfectio, tota eius in hac vita fœlicitas, in hoc consistit hominis esse & bene esse. Tertiò quasi dicat: Hic est finis omnis concionis quæ fit ad hominem, initium ac complementum omnis doctrinæ quę ei tradi potest. Quicquid scriptura, quicquid lex, quicquid Prophetæ continent, quicquid scribi potest, ad hoc spectat, vt in nobis sit exacta obseruatio mandatorum Dei, illuc collimant, omnia tam Christi quàm Sanctorum consilia & documenta. Omnis ergò homini necessaria scientia, sub hoc vno verbo continetur: *Deum time, & mandata eius obserua.*

Eccl. vlt.

1. Cor. 7.

Ponderandum quoque in verbis & responso Domini ad adolescentem, quod dicit, *Si vis ad vitam ingredi*, vbi indicat in eius arbitrio positum esse vitam assequi, quia in eius potestate positum sit quod monstratur iter sequi. Vnde licet Dominus suadeat & proponat hoc iter vitæ omnibus, neminem tamen vult cogere, non vult libertatem nostram infringere, vult volentes, non verò inuitos venire; sufficit ei iter demonstrare, & auxilium ad ambulandum, præbere, ita vt in hominis potestate sit pertingere. Hinc contestatur per Moysen: *Testes inuoco hodie cælum & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem: elige ergo vitam, vt & tu viuas, & semen tuum, & diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci eius, & illi adhæreas: ipse enim est vita tua & longitudo dierum tuorum.* Grauissima vtique obtestatio, quæ non solùm populum Israëliticum, sed & Christianum concernit: quia Deus cœlum & terram creaturas inanimes tanquam testes & iudices constituit ingratitudinis & transgressionis nostræ. Cùm enim creaturæ illæ inanimes obediant Creatori, eiusdem legi & ordinationi (iuxta illud Baruch: *Stellæ dederunt lumen in custodiis suis, & lætatę sunt, vocatę sunt & dixerunt, adsumus, & luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit illas.*) Nos eius legem & mandata facilè præterimus imò & contemnimus. Vnde si hi testes vitam & vocem haberent, omnes vna voce clamarẽt & condemnarent impios: nunc autem tacitè & muta voce clamant, & condemnant illos, & frequenter vindices sunt iniuriæ Creatoris, qui plagas per cœlum & terram infligit. Et maximè erunt in die iudicij, dum terra dehiscens impios in pœnas reuoluet, cælumque miris portentis contra eos pugnabit in vindictam in obedientię eorum. Tunc verum erit: *Pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.* Quia verò præcepta Domini sicut & minæ ac pœnæ ad futuras omnes generationes vsque ad finem sæculi extendebantur; ideò non inuocat testes morituros, sed cælum & terram, qui sunt testes immortales & æterni: testes qui in sæculum sæculi perseuerantes faciunt voluntatem Dei, & sic futuris omnibus sæculis diuina præcepta inclamant & muta voce transgressores condemnant.

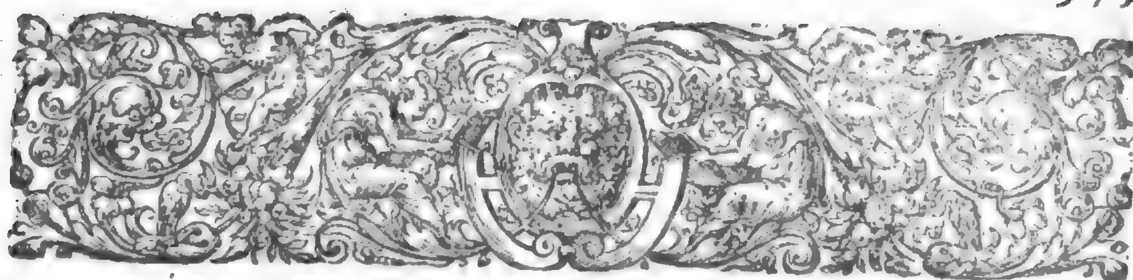
Deut. 30.

Baruch. 3.

Sap. 5.

Itaque sicut benedictio promittitur & vita obseruantibus legem, ita maledictio & mors transgredientibus illam: *Maledicti qui declinant à mandatis tuis.* Si ergo homo non trahitur amore vitæ, ad præceptorum obseruationem, saltem metu maledictionis ab eorum transgressione retrahi debet, dum talem intuetur contra se comminationem & Dei obtestationem. Attendant transgressores volumen illud volans quod vidit Zacharias cap. 5. vbi dicit: *& conuersus sum & leuaui oculos meos, & vidi & ecce volumen volans: & dixit ad me Angelus, quid tu vides? Et dixi, video volumen volans, longitudo eius viginti cubitorum, & latitudo eius decem cubitorum. Et dixit ad me. Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem omnis terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur. Educam illud, dicit Dominus exercituum, & veniet ad domum furis, & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter: & commorabitur in medio domus eius, & consumet eum, & ligna eius, & lapides eius.* Lex Domini volumen est benedictionis & liber vitæ vndique volans & Filiis Dei multiplicem benedictionem, tum temporalem, tum spiritualem, tum æternam, annuncians & afferens, si præcepta in ea contenta obseruarint. Sed impiis, volumen est maledictionis, volans & celerem eis vindictam imminere significans, tum temporalem, tum spiritualem, tum æternam. Quia secundùm ipsam iudicabuntur & condemnabuntur impij in futuro: & frequenter iudicantur in præsenti, propter eius enim transgressionem, multis ærumnis ac ruinis domus impiorum affliguntur, & consumuntur vsque ad lapides, & ligna, hoc est, vsque ad totalem desolationem. Sic videmus frequenter familias potentes quæ per bona malè parta splendidæ euaserunt, iusto Dei iudicio ac vindicta eis incumbente, ad miseram sortem redactas esse.

Psal. 118.

TRACTATVS TERTIVS DE PRÆCEPTIS PRIMÆ TABVLÆ.

LECTIO PRIMA.

DE PRIMO PRÆCEPTO DECALOGI.

EGO SVM DOMINVS DEVS TVVS, &c.

NON HABEBIS DEOS ALIENOS CORAM ME.

Primò explicat quid hoc Præcepto mandetur.
Secundò explicat quid hoc Mandato vetetur.

PROPOSITIO PRIMA.

Oc Præcepto quatenus *affirmatiuum est, continentur actus varii virtutum quos elicere tenemur, vt Deo debitum obsequium persoluamus.* Vt ergo breuiter ea complectar.

Primò præcipitur nobis, Deum adorare: quia suprema Maiestas est, cui non solùm labiis aut corporis humiliatione, sed toto spiritu: toto cordis affectu cultum & venerationem impendimus, & supremum honorem, ob supremam & supereminentem dignitatem infinitè super omnem creaturam: & ideò hic honor nulli alteri debetur, aut impendi potest.

Secundò præcipimur illi seruire seruitute perfectâ, quæ à Theologis Latria dicitur: quia supremum dominium habet in nos, independens, æternum, immutabile, quam quidem seruitutem infinitis ei titulis debemus.

1. Titulo vniuersalis dominii super omnem creaturam.

2. Titulo creatoris ad imaginem & similitudinem suam, per quam sigillum suum quasi rei suæ nobis impressit.

3. Titulo conseruationis & dependentię necessariæ ab eo.

4. Titulo adoptionis qua nos elegit in filios suos.

5. Titulo emptionis & redemptionis per sanguinem Agni.

6. Titulo commutationis, quo vitam filii pro nostra commutauit, vt & viueremus, & moreremur, & illius toti essemus: *Siue viuimus, Domino viuimus, siue morimur, Domino morimur; siue viuimus, siue morimur, Domini sumus.* Rom. 8.

7. Titulo quoque donationis legitimæ; quia sponte nos ei dedimus in Baptismo, solemniter nos asserentes in eius seruitutem, abnegatis mundo & dæmone. Hinc illi soli Sacrificium offerimus, in recognitionem dominii supremi, & in protestationem seruitutis perfectę ac subiectionis nostræ: omne quoque opus nostrum in eius obsequium & gloriam ordinamus, hanc seruitutem profitentes.

Tertio tenemur illum timere timore sancto, quia omnipotens est, quia author vitæ & amoris, quia sortes salutis nostræ in manu eius sunt, quia deducit ad inferos & reducit, quia Iudex & vindex est, quia denique omnes suas creaturas tanquam vas figuli potest confringere. Ideò non solùm communis plebs illum debet timere, *sed & vos Reges intelligite, & qui iudicatis terram seruite Domino in timore.* Psal. 2.

Quartò tenemur illi credere perfecta fide, sine vlla dubitatione aut vacillatione; tenemur intellectum nostrum in eius obsequium captiuare, dum talia asserit quæ eius omnem captum superant, quæ rationi naturali aut sensui etiam repugnare videntur, quia ipse est prima veritas & æterna sapientia, ideoque nec falli potest, nec fallere.

Quintò tenemur per spem firmam in illum tendere, quia per creationem ab illo exiuimus, per spem pergimus, per glorificationem peruenimus: ipse est primum principium, & finis vltimus in quo nostra consistit fœlicitas. Et ipse cum natura sua sit ipsa pietas & misericordia, oportet in illo confidere cui contra naturam est non recipere supplicem, non iuuare impotentem, non remunerare hominem sibi seruientem, non seruare suam promissionem. Hanc quoque perfectam fiduciam non possumus in alio constituere tanquam salutis authore, aut spei fundamento.

Sexto tenemur per charitatem toto amore, & perfecta in eum ferri dilectione, quia suprema bonitas est, fons, origo, & plenitudo omnis boni: & in illo est omnis ratio ad amorem potens mo-

nere, quia ipse est causa, ipse centrum, ipse præmium amoris nostri, fons est nostræ dilectionis, à quo fluit, in quem refluit.

Denique per hoc præceptum consecutiuè tenemur ab omni peccato abstinere: quia in omni peccato mortifero reperitur seruitus contrarians seruituti Dei. Reperitur quoque spiritualis quædam idololatria, quia qui peccato mortali se obstringit, creaturam plus colit quam Deum, pro illa Deum relinquens, & illo spreto, illi adhærens. Denique amorem eius amori postponens, & sic pro Deo illum colere interpretatiuè censetur. Sic auaritiam dixit Apostolus idolorum seruitutem, eo quod auarus se totum impendat pecuniæ, illam cogitat, illam somniat, in illa omnia sua studia collocat, sicque quasi Deum illam colere censetur. Vnde Dij aurei & argentei auari sunt opes & nummi, quia vt dicit Innocentius 3. lib. de vilit. conditionis humanæ: Sicut idololatra seruit simulachro, sic auarus seruit thesauro. Nam ille cultum idololatriæ diligenter ampliat, & iste cumulum pecuniæ libenter augmentat. Ille cum diligentia colit simulachrum, & iste cum omni cura custodit thesaurum. Ille spem ponit in idololatria, & iste spem constituit in pecunia. Ille timet mutilare simulachrum, & iste timet minuere thesaurum.

Sic etiam inobedientia vocatur idololatria 1. Reg. 15. *Quasi scelus idololatriæ est nolle acquiescere.* Vbi Gregorius: In inobedientiæ suæ obstinatione nemo persisteret, si propositi sui figmentum in corde quasi idolum non gestaret, dum enim agenda in corde concipit, quasi idolum facit, & dum conceptum mentis propositum acturum se deliberat, quasi ad adorandum simulachrũ se inclinat. Pari modo gulam, idololatriam vocare censetur Apostolus, dum dicit, *Multi ambulant quorum finis interitus, quorum Deus venter est,* hoc est, qui toti ventri student & illi indulgent. Illud enim cuique Deus censetur quod maximè colit, cui totus seruit, & se suaque omnia impendit: & propriè tales sunt qui omnia studia, cogitationes, opes ad gulam ventremque referunt, quasi ad summum & vltimum bonum, parati pro gula Dei legem & amicitiam violare, & sic ventrem Deo ipsi præponere. Ad hunc locum alludens Hugo Victorinus dicit, superstitiosam nimis quidam in cibis præparandis adhibent studium, infinita decoctionum, frixurarum, & condimentorum genera excogitantes: modò mollia, modò dura, modò frigida, modò calida, modò cocta, modò assa, modò pipere, modò allio, modò cymino condita, secundùm consuetudinem prægnantium mulierum desiderantes, ita vt eis desudent coquorum artes, quæstiones & sollicitudo. Isti videntur colere ventrem tanquam Deum. Et hoc posteà latiùs explicans dicit: *Solent Diis templa construi, altaria erigi, ministri ad seruiendum ordinari, immolari pecudes, thura concremari. Ita Deo ventri templum est coquina, altare mensa, ministri coqui, immolatæ pecudes coctæ carnes, fumus incensorum, odor saporum.*

Ad Phil. 3.

Tract. de claustro animæ.

Itaque recapitulando dico, quot prauas passiones homo habet, quibus indulget, Deum offendens & relinquens, tot censetur idola, colere.

Propria excellentia idolum est, cui seruis in superbia. Proprium iudicium idolum est: cui seruis in hæresi. Propria voluntas idolum est, cui seruis in inobedientia. Venter idolum est cui seruis in ebrietate & crapula. Voluptas carnis idolũ est, cui seruis in luxuria. Passio inordinata idolum est, cui seruis in ira. Et sic generali quadam ratione in omnibus vitiis huic Præcepto contrauenis. *Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.* Vide ergo quot in te sint idola, & satage ea exterminare, & templum cordis tui emundare, vt solo veri Dei cultui in illo sit locus. Tibi dicitur quod Prophetæ: *Fili hominis fode parietem, & ingredere, & vide in templo abominationem iuxta ostium, interiùs inuenies idolum zeli, ad prouocandam æmulationem.* Sic tu ingredere conscientiam tuam, fode & scrutare interiùs, ne fortè sit idolum alicuius peccati mortiferi, quod Dei zelotis oculos offendat, vindictam que prouocet, qui solus in corde tuo coli vult & adorari. Ezech. 8.

PROPOSITIO SECVNDA.

Peccata quæcumque contra fidem hoc præcepto vetantur. Horum præcipua breuiter attingemus.

Primò peccat contra hoc præceptum, non solùm qui pertinaciter discredit alicui articulo fidei, sed etiam qui voluntariè de aliqua propositione fidei, sufficienter proposita dubitat. Fides enim fluctuans non est fides, sed infidelitatis species. Ideò Thomas dubitans reprehenditur tanquam incredulus; & Apostoli qui vacillarunt tempore Passionis Christi. Hos enim fidei, lumen per hanc dubitationem perdidisse, significatur in candelis illis quæ extingui solent in Matutinis hebdomadæ sanctæ, vnica excepta, quæ designat beatam Virginem firmissima fide semper lucentem. Siue enim tempore Passionis, siue resurrectionem filij expectans, nunquam Virgo in fide fluctuans fuit: Apostoli verò tunc dubitarunt, sed aduentu Spiritu sancti in gratia & fide confirmati sunt, de quo rectè intelligitur illud ab Augustino: *Ego confirmaui columnas eius.* Hoc est, Apostolos, quasi columnas, passione velut terræ motu concussas & in fide nutantes, ita stabiliui, vt qualibet persecutionis procella impetiti, nil commouendi sint. Quomodò autem fides nostra & integra, & firmissima ac inconcussa esse debeat, alibi latè differui.

Tom. 1. Tract. de Fide.

Cæterum aduerte, non peccare contra hoc præceptum qui subreptitiis dubiis & tentationibus contra fidem agitantur, si voluntate renitantur. Et licet illæ perdurent, & molestæ sint frequenter recurrentes; vulnus non infligunt, si voluntati displiceant. Nam & viri Sancti ab illis non fuere exempti, licet in fide firmissimi & eminentes.

Sic de S. Petro Martyre legimus Deum permisisse vt grauissimas in fide tentationes sustineret, licet maximus ipse fidei defensor hæreticos doctrina sua confunderet, qui ab infantia excellentissimæ fidei dono erat præditus. Exemp.

Cùm ergo hanc pateretur violentam tentationis luctam, recurrit ad Virginis patrocinium ante eius imaginem orans pro subsidio & victoria contra sathanam. Vox verò quædam ei eadem verba quæ Christus Petro resonans audita est: *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat, fides tua, sed tu confirmabis fratres tuos.* Quod & factum est: quia vita, prædicatione, miraculis, doctrina, sanguine, morte, fidem Christi confirmauit, & cùm confossus gladio animam ageret, symbolum fidei toto spiritu pronunciabat, imò & digitum sanguine tingens conabatur hæc verba in puluere scribere: *Credo in Deum Patrem* Lucæ. 22.

Non ergo turbentur qui similes tentationes patiuntur, sed interiorem actum fidei cum feruore renouantes dicant: *Crede Domino, adiuua* Marci 9.

incredulitatem meam: In vera fide Ecclesiæ Dei cupio extremum spiritum dare, vtinam & pro illa per gratiæ tuæ donum possim occumbere.

Iuuabit quoque aliquando, dum importuniùs à maligno ingeruntur, non tam resistere, quàm illas contemnere eiusque authorem, quasi ei improperes, *Vade retro me sathana, scandalo tu mihi es*, reuertere cum suggestionibus tuis in locum tenebrarum, ego in fide Domini Iesu Christi & luce eius perseuero. Experientia enim compertum est, simili modo graues fidei & blasphemiæ tentationes fuisse profligatas. Vnde Climacus gradu 23. scribit. Qui blasphemiæ spiritu perturbari se sentit, & vult liberari, pro certo habeat, non suam animam, sed impurum spiritum huius cogitationis esse causam, qui dixit Domino: *Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me*, ideò nos contemnentes eum intrepidi dicamus: *Vade post me sathana: Sermo tuus & dolus in caput tuum conuertetur, & in verticem tuum blasphemia tua descendet in præsenti & futuro seculo.* Qui præter hunc modum aduersus blasphemiæ spiritum pugnare vult, est similis illi qui manibus suis coruscationem continere nititur. Ita ille. Qui idipsum confirmat hoc exemplo.

Monachus salutis studiosus, cùm à dæmone perturbaretur cogitatione blasphemiæ ad viginti annos carnem vigiliis & ieiuniis macerabat.

Cùm verò inde nullam vtilitatem sentiret, conscriptam in charta tentationem sancto cuidam seni obtulit, in faciem prostratus. Vt autem legit senior, subrisit, Fratremque erigens dixit: Pone fili manum super oculum meum. Quod cùm fecisset, ait ei: *Super collum meum sit hoc peccatum Frater, quotquot annis te oppugnauit vel oppugnabit, tu autem id obserua vt iam nihil æstimes.* Quibus verbis ita roboratus est, vt non ante cella senis excederet quàm hic morbus euanesceret. Hoc autem qui expertus est, mihi enarrauit Deo gratias agens. Ita Climacus, gradu 23.

Exempl.

Secundò contra hoc præceptum peccant, qui corde retinentes fidem, ore aliquem fidei articulum negant ob metum, vel aliam causam, vel etiam opus aliquod infidelitatis faciunt. Tenemur enim confiteri fidem, cùm honor Dei id poscit, vel vtilitas proximi, & pro ea etiam mortem obire: nec possumus eam vllo casu negare, aut aliquid facere, vnde censeremur illam denegasse. De quo alibi dixi.

Tom. 1. sup. 1. art Symboli.

Hoc agnouit S. Marcellinus, qui cùm in illa immani persecutione Diocletiani, terrore perterritus Deorum simulachris thus adhibuisset licet fidem corde retineret, tamen tantopere illius rei eum pœnituit, vt Sinuessam ad Concilium plurimorum Episcoporum venerit, cilicio indutus vbi lachrymis profusis scelus suum palam confessus est. Quem tamen damnare ausus est, nemo, sed omnes vna voce clamarunt: *Tuo te ore non nostro iudicio iudica, nam prima sedes à nemine iudicatur.* Petrum quoque propter eandem animi infirmitatem deliquisse, & à Deo similibus lachrymis veniam impetrasse dixerunt, Marcellinus ergò Romam reuersus, Imperatorem adit grauiter eum accusans, quod se ad tantam impietatem impulisset. Vnde ille Marcellinum capite plecti iubet, qui sanguine suo priorem maculam eluere paratus fuit.

Hoc etiam agnouerunt milites Christiani, quos Iulianus Apostata dolo ad idololatriam voluit inducere. Inuitat eos Iulianus, vt de manu sua munus acciperent, vtque recedentes thuris grana quędam, honoris gratia, in focum conicerent coram se & suis, qui ceremoniam hanc vt idolis factam, & Christianismi abiurationem tacitam interpretabantur. Milites hi mente Imperatoris & fraude post factum comperta, frementes Iulianum adierunt, exclamaruntque: *Non dona accipimus Imperator, sed morte damnati sumus: non honoris causa vocati, sed ignominia notati sumus: Da hoc beneficium militibus tuis: Christo nos macta atque obtrunca, cuius vnius imperio subijcimur, Ignem igni repende: pro illo in cinerem nos redige. Manus amputa quas sceleratè porreximus: pedes quibus malè cucurrimus: alios auro dona, quos accepisse posteà non pœniteat. Nobis satis superque est Christus, quem instar omnium habemus.* Iulianus ita accensus, inuidensque eis martirii gloriam, eos exilio mulctauit. Rem fusè Nazianzen. orat. contra Iulianum enarrat.

Exempl.

Agnouerunt ergo omnes hi oportere confiteri Christum coram hominibus, nec sufficere priuatim corde credere, cum ipse Christus dicat: *Qui negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo qui in cœlis est.* Non confiteri autem publicè, cùm honor Dei & vtilitas proximi id postulat, vel cùm aliàs scandalum sequitur, quodammodo negare est Vnde cùm S. Auitus Episcopus Viennensis rebus hæresi turbatis agnosceret Gondebaldum Burgundionum Regem, velle clam Chrismate consecrari, non verò palam, ne seditio oriretur: cùm tamen ipse agnosceret hæreticorum assertiones nihil esse, & confiteretur Christum & Spiritum sanctum coæqualem Patri, de quo tunc agebatur: Sic enim allocutus est: Si verè credis quod nos Dominus edocuit, nunc ostende. Ait autem Dominus: *Si quis me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo. Qui negauerit me coram hominibus, negabo & eum coram Patre meo.* Sic & dilectos suos Apostolos monuit; *Ante Reges & Præsides stabitis propter me in testimonium illis & gentibus.* Tu vero cùm sis Rex & à nullo apprehendi formides, seditionem pauescis populi, ne Creatorem omnium in publico fatearis: relinque hanc stultitiam, & quod corde te dicis credere, ore profer in plebe. *Corde enim creditur ad iustitiam, ore confessio fit ad salutem.* Vnde & Propheta ait: *Confitebor tibi in populis Domine, Psalmum dicam nomini tuo inter gentes.* Tu vero ô Rex metuens populum, ignorasne satius esse vt populus sequatur fidem tuam, quàm tu infirmitati faueas populi; Tu es caput populi, non populus caput: Si enim ad bellum proficiscaris, tu præcedis cateruas, & illæ quo abieris, subsequuntur. Vnde melius est vt te præcedente cognoscant veritatem, quàm te pereunte permaneant in errore. Nam Deus non irridetur, nec enim diligit illum qui propter terrenum regnum, eum non confitetur in hoc sæculo. Hæc ille oratione confusus est, nec tamen conuersus, quia vsque ad exitum vitæ suæ in hac insania perdurauit, vt publicè æqualitatem Trinitatis confiteri non fuerit ausus.

Matth. 10

Rom. 10.

Baron to. 6. an. 494. ex Greg. Turon.

Tertiò, peccant qui legunt libros hæreticorum, & hi incurrunt excommunicationem per Bullam Cœnæ Domini, quocunque id prætextu faciant. Neque verò sine ratione Ecclesia prohibet tam Conciones eorum audire quàm libros legere, ob præsentissimum periculum quo plurimi hoc modo in errores eorum lapsi sunt: dum enim in libris nomen Domini, nomen Christi, & dulces sermones, ac benedictiones scripturasq; eloquentiæ colore fulgidas inueniunt, nil ibi contineri nisi pietatem existimant; sicque dum lectione pascuntur, sensim venenum in animos eorum serpit. Nec considerant nihil esse tam sacrum, nihil tam

diuinum, quo malignus spiritus non abutatur, quasi escâ quâ in sua retia attrahit improuidos. Neque verò mirum est eos scripturas citare; cùm etiam diabolus illis vsus sit, vt Christum falleret. Et rectè Irenæus hæreticos abutentes scripturis, comparat impostoribus vitrum pro margaritis vendentibus. Rectè quoque confert illos cum Apoc. 18. meretricibus rugosis & fœdis, quæ fuco & coloribus vitia occultant, & cum veneficis quæ toxica melle tegunt. Vnde scias eorum libros verè esse. *Calicem illum aureum meretricis Babyloniæ, qui intus plenus erat veneno & abominatione*. Aduerte quoque, quod sicut sathan Christum alloquens, vsus est scripturis falsificatis & mutilatis, ita & hæretici. Dicit enim Christo sathan: *Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te*, &c. Sed ad decipiendum citat, & in falsô sensu vtitur: nam de viris iustis intelligitur, non de Christo Filio Dei qui custodia Angelorum non eget, cùm humanitas in ipso à Verbo diuino immediatè regatur, custodiatur, protegatur. Ita hæretici ad decipiendum falsò scripturis vtuntur, easque sæpe vel corrumpunt vel mutilant. Vnde contra imagines proferunt: *Non facies tibi sculptile*, detruncant, *Ne adores illud*. Contra templa: *Non in manu factis habitat Deus*, omittunt: *Indigens aliquo*. Contra Act. 17. Sanctos: *Vnus est Mediator*, omittunt: *Qui dedit se redemptionem pro multis*. Contra bona opera alle- Tim. 2. gant Apostolum dicentem: *Nos fide iustificari*, addunt ipsi, *sola fide*.

Sciendum quoque non excusari illos qui libros eorum voluunt ad maiorem firmitatem in fide, vel etiam ex sola curiositate, quia Bulla Cœnæ Domini expresè excommunicat eos quocumque id prætextu faciant vel colore. Ratio est, quia & hi quoque periculo se exponunt. Cùm enim noua, placenta & curiosa afferant, quæ carnales aures scalpunt, non esse ieiunandum, virginitatem non esse colendam, non esse confitendum, pœnitentiam non esse agendam, cùm Christus pro nobis satisfecerit, & multa similia quę libertatē carnis sapiunt; ideò periculum semper inuoluunt, & ideo de illis dixit Apostolus: *Sermo eorum vt cancer serpit*, paulatim inficiens. Cauendique sunt, inquit D. Leo *quasi serpentes qui humiliter irrepunt,* Orat. 1. de fide. *blandè capiunt, molliter ligant, latenter occidunt*. Latet vero hic serpens sub pulchritudine & eloquentia verborum, velut sub floribus, & paulatim per aures venenum suum influit in animum. Optimè quoque de hæreticorum libris dixit Nazianzenus, quod *Aspidum oua sint, quæ nata sunt aspides & basiliscos procreare*. Itaque qui volunt experiri sua curiositate ducti quid eorum libris contineatur, frequenter inficiuntur: & similes sunt illi qui aconitum sumpsit, vt eius virtutem exploraret, quam non potuit cognoscere nisi propria morte. Similes quoque sunt illis qui natant in littore quasi animi gratiâ & recreationis cuiusdam prætextu; nihil vero minus cogitantes, à fluctibus rapiuntur & inuoluuntur. Sic hi vento leuitatis suæ & periculo se committentes, in altos frequenter errores abripiuntur, quod experientia nimis notum est.

Quantum autem damni sibi procuret, qui libros hæreticos domi suæ retinet, exemplo eluce- Prat. spirit. c. 46. scit quod refert Io. Moschus in prato spirituali: Accessimus, inquit, ad Abbatem Cyriacum Presbyterum Lauręe Calamonis iuxta sanctum Iordanem, narrauit quę nobis: Die quadam vidi per somnium mulierem, honesta facie, purpura indutam, & cum ea viros duos, & ipsos venerando habitu & aspectu pręclaro. Arbitratus autem sum mulierem illam esse Dominam nostram sanctam Dei Genitricem, eosque qui cum ea erant duos viros, Sanctum Ioannem Baptistam, & Sanctum Ioannem Theologum & Euangelistam. Egressusque de cellula orabam illam, vt ingrederetur.

Quæ non consensit. Permansi ergo diutius orans & obsecrans ac dicens: *Ne quęso auertatur humilis factus confusus*: & alia plurima huiusmodi. Illa igitur, vt me vidit instare precibus, eandemque postulationem iterare: seuerius mihi respondit *Habes intra cellam tuam inimicum meum, & vis vt ingrediar*. Et his dictis abscessit. Euigilans autem ego affligi cœpi, & cogitabam num aliquod in mente peccatum contra illam admisissem, neque enim erat alius aliquis in cella mea, nisi ego solus. Diutius igitur meipsum discutiens, nihil inueni quod in illam peccassem. Cùm vero vidissem me nimio mœrore absorberi, surgens accepi librum vt legerem, quo per huiusmodi lectionem, dolorem cogitationesque repellerem. Librum autem ipsum mutuo acceperam à B. Hesychio Presbytero Hierosolimitanæ Ecclesiæ: euoluensque librum inueni duos impii Nestorii libros in fine voluminis scriptos. Moxque agnoui hunc esse sanctę Dominæ nostræ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ inimicum. Tunc surgens abii, librumque illi qui mihi eum accommodauerat, reddidi, dicens illi, *Accipe librum tuum, Frater, neque enim ex eo tantum vtilitatis cœpi, quantum detrimenti*: Cum vero ille detrimenti illius causam sciscitaretur, omnem illi ordinem retuli. Qui zelo Dei succensus protinus duos illos Nestorii libros præcidit, eosque igni tradidit, dicens, *Non manebit in cella mea Dominæ nostrę sanctæ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ inimicus*.

Lectione librorum hęreticorum, tetrum fœtorem animo afflari in dubium est, sed & illum Sur in vita S. Pachom. 4. Maii ex Metaph. Sancti viri aliquando ipsis etiam corporeis sensibus perceperunt. Illustre huius rei exemplum suppeditat nobis vita sancti Pachomii. Hic cùm Anachoretas quosdam Origenis hæresi infecto hospitio accepisset, & vna cum illis de diuinis litteris sermocinari cœpisset, fœtor intolerabilis exiuit. Illis digressis, Pachomius volens scire causam tetri illius odoris; Deum orauit: & statim cognouit, fuisse dogmata impuritatis, quæ ex eorum anima emissa tantam adferebant molestiam, & non cunctatus, viros est persecutus. Quos cùm esset assecutus, dixit eis: Volo vnum ex vobis sciscitari. Illi vero dixerunt Dic: Origenis vos opera legitis: illi vero cùm hoc audissent, negarunt. Sanctus autem dixit. Ecce testor vobis coram Deo, quod omnis homo qui legit Origenem, & suscipit eius dogmata: descendet in profundum inferorū, & eius hęreditas erunt tenebrę exteriores. Ego autem sum vobis protestatus, id quod est à Domino mihi significatum, & sum innocens, vos videbitis. Ecce audiuistis veritatem. Si autem mihi credideritis, volentes verè Deum esse propitium, accipite omnes libros Origenis, & proiicite in fluuium.

Quibusdam tamen (illorum licentia quibus in hoc auctoritas à summo Pontifice est commissa) rectè librorum hæreticorum lectio non solùm permittitur, sed & committitur: vt ipsi in fide satis firmi & eruditi, eorum possint errores vel verbo, vel scripto discutere & euincere, ac ab animis infirmis excutere. Ob eam causam Dionysius Alexandrinus cœlesti oraculo iussus est hæreticorum libros legere, & eodem quoque testimonio idoneus ad hoc præstandum indicatus est. De quo sic Eusebius ex ipso Dionysio, epistola de baptismate quam de-

dit ad Philemunom Presbyterum Romanum. Et quidem tamen si hæreticorum libros, & traditiones perlegebam, & meum ipsius animum ad tempus sceleratissimis eorum opinionibus quodammodò inquinari videbar: hoc tamen ab illis capiebam commodi, vt non modò eos interiore animi cogitatione condemnarem ac refellerem, sed multò vehementius in posterum detestarer.

Ac cùm quidam ex numero Presbyterorum me vetaret, deterreret eque à legendo, ne turpi prauitatis & peruersæ eorum doctrinæ cœno contaminarer, (meam enim mentem errorum labe pollui asseruit) cumque vera meo quidem iudicio diceret, visio quædam cælitus ad me demissa me confirmauit, & vox ad aures dilapsa manifestè præcepit: *Omnes libros quos sumis in manus, euolue sedulò, nam satis habes virium & firmitatis ad quæque tum conuincenda, tum exploranda: Atque hæc causa erat, cur in initio ad fidem Christi vocatus fueris.* Visionem vt potè ritè consentientem voci Apostolicæ sic ad potentiores dicenti: *Omnia probate, & quod bonum est tenete,* lubens æquidem approbaui.

1. Thess. 5

Quartò peccant, qui contra ordinationem Ecclesiæ Biblia vulgari idiomate legunt: id enim prohibuit Ecclesia, quia maxima pars hæreseon inde originem suam traxit, quod indifferenter Laici mulieres, mechanici scripturas legerent, & non intelligerent mysteria quæ sub cortice litteræ latent: proprio ergo decepti iudicio errores varios sunt secuti. Qua propter hoc fuit primum studium nostrorum hæreticorum, cudere hæc Biblia & inter manus populares illa deponere, variis locis, vel mutilatis vel falsificatis. Hoc modo velut gladium in manu furiosi deposuerunt, quo seipsum interimeret. Est enim Scriptura velut gladius, qui vel occidit vel viuificat, defendit vel offendit, iuxta vsum bonum vel malum tractantis, eam. Vnde & Hebræi non permittebant lectionem libri canticorum, aut initia Genesis vel Ezechielis ante trigesimum annum (iuxta Hieronymum) timentes abusum.

1. Tim. 6.

Certè mysteria scripturarum indifferenter vulgaribus tractanda relinquere, est *Sanctum dare canibus & margaritas ante porcos proiicere.* Nempe hoc debet reseruari illis, qui in Ecclesia sunt constituti vt Apostoli, vt Doctores, vt Sacerdotes: his sunt commissi sacri libri eorumque interpretatio, *qui rectè sciunt tractare verbum veritatis,* vt loquitur Apostolus. Meritò ergo ridet D. Hieronymus; quod vna quæque ars ab iis qui eam didicerint, tractetur (nam de Medicina Medicus disserit, de Iurisprudentia Iurisperitus, de vasis figulus, de arte sua quilibet artifex.) Sola verò Scripturarum ars est, quam omnes lacerant, docent antequam discant. Hanc sophista verbosus, hanc garrula anus, hanc delirus senex ore prophano tractare præsumunt.

De hac faber Ferrarius, Sutor, Sartor, Armentarius, Figulus disserere audet, quibus rectè dicimus, vt de calceis suis loquantur, de incude; de bobus, de vasis, de instrumentis artis suæ, nec scrutentur quæ supra se sunt. Ad hæc enim artis suæ instrumenta, relictis sapientiæ studiis remittit eos Ecclesiasticus. Cap. 38. à versu 26. vsque ad finem, docens eos non esse aptos sapientiæ. Vide ibi.

Narrat Sanderus & ex eo Bellarminus, quandam Domicellam dum in hæreticorum congregatione legeretur 24. caput Ecclesiastici, vbi agit de malitia mulierum, & dicit: *Melior est iniquitas viri quàm mulier benefaciens,* tanta ira percitam fuisse, vt in Congregatione publicè assurgens ad ministrum inclamarit. Est-ne hoc verbum Dei? Verbum potius est Diaboli. Sic & alius quidam, dum legeretur quod asina Baal locuta fuerit publicè improperauit ministro: Quis adeò bestia est, vt credat bestiam loqui? Quid si Cantica Canticorum legant carnales, & multa allia difficilia loca Scripturæ? Certè ex illis potius venenum haurient, quàm instructionem, vt quotidiana experientia constat.

Peccant & Laïci disputantes de fide, & hoc quoque prohibetur eis ob periculum, sub excommunicatione cap. Quicumque de hæret. in 6. Quamuis in locis vbi passim versantur hæretici, illa constitutio videatur eneruata per contrariam consuetudinem. Interim conuenientiùs eis foret tacere quàm disputare, & dicere cum Psalte. *Quoniam non cognoui litteraturam, introibo in potentias Domini.* Quasi dicat: Cùm non sim satis instructus scientiis, vt possim disputare de altissimis misteriis, recurram ad Dei potentiam, quem scio omnia posse, licet non assequar, & hoc mihi sufficiet contra omnem scientiam fidei aduersantem. Ad hanc potentiam recurrebat cæcus, Psal. 87.
qui disputantibus Pharisæis ait. *Hoc vnum scio, quia cùm cæcus essem, modo video.* Sic responde Joan. 9.
hæretico interroganti: Quomodo Christi corpus in cælo esse possit & in terra? Quomodo in tam parua hostia? Deduc eum ad potentiam Domini, & dic non esse impossibile apud Deum omne verbum. Dic te credere in Deum Patrem omnipotentem, & sic conclude disputationem.

libro V. Decr. titulo 2. cap. 2.

LECTIO SECVNDA.

DE SVPERSTITIONE.

1. *Explicat varia peccata quæ committuntur per superstitiones.*
2. *Docet esse religiosum Agnum cereum deferre.*
3. *Docet diuinationem hic prohibitam,*
4. *Maleficium & veneficium reprobat.*

PROPOSITIO PRIMA.

Omnis superstitio censetur prohibita primo precepto.

Primò ergo peccant, qui verbis vel sacris, vel prophanis vtuntur, vt animalibus sanitatem restituant, vel aliqua adhibent, quę nullam virtutem naturalem aut supernaturalem, id habent. Ratio est, quia in his expressa vel tacita inuocatio dæmonis est, & pactum cum illo. Cùm enim afficere nitantur per causas quæ nec virtutem naturalem ad id habent, nec à Deo aut ab Ecclesia ad hoc ordinatæ sunt, non nisi à Dæmone effectus expectari potest, vt virtute alicuius pacti quod aliquando iniit cum aliquibus personis sibi familiaribus, à quibus doctrina illa accepta in alios manauit.

Neque refert verba esse sacra & nihil nisi bonum continere, quia dæmon suam malitiam sacrorum verborum velamine solet occultare: & sicut Deus in sacris ministeriis, verborum virtute, quam illis indidit, multa operatur: ita & dæmon tanquam Simia Dei, vult sua nefenda mysteria verborum quorundam specie tenus sacrorum cortice velare, & nihil adeo est sactum quod ipse corrumpendo non vtatur, nonsenque Christi & Sanctorum intermiscet, quasi aliquid mellis miscens, vt toxicum abscondat. Hoc aduert-

teris D. Chrysost. sic dicit. *Ad ligaturas & incantamenta, conducis vetulas ebrias & titubantes, illas in domum tuam introducere non erubescis: & quod grauius est, quando hæc admonemus, putant se excusari dicentes, quod Christiana est mulier hæc excantans, & nihil aliud loquitur quàm Dei nomen, Propterea namque magis ipsam debes detestari, quod Dei nomine ad contumeliam vtatur, quod se dicens esse Christianã Gentium opera facit. Nam & Dei nomen dæmones fatebantur, & tamen dæmones erant dicente Christo: Nouimus te quoniam sanctus Dei es, qui nihilominus eos increpauit & eiecit.* Mira profectò stoliditas est hominum his superstitionibus credentium, quasi Deus vetulis quibusdam deliris, & hominibus ignaris vel etiam corruptis moribus, potestatem largitus fuerit, quam Sanctis suis non dederit, quibus profunda sapientiæ suæ arcana virtutemque miraculorum communicauit.

Hom. 8. ad pop.

Clamandum itaque frequenter Pastoribus & Prædicatoribus contra hos abusus, quia adhuc hoc tempore in animis superstitiosorum hominum, & plurimum vetularum ita inhærent, vt post multas monitiones, vix extirpes. Est tamen post monitionem peccatum mortale his vti, & in multis Diœcesibus est casus reseruatus. Grauiter ergo reprehendendi sunt multi, qui contra febres, contra oculorum vel aliorum membrorum dolores, nescio quibus carthulis vel vanissimis verbis, quandoque etiam afflatu superstitioso vtuntur, & dolorem sanant vana quadam confidentia. Omnis vero sanitas est ex vi pacti dicti, ex vi cuius dæmon impertitur siue procurat sanitatem, vt his eos deliriis detineat, & à vero Dei cultu ad sui superstitiosum cultum traducat: quia in his superstitionibus tacitè adoratur. Præclarè ergo ille cui similia remedia in morbo lethali præsentabantur, dixit: *Malo mori cum Deo, sine tali medico, quam viuere sine Deo, Medico diabolo.* Hæc est Christiana vox.

Nempe sanitas talibus remediis illicitis procurata, in eorum grauius præiudicium vertitur, vel spirituale, vel etiam temporale: quia dæmon nullum beneficium impendit, quod non ordinet in perniciem hominis. Et ideò qui sic sanant vel sanantur, merito debent expectare aliud graue infortunium corpori vel animæ impendens. Interrogo ergo te ô Christiane, qui similibus vteris vt sanitatem assequaris: An illam à dæmone habere tibi expediat, an potius grauiori dolore torqueri? an expediat sanari te corpore, animo vulnerari? Attende & imitare exemplum Diui Bernardi. Hic adhuc puerulus graui capitis dolore vexatus in lectum decidit: accessit mulier quædam dolorem verbis quibusdam & carminibus mitigatura. Ille acri indignatione commotus, eam à se clamoribus repulit & impetu quodam spiritus è lecto exiliens, mox diuinitus ab omni dolore se liberatum agnouit. Attende quoque quid dicat Diuus Chrysostomus de Rege Dauide. *Diligebat filiolum ægrotum, & in sacco & cinere iacebat: verum neque diuinos, neque incantatores adduxit: cùm tamen tales non deessent (vt patet in historia Saulis) sed ipse Deo pro puero supplicauit.* Aliis id quoque exemplis alibi confirmat Chrysostomus, dicens. Ille qui triginta octo annis detentus fuerat in infirmitate, singulis annis currebat ad piscinam, & repellebatur: nec assequebatur sanitatem: non tamen prosiliit ad eos qui per applicaturas promittunt sanitatem, sed expectauit diuinam opem, & tandem illam adeptus est. Lazarus cum morbo & fame tota vita colluctatus est, & expirauit in diuitis

Homi. 10. ad Col.

Orat. cõtra Iud.

vestibulo, contemptus iacens, & canibus pabulum: Non tamen quærebat incantationem, non petalia circumligauit, non quicquam vetitarum artium tentauit, sed maluit illis immori malis, quàm vlla arte deserere pietatem.

Quam igitur veniam impetrabimus, qui cùm illis in tantis malis perdurarint, ob febriculam, aut leue vulnus veneficos ac impostores, in ædes nostras accessimus? Hæc Chrysostomus.

Quod autem eiusmodi sanitates, quæ chartulis & verbis fiunt, ex pacto dæmonis oriantur, & vana fide tùm sanantis cùm sanandi, pluribus exemplis declarari potest.

Refert Gotshalcus Rosemundus, & Mathias Felisius, mulierem quandam graui oculorum dolore laborantem, cùm iam frustrà tentasset aliqua remedia naturalia, adiuisse iuuenem quendam studiosum, qui dicebatur scire scripturam quandam, aut habere scedulam, quæ remedium foret contra talem dolorem: promittit ergo illa ei nouam vestem, si ab illo sanari possit. Ille asserens se remedium nosse, dat scedulam panniculis inuolutam, tali conditione, vt continuò secum illam deferret, nec eam per se vel per alium inspiceret. Mulier huic nixa fidei sanitatem recuperat, & cùm quædam mulier simili laboraret morbo: eandem sibi scedulam eadem conditione tradit, quæ etiam sanitatem per hoc est assecuta. Tandem cùm miraretur hunc effectum sanitatis, cartulam illam inspexerunt & inuenerunt in ea scriptum: *Diabolus eruat tibi oculos & luto obstruat foramina.* Confusæ ergo mulieres hac scriptura, accesserunt Parochum & rem totam ei indicarunt cuius consilio condignæ pœnitentiæ se subiecerunt, & illos oculos lachrymis rigarunt, quos non tam fides quàm perfidia illustrarat.

Felisius in 1. præcepto Decalogi.

Alius quidam illiteratus, nimis credulus, à sodali quodam suo, tanquam rem mysticam acceperat scedulam, quæ inscriptionis omnes seras & claustra posset dissoluere, & aperire, & ita iste firma fide seris scedulam applicans, statim illas reserabat. Cùm autem ipse cuidam Sacerdoti rem apperuisset, laudabat miram & efficacem diuinamque verborum chartæ suæ potentiam, immò & eo præsente quascumque voluit applicatã charta seras dissoluit. Videns id Sacerdos petit scedulam, & displicatam legit, & in ea scriptum reperit: *Ioannes est malus, nequam*, nihil plus, nihil minus, nihil aliter. Vnde grauissimis verbis iuuenem est insectatus, monens vt execrandam artem iam nunc edoctus abhorreret; ne erroris sui breui supplicia pendere vellet. Ad hæc iuuenis de verborum istorum virtute cœpit vacillare, hæsitabundus tamen experiri voluit, vtrum ne vel adhuc sicut alias claustra possent dissoluere, dum ergo vacillans applicat, nihil effectus sequi videt: Vnde indignatus maledictam scedulam igni tradit.

Manifestum est igitur ex his & similibus, quæ quotidie & audimus & videmus, in his omnibus esse miram diaboli deceptionem, vt illaqueat animas damnabili pacto & erronea fide: ita vt qui his vtuntur, verè possint dicere illud Isaiæ: *Percussimus fœdus cum mortem, pactum fecimus cum inferno.* Qua propter acriter monendi & reprehendendi sunt varii generis homines, vel ex ignorantia, vel ex perfidia & malitia similibus implicati, in graue præiudicium salutis. In primis monendi sunt opiliones, quos frequenter aduerte plurimos deditos esse vanis obseruationibus, vt gregem suum, vel à lupis, vel à scabie, vel ab

aliis incommodis tuentur. Secundò Fabri ferrarij, qui circa equos sanandos vtuntur verbis, vel ex Psalmis pœnitentialibus, vel ex Oratione Dominica desumptis. Tertiò multi villici & rustici, qui ad sananda pecora sua, multâ inani & diabolica arte & superstitiosa obseruatione vtuntur, vel ad eos recurrunt, qui tales artes callent. Quibus præstaret saucia habere animalia, vel etiam mortua, quàm animas. Quartò monendæ etiam vetulæ, quæ circa mulieres in partu laborantes, vanas orationes, & superstitiosas obseruationes adhibent. Tantà enim inualuit corruptio, vt in necessitatibus potius recurramus ad vana & superstitiosa, quàm ad vera auxilia spiritualia; quale esset in hoc casu lumen coram Venerabili Sacramento accendere, vt Christus qui lux est de luce, lumen de lumine, lucem tam corporalis quàm spiritualis vitæ, per Baptismi gratiam puero impertiatur. Inuocatio quoque specialis Virginis Deiparæ, & luminis accensio coram eius imagine: Inuocatio etiam specialis illorum Sanctorum, qui repe riuntur in talibus necessitatibus auxilium tulisse, de qua re iterum alibi disserui.

Quintò monendi sunt & illi, qui deferunt secum aliqua nomina sacra, vel sacras orationes cum certitudine, quod nunquam vulnus in bello vel duello accepturi sunt, vel nunquam aqua, igne, aut subita morte interituri. Vnde enim virtutem talem hæc nomina, vel orationes haberent? Non virtute naturali, non ex promissione Dei, non ex Ecclesiæ instituto, vana est igitur talis obseruatio. Talia sunt quæ Galli vocant *Les Haults noms*: In quibus conscribendis, multæ vanæ circumstantiæ intercurrunt, continentque varia fragmenta scripturarum, sine ordine, & asseritur in illis Angelum ad Carolum Magnum ea detulisse, dum prælium iniret contra infideles, multa quoque alia continent & incerta & falsa. Similis quoque farinæ est oratio quæ incipit, *La S. Bouche*, & frequens est inter vetulas rusticanas, & alia quæ incipit, *La barbe nostre Seigneur*, & vita quædam sanctæ Margaritæ, gallicè per rithmos composita, & similes multæ, quæ promittunt illas recitanti, vel secum ferenti, immunitatem à vulnere, ab igne, ab aqua, à mala morte; & puerperæ cum certitudine partum facilem promittunt, si illi apponantur parienti. Quæ quidem ficta sunt, vana & superstitiosa. Vnde miror talia hodie adhuc imprimi, distrahi, circumferri, & à multis magna cum æstimatione recitari, quibus omnibus deberet obuiare, Superiorum diligens cura, & Pastorum vigilantia.

Nemo tamen colligat ex dictis, me improbare si aliquis secum ferat verba aliqua ex Scripturis, vel ex Euangelio desumpta, aut alia sacra nomina, verbi gratia Euangelium Ioannis, nomen Iesu & Mariæ, aut alicuius Sancti. Neque enim hoc improbandum est, si nulla vana adsit circunstantia, vel in modo scribendi & legendi, vel in characteribus aliquibus adiectis, aut similibus. Imò hoc pium est, & cum reuerentia fieri potest, & cum spe aliqua de auxilio diuino obtinendo propter illa. Valent enim hæc & contra maleficia & contra morbos, vt docet D. Augustinus Tractatu 7. in Ioannem. Quod ergo dicit Apostolus: *Euangelium virtus est ad salutem omni credenti*, intelligi potest non solum quia sit virtus & causa instrumentalis salutis & vitæ futuræ, sed etiam quia causa sit salutis corporalis piè susceptum, & delatum à fidelibus. Vt enim ait D. Thomas: Non minoris efficaciæ est verbum Dei scriptum, quam reliquiæ Sanctorum, sed illis vtimur ad salutem, ergò etiam vti licet verbo Dei scripto. Sic de B. Cæcilia legimus: quod semper virgo illa deuota Euangelium Christi gerebat in pectore: vt scilicet per illud & ab aduersis protectionem haberet, & ad martyrium aliorumque conuersionem sibi fortitudinem conciliaret: Similiter de S. Barnaba, legimus, sub Zenone Imperatore repertum fuisse in Cypro corpus eius, habens ad pectus Euangelium Matthæi, propria Barnabæ manu descriptum. Videtur verò secum sepeliri voluisse vt haberet illud quasi pignus cæleste resurrectionis in Euangelio promissæ. Est quoque inter fideles consuetudo gestandi Euangelium Ioannis, quod duplici fieri potest ex causa. Tum quia virtutem habet contra maleficia, vt ipse Ecclesiæ vsus approbat, frequenter illud legens & suprà maleficiatos lectitari decernens. Tum quia est breuis fidei nostræ confessio, ac primariorum mysteriorum testificatio. Vnde quidquid Ariani contra filij diuinitatem dogmatisarunt, statim ad præsentiam huius Euangelij euanescit, quasi tenebræ ad lumen Solis: & verisimile est à tempore quo Ariani Ecclesiam afflixerunt: ortam esse consuetudinem hoc Euangelium secum deferendi in testimonium fidei Catholicæ, & odium hæresis illius virulentæ. Et ob eandem causam Euangelium istud ordinat Ecclesia legendum in fine Missæ.

Rom. 1.

DE AGNO DEI.

PROPOSITIO SECVNDA.

Pium & contra maleficia efficax est, gestare imaginem ceream. Hanc agnum Dei vocamus quia Agni cui Christus comparatur gerere solet imaginem.

Talem autem imaginem Pontifex solus consecrat ex cera candida confectam, qui aliquid balsami sacrique chrismatis iungit, aspergitque aqua viua fontis. Et hæc quidem omnia adhibet ad excitandam deuotionem nostram, & mysteriorum redemptionis nostræ memoriam: quia per virgineam hanc ceram Christus designatur purus, & è virgine ortus, Oleo Spiritus sancti vnctus, vnus ipse fons doctrinæ & gratiæ, qui etiam virtutum exemplis odoriferis (quasi balsamum aromatizans) ad se homines attraxit, peccatorum infami fœtore derelicto. In figura quoque Agni ceræ huic impressa, in memoriam nobis reducitur Christi agni innocentia, mansuetudo, patientia imitanda. Vnde illam gestantes debent id facere cum reuerentia, & ab omni impuritate peccati (quæ Agni huius candori repugnat, cuius expressam gerunt imaginem) se seruare debent immunes, maximè ab impudicitiis & aliis Coram Deo fœtentibus & infamibus vitiis. Nam vt tanto maiori cum honore & reuerentia gestarentur, Pontifex sibi benedictionem cæterorum Agnorum reseruauit, vt scias quanti sint faciendi, cùm à solo Christi Vicario à suprema illa à solo Deo dependente iurisdictione benedicantur, & soli illi qui in sacris sunt soleant contrectare.

Hinc & ab Imperatoribus magnifiunt. Nam cùm Leo 3. dedisset imaginem Agni Carolo Magno, quem coronauerat Imperatorem, is illam tanquam magnum thesaurum cum insigni pietate accepit. Et cùm Vrbanus Lanctus plu-

res Agnos cereos misisset ad Imperatorem Constantinopolitanum, is solemni processione institutâ, cum Clero & populo obuiauit, & triumphali more in vrbem induxit, vt legitur in registro summorum Pontificum.

Ex quibus etiam constat non esse nouam hanc benedictionem, sed ab antiqua Ecclesiæ traditione manare: cuius cùm initium non habeatur, rectè iuxta Augustini regulam ab Apostolis, & à Christo ipso originem habuisse creditur, qui hanc ceremoniam vel inspirauit vel tradidit Ecclesiæ & Apostolis. Cùm enim tota Apostolorum sollicitudo ad exterminandum idolorum cultum, & sathanæ seruitutem incumberet, Gentiles autem perniciosa consuetudine quædam paruula idola, vel amuleta incantatione plena, in collo gestarent, vt superstitioni huic veram Religionem substituerent Apostoli, & sathanæ inuocationi memoriam redemptionis nostræ, gestationem hanc Agni benedicti introduxerunt, quâ etiam Fideles ab infidelibus possent discerni, sicut & nunc per hanc ab hæreticis Catholici distinguuntur. Vnde & in primitiua Ecclesia post Baptismum solemnem cum vestes albas Sabbato post Pascha deponerent baptisati, dabatur eis Agnus Dei in memoriam innocentiæ baptismalis conseruandæ. Quare benedictio Agni non solet à Pontifice fieri, nisi in illo Sabbato. In illa autem benedictione inuocat Dei virtutem, vt à facie Agni & crucis eius fugiant dæmonis insidiæ & sathanicæ omnes potestates, fugiant quoque tempestates, pestilentiæ, ignes, tonitrua, fulmina, nec noceant his qui Agnum hunc gestarint. Inuocat quoque auxilium diuinum, vt virtute illius sanitas conseruetur matri grauidæ ac eius fructui, & vt illa quæ in dolore partus est à periculo liberetur. Quæ omnia si non semper accidant, sçire debemus frequenter defectum esse ex parte præparationis, fiduciæ, indignitatis nostræ: Deum quoque iusto iudicio ordinare certas causas, vt infallibiliter hæc non fiant, velle tamen vt fides & reuerentia in nobis per hæc continuò excitetur. Interim vbi firma fides est frequenter hæc fieri, multis, exemplis docet Aueroultius Tom. 2. in floribus, vnum hic appendo.

Aug. Ep. ad I. nul

Mulier quædam Ratisbonæ multis nocturnis illusionibus & Laruarum visu mirè vexabatur. Rem aperit Catechistæ cuidam Societatis Iesu, ille agnum benedictum ei dat, monens vt magnam fiduciam concipiat. Excitata mulieris magna fide, liberata est illa ab his formis noctu occurrentibus. Vulgata verò rei fama, magna passim omnium animos subiit reuerentia erga hos Agnos cereos: ita vt accurrerent viri & fœminę, iuuenes & puellæ ad Catechismum, parati respondere in rudimentis fidei, vt Agnum benedictum obtinerent. Cùm verò sacro quodam die Pentecostes idem Catechista de virtute Agnorum consecratorum dissereret, & assereret, puerperam quandam applicatione huius Agni liberatam fuisse à diuturnis & grauissimis doloribus, facilemque partum fœliciter edidisse, duo Caluinistæ rustici in pagum suum redeuntes, casu illac iter facientes, templum ingressi sunt, & risu rem exceperunt. Sed vnus illorum domum suam ingressus, reperit vxorem puerperij doloribus oppressam, in periculo mortis versari, tota sequenti nocte durat cruciatus, tentantur remedia, sed frustrà. Rusticus ergo ad mentem rediens, cœpit cogitare de dictis à Catechista, & necessitate adactus dolet se subsannatione rem excepisse, & statuit experiri. Mittit ergo ad Collegium Societatis, & à Catechista cupit postulari Agnum consecratum vxori periclitanti. Datur sine mora, parturienti admouetur, confestim diuina sentitur virtus. Cessat cruciatus, & filium edit, magna omnium lætitia & admiratione. Rusticus gratias agit, & hæresim in qua natus erat, abiurauit.

Ex litter. Soc. Iesu.

Quomodo etiam contra ignem valeant Agni cerei, habes exemplum in vita Patris nostri Caroli Borromęi scripta per Petrum Guissano lib. 6. Cap. 13.

DE DIVINATIONE.

PROPOSITIO TERTIA.

PRohibetur quoque hoc precepto diuinatio superstitiosa. Hæc fit quando aliqua occulta, vel etiam futura, vult quis cognoscere per artes & modos illicitos. Sic peccant legentes libros aliquos, qui sub titulo magiæ naturalis in veram magiam degenerant, & multa docent, quæ non nisi virtute dæmonis fiunt. Idem iudicandum est de illis libellis, qui ex lineamentis corporis multa volunt prædicere: quos quidem tenentur comburere, vel comburendos tradere, qui verè pœnitent, & absolutionem volunt obtinere, sicut exemplo suo docuerunt illi de quibus in Actis Apostolorum dicitur c. 19. *Multi ex iis qui curiosa sunt sectati, attulerunt libros suos, & combusserunt.*

Sic peccant & illi qui per chartas, aleas, vel per cribri agitationem, volunt furtum furemque deprehendere, aut alia quę sunt occulta, cognoscere.

Denique peccant & illi qui viros vanissimos, quasi Astrologos, de futuris contingentibus, & maximè de illis, quæ ab hominum libertate pendent, consulunt: cùm liberæ actiones non pendeant à stellis: & ideo ex illis non potest homo cognoscere de conditione vitæ, de matrimoniis, de liberis, honoribus, opibus, de infortuniis, inimicitiis, præliis, carcere, morte, aliisque casibus humanis, nisi pactum cum dæmone interueniat, qui tamen etiam hæc certò nequit cognoscere, sed tantum coniecturaliter. Qui ergo se iis in rebus Astrologos iactitant, sæpe magi sunt & malefici, & qui illos consulunt, contra illud Domini præceptum agunt: *Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos morte moriatur. Non inueniatur in te qui Pythones ac diuinos consulat.* Deut. 17. Hinc quia Saul coarctatus ab hostibus, Pythonissam consuluit, postride in peccatis seipsū interimit. Et Ochosię Regi, ob consultum de sua sanitate oraculum Beelzebuth in Accaron, mortem prædixit Elias. Manasses quoque Rex quia obseruabat somnia, sectabatur auguria, magos & incantatores secum habebat, vinctus catenis in Babylonem ductus est, licet facta pœnitentia, regno fuerit restitutus.

Exod. 22.

1. Reg. 28.

Hinc vero aduerte diabolum, tamquam Dei simiam & peruersum æmulatorem, omnes ferè modos imitatum fuisse, quibus vera Religio Deum solita fuit consulere, & quibus Deus ipse vicissim seruis suis solet respondere: vt scilicet hac ratione speciem aliquam diuinitatis captaret & ostentaret.

Primò enim consuli solebat Deus per *Propitiatorium*, per illud solebat seruis respondere: sic dæmon voluit consuli per preces in idolis, & tunc respondere solebat per ipsa idola, & vocabatur *Oraculum*.

Secundò consuli solebat & respondere per *Sa-*

crificia, sic & dæmon voluit consuli per sacrificia animalium, & tunc respondere solet per signa quædam apparentia in extis animalium, & hoc genus vocatur *Haruspicium*.

Tertiò Deus consuli solet & respondere per prophetas numine diuino plenos, sic & dæmon habet suos prophetas, quos ipse possidet, qui vocantur Pythones vel Pythonissæ.

Quartò Deus respondere solet per mortuos viuis apparentes, vel per Angelum specie humanâ indutum: sic sæpe inuocari solet dæmon, vt excitet aliquem mortuum qui respondeat, & vocatur *Necromantia*. Hac vsa est Pythonissa cùm vellet sibi excitari Samuelem ad petitionem Saulis, quamuis Samuel non apparuerit virtute illius.

Quintò solebat Deus respondere per somnia, vel per visiones imaginarias aut alia signa & figuras: sic & dæmon per somnia respondet, & tunc facit hominem somniare ea quæ vult ipsi persuadere, habetque & ipse multas figuras, multaque signa quæ instituit, quibus inuocatis solet à suis diuinatoribus, & occulta scire, & variis ipse modis respondere. In quibus omnibus grauissimum inest peccatum, quia inest commercium cum diabolo religioni aduersum, contra fidem & honorem Deo debitum, qui præcipit ne cum hoste tractemus. Et qui tales diuinos consulit, huic commercio consentit in suam damnationem: quia sicut consuetudo cum Angelis in hac vita, inquit Caietanus, est quædam inchoatio æternæ beatitudinis; ita commercium cum dæmonibus, est initium quoddam æternæ damnationis, & signum reprobationis: vnde non facilè ad salutem emergunt, qui his artibus implicantur.

2. 2. q. 95. art. 4.

Aduertant hæc Principes, qui eiusmodi farinæ homines in aulis suis sustinent & consulunt, quos exterminare, imò in eos animaduertere deberent: sæpe enim infortunia patiuntur, quia peccatis eorum communicant. Imitentur Alphonsum Regem, de quo refert Æneas Siluius, quod cùm in omne genus hominum se ostenderet liberalem, & maximè in præceptores disciplinarum, solos Astrologos suspectos habebat & oderat: tantum abest vt in rebus suis vel domesticis vel bellicis eos consiliarios adhiberet. Cuius cùm rationem quidam ex suis interrogaret, respondit: *Quia sidera regunt & impellunt stultos sed Sapientes Astris imperant, sic stulti Principes Astrologos honorant, non ita Sapientes*. Incumbit vero Principibus specialiter inquirere in magos & ariolos; quia & ipsi nociui sunt regno & Reipublicæ, & Principes in varia frequenter discrimina coniiciunt, quod multis exemplis ex variis historiis desumptis declarari posset. Vnicum ex Sozomeno & Socrate à Cardinali Baronio relatum subiicio.

Tempore Valentis Imperatoris anno 370. cum magi quidam per necromantiam aut incantationem magicam, inquisiuissent quis post Valentem esset imperaturus: Respondit dæmon pro more suo obscurè quatuor illis litteras ostendens t, e, o, d, dicens ex his fore initium nominis ei qui post Valentem esset imperaturus. Rumor hac de re venit ad aures Imperatoris, & ipse multos interemit, quos tyrannidem inuasuros suspicabatur. Occidebantur tunc Theodori, Theodoti, Theodosii, & Theoduli, inter quos quidam Theodosiolus ex nobili prosapia Hispaniæ ortus. Et ita factum est, vt multi ob periculum nomina à Parentibus imposita mutarint & negarint. Sic decepit dæmon homines illos magos, qui se Astrologos mentiuntur, & Imperatorem qui postea miserè interiit.

Ex dictis satis colligitur peccare mortaliter illos, qui erroneos & vagos homines, quos nos Ægyptios vocamus, percontantur de fortuna, & de rebus futuris, animo illis credendi, quasi ipsi ex corporis lineamentis possint hæc cognoscere. Hoc asserit peccatum esse mortale Nauarrus, & alii Doctores. Ratio est, quia cùm hæc non norint ipsi, nisi ex diabolico pacto & suggestione, illos interrogando, huic pacto communicas: neque potest dæmon eos certos reddere nisi de præteritis aut de illis quæ iam sunt, de futuris autem nonnisi aliqua coniectura probabili. Quapropter tales homines rectè tibi respondere possunt, quot habes pueros, quot fratres, & vbinam locorum sint, quidue agant. Sed de futuris si interroges, v. g. quot habiturus sis pueros aux vxores, cum qua sis matrimonium initurus, quid tibi postea contingere possit, nulla certitudine id assequuntur. Dæmon tamen habet aliquando probabiles coniecturas de rebus similibus.

Primò quia viget subtilitate naturæ, & summam habet experientiam, & millies obseruauit quid ex quo soleat sequi etiam in causis liberis: vnde fit vt sæpe de futuris liberis actionibus verè coniectet.

Secundò, iudicat ex aliquibus signis, quæ procedunt ab animo hominis, ea quæ sunt vel erunt circa hominem, sicut Medicus ex pulsu aut vrina ægrum. Nouit enim inclinationes & instinctus hominis, & quid ex illis inclinationibus secuturum sit, veri-similiter coniicit.

Tertiò, prædicit aliquando morbos, mortem, naufragia, tempestates, calamitates, quia cognoscit exactè omnes causas naturales & vim earum, & sic cognoscit & effectus qui moraliter sequi solent. Deinde scit etiam quid alij dæmones malorum socij, Dei permissione immissuri sint, & illa prædicit.

Cæterùm, notorium est homines de quibus agimus, & mulieres eorum, chiromantiæ, diuinationi, & maleficiis, ac furtis esse intentos. De quibus scribit Munsterus, circa annum Domini 1417. per Germaniam primùm vagari cœpisse, & litteras circumferre Sigismundi Regis, & aliquorum Principum, vt transitus liber per Prouincias eis permittatur. Ferunt autem ex iniuncta pœnitentia se mundum peregrinantes circuire: sed splendide mentiuntur, quia post longa temporum interualla ad eadem redeunt loca, ne breui tempore agnoscantur & repellantur.

Munst. l. Georg.

Refert idem Munsterus, se Heidelbergæ extorsisse ab eis litteras Sigismundi, in quibus mentio fiebat quomodò Maiores eorum in minori Ægypto olim ad aliquot annos, reiecto Christianismo, ad Gentilissimum elapsi fuissent: quodque, illis resipiscentibus, pœnitentia iuncta fuerit, vt certis annorum temporibus, ex singulis eorum familiis aliquot per orbem peregrinentur, diluerentque exilio perfidiæ suæ crimen. Sed dudum tempus peregrinationis eorum expletum est, & non cessant vagari, furari, mentiri, diuinare, nec interclusum illis est iter, quo minùs Ægyptum petant, vt dicunt. Verùm, est colluuies quædam collecta ex otiosis hominibus, qui callent diuersa idiomata, & sic furando & augurando vitam suam miserabiliter transigunt.

Patet quoque ex dictis, illos erroris arguendos, qui futura volunt ex somniis suis præscire. Quam superstitionem expresè prohibet Dominus Leuit. 19. *Non augurabimini, nec obseruabitis somnia*. Vnde & Ecclesiasticus illam reprehendens dicit:

Quasi qui apprehendit vmbram, & persequitur ventum, sic & qui attendit ad visa mendacia, hoc secundùm hoc visio somniorum. In quo capite multa dicit contra somniorum vanitatem. Sed & ipsi Gentiles Philosophi hanc superstitionem irriserunt, inter quos comicus dicit: *Cùm nobis Dij somnum dederint curarum & laborum delinimentum, superstitiosus sibi illum reddit carnificinam.* Diogenes quoque, teste Laërtio, libro sexto dicebat: *Quæ vigilantes agitis, negligitis: quæ verò dormientes somniatis, solicitè perquiritis. Ad fœlicitatem vel infœlicitatem hominis, non tam refert quid quis patiatur in somnijs, quàm quid agat vigilans: ibi quoties aliquid turpe committit, oportebat metuere Deorum iram ac tristem euentum, non si quid dormientibus fit visum.* Si quis autem ita sit creditus obseruationi somniorum, vt passim illo in rebus agendis vtatur, & illis firmiter credat, non potest excusari à graui peccato, maximè cum illis vult capere prænotionem de euentis liberis: quia alioqui ex somnijs potest iudicari de corporis temperamento, de humorum redundantia, de morbis, & aliis quorum somnia naturaliter sunt signa, vt docent Medici.

Est tamen adnotandum, Deum ex peculiari prouidentia quandoque immittere somnia, ex quibus fas est homini capere futurorum prænotionem, quia ad hoc à Deo immittuntur. Tale fuit somnium Ioseph Gen. 37. & alia somnia quæ ipse interpretatur, Pincernæ: & Pistoris Pharaonis de septem spicis. Tale etiam fuit somnium Nabuchodonosoris de statua illa mystica, quam interpretatus est Daniël. Et in nouo Testamento, tale fuit somnium Ioseph de Virgine, non deserenda, de fuga in Ægyptum, & de reditu ex Ægypto; & somnium magorum de non redeundo ad Herodem, & alia multa quæ viris sanctis contingerunt. Quapropter dicit Ecclesiasticus de somnijs: *Nisi ab Altissimo fuerit emissa visitatio, ne dederis in illis cor tuum, multos enim errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis.* Quandoque ergo ab Altissimo immittitur cogitatio quæ in somnijs fit, sed admodum est salutaris admonitio Beati Isidori, Non facilè somnijs tanquàm diuinis esse credendum, eo quod ex varijs causis oriantur, nobis non satis perspectis: & sathan sæpe in Angelum lucis se transfigurat. Itaque in dubio semper iudicanda sunt somnia non esse ex Dei reuelatione: nec refert rem esse sanctam, quia ad talia etiam diabolus hortatur, vt vel sic fidem mereatur, quâ vel illudat tunc, vel postmodum fallat. Neque etiam satis est rem euenisse, vt erat prædicta, monet enim Scriptura: *Etiam si dixerint vobis, & ita euenerint, ne credatis.* Solet verò Deus in suis reuelationibus mentem simul reddere certam, quod ipsemet sit reuelans, & hoc vel internâ illustratione, vel occulto quodam gestu & experimento. Vnde si agnoscere vis vtrùm sit à Deo vel à dæmone.

Eccl. 35. Isid. lib. 8. sent. c. 6.

Deut. 3.

Primò, videndum an id ad quod homo impellitur, sit res sancta, v. g. ad deserendum sæculum, ad timorem inferni, ad dolorem peccatorum.

Secundò, ex affectu qui relinquitur, v. g. si inde remaneat illustratio animi, consolatio sancta, promptitudo ad obsequium Dei.

Tertiò, ex intimo quodam sapore & gustu, aliter enim afficiunt quæ diuinitus immittuntur, aliter quæ aliunde oriuntur. vnde D. Gregorius *Sancti viri inter illusiones atque reuelationes, ipsas visionū voces aut imaginationes quodam intimo sapore discernunt, vt sciant vel quid à bono spiritu percipiant, vel quid ab illusore patiantur.*

Exemplum refert D. Augustinus in matre sua de qua sic ait cap. 13. Et instabatur impigrè, vt vxorem ducerem, (instabant scilicet amici, quia voluptati deditus erat, vt ad matrimonij se portum è fluctibus libidinis tandem reciperet:) & iam petebam vxorem; iam promittebatur, maximè Matre dante operam, quo me iam coniugatum Baptismus salutaris ablueret, cui me in dies gaudebat aptari, & vota sua ac promissa tua in mea fide compleri animaduertebat. Cùm sanè & rogatu meo, & desiderio suo, forti clamore cordis abs te deprecaretur quotidie, vt ei per visum ostenderes aliquid de futuro matrimonio meo nunquam voluisti. Et videbat quædam vana & fantastica, quo cogebat impetus de hac re satagentis humani spiritus: & narrabat mihi non cum fiducia quo solebat, cùm tu demonstrares ei, sed contemnens ea. Dicebat enim discernere se, nescio quo sapore, quem verbis explicare non poterat, quid interesset inter reuelantem te, & animam suam somniantem. Alibi verò de diuinitùs immisso somnio ait.

Confess. 6. c. 13.

Plorabat me mater, amplius quàm flent Matres corporea funera. Videbat enim mortem meam, & fide, & spiritu, quem ex te habebat, ô Domine, nec despexisti lachrymas eius. Nam vnde illud somnium quo eam consolatus es, vt viuere me secum crederet in eadem domo & mensa, quod nolle iam cœperat, detestans blasphemias erroris mei? Vidit enim stantem se in quadam regula lignea, & ad se venientem iuuenem splendidum & arridentem, cùm esset mœrore confecta. Qui cùm causas quæsisset lachrymarum, & illa respondisset se perditionem meam plangere, iussit esse securam, vt attenderet & videret vbi esset illa ibi esse & me. Quod illa vbi attendit, vidit me iuxta se in eadem regula stantem. Vnde hoc nisi quia erant aures tuæ ad cor eius? Vnde illud etiam quod cùm mihi narasset visum, & ego ad id trahere conarer, vt illa potius non desperaret futuram esse quod eram, non inquit, nec enim dictum est vbi ille ibi & tu, sed vbi tu ibi & ille.

Aug. conf. lib. 3. c. 11.

DE MALEFICIO.

PROPOSITIO QVARTA.

Prohibetur quoque hoc omne maleficium & veneficium.

Aduerte dæmones in aërem detrusos, multam potestatem habere & omni conatu satagere, vt eiusdem quo plectuntur supplicij, homines reddant consortes. Duo autem peccata maximè procurant, quibus homo inuolutus vix ad salutem respirat, hæresim scilicet, & veneficium quibus innumeram multitudinem ad inferna deuoluunt Et hoc postremum vitium maximè inficit genus muliebre, à quo vocamus veneficas, & lagas, sortilegas, quæ totæ se vouent dæmoni, & eius ministræ sunt ad multa crimina & abominationes patrandas. Itaque in illis non reperitur vnum solùm aut alterum vitium, sed multiplicia, eaque grauissima.

Primò quidem sæpe vehuntur ad suum Sabbatum, & ibi adorant sathanam in forma tauri inuersi, vel in forma hirci, cui offerunt honorem Deo debitum, & solemni se quadam professione obstringunt ad malum.

Secundò, solent abnegare Baptismum, & fidem Christo datam, imò quadam cæremonia ex-

teriori characterem in Baptismo vel Confirmatione impressum, conantur expungere: dum quodam nouo diabolus charactere eas insignire se significat.

Tertiò, diabolum loco Dei accipientes, ei quoddam Sacrificium offerunt, blasphemias euomentes in Deum, in Christi humanitatem, in B. Virginem & sanctos omnes.

Quartò, solent illi vouere & dicare proprios infantes, eleuando in aëra dum nati sunt, immò & illi consecrare nondum natos.

Quintò solent illi promittere se ad sectam illam & consortium, quos poterunt, adducturas.

Sextò, Sacrilegia multa solent committere, in incantationibus suis vtentes rebus sacris, etiam interdum ipsa Sanctissima Eucharistia.

Septimò, conantur occidere paruulos Christianorum, & procurare abortum, vt non attingant ad Baptismum, & sic æterna gloria priuentur.

Octauò, etiam ex infantium corpusculis decoctis, vbi illa furari possunt, conficiunt vnguina, pulueres, & alia diabolica symbola.

Nonò, committunt luxurias nefandas, & commixtiones cum dæmone.

Decimò, procurant morbos, mortes, & hominibus & animalibus, & damna innumera per vastationes segetum, suscitationes tempestatum, grandines, vermes, & similia.

Diligenter examinandæ sunt à Confessarijs de his & similibus, cùm aliquando eas contigit resipiscere: & certè manifestum est eas dignas esse morte, licet damna non intulerint, ob apostasiam, idololatriam, nefandos concubitus, & similia. Quod etiam significat Dominus Exod. 22. dicens: *Maleficos non patieris viuere.* Vna autem ex causis cur difficilè conuertantur, est, quia promittunt dæmoni se nunquam confessionem integram facturas, licet ad Sacramentum pœnitentiæ quandoque accedant; & ideo multiplici eas vinculo dæmon obstrictas, vt plurimum impœnitentes secum ad præcipitium æternú deuehit, in quorum etiam corpora quandoque vim exercet.

Li. 3. hist. de Gétib. cap. 20. Exemplum habes apud Olaum magnum Vspalensem Archiepiscopum. Mulier quædam apud Bertheliam Angliæ villam auguratrix & malefica, cùm quodam die conuiuaretur, Cornicula quem habebat in delicijs, vocaliùs solito nescio quid cornicata est. Quo audito, cultellus ei de manu excidit, vultus expalluit, & ingemiscens dixit, *Hodie ad vltimum sulcum peruenit aratrum meum, hodie accipiam graue incommodum.* Adhuc ea loquente, venit nuncius dicens; *Hodie filius tuus & tota familia subita morte interijt.* Quo audito, tota conterrita decubuit, & vocari præcepit superstites liberos duos, Monachum & Monacham, quibus ait: *Ego miserabili fato dæmoniacis semper artibus seruiui, ego omnium malorum mihi causa sperabam in religione vestra, nunc desperaui: Scio me dæmones habituram exactores in pœna, quos habui suasores in culpa. Rogo tamen vos per materna viscera, vt me attenteris alleuiare tormenta: nam de anima sententiam damnationis non reuocabitis.* Corpus ergo meum insuite in corio ceruino, & includite in lapideo sarcophago, & operculum ferro & plumbo constringite, & lapidem ipsum tribus magnis catenis circumdate. Si tribus noctibus ita securè iacuero, quarta die infodietis me in humo, quamquam verear ne terra nolit me recipere pro maleficijs meis. Psalmicines quinquaginta sint noctibus, & missæ cantentur pro me tot diebus. Factum igitur est vt præceperat, & nihil valuit. Primis enim duabus noctibus, cùm chori Clericorum Psalmos canerent circa corpus, singuli dæmones ostium Ecclesiæ immani obice clausum leui negotio confrigentes, duas extremas catenas diruperunt, media vero operosiùs elaborata, illibata durauit. Tertia nocte circa galli cantum strepitu aduenientium hostium, omne monasterium visum est à fundamentis moueri: Vnus nempe vultu cæteris terribilior, & statura celsior, ianuas majori vi concussas, in fragmenta deiecit: & arroganti gestu accessit ad Sarcophagum, inclamatoque nomine vt surgeret, imperauit. Qua respondente: Nequeo præ vinculis. Solueris, inquit & malo tuo: statimque catenam quæ cæterorum ferociam eluserat, nullo conamine vt stupam disrupit, operculumque tumbæ pede depulit, & apprehensa manu palam ab ecclesia extraxit ad fores, vbi paratus erat equus niger superbè hinniens vncis ferreis per totum prætuberantibus, super quem misera illa mulier imposita, ab oculis omnium cum suis disparuit. Audiebantur tamen clamores per quatuor ferè milliaria miserabiles, suppetias deprecantis.

DE LIGATVRIS ET AMATORIIS maleficijs.

Contra hoc quòque præceptum agunt, qui arte diabolica & maleficio amatorio vtuntur, vt personam aliquam in sui carnalem amorem pertrahant. Quod quidem abominabile crimen est, & tamen adeò commune, vt non sine dolore, tum ex confessionibus, tum aliunde, perspicere nobis liceat multos iuuenes cæco amoris æstu percitos, hæc maleficia sectari, & nil non quantumlibet diabolicum moliri, vt expetitis fruantur amoribus vel coniugijs. Heu lubrica & cæca inuentus! Quomodo in te accepit sceptrum luxuria, & vesana libido? Quomodo totas ei dedisti manus? In quam miseriarum voraginem præcipiti gressu proruis? Etenim per has artes maleficas & delusorias, non solum te grauissimo crimine dæmoni obstringis, sed & frequenter per hæc pacta satanica, infausta tibi matrimonia concilias: & totum vitæ tuæ statum ærumnis & infœlicitati obnoxium reddis, & tandem æternum sequitur exitium, de quo nunquam reperire poteris exitum. Permittit enim iusto iudicio Deus, vt ista maleficia effectum sortiantur, ad damnationis maiorem cumulum, quam illis reseruat, qui similibus sunt dediti. Sed & aliquando antequam votis fruantur infœlici eos morte mulctat. Attende exemplum quod hac de re habetur apud Petrum Tyreum de loc. infestis p. 1. c. 19. Exemplú.

Anno 1260. Studiosus quidam miserè deperibat puellam. Cùm aliter eâ non posset frui, conatus id est per aliquem maleficum datâ pecuniâ. Ille se cum adolescente circulo includens, seuerè imperat ne eundem egrediatur. Tunc ad coniurationes se conuertens, varia phantasmata offert adolescenti, inter cætera etiam imaginem & formam ipsius puellæ. Ille libidine victus, immemor præcepti extendit manum, quasi illam apprehensurus, sed maximo suo malo; si quidem parieti illisus à spiritu nequam, miseram exhalauit animam.

Multis verò modis dæmon vtitur in his maleficijs. Aliquando enim personam intrat, quam vult ad amorem commouere: aliquando sumendum illi personæ aliquod philtrum porrigitur, per quod commouetur, vel dementatur, amens vel amans efficitur. Sed certè persona à qua

porrigitur, siue qui eam porrigi curat, à dæmone quodammodo priùs possidetur. Huius rei exemplum habes apud Hieronymum in vita Hilarionis. Quædam puella cui per philtrum dæmon ab Amasio immissus erat, præsentata fuit Hilarioni. Ille dęmonem irridens ait ei: *Grandis fortitudo tua qui licio & lamina strictus teneris. Dic quare ausus es ingredi puellam Dei?* Respondet dęmon, *Vt seruarem eam virginem,* cui Hilarion: *Tu virginem seruares proditor castitatis?* Cur non potius in eum qui te mittebat es ingressus? *Vt quid*, inquit, *intrarem in eum, cum habeat collegam meum, amoris dæmonem?* Ita Hieronymus.

Aliquando puluis corpori vel vesti tantùm aspergitur Aliquando signum aliquod extra hominem ponitur, quo posito, per se dæmon, aut arte aliqua sibi nota, personem dementat, illudit, & variè commouet. Ad hunc modum spectat quod apud Baruch, capite sexto legimus, *Mulieres autem circundatæ funibus in viis sedent, succendentes ossa oliuarum, cùm autem aliqua ex ipsis attracta ab aliquo transeunte, dormierit cum eo proximæ suæ exprobrat, quod ea non sit digna habita sicut ipsa, neque funis eius disruptus sit.* Oliuas enim succendebant, maleficio quodam amatorio: nimirum imprecantes, sic insano sui amore viros succendi, vt explicat Delrio Malderus, & alij.

Aduertendum verò, licet diabolus hac in re multum possit permissione diuina, immittendo varias illusiones & phantasmata personæ quam vult inflammare, sensus interiores & exteriores eius commouendo variis & ocultis modis, non posse tamen cogere hominis voluntatem. Vnde fit, vt possit initio persona resistere his omnibus eius artibus, & confugere ad auxilium opportunum, quibus omnem dæmonis potestatem elidat, vel saltem peccatum vitet. Vt enim ait Gregorius: *Diabolus dum ei initio resistitur formica est, si non resistitur fit Leo*: & cùm semel accepit potestatem per consensum & negligentiam, miro modo agitat personam.

Quod ergo remedium aduersus hæc? Respondet Apostolus: *In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis inimici tela ignea extinguere.* Fides ergo firma maximè hîc prodest: & signum fidei, signum crucis, magna fide in corde firmatum, mortificatio quoque carnis per ieiunium, & maximè Eucharistiæ pia sumptio, in quo porrigitur *Frumentum electorum & vinum germinans virgines,* hoc est, castissima & viuifica Christi caro, eiusque sanguis virgineus, qui mentis & ventris recalcitrantem sopire potest pruriginem. Iuuabit quoque Sanctorum inuocatio, & maximè Deiparæ Mariæ, ad hæc maleficia & virtutem omnem dæmonis elidendam.

Memineris hîc quomodo B. Iustina vicerit Cyprianum magum, omnesque artis eius magicæ & sathanicæ machinationes. Ardentibus nimiùm precibus ad Deiparam victrix euasit: signoque fidei, signo Crucis munita. His enim sathan se victum recessisse coactus fuit confiteri, & ob eam causam à Mago Cypriano contemptus est: quia & ipse ad virginis Iustinæ Deum, sicut Saul ad Dauidis citharam confugit, vt à malo spiritu perfidem in Christum purgaretur, amoremque carnalem erga Iustinam commutauit in spiritualem, libros magicos consumens, & Virgini se in martyrio iungens cum qua Laurea Martyrij est coronatus. Vide fusè Beatum Gregorium oratione in laudem Cypriani.

Licet ergo quis hisce maleficijs deditus fuerit, licet dęmoni his artibus se obligarit, non tamen debet desperare, quia nullum est adeò vinculum forte quo se homo possit dæmoni obligare, nullum fœdus adeo firmum cum Dei hoste, vel cum inferno & morte, quin possit sanguis Agni illud dissoluere per pœnitentiæ remedium applicatus. Licet propria scriptura proprio cruore obsignata se quis dæmoni deuouerit, tamen valet illud Christus obliterare, *& chyrographum decreti quod aduersum nos est delendo, illud Cruci affigere.* Inuocet ergo quisquis talis est, pœnitentiæ lamentis & cordis contriti valido clamore diuinam opem, recurrat ad sinum Matris communis Mariæ, & procul dubio auxilium & spem salutis reperiet. Hoc multa exempla docent. Vnicum ex Turselino subiicio. Tursel. l. 4. hist. Lauret.

Adolescens quidam chyrographo suo fidem & animam sathanæ obstrinxerat, si eius ope posset potiri congressu mulieris quam perditè amabat. Posteà vero pœnitentia ductus, Lauretum venit, confessus est, & ad omnem pœnitentiam paratum se exhibet, si modo spes foret salutis. Itaque Sacerdos monet vt per triduum ieiunio, cilicio, & disciplina corpus affligat, B. Virginis opem implorans: pollicetur que se eodem triduo Sacrificium oblaturum. Triduo exacto, Sacerdos optimum ratus est ante absolutionem chyrographum à dæmone extorqueri, ne quid omnino iuris in illum haberet. Monet ergo, vt Virginis sacellum sacratissimum ingressus, precibus & lachrymis Virginem fatiget, donec chyrographum à dęmone recipiat. Morem gerit ille, suæ salutis auidus, speratque forti fiduciâ se id posse impetrare. Ergo prostrato cum lachrymis corpore ante Deiparam, obnixè id precatur, versiculos illos ex animo iterabat. *Monstra te esse Matrem, sumat per te preces, qui pro nobis natus tulit esse tuus.* Et ecce subito chirographum in manus suas delapsum conspicit. Itaque vix sibimet ex inopinato gaudio credens, fletu gratias enixè agit Virgini. Inde sacello egressus, lætitiâ exultans Sacerdotem adit, scriptum ostendit, receptum Virginis beneficio. Illud verò erat tot tantisque in Christum, & in illum qui scripserat, diris & execrationibus refertum, vt facilè appareret ab illo Dei & hominum hoste dictatum.

Vt tandem concludam, ad hæc quoque diabolica maleficia & pactâ primo præcepto prohibita omninò referendæ sunt ligaturæ illę maleficę quibus sacramenti Matrimonij vsus impeditur. Diuersę autem sunt ligaturę istę aut maleficia, & diuersi eorum ritûs, nam ex dęmonis placito illorum pendent formulę, cui multa à Deo permittitur potestas super instrumentis generationis. Quod si petas: Quare potius generationis instrumenta, & frequentiùs quam alia hominis membra maleficio sint obnoxia? Respondet Diuus Thomas: Quia corruptio peccati, per quam homo factus est seruus diaboli, in nos per actum generationis deuenit, iuxta illud Iob 40. interprete B. Gregorio: *Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus illius in vmbilico ventris eius.* Similem ob causam, quia per serpentem diabolus mulierem tentauit, etiam in serpentibus crebrior est vsus maleficij, quasi in prioris facti memoriam. Adde quod effręnis libido, quę plerumque ad hunc actum generationis pronuba esse solet, potestatem dęmonio faciat, vt promonuit Angelus Tobiam. Vnde Asmodæus viros sanè non in conuiuio, sed in lecto occidebat, ad quem accessum etiam habebat libido. Interim certum est hasce ligaturas arte maleficâ factas, esse abominabilia scelera, licet aliqui illas parui

parui videantur æstimare: & in Diœcesi nostra Leodiensi casus iste Episcopo est reseruatus. Plurima ergo in illis peccata inuoluuntur. Primò, est conuentio tacita vel expressa cum dæmone, & sic opus diaboli operantur. Secundò, violant legem naturæ, quatenus humanam generationem impediunt. Tertio, habet hoc opus affinitatem cum homicidio, dum productionem impedit creaturæ, quod fere idem est atque si occideret. Quarto, impediunt amorem coniugalem qui debet esse in Sacramento & matrimonij vinculo. Quinto, frequenter ponunt odium & auersionem inter coniuges, & diuortium, per quod sunt causa damnationis eorum. Sexto, dant occasionem adulterandi cum alijs. Septimo, frequenter hasce incantationes commiscent cum verbis sacramentalibus. Octauo, causa sunt frequenter dissidiorum inter innocentes, dum in hos vel illos culpa reiicitur, & oriuntur rixæ graues. Denique per hæc maleficia causa sunt frequenter morbi & periculi mortis in maleficiatis. Vides quanta hîc inuoluantur crimina? Aperi ergo oculos, ô cæca & improuida iuuentus, à dæmone dementata, stimulisque libidinis & inuidiæ ad omne genus flagitiorum proiecta! Scito & vide, quia pro his omnibus cito adducet te Deus ad iudicium, & tunc serò inclamabis: Væ tenebris! Væ cæcitati! Væ abysso, in qua iacui, animam obstringens. Principi tenebrarum, flammisque æternis pro fœda voluptate, pro vindicta & æmulatione: dum ligaturis maleficis vacans, vinculis igneis æternùm indissolubilibus me colligaui, & caligini ac vmbræ mortis horridæ me deuoui, sanis monitis & diuino olim rebellis lumini. Hi sunt planctus, hi luctus & neniæ, quas apud inferos edunt illi, qui in lubrico adolescentiæ æuo his maleficijs, similibusque vitijs dediti fuere.

LECTIO TERTIA.

DE ALTERA PARTE PRÆCEPTI.

NON FACIES TIBI SCVLPTILE.

Nec omnem similitudinem, &c.

Primò docet hîc idola prohiberi.
2. *Non prohiberi sacras imagines.*
3. *Ostendit fructum imaginum.*

PROPOSITIO PRIMA.

Prohibetur his verbis: *Non facies tibi sculptile, idololatria gentium idola fabricantium vt illa adorarent.*

Prima origo idololatriæ, fuit desiderium præsentiæ mortuorum, quo parens filium mortuum prosequebatur ei statuam erigens, in qua veluti præsentem retineret & cerneret. Huic accedebat, tyrannis, per quam iubebat eum à domesticis coli, vt non mortuus, sed in Deos relatus videretur. Hoc asserit Sapiens cap. 14. dum dicit: *Initium fornicationis exquisitio idolorum & adinuentio illorũ corruptio vitæ est. Neque enim erant ab initio neque erant in perpetuum: superuacuitas enim hominum hæc adinuenit in orbem terrarum, & ideo breuis illorum finis est inuentus. Acerbo enim luctu dolens Pater, citò sibi rapti filij fecit imaginem, & illum qui tunc homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cæpit, & constituit inter seruos suos sacra & sacrificia. Deinde interueniente tempore, conualescente consuetudine, hic error tamquam lex custoditus est, & tyrannorum imperio colebantur figmenta, &c.* Partim ergo ex nimio- runt: partim affectu erga proles statuas erigere & colere sæpe Regum affectu seruierunt, dum statuas illorum, vel ab illis erectas, venerati sunt.

Secundò, ipsæ statuæ per se tanquam numine plenæ & animatæ coli cœperunt: & quia diabolus statuis illis se insinuabat, putabant Ethnici se Deos posse facere.

Tertiò, capti pulchritudine corporum cœlestium & elementorum, his etiam cultum diuinum exhibere cœperunt. Vnde dicit Sapiens: *Vani sunt omnes homines in quibus non subest scientia Dei, & de his quæ videntur bona non potuerunt intelligere eum qui est: neque operibus attendentes agnouerunt quis esset artifex, sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aërem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam: aut solem & lunam rectores orbis terrarum Deos putauerunt: quorum si specie delectati Deos putauerunt, sciant quanto his dominator eorum speciosior est.*

Quartò, eousque inualuit hæc idololatria, vt si quid esset quod aliquam vtilitatem vel noxam afferret hominibus, pro Deo mox coleretur, vt commoda conferret, aut in commoda auerteret. Sic bouem, ouem, capram, canem, serpentem, crocodilum, murem Ægyptium, imò febrem coluerunt: Ex falsa quadam imaginatione, quâ putabant his rebus virtutem aliquam præsidere, à qua regerentur, quam precibus & sacrificijs placandam censebant. Denique omnibus ferè rebus & operibus quæ ad vsum humanum pertinent, Deos vel Deas diuersas præficiebant. Vide Augustinum de Ciuit. l. 4. c. 8. & l. 6. c. 9. & l. 7. 23.

Quia ergo Dominus Israëliticam gentem ducturus erat in terram promissionis, in qua habitabant gentes, quæ adorabant & colebant idola homines impios & mortuos, Iouem, Martem, Mercurium, aut ipsos dęmones responsa eis dantes, imò etiam statuas erigebant Soli, Lunæ, Astris aliisque creaturis, de quibus diximus: Hinc tam sollicitè præcepit eis: *Non facies tibi sculptile, neque similitudinem omnium quę in cęlo sunt de super, & quę in terra deorsum, & quę versantur in aquis sub terra. Non adorabis ea neque coles.* Et ita non prohibet hîc Deus artem aut pictoriam, aut sculptoriam, quandoquidem ipsemet iussit fundi serpentem æneum, & Cherubinos fabricari in templo, & leones, & palmas, & mala punica, & ad hoc donum quoddam infundi Beseleel: sed tantùm prohibet idola ad cultum eis diuinitatis impendendum. Vnde & septuaginta vertunt loco illius: *Non facies tibi sculptile*, non facies tibi idolum.

PROPOSITIO SECVNDA.

Non prohibentur hîc imagines Christi aut Sanctorum.

Ratio est, quia illæ idola non sunt. Est enim idolum imago vana & instabilis, vel rei quæ non est. Vnde imagines falsorum Deorum vocantur idola, quia sunt similitudines numinum quæ nõ sunt. Ideò dixit Apostolus: *Scimus quia nihil est idolum in mundo.* 1. ad Corinth. 8. q. d. Dij qui repræsentantur in idolo non sunt Dij, ideoque idolum nihil est. Imagines autem Sanctorum & Christi idola dici non possunt: quia sunt imagines rerum verarum institutæ ad repræsentandum id quod illis verè in est. Sicut nec imago Regis idolum dici potest, quia repræsentat id quod est. 1. Cor. 8.

Dices saltem Dei & Trinitatis imagines non debere fieri, quandoquidem Isaiæ 41. dicitur: *Cui similem fecistis Deum, aut quam imaginem ponetis ei?* Resp. nullam Dei imaginem fieri posse, quæ diuinitatem ipsam exprimat: quasi diuinitas figurari, aut corporeis oculis possit conspici, aut coloribus exprimi. Posse tamen fieri aliquas, quibus vel Dei proprietas aliqua insinuetur, vel figura aliqua exprimatur, in qua aliquando apparuit. Vnde & ipsa scriptura nobis sæpe Deum per Metaphoram sub corporea specie describit, eum que ita apparuisse dicit Danielis 7. Pater sub specie senis; apud Euangelistas Spiritus sanctus sub specie columbæ: in Apocal. Pater & Filius in varijs figuris apparent. Si itaque Deus iudicat non indignum esse ita apparere, item & describi à Scriptura. Cur erit indignum, si eum Pictor repræsentet, non quidem vt credamus eum talem esse, sed vt ex his Metaphoris aliquas eius proprietates intelligamus? Sic Scriptura vocat Christum Agnum, Leonem, &c. Euangelistas quatuor animalium figura designat. Non quod velit eos tales credi, sed vt ita eorum proprietates figuratè describat. Solùm ergo auctoritate citatâ reprehenduntur formales Dei vt sic imagines, non Metaphoricæ. Docendi tamen sunt de his imaginibus rudiores, qui facilè concipiunt diuinitatem habere corpus & humanam effigiem sicut figuratur, nec intelligunt satis significationem illam imaginem Dei & Trinitatis. Docendi quoque cultum qui imagini tribuitur referri ad prototypum repræsentatum, vt discant in illis Deum Sanctosque honorare, nullum verò honorem ligno, auro metallo, aut alteri materiæ sciant se debere impendere.

Certum itaque est, perpetua Ecclesiæ consuetudine ab ipso Christo originem ducente, imagines Christi ac Sanctorum recipiendas esse ac venerandas, quidquid obganniant hæretici. Christus enim faciei suæ imaginem sanctæ Veronicæ linteo impressam reliquit, quæ vt habet antiqua traditio hactenus Romæ seruatur & ostenditur: Reliquit deinde corporis sui lineamenta in syndone in qua inuolutus in sepulchro iacuit: quæ Taurini asseruatur & monstratur, de qua alibi dixi. Item Abagaro Regi effigiem suam misisse, testantur Stephanus & Adrianus Pontifices, & Damascenus, & alij plures de quibus Baronius tom. 1. an. Christi 31. Addit Euagrius l. 4. historiæ, ob præsentiam huius imaginis ciuitatem Edessam ab incendio sæpius fuisse liberatam. Additur denique postea Constantinopolim translatam, & festum translationis anniuersariâ commemoratione celebrari solitum apud Græcos 16. Augusti.

In Synodo quoque 7. approbatur historia de imagine Crucifixi à Nicodemo composita, & Gamalieli tradita, in quam postea Iudæi furorem suum effuderunt, donec transfixo similiter latere imaginis, ex eo confestim sanguinis & aquæ riui emanare cœperunt, de qua Athanasius l. de Passione imaginis Domini.

Denique manifestum est, quomodo miraculis quotidianis Deus vsum imaginum sanctarum approbat, vt hic historias multas appendere non sit necesse. Vide fusè Daueroultium in floribus. Manifestum quoque est ex antiquis historiis, quomodo Iconoclastæ siue imaginum violatores à Deo puniti fuerint.

Non est tamen hic prætereundum illustre Ioannis Damasceni exemplum. Cùm Leo Isaurus ingentes motus excitaret ad sacras imagines prorsus abolendas, & ad id Synodum falsam celebrari iussisset: eius furori Damascenus sese fortiter opposuit; tres libros pro imaginum defensione conscribens. Iconoclastæ exacerbati & dolentes fraudes suas tanti viri industriâ detegi, falsò illum apud Saracenum in Arabia Principem proditionis accusarunt, quod ad rumpenda Principum fœdera litteras manu sua consignatas subdolè misisset. His ille nimis credulus, damnat eum proditionis, & in pœnam iubet amputari dexteram. Sed hæc res ab illis procurata, fœliciorem Mariâ duce exitum habuit, quàm sperabant: quia Catholicis lætam victoriam impetrauit. Damascenus ergo post vulnus acceptum regrediens ante Virginis imaginem sese prosternit, calamitatem deplorat, & auxilium eius implorat his verbis: *Domina & Sanctissima Mater, quæ Deum meum peperisti, amputata est dextera mea ob sanctas & diuinas imagines. Tu qua de causa Leo sæuiat non ignoras, pretinus succurre. Sanet dextera Altissimi quæ de te incarnata est, hanc dexteram meam precibus tuis, vt tuas & eius laudes scribere dignè possit, & orthodoxi cultus esse cooperatrix.* Hæc orans & lachrymans in somnum vertitur, videtque Virginis imaginem lætis & pijs lachrymis se respicientem & dicentem: *Ecce sana facta est manus tua, caue post hac ne segnior sis, sed eam fac calamum scribæ velociter scribentis, vt pollicitus es.* Vt autem euigilauit, & dexteram curatam vidit, exultare cœpit in Deo salutari suo & matre eius, quia fecit secum magnalia qui potens est. Hæc Canisius, Baronius, & alii ex Ioanne Patriarcha Hierosolymitano.

FRVCTVS IMAGINVM.

PROPOSITIO TERTIA.

Multiplex in Ecclesia imaginum fructus.

Primò enim seruiunt ad instructionem ignarorum & legere nescientium. *Nam quod legentibus Scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus: quia etiam in ipsa cernentes, vident quod sequi debeant, in ipsa legunt qui litteras nesciunt,* inquit Gregorius epist. 9. l. 9. Si enim idiota videt historiam Natiuitatis, aut alicuius alterius mysterij redemptionis: hæc pictura ei instar Doctoris est & libri, & ea viua repræsentatio eum aliquando plus docet & mouet, quàm verba docentis. Sic imago Christi inter brachia Virginis, statim excitat fidem incarnationis. Et dum in cruce Christum extensum quis aspicit, ibi legit pretium suæ redemptionis. Sicut dum Laurentium quis considerat super cratem, aut Petrum cum clauibus, aut Paulum cum gladio, aut Catharinam cum rota aut Stephanum inter lapides, aut Magdalenam apud Crucem, aut Virginem gladio transfixam: statim intelligit quanta passi sint, vt gloriam adipiscerentur, fidesque eius excitatur: ideò S. Theresia continuò secum gestabat imaginem Samaritanæ apud puteum aquam à Christo viuam petentis; & vbi oculum in imaginem illam cœperat intendere, statim intus commouebatur, & docebatur aquam viuam gratiæ magno desiderio expetere, & cum Samaritana inclamare: *Domine da mihi hanc aquã, vt non sitiam in æternum.* Ipsa quoque cùm quodam die (vt alibi dixi) ingrediens Ioan. 4. Oratorium intendisset in imaginem repræsentantem Christum flagellatum & totum plagis confectum (quæ quidem imago nouiter ibi erat illata) statim mirum experta est in se dolorem, ita vt cor eius in duas partes diuideretur, illumque dolorem magna lachrymarum copia testata est, eodem in loco prostrata.

Secundò ergo seruiunt imagines non solùm ad instruendum, sed maximè ad excitandum; vt scilicet sint instar fomitis quo charitas erga Deum vel Sanctos flammescat & foueatur. Dum enim præsentem in imagine habeo quem diligo, alitur & increscit amor: nec tot amoris actus aut aliarum virtutum eliceret voluntas, si obiectum sui amoris in imagine præsens non haberet. Ideò Crucifixi imago in templi medio ab Ecclesia solet cõstitui, vt dum statim ingredimur, fidei, spei, charitatis actum erga Christum Redemptorem eliciamus. Et hæc consuetudo ab Apostolorum tempore originem trahit, quam iudicare videtur Apostolus ad Galatas 3. dicens: *Quis vos fascinauit non obedire veritati, ante quorum oculos, Iesus Christus præscriptus est, in vobis crucifixus?* (Sic enim legendum est secundùm correctionem Romanam, non verò *proscriptus*.) Præscriptus ergo Christus, id est, præ oculis vestris scriptus, siue pingendo depictus in vobis, id est ante vos crucifixus. q. d. Quomodo ita facilè à fide receditis, ante quorum oculos Christus depictus in cruce pendet, & exhibetur vobis, & pro vobis crucifixus? Nempe per Apostoli Pauli prædicationem repræsentabatur eis Christus Iesus crucifixus, eius vita, passio, & crux præsens exhibebatur eorum menti: simulque imago Christi crucifixi, eorum oculis repræsentata, fidem debebat excitare & alere. Crucifixi igitur imago liber quidam est, clauis, spinis, flagellis, lanceâ, quasi calamis exaratus, & sanguine quasi attramento descriptus: in quo libro legere possumus peccata detestanda nobis esse, ac Christum Redemptorem nostrum adorandum & amandum; quia in hoc libro amor vndique descriptus est, in plagis, vibicibus, liuoribus. Ideò Beata Maria Ogniaca non poterat Crucifixi imaginem intueri, quin vbertim lachrymis conficeretur, imò & præ cordis defectu extasim pateretur. Similiter Franciscus & alij.

Beatus Bonauentura cùm eum interrogaret S. Thomas Aquinas, vnde tantam sapientiam & tam sublimes & ardentes sermones eliceret? Aperiens cistulam non ostendit illi alium librum, nisi imaginem Crucifixi lachrymis detritam.

S. Dominicus idem interrogatus, in quibus scilicet libris mira illa quæ populis prædicabat, disceret? In libro, inquit, charitatis: Ibi lingua Prædicatoris eruditur & incenditur. Hic liber est Christus Crucifixus, eiusque imago.

Ideò & Christus, vt ostenderet sibi gratissimas esse apud Christianos imagines mysteriorum Redemptionis nostræ, etiam ipsemet aliquorum cordibus viuam voluit imprimere imaginem aliquorum mysteriorum. Patet in S. Francisco stigmata gerente. In S. Clara de Monte Falco, cuius cordi insculpta fuêre omnia Passionis instrumenta. In S. Margarita de Castello, in cuius corde inuenta est gemma Natiuitatis myst[e]rium habens impressum; in quibus omnibus possumus dicere: *Digitus Dei est hic.*

Hoc etiam habet boni aspectus imaginis, quod cùm cogitationes nostræ volatiles sint & fugitiuæ, per imaginis piæ intuitum reuocentur, & in mysterio aliquo aut pia consideratione figantur; & ita non solùm rudioribus prosunt, sed etiam doctoribus proficuæ sunt.

Tertiò, ad honorem Dei & Sanctorum deseruiunt. Nam & viris inclytis statuas in publico erigi solitum fuit; vt sic honor eis deferretur, heroicisque eorum actibus, & beneficiorum memoria recoleretur. Ob hanc causam mulier illa quæ fluxu sanguinis laborabat, imaginem æneã Christo erexit præ foribus suis in Cæsarea, ad cuius pedes effigies mulieris supplicãtis efformata erat: & hæc imago ad trecentos amplius annos, vsque ad Iuliani tempora, integra permansit, teste Eusebio. Qui etiam asserit, iuxta illam imaginem nasci solitam herbam, quæ quàm primùm fimbriam imaginis illius Christi manum mulieri porrigentis & sanantis attingebat, similem morbum curare poterat. Hoc ergo miraculo imaginem dictam voluit Deus honorari. Quod verò hæretici dicunt fulmine ictam, mendacium est: sublata enim fuit à Iuliano Apostatâ, qui suam eius loco posuit: quo facto ignis violentus de Cælo delapsus, statuam illam diffecuit & disiecit, vt refert Sozomenus libro quinto Hist. c. 20.

Sic in honorem B. Virginis Imperator Manuel Comnenus, vt refert Nicetas in annal. l. 5. cùm de Hungaris seu Pannonis victoriam reportasset, regressus Constantinopolim triumphum celebrem instituit, plateæ purpureis aureisque vestibus adornabantur, captiui in triumphum ducebantur; plateæ & tecta omnia spectatoribus referta erant. Currus triumphalis auro argentoque splendidissimus præcedebat, equis niue candidioribus vectus. Sed noluit sedere Imperator, verum in illa erexit imaginem Diuæ Virgini Matri Dei, cui totam victoriam adscribebat, & quam statuâ hac inclita triumphoque celebri honorare volebat. Vnde & currum hunc sequebantur Iudices, Principes, Senatores, ac Magistratus omnes, denique ipse imperator.

Imaginis itaque honor ad illum refertur, qui in imagine honoratur. Vnde Gregorius Pontifex eius nominis 2. Carolo Magno imagines mittens sic scribit: Scimus quia tu imaginem Saluatoris nostri ideò non petis, vt pro Deo aut quasi Deum colas, sed ob recordationem Filij Dei, vt in eius amore recalescas, cuius tu imaginem videre desideras. Et nos quidem, non quasi ante diuinitatem, ante illam prosternimur: sed illum adoramus, quem per imaginem aut natum, aut passum, aut in throno sedentem recordamur. Et dum nobis illa pictura quasi ad memoriam Filium Dei reducit, animum nostrum aut de Resurrectione lætificat, aut de passione demulcet. Ideò direximus tibi imaginem Saluatoris, & Sanctæ Dei genitricis Mariæ, Beatorumque Petri & Pauli Apostolorum Principum, vt per ipsum à maligno sis defensus, per cuius sanctum lignum munitum te esse credis. Hæc ille. Greg. l. 7. ep. c. 53.

Quartò, fructus imaginum est imitatio Sanctorum, quem enim in imagine honoramus, etiam præclarã gesta miramur, & ad imitationem accendimur. Olim parentum imagines in numismate aut medallis, ad collum solebant filij nobiles gerere suspensas, ad pectus vsque & cor propensas, imò & in modum cordis formatas: vt excitarentur tum ad eorum amorem & recordationem, tum & maximè ad imitationem. Quidni ergo Christiani imagines Sanctorum Patrum, qui eis exemplo virtutis præluxerunt, gestent, colant, venerentur publicè priuatimque, vt sese ad imitationem virtutis eorum & ad gloriam pari passu assequendam exstimulent?

Ad hunc finem S. Ioannes Chrysostomus semper præ oculis habebat imaginem Apostoli Pauli: vt eum in sacris litteris specialem Doctorem, & in zelo animarum imitaretur, tanquam exemplar absolutissimum. In eius effigiem quando per legebat ipsius epistolas, oculorum aciem intendebat, in eaque defixus inhærebat: non secus ac si Paulus ipse viuus eius oculis obiiceretur, totam

animi cogitationem ad illum dirigens, & contemplando cum illo colloquens. Vnde & ab ipso multam cælitus percepisse doctrinam, multumque spiritum, ac zelum, certissimum est.

Boleslaus quartus Rex Poloniæ solebat Patris sui imaginem, in lamina aurea collo appensam gestare, & quoties rem magnam erat aggressurus, eam osculabatur, & dicebat: *Absit, Pater mi, vt rem tuo indignam nomine & virtute vnquam agam.* Sicque ad paternas virtutes imitandas sese stimulabat. Idem agant Filij Christi, dum eius imaginem intuentur.

Chroni. l. 5.

Quintò, vtilitas imaginum etiam in hoc elucescit, quod seruiant ad decorationem templorũ, quæ ex illis tantum splendorem concipiunt, vt cælestis Hierusalem speciem quandam repræsentent. Parietes ipsi imaginibus adornati, venerationem quandam loci sacri & memoriam præsentiæ Dei, auxilijque Sanctorum in locis illis tacitè loquuntur, & cordibus fidelium imprimunt.

Et ita si ingrediaris templa hæreticorũ nostrorum, maximè Caluinianorum, ita distare inuenies, sicut horreum aut stabulum ab aula beatorum. Imago ergo quædam est cælestis Paradisi in hoc templorum ornaturum ad templum illud æternum mentes nostras eleuet, & ad Domum Dei non manufactam: quam cùm ingressi fuerimus, auferentur imagines; quia succedente tunc clarissima veritate, contemplabimur Deum & sanctos facie ad faciem, non per speculum aut imaginem, quâ quidem nunc egemus tamquam scala visibili, per quam ad inuisibilia Dei animum transferamus.

Sed dices; Concilium Elibertinum canone 36. videtur reprobrare templorum picturas. Dicit enim: *Placuit in Ecclesia picturas esse non debere, neque quod colitur & adoratur, in parietibus depingatur.*

Respondeo, ibi tantum prohiberi, ne imagines pingantur in parietibus, quod pro eo tempore & loco potuit obligare: & iustè statuit id cum adhuc frequens persecutio Christianorum ferueret: ideòque facilè poterat accidere vt ab infidelibus irreuerenter tractarentur; & quia corruptis parietibus frequenter imagines deturpantur. Addit Baron. an. 57. hunc canonem esse supposititium & ex SS. PP. fusè docet antiquissimum in Ecclesia morem fuisse, vt parietes picturis ornarentur.

Impiè ergo Caluinistæ rabiem suam in imagines effundunt, nec impunè quandoque, vt multis exemplis docet Lindanus l. 2. de fug. Idol. Impietas verò eorum patuit, dũ efferuescentes in sacras imagines sanctorum, impiorum imagines intactas reliquerunt. Sic refert Florimundus in vrbe S. Ægidij circa Aquitaneam cùm Iesu Christi imagine & Apostolorum eius deturpassent, & deturbassent è sublimi: solam Iudæ Iscariotis effigiem intactam reliquisse. Sic Antuerpiæ, cùm imaginem crucifixi & Angeli qui boni latronis animam excipiebat, cõfregissent, effigiem dæmonis, animam blasphemantis latronis excipientem integram reliquerunt. Et cùm Londini S. Michaëlis imaginem conscidissent; imaginem sathanæ eius pedibus substrati sine læsione dimiserunt. Vnde quidam Hispanus illuc ingrediens in templum S. Pauli, vbi res gesta erat, nullam aliam quàm sathanæ aduertens imaginem, euaginato in eam gladio, & tu hinc egredieris, inquit, cùm impijs tuis satellitibus, qui sacras imagines veriti non sunt hoc in loco sacro pessundare. Idem refert Lindanus Episcopus Ruremundanus se fecisse, cùm visitaret Ecclesiam suam ab hæreticis [illegible]natam, inuenta ibi sola imagine sathanæ, quæ quondam depicta fuerat ad significandam tentationem cuiusdam S. Virginis: effigie ergo illius Virginis disrupta, sola sathanæ effigies permanserat incorrupta. Nempè noluerunt attingere impij illi sathanæ ministri Patris sui effigiem, aut Patroni cuius præsidio fulti debacchabantur imaginem: sed quasi illum in illa venerati intactã esse voluerent: Patronos autem Ecclesiæ Christi, Michaëlem, Angelos, ac Sanctos, vt hostes perduelles, in imaginibus suis persecuti sunt & persequuntur; optarantque, si fieri posset, eos in propria persona lædere & succidere. Ideò enim non solùm imagines eorum, sed & reliquias Sanctorum Martini, Irenæi, Hilarij, aliorumque flãmmis mandarunt, & cineres fluminibus ventisque dispersèrunt; vt eorum memoriam penitus extinguerent, qui voce doctrinæ, imò & sanguinis sui eorum errores condemnabant.

Horrendum est, quod Henricus Octauus circa S. Thomam Martyrem gessisse refertur. Hunc quadringentis antea annis pro fidei confessione mortuum, & decreto Ecclesiæ in Sanctorum numerum relatum, miraculisque innumeris clarum, coram tribunali suo & Iudicibus à se designatis citari voluit: & causam eius per aduocatos subornatos agi, tandemque reum lesæ Maiestatis condemnari, & de Sanctorum catalogo eradi, prohibendo ne quis vltrà eum inuocaret sub pœna capitis. Vlteriùs eius ossa, quæ instar pretiosissimi pignoris asseruabantur in aurea capsa, erui iubet & flammis dari, pulueresque in ventum, spargi, sæuiens in cineres sacros rabie furibunda, cùm in personam non posset, crudelior Nerone, Mahomete infidelior, Atheo peior. Verùm exsurgent tandem, ô impiissime tyranne, pulueres hi, & iudicabunt causam suam, dabuntque contra te vocem, fortiùs clamantem quàm sanguis iusti Abel, contra Cain fratrem suum. *Gladij ancipites in manibus eorum* (quorum cubilia sacra violasti, in quibus corpora eorum quiescebant, ipsis in gloria exultantibus) *ad faciendam vindictam, & ad alligandos Reges*, persecutores suos, *in compedibus & manicis ferreis*: vt ligatis manibus & pedibus, in tenebras æternas proiiciantur æternùm cruciandi: *gloria hæc est omnibus sanctis eius*, facere iudicium conscriptum, & à Deo decretum.

Cæterùm, vt de imaginibus concludam, obsecro Pastores animarum, Fratres ac Dominos meos; vt diligenter attendant Tridentini Concilij decretum, quo monemur, turpes & procaces imagines, vel vetustate detritas, aliaque ex causa deformatas è templis eliminare: quæ tanto abest vt deuotionem excitent, quin potius risum eas considerantibus, & calumniandi occasionem hæreticis & infidelibus præbeant. Certè multis in locis ruralibus, meis oculis multas conspexit, quas miratus sum à Pastoribus vel Visitatoribus tolerari; vt pote vel exosculatas, vel naso parteque faciei detruncatas, brachiis carentes vel aliis mẽbris, vel à Pictoribus ignarissimis ita effigiatas, vt potius prophanationem quandam domo Dei, quàm decorem conferant: & illi qui non est assuetus eas videre, risum potius quàm reuerentiam moueant. Considerentur ergo diligenter verba Consilij sess. 25. & executioni mandentur, tollaturque omnis occasio indecentiæ aut calumniæ è domo Dei.

LECTIO QVARTA.

DE RELIQVIIS SANCTORVM.

1. *Docet earum cultum hic non prohiberi.*
2. *Respondet ad aliquas obiectiones.*

PROPOSITIO.

NOn prohibetur etiam hic cultus Reliquiarum Sanctorum.

Corpora etiam Sanctorum ac eorum ossa; Ecclesia à Spiritu Sancto directa, tanquam sacra pignora semper cum reuerentia, tractauit, conseruari voluit, & cum veneratione coli: idque nouissimè Concilium Tridentinum denuò approbauit, & hæreticorum id calumniantium impias voces suos decreto repressit. Neque verò mirum ossa illa honorari à Fidelibus, quæ & ipse Deus honorat, & Angeli eius, & dæmones reuerentur: ipsique sancti cupiunt & gaudent sibi nunc honorem in ossibus suis impendi. Singula declaro.

DEVS HONORAT RELIQVIAS.

PRimò quidem Deus ea honorat & vult honorari; quia *Pretiosa est in conspectu Domini mors sanctorum eius, custodit ossa eorum, vnum ex his non conteretur.* Sicut ergo pretiosa est mors pro Deo perpessa, ita pretiosus est sanguis pro ipso fusus, pretiosa membra pro ipso contusa, pretiosa, vulnera, pretiosæ cicatrices remanentes, pretiosa ossa, pretiosi eorum pulueres ac cineres, pretiosum quidquid ad eos spectat, pretiosus denique locus in quo iacent. Hinc D. Ambrosius: *Honoremus beatos Martyres, Principes fidei, intercessores mundi, præcones regni, cohæredes Dei:* Quod si dicas, quid honoras in carne resoluta, de qua nulla iam Deo cura est? Respondet Ambrosius: *Nunquid veritas loquitur per Prophetam; pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius?* Et iterùm: *Mihi autem valde honorificati sunt amici tui Deus.* Honoro ergo in carne Martyris exceptas pro Christi nomine cicatrices, honoro hominis memoriam perennitate virtutis, honoro per confessionem Domini sacratos cineres, honoro in cineribus semina æternitatis, honoro corpus quod mihi Dominum meũ ostendit diligere, quod me propter Dominum mortem docuit non timere. Cur autem non honorent corpus illud fideles, quod reuerentur & dæmones? Afflixerunt in supplicio, sed glorificant in sepulchro. Honoro ergo corpus quod Christum honorauit in gladio, quod cum Christo regnabit in Cœlo. Hæc Ambrosius.

Ambr. serm. de S. Nazario.

Corpora itaque sanctorum planè honore digna sunt: tum quia fuerunt organa animarum sanctarum ad omne opus bonum: tum quia viua membra fuerunt Christi, tum quia templa fuerunt Spiritus Sancti: tum quia instrumenta fuerunt ad miracula, per quæ multa beneficia ad homines sunt deriuata. Manent ergo post mortem, tanquam parentum pignora, tanquam triumphantium trophæa, tanquam virtutis monumenta, tanquam pretiosæ confessionis testimonia, tanquam arrhæ per quas certò nobis eorum vsurpamus testimonia, tanquam æternæ gloriæ semina à Christo suscitanda, & æternùm glorificanda: Nempè hæc est charitas Ecclesiæ Triumphantis erga Sororem suam Militantem, accipit ipsa animas Sanctorum, illi relinquit corpora, amoris pignus: quæ diligenter custodiat & honoret, Deo repræsentans eorum & vulnera, & sanguinẽ pro illo fusum, postquam repræsentauit coram throno diuinæ Maiestatis, corpus & sanguinem Agni, *in cuius virtute vicerunt, & lauerunt stolas suas.* Quotidie enim in sacrificio primò repræsentantur vulnera & sanguis Iesu Christi, tanquam supremi Mediatoris, cuius sanguine emundantur sordes animæ nostræ ab operibus mortuis. Deinde repræsentatur memoria Sanctorum, sanguis & vulnera eorum: Non tanquam pretium, sed vt per illos etiam secundarios mediatores exaudiamur ad votum. Hinc in Canone dicimus: *Communicantes & memoriam venerantes in primis Gloriosæ V. Mariæ, sed & Sanctorum Apostolorum & Martyrum tuorum, &c.* Pretiosa ergo in conspectu Domini mors Sanctorum eius quam sibi vult repræsentari cum morte vnigenti filij sui: quia caput ipse est Martyrum, hi eius membra; ipse principalis victima, hæ secundariæ: & ideò ille super altare est, qui pro omnibus passus est; illi sub altari qui ipsius redempti sunt passione. Ideo enim eorum reliquiæ ac cineres sub altari antiquitus collocari solebant vt ibi tanquam in cubilibus quiescerent & gloriosam resurrectionem expectarent iuxta illud Apocalypsis. *Vidi sub altare animas interfectorum propter verbum Dei.* Vbi per animas intelliguntur ipsi Sancti qui ibi esse dicuntur vbi ipsorum sunt corpora; & ibi animæ eorum dicuntur clamare pro vindicta contra impios: sed dicitur eis vt ad tempus adhuc requiescant, donec compleantur conserui eorum, & fratres qui interficiendi sunt sicut & illi.

Sed si particulariùs vis videre; quomodo Deus illorum corpora, & ossa honoret, volue historias sanctorum, & videbis plurimorum corpora (Dei speciali prouidentia illa honorante) per multa annorum curricula integra permansisse, vt verum sit illud: *Custodit dominus omnia ossa eorum, vnũ ex his non conteretur.* Quod quamuis maximè verum sit propter resurrectionem, in qua singula Sanctorum ossa ad perfectionem & immortalitatem redibunt: tamen id etiam verum est de multis in hac vita, quorum reliquiæ specialiter diuinitùs sunt custoditæ. Mirum enim est aliquorum Prophetarum, qui antè annorum tria millia migrarunt è vita, ad nos corpora peruenisse: & tot Apostolorum, Martyrum, & aliorum sanctorum (quorum memoriam penitus conati sunt delere, Imperatores & Reges impij gentesque infideles) tanto cum honore reliquias conseruatas fuisse. Sic Arcadius Imperator Samuelis Prophetæ ossa à Iudæa Constantinopolim transtulit: Michæas quoque & Abacuc Prophetæ in somnis apparuerunt Sebennio Episcopo Eleuteropoleos, & vbi corpora eorum iacerent prodiderunt, vt ex Sozomeno & Adone tradit Baro. to. 5. a. 406.

Psal. 33.

Cœlestis quoque prouidentia eluxit & elucet in corpore S. Cæciliæ, quod post [illegible] annos à Clemente 8. integrum repertum est: In corpore S. Huberti, quod adhuc integrum cum capillis & barba, in eius Monasterio cerni dicitur, quasi somno suaui detentum: In corpore S. Claudij Bisontini Episcopi; quod adhuc aduentantibus incorruptum monstratur, vt habet Surius to. 3. 6. Iunij. In corpore S. Francisci, quod sine fulcris stare, & instar orantis manus & oculos in cœlum tendere perhibetur. Et sic de multis alijs. 1300.

Denique si vis scire quantum Deus ossa honoret Sanctorum, attende quantis miraculis vbique terrarum in celebria reddat; ita vt meritò dixerit concilium Nicenum & Tridentinum, esse fontes salutares per quos nobis multa beneficia

deriuantur: Et vt dixit Diuus Damascenus: *Vnguentum redolentis suauitatis scaturiunt, morbos fugant, infirmis medentur, cæcis visum impartiunt, lepras emundant, tentationes & mœrores soluunt.*

Planè mirabile est, & incredibile videretur quod de multis reliquis sanctorum refertur, nisi testes omni exceptione maiores firmarent, & Dei potentia honorque quo sanctos afficere vult, ex sacris litteris exploratus foret.

Audi quod in Neapolitana vrbe cunctis est notissimum. Dum Vvandali in Africa aduersus Catholicos sæuirent, Gaudiosus Episcopus illinc profugiens, Neapolim Campaniæ vrbem peruenit, ampulam sanguinis sancti Stephani secum detulit, eò fuerat asportata ab Orosio Hispano: quod etiam colligitur, è litteris Luciani Presbyteri Hierosolimitani. Asseruatur adhuc illa in æde sancti Gaudiosi, & quoties super altare ponitur, dum missa dicitur, sanguis ille concretus, nullomodo in puluerem redactus post tanta temporis spatia, liquescit cunctis aspicientibus atque agitatur; mox considet peracta Missa, & concressit quasi in lapidem quendam. Huius rei nulla potest alia causa adferri, nisi quod is dum sacra mysteria illius quem tantopere amauit Christi peraguntur; & memoria renouatur actionis illius quâ vitam posuit pro Christo, quodammodo reuiuiscit, & ad illius præsentiam commouetur. Vbi sunt igitur qui negant audiri preces nostras à sanctis, quando & sanguis ipse exanimis quodammodo videtur audire? Hæc notissima & vulgatissima cunctis Neapolitanis, & innumeris alijs, qui proprijs hæc oculis conspexerunt. Neque nos sumus adeò vecordes, qui hæc affirmari à nobis audeamus, cùm facillimè mendatij apertissimi à tot hominibus coargui possemus. Sed illud planè admiratione dignum est, quod cum olim annis singulis tertia Augusti id fieri consueuerit, ipso etiam anno quo auctoritate Grægorij Papæ 13. restitutum est Kalendarium Romanum, ad formam reductionis anni, non vt olim decem post dies, sed etiam ipsa festa die sanguis visus est ebullisse, sicque annis sequentibus. Idem accidit de sanguine sancti Ioannis Baptistæ. Est eius rei, inquit Baronius, fidissimus ac sincerissimus testis inter alios R.D.P. Franciscus Mariæ Tarusinus, Congregationis Oratorij Neapoli existentis Præfectus: vt ex his aliisque compluribus planè constet, diuinis suffragijs quæ in sancta Catholica Ecclesia ab ipso Romano Pontifice sunt constituta, probari atque firmari. Hæc Bosius.

Audi & de sanguine ibidem sancti Ioannis Baptistæ. In æde sancti Gregorij custoditur ampulla, in qua est sanguis sancti Ioannis Baptistæ, qui lapidis instar durissimi est concretus; sed in die quo festum Præcursoris celebratur, poni huiusmodi ampulla solet super altare, & dum sacra officia celebrantur, illa ipsa hora qua caput est amputatum sancto Ioanni Baptistæ, sanguis ille colliquescit antea durissimus, agitatur, efferuescit, cunctis qui eò confluunt inspicientibus, & rem tantam demirantibus.

Sed nec Ianuarij Martiris Beneuentani Episcopi prætereunda est métio, qui Neapoli pro Christi fide capite mulctatus est. Diuersis igitur templis condita, caput sanguisque eius ampulla conclusus, quo die per vrbem solemniter feruntur, sanguis qui in pilam induruit, cùm in caput incidit, mirum dictu, sed tamen verum, liquescit totum in ampulla: non aliter quàm cùm primùm, cæso capite, ex Martyris corpore desluxit. Cùm autem à capite disiungitur in sphæricam formam vt ante erat, durescit. Id etsi satis patet, nos vt certiùs rem intelligamus, eorum qui in præsentia fuerunt, intentisque oculis diligentes se spectatores præbuerunt, testimonium habere voluimus. Hæc iterum Bosius.

Meritò verò in 7. Synodo act. 3. & apud Damascenum libro 4. de fide cap. 16. Reliquiæ vocantur fontes salutiferi, ex quibus vnguentum redolentis suauitatis ad nos profluit, nam de facto sicut aqua in deserto ex aspera & solida rupe, & ex asini maxilla ad sedandam samsonis sitim, Deo ita volente prosilijt; ità ex sanctorum reliquiis frequenter contingit suaue vnguentum scaturire, vt testatur S. Gregorius Turonensis l. 1. de gloria Martyrum c. 34. de corpore S. Andreæ. Andreas Apostolus, inquit, magnum miraculum in die solemnitatis suæ profert, hoc est, manna in modum farinæ, vel oleum cum odore nectareo, quod de tumulo eius exudat: Per id enim quæ sit fertilitas anni sequentis, ostenditur. Si exiguum profluxit, exiguum terra profert fructum: si verò fuerit copiosum, magnum arua prouentum fructuum habere significat. Nam ferunt in aliquibus annis in tantum è tumulo oleum exundare, vt vsque ad medium Basilicæ profluat riuus ille. Hæc autem aguntur apud prouinciam Achaiam; in ciuitate Patras, in qua beatus Apostolus, siue Martyr, pro Redemptoris nomine crucifixus præsentem vitam gloriosa morte finiuit. Tamen cùm oleum defluxerit, tantum odorem naribus præstat, vt putes ibi multorum aromatum sparsam esse congeriem. Ex illo vnctiones factæ, seu potiones datæ, magna plerumque languentibus beneficia præstant. Hæc Gregorius Turon.

Similiter ex corpore sancti Nicolai scatere liquorem, qui aduersus innumeros morbos prosit, testatur Emanuel Imperator Nouella de ferijs.

Testatur etiam Bosius è corpore Iannuariæ Virginis quod adhuc integrum est post 300. annos repositum in Monasterio sancti spiritus Eugubii, sudorem quendam sanguineum emitti; quem Virgines abluunt: & mirificè valet aduersus omne morborum genus. Testatur idem se etiam in monte Falco vidisse cor sanctæ Claræ Virginis cum instrumentis passionis, quæ digitus Dei miro artificio in illo exarauit: & ampullam sanguine plenam, qui è corpore eius effluxit. Is est concretus, & quoties aliquid calamitatis imminet Reipubl. Christianæ continuò incipit colliquefieri, subsilire, & efferuescere: & quò maior futurus est casus, eò fortior atque diuturnior est agitatio.

Refert quoque Nicephorus. Ex quo S. Euphemia in Martyrum stadio decurrit, & corpus eius in monumento conditum est, ipso passionis eius die in conspectu omnium, loci Episcopus spongiis quibusdam è defunctæ corpore sanguinis liquorem haurit, temperatum vnguentis quibusdam odoriferis: quem exiguis vitreis vasculis exceptum turbæ aduenienti donat. V. latiùs Baron. tom. 6. anno 451. V. quoque Bosium lib. 15. cap. 10. tom. 12. de signis Ecclesiæ; ex quo pleraque ex dictis desumpta sunt.

ANGELI HONORANT reliquias.

Secundò, Angelos corpora & Reliquias Sanctorum honorare, nunc ostendendum est. Ac in primis multa eorum corpora, ab illis sepulturæ fuisse honorificè tradita, non est ambiguum. Nam quod scriptura dicit: *Mortuus est*

Moyses seruus Domini, & sepeliuit eum in valle terra Moab, & non cognouit homo sepulchrum eius vsque in præsentem diem: id Angelorum ministerio factum fuisse tradunt veteres. Et indicat Iudas in epistola sua dum dicit, quod *Michaël Archangelus cum dæmone disputans altercaretur de Moysi corpore, nec est ausus iudicium inferre blasphemiæ, sed dixit: Imperet tibi Dominus*. In quem locum scribens Oecumenius sic ait; Dicitur Michaël ministerium præbuisse in sepeliendo Moyse id non ferebat diabolus; sed accusationem afferebat Moysen indignum esse sepultura, eo quod occidisset Ægyptium; eumque sepelisset in Sabulo, & propterea non permittebat vt honorificam consequeretur sepulturam: cùm autem in hac controuersia Michaël haberet occasionem, vt diabolo malediceret ob eius impudentiam, noluit, sed tantùm in eum intulit; Increpet te Deus, ô diabole.

Deut. vlt.

Aliam rationem afferunt alij altercationis cum Michaële, quod diabolus coleretur in illa valle, ideoque non tulisse per ministerium Michaëlis iuxta se reponi corpus Moysis, timens ne illo loco pelleretur, vel obmutescere cogeretur. Ita Serarius.

Serar. in epist. Iudæ.

Sed tertia causa certior videtur tam ex antiquis quàm recẽtioribus Interpretibus, quod ideò cum Michaële altercatur diabolus, quia cum Moyses in sepulchro tam admirando, vt nullus hominum dignus esset illum respicere, sepeliretur ab Angelis, malè hoc habebat diabolum, qui cupiebat corpus illud & sepulchrum patere, & cognosci à Iudæis, vt eis occasio idololatriæ foret. Quia verisimile erat, corpus illud à Iudæis in Idololatriã procliuibus adorandum fore, tanquam numen quoddam diuinum Ducis ac Legislatoris sui: maximè quia credibile est corpus Moysis licet mortuum, conseruasse adhuc splendorem vultus & decorem quem antea habebat, sicut multis Sanctorum accidit. Neque tamen solida ratione nituntur hæretici, dum hoc contra Catholicos intorquent, à quibus volunt tolli reliquias, ne idololatriæ illis occasio detur: Nam non est tale periculum apud Christianos, quale fuit illo tempore apud Iudæos, ad cultum idolorum tunc propensissimos. Sed nec semper tale periculum fuit apud illos, cùm constet post reuersionem à captiuitate Babylonica sepulchra Prophetarum Deum miraculis illustrasse: & ossa Elisæi mortuum suscitasse, constat ex Scriptura, idololatriæ periculo omni semoto.

De nostris Martyribus, aut Virginibus, quomodo eorum corpora Angelorum ministerio fuerint honorificata, ex sacris constat historiis. Nam Catharinæ corpus ab illis in montem Sina deportatum fuit, & sepulturæ traditum: & S. Agathæ sepulchro epitaphium inscripserunt, vt alibi dixi. Item Corpori S. Clementis ædiculam in medio maris construxerunt. Corpus quoque S. Bartholomæi, vt refert Gregorius Turonensis, cùm in persecutione Christianorum in Asia existens, gentes in mare deiecissent, Angelis subleuantibus, delatum est ad insulam Liparis, reuelatumque est Christianis, vt illud colligerent & sepelirent. Vnde super eius sepulchrum magnum ibidem templum, erexerunt, in quo multas virtutes est operatus.

De sancti Quintini corpore Angelica reuelatione detectum fuisse refert Sigibertus, & ex eo Bozius, qui sic ait: Quintini Martyris corpus defoderunt impij & occuluerunt alueo fluminis, in quo iacuit annos 55. in tenebris. Accidit deinde vt imperãtibus Cõstantini filij filijs, Eusebia quædam cæca Romæ, sæpius Deum præcaretur, vt ipsi lumen oculorum restitueret. Tandem per visum ei apparuit Angelus, edicens vt Augustam Veromanduorum pergeret: Fore enim vt in Sonna Fluuio corpus Quintini inueniret, & inde acciperet sanitatem. Abit illa: Inuento loco, precibus se dat, & mirabiliter cadauer ipsum se in altum extollens, enatat ad ripam: Caput similiter aliunde eodem se extulit.

Sed & frequente Angelica custodia, Sanctorum corpora à ferarum laniatu, aliisque elementorum incommodis præseruata fuère, ab igne, ab aqua, ab aëris corruptione, quorumdam etiam corpora per belluas tutelam acceperunt à belluis. Vincentii corpus per Coruum, Stanislai per Aquilam; Eadmundi Regis Angliæ per lupum, vt dixi cùm de Resurrectione corporum tractaui. Sic & Leones effoderunt terram, vt tumulo conderetur corpus Pauli Eremitæ: si ergo Angeli, si irrationabilia animalia honorant Sanctorum corpora, cur prohiberemus illis honorem impendere?

Sed sicut honorant ea Angeli, ita ad illorum præsentiam terrentur dæmones & torquentur. Et ideò non mirum si infideles & hæretici nostri, sathanæ filii & tenebrarum, illorum honore torqueantur: & ad lucem miraculorum, quæ per illa Deus operatur, fremant & tabescant; inuidiæ quodam liuore de gloria eorum indolentes. Vnde acriter contra Vigilantium Reliquiarum hostem sic scribit D. Hieronymus: *Responde mihi, quomodo in vilissimo puluere & fauilla nescio quã (vt loqueris) tanta sit signorum virtutumque præsentia? Sentio, sentio in fælicissime mortalium quid sentias, quid doleas. Spiritus iste immundus qui hæc te cogit scribere, sæpe hoc vilissimo tortus est puluere: imò & hodiè torquentur, & in te plagas dissimulat, in cæteris confitetur.*

Frequenter autem dæmonem è corporibus obsessis ad præsentiam Reliquiarum excussum fuisse, notum est ex Historiis Sanctorum. Testatur Augustinus adolescentem à dæmone arreptum ad præsentiam reliquiarum SS. Geruasij & Protasij liberatum fuisse. Vicum quendam malignorum spirituum insidiis infectum, cum alia multa remedia tentata fuissent, allatis S. Marci Euangelistæ Reliquiis à malignis illis spiritibus purgatum fuisse, testatur Metaphrastes apud Surium in vita SS. Cyri & Ioannis 31. Ianuarii. Ad vincula Petri tempore Othonis Imperatoris Comitem de eius familia, à nefario spiritu liberatum fuisse refert Breuiarium Rom. 1. Augusti.

De ciu. l. 22. c. 8.

SANCTI APPROBANT honorem reliquiarum.

TErtiò Sanctos hunc honorem eorum pignoribus impensum approbare, indubium est. *Exultant enim in gloria, lætantur in cubilibus suis*, hoc est, in locis vbi recumbunt eorum ossa, ob honorem qui ibi eis tribuitur; ex illo enim in eos gaudium & gloria accidentalis resultat. Vnde optant ossa sua certis in locis quiescere, in quibus maiori honore & celebritate colantur. Refert Baptista Fulgosius, corpora trium Regum ab Abbatia Fuldensi in Thuringia, diuinitùs iterum Coloniam in templum vndecim, millium Virginum reducta fuisse, vnde translata fuerant. Refert quoque D. Gregorius de corporibus Apostolorum Petri & Pauli, eo tempore quo passi sunt ex Oriente fideles aduenisse, qui eorum corpora quasi ciuium suorum repeterent: quæ ducta vsque ad secundum vrbis milliarium, in loco qui dicitur ad Catacumbas collocata sunt. Sed dum

Fulgos. l. 11. c. 6.

Greg. l. 3. ep. 30.

ea leuare omnis eorum multitudo conueniens niteretur: ita eos vis tonitrui atque fulguris nimio metu perculit & dispersit; vt talia denuò nullatenus attentare præsumpserint. Tunc autem exeuntes Romani eorum corpora (qui hoc ex Patris pietate meruerunt) leuarunt, & in locis quibus nunc sunt condita posuerunt. Idem quoque Constantiæ Imperatrici petenti Caput sancti Pauli, vt Basilicam à se in eius honorem erectam in palatio suo honoraret: respondet sacrilegium esse, corpora tantorum Sanctorum tangere & inspicere. Et narrat multos repentè obiisse, quod præsumpsissent ad tengendum vel inspiciendum propiùs accedere. Pollicetur tamen se aliquid missurum de rasura catenarum sancti Pauli, si limando aliquid poterit extrahere; eam enim esse earum conditionem, vt pro dignitate vel indignitate potentium, aut sine mora aliquid radatur, aut nullo modo quis possit etiam si diu limando laboret.

Baron. in Martyro. ad 18. Martij.

Admirabile verò est quod Gerendæ in Arragonia, vbi vult coli S. Narcissus, accedisse dicitur. Cùm enim Philippus Galliæ Rex, bello in Petrum Regem Arragonum moto, vrbem illam cepisset, eius milites, quâ erant insolentia, vi templis illata, Sancti quoque Narcissi Patroni & Tutoris illius vrbis sepulchrum diripuerunt. Sed inde egressa muscarum inaudita forma & magnitudine examina, & magno impetu in multitudine inuolantia, sic terruerunt, & acutis ac venenatis morsibus vulnerarunt, vt intra paucos dies hominum plus quadraginta, & equorum plus 24. millia pestis absumpserit. Quin etiam Petrus ipse Arragonum Rex, in Epistola ad Sanchium Castellæ Regem data, scribit equos ad 40. millia periisse. Neque multo post Rex ipse Galliæ mortuus est Perpiniani. Ex hoc tristi euentu abierunt in prouerbium, *Muscæ S. Narcissi*, vt annotat Baronius in Martyrologio 18. Martij, qui etiam Philippo iungit Carolum Siciliæ regem.

Notabile quoque est, ipsosmet Sanctos, vt ostenderent quàm gratus sibi acceptabilisque foret honor eorum reliquiis exhibitus, frequenter apparuisse, & designasse loca in quibus eorum corpora sine honore iacerent: vt inde translata locis honoratioribus conderentur, & populis concurrentibus colerentur. Sic apparuit S. Ioannes Baptista certis Religiosis, eis in quo loco iaceret caput suum declarans. De quo sic Vspergensis Abbas in Chronico. Caput D. Ioannis Baptistæ altissimè ad ignominiam eius, ab impiis Herodiadis ministris iuxta Herodis quondam Regis habitaculum fuerat defossum. Post multa verò annorum curricula, circa annum Domini quadringentesimum sexagesimum tertium, quo tempore Vvandali sub Genserico omnia vastabant, idem Sanctus duobus Monachis orientalibus, qui Hierosolimam orationis causa venerant, in somno apparens; quo loco esset, ostendit. Quod deinceps Edessam Phœnicis vrbem perlatum, digno cultu est honoratum. Rursus cùm delitesceret Valentiano & Marciano imperantibus, Sanctus Marcello monacho mirabili quodam modo indicauit quo loco esset. Cumque è Cilicia Constantinopolim transferretur, vbi ventum est ad Phantichium, qui locus est Calchedonis, equi qui vehebant substitere, nec quidquam mouebantur cædentibus eos aurigis, depositumque est in pago Cosilai. Denique imperante Theodosio iuniore Constantinopolim est adductum; & quoniam Macedonianus Sacerdos illud habebat in custodia, pollicitus est se hæresi renunciaturum, si caput ab Imperatore asportari posset, quod ita contigit; vt Sozomenus scribit l. 7. hist. cap. 21.

Apparuit quoque S. Bernabas Beato Anthemio Salamina Episcopo, cùm disceptaret aduersus Anthiochenos an Ecclesia sua Apostolica foret: contendentibus Antiochenis Episcopis, illam Prouinciam subiectam esse debere Antiochenæ sedis Apostolicæ, cui tunc præsidebat Petrus Follonis Arianus. Cùm ergo fluctuaret Anthemius, quid ageret, Constantinopolim vocatus, vt hac de re coram Patriarcha causam diceret, nocte astitit illi sanctus Barnabas diuinam quandam speciem præ se ferens, & luminis splendore coruscans, vesteque in sacro habitu decorus, dixitque ei. *Cur tristis es, & vultus tuus ita concidit? nihil mali ab aduersariis patieris.* Hæc cùm dixisset, discessit. Experrectus & perterritus Episcopus in faciem se prostrauit, & multis lachrymis ita Deum deprecatus est: *Domine Iesu Christe Fili Dei viui adiuua Ecclesiam hanc: si visio hæc à te profecta est, quæso & mihi iterum & tertiò ostendatur, vt te mecum esse certo scire possim.* Quod factum est, secundùm eius votum. In tertia autem apparitione. *Quæso Domine mi*, inquit Episcopus, *dic quis es tu qui hæc mecum loqueris?* at ille; *Ego sum Barnabas discipulus Domini segregatus à Spiritu S. vt cum Paulo munus Apostolicum inter gentes exercerem. Huius rei signum hoc habeas, egredere extra vrbē versus Orientem stadiis quinque, in eam Regionem quæ sanitatis lucus appellatur, per me enim Deus in loco illo miracula efficit, & sub arbore siliquæ effodias; Speluncam & arcam reperies, in qua corpus meū conditum est, & Euangelium propria manu scriptum, quod à S. Matthæo Euangelista excepi.* Quia verò aduersarij tui sursum & deorsum miscentes omnia, & iura quædam obiicientes tecum disceptant, Antiochæ sedem Apostolicam esse contendentes, tu contra ius tuum opponas dicens *Et mea sedes Apostolica est, nam & Apostolum habeo in Patria mea integro corpore constantem.* His dictis Barnabas discessit, & Episcopus cum Clero in locum exiens designatam, corpus reperit Apostoli, suauem gratiæ spiritualis odorem respirans: Ideoque ibi viros Religiosos constituit, qui vespertinis & matutinis Hymnis Deum collaudarent, Sanctumque colerent. Postea Constantinopolim procedens cum responso quod acceperat ab Apostolo Barnaba, de suis aduersarijs trimphauit.

Baron. to. 6. an. 485.

Apparuit quoque S. Sebastianus Lucinæ, Geruasius Ambrosio, S. Stephanus Luciano Presbytero, eadem ob causam; vt scilicet eorum sacra pignora loco honorato collocarentur & colerentur, vt & Deus in sanctis suis glorificaretur, & ipsi tanquam amici Dei specialiter honorificarentur miraculis ad eorum tumulos gloriosè editis: *Sic nempe honorabitur quem Rex voluerit honorari.*

Itaque optimè conuenit viris sanctis quod apud Sapientem habetur Eccl. 46. *Sit memoria eorum in benedictione, & ossa eorum pullulent de loco suo, & nomen eorum permaneat in æternum.* Quid est ossa eorum pullulare de loco suo? Primò: quidem ossa eorum pullulant de loco suo, quando in loco à Deo electo, ex eorum tumulis & ossibus tot beneficia pullulant, tot miracula redundant. Pullulabat sepulchrum Elizæi, dum ad eius contactum mortuus suscitatus est. Pullulabat sepulchrum S. Stephani, dum ibi cæca mulier ad pignora sacra deducta, flores quos ferebat admouit, illosque postea oculis appliquans protinus visum recepit, stupentibus omnibus, qui aderant, quia præibit exultans, viam carpens, &

viæ ducem vlteriùs non requirens. Pullulabat sepulchrum B. Agnetis Politianæ, in quo eius incorruptum corpus adhuc colitur: ad quod venerandum cùm B. Catharina Senensis accessisset, pluuia cœlestis roris instar Mannæ, super vtramque diuinitus descendit. Cùmque ciues de eius sacro corpore aromatibus condiendo, vt diutiùs seruaretur, cogitarent, fluxit ex ipso corpore liquor instar balsami; vt omnes intelligerent corpus diuinâ gratiâ conditum, non egere alijs aromatibus. Vnde & huius liquoris tunc pullulantis adhuc reliquiæ seruantur cum corpore incorrupto, vt se vidisse attestatur Cardinalis Bellarminus. Pullulant & illa corpora Sanctorum, de quibus diximus similes liquores medicinam corporibus afferentes promanasse. Pullulauit ex ore Cranij S. Magdalenæ vitis, eoque indicio ipsa reliquias suas demonstrauit Carolo Siciliæ Regi, apparens ei in carcere, & eum liberans, vt videre potes apud Surium in vita eius. Pullulare solebant quotannis de sepulchro S. Eulaliæ ramusculi arboris cuiusdam ignotæ, floresque producere mense Decembri in die Martyrij, qui quidem flores formam habebant columbarum, miroque fragrabant odore: visa namque fuerat eius anima instar candidæ columbæ in cœlum à martyre euolare. Vide Ribadeineram 10. Decembris. Pullulat quotannis Neapoli sanguis S. Ioannis Baptistæ, S. Stephani, S. Ianuarij, vt suprà dixi. Ex sanctarum quoque Virginum sepulchris, lilia, vel rosas frequenter germinasse legimus: vnde de illis rectè canit Ecclesia: *Sancti tui Domine florebunt sicut lilium, & sicut odor balsami erunt ante te.* An non igitur ob hæc omnia meritò de Sanctis dicimus: *Sit memoria eorum in benedictione, & ossa eorum pullulent de loco suo?*

Secundò, ossa Sanctorum rectè pullulare aut germinare dicuntur de loco suo, quia ab illis non solùm beneficia corporalia, sed & spiritualia in animas fidelium deriuantur. Ideò enim reliquiæ Sanctorum nobis proponuntur, vt ab illis desideria noua virtutis in nobis oriantur tanquam flores nouelli & decori ab eorum imitatione, quasi radice, originem trahentes. Dum ergo Sanctorum Martyrum reliquias piè vt decet consideramus, germinant in nobis charitatis & constantiæ virtutem, per quam innumera pro Christo tormenta sustinuerunt; accendimur enim eorum exemplis, vt viriliter & animo constanti labores pro Deo perferamus. Dum reliquiæ Confessorum & aliorum Sanctorum qui asperam vitam duxêre, proponuntur, germinare debent in nobis desideria penitentiæ ac vitæ sanctæ & sobriæ per quam peccati incentiua amputemus. Dum proponuntur nobis reliquiæ & ossa Virginum, pullulare debent in nobis desideria castitatis, vt libidinem omnem fugiamus. Dum proponuntur nobis reliquiæ aliquorum Sacerdotum, aliquorum artificum, aliquorum matrimonio coniunctorum, aut officio aliquo simili illi cui deseruimus functorum, id totum fit vt in nobis exemplum germinent virtutum quas imitari possimus: vt nulla excusatione peccata nostra colorare debeamus, quia si quis dixerit: infirmus sum, carne circumdatus sum, matrimonio iunctus sum, in medio sæculi ago, quomodo vitia vitare possum? Nonne & illi homines similes nobis carne & infirmitate circumdati fuêre, ossibus & neruis compacti, in medio sæculi, in medio mundi, in vinculo coniugii, mundum, carnem, sathanam deuicerunt? *Sit ergo memoria eorum in benedictione, & ossa eorum pullulent in cordibus nostris benedictionem, ac virtutis eorum imitationem.*

Tertiò pullulabunt maximè ossa Sanctorum de loco suo, in resurrectione iustorum, cùm immortalia reddentur: & quæ prius tabida & emortua fuerant reuiuiscent, sicut herba in hieme quæ mortua videbatur. Nam sicut ros cadens super herbas, eas crescere facit & exsurgere, ita ros quidam gratiæ super illa ossa mortua cadet, vt ad immortalitatem resuscitet. Et propterea de illis dicitur apud Isaiam: *Expergiscimini & laudate, qui habitatis in puluere, quià ros lucis ros tuus.* Isaiæ 26. Et iterum Isaiæ 66. *Ossa vestra quasi herbà germinabunt, & cognoscetur manus Domini seruis eius, & indignabitur inimicis eius.* Ergo & ob hanc causam benedictio debetur, ac honor ossibus Sanctorum, quia æternitatis, vt diximus, semina sunt, animanda & glorificanda à Deo, in quibus ipse in æternum habitabit & honorabitur.

RESPONSIO AD OBIECTIONES.

SEd obiiciunt nobis hæretici illud Lucæ c. 11. *Væ vobis qui ædificatis monumenta Prophetarum, Patres enim vestri occiderunt eos, profectò testificamini quod consentitis operibus eorum.* Vbi videtur Christus reprobare monumenta illa quæ ædificantur Martyribus, & cultum qui eis impenditur. Respondeo, hunc scripturæ locum nobis fauere, quia hinc apparet etiam tempore Iudæorum solitum fuisse, & pium opus existimatum, monumentis honorare reliquias Martyrum: Vnde Matthæi 23. vocat eos hypocritas, quia cùm forent impij, hoc tamen externo facto pietatem ostentabant. Neque Christus reprehendit quod ædificabant monumenta, qui aliàs etiam debuisset reprehendere Iacob qui erexit titulum super sepulchrum Raphaël: *Hic est titulus monumenti Rachel vsque in præsentem diem.* Exod. 13. Debuisset & reprehendere Moysen ossa Ioseph magno cum honore conseruantem, vt in terra Chanaam sepulturæ ea honorificè traderet. Sed culpat eos, qui cùm exteriùs ostentarent pietatem, & damnarent facta Patrum suorum, ipsi tamen eadem facerent, occidendo Apostolos, & Prophetas, ipsumque Christum, vt passim interpretantur Sancti Patres.

Obiiciunt 2. se damnare hunc cultum, vt pote continentem multam superstitionem circa pulueres, circa vestes, circa multa alia quæ cultus & venerationis non sunt capacia, nisi superstitione quadam cæca. Respondeo nullam hîc inuolui superstitionem, nec indebitam venerationem. An fuit superstitiosa mulier fimbriam Christi tangens? Mat. 9. An superstitiosi qui ad vmbram Petri accurrebant? Act. 5. An superstitiosi qui Pauli sudaria ac semicinctia ad ægros ferebant? Act. 19. An superstitiosus Antonius, tunicam Pauli seruans, qua solum vtebatur diebus festis Paschæ aut Pentecostes? Si paterna vestis & annulus, inquit Augustinus, ac si quid eiusmodi tanto charius est posteris, quanto erga parentes maior exstitit affectus: quanto magis non sunt spernenda quæcumque ad Sanctos spectant, à quibus sanctitatem quamdam communicatam acceperunt? Tanquam instrumenta ergo sanctitatis, aut tanquam sacra pignora, in eorum memoriam asseruantur.

Nec refert quod illa non viuant, aut non sentiant, & sic honor eis nullus deberi videtur. Non viuebat arca Testamenti, non sentiebant tabulæ intus latentes, non manna, non vrna, non viuebat

virga quæ olim fronduerat: & tamen his rebus magnus est olim datus honos: adeò vt nulli præterquam Sacerdoti arcam tangere liceret, & Dauid accinctus Ephod lineo & omnis domus Israël ducebant eam in iubilo & buccinæ clangore. An fortè Dauid superstitiosus vel idololatra? Licet ergo non viuant Sanctorum corpora, & eorum Reliquiæ: viuunt tamen ipsi, quibus honor impenditur in rebus suis coniunctissimis. Vnde per reliquias hîc non solum intelligimus ossa & corpora, sed & vestes, crines, vela, aut alia quæ eis fuere coniuncta; immò etiam instrumenta supplicij, quæ transierunt in honorem triumphi, & ad victoris gloriam spectant quasi quædam trophæa, inquit D. Leo. Vnde illa veneramur, non vt fuerunt instrumenta iniquitatis impiorum, sed vt fuerunt instrumenta victoriæ Sanctorum, & memorialia Passionis triumphalis eorum: qua etiam ratione Crucem, Lanceam, Clauos, Flagella Christi veneramur. Nam & olim gladius Goliath, quo Dauid ei caput obtruncarat, in templo repositus fuit & sacer habitus, tanquam victoriæ adeò celebris instrumentum & trophæum.

Nec minùs Deus operari solitus est miracula per vestes, quàm per ossa eorum, vt etiam quotidie experienta docet. Hinc Deiparæ zonam qua se astringebat, preciosasque fascias quibus Christi corpusculum colligarat, adeò venerata est Græcia, vt templum in vtriusque honorem magnificum erexerit: cuius consecrationem S. Germanus Patriarcha Constantinopolitanus oratione in laudes Virginis habita celebrauit, & ibi plura miracula peracta sunt, superuacuum foret recitare miracula quæ quotidie fiunt in domo illa Lauretana, quia domus est quam Virgo inhabitauit & verbum incarnatum in infantia sua.

Obiiciunt 3. corpora Sanctorum non esse eadem quæ fuerunt antè, habent enim diuersam formam substantialem, ergo nulla eis debetur veneratio. Respondeo, licet mutarent quandoque formam substantialem, vt quando caro omnino exsiccatur, aut ossa comburuntur, tamen moraliter manet eadem res donec in vermes, terram, herbam, aut simile quid mutentur, aut omnino putrescant, quia tunc moraliter non censentur amplius pertinere ad Martyres, sicut prius: quæ distinctio ex communi censu magis, quàm ex Metaphysica ratione desumenda est.

Obiiciunt 4. Multas falsas reliquias plerisque in locis venerationem accipere, multasque superstitiones à populo rudi in reliquiarum veneratione adhiberi. Respondeo nos hîc supponere veritatem reliquiarum iuxta decretum Concilij Lateranensis, quo cauetur, vt nemo reliquias de nouo inuentas publicè venerari præsumat, nisi priùs auctoritate Rom. Pontificis approbatas, quæ approbatio vbi præcesserit, nullum erroris periculum est. Et piè credendum, non permissurum Deum errorem aliquem in hoc publico cultu. Vbi tamen, si interdum aliquis error intercedere videatur, ille non tam in substantia rei adoratæ esse deprehendetur, quàm in aliqua conditione: Ita eiusdem Sancti corpus diuersis in locis esse dicitur, & solemniter honoratur, non quia integrum pluribus locis, sed quia plura loca eiusdem corporis partem habent. Imò interdum fieri potest, vt fuerint diuersi Sancti eiusdem nominis, & ita successu temporis reliquiæ vtriusque eiusdem putentur; vt fortè accidit in capite S. Ioannis Baptistæ, quod pluribus in locis esse dicitur: Satis autem est, vt certum sit esse alicuius Sancti reliquias ad adorandum. Ad priuatum verò cultum sufficit priuatum testimonium virorum fide dignorum, vel alia ratio aut coniectura ita probabilis, vt sufficiat ad prudens iudicium ferendum.

Quantum verò ad abusus & superstitiones aliquas in cultu Sanctorum aut reliquiarum, non possumus negare quandoque interuenire v. g. dum fit vis in certo numero candelarum, aut in dispositione illarum, vel in aliis circumstantiis & obseruationibus anilibus vel popularibus. Sed Pastorum est & episcoporum his obuiare doctrina & voce, non propterea verò exterminandus est cultus Sanctorum. Sic abusus est in multis hoc tempore, dum reliquiis Sanctorum vtuntur, non tam ad cultum & venerationem, quàm ad vanitatem & ostentationem. Dum monilia fabrefacta ex multis reliquiis, vt plurimum incertis in collo gestant, vel in vestibus, ornatus pomposi gratia. Quod ita frequens est aliquibus in locis, vt pueri & puellæ, immò & mulierculæ libidinosa vita impuræ hæc ostentent, *circumornatæ vt similitudo templi.* Vereor ne aliqui Religiosi abusibus occasionem censeantur dare, qui vt gratiam captent apud nobiles vel diuites, Reliquiaria operosè concinnata & elaborata, sed nescio ex quibus, vel quàm certis Reliquiis, passim distribuunt, vanissimis etiam personis. Ita nimirum ex rebus sacris, & monumentis pietatis, ansam accipit sathan prophanæ vanitatis, cui Pastorum, sed maxime Episcoporum monitiones, etiam per decreta publica ad hunc effectum, siue ad hos abusus resecandos edita, obuiare operæ pretium foret.

LECTIO QVINTA.

DE SECVNDO PRÆCEPTO.

NON ASSVMES NOMEN DOMINI *Dei tui in vanum.*

Hæc lectio docet quandoque licitum esse iuramentum.

PROPOSITIO.

M*Anifestum est ex Scriptura sacra iuramentum quandoque esse licitum.*

Primò, quia iuramentis vsi sunt Patriarchæ. Abraham enim mittens Eliezer Oeconomum domus suæ, vt acciperet vxorem filio suo Isaac, dixit: *Pone manum tuam subter femur meum, vt adiurem te per Dominum Deum Cæli & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum, sed ad terram & cognationem meam proficiscaris, & inde accipias vxorem filio meo: Posuitque seruus manum sub femore Abraham, & iurauit illi super sermone hoc.* Gen. 24. Vbi aduertũt Interpretes hunc fuisse morem solemnem Patriarchis iurandi attacto femore quasi re sacra, sicut solet iuramentum fieri apponendo manum ad altare. Quia scilicet propter Messiam oriundum ex semine eorum, femur eorum velut res sacra habebatur ob mysterium futuræ incarnationis, & ideò per illam partem quæ est humanæ generationis origo adiurantes, quasi per sanctissimam Iesu carnem inde processuram adiurabant. Hinc & Iacob eadem forma adiurationis vsus est cap. 47. Gen. Sensum hunc indicant SS. Patres, inter quos Diuus Gregorius sic ait: *Manum sub femore ponere iubet, quia per membrum illud descensura erat caro eius, qui filius Abrahæ esset ex humanitate, & Dominus eius ex diuinitate, q. d. Tange filium meum, & iura per Deum meum.* Greg. in Moral.

Secundò, etiam Prophetæ iuramento quandoque vtuntur. Vnde apud eos has iurandi formulas reperies: *Viuit Dominus, viuit anima mea: Hæc faciat mihi Dominus, & hæc addat.* Nempe Deum in cuius præsentia erant, qui vita est per essentiam, & à quo vitam participamus, testem inuocabant eius quod se facturos pronunciabant. Sic Dauid 1. Reg. 3. & 3. Reg. 9.

2. Cor. 1. Tertiò, Apostoli quoque iuramento vsi inueniuntur: sic D. Paulus: *Ego testem inuoco Deum in animam meam, quod vobis parcens non veni vltra Corinthum.* Vbi aduerte duplex distingui à Theologis iuramentum: vnum vocant contestatorium siue simplex, quod scilicet fit per simplicem contestationem, in qua Deus solum vt testis vocatur: sic dicimus: *Testis est mihi Deus: iuro per Deum.* Aliud vocant execratorium, in quo Deus etiam vocatur vt Iudex & Vindex: Duplex ergo illud iuramentum in verbis Apostoli reperitur; nam dum dicit: *Testem inuoco Deum*, iurat contestando diuinam veritatem: dum verò addit: *in animam meam*, idem est ac si diceret, omnis maledictio animæ meæ superueniat si falsum dico. Alibi quoque dicit Apostolus contestando diuinam veritatem: *Testis est mihi Deus, quomodo vos omnes cupiam in visceribus Domini nostri Iesu-Christi*, & simili modo frequenter vtitur. Rom. 1.

Quartò, etiam Angeli reperiuntur iurasse: sic apoc. 10. *Iurauit Angelus per viuentem in secula seculorum, quod tempus non erit amplius.* Solos ergo dæmones non inuenio iurasse, quia à cultu Dei abhorrent; in iuramento autem debitè facto, honor Deo tribuitur, cùm ipse agnoscatur vt veritas infallibilis: & ita iuramentum propriè dictum dæmoni non conuenit, quia ei non conuenit agnoscere & inuocare primam veritatem.

Psal. 94. Quintò, etiam ipse Deus iuramento vtitur: *Quibus iuraui in ira mea si introibunt in requiem meam.* Vbi illa vocula, *si*, idem significare potest ac vox negatiua, *non*. Vel vt alij interpretantur, idem est ac si dicat: *Non sim Deus.* Alibi quoque dicit: *In memetipso iuraui, egredietur de ore meo iustitiæ verbum, & non reuertetur quia mihi curuabitur omne genu, &c.* Vbi aduerte, quia Deus non habet superiorem se, iurat per semetipsum: homines autem per Deum quod quando debitis fit circunstantiis, non solum non illicitum est, sed & Deo honorificum, eius infallibile testimonium inuocari. Habet verò iuramentum hunc scopũ (inquit Apost.) quod sit finis controuersiæ hominum. Cùm enim spiritus hominum deprauatus, pronus sit ad mendatium, & homines non possint perfectè corda cognoscere resque futuras, necessarium fuit ad decisionem controuersiarum, recurrere ad infallibilem veritatem, quæ nec potest decipi nec decipere, quasi ad vltimum refugium. Isaiæ 5.

Matth. 5. Ex his collige, quando Dominus dicit: *Ego autem dico vobis non iurare omnino.* Item: *Sit sermo vester, est, est, non, non*, ideo non prohiberi omni in casu iuramentum: sed solùm illud quod sine causa fit aut necessitate, aut quod nõ est vestitum debitis circumstantiis; hoc est, quod non fit in veritate, iudicio, & iustitia. Reprehendit enim Pharisæos, qui licitum putabant iurare quacunque ex causa per creaturas. Itaque Christus docet, non iurandum omnino, id est, nullo iuramento, nec per Deum, nec per creaturas, quantum scilicet in nobis est, sine nisi necessitas compellat. Quia iuramentum non est de illis quæ per se bona sunt & frequentanda, sicut esset ieiunium, oratio, & similia; sed est de illis quæ bona sunt posita necessitate, sicut antidota, & medicamina.

Sic prohibetur simpliciter: *Non occides.* Non tamen intelligitur occisio suis vestita debitis circumstantiis, qualiter fit à Iudice, aut ab eo qui vim vi repellere cogitur. Vide latiùs interpretes in illum locum, Iansenium, Maldonatum, & alios. Voluit interim Christus significare iuramentum per se periculosum esse; ideoque consuetudinem iurandi volens tollere, dicit; *Sit sermo vester, est, est, non, non: Quod amplius est, à malo est*, ignorantiæ scilicet alterius, vel diffidentiæ illius qui non vult credere simplici verbo, vel *quod amplius* siue abundantius est hoc sermone simplici, *est, est, non, non*; est à malo, id est à diabolo, extra scilicet necessitatem: quia iuramentum quando sufficit simplex affirmatio vel negatio, non à Deo introductum est, sed à diabolo, & ideò cauendum est, quia frequens iurandi consuetudo etiam periculum periurij & irreuerentiæ inuoluit: Vnde ob idem periculum rectè dicitur: *Nolite iurare omnino.* Rectè ergo D. Augustinus: *Non est peccatum verum iurare, sed grande peccatum est falsum iurare. Dominus ergò qui prohibuit iurare, super ripam te noluit ambulare, ne pes tuus in angusto labatur & cadas: Sed Dominus iurauit inquies? Securus iurat qui mentiri nescit, ipse quoque Dominus est.* Hæc Augustinus. Ser. in Decol. Ioan.

Concludo ex dictis, hæresim esse negare quandoque licitum esse iuramentum, quem errorem sequuntur nostri temporis Anabaptistæ, qui exactissimè ab omni specie iuramenti sese elongant, ex errore ab hac sententia Domini malè intellecta deducto: *Nolite iurare omnino.* Qua etiam sententia, antiqui serpentis astutia vsa est, ad exercendam crudelitatem erga Episcopos & Sacerdotes in Vvandalica persecutione. Rem sic narrat Victor Vticensis.

Cùm illi fortiter persisterent in doctrina Catholica contra arianam perfidiam, Rex Vvandalorum Hunericus quærens aduersus eos occasionem, misit ministros suos qui eis dicerent: dolet Rex vos contemptos esse, & nolle eiusdem religionis esse cuius ipse, nunc tamen de vobis bonum cogitat. Si iurauerītis quod charta ista continet, dimittet vos Ecclesiis vestris. Responderunt omnes; *Semper dicimus, & diximus, & dicimus sumus Episcopi sumus, Christiani sumus, Apostolicam fidem vnam & veram tenemus.* Interim regij ministri propalant tenorem scripturæ regiæ. Sic autem calumniosa series continebat: *Iurate si post obitum Domini Regis, filium eius Hildericum desideratis esse Regem, vel si nullus vestrum ad regiones transmarinas epistolas dirigat.* Cogitauit tunc multorum pia simplicitas iuramentum id præstare, ne Dei populus in posterum diceret, vitio Sacerdotum qui noluerunt iurare, non fuisse Ecclesias restitutas. Alij astutiores Episcopi sentientes dolum, nequaquam iurare voluerunt, dicentes prohibitum fuisse euangelica authoritate Domino dicente: *Non iurabis in toto.* Quibus ministri Regis dixerunt. In parte secedant qui iurare disponunt. Qui cùm secederent, Notariis scribentibus quis quid diceret, & ex qua ciuitate esset, similiter factum est illis qui non iurauerunt: Statimque vtraque pars custodiæ mancipatur. Posteà verò fraus apparuit, iurantibus enim dictum est; Quare contra præceptum Euangelij iurastis? iussit rex vt ciuitates & Ecclesias vestras numquam videatis; sed relegati in colonias ite ad colendum agros, ita tamen vt non psallatis, nec oretis, aut ad legendum codicem manibus gestetis, non baptizetis, neque ordinetis, aut reconciliare præsumatis. Similiter

...on iurantibus dictum est: Quia regnum Domini nostri non optatis, ideò iurare noluistis: ob hanc ergo causam iussi estis in Insulam Choruschanam relegari, vt ligna profutura nauibus Domini incidatis. Sed nec his contenta bestia illa sanguinem sitiens innocentem, Episcopis necdum in exilia directis, destinauit tortores crudelissimos per vniuersas Africanæ terræ Prouincias: ita vt nulla remaneret domus, vbi non esset vlulatus & luctus, quia nulli ętati, nulli parcebatur sexui, nisi illis qui eorum succumberent voluntati: hos fustibus, illos suspendio; alios ignibus concremabant. Ita Victor Vtic. l. Vvand. persec.

LECTIO SEXTA.

DE CONDITIONIBVS IVRAMENTI PROPOSITIO PRIMA.

PRima conditio iuramenti est, vt fiat cum veritate. Triplicem conditionem requisitam ad iuramentum colligunt Doctores ex illo Ieremiæ: *Iurabis, viuit Dominus, in veritate, in iudicio, & in iustitia.* Vocantque tres comites iuramenti, veritatem, iustitiam, & iudicium. Veritas adest, cùm iuras super re vera: Iustitia adest, quando iuras super re iusta & licita: Iudicium adest, cùm debita reuerentia & discretione id facis, & non super re leui.

Ierem. 4.

Primò itaque requiritur veritas tanquam comes iuramenti, hoc est, requiritur ne quid falsi iuretur. Et cum deest veritas, tunc propriè periurium nominatur. Tunc autem censetur deesse veritas, cùm asseritur aliquid falsi, vel aliquid quod putatur falsum, licet verum sit. De tali iuramento loquens Dominus apud Zachariam dicit: *Maledictio veniet ad domum iurantis in nomine meo mendaciter.* Deest quoque veritas, quando qui iurat tanquam certum, cùm ipsi sit dubium, quia debet esse moraliter certum, quando Deum in testem vocas, alioqui exponis te periculo faciendi eum testem falsi. Denique censetur deesse veritas, quando quis iuramento promittit aliquid sine animo adimplendi, hoc enim est iurare in dolo: de qua re loquens Psaltes insinuat illos non habere locum in Regno Dei, nec ascensuros in montem Domini, qui iurant in dolo proximo suo. Vnde his omnibus modis iurans, graue peccatum mortale censetur incurrere, quia censetur periurij reus. Periurium autem meritò inter peccata grauissima multis de causis recensetur; quia est iniuria contra Deum, contra proximum, contra seipsum.

Zach 5.

In primis iniuria est contra Deum, quia prophanatur eius nomen sacrum, contra prohibitionem ipsius illud vsurpando; & ideò periurus censetur sacrilegus rem adeò sacram profanans, & pollutis labijs assumens. Deinde cùm eius nomen ad falsitatem stabiliendam assumitur, cuiusdam falsitatis arguitur, & testis falsi asseritur. Periurus ergo censetur falsarius. Sicut si quis sigillum alicuius sibi commissum ad confirmandum falsum applicet, meritò falsarius iudicatur. Sic, qui nomine Dei) quod tanquam sigillum nobis relictum est ad confirmationem veritatis) vtitur ad confirmationem falsitatis, nomen Dei infamans, rectè dicitur falsarius.

Secundò est iniuria contra proximum, quia cùm iuramentum stabilitum sit, vt sit omnis controuersiæ finis, vt dicit Apostolus: is qui falsò iurat, societati hominum iniuriam infert, quia nulla inter homines societas durare potest, nisi sibi inuicem credant, saltem cùm iuramento res firmatur. Hinc est quod adeò grauiter etiam legibus ciuilibus puniantur periuri, quia Reipublicæ etiam damnum inferunt. Vnde apud Ægyptios plectebantur pœna capitis, apud Indos manuum pedumque abscissione. In multis etiam locis puniuntur præcisione manus. Iure quoque Canonico sunt infames, si res sit notoria. Iure verò Ecclesiastico, olim in foro externo eis grauis pœnitentia imposita fuit, vnde cap. Quicumque, causa 6. quæst. prima dicitur: *Quicumque sciens peierauerit, quadraginta dies in pane & aqua, & septem annos pœniteat sequentes, & numquam sit sine pœnitentia, & numquam in testimonium recipiatur.*

Tertiò periurans iniuriam sibi ipsi infert, quia obligat se iudicio Dei: nihil enim aliud est dicere, *Per Deum ita est*, nisi Deus puniat me si non ita est. Item: *Ita me Deus adiuuet*; Vel ita; *Mihi Deus sit propitius*, non aliud significat quàm Deus mihi nunquam sit propitius, sed eius maledictio sit super me nisi ita sit. Vnde quando iuramentum fit solemne trium digitorum eleuatione, Sanctissimæ Trinitatis iudicio videtur se homo obligare, vel etiam significare tali ceremonia potest, quod animam, corpus, famam, oppignorat, si res non sit vera. Quapropter meretur digitorum illorum abscissionem, dum reus inuenitur: & grauius est periurium solemne quàm priuatum, quod scilicet fit attactu rerum sacrarum, vel eleuatione manuum, vel ad pectus sacerdotale, vel alia publica ceremonia, quia iuramenti solemnis violatio generat maius scandalum, & quia iuramentum illud cum maiori deliberatione censetur pronunciatum. Hinc in Diœcesi nostra Leodiensi, tale periurium solemne casus est Episcopo reseruatus.

Quomodò verò falsum iurans se diuino obstringat iudicio, & diuinam super se quasi quodam pondere attrahat vindictam & maledictionem, non solùm in altera, sed & in hac vita, manifestè declarat visio Zachariæ Prophetæ ca. 5. ibi enim exhibetur ei per Angelum volumen volans, cuius longitudo erat viginti cubitorum, & latitudo decem cubitorum, & dixit Angelus ei: *Hæc est maledictio quæ egreditur super facie omnis terræ, quia omnis fur sicut ibi scriptum est, iudicabitur, & omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur.* Erat ergo membrana oblonga, vel liber conuolubilis, & ideò volumen dicitur, vbi erant scripta furta & periuria illius æui, pœnæ quoque ac supplicia infligenda, idque citò, instar sententiæ & flagelli volantis. Volans itaque rectè dicitur volumen istud, quia supplicium semper imminet capiti periurorum, semperque in aëre pendet, Dei tantùm nutum expectans, vt sibi homo periurans semper timeat; & caueat flagellum acerrimi Iudicis, quia vindicta Dei volat, & in peccatores inuolat celerrimè, & improuisam ac inexpectatam plagam illis irrogat.

Legit D. Chrysostomus in hoc loco & passim Græci Patres: *Ecce falx volans*, loco illius quod nos habemus, *Volumen volans.* Sic etiam vertunt septuaginta interpretes, & hæc Lectio ad nostrum propositum emphasim habet, falx enim symbolum est punitionis, stragis, & excidij.

Vnde S. Ioannes in Apocalypsi vidit in manu Christi falcem acutam, qua scilicet demetit & exscindit peccatores. Quapropter D. Chrysostomus Hom. 27. ad populum, vbi increpat iurantes & peierantes, sic dicit: *Falx volans velocissimum vltionis incursum significat iuramentum sequentem: Multorum verò cubitorum longitudo & latitudo, vehementiam indicat & magnitudinem malorum.*

At ex

At ex vidi volare, significat è superno tribunali iudicium ferri: falcata verò forma ineuitabilem designat supplicij sortem. Sicut enim quocunque falx incurrerit non solùm secum arripit, verum & caput amputat: ita & pœna iurantibus ingruens est difficillima, nec priùs absistit, quàm quod suum est, perfecerit.

Vis videre falcem hanc volantem, & subita vindicta inuolantem in caput iurantis & peierantis, vt illum succidat, & ad æternam vindictam abripiat? Attende exemplum quod nostro sæculo in vicino solo contigit, & publico indubitatoque testimonio toto Belgio manifestum fuit. Rem breuiter refero, Anno 1599. Nouembris vigesimo nono, quidam Antonius de Haex redemptor vectigalium in iurisdictione Gerardimontensi in Flandria, diuersatus est ibi in hospitio, cui insigne est *Nauis aurea*, vt cum sibi associatis computaret. Exorta est quæstio de summa aliqua, quæ dicebatur ei persoluta, ipse verò cum iuramento negauit, dicens se ab igne tum in cubiculo ardente velle absumi, si ita sit. Illi verò vrgentes cùm scirent à viris probis ipsum talem summam recepisse, detulerunt ei iusiurandum, vocatis duobus Scabinis; quod quidem nulla habita ratione salutis præstitit. Vespere autem facto, cæteris discedentibus, remanet Antonius, vt ibidem decumberet, & ab hospite relictus est solus, iam pene fasce consumpto, instante noctis vndecima. Nocturnus vigil illac iter faciens aduertit insolitum lumen, pertransit tamen existimans esse peregrinos, qui religionis gratia ad S. Adriani corpus accederent. Paulò post iterum vedit, & nihil amplius splendoris aduertit. Illa ipsa aura, soror Antonij operabatur adhuc, & linum colo ad nendum aptabat (in pagó Roullart distante quadrante milliari) & subitò flamma proruit in cremathram, siue instrumentum ex quo suspenduntur ollæ, indeque in stupam. Ipsa attonita tentat aqua extinguere, & vix sufficiebat. Eadem nocte Pastor Antonij exhorribili canis cuiusdam circa cubiculi ostium latratu & eiulatione totus perterritus fuit vt ei crines erigerentur. Postera die, soror tota tristis mittit maritum ad Antonium Gerardi montes, quo veniens, Antonium adhuc vt putabat decumbentem per horam expectat: Posteà cœpit diu fores pulsare, sed frustrà. Iubet ergo ab hospite reserari, & eum cum vestibus exustum inuenerunt; præter tibi alia faciasque crurales; quæ omnia illæsa remanserant cum inferiori tibiarum parte, quæ fascijs abstringebatur Cranium ipsum capitis simile videbatur cranio alterius hominis; sed statim attactum resolutum est in cineres. Cuius rei fama cùm ad aures Alberti & Ysabellæ Principum Belgij peruenisset, miserunt Gerardi-montes, vt totam rem per specialiter à se destinatos perscrutarentur, ac publico testimonio res nota fieret, & ita vt narrauimus compererunt. Exempl.

Tanta porro est iuramenti religio, & adeò forte eius vinculum, vt si inimicis fides iurata fuerit, imò & infideli aut hæretico, seruanda sit: quia non tam cui, quàm per quem iuratum sit, considerandum est, inquit D. Hieronymus in cap. 17. Ezechielis. Vbi refertur quomodo Sedechias oculis priuatus fuerit, & iusto Dei iudicio in Babylonem catenis colligatus sit cum populo, propter iuramentum violatum Nabuchodonozori Regi Babylonis: contemnens enim suum iuramentum Sedechias, contemnebat verum Deum, per quem iurabat, & ei contumeliam inferebat. Et propterea ibi dicit D. Hieronymus, quidquid à Nabuchodonozore factum fuit, non tam viribus eius adscribendum esse, quàm speciali Dei auxilio, fauenti Nabuchodonozori ratione indignationis in Sedechiam, pacti & fidei iuratę infractorem. Habes quoquę Iosuë 9. quod cùm Gabaonitis iurasset Iosuë, vitamque saluam promisisset; licet illud iuramentum per mendacium extortum fuisset, noluit tamen illud violare, & cum multi murmurarent, quod morte tales deceptores non plecterentur, nihil aliud eis responsum fuit: *Iurauimus eis per nomen Domini Dei Israël.* Vide cap. 9. libri Iosuë. Sed & cùm illud iuramentum Gabaonitis factum violasset Saul: maledictio super posteritatem eius superuenit, nam ob illud iuramentum violatum, tribus annis fames inuasit Iudæam; nec plaga cessauit, donec septem eius filij diuino oraculo traditi sunt Gibaonitis per illos cruci affigendi. Vult itaque Deus iuramentum per eius nomen factum constanter obseruari, acrique cum rigore infractores puniri. V c. 21. 2. Reg.

Cæterùm licet periurium adeò graue peccatum sit; in omni tamen fere conditione hominum periuri reperiuntur, si attentè consideres excæcatos hominum animos, suique immemores. Cùm enim iuxta varios status diuersaque in Republica officia, certa iuramenta exigantur ab illis, qui ad officia, ista promouentur; videmus tamen & dolemus; valde raro integrè illa seruari. Sic Principes iurant, Prouinciarum in quibus inaugurantur priuilegia illæsa seruare, immò & tueri; ipsi verò huiusce iurisiurandi obliti, frequenter illa lædunt, violant, peruertunt; & quadam tyrannide contra fidem datam Fideles suos premunt, opprimunt. Et è contrà, iuramenta fidelitatis ministri & officiarij Principum quæ solemniter præstiterunt, in multis violant. Quod si latiùs de his differere cupis, expende iuramenta moresque hominum huius sæculi, qui ambitione, honoribus, pecunia, donis excæcati vltra ius multa audent, & vltra iusiurandum prætergrediuntur, sine fræno timoris Dei, in cuius præsentia iuramento se obligarunt. Attendite, ô Principes, ô belli Duces & Capitanei, ô Magistratus & Iudices, & qui rerum tenetis fasces, ingredimini ad cor, & semotis varijs obnubilantibus, conscientiam vanis rationibus, appendite vos in statera iustitiæ, actionesque vestras in pondere sanctuarij ponderate, prætextusque varios examinate: & inuenietis multa in vobis exorbitantia à iustitiæ ratione, & à iurisiurandi vestri religione. Attendite quoque sacramentum quod præstatis, ô iustitiæ administratores, satellites, milites, executores, ô Aduocati, Notarij, Procuratores, considerate obligationem officio vestro annexam: caliginem quam pecunia, ambitio, munera, vobis offundunt, dispellite, & inuenietis me verum dicere, & iustè conqueri, posseque dicere cum Propheta: *Non est scientia, non est timor Dei in terra, mendacium, furtum, periurium inundauerunt.* Ozee 4.

Olim Christiani Principes ad iuramentum adigebant suos belli Duces, Gubernatores, Magistratus, & iuramenti illius hæc est forma: *Iuro per Deum Omnipotentē & Filium eius Iesum Christum & Spiritum Sanctum, & per Dei Genitricem Mariam semper Virginem, & quatuor Euangelia quę in manibus teneo, & per sanctos Archangelos Michaëlem & Gabriëlem, puram conscientiam, germanumque seruitium me seruaturum sacratissimis nostris Dominis: & quod cum sanctissima Dei Catholica & Apostolica Ecclesia communionem habebo, neque vlla vnquam re aut modo aduersabor, neque* Nouel. constit. 6.

quantum in me erit alicui alij permittam. Quod si hæc non obseruauero, omnibus incommodis ero expositus, tam hic quàm in futuro sæculo, & in magno iudicio magni Dei: habeboque partem cum Iuda & lepram Giezi & tremorem Cain, vltra hoc quod etiam pœnis lege Imperatorum comprehensis ero obnoxius. Solemne vtique iuramentum, quod vtinam à Ducibus & Gubernatoribus Catholicis integrè seruetur ac à Magistratibus, vt omnis infidelitas, atheismus, hæresis, ab illis qui regunt, expungatur, quæ passim in multis regnat Prouincijs, & ab ijs qui capita sunt, in inferiora membra deriuatur.

Reges quoque quando coronantur sic iurant: *Profiteor & promitto coram Deo & Angelis eius, legē, iustiam, & pacem, Ecclesiæ Dei, populoque mihi subiecto, pro posse & nosce facere atq; seruare, saluo condigno misericordiæ Dei respectu, sicuti in consilio fidelium meorum meliùs potero inuenire. Pontificibus quoque Ecclesiarum Dei condignum & canonicum honorem exhibere, atque ea quæ ab Imperatoribus & Regibus Ecclesiis collata & reddita sunt, inuiolabiliter obseruare, Abbatibus, Comitibus, & Vasallis meis congruum honorem secundùm fidelium meorum consilium præstare. Ita me Deus adiuuet, & hæc sancta Euangelia Dei.* Videant ergo ipsi, an hæc omnia seruent, & intelligant manum Regis Regum & Domini Dominantium scribentem in aula regia Balthasaris: *Appensus es in statera, inuentus es minus habens.* Minus vtique habere multi reperientur, quàm promiserunt & iuramento se obstrinxerunt, minus iustitię, minus æquitatis, minus fidei.

Sic & Prælati dum ad dignitates assumuntur, solent iuramentum pręstare de Ecclesijs suis conseruandis, de bonis non alienandis, vel alienatis recuperandis, de libertate Ecclesiastica tuenda. Verùm ipsi frequenter ob timorem vel fauorem Magnatum, sunt velut *Canes muti non valentes latrare*, sinuntque se ad eorum consilia, voluntates, cupiditates velut ad impetum aquæ abripi, in præiudicium Ecclesiarum, imò & ipsius fidei: iuramenti sui immemores. Non sic antiqui Patres & Episcopi, sed illi viriliter sese opponebant murum pro domo Israël etiam vsque ad sanguinem. Inter antiquos Oeniandus Episcopus Anastasio Imperatori multa contra Ecclesiam molienti, mirâ restitit constantiâ. Vnde cùm ad se vocatum Imperator varijs promissis ad suam attrahere conaretur factionem: Ipse Imperatoris purpuream clamydem apprehendens, forti voce illi dicit. *Hæc vestis nequaquam te post mortem sequetur, ò Imperator, sed sola comitabitur pietas, ac virtutum habitus. Missam fac Ecclesiam quam Christus suo redemit Sanguine, satis tibi sit dignitatis quod Imperator es, Antistites Ecclesiæ vexare noli, sed tu potius ad Orthodoxos transi, ne dum opiniones impiorum hominum Seueri & Dioscori amplecteris, æterno igni addicaris* Imperator ad hæc pudore suffusus obmutuit. Vide latiùs apud Zonaram tom. 3. annal. in Anastasio.

Isaiæ. 56.

Propter iuramentum quoque quod inauguratus Pontifex, pro libertate Ecclesiæ fecerat Thomas Cantuariensis, constanter obstitit legibus iniquis Regis, contra libertatem Ecclesiasticam latis. & tandem impio ferro caput præcidendum obtulit. Quem secuti sunt præcedenti sæculo alter Thomas Cancellarius, cognomine Morus, & Ioannes Fischerus, Roffensis Episcopus, qui primus è Præsulibus sacris, Henrico Octauo, Caput Ecclesiæ Anglicanæ sese stabilienti, & voce, & sanguine obstitit.

Denique, si vis audire nostro sæculo virum in Ecclesiastica dignitate constitutum iuramenti sui memorem, audi Cæsarem Baronium: Hic cùm argueretur quod nimiùm acriter pro Sicula Monarchia propugnaret, sic respondet: *Aduersus quoscumque tuendo iura Ecclesiæ, & Ecclesiasticam libertatem vindicando, mihi pro minimo est si stylo & verbis agam, paratus sum diuino auxilio eandem defendere voce sanguinis mei sublimiùs ad Deum clamantis. Ego spopondi, cùm ad Cardinalitiam dignitatem cooptatus sum, iuramento solemni, pro iuribus Ecclesiæ conseruandis certaturum me ad obitum vsque. Memoria retineo, quod neque alia conditione vocatus sum ad pileum, nisi vt huiusmodi purpureis insignibus scirem sanguinem meum pro Ecclesiastica libertate & iuribus Ecclesiæ tuendis, ad martyrium vsque esse oppignoratum.*

Lib. de Monarch. Sicula.

PROPOSITIO SECVNDA.

Conditio secunda iuramenti est, vt fiat cum iustitia.

Peccatum itaque est, si iuramento aliquid promittatur, quod sit iniustum aut illicitum. Et ita si promittam iuramento, me aliquid facturum quod sit peccatum, mortaliter pecco. Sic illi qui Actorum 23. iurauerant se non gustaturos quicquom cibi, nisi Paulum è medio sustulissent, dupliciter peccabant, tum ob talem pessimam voluntatem, tum propter irreuerentiam, quam diuino Nùmini faciebant, illius authoritate se firmantes in malo proposito, & eius testimonium in re adeò praua inuocando. Tale verò iuramentum non obligat, sed si impleatur, nouum peccatum mortale superadditur. Sic Herodes, iurans puellæ saltatrici, & implens iuramentum suum nouo se crimine obstrinxit. Non enim poterat se obligare ad rem adeò illicitam & iniustam, ad tollendum caput viro innocuo. Vnde tenebatur ad illud quod in decretis habetur: *In malis promissis rescinde fidem, & in turpi voto muta decretum.* Sic dum Iephte iurauit, vel vouit: quidquid è domo sua obuium sibi primò fieret, se illud in sacrificium oblaturum: iuramentum illud, vel votum, non debebat intelligi nisi de illa re quæ licitè in sacrificium offerretur, nec ad aliud extendebatur. Quid si enim, vel canis, vel aliud animal lege prohibitum occurrisset? An debebat Iephte illud sacrificare? An iuramentum ad id obligabat? Minimè quidem. Nec ergo filiam sibi occurrentem sacrificare debebat. Quapropter à multis arguitur, tanquam imprudenter votum vel iuramentum exequens in filia. Alijtamen intelligunt Iephte sacrificasse filiam, non occidendo illam morte corporali, sed morte quadam ciuili; sicut in Religione moritur mundo persona quæ vouet, & ita filia Iephte in sacrificium oblata censetur (iuxta Lyranum & aliquot recentiores) quia ab hominum commercio seclusa fuit, & eius virginitas Deo oblata.

Itaque, quotiescumque quis per iuramentum promisit aliquid se facturum quod peccatum est, vel etiam quod maioris boni est impeditiuum ad similia iuramenta non tenetur, v. g. si iurauerit se non ingressurum Religionem, si iurauerit se tali homini non daturum eleemosynam. Sed & si aliquid iuramento firmatum est, quod tunc melius iudicabatur, postea tamen contrarium melius esse deprehenditur, non obligat iuramentum. Sicut cùm Mater puero iurat se virgis eum cæsuram, & postea certo consilio & ratione melius iudicat non cędere, non tenetur. Huc spectat, quòd cùm iurasset Dauid Nabal & domum eius interficere, postea mutauit sententiam placatus sermone Abigail dicentis: *Non erit tibi in singultum,* 1. Reg. 25.

& in scrupulum cordis Domino meo, quod effuderis sanguinem innoxium; aut ipse te vltus fueris.

Hactenus dicta rectè confirmantur apud Sophronium Prat. spirit. c. 216. vbi sic dicit. Cùm eisem semel in ciuitate sancta, venit ad me vir quidam fidelis, & dixit mihi: Quædam indignatio oborta est inter me & fratrem meum, alloquere illum. Ego lubenter in me id suscipiés, allocutus sum illum de his quæ ad concordiam spectabant. Visus est interim obtemperare mihi, sed postmodum dixit: Reconciliari nequeo, quia iuraui per crucem vltrà illi non reconciliari. Quo audito, subridens dixi: Iuramentum tuum talem habet vim ac si dixisses: Per preciosam crucem tuam Christe, non obseruando mandata tua, sed inimici tui diaboli voluntatem faciam. Non solùm enim non debemus seruire quæ à nobis pessimè definita sunt, sed etiam pœnitentiam agere de his quæ contra nostram salutē malè definimus. Nam si Herodes pœnitentiam egisset, nec iuramentum seruasset stultè emissum, nunquā illud scelus admisisset, vt Præcursorem decollaret. Quod & confirmatur ex Euangelio: quando voluit Dominus lauare pedes Petro, cùm ille primò pertinaciter obsisteret, postea sententiam mutauit. Ita apud Sophronium. Prat. Spirit. cap. 216.

PROPOSITIO TERTIA.

TErtia conditio iuramenti est vt fiat cum iudicio. Non est satis quod fiat cum veritate, sed etiam necessarium est vt sit cum circunspectione, & adsit aliqua necessitas, vel iuxta vtilitas, tam tremendum nomen inuocandi in testimonium. Sanctum vtique est nomen Dei; nam à Spiritu sancto edocta Virgo Maria in suo Cantico voce sonora depromit; *Et sanctum nomen eius.* Et ipse Christus nos quotidiè orare docuit: *Sanctificetur nomen tuum*, hoc est, ab omnibus sanctum habeatur, & vt tale prædicetur & colatur. Interim à plerisque Christianis per iuramenta profanatur, pollutis labijs assumitur, imò velut lutum proculcari censetur; ita vt vix aliud audias quàm Dei nomen à prophano ore vsurpari, inter pocula, inter aleas, inter contentiones & rixas. Clamant Seraphin, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus*, & id continuò, & continua nominis Dei glorificatione cælum & terra impleatur, & ad eandem acclamationem & venerationem nominis diuini homines excitentur: Interim plerique profani homines adiuuant potius voces dæmonum & damnatorum continuò Deum blasphemantium: quia ipsi sine causa pollutis iuramentis eius nomen vsurpant, & voce sacrilega impetūt.

Sed hoc tantum abest vt reprobum iudicetur, quinimmò generosum etiam à plerisque existimatur. Nobilium vsu ad singulas periodos iurandum est, nomen Dei assumendum est, iam aulicismus est & ornatus eloquentiæ, idioma blasphemum: non vitio tribuitur, sed virtuti iurandi, consuetudo perniciosa. Virtus vtique est & donum, non Spiritu sancti, sed Spiritus huius sæculi, & Principis huius mundi immundi, qui gaudet sic deturpari & consputari nomen Dei. Gaudet in ore eorum qui generosi ac nobiles haberi volunt, frequentius iuramentum reperiri linguæ profanæ nomen Dei in honorantis, quàm in ore piorum laudem, aut nominis eius sanctificationem. O cæca nobilitas, quo te praua deduxit consuetudo! Cum virtute & moribus præire debeas vulgo ignobili, iam à te passim vitia iuramenta, blasphemiæ, in famulos & inferiores quosque deriuantur. Cùm verò ista reprehenduntur, iam sufficiens ratio existimatur ad excusandas, excusationes in peccatis, si quis dixerit, Mos est militiæ, Mos aulæ, Mos in familia nobilium, Mos in sequela Capitaneorum, sic eloqui, sic agere, sic iurare, sic blasphemare, *C'est la mode:* Quod idem est ac si diceret, Mos est militiæ & aulę Deum inhonorare, pietatem proscribere, vitio seruire, salutem suam non curare, ad vitam æternam non aspirare, æternitatis aleam iactare, periculo animam exponere, dum quodlibet licitè volunt agere sine reprehensione.

Attendant ergo hæc, nominis Dei profani vsurpatores: quibus D. Chrisostomus rectè exprobrat, quod vix Dei meminerint nisi cùm iurant: & nos quoque eis exprobramus adeò esse frequens in ore ipsorum iuramentum, vt penè dixeris esse eorum Credo, eorum Aue, eorum Pater noster, eorum aspirationes pias, eorum iaculatorias orationes. Vtique iaculatorias, sed contra Deum; tot enim voces iuratoriæ, tot sunt iacula, tot sagittæ, in cor Dei iaculatæ, tot lanceæ in Christi latus transmissæ. Aut si mauis, voces sunt inferni, idioma tartari, spuma Cerberi & lacus Stygij, & vt vno verbo dicam, sathanica consuetudo est. Attendant inquam illi *Falcem peracutam* apud Prophetam, siue *volumen volans*, quod non continet nisi maledictionem in caput iurantium redundantem, vt diximus suprà. Zach. 5.

Nec solùm illa maledictio concernit illos qui periuri sunt, sed & eos qui sine iudicio, hoc est, sine circumspectione, discretione, reuerentia, iurant leuissima ex causa. *Cùm tibi creditur*, inquit Augustinus, *iuras & cùm nemo exigit iuras, & horrentibus hominibus iuras.* Frequenter enim verum esse, experientia compertum est, quod Ecclesiasticus dixit ad detestationem horum iuramentorum; quæ tam leui ex causa fiunt: *Loquela multum iurans horripilationem capiti statuet, & irreuerentia ipsius, obturatio aurium*: quia nimirum ferri à pijs auribus non potest talis iurandi sacrilega consuetudo. Et licet verum iurent, vix eis creditur cùm ita faciles sint adiurandum. Vnde dixit Solon. *Ne metiaris probitatem iureiurando certiorem habere, cuius enim dictum non habet sine iureiurando pondus, eius quoque iusiurandum vile est.* Adde quod frequenter & facili de causa iurans, exponit se periculo quandoque falsum iurandi; illaqueat se verbis oris sui, & periculosus est laqueus iste: quia non infrequenter contingit temere & ex consuetudine iurantem iuramentum suum transgredi, & sic laqueus est quo se strangulat. Ideò grauibus verbis sic monet Ecclesiasticus: *Iurationi non assuescat os tuum, multi enim casus in illa. Nominatio verò Dei non sit assidua in ore tuo* (iurando scilicet) *& nominibus sanctorum non admiscearis, quoniam non eris immunis ab eis*, hoc est, frequenter & temerè eorum nomina vsurpando; non eris immunis à peccato Declarat verò id similitudine. *Sicut enim seruus interrogatus assiduè, à liuore non minuitur; sic omnis iurans & nominans, in toto à peccato non purgabitur.* Sensus est: Sicut seruus interrogatus, id est examinatus continue, vel vt alij, interrogatus per torturam & verbera; non erit immunis à liuore: ita & sæpius iurans nominansque Deum, non erit immunis à peccato. Postea addit: *Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga.* Vide quàm multis sententijs à iurandi consuetudine conatur homines deterrere: tum quia irreuerentia nomini Dei infertur, tum quia periculum periurij incurritur, tum quia

Eccl. 27. Eccl. 23. Eccl. 23.

prauam illam consuetudinem frequenter etiam in hac vita vindicat & plectit Deus. Docebit id exemplum quod in vita S. Maxentij abbatis refertur.

Lipelco. 24. Feb. Multi immundis vexati spiritibus ad eum confluebant sanitatis gratia: quodam ergo die duo venerunt, morbo Elephantiaco turpiter deformati (est quædam species lepræ) quibus vir sanctus: Nostis, inquit, ô fratres, qua de causa ira Dei in vos desæuiat? Vos frequenter leuissimis de causis sacrum eius nomen sumitis, iuratis ad peieratis, ideòque iusto iudicio hæc calamitas vos premit: sed iam peccatum agnoscite, & ad mentem redite, vt sanitatem consequamini. Hæc cùm dixisset: omnes ad orationem hortatus est, & ipse flexis genibus lachrymis profusis, tandem surgens, oleo sancto à vertice ad pedes vsque eos inunxit, & sanos dimisit.

Quæres: an consuetudo iurandi excuset iurantem? Respondeo si planè displiceat, ita vt omni diligentia quis conetur obsistere, & tamen illa citra consensum operetur, tunc qui ex consuetudine iurat, per hoc excusatur quod indeliberatè iuret. Sed quando non displicet consuetudo, nec conamur rescindere quantum in nobis est, non excusat, sed aggrauat peccatum, quia & ipsa censetur voluntaria. Hinc Augustinus:

Serm. 10. de verbis Apost. *Maior consuetudo maiorem intentionem flagitat. Si de manu aliquid faceres, facilius manui imperares ne faceret; si pedibus aliquò eundum esset, pigritia retardante, te excitares, vt surgeres & ires: lingua facilitatem habet motus, in vdo posita est, facilè in lubrico labitur. Quantò illa facilius mouetur, tantò tu aduersus illam fixiùs esto. Domabis si vigilabis, vigilabis si timebis, timebis si te Christianum esse cogitaueris.* Iurauimus & nos, inquit idem, & habuimus istam consuetudinem mortiferam: sed ex quo Deo seruire cœpimus, & quantum malum sit vidimus, timuimus vehementer; & quia veternosissimam consuetudinem timore frænauimus, frænata restringitur; restricta languescit, languescens emoritur, & malæ consuetudini bona succedit.

Nider. li. 4. Formicarij. Sed quod remedium pro hac consuetudine? Audi ex Nidero: nobilis quidam ad singula penè verba iurabat. Conscientiâ eum remordente, firmiter statuit consuetudini obsistere; linguæ tamen lubricæ vitio frequenter recidebat. Petiit a Confessario pœnitentiam aptam ad eradicandum: ille facilem iniunxit, quæ vitium ex parte, sed non radicitus amputauit. Ipse id videns, fortiorem sibi iniungit, vt quoties in iuramentum laberetur, tot diebus à carne abstineret. Mandat autem famulis vt vices notent, ne fortè non aduertat. Et ita anno ferè dimidio carnes non gustauit; sed per diuinam gratiam & hanc abstinentiam vitium istud superauit. Alius) inquit idem Niderus) imposuit sibi pœnitentiam, vt quoties iuraret, toties guttam sanguinis proprijs manibus sibi stilo ferreo eliceret; fecit & sanatus est. Alius denique eadem die à vino abstinebat, & sic vitium compescuit. Tu ergo similiter particularem tibi iniunge pœnitentiam, quoties incidis, & fructum referes. Propone toties eleemosynam dare, toties aliquas orationes recitare, vel aliquid aliud quod tibi pœnam aliquam infligat, adimple; hoc erit antidotum, aut cataplasma malo tuo.

LECTIO SEPTIMA.

DE VARIIS PECCATIS CONTRA hoc præceptum.

PRimò directè contra hoc præceptum peccant, qui aliquid falsi asserunt iureiurando, scientes vel dubitantes falsum esse. Et licet res non esset grauis momenti, censetur tamen à Theologis peccatum mortale, quia semper censetur grauis iniuria respectu Dei, quod adducatur testis falsi quacumque ex causa.

Sic frequenter peccant, & grauiter monendi sunt famuli, filij, vxores, qui ne deprehendentur officio defuisse, aut ne à Patre familias durioribus verbis obiurgentur, mendaciter cum iuramento negant se hoc vel illud dixisse, aut fecisse, aut vidisse, &c. non existimantes se graui obnoxios crimini, quia id faciant ad conseruationem pacis domesticæ, ad euitationem rixæ. Et quidem in his iuramentis frequenter vtuntur hac forma: *Est tam verum quàm Deus.* Quæ verba quandam in se continent blasphemiam, quia cùm Deus sit prima veritas; nihil potest ei in veritate comparari: & sic in rigore loquendo, non potest magis dici aliquid tam verum quàm Deus, tam bonum quàm Deus, aut tam sapiens quàm Deus. Ideo hic modus loquendi peruersus est, & ab ore fidelium exterminandus, nec etiam in re verissima vsurpandus.

Peccant quoque mercatores grauiter, dum contra veritatem iurant rem sibi tanti vel tanti stetisse, granum vel vinum non esse mixtum, equum non esse vitiosum, rem venalem non esse antiquam, &c. Nec excusatio illa sufficiens est, quâ dicunt se alia ratione iustum pretium ab emptoribus non posse obtinere, tum quia id sæpe falsum est, tum quia nulla ratione contra veritatem est iurandum, tum quia hac ratione emptorem decipiunt, ab eo pretium summum obtinentes, quod alioqui dare noluisset. Imò frequenter hoc modo extorquent pretium vltrà iustum, & hinc est quod rarò talibus iuramentis etiam temporaliter proficiant: quia vt aduertit Chrysostomus sup. Matthæum. *Talium substantia aut ipsis viuentibus est peritura, aut à malis hæredibus dissipanda, aut ad extraneos & inimicos hæreditas est ventura. Non enim potest ad bonum proficere, quod congregatum est de malo.* Hoc Dominus apud Zachariam indicat, dicens de volumine illo volante in quo maledictio continebatur: *Educam illud, & veniet ad domum furis, & domum iurantis in nomine meo mendaciter, & commorabitur in medio domus eius, & consumet eum, & ligna eius, & lapides eius*: quia scilicet maledictio Dei, domos fallaciter iurantium inuadit, & cùm ex alienis congregarunt, illas disperdit. Peccant & ijdem frequenter iurantes se tali tempore solutionem certam facturos, cum moraliter preuideant, sed id non posse, imò nec animum habeant faciendi, sed potius creditorem eludendi, & de termino in terminum protrahendi. Hæc interim iuramenta grauiter conscientiam lædentia parui fiunt, quia communia.

Secundò peccant qui ex consuetudine praua, sine vlla necessitate, iuramentis execratorijs vtuntur in communibus colloquijs v. g. si eis statim non creditur, assertioni suæ adjciunt: *dæmon me auferat. Deus me confundat, velim hoc sit mihi venenum.* Hæc inter pocula, commessationes,

ebrietates, frequentissima sunt: & ab ijs etiam vsurpantur, non discernendo perfectè an verum sit quod asserunt, an non; & sine conscientia in lusu chartarum, alearum & similibus cupiditate lucri ad finiendas contentiones, sine veritate dicuntur, sed non sine graui Dei offensa, & quandoque vindicta.

Annal. Societ. 1586. Refert Franciscus Bencius anno 1586. fuisse Vercellis in Italia, quendam iuuenem mirè deditum ludo, & excæcatum amore aleæ. Quodam verò die vesperi inter collusores orta est contentio: hic vt eam finitet, inuadat (inquit) me malus dæmon, nisi ita sit. Statimque tremuit cubiculum, & tetra vmbra oberrans circa parietes apparuit ante oculos ludentium. Ille exanimis in terram cadit. Vbi verò ad se rediit, totus pauidus conscientia vrgente, veniam à Deo & eius Matre postulat. Voto se obstringit de itinere suscipiendo ad Varallum montem, & sacro ibi curando celebrari. Nihilominus oberrans effigies illa atra circa cubiculum, lucernam conatur extinguere, sed socij toti territi crucem ligneam opponentes, quocumque ferebatur illi obsistunt. Interim hora erat solum vna in nocte aut altera, & durauit hæc pugna vsque ad diluculum: erantque renouantes ipsi semper oleum, ne deficeret lumen, obsistentes semper per crucem huic terribili spectro; Statimque autem audito matutino signo Angelicæ Salutationis, diffugit hoc monstrum, quasi ad inimicum hunc sonum coactum in suas tenebras recedere, consternatos interim relinquens hos lusores. Vnde illico iuuenis totus attonitus, nullam habens securitatem, ad Collegium Societatis aduolat, vt confessione expiet peccata, & votum suum executioni mandet.

Sic nempe res deploranda est inter Christianos, quod alicui ferè ad singula verba diabolum in ore habeant, alij pestem vel mortem, aut similes pessimas execrationes aut imprecationes. Alij verò ad omnem impatientiæ occasionem iurant per membra Christi, *per Caput, per Mortem, per Sanguinem*, vel per illa per quæ nostram est operatus redemptionem. Magna si quidem Deo fit irreuerentia, dum sacra eius Passio, Sanguis, Membra, Vulnera pretiosa, pro quibus incessanter vocem gratitudinis ei rependere deberemus, ita in vanum assumuntur, in medijs contentionibus & rixis, & frequenter quidem in re etiam illicita. Nam cholerici & impatientes isti homines, iurant per mortem, per sanguinem vel caput Dei, se talem vel talem vindictam de aliquo sumpturos, & similia illicita, & tunc absque dubio est peccatum mortale grauissimum ab ore Christiano penitus relegandum.

Tertiò peccant, qui blasphemiam aliquam in Deum vel Sanctos effutiunt. Licet verò nomen blasphemiæ vernaculo sermone apud Gallos & Germanos, ac alias Nationes, confundatur cum iuramento: Est tamen propriè blasphemia, cùm aliquid Deo vel Sanctis attribuitur quod eis non conuenit, aut eis denegatur quod eis competit. Sic inter blasphemos maxime numerandi sunt hæretici, qui lingua venenata *ponunt in Cœlum os suum*, multa dicentes contra Deum, facientes eum authorem peccati, contra Virginem, eam æquantes cæteris mulieribus, contra Angelos & Sanctos eis denegantes honorem. Vnde significati sunt Apoc. 13. per illam bestiam quam vidit Ioannes, *Cui datum est os quod aperuit in blasphemias, blasphemans nomen eius, & tabernaculum, & qui habitant in Cælo*. Quæ omnia vera sunt de nostris hæreticis, qui miris calumnijs afficiunt Cœlites, & Tabernaculum Dei: per quod intelligere possumus vel Virginem, vel Ecclesiam sanctam, vel etiam sacrosanctam Eucharistiam. Est autem blasphemia grauissimum peccatum frequentissimè à Deo punitum. Vide de Nicanore 2. Machabæorum 15. cuius lingua in partes discissa, data fuit auibus Cœli, quia blasphemarat. Sic & Herodes ob blasphemiam à vermibus consumptus expirauit: Sic & Antiochus insanus & inuisibili plaga percussus 2. Machab. 9. Sennacherib quoque, Holofernes, & alij ob blasphemiam à Deo sunt puniti, & exemplum omnibus blasphemantibus dati.

In omni quoque lege grauiter punitum est hoc vitium. Nam in lege antiqua blasphemus educebatur extra castra; & qui audiuerant blasphemiam, imponebant manum super caput eius, & cunctus populus eum lapidabat. In qua quidem cæremonia, testes super caput blasphemi manus imponunt, significantes hoc caput esse impium, contra quod testimonium ferunt, ideóque mortis esse reum. Addit Lyranus eos dicere solitos: *Malitia tua te adduxit ad mortem non nos*: quasi dicerent: *Tuo capiti mortem imputa non nobis*. Leuit. 24. Cunctus etiam populus lapidabat, quia cùm hoc vitium enormitate sua assistentes & vicinos totúmque populum videatur polluere, & vindictæ obnoxium reddere, hac lapidatione illud detestatur totus populus, & à se vindictam auertit.

In lege quoque Ecclesiastica, blasphemus septem Dominicis stare iubetur pro foribus Ecclesiæ, dum aguntur Missarum solemnia, & vltimo quidem Die sine pallio & calceamentis, ligatus corrigiam collo. Iubetur quoque septem ferijs sextis dictarum Dominicarum ieiunare in pane & aqua, nec intrare Ecclesiam, & in quolibet dictorum dierum, tres si possit, vel saltem vnum pauperem reficere. Quod si nolit hanc pœnitentiam, interdicitur ei ingressus Ecclesiæ, & in morte priuatur sepultura. Ita habetur Capitulo *Statuimus*. De maledicis.

In lege quoque ciuili, B. Ludouicus Rex Franciæ edictum tulerat contra blasphemantes nomen Dei aut Virginis, decernens eis pœnam igni cauterij in fronte. Cùm verò nobilis quidam in hoc crimen incurrisset, multique apud Regem intercederent, vt eius nobilitati parceretur, & alia pœna afficeretur: Respondit Rex: *Ego paratus essem, & pro gratia reputarem, si tale signum fronti meæ imprimeretur; dummodo tale scelus è Regno meo extirparetur*; Ita Paulus Æmilius l. 7. hist. Franc.

Refert quoque Nicolaus Boërius, Roberto Francorum Regi aliquando in Ciuitate Aurelianensi pro pace Regni oranti, Christum apparuisse, & respondisse pacem in Regno eum non habiturum, donec blasphemiam, & crimina notoria eliminasset. Nec mirum si secundùm leges omnes ciuiles, canonicas, & diuinas, tam seuerè in blasphemos animaduertere liceat, cùm dicat Augustinus: *Non minùs peccant, qui blasphemant Christum regnantem in cælis, quam qui crucifixerunt ambulantem in terris*. Nicolaus Boërius. decil. 30.

His interim non obstantibus, adhuc videmus blasphemias communes esse inter aliquos qui se dicunt Christianos; inter milites; inter vitiosos homines in ludis, in tabernis: talis vox blasphema est, cùm Galli dicunt *Ie renie Dieu: Maugré Dieu: en despit de Dieu*. Et similes multæ voces execrabiles, quas vnaquæque natio habet diuersas iuxta mores peruersos, satanica consuetudine potius quàm Christiana, varijs in Prouincijs inualescentes. Dico satanica consuetudine,

quia hoc vitium blasphemiæ proprium est satanæ & damnatorum, de quibus dicitur in Apocalypsi: *Æstuauerunt æstu magno, & blasphemauerunt nomen Domini habentis potestatem super plagas.* In inferno enim damnati licet demeritis suis puniantur, continuò tamen blasphemant eum qui plagas infert.

Apoc. 16.

Quartò peccant, qui exigunt, vel impellunt ad iuramentum, illum quem sciunt falsum iuraturum: De hac re sic loquitur D. Augustinus: *Multum interest si nesciat ille qui exigit iurationem, illum falsum iuraturum, an sciat. Si enim nescit, ideoque dicit: Iura mihi, non audeo dicere non esse peccatum, humana tamen tentatio est. Si tamen sciat eum fecisse, & nouit fecisse & cogit, homicida est. Ille enim suo periurio se peremit, sed iste manum interficientis expressit.* Ita Augustinus Epist. 145.: Eodem modo loquitur Serm. 11. de Sanctis, & allegatur causa vigesima secunda quæst. 5. vbi sic habet: *Ille qui hominem prouocat ad iurationem, & scit eum falsum iuraturum, vincit homicidam: quia homicida corpus occisurus est, ille animam, immò duas animas, & eius quem iurare prouocauit, & suam: Scis verum esse quod dicis, & falsum quod ille dici, & iurare compellis: Ecce iurat, ecce peierat, tu quid inuenisti? imò & peristi, qui de eius morte satiari voluisti.* Affert quoq; D. Augustinus huiusce rei exemplum. Fuit, inquit, in hac Ecclesia homo quidam simplex & bene fidelis, à multis cognitus, nomine Tutuslimenus, quidam negauit ei quod debebat. Commotus ipse prouocauit eum ad iusiurandum. Iurauit ille, iste perdidit, sed isto perdente, ille penitus periit. Interim ipsa nocte exhibitus fuit apud Iudicem, & interrogatus. Quare prouocasti hominem ad iuramentum, quem sciebas falsum iuraturum? Respondit ille, negauit mihi rem meam. Dictum est ei: *Et nonne melius erat vt perderes rem tuam, quàm animam hominis falsa iuratione perimeres?* Prostratus, iussus est cædi, cæsus est grauiter, ita vt in dorso eludiantis vestigia plagarum apparerent. Sed postea dictum est ei, parcitur tibi, de cætero caue. Fecit ille magnum peccatum (inquit Augustinus) & mundatus est, sed multo grauius faciet, qui post istam meam admonitionem & sermonem tale quid fecerit.

Sed excusant se multi, & dicunt ergo neminem licebit cogere ad soluendum, cum non alia restat via, quàm per iuramentum? Respondetur. Si aduertis ipsum paratum ad iurandum falsum, quid te iuuabit eius iuramentum, quandoquidem per illud sese eximat à solutione? Tunc ergo vrget ratio salutis proximi, vt ei iusiurandum non deferas; quia quantum in te est; teneris tantam Dei iniuriam, & proximi peccatum vitare & impedire. Dices iterum: Id libens facerem, sed conijcient homines ex eo me iniustæ causæ defensorem, si nolim causam iuramento decidere. Respondeo: non ita iudicaturos prudentes homines, quin potius laudabunt in te timorem pium, quem habes ne Deus offendatur. Quod sic deprauati aliqui homines id iudicent, conscientiam tuam, committe Deo, nec hominum require iudicium, ipse tibi abundantem reddet cumulum meritorũ, ob charitatem illam quâ in fratre vis vitare peccatum, & potius rem tuam exponere periculo perdendi, quàm animam eius damnationis.

Iudex tamen quandoque, ob officium suum, debet hoc ordini iustitiæ vt deferat iuramentum, cùm non suppetit alia via quâ plenè officio suo possit satisfacere. Vnde licet sciat aliquem falsum iuraturum, vtitur iure suo, nec censetur consentire. Sunt & alij casus quibus licitè deferatur iuramentum illi quem putas peieraturum, quos videre potes apud Lessium, & alios Theologos.

Lessius l. c. 41. dub. 10.

Quintò peccant contra hoc præceptum, qui vota Deo & Sanctis nuncupata non implent. Est enim votum promissio in honorem Dei facta, firmiter obligans hominem: & ita nomen Dei in vanum assumit, qui non implet, & peccato mortali se obstringit. Aliud est, si quis tantùm propositum fecerit, quia propositum ad peccatum mortale non obstringit, nec est obligatio absoluta. Vnde si mutatione voluntatis dissoluatur, instabilitas est, non tamen grauis culpa. Differentia verò inter votum & propositum, quandamtenus demonstrari potest similitudine glaciei & crystalli: Propositum est quasi quædam glicies, quæ calore accidente, facilè in labilem aquam resoluitur. Sic quotidie accedente tentationis calore, diffluunt bona nostra proposita. At votum est instar crystali soliditatem retinentis etiam calore inualescente; quia obligatio vouentis voluntatem debet firmare, vt non possit diffluere.

Quapropter arguendi sunt hîc multi qui variis se votis onerant, & ea vel non soluunt, vel per longa tempora differunt. Sic inuenies multas mulierculas varias peregrinationes vouentes, nec adimplentes. Cùm enim morbus aliquis illis incidit, vel pueris eorum, statim conijciunt esse morbum huius & illius Sancti, vt vocant: & iuxta varias coniecturas diuersis Sanctis vouent peregrinationes; sed per plures annos illas differunt, nec conantur adimplere, ideoque dissuadenda sunt hæc vetularum vel mulierculatum tam facilè emissa vota, quæ vt plurimùm vix adimplere possunt, quia eis res angusta domi; vel adimplere negligunt, cùm iam morbus vel aliud infortunium, ratione cuius vouebant, pertransiit, & voto sanitatis potiti sunt. Nempe similes sunt his qui ad fontem pergentes, postquam vnam impleuerint, nullam postea fontis rationem habent, sed ei erga vertunt. Sic ingrati homines postquam potiti sunt desiderio, diuinæ largitatis fonti censentur terga vertere, dum promissionis sunt immemores: multa promittunt feruenti animo dum diuino egent beneficio, postea nihil sequitur effectus. Vnde iterum rectè tales comparantur à Salomone, nubi pluuiam promittenti, sed postea euanescenti: *Nubes & pluuiæ non sequentes, vir promissa non complens.* Displicet ergo Deo stulta & infidelis promissio. Vnde Deut. 23. dicitur, *Quod semel egressum est de labiis tuis obseruabis, & facies sicut promisisti Domino Deo tuo.* Et apud Ecclesiasticum c. 5. *Melius est non vouere, quam post votum promissa non reddere.* Est quoq; alia hac de re notabilis sententia apud Sap. Prou. 20. *Ruina est homini deuorare sanctos, & post vota retractare.* q. d. Laqueus est vouere, & postea pœnitere. Verùm alia lectio habet, quæ verior apud interpretes iudicatur: *Ruina est homini deuorare Sanctos, & post vota retractare.* Quod aliqui interpretantur, vt sit idem quod persequi Sanctos, & sic erit sensus, quod vtrumque sit ruina homini, & persequi Sanctos, & vota eis facta retractare.

Prou. 25.

Prou. 20

Cæterùm, circa vota in honorem Sanctorum facta monendi sunt vulgares homines, & mulieres, de variis circumstantiis quæ superstitionem sapiunt, quas ipsi putant necessarias ad voti sui adimpletionem, vel ad sanitatem impetrandam. Sic existimo esse superstitionem, vt vouant ad publicam viam procedere, ibi ouum vertere, vel partem argenteam plicare, vel aliam oblationem

ibi exponere, & credere aliter non esse ritè peractum votum. Similiter diminuere candelas quas accendunt de die in diem, durante Nouenna, diminuere etiam orationes pro ratione dierum, primò nouem, deinde octo, &c. & multa similia, quæ vana & anilis obseruatio introduxit, quibus potius irritatur Deus, quàm colatur.

Quæres, an implendum sit votum statim ac nuncupatum est, aut quo tempore? Respondeo: quando aliquis vouit sine conditione vel temporis præfixione, tenetur illud statim exequi cùm potest, nisi vouendo aliud in mente habuerit.

Vnde Deuteron. 23. dicitur. *Si votum voueris Domino, non tardabis reddere, quia requiret Dominus Deus tuus illud, & si moratus fueris, tibi reputabitur in peccatum.* Hoc etiam antiqui voluerunt significare, dum dixerunt non rectè satisfacere promissis & voto naufragij, qui non suspendit vestes, quas è naufragio tulit, templo Neptuni, antequam illas exsiccet. Volunt enim docere promptitudinem quam debemus habere, vt Deo vota soluamus, cuius fauore è calamitate eruti sumus.

Deut. 23.

Horat. l. 1. Oda. 5.

Iustè ergo conqueritur Lactantius (de quo & nos iam conquesti sumus) quod homines si presserit grauis necessitas, Dei recordentur, postea autem obliuiscantur. *Si belli tremor infremuerit* (inquit ipse) *si morborum pestifera vis incubuit, si alimenta frugibus lōga siccitas denegauit, si tempestas, si grando ingruat, ad Deum confugitur, à Deo petitur auxilium. Si quis in mari vento sæuiente iactatur, hunc inuocat. Si ad extremam mendicandi necessitatem deductus, victum precibus exposcit, Deum solum obtestatur, per eius vnicum & diuinum nomen hominum sibi misericordiam quærit: nunquam igitur Dei meminerunt, nisi dum in malis sunt. Postquam metus deseruit, & pericula recesserunt, Deo, quem ante in necessitate implorauerant, nequidem gratias agunt.* Hæc ille.

Lactant. Lib. 2. Instit.

Exemplum audi ex P. Damiano. In maris tempestate deprehensus quidam: futurum se Monachum affectuosâ sponsione deuouit; sed naufragio erutus, votum soluere huius vitæ amore contempsit. Expleto anno, ipso Die quo votum Domino suæ conuersionis obtulerat, Kalendis Ianuarij dum hinc inde discurrens cum aliis iuuenibus luderet, & choros duceret cum scurrilibus cantilenis; subitò lapsa super eum tegula detecto occidit & obtriuit: sic infœlix ille qui mundum deserere noluit vltroneus; amisit inuitus, & fallacem carnis dulcedinem perdidit, quia amando carnem mentitus est veritati.

LECTIO OCTAVA.

DE TERTIO PRÆCEPTO.

MEMENTO VT DIEM *Sabbati Sanctifices.*

1. Docet Sabbati obseruationem esse ab initio mundi.
2. Renouatam fuisse tempore Moysis.
3. Sabbatum rectè mutatum esse in Dominicam.

PROPOSITIO PRIMA.

SAbbati obseruatio & sanctificatio, non solum est tempore Moysis, sed est ab origine mundi.

Declarari id potest ex Gen. c. 2. vbi dicitur: *Benedixit diei septimo, & sanctificauit illum: quia in ipso cessauerat ab omni opere suo.* Sensus est? diem illum septimum quo requieuit, effecit sibi sacrum & festum, voluitque specialiter coli ab Adamo & eius posteris sacro otio & cultu Dei, & maximè recolendo beneficium creationis suæ totiusque mundi illo die completæ. Hoc enim significatur illis verbis: *Quia in ipso cessauerat ab omni opere suo.* Diuinum ergo sabbatum tunc fuit, quando requieuit ab operibus suis, non quasi otiosus postea fuerit, cùm dicat: *Pater meus vsque modò operatur, & ego operor*, sed quia nullas ex tunc nouas species produxit. Continuò tamen operatur gubernans, conseruans, influens in suas creaturas, & noua indiuidua producens, nouas animas creans & corporibus infundens. Illum itaque diem quietis suæ voluit ex tunc homines imitari & colere, quiescendo ab operibus, & beneficium creationis rememorando.

Ioan. 5.

Præceptumque illud, si diem præcisè spectes, non fuit naturale, sed positiuum & particulare. Dico, si diem præcisè septimum spectes, legem solam naturæ illum non præcipere, est tamen cuiusdam legis naturæ, quod aliquis dies speciali Dei cultui dicetur. Nam & ipsi pagani suis Diis aliquos dies specialiter decernendos iudicarunt, & sic lex naturæ dictat, veri Dei cultui etiam aliquem esse consecrandum. Sed quod septimus dies specialiter coli debeat, rationabiliter determinauit lex diuina, ob causam prædictam.

Sed dices: Scriptura non meminit Sabbati obseruati, nisi postquam populus egressus ex Ægypto, per Moysen accepit præceptum: *Memento vt diem Sabbati sanctifices, &c.* Respondeo: Tempore idolatriæ, & in Ægyptiaca seruitute, istud præceptum quod primitus fuerat datum, obliteratum planè fuisse, & obliuioni traditum: sed tunc à Domino fuisse restitutum, & in memoriam reuocatum, ac specialiori præcepto sancitum.

Exod. 20.

Vnde dicitur: *Memento vt diem Sabbati sanctifices* q. d. Diem illum quem à primæua ætate mihi sanctificaui & coli volui, tuâ ingratitudine, ob incuriam temporumque iniuriam, video quadam obliuione sepultum: nunc autem tibi in memoriam reuoco, & speciali lege sancio, vt inuiolabiliter obserues, nec vmquam obliuioni tradas, sicut nec beneficium creationis quod eo die compleui. Addo ad dictorum confirmationem, etiam ante hanc legem Decalogi, renouatam fuisse memoriam cultus & obseruationis Sabbati Exod. 16. dum pridie Sabbati iubentur duplicem mannæ mensuram colligere, & dicitur eis: *Requies sabbati sanctificata est Domino cras.* q. d. Cras est Sabbatum sanctum, & cultui Dei dicatum, ergo ab omni opere quiescendum, ac Deo vacandum est, ideoque volui vos die sexto colligere manna in duplum. His verbis Sabbati primitus instituti refricatur eis memoria, & eius obseruatio renouatur, cùm tamen lex Moysis necdum foret data: ergo non à Moyse obseruatio sabbati, sed à Deo iam à mundi exordio sumpsit originem.

Addit D. Augustinus, diem illum septimum à Deo sanctificatum ob quietem Dei ab operibus suis, fuisse figuram quietis Christi in sepulchro die Sabbati, postquam opus redemptionis nostræ die sexto per passionem & mortem consummasset. Significari secundò potest symbolicè septima ætas mundi, in qua debebat fieri redemptio, & compleri hominis recreatio, vt ei daretur quies à peccatis & operibus prauis. Septem enim ætates mundi à quibusdam rectè ita recensentur, vt prima sit ab Adam vsque ad diluuium: secunda à diluuio vsque ad Abraham, Tertia ab

L. 4. de gen. 11.

Abraham vsque ad Moysen: Quarta à Moyse vsque ad Dauid: quinta à Dauide vsque ad captiuitatem Babylonicam: Sexta ab illa captiuitate vsque ad Christum: Septima à Christo vsque ad finem mundi. Per sex ergo ætates, homo laborarat velut in ergastulo sub peccato, & sub elementis & rebus egenis mundi seruiens, nec poterat peruenire ad requiem, siue secundùm carnem, siue secundùm spiritum: in septima ætate, quasi in septimo die, venit Christus, redemptionem afferens & quietem, Sabbatumque spirituale in quo à peccatis cessare debemus, & diuinis beneficiis rememorandis vacare. Tertiò, secundùm anagogicum sensum dicit D. Paulus per illud Sabbatum in quo quieuit Deus ab operibus, significatum fuisse Sabbatum æternum, & quietem in Cœlis perennem, vbi Filij Dei requiescent à laboribus suis, quia *opera illorum sequuntur illos*: vt voce cœlesti indicatum fuit D. Ioanni in Apocalypsi 14. *Reuera ibi est verum Sabbatum, vbi vera requies* (inquit D. Chrysostomus) *vbi fugit dolor, tristitia, gemitus: vbi neque solicitudines, neque labores, neque agones. Non est illic, in sudore vultus tui comedes panem tuum. Non est illic, in tristitiis generabis filios, sed omnis pax, gaudium, iucunditas, voluptas, bonitas, mansuetudo. Non est illic inuidia, neque zelus, neque morbus, neque mors, non ibi tenebræ, neque nox, semper diei claritas, non est fatigari, non fastidium accipere.* Hoc est illud Sabbatum quod vocat Isaias: *Sabbatum Domini sanctum & delicatum*, quia Sancti non solùm ibi requiescunt, sed & æternùm deliciantur & iubilant, celebrantes perennem lætitiæ solemnitatem in sacrificio laudis, in voce exultationis, in sono epulantis.

Chrysost. hom. 6. ep. ad He.

Isai. 76.

Heb. 4. De hoc ergo Sabbato, tanquam typicè designato in primo illo instituto à mundi exordio, dicit Apostolus: *Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei: qui enim ingressus est in requiem eius* (scilicet Dei) *etiam ipse requieuit ab operibus suis* (id est, à laboribus huius vitæ) *Sicut à suis Deus.* Postea omnes fideles conuocans & inuitans quasi voce & tuba quadam cœlesti ad illud Sabbatum perenne, forti clamore insonat. *Festinemus ergo ingredi in illam requiem.* Quasi dicat: Quandoquidem nobis promissa est illa requies, & ipsi quodammodò illam tenemus, & ad illam re apprehendendam tendimus; excutiamus omnem ignauiam & ambulantes ad illam in huius vitæ peregrinatione non sistamus gradum, non lassemur, non despondeamus animum ob labores & difficultates, sed forti & constanti animo pergamus, imò curramus festinantes. Quare festinandum? quia via est longa, vita breuis, tempus incertum, vocatio Dei vrget: & in mora est periculum. Vide D. Thomam in illum locum. *Cursu opus est* (inquit Diuus Chrysostomus) *& vehementi cursu: qui currit non ad prata adiacentia, non ad amicos, non ad spectatores, non ad palmam attendit, non consistit, metæ vicinus non languet, sed cursum intendit. Sic quo seniores & cælo viciniores sumus, eo magis & concitatiùs currere debemus.*

Chrysost. hom. 7. ep. ad Heb.

PROPOSITIO SECVNDA.

IN *lege Moysis non solùm renouatio Sabbati fuit, sed & strictior obseruatio à Deo præcepta.*

Declaratur primò, quia eius violati pœna fuit mors, sic enim dicitur, Exod. 31. *Videte vt sabbatum meum custodiatis, quia signum est inter me & vos in generationibus vestris, vt sciatis quia ego Dominus qui sanctifico vos. Qui polluerit illud, morte moriatur.* q.d. Quia Sabbatum signum est quod vos mihi sitis populus, & ego vobis sim Deus, ideoque, in mei honorem & obedientiam colitis diem septimum, agnoscentes me omnium Creatorem: volo vt sit vobis illo die publicus & solemnis cultus, & sub pœna mortis violatori infligenda volo illum sanctificetis, quia & per illum etiam vos mihi volo sanctificare. *Qui ergo fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui*; hoc est, vita eius tolletur de medio si res constet, quod si id non constet, non ideò immunis erit, sed Deo vindicante plectetur. Vide Ierem. cap. 17. Vnde cùm essent filij Israel in solitudine, & inuenissent hominem colligentem ligna in die sabbati, obtulerunt eum Moysi & Aaron & vniuersæ multitudini. Qui recluserunt eum in carcerem, nescientes quid super eo decernendum foret: ignorabant enim, an pro tantillo opere morte aliquem plecti vellet Deus, & si id vellet, ignorabant quo genere mortis. Dixit ergo Dominus ad Moysen: *Morte moriatur, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra.* Num. 15.

Declaratur secundò: quia obseruatio sabbati ideò stricta fuit, vt non liceret vel cibum coquere. Omnes enim cibos in die sabbati coctos, contaminatos habebant, non minùs quàm si idolis fuissent sacrificati. Ideò habebant diem præcedentem vocatum *Parasceues*, hoc est, diem præparationis, in quo omnes cibos debebant præparare. Dominus quoque vt ostenderet eis quomodò vellet Sabbatum stricto rigore obseruari, non pluebat illis manna illo die, ne colligendo occuparentur: & cum aliis præcedentibus diebus non possent vltra mensuram vnam colligere, quin putresceret, in die tamen Parasceues duplicem colligebant, & qui non collegerat, non comedebat in Sabbato. Vbi significatum dicit Origenes, quod qui in hac vita (quæ nobis destinata est quasi dies præparationis ad prouisionem bonorum operum quasi dies sextus ad colligendum manna) nihil collegerit, in sabbato illo æternitatis, æterna fame pereat necesse est.

In sabbato quoque non licebat ignem accendere. Nam exod. 35. expressè dicitur: *Non succendetis ignem in omnibus habitaculis vestris per diem Sabbati.* Censentque Rabini nulla de causa id licuisse, etiam frigoris ad se calefaciendum. Addit Philo illo die non fuisse licitum ignem accendere, quia ignis est materia circa quam versantur plures artifices, v. g. fabri diuersorum metallorum; ideoque prohibebatur, ne occasio daretur aliquibus transgressionis. Multi tamen Doctores putant solum fuisse prohibitum succendere ignem ad coquendum, non ad calefaciendum. Denique in sabbato non licebat quicquam vendere vel emere, vel onus aliquod portare, de quo vide fusè l. 2. Esdræ c. vlt. Nec licebat vltra domum iter facere vltra mille (vel vt alij) bis mille passus. Vnde Exod. 16. dicitur: *Maneat vnusquisque apud semetipsum, nullus egrediatur de loco suo die septimo.*

Philo l. 2. & 3. de vita Moysis.

Aduerte tamen, quod vanis aliquibus obseruationibus, & non secundùm legem, colebant suum Sabbatum. Vnde putabant non licere curare ægros: de quo Christus eos arguit & conuincit, exemplo asini aut bouis cadentis in foueam. Quin & Machabæi initio existimabant sibi non licere pugnare in sabbato etiam se defendendo, sed postea aliter strage suorum edocti sunt, v. 1. Machab. 2. Putabant quoque sabbata sua contaminari per fœtorem corporum corruptorum, si suspensa manerent sabbato, Ioanni, 19. Etiam modò Iudæi aliqui valde superstitios è sabbatum

ftum colunt. Vnde notum est illud de quodam Iudæo in Anglia, qui in foueam siue cloacam sordidam sabbato cadens, nolensque extrahi, à Christiano Iudice coactus est etiam Dominico die in eadem manere. Cùm enim ille diceret:

Sabbata sancta colo, de stercore surgere nolo.

Responsum eidem à Iudice referunt Annales Angliæ.

Sabbato nostra quidem Salomon celebrabis ibidem.

Hinc adhuc & aliqui Rabbini dicunt non licere ignem è lapide vel metallo excutere die Sabbati, nec lampadem accendere nisi ob infirmum, & multa similia vana.

Cæterùm, præter hoc sabbatum, & præter alia festa quibus etiam sabbati nomen communicatum fuit, erat & aliud *Sabbatum terræ*, de quo Leuit. 25. *Sex annis seres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colligesque fructus eius, septimo autem anno sabbatum erit terræ, agrum non seres, & vineam non putabis.* Itaque ille annus septimus erat sabbatum terræ, siue quies terræ (vti dies septima erat sabbatum, hoc est, quies hominum) quia debebat quiescere terra ab omni cultura, sicque quies dabatur agris & vineis. Hoc terræ sabbatum instituit (inquit D. Augustinus) vt ipsa vacatio terræ esset velut merces habitationis, & quasi pretium redemptionis ab illo cuius est, id est, ab eius Creatore Deo, vt scilicet Hebræi pro terra sibi data illi hoc sabbatum quasi cultum & homagium quoddam rependerent: sicut fudarij Domino feudi & homagium & iura aliqua persoluunt, habebat ergo hoc sabbatum, siue annus septimus, qui vocabatur sabbaticus, aliquot priuilegia. Primum erat, quod eo anno quicquid terra, vineæ, agri, sponte producebant, erat commune pauperibus, imò & animalibus. Et sic poterant viduæ, pupilli, pauperes, peregrini, colligere quicquid olerum, herbarum, aut granorum ex deciduis præcedentis anni exoriebatur, quicquid vinea per se produxerat. Secundum erat, quod illo anno septimo fiebat remissio omnium debitorum, si is qui debebat genere Iudæus erat, non verò si peregrinus & gentilis, vt dicitur Deut. 15. Tertium erat, quod anno septimo omnes serui Hebræi assequebantur libertatem, si volebant. Quod si diligentes Dominum & domum eius non desiderabant egredi, perforabatur eis auris applicata ad postem domus, & manebant serui in perpetuum, exod. 21. Illo quoque anno septimo legebatur Deuteronomium coram totam populo, Deut. 31.

Aug. q. 83. in Leuit.

Vide Leuit. 25.

Denique apud Hebræos erat aliud magnum sabbatum, quod celebrabatur post annos septies septem, quodlibet scilicet anno quinquagesimo, & vocabatur iubilæum. De quo diximus, cùm de indulgentiis disseruimus.

PROPOSITIO TERTIA.

Conuenienter Sabbati dies in Dominicum ab Ecclesia est commutatus.

Quæcumque in antiquo testamento ceremonialia fuerunt, figuram gerebant eorum quæ in nouo, & ideo veritate veniente, tanquam vmbratica & typica cessarunt. Sic eorum Sacramenta, sacrificia, oblationes, typi erant Sacramentorum & sacrificij nostri. Sic Circumcisioni, quæ erat signum fœderis; successit Baptismus vera Circumcisio spiritualis & signum fœderis inter nos & Deum. Immolationi & manducationi Agni, successit immolatio & manducatio Corporis & Sanguinis Christi, veri Agni. Sacerdotio Leuitico & Aaronico, successit Sacerdotium nouum secundùm ordinem Melchisedech, à Christo institutum. Et loco omnium Sacrificiorum veterum, sancitum est vnicum Eucharistiæ sacrificium. Sic ergo Sabbato Iudaico & legali, successit Sabbatum Christianorum, hoc est, Dominicus dies.

Sed quæres: quomodò ergo mansit illud præceptum: *Memento vt diem Sabbati sanctifices?* Respondeo, illud præceptum partim fuisse cæremoniale, partim morale. Quod enim septimum diem colerent Hebræi, cæremoniale fuit: & rationabiliter eis determinatum, tum quia Deus eodem die requieuerat ab opere creationis: tum vt memoriam celebrarent liberationis ab Ægyptiaca seruitute, sicut dicitur Deu. 5. *Memento quod seruieris in Ægypto, & eduxerit te Dominus Deus tuus in manu forti: id circo præcepit tibi vt obseruares diem Sabbati.* Quatenus verò hoc præceptum diem & tempus aliquod Dei culti publico & externo dandum præcipit, sic est morale & naturale. Rationabiliter verò Ecclesia, quæ est *domus Dei viui, columna & firmamentum veritatis*, à Spiritu S. infallibiliter directa, diem Dominicum designauit, hoc est, diem illumquo Dominus resurrexit: qui ideò etiam Dominicus dictus est, siue vt dicit Diuus Chrysostomus: *Dominicus dies dicitur, hoc est dies regalis, in quo Imperator ascendit ab inferis, de quo intelligitur illud: Hæc dies quam fecit Dominus. Dies quoque panis dicitur, quia in eo nouimus panem Resurrectionis celestis. Denique dies lucis in quo fuerunt mentis tenebræ, iuxta illud Isaiæ Populus qui ambulat in tenebris, vidit lucem magnam.* Si ergo in memoriam creationis septimus dies fuit sacer, in memoriam recreationis & reformationis nostræ octauus nunc sacer est, nobilitatus & sanctificatus gloriosa illa resurrectione, & numerus octauus symbolum est æternitatis, vt alibi dixi. Itaque sicuti vernum tempus succedit obscuræ & frigidæ hyemi, & sicut dies nocti; aut ætas virilis adolescentiæ; ita & Dominicus dies succedit Sabbato, & octauus dies septimo, quia octaua ætate erit sabbatum illud Æternitatis.

Chrys. hom. 5. Resur.

Est verò diei Dominicæ tanta antiquitas, vt illius etiam meminerit D. Ioannes in Apocal. dicens *Fuit in Spiritu in Dominica Die.* Illius quoque meminit D. Ignatius Epist. ad Magnesianos, vbi eam *Reginam & Principem omnium dierum* appellat. Et ita colligimus, iam ab initio Ecclesiæ, ab ipsis Apostolis diuino spiritu edoctis, hunc diem fuisse sanctificatum. Sed & multæ sunt prærogatiuę illius diei, quę mouere potuerunt Ecclesiam ad eius sanctificationem.

Apoc. 1.

Primò, quia iste fuit primus dies creationis, in quo lux prima, lucis spiritualis symbolum, creata fuit, & mundus initium accepit, & Angeli nobilissima creatura mundi.

Secundò, eodem die stetit arca Noë super montes Armeniæ.

Tertiò, Eodem die Hebręi siccis pedibus mare rubrum transierunt. Ita Synodus Cęsariensis apud Bedam in Epistola de celebratione Paschæ.

Quartò. Illo die primum manna pluit in deserto, vt docent Augustinus & origenes.

Quintò. Initio diei Dominicæ creditur Christus fuisse natus, vt habet sexta Synodus can. 8.

Sextò Eodem die stella Magis apparuit. V. D. L. ne ep.

Septimò. Eodem die baptizatus est in Iordane Christus.

Octauò. Eodem die primum miraculum fecit, aquam vertens in vinum.

Nonò. Eodem die satiauit quinque millia hominum.

Decimò. Illo die honorificatus est cum palmis.

Vndecimò. Illo die apparuit Apostolis, dans eis potestatem peccata remittendi.

Duodecimò. Eodem die misit Apostolos Euangelium prædicare per totum mundum.

Decimotertiò. Eodem die misit Spiritum Sanctum.

Vltimò. Dominica die multi putant Christum venturum ad iudicium. August. Ser. 251. de tempore, & Hilarius Procemio in Psalmos.

Aug. ser. 254. de temp.

Quapropter rectè aduertunt aliqui, illos qui violant nostrum Sabbatum peccare in Deum patrem, cuius potentia die Dominico creauit mundum: Peccare quoque in Filium, cuius natiuitate & resurrectione sanctificatus est: Peccare in Spiritum sanctum, qui eodem die ad nos missus est: Et ita ingrati sunt Patris potentiæ, Filij sapientiæ, bonitati Spiritu Sancti, ingrati Creatori, Redemptori, Consolatori. Colligitur quoque ex dictis, cùm ille dies sit Deo sacer & sanctificatus, rectè illo die ampliorem expectari à Deo influxum spiritualem, & benedictionem vberiorem animas nostras irrigantem. Sicut enim preces nostræ, cæteris paribus citiùs à Deo exaudiuntur, de loco sacro oblatæ, ob loci sanctificationem: ita & beneficia à Deo citiùs accipiuntur, diebus ab eo destinatis per specialem sanctificationem. Hinc etiam à Græcis dies Dominicus dies Solis appellatur, quia Sol iustitiæ illo die specialiter censetur in nobis influere, & animis nostris spiritualem lucem infundere.

Porrò hic etiam notandum est, licet Sabbati dies Iudaicè sit abolitus, Christiana tamen obseruatione, & antiqua Ecclesiæ Catholicæ religione, Virgini Mariæ esse dicatum. Volens enim Ecclesia Virgini diem aliquem septimanæ quasi tributum quoddam pendere, hunc diem meritò elegit, quodammodò commutans festum actionis gratiarum propter beneficium creationis mundi, & requietionis Dei in actionem gratiarum propter beneficium creationis Matris Dei. Hæc enim fuit quidam nouus *Mundus abbreuiatus*, excellentior & capacior mundo: quia quem Cœli capere non poterant, suo gremio nouo quodammodo conclusit; & ita in illa requieuit Deus, vt possit dicere: *Qui creauit me, requieuit in Tabernaculo meo.* Vnde Albertus magnus loquens de benedictione Sabbati sic ait: *Est ista benedictio, operum consummatio, in Beatissima autem Virgine fuit perfectissimè operum consummatio, quia omnia creata in vno homine vniuntur cum Creatore, & primum fit vltimum, & vltimum primum.* Est & altera ratio huius diei Virgini consecrati, quia in illo die specialiter in Virgine lumen fidei permansit, Apostolis aliisque Fidelibus tunc vacillantibus. Vnde & de illa tunc verum esse diximus; *Non extinguetur in nocte lucerna eius.* Quapropter etiam illo die Fideles candelarum accensarum lumine ei cultum exhibent. Et huius diei cultum sibi gratum multis beneficiis & miraculis Virgo quandoque ostendit.

Prou. vlt.

Refert Durandus lib. 4. Rationalis cap. 1. olim in quadam Ecclesia Constantinopoli fuisse imaginem Beatæ Virginis, coram qua dependebat velum, totam velans imaginem, quod insexta feria post vesperas nullo mouente recedebat, vt plenissimè posset conspici imago; celebratis verò Vesperis in Sabbato, iterum illam cooperiebat. Idem refert Niderus, & alij.

Refert quoque Franciscus Bencius in Annalibus Societatis Prouinciæ Austriæ, quæ sequuntur. Excurrit vnus ex Sacerdotibus Societatis nostræ sub Epiphaniorum Festum, in Oppidum Toparchæ cuiusdam excellenti pietate, qui olim educatus inter conuictores Viennæ, vxorem hic habebat sterilem, nec satis firmam in fide, cùm vesceretur cibis illicitis. Persuadet mulieri noster, vt si liberos velit, habeat hunc saltem honorem Virgini, vt à carnibus Sabbato abstineat, diuinam illi opem sub tanto patrocinio affuturam. Fidei respondet euentus, vno partu geminos marem & fœminam enixa est, & agnoscens diuinum beneficium vterque coniux, aureæ casulæ calicisque donum miro artificio Deiparæ, quæ colitur in nostro templo, ex voto dedit. Hæc ille de hac muliere. Cui profuit diei abstinentia septimi, non quidem Iudaico ritu, sed Ecclesiastica propter Virginem pietate.

Alfonsus Salmeron vnus ex illis Societatis Patriachis, qui se ad Ignatium eiusdem Societatis fundamentum & Ducem Parisiis aggregarunt, tanta erga Virginem charitate fuit, vt de ea singulis quadragesimæ Sabbatis etiam si aliud feriæ illæ deposcerent, concionaretur populo, Optimatibusque obstupescentibus, & in Sanctissimæ Dei Matris amore, & pietate crescentibus.

Ribad. in eius vita.

LECTIO NONA.

DE VARIIS MODIS SANCTIFICANDI sabbatum nostrum, siue Dominicum diem.

PRimò dies Dominica debet coli gratiarum actione & oratione. Ratio est, quia est instituta tanquam memoriale beneficiorum Dei. Cùm enim homo totus pendeat à Deo, tam secundùm corpus quàm secundùm animam, nihil habens ex se, nec vnicam quidem cogitationem bonam, nec panem quo vescitur, nec vestem quà tegitur, nec vnicum vitæ momentum: planè est rationi conforme, vt aliquo certo tempore animo ascendat in Deum, & corpore quantum potest, quiescendo à terrenis occupationibus, vt se totum illi offerat, à quo singulis momentis pendet. Ob hanc ergo causam destinatus est dies Dominicus, cuius prima sanctificatio est hæc gratiarum actio. Hinc dicitur: *Memento vt diem Sabbati sanctifices.* q.d. Cùm ille dies sit omnium beneficiorum memoriale, caue ne per ingratitudinem illius obliuiscaris, caue te tunc sic gerere quasi oblitus sis quis ille dies sit, quam ob causam institutus, quibus beneficiis ornatus. *Optima beneficiorum custos est, ipsa memoria illorum, & perpetua confessio gratiarum*, inquit Chrysostomus. Hanc ergo adhibe in isto die, ad hunc effectum sancito & sacrato, sicque te dispone ad noua beneficia recipienda. Qui enim gratias agit, nouo iam beneficio se præparat: ingratitudo verò beneficam Dei manum à nobis subtrahit, quia (teste Bernardo) *gratiarum cessat discursus, vbi recursus non fuerit.* Nec modò *nihil augetur ingrato: sed quod accipit, vertitur ei in præiudicium: infidelis in modico, non censetur dignus munere ampliori. Ingratitudo ventus est viens & exsiccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluenta gratiæ.* Hæc verò gratiarum actio maximè fit per orationem, cui potissimùm, illo die vacandum est, quia hic est finis præcepti: *Vacate &*

videte quoniam ego sum Deus: Gustate quia suauis est Dominus. Per orationem enim vnitur cor nostrum Deo, & requiescit ac deliciatur in Domino, quodammodo prægustans dulcedinem Sabbati illius æterni. Et hoc est verum Sabbatum nostrum celebrare, quia hoc nostrum Sabbatum debet esse inchoatio quædam æternæ solemnitatis, in qua resonabit gratiarum actio & vox laudis. Adimplere quidem deberemus illud Psaltis: *Per singulos dies benedicam te Domine*, quia sicut oculi Columbæ ad singula grana ad Cælum attolluntur, ita & oculi nostri singula beneficia per gratiarum actionem ad Deum deberent eleuari. Nam de hoc Sponsam laudat Sponsus: *Oculi tui Columbarum*; tamen hoc maximè debet verum esse sacro isto die ad id specialiter destinato.

Secundò, debet Missæ Sacrificium audiri, & hoc est præcepti, quia cùm nihil illo sit Deo gratius, nullo alio opere magis sanctificari potest dies ille, maximè, quia in ipso Sacrificio seipsum potest quilibet Fidelis cum Christo offerre. In antiqua lege die Sabbati offerebantur duo Agni, vltra illos qui quotidie in iugi Sacrificio offerebantur. Quid hic designatum dicemus, nisi quod in Sabbato nostro, perfectiùs Sacrificio spirituali opera danda? Matutino vtique tempore & vespertino orationi vacandum, ideò enim Ecclesia vespertinas laudes vltra matutinum sacrificium cantari decernit, quæ à Christianis tunc negligendæ non sunt. Nec dicant pro mulierculis Vesperas cani & ab illis frequentandas: hoc enim loquendi modo vtuntur homines salutis incurij, ebrietatibus & comessationibus eodem tempore vacare malentes, aut turpi otio, quàm Deo. Quibus respondere eodem modo possumus, pro mulierculis cælestem habitationem vbi æternùm Deus laudabitur destinatam esse, non verò pro ebriosis, impuris, otiosis hominibus, salutisque suæ nullam curam habentibus, quales sunt qui hæc oblatcrant.

Multi se excusant à Missæ sacrificio, quia fortè in agris aliisque remotis locis agunt, nec sine multo labore ad loca Deo sacra in quibus celebratur sacrificium, accedere possunt. Sed considerent hi se tanto plus meriti & præmij apud Deum accumulare, quanto plus laboris in eius obsequium potuerint impendere. Velim eos meminisse Anachoretæ illius, de quo in libro doctrinæ Patrum. (Lib. de patient. & fortit. Num. 5.) Hic cùm in Eremo deserta & horrida ageret, solis Angelis Deoque notus, multa milliaria conficere debebat vt aquam sibi compararet. Quodam ergo die cùm ad aquam hauriendam veniret, tædio quodam affectus dixit: Quid necesse est vt hunc laborem patiar? Veniam & habitabo circa aquam hanc. Cùm verò hoc dixisset, conuersus est, & vidit quendam sequentem se, & numerantem vestigia sua. Interrogauit ergo illum dicens: Quis es tu? Et dixit, Angelus Domini sum, & missus sum numerare vestigia tua, & dare tibi mercedem. Quod cùm audisset senex, forti animo factus est, & adhuc longiùs posuit cellam suam, vt tanto amplius meritum accresceret. Sciant ergo & hi qui longo itinere ad Dei templum venire debent, si pura intentione gloriæ Dei iter suscipiant, numerari passus suos ab Angelo Domini, & mercede ampliori donandos; maximè cùm veniant non ad aquam materialem hauriendam, aut ad prouidendum his quæ corpori sustentando necessaria sunt; sed vt hauriant aquam vitæ, aquam gratiæ salutaris de fontibus Saluatoris, vt animæ cælicam alimoniam prouideant. Hic sit eorum scopus, hæc intentio recta, nec merces copiosa deerit.

Tertiò debet homo eo die quantum in se est, onus peccatorum deponere, vel per Confessionem, vel saltem per Contritionem. Licet enim non sit expressi præcepti quod quis eo die teneatur conteri aut elicere actum dilectionis Dei (quod aliqui Theologi docuerunt:) est tamen finis præcepti, ad quem debet attendere quilibet verus fidelis, vt perfectè diem illum sanctificet. Hinc dicit Gregorius: (Greg. l. 11 epist. 3.) *Dominica die à terreno labore cessandum & precibus insistendum est, vt si quid negligentiæ per sex dies agitur, per diem resurrectionis Dominicæ precibus expietur.* Pulchre quoque Diuus Leo. Si rationabile & quodammodo religiosum videtur, per diem festum in vestitu nitidiore prodire, & habitu corporis hilaritatem mentis ostendere: si ipsam quoque orationis domum propensiore tunc cura & ampliore cultu quantum possumus adornamus: nonne dignum est vt anima Christiana, quæ verum viuumque Dei templum est, speciem suam prudenter exornet, & redemptionis suæ celebratura Sacramentum, omni circumspectione præcaueat, ne vlla eum macula iniquitatis obfuscet, aut duplicis cordis ruga dedecoret? Nam quid prodest honestatis formam præferens cultus exterior, si interiora hominis aliquorum sordeant contaminatione vitiorum? Omnia igitur quæ animi puritatem & speculum mentis obnubilant, abstergenda sedulo, & quadam elimatione, radenda sunt. Scrutetur quisque conscientiam suam, seque ante se statuat, proprij censura iudicij.

Si ergo Iudæis dicit Dominus per Ieremiam: (Hier. 17.) *Custodite animas vestras & nolite portare pondera in die Sabbati*; quanto magis nos Christianis dicere possumus: Custodite animas vestras, & nolite peccatorum pondus in Sabbato Domini portare: sed potius illud excutite, onus scilicet graue, de quo dicitur, *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatæ sunt super me.* Onus quod animam demergit in profundum, vsque ad inferni centrum. Venite ergo illo die omnes qui laboratis & onerati estis, & excutite *onus Babylonis*, vt loquitur Isaias: Hoc est, onus confusionis, quod ipsam conscientiam grauat & confundit. Excutite, *onus Damasci*: hoc est sanguinis: excutite peccata sanguinum, quæ contraxistis per immunditiam carnis vel peccata quæ contraxistis sugendo sanguinem pauperum per oppressionem. Excutite *onus Moab & Tyri*, hæc sunt onera Mercatorum, qui fraudibus & artificiis diu noctuque laborant, vt opes sibi comparent. Excutite denique omne *onus Ægypti*, omne opus tenebrarum, omne mortale peccatum, quod animam ad tenebras Ægyptiacas, imò & æternas deducit. Hæc autem onera excutiuntur non solum per confessionem, sed & per cordis contritionem. Vnde monitos velim à Pastoribus fideles, & diligenter illis hoc inculcatum, tantam esse vim contritionis cum proposito suo tempore confitendi, vt possit hominem in gratiam restituere, non solum in articulo necessitatis, sed etiam quotiescunque homo perfectam elicuerit contritionem, vt tradit communior sententia Theologorum, de qua latiùs agemus cùm de Sacramento pœnitentiæ tractabimus. Interim hoc ignorantes fideles, vix vnquam se per contritionem ad gratiam disponere curant, nisi cùm ad sacram confessionem accedere parant:

& multos menses in peccati statu transigunt, quibus exercita opera multa bona, infructuosa sunt, quæ per contritionem redderent fructuosa; sed ipsi ignorant. Moneantur itaque saltem diebus Dominicis (licet eis non ita confessionis opportunitas suppeteret) contritionis remedium non negligere; de peccatis mortiferis quibus obnoxij esse possunt dolorem perfectum eliciendo: propter bonitatem illam supremam, amantissimi Patris offensam, firmissimumque propositum stabiliendo, de omni peccato mortali, & eius occasione rescindenda & euitanda. Hoc modo perfectè impletur illud: *Memento vt diem Sabbati sanctifices.* Et huc tendit quod monet Dominus Leuit 16. *Sabbatum requietionis est, affligetis animas vestras.* Qua afflictione? Contritione vtique, & interiori compunctione Spiritum affligente, & animam pernadente salubri vulnere Nempe hoc est sacrificiũ quod ei cum corporis & Sanguinis filij sui oblatione maximè placet eo die; *Sacrificium Deo Spiritus contribulatus.* Nec ipse despiciet tunc cor contritum & humiliatum, sed reddet ei lætitiam salutaris sui, & spiritum innouabit, hominemque mũdabit à peccato etiam mortali vi huius contritionis, per quam aspersio Sanguinis Iesu Christi ab omni macula emundans, applicatur.

Habes huiusce rei exemplum in lib. Doctrinæ Patrum de prouidentia. num. 5. Vbi sic legimus. Beatæ memoriæ Paulus simplex discipulus Abbatis Antonij habebat hanc gratiam sibi à Deo datam, vt sic vnumquemque cuius animi & conscientiæ esset, agnosceret, sicut & nos facies nostras videmus inuicem. Quodam ergo die sedebat iuxta ostium Ecclesiæ intuens vnumquemque intrantium, quo animo ingrederetur. Ingredientibus omnibus clara facie, & vniuscuiusque Angelo gaudente cum eis; Vnum vidit nigrum & obscurum toto corpore, & dæmones ex vtraque parte eum trahentes ad se, Angelum verò eius à longè sequentem & tristem. Paulus lachrymans & frequenter pectus tundens, cœpit deplorare eum: Interrogabant verò qui videbant Paulum plorantem, quid sibi vellent illæ lachrymæ tam subitæ, & quidnam vidisset, & rogabant vt ingrederetur ad Missam cum eis. Ille verò negat se ingressurum, & sedebat foris tacens & plorans. Post paululum dimisso Ecclesiæ conuentu iterum Paulus attendebat singulos exeuntes, vt quorum introitum cognouerat, sciret quales exirent. Et vidit illum virum exeuntem ab Ecclesia splendidum vultu & corpore. Dæmones autem de longè sequentes, Angelum iuxta ipsum gaudentem valdè. Paulus autem exsiliens cum gaudio clamabat benedicens Deum. *O ineffabilis misericordia Dei & bonitas*: Et ascendens super altum gradum magna voce dicebat. *Venite & videte opera Domini, quomodò vult omnes homines saluare. Venite & videte quia potens est peccata remittere.* Ad hanc vocem omnes sollicitè accurrerunt cupientes audire quæ dicebat. Referebat autem quæ viderat Interrogat ergo illum virum, vnde ei tanta subito à Deo mutatio? Ille conuictus à Paulo, coram omnibus apertè narrauit dicens: Homo peccator sum, & multo tempore in fornicatione vixi vsque nunc. Ingrediens autem Ecclesiam Dei audiui vocem Isaiæ Prophetæ, cùm legeretur, vel potius Dei loquentis in eo: *Lauamini, mundi estote, auferte malam cogitationem, discite benefacere, & si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix de albabuntur*: Ego in hoc sermone compunctus sum nimis, & ingemiscens intra conscientiam dixi: *Tu qui venisti in hunc mundum peccatores saluos facere, qui etiam hæc quæ electa sunt promisisti per Prophetam, cōple effectu & opere in me peccatore indigno. Ecce enim amodò promitto tibi & spondeo sermone, & corde confiteor, quia iam non agam vltra illud malum: sed abrenuncio omni iniquitati: & seruio tibi amodò in conscientia munda. In hac ergo hora suscipe pœnitentem interpellantem te, & renunciantem omni peccato.* In his promissionibus egressus sum de Ecclesia statuens in anima mea nihil vltra mali agere coram oculis Domini. Quod cùm audissent, omnes benedixerunt Dominum. Hæc ibi.

Quartò oportet sanctificare diem Dominicum, illo die quantum in nobis est à peccato abstinendo. Hinc aliqui Theologi docuerunt; illo die peccantem mortaliter duplex peccatum incurrere; & quamuis hoc plerique negant, tamen omnes conformiter dicunt, circumstantià hac diei festi peccatum aggrauari. Hinc colligitur quàm grauiter errent qui his diebus crapulæ, asotiæ, impudicitiis, aliisque criminibus diem illum profanant, tantum abest vt sanctificent. Error vtique perniciosus & cæcitas magna inter Christianos est, quod videamus longè plura peccata his diebus committi quàm aliis, ita vt dies festi sint potius dicati Veneri, Baccho, Adonidi, Satanæ Inferno, quàm ipsi Deo aut Sanctis eius, potius consecrati dissolutionibus, aleis, chartis, rixis, contentionibus, ebrietatibus, quàm pietati & sanctitati Christianæ. Cum tamen dicat Dominus, *Videte vt Sabbatum meum custodiatis, quia signum est inter me & vos in generationibus vestris, vt sciatis quia ego Dominus qui sanctifico vos.* Sabbatum vtique Christianorum signum est monens nos sanctificationis tum acquirendæ, tum augendæ, vt *qui sanctus est sanctificetur adhuc, & qui iustus est iustificetur adhuc.* Tunc monemur audire illum qui dicit, *Sancti estote, quia ego sanctus sum.* At potius Exod. 31. tunc audimus vocem mundi, carnis, sathanæ, ad vana, ad obscœna, ad impia illectantis: ita vt ausim asserere non solum plura tunc peccata committi, quàm die aliquo profano, sed etiam plura quàm cæteris omnibus hebdomadæ diebus. Nam cùm plærique homines durante hebdomada operibus laboriosis, aut negotiis licitis destinentur, non ita eis peccati occasio suggeritur: diebus autem festis aut dominicis, genio vacant, & otio multorum scelerum matri, & consortiis occasionibusque variis sese ingerunt. Vnde diebus illis infernum maximè petere diceres, & dæmones erumpere in perniciem animarum; ipsosque festum agere, in varia peccata & scelera Christianos, & Ecclesiæ Dei filios suggestione sua pelliciendo. Quapropter verum est illud Prophetæ: *viderunt hostes Sabbata eius, & deriserunt.* Et iusta est exprobratio Domini. *Solemnitates vestras odiuit anima mea, laboraui sustinens.* Et iterum: *Dispergam super vultum vestrum stercus solemnitatum vestrarum* In quibus Scripturis aduerte quod dicat *Solemnitates vestras*, non meas: quasi exprobret; Vos Malac. 2. solemnitates vobis & vestris voluptatibus, consecratis, non mihi non cultui meo: vos voluntates vestras in eis perficitis, non meam. Vestrę ergo solemnitates sunt, non meæ, immò eas odi tanquam stercus fœtidum, quia fœtore amarulento peccatorum vestrorum illas conspurcatis, quas ego thymiamatis odoriferi suaueolentia volui condecorari, & orationis suauissima fragrantia mihi offerri: & sic displicent mihi, quia hostibus meis placent, qui peccatis vestris delectantur.

Munus itaque est Pastorum & Concionatorum has Domini querelas inculcare, & contra scelera perniciososque

perniciosósque mores in populo Christiano illis diebus inualescentes, acri voce inclamare: ne fortè *requirat Dominus de manu eorum sanguinem pereuntium.* Imitentur exempla antiquorum Patrum & Pastorum. Cùm S. Stephanus Diensis Episcopus multo zelo munus suum exercere cœpisset, concionando, exhortando, visitando plebem suam. Inuenit gentem illam execrabili consuetudine cæcam, non honorare diem Dominicum; sed contra Dei præceptum diabolo illum dedicare, quia eo die exercebantur nundinæ, tabernæ, choreæ, ludi, luxus, & perniciosa spectacula. Quare ad populum concionatus, blandis verbis apertisque rationibus, peccati enormitatem & diuinæ Maiestatis contemptum eis ostendit. Sed gens cæca sermones eius contemnebat. Dolens id seruus Dei, huic rei planè insistendum existimauit, vt proteruos illos mores corrigeret. Se ergo Pastorem non mercenarium esse considerans, opportunè, importunè, prædicationi cœpit incumbere; si fortè resipiscerent à diaboli laqueis à quibus captiui detinebantur. Sed cùm surdi adhuc manerent, ipse Apostolatus sui signum euidenter volens ostendere; præcepit dæmonibus qui eos ad dicta facinora incitabant, & quorum voluntati parebant, vt palam se videndo exhiberent, sine tamen illorum læsione. Parent dæmones, & horrenda spectra sese illis exhibent, fœtores, flammasque spirantia. Ad quorum adspectum gens territa cœpit oculos aperire, vitam & mores corrigere. Talibus viris Apostolicis nunc foret opus, vt his qui Pastorum & Concionatorum de his frequenter monentium, verba vel negligunt vel contemnunt, oculos aperirent similibus signis & portentis.

Sur. 7. Septemb.

Quintò conueniens foret diem Dominicum sanctificare, sacræ Eucharistiæ sumptione, quia hoc modò optimè impleretur finis præcepti: *Vacate & videte quoniam ego sum Deus: Gustate quia suauis est Dominus.* Ibi maximè quiescit & Sabbatum celebrat anima in Deo suo, Sabbatum quod vocat Propheta delicatum. Ibi delicias æternitatis cor nostrum potest prælibare summa cum suauitate. Sed audi Isaiam; *Si auerteris à Sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sancto meo & vocaueris Sabbatum delicatum & sanctum Domini gloriosum, tunc delectaberis super Domino.* Sensus est. Si auerteris pedem tuum à Sabbati transgressione, & si desieris in illo die voluntatem tuam facere, non solùm quiescendo ab opere, sed etiam concupiscentiam refrænando & affectus prauos passionesque superando, vacandoque toto affectu Deo tuo, & vacando illud Sabbatum delicatum, in quo deliciæ Domini quærendæ sunt: *Tunc delectaueris super Domino*, hoc est, suaui quadam voluptate spiritus perfundet te, & benedictione cælesti complebit. Vnde subdit: *Sustollam te super altitudines terræ, & cibabo te hæreditate Iacob Patris tui*: Hoc est, faciam vt in Cælo & in Deo mente fixus, omnia terrena contemnas, & conuersatio sit in Cælis. Hoc autem efficiam cibans te hæreditate Iacob Patris tui, hoc est sacro sancta Eucharistia, quæ est hæreditas relicta testamento domui Iacob Ecclesiæ sanctæ: & benedictio promissa à Patre ipsi Iacob in figura, dum dicebat, *Det Deus tibi de rore Cæli benedictionem, & de terra pinguedinem*: quia in Sacrosancta Eucharistia latet ros Cæli diuinitas; & pinguedo terræ, Christi humanitas, de terra virginea producta. Postea autem cibabo te deliciis æternis in Sabbato æternitatis, vbi frueris abundanter hæreditate Iacob Patris tui, dum

Isa. 66.

frueris bonis illis cælestibus, & felicitate perpetua promissa Abrahæ, Isaac, & Iacob. Itaque in dictis verbis Propheta indicat triplicem fructum illis qui rectè & spiritualiter coluerint & sanctificarint Sabbatum. Primus est in illis verbis. *Delectaberis super Domino.* Vbi promittitur quædam voluptas spiritualis. Secundus est in verbis: *Sustollam te super altitudines terræ.* Vbi promittitur eleuatio mentis super terrena. Tertius est in verbis: *Cibabo te hæreditate Iacob.* Vbi promittitur omnis benedictio spiritualis & æterna.

Optimum autem modum colendi sabbatum nostrum esse Eucharistiæ sumptionem, patet ex vsu primitiuæ Ecclesiæ, in qua singulis Dominicis accedebant fideles: & nemo poterat interesse sacrificio, qui etiam non communicaret; & fortè propter hoc vocatus est *Dies panis*, vt suprà diximus ex Chrysostomo. Sed quia non semper ad hunc realiter & sacramentaliter percipiendum dispositi sunt fideles, saltem spiritualem Communionem, & panis viuifici participationem non debent negligere. Hæc fit iuncta feruenti intentione cum Sacerdote, in sacra corporis & sanguinis Christi perceptione. Quam negligunt: & ideò fructus eius expertes sunt, qui sine attentione sacrificio intersunt, toti corde vagi, corpore præsentes, animo absentes, qui etiam ad principales sacrificii huiusce tremendi partes vix animum reflectunt. Multo magis huiusce communionis fructus expertes sunt, qui ante eam è templo discedunt, qui error satis communis est inter fideles. Cùm enim communio sit ex primariis Missæ partibus, tenentur fideles illius tempore adesse, & spiritualiter communicare: aut præcepto non satis faciunt; nec fructum participant Hinc olim vetabantur ante benedictionem sacerdotis discedere: aliàs arguendi & confundendi à Sacerdote. Quia cùm Missa totam Christi redemptionem significet, illa Sacerdotis benedictio, designat benedictionem quam Christus dabat Discipulis, dum eleuatis manibus in cælum ascendit. Et verba illa *Ite Missa est*, designant vocem Angelorum Apostolos dimittentium, & dicentium: *viri Galilæi quid statis aspicientes in cælum, &c.* Expectent ergo fideles vltimam benedictionem, & à Sacerdote tanquam Angelo Deo dimissionem.

Vltimò oportet sanctificare Sabbatum verbum Dei audiendo, bonis operibus quibuslibet vacando. Quid enim iuuat cessare à seruilibus & profanis operibus, si sanctis non vacamus? Totam hebdomadam impendimus occupationibus, quam poterat Deus exigere, quia nos totos & omnes dies illi debemus, cur saltem vnum illi totum non impendimus? Errant ergo illi, qui manè perfunctoriè Missæ sacrificio audito, reliquum diei otio vel nescio quibus occupationibus impendunt, quia si tempus perdere malum est; multo magis perdere diem Deo sacrum: Neque otium finis est huius mundi, sed quies in Deo, quæ via est ad quietem æternam. Illa autem quies spiritualis & sancta in sanctis exercitiis est, & operibus pietatis: Hæ sunt viæ Domini, quas vult nos calcare & inire, diebus sibi sanctificatis.

Quapropter qui illa negligunt, timeant illam sententiam: *Ipsi verò non cognouerunt vias meas, quibus iuraui in ira mea, si introibunt in requiem meam.* Certè qui cessant ab operibus mechanicis, nec piis vacant operibus, licet adimpleant Præceptum, quantum ad substantiam, tamen fructu carent & dicere possunt: *Serui inutiles sumus quod debuimus facere fecimus.* Verè, inutiles, quia intermit- Luc. 16.

tum lucrum temporale, nec acquirant spirituale nec vllam apud Deum gratiam promereantur, nihilo meliores effecti tempus perdunt, & dispendium potius quàm lucrum reperiunt. Attendant ipsi non tantum illa nobis esse peragenda, ad quæ strictè obligamur vi præcepti. Hoc enim nimis seruile est, sed & ea quæ nouimus Deo grata, & intento præcipientis conformia. Liberè enim debemus seruire iustitiæ, qui spiritum adoptionis filiorum recipimus. Filius enim non solùm facit quæ seuerè Pater præcipit; sed etiam quę scit Patri esse grata, voluntate Patris cognita, sępe preceptum anteuertit. Imò fastidiosus est seruus, qui nihil iustum facit.

Inter opera verò pia diei Dominicæ primum numeramus verbum Dei audire: quia *qui ex Deo est verba Dei audit.* Et multi qui concioni vel doctrinæ Christianæ istis diebus non intersunt, grauiter peccant, cùm ignorent necessaria aut conuenientia saluti. Sed nec vllus verus fidelis debet illud facilè negligere, quia cibus est animæ quem abundantiùs illo die oportet sumere. Per septem dies pro cibo corporali laboramus, cur vnam horam spirituali cibo impendere detrectamus? Cur statim tædio afficimur vix adhuc inchoata concione & interim tædium non subrepit, totam diem noctemque lusibus contenendo? Nempè non afficimur rebus diuinis: Habemus palatum infectum, non sapit spiritualis cibus, signum vtique animę malè sanę si non reprobę. Errant verò qui concionem illis diebus negligunt quasi satis eruditi, aut libris domesticis, quibus possint erudiri, non carentes. Nec enim libri ita operantur sicuti viua vox. Non deerant doctrina, nec libri Dauidi Regi, nec tamen satis erant ad eius conuersionem, donec viua vox Nathan interiora eius penetrauit. Nabuchodonozor quoque in arbore illa sublimi, quæ & diuinitus exhibita fuit, statum suum quasi in libro contemplari poterat; sed hoc eum non mouit, donec vox Danielis ad pœnitentiam perduxit. Eunuchus, de quo in Actis, legebat Isaiam Prophetam, sed hoc ei nihil profuit, donec Philippus interpretatus est de quo loqueretur. Ita & multi conuersi sunt viua voce, qui sola lectione non fuissent. Habemus de quodam Doctore Moneto qui ex professo fugiebat Reginaldum Ordin. sancti Dominici virum potentem in sermone: Attamen quodam die comitum importunitate attractus est vt eum audiret in Festo D. Stephani: & statim sensit interiorem stimulum, & salutarem laqueum quo vinctus vinctusque est, illis verbis audiens eum disserentem: *Ecce video cęlos apertos. Et in pręsenti* (inquit Reginaldus) *aperti sunt cęli qui vult, potest intrare. Videant miseri & negligentes, qui claudūt Deo cor suum & os & manus, ne & eis cœlorum regnum claudatur.* Hęc verba adeò cor eius transuerberarunt, vt Ordinem sancti Dominici statim postea ingressus fuerit.

Rom. 13. alii

Quibus verò concionem audire non licet, iuuabit multùm aliquam partem temporis piorum librorum lectioni impendere; quia & hęc multum efficax est ad profectum spiritualem animę. Vnde Diuus Augustinus legens hęc verba Apostoli; *Non in cubilibus & impudicitiis, non in commessationibus & ebrietatibus, sed induimini Dominum Iesum Christum*, sensit totum cor suum ad Dominum conuersum, & rixam interiorem omnino sedatam. Hi fuerunt carbones igniti, quos congessit Dominus in cor eius, vt totum ipsum inflammarent. Refert & ipse duos aulicos conuersos fuisse ad solitariam vitam sola lectione vitæ S. Antonij.

Platus &

Sic & Ignatius Loyola ex curiositate legens vitas Sanctorum spiritum Dei persensit: & militiam deserens militię spirituali se accinxit: Eodem modo beatus Ioannes Columbanus conuersioni suę habuit exordium ex Lectione vitę S. Marię Ægyptiacę. Denique mille animę conuersionem suam debent huic piorum librorum lectioni, Opportunum ergo exercitium est istud festis Dominicisque diebus.

LECTIO DECIMA.

DE VARIIS HOMINVM GENERIBVS hoc præceptum transgredientibus.

HIc non disputo, quęnam precisè necessaria sint sub pœna peccati mortalis ad obseruationem huius præcepti, quę à Casuistis accuratè tractantur; Videre poteris Nauarrum & alios. Solùm hìc intendo insinuare varios status, & varię sortis homines, quos contingit frequenter impingere: & ideò à Pastoribus & verbi Dei Præconibus de hac re disserendum est, vt arguantur & corrigantur. Quapropterà Nobilibus exordior, vsque ad infimæ plebis homines.

Primò ergo peccant Nobiles, qui Missa neglecta, vel perfunctoriè & expartė audita, totum diem venationi impendunt, & frequenter famulis occasio sunt neglectus Sacrificij Missæ. Hic peccatum mortale incurrunt, si pars notabilis Missæ ab eis negligitur; peccatum verò graue veniale contra finem præcepti, si maximam partem diei his impendant, licet Missam audierint. De his loquens Diuus Augustinus sic dicit: *Veniat cuicunque possibile est, ad vespertinam atque nocturnam celebrationem: & oret tibi in conuentu Ecclesiæ pro peccatis suis Deum. Qui verò hoc non possit, saltem in domo sua oret, & non negligat Deo soluere votum ac reddere seruitutis pensum. In die vero nullus se à sacra Missarum celebratione separet, neque otiosus quis domi remaneat, cæteris ad Ecclesiam pergentibus: Neque in venatione se occupet, & diabolico mancipetur officio circumagendo campos & syluas, clamorem & cachinnum ore exaltans, non gemitum nec orationis verba ex intimo pectore ad Deum proferens.* Aug. ser. 251. de temp.

Narrat Thomas Cantipratanus, Nobilem quendam in Theutonia adeò deditum venationi fuisse, vt frequenter dominico die Sacrificium Missæ negligeret. Vxor Deo deuota sæpè eum corripiebat, sed quasi muliebrem monitionem aspernabatur. Accidit vt illa post varios partus imprægnata, pareret puerum obortiuum, habentem caput venatici canis porrectis auris. Confusa ergo matre cum multis Matronis nobilibus quæ aderant, consilium fuit omnium, vt terra citiùs partus obrutus tegeretur. Veniens verò à venatione maritus, quærit quis puer sit, quem vxor peperit? Dissimulant illæ præ pudore. At ipse extracto gladio minatur, nisi partus ei ostendatur. Vxor timore compulsa, eijci iubet prolem de terra in triste spectaculum & ait: Ecce quàm manifesto prodigio, insipientiam tuam punit Deus, eo quod nullum honorem diebus sacris, nullam reuerentiam Sacramento Corporis Christi tribueris. Hæc attendens vir nobilis, redit ad cor, pœnitentiam egit, & se correxit.

Secundò peccant Domicellæ, quæ totum ferè tempus matutinum ornatui corporis insumunt,

& superbæ vanitati dedicant: Ac postea *pompaticè ingrediuntur domum Domini*, non tam vt attentioni vacent, quàm vt videant & videantur. Hinc Pambo vir sanctus inter antiquos, cùm Alexandriam venisset, & mulierem sic vanè ornatam conspexisset transeuntem, amarè lachrymatus est: Rogantibus autem causam lachrymarum. *Duo*, inquit, *me mouerunt, primum mulieris huius perditio: alterum quod tantum ego diligentiæ non impendo, vt Deo placeam, quàm illa vt mundo, & hominibus obscœnis.* Simile quid videre potes de S. Nonno Episcopo in vita S. Pelagiæ in Septemb. apud Surium.

Socrates l. hist. c. 23.

Tertiò peccant Mercatores, qui dum diuinis rebus vacare debent, potius suis vacant computibus in ordinem redigendis, libris debitorum inspiciendis & calculandis, transactionibusque & contractibus peragendis. Illis diebus visitant possessiones suas, & sicut ille qui ad cœnam vocatus in Euangelio, excusauit se dicens: *Villam emi, & necesse habeo videre illam*, ita & ipsi villas suas & rura visitantes, opiparam Sacrificij Missæ mensam, vel alia diuina officia negligunt. Immò frequenter villicos vel alios operarios ad computandum illis diebus aduocant, & postea poculis, otio, genio indulgent. Taceo emptiones, & venditiones frequentes quas domi exercent. Mirantur hi quandoque infortunia sibi accidere, in rebus domesticis, in mercibus, in negotiis; nec considerant hæc à Deo immitti in pœnam peccati, eo quod festa non sanctificent; quod cultum Dei negligant, & immersi suis negotiis vix quidquam loci in corde suo Deo relinquant. Et tantum abest vt quærant primum regnum Dei, sed totâ spiritus anxietate quærunt quæ sua sunt, quin & aliena congregant; & diebus quantumlibet festis ad sua negotia & lucra discurrunt.

Quartò peccant plebeij homines, mechanici & opifices, quia ipsi his diebus non vacant nisi commessationibus & ebrietatibus, sua prodigentes necessaria sustentationi vxoris & familiæ, & quod per totam septimanam operando lucrati sunt, aliquot horis frequenter deglutiunt. Sicque familiam necessitate coarctante, coguntur quandoque ad illicita, ad furta, & iniustitias. Hisce diebus sacris frequenter aleis & ludis fortunæ vacant, postea contentionibus, blasphemijs & iuramentis: & sic de multis illorum verum est quod de Iudæis, quod quærant Christum in die festiuitatis vt lapident eum. Quodammodo enim lapidant, imò iterum crucifigunt aleis, blasphemiis, & peccatis quæ tunc committunt. Et licet Christus adhuc clamet sicut in die festiuitatis. *Si quis sitit, veniat ad me*, & omnibus offerat aquam gratiæ, aquam doctrinæ sacræ: ipsi è contra abeuntes retrò delinquunt fontem vitæ, & ad putidas peccati & voluptatis carnalis cisternas conuertuntur, ad tabernas currunt & ludos perniciosos, vbi & animam, & famam, & bona prodigunt.

Refert Ioannes Benedicti quendam, postquam omnia ad indusium vsque perdidisset, propriam vxorem ludo exposuisse; & eam prostituere paratus erat nisi aliorum consilio illa sese occultasset.

Benedic.

Narrat & de alio quodam ebrioso: Postquam dissipasset substantiam ludo & poculis, cum vxor conquereretur, & ei necessitatem familiæ exponeret, non veritum fuisse coram collusoribus eam grauissimè percutere. Ipsa ergo desperationi proxima domum repetens, cùm paruuli inclamarent pro pane, fame eos vrgente: Ecce, inquit, cùm pater vester totum expenderit, quid vltra faciam? A duobus diebus nihil cibi sumpsimus: an non præstat semel mori, quàm tanta fame vrgeri, & toties mortem quandam pati? Inter hæc verba cultrum arripit, vtrumque iugulat. Redit maritus ebrius, illa ei dormienti caput obtruncat, tam audacter quàm Iudith Holoferni. Et tu, inquit, infœlix peribis, qui totius es origo mali. Comprehensa à iudice facinus fatetur, mortemque patienter, tolerat, exortans interim maritos, ne sic ebrietate omnia dissipent, suo ostendens exemplo, quomodo ebrietas, morte infœlici quatuor interemerit. Similes tragœdiæ in historijs leguntur, & fere festis diebus contingunt. Quis enim homicidia, quæ diebus illis contigerunt, enumeret? Vix circa Vrbes & Ciuitates populosas, extra domum pedem efferre licet vespertino tempore diebus festis, quin in ebrium aliquem statim impingas, paratum ad rixam & sanguinis effusionem: *Cui væ, cuius patri væ, cui foueæ, cui rixæ: Nonne his qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis?* Prou. 23.

Quintò peccant Procuratores, Notarij, Aduocati; cùm ars aut scientia eorum sit de pane lucrando, æquè illis ac alijs diebus litibus suis & scripturis vacando, & sæpè sanguini pauperum exsugendo. Vix vnquam videbis eos Parochiali Missæ interesse, sed summo mane aliquam perfunctoriè audiunt; vel satis serò: qua verò attentione hoc faciant, satis potes colligere, cùm iam totum spiritum scripturis suis & litibus exhauserint & profuderint.

Sextò peccant iuuenes ac puellæ choreis & inhonestis ludis illis diebus vacantes. Et licet nolim asserere choreas semper peccatum mortale inuoluere, tamen frequenter periculosæ sunt, & illis magna parte diei sacri, vacare non est festum vt oportet sanctificare: *Præstaretque sæpius* (teste Augustino) *vel iuuenes stiuam aratri ducere, vel puellas lanam facere, & colum trahere, quam in his ludis periculosè saltare.* Audi quid de Choreis dicant pij doctique viri. Aug. lib. de 10. cord.

Primò dicunt Choream esse *Circulum, cuius Satan est centrum* (Ergo in medio est) *& circumferentia Angeli eius.*

Secundò, esse quandam inferni processionem, cui Choragus est dæmon, huncque chorum frequenter ducere ad choreas æternùm infœlices. Cuius signum est quia tendunt ad sinistram: *Vias autem quæ à dextris sunt nouit Dominus, peruersæ autem sunt quæ à sinistris sunt.* Prou. 4.

Tertiò, notant aliqui habere originem ab Israëlitis idololatris, de quibus habemus Exod. 32. *Et sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere*, id est, choreas circa vitulum ducere. Et præcipuos huius factionis authores fuisse de tribu Dan, aliqui tradunt. Ideoque vernaculo nostro idiomate choream adhuc vocari *danse*, & chorisare, *danser*, quod etiam habet lingua Theutonica. Et verè illis conuenit quod prophetizatum est de tribu Dan: *Fiat Dan sicut coluber in via, & sicut cerastes in semita.* Imitantur enim colubri & serpentis circuitus & anfractus. Et vtinam non accidat frequenter illis, quod Iob dicit: *Ducunt in bonis dies suos, tenent tympanum & citharam, & in puncto ad inferna descendunt*: Ad hæc alludens B. Ephrem, dicit: *Vnde suas didicere choreas? Quis talia Christianos edocuit? Non Petrus, non Ioannes, non alius diuino numine afflatus, verùm iste draco antiquus suis voluminibus docuit.* Iob. 20. Gen. 45

Vt verò videas periculum chorearum atten-

Abertrus. Crātius. de exempla sequentia. Sub Rodulpho primo, cùm Traiecti iuuenes & puellæ, viri & fœminæ choreas ducerent in ponte, & Venerabile Sacramentum deferretur, nec illi prosternerentur, intenti vanitatibus magis suis, quàm diuino honori, mox ponte decidente, ducenti penè perierunt.

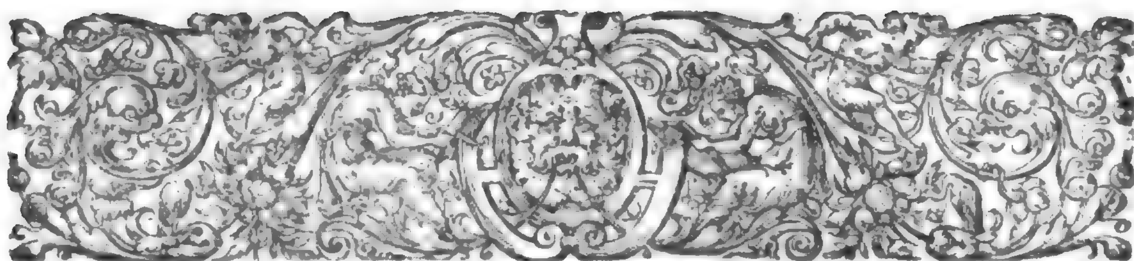
Periculum autem harum chorearum in hoc potissimum consistit, quod difficile sit videndo non commoueri tangendo non aduri, vestitu non superbire. Et cùm ex concussione etiam duorum frigidorum lapidum ignis excutiatur, valde difficile est quod ex tanta familiaritate viri & mulieris, ipsa visione faciei, tactu manuum, modulatione vocum, ignis concupiscentiæ non excitetur. Hi enim sunt laquei quibus captiuos tenet animos Satan. Hæc sunt arma, quibus etiam fortissimos expugnat. His illecebris etiam castissimos animos irretit, & fuligine quadam impura aspergit.

Fælisius c. 4. præcep 3. Habes de sorore S. Damiani, quod ob delectationem nimiam, quam habuit in cantilena quadam ex cubiculo in choreis audita, octodecim diebus punita sit purgatorii flammis, sicut ipsa postea cuidam viro sancto reuelauit.

Notabile vero maximè est quod in vita S. Eligij legimus. Cùm natalicius dies beati Petri ageretur, in quodam vico prope Nouiomense Oppidum, constanter ipse ibi prædicabat Verbum Dei, ludos & saltationes atque choreas prohibendo. Interim multi eius verbis & monitis nihil deferentes, non desistebant ab his nefandis saltationibus, & diabolicis ludis quibus erant assueti. Ille nihil se proficere cernens indignatione permotus, Dominum orauit, vt permitteret eos in pœnam à dæmonibus obsideri, vt vel sic cognoscerent quibus obsequerentur, cùm eorum operibus delectarentur. Ita confestim actum est, nam homines quinquaginta arripiuntur à dæmonibus choreis & ludicris addicti, & perterriti omnes alij ad pedes hominis Dei se prosternunt, ne similia paterentur, promittuntque se dictis eius obedientes fore. Ad quos vir sanctus: Ne timueritis, inquit, sed iustum Dei iudicium laudate, dignum est enim vt qui eius iussa contemnunt, sentiant magistros illos quos colunt, ad tempus illis tradi. Multis autem rogantibus vt pro illis Dominum deprecaretur: Sinite, inquit, ipsos experiri, quibus hactenus morem gesserint. Et ita illo anno vsque ad anniuersarium diem manserunt obsessi dæmonibus. In ipsa autem solemnitate annua aspergens eos aqua benedicta, curauit, & iam instructos & grauiter obiurgatos, sanos à se demisit.

Mirabilius verò est, quod Imperatore Henrico Secundo, anno millesimo duodecimo, in Saxonia in villa Collobeke, referunt accidisse grauissimi Historici. Ibi Robertus Presbyter in Ecclesia S. Magni Martyris, in nocte Natiuitatis primam Missam inchoarat. Quidam autem Otbertus cum aliis viris quindecim & fœminis tribus choream ducens in cœmeterio, sæcularibusque perstrepens cantilenis, celebrantem non mediocriter distractum fecit. Quibus cùm Sacerdos mandaret per æditũum, vt tacentes ab huiusmodi leuitatibus in nocte tam sancta desisterent, illique præcipienti non obtemperarent, commotus ille stans ad altare sacrosanctum dixit: Faciat omnipotens Deus, vt per vnum annum totum, sic saltantes manere vos oporteat. Mirabile dictu. Imprecantis vocem secutus est illicò effectus. Ita per totius anni spatium saltabant sine intermissione die ac nocte, non edebant, neque bibebant, absque sonno manebāt; non pluuia super eos cecidit non frigus non labor, nec lassitudo affecit. Nulli, quantumlibet interroganti, quidquam loquebantur, vestimenta, & calceamenta non sunt trita: Et primò quidem vsque ad genua, deinde vsque ad femora, terræ sub pedibus conculcatæ videbantur immersi: Filius quoque ipsius Sacerdotis, cùm sororem suam accepto brachio de medio saltantium vellet cum violentia educere, brachium eius de corpore abstulit. Illa autem quasi nihil passa, nec doluit nec emisit vocem, nec vna quidem gutta sanguinis distillauit; sed choream continuauit cum reliquis inceptam. Anno tandem euoluto sanctus Heribertus Archiepiscopus Coloniensis ad cœmeterium venit, & saltantes à maledicto absoluit, introductosque in Ecclesiam Domino reconciliauit. E quibus fœminæ mox obierunt: virorum quidam in breui; qui etiam miraculis post mortem claruisse feruntur, quippe qui duram satis pœnitentiam egerint. Reliqui verò quibus diutiùs licuit viuere tremore membrorum quid passi fuerint, ostenderunt. Hæc ex variis historicis fide dignis.

Cæterùm vt diebus festis ab his te subtrahas, & Deo potiùs quàm vanitatibus illis periculosis tempus impendas, expende documenta quæ vir pijssimus Franciscus de Sales tradit tibi rememoranda. Attende, inquit, primò, quod dum homines vani huic ludo vacant, multæ animæ in inferno torquentur ob peccata in choreis commissa. Attende secundò, ad pias multas animas eadem hora coram Deo assistentes, eiusque laudes canentes, & diuina beneficia contemplantes. An non fœliciùs tempus illud impendunt, quàm gyrouagi isti iuuenes & puellæ? Illos ergo imitare, Deo vaca, & illis te comitem iunge. Attende tertiò, quod dum his vacas, mille animæ cum maximis angustiis ex hac vita discedunt: & multa millia tam virorum quàm mulierum acerbissimis doloribus conflictantur in lecto angustiæ detenti. Horum potius oportet te compati, pro his Deum obsecrare, vt illi participes fierent orationis & tuæ compassionis, tu verò pœnitentiæ eorum & passionis. Quartò attendat Virgo choreas Cæli & Sanctorum, maximeque Virginum cum Agno immaculato, de quo dicitur: *Qui pascis inter lilia: Septus choreis Virginum: Sponsus decorus gloria: Sponsis quæ reddens præmia.* His frequenter priuantur, quæ sæculi vanitatibus & choreis deditæ sunt: quia sæpe cum iniuria Creatoris & Sponsi, vacant choro satanæ & pompis sæculi, baptismi sui & abrenunciationis ibi factæ immores.

TRACTATVS QVARTVS DE PRÆCEPTIS SECVNDÆ TABVLÆ.

LECTIO PRIMA.

DE QVARTO PRÆCEPTO.

HONORA PATREM ET Matrem, &c.

1. *Docet in quo consistat honor.*
2. *Hunc honorem perdurare etiam post mortem.*
3. *Explicat benedictionem obedientiæ promissam.*

PROPOSITIO PRIMA.

AB *hoc Præceptum tenentur filij Parentibus exhibere amorem, reuerentiam, obedientiam, sustentationem.*

Hæc omnia continentur in hoc verbo, *honora*, vt passim docent sacri Interpretes. Nec mirum si hæc omnia Parentibus debeamus, cùm etiam agnouerint Philosophi, Dijs Parentibus, Magistris nos æquiualens reddere non posse. Et Philo vocat Parentes Deos visibiles, quibus summe obligamur; eo quod ab eis habeamus tria, essentiam, educationem, instructionem: vt non mirum sit si propterea rependere debemus amorem, obedientiam, sustentationem.

Primò ergo debemus amorem: & hic naturaliter cordibus nostris insitus est erga Parentes, qui tanto nos amore sunt prosecuti, vt indicibili labore ab infantia ad ætatem vsque maturam perduxerint: à quibus etiam toti dependere debemus, cum ab illis acceperimus totum quod sumus. Vnde si amorem non rependimus, iam quadam ratione filij esse desinimus. Sic dicebat B. Chrysologus: *Tolle radium à Sole, & non lucet: riuū à fonte, & desiccatur: ramum ab arbore, & arescet: membrum à corpore, & putrescet: Sic separa filium à deuotione paterna, & iam non est filius.* Hunc amorem cum honore vt Parentibus rependamus, monet Ecclesiasticus c. 7. dicens: *Honora Patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiscaris, memento quoniam nisi per illos natus non fuisses, & retribue illis quomodo & illi tibi*, q. d. Expende quanta sollicitudine, quanto amore, quanto labore te susceperint ac educarint, sibi plurima subtrahentes, vt prouiderent tibi; tu rependе illis sollicitudinem, laborem, amorem. Specialiter autem meminit Matris, dum dicit: *Gemitus matris ne obliuiscaris*: quia licet labores, sollicitudo, ac amor Patris minores frequenter non sint: tamen dolor, labor, sollicitudo, amor matris manifestiores solent esse & sensibiliores, in gestatione vteri, in partu, in lactatione. Quanta post conceptum fœtum subit Mater fastidia, insomnia, vertigines, melancholias, præcordiorum angustias? Quàm graues in partu dolores qui frequenter etiam cum mortis periculo sunt coniuncti? Deinde proles edita quotidie cibanda est, mundanda, fascienda, cunis agitanda vt dormiat, eximenda vt sugat, disponenda vt exoneret, mulcenda ne ploret, ita vt nocte dieque amor maternus circa infantem occupetur, nec aliud facere possit aut cogitare. Deinde proles grandior effecta, maiores affert curas & dolores, vt illi prouideatur, vt instruatur, vt à malis consortijs auellatur, vt à flagitiosa vita abducatur, ab alea, poculis, libidine. Et hæc omnia amor maternus libens sustinet. Propterea monebat Tobias filium: *Honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ tuæ* (sub honore amorem complectitur) *Memor esse debes, quæ & quanta pericula passa sit propter te.* Sicut autem Matri, ita & Patri amor hic debet rependi: quia licet mater tenerius amare videatur, tamen non minùs solidus est amor Patris. Et cùm sit ipse primarium principium naturalis originis, per se loquendo magis est diligendus, vt docet D. Thomas 2. 2. quæst, 26. ita vt teneatur potiùs alere Patrem quam Matrem, si vtrique succurrere non potest.

Peccant ergo contra hoc præceptum, non solùm qui odio habent patrem vel matrem, sed & illi qui eorum optant mortem, etiam si non ex odio, sed vt adire possint hæreditatem: Estque peccatum mortiferum ex voluntate deliberata id desiderare, quod vtinam frequens non foret.

Nec socer à genero, non hospes ab hospite tutus,
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Patet vtique hoc in Absalone paternæ vitæ insidiante, vt eius sceptro & diademate frui posset: Ambitio itaque filialem amorem in odium conuertit & rebellionem: quam celeri & infausta morte plectere voluit Deus, vt omnibus filiis rebellibus funestum exemplum proponeret, quo eos ab odio paterno reuocaret, & ad amorem honoremque inflecteret.

Notabile est quod de eius sepulchro referunt aliqui qui Palestinæ loca peregrinantes inuiserunt. Circa vallem Iosaphat adhuc visitur inter alia ibi magnifica sepulchrum rebellis Absalonis, quod sibi erexerat putans ibi sepeliri cum inclytis terræ. Sed aliter accidit, nam vt refert Scriptura, sepultus fuit in Sylua Ephraim sub aceruo lapidum. 2 Reg. 18. Quibus lapidibus obrutum fuit eius corpus, etiam post mortem in punitionem criminis. Adhuc hoc tempore Turcæ & Iudæi, imò & Christiani orientales deducentes pueros suos per vallem Iosaphat, apud monumentum illud Absalonis paulisper hærent: & lapidibus impetentes illud, iubent quoque idipsum à filiis suis fieri, alta voce inclamantes: Ecce, ecce perfidus ille & parricida, qui in patrem insurrexit. Ita refert R. P. Ioannes Boucher in fasciculo peregrinationis suæ lib. 2. c. 21.

Neque verò sufficit amor internus erga parentes, sed & tenentur filij signo exteriori quandoque illum manifestare. Hinc peccant, qui licet corde odium non gerant, vix tamen signum aliquod amicitiæ parentibus exhibent, vix verbum bonum; sed aspere & quasi imperiosè & agunt & loquuntur, toruéque inspiciunt. Licet ergo hi filij necessitatibus eorum subueniant, nihilominus sic aspere se gerentes & eos contristantes, peccato mortali possunt conscientiam onerare, vt docet *Sylvester*, verbo *Filius*, maximè quando id frequenter contingit, & grauis tristitiæ occasionem donant: quia eis & solatium & signa amoris exhibere tenentur. Multò verò grauiùs peccant, qui contumeliosis verbis eos exasperant. Si enim *reus gehennæ dicitur, qui fratri suo dixerit fatue*, deridendo, molestando, confundendo: quanto magis reus erit, qui matrem exasperans, vetulam, edentulam, fatuam appellat, aliaque contumeliosa verba im[-]properat? *Maledictus à Deo, qui exasperat matrem*, Maledicti à Deo, qui parentibus malè imprecantur. Eccl. 3.

Secundò debemus parentibus reuerentiam, cùm interiorem, tum exteriorem; & ita hæc reuerentia non solùm consistit in capitis denudatione, sed etiam in humili animi submissione; non solùm in deferendo eis primum locum in confessibus, sed etiam reuerenter audiendo eos in colloquijs, supportando etiam defectus & infirmitatem eorum. Hinc monet Sapiens: *Fili suscipe senectam patris tui, & si defecerit sensu veniam da, & ne spernas eum in virtute tua.* Item: *In omni opere & sermone & patientia, honora patrem tuum, vt superueniat tibi benedictio à Deo, & benedictio illius in nouissimo maneat.* q. d. Parens tuus senex est, senectus multas secum vehit infirmitates & defectus, quandoque absorbet etiam prudentiam iudicij in opere aut sermone: tu verò ne propterea despicias eum, sed semper reuerere, supportans cum omni patientia morosam deficientémque senectutem, multis infirmitatibus obnoxiam. Illam pallio quodam reuerentiæ excusa & tege, vt superueniat tibi benedictio à Deo, & benedictio illius maneat in nouissimo, siue vt diuinus fauor vsq; ad finem vitæ tuæ duret, & senectæ quoq; tuæ infirmitates supportent filij tui. Non enim obliuiscetur Deus huiusce reuerentię & patientię tuę. Idem.

Vide exemplum huiusce reuerentiæ in Salomone Rege, qui matri venienti ad se assurgit, & in solio iuxta se eam collocat. Vide & in Ioseph qui patrem venientem ad se in Ægyptum, adeò honorificè excipit, & senectam eius fouendam suscipit, nec eum despicit egenum, licet Vice-Rex Ægypti foret.

Præclarum quoque hac in re est quod apud Valerium Maximum legitur. Cùm Decius Imperator Decium filium in suum locum vellet subrogare, renuit ille dicens: *Vereor ne si fiam Imperator dediscam-esse filius: malo non esse Imperator, sed humilis filius, quàm Imperator & filius indeuotus: Imperet Pater, meum erit parere imperanti.*

Non sic se gerunt multi filij huius sæculi, qui ex ignobili genere ad sublimiorem fortunam euecti, statim obliuiscuntur originis suæ, parentesque despiciunt, & sibi dedecori ac contumeliæ futurum existimant, si filij eorum habeantur. Contingit multis quod cuidam filio Carbonarij contigisse narrat Godscalcus Concionator Ordinis D. Augustini. Hunc Pater adolescentem sustentarat, quem fortuna postea ad regnum euexit. Audiens id senex iam Parens, accurrit vt congratuletur. Ille ne videre quidem eum simulat. At Pater: Quid Fili, an me Parentem tuum non agnoscis? Respondet ille; Quomodo te agnoscam, qui meipsum vix agnosco?

Non sic Agatocles, qui cum Parentem habuisset figulum, postea ad Regnum euectus non despexit originem suam, sed vt illius memor foret, vasa testacea inter argentea & aurea mensæ suæ volebat deseruire.

Non sic Vvigilisus Saxo, qui quum Patre infimæ sortis plaustrario natus foret, tamen ingenio præclaro & virtute excultus fuit: adeò vt Othonis Secundi Imperatoris Archicapellanus fieret, & illo officio præclarè functus ad Moguntinam sedem euectus est anno 976. & ab Othone 3 Primus Elector constitutus. Aduertens verò quàm facilè genus humanum superbiret: vt suæ originis, parentelæ, conditionis meminisset, in conclaui suo rotam in pariete depingi fecit cũ hac inscriptione: *Vvigilise memineris quid sis & quid fueris.* Hæc rota, postea vt insigne Archiepiscopatus Moguntini ab Henrico II. Imperatore confirmata fuit. Et hac ratione factum est, vt ille humilitatis exemplar, per 36. annos optimè regeret Moguntinam Ecclesiam Deo & hominibus gratus. Ita referunt Ioannes Zieglerus de viris illustribus; Ioannes Nauclerus gener. 36.

Neque verò prætermittendum hîc est, quod ~~Bonifacius VIII.~~ Benedictus Undecimus erga matrem gessit. Cùm enim ad summum Pontificatum ex Ordine S. Dominici euectus fuisset, Mater adhuc superstes, pauper omninò ac tenuis, gratulandi causa Romam aduolat. Cùm verò ad Pontificis conspectum, cum elegantiori cultu, quem amici largè suppeditarant, introducta esset, ille per dissimulationem quasi eam non nosset, quæsiuit quęnam illa esset adeò nobilis mulier? Cùm responsum esset Platina. l. 2. c. 28. eius esse matrem. Nequaquam inquit, nam matrem meam scio admodum inopem esse, nec ad tales vestes sumptum habere. Quibus illa verbis icta & rubore perfusa abscessit, sed cùm paulò post cum proprijs vestibus reducta esset, surgens è sede ~~Bonifacius~~ Benedictus, hanc verè dixit suam esse matrem, non illam priorem, inter quæ verba eam amanter amplexatus est.

Tertiò, debemus Parentibus obedientiam. Hinc dicit Sapiens: *Audi Fili mi disciplinam Patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ.* Hoc est, Prou. 1. audi præcepta Patris corde humili & aure obediente: Cùm enim Deo tanquam primo Parenti obedientiam debeas, etiam Patri illam deferre teneris, quia vicariam quandam gerit potestatem in terris illius, ex quo omnis paternitas in Cælis, & ita læsio auctoritatis eius in Deum proximè redundat: In Patre ergo considera, cole,

& reuerere Patrem cælestem & æternum, cuius imaginem & personam repræsentat, & sic prompto animo obsequere. Neque verò debes esse contentus obedientia Patris, & Matri quasi infirmiori nolle obedire: quia non solùm dicit Sapiens, vt audias præcepta Patris, sed etiam addit vt non dimittas legem Matris. Vtrumque ergo audi; solent enim docere te vtilia, & honesta suadere. Et licet ipsi praui sint, filios tamen probos ordinariè cupiunt esse, & ideò eorum præcepta ad probitatem incitantia (etiam si improbi sint) non debes contemnere. Nec debes attædiari, licet senes sint, & iam sensu etiam deficientes; aut satis morosè in præcipiendo se gerentes, sed patienti & prompto corde oportet te eos auscultare. Optimè autem legunt hîc Septuaginta: *Ne euellas legem matris tuæ.* Quasi dicat Sapiens: Monita salutis quæ à pueritia animo inseuit Mater, ne eradices. Qui præcepta tradit vel monita, censetur quasi serere bonam doctrinam semenque: & Matris munus est, in filiorum animo quasi tenello agro, monita salutis & instructionis serere & plantare. Vnde D. Augustinus: *Mater mea præcepta vitæ quæ in animo plantauerat verbo, rigabat lachrymis, alebat exemplis.* Ergo, Fili, legem quam fortè Mater plantauit verbo, frequenter repetens, infixit, lachrymis rigauit, exemplis aluit, ne eradices, sed germinare permitte: videbis postea bonum germen, probitatem vitæ inde exurgentem. Sed nec sine præmio eris. Vis illud nosse? *Addetur*, inquit, *gratia capiti tuo; & torques collo tuo.* q. d. Hæc obedientia erit non tantùm instar coronæ speciosæ super verticem tuum, & instar ornamenti aurei circa collum tuum, sed etiam per illam aspirare doceberis ad æternam & immarcessibilem coronam: *Coronam gratiarum vertici tuo suspiciet* inquiunt Septuaginta: Hoc est, omnia dona Dei cælestesque gratiæ verticem tuum coronabunt, si obedientiam perfectam cordi habueris, quia ex illa aliæ dotes orientur, & Deus illis te ornabit in præmium quoddam obedientiæ. *Ornamenta iuuenilis ætatis sunt*, inquit Ambrosius, *& adolescentium bonos, timorem Dei habere, parentibus deferre, honorem habere senioribus, castitatem tueri, diligere suauitatem & verecundiam, hæc est corona gratiarum.* Hæc est pulchra & splendida gemma, morum verecundia in vultu, obedientia in adolescentis vita: *Bona vtique spei bona quæ in dolis nuntia est, expugnatrix malorum, propugnatrix puritatis innatæ, specialis gloria conscientiæ, famæ custos, vitæ decus, virtutis sedes, virtutum primitiæ, naturæ laus, & insigne totius honesti*, inquit Bernardus. Sicut in senibus sobrietas & morum perfectio requiritur: ita ab adolescentibus obsequium, subiectio, & obedientia ritè debetur: *Et sicut fructus non inuenitur in arbore in qua flos priùs non apparuit*, inquit Cyprianus, *sic in senectute honorem legitimum consequi non poterit, qui in adolescentia disciplinæ se non subiecit. Disciplina autem non est absque obedientia: Adolescens ergo sine obedientia, adolescens est sine disciplina.*

August. in Conf.

Amb. l. 1. Offic.

Bern. ser. 8. in Cât.

Cypr. de 12. abus.

Sed quæritur in quibus teneatur filius obedire Parentibus? Respondeo, in his quæ ad regimen domus spectant, vel quæ ad bonos mores & ad salutem animæ pertinent. Itaque peccare censetur mortaliter filius, si parentibus non obediat in his quæ gubernationem rei familiaris concernunt, dum res grauis præcipitur, maximè quando quædam obstinata voluntas hîc intercurrit. Vide Nauarrum. Idem quando non obedit parenti in his à quibus morum disciplina multùm pendet, v. g. dum præcipit vt noctu non egrediatur filius domo ad nocturnas grassationes, vt fugiat sodalium aliquorum consortium, quod ipsi noxium esse nouit & periculosum, vt domos certas suspectas ob luxuriæ occasionem, vel ludos prohibitos euitet, vt Concioni aliisque officiis diuinis intersit. In his & similibus dum seuerè præcipiunt, si non obeditur, frequenter peccatum mortale interuenire potest. Denique hunc honorem debet filius & obedientiam parenti, vt consulat eum si matrimonium inire velit. Vnde & patri iniuriam irrogat, quando indignam natalibus & parentela vxorem ducit, nec potest sine iusta & rationabili causa contra eius consensum vxorem ducere.

In his tamen ad quæ ius paternum sese non extendit, & in quibus parentes superiores filiis non sunt, non tenetur obedire, v. g. si præcipit Religionem ingredi, aut non ingredi. Licet enim in his possit filius audire consilium parentum, non tenetur tamen obedire, si Dei inspirationi contrarietur. Nam tunc verum est: *Licet sparso crine, & scissis vestibus, vbera quibus te nutrierat mater ostendat, licet in limine pater iaceat, per calcatum perge patrem, per calcatam perge matrem, siccis oculis ad vexillum Crucis euola: solum pietatis genus est, in hac re esse crudelem.* Vide quæ fusè & doctè hac de re tractat Platus l. 3. c. 34.

Memorabile est, quod Hieronymus commemorat in Epist. ad Letam. *Prætexata nobilissima quondam fœmina, iubente viro Hymetio, qui patruus Eustochij Virginis fuit, habitum eius cultumque mutauit: & neglectum crinem mundano more pexuit, vincere cupiens & Virginis propositum & matris desiderium Et ecce tibi eadem nocte in somnis cernit venisse ad se Angelum terribili voce minitantem pœnas, & hæc verba frangentem. Tunc ausa es viri imperium præferre Christo? Tu caput Virginis Dei, tuis sacrilegis attrectare manibus? Hæ iam nunc arescent, vt sentias excruciata quid feceris, & finito mense quinto ad inferna duceris. Sin autem perseueraueris in scelere, & marito simul orbaberis & filiis: Omnia per ordinem expleta sunt, & seram miseræ pœnitentiam velox signauit interitus.*

Cùm verò parentes contra bonos mores aliquid præcipiunt legique diuinæ aduersum, tunc verum est illud Apostoli: *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.* Et illud Euangelij: *Si quis non odit patrem & matrem, non potest meus esse discipulus.* Propterea etiam monuit Apostolus ad Ephes. 6. *Filij obedite parentibus vestris in Domino*: Hoc est, secundùm Domini legem & præceptum, si conformia pietati & cultui Domini præcipiant. Si enim impia iubent, iam non in Domino præcipiunt, sed contra Dominum, & ideò neque tunc illis obediendum. Ideò tot Martyres legimus adolescentes & adolescentulas: paternis præceptis repugnasse, ab illis eorumque patria potestate discessisse, quia fidei Deo debitæ & Religioni Christianæ aduersabantur.

Habes præclarum exemplum in Celso adhuc puero. Hic cum vidisset Iulianum Martyrem post dira tormenta vinculis ferreis oneratum circuire ciuitatem sub voce Præconis inclamantis; *Hæc merentur Deorum rebelles & Principum contemptores*: Diuino lumine illustratus, conspexit caput eius gemmis & auro coronatum cum multitudine Angelorum circumstantium. Ideoque Collegium in quo studiis litterarum vacabat, magistrumque ac discipulos relinquens, ad S. Iulianum accurrit, eius pedibus se prosternit, vulnera Martyris osculatur, eumque obsecrat vt secundæ

natiuitatis sibi parens esse velit. Erat hic puer filius Marciani Prætidis, qui Iulianum tormentis subiecerat. Accurrit ille, venit & mater cum tota familia, crine soluto, nudatis vberibus, vt à Iuliano eum auellat. Sed cùm quis puerum à Iuliani complexu auellere conabatur, illius statim manus & brachia contrahebantur. Rem ergo magicis artibus tribuens Marcianus Præses, obsecrat nihilominus Iulianum, vt puerum dimittat in quo prosapiæ suæ spem totam collocarat, & matris totiusque familiæ planctum attendat: seque Imperatori suggesturum promittit, vt possit illæsus dimitti Iulianus. Respondet ille: Suffragio tuo apud imperatorem non egeo, nec his exolui vinculis desidero: Ecce adest qui à te natus, modò credendo mecum renatus, Ipse tibi & matri respondeat. Respondit ergo puer diuinitus instructus: *De spinis rosa nascuntur, nec rosa nata de spinis odorem suauissimum, nec frutex spinosus qui rosas odorantes genuit, amittit aculeum. Vos ergo Parentes mei spinæ estis, vestrum est pungere, pergite vt consueuistis me autem rosæ odorem credentibus exhalare permittite.* Surius 9. Ianuar. *Vobis obediant qui perire parati sunt, me imitentur qui de tenebris ad lucem venire contendunt. Ego pro Christo, vos parentes abnego, & per mortem temporalem; vitam æternam acquiro. Non possum in vos pius esse, & in me crudelis. Quid moraris? Quasi incredulus & crudelis, non quasi Abraham, paternis manibus apprehende gladium, & victimam offer filium, vani sunt vultus vestri, falsæ lachrymæ, ab hac confessione pietatis nemo me valebit disiungere.* Mox ergo iubetur in tenebrosum carcerem vermibus scaturientem includi, quem ingressus, statim tenebræ vertuntur in lucem, & ebulliens pœna disparuit. Postea verò necem pro Christo subiit. Vide Surium. tom. 1. 9. Ianuarij.

Quartò parentibus debemus sustentationem, & obsequium in subleuanda necessitate eorum corporali. Hæc sustentatio intelligitur nomine honoris, dum dicitur: *Honora patrem tuum.* Vt enim dicit D. Hieronymus. *Honor in Scripturis non tantum in salutationibus & officiis deferendis, quàntum in eleemosynis ac munerum oblatione censetur.* Hinc dicitur: *Presbyteri qui bene præsunt, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina.* 1. Tim. 5. Vbi per duplicem honorem intelligit & illū quem illis exhibemus, tum exteriorem, tum interiorem, & illum quo eis congrua, ad status sui sustentationem prouidemus. Sic & Apostolus: *viduas honora quæ verè viduæ sunt*, eleemosynis scilicet & Ibidem. auxilio liberalitatis. Itaque attendens Dominus frequentem parentum penuriam, ob imbecillitatem vel ætatem deficientem, præcipit vt parentes suos honorent filij, necessaria eis subministrando. Quamuis enim & hoc eis deberi, naturæ quoddam ius doceat, non tamen ita clarè, sicut quod parentes filiis ad id teneantur: & ideò mandato opus fuit, cui adiecta est promissio longæuæ vitæ. Sicut ergo parentes ad nutriendum filios ex natura, ita filij alliciantur, saltem ex præmio. Videmus quod truncus prouidet ramis, non tam trūco corpus membris, non membra omnia corpori: Sol radio, non radius Soli: fons riuo, non riuus fonti: sicque excusare se possent filij erga parentes. Sed modò post præceptum & promissionem, quis erit excusationi locus? Verum qui mandato aut promissione non trahuntur, animaliū saltem irrationalium exemplo moueantur aut ingratitudinis condemnentur. Notum est de Ciconia exemplum, referente D. Ambrosio l. 5. Hexā. c. 16. Solent enim Ciconiæ piæ aues parentes senes plumis nudatos tegere, fouere alis, nutrire alimentis. Audi verba Ambrosij. Quàm verò rationabilium excedat pietatem Ciconiæ clementia considerandum est, nam depositi patris artus, per longæuum senectutis plumarum tegmine alarumque remigio nudatos, circumstans soboles pennis propriis fouet, & collatitio cibo pascit, imò & reparat naturæ dispendia: vt hinc atque inde subleuantes senem fulcro alarum suarum ad volandum exerceant, & in pristinos vsus dissueta iam reuocent pij patris membra. Quis nostrum leuare ægrum non fastidiat patrem? Quis fessum senem suis humeris imponat? Quis, vt pius sit, non hoc seruulis mandat obsequium? At verò auibus non est graue, quod pietatis est plenum non est onerosum, quod soluitur naturæ debito: Non recusant pascere patrem, quod plerique hominum recusarunt. Non erubescunt senis membra portare, est enim vectura pietatis. Hæc Ambrosius. Alia quoque animalia obsequium exhibent parentibus, Soli Vultures parentes fame perire sinunt.

Exemplum præclaræ hac de re pietatis in parentes refert Plinius l. 7. c. 36. Humilis, inquit, in plebe, & ideo ignobilis puerpera, supplicij causa carcere inclusam matrem (cùm impetrasset aditum à Ianitore, semper excussa ne quid inferret cibi) deprehensa est vberibus suis alens, quo miraculo, Matri donata salus filiæ pietate est: ambæque perpetuis alimentis: & locus ille Deæ Pietati consecratus est, templo Pietati extructo in illius carceris sede, vbi nunc Marcelli theatrum est.

Peccant itaque qui in senectute parentes negligunt, non attendentes illud Ecclesi. *Retribue illis,* Eccl. 7. *quomodò & illi tibi*, Nempe non poteris reddere eis æquiualens, etiam si alimenta retribuas, nam illi de propria substantiā filios & genuerunt & nutrierunt, filij verò ex aliena. *Pasce ô fili* (inquit Ambrosius) *parentes, illis debes quod habes, cui debes quod es.* Hinc & Christus reprehendit Pharisæos, qui prætextu quodam religionis & oblationis quæ fiebat templo, neglectam sustentationis in aliis inducebant: Dicebant enim gratius Deo fore: si templo offerretur, quàm si parentibus daretur. Vnde dicit eis: *Vos dicitis, si dixerit homo Patri & matri Corban (quod est donum) quodcumque ex* Matt. 7. *me tibi profuerit: & vltrà non dimittitis eum quicquam* Marc. 15. *facere Patri suo & Matri, rescindentes verbum Dei per traditionem vestram quam tradidistis.*

PROPOSITIO SECVNDA.

Pietas in parentes vsque ad mortem, imò & post mortem debet perdurare.

Rectè nimirum dixit Sapiens: *Omni tempore diligit qui amicus est, & in angustiis comprobatur.* Itaque, qui parentes verè diligit, debet & in prosperitate & in aduersitate, & in vita, & in morte amorem exhibere, imò nec mors amorem illum filialem debet dissoluere.

Antiqui Scriptores, siue pictores, vt amicitiæ effigiem nobis exhiberent, solebant depingere iuuenem formosum, capite detecto, cum veste secta & hirta, scripturam in fronte gerentem *Æstas & hyems.* Latere aperto vsque ad cor & digito demonstrabat in corde scriptum, *Longè & propè;* & in fimbria vestis, *Vita & mors.* Hanc effigiem nouissimè adhuc Leodii vidi.

Ætas iuuenilis, significabat amorem debere semper esse recentem, numquam veterascere.

Hirta vestis, amicum debere esse paratum ad perferendum pro amico labores.

Caput detectum, amicum propter pudorem numquam negandum.

Æstas & hyems, in aduersis & prosperis esse diligendum.

Latus vsque ad cor apertum, ex corde sincero amandum.

Dum cor manu ostendit, significat amorem qui in corde est operibus manifestandum.

Longè & propè, siue præsens sit siue absens, amorem non debere minui.

Vita & mors: diligendum etiam post mortem. Si hæc debentur amico, quanto magis Parentibus nostris? itaque in mortis periculo debent filij parentibus subuenire, non solum quoad necessitates corporales, sed maximè quantum ad spirituales, auxiliando ad fœlicem mortem obeundam: aduocando eos qui consolationem & instructionem eis possint impendere, curando vt tempestiuè, dum bono adhuc iudicio pollent, Sacramenta eis administrentur, testamentum condatur, ordinenturque cætera quæ ad conscientiæ subleuamen conferunt. Quia sicut ipsi ab ineunte ætate sollicitam nostri curam gesserunt, vt in omni probitate educaremur: & per Christiana Sacramenta nos Deo dedicarunt, fidem moresque probos tum per se, tum per alios nobis inculcarunt: Ita & nos illis retribuere debemus, & omni sedulitate curare, tum per nos, tum per alios, vt vltimæ senectæ dies Deo dedicent, vt Christo fœliciter moriantur, vt ab æterna morte eripiantur. Peccant ergo hîc aliqui filii, qui cupiditate impulsi, impediunt ne testamentum ordinent, ne legata pia faciant, ne debita aliqua ante mortem soluant, quæ omnia ad exonerationem conscientiæ & opem animæ plurimùm conducerent. Quærunt solùm quæ sua sunt, de dispositione spirituali eorum parum solliciti, imò impediunt ne Religiosi viri quandoque accedant sub prætextu quod eis infirmis caput obtundant aut scrupulos moueant, cùm de securitate conscientiæ cum eis agant.

Post mortem verò hic amor ostenditur, primò in sepultura, de qua dicebat Tobias filio: *Cum acceperit Deus animam meam, corpus meum sepeli, & habebis honorem matri tuę omnibus diebus vitę tuę: Cùm autem & ipsa compleuerit annos vitæ suæ, sepelias & ipsam iuxta me.* In vno sepulchro scilicet, hoc enim modo Patriarchæ cum coniugibus sepulti sunt, Abraham cum Sara, Isaac cum Rebecca: Hæc coniunctio significat constantem & perennem inter coniuges amorem, vt quos colligauit vnum coniugium coniungat & vnum sepulchrum, quia coniugalem charitatem nec mors ipsa dirimit.

Tob. 4.

Gen. 25. & 49.

Greg. Tur. de glo. confess.

Refert. D. Gregorius Turonensis de duobus coniugibus Aruernensibus, qui castè in matrimonio vixerant: quod cùm vxor obiisset, maritus eleuatis in cœlum manibus dixerit: *Gratias tibi rerum omnium artifex ago, quod sicut mihi eam commendare dignatus es, ita tibi eam reddo ab omni voluptatis coniugio impollutam.* At illa subridens ait: *Sile, sile, vir Dei, quia non necesse est prodere nostrum secretum.* Paulò post mortuus est maritus, alioque loco sepultus & ecce mane facto, inuenti sunt pariter esse sepulti, qui vsque hodie sic perdurant, idcirco nunc incolæ, duos amantes vocitant, & summo venerantur honore. Ita ille.

Iusta ergo ordinatio parentum de sepultura & honore funeris, debet à filiis executioni mandari. Sic iustè Iacob ad filium Ioseph ait: *Non sepelias me in Ægypto, sed in sepulchro maiorum meorum.* Iustè quoque Ioseph ordinat & adiurat frat res suos vt ossa sua ex Ægypto asportent. Desiderabant hi terram promissionis, & in illa volebant sepeliri, quam Christi & Apostolorum pedibus sanctificandam præuidebant, & in horum meritis confidebant.

Secundò, amor in parentes post mortem ostenditur, piis operibus eos iuuando. Sic pius est aliquorum Catholicorum mos in die funeris Parentum, sacram Communionem sumere, illis fructum applicando. Pius quoque mos, largam eleemosynam pro refrigerio animæ eorum distribuere: Dicit enim Ecclesiasticus c. 3. & 16. *Eleemosyna Patris non erit in obliuione, nam pro peccato Matris restituetur tibi bonum.* Quod aliqui explicant, quasi velit dicere, Eleemosynam pro anima patris datam, coram Deo esse acceptam, nec obliuioni tradendam, sicut nec eleemosynam pro peccato matris datam, sed illam non solùm illi profuturam, sed & filio in bonum vertendam & restituendam. Qua propter subdit: *In iustitia ædificabitur tibi, & in die tribulationis commemorabitur tui, & sicut in sereno glacies soluentur peccata tua* Vbi tria promittit pro pietate defunctis parentibus exhibita. Meritum scilicet vitæ æternæ, dum dicit: *In iustitia ædificabitur tibi*: Mortem bonam & fœlicem, dum dicit: *in die tribulationis*, siue mortis, *commemorabitur tui.* Peccatorum remissionem dum addit: *Sicut in sereno glacies soluentur peccata tua*; Sed efficacissimum auxilium, illis post mortem impendendum est sacrificium, quod propitiatorium est pro defunctis, sicut & sacrificium crucis, ibi illis applicatur Sanguis Iesu Christi, *melius loquens quàm Abel*, Ideò moriens S. Monica, à filio suo Augustino non aliud petiit, quàm vt sui meminisset ad altare.

Tertio, amor in parentes mortuos exhibetur testamenti eorum adimpletione. Sicut enim obediens fuit filius voluntati paternæ, cùm hæc sit vltima eius voluntas, planè sollicitè oportet eam adimplere, ne forte dilatione tardiùs animæ liberentur, vt aliquando contigisse legimus. De qua re iterum alibi.

Peccant ergo filii grauiter, qui ex cupiditate, vel graui negligentia, testamenta & maximè legata pia in longum tempus differunt adimplere: *Bibunt vinum in phialis*, & substantiam deuorant parentum defunctorum, sed *non compatientur super contritione & afflictione eorum.* Immò sacrilegè detinent, quæ in pias causas eorum ordinatione debebant erogare: ideoque iustò quandoque Dei iudicio illis accidit infelix mors, simulque contingit, quod postea hæredes eorum voluntatem similem testamenti ipsorum nihil solliciti sint adimplere.

Peccant & illi filii qui altercationibus & litibus omnia commiscent; sicque executionem voluntatis paternæ, in testamento designatæ, impediunt, cum eorum præiudicio. Vnde & contra eos clamant parentum defunctorum animæ. Et frequenter contingit eos iam litigare matre adhuc superstite, nulla habita ratione monitionis eius, & obedientię ei debitæ. Hinc Iulia Seueri Imp. vxor, cùm duos filios à contentione & imperii diuisione reuocare non potuisset, tali ad eos fertur vsa oratione: *Terram quidem & mare, ô filii, iam inuenistis quo pacto diuidatis: Matrem verò quomodò diuideris? In felix ego, quomodò inter vtrumque distribuar? Me igitur primam occidite: dimidiamque vterque apud se partem sepeliat.* Hac illa oratione fortiter & animo plusquam fœmineo vsa est; vt discordiarum fo-

mitem Sopiret: quem accensum inter filios videbat, ob rerum temporalium nimium amorem, Matre lachrymis frustrà illum sopire, tentante.

PROPOSITIO TERTIA.

Non carent filij in parentes pij benedictione; sicuti nec impij maledictione.

Primò ergo promittitur hîc eis longæuitas super terram. Hæc promissio æqua est & congrua, quia iustum est vt filij qui parentibus grati sunt, de accepta vita illos honorando, longæ vitæ ab eis acceptæ conseruationem obtineant. Hoc meretur honor & gratitudo, quod hac similitudine docet S. Th. opusc. 4. *Filij obtinent vitam aparentibus, sicut milites obtinent feudum à Rege. Sicut ergo merentur hi eius conseruationem, quamdiu homagium Regi præstant, & fideles sunt, ita & filij merentur vitæ conseruationem, quamdiu parentes honorant. E contrà sicut rebelles spoliantur feudo, ita & filij rebelles vita.*

Hinc contingit quod filij impij non dimident dies suos, sed ante tempus exscindantur. Nostra ætate, ait S. Bernardinus, in Hispaniæ citerioris Oppido cui nomen Sui, non ita procul à Valentia adolescens fuit, qui per parentum inobedientiam eò deuenerat vt anno octauo decimo propter latrocinia & publica facinora, in vincula coniectus & suspendio damnatus sit. Erat etiam tum prorsus imberbis, pendenti verò iam atque exanimi subitò prorumpit barba, spectante populo, comæ capitis planè canescunt, vt ætatem referret hominis nonagenarij. Miraculo rei accitus, cum populo & toto Clero, accurrit Episcopus: omnes in genua prostrati, expectant, dum ostendat Deus quid monstrum hoc sibi velit. Atque ecce tibi Episcopus editiorem capiens tumulum ad omnes ait; voluisse Deum ostendere quantum de vita eorum detrahat, qui de parentum obedientia detraxerunt: victurum etiam hunc iuuenem fuisse ad eam ætatem quæ iam apparebat in facie, nisi ipsos septuaginta annos parentum inobedientia detraxisset.

Secundò, hæc est promissio & merces, vt qui honorat Patrem iucundetur in filiis, inquit Eccl. c. 3. hoc est, qui se pios exhibent parentibus, liberos etiam in se pios experiuntur. Ideò non mirentur parentes si frequenter habeant filios inobedientes & immorigeros, sed rememorent annos iuuentutis suæ, in quibus & ipsi rebelles fuêre, & sciant iusto Dei iudicio id sibi euenire. Qualia tu contuleris in parentes, talia prorsus à tuis liberis expecta, vt benè vel malè habearis. Ephraim & Manasses filij Ioseph humanissimè Patrem tractarunt, quia scilicet summo honore ipse erga Patrem suum Iacob se gesserat. Noë cùm filius eius Cham in eum peccaret, dixit: *Maledictus Canaam.* Quare peccante filio, maledicitur nepos? Id perinde est ac si diceret; In filijs tuis, ô Cham, sis maledictus, quia in Patrem te sic gessisti immorigerè eum deridendo. Talis ergo sit filius tuus Chanaan, erga te rebellis & immorigerus, sit ipse supplicium tuum, sua te nequitia & rebellione infestans. Sic pater in filio, & filius in Patre maledicitur, impietatis habentes commune consortium. Nec poterat fieri vt bonum generaret filium, qui bono patri nequam filius & naturæ & eruditionis degener exstitisset.

Tertiò apud Ecclesiasticum promittitur benedictio, & opes tum temporales, tum spirituales: *Sicut qui thesaurizat, ita qui honorificat matrem suam.* Eccl. 3.
Item: *Qui honorat Patrem suum, in die orationis suæ exaudietur.* Ibidem.
Promittitur quoque stabilis ei familia & prosperitas, quia *benedictio Patris firmat domos filiorum maledictio matris eradicat fundamenta,* quod frequentibus exemplis contigisse notum est.

Vide exemplum apud Augustinum l. 22. de ciuit. c. 8. vel apud Daueroultium in Flor. de decem Fratribus natis è Cæsarea Cappadociæ, qui recenti maledicto matris ob iniuriam ei factam, ita diuinitus sunt puniti, vt horribiliter quaterentur omnes tremore membrorum, & propterea toto vagabantur orbe.

Audi quid valentiæ contigerit. Falsum crimen cuidam imponebatur iuueni, idque grauissimum, ita vt patibulum nouum ei erectum fuerit. Sed cùm à carcere abstractus ad suspendium duceretur, vbi se iuuenis illic vidit obstupefactus clamauit. Verè, iustè morior, non pro falso crimine quod mihi imponitur, sed quia in hoc ipso loco in matrem meam violentas manus intuli, & tunc illa tanto scelere & impietate indignata hanc mihi maledictionem iniecit. O vtinam in hoc ipso loco suspensus aspiciaris. Hoc ergo illi contigit, vt verum esse videamus, quomodò maledictio matris vitam etiam filio eripere sit potens, vt etiam videamus, quàm verum sit quod Salomon dixit: *Oculum qui subsannat Patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij, Aquilæ.* Prou. 30.

Sic ergo filij rebelles maledictioni obnoxij sunt, & funesti eorum successus adolescentibus debent esse speculum & frænum. Attendant & ipsi pœnam rebellibus & proteruis filiis in lege decretam: Deut. 21.
Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui non audierit Patris aut Matris imperium: ducent ad seniores ciuitatis, dicens ad eos: Filius noster ipse proteruus est, monita nostra audire contemnit, commessationibus vacat, luxuriæ & conuiuijs. Lapidibus eũ obruet populus ciuitatis & morietur, vt auferatis malum de medio vestri, & vniuersus Israël audiens pertimescat. Ecce magnum diuinæ iræ iudicium; nec enim contentus est, vt vnus carnifex mortem inferat, sed vult vt vniuersus populus in eum irruat, ad maiorem sceleris detestationem.

Quartò, promittitur benedictio nouissima, hoc est, in fine vitæ, dum dicitur Eccl. 3. *Honora Patrem tuum, vt superueniat tibi benedictio à Deo, & benedictio illius in nouissimo maneat.* q. d. honora Patrem, vt Dei fauor vsque ad finem vitæ tuæ te prosequatur, imò benedictio perseueret & conseruetur vsque ad illam horam, quæ tantum timorem incutit, horam scilicet mortis & examinis, quando summi beneficij loco erit à Deo benedici in mediis tunc tenebris, lucerna tua accendetur, paternæ diuinæque benedictionis lumine perseuerante & lucernam animæ accendente: quia è contrario, vt dixit Sapiens, Prou. 20. *Qui rebellis fuerit & maledixerit Patri vel Matri, extinguetur lucerna eius in mediis tenebris.* Non ergo parum existimanda est Patrum benedictio, quæ à Deo confirmatur. Nam olim qui benedicebatur à Patre, benedictus erat & qui maledicebatur; maledictus erat. Et benedictio illa vsque ad nouissimum diem effectum suum habet. Vnde D. Ambrosius dicit l. de benedict. Patriarch. c. 1. *Hanc Parentibus Deus donat gratiam* (efficacem benedictionem impertiendi) *vt filiorum pietas prouocetur: Prærogatiua ergo Parentum, disciplina est filiorum.* Honora Itaque Patrem, vt benedicat te. Honoret pius Patrem propter gratiam, ingratus propter timorem. Et si pauper est, & non habet opes quas relinquat filijs, habet tamen vltimæ benedictionis hæreditatem, qua sanctificationis opes successoribus suis largiatur.

De officio autem Parentum erga liberos, aut coniugum erga se mutuò, particulariter agemus cùm de Matrimonio tractabimus.

LECTIO SECVNDA.

DE HONORE DEBITO SACERDOtibus, siue Patribus spiritualibus.

PROPOSITIO.

Comprehenditur etiam hoc præcepto honor qui debetur *Pastoribus, Sacerdotibus, Ecclesiasticis personis.*

Ratio est, quia per Patrem hîc non intelligitur tantùm corporalis, sed etiam spiritualis, cui honor & obedientia debetur æque ac parenti carnis nostræ. Si enim parentibus carnis nostræ honor debetur & obseruantia; eo quod ab illis habeamus vitam & alimentum corporale; quanto magis illis debemus à quibus habemus vitam alimentumque spirituale? Hi lacte nos ex vberibus Ecclesiæ diducto alunt, & Christo nos generant per verbum Dei, per Sacramenta, per preces & pietatis exempla, iuxta illud Apostoli: *Filioli quos parturio donec formetur in vobis Christus.* De his ergo dixit Apostolus: *Qui bene præsunt Presbyteri duplici honore sunt digni, maximè qui laborant in verbo & doctrina.* Duplicem vocat honorem, inquit Ambrosius, reuerentiam & alimoniam, siue subsidium eis debitum: De his quoque dixit Ecclesiasticus: *In tota anima tua time Dominum, & Sacerdotes illius sanctifica. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit & ministros eius non derelinquas. Honora Dominum ex tota anima tua, & honorifica Sacerdotes.* Vbi aduerte, non sine emphasi idem tertiò repetere; & quoties dixit Dominum diligendum, toties dicit ministros suos honorificandos: vt omnes intelligant, his primò post Deum honorem deberi, timorem & amorem, tanquam vicem Dei gerentibus, & eius imaginem in terris nobis repræsentantibus.

Gal. 4. 1. Tim. 5. Eccl. 7.

Maximè autem eis honor & obedientia debetur, qui animarum curam suscipiunt, iuxta illud monitum Apostoli: *Obedite præpositis vestris & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem reddituri pro animabus vestris, vt cum gaudio hoc faciant & non gementes.* Quibus verbis Apostolus significat obedientiæ obligationem, quæ debet fieri cum submissione spiritus, simulque cum reuerentia exteriori. Hæc enim duo continentur his verbis: *Obedite & subiacete.* Neque verò hoc difficile esse debet subditis, si considerent periculum & laborem quem ipsi subeunt: Peruigilant enim rationem reddituri, siue peruigilare debent. Vnde quantumuis honoris, reuerentiæ & obedientiæ, eis deferant, nunquam onus & periculum quod suscipiunt adæquabunt, & nullo vnquam officio satis compensabunt; inquit D. Chrysostomus; quandoquidem animam ponant pro ouibus, exponantque eam periculo mortis æternæ, dum pro illis spondent. Neque periculum illud exiguum est, cùm dequalibet anima pereuntè, exigant rationem. Vnde ad eos dirigitur vox illa Domini per Ieremiam: *Vbi est grex tuus, pecus inclytum tuum? Quid dices in die quando visitaberis? Nunquid dolores quasi parturientis apprehendent te?* Hoc ergo considerent subditi, & promptè obediant, non sint dyscoli, & eis graues, onus eorum aggrauantes sua inobedientia & malitia. Vnde subdit Apostolus: *Vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes, hoc enim non expedit vobis.* q. d. Quandoquidem periculum & onus eorum adeò graue est, alleuiate eos & iuuate obediendo, vt faciliùs portent onus, & non gemendo, sed potius gaudendo. Est enim gaudium & solatium oneris si videant subditos obedientes & proficientes, quia sic vident laborem suum non esse inanem, & se periculo non esse obnoxios. Hinc D. Ioannes dicit, *Maiorem horum non habeo gratiam, quàm vt audiam filios meos in veritate ambulare*, hoc est: Non posset mihi plus solatij contingere, quàm cùm audio filios quos in Christo genui, in via veritatis, virtutis, salutis proficere.

Heb. 13. Ierem. 13. Hebr. 1.

Quapropter & Apostolus intelligens Philippensium profectum, scribit: *Fratres mei desideratissimi, gaudium & corona mea sic state in Domino.* Quomodò autem hoc gaudium iuuet ad onus ferendũ explicat D. Anselmus exemplo agricolæ qui tunc gaudio laborat, quando videt terram aratro suo procissam, messis, vbertatem proferre: videt enim laborem suum frustraneum non esse, & ideò ad nouum laborem cum gaudio animatur. Sic & ij qui semen doctrinæ ferunt, & in verbo Dei laborant, exultant dum spem messis vberis conspiciunt ex profectu subditorum.

E contra gemunt Prælati & Pastores sub onere regiminis, dum suos vident labores irritos esse; dum satagunt subditos promouere in virtute & disciplina, & subditi subterfugiunt, imò reluctantur: dum eis reluctantibus inuigilant, rationesque & modos excogitant, quibus ad sanam mentem eos reducant, & his omnibus nihil proficiunt, imò quandoque duriores subditos fieri conspiciunt. Tunc enim onus eorum hac inobedientia ac rebellione mirè aggrauatur, vt meritò gemitus suspiria eis excutiant. Hoc enim est vltimum remedium, quo se apud Deum excusare, & securos reddere possunt, iuxta id quod dicit Augustinus: *Tota ratio quæ nos securos faciet, erit: Tu scis Domine quia clamaui, scis quia non tacui, scis quo animo dixi, scis quia fleui tibi cùm dicerem, & non audirer.* Sed hoc non expedit vobis, ô subditi, inquit Apostolus: vt gemant propter inobedientiam vestram: quia eorum tales gemitus & suspiria voces sunt vsque ad thronum Dei pertingentes, & vltionem super vos aduocantes, & quodammodò attrahentes. Secundò non expedit vobis, quia periculo vos æternæ salutis exponitis.

Ser. 49. de verbis Domini.

Sicut enim gregi, vt à lupo saluus sit, & ad bona pascua deducatur, expedit sequi Pastorem & eius vocem, ita & subito, vt proficiat, & saluetur, expedit promptè suo obedire Pastori.

Tertiò non expedit vobis, quia hæc inobedientia frequenter causa est, cur is qui vobis præest, non audeat præcipere quod vtilius est, sed oporteat eum dissimulare gemendo ob rebellionem, & frænum laxando; ita vt libertati vestræ relicti in varia discrimina & præcipitia, propriæ voluntatis ductum sequentes corruatis. Quartò non expedit vobis, quia dum non auditis eorum vocem, iam eis datis occasionem vt Dei verbum relinquant, quo indignos vos præstatis; & verentur ipsi ne frequenti prædicatione maiori damnationi vos obnoxios reddant. Quia terra imbre sæpius rigata, & tamen non ferens nisi spinas & tribulos, maledictioni & igni est obnoxia, vt dicit Apostolus instruens & monens Hebræos: *Obedite ergo & subiacete eis*, obedientiam humilem, submissam; supplicem exhibere: quicquid vobis præcipiunt, lubentes & ex animo facite, siue orationes, supplicationes festorum sanctificationem

Hebr.

aliáque sancta & salubria indicant, siue prohibeant occasiones & peccati pericula, choreas, popinas, symposia, discursus nocturnos, dissolutiones, praua consortia, prauasque consuetudines, in plebe plerumque Pastorum negligentia inualescentes. In his omnibus obedite.

Sed dicunt homines huius sæculi: Indigni sunt honore plerique Sacerdotes, quia statum suum impura vita conspurcant. Respondeo: Honor Sacerdotibus debetur etiam si turpis vitæ forent: tum quia exhibetur eis non tam propter se, quàm propter eum cuius imaginem gerunt, & cuius ministri sunt: tum quia Sacramenta ministrando non minus proficiunt mali, quàm boni, aliaque mysteria Dei dispensando: quia virtus illorum non ab ipsis est, sed à Deo per ipsos operante. Vnde & sacrificio suo iram Dei placant, & manum Dei vltricem auertunt à populo, illumque sanctificant, licet illi scelerati sint & immundi. Habes exemplum in libro doctrinæ Patrum vbi dicitur: Ad quendam Solitarium venit Presbyter cuiusdam Basilicæ, vt consecraret ei oblationem ad communicandum. Veniens autem quidam ad ipsum Solitarium, accusauit apud illum eumdem Presbyterum. Qui cùm ex consuetudine iterum venisset ad eum vt consecraret oblationem, scandalizatus est ille Solitarius, & non aperuit ei. Presbyter autem hoc viso discessit, & ecce vox facta est ad Solitarium; dicens. *Tulerunt sibi homines iudicium meum.* Et factus est velut in excessu mentis, & videbat quasi puteum aureum, & situlam auream, & funem aureum, & aquam valde bonam. Videbat autem & leprosum quendam haurientem, & refundentem in vas, & cupiebat bibere & non bibebat, eo quod leprosus erat ille qui hauriebat. Et ecce vox iterum ad eum dicens: *Cur non bibis ex aqua hac? Quam causam habet qui implet? Implet enim solummodò, & infundit in vas.* In se autem reuersus Solitarius, & considerans mysterium visionis, vocauit Presbyterum, & fecit eum sicut priùs sanctificare sibi oblationem. Ita lib. Doct. contra iudicium temerarium, num. 7.

Cæterùm, vt ex dictis breuiter complectar ad quid obliget honor ille hîc præceptus erga Sacerdotes & Pastores, siue Patres spirituales: Dico primò, obligare vt eorum verbis & monitionibus deferatur, in his quæ ad peccata vitanda spectant, vel ad bonum spirituale consequendum. Secundò, obligat vt eos corde ames, bonum exoptando, & pro eis orationem fundendo, vt gratia illis copiosa à Deo detur, vt possint munere fungi ad Dei gloriam & commune bonum. Sicut enim pro plebe tenetur Pastor orationem impendere, ita & plebs Precibus suis Pastorum onus subleuare. Tertiò obligat, vt bene de eis subditi loquantur, & honorent eos tum corde interiùs, tum verbo & signo exteriùs, defectusque eorum quantū in se est taceant, supportent, excusent. Quartò obligat ad sustentationem eis debitam lubenter exoluendam; hoc enim est quod voluit Apostolus dum dixit: *Eos qui laborant in verbo doctrinæ, duplici esse honore dignos, sicut scriptum est: Non infrænabis os boui trituranti.* Addit Apostolus: *Si nos vobis spiritualia seminamus, non magnum est si carnalia vestra metamus.* 1. Tim. 5. 1. Cor. 9.

Ex his colligitur grauiter omnino peccare dissolutos illos, tum iuuenes, tum viros, qui Sacerdotum & Pastorum non solùm monita contemnunt, sed etiam illis obloquuntur, eorum vitia euulgant & amplificant, mendaciis etiam confirmant. Imò scurriles contilenas de illis in tabernis & conficiunt & cantant: ita vt impleatur illud: *In me psallebant qui bibebant vinum.* Hi imitantur impietatem maledicti filij Cham, qui vbi Patris tabernaculum ingressus eius aduertit nuditatem, ridere cœpit, ludere & illudere, ac alijs eam ostentare. Verum pij alij Filij Sem & Iaphet, tantum abest vt videre eam voluerint, quin potius incedentes retrorsum facie auersa, operuerunt verenda patris sui. Hos imitari debent pij fideles, si quandoque in Sacerdotibus, qui Patres spirituales sunt, nuditas aliqua siue vitium & peccatum deprehendatur: beneuolentiæ scilicet & excusationis pallio eam debent tegere, non verò alijs ostentare & illudere. Hoc optimè docuit Constantinus Magnus in Concilio Niceno, cùm chartas accusationum contra aliquos Episcopos sibi oblatas statim combussit, nec perlegit, adijciens hæc verba: *Si Episcopi alicuius stuprum viderem, facinus istud Imperatorio meo paludamento obtegerem, ne talis flagitij aspectus eos qui ipsum cernerent vlla ex parte læderet.* Psal. 68. Theod. li. 1. hist.

Antiquitus præcipitur, si Sacerdos qui vnctus est peccauerit, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum, adducens illud ad ostium tabernaculi testimonij, ponensque manum super caput, immolabit eum Domino, hauriet quoque de sanguine vituli, inferens illum in tabernaculū testimonij. Cumque intinxerit digitum in sanguine, asperget eos septies coram Domino contra velum sanctuarij: Ponetque de eodem sanguine super cornu altaris thymiamathis, quod est in tabernaculo testimonij, omnem autem reliquum sanguinem fundet in basim altaris holocausti. Et adipem vituli offeret pro peccato, duos renunculos & adipem iecoris adolebit super altare holocausti: pellem verò & omnes carnes cum capite, pedibus, & intestinis, & fimo, & reliquo corpore efferet extra castra in locum mundum, vbi cineres effundi solent: Incendetque ea supra lignorū struem, quæ in loco effusorum cinerum cremabuntur. Mirabiles profectò cæremoniæ pro Sacerdotis siue Pontificis peccato expiando: has sigillatim explicat Ribera in sensu mortali lib. 4. de templo cap. 7. vbi hanc vltimam cæremoniam, qua iubebantur carnes vituli, qui erat hostia pro peccato Sacerdotis, cum pelle, intestinis & fimo in locum mundum efferri extra castra, & ibi concremari; dicit significare, non licere peccata Sacerdotum in publicum iactare, neque in locum immundum, id est in detractorum conuenticula, & in profanas ac maledicas linguas: sed curandū esse vt taceantur, & omnes eorum reliquiæ charitatis igne consumantur, ac perpetuo silentio contegantur, quo vsque nihil remaneat quod trahi possit in exemplum. Leuit. 4.

Certè graue omnino peccatum est, lingua venenata sagittas detractionis veneno infectas, in eos qui vncti sunt à Domino iaculari, & eorum famam dilacerare. Dauid nunquam voluit manum mittere in Saulem, quem sciebat à Domino reprobatum, *quia vnctus Domini est*, inquit ipse: Quanto magis (ait D. Gregorius) cauendum est, ne manum detractionis & linguam vituperationis, in eos qui vncti sunt & consecrati à Christo sacrilegè mittamus, cùm detractio talis ad Christum ipsum quem repræsentant pertineat? Vide D. Gregor. lib. Epist. 34. & lib. 25. Moral. cap. 22. Idem quoque Dauid corde tactus fuit à Domino, cum solùm particulam de pallio Saulis abscidisset, quanto magis digni sunt vltione Dei, qui integrè vestem Sacerdotum, statum ipsum Sacerdotalem, dente virulento dilacerant

De illis

De illis qui à Domino vncti sunt semper obmurmurant, in mensis & symposijs eorum carnes ad comedendum afferunt, de eorum vitiis tractant. Quam frequens istud est, & quam parui fit inter homines dissolutos, inter quos qui peiora in Sacerdotes scommata protulerit, sapientior habetur, & gratior? Interim non attendunt hi vindicem Dei manum, iniuriam suorum Sacerdotum vlciscentis; de quibus dixit. *Qui vos spernit, me spernit: Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei.* Quod non solùm verbo, sed & exemplo frequenter notum fecit. Vis exempla ex scripturis?

Luc. 10.

1. Cùm Maria soror Moysis obmurmurasset contra Moysen, statim lepra percussa est. Quid ita? *Quia qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei.* Voluit nimirum Deus eam esse in exemplum omnium rebellium & contra Prælatos obmurmurantium. Qua de re illustris est locus Deu. 24. vbi Deus disertè comminatur lepram iis, qui Sacerdotibus obedire nolunt, dum dicit: *Obserua diligenter ne incurras plagam lepræ, sed facies quæcumque docuerint te Sacerdotes, iuxta id quod præcepi eis, & imple sollicitè: Memento te quæ fecerit Dominus Deus vester Mariæ.* Vnde & Sacerdotibus lepræ iudicium & expiationem reseruauit Deus, vt cogerentur Sacerdotibus se humiliare, contra quos superbe se erexerant, vt ita superbiæ suæ culpam hac humiliatione expiarent. Ita Maria erigens se contra Moysen percussa est lepra, à qua non nisi Moysis ope & precibus est sanata. Optime verò per infectionem lepræ vitium detractionis indicari docet D. Ephrem dicens: *Ex teterrima Mariæ lepra docemur quàm detestabile sit vitium obtrectationis, Corpus quod lepra infectum cernebatur, speculum quoddam fuit animæ quæ non perspiciebatur, cuius indicabat maculam. Ex illa carnis corruptione patefactum est, quomodò hominis detractoris animus corrumpatur.*

Num. 12.

2. Chore, Dathan, & Abiron contemnentes & obmurmurantes contra Sacerdotem Aaron, terra dehiscente, cum suis famulis absorpti sunt. Quid ita? *Quia qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei: & qui vos spernit, me spernit.*

3. Quadraginta duo pueri dum irrident Elisæum Prophetam ministrum Dei, ab vrso è nemore egrediente deuorati sunt. An non iterum vides verum esse: *Qui tangit vos tangit pupillam oculi mei: Qui vos spernit, me spernit?*

4. Cùm ad Eliam in monte accederet Tribunus missus ab Ochosia Rege, & vteretur imperiosa voce: *Rex præcepit vt descendas*; ad vocem Eliæ ignis descendit de cœlo, & consumpsit Tribunum cum suis quinquaginta militibus. Cur ita? *Quia qui spernit vos, mi spernit: & qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei.*

5. Cùm Isaias Propheta annunciaret verbum Dei, contemnebant & irridebant eum viri Iudæi. Verùm audi quid eis minetur: *Væ vobis viri illusores, flagellum inundans cùm transierit, eritis ei in conculcationem.*

Isa. 5.

Attendant ergo hæc rebelles, detractores, murmuratores, maledici in Sacerdotes, Pastores, Prælatos: & timeant vindicem Dei manum, cuius honor læditur in suis ministris & vicem gerẽtibus. Attendant hæc maxime illi, qui nihil aliud optant, nisi vt cum aliquis Sacerdos vel religiosus in vitium aliquod ceciderit, omnes eiusdem status tales esse credantur: & exinde totum statum accusant & dilacerant, quasi in omni statu non sint aliqui mali, & tamen non propterea omnis status accusandus sit. Aut alioqui accusent ipsi & detrahant statui matrimoniali, eo quod aliqui in illo pessimè conuersentur. Cum aliqua maritata inuenitur adultera, accusent & abiiciant vxores suas, immò verò obmurmurent & accusent matres suas. Accusent & Ecclesiam totam, cùm in ea multi non secundùm vocationem suam conuersentur. Accusent & Collegium Christi, quod inter eos Iudas vnus reperiatur. Hæc respondebat D. Augustinus similibus hominibus scandalizantibus Religionem suam, ob aliquem qui in ea ceciderat: *Quantumlibet vigilet disciplina domus meæ, homo sum & inter homines viuo, nec mihi arrogare audeo, vt domus mea melior sit quam arca Noë, vbi inter octo homines, reprobus vnus inuentus est: aut melior sit quàm domus Abrahæ vbi dictum est: Eiice ancillam & filium eius: aut melior sit quàm domus Isaac, qui de duobus geminis dictum est, Iacob dilexi, Esaü autem odio habui: aut melior sit quàm domus Iacob, vbi lectum patris filius incestauit: aut melior sit quàm domus Dauid, cuius filius cum sorore concubuit, cuius alter filius contra patris tam sanctam mansuetudinem rebellauit: aut melior quàm cohabitatio ipsius Domini Christi, in qua vndecim boni perfidum & furem Iudam tolerauerunt: aut melior sit postremò quàm Cœlum, vnde Angeli ceciderunt.*

August. Ep. 137.

Videntur autem irrisores Sacerdotum, & qui de vitiis eorum gaudent, similes illis qui in nauicula fluctuante in medio maris constituti, rident & gaudent si Nauclerus malè nauiculam dirigat, & in scopulos impingat: & præ fatuitate non cogitant, quantũ ex imperitia Nautæ sibi immineat periculi. Deberent ergo potius charitate eos supportare & oratione adiuuare. *Pastoris*, inquit Augustinus, *misereri oportet, qui inter nos quanto in loco superiori, tanto in maiori periculo versatur.* Et vt ait Chrysostomus: *Et si propriam benè dispensauerit vitam, aliorum verò non cum diligentia curam habuerit, cum perniciosis in gehennam vadit.* Ideò dicebat Apostolus: *Rogamus vos fratres, vt noueritis eos, qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & monent vos, vt habeatis illos abũdantiùs in charitate: propter opus illorum pacem habete cum eis.* 1. Thess. 5.

In regula Chryf. in 10 Ioã.

Optima porro praxis est Christianorum, honorare Sacerdotes, petendo eorum benedictionem: quam quidem consuetudinem ab antiquo vsu ecclesiæ manantem parentes debent filios edocere: Est enim benedictio ab eis data efficax, si ea fide & deuotione quâ par est expetatur & suscipiatur: Hanc enim olim etiam Christiani Principes magna religione expostulabant, & magna in æstimatione habebant; vt pote quæ ab illis datur qui locum Dei tenent, & illius nomine eam impertiuntur. Immò & sancti viri summi eam beneficij loco ducebant. Refert enim D. Athanasius in vita Antonij, toties B. Antonium licet miraculis clarum, in terram solitum se prosternere, & benedictionem petere, quoties Sacerdoti eum contingebat occurrere, per eam vtique gratiæ cælestis in se experiebatur incrementum. Si in veteri lege sacerdotalis benedictio multiplicem fructum pariebat, quanto magis in noua quæ gratiâ cœlesti est vberior? Præscribitur autem antiquis Sacerdotibus hic benedictionis ritus: *Loquere Aaron & filiis eius, sic benedicetis filiis Israël: Benedicat tibi Dominus & custodiat te: Ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui: Conuertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem.* Vbi notat Rabanus in hac Sacerdotum benedictione tripliciter formata, tertiò repetitum esse nomen, *Dominus*, vt S. Trinitas, ex qua, per quam, & in qua sunt omnia, significetur. Hinc etiam apud Christianos benedictio dari solet: Benedicat te Omnipotens Deus

Pater & Filius & Spiritus sanctus; aut similis expressa Trinitatis inuocatio pronunciari solet. Promisit autem Deus effectum huius benedictionis sacerdotalis, dum ibidem addit: *Inuocabunt nomen meum super filios Israël, & ego benedicam eis*; hoc est, fructum illius benedictionis eos experiri faciam. Num. 6.

Neque verò contemnenda est benedictio Sacerdotis etiam turpem vitam agentis; quia ab illo procedit, non vt particularis persona est, sed vt Dei vices agit, & ab illa manu quę Dominicum Corpus tractare solet, & vncta specialiterque sanctificata est. Hoc attendens D. Franciscus, etiam Sacerdotum concubinariorium manus exosculari optabat, & ab illis benedici.

Cùm quodam die intraret Ecclesiam, cuius Parochus concubinatu infamis erat, dicitur hæreticus quidam Francisci fama permotus eum accessisse, & vt officium Sacerdotale contemptibile redderet, fidemque plebis subuerteret, dixisse: An credendum est verbis, vel etiam reuerentia aliqua eius factis exhibenda, qui manibus pollutis carnem contractat meretricis? Considerans vir sanctus hæretici dolum & malitiam, accedit coram plebe Sacerdotem illum, & coram eo genua flectens ait. *Si tales sint manus illius quales iste dicit, nescio; sed licet tales forent, scio non posse inquinare virtutem diuinorum Sacramentorum. Quia ergo per istas multa beneficia & charismata populo Dei fluunt, eas exosculor ob reuerentiam eorum quæ ministrant, & cuius authoritate ministrant.* Osculabatur ergo manus illius, confundens hæreticos præsentes, talique humilitate Sacerdotem ad vitæ emendationem instigauit. Ita Chronica Minorum.

Legitur quoque in vitis Patrum, Laïcum quemdam, cùm certò nosset Sacerdotem in crimine adulterij deprehensum, adiisse tamen fidenter eum cùm postero die sacrificaret, vt ex manibus eius sacram Synaxim perciperet. Cumque eam percepisset, petiit vt frontem lepra infectam cruce signaret: quod vbi Sacerdos fecisset lepra tanquam piscis squamma excidit, & restitutus est sanitati. Res profectò stupenda, & diuini iudicij plena. Fecit crimen non vacuus gratiâ, ne præberetur locus obtretractationi Sacerdotum, & nequius iudicare. Immò habuit gratiæ efficacitatem propter dignitatem Sacerdotij, vt doceremur, cùm ad Sacerdotes imus, non ad homines, sed ad Deum, nos ire, qui per eos nobis tribuit dona, nosque sanctificat; & quod is qui cum fide accedit, efficiatur voti compos, quodque neque vitium Sacerdotis alterius fidei noceat, neque rursus sola vita Sacerdotis nos ad credendum iuuet. Sacerdos enim quatenus homo est, & infirmitate præditus, non potest iuuare, vt neque tu rursus, cùm ei sis par in infirmitate: homo enim homini prodesse non potest: At Sacerdos Sacerdotij dignitate præditus, gratiam sibi conciliat: si quidem donum Dei est Sacerdotium, per gratiam verò efficitur Deo propinquior. Ita Turrianus l. 2. de ordinat. Hierarchicis. c. 24. ex l. 2. Theolepti Epist. Philadelphiæ.

LECTIO TERTIA.

DE HONORE DEBITO senioribus & dominis.

PROPOSITIO.

Comprehenditur etiam hoc præcepto honor quem debent iuniores senibus, & serui vel famuli dominis.

Quantum ad primum expressè dicitur Leuit. 19. *Honora personam senis, & coram cano capite consurge, & time Dominum.* q. d. Si senes non times, time saltem Deum, & propter timorem Domini, senem honora: iubet enim eos Dominus honorari, tum quia sunt instar parentum, tum quia Deum tanquam parentem omnium repræsentant, dum denique quia in senibus præter excellentiam ætatis cui honor debetur, est etiam excellentia experientiæ, & prudentiæ ex ætate longiori. Hinc non solùm honor eis debetur, sed & debent eorum audiri consilia. Quapropter dicit Ecclesiasticus: *quam speciosum caniti ei iudicium & Presbyteris cognoscere consilium.* q. d. Duo sunt speciosa & decora hominibus canis & senibus, bene iudicare & sanum suggerere consilium, quorum vtrumque & prudentiam & authoritatem requirit, quæ senibus propria sunt, Hinc senes olim regebant Rempublicam, & à senibus nomen accepit Senatus. Quàm perniciosum verò sit eorum aspernari consilium, satis suo exemplo docuit Roboam filius Salomonis: cui cùm seniores suasissent vt populi sibi benevolentiam conciliaret, subleuando aliquid de oneribus à Patre impositis, despexit eorum consilium, & ad iuniores transiliit; qui iuuenali insolentia ei suggesserunt, vt populo conquerenti responderet: *Pater meus cecidit vos flagellis, ego cædam vos scorpionibus: minimus digitus meus grossior est humero Patris mei.* Hoc verò respōso exacerbatus populus, desciuit ab eo, & decem partibus Regni orbatus est. Debetur itaque senibus honor, tum ob ætatem, tum ob prudentiam, tum ob virtutis magisterium, debetur & obseruantia animique submissio. Hoc instinctus quidam naturæ docet, per quem omnes nationes senes honorandos & auscultandos docuerunt. Ita Gentiles in Insula Cades fanum senectuti erexerunt, vbi illam quasi Deam colebant vt vitæ magistram, & quæ magnas res mortalibus reuelaret, carnisque rebellionem mortificaret, vt refert Paulus Apianus. Eccl. 25.

Peccant itaque contra hoc præceptum, qui eos irrisionibus vel verborum contumelijs impetunt: quod nimis frequens est inter iuuenes dissolutos & insolentes, non attendentes illud ecclesiastici: *Ne spernas hominem in senectute sua, ex nobis senescunt.* Nempè fortitudine suâ elati, senum infirmitatem considerantes, & quosdam ætatis senilis defectus, tantùm abest, vt uereantur eos, quin potius aspernentur & verbis irrisoriis excipiant. Hos dehortatur Sapiens, & monet vt attendant, quod illi *ex nobis senescant*, & ita eandem expectent ætatem aliquibus naturæ defectibus obnoxiam, si tamen illa digni sunt. Si verò eam in aliis reueriti sint, faciet Deus vt eadem reuerentia illis rependatur à maioribus, cùm senuerint: si verò neglexerint senes, pœna talionis eos puniet Deus, vt à iunioribus quasi deliri contemnantur in senectute. Peccant ergo Eccl. 8.

grauiter qui vbi in mulierem aliquam annis curuatam & pauperem incurrerint, aut minimam molestiam ab illa acceperint, statim verbis iniuriis ætatem eius impetunt & insectantur vocitantes illam, antiquam damnatam veterem sortiariam, &c.

Porrò sicut reuerentiam debent iuuenes senioribus, ita & ipsi debent illis irreprehensibilis vitæ exemplum quia in eos tanquam in speculum morum oculi conijciuntur. Hinc Eleazarus cùm contra legem iuberetur carnem porcinam edere, elegit potius mortem acerbam obire, quam per hoc scandalum aliquod iuuentuti suscitare. Cùm enim aliqui ob viri amicitiam carnes ei attulissent, quas licitè poterat comedere; vt saltem simularet se de carnibus illicitis comedisse, & hoc modo senilem ætatem suam à violenta morte eximeret: ipse cogitans senectutis suæ eminentiam & canitiem, forti voce pronunciauit: *Non est ætati nostræ dignum fingere, vt multi adolescentes arbitrantes Eleazarum 90. annorum transiisse ad vitam alienigenarum, ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ decipiantur, & ita maculam & execrationem senectuti meæ conquiram.* Vox planè digna eximiæ ætatis & dignitatis viro. Sciebat ipse quod & alij senes scire deberent, quod ait sapiens: *Corona dignitatis, senectus quæ in viis iustitiæ reperitur.* Sensus est: Canities in senibus velut corona eminens & gloriosa est, & ornamentum conspicuum, si iustitiæ vias obseruet: Etenim si iniustitiæ tramitem sectetur, turpisque vitæ, odibilis est & Deo & hominibus. Vnde Chrysostomus: *Canities tunc est venerabilis, quando ea geris quæ canitiem decent: cùm verò iuuenili ter senex conuersatur, plus iuuenibus rediculis erit. Non annorum canities est laudanda, sed morum.*

Quapropter Scriptura non eos solet vocare senes, qui sola temporum quantitate, sed qui morum grauitate maturi sunt: *Senectus honorabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata? cani enim sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata.* De aliquibus verò etiam conqueritur Scriptura dicens: *Puer centum annorum morietur.* Nihil turpius quàm senex viuere, incipiens, inquit Seneca: *numera annos tuos, & pudebit ea velle, quæ volueris puer: hoc opus fit, hoc cogitato, imponere veteribus malis finem. Moriantur ante te vitia.*

Sap. 4.

Eccl. 25.

Attendant hæc senes, qui æquè vitiosi sunt in senectute ac in iuuenili ætate, æquè ebriosi, blasphemi, iracundi, auari magis & temporalibus affectu fixi, imò quandoque & luxuriosi. Et ideò tantum abest, vt venerabiles sint, quin potius odibiles sunt Deo hominibusque. *Tres species odiuit anima mea,* inquit Sapiens, *& aggrauor valde animę illorum, pauperem superbum, diuitem mendacem, senem fatuum.* Qui sunt illi senes fatui, nisi qui in eą ętate in qua pietati omnem operam dare deberent, quando præsentis sæculi florida ætas transacta eos deseruit, tamen in vitijs inueterati, imò & obstinati manẽt? Quid stolidius (inquit Cyprianus) si mens ad perfectionem festinare non contendat: quando totius corporis habitu senectute confectus homo, ad interitum properat? Dum oculi caligant, aures grauiter audiunt, capilli fluunt, facies in pallorem mutatur, dentes lapsi numero minuuntur, cutis arescit, flatus non suauiter olet, pectus suffocatur, tussis cachinnat, genua trepidant, talos & pedes tumor inflat. Homo interior qui senescit his omnibus aggrauatur, & hæc omnia ruituram iam domum nostri corporis pronunciant.

Idem.

Simili modo senes vitiosos & salutis suæ negligentes reprehendit & increpat Hugo, de Claustro animæ lib. 2. his verbis: inter abusiones huius sæculi sola maior est senis obstinatio, qui morti proximus, mortis non abhorret aduentum, qui quasi ad ostium huius mundi, positus foris spectat, nec tamen vitæ præsentis attendit egressum, nec futura considerat. Audit nuncios mortis, & credere non vult eis. Tres enim sunt nuncij mortis, casus, infirmitas, senectus; Casus dubia, infirmitas grauia, senectus certa nunciat. Casus nunciat mortem latentem, infirmitas apparentem, senectus præsentem. Ex multitudine mortis timor: Ex infirmitatis grauitate, dolor: Ex certitudine senectutis, non obstinatio, sed afflictio & humilitas sequi deberet.

Imitari ergo deberent senes eminentem illum senem Berzelai de quo in libris Regum, qui cùm inuitaretur a Rege Dauide ad aulæ delitias, & ad mensam Regiam: Respondit: *Octuagenarius sum, nunquid delectare potest seruum tuum cibus aut potus, vel audire possum vltra vocem cantorum aut cantatricum? Obsecro reuertar ego seruus tuus, & moriar in ciuitate mea, & sepeliar iuxta sepulchrum Patris mei.* q. d. Nunc mihi non est tempus cogitandi de aulæ ambitione, delitiis, voluptatibus, aut aulicorum tumultuanti turbæ interesse, sed ætas corporisque sensim deficientis infirmitas monet, oculum cogitationemque sepulchro defigere, quietè Deo minique viuere, florida transeuntis sæculi tempora despicere, mortis nuntium expectare, funerique meo me præparare, & vt fœlix sit transitus, prouidere. 2. Reg. 19

Imitari deberent Carolum V. Imperatorem pium, qui vbi triginta sex annis, imperij gubernaculum medijs in fluctibus; bellorumque aduersantium vndis magnanimiter tenuisset; tandem rerum humanarum pertæsus (quæ modò prospero fluxu, modo aduerso refluxu instar maris inconstantis nauigantes iactant, & gubernaculum tenentes varia sollicitudine affligunt) renunciat imperio, Sceptrum, diadema, & alia imperij insignia fratri suo Ferdinando transmittit, & in potestate electorum Imperatoriam dignitatem reponit. Videbat enim se iam annis ingrauescentem, corpusque suum debile laboribus bellicis & senectute confectum ruinam minari, domum suam luteam paulatim dissolui, & ideò inquirebat non manufactam æternam in cœlis. Valedicit ergò, terræ, & regnorum ingentibus augentibusque negotiis, vt sibi vacet; & cœlo propinquior fiat. Itaque indictis Bruxellæ comitijs Statuum, Principibus, primariisque viris valedicens. Deo gratias agit quod inter tot discrimina, & post tot labores terra pelagoque exantlatos, ad id vsque tempus se conseruarit. Deplorat sortem eorum qui imperijs destinantur, quos per tot amarulentas angustiæ aquas pertransire necesse sit, vt nec vnum diem sine anxia sollicitudine se asserat peregisse. Deplorat denique tot millia cæsa, tantam sanguinis copiam fusam ob particularia dissidia, quæ illi cum Galliæ Rege interuenerant, ad quæ se coactum conqueritur, sæpiusque pacis æquissimas conditiones obtulisse, etiam iure suo cedendo. Excusat quoque si quando subsidiis publicis plebem onerarit; bellicam necessitatem id postulasse. Tandem Philippum filium suum Belgij Principem & Dynastam inaugurat. Posteà è Belgio in Hispaniam nauigio transit. Vbi statim ac terram attigit, illi corpus suum caducum obtulit, diciturque his huius verbis, sed Hispanico idiomate: *Salue ô mater communis, chara mibi & desiderata sicut nudus exiui de ventre matris,*

ita nudus ad te reuertor, quasi ad secundam Matrem: & en compensam multorum beneficiorum, offero tibi hoc corpus ægrum & debile non habens aliud quod offeram. Exinde transit in monasterium quoddam Ord. Sancti Hieronimi in solitudine, vbi magnam partem dierum & noctium in oratione transegit & pœnitentia, vtens cilicio & disciplinari flagello. Quod quidem cilicium & flagellum, cum imagine Crucifixi testamento legauit filio suo Philippo 2. commendans ei pietatem, iustitiam, fidem Iesu Christi crucifixi: & ita piè in Domino obdormiens, transiuit, (vt piè creditur) ad æterni regni gloriam & coronam anno 1558. V. Florimundum de ortu hæreseon, l.5.c.5.

Quod spectat ad secundum: honorem scilicet deberi & obedientiam Dominis à seruis vel famulis, etiam manifestum est ex scripturis, & id frequenter inculcat Apostolus. Ad Ephes. 6. dicit: *Serui obedite dominis carnalibus cum timore, in simplicitate cordis vestri sicut Christo, non ad oculum seruientes quasi hominibus placentes, sed vt serui christi facientes voluntatem dei ex animo, cum bona voluntate seruientes sicut domino, & non hominibus, scientes quod vnusquisque quod fecerit bonum, hoc recipiet à domino.* Idem repetit ad Coloss. 3. Idem inculcat D. Petrus 1. Epistol. cap. 2. *Serui subditi estote in timore domini, non tantum bonis, sed etiam discolis.* Hoc autem initio Ecclesiæ frequenter repetendum fuit: quia serui iam ad Christianissimi libertatem vocati, putabant per eam se solui à vinculo seruitutis, vt dicit D. Hieronymus. Et ideò hic error ab eorum mente eliminandus fuit, & obedientia subiectioque Christiana eis commendãda, vt seruientes Dominis, Christo se seruire cogitarent: & ita sincerè, fideliter, & ex animo seruirent, non inuitè non mussitando & contradicendo, aut seruiendo in præsentia Domini (hoc est ad oculum,) eo autem absente, aut dum non est inquisiturus, otiando & mandata negligendo. Hæc etiam spectant ad famulos mercenarios, quos oportet sincerè & fideliter seruire, ac Dominos honorare, tum verbis tum corde, & quæ muneris sui sunt diligenter per agere.

Qualis debeat esse seruus, aptissimè antiquo emblemate designabatur. Pingebatur enim pileatus rubro pileo, eleganti quoque interula vestitus, aures habens asininas, cerui nos pedes, dexteram tenens erectam, & in palmam explicatam.

1. *Pileus* significat libero & liberali eum debere esse ingenio.

2. *Interula* designat eum assiduo operi & labori intentum esse.

3. *Auriculę asininæ* significant eum multa patienter, & dura debere audire.

4. *Ceruini pedes* notant celeritatem in exequendis mandatis.

5. *Dextra erecta* index est fidelitatis in tractandis rebus & negotiis heri. Hæc est enim præcipua seruidos. Habes harum virtutum exemplum in pudico Ioseph, qui tantæ erat fidelitatis apud Putiphar Dominum suum qui venditus fuit in Ægypto, vt nullius rei curam haberet Dominus, sed omnia commisisset Ioseph: *Nec quidquam aliud nouerat* (inquit scriptura) *nisi panem quo vescebatur*, hoc est, nullius rei sollicitudine angebatur, sed tantum accumbebat mensæ & fruebatur eis quæ Ioseph curabat & procurabat. Eius etiam Fidelitas patuit erga vxorem Domini sui, quæ cùm eum sollicitaret ad nefarium opus responsum accepit: *Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua, nec quidquam est quod non in mea sit potestate, præter te quæ vxor es* Gen. 39. *eius: Quomodò ergo possum hoc malum facere?* Maluitque cæteris & mortis se periculo exponere, quàm fidelitatem infringere, tum Domino suo, tum etiam Deo suo debitam. Habes etiam exemplum in Iacob, qui apud Laban diligentissimè & fidelissimè est famulatus, licet ille sæpius mutarit mercedem eius. Quapropter cùm eum discedentem insequeretur Laban, dicit ei: *Quid inuenisti de cuncta substantia tua penes me? Viginti annis fui tecum, oues tuæ & capræ steriles non fuerunt, arietes gregis non comedi, nec captum à bestia ostendi tibi: ego damnum omne reddebam, quidquid furto peribat à me exigebas, die noctuque æstu vrebar & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis.* Itaque ipsummet Laban facit conscium & testem fidelitatis suæ. Gen. 31. Et hoc est præcipuum donum quo debent ornari serui. Vnde apud Plutarchum laudatur quædam ancilla, quæ cùm ad seruiendum se offerret, interrogata quid sciret, hoc solùm respondit. *Fidelis esse.*

Debent tamen famuli ita Dominis fideles esse, vt in malis Domino suo non obsequantur, & eorum peccatis non participent. Debent quoque memores esse supremi Domini & Dei sui, vt ob famulatum hominum, obsequij quod Deo debent non obliuiscantur, ne tandem contingat eos pœnitere infructuosè, dum ab illo rationem seruitutis sibi impensæ exigentur, quando sola Dei seruitus illis poterit prodesse. Miles quidam (inquit Vincentius Bellouacensis) multo tempore Marchioni inseruierat fidelissimè, eratque ei charissimus. Is tandem incidit in grauem infirmitatem, quam vbi audisset Marchio, visitat eum, conducit medicos, multa ei promittit, vrgetque vt exponat, si eius aliqua in re egeat ope. Cùm ergo multis apud eum verbis ageret, tædio affectus miles dicit ei: *Si pro tot laboribus, & obsequio fideli, aliquid gratum mihi rependere decreuisti, fac vt aut mortem imminentem euadam, aut saltem vna bona ab his refrigerer doloribus; & si hinc contingat exire, vna nocte de fœlici hospitio facias mihi prouideri.* Vincent. in Specul. Cumque diceret Marchio, in solius Dei hæc esse potestate, se autem si quid in temporalibus desideraret, libenter impensurum Respondit æger: *Ergo laborem meum & obsequium omne vanè consumpsi.* Et ad adstantes cum lachrymis conuersus ait: *Ecce nunc videtis quomodò pretiosum meum tempus expenderim, huic Domino cum tantis animæ periculis obtemperando, qui neque ad horam liberare me potest à præsentibus periculis, & imminentibus pœnis, vnde hoc me pungit & angit: ex corde pœniteo, & rogo vt periculum meum considerantes, illi domino seruiatis, qui vos in hac necessitate poterit subleuare, & ab angustiis præsentibus, & à futuris ærumnis. Vtinam detur mihi pristinæ sanitati restitui! Ex animo spondeo, me soli illi obsequium impensurum, qui potens est & me & omnes his in angustiis protegere, & vita perenni coronare.* In hac ergo pœnitudine defunctus est, cæteris suâ compunctione exemplum altè defixum relinquens.

Peccant itaque contra hoc præceptum serui, non solùm cùm inobedientes sunt, sed etiam cùm in absentia Dominorum, de iis contemptim loquuntur, imò irrident, detrahunt, per imitationem quandam & gesticulationem, per agnomina inconuenientia, illos contemnunt. Sic solent & subditi vel discipuli in absentia Præceptorum aut Superiorum, multa gesticulatione vel nomenclatione ridicula, eos aspernari, non sine graui peccato. Quapropter præmuniens Dominos contra conturbationem quæ inde prouenire posset, sic monet Sapiens: *Cunctis sermonibus ne*

accommodes cor tuum, ne fortè audias seruum maledicentem tibi; hoc est: Noli curiosè perquirere, quæ & qualia de te loquantur serui, discipuli, subditi: imò si audire contingat, auerte auditum dissimula, & multam effugies perturbationem, multam inquietudinem. Est enim vilis animi non posse ferre verbum volatile murmurantis subditi, qui à te dura præcepta & conuitia sæpè debet perferre. Addit Sapiens: *Scit conscientia tua quia tu crebro maledixisti aliis*. q.d. Nunquid tu aliquando discipulus & subditus fuisti? Nunquid obmurmurasti apud æquales, irrisisti, dixisti quæ non velles resciri? Et nunc totum immemor non potes verbum ferre? Memineris qua mensurâ mensus fueris, eadem remetietur tibi. Verùm nōn tantùm considera quid olim feceris, sed etiam quomodò offendas in verbo, in quotidiano colloquio. Digna profectò monitio Sapientis, quæ frequenter obuersetur oculis nostris, dum aliquid in contemptum nostri dicitur: quia nimis delicati est animi aduersus alios licenter velle dicere, & nihil ab alijs velle ferre. Sed & optima monitio Poëtæ Iuuenalis dicentis: *Viuendum est rectè vt linguas mancipiorum contemnas.*

Ecclef 9.

Peccant quoque ancillæ erga Dominas, quæ facilè & in absentia & in præsentia illis obloquuntur & obmurmurant, non habito respectu subiectionis suæ & debitæ obseruantiæ. Et multo magis illæ, quæ in contemptum Domini & Dominæ, quidquid domi agitur statim euulgant. Sicut sordes è domo dum verrunt, ita & vitia in publicum ejiciunt: Habent enim linguas lubricas & faciles tum ad oblocutionem & obmurmurationem, tum ad conuitium & improperium.

Habes exemplum in ancilla Saræ coniugis iunioris Tobiæ. Hæc tradita priùs fuerat septem viris, & dæmonium nomine Asmodæus occiderat eos mox vt ingressi fuissent ad eam. Ergo cùm pro culpa aliqua increpat puellam ancillantem: Illa respondit ei dicens: *Amplius ex te non videamus filium aut filiam super terram, interfectrix virorum tuorum: Nunquid occidere me vis sicut iam occidisti septē viros?* Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculum Sara, & tribus diebus tribusque noctibus nō manducauit neque bibit, sed in oratione persistēs cum lachrymis deprecabatur Deum, vt ab isto improperio eam liberaret. Vide cætera Tob. 3.

Tob 3.

Habes & exemplum S. Monicæ apud Augustinum lib. 9. Confess. cap. 8. vbi refert quomodò ancilla litigans cum illa adhuc iuniore, obiecit ei crimen amarissimâ insultatione, vocans meribibulam: sed Deus vertit hoc conuitium in bonum eius, quia cùm aliquando intemperantius vini aliquantulum degustaret, peruersa consuetudine ætatis indiscretæ & inconsiderantis; illa hoc stimulo percussa, peruersam illam consuetudinem præscidit, & à se totaliter ablegauit: *& ita durū illud & acutum ex altera anima conuitium, occultâ Dei prouidentia fuit medicinale ferrum, vno ictu putredinem omnem & periculum omne præscindens.*

Sicut verò seruorum est obedientiam, fidelitatem, honorem, Domino exhibere: ita & ad Dominos spectat, exemplo, prudentia, mansuetudine illis præesse, magisque se amabilem exhibere, quàm terribilem, propensiorem ad beneficia conferenda, quàm ad infligenda verbera. Sic etiam hortatur Apostolus: *Et vos Domini eadem facite illi, remittentes minas, scientes quod & illorum & vester Dominus est in Cælis, & personarum acceptio non est apud deum.* q. d. Sicut tenentur illi vobis humilitatem exhibere, subiectionem, obseruantiam, ita & vos humanitatem & benignitatem: & sic non debetis superbire, minaces esse, & imperiosè agere, quia seruorum fratres estis & communi Deo ac Domino seruitis: ille à vobis tyrannidis in seruos seueram exiget rationem; & talem se vobis exhibebit, quales vos seruis exhibuistis. Non enim respicit personam hominis, sed siue seruus sit, siue Dominus, pro operibus bonis præmiabit, pro malis infernali concludet ergastulo. Tangit ergo hoc seueros, dominos & heros, qui famulos non tanquam fratres considerant, sed tanquam irrationabiles pecudes tractant, qui & ab ipsis Gentilibus condemnantur. Dicit enim Seneca alloquens Lucilium. *Cum seruis familiariter viuere decet prudentiam tuam, serui sunt, imò homines: serui sunt, imo contubernales: Serui sunt, imo humiles amici: Serui sunt, imò conserui, si cogitaueris tantundem, in vtrosque licere fortunæ. Itaque rideo istos, qui turpe existimant cum seruo Cœnare: Superbissima consuetudo, cœnantem Dominum stantium seruorum turba circumcingi, & Maiestatis suæ diminutionem existimare, ad eandem mensam cum seruo accedere. Debes cogitare quem seruum dicis, ex iisdem seminibus ortum, eodem cœlo frui, æquè spirare, æque viuere, æquè mori. Nam tu illum ingenuum videre potes, ille te seruum. Hæc præcepti mei summa sit, vt sic cum infimo viuas, sicut Superiorem tecum viuere velis.*

Ephes. 6.

Seneca ep 47.

Si hæc dicebat gentilis Philosophus de seruis & mancipijs, quid nos de famulis & mercenarijs Christianis? Nam illa seruitus gentilitia ferè apud Christianos exoleuit: Ecclesia enim quæ omnes vocat ad libertatem Christianam, omnesque suos filios vult inuicem esse fratres, hanc seruitutē sensim sustulit, ne vnus frater, hoc est Christianus, alteri seruiat quasi mancipium, hoc enim est indecens. Sed amari & seueri nimium sunt etiam Christiani Domini verbis & verberibus eos acerbè tractantes, qui solum sunt famuli mercenarij, minantur, conuitiantur, maledicunt, percutiunt ob rem nihili, ob vitrum fractum. His potius imitandum foret, quod fecit Cotys Rex Thraciæ. Offerente quodam vasa fragilia, sed artificiosa, dedit illi munera: sed cum se iracundum nosset, vasa omnia statim perfregit. Interrogatus rationem: Ne sæuiam, inquit, in eos qui fracturi erant: Tales duros Dominos increpat Ecclesiasticus cap. 4. dicens: *Noli esse sicut leo in domo tua euertens domesticos*, & cap. 7. *Non lædes seruum in veritate operantem, & mercenarium dantem animam suam.* Hoc est, non affliges verbis durioribus eum qui non seruit ad oculum, sed totum se impendit operi, nihil sibi parcens. Et iterum: *Seruus tibi fidelis est, sit tibi quasi anima tua*: considera eiusdem tecum esse naturæ, ad eandem gratiam, ad eiusdem gloriæ consortium vocatum, & sic eum nec minis affige, nec contemne.

Peccant verò, non solum qui duri sunt erga sibi subditos famulos, sed maximè illi qui malum exemplum præbent, iurando, furando, vindictam sumendo, detrahendo, aliisque sceleribus. Quàm frequenter Domini seruos sceleris sui faciunt adiutores? Quàm multi ad vindictam, & furta eos pertrahunt? Quàm frequentes sunt qui ancillas ad turpia & inhonesta pelliciunt? Taceo multa alia flagitia, quibus ansam domesticis præbent patres aut matres familias. Qualis enim paterfamilias, tales & ministri eius. Abraham quia probus erat, non solum ipse cum Domino ambulabat: sed & domesticis suis præcipiebat viam Domini custodire. Non possunt efficaciter id præcipere, qui prauo exemplo aliter consentur docere. Bonus vtique paterfamilias est ille qui

potest dicere: *Non habitabit in medio domus meæ, qui facit superbiam; qui loquitur iniqua non direxit in conspectu oculorum meorum, ambulans in via immaculata hic mihi ministrabat.* Malus pater familias est, qui domesticorum curam non habet cuius sint vel fidei vel vitæ: peior qui suo ad malum prouocat exemplo vel præcepto. Talis fuit Absalon, qui cùm odium contra Ammon fratrem suum iam diu conceptum tandem patere vellet & fratris parricidio se satiare, præcepit seruis suis: *Obseruate cùm temulentus fuerit Ammon, & dixero vobis, percutite eum & interficite, nolite timere: Ego enim sum qui præcipio vobis.* 2. Reg. 13. Psal. 100.

Quod si cupis exempla præclara regendæ familiæ, habes S. Carolum Borromæum inter Ecclesiasticos; habes & Elzearium Comitem inter coniugatos. S. Borromæus sic scribit ad Battoreû Cardinalem. *Curabis familiam castam, nec patieris inter domesticos quempiam cuius non sint verba & mores publici: habeasque domi qui in hanc rem inuigilent, & crebrò domesticos commoneant, teque de eorum vita, Modestia in verbis & cultu corporis cernatur. Insuper curabis vt iuramenta à familia tua absint, scurriles ioci, conuitia, contumeliæ, & omnia verborum genera, quæ alios lædant. Vestitus & si decens esse poterit, cauebis tamen vt absit is ornatus quo milites & iuuenes vti solent, hoc enim & grauitatem redolet, & illis ipsis quandam maioris modestiæ necessitatem imponit.* Ipsemet Borromæus cõsueuerat sic se exhibere erga domesticos, vt amaret omnes non vt seruos, sed vt filios ac fratres. Et quamquam sibi ab vllo nollet seruiri spe vllius beneficij Ecclesiastici, tamen omnium merita pro ratione personarum & meritorum cumulatè remunerabatur. Insuper cõsueuerat quotquot domi habebat alloqui, etiam infimos ex stabulo aut coquina, vt resciret quomodò tractarentur, & an alicui fieret iniuria. Et quamuis in seipsum seuerus admodùm esset, in famulos tamen omnem moderationem adhibebat, nec vllis multùm onerosus erat. Et cùm aliquis ægrotaret, quam diligentissimè iubebat curari, illi muneri certos homines peritos & charitate flagrantes præficiens, ipsemet etiam infirmos summa comitate & suauitate visitans. Hoc attendant illi, qui vbi aliquis famulorum vel ancillarum in morbum inciderit, statim à domo ablegant & deserunt paucorum dierum morbus eis oneri est & tædio.

Nunc audi de Elzeario qualis paterfamilias fuerit, quam piè eam instituerit. Primò, constituit vt omnes è domo quotidie Missam integram audirét. Secundò, vt viuerent castè & purè, qui secus facerent, eos domo sua expellebat. Nolebat enim vt quisquam pane suo vesceretur, quem sciret peccato mortifero implicatum, ne alios inficeret, & ne eius peccatû fouere videretur. Tertiò vt nobiles & milites, itemq; virgines & matronæ in hebdomada confiterentur, & semel in mense communicarent. Quartò vt virgines & matronæ mane vsque ad prandium precibus & pijs exercitijs vacarent: à prandio manuarijs operibus sese occuparent. Quintò, vt nemo auderet blasphemare Deum, B. Virginem, aut aliquem Sanctorum, vel iurare temerè, vel inhonesta proferre. *Corrumpunt enim bonos mores, colloquia praua.* Eum qui secus fecisset, in pane & aqua ieiunare cogebat. Sextò, vt nemo luderet tesseris, aut alio lusu turpi & inhonesto. Septimò, vt omnes pacem & concordiam colerent: si quis alium offendisset, mox cum offenso in gratiam rediret. Octauò, vt quotidiè, à prandio aut vespere, inter illos ipso præsente fieret collatio, & collocutio de rebus pijs & salutis.

LECTIO QVARTA.

DE HONORE DEBITO Principibus & Magistratibus.

PROPOSITIO.

COmprehendit etiam hoc præceptum obedientiam & honorem debitum Principibus & Magistratibus.

Cùm enim eorum officium sit tranquillitatem publicam seruare, corpora, vxores, liberos; opes ciuium: ab iniquis inuasoribus defendere, vtiles leges condere, vniquique ius reddere, noxiòs supplicio, bene meritos gratia afficere, meritò eis debetur honor & obseruantia. Vnde admonet: *Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue Regi quasi præcellenti, siue Ducibus tanquàm à Deo missis, ad vindictam malefactorum, laudẽ verò bonorum.* Eodem modo Paulus Apostolus: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: Non est enim potestas nisi à Deo. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.* 1. Pet. 2. Rom. 10.

Si contingat Principes etiam agere tyrannicè vel improbos esse, nihilominus propter principatum honorandi sunt. Nam & Dauid honorat Saulem licet reprobum, & olim Christiani infidelibus Principibus, Regibus obediebant in his quæ licita erant. B. Mauritius cum suis sub Diocletiano & Maximiano militare non renuit, & eis obedire, quando Deo vero contrarium non imperarunt. Vbi verò fidei aliquid aduersum imperatum est, vsque ad sanguinem restiterunt. Qua propter dicit Augustinus: *Iulianus extitit infides Imperator, apostata, idololatra, milites Christiani seruierunt infideli Imperatori, vbi veniebant ad causam Christi, non agnoscebant nisi illum qui in Cælis erat. Quando volebat vt idola colerent, & thura adolerent, præponebant illi Deum, agnoscebant imperium cæli & terræ. Quando autem dicebat, producite aciem pro defensione Reipublicæ. Ite contra illam gentem, statim obtemperabant: Dominum æternum à Domino temporali distinguebant.* Si non est certus de belli iniustitia subditus constitutus etiam sub Rege sacrilego, potest illo iubente bellare: quia ordo naturalis mortalium paci accommodatus, hoc poscit, vt sit suscipiendi belli authoritas atque consilium penes Principem, exequendi autem iussa bellica, ministerium milites debent paci salutique communi. Et ita cùm certum est non esse contra Dei præceptum, vel esse certum non est, potest subditus bellare, ita vt fortasse reum faciat Regem iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo seruiendi. Aug. In Psal. 124.

Porrò ordo & subiectio inferiorum ad Superiores, etiam ab ipsa natura docetur, tam in rebus insensibilibus, quàm in animalibus. Ordinauit enim Deus in toto vniuerso ignobiliora debere obedire nobilioribus. Sic Angelus præest homini, anima præest corpori, caput præest membris, cælestia præsunt terrenis. Sic Luna præest humidis, stellæ præsunt rebus vegetabilibus, sol toti terræ & ipsis stellis. Sic denique inter animalia vides ordinem. Dux est vnus inter grues, in gregibus & armentis rector vnus, inter gallinas dux est gallus, inter oues præest aries, rex vnus est in apibus. Qua propter ex animalibus sumpsit exemplû Sapiens, quod proponeret Regibus dum dicit: *Tria sunt quæ bene gradiuntur, & quartû quod fæliciter incedit: Leo fortissimus bestiarû. Gallus succinctus* Prou. 30.

lumbos: Aries, nec est Rex qui resistat ei, Lectio verior habet: Aries & Rex, nec est qui resistat ei. Ita vt quartum sit, Rex inuictus & insuperabilis. Hæc autem animalia Regi coniunguntur, vt ex illis indicetur, quænam Regibus competant.

Primò, in Leone designatur fortitudo, qua possit irrumpere iniquitates: imò & magnanimitas, qua possit parcere sibi subiectis veniam poscentibus.

Secundò, in Gallo designatur regia vigilantia, quæ illi necessaria est inter tot regni curas, ad quam etiam suos continuò debet excitare, sicut Gallus primò se alis suis excitat, & postea alios somnolentos voce.

Tertiò, in Ariete qui gregem præit, indicatur quomodò debeat suos bonis exemplis & legibus ad ea quæ recta sunt ducere, & ad eorum defensionem hostibus se obijcere. Quæ omnia etiam conueniunt cuilibet homini qui præest.

Possunt & hic quatuor virtutes Cardinales designari, per quas fit vt homo rectè incedat. 1. In Leone fortitudo, quæ omnia huius mundi prospera & aduersa facilè contemnit. 2. In accincto lumbos animali continentia, qua carnales restringimus affectiones: quia etiam Gallus à somno excitat ad vigilantiam, per quam libido pellitur. 3. In Ariete gregis Duce designatur prouidentia, quæ cæterarum est virtutum ductrix, doctrixque, illis modum ponit & ordinem. 4. In Rege cui nemo potest resistere, iustitia virtutum Regina designatur.

Sicut autem monet Sapiens per hæc exempla Regem sui officij, ita docet per præcedentia Respub. quæ sint sui muneris dum dicit: *Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapientibus: Formicæ populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi, lepusculus, plebs inualida, qui collocat in petra cubile suum: Regem locusta non habet, & egreditur vniuersa per turmas suas: Stellio nititur manibus, & moratur in ædibus Regis.* Idem. Hæc enim omnia ad Respub. pertinent, & ideò proponitur formicarum, cuniculorum, & locustarum agmen, instar populi cuiusdam vel gentis.

Primò, docentur Respublicæ exemplo formicæ procurare quæ necessaria sunt ad vitam, & curare vt omnes in ciuitate sint seduli, & laboriosi.

Secundò, exemplo Lepusculi siue cuniculorum docentur de commoda & secura habitatione sibi prouidere.

Tertiò, exemplo locustæ, monentur dare operam vt in pace & concordia viuant. Locusta enim gregatim de agro in agrum cum concordia egreditur, & cùm Ducem non habeat, tamen proficiscendi tempus, incedendi ordinem, quiescendi stationes obseruat, quasi signo dato ducem sequeretur. Animal hoc si separatim incedat facilè interficitur, cùm gregatim volat, nullis viribus aut arte superatur, sed latissimos agros tegit. Docentur ergo Respublicæ concordiam pacémque alere, vt possint hostibus resistere.

Quartò, docentur exemplo Stellionis (qualecumque sit animal) principum fauorem per industriam & gratiam obtinere. Dicunt vero aliqui esse serpentem Lacertæ similem, circulis quibusdam & velut lucentibus guttis depictum, de quo Plinius lib. 31. cap. 10. Alij putant verti debere *Araneum*; nam eius industria in texenda tela maximè quadrat, eique conuenit manibus niti. Alij vertũt ex Hebræo *Simiam*, quæ in delicijs est apud Reges, ac manum similitudine & imitatione hominem refert. Hæc ex Iansenio in illum locum.

Cæterùm tria debentur Principibus à subditis, & continentur in hoc honore, qui dicitur eis deberi.

Primò, tenentur subditi eos corde honorare, & eis ex animo fœlicia omnia apprecari, siue in spiritualibus, siue in temporalibus, Deum que pro illorum salute & fœlici regimine ac negotiorum regiorum successu exorare. Hoc specialiter cómendat Apostolus: *Obsecro primùm fieri obsecrationes, postulationes, pro Regibus & pro his qui in sublimitate sunt, &c.* 1. Tim. 4. De qua re fusè disseruimus, cum de oratione egimus.

Certè pro principibus omnino orandum est à quibus totius populi fœlicitas pendet, vel infœlicitas, fides vel perfidia, vt passim videmus variis in Prouincijs. Sed & propter peccata populi quandoque mali Principes à Deo regnare permittuntur, iuxta illud Oseæ: *Dabo tibi Regem in furore meo.* Oseæ 1. Et illud Iob: *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.* Iob. 34. Quem locum explicans D. Gregorius docet subditos non debere Greg. 15. conqueri de Regum & Principũ vitiis: sed de suis mor. c. 14. propriis, quia ob ea Deus iniquos eis dat Principes, *Culpam, inquit, potiùs proprij accuset operis, quam iniustitiam gubernantis. Scriptum namque est: Dabo Reges in furore meo. Quid ergo illos nobis præesse despicimus, quorum super nos regimina ex Domini furore suscipimus?* Propter peccata enim Principum populus ipse aliquando plectitur, vt patet in Dauide peccante, & populo punito peste. 2. Reg. vltimo. Ex quibus satis colliges, subditos maximè debere orare pro suis Principibus, quia secundùm merita plebium, disponit Deus corda Regum.

Secundò, tenentur subditi bene de eis loqui, eorum actiones in melius interpretari, verbis honorare: non verò detrahere aut maledicere, quia scriptum est: *Diis non detrahes, & Principi populi tui non maledices.* Et Apostolus dicit: *Deum timete, Regem honorificate.* Interiori scilicet & exteriori honore, corde, verbo, opere.

Tertiò, tenentur eis tributa & iusta vectigalia liberè & sine fraude pendere, quia sine talibus communibus subsidiis Rempub. perfectè administrare nequeunt, aut contra hostes defendere. Vnde Apostolus dicit *Reddite omnibus debita, Cui tributum, tributum: Cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: Cui honorem, honorem.* Rom. 13. Imò quandiu certus non est subditus, iniquam esse exactionem Principis, tenetur obedire: quia non licet alteri id subtrahere, de quo dubitatur an ei debeatur.

Ex his ergo patet, quinam in hac re peccent contra hoc præceptum. Primò enim peccant qui Magistratibus & Principibus conspirationes vel rebelliones suscitant, suo, vel exemplo, vel verbo, aut consilio: *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* Secundò qui impediunt solui, quæ iustè eis debentur, vel defraudant. Dico, quæ iustè debentur. Nam vbi manifestum est iniustis exactionibus sanguinem pauperum & plebis illos exugere, potest se plebs quantum in se est, indemnem conseruare, de qua re infra latius. Tertiò peccant qui eorum actiones recidunt, temerariè iudicant, in peius interpretantur, contumeliis illos insectantur: Cùm scriptum sit per Sapientem: *In cogitatione tua Regi ne detrahas, in secreto cubiculi tui ne maledixeris, quia aues cæli portabunt vocem tuam.* Eccl. 10. Vult ibi deterrere Sapiens, illos qui adeo lubricæ linguæ sunt, vt etiam eam in Principes maledictis & detractionibus facilè exerant. Vtitur verò quadam hyperbole, quâ vti solemus, dum dicere volumus nihil manere; occultum, sed parietes etiam aures suas habere; quia sæpe contingit, vt quæ in secretissimo diximus, tandem propalentur, & nesciat quâ via is qui

dixit, aut cui dictum est.

Certè Principes frequenter potius digni sunt compassione, quàm detractione, aut peruersorum hominum temerario iudicio, & actionum regiarum interpretatione peruersa. Nempe ipsi sunt *qui portant orbem: ipsi sunt gigantes illi qui gemunt sub onere & aquis*, mille spinas & pericula incurrunt, vt Regna & Rempub. rectè gubernent. In aula sua commorantes, sub corona sua aurea mille puncturas acutissimarum spinarum reperiunt; ita vt rectè dixerit quidam. *O diadema* Iob.26. *speciosum, si quis ærumnas quæ sub specie tua latent agnosceret, ne quidem te de terra subleuare vellet.* Sceptrũ eis grauius est, quàm misero rustico ligo suus, aut artis instrumentum, quo debet laborando vitam suam sustentare. *Virga vigilans* est sceptrum, virga quæ non sinit eos dormire, & somnum quietum capere, sed mille sollicitudinibus corda eorum excitat & lancinat, vt possit esse *Virga directionis, iustitiæ, æquitatis, fœlicitatis.* Interim si quando aliqua non ita fœliciter succedant, omnes in eos clamant, omnes *ponunt os suum in Cœlum*, in regiam dignitatem & personam, iudicij temerarij, & detractionis sagittas iaculantes: & nemo eorum compatitur, nemo cogitat frequenter sine eorum culpa in regimine cõtingere errores. Rectè quidam de Principibus dicit: *In naui licet viatoribus absque cura agere, & ne aspicere quidem mare, imò nec scire vbi terrarum sint: ita vt hi quasi securi, alij talis ludant, alij canant, alii conniueantur, alii somno oppressi non prius surgant quam sint in portu. Nauclerus autem aspicere debet in mare, suspicere Cœlum, prospicere terram, imò nec quę in profundo sunt debet ignorare, ne in saxa incidat, nec obdormire ei licet. Si forte breuem somnum suffuratur, hunc tamen suspensum habet & dubium, vt sępe exclamet vela contrahi, aut clauum sisti, aut aliud rerum nauticarum, & dormiens magis curam gerit nauis, quàm alii vigilantes.* Dio Nicæus. Orat.3. Hoc ergo inter est inter priuatos & Principes Rempublicam gubernantes, quorum sapientia aliquando caliginem patitur in turbatis Reipublicæ rebus. Vnde non mirum si in tempestatum turbine error aliquis quandoque intercurrat, qui non ita potuit præuideri aut emendari, nec ab eis, nec ab eorum Consiliarijs aut Ducibus. Hoc frequenter contingit in bellico regimine, in exercituum ductatione, & negotiorum grauissimorum administratione. Interim maleuoli homines qui omnium volunt esse censores, errata illorum qui in sublimitate sunt notantes, imò frequenter calumniantes, clamant taliter vel taliter rem oportuisse geri, tale vel tale consilium opportuisse dari, tali vel tali stratagemate necesse fuisse vti: & sic temeraria censurã notant, reprehendunt, detrahunt Principibus & Ducibus, cùm ipsi suis in negotijs plures inueniantur errores committere. Nam multi similes illis sunt qui lusores aspiciunt, & errores facilè notant, quos chartarum & alearum lusus inuoluit: & iudicantes se peritiores in lusu aiunt, ego sic lusissem &c. Dum verè ipsi ludere incipiunt, in plures errores incidunt. Optimè dixit Æneas Syluius: *Agrum colere, gregem pascere, nauim regere, texere, suere, ędificare, multi se ignorare fatentur: Magistratum in vrbibus gerere, Regem gerere, gentibus ac nationibus imperare, quod est difficillimum, nemo sibi à natura negatum dicit.*

LECTIO QVINTA.

DE QVINTO PRÆCEPTO.

NON OCCIDES.

1. *Docet solum prohiberi iniustam, occisionem.*
2. *Homicidium esse grauissimum inter peccata in proximum.*
3. *Homicidium eo grauius esse quo persona est coniunctior.*

PROPOSITIO PRIMA.

PRohibetur *hoc pręcepto homicidium, & omnis iniusta effusio sanguinis.* Dico iniusta, quia quandoque sanguinis effusio licita est, immo præcepta. Sic licitum est & præceptum malefactores occidere, & eos qui Reipublicæ perniciosi sunt. Sicut enim Medicus membrum præscindit à corpore, per quod totum corpus certum mortis incurrit periculum, ita illi occidendi sunt à Principe, qui non sibi tantùm nocent, sed & pacem Reipublicæ conturbant: *Non enim frustrà gladium portat*, inquit Apostolus, *vindex enim est ad vindictam malorum, & laudem bonorum.* Rom.13. Sic puniuntur morte latrones, homicidæ, fures, aliique perniciosi malefactores, iuxta leges diuersarum Prouinciarum. Immò Principes vel Senatores qui tales latrones, grassatores, homicidas non puniunt cùm possint nec è medio tollunt, graue peccatum committunt: quandoque etiam damnum subditis resarcire tenentur. Vnde rectè quidam: *Senit in bonos qui parcit malis.* Et in Deuter. dicit Dominus: *Auferes malum de medio tui, non parcet oculus tuus vt miserearis, sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exige.* Deu.19. Quapropter dicit Propheta ad Regẽ Achab. 3.Reg. 20. *Hęc dicit Dominus quia dimisisti virum dignũ morte, de manu tua, erit anima tua pro anima illius, & populus tuus pro populo eius.* Ideo etiam Dauid Rex moriturus anxius erat quod Ioab Principem militiæ homicidam tolerasset, cùm tamen duos Principes exercitus iniquè occidisset. 3.Reg.2.

De his Iudicibus qui reprobos vltione digna non coërcent, dicitur apud Ieremiam: *Maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine.* Maledictus vtique, quia particeps peccatorum quæ reus perpetrat. Vnde legimus de sancto Ludouico Rege Galliæ, quod cùm quodam die homicida quidam ab eo veniam postulasset, annuit Rex: at postea cùm orans incidisset in illud Psalmi 106. *Beati qui faciunt iudicium & iustitiam in omni tempore*, protinus reuocauit dicens: *Princeps qui crimen punire potest, & non punit, non minus coram Deo reus est, quàm si ipse perpetrasset.* Hoc lepidè Ludouico vndecimo indicasse fertur quidam eius Morio. Cùm enim quispiam homicidij reus Veniam à Rege postularet. Rex facti enormitatem cõsiderans, & quod iam tertiò impune homicidii foret reus, seuerè respondit ei: *Quid tu veniam postulare audes, qui iam tertium homicidium perpetrasti?* Id audiens Regis Morio: *Absit*, inquit, *Domine. Primum tantùm est quod hic perpetrauit.* Quomodò ita inquit rex, cùm iam tertiò veniam petat? Respondet ille: *Quia secundum & tertium, ô Rex, tuum est: si enim primum non condonasses, reliqua non perpetrasset.* Ita ille cum lepore, sed etiam cum veritate.

Secundò, licita est occisio in bello iusto: non solùm cùm defensiuum est, sed etiam cùm aggref-

suum. Tunc enim militantes non sunt homicidæ cùm iustè & ab authoritatem habente bellum indictum est: sed sunt ministri legis, & salutis publicæ defensores.

Vnde cùm milites ad Ioannem accederent, dicentes: *Quid faciemus?* non dicit eis, arma abiicite, militiam deserite, neminem percutite, aut vulnerate, sed dicit eis: *Neminem concutiatis*, affligendo & opprimendo iniustè, quia fieri solet, vt arma quæ Princeps dedit in defensionem publicam, in ciuium damnum & perniciem conuertantur: *neque cuiquam calumniam faciatis: Sed contenti estote stipendiis vestris.* Itaque bellum non est condemnandum, sed hæc in bello condemnantur, inquit Augustinus: *Nocendi cupiditas, vlciscendi crudelitas, impacatus atque implacatus animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si quæ similia intercurrunt.* Videri potest Augustinus 22. contra Faustum c. 74. & 75. & Epistol. 207. Interim quia varia crimina adducit bellum, non nisi necessitate suscipiendum est, de qua re egimus, cùm de oratione publica ad auertenda bella tractauimus. Vbi etiam disseruimus de variis criminibus ex bellis ortum habentibus.

Luc. 3.

De quibus si latiùs cupis scire, audi Petrum Blesensem aptè milites nostri tẽporis describentem Ep. 94. *Olim se iuramento milites obligabant quod starent pro Reip. statu, quod in acie non fugerent, sed & hodie tyrones enses suos recipiunt de altari, vt profiteantur se filios Ecclesiæ. Porrò in contrarium res versa est, nam ex quo hodie militari cingulo decorantur, statim insurgunt in Christos Domini, & de sæuiunt in patrimonium Crucifixi: spoliant & deprædantur subiectos Christi pauperes, & miserabiliter atque immisericorditer affligunt miseros, vt in doloribus alienis illicitos appetitus & extraordinarias impleant voluntates.* Addit secundò. *Qui contra inimicos crucis vires suas exerere debuerant, in potibus & ebrietatibus pugnãt, vacant otio, marcent crapula, vitamque degenerem in immunditiis transfigentes, nomen & officium militiæ dehonestant: Hi laudant in pace prædas, inter arma fugas, inter vina victorias, cùm sint in Prætoriis Leones, in prælijs lepores.* Addit tertiò: *Ordo militum nunc est ordinem non tenere, nam cuius os malorum verborum spurcitia polluitur, qui detestabilius iurat, qui minùs, Deum timet, ministros Dei vilisicat, qui Ecclesiam non veretur, iste hodie in cœtu militum fortior & nominatior reputatur.* Hæc ille.

Tertiò licita est occisio, si non possis te tuaque defendere contra inuasorem, aliter quàm eius morte. Ratio est, *quia vim vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ*, vt loquitur Alexander III. & communiter Doctores: Hoc est, cum illa moderatione, sine qua iniuria depelli non potest. In defensione non potest vti maiori vi quàm sit necesse ad iniuriam arcendam, alioqui non est defensio, sed vltio. Cùm verò non potes aliter te tueri, quàm alterius nece, non es reus sanguinis. Confirmat lex diuina Exod. 22. dicens: *Si effringens fur domum, siue suffodiens inuentus fuerit, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis.* De fure verò diurno sic dicit: *Quod si orto Sole hoc fecerit, homicidium perpetrauit, & ipse morietur*, quia scilicet non est tutela inculpata, cùm claro die fur occidetur. Ratio disparitatis est: Quia nocturni furis incerta est vis & intentio, & nescitur an ad furandum tantùm, an etiam ad occidendum veniat. Rursus, quia noctu fur agnosci non potest, vt Dominus rem suam iudicio repetere possit. Denique quia fur nocturnus nõ potest tam securè apprehendi & repelli quàm diurnus: possunt enim auxilia domestica & vicinorum de die haberi, non ita de nocte. Quod verò aliqui Sancti Patres insinuant esse illicitum, occidere inuasorẽ te defendendo, loquuntur vt plurimùm de periculo excessus, odij, iræ & debitæ moderationis: quia difficillimè & rarissimè homo ab alio inuasus, mansuetudinem & patientiam necessariã seruat; & rarò admodum adhibet omne aliud remedium, quod citra necem inuasoris adhiberi posset. An verò licita sit alterius occisio ad tuendam castitatẽ, vel honorẽ tuũ, vel res tuas. Vide Theologos 2. 2. q. 64. specialiter Malderum & Lessium.

PROPOSITIO SECVNDA.

Homicidium est inter peccata quæ in proximum fiunt grauissimum. Hinc scriptura dicit hoc peccatum clamare in Cælum: sanguis Abel dicitur in Genesi habuisse vocem, & vindictam inclamasse contra Cain. *Vox sanguinis fratris tui, clamat ad me de terra:* Hoc est, reatus homicidij tui in conspectu meo comparet, celerem & atrocem vindictam exposcens: & [illegible] maledictus eris super terram, & maledicta [illegible]ra propter te, quam polluisti sanguine fratris tui, cùm operatus fueris eam, non dabit fructus suos, & tu in illa terra infaustus eris & infœlix, vagus & profugus. Homicidas ergo vltio diuina à tergo sequitur.

Huc referri potest naturale quoddam miraculum, quod experientia compertum dicitur: quod scilicet si occisor venerit ad cadauer occisi, vulnera sanguinem sudent; idque non tantum fieri animaduersum est, cùm recenter quis occisus est, sed etiam cùm à multis diebus. Ita videtur Deus prouidentia particulari voluisse indicare, sanguinem effusum vindictam ab homicida petere, eum hoc indicio ostendendo, & quasi quodam mutuo iudicio condemnando; hinc mira fuit apud Hebreos occulti homicidij expiatio, de qua habetur Deuter. 21. *Quando inuentum fuerit hominis occisi cadauer, & ignorabitur cædis reus, egredientur iudices tui, & metientur à loco cadaueris singularum per circuitum spatia ciuitatum: & seniores propinquioris ciuitatis tollent vitulam quæ non traxit iugum nec terram scidit vomere, & ducent ad vallem asperam & saxosam, quæ nunquam arata est nec semen recepit, & cædent in ea ceruices vitulæ. Et veniet maiores natu ciuitatis illius ad interfectum, & lauabunt manus suas super vitulam dicentes: manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt: Propitius esto populo tuo Israël quem redemisti Domine, & ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui.* Omnia hæc præcepta sunt ad absterrendum populum ab homicidio, per victimam illam expiatoriam: quia cùm author esset occultus, communitas videbatur obnoxia, quæ tale intra se sustineret membrum, nec satis supra gregem suum inuigilasset: Simulque admonebatur Magistratus vigilare, & sontes persequi ac punire, nec vnius culpa prouocaret iram Dei aduersus totũ Israël, & quia ex impunitis flagitijs plurima mala oriuntur.

Ob eandem causam Leuita quidam Iudic. 20. Cùm inuenisset cadauer vxoris suæ (quæ à Beniamitis constuprata fuerat & violenter oppressa ac necata) discindit cadauer in duodecim partes, & singulas singulis tribubus mittit, vt significet quomodò mors vxoris innocentis vindictã inclamet: & vt nemo grauitate facinoris non commoueretur, ac spectaculi huius horrore ad vindictam inuitaretur, quod & factum est. Vide Textum.

Vt verò homines ab hac sanguinis humani effusione, iam ab initio deterreret Deus, posuit

præceptum: *Carnem cum sanguine non comedetis, sanguinem enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis, &* Gen. 9. *de manu viri, & fratris requiram animam hominis.* Prohibetur ibi comestio sanguinis, siue sit adhuc in animali, sicut cum suffocata comeduntur, siue ab animali sit separatus, qualis est in farciminibus. Et rationem reddit D. Chrysostomus eam quam diximus, voluisse scilicet Deum homines nequidem assuescere sanguini bestiarum vt horrorem haberent effusionis sanguinis humani. Quod autem dicit: *Requiram de manu cunctarum bestiarum sanguinem vestrum*, vult dicere, puniam bestias si hominem occidant. Gen. 6. Vnde Exod. 21. iubetur bos homicida lapidari. Est verò emphasis in hoc quod subdit: *Requiram de manu hominis, de manu viri, de manu fratris eius.* q. d. cùm esset homo, debebat esse humanitatis memor, cuius obliuiscitur occidendo alterum; cùm esset vir, debebat dominari iræ suæ, & non abuti robore ac potentia: cùm esset frater eius (in Adamo enim sumus fratres) debebat illi potius amorem & defensionem, quam necem. Addit, Gen. 9. *Quicumque fuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius:* Hoc est; Iustum est vt fundatur eius sanguis, per sententiam & condemnationem. Item Deus his verbis videtur spondere, se fore vindicem, persequendo homicidas etiam occultos varijs infortuniis & infœlici morte. Vnde fit, vt frequenter non naturali, sed ferè violenta morte occumbant, Deo sanguinem effusum ab eis repetente.

Habemus plurima exempla eorum, qui in iustè ad mortem damnati, Deum rogarunt vt sanguinis sui vltor foret, & exauditi sunt.

Meminit scriptura Zachariæ, qui cùm præcepto Regis Ioab in atrio templi lapidaretur, Deum vltorem requirens dixit: *Videat Dominus, & requirat.* Vnde anno vix exacto Principes Regij, qui huic iniuriæ consenserant, Gladio Syrorum trucidati sunt: & Rex magnis cladibus afflictus, in lectulo à suis, multis vulneribus confossus, Deo vlciscente occubuit. Hunc multi putant esse Zachariam, de quo loquitur Dominus apud Matthæum: *Veniet super vos omnis sanguis iustus, a sanguine Abel vsque ad sanguinem Zachariæ filij Ioiadæ, quem occidistis inter templum & altare.* 1. Par. 24. Matth. 23 Bar. to. 1. Non improbabiliter tamen Baronius ex multis sanctis Patribus existimat, hunc Zachariam esse Patrem Ioannis Baptistæ, qui occisus asseritur ab Herode in templo Domini, Sic enim asserit S. Petrus Alexandrinus Episcopus & martyr in suis Ecclesiasticis regulis, quas probauit Synodus sexta. Cuius rationem reddit, quod Ioannem filium suum, de quo tanta fuerat fama, ab Herode ad necem quæsitum substraxisset. Cyrillus verò Alexandrinus, Origines in Matthæum, Gregorius Nissenus, Basilius & alij idem tradunt de nece Zachariæ interfecto dum sacrificaret: sed aliam causam afferunt, quod nimirum non arcuisset Virginem post partum, à loco Virginibus designato. Adde quod Hyppolitus Martyr apud Nicephorum Histor. l. 2. cap. 3. testatur Zachariam Ioannis Patrem fuisse Barachiæ Sacerdotis filium. Epiphanius quoque de vita & interitu Prophetarum sic dicit: *Hunc Zachariam Herodes ille tyrannus iuxta aram domumque Dei occidit, effususque est sanguis eius in vestibulo templi.* Et licet Diuus Hieronymus simplicitati credentium tribuat, quòd saxa templi Zachariæ sanguine indelebili notâ esse conspersa asseritur: Tamen Tertulianus qui tot sæculis præcessit Hieronymum, eius rei facit mentionem in Scorpiaco cap. 8. Vbi sic ait: *Zacharias intra altare & ædem trucidatur, perennes sui cruoris maculas silicibus assignans.* Eadem est sententia Valentiani Imperatoris in epistola ad episcopos Asiæ apud Theodoretum. l. 4. c. 7. Fauet quoque huic sententiæ ratio: quia dum Christus dicit: *A sanguine Abel vsque ad sanguinem Zachariæ*, videtur designare primum & vltimum iustum occisum, omnesque his duobus extremis includere. Nam cùm multi Prophetæ occisi sint post illum filium Ioiadæ (de quo volunt intelligi hæc verba Christi) cur illum nominaret, qui ante quadringentos annos mortuus erat? Nec satisfacit si dicas Scripturam explicare petitionem vindictæ in Abel & Zacharia qui moriens dixit: *Videat Dominus & requirat.* Nam frequenter Scriptura etiam asserit sanguinem iustorum vltionem petere, dicens: *Vindicat Dominus sanguinem seruorum suorum.* Apoc. 6. Animæ Martyrum dicuntur clamare contra suos oppressores: *Vsquequò Domine non iudicas & non vindicas sanguinem nostrum de his qui habitant in terra?* Fratres quoque Machabæi cùm ab Antiocho cruciarentur, vltionem à Deo petebant dicentes: *Domine Deus, aspice veritatem. Tu non effugies manum Dei, sed videbis potestatem magnam Dei qualiter te & semen tuum torquebit.* Quidquid sit, quicumque dicatur esse ille Zacharias, inde satis colligitur homicidium & sanguinem innocenter effusum, tanquam grauissimum peccatum, vindictam Dei exposcere. Et licet quandoque differatur, suo tamen tempore à Deo immittitur, nisi pœnitentia illam impediat. Quod & exemplo Saulis, sanguini Dauidis innocui insidiantis, probari potest. Cùm enim Dauid penè oppressus ad altissimum iudicem oculos conuertisset, dixit: *Iudicet Dominus inter me & te, & vlciscatur Dominus me ex te.* Nec vana fuit hæc ad iudicem supremum prouocatio, quia paulo post à Philistæis sagitta transfixus, ne in manus eorum viuus incideret, proprio se ferro transuerberauit.

Quod si exempla noua cupis, lege Sanctorum Gesta & inuenies sanguinem eorum iniustè effusum vindictam expostulasse. Vnicum hîc subiicio exemplum de sancto Venceslao Principe Bohemiæ, qui à fratre suo Boleslao interfectus fuit. Rem sic narrat Ioannes Bonifacius ex Ioanne Dubrauio scriptore historiæ Bohemiæ. Venceslaus Bohemiæ Princeps, quem Ludmilla religiosa mulier educauit, à puero sanctissimus euasit atque optimus, at Boleslaus iisdem ortus parentibus, quod à Drahomita impia sceleratissimaque fœmina educatus sit, impius, immanis, crudelis & importunus extitit: eòque peruenit quoad progredi feri hominis amentia potuit. Nam Drahomitæ suæ altricis vestigiis inhærens, quæ & Ludmillam sociumac multos Christi Sacerdotes occiderat, Venceslaum fratrem quoque interemit, humanaque & diuina iura violauit. Nutricis verò magistræque Drahomitæ nefariæ institutio impunita non fuit. Cùm enim per eum locum vbi Sacerdotum corpora insepulta iacebant, curru vecta transiret, subito terra dehiscens Drahomitam ex numero viuorum exturbauit, currumque & vectores reliquos depressit atque demersit, vnico incolumi auriga, qui tintinnabuli signo admonitus, ad aram non longè positam, fremente Drahomita, rhedariique religionem & pietatem execrante, ex equo desiliens Christi sacrosanctum corpus veneraturus accurrerat, quod Sacerdos rem

diuinum celebrans offerebat. Nec non sacrilegi & parricidæ Boleslai dementia punita est, & vindicata diuinitus; nam templi paries quem Venceslai cruore frater insanus & præceps amentia respersetat, detergi abluique non potuit, vt nefariæ cædis testis esset æternus. Sic videlicet principiis exitus, primisque extrema consentiunt. Ita Bonifacius de institutione pueri Christiani. l. 1. c. 1.

Secundò, grauitas quoque homicidii ex eo colligitur quod in eo destruatur quodammodò imago Dei. Vnde in Genesi dicitur: *qui effuderit sanguinem, fundetur sanguis illius, ad imaginem quippe Dei factus est homo.* Vbi indicat non tam homini quàm Deo iniurium esse, qui homicidium committit: quia cùm homo sit imago Dei viuentis, iniurius est Diuinitati, qui eius viuam imaginem demolitur; sicut læsæ maiestatis reus censetur & iniurius Regi, qui regis imaginem discindit. Deo ergo & proximo maximè iniurium est homicidium, Deo, quia vilipenditur in sua imagine. Vnde homicidæ adeò infensus fuit Deus, vt etiam ad altare suum confugientem, voluerit ab eo auelli. Proximo verò, quia maximum ei nocumentum infertur, dum vita tollitur, quâ nihil pretiosius possidet. Hoc rectè intellexit Alexander Magnus, apud quem cùm mater Olimpias instaret pro nece cuiusdam aulici cui infensa erat: preces & obtestationes omnes maternas interponens, non potuit obtinere. Nam Alexander intelligens petitionem hanc ex odio proficisci, respondit ei: *Pete aliud mater, nam vita hominis nullo potest satis pretio æstimari, vel compensari.*

Gen. c. 9.

Tertiò grauitas homicidij ex eo colligi potest, quod speciali synderesi & conscientiæ remorsu illud plectat Deus. Licet enim omnia peccata conscientiæ remorsum inducant, illud tamen specialissimè. Hinc cùm Dauid veniret necem illaturus Nabal, dixit ei sapiens Abigail: *Non erit tibi hoc in singultum, & in scrupulum cordis Domino meo, quod effuderis sanguinem innoxium, aut ipse te vltus fueris.* In symbolum huiusce tremoris conscientiæ, quem peccatum hoc inducit, voluit Dominus etiam exteriori tremore Cain post cædem fratris concuti. De illo enim dicitur Gen. 4. *Posuit Dominus in Cain signum.* Quod signum, communis sententia interpretatur, fuisse tremorem corporis, & mentis ac vultus consternationem: ita vt exterius hæc omnia ipsum peccatum loquerentur, & ex illo timore dixit: *Omnis qui inuenerit me, occidet me*: Timebat continuò & tremebat Cain, cùm nullus præter ipsum & parentes in mundo ageret: & hic erat pauor malæ conscientiæ, ob quam vagus & profugus dicitur ambulasse super terram, hoc est, pauidus totus & consternatus. Nempè iam ipsi occurrebat in mente Abel Frater, quasi persequens eum: imò ipsam terram quasi contra se clamantem sibi repræsentabat: *Si pater parcit, terra non parcit*, inquit D. Ambrosius. Nam vox sanguinis clamat de terra, & ipsa maledicta propter ipsum, negat fructus. Imò expellit eum tanquam profugum, ita vt postea latitans in syluis à Lamech occisus sit, vt multi cum Hæbreis opinantur. Denique, vt dicit Procopius, sibi repræsentabat Cælum ipsum infensum & quasi se persequens, cælestesque & inferiores virtutes. Nam ad fulgura, tonitrua & coruscationes horrificè tremebat: Videbaturque videre Angelos igneis gladijs sibi mortem minitantes, dum cælum aspiciebat. Si verò oculos in terram conuertebat, videre sibi

1. Reg. 25.

videbatur serpentes veneno, leones vnguibus, cæteraque feras in se irruentes. Hæc ergo conscientia, quasi quadam furia infernali peccati vltrice, ex carnificatus ambulabat. Eadem conscientia torquebatur Lamech, qui putatur Cain occidisse, dum dixit: *Occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum in liuorem meum.* q. d. quo vulnere virum confodi, eodem meipsum transuerberaui: quia vulnus grauius per homicidij reatum in anima accepi, & liuorem continuum animo meo induxi, ob adolescentem à me occisum. Vnde si septuplum vltio dabitur de Cain, de Lamech septuagies septies. Vide interpretes in eum locum. Gen. 4.

Itaque homicidij rei, continuo pauore concutiuntur ob conscientiam, vmbras timent, spectra eis mortuorum quasi persequentium occurrunt, nec vnquam tuti sunt. Habes exemplum apud Sophronium hac de re horrificum in Prato spirituali c. 166. Latro quidam occiso puerulo, pœnitentia ductus, Monasticam vestem assumpsit: & nouem annis in maxima pœnitentia perseuerauit. Verùm in somnis, & in ecclesia, & in refectorio, & cùm ad sacram Eucharistiam accederet, semper occurrebat illi ille puerulus dicens: Quare me occidisti? Nec vna hora quietum illum sinebat. Qua propter resumptis sæcularibus vestibus, cum Abbatis venia exiit, dicens se ire vt pro puero crudeliter à se occiso, morte plectatur. Cùm ergo sic indutus pergeret Diospolim, comprehensus est, & sequenti die decollatus. Sic occulta & alta Dei prouidentia voluit eum pro peccato satisfacere.

Admirabile quoque est, quod ex Græcorum annalibus refert Baronius de Constante Imperatore. Hic fratrem suum Theodosium, consecratum Diaconum à Paulo Patriarcha, nece abstulit: à quo in sacris mysteriis sanguinis Christi poculo potatus fuerat. Nec verò impunè: Exegit enim sanguis innocuus à Deo vindictam, vt omnibus diebus vitæ suæ instar Cain conscientiæ stimulis agitatus, vagus & profugus ageret super terram, eò infelicior, quod non sicut ille, signum accepit à Domino, ne ab aliquo interficeretur. Etenim insequente eum culpa, tremens vbique locorum fuit. Infælicissimus, quod remedium pœnitentiæ non arripuit, sed in fuga præsidium collocauit; putans mutatione locorum ab insequente se culpa non expiata, posse defendi. Sed audi quid acciderit. Vbi enim scelus perpetrasset, & extinctum penitus Fratrem ac obliuione sepultum putat, didicit suo damno miser, superesse post cædem homini, quod viuat & clamet. Is ergo Theodosius crebro per quietem visus est, habitu Diaconi poculum sanguine plenum porrigens, atque dicens: *Bibe Frater*: ac si diceret. *Inebriare fraterno sanguine quem fudisti: tale decet propinare poculum plenum sanguine auidę crudelitatis. Explere cruore germani porrigentis, non vt olim in Ecclesia porrigebat in tuarum redemptionem culparum sanguinem Christi; sed in vltionem paratum. Sume de manu, non sanguine agni refertum poculum, quo percursor Angelus abigatur; sed qui vltorem excitet in te Deum. Accipe sanguinem victimę, non quo sancitum est fœdus, sed quo tua est damnatio comparata. Porrigo calicem, non salutarem, sed iræ Dei poculum plenum, quod haurias est necesse: Meus ecce sanguis qui tuum à Deo vindice suis vocibus exigit.* Audiebat hæc & metuebat Imperator, vltrice accusante pariter conscientia, & fugientem maioribus clamoribus insequente. Eius visionis acerbitate victus infœlix

Imperator statuit Siciliam adire. Ita in vrbe relinquens vxorem, & tres filios, nauem conscendit. Cumque soluit, conuersus retro, vrbem Imperii sedem conspicit. Sed ne in Sicilia quidem insomnium illud vexare Constantem desiit. Syracusas ergo sibi delegit, vbi vitam ageret, vbi & statuit Imperium Romanum transferre, cùm inuisus esset ob Monothelitarum hæresim, aliasque prauas de religione sententias.

Gen. 4. Quartò grauitas homicidii ex eo colligi potest, quod peccatum hoc licet occultum. Dei prouidentia soleat propalare. Hoc voluit significare Dominus Caino, dicens: *Si malè egeris, statim in foribus peccatum tuum aderit.* q. d. statim præ Iudicis tribunali (qui in foribus & portis ciuitatum solebant iudicare) peccatum tuum aderit: quia scilicet conscientia sceleris statim aderit tanquam Iudex, cor interiùs lancinans & plectens: & quia ipse supremus Iudex non patietur occultum peccatum, & inultum homicidium tuum, ô Cain! Peccauit enim Cain secretò; vnde dixit fratri: *Egrediamur in agrum*, vt scilicet sine teste eum aggrederetur; sed statim peccatum eius propalatum est, & præ tribunali stetit. Accommodè verò huic rei significandæ, ex Hebræo vertunt aliqui cum Caietano, & legunt: *Peccatum tuum statim præ foribus accubabit*, vt sit metaphora sumpta ex auibus, quæ oua occultant dum in nido collocant: sed postea prodiens auicula, vocem edit qua se prodit. Peccauerat Dauid occultè, tum adulterio, tum homicidio Vriæ scribens litteras ad Ioab per manus ipsius Vriæ, quibus secreto consilio & dolo mandabat vt hostium gladiis exponeretur & desereretur: sed non diu occultus fuit tum adulterii tum homicidii reatus, statim præ foribus fuit, & præ Iudicis tribunali. Vnde in eius punitionem postea miris angustiis premitur, & flens ac desolatus cogitur pedes fugere, vrgente eum Absalonis vltrice manu, à quo eius vxores etiam violatæ sunt, & fœdo adulterio incestuque conspurcatæ. Quapropter dicitur ei 2. Reg. 12. *Tu fecisti abscondité, ego autem faciam in conspectu omnis Israël & in conspectu Solis huius.* Sic vxor Putipharis vbi castum adolescentem Ioseph prauæ suæ concupiscentiæ vidit nolle acquiescere, necem ei occultè intentat, per falsam accusationem stupri & violati thori, & pallium Ioseph velut irrefragabile testimoniũ profert: sed statim præ foribus & iudicis tribunali astitit peccatum eius, dum casti Iosephi innocentia omnibus innotescit, & salacis mulieris fœda concupiscentia propalatur, ac in caput accusatricis retorquetur.

Gen. 2.

Attende quoque factum Moysis Exod. 2. qui cùm virum Ægyptium percutientem aliquem de Hebræis occulte occidisset (quod D. Augustinus culpat, & tribuit zelo nimio & inculto, sine potestate & iustitiæ ordine) statim propalatum id fuit, licet sollicitè sabulo abscondisset; ita vt ei improperauerit alter Hebræus: *Nunquid me vis occidere, sicut heri occidisti, Ægyptiũ?* Timuit Moyses & ait: *Quomodo palam factum est verbum istud?* Coactusque est fugere ad terram Madian, quærente vltionem Pharaone.

Aug. 22. cõ. Faust. c. 70.

Denique, etiam per irrationabilia animalia, imò quandoque per res insensibiles, homicidii reatum diuina detegit prouidentia. Sic diximus mortui cadaueris fluorem sanguinolentum, sceleris authorem solere indicare præsentem. Quid adulteros senes falso testimonio pudicæ Susannæ necem intentantes accusauit, nisi arbores insensibiles, dum vnus asserit commissum ab eo adulterium sub ficu, alter affirmat sub pino? Nonne paries palam proclamat crimina Baltasaris Regis Babylonis, sententiamque condemnationis pronunciat: *Mene, Techel, Phares?* Habent ergo parietes aures, habent & linguam suam, illo ordinante, qui nihil vult inultum relinquere, qui etiam per Euangelium suum dicit: *Nihil occultum quod non reueletur.*

Si exempla cupis, de irrationalibus animalibus homicidia detegentibus, habes pleraque apud veteres Historicos. Duo ex Plutarcho subiicio: Pyrrhus Rex in itinere canem offendit, qui Domini iugulati corpus seruabat: auditoque quod triduo sine pastu illic perdurasset, neque abscessisset, cadauer humari, & canem secum abduci, eiusque curam haberi imperauit. Paucis post diebus, Rex lustrabat copias suas, militesque coram Rege transibant: Aderat canis quietus, qui vt Domini percussores conspexit prætereuntes, cum latratu & ira procurrit in illos, subinde circumagens se ad Pyrrhum. Itaque comprehensi ex templo, & quæstione examinati, cùm iudicia aliunde accessissent, cædem confessi, pœnas dederunt. Ita Plutarchus.

Idem refert. Cùm in latrones Ibycus quidam Poëta incidisset, & ab illis occideretur, Grues fortuitò superuolantes obtestatus est sceleris testes. Aliquanto post tempore, cùm latrones illi in foro sederent, rursumque Grues superuolarẽt; ridebant illi & per iocum susurrabant inter se in aurem: Ecce ibi sunt Grues Ibyci vltores. Audientes aliqui assistentium hunc sermonem, in suspicionem inducti sunt alicuius latentis sceleris, quia iam pridem Ibycus quæsitus non reperiebatur. Rogati ergo quid sibi vellent illi sermones, hæsitanter & inconstanter responderunt. Subiecti tormentis, facinus confessi sunt. Atque ita velut Gruum iudicio pœnas dederunt, ac potius suo ipsorum iudicio petierunt. Ita idem l. de Loquacitate.

Addo frequenter specialibus Deum miraculis visum fuisse, vt homicidia detegeret, & scelestos homicidas parata iam vltione plecteret, vt notum est ex historiis Ecclesiasticis.

Refert Diuus Gregorius de Sabino Episcopo in Prouincia Apuliæ, quòd cùm in longum senium vitam traheret, eius Archidiaconus ambiens Episcopatum, eum veneno extinguere conatus sit Sicque cùm auro corrupisset famulum qui vinum ei solebat fundere, induxit vt mixtum veneno vinum ei præberet. Cùm ergo discumberet Episcopus refectionis hora, poculum ab Archidiacono acceptum famulus præbet. Cui Episcopus: *Bibe tu quod mihi bibendum præbes.* D. Greg. Dial. l. 3. c. 5.

Tremefactus puer, deprehensum se sentiens, maluit moriturus bibere, quàm pœnas pro tanti homicidii culpa tolerare: Cumque sibi ad os calicem deduceret, vir Dei compescuit dicens: *Non bibas, da mihi ego bibo, sed vade dic ei qui tibi dedit illud: Ego quidem venenum bibo, sed tu Episcopus non eris.* Facto signo crucis bibit securus. Eadem hora in loco alio Archidiaconus defunctus est, ac si per os Episcopi ad Archidiaconi viscera venenum transisset.

Admirabile quoque est quod refertur apud Surium in vita S. Vvalburgæ, vbi dicitur. Accidit nuper res stupenda & prope incredibilis, nisi multorum testimoniis fulciretur. Anno superiori, quo dira fames multos pressit, duo inopes eius vitandæ causa peregrè profecti sunt, illis autem quidam ex longinqua regione comitem se adiunxit, interrogatus ab illis quò iter intenderet? Respon-

Respondit ad Sanctam Vvalburgam religionis gratia se proficisci. Dicunt & illi se illuc pergere. Cùm ergo in itinere paululum quieuissent, illi hominem innoxium crudelissimè iugulant. Sed cùm anxij essent quid de cadauere facerent, tandem alter in suos illud sustulit humeros in aliquem locum inuium proiecturus. Ecce autem dum conatur à suis deponere humeris, tam tenaciter sibi adhæsit, vt nulla vi potuerit auellere. Mirè ergò cruciatur infœlix, videns se facinus suum celare non posse. Interim fit ei amicus quidam obuius, qui viso cadauere ad mirans sciscitatur quid hoc esset? Ille rem aperit, & orat vt suæ calamitatis velit misereri: Non cunctatur ipse, districtoque ense, brachia cadaueris hominem arctiùs complectentia, nititur dissecare. Sed nouo miraculo dum cadauer attingit, etiam ipse tenacissimè adiunctus est cadaueri, & homini illud ferenti, ita vt se ab illis abstrahere non posset. Ductus ergo pœnitentia, cum lachrymis Deo, & S. Vvalburgæ vota nuncupat. Vnde absolutus est ab illo horribili nexu. Non tamen deseruit miserum illum, sed ad Rheni littus vsque comitatus est. Quò cùm ventum esset; non ferens alter tum cadaueris pondus, tum intolerabile dedecus, in Rhenum se præcipitem dedit. Sed tam immanem homicidam Rhenus non sustinens, illum cum cadauere in littus euomit. Terrefactus alter ad S. Vvalburgæ Monasterium celeriter aduenit, gesta narrat, paratus iureiurando confirmare. Viderunt multi hunc tali onustum sarcina cadaueris, qui tum fuere in viuis, vt ambigi non possit falsum & commentitium id esse. Ita apud Surium tom. 3 primo die Maij.

PROPOSITIO TERTIA.

Homicidij peccatum eò magis crescit, quo persona nobis est coniunctior cui necem molimur.

Hinc qui patri aut matri, aut parentibus carnis suæ, manus violentas iniicit, grauissimè peccat: estque casus reseruatus in Diœcesi Leodiensi, & plerisque aliis. Nomine autem parentum etiam auum & auiam, & alios ascendentes intelligimus, à quibus vitam hausimus, esseque nostrum mediatè & deriuatè. Est certè res deploranda, quod post peccatum adeò deprauata sit hominis natura, vt non solùm homo hominis sanguinem sitiat, sed & fratres fratris, filius Patris & Matris. Ita vt partus egrediens de vtero, illum persequatur, sicut dicebat Dauid de suo Absalone: *Filius*
2. Reg. 16 *qui egressus est de vtero meò quęrit animam meam.* Nempe sic homo fit homini lupus, & filius fit parenti viperinus fœtus. Vipera enim dicitur in conceptu suffocare marem seminantem; & in partu corrodere viscera matris parturientis. Ideò vocauit Baptista Pharisæos; *Genimina viperarum*, quia ipsi Prophetas & Christum crudeliter persecuti sunt, qui eis instar parentum erant.

Audiant qui crudeli animo desæuiunt in parentes, & illos persequuntur, præclaram monitionem, quam Andronicus senior, Andronico iuniori, auus ne poti in ipsum iam furorem effundere paranti, transmisit. Cùm enim Andronicus hic iunior Bizantium vrbem proditione cœpisset, & palatium ingressurus foret, vt in auum suum animaduerteret & sæuiret, ille hunc ei nuncium deferri curat: Quoniam Deus hodie mi fili, sceptrum Imperatorum mihi ademptum tibi donauit, vnum hoc beneficium à te peto, pro multis quæ ab ipso ortu tuo in te contuli, natiuitatis & progressionis in vitam post Deum auctor. Dona mihi vitam meam. Parce paterno capiti, nec violento ferro sanguine hauri, à quo tu vitæ fontem accepisti. Homo quidem cælum & terram intuetur, humanas verò actiones cœlum, & terra intuentur. Ne velis igitur nefandi facinoris (quale ab omni æuo nemo vnquam ausus est,) inspectores habere cœlum & terram. Quod si fraternus sanguis olim ad Dominum contra Cain clamabat, quanto magis paternus sanguis ad Dominum clamabit, & terræ & soli, & astris tantum facinus annuntiabit, & apud omnes gentium Reges detestabitur? Reuerere senium miserabile, quod mihi paulò post obitum, tibi verò longarum curarum requiem pollicetur. Reuerere manus quæ te sæpe in cunis adhuc vagientem sunt amplexæ. Reuerere labia que te sæpe summa charitate deosculata sunt, & alteram animam appellarunt. Calami à fortuna proiecti miserere, nec tu eum denuò conterere velis. Ne tu cùm homo sis, præsenti fortuna efferatis, sed necessariam inconstantiam & varietatem, à me sumpto, iudicio, considerato. Respice longæ vitæ finem, admirare vt vna noxquæ me multorum annorum Imperatorem accepit, alieno imperio subiectum relinquit. His verbis iunior Andronicus delinitus fuit, & salutis aui diligenti cura suscepta, vix etiam à lachrymis temperans palatium ingreditur. Vbi eum humi iacentem inuenit coram imagine B. Mariæ: rogantem ne se periclitantem desereret, & sic prauorum ensibus obiiceret. Ipse ergo imagine etiam adorata, auum amplexus est; & blandis verbis recreauit. Ita Nicephorus & Greg. l. 5. hist. Rom.

Attendant quoque sæui illi parentum persecutores, qui huiusmodi pietatis sermone vel exemplo nihil commouentur, durissimam vindictam quàm non solùm futuro sæculo reseruauit, sed & præsenti æuo eis infligit Deus Absalon rebellis quia paterno cruore manus fœdare paratus fuit, indignus cœlo & terra iudicatus est, & ideò funesta pendet in arbore, aureis suis cincinnis quasi laqueo suspensus, nefandi criminis pœnas luens. Hoc sit eis speculum, hoc exemplum.

Nero ille crudelis, auctore Dione, matre trucidata, quæ rebatur se specie materna exagitari verberibus furiarum, tædisque ardentibus, nulloque loco tutum posse consistere.

Popielus Polonorum Princeps, ob parricidii crimen misere cum vxore & liberis à muribus absumptus periit. Rem sic narrat Martinus Cromerus. Popielus iunior suscepto principatu, concordi patruorum procerumque voluntate impubes inauguratur; delectis aliquot de patruis qui administrarent donec per se publica munia obire posset. Cùm pubertatem attigisset, (quæ procliuis est ad licentiam & voluptates ætas) suo iam arbitratu cœpit viuere, Patruorum monita aspernari, cum æqualibus consilia capere, conuiuia cum eis frequentare, perditos mores sequi, Rempublicam & iudicia negligere. Ineunt Patrui cum Proceribus consilium; quomodò dissoluta Principis vita frænaretur Vxorem ei dant Teutonici Principis cuiusdam filiam videbaturque mulier mariti vitam ad meliorem frugem reductura, sed aliter accidit. Nam vitiis vitia adiunxit, & auarior factus, decreta, honores Magistratus vendebat: & crudelitate ac fastu principatum sibi stabilire cœpit, metuique à suis volebat, cùm amari non mereretur. Ad hæc omnia

vxor impellebat, quæ gustata semel dominatus & lucri dulcedine, muliebri æstu imperium omne ad se transtulerat; Et cùm mollim viri animum amore sui penitus adstrictum teneret, perpetuum apud Polonos dominatum fore sibi persuadebat. Obstabat tamen auctoritas Patruorum quos metuebat, & liberiùs obiurgantes oderat. Itaque eos confictis criminibus viro reddit suspectos & inuisos. Persuadet, illis viuis, non posse ipsi esse principatum firmum aut liberis suis: & ideò è medio tollendos asserit, se confecturam negotium, sine vlla populi offensione vel suspicione.

Sic ergo necandi illos initur ratio. Princeps grauem simulat morbum, Patruos neci destinatos, acciri iubet mariti nomine vxor. Accedunt, & ægrum. Principem circumstant, & consolantur. Ingemiscebat ille, & adesse vitæ finem diuinitus sibi indicatum simulat, vxorem & filios illorum tutelæ commendat. Complentur muliebri eiulatu palatia, parantur funebres exequiæ, ipso iubente Principe. Sole iam ad occasum tendente, princeps patruos dimissurus blandè compellat, & in signum amoris circumferri medicatum poculum iubet, prægustare se simulat.

Cùm omnes bibissent, fingi se somno premi, velle quiescere; discedunt illi, sed conceptum præcordiis venenum vitalia membra occupat. Nec mora, de statu mentis dimoti & furentes, maximo cum cruciatu cadunt & exanimantur. Mulier re per exploratores nunciata, cadauera insepulta proijci mandat, diuulgat eos insidiatos vitæ Principis, & ideo iusta Dei vindicta percussos repentè periisse. Quanquam autem effusa ruptis præcordiis viscera, manifestum veneni iudicium dabant, nemo tamen Principum horum deplorare interitum est ausus, metu tyranni. Sed non finit inulta diu diuinum numen scelera. Nam ex cadaueribus putrefactis enati mures inusitatæ magnitudinis, impium parricidam cum scelerata vxore atque liberis fugientem; quoquo versus per aquam flammamque persequuntur, nec claustra prosunt, aut abigentium satellitum præsidia. Ad extremum diffugientibus omnibus, absumptis prius filiis, deinde vxore, postremus ipse infœlix miserabiliter lentâ morte consumitur inarce Crusuicia Hæc Cromerus de rebus gestis Polonorum lib. 2.

Olim querebatur à quodam Legislatore, cui nullam pœnam statuisset illi qui patrem vel matrem occidisset? Respondit se non putasse tantum impietatis inesse humanis pectoribus, vt audeat quis occidere eum per quem initium vitæ accepit. Attendant hoc Christiani, inter quos aliqui adhuc eò impietatis non obstante fidei lumine deueniunt, vt propter vel honores, vel hæreditates paternas illorum sanguini insidientur & vitæ. Vnde rectè dixit Poëta.

Non hospes ab hospite tutus.
Nec socer à genero, fratrum quoque gratia rara.
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti.
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Sicut verò est contra rationem naturalem parentum occisio, ita etiam contra rationem naturalem proprii sanguinis effusio, sine sui ipsius occisio aut mutilatia: quia homo habet inclinationem quandam ad sui conseruationem. Et ideò propria manu sese interimere, etiam hoc præcepto prohibitum censetur. Hoc multis locis docet Augustinus, & disertè l. 1. de ciuitate c. 26. sic ait: *Hoc dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus approbamus: neminem spontaneam mortem sibi inferre debere, velut fugiendo molestias temporales,* August. Epist. 61. *ne incidas in perpetuas: neminem propter aliena peccata: ne hoc ipso incipiat habere grauissimum proprium quem non polluebat alienum: neminem propter sua peccata præterita: propter quæ magis hac vita opus est, vt possint pænitendo sanari: neminem velut desiderio melioris vitæ, quæ post mortem speratur; quia reos suæ mortis melior post mortem vita non suscipit.* Reprehendit quoque S. Augustinus Donatistas, erroneè docentes licitam esse sui interfectionem, & in patrocinium erroris sui afferentes exemplum Raziæ, qui ne in manus Nicanoris deueniret, seipsum gladio peremit: sed cùm per festinationem non certo ictu plagam dedisset, per murum se precipitauit in turbas: cùm autem adhuc spiraret, petram præruptam conscendit, & complexus intestina sua vtrisque manibus proiecit supra turbas. Ad hoc respondet D. Augustinus, ipsum fortiter potius id fecisse, quàm prudenter.

Sic Saul & eius armiger, ne in manus hostium venirent: suis gladiis incumbunt, non minus miserè quàm impiè.

Sic Achitophel & Iudas dum laqueo sibi vitam præripiunt, flammis æternis se vouent, & præcipitant.

Sic denique Zambri tyrannidem in Israël affectans, cùm videret expugnandam ciuitatem ad quam confugerat, succendit se cum domo regia & sic mortuus est. Quapropter etiam reprobandus est Philosophus ille Theoprotus, qui, vt refert D. Augustinus, legens librum Platonis de immortalitate animę, spe & desiderio futuræ vitæ seipsum interfecit; & sic animam & vitam, tam mortalem quàm immortalem irrecuperabiliter perdidit. Reprobanda quoque Lucretia, quæ violata à Tarquinio, crudeli ferro sibi mortem consciuit.

Sed dices, multæ sanctæ Virgines, sibi mortis causæ fuêre, ne violarentur: dum quædam se in flumina, quædam in flammas præcipitant, aut aliis modis sibi mortem inferunt, ob pudicitiæ custodiam? Respondeo aliquas posse excusari per ignorantiam inculpatam, quæ existimarunt id tali casu sibi licitum. Aliquæ etiam id fecisse creduntur inspiratione speciali Dei, vt docet D. Augustinus loco allegato, qui etiam refert ad Spiritus instinctum mortem Sampsonis: quam columnas concutiens, sibi intulisse videtur. Ad hanc inspirationem refert pium illud stratagema, quo vsa est Virgo Euphrasia, de qua Nicephorus l. 7. hist. c. 13. Hæc Nicodemiæ agebat tempore, Diocletiani, eamque persecutores à fide auertere moliebantur: illa verò mori potius eligebat, quàm à fide deficere. Putarunt illi si libidini semel indulsisset faciliùs vincendam, ideò in lupanar detruditur. At illa impudico adolescente ingrediente, orabat Deum pro tutela castitatis, simulque optabat Martyrii gloria potiri. Excogitauit ergo hanc piam fraudem. Cum Christiani tanquam venefici & magię dediti haberentur, dicit huic adolescenti: *Si mihi parcas & intactam relinquas, docebo te pharmacum, quo perunctus, in prælio nullo telo vel ferro lædi poteris, quod si dubites, in meipsa experiri id poteris* Ille promisit, si eius rei fidem faceret. Illa ergò ceram oleo mollitam manibus subigit, & collum vngit. *Nunc*, inquit, *en se collum toto conatu feri, & effectum videbis.* Ille validissimè ensem intorquens, caput ei præscindit; & sic ipsa & Virgo & Martyr permansit. Non enim erat ei aliud remedium seruandæ castitatis, & sic iustè adolescentem decepit pia hac fraude, ad quam ipse eam coëgit eius insidians castitati,

quam vt seruaret mori maluit: & sic iuuenis eius necis auctor censeri debet, & ipsa Martyr, non sui homicida. Sic & aliæ coluntur vt Martyres, quæ sibi videntur mortem attulisse, cùm tamen Martyr ab alio debeat occidi: quia ob Christi fidem ad hoc fuêre quodammodò compulsæ: & sic morali æstimatione censentur à persecutoribus occisæ.

Quæres, an sicut non licet sibi mortem inferre, ita etiam eam non liceat sibi optare? Respondeo, non licere sibi eam optare ex impatientia, desperatione, aut alia passione inordinata. Vnde certum est grauiter peccare, qui ob corporis fortunæ, aut animi incommoda, & ærumnas à Deo vel immissas vel permissas, diris se deuouent, mortem sibi imprecantur aut prolibus, quod inter homines huius sæculi frequentissimum est. Hi vbi affliguntur, non respiciunt ad secretam illam diuinæ prouidentiæ manum, quæ alternis huius æui bonis malisque nos cupit erudire, modò erigere, paulò post humiliare, modò vngere, modò pungere, vt nec in bonis huius sæculi constituatur fœlicitas, nec in malis infœlicitas; quia vtraque volubilia sunt, modò afflantur, modò difflantur.

Respondeo 2. Sunt aliquæ causę, ob quas etiam viri sancti licitè mortem optant, & corporis dissolutionem.

Prima desiderium vitæ beatæ, quo impellente dicebat Apostolus: *Cupio dissolui, & esse cum Christo.* Et S. Ioannes iam senex concludit suam Apocalypsim eodem voto dicens; *Veni Domine Iesu.* Ignatius martyr quomodò exęstuarit mortis desiderio, vt Christo frui posset, satis indicat in Epistola quam scripsit ad Romanos: Vide Breuiarium Rom. 1. Febr. De his dixit B. Gregorius: *Thalami sponsi in Ecclesia, sunt illorum corda in quibus animę per amorem sponso inuisibili coniunguntur, vt eius desiderio mens ardeat, & nulla iam quæ in mundo sunt concupiscat: pręsentis vitæ longitudinem pœnam deputat, exire festinat, & in amoris amplexu ad Dei visionem quiescere. Mens itaque talis nullam sæculi consolationem recipit, sed ad illam quam diligit medullitus suspirat feruet anhelat, anxiatur, vilis ei fit ipsa salus sui corporis, quia transfixa est vulnere amoris.* (Hom. 15. in Ezech.)

Secunda causa est, vt sint liberi à periculo peccandi venialiter. Ob hanc causam Apostolus inclamat: *Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* (Rom. 7.) Et quicunque viri Sancti ponderantes peccati grauitatem, & illius contra diuinam bonitatem (quam perfectissimo amore prosequi optarent) offensam considerantes, à qua hæc vita non potest esse immunis; deplorant hanc miseriam & suspirant ad mortem, tanquam ad peccati & malorum omnium terminum, & vnicum remedium quo quis securus esse possit. Vnde inclamant cum Psalte, *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus! est habitaui cum habitantibus Cedar, &c.*

Tertia causa est, vt sint liberi ab ærumnis corporis, quæ multa præbent impedimenta animæ, multa ei creant pericula, multo afficiunt tædio ad Deum respirantem. Sic Elias Iesabelem fugiens sub Iunipero totus lassus, mortem tanquam finem tot ærumnarum peroptans, dicebat: *Tolle Domine animam meam à me, non enim melior sum quàm patres mei.* (4 Reg.) Iob quoque in mediis suis afflictionibus dicebat: *Qui cœpit, ipse me conterat, soluat manum suam & succidat me.* (Iob. 6.) Quo quidem loquendi genere vtebatur, non ex impatientia, sed vehementissimum suum dolorem ostendens: veritus se prolixiori cruciatui imparem, optabat finire ærumnosam illam vitam paratus mortem & necem vltimam de manu Domini suscipere, cuius tamen ordinationi voluntatem suam substernebat; sicut & alij sancti qui mortem ad finiendas corporis ærumnas exoptarunt, diuinæ nihilominus voluntati semper suam subiiciebant. Sic ergò multi mortem potiùs quàm vitam amaram & periculis multis obnoxiam prælegerunt, & illam maximi beneficii loco ducebant.

D. Cyprianus cùm lecta esset Proconsulis iussu tabella, in qua hæc erat exarata sententia: *Thascum Cyprianum gladio animaduerti placet*, respondit: *Deo gratias*: & mox spiculatori viginti quinque aureos, quasi pro beneficio quod in eum erat collaturus: numerari iubet. Ita habetur in actis passionis eius.

Præclarè quoque Cardinalis Polus, cùm ad eum deferrentur minæ, quas eis Henricus VIII. Angliæ Rex intentabat eius necem respirans; respondit se necem istam beneficii loco ducere: *Sicut enim*, inquiebat, *cùm quis vestem exuere optat, si quis ei auxilio sit beneficium ei conferi: ita mihi mortalem hanc & corruptibilem vestem exuere tandiu optanti, Rex auxilium præstabit; quod beneficij loco duco:* Ita Sanderus in Historia Schismatis Anglicani.

LECTIO SEXTA.

DE VARIIS PECCATIS CONTRA HOC ~~quartum~~ præceptum. quintum

PRimò peccant contra hoc præceptum, quicumque abortum procurant, quacumque id via faciant, siue viri pharmaca mulieribus præbendo, siue mulieres fœtum in se extinguendo, Si fœtus fuerit animatus, perfectum homicidum committitur, & irregularitas incurritur: quia occiditur qui verè est homo animatus anima rationali, estque grauissimum peccatum, quia anima pueri simul irreparabili damno afficitur numquam Deum visura. Si autem fœtus anima rationali adhuc non sit animatus, graue nihilominus peccatum est, & species homicidii: quia tunc occiditur homo, non qui est, sed qui generabatur; ita vt ille actus quantum in se est tollat vitam hominis iam inchoatam. Hinc Tertulianus dicit: *Nobis homicidio semper interdicto, etiam conceptum vtero, dum adhuc sanguis in hominem delibatur, dissoluere non licet, homicidij festinatio est prohibere nasci, nec refert natam quis eripiat animam aut disturbet nascentem: Homo est, qui futurus est, nam fructus in semine est.* (Tertul. in Ap. c. 9) Sed quæres quando proles animetur anima rationali? Respondeo tunc animari quando fœtus est formatus. Docet autem Hippocrates maris formationem absolui aliquando die trigesimo, aliquando trigesimo quinto, aliquando quadragesimo, aliquando 45. fœmine verò. nunc 35. nunc 40. nunc 45. nunc. 50. Vide Lessium de iure & iust. l. 2. c. 9. dub. 10. Vbi docet, vtrum ad conseruationem vitæ matris liceat pharmacum præbere, quo proles putetur interitura. De qua re vide etiam Siluestrum & Nauarrum. (Hippo. l. de fœtu. Silu. V. Medicus Nauar. c. 25. 61.)

Secundò, contra hoc quoque præceptum peccant, qui herbas vel alia sterilitatis venena sumunt, vel docent, & suadent aliis sumere ne concipiant. Hoc graue est peccatum, quod puellis

post vsuram corporis sui fornicariis amatoribus datam, nimis eheu familiare est, quæ vt possint & libidini indulgere, & nihilominus honori suo externo consulere, artibus variis vtuntur, vt vel non concipiant, vel fœtum excutiant, de quo diligenter à Confessariis sunt interrogandæ. Verùm frequenter contingit in pœnam peccati, vt qualibet arte impensa, non possint fornicario fœtui nocere: quia Deus vult vtero tumescente peccatum earum propalare: & non solùm peccatum earum, sed & parentum negligentiam in custodia puellarum suarum hoc modo plectere, infamia scilicet cum eorum graui tristitia & dolore coniuncta, familiam totam subsequente. Quapropter præmonet Sapiens: *Filiæ tibi sunt, serua corpus illarum, & non ostendas hilarem faciem ad illas: Trade filiam & grande opus feceris, & homini sensato da illam.* Quasi dicat: Sexus ille lubricus est, & multis insidiis expositus, non permittas vagari, aut multis conuenticulis interesse. Attende Dinæ exemplum, quam Dei prouidentia permisit fœdari, vt cunctis Fidelium filiabus daret in exemplum. Trade verò filiam tuam nuptui dum tempus est, opus grande feceris: quia sic illi prospicis à periculo impudicitiæ, & aliorum peccatorum ac malorum subsequentium, & te quoque à graui cura exoneras.

Tertiò peccant matres quæ frequenter, licet non ex intentione directa, tamen ex graui sua negligentia & culpa causa sibi sunt abortus; modò per intemperantiam, modò per grauem iram & exardescentiam: modò per onera quæ imprudenter suis imponunt humeris. Imò per tripudia & saltationes, quandoque periculum fœtui suo creant, & contra hoc præceptum peccant.

Hic referunt antiquæ Historię sororem bellatoris illius inclyti Curii Romani præ nimia lætitia ex triumpho fratris sui & Pirrhi captiui, illa nocte tanta intemperantia festiuis tripudiis deditam fuisse, vt filium pepererit abortiuum & emortuum: ita hoc tristi euentu triumphi huius festiua gaudia perturbauit. Quapropter Philosophus quidam Pistus, mulieribus prægnantibus ad vitandum abortum, inter cætera; hæc sequentia documenta tradit.

1. Caueat mulier grauida à tripudiis.
2. Ne ingrediatur hortos, vbi multiplices sunt fructus, ne esu nimio proli pariat dispendium.
3. Ne vtatur zonâ, aut cingulo nimis stricto.
4. Caueat à subitanea relatione inopinatorum euentuum: ex auditu enim talium frequenter timore concuti contingit, & pati periculum. Sofia Nobilis Romana nouiter nuptui tradita, & sex mensibus grauida, audiens subitò Paulum Æmilianum & Publium maritum in prælio occubuisse victos ab Hannibale, tali nuntio ita consternata est, vt & ipsa subitò ceciderit cum prole emortua. Vide similem hist. 1. Reg. 40.

Moneantur ergo Matres de diligenti fœtus cura, quia vbi eorum interuenit negligentia, non potest esse sine graui culpa. Multo tamen grauior erit, si prolis internecio ex earum proueniat directo conatu. Sic grauissimè peccabat Eusebia Mater S. Germani Episcopi Parisiensis de qua sic habent Lectiones, quæ in nostra recitantur Couuinensi Ecclesia, cuius Patronus est.

B. Germanus Parisiorum Pontifex, territorii Augustodunensis indigena, patre Eleutherio, matre quoque Eusebia, honestis parentibus procreatus est. Cuius genitrix, pro eo quod hunc post alterum breui spatio concepisset, pudore mota muliebri cupiebat ante partum infantem extinguere. Et accepta potione vt abortiuum proiiceret, dum nocere non posset, incubabat in ventre, vt vel pondere præfocaret. Certabat mater cum paruulo, renitebatur infans ab vtero. Erat ergo pugna inter mulierem & viscera: lædebatur matrona, nec nocumentum accipiebat infantia: obluctabatur sarcina, ne genitrix fieret parricida. Vnde id actum est, vt seruatus incolumis ipse illæsus procederet, & matrem redderet innocentem. Erat sanè hinc futura prænoscere, ante factam per eum virtutem, quem nasci contigerit. Adiicitur ibidem: Cùm puer adhuc foret scholas frequentans cum quodam sibi propinquo, cui nomen Stratidius, mater propinqui illius Stratidii, vt eius hæreditatem acquireret, de adolescentis nece tractauit. Quæ temperatam potionem in vna ampulla condidit, vinum quoque in altera: præcipiens puellæ, vt venientibus ambobus, illi porrigeret de vino, isti de maleficio. Sed ignorans ministra, ampullam pariter mutat; vinumque Germano, venenum verò dat Stratidio, sic dum insonti præparatur interitus, auctor cadit in laqueum. Itaque duplici miraculo seruatus est S. Germanus, & puer scilicet existens, & adhuc in ventre matris embrio. Hæc ibi.

Quartò, peccant mariti, ad grauem iram & perturbationem sæuitia sua vxores grauidas impellentes, quod frequenter fit cum prolium periculo graui. Immò tanto grauiùs peccant, si eas cum fœtus præiudicio percutiant. Licet enim vir in vxorem ius habeat, ita vt iusta de causa eam percutiens non peccet, si id fiat in ordine ad castigationem: tamen enormis percussio illi licita non est, maximè dum vxor vterum gestat.

Quintò peccant, qui per negligentiam infantes in eodem lecto dormientes suffocant, estque hîc grauitas culpę iuxta grauitatem negligentiæ; Nec facile ea in re admittitur excusatio matrum, ob paupertatem se excusantium; quod eis locus commodus & lectus separatus non suppetat, in quo collocare possint infantes; aut ob frigus apud se eos collocare cogantur, aut obploratum continuum inter brachia eos recipere, & vberibus noctu admouere compellantur. Hoc enim valde periculosum est pro adeo tenella ætate, matribus facilè obdormiscentibus cum discrimine vitæ prolium suarum. Vnde mihi compertum est ex ipsarummet confessione modò è lecto decidisse infantes, modò ipso stragulo suffocante, modò ipsis vberibus continuæ lactis fluxu in obdormiscentis os nimis abundè profluentibus, infantes enecatos fuisse, cùm maximo matrum sese expergiscentium & imprudétiam suam, (sed serò nimiùm) deplorantium lamento. Sic aliquibus earum contingit quod Simiæ, quæ nimio complexu dicitur quandoque proles suffocare improuidè. Præstaret vtique infantes, ac parentes, noctis aliquas incommoditates perpeti, quàm tale periculum subire, quod sæpe cum irreparabili damno coniunctum est. Hinc in Diœcesi nostra Leodiensi, iuxta Rituale, cùm è puerperio ad templum redeunt mulieres, seriò debent moneri, ne tenellam prolem secum in eodem lecto collocent: alioqui si quid illis contingat, non solùm Deo rationem sunt redditure, sed & à Iudice puniendæ. Imò conuenit Pastores quandoque publicè hæc inculcare apud plebem rusticam, quæ prætextu inopiæ improuidè infantes sæpe periculo exponit, Habes hac de re

exemplum. 3. Reg. 3. vbi comparuerunt coram tribunali Salomonis duæ meretrices, quarum vna prolem suam nocte dormiens oppresserat, & illam inter brachia alterius dormientis deposuerat, viuam ipsius prolem auferens; quam cùm suam esse contenderet. Salomonis sapientissimo iudicio condemnata fuit. Vide textum.

Quâ verò pœnâ vel pœnitentiâ mulctandi sunt parentes, quorum incuria opprimuntur paruuli in lectulis, audi ex Stephano V. Pontifice, sic ad Humbertum Episcopum Moguntinum respondente: *Consuluisti de infantibus, qui in vno lecto dormientes cum parentibus, mortui reperiuntur: vtrum ferro candenti, aut aqua feruente, aut alio examine parentes se purificare debeant eos non oppressisse? Monendi sunt & protestandi parentes, ne tam tenellos secum in lecto collocent, ne negligentia qualibet proueniente suffocentur, vnde ipsi homicidij rei inueniantur Nam ferri candentis, aut aquæ feruentis examinatione confessionem extorqueri, sacri non censent Canones: & quod Sanctorum Patrum documento sancitum non est superstitiosa adinuentione non est præsumendum. Spõtanea enim confessione, vel testium probatione publicata delicta, habito præ oculis Dei timore, commissa sunt regimini nostro iudicare: occulta verò & incognita illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum. Hi autem qui probantur, vel censentur talis reatus esse noxij, tua moderatione castigentur: quia si ille qui conceptum in vtero, per abortum deleuerit, homicida est: quanto magis qui vnius saltem diei puerulum peremerit, homicidam se esse excusare nequibit?* Hæc ille.

Ex Gratiano 2. q. c. 5. ar. consuluisti.

Sextò peccant, quicunque consilium dant aut auxilium, aut aliter concurrunt ad alicuius occisionem, vel percussionem. Sic homicidii rea fuit Iesabel per suos Iudices vitam eripiens. Naboth, eo quod vinea eius potiri non posset. Sic Dauid scribens ad Ioab vt Vrias in loco periculoso prælij collocaretur, & neci obiiceretur. Vnde dicitur ei: *Interfecisti eum gladio filiorum Ammon.* Simili modo peccabat Saul, qui ideo ad conflictum mittebat Dauidem, vt Philisthæorum gladio interiret: *Non sit, inquit, manus mea super illum.*

Examinent se hîc multi, qui frequenter susurratione & suasu venenato, rixarum & dissidiorum homicidiorumque causa existunt; ne hoc in sanctuarij pondere ponderant, nec in sacro pœnitentiæ tribunali explicant.

Septimò peccant contra hoc præceptum, omnes qui odium aliquod corde gerunt, vel voluntatem nocendi proximò. Vnde Christus hoc mandatum perficiens ait: *Dictum est antiquis: Non occides: Ego autem dico vobis, omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, qui autem dixerit Racha, reus erit concilio: qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.* Non intelligebant Iudæi homicidium esse nisi interemptionem corporis humani: sed Christus explicat etiam iniquum motum & affectum ad nocendum fratri, in genere homicidij deputari, vt pleniùs in Augustino poteris legere qui tres gradus ponit.

Matth. 5.

V. Breu. Rom.

Primus est ad lædendum proximum ira in animo concepta, quæ nihil aliud est quàm motus animi in vindictam pronus.

Secundus est confusa vox indignationis, quam Christus vocat Racha.

Tertius est, manifesta contumelia, sicut est dicere, fatue, aut quid simile, à qua solet procedi ad verbera, & per illa ad necem.

Hos tres gradus hîc prohiberi indicat Christus, quia Deus non solùm effectum prohibet, sed & affectum. Sed sicut sunt gradus in peccatis ita ponit gradus in reatu, dum dicit *reum esse iudicij, consilij, aut gehennæ ignis.* Hoc explicans S. Augustinus dicit: In iudicio adhuc locus est defensioni: ad concilium pertinet sententiæ prolatio, quando Iudices inter se conferunt quo supplicio damnari oporteat, quem constat esse damnandum: In gehenna ignis certa est damnatio & supplicium. Alij paulò aliter explicant. Vide passim Interpretes.

Vltimò, ad hoc præceptum referri potest homicidium spirituale, quod fit inducendo aliquem ad peccatum, verbo, exemplo, consilio. Si enim occisio corporis inter grauia crimina censetur, ita & interemptio animæ, quæ fit dum ei gratiæ vita tollitur, & in perniciem æternam impellitur. *Vnius animæ perditio,* inquit D. Chrysostomus *tantam habet iacturam, vt nulla eam ratio possit dignè æstimare: quandoquidem vnius animæ salus tanti est, vt ob hanc Filius Dei fieret homo, tantaque pateretur.* Qui ergo ex intentione malum fratri persuadet, homicidium spirituale committit. Tales sunt qui per blandos sermones seducunt corda innocentium, de quibus dicebat Sapiens: *Fili si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis.* Tales quoque sunt qui per hæreses, sub pelle ouiũ lupi, mactant & perdunt, & millia animarum inferno demergunt. Tales & illi qui pusillis scandalum exhibent, de quibus Saluator dicit expedire potius vt mola asinaria demergantur in profundum: quâ pœna indicat peccati grauitatem, vt notat D. Hieronymus. Denique & illi spirituale quoddam homicidium perpetrare censentur, qui bonum propositum in alterius animo suffocant, & extinguunt. Similes hi sunt Pharaoni infantes Hebræorum in ortu suffocanti, aut Herodi Christum adhuc nascentem extinguere molenti.

Chrysost. hom. 3. in Acta.

LECTIO SEPTIMA.

DE DVELLORVM ABVSV.

PROPOSITIO.

P*Rohibetur hîc quoque monomachia siue duellorum vsus:* De illo Concilium Tridentium sic loquitur: *Detestabilis duellorum vsus, fabricante diabolo, introductus, vt cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lucretur, ex Christiano orbe penitus exterminetur, &c.* Non obstante interim grauissima Conciliorum sub censurarum pœnis prohibitione, adhuc apud nationes Christianas, non sine piorum dolore, duella cruentissima pro re vana, pro re nihili suscipiuntur. Res vtique deploranda, quàm grauissima incommoda quotidie consequuntur, viris etiam magnis in mutuum sanguinem atrociter irruentibus, magna cæcitate & dementia. Qualis vtique dementia, pro puncto imaginario honoris, tot strages & cædes fieri, tot homicidia & parricidia perpetrari, tantum cruoris fundi, tot fortitudinis & nobilitatis viros extingui, qui pro Deo, pro fide, pro patriæ salute, poterant dimicare, & fœliciter occumbere? Qualis cæcitas, tot familias desolari, & in ruinam proruere, dum parentes filiis orbantur, aut filii parentibus, & vxores maritis; dum etiam dissidia irreconciliabilia inter magnas familias oriuntur? Qualis denique infœlicitas, pro tali imaginario puncto, tot animas

perire, de quibus vsurpare licet illud Iob: *Et in puncto ad inferna descendunt.* Quid est ergo illud *Punctum honoris*? Quid de illo dicemus? Quandoquidem tot pariat crimina horrida, nonne rectiùs *Punctum horroris* vocaueris, quam honoris? Quandoquidem tot viduas lachrymis conficit, tot familias orbatas dedecore afficit? an non rectiùs nominaueris *Punctum dedecoris & doloris*?

Sed cur punctum dicitur, quod secum aduehit tantam longitudinem, latitudinem, profunditatem malorum? Cur punctum dicitur, quod generat pœnarum nunquam finiendam æternitatem? O punctum! O Æternitas! O punctum mundani honoris, quàm multis origo es æternæ infœlicitatis? O atomus vanitatis, ô atomus inuisibilis, punctum indiuisibile! Veruntamen multa corpora visibiliter, multas animas inuisibiliter cruentas & diuidis, ac à Deo æternùm separas. Certè punctum hoc honoris, non est nisi quoddam idolum phantasticum, quod homines mundi adorant, pro quo mortem obire, & millies Deum offendere parati sunt. Vtique idolo illo phantastico dementati, parati sunt vero apud Deum honore priuari, & æterno in pœnis dedecore affici. Quis fabricauit illud idolum, nisi fascinata hominum opinio, vanum mundi ingenium, furor infernalis, fraus satanæ, sibi hoc modo animas deuincire cupientis? Attendant hæc qui in tenebris sunt, velatos habentes oculos, tanti illud punctum æstimantes. Attendant in quo verus honor consistat; ille enim apud Deum obtinetur, dum actionibus tuis comitem iungis virtutis decorem: dum nihil illicitum & inhonestum peragis: dum Regi supremo obsequium fidele præstas, in nullo eum offendens: dum illi viuere & mori paratus es, ac pro eius honore, vel pro fide, vel pro Reipublicæ salute, iustè sanguinem fundere. Hoc verò punctum vani honoris de quo loquimur; Deum grauiter offendit & pungit, & velut nouis spinarum puncturis caput Filij Dei iterum atrociter compungit. Expugnetur ergo hoc imaginarium punctum, hoc phantasticum idolum, de cordibus Fidelium, qui veri nobiles esse debent, & veri Filij Dei, quos æterni & cœlestis honoris conuenit ambitione duci. Quod si his non moueantur, certè eos non tam Christianos dicemus, quam barbaros & paganos sanguinem sitientes, ethnicè viuentes, non Christianè, vt meritò eos Galli *Gentil-hommes*, hoc est, gentiles homines vocitent. Audiant denique vocem suorum commilitonum, qui per duella animas & corpora prædam inferno deuouerunt. Hi è tartareis flammis clamant: *Ambulauimus vias difficiles, lassati sumus in via iniquitatis*: Sed cæci pro
Sap. 5.
puncto honoris, flammarum æternitatem nobis ignominiosè comparauimus, pro cæco furore æternum Dei furorem conciliauimus. Et quia mucrone peccauimus, mucro Domini perpetuo nos vulnere confodit, nouo semper tormento nos conficiens: & conscientiæ vermis, tanquam continuus tortor, nunquam nos quiescere finit, semper corrodens, nunquam moriens. Hoc est ergo æternum væ, quod inclamant hi quondam cæci, nunc oculis apertis clariùs conspicientes malorum cumulum, à vanitatis puncto imaginario originem trahentem, & in infinitum se extendentem. Quapropter obtestor iuuenes omnes, *quorum pedes veloces sunt ad effundendum sanguinem*; vt propriam attendant salutem, & exemplo eorum sapiant, ac perditione eorum considerata resipiscant, nec se ferro ita facilè prædam obiiciant necique æternæ, ob rem nihili, ob rixas de vanitate, ob volatile verbum. Meminerint Dei & sanguinis Iesu-Christi, & absterreantur ab effusione humani sanguinis, sui misereantur, parentum lachrymas abstergant, floxi faciant hoc opinionis stultæ & vanæ punctum, veri & cœlestis honoris, qui æternùm permanet, sint zelatores.

B. Fœlix de Cantalica; cuius beatificatio nouiter in Ordine Capucinorum cum solemnitate celebrata est, cùm quodam die incidisset in duos exertis iam gladiis ad duellum paratos, cœpit inclamare forti voce & zelo: *Heu fratres mei sistite paululum, obsecro vos per salutem vestram, vnicum mihi verbum ante conflictum date, dicat vnusquisque: Deo gratias, Deo gratias*: Vrget ergo eos, & compellit dicere, *Deo gratias*: & statim his verbis prolatis, mansuefactos animos ad concordiam reducit, proposita eis peccati grauitate, & charitatis Christianæ obligatione.

Cùm Radislaus Princeps, per iniuriam inuasisset Boëmiæ fines, coactus à suis tandem optimus Venceslaus, Boëmorum Rex, militem collegit, Cùm iam dimicaturæ essent acies, exclamat Venceslaus. Si aliter res componi nequit quàm prælio, cur non potius sine insontium sanguine, ipsi inter nos singulari certamine decertamus? Nulla fit mora, loricam ergo paruulam super cilicinam vestem indutus, & paruo ense succinctus Venceslaus, in arenam prodit. At radislaus cataphractus, hastatusque, cum ingenti machæra se infert. Venceslaus signo crucis frontem pingens, subitò Angelos vidit, atque hanc vocem velut ab homine promptam audit: Ne feri. Et repente Radislaus humi procumbens, veniam audaciæ poscit, seque potestati victoris permisit. Alleuans prostratum Venceslaus, monuit data venia, & dignitate ei restituta, vt contumaciam in obsequium debitum verteret, ne post grauiùs ab irato Numine plecteretur. Ita Dubrauius lib. 4. hist. Boëmicæ.

Porrò hîc aduerte non solùm censuris Ecclesiasticis inuolui qui duellum ineunt, sed & omnes fautores, consiliarios, ex industria spectatores, & quocumque modo ad illud concurrentes, aut in suis dominiis & terris illud permittentes. Quæ vt specialiùs intelligere, & casus hac re occurrentes censurasque discernere possis, Constitutionem Clementis VIII. pœnas duellentibus à Concilio Tridentino inflictas repetentem, & extendentem visum est hîc subiicere. Quia pastoribus omnibus in Diœcesi nostra Leodiensi præceptum fuit illam promulgare per Decretum Ferdinandi Principis & Episcopi Leodiensis anno 1618. Augusti die 20. Tenor ergo Bullæ sic habet.

CLEMENS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI
AD PERPETUAM REI MEMORIAM.

ILLIVS vices, licet immeritò gerentes, qui vt animas suorum Fidelium à peccato & à diaboli laqueis liberaret, è Cælo descendens, humana carne assumpta, ne proprio quidem suo pretiosissimo sanguini pepercit, sed seipsum in ara crucis immaculatam hostiam æterno Patri offerre voluit; in hanc præcipuè curam summo studio incumbimus, vt easdem animas inæstimabili pretio redemptas, aduersus sathanæ fraudes, quantum in nobis est, illæsas præseruemus, præsertim verò totis viribus nobis à Domino traditis exterminemus exitialia quędam atque enormia peccata, quibus diuina Maiestas grauiùs offenditur, quæque eodem fabricante humani generis hoste inuenta atque introducta sunt, & ex cruenta corporũ morte, animarũ etiam simul interitus, ac pernicies sequatur. Rectè siquidem, & salubriter fœl. rec. Pius Papa IV. Prædecessor noster post alios complures suos, nostrosque Prędecessores, qui detestandum diuina naturalique lege, ac sacris Canonibus damnatum duellorũ abusum suis etiã Constitutionibus seuerè prohibuerant, grauesque pœnas contra quoscumque; temporali ditioni S.R.E. mediatè vel immediatè subiectos eius criminis quomodolibet reos, vel participes inflixerant cupiens non solùm in terris prædictis, sed aliis vbilibet animarum periculis obuiare, Principes ac domicellos permittentes in suis dominiis id patrari ac etiam extra terras & loca editioni Ecclesię subiecta, huiusmodi duella seu singularia certamina, aut diffidationes desuper facientes, ad id inuitantes, prouocantes, auxilium, consilium, vel fauorem dantes, illisque adstantes & inter essentes, nec non chartas desuper subscribentes, aut publicantes, seu de illis se intromittentes, singulos Imperatore ac Regibus inferiores, maioris excommunicationis ac si (Ecclesiastici fuerint) vltra eam etiam priuationis omnium dignitatum, beneficiorum, & officiorum Ecclesiasticorum, inhabilitatisque ad illa, & alia in posterum obtinenda, pœnis subiacere, easque incurrere voluit, à quibus non nisi à Rõ. Pontifice absolui possint. Sed & postmodũ generalis Tridentina Synodus ad exterminãdum penitus ex Christiano orbe hoc malum, statuit, vt Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocũque alio nomine Domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris suis inter Christianos cõcesserint, eo ipso sint excõmunicati, ac iurisdictione & Dominio ciuitatis, Castri, aut loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, priuati intelligantur, & si feudalia sint, directis Dominis statim acquirantur. Qui verò pugnam commiserint, & qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis ac omnium bonorum proscriptionis, ac perpetuę infamiæ pœnam incurrant, & vt homicidæ iuxta sacros canones puniri debeant: & si in ipso conflictu decesserint, perpetuò careant Ecclesiastica sepultura. Illi etiam qui consilium in causa duelli, tam in iure quàm in facto dederint, aut alia quacunque ratione ad id quemquam suaserint, nec nõ spectatores, excommunicationis & perpetuæ maledictionis vinculo teneantur. Quas pœnas nouissimè piæ mem. Gregorius xiij. pariter prædecessor noster extendit aduersus illos etiam omnes, qui non publice, sed priuatim ex condicto statuto tempore, & in loco conuento monomachiam commisissent, etiam patrinis sociisue non vocatis, & loci securitate non habita, & prouocatoriis litteris minimè præcedentibus, etiam contra locorum Dominos, si id (quantum in se fuerint) non prohibuissent; cæterosque supra dictos criminis socios & ex composito spectatores, etiam si pugnam ob aliquod impedimentum non commisissent, si ad locum accessissent pugnaturi, & per eos non stetisset cominus pugnarent. Verum quia cum magna animi nostri molestia intelleximus adhuc in quibusdam, præsertim transalpinis ac remotis regionibus, & potissimum vbi bella vigent, castrensi quadam & militari licentia seu veriùs audacia perniciosum hoc scelus inter fideles exerceri, quasi fas sit in solo hostili, vbi Christiani nominis seu Catholicæ fidei hostes tyrannidem exercent, siue hęreses & schismata impune grassantur, siue inter signa & castra militaria, in caput suorum fratrum impios conuertere mucrones, quos multò salubriùs contra Christi aduersarios stringi par esset. Nos nefaria diaboli arma salutari Ecclesiæ gladio ad continendos in officio fideles nobis præcipuè ipsius Domini auctoritate tradito retundere, atque à ceruicibus gregis Domini nostræ curæ crediti, quantum (eodem Deo adiutore) eniti possumus; propulsare cupientes, prædictas omnes constitutiones, ac decretum Concilij Tridentini cum omnibus, & singulis in eis contentis censuris, & pœnis, decretis, extensionibus, quarum & quorum tenores pręsentibus haberi volumus pro expressis, & ad verbum insertis, auctoritate Apostolica tenore præsentium perpetuò approbamus, confirmamus ac innouamus. Ac insuper auctoritate & tenore præmissis decernimus, & declaramus easdem constitutiones, ac decretum locum habere vbique gẽtium & terrarum, inter quascunque personas, etiam armatas, & in castris, seu propugnaculis militantes, etiam vbi nostrorum, & S.R.E. aut Catholicę fidei hostium furor impunè grassatur, vel in dominiis per eos occupatis & detẽtis: Idem quoque iuris censendum esse, si publico, & forsan iusto bello indicto miles aliquis contra alterum in aduersariorum exercitu militantem, siue alias in hostium copiis, præsidiis, aut terris degentem, priuatas simultates atque inimicitias publicæ causæ intermiscendo, etiam Ducum permissu, ex condicto ad singulare certamen descedat, aut illum prouocet: Nec non iisdem pœnis, Decreto & Constitutionibus teneri eos, inter quos pactiones initæ sint de dirimendo certamine, cùm primùm alteruter vulneratus fuerit, seu sanguinem effuderit, aut certus ictuum numerus vtrimque illatus fuerit, vel si conuenerint, vt non singulicum singulis, sed bini, terni, aut plures hinc inde pugnant: Et non solùm locorum Dominos, sed etiam Magistratus, Præsides, Locum tenentes, aut militum Duces, & Capitaneos in castris, vel extra ea, in alieno vel hostili solo, vel cum militibus aduersariorum monomachiam in quocumque casu per pręsentem, vel alias Constitutiones huiusmodi prohibito, permittentes, vel quantum in ipsis est, non prohibentes, aut post admissum crimen veniam & impunitatem concedentes. Præterea pari ratione prohibemus omnia & singula eius generis scripta manifesta, seu fides vulgo appellata, quæ etiam sine expressa prouocatione ad certamen, tamen quasi pręparatoria quædam ad chartulas, seu libellos prouocatorios, & adduellũ, illorũque veluti radices, aut semina vt plurimum lacessendi aliquem ad pugnam, & suscitãdę simultatis atq; inimicitię materia & occasionẽ prębent. Dum scilicet in illis per modum epistolę, libelli, aut pu-

perire, de quibus vsurpare licet illud Iob: *Et in puncto ad inferna descendunt.* Quid est ergo illud *Punctum honoris?* Quid de illo dicemus? Quandoquidem tot pariat crimina horrida, nonne rectiùs *Punctum horroris* vocaueris, quam honoris? Quandoquidem tot viduas lachrymis conficit, tot familias orbatas dedecore afficit? an non rectiùs nominaueris *Punctum dedecoris & doloris?*

Sed cur punctum dicitur, quod secum aduehit tantam longitudinem, latitudinem, profunditatem malorum? Cur punctum dicitur, quod generat pœnarum nunquam finiendam æternitatem? O punctum! O Æternitas! O punctum mundani honoris, quam multis origo es æternæ infœlicitatis? O atomus vanitatis, ô atomus inuisibilis, punctum indiuisibile! Veruntamen multa corpora visibiliter, multas animas inuisibiliter cruentas & diuidis, ac à Deo ęternùm separas. Certe punctum hoc honoris, non est nisi quoddam idolum phantasticum, quod homines mundi adorant, pro quo mortem obire, & millies Deum offendere parati sunt. Vtique idolo illo phantastico dementati, parati sunt vero apud Deum honore priuari, & æterno in pœnis dedecore affici. Quis fabricauit illud idolum, nisi fascinata hominum opinio, vanum mundi ingenium, furor infernalis, fraus satanæ, sibi hoc modo animas deuincire cupientis? Attendant hæc qui in tenebris sunt, velatos habentes oculos, tanti illud punctum æstimantes. Attendant in quo verus honor consistat; ille enim apud Deum obtinetur, dum actionibus tuis comitem iungis virtutis decorem: dum nihil illicitum & inhonestum peragis: dum Regi supremo obsequium fidele præstas, in nullo eum offendens: dum illi viuere & mori paratus es, ac pro eius honore, vel pro fide, vel pro Reipublicæ salute, iuste sanguinem fundere. Hoc verò punctum vani honoris de quo loquimur; Deum grauiter offendit & pungit, & velut nouis spinarum puncturis caput Filij Dei iterum atrociter compungit. Expugnetur ergo hoc imaginarium punctum, hoc phantasticum idolum, de cordibus Fidelium, qui veri nobiles esse debent, & veri Filij Dei, quos æterni & cœlestis honoris conuenit ambitione duci. Quod si his non moueantur, certè eos non tam Christianos dicemus, quam barbaros & paganos sanguinem sitientes, ethnicè viuentes, non Christianè, vt meritò eos Galli *Gentil-hommes*, hoc est, gentiles homines vocitent. Audiant denique vocem suorum commilitonum, qui per duella animas & corpora prædam inferno deuouerunt. Hi è tartareis flammis clamant: *Ambulauimus vias difficiles, lassati sumus in via iniquitatis:* Sed cæci pro

Sap. 5.

puncto honoris, flammarum æternitatem nobis ignominiosè comparauimus, pro cæco furore æternum Dei furorem conciliauimus. Et quia mucrone peccauimus, mucro Domini perpetuo nos vulnere confodit, nouo semper tormento nos conficiens: & conscientiæ vermis, tanquam continuus tortor, nunquam nos quiescere sinit, semper corrodens, nunquam moriens. Hoc est ergo æternum væ, quod inclamant hi quondam cæci, nunc oculis apertis clariùs conspicientes malorum cumulum, à vanitatis puncto imaginario originem trahentem, & in infinitum se extendentem. Quapropter obtestor iuuenes omnes, *quorum pedes veloces sunt ad effundendum sanguinem;* vt propriam attendant salutem, & exemplo eorum sapiant, ac perditione eorum considerata resipiscant, nec se ferro ita facile prædam obiiciant necique æternæ, ob rem nihili, ob rixas de vanitate, ob volatile verbum. Meminerint Dei & sanguinis Iesu-Christi, & absterreantur ab effusione humani sanguinis, sui misereantur, parentum lachrymas abstergant, floxi faciant hoc opinionis stultæ & vanæ punctum, veri & cœlestis honoris, qui æternùm permanet, sint zelatores.

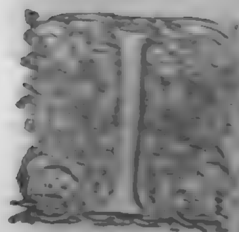
B. Fœlix de Cantalica; cuius beatificatio nouiter in Ordine Capucinorùm cum solemnitate celebrata est, cùm quodam die incidisset in duos exertis iam gladiis ad duellum paratos, cœpit inclamare forti voce & zelo: *Heu fratres mei sistite paululum, obsecro vos per salutem vestram, vnicum mihi verbum ante conflictum date, dicat vnusquisque: Deo gratias, Deo gratias:* Vrget ergo eos, & compellit dicere, *Deo gratias:* & statim his verbis prolatis, mansuefactos animos ad concordiam reducit, proposita eis peccati grauitate, & charitatis Christianæ obligatione.

Cùm Radislaus Princeps, per iniuriam inuasisset Boëmiæ fines, coactus à suis tandem optimus Venceslaus, Boëmorum Rex, militem collegit, Cùm iam dimicaturæ essent acies, exclamat Venceslaus. Si aliter res componi nequit quàm prælio, cur non potius sine insontium sanguine, ipsi inter nos singulari certamine decertamus? Nulla fit mora, loricam ergo paruulam super cilicinam vestem indutus, & paruo ense succinctus Venceslaus, in arenam prodit. At radislaus cataphractus, hastatusque, cum ingenti machæra se inf[illegible]
Venceslaus signo crucis frontem pingens, [illegible]
Angelos vidit, atque hanc vocem velut ab[illegible]
ne promptam audit: Ne feri. Et repente R[illegible]
humi procumbens, veniam audaciæ po[illegible]
potestati victoris permisit. Alleuan[illegible]
Venceslaus, monuit data venia, [illegible]
restituta, vt contumaciam in ob[illegible]
verteret, ne post grauiùs ab ira[illegible]
retur. Ita Dubrauius lib. 4. h[illegible]

Porrò hîc aduerte non [illegible]
siasticis inuolui qui duel[illegible]
fautores, consiliarios [illegible]
quocumque modo a[illegible]
suis dominiis & ter[illegible]
specialiùs intellige[illegible]
censurasque disce[illegible]
Clementis VIII. [illegible]
Tridentino infli[illegible]
visum est hîc [illegible]
in Diœcesi nost[illegible]
promulgare per [illegible]
& Episcopi [illegible]
Tenor [illegible]

CLEMENS EPISCO...

SERVVS SERVO...

... pis ... ro- ... tuo ... fo- ... sed ... Christi ... aebent, ... immor- ... à putre- ... a præser- ... ente Octa- ... plius annos, 1300 ... integrum stare ... tis vi susten- ... integrum asse- ... ortem repertum ... Vide dicta super ... lia Regis Angliæ S. ... cauit, vt è sepulchro ... ratiori loco colloca- ... bra quibus indiscretè ... efacta fore, oculos, pe- ... embris integris sine cor- ... pollice manus dexteræ, ob ... nem. Quod ita repertum est, Ribad. 16 Septemb.

..., ô iuuenes obcæcati, qui cor- ... sorditijs & fœdæ libidini velut ... tis. Aperite oculos mentis vestræ ... tionis feriæ, & vel serò saltem resi- ... considerare volueritis creationem ... agnoscetis in vobis imaginem Dei ip- ... manu expressam. Cur illam carnali cor- ... conspurcatis, in iniuriam ipsius Crea- ... Si consideretis incarnationem Filij Dei, ... orporis & carnis assumptionem in vnione ... hypostastica, iam caro nostra deificata est. ... ur ergo diuinæ consortes facti naturæ, vilissi- ... mâ fœditate carnem à Filio Dei tanti æstimatam corrumpitis, in iniuriam ipsius Saluatoris; Si considerationem vestram vertatis ad ipsam redemptionem, iam monet vos Apostolus, quod empti estis pretio magno Sanguinis Iesu Christi. Cur ergo Deum non glorificatis in corpore vestro, sed potius inhonoratis in iniuriam Redemptoris? Si vlterius baptismi vestri memineritis, ac sacræ confirmationis, corpora vestra ibi facta sunt membra Christi, ibi in templum Spiritus sancti specialiter consecratata per vnctionem Chrismatis sacri. Cur ergo illa polluitis in iniuriam capitis vestri Christi, & Spiritus sancti inhabitantis; Deinde si mentis & considerationis vestræ aciem, in sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum vultis intendere, ibi attendite, quàm frequenter corpus eius corpori vestro sociatum est, ibi sanguis eius (vt dicebat casta Agnes) ornat genas nostras; hoc Sacramentum puritatis & castitatis symbolum est, mentem & corpus sanctificans, & arctissimo fœdere coniungens. Cur ergo post tale consortium diuinitatis, & post tale fœdus amoris, carnem vestram dæmoni lenoni turpissimo prostituitis, Adhortatio ad iuuenes.

blicę attestationis & intimationis siue per authentica documenta, siue per vnius, pluriumue chirographum, subscriptiones, aut relationes super prętextu proprij vel alieni honoris & famę, more militari, atq; , vt vulgò dicitur, cauallaresco, tuendi, aut lędendi, siue ad illatę propulsatęue contumelię, aut iniurię probationem, seu tollendam illius suspicionem, ei alicuius gestę ad id pertinentis, vel verborum, aut responsionum series, & ordo narratur: Vel ex simili abusu hac de causa aliquid tale adeò firmiter asseritur, aut negatur, vt, qui contradixerit, is siue nominatim, siue in genere mendacij arguatur, aut mentiri dicatur, Aut ad hunc effectum ex militari etiam consuetudine quęritur, declaratur, aut respondetur, qua mente, aut quo sensu quidpiam eiusmodi, quod ad superius expressa spectet, gestum dictumue sit: Vel denique offert se quispiam contra certam, vel incertam personam, vel generatim contra quencumque, ad probandum armis, & verificandum etiam inito certamine, aliquid ita esse, vel fuisse, vel non fuisse; Nec non quascumque etiam sine scripto factas talium rerum supradicta quoquomodo concernentium, & huiusmodi causas, in locis publicis vel priuatis, vbi hominum multitudo conuenire soleat, denuntiationes, narrationes, declarationes, & testificationes. Volentes eos omnes & singulos, qui suo vel alieno nomine, ad effectum, de quo superius dictum est, prędicta, vel his similia, multoq; magis ad certandum prouocatoria scripta, libellos, epistolas, earumue exempla dictauerint, composuerint, scripserint, miserint, detulerint, diuulgarint, affixerint, exemplauerint, typis impresserint, subscripserint, intimauerint, vel etiam verbo denuntiauerint, siue attestati fuerint, quiue aliis ad singulare certamen publicè, vel occultè ineundum, vel ad prouocandum aliquem ad pugnam, siue ad huius generis scripta, quę manifesta, queque cartulę prouocatorię appellantur scribenda, dictanda, mittenda, deferenda, diuulganda, auxilium, consilium, operam, vel fauorem pręstiterint, siue id suaserint, aut mandauerint, quiue in prędictis, vel eorum aliquo se quomodolibet immiscuerit, etiam si neque pugna aliqua nec certamen, aut effectus, nec accessus, aut actus ad pugnam proximus, neque expressa, & aperta prouocatio subsecuta fuerit, neque scriptiones prędictę, quę manifestę dicuntur, in publicum prodierint, aut cuiquam intimatę extiterint, si per eos non steterit, quominus publicatio, aut denuntiatio fieret, nihilominus censuris & pœnis omnibus in pręsenti & aliis prædictis Constitutionibus, & decreto contentis subiacere, tam si superius enumeratis, quàm si aliis etiam maioribus Ecclesiasticis, vel mundanis dignitatibus, gradibus, & præeminentiis excellant. Quia imò de nouo etiam per pręsentes ex parte Omnipotentis Dei Patris, & Filij, & Spiritus sancti, excommunicamus, & anathematizamus, maledicimus, execramur omnes & quoscumque publicè vel priuatim, palam, vel occultè in quibuscumque locis, modis, & formis, ac casibus sub pręsenti nostra vel aliis prædictis constitutionibus, ac decreto comprehensis singulare certamen (quod duellum vulgò dicitur) ex composito ineuntes, nec non id scelus suadentes, aut prouocantes, opem, consilium vel fauorem præstantes, equos, arma, & commeatus, prębentes aut comitantes, vel circa chartulas, seu libellos, litteras, nuncios, aut quęcumque alia scripta huiusmodi quomodolibet peccantes, huiusque delicti socios, de industria spectatores, patrinos, fautores, defensores, quacunque tam superiùs expressa quàm alia ecclesiastica, vel mundana, præfulgeant dignitate, ita vt singulares etiam personæ cuiuslibet communicatis, vniuersitatis, aut collegij, aut Reip. quę huiusmodi criminis participes quoquomodò fuerint, nequaquam excusentur: sed supradictos omnes eorumque singulos ipso facto absq; vlla monitione, iudicis decreto, aut ministerio, perpetui anathematis, excommunicationis maioris, & maledictionis æternæ mucrone perculsos & damnatos harum serie declaramus, & si in ipso conflictu obierint sepultura Ecclesperpetuò priuatos esse volumus: ipsas verò Ciuitates, Terras, Oppida, vel Castra & loca, in quorum territoriis id facinus scientibus, & tacite vel expressè permittentibus, aut tolerantibus Dominis, aut Magistratibus, vel Senatu, aut Populo, admissum fuerit Ecclesiastico supponimus interdicto, cuius interdicti relaxationem, aut excommunicationis absolutionem, ab alio, quam à nobis, aut pro tempore existente Romano Pontifice, pœnitentia, & satisfactione congruè peractâ, nisi in mortis articulo constituti nequeant obtinere, etiam prętextu quarumuis facultatum, & indultorum quibusuis personis tam Ecclesiasticis cuiuscumque ordinis, aut militiæ, status, gradus, aut conditionis existentibus, quam laicis, etiam Imperiali, Regali vel alia mundana pręeminentia insignitis, per sedem Apostolicam in genere, vel in specie concessorum. Quę omnia, quoad præmissa nolumus cuiquam in aliquo suffragari: Pœnis aliis tam spiritualibus, quàm temporalibus contra eos inflictis, nihilominus in suo robore permansuris. Vniuersos autem, & singulos charissimos in Christo filios nostros Imperatorem, Reges, ac dilectos filios nobiles viros, Duces etiam armorum, & exercituum, Marchiones, cęterosque Principes Christianos, necnon, Dominia, Potentatus, communitates & vniuersitates Ciuitatum, Opidorum, & Castrorum, illorumque Domicellos, & Dominos temporales, ac etiam millitum & Copiarum tam equestrium, quàm pedestrium Ductores, tribunos, pręfectos, Capitaneos in quibuscunque, etiam nobis, & S. R. E. temporali iurisdictioni non subiectis locis constitutos, cuiuscunque gradus, praeminentię, & nobilitatis existentes, hortamur, rogamus, & obtestamur per viscera D. N. Iesu Christi, & eius diuini nominis intuitu pro sua erga eundem Deum, per quem regnant Reges, & à quo principatus acceperunt, pietate, atque erga nos & sanctam hanc Sedem reuerentia, & deuotione, non modo nihil tale in suis dominijs fieri permittant, nec vllo modo conniueant, sed hoc malum omni studio, diligentia, & auctoritate exterminare totis viribus procurent, & contra quoscumque delinquentes, & (vt prefertur) quomodolibet complices, & participes, etiam temporalibus pœnis grauissimis animaduertant, & per suos Officiales, & curiæ ministros procedi curent: scituri se obsequium Deo pergratum, perque acceptum prestituros, si quo gladio ad tutelam bonorum & ad propulsandos perditorum conatus sunt accincti, eundem ad vindictam huius peccati, & ad sumendas de huiusmodi criminis reis debitas pœnas exeruerint; contra verò memores, si in re tam graui malè se gesserint, se in districto Dei iudicio rationem in nouissimo die reddituros. Volumus autem vt præsentium transsumptis, &c. Datum, &c. Anno domini 1592. 16. Kalendas Septembris, Pontificatus nostri Anno primo.

Mandamus porro districtè & sub pœnis arbitrariis omnibus curam animarum gerentibus; qui nondum habent decreta nostra Synodalia nouissima vt ea videant sibi comparent. *Ex mandato speciali Sereniss. S. C.*

Stephan. suffrag. & Prouinc. Leod.

LECTIO OCTAVA.

DE SEXTO PRÆCEPTO.

NON MOECHABERIS.

1. *Docet fornicationem esse peccatum mortale.*
2. *Fugiendam esse ob turpitudinem.*
3. *Ob infamiam & vermem.*
4. *Respondet ad aliquas obiectiones.*

PROPOSITIO PRIMA.

F*Ornicatio est peccatum mortale, ob multa fugiendum detestandum, maximè à Christianis.* Primò quidem, ob iniuriam & ingratitudinem quam erga Deum inuoluit. D. Paulus ad Corinthios cap. 6. ostendit in multis hanc iniuriam fornicationis consistere. Ac in primis dicit: *An nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi faciem membra meretricis? Absit.* Hæc est prima ratio, per quam deterret à fornicatione. Quasi dicat, quandoquidem simus membra corporis Christi mystici, oportet nos casto ei corpore seruire, caputque nostrum puris & castis moribus imitari: Per fornicationem autem corpus nostrum Christo velut suffuramur, & in eius iniuriam meretrici tradimus contra eius voluntatem.

Secundò dicit; *An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus S. qui in vobis est?* Hæc est secunda ratio per quam deterret à fornicatione, quia nimirum iniuria fit per illam Spiritui S. qui habitat in nobis, & in casto corpore templum suum constituit, ac corpora nostra sanctificat. Hunc ergo fugamus a nobis per fornicationem, violando templum eius: *Si quis violauerit templum Dei, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.* Videtis (inquit Augustinus) qui modo minatur? *Non vis corrumpi domum tuam, quare corrumpis domum Dei?* Quisquis ergo expulisti hunc sanctum habitatorem è domo sua & templo suo, reuoca illum per pœnitentiæ lamentum, illam eius habitationem purifica per lachrymarum aspersionem, illam exorna per proposita sancta & castas cogitationes. Non enim *introibit spiritus ille in maleuolam animam, nec habitabit in corpore subdito peccatis*, siue immunditiis, vt ait Sapiens. Non quiescet casta illa columba in terra lutosa, nec in immundis cadaueribus, hoc est, in mentibus & membris impuris. Quod verò de templo Spiritus S. dicimus, idem dicendum de imagine Dei, violari scilicet per libidinis fœditatem. Asserit id D. Augustinus his verbis: *Facis iniuriam Deo, dum teipsum corrumpis. Et vnde inquis? Vnde tibi facit iniuriam, qui voluerit fortè lapidare tuam tabulam pictam in qua imago tua est; Quum verò imaginem Dei, quod es tu, corrumpis per fornicationes, & per diffluentias libidinis, non attendis cuius imaginem violasti, cui contumeliam fecisti?*

Lib. de 10 chordis.

Tertiò dicit Apostolus: *Empti estis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore vestro.* Hæc est tertia ratio, q. d. Oportet vos magnificare corpora vestra, & non breui turpique voluptate ea dæmoni obstringere, & quasi gratis vendere, quæ tanto pretio Sanguinis Iesu Christi empta sunt? *Glorificate ergo Deum*, magni corpus vestrum faciendo, & castum illud seruando in obsequium Dei & Christi. Vnde anteà dixerat: *Corpus autem non fornicationi, sed Domino, & Dominus corpori.* Hoc est, non est corpus destinatum vt vilipendatur, & illo quis abutatur per fornicationes, sed vt Dominus per eius puritatem glorificetur, & per castitatem illi consecretur: & Dominus corpori casto & puro dabit præmium, & incorruptionem.

Quarto dicit: *Deus verò Dominum suscitauit, & nos suscitabit per virtutem suam.* Et in his verbis quarta ratio continetur, deterrens à fornicatione, q. d. Si corpora nostra in puluere perpetuo permanerent, adhuc tamen inquinanda non forent quia organum sunt salutis nostræ; sed quandoquidem resuscitanda sunt cum Christi corpore & glorificanda, castè conseruari debent, vt mereantur incorruptione donari, & immortalitate in altera vita.

Ideò signum egregiæ castitatis Deus à putrefactione quorumdam Sanctorum corpora præseruauit. Sic corpus Beatæ Ceciliæ à Clemente Octauo repertum est post ~~nongentos & amplius annos~~. 1300 Sic & corpus Beati Francisci adhuc integrum stare dicitur sine fulcris, solâ diuinæ virtutis vi sustentatum. Corpus quoque S. Huberti integrum asseritur. Corpus S. Martini post mortem repertum fuit habens faciem quasi Angeli. Vide dicta super art. 11. symboli. Sic S. Edita filia Regis Angliæ S. Dunstano apparens, ei significauit, vt è sepulchro corpus suum eleuans, honoratiori loco collocaret, indicauitque illi membra quibus indiscretè vsa fuerat in pueritia putrefacta fore, oculos, pedes, manus, reliquis membris integris sine corruptione, & maximè pollice manus dexteræ, ob signi Crucis formationem. Quod ita repertum est, vt alibi dixi. Ribad. 16 Septemb.

Attendite hæc, ô iuuenes obcæcati, qui corpora vestra immunditijs & fœdæ libidini velut prædam obiicitis. Aperite oculos mentis vestræ ac considerationis seriæ, & vel serò saltem resipiscite. Si considerare volueritis creationem vestram, agnoscetis in vobis imaginem Dei ipsiusmet manu expressam. Cur illam carnali corruptione conspurcatis, in iniuriam ipsius Creatoris; Si consideretis incarnationem Filij Dei, per corporis & carnis assumptionem in vnione illa hypostastica, iam caro nostra deificata est. Cur ergo diuinæ consortes facti naturæ, vilissimâ fœditate carnem à Filio Dei tanti æstimatam corrumpitis, in iniuriam ipsius Saluatoris; Si considerationem vestram vertatis ad ipsam redemptionem, iam monet vos Apostolus, quod empti estis pretio magno Sanguinis Iesu Christi. Cur ergo Deum non glorificatis in corpore vestro, sed potius inhonoratis in iniuriam Redemptoris? Si vlterius baptismi vestri memineritis, ac sacræ confirmationis, corpora vestra ibi facta sunt membra Christi, ibi in templum Spiritus sancti specialiter consecratata per vnctionem Chrismatis sacri. Cur ergo illa polluitis in iniuriam capitis vestri Christi, & Spiritus sancti inhabitantis; Deinde si mentis & considerationis vestræ aciem, in sacro sanctum Eucharistiæ Sacramentum vultis intendere, ibi atttendite, quàm frequenter corpus eius corpori vestro sociatum est, ibi sanguis eius (vt dicebat casta Agnes) ornat genas nostras; hoc Sacramentum puritatis & castitatis symbolum est, mentem & corpus sanctificans, & arctissimo fœdere coniungens. Cur ergo post tale consortium diuinitatis, & post tale fœdus amoris, carnem vestram dæmoni lenoni turpissimo prostituitis,

Adhortatio ad iuuenes.

in iniuriam sponsi vestri? Denique si resurrectionem quam speratis considerare volueritis, nonne incorruptionis munere donari optatis? Cur ergo corruptionem carnalem & fœdam amatis, & non potius castitatis & mortificationis myrrha, corpus vestrum ab illa corruptione præseruare satagitis, quæ non potest in vobis esse sine iniuria Glorificatoris, & impedimento vestræ glorificationis? Fugite ergo ô iuuenes, fugite fornicationem, tot titulis vocationi Christianæ, & beneficijs Dei aduersam. Non enim vocauit vos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem. *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra, vt abstineatis à fornicatione: vt sciat vnusquisque vas suum possidere in sanctificatione & honore, non in passione desiderij sicut gentes quæ Deum non nouerunt.*

1. Thess. 4.

PROPOSITIO SECVNDA.

Detestandum quoque fornicationis vitium, ob turpitudinem & ignominiam quam secum vehit.

Quantum ad turpitudinem, adeò fœdum est illud peccatum, vt ipsummet turpitudinis nomen ei approprietur; imò sola eius nominatio quandam turpitudinem aspergit & pudorem affert. Hinc est, quod de omnibus alijs vitijs liberè & laudabiliter disputemus; de carnali autem isto vitio verecundè, parcè, & quasi inuitos disserere, concionari, aut loqui nos oporteat, vererique debemus ne castis auribus offendiculum demus, & hoc ob illam quæ huic peccato inest turpitudinem. Si ergo solus sermo de ipso quodammodò inficit, quanto magis ipsummet peccatum perpetratum hominem fœdat & de decorat, ac confusionem peccanti afferre debet? Ideò Apostolus ad Romanos scribit: *Quem fructum habuistis in illis in quibus nunc erubescitis?* Hinc etiam voluptas ista turpis, belluarum irrationabilium fœditati solet comparari. Nam antiqui Sapientes, lutosos porcos ac suos homines voluptuarios ac lubricos nominarunt. Cùm quidam stolidus audiente Pythagora diceret, malle se cum mulieribus quàm cum Philosophis versari: Rectè respondet Pythagoras, *Sues libentiùs in luto quàm in aqua versantur.* Qui enim fœdis immundisque libidinibus immergitur, sordidæ suis voluptate detinetur, vt dixit Boëtius: cui consonat Scriptura dicens de muliere luxuriosa: *Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra & fatua.* q. d. Sicut sus abuteretur monili aliquo aureo ad eius nares pendente, immergens illud luto: Sic mulier luxuriosa abutitur pulchritudine sua, quæ est pretiosior auro & margaritis, dum illam transfert ad sordes Veneris, & dedecore afficit. Alia similitudine vtitur Propheta: *Computruerunt vt iumenta in stercore suo.* Nempe sicut animalia diu in stercore iacentia deturpantur, desœdantur, computrescunt, ita in hoc vitio homines diu hærentes, totaliter abominabiles fiunt. Quapropter hunc locum sic exponit Diuus Gregorius: *Iumenta in stercore computrescere, est carnales in fœtore luxuriæ vitam finire.*

Rom. 6.

Laërtius.

Prou. 11.

Ioel. 11.

Greg. 24. mor.

Potest quoque hoc peccatum comparari cimici, bestiæ fœtidæ. Sicut enim cimex viuus, magnam molestiam infligit corpori cui adhæret, mordet, pungit, nec quiescere hominem sinit: si verò confricetur, atteratur, siue comprimatur, tunc tetrum odorem afflat & maculam in cute relinquit: Ita & hoc libidinis vitium, carnem non sinit quiescere, infestat hominem donec turpitudinem homo operetur, quæ fœtorem & maculam in anima & corpore relinquit, vtrumque inficiens & dedecorans.

Hæc considerans Apostolus dicit: *Qui fornicatur in corpus suum peccat.* Primò quidem, quia illud fœdæ libidinis fluxu ignominiosè polluit & contaminat; nam censetur corpori suo, quod sanctificatum, & Sanguine Christi emptum est, iniuriam irrogare, fœdo & meretricio vsui illud subiiciendo; & vas suum, quod deberet possidere in honore & sanctificatione, tradendo passionibus desiderij ignominiosè.

Secundò peccat in corpus suum, quia stimulos venereos in corpore defigit, qui etiam post peccatum, cùm vult pœnitere, aut ad meliorem in castitate vitam peragendam se conuertere, illum infestant, & frequenter ad reïterandam libidinis viam illum impellunt; & ita peccat in corpus suum faciens illud mancipium libidinis: cuius potestati, dum homo aliquoties spontè se subiecit, continuò vult dominari, & totum corpus sibi vendicare, turpibus stimulis & motibus illecebrosis infestans ex recordatione præteritæ voluptatis.

Hoc agnoscit, & deplorat Augustinus de se in adolescentia adhuc constituto, in qua ætate cùm libidini laxasset habenas, postea reprimere volens, iam vix poterat: vbi eram, inquit, & quàm longè exulabam à delicijs domus tuæ anno illo sexto decimo ætatis carnis meæ, cùm accepit in me luxuria sceptrum, & totas manus dedi vesaniæ libidinis licentiosæ. Exhalabatur nebula de limosa concupiscentia carnis, & scatebra pubertatis, & obnubilabant & obfuscabant cor meum, vt non discerneretur serenitas dilectionis, à caligine libidinis. Vtrumque in confuso æstuabat, & rapiebat imbecillem ætatem per abrupta cupiditatum, & mergebat in gurgite flagitiorum. Inualuerat super me ira tua & nesciebam. Obsurdueram stridore catenæ mortalitatis meæ, pœna superbiæ animæ meæ, & ibam longiùs à te: & sinebas, & iactabar, & effundebar, & diffluebam, & ebulliebam per fornicationes meas, & tacebas. O tardum gaudium meum. Tacebas tunc, & ego ibam porrò longè à te, in plurima sterilia semina dolorum, superba deiectione & inquieta lassitudine. Ita Augustinus lib. 2. conf. cap. 2. Cùm verò voluit meliorem inire viam, audi ex ipsomet quid passus sit difficultatis: *Retinebant me, inquit, nugæ nugarum, vanitates vanitatum, antiquæ amicæ meæ, & succutiebant vestem meam carneam, & submurmurabant, dimittisne nos, & à momento isto non erimus tecum vltrà in æternum, & à momento isto non tibi licebit hoc & illud vltrà in æternum? Et quæ suggerebant in eo quod dixi hoc & illud, quæ suggerebant Deus meus? Auertat ab anima serui tui misericordia tua: quas sordes suggerebant, quæ dedecora?* Ita ipse lib. 8. cap. 11. qui de eadem re conqueritur cap. 5. his verbis. Ego suspirabam ligatus, non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat. Quippe ex voluntate peruersa facta est libido, & dum seruitur libidini, facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Quibus quasi ansulis quibusdam sibimet innexis, tenebat me obstrictum dura seruitus. Voluntas autem noua, quæ mihi esse cœperat vt te colerem, nondum erat idonea ad superandum priorem vetustate roboratam. Ita duæ voluntates meæ, vna vetus, alia noua, vna carnalis; altera spiritualis, confligebant inter se, atque discordando dissipabant animam meam. Sic intelligebam in meipso experimento id quod legeram, quomodò caro concu-

piſceret aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Ita iterum Auguſtinus deſcribens luctam carnis per motus illicitos, quos in ſe defigit qui voluptati obtemperat, vt meritò, propter illos dicat Apoſtolus: *Qui fornicatur, in corpus ſuum peccat:* quia nutrit in ſuo corpore, fouetque concupiſcentiam, in ipſiuſmet corporis iniuriam, ipſimet corpori infeſtam; quia quo magis explentur; eo magis tyranniſat & dominatur.

Similis eſt concupiſcentia carni, quem dum toleras ad menſam tuam, & ei aliquid porrigis vt famem ſatiet & quieſcat: eo magis aſſilit & requiem tibi non permittit; & dum fugare cupis per vnam portam, per alteram redit, & moleſtus eſt. Sic quanto magis voluptuariæ paſſioni indulges, tanto amplius vexat & ſollicitat & importuna eſt: ne tam ergo foueas aut explere ſatagas, ſed fame potius eneca, alioqui liber non eris.

Hi ignominioſi motus carnis etiam in pœnam peccati à Deo permittuntur, & ordinantur illis qui ad meliorem vitam reſpirant. Ideò S. Maria Ægyptiaca totidem annos quot veneri ſeruierat, ſcilicet ſeptemdecim, hos ſtimulos paſſa eſt, licet duriſſimam pœnitentiam ageret.

Sic de B. Moyſe, de Latrone Eremita facto legimus, quia vita eius parum continens fuerat, nullâ ieiunij ſeueritate, potuiſſe carnis laſciuiam domare. Immò cùm poſt ſexennium, ieiunio, vigilias nocturnas multaſque preces & lachrymas adiunxiſſet, nihil tamen obtinuit: Tandem tamen poſt longos labores, benedictione Patris ſui ſpiritualis aliquam meruit quietem, fremente licet ſathanâ. *Pallad. in hiſt. Lauſiaca.*

Tertiò, qui fornicatur peccat in corpus ſuum, non ſolùm quia obnoxium illud reddit ſeruituti libidinis, aut quia turpiter illud contaminat: ſed quia illud debilitat, exhaurit, eneruat, & ſæpe morbis inficit & conſumit. Ita vt poſtea euiratum & effœtum corpus, inutile fiat, & in ſtatu matrimonij, & in ſtatu continentiæ ad penitentiam agendam. Vis id ſimilitudine declarari? Attende ad ſegetes & frumenta. Hæc aliquando aura & vento calido in æſtate exuruntur & læduntur (quos ventos vredines vocamus, quia torrent frumenta, & ad farinam & ſementem inutilia reddunt) ita vt ſi ſeminentur non germinent, ſi molæ tradantur in furfures abeant, de quibus Oſee 7. *Corrupta vento ſeminauerunt.* Hi iuuenes corrupti æſtu libidinis, ſimiles ſunt huic frumento vitiato, quod nec ad ſeminandum, nec ad molendum vtile eſt: hoc eſt, nullum ad ſtatum ſunt idonei. Nam ſi matrimonio tradantur, ſicut frumentum traditur telluri vt germen producat, vel non germinant, nam aliquando contingit vt filios non procreent ob corpus libidinibus effœtum & vitiatum, vel prauos & ſibi ſimiles filios generant. Si autem molæ, hoc eſt, ſtatui continentiæ, religionis, aut Sacerdotij, non in farinam, ſed in furfures abeunt, & vitia in quibus adoleſcentiam contriuerunt, ad ſenectam vſque tranſmittunt.

Aperiat hîc iterum mentis oculos lubrica & improuida iuuentus, quæ florem ætatis, Veneris idolo conſecrat: ebulliens per turpitudines & fornicationes, totam ſe tradens dominanti libidini, ſperans tamen in maturiori ætate omnes turpis huiuſce ſeruitutis compedes facilè diſſoluere, pœnitentiam agere, & caſtè Deo ſeruire. Verùm non attendit, corpus venerea conſuetudine vitiatum frequenter ad hæc omnia que ſperat, inutile reddi. Non attendit difficultates, quæ tum obuenient in ſuperandis illecebroſis carnis ſtimulis, iam inueteratum dominatum in carne habentibus; ita vt pluribus contingat: *Oſſa eius implentur vitiis ab adoleſcentia & cum eo in puluere dormient.* Et iterum illud: *Adoleſcens iuxta viam ſuam etiam cùm ſenuerit, non recedet ab ea.* Non attendunt quoque iuuenes improuidi & lubrici, ad laqueos inextricabiles, quos fabricat eis ſathan vitioſa conſuetudine. Agit enim dæmon cum multis, ſicut pueri cum auibus filo ad pedem ligatis: permittit eos aliquamdiu liberè ambulare, ſed dum vult ſe homo totaliter eripere, tunc prius ſe inextricabiliter ligatum reperit, & ad ſeruitutem priorem reducitur. *Thim. 3.*

Denique, non conſiderant, an auxilium gratiæ tunc ſint habituri: nam fortis omnino & potentis gratiæ auxilium neceſſarium eſt, vt eripiantur illi quibus ſpiritus fornicationis dominatus eſt. Hinc eleganter dixit B. Nilus: *Fieri nequit, vt homo ſuiſmet pennis ad caſtitatis aram remoiet, niſi diuina eum gratia à perturbationum carnalium fouea in altum ſubduxerit.* Et D. Hieronymus illud ad Eph. 2. *Spiritus qui nunc operatur in filiis diffidentiæ: in quibus & nos aliquando operati ſumus, in deſiderijs carnis noſtræ,* exponit de ſpiritu fornicationis: qui operari dicitur in filiis diffidentiæ, hoc eſt, in eis qui de ſua ſalute deſperant ab ipſo vitio capti & detenti, quaſi obſeſſi à quodam dæmone. Propterea etiam Salomon de meretrice dicit: *Qui ingrediuntur ad eam, non reuertentur, nec apprehendent ſemitas vitæ.* q. d. ſicut qui in mortem aut in ſepulchrum defertur, non regreditur, nec ſaluti poteſt reſtitui, ita qui peccatis carnalibus ſe inuoluunt, pedes referre nequeunt: quia difficillimam habent reſipiſcentiam, in qualibet etiam ætate: & hic morbus quaſi immedicabilis eſt, niſi Deo velut medicinam cœlitus immittente. *Lib. 8 de vitiis.*

Noui ego virum octuagenarium, qui cùm impuris amoribus deditus fuiſſet, etiam in coniugio, & ſenectute immundis adhuc motibus & cogitationibus frequenter erat obnoxius. Et cùm generalem vitæ totius confeſſionem, cum firmo emendationis propoſito, in extrema ſua ſenecta inſtituiſſet, nihilominus in vltimo morbo ſuo iacens totus impotens, & ſepulchro vicinus, corpore ſe ad putredinem reſoluente, adhuc immundis agitabatur cogitationibus, ita vt adoleſcentiam ſibi miniſtrantem ad impudicos tactus inuitaret. Sed ille impuritatis & fatuitatis ſenilis miſertus ſe ſubtraxit, & cauit ne ſolus remotis arbitris ei adeſſet, vt omnem ei occaſionem impuræ cogitationis præſcinderet. Hunc tamen puto poſtea pœnituiſſe, & bona morte functum.

Noui & alterum ſenem conſimilis ferè ætatis, qui iam 3. anno integro illecebroſis motibus mirè agitabatur: & id quidem frequentiſſimè, ſiue ſedens, ſiue ambulans, ſiue comedens, ſiue die, ſiue nocte dum quieſcere cupit, imò & in templo orans: quibus tamen viriliter reſiſtit, ſanguinolentum gerens cum illis bellum, non ſine grauiſſimo cordis martyrio, Diceres ſatanam genitalis membri quandam poſſeſſionem occupaſſe (his enim verbis mihi frequenter conqueſtus eſt) quia cum piis exercitiis inſiſtere parat, nefandis motibus omnem vim exercere non ceſſat. Et diebus illis quibus ad ſacram Euchariſtiam accedit (quod frequenter meo facit conſilio) maximè eum infeſtat, aut quando Virgini Beatiſſimæ precum ſuarum penſum perſoluit. Quis diceret in tali ætate ſenio omnino confecta tantam à carne luctam ſuſtinendam eſſe, quæ nocte dieque ho-

minem non siuit quiescere? Sed hæc vt spero lucti est illi vltima, signum appropinquantis coronæ. Interim hæc refero, vt considerent illi, & intueantur velut specula, qui existimant iuuenili ætate præterlapsa, facilem sibi ad virtutem & castitatem viam fore, carne tunc sedata nec recalcitrante. Nec tamen ignorare deberent, senes apud Daniëlem exarasse impudico Susannæ amore, quorum vni dicitur: *Inueterata dierum malorum species decepit te, & concupiscentia subuertit cor tuum.* Hoc & alijs senibus non infrequenter contingit, maximè cùm iuuentutem in carnis vitijs contriuerunt.

PROPOSITIO TERTIA.

D*Eteslandum quoque fornicationis vitium est, ob infamiam & vermem conscientiæ.*

Rectè. D. Bonauentura hoc vitium comparat gehennæ, in qua est, *ignis, fætor, & vermis.* Sic in hoc peccato reperitur ignis & ardor concupiscentiæ, fœtor corporis & ignominia, vermis remordentis conscientiæ.

Rectè quoque de hoc vitio dixit quidam: O ignis infernalis luxuria, cuius materia gula, cuius flamma superbia, cuius fumus infamia, cuius scintillæ prima colloquia, cuius cinis immunditia, cuius finis gehenna! Ob hanc immunditiam & infamiam comparatur fœtenti sulphuri. Vnde de illo vitio interpretatur D. Gregorius illud Iob 18. *Aspergatur in tabernaculis eius sulphur.* Quid est aliud, inquit sulphur, quàm fomentum ignis, quod tamen sic ignem nutrit, vt fœtorem grauissimum exhalet? *Quid itaque in sulphure, nisi peccatum carnis accipimus, quod dum peruersis cogitationibus, quasi quibusdam fœtoribus mentem replet, æterna incendia præparat; dum fœtoris sui nebulam in mente dilatat, contra eam flammis subsequentibus, quasi nutrimenta subministrat. Ideo in tabernaculo impij sulphur aspergitur, quoties peruersa carnis delectatio in mente eius dominatur.* Hinc dicit idem D. Gregorius, super Sodomam pluisse à Domino sulphur cum igne, cùm carnis scelera punire decreuisset, vt ipsa qualitate vltionis notaret maculam & ignominiam criminis: sulphur quidem fœtorem, ignis ardorem ignominiosum designabat.

Propter hanc infamiam dicitur de muliere huic peccato obnoxia apud Ecclesiasticum cap. 9. *Omnis mulier fornicaria quasi stercus in via conculcabitur.* Et Salomoni propter eandem causam exprobratur apud eundem cap. 47. *Inclinasti femora tua mulieribus, potestatem habuisti in corpore tuo, dedisti maculam in gloria tua. q. d.* In potestate tua erat carnales affectus coërcere, & te à mulierum impuro amore liberum seruare. Sed voluisti implere voluptatem mentis & carnis, & ideò dedisti maculam ignominiæ honori & famæ tuæ: Et non solum corpus polluisti, sed & vitam tuam fœtore quodam maculosa aspersisti.

Ad eundem sensum de adulterio dicitur Prouerb. 6. *Turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur.* Turpitudinem quidem congregat quoad se, peccans in corpus suum. Ignominiam; quoad proximum: lædens honorem suum. Opprobrium, quoad Deum conquirens confusionem, non solùm in præsenti, sed & in futuro. Item congregat *turpitudinem* in vita, *ignominiam* in morte, *opprobrium* in sua posteritate, quod post mortem adhuc non delebitur. Imò adde, congregat sibi *turpitudinem* fornicarius coram Angelis, ignominiam coram Sanctis & coram hominibus, *opprobrium* etiam coram Dæmonibus. Infamia & fœtor huius peccati, etiam Angelis abominabilis est, qui castitate & puritate delectantur, & inter lilia pascuntur. Vnde refertur in vitis Patrum, quod cùm Angelus in corpore assumpto, cum quodam ex illis Patribus in via graderetur: inuento cadauere putrido hominis, cœpit senex nares obstruere, non valens fœtorem sustinere: Cui dixit Angelus. *Quare nares tuas constringis?* Respondit ille. *Quis non obstringeret tali fœtore occurrente?* Processerunt vlterius, & occurrit eis iuuenis quidam decorus, ornatus sertis floridis, & cùm adhuc longè esset, cœpit Angelus nares obturare, quasi fœtorem importabilem sentiens. Miratur Eremita, & inquiric causam. At Angelus dicit ei: *Iuuenis ille luxuriosus plus fœtet in conspectu Dei & Angelorum, quàm cadauer quod vidisti, in conspectu hominum.* Dæmonibus quoque quandoque abominabile esse hoc peccatum exemplis declarari potest.

Refert Doctor Robertus Holcot in lib. Sap. lect. 102. de quodam Necromantico, qui cùm vocasset dæmonem more solito, post longam expectationem & carminum suorum iterationem mirabatur ille dæmonem non venire. Tandem dæmon apparuit velut à longè stans, & nares obstruens. Quærit incantator, cur sic tardasset, & cur ita remotus, nec appropinquans, vt solitus erat, staret à longè? Respondet dæmon, fœtor luxuriæ tuæ non permittit accedere: nempè cognouerat paulò ante meretricem, & ideò abominabatur dæmon eius infamem societatem. Docent enim aliqui ex scolasticis, aliquos spiritus ita nobilis esse naturæ, vt huius vitij vilitatem abominentur & declinent.

Narrat Cantipratanus ad hoc propositum hæc quę sequuntur. Mihi per plures annos in Episcopatu Cameracensi Vices gerenti Episcopi confessionibus audiendis, quædam mulier cum maximo pudore & mœrore est confessa, se assuefactam contrectationibus & pollutionibus illicitis in lecto lasciuisse, dæmonemque inter se & parietem cum cachinno clamantem audisse, phi, phi, phi, interiectionem significans indignantis. Qua voce confusa mulier, eadem hora concurrit ad me, & beneficio absolutionis accepto, pœnitentiam etiam vltra quam statui, amarissimè egit.

Sed & aliam, inquit ipse, per idem fere tempus noui, quæ multis lachrymis confessa est, fere se consimili vitio polluentem, audisse vocem dæmonis & dixisse: Age misera, age quod agis, bene tibi soluetur breui, quod nunc facis. Nec multo post, vbi mulier confessa est, & à peccato resiliit, ex timore maximo mortem incurrit: Et quod per pœnitentiam non expleuit, in purgatorio diris pœnis exoluit. Hęc Cant. l. 2. c. 30. p. 3 & 4.

Patet ergo satis ex his, carnale flagitium ignominiam coram Angelis & dæmonibus afferre.

Coram hominibus autem quàm infame sit, non opus est explicare. Et licet in occulto patretur, Deus frequenter in lucem illud producit, quamlibet homines circumspectionem adhibeant. Quid non fecit Dauid, vt peccatum suum cum Bersabea absconderet? Reuocat Vriam à prælio, inebriat eum per plures vices, vt remittat in domum & cum vxore dormiat; vt fœtus ab adulterio illius conceptus, mariti esse putetur, & peccatum sic absconda tur Postea mittit literas ad Ioab, vt interfectio Vrię in pręlio impetu hostium in eum irruente ipsi non imputetur. Verùm dicit ei Dominus: *Tu fecisti hanc rem abscōditè, ego faciam in conspectu Solis huius.* 2. Reg. 1.

Nempè

Nempè in pœnam & vindictam peccati, voluit illud Deus omnibus propalari, & ipsius vxores à Filio Absalone ignominiosè & publicè violari.

Præter infamiam, oritur ex hoc fœtido vitio synderesis & vermis conscientiæ, qui amarissimo felle præterfluentem statim delectationem aspergit. Vnde eleganter dixit Boëtius: *Habet hoc voluptas omnis, stimulis agit fruentes; apumque instar volantium, vbi grata mella fudit, fugit, & nimis tenaci ferit icta corda morsu.* Licet ergo in aliis peccatis etiam habeat locum (maximè tamen in hoc peccato) quod statim præterita delectatione, tristitia interior consequitur, magis amara quàm fuerit delectatio præcedens: quæ transit velut vmbra fugiens, sed venenum in fine fundit, & absynthium commiscet. Hinc dicit sapiens: *Fauus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius nouissima autem illius amara quasi absynthium, & acuta quasi gladius biceps*, qui animam scilicet & corpus transfigit. Hinc & antiqui pingebant Venerem cum floribus odoriferis, sed inter quos myrrha erat intermixta; quia scilicet delectatio venerea, primò quidem suauis apparet, sed in fine, pœnitudinis & tristis conscientiæ amaritudine, omnem absordet delectationem, & suauitatem reddit odiosam.

Hoc agnoscunt, si fateri voluerint, qui luxuriis vacant, aut si vermem hunc conscientiæ non sentiant, signum est planè animi reprobati, & in malo obdurati: de quorum similibus dicebat Apostolus: *Tradidit Deus eos in reprobum sensum.*

Eccl. 7. Hanc amaritudinem ipsemet agnouit Salomon inclamans, & alios exemplo suo docens: *Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor eius, vincula sunt manus illius: qui placet Deo effugiet illam.* Expertus loquitur, vtique deceperunt eum & à via recta abduxerunt: & dicit non simpliciter esse amaram voluptatem muliebrem, sed morte amariorem. Et ita fortè loquitur ad cor reuersus, post longam voluptatem, intolerabilem sentiens in corde amaritudinem. Sicut enim illi, qui post ebrietatem profundam & somnum brutalem ad se redeunt, habent guttur ex vini fæcibus mira amaritudine infectum, ita vt ad aspectum etiam vini nauseent; & nihil nisi aquam fontis exquirant, vt reliquiarum amaritudines abluant, vino autem indignantur, & maledicunt. Sic post vsum mulierum Salomoni contigit, melle illi dulciores fuerunt, ita vt non sufficerent illi concubinæ trecentæ: At modò fel sentit, & execratur. Illam voluptatem, dicitque morte amariorem; quia per illam etiam mors æterna conciliatur. Inclamat ergo non contra sexum fœmineum, sed contra insipientiam eorum qui occasione mulierum, à Deo separantur, vocatque mulierem, *laqueum, sagenam, vincula*, quia dæmon per illam venatur, piscatur, captiuat plurimorum animas.

Agnouit & hanc amaritudinem Frater Salomonis Ammon, qui cùm ita amaret Thamar sororem Absalon, vt præ amore ægrotaret; postquam per dolum & vim illa abusus fuisset, magna tristitia stimulatus, maximo odio eam habuit, ita vt à se eiiceret, maiusque odium foret, quàm amor prior.

Agnouit & hanc amaritudinem Augustinus, qui libro 2. Confessionum sic loquitur, *Efferbui miser, sequens impetum fluxus mei, relicto te, & excessi omnia legitima tua, nec tamen euasi flagella tua. Quis* Ozeæ. 2. *enim hoc mortalium posset? Nam tu semper aderas, misericorditer sæuiens & amarissimis aspergens offensionibus omnes illicitas iucunditates meas, vt ita quærerem sine offensione iucundari. Et vbi hoc possem, non inuenirem quidquam præter te Domine. Præter te qui fingis laborem in præcepto, & percutis vt sanes, & occidis nos ne moriamur abs te.* Hæ sunt spinæ, quibus Dominus sepit viam erroneam luxuriosorum, ne vlterius progrediantur, sed ad cor reuersi, ad eum etiam reuertantur, de quibus apud Prophetam: *Sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inueniet, & dicet: Vadam ad virum meum priorem, quia bene mihi erat tunc magis quàm nunc.* Tunc enim ad Deum reuertitur anima, inquit D. Gregorius, *cùm multiplices amaritudines velut quasdam spinas inuenit, in illis delectationibus quas concupiscit: nam dum his morderi cœpit, tunc pleniùs intelligit, quanto illi cum priori viro melius fuit.* Quis manus velit cruentare, vt fructum colligat amarum, & verme corrosum, spinis cruentis circumseptum? Hoc agunt libidinosi, conscientiam cruentant, & per spinas asperas manum immittunt, vt fructum amarum & fœtidum libidinis colligant: *Quem fructum habuistis*, inquit Apostolus, *in his in quibus nunc erubescitis?*

Greg. 34. mor. c. 2. & hom. 36. in Euang.

Rom. 6.

Audite ergo, ô stolidi amantes, imò potius amentes, & inclinate aurem vestram prudentiæ, quam vos docet Sapiens: *Fili ne intendas fallaciæ mulieris, quia fauus distillans labia eius, sed nouissima amara quasi absynthium. Longè fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus eius, ne sagitta transfigat cor tuum, & gemas in nouissimis, quando consumpseris carnes tuas, & corpus tuum, & dicas: Cur detestatus sum disciplinam, & increpationibus non acquieuit cor meum?* Cur propter voluptatis fœdæ morulam, tantam tibi conquiris amaritudinem, & totius æternitatis iactas aleam? Væ cordi tuo væ cordi, nisi sagitta hæc, quæ cor tuum transfigit, te reuocet ad cor, vt abstrahatur mens tua à via inferi, à semitis amaris. Considero, inquit Sapiens, iuuenem vecordem, qui transit per plateas iuxta angulum, & prope viam domus mulieris illecebrosæ graditur in obscuro, aduesperascente iam die, in noctis tenebris & caligine. Sed, *Viæ inferi domus eius penetrantes interiora mortis.* Fuge ergo ignominiam, fuge vermem rodentem, fuge sagittam vulnerantem, fuge amaritudinem, fuge mortem, fuge gehennam, fuge confusionem & temporalem & æternam. Hæc omnia sunt in domo meretricis, omnis tibi in fuga salus: *Fugite fornicationem*: fuge de medio Babylonis, & salua animam tuam. Poculum ibi aureum tibi propinatur, sed intus plenum est abominatione, fæce amara, & veneno mortifero.

Prou. 5.

Prou. 5.

RESPONSIO AD ALIQVOT Obiectiones.

SEd dicunt lubrici homines, non posse se continere & ætatis ebullientis ardorem sustinere, ideóque debere libidinem se corrumpendo explere, aut mulieris occasione frui. Respondeo, nemini Deus præcepit impossibile, & qui sic loquuntur, duplici eum ignorantia videntur condemnare, quasi nesciat Deus qualem fecerit hominem, & nesciat quid iusserit, imponens mandatum quod impleri non possit. Et ita implicitè retorquent prophani homines iniquitatem suam in Deum, imponentes iniquitatem iusto, crudelitatem pio; quasi eos non ad salutem fecerit, sed ad pœnam destinarit. Manifestè autem redarguuntur per scripturam: *Sub te appetitus tuus & tu dominaberis illius. Apposuit tibi ignem & aquam,* Gen. 4.

LECTIO NONA.

DE ADVLTERIO.

1. *Docet quàm graue peccatum sit.*
2. *Tractat de pœnis adulterorum.*

PROPOSITIO PRIMA.

Adulterium est accessus & contaminatio thori alterius ideóque est crimen fornicatione enormius.

Ex multis autem eius enormitas potest declarari.

Primò, quia adulter, quantum in se est, facit iniuriam Sacramento, & eius effectui. Christus enim instituens Sacramentum Matrimonii, dixit: *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Qui verò adulteratur, separat quantum in se est quod Deus coniunxit, diuidens carnem suam: & cùm dictum sit in primo Matrimonio: *Erunt duo in carne vna*, ipse diuidit, & vnum facit cum scorto, iuxta illud Apostoli: *Qui adhæret meretrici, vnum efficitur corpus cum illa.* Significationi quoque Sacramenti iniuriam facit, quia Sacramentum Matrimonij signum est indiuisibilis coniunctionis duarum naturarum in Christo, & inseparabilis vnionis Christi cum Ecclesia: ideóque adulter tollit à coniugio, quantum in se est, significationem, & sanctitatem Sacramenti. 1. Cor. 6.

Secundò, adulter rem non suam furtiuè & iniquè subtrahit: nec enim habet potestatem corporis sui, sed illam transtulit in consortem iuxta Apostolum 1. Cor. 7. *Mulier non habet potestatem corporis sui sed vir, & vir potestatem corporis sui non habet, sed mulier.* Ideò dicit Clemens Papa: *Quid in omnibus peccatis adulterio grauius? secundum enim in pœnis tenet locum, & in prohibitionibus quidem homicidio assimilatur adulterium.* Cùm enim vir & mulier sint vna caro, qui aufert vxori suæ se, idem est ac si seipsum sibi auferret. Vnde grauius videtur quàm si hominem mutilaret, quia tantùm corporis partem auferret, hic autem se totum vxori aufert. Exuperat autem omne furtum, quia fides mulieris quæ ibi tollitur marito, & è contrà, melior est omni terrena substantia, maximè cùm illud quod ibi aufertur, sit rationalis creatura quæ est melior omni possessione terrena. Est autem æquale ius ex ea parte vxoris & mariti. Vnde rectè D. Augustinus reprehendit viros, qui volunt exigere ab vxore, quod nolunt eis reddere. *Cùm debeas, inquit, in virtute vxorem præcedere, sub vno impetu libidinis cadis, & vis vxorem tuam victricem esse, & tu victus iaces & cùm tu caput vxoris sis, præcedit te ad Deum cuius caput es: Vis tuam domum capite deorsum pendere, caput enim mulieris vir est, vbi autem meliùs viuit mulier quàm vir, capite deorsum pendet domus. Si caput est vir, meliùs debet viuere quàm mulier, & præcedere in omnibus factis bonis vxorem suam.* August. de 10. chordis, & refertur c. 32. q. 6.

Simile itaque furto est adulterium, quia vtrumque iniustitiæ crimen est, vtrumque secretò committitur, vtrumque tenebras captat, vtrumque dedecus habet & pœnas, sed furto tamen longè grauius est. Vnde & Nathan, vt Dauidi monstraret adulterium suum grauissimo dignum esse supplicio, à furto suam parabolam exorsus est, ad significandam adulterij sui enormitatem. Cùm autem dixisset Dauid: *Viuit Dominus, quia filius mortis est, qui hanc rem fecit*, qui quiculam in sinu pauperis, quam solum habebat, rapuit. Nathan sua illum reuinxit sententia dicens: *Tu es ille vir*, & ex maiori crimine, maiori illum dignum supplicio conuincit. Aliam adhuc rationem possumus afferre, cur adulterium furto grauius, quàm insinuat Sapiens Prou. 6. *Non grandis est culpa cùm quis furatus fuerit, furatur enim vt esurientem impleat animam, qui autem adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam.* Quem locum explicans Chrysostomus, dicit adulterium esse grauius furto, quia omnis adultero adempta est excusatio. Cùm enim habeat vbi concupiscentiæ fluctus sedet, & efferuescentem naturam coërceat, quia per coniugium ei concessum est lapsum effugere: si nihilominus aliena adhuc perfodit matrimonia, non est quo se excuset, nec apud homines, nec apud Deum; etiam si millies allegarit naturæ voluptatem, verè propter cordis inopiam, adulter animæ suæ exitium parat. Ita ferè Chrysostomus homil. 3. de verbis Isaiæ.

Tertiò enormitas adulterij patet, quia violatur iuramentum sanctum, quo sibi mutuò coniuges in facie Ecclesiæ, & vt plurimùm in præsentia Venerabilis Sacramenti, publicè fidem dederunt. Et quidem iurant super sacro Baptismo, & fide quam Deo professi sunt, inuocando Deum & omnes Sanctos testes & vindices huius iurisiurandi. Ex his ergo omnibus maiorem firmitatem & inuiolabilitatem deberet habere, quod publicè, quod in loco sacro, quod super rebus sacratis fiat, quotque benedictione sacerdotali confirmetur. Ideò Christianæ multæ mulieres huius Sacramenti memores, maluerunt mortem subire, quàm fidem viris suis datam violare. Mirabilis fuit constantia cuiusdam Christianæ Matronæ, de qua mentionem facit Eusebius Cæsariensis. Maxentius (inquit) tyrannus, cùm vrbem omnium reginam vi & armis occupasset, tantum impietate processit, vt nullum audax & nefarium facinus prætermittere videretur. Nam coniuges vi à viris abstraxit, easque turpissimè oppressas ad viros remisit; idque petulanter & contumeliosè admisit, non in ignobiles aut obscuros, sed & in eos qui in Senatu Rom. primas tenuerunt. Et quamuis infinitas ferè ingenuas mulieres per vim flagitiosè violasset; non poterat adhuc intemperantem animi libidinem explere. Postquam autem in Christianas mulieres cæcâ cupiditate ferri cœpit, non potuit per suos prouidere, quo facilè sibi ad eas pateret aditus. Nam illæ citiùs vitam cum morte commutare volebant, quàm corpus ei violandum permittere. Ex quibus vna verè Christiana, viro ordinis senatorij in matrimonio collocata, vbi illos qui in talibus flagitiis tyranno subseruire consueuerant adesse aduertit, vt eam apprehensam abducerent: exiguum temporis spatium postulauit, vt corpus decenti apparatu exornaret. In cubiculum ergo ingressa, gladio transfigit pectus, statimque mortua concidit, cadauere perductoribus relicto. Quæ reuera omnibus hominibus qui post futuri sunt, hoc facto perspicuè declarauit Christianorum continentiam rem talem esse, quæ nec flagitio perimi, labefactarique possit aut debeat.

Consideret ergo frequenter mulier hanc fidem, & respiciat annulum sibi datum in symbolum fidei coniugalis: vt iuramenti memor potius mortem obeat, quàm illud violet, dicatque occasione vrgente cum casta Susanna: *Melius est* Dan. 13.

mihi incidere in manus vestras, quàm in manus Domini Dei mei. Elegit potius Susanna accusationem & condemnationem, quàm fidei matrimonialis violationem.

Meminerint quoque iuuenes, qui quandoque *oculos habent plenos adulterij & incessabilis delicti*, & intueantur exemplum casti Ioseph, tanquam speculi sibi ob oculos à Scriptura propositi: qui considerans fidem quam mulier illa Domina sua debebat viro suo, non solùm non vsus est occasione sibi frequenter oblata, sed illa ipsum etiam vrgente dixit: *Quomodo ego possum hoc facere?* Vt hero scilicet meo infidus sim & iniustus? *Et quomodo possum peccare in Deum meum*, quem vbique præsentem intueor, & vindicem timeo? Maluit ergo pallium relinquere, & carcere mulctari, vel etiam morte, quàm alterius thorum violare. Vnde Ambrosius illum concupiscentiæ dominantem, non seruum, sed verè Dominum his verbis agnoscit. *Ille Dominus fuit, qui amantis faces non excepit, qui lenocinantis vincula non sensit, quem nulla mortis formido perterruit, qui maluit liber criminis mori, quàm criminosæ potentiæ eligere consortium.*

2. Pet. 2.

Lib. de Iosepho.

Habent quoque mulieres præclarum fidelitatis coniugalis exemplum in B. Genouefa Palatina. Hæc ducis Brabantiæ filia, velut altera Susanna suis temporibus emicuit pudicitia & patientia, nec non deuotione erga Dei Genitricem. Huius interuentu à Sifrido Romani Imperij Palatino masculam prolem concepit, antequam is ad barbaras nationes cum magno belli apparatu abiret. Abiens coniugem cum omni dominio defendendam tradidit militi fortissimo Goloni. Sed miles primùm blanditijs, & fictis de morte mariti litteris, deinde variis molestiis eius pudicitiam exagitauit. Nouissimè redeunti viro omnia prospera esse dixit, præter thorum adulterio maculatum: quare eam cum prole submergendam suggessit. Quod mox maritus irâ percitus fieri decreuit. Sed famuli eam in memore deseruerunt, & pro lingua eius ad Golonem attulerunt linguam cuiusdam canis. Interim velut altera Agar cum prole per solitudinem vagatur, & antra inhabitat, lympha & herbis se sustentans. Ab aduocata autem sua Deipara Virgine multiplicem consolationem accepit; per cuius patrocinium etiam cerua quædam filiolo turgidas mammas exhibuit. Elapsis tandem annis sex & mensibus tribus, maritus inter venandum in die Epiphaniarum vxorem cum prole reperit, & ex cicatrice vulneris in Brabantia accepti, aliisque signis & verbis, eam cum rugitu agnouit. Noluit autem illa cum marito congredi, nisi priùs sponderet Ecclesiam eò loci ædificare Dei genitrici quæ eam in tot aduersitatibus conseruauerat. Quod celeberrimè factum est, & constructam Hidulphus Episcopus consecrauit, appellauitque *VrouvverKeKe.* Obiit in Diœcesi Treuirensi dicta Genouefa. Vide Molanum 2. Aprilis.

Quartò patet enormitas adulterij ex grauissimis incommodis, quæ illud solent sequi. Conturbat enim pacem domesticam, imò & Reipublicæ tranquilitatem. Ex illo oriuntur zelotypiæ, inuidiæ, odia, infamia, bonorum decoctio, veneficia, vxoricidia, homicidia. Vnde adulterium Dauid fecit eum reum multorum homicidiorum: dum curat Vriam hostibus obijci & derelinqui, cum multis è cohorte 2. Reg. 11. Sed & hoc habet grauissimum incommodum adulterium, quod frequenter illegitimæ proles cum legitimis succedant, fiatque iniuria veris legitimisque hæredibus: ad quam iniuriam compensandam tenetur tum adultera, tum adulter. De qua re sint solliciti interrogare Confessarij vt eos ad damnum resarciendum moneant & inducant. Quomodo autem hac in re se gerere debeant, vide Lessium, Malderum, & alios in Tractatu de iure & iustitia. Et hac de re pleniùs agere poterimus, cùm de Matrimonio disseremus.

PROPOSITIO SECVNDA.

Enormitas adulterii etiam colligitur ex pœnis quæ decretæ sunt pro adulteris. Heb. 13. Eccl. 23.

Primò ex parte Dei, certa pœna decreta est gehenna ignis, & exclusio à Regno. *Fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus*, inquit Apostolus q. d. licet illi iudicium humanum possint effugere (quia vt plurimùm in tenebris res agitur) tamen iudicium Dei non effugient, nec oculos eius, vnde apud Ecclesiasticum: *Qui transgreditur lectum suum, contemnens animam suam, insipienter dicit, quis me videt? tenebræ circundant me, & parietes cooperiunt me, quem vereor? delictorum meorum non memorabitur Altissimus.* Rectè enim respondetur illi ibidem: *Et non cognouit, quoniam oculi Domini lucidiores sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominum & profundum abyssi, & hominum corda intuentes. Hic in plateis ciuitatis vindicabitur, & quasi pullus equinus fugabitur, & vbi non sperauit, apprehendetur.* Vtique diuina eum manet vindicta, quam magis timere debet quàm oculos hominum: & sua conscientia vbique tanquam tortor insequens timidum eum efficit; nec patitur quiescere, & inter angustias eum apprehendit.

Hinc D. Ambrosius eleganter dicit, & efficaciter monet? *Nemo alienum affectet thorum, nec latendi spe, aut faciendi impunitate, nec longiore mariti absentia prouocetur. Adest Præsul coniugii Deus, quem nihil latet, nullus euadet. Nemo irrideat vicem absentis mariti, seruat excubias Deus, immò sine excubiis deprehendet reum antequam faciat. In animis singulorum crimen agnoscit, & si maritum fefelleris, eum non falles; si maritum euaseris & Iudice fori, non euades iudicem totius mundi. Ille grauiùs vlciscitur iniuriam inopis, contumeliam mariti imprudentis; maior est enim iniuria authorem quàm custodem thalami spreuisse, & non considerasse.* Vtique quomodo Deus sit specialis coniugij vindex, satis patet in Sara vxore Abrahæ, quam cùm Abimelech Rex Geraræ, & Pharao Rex Ægypti, ob pulchritudinem in domum suam transtulissent vt in vxorum ducerent (existimantes tamen non esse coniugem Abrahæ, sed sororem) nihilominus Deus castitatis coniugalis protector, & adulterij vindex percussit domum illorum graui plaga, ita vt omnes ibi mulieres vuluâ conclusâ non possent parere. Vnde necesse erat eas grauidas acerbissimis doloribus excruciari. Ipse quoque Abimelech, teste Iosepho, graui morbo percussus fuit, putantque eum aliqui ingenti cruciatu in verendis afflictum fuisse. Vnde etiam Scriptura dicit: *Orante autem Abraham sanauit Deus Abimelech.* Quapropter licet non tetigisset Saram, tamen quia inuitam in domum suam traduxerat, mulctatus fuit à Deo, & ipse in compensam dedit ei munera. Vnde Saræ dixit: *Ecce mille argenteos dedi fratri tuo* (hoc est Abrahæ quem vocas fratrem) *hoc erit tibi in velamen oculorum, ad omnes qui tecum sunt, & quocumque perrexeris:* hoc est, hoc erit in defensionem pudoris, & in velamentum oris tui, quod licet miserim te tollere in sponsam

Ambr. l. de Abrah. c. 2.

Gen. 20.

Gen. 20.

mihi, tamen intactam viro te reddiderint. Vnde aliqui sic explicant: *En ego quasi Paranymphus, & non antiqui Matrimonij Auspex, te viro vxorem in manum do, Caio Caiam, quia dotem superaddo Siclos mille, quibus velum tibi comparare possis, quo te obnubas: vt omnes intelligant cùm tam honorificè à me sis vltro reddita; castè à me habitam esse.* Alii sic explicant: Dedi tibi mille argenteos, vt emas tibi tuisque ancillis velamen vultus ad operiendam pulchritudinem, ne sit aliis (vt mihi fuit) illecebra & incitamentum libidinis.

Ita Delrio.

Sic etiam frequenter Deus vltor adulterii, defensor coniugij, latentes adulteros atroci pœna mulctans, eorum crimen in lucem produxit. Refert hac de re exemplum memorandum Petrus Damianus Epist. ad Desiderium c. 14. Apud Parmense oppidum, inquit, cùm liberalium artium studiis insudarem, hoc quod sequitur contigit. Ad occidentem prædictæ vrbis extra muros, est Basilica Sanctorum Geruasij & Prothasij: Nocte eorum festum præcedente, vir quidam summo mane surrexit, vt boues ad pascua remota deduceret. Vicinus quidam libidinis flamma impulsus, insidiatus est vt eius vxorem pollueret. Eadem ergo nocte hac occasione reperta accessit, & simulans se virum febricitantem, lectum vxoris vir simulatus intrauit: & ita violauit alienum thorum, statimque abiit. Non longo temporis spatio elapso, maritus redit, & lectum reperit, cui vxor exprobrans ait: Optimè poteris hodie Sanctorum Martyrum contiguam Ecclesiam ingredi, & cum cæteris Christianis diuinis interesse mysteriis. Cumque ille attonitus inquireret quid loqueretur, & per ordinem rem didicisset, consternati mente cognouerunt se esse delusos. Interea dum populus ad Ecclesiam conflueret ad nocturnas laudes, illi resumpto spiritu & rubore deposito etiam conuenerunt, & querelam coram omnibus deposuerunt, & vindictam à Domino postulabant. Mulier enim lugubres emittens in cœlum voces dicebat: *Domine tu corda nosti omnium, tu conscientiæ meę testis es, hac sancta nocte alieno misceri me viro penitus ignoraui, tu meam & Sanctorum tuorum vlciscere iniuriam, ostende virtutem tuam, & meæ perditionis prode authorem.* Multis lachrymis & votis mulier suum deplorabat casum, & ecce subitò author sceleris latens, dæmoniaco spiritu corripitur, & Ecclesiam ingreditur fremens & se discerpens, modò in terram præcipitans, modò ad parietem caput allidens: & ita malignus spiritus eum collidere non cessauit, donec infælicem spiritum coram populo exalauit. Videntes autem qui aderant, Deo authori iustitiæ gloriam retulerunt, qui non est impunè passus abire peccantem, & innocentem consolatus est mulierem. Hæc ex Petro Damiano, qui suo tempore dicit saxa adhuc videri, in quibus impegerat, sanie & cruore rubentia.

Secundò, Deus punit quandoque adulterium non solùm in parẽtes, sed & in proles effusa maledictione, in vindictam paterni criminis. Hoc asserit Sapiens cap 3. dicens: *Filij autem adulterorum in consummatione erunt, & ab iniquo thoro semen exterminabitur. Et si quidem longæ vitæ erunt, in nihilum computabuntur: & sine honore erit nouissima senectus illorum.* Item cap. 4. *Spuria vitulamina non dabunt radices altas, nec stabile firmamentum collocabunt. Et si in ramis in tempore germinauerint, infirmiter posita à vento commouebuntur, & à nimietate ventorum eradicabuntur. Confringentur enim rami inconsummati, & fructus illorum inutiles & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti.* Quibus omnibus vult significare, filios adulterinos infælicitate affici, & immaturè siue ante tempus frequenter perire, & maledictione quadam, immò & miseria ac egestate confici, in pœnam, confusionem & dedecus parentum, cùm etiam nequitiæ eorum frequenter sint imitatores. Hoc idem asserit Ecclesiasticus cap. 23. *Maledictioni est obnoxia mulier omnis relinquens virum suum, & statuens hæreditatem ex alieno matrimonio. Primò enim in lege Altissimi incredibilis fuit. Secundò virum suum reliquit. Tertiò in adulterio fornicata est, & ex alio viro filios statuit sibi. Hæc in Ecclesiam adducetur, & in filios eius respicietur. Non tradent filii eius radices, & rami eius non dabunt fructum suum, derelinquent in maledictum memoriam illius, & dedecus illius non delebitur.* Significat ergo filios eius, aut filios filiorum non prosperari; sed potius fore in opprobrium matris adulteræ, cui maledicent homines, miseriam filiorum adulterinorum videntes.

Tertiò decreta fuit grauissima pœna adulteræ à Deo, per aquas Zelotipiæ. De qua vide quæ habentur numerorum cap. 5. Inter cætera autem offerebantur ei aquæ amarissimæ in quibus execratione maledicta erant congesta, & dicebant ei: *Si concubuisti, cum altero viro, bis maledictionibus subiacebis: Det te Dominus in maledictionem exemplumque cunctorum in populo suo, computrescere faciat femur tuum, & tumens vterus tuus disrumpatur.* Et respondebat mulier, amen, amen: hoc ergo apud Iudæos miraculo scelus adulterii explorabatur; & hic tumor vteri & putrefacto femoris, non ab aliqua vi aquis insita, sed à Deo legem hanc sanciente proueniebat. Et hac lege ac pœna testabatur Deus, se fidei coniugalis præsidem esse ac vindicem, & innocentiæ testem ac custodem. Ne scilicet zelotypia dissidium gigneret, rixas & cædes. Item, testabatur hac pœna Deus, occulta scelera se viderè & prodere. Denique testabatur adulterium adeò graue esse scelus, vt tali horribili pœna dignum foret quà vxores in officio continerentur.

Sic olim apud aliquos Christianos, mulieres suspectæ de adulterio se purgabant tangendo ferrum candens: si ab eo non adurerentur, iam ab omni suspicione erant liberæ. Sed cùm hæc probatio à Deo non sit instituta, & ad aliquam Dei tentationem potius spectare videatur, nunc à Canonibus est reprobata. Potuerunt tamen aliquæ mulieres, à Deo ad hoc impulsæ, hoc modo innocentiam suam probare. Vide vitam S. Cunegundis: Sic etiam fertur probasse innocentiam mariti sui quædam Comitissa tempore Othonis 3. Imò eam probauit, per caput mariti sui ob suspicionem adulterii cum Imperatrice decollati. Rem sic referunt Historiographi. Imperator Otho vxorem habuit Mariam de Aragonia, fœminam sterilem & impudicam. Illa iuuenem muliebri habitu secum circumducebat, quo abutebatur dum cubiculariæ domicellæ officium gereret. Hoc cùm pio Imperatori innotuisset, multis Principibus astantibus, vestibus iuuenis spoliatur, atque pro fœmina masculus deprehensus, viuus exuritur. Cùm autem Imperatrix amicorum intercessione veniam impetrasset, in Italia circa Mutinam comitem quendam elegantissimæ formæ, sed virum optimum, in sui amorem pellicere conata est. Sed is restitit nefariæ huic petitioni, thorum Domini sui nolens maculare. Quapropter indignata Regina, accusabat eum apud Imperatorem (vt Iosephum olim vxor Putipharis) quod voluisset ipsam violẽter opprimere,

& hanc accusationem falsis probauit testibus. Commotus Imperator ipsum iubet decollari, non obstante quacumque contradictione. Comes videns se capitis condemnatum, vxori suæ ad se vocatæ protestatur innocentiam adiuratque eam vt caput post necem tollat, & diligenter seruet: vt per illud in igne illæsum coram Rege, suo tempore, suam probet innocentiam. Quadam ergo die, cùm sederet Imperator omnibus iustitiam administraturus, comparet & vxor Comitis, eius implorans iustitiam, exhibet caput mariti contra ipsummet Imperatorem inclamans, paratemque se exhibet in medio ignis illæsam cum viri capite persistere; instat importunis precibus, & mortem Imperatricis postulat. Permissu ergo Imperatoris, hæc probatio ei conceditur: Et ita ignis nec illi, nec capiti viri quidquam læsionis induxit. Conterritus Imperator, causam Comitis diligenter perscrutatus est, cumque innocentem, Imperatricem verò ream mortis inuenit. Vnde & publicè eam igni addixit, & vxorem Comitis ditauit, territorium eius quatuor validissimis castris amplians. Ita l. 2. Chron. Imperatorum.

Quartò; quantum ad pœnas ciuiles, variæ nationes varias pœnas statuerunt, & apud multas in vsu fuit capitalis sententia. Iudæi lapidatione adulterium plectebant. Leuit. 20.

1. Aurelianus hanc in adulterium pœnam excogitauit, vt duarum arborum inflexis capitibus, & ad pedes religatis moxque dimissis, interuulsus vtrimque propenderet, vt refert Cœlius Rodig. lib. 10. cap. 6.

2. Saxones adhuc pagani adulteram se strangulare cogebant, & super bustum illius incensæ & concrematæ adulterum suspendebant. Vnde sic scribit S. Bonifacius Moguntinus Episcopus Ethibaldo Regi Angliæ Audiuimus quod in eleemosynis intentus, furta & rapinis prohibes, & pacem diligis, & defensor pauperum & viduarum sis, & inde Deo gratias agimus. Quod verò legitimum Matrimonium spernis, si pro castitate faceres, laudabile esset; sed quia in luxuria & adulterio, & cum sanctimonialibus volutaris, est vituperabile & damnabile. Quapropter fili charissime pœnitere, & memorare quàm turpe sit dono Dei te aliis dominari, & ad eius iniuriam seruire libidini. Quàm adulterium sit ab honestate peregrinum: docet nos alienæ gentis institutio. Nam in antiqua Saxonia, vbi nulla est Christi cognitio: Si virgo in paterna domo, vel maritata sub coniuge fuerit adulterata, manu propria strangulatam cremant, & super fossam sepultæ corruptorem suspendunt, aut cingulotenus vestibus abscissis, castę matronæ eam flagellant, & cultellis pungunt, & de villa in villam missæ occurrunt grauiter flagellantes, donec eam interimant. Hæc ille.

3. Ægyptij adulteros virgis cædebant ad mille plagas, adulteras naso truncabant ad perenne dedecus, vt testatur Diodorus. lib. 1. cap. 6.

4. Cumani adulteram in foro omnibus ridendam exponebant, deinde asino per totam vrbē circumuehebant, vt tota vita esset infamis, indeque Onobatis, quod asinum equitasset, vocabatur, teste Plutarcho in problematibus.

5. Mahometus adulterum publicè castigari ad centum ictus sanxit. Brasilienses verò, adulteras vel occidunt, vel tanquam seruas vendunt, teste Osorio.

Vides ergo quantum detestabantur Gentiles adulterium? quid igitur facere deberent Christiani, in quibus illud peccatum post Sacramenti vinculum longè grauius? Vtique res satis deploranda est, quod nunc vix in illos animaduertitur cùm adeò perniciosum malum sit, & Reipublicæ, & paci domesticæ, & propter impunitatem adeò commune. Si adhuc vt olim lapidibus appetendi forent omnes adulteri, à quolibet de populo; certè multis in locis lapides vix sufficerent, quia de multis locis verum est quod suo tempore dicebat Ieremias: *Vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat.* Et quod dicit Oseas: *Maledictum, mendacium, adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit.* O quot patebunt nefanda adulterij scelera, in die illo qui illuminabit abscondita tenebrarum: nunc autem latent intra domestiquos parietes, etiam in domibus diuitum, honoratorum, nobilium, & magnatum. Magna est enim cordis humani malitia, & multi ambulant, *qui habent oculos plenos adulterij, & incessabilis delicti*, vt loquitur S. Petrus; qui si non semper corpore, frequentissimè saltem corde mœchantur. Interim lachrymis dignum est, & prorsus detestabile hoc flagitium, plenum iniustitiæ, plenum infamiæ, plenum abominationis nefandæ; omni lege prohibitum, naturali, diuina, humana; in Decalogo in Prophetis, in Euangelio, in sanctionibus Imperatorum, in Canonibus Ecclesiæ, in legibus paganorum; opprobriosum coram mundo, coram Deo, coram Angelis, coram ipsismet dæmonibus.

Ierem. 5. Oseæ. 4. 2. Pet. 2.

LECTIO DECIMA.

DE INCESTV, STVPRO, & Sacrilegio.

PROPOSITIO PRIMA.

Incestus est carnalis commixtio inter consanguineos & affines.

Hęc species luxurię grauior est fornicatione & adulterio: quia est contra naturalem reuerentiam consanguineis debitam, propter quam dicitur Leuit. 18. *Omnis homo ad proximum sanguinis sui non accedat, vt reuelet turpitudinem eius.*

Quanto verò gradus est proximior, tanto culpa est grauior: vnde in confessione, gradum consanguinitatis & affinitatis necessariò exprimandum esse docent communiter Doctores: Nam grauitas peccati longè præponderat, si quis sorori commisceatur, quàm si solùm affini aut consanguineæ & iterum longè enormius est, si quis matri iungatur, quàm sorori. Quapropter dicit Scriptura: *Mater tua est, non reuelabis turpitudinem eius: Turpitudinem quoque sororis matris tuę non reuelabis, quia caro matris tuę est.* Leuit. 18.

Immò inter quędam animalia incestus in primo gradu abominabilis est ipso naturæ instinctu. Vnde refert Aristoteles, Camelos coniunctionem cum matribus horrere, nec vi adigi posse vt congrediantur, & exemplo sequente id probat. Cum inquit: quodam die camelus venereis vti vellet, custos camelorum matrem operuit ne posset agnosci: & sic non ęstimans matrem esse, eam conscendit & cognouit. Vbi autem detracto tegumento agnouit matrem esse, mox furibundè mordens custodem, tanquam facinoris auctorem interfecit. Ibidem narrat equum quendam generosum Regis Scytharum, cùm matri congredi nollet, simili artificio deceptum, postea re detecta fugisse, & ex alto se præcipitem dedisse. Si-

mile refer Guillelmus Parisiensis de quodam equo, qui pari modo admissus in matrem, sibi genit alia mordicus precidit, natura ipsa testante, quàm id sit graue piaculum; quandoquidem & animantibus reuerentię quidam instinctus erga parentes sit ingenitus.

Itaque antiquitus pœna mortis constituitur in incestuosos, Leuit. cap. 20. Et propter incestum data olim fuit maledictio Ruben, à Patre dicente: *Effusus est sicut aqua, nè crescas, quia ascendisti cubile Patris tui & maculasti stratum eius*, q. d. Libidine & incestu diffluxisti, hinc te Deus puniet sterilitate, vt non crescas numero prolium & nepotum, nec etiam excellentia, opibus & gloria. Propterea tribus Ruben fuit vna ex minimis & de illa dixit Moyses Deut. cap. 33. *Viuat Rubem, & non moriatur, & sit paruus in numero*, q. d. Ob peccatum incestus quod in patrem admisit merebatur exscindi Ruben, & eius posteritas & tribus: sed in gratiam Patris, aui & abaui, mitigauit hanc pœnam Deus, effecit que vt non moreretur, hoc est, non deficeret eius posteritas, sed tamen parua esset numero. Vtique congrua est & iusta libidinis incestuosæ pœna, extinctio vel imminutio familiæ. Sed & propter illum incestum priuatus fuit Rubem iure primogenituræ, quæ multas secum habebat prærogatiuas; habebat enim imperium & dominatum in fratres primogenitos, eratque simul Sacerdos ante legem benedicebat que fratres; & illi adorabant eum; habebat quoque duplicem partem hæreditatis paternæ. Hæc omnia perdidit Rubem propter breuem & incestam libidinem. Et primogenituræ dignitas, quantum ad Sacerdotium, translata fuit in tribum Leui; quantum ad regnum in Iudam & eius tribum. Vnde dicit Iacob filio suo Ruben. *Tu primogenitus meus, tu fortitudo mea & principium doloris mei, prior in donis, maior in imperio*, q. d. Tu es ille quem primò genui in robore ætatis, & ideò debebas esse prior in donis, maior in imperio; iure primogenituræ debebatur tibi Sacerdotium & regnum; sed non accipies, quia peccasti cum Baal, & fuisti mihi præcipua causa doloris & tristitiæ, ob tuum incestum. Vide ergo, quantum damnum attulerit morula voluptatis nefariæ habetur autem in libro testamenti 12. Patriarcharum, qui extat Tom. 3. Bibliothecæ Sanctorum Patrum, hac occasione Ruben cecidisse: Vidit lauantem se Baalam, & nuditate conspecta exarsit in eius concupiscentiam, cumque eam postea ebriam reperisset, occasionem nactus est complendæ libidinis. Verùm postea duram egisse pænitentiam, & docuisse frequenter filios suos, vt fixos oculos in mulierem non intenderent, ne simili errore laberentur.

Gen. 49.

In nouo testamento incestus grauitas patet ex Apostolo, qui incestuosum tradidit satanæ, quia cum nouerca commiscebatur. Vide 1. Cor. 5.

Ad hoc peccatum referri debent omnes impudicitiæ, quæ per aspectus, tactus, vel alias libidines committuntur inter personas cõsanguineas vel affines. Hinc apud antiquos, teste Valerio Maximo, non erat fas filium simul cum patre balneari; ne se nudos inuicem conspicerent. Et in Scriptura Cham reprehenditur; quod verenda patris denudata conspexerit, nec contexit, sed irrisit: Et ideò maledictus fuit, & Chanaam filius eius. Sem verò & Iaphet, qui tanta reuerentia & cautione Patris verenda operuerunt, fuerunt benedicti.

Gen. 9.

Quapropter seriò hîc moneri debent parentes, vt diligenter caueant ne personæ consanguineæ in eorum domo cohabitantes, in eodem cubiculo aut lecto, etiam impuberes, dormire sinantur: quia licet impotentes sint ad carnalis commixtionis consummationem, tamen instinctu diaboli sæpe libidinosi actus inter eos exercentur, quos spiritus luxuriæ suggerendo, etiam inficit paruulos. Nec dubium est quin in ætate septem, octo vel nouem annorum peccati mortalis reatus incurri possit; cuius ob pudorem frequenter nulla fit in confessione mentio; & ideò vulneratam conscientiam plerique in multam ætatem protrahunt, cum æternæ salutis dispendio.

Habes exemplum de quadam ob hoc peccatum damnata in vita S. Dominici. Ibi legitur Beatam Mariam Benedictæ insigni meretrici Florentinæ opera S. Dominici conuersæ apparuisse: & sic eam monuisse. Pensa filia nunc firmiter & crede, quod multi sunt æternaliter damnati, qui multo minus peccarunt quàm tu, imò quidam pro vno peccato mortali. Et vt occulta scias: Hodie subitò morietur quidam miles propter peccatum commissum cum suo scorto. Item quatuor in hoc oppido: Vnus ciuis qui parum filios suos correxit: Vnus Curatus Ecclesiæ, qui fuit negligens circa onus, scilicet præcipue in sibi subditorum audiendis peccatis, & ibi instruendis: Vnus Religiosus, qui non habuit firmum propositum viuendi semper secundum statuta & regulam sui Ordinis, ad quod propositum quilibet Religiosus tenetur, sub periculo peccati mortalis. Quartus Sacerdos qui nimis vagabundè & male persoluit diuinum officium. Et hi quatuor ex vno isto oppido damnabuntur hodie. Item hodie duę ex sociabus tuis, à ribaldis in luxuria iugulabuntur, & æternaliter damnabuntur. Hodie etiam puer submergetur & damnabitur in Hispania, qui annorum octo existens, cum sorore sua fornicatus est; qui etsi opus non compleuit, tamen inchoauit. Ita refert R. Michaël ab Insulis in Tractu de Rosario.

PROPOSITIO SECVNDA.

Stuprum est violenta virginis defloratio, ideoque specialis luxuriæ species censetur.

Dico violenta, nam in hac violentia specialis illius malitia consistit, quod vltra luxuriam iniustitiam etiam adducat. Vnde si cognoscatur puella ipsa consentiente, licet sit virgo, existimant multi non posse propriè stuprum, nec malitiam mortiferam addi vltra malitiam fornicationis: immò nec necessario circumstantiam virginitatis tunc confitendam. Vide Lessium de Iure & Iustitia l. 2. c. 10. & alios. Est tamen grauior fornicatio cum virgine, quam cum corrupta, ob pleraque incommoda quę solent sequi.

Primò; quia illa impeditur à legitimo matrimonio consequendo, & exponitur periculo vlteriùs peccandi post virginitatis ruinam. Vnde qui primus illam deflorat, occasionem & causam dat multorum subinde sequentium peccatorum.

Secundò, quia magna infamia & grauis mœror infligitur parentibus, sub quorum custodia est. Vnde Ecclesiastici 40. dicitur: *Super filiam luxuriosam confirma custodiam, nequando faciat te in opprobrium inimicis tuis.* Hanc infamiam ponderantes filij Iacob, ob violentiam & stuprum illatum sorori suæ Dinę per Sichem filium Hemor, totam vrbem internecione deleuerunt cum ipso Principe. Vide cap. 34. Genesis. Ideò etiam Absalon persecutus est Ammon, videns sororem

suam Thamar ab eo ignominiosè violatam. In antiqua verò lege stuprator parentibus satisfacere cogebatur quinquaginta siclorum largitione, vt patet Deut. 22. & insuper tenebatur eam ducere. Vide Exod. cap. 22. Nunc quoque tenetur eam sibi matrimonio copulare, vel damnum reparare dotando eam. Vide Lessium loco citato & alios.

Quantum verò Deo displiceat hæc virginum constupratio, multis Deus miraculis frequenter ostendit; virgines suas protegens, & stuprare volentes grauissimis pœnis affligens, de qua re vide quæ diximus cùm de Angelis tractauimus. Vnicum hîc exemplum appendo, quod habetur in vita S. Iulianæ.

Cùm Aurelianus Imperator Iulianam iussisset in Lupanari constitui, multi qui circumstabant, scelesti & nefarii homines, certatim contendebant, quis ad eam primus ingrederetur, erant enim veluti equi hinnientes, puellæ forma compulsi. Mox verò Angelus Domini descendit de Cælo, & dixit: *Ne timeas Iuliana, Dominus enim Iesus Christus quem tu colis, misit me, vt te protegam, & sanctum nomen eius notum faciam omnibus timentibus eum.* Cùm verò impudici illi à cœpto illo minime desisterent, Angelus excussit è pedibus suis puluerem, & in eorum oculos iniecit, ita vt eos excæcarit. Quapropter neque amplius cernebant vbi essent, aut quo irent, neque ad illam accedere poterant. Id cùm turbæ vidissent, quod admirabiliter factum fuerat, vno animo clamabant: *Magnus est Deus Pauli & Iulianæ, qui vbique eos seruat, & protegit qui illum timent.* Qui autem excæcati fuerant flexis genibus supplices eius opem implorabant dicentes: *Iuliana serua Dei altissimi, peccauimus quidem contra te, cùm stultè atque insipienter nos gesserimus, sed tu da quæsumus veniam, vt Dei serua; & precare Christum tuum: vt nobis visum restituat.* Eorum misericordia commota Iuliana, paululum aquæ accepit; & cùm oculos in cælum extulisset, Deum inuocauit, ita dicens: *Domine Iesu Christe auctor omnium salutis, exaudi me, & nunc etiam ostende miracula & prodigia quę facis propter nos filios hominum. Restituebis viris facultatem videndi, vt sanctum & gloriosum nomen tuum celebretur.* Hæc cùm dixisset, aquam supra turbas illas infudit, & omnes qui excæcati fuerant, visum receperunt. Tum illi ad terram prostrati Deo gratias reddebant, pœnitentiam agentes. Cumque peccata sua confessi essent, Christiani facti sunt.

Stupro affine peccatum est Raptus. Est verò propriè Raptus, cùm persona aliqua libidinis causa vi illata abducitur, siue sit masculus siue fœmina, siue nupta, siue innupta, siue vis inferatur soli abductæ, siue illis quorum potestati subest, vt colligitur 36. q. 1. cap. de Raptoribus. De pœnis raptus agemus, cùm de Matrimonio disseremus.

PROPOSITIO TERTIA.

Sacrilegium est concubitus vel actus venereus personę deo sacrę, vel personę non sacrę circa personam sacram opus turpe. Sacrilegium etiam dicitur si res sacra per actum venereum violetur, vel polluatur, vt cùm actus etiam coniugalis exercetur in loco sacro sine necessitate.

Grauissimum ergo est peccatum, & specialem habens deformitatem, si is qui per Ordinem est Deo consecratus, in turpe opus consentiat. Vide quæ diximus de Castitate Sacerdotum Tom. 1. Collatione sacra ad Pastores.

Similiter enorme est, si persona voto consecrata castitatis, illam fœditate voluntaria commaculet. Hinc à Sanctis Patribus grauissima pœnitentia imponitur virginibus Deo sacris, fidem illi datam violantibus per actum luxuriosum. Audi Diuum Ambrosium ad virginem lapsam cap. 8. Vnde incipiam? an bona commemorem quæ perdidisti, an mala defleam quæ inuenisti? Eras virgo in Paradiso Dei, vtique inter flores Ecclesiæ. Eras sponsa Christi, eras templum Dei, eras habitaculum Spiritus Sancti. Et cùm dico toties eras, necesse est, vt toties ingemiscas quia non est quod fuisti. Incedebas in Ecclesia tanquam columba illa de qua scriptum est: Pennæ columbæ deargentatæ: Splendebas vt aurum, quando cum sincera conscientia procedebas. Eras tanquam stella in manu Domini, nullum ventum, nullas belli nebulas timebas. Quæ est ista subita conuersio, de Dei virgine facta es corruptio sathanæ, de habitaculo Spiritus tugurium diaboli? Quæ incedebas, vt columba, nunc lates in tenebris vt stellio. Quæ fulgebas vt aurum propter virginitatis honorem, nunc vilior facta es luto platearum, vt etiam hominum pedibus conculceris. Quæ fueras vt stella radians de manu Domini, veluti de alto ruens Cœlo, lumen tuum extinctum est, & conuersa es in carbonem. Hæc Ambrosius. Videri etiam potest Chrysostomus ep. 5. ad Theodorum lapsum.

Neque mirum si apud Christianos virginum Deo consecratarum lapsus tantæ enormitatis asseratur, cùm etiam apud Romanos virgines Vestales si castitatem violassent, grauissimis pœnis plecterentur. Talis enim virgo primò verberibus à Pontifice Maximo cædebatur, & simul ac cæsa fuisset, ad portam Collinam efferebatur tanquam mortua, cum luctu propinquorum, Pontificibus aliisque Sacerdotibus, mœsto silentio sequentibus: iuxta quam locus erat subterraneus, ad quem scalis descendebatur, in eum virgo vestalis sola demittebatur, ac ablatis scalis locus vndique occludebatur, & ne fame videretur enecta, panis, lactis, & olei aliquantum, in censaque lucerna derelictam refouebant, atque eo die tristitia erat Romæ, & mœror, non exiguus, præsertim quod magnum aliquod malum, supplicium vestalis virginis, Ciuitati & Imperio portendere existimarent.

LECTIO VNDECIMA.

DE PECCATO CONTRA naturam.

PROPOSITIO.

Hoc peccatum continet contaminationes varias, quæ committuntur extra concubitum naturalem personarum diuersi sexus.

Vnum ex his peccatis vocatur peccatum *Mollitiei*, siue pollutionis voluntariæ de quo dicit Apostolus: *Nolite errare, neque fornicatores, neque molles regnum Dei possidebunt.* Propter hoc peccatum Her & Onan percussi sunt à Domino, quia semen fundebant in terram. Gen. 38. quod quidem grauius erat, quia actu coniugij vtentes hanc rem detestabilem faciebant, ne nascerentur filij. Quapropter hæc est notabilis vindicta, insinuanda coniugibus, qui simili abusu circa con-

iugium peccant, ne fortè prolibus onerentur, vel aliam ob causam in actu coniugij sese retrahentes.

Monenda quoque, & grauiter reprehendenda iuuentus, quæ huic vitio propriæ corruptionis mirè est addicta. De qua re lamentabatur S. Christina, & incredibili eiulatu frequenter deplorabat mundum hoc peccato pollutionis plenum & obrutum, eaque de causa iram Dei ac plagas vniuerso prope orbi Christiano imminere; quas vt auerteret, ipsa miris & horrendis pœnis sese affligebat. V. Surium, to. 3. Nec mirum Deum ob illud peccatum pœnas infligere hoc Christiano sæculo; vbi lux Euangelij & gratiæ affulget ad cognoscenda & eliminanda hæc peccata, quandoquidem antiquo tempore legis, sæculo adhuc rudi & inculto, similia peccata puniuerit, tum in Sodomitis, tum in Her & Onan vt dixit. Imò & ab ipsis Hebræis hoc peccatum adeò graue reputatum fuit, vt illum qui genituram effundit, homicidæ comparent, aut illi qui filios suos iugulat. Vocant enim mollem & se polluentem, effusorem sanguinum. Et certè possumus dicere, tales semen suum immolare idolo Moloch, vt loquitur scriptura; id est, dæmoni luxuriæ & immunditiæ. Nam antiqui existimant quod dæmon multas nequitias perpetret ex hoc semine effuso, & quod à dæmone hasce nequitias edocti fuerint infames illi hoc in genere hæretici vocati Gnostici, Basilidiani, Nicolaitæ, Borborriani: qui in his corruptionibus mirè exundarunt, vt pudeat recitare. Licet verò cautè & parcè hac de re sit agendum, neque tamen omnino tacendum est: cùm illa frequenter inter corruptos iuuenes vigeant & parui æstimentur, cùm tamen fœtorem in Cœlum vsque exhalent. Vnde Aug. (vel quisquis est author) rectè dicit de his peccatis contra naturam: Confundor ego Episcopus talia loqui & enarrare, sed si tacuero mors mihi est, si prædicauero non effugiam linguas vestras, audacter igitur damnabo & prædicabo, quia ea operari non erubescitis. Emendate vitam, & ego emendabo verba, quiescite agere peruersè, & quiescam mala vestra mollitiei & sodomiæ (quibus proh dolor! repletur mundus) improperare: Idem Augustinus eodem loco exclamat conquerendo. O quàm abominabilia vitia! O quàm detestabilia crimina! O quam mortifera damna! Has pollutiones Deus summo odio habet, has detestantur sancti, odiunt beati, fugiunt illi qui regnum consequuntur æternum, has diligunt illi qui cruciandi & maledicendi sunt cum diabolo. O pessimi peccatores coram Domino, rationis dictamen considerate, diuinæ lucis claritatem honorate, Deum timete. Quid obsecro, ô miseri peccatores, quid consolationis in cordis penetralibus assecuti estis, non dico consolationis, sed remordentem animam, sed confusionem coram Deo & Angelis eius. Redite ergo ad cor, resipiscite à diaboli laqueis, ne clamor Sodomorum & Gomorrhæorum ascendat iterum ad cælum. Clamare namque dicuntur hæc peccata, quando non solum cogitantur, sed quando ad actum sine vllo timore perducuntur, & consuetudine intolerabili multiplicantur. Hæc Augustinus, vel quisquis sermonum illorum est auctor.

Ser. 47. ad fratres in Eremo.

Hæc corruptio & immunditia inueterata, est vnum ex signis reprobationis æternæ; nam de aliquibus reprobis Iudas loquens dicit: *Et hi quidem carnem maculant*, hoc est, se corrumpunt & commaculant. Nec exiguo vitio tribui potest detestabili consuetudine Christi membra polluere, corpus suum impudicè profanare, templum Dei & Spiritus sancti contaminare, & abuti genitura humana, quæ per prouidentiam diuinam non est ordinata nisi operi humanæ generationis, his qui sunt coniugati. Videant ergo iuuenes lubrici, qui huiusce vitij habitum quendam contrahunt pessima consuetudine obcæcati, quomodò sibi catenam connectant, quam vbi voluerint dissoluere non poterunt, sed inextricabiliter libidinis vitio obligati, catena etiam hac, quam sibi fabricarunt, in abyssi ignem irreuocabiliter pertrahuntur.

Refert Thomas Cantipratano hoc exemplum. Quidam malo assuefactus vsu, contrectationibus illicitis se ad libidinem prouocabat, inueteratus in hoc vitio, cum Sacerdote suo accedens ad me, rogabat vt eum absoluerem: Recidiuantem per annos plurimos absolueram, & pœnitentiam ei iniunxeram salutarem. Quem cùm ad Diœcesanum Episcopum mittere vellem, quasi grauiùs affligendum, à Sacerdote rogatus sum tali conditione absoluere pœnitentem; vt flexis genibus coram me oraret Dominum, vt si postmodum recidiuaret in scelere, eum mox diuina vindicta puniret. Consensi conditioni, & heu mihi misero quod consensi. Mox ille flexit genua & vindictam sibi imprecatus est si reincideret. Absolui eum, recessit gaudens. Sed feria tertia aut quarta post Pascha instigante diabolo passus est recidiuum, moxque horrificè clamans: *vindicta Dei super me*, amarissima morte mulctatus est, vt mihi postea Sacerdos retulit.

Lib. 2. ap. c. 30. p. 9.

Propter hoc etiam peccatum quod contra naturam est, asserit S. Methodius Martyr diluuium immissum fuisse, & satis indicat scriptura dicens: *Omnis caro corruperat viam suam.* Cumque aqua diluuii illud abluere non potuisset, hoc vitio corruptionis postea adhuc in maledictum germen erumpente, tempore Loth & Abrahæ, adhibitus est ignis, qui ad radicem vsque illud consumeret. Quo tamen non obstante cùm corruptæ naturæ semen quoddam pessimum luxuriæ insitum sit, quod facilè pullulat, & varias corruptiones fœdasque libidines producit; vitium istud non solum in gentibus Deum ignorantibus, sed etiam in populo Dei inualuit, commaculans nobilem hominis naturam. Filius verò Dei illam assumpsit, vt purificaret, & totam humanam naturam quæ erat *velut pannus menstruatæ, & vestimentum mixtum sanguine*, purissimo suo quasi Agni immaculati cruore emundaret. Et nihilominus non verentur Christiani, in baptismo carne & spiritu abluti, virtute huius sanguinis Agni, carnem & naturam deificatam immunditiis detestabilibus deturpare: non attendentes illud peccatum longè grauius esse, postquam Filius Dei carnem naturamque nostram assumpsit & sanctificauit.

Licet verò generaliter quandoque nomine *Sodomiæ* omnia vitia contra naturam accipiantur; specialiter tamen *Sodomia* significat peccatum quo personæ eiusdem sexus commiscentur, vel personæ diuersi sexus extra vas naturale. Quod peccatum insectatur D. Paulus ad Rom. 1. & illi addicti erant habitatores Sodomæ & Gomorrhæ, & finitimarum ciuitatum; ita vt mulctati sint pœna quæ in hodiernum adhuc diem perdurat, post quinque annorum millia.

Notabilis autem fuit illa vindicta, vt colligitur ex scriptura, & ex multis illius circumstantiis declarari potest.

Primò quidem, quia sicut ipsi peccabant contra naturam, ita ignis cuius natura est sursum ascendere, contra naturam suam descendit ad eos puniendos: & quia fœdissimum erat eorum flagitium, non solum ignis, sed & sulphur descendit, vt ipsa qualitate vltionis notaret Dominus maculam criminis. Et notant passim Doctores, omnes in impietate esse mortuos & damnatos sine pœnitentia (licet D. Hieronymus aliter videatur sentire) quia versabantur in flagranti crimine, quandoquidem etiam duos Angelos ad Loth diuertentes, illa nocte voluerint constuprare. Vnde etiam cæcitate percussi sunt, ita vt non possent ostium reperire. Vbi quoque designata fuit eorum cæcitas, propter quam ostium pœnitentiæ non potuerunt reperire. Adde quod subita flamma eos corripuit & obstupefecit, vt nec sensum, nec tempus haberent pœnitendi.

Quapropter de illis dicit S. Iudas in epistola sua. *Sodoma & Gomorrha, & finitimæ Ciuitates exfornicatæ & abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplum ignis æterni pœnam sustinentes ei.* Aliud fuit in diluuio, quia illud sensim & lentè increscens multis dedit spatium pœnitentiæ, de quibus videtur loqui D. Petrus dum dicit Christum descendisse ad inferos, & his qui in carcere illo erant prædicasse, *qui increduli aliquando fuerant, quando expectabat Dei patientia in diebus Noë, cum fabricaretur arca.* Hi ergo priùs quidem increduli, postea aquis videntes se obrui, conuersi sunt. Vnde in limbo in via salutis erant, vt alibi dixi, cùm de
1. Pet. 5. Christi Resurrectione & descensu ad inferos tractaui.

Secundò, notabilis fuit vindicta, quandoquidem Deus animalia & plantas etiam quodammodò punierit, imò & paruulos vnius diei, quasi prouidens ipsis paruulis, ne diutiùs viuentes exempla Patrum sequerentur, & grauiùs damnarentur, potuitque Deus (qui vitæ & mortis est Dominus) per eorum mortem adeò enorme parentum scelus plectere.

Tertiò, Regio illa quæ ante erat amœna quasi Paradisus, & fœcundissima, post conflagrationem tota effecta est sterilis & fœtida, nam pars exterior ita fuit cremata & cinerulenta, vt arbores in ea nascantur poma ferentes, quæ attacta, in fauillam vertuntur. De qua re Sapiens dicit c. 10. *In testimonium nequitiæ fumigabunda constat deserta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores;* hoc est, fructus immaturos & imperfectos, qui edendi quidem cupiditatem generant; sed carpta in cinerem soluuntur, fumumque exhalant, quasi adhuc ardeant, vt loquitur Egesippus. Est quoque Regio illa putidissimis aquis è terra erumpentibus tecta, quibus passim innatant moles bituminis, quas putei, quibus vallis hæc erat plena, ex imo euomuerunt. Hic quoque lacus pisces non fert, nec aliquid viuum, vnde dicitur mare mortuum: Influit in hunc lacum Iordanis, & mox intermoriuntur pisces vbi lacum attingunt. Immò si animal aliquod viuum, equus, bos, homo, iniiciantur, supernatat, nec mergitur, vt testatur Tertul. Iosephus & alii. Vnde & Burchardus: *Maremortuum semper est fumans & tenebrosum, sicut oculis meis vidi ita vt videatur esse os inferni: adeò tetrum vaporem fumat, vt vicina ad mediam dietam, ad quinque vel sex leucas sterilia reddat, vt ne germen quidem producant.*

Quartò, vltio etiam in hoc notabilis est, quod vxor Loth, solùm quia respexit Sodomam, ita punita fuit, vt versa fuerit in statuam salis, effigie scilicet muliebri, de qua dicit Tertul. *Instar viuentis quasi menstrua quædam effundere cernitur, nunquam diruta ventis, & si quis mutilauerit eius formam, protinus ex sese suggestu vulnera complet.* Burchardus testatur, sua ætate adhuc extitisse inter Engaddi & mare mortuum; imò adhuc modò extare docet Adrichomius & Targum Hierosolymitanum, dicit duraturam vsque ad diem Resurrectionis. De hac statua est hoc ænigma apud Cornelium.

Cadauer, nec habet suum sepulchrum,
Sepulchrum, nec habet suum cadauer,
Sepulchrum tamen, cadauer intus.

Ipsa nimirum est sibi cadauer & sepulchrum. Sed quæres cur ita punita fuerit mulier ob solum respectum ad Sodomam; Respondeo primò, quia illam voluit Deus in exemplum statuere, & perpetuum monumentum, quo posteri doceantur per omnia Deo obedire, nec retrospicere vt bonis cœptis desistant, ac repetant mundi & carnis oblectamenta. Hinc D. Prosp. dixit: *Vxor Loth salis statua effecta, suo exemplo fatuos condiuit, in proposito sanctè quò tendunt proficientes, noxia curiosa non debere retrospicere:* Quapropter dicit Christus: *Mementote vxoris Loth.* Respondeo secundò, voluisse significare & ostendere Deum, quantum sibi displiceat vel sola memoria huius peccati sodomitici.

Quintò asserit D. Hieronymus nocte Natiuitatis Domini omnes Sodomitas igne aut fulmine fuisse perculsos; ad designandum amplius in humana natura non debere istud peccatum inueniri, quam Filius Dei dignabatur sibi vnire. Et aliqui Scriptores dicunt, vnam ex causis cur tamdiu distulerit incarnari Filius Dei, fuisse hanc contaminationem. Hoc quoque notant Doctores ex Apostolo: Illud peccatum vix permitti à Deo, nisi in pœnam præcedentium peccatorum cùm iam homo excæcatur, Deum deserens & lumen naturæ: ita vt quædam infidelitatis species, videatur hoc abominabile peccatum in corde hominis præcedere, cuius ipsum sit pœna.

Alia adhuc species vitii contra naturam est commixtio quæ fit cum re diuersæ speciei, estque horrendum peccatum, vindictam in Cœlum inclamans. De hoc crimine putatur Ioseph ab aliquibus Interpretibus accusasse fratres suos Gen. 37. vbi dicitur: *Accusauitque fratres suos apud Patrem crimine pessimo,* vel sodomitico, vt vult Rupertus, vel bestialitatis cum ouibus, vt vult B. Thomas, Hugo de S. Victore, Abulensis, & alij.

Sed hæc satis de nefandis his criminibus. De tactibus, osculis, aspectibus, aliisque ad hoc peccatum carnale disponentibus latiùs cùm de luxuriæ vitio tractabimus. Vide etiam quæ dicemus super nonum Præceptum & decimum.

LECTIO XII.

DE SEPTIMO PRÆCEPTO.

NON FVRTVM FACIES.

1. *Docet furtum esse peccatum mortale ex genere suo.*
2. *Inducere obligationem restitutionis.*
3. *Prohiberi hîc omnes species furti.*

PROPOSITIO PRIMA.

Fvrtum ex genere suo est peccatum mortale. Patet id multis scripturæ locis, tum veteris, tum noui testamenti: Apostolus ad Corinth. 6. ait. *Neque fures, neque rapaces regnum Dei possidebunt:*

& Zacharias cap. 6. vidit volumen volans, in quo continebatur condemnatio & maledictio quæ egrediebatur super faciem omnis terræ; *quia omnis fur, sicuti scriptum est, iudicabitur: & veniet ad domum furis maledictio, & commorabitur in medio domus eius, & consumet eam, & ligna eius, & lapides eius.* Patet etiam ex vindicta qua Deus puniuit furtum Achan, qui iussus est lapidari, quia laminam auream furatus fuerat.

Est verò hoc vitium etiam ex se periculosum, cui iuuentus assuefacta vix extricare se potest. Propterea Sapiens monet adolescentem: *Fili si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis, dicunt enim: Eamus, impleamus domos nostras spoliis, marsupium sit vnum nostrum.* Quasi dicat. Si te ad mala perpetranda blandimentis illicere voluerint, immò & quædam commissa fauoribus & laudibus prosequantur; tu tanquam prudens fuge eorum consortium, quasi lacte inescare te volunt mali isti consiliarii. Hoc Augustinus deplorabat, qui sociorum adductus prauo & exemplo & consilio, hortum in vicinia sua deuastarat: fatetur enim se non pellectum ad furtum nisi societate: *Quem fructum habui miser in iis quæ nunc recolens erubesco? solus tunc non fecissem sic recordor animum tunc meum. Ergo amaui ibi consortium eorum cum quibus feci. O nimis iniqua amicitia! seductio mentis inuestigabilis, ex ludo & ioco nocendi auiditas, & alieni damni appetitus, nulla lucri mei, nulla vlciscendi libidine, sed cum dicitur: Eamus; faciamus; & pudet non esse impudentem.*

Prou. 1.

Rectè verò ibidem subdit Sapiens: *Prohibe pedem à semitis eorum*; hoc est, ne pedem tuum in eorum viam aut semitam immittas, nam regredi difficillimum foret. Qui cœpit furari, eo se vitio ita implicat, vt expedire se non possit. Quod aptè sic expressit Antiochus Monachus hom. 41. *Dæmon improbandi furti artifex, primum quidem à rebus vilibus & exiguis sumit auspicium suæ artis, sed temporis progressu ad magna progreditur: Malitia istius deploratissima ars est; rete quoddam inuolutum est miris techuis, & qui implicatur, si cunctetur & negligat se his tricis explicare, omni mox ex parte astringitur: Et ita inualescente consuetudine gangrenæ in morem vlcus fœdissimum proserpere inuenitur, consuetudo enim est altera natura.* Hæc ille.

Tom. 8. bibli. S. Pat.

Caue ergò adolescens, hanc lubricam & implexam viam, ad quam dicit te improborum consortium, blandiens tibi & lactans te blandis sermonibus. Nam sicut nutrices prauæ cum lacte malos suos mores transmittunt; ita isti mali consiliarii verbis suis & commercio prauo flagitia in animum tuum transfundere satagunt.

Cum lacte venenum propinant, quod tibi certam mortem est allaturum, nisi effugias. Quàm multi iuuenes id experti sunt, quia prauis consortiis fuêre ad furta abrepti, nec finem flagitiis imposuerunt, donec funis funestus vitam eis abripuit: aut certè donec specialis Dei manus & gratia eos eripuit?

Habes exemplum de S. Landelino nobili adolescente, qui S. Auberto Cameracensi Episcopo commendatus fuit à parentibus, vt litteris & pietate, eum imbueret; quia ipsum in sacro fonte susceperat. Hunc ergo voluit Episcopus Clericatus tonsura insignire, sed cognati eius id intelligentes, omni persuasione eum ab amore rerum cœlestium reuocare conati sunt. Dicebant enim: *Noli frater decorem iuuentutis contemnere, mundo nuntium remittens; si feceris, nec tibi, nec parentibus vlli vsui eris; præstat vt nobiscum fruaris mundi huius oblectamentis, & monasterium deseras, nolumus vt ibi instar mortui cuiusdam otiosus desideas: Veni nobiscum suppeditabimus omnia libita animo tuo, opes & honores.* Similibus blanditiis persuaserunt ei vt à S. Auberto fugeret, vnde illis se adiungens, deinceps rapinis & cædibus vacare cœpit. Nec intellexit improuidus adolescens monitum Sapientis: *Fili si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis.* Ea de causa pius Pater Aubertus multo mœrore quasi mortuum lugebat, & reuera mortuus erat qui diabolo iam seruiebat. Orabat interim instanter Deum, vt medelam sathanico vulnere sauciato, vitam mortuo redderet. Scripsit ad eum Aubertus, sed nihil profecit. Quid plura? Malè sana mens quod improbè cœperat prosequitur, nomenque suum mutans, Maurosum se appellat, ne eum proderet Landelini nomen. Tandem tamen diuina potentia non deseruit preces S. Pontificis. Volebat is cum suis sociis diuitis cuiusdam domum deripere, sed nocte huic flagitio destinata, vnus ex complicibus excessit è vita, ille vehementer afflictus dedit membra sopori, & vidit animam illius miseri in tartarum abduci. Et cùm id sine ingenti tremore non adspiceret, ecce Angelus Domini voce terribili ad eum: *Cerne Landeline præmia laboris tui, vide animam socij ad æterna supplicia pertractam: considera an tibi melius sit: in hanc protrudi gehennam, an potius nobiscum gaudiis perfrui sempiternis. Missa igitur fac opera satanæ, amplectere Christi militiam, depone cæcitatem, vt possis intueri claram Christi lucem: excute iugum diabolicæ seruitutis, vt post breuem hanc vitam, possis æternùm cum Christo regnare, audi & agnosce spiritualem tuum Patrem Aubertum, suscipe ab ore eius monita cœlestis doctrinæ.* His & alijs dictis Angelus abscessit. Landelinus totus territus, sociis relictis Cameracum festinat, ab B. Auberti pedes se aduoluit, pœnitentiam rogat. Ille vt pius Pater gratulatur conuersioni, suscipit pœnitentem, quem diu fleuerat profugum, sinum ei diuinæ misericordiæ aperit, reddit filium errabundum matri Ecclesiæ. Itaque in sæculari habitu agebat pœnitentiam in ieiuniis & austeritate. Tandem excoctus diuturna pœnitentia, rogat à B Auberto tonderi, & militiæ cœlestis clamide indui, abijcit omnia à se negotia mundi, vt possit liberiùs cœlestia cogitare.

Sur. in eius vit

Sic habet Deus varia media à prouidentia sua destinata, quibus etiam desperatos peccatores gratiæ restituit, & de flagitiorum cœno eruit. Vnde iterum hac in re mirabile est quod narrat Sophronius de quodam adolescente, ad meliorem mentem diuino miraculo reducto. Adolescens iste furto assuetus, audiuerat extra vrbem sepultam esse virginem bene ornatam, vt solebat tunc fieri. Noctu abit, & fodit sepulchrum, & detractis vestibus cadauer nudum reponit. At cùm discedere vellet, virgo mortua subitò, apprehendit eius dexteram cum graui hac increpatione: *Itane ò nequam me denudas, an Dei iudicium & vindictam non times? An tu Christianus es qui tanta audes? Quam reddes Christo pro tanta iniuria rationem?* Ille tremens deprecatur vitam, & spondet emendationem. At illa. *Absit verò manendum tibi hîc, & in eodem sepulchro moriendum, postquam aliquod diebus fœtore tortus fueris, & postea in æternum damnandus es.* At ille, lachrimis vbertim fluentibus dimissionem orat, iurans se numquam quid simile tentaturum, & vitam mutaturum. Cui ipsa. *Sponde, quod non tantum peccatum hoc, sed & omnia relicturus sis, & religionem ingressurus, & dimittam te.* Iurauit ille se id è vestigio facturum, nec domum reuersurum. At

Virgo iubet, vt iterum induatur vestibus ab ipso: fecit, & reclinauit mortuam, vt ante. Et statim accessit ad Ioannem Abbatem Teopoli in Ægypto, cui omnia narrans confusus est, & in religionem adoptatus. Ita Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus prati spir. c. 78. qui id audiuit ab ipsomet Ioanne Abbate.

Fœlix adolescens, qui ex furto melioris vitæ instituendæ occasionem nactus est, non omnibus id contingit; qui nimò plerique speciali Dei prouidentia in ipso furto deteguntur, & in flagranti crimine, vel à Deo subitò puniuntur, vt Achan, vel à iustitia deprehensi pœnas luunt in perpetuum familiæ dedecus. Quapropter sedulò debent inuigilare parentes, ne in tenera ætate filij furto assuescant, etiam rerum minimarum; ne postea sese extricare non possint, cùm ad maturiorem ætatem venerint; & culpa ipsorum, paternæ socordiæ meritò adscribatur, quia nimia indulgentia filiis perditionis funem fabricarint. Meminerint illius iuuenis, qui cùm ad supplicium duceretur, Patrem aduocans, quasi secreti aliquid ei indicaturus, & osculo valedicturus, atroci dente eius faciem momordit, ei improperans & adscribens omnia sua flagitia ac necem, ob neglectam in tenera ætate correctionem. Nempè, non tantum filiis timores intentandi sunt, cùm iam ferè ad viriles annos pertigerint: alias idem erit ac si medicus aliquus ægro initio ægritudinis nihil præscribat, per quod possit curari; cùm verò iam morbus incurabilis est, multa præscribat remedia. Verùm multi parentes non solùm à furtis filios non absterrent, sed etiam eis exemplo & consilio præeunt, eosque in furtis suis fouent, & ad maiora flagitia per hoc viam eis sternunt; ideóque filiorum exitium in caput eorum meritò retorquetur.

Nemo verò inclinationem ad furtum, in fatum, vel stellarum influxum malignum referat, cùm illa hominis libertati non officiant. Et licet quædam nationes videantur complexione quadam naturali ad furta inclinari: id potius fit vitiosa consuetudine, quàm planetarum influxu. Et cùm voluerint obsistere, voluntatis suæ id possunt rectitudine & conatu, cum auxilio gratiæ. Non illepidum est quod refert Laërtius hac de re. Zenocritus, inquit, habebat seruum valde addictum furtis; & cum quodam die deprehensus grauiter cæderetur, clamabat ille, *Parce, heu parce; mihi in fatis est, vt furer.* Cui rectè Zeno: *Tibi in fatis etiam est vt cædaris.* Excusatio ergo nulla, ad planetas scelus referre. Sed consuetudo pessima forti debet conatu cum auxilio gratiæ expugnari, & aperta confessione patri spirituali detegi, vt remedium dum tempus est possit adhiberi, & fræno timoris Dei inualescens prauitas coërceri. Nam multi adolescentes exiguis assueti furtis ad maiora perducti sunt; quia illa exigua furta pudore quodam reticentes, in confessione non aperiebant. Et ideò sensim ad grauiora lapsi sunt. Deo in vindictam priorum id ordinante.

Alij verò, qui seria & sincera confessione illa detegere curarunt, tandem vitiosam consuetudinem facilè deuicerunt.

Cass. col. 2. c. 11. vit. PP. 5. p. c. 16. Habes hac de re exemplum Serapionis Abbatis. Cum adhuc essem puerulus, inquit, & cum Abbate Theona commanerem, hæc mihi fuit inimici impugnatione consuetudo feralis ingesta, vt post refectionem cœnæ hora nona factam, panem quotidiè latenter absconderem, vt serò illo ignorante comederem. Quod furtum licet inoliti desiderij incontinentia sine cessatione commiseram, expleta tamen concupiscentia ad me reuertens grauiùs cruciabar de furto, quàm de esu fueram iucundatus. Cumque ab hac pessimæ consuetudinis tyrannide non possem me eruere, seni illam manifestare confundebar. Contigit verò Dei nutu de hoc captiuitatis iugo volentis me eripere, vt quidam fratres cellam Senis visitarent, & refectione sumpta collatio spiritualis haberetur. Cœpit autem senex disserere de vitio gulæ, cogitationum occultarum natura, & vi atroci quam habebant quando celabantur. Ego collationis huius virtute compunctus, conscientia redarguente perterritus, credidi secreta mei pectoris Dominum seni reuelasse, vnde cœpi in singultus & lachrymas prorumpere, & panem furtiuum in medium producere, & prostratus consuetudinem aperire, veniamque implorare. Tunc senex: *Confide*, inquit, *ô puer, absoluit te ab hac captiuitate confessio tua, per illam aduersarium deiecisti, quem antea taciturnitate tua in te dominari permiseras. Ideò nequam ille spiritus vlterius te non inquietabit, nec in te latibulam teterrimus serpens deinceps vsurpabit: quia de tenebris cordis tui salutari confessione ad lucem protractus es.* Necdum senex verba compleuerat, & ecce lampas accensa de meo sinu procedens, ita cellam repleuit odore sulphureo, vt vehementia fœtoris vix in ea nos residere permitteret, resumensque senex admonitionem: *Ecce*, inquit, *sermonem meum tibi approbat visibiliter; vitiosæ consuetudinis tuæ incentorem vidisti fugientem, confessione tua depulsum de corde tuo, nec amplius locum in te habiturum.* Itaque, iuxta senis dictum, nulla mihi amplius ingesta fuit furtiui desiderij tentatio, sed penitus extincta fuit vitiosa illa consuetudo.

Inculcetur ergo adolescentulis hoc exemplum, vt latenter irrepentem furtiuam consuetudinem non abscondant: sed per confessionem apertam illi remedium finemque imponant, nam hæc consuetudo frequens est in adolescentibus & adolescentulis famulari incipientibus, qui per parua domestica furta confessione sincera non detecta, grauiora tandem sibi congerunt incommoda & conscientiæ onera, quæ vix postea possunt excutere.

PROPOSITIO SECVNDA.

Furtum non solum inducit maculam peccati, sed & obligationem restitutionis.

Talis est obligatio hæc, vt dicit Augustinus: *Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum,* voluntate saltem & firmo proposito, si reipsa statim non possit. Hanc obligationem rectè intelligens Tobias, cùm vxor hœdum captatum domum detulisset, & ipse balantis vocem audisset, dicebat: *Videte ne fortè furtiuus sit, reddite eum Dominis suis, quia non licet nobis aut ex furto edere aliquid aut contingere.* Sic & Iacob restituebat Labã omne damnum quod in grege proueniebat Gen. 20 Propterea etiam Zachæus acceptus fuit Christo, quia res malè partas in quadtuplum restituere proponit. Hinc non fuit laudabile in Dauid, quod cùm per calumniam & fraudem quidam seruus Siba nomine (vt habetur 2. Reg. c. 16. & 19.) obtinuisset bona Miphiboseth Domini sui, non curarit in integrum illi restitui, sed diuidi ordinarit.

August. in conf.

Tob. 2.

Hæc verò obligatio restitutionis, est causa perditionis, estque densum lutum quod contra se aggrauant, qui congregant non sua, & ita in hoc luto figuntur eorum pedes, vt pause extrin-

se extricent. Vnde Abacuc Propheta: *Væ ei qui multiplicat non sua: vsquequo aggrauat contra se densum lutum?* Quia scilicet peccati sui oppressione se coangustat, congregans super se pondus peccati, remorsum conscientiæ, confusionemque suam, denique obligationem restitutionis. Hæc est velut densum lutum cui infigitur, ex quo emergere non potest; ita vt ex eo quod restituere noluit, licet peccati pœniteat, flammis tamen æternis addicatur; quia nemo saluatur nisi restitutione, si ei sit possibilis. Vnde non dixit Dominus Zachæo: *Hodie huic, domui salus à Deo facta est,* nisi postquam promisit restituere.

Abacu.

Refert Guillelmus Peraldus hoc exemplum. Vsurarius quidam ad extrema præ graui infirmitate deductus, à Pastore visitatur, cui peccatum suum non negauit. A quo ablata omnia esse restituenda intellexit, alias saluari & absolui non posse. Cumque filij ad hoc etiam eum hortarentur, respondit miser: *Ego non possum, quia si superstes forem, non esset quod ederem, mihi statim mendicandum esset, si verò è viuis excederem, ad Xenodochiũ vobis confugiendum foret, nihil enim superesset, omnia fœnere sunt comparata.* Cui illi: Ne sis solicitus Pater de nobis, prospice saluti tuæ. *Tacete*, inquit ipse, *potius mihi standum ad Dei misericordiam, quàm ad hominum mercedem; illi enim inhumani & immisericordes sunt, Deus autem clementissimus:* Sicque sententiæ tenax emigrauit. Quod attendens alter filiorum, hortatus est fratrem ad restituendum, ne Patris pœna inuoluerentur. At ille: *Si Pater meus vsuras fecit, ego illas non feci, volo portione mea frui dum viuo; de futuro quid fiet nescio.* Firmus itaque mansit in ea mente; alius verò cuique suum restituit, & incerta pauperibus erogauit. Cùm autem prior ille in bonis deduceret dies suos ex substantia paterna, in puncto ad inferna descendit moriens. Alter verò qui restitutione facta religionis statum assumpserat, cum aliquando oraret, dehiscente terra, vidit in eius imo ignem maximas flammas euomentem; ibique inter alios Patrem cum filio sibi mutuò imprecantes. Pater filio dicebat: *Maledictus sis quia propter te, vt te ditarem, huc deueni.* Et filius; *Imò maledictus sis, qui propter te huc lapsus sum, si enim non reliquisses mihi malè parta, ego ab aliis vitiis abstinuissem.* Sic stabant in perpetua altercatione. Quod religiosus ille attendens, Dominum laudauit de restitutione facta. Ita ille.

Peraldus de vsura.

Certè multis contingit perditio, defectu contritionis, aut propositi firmi emendationis: multis quoque defectu confessionis; sed nec paucioribus defectu restitutionis. Vnde Collector Speculi exemplorum refert exemplum ad hoc probandum non illepidum. Cùm quidam (inquit) dæmoniacus cuidam viro sancto oblatus fuisset, præcepit vir sanctus dæmoni, vt nomen suum diceret. At dæmon. *Nos sumus*, inquit, *tres qui habitamus in hoc homine; ego vocor Claudens, & officium meum est cor peccatoris claudere, vt non possit habere contritionem. Si verò contritionem habuerit, tunc frater meus qui hic moratur vocatur Claudens os, qui laborat adhoc vt homo non possit confiteri. Sed si confitetur & conuertitur, nunc tertius frater meus, qui hic moratur, vocatur Claudens bursam, qui laborat ad hoc vt non satisfaciat restituendo ablata, & iniustè acquisita. Et ille plures nobis omnibus acquirit, quia licet conterantur quandoque & confiteantur, tamen rarò, vel numquam, omnia plenè restituunt, & sic seipsos damnant, quia peccatum non dimittitur, nisi res ablata restituatur.* Ita ille. Non sufficit verò pauperibus ea restituere, vel in pias causas erogare: sed illis quorum sunt, restituenda sunt, si sciantur, aut sciri possint.

Spec. V. exoritio.

Hinc B. Laudomarus, Carnotensis Episcopus, cùm nobilis quidam Ermoaldus, grauiter ægrotans per famulum 40. solidos misisset, rogans vt sibi iam cum morte confictanti vellet opitulari, & apud Deum sanitatem impetrare: orauit quidem, sed pecunias cùm numerasset, famulo reddidit dicens: *Hæc pecunia per iniquitatem conflata est, nec potest mutare sententiam Dei, nec vitæ spatia producere, nec peccatorum veniam impetrare. Tu ergo celeriter annuntia Domino tuo vt pro animæ suæ cura sollicitus, aliis iniustè ablata restituat, noueritque se vitam amissurum temporalem.* Dictum, factum: famulus namque domum repetens inuenit eum agonizantem, ita vt mox expiraret. V. Surium 19. Ian.

Psal. 140. Eccl. 34. Prou. 3.

Quapropter monet D. Basilius monasteriorum Patres nè malorum eleemosynas acceptent, sed bonorum. Cùm scriptum sit: *Oleum peccatoris non impinguet caput meum.* Item: *qui offert sacrificium ex substantia pauperis, quasi qui immolat filium in conspectu patris,* Propterea etiam dictum est: *Honora Dominum de tua substantia* non de aliena.

Accidit, inquit, Thomas Cantiprato, in Vaucellensi monasterio nostro tempore, vt congesta cuiusdam defuncti fœneratoris de Atrebato pecunia in eo Cœnobio seruaretur. Igitur die quadam cùm ille famosissimæ sanctitatis Monachus Vvalterus de Beaumont prope scrinium in quo pecunia seruabatur, oraret, diabolum desuper sedere vidit: Territus autem se signo crucis muniuit, & interrogat: quid hic expectas, iniquissime humani generis inimice? Bene, inquit, & iustè hîc sedeo, hoc quod meum est conseruando. Nec mora, Monachus Abbatem adiens, quid viderat, exponit. Abbas verò scrinium Atrebatum statim remisit. Ita ille.

Sic contigit quoque in Villariensi monasterio. Summa librarum fortè mille sexcentarum, mortuo quodam vsurario Namurci, illuc delata est, & multæ possessiones emptæ. Sed postea vir quidam arctæ conscientiæ Abbas es electus, qui vbi id factum comperit, venditis ouibus, pecudibus, aliisque mobilibus, pecuniam Namurcum remisit, vt redderetur singulis damnificatis. Nemine autem assumere volente restitutionis negotium, pecunia iterum ad monasterium est delata. Pius Abbas reportantibus indignatus, iussit eam iterum referri, & in foro coram ciuibus deponi, dicens: Pecuniam qui velit accipiat, nolo nostram esse, quam iniustè acquisitam non dubito. Quod vbi viderunt ciues, ædificati non modicum in hoc facto, communi consilio, per manus fidelium virorum, pecuniam iis qui damnum erant passi reddiderunt. Monasterio autem Deus non multo post in decuplo plura restituit. Ita lib. 2. Apum, cap. 36.

E contra solet Deus propter bona malè acquisita, etiam iuste acquisitis ruinam afferre. Sic dicit Sapiens; *Diuitiæ iniustè partæ euomentur.* Et apud Iob de diuite iniusto dicitur; *Diuitias quas deuorauit euomet.* Vbi allusio est ad illum qui noxium cibum sumpsit, & postea cogitur bonos cibos etiam cum cibo noxio euomere.

Iob. 20.

Sic ergo, qui iniquè aliqua congerit, non solùm illud quod iniustè habet, sed etiam quod priùs iure possidebat, plerumque amittit iusta Dei vindicta. Eadem similitudine vtens Nazianzenus dicit orat. 9. ad Iulianum: *Opes iniustè partæ cum aliorum lachrymis permiscentur, & ideò oportebit*

illa euomere. Videant ergo, & hoc attendant, qui aliena non restituunt, vel iniustè acquisitis ditari posse se putant; illa enim commixta bonis hæreditariis & iustis dispendium afferunt, ipsaque consumunt: quod frequenter accidere cernimus. Vnde cuidam Nauclero diuiti naufragium passo, conquerenti apud S. Ioannem Patriarcham Alexandrinum de hoc infortunio, per quod ad extremam erat inopiam redactus, respondit Patriarcha: *Crede, frater, nisi miscuisses pecuniis Ecclesiæ illas pecunias quæ tibi remanserant, nullatenus naufragium pertulisses. De malis enim habuisti eas, & perditæ sunt cum eis quæ fuerunt ex bonis.* Ita habetur in vita eius apud Surium.

Propterea D. Chrysostomus, monet parentes. *Si vis filiis tradere diuitias, possìde iustas, hæ enim manent, stantque firmæ & stabiles, quæ autem tales non sunt, citò pereunt, Substantia iniustè acquisita stabilis esse non potest, neque ad bonum proficit quod de malò congregatur. Quemadmodum enim fit triticū aut aliud tale discernis cribro, dum huc illuc iactatur, omnia grana paulatim deorsum cadunt, & tandem in cribro nihil remanet nisi stercus: sic de substantia iniusta nouissimè nil remanet nisi peccatum.* Alia similitudine idem indicat scriptura dicens: *Perdix oua fouit quæ non peperit, fecit diuitias & non in iudicio, in dimidio dierum suorum derelinquet eas.* Solet perdix aliena oua rapere, & fouet pullos qui eam non sequuntur, sed cùm adoleuerint auolant ad primam matrem, cuius vocem naturæ instinctu cognoscunt: Ita qui possident diuitias præter jus instar perdicis malis artibus oua censentur congregare; & ita breui auolabunt, infortunio aliquo vel casu subtracta. Qua propter, qui iniustè acquisitis fruuntur, restitutionis obligationem debent considarare, non solum ad euitandam damnationem æternam, sed etiam ad auertenda rei familiaris damna; ne tanquam ærugo depascantur, aut tanquam ignis consumant iustè acquisita, quod non infrequenter fieri iam diximus, & exemplo quod sequitur amplius adhuc confirmari potest.

Chrys. in Ep. ad Eph.

Hier. 17.

In monasterio S. Pantaleonis Coloniæ (inquit Cæsarius) Abbas quidam fuit, fratrem habens eiusdem ciuitatis conciuem, quem carnaliter diligens, sæpè pecuniam monasterij ei occultè largiebatur; quam propriæ substantiæ admiscens, & in ea negotians, quocumque perrexit semper cum damno rediit. Factaque est ei (licet non aduerteret) monasterii pecunia, tanquam ignis, & substantia propria quasi stipula. Et cùm esset in mercationibus satisgnarus, atque circumspectior cæteris suis sodalibus, illorum prosperitatem suumque dispendium mirari non sufficiebat. Tandem ad paupertatem deuenit. Cui abbas: *Quid est frater quod agis? quare ita omnia consumis ad confusionem tuam & meam?* Respondit ille: *Valde parcè viuo, diligentissimè mea custodio, & quid fit quod circa me agitur penitus ignoro.* In se reuersus venit ad sacerdoté, ei omnia circa se gesta aperiens per confessionem. Cui dixit sacerdos: *Vtere consiliis meis, & bene tibi cedet. Pecunia fratris tui furtum est, & ipsa substantiam tuam deuorauit. De cætero nil recipias ab eo, & de modico quod adhuc superest negotiare, videbisque manum Domini super te bonam: quidquid autem lucratus fueris, medietatem fratri tuo reddes, de reliquo tu viue; & hoc tam diu facias, donec omnem pecuniam monasterii tibi datam illi restituas.* Mira clementia Dei! Obediens homo Confessoris sui consilio, in breui adeò ditatus est, vt ipse abundaret, & fratri recepta restitueret. Cui cùm Abbas diceret. *Vnde tibi istæ diuitiæ frater?* Respondit. *Quamdiu substantiam fratrum tuorum recepi, semper pauper & miser fui: & tu grauiter peccasti, non tua mihi largiendo, & ego aliena recipiendo. Ex quo enim de his pœnitui & furtum abhorrui, benedicente Domino abundaui.*

Cæsarius l. 3. c. 39.

PROPOSITIO TERTIA.

CVm in hoc præcepto prohibetur furtum, omnes eius species prohiberi censentur. Primò quidem *Furtum simplex*, hoc est occulta acceptio, vel detentio rei alienæ inuito domino. Secundò *Rapina*, quæ est furtum habens violentiam coniunctam, accipiendo rem præsente Domino. Tertiò *sacrilegium*, quod est acceptio rei sacræ de loco sacro vel non sacro, aut rei non sacræ de loco sacro, per quam fit iniuria & violentia rei vel loco sacro: & hoc speciale est peccatum specialiterque illa circumstantia confitenda est. Hoc peccatum specialiter punit Deus, vt multis scripturæ exemplis declarari potest. Nam Baltasari Regi, quia vasis sacris cum Principibus & Concubinis abutebatur, manus apparuit scribens in pariete aulæ Regiæ horrendam illam sententiam, *Mane, Thechel, Phares*, & paulò post internecioni datur; Daniel. 4.

Dan. 4.

Rex Antiochus, ob spoliatum Hierosolymitanum templum variis primum doloribus cruciatur inclamans, *Reminiscor malorum quæ feci in Hierusalem*, &c. Et postea miserrima fœdissimaque morte procumbit.

Macha. 6.

Heliodorus à Seleuco Asiæ Rege missus vt diriperet thesauros templi, ab Angelis fœdissimè flagellatur v. 2. Machab. 3.

Inter Historias sacras notabile est, quod ex Petro Damiano refert Baronius, de Comite quodam ob prædia ecclesiastica occupata, apud inferos cum hæredibus condemnato. In Teutonicis partibus, inquit, Comes quidam diues ac præpotens, bonæ opinionis & innocentis vitæ, prout humanum erat de eius æstimatione iudicium, ante decennium ferè defunctus est. Post cuius obitum quidam Religiosus vir per spiritum ad inferiora descendens, præfatum Comitem in supremo gradu cuiusdam scalæ positum vidit. Aiebat namque, quia scala illa inter stridentes & crepitantes incendij flammas videbatur erecta, atque ad suscipiendos omnes qui ex eadem Comitum genealogia descenderent, constituta. Erat autem tetrum chaos, immane barathrum, infinitè patens; atque in profunda demersum, vnde scala producta surgebat. Hoc igitur ordine succedentium sibi series texebatur, vt cùm quis eorum nouus accederet, primum interim scalæ gradum teneret, is autem qui illic repertus erat, aliique omnes, ad proximum sibi gradum in ima descenderent. Cumque alij atque alij ex eodem genere homines, post carnis obitum, ad præfatam scalam per temporum interuallum, confluerent, alij protinus ineffabilis iudicis sententia ad inferiora migrabant. Planè dum vir, qui hæc contemplabatur, causam huius horrendæ damnationis inquireret; & præsertim cur ille Comes seuerissimè puniretur, qui tam iustè, tam decenter, tam honestè vixisset? Audiuit, quia propter quandam Metensis Ecclesiæ possessionem, quam B. Stephano proauus eius abstulerat, cui videlicet iste iam decimus in hæreditate successisset, omnes isti non diuerso supplicio deputati sunt. Et sicut eos ad peccandum non dispar auaritiæ culpa coniunxit, ita ad perferendas atrocis incendij pœnas commune supplicium copulauit.

Bar. to. 11. ad an. 1055.

DE NEGOTIATIONE.

QVartò prohibetur hîc omnis iniustitia, fraus & dolus, quo proximo infertur damnum.

Quintò, omnis emptio, venditioque iniqua, omnisque negotiatio illicita. Vbi aduerte, licet negotiatio ex se licita sit, multa tamen inuoluere pericula, vt propterea dixerit Sapiens: *Tres species difficiles & periculosę mihi apparuerunt Difficile exuitur negotians à negligentia, & non iustificabitur caupo à peccatis labiorum.* Vult significare Sapiens, tales difficulter euitare peccata, ideoque opus esse illis magna cautela. Quod idem significasse Psaltem aliqui putant in illis verbis: *Quoniam non cognoui litteraturam, introibo in potentias Domini, & memorabor iustitię tuę solius.* Vbi Psalterium Romanum legit: *Quoniam non cognoui negotiationem*: Et Hebræa legunt; *Quoniam non cognoui scripturam, & computus ac numeros.* Q.d. quia non fui addictus libris illis computuum, hominem diuersimode implicantibus, animumque ac conscientiam inuoluentibus negotiis, ideò mihi facilius erit diuinæ contemplationi vacare, & saluti meæ operam dare. Inualescente ergo corruptione & malitia in humanis negotiis negotiatio periculum inuoluit, & rarò exercetur sine peccato.

Eccl. 26.

Psal. 70.

Primò quidem, quia obnoxia est multis fraudibus, dolis, mendaciis, imò & iuramentis, & lucris iniustis, Lucrum autem iniustum non potest esse sine iusto damno: *Lucrum in arca, damnum in conscientia,* teste Augustino. Et cùm plurimi negotientur vt ditescant, vix fit, vt statim id fiat, sine aliquibus iniustis lucris: & licet ipsi negotiatores nolint id agnoscere, tamen effectus ipse frequenter id declarat; quia frequenter fit vt qui subitò per varias & implicatas negotiationes opes acquisierint, subitò etiam Dei permissione illas disperdant. Vnde dicebat Nahum. 3. *Plures fecisti negotiationes tuas quam stellę sint cœli, bruchus expansus est & auolauit,* quasi dicat: Inuenisti innumeras artes ad congregandam pecuniam, & omnia negotiationum genera exercuisti vt ditescere: sed istæ diuitiæ omnes erunt quasi bruchus, qui terram operit multitudine maxima, citò tamen auolat, vt non videatur: aut sicut locustæ quæ noctu sepibus insident, & fruticibus, sed manè ad solis calorem auolant & fugiunt, inquit Hieronymus. Idem dicit Sapiens: *Ne rigas oculos ad opes quas non potes habere* (quas iustè scilicet & licitè habere vel retinere nefas est) *quia facient sibi pennas, & auolabunt.* Sicut aues captæ, ab aucupe tanquam violento possessore statim auolant: ita opes ab iniustis possessoribus.

Prou. 23.

Rectè ergo negotiatores monet Sapiens: *Substantia festinata minuetur, quę autem paulatim manu colligitur, multiplicabitur*: quia nimirum opes subitò acquisitæ, parum licitis mediis sunt paratæ: Vnde statim dilabuntur, vel statim à prodigis filiis dilapidantur. Aër qui summo mane præcociter eleuat nebulam & nubes, statim à prandio pluuiam mittit, quia nubes illæ mane præmaturè eleuatæ, vesperi excidunt in pluuias dissipatæ: ita opes quas parentes coaceruarunt nimis festinè, filij statim dissipant. Et sicut efferuescens olla lactis, ex feruore per cadilabra effluit, dum subitò augetur & intumescit; detracto verò igne detumescit; & ad se redit: Ita opes quæ subitò attolluntur, & præter modum excrescunt, paulò post velut deferuescentes, imminutæ visuntur. Alia adhuc similitudine id declarat Ecclesiasticus c. 40. dicens: *Substantiæ iniustorum sicut fluuius siccabuntur, & sicut tonitru magnum in pluuia personabunt.* Q. d. Sicut torrens aliquis instar fluuij currens subito aliquando exarescit & sicut tonitru magnum dans sonum simul cum pluuia euanescit: ita opes impiorum, si aliquando prospero cursu profluant, subitò etiam sæpius fluere cessant; & cùm instar tonitru ad tempus admirationem quandam habeant, suoque fulgorè ac pompæ strepitu eniteant, diuturnæ tamen non sunt, sed mox euanescunt.

Prou. 23.

Secundò, licet nullæ fraudes forent in negotiatione ex illa tamen impedimentum magnum salutis frequenter oritur, quod homines huius sæculi suis negotiationibus totos se immergant, neglectis eis quæ Dei sunt omnesque suas sollicitudines ad id referant nocte dieque, dum surgunt, dum decumbunt, dum incedunt. Vide quæ de artificibus & negotiatoribus tradit Ecclesiast. cap. 38. Hos monet Sap. *Noli laborare vt diteris, sed prudentiæ tuæ pone modum: melius est parum cum timore Domini, quàm thesauri magni & insatiabiles.* Monet quoque Apostolus: *Rogamus fratres, operam detis vt quieti sitis, & negotium vestrum fiat*: Negotium scilicet salutis & animæ, præponatur semper negotiis inquietis huius sæculi, vt non sitis sicut ille in Euangelio, qui ad cœnam vocatus non venit, quia abierat ad negotiationem suam, & illi inuolutus neglexit cœnam beatitudinis opiparam. Illis ergo frequens periculum est, qui continuò cor suum in inquieta negotiatione immergunt, & Deo ne quidem horæ quadrantem in die tradunt. Illi qui continuò habent bilancem in vna manu & librum computuum in altera; sciant etiam quod frequenter salus ipsorum in bilance sit, hoc est, non satis certa, firma, aut secura.

Prou. 23. & 25.

1. Thess. 4.

Tertiò, hoc etiam habet negotiatio periculi quod ordinetur ad alendam familiam non solum iuxta statum sed etiam in deliciis, voluptatibus, & luxu: qui manifestè cernitur in cibis, vestitu, ornatu, aliisque modis superfluis; & ita fit vt negotiatio sit occasio ambitionis, & aliorum peccatorum. Hinc videmus mercatores, si ditescant, statim velle haberi vt nobiles, volunt filios suos vocari Dominos, & modum viuendi in aula domi suæ volunt introducere, & vltra terminos suos ambulare, quibus rectè dicit Abacuc: *Vę qui congregat auaritiam malam domui suę, vt sit in excelso nidus eius, & liberari se putat de manu mali. Cogitasti confusionem domi tuę.* Certè multi congregant diuitias, tali quali via, vt nidum suum in sublime ferant, familiam suam exaltent, & nomen suum in excelsum tollant.

Abac. 2.

Putantque, si potentes fuerint opibus, tutos se fore ab omni calamitate, ac diu illam potentiam duraturam: sicut auis cùm in excelso nidum construit, putat neminem sibi nocere posse, aut nidum deijcere. Sed rectè dicitur: *Cogitasti confusionem domui tuę*, quia dum ita eleuantur, omnia eis in perniciem temporalem & æternam conuertuntur; longéque melius foret, illos & filios eorũ in statu suo tranquillè agere cum bona conscientia, quàm sese ita eleuare cum confusione sua. De his iterum conqueri videtur Dominus apud Isaiam: *Vę qui ponitis fortunę mensam, & libatis super eam.*

Abac. 2.

Vbi Glossa dicit, Deam fortunæ temporalis esse incrementum honoris, diuitiarum, & auctoritatis, & omnia quæ peraguntur ad illa augenda, esse quædam sacrificia quæ Deæ fortunæ immo-

Isa. 65.

lantur: & qui hoc faciunt per iniustas vel illicitas vias, sunt quasi idololatræ mensam & altare huic Deæ erigentes. Et certum est, gentiles quosdam fortunam coluisse vt Deam, quasi ab illa venirent opes, honores, victoriæ, prosperitates.

Vnde illam inuocabant tanquam Deam potentem suos beanté. Rectè dicit Plinius: *toto mundo, locis omnibus, omnibusque horis, omnium vocibus sola fortuna inuocatur, vna nominatur; vna accusatur, vna agitur rea, vna cogitatur, sola laudatur, vel arguitur, volubilisque existimatur, vaga, inconstans, incerta, indignorum fautrix, huic omnia feruntur accepta, & ita fors ipsa pro Deo est, quia Deus probatur incertus.* Ita ille lib. 2. cap. 7.

Hinc etiam, teste Lactantio, solet fortuna effigiari, cum cornu copiæ, & gubernaculo, tanquam opes tribueret, & humanarum rerum regimen obtineret. Huic ergo Deæ quasi festiuæ & lætæ, omnem prosperitatem adspiranti, instruebatur conuiuium, vt hilaritate eam colerent genio indulgentes, & ideò dicitur: *Qui ponitis fortunæ mensam.* His similes sunt aliqui adhuc Christiani, qui plus tribuunt fortunæ, quàm Dei prouidentiæ omnia gubernanti, & fortunam nostram dirigenti: & plus tribuunt fortunæ, quàm virtuti, aut prudentiæ. Sic auarus quidam apud Nazianzenum tract. de fortuna dicit: *Gutta bonæ fortis* (siue fortunæ) *potior est mihi bonæ mentis*, (siue prudentiæ) *Cado.*

Sed, vt de fraudibus negotiationis pauca attingamus, solent illæ multiplices esse. 1. circa pretium. 2. circa rei substantiam, aut qualitatem. 3. circa mensuram, numerum, & pondus. Quantum ad primum, sciant negotiatores, non esse sibi licitum quolibet pretio vendere, sed solum legitimo, quod vel à Magistratu determinatum est, vel pro loco ac tempore æstimatur. Quod quidem non consistit in indiuisibili, vt aiunt; sed aliud dicitur rigorosum, aliud moderatum, aliud infimum. Si vltra rigorosum accipit venditor, peccat contra hoc præceptum, & tenetur ad restitutionem. Si infra infimum emptor donet, peccat quoque, & superaddere tenetur vsque ad legitimum, vt passim docent Theologi, & Summistæ. Hinc peccant illi qui videntes pauperem vrgeri necessitate, & ideo sua vendere longè minus quàm res valeat, cogunt eam vendere.

Hinc de similibus diuitibus conqueritur Propheta dicitque illos dicere. *Possideamus in argento egenos, & pauperes pro calceamentis.* Quasi dicant: Redigamus pauperes ad extremam inopiam, vt cogantur pretio minimo nobis se velut in mancipia vendere: & ita possideamus eos, vt quasi iumenta seruiant, & quidem exigua mercede, quasi pro pari calceamentorum. Peccant & illi venditores, qui mutuò inter se conspirant in pretium iusto maius, vt nemo illorum minoris vendat & sic cogantur emptores pretio iniusto emere; quod vitium vocatur *Monopolium.* Sic & emptores peccant, si & ipsi conspirent in pretium iusto minus, vt ad illud venditores cogant. De quo monopolio V. Lessium lib. 2. cap. 2. dub. 21.

Amos. 2.

Peccant quoque illi, qui tempore egestatis & famis res vsibus & victui hominum necessarias detinent, vt annonæ caritatem augeant. Hinc dicitur Prouerb. 11. *Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis.* Pauperes enim eis maledicunt, & imprecationes illorum non sunt contemnendæ; quia Ecclesiastici 4. dicitur: *Maledicentis tibi in amaritudine animæ, exaudietur deprecatio*, ita vt maledictioné populi sequatur maledictio Dei. Hinc dicit Basil. homilia contra ditescentes auaros. *Ad horrea tua aperienda, noli annonæ caritatem expectare, nam qui auget pretium annonæ, publicæ execrationi obnoxius redditur. Noli ob vtilitatem priuatam, communem inediam affectare, famem ob aurum ne appetito, ne per occasionem cumulandarum opum, iram Dei in te accersas.* Hinc etiam Deus aliquando eos qui grana reseruant, incommodis aliis afficit gurgulione & bestiolis aliis bona eorum vastantibus.

Certè SS. Patres contra hoc grauiter inuehuntur, præsertim D. Ambrosius l. 3. offic. c. 6. *Cur ad fraudem conuertis naturæ industriam & indulgentiam? Cur inuides vsibus hominum publicos partus? Cur populis minuis abundantiam? Cur affectas rerum inopiam, ambis frumentorum indigentiam, alimentorum penuriam, partus vberes solus ingemiscis? Eos publicam fertilitatem, horrea frugum plena deploras: Exploras quando sterilior sit prouentus. Votis tuis gaudes maledictum arrisisse, vt cuique nihil nascatur. Tunc messem tuam venisse lætaris, tum tibi de omnium miseria congeris opes. Hanc tu industriam vocas. Hanc diligentiam nominas: quæ tamen calliditatis versutia & quæ fraudis astutia est, Latrocinium hoc, an fœnus appellem?* Debent Principes huiccè rei aduigilare, & in tales monopolas auaritiæ famæ publicam famem affectantes animaduertere, aliisque obuiare.

B. Carolus Comes Flandriæ, cùm Lambertus Stratensis, frater Bertolfi Præpositi S. Donatiani, decimas in multos annos redemisset, plenaque horrea haberet, & ingruente annonæ caritate ea egenis communicare nollet, iussit eius horrea effringi, copiamque ingentem tritici egentibus distribui. Qua de causa à monopolis ei in templo oranti sacrilegè mors violenta illata est, ipseque iustitiæ ac annonæ publicæ tutor, promuneris sui fortiter obiti merito Martirij palmam tulit.

Vide item Molanum 2. Martij.

Celebris & sancta huius facti memoria adhuc Brugis perdurat, & locus in quo Comes occisus est adhuc ostenditur.

Narrat quoque Cantipratanus anno 1238. defunctum fuisse Philippum Cancellarium Parisiensem, & apparuisse Guillielmo Episcopo Parisiensi, eique damnationem suam indicasse; & inter cæteras causas suæ damnationis hanc recensuit: quod fructus annuos & opimos, ex beneficiis opimis prouenientes: reseruasset in pauperum dispendium l. 1. apum c. 19.

Quantum ad secundum, circa rei substantiam aut qualitatem peccantes in venditione, hoc præceptum transgrediuntur; v. g. si animal languidum ac infirmum pro sano vendatur, res corrupta pro bona, vt in pharmacis frequenter contingit: pecunia adulterina pro moneta legitima, res commixta pro pura. Ideò Amos 8. clamat contra vendentes quisquilias frumenti illis qui necessitate cogebantur emere tale quale. Ipsi scilicet diuites fraudulenti vendebant purgamenta frumenti, paleam & pulueres tritico commiscentes, alia que adulterina grana. Peccant quoque, qui vendunt scientes vitium rei, damnosum emptori: imò & ipsi emptores in hoc peccare possunt, multis artibus & mendaciis rem esse vitiosam confingentes, vt possint pretio minus iusto emere. Ideò dixit Sapiens: *Malum est, malum est, dixit omnis emptor, & cùm recesserit gloriatur.* Ergo monendi sunt tabernarij, caupones, & alij rerum liquidarum venditores, qui multa arte & commixtione iniustè ditescunt, & postea nullam restitutionem faciunt. Vnde illæ opes manent semper obnoxiæ restitutioni.

Audiant tales, quid Matri B. Mariæ Ogniacæ ob mercimonia iniusta contigerit. Sic narrat Cantipratio. Maria Ogniaca valde compatiens animabus quæ sunt in purgatorio, super anima etiam matris sollicitabatur in spiritu. Hanc ob eleemosynas & honestæ vitæ modum sperabat saluam; quia tamen iudicia Dei abyssus multa, rogabat Dominum cum multis lachrymis, vt certior redderetur de eius statu. Accidit quadam die, vt ad Missam iuxta altare sederet, quasi ad pedes Domini, viditque tenebrosum quendam spiritum. Ipsa mox signum crucis formans, timore fugato interrogat, quis esset. *Sum*, inquit, *mater tua*. At quomodo tibi est, ô mater? Respondet. *Pessimè; nil me tuæ iuuant preces æternis ignibus addictam*. Heu, inquit, & quæ causa damnationis? *Enutrita fui*, ait, *in his quæ per iniusta mercimonia acquisita fuerunt, & conscia non restitui. Non curaui etiam, nec aduertere volui quid contra Deum in meo hospitio, & à mihi subditis ageretur: & tortuosas mundi vias ingressa, indignum misera iudicaui parentum meorum vestigia declinare, & spreui arguentem te super his & aliis, nec pœnitui: & ideò vitam cum infœlici morte commutans, æternùm perij*. His dictis disparet. Illa consideratis omnibus per ordinem, etiam in matre sua Dei iustum iudicium benedixit, nec fleuit amplius illam, diuinæ voluntati rationem intellectualem conformans.

Cantip. l.2.c.54.

Quantum ad tertium, circa mensuras, pondera, aut numerum si fraus fiat, abominabile est peccatum: *Statera dolosa abominatio est apud Deum Non habebis diuersa pondera, nec erit in domo tua modius maior & minor*. Q. d. Non habebis vnum pondus aut mensuram vt vendas, alterum quo emas, vnum pro vicinis, alterum pro extraneis. Qui in statera peccant, in statera vbi animæ ponderantur, apponentur. De illis verum erit. *Appensus est in statera, inuentus est minus habens*; bona eorum nullius erunt ponderis, mala pondere suo ad inferos vsque eos demergent. Peculiariter autem dicitur Deus abominari stateram dolosam, qui in ea fraus committitur sub specie iustitiæ & æquitatis, peccaturque in multitudinem, & præsertim in pauperes, qui minutim res necessarias comparant. Hinc apud Michæam c. 6. legimus, *Vox Domini ad ciuitatem clamat, audite tribus, adhuc ignis in domo impij, thesauri iniquitatis, & mensura minor, iræ plena: nunquid iustificabo stateram impiam & pondera dolosa?* Q. D. audite, ô viri & tribus Israël, videte quæ flagella vobis immineant, mensuræ iniustæ & thesauri iniquè comparati erunt vobis ignis consumens vos; prodeunt ex igne cupiditatis vestræ ad lucra anhelantis: vt per fas & nefas ditescatis, & desinent in ignem æternæ vltionis: Egone qui sunt iustissimus iustificabo stateram impiam? An impunitam eam relinquam, & dissimulabo quasi iustam? absit. Ego enim cœpi percutere te perditione super peccatis tuis: *Tu seminabis & non metes, calcabis oliuam, & non vngeris oleo, & mustum, & non bibes*; quia hostes demetent tuam messem, & oleum ac mustum tuum diripient.

Prou. 11.

Mich. 6.

Vide ibi pœnas, quas minatur Dominus iniustis hominibus, ob pondera & mensuras, illisque diuitibus qui per fas & nefas ditescunt: Et hi in morte anxietatem miram reperiunt, conscientia eos stimulante.

Audi quod cuidam mercatori iniusto contigisse refertur in lib. de viris illustribus Ordinis Cisterciensis. Ille morti proximus vocauit Notarium, vt testamentum suum conderet. Parato autem ad scribendum, scribe inquit: *Corpus meum terræ detur, ex qua sumptum est: Anima dæmonibus tradatur, quia ipsorum est*. Obstupescunt Parentes ad hæc verba læsum dicunt febre eius iudicium, & ægritudine cerebrum debilitatum talia pronuntiare; ipse verò tertiò idem repetit, & se integro iudicio pollere asserit, adiecitque: Vultis, vt pleniùs mentem meam vobis aperiam? *Anima mea dæmonibus detur, insuper anima vxoris meæ, & animæ filiorum meorum, anima quoque Confessarij mei. Mea, quia vsurpaui multa iniustè: vxoris, quia ad hoc me sollicitauit, & ad id coactus fui vt eius vanitatibus obsecundarem: filiorum, quia vt eos ditarem iniustitiæ fui obnoxius: Confessoris denique, quia me impœnitentem absoluit*. Et in similibus verbis expirauit, æternùm infœlix.

LECTIO XIII.

DE VARIIS HOMINVM GENERIbus contra hoc præceptum peccantibus.

OMnes pene status quadam iniustitiæ macula aspersos videmus, & contra hoc præceptum per cupiditatem noxiam peccare. Quod etiam considerans Propheta Ieremias dicebat: *Extendam manus meas super habitantes terram, dicit Dominus: à minore quippè vsque ad maiorem omnes student auaritiæ, & à Propheta vsque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum*. Breuiter ergo attingemus, per diuersos hominum status discurrendo, quinam transgrediantur hoc præceptum, & quàm commune sit furti vitium, licet à paucis vt oportet consideretur, & omnes ab illo, tanquam fœdam maculam inurente, sese excusare conentur.

Ierem. 6.

Primò, huius præcepti transgressores sunt Reges & Principes, qui variis exactionibus plebem iniustè onerant & opprimunt. Ad quos clamat Michæas: *Audite Principes Iacob & Duces domus Israël, qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis, & carnem eorum de super ossibus eorum, &c.* De his iterum conqueritur Dominus per Prophetam Dauidem dicentem: *Deuorauerunt plebem meam sicut escam panis*. Vnde rectè dicere solebat Ludouicus 12. Rex Franciæ: *Plebem & rusticos esse pascua tyrannorum & militum, tyrannos autem & milites esse pascua diabolorum*. Neque solum ipsi Principes, sed & maximè eorum Consiliarii hac in re peccant, crudeli sua subtilitate varios modos excogitantes, quos Principibus suggerant, ad excoriandam plebem, & exsugendas facultates eorum variis impositionibus iniustis.

Michææ cap. 3.

Hac de re habemus exemplum inter res gestas Francorum. Quidam enim noxius adulator, vt Regis rem nummariam augeret, suasit vt ex minimis etiam rebus quas rustici deferunt in vrbem vnum aut alterum nummum exigeret. Cùm verò viderent Consiliarij, in vrbe ob populi frequentiam ingentem pecuniam colligi, multas similes exactiones plebem grauantes excogitarunt. Hoc videns qui primò consilium dederat, pœnitentia ductus, conatus est dissuadere, quod priùs iniustè adinuenerat: sed cùm non idem auctoritatis haberet in dissuadendo, quod habuerat in suadendo, in magnos animi angores incidit, penèque de salute desperauit. Et vt pœnitentiam hanc

suam testaretur, ac alios ab illa deterreret, testamento cauit vt in illa cloaca in qua totius fori frumentarij sordes confluunt, sepeliretur; in quo manet etiam vsque ad hunc diem exactionis ab eo suasæ & persuasæ executio. Ita Cornelius à Lapide in caput 13. Ezechielis, qui dicit Parisijs adhuc ostendi os cloacæ in foro frumentario, in qua sepeliri se iussit ille serò tandem penitens. Similiter peccant Principes, regnandi libidine bella conflantes, vel alia iniusta de causa: & in ipsos redundant tot furta, rapinæ, direptiones, sacrilegia, quæ militari insolentia committuntur. Hinc dixit Propheta: *Principes tui infideles, socij furum.* Et D. Augustinus l. 4. de Ciuit. c. 4. *Quid sunt regna, remotâ iustitia, nisi latrocinia? quia latrocinia quid sunt nisi parua regna? hoc malum tantum crescit, vt & loca teneat, sedes constituat, ciuitates occupet, populos subiuget, & euidentiùs regni nomen assumit. Quod etiam in manifesto confert, nondempta cupiditas, sed addita impunitas.* Ideò eleganter & veraciter Alexandro Magno quidam Pirata, cùm ab eo interrogaretur, quid sibi, vt mare haberet infestum, respondit: *Quid tibi, vt orbem terrarum? Sed ego quia exiguo nauigio facio, vocor latro: quia tu magna classè, Imperator.*

Isaiæ 1.

Non negamus tamen Principes posse iustè à subditis exigere tributa & vectigalia moderata pro defensione Reipublicæ, & status sui manutentione. Sed dolemus importabilia quandoque onera, talias, exactiones imponi: ita vt populus potius videatur languere, quàm viuere, & sæpius cogatur esurire & necessaria paupérculæ familiæ diuendere, etiam vsque ad vestes, ad satisfaciendum illis exactionibus. Sicque contingit, vt à ministris regis non minus affligantur, quam filij Israël à magistris operum quos constituit Rex Pharao, qui operibus duris luti & lateris eos mirè affligebant, & amaram eorum vitam planè efficiebant.

Sed dices: Reges id iuris habent in subditos, vt eorum etiam bona possint sibi vendicare sine iniustitia. Cùm enim filij Israël peterent à Samuële Regem qui præliaretur bella ipsorum, consuluit Samuel Dominum, & respondit ei Dominus. Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi: Verumtamen contestare eos, & prædic eis ius Regis qui regnaturus est super eos. *Faciet sibi Equites, constituet sibi Tribunos & Centuriones. Agros vestros & vineas & olineta optima tollet, & dabit seruis suis. Sed & segetes vestras & vinearum redditus ad decimabit, vt det eunuchis & famulis suis. Seruos etiam vestros & ancillas & iuuenes optimos & asinos auferet, & ponet in opere suo. Greges quoque vestros, addecimabit, vosque eritis ei serui. Et clamabitis in die illa à facie Regis vestri quem elegistis vobis, & exaudiet vos Dominus.*

1.Reg. 8.

Respondetur Dominum non dedisse auctoritatem omne illud grauamen inducendi in populum per Reges: Sed tantùm prædixisse eos sic acturos, ipso sic permittente, quasi in pœnam, quod eum abiecissent, ne regnaret super eos.

Vnde his verbis voluit deterrere populum ne peterent Regem, quia regimen, propter magnitudinem potestatis Regi concessam, facilè conuertitur in tyrannidem. Quod ergo dicitur. *Hoc est ius Regis*, idem est ac si diceretur: *Hæc est consuetudo regum.* Alias enim de constitutione Regis Deuter. 17. dicit Dominus: *Non multiplicabit sibi equos, nec habebit argenti & auri immensa pondera, ne eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos.*

Vide ibi Cornelium de munere Christiani Regis fusè tractantem.

Secundò huius præcepti transgressores sunt, qui Rempublicam administrant, illiusque opes & bona in propriam vtilitatem conuertunt: & ita dispendio publico familiam suam augent, opes sibi coaceruant, purpura vestiuntur & auro. Tales sunt multi Principum Officiarij, per quorum manus contributiones Reipublicæ transire oportet, Principumque opes. Sed quia manus habent velut pice infectas, aliqua semper eis pars adhæret, nec ad Principes transit, aut publico bono applicatur. Vltra stipendium suum, iniusta subtilitate ex bonis publicis sibi vendicant, & hanc subtilitatem *turnum baculi vocant*; sed qui eis in perniciem vertetur, sicut & frequenter domui ac familiis eorum in ruinam. Quia verum est illud sapientis. *Qui ædificat domum suam impensis alienis, quasi qui colligit lapides in hyeme.* Qui enim ædificat lapidibus collectis tempore hyemis, non potest firmum murum reddere, sed pluuiis tempestate que irruentibus, murus ille concidet. Sic illi qui impensis publicis & bonis alienis familiam suam in sublime euehunt, illam ventis & ruinæ obnoxiam reddunt. Nam frequenter contingit illos iniustitiæ alicuius suspectos, per ipsos Principes spoliari, ad inopiam redigi, vt in multis experientia vidimus.

Eccl. 21.

Refertur de Flau. Vespasiano, solitum fuisse rapacissimum quemque ad officia promouere, vt mox ditatos condemnaret & spoliaret: Vnde vulgo dictus est, *Officiarios suos habere pro spongiis, quod eos veluti spongias & siccos madefaceret, & humentes exprimeret.* Ita Suetonius.

Hos quoque possumus comparare sanguisugæ, quæ insatiabilis est, & continuò sugit corruptum sanguinem illius membri quod tangit; sed interdum præ nimia repletione crepat & intermoritur sicque effunditur sanguis omnis quem suxerat.

Sic illi Principum Officiarij sanguinem sugunt pauperum insatiabiliter, nec volunt euomere per restitutionem quandiu viuunt; sed tandem crepant per mortem, & effundunt sanguinem, tum suum, tum alienum; quia per Principes inquiritur in hæredes eorum, & exhauriuntur lite & condemnatione iniustæ opes. Itaque non solùm inter plebeios, sed & maximè inter Magnates, fures reperiri & raptores, certissimum est. Vnde Xenocrates videns quendam furem ad patibulum duci, subrisit & acutè dixit, interrogatus causam risus: *Quia magni fures paruum furem ad suspendium ducunt.* Nempe parui fures visuntur in patibulis, magni verò frequenter ambulant in Curiis, & voluuntur honorati in rhedis: Quapropter subtiliter Anacharsis leges comparabat telis aranearum: *Nam vt illis infirmiora animalia retineri videmus, valentiora transmitti, ita his humiles & pauperes constringi, diuites & præpotentes non alligari.*

Tertiò, præcepti huius transgressores sunt Iudices, Aduocati, Procuratores, qui iniusta stipendia exigunt, & tanquam *sanguisuga semper dicunt affer, affer*, partiumque litigantium opes exsugunt, etiam pauperes iniustis exactionibus conterendo, quasi sugentes mel de petra, oleúmque de saxo durissimo. Hi norunt ouem tondere excoriare, strangulare, sine multo clamore, & pauperem in abscondito deuorare. Taceo hic varias corruptiones, dolos, fraudes, quibus ius ab eis peruertitur, & iniustitia restitutioni obnoxia committitur. De qua re iterum infrà sermo occurret.

Quarto præcepti huius transgressores multi inter Ecclesiasticos reperiuntur, qui auaritiæ facibus accensi per fas & nefas multa sibi corradunt,

per vias illicitas multa conquirunt beneficia, multos redditus & opes; quas postea prodigunt in vsus profanos, in ambitionem & luxum, in equos & pellices, in processus, & lites, in pompas & vanitates. Hi omnes fures possunt appellari, quia frequenter non sunt ingressi per ostium, & quia patrimonium Crucifixi contra eius voluntatem quasi furantur, dum in vsus illicitos expendunt. Vnde illis dicit Bernardus: *Conceditur tibi vt de altari viuas, non vt de altari luxurieris, vt de altari superbias siue vt compares inde tibi fræna aurea, sellas depictas, calcaria deargentata. Denique, quicquid præter necessarium victum ac simplicem vestitum de altari retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est.* Idem quoque Epist. 42. sic scribit: *clamant nudi, clamant famelici, conqueruntur & dicunt. Dicite Pontifices, in fræno quid faciat aurum? nunquid aurum à fræno repellit frigus siue esuriem? nobis frigore & fame laborantibus, quid conferunt tot mutatoria, vel in perticis extensa, vel manticis plicata? Nostrum est quod effunditis: nobis crudeliter subtrahitur quod inaniter expenditis. Et nos enim Dei plasmatio; & nos Sanguine Christi redempti sumus. Nos ergo fratres vestri. Videte quale sit de fraterna portione pascere oculos vestros: vita nostra cedit vobis in superfluas copias. Nostris necessitatibus subtrahitur, quidquid accedit vanitatibus vestris. Duo enim mala de vna radice prodeunt cupiditatis, dum & vos vanitando peritis, & nos spoliando perimitis. Iumenta gradiuntur onusta gemmis, & nostra non curatis crura nuda caligulis. Annuli, catenulæ, tintinnabula, & clauatæ quædã corrigiæ: multaque talia tam speciosa coloribus, quam pretiosa ponderibus multorum dependent ceruicibus: fratrum autem lateribus nec semicinctia miserantes apponitis. Huc accedit, quod hæc omnia nec negotiationis studio, nec propria manuum exercitio vobis elabor asti: sed nec iure hæreditario possidetis, nisi fortè & vos in corde vestro dixeritis: Hæreditate possideamus Sanctuarium dei.* Hactenus Bern.

Bern. ep.

Hæc attendant Ecclesiastici illi qui toti terrenis inhiant, & in pauperes nihilominus immisericordes sunt & cùm quotidie dicere debeant: *Dominus pars hæreditatis meæ*, ipsi sortem in terra quærunt. Et cùm sibi sufficienter habeant, nihilominus plura semper appetunt & congerunt nepotibus & cõsanguineis ditandis, vel vsibus aliis prophanis applicanda: Quod quidem esse peccatum mortale tradunt communiter Doctores, & ex decretis colligitur, nam Vrbanus Pontifex & Martyr qui S. Cæciliam pluresque alios docuit, & animauit ad martyrium anno 233. sanxit ne bona Ecclesiæ in Laicorum vsus impendantur, idque sub graui pœna, 17. q. 4. c. Attendendum. *quia*, inquit, *hæc bona sunt oblationes fidelium, pretia peccatorum, & patrimonium pauperum.*

Hos ergo defraudat, & infidelis dispensator est, qui hoc patrimonium Christi & pauperum deuorat luxu illicito, vel per illud amicos locupletat stulto illorum amore infatuatus. Propter quam causam multi serò gement, & oculos aperient, videbuntque quàm stolidè animam oppignorauerint pœnis æternis per illa bona, quibus peccata redimere debuerant egenis distribuendo: Tunc autem, *Frater non redimit, redimet homo? non dabit Deo placationem nec pretium animæ.* Non iuuabunt ne potes, nec consanguinei quos ditasti, quin potius aggrauabunt pœnam, quia eis fueris causa luxus aliorumque peccatorum.

S. Laurentius Iustinianus Patriarcha Venetus, rogatus à consanguineo quodam suo, non ita paupere, vt pecunia eum iuuaret in filiæ dotem; non minus sapienter quàm piè respondit: *Considera quæso frater, si parum dedero, non est quo opus habes; si multum defraudauero multos vt vni satisfaciam: & præterea quidquid illud est, quod est, ad cibos potius pauperum, quàm in intortos crines aut margaritas, ab Ecclesia traditum est.*

Surius in vita eius. tom. 1.

Clemens Quartus, Iurisconsultus, cùm post matrimonium ad Petri Cathedram euectus fuisset, ad eum iam Pontificem duæ filiæ ex coniugio antea susceptæ accesserunt, fretæ illius opera se matrimonia, non ex pristina fortuna, sed ex Pontificatus magnitudine, consecuturas. Verùm, neque ipsarum, neque aliorum consanguineorum precibus vnquam adduci potuit vt ex Pontificiis bonis quicquam eis largiretur, sed semper respondit, Pontificibus Romanis filios non esse, neque eis licere quod suum non esset propinquis dare, & propterea contentas debere esse, si fortunas, quas ante Pontificatum haberet, omnes eis reliquisset. Cùm ergo illæ conditionem in matrimonio ex sententia non inuenirent, tandem sacrarum virginum pudicitiam matrimonio præposuerunt. Ita Fulgosius l. 4. c. 3.

Quintò, in priuatis familiis multi huius præcepti transgressores reperiuntur, siuè consideres parentes erga filios iniustè se gerentes, siue fratres inter se sororesque; siue famulos & ancillas erga dominos. Ac in primis peccant parentes, dum notabiliter vnum præ altero ditant, in præiudicium alterius, siue eius consensu vel culpa, siue hoc fiat ipsis adhuc viuentibus, siue per testamentum id ordinetur: nam præter iniustitiam quæ hic committi potest, etiam litium & discordiarum materiam implexam eis exhibent. Hos parentes reprehendit Ambrosius. *Quis*, inquit, *inter naturę fraternæ consortia fratres impares fecit? Alius totius paternę sortis è scriptionibus dotatur: alius opulentę hæreditatis deplorat exhaustam atque inopem portionem. Nunquid natura diuisit merita filiorum? Ex pari omnibus tribuit quod ad nascendi atque viuendi possint habere substantiam. Quibus ergo communiter dedistis esse quod nati sunt, non debetis his inuidere, vt vnus solus abundet, alij autem esuriant.* Filij vero peccant qui furtim substantiam parentum auferentes, illam prodigunt in ludos, symposia, luxus; imò & quandoque in fornicationes & scorta. Et dum res notabilis est, grauis peccati reatum incurrere satis significat Sapiens, dum dicit: *Qui subtrahit aliquid à Patre & Matre & dicit non esse peccatum, particeps est homicidę.* Secundùm Hebræam Lectionem vertunt aliqui: *Socius est hominis perditi & impij.* Solent enim iuuenes ad hoc parentum bona suffurari, vt dissipatoribus se iungant & perditis sodalibus: Sed & nostra Lectio rectè habet: *Particeps est homicidæ*, quia frequenter tales iuuenes dissipatores, perdita sua vitâ parentes ad inopiam quandam redigunt, & sanguinem eorum sugunt, bonorumque dissipatione mœrore quodam eos enecare censentur; qui mœror frequenter eos non minus quàm mors affligit.

Vis audire huiusce rei funestum exemplum? Audi quid acciderit in imperali ciuitate Lubecensi. Vxor cuiusdam Consulis vno partu tres filios fudit, vnus elephantiaco morbo percussus est, alter submersus, tertius propriâ manu peremptus. Hic post multas scortationes in vnam concubinam incidit, quæ ita cor eius captiuauit, vt omnia bona sua dissiparet. Sed nec perditio rerum, nec timor Dei, nec amicorum correctio, eum potuerunt ad mentem reducere. Mater videns filium indignam natalibus incurrisse pauperiem, pietate motâ aliquoties ei summas pe-

cuniæ tribuit, monens cum lachrymis, vt memor generis sui & salutis resipiscat; sed surdo canit. Videns ergo totum in meretricios vsus cedere, cor claudit & manum. At ipse considerans matris animum erga se mutatum (egestate & meretrice malis consulibus) aliquoties nudato ense in matrem ruit, sed pedibus sternit, minatur mortem nisi succurrat. Mater vidua sub pugione tremens, cogitur erogare quod petit, nec audet aperire facinus, ne à Iudice cum infamia familiæ plectatur. Non potuit tamen res omnino celari, resciuerunt amici, & eo vocato minati sunt mortem & accusationem apud Iudicem, si vlteriùs tale quid audeat. Verùm hæc monitio eum non reduxit ad mentem, sed potius ad insaniam quandam deduxit & desperationem. Resoluit ergo in publico lupanari cum scorto habitare, ad maiorem confusionem consanguineorum: vbi tandem omnibus consumptis post grauissimas inopiæ miserias febri correptus, in desperationem ruit, & sibimet necem inferre parat. Et ne quis impediret, destinat aliquò scortum suum, arreptoque cultro in hortum procedit, & totus furibundus in pectus figit, & in gyrum agitat, vt scelestum animum tanto celeriùs in manum dæmonum transmittat. Redit infœlix mulier, & videns sic corruisse, clamoribus viciniam complet: omnes confluunt, matri res nuntiatur. Nouâ angustiâ mucro ille feralis cor fodit etiam maternum, dum videt proprium filium ferro à se confossum in proprio sanguine iacentem. Interim impetrant amici postera die, summa pecuniæ Iudici oblata, vt funus sepeliri possit (nam secundùm leges flammis dari debuerat) in profano cemiterio quod à parte Septentrionali Cathedralis Ecclesiæ situm est. Sed vbi per vnam noctem sepultus ibi iacuisset, ita sequenti die tumuli terra conciderat, vt nonnulli coniicerent dæmones non solùm animam, sed & corpus abstulisse. Hæc Collector speculi exemplorum, verbo *Desperatio*, qui asserit se optimè nosse hominem, & omnem eius parentelam, & vidisse eius infœlix sepulchrum.

Attendant hæc iuuenes inobedientes, & paternorum bonorum dissipatores, in luxu sine conscientia prodigi, qui existimant à Patre vel Matre aliquid subtrahere non esse peccatum, quos esse participes homicidæ rectè asserit Sapiens, & hoc exemplum satis confirmat. Sed & in antiquo testamento filii contumaces & prodigi adducebantur à parentibus ad seniores ciuitatis, & portam iudicij, dicebantque: *Filius noster iste proteruus & contumax est, commessationibus vacat, luxuriæ, atque conuiuiis; & tunc lapidibus eum obruebat totus populus ciuitatis.* Deut. 21.

Transgressores quoque sunt huiusce præcepti filii familias, qui defraudant fratres suos aut sorores, & vbi vident parentes morti propinquos ad arcas currunt, quæ possunt subtrahunt, aurum, argentum, monilia, aut alia mobilia: sed & postea testamenta & voluntates parentum non adimplent, litibus omnia miscent, defraudant suos cohæredes, opprimunt iuniores, vel impotentiores fratres aut sorores. Nimis frequenter hæc accidunt, nec furti se reos existimant, conscientiæ & timoris Dei fræno abiecto, quod deplorandum est.

Quantùm ad famulos & ancillas, notum est quomodò furtis domesticis, tum in esculentis, tum in poculentis, parum conscientiæ sibi formant, quæ tamen planè contra Dominorum voluntatem fiunt, maximè in re notabili. Notum etiam est, quod sibi propinquis de rebus Dominorum multa largiantur, vel etiam in proprium vsum conuertant, cum graui conscientiæ detrimento. Et cùm Domini negotium gerere debeant, partem sibi pretii mentiendo retinent, in præiudicium Domini ac fidelitatis illi debitæ. Quæ omnia Cathechistæ vel Concionatori conueniens erit specificare, & amplificare, vt ab his deterreantur.

Sextò, si consideremus mores hominum in communi fæce plebis, omnia iniustitiis furtisque referta reperiemus. Artifices enim in suis operibus multâ fraude vtuntur, operarij que mercenarij non fideliter exequuntur opus sibi iniunctum, sed tantum ad oculum seruiunt. Si ad dietam operantur, languide laborant; si verò cum illis conuentum est, de toto opere, celeriter quidem operantur, sed imperfectè. Quod si heros ipsos consideres; inuenies eos frequentissimè contra hoc præceptum peccare, morosè debitum operarij persoluendo, cum eorum graui incommodo, cõtra illud monitum Domini: *Non morabitur opus mercenarij vsque mane.* Imò verò etiam mercedem defraudant, de quibus Iacobus c. 5. *Ecce merces operariorum qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat, & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit.* Leuit. 19.

Perpende quoque, quid inter rusticos & agricolas fiat, inuadunt mutuò agros, transferunt terminos, defraudant Dominos, defraudant decimas, per lites sibi arrogãt quod alterius est; quod iure non possunt, processibus ad se attrahunt, maximè si in pupillum aut viduam agere possunt. Certè litigiis ita dediti sunt etiam plebei homines, vt mirentur ipsi Aduocati & Procuratores ac Iudices, tot actiones, tam facili negotio, tanta pertinacia susceptas, quas cùm & ipsi dirimere quandoque cuperent, non valeant.

Similes sunt plerique horum litigantium & se inuicem defraudantium porcis sub quercu agentibus, quibus dum is qui eorum curam agit glandes excutit sufficienter, imò & abundanter ad pascendum; nihilominus ipsi inter se mussantur, dentibus se lacerant, vt à pabulo mutuò se remoueant, nec oculos attollunt ad benefactorem, qui abundè omnibus excutiendo prouidet. Sic Deus de bonis temporalibus, tanquam benefactor vniuersalis, sufficienter & abundè omnibus prouidet. Sed homines tanquam porci ingrati, in sese mutuò irruunt, diripiunt omnia quæ possunt, impediunt alios infirmiores lite vel violentia: & cum oculos ad vniuersalem prouisorem Deum attollere deberent, mutuò se lacerant, & dente porcino conscindunt.

Similes quoque eos dicere, possumus, multis in eodem hospitio agentibus, ac in eodem lecto decumbentibus: quibus cùm à Domino hospitij de stragulo & operimento abundè sit prouisum ne frigore tabescant, nihilominus vnus aut alter totum ad se attrahit operimentum, & alios partim nudos frigorique expositos relinquit: Deus enim sufficienter nobis sub eodem cælo habitantibus, de terrenis opibus prouidit, quæ sunt velut operimentum & amictus, sed cupiditate iniqua per vim & fraudes aliqui nudantur & spoliantur.

Postremò, considera vel ipsos pauperes, & videbis eos sub specie paupertatis multa committere furta, & quæ aliorum sunt vastare & diripere pretextu necessitatis. Et cùm frequenter in eis culpabilis sit, & velut voluntaria: *Declinant cor suum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes*

in peccatis. Non enim dignantur laborare, sed otiosam volunt ducere vitam; & si quandoque aliquid pecuniæ collegerint, in compotatione, & tabernis dissipant. Egent ergo culpâ sua, aliena diripiunt iniquè contemptis legibus publicis & ordine communi, viuere volunt suo arbitratu, inordinatè, turbulenter, bona etiam communitatis vsurpantes, syluis, agris, hortis damnum afferentes, omnem disciplinam turbantes. Contra hos clamat Apostolus: *Denuntiamus vobis fratres, in nomine Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè. Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos, nocte & die operantes, ne quem vestrum grauaremus: Et hoc denunciamus vobis, quoniam si quis non vult operari, nec manducet.* 2. Thes. 3.

Hi ergo non sunt excusandi, quia scriptum est: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*: & de muliere laude digna dictum est: *Quæsiuit lanam & linum, & operata est consilio manuum suarum, de fructu manuum suarum plantauit vineam.* Hoc est, de labore & lucro manuum suarum, non de alieno aut de furto. Prou. vlt.

Videns autem Salomon paupertatem multis occasionem furti suggerere, sicut & diuitias obliuionem Dei & salutis, rogabat Dominum: *Duo rogaui te, ne deneges mihi antequam moriar: Vanitatem & verba mendacij longè fac à me, mendicitatē & diuitias ne dederis mihi, tribue tantum victui necessaria: ne fortè satiatus illiciar ad negandum, & dicam, quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & periurem nomen Dei mei.* q. d. Vanitatem quæ est annexa prosperæ fortunæ, & verba mendacii ac iniustitiæ quæ sæpe annectuntur aduersæ, remoue à me: & idem repetit, dum dicit: *Mendicitatem & diuitias*. Quod si quæras quomodò hoc petat Salomon filius Regis ditissimus? Respondet Iansenius, aliquos existimare non esse verba Salomonis, sed alicuius Sapientis dicti Agur, cui ascribunt isti caput 30. Prouerbiorum. respondetur 2. Salomonem non pro se petere, sed docere modum postulandi, qui conuenit maiori parti hominum. Prou. 30.

Non etiam excusandi sunt à furto, illi qui exterius paupertatem mentiuntur, cùm & nummos repositos habeant, & sufficientia illis non desit. Iterim communibus pauperum bonis participant, & illos defraudant, ac eleemosynas fraude obtinent. Tales multi reperiuntur in vrbibus, qui domi lautè viuunt, & vt otiosam vitam degant, paupertatis speciem præferunt, & emendicant.

LECTIO XIV.

DE OCTAVO PRÆCEPTO.

NON FALSVM TESTIMONIVM dices.

1. *Docet falsum testimonium esse peccatum detestandū.*
2. *Docet prohiberi hic quoque omne falsum iudicium.*
3. *Prohiberi omnem falsitatem Aduocatorum & Procuratorum.*

PROPOSITIO PRIMA.

ESt *hoc grauissimum peccatum, Deoque abominabile.*

Patet cùm ex Scripturis, tum ex ratione, tum ex pœnis siue à iure siue à Deo falsis testibus illatis.

Primò quidem ex Scripturis, nam Prou. 6. dicitur: *Sex sunt quæ odit Dominus & septimum detestatur anima eius: oculos sublimes: Linguam mendacem: Manus effundentes innoxium sanguinem: Cor machinans cogitationes pessimas: Pedes veloces ad currendum in malum: Proferentem mendacia testem fallacem: Et eum qui seminat inter fratres discordias.* Item Prouerb. 21. *Testis mendax peribit*, & alibi sæpiùs idem repetit scriptura. Deuteron. autem c. 19. Pœna talionis falso testi decernitur: *Si inuenerint, inquit, falsum testem dixisse contra fratrem mendacium, reddent ei sicut fratri suo facere cogitauit, & auferes malum de medio tui, vt audientes cæteri timorem habeant, non misereberis eius, sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.* Propterea duo senes falsò Susannam adulterij accusantes, conuicti mendacij, lapidibus obruti sunt. Hanc legem secutus Constantinus magnus Imp. in vxorem suam Faustam animaduertit falsi testimonij conuictam. Hæc Crispi Priuigni amore capta, eum sæpius ad libidinem prouocabat. Cùm verò ille renueret detulit ipsa ad maritum, ipsum sibi vim inferre voluisse. Constantinus fidem adhibens, Crispum filium interfecit. Sed post aliquot annos comperta veritate, in vxorem capite animaduertit, vt refertur lib. 10. Hist. Rom.

Secundò declaratur ex ratione. Quia falsus testis peccat in Deum, in Iudicem, in reum, in Rempublicam. In Deum quidem quia periurando eum contemnit, & falsi testis fraude vilescit thronus Dei, tribunal scilicet veritatis, Dei thronum repræsentans. Nam iudex est organum, oraculum, & interpres Dei, iuxta id quod dicitur 2. Paralip. 19. *Videte quid faciatis non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini.* In Iudicem quoque peccat, quia eum mentiendo fallit, & causa est vt vel nocentem absoluat, vel innocentem plectat, deceptus falsi testis nequitia. In reum verò, quia falso testimonio in innocentem ruit, illi eripiens vel famam, vel bona, vel vitam vel si nocens est, peccat in Rempublicam, dum testatur innoxium esse, quia respublica priuatur fine iudiciorum, qui est pax ciuium & punitio delinquentium. Et sicut corpori censetur noxius qui impedit ne membrum putridum rescindatur, cùm ab illo sit periculum reliquis corporis membris sanis: Ita qui falso testimonio impedit ne is qui Reipub. noxius est præscindatur, el per impunitatem relinquit incentiuum delinquendi.

Hæc itaque attendant falsi testes, videant quam multipliciter peccent, non solùm dum contra veritatem testantur, sed etiam dum veritatem ipsam supprimunt, obligati iuramento suo eam aperire. Vt enim rectè dicit Isidorus: *Vnum pene crimen habent, & qui falsitatem promit, & qui supprimit veritatem, quia & ille obesse vult, & iste prodesse non vult. Beatus cuius testimonio innocens ab obiecto scelere purgatur, & cuius perditione etiam iniquus perimitur.* Audiant quid Poëta Gentilis dicat, & confundantur falsi Christiani. Isidor. in sent.

Ambiguæ, si quando citabere testis, Iuuenal. Saty.
Incertaque rei; Phalaris licet imperet vt sis
Falsus, & admoto dictet periuria tauro;
Summum crede nefas, animam præferre pudori,
Et propter vitam, viuendi perdere causas.

Verùm in hæc tempora incidimus, in quibus nihil communius est, quam falsa testificatio, sine vllo Numinis diuini timore: Nihil vilius venditur quàm fides in iudiciis; venales ibi linguæ

sunt & animæ, periuria susque deque habent, & dum eis de periurio fit mentio, dicunt illud Poëtæ: *Non ego iuraui, lego iurantia verba. Iurauit lingua, mentem iniuratam gero.*

Ouid.

Quadrupliciter autem testes corrupi inuenies. Plurimi ex iis pecunia corrumpuntur & muneribus, ita vt rectè dixerit Isidorus: *Non deerit multiplex conuentus falsorum testium, sit tantùm sit præsentia nummorum.*

Isidor. in sent.

Virgil.

Quid non mortalia pectora cogis
Auri sacra fames? Auro venalia iura.

Iuuenal. Sat. 14.

Falsus erit testis, vendet periuria, summa,
Exigua, Cereris tangens aramque pedemque.

Si cani offam medicatam ingeras, silet nec latrat: sic his pecunia vox veritatis erepta est, argenteis funiculis linga eis est colligata.

Alij corrũpuntur amore, v. g. ratione consanguinitatis aut affinitatis, vel ratione beneficij à reo aliquando suscepti: his compedibus ligatam habent linguam. Alii corrumpuntur timore alicuius maioris potestatis, quam magis quàm Deum ipsum timent, & ideò veritatē loqui pertimescunt, de quibus dicit Isidorus: *Qui metu potestatis veritatem occultat, eiusdem veritatis iracundiam sibi cœlitus prouocat; quia plus pertimescit hominem, quàm diuinã trepidat indignationem.* Alii denique corrumpuntur odio, ob antiquas scilicet inimicitias vel rixas, vnde dixit Ambrosius; *Duobus aut tribus testibus stat omne verbum, sed illis testibus, qui ante hesternum aut nudius tertius non fuerunt inimici, ne irati nocere cupiant ne læsi vlcisci se velint. Inoffensus igitur testium affectus quæritur.* Sic odio concepto contra Ioseph mulier, quod eius impuris amoribus non acquiesceret, falso testimonio eum enecare conata est. Senes contra Susannam ob eandem causam falsum testimonium dederunt.

Isid. in sent.

Sic in vita S. Narcissi Episcopi Hierosolymitani scribit Eusebius. Cùm quidem perditi, seueram rationem, qua in vitijs eorum corrigendis vti consueuerat, ferre non possent, cœperunt contra illum conspirare, & turpem quandam criminationis calumniam iuramento confirmare. Primus iurauit, nisi verum esset crimen: optare se vt Deus igne ipsum perderet: Secundus, vt morbo regio corriperetur: Tertius; vt oculis orbaretur. Licet verò nemo ex Fidelibus, ob testatam castimoniam & sanctitatem, fidem etiam iurantibus adhiberet: ipse tamen, præ grauitate falsæ huius criminationis, partim præ amore solitudinis vt ibi spiritui & sapientiæ vacaret, discessit, & in locis desertis pluribus annis vitam transegit ignotus. Verùm vltio diuina non est passa impios inultos. Primus enim illorũ cùm noctu scintilla ignis in eius ædes incidisset, cùm tota familia flammis extinctus est. Alter morbo quem sibi precatus erat, ab extremis pedum digitis, vsque ad capitis verticem contabuit. Tertius videns hanc vltionem Dei, & illam in se reformidans, palam maleficium & fraudem confessus est: tam acerbis verò lamentis se afflixit, vt lachrymarum diuturnâ profusione visum sibi extinxerit. Vide Eusebium lib. 4. cap. 7. Nicephor. lib. 5. cap. 9. Baro. to. 2. an. 116.

Itaque debent iudices aduigilare, vt possint discernere veros testes à falsis: & conditionem eorum qui testantur debent explorare, ne amore aut timore, ne odio aut pecunia sint corrupti: & maximè hæc attendenda sunt, dum de vita hominis agitur, non enim facile accusationi tunc credendum est, nisi post sagacem inquisitionem & examen. Quod ipsum significare voluit Dominus, dum ad puniendum Sodoman descendit.

Licet enim peccata Sodomorum irrefragabile testimonium clamore suo dare viderentur, tamen vt iudicibus regulam præscriberet, ne in ferenda sententia præcipites forent, dicit ipse: *Descendam, & videbo vtrum clamorem meum opere compleuerint.* Simile quid inuenies, cùm agitur de punitione eorum qui ædificabant Babel. Hoc & antiqui significarunt, dum depinxerunt Iustitiam sedentem in curru triumphali, quem quidem trahebant non equi aliqui, aut cerui celeres, sed antiquæ duæ Matronæ imbelles ad trahendum, quarum vna baculo incumbebat; altero gladio; sed præfracta cuspide. Dæsignabant ergo hoc schemate lentum Iustitiæ progressum, & deliberationem cum examine coniunctam, quam debent Iudices condemnationi præmittere. Gen. 11.

Tertiò grauitas falsi testimonij patet ex pœnis, tum ab Ecclesia, tum à Deo illatis. Et quidem iure Ecclesiastico falsi testes perpetuò sunt infames, vt patet causa 3. q. 5. cap. Constituimus. In Synodo autem 8. œcumenica Constantinopoli habita anno Domini 869. contra Leonem Consulem & Theodorum Protospatarium, qui impulsu Photii & Michaëlis Imp. contra Ignatium Patriarchã falsum dixerant testimonium; cum pœnitentiam peterent, hæc decreta fuit a Legatis Sedis Apostolicæ: *Definimus & promulgamus, hos per septem annos epitimium* (ita vocatur Ecclesiastica pœna & censura) *habere: esse illos duobus annis extra Ecclesiam, & alijs duobus intra Ecclesiam audire diuinas scripturas, vsque ad cathecumenos: non tamen vllo modo communicare, sed abstinere à carnibus & vino quatuor annis, præter dominicos dies & dominicas festiuitates: & alijs tribus annis stare cum fidelibus, & mereri diuinam communionem in solis dominicis solẽnitatibus, cum eleemosynis, orationibus, atque ieiuniis, ita vt tribus diebus hebdomadæ, secunda videlicet, quarta & sexta feria abstineant à carnibus & vino.*

Quod ad pœnas à Deo inflictas attinet, diuersæ illæ sunt, iuxta eius sapientiam & iustam prouidentiam, cui nihil manet inultum; Vnde in historiis passim reperies grauissimas vindictas falsis testibus inflictas, in perpetuam eorum infamiam, & aliorum exemplum ac terrorem.

In vita S. Gregorii Agrigentini Episcopi apud Surium 23. Nouem. legimus, ipsum à Sabino & Crescentio falsò accusatum, coram Synodo Romana centum & 50. Patrum, de stupro cum Eudocia puella, adductis centum & 10. testibus Psalmum alta voce ingeminasse: *Insurrexerunt in me testes iniqui, quæ ignorabam obiecerunt mihi; mala mihi pro bonis rependebant.* Statim igitur puella à dæmone correpta ad pedes eius concidit; Gregorius Sathanam e puella egredi & verum fateri iussit, ac manu eam comprehensam erexit. Illa fassa est se à Sabino & Crescentio muneribus corruptam, Gregorium falsò accusasse. Gregorius verò corã Synodo pro testibus & actoribus intercessit, & pacem illis impetrauit. Qua concessa statim tenebræ magnæ obortæ sunt, & actorum alii vtraque, alii altera gena nigri apparuerunt. Sabino verò & Crescentio labia atro colore infecta sunt, qui nunquam postea elui potuit.

Sed & Deus, quia prima veritas est, ita odio habet falsitatem, vt falsos testes sæpius per testimonium etiam mortuorum redarguere voluerit & conuincere. Habes exemplum in vita sancti Stanislai, qui cum argueretur iniustè possidere pagum quendam quem Ecclesiæ nomine coẽmerat, Petrum venditorem diuina potentia suscitauit. Vide Breuiarium Rom. 8. Maij.

Simile quid narrat August. l. de cura pro mortuis c. 11. Pro certo, inquit, cùm Mediolani esse-

mus, audiuimus, quod cùm debitū repeteretur à quodam, defuncti Patris cautione, prolata quod filio nesciente à Patre iam fuerat persolutum; contristari homo grauissime cœpit, atque mirari quod ei Pater moriens non dixerit quid deberet, cùm fecisset etiam testamentum. Tunc ei anxio apparuit idem Pater eius in somnis; & vbi esset repositum instrumentum quo illa cautio vacuata fuerat, indicauit. Quo inuento atque monstrato, non solum falsi debiti calumniam filius propulsauit, sed etiam paternum recepit chyrographum, quod Pater non receperat, quando ab eo persoluta erat pecunia. Hic itaque putatur anima hominis curam gessisse pro filio, & ad eum venisse dormientem, vt docens quod ignorabat, à magna eum molestia liberaret.

Videre potes exemplum cadaueris iam mortui, quod S. Antonio de Padua interrogante, Patrem eius ab homicidio innocuum declarauit, cùm eius rei falsò accusaretur. Surius in vita eius.

Infantes quoque adhuc nescios loqui frequenter elegit Deus, tanquam veritatis testes contra falsos accusatores.

Refert Gregorius Turon. lib. 2. hist. Franc. c. 1. S. Brixium Episcopum Turonensem falsò accusatum fornicationis, infantem ex ea recens natum coram populo adiurasse, vt diceret an ipse esset pater eius. Cui infans: Non es tu pater meus: Populo autem rogante, vt ex eo perquireret, quis ergo esset pater? Respondit Brixius: non est hoc meum, quod ad me pertinuit sollicitus fui, vobis si aliquid suppetit, per vos quærite. Cumque populus magiæ hoc tribueret, ignem illæsa veste gestauit vsque ad sepulchrum sancti Martini dicens: *Sicut vestem videtis ab igne illæsam, ita & corpus meum à muliere est impollutum.*

In vita S. Antonij de Padua qui vixit an. Dom. 1232. narratur. Cùm Patauii degeret vir Dei, Vlysipone duo ciues inexpiabili odio laborantes mutuò sibi necem machinabantur. Accidit autem vt alter alterius filium hora vespertina per summam crudelitatem iugularet, & intempestæ noctis silentio in horto parentum viri Dei facta fouea sepeliret. Mane facto, cædis auctor, & cadauer diligenter quæsitum est, ac tandem in horto Martini inuentum. Itaque pater viri sancti cum tota familia in vincula coniectus, & tanquam cædis reus habitus est. Eius rei vt per spiritum Patauii certior factus est vir Dei, eadem nocte magno miraculo Vlysiponem perductus est; & proxima luce ad Iudicem se conferens, petiit vt insontes e vinculis dimissos domum abire pateretur. Illo omnibus modis recusante, petiit cadauer perempti pueri ad se adferri. Quo allato, iussit defunctum edicere an parentes suæ cædis forent rei? Puer defunctus corpore se erigens, respondit, illos nullo modo conscios esse. Mansit toto illo die cum parentibus suis sic ab omni suspicione cædis liberatis, & mane Angelico ministerio, Patauium reductus est.

DE IVDICIBVS.

PROPOSITIO SECVNDA.

P*Rohibetur quoque hîc peruersi iudicii per sententiam Iudicis iniquam.*

Continet vtique sententia iniqua falsitatem cuiusdam testimonii, per auctoritatem, sed iniquè prolati. Quæ iniquitas Deo & hominibus grauem infligit iniuriam. Cùm enim Iudices sint iustitiæ administratores & custodes, dum corrumpuntur & scienter iniquè iudicant, censentur Iustitiam curæ suæ commissam constuprare. Hoc indicauit Ecclesiasticus c. 20. dicens: *Concupiscentia spadonis deuirginauit iuuenculam: sic qui per vim subuertit iudicium.* Iustitia scilicet est quasi Virgo incorrupta (sic enim eam omnes Poëtæ ac Philosophi pinxerunt,) eam ergo violare grande piaculum est. Hæc verò Virgo Iudicibus est commissa, vt eam illibatam seruent, sicut olim Eunuchis committebantur Virgines seruandæ, ne à quoquam corrumperentur. Proinde vult dicere Ecclesiasticus, quod sicut illi Eunuchi seu Spadones maximè impiè faciunt, si impura libidine per naturam eis vetita, vi Virgines sibi commissas corrumpant, aut quoquo modo constuprent. Sic Iudices violantes iustitiam, iniqua exercentes iudicia, per violentiam iniustè innocentes opprimentes.

Propterea frequenter monet scriptura Iudices iustitiæ huius, tanquam sponsæ Altissimi, diligenter conseruandæ in sua integritate. Sapiens c. 1. clamat: *Diligite iustitiam qui iudicatis terram.* Et c. 6. *Audite Reges terræ, & intelligite, discite iudices finium terræ. Data est domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra & cogitationes scrutabitur: quoniam cùm essetis ministri regni illius, non rectè iudicastis, nec custodistis legem iustitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis.*

Clamat quoque Propheta Dauid: *Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem Deos diiudicat. Vsquequo iudicatis iniquitatem; & facies peccatorum sumitis?* &c. Qui totus Psalmus ad iudices pertinet, quos Deos vocat, ob participationem authoritatis & potestatis diuinæ, V. Bellarminum & passim interpretes in hunc psalmum. Idem quoque eosdem grauibus verbis monet psalm. 2. *Erudimini qui iudicatis terram, seruite Domino in timore; & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam, nequando irascatur dominus.*

Clamat quoque Isaias c. 5. *Væ qui dicitis malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: væ qui iustificatis impium pro muneribus & iustitiam iusti aufertis ab eo. Propter hoc sicut deuorat stipulam & ligna ignis, & calor flammæ exurit: sic radix eorum quasi fauilla erit, & germen eorum vt puluis abscondetur: Væ qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitiam scripserunt, vt opprimerent pauperes in iudicio; vim facerent causæ humilium populi: vt essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent.* Isa. 10.

Idcircò etiam Iethro cognatus Moysis cùm de iudicibus eligendis ei daret consilium, dixit. *Prouide de omni plebe viros sapientes & timentes deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam; & constitues qui iudicent populum omni tempore.* Vbi designat qualitates iudicium, & primò dicit, *viros sapientes* (vt legunt Plantiniana) hoc est, qui scientia & prudentia polleant ad discernendum iustum ab iniusto: ita vt non solum scientia speculatiua, quæ ex studio legum habetur, sed etiam practica, quæ ex multa experientia, acquiritur præstantes sint: ideò enim seniores populi voluit eligi Dominus in iudices, Nu. 11. *Quos tu nosti,* inquit, *quod senes populi sint ac magistri.* Vbi non tam ætate senes quàm prudentia & moribus debent intelligi, nam dum dicit: *Qui senes sunt populi,* idem est ac si diceret, Qui à populo graues & sapientes habentur. Exod. 18.

Secundò dicit: *Timentes deum.* Vt scilicet magis timeant Deum quàm homines, nec Magnatum vultum timeant in iudicio, aut personas accipiant; sed illum timeant qui est Iudex Iudicum, Rex Regum & Deus Deorum. Vnde monet Sa-

piens. *Noli quærere fieri Iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates, ne fortè extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in æquitate tua.* Eccl. 7. Parum ergo est quod iudices timeant Principes & iudices superiores, qui oculum fixum habent super iudicia eorum; nam licet ob id rectè agant in publico, si tamen Deum non timeant, frequenter male agent in occulto, cùm sperabunt iniquitatem suam non posse detegi. Sed vbi timor Dei in corde eorum inualuit, tales sunt in secreto quales & in publico, quia oculum cuncta intuentem intuentur & ipsi, & stateram omnia appendentem considerant, manumque scribentem cōtra tribunalia Iudicum: *Appensus es in statera, inuentus es minus habens*, minus scilicet rectitudinis, minus virtutis, minus iustitiæ, quam à te vt Iudice requirebatur. Rectè Fredericus tertius Imperator interrogatus quos è suis Officiarijs haberet amicos? Respondit: *Eos qui non magis me quàm Deum timent.* Et Traianus Imp. Magistratum & Iudicem constituens, illique de more porrigens gladium, dixisse fertur: *Illo pro me, quandiu æqua mandauero: sin verò iniqua, contra me vtere.*

Tertiò dicit: *In quibus sit veritas*, debent enim inimici esse omnis falsitatis & mendacij, debent reprobare omnem fictionem & simulationem.

Debent esse solliciti ad requirendam latentem veritatem, vt secundùm illam possint iustè iudicare. Nempè veritas & æquitas trahunt currum Iustitiæ, & vt depinxit Hyppocrates: Veritas est Nympha pulchra, simpliciter ornata, illustris ac splendida, cuius oculorum orbes puro lumine nitent, & instar astrorum fulgent; huius imaginem ad pectus suspensam olim gestabant Iudices. Illam enim ipsi aspicere debent & suspicere, tanquam Deam iudicia & tribunalia regentem. Nam vt ait Esdras. l. 3. c. 4. *Veritatem inuocat omnis terra, cælum etiam ipsam benedicit, & omnes creaturæ venerentur, & non est cum ea quicquam iniquum. Iniquus Rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes filij hominum, & iniqua omnia illorum opera, & non est in ipsis veritas, & in sua iniquitate peribunt: & veritas manet & inualescit in æternum, & viuit, & obtinet in secula seculorum. Nec est apud eam accipere personas, neque differentias; sed quæ iusta sunt facit omnibus, iniustis ac malignis, & omnes benignantur in operibus eius. Et non est in iudicio eius iniquum, sed fortitudo, & regnum, & potestas, & maiestas omnium æuorum in ipsa stabilitur.* Benedictus ergo Deus veritatis, & qui illum imitantur in veritate iudicando, & omnia sua ad veritatis normam exigendo.

Quartò dicit. *Et qui oderint auaritiam*: Quia auaritia iustitiæ & veritatis est inimica, eam supprimit & opprimit lucro inhians, & Iudicem excæcat, aut puluere eius aspergit oculos, vt lucro obtusi non bene videant veritatem. Hinc adeò frequenter inculcat scriptura Iudicibus, ne munera accipiant, ne per illa quandam cæcitatem incurrant. Deut. 16. *Non accipies personam, nec munera, quia munera obcæcant oculos sapientum, & immutant verba Iustorum.* Quod idem dicitur Exod. 23. Munera enim inclinant affectum, deinde affectus inclinat & obnubilat rationem & iudicium, denique ratio inclinat sententiam in fauorem eius qui munera dedit, & sic vincta est sapientia lucro. Similis etiam est sententia Eccl. 20. *Xenia & dona excæcant oculos iudicum, & quasi mutus in ore auertit correptiones eorum.* Quæ quidem postrema verba obscuritatem habent, quia Græca legunt loco vocis (mutus) φιμὸς quod idem significat quod frænum aut obturationem, teste Iansenio: Et ideò aliqui legunt, *Quasi frænum in ore*, & pluraliter legunt, *auertunt*: Et tunc sensus est clarus, quod dona iudices cæcos reddūt, & quasi iniecto fræno mutos, vt non videant quod videndum est, nec proferant quod dicendum est, & abstineant à iustis correctionibus delinquentium. Alij sic intelligunt. Donum auertit eorum correptiones, vt fiant quasi muti. Lyra autem & Dionysius ex Strabonis sententia nomine (muti) hîc putant significari speciem ranæ, quæ Græcis dicitur Calamita, & in os canis latrantis proiecta adimit latrandi potentiam. Sic & donum proiectum in os eorum qui debent corrigere subditos, facit vt de eis verum sit illud Isaiæ 68. *Canes muti, non valentes latrare.* Videmus id quotidie in illis quorum est punire, siue laicos, siue Ecclesiasticos. Veniunt ad eos instar Canis volentis deuorare, sed si pars aurea in os iniicitur, latratum perdunt, & omnem correctionis loquelam.

Licet verò non omnes qui munera accipiunt corrumpantur, tamen de libertate eorum aliquid demitur, & meritò præsumptio contra illos habetur. Quia sicut matrona non præsumitur casta quæ cùm rogatur, munera accipit, ita nec iudex munus accipiens, à corruptione immunis esse putatur. Hoc attendens nostro sæculo Thomas Morus Iudex æquissimus & sapientissimus, (de cuius nece audiens Carolus V. dixisse fertur, *In Moro Henricus Rex totius Angliæ Caput præscidit*) munerum planè omnium contemptor fuit. Quadam vice vidua, cui litem adiudicarat, obtulit ei poculum aureum. Ille accepit quidem, sed vino replens ei præbibit, & reddidit, nec vltra attingere voluit, teste Stapletonio in vita eius. Sed illud plane mirabile, quod cum à puero in Republica versatus esset, ad annum ætatis 50. summis perfunctus muniis, annuum tamen censum toto tempore non auxerit, vltra 70. aureos.

Egregium quoque est quod de Martino Cardinali legato in Dacia refert Bernardus. Is, inquit, legatione functus tam pauper remeauit, vt penè expensis & equis deficientibus vix perueniret Florentiam. Ibi Episcopus loci donauit ei equum, quo Pisas vsque vbi eramus tunc peruectus est. Postridie credo secutus est Episcopus (erat enim in causa cum aduersario, & agendi erat dies) cœpit requirere suffragia amicorum, cumque per singulos sollicitaretur, ad Martinum ventum est, in quo fiducia maior erat, quod non posset immemor esse recentis adhuc beneficii. Tum Martinus: decepisti me, inquit, nesciebam tibi imminere negotium. Tolle equum tuum, ecce in stabulo est; & eadem hora resignauit illi. *Quid dicis mi Eugeni? nonne alterius sæculi res est, rediisse legatum de terra auri sine auro, transiisse per terram argenti & argentum nescisse, donum insuper quod poterat esse suspectum illico reiecisse?* Hæc Bernard. l. 4. ad Eugenium.

Meritò verò B. Pet. Damianus l. 2. epist. 2. scribens ad Cardinales, dicit omnes Ecclesiæ clades venire ex auaritiæ vitio, præsertim in accipiendis muneribus. *Illis quippe acceptis*, inquit, *si contra datorem quid agere volumus, mox in ore nostro verba mollescunt; locutionis acumen obtunditur, lingua quadam ruboris erubescentia præpeditur. Mens percepti muneris, conscientia debilitat iudicialis sententiæ vigorem, reprimit eloquentiæ libertatem. Nam & si iudicij rectitudo funditus non adimitur, iudicandi tamē authoritas eneruatur. Ergo iuxta Prophetam Excutiamus manus, à munere, & nocendi siue iuuādi seruemus nobis ingenuā libertatē, vt non litigemus sub seruitute pecuniæ, sed seruiamus in libertate iustitiæ.* Ita ille.

Sed quia

Sed quia aliqui dicunt, ego quidem nihil quæro, sed si quid gratis offertur, non recuso. Respondet ipse: *Ecce apud Prophetam Isaiam, non notantur ij qui munera quærunt, sed qui diligunt. Principes inquit, tui fideles, socij furum, omnes diligunt munera.* Et meritò etiam socij furum dicuntur: Quia dum furtiua dona suscipiunt, à comministris & consodalibus deprehendi velut in furti crimine timent.

Quod verò diximus de testibus eos quadrupliciter corrumpi, etiam verum est de iudicibus, nam de his expresse dicit Isidorus: *Quatuor modis peruertitur humanum iudicium, odio, cupiditate, timore, amore*: Timore, dum metu potestatis alicuius veritatem loqui pauescimus. Cupiditate, dum præmio muneris alicuius corrumpimur. Odio, dum contra quemlibet aduersæ molimur. Amore, dum amico vel propinquis complacere contendimus. His enim quatuor causis sæpe æquitas violatur sæpe innocentia læditur.

Hinc conqueritur Innocentius l. 2. de vilit. condit. hum. *Vos non attenditis merita causarum, sed personarum, non iura, sed munera, nō quod ratio dictat, sed quod voluntas affectat, non quod licet sed quod libet: numquam in vobis est ita simplex oculus, vt totum corpus lucidū sit, sed aliquid semper immittitis, fermēti, quo totā massam corrumpitis. Pauperū causam cum mora negligitis, diuitum cum instantia promouetis, in illis rigorem ostenditis, in istis ex mansuetudine dissensatis, istis reuerenter assurgitis, illis despicabiliter communicatis.* Hisce iudicibus corruptis & iustitiā virginem sibi commissam corrumpentibus aduigilare debent Principes, & gladium vltricem in eos exercere, qui cùm personam Dei in terris agant, iniustitijs suis illam conspurcant & vilem reddūt, & cum pauperum ac viduarum lachrymas, deberent abstergere, ipsi potius illas eliciunt eorum ius peruertendo. *Sed lachrymæ viduæ in maxillis* Exod. 35. *eius, & cùm videantur in terram defluere, ascendunt vsque ad cælos, & exclamatio earum super deducentem eas, vt dixit Sapiens.*

Memorabile hac de re est factum S. Annonis Episcopi Coloniensis eius nominis secundi, quod refert Nauclerus volum 2. gener. 36. an. 1073. Cùm post seditionem quandam Coloniensem contra ipsum, ageret in arce seu Monasterio Sigembergensi quod hodie est in Ducatu Bergensi haud procul à Bonna, contigit iudices alti iudicij Coloniensis, pauperculæ cuidam mulieri iniquam ferre sententiam. Mulier depositura querelam apud Archiepiscopum de iniuria sibi a Scabinis illata, Sigembergam venit. Præsul illos mox ad se cum suis iudiciarijs libellis venire iubet. Rogat, cur sic tam iniuste viduam iudicassent. Non habentibus quo se excusarent, mandat omnium oculos effodi, vni interim cuius filium è fonte Præsul susceperat sic parcens, quod huic vnus tantum oculus erueretur, & esset qui alios sex reduceret domum. Vtque eius rei memoria firmiùs hæreret, iussit domorum, in quibus isti Iudices excæcati habitabant, summis fastigijs super imponi lapideum absque oculis caput, quo sic ab iniquis iudicijs etiam posteri deterrerentur. Horum Capitum supererant Coloniæ adhuc, cùm hæc scriberem reliquiæ, presertim in aliquo rerum venalium foro. Hæc Nauclerus.

Meritò certè ille ipsos exoculauit, qui personas & numera potius quàm ius aspicere solebant; nam & Plutarchus refert apud Thebanos, in foribus iudicialibus, iudices sine manibus, & præsidem sine oculis depictum fuisse; vt significaretur illos non debere accipere munera, nec hunc peccatorum facies respicere; iuxta monitum Prophetæ. *Vsquequo iudicatis iniquitatem, & facies peccatorum sumitis?*

Seuerius verò est quod de Cambise Rege Persarum refertur. Hic enim cùm iudicem quendam in iniustitia deprehendisset, eum excoriari iussit, & pellem eius affigi ad sedem iudicialem, filium verò loco Patris iudicem instituit, appensis ad tribunal his versibus.

Sit tibi lucerna, pellis sedesque paterna,
Amanibus reseces munus, ab aure preces.

Porrò sic homines iudicia iniqua sectantes, & æquitatem conculcantes, à punitione immunes euadunt: aut quia superiorem iudicem non habent, aut quia illi authoritatem in eos habentes non aduigilant, non euadent tamen ipsi supremi iudicis Dei censuram, qui nihil iniustum relinquit inultum, & quandoque etiam durante hac mortali vita in impios iudices iudicia horrenda exercet. Hinc cùm aliqui iniustè damnati ad tribunal Dei appellarunt, frequenter contigit iudices ipsos, tempore a reis condicto, ad dictum tribunal sisti.

Referunt Nauclerus & Fulgosius Fernandum Legionis & Castellæ Regem, duos nobiles ex Caruaialorū familia de proditione sibi suspectos; sed in auditos, præcipiti iudicio de altissima rupe deturbari iussisse. At illi præclusam sibi defensionem & præsentem mortem cernentes, Christo æquissimo iudici causam suam commendarunt, & ad eius tribunal intra trigessimum diem Fernandum Regem citauerunt. Nec inanis fuit eorum prouocatio, quoniam trigesimo post die morte percussus, coram diuino iudice euocatus fuit.

Scribit idem Fulgosius, Equitem Neapolitanum cum reliquis Templarijs confratribus suis ad supplicium raptum, ad Clementem sextum, & Philippum Pulchrum Franciæ Regem, quorum auctoritate necabatur, de fenestra prospectos, exclamasse. *Quando inter mortales nullus mihi iam super est ad quem appellem; ad iustum iudicem Christum, qui nos redemit, appello, vt ante eius tribunal ante annum & diem vos sistatis, vbi causam meam exponam.* Intra annum verò vterque rationem Deo redditurus mortuus est.

Auctor deinde est Ioannes Pauli, Rudolphum Austriæ Ducem, Equitem auratum damnasse, vt sacco inclusus mergeretur. Eques autem conspecto priùs Duce, exclamauit: *Dux Rudolphe, ad tremendum Dei tribunal intra annum te voco!* Ille irridens respondit: *Bene præito, ego tum adero.* Exacto tempore incidens in febrim, appellationis recordatus, seruis dixit; *Tempus mortis meæ instat, ad indicium eundum*; & statim obijt.

Ex historijs denique Britanniæ Armoricæ recitat Æneas Syluius, Franciscum illius Ducem, fratrem suum Ægidium læsæ maiestatis falso accusatum, in carcere necasse. Hic paulò ante mortem conspecto Franciscano adiurauit eum, vt ad fratrem Ducem enuntiaret, quatenus intra quadragesimum diem ad Dei tribunal se sisteret. Franciscanus abiens ad Ducem in finibus Normaniæ, fratris mortem appellationemque denuntiat. Dux territus, illicò malè habuit, & crescente in dies morbo ad dictum diem expirauit.

DE ADVOCATIS ET Notarijs.

PROPOSITIO TERTIA.

Prohibetur quoque hic omnis falsitas in iudicio per quascumque personas.

Cùm multæ personæ concurrant in iudicijs

forensibus ad instruendum iudicem, frequenter contingit falsa aliqua intercurrere. Concurrunt enim Aduocati, Procuratores, Greffiarij, Notarij. Quorum aliqui falsa allegando peccant, alij falsa instrumenta supponendo, aliisque iniustitiis, dolis, fraudibus aduersam partem circumueniendo. Et hos maximè contingit auro, pecuniaque corrumpi, & venalem habere linguam, calamum, animam. De his dixit Sidonius: *Hi sunt qui causas protendunt adbibiti, impediunt prætermissi fastidiunt admoniti, obliuiscuntur locupletati. Hi sunt qui emunt lites, vendunt intercessiones, deputant arbitros, iudicanda dictant, dictata conuellunt, attrahūt litigaturos, protrahunt audiendos, retrahunt transigentes.* De his videri potest Cassiodorus super Psalmum 73. vbi inter cætera dicit: *Hi sunt quorum si nares afflauerit cuiusquam rubiginosi aura marsupij, confestim videbis illic oculos Argi, & manus Briarej, & Sphyngum vngues; cum eo & periuria Leomedontis, & Vlyssis argutias, & Symoni fallacias, & fidem Polymnestoris, & pietatem Pygmalionis adhiberi. Ipsorum etiam silentium venale est, ac lingua eorum dānifica, nisi funibus argenteis ligetur.*

Rectè processibus & littibus accommodaueris illud Psalmi: *Hoc mare magnum & spatiosum manibus, illic reptilia quorum non est numerus.* Loquitur quidem ibi Propheta de Oceano multa habente brachia, quibus redditur mare spatiosum, nam Hebræi vocant *manus maris*, idem quod nos brachium maris, vt gurgites spatiosos. Sed applicari rectè potest Palatiis & Curiis, vbi tribunalia processibus redundantia. Sunt enim hæc tribunalia litibus anfractuosa, quasi brachia & gurgites maris, in quibus se submergunt litigantes: & hi processus velut ad infinitum durant, vt de gurgite in gurgitem cadant litigantes, & quidquid ibi datur & expenditur, velut in diuersis gurgitibus absconditur: *Ibi reptilia quorum non est numerus: omnia à te expectant, vt de illis escam in tempore*, ad te os apertum habent, ô miser litigans, sicut in mari varia animalia & monstra. Et sicut de hydra dicitur, quod cùm multiplicia habeat capita, vnum si absciinditur, noua repullulant: Ita verum est de his processuum sollicitatoribus, si vni satisfacias, & vnus voracitas aliquantum sit mitigata, tunc alij acriùs petunt: dum tu vnum debitum extinxisse te existimas, noua resurgunt, da hodie, cras adhuc petunt, aliumque debiti titulum allegant. Vidistine aliquando canem missa frusta carnis aut panis aperto ore captantem? Quidquid excipit, protinus integrum demittit, & properat ad spem futuri erectus & attentus: Idem illis euenit. Fuge ergo istud mare, in quo tot sanguisugæ & harpiæ, in quo tot sirenes blandientes, & dulcibus verbis allicientes vt litem prosequaris, iustissimam esse clamantes: Interim alliciunt te vt deuorent & spolient, non enim terminant negotium ceptum, nisi marsupium sit euacuatum: & frequenter maior expensarum est sumptus, quàm sententiæ fructus, imò falsis allegationibus persuadent te iustam habere causam, donec allexerint in laqueum suum, & in gurgitem sinuosum, vbi facultates immergas. Hinc Origenes super illud Exodi 8. *Percutiam omnes terminos tuos ranis.* Dicit per ranas significari clamosas Aduocatorum allegationes, quæ inani & inflata modulatione, velut ranarum sonis & cantibus immundæ deceptionis, fabulas intulerunt.

D. quoque Bernard. ad Eugen. scribens de illis sic dicit: *Miror quomodo religiosæ aures tuæ audire sustinent huiuscemodi disputationes Aduocatorum, & pugnas verborum, quæ magis ad subuersionem, quàm ad inuentionem proficiunt veritatis. Nihil enim ita absque labore manifestam facit veritatem, sicut breuis puraque narratio: præscinde ergo linguas vaniloquas, & labia dolosa claude. Hi sunt qui docuerunt linguas suas loqui mendacium, diserti aduersus iustitiam, eruditi pro falsitate, Sapientes sunt vt faciant malum, eloquentes vt impugnent virum.* Hæc Bernardus.

In Historia Æthiopiæ fertur, Regem Emanuëlem ad Presbyterum Ioannem Æthiopiæ Regem, misisse magnum numerum Iurisconsultorum & legum Doctorum. Videns Rex viros istos cum librorum magno numero, inquirit quinam libri sint? Respondent ipsi, esse Leges Imperiales, Ius Canonicum & Ciuile, Infortiatum, Digesta, Codicem, Bartholum, Iasonem, &c. At vos, inquit, cuius professionis estis? Respondent. Nos quidem legum sumus Doctores, vt ex his libris Iustitiam humano generi administremus. Tunc ait Rex: Scire vos velim me in Dominiis meis non aliam legem admittere; quàm Iesu Christi, nec alios Doctores quàm Augustinum, Hieronymum, & alios. Quid igitur mihi cum vestro Infortiato, Digestis, aut Codicibus? Hactenus fœliciter Rempub. & Iustitiam administrauimus, non habentes pro Codice & Digesto aliud quàm sensum communem, & maturo rationis iudicio digestum sermonem, nec aliud Infortiatum quàm consuetudines multis sæculis apud nos firmas, nec aliam Glossam quàm praxim rationi conformem. Discedite ergo protinus de regno meo cum libris vestris, quibus potius iustitiam & veritatem subuertitis quàm docetis, & vaniloquis sermonibus & scriptis illam adulteratis: sicque omnes ex regno suo exegit, tanquam ipsi potius nociuos, quàm proficuos.

Lepidum quoque est, quod de Rege Portugalliæ legitur. Post inuentum nouum orbem ei dicunt libellum supplicem fuisse porrectum, vt decem millia Aduocatorum ad nouum illum orbem transmitteret. Inquirit ille subridens, cur tantum numerum? Respondetur ei lepide: *quia numerus adhuc restans sufficiens foret ad deuorandam Portugalliā, spemque esse illos linguis suis acutis plus profuturos, ad nouum orbem subiugandum, quam milites suis armis.*

Hæc quidem diximus, non quod necessarij non sint, rebus vt nunc sunt dispositis, Aduocati, Iudices, ac legum periti; sed quia frequenter eos contingit, vt dixit Bernardus, disertos esse aduersus iustitiam & veritatem, & multis dolis ac fraudibus inuoluere causas & processus, incidentibus, allegationibus, appellationibus iniquis: ideoque peccare contra hoc præceptum, & frequenter teneri ad restitutionem, ob damnum alterutri parti iniustè illatum. Hinc dicit Augustinus: *Si iustitia sinceriùs consulatur, iustè dicitur Aduocato, redde quod accepisti, quando contra veritatem fecisti, iniquitate adstitisti, iudicium fefellisti, causam iustam oppressisti, de falsitate vicisti. Quis tandem Aduocatus facilè reperitur, qui dicat suscepto suo: Recipe quod mihi (cùm malè adessem) dedisti, & redde aduersario tuo quod me iniquè agente abstulisti? Nisi fortè restituendum est alienum, quod furtum clanculo effertur & restituendum non est, quod in ipso foro vbi peccata puniuntur, decepto iudice & circumuentis legibus obtinetur.* Epist. 6.

Status ergo Causidicorum ob multas fraudes, corruptiones, falsitates, iniusta lucra, iniquas causas susceptas, non caret periculo. Audi exemplum quod refertur in Chronicis Minorum to. 2. l. 10 c. 35. Frater Ioannes Parens, qui fuit primus Minister generalis post Franciscum, religionem ingressus est viuente eodem sancto: Hic

dum esset in sæculo, doctor erat iuris, & iudex ciuitatis Castelloniæ, Prouinciæ Romanæ, vnde erat oriundus. Cùm semel vesperi prospiciens è fenestra domus suæ, laborem porcarij in adigendis ad porcile suibus attentiùs consideraret, audiuit socium porcarij dicentem: Si vis vt porci citius intrent, inclama, porci porci intrate vestrum stabulum, eodem modo quo Procuratores & Iudices descendunt in infernum, quibus verbis à Subulco prolatis, sues absque vllo strepitu confestim porcile ingrediuntur. Quod cùm videret iudex, magno iustitiæ diuinæ metu perculsus, iudicaturæ suæ munus deseruit, & factus est Frater Ordinis minorum cum filio, qui vitam admodum exemplarem in orationibus & lachrymis in religione egit, adeoque asper in refrænanda carnis titillatione fuit, vt eo tempore quo Ministri generalis munere fungebatur, vniuersa Ordinis loca nudis pedibus circumierit. Atque ita factum est, vt ex verbo iocoso & spectaculo iucundo, serias suæ conuersionis cogitationes susceperit.

LECTIO XV.

DE TEMERARIO iudicio.

1. *Docet quomodo hîc prohibeatur.*
2. *Quando sit peccatum mortale.*
3. *Agit de remediis temerarij iudicij.*

PROPOSITIO PRIMA.

PRohiberi hîc quoque censetur temerarium de altero iudicium.

Ratio est, quia per tale, sibi ipsi falsum testimonium homo reddit de proximo suo. De hoc vitio loquens Augustinus dicit: *Maxima pars generis humani indiscreto iudicio ad reprehendendum prompta & parata esse probatur, cùm tamen non ita se velit ab aliis iudicari quomodo vult alios iudicare.* Ita August. ser. 102. de tempore. Nempe iam ab initio mundi vitium hoc charitate contrarium hominum mentes inuasit, tanquam semen pessimum in agro cordis humani, à sathana satum, quod adhuc quotidie pullulat, & maledictum germen producit. Hinc statim ab initio Cain malè iudicat de Abel, Esaü de Iacob, Fratres de Ioseph, Maria de Moyse fratre suo, Heli de Anna, Saul de Dauide, Pharisæi de Christo, & de Ioanne.

Hinc sanctissimi quique temeraria hominum iudicia non euadunt: *Venit enim Ioannes, neque bibens,* Matt. 11. *neque manducans, & dicunt: Dæmonium habet: Venit Christus manducans & bibens, & dicunt: Vorax est & potator vini.* Ita homines temerarij pro affectu suo iudicant, & quod virtutis est, vitio deputant, & quod vitij est, virtuti. Meritò hac de re queritur Sidonius Apollin. lib. 7. ep. 7. his verbis: *Quis non erubescat, cùm videat sordidari virtutum sinceritatem criminatione vitiorum? Si eligimus humilem, vocatur abiectus: Si proferimus erectum superbus censetur: Si minus institutum, propter imperitiam creditur irridendus. Si aliquatenus doctum, propter scientiā clamatur inflatus. Si seuerum, tanquam crudelis horretur. Si indulgentem, facilitate culpatur. Si simplicem, despicitur vt brutus. Si acrem, vitiatur vt callidus. Si diligentem, superstitiosus decernitur. Si remissum, negligens iudicatur. Si solertem, cupidus. Si quietum, pronunciatur ignauus. Si abstemium producimus, auarus accipitur. Si eum qui prandendo pascat, edacitatis impetitur. Si eum qui pascendo ieiunet, vanitatis arguitur. Libertatem pro improbitate condemnant, verecundiam pro rusticitate fastidiunt. Rigidos propter austeritatem non habent charos, blandi apud eos communione vilescunt.* Hæc ille.

Simili modo conqueritur D. Chrysostomus: si quis, inquit, studet humilitati, dicunt, hypocrita est, si recreationi gulosus est, si patientiæ timidus est, si iustitiæ impatiens est, si simplicitati fatuus est, si prudentię malitiosus est, si maturitati phlegmaticus est, si iucunditati dissolutus est, si religioni singularis est, si societati sæcularis, si vigiliis & orationibus indiscretus est, si dormitioni somnolentus est, si prædicationi & aliorum saluti appetitor laudis est, si desistat negligens est, si habet gratiam hominum adulator est, si adulari renuit, dicitur quod superbus est. Hæc S. Chrysostomus.

Licet verò in veritate quandoque videantur fundata hominum iudicia, tamen periculosa sunt, & vt plurimùm alicui temeritati & falsitati obnoxia. Quem enim iudicas malum, subitò bonus fit, quemque inter bonos enumerabas, subitò fit pessimus: Quid sit hodie quisquam homo vix nouit, & si nouit quid hodie, quid cras nec ipse quidem nouit. Pharisæus malè iudicabat de Publicano, qui tamen ob cordis contritionem Deo erat acceptior ipso. Simon malè iudicabat de muliere peccatrice, quæ iustior ipso erat, cuius lachrymæ iam erant Deo acceptæ; sic homo videt in facie, Deus autem in corde. Multi sunt sanctiores apud Deum; qui inferiores putantur, & è contra. Et cùm omnia subiecta sint mutationi, non possunt esse stabilia hominum iudicia. Lucifer cadit de Cælo, Adam de Paradiso, Iudas de Apostolatu, Dauid peccat inter Prophetas, Salomon inter Sapientes, Petrus inter Apostolos, omnia inconstantiæ obnoxia sunt: nulla securitas hominum, nulla certitudo iudiciorum, Iudas damnatur Latro saluatur, Magdalena iustificatur; Nicolaus Diaconus reprobatur, Pharisæus reijcitur, Publicanus exauditur? Quis est ergo qui iudicet alienum seruum? Quis est qui contemnat proximum? *Domino suo stat, aut cadit. Stabit autem potens enim est Deus statuere illum.* Rom. 14.

Si quis in manu vel officina artificis stipitem aliquem inueniret, & contemneret quia informis foret, velletque igni tradere quasi inutilem, certè iudicium eius erroneum foret. Quid ita? quia artifex potest illud lignum sic polire, vt speciosam etiam statuam ex illo possit efficere. Sic nemo vllum hominem contemnere debet, aut seuerè iudicare, quia licet ad tempus inutilis videatur, tamen in manibus supremi artificis est, qui etiam potest ex lapidibus filios Abrahæ suscitare.

De S. Ioanne Eleemosynario legimus, condemnationis iudicium planè exhorruisse. Quidam iuuenis impudicus virginem Deo sacram ad libidinis suæ intemperantiam allexerat, & secum Alexādria cum totius ciuitatis scandalo abduxerat. Nemo non erat qui iuuenem illum æternę dānationis filium, & scelestum & sacrilegum appellaret. Quod cùm vir sanctus audiuisset, grauiter reprehendit, dicens: Nolite ô filij, nolite tanta facilitate de proximo iudicium ferre; Duo namque gratia mala incurritis, vnum quod præceptum illius transgredimini, qui nos ante tempus iudicare prohibet: alterum quod summa temeritate aliorum iudices vos constituistis; incertum enim est, an huc vsque peccati vinculis alligati maneant, an verò Dei benignitate soluti, peccati iugum à ceruicibus suis excusserint: An ignoratis quod eo iudicio quo iudicatis, iudicabimini? Surius in vita eius.

Audi quid eadem re dixerit B. Dorotheus: *Nihil grauius, nihil difficilius, quàm proximum iudicare vel contemnere, cur non magis nos ipsos diiudicemus de malis proprijs, quæ optimè nouimus, de quibus reddere cogemur rationem? Quid ad nos de creatura & seruo alieno?* An non contremiscimus totis visceribus dum audimus quid seniori illi magno contigerit? Qui cum audisset vnum è fratribus in adulterium cecidisse, cum indignatione quadam, quod malè fecisset, respondit. Aiunt verò, sanctum Angelum peccatoris illius animam, cùm iam è vita demigrasset, ad senem detulisse, atque dixisse: *En quem iudicasti vita functus est, quo me igitur iubes ipsius animam deferre, ad superosne, an ad inferos?* Nec aliud voluit innuere Angelus, quàm si dixisset: *Si tu iustorum iam factus es Iudex, dic mihi de miserabili hac anima, quam sententiam feras, velisne misereri, an seuire?* Conterritus senior ille sanctissimus, reliquum vitæ tempus inter lachrymas & ærumnas egit, veniam tanti peccati deposcens. Ad pedes tandem Angeli reuertentis procidens, audiuit impetrasse se veniam à Deo, Deumque id fecisse, vt ostenderet, quàm ei graue & molestum esset iudicium temerarium, monuitque ne animo id vnquam faceret. Non tamen potuit ex his verbis anima illa amarissima consolationem vllam admittere, sed perpetuis pœnis tormentisque sese dum vixit, addixit. Hæc B. Dorothæus.

Ex doctrina Dorothæi c. 6. Biblioт. PP. to. 2.

Cæterum, cùm homines faciles sint in iudicium temerarium de actionibus nostris: hinc est quod plurimùm iudicia eorum sint contemnenda, iuxta Apostolum: *Mihi pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die.* Sed referat se vnusquisque ad iudicium cōscientiæ suæ diligenter exploratæ, & ad iudicium Dei quem innocentiæ patronum sibi adsciscat. Homines enim vt dicit Sapiens in Prouerb. *In similitudinem coniectoris & arioli æstimant quod ignorant.* Itaque si noueris hominum iudicia contemnere, nihil illa tibi nocebunt; ei autem qui temerè iudicat, ipsa temeritas vt noceat necesse est. Sic Christus, cùm Apostoli illi referrent Pharisæos eius sermone scandalisatos, dixit: *Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum.*

1. Cor. 4.

Prou. 23.

Sic B. Gregorius Nazianzenus cùm homines calumniarentur ipsum affectasse Cathedram Constantinopolitanam: *Quid mea*, inquit, *interest? rei veritatem magis curo, imò solùm curo. Hoc enim vel me condemnauerit, vel absoluerit, sed quid aliis videatur nihil ad nos, sicut nec alienum somnium. Sed non ita aliis videtur, inquis? Quid verò, an ijs qui vertigine correpti sunt, terra fixa & stabilis esse videtur? Quocirca fac priùs fidem, sanos eos esse qui de nobis ita sentiunt, & tunc nos admone vt meliorem mentem induamus.* Ita ille.

PROPOSITIO SECVNDA.

Iudicium temerarium peccatum mortale est, si de re graui ex leuibus indicijs indices.

Ratio est, quia per tale iudicium, apud teipsum censeris diffamare & vilipendere proximum sine causa sufficienti, non habens talem opinionem & æstimationem probitatis eius, qualem ex charitate habere teneris. Vnde sicut tu graue damnum infers proximo, apud alterum eius famam aut bonam opinionem lædendo, ita & apud teipsum; quia non minus optat proximus apud te æstimari probus, quàm apud alterum. Debet autem esse firmitas quædam in iudicio tali, vnde suspicio, licet fraternæ etiam charitati contraria sit, ordinariè tamen non est mortalis. Debet etiam esse consensus absolutus in illud iudicium, nam multos contingit temerarijs iudicijs tentari & inquietari, non tamen perfectè consentire; & tunc verū etiam est illud Bernardi: *Non nocet sensus, vbi non est consensus.* Solet sathan, salutis nostræ inimicus, nuptijs ingerere temeraria hæc iudicia & suspiciones, quia nouit per illa charitatem vel perire vel tepescere: attamen diligenter exploranda est voluntatis consensio, quia in his frequenter dubium est an illa accesserit, an verò sit solùm sathanæ illectantis vexatio & inquietatio.

Est etiam vltra iniuriam proximo factam, iniuria quædam contra Deum in temerario iudicio: quia quodammodo vsurpamus ipsius iurisdictionem, & iudicandi auctoritatem, vt antea diximus. Hinc dixit B. Ioannes Climacus: *Iudicare est impudens direptio dignitatis diuinæ.* Et scriptura clamat: *Nolite ante tempus iudicare, &c.* Item: *Nolite iudicare & non iudicabimini; nolite condemnare, & non condemnabimini.* Hinc qui alios iudicarunt temerariè, aut condemnarunt, iudicium & condemnationem siue punitionem Dei frequenter subierunt. Soror Moysis quæ temerè iudicauerat de Moyse propter vxorem Æthiopissam, percussa est leprâ. Michol vxor Dauid, quia leuitati & non humilitati atribuit quod Dauid ante arcam saltaret, perpetuam sterilitatis contumeliam incurrit. Hanon Rex filiorum Ammon, cùm legatos Regis Dauid temerario iudicio tanquam exploratores habuisset, & propterea partem barbæ & vestium vsque ad nates succidisset; pro barbis rasis capitis diadema, pro succisis vestibus regnum amisit 2. Reg. 10. Amici Iob qui eum de impatientia temerè iudicarunt, cùm ipse patientiæ speculum foret, castigati fuissent à Deo, nisi Iob pro ipsis orasset. Pharisæus à Deo reprobatur & condemnatur, quia iniustè Publicanum iudicarat. Sic cùm Melitenses D. Paulum tanquam homicidam temerario iudicio reputarent, quia eius manui vipera adhæserat, statim Deus illius innocentiam defendendam suscepit, & ipsorum temeritatem condemnauit: quia nec eum læsit vipera, sed potius effectum est, vt exinde in illa insula viperæ omnes & animalia venenata venenum deponerent. Imò si aliunde illuc inferantur, amittunt venenum, aut si terra inde asportata alibi applicetur venenatis animalibus, inter moriuntur. Et hanc gratiam incolæ Melitenses vocant *gratiam S. Pauli.*

Num. 12.

2. Reg. 6.

Habet verò hoc vitium diuersas radices, & tanquam filia pessima diuersas matres. Ac in primis oriri solet ex odio & inuidia: Sic frequenter Pharisæi in iudicia temeraria de Christo lapsi sunt, excæcante eos inuidia, dum eum vocant Samaritanum, iudicant Potatorem, accusant Dæmoniacum. Sic & Iudæi Apostolos Spiritu sancto repletos iudicant musto plenos, inuidiæ & odij liuore tabescentes. Nempe, qui auersionem ab aliquo habet facilè sinistrè interpretatur omnes illius actiones, & erroneè de illis iudicat: quia vnusquisque faciliter credit, quod appetit: Sicut è contrario cùm aliquis alteri afficitur, omnia eius gesta in bonum interpretatur: quia charitas non cogitat malum, sed pallium etiam inuenit quo aliorum delicta operit. Itaque defectus est charitatis, dum aliorum actiones indicamus, & sinistrè interpretamur, & ibi culpam esse contendimus, vbi culpa non est, aut si quæ culpa leuis est, illam exaggeramus. Sic hæretici minimas Religiosorum aut Ecclesiasticorum culpas scrutantes, exaggerant, peruersè iudicant imò & actiones eorum laudabiles, sinistrè interpretan-

tur, vitio tribuunt odio excæcati, ex illo in quælibet iudicia temeraria prorumpentes.

Sed dices, ipsimet conqueri iustè videntur de nobis? Nam eos iudicamus hæreticos, iudicamus peccato mortali obnoxios, clamamus eos in statu dánationis viuere, dicimus, si in tali statu moriantur, nunquam saluandos, nunquid hoc est iudicare, nunquid hoc est condemnare? & tamen scriptum est: *Nolite iudicare, & non iudicabimini, &c.*

Resp. nos eos non iudicare ex nobis, sed quid Deus & Scriptura de iis contineat declarare; sicque iudicio de ipsis à Deo & Scriptura pronuntiatio nos conformare, & sic contra hoc præceptum non incurrimus. Videant verò ipsi, qua temeritate & peruicacia parentes suos à mille & quingentis annis piè in fide Catholica defunctos condemnent: Ne quam vtique progenies, parentes suos temerario iudicij erronei gladio confodiens, & æternis flammis addicens.

Altera iudicij temerarij radix est cor malitia infectum, quod alios iudicat sibi similes. De quo dixit Sapiens: *Sed & in via stultus ambulans, cùm*
Eccl. 10. *ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat.* Sic solemus dicere: Qui fur est, omnes alios fures putat. Qui superbus est, proximi sermones omnes superbiæ accusat. Qui incontinens est, alios incontinentiæ obnoxios diiudicat; & ita si adolescentem, si Religiosum, si Ecclesiasticum, cum virgine aliqua colloqui conspicit, de rebus impudicis tractare iudicat, omnes sibi similes putat.

Tertia radix est superbia, quia aliorum reprehensione à peccato immunes videri volumus, aliisque iustiores. Hac de causa Pharisæi arguebant discipulos, quod Sabbato vellerent spicas, manibus non lotis manducarent, vt se illis preferrent, & eorum auctoritatem eleuarent. Hæc verò radix pessima, quandoque etiam germinat praui iudicij infœlices surculos in illis qui spirituales videri volunt: & de illis verum est illud quod Apostolus dixit (sed vero & sublimiori sensu) *spiritualis iudicat omnia.* Videntur in seipsis Dei dona agnoscere, & euanescunt in cogitationibus suis, aliosque quos minimis defectibus obnoxios deprehenderint minoris æstimant, erroneè diiudicant, & se præferunt. Contra quod vitium D. Franciscus fratres suos muniens dicit: *Moneo & exhortor fratres meos, ne despiciant neque iudicent homines, quos viderint mollibus indumentis & coloratis indutos, cibis & potibus delicatis nutritos; sed magis vnusquisque iudicet & despiciat seipsum. Et si haberem tantam sapientiam quantam Salomon, & inuenirem pauperculos Sacerdotes in Parochiis in quibus morantur, nolo prædicare contra voluntatem ipsorum. Et ipsos, & omnes alios volo timere, amare, honorare sicut meos Dominos. Et nolo in ipsis considerare peccatum, quia filium Dei discerno in eis, & Domini mei sunt.* Hinc & ipse praui iudicii aut suspicionis culpam quodam die in fratre sic castigauit. Cùm enim pauperculo obuiam facto Franciscus compateretur, ob nuditatem & indigentiam illius, cœpit cum fratre itineris sui socio agere verbis valde teneris, magnæ compassionis indicibus, de hominis istius magna paupertate. At ille cœpit dicere. Pater, etsi illi rebus pauper est, fortè desiderio & concupiscentia diues esse cuperet, supra cæteros etiam diuites. Hoc audito, Franciscus grauiter eum reprehendit suspicionis seu iudicij temerarii: & pro satisfactione ei præcepit, vt ad pauperem illum regrediens, tunica sese exueret, & se prosternens ad pedes eius nudum operiret, culpamque suam agnosceret, murmurationis ac iudicii de illo praui. Quam quidem satisfactionem compunctus ille statim adimpleuit.

Suffocandum ergo est hoc semen pessimum temerariæ suspicionis aut iudicii, quacumque ex radice originem trahat, quia maxime Deo displicet. Et vt dicit D. Bonauentura in stimulo amoris cap. 10. Occulta pestis est, sed grauissima, quæ Deum fugat & fraternam lacerat charitatem, & qui illo vitio carent, Deo placent qui charitas est, & iuxta charitatis mensuram omnia remunerat: operitque illa multitudinem peccatorum, defectusque nostros apud Deum excusat.

Patet id exemplo quod in vita S. Athanasij Sinaïtæ refertur: Vbi ita legimus. Vir vnus ex illis qui monachali insigniti sunt schemate, cùm negligentissime per summum otium vitam suam omnem exegisset, ea quæ esset ad mortem infirmitate cœpit infirmari. Cumque iam vltimum spiritum duceret, suam ipsius mortem nequaquam perhorrescens, summa voluntate magnaque cum gratiarum actione exolutus vinculis excedebat. Ad quem assidentium Patrum vnus: *Frater persuasum tibi habeto, & putasse nos & vidisse, summa negligentia animique remissione vixisse te ad hoc vsque tempus: Et vnde hac tibi nunc tanta securitas? Id verò omnes nescimus.* Cui respondet Frater. *Est ita omnino Patres, vitam per summam negligentiam duxi; sed Angeli Dei eadem hac ipsa hora peccatorum meorum ad me chyrographum attulerunt: cumque ea quæ fecissem, postquam sæculo renuntiassem, peccata legissent, nunquid agnoscerem, rogauerunt. Quibus ego: maximè verò, inquam agnosco; sed ex quo renuntiaui sæculo vitamque institui monasticam, nec iudicaui quemquam, nec ab vllo mihi factam iniuriam meminisse volui: igitur Domini verba ad me quoque pertinere opto & oro, qui dixit: Nolite iudicare & non iudicamini, & dimittite & dimittetur vobis: quæ postquam Angelis dixi, chyrographum peccatorum meorum conściderunt, & inde nunc summa cum lætitia & securitate proficiscor ad Dominum.* Hæc vbi frater ille narrauit Patribus, Domino in pace spiritum reddidit, magnæque adstantibus ædificationis vtilitatisque causa & auctor exstitit. Hæc apud Baronium tom. 8. anno 599.

DE REMEDIIS TEMERARII iudicij.

Remedium huius vitii est seipsum inspicere & propriis vitiis inspiciendis & iudicandis occupari. Si enim peccatis es obnoxius, cur te relicto, alterum iudicas & condemnas? *Qui sine peccato est*, inquit Christus, *primus in eam lapidem* Ioan. 8.
mittat, Iudicet ille, inquit Ambrosius, de alterius errore, qui non habet quod condemnet in se. Ambr. sup. Psal. 11.
Iudicet ille qui non agit eadem quæ ab alio putauerit agenda, ne cùm de aliis iudicet, in seipsum sententiam ferat. Iudicet ille qui ad pronuntiandum nullo odio, nulla leuitate ducitur. Qui grauatur, inquit Gregorius, pondere culparum suarum, non debet fieri iudex alienarum. Et durum est, vt qui nescit tenere moderamina vitæ suæ, iudex fiat alienæ.

Senex quidam (vt refertur in Prato spirit. c. 134.) interrogatus à fratre, quid causa esset, cur assiduè iudicaret fratres Monachos? Respondit: *Quia necdum teipsum nosti: nam qui seipsum nouit, fratrum vitia non adspicit.*

Abbas Moyses celebris in deserto, accersitus vt sententiam diceret in fratrem lapsum, aduenit onustus sacco arena pleno. Interrogatus quid ferret? Respondit: *Peccata mea, & quia vix ea ferre valeo, multo minus aliena iudicare possum.*

Quidam etiam percunctatus est Abbatem Pastorem; *Quâ ratione quietem in hoc sæculo obtinere posset?* Respondet: *Hanc obtinebis, si in omni causa dicas: Quid sum ego, & ne iudices quemquam.*

Verùm hoc homines vitiosa consuetudine insitum habent, vt respiciant semper quid in alieno solo fiat, agrum cordis sui negligentes. *Pes stulti,* inquit Sapiens, *facilis in domum proximi.* Eccl. 21.

Hoc est, abit mens & oculus ad consideranda aliena, proprijs neglectis. Finxere Poëtæ de quadam muliere dicta *Lamia*, quod quoties volebat domo egredi, oculos accipiebat, & capiti inserebat; cùm verò domi foret, in arca illos recludebat: Sic cæca domi erat, foris videns. Huic mulieri non pauci similes sunt; qui cùm foras egrediuntur, ferunt secum centum oculos, vt aliorum vitia & negotia scrutentur; apud se verò cæci sunt, nec sua vident. Imò festucam in aliorum oculis, in nobis trabem non videmus. Iram, quæ est veluti festuca, in alio statim condemnamus, odium verò inueteratum, quod meritò trabs appellatur, in nobis non consideramus. Vitia nostra retro, aliena ante nos ponimus: Alios rigidè & tanquam seueri censores iudicamus, nostra agnoscere nolumus, sed excusare. Nemo se ambitiosum vult agnoscere, aut sumptuosum, sed dicunt: Non possum in vrbe aliter viuere. Nemo auarum: sed dicit: Oportet liberis prospicere. Impudicus non sum, sed adolescentiæ leuitas est, & quædam ætatis vanitas. Non delector ebrietate, sed hospitibus oportet morem gerere. Sic nunquam est noster error, sed eorum quæ circa nos sunt. Sumus instar mulieris illius fatuæ, apud Senec. ep. 51. quæ se nolebat cæcam agnoscere, sed dicebat domum tenebrosam esse. Habemus folia & ficus quibus nostram tegimus turpitudinem, aliorum vitia exaggeramus, diiudicamus, condemnamus, quæ pallio charitatis obtegere debueramus. Plu. lib. de curios.

Contra hæc monet Bernardus: *Caue alienæ conuersationis esse curiosus explorator, aut temerarius iudex: etiam si perperam quid actum deprehendas, nec sic iudices, proximum magis excusa. Excusa intentionem si opus non potes, puta ignorantiam, puta subreptionem, puta casum. Quod si omnem dissimulationem rei certitudo recusat; suade nihilominus ipse tibi & dic: vehemens nimis fuit tentatio. Quid de me fecisset, si in mea fuisset potestate?* Ita ille serm. 56. in Cantica. Imitandum est Christi exemplum, qui facinus illud atrox crucifigentium excusat dicens: *Quia nesciunt quid faciunt.* Si quis inueniat in luto Christi imaginem deturpatam, non debet irridere, sed in quantum potest detergere præ compassione. Sic cùm proximus omnis noster imago sit Christi, si luto peccati conspurcata inueniatur, compassione magis eget, quàm acerba diiudicatione, & condemnatione, aut irrisione. Hoc quoque debet considerari ab homine facilè iudicante, quod dicit Augustinus: *Non est peccatum quod facit homo, quod non possit facere alter homo: nisi iuuetur ab eo à quo factus est homo.* Et ideò homo potius sibi timeat, quàm diiudicet.

Præclarè Anachoreta quidam, qui cùm audisset Fratrem peccasse, suspirans dixit: *Hei mihi, hodiè ille, cras ego.* Cernisne, inquit B. Dorothæus, animæ in eo promptitudinem? quàm citò inuenit, ne fratrem suum iudicaret. Quod enim dixit, *cras ego*, sibi ipsi timorem dedit & cogitationem, vt caueret à simili lapsu, & sic proximi iudicium effugit. Nec hoc satisfuit, sed etiam seipsum humiliauit & subiecit: *Ipse pœnitentiam egit, ego autem nullam pœnitentiam ago, nec præuenio vt possim pœnitere.* Vides diuinæ animæ lumen quo non solùm effugit proximi iudicium, sed etiam se humiliauit? Hactenus B. Dorothæus cap. 6. Bibliot. SS. Patrum Tom. 2. *Ad hunc senem* (inquit Bernardus) *mitto vos, quia efficatiùs persuadet exemplum, & animo aliquid imprimit, quàm verbum.*

Neque verò facilè audiendi sunt, qui vt excusent se a iudicio temerario, dicunt se habere aperta signa, sæpe enim quæ aperta videntur, non sunt. Quis Iosephum non suspicaretur adulterum à Domina sua accusatum fœmina nobili, dum illa pallium demonstrat tanquam apertum signum? Quis idem non suspicetur de Susanna, dum accusatur à duobus senioribus populi & Iudicibus? Quis denique de ipsa Virgine non suspicaretur, aut quomodo Ioseph eam non iudicaret adulteram, dum grauidam intuetur? sed tamen nec iudicat ipse, nec accusat, sed suspendit iudicium? Sic te oportet facere, & dicere. Iudicet qui Iudex est, ad me non spectat alios iudicare. Quis non iudicaret Vitalium Monachum (de quo in vitis Patrum par. 1.) qui frequenter prostibula ingrediebatur, ob libidinem illuc & diuertere? Hoc iudicauit quidam, qui illi de prostibulo egredienti colaphum impegit, & dixit. *Vsquequo pessime illusor Christi, non emendas te ab his nequitiis?* Videbatur habere aperta signa, & tamen temere iudicauit vnde illico à dæmone obsessus fuit. Adibat enim Vitalius prostibula, vt meritrices à turpi corporis quæstu auocaret, pecuniaque paciscebatur vel vnius noctis continentiam; quæ res planè patuit, cum percussorem suum à dæmone liberauit, vbi ille culpam agnouit. Vnde in cellula viri sancti inuenta est scriptura dicens: *Viri Alexandrini nolite ante tempus iudicare, quoad vsque veniat Dominus.*

Refert Gregorius, cùm Rex Totila vidisset Cassium Episcopum, cui facies semper rubere consueuerat, statim iudicasse id fieri ex perpetua compotatione, & propterea eum despexit. Sed omnipotens Deus, quod sanctus vir esset qui despiciebatur vt ostenderet, immisit malignum spiritum in Regis spatarium (hic est qui Regis gladiũ præferre solet) cœpitque coram Rege & exercitu maligno crudeliter furere. Sed cùm ad venerandum Cassiũ Episcopum adductus fuisset coram Rege Crucis signo ab eo expulsus est. Et sic factum est, vt barbarus seruum Dei ab illo iam die veneraretur ex corde: quem despectum valde iudicauit ex facie. Greg. l. 3. dialo. c. 6.

Cæterùm, vt concludam, diabolicum planè est cùm opus non possumus reprehendere, intentionem velle damnare & iudicare. Sic enim sathan cùm Iob laudaretur tanquam timens Deum & recedens à malo, intentionem diiudicat, dicens, id Iob facere non amore Dei, sed amore sui: si enim abstuleris, inquit, ab eo bona, maledicet tibi. Vides quomodò eum vt hypocritam iudicat: Eodem modo homines huius sæculi, de viris pijs & iustis iudicant, ideoque sathanam imitantur.

Meliùs longè F. Bernardus de Quintaualle Francisci discipulus Vidit F. Leo ab eius oculis emicare radios miri splendoris, quasi à lucidissimis stellis. Cumque miraretur id, diuinitus intellexit ideò esse eius oculos ita radientes, quod quidquid videret semper in meliorem partem interpretaretur, & neminem aspiceret quem se meliorem non iudicaret. Fertur enim, si quem vili veste tectum intuerentur, solitum dicere sibimet. *Hic patientius paupertatem tolerat quam tu Bernarde.* Si pretiosius indutum inueniret, dicebat: *Hic fortè sub veste delicata melior est, quàm tu subtinica rudi Bernarde.* Meritò ergo oculi eius radiabant, quorum aciem nulla vnquam iudicij temerarij hebetarat lippitu-

do, & purum semper seruarat sanctæ humilitatis collytium. Ita Marullus l. 5. Exempl.

LECTIO XVI.

DE ALIIS PECCATIS CONTRA hoc præceptum.

PRÆSERTIM.

DE MENDACIO, SVSVRRATIONE, adulatione.

PRimò omne mendacium, falsum, quoddam est testimonium, & ideò hîc reprobatur, siue sit iocosum siue officiosum, maximè autem perniciosum, quod in nocumentum alterius vergit, & si graue sit nocumentum, tunc mendacium mortale est. Licet verò nulli nociuum foret, semper tamen est illicitum & intrinsecè malum, ita vt nulla ex causa excusetur. Falsaque est sententia Platonis (quam aliqui antiqui secuti videntur) dicentis: *Mendacio, licet re mala, vtendum tamen est quandoque, velut bellebore & medicamine, ergo & Principes vrbium, & si quibus alijs hoc conceditur, oportet aliquando mentiri, vel contra hostes, vel pro Patria & ciuibus.* Sed contraria sententia est certa, & in Ecclesia definita, de qua videri potest Augustinus l. contra mendacium; vbi respondet argumento quod obijcitur: non peccasse obstetrices, quæ Pharaoni præcipienti vt masculi interficerentur, non obtemperarunt, sed postea mentientes Pharaoni dixerunt: *Non sunt Hebrææ sicut Ægyptiæ mulieres, ipsæ enim obstetricandi habent sciētiam, & priusquam veniamus ad eas pariunt.* Exod. 1.

Vnde Deus in compensam dicitur eis ædificasse domos, hoc est, dedisse eis prolem & progeniem numerosam, honoratam, fœlicem, longæuam: fuitque congrua hæc merces, vt prole bearentur, quæ prolem seruarant innocuam. Sed nunquid Deus mendacium hîc remunerauit? Respondet Augustinus: *Hoc præmium eis datum esse, non quia mentitæ sunt, sed quia in homines Dei misericordes fuerunt: non est itaque in eis remunerata fallacia, sed beneuolentia, benignitas mentis, non iniquitas mentientis, & propter illud bonum Deus etiam huic malo ignouit.*

Sic licet viri sancti aut mulieres in Scriptura inueniantur quædam mendacia protulisse, non propterea mendacium approbandum est, quasi quodam casu licitum; quia maculæ quædam veniales illis etiam quandoque adhæserunt, quamuis & per ignorantiam quandoque potuerint excusari, vel etiam ea quæ in speciem mendacia videntur, vt ab eorum intentione procedebant, mendacia non erant. Quia quandoque licet obscuris verbis vti, quæ in aliquo sensu veritatem habent; licet illum sensum aliqui audientes non peruideant.

De qua re passim Casuistæ & Theologi de mendacio agentes. Ideò non est mentitus Abraham, dicens Saram vxorem suam esse sororem. Sic aliqui excusant Iacob dicentem se Esaü primogenitū esse, quia primogenitus erat iure sibi acquisito, etsi non personaliter erat Esaü, primogenitura Esaü censebatur, & ius ad benedictionem habebat. Vide passim Interpretes & Theologos. An verò quandoque restrictione mentali vti liceat, eruditè declaratum inuenies in breui opusculo quod de hac re edidit R. Malderus Antuerp. Episcopus. Quia longioris id foret disputationis extra scopum meum, prætereor.

Vide propos. 26. et 27. inter damnatas ab Innº. XJ.

Manet interim certum, nec propter alterius vitam tutandam, nec propter Reipub. totius salutem licitum esse mendacium. Ita asserit Gregorius dicens: *Mendacij omne genus perfecti viri summopere fugiunt, vt nec vita alicuius per illorum fallaciam defendatur, ne suæ animæ noceant, dum prodesse nituntur carni alienæ quanquam hoc peccati genus facillime credamus relaxari. Nam si quælibet culpa sequenti solet pia operatione purgari, quanto magis hoc facile abstergitur, quod mater boni operis ipsa pietas admittit?* Greg. 8. Moral. Manet quoque verum illud Ioannis. 8. *Diabolus est mendax & pater eius*, scilicet mendacii, quia primus author mendacii fuit, & à seipso mendax, & omnes ad mendacium, quantum in se est, inducit, & quamuis ipse nonnunquam vera soleat prædicere, hoc tamen facit, vt ad extremum valeat animam ex vna aliqua falsitate illaqueare, vt dicit Greg. l. 4. dialog. Ipse ergo primus mendacio tentauit primos parentes de esū ligni vetiti dicens: *Nequaquam moriemini.* Ad quem Bernardus: *ô nequam, vbi est tuum nequaquam?* Et exinde mendacium, tanquam pessimum semen serpentis, venenata germina parturiuit in omnes hominum status & conditiones, ita vt conqueratur Oseas c. 4. *Non est veritas in terra, sed maledictum & mendacium inundauerunt.* Nempè astu satanæ factum est, vt mendacium è Paradiso pariter cum homine translatum, vniuersam quodammodò terram instar inundatis aquæ cooperuerit. Inspice singulos hominum status, à Principibus, Magistratibus, iudicibus, vsque ad vltimum plebis, à senioribus vsque ad pueros tenerioris ætatis, inuenies omnes infectos mendaciis, ita vt subiugata veritate, in sublimioris etiam status hominibus, mendacium triumphet.

De hoc conqueritur D. Greg. explicans illud Iob. *Deridetur iusti simplicitas.* Huius mundi, inquit, sapientia est, cor machinationibus tegere, Iob. 12. sensum verbis velare, quæ falsa sunt, vera ostendere; quæ vera sunt, falsa demonstrare. Hæc nimirum prudentiá vsu a iuuenibus scitur; hæc à pueris pretio discitur; hanc qui sciunt cæteros despiciendo superbiunt, hanc qui nesciunt subiecti & timidi in aliis mirantur; quia ab eis hæc Ex lib. moral. l. 10. c. 16. eadem duplicitatis iniquitas nomine palliata, diligitur, dum mentis peruersitas vrbanitas vocatur. At contra sapientia iustorum est nil per ostensionem fingere, sensum verbis aperire, vera vt sunt diligere, falsa deuitare, bona gratis exhibere mala libentius tolerare quàm facere, nullam iniuriæ vltionem quærere, pro veritate contumeliam lucrum putare. Sed hæc iustorum simplicitas deridetur; quia ab huius mundi sapientibus, puritatis virtus fatuitas creditur. Omne enim quod innocenter agitur, ab eis procul dubio stultum putatur, & quidquid in opere veritas approbat, carnali sapientiæ fatuum sonat. Quid namque stultius videtur mundo, quàm mentem verbis ostendere; nil callida machinatione simulare, nullas iniurijs contumelias reddere? &c. Hæc Gregorius.

Conqueritur frequenter scriptura vndique inualuisse mendacium; & præualuisse in locis vbi veritas debebat præsidere: *A Propheta, vsque ad sacerdotem, cuncti faciunt mendacium.* Ier. 8. Quibus veritas ipsa commissa est instar speciosæ virginis, illi eam deprauant & corrumpunt, siue verbo, siue facto. Vbique inuenies siue in aulis Principum, siue in palatijs Episcoporum, siue in tribunalibus Iudicum, siue in opulentis domibus mercatorum, aquam, vt vocant, benedictam falsitate respersam, thus aulicum, mendacij putore intus corruptum, lucrum fictionis malitiā

acquisitum. Et cùm illi minimè mendacij occasionem habeant, hoc in illis maximè est detestandum. Propterea dixit Sapiens: *Tres species odiuit anima mea, pauperem superbum, senem fatuum, diuitem mendacem.* Q. d. Illis peccatis maximè offendor & illa exector, quibus homo ad ea patranda, & eis ianuam aperiendam, nullam habet occasionem. Sic pauper superbus, mihi maximè odibilis est, sicut & diues mendax. Pauperem quidem mentiri quandoque excusabile est quia inopia illum ad id impellit; & non mirum diuitem superbire, cùm videt se omnibus opibus circumfluum: Diuitem verò mentiri, pauperemque superbire, sine occasione sit: & ideò magis detestandum est, sicut & senem, qui iam prope interitum est, & canicie conspersus caput, prudentiæ admonetur, adhuc iuuenilibus leuitatibus & dissolutionibus addictum esse, planè mihi displicet: quod in adolescente, ob innatam leuitatem & inconsiderationem ætatis illius, tolerabile foret. Eccli. 25.

Maximè verò à pueris hoc vitium frequenti admonitione propulsandum est, ne in grauiori ætate adhærescat indelebiliter. Est enim illa ætas & ad mendacia & furta procliuis, nisi ad meliora monitis acrioribus quasi quibusdam calcaribus exstimuletur. Sic enim fatetur ipse de se Augustinus l. 1. confess. c. 19. *Horum ego puer morum in limine, iacebam miser, fallebam innumerabilibus mendaciis & pædagogum, & parentes, & magistros amore ludendi, studio spectandi nugatoria, & imitandi ludicram inquietudinem. Furta etiam faciebam de cellario parentum & de mensa, vel gula imperitante, vel vt haberem quod pueris darem, ludum simul mihi quo pariter delectabantur, vendentibus. In quo etiam ludo fraudulentas victorias ipse vana excellentiæ cupiditate victus sæpè aucupabar.* Hæc ipse de se: sed conuersus ab his, gratias agens Deo dicit: *Eruisti linguam meam vnde iam erueras cor meum, & benedicam tibi gaudens.* Inculcanda ergo pueris huiusce vitij prauitas, & emendationis difficultas, nam vbi mendaciis est imbuta linguæ lubricitas facilè ad illa relabitur, etiam in ætate maturiori. Eluenda ergo eis est & mens & lingua, ab hac vitiosa & damnosa impuritate.

Inculcandum eis frequenter quod dicit Ambrosius: Cauete fratres mendacium, quia omnes qui loquuntur & amant mendacium, filij sunt diaboli. Sicut enim Deus Pater genuit filium veritatem, sic & diabolus lapsus genuit quasi filium mendacium, teste Augustino.

DE SVSVRRATIONE.

SEcundò prohibetur hîc susurratio, quæ quoddam etiam testimonium falsum continet, quando quis per obloquutiones, vel relationes dicaces tollit amicitiam inter aliquos initam, vel inter consanguineos & affines. Esse verò peccatum graue patet, quia illud asserit se maximè detestari Dominus Prouerb. 6. Vbi inter ea quæ maximè odit, numerat *linguam proferentem mendacia, & eum qui inter fratres seminat discordias.* Hoc debent attendere illi adulatores, & peruersi homines, qui statim aliis referunt quæ alibi audierunt, & de domo in domũ transeuntes occultè iurgia seminant: & sæpè leuiter dicta amplificant, & exaggerant perniciosa sua linguâ. De his dixit Salomon: *qui dimittit aquam caput est iurgiorum.* Quod interpretans D. Gregorius ait: *Aqua dimittitur cùm linguæ fluxus non refrænatur; sed dimissor aquę caput iurgiorum efficitur, quia per linguę incontinentiam, discordię origo propinatur.* Prou. 17.

Sæpius autem hi susurrones, ita sua colorant, vt videantur bono fine, quæ dicunt, referre. *Molliti sunt sermones eorum super oleum, & ipsi sunt iacula*, inquit Psaltes. *Verba susurronis quasi simplicia* (inquit Ecclesiast.) *& ipsa penetrant vsque ad intima ventris.* Sub specie simplicitatis columbinæ multa enarrat, quasi compatiens, interim interficit more serpentino, venenataque cauda aculeum infigit. Et vt iterum dicit Ecclesiasticus c. 12. *In labijs suis indulcat, & in corde suo insidiatur: In oculis lachrymatur, & quasi adiuuans suffodiet plantas tuas* (hoc est, supplantabit & deiiciet te) *caput suum mouebit* (quasi præ lætitia) *& plaudet manu, & multa susurrans, commutabit vultum suum.* Psal. 54. Prou. 26.

Nempe susurrator nouit commutare vultum, quia lætum in aduersis, tristem in prosperis, lætũ in occulto, tristem in aperto se nouit ostendere. Instabilis est vt permaneat, fallax vt blandiatur, sagax vt insidietur, procax vt noceat, concors aliis vt persequatur, admiratur & insultat cadenti, applaudit & obloquendo malignatur: nam falsa in aure locutione, nititur se amicitiæ illius, cui loquitur, insinuare, & alium de quo susurrat, in odium adducere. Meritò ergo forsitan arguitur, & à Deo maledictus dicitur. *Susurro & bilinguis maledictus* (inquit Ecclesiasticus 28.) *multos enim turbauit pacem habentes.* Vbi susurro etiam bilinguis meritò nominatur, quia modò verum, modò falsum loquitur. Iterum bilinguis, quia aliud in occulto, aliud in manifesto pronuntiat. Denique bilinguis, quia secundùm diuersas personas, modò lingua vngit, modò pungit. Et maledictus dicitur, quia dignus maledictione proximi, maledictione Dei, & in præsenti & in futuro. Et ratio maledictionis adiicitur, quia multos turbauit pacem habentes. De illo iterum verum est illud eiusdem Ecclesiastici: *Lingua tertia commouit multos.* Lingua enim susurronis lingua est tertia, quia ipse est tertius, vni apud alterum detrahens; & cùm duplex sit lingua, verax & mendax, tertiam componit susurro ex vtraque, quia modò verum, modò falsum loquitur, in occulto falsum, in manifesto verum: Et dicitur commouere multos, quia non parcit nec Principibus, nec Prælatis, nec Religiosis, nec sæcularibus, nec cuiuslibet conditionis aut status hominibus. Et grauiter commouet multos, non solum ad odium vel discordiam, sed & quandoque ad homicidia & parricidia. Imò aliquos *dispergit de gente in gentem* quia cogit eos, ob conceptæ inimicitiæ periculum, terram propriam quandoque relinquere. Eccl. 28.

Efficiuntur ergo hi susurrones dæmoni similes, qui primus discordias seminauit, & pacem turbauit, In cœlo inter Angelos & Deum, in Paradiso inter Deum & hominem in mundo inter fratrem & fratrem, Cain & Abel, Esaü & Iacob; imò inter Patrem & Filium, inter Dauid & Saulem, inter Dauid & Absalonem. Ipsi ergo membra eius sunt, & instrumenta illius qui primus discordiæ author est.

Vnde rectè Gregorius 3. par. Pastor. *Admonendi sunt qui iurgia seminant, vt cuius sint sequaces cognoscant.* Nam de Apostata Angelo scriptum est, cùm bonæ messi inserta essent zizania, *inimicus homo hoc fecit.* De cuius membro etiam dicitur per Salomonem: *Homo Apostata, vir inutilis, graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum, & omni tempore iurgia seminat.* Ecce quem seminantem iurgia dicere voluit, priùs Apostatam dicere voluit, quia nisi more superbientis Angeli à conspectu Conditoris priùs intus auersione mentis foras Prou. 6.

proiectus non fuisset, postmodum ad seminandum iurgia non veniret. Secundò addit Gregorius: *Audiant iurgiorum seminatores quod scriptum est: Beati pacifici, quia filij Dei vocabuntur. Si filij Dei qui pacem faciunt, procul dubio filij sathanę qui confundũt.* Tertio, inquit, attendant, quàm multipliciter peccent, in vno dum malo innumera peragunt, *quià seminando discordias, charitatem quę omnium virtutum mater est, extingunt, & causa sunt curilli discordes, nulla bona opera faciant, quia boni operis fructus nulli sunt qui ex vnitate charitatis non oriuntur. Sicut ergo nihil pretiosius Deo virtute dilectionis, ita nihil delectabilius diabolo extinctione Charitatis.*

Quartò, diligenter attendant & ipsi, quod susurratio & calumnia frequentissimè in eorum caput recidat, quia mendax & susurro nullus ad longum tempus potest latere, sed tandem veritas in eorum confusionem elucescit. Id quod eleganter dicit Franciscus Petrarcha. *Vt enim immortalis est veritas, sic fictio & mendacium non durant, simulata illico patescunt, & magno studio compta cęsaries vento turbatur exiguo: & operoso licet impressus fucus sudore diluitur, & argutum quoque mendacium vero cedit, coramque propiùs intuente diaphanum est: opertum omne detegitur abeunt vmbrę, natiuusque rebus color manet, & latere diutius magnus est labor. Nemo sub aquis diu viuit, erumpat oportet, & frontem quam celabat, aperiat.*

Si optas exempla aliquorum quibus susurratio in perniciem propriam versa fuerit, lege historiam Danielis, vbi reperies, quomodò illi susurrones qui apud Regem eius perniciem moliebantur, eàdem, quam ipsi meditabantur, pœna affecti fuerunt, Leonibus præda facti. Lege & de Aman, qui cùm Mardocheo exitium pararet, & de populo Iudæorum multa apud Regem pessima susurratione calumniaretur, totam cupiens succidere gentem, in trabem contigit ipsummet agi, quam pararat. Lege etiam in vita S. Elizabethæ, quomodò susurratio pessima famuli cuiusdam, alterum de adulterio accusantis apud Lusitaniæ Regem, in caput eius reciderit, dum in fornacem missus fuit altero sacrum audiente.

Patet itaque ex dictis, viro prudenti cauendum esse à susurronibus, illosque è domo eijciendos, quia vt ait Sapiens: *Susurrone tiello iurgia conquiescunt.* Et alibi dicit: *Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras auribus.* Vbi alludere videtur ad morem agricolarum, qui agros & vineas, contra incursum ferarum, muniunt sepimento ex spinis. Cùm ergo susurrones sint instar ferarum amicitiæ bonum semen in agro cordis conculcantium, & fructus suaues pacis erodentium, contra illos obex debet poni auribus cordique nostro, vt nec eos audiamus, nec corde illi credamus. Hoc maximè attendere deberent Prælati & superiores, apud quos frequenter sunt susurrones, vt sibi subditorum gratiam euertant, quos monet D. Bernardus ad Eugenium scribens: *suggestiones & susurratas delationes non suscipias aduersus quenquam: & hanc velim tibi generalem constituas regulam, vt qui palam veretur dicere quod in ore locutus est, suspectum habeas: quod si te iudicante dicendum esse coram illo noluerit, delatorem iudices, non accusatorem.* In odium ergo traducendi sunt tales, potius quam audiendi, quia ligna aggerant lingua sua, quibus pessimus discordiæ ignis succendatur. Subtrahe ergo ligna foco, vt ignis extinguatur.

Eccl. 28.

DE ADVLATIONE.

Tertiò prohibetur hic adulatio: quia per illam perhibetur alteri falsum quoddam testimonium, dum attribuitur ei quod non habet, vel ei datur quod laude indignum est, imò potius vituperio dignum. Hoc peccatum maximè in domibus Magnatum regnat, vbi non desunt qui vt gratiam captent & ad officia publica, aut Magistratus sibi viam sternant, loquuntur placentia, de quibus disertè dixit Alanus: *Hi sunt qui magniloqua commendationis tubâ, in diuitum auribus citharisant, qui vt emungant munera, caput diuitis oleo inungunt, Prælatorum, auribus puluinaria laudum subijciunt.* Lib. de complanctu.

Hæc aduertens Seneca scribebat ad amicum: *Monstrabo tibi cuius inopia laborant summa fastigia, & quid possidentibus omnia desit, scilicet, ille qui verum dicat: Vna contentio ibi est qui blandissime fallat. Si in clientelam alicuius Potentis veneris, veritas, aut amicitia perdenda est.*

Hoc etiam agnouit Ludouicus 12. Galliæ Rex, qui fertur solitus conqueri, quod cùm iam in Palatio suo rerum omnium abundantia floreret, vna tamen *Veritas* abesset; quæ fere ad Principes non ingreditur, vel si quandoque ingreditur, variis est coloribus depicta, & fucata ministrorum arte, ne veritatem aperiendo, gratiam perdant.

Aptè his aulicis adulatoribus accommodatur illud: *Stellio manibus nititur, & moratur in domibus Regis*: Vbi alij ex Hebræo vertunt: *Simia manibus capit, & moratur in domibus Regis.* Simia enim in deliciis est apud Reges, & manuum similitudine ac imitatione, hominem refert, & de hac rectè dicitur, quod manibus capit. Similes verò sunt adulatores in Palatiis, qui principum sese actionibus omnibus accommodant, vt gratiam captent, & manibus suis aduncis aliquid beneficij consequi & apprehendere possint. Vmbræ quoque similes, quia vt vmbra corpus, ita principatum sequitur adulatio: vt vmbra quidquid facis imitatur, si stas stat, si curris currit: sic adulator, quocumque te verteris, sequitur; si taces, seruat silentium, si loqueris, miratur orationem, si gaudes aut doles idem simulat. Sed sicut vmbra crescente, aut decrescente, corpus nec augetur, nec minuitur: sic nec laude, nec vituperio, Principis virtus incrementum aut decrementum, accipit. Verùm ipsa hac peste corrumpuntur, adeò vt quod bonum est Reipublicæ, quod sibi honestum, videre non valeant. Et soli illi prouehuntur ad dignitates qui puluillos adulationis subiicere nouerunt: qui verò veritatem nudam sine fuco illis aperire optant, aula & gratiâ excidunt. Prou. 30.

Ionathas, quia apud Saulem innocentiam Dauidis & veritatem tueri conatur, periculum vitæ incurrit.

Sedechias præcipit incarcerari Micheam Prophetam, eo quod fortiter corã illo pro veritate staret. Ioannes cum Herodi & Herodiadæ detecto omni fuco, castitatis foret defensor & veritatis tutor in odium adducitur, & caput eius detruncatur.

Cambises Rex, Cyri Regis filius, cùm nimium vino deditus foret, vnus è familiaribus, eius familiaritate fretus, monuit vt vino moderatiùs vteretur, turpeque esse Regem, in quem tanquam in speculum omnium oculi coniiciuntur, ebrietate notari: Qua monitione accensus, non modò non abstinuit, verùm amplius indulgens, adduci iussit monitoris huius filium, in quem arcum tendens, eius cor sagitta transfixit: *Vide, inquit, num Regis ebrij certa sit manus & oculus.*

Meliori consilio Ludouicus, cognomento Pius, Galliæ Rex, filium hæredem his exortabatur verbis, iam sepulchro vicimus: *Ita te gerito, ô fili vt confessarij, necessarijque & familiares tui, possint te admonere mali quod feceris,& docere quid faciendum sit.* Monebat scilicet prudenter, vt veritatem amaret, & adulatores fugeret, Palatij pestes, vel, vt Constantinus (teste Nicephoro) eos vocare solebat, *Palatij tineas & sorices.*

Graue profectò, & perniciosum est adulationis malum multiplici de causa.

Alanus l. de complanctum naturæ.

Primò quidem, quia adulatorem bilinguem reddit & duplicem corde, ob mendacium quod adulationi solet immisceri. *Nam & frequenter exteriùs applaudendo collaudant, quos interiùs derisione vituperant: foris vultu applaudunt virgineo, intus scorpionis pungunt aculeo: & à voluntate vultum, ab animo verbum, à mente linguam, ab intellectu loquelam, amplo dissensionis interuallo diffibulant*, inquit Alanus.

Secundò, quia frequenter ad peccandum inducit adulatio, vel hominem iam in peccatis agentem impedit, ne surgat, & in vitiis alit: ita vt propinet venenum melle circumlitum, quod non potest nisi mortem generare. Propterea dixit Augustinus, explicans illud. *Laudetur peccator in desiderijs animæ suæ: Adulantium linguæ, hominem in peccatis ligant, delectat enim ea facere, in quibus non solum non metuitur reprehensor, sed etiam laudatur operator.* Similiter loquitur Beda: *Ipsa peccati nutrix adulatio est, quæ sicut oleum flammis, in culpa ardentibus solet administrare fomentum.* Proterea etiam monebat Sapiens: *Fili si te lactauerint peccatores, non acquiescas*, q. d. Si te blandis sermonibus, & quodam quasi adulationis lacte, ad peccatum ducere voluerint, vel in peccatis nutrire; caue lac venenatum & lethiferum, letargicum soporem inducẽs, ne exciteris ad vitam.

Lib. de complanctu naturæ.

Grauissimè ergo hoc modo peccant qui per adulationem Principibus persuadent licere eis plenitudine potestatis vectigalia & tributa pro libito imponere, ipsos Dominos esse rerum, agrorum, bonorum omnium regni sui & ita varios modos suggerunt quibus pauperum sudorem exugant, bella suadent etiam iniusta, quodque generosum sit numeroso exercitu vires ac potentiam ostentare, vindictam exposcere persuadent.

Tertiò, quia adulatio impedit ne quis rectum de se iudicium habeat, dum malefacta laudantur, vel nimis laudantur, quæ laude digna non sunt. Ideo Diogenes comparabat adulatores Coruis qui oculos eruunt, dicebatque melius esse incidere in Coracas, quàm Colacas, hoc est, in Coruos quam in adulatores: quia scilicet hi mortui corpus & oculos effodiunt, illi viuentis oculos & animum adimunt. Adulator enim (teste Chrysostomo) quasi clauum figit, in oculo illius cum quo sermonem conserit: nec desinit donec rationis obtundat acumen, & modicum luminis quod adesse videbatur extinguat. Citò nobis placemus, si qui nos viros bonos dicant, si prudentes, si sanctos, nec sumus modica laude contenti, quidquid in nos adulatio; sine pudore congesserit, quasi debitum prehendimus, naturali quodam ducimur malo. Et quanquam respondeamus nos indignos, & calidus rubor ora perfundat, ad laudem tamen suam anima intrinsecus lætatur. Hinc monent SS. Patres, inter verba laudantium, vel vituperantium, ad mentem semper esse recurrendum, & si in ea non inuenitur bonum quod de nobis dicitur, magnam debet tristitiam generare: si rursum non inuenitur malum, quod de nobis loquuntur, lætitiam potest parare. Gloria enim hæc est testimonium conscientiæ nostræ: *Ecce in cælo testis meus, & conscius meus in excelsis*, inquit Iob. 16.

Alexandro Magno ita aulici sui mentem ademerant, vt cùm filium illum Iouis esse dicerent, iam etiam ex parte suaderent. Verùm cùm ipse in cuiusdam vrbis obsidione sagitta percussus foret, & sanguinem fluentem videret, acutumque dolorem persentisceret, ad mentem rediit, & dixit: *Licet omnes iurent me Iouis filium, vulnus tamen hoc me hominem clamat.*

Rectè dixit quidam: *Sicut Actæon, ab alumnis suis canibus interiit, sic Parasiti eos à quibus aluntur pessundant.* Quàm multi per adulationem viris magnis ac Prælatis pessima suggesserunt consilia, illisque interitus causam dederunt, & Reipub. grauissima mala inuexerunt? Similes isti sunt Sirenibus in auribus Nautarum blandè cantillantibus, vt obdormiant, & illis dormientibus nauem submergant. Discedite, ô Sirenes incantantes, ab auribus eorum qui Reipub. Christianæ aut Ecclesiæ nauem regunt. Procul ab illis somnus, procul adulatorum molliti sermones ad præcipitia deducentes. Hi veritatis lumen sequi debent purum, non verò turpidam fumo famam adulantium sermonum & consiliorum: per quæ fit vt à portu aberrent, & ad saxa allidantur, non sine graui suo aliorumque damno. Certè hoc vitium planè detestabile est, & perniciosum, in illis qui vitia tenentur corrigere in Ecclesia Dei. Vnde Propheta illis væ inclamat: *qui consuunt puluillos, & eos sub cubito aut sub capite omnis ætatis constituunt*, vt sine anxietate obdormiant. Quod explicans D. Gregorius, & alii Patres, dicunt ad illos sermonem dirigi, qui cùm ad hoc in Ecclesia sint constituti, vt contra vitia clament, loquuntur placentia, & populi ac maximè magnatum vitia excusant, colorant blandis sermonibus, & eos in illis obdormire & quiescere sinunt. Væ Episcopis, væ Prælatis, væ Pastoribus qui parietem male constructum liniunt & dealbant, (vt idem Propheta loquitur) turpitudinem exteriùs colorant, quam detergere deberent: blandimento linguæ apud diuites & nobiles sic se gerunt, vt vitia eorum potius fouere censeantur quàm corrigere, gratiâ eorum veriti excidere, potiùs quàm gratiâ Dei. Non ita se gesserunt sancti Prophetæ circa Reges & Principes, non adulatorio sermone eis obsecundarunt, sed liberè increparunt. Elias liberè increpat Achab Regem, Elizæus Ioran, Natham Danidem, Isaias Manassem, Daniel Nabuchodonosorem & Balthasarem, Ieremias Ioachim & Sedeciam, Ioannes Herodem, Christus Scribas & Pharisæos, Basilius Valentem, Chrysostomus Eudoxiam, Hilarius Constantium, Oeniandus Anastasium Imperatorem, Ambrosius Theodosium & Valentinianum.

Ezech. 13.

Quid Respondeit Ambrosius Theodosio post cædem Thessalonicæ factam, satis notum est: & quomodo eum ab Ecclesiæ ingressu prohibuerit, pœnitentiæque subiecerit. Quid verò responderit Valentiniano iubenti vt Ecclesiam traderet Arrianis, dignum est memoratu: *Quæ Dei*, inquit, *sunt, Imperatoriæ potestati non sunt obnoxia. Si patrimonium affectatis, inuadite: si corpus, accurrite. Vultis in vincula ducere? vultis ad necem? ludus est. Non ego me vallabo stipulatione populorum, nec altaria tenebo, vitam deprecans: Sed pro altaribus victimam me præbebo.* Vide Epist. ad Marcellinam sororem.

Audi etiam quàm liberè Aphraates Monachus responderit Valenti Ariano Imperatori.

Hic cùm zelo zelatus pro Domino Deo exercituum Antiochiam venisset, occurrit ei Valens, & dixit: *Quo te confers?* At ille: *Pro tuo Regno precaturus venio.* Cui Imperator: Sed tibi domi manendum, & in cella tua orandum, vt lex monastica poscit. *Praclarè*, inquit, *ais ô Imperator, id enim mihi faciendum, & hactenus feci, dum oues Saluatoris pace fruerentur. Sed quia iam valde turbantur, & multum eis impendet periculi, necesse est omnes vias persequi, non modò ne à feris capiantur, sed etiam vt seruentur incolumes. Dic mihi, si sederem in conclaui tanquam filia domus vt illam custodirem, & deinde cernerem flammam incidisse, & domum patermancon. flagrare: Quid me facere oporteret? imus me manere & ades incensas negligere, an verò sursum deorsumque currere, & aquam afferre qua flammam extinguerem? Hoc certè te responsurum constat. Atque hoc nos agimus; ô Imperator! nam cùm tu iam in Patris nostri ędes flammam inieceris, nos circumcursitamus, que eam mature possimus extinguere.* Hæc Aphraates locutus, confusionem & silentium Imperatoris sui sermonis libertate & animi constantia indixit. Cubicularius autem eius cùm ei grauiores minas intentasset, paulò post in calidissimum balneum, quod Imperatori parabat, de potestate mentis deiectus, se præcipitauit, & illicò extinctus est. Theod. lib. 4. hist. c. 24.

Quartò prohibetur hìc omnis iniuria verbis facta, puta contumelia, conuicium, improperium, sed de his latiùs agemus, cum de vitio iræ tractabimus.

Quintò prohibetur hìc detractio, quæ est famæ alterius in absentia denigratio: de qua quia frequenter occurrit occasio apud populum disserendi, sequentem Lectionem subiicio.

LECTIO XVII.

DE DETRACTIONE.

1. *Docet pestilens esse malum.*
2. *Obligare ad restitutionem.*
3. *Audientes detractorem etiam peccare.*

PROPOSITIO PRIMA.

Peccatum *detractionis graue est & pestilens malum.*

Primò: Graue esse exinde patet, quia lædit famam quę maximi momenti bonum est: ita vt illam conseruare aliqui malint; quàm ipsam vitam. Quapropter si grauiter peccare iudicatur, qui opes aut alia temporalia bona eripit, multo magis qui famam iniuriosè tolit, *Melius est enim nomen bonum, quàm diuitiæ multæ.*

Secundò patet grauitas huius peccati, ex scripturis manifestè illud detestantibus. Dicit enim Paulus ad Romanos 1. *Detractores Deo odibiles sunt.* Et Sapiens Prouerb. 24. *Cùm detractoribus non commiscearis, quoniam repente consurget perditio eorum.* Et c. 30. Inter cæteras generationes pessimas quatuor enumerat, hoc est quatuor genera hominum, quæ maxime detestanda sunt. Primò, eorum qui in eos peccant summa ingratitudine, quibus maxima debebatur gratia. *Est generatio, quæ Patri & Matri maledicit.* Secundum est eorum qui falso sibi vindicant sanctimoniam: *Est generatio quæ sibi munda videtur, nec est lota à sordibus.* Tertium eorum qui tanta sunt superbia, vt vultu & gestu eam præferant: *Generatio cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ in altum erectę:* Quartum est eorum qui crudeliter alios quodammodo comedunt: *Generatio quæ pro dentibus gladios habet & commandit molaribus suis.* Vbi notantur detractores, qui acuerunt vt gladium linguas suas, conscindentes aliorum famam, eosque per falsas criminum impositiones opprimentes. Quatuor ergo vitia hæc, ingratitudo, falsa sanctimonia, superbia, inuidia, detractio; totum mundum turbant, Deoque maximè displicent.

Tertiò, grauitas huius peccati ostenditur ex comminatione Dei aduersus detractores, & punitione eorum: *Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersum filium matris tuæ ponebas scandalum. Hæc fecisti & tacui, existimasti inique quod ero tui similis, arguam te, & statuam contra faciem tuam.* Psal. 49. Pondera singula comminationis huius verba detractores concernentia. Verùm non solùm comminatur illis Deus, sed & frequenter punit eos etiam in præsenti vita.

Sic puniuit grauissima lepra Mariam sororem Moysis, eo quod Moysi detraxisset, grauiter murmurans. De qua agens S. Ephem dicit: *Ex teterrima Marię Prophetissę lepra docemur, quàm graue & detestabile vitium sit obtrectatio. Corpus quod lepra infectum cernebatur, velut speculum quoddam fuit animę, quę non perspiciebatur, cuius indicabat maculam: Ex illa carnis corruptione patefactum est, quomodo hominis detractoris corrumpatur animus.*

Exemplum aliud habemus apud Cassianum de Paphnutio iuuene sanctissimo, cuius virtuti inuidens quidam ex fratribus, eiusmodi dolum commentus est. Isidoro Monasterii superiori questus est, codicem sibi ereptum, notans vt in cellis singulis quæratur. Tres seniores designat, qui quærant. Reperitur tandem in cella Paphnutii, sub palmarum plectis (ibi enim inuidus illum abdicarat) & palam proditur in Ecclesia vbi omnes conuenerant. Paphnutius licet innocens non se purgat, sed satisfactioni totum tradit, & ad limina Ecclesiæ per duas hebdomadas supplex se abiicit, noxam deprecatus. Quibus elapsis, à sæuo dæmone inuidus ille frater arripitur, immaniterque diuexatur. Sed nec ab vllo seniorum eiici potuit, quia Christus gloriam illam soli reseruarat Paphnutio, cui calumnia structa erat. Et facilè eum exturbauit, vt illius tantùm orationibus cui insidiatus fuerat purgaretur: & cuius laudi aliquid inuidus inimicus decerpere se posse crediderat, eius nomen proclamans, & delicti sui veniam & finem supplicij sui præsentis acciperet. Vide latius Cassianum Collat. 18. c. 15.

Memorabile quoque est, quod de Abbate Machario refertur. Hic interrogatus, qua de causa in Scythia habitauerit, respondit: Cum eram iuuenis & sederem in cella mea in Ægypto vrserunt me, vt fierem Clericus, ad ministrandum in quodam vico. Et cùm nollem acquiescere, fugi in alium locum veniebatque ad me vir quidam pius, qui opera quæ manibus feceram tollens, ministrabat mihi necessaria: Contigit verò, vt puella quædam in vico illo vitiaretur à quodam iuuene, & cum vterum gestaret, interrogata de quo concepisset, infamauit me. Venientes ergo de vico illo, comprehensum me abduxerunt, appendentes collo meo cacabos & ollas & ansas vasorum, & circumducentes per

vicum cædebant inclamantes: Hic Monachus corrupit filiam nostram, tollite, tollite eum. Et penè vsque ad necem percusserunt me: donec venit quidam senex, qui è manibus eorum me eripuit. Dixerunt tamen parentes, non dimittemus eum nisi fide iussorem præbeat de alimentis prouidendis filiæ. Ille autem qui solitus erat mihi ministrare, sequebatur cum verecundia, quem etiam multis contumeliis affecerunt, tanquam qui falsum testimonium præbuisset de me. Attamen dedit se & ipse fideiussorem pro alimentis. Et reuersus in cellam, dedi ei quantas habui sportellas, vt, vendens daret mulieri cibum, & operabar non solùm die sed etiam nocte. Cùm autem venisset tempus vt pareret, plurimos dies infœlix permansit in cruciatu, nec poterat parere. Tandem agnoscens culpam, interrogata à parentibus dixit: Scio quare torqueor: quia Monacho illi crimen imposui, cùm de iuuene altero conceperim. Audiens autem id Minister meus, gaudens venit ad me, & retulit mihi quod gestum erat: addens habitatores vici istius velle ad me venire: vt pœnitentiam agant, & glorificent Deum de innocentia mea. Ego autem hoc audiens fugi, & huc veni habitaturus in Scythia. Ita ex lib. Doctr. Patrum. Num. 11.

Quartò, peccati huius grauitas ostenditur, ex incommodis quæ illud sequuntur, de quibus in Psalmum 100. sic inter cætera ait Chrysostomus: *Graue malum est detractio, turbulentus dæmon nec vnquam peccatum hominem reddens. Ex ea odia pullulant, iurgia conflantur, dissidia ortum trahunt, suspiciones malæ procreantur sine vlla causa hostem reddit, qui paulò ante amicus erat: vniuersas domos subuertit, & pacatas vrbes ad bellum excitat, pulchræ pacis vincula dissoluit: magnæ charitatis nondum infringit: Qui detractioni studet, diabolo seruit, vt pote qui calumniæ opera exequatur. Quare, detractor tanquam mendax & fur est propellendus.* Hinc diximus non solum esse graue, sed & pestilens malum, tum quia contagio suo multa mala generat, tum quia simul pluribus nocet. Lingua enim detractoris, quasi gladius triceps & venenatus, lethaliter tres vulnerat vno ictu Illum qui detrahit, quia peccato mortali animam eius transuerberat: illum quoque cui detrahitur, quia in vindictam & iram mortalem facilè exardescit, vbi famam suam cæsam agnoscit: illos denique qui audiunt, quia si audiendo delectantur, & ipsi peccant.

Hac de re agens Bernardus, dicit linguam detractoris crudeliorem esse lancea, quæ Christi latus perfodit: quia lancea, inquit, illa Christi iam emortui latus transfixit; lingua autem illa transfigit membrum viuum Saluatoris, & transfigit animam pro qua Christus Sanguinem fudit, & propriam animam dedit, pluris eam faciens propria vita. Audi Bernardum suismet verbis loquentem: Nunquid non vipera est lingua ista: Ferocissima planè, nimirum quæ tam lethaliter tres inficiat flatu vno. Nunquid lancea est ista lingua? Profectò & acutissima quæ tres penetrat ictu vno. Lingua, inquit, eorum gladius acutus. Gladius equidem anceps, imò triceps est lingua detractoris. Nec verò eiusmodi linguam ipso etiam mucrone quo dominicum latus transfixum est crudeliorem dicere verearis. Fodit enim hæc quoque Christi corpus & membrum de membro, nec iam exanime fodit, sed facit exanime fodiendo. Ipsis quoque n[illegible]centior est spinis, quas illi tam sublimi capiti furor militaris imposuit: seu etiam clauis ferreis quos sanctissimis manibus illis & pedibus consummatio Iudaicæ iniquitatis infixit. Nisi enim huius quod nunc pungitur & transfoditur corporis sui vitam, illius vitæ corporis prætulisset, numquam illud pro isto, mortis iniuriæ, crucis ignominiæ tradidisset. Et dicimus: Leuis res sermo, tenera, mollis, & exigua caro lingua hominis, quis Sapiens magni pendat? Leuis quidem res sermo, quia leuiter volat, sed grauiter vulnerat, leuiter transit, sed grauiter vrit: leuiter penetrat animum, sed non leuiter exit: profertur leuiter, sed non leuiter reuocatur: facilè volat, atque ideò facilè violat charitatem. Tenerum membrum lingua, attamen vix teneri potest: substantiâ quidem infirmum atque exiguum, sed vsu magnum & validum inuenitur. Hæc Bernard. (Bern. ser. de triplici custod.) Rectè quoque Sapiens dixit: *Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occultè detrahit*; (Eccl. 10.) Hoc est non minus nocet, sed plus detractor quàm serpens occultè venenum infundens, quia peius est infundere venenum menti, quàm corpori. Et aptissimè lingua detractoris comparatur linguæ serpentis, quia; teste Plinio, lingua serpentis tenuissima est, trisulca, longissima, tetrique odoris. Similiter lingua detractoris trisulca est, quia tribus, vt diximus, nocet, tria vulnera vnico ictu infigit. Tenuissima est, sed acutissima, vt cor lædat & transfodiat. Tetri quoque odoris est, quia non loquitur nisi de fœtore & sordibus, famam odoriferam alterius fœtore inficiens. Est etiam longissima; quia longe absentes attingit, viuos & mortuos offendit: Verum ergo est de detractoribus. *Acuerunt linguas suas sicut serpentis.*

PROPOSITIO SECVNDA.

P*Eccatum detractionis vltra culpam mortiferam obligat ad restitutionem.* Ratio est, quia damnum infert proximo, contra iustitiam eius lædens famam. Vnde quanto maius est bonum famæ læsum, tanto maior est obligatio illam reparandi. Si enim ablata pecunia restituenda est; multo magis & fama. Ideò etiam locum habet hîc illud Augustini: *Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Videant ergo quot laqueis sese inuoluant, qui lingua venenata facile aliorum famam & honorem impetunt: vix enim contingit eos se ex his laqueis perfectè eripere, aut damnum honori illatum restituere. Quis est enim qui inueniatur alteri dicere: Ego feci tibi iniuriam falsum de te loquens? & tamen multi ad hoc frequenter obligantur.

Ob hanc difficultatem restituendi famam: & damnum reparandi post venenatum læsionem, lingua detractoris in scriptura iaculo & sagittæ comparatur. Hinc Ieremiæ 9. dicitur, *Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta est.* Vbi Sagittæ potius quàm alteri instrumento vulneranti linguam detractoris comparat, quia inter instrumenta vulnus infligentia nullum habet adeò difficile remedium ac sagittæ vulnus: nam ferrum sagittæ profundè penetrat, & veneno infectum esse solet. Vnde cùm vulnus facit non potest curari nisi scindendo partem offensam, periculosasque incisiones & nouas aperturas requirit. Sic qui famam lingua læsam cupit reparare, & vulnus sanare, sæpe nouam incisionem & læsuram facit. Renouat & auget vulnus, nec potest ferrum latens extrahere: hoc est, impressionem

pressionem nociuam, quam lingua sua venenata aliorum animis inflixit, non potest educere, & vulnus sanare: manetque ipse causa efficax damni.

V. Lessiū & alios. Denique multis contingit nolle se humiliare coram læso: aut coram illis apud quos læsit, nolle reuocare quæ mendaciter protulit. Tamen docent passim Theologi, quod si aliquem falso crimine ei imposito læseris, debere palam te mentitum esse pronuntiare: etiam cum iuramento, si illi fidem habere nolint.

Refert B. Vincentius ser. 1. dominicæ in albis, quod cùm duo quendam tertium infamassent, qui ex diffamatoribus prior obiit, stetit per aliquod tempus in purgatorio. Cùm verò inde exiuit, credidit se statim iturum in Paradisum: ad dixit Deus: Non intrabis, quia priùs debes facere restitutionem famæ. Beatus Vincentius Hispanus ordinis Fratrum Prædicatorum fecit istud esse verum, quod anima redierit, quia ipsemet fuit diffamatus, & ab ipso mortuus veniam petiit. De multis autem modis faciendi restitutionem famæ læsæ, vide passim Theologos & Casuistas, præsertim Lessium dubit. 10. c. 11.

Dolendum interim est, his omnibus non obstantibus, hoc vitium detractionis ita generale esse, & cuiuslibet status homines inficere, vt etiam eos qui pietatem profitentur attingat. Hinc dicit Paulinus ad Celantiam. *Pauci sunt qui huic vitio renuncient, & rarò inuenies, qui sic vitam suam irreprehensibilem exhibere velit, vt non libenter reprehendat alienam. Tantaque huius mali libido mentes hominum inuasit, vt etiam qui procul ab aliis vitiis recesserunt, in istud tamen tanquam in extremum laqueum diaboli cadant.*

Certè hoc vitium comparare possumus caudæ draconis, de qua dicitur in Apocalypsi, quod per illam draco tertiam partem stellarum è cœlo detraxerit; quia illi qui tanquam stellæ videntur lucere, hoc vitio implicati obtenebrantur, & in perditionis abyssum ruunt. Magna vtique pars hominum ob hoc vitium linguæ maledicæ, in æternam ruinam dilabitur, etiam inter Ecclesiasticos, etiam inter Religiosos. Sic verum est illud Prouerb. 23. *Mors & vita in manibus linguæ.*

Vis huius rei aliquot exempla? Audi ex diuersis auctoribus memorabilia. Refert Cantipratanus in detractore vindictam horribilem, his verbis. Noui ordine, non re, nomine non actibus Sacerdotem, qui in tantum vitio linguæ deditus erat, vt potius pessima mentiretur, quàm non socios vel cohabitantes sibi criminibus infamaret. Hic ante mortem raptus in furiam, tanta in se debacchatus est cæde, vt propriis dentibus linguam malisoquam laniaret, & palam cunctis ostenderet, quod quia lingua sua dolosè egerat, & venenum sub labiis eius, quasi sepulchrum patens guttur illius fœtorem teterrimum anhelaret: & per quæ peccauerat per eadem torqueretur.

Non absimile refert Collector Speculi de quodam in Anglia Religioso: Hic detractionibus cùm deditus esset, in extremis existens monitus est, vt confiteretur, & de salute animæ suæ solicitè cogitaret. Qui respondit se non posse. Multis autem verbis & persuasionibus vrgetur, vt ad diuinam misericordiam recurreret. At ipse linguam extrahens, & digito eam tangens. *Ista*, inquit, *pessima lingua me damnauit.* Quo dicto lingua sic intumuit, vt eam amplius in os reponere non valuerit. Et sic horribiliter expirans, omnibus detractoribus exemplum suæ damnationis proposuit.

Refert & aliud Ioannes Ædæus Ordinis S. Francisci in fasciculo virtutum & vitiorum de quodam detractionibus assueto. Hic morte præuentus est sine confessione, neque enim merebatur vt ea lingua peccati venenum euomeret, quâ tam frequenter aliorum innocentiam lacerarat. Apparuit autem non longè post mortem cuidam, vitæ suæ præmia condigna ostendens. Habebat autem linguam quasi igneam ab ore vsque ad terram dependentem, quam crebris morsibus mordebat, corrodebat, exspuebat. Cumque particulatim eam concidisset, rursus ad priorem quantitatem reformabatur, denuò corrodenda. Quæsiuit is cui apparebat, quidnam hoc designaret? Respondit. *Quia dum vixi, per maledictum hoc membrum omnes sum persecutus, ab hoc tormento in perpetuum non liberabor.* Et sic iterum hîc verum est: *Per quæ quis peccat, per hæc & punietur.*

O vtinam mihi sit calculus ignitus Isaiæ, quo detractorum linguas, igne infernali & serpentis antiqui veneno infectas tangere possem, & pruriginem ac immunditiam illarum emundare! Certè existimarem me magnum numerum peccatorum, in quæ incidunt communiùs homines, maximamque æternæ damnationis occasionem eliminasse. Sunt enim multa peccata, quæ etsi committuntur, non ita tamen in omnibus locis, nec in omni tempore, nec ab omnibus personis. Hoc verò detractionis vitium, vix vllum excipit locum, vix tempus, vix personam. In colloquiis priuatis, in congressibus publicis, in conuiuiis, in locis & personis sacris frequentissimum est. Inuicem se mordent homines, inuicem comedunt, inuicem famam dilacerant, inuidiæ veneno tabefacti. Nec verò solùm communes personas virulenta lingua lædunt, sed & maxime eas quæ in sublimitate eminent Principes, Magistratus, Sacerdotes, Religiosos, Prælatos cuiuslibet Ordinis, linguâ maledica impetere non cessant, & sacro eorum statui maculas inurere. In persona eorum verè dixit Propheta: *In me psallebant qui bibebant vinum.* Psal. 108. Nec solùm viuos attingunt, sed & mortuos ex sepulchris educunt, vt dilanient: nullis parcunt. Ita vt quilibet irreprehensibilis licet vitæ debeat timere multorum linguam maledicam, quæ sæpe infligit vulnus irremediabile.

Dicitur Elephas, licet corpore & viribus eminens supra cætera animalia timere mures, adeò vt si illorum solum odorem senserit, timeat: & si mus pabulum coram eo positum attigerit vel leuiter, statim ipse fastidit. Certe mures sunt detractores, de quibus illud Prouerbium: *Murium pessimus ille qui lingua rodit.* Vnde viri quantumlibet potentiâ, eminentia aut sanctitate, timere debent hunc murem. Nunquid enim de Principibus, etiam a subditis, cantilenæ & libelli diffamatorii sparguntur & mira effinguntur? Numquid solent serui & ancillæ detrahere Dominis, quibus antea inseruierunt, cum culpâ sua dimissi sunt! Numquid subditi de Prælatis: discipuli de Magistris plurima falsa comminiscuntur, vt peccata sua excusent, cum iustè ab illis reprehensi fuerint? Certè meritò omnes hi illud Prophetæ vsurpare possent: *Pro eo vt me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam.* Psal. 68. q. d. Cùm me diligere deberent (quandoquidem commissam mihi erga eos curam rectè & fideliter gesserim) ipsi falsis criminationibus mihi molesti

erant, occultisque maledictionibus me dehonestare nitebantur. Sed ego orabam Dominum, tum vt mihi patientiæ donum contra tales obluctationes impertiretur, tum vt illis etiam offensam remitteret, & oculos aperiret.

Cauere ergo vnusquisque debet, ne obtrectationi occasionem culpa suadet: si tamen etiam iniuste aliquis lingua maleuola eum impetat, exemplo Christi toleranda est, qui patienter tolerauit, dum seductor, vorax, vinique potator, impiè vocatur: Exemplo quoque Prophetæ pro suis obtrectatoribus orantis.

Bene agere & malè audire, regium est, inquit D. Augustinus, & duplicis meriti: ex operis præstantia, & linguæ maledicæ patientia. Quam quidem patientiam, etiam Gentiles fidei lumine non adiuti seruarunt erga suos obtrectatores.

Audi quid Titus Tacitus Metello sibi obtrectanti dicitur respondisse, & imitare. *Facile* (inquit ipse) *est in me dicere, cùm non sim responsurus: Tu maledicere didicisti: Ego maledicta contemnere. Si tu linguæ tuæ dominus es, vt quicquid libet effutias; ego quoque aurium mearum, vt quicquid obuenerit, audiant inoffensè.*

Obseruandum tamen est, cùm detractio vergit in scandalum & periculum aliorum, non esse tolerandum maximè cum officium publicum concernit, & lædit auctoritatem illi officio necessariam. Quapropter D. Gregorius hac de re sic loquitur: *Linguas detrahentium sicut non debemus nostro studio excitare, ne ipsi pereant; ita per suam malitiam excitatas, debemus æquanimiter tolerare, vt nobis meritum crescat. Aliquando autem etiam compescere, ne dum de nobis mala disseminant, eorum qui nos ad bona audire poterant, corda innocentium corrumpant.* (Hom. 9. in Ezech.) Et ita Prælati, Pastores, Sacerdotes, Religiosi tenentur quandoque famam suam tueri, cùm scilicet id necessarium iudicatur, vel ad proximi ædificationem, vel ad vitandum scandalum, vel ad ritè obeundum officium quo obligantur, nec illius læsionem condonare possunt sine satisfactione. Propterea subdit D. Gregorius: *Hi quorum vita in exemplum imitationis est posita, debent si possunt detrahentium sibi verba compescere, ne eorum prædicationem non audiant qui audire poterunt, & in prauis moribus remanentes, bene viuere contemnant.* Cùm tamen corrigi nequeunt, æquanimiter tolerandi sunt, nec timendi; ne dum vituperatio metuitur, recti operis via deseratur. Ob latrantes caniculos non est à via discedendum, nec ob aues nocturnas vlulantes inquietari debent volucres aliæ, aut filij lucis, ob filios tenebrarum tumultuantes.

DE AVDIENTE DETRACTOREM.

PROPOSITIO TERTIA.

GRauem etiam culpam incurrit voluntariè audiens detractorem.

Hoc vt explicetur, aduerte tripliciter se posse habere qui detractorem audit, scilicet, vel vt inducens, vel vt complacens, vel vt tacens & non resistens.

Primò, qui ita audit vt inducere vel excitare censeatur ad detrahendum, vel ad detractionis continuationem, non minus peccat quàm detractor: imò grauius, quia est alteri causa mali, & sic & sui & alterius peccati auctor censetur. Sic frequenter contingit, quod aliquis obscurè indicet se aliquid vidisse, vel audiuisse, noli tamen prodere: interim alii multis circumlocutionibus instant, vt propalet occultum alterius peccatum, eliciunt tandem, & inducunt in detractionis crimen. Et tunc maximè verum est illud Bernardi: *Detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius, non facile dixerim.* Tunc diabolus censetur, quasi ludere & choreas ducere in lingua detrahentis, & in auribus audientis. Et vterque tenetur ad restitutionem, quia vterque dat causam damni.

Secundò, qui ita audit, vt tamen non inducat nec animet ad detrahendum, sed tamen lætatur alterius detractione, peccato se obstringit mortifero: quia ipse alieno malo oblectatur contra charitatem, immò & contra iustitiam, gaudens eo opere quod alteri iniustè damnum datur. Quia tamen non est causa damni, non censetur obligari ad restitutionem. Verum interim est de illis illud Apostoli; *Qui talia agunt digni sunt morte, non solùm qui faciunt ea, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Posset tamen delectari aliquis sola eloquentia detractoris, aut curiosa cognitione gestorum proximi, sine eo quod placeat ei quod alter detrahat, aut quod damno delectetur, & tunc posset esse veniale. Est verò semper periculosum habere aures prurientes ad audiendum, sicut & linguam prurientem ad detrahendum, & vtrumque vt diligenter caueat, monet D. Hieronymus Nepotianum suum. Vnde & Ecclesiasticus c. 28. disertè monet: *Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis.* Nempe tenetur quis, ex charitatis obligatione, alterius peccatum & infamiam proximo impendentem, cum potest, impedire, & detractori resistere. Triplici ergo spina aures suas sepiat, & ipsam linguam detractoris pungat, vt citiùs obmutescat. Quænam illa triplex spina?

Prima est ostensio vultus tristis, aut significatio exterior, qua satis ostendat se non libenter audire: *Ventus Aquilo dissipat pluuias, & facies tristis linguam detrahentem*, inquit Sapiens Prou. 25. Dissipat nimirum Aquilo pluuias, constringendo nubem, siccando, ligando, fugando, ne in pluuiam resoluatur. Sic facies tristis ligat, constringit, siccat linguam detrahentem. Si enim hilari vultu audis, das fomitem detrahendi: si verò tristi, discit non libenter dicere, quod didicerit non libenter audiri, quia nemo inuito auditori libenter refert. Sicut sagitta (teste D. Hieronymo ep. ad Rusticum) si mittatur in duram materiam, nonnunquam reuertitur in mittentem, & vulnerat vulnerantem: & ita detractor, cùm tristem viderit vultum audientis, illico conticescit, pallet vultus, saliua siccatur. *Secundùm ligna, sic ignis exardescit*, inquit Eccl. c. 28. *Si sufflaueris super scintillam, quasi sic ignis exardebit: & si expueris super illam extinguetur.* Si detrahentem hilari vultu audis, ligna admoues, quò detractionis ignis ardescat: Si statim inchoata detractione tristem vultum auertis, scintillam extinguis, quasi super exspueres, vt suffoces. Respice ergo post tergum, exspue in terram, confrica caput, conquerere de cibis nimis salsis, aut de ministris non tibi vt oportet seruientibus, lauda vinum aut condimenta mensæ, conquerere de canibus sub mensam transeuntibus & fœtorem aliquem relinquentibus, diuerte aliò sermonem quolibet altero sermone etiam importuno. Sic dissipas linguam detrahentis, dum videt te sermoni suo non fauere, non attendere. Non enim quicquam tibi debet impor-

tum, an videri, si modò possis imponere frænum magis importuno detractori.

Thomas Morus (teste Stapletonio in eius vita) Primarius Angliæ Cancellarius, in omni vita & actione sua vir erat maximæ ædificationis & sanctimoniæ. Cum quis ipso præsente detractioni laxare linguam incipiebat, ipse mox arrepta aliunde occasione virulentum illum sermonem aliò diuertebat, meliore sub introducto, aut saltem non malo. Exempli gratia, inquiebat: Dicat quisque quod volet, ego dico domum illam pulcherrimè extructam, eumque qui fecit excellentem esse in sua arte magistrum atque architectum. Hoc modo suauiter ei malo remedium adhiberi potest.

Secunda spina quæ pungit & obmutescere facit linguam detractoris, est reprehensio. Ad hanc tenentur Superiores aut auctoritatem habentes, imo & æquales, dum ex illa sperant fructum. Exemplum ostendit ipse Christus, dum discipulis obmurmurantibus contra Magdalenam, respondit: *Quid molesti estis huic mulieri, opus bonum operata est in me.* Sic & Propheta Iob dicit: *Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam*
Iob.29. *prædam.* Vbi per iniquum intelligi potest detractor, de cuius dentibus dicit se euulsisse prædam, dum ab illius lingua maledica vindicabat innoxios. *Dentes enim* (inquit Cassiodorus super Ps.3) *à demendo dicti sunt, ideò linguæ detrahentium dentes vocantur: Quia sicut illi ciborum partes demunt, ita & isti opiniones hominum corrodunt.*

Tertia spina est, cùm reprehensio locum non habet, cordis stabilitio, vt non facilè credas malum quod dicitur: aut si vera referuntur, cordis compassio, qua compatiaris proximo etiam peccanti. Dic ergo proximo detrahenti, & incerta narranti: *Nolite iudicare, & non iudicabimini.* Dic illi non facilè credendum esse rumoribus, qui frequenter etiam si certi putentur, falso nituntur fundamento. Quis non putasset Susannam peccato obnoxiam, rumore à senioribus sparso? Aut Ioseph facinus attentasse erga Dominam suam, cùm illa testis videretur omni exceptione maior? Marina virgo (vt habetur in vitis Patrum) in habitu virili incognita, Deo patè seruiebat in Monasterio. Infamata verò fuit, quod impræguasset iuuenculam quandam, ita vt propterea vsque ad mortem pœnitentiæ subiecta fuerit. Quis putasset eam innoxiam? Sed dum fratres eā in morte sepelire volunt, & fœminam inueniunt: tunc eam fuisse sine culpa agnoscunt, admirantes eius sanctam patientiam & conuersationem: sed & postea miracula plurima facta sunt ad eius sepulchrum. Vide latiùs in 1 p. in vitis Patrum, & in speculo exempl. verb. *Diffamare.* Quod si vera narrat detractor, excusandus tamen per compassionem est proximus, & dicendum quod Dominus dicebat accusatoribus adulteræ: *Qui sine peccato est, primus in eam lapidem mittat.* Nam gaudentes de alterius malis, iustâ Deus vindictâ in similia aut grauiora ruere permittit. Attendendum ergo, vt dixi suprà, illud Augustini: *Non peccatum quod facit homo, quod non possit facere alter homo, nisi iuuetur ab eo à quo factus est homo.*

Ex dictis itaque sequitur (quod tertio loco definiendum erat) eum qui nec inducit, nec lætatur, tamen audit & tacet dum alius detrahit, quandoque grauiter peccare. Quia si est atrox iniuria, & graue incommodum secuturum in alterius fama existimat, debet excussa verecundia contradicere, & innocuum defendere. Nam si quis tenetur alterius asinum sub onere iacentem subleuare (vt præcipitur Deuter. 22.) quanto magis famam periclitantem debet adiuuare? Si tamen putas nullo modo profuturam tuam monitionem, vel metuas aliquod graue damnum, puta contumelias, verbera, grauem rixam: vel si sis inferior & nullius auctoritatis, aut putes auditores non credere, aut alia efficaci ratione speres damnum hoc infamiæ ab alio populisandum, non teneris monere aut contradicere, sed potes tacere: Ad hoc enim tantùm obligaris, cùm putas efficaciter damnum impedire te posse.

Cæterum, vt hanc de detractione materiam concludam, aduerte variam esse radicem huiusce morbi, tam in auditoribus quàm detractoribus: Primò enim aliqui ex fastu & superbia aliis detrahunt, aut gaudent detractione aliorum, vt se præ aliis quasi sine macula ostentent. Contra hanc radicem pessimam nos muniens B. Paulinus ep. ad Celantiam dicit: *Nulli vnquam omnino detrabas, & aliorum vituperatione non te laudabilem videri velis: Magis tuam vitam ornare disce,* Apud
quam alienam carpere. Memor esto Scripturæ dicentis: Hier. ep.
Noli diligere detrahere, ne eradiceris. Vbi citat Scri- 14.
pturam quæ habetur Prou. 20. iuxta Lectionem 7. Interpretum.

Secunda radix est euersio, ira, odium proximi, quæ quidem passiones, vbi semel in animum admissæ fuerint, detractionis venenum facile parturiunt: quia tunc abest charitas: quæ solet pallio suo aliorum peccata tegere & excusare: Ideoque vbi illa abest, statim aliorum defectus exaggeramus, imò & bona in malum interpretamur. Nam ita & inuidia, bona in mala conuertens insidiatur, & in electis ponit maculam, teste Eccl. c. 11. Ille in quo charitas viget, instar Sem & Iaphet retrorsum iniecta clamide, fratris peccantis pudorem solet cooperire: qui illa caret, instar Cham pudorem alterius irridet & propalat, & ideo est maledictus.

Tertia radix est vanitas quædam ac leuitas, periculosaque curiositas, quia quicquid audiunt homines statim auent illud parturire in aliorum aures, ne quiescant donec extra se profuderint. Hoc aduertens monebat. Sap. *Audisti verbum aduersus proximum tuum? Commoriatur in te, fidens quoniam non te disrumpet,* q. d. Interprete Chrysost. Extingue verbum malum quod audisti contra proximum defodito in te, ne permittas exire, obliuione voluntatis contere, ne timeas quod te disrumpere possit aut nocere, sicut fœtus mortuus & non eiectus, nocet mulieri. Sed disertè subiungit: *A facie verbi parturit fatuus, tanquam gemitus partus infantis.* q. d. Cùm stultus siue imprudens audiuit aliquod verbum de aliquo, instar mulieris prægnantis inquietus est, & quasi anxiatur, donec in auras aut aliorum aures fœtum hunc profudit, in quo insipientiam suam ostendit. Adhibet ibidem aliam pulchram similitudinem eiusdem rei, dum dicit: *Sagitta infixa femori cani* (vel vt alii legunt, *carnis,* hoc est corporis) *sic verbum in corde stulti.* Sicut enim canis cui sagitta infixa est, currit, rotat se, inquietatur donec ferrum latens extrahatur: ita verbum auditum in corde insipientis, videtur illum affligere, donec illud effuderit aut extraxerit. Attendat ergo quilibet, quænam radix in ipso delitescat amaritudinem germinans detractionis, & sollicitus sit securim ad radicem ponere: vt possit omne germen amarum succidere, & ab æterna securi infructuosæ arboris securus esse.

LECTIO XVIII.

DE NONO ET DECIMO praecepto.

NON CONCVPISCES VXOREM proximi tui.

NON CONCVPISCES REM, NEQVE agrum, neque bouem, &c.

1. *Docet cur speciali praecepto vetetur concupiscentia.*
2. *Docet solum vetari consensum in concupiscentiam.*
3. *Prohiberi delectationem morosam.*

PROPOSITIO PRIMA.

Conueniens fuit concupiscentiam praecepto speciali vitari.

Ratio est multiplex. Primò, quia plerique putabant praecepto 6. *Non mœchaberis,* & 7. *Non furtum facies*, tantùm prohiberi actum externum; internum verò non esse vetitum, cupiditatem scilicet adulterandi aut furandi, modò effectu non fuisset completa. Deus ergo specialibus praeceptis hanc concupiscentiam vetat, & specificat concupiscentiam fœminarum & bonorum, ad quam maximè procliuis est: sub illa interim prohiberi intelligitur omnis alius inordinatus voluntatis motus, etiam aliis praeceptis contrarius, vt communis Doctorum tradit opinio.

Secundò congruum fuit specialiter concupiscentiam vetari, tanquam radicem omnis mali, ad quam exscindendam, aut quantum fieri potest reprimendam, haec duo vltima praecepta ordinantur. Medici enim, inquit D. Chrysost. non solùm morbos, sed & causas tollere instant: quamuis aegrotantem oculum viderint, prauum rheuma desuper à temporibus compescunt. Sic Deus his praeceptis non solùm morbum impudicitiae aut iniustitiae voluit tollere, sed etiam omne prauum rheuma, radicemque luxuriae & auaritiae velut in ipsis temporibus compescere: dum & turpes cogitationes ac delectationes, simulque rerum temporalium prauas cupiditates hîc prohibet. Qua etiam de causa Christus peritissimus medicus, vt radicitus malum tolleret, dixit Pharisaeis: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo.* Visus enim mouet concupiscentiam, concupiscentia nisi statim fraenetur, parit peccatum & generat mortem. Audi quid hac de re dicat Bernardus alloquens Euam: *Serua ô Eua, commissum, expecta promissum: caue prohibitum, ne perdas concessum. Quid tuam mortem tam intentè intueris? Quid illo tam crebro vagantia lumina iacis? Quid spectare libet, quod manducare non licet? Oculos inquis, tendo, non manum: non est interdictum ne videam, sed ne comedam. Hoc etsi culpa non est, culpae tamen indicium est. Te enim intenta ad aliud, latenter interim in cor tuum serpens illabitur blandè allabitur, blanditiis rationem, mendaciis timorem compescit. Nequaquam, inquiens, morieris. Auget curam, dum incitat gulam acuit curiositatem dum suggerit cupiditatem: offert tandem prohibitum, & aufert concessum, porrigit pomum & surripit Paradisum. Haurit virus peritura, & perituros paritura.* Concupiscentiam ergo si in sua radice Eua peremisset, tanti mali causam non dedisset, iamque serpentis, sensis illabentis caput & venenum protriuisset. Rectè propterea speciali praecepto filijs Euae dicitur: *Non concupisces*: & vt non concupiscas, omnem suggestionem, omnem cogitationem, concupiscentiam excitare potentem, quantocius comprime, ne venenum in animam serpat.

Chry. ho. 8. de pœnit.

Matt. 5.

Bernard. de gradu. humil.

In eandem sententiam exponebat Augustinus illud Gen. 3. *Ipsa conteret caput tuum.* Monens expungendam omnem de cōtractu illicito in eundo subinde irrepentem cogitationem. O Ecclesia (inquit Augustinus) caput serpentis obserua. Quid est caput serpentis? Prima peccati suggestio. Veni tibi in mentem aliquid illicitum: noli ibi tenere mentem tuam, noli consentire. Hoc quod venit in mentem, caput serpentis est, caput calca, & euades caeteros motus. Quid est caput calca? Ipsam suggestionem contemne. Sed lucrum suggessit: magnum ibi lucrum magnum aurum diues eris si hanc fraudem feceris. Sed pereat mundi lucrum, ne fiat animae damnum, & dic: *Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animae verò suae detrimentum patiatur?* Haec dicens obscuasti caput serpentis, & calcasti. Ille autem diabolus calcaneum tuum obseruat. Quid est obseruat calcaneum tuum? Quando laberis à via Dei. Tu obseruas primam suggestionem, ille obseruat lapsum tuum, si cecideris possidebit. Haec Augustinus. Aug. Gen. 3.

Tertiò rectè speciali praecepto vetamur rem alienam concupiscere: quia licet id indirectè vetitum reperiatur per id quod dicitur: *Non furaberis*: multis tamen casibus, qui nimium rebus temporalibus coaceruandis inuigilant, existimarent se non peccare, nisi hoc praecepto: *Non concupisces*, fraenum eis imponeretur. Licet enim furtis se nolint obnoxios agnoscere, nec voluntati furandi: cupiditatem tamen nimiam non possunt non agnoscere, si se sincere velint intueri & cor introspicere: illamque cōcupiscentia varia salutis impedimenta secum vehere, debent fateri. Hinc Apostolus: *Qui volunt diuites fieri incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli & desideria multa inutilia & nociua, quae mergunt hominem in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas.* Et ita hoc praecepto vltimo non solum prohibetur ne furandi desiderium habeas, sed etiam ne desiderio nimio rerum proximi & cupiditate impulsus, illas acquirere cum eius incommodo studeas, vt ardenti tuae cupiditati satisfacias. Nec enim Scriptura dum dicit: *Vae qui coniungitis domum, & agrum agro copulatis*; tantùm eos reprehendit qui iniustè acquirunt domos agrosue: imò verò illos arguit siti rerum temporalium nimia flagrantes, qui non sine aliquo aliorum incommodo: plurima sibi coarceruant, v. g. domos agros, hortos, vineas, &c. Sed & frequenter licet titulo iusto videantur sibi acquirere velle: subdola tamen cupiditas fraudulentos nonnunquam suggerit modos, per quos perperam voto desiderioque potiantur. Exempli gratia: Vicinus tuus iuxta hortum tuum habet suum, quem è re tua existimas, si tuo illum posses coniungere. Sed vendere non vult. Quid igitur facies? Furari non licet, & media quae cogitas non succedunt: cupiditas tamen tua te quietum non sinit. Forsitan audis ipsum aere alieno opprimi, adis & vrges creditorem, vt debitum vrgentissime exposcat nullo amplius dato termino. Sic vicinus ille solue-

1. Tim. 6.

Isaiae 5.

coactus, cogitur illum hortum vel agrum tibi diuendere, & quidem viliori pretio, quàm si non vrgeretur. Et tamen tu tuam conscientiam liberam putas, cùm non parum simili transactione onerari possit, & ideò tibi clamatur? *Non concupisces rem proximi tui, nec agrum, nec bouem &c.* Sic Achab cupiditate impulsus optabat frui vinea Naboth: at ille nolebat diuendere hæreditatem Patrum suorum. Irascitur Achab, omnia media tentat, sed cùm eum in suam sententiam pertrahere non posset, tandem consilio impiæ Iezabelis criminis per falsos testes insimulat, & capitis reum pronuntiat, vt vinea potiatur. Ecce quanta mala ex praua eius concupiscentia promanarunt! Meritò ergo Dominus, *securim ad radicem ponens*, præcipiendo determinat: *Non concupisces rem proximi tui.* Nec infrequens est apud diuites (maximè mercatores agentes cum agricolis, aut aliis qui pecunia aut mercibus egent) quod gaudeant, se illos creditores multis debitis ad aliquas angustias posse redigere, vt possint concupitas aliquas hæreditates ad eos spectantes suis coniungere, compellendo vendere. Quod si quis eos iniustitiæ velit arguere respondent se non posse aliter sua recuperare. Sed nouit Deus dolosa corda, eorumque noxiam cupiditatem inultam non relinquit. Vnde Propheta Michæas illis væ interminat. *Væ qui cogitatis inutile, & operamini malum incubilibus vestris, in luce matutina faciunt illud: Et concupierunt agros, & violenter tulerunt*, q. d. Maledictio super vos, qui noctu cùm quiescendum foret, aut cùm ad Deum manus leuare deberetis, & in cubilibus vestris compungi, fraudibus cogitandis illud tempus impenditis, ruminatis modos quibus concupiscentiam vestram expleatis. Agros ac bona proximi concupiscitis, & vobis parum est quâ via illa acquiratis: fraudem quam praua concupiscentia etiam nocte inquieta suggessit, matutino tempore ad effectum deducitis.

Mich. 6.

PROPOSITIO SECVNDA.

NOn præcipitur hic, vt nullos concupiscentiæ motus sentiamus, sed tantum ne illis consentiamus. Ratio est, quia non est in nostra potestate carere omni concupiscentiæ motu, aut cogitatione ad malum illiciente: sed tamen in potestate nostra est illi resistere, nec consentire. Multi concupiscentiæ motus rationem & libertatem præueniunt, nec illi in nobis peccata sunt; quia non sunt voluntarii, nec illis ratio superior consensit, Itaque verum est de illis: *Non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum*, hoc est Non ego liberè & determinatè actu humano & voluntario operor illud, sed concupiscentia operatur in me. Hanc Apostolus vocat peccatum, quia ad peccatum illicit, & ex peccato orta est: est ergo & effectus, & causa peccati: sed nihil nocet, nisi quando *mente delector, consentio & seruio illi.* Quapropter Scriptura alibi explicans illud. *Non concupisces*, dicit: *Post concupiscentias tuas non eas.* Eccl. 18. Imò & ipse Apostolus satis id explicat dum dicit; *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentiis eius.* Nempe peccatum, aut fomes peccati in nobis regnare non potest, nisi nobis volentibus, & sponte illi nos subiicientibus. Et ideò non dicit: Non sit, aut non habitet in vobis fomes peccati: Sed non regnet, non dominetur vobis, ne eius desideriis obediatis, aut tyrannidi eius ne manus detis, sed obluctemini ei forti & infracto animo, vires eius, quantum in vobis est, conterendo & perimendo, & illud continendo vbi perfectè extinguetur & intermorietur.

Rom. 6.

Ex his collige primò. Cùm dicit D. Augustinus epist. 200. hoc præceptum: *Non concupisces*, non impleri in hac vita, sed in ea nos tantum tendere ad illum locum, vbi illud complebitur: Collige inquam, hoc intelligendum esse in perfecto sensu anagogico: quia scilicet non potest fieri, vt nulla omnino concupiscentiæ desideria sint in nobis durante vita. Sed hoc hîc litteraliter non præcipitur, erit enim id merces futuræ vitæ post luctam omnem, quando absorpta erit mors in victoria, & peccatum præcipitabitur in æternum cum fomite & concupiscentia. Monemur tamen & hoc præcepto, sensim euellere & perimere dictam concupiscentiam, & illuc omnino conari vbi perfectiùs ab illa liberabimur, & hoc vult D. Augustinus. Nam & eodem modo loquitur de præcepto dilectionis Dei, dicens non impleri in hac vita, in illa scilicet perfectione consummatæ dilectionis quæ erit in Cœlo: sed illa non cadit propriè sub præceptum, vt alibi diximus, quamuis moneamur ad illam conniti & contendere.

Secundò, ex dictis colligitur, cogitationes prauas & illicitas dum resistimus non solùm non esse peccata, sed etiam in meritum verti, & occasionem augendæ virtutis, gratiæ, gloriæ. Quod multi non aduertentes, mirè illis conturbantur & anguntur, cùm gaudere debeant oblata sibi luctæ ac victoriæ materia. Et fraustrà anxiantur, vt illis omninò careant, cum id in illorum non sit situm potestate. Quod pulchra similitudine quidam ex sanctis Patribus sic expressit.

Querebatur apud Abbatem frater quidam, se prauis subinde cogitationibus plurimùm turbari. Eum Abbas secum eductum monet, vt sinu aperto ventos capiat. Respondet Frater: Hoc sibi neutiquam esse possibile. Ad quem Abbas: *Hoc si nequis, nec cogitationes coërcere poteris, quo minus tibi incidant, Sed hoc est numeris, vt ardenti spiritu & magno eis resistas.*

Has verò cogitationes, dum fortiter reluctamur (esse animæ purgationem & coronam, ipsemet Christus quoddam docuit S. Brigittam, vt refer Blosius monilis cap. 4. Dominus Iesus, inquit, semel. S. Brigittæ dixit: *Cur turbaris & sollicita es filia?* Respondit illa: *quia diuersis & inutilibus malisque affligor cogitationibus, quas remouere nequeo, & terror iudicij tui me pungit.* Cui Dominus: *Hæc est vera iustitia, vt sicut prius delectaberis vanitatibus mundi contra voluntatem meam, ita modò tibi molestæ sint vanæ peruersæque cogitationes contra voluntatem tuam. Veruntamen time iudicium meum moderatè & cum discretione, firmiter semper confidens in me Deo tuo. Certissime enim scire debes, malas cogitationes quibus mens reluctatur & quas detestatur, esse purgationem animæ, atque coronam. Si tu illas prohibere non potes, fer patienter, ac voluntate eis renitere, & quamuis ipsis non consentias, time nihilominus ne inde superbias & cadas. Nam quicumque stat, solius Dei virtute stat.*

Hoc ipsum aliquando edocta fuit diuinitus B. Catharina Senensis. Hæc cum quodam die conflictaretur cum turpissimis cogitationibus, anxia planè erat. Paululum autem sedata tentatione, cùm ad diuini luminis præsentiam interiùs consolationem aliquam persentisceret, cœpit suauiter sponso suo conqueri dicens: *Vbi eras Domine Iesu, vbi eras?* Cui ille: *In medio Cordis tui eram.*

At quomodo, inquit ipsa, *in medio cordis mei poteras esse, quandoquidem ibi fœdissimæ cogitationes agerent, illudque inquinare viderentur, & puritati tuæ aduersari?* Inquirit Christus, an istis cogitationibus consensum dederit, an in illis sibi complacuerit. Respondet illa, nihil se magis detestari quàm turpitudines illas & fœditates imaginationi obiectas. Tunc Christus: *Scias ergo, me in medio cordis tui fuisse, & gratiam tibi ne consentires subministrasse; ideoque ibi eram velut in medio fortalitii cuiusdam quod protegebam, & nisi protexissem perierat: & ita, ô filia, noli anxiari, sed gratias age.* Hæc Christus.

PROPOSITIO TERTIA.

PRohibetur hîc non solum voluntas operis illiciti, *sed & delectatio ex imaginatione procedens.*

Habet hæc delectatio locum maximè in rebus carnalibus, vbi aliquando contingit voluntatem non consentire in peccatum, delectari tamen eius imaginatione & cogitatione, vel explicitè vel interpretatiuè & implicitè, dum eam aduertens non repellit. Hanc delectationem peccatum mortale inuoluere docent Theologi, ex August. l. 12. de ciu. c. 12. Vbi dicit: *Nec sanè cum sola cogitatione mens oblectatur illicitis, non quidem decernens esse facienda, tenens tamen & volens libenter quæ statim vt attigerunt animum respui debuerunt, negandum est esse peccatum, sed longè minus quàm si & opere statuatur implendum, ideoque talibus quoque cogitationibus venia petenda est, & pectus percutiendum est.*

Licet verò minus sit quàm si quis voluntatem concepiscet operis turpis exequendi, esse tamen mortiferum indicat D. Augustinus dum subiungit, alludens ad id quod gestum est inter Euá & Adam: *Neque enim sicut in illis duobus primis hominibus personam suam quisque portabat: & ita si sola mulier cibum edisset illicitum, sola vtique mortis supplicio plecteretur: ita dici potest in vno homine, delectationibus illicitis à quibus continuò se haberet auertere, cogitatio sola libenter pascatur, nec facienda decernat mala, sed tamen suauiter in recordatione teneantur, quasi mulierem sine viro possit damnari: Absit hoc credere. Hîc quippe vna persona est, vnus homo est, totusque damnabitur nisi hæc quæ sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur.*

Audiant hæc, qui peccata ista negligunt confiteri, maximè mulieres aut adolescentulæ, quæ verecundia inutili & damnosa hæc in confessione non aperiunt: aut exigua peccata censent, dum voluntas in opus non consentit. Totus homo damnabitur, inquit Augustinus, nisi per mediatoris gratiam remittantur, quæ quidem gratia confessionis & absolutionis solius Sacramento applicatur, vbi sanguis Agni illa eluit, nec aliud remedium datur. Inculcent hæc frequenter Pastores rudioribus & adolescentulis, quia defectu confessionis de his delectationibus multæ confessiones inutiles reperiuntur. Nutriunt hos vermes pudoratæ adolescentulæ, sed excrescunt & corrodunt: imò latent tanquam paruuli serpentes conscientiam earum inuoluentes longo tempore, donec obstetricante manu prudentis confessarij tandem educuntur in lucem, vt experientia sæpius didici.

Quinimò moneri possunt & viduæ, & vxores peccatum graue incurrere, dum voluntariè delectantur in memoria præteritæ copulæ: quæ licet fuerit licita, motus tamen sensualis concupiscentiæ præsentis, & delectatio de motu præsenti occasionato ex cogitatione præteriti, non censetur licita aut viduæ aut vxoratæ absente marito, & frequenter in his periculum est pollutionis. Strictiùs tamen loquuntur DD. aliqui de vidua, quàm de coniugata: eo quod licitus sit illi actus externus copulæ, non verò viduæ, & sic non putant aliqui eam peccare mortaliter sola delectatione imaginaria, si periculum pollutionis absit; viduam verò mortaliter peccare, quia in statu agit in quo ei actus permissus non sit. Habet quoque communior Theologorum sententia, delectationem sortiri diuersam speciem peccati, iuxta speciem operis cogitationi aut imaginationi obiecti. Vnde non sufficiet in confessione exprimere se cogitationes aut delectationes contra castitatem admisisse, sed specificare debet si cogitauerit de persona coniugata, aut Virgine Deo sacra, aut consanguinea, & sic de cæteris speciebus luxuriæ.

Excutienda itaque est omnis imaginatio aut delectatio turpis, tanquam scintilla infernalis: ne in vestem nostram carneam incidens, incendium suscitet, quo & mentem adurat, & gehennali incendio obnoxiam reddat. *Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu, vt vestimenta non ardeant.* Prou. 6. Ille ignem in sinu alligat & abscondit, qui impudicam delectationem per cogitationem cordi aut menti adstringit. Hæc verò corpus, quod est instar vestis animæ, incendio suo corripit, dum ad opus turpitudinis per lasciuos motus agitat. Sicut ergo fieri non potest, vt qui ignem sinu condit, vestem non aduratita si quis per lasciuam delectationem ignem lasciuiæ in corde concepit, corpus etiam totum exæstuet necesse est. Itaque si menti incidit ignis ille, caue eum abscondere, sed statim respue. Quomodo enim, si quis carbones ignis apprehenderit, si cito proiecerit, nihil nocebunt: si verò diutiùs tenere voluerit, sine vulnere abire non poterit. Ita ille qui ad concupiscendum oculos defixerit, & libidinis malum in corde suscipiens moras in cogitationibus suis habere permiserit, sine animi plaga excutere eas non poterit.

Audi consilium B. Iob. *Pepigi fœdus cum oculis meis vt ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet in me Deus de super, & hæreditatem omnipotens de excelsis? Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?* Iob. 31. Vidit ergo B. Iob peccatum inesse, non solùm si corpus aliena libidine contaminetur, aut voluntas in opus libidinosum consentiat: sed etiam si in sola cogitatione delectatio voluntariè delitescat absque operis voluntate: quia per lasciuam cogitationem cor maculatur, & immunditia aspergitur: ita vt expellatur habitator Deus & Spiritus S. nec habeat ibi partem, nam auctor munditiæ non nisi in mundo corde vult habitare. *Parum est*, inquit Chrysost. *si corpus intaminatum maneat corde corrupto: sicut enim in plantis arescente & corrupta radice reliqua omnia repudiamus, sic in homine cum cor perierit, vana est reliqua corporis sanitas, Auriga perit, frænus deiectus est, dissolutè postmodum ne dicam periculosè equi currunt.* Hom. 8. de pœni. Ita ille. Nempè castitas, animæ virtus est magis quàm corporis, & ideo animus ab omni delectatione debet esse purus, vt sit castus. Mens est quæ sponsa Dei est, illa ab omni impuritate sollicitè est custodienda, ne sponso displiceat & ab illo deseratur. Hoc attendens Basilius dicit eleganter l. de virginitate: *Virginem nulla ex parte mœchari*

conuenit, non lingua, non aure, non oculo, non tactu, non vllo denique sensu: sed virgo esse debet virginis auditus visus, tactus: motus denique omnis. Ac corpus quidem veluti delubrum quoddam est ac sponsi thalamus. Anima verò sponsa ipsa est quæ sponso fruitura nitidissima ac purissima esse debet. Ille enim sponsus diligenter omnia rimatur & discutit, non solùm quæ mortalibus patent obtutibus, sed etiam quæ intimis animi recessibus latent. Vnde hoc aduertens Iob, dicit se imputam omnem cogitationem & illius occasionem velle eliminare, nequicquam in interiori suo habitaculo displicens inueniat Deus. *Quam enim partem*, inquit, *haberet in me, nonne ipse considerat vias meas, & gressus omnes dinumerat?*

Quia verò hæc cogitatio & delectatio ex aspectu prodire solet, ideo dicit se pepigisse fœdus cum oculis suis. Quapropter hos aspectus diligentissimè vitandos monent Sancti Patres, eo quod viam delectationi sternant. Audi Chrysostomum: ne spectes temporaneam quæ ex aspectu prouenit voluptatem, nam illa inflicto vulnere plerumque celeriter auolat, at vulnus non auolat: sed plerumque manet & interficit. Sicut cerua confixa iaculo in vitali parte, etsi Venatorum effugerit manus, nihil inde fert lucri: sic & anima accepto concupiscentiæ iaculo, è lasciuo curiosoque aspectu, etiamsi cum iaculo permittatur abire sine opere, tamen ipsa se corrumpit & perit.

Nec solum aspectus, sed & omnis etiam leuissimus tactus huic delectationi viam sternit, & ideò maximè fugiendus est: quia etiamsi solum fiat transcursim, imò & per interpositam vestem, latenter excitat: sicut stuppa accedens ad solum odorem ignis, facilè eum concipit. Audi quid dicit Sapiens; *qui ingreditur ad vxorem proximi, non erit mundus cùm tetigerit*, q. d. Etiamsi solum ingrediatur ad eam alloquendam, etiamsi solum per vestem tangat, facilè immunditiam contrahit. Procul ergo fugiat omne consortium mulieris, si mundus esse velit & illæsus. Prou. 6.

Hoc iterum ignis similitudine expressit Basilius dicens. Sicut cùm ignem tangimus, ignis per vestigia impressam adustionem percipimus, & impossibile est ignem transferre manu, & illæsam ab incentiua operatione seruare, sed statim bullæ turgescunt, & dolorosa per inflammationem vlcera mox rumpenda minantur. Ita impossibile est qui mulierem attigerit, eiusmodi tactum innocuum perferre: sed simili ratione bullæ per tactum cordi surrepunt clam, & intumescunt, & agitationes perturbationesque pariunt: ac peccati vlcere continuò rumpenda minantur, aut animum totum in intimis iam exulceratum grauiter indicant. Et quia in membris omnibus ardet hic ignis, si qui corpus ab vstione liberum seruare volunt, membrorum omnium contactus cautè seruandus est: ne ardentem ignis operationem in membro per tactum, non in sola corporis parte quam tetigerit, sed in toto corpore & anima suscipiant: Hæc Basil. Basil. l. Virgin.

Ideo ergo sancti viri tanta cura se ab omni etiam leuissimo contactu, immo & aspectu mulierum: dimouere solliciti fuerunt. Arsenius ita exhorruit mulieris vel solam memoriam; vt cùm quædam nobilis Matrona sanctitatis eius famæ commota, ad Eremum venisset, vt eum videret, & se eius precibus commendaret, consiliumque salutis ab eo acciperet, grauiter id tulerit. Cùm enim illa de improuiso extra cellam eum inuenisset, proiecit se ad pedes eius, itineris sui longinqui (à Roma nempe in Ægyptum vsque) rationem exponens. At ipse veluti irata voce: *quid* inquit, *an mulierem nescis? an oportuit vt tot maria transires: & me videres? an alijs vis viam pandere mulieribus, vt quietem meam turbent huc ventitantes.* Illa tota territa, nec audens quidem oculos leuare cum modestia ei dixit: *Ne indignè feras aduentum meum, ò vir sancte quæ sincera mente & pio affectu huc veni, salutis enim consilium à te acceptura accessi, & vt rogarem te vt intercederes pro me, & semper in orationibus tuis mei memoriam haberes.* Respondit ille: *Hoc ipsum ego precabor Deum, vt tui numquam meminerim, & totaliter è memoria mea delearis.* Nimirum ex sola mulieris recordatione timuit Arsenius laqueum, timuit titillationem aut delectationem: & ideò illam in radice sua succidit.

Memorabile etiam est quod in vita B. Mariæ Ogniacæ refert Iacobus de Vitriaco: Cùm quidam illi familiaris, ex nimio spiritualis affectionis excessu, manum eius aliquando stringeret, licet casto animo nihil turpe cogitaret, sentit tamen ex illa nimia vicinitate, primos motus insurgere. Cumque illa prorsus hoc ignoraret, audiuit vocem ab excelso, scilicet: *Noli me tangere*: nec tamen illa intellexit quid significaret. Deus enim mitis, & nostris infirmitatibus compatiens, noluit illum coram sancta muliere verecundia confundere. Volebat tamen, tanquam zelotes, amicæ suæ castitatem custodire, & illam propter innumera pericula castigare. Vnde cùm illa diceret ei: Audiui nunc quandam vocem, sed quid significaret prorsus ignoro: *Noli me tangere.* Ille quid hoc esset intelligens, & sibi de cætero diligentius cauens, & Domino, qui eius infirmitatem detegere noluit, gratias agens, recessit. Ita de Vitriaco.

Narrat S. Gregorius, S. Vrsinum Presbyterum ab vxore separatum, caste vixisse: cumque moriturus vltimum traheret spiritum, accessit vxor naribus eius aurem admouens, vt sentiret si quod ei vitale spiramen adhuc inesset. Quod ille sentiens, cui tenuissimus inerat flatus, quanto valuit nisu vocem collegit, dicens, *Recede à me mulier, adhuc igniculus viuit, paleam tolle.* Vere Poëta. Dial. l. 4. §. 1.

Regulus vt visu, Siren Acheloia cantu,
Et necat afflictu Thessala saga leui:
Sic oculis manibus, sic vrit fœmina cantu:
Sic trisidum fulmen, vt Iouis esse queat.

Ex hactenus dictis conclude, nos circa turpem cogitationem posse tripliciter haberi. Primò quidem in illa complacendo, aut cum aduertimus non reiiciendo, & tunc est peccatum mortale. Secundò, non quidem complacendo, sed tamen negligenter circa illam nos gerendo, sine tamen plena deliberatione aut consensu in delectatione: & tunc est peccatum veniale, tanto grauius quanto negligentia maior est, per quam non satis citò aut vigilanter eam excutimus. Tertiò, illi quantocius aduertimus fortiter reluctando: & tunc ne quidem veniale in nobis peccatum est, quin potius occasio meriti & virtutis. Et licet importune recurrat, si tamen vigilanter ratio resistit & voluntas, crescente pugnâ crescit victoria & corona. Non enim in nostra situm est potestate, vt vel à dæmone non obiiciantur, vel à concupiscentia, quæ peccati fomes est, quandoque non excitentur. Quam quidem concupiscentiam, & orientes ex ea passiones licet superior ratio possit debellare, & euincere,

ne animam inficiant: non tamen penitus potest perimere & extinguere: sed quandiu hæc vita mortalis agitur, quasi in stadio est, in lucta & agone.

Hoc preclare declarauit Abbas Abraham in lib. Doct. Patrum de discretione nu. 6. Cùm enim quidam de quodam sene diceret, quod 50. iam annis nec panem comederet, nec aquam biberet, assereretque se extinxisse fornicationem, auaritiam, vanam gloriam; audiens Abbas quod hæc dixisset, venit ad eum, & interrogauit an tali sermone vsus fuisset? Respondit ei, etiam se talem protulisse sermonem. Ad dicit ei Abbas Abraham: *Ecce intras in cellam tuam, & inuenis supra mattam tuam mulierem, potes non cogitare quia mulier est?* Et dixit: *Non; sed repugno cogitationi meæ, vt non tangam mulierem illam.* Dicit ei Abbas Abraham: *Ecce igitur non interfecisti cogitationem, quia viuit passio, sed ipsa alligata est.* Iterum, si ambulas in via, & vides lapides & testas vasorum, & inter ipsas iacet aurum, potes mente tua aurum quod videris, velut lapides reputare? Et respondit: *Non; sed resisto cogitationi meæ, ne colligam illud.* Et dicit ei Abbas Abraham: *Ecce ergo viuit passio, sed alligata est.* Et dicit iterum Abbas: Si audieris de duobus Fratribus, quod vnus diligat te, & bona de te loquatur: alius autem oderit te, & detrahat tibi, & veniant ad te, vtrosque æqualiter suscipies? & dixit: *Non, sed exercqueo animo meo, vt similiter ei benefaciam ei qui me odit, sicut illi qui me diligit.* Et dicit ei Abbas: *Viuunt ergo passiones, sed tantummodò à sanctis viris quodammodo religantur.*

FINIS LIB. III.

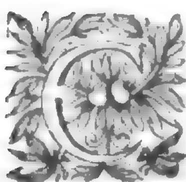

LECTIO PRIMA
DE AVTHORE SACRAMENTORVM.

1. *Docet Christum esse authorem.*
2. *Assignat causam institutionis eorum.*
3. *Docet esse septem numero.*

PROPOSITIO I.

Hristus Dominus Sacramentorum author est.

Ad pleniorem intellectum aduerte Sacramentum quandoque generaliter, quandoque specialiter sumi. Generaliter quidem, idem significat quod Græcis mysterium siue sacrum secretum. Sic accipitur primæ ad Timoth 3. *Magnum est pietatis Sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria*: Vbi Apostolus Incarnationis mysterium (ex quo alia mysteria originem habent) vocat Sacramentum magnum. Sic quadam analogia extenditur nomen Sacramentum in Scripturis ad secretum Regum Tobiæ 12. *Sacramentum Regis abscondere bonum est, opera autem Dei reuelare honorificum.*

Nos autem specialiter hîc loquimur de Sacramento nouæ Legis, iuxta acceptionem Ecclesiæ ac Theologorum. Sic definitur in Catechismo Concilij Tridentini: *Sacramentum est inuisibilis gratiæ visibile signum, ad nostram sanctificationem institutum.*

Quæ descriptio, vt perfectiùs intelligatur, oportet meminisse ex Augustino, nomine *Signi* intelligi id, quod præter rem, quam sensibus ingerit, aliquid aliud in cogitationem venire facit. Triplicis autem generis signa distingui possunt. Alia sunt naturalia, quæ scilicet ex natura sua solent aliquid nobis indicare. Sic fumus signum est ignis, vestigium terræ impressum, signum est transeuntis: imago, signum est sui prototypi.

Alia sunt ex instituto, vel consensu hominum, vt hedera appensa signum vini venalis, sonus tubæ & tympani, signum prælij incundi; campana sonans, signum Officij diuini.

Alia denique sunt ex diuina institutione: sic Circumcisio à Deo instituta fuit signum populi electi; Serpens æneus, signum Christi in Cruce eleuati, & multa similia reperies.

Sacramenta itaque sunt signa visibilia gratiæ inuisibilis, non ex natura, nec ex hominum instituto, sed ex sola Dei, Christique institutione.

Ratio est, quia res naturalis non potest ex se habere significationem rei supernaturalis, nisi ad id instituatur à rerum supernaturalium Authore: & maximè, quia Sacramenta non solùm sunt signa nuda, sed sunt efficacia gratiæ: nulla autem creatura, nec Angelica, nec Humana, gratiam potest conferre ex propria, aut primaria authoritate, sic nec visibili signo, vim gratiam conferendi infallibiliter alligare.

Christus verò, quatenus Deus, id potuit ex propria & primaria potestate; quatenus verò homo, ex potestate excellentiæ, quam habuit ex vnione ad Verbum, per quam Filius hominis habet potestatem in terra remittendi peccata, non solùm vt Minister secundarius (qualiter Sacerdotes eam habent) sed vt principalis Minister, ex vi Summi Sacerdotij, quod illi proprium est & singulare.

Ratione ergo huius supremi Sacerdotij, à Theologis attribuitur Christo homini, singularis potestas, quam vocant excellentiæ, cuius actus ipsi sunt proprij. Per hanc, secundùm humanam naturam, habuit authoritatem sanctificandi homines sine Sacramentis, & consequitur instituendi Sacramenta, per quæ infallibiliter sanctificaret, in quibus meritum, & virtus Passionis eius operarentur.

Itaque cùm Christus solus, Caput sit Ecclesiæ, eiusque Author, consequenter solus debet dici Author Sacramentorum: quæ sunt velut bases & columnæ, quibus Ecclesia noua superstruitur, quibus forma Reipublicæ Christianæ constat, & in vnum corpus sub vno capite compaginatur.

Hoc indicat Sapiens Prouerb. 9. *Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, miscuit vinum, & posuit mensam: misit ancillas suas* (siue iuxta Septuaginta seruos suos) *vt vocarent ad arcem & mœnia ciuitatis.* Sapientia vtique Incarnata, Ecclesiam domum suam à fundamentis excitauit; & septem Sacramenta, quasi septem Columnas illi substrauit, in quibus solida initiaretur compagine, aduersus omnes Infidelium & Hæreticorum turbines inuiolabilis mansura tali manu, tali structore, tali arte, talibus columnis superstructa, tali cæmento, nimirum Sanguinis eius coagmentata.

Non ergo Angeli, non Homines, non Prophetæ, non Apostoli, huius domus fuere structores, columnarum artifices, Sacramentorum Authores.

Sed ipsi sunt serui, & ancillæ missæ à Sapientia, vt vocarent ad ciuitatis huius mœnia, & promulgarent hæc diuina Sacramenta, omnesque ad eorum participationem conuocarent, per quæ sola salus, & gratia posset prouenire.

Itaque definit Trident. *Si quis dixerit Sacramenta noua Legis, non fuisse omnia à Domino nostro Iesu Christo instituta, anathema sit.* Per hæc verba excluditur opinio existimantium, Christum aliqua Sacramenta reliquisse Ecclesiæ determinanda, aut ab Apostolis esse instituta. Apostoli promulgatores fuere, sed illa à Christo accepere, tanquam institutore. Quod expressè definit Concilium Tridentinum, de Extrema-vnctione (de qua dubium aliquod poterat esse) docens à Christo institutum, sed à Iacobo promulgatum. Nec enim Apostolis communicata est illa potestas excellentiæ, à qua pendet hæc institutio, nec singularis illa authoritas supremi, independentis Sacerdotij. Hinc nec Apostoli, nec Pontifex, nec tota Ecclesia potest Sacramenta mutare, nec in eis dispensare, quantum ad eorum substantiam, vt definit idem Concilium Sessione septima.

14 Sess. Can. 3.

Sed quæres quando Christus hæc instituerit, cùm de paucis Scriptura faciat mentionem?

Respondeo, de singulis quando instituta fuerint, suo loco dicemus: Generaliter dici potest, partim imminente Passione de his erudiuisse Apostolos, partim post Resurrectionem. Indicatur Act. 1. vbi dicitur per dies 40. apparens loquutus fuisse de Regno Dei, hoc est de Ecclesia sua regenda, & administranda: illa Regnum Dei vocatur in Scripturis, Christo in ea regnante, per dona interius, & per suos Vicarios exteriùs. Docebat ergo Apostolos formam & materiam Sacramentorum, & modum ea administrandi.

Cæterum antiqui Patres passim docent Sacramenti originem habere ex passione & latere Christi. Audi Augustinum: *Vigilanti verbo Euangelista vsus est, vt non diceret, latus eius percussit, aut vulnerauit, aut quid aliud: sed aperuit, vt illic quodammodo vitæ ostium panderetur, vnde Sacramenta Ecclesiæ manauerunt, sine quibus ad vitam, quæ vera vita est, non intratur.* In huius rei signum, dicunt fluxisse è latere Christi sanguinem & aquam, symbola Baptismi & Eucharistiæ præcipuorum Sacramentorum, ad quæ alia reuocantur.

August. in Ioan.

Docent ergo è latere Christi in Cruce soporati, formatam fuisse Ecclesiam secundam Euam, sicut prima ex latere viri dormientis. Audi Tertullianum: *Si Adam de Christo figuram dabat, somnus Adæ mors erat Christi dormituri in mortem, vt de iniuria proinde lateris eius vera mater viuentium figuraretur Ecclesia.*

Tertul. de Anima.

His omnibus nihil aliud significare voluerunt, quàm Sacramenta virtutem habere ex Passione Christi: hoc est, Christum sua Passione meruisse & impetrasse, vt Sacramenta haberent hanc vim conferendi gratiam, ita vt per illa filij Ecclesiæ spiritualiter generarentur, crescerent, & multiplicarentur: in cuius rei signum, voluit aquam & sanguinem è latere suo profluere, iam initians ritum quendam Religionis Christianæ, & significans Ecclesiam sponsam suam, vi sanguinis sui per aquam baptismalem applicari, generandam esse & emundandam, vt tandem sit sine macula, sine ruga, in æternitatis gloria.

Quapropter rectè dixit diuus Thomas ex doctrina sanctorum Patrum, Sacramentum habere rationem signi triplicem.

1. Est signum rememoratiuum Passionis præteritæ, quæ causa est iustificationis nostræ per Sacramentum acceptæ.

2. Est signum demonstratiuum præsentis gratiæ, quam de facto, quantum in se est, confert suscipienti.

3. Est prognosticum, siue prænuntiatiuum futuræ gloriæ, ad quam sanctificatio nostra in Sacramento accepta, tanquam ad finem refertur. Hæc triplex ratio signi apertè demonstratur in sacramento Eucharistiæ, dum de illo canitur: *O sacrum conuiuium, in quo Christus sumitur, recolitur memoria Passionis eius*: Ecce signum rememoratiuum rei præteritæ. *Mens impletur gratia*: Ecce signum demonstratiuum rei præsentis. *Et futura gloria nobis pignus datur.* Ecce prænuntiatiuum rei futuræ. Idem significat Apostolus de Baptismo ad Rom. 6. *Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus.* Ecce iterum Baptismus signum rememoratiuum Passionis & Mortis. *Vt in nouitate vitæ ambulemus, sicut & Christus surrexit à mortuis.* Ecce signum demonstratiuum gratiæ cælestis. *Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus.* Ecce signum prognosticum æternæ resurrectionis.

PROPOSITIO II.

Sapientia disponens omnia suauiter, multiplici de causa instituit Sacramenta.

1. Quia naturale est homini per sensibilia, & corporalia, ad spiritualia intelligenda deduci. Animus enim noster immortalis, in hoc obscuro & caduco corpore, velut carcere quodam inclusus, sensuum ministerio vtitur, nec citra hoc adminiculum, ad diuina capescenda solet assurgere. Ideo visum est Sapientiæ diuinæ, mortalium imbecillitati se accommodare, & per externa symbola, siue sacramenta, spiritualia & diuina dona indicare & conferre. Hæc est ratio diui Chrysostomi Homilia 6. ad Pop. *In Baptismate*, inquit, *per rem sensibilem aquam, donum tibi confertur, intelligibile verò quod perficitur, generatio, & renouatio est, si enim incorporeus esses, nuda & incorporea tibi dedisset ipsa dona, sed quoniam anima corpori conserta, in sensibilibus intelligentia tibi præbet*, quasi dicat. Angeli quia toti spiritus sunt, non egent sensibilibus & exterioribus illis symbolis, sed voluit Deus se naturæ tuæ accommodare, vt sublimia illa dona, per exteriora ista symbola melius intelligeres. Vis videre quomodo intellectus eleuetur per sacramentales actiones, vt inuisibilia gratiæ dona consideret? Attende in singulis, vt quid adhibetur ablutio aut immersio in Baptismo, nisi vt per hoc externum symbolum, eleuetur intellectus ad considerandum inuisibilem animæ lotionem, spiritualemque mortem dum immergitur, ad resurrectionem dum emergit? Vt quid adhibetur. Vnctio in Confirmatione aut extremo Sacramento, nisi vt eleuetur animus ad considerandam interiorem, & inuisibilem Spiritus sancti gratiam per vnctionem.

Quid aliud significat absolutio sacramentalis, quàm dissolui vincula peccatorum, quibus anima vincta tenetur, rea æternarum pœnarum? Quid aliud Communio animo repræsentat quàm charitatis coniunctionem, pacem, vnitatem cum Christo, & membris eius? Quid Confirmatio in fronte, qui locus est pudoris, quàm nos debere Crucem qua ibi signamur, & fidem vsque ad mortem confiteri? ideo ergo diximus

Sacramenta esse signa sensibilia gratiæ inuisibilis. Et hæc est prima ratio institutionis eorum à visibilibus ad inuisibilia nos transferre, naturæ nostræ accommodatè.

Secundò, instituit Deus Sacramenta, vt essent voluntatis diuinæ erga nos beneuolæ & beneficæ certa testimonia, ac fœderis eius nobiscum promissionumque quædam sigilla. Promisit Deus nobis peccatorum veniam, cœlestem gratiam; Spiritus Sanctus communicationem, æternam salutem. Hanc promissionem, Sacramentis quasi visibilibus signis voluit nobis esse confirmatam & oppignoratam. Licet enim Dei promissio sit infallibilis, solet tamen eam in rebus grauis momenti signis exterioribus confirmare, vt testantur Scripturæ.

1. Cùm iniuit fœdus cum Noë, de non immittendo vlterius diluuio per Iridem in cœlo fulgentem tanquam per sigillum, suam obsignat promissionem.

2. Paciscens cum Abraham signum fœderis & promissionis, dat circumcisionem.

3. Quando misit Moysen ad educendum populum, cùm ille de sua dubitaret insufficientia, dat ei miraculorum virgam. promissionis suæ adimplendæ testimonium certum.

4. Promittens Ezechiæ Regi sanitatem, promissionem confirmat vmbra in horologio Achar retrocedente.

5. Gedeon Iud. 6. cum dubitaret futurum, vt ductu suo Israël vindicaretur in libertatem, duobus signis à Domino est confirmatus.

6. Cùm antiquis Patribus promisisset redemptionem per Christi Passionem, dedit eis varia Sacramenta & symbola quasi sigilla hanc redemptionem protestantia, eorumque fidem, ac spem excitantia.

Itaque cùm iam nos huius redemptionis exhibitæ, gratiæque, ac salutis participes efficit, vult per hæc Sacramenta, tanquam infallibilia testimonia & sigilla, fidem nostram, spemque excitari ac corroborari. Dicamus ergo legem nouam iam exhibitam, esse librum Agni varias continentem promissiones, de remissione peccatorum, de gratiæ donis, de Spiritus Sancti communicatione, & nostra sanctificatione: Sacramenta autem esse septem sigilla, quibus liber ille & promissiones eius obsignantur.

Tertiò. Instituta sunt Sacramenta, vt essent notæ quædam & symbola Religionis nostræ: & professionis Christianæ, quibus Ecclesiæ filij se se mutuò agnoscant, & ab infidelibus distinguantur, & sic his quasi nexibus & fœderibus Religionis Christianæ, in vnione, humilitate, & obedientia se fructuosè exerceant, & contineant. Hæc est ratio D. Augustini dicentis l. 19. contra Faustum cap. 11. *In nullum nomen Religionis, seu verum seu falsum coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, vel Sacramentorum visibilium consortio colligentur.* Adde, quod cùm homo corpore & anima constet debet Deo duplicem cultum, secundum animam interiorem, secundum corpus exteriorem, cum interiore coniunctum. Hunc autem cultum, per Sacramentum externa pietatis symbola optimè rependit, & ad id sunt instituta.

Quartò. Instituta sunt, vt essent medicinæ, & obuia salutis remedia. Hæc enim sunt Samaritani medicamenta, ad animarum sanitatem, vel recuperandam, vel tuendam ordinata: quæ ex vulneribus Domini vim habent ad vulnera sananda: quia per illa fructus Passionis eius nobis applicantur. Vnde Sancti Patres interpretantes parabolam illius, qui spoliatus, vulneratus, semi-mortuus, à Samaritano transeunte assumptus fuit, & in locum tutum deportatus, alligatis vulneribus dicunt Christum Samaritanum esse, qui per incarnationem transiens per hunc mundum, compassione motus suscepit in se infirmitates, & vulnera miseri Adæ, seu filiorum eius, & ex sanguine suo, ac gratiæ vnctione, tanquam vino, & oleo, medelam ei salutarem composuit, illumque commendat Stabulario, vt curam habeat, hoc est, Pastoribus Ecclesiæ, in qua inueniuntur Sacramenta vasa medicinalia, à Ministris applicanda. Est enim Ecclesia apotheca mystica, in qua reperiuntur omnia remedia efficacissima, ad sanandum omnia vulnera, siue omnia peccata, originale, mortale, veniale. Propterea conqueritur Dominus per Prophetam: *Nunquid non est resina in Galaad, aut medicus non est ibi: Quare ergo non est obducta cicatrix filiæ populi mei?* Resina est lachryma, vel gutta, stillans sponte ex incisione arborum, puta, Pino, Cedro, Terebyntho, mitigatque dolorem, adstringit vulnera, obducit cicatricem: Galaad est pars Arabiæ, aromatum & medicorum feracissima. Allegoricè ergo vult dicere Propheta: nunquid in Ecclesia Dei desunt medicamenta, & medici spirituales, qui possunt curare populi vulnera? cur ergo illa fluunt adhuc sanguinolenta? Corpus Christi pro nobis crucifixum, nunquid est velut Terebynthus expandens ramos, ex qua fluit hæc resina, & medicina sacra? Cum ipse adhuc in medio Ecclesiæ radicem habeat, & ramos extendat, nunquid decrit medicinalis fluor ad vulnera nostra sananda? Adscribenda ergo culpa corpori & socordiæ ægrorum non accedentium.

Certè magna est bonitas diuina, meritò à Fidelibus admiranda, qui tam facilia & prompta dat remedia salutis efficacia. Quid est pauculum aquæ, cum leui aspersione? Quid pauca verba à quolibet homine pronunciata? Hæc tamen coniuncta adeo salutifera sunt vt in ictu oculi, in momento, innumera possint abluere & sanare peccata. Voluit ipse crudelem pati sanguinis effusionem, in acerbo crucis altari: sed vt hominis peccata abluantur, pauculâ aquâ suauiter aspergitur homo, non sanguine proprio: quia illa aqua sufficientem habet efficaciam ex sanguinis prioris aspersione, qua caput nostrum aspersum est acerbo cum dolore, vt membra eius mystica postea aspergerentur, & sanarentur à peccatis sine tolerantia doloris, per solam repræsentationem in aqua sanguinolentæ præcedentis in ipso aspersionis.

Iterum quàm pauca sunt verba: *Ego te absoluo?* & tamen gratiam perditam restituunt, vulnus obducunt, sanitatem reducunt, spem gloriæ in anima pœnitente producunt.

Quinto, Instituta sunt Sacramenta ad hominis superbiam edomandam, dum homo, qui peccando corporalibus se subiecit, in pœnam humiliate se cogitur, & sensibilibus elementis subiicere, ac per illa remedium requirere. Admirabilis hic vtique elucet Dei sapientia, dum sensibilia & vilia elementa elegit, vt opus nostræ redemptionis, iustificationis, glorificationis, operetur. Dixit D. Paulus: *quia in Dei Sapientia non cognouit mundus Deum, placuit per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Prædicando scilicet Crucis mysterium. Iudæis scandalum, gentibus stultitiam.* Similiter & nos dicimus, quia

per opera Dei magnifica homo non cognouit Deum, elegit elementa egena, quibus salutem nostram operetur, & quibus subdatur homo, vt ab eis salutem exposcat: vtque sub illis homo superbus se humiliet: & superbiæ suæ pœnam agnoscat. An non vides id quotidie in Sacramento pœnitentiæ? Principes & Reges deposito sceptro & diademate, denudato capite, ad Sacerdotis pedes debent aduolui, ibi humiliari, Sacramenta petere, agnoscere ab illis iudicium suum dependere, veritatisque sententiam. Notum est exemplum Theodosij ad pedes Ambrosij se se proiicientis, & rogantis, ne ianua sibi occludatur veniæ, & non tantum flexis genibus supplicantis, sed & humi pronum se sternentis cum Dauidica illo voce, *Adhæsit pauimento anima mea, viuifica me secundum verbum tuum.* Historiam retuli Tract. de Indul. Lect. 2.

Iterum dico, Nunquid infirma eligit Deus, vt confundat fortia, dum per guttulam aquæ, dum per modicum olei consecrati, tantas dat homini vires, contra Potestates & Rectores tenebrarum? Vis aquæ est expellens Satanam, auferens ei prædam, lauans animam, stolâ iustitiæ eam vestiens, excutiens Spiritum malignum, tribuens adoptionis spiritum. Carens autem homo hâc aquæ guttulâ hâc vnctione exiguâ infirmus est, nullas habet vires, dæmoni & inferno præda est. Hæc cum gratitudine recolamus, admiremur diuinæ sapientiæ opera, discamus superbiam comprimere, exercitio humilitatis sanctæ in Sacramentis insinuatæ.

Sed dices perfectioni legis gratiæ repugnare, vt seruiamus Deo sub elementis huius mundi, vt dicit Apostolus, & sub vmbris, & figuris: veritas enim per Christum facta est, veniente ergo veritate, cessant hæ Sacramentorum figuræ. Respondeo, non repugnare perfectioni legis gratiæ institutionem Sacramentorum; quia licet respectu status veteris, videatur quædam perfectio in lege noua, est tamen adhuc imperfectio, respectu status futuri, in quo cessabunt Sacramenta. Præsens ergo Ecclesiæ status, est medius inter statum veteris legis, & statum gloriæ, ideòque necessaria est nobis memoria præteritorum beneficiorum Dei, Fide professio & cultus exterior, applicatio gratiæ, & veritatis per Christum factæ, ac pignus quoddam æternitatis futuræ: quæ omnia in Sacramentorum institutione habemus. Neque verò ob hæc dicimur seruire sub elementis mundi, eo sensu, quo hoc dicebatur Iudæis: qui multitudine cæremoniarum opprimebantur, & non iuuabantur, quia illis gratiam non conferebant. Vnde de eorum Sacramentis contemptibiliter loquitur Apostolus, & eos seruire dicit sub elementis mundi huius. Nostra verò & numero sunt pauciora, & vsu faciliora, nec ita sunt egena elementa, vt gratiam non conferant, quinimò copiosissimè eam in nobis pariunt: infirmitatemque nostram adiuuant, & inopiam supplent. Vnde de illis dicit Augustinus: *Hoc tempore postquam Resurrectionis Iesu Christi, manifestissimum iudicium nostræ libertatis illuxit, nec eorum quidem signorum, quæ iam intelligimus operatione graui onerati sumus, sed quædam pauca pro multis, eademque factu facillima, significatione præstantissima, intellectu augustissima, obseruatione castissima, vsuque saluberrima, ipse Dominus & Apostolica tradidit Disciplina.*

PROPOSITIO TERTIA.

Sacramenta à Christo instituta, sunt septem numero, Baptismus, Confirmatio, Pœnitentia, Eucharistia, Extrema-Vnctio, Ordo, Matrimonium.

Numerus septenarius in scripturis solet esse mysticus. Vnde ab initio vsque ad finem mundi septem ætates enumerantur, per quas filij Adæ voluuntur ad æternitatis sæculum interminabile.

Prima ætas est, ab Adam vsque ad diluuium. Secunda à diluuio vsque ad Abraham: Tertia ab Abraham vsque ad Moysen: Quarta à Moyse vsque ad Dauid: Quinta à Dauide vsque ad captiuitatem Babylonicam: Sexta ab illa captiuitate vsque ad Christum: Septima à Christo vsque ad finem mundi: Sic enumerantur, licet Augustinus paulò aliter, vt alibi dixi.

Septem quoque ætates hominis enumerantur ab infantia vsque ad decrepitam: & per septem dies continuò homo voluitur, donec pertingat ad octauum æternæ resurrectionis & beatitudinis: in quo non erit amplius reuolutio temporum, annorum, dierum, sed stabilis & permanens possessio sabbati & quietis æternæ. Ad hanc autem possessionem, deducitur per septem Spiritus dona, & per septem Virtutes, tres Theologicas, & quatuor Cardinales, ac per septem hæc Sacramenta, etiam numero aliquid mysticum designantia.

Hinc diximus, hæc esse septem sigilla, quibus liber Agni eiusque promissiones de gratia, remissione, sanctificatione obsignantur.

2. Esse septem columnas, quas excidit Sapientia, quibus domum suam superstruxit.

3. Rectè dixeris esse præfigurata per septem lotiones, quibus olim Naaman in Iordane à lepra mundatus: Per septem vices, quibus digitus in festo expiationis in sanguine intingebatur, aut quibus leprosus sanguine Passeris aspergebatur.

4. Dicamus esse septem tubas Iubilæi subuertentes muros Iericho: quia Apostolis hæc Sacramenta per orbem annunciantibus, Dæmonis & peccati muri conciderunt iubilantibus populis ad fidem vocatis.

5. Dicamus esse septem cornua Agni, quibus hostes eius ventilantur. Nam per hæc Sacramenta, fortitudo nobis datur à Christo Agno, ad Satanæ & inferni vires atterendas.

6. Dicamus esse 7. stellas in Ecclesia quasi in cœlo mystico relucentes, ad peccati tenebras fugandas & amoris lucem in cordibus fidelium diffundendam.

7. Dicamus esse 7. lucernas, quas vidit Zacharias in Candelabro Tabernaculi effulgentes, oleo abundanter fluente nunquam deficientes, nunquam luminis exortes.

Interim nostri hæretici, hæc sigilla libri Agni conantur destrumpere, has columnas domus Dei demoliri: hæc Agni cornua conterere, has stellas obscurare, has lampades extinguere, hos puteos Abrahæ Patris Fidelium obstruere, & ruderibus obruere: quia modò vnum tantùm Sacramentum assuerunt, modò duo aut tria admittunt, reliqua denegantes. Sic dirutis his columnis Sapientiæ dum ædificare volunt, nonnisi turrim Babel extruere possunt, confusi linguis & inter se diuisi Caluinistæ ponunt tria, Baptismum, Cœnam, Ordinationem. Lutherus modò vnum modò tria. Audi eius verba: *Principio mihi neganda sunt septem Sacramenta, & tria tantùm pro tempo-*

re ponenda, Baptisma, Pœnitentiæ, Panis. Quamquam, si ex vsu scripturæ loqui velim, nonnisi vnum habeam Sacramentum. Hæc ille, Linguis in seipso diuisus. Verùm tota antiquitas in septenario consensit, ita vt consensus in doctrina sacramentali, rectè inter Ecclesiæ notas numeretur.

Licet verò hic numerus à Christi instituentis voluntate pendeat, cuius testis est Ecclesiæ traditio, nec possit certis demonstrationibus declarari, oportuisse in tali numero Sacramenta institui; non desunt tamen rationes probabiles declarantes congruum fuisse, vt Christus septem hæc Sacramenta institueret.

Ac in primis Concilium Florentinum numerum hunc congruum esse declarat, ex proportione inter vitam corporalem & spiritualem. Homini enim ad viuendum, vitamque conseruandam, necessarium est, vt in lucem edatur, crescat, alatur; deinde si in morbum incidat, opus est vt sanetur, & imbecillitas virium reficiatur: Denique ad commune bonum (quia Reipublicæ membrum est) oportet vt legitimus Magistratus semper sit, cui subdatur: ac vt humanum genus conseruet, legitimæ prolis procreatione opus est. De vita ergo spirituali proportionaliter loquendum est, ad quam corporalis tanquam ad finem refertur. Vnde Sacramentorum quinque prima, ad spiritualem vniuscuiusque hominis in seipso perfectionem: duo vltima ad Ecclesiæ totius regimen multiplicationemque ordinata sunt. Per Baptismum spiritualiter renascimur. Per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide. Renati & roborati nutrimur diuina Eucharistiæ alimonia. Quod si per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per pœnitentiam spiritualiter sanamur. Spiritualiter etiam & corporaliter (si animæ expedit) per Extremam vnctionem. Per Ordinem verò Ecclesia gubernatur, & multiplicatur spiritualiter. Per Matrimonium corporaliter augetur. Alij considerant Sacramenta, vt medicamenta septemplicis nostræ infirmitatis. Est enim triplex infirmitas culpæ, peccatum nempe originale, mortale, veniale. Est & quadruplex infirmitas pœnæ, malitia, siue ad malum procliuitas, ignorantia, timor inordinatus, siue languor ad confitendam fidem, ac carnis concupiscentia. Baptismus ordinatur directè contra peccatum originale, Pœnitentia contra mortale, Extrema-vnctio contra reliquias peccati, ac contra veniale. Ecce ergo medela omnis culpæ. Deinde Eucharistia ordinatur contra propensionem ad malum: Confirmatio contra timorem humanum, ac fidei languorem: Ordo contra ignorantiam. Matrimonium contra carnis concupiscentiam.

Aliqui denique considerant Sacramenta, vt ordinata ad virtutes in nobis producendas, tum eas quas Theologales, tum eas quas Cardinales appellamus: Et cùm illæ sint septem numero: septenarius congruit Sacramentis. Baptismus est Sacramentum Fidei, est ianua & porta Ecclesiæ, in qua fidem profitemur. Confirmatio ordinatur ad virtutem spei specialiter in nobis producendam, qua reddamur fortes & constantes contra assultus hostium. Eucharistia est mysterium perfectæ charitatis & amoris. Pœnitentia est Sacramentum iustitiæ in quo satisfacimus Deo pro culpa & pœna. Extrema-Vnctio producit in nobis donum fortitudinis contra extremas tentationes, & præparat nos ad perseuerantiam. Ordo requirit prudentiam in illo, qui ordinatur, in cuius manu deponitur clauis scientiæ. Matrimonium ordinatur ad temperantiam, dans auxilium & frænum continentiæ nostræ, ne fluctibus suis turbulentis extra littus maritalis thalami exundet.

Aduerte tamen hæc omnia non esse nisi collectiones quasdam probabiles & congruentes, nec ex illis certò statui hunc numerum: imò neque ex Scripturis posse absolutè conuinci, sed ex traditione Ecclesiæ, *quæ est columna & firmamentum veritatis.* Vnde si illam reiiciant Hæretici, reiiciant etiam omnia Sacramenta, nunquam enim poterunt ostendere ex Scriptura, Baptismum vocari Sacramentum, aut cœnam suam, aut impositionem manuum, siue ordinationem.

EXPLICATIO PSALMI XXII

DECLARATVR HIC QVO MODO *Sacramenta omnia, dicto Psalmo, prophetice insinuentur.*

DEus per omnipotentiam suam, sapientiam, bonitatem, prouidentiam, omnem regit creaturam, & supremo Angelo ad infimum vsque vermiculum, alimento naturæ cuiusque congruo pascit & conseruat. Hæc verò potentia, sapientia, bonitas, prouidentia erga hominem variis modis elucescit. Spiritus ergo diuini impulsu, Propheta in persona omnis fidelis gratias agit, & dicit: *Dominus regit me*, vel secundum Græca: *Dominus me pascit.* Optimè verò D. Hieronymus: *Dominus est pastor meus.* Loquitur vtique de Christo vt Pastore, qui ad genus humanum, ouem errabundam venit, ouina se pelle contegens per Incarnationis mysterium, vt variis gratiæ auxiliis reducat, & tandem humeris eam reportet, in montibus æternitatis, inter Angelicos choros vberrimis gloriæ pascuis reficiendam. Interim hic eam pascit Sacramentis & gratiæ donis, doctrinæque sacræ pascuis. Rectè ergo inchoat:

Dominus regit me, & nihil mihi deerit, q. d. Dominus est Pastor meus, speciali cura dirigit me, speciali amore diligit me, & ideo venit ad me errantem, & in loco vberi, in Ecclesiæ agro, rore cœli irriguo, aquis gratiæ circumfluo, diuina Sacramentorum alimonia fœcundo, me ipsi collocauit. Quid ergo mihi poterit deesse, quid vltra possum desiderare, quandoquidem etiam post hæc omnia, promiserit ad æternitatis pascua me deducere, & in bonis desiderium meum satiare? Hæc autem spiritualia alimenta & Sacramenta, quibus oues pascuæ suæ aluntur, non obscuris verbis designat sequentibus versibus.

Primò Baptismus illis verbis designatur. *Super aquam refectionis educauit me.* Quæ est ista aqua refectionis, nisi aqua Baptismi, quæ animam reficit, restaurat, regenerat? Sic enim interpretantur sancti Patres. Audi Basilium: *Regenerationis aqua significatur, qua baptisatus ad gratiam admittitur, & peccati vetustatem exuit, & pro eo qui senuerat, iuuenis redditur.* Audi & August. *Super aquam refectionis educauit me, id est, super aquam Baptismi, quo reficiuntur, qui integritatē veritatis amiserunt.* Cui non dissonat Cassiodorus dicens: *Aqua refectionis, est Baptismi lauacrum, qua anima sterilis ariditate peccati, ad bonos fructus ferendos diuinis muneribus irrigatur.* Satis ergo intelligitur ex doctrina horum Patrum, quomodo aqua Baptismi, refectionis aqua sit: quia regenerando spiritualiter hominem, animum renouat, reficit, restaurat, sanctificat, & enutrit per gratiam, quæ est animi cibus congruus.

Secundò, Sacramentum Pœnitentiæ indicatur in illis verbis: *Animam meam conuertit, & deduxit me super semitas iustitiæ.* Homo enim post Ba-

mensam contemplare in specula: Comedentes & bibentes, surgite Principes, arripite clypeum. Hæc verò mensa durabit donec vocemur ad cœnam nuptiarum Agni, ad mensam æternitatis, vbi verum erit: *Satiabor, cùm apparuerit gloria tua.*

Isa. 21.

Quintò, sacramentum Extremæ-vnctionis designatur illis verbis: *Impinguasti in oleo caput meum.* Ter enim solet quilibet Christianus vngi in capite. Primò, in Baptismo in vertice vngitur Chrismate, à qua vnctione dicitur Christianus. Secundò, in fronte vngitur in Confirmatione. Tertiò, in Extrema vnctione caput vngitur, quia ibi maximè vigent sensus, per quos homo peccauit. Vis autem scire, cur illa vnctio fiat? vt possis dicere cum veritate, & spe Christiana quod sequitur: *Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ.* Ideo enim forma Extremæ-vnctionis habet: *Per istam vnctionem, & piissimam misericordiam suam indulgeat tibi Dominus, &c.* Illaque maximè misericordia necessaria est in illo vltimo die, in quo serpens insidiatur calcaneo nostro, hoc est, extremæ parti vitæ nostræ.

In illo ergo die certaminis, oportet nos pugiles esse, ideo vngimur, & iustitiæ lorica induimur, fidei clypeo munimur, diuinaque misericordia protegi exoptamus: vt quandoquidem multo cum dolore, lucta, agone, domus nostra terrestris, & habitatio lutea debeat dissolui, illa misericordia nos protegente, deducente, subsequente, possimus inuenire non manufactam æternam in Cœlis, & vt oleo hoc vncti possumus victoriam reportare, & de Ecclesia militante ad triumphantem transferri: vbi non erit amplius neque luctus, neque lucta, neque dolor, neque clamor, sed plenissima lætitia per oleum designata. Fœlix ergo, qui tunc poterit dicere: *Impinguasti in oleo caput meum, & misericordia tua subsequetur me, vt inhabitem in domo Domini in longitudinem dierum.*

Sextò, sacramentum Ordinis etiam in illis verbis designari potest; *Impinguasti in oleo caput meum.* Sacerdotes enim vngi solent oleo ab Episcopo consecrato: in quo significatur vnctio interior, *Descendens à Christi capite, vsque ad barbam, genas, & faciem eius*; Hoc est, vsque ad Episcopos & Prælatos, qui sunt velut genæ & barba in corpore Christi mystico, quia eius designant pulchritudinem & virile robur. Sed & vnguentum illud à capite Aaronis siue Christi, etiam descendit in oram scilicet superiorem vestis Sacerdotalis, per quam inferiores Sacerdotes desisignantur. Sacerdotes inferiores vnguntur in manibus, Episcopi tamen supremi Sacerdotes, vnguntur Chrismate non solùm in manibus, sed etiam in capite, quia perfectiùs repræsentant Christum caput nostrum, authoritatis suæ eminentia. Rectè ergo sacramentum Ordinis dixeris designari dictis verbis, *Impinguasti in oleo caput meum,* nisi malueris sequentibus verbis indicari: *Calix meus inebrians quàm præclarus est.* Solis enim ordinatis solet tradi ministerium calicis illius pretiosi, in quo Sanguis Domini continetur. Illis solis conuenit dicere: *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio Sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini est?* Dicitur autem hic calix inebrians, quia terrenorum omnium facit obliuisci, & vitam præsentem contemni. Vnde Laurentius cui huius calicis commissa erat dispensatio, illo saginatus, & velut inebriatus, occurrens Sixto Pontifici eunti ad mortem & martyrium, eius pedibus aduoluitur, brachiis charitatis filialis arctè eum complectitur, & inclamat: *Noli me deserere, Pater sancte, quo progrederis sine Filio, quo Sacerdos sancte, sine ministro properas, hostiam te Deo immolaturus, & sacrificium odoriferum Sanguinis tui, sacrum libamen Deo oblaturus. Experire virum Ministrum idoneum elegeris, cui commisisti Dominici Sanguinis dispensationem.* Hoc item calice præclaro ebrius, inter crepitantes flammas exultabat, & tyranno insultabat, dicēs: Assatum est, iam versa, & manduca. Poteratque dicere illud ebriorum apud Sapientem: *Verberauerunt me, & non dolui, percusserunt me, & non sensi.* De isto calice (inquit Chrysosto.) *bibit Ecclesia, inebriauit Martyres, vt non agnoscerent proximos carnis suæ, nimio Christi amore.* Hæc est ebrietas sancta, quæ mentem sanctâ inflammans charitate, facit immemorem inferiorum, & sitibundam diuinorum. O ergo quàm præclarus est hic Calix, tot producens electos Milites, tot Virgines, tot Martyres, qui Ecclesiam suo Sanguine & Passione, illustrem reddiderunt! Præclarus Calix noster, qui est Pastoris nostri Calix, quem dat ouibus pascuæ suæ: omnis illius efficacia originem habet ab amaro illo Calice Passionis & Mortis, quem pro nobis bibit, & ex illo amore, quod Sanguinem fundens, etiam animam pro ouibus dedit.

Sed dices, nulla fit mentio sacramenti Matrimonij? Respondeo, illud à Propheta supponi: agit enim de Beneficiis nouæ Legis, per Christum Pastorem Ecclesiæ collatis, Matrimonium autem institutum fuit ante Christum, cùm scilicet in Paradiso de costa viri soporati formata est eius coniux, quod in spiritu cognoscens dixit: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, ideo relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ.* Institutum tunc Matrimonium, Christus perfecit, & eleuauit ad rationem sacramenti, vt suo loco dicemus. Hoc ergo sacramentum dicimus hîc præsupponi, quia per illud legitimi filij generantur, qui possint regenerari in aqua, crescere in gratia, nutriri alimento viuifico huius Pastoris. Per illud nascuntur oues in loco pascuæ collocandæ, hoc est procreantur personæ quæ fiunt capaces salutis, dum in Ecclesia collocantur, vt possint pasci esca sacræ doctrinæ ac fidei Christianæ, & tandem deduci ad pascua æternæ vitæ. Sic nimirum per Matrimonium sacramentum efficitur, vt nunquam desint oues, quas Pastor ille regat, quibus prouideat, quas deducat.

LECTIO II.

DE MATERIA ET FORMA Sacramentorum.

1. *Docet in quo Materia & Forma consistat.*
2. *Docet à Christo determinata esse, non ab Ecclesia.*

PROPOSITIO I.

Sacramentum perficitur rebus, vt Materia, verbis vt Forma.

Duæ ergo sunt partes Sacramenti, & per analogiam quandam ad compositum naturale, vocari solent Materia & Forma. Res sensibilis, verbi gratia, aqua, oleum, panis, aut actiones sensibiles, puta ablutio, vnctio, contritio, censentur concurrere per modum materiæ: eo quod res talis, vel actio exterior sit valdè indifferēs & imperfecta ad significandum. Verba autem sacramentalia dicuntur concurrere per modum formæ, quia deter-

minant significationem rei, quæ geritur, & sic constituunt ac complent Sacramentum. Declaratur exemplo. Aqua in Baptismo indifferens est ad multa significanda, tam enim potest refrigerationem quàm ablutionem significare Sed accedente forma Baptismi, iam apta claraque rei, quæ geritur, significatio eluceſſit: ad emundationem scilicet, spiritualem applicari. Hinc Augustinus Tract. 80. in Ioannem: *Detrahe verbum, ecquid est aqua, nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum. Vnde ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur?*

Non in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens. Non enim hic prouenit effectus, tam ab exteriori verborum sono, quàm ab interiori virtute significata, quæ sola fide perficitur, & ideo dicit Augustinus, efficaciam à verbo prouenire, non quia dicitur, sed quia creditur. Vnde iterum idem contra Faustum Manichæum cap. 6. *Deus æternus est, nec tamen aqua, & omnis actio illa corporalis, quæ agitur, cùm Baptismus & fit, & transit, æterna est. Rursus illæ syllabæ celeriter sonantes & transeuntes, nisi dicantur, non consecratur. Hæc omnia fiunt & transeunt, sonant & transeunt. Virtus tamen, quæ per ista operatur, iugiter manet, & donum spirituale, quod per ista insinuatur, æternum est.* Licet verò verba determinent significationem, & materiam applicent ad effectum, tamen ex parte etiam materiæ solet reperiri proportio quædam ad id significandum, ad quod applicatur, ita vt dixerit Augustinus: *Si Sacramenta quandam similitudinem earum rerum, quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent.* Vbi satis significat res naturales, quæ assumuntur habere quandam similitudinem & proportionem cum gratia, & effectibus Sacramenti, & ideo placuisse Deo eas eleuare ad rationem Sacramenti, siue ad gratiam illam, tum significandam tum efficiendam.

Sic in aqua similitudo & analogia reperitur, vt significet effectum gratiæ abluentis peccata nostra in Baptismo, in Pane & Vino, ad significandum gratiam reficientem animam in Eucharistia: in Oleo optima proportio, ad significandam gratiam fortificantem in Confirmatione, & Extrema-vnctione. Propterea eleganter dixit Tertulianus. *Caro abluitur, vt anima emaculetur. Caro vngitur, vt anima consecretur. Caro saginatur, vt & anima muniatur. Caro manus impositione adumbratur, vt & anima spiritu illuminetur. Caro, Corpore, & Sanguine Christi vescitur, vt & anima de Deo saginetur.*

Epist. 93. ad Bonif.

Admiraris quod Deus rebus corporeis, verbisque paucis tantam virtutem voluerit alligare? Audi rationem.

Primò, ipse Deus verbum suum æternum in Incarnationis mysterio carni sensibili voluit esse vnitum, & in ipso omnis gratia, virtus, salus continetur. Instituens ergo Sacramenta salutis instrumenta, voluit illa sibi conformari: dum rei sensibili verbum intelligibile voluit vniri, cui virtutem efficacem communicauit gratiæ & salutis.

Secundò, cùm homo constet anima & corpore, conueniens fuit illi proportionari Sacramentorum medicinam, quæ per rem sensibilem corpus tangit, & per verbum ab anima creditur. Sicut ergo res visibilis carnem tangit, ita verba mentem, & vtraque iunctim virtutem obtinent, aspirandi nobis gratiam, & Diuinitatis participationem.

Tertul. de Carnis resur. cap. 8.

Tertiò, per verbum facta sunt omnia: *Dixit, Fiat lux, & facta est lux.* Dum ergo ad meliorem statum, ad Diuinitatis consortium reparamur, vt simus noua creatura, voluit iterum verbum mysticum adhiberi: illique virtutem communicare, vt ad statum perfectum, per illud reformemur: *Renati estis non ex semine corruptibili, sed ex incorruptibili per verbum Dei,* inquit D. Petrus de Baptismo.

Itaque verba Sacramenti mystica semen quoddam spirituale sunt: habent enim vim generalem gratiæ, quæ per illa nobis ingeneratur, vel augetur. Hoc semen diuinum accipit Ecclesia Sponsa, à Christo Sponso suo; quia hæc verba illi à Sponso commissa sunt, vt per ministros illis vtatur, & filios gratiæ, ac adoptionis Christo concipiat, generet, multiplicet, & tandem æternitati illos pariat, regni & gloriæ filios ac hæredes.

Iuxta diuersa autem Sacramenta, diuersam efficaciam sortiuntur hæc verba. Diuisiones enim gratiarum diuersis traditæ sunt Sacramentis, multiformi sapientia Verbi incarnati; per verbum siue formam sacramentalem, tanquam per vocem suam mirabiliter operante. Vnde de voce Domini agens Propheta in Psal. 28. septies illam repetit: nec incongruè de voce Christi in 7. Sacram. diuersos effectus operante potest intelligi.

Primò dicit: *Vox Domini super aquas,* quod rectè intellexeris de Baptismo in quo vox sacramentalis, in persona Christi prolata, siue forma ipsius Baptismi, vim regenerandi & sanctificandi aquis confert.

Secundò dicit: *Vox Domini in virtute.* Vbi Confirmationis Sacramentum, eiusque forma designari potest, per quod virtus nobis præstatur, ad intrepidam fidei confessionem.

Tertiò dicit: *Vox Domini in magnificentia*: Ibi insinuatur Eucharistia & eius forma, quia per verba consecrationis, tota magnificentia Deitatis humanitati coniuncta, sub panis specie sistitur, vt ibi adoretur: & orbe paruulo quodammodo concluditur magnus ille totius orbis Dominus: omniaque mirabilia & opera Dei magnifica, in hoc Sacramento tanquam compendio comprehenduntur: dum verbum abbreuiatum in Incarnatione, nouo quodam modo abbreuiatur in mystica consecratione.

Quartò dicit: *Vox Domini confringentis Cedros.* Quibus verbis designari potest Sacramentum Ordinis, in quo datur potestas ligandi & soluendi; quæ quidem potestas, potentissimos quoslibet, qui tanquam Cedri eleuati videntur, sacerdotum pedibus subiicit, humiliat, incuruat, & eorum superbiam confregit. Ita vt per illam demittatur omnis altitudo extollens se contra Deum, dum cor potentia tumidum, humili confessione conteritur, & manuum impositione à peccatis expiatur per Ordinis potestatem, per quam etiam regnum Cœlorum superbis anteà clausum, humilibus aperitur.

Quintò dicit: *Vox Domini intercidentis flammam ignis.* Quàm aptè hoc Matrimonio conuenit, in quo per verba Sacramentalia, & per Sacerdotalem benedictionem gratia datur, ad sanctè & religiosè vtendum coniugio, & exundantem concupiscentiæ flammam aut extinguendam, aut intercidendam, ne violetur castitas coniugalis.

Sextò dicit: *Vox Domini concutientis desertum.* Attende ibi Sacramentum Pœnitentiæ, per quam Deus timore sancto concutit cor nostrum, quod à gratia desertum erat, & euellit vepres, & dumeta, radicesque huius deserti: hoc est, inueteratas occasiones peccatorum, & conscientiæ spinas pungentes, vt ibi oriatur viror calami & iunci (vt loquitur Propheta) & flores ac lilia germinent; hoc est, diuersæ odoriferæ, & vernantes

nantes virtutes, quarum odore & virore attractus sponsus, ibi suauiter quiescat.

7. Dicit: *Vox Domini præparantis Ceruos.* Ibi sacramentum Extremæ-vnctionis videtur adumbratum, cuius munus est istos præparare ad alacriter currendum (excusso omni onere, & peccatorum reliquis expiatis) ad montes æternitatis, & ad belligerandum contra serpentes in hac via insidiantes: quo quidem bello fœliciter consummato, pertingunt ad vitæ fontes aquarum.

PROPOSITIO II.

M*ateria & Forma Sacramentorum à Christo sunt determinata, nec Ecclesiæ licet immutare.* Hoc agnoscit Tridentinum, dicens semper in Ecclesia potestatem fuisse, vt in Sacramentorum dispensatione, salua illorum substantia, illa posset statuere vel mutare, quæ suscipientium vtilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, locorum & temporum varietate magis expedire iudicaret. Dum dicit, *Salua substantia*, manifestè ostendit Ecclesiam non habere potestatem, ad mutandam substantiam, hoc est, materiam & formam, eo quod à Christo hæc determinata sunt potestate excellentiæ, quam Ecclesiæ non communicauit. Et cùm in Sacramentorum forma ac materia, primarius & essentialis ritus colendi Deum consistat, conueniebat ad maiorem Ecclesiæ vnitatem, & membrorum illius consensum, vt à Christo capite Ecclesiæ determinarentur, ne schismata, quandoque circa substantiam Sacramentorum nascerentur.

Trid. ss. 21. cap. 2.

Hinc fit, vt si aliud assumatur pro materia, quàm id quod Christus substituit, nullum efficiatur Sacramentum, quia oportet Christi institutioni se conformare. Et quia quandoque determinata est à Christo in specie, oportet rem eiusdem speciei assumi, verbi gratia, quia aqua in Baptismo, oleum in Extrema-vnctione determinatum est, nullum est sacramentum, si alterius speciei res assumatur. Quandoque tamen non est determinatio, nisi in rebus eiusdem generis, & tunc sufficit vnitas generica, v.g. Cõfessio dolorosa in sacramento Pœnitentiæ, siue sit dolorosa per attritionem, siue per contritionem, quæ specie differunt, siue fit de peccatis venialibus, siue de mortalibus, siue verbis siue nutibus explicetur. Sic in Eucharistia sufficit panis & vinum, licet vnum ab altero specie differre dicas.

Quantum ad formam, si ita immutetur, vt sensus principalis cesseatur immutari, nihil efficitur: si idem sensus manet, etiam si aliquid addatur, vel detrahatur peccatum quidem incurritur, validum tamen sacramentum efficitur. Licet verò formæ non omnes in scripturis expressè habeantur, sufficit tamen Ecclesiæ traditione haberi, cuius etiam est interpretari sensum illarum.

In initio Ecclesiæ non conueniebat verba sacramentalia passim ab omnibus sciri, ne infidelibus mysteria contemnenda, aut deridenda traderẽtur, aut margaritæ porcis conculcandæ exponerentur. Vnde dicit D. Dionysius: *Consecratoria innocationes non debent scripto exponi, nec earum arcanum in publicum efferri, sed traditione conseruari.*

Sed dicunt Hæretici, genus superstitionis esse in Sacramentis certis verbis velle adstringi: sic enim Diabolus, & eius ministri certis formulis in incantationibus vtuntur, & vim suam illis alligant, hominesque in errorem traducunt. Respondeo, non fuisse superstitiosum olim Deum, dum certam formulam benedictionis Sacerdotibus præscripsit Numer. 6. vbi dicitur. *Sic benedicetis filiis Israel, & dicetis eis: Benedicat tibi Dominus, & custodiat te. Ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui: Conuertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem.* Non erat etiam superstitiosus, dum illis, qui sacris ritibus vti debebat præscripsit certam formam, iuxta illud Deuteronomij: *Accedes ad Sacerdotem, qui fuerit in diebus istis & dices ad eum: Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quod ingressus sum in terram pro qua iurauit Patribus nostris, vt daret eam nobis.* Neque Christus superstitiosus fuit, qui certis verbis consecrauit, certis verbis baptizauit, & nos ille baptizare voluit: quamuis ipsis verbis non fuerit obligatus, ob potestatem excellentiæ, per quam poterat effectum sacramentorũ conferre sine sacramẽtis. Certè verba Christi ab ipso nobis tradita, non possunt esse superstitiosa, cum sint ad sanctificationem nostram instituta. Sicut nec superstitiosum est, quod certis rebus tanquam materiæ vicem gerentibus, voluerit nos obligari in sacramentis.

Deut. 26.

Nec obstat, quod sathan & eius ministri, certis formulis vtantur in suis maleficiis, quia Diabolus tanquam Dei simia, diuina opera solet æmulari, vt penetret & fallat. Sic & sacra mysteria, quoad potest imitatur, in cultu quem suis præscribit. Sicut enim Deus habuit olim Propitiatorium, habuit Oraculum, ex quo respondebat, habuit certa Sacramenta: ita & Dæmon Ecclesiam malignantium constituens ad instar Ecclesiæ Christi habet sua sacrificia, sua signacula, & sacramenta, suos Martyres, Apostolos, Præcursores, sua denique Oracula, ex quibus responsa dare solitus est. Quæ quidem Oracula frequenter à Dei seruis, virtute Christi impedita fuere, omni virtute Sathanæ elisa.

Memorabile est, quod de beato Gregorio Thaumaturgo legimus. Hic cùm Episcopalem curam Neocæsareæ suscipere vrgeretur, diuino impulsus spiritu, solitudinem deserens, palam contra sathanæ errores dimicare resoluit. Veniens ergo Neocæsaream, nemora omnia, & montes Idolorum templis consecratos reperit.

Quadam autem vice itinerans, pluuia & nocte vrgentibus, est coactus in quodam Apollinis templo hospitari, vbi præerat Sacrificulus quidam & Idolorum Sacerdos, Oraculum consulere solitus, & responsa plebi confluenti referre. Totam ergo noctem insomnem in oratione duxit, signo Crucis locum purificans. Cùm sequenti die post discessũ eius, sacerdos accessisset, vt sacris suis operaretur, audiuit vlulatũ dæmonum respondentium, se per hospitem Gregorium impedimentum accepisse, ne vltra hoc in loco responsa darent: Ille totus turbatus, videns nihil prodesse sua reiterata sacrificia & sacramenta, omnemque spem lucri, quod inde captabat, excidisse; omni diligentia Gregorium insequitur, & tandem assequitur, multisque apud eum verbis conqueritur de iniuria diis suis, tum sibi ab eo facta. Hunc lenioribus verbis excipiens beatus Gregorius, excusat iniuriam, & dicit se tali domino seruire, in cuius potestate sit sathanam, vnde voluerit depellere, & quo voluerit introducere.

Hoc admiratus sacerdos, obsecrat, vt velit satanæ imperare ad prius Oraculum regressum, sicq; certior fiat huius potestatis. Itaque Beatus Greg. è libello, quem gerebat, fragmentum chartulæ dilacerans, tria hæc verba illi inscripsit: *Gregorius, Sathane, introducere.*

Surius 17. Nou. Ribad. & alii.

Hoc Epistolium detulit ille, & altari imposuit, sacrificiisque suis operans, vt prius responsa ac-

cepit. Admiratione igitur percussus, cœpit secum maturius cogitare infirmitatem deorum suorum, & potestatem veri Dei, cui inseruiebat Gregorius. Vnde ad illum reuersus, in vera fide illuminatus est, & instructus, desertis Idolorum sacrificiis & sacramentis.

LECTIO III.

DE GRATIA ET EFFECTV Sacramentorum.

1. *Docet nos iustificari per gratia donum.*
2. *Deum esse causam principalem iustificationis.*
3. *Sacramenta esse causam instrumentalem.*

PROPOSITIO I.

Causa formalis, iustificationis, & remissionis peccatorum, est donum gratiæ sanctificationis. Porro donum illud reddit animam Deo gratam, filiam Dei, sponsam, templum, hæredē vitæ æternæ, habetque annexa dona fidei, spei, charitatis. Hæc ergo gratia hominem sanctificat, deificat: ita vt plane eius excellentia explicari non possit, nec cōprehendi nisi etiam diuinæ infinita perfectio comprehendatur, quia definiunt eam Doctores, Participationem quandam diuinæ naturæ, secundùm quod est pelagus infinitarum perfectionum. Est ergo participatio secundum infinitatem, non secundùm aliquam determinationem.

Ad eius verò vim ostendendam vtuntur plurimis exemplis.

1. Exemplo ferri candentis. Etenim ferrum candens, licet maneat in natura ferri, tamen ita participat qualitates ignis, vt in naturam ignis versum videatur, calore, feruore, colore, splendore, ignem referens. Sic anima per hoc gratiæ donum, Deiformis est, diuinæ consors naturæ, diuinarumque perfectionum, sanctitatis, bonitatis, nobilitatis, puritatis.

2. Vtuntur exemplo speculi, siue radiorum solis in speculo reuerberantium. Sol in speculo imaginem suam imprimit radiosque cum repercussione & n i o splendore. Ita diuinitatis sol, in anima per gratiæ donum, lucem radiantem, & ardorem imprimit.

Lib. 1. Tract. 1. Lect. 1. 3. Vtuntur exemplo aquæ salientis in vitam æternam. Ioan. 4. Quomodo autem aquæ nomine gratia significetur, alibi dixi.

4. Designatur per vestem, & ornatum filiæ Regis, textum à Spiritu sancto, per vestem prodigi, per vestem nuptialem, per monile sponsæ, per annulum & signaculum, quo cognoscit Dominus, qui sunt eius.

Licet verò gratiæ donum perfectè cognoscere non possimus nec eius excellentiam: de illo tamen aliquid cognoscere possumus ex effectibus.

Primus effectus est tantam pulchritudinem conferre animæ, vt gratia ornatā non possit non amare Deus: quia non potest non amare suam pulchritudinem in hoc speculo resplendentem. *Ecce*, inquit, *tu pulcra amica mea, ecce tu pulchra es.* Pulchra per naturam, ad imaginem Dei in creatione: pulchrior per gratiam in reformatione, altioris ordinis imaginem recipiens.

Secundus effectus est, impertiri fortitudinem animæ. Est enim velut armatura totum hominem fortificans, est lorica totum vestiens, est scutum bonæ voluntatis coronans & protegens. Gratiæ minimus gradus, inquit D. Thomas, sufficit ad vincendum tentationes, dæmones, peccata, quia semper habet adiunctum auxilium Dei speciale. Vnde sicut in crinibus Samsonis non solum eius pulchritudo consistebat, sed etiam fortitudo: ita in hoc gratiæ dono.

Tertius effectus est, reddere omnia opera meritoria, & proportionata vitæ æternæ, licet naturalia sint, vt bibere, dormire, ambulare: omnia enim hæc vt à gratia procedunt, sortiuntur dignitatem & proportionem ad gloriam, estque ipsa gratia sicut vita animæ: Sicut enim corpus ab anima vitam habet, ita à gratia anima vitam spiritualem. Sine illa mortua est, cadauer est, nullas operationes vitales habet, nullas actiones meritorias vitæ æternæ.

Quartus effectus est, efficere hominem Dei filium & hæredem. Hoc summum bonum est, quod cor humanum potest in hac vita desiderare. Vnde Christus, Discipulis gaudentibus, quod dæmones eis subiicerentur, ait: *Gaudete, quod nomina vestra scripta sunt in cælis.* Hæc inscriptio fit per præsentem iustitiam, quæ culpam hominis potest adhuc delere: nam est alia scriptio per æternam prædestinationem, à qua non potest homo excidere. Imò gratia facit animam velut Cœlum aut Paradisum: quia illam tota Trinitas inhabitat. Lucæ 10.

Ex his patet gratiam esse fructum nobilissimum, quem Spiritus sanctus diffundit in nobis, & primum in domo Dei, parens cæterorum. Vnde quod de charitate diximus, de gratia quoque possumus dicere quod sicut inter elementa eminet ignis, inter cœlos empyreum, inter metalla aurum, inter planetas sol, inter Angelos Seraphim, ita inter dona Dei gratia sanctificans.

Quæris igitur quid sit gratia? Est ignis cœlestis, qui animam inflammat, vt sit rubus ardens, incombustus.

Est aurum fulgidissimum, quo cælestes merces emimus, & ipsum cœlum. Quæris iterum quid sit gratia?

Est sol illuminans, fæcundans, viuificans aridam cordis nostri terram. Quæris tertiò, quod sit gratia?

Est Seraphicum donum mentem accendens, hominesque Angelis reddens æquales, quandoque & superiores: Quid non ergo agere, & pati debemus, vt hoc donum cum suis effectibus acquiramus? quid non vt acquisitum conseruemus? & tamen quam exili pretio hanc gemmam vendimus: quàm facilè peccantes illam perdimus? quàm paruifacimus hunc fructum pretiosum Crucis & Sanguinis Christi, qui vt gratiam nobis acquireret, totum Sanguinem fudit? Quàm multi similes Esau, qui propter edulium, propter rem nihili, ob paruum lucrum temporale, ob momentaneam voluptatem, vendunt hanc primogenituram, & ius ad Regnum & Cœlum? Hæc est vna ex miseriis hominum maxima, non attendere, quòd cùm à gratia ad peccatum proruunt, exuentes vestem gratiæ pretiosæ, induunt maledictionem, inducunt super se horribile simulacrum Diaboli, & loco imaginis Dei, characterem bestiæ & sathanæ sibi imprimunt. Ex templo Trinitatis & Spiritus sancti sacrario, domicilium serpentum & viperarum inferni constituunt, vasa iræ, filij damnationis, cibus ignis, hæredes inferni efficiuntur.

Ideo dicebat sanctus Anselmus. Reduc ô anima ærumnosa, ad memoriam delictum tuum, & perduc in Cœlum rugitum & lamentum. Cogita perfida Dei, adultera Christi, quid feceris! Dereliquisti in Cœlo Castum Amatorem tuum, contempsisti factorem tuum, repudiasti sponsum

tuum, turbasti Deum tuum, irreuerenter tractasti Angelum custodem tuum. Eras templum Christi, sponsa Christi, sacrarium Spiritus Sancti. Quæ est ista mutatio, quod facta es subitò corruptio Sathanæ, scortum Diaboli? nihil te fœtidius in oculis Dei: *Abominabilem fecisti decorem tuum.* Si quis nos credit inesse hanc deformitatem peccato, consideret quantus sit horror & turpitudo in damnato Angelo, hoc est, Diabolo. Aufer peccatum, nobilissima est creatura. Quanta sit pulchritudo iustitiæ & gratiæ edocta fuit diuinitus B. Catharina de Senis, quæ sæpè vestigia annunciantium Verbum diuinum osculabatur, & caussam interrogata, dicebat: Dominum ostendisse sibi aliquando animarum in gratia existentium pulchritudinem: cuius amore sic se captam dicebat, vt continere se non posset, quin terram oscularetur, quam eorum pedes calcant, qui verbo Dei animas à peccatis ad pulchritudinem diuinæ gratiæ reducunt. Nempè tanta est animæ pulchritudo, vt summus ille formarum Conditor & Amator videns nullam animam dotem suum assequi posse, nisi Sanguinis sui rubore tingeretur, non dubitarit Sanguinem fundere, vt illam pulchritudinem assequerentur.

Ezech. 16.

PROPOSITIO II.

Causa principalis effectiua sanctificationis nostræ est Deus solus: Causa meritoria est Christus, vt homo.

Primum patet, quia solus Deus principaliter potest peccatum remittere: *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine, nonne tu, qui solus es?* Nemo præter eum potest in anima creare donum gratiæ sanctificantis, quia ad hoc requiritur virtus infinita: vt docent Theologi. Eo quod gratia sit participatio diuinæ naturæ secundùm suam infinitatem, & ita solius Dei est ad talem participationem, & diuinæ naturæ consortium eleuare. Solius illius est lumen celeste animis infundere: *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens à Patre luminum.* Ad illum solum, qui auctor est puritatis, spectat purificare corda nostra à macula & fœtore caliginoso peccati: sicut solus potest cordi illabi, & illud quasi templum suum inhabitare, ita & solus potest sanctificare. Iterum sicut solus potest imaginem cœlestem & diuinam nobis imprimere, ita solus potest illam deturpatam reformare. Denique ad illum solum spectat condonare, & à reatu liberare, qui potest mittere in gehennam, qui habet claues vitæ & mortis.

Secundum etiam notum est, ex eo quod Christus Mediator & Redemptor, gratiam, peccati remissionem, aliáque nobis dona promeruit: ideoque vt homo salutis auctor & vitæ nominatur, quia in genere causæ moralis & meritoriæ primatum habet. Imò eius meritis non tantùm nobis datur gratia, sed etiam omnis ad illam dispositio, & omne auxilium supernaturale. Adde, quod & electio nostra ac prædestinatio, licet ab æterno fuerit, ex meritis tamen Christi facta sit, vt docent Theologi ex Apostolo ad Ephes. 1. dicente Deum nos in Christo elegisse, & omni benedictione cœlesti repleuisse.

Cùm autem per Sanguinem & Passionem meruerit, ideo sanguini attribuitur sanctificatio nostra, & peccatorum remissio. Fuit enim medium, quo reconciliati fuimus Patri. Quapropter in Scriptura diuersi tituli ob id ei tribuuntur.

Primò vocatur, *Sanguis Redemptionis*, quia fuit pretium, quo illa facta est.

Secundò, *Sanguis propitiationis*, quia facti sumus propè in sanguine ipsius, & Deus proposuit illum propitiatorem per sanguinem.

Tertiò, *Sanguis ablutionis*, quia emundat nos ab omni peccato, & lauamus conscientias nostras in sanguine ipsius, quasi stolas in sanguine Agni.

Quartò, *Sanguis aspersionis & sanctificationis*, quia aspergimur per fidem sanguine Agni in sanctificationem.

Quintò, *Sanguis testamenti*, quia per illum confirmatum est testamentum, quo hæredes instituimur futuræ fœlicitatis.

Ob has causas quoties in diuinis officiis nominatur Sanguis Domini, Ecclesia solet se inclinare cum veneratione, testando omnia bona venisse per illum.

PROPOSITIO III.

Sacramenta sunt causæ instrumentales vestræ sanctificationis & remissionis peccatorum.

Hanc propositionem sic explicat D. Thomas, Sacramentum operatur ad gratiam causandam per modum instrumenti.

Est autem duplex instrumentum, vnum quidem separatum, vt baculus; aliud coniunctum, vt manus. Per instrumentum autem coniunctum mouetur separatum, sicut baculus per manum. Principalis autem causa efficiens gratiæ est Deus, ad quem comparatur humanitas sicuti instrumentum coniunctum: Sacramentum autem sicut instrumentum separatum, Et ideo oportet quod virtus salutifera à Diuinitate Christi, per humanitatem in Sacramenta deriuetur. Similitudine rem explicemus.

Sacramenta sunt septem lucernæ oleo gratiæ refertæ, quod oleum deriuatur à lampade in superiore parte Candelabri eminente, hoc est, à Christi humanitate, cui gratia superabundans & supereffluens communicata est. Sic describit Zacharias: *Vidi & ecce candelabrum aureum, & lampas eius super caput ipsius, & septem lucernæ super illud, & septem infusoria lucernis.* Itaque in summitate Candelabri erat lampas ardens cæteris maior, & circa illam septem lucernæ minores; & ex illa superiori lampade defluebat omne oleum, quo lux illa multiplex fouebatur. Siue ergo per septem lampades intelligas septem Spiritus dona, & per septem infusoria ipsa Sacramenta, vt aliqui volunt, siue aliter interpreteris, semper hæc manet significatio à Christo in Ecclesiæ Candelabro superiorem partem tenente omnem vim illuminandi deriuari, omnia dona, omnia Sacramenta.

Aliam similitudinem designo, ex Gen. 40 vbi septem spicæ fœcundæ describuntur, è culmo vno prodeuntes, quæ designabant in Ægypto fœcunditatem frumenti futuram. Sic à Christo tanquam culmo septem prodeunt Sacramenta, non vacua, sed fœcunda, abundantiam gratiæ continentia, quà tanquam spirituali frumento, eius filij reficiantur & alantur.

Vlteriùs, scimus Christum Puteum esse aquarum viuentium: Sacramenta septem sunt situlæ, quibus è puteo hoc, aqua viua hauriatur, aqua Samaritanæ, aqua saliens in vitam æternam, vt nobis iam non possit dicere Samaritana: *Domine*, puteus altus est & non habes, in quo haurias. Vel si mauis, Christus fons est, Sacramenta sunt riuuli, siue septem fontes secundarij, ab illo fonte

principali deriuantes, ad quos patet omnibus accessus, vt abundè bibant, & sitim extinguant, vt animas suas irrigent & fœcundent, vt corda aspergant & purificent.

De his fontibus gratiæ agebat Propheta Isaias, vaticinans & ad gratiarum actionem excitans nouellam turbam ad Christum conuersam, primigenitam Christi Ecclesiam, his beneficiis Sacramentorum, & gratiæ donis adornatam: sic enim dicit, c. 12. *Et dices in illa die*, ò congregatio à Christo redempta & electa! *Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi, conuersus est furor tuus, & consolatus es me.* q. d. Exultabo in te, & gratias agam, quòd post longuam iram tuam, conuersus sis ad clementiam, & ad gratiam mihi impertiendam paratus. *Ecce enim Deus Saluator meus, fortitudo mea, & laus mea, factus est mihi in salutem.* Dum scilicet in terris visus, & cum hominibus conuersatus, à iugo Dæmonis & peccati me liberauit. & ideò gloria mea ipse erit, & continuæ laudis ac gratiarum actionis obiectum.

Subdit Propheta: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris*: Haurietis abundantissimam gratiam cum Spiritus iubilo, promanantem de Christi meritis, & fonte Sanguinis eius, ac Sacramentorum riuulis: Hi sunt fontes Iesu, fontes Saluatoris, à quibus aquæ salutis cum gaudio spiritus eliciuntur, ab omnibus accedere volentibus. Erit enim Christus fons patens & omnes, ab bibendum & lauandum inuitans: *Patens erit domui David, & habitantibus Hierusalem*, hoc est, filiis Ecclesiæ, ad amorem & visionem æternæ pacis aspirantibus. Fons ille qui antea videbatur clausus, aut absconditus, iam liberum dabit accessum *in ablutionem peccatoris & menstruatæ*, in ablutionem animarum peccati maculoso sanguine cruentarum: quia per hos septem riuulos, quamlibet grauia, quamlibet inueterata peccata, poterit emundare, & puritatem, nitoremque gratiæ restituere; solùm opus est haurire, hoc est, per cordis humilitatem se incuruare, & per contritionem sibi aquam ibi fluentem applicare. *Confitemini ergo Domino, & inuocate nomen eius, notas facite in populis adinuentiones eius.* q. d. Celebrate cum gratiarum actione Dei beneficia, & alios excitate, vt iunctis vocibus & animis vobiscum gratias agant; Publicate adinuentiones, hoc est, sublimia eius consilia & cogitationes in generis humani redemptione, & redemptionis illius per talia Sacramentorum symbola, certâ applicatione. *Excelsum enim est nomen eius laude dignum, quia magnificè fecit.* Res admirandas & sublimes oculis nostris proposuit, dum in Sacramentorum institutione, dona gratiæ & salutis, rebus sic obuiis offici voluit. *Exulta ergo habitatio Syon*, iubila quantum potes, ò cœtus Fidelium Ecclesia sancta, *quia magnus in medio tui Sanctus Israel:* Longè sublimius tecum est Deus tuus sanctus, quàm fuerit cum Synagoga, *Non est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus tuus adest tibi*, est enim in medio tui carne vestitus. *Emanuel est nobiscum Deus.* Quotidie adhuc in medio tui est, operans & dans virtutem Sacramentis, suo & Corpore & Sanguine te saginans & satians, donec æternis bonis benedicat te in loco æternitatis. Hæc est mens Prophetæ Isaiæ, Sacramenta nostra intuitu Prophetico contemplantis.

Ex his patet, quomodo Sacramenta à Sanctis Patribus dicantur esse vasa Sanguinem Christi continentia: quia scilicet per applicationem meritorum Christi ac Sanguinis, ex Dei promissione virtutem habent, ad conferendam nobis gratiam: ita vt non sint arida & nuda gratiæ signa, sed virtute christi fœcunda. Procul ergo Hæreticorum opinio erronea, quæ negat his signis gratiæ efficaciam aut virtutem annexam. Nempè Sacramenta apud eos nudæ & aridæ siliquæ sunt, nihil grani continent. Ideò meritò D. Gregorius Nyssenus comparat eos Filio Prodigo, qui relinquens domum paternam opulentam, & adipe frumenti abundantem, & solidum panem contemnens, quo deliciari poterat, & tamem exsaturare, in longinquam pergit regionem, vbi post meretricium nihil nisi siliquas reperit, quæ fami & egestati nequeunt satisfacere. Audi eius verba: *Fugitiuus a fide in longinquam regionem secessit, & ipse paterna bona in duas dimidias partes diuisit, cum sublimia dogmata ad humiles & suillas opiniones deiecit, & cum meretricibus hæresibus suas diuitias dissipauit, meretrix enim est hæresis, quæ voluptatibus quasi præstigiis attraxit.* Hæc ille, oratione in suam ordinationem. Vbi aduerte, hoc maximè verum esse hic. Deserens enim Hæreticus Ecclesiam, deserit opulentam Dei domum, deserit Sacramentum illud, in quo mensa opipara ex Sanguine & Corpore Christi præparata nobis est, quo tanquam frumenti spiritualis adipe saginamur & deliciamur: & inuenit Cœnam quandam Caluinianam, inanem, aridam, nihil diuini aut sacri continentem, sed solam figuram vacuam, quæ minus continet, quàm manna, quàm panes propositionis veteris mensæ. Deserit quoque hæreticus sublimia alia dogmata de Sacramentis tradita, de gratia sanctificante ab illis collata, de virtute Christi illis insita, de charactere signo spirituali animæ impresso per illa: & ad inanem doctrinam conuertitur, in qua nihil solidum, omnia vana, nihil stabile, quòd possit menti satisfacere. Ideo nouis quotidie opinionibus studet sibi satisfacere, profanis quibusdam adinuentionibus putat famen explere, sed omnia siliquæ sunt, & in furfures abeunt, mentémque inanem relinquunt. Sic meretricando cum hæresibus dissipat omnia bona spiritualia, fidem auitam perdit quasi sacrum annulum, cœleste Sacramentorum alimentum deserit, quasi mensam paternam: charitatis stolam & pallium diuendit: calceos hyacinthinos spei expendit egestatéque conficitur.

Quod verò docent nostri hæretici, sacramenta esse solùm signa fidem excitantia (per quam solam nos volunt iustificari) plane repudiandum est tanquam dogma peruersissimum. Nam Scriptura manifestè de Baptismo docet, nos ibi mundari *lauacro aquæ in verbo vitæ.* Vbi efficaciam gratiæ mundantis animam non fidei tribuit, sed lauacro siue aquæ coniunctæ verbo. Et Baptismum vocat *Sacramentum regenerationis*, ad quod non sufficit, quod sit obiectum excitans fidem, nam & imagines excitant fidem, conciones, bona opera aliorum, nec sacramenti ratio ideò eis tribuitur. Adde, quod Baptismus paruulis non possit fidem excitare, quos tamen sanctificat & iustificat. Denique, cum sacramenta non minus excitent fidem cuiuscumque videntis & considerantis, quàm suscipientis, non minus illos iustificarent quàm suscipientem.

Maneat itaque fixum & certum Ecclesiæ dogma, Scripturis & SS. Patrum doctrinæ conforme, Sacramenta verè & per se, virtute à Deo sibi inditâ, iustificare, sanctificare, corda purificare, animásque à peccatis emundare, infuso gratiæ interioris dono, per quod Spiritus sanctus

animam inhabitat. Ad hoc significandum initio Ecclesiæ in sacramentorum administratione (vt notat. D. Chrisostomus hom. 12. in Matthæum:) miraculosa signa apparebant, & visibiliter Spiritus sanctus in primos descendebat Christianos, ad significandum interiorem effectum sacramentorum, quem operatur Deus virtute Spiritus sancti in cordibus nostris: vt etiam idem iam crederetur à Fidelibus, cùm signa illa cessarent, quæ instituta erant ad firmandam nouellam fidei plantam. Quæ vbi iam coaluit, desierunt illa signa, sicut irrigatio cessat, inquit D. ... ius Gregorius, cùm iam planta radicem fixit, non cùm nouiter arbusta plantamus.

Sic Act. 19. Paulus duodecim viris imponens manus per sacramentum Confirmationis, dedit eis Spiritum sanctum, ita vt propheterent & linguis loquerentur nouis. Adueniens quoque Ephesum, inuenit quosdam discipulos, qui solùm Ioannis Baptisma receperant, à quibus cùm quæsisset, an Spiritum sanctum accepissent; Responderunt, se nec si Spiritus sanctus sit, audiuisse. Vnde iussit eos in Christi nomine baptizari, & cùm post Baptismum illis manus imposuisset, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant. Cælestium ergo donorum effusio, per impositionem manuum, hoc est, per Confirmationem in eos descendit.

In vita quoque S. Pachomij legimus, nocte ipsâ quà Baptismum receperat, cùm iam esset viginti annorum, in somnis vidisse velut cœlestem rorem super dextram manum suam defluentem, qui in mel conuertebatur; Et audiuit vocem sibi dicentem: ***Pachomi, aperi oculos cordis tui, quia roseus hic flaor, & melior pluuia, quam intueris, signum est gratiæ, quâ per Baptismum cor tuum, tanquam rore cælesti est perfusum.***

Similiter B. Maria Oigniaca, dum susciperet quemdam puerum in Baptismo, in pago Itrensi propè Niuellas, vidit visibiliter Spiritum sanctum in animam pueri descendentem, & Angelorum multitudine circumdatum: cùm iam prius per exorcismos in Baptismo adhibitos, vidisset dæmonem visibiliter fugatum. Hoc quod tunc signo visibili voluit Deus ancillæ suæ manifestare, quotidie inuisibiliter accidit, quoties quis dignè sacramentum suscipit.

Sic dum B. Martinus sacramenta ministraret, globus igneus & pellucidus caput eius ambiebat: in signum gratiæ & lucis interioris, quam in se habebat, quàmque aliis per sacramenta ministrabat.

In ordinatione S. Remigij descendit subitò radius noui luminis super S. Viri verticem; ac si ipse sol de cœlo motus super eum decidisset. Quia scilicet ipse illuminandarum lux parabatur animarum, lumine debuit declarari visibili. Placuit etiam omnipotentiæ diuinæ huic miraculo aliquid addere: nam radio illustrante, sensit capiti suo vnguenti sacri infusum liquorem, quo totum eius delibutum est caput. Sic diuinitus ordinatur & iniungitur, Spirituque sancto visibiliter repletur, ad significandam gratiam interiorem, quam inuisibiliter confert Ordinis sacramentum. Ita habetur in eius vita apud Surium.

LECTIO IV.

DE SACRAMENTALI Gratia.

Hac Lectio explicat quomodo singula Sacramenta propriam gratiam conferant.

PROPOSITIO I.

Gratia Sacramentalis aliquid superaddit gratiæ habituali animam sanctificanti.

Sacramenta quædam ordinata sunt ad conferendam gratiam, quæ peccatum originale vel mortale tollit: quædam verò ad augmentum & confirmationem gratiæ in anima iam existentis. Sic Baptismus & Pœnitentia per se instituta sunt ad gratiam primam conferendam, quæ remittat peccatum mortale; Baptismus quidem per modum regenerationis, quapropter tollit etiam originale, quo nascebamur filij iræ. Pœnitentia vero per modum resurrectionis & sanationis spiritualis. Vnde sanat animam à vulnere lethali vel etiam ressuscitat à morte peccati. Confirmatio autem dat gratiam secundam, hoc est, robur & augmentum ipsius gratiæ: sicut & Eucharistia, quæ instituta est ad augendam & nutriendam charitatem. Similiter & alia Sacramenta hominem supponunt esse in gratia, illàmque adaugent. Itaque duo sunt principales effectus Sacramentorum: Vnus est remittere peccatum, vitam gratiæ communicando. Alter est illam vitam conseruare, augere, & contra ea quæ huic vitæ aduersantur, nos corroborare, vt possimus à vita gratiæ ad vitam gloriosam tandem pertransire. Vide huius rei quoddam symbolum in facto Elisæi Prophetæ designatum 4. Reg. 4. Multiplicauit Elisæus miraculo quodam oleum in vasculo pauperis viduæ, ita vt ex illo vase multa alia potuerit adimplere. Præcepit autem ei, vt hoc oleo ad duos effectus vteretur; vt scilicet ex illo solueret debita sua, & eximeret se ab omni creditore, de reliquo autem, ipse se filiumque suum aleret. *Vade, inquit, vende oleum, & redde creditori, tu autem cum filio tuo viuite de reliquo.* Sic Christus oleum gratiæ Sacramentalis in Ecclesia multiplicauit, vt ipsa & filij eius debita sua exsoluant: hoc est, pro peccatis suis & pœnis satisfaciant, quæ sunt debita grauissima, & de meritis & satisfactione Christi in sacramentis contentis, exsoluuntur. Vult etiam ex eodem oleo, & vitam animæ conseruent, se alentes & corroborantes per interiorem fortitudinem, quam diuinus ille liquor gratiæ communicat. Sed & simul hic attende, quod sicut oleum illud viduæ fluere non cessauit, quamdiu vasa habuit, quibus infunderetur: Sic oleum gratiæ à Sacramentis nunquam cessabit fluere vsque in finem sæculi, quandiu reperiet vasa capacia, hoc est, homines dispositos ad gratiæ infusionem, quia originem habet à fonte gratiæ inexhausto.

Porrò ad pleniorem intellectum eorum, quæ diximus, aduertendum est, singula Sacramenta propriam sacramentalem gratiam conferre, iuxta diuersos fines, ad quos ordinantur. Frustra enim esset tanta sacramentorum varietas, nisi etiam foret diuersus gratiæ effectus per illa collatus. Hinc distinguenda est gratia habitualis, &

gratia sacramentalis, omnia enim conferunt gratiam habitualem, hoc est, donum illud gratiæ sanctificantis, animæ inhærens per modum cuiusdam habitus: sed gratia sacramentalis est singulis peculiaris & super gratiam sanctificantem addit auxilium quoddam speciale ordinatum ad proprium finem cuiusque sacramenti: & ita gratia sanctificans cum tali auxilio speciali sibi correspondente in quolibet sacramento, dicitur sacramentalis.

Explicemus hoc breuiter in singulis sacramentis. Imprimis in Baptismo, gratia sacramentalis est gratia illa simpliciter prima, qua primò homo sanctificatur, quæ datur per modum spiritualis regenerationis, quia dat primum esse diuinum simul cum speciali auxilio, ad conformandum se Christo, & mandata eius obseruandum, aliaque sacramenta dignè suscipiendum.

Secundò, gratia sacramentalis in Confirmatione, est gratia illa sanctificans, siue augmentum gratiæ & donorum, cum speciali auxilio, ad constanter profitendam fidem in Baptismo susceptam, imminente licet persequutione, & mortis periculo.

Tertiò, gratia sacramentalis in Eucharistia, est incrementum gratiæ habitualis, & donorum ex gratia, tanquam ex essentia ortum habentium, fidei scilicet, spei & charitatis, cum speciali auxilio ad nutriendam hanc charitatem, ad præseruandum à peccato, ad ingenerandam deuotionem interiorem aliosque spirituales effectus producendos, ad quos hoc sacramentum ordinatur.

Quartò, in Pœnitentia gratia sacramentalis est gratia non simpliciter prima, sed prima post lapsum ac spiritualem mortem: ideoque non datur per modum regenerationis, sed per modum resurrectionis cuiusdam spiritualis, vt diximus, siue per modum curationis à vulnere lethali: cum speciali auxilio ad efficacius detestandum peccata, & pro illis satisfaciendum.

Quintò, in Extrema Vnctione, gratia sacramentalis est gratiæ augmentum, ad abstergendum reliquias peccatorum, & ad vincendas tentationes quæ in articulo mortis occurrunt, cum speciali auxilio ad eundem effectum.

Sextò, in sacramento Ordinis gratia sacramentalis est augmentum gratiæ, cum auxilio speciali, ad sanctè & religiosè exercendas sacras actiones, ad cultum Dei spectantes, ad quas quis per Ordinem destinatur.

Septimò, in Matrimonio, gratia sacramentalis est illa gratia quæ datur coniugibus ad mutuum amorem, ad fidem coniugalem, ad piam prolis educationem, & ad hæc omnia dantur specialia auxilia, ad hoc sacramentum ritè dispositis.

Ex his collige, licet gratia sanctificans statim infundatur, suscepto sacramento, si non sit obex, hoc est, si non sit aliquid diuinæ gratiæ repugnans, & dispositio in singulis sacramentis requisita inueniatur: tamen speciale illud auxilium non semper statim datur, sed tempore opportuno, iuxta finem & institutionem sacramenti. Statim tamen accipit ius ad tale auxilium, quando ei necessarium fuerit accipiendum, habetque illud quodammodo sibi paratum, ita vt infallibiliter illud consequatur, si illo tempore obicem non posuerit. Exempli gratia, qui confirmatur non statim accipit auxilium actuale ad profitendam constanter Fidem, quia non statim illo opus habet, & tale auxilium non est quid permanens aut durabile: accipit autem illud auxilium consequendum tempore quo illo indiguerit. Et ita dicunt aliqui Theologi, in Confirmatione accipi tale auxilium, quasi in actu primo, tempore autem quo Fides confitenda est, illud tunc haberi velut in actu secundo.

LECTIO V.

DE SACRAMENTIS antiquis.

1. *Docet, an in statu innocentiæ forent Sacramenta.*
2. *In lege naturæ fuisse aliqua.*
3. *In lege Moysis non defuisse.*

PROPOSITIO I.

P*Robabile est in statu innocentiæ, si perdurasset, futura aliqua Sacramenta.* Ratio est: quia in illo statu fuisset Religio visibilis. Dicit autem Diuus Augustinus 19. constra Faustum. *In nullum nomen Religionis, siue verum, siue falsum, coadunari homines posse, nisi aliquo Sacramentorum consortio colligentur.* Vnde etiam dicit idem Augustinus; Mysterium vitæ æternæ, ab exordio generis humani, per quædam signa & sacramenta temporibus congrua, quibus oportuit per Angelos prædicatum esse. Confirmatur ex eo quod sacramenta contineant externam fidei professionem, quæ quidem omni tempore, & in omni statu, homini congrua fuit, eo quod animo & corpore constet. Etenim in statu illo innocentiæ, homines Hierarchiam distinctam ab ea, quæ ex Angelis composita, constituerunt, quam quidem distingui per signa visibilia, & sacramenta, omnino congruum fuisset. Hinc & aliqui admittunt futura tunc publica Sacrificia visibilia; quid igitur repugnat etiam constitui tunc Sacramenta? Maximè cum in illo statu eguissent gratia, & gratiæ augmento: conferre autem gratiam per res sensibiles, est vnum ex maximis operibus sapientiæ, bonitatis diuinæ, tali opere suprema infimis mirabiliter coniungentis. Sic autem relucere attributa diuina congruebat statui perfectissimo.

Sed opponit D. Thomas, non decuisse in illo statu perfecto, vt homo subiiceretur rebus inferioribus, & ab illis gratiam emendicaret supernaturalem, aut cognitionem, cùm hoc in pœnam peccati, ad humiliationem homini fuerit ordinatum. Respondeo: Etiam in illo statu congruisse homini, vt per corporalia, & sensibilia signa deueniret in cognitionem supernaturalium & spiritualium, quia hic est naturalis modus cognoscendi hominis, & prouenit ex eo quod homo essentialiter constet anima & corpore: vnde fit vt nihil sit in intellectu, quod non prius fuerit in sensu. Quapropter etiam de facto Adam per res sensibiles de multis spiritualibus instructus fuit; nam in illo statu cognouit Christi Incarnationem ex sensibili Matrimonio, quod diuina auctoritate inter ipsum & Euam erat celebratum. Deinde subiectio illa, quæ videretur ad res sensibiles non tam subiectio tunc foret, quia non esset ordinata in pœnam, quàm ordinatio quædam Dei, quæ tot bonis dictis decoraretur, congruentiam acciperet. Itaque Sacramenta, quæ tunc fuissent, paulo alterius rationis fuissent, quàm nostra: quia non ordinarentur precipuè in remedium & medicinam, sicut nostra ordinata sunt. Quidquid sit, licet quis neget aliqua

tunc Sacramenta fuisse gratiam conferentia, non debet tamen negare certas ceremonias diuinitus inspiratas, quæ in toto genere humano seruarentur ad vnitatem & consensum in eadem Religione & externo Dei cultu, ob rationes supradictas. Ob quam causam multi admittunt fore sacrificia, & fauet D. Thomas 2. 2. q. 85 art. 1. vbi dicit offerre sacrificium, esse de lege naturæ. Quia vero status ille breuissimus fuit, cuius etiam breuitatem præsciebat: ideo docent passim Theologi, primis parentibus non fuisse præscripta aliqua sacramenta proprie dicta: Nam loquendo de sacramento sub quadam ratione generali, quia omne mysterium & signum rei sacræ comprehenditur, fuerunt aliqua sacramenta.

Sic enim Matrimonium Adam & Euæ fuit sacramentum, quia in illo significata fuit incarnatio Verbi diuini, illaque significatio fuit Adamo prophetice reuelata: voluitque simul significare Deus desponsationem Verbi cum Ecclesia per incarnationem. Non tamen instituit proprie contractum matrimonij in sacramentum, quia nec illud ad aliquam hominis sanctificationem ordinauit, nec vt Religionis cæremoniam esse voluit: sed tantum in officium naturæ instituit, eleuandum suo tempore ad proprie dictam rationem sacramenti per Christum, adiuncta illi virtute gratiam conferendi.

Similiter generali ratione sacramenti vtens S. Augustinus, vocat lignum vitæ, sacramentum, l. 13. de Ciuit. c. 20. Quia in illo mysterium aliquod designabatur. *De ligno*, inquit, *vitæ gustabatur, ne mors eis vndecumque subreperet, tanquam cætera essem alimenta, illud Sacramentum; vt sic fuisse accipiatur in paradiso corporali siue in spirituali paradiso Sapientia Dei, de qua scriptum est: lignum vitæ est omnibus amplectentibus eam.*

PROPOSITIO SECVNDA.

Post peccatum in lege naturæ fuerunt aliqua Sacramenta. Ratio est, quia post peccatum nullus sanctificari potuit, nisi per Christum, *quem proposuit Deus propitiatorem per fidem, in sanguine ipsius.* Oportebat ergo ante Christum esse quædam signa visibilia, quibus homines fidem suam de futuro Saluatore protestarentur, cum colerent, eiusque desiderium, & sanctificationis per illum accipiendæ, in se excitarent & fouerent. Talia autem signa & cæremoniæ recte sacramenta dicuntur, nam ad rationem sacramenti sufficit quod aliquam sanctificationem etiam imperfectam conferant, veram tamen animæ sanctificationem designando, & significando, vt docent Theologi. Antiqua ergo sacramenta, licet ex opere operato sanctitatem perfectam animæ non conferrent, illam tamen per Christum conferendam significabant, & legalem quandam iustitiam conferebant.

Adde quod in lege naturæ ante institutionem Circumcisionis, opus fuerit aliquo remedio instituto à Deo pro salute paruulorum. Hæc est sententia Theologorum ex D. Augustino lib. 5. contra Iulianum cap. 9. *Non est credendum*, inquit, *ante datam Circumcisionem, famulos Dei, quandoquidem in eis erat mediatoris fides, nullo sacramento opitulatos fuisse paruulis suis, quamuis quid illud esset, Scriptura tacere voluerit.* Idem docet Innocentius 3. rationem indicans, quia Deus neminem vult perire, & si non est verisimile in vniuersum paruulos desertos fuisse sine sufficienti medio ad salutem. Deinde hoc idem colligitur ex iis, quæ peracta sunt in veteri lege: nam licet tunc masculis subuentum fuerit per Circumcisionem, de nullo tamen remedio mentio fit pro fœminis: & ita verisimile est, remedium illud quod in lege naturæ erat ante Abraham, pro omnibus paruulis permansisse etiam tempore Circumcisionis pro fœminis, siue puellulis natis.

Innoc. cap. maiores de Bapt.

Sed quæres, quodnam illud esset remedium? Respondeo, licet id sit incertum, aliqua tamen possunt etiam cum quadam certitudine asseri: primò, remedium illud applicari debuisse paruulis per actionem parentum, vel illorum qui curam gerunt paruuli, horum enim voluntate regitur paruulus, quamdiu propriam non habet, vt qui per alienam peccatum contraxerat, per alienam quoque curari possit. Secundò, rectè asseritur, remedium illud situm fuisse in aliqua professione fidei & cultus religiosi, quo paruulus Deo dicabatur, per illos, sub quorum potestate erat. Ratio est, quia fundamentum omnis iustitiæ & cultus diuini est fides; vnde actio, qua paruulus sanctificabatur, rectè dicitur fuisse aliqua fidei professio. Tertiò etiam probabilius est, non solum internam oblationem, sed etiam externam requisitam fuisse, vt scilicet per aliquem externum actum fidei, remedium hoc applicaretur. Ratio est, quia cum ad salutem non solum sit necessaria fides, sed etiam externa fidei professio, paruuli quantum poterant, fidem illam profitebantur, per suos scilicet curatores externo cultu: & expediebat vt remedium illud sensibiliter applicaretur, ad hoc, vt constaret applicatum esse, quod alioqui incertum mansisset. Et cum ista fidei professio seruiret ad exteriorem quandam coniunctionem cum Ecclesia visibili, quæ tunc erat, oportebat vt esset in aliqua sensibili cæremonia, iuxta vniuscuiusque populi ac regionis consuetudinem ac ritum. Non existimo enim fuisse omnino determinatam cæremoniam ex diuina institutione, sed ex populorum consuetudine nam nihil, nec ex Patribus, nec ex Scriptura constat de determinato signo. Nec conueniebat ista tunc particularis determinatio, quia non omnes fideles conueniebant in eodem externo cultu, seu modo colendi Deum quod eo tempore difficillimum fuisset. Hanc rationem tangit S. Thomas, 3. p. q. 70 art. 4. ad 2. Putamus ergo sufficisse quodlibet signum fidei protestatiuum ad sanctificandos paruulos, licet illud in diuersis populis diuersum foret.

Quæres iterum, an præter istud remedium pro paruulis, fuerit aliquod aliud sacramentum in lege naturæ, ordinatum pro adultis? Respondeo, ex singulari Dei beneficio & reuelatione potuisse esse aliquem vsum alicuius particularis Sacramenti in aliqua gente vel familia, per expressam, inquam, reuelationem, aut singularem instinctum Dei, ad præfigurandum aliqua gratiæ mysteria, in noua lege per Christum consummanda. Sic existimant aliqui Theologi in oblatione Melchisedech, non tantum fuisse Sacrificium, sed etiam propriè dictum Sacramentum præfigurans nostram Eucharistiam in pane & vino institutum, & vt Sacramentum. Vniuersaliter verò loquendo, non inuenimus vel in Scriptura, vel in Patribus, aliud propriè dictum Sacramentum pro omnibus institutum. Et forte non conueniebat statui adhuc illi imperfecto specialis promissio gratiæ præter meritum operantis, excepto remedio, quo extremæ paruulorum necessitati subueniebatur; quandoquidem adulti per propriam dispositionem saluari poterant.

PROPOSITIO TERTIA.

IN lege veteri Moysis etiam instituta fuerant aliqua Sacramenta.

Ratio eadem est, quæ suprà, quia per illa conueniebat homines tunc fidem protestari de futuro saluatore, & desiderium sanctificationis per ipsum accipiendæ in se excitari. Et hæc est ratio D. Thomæ, Multum ergo differentia fuerunt illa Sacramenta à nostris, dicente Augustino: *Alia sunt Sacramenta dantia salutem, alia promittentia Saluatorem, Sacramenta noui Testamenti dant salutem, Sacramenta veteris Testamenti promiserunt Saluatorem. Mutata sunt Sacramenta, facta sunt faciliora, pauciora, salubriora, fæliciora*: Ita ipse in Psalmum 73. & 19. contra Faustum idem dicit: *Prima Sacramenta ideo ablata, quia impleta: & alia sunt instituta virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.* Nimirum ad nihil perfectum adduxit lex, & ideo reprobatio fit illius, & Sacramentorum eius, propter infirmitatem & imperfectionem; eius quippe Sacramenta tantum legalem quandam sanctitatem conferebant, quamuis significarent per Christum gratiam perfectam conferendam.

Sed dices: Nunquid per Circumcisionem vera gratia paruulo conferebatur? Respondeo, gratiam quidem tunc collatam fuisse ob necessitatem paruuli, non tamen tam vi ipsius Circumcisionis, quàm ratione interioris fidei, & exterioris eius perfectionis in Circumcisione, quam faciebant parentes, vel curatores offerentes paruulum Circumcisio ergo erat conditio sine qua non: ex opere tamen operato non conferebat gratiam, nundum erat pretium nostræ redemptionis exhibitum. Itaque dici potest collatam fuisse gratiam in Circumcisione, quatenus illa applicabat fidem vel offerentis, vel Synagogæ, vel Abrahæ; & ratione huius fidei Deus paruulum iustificabat. Ita loquitur Bellarminus de hac relatè disserens l. 2. de Sacramentis cap. 15: & Theologi in 3 p. q. 62. a. 6. Ad quos lectorem remittimus, ne vltra nostrum institutum progrediamur.

Sed cum Circumcisio præcipuum fuerit illius legis Sacramentum, & frequenter de illa occurrat mentio, maxime in die Circumcisionis Christi, pauca de eius cæremoniis nobis dicenda sunt.

Quæritur ergo 1. Cur signum Circumcisionis fuerit adhibitum in occulto, & pudendo corporis membro? si enim datum sit ad distinguendum populum fidelem ab infideli, conuenientius fore videtur, vt daretur in aperta & decenti corporis parte. Item cur in tenera ætate datum est signum adeo afflictiuum, quo facilè infans periculo mortis exponebatur? Respondeo. Licet plenissimam huius mysterij rationem assequi nequeamus, plures tamen rationes afferri possunt.

Prima, quia Circumcisio fuit signum fidei Abrahæ, qui credidit Christum ex se nasciturum: & ita positum est in generationis parte, vt significaretur Christus ex Abraham secundum carnem nasciturus. Hoc significatur Gen. 27. *Circumcidetis carnem præputij vestri, & erit signum inter me, & vos.* Præcipuum autem fœdus inter Deum & Abraham fuit, quod Deus promisit illi Messiam ex suo semine, & ipse tunc credidit Deo & reputatum est ei ad iustitiam. Vnde ad Rom 4. dicitur: *signum accepit Circumcisionis signaculum fidei*, illius scilicet, quâ credidit Christum ex semine suo oriundum. Secunda ratio est, quia Circumcisio fuit in remedium peccati originalis, illud autem per actum generationis carnalis traducitur, & ideo in membro illo generationis signum ponitur. Tertia ratio, quia Circumcisio ordinatur ad diminutionem carnalis concupiscentiæ significandam; significabat enim concupiscentiam illam carnis in homine maxime vrgentem, per Christum, eiúsque gratiam minuendam fore, superandam & circumcidendam. Quarta ratio est, quia in hoc membro Adam primum sensit inobedientiæ suæ effectum, & carnis rebellionem.

Quæritur 2. an Circumcisio debebat fieri cultro lapideo? Respondeo, non id necessarium fuisse, nam cum traditur Gen. 27. ritus & præceptum Circumcisionis, nulla fit mentio cultri lapidei, & testatur S. Iustinus, Iudæos sua ætate, non lapideo, sed ferreo cultro vsos, quod etiam modo in vsu est apud eos. Neque obstat factum Sephoræ vxoris Moysis, quæ petreo cultro vsa est, dum præcepit ei Dominus circumcidere filium: neque etiam quod Iosue cap 5. præceptum datur, vt petreo cultro vtatur. Nam quod spectat ad Sephoram, non ob præceptum, nec forte ob mysterium, sed ob festinationem, & minas mortis, quas Angelus Domini ei intentabat, vsa est instrumento quod maxime habuit obuium. Quod vero spectat ad Iosuë, cum speciali præcepto illud ei fuerit significatum, id satis indicat non fuisse in primo illo generali Circumcisionis præcepto comprehensum Hoc ergo factum fuit tunc ob singulare mysterium, & significabatur primam Circumcisionem futuram carnalem, secundam spiritualem, dandam per Christum qui est petra.

Quæritur 3. de tempore Circumcisionis, an absolutè necessarius fuerit octauus dies? Respondet affirmatiuè D. Thomas cum Hugone, dicens non potuisse etiam ob periculum præueniri, & probat ex Glossa Prouerb. 4. ad hæc verba: *Vnigenitus eram coram matre mea.* Vbi indicat filium priorem Dauidis ex Bersabee non numerari, quia incircumcisus mortuus fuerit ante octauum diem. Quod si puer ante illum diem periculo mortis erat obnoxius, poterat ei subueniri per illud remedium quod erat in lege naturæ ante circumcisionem, & adhuc pro puellulis perdurabat. Putant vero aliqui Theologi, si minister octauum diem præuenisset, validum fore Sacramentum, licet peccaret. Ratio vero octauæ diei determinatæ, erat teneritudo infantis, ne si ante circumcideretur, certo periculo exponeretur. Mystica vero ratio est, quia per octauum diem Circumcisionis, significaretur octauus dies resurrectionis, quæ fit octauo die, id est, octaua mundi ætate, in qua circuncideretur omnis caro, naturæque corruptio, & vetustate deposita, natura perfecte renouabitur. Poterat tamen iusta de causa circumcisio differri post octauum diem, sicuti dilata fuit in deserto per quadraginta annos, ob continuam peregrinationem; nec enim sine periculo multorum fieri poterat, quamuis aliqui hic velint fuisse aliquam dispensationem. Maior. Palud.

Quæritur 4. de loco Circumcisionis. Respondeo nihil specialiter institutum fuisse Vnde Abraham seipsum & suos circumcidit domi, & Christus in Bethleem circumcisus est. Nihil etiam constitutum est de ministro. Vnde modò viri, modò fœminæ, circumcisionem peregisse dicuntur. In circumcisione autem nomen dabatur, vti nos damus in Baptismo, quia tunc ascribe- Maior.

bantur in Ecclesiam Dei, & erat sacramentum initiatiuum veræ religionis & fidei. Quapropter etiam Abrahæ nomen tunc mutatum fuit, vt qui prius Abram, postea Abraham vocatus fuerit.

Vbi notant cum sancto Hieronymo, Lippom. & alij, ad Abram addi litteram *he*, vt fiat Abraham, eandem addi quoque ad Sara, vt fiat Sarah: quæ litera *he*, præcipua est in nomine Tetragrammato Dei; bis enim in eo ponitur, quasi per hoc indicet Deus Messiam, quia Deus est, Deique Filius, siue Iesum Christum ex Abraham & Sarah nasciturum.

LECTIO VI.

DE CHARACTERE Sacramentali.

1. *Allegat loca scripturæ ad probationẽ Characteris.*
2. *Explicat officium Characteris.*
3. *Docet Characterem esse indelebilem.*

PROPOSITIO I.

Characterem imprimi per aliqua sacramenta, scripturis est conforme.

Primò, deduci potest ex Apostolo ad Ephes. 1. *In quo credentes signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ.* Vbi aduerte frequenter fideles in scripturis vocari *Signatos*, siue *Sigillatos*, hocque nomen eis multiplici ratione posse competere. Primò quidem ratione prædestinationis & electionis, quia per illam tanquam oues (quas nemo rapiet de manu Pastoris æterni Christi) signatæ sunt signaculo electionis, quo ab hœdis, hoc est, reprobis distinguuntur. De hoc signaculo loquitur Apostolus 2. ad Timoth. 2. *Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: Cognouit Dominus qui sunt eius*, nempe Dei præsentia omnia tempora, & quæ quolibet tempore sunt, aut fiunt, anteuertens præuidendo, quasi signat omnes, qui sui perpetuò futuri sunt in fide & gratia constantes eosque in prædestinatorum libro conscribit & consignat, hoc est, in mente & memoria sua æterna. Atque signans eos, gratiam eis prædestinationis præparat, quam aliqui vocant *Signatum*, hoc est, gratiam quam præuidet fore efficacem, & finalis etiam perseuerantiæ effectum consequuturam.

Hac etiam ratione gratiam & vocationem electorum & prædestinatorum, vocat Augustinus, *Altam & secretam*, quia scilicet, signata est secreto & arcano sigillo diuinæ præscientiæ, & amoris æterni præordinantis eos ad vitam per gratiam & perseuerantiæ donum. Itaque oues quæ permansuræ sunt in æterno ouili, iam designatæ sunt, & sigillo Pastoris signatæ, etiam antequam ad Pastorem per fidem aggregentur, dicente B. August. in Psal. 45. *Secundum istam Dei præscientiam & prædestinationem, quam multæ oues foris sunt, & quam multi lupi intus? Et quam multæ oues intus, & quam multi lupi foris?* Et ita manet verum: Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc, cognouit Dominus, qui sunt eius, quia nouit Dominus, inquit idem August. *Qui permaneant ad coronam, qui permaneant ad flammam: nouit in area sua triticum, nouit paleam, nouit segetem, nouit zizania.* Et ob id Christus Ioan. 17. v. 6. & 20. vocat iam suos, eos qui adhuc non crediderant, sed in illa prædestinatione iam erant sui, & iam erant signati, & certò credituri, ac in fide & gratia finaliter permansuri. Ideo etiam Apoc. 7. de electis loquens Ioannes, vocat eos *Signatos signo Dei viui.*

2. Fideles vocantur *Signati*, ratione ipsius fidei, est enim fides signaculum quoddam, quia est nota & veluti tessera, qua fideles ab infidelibus distinguuntur. Et illa rectè etiam intelligitur per illud signum Dei viui, quod Angelus ascendens ab ortu solis, imprimebat non solùm cordibus, sed & frontibus seruorum Dei, ad significandum quod licet fides sit in corde, tamen gerenda sit in fronte: quia scilicet, nunquam debemus erubescere publicam fidei Christi confessionem. Vnde vnus exsignatis in fronte erat Paulus, qui dicebat: *Non erubesco Euangelium, virtus enim Dei est in salutem omni credenti.* Et omnes Christianos erudiens, clamabat: *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Itaque in illo loco Apost. non agitur solùm de fine mundi: sed maximè de initio & propagatione Ecclesiæ Christi, ad quam per fidem aggregati sunt aliqui ex Iudæis, qui per 144. millia indicantur (numero certo pro incerto) vt paucitas designetur: plurimi autem ex Gentibus, & ideo de illis subiungitur: *Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, &c.* Rom. 1.

Iste ergo Angelus ascendens ab ortu solis, Christus Dominus est, magni consilij Angelus, cuius nomen est Oriens; & maximè cùm ab inferis viuus resurrexit, quasi ab ortu ascendere, hoc est, quasi sol nouus exoriri visus, & tunc Euangelij prædicatio cœpit, & ipse sigillo fidei suos consignauit, qui præordinati erant ad vitam æternam, tam ex Iudæis, quam ex Gentibus. Et hoc est sigillum quod ei à Patre commissum est, sigillum regni sui ei datum in sua inauguratione, cùm data est ei potestas in cœlo & in terra. Quod adumbratum videtur Gen. 41. in Ioseph, cui Rex annulum suum signatorium dedit, vt vice sui vniuersas Ægypti prouincias regeret. Quod autem dicitur clamasse quatuor Angelis tenentibus quatuor ventos, rectè intellexeris non Angelos bonos, sed principes vniuersi orbis, qui in quatuor angulos diuiditur. Hi ab Angelis Rectoribus tenebrarum incitati tenebant quatuor ventos terræ, id est, vniuersos Euangelij Præcones impediebant, ne sacræ doctrinæ flatum mortalibus inspirarent. Ne flarent super terram, siue super eos, qui in quauis orbis plaga morabantur; neque super mare, siue super eos qui in maris insulis habitabant; neq; in vllam arborem, hoc est, in illos fideles, qui se in syluas, & abdita loca persequutionis metu abdiderant. Hos ergo imperio suo coërcuit, quasi clamans Christus, & vim eorum compressit, ne Apostolicorum ventorum flatum coercerent, sed liberum cursum Euangelicæ prædicationi darent in suis Regnis & Prouinciis; vt sic venti hi cælestes vniuersum orbem flatu suo salutari perflarent. Ita multi Interpretes. Carthus. Blosius. Viega, & alij. Rupert.

3. Fideles vocari possunt *Signati*, ob signaculum gratiæ & charitatis animam signantis & sanctificantis. Hoc est signaculum Spiritus sancti, quo obsignamur, quo character bonitatis & sanctitatis eius nobis imprimitur, vt illam in moribus exprimamus: Vnde in Spiritum sanctum iniurii sumus, dum per peccatum illum gratiæ characterem expungimus. Nam peccatum est character spiritus maligni, quem peruersitate nostra superinducimus; est imago sathanæ sigillo eius expressa, quæ totaliter corrumpit & commaculat in anima sigillum Regis æterni, imaginem Dei, & Christi signaculum Spiritus sancti. Hoc signaculo signantur filij lucis, & di-

loqui videtur, est 2. ad Cor. 1. *Qui confirmat nos, & vnxit nos Deus, qui & signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Hic specialiter agere Apostolus existimatur à plerisque Doctoribus, de charactere Confirmationis: distinguit enim hæc omnia, *Confirmauit nos, dedit pignus Spiritus, vnxit, signauit*, quæ aptissimè distincta reperiuntur in sacramento Confirmationis.

1. Ibi specialiter confirmamur, siue roboramur ad fidem profitendum à qualibet vrgente persequutionis procella.

2. Ibi specialiter Spiritum sanctum accipimus, tanquam pignus & arrham futuræ gloriæ. Dona enim Spiritus, quæ ibi nobis abundè infunduntur (in cuius signum olim Spiritus Sanctus etiam visibiliter in Confirmatione descendebat) seruiunt nobis tanquam arrha quædam, donec perfectiùs dona gloriæ promissa à Spiritu sancto accipiamus.

3. Ibi specialiter vngimur, tanquam athletæ fortes, ad viriliter luctandum contra aduersarias potestates, & copiosè replemur Chrismate spirituali designato per Chrisma materiale, vt iam simus perfecti & consummati Christiani.

4. Ibi specialiter signamur & sigillamur signo ac sigillo Crucis in fronte; & in anima Charactere: vt simus generosi milites insigniti hoc Ducis nostri signo, vsque ad sanguinem pro eius gloria dimicare parati. Et ita verum est tunc illud D. Amb. l. 1. de Spir. S. c. 6. *Exteriori specie signamur in corpore, veritate tamen signamur in corde.*

PROPOSITIO SECVNDA.

T*Riplex est Characteris officium in Christianis.* Primò Christo configurare. 2. ad diuina sacramenta suscipienda vel ministranda, siue ad speciales aliquos actus deputare. 3 ab aliis distinguere. Hæc tria reperiuntur in tribus Sacramentis.

Primum quidem characteris officium in illis reperitur, quia Baptismus nos Christo specialiter configurat, tanquam membra capiti: Confirmatio illi nos subiicit & configurat tanquam milites Duci. Ordo illi nos configurat, tanquam inferiores ministros summo sacerdoti. Hinc Character sacramentalis rectè dicitur Character Christi (teste D. Thoma) quia illo nos Christus insigniuit, sibi nos conformans, & sui supremi sacerdotij participes efficiens. Sed nunquid etiam Christi Character dicitur, eo quod illo Christus insignitus fuerit? Respondeo, in Christo non fuisse Characterem, cùm enim ratione Diuinitatis suæ excellentiori quodammodo in caput Ecclesiæ, in supremum quoque ducem, ac in summum sacerdotem, à Patre designatus fuerit, non indiguit charactere, qui imperfectionem quandam subiecto cui inest, supponit; cùm sit participatio quædam sacerdotij Christi, supponens illum, cui imprimitur esse membrum, aut militem, aut ministrum, respectu alterius superioris capitis.

Secundum Characteris officium etiam in dictis sacramentis declaratur. Quia per Baptismum reddimur idonei ad reliqua sacramenta suscipienda. Per Confirmationem deputamur tanquam milites, ad intrepidè fidem confitendam. Per Ordinem deputamur ad conficienda & conferenda Sacramenta. Hinc character à Theologis censetur esse in genere moralis cuiusdam potentiæ passiuæ vel actiuæ, nos aptos reddens ad aliquid vel suscipiendum, vel egendum: ita vt eo ipso, quo Deus nobis characterem sacramentalem imprimit, quoddammodò deputet nos, & se velut obliget, vt in functionibus Sacramentalibus sua omnipotentia concurrat. Vbi aduerte; aliter Deum, aliter homines se gerere, dum ad aliquod munus nos deputant: hominum enim deputatio, quia solùm externa est, non est ita efficax, vnde ad arbitrium Reipublicæ vel Principis tolli solet. At verò Deus efficaciori & excellentiori modo potestatem ad munia sacra exercenda, in sacramentis vel percipiendis vel conficiendis solet tribuere, per internum aliquod donum animæ infusum & immobiliter inhærens quòd hominum arbitrio tolli nequeat. Sicut etiam cum vult offensam nobis remittere, non id solùm facit exteriori condonatione & reconciliatione, vt solent homines, sed interius in anima infundit & imprimit qualitatem, per quam nos sibi obligatos efficit, & acceptat in amicitiam. Et cùm vult nos in se credere, sperare, diligere, per interiora spiritualia dona animæ inhærentia id præstat; per habitum scilicet fidei, spei, & charitatis, quæ interius animum exornant, & ad id promptum reddunt. Itaque efficax & perfecta est diuina deputatio in muniis sacramentalibus, per signum spirituale characteris, quo & anima exornatur & consecrationem quandam indelebilem accepit in ea quæ sunt cultus diuini: quæ nec Magistratuum, nec Principum nec hominum quorumcumque subest arbitrio aut potestati, in quo antiqui & nostri falluntur hæretici. Hinc Tertullianus l. de præscrip. cap. 41. illos irridens & perstringens, dicit: *Ordinationes eorum temerariæ, leues, inconstantes: nunc Neophytos collocant, nunc sæculo adstrictos (hoc est coniugio) nunc Apostatas nostros, vt gloria eos obligent, quia veritate non possunt: Nusquam facilius proficitur, quàm in castris rebellium, vbi ipsum esse illic promereri est. Itaque alius hodie Episcopus, cras alius: hodie Diaconus, qui cras Lector; hodie Presbyter, qui cras laicus: nam & laicis Sacerdotalia munia iniungunt.*

Tertium characteris officium, in dictis Sacramentis declaratur. Quia Baptismus nos tanquam domesticos Christi, distinguit ab illis, qui nullo modo ei coniuncti sunt, hoc est, fideles ab infidelibus. Et id quidem præstat non solùm exteriori notâ & charactere. Nam nationes à nationibus exteriori quodam symbolo & veste differre, semper consuetum fuit. Sic Græci agnoscebantur per pallium, Romani per Togam, Iudæi per signaculum Circumcisionis, Gentes per præputium. Et olim pueri distinguebantur per prætextam, Milites per Sagum, Victores per palmatam vestem, Imperator per purpureum Paludamentum, Sacerdotes per Cydarim & Poderem. Verum Deus, qui interiùs in anima agit, non solum vult fideles ab infidelibus exteriori signo distingui, sed & interiori in anima impresso charactere, eos consignat, & agnoscit ipsos, siue vt domesticos, siue vt milites, siue vt ministros & Sacerdotes, per diuersos characteres. Et ita sicut per Baptismum sibi signat specialiter suos fideles; ita per Confirmationem suos milites speciales, signo distinguuntur confirmati, ab illis qui nuper baptizati, adhuc sunt quasi modò geniti infantes. Similiter & per Ordinem suos signat ministros speciali nota, vt distinguantur à reliquis fidelibus, tanquam destinati, vt stent coram Domino in sacris functionibus.

PROPOSITIO TERTIA.

CHaracter per hæc sacramenta impressus, indelebilis est, & ideo illa iterari non possunt.

Sic definit Conc. Trid. ss. 7. Can. 9. *Si quis dixerit in Baptismo, Confirmatione, Ordine nõ imprimi characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale & indelebile, vnde ea iterari non possunt, anathema sit:* Dicitur vero character indelebilis, quia de facto perpetuò in anima quamdiu illa durauit, in quocumque eius statu, manebit. Est enim character, participatio quædam Sacerdotij Christi: quod cùm sit perpetuum, etiam perpetuitatem quandam communicat characteri. Vnde aduertenda est differentia inter characterem, & alia Dei dona, fidem, spem, charitatem, gratiam sanctificationem, & similia. Licet enim gratiæ donum, quod etiam per Sacramenta infunditur, ex se sit perpetuum, quia à nulla causa creata potest destrui, nec physicè loquendo habet contrarium à quo destruatur (est enim qualitas spiritualis, incorruptibilis, in subiecto spirituali, incorruptibili) tamen demeritoriè per peccatum quodlibet mortale deperditur. Est enim in libero animæ arbitrio, hanc gratiam & charitatem deserere per prauæ voluntatis actum, sicut & fidem ac spem, per actus fidei speique contrarios. At non est in potestate animæ, vllo etiam infidelitatis aut desperationis peccato hunc characterem deserere, aut expungere. Sic nec in eius potestate est, dum hæc suscipit Sacramenta ex consensu suo & voluntate, dicti characteris impressionem impedire, qualibet praua in dispositione. Etiamsi hæresis esset imbutus errore, non credens ipsum Sacramentum habere vim talem imprimendi characterem, imò credens characterem figmentum esse, tamen illum recipit, si in Sacramentum consentit.

Itaque quantumlibet qui fidem eiuret, & Baptismum, imò omnia sacramenta, & ipsum Deum, manet hoc signum indelebile in ipso, aduersus ipsum testimonium ferens, & sententiam pronuncians condemnationis: nisi resipiscat, & ad Christi castra reuertatur. *An minus forte* (inquit B. August.) *Sacramenta Christiana poterunt, quàm corporalis nota, qua miles insignitur? Illa namque militi ad militiam quam deseruisset reuertenti, non noua imprimitur, sed antiqua agnoscitur & approbatur.* Idem ergo iudicium est de Christi charactere, qui à Sanctis Patribus signum ac tessera Ducis, militiæque nostræ solet vocari, quod ad fidelitatem seruandam vrgemur. Audi S. Basil. *Tesseram Duces sub se militantibus dant, vt amici facilius inuicem se noscentes exhortentur, & si cum hostibus commisceantur, eo faciliùs discerni ac separari possint. Quodsi fortè commilitonum separatio fiat, nemo te quarum sis partium, nostrarum, an aduersarij nouerit, nisi mysticis signis familiaritatem præ te feras: nisi signatum sit super te lumen vultus Domini, nisi characterem in te agnoscat Angelus, quonam modo propugnabit, aut ab inimicis vindicabit? Quomodo, inquam, dices, Dei sum, signa non ostendens? An ignoras quemadmodum signatas domos in Ægypto exterminator præteriit, in non signatis verò primogenita peremit:* Thesaurus non obsignatus furibus facilè patebit.

Lib. 2. c. 11. contra Epist. Parm.

Basil. in exhort. ad Bapt.

Exempl.

Iulianus Apostata, vt refert Historia Tripartita libr. 9. post viginti annos à Baptismo factus Apostata, à Christiani nominis & cultus abdicatione, imperium fuit auspicatus: Christianamque fidem tali est odio prosecutus, vt in dicto publico victimarum sacrificio, illarum sanguine impuro lauari voluerit & baptizari, putans sic delere signaculum sacrum characteris, quod ei in Baptismo impressum fuerat; ac signaculum vnctionis sacræ, signum Crucis Christi, Sacraque omnia Christiana hisce nefariis & diabolicis sacris penitus à se abolere. Immò & in sanguine illo manus suas in Eucharistiæ incruenti sacrificij sumptione abluit, vt ab hac quam olim fideles manibus sumebant, profanatione eas expurgaret. Sed frustra fremit & insanit contra Christianum cultum. Signaculum illud sacrum characteris, nulla impuritate, nulla diabolica inuentione, nulla inferni, aut Satanæ arte, poterit expungi: sed manebit in illo etiam in æternum, vindictam inclamans contra ipsum, infidelitatem exprobrans, mirè contorquens, intolerabilem confusionem ei ingerens. Per illud distinguetur ab Alexandro, à Pompeio, Iulio, Augusto, aliisque Cæsaribus, qui imperio potiti, nunquam Baptismali vnda sunt abluti: & ideo minus torquentur quàm impius ille, *cui melius fuisset non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionem retrorsum conuerti ab illo, quod ei traditum est sancto mandato.* 2. Pet. 2.

Sic etiam sagas & maleficas Satan suæ subiiciens seruituti, vt fortiùs sibi obstringat, iubet abiurare fidem, Baptismum, & Christum ipsum, ac speciale sibi fidelitatis præstare iuramentum, iuramento Baptismi aduersum. Quo peracto, eas velut suis sacris initians, simulat se signaculum & characterem Baptismi, frontisque Chrismationem expungere, vt in nullo iam se Christo obstringi agnoscant, cuius omnia signa abiurarunt, simulque nouum scillis characterem imprimere, signum suæ seruitutis inuiolabile, indicat. Sed certum est, dæmonem nihil per hæc omnia nocere sacro huic signo indelebili characteris, quamuis id seductoriè, multis adhibitis nefandis cæremoniis, persuadere conetur. Reuerti ergo & illæ possunt ad castra & seruitutem Christi, nec nouo egent signaculo aut Baptismate.

Ex dictis concludo, characterem non solùm in hac vita, sed & post mortem perdurare. Hæc est communior Theologorum sententia, quam licet Concilia non definiant, cùm tamen absolutè asserant characterem esse indelebilem, & Catechismus Pij V. asserat perpetuò inhærere rectè id intelligatur absolutè, & sine limitatione: maximè quia cùm character sit spiritualis qualitas, & à corpore non dependeat, non est ratio cur morte pereat.

Sed quæres, ad quem vsum post mortem perduraret? Respondeo, in Beatis rectè manere, cùm sit qualitas spiritualis animam quodammodo perficiens: & seruire potest, ad hoc vt eos designet, quibus abundantiùs datum est frui hîc diuitiis Christi. Respondeo 2. in damnatis manere ad ignominiam & maiorem confusionem, vt notior sit ingratitudo eorum, qui gratiam hîc acceptam neglexerunt.

Concludo 2 ob hunc characterem non posse iterari Sacramenta dicta. Et ita asserunt plerique Theologi, quod baptizatus qui resuscitaretur, non deberet iterum baptizari, sicut nec sacerdos resuscitatus deberet iterum ordinari, vt potè in quibus sacer ille character tum Baptismi tum Ordinis permanserit. Itaque generaliter loquendo, quicumque voluntariè reiterant tria ista Sacramenta, sacro characteri, Deoque sunt iniuri j. Ideo olim veri Catholici maluerunt subire mortem, quàm in se pati Baptismi reiterationem.

Præcla-

Præclarum est quod hac de re refert Victor Vticensis. Hunericus Rex, inquit, cùm esset Arianus, iussit omnes Catholicos rebaptizari ab Arianis, & ita Arianismum profiteri: Rebaptizatis curabat dari chyrographum, quo significabatur illos paruisse Regi.

Lib. 5. V. Vandal. persec.

Hoc chyrographum erat Character Bestiæ, siue Anti-Christi, sine quo nemo quid emere aut vendere, vel de loco in locum transire poterat. Steterunt tunc Orthodoxi (præsertim Clerici) fortes in fidei confessione. Inter alios sex Monachi, cum Liberato Abbate.

Qui protracti Carthaginem, cùm Præses offerret amplos honores, opes, Regis amicitiam, ipsi generosi milites omnia hæc velut contagia respuentes, vno ore clamabant: *Vnus Deus, vna Fides, vnum Baptisma. Nec poterit adiuuante Deo, in nobis iterari, quod semel in Euangelio præceptum est dari: Facite quod vultis, melius est ad modicum temporalia ferre supplicia, quàm æterna subire. Habete quæ promittitis, cum ipsis diuitiis paulò post perituri, nobis nullus de postibus fontium valebit euellere, quod in vno Baptismate, artifex Trinitatis dignatus est titulare.*

Iussit ergo Hunericus post tetrum carcerem, eos imponi naui aridis lignis plenæ, vt in medio mari cremarentur. Incedebant illi ad supplicium, quasi ad epulas, vna voce cantantes: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Votiua nobis hæc dies est, & omni festiuitate solemnior: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, cùm pro fide Dei nostri perferimus supplicium, ne amittamus fidei indumentum.* Publica quoque voce populum ad constantiam excitabant: *Ne timeatis, ô populi Dei, minas & terrores præsentium tribulationum; sed moriamur pro Christo, qui mortuus est pro nobis.*

Erat inter eos puer, nomine Maximus, huic dicebant Arriani: *Infantule, quid festinas ad mortem? dimitte eos, insaniunt, sequere consilium nostrum, vt vitæ reperias remedium, Regisque palatium gloriosum ingrediaris.* At puer: *Nemo me separabit à Patre meo Liberato Abbate, & Fratribus meis, cum sum in timore Dei in Monasterio enutritus: cum ipsis desidero passionem suscipere, cum quibus credo futuram gloriam inuenire. Ne putetis posse seducere pueritiam meam. Nos septem voluit Dominus congregare, septem dignabitur vno martyrio coronare, sicut pueros septem Machabæos. Si negauero eum, ipse me negabit.*

Ducti ergo sunt in altum mare: sed ignis accensus mox diuino nutu extinctus est, idque secundò & tertiò. Vnde Tyrannus fremens iussit vectibus remorum cerebrum eis comminui, sicque fœlicem animam exhalarunt. Horum corpora mare eadem hora illæsa in terram exposuit, quod est contra eius naturam, nec ausum fuit (vt moris est) triduana dilatione in profundo retinere, ne Dominico præcepto minime paruisset. Ad quod miraculi genus Tyrannus ipse expauit: sed Clerus ea honorificè sepeliuit. Hæc ex Victore Vticensi.

LECTIO VII.

DE MINISTRO, ET suscipiente.

1. *Docet ministerium ad Sacerdotes pertinere.*
2. *In ministro requiri debitam intentionem.*
3. *Consensum requiri in suscipiente adulto.*

PROPOSITIO I.

Ordinaria potestas Sacramenta conficiendi, vel ministrandi, est penes Sacerdotes, vel Episcopos.

Dico, *ordinaria*, nam in casu necessitatis, non solùm ministri inferiores baptizare possunt, sed etiam laici, imò & mulieres: quia cùm hoc Sacramentum sit necessitatis, noluit Deus vllum excludi à ministerio. Similiter potest Diaconus, in defectu Sacerdotis, Eucharistiam ministrare. Et quandoque ex Sacerdotis commissione, illi calicis dispensatio concessa fuit, vt patet ex Historia sancti Laurentij, dicentis ad Xistum Pontificem: *Experire an idoneum ministrum elegeris, cui commisisti Dominici sanguinis dispensationem* quasi dicat, experire an & ipse suum pro Christo sanguinem possit fundere, & in martyrio, tanquam sacrificio, quo tuum Deo sanguinem tanquam sacrum libamen profundis consors esse. Ex ordinaria itaque auctoritate, quam iure diuino habent, solis Sacerdotibus competit dicere: *Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* In hos insufflauit Christus, & dixit: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*: quæ verba in eorum ordinatione repetuntur. Ipsi verò Spiritum sanctum aliis infundunt, & peccata remittunt, ac per gratiam animas illuminant Sacramenta administrando quæ sunt gratiæ ac luminis interni, remissionisque peccatorum causæ, ac signa efficacissima.

Sic & olim Deus habuit speciales ministros, qui tabernaculo deseruirent, & sacris functionibus præessent, portarentque vasa Domini. Et hi typus erant noui Testamenti Sacerdotum quibus sacramenta, tanquam vasa Sanguinem Christi continentia, quo populus aspergitur & emundatur, commissa sunt, vt eorum arbitrio & authoritate dispensentur. Vnde his rectè possumus dicere quod olim Moyses Leuitis: *Audite, filij Leui, Nunquid vobis parum est, quod separauit vos Deus Israel ab omni populo, & iunxit sibi, vt seruiretis ei in cultu tabernaculi, & staretis coram frequentia populi, & ministraretis ei.*

Sicut verò sacris se functionibus ingerere olim grauissimum piaculum fuit non habenti authoritatem; ita multomagis in noua lege. Extendit Oza manum ad Arcam Dei, quoniam calcitrabant boues. Sed iratus Dominus, percussit eum super temeritate, & mortuus est ibi iuxta Arcam Dei. Scilicet solis Leuitis licitum erat Arcam Dei tangere.

Grauissimè quoque percutitur Ozias Rex, qui ingressus templum, adolere voluit incensum super altare thymiamatis: sed statim post ingressus Azarias, & cum eo Sacerdotes 80. restiterunt, & dixerunt: *Non est tui officij, Ozia, vt adoleas incensum Domino, sed sacerdotum, hoc est filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad huiusmodi ministerium. Egredere de sanctuario, ne contempseris, quia non reputabitur tibi in*

gloriam hoc à Domino Deo. Iratusque Ozias, & tenens in manu thuribulum, minabatur Sacerdotibus. Statimque orta est lepra in fronte eius coram sacerdotibus: & festinato expulerunt eum, fuitque leprosus ad diem mortis suæ, & habitauit in domo separata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat è domo Domini. 2. Paralip. 26.

Aduertant hæc nostri hæretici, qui sine missione legitima, sine ordinatione praua sacris se functionibus ingerunt, sacra ministeria peruertunt, laicis omnibus ac coniugatis, opificibus & vilibus personis, ea exercere permittunt cum confusione. Meminisse deberent illius ex Apostolo; *Nemo sibi sumit honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron.* Omnes ministri & Sacerdotes Ecclesiæ Catholicæ à Christo vocati censentur, & ab illo saltem mediatè ordinati, ex eiusque ordinatione auctoritatem ad sacramentorum ministerium sortiti. Quia Presbiteri ab Episcopis ordinem acceperunt, & hi ab aliis Episcopis, & hi rursus ab aliis, & sursum versus ascendendo venies ad Apostolos, qui proximè à Christo ordines & auctoritatem habuere; sic longa ordinationum serie omnes à Christo potestatem participant. Ita oleum vnctionis sacræ à Christo tanquam capite, in Apostolos tanquam genas, & ab illis in Episcopos tanquam barbam (quia virile robur Christi sunt) & exinde in oram superiorem vestis, hoc est, inferiores ministros descendit. Accedant hæretici, & euoluant ordinem Episcoporum & sacerdotum suorum, & ostendant ita per successionem ab initio decurrentem, vt possint recurrere ad aliquem ex Apostolis, suæ ordinationis authorem, deinde ad ipsum Christum. At quia id non possunt, tanquam fures, & latrones habendi sunt, qui per ostium ingressi non sunt, sed furtiuè vel irrepunt, aut violenter irrumpunt. Et cum non sit eis potestas pascendi, sacramenta ministrandi, euangelizandi, à Pastore & Episcopo animarum nostrarum Christo Domino communicata, assumunt sibi honorem ministerij, ad quod à Deo nequaquam vocati sunt.

Mirabile verò est, iam ex vtero certis prodigiis, aliquos ad ministeria sacra, quasi vocatos & designatos à Deo fuisse. Sic refert D. Gregorius Turonensis de S. Nicetio. A primo, inquit,
Exempl. ortu suo, diuinis quibusdam signis, in sortem Domini electus fuisse videtur Nicetius. Nam cùm partu effusus aliorum infantium instar prodiret in lucem, capillis nudus, in circuitu tamen capitis tenuis pilorum ordo apte distinctus apparuit, haud secus ac si clericali corona ex arte ornatus fuisset. Vnde Abbati cuidam sancto disciplinis sanctis traditus est imbuendus, cui successit omnium votis dignissimus, & postea Episcopus est creatus.

An. 4. 13. Illud etiam mirabile est diuinæ prouidentiæ signum, quod de sanctis Medardo Nouiodunensi, & Gildardo Rotomagensi Episcopis, sacri tradunt historici: qui fratres vterini, vna die, ex vno matris vtero in lucem prodiere, vna & eadem die fuerunt Episcopi creati, & eadem die sunt defuncti, eademque die sanctis adscripti.

Voragin. & alij.

Vna dies peperit Mitras, dedit altera mortem.
Altera & in Sanctos lectus vterque fuit.
Fœlices fratres, quorum communis origo,
Vita, Corona, obitus, gloria, festa dies.

Simile quid refertur in Chronic. Fr. Dominicanorum de F. Petro & Arnoldo Gallis vno partu
An. 1150. editis: eadem die ad studia missos esse Lutetiam Parisiorum, eadem die religionis habitum suscepisse, & vota emisisse, eadem die primum Sacrum celebrasse eadem die & hora mortuos esse.

De S. Iuliano Episcopo refert Ribadeneira 28. Ianuarij, statim atque materni vteri claustris egressus est, brachiolo suo in altum sublato, præsentibus omnibus, facto signo Crucis (vt solent Episcopi) benedictionem impertisse.

Sed neque hic prætereundum quod de Athanasio refertur, qui ante tempus sacris se mysteriis adhuc puer ingessisse videretur, nisi secretior quædam diuina prouidentia agnita fuisset, quo puerum hunc ad altiora destinari designabat. Ruf- Ruff. l. 10.
finus sic refert. Tempore quo apud Alexandriam Hist. c. 14.
S. Petri Martyris diem Alexander Episcopus agebat, expletis solemniis, Clericos suos, ad conuiuium expectabat in loco mari vicino, videt autem super oram maris ludum puerorum imitantium Episcopum, & quæ in Ecclesiis geri solent: cumque intentus spectaret, videt ab his geri secretiora quædam & mystica. Illicò vocat Clericos, & hos pueros ad se perduci imperat. Percunctatur quis eis ludus, quid egissent & quomodo. Tandem rem gestam ordine pandunt, & Baptizatos quosdam Catechumenos fatentur, per Athanasium Episcopi personam gerentem. Tum ille diligenter inquirit à baptizatis, quid interrogati fuerint, quid responderint, simulque à baptizante quid egerit. Vbi videt iuxta Ecclesiæ ritum cuncta constare, cum Concilio Clericorum statuisse traditur, illi Baptismum non debere iterari, sed adimpleri ea quæ à Sacerdotibus mos est. Athanasium verò, & illos pueros, vocatis parentibus, sub Dei obtestatione tradidit suæ Ecclesiæ nutriendos. Et cum Athanasius paruo tempore sufficienter fuisset instructus, traditus est à parentibus Sacerdoti Christi, tanquam alter Samuel in Templo nutriendus. Vnde & ab eo pergente ad Patres in senectute bona, ad portandum post se Ephod Sacerdotale deligitur. Ita Ruffinus, & alij Historici.

Hic ergo existimo quodam spiritus instinctu speciali, Episcopum Alexandrum agnouisse (diuina quadam prouidentia ad altiora in Athanasio fundamentum iaciente) rem hanc ritè gestam fuisse, vnde noluit iterari baptismum. Nam alias saltem sub conditione videbatur iterandus, nec aliter iudicaretur, si quid simile nunc contigeret, nisi alia reuelatio adesset.

Inquirit D. Thomas, An Angeli possint sacramenta ministrare? Respondet primò ministrum oportere esse hominem, quia sacramentorum minister est minister Christi, vt homo est, cui sic conformantur in natura homines non Angeli.

Vnde & in scripturis hominibus speciatim ministerium committitur. Quapropter & Apostolus dicit: *Omnis Pontifex ex hominibus assumitur, vt* Heb. 5.
offerat dona & sacrificia. Cùm autem ministerium sacramentorum etiam Pontificis & sacerdotis munus concernat, hominibus à Christo commissum dici debet, non verò Angelis.

Respondet secundò. Si tamen constaret aliquod sacramentale ministerium per Angelos factum, ratum habendum esse, eo quod id fieret ex voluntate diuina, qui sicut virtutem non alligat sacramentis, quin possit sine illis effectum eundem conferre; ita nec ministris, quin etiam possit Angelis virtutem eandem communicare.

Sic frequenter legimus Angelos sacram Eucharistiam ministrasse. Sanctus Onuphrius Confessor seruus Dei per annos 60. in solitudine vastissi-

ma Ægypti mansit incognitus. Ex quibus 30. annis vsus fuerat solis palmæ fructibus, & herbarum radicibus pro cibo; aliis verò 30. pane cœlico sibi per Angelum ministrato, vbi multas Diaboli insidias perpessus fuit, quas tamen Dei gratia superauit. Diciteque Paphnutius Abbas, qui desertum illud circuiens, illum reperit, singulis Dominicis diebus Angelum sacram Eucharistiam detulisse.

Sanctus Bonauentura cùm adhuc iunior scrupulis augeretur, & præ humilitate diu abstinuisset à sumptione sacratissimi Sacramenti, existimans se indignum, Angelus Domini particulam consecratæ Hostiæ eius ori immisit, quam de manu celebrantis acceperat. Sic respexit Deus humilitatem serui sui, & hoc singulari beneficio indicauit, amouere ipsum debere omnem scrupulum, & frequentare hoc diuinum Sacramentum: vt familiarius cum suo Creatore conuersaretur.

Beatus Stanislaus Koska Societatis Iesu, nobilissimus adolescens Polonus, deuotionem feruentem concepit erga sanctam Barbaram, in cuius vita legerat, illi deuotos sine sacra Eucharistia ex hac vita non migrare. Confessus ergo est die sacro sanctæ Barbaræ, & communicauit, supplicans, vt illius intercessione, cùm ex hac vita illi migrandum esset, sine Viatico non discederet. Cùm igitur desperata esset à Medicis valetudo, vidit duos Angelos Sacramentum sibi deferre, & ex manibus illorum illud suscepit, sancta Barbara assistente.

Admirabilius est quod de beato Amphilochio Iconij Episcopo, refert Nicephorus lib. 11. Hist. cap. 20. Hic cum vitæ & doctrinæ gratia emineret, misit Deus ad eum Angelos, qui mystica & arcana benedictione, ad Episcopalem eum dignitatem consecrarent. Paulò verò post venere Episcopi vt eum eligerent & ordinarent. At vbi ex ipso agnouerunt ab Angelis Dei consecrationem accepisse, data de tam sacra & diuina gratia Deo gloria, vt Pontificem Dei, & Euangelii præconem, ac fidei defensorem, cum timore reuerenter admisere, & solita salutatione atque osculo impertito, ea quæ Episcopalis functionis sunt, administrare permiserunt.

Refert quoque de Einolpho puero Cæsarius, Angelum anima iam egrediente, ipsum sacro oleo inunxisse, eo quod ei sacramentum Extremæ-vnctionis datum non fuisset. Vide Cæsarium lib. 12. cap. 37.

Sed hæc planè extraordinaria esse nouimus; non est tamen infrequens diuinæ prouidentiæ, vt mediantibus Angelis, procuret suis electis Sacramentorum gratiam, sed tamen per ministerium eorum qui ad id sunt deputati. Sic rapuit Angelus Philippum, vt Eunuchum Candacis Reginæ baptizaret. Similiter Angelus Cornelium Centurionem mittit ad Petrum, vt ab eo baptizetur. Sic & Angelus post martyrium beati Lamberti, Patroni nostri baculum, eius Pastoralem & stolam, ad Romam ad Sergium Pontificem defert, vt ad limina Apostolorum beatus Hubertus peregrinus, successor eius inauguraretur. Denique Honoratus Episcopus Vercellensis, Angelica voce ter admonitus fuit, vt ad beatum Ambrosium cum morte iam confligantem accurreret, eique sacrum Viaticum præberet; quo sumpto conformatis in crucis similitudinem manibus, orans animam Deo reddidit.

Sed iterum quæres, an beatæ animæ possint Sacramenta ministrare? Videri enim potest respondendum esse affirmatiuè, quandoquidem adhuc in illis Sacramentalis character permaneat.

Negatiua tamen responsio verior est: tum quia non sunt homines, tum quia Sacramentalis character non sufficit sine organo corporeo, quo vox, aut alia vitalis actio ad Sacramentum necessaria exerceatur. Si corpus resumerent, tunc probabiliter dicimus posse. Hæc tamen intelligenda sunt secundùm ordinariam institutionem Sacramenti; nam loquendo de extraordinaria voluntate Dei, idem dicendum quod de Angelis, cum virtus diuina operari possit gratiam, per quoscunque voluerit ministros.

Hinc supra retulimus ex Ribadeneira & aliis, an. 1120. venisse Ioannem Patriarcham Indorum, & narrasse Calixto Pontifici, Cardinalibus, aliisque Prælatis in Consistorio publicè, qualiter sanctus Thomas Apostolus, omni anno communicet populum ibi manu sua, dignis Eucharistiæ sacramentum porrigens, quam etiam retrahit ab indignis.

Refert etiam Baronius templum in memoriam sancti Petri, Londini ædificatum à Seberto nepote Regis Ethelberti, per sanctum Augustinum conuersi, ab ipso beato Petro consecratum fuisse, nocte eius consecrationem præcedente, vt viro cuidam pio indicatum fuit. Vnde & Episcopus mane ingrediens inuenit pauimentum alphabeti vtriusque inscriptione signatum, & parietem oleo sanctificationis bis senis in locis linitum, cum totidem cereis & crucibus. Baron. t. 8. an. 610.

PROPOSITIO II.

IN Ministro requiritur intentio, non tamen necessariò bonitas aut fides.

Primò, quantum ad intentionem, definitum est in Tridentino qualis requiratur: dum disertis verbis pronuciat: *Si quis dixerit in Ministris, dum Sacramenta conficiunt, non requiri intentionem, saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.* Ratio est, quia Sacramentorum Ministri non sunt quasi nudi internuntij litteras deferentes, sed tanquam dispensatores vicem Christi & Ecclesiæ gerentes, ex potestate sibi commissa, & arbitrio suo concredita. ss. 7. Can. 11.

Ideoque debent habere voluntatem & intentionem perficiendi & exequendi potestatem sibi commissam, hoc est, Sacramentum administrandi, siue faciendi quod Christus instituit aut quod Ecclesia facit, vel sub simili aliqua & æquiualenti ratione. Hinc sacerdos, qui nonnisi ioco & simulatè omnia faceret, sine intentione prædicta non consecraret, aut absolueret, aut baptizaret. Sicut nec sacerdos qui in ebrietate, iudicio rationis totaliter absorpto, aliquem absolueret, aut verba consecrationis supra panem referret, censeretur validè absoluere aut consecrare. Voluntas enim humana rationalis in tali deficeret, quæ sacramento necessaria est, eo quod potestas administrandi sacramentum, data sit homini, vt homo est, siue vt ea vtatur per humanam & rationabilem voluntatem, & non solum per vim aliquam imaginatiuam, qualiter perfectè ebrio posset contingere, aut dormienti.

Aduerte verò intentionem distingui à Theologis in actualem & virtualem. Actualis in hoc consistit, quod actu eliciatur voluntas faciendi sacramentum, eo tempore quo exterius fit. Virtualis est, quādo initio actionis cùm minister se incipit applicare ad faciendum sacramentum, præcedit aliqua actualis voluntas; à qua inchoatur

actio, & in progressu perficitur, licet actu non perseueret, sed tantum virtute. Hæc intentio sufficit, secundum communem sententiam.

Nam si semper requireretur actualis, omnia plena forent scrupulis, & obligaremur quasi ad impossibile. Nam mens hominis adeo lubrica est, vt cogitationem diu in vna re tenere non possit.

Hinc sequitur, sufficere, si minister proposuit actu baptizare, absoluere, consecrare & ex vi huius propositi humano more se applicet ad agendum, licet postea in ipsa actione distrahatur, nec cogitet quid faciat. Sic satis est, vt sacerdos dum se induit, habeat animum consecrandi panes siue formulas ad id allatas; & ad hoc ante se positas; licet tempore consecrationis, non recordetur nisi illius, quam habet præ manibus.

PROPOSITIO III.

Sicut in ministro, sic & in suscipiente, aliqua requiritur intentio & consensus si sit adultus.

Requiritur scilicet in adultis voluntas aliqua, aut actualis, aut virtualis, aut saltem interpretatiua recipiendi sacramentum. Hæc est doctrina communis Theologorum, estque definitum ab Innocentio PP. quod is qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit sacramenti. Hoc enim ad suauem Dei spectat prouidentiam, vt nullus adultus per sacramenta consecretur, sine præuio consensu, sicut nullus illorum iustificatur absque præuio consensu. *Cap. maiores de Bapt.*

Strictiùs tamen loquuntur Theologi de voluntate in ministrante, quam in suscipiente: Nam quantum ad sacramentum Extremæ-Vnctionis, sufficere docent voluntatem, qua vnusquisque fidelis pœnitens ac dispositus, vult frui omnibus remediis à Christo institutis, & cupit sibi applicari, si illis eguerit. Similiter in Baptismo & Pœnitentia, licet requiratur voluntas, quæ fuerit quandoque expressa, tamen si homo post illam incidat in ægritudinem, somnum, amentiam, poterit absolui aut baptizari. Quæ non sufficerent in ministro: nam licet voluerit antea baptizare aut absoluere; si tamen post superueniret ebrietas, somnus, amentia, ebriusque, aut amens, aut dormiens baptisaret, non iudicaretur validè baptisasse, aut absoluisse. Ratio discriminis esse potest, quia minister est principium morale efficiens sacramentum, vnde intentio in eo requiritur, vt principium & forma exterioris actionis, quæ humanâ ac rationali voluntate fieri debet: at in suscipiente tantùm illa requiritur intentio, quæ sit quædam dispositio, vt sit subiectum capax, siue non repugnans sacramento, ad quod sufficere censetur interpretatiua illa voluntas, quæ censetur esse in amente & dormiente, qui priorem voluntatem non reuocauit.

Seria tamen, & non simulata, aut delusoria voluntas est necessaria: quia Deus non irridetur, aut eius sacra, quinimò illusores non sinit innocuos, aut impunitos. Talis illusoria voluntas fuisse videtur in Radbodo Rege, siue Principe Frisonum, de quo ex multis Historicis Baronius anno Domini 710. & Surius 20 Martii. Hic cum ad percipiendum Baptisma imbueretur, percunctabatur à S. Vulfrano Episcopo, vbi esset maior numerus Principum & Nobilium gentis Frisonum: an in illa cœlesti Regione, quam per Baptismum promittebat, an in tartarea, quam dicebat Regione? Cui ille: Noli errare, Princeps inclyte, apud Deum certus est numerus electorum. Prædecessores tui sine Baptismo decedentes, certam damnationis subiére sententiam. Hæc audiens ille incredulus, qui iam ad fontem processerat, pedem retrahit, dicens se non posse carere consortio Prædecessorum, & cum paruo pauperum numero, residere in illo cælesti Regno: quin potius non fuisse facile nouis dictis assensum præbere, sed se mansurum in iis, quæ tanto tempore cum omni Frisonum gente seruarat. Sic infeliciter recessit, B. Episcopo ei interminante damnationem æternam, cui multi Frisonum credentes baptisabantur. At posteà tamen Lux Vuillebrordum Doctorem & Episcopum præfatæ gentis, accersiri iubet, vt eius consilio & doctrina, si cum Vvulfrano concordaret, fieret Christianus. Verùm, quia in maleuolam animam non introit sapientia, & ad tētandos sanctos Antistites, hæc loquebatur, non meruit obtinere quod strictè quærebat. Cùm eius Legatum suscepisset Vvillebrordus Respondit: *Quia Prædicationem S. Fratris nostri Vulfrani Dux vester contempsit, quomodo meis obsecundabit dictis? Nam hâc nocte vidi illum in visu catenâ religatum igneâ, ita vt certum sit illum iam damnationem subiisse æternam.* Cùmque iter carperet, quod ad Ducis damnati Palatium ducebat, nunciatur ei, ipsum sine Sacramento Baptismi iam mortuum esse. *Exempl.*

Aliter planè, & fœliciùs contigit Martyri Genesio. Hic sub Diocletiano Mimus erat, & mimicæ artis Magister. Cùm ergo vellet Diocletianus de mysteriis Christianis ludum exhiberi, Genesius in medio theatri quasi æger decumbens se baptisari deposcit, Christianumque se velle mori asserit. Euocatus ergo est Presbyter, Exorcista, qui ei adstantes interrogant quid vellet. At ille interiùs inspiratus: *Gratiam*, inquit, *Christi consequi cupio, per quam renatus, liberer à ruina iniquitatis meæ.* Cùm ergo Sacramentorum mysteria compleuissent, & vestibus albis esset indutus, veluti per ludum militibus raptus, & ad similitudinem sanctorum Martyrum de Christi nomine discutiendus, Imperatori fuisset exhibitus; stans in editiori loco, ita concionatus est: *Audi imperator, & omnis exercitus, Sapientes, & populi huius vrbis: In tanta derisione Christianos habui, vt ex eorum sanctificatione ludum vobis vellem exhibere. At vbi me aqua nudum tetigit, & interrogatus credere me respondi, vidi super me manum cœlitus venientem, & Angelos Dei radiantes iuxta me stetisse, qui omnia facinora à iuuentute commissa, recitarunt de libro, & dixerunt mihi: Aqua hac delet omnia ista, quæ te fecisse cognoscis, quæ mox in ipsa aqua lauerunt, & me ipsumque librum niue candidiorem postea ostenderunt. Nunc ergo Imperator, & vos populi credite Christum verum Deum, & per ipsum nos ad indulgentiam posse pertingere.* Indignatus est vehementer Diocletianus, vndè Præfecto traditus, fustibus crudelissimè cæsus est. Dein equuleo suspensus, & vngulis laceratus ac lampadibus inflammatus. At in fide persistens, dicebat: *Non est Rex præter Christum, pro quo si millies occidar, ipsum mihi de ore, ipsum de corde non poteritis auferre.* Sic Martyrij palmam capitis obtruncatione promeruit. *Martyrol. Vsuard. 25. August.*

LECTIO VIII.

DE MALIS MINISTRIS.

1. *Docet malos ministros ritè conficere Sacramentum.*
2. *Nouum peccatum incurrere indignè ministrando.*

PROPOSITIO I.

Malitia ministri non tollit virtutem Sacramenti.

Primò quidem ex Scripturis id declarari potest, quæ satis indicant ministros in Sacramentis agere in virtute Christi, & ideò si vtantur ea materia & forma, quam Christus instituit, non impedire suæ vitæ improbitate effectum ipsius gratiæ, quem Christus per ipsos tanquam instrumenta producit. Sic Apostolus dicit: *Quid est Apollo? Quid vero Paulus? Ministri eius cui credidistis, & vnicuique sicut Dominus dedit: Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus incrementum dedit: sed neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*, q. d. Ego per Euangelij prædicationem fidei semina ieci in cordibus vestris. Apollo deinde superueniens, hanc fidei plantam medio Baptismate rigauit. Deus autem fecit, vt hæc planta radicem firmam agens germinaret, cresceret, ac fructum ferret. Sicut ergo plantæ nihil obest plantantis aut rigantis improbitas, & semini bono nihil nocet, quod sordidis manibus seminetur, modò terra sit disposita, rósque cæli, ac solis desuper radij accedant: Ita nihil nocet ministrantis culpa illi, qui Christo per eius ministerium inseritur; quia semen gratiæ non ab illo, sed à Christo per eius ministerium in corde seritur, à quo vim habet germinandi, crescendi, fructificandi. *Baptismus Christi*, inquit Augustin. *& per adulteros, & in adulteris sanctus est, quamuis illi sint impudici & immundi: quia ipsa eius sanctitas pollui non potest, & Sacramento suo diuina virtus assistit. An verò solis vel lucernæ lux, cùm per cœnosa diffunditur, nihil inde sordium contrahit, & Baptismus Christi potest cuiusquam sceleribus inquinari?* Aliam iterum similitudinem idem declarat Augustinus. Scio, inquit, quia lapis ex aqua fructum ferre non potest, & per lapideos canales aqua transit ad areolas, & in canali lapideo nihil generatur, sed hortus plurimum affert fructum. Spiritualis verò virtus Sacramenti, vt lux pura ab illuminandis recipitur, & cum per immundos transit, non inquinatur.

Altera scriptura idem confirmans, est illa Ioan. 1. *Super quem videris columbam, hic est qui baptizat.* Vbi iterum significatur effectum Baptismi, non tam à ministrando pendere, quàm ab ipso Christo, per columbam descendentem à Patre, auctorato, & velut inaugurato. Per quam columbam, dicit Ioannes, quandam in Christo proprietatem talem futuram, vt quamuis multi ministri baptisaturi essent, siue iusti, siue iniusti non tribueretur sanctitas Baptismi, nisi illi super quem descendit columba, de quo dictum est: *Hic est qui baptizat, Paulus baptiset, hic est qui baptizat.* Ita explicat B. Aug. Tract. 6. in Ioan. Cui conforme est, quod dicit sanctus Ambrosius, Prologo in libros de Spiritu sancto: *Non mundauit Damasus, Non mundauit Petrus, non mundauit Ambrosius, non mundauit Gregorius: Nostra enim sunt seruitia, sed tua Domine, sunt sacramenta. Neque enim humanæ opis est diuina cõferre, sed tuũ, Domine, munus est & Patris.*

Ex his collige, à meliori ministro per Sacramentum non conferri ampliorem gratiam, quàm ab improbo, si æqualis sit suscipientis dispositio: quia gratia sacramentalis non à ministro pendet, sed a Christo, qui ex certa & statuta lege definitam gratiam confert per Sacramentum, quam ex sola sua voluntate aut prædestinatione, non auget (vt aliqui dixerunt) nec ex merito solo ministri, sed solum ob perfectiorem dispositionem suscipientis, sciens cui dispositioni qualis gratia correspondeat. Hinc paruulos omnes æqualem Sacramenti gratiam recipere existimo, cum nulla in ipsis sit æqualitas. Et hoc quidem intelligendum secundum legem Dei ordinariam: nam sine dubio per speciale miraculum, Deus ex voluntate sua paruulo etiam ob ortu maximam gratiam per Sacramentum Baptismi conferre potest, cum etiam sine Sacramento possit.

Hinc in vita S. Iuliani Episcopi legimus, cum aquis Baptismi tingeretur, suauissimam à multis fuisse auditam Angelorum harmoniam decantantium: *Hodie natus est infans, qui parem sibi non habet in gratia.* Testis est Ribaden. in vita eius 28. Ian.

Super verticem quoque S. Modesti Patriarchæ (vt refert Raderus in Viridario) cum baptizaretur, visa est columna ignea descendere atque consistere. Ac in Natiuit. B. P. N. Caroli Borromæi visus est fulgor cælestis, radio solis similis, duabus horis ante ortum solis cubiculum, in quo nascebatur, contegens. Quæ omnia prodigia, vel gratiam significant amplissimam iam ab ortu & Baptismo his pueris speciali Dei fauore infundi; vel certè à Deo electos esse ad amplissimam gratiam suo tempore per media ordinata illis conferendam, vt cæteris prælucere queant: Dico per media ordinata, licet enim ex diuina prædestinatione oriatur, quod vnus maiorem gratiam recipiat, quàm alius: id tamen secundum ordinariam Dei legem non fit, nisi per media congrua, & ad eum effectum accommodata, & ita suauis Dei prouidentia postulat, ac perfectæ prædestinationis ratio. Vnde sicut non dicimus, ratione prædestinationis vnum sine Baptismo saluari, alium cum Baptismo: ita nec ordinariè verum est, ratione prædestinationis eundem Baptismum vni maiorem gratiam conferre, quàm alteri æqualiter disposito.

Quod vero etiam ministri maior vel minor bonitas Sacramenti effectum non variet, disertè asserunt SS. Patres. Audi Greg. Naz. Ne dicas, baptiset me Episcopus, atque is quidem Metropolitanus, non enim locorum est gratia, sed spiritus. Nec dicas, baptiset me saltem Presbyter qui celebs sit, qui pietatis aut continentiæ laude floreat: Tibi quiuis ad purgationem satis idoneus est. Tu qui curationis indiges in iudices iudicium ne arripe, nec eorum à quibus purgaris, dignitates excute, nec inter genitores delectum habe. Est quidem alius alio præstantior, vel inferior, te autem quiuis est superior. Sint duo annuli, alter ferreus, aureus alter, ambo eandem Imperatoris imaginem insculptam habeant, ac ceræ imprimant, quid hoc signum ab illo differet? agnosce si potest, vtrum è duobus signis aureo annulo, vtrum ferreo expressum sit. Sic tibi omnes, qui baptisandi munere funguntur, idonei habeantur. Quamuis alius alium vitæ probitate antecellat eadem tamen Baptismi vis est. Hæc ille.

In eandem sententiam audi D. Aug. *Nouit Dominus, qui sunt eius, diuersarum gratiarum sunt, non omnes paria merita habent, sunt alij aliis sanctiores. Cur igitur si vnus à Sancto baptizetur, alius ab altero*

inferioris meriti, inferioris gradus, inferioris vitæ, vnum tamen & par & æquale est, quod acceperunt, nisi quia, Hic est qui baptizat? Eodem modo loquendum de aliis sacramentis. Vnde de Eucharistia loquens idem Aug. sic ait: *Intra Catholicam Ecclesiam in ministerio corporis & sanguinis Domini, nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur Sacerdote: quia non in merito consecrantis, sed in verbo perficitur Creatoris, & virtute Spiritus sancti. Et sicut qui baptizat Christus est, ita ipse est qui per Spiritum Sanctum suam efficit carnem, transfundit vinum in Sanguinem. Credendum enim est, quod in verbis Christi Sacramenta conficiuntur, cuius prius creantur imperio, eius vtique verbo recreantur ad melius.* Ita citatur ex Aug. 1. q. 1. c. Intra.

Non est tamen hic negandum, quod licet effectus Sacramenti non detur ob meritum ministri, sed Christi: posse tamen ministrum de congruo mereri, & impetrare aliquid vltra effectum sacramenti, per orationem, quam specialiter fundit pro suscipiente, ita vt quandoque maiorem ei de congruo impetret dispositionem. Et propter hoc meritum de congruo, quod in gratia & sanctitate impetrantis fundatur, potest quis requirere sacramenti ministerium, vel Missæ celebrationem, ab vno potius, quàm ab altero ministro; non dubitando tamen de virtute eius à quolibet procedat ministro.

Tertia scriptura doctrinam datam confirmans est illa Matt. 23 *Super cathedram Moysis sederunt Scribæ & Pharisæi, omnia quæ dixerint vobis seruate, secundum opera eorum nolite facere.* Manet ergo in malis potestas iurisdictionis, consequenter manet & potestas ordinis, cum eadem sit ratio, & sic valida sunt quæ ab vtraque potestate in illis procedunt. Hac scriptura vtitur D. Aug. vt eandem doctrinam confirmet tract. 5. in Ioan. vbi sic dicit: Quid tibi facit minister malus, vbi bonus est Dominus? sint ministri iusti, si volunt: si autem noluerint iusti esse, qui super cathedram Moysis sedent, securum me fecit magister meus. Quomodo securum me fecit? Scribæ, inquit, & Pharisæi super cathedram Moysis sedent, quæ dicunt facite, quæ autem faciunt nolite facere. Si fuerit minister iustus, computo illum cum Paulo, computo cum Petro. Si fuerit superbus, computo illum cum Zabulo, sed non contaminatur donum, quod per illum fluit purum. Baptisma quod dabatur à Paulo & à Petro, Christi est, & quod datum est à Iuda, Christi est: dedit Iudas, & est baptizatum post Iudam, dedit Ioannes & baptizatum est post Ioannem. Non Iudam Ioanni, sed Baptismum Christi etiam per manus Iudæ datum, Baptismo Ioannis etiam per manus Ioannis dato, rectè proponemus. Hæc ille. Itaque in sententia scripturæ allegata, duo facit Christus, quia & ipsos reprehendit sacerdotes, quod aliter docendo, aliter viuendo, se ipsos mutuo quodam eloquio condemnent: & simul tamen monet populos, ne eorum authoritatem & ministerium vilipendant, aut respuant. Ad prius respiciens D. Chrys. explicans illum locum sic alloquitur sacerdotes: *Multi Sacerdotes & pauci Sacerdotes, multi nomine, pauci opere, quia cathedra non facit Sacerdotem, sed Sacerdos cathedram: non locus sanctificat hominem, sed homo locum. Qui bene sederit super cathedram, honorem accipit ab illa, qui male, iniuriam facit cathedræ. Iudicio enim sedes, si bene vixeris & docueris omnium Iudex eris: si autem bene docueris & malè vixeris, tui solius. Nam bene viuendo, & bene docendo populum instruis, quomodo debeat viuere. Bene autem docendo & male viuendo, instruis Deum, quomodo debeat te condemnare.* Hæc ille.

Ad posterius respiciens D. Greg. sic queritur: *Multi sæcularium, cum plus Sacerdotis vitam, quam suam discutiunt, in contemptum diuinorum Sacramentorum incurrunt. Magna trabe habentes vulneratos oculos, eamque negligentes, festucam tenuem in aliorum oculis conspiciunt, quam dum incautè festinant auellere, in erroris foueam dilabuntur; minus considerantes, quod eos Sacerdotum vita non læderet, si humiliter bonis sacerdotum monitis aures accommodarent. Sed dum hypocritarum more, plus illorum famam quàm propriam vitam, vel vitæ negligentiam diiudicant, spernunt sancta monita & spiritualia dona. Vnde fit, vt non solum ab eis dicta respuant, sed quod est deterius, diuina etiam mysteria contemnant.* Hæc Gregorius, & habentur 1 q. 1. c Multi.

Patet igitur tum ex Scripturis, tum ex sanctis Patribus, quomodo Sacramenti valor & gratia non dependeat à bonitate, vel malitia ministri. Immo & hic admiranda est, & benedicenda diuina bonitas; quæ cum omnes ministros malos ab Ecclesia potuisset repellere, immo igni absumere, tam impurè tractantes tam pura mysteria, & decernere, vt nihil efficerent cum conscientia impura accedentes, id tamen noluit ob nostram vtilitatem, sed voluit esse firmissimum id quod agerent: & ideo non minus cum adoramus inter manus impiissimi Sacerdotis, quàm inter manus SS. Petri aut Pauli. Cur ita, ò Domine, decreuisti nisi propter nos, ne facile perturbaretur Ecclesiæ tuæ regimen, ob incertitudinem quam haberemus frequentissime de vita & iustitia ministrorum, & consequenter de sacramenti valore & effectu? Nullam nobis voluisti offensionis lapidem relinquere, aut petram scandali, in quam impingeremus. Hæc verò petra esset scandali, lapisque offensionis, in quem impingere quotidie posset fides nostra, dubitando continuò de veritate sacramenti, si mali ministri non ritè consecrarent, aut baptizarent, cum eorum nobis ignota sit probitas, vel malitia. Voluisti ergo nos credere, quod sacramentum nostræ contineat pretium redemptionis, licet in impuris manibus Sacerdotis; quia non ab illo est, cuius cor & animus velut cloaca est impuritatis, sed à tuis manibus purissimis in Cruce fixis, adhuc quotidie per Sacramenta fluit, ab illo puritatis perfosso latere, vim sanctificandi habent, etiam per malos ministrata, te in bonum nostrum, ita volente, ita decernente. Tibi ergo ideo à nobis deberetur laus & gratiarum actio.

Hæc de re suppeditauimus exempla super quarto Decalogi præcepto, vbi declarauimus quod honor debeatur etiam malis sacerdotibus, & quod efficax sit eorum ministerium, ac benedictio. v. vbi.

PROPOSITIO II.

Ministrans in statu peccati mortalis nouo se peccato mortali obstringit

Ratio est, quia minister obligatur esse in statu gratiæ, dum ex officio ministrat, quæ quidem obligatio oritur, tum ex sanctitate sacramenti, tum ex consecratione ministri. Accepit enim minister Isa. 52.
in consecratione sua gratiam sanctificantem, vt se conformet principali agenti Christo, qui illo tanquam diuino instrumento vtitur ad primarias functiones sui Sacerdotii, & ad gratiam illis infundendam per ipsa signa efficacia sanctitatis. Si itaque in veteri Lege clamant: *Mundamini qui fertis vasa Domini*; quanto magis id Legis nouæ sacerdotibus inclamatur, quibus ipsa sacramenta, quasi vasa Christi sanctissimum sanguinem continentia committuntur, vt per illa plebem veræ

ſanctitatis participem efficiant: Mundetur ergo cùm hæc tractant, alioqui contra ipſos ille ſanguis teſtimonium dabit. Meminerint quoque illius quod Exod. 19 dicitur: *Sacerdotes accedentes ad Dominum ſanctificentur, ne percutiat eos*: Meminerint Nadab & Abiu filiorum Aaron, qui offerentes coram Domino ſacrificium in igne alieno, igne cælesti à Deo conſumpti ſunt, dixitque Moyſes: Hoc eſt quod loquutus eſt Dominus: *Sanctificabor in illis qui appropinquant mihi*. Illi verò cenſentur in igne alieno ad Dominum accedere, qui charitatis & gratiæ igne extincto, peccato mortali obnoxij, ignis tartarei ſcintillam concupiſcentiæ aut odij flammam in corde alunt, & ſic ad miniſterium ſacrum accedunt, illi ergo timeant Dominum percutientem, dum nouo ſacrilegio illum irritant. Quamuis enim Sacramentorum miniſterio alios ſanctificent, ſeipſos tamen commaculant, & diuino ſe iudicio reos obſtringunt; aliis fructum, ſibi perniciem afferunt.

Num. 6.

Eleganter Nicolaus Pontifex eos comparat faci accenſæ quæ aliis lucem affert, ſibi verò detrimentum. Et D. Gregor. alia vtens ſimilitudine dicit: *Ingrediuntur electi ſacerdotum manibus expiati, cæleſtem patriam, & ſacerdotes Chriſti per vitam reprobam, ad inferni ſupplicia deſcendunt. Cui rei ſimiles dixerim ſacerdotes malos, niſi aquæ baptiſmatis, quæ peccata baptizatorum diluens, illos ad regna cœleſtia mittit, & ipſa in cloacas deſcendit?* An non ergo dolenda ſors eorum quod cum quotidie inter myſteria ſanctitatis & ſalutis verſentur, nihil tamen illis profectus inde redundet, ſed maiorem ſibi damnationem inde acquirant? Quàm vere adimpletur in ipſis illud Prophetæ in ſenſu myſtico. *Tu ſeminabis, & non metes. Tu calcabis oliuam, & non vngeris oleo & muſtum, & non bibes vinum.* Seminant vtique ſemen vitæ æternæ, ſemen gratiæ, per ſacramenta in cordibus fidelium: ſed quem fructum inde ſibi referunt, niſi nouum peccatum? Adminiſtrant aliis fluorem olei, vnctionem Spiritus & gratiæ interioris, & à Chriſto tanquam oliua fructifera in medio Eccleſiæ plantata fluentis, ipſi verò non vnguntur, nihil vtilitatis ex hoc oleo in medelam fluente participant, niſi nouum animæ vulnus per ſacrilegam tractationem. Ipſi muſtum eliciunt Spiritus ſancti de viſceribus Domini noſtri Ieſu Chriſti, à quibus vim habent Sacramenta. Ipſe eſt vua myſtica, botrus Cypri in torculari Crucis expreſſus, vt Sacramentorum vaſa ſpirituali vino impleat. At cùm ipſi quotidie hæc ſacratiſſima vaſa cœleſtis liquoris tractent & diſpenſent, tamen illo liquore ſacro non reficiuntur, illum non bibunt, ſed potiùs venenum ſugunt. Et ideo meritò eorum miſerandam ſortem deplorare poſſumus cum Propheta.

Greg. hom. 27. in Euangel.

Mich. 6.

Itaque functiones ſacræ, quatenus à Chriſto ſunt per eos operante, multam efficaciam gratiæ & benedictionis habent erga ſuſcipientes. Sed quatenus ab ipſis prodeunt per conſcientiam impuram maculatæ, ſic ipſiſmet maledictionem ſpiritualem afferre eſt neceſſe, quia ſunt operationes ſacrilegæ. Ita de impio Sacerdote conſecrante, aut abſoluente, dicere poſſes quod olim Iſaac: *Vox quidem, vox Iacob eſt: ſed manus, manus ſunt Eſau. Vox eius, vox Chriſti eſt*, benedicentis, conſecrantis, abſoluentis; quaſi vox gratiſſima Iacob, cum veſte ſacerdotali odoris ſuauiſſimi, à Patre efficacem benedictionem impetrantis. Sed manus, manus ſunt Eſau, hoc eſt, opera quæ per manus deſignantur, opera ſunt hominis impij, maledictionem potiùs, quàm benedictionem attrahentis.

Geneſ. 27.

Ad horum omnium confirmationem facit, quod in vita ſancti Hugonis Lincolnienſis Epiſcopi, legimus. In villa quadam Galliæ Sacerdos erat vitæ diſſoluta: quodam autem die celebrans, cum ſacramentum Dominicum eleuatum ſuper calicem diuidere deberet, dubitare cœpit, an hoc eſſet verum Corpus Chriſti, maximè hæſitans ob reprobam vitam ſuam. An ſcilicet, talis peccator, qualem ſe agnouerat, conſecrare poſſet. Hunc autem diuina bonitas ſacrilegij, quod celebrando committebat, admonere volens, ſimulq; ad pœnitentiam vocare, & fidem huiuſce myſterij vacillantem in eius corde firmare; protinus fecit, vt ſanguis ex hoſtia frangenda emanaret. Quã ipſo dimittente in calicem, ſubito ſacramentum Sanguinis mutatum fuit in cruorem, quaſi de aliquo corpore profluxiſſet recentiſſimè. Vnde & ipſe vitam in melius mutauit, magnalia hæc Dei publicans, & tota vita pœnitentiam agens. Cùm autem ſanctus Hugo iter illac faceret, alloquutus eſt dictum ſacerdotem, qui iam ſanctitate vitæ, & auſteritate pœnitentiæ notus, & fama celebris erat. Cùm ergo Epiſcopo narraſſet prodigium, hortabatur vt cruorem veritatis teſtem inſpicere dignaretur. Sed non acquieuit, quinimò famulis idem ſuggerẽtibus, fertur reſpondiſſe: *Habeant increduli ſigna infidelitatis ſuæ, nobis, qui credimus ſub ſpeciebus ſacramentalibus verè Corpus & Sanguinem Chriſti contineri, ſigna quid proderunt?* Quoſdam etiam ire volentes ad videndum durius obiurgabat, quod non deuotione, ſed curioſitate id facerent, ſiquidem ſcriptum nouerat: *Beati qui non viderunt, & crediderunt.*

Exẽplum

Surius 17. Nouemb. Speculum. V. Euchariſtia.

Refert quoque Thomas à Kempis in partibus Friſiæ quendam fuiſſe ſacerdotem, & exiguæ ſcientiæ, & minus laudabilis vitæ. Hic cùm accederet diuina celebraturus, quædam matrona, quæ eius nouerat imperitiam & vitam, cœpit intra ſe cogitare, ac murmurando dicere: *Quid tu imperite, vis facere? Et tu homo indigne, quomodo poteris tantum Sacramentum conficere?* Celebrat interim ſacerdos iſte, & conſecrat, hæc illa cogitante. At dum hoſtiam eleuat conſecratam, videt figuram hominis Chriſti, tota ſtupens & perplexa. Miſſa finita, adit Confeſſarium, exponitque viſionem, prauamque quàm conceperat de Sacerdote illo opinionem. Diligenter examinat rem geſtam Confeſſarius, & illi reſpondit: *Hoc Deus pro tua ſalute fieri permiſit, ne de cætero malè de Sacerdotibus cogites, nec de vera conſecratione dubites, licet ſint indignæ vitæ.* Illa ergo in fide inde roborata eſt, Deoque de Sacerdotibus & Miniſtris ſuis iudicium commiſit.

Kempis in vita Henrici Brune. cap. 7.

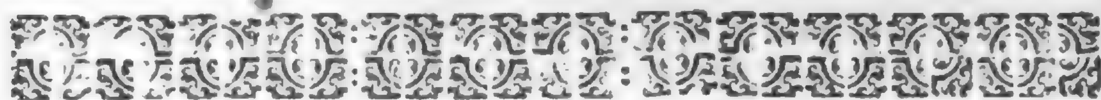
Concludens igitur hanc Lectionem & Tractatum, omnes ſacramentorum miniſtros verbis Apoſtolicis adhortor in Domino: *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei. Hic iam quæritur inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur.* Sic nos ipſos primum exiſtimemus vt Ieſu Chriſti miniſtros, ſeria & efficaci mentis conſideratione, ſi vita & moribus nos tales geramus, ſanctitatem in omnibus ſectantes; iam etiam populis facilè perſuaderi poterit miniſterium noſtrum ſublime eſſe venerandum, admirandum, ac myſteria quæ tractamus & diſpenſamus, ſacro-ſancto eſſe puriſque mentibus ab vnoquoque cum timore & reuerentia ſuſcipienda.

Si miniſtri Chriſti ſumus, iam illi aſſimilari debemus, non ſolùm authoritate, poteſtate, aut ſacro ipſius per ordinẽ accepto charactere: ſed & gratia interiori mentis puritate, animi perfectione, & sãctitate, ne miniſteriũ noſtrũ deturpemus, aut myſteria diſ-

penfanda vilia populis reddamus. In medio Candelabrorum aureorum, aut lampadum ardentium frequenter agimus dum Sacramentorum ministerio continuè vacandum est. Videamus ergo, vt similes Filio hominis esse possimus, qui apparuit Ioanni Apostolo vestitus podere: oculis flammantibus instar ignis zona præcinctus aurea, gladium in ore gerens, stellas in manu. Veste cælestis gratiæ perseueranter induamur: hæc est poderis ad talos vsque pertingens, quæ sanctificat sacerdotes. cœlestis in corde & oculis nostris ardeat. Zelus amoris diuini voluntatem & intentionem nostram semper accendat & purificet; ne qua impuritas in diuino ministerio sese interserat. Zonæ nostræ nunquam obliuiscamur, & fasciæ pectoralis, hoc est castitatis. quæ renes nostros præcingit, & dilectos Deo & hominibus nos efficit. Gladius nobis in ore commissus est verbum scilicet Dei, siue sacramentale in formis consistens sacramentorum, siue concionatorum in populi instructione & exhortatione.

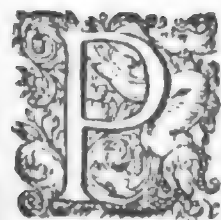
Vtroque vtamur fideliter. acutissimum ex vtraque est ad amputandum peccatum: & iniquitatem resecandam è cordibus fidelium. nam id præstat verbum sacramentale ex opere operato. verbum verò exhortatorium ex virtute quam habet à Verbo æterno, quando, vbi & quomodo illi placitum est. Denique, stellas septem nos in manu gerere sciamus, dum septem sacramentorum dispensatio nobis concredita est: quibus tanquam stellis, mysticum Ecclesiæ cœlum decoratur: quibus etiam tanquam sacris syderibus facibus que cœlestibus, datum est nobis animos illuminare, & caliginem excutere.

Cur ergo nos tenebris peccati obuoluti iacebimus qui aliis lucem administrare debemus? Cur impuri erimus, fuliginosi, aridi, frigidi & ... qui inter aquam purissimam, ignem fulgidissimum, lucem ardentem, vnctionis odoratis pinguedinem, continuò agere debemus, dum sacramentorum ministerio ex officio incumbimus? Procul ergo sordes & fœtor peccati, procul caligo & frigus iniquitatis, inter balnea mystica, inter olei sacrati va a inter lampades & candelabra, inter stellas & sydera lucentia degentibus. Aut alioqui maius super nos trahentes iudicium sine excusatione ad cloacas fœtentes inferni, ad frigus & stridorem dentiū ad tenebras inextricabiles, ad ignē perpetuū nos citò relegandos nouerimus. Vbi tanquam contemptores ministeri Christi, & violatores mysteriorum eius, atque in dos Domini dispensatores tormenta & pœnæ cum verme non intermoriente acerbiùs cæteris Christianis, maiorique confusion torquebunt qui destinati eramus, vt ad iustitiam cæteros erudientes & perducentes, *Fulgeremus, vt stella in perpetuas æternitates.*

CANDELABRI MYSTICI
TRACTATVS II.
DE SACRAMENTO BAPTISMI.

PROOEMIVM.

RIMA Lampas, seu Lucerna, in sublimi Ecclesiæ Candelabro, à Iesu Christo omnis luminis fonte constituta, & succensa Baptismus dicitur. Qui de filiis tenebrarum potens est in suo fulgore nos lucis filios efficere, & de filiis iræ, filios gratiæ. Ab illo enim primam fidei, gratiæque cœlestis lucem depromimus, perquam de regione vmbræ mortis vocamur in partem sortis sanctorum in lumine, & adscrimur libro vitæ. In huius rei symbolum, recenter baptizato cereus accensus in manus traditur, eique dicitur: *Accipe lampadem ardentem, irreprehensibilem, custodi Baptismum tuum, vt cùm Dominus venerit ad nuptias, occurrere ei possis, vna cum omnibus Sanctis in Aula cœlesti, habeasque vitam æternam.* Ergo sacramentum hoc rectè Lampas nominatur, quæ prima caliginem discutit ab oculis nostris: & præuio suo lumine nos semper ducit dirigitque pedes nostros in viam æternitatis, vt tandem reddamus participes nunquam intermorituri luminis, in visione diuinæ claritatis Quia ibi est fons vitæ, ad quem ducit fons Baptismatis: *Ibi in lumine videbimus lumen*, ad quod ducit luminosus cereus Baptismalis. Hinc & sanctis Patribus, Baptismus non solùm *Lauacrum regenerationis*, sed & *Sacramentum illuminationis* nuncupatur: à quo primi Christiani vocati sunt *illuminati*, iuxta illud Apostoli ad Hebr. *Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, gustauerunt etiam donum cœleste, & participes facti sunt Spiritus sancti, & prolapsi sunt, rursus renouari ad pœnitentiam.* Quod de Baptismo accipiunt sancti Patres, quo homo accipit primi & increati luminis consortium. omniumque diuinarum illustrationum principium, vt loquitur sanctus Dionysius Eccles. Hierarchiæ cap. 3. Quem Baptismum cum lumine suo & pœnitentia, quæ in adultis solet illum præcedere negat Apost. post lapsum posse iterari Itaque de huius primæ Lampadis cœlestis materia, forma oleo, & lumine siue effectu & gratia; denique ministro, suscipiente, ritu & ornatu mystico cæremoniarum eius, sigillatim nobis hic differendum est.

LECTIO PRIMA.

DE MATERIA BAPTISMI.

1. *Docet materiam eſſe aquam.*
2. *Congruè aquam eſſe deſignatam in materiam.*
3. *Agit de aqua benedicta, & eius vtilitate.*

PROPOSITIO I.

Materia Sacramenti huius eſt aqua naturalis. Hæc propoſitio manifeſta eſt ex Scripturis, ſiue contueremus noui Teſtamenti apertiſſimam hac de re doctrinam, ſiue veteris figuras & oracula.

Primò igitur notiſſimum eſt illud Chriſti: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Quo quidem loco agit Saluator de generatione ſpirituali, quam opponit generationi carnali, & quia carnalis illa, quâ naſcimur filij iræ, non poteſt reiterari, declarat aliam ſublimiorem, quâ naſcimur filij gratiæ, & hæredes regni ac gloriæ, quam omnibus neceſſariam dicit. Quia etiam generatio carnis ex duobus fit principiis, matre ſcilicet, & patre, duo quoque generationis ſpiritualis principia expreſſit, aquam quæ matris, & Spiritum ſanctum qui patris vices gerat. Hæc ergo ſpiritualis generatio fit per aquam in Baptiſmo, vbi *dedit poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius, qui non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.* Hæc enim filiatio non obtinetur per viam generationis carnalis, naſcendo per voluntatem hominis, carne & ſanguine interueniente, ſed renaſcendo per virtutem & operationem Spiritus ſancti, qui eſt Deus, qui per Baptiſmi aquam nouum nobis eſſe ſpirituale & diuinum tribuit, nouamque natiuitatem, quæ ex Deo eſt.

Sic quilibet Chriſtianus duas habet natiuitates, vnam naturalem, quâ generatur ſecundum carnem in ventre matris: alteram ſupernaturalem, quâ regeneratur ſecundùm ſpiritum per aquam in Baptiſmo: vt ſicut per primam genitus fuit filius Adæ, ita per ſecundam certus ſit ſe genitum eſſe Filium Dei. *Tres enim ſunt qui teſtimonium dant in terra*, quòd ſimus filij Dei. *Spiritus, Aqua, & Sanguis.* Spiritus nos regenerans in Baptiſmo; Aqua, ex qua regeneramur velut ex ſemine ſpirituali & incorruptibili; Sanguis Chriſti, qui nobis per aquam applicatur, quo lauamur & renouamur. Et hæc eſt generatio cœleſtis, quæ cuſtodit nos, quam ſi voluerimus cuſtodire, permanebit in nobis, quoad vſque nos æterna & conſummata regeneratione, filios gloriæ, & hæredes regni, æternitati pariat. Vides ergo cui Saluator dicat: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum Dei.* Vides quàm apertè materiam Baptiſmi neceſſariam deſignet per quam regeneramur.

Tit. 3. Sed & conſonat dicto Saluatoris, Apoſtolorum doctrina & obſeruatio. Doctrina quidem, nam D. Paulus Baptiſmum vocat: *Lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti*, & aſſerit, quod Chriſtus ſic dilexit Eccleſiam ſponſam, vt eam mundare voluerit *lauacro aquæ in verbo vitæ.* Quid clarius? lauacrum aquæ nominans, deſignat Baptiſmi materiam: Verbum vitæ iungens, deſignat eius formam: Hæc coniuncta dicit vim habere ad emundandam Chriſti ſponſam, vt ſic ſine macula, ſine ruga, tandemque gloriæ decorem aſſequatur, & ſic Baptiſmi deſignat effectum. Ephes. 5. Obſeruatio verò Apoſtolorum ex Actis colligitur, quæ ſatis indicant Apoſtolos nunquam ſine aqua baptizaſſe. Actor. 8. Cùm Philippus Eunuchum catechiſaſſet, ſimulque ad aquam quandam in via perueniſſent; *Ecce*, inquit Eunuchus, *aqua, quis me prohibet baptizari?* Intellexerat vtique Baptiſmum in aqua ſibi neceſſarium: vnde vterque ad aquam deſcendit & baptizauit Philippus Eunuchum. Actorum 10. ſimiliter dicit Petrus: *Nunquid aquam quis prohibere poteſt, vt baptizentur hi qui Spiritum ſanctum acceperunt, ſicut & nos?* Ecce aqua neceſſaria indicatur, etiam poſt Spiritum ſanctum acceptum. Imò vbi aqua defuit optantibus Baptiſmum, quandoque ſpeciali miraculo eam educi voluit Deus, vt eius neceſſitas deſignaretur.

Præclarum hac de re extat exemplum, inter ea quæ à diuo Petro & Paulo geſta ſunt. Cùm enim Proceſſus & Martinianus milites cuſtodientes ſanctum Petrum in carcere Mamertino, viderent eius cæleſtem vitam & doctrinam, ad Chriſtum conuerſi ſunt. At cùm aqua deeſſet, Petrus ſigno Crucis in rupe impreſſo, fontem eduxit, qui adhuc hodie poſt annos plus mille quingentos fluxit, nec aruit. Videre eſt adhuc illum Romæ, & experientiâ conſtat, quamtumuis quis hauriat, nunquam exhaurit, cùm nemo tamen ſit, qui quotannis ex vrbe Rom. illuc ad hauriendum non concurrat: & licet nullus ex illo hauriat, in eodem tamen permanet ſtatu, non exuperat, aut redundat, inquit Bozius. Milites autem in hac aqua baptizati, mox tantâ gloriâ, robore & iubilo ſunt donati; vt cùm Paulinus Præfectus, ſaxo ora eorum, maxillas & dentes contundi iuberet, illi oculis in cœlum fixis canerent: *Gloria in excelſis Deo.* Rurſum cùm equuleo, laminis candentibus, aliiſque diris tormentis cruciarentur, non aliud reſonabant, quàm *Benedictum ſit nomen tuum, Domine, in ſecula.* Tandem ſecuri percuſſi, exultantes martyrium ſubierunt, tanquam qui hauſerant aquas de fontibus Saluatoris per Baptiſmum, & iam properabant ad vitæ fontem æternam.

Secundò, declaratur ex figuris iam enim ab initio ſæculi vt Deus deſignaret ſe aquæ ſacramento ſalutem hominum operari velle, multa in aquis præmiſit myſtica ſigna. Hinc Diuus Petrus diluuium figuram geſſiſſe Baptiſmi aſſerit, quia ſicut per aquas diluuij mundus purgatus eſt, ſubmerſis impiis: ita per Baptiſmum ſpiritualiter purgatur, demerſis in aqua peccatis. Et ſicut Noë ſaluatus eſt per arcam & aquam, ita & nos per Crucem & Baptiſmum. Expende verba Apoſtoli Petri: *In diebus Noe cùm fabricaretur arca in qua pauci, id eſt, octo animæ ſaluæ factæ ſunt per aquam, quod vos nunc ſimilis formæ ſaluos facit Baptiſma: non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum.* 1. Pet. 3. Sic Petrus, quod Græci omnes ac Latini ita latius interpretantur: Sicut aqua ſupernè infuſa ex omni parte arcam abluebat, eamque non obruebat, ſed ſubleuabat, vt qui in ea erant illæſi ab vndis ſeruarentur, impiis abſorptis: Eodem modo vos Baptiſmi aquæ abluunt ſupernè infuſæ, euehuntque ad cæleſtia: ne obruamini ab vndis vel iræ diuinæ, vel ſcelerum, quibus impij & peccata abſorbentur: ex quo fit vt non carnis ſordes deponatis, ſed conſcientia veſtra bona Boſius l. 1. de ſig. Eccl.

efficiatur, vt Deo interroganti respondeatis deuotione mentis, infusione charitatis, parati ad omnia illius mandata obeunda. Asserit etiam D. Paulus, transitum maris rubri eiusdem aquæ significationem habuisse. Quod explicans D. Greg. lib. 9. epist. 39. sic ait: *Certè maris rubri transitus figura sancti baptismi, in quo hostes sunt mortui, sed alij, contra sa tem, in Eremo sunt inuenti. Sic quippe omnes, qui sancto Baptismate tinguntur, eorum peccata præterita laxantur, quia eis velut Ægyptij hostes a tergo moriuntur. Sed in eremo alios hostes inuenimus, quia dum in hac vita viuimus, priusquam ad promissionis patriam pertingamus, multæ tentationes nos fatigant, & ad terram viuentium tendentibus, iter intercludere festinant. Qui ergo dicit peccata in Baptismate funditus non dimitti, dicat & Ægyptios in mari rubro non veraciter mortuos.*

Exod.15. Alteram figuram agnoscere possumus in aquis Iordanis, quibus septies lauari iubetur Naaman Syrus, & à lepra mundatur, eiusque caro pura redditur, quasi caro pueri. In Baptismi aquis virtute septiformis Spiritus sancti anima ab omni lepræ & peccati contagio emundatur, & puritati perfectæ restituitur.

Denique, in aquis miracula multa rei huius prænuntia extitisse reperiet, qui scripturis sacris intenderit. Sic aquæ Marath dulces redditæ sunt, immisso ligno, quia Baptismi vnda suauis & efficax redditur per virtutem ligni Crucis & Passionis Christi. Sic & virtus probaticæ piscinæ, aut natatoriæ Siloe, ad quam cæcus natus à Christo missus fuit, virtutem nostri baptismatis præsignauit, vt docent sancti Patres.

Tertiò declaratur ex oraculis Propheticis. Præuiderat (spiritu Prophetico Rex Dauid has Baptismi aquas, teste sancto Basilio) dum filios Dei solemnibus verbis inuitat & aduocat, vt afferãt Deo munera, afferant gloriam & honorem, intrantes cum victimis in atria eius. Quid ita? Quia vox Dei admirabilis est, inquit, super aquas in maiestate, virtute, magnificentia, confringens cedros, commouens desertum, intercidens flammam ignis. Quæ omnia virtuti Baptismi conueniunt. Hæc gentes elatas, instar cedrorum, humiliauit, & fidei iugo colla submittere fecit. Hæc populos, qui erant instar deserti, vitiis & vepribus errorum obsiti, in quibus nullus adhuc erat sulcus prædicationis, ad fidem commouit. Hæc flammas tartareas, quibus hæ gentes erant obnoxæ, intercidit, & ab eis auertit; flammasque fuliginosas prauæ cupiditatis, quibus in vitia exæstuantes ruebant, in aquis suis suffocauit. Hæc ceruos præparat, expeditos reddens fideles, ad transilienda huius sæculi spineta, siue solicitudines, & ad celeriter & expeditè belligerandum, sicut serui solent, contra serpentis venenum. Hæc omnia facta sunt voce Domini super aquas Baptismi resonante, & illis virtutem tribuente, ac ipso Domino Apostolos per vniuersum orbem destinante, vt voce sua virtutem hanc baptismalis aquæ omnibus gentibus nunciarent. Hæc ergo præuidens Propheta, meritò omnes ad laudem inuocat, & prædicit fore quod illa voce Dei, & aquarum virtute vndique permeante, tandem Dominus populo benedicens, perfecta eos pace frui faciet, vt in templo eius omnes dicant gloriam. *Sedebit*, inquit, *Dominus Rex in æternum, & populo suo benedicet in pace.* Magnifica ergo est hæc de Baptismi aquis prænunciatio.

Psal. 28.

Ezechiel similiter has præuiderat, dum ait cap. 36. *Congregabo vos de vniuersis terris, effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis, & dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum.* Ecce aqua, ecce aquæ nostræ baptismalis effectus, mundatio hominis, cordis & spiritus renouatio. Idem Propheta vidit aquas de templo egredientes, cap. 47. de latere dextro; & in his quoque allegoricè significabantur aquæ Baptismi, quæ à latere Christi vim habent, & ab Altari Crucis; & in totum orbem deriuatæ sunt, dum Baptismi doctrina & gratia per Apostolorum prædicationem omnibus innotuit. De quo etiam oraculum habemus Prophetæ Zachariæ: *In illa die exibunt aquæ viuæ de Ierusalem, & medium earum ad mare Orientale, & medium ad mare nouissimum,* quasi dicat. Per totum orbem dispergetur doctrina, Baptismus & gratia Christi. Nominat quidem duo maria, Orientale & Occidentale, sub illis alias duas mundi plagas intelligens, Austrum scilicet & Aquilonem. De his aquis Ezechiel. vide latius Cornel. in illum locum, & Baradum tom. II. lib. 2. cap. 6. Zach.12.

Denique, Isaias Propheta hoc mysterium aquæ baptismalis præuiderat, dum cap. 55. adeò liberaliter omnes sitientes conuocat ad aquas: & dum cap. 12. prædicit: *Haurietis aquas de fontibus saluatoris, & dicetis in illa die: Confitemini Domino, & inuocate nomen eius: notas facite in populis adinuentiones eius*, quod scilicet, inuento adeò nouo, per vndam regenerationis, salutem hominum voluerit Dominus operari.

PROPOSITIO II.

Conuenientissimè aqua designata est Baptismi Materia.

Primò quidem, quia cùm hoc Sacramentum intueretur omnibus necessarium ad vitam æternam, congruebat rem communissimam adhiberi, qualis est aqua, quæ nunquam non præsto est, & ab omnibus facilè haberi potest.

Secundò, quia Baptismi effectum aptissimè significat. Vt enim aqua sordes abluit, ita & proportionem habet ac analogiam ad significandam munditiam interiorem, quàm Baptismus operatur. Hinc & multæ Gentes crediderunt vim inesse aquis ad expianda peccata & crimina, nec accedebant ad sacra sua, nisi se aquis viuis abluissent.

Hanc Græcis fuisse Religionem scribit Herodotus in Euterpe. Vnde & Ægyptij in Hieroglificis suis, per aquam & ignem significabant puritatem, quia his duobus omnis lustratio contineretur. Hanc Gentibus fidem permisit Deus, vt crederent aquis inesse vim ad expianda peccata, ne possent eandem fidem denegare Baptismo; sicque humanæ menti sterneret viam, ad credendam diuinam Baptismalis aquæ virtutem.

Tertiò aptissima est aqua refrigerandis corporibus, flammæque extinguendæ: cùm autem Baptismus etiam institutus sit, vt æstuantem cupiditatis ardorem restringuat, vitiorumque flammas, aptè eius materia aqua est designata.

Quartò, aliam adhuc analogiam & rationem affert diuus Irenæus. *Sicut de arido tritico massa vna fieri non potest sine humore, neque vnus panis; ita nec nos multi vnum fieri in Christo Iesu poteramus, sine aqua quæ de cœlo est. Et sicut arida terra, si non percipiat humorem, non fructificat: sic & nos lignum aridum nunquam fructificaremus vitam sine superna voluntaria pluuia. Corpora enim nostra per lauacrum illud quod est ad incorruptionem, vnitatem acceperunt, animæ autem per Spiritum. Vnde vtraque necessaria, cum vtraque proficiat in vi-* Iren. l. 3. c. 19.

tam Dei miserante Domino nostro Iesu Christo. His verbis alludit D. Irenæus ad illud Apostoli: *Omnes nos in vno spiritu in vnum corpus baptisati sumus.* Et iterum: *Vnum corpus sumus, qui de vno pane participamus.* Ex his ergo omnibus notum fit; Deum merito assumpsisse aquam tanquam principium nostræ regenerationis, cùm etiam Philosophi dixerint aquam cunctarum rerum esse principium: nam cum corpora omnia constent quatuor elementis, seminis tamen cuiuslibet (è quo illa conflantur) potentissimam partem sibi vendicat aquæ elementum.

Quia verò Dæmon præsentit aquæ elementum à Deo sic eleuari ad effectus Diuinos & supernaturales, ad generis humani salutem omnino ordinatos; ideò aquis immiscuit miras superstitiones, vt illas etiam in Baptismo suspectas redderet, & doceret fugiendas. Fuerunt enim olim aquæ immolatitiæ idolis consecratæ, quas vt idolotyta Christiani abhorruerunt. Vnde cùm Valentinianus, Iulianum Fortunæ templum in Occidentali Gallia ingredientem præcederet, contigit vt Sacerdos idoli frondibus quibusdam roscidis conspergeret, adeo vt gutta vna in Valentiniani vestem inciderit. Quod factum ægrè ferens, ense eam partem vestis, in quam humor ille inciderat præscidit, & percusso pugnis ministro à se abiecit; vt refert Niceph. lib. 12. cap. 1. Sic & Satan Colophonias aquas dæmoniaco spiritu implebat, quem simul cum aquis Sacerdotes sui hauriebant vt testatur Iamblicus. De quibus etiam mentionem facit Tertull. dicens: *Lymphatico. facit, Colophonis origo dæmoniaca.* Idemque testatur, Gentiles solitos lauacro initiari, sacris quibusdam Isidis & Mythræ: ipsius etiam Deos, villas, domos, templa, totasque vrbes, aspergine circumlatæ aquæ expiare, ludisque Apollinariis Pelusiis aquis solitos tingi, in regenerationem & impunitatem scelerum & periuriorum suorum. Denique scimus, per aquam solitum responsa dare, & nefanda docere dæmonem, & hæc ars diabolica *Hydromantia* vocatur. Hæc scilicet omnia Satan, peruersus diuinorum operum æmulator, impio vsu inter suos vsurpari voluit, inuidens sanctificationem aquis impertitam à Domino, ad vsus sacros & diuinos in baptismo, & aliis mysteriis. Sic pusillorum fidei hunc offensionis lapidem, & petram scandali in quam impingerent, opponere voluit, vt etiam à Deo sanctificatas horrerent.

Iambli l. de myst. Tert. d. anima Tert. de Baptis.

DE AQVA BENEDICTA.

IN hanc petram scandali nostri impingunt hæretici, aquæ benedictionem in Ecclesia impiè sugillantes, & vocantes satanicam incantationem. Quos tanquam canes latrantes despicit Ecclesia, iubens vt singulis Dominicis, sacra benedictione solemniter præmissa, populus aquâ aspergatur: cuius etiam aquæ portio ad domos deportetur, statuit Alexander I. post Petrum Pontifex quartus. *Aquam sale conspersam populis benedicimus, vt ea aspersi sanctificentur & purificentur. Nam si cinis vitulæ aspersus sanguine, populum sanctificat & mundat; Et si sale asperso per Elizeum Prophetam sterilitas aquæ sanata est: quanto magis diuinis precibus sacrata sterilitatem aufert & coinquinatos sanctificat, mundatque & cætera bona multiplicat, insidias diaboli auertit & à phantasmatis versutiis hominem auertit. Nam si tactu fimbriæ Saluatoris sanatos infirmos non dubitamus; quanto magis virtute sacrorum verborum eius elementa sacrantur, quibus sanitatem corporis & animæ humana percipit fragilitas.* Hæc ille. Hinc patet non esse nouum aquæ illius vsum, nec virtutem eius ex magica incantatione, sed ex Ecclesiæ benedictione prodire. Ideo multipliciter prodest.

Prima vtilitas est, quòd per illam memores reddimur Baptismi nostri, in quo aqua aspersi, ab omni labe fuimus emundati, ad purè seruiendum Deo viuenti. Optat ergo Ecclesia, vt simus studiosi huius puritatis conseruandæ & augendæ per gratiæ incrementum, aut recuperandæ per pœnitentiam, si eam amiserimus per peccatum. Hinc ad ingressum Ecclesiæ vasculum huius aquæ apponi solet, vt sciamus per aquam nos in Ecclesiam Christi ingressos esse, & ideo cum puritate domum Dei ingredi debere, ad offerendum nos Deo, & renouandum votum baptismale, quo renunciantes satanæ, Christo fuimus consecrati.

Secunda vtilitas est, quod per illam à peccatis venialibus expiamur. Habet enim specialem hanc vim per meritum Ecclesiæ, quæ per specialem ad id benedictionem, precemque suam, sua merita applicat, vt id à Deo impetret. Et ideo dicit Alexander: *Si cinis vitulæ aspersus, populum sanctificabat atque mundabat, multo magis aqua sale aspersa, diuinisque precibus sacrata.* Et quidem à legali munditia populus antiquus mundabatur per aspersionem cineris & sanguinis, v. g. ab immunditia contracta ob contactum mortui; nos autem per nostram aspersionem ab immunditia spirituali, quam quotidie contrahimus, conuersatione humana, habitantes in domo lutea, ambulantes in via puluerulenta, in qua impossibile est non adhærescere puluerem aliquem & immunditiam pedibus nostris, hoc est, affectibus; cum Apostolorum pedibus etiam inhæserit. Sed sicut illi à Domino ablutione pedum mystica emundati sunt, ita & nos hac sacrata aspersione. *Et qui lotus est* (à peccato originali & mortali per Baptismum & Pœnitentiam) *non indiget, nisi vt pedes lauet*; à venialibus, per talem aspersionem, siue per similia remedia ab Ecclesia ordinata, animæ effectus purgando.

Tertia vtilitas est, quod per illam dæmonis insidiæ, præstigia, vexationes depellantur. Hinc Sanctus Hubertus è quodam loco Satanæ tentationes & versutias volens eliminare, sic ait ad ministrum: *Nunc vade, aqua quæ sacerdotali consecratione sale admixto benedicta, & ad effugandam inimici nequitiam impragnata est, liquorque olim itidem Apostolica auctoritate benedictus huc deferatur; quorum aspergine atque litura, mox ita effugabuntur hinc inimici virulenta phantasmata, vt amplius non audeat sua inferre machinamenta.* Ita Auctor vitæ apud Surium 3. Nouembris. Ideo in plerisque Cœnobiis solent Sacerdotes diebus Dominicis singula claustra & habitacula pererrare, & hac aqua aspergere, ad effugandas importuni hostis insidias. Et optima consuetudo est, vesperi, cum quiescendum est, illa se munire, imò quoties aliquid aggrediendum est. Nam & Leo VI. de bellico apparatu scribens, inter alia ordinat, quod pridie eius diei, quo prælium est ineundum, curare debeat Dux exercitus, per Sacerdotem, vniuersum exercitum expiari aqua lustrali. Ibidemque habetur, vt quotidie manè & vesperi totus exercitus dicat Trishagium Hymnum. Multis porro exemplis demonstrari hic posset vis huius aquæ contra dæmones, eorumque insidias, sed mitto Lectorem, ne prolixior fiam, ad Daueroultium in Floribus Tom. 2 c. 4. tit. 20.

Quarta vtilitas est, corporum sanitas, morborumque depulsio, sterelitatis, aliorumque temporalium damnorum sedatio, vt indicat Alexander Pontifex, & ipsa aquæ huius benedictio suis verbis demonstrat, piusque vsus. Vide vitas Sanctorum.

S. Chrysostomus per aquam benedictam filium ægrum matri sanum reddidit, monens propter parentum peccata, illi ægritudinem illam periculosam contigisse.

S. Anselmus aspersione aquæ benedictæ, cæco visum restituit, vt habet eius vita.

S. Malachias Hyberniæ Episcopus, filium Regis Scotiæ, & mulierem, cancro laborantem sanauit vt testatur sanctus Bernardus in eius vita.

S. Bernardus mulieri periclitanti in partu, misit aquam benedictam, qua gustata, confestim natus est puer, quem baptisans Episcopus Carnotensis Gaufridus Bernardi ei nomen imposuit. Author vitæ lib. 4. c. 4.

Sanctus Eligius cùm tollere vellet quasdam superstitiones in vico quodam Nouiomensi, nec Concionibus proficeret, sed auditores rebelles haberet, sequutus exemplum Apostoli, tradidit illos satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus fieret, nec nisi post annum eos aspersione aquæ benedictæ à spiritu maligno liberauit, de quo egi supra præcepto 3.

Agros à locustis vel muribus vexatos, hac aqua fuisse sæpè liberatos, inuenies apud Aueroultium supra.

Oblatrent ergo quantum voluerint Hæretici, scimus ex litteris Indicis & Iaponicis, per aquam mira peragi in nouis illis feruentioribus Christianis morbosque illa hausta curari. Si velint incantatione sathanæ hæc fieri, dicant sathanam alterum sathanam expellere; regnum quoque eius diuisum, vt Dominus opponit Pharisæis. Dicant quoque aquam illam, quæ antiquitus à Sacerdotibus benedicebatur ad manifestandam adulteram, incantatam fuisse, de qua Num. 5. multaque similia blasphemo ore reprehendant.

LECTIO II.

DE FONTIBVS Baptismalibus.

Continet explicationem sententiæ Propheticæ vaticinantis de Baptismo.

ZACHAR. 13.

In illa die erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Ierusalem, in ablutionem peccatoris, & menstruatæ.

PRophetam hisce verbis ad noui Testamenti tempus respicere, & gratiam tunc effundendam designare, ac de Christi mysteriis vaticinari, haud dubium est. Sed Fontis nomine multa possunt designari.

In primis, aptissimè Deus Incarnatus Iesus Christus hoc nomine indicabitur, siue diuinitatem spectes, siue humanitatem. Nam secundùm diuinitatem Fons est sapientiæ, à monte sublimi, à Patris æterni mente originē habens, de quo Sapiens: *Fons sapientiæ, Verbum Dei in excelsis.* At secundùm humanitatē, Fons est à fœcunda terra viscerum Mariæ consurgens, vt sterilē mundi terrā irrigare possit, & præsignatus videtur per Fontem illum Paradisi, de quo Genes. 2. *Fons ascendebat de terra, ad irrigandam superficiem vniuersæ terræ.* Vlteriùs, si singula mysteria vitæ eius percurras, aptè videbis illi Fontis nomen conuenire. 1. In natiuitate & pueritia quadrat ei illud Esther 11. *Fons paruus creuit in flumium magnum, & in aquas plurimas redundauit:* Puer enim Iesus crescebat ætate, sapientia & gratia. *O si quis mihi det potum aquæ de Cisterna, quæ est in Bethleem*, dicebat olim Dauid. Respiciebat (inquit Sophronius) ad mysticum illum Fontem gratiæ Christum, qui debebat in Bethleem ortum habere. 2. In perfecta ætate, iam cum hominibus conuersans, Fons est doctrinæ & gratiæ, arentia corda irrigans. *Si quis*, inquit *sitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me, de ventre eius fluent aquæ viuæ.* 3. In Passione, Fons est pietatis per quinque canales emanans in ablutionem peccatoris; & tunc Fons qui antea absconditus & clausus videbatur, clauis & lancea apertus fuit, vt omnibus pateret, scaturiens aquam & sanguinem, Sacramentorum symbola. 4. In Resurrectione Fons est gloriæ & beatitudinis, aliis eam impertiens, fluminis impetu lætificans ciuitatem Dei, cælestis Paradisi arbores continuò irrigans aqua & rore perfectissimi gaudij & lætitiæ æternæ. Illi ergo conuenit illud Isaiæ 58. *Fons hortorum cuius non deficient aquæ.* 5. In Ascensione Fons est tantùm ascendens quantum descendit: *A summo cœlo egressio eius, & occursus eius vsque ad summum eius*: & inde Spiritus sancti donis instar riuulorum ab hoc fonte profluentibus, ager Ecclesiæ perfusus fuit, & fœcundus affectus. 6 In sacramentis omnibus tanquam Fons aquæ viuæ agnoscitur, Fons deriuans in nos copiosam benedictionem & gratiam quotidie, quouis etiam sæculo futuro. Ac præsertim in Eucharistia, vbi ipse agnoscitur Fōs amoris. Ob hęc ergo omnia Christus ipse rectè dicitur his verbis Prophetæ designari: *In illa die erit Fons patens*, Fons vtique doctrinæ, gratiæ, salutis, ex quo perpetuò salus fluit, quia nullis hominum peccatis arescit.

Sed aptissime quoque D. Hieron. Rupertus, Hugo, & alij, per hæc verba putant Baptismi sacramentum ex mente Prophetæ designari.

An non hic est Fons patens, & omnibus obuius? nemo prohibetur haurire: omnes inuitantur in eo se abluere. Patens est domui Dauid, & habitantibus Ierusalem. Per domum Dauid, intellige Principes; per habitantes Ierusalem, intellige communem plebem. Nemo enim reiicitur, quamlibet vilis conditionis & generis: nemo excusatur, quamlibet sublimis dignitatis, quin huc debeat accedere, & incuruare ad hunc Fontem, si vult haurire salutem.

Patens quoque est domui Dauid, hoc est, Ecclesiæ, & filiis eius generandis; & habitantibus Ierusalem, hoc est aspirantibus ad æternæ pacis visionem. Denique patens est, *In ablutionem peccatoris & menstruatæ.* Litteraliter per peccatorem potes intelligere viros, per menstruatam fœminas peccato sordidatas quasi dicat, ad eluenda peccata tam virorum, quàm mulierum, nullus alius Fons reperiri potest, qui omnia peccata abluat, nisi Fons Baptismalis. Hebræa lectio habet: *Ad peccatum & menstruam immunditiam*, abluendam scilicet, & expiandam à peccatore & menstruata Alludere videtur ad aquas expiationis confectas ex cinere vitulæ rufæ, quibus immunditia ex menstruo, morticinio, aliaque quauis pollutione (quæ erat peccatum legale veteris Testamenti

teſtamenti) contracta abluebatur. Numer. 19. Hoc enim Chaldæa lectio ſic exprimit: *Dimittam peccata eorum, ſicut mundatur aqua aſperſionis & cinere vaccæ, quæ oblata eſt pro peccato.* Immunditia vtique legalis præſertim menſtrui, typus erat peccati, nam peccatum eſt menſtruum animæ, quia eſt eius virus, pollutióque fœda. Vult ergo ſignificare hunc fontem animas facilè abluere, quantumlibet maculoſo peccati ſanguine cruentas: quia nulla eſt tam fœda macula, nec tam inueterata, quam nõn poſſit abluere. Rectè quoque aliqui cum Lyrano per peccatum intelligunt actuale, per menſtruum originale: hoc enim transfunditur generatione, cuius fæces & reliquiæ in puerpera ſunt menſtrua, & fluxus ſanguinis, ſiue ſordes inſtar menſtruorum. Et ſic ſignificabatur, hunc fontem tam actuali, quàm originali peccato delendo eſſe inſtitutum.

Vide Corn. loco citato.

Ex his ſatis notum fit quanta in veneratione & honore habendi ſint ſancti illi fontes, qui tanto apparatu & ſolemnitate ab Eccleſiarum myſtica prece conſecrantur, per quos regeneramur in filios Dei, & Chriſtiani efficimur, imò membra Chriſti. Si ergo eorum encomia noſſe pleniùs deſideras, illa proſequor tum ex ſacris Scripturis, tum ex doctrina Sanctorum Patrum.

Primò, ſi quæras quid ſint fontes illi, & vnde originem ſuam habeant? Rectè dixero, ex latere Filij. Ad ictum enim lanceæ exiuit ſanguis & aqua: Sanguis implet calicem menſæ Domini: Aqua ſacros Fontes baptiſmi. Ex latere primi Adam dormientis formata eſt ſponſa eius Eua, ex latere ſecundi Adam in cruce ſoporati, formata eſt ſecunda Eua, Eccleſia mater viuentium; quæ tanquam ſponſa per ſanguinem & aquam debebat immaculata reddi, deſponſari, fœcundari. An non id fit in baptiſmali fonte, vbi per aquam Sanguis Chriſti applicatur, animæque lauantur, & à Filio Dei deſponſantur? Vtique non ſine myſterio ſanctæ illæ mulieres veteris teſtamenti, Rebecca, Rachel, Sephora, Eccleſiæ figuram gerentes, apud fontes & puteos reperiuntur; ibique diuinâ ſic ordinante prouidentiâ, ad matrimonium initiantur. Ibi enim initiatum eſt matrimonium Rebeccæ cum Iſaac Gen 24. Rachelis cum Iacob Gen. 29. Moyſis cum Sephora Exodi 20. Significabatur ergo (teſte Diuo Auguſtino) Eccleſiæ matrimonium in aqua baptiſmatis initiandum. Typus erat, at nos videmus veritatem adimpletam.

Secundò, ſi quæris quid ſint fontes illi? reſpondet Diuus Chriſoſtomus cum D. Leone, eſſe vterum Matris noſtræ Eccleſiæ, in quo fit ſecunda natiuitas noſtra, per quam eſſe nouum, eſſe ſpirituale & diuinum participamus. Eſtque hic vterus inſtar vteri virginalis: quia ſicut in illo ſemel formatus eſt Chriſtus, ita & per ſacri Fontis vterum formantur quotidie myſtica membra Chriſti, dum per illum generantur Chriſtiani. Vnde & Eccleſia ſuos Catechumenos ad fidei doctrinam ac Chriſtianam vitam inuitans & ſollicitè erudiens, rectè cum Apoſtolo dicere poteſt: *Filioli, quos parturio donec formetur in vobis Chriſtus*, ſiue donec formetur, in vobis tanquam membris Spiritus Chriſti, ſpiritus gratiæ & ſalutis, vt Chriſtus viuat in vobis, & vos in Chriſto. Eſt quoque hic vterus Eccleſiæ virgineus & immaculatus ſicut & Mariæ. Quia ſicut illa peperit Chriſtum caput noſtrum Virgo permanens; ita & per hunc immaculati fontis vterum, omni tempore immaculata eius membra parit, nec virginitatem amittit. Audi hac de re Diuum Leonem, *Omni homini renaſcenti, aqua baptiſmatis inſtar vteri virginalis, eodem ſpiritu replente fontem qui repleuit & Virginem: vt peccatum quod ibi euacuauit ſacra conceptio, hic myſtica tollat ablutio.* Et iterum: *Originem quam ſumpſit in vtero Virginis, poſuit in fonte baptiſmatis, dedit aquæ quod dedit matri: virtus enim Altiſſimi & obumbratio Spiritus S. qua fecit vt Maria pareret Saluatorem, eadem facit vt regeneret vnda credentem.* Quid clarius aut elegantius hac de re dici poſſit? Sanctus Chriſoſtomus verò de eodem fontis vtero myſtico ſic ait: *Quod eſt mater embrioni, hoc eſt, fideli aqua, ſiquidem in aqua fingitur & formatur. Nam primum dictum eſt: producant aquæ reptile animæ viuentis. Ex quo autem Iordanis alueum ingreſſus eſt Chriſtus, non amplius reptilia animarum viuentium, ſed animas rationales & ſpirituales aqua produxit.* His conſonant quæ ante diximus, explicando verba Chriſti; *Niſi quis renatus fuerit, &c.*

Serm. 4. & 5. de Nat.

Hom. 15. in Ioan.

Tertiò, ſi quæras quid ſint fontes illi? Reſpondet Apoſtolus eſſe ſepulchrum veteris Adam. Ibi enim ſepelitur & ſubmergitur vetus homo cum actibus ſuis; vt inde nouus homo reſurgat & emergat, qui ſecundùm Deum creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate. Audi Apoſtolum: *An ignoratis fratres, quia quicumque baptiſati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptiſati ſumus? Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.*

Rom. 6.

Ibi ergo deſtruitur, in hoc ſepulchro deponitur corpus peccati, ſiue originalis labes quam trahimus ex veteri Adam, cum actualibus aliis peccatis, quæ ex originali, quaſi quædam membra prodeunt, ſimulque quaſi vnum corpus conſtituunt: nam vt aliis verbis exprimitur apud Diuum Auguſtinum: *Ibi antiqui criminis omne pondus exponimus, & ignorantiæ noſtræ facinora priſca delemus, vbi & veterem hominem cum ingenitis ſceleribus exuimus.* Hinc monet Concilium Nicænum ante Canonem octauum: *Baptiſma noſtrum non oculis corporis conſiderandum eſt, ſed mentis oculis. Aquam vides conſidera virtutem Dei in aquis abſconditam; deſcenditis qui baptiſatur peccatis obnoxius, & ſeruitute is corruptione detentus? aſcendit autem à ſeruitute & peccatis liber, Filius Dei & hæres, & cohæres Chriſti.* Hoc idem monemus quemlibet Chriſtianum, dum in ingreſſu Eccleſiæ Fontes videt, non ſolùm aquam conſideret, ſed & locum ibi regenerationis, & ſepulchrum veteris hominis agnoſcat, quicumque illuc deſcendit filius mortis, aſcendit filius reſurrectionis. Hoc inuiſibiliter peragitur, nec videre poſſunt id oculi corporis, ſed fidelium pietas id optimè nouit, dum aperire vult oculos mentis. Vnde & hac de re ſic ſacer canit Poeta.

Aug. Conf. Iul cap. 4.

Culpa perit, ſed vita redit, vetus interit Adam,
Sed nouus æternis naſcitur imperiis.

Quartò, ſi vlteriùs quæras, quid fons baptiſmalis? Reſpondet Eccleſia, eſſe fontem illum Paradiſi, quem voluit Deus totum orbem irrigare. Sic enim canit Eccleſia in benedictione Fontis: *Benedico te creatura aqua per Deum viuum, per Deum verum, per Deum ſanctum, qui te de Paradiſi fonte manare fecit, & in quatuor flumi-*

nibus totam terram rigare praecepit. Fons ergo ille figuram gerebat Baptismi, qui lætificat Paradisum Dei, hoc est, Ecclesiam Christi; & sua aqua eius plantas animas fideles rigat, & fructiferas efficit. Huius quoque Fontis aquæ salutiferæ per vniuersam terram disperguntur, dum in quatuor orbis partibus, in Oriente, Occidente, Meridie, Septentrione, virtus Baptismi promulgatur. Continentur verò hoc Fonte aquæ illæ, propter quas Spiritus Domini initio ferebatur super aquas. Vt quid enim ferebatur? Nisi vt ex tunc virtutem sanctificationis aquarum natura conciperet, & vt significaret, quod tempore à se ordinato, aquam regenerandis hominibus præparatam, arcanâ sui numinis admixtione fœcundaret; vt sanctificatione concepta, ab immaculato diuini Fontis vtero, in nouam renata creaturam, progenies cœlestis emergere posset, vt canit Ecclesia. Et quidem tertio repetens in Fontium benedictione illam vocem: *Descendat in hanc plenitudinem Fontis virtus Spiritus sancti, vt hanc aquæ substantiam regenerandi fœcundet effectu*, satis significat totam virtutem huius Fontis à Spiritu illo procedere, qui super aquas nascentis mundi initio ferebatur. Vnde notatu dignum est, quod cum D. Hieronymo, Basilio, & aliis aduertunt sacri Interpretes, Hebræa legere, *Spiritus Domini incubabat aquis*, more scilicet gallinæ, aut columbæ nidificantis, & oua calore animantis, inquit D. Hieronymus. Gen. 1. Nempe à Spiritu sancto auram quandam calidam adspirante, & aquis incubante ac fouente, illæ acceperunt vitalem quandam vim & prolificam, vt pisces ac volatilia posset producere, hoc quidem pro initio nascentis mundi: at tempore renascentis mundi, quia idem Dei Spiritus & aura incubat, superfertur, fouet aquas Baptismi, acceperunt vim nouos homines procreandi, cælestes viros quasi aues cæli. Sacra itaque Columba his Fontibus Ecclesiæ superuolitans, vim prolificam indit, sacro eos & diuino pectore illos calefacit, sicut aues oua: vt enascantur paruuli illi, de quibus dicitur: *Quasi modo geniti infantes, sine dolo lac concupiscite.* Et iterum: *Sinite paruulos ad me venire, & nolite eos prohibere, talium enim est Regnum Cælorum.* Et ita si Pater æternus nos creat, si filius nos redimit, Spiritus sanctus nos regenerat, fœcundans aquas fontis nostri, ad nos viuificandos. Hæc consideret Christianus, hæc ruminet, sacros intuens Fontes.

Quintò, si adhuc quæris quid Fons baptismalis? Respondeo esse probaticam illam piscinam, in quam descendebat Angelus, & mouebat aquam, & qui illam tangebat, sanus fiebat à quacumque infirmitate. Omnia hæc in sacro baptismi Fonte contingunt. 1. Piscina illa probatica dicitur, siue ouilis, aut piscina ouium (Probaton Græcè, ouis Latinè est) quia illic oues immolandæ congregabantur, & intestina lauabantur. Sic & nos vt fiamus hostiæ Deo, & exhibeamus corpora nostra hostiam viuam Deo placentem, & omnia interiora benedicant nomen sanctum eius, ac in odorem suauitatis illi offerantur, oportet priùs in lauacro regenerationis, in Fonte Baptismatis ablui. Imò si ante quasi hœdi fœtidi fuimus, iam per illud lauacrum oues reddimur, candidi efficimur, & de grege Domini censemur. 2. Quinque porticus habebat: ibique indicantur quinque præcipua Domini vulnera, Passionisque eius virtus, per hæc baptismum ingredimur, & accessum habemus ad lauacrum hoc, quod vim habet ex sanguine Agni. 3. In his iacebat multitudo languentium, cæcorum, claudorum, aridorum. Hæc quatuor genera infirmorum vniuersa denotant genera peccatorum, qui in baptismo sanantur: Cæci enim sunt, qui ignorantia fidei laborant; Claudi, qui in duas partes claudicant, seruire volentes Deo & Mammonæ, aut qui ex naturæ infirmitate delinquunt: Aridi, qui affectu charitatis Dei & proximi carent: Languidi, qui ab internis affectibus inordinatis, quasi à prauis humoribus superantur, imbelles ad ea quæ Dei sunt, fortes vt faciant malum. Hi omnes sanantur, si accedant ad quinque porticus, hoc est, ad vulnera Saluatoris, & ad Piscinam baptismalem. Aut si mauis, cæci sunt omnes ante lucem, quam recipiunt in Baptismo: Claudi sunt, cùm olim diaboli, nunc filij Dei esse nitantur, & inter hæc diabolicis suspendantur insidiis: Aridi quoque sunt & languidi, quia natura eorum corrupta est per peccatum, & carent gratiâ Dei. 4. Expectant hi aquæ motum, quia qui baptismate sunt initiandi, solent ad fores Templi expectare, antequam abluantur, solent & voluntatem suam aliquoties protestari, respondentes, *Credo, volo, abrenuntio*, antequam sanctificentur. 5. Angelus Domini secundum tempus descendebat, & mouebat aquam. Hic est Christus magni Consilij Angelus, qui tempore præordinato à Patre descendit, & aquam turbauit, eámque sanguine suo tinxit, virtutem illi communicans. Emouit ergo aquam, cùm ei vim suæ benedictionis infudit. Nec enim, interprete Chrysostomo, Theophilacto, & Euthymio, quod aquâ ab Angelo moueri oportebat, nihil aliud significabat quàm secretam aquam in Baptismate, morbos eluere non posse, nisi virtus Christi accesserit. Iterum descendit Angelus in Piscinam tempore ordinato, dum Sacerdos, qui Angelus in Scriptura nominatur, Christi personam gerens descendit fontes sanctificans, sacramque benedictionem eis imprimens: vt vim habeant omnem infirmitatem & languorem tam originalis, quàm actualis peccati abstergendi. Denique descendit Angelus, hoc est, Sacerdos, quoties baptisat, mouetque aquam elementarem cum verbo Sacramentali & aqua post motionem illam à quacumque infirmitate sanat, quæ immota non sanaret.

Postremò si quæris quid illi Fontes? memineris vasis illius ænei, (quo mare vocabatur, ob aquarum congregationem, quam Hebræi mare vocant) quod præ foribus Templi antiqui constitutum fuit, & duodecim boues sustinebant illud, è quibus tres respiciebant ad Aquilonem, tres ad Occidentem, tres ad Meridiem, tres ad Orientem. An non illud amplum vas, Fontes nostros ac Baptismum designabat? Ad limen Templi positi sunt, quia Baptismus Ecclesiæ militantis ostium & Sacramentorum est Ianua. 3. Reg. 7. Boues duodecim Apostolos designant, qui tanquam boues in area Domini laborarunt, nullis fracti laboribus: Hi Baptismi Sacramentum Regionibus diuersis inuexerunt, & velut humeris suis apportarunt. Et tres quidem boues respiciebant Orientem, tres Occidentem, &c. Quia Apostoli Orbis totius curam suis humeris à Christo impositam habentes, sortiti sunt diuersas inter se orbis plagas. Vnde & breui in quatuor Orbis partes, Baptismi & Trinitatis mysterium translatum fuit. Hinc canit Ecclesia: *Qui gratiæ tuæ affluentis impetu lætificas Ciuitatem Dei, Fontémque Baptismatis toto orbe aperis gentibus innouandis.* Vbi alludit ad illud Prophetæ: *Fluminis impetus lætificat*

Ciuitatem Dei, sanctificauit tabernaculum suum Altissimus. Quibus verbis largam gratiæ baptismalis effusionem, atque exuberantiam in sancta Dei Ecclesia designat, qua irrigetur & sanctificetur, gaudium & exultationem inde percipiens. Alludit quoque ad illud Isaiæ 41. vbi prædicit Fontis baptismalis apertionem in persona Domini, dicens: *Aperiam in supremis collibus flumina, & in medio camporum Fontes: Ponam desertum in stagna aquarum, & terram inuiam in riuos aquarum.* Ibi enim per supremos colles & campos, gentes intelliguntur, primùm infructuosæ & infœcundæ, diuinæque societatis præsidio destitutæ: ob quod ibidem & desertum nominantur, & terra inuia. Per flumina verò & fontes, lauacri baptismalis ac cipitur scaturigo, emanatio atque eruptio; quæ vbi diuino instituto exundauit, gentes à pristinis sordibus abluit, sanctificauit, & innouauit.

Itaque: ô Christiane, dum sacri fontis benedictioni interesse te contingit, aut considerationi ibi latentis mysterij vacare cupis, horum omnium memineris. Memineris, inquam, hic contineri aquam, quæ de latere Christi vim habet emundandi, esséque sanguini iunctam, quia virtutem Sanguinis Christi applicat baptisandis. Memineris, hunc esse vterum tuum spiritualem, ex quo renatus es, omnisque progenies cælestis, ex illo secundam natiuitatem hauriat, necesse est. Memineris quoque, hic esse sepulchrum veteris Adam, hoc est, in quo omnis macula originalis ex Adamo contracta, omnisque actualis noxa ex illo oriens sepelitur, vt nouus homo resurgat. Recorderis etiam, hic esse fontem Paradisi, cuius aquis irrigatus es, ne lignum fores aridum, æterni ignis alimentum. Denique recordare hanc esse probaticam piscinam, in qua ouis Christi effectus es, & hostia Deo immolanda; his aquis primam sanctificationem accipiens, vt te deinceps Deo offerres in odorem suauitatis. In hac etiam Angelo descendente, & aquam mouente hoc est, Sacerdote cum verbo vitæ Sacramentum hoc aquæ tibi administrante, purus & sanus à contracta macula & morbo euasisti. An hæc parui pendenda existimas? Ingratus est, qui hæc non recogitat, & sanctificationi acceptæ, conseruandæ & augendæ, aut si eam amiserit recuperandæ sollicitus non incumbit, & tanta mysteria humili & pio animo non recolit, per quæ tot percepit beneficia.

MIRACVLA FONTIVM.

Sancta Mater nostra Ecclesia, vt memoriam imprimat horum omnium, & gratitudinem sinceram inserat cordibus filiorum suorum, cum reuerentia coniunctam, tantâ celebritate bis in anno Sacratissimo tempore Paschatis, & Pentecostes, hos sacros Fontes benedicit. Quo quidem tempore olim solebat solemniter administrari Baptismus, nec aliis id fiebat temporibus, idque diuinitus multis miraculis tunc fuit approbatum. Refert enim Paschasius in Epistola ad Leonem, (habetur inter Epistolas D. Leonis) in Sicilia in quodam Vico, qui Meltinas dicitur, Fontes Ecclesiæ singulis annis in vigilia Paschæ miraculosè impletos fuisse, quamdiu aliqui baptisandi erant: statim verò omnibus baptisatis, eadem aqua deperibat, nec amplius apparebat. Idem refert quòd Occidentalis Ecclesia tempore Zosimi Papæ celebraret Pascha 25. Martij, & Orientalis 22. Aprilis: sed miraculo Fontium diuinitus adimpletorum declaratum fuit Orientalem Ecclesiam suo tempore Pascha celebrare, & Occidentales in errore fuisse de quibus miracula similia videre potes apud Baronium. Tomo, quinto, anno 41 & apud Daueroultium in Floribus exemplorum Tomo 2. c. 4 titul. 1.

Quod si quæras, cur illis diebus baptizaret Ecclesia? Respondet D. Leo.: *quia ille erat legitimus dies, in quo orta est & veritas muneris, & species actionis.* Nempè Baptismus figura est mortis & Resurrectionis Christi, dicente D. Leone Epist. 4. cap. 3. *In morte Crucifixi, & in resurrectione ex mortuis potentia baptismalis nouam condit creaturam ex veteri.* Ideo ergo in Paschate Baptismus solebat administrari. Sed & id aptissimè fiebat in Pentecoste, quia multa millia tunc baptisata sunt à Petro, & omnis virtus Baptismi est à dono Spiritus sancti, quia tunc primùm publicata fuit lex noua, cuius hoc est primum mysterium.

Admirabile est iterum quod hac de re refertur ex Gregorio Turonensi. in Lusitania dicit fuisse sacrum baptisterium apud Oseum campum, ad quod conuenientibus die Iouis sacro ante Pascha Episcopo & populis; vacuum reperiebatur. Tunc ostia Episcopus muniri iubebat cum signaculis, aduentumque virtutis Dominicæ præstolabantur, die autem tertiâ (hoc est, Sabbato) conuenientibus ad baptisandum populis, aduenìens Episcopus cum ciuibus suis, inspectis signaculis, ostia reserabat clausa. At mirum dictu, piscinam, quam relinquerant vacuam reperiunt plenam, sed ita cumulo altiore refertam, vt solet super ora modiorum, siue mensurarum triticum aggregari, videásque huc illuc latices fluctuare, nec partem in aduersam defluere. Tunc exorcismo facto, & consperso desuper Chrismate, omnis populus pro deuotione haurit, & vas plenum domum portat, agros, vineásque aspersione salubri tutans. Et cùm multitudo amphorarum hauriatur, id cumulum non minuit, sed baptismatis omnibus quæ supersunt dispereunt: Cùm verò Theodegisilus Rex huius Regionis, vidisset hoc miraculum, cogitauit intra se: Ingenium est Romanorum (sic vocabat Christianos) & dolus eorum, non verò Dei virtus. Veniens ergo, ostium sigillo suo etiam muniuit, & custodes posuit si fortè deprehenderet aliquem fraudis huius conscium. Et hoc primo & secundo fecit, tertio verò anno fossas in circuitu basilicæ & piscinæ fieri fecit, ne fortè occultis locis aqua deduceretur, erantque 25. pedum in profunditate 15. in latitudine, sed nihil abditum reperire potuit. Anni verò sequentis diem quo hoc mysterium celebrabatur, morte præuentus videre non meruit, eo quod arcanum virtutis diuinæ inuestigare præsumpsit. Hæc ex Gregorio Turonensi, de gloria Martyrum, cap. 24. & 25.

In Licia Prouincia, in pago Cedebratis simile baptisterium erat, quod à seipso implebatur aqua in die Paschæ, & durabat vsque ad diem Pentecostes tunc verò euanescebat. Ita habetur in Prato spir. cap. 25. His omnibus significare voluit Deus, quanta veneratio his sacris Fontibus debeatur. Vnde & antiquitus habitum fuit tanquam præsagium improbæ vitæ, si fortè puer, qui immergebatur, sordibus infantilibus inter Baptizandum, Fontem macularet. Baron. to. 9. ad an. 715.

Hoc refertur contigisse Constantino Copronymo, de quo sic Theophanes. Anno tertio Imperij sui natus est Leoni Isauro filius Constantinus, qui magis illo impius, fuit dictus Antichristi Præcursor. Cùm à matre ad Baptismum delatus

esset, & Germanus Episcopus baptisaret, contigit cum sordibus emissis sacrum lauacrum fœdare, ita vt Germanus vir sanctus prophetice diceret: *Constat Christianis, & Ecclesiæ, maximi mali per eum efficiendi hoc signum esse.* Quod contigit, dum non solùm imperij, sed & nequitiæ parentum successor fuit. Dicitque Zonaras, & alij, Constantinum ob stercus tunc egestum, in sacrum lauacrum, cognomento dictum Copronymum.

Simile quid refertur de Venceslao Rege Bohemiæ, qui natus Carolo IV. 1361. matrem suo partu interfecit, & baptisma primo ingressu coinquinauit, vt prouerbium inde fieret fore improbum, quod & reipsa cum adoleuisset, comprobauit. Non solum enim Sacramentum Baptismatis, sed totam Christianam Religionem coinquinari passus est homo otiosus, somno, Venerique deditus. Sub ipso enim ingressa hæresis Hussitarum in Bohemiam, quæ hodie adhuc durat: illius verò socordia & luxus, huic rei dedit causam. Cùm enim à pueritia in Bohemorum & Romanorum Regem sublimatus esset, ventri tantùm studuit, maiorem curam gulæ habens quàm regni, luxuique deditus, neglexit his erroribus occurrere.

Idem narrat de Ethelredo Angliæ Rege Volaterranus lib. 3. Geographiæ, anno 979. Hic illo anno Regnum Angliæ adeptus, potius obsedit, quàm rexit annis 37. Eius vitæ cursus sæuus in principio, miser in medio, turpis in exitu asseritur. Ita parricidio, cui conniuentiam adhibuerat, immanis; ita fuga & mollitie infamis; ita morte miserabilis fuit. Ignauiam eius prædixerat S. Dunstanus Archiepiscopus, fœdo exemplo admonitus, nam cùm puerulus in Fonte Baptismi mergeretur, circumstantibus Episcopis, alui profluuio Sacramenta interpolauit. Quare ille turbatus: *Per Deum*, inquit, *& Matrem eius, ignauus erit homo.* Hæc ille.

Narrat etiam Bredembachius, anno 1579. quòd cùm Oppidum Kerpense prope Coloniam, nunc Statuum vt vocant, nunc Regiorum militum irruptione inuaderetur, miles quidam Ecclesiæ baptisterium fœdarit sordibus. At non impunè, nam statim oculorum lumine diuinitùs priuatus fuit; cumque vagis gressibus huc illuc oberraret, in hostes incidens captus est, & ante valuas Ecclesiæ quam fœdarat, suspensus: peior hic Copronymo, quia is infans polluit at ille iustæ ætatis senio. Vterque tamen certam speciem dedit malitiæ, Constantinus futuræ, hic præsentis. Ita Bredembach. l. 7. Collat. c. 51.

LECTIO III.

DE FORMA BAPTISMI.

1. *Docet, quibus verbis Baptismus constet,*
2. *Quando fuerit ea forma instituta.*
3. *Quomodo etiam laicos conueniat scire formam.*

PROPOSITIO I.

Forma Baptismi est: *Ego te baptiso in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti.*

Hoc est verbum vitæ, quod accedens ad lauacrum aquæ iuxta Apostolum, vim animam mundandi & purificandi ei confert. *Quæ est enim tanta vis aquæ, vt corpus tangat & cor abluat, nisi faciente verbo?* inquit diuus Augustinus. *Accedit enim verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Hæc est, *vox Domini resonans super aquas*, & vim ei miram ad generandos populos ingenerans: vt sicut initio, verbo omnia creata sunt, ita & verbo hoc Sacramentali, nouam quandam creationem homo (qui est mundus abbreuiatus, in quo omnia creata continentur) accipiat. Hæc est iterum vox, quæ producit lucem in hoc microcosmo, diuidens illam à tenebris. *Ille enim qui de tenebris dixit lumen splendescere*, per hanc vocem *illuxcit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei*: hoc est, lucem infundit & gratiam Iesu Christi, ad effugandam caliginem originalis peccati, diuidit lucem à tenebris per hanc vocem, hoc est, veros fideles, iam illuminantem, à populis qui iacent in cæca nocte ignorantiæ & infidelitatis, habentes obscuratum cor & intellectum, nescientes videre vias vitæ, semitas iustitiæ, portas fœlicitatis æternæ. Denique hæc est vox Angeli turbantis aquam piscinæ, quia sicut Angelus ille descendens, faciebat vt sanguis hostiarum, quæ solebant ibi lauari, è fundo in summum enataret, & sic aquæ illæ cruore illo rubeæ efficerentur, & vim sanandi acciperent: Sic Sacerdos hoc verbo sacro commouet aquam huius piscinæ, quam Christus sanguine suo sanctificauit, & velut è fundo sanguinem hunc Christi euocat: vt vi illius vim sanandi à peccato habeant, sine quibus verbis aqua non prodesset, nec Sanguis Christi efficaciter applicaretur. Postremò hæc est *Vox intercidentis flammam ignis*: quia in aquis baptismalibus suffocatur obligatio illa, quam habet ad flammas æternas infidelis nondum baptizatus, tanquam filius iræ & reus gehennæ, & per hanc sacramentalem vocem, velut intercciditur, & amouetur ab illo pœna illa ignis, vt suprà dixi.

Est autem in forma Baptismi ita necessaria expressa inuocatio trium personarum Sanctissimæ Trinitatis, vt aliter nullum sit Sacramentum. Definitur id in Concilio Florentino, & per plura Pontificum Decreta, quæ passim à scolasticis Doctoribus allegantur. Deduci id etiam potest ex sacris scripturis.

Primò, quia cùm Dominus misit Apostolos in vniuersum orbem, dixit eis: *Ite, docete omnes Gentes, baptisantes eos in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti.* Vbi significatur voce expressa nominandum esse, & inuocandum Patrem, & Filium, ac Spiritum sanctum, quia intendebat ibi Christus docere ritum & formam Baptismatis, vt docent Sancti Patres locum illum interpretantes. Vnde Dydimus Alexandrinus: *Non arbitror quemquam tam vecordem, vt perfectum baptisma putet quod datur in nomine Patris, & Filij, sine assumptione Spiritus sancti: aut rursus: in nomine Patris, & Spiritus sancti, prætermisso Filij vocabulo: aut certè, in nomine Filij, & Spiritus sancti, prætermisso vocabulo Patris. Licet enim quis possit existere saxei, vt ita dicam, cordis, & penitus mentis alienæ, qui ita baptisare conetur, vt vnum de præceptis nominibus prætermittat (videlicet contrarius Legislatori Christo) tamen sine perfectione baptisabit, imò penitus à peccatis liberare non poterit, quos ita à se baptisatos existimauerit.* Idem affirmat D. Ambros. c. 4. l. de his qui initiantur: *Catechumenus, nisi baptisatus fuerit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, non potest accipere remissionem, nec spiritualis gratiæ munus haurire.* Condemnandi ergo hæretici nostri, qui quidem admittunt hanc baptisandi formam, negant tamen esse absolutè necessariam sed posse sine illa baptismum constare, putantque superstitiosum certis verbis inhærere. Sed de hac re egi suprà.

Secundò declaratur ex Actis cap. 19. Vbi cùm

aliquos interrogasset Paulus, an Spiritum sanctum accepissent credentes? Responderunt illi: *Neque si Spiritus sanctus sit, audiuimus.* Subiungit Paulus: *In quo ergo baptizati estis?* Quæ interrogatio supponit illos non potuisse baptizari, non audito nomine Spiritus sancti, qui in forma expressè nominabatur. Vnde illi responderunt, se in baptismate Ioannis baptizatos esse, in illo autem non exprimebatur Spiritus sanctus, aut Trinitas; imò nulla fortè verborum certa forma constabat.

Quamuis enim aliqui existiment hanc fuisse eius formam, *Baptizo te in fide venturi*, eo quod Scriptura asserat Ioannem baptisasse in eum, qui venturus esset post ipsum: hoc tamen non est necessarium, quia solùm significare vult Scriptura, Ioannem baptisando docuisse illos credere in Christum venturum post se, & baptisaturum in Spiritu sancto. Non verò his verbis censetur asserere hanc, vel similem formam Baptismi Ioannis necessariam fuisse, *Baptizo te in fide, vel in nomine venturi.*

Tertiò, declaratur ex Baptismo, quem Christus suscepit, nostrum initians & instituens Baptismum: In illo enim S. Trinitas speciatim apparuit, vt doceremur Christi Baptismum in nomine trium personarum debere consecrari & confici. Apparuit Pater in voce, Filius in persona, Spiritus in specie columbæ. Itaque Ecclesia tum ex verbis, tum ex facto Christi, edocta est hanc debere esse formam: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Vbi inprimis exprimitur actio ministri in verbo *Baptizo*: Secundò, persona quæ baptizatur, in voce *te*: Tertiò, causa principalis Baptismi, ipsa scilicet Trinitas personarum: Quartò, vnitas essentiæ diuinæ, dum dicitur *in nomine*, non autem *in nominibus*. Per hoc etenim significatur eadem virtus & potestas in tribus illis personis.

Act. 2. 8. 10. 19. Amb. l. 1 de Spiritu sancto c. 3. Basil. de Spiritu sancto c. 12. Cap. à quodam Iudæo: de consecr. d. 4. Sed opponitur hîc, quod Baptismus ab Apostolis datus, legatur in nomine Iesu Christi. Respondet D. Ambrosius, in nomine *Christus*, totam Trinitatem designari, Christus enim idem est quod *Vnctus*, & sic qui dicit Christum, dicit Filium, qui vnctus est, dicit Patrem, à quo vnctus est, dicit Spiritum sanctum, quo vnctus est. Eodem modo interpretatus est sanctus Basilius, dicens: *Christi inuocatio, totius Trinitatis est professio, quippe quæ simul declaret Deum; qui vnxit; Filium qui vnctus est, & spiritum sanctum qui vnctio est.* Idem sequuti sunt aliqui Theologi antiquiores, cum quibus commemorandus est Nicolaus Pontifex, qui ob id existimarunt valere Baptismum, qui conferretur in solo nomine Iesu Christi.

Attamen licet verum sit, in nomine Christi implicita quadam significatione, posse indicari tres personas Triadis, iuxta illud, quod Christus ex Isaia de se dicit scriptum: *Spiritus Domini super me, eo quod vnxerit me, &c.* Vbi tres personæ designantur in voce *Domini*, Pater, in illa voce *super me*; Filius, in voce quoque *Spiritus*, tertia persona manifestatur: Pater ergo Filium Spiritu sancto vnxit, & ideo Christus dicitur. Hæc, inquam, vera sunt: sed cùm sit illa significatio valdè implicata, dicendum illam non sufficere, cùm expressa Trinitatis inuocatio requiratur. Alioqui, is qui in solo Spiritus sancti nomine baptizaret, dici posset etiam validè baptizare, qui eodem attestante Ambrosio: *Si Spiritum sanctum dicas, & Patrem, à quo procedit Spiritus, & Filium, cuius quoque Spiritus est, nuncupasti.* Et tamen nemo dixerit Baptismum valere, si solùm Spiritus nomen inuocetur.

Respondent secundò alij, id factum fuisse ab Apostolis ex afflatu Spiritus sancti, & dispensatione diuina, propter exaltationem nominis Iesu Christi, quod Iudæis erat scandalum, Gentibus autem stultitia: vt paulatim illud amabile redderetur, & initio nascentis Ecclesiæ illustrius foret, eiusque diuina & eximia potestas magis celebraretur. Hæc est antiquorum responsio, quam non improbat Catechismus Concil. Trid.

Respondetur tertiò, cùm in Actis dicitur, aliquos esse baptizatos in nomine Domini Iesu, aut in nomine Christi, non intelligendum esse, quod sub hac forma baptisarentur: *Ego te baptizo in nomine Iesu Christi.* Sed tantùm vult significare diuus Lucas, qui acta scripsit, illos fuisse baptizatos Baptismo Christi, siue à Christo instituto, & non fuisse solùm baptizatos baptismo Ioannis. Hoc loquendi modo etiam Paulus ad Galatas vtitur, dicens: *Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis.* In Christo vocat baptizatos, qui Christi baptismo, & in fide Christi baptizati sunt, forma tamen communi à Christo instituta. *Ego te baptiso in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Illi ergo, de quibus in Actis, baptizabantur etiam hac forma communi. Et fortè beatus Ambrosius non vult dicere, quod aliquando fuerit baptizatus in nomine Christi, sed solùm dare rationem cur ille Baptismus qui in nomine sanctissimæ Trinitatis dabatur, dicatur datus in nomine Iesu Christi: quia scilicet in nomine Christi virtualiter continetur tota Trinitas, vt explicatum est.

PROPOSITIO II.

Forma Baptismi instituta est ante passionem Christi, & ante mandatum Apostolis datum, vt irent per totum orbem.

Ratio est, quia ante Christi mortem, Discipuli Christi leguntur baptizasse, ergo & materia & forma Baptismi tunc erat designata. Ipsos autem baptizasse asserit Ioannes c. 3. *Venit Iesus, & Discipuli eius in Iudæam, & ibi demorabatur cum iis, & baptizabat.* Explicat autem cap. 4. quomodo Christus dicatur baptizasse: quia scilicet Discipuli eius baptizabant vtique Baptismo à Christo instituto, vt docet D. August. & alij Patres.

Nec enim dici potest Discipulos Christi baptizasse Baptismo Ioannis: quia erat æmulatio inter Discipulos Ioannis, quod plures accederent ad Baptismum Christi datum per Discipulos eius, quàm ad Baptismum Ioannis: dicebant enim: *Ecce is, cui tu testimonium perhibuisti, trans Iordanem, baptizat, & omnes veniunt ad eum.*

Vnde & Ioannes sua responsione satis significat Baptismum illum à Christo, siue Discipulis eius datum esse suo excellentiorem, dum ait: *Non potest homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datum de Cœlo: dixi vobis; Non sum ego Christus, sed missus sum ante illum: Qui de Cœlo venit, super omnes est.*

Confirmantur hæc ex illis, quæ asserit Euodius Episcopus Antiochenus, apud Nicephorum lib. 2. cap. 3. Asserit quod Christus manibus suis Petrum tantùm baptizarit: Petrus Andræam, & filios Zebedæi, Iacobum & Ioannem: illi denique reliquos Apostolos. Septuaginta autem Discipulos Petrus & Ioannes baptizarunt. Eadem de Petro à Christo baptizato testatur Clemens, addens, Petrum baptizasse Andræam & Ioannem, illos verò baptizasse reliquos, cùm tamen & probabile est, quod asserit Euthymius, Christum ante Apostolos

baptizasse Deiparam. Hæc autem omnia dico peracta fuisse ante Passionem Christi, quia non est verisimile Christum dedisse Eucharistiam non baptizatis, aut non baptizatos ordinasse Sacerdotes: ordinati autem sunt Apostoli ante Passionem, Eucharistiamque receperunt.

Quapropter non assentior D. Chrysostomo dicenti, Apostolos non fuisse baptizatos ante diem Pentecostes. Opponi potest quod Ioannis 7. dicatur *Nondum erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus.* Ex quo loco posset quis colligere, vel Apostolos ante Christi Ascensionem aut Resurrectionem, necdum fuisse baptizatos: vel saltem Baptismum non tribuisse Spiritum sanctum ante illa, prout videntur indicare aliqui ex antiquis Patribus, inter quos Rupertus, Theophylactus, Chrysostomus. Sed dicendum ibi sermonem esse de visibili Spiritus sancti effusione, quæ in die Pentecostes facta est, quando de ventre, siue de intimis Apostolorum sensibus, flumina quædam Spiritus sancti fluere inceperunt. Taliter ergo non fuit Spiritus datus, nisi postquam Iesus fuit glorificatus, quamuis datus fuerit sufficienter ad remissionem peccati, & effectum Baptismi.

Sed dices. Nunquid Baptismus omnem vim habet ex passione Christi? Quomodo igitur ante passionem esset institutus? Respondeo, passionem Christi præuisam potuisse dare vim sufficientem Baptismo ad iustificandum: nam etiam ex vi passionis præuisæ & sanguinis Agni effundendi, iustificati fuerunt quicumque in veteri Testamento iusti reperti sunt. Et propterea dicitur *Agnus occisus ab origine mundi,* quia eius mors & passio præuisa fuit & efficaciam habuit ab origine mundi ad sanctificandos fideles. Hoc tamen aduerte, quod Baptismus ante Christum passum, non aperiret regnum cœlorum, eo quod necdum plenè Christus satisfecisset, nec debitum totius naturæ plenè persoluisset, quod in passione peractum fuit. Diuino itaque decreto sancitum erat, vt Christus peracta satisfactione, & perfectos redemptionis nostræ pretio oblato, primus per proprium sanguinem in Sancta introiret.

Collige ergo ex dictis, formam, materiamque Baptismi ex eo tempore designatam fuisse, quo Christus fuit baptizatus, vt communior Patrum sententia decernit: & Christus tunc solemniter inauguratus, Baptismum, quo sua membra reddimur, ac in filios adoptamur instituit. Tunc itaque aqua in materiam designata fuit, quia, vt ait D. Ambrosius: *Baptizatus est Dominus, non mundari volens, sed mundare aquas, vt abluta per carnem Christi, quæ peccatum non cognouit, baptismatis vim haberent,* hoc est, vt aptæ essent & designatæ ad Baptismum. Hoc ipsum est quod asserunt alij Patres, dum dicunt, Christum contactu suo aquas sanctificasse, siue virtutem regeneratiuam aquis contulisse: quæ virtus non est qualitas aliqua aquis impressa, sed est deputatio & moralis quædam consecratio, per quam aqua deputatur, vt materia, ad vsum effectumque Baptismi. Designata forma fuit, vt supra dixi, in apparitione illa totius Trinitatis, in cuius inuocatione forma consistit. Denique, effectum Baptismi ibidem designatum manifestum est. Nam adoptio in Dei filiationem designata est per vocem Patris attestantem Christum, qui tunc baptizabatur, esse filium suum, simulque nos per Baptismum in filios eleuari, & reddi conformes imaginis filij sui. Apertio quoque regni cœlestis, qui est alter effectus Baptismi, designatus est per cœlum tunc Christo baptizato apertum. Denique abundans Spiritus sancti gratia, quæ per Baptismum in animam descendit, significata fuit per Columbam, quæ ibi apparuit. Est enim illa symbolum Spiritus sancti, candoris, ac puritatis interioris, quam ille operatur in nobis. Vide quæ diximus tom. 1. tract. 4. lect. 2.

Cæterum, licet tunc Baptismum institutum dicamus, tamen non fuit in præcepto, antequam Christus misit Apostolos in vniuersum orbem post suam resurrectionem. Imò non obligauit ante sufficientem Euangelij promulgationem, vt colligitur ex Concilio Tridentino dicente: *Post Euangelium promulgatum, neminem iustificari sine Baptismo.* Quod intelligendum est de solemni promulgatione toti orbi facta: quæquidem solemnis promulgatio requirebat aliquod tempus sufficiens, vt posset notitia ad omnes homines peruenire tanti remedij ad salutem necessarij: vnde licet prima promulgatio facta fuerit in die Pentecostes, tum per aduentum Spiritus sancti, tum per tot signa & miracula tunc facta, tum per prædicationem diui Petri: illa tamen non fuit adhuc vniuersalis, siue sufficiens pro vniuerso orbe, quoad vsque per Apostolos tanquam Legatos, variis in Prouinciis innotuit, & ideo nec ante fuit obligatoria.

PROPOSITIO III.

Formam Baptismi conuenit scire non solùm sacerdotes, sed & laicos & mulieres.

Ratio est, quoad sacerdotes, qui sunt ex officio ministri ad baptizandum designati. Cùm enim per Baptismum Ecclesiam ingrediamur, & ius acquiramus accedendi mensam Dominicam, illarum est ad Ecclesiam & mensam illam nos admittere, quibus Ecclesiæ gubernaculum est commissum: Corporisque Dominici dispensatio & consecratio.

Quantum ad laïcos, ratio est, quia & illis ius competit baptizandi, vbi necessitas occurrerit. Hæc enim fuit benigna dispositio Christi instituentis hoc sacramentum ad salutem necessariũ, vt neminem ab hoc ministerio excludi voluerit, nec laicum, nec mulierem, imò nec hæreticum aut infidelem: si modò vtatur forma debita, cum intentione faciendi quod Christus instituit, aut Ecclesia facit, vt ex Decretis Ecclesiæ constat. Dico, si vtatur forma debita, nam constat quandoque hæreticos formam peruertisse, & suo infecisse errore. Sic Ariani, cùm vellent Filiũ Patri æqualem, non vtebantur eisdem verbis, quibus Catholici, sed quandoque immutata forma, Filium significabant Patre minorem. Hinc Deuterius Arianorum Constantinopoli Episcopus, anno Domini 509. vt ex Nicephoro & aliis, refert Baronius tom. 6. Cùm quendam cui nomen Barbas, baptizaret, ausus est dicere: *Baptizetur Barbas in nomine Patris, per Filium in Spiritu sancto.* Sed Deus eius temeritatẽ manifestare volẽs, fecit vt statim aqua euanesceret è fonte baptismali: & impio cultui creatura denegaret. Vnde qui baptizandus erat fuga se ex manibus huius impij baptizatoris eripiens, miraculum hoc in eius confusionem cunctis promulgauit. Nostro sæculo contingit aliud mirabile cuidam Caluinistæ. Hic volebat prolem recenter natam, à ministro Caluiniano baptizari more eorum: obstabat mulier, quæ Catholica existens, ritu Catholico prolẽ suam baptizari peroptabat. Igitur ille exploratis occasionem, clam prolem à latere matris dormientis surripuit, & ad Prædicantem suum attulit baptizãdum. Prædicans, seu Minister Caluinista volens baptizare,

Bredem. bach. l. 7. Coll. 5. c. 50.

deprehendit prolem mortuam & expostulat cum Patre infantis, quod cum tali impostura illudere voluerit, asserens prolem emortuam. Ille inopinato casu consternatus clam domum reuertitur, & vxore adhuc dormiente, puerum loco priore reponit, & discedit. Paulò post vxorem euigilantem inuisens, inquirit quomodo valeat? quid agat infans illa ignara rei gestæ, infantulum complexa Patri exhibet, & optimè valere dicit. Pater stupefactus miraculo, abiurat hæresim, & Catholicam fidem complectitur.

Quantum ad mulieres, cum illis frequentius contingat Baptizandi occasio, eo quod periclitanti puero in partu soleant adesse, planè oportet eas de baptismi forma & ritu instrui etiam publicè à pastoribus siue in Catechismo, siue in Concione. Nam varios errores comperi per crassam ignorantiam commiti, etiam ab illis quæ obstetricandi munere funguntur: quæ quidem ignorantia in ipsos Pastores frequenter redundat, multæ reperiuntur baptisasse sola hac forma, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, non addendo *Ego te baptiso*. Cum quidam Doctor Theologus præclarè concionatus fuisset, accessit mulier quædam ad illum, & osculans eius manum: *Benedicta*, inquit, *dies, qua ego te baptisaui in nomine S. Trinitatis, & Virginis Mariæ, & omnium Angelorum*. Miratus ille, rem pleniùs explorat, curatque se iterum baptisari, vt refertur ex S. Vincentio à Valentia, conc. 2. in Dom. 3. Quadragesimæ. Cùm quadam vice diligenter examinarem obstetricem, de Baptismo collato puero periclitanti, parte corporis extra vterum protensa; ipsam quidem reperi rectè pronunciasse formam, sed aliam mulierem aquam adhibuisse: existimabantque optimè omnia esse paracta, cùm tamen talis apud plerosque Theologos dubius Baptismus haberetur.

Contigit & alia vice quandam mulierem partu præuentam carere obstetrice, attamen cùm vicinæ accurrissent, & operam adhibuissent, partus ediuus fuit: at cùm periclitari videretur de vita, rudes illæ mulieres offerunt eum matri baptizandum, dicentes eam plus iuris habere ad prolem propriam baptisandam, quam habeant extraneæ. Sic mater eam baptisauit, cùm aliæ id possent, & scirent formam ignara, sicut illæ, de impedimento quod poterat contrahere cum marito, per cognationem spiritualem, quæ oritur ex Baptismo. +

in baptismo priuato non contrahitur tale impedimentum.

Postremo quoque hoc Iubilæo extranea quædam mulier ad me venit confessionis gratia, quæ quandoque obstetricis munere functa fuerat, & plures baptizarat, sed semper tertiò repetita forma super quemlibet baptizandum; Putarat enim ignara mulier, quod sicut tertiò puer aqua aspergitur, ita & ter formam repetendam esse.

Altera mihi quoque declarauit quod quinquies, & amplius, eundem puerum periclitantem baptizasset, vt tanto certior foret de Baptismo. Hæc omnia rememoro, vt pastoribus per pagos & rura habitantibus constet, plurimos in rudibus illis mulierculis defectus comperiri: & vt ritum modumque baptizandi frequenter inculcent, ne fortè pueri salutis quandoque dispendium patiantur, ob earum ignorantiam

Quæres, an baptizati ab obstetricibus sint iterum sub conditione baptizandi, si post examen, non inueniantur malè baptizasse?

Respondeo, cùm in hoc diuersæ opiniones inter Theologos, maximè recentiores, reperiantur, & diuersæ Diœcesis Manualia parochialia diuersimodè ordinent, rectè quemlibet facturum, qui sui loci & Diœcesis suæ ordinationi accommodarit: ego postquam diligenter examinaui obstetricem & præsentes mulieres, si inuenio eam rectè formam scire, & pronunciasse adhibita simul ab ipsa aqua, & hoc ipsum præsentes illæ mulieres dicunt se audere sub iuramento asserere, rectè scilicet, ab ipsa pronunciatam formam, nec tumultuariò quicquam factum, non rebaptizo: quia & nostrum Manuale Leodiense ordinat non rebaptizandum.

Allegant alii, etiam inter obstetrices quandoque repertas fuisse sagas sathanæ ministras, sine debita intentione baptizantes, quin potius infantes dæmoni vouentes.

Respondeo, id quidem esse potest. An tamen sufficiens fundamentum ad rebaptizandum vniuersim baptizatos à mulieribus? An non etiam & pessimi ministri reperiuntur, de quorum intentione potest suspicio oriri? Scio ego vbi contigerit sacerdotem ob vindictam & odium in parentem baptizasse eius puerum sine intentione? An non & inter illos aliquando magiæ addicti reperti sunt? Nec tamen ideo ordinariè Baptismus repetendus, etiam flagitiosissimis datus.

LECTIO IV.

DE SVSCIPIENTIBVS Baptismum.

1. *Docet etiam paruulos esse Baptismi capaces.*
2. *Non posse infantes saluari nisi per Baptismum.*
3. *Baptismum sanguinis supplere Baptismum aquæ.*

PROPOSITIO I.

B*Aptismi capaces esse paruulos, Scripturis conforme est, & Ecclesiæ traditioni.*

Primò, pro hac re facit illud Matthæi decimonono. *Sinite paruulos ad me venire, & nolite eos prohibere.*

Quibus verbis videtur Saluator redarguere nostri temporis Hæreticos, Anabaptistas, & similes erroneos, qui paruulos nolunt Baptismi capaces, & per consequens neque capaces esse salutis, quia eam non possunt assequi sine Baptismo.

Qui sunt igitur, qui prohibent ad Christum venire paruulos, nisi qui similes comminiscuntur, errores? Multi ad Christum veniunt, sed non omnes ab eodem, neque ab æque distante loco, & ideo non eadem via veniunt, qui enim iam baptizati sunt, & in fide Christiana permanent, si per peccata mortalia à Deo recesserint, quanto plura aut maiora commiserint, tanto magis elongantur. Sed si ad Deum redire voluerint, vnicam habent viam, videlicet pœnitentiam. Si verò etiam per infidelitatem ceciderint aut hæresim, debet & fides iungi cum pœnitentia, per quam tanquam duplicem viam ad Deum veniant: parum enim eis prodesset pœnitentia sine fide, aut fides sine pœnitentia: Qui verò nullo peccato mortali sunt obnoxii, sed solùm propter originale elongati sunt à Deo, sicut paruuli, vnicam habent viam ipsum Baptismum, per quem debent renasci, & filij Dei fieri, hæredes vitæ æternæ, & capaces regni. Præuidens ergo Saluator quosdam futuris temporibus venturos, qui hos pueros renasci prohiberent, & sic participes esse regni dicit: *Sinite paruulos venire, talium enim est regnum cœlorum.* Vbi licet historicè loquatur Discipulis adhuc ignaris, impedientibus paruulos Christo offerri, vt ab ipso be-

nedicerentur: tamen generaliter redarguere censetur in hoc ipso facto, omnes qui quacumque de causa negaturi forent paruulis ius ad regnum, iusque veniendi ad Christum. Vnde & de facto paruulos amplectitur, illis benedicit, illis manum imponit, ad illos regnum pertinere asserit.

Et aduertendum est, quod non dicat paruulis, sicut adultis: *Venite ad me*, quia id propria voluntate & propriis pedibus facere non poterant, sicut adulti, qui proprio vtuntur arbitrio & propria fide, vt ad Christum veniant. Sed loquitur illis qui eorum curam gerunt, aut quorum adminiculo paruuli indigent, & præcipit: *Sinite paruulos ad me venire, & nolite eos prohibere*: Imò potiùs adiuuate, & portate eos.

Nam manifestè Lucas de infantibus loquitur, & indicat ad Christum fuisse portatos, & ita non tam suis quàm alienis pedibus appropinquasse. Itaque vos, ô Hæretici, nolite ita esse paruulis crudeles, quibus Christus ita benignus est: nolite eis remedium salutis denegare, quibus ius ad regnum asseritur: nolite peruersa vestra doctrina benedictionem, quam Christus eis impertiri paratus est, denegare: nolite prohibere eos ad fontes Saluatoris accedere, pro quibus natus est paruulus, pro quibus & grandior est crucifixus Iesus Christus, inquit D. Ioannes, ad salutem animarum nostrarum venit, *Per aquam & sanguinem, non in aqua solùm, sed in aqua & sanguine*. Aqua proficit ad lauacrum, sanguis spectat ad pretium. Vtrumque Christus fudit pro paruulis, vt in baptismate regenerarentur sanguine per aquam applicato, & spiritum acciperent adoptionis & æternæ benedictionis. Nolite ergo eos prohibere ab hoc tam salutifero & efficaci regenerationis & renouationis lauacro.

Ecclesia paruulorum illorum mater, attendens hæc verba Christi, non solùm non prohibet eos; sed & accommodat eis aliorum pedes, vt veniant; aliorum cor, vt credant; aliorum linguam, vt fidem fateantur, & sic accedant ad gratiam baptismalem, vt si moriantur, ipsorum sit regnum Cœlorum. Cùm enim paruuli nec fidem habeant, nec propriam voluntatem, qua velint baptizari; omnia hæc tamen habent in patrinis, qui pro eis respondent Credo, Volo, Abrenuntio. Imò, si nullus adesset patrinus, ipsamet Ecclesia mater suam fidem & voluntatem eis communicat, quæ abundè sufficit, dicente diuo Augustino: *Os maternum commodatur paruulis, vt sacris mysteriis imbuantur, quia necdum possunt corde propriè credere ad iustitiam, aut ore proprio confiteri ad salutem.* Quod apta similitudine declarat diuus Thomas docens quod aliter nutriantur pueri, dum adhuc in vtero, aliter dum iam nati sunt: quia nati alimentum trahunt de vberibus matris ore proprio; sed necdum nati recipiunt illud de ore matris. Mater enim proprio suo ore alimentum recipit, paruulus verò participat de illius substantia alimenti. Sic paruuli in Ecclesia antequam regenerati sint, sunt adhuc velut in matris parituræ vtero. Sufficit ergo eos ex ore matris recipere id, quod videtur necessarium ad Baptismum recipiendum: siue non habent necessariam intentionem, aut voluntatem propriam, sed sufficit eis voluntas ipsius Christi & Ecclesiæ matris.

Quid enim? nunquid sine propria voluntate per voluntatem parentis sui Adæ, & matris Euæ damnationi sunt obnoxij? Cur non ergo per Christi voluntatem, & Ecclesiæ, quæ mater est omnium viuentium, ab illa damnatione possint liberari? Gratis venundati estis ô paruuli sine propria vtique offensa, sine proprio demerito. An non & gratis oportuit vos liberari? Gratis vtique, quia sine propria vestra dispositione, sine proprio merito. Minimè tamen gratis, si pretium attendamus, quod obtulit frater vester Christus.

Hinc patet responsio ab Anabaptistas nostros, & antiquos similes Hæreticos, qui ideo negant paruulis Baptismum, quod non possint habere voluntatem & dispositionem ad illum: & idcirco in ætate adulta volunt rebaptizari eos, qui in ætate infantili fuerunt baptizati: hoc enim decernunt Anabaptistæ. Imò neminem volunt baptizare ante ætatem triginta annorum, in qua Christus fuit baptizatus.

Cùm tempore diui Bernardi similes errores quidam suscitassent, sic eis respondet Bernardus, sic insectatur. Videte detractores, videte canes, irrident nos, quia baptizamus infantes, quod oramus pro mortuis, quod Sanctorum suffragia postulamus. In omni genere hominum, & in vtroque sexu festinant proscribere Christum, in adultis & paruulis, in viuis & mortuis. Hinc quidem infantibus ex impossibilitate naturæ, inde verò adultis ex difficultate continentiæ præscribentes.

Quid enim si infans pro se loqui non potest, pro quo vox sanguinis fratris sui, & talis fratris, clamat ad Deum de terra? Adstat & clamat nihilominus mater Ecclesia. Quid tamen infans? nonne & ipse videtur tibi inhiare quodammodo Fontibus Saluatoris vociferari ad Deum, suisque vagitibus clamitare: *Domine, vim patior, responde pro me.* Flagitat auxilium gratiæ quia vim patitur ab origine. Clamat innocentia miseri, clamat ignorantia paruuli, clamat addicti infirmitas. Clamant hæc omnia, sanguis fratris, fides matris, destitutio miseri, & miseria destituti.

Non ergo dicas, quia non habet fidem, cui mater impertit suam, inuoluens illi in Sacramento, donec idoneus fiat proprio non tantùm sensu, sed assensu euolutam puramque percipere. Nunquid breue est pallium, vt non possit ambos cooperire? Magna est Ecclesiæ fides. Nunquid minor fide mulieris Chananeæ, quam constat & filiæ sufficere & sibi? Hæc eleganter Bernardus, non solùm sui temporis, sed & nostras hæreses elidens, hæreticosque perstringens.

Secundò, ad eiusdem rei probationem facit, quod scriptura asserit integras familias tempore Apostolorum baptizatas fuisse: omnino autem verisimile est in integris familiis etiam paruulos fuisse: & in hos generalis loquutio comprehendit. Sic Act. 16. baptizata est Lydia & domus eius, custos carceris & omnis domus eius & 1. ad Corinth. 1. baptizata à Paulo Stephanæ domus.

Tertiò, idem declaratur exemplo circumcisionis, quæ manifesta fuit Baptismi figura, teste Apostolo. Cùm ergo paruuli in veteri lege, Circumcisionis & consequenter salutis capaces fuerint, multomagis in noua lege Baptismi & salutis. Nam & lex gratiæ benignior est & gratia eius vniuersalior: quapropter copiosa redemptio & sufficientissima prouidentia qua Christus vnicuique prouidet iuxta capacitatem suam non sinit nos dubitare, quin paruulis de remedio prouiderit.

Quartò, notissima est Ecclesiæ hac de re praxis notissima, & eius decreta de ea re in Concilio Tridentino.

PROPOSITIO SECVNDA.

Non potest paruulus aliter consequi salutem, quàm per Baptismum aquæ vel sanguinis.

Quidam ex Antiquioribus Theologis, ex qua-

dam commiseratione infantium, docuerunt quandoque eos saluari ex speciali Dei misericordia & gratia: puta si cùm baptismus administrari cœpit, defectus aliquis essentialis superueniat in materia, vel forma, aut intentione ministri. Imò aliqui addiderunt, quando nullus est modus baptisandi, votum & desiderium parentum sufficere, aut oblationem pueri factam Deo signo aliquo exteriori v. g. signo Crucis cum inuocatione Trinitatis. Ita docuit Cardinalis Caietanus in 3. p. q. 68. art. 3. cui fauet Gerson in quodam sermone de Natiuit. Virg. in Concilio Const. & Gabriel in 4. d. 4. q. 3.

Verum communis Doctorum sententia id reprobat, fundata in verbis Christi & Ecclesiæ praxi. Etenim Christus generaliter pronunciat: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. non potest introire in regnum Dei*: quod etiam de paruulis intelligit Apostolica traditio, & Patrum auctoritas. Vnde velle ea verba restringere, vt solum intelligenda sint, cum baptismus possibilis fuerit, temerarium foret. Audi hac de re Diuum Augustinum libro tertio de origine animæ, capite 9. *Noli dicere, noli docere, infantes antequam baptisentur morte præuentos, peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, si vis esse Catholicus.* Et iterum alibi: *Nulla ex nostro arbitrio (præter Baptismum Christi) salus æterna promittatur infantibus, quam non promittit Scriptura diuina humanis omnibus ingeniis præferenda.* Vides D. Augustinum illam etiam reprobare opinionem, quæ ex quadam pietate paruulis vellet salutem tribuere, absque reali baptismo. Vides & ipsum existimare à scriptura sacra id alienum esse.

Attende quoque ipsius Ecclesiæ praxim. Non sepelit illa paruulum vllum sine baptismo mortuum, in loco sacro. Nunquid sepeliret, si existimaret eorum corpora quandoque ad gloriam suscitanda, aut animas quæ illa informarunt, salutis capaces esse? Nullam quoque pro eis precem fundit, aut oblationem facit, aut gratiarum actionem, satis significans nullam ipsius spem salutis superesse. Nec dicas durum videri paruulos illos absque culpa condemnari, cùm nulla eis diligentia potuerit subuenire. Non enim sine culpa perire dicendi sunt, quos originalis culpa premit, & facit filios terræ, & ad massam damnationis pertinere. Quæ quidam originalis culpa non tollitur, nisi Christo per Sacramentum incorporentur, & in secundo Adam viuificentur per lauacrum regenerationis. Non possumus aliter Scripturam interpretari, aut diuinam amplificare bonitatem, quam Ecclesia à Spiritu S. directa, nos sua docet authoritate & notissima praxi. Peccati ergo, ô Adam extendens manum ad lignum scientiæ boni & mali; in te erant positæ omnes voluntates paruulorum à te regenerandorum, quorum eras constitutus & parens & Caput. Peccarunt ergo & ipsi in te tanquam in Capite, & ecce nescientes bonum aut malum pereunt & condemnantur, nisi voluntate noui Adam nouique Capitis Christi, per Sacramentum ab ipso institutum, ob hac condemnatione liberentur. Ecce misericordia, quia iudicium præcessit: si gratis sunt venditi per primum Adam: gratis in libertatem afferuntur per secundum, certo salutis remedio instituto: quod facillimum est, & maximè obuium. Quod si illis non applicetur hoc misericordiæ remedium, ecce remanet illis iudicium: *Misericordiam ergo & iudicium cantabo tibi Domine.* Agnosco, laudo, & benedico bonitatem tuam in paruulis, quos vix huiusce lucis participes fecisti, ex vtero matris suæ mortalis egredientes: & statim lucis gratiæ per Baptismum consortes redditos, etiam ad æternæ lucis & immortalitatis sortem facis peruenire, ex hac vita & luce mortali egredientes. Nempè hi de vtero per vterum, in vterum transfunduntur: de vtero genitricis suæ per partum egressi, per baptismum in vterum Ecclesiæ matris transeunt, & per illum in vterum Ecclesiæ triomphantis illius, *quæ sursum est Hierusalem libera, mater nostra.* Hæc est Mater, à qua maximè abest illud: *In dolore paries filios*, quia illos summo parit gaudio, immò gloriæ eos æternitati parit. Nullus ibi *Benoni*, filius doloris & tristitiæ: omnes ibi *Benjamin*, filij dextræ & lætitiæ à Patre & matre meritò sic vocati. Nullus ibi Cæsar, à cæso ventre Matris, nullus posthumus, post mortem Patris genitus: nulla colluctatio Esau & Iacob, quis priùs egrediatur: quia pax & concordia summa in hoc vtero Æternitatis, aut in lætissimo sinu Patris & Matris huius. Agnosco quoque, laudo & benedico iustitiam, & iudicium tuum Domine in aliis paruulis, quos huius lucis vsura vix frui dedisti, & quia baptismatis lauacro (quod illuminationis Sacramentum est) lucis spiritualis participes fieri non potuerunt: eos morte superueniente, ad locum tenebrarum & Regionem vmbræ mortis relegasti. Hoc enim iusto prouidentiæ tuæ iudicio decretum est, vt propter vnius delictum (in quo omnes peccauerunt) ad omnes condemnatio pertranseat, nisi Sacramenti illos gratia expiarit & expurgarit. Nam & omnes, si voluisses, etiam sine salutis remedio in illa damnationis massa relinquere potuisses, *Iustus es Domine, & rectum iudicium.*

Confirmari potest assertio nostra, ex eo quod aliquando speciali miraculo, ob matrum vota, & Virginis Mariæ intercessionem prolibus mortuis vitam reddiderit Deus, vt baptism. & consequenter salutis capaces redderentur. Quid enim aliud id significat, quam sine baptismo carituras hasce proles spe saluationis? innumera hic exempla possent subiici, pauca ex certioribus appendo.

Iuxta Cameracum est sancti Hilarij vicus, cuius incola fuit Stephanus Morelius cum vxore Firmina: hæc ei prolem, non prolem peperit, anno 1628. mortua enim erat. In terra igitur prophana de more sepelitur. At matri duplex luctus, & à morte prolis, & à tali morte, quòd non fuisset particeps Baptismi. Plangit igitur & se affligit, fiduciam tamen in Beata Virgine ponens: eo quod solita foret annua peregrinatione ad Templum Halense, eam colere. Votum itaque facit, & de die in diem iterat, vsque ad decimum quintum diem, à prolis morte. Tunc fidentior cœpit affirmare eam viuere, certámque se de ea re factam viso nocturno. Vnde mulieres sibi ministrantes importunè vrget, vt cum marito adeant tumulum. Abeunt, & refodiunt tres circiter pedes defossum puerum, inueniuntque viuidum & rubentem, nulla nota mortis in corpore, nec noxa quidem, nisi quod maxilla vna terræ impressione attrita leuiter esset. Mirantur trepido gaudio, nec audent tollere, sed vt obuient calumniæ, Pastorem aduocant. Venit, & attonitus signa vitæ videns, suadet, quoniam in Diuæ Virginis patrocinio puer esset, deferri ad proximum pagnum Vertenguelium, vbi colebatur: eunt obstetrix & fœminæ, & quia dies inclinabat, & pagus secundo lapide aberat, prouida mater sacratæ candelæ ceteræ partem donat, quæ in laterna prælucerel: Mirum hic alterum. Cùm lento passu iret, vt solet hic sexus, pars illa cerei, cuius modulus sesquipalmis erat, perseuerauit ardere à sexta vesper-

Lipsius de Virg. Hallensi, c. 21.

tina ad lucem ſequentis diei, ſine vlla diminutione. Mirum tertium. Via anterior quam inibant, tota illuſtris inſtar diei erat: ſtatim ab agmine, tenebræ & nos excipiebant. Iam in propinquo Vertengeclij erant, audiuntque Paſtorem non adeſſe, ſed in arce cum Præfecto viro nobili conuiuari. Illuc ergo Pater cum vna muliere ſibi comite procedit. At reperiunt arcem ſub tempus prandij clauſam: Pulſant, nemo audit vel admittit. Et ecce quartum miraculum. Nam ſponte aperitur portula minor, maiori portæ (vt ſolet in arcibus) inſerta; ingrediuntur, & ad alteram portam accedunt, iterum & illa ſponte aperitur; pergunt ad tertiam, fit idem, ſic omnibus ignaris veniunt in cœnaculum Præfectus arcis (cui nomen Verteinius) inclamat contra Ianitorem, infidelitatis eum arguit, gladio euaginato omnes ferire aggreditur. At ille aſſerit ſe omnes clauſiſſe ianuas in præſentia filiæ ipſius Præfecti. Ingreſſi etiam ſe excuſant, & rem totam pandunt, rogantes vt Paſtor velit ſacro baptiſmate puerum dictum abluere. Surgit Paſtor, comitatur Præfectus, & viginti circiter perſonæ, iubet aperiri omnes portas, ſed ſponte omnes etiam maiores apertæ reperiuntur. Virgo Mater aperuerat. Veniunt in templum attoniti, ibi puer ſigna vitæ clara mittit, ſanguinem ſtillat è naribus, os aperit & claudit, gemit, lacrymatur, lachrymæ ter gentur. Baptiſmum itaque Paſtor miniſtrat coram 70. perſonis, vixitque puer quinque circiter horas, in ara B. Virginis reclinatus: ac mox inſtar niuis viſus eſt liqueſcere & tabeſcere ac emori, ſic ſacræ terræ mandatur. Sed ſextum adde miraculum. Firmina mater abiens, eadem hora ſenſit ſibi mammas areſcere antea lactantes, quas nulla arte, donec puer baptiſatus eſt & mortuus, potuit exſiccare. Vide ergo in vno miraculo plura miracula.

Audi & alterum alibi miraculum. Anno 1582. Eliſabethæ Ioannis Ferin coniugis fœtus, quod mortuus ex aluo materna prodiiſſet, in remoto horti margine defoſſus fuerat: iamque dies ſeptimus ſupra decimum agebatur, cùm mater dolore mitigato id vnum noua ſpe concepta extorſit à marito, vt infantis corpuſculum effoderet hac lege vt ſi computruiſſet, relinquerent, ſin reſtitiſſet integrum, aſſumeretur: fortè ſpe haud dubia, vt B. Virgo vitam ei reſtituat. Paret ille vxoris importunis precibus incorruptum reperit, adfertque ad matrem. Hæc iter ad Diuam Virginem Ceruienſem ingreditur, cui à Fonte nomen eſt, à fonte inquam vitæ, *qui enim eam inuenerit, inueniet vitam, & hauriet ſalutem à Domino.* Vix ibi diſpoſitus infans iacuerat, cum roſeo colore in genis tingi cœpere, reſpirare, aliaque vitæ ſigna præbere. Baptiſatur ergo ſumma cum omnium lætitia, perſtititque viuido formoſus colore, donec Ceruienſi ex ditione efferretur: tum enim ſenſim palleſcere, prorſus vt quo longius à vitæ Fonte abiret, hoc propius morti adeſſe videretur; tandem inter mortales eſſe deſiit cælitibus conuicturus. Ita Robertus Hautport cap. 42. de mirac. B. Virg. Ceruienſis.

PROPOSITIO III.

B*Aptiſmus Sanguinis ſiue martyrium, ſupplet Baptiſmum aquæ etiam in paruulis.*

Hæc eſt doctrina Sanctorum Patrum, & Eccleſiæ, ex qua ſolent Theologi triplicem baptiſmum diſtinguere, baptiſmum ſcilicet fluminis ſiue aquæ, & flaminis ſiue Spiritus ſancti, & Sanguinis ſiue martyrij. Baptiſmum flaminis vocant, quando adultus habet in ſe votum & deſiderium efficax baptiſmi, cum peccatorum perfecta contritione & amore Dei ſuper omnia: per hæc iuſtificatur, & ſi non ſit ei poſſibilis alter baptiſmus, ſaluatur. Talis enim perfecta cordis conuerſio coniuncta cum hoc deſiderio à ſacro flamine eſt, hoc eſt Spiritu ſancto animam iuſtificante & peccatorum remiſſionem tribuente: vnde rectè flaminis baptiſmus dicitur, quo anima expurgatur, tanquam ſupplente baptiſmum aquæ, in quo & peccata præterita ſubmerguntur. Hic Concil. Tridentinum cum docuiſſet poſt Euangelium ſſ. 6. c. 4.
promulgatum, neminem transferri à ſtatu peccati in ſtatum gratiæ, ſine lauacro regenerationis, addit aut ſine eius voto. Et ita exponendum do- Orat. de eius
cet illud: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, &c.* obitu.
Per hunc baptiſmum flaminis, iuſtificatum docet Diuus Ambroſius, Valentinianum iuniorem, de cuius obitu ſic loquitur: *Audio vos dolere quod non acceperit baptiſmatis Sacramentum: atque hoc etiam in votis habuit. An non ergo habuit gratiam quam deſiderauit? Imò habuit, quia popoſcit.* Mortuus fuit, inquit Baronius, anno 392. Valentinianus ille iunior filius Valentiani Magni, erat autem adhuc catechumenus, qui paulo ante obitum profecturus cum exercitu aduerſus Barbaros in Italiam irrumpentes, cupidus ante eam expeditionem initiari ſacro baptiſmo, Viennæ cùm eſſet, in Gallia ſanctum Ambroſium Mediolano (vt ab illo, quem patris loco habebat, baptiſaretur) accerſit; ſed ipſo adhuc in itinere conſtituto, proditorum appetitus inſidiis, occiſus eſt; & dicitur inuentus in palatio ſubitò ſtrangulatus. Hunc ergo per votum baptiſmi ſaluum exiſtimat Diuus Ambroſius. De quo Baronius tomo quarto, anno 392.

Sed huiuſce Baptiſmi flaminis præclarum ſymbolum exhibitum fuit ſancto Philomeno Martyri. Hic cùm Chriſtum conſtanter confiteretur, & ei obiiceret Tyrannus, quod nec Chriſtianus eſſet, nec Baptiſmum accepiſſet, cœpit exclamare: *O ignem* Surius 4.
ſpiritualem, qui accenſus eſt in meis præcordiis! Quan- Decemb.
tum tibi debeo, ô Præſes, quod ſacrum baptiſmum in mei memoriam reuocas. In media autem turba ſtans ad præſentes clamabat: *Si quis inter vos præeſt Chriſtianis, & contemnit tormenta propter Chriſtum, adſit, obſecro, & me diuinæ impertiat baptiſmate.* Videns autem omnes timore victos, irrumpens in lacrymas, dixit: *Deus meus Chriſte, qui me benignè aſpiciens à profundo errore renouaſti, ne me deſpicias non baptiſatum, ſed quouis modo oſtende mihi Sacerdotem & aquam, à quo & in aqua poſſim baptiſari.* Cùm hoc dixiſſet, nubes deſuper deſcendit, & poſtea aſcendit, omnibuſque videntibus, fluento quodam cæleſti baptiſatus eſt. Tunc ille: *Ecce ô Chriſtiani, cùm nullus ad me auſus fuerit accedere, videre vobis licuit, quod ipſe Dominus me dono impertiit baptiſmatis. Tu quoque, Præſes, inſpice, & relicta inſania cognoſce cuinam Deo repugnes, coram quo, vt iudice pœnas luiturus es.* Itaque nubes illa defluens, eumque abluens, ſymbolum fuit Baptiſmi flaminis, quo per Spiritum ſanctum interiùs anima expiatur, cùm deeſt baptiſmus fluminis; ſed & poſtea in ſanguine ſuo Martyr inuictus baptizatus eſt, pro Chriſto moriens.

Baptiſmus ergo ſanguinis non eſt niſi martyrium, quo effunditur ſanguis pro Chriſto, & habet eandem vim, vt baptiſmus aquæ, quando ille haberi non poteſt. Hoc aſſerit D. Aug. 13. de Ciuit. c. 7. & probat, quia qui dixit: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto*, etiam dixit: *Omnis qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre. Et qui perdiderit animam*

suam propter me, inueniet eam. Hinc, inquit, scriptum est. *Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius.*

Quid enim pretiosius quam mors, per quam fit vt delicta omnia dimittantur, & merita cumulatiùs augeantur? *Si pro pietate & iustitia pendatur mors fit gloria renascentis, & cùm sit mors peccati retributio, aliquando impetrat, vt nihil retribuatur peccato.* Idem docent alij Patres, inter quos Cypr. Epist. 37. *Nunquid potest vis Baptismi esse maior aut potior, quam confessio? quàm passio? vt quis coram hominibus Christum confiteatur, & suo sanguine baptizetur?* Quis non pati exoptet, inquit Tertullianus, vt totam Dei gratiam redimat? vt omnem veniam ab eo compensatione sui sanguinis expediat? *Omnia enim huic operi delicta donantur; nec Martyribus delicta possunt imputari, quibus in tali lauacro vita ipsa deponitur.* Apertissimè autem definit Clemens idipsum, & ait: *Qui martyrio habitus est dignus; is letitiam in Domino percipiat, quod tantam coronam adeptus sit, & quod propter confessionem ex hac vita exeat. Et si Catechumenus sit, recedat ad Deum lætus: cruciatus enim quo propter Deum afficitur, erit ei verior Baptismus: quia is quidem experientia ipsa mortuus, commoritur Christo, reliqui verò mystica repræsentatione.*

Tertul. in Apolo. & Sco.

Hoc ipsum Ecclesia docet, colens vt Martyres Catechumenos, nec dum baptizatos pro Christo tamen mortuos. Sic colit sanctam Emerentianam, de qua ita loquitur Breuiarium Romanum ex Ambrosio serm. 91. *S. Emerentiana virgo Romana, collactanea B. Agnetis, adhuc Catechumena fide & charitate flagrans: furentes in Christianos Idolorum cultores cùm vehementiùs accusaret, à concitata multitudine lapidibus obruta est. Quæ in cruciatibus orans ad sepulchrum S. Agnetis, proprio sanguine, quem pro Christo constanter effudit, baptizata animam Deo reddidit.*

Legimus quoque de Philosophis illis quinquaginta, qui ad conuincendam sanctam Catharinam conuenerant, conuersos fuisse ad Christum, facundia & spiritu illius. At Maximinus iratus, iussit in medio eos ciuitatis igne cremari. Illi verò cùm per virginis disputationem edocti essent in Fide & Baptismum expeterent, monuit illos Catharina nihil hæsitare, cùm in suo forent sanguine baptizandi.

Surius 25. Nouemb.

Hi ergo benedictione virginis accepta, signantes se crucis signaculo, & vnanimiter perseuerantes, in ignem missi, ita animas Domino reddiderunt, vt nec corpora illorum, nec capillus, nec vestes aliqualiter adusta essent. Quo miraculo plurimi conuersi sunt, & corpora rapientes in eandem ciuitatem sepelierunt.

Anton. in Chron. Vincent in Specul. P. Nat. l. 5. c. 157.

Apud Alexandriam Armeniæ, tempore Adriani Imperatoris, exercitus decem millium militum ab Angelis de Christi fide instructus fuit: Imperatorum verò iussu singuli primum flagellis cæsi, tum spinis coronati, tandem clauis crucifixi, in monte Ararath proprio sanguine baptisati, triumphantes intrarunt in cœlum.

In vita sancti Georgij, refertur apud Surium, quod cùm carcere detineretur, multi ægri ad pedes eius per Christi nomen & signum sanarentur. Inter quos quidam Oliuerius agricola, cùm id beneficij accepisset, per ciuitatem inclamabat: *Magnus est Christianorum Deus.* Hunc comprehensum iussit Imperator gladio obtruncari: ipse gaudens currebat ante milites quasi ad epulas, & magna voce inuocabat Dominum, vt Martyrium sibi Baptismatis loco esset, & ita vitam finiuit.

Neque tantùm vim habet hæc effusio sanguinis in adultis, qui Baptismi desiderium possunt elicere, sed & in paruulis. Ratio est, quia hoc priuilegium est datum Martyrio, non ratione desiderij illius, aut effectus Baptismi, quem elicit Martyr, sed ratione cuiusdam conformationis cum Christo, quæ reperitur in illa mortis perpessione pro ipso; ita vt re ipsa inueniantur commori Christo, qui pro ipso occiduntur, quod in Baptismo solùm mystica fit repræsentatione. Et ita paruuli, dum in odium Christi aut fidei occiduntur, realiter Agno, siue Christo configurantur.

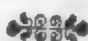
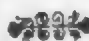
Acceptat ergo Deus illam mortem sicut & aliorum Martyrum, & supplet Christi merito defectum propriæ voluntatis: quia conformantur particulariter per hanc mortem Christo Martyrum duci & capiti; sicque ad ipsum tanquam membra ad caput pertinent: & voluntas illius, qui est caput, ipsis veluti membris tribuitur. cùm aliam habere nequeant. Vt sicut voluntas & peccatum Adæ illis obfuit, quod nascendo contrahunt: ita voluntas & meritum Christi illis prosit, vt renascendo iustitiam consequantur. Ideò Ecclesia illos etiam colit vt Martyres, dicitque testimonium quod nondùm poterant sermone, perhibuisse passione.

Hinc tanquam Martyres coluntur paruuli, ab Herode in odium Christi occisi: & primitiæ ac flores Martyrum vocantur primitiæ Deo & Agno: in cuius perpetuo sunt consortio, quos veniens voluit sibi tanquam agniculos immolari balantibus matribus, inquit Augustinus, de quibus disertè Prudentius in Hymno: *Saluete flores Martyrum*, de quo in Breuiario. Habentur autem Romæ in templo sancti Stephani, hi quoque versus non inamœni.

Sinceræ animulæ, candidi puelluli,
Vix nata nato dant Deo corpuscula.
Pugnantque inermes, & relicta parmula,
Vincunt cohortes, quas ferire nesciunt.
Iam pulchriores liliis & gemmulis,
Iam clariores igneis scintillulis,
Beata mulcent vocules sedilia,
Ferox tyrannus, ferreique pectoris,
Qui parricidas intulit vobis manus,
Festumque sacris polluit ceruiculis.
Heu sic auicula tollitur de nidulis,
Matrisque rapitur sic papellis hinnulus,
Recensque nati sic leguntur flosculi.

Ideo etiam inter Martyres Treuirenses colit Ecclesia infantes, qui in communi vrbis cæde fuere in odium fidei occisi; quorum aliqui sine dubio, Baptismo nec dum erant initiati: quia & hi præconium Christi, non loquendo, sed moriendo, censentur confessi. Et nihil maculæ, nihil damnationis in eis manet; qui suo sepulti triumpho, gloriosè in se mortem & sepulturam expresserunt Christi. Sicque verum est illud Prosperi:

Et quicquid sacri fert mystica forma lauacri,
Id totum impleuit gloria martyrij.

LECTIO V.

DE EFFECTIBVS BAPTISMI.

1. *Docet remittere peccatum originale & actuale.*
2. *Remittere omnem pœnam peccati.*
3. *Non tollere concupiscentiam, nec pœnalitates.*

PROPOSITIO I.

Baptismus remittit omne peccatum, tam originale, quàm actuale, gratiamque ac dona infundit.

Primò quidem peccata omnia per Baptismum remitti. Scriptura Patrumque doctrina apertissimè asserit; & ideo in Symbolo confitemur: *Credo vnum Baptisma in remissionem peccatorum.* Quam remissionem specificat diuus Augustinus Enchir. 64. *Baptismatis munus contra originale peccatum donatum est quod generatione attractum est, regeneratione detrahatur, & tamen actiua quoque peccata quæcunque ore, corde, opere, commissa inuenerit, tollit. Et in hac magna indulgentia; vnde incipit hominis renouatio, soluitur omnis reatus, & ingeneratus, & additus.* Ideo & Apostolus postquam monuisset suos Corinthios cap. 6. *Nolite errare, neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque ebriosi, neque maledici, regnum Dei possidebunt.* Tandem ostendit quid Baptismi gratia in eis potuerit, dum addit: *& hæc quidem aliquando fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri.* Nimirum Baptismus in illis non solum originale, sed & omnia illa actualia, quæ enumerat peccata, diluerat, dicente iterum Augustino: *Generante carne tantùm contrahitur peccatum originale, regenerante autem Spiritu, non solùm originalium, sed & voluntariorum peccatorum fit remissio.*

August. l. 1. de peccatorum meritis. c. 15.

Rom. 6.

Et ne fortè dicas cum Hæreticis, illa tantùm superficie tenus dimitti, aut non immutari, aut radi, expresè dicit Apost. *Abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis, & non estis quod fuistis.* Nam sicut in Christo vera mors, ita in nobis vera peccatorum remissio: sicut in illo vera resurrectio, ita in nobis vera iustificatio, vt dicit idem August. Enchir. 52. quia scilicet, *Consepulti sumus cum Christo per Baptismum in mortem, vt sicut ille surrexit à mortuis, ita nos in nouitate vitæ ambulemus.* Neque vllum adeò graue peccatum esse potest, quod non moriatur cum Christo in Baptismo, quandoquidem & illud inæstimabile flagitium, quo impij mortem inflixerunt, & diuinitatis perfosso sacrario eius Sanguinem fuderunt, paulò post in multis per Baptismum expiatum fuit, illo ipso sanguine, quem fuderunt. Quia hic non est sanguis Abel qui inclamet vindictam, sed sanguis pietatis, qui omnibus illo aspergi optantibus aduocat & impertit misericordiam. Vnde cùm ex ore Petri intellexissent, se Authorem vitæ interfecisse, & compuncti corde interrogarent: *Quid ergo faciemus?* Respondet diuus Petrus: *Baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus sancti.*

Olim Medici ad lepram omnem expurgandam, iudicarunt aptissimum remedium esse balneum ex tenero infantium sanguine confectum; quod & Græci Medici Constantino Imperatori leproso consuluerunt. Sed procul crudele & diabolicum illud lauacrum, quod non potest nisi immaniter, lactantium sanguine tepere & vaporare. Baptismus noster salutiferum est balneum, in virtute Sanguinis Filij Dei (quo mysticè & incruentè repletum est) potens omnem veteris lepræ maculam & contagium expiare: siue illius quæ parentali labe ad nos deriuatur per originem, siue illius, quam proprio arbitrio contrahimus per noxiam & flagitiosam conuersationem.

Hoc cælitus edoctus fuit Constantinus, cui cùm impium balneum motus pietate, & matrum planctibus auersaretur, à diuo Petro & Paulo monitus fuit aduocare Syluestrum Pontificem ob persequutiones tunc latentem, vt eo salubrius lauacrum Baptismi perciperet, quo omnis tam animæ quàm corporis lepra foret expianda. Vnde & baptismatis aquam ingressus, immaculatus euasit, relictis in aqua velut quibusdam piscium squammis, quasi recenti carne indutus foret, simulque animo est renouatus, vnde & beato Syluestro dixit, se cùm adhuc in sacris esset vndis, manus cuiusdam velut è Cœlo missæ, attactum sensisse. Nicephorus libro septimo, capite trigesimotertio.

Secundò, Baptismum non tantùm peccata remittere, sed & gratiam, virtutes & dona infundere etiam paruulis certum est: & disertè asserit diuus Chrysostomus Homilia ad Neophitos: *Ecce,* inquit, *libertatis serenitate fruuntur, qui tenebantur paulò ante captiui; & ciues Ecclesiæ sunt, qui fuerunt in peregrinationis errore, & iustitiæ sortè versantur, qui fuerunt in peccati confusione. Non enim sunt tantùm liberi, sed & sancti, non tantùm sancti, sed & iusti, non solùm iusti, sed & filij; nec solum filij, sed & hæredes; nec solùm hæredes, sed & fratres Christi; nec tantùm fratres Christi, sed & cohæredes; non solùm cohæredes, sed & membra; non membra tantùm, sed & templum; nec tantùm templum, sed organa Spiritus. Vides quot sunt baptismatis largitates? sed multis videtur cælestem gratiam tantùm in peccatorum remissione consistere, nos autem honores computauimus decem.*

Hac de causa etiam infantulos baptizamus, vt non sint coinquinati peccato, vt eis addatur sanctitas, iustitia, adoptio, hæreditas, fraternitas Christi, vt eius membra sint omnes, vt Spiritus habitatio fiant. Propter hæc etiam dona quæ confert Baptismus, gratiam, fidem, spem, charitatem, de anima baptizata rectè à Christo Sponso dici potest: *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te*; Quia per Baptismum non solùm omnis peccati labes extersa est, sed etiam mira pulchritudo animæ est superinducta. Quia vtrumque indicans Apostolus, dixit sponsum per lauacrum aquæ sponsam suam mundare, *vt exhibeat sibi gloriosam, non habentem maculam, neque rugam.* Extensus fuit in Cruce Christus, & mira distentus violentia, vt eius sponsa foret sine ruga; effudit sanguinem, vt esset sine macula, & velut purpureo gratiæ colore tota pulchra. Ephes. 5.

Declarare id voluit Sponsus Christus in persona sanctæ Catharinæ, de qua legimus, beatam Mariam Virginem ei apparuisse, antequam foret baptizata, habentem in vlnis suis Filium suum Iesum. Et cùm illi commendaret Catharinam, auertit ipse faciem suam, dicens nimiam ei inesse deformitatem. Ita intelligens id dici ratione defectus Baptismi, festinauit illum suscipere. Paulò autem post apparuit ei Christus, & annulo speciali sibi illam desponditt, in præsentia sanctissimæ Matris suæ, multorumque Angelorum. Cumque illa somnium esse putaret, experrecta annulum repetit,

quem

quem tanquam pignus sacri amoris omnibus vitæ suæ diebus sanctissimè consecrauit. Ideo inuenies hanc virginem aliquando pingi adstantem Virgini Mariæ, & puero Iesu annulum digito eius inferenti, & eam desponsanti. Poterat ergo hæc dicere: *Sanguis eius ornauit genas meas, & annulo suo subarrhauit me Dominus.* Vide quæ diximus de sancto Pachomio.

Pet. de Natal. l. 10. c. 105. Ribad. in vita eius.

Similiter de nouiter baptizatis rectè dicimus illud Threnorum: *Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, saphyro pulchriores.* Hæc enim omnia vera sunt ob puritatem, quam in Baptismo acceperunt, propter quam niui & lacti comparantur; ob charitatem feruentem, propter quam ebori rubicundo assimilati sunt; ob spem cœlestem, propter quam saphyro similes sunt. Et viri Nazaræi possint dici, hoc est floridi, & Deo consecrati, à Christo Nazareno sanctificati.

Propter hanc gratiam baptismalem, & virtutes connexas, eos sic alloquitur diuus Augustinus: Vos alloquor nouella germina sanctitatis, regenerata ex aqua & Spiritu sancto, germen pium, examen nouellum, flos nostri honoris, & fructus laboris, gaudium & corona mea, omnes qui statis in Domino, Apostolicis verbis vos alloquor: Nox præcessit, dies appropinquauit: abiicite opera tenebrarum, & induimini arma lucis. De ipsis quoque rectè diximus: *Isti sunt agni nouelli, qui modo venerunt ad fontes, & repleti sunt claritate, & induti sunt Agni immaculati vellere, digni eius sequela & conuersatione.*

PROPOSITIO II.

B*Aptismus etiam remittit omnem pœnam peccatis debitam.*

Hinc sequitur animas cum Baptismo statim decedentes, nullam Purgatorij pœnam luere, sed immediatè ad gloriam transire; quod verum est de infantibus & de adultis, si nullum impedimentum posuerint.

Efficacissimè enim applicari voluit Christus Passionem suam in hoc lauacro, vt renouet perfectissimè animam ab omni culpa & pœna, tanquam regeneratio nouum gratiæ esse tribuens, nulla obligatione pœnæ vel culpæ maculatum ob priorem vitam, quæ perfectè Christo commori & consepeliri in Baptismo censenda est.

Hoc in aliis sacramentis non reperitur, quæ culpam possunt eluere, frequenter tamen aliquid pœnæ relinquunt, per opera pœnalia diluendæ; hinc in sacramento Pœnitentiæ, solet aliqua pœnalis afflictio per modum satisfactionis imponi, non autem in Baptismo. Ideo dicit Ambrosius: *Gratia Dei in Baptismo non requirit gemitum, neque planctum, aut opus aliquod, sed solùm fidem, & omnia gratis donat.*

Vbi non debet intelligi negare opus esse in peccatore adulto, saltem attritione de peccatis, tanquam dispositione ad gratiam baptismalem, sed solùm vult nullam baptizato imponendam pœnitentiam, siue pœnale opus, cùm nulli reatui maneat obnoxius.

Aug. l. de peccat. merit. c. 20.

Ac quidem de infantibus sic loquitur Augustinus: *Si percepto baptismate de hac vita migrauerint, soluto reatu, quo originaliter erant obnoxij, perficientur in illo lumine veritatis, quod incommutabiliter manens, in æternum iustificatos præsentia corporis illuminat.* Hoc & Ecclesia approbat sua praxi, quæ Missam Angelorum pro pueris defunctis celebrat, satis significans illorum consortio adscriptos. Confirmat id exemplum, quod ex Gregorio libro quarto Dialog. capite vigesimo-sexto habemus. In ea, inquit, mortalitate, quæ ante triennium hanc vrbem vastauit in Portuensis ciuitatis Monasterio Mellitus Monachus, adhuc in iuuenilibus annis constitutus, sed miræ simplicitatis & humilitatis vir, appropinquante vocationis die, eadem clade percussus, ad extrema deductus est. Quod vir vitæ venerabilis Felix, eiusdem ciuitatis Episcopus audiens (cuius & hæc relatione cognoui) ad eum accedere studuit, & ne mortem timeret, verbis confortare, & de diuina misericordia longiora vitæ spatia polliceri. Sed ad hæc respondit ille, cursus sui tempora esse completa, apparuisse sibi iuuenem Epistolas deferentem, & dicentem, aperi, & lege.

In his apertis vidit omnes qui à dicto Episcopo in Paschali festiuitate baptizati fuerant, scriptos aureis litteris: & nomen quidem suum primum reperit, ac deinde omnium illo tempore baptizatorum. Quapropter certum tenuit, & se & illos de hac vita breui migraturos.

Mortuus igitur est eadem die, & post eum intra paucos dies, qui baptizati fuerant omnes secuti sunt; ideo nimirum viderat eos auro scriptos, quia eorum nomina apud se fixa, æterna claritas habebat.

Audi quid hac eadem de re sens[e]rit Clotildis, vxor Clodouæi Regis Gallorum. Hæc enim habuisset è Rege filium suum primogenitum, Baptismo illum consecrare optauit, Rege licet adhuc infideli repugnante. Baptizatus autem puer, Ingomerus vocatus est, sed in albis adhuc constitutus obiit, qua de causa commotus felle Rex increpabat Reginam, dicens:

Si in nomine deorum meorum puer fuisset dicatus, vixisset vtique; nunc autem, quia in nomine Dei vestri baptizatus est, viuere omnino non potuit. Ad hæc Regina: *Deo omnipotenti gratias ago, qui me non vsquequaque indicauit indignam, vt de vtero meo genitum regno suo dignaretur adsciscere. Mihi autem dolore huius causæ animus non attingitur, quia scio in albis ab hoc mundo vocatos Dei obtutibus nutriendos.*

Greg. Tur. l. 2. hist. Franc.

Habes & de Ceadualla Rege Britonum apud Bedam lib. 5. Historiæ, capite septimo, quemodo Romam venerit, hoc ibi gloriæ singularis desiderans adipisci, vt ad limina SS. Petri & Pauli Fonte Baptismalis ablueretur: sperans etiam quod mox baptizatus, carne solutus, ad æterna gaudia mundus transiret. Quod vtrumque vt mente disposuerat, Deo iuuante factum est. Nam illuc perueniens baptizatus est Sabbatho Paschæ, anno 68.. & in albis adhuc positus, languore correptus, solutus carne, ad beatorum consortium transiuit. Ita Beda.

Requiritur verò in baptizato adulto dispositio, vt dixi, saltem per attritionem; vt hunc effectum perfectum Baptismi assequatur, si ante agebat in peccatis. Vnde concors Theologorum asserit sententia, si nulla talis dispositio reperiatur, iam obicem poni gratiæ & effectui sacramenti, etiam si quis verè consentiat in Baptismum, & fidem illi adhibeat. Quod non satis intellexerunt nostri Hæretici.

Digna est commemoratione quædam quæ tempore Lutheri contigit historia, hanc rem concernens. Quidam eius assecla Franciscus Conradus nobilis Germanus, cùm Francofurto nauigaret Moguntiam, mercator quidam Iudæus eius societati est adiunctus: quem statim ille agressus est de doctrina & religione. Cumque Iudæus ille ob-

murmurans satis insulsè ei respondet, nobilis ille vir robustus, cum inuadit, & in flumen præcipitat; brachio tamen suspensum in aquis eum tenens & inclamans: Agnosce Christum pro Deo & Saluatore, & baptismum pete, aut modo in profundum te demergo. Trepidus Iudæus necem sibi imminentem videns, implorat misericordiam, dicit se agnoscere Christum pro Messia, petitque baptismum. Interrogat alter, an hoc ex veritate cordis petat? Affirmat ipse. Accipiens ergo nobilis manu aquam, eiusque capiti infundens, pronunciat formam: *Ego te baptiso in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti.* Postmodùm fingens se velle eum ex aqua eleuare, magno impetu in profundum mergit & submergit; quasique re optimè peracta: Ecce inquit animam Deo misi. Nam si tempus ei vitæ prolongassem, potuisset baptismi pœnitere, eumque Diabolus possidere. Huiusce facti Lutherus suscepit defensionem, cum ab omnibus crudelitatis argueretur. Ita refert Florimundus libro secundo de hortu hæreseos, cap. 2.

Quæres, an hic Iudæus censeri debeat verè baptisatus? Respondeo, si consensit baptismo (licet hic consensus per metum violentum & iniustè incussum fuerit extortus) tamen validè baptisatus est: quia vt definitum est ab Innocentio 3. *Cap. maiores*, est solum secundum quid inuoluntarius absolutè tamen voluntarius censetur. Nec refert, quod talis metus irritaret Matrimonium: cum enim matrimonium fundetur in contractu, qui iuris dispositioni subest, per iuris dispositionem irritatur talis contractus, cui metus per vim & iniustitiam incussus causam dederit: Baptismi autem Sacramentum non ita subest iuris humani dispositioni, sed à Christo sic institutum censetur, vt sufficiat voluntas illum suscipiendi, à quocumque extorta sit, etiam per iniuriam: quia saltem ipse Christus nullam facit iniuriam, qui etiam sine consensu posset omnes ad baptismum cogere. Quod si verò ille Iudæus fictè consensit, non fuit verè baptisatus: quia non voluit Christus aliquem per baptismum sibi obligari, sine aliquo præuio consensu & intentione, quando illius capax censetur, vt ab Ecclesia declaratum est. Si verò consentiens per metum, nullam præteritorum peccatorum displicentiam vel actualem concepit, non iam Deo victima, sed inferno lignum aridum demersum est, per manifestam baptisantis illius crudelitatem & impietatem. Quia licet characterem baptismi potuerat suscipere, gratiam tamen baptismalem non censetur accepisse sine vlla dispositione, aut cum voluntate peccatis adhærente.

Innoc. de Bapt. & eius effectu.

Cæterum ex dictis collige, quàm rectè dicatur effectus baptismi esse apertio regni cœlestis, quia scilicet per se ordinatus est ad tollendum omne impedimentum, quod animam potest à regni ingressu remorari. Cùm enim soli culpa & pœna ab illis nos remorentur, vtrumque baptismus tollit. Et quidem Christus impedimentum totius naturæ sustulit, oblato sanguinis sui pretio, quo remota fuit romphæa illa flamma & versatilis, quæ Paradisi ingressum prohibebat, illa enim figura fuit impedimenti illius, quo cœlestis Paradisi ingressus intercludebatur. Sed manet personale impedimentum, nisi per Baptismum applicetur nobis pretium illud satisfactio Christi, & tunc à singulis personis baptisatis statim remouetur, & regni capaces redduntur. In signum huius rei in Baptismo Christi cœli aperti sunt.

Id enim significare poterat, 1. Baptismum ingressum nobis præbere ad Ecclesiam, quæ regni cœlorum nomine in Scripturis designatur. Est enim Baptismus ianua Ecclesiæ, sine qua nemo potest esse particeps Sacramentorum, Sacrificiorum, Indulgentiarum, aut thesauris quo Ecclesia fruitur ob communionem SS. Non potest quis communicare opibus regiæ illius domus, quam ædificauit sapientia, nisi per hanc ingrediatur portam. Non potest à diluuio peccatorum liber esse, qui arcam Noë ingressus non fuerit, cuius vnica erat porta, baptismatis nostri figura, per quam si non ingredimur Dei arcam, infallibiliter peribimus; ideo enim & paruuli pereunt, quia per hanc ianuam ingressi non fuerunt. 2. Etiam propriè loquendo regni cœlestis designabatur apertio; dicente Beda super illum locum: *Virtus baptismatis ostenditur, de quo quisque cum egreditur; regni cœlestis ei ianua aperiatur.* Quod modo iam dicto intelligendum est, sublato scilicet omni impedimento culpæ & pœnæ. 3. Significabatur Cœlum iam apertum, ad influendum copiam donorum & gratiarum in illos qui baptismo initiarentur; vt & ipsi per baptismum sursum semper aspiciant, & respirent, *ad Patrem luminum, à quo omne donum perfectum*, à quo adoptio & filiatio in nos deriuatur, à quo & columba mittitur, hoc est Spiritus est ille, *qui in nobis & pro nobis postulat gemitibus inenarrabilibus.*

PROPOSITIO TERTIA.

Baptismus non tollit huius vitæ pœnalitates, nec concupiscentiam, aut eius passiones.

Quantum ad pœnalitates, post baptismum manere manifestum est: manet enim *graue iugum super filios Adæ, à die exitus ventris vsque in diem sepulturæ in matrem omnium.* Hoc iugum trahimus per varios dolores & miserias, morbos & angustias, nec voluit Christus illa tollere in hac prima resurrectione aut regeneratione spirituali, donec vltima veniat resurrectio & regeneratio: *quando corruptibile hoc induet incorruptionem, & mortale hoc immortalitatem.* Tunc enim plenè tota restituetur natura primis donis suis & opibus, tunc planè reparabitur: nunc autem solum Deus tollit peccatum & pœnas æternas, vel temporales. Illæ autem pœnalitates sunt totius naturæ, quas relinquit vsque ad vltimam renouationem totius naturæ, in illa statu electorum renouatione.

Hoc diserte explicans D. Thomas, sic ait: *Peccatum originale hoc modo processit, quod primò persona infecit naturam, postea verò natura infecit personam. Christus verò conuerso ordine, prius reparat id quod persona est, & postea simul in omnibus reparabit id quod naturæ. Et ideò culpam originalis peccati, & etiam pœnam carentiæ visionis diuinæ, quæ respiciunt personam, statim per baptismum tollit ab homine: sed pœnalitates præsentis vitæ, quia respiciunt naturam (in cuius principiis causantur, prout est destituta originali iustitia) non tollentur, nisi in vltima reparatione naturæ per resurrectionem gloriosam.*

Multiplex verò ratio afferri potest, cur eas Deus voluerit relinquere. Primò vt seruirent nobis tanquam occasio & seges maioris gloriæ.

Pater in Sanctis, maximè in Martyribus & Virginibus. Quomodo enim illi ad talem gradum gloriæ pertigissent, si non fuissent tormenta, mors, dolores, concupiscentia? Si fuissent impassibiles aut immortales vt Angeli, aut tales quales in resurrectione erimus, quomodo elu-

xisset eorum patientia, charitas, constantia? Si non fuisset concupiscentia & tentationes, quæ nam esset Virginitatis corona? Ideo in figura huiusce rei dicitur Iudicium 3. *Hæ sunt gentes quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israelem, & postea discerent filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi.* Nempe passibilitates multæ & passiones, exercitus hostilis est, contra quem debemus pugnare, si gloriosius volumus triumphare. Pharao quidem cum suo exercitu sepultus est mari rubro; sed tamen filij Israel statim alios hostes inuenerunt in deserto, quos expugnare oportuit, si ad promissionis terram vellent peruenire. Sic peccata omnia ante baptismum commissa, in illo quasi in mari rubro sepeliuntur: sed non desunt postea passiones, contra quas oportet dimicare. Certè, inquit D. Greg. *Maris rubri transitus, figura sancti baptismatis fuit, in quo hostes à tergo sunt mortui, sed alij contra faciem in eremo sunt inuenti. Sic quippe omnes qui in baptismate tinguntur, eorum peccata præterita omnia laxantur, quia eis velut Ægyptij hostes à tergo moriuntur. Sed in eremo alios hostes inuenimus, quia dum in hac vita viuimus; priusquam ad promissionis patriam pertingamus, multæ tentationes nos fatigant, & ad terram viuentium tendentibus iter intercludere festinant.*

Greg. l. 9. epist. 39.

Secundò, quum Christo per baptismum incorporemur; vt membra debemus illi conformari: ipse autem à principio suæ conceptionis fuit plenus gratia, habuit tamen corpus passibile, vnde & passus est tota vita. Post passionem autem & mortem corpus eius ad vitam gloriosam resuscitatum est. Sic & Christianus, dum regeneratur, gratiam consequitur, at manet multis pœnalitatibus obnoxius, vt Christo possit conformari, cum ipso bellare, pati & coronari. *Non enim decor sub spinoso capite membra esse mollia & delicata.* Sed tandem renouabitur ad impassibilem vitam, quia *qui suscitauit Iesum a mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum in vobis*, inquit Apostolus. Vnde & D. Thomas baptismo tribuit, quod illo pœnalitates in altera vita auferantur, quia scilicet baptismus confert gratiam, quæ est semen gloriæ, per quam in resurrectione omnis defectus à Beatis auferetur.

Tertiò, ideò relictæ sunt pœnalitates & passiones, vt semper feramus nobiscum testimonium lapsus nostri, & intelligamus quantum Deum superbis resistat, vt dicit D. Aug. Confess. c. 1. vt etiam semper appareat gratia Saluatoris, dum videmus quantum suo pondere in malum procliuis sit vitiosa natura, & quantam opem requirat: quæ ratio deducitur ex August. 22. de Ciuit. c. 22.

Quantum ad concupiscentiam, licet illa non tollatur per baptismum, non tamen sequitur in baptisatis aliquid manere peccati; quia verè & propriè in renatis peccatum non est, quamuis aliquando peccati nomen sortiatur in Scriptura: *quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat*, vt interpretatur Concilium Tridentinum ex doctrina sanctorum Patrum. Quod explicat Augustinus exemplis quibusdam. Sic, inquit, vocatur lingua loquutio, quam facit lingua: & manus vocatur scriptura, quam facit manus. Item frigus vocatur pigrum, quia ad pigritiam inclinat. Relinquitur ergo illa ad agonem, inquit Tridentinum, nec nocere potest, quando illi ad illicita opera non consentitur, sed dominante ratione reprimitur: Alioqui per consensum iam fit peccatum, & tunc verum est illud Augustini: *Concupiscentia carnis peccatum est, quia illi inest inobedientia contra dominatum mentis: & pœna peccati, quia reddita est meritis inobedientis: & causa peccati, defectione consentientis, vel contagione nascentis.*

Licet verò non tollatur concupiscentia per baptismum; tamen rectè dicitur alligari, diminui, debilitari. Hoc sensu, quia Spiritus per gratiam baptismi plurimum adiuuatur ad illi resignandum & pugnandum, & per gratiam illam fit, vt minorem habeat efficaciam inclinandi ad peccatum. Sic licet non diminuatur, quantum ad substantiam, diminuitur quantum ad efficaciam. De hac rectè loquitur D. Bernardus: *Dixi vobis sæpius, nec mente excidere debet, quoniam in casu primi hominis cecidimus omnes. Cecidimus autem super aceruum lapidum, & in luto: vnde non solùm inquinati; sed etiam vulnerati, & grauiter quassati sumus. Lauari quidem cito possumus, ad sanandum verò opus est curatione multa. Lauamur igitur in baptismo, quia deletur chirographum damnationis nostræ, & gratia hæc nobis confertur, ne tam nobis concupiscentia noceat, si tamen à consensu abstineamus, atque ita tanquam sanies inueterati vlceris remouetur, dum tollitur damnatio & responsum mortis, quod prius inde manabat.* Itaque baptismalis gratia, quia in mente est, non tollit concupiscentiam aut fomitem peccati qui in carne est: sed tamen roborat mentem contra peruersam carnis inclinationem, & miram efficit in homine mutationem.

Lib. 5. cont. Iulian. c. 5.

Serm. de Cœna Domini.

Habes hac de re exemplum D. Cypriani epist. 2. lib. 1. sic de seipso scribentis ad Donatum. *Cum in tenebris atque in nocte cæcus iacerem, cumque in salo iactantis sæculi mutabundus, ac dubius vestigiis oberrantibus fluctuarem, vitæ meæ nescius, veritatis ac lucis alienus; difficile prorsus ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in salutem mihi diuina indulgentia pollicetur: vt quis renasci denuo posset, vsque in nouam vitam lauacro aquæ salutaris animatus, quod prius fuerat, exponeret, corporis licet manente compage, hominem animo ac mente mutaret. Cur possibilis, aiebam, est tanta conuersio, vt repentè ac perniciter exuatur, quod vel genuinum situ materiæ naturali obduruit, vel vsurpatum diu senio vetustatis inoleuit? alta hæc & profunda penitus radice sederunt. Quando parsimoniam discit, qui epularibus cœnis & largis dapibus assueuit. Hæc egomet sæpè mecum. Sed postquam vndæ genitalis auxilio, superioris æui labe detersa, in expiatum pectus desuper se lumen infudit: postquam cælitus Spiritu sancto in nouum me hominem natiuitas secunda reparauit, tunc facilè visum est, quod impossibile prius videbatur, &c.*

Attende etiam quomodo D. Augustinus castitatem per baptismum facilem inuenerit, quam ante adeo difficilem existimabat ob concupiscentiæ luctam.

Inter affectus quoque baptismi enumeratur character, qui efficit vt baptismus non possit iterari. Iniuria enim fit characteri, quasi ille malitia perire possit aut extingui, sed de illo effectu characteris supra disserui agens de Sacramentis in genere. Hoc solum breuiter addo ad intelligendum quomodo baptismus iterari non possit: quod sicut vnica est generatio, sic & vnica à Christo instituta est regeneratio, opposita vitiosæ illi primæ generationi. Quod ergo Nicodemus de carnali illa natiuitate loquens, dixit: *An potest homo iterato in matris ventrem introire, & nasci denuo?* applicandum est etiam huic spirituali regenerationi: *Iam natus sum de Adam*, inquit August. *non potest me iterum generare Adam: iam natus sum Christo, non potest me iterum generare Christus; quomodo vterus non potest repeti, sic nec baptismus.*

Idipsum significare videtur Christus, dum in ablutione pedum ad baptismum respiciens, dicit: *Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus*: quasi dicat. Qui totus semel in baptismo lotus est, abolita qua totus erat infectus generationis vetustate, quæ meritò capitis, manuum, pedumque totius corporis sordibus comparatur; opus non habet, vt totus iterum ex vetusta generatione ad nouam in hoc sæculo transferatur; sed satis fuerit si peccata post regenerationem contracta, lachrymis pœnitentiæ & Christi sanguine diluat.

LECTIO VI.

DE SVSCEPTORIBVS in Baptismo.

1. *Docet ex ordinatione Ecclesiæ adhiberi Patrinos.*
2. *Item eos suscipere baptizatum in curam suam.*
3. *Ipsorum esse nomen imponere.*

PROPOSITIO I.

Ex ordinatione Ecclesiæ Patrinus aliquis in Baptismo solet adhiberi.

Huius munus est baptizandum Sacerdoti præsentare, & de sacro fonte in suam curam suscipere, & si idoneus non sit ob ætatis defectum, pro illo fideiussor esse. Cum enim baptismus sit spiritualis regeneratio, per quam reddimur quasi modò geniti infantes, qui lac veræ sapientiæ sine dolo debemus concupiscere, hinc est quod alicuius fidei & prudentiæ committimur, à quo doctrinæ necessariæ instructionem, & ad veram fidem cohortationem possimus haurire. Quapropter Diuus Dionysius hac de re agens, dicit olim hæc fuisse Sponsoris verba: *Spondeo me puerum inducturum, cum ad sacram intelligentiam venerit, sedulis cohortationibus meis, vt abrenunciet contrariis omnino, profiteatur, peragatque diuina, quæ pollicetur.* Non est ergo nuda cæremonia, sed est obligatio, quam se suscipere, & voce respondendo, & manu contingendo significat. Et illa maximè vrget, si baptizatus eguerit, fortè habens infideles parentes, aut hæreticos, aut ita negligentes, vt prolem non instruant: quod si sufficienter aliundè instrui sciat puerum susceptum, ab hac obligatione exoneratur. Item quando baptisatus iam sufficienter in rebus fidei & morum instructus est, non ita vrget hæc obligatio: quia non est perpetua, sed maximè extendere se videtur ad statum infantiæ spiritualis, in quo eget pedagogo. Cùm ergo post sufficientem instructionem extra illum esse videatur, tunc non adeo stricta esse censetur. Nec tamen omnino etiam postea negligenda, quia monet D. August.

Ser. 10. & 115. de tēp. *Vos ante omnia, tam mulieres quam viros, qui filios in baptismo suscepistis moneo, vt vos cognoscatis fideiussores apud Deum extitisse, pro illis quos visi estis de sacro fonte suscipere: ideoque semper eos admonete, vt castitatem custodiant, iustitiam diligant, charitatem teneant. Ante omnia symbolum & orationem Dominicam & vos ipsi tenete, & illis quos suscepistis ex sacro fonte, ostendite.*

Dion. cæl. hier. c. vlt. Hac etiam de re D. Dionysius sic loquitur, vt Patrinum vocet, *sanctæ saluationis susceptorem, sub quo reliquam vitam puer debeat degere tanquam sub spirituali Patre.* Quapropter quoties sua opera, consilio, monitis, Patrinus viderit egere illum, quem in suam clientelem & fidem receperit, non debet deesse.

Hanc obligationem considerans Muritta Diaconus accessit ad Elpidoforum, quem de fonte susceperat, videns eum à fide discessisse tempore Hunerici Regis Vuandalorum, ipsumque crudeliter Confessores Christi persequi: cum apud se igitur reseruasset albam vestem, qua fuerat indutus in baptismo Elpidoforus, illam coram omnibus expandens, & ventilans, verbis sequentibus totam ad lacrymas commouisse dicitur ciuitatem. *Hæc sunt linteamina, Elpidofore, minister erroris, quæ te accusabunt, dum Maiestas venerit iudicantis, quas custodiuit diligentia mea, ad testimonium tuæ perditionis, ad demergendum te in abysso putei sulphurentis. Hæc te immaculatum cinxerant de fonte surgentem. Hæc te acrius persequentur, cùm flammantem gehennam cœperis possidere, quia induisti maledictionem sicut vestimentum scindens atque amittens veri baptismatis & fidei Sacramentum. Quid facies, miser; cùm serui Patrisfamilias ad cœnam congregarint inuitatos. Dicet tibi Rex: Quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? Non video vestem quam tibi dedi, perdidisti militiæ chlamydem, quam aqua munda ui, & purpura mei Sanguinis decoraui. Characterem non video Trinitatis; Ligate ergo cum pedibus & manibus, qui se separauit à fratribus Catholicis, & in tenebras proiicite.* His & similibus ignem conscientiæ accendebat in corde Elidofori, quo vrebatur cum rubore, ante ignem æternum, quo ob scelera infelix ille Apostata erat consumendus.

Neque verò pauci sunt, qui Patrinorum suorum diligenti cura & instructione, ad sanctitatem pertigerunt.

S. Autbertus, Landelinum adolescentem nobilem de sacris Fontibus susceperat, ideoque illi traditus fuit à Parentibus, bonis moribus ac litteris imbuendus. At postea, cùm consanguineorum suorum prauo consilio & consortio ad flagitiosam vitam abreptus foret, rapinis ac cædibus deditus, prius hic Patrinus multo mœrore afflictus, quasi mortuum filium suum lugebat; & continenter Deum orabat, vt vitam mortuo restitueret, & medecinam afferret adolescenti huic satanico vulnere sauciato. Tandem parentis lacrymis & precibus apud Deum meruit eius conuersionem, vt latius alibi descripsi ex Surio 15. Iunij.

B. Gertrudis S. Gudulam è sacro etiam fonte leuarat; vnde & aliam Niuellæ Christianis institutis imbuit, ac orationi vigiliis, ieiuniis incumbere docuit. Vnde & in tenera ætate, exemplo Susceptricis suæ oratoria noctu etiam frequentabat, cuius deuotioni insidias diabolus, lucernam quam pedissequa ferebat cùm extingueret, ipsa orationis suæ virtute poterat extinctum lumen restaurare. Huius corpus Bruxellæ colitur, & eius vitam scribit Surius 8. Ianuarij. V. dicta sub præcepto 7.

S. Augustinus Angliæ Apostolus, missus à Gregorio Papa, de sacro Fonte susceperat S. Leuinum in Scotia, ita eum in pietate instruxit, vt postea miraculis clarus Episcopus & Martyr euaserit, & ab infidelibus occisus, dum per Flandriæ & Brabantiæ loca innumeros ad Christi fidem conuerteret. Eius corpus Gandensis Ecclesia possidet, & magno colit honore. Ab ipso etiam B. Leuino Brixius puer de sacro Fonte leuatus fuerat, & ideo consors martyrii eius meruit esse; & in vno eodémque loculo cum Patrino suo sepeliri. Illius reliquiæ adhuc integræ & illæsæ repertæ sunt à Cornelio Iansenio Episcopo Gan-

densi, corpora sanctorum requiescentium Gandaui visitanti post tumultus & seditiones Haereticorum in Belgio: & illis schedula affixa erat continens sequentia. *Hic requiescit Brixtus puer, Martyr Christi pretiosus, sanctissimi Leuini Episcopi & Martyris in baptismate filius.* Vide Molanum SS. Belgij, Nouemb. 12.

Sanctus Sebastianus, sexaginta quatuor personas quas conuerterat ad fidem, Polycarpo presbytero ad Baptismum praesentauit, tanquam patrinus horum nouorum Christianorum, & vt perfectè patris spiritualis munere fungeretur, eos ad martyrij coronam, & qualibet pro Christo tormenta perferenda, animabat. Lege in eius vita, quanto zelo & cura Marcum & Marcellianum fratres in carcere detentos, vacillantes confirmarit; & parentes eorum lacrymis & blandis sermonibus eos à fidei confessione diuertere conantes, ad veram & firmam fidem traduxerit; nouos semper Christo filios parturiens, donec aeternitati eos pareret semper sollicitus de illis, continuò verbis & spiritu eos exstimulans.

Similiter sanctam Caeciliam, rectè dixeris matrinam, siue matrem spiritualem sponsi sui Valeriani, cuius animo fidei rudimenta instillauit, & ad Vrbanum Pontificem (in locis subterraneis ob persequutionis atrocitatem agentem) destinauit, vbi Baptismo initiaretur. Cumque ipsa personaliter comparere non posset, vt nouum nunc Tyronem Baptismi candidatum S. Antistiti praesentaret, & in fide firmaret; eius loco adstitit Angelus Domini, instar iuuenis candidissimi & fulgidissimi, qui ei libellum aureis litteris conscriptum exhibuit, in quo continebatur; *Vnus Deus, vna Fides, vnum Baptisma.* Statimque respondit se credere, & baptizatus est. Neque verò curam eius mox deposuit Caecilia, sed quem Christo pepererat, sacris monitis velut lacte alebat, & forti zelo etiam ad Martyrium animabat. Cùm enim totas noctes sacris cum illo & Tyburtio fratre colloquiis insumpsisset; dum aurora finem daret, toto spiritu insonabat: *Fiant milites Christi, abiicite opera tenebrarum, & induimini arma lucis.* Illi ergo infracto animo, pro Christo postea morti se obtulerunt, & Martyrij laurea digni effecti sunt.

Vis plura? Audi & de sancto Iuliano Martyre Celsi pueri patrino. Is iussu Martiani Praesidis totus vulneribus plagisque cōfectus, per vrbem Antiochenam circunducebatur sub voce Praeconis inclamantis: *Hic merentur Deorum rebelles, & Principum contemptores.* Contigit autem eum sic afflictum, catenisque ferreis vinctum, pertransire ante Gymnasium, in quo Celsus puer, Martiani Praesidis filius, litterarum studiis operam dabat. Egressus igitur cum sodalibus Celsus ad id spectaculi, videt hunc Christianorum Candidatorum quadam multitudine circundatum, cùm quibus laeto animo colloquebatur, simulque aduertit auro gemmisque rutilantem coronam, eius capiti appositam. Interiori ergo Spiritus diuini instinctu admonitus, Gymnasium, libros, sodales deserit, & ad pedes Iuliani accurrens, coram circunstrepente & attonita turba eius vulnera exosculatur, & ait illi: *Te secundae natiuitatis, quam mihi Christus ostendit, Patrem agnosco; Martinianum verò genitorem meum, veritatis inimicum despicio.* V. Sur. aut Rib. 9. Ian.

Nec vero poterat quispiam eum ab amplexu Martyris diuellere, & cùm quispiam id conaretur, statim sibi brachia manusque arescere sentiebat. Vterque igitur in tetrum carcerem conicitur, ad quem clam vocato Antonio presbytero, Baptismum filiolo suo procurat Iulianus, simulque 20. militibus insolita carceris illustratione conuersis. Sed & postea cùm mater Celsi pueri eum in hoc carcere visitaret, filij sui ardentibus de Christo sermonibus conuersa est, credidit, ac baptizata est ab eodem presbytero, ipso Celso puero matris patrino existente, à quo & instructa est de fide, & ad Baptismum oblata.

Caeterum, sicut patrini illos, quos suscipiunt, quia sponsores sunt, tenentur in fidei rudimentis ac ad virtutem vitamque Christianam instigare: ita cùm ad maturum iudicium peruenerint, baptizati pro quibus fideiussores sunt, tenentur eis non solum honorem & reuerentiam deferre, sed & monitis eorum obedientes esse, dum vel fidei doctrinam eis tradunt, vel ad bonos mores eos instituere conantur.

Attendite hoc, ô adolescentes, qui facilè monitores vestros despicitis, ad virtutis tramitem vos dirigere aut reducere volentes: *Audiuit enim* (teste Sapiente) *filius luxuriosus verbum sapiens, & tergum protecit illud.* Si illorum monita, qui vobis patres spirituales per Baptismum existunt, facilè contemnitis, tantò maius iudicium damnationemque incurritis, ac grauiori peccato vos obstringitis, quantomagis prae caeteris illis obligati estis, & obseruantiam debetis. An non agnoscitis obligationem, quam habetis erga illos? Ipsi pro vobis responderunt, ipsi pedes vobis accommodarunt, vt ad Baptismum pertingeretis, cor vt crederetis, linguam vt confiteremini, voluntatem vt renasci possetis, dum pro vobis spondentes dixerunt Credo, Abrenuncio, Volo. Quapropter grauis censetur eorum contemptus, grauis quoque iniuria, quae eis vel verbo, vel facto irrogatur.

Inter Historias SS. Belgij legimus, S. Oduinum à filiolo suo spirituali, quem e fonte sacro susceperat, detestabili facinore fuisse interfectum ob iustitiam, ideoque inter Martyres colitur. Sacerdos ipse fuit, singulariter incumbens orationi, ieiunio, eleemosynis, agens circa partes nostrae Hasbaniae. Cùm autem quodam die exorta esset quaestio inter quendam agricultorem, & filium suum spiritualem, ob metam inter confinia agrorum; communi consensu designatus fuit arbiter, ad rem decidendam secundùm ius & aequitatem. Beatus autem vir sententiam decidit contra suum filium. Vnde is ira percitus fossorium è manu patrini suscepit, & in verticem eius violenter direxit, sciditque ei caput mediū. Deus autem in detestationem huius criminis, & approbationem iustitiae & sanctitatis, vbi sanguis ille iustus effusus est, fontis vena mox apparuit, de cuius lotione multi restituti sunt sanitati. Corpus eius Hugardiae quiescit & venerationem habet. Molanus 15. Iunij.

PROPOSITIO III.

OFficium quoque patrini est, nomen baptizando puero imponere.

Sicut olim in Circuncisione, ita modò in Baptismo à susceptoribus nomen imponi solet alicuius sancti: vt significetur haereditati caelesti, tanquam ciues per Baptismum nos adscribi, ac in libro viuentium, de quo nonnisi culpa nostra possumus eradi aut oblitterari. *Deleantur de libro viuentium, & cum iustis non scribantur,* inquit Propheta. At quinam illi? Qui scilicet peccatis suis & flagitiosa vita indignos se reddunt, & nomine Christiano, & nomine Sanctorum, quo in Baptismo fuerunt decorati, ac nomine aeterno, quo per illum Baptismum in libro vitae iam inchoare

erant conscripti, ob acceptam iustitiam æterna gloria coronandi, si perseuerare voluissent. De hoc libro, dicit Apostolus ad Philip. cap. 4. *Adiuua illos qui mecum laborauerunt in Euangelio, cum Clemente, & cæteris adiutoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ.* Qui ergo baptizatur, censetur conscribi in libro vitæ: quatenus per præsentem iustitiæ & gratiæ statum, de statu peccati & mortis translatus ad vitam æternam ordinatur, & per adoptionem in numerum filiorum Dei transcribitur. Et ideo nomen nouum imponitur Catechumeno, vt vitam nouam sciat se inchoare, per quam tandem æternam assequatur, *Dignus factus sortis sanctorum in lumine.*

Itaque, patres aut parentes solliciti sint eis nomina dare, non aliquorum Gentilium, aut nomina ignota, vel etiam incerta: sed nomina Sanctorum cum Christo regnantium, quos Ecclesia Dei ob præclara gesta celebri memoria recolat, aut nomina Angelorum per Scripturam nobis nota: vt scilicet, horum patrocinio & intercessione possint fulciri, eorumque vestigiis inhærere, sanctitatem sectari, gesta imitari, & cum illis tandem regnare.

Non frequenter verò contigit, illos ad quos spectat nomen dare, diuinitus inspiratos fuisse, vt certa nomina imponerent rei futuræ præsagia, vel præteritæ rememoratiua.

Sur. 14. Nou. Sanctus Edmundus præter communem nascentium morem, ita mundus è maternis visceribus prodiit singulari Dei beneficio (quod futuram eius puritatem declarauit) vt mundissimus pannus cui inuolutus fuit, nullam maculam ab eo contraxisse videretur, ita vt obstetrices planè rei nouitatem admirarentur. Ideo mater in Baptismo Edmundum, à munditia, nuncupandum censuit.

Sur. 26. Febr. Sanctus Victor Confessor, hoc nomen obtinuit, quod adhuc in vtero matris existens, dæmonibus terrori fuerit, teste Bernardo, serm. de S. Victore. *Miror*, inquit, *& stupeo, infantem adhuc in vtero, pauori fuisse pauendis dæmonibus: quippe ab ipsis præcognitum, & iam tunc ex nomine designatum. Nec vacuum nomen, vbi hostium fuga, & exorta confessio victoriam concessit infantulo.*

Sedulius in Hist. Seraph. Beata Hortulana, sanctæ Claræ mater, fructiferam horto Ecclesiæ plantam editura, cùm non parum de partus periculo sollicita ante crucem in templo oraret, vocem sibi audire visa est: *Ne paueas mulier, saluа enim lumen quoddam parturies, quod ipsum mundum clarius illustrabit.* Quo edocta miraculo, natam infantulam voluit Claram appellari.

Cùm patrini S. Vincentij Ferrariensis, Ordinis Prædic. disceptarent de nomine imponendo, & in Baptismo vnusquisque ei suum nomen imponere vellet, sacerdos vt sedaret discordiam, *Vincentius*, inquit, vocetur, illique statim id approbarunt.

Sur. 5. April. Nec sine diuina prouidentia id à sacerdote factum est, cùm nemo ex familia, aut amicis astantibus sic vocaretur: manifestè autem eius opera declararunt, quantum hoc nomen ei congrueret velut cælitus datum.

Ricius in triumpho Crucis. In Hispania, Ferdinando Rege S. Christophorus puer trium annorum, in oppido cui nomen est Guardia, prope Toletum, omnia Christi tormenta à Mauris sigillatim perpessus est. Dum ad columnam cæditur crudeliter, nec vocem, nec signum vllum doloris dedit, nisi in vltimis quinque plagis, quod eo numero suæ illas Christi superassent, exclamans. Effodiendi sibi latus dextrum in cruce ait: *Si cor quæris, alterum latus effodias.* Quo effosso, & corde extracto, ad veneficium contra Christianos conficiendum, obiit sanctus puer. Hunc, vt in numerum sanctorum Innocentium adscriptum, Innocentem à Guardia vocant vicini. Porrò series historiæ seruatur in actis sacrorum quæsitorum: De quo versus;

Dum Christi tormenta refers in corpore, & ipsum
Pectore Christophori nomen & omen habes.

Aduertant hîc Christiani, quod præter patrinum quem habent in terris, duos tanquam patrinos colere debeant in cœlis, scilicet Angelum, cuius fidei & tutelæ commissi sunt, & sanctum, cuius nomen & patrocinium assumpserunt.

Primò quidem rectè patrinus, dicitur, qui ab ortu nostri curam suscipiens, ad Baptismum adduxit, & contra insidias dæmonis protexit, quo in nostram perniciem conspirante antequam per baptismalem vndam renati essemus, suffocari aut extingui poteramus.

Deinde, tanquam tutor non solùm corporalis, sed & spiritualis vitæ nostræ, variis auxiliis, vt gratiam adeptam conseruemus, nobis adest, nec deserit vsque ad vltimum spiritum. Quapropter vt sciremus quomodo Baptismo nostro inuisibiliter adsint Angeli, voluit ipsos Deus quandoque visibiliter etiam patrini officium exercere.

Eusebius Vercellensis, temporibus Diocletiani & Maximiani Catechumenus, cum parentibus Romam venit adhuc paruulus, & ab Eusebio Papa Baptismum & nomen accepit. Papa verò Eusebius ab Angelo qualis & quantus esset futurus instructus est, & quo eum nomine vocaret. In ipso eius Baptismo manus Angelicæ visæ sunt, quæ cum sacro fonte leuauerunt. Ipse ergo angelicam vitam duxit, virgo semper mansit, nullamque fœminam post Baptismum, nec etiam matrem osculando tetigit, non despiciendo matrem, sed culpam fugiendo. S. Antonin. 2. p. Hist.

Sancta Pelagia Tarsensis virgo & martyr, adhuc infidelis obuiam facta Clinoni Episcopo, eius alloquio conuersa est. Cùm verò instanter posceret Baptismum, fons aquæ viuæ eo in loco erupit ad orationem viri sancti: & duo Angeli in figura duorum militum supra fontem stantes, & manibus linteum fulgidissimum tenentes visi sunt, aquisque fulgorem impertientes. Ille ergo gratias Deo agens, vocem eleuauit, & dixit: *Gratias tibi Rex vniuersorum, qui fecisti Angelos tuos spiritus, & ministros tuos flammam ignis: Tu me dignum effice, qui hanc virginem, quam ipse me obtulisti, tibi offeram hostiam viuentem in odorem suauitatis. Fac & ipsam dignam numerari de grege electorum, & in die regni tui cum Virginibus lampade accensa in thalamum introire.* Exultans igitur in spiritu, ob hæc à Deo facta, his cælestibus patrinis & testibus, eam baptismate Domino consecrauit. V. Surium 4. Maij ex Metaphr.

Sanctus Franciscus ab Angelo quoque de sacro fonte susceptus traditur, eiusque rei memoria adhuc habetur Assisij, quam se vidisse in suo ad Capitulum generale itinere mihi asseruit R. P. Petrus Marchand, Prouinciæ Flandriæ Minister. Nec id mirum, cùm & de eodem legamus, quod cùm mater ipsum enixura per plures dies asperrimis doloribus torqueretur, à quodam in specie medici apparente (quem fuisse Angelum meritò æstimaueris) admonitam fuisse, vt in vicinum stabulum se deferri curaret, statimque partus difficultate liberandam: quod vbi factum fuit, illico partus faciliter & fœliciter editus est sanctus Franciscus humilis Christum humilem in stabu- Chro. l. 1.

lo naſcentem debuit imitari, cui & in cruce morienti debebat per ſtigmata ſimilis eſſe. Erectum eſt ad perpetuam rei memoriam, eo ipſo loco ſacellum, quod à S. Franciſco paruulo etiam modo nomen retinet, & miraculi ſeries parietibus appicta viſitur.

Præclarum quoque hac de re exemplum eſt apud Baronium. Puella quædam Alexandriæ in ſuo obambulans horto, vidit quendam laqueo ſe præfocare volentem. Accurrit & inquirit cauſam. Aperit ille ſe à creditoribus premi, & egeſtate, ac carceris metu vrgeri ad finiendam vitam. Illa præ commiſeratione facultates omnes à parentibus ſibi relictas (erat enim pupilla) obtulit, vt eum & à fœda morte & ære alieno liberaret. Poſtea videns ſe inopem corpus libidini proſtituit, multiſque annis in peccato perſeuerauit donec morbo lethali percuſſa, à Deo illuminata cœpit deteſtari peccatum, emendationem proponere, fidémque Chriſtianam ac baptiſmum ardenti deſiderio expoſcere. At quia ob fœdam conuerſationem exoſa erat, nemo eam è ſacro Fonte ſuſcipere dignabatur. Interim dum ob id lacrymis conficitur, apparet ei iuuenis ſimilis illi, quem à nece liberarat, & inquiſita mœroris cauſa, eam bono animo eſſe iubet, deſiderio eius ſe ſatisfacturum aſſerit. Diſcedens ergò paululum, adducit duos illuſtres viros forma repræſentantes ciuitatis duos Conſules, qui curam eius ſuſcipiunt, & ad baptiſma perducunt, in Eccleſiam deducentes, Presbyterumque aduocantes. Cùm pro illa reſpondiſſent, baptizata eſt, & albis induta, poſtea euanuerunt. Vicini conſpicientes eam in albis, interrogant à quo, & quibus Patrinis fuerit baptizata; Aſſerit illa ſe ad Eccleſiam deductam à duobus ſibi ignotis. Re ad Epiſcopum delata, vocatur Sacerdos qui baptizarat, qui ait ſe baptizaſſe, exoratum à duobus Ciuitatis Conſulibus. Interrogantur illi, at ſe nec mulierem noſſe aſſerunt. Dei ergo hoc opus fuiſſe agnoſcitur. Inquirit itaque ab ea Epiſcopus: Dic filia, quid geſſiſti boni, quia Deus tecum eſt? Cui illa; Meretrix paupercula exiſtens quid potuit agere boni? Vrget eam Epiſcopus, an nihil boni ſe vnquam geſſiſſe meminerit? Aperit ipſa quomodo viro illi necem ſibi molienti patrimonium dederit, & vbi enarrarit, ſtatim obdormit in Domino. Fuerunt ergo Angeli cuſtodes, tum viri illius, tum huius mulieris, qui Patrini extiterunt.

Secundò Sanctus cuius nomen adſumitur, Patrinus quoque rectè dicitur, quandoquidem in generatione illa ſpirituali inter eos qui in cœlo degunt, Patris loco eligitur, vt ſua interceſſione nobis adſit, tueatur, auxilietur, & veſtigiis vitæ ſanctæ quæ prætriuit, faciat nos inſiſtere, donec regni conſortes reddamur. Vnde certum eſt multis ad ſanctitatem eorum merita & interceſſiones profuiſſe, quorum ſibi nomen in baptiſmo adoptarant.

S. Franciſcus de Paula ad tantum ſanctitatis gradum pertigit, quia ſancto Franciſco fuerat oblatus, eiuſque nomen ſuſceperat, voto illi facto à parentibus impetratus, hinc & eius humilitatem, caſtitatem, auſteritatem, mirè eſt imitatus.

Sanctus Nicolaus Tolentinus impetratus fuit à parentibus, voto facto ſancto Nicolao Epiſcopo: ideóque eius nomine fuit inſignitus, & virtutibus adornatus. Nam & ab infantia multarum virtutum, ſpecialiterque abſtinentiæ ſpecimen dedit, illum, cuius nomen ſuſceperat, imitatus. Anno enim necdum ſeptimo ætatis plures cœpit hebdomadæ dies ieiunare, quam conſuetudinem tota vita retinuit, ſola aqua & pane contentus.

Audi & de S. Stephano Rege Hungariæ, quomodo Stephani Mart. meritis, & patrocinio, mirè à Deo fuerit benedictus. Geiſa Rex Hungarorum factus Chriſtianus ſecum conſilia agitabat, quomodo poſſet omnes ſuæ ditionis ad Chriſtum perducere, rebelles domare, ſacrilegos ritus abolere. Sed ecce in quiete fulgidus ei iuuenis apparet, & blanda voce ait: *faceſſat hæc ſuperuacanea cogitatio, nam quod meditaris, ob manus humano ſanguine pollutas effectui mandare nequis. Naſcetur autem tibi filius, qui Regis titulo decorandus id perager.* Experrectus Princeps, humi proſtratus principatum cum naſcituro filio Deo lacrymabundus commendat. Sed & vxori eius S. Stephanus habitu Leuitico ornatus apparuit, dicens: *Confide mulier in Domino, paries filium: cui primo huius gentis regnum & corona debetur: Tu verò nomen meum illi impones. Ego námque Stephanus, qui primus pro Chriſto ſanguinem fudi, eum meo tutabor patrocinio, & in fide promouebo.* Hæc in eius vita.

Concludendo adiicio ex dictis ſatis colligi, ad Suſceptoris officium non eſſe admittendos hæreticos, tum quia non poſſunt ſua ſe exſoluere obligatione (quia in recta fide puerum inſtruere nequeunt, quam abnegant) tum quia Sanctorum venerationem reiiciunt. Vnde ſuis nolunt imponi nomina Sanctorum etiam in Eccleſia celebrium v.g Georgij, Franciſci, Claudij, Catherinæ, dicunt fuiſſe idololatras, reiiciunt, tanquam nomina Papiſtarum. Frequentius imponunt nomina Iudæorum, quàm Chriſtianorum, Ionas, Moyſes, Tobias, Elias, &c. aliaque ignota & incerta: quibus quidem nominibus in Baptiſmo vix vtitur Eccleſia, ſicut nec illis ſanctis veteris Teſtamenti decernit feſta, vt ſignificet prærogatiuam nouæ legis ſupra legem Moyſis: quæ ad ſtatum perfectum adduxit.

Certa relatione didici, in Britannia inferiori in Diœceſi Leonenſi, intra Landernacum & Montem Relaxum, vulgò Morlaix, anno 1622. in Februario contigiſſe quod ſequitur. Cùm puellulæ baptizandæ Patrinus hæreticus adhibitus foret, illeque nomen vellet dare, miraculoſa loquela infans omnibus ſtupentibus inclamauit: *Maria eſt nomen meum.* Vnde nec Patrinus ille admiſſus fuit, nec nomen quod optabat impoſuit, quandoquidem diuinitus repudiari cenſeretur.

LECTIO VII.

DE CÆREMONIIS Baptiſmi.

1. *Explicat ad quem ſcopum cæremoniæ fiant.*
2. *Particulariter de ſingulis agit.*

PROPOSITIO I.

R*Ectè in Eccleſia cæremoniæ ſunt inſtitutæ.*

Hæretici noſtri, qui ſacra omnia lingua ſua venenata prophanant, in ritus ſolemnes & cæremonias ab Eccleſia vſitatas, mirè hoſtili odio feruntur, & impia nugacitate, aut nugaci impietate eas irrident, & nituntur conuellere. De his rectè conqueri poſſumus cum Ioele: *Gens aſcendit ſuper terram noſtram, dentes eius vt dentes Leonis. Poſuit vineam noſtram in deſertum, & ficum noſtram decorticauit, nudans ſpoliauit eam.* Quæ-

nam illa Gens? Vtique Congregatio & colluuies hæreticorum: quæ crudeli impietate Ecclesiam vineam Christi depascitur: & sicut solent locustæ & similia animalia damnosa arborum cortices corrodere, quo fit, vt suis quasi tunicis nudatæ, virorem succumque deperdant & arescant: ita illi cæremonias & ritus solemnes Ecclesiæ dente venenato corrodentes, tam tunica succum & virorem pietatis fouente spoliare conantur, vt & totus pietatis fructus arescat; fitque Ecclesia instar ficus & vineæ aridæ, desolatæ, emortuæ. Itaque sicut cortex licet exterior sit, tamen omnino iuuat ad virtutem arboris fouendam: ita licet cæremoniæ quid extrinsecum videantur, omnino tamen conducant ad interiorem pietatem in Ecclesia conseruandam. Vnde D. Thomas triplicem institutionis earum rationem profert.

Primò ad excitandam fidelium deuotionem; ac reuerentiam erga Sacramenta. Si enim simpliciter fieret ablutio absque alio ritu, facilè quis æstimaret esse communem lotionem. Secundò ad fidelium instructionem; solent enim simplices erudiri per aliqua sensibilia signa, & eorum mens sic eleuari ad sublimiora percipienda. Vnde dum solemnes illos ritus intuentur, vel erudiuntur, vel saltem sollicitantur ad quærendum, quid eis significetur. Cum Clodoueus Rex à B. Remigio baptizandus foret, via qua à domo Regia ad baptisterium procedendum erat, velis ac cortinis depictis ex vtraque parte adumbrabatur, plateæ ac baptisterium balsamo ac odoramentis conspersa erant: tantam verò gratiam Deus subministrabat in populo, vt æstimarent se Paradisi odoribus resoueri. Sic præcedentibus sacro-sanctis Euangeliis & crucibus; locum hymnis, canticis & litaniis, Sanctorum acclamatis nominibus, Sanctus Pontifex manum tenens Regis, pergit subsequente Regina & populo. Cum autem simul pergerent, admiratus Rex, interrogat Episcopum: *Patrone, est hoc regnum Dei, quod mihi promittis?* At ille: *Non est hoc,* inquit, *regnum Dei, sed initium via per quam venitur ad illud.* Nempè solemnes illi ritus in Ecclesia Dei, sacræ processiones, hymni resonantes, ordo distinctus ministrorum adumbratio quædam est gloriæ, quæ erit in Ecclesia triumphante in diuersis Angelorum beatorum ac hominum choris, laudes diuinas resonantibus: mouemurque per hæc quæ in Ecclesia celebrari officio geruntur, regnum illud quærere & ad perennem illius solemnitatem adspirare. Quapropter etiam per illas extrinsecas cæremonias, Deus quandoque non solùm in animis fidelium pietatis sensum ad meliora instigantem imprimit, sed etiam in mentibus infidelium conuersionem operatur, his eos alliciens ad fidem capessendam. Scimus enim in Indiis & Iaponis prouinciis, hisce ritibus sacris interius plurimos infidelium quotidie commoueri, ad fidei veritatem allici, & instrui ad cœlestia cogitanda.

Tertiò per Sacramentales ritus, orationes, benedictiones, vis Dæmoniis cohibetur, ne quandoque impediat Sacramentalem effectum. Nam & aliquando visus est Dæmon visibiliter ad illarum vim fugari, pro vt vidit Beata Maria Ogniaca in quodam puero, quem Itris prope Niuellas è sacro Fonte suscipiebat, vt alibi dixi.

Compescant ergo linguam maledicam nostri Nouatores, nec dente venenato arrodant vineæ aut ficus nostræ decorem, corticem, fructum, & virorem pietatis conseruantem. Non discerpant fimbrias aureas vestis sponsæ Christi, per quas circumamicta est varietatibus: diuersi enim ritus & cæremoniæ sacræ, sunt velut fimbriæ variegatæ decorem ei afferentes. Nam licet principalis gloria & pulchritudo huius sponsæ Regis filiæ sit ab intus, in donis interioribus consistens, tamen per hunc cæremoniarum decorem, interior eius pulchritudo elucescit & conseruatur. Quod si his non commouentur, sed solemnes nostros Sacramentorum ritus proscindere pergunt, Christi exemplo & auctoritate, *obstruimus omne os loquentium iniqua.* An Christus superstitiosus? An non ipse cæremoniis vsus, dum lutum imponit oculis cæci, digitum auribus surdi, saliuam linguæ muti? An non ritu sacro vtitur, dum lauat pedes discipulorum, dum in horto tertiò prosternitur, dum insufflat in Apostolos, & ait: *Accipite spiritum sanctum*, dum amplexatur pueros, & illis benedicens imponit manus? Quid verò dum suscitat Lazarum quot cæremoniis vtitur? Eleuat oculos in cælum, ingemiscit, commouet se ipsum in spiritu tremens, tandem voce magna inclamat: *Lazare veni foras*: Deinde funeris adhuc fasciis ligatum, tradit discipulis soluendum. Omnes hæ cæremoniæ sunt non sine mysterio adhibitæ, è quibus Ecclesia suos ritus est edocta: Sed & Baptismum Christi attende. Quot ibi cæremoniæ? Cœli aperiuntur, vox auditur, columba aduolat, Christus se humiliat. Similiter in Eucharistiæ institutione ritus multos extrinsecus adhibitos conspicaris; lauantur pedes, grande cœnaculum eligitur, tapetibus adornatur, preces iunguntur, gratiarum actiones admiscentur, hymnus decantatur, sermo amoris scintillis plenus adhibetur. Vt quid hæc omnia, nisi vt exteriori ritu tale Sacramentum, tale testamentum, tale amoris pignus commendetur? Sic & in Pentecoste dum confirmantur Apostoli, quanta solemnitas cœlitus adhibetur? Splendor ignis rutilat, linguæ flammeæ apparent, ventus & commotio loci admirationem omnium concitat. Spiritus vehemens descendit, loquela diuersa in Apostolis subsequitur, verbis prædicatio omnes in stuporem rapit. An non solemni hoc ritu visibilibusque effectum symbolis Spiritus sancti voluit Deus designare? Sic & Ecclesia suis cæremoniis effectum Sacramenti. Hæc si æqua lance consideret pietas; oppilabit os suum iniquitas. Sed ad particulares baptismi cæremonias explanandas descendamus. Sunt autem in triplici differentia. Quædam baptismum præcedunt, quædam comitantur, quædam subsequuntur, de singulis specialiter disseremus.

DE CÆREMONIIS BAPTISMVM præcedentibus.

PRimò, Sacerdos insufflat in faciem pueri, & significatur Satanam cum contemptu ab illo eiici, vt cum pudore locum relinquat: sic cum aliquem nihili facimus, exsufflamus. Addo illudi ad spiraculum vitæ in faciem primi hominis in creatione & significari quod per baptismum nouus homo creetur & regeneretur; ideóque spiraculum nouæ vitæ ei afflatur: & Spiritus Sanctus ei infunditur, quem insufflando Christus Apostolis communicauit.

Secundò, signatur Crux in fronte & pectore, quia hoc est signum noui Christiani, signum salutis: quo dæmon pellitur. Vnde de baptizandis dixit diuus Augustinus: *Crucis signo in fronte hodie, tanquam in poste signandus est.* Qui

bus verbis alludit ad postes Agni cruore signatos, vt ab internecione seruarentur immunes.

Signamur etenim signo Passionis Christi, signo quod nobis applicat sanguinem Agni immaculati, vt à mucrone æternæ mortis præseruemur. Ponitur autem in fronte pudoris loco, vt illud liberè confiteamur. Ponitur in pectore, vt illud amemus, illoque cor muniatur, à quo procedit omnis in nobis iniquitas, tanquam ab infecta origine. Huius signi pectori, frontique in suo Baptismo impressi, memores pueri aliqui, mortem crucemque pro Christo tolerare parati fuere, vt possent
Gal. 2. 2. Cor. 4. dicere; *Christo confixus sum cruci: vt vita Iesu manifestatur in corporibus nostris.*

Cupiebant enim videre Iesum, at quia statura pusilli erant, arborem crucis conscenderunt, vt certius inde eum viderent, & inde brachia sua ad eum extenderent, qui eos aduocans, amplexari optat, benedicere, & fructum vitæ ex crucis arbore decerptum, eis impertiri. Multa possem adscribere exempla puerorum, virili animo crucifixionem perpessorum, vnum ex Iaponicis litteris ad Papam, 25. Ian. 1640. sufficiet. (Ex litteris Ludouici Carquieta, Episc. Iapon.) Sæuiente persequutione, puer octo annorum Ludouicus, in parentum cubiculo decumbebat, illis vigilantibus ex aliquo repentè somno euigilans, inclamabat: *Mater mea, non sinam, non patiar, Fochccum capiti meo imponi.* Sic vocant librum superstitionum Iaponicarum, & rituum in idolis colendis adhibendorum, quem venerationis causa capiti solent imponere. At mater: *Quid ais, fili, sile, non curabimus imponi.* Tum puer monet ipsos parentes, ne & ipsi patiantur suismet capitibus librum imponi. Indormit iterum puer, sed frequenti voce somnum intercidens, repetit cum audientium stupore: *Nunquam sinam, vt liber detestabilis verticem meum tangat.* Paulò post puer cum matre comprehenditur. Illa puerum quem ad martyrium instruxerat, sciens hoc esse (*testimonium Domini fidele, quod Sapientiam præstat paruulis,*) præmonet vt Iesu, & Mariæ nomen ab eius corde non recedat, nec ab ore. Cùm ergo ad supplicij locum ducerentur, non cessabant alternis dicere: *Iesus Maria, mi fili Iesus & Maria, mea mater.* Ad vrbis celebriorem locum ventum est, vbi cruces præparatæ erant, eas summo cum gaudio salutarunt. Acta est in crucem mater, & filiolus ex opposito. In illam hic defigit oculos, nihil mortem horrens illa clamat, *Iesus Maria*, hæc est Echo cælestis resonans: Tandem lancea vterque confixus, Iesus Mariæ nomina ingeminans, animam reddit Creatori.

Tertiò, sal benedictum adhibetur, adiicitur quoque oratio, qua Deum precamur, vt ad gratiam Baptismi puerum perducat, faciatque gustare diuinæ sal sapientiæ. Nempè sal mysticam habet in scripturis significationem: hinc Leuit. 2. ordinat Dominus: *Quicquid obtuleris sacrificij, sale*
Marc. c. 4. *condies:* significaturque in omnibus bonorum operum sacrificiis, nos sal diuinæ sapientiæ iungere debere iuxta Bebam. Cibis sal gustum & saporem inspergit, esca sine illo insipida est, & vomitum prouocans. Rectè ergo ori Catechumeni ab Ecclesia imponitur, vt ei gustum Deus, & rerum cælestium doctrinæque fidei saporem impertiat. Quid enim iuuat nosse res fidei, nisi & cum sapore gustentur? Suauis est Dominus, & quicquid ab ore eius prodit, omnia nostræ redemptionis mysteria suauitatem inditam habent; sed hæc suauitas non percipitur, nisi illa cum sale mystico iungantur, cùm attentione ruminentur, cum deuotione gustentur. Dum oras, legis, meditaris, nisi hoc sale palatum sit dispositum, omnia censentur insipida.

Est igitur sal symbolum saporis deuoti cordis, quo in rebus diuinis & cælestibus, siue auditis, siue lectis, delectatur. Sapor ille nobis commendatur, dum apud Marcum dicit Dominus: *Habete sal in vobis.* Adde naturam salis à corruptione & putrefactione conseruare: quod indicat non satis esse animam per Baptismum renouatam, à putredine liberatam, sed prouidendum etiam esse, ne postea peccatis nouis corrumpatur. Et ita per salem admonemurs puritatis conseruandæ, incorruptionis, perseuerantiæ, mortificationis, carnalium desideriorum, quæ corrumpunt animam.

Denique, optimè per salem designatur prudentia & discretio, quæ nostras debet comitari actiones & sermones, totamque nostram conuersationem: *Sit sermo vester sale conditus*, inquit Col 4.
Apostolus, *vt sciatis quomodo vnicuique respondere debeatis.*

Quartò, sacerdos per varias orationes contra satanam dimicat, vt omni eum potestate expoliet, omnique iure quod per peccatum in animam pueri sibi vindicare posset. Inter cætera exprobrat: *Ergo maledicte, recognosce sententiam tuam, da honorem Deo vero & viuo, da honorem Iesu Christo. Recede ab hac imagine Dei, increpatus ab eo, & da locum Spiritui sanctio Paracleto, signum sanctæ Crucis, quod fronti eius damus, nunquam audeat violare, &c.* Audieratque satanam per eum qui venturus est iudicare sæculum, quia illum diem summè formidat, in quo Christum agnoscere cogetur coram toto cælo & mundo, tuncque palam irreuocabiliter ad abyssum remergetur, nunquam tartareo carcere egressurus.

Quintò, saliua ad aures apponitur, naresque. Exemplum Christi circa surdum & mutum imitatur Ecclesia. Quid verò per saliuam designatur, nisi sapientia & virtus diuina filio attributa? Si- Math. 7.
cut saliua è capite: ita & ipse procedit à Patre: & solus est qui aperire potest aures pueri ad fidem & veram sapientiam, & nares ad bonum odorem notitiæ Christi fugiendo fœtorem noxium peccati. Ideo inclamantur puero verba à Christo circa surdum prolata: *Effeta, quod est adaperire.* Iam enim aures aperiri conuenit ad diuinas promissiones Christi, ad quas ius habet per gratiam Baptismi. Aperiri quoque congruit ad diuinas communicationes & commonitiones; & ad illas nunquam obsurdescere, ne grauiori iudicio inuoluatur. Iam de ouibus Christi est, ad Pastoris vocem aures habeant apertas, vt illam norint discernere à voce alienorum, mandata eius auribus exterioribus interioribusque percipiant.

DE CÆREMONIIS BAPTISMVM comitantibus.

PRimò petitur, an renunciet Satanæ, iterum an omnibus operibus eius; tertiò, an omnibus pompis eius? Quæ sunt illa opera Satanæ, nisi opera tenebrarum, flagitia & peccata? Nec enim aliud operari nouit Satan, nisi peccatum: quia ab initio diabolus peccat, & continuò peccat, & in æternum peccabit, quia non cessabit Deum creaturasque, Angelos & Sanctos blasphemiis impetere: denique in hominibus vsque ad finem sæculi omnis peccati author censetur & incentor. Ac inter eius opera, præsertim censenda sunt opera carnis, ad quæ toto nisu impellit, licet ipse Spiritus sit: *Manifesta sunt autem opera carnis,* inquit

Apostolus: *Fornicatio, immunditiia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, qui talia agunt, regnum Dei non consequuntur.* In hoc verò apparuit Filius Dei, vt dissoluat opera diaboli, & ideo quos sibi per Baptismum tanquam membra incorporat, his operibus vult renunciare, vt iam agnoscantur filij Dei, à filiis diaboli. Nec solùm operibus, sed & pompis eius imperat nuncium remittere. Quænam hæ pompæ? Vanitas, fastus, luxus, inanis gloria, superstitiones, vanæ obseruationes, diuinationes, incantationes & similia: quibus dum humanus adhæret animus, sacris satanæ operari censetur, pompisque eius adhærescere.

Hierar. Eccl. c. 2. Solebat olim baptizandus hanc renunciationem faciens, vertere se primò ad Occidentem, deinde ad Orientem. Audi diuum Dionysium: *Sacerdos Occidentem versus, baptizandum statuens, illuc intendentem, manusque impingentem ad eandem regionem conuersas, insufflare ter Sathanam iubet, ac abrenunciationem profiteri. Et post trinam abrenunciationem ad Orientem illum traducit, aspicientemque in cœlum, atque intendentem manus, sacrisque omnibus diuinitus traditis consentire iubet.* Quod sic interpret. diuus Hieron. *In mysteriis primo renunciamus ei, qui in Occidente nobiscum moritur cum peccatis: & sic versi ad Orientem, pactum inimus cum Sole Iustitiæ, & ei seruituros nos promittimus.* Cui consentit Cyrillus: *Aperitur tibi Paradisus Dei, quem ad Orientem plantauit: ab occasu conuerteris ad ortum, quæ est regio lucis.* Hæc est Christianorum patria sita ad Orientem, ad ipsam lucem & solem, vt responderunt, tyranno Martyres illi, de quibus in vita S. Pamphili, vt dixi, explicans illud Orationis Domininicæ: *Qui es in cœlis.*

Hier. in 6. cap. Amos. Cyril. Catec. mystag. tom. 1. tract. 3.

Est ergo hæc quædam professio, & votum commune Christianorum, & licet non sit votum omnino propriè dictum (quia alioqui omne peccatum Christiani esset sacrilegium, & duplicem haberet malitiam, quod est contra communem sensum) est tamen declaratio solemnis, qua profitemur, non quidem nouam obligationem, sed eam quæ iure diuino inest, nos acceptare; & paratos esse ad omne obsequium Christi, & ad fugiendum omne consortium diaboli, omne contagium peccati, tanquam in familiam filiorum Dei solemniter recepti. Quapropter non parui æstimanda est hæc solemnis abrenunciatio, quam etiam sancti Patres quandoque sponsionem promissionemque vocant: & volunt tanquam ad virtutum calcar nostræ sæpè occurrere menti.

Ambr. l. 1. de Sacr. c. 1. Diuus Ambrosius sic loquitur: *Aperite aures, & bonum odorem vitæ æternæ, inhalatum vobis munere Sacramentorum carpite: quod vobis significauimus, cum appertionis celebrantes mysterium, diceremus Effeta, quod est adaperire: Post hæc reserata sunt Sancta SS. ingressus est Sanctuarium Dei. Repete quid interrogatus sis, recognosce quid responderis. Renunciasti diabolo & operibus eius, mundo & luxuriæ eius, ac voluptatibus. Memor esto sermonis tui, & nunquam tibi excidat tua series cautionis. Si chirographum homini dederis, teneris obnoxius, vt pecuniam eius accipias: teneris obstrictis, & reluctantem te fœnerator astringi. Si recusas, vadis ad Iudicem, atque illic tua cautione conuinceris. Vbi promiseris, considera, vel quibus promiseris. Leuitam vidisti, sed minister est Christi. Ergo chirographum tuum tenetur, non in terra, sed in cœlo.* Eodem modo loquitur diuus Augustinus. Vide dicta tom. 1. lect. 2. Vide Augustinum cit. in Breuiario vigilia Pentecostes.

Certè non inaniter nos monent SS. Patres hac de re, quia non parum efficaciæ habet hæc renunciatio bene ruminata, sed magnum stymulum animo ad meliora subiicere valet. Audi quod hanc rem concernens in Historiis FF. Dominicanorum legimus.

Contigit quendam iuuenem Iuri Canonico Parisiis operam nauantem, Vesperis quodam festo decantatis, in templo sancti Petri moram facere, dum ibidem vigiliæ defunctorum canerentur: Sacellanus vir bonus & simplex, dum lectiones recitarentur, accedit ad eum, & inquirit, an sit sibi parochianus & subditus. Affirmat ipse, se intra parochiam illam domicilium figere. Bene est, inquit pius sacerdos, quandoquidem meæ curæ subsis, cupio me exonerare, & verbulum salutis tibi insinuare.

Scis quid Deo promiseris in Baptismo? Nonne abrenunciare satanæ & pompis eius? Hoc enim vice tui patrinus respondit. Admirans iuuenis, cur mihi, inquit, id modo proponis? Aperit sacerdos causam, dicitque se ad id moueri, quia multi iuuenes studiis altioribus incumbentes, scopum sibi vanitatis proponunt, inanem gloriam aucupantes, & cruciant se multum vt ad honores sibi gaudium sternant. An non, inquit, in illis pompa, fastusque satanæ locum habere censetur? Hanc igitur vanam curuamque abs te intentionem remoue, quin potius inspice tot exempla virorum scientia illustrium & eximiorum magistrorum, qui hoc sæculum deserunt, propè videntes, quod quicquid ambiunt homines in sæculo, ferè ad pompam spectet satanæ. Vitæ Prædic. P. 4. c. 10.

Vix hæc breui, sed efficaci sermone insinuarat, & finita lectione mox Cantor inchoat: *Hei mihi Domine, quia peccaui nimis in vita mea; quid faciam miser? quo fugiam nisi ad te Deus meus?* Et ecce verbum sacerdotis huic verbo iunctum, quasi duplicis tubæ sonus, cor eius penetrans, lacrymas copiosas punctionemque elicit. Sed & exinde quocunque pergeret, hæ duæ voces concurrebant, & ad cordis aures pulsabant, nec vlla societatis aut oblectationis varietate, poterat animum ab illis diuertere. Responsum autem persentiscebat interius, quasi aurem lenem diuini susurri sibi dicentem: *Ingredere Ordinem Patrum Prædicatorum, ibi ad Deum tuum fugies, & pompam satanæ fugies.* Nec animo fuit quietus, donec paulò post Ordinem illum est ingressus.

Secundò, adhibetur vnctio, per oleum sanctificatum in pectore, & inter scapulas. Monet hæc vnctio Christianum tanquam Christi Athletam luctamen huius sæculi luctaturum, inquit Ambrosius. Olim enim solebant luctantes inungi, merito ergo in pectore & humeris inungitur, qui forti resolutione & inuicta fortitudine, contra carnem, mundum, satanam, debet obluctari; ad hunc effectum sub crucis vexillo militiæ Christi adscriptus. Oleumque illud symbolum est gratiæ Christi: quæ instar olei interius penetrat & imbuit cor, sanans vulnera interiora animæ tanquam medela, leniens passiones, fortiterque roborans contra insurgentes tentationes, viresque suppeditans ad heroïca opera peragenda. Neque verò sine mysterio etiam humeri inunguntur, indicatur enim dari nobis robur ad iugum Christi crucemque eius ferendam: vt intelligat nouus Tyro, Christianam vitam non esse deliciis plenam, sed laboriosam, & proinde non mirandum esse Christiano, si in hac vita

multa tristia, & aduersa patiatur, hæc est enim eius vocatio, ideo antè & retrò signatur cruce, in capite quoque & aliis membris, quia tota vita eius crucibus est circumsignata. Sed ne animum despondeat, crucis nomen & omen horrens, oleo fit hæc consignatio: quia copia & pinguedine cœlestis gratiæ crux hæc iugumque aspersum ponderis asperitatem amittit, suauitatemque induit, iuxta promissionem Domini per prophetam: *In die illa auferetur onus eius de humero tuo, & iugum eius de collo tuo, & computrescet iugum à facie olei*. Non ergo turbetur Christianus, dum audit vitam Christianam crucem esse, iugum esse. Crux est, sed inuncta; iugum est, sed à facie olei asperitas fugit. Nec sine cruce Christum sequi possemus, nec sine vnctione crucis, asperitatem ferre. Vtrumque ergo inunxit Dominus, vt non fugiamus Crucis afflictionem, sed introspiciamus diuinam vnctionem, quæ nostram adiuuat infirmitatem.

Isa. 10.

Tertiò interrogatur, an credat in Patrem, in Filium, in Spiritum sanctum, quia hoc est Sacramentum fidei, in quo eius solemnis fit professio ab adultis, aut à Patrinis vice infantium. Et adultorum quidem fides gratia Dei illustratur & perficitur, infantibus autem donum cæleste habitualis fidei infunditur. Neque verò solùm generaliter inquiritur, an credant Deum trinum & vnum, sed & sigillatim de singulis personis Trinitatis, cum articulis eas concernentibus: vt discamus non sufficere ad salutem quamlibet fidem generalem aut implicitam, v. g. credendo quod Ecclesia credit: sed etiam expressam fidem requiri, tum mysterij Trinitatis, tum Incarnationis, aliorumque.

Quartò interrogatur: Vis baptisari? Ad imitationem Christi, qui cæcum illuminandum prius interrogatum luto cum sputa inungit, postea dicit: *Vade & lauare in natatoria Siloe, quod interpretatur, missus*. Fuit illa figura baptismi, sicut & cæcus figura baptisandi, vt passim interpretantur SS. Patres. Sic & Paralyticum sanaturus prius interrogat: *Vis sanus fieri?* Significat verò Ecclesia hac interrogatione, se neminem inuitum velle baptismo abluere: Vnde filios infidelium non vult inuitis parentibus baptisari, vt docent Theologi. Filios tamen fidelium etiam hæreticorum, ratione iuris quod habet in parentes, inuitis etiam illis, potest baptisare: quia & ipsos parentes ratione characteris baptismalis sibi subditos, meritò cogit fidem in baptismo promissam seruare, & rebelles etiam nece & flammis potest cogere. Vide latè Theol. in 3. p. q. 68. artic. 10.

Ioan. 6.

DE CÆREMONIIS BAPTISMVM subsequentibus.

PRimò, vngitur chrismate, & significatur esse membrum Christi illi incorporatum per baptismum, & vnctionis eius ac pinguedinis gratiæ principes effectum: ita vt à Christo dicatur Christianus, ob vnctionem inuisibilem Spiritus sancti, per quam fit particeps regalis Sacerdotij Christi.

Quapropter hoc nomen magnifaciendum esse alibi docuimus. Magnifaciebat illud Sanctus Ludouicus Rex Francorum, qui sacro baptismate renatus fuit in fundo Possiaco. Quapropter illo loco plurimum delectabatur, illumque frequentabat. Vnde factum est vt passim iactaret se plus accepisse eo loco dignitatis & beneficij, quàm alio quocumque: quod eius familiaribus admirationem pariebat. Interrogantibus verò illis, an non plus honoris Rhemis esset assecutus, in celebri auguratione, & miraculosi olei vnctione, subridens respondit: Ego verò Possiaci Christi diademate & oleo sacro redimitus, plus maiestatis & honoris accepi, quàm alibi vsquam, aut quocumque gradu homo cuchi possit.

Surius in vita eius.

Hoc etiam nomen à sacra vnctione deriuatum, aliquibus Sanctis tanquam proprium nomen in baptismo datum est. Hubertus in Ciuitate Teneremunda in Flandria Diœcesi Gandensi corpus *B. Christianæ* virginis. Hæc Regis Angelorum Migramini filia fuit vnica, quam omnipotens Deus aspiciens de cœlo, illi Angelum sub specie pauperis transmisit, qui eam catechisaret, atque in Christi nomine ipsam baptisari præcepit, & baptisata à Christo voluit *Christiana* nominari. Cumque virginitatem profiteretur, Aurelium Ducem, Procum suum ad Christi fidem attraxit. Et in Ecclesia Dixhuenne, cum Sanctimonialium secum congregata caterula, sanctam vitam erexit. Hanc verò famulam suam mirabilibus signis clarificauit Christus, cuius nomen sibi assumpserat.

Molanus 16. Iulij.

Secundò, datur puero albula, quæ significat puritatem animæ, qua ab omni sorde expiata, quasi candido vestimento est induta. Item significat libertatem Christianam, quam per hoc Sacramentum assecuti sumus, erepti de tenebris carceris & dæmonis seruitute. Sic olim serui, qui libertate donabantur, albis vestiebantur. 3. Designatur lætitia interna & gaudium Spiritus. Sicut enim vestus nigra, est signum tristitiæ: ita & candida lætitiæ. 4. Significatur splendor animarum, quem habent dum veste Christi, imò ipso Iesu Christo vestiuntur & nouum hominem induuntur. Hoc verò fit in baptismo, vbi Christus suum nobis indusium gratiæ diuinæ, sua vestimenta charitatis pretiosæ, sua arma per Spiritus sancti dona, suum arcum & gladium, per signum crucis communicat: vt victores contra satanam triumphemus & exultemus. Sicut enim olim Ionathas vt affectum suum erga Dauidem testaretur, omnes suas vestes, omnia arma, etiam vsque ad baltheum illi impertitus est: ita Christus in signum affectus vestimenta omnia, & panopliam salutis, qua fuit adornatus, nobis impertitur sub vexillo suo militare aggredientibus. Et sicut Dauid sic vestitus & armatus, quasi alter Ionathas apparebat: Sic & Christianus armis & veste Christi adornatus, debet esse alter Christus, Spiritu quoque eius animatus. Nam si verum est, *qualis terrenus Adam, tales & terreni eius filij*: Sic & verum debet esse, *qualis cœlestis Adam, tales & cœlestes eius filij*. Igitur, *sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœlestis*. Vndè vestis illa non solùm symbolum est puritatis, quam accepimus, sed & innocentiæ, quam post ablutas veteres maculas, studio sanctæ conuersationis immaculatam seruare debemus, ad præsentandum ante Tribunal Christi; quia tam pura & nitida à Christo Domino exigetur, quàm pura & ab omni sorde vel puluere aliena, in baptismo est data. Vnde veteres solebant totis octo diebus à Sabbato Paschæ vsque ad alterum Sabbatum, vti post baptismum candidis vestibus, ad inculcandam nobis vitæ puritatem, quæ Christianos decet post tanta dona à Christo accepta. Si quis verò in albis discedebat, iam beatus existimabatur, vt multis suprà exemplis declarauimus. Hinc inter Belgicos

sanctos etiam celebratur Dentelinus puer, filius sancti Vincentij, Comitis Hannoniæ, fundatoris Cœnobij Altimontensis & Sonegiensis Collegij, ac sanctæ VValdetrudis maritus, qui septem annorum in albis mortuus est. De quo sic legimus apud Canonicos Rellensis oppidi in Cliuia, qui annuè eum colunt decimaquarta Iunij: *Postremo genuit sanctus Vincentius sanctum Dentelinum, Patronum nostrum gloriosum, qui in Christo renatus, infans migrauit ad Dominum, vt de eo impleretur sermo Domini: Sinite paruulos ad me venire, talium est enim Regnum Cœlorum. Et quod Propheta dicit: Ex ore infantium & lactantium perfecisti laudem. In huius enim mundi procellarum fluctibus diu quassari nequaquam est permissus; raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut fictio deciperet animam illius, placita enim erat Deo.*

V Molanum 14. Iunij.

5. Vestis etiam illa alba, symbolum est stolæ fulgidæ, quam habebimus in beata resurrectione, & vltima regeneratione: in cuius signum Angeli in albis apparent Christo resurgente.

Huius vestis memoria Christianis cordibus deberet esse impressa, vt dignè moneantur ambulare vocatione sua sancta. Vnde cùm Dominica in Albis candidam vestem deponerent Neophiti, vt semper illius meminissent, loco eius dabatur eis Agnus candidus ex Cereo Paschali à Pontifice benedictus, quem ex collo suspensum gestarent, seruandæ perpetuo puritatis monumentum. Huiusce vestis memoria Dionysia, nobilis mulier Christiana puerum suum animabat ad Martyrium. De illa sic refert Victor Vticensis: Dionysia nobilis mulier Christiana, cùm filium vnicum teneræ adhuc ætatis delicatum, timore pœnarum formidolosum conspiceret, verberans eum nutibus oculorum, & increpans authoritate materna, ita confortabat vt matre fortior redderetur: Cùm inter crudelia verbera constituto dicebat: *Memento fili, quia in virtute Trinitatis in matre Catholica baptizati sumus, non perdamus indumentum candidum salutis, ne cùm venerit inuitator, vestem non inueniat nuptialem, & dicat Ministris: Mittite in tenebras exteriores. Illa pœna timenda est, quæ nunquam finitur: Illa desideranda vita, quæ semper habetur.* Talibus filium solidans verbis, velociter Martyrem fecit.

Tertiò, Lampas ardens in manu traditur, & significantur tres virtutes diuinæ, quæ baptizato infunduntur. Fides in lumine, Charitas in calore, Spes in Cerei rectà altitudine, quæ ex imo sursum ascendit, sicut & spes nostra ad Cœlos vsque erigitur, & nos erigit. Traditur verò manu gestandus, quia non sufficit corde Fidem, Spem, & Charitatem retinere, nisi etiam operibus illam exhibeamus. Significare etiam hic Cereus potest, ipsum Christum nouo nos lumine per Baptismum illuminantem.

Nam & in consecratione Fontis imponi solet aquis Cereus Paschalis, qui Christum significat post passionem suam, nouo lumine & glorioso corpore rediuiuum, quinque splendida vulnera, seu quinque odoriferi thuris globulos gestantem quia per eius mortem & resurrectionem potestas peccata abluendi, & animam illuminandi Baptismo est concessa. Hinc illuminationis etiam sacramentum Baptismus ab antiquis Patribus nominatur. Et in signum luminis quod ibi recipitur, frequenter etiam visibilis luminis apparitio baptizatos consecrauit.

Sic refertur lumen apparuisse in Baptismo sancti Cerealis apud Surium tomo tertio, decima Iunij. Quod ipsum testatur de Baptismo parentis sui Gregorius Nazianzenus, oratione de Patris funere.

Porrò benè adnotanda sunt verba, quæ sacerdos pronunciat, dum hanc candelam ceream porrigit: & simul aduertendum nos tertiò illam solere gestare. Primò in Baptismo. Secundò in die Purificationis Mariæ, quando Verbum Incarnatum, quod erat lux de lumine, inter brachia Simeonis esse lumen ad reuelationem gentium, est pronunciatum; tunc verò sponsionem nomine nostro à patrinis factam ratificamus. Tertiò in agonia mortis, quia tunc protestamur viuere & mori in fide & lumine Iesu Christi.

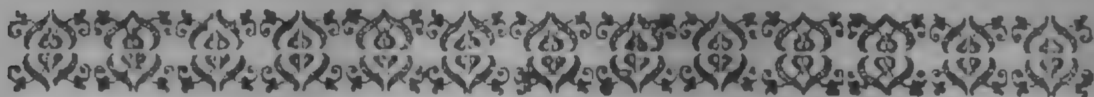
RECAPITVLATIO, & exhortatio.

EX his omnibus patet, quàm mystica sit noui Christiani creatio, per sacramentum Fidei, dum exorcizatur, signo redemptionis consignatur, vngitur, sacratur, lauatur, vestitur, nomen nouum accipit, ambulat, cum ardenti in manu Cereo. An hæc omnia sine causa mater Ecclesia mysteriis sponsi sui imbuta, vsurpare putanda est? Imò verò, nihil horum mystica caret significatione. Et quicquid hic agitur, sacram continet admonitionem cuilibet Christiano frequenter rememorandam. Sæpius igitur, ô Christi miles, memineris horum omnium candelæ accensæ, albulæ, promissionis tuæ, renunciationis: signi Fidei, Olei, Chrismatis. Memineris denique & altaris, in quo quasi victima Deo oblatus es sanguinisque Christi quo ablutus es, characteris sacri qui signum est filiorum Dei, seminis diuini, quæ est gratia per quam regeneratus es. Et his omnibus consideratis, ambula vt filius lucis, vt dignus tandem fias sortis Sanctorum in lumine.

Vtinam det tibi Deus gratiam vt possis, fili mi, semper accensum tenere Cereum tuum, hoc est, illuminatam conscientiam fide viua, spe erecta, ardente charitate. 2. Det Deus tibi gratiam, vt serues immaculatam, albulam, candidam animulam, quam possis ante Tribunal Iudicis securè repræsentare. 3 Det tibi chrismatis sacri sigillum, & olei sanctificati signaculum nunquam violare: *Oleum de capite tuo nunquam deficiat*, sed animum pinguedine deuotionis semper imbuat. 4. Sollicitus semper sis semen illud diuinitatis conseruare, semen gratiæ, per nouam natiuitatem animo tuo satum: *Qui natus est de Deo non peccat, quia semen in ipso manet.* 5. Det tibi Deus, nunquam aliquid indignum agere sanguine quo lotus es: nec Agni cruorem in iniuriam Redemptoris commaculare peccatorum puluere. 6. Semper memor sis characteris quo consecratus es miles Christi, vt non cedat tibi in grauiorem confusionem, & in pœnæ incrementum post condemnationem. 7. Sit semper mens tua victima Deo, & teipsum in interiori cordis tui altari, offer in odoriferum holocaustum. 8. Sit Spiritus sanctus qui te regenerauit, semper te viuificans, illius afflatum & impulsum semper sequere, & vt nunquam te deserat, humiliter exora. Denique sit promissio tua & renunciatio inuiolabilis, sit stabilis professio: quam vt possis illibatam conseruare, committe te ex integro Angelo sancto qui tè ad Baptismum deduxit: & fidum se comitem ac tutorem exhibet vsque ad vltimam vitæ tuæ periodum. Illius semper sequere consilia, donec te reducat ad locum securum regenerationis æternæ. Vis scire cur horum omnium meminisse te velim? Quia quoties peccatum mortale committis, candelam extinguis, albam

sordidas:

ſordidas & cruore inficis, promiſſionem infringis, profeſſioni tuæ contradicis, ſignum Chriſmatis in capite violas, ſignum filiorum Dei commaculas: ſemen ſacrum gratiæ, quo regeneratus es, à te abiicis, ſanguinem quo ablutus es, procalcas, vnctionem a deò frequenter repeam violas, & ex victima De i v ctimam te efficis ſanæ, & ignis æterni. Fuge ergo peccatum, quo ſolo ſacro tuo Bapiſmo, eiuſque myſteriis contrarius, ingratus, & infidus exiſtis.

CANDELABRI MYSTICI TRACTATVS III.

DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

PROOEMIVM.

ECVNDA Lampas, ſeu Lucerna myſtica noſtri Candelabri, eſt ſacramentum Confirmationis; quo nouus ardor, noua gratia accenditur in cordibus Fidelium: vt nunquam primam fidei lucem per Baptiſmum ſuccenſam patiantur in ſe extingui, vel deſidia & corpore, vel flatu tentationum incurſante, vel periculo mortis exterrente. Sed exerant ſemper nouum fidei ſulgorem, nouum gratiæ vigorem, nouam Chriſtianiſmi profeſſionem, etiam in medio vmbræ mortis, hoc eſt, in quolibet periculo exiſtentes. Ad hoc nempe ſeruit Confirmatio Sacramentalis, vt quos inuenit tyrones, efficiat ſtrenuos, & infractos milites, in hoſtili prælio inter vulnera etiam exultantes. Ita vt inſtar militum Gedeonis, pugnantium contra Madianitas hoſtes populi Dei, ſint hi Chriſti ducis ſupremi milites, quibus dum confringitur vas fragile corporis, lux maior fidei & gratiæ effulgeat, & confortet ad præliandum prælium Domini, hoſteſque ſpirituales terrens, in fugam conuertat. Itaque de huius ſecundæ Lampadis Candelabri noſtri myſtici inſtitutione, materia, forma, miniſtro, ſubiecto, effectu, ritu, breuiter hic diſſeramus.

LECTIO I.

DE INSTITVTIONE Confirmationis.

Explicatur à quo, & quando hoc Sacramentum fuerit inſtitutum.

PROPOSITIO I.

Confirmatio, eſt Sacramentum à Chriſto inſtitutum in vltima Cœna.

Tria hic aſſerimus. Primò, Confirmationem inter Sacramenta eſſe cenſendam; & hoc eſt fidei, definitum à Concilio Trid. ex doctrina tum Scripturæ, tum SS. Patrum. De illo Sacramento in Actis fit mentio, dum ab Apoſtolis miſſi dicuntur Petrus & Ioannes in Samariam, vt ibi credentibus imponerent manus, & acciperent Spiritum ſanctum. Item Actor. 19. cùm Paulus aliquos baptizaſſet, imponente ipſo manus, venit Spiritus ſanctus ſuper eos. Hæc enim impoſitio manuum non aliud eſt, quàm Confirmatio, in qua Epiſcopus Apoſtolicæ authoritatis ſucceſſor, dupliciter manus imponit, tum orando, tum frontem vngendo & ſignando, ac Spiritus ſanctus gratiam hac manuum impoſitione impertitur, non quidem viſibiliter, vt olim frequenter accidit, ſed inuiſibiliter.

Illa enim viſibilia ſigna initio Eccleſiæ erant opportuna, ad commendationem rudis fidei, & Religionis Chriſtianæ primordia dilatanda: his irrigabatur nouella planta, donec firmam radicem ageret, ramoſque extenderet: tunc autem illa irrigatio per externa viſibilia miracula ceſſauit, dum ſatis firma radice fides initiata excreuit in proceram arborem ramis frondibuſque dilatatis: ſub quibus ſponte habituræ aduolabant volucres cœli, animæ ad cæleſtem ſacramentorum gratiam vocatæ, & ad vitam æternam præordinatæ, non egentes miraculis.

De hoc etiam ſacramento Ioëlis Prophetia præceſſerat: *Effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem.* Nec enim id tantùm dictum erat, propter Spiritum ſanctum, quem in die Pentecoſtes Apoſtoli, & alij Fideles receperunt: Sed illud quoque concernit omnes cuiuſuis ætatis Fideles, qui in hoc ſacramento Confirmationis, Spiritum ſanctum per manus impoſitionem participant, ſiue fiat viſibiliter, vt olim, ſiue inuiſibiliter per latentem gratiam, vt modò: Sicut enim interpretatur generaliter D. Petrus: *Vobis Spiritus repromiſſio, & filiis veſtris, & omnibus qui longè ſunt, quoſcunque aduocauerit Dominus Deus noſter: Pœnitentiam ergo agite: & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in remiſſionem peccatorum, & accipietis donum Spiritus ſancti.* An non his verbis docet D. Petrus donum Spiritus S. per Ioëlem promiſſum, ad omnes credentes ſpectare, & illud à pœnitentia & remiſſione peccatorum diſtinctum eſſe, ac Baptiſmum ſequi? Nimirum Confirmatio hoc donum ad fidem vocatis impertitur, & olim cum

præsens foret Episcopus, statim post Baptismasolebat conferri, sicut & diuus Paulus mox baptizatis Ephesiis manus imposuit. Ideo vero baptismo mox subiungebatur, vt esset veluti perfectio & consummatio illius. Vnde diuus Dionysius vocat, *Diuinæ generationis sacro sanctam perfectionem.* Cum vero aberat Episcopus, opportuno tempore supplebatur. Quapropter Apostoli audientes Samariæ incolas credidisse, & Baptismum suscepisse, statim miserunt Apostolos, vt donum Spiritus sancti per manuum impositionem & confirmationem illis impertirentur. De qua re agens B. Cyprianus sic dicit: *Baptizatos a Philippi Diacono baptizari vltra non oportebat, sed tantum quod deerat, à Petro & Ioanne factum est, vt oratione pro iis habita, & manu imposita, innocaretur & infunderetur super eos Spiritus sanctus. Quod nunc quoque apud nos geritur, vt qui in Ecclesia baptizantur, per Præpositos Ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem, & manus impositionem Spiritum sanctum consequantur, & signa uio Dominico consummentur.* Peruersè igitur nostri Hæretici, vt Confirmationis sacramentum obnubilent, & eius vim elidant, dicunt hanc impositionem manuum non fuisse aliud quàm cæremoniam ad potestatem miraculorum pertinentem, vel simile in gratiam gratis datam. Nec enim illæ gratiæ gratis datæ, puta donum linguarum, donum sanitatis, & similia, dicuntur in scriptura simpliciter Spiritus sanctus; *Nec enim habitabit in corpore subdito peccatis*, inquit Sapiens; dona autem illa, etiam cum peccato, possunt consistere. Neque adeo solliciti fuissent Apostoli, collegas ad Samariam destinare, pro solo hoc dono non necessario, & inter infima dona ab Apostolo Paulo recensita. Et testatur D. Lucas cap. 8. per Philippum Diaconum magnas virtutes & signa in Samaria facta, dæmones eiectos, claudos & paralyticos sanatos, ac magno gaudio perfusam ciuitatem: habebat ergo gratiam miraculorum. Quid opus, Apostolos illud excurrere ad edenda miracula? Ad quid ergo? Ad fidei ædificationem per illam manuum impositionem, qua fides & gratia baptismalis confirmabatur, & Spiritus sanctus dabatur ad robur. Quod quidem eo tempore non conueniebat differri, quo persecutionis vis credentes impetebat, & rapiebat ad tormenta & confessionem; ad quam intrepidè faciendam, Confirmatio vires suggerebat.

De Cælest. Hier. c. 2.

Epist. ad Iul.

Cor. 13. 14

Secundò asserimus Christum Dominum hoc sacramentum instituisse. Et hoc quoque in Tridentino definitur contra quosdam Catholicos Theologos, qui antiquitus docuerunt, in Concilio Meldensi speciali Spiritus sancti instinctu institutum fuisse. Verum generaliter supra definiuimus nullum nisi à Christo institutum sacramentum: quia solius Christi est dare infallibiliter gratiam, aut certo signo illam alligare. Instituit autem Christus Dominus, non vt tempore vitæ suæ in vsu foret, sed post passionem suam, quia Spiritus sancti plenitudo non erat danda, antequam ipse glorificaretur.

Tertiò asserimus institutum esse in vltimæ Cœnæ nocte: & hoc probabilius nunc est, quia tunc multoties Spiritum sanctum Ecclesiæ suæ promisisse legimus: ille autem in hoc sacramento exhibendus erat. Tunc quoque nouum testamentum condidit inter illius autem testamenti primaria legata sacramentum hoc rectè censetur.

Fab. ep. 2.

Denique asserere id videtur Fabianus Pontifex dicens: In illa die, Dominus Iesus postquam cœnauit cum Discipulis, & lauit eorum pedes, sicut à sanctis Apostolis, cum suis Discipulis prædecessores nostri acceperunt, nobisque reliquerunt chrysma conficere docuit. Vbi nomine chrysmatis, intelligit Pontifex vel totum ipsum sacramentum, vel saltem materiam eius: eadem autem ratio est materiæ & formæ. Quod ergo quidam institutum docuere Matthæi 19. vbi Dominus oblatis sibi pueris manus imposuit, sine fundamento asseritur: tum quia illi pueri necdum erant baptizati, tum quia plenitudo Spiritus sancti, vt iam dixi, non erat danda ante Christi glorificationem: *Nondum erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus.* Non ergo negamus aliquam fuisse manuum impositionem, qua paruulis vel adultis benedictio aliqua dabatur, aut ægris sanitas reddebatur: sed illa non erat sacramentum, nec Apostolis reseruabatur, nec per illam Spiritus sanctus dabatur, sicut per illam quam eandem fuisse cum sacramento Confirmationis asserimus, de qua supra in Actis Apostolorum fit mentio.

Ioan. 7.

LECTIO II.

DE MATERIA CONFIRMATIONIS.

PROPOSITIO I.

Materia huius sacramenti est Chrysma, siue oleum balsamo mixtum, ab Episcopo benedictum.

Non sine mysterio Sapientia Incarnata, quæ omnia suauiter disponit, ad materiam huius sacramenti cuncta hæc requiruit, in quibus aptissimè vis & efficacia huius sacramenti designatur.

Primò quidem oleum requiritur: quia sicut oleum corpus nutrit & confirmat, ita hoc sacramentum animum corroborat. Solebant enim antiqui oleo frequenter caput perfundere ad sanitatem & robur, & ad intimos spiritus confirmandos. Ideoque monet Salomon *Omni tempore vestimenta tua sint candida, & oleum de capite tuo non deficiat.* Literali quidem sensu non aliud vult significare, quàm congruum esse, vt corpus animumque quis conseruet sanum, robustum, lætum, eo quod olei vnctio, & vestis candor, antiquis symbolum erat lætitiæ. Optimè tamen altiori sensu id dirigimus ad baptizatos ac confirmatos, monentes vt vestimentum candidum lætitiæ spiritualis semper illibatum conseruent; & robur sacræ vnctionis in Confirmatione acceptum, perire non sinant, quin potius adaugeant. Est & alia olei proprietas, quod pingue sit, quod alendo igni aptissimum. Sic hoc sacramentum pinguedinem infundit deuotionis, fidei lucem fouet, ignem accendit, augetque charitatis.

Eccl.

Deinde oleum solidis corporibus, splendorem conferens, illa conseruat ferrum, lignum, lapidem: & à rubigine, tineis, carie illæsa præseruat. Sic hoc sacramentum soliditatem nobis impertitur ac splendorem: & ne à desidia & rubigine, carieque vitiosa, animus exedatur, vim præseruatiuam habet, valetque contra vitiorum virus: sicut & oleum efficax est remedium contra venenum. Denique, luctantes olim oleo vngebantur, & victores in Olympicis certaminibus oliua coronabantur: sic & Christo victori & triumphatori cum ramis oliuarum obuiam procedunt pueri Hebræi. Similiter ergo & nos hic vngimur ad certamen spirituale contra dæmones, & fidei hostes, vt tandem victores coronam adipiscamur ex ramo oliuæ quem columba Noë attulit, cælestis & æternæ pacis symbolum. Sic ergo antiqui, oliuam consecrarunt Palladi, quam dixerunt Deam sapie-

tiæ è capite Iouis progenitam: nos veriùs Chriſto Domino, qui eſt ſapientia æterna è mente Æterni Patris progenita, illam ſacram dicimus. Quia ab ipſo cenſetur electa, dum oleo ab oliua defluente, in tot myſteriis vti nos voluit; in Baptiſmo, in Confirmatione, in Ordine, in Extrema-Vnctione. Et id quidem ad effectus ſacros, quibus & nos redderemur *Socij radicis & pinguedinis, ex ſiluestri oleaſtro excisi, in bonam oliuam inserti.* Vt tandem etiam poſſemus cum Pſalte dicere: *Ego quaſi oliua fructifera in domo Dei, ſperaui in miſericordia Dei in æternum.*

Rom. 11. Certè cum toties vngantur myſtico oleo Chriſtiani, & ab ipſa vnctione hoc nomen ſortiantur; ideo è tot Sanctorum corporibus oleum quoddam mirificum profluxit, tanquam ſacræ huius & adeo frequenter repetitæ vnctionis ſymbolum, quo comprobaretur illos eſſe exterius interiuſque diuinæ virtutis oleo delibutos.

Sic è corpore ſancti Nicolai oleum ſacratum effluxit, ſanitatem multis reddens. Idem teſtatur ſanctus Gregorius Turonenſis de corpore S. Andreæ l. 1. de Gloria Martyrum c. 31. Idem de corpore S. Catharinæ ab Angelis in montem Sinaï delato, comprobatum fuit. Ac de pleriſque aliis reperies in Sanctorum hiſtoriis.

Secundò requiritur balſamum. Huic proprius eſt odor præſtantiſſimus. *Quaſi balſamum aromatizans odorem dedi*, inquit Sapientia. Significatur igitur primò, nos hoc Sacramento bonum odorem conſequi, quo grati Deo efficimur cæleſtium donorum fragrantia: ita vt verificari poſſit de nobis illud Iſaac ad Iacob filium ſuum, repræſentantem perſonam electorum coram Deo ſuauem odorem afflantium: *Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.* Quàm bene id Fidelibus in Confirmationis Sacramento conuenit! Quandoquidem Spiritus plenitudine repleantur, doniſque cæleſtibus, odorem ſuauem (inſtar agri balſamo aliiſque aromatibus odoriferis conditi) exhalantibus, imbuantur. Significatur ſecundò odor, quem ad proximum debent Chriſtiani diffundere, per ſanctam conuerſationem, & fidei cum ſpiritus exultatione coniunctam confeſſionem: etiam impios aut infideles ad Chriſtum attrahendo, vt in illis verum ſit illud Apoſtoli: *Chriſti bonus odor ſumus in omni loco.* Hoc eſt ergo vnguentum odoriferum, cuius fragrantia

Cyp. de vnct. chr. (teſte Cypriano) *Adoleſcentulæ & nouellæ animæ accedentes ad fidem, illectæ delectantur: & exinanitionis eius ſuauitate delibutæ, diligunt, ſequunturque aromatum largitorem? & vſque ad Regis accubitum ſpiramine illo trahuntur, & poſt odorem illum, vbique deſiderio ſancto perurgente, ſitibundæ diſcurrunt.* Alludit Diuus Cyprianus ad illud Cantic. *Oleum effuſum nomen tuum, ideo adoleſcentulæ dilexerunt te nimis.* Nomen Chriſti in Chriſtianos effuſum eſt, dum per ſacrum Chriſma vnctionis eius facti ſunt participes nominiſque. Ideò ſuauem fundentes odorem, plurimas animas ad Chriſti amorem attraxerunt. Quàm multa infidelium millia, Martyres in mediis tormentis Chriſtum confitentes, Chriſtianumque nomen ſua fortitudine, zelo, inuiſibili pietate confirmantes, ad fidem pellexerunt? Nempe tunc Vnctio interior quâ diuinitus imbuti erant, apparuit: tunc balſami aromatizantis odor ſe diffudit, cùm vaſa contrita ſunt: hoc eſt, dum eorum corpora variis fuère tormentis colliſa. Tunc odoratus eſt Dominus odorem ſuauitatis & domus Chriſti, imò & totus mundus, ſpirantem illum percepit odorem; cùm ipſi ſacro Chriſmate delibuti, tanquam odoriferum ſacrificium ignibus cremabantur.

Significatur tertiò per balſamum, quod ſicut illud rebus quibuſdam circumlitum, illas à putredine conſeruat: Ita Fidelium animos per hoc Sacramentum cæleſti gratia circumdatos, à putredine vitiorum facile poſſe defendi: Et ſicut balſamum fœtores depellit, ſpuriiſque odoribus eſt aduerſum: ita vim ſacratæ illius quæ hic datur Vnctionis, contra inferni putores, & dæmonis artes plurimum valere, eóſque fugare. Hinc refert Lactantius, dæmones per præſentiam hominis Chriſtiani ſacro Chriſmate vncti ſæpius fugatos fuiſſe, & impeditos, ne in ſacrificiis quæ ſibi offerebantur reſponſa darent, ideo dicit à multis Imperatoribus Chriſtianos variis ſuppliciis cruciatos: quod cùm forent vncti, ac frontem ſignatam gererent, in cauſa eſſent ne dæmones reſponſa darent. Audi verba Lactant. *Cum*, inquit, *Diis ſuis immolant, ſi aſſiſtat aliquis ſignatam frontem gerens, ſacra nullo modo litant, nec reſponſa poteſt conſultus reddere Vates. Et hæc ſæpè cauſa fuit perſequendi malis Regibus. Cùm enim quidam noſtrorum ſacrificantibus aſſiſterent, Deos illorum fugarunt, ne poſſent in viſceribus hoſtiarum futura depingere.* Hæc ille. Lact. l. 4 de vera ſap. cap. 17.

Exemplum hac de re notatu dignum refert Prudentius, quod Iuliano Imperatori contigit. Is ad immolationem fœtidam dæmoniorum procedens, adoratis Diis, expectabat Sacerdotes ſimulacrorum mactantes turbas pecudum. Cumque cruentis manibus ſenior illorum animalium partes interiores, præcordia & exta tractans, aliquid diuinum inueſtigare tentaret, nihil agnoſcere poterat, ſed turbata omnia cernebat. Turbatus & ipſe inclamat: *Heu neſcio quid agitur Diis contrarium, fugiunt enim ab his ſuis ſacris; Credo aliquem adeſſe de cultoribus Chriſti, quem Deum crucifixum aſſerunt, quorum præſentiam Dij noſtri non ferunt. Require ergo ſacratiſſime Auguſte, num quis adſtet baptiſatus, & balſamo vnctus, & abſcedat protinus.* Hæc dicens quaſi ipſum cerneret Chriſtum de his vltorem, procidit ad terram exanimis, oſtenta proclamans Numina. Tunc & ipſe Imperator depoſito diademate ait: *Quis hic numinibus noſtris contrarius, religionis Chriſtianæ ſectator, frontem chriſmate ſignatam gerens, crucemque adorans? ne moretur edicere.* Tunc vnus de armigeris Auguſti in medium prodiens, arma ſolo proſternens ait: *Ego ſum; cuius Deus Chriſtus eſt, baptiſmo ablutus, cruce redemptus, cuius nomen inuocabam, dum Sacerdos veſtris dæmoniis hæc conſecrabat; ideo fugiunt Dij veſtri, eius nomine perterriti.* Obſtupefactus Imperator tremenſque, reliquit templum dæmoniorum? Et tantus adſtantes timor inuaſit, vt nullus eum ad palatium ſequeretur, ſed erectis ad cælum manibus & oculis, Dominum Chriſtum, vno ore & conſenſu, laudarent ac benedicerent. Prud. in Apothe. cont. Iud.

Tertiò, requiritur vt oleum iſtud ab Epiſcopo ſit benedictum, hoc ſcilicet inſtituit Chriſtus, vt hac benedictione oleum quod vulgare aliàs cenſeretur, iam tanquam ſacrum & religioſum haberetur. Vnde Cyrillus hac de re loquitur: *Sicut Chriſtus poſtquam baptiſatus eſt, aſcendit de aquis, & factus eſt ſuper eum ſubſtantialis aduentus Spiritus S. ſimili ſuper ſimilem requieſcente: ſic etiam nobis poſtquam ex aquis ſacri lauacri aſcendimus, datum eſt Chriſma: imago illius quo vnctus eſt Chriſtus qui eſt Spiritus S. de quo apud Iſaiam dicitur, Spiritus Domini ſuper me, quapropter vnxit me, euangeliſare pauperibus miſit me.* Oleo enim Cyrill. Hier. Cat. 3. 23

aut vnguento corporali Christus ab hominibus vnctus non est: sed Pater Saluatorem illum mundi totius constituens, vnxit sancto Spiritu: Cæterum vide, ne illud esse putes vnguentum tantum: *Quemadmodum enim panis Eucharistiæ, post sancti Spiritus inuocationem, non amplius est panis communis, sed est corpus Christi: sic & Sanctum hoc vnguentum, non amplius est vnguentum nudum, neque commune, postquam iam consecratum est; sed est Chrisma Christi, quod aduentu Spiritus sancti per ipsius diuinitatem energiam habet; quo quidem symbolicè frons perungitur, Sancto vero viuificoque Spiritu anima sanctificatur*: Hoc enim oleum ratione benedictionis Episcopalis, à sanctis Patribus sacro-sanctum, imò & sacratissimum appellatur. Blasphement ergo quantum voluerint hæretici, vocantes illud oleum incantatum; nos eis respondemus incantatum esse, sed *voce venefici incantantis sapienter*, Hoc est voce Hierarchæ repræsentantis personam Christi: quod iam erat in vsu tempore S. Dionysij, vt ipse testatur Eccl. Hierar. cap. 4.

Cyrill. suprà.

Figura sacrati huius & benedicti vnguenti, fuit illud quod olim præcepit Dominus ex oleo, myrrha, casia, & cynamomo confici, quo tabernaculum, vasa, & supellex vniuersa diuino cultui dicata, aspergerentur & consecrarentur: ita vt quicumque illud tangeret, Sanctus foret, sanxitque vt illo delibuta essent Sancta Sanctorum. Nos dicati sumus cultui diuino, corporáque nostra, tanquam vasa sanctitati deseruientia: ideoque voluit Christus sacro hoc chrismate à sacrorum Principe consecrato nos inungi, tanquam filios olei, vt possimus assistere in eius sacrata domo, Dominatori vniuersæ terræ.

Hanc vero benedictionem censent Theologi adeo esse necessariam, vt licet benedictio à Sacerdote simplici (siue non Episcopo) fieret in oleo & balsamo, materia tamen Sacramenti huius sufficiens non foret. Similiter existimant plerique non fore validum Sacramentum, si sine balsamo oleum consecratum adhiberetur: vtrumque enim existimant de essentia huius Sacramenti.

Sed dices: Rarum est balsamum, & paucis in locis oritur, ita vt olim vni Iudææ illud concessum fuisse Strabo, Plinius, Solinus testentur. Respondeo & hoc speciali diuinæ Prouidentiæ adscribi, quod instituto hoc Sacramento, non solum Iudæa (ad quam dicit Iosephus Reginam Saba primam plantam attulisse, quam obtulit Salomoni) sed & Ægyptus, Arabia, & Indiæ Occidentales abundanter balsamum subministrent. Et notatu dignum est, quod Burchardus (qui ante annos trecentos diu moratus est in Oriente) refert: Nempe vidisse se hortum balsami in Ægypto, qui tamen nullum ex se fructum aut plantam balsami produceret, nisi irrigatus fonte vicino, in quo sæpius Maria Iesum lauit. Dicitque Saracenos cum experirentur frustrà irrigari aliis aquis, duxisse aliunde aquam in illum fontem: vt virtutem diuinam inde hauriens, sufficeret ad irrigationem. Quam rem dicit notissimam non solum Christianis, sed & nationibus in Christum non credentibus.

LECTIO III.

DE FORMA CONFIRMATIONIS.

PROPOSITIO I.

Forma huius Sacramenti est: *Consigno te signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*

Hanc formam traditione conseruat Ecclesia. Et quidem expressè in scriptura non habetur, nec apud antiquos Patres, qui noluerunt fidei nostræ mysteria, maximè Sacramentorum formas, omnibus propalare: vt tanto maiori reuerentia haberentur, si ab his qui rebus sacris præsunt, silentio tegerentur. Attamen indicatur satis ab Apostolo dicente: *Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deus, qui & signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Quem locum de hoc Sacramento alibi explicuimus. Singula autem huius formæ verba ponderanda sunt. 1. Cor. 1.

Primò ergo dicitur: *Consigno te signo Crucis*, quæ verba dum profert Antistes, frontem cruce signat: vt indicet confirmandum accipere Spiritum sanctum, & spirituale ab eo robur: vt nullo metu nullàue verecundia, quæ in fronte solet apparere, deterreri possit, quo minus crucem Christi confiteatur, & Iesum Crucifixum adoret, eiusque doctrinam tota libertate, etiam morte imminente, profiteatur. Indicatur etiam hoc signo, quo Christus contra satanam triumphauit, in numerum militum eius iam adscribi: vt sub eodem vexillo triumphali crucis militet illius signaculo exterius interiusque signatus. Vndè huc alludens B. Ambrosius, sic ait: *Repete quia accepisti signaculum spirituale, spiritum sapientiæ & intellectus, spiritum consilij atque virtutis, spiritum cognitionis atque pietatis, spiritum sancti timoris, & serua quod accepisti. Signauit te Deus Pater, confirmauit te Christus Dominus, & dedit pignus spiritus in cordibus tuis, sicut Apostolica Lectione didicisti.* Signaculum ergo crucis exterius est ab Episcopo ministrante: Signaculum interius à Spiritu sancto in anima operante. Vnde idem alibi dicit: *In Spiritu viuimus, & ipse pignus hæreditatis nostræ, sicut & Apostolus scribens ad Ephesios ait: In quo credens signati estis Spiritu promissionis sancto. Sancto igitur Spiritu signati sumus, non natura, sed à Deo. Nam scriptum est: qui vnxit nos Deus, & qui signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. Signati ergo Spiritu à Deo sumus, sicut enim in Christo morimur, vt renascamur: ita etiam spiritu signamur, vt splendorem atque imaginem eius & gratiam tenere possimus, quod est vtique spiritinale signaculum. Nam etsi specie signemur, in corpore, veritate tamen in corde signamur, vt Spiritus sanctus exprimat in nobis imaginis cælestis effigiem.*

Ambr. l. de his qui initiantur c. 7.

Amb. l. 1. de Spir. S. c. 6.

Secundò dicitur: *Confirmo te Chrismate salutis.* Quibus verbis & materia, & effectus Sacramenti designatur, à quo nomen accipit Confirmationis. Nec enim ideo solùm Confirmationis Sacramentum appellatur, quod in eo professionem fidei, & abrenuntiationis satanæ in Baptismo factam confirmemus; sed maxime quia noua gratia ad illam fidem tenendam, professionem eius publicè, cùm opus fuerit faciendam, corroboramur & confirmamur. Ibi spiritus ille principalis, siue spiritus fortitudinis nobis datur, quem petere docet Propheta dicens: *Redde mihi læti-*

ciam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Et iterum: *Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis.* Est tamen & alia confirmatio in gratia, de qua Theologi, per quam aliqui Sancti speciali Dei dono & fauore, gratiam, quam acceperunt, nunquam perdiderunt. Sic putamus Apostolos post Spiritus sancti gratiam acceptam, nunquam peccatum mortale commisisse, de quibus Augustinus illud interpretatur. *Liquefacta est terra, & qui habitant in ea: Ego confirmaui columnas eius*, q. d. Totam terram inueni peccatricem, cupiditate inferiorum rerum defluentem, sed columnas eius Apostolos, confirmaui superiorum rerum inamissibili charitate. *Terræ motu ipsæ columnæ nutauerunt, in passione Domini Apostoli desperauerunt, sed resurrectione firmatæ sunt. Ego confirmaui columnas, quia ostendi mortem non esse metuendam; resurrexi & ostendi timentibus, nec ipsum corpus perire in morientibus. Tenuerunt eos vulnera, firmauerunt cicatrices.* Hæc Augustinus. Confirmatio ergo Apostolorum in fide & in gratia, inchoatiuè facta fuit in resurrectione, completiuè in Spiritu sancti missione. Neque verò illa datur ordinariè in hoc Sacramento (quia non efficit, vt non possimus gratiam perdere & peccare) sed pendet à specialibus auxiliis Dei, quibus muniuntur contra incentiua & pericula omnia peccati, prouidentia eius & cura particulari circumuallati; nec omnibus non datur, sed quibusdam hunc specialem fauorem æterna Dei decreuit prædestinatio. Post hanc vitam autem, omnibus electis dabitur confirmatio in gratia talis, vt peccare nec venialiter possint: & quidem ab intrinseco impeccabiles erunt ob visionem beatificam; in hac vita autem ab extrinseco quidam impeccabiles fuere, ob extrinseca illa auxilia cælitus illis data, quibus à peccato præseruati fuerunt. Confirmatio porrò illa, quæ per hoc Sacramentum datur, non aliud est, quàm gratia interior cum auxilio speciali ad suo tempore confitendam fidem. Quam quidem gratiam sæpe contingit Christianos à se abiicere, & auxilio illo se indignos reddere: quamuis & ex vi illius de pluribus verum sit illud: *Paratum cor eius sperare in Domino, confirmatum est cor eius: non commouebitur donec despiciat inimicos suos.* Quod in millibus Martyrum apparuit ex virtute huius Sacramenti, vt statim dicemus.

Psal. 74.

Aug. in Illum locum

Tertiò additur: *In nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti.* Quæ verba essentialia sunt huic formæ, sicut & in Baptismo: vt significetur Trinus Deus & vnus principalis causa operans in hoc Sacramento, ad professionem Mysterij Trinitatis suo tempore faciendam: operans quoque perfectionem Christianam, ad quam hoc Sacramentum ordinatur, & induens nos virtute ex alto, ad viriliter pro Trinitatis fide dimicandum. Ideo cùm suæ fidei fortem confessionem inter crepitantium saxorum turbinem faceret D. Stephanus, adfuit ei specialiter S. Trinitas, eius animum nouo confirmans robore. Vidit enim gloriam Patris cœlis apertis, per quam mirè animatus fuit, quandoquidem ad illa aspirabat tanquam scopum & præmium sui certaminis. Vidit & Iesum stantem ad dexteram Dei, tanquam exemplar quod debebat imitari. Aspiciebat ergo *in auctorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem*, & ideo exultabat ipse, & animo non deficiebat. At non vidit ibi Spiritum sanctum, quia iam ille in corde eius erat, tanquam scutum illud protegens & confirmans ne læderetur, dum corpus vndique saxis contritum emoritur. Quem ergo non vidit oculis corporis in cœlo, vidit oculis cordis tanquam protectorem in se ipso: ideo dicitur Stephanus plenus fuisse Spiritu sancto.

Heb. 12.

Niss. orat. de S. Step.

LECTIO VI.

DE EFFECTIBVS HVIVS Sacramenti.

1. *Docet differentiam gratiæ Baptismi & Confirmationis.*
2. *Agit de charactere Confirmationis.*

IAm pleraque attigimus de effectu huius Sacramenti; Pauca subiiciemus de eius differentia ab effectu Baptismi, & de illo, quem imprimit, Charactere.

PROPOSITIO I.

GRatia confirmationis longè differt à gratia baptismali.

Ratio est; Quia effectus Baptismi est gratia, & character, qualis requiritur, ad procreandum infantem spiritualem, dicente B. Petro: *Quasimodo geniti infantes lac concupiscite.* Effectus Confirmationis est gratia & character, qualis requiritur ad creandum militem Christianum, vt pugnet aduersus hostes inuisibiles, dicente B. Paulo. *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus Principes & potestates, rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus.* 1. Pet. 2.

Eph. 6.

Sed audiamus Melchiadem Pontificem hac de re eleganter disserentem: *Attendat charitas vestra: sicut exigit militaris ordo, vt cùm Imperator quemcumque in militum receperit numerum, non solùm signet receptum, sed etiam armis competentibus instruat pugnaturum: ita in baptisato, benedictio illa munitio est, dedisti militem, da ei adiumentum militiæ. Nunquid prodest, si quisquam parentum magnam pupillo conferat facultatem, nisi prouidere studeat & tutorem? Itaque Paracletus regeneratus in Christo custos & consolator & tutor est. Ideo dicit sermo diuinus: Nisi Deus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Ergo Spiritus S. qui super aquas Baptismi salutifero descendit illapsus in fonte, plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione augmentum præstat ad gratiam. Et quia in hoc mundo tota ætate victuri, inter inuisibiles hostes & pericula gradiendum est, in Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismum regeneramur ad pugnam, in Baptismo abluimur, post Baptismum roboramur. Et si continuò transituris sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen necessaria sunt confirmationis auxilia. Regeneratio per se saluat, mox in pace sæculi recipiendos; Confirmatio autem armat, & instruit ad agones mundi huius, & prælia reseruandos.* Melchiad in Epist. Hisp.

Audi & P. Damian. In Baptismate Spiritus datur ad veniam, hîc ad pugnam: ibi mundamur ab iniquitatibus, hîc virtutibus præmunimur. Nonne in superliminari fronte domus nostræ terrestris, consecrata manus sacri Chrismatis imprimit vnctionem? Nec quilibet tanti mysterij legitur executor, sed solus Episcopus, super cuius caput fusum est Vnctionis oleum, & cuius ditioni sacerdotalis subditur multitudo. Inde est quod decretales paginæ & sanctorum Patrum instituta decernunt non esse differendam post Baptismum Sacramenti huius virtutem, ne nos inermes inueniat fraudulentus ille contortor, à quo nemo vnquam nocendi inducias extorsit, P. Damian. ser. 1 de dedicat.

Delibuti igitur vtriuſque roris vnguento, illo ſatiari, confortati iſto, ſecurius deſcendamus ad ſingulare certamen. Nec nos deterreant arma Goliæ, vel magnitudo, quia nobiſcum eſt magnus Dominus Deus noſter, & magna virtus eius apprehendens arma & ſcutum, vt exurgat nobis in adiutorium. Hæc ille.

Sed vt plenius intelligas effectum huius Sacramenti in nomine Chriſmate vncto, hoc eſt, in milite Chriſtiano; attende quas vires acceperint Apoſtoli, in ſua Confirmatione in die Pentecoſtes. Licet enim ipſi hoc Sacramento non fuerunt inuncti, tamen (vt loquitur Diuus Thomas & Theologi) effectum acceperunt Sacramenti ſine Sacramento, ab illo qui Sacramentis non eſt alligatus, ſed eandem gratiam poteſt quo voluerit medio impertiri. Acceperunt ergo ſapientiam, eloquentiam, charitatem, fortitudinem, & miraculorum donum, quæ omnia igneæ illæ linguæ deſignabant cum ſonitu vehementi: ſiquidem lumen ignis ſapientiam, calor eius charitatem, figura linguæ eloquentiam, ſonus vehemens fortitudinem & miraculorum donum. Et quidem ceſſauit donum illud, quod non tam ad perfectionem Chriſtianorum ſpectat, quàm ad infidelium conuerſionem; Dantur tamen in hoc Sacramento alia dona. Donum ſapientiæ ſpiritualis datur, vt per illud magnifaciamus æterna, & bona contemnamus caduca, hæc eſt enim ſapientia Sanctorum. Donum quoque datur charitatis, cum dono fortitudinis; vt armis charitatis fortiter dimicemus, contra aduerſarias poteſtates in hac militia Chriſtiana. His armis confirmati, & contra quælibet aduerſa obfirmati Apoſtoli, orbem ſibi totum ſubiecerunt. Et qui antea vacillantes intra domeſticos parietes latebant, ad ſonitum ſoli territi, poſtea non ſolum in Iudæa palam loquuntur, ſed ad Samariam progrediuntur, deinde ad Gentes, denique ad Romanum Imperium. Ibi Ieſu crucifixi fidem intrepidi, inter minas, gladios, ignes, equuleos, ſartagines, cruces, & confitentur & prædicant. Sic idolorum cultum demoliuntur, terrenas ac tartareas poteſtates debellant, & rebellium corda ſub veritatis iugum mittunt.

Eodem ſpiritu, iiſdem armis, per Sacramentum Confirmationis inſtructi Martyres, pro eadem fide vſque ad ſanguinem decertarunt. Certè Martyrum ſucceſſionem perpetuam in Eccleſia, merito attribuimus huic Sacramento: per quod robur accipimus ad fidem profitendam, per quod Chriſtiani perfecti reddimur, à Chriſto vncti & milites conſignati. Vtique Beatus Cyprianus Martyrum coronas Sacramento Chriſmatis attribuit, dum ait: *Frons cum ſigno Dei pura, diaboli coronam ferre non potuit, coronæ Domini ſe reſeruauit.* Agit de illis qui in natalitiis Principum infidelium, & feſtis aut ſacrificiis Deorum, noluerint floridas quaſdam coronas capiti imponere: ne illis forent tanquam infidelitatis ſymbola, & fidei tacita abnegatio. Quare ergo illi id noluerunt? Quia frontem ſacro Chriſmate inunctam, & fidei charactere ſignatam, polluere, prophana corona indignum iudicarunt, ſed potius elegerunt necem, vt coronæ Domini per martyrium, poſſent eſſe participes. Hi ergo præclari Chriſti milites, inuincibili ſua fortitudine & confeſſione manifeſtam omnibus fecerunt vim ſacri in fronte ſignaculi, per Chriſmatis indelebilem Vnctionem.

Cypr. ſerm. de lapſi.

Similiter merito aſſerimus multos in hæreſim [illegible]

hoc Sacramentum, quo confirmari potuiſſent in eius profeſſione. Non enim fruſtra à ſacrorum Pontifice inuocatur hic Spiritus S. ſeptiformis gratia; quam dum negligunt aliqui Chriſtiani, merito ipſi à Deo negliguntur, vt facile omni vento doctrinæ circumferantur, & in errorem inducantur: vel cum fides palam profitenda eſt, territi, corde quidem illam retineant, ore vero palam confiteri non audeant. Quod tamen neceſſarium eſſe ad ſalutem planè aſſerit Apoſtolus, idque velle negare, error eſt, contra quem depugnat omnis ſanguis Martyrum, effuſus ab Abel iuſto, vſque ad Chriſtum caput Martyrum. Et omnis ſanguis à ſanguine Stephani primi poſt Chriſtum Martyris, vſque ad ſanguinem vltimi electorum, qui debet pro fidei confeſſione in fine mundi effundi, huic errori contradicit. Nec enim martyres ita vitam profudiſſent, niſi neceſſarium ſciuiſſent, non ſolum corde credere ad iuſtitiam, ſed etiam ore confiteri ad ſalutem. Nam qui erubuerit, & vel ſolis verbis negauerit, etiam negandus eſt à Patre coram Angelis Dei.

Non ergo parui momenti eſt neglectus huius Sacramenti quandoquidem eius tanta ſit vis & efficacia. Hinc Euſebius Cæſarienſis tantum illius gratiæ defert, vt dicat Nouatum hæreſiarcham non meruiſſe Spiritum ſanctum recipere, eo quod æger in lecto baptiſatus, ſanus effectus neglexit cæremoniarum ſupplementum; & maxime quia neglexit conſignari ſiue confirmari per Epiſcopum. Audi eius verba: *Vbi exorciſtarum præſidio ſpiritu illo malo eſſet liberatus, poſt tam grauem morbum, vt iam ferme mori putauerunt, in lecto aqua circumfuſus, baptiſmum accepit. Verùm morbo tandem elapſus, neque cætera quibus per baptiſmum ſecundum Eccleſiæ canonem imbui oportuerat, acquiſiuit; neque Domini ſigillo ab Epiſcopo obſignatus fuit. Quo quidem neutiquam potius, quomodo Spiritum ſanctum adeptus eſt?* Hæc ille lib. 6. cap. 43.

PROPOSITIO II.

HOc Sacramentum præter gratiam, etiam imprimit characterem indelebilem.

Ratione illius non iteratur hoc Sacramentum, Vnde ſi quandoque apud veteres reperitur ſcriptum manuum impoſitionem repeti poſſe; non eſt intelligendum id de impoſitione manuum quæ fit in Confirmatione, ſed de reconciliatiua, qua hæretici vel peccatores iterum in gratiam ab Eccleſia recipiebantur: quam quidem iterari & frequenter repeti poſſe, notum eſt ex D. Auguſtino: At vero hoc ſacramentum non repetitur, eo quod ſit ſacramentum perfectæ & virilis ſecundum ſpiritum ætatis: Sicut enim ſemel tantum in hac corporis vita, virilis conſtituimur ætatis: ita in vita ſpirituali, ſemel tantum ſacramento. Petrus Venerabilis Abbas Cluniacenſis: *Illa quæ ab Epiſcopis fit confirmationis vnctio, non iteratur, quia ſemel Chriſtianus poſt Baptiſmum, armis ſpiritus Dei per illam vnctionem aduecti, contra ſatanæ mundique bella munitus: alio rurſum ſpiritu vel aliis armis, illa ſimplici vnctione muniri non poſſe monſtratur. Et poteſt quidem ſegnitie propria ab hoſte his armis depoſitis vinci; poteſt & eiſdem reſumptis, iterum hoſtem vincere, nec tamen ea de cauſa vnica vnctio iteranda eſt: quia quotieſcunque hoſtem ſuperat, non per alium & alium Spiritum, ſed per eundem Spiritum S. id fieri ſimplicitate ſua vnctio ſacra deſignat.*

Aug. lib. 1. contra Donatiſ. c. 16.

Sed de hoc charactere plura dixi, cum de Sa-

cramentis in genere tractaui. Hoc solum adiicio hunc Confirmationis characterem supponere baptismalem; vnde nec valide conferretur non baptisato: eo quod Baptismus ianua sit cæterorum Sacramentorum. Et cum hoc Sacramentum perficiat Baptismum, eiusque gratiam augeat, illum supponit eiusque characterem.

Opponet tamen forte quispiam, Cornelium Centurionem ante Baptismum Spiritum sanctum accepisse, vt Acta Apostolorum testantur. Respondeo accepisse Spiritum sanctum, non tamen sequitur accepisse characterem Confirmationis; vnde mansit adhuc capax huius Sacramenti. Quod si dixeris, eum vlterius confirmatum non fuisse; non abnuo, quia per extraordinarium modum, in testimonium fidei genitum, potuit Deus sacramenti huius gratiam sine sacramento conferre, imò & characterem. Vide Bedam in Commentario loci.

LECTIO V.

DE MINISTRO ET suscipiente.

1. *Docet solos Episcopos esse Ministros.*
2. *Omnem baptisatum capacem esse confirmationis.*

PROPOSITIO I.

Minister ordinarius huius Sacramenti est solus Episcopus: Ita decernit Concilium Trid. ss. 7. Florentinum in doctrina de Sacramentis, rationem subiiciens ab Apostolorum exemplo. Cum cæteras, inquit, vnctiones simplex Sacerdos valeat exhibere, hanc non nisi Episcopus debet conferre, quia de solis Apostolis legitur (quorum vicem tenent Episcopi) quod per manus impositionem Spiritum sanctum dabant. Legitur tamen aliquando per Apostolicæ sedis dispensationem, ex rationabili & vigente admodum causa, simplicem sacerdotem Chrismate per Episcopum confecto, hoc administrasse sacramentum. Ratio quoque congruentiæ, ob quam Christus hoc sacramentum reseruauit summis sacerdotibus, est: quia cum hoc sacramentum sit sacramentum perfectionis, illi recte reseruatur, qui inter ministros statum obtinet perfectionis. Deinde quia Episcopus in Ecclesia est velut Dux in exercitu, ad quem spectat milites recipere & consignare.

Itaque si simplex sacerdos præsumat hoc sacramentum conferre, nihil efficit defectu potestatis. Quod si quandoque legis in antiquis Conciliis, vel in veterum Patrum scriptis, Presbyteros in absentia Episcopi posse infantes baptisatos chrismate vngere, id scias non esse accipiendum de hoc sacramento, sed de vnctione in vertice; quæ quidem olim honoris gratia Episcopis erat ab Ecclesia reseruata (nisi forte absens foret Episcopus;) at modo ob multitudinem baptisandorum, sacerdotibus est concessa. Illa vero quæ fit in fronte per Confirmationem, non ab Ecclesia, sed ab ipso Christo, illis solis censetur concessa, nisi ex speciali commissione ipsius Pontificis. De qua re fusè Theologos videre potes in 3. p. D. Thomæ.

Hugo de sacram. p. 7. c. 2.

Hoc solum obiter subiecerim. Quando quidem Episcopis hæc reseruata sit potestas non debere illis graue esse & molestum, ad hunc effectum Diœceses suas frequenter visitare: maximè in locis vicinis hæreticorum, cum plurimum valeat hoc sacramentum contra seductionem illorum. Item in locis agrestibus & incultis, in quibus sæpius huius sacramenti defectu, inueniuntur fraude dæmonum multæ mulieres viríque abrepti ad sortilegia, veneficia, & cultum dæmonum; contra quorum dolos vis huius sacramenti eos poterat præmunire. Imitentur ergo Apostolorum Petri & Ioannis diligentiam, qui ad confirmandos Neophytos Samaritanos, tam alacriter mox excurrerunt.

PROPOSITIO SECVNDA.

Omnis baptisatus capax est huius sacramenti. Apostoli, omnibus baptisatis, manus leguntur imposuisse; & post Apostolorum tempora statim cum baptismo dabatur hoc sacramentum, cuiuscumque ætatis, sexus & status hominibus. Vtique cum effectibus huius sacramenti sit robur & perfectio gratiæ, illa conuenit omnibus. Et licet pueri necdum sint de facto apti ad pugnam spiritualem, ad quam sacramentum hoc ordinatur, sunt tamen apti vt armentur & consignentur charactere militari, & gratiæ perfectionem suscipiant, vt suo tempore possint dimicare, & auxilium opportunum reperire. Nam & infantes olim, cum bis tantum in anno baptisarentur, cum baptismo Confirmationem accepisse testis est Augustinus. Immo non desunt Theologi, qui iudicant magis expedire, vt confirmentur infantes: eo quod certius effectum huius sacramenti percipiant quo & Christo arctius coniunguntur, & ad maiorem gloriam ius accipiunt. Ita inter cæteros indicarunt D. Thomas & D. Bonauentura, l. 4. sententiarum, d. 7,

Aug. T[illegible]

Alij censent differendum vsque ad annum septimum, cui opinioni fauet Catechismus Pij V & præsens Ecclesiarum multarum consuetudo, nec deest ratio. Primò, ob maiorem sacramenti reuerentiam, dum per propriam dispositionem recipitur. 2. vt sic susceptum maiorem effectum conferat. 3. vt professio in Baptismo per alios facta, in confirmatione per ipsum suscipientem fiat. 4. ad vitandum periculum iterationis, dum meminit ipse suscipiens suæ confirmationis. Vnde quidam etiam putant ob id alapam impingi.

Disputant vero Theologi, an sit præcepti absoluti suscipere hoc sacramentum? Et quidem communior sententia censet non esse obligationem sub peccato mortali; nec culpam incurrere mortiferam, eum qui secluso contemptu, etiam toto vitæ suæ tempore illud non susceperit: eo quod expressum hac de re in Scriptura aut Ecclesiæ decretis præceptum non reperiatur. Altera tamen opinio etiam omnino probabilis fundamento non caret.

Primò quidem, quia in Actis Apostolorum Petrus & Ioannes à Samaritanis, Paulus autem ab Ephesiis, exigit huius Sacramenti susceptionem. Ex quibus locis videtur D. Hieronymus præceptum huius Sacramenti deducere, dum Dial. contra Luciferanos sic dicit: *An nescis etiam Ecclesiarum hunc esse morem; vt baptisatis manus imponatur, & ita inuocetur Spiritus Sanctus. Exigis vbi scriptum sit? In Actibus Apostolorum. Etiam si Scripturæ auctoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus, instar præcepti obtineret. Nam & multa alia quæ per traditionem in Ecclesiis obseruantur, auctoritatem sibi Scriptæ legis vsurpant.* Videtur ergo D. Hieronymus in traditione præceptum quoddam fundare. Fauent & alij Patres, qui dicunt,

per hoc Sacramentum nos fieri plenè Christianos. de qua re sic loquitur S. Cyrillus. *Sic enim Saluator per Baptismum & Spiritus sancti descensum, aggressum aduersarium deuicit: sic & vos per sacrum baptisma, induti mysticum chrisma (quæ est Spiritus sancti armatura) state aduersus hostes, eosque debellate, dicentes: Omnia possum in eo qui me confortat, Christus à cuius chrismate Christiani appellamini, perducentes ad veritatem nomen Christianum, quod à Baptismo cœpit nominari: siquidem ante hanc gratiam, non eratis propriè digni eo nomine, sed potius eo progredientes tendebatis, vt Christiani essetis.* Cyrill. Hier. cat. 3.

Clemens Pontifex & Martyr videtur præceptum indicare dum dicit: *Omnibus festinandum sine mora Deo renasci, & demum consignari ab Episcopo, id est, septiformem gratiam Spiritus sancti percipere, quia incertus est vniuscuiusque exitus vitæ. Quum autem regeneratus fuerit per aquam, post modum septiformi Spirit. S. gratia confirmatur: quia aliter perfectus esse Christianus nequaquam poterit; nec sedem habere inter perfectos, si non necessitate, sed iniuria aut voluntate remanserit, nec habeat quod a Beato Petro accepimus, & cæteri Sancti Apostoli, præcipiente Domino, docuerunt.* Ep. 4. ad Iulianu.

Addi potest & Melchiadis auctoritas, dicentis Baptismum & Confirmationem esse ita coniuncta Sacramenta, *vt ab inuicem, nisi morte præueniente, nullatenus possint segregari, & vnum sine altero rite perfici non possit.* Additque, licet continuò transituris sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen necessaria sunt Confirmationis auxilia.

Addi denique potest Sacro-sancta Synodus Laodicena canone 48. Oportet baptisatos post baptismum, sacratissimum Chrisma percipere, & cælestis Regni participes fieri. Vtitur hæc Synodus verbo præceptiuo, sicut & Patres citati verbo necessitatis: ergo videtur alicuius præcepti necessitas indicari. Quod licet non esset ita in Scripturis expressum, in ipsa tamen institutione, à Christo videtur inclusum: quia valde credibile est, tantum Sacramentum Christianam perfectionem consummans, sub consilio non reliquisse.

Quidquid sit de rigoroso præcepto generaliter loquendo, certè in aliquibus casibus sub graui peccato videtur obligare, v. g. quando instat occasio publicè confitendi fidem, in persecutionibus. Tunc enim si possit Sacramentum hoc suscipi, non videtur sine graui culpa posse negligi. Quia omnino periculosum est adire discrimen fidei & militiæ Christianæ, sine huius Sacramenti præparatione & armatura spirituali.

Porrò suscipiens hoc Sacramentum debet esse in statu gratiæ. Ratio est, quia ordinatur ad augmentum gratiæ, igitur illam supponit. Hinc si quis peccato mortali sit obnoxius, necessaria est illi contritio, vel saltem attritio cum Pœnitentiæ Sacramento, sine qua aliàs gratia recuperari non potest. Si quis tamen solùm attritus omnino existimaret se contritum, etiam in hoc Sacramento gratiam & remissionem reciperet, Sacramento supplente attritionis inefficaciam, talisque fieret de attritio contritus vi Sacramenti. Confessio autem licet sit consilij, non est tamen præcepti, si quis se contritum existimet. Sicut nec ieiunium, quod olim solebat præmitti ex Ecclesiæ pio vsu, ad imitationem Apostolorum, qui per Spiritum sanctum confirmati fuerunt ieiuni. Monendi interim sunt accessuri, vt conscientiæ munditiam, quantum poterunt, procurent, dignum locum Spiritui sancto præparantes, & vt magnum desiderium concipiant augmenti gratiæ & plenitudinis Sanctus S. Ille enim Spiritus sanctus, qui in Baptismo super ipsos descendit, ad habitationem Deo consecrandam: nunc iterum venit, vt septiformi gratia cum plenitudine sanctitatis & virtutis, eos confirmet, illustret, & perficiat. Sedula ergo oratione se præparent, sedentes in silentio, donec virtute induantur ex alto, vt possint dicere: *Os meum aperui, & attraxi Spiritum.*

LECTIO VI.

DE CÆREMONIIS Confirmationis.

Explicat hæc lectio sigillatim cæremonias.

PRimò confirmato manus imponitur, & significatur nos Spiritu S. tanquam manu Dei protegi, & tanquam solido scuto aduersus hostium tela & insultus defendi.

Secundò, significatur nos quasi victimas Deo consecrari & offerri, sic enim olim manus imponebantur victimæ, dum illa Deo offerebantur.

Tertiò, significatur nos speciali modo à Deo attingi, eiusque manu regi tanquam filios Spiritum adoptionis iam perfectus participantes.

Quartò, significatur venialia peccata nobis remitti, imò & mortalia, quorum non occurrisset memoria. Attactus enim manus significat reconciliationem & vnionem cum Deo. Vnde aduerte multiplicem fuisse manuum olim impositionem. 1. erat quædam reconciliatiua, & fiebat in signum Ecclesiasticæ vnionis, per quam hæretici recipiebantur ad vnitatem & Charitatem. De qua Concilium Arausicanum 1. Can. tertio. 2. erat quædam curatiua, de qua Marcus: *Super ægros manus imponent.* Talem fuisse putamus illam impositionem manuum Ananiæ super Paulum, de qua Actorum nono. Nec enim erat ad dandum Spiritum sanctum, quia Paulus necdum erat baptisatus: sed erat ad gratiam sanitatis, vt illi visus redderetur. 3. erat quædam deprecatiua, de qua Actorum decimo-tertio, *Ieiunantes & orantes, imponentésque eis manus, dimiserunt eos,* scilicet Barnabam & Paulum, qui tunc nec confirmabantur, nec ordinabantur, nec reconciliabantur, sed solum deprecabantur pro illis fœlicem gressum & rerum omnium progressum 4. est & alia ordinatiua, de qua ad Timoth. *Nemini cito manus imposueris.* Denique est hæc confirmatiua manus impositio; siue illam intelligas, qua Episcopus orans manum imponit, & aduocat Spiritus sancti plenitudinem, quæ cæremonialis est siue illam qua frontem signat, quæ essentialis est. Ab vtraque hoc Sacramentum sortitur nomen impositionis manuum, & de vtraque loquens Tertull. dicit: *Caro vngitur, vt anima consecretur: caro signatur, vt & anima muniatur: caro manuum impositione adumbratur, vt & anima spiritu illuminetur.* Tertul. de resur. car.

Secundò, post Confirmationem alapa impingitur ab Episcopo, vt sciant se militem iam esse creatum, non ad percutiendum, sed ad patiendum, non ad iniurias inferendas, sed ad tolerandas; in hoc enim eius consistit pugna & victoria. Sic dimicandum est in militia Christiana non aduersus homines quos videmus, sed aduersus dæmones, quos non videmus. Sic pugnauit & vicit Imperator noster Christus qui cruci affixus debellauit aëreas potestates. Sic pugnabant Apostoli recenter

confirmati; qui flagellis grauiter cæsi, *Ibant gaudentes a conspectu Concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Sic pugnabant & Martyres aduersus persecutores, non ferendo, sed patiendo, & gloriantér alteram maxillam præbendo percutienti.

Tertiò, Confirmatione solet adhiberi patrinus, vt scilicet, baptizatum tanquam adhuc spiritualiter imbecillem, quodammodo sustentet, & Duci exercitus Dei armandum & militem consignandum sistat: armatum deinde tanquam tyronem in spirituali militia, ideoque consilio & directione egentem, si necesse fuerit, instruat. Antiquus est huius cæremoniæ vsus, ex qua oritur spiritualis cognatio inter confirmatum, illiusque patrem & matrem, cum illo qui patrinus tenet confirmandum. Vnde & obligatur eum instruere quem præsentat, illique pater spiritualis esse, obseruantia autem & honor ei debetur à confirmato.

Quapropter inter Belgicas Historias, tanquam facinus horrendum refertur in vita sancti Gerulfi, quod à proprio Confirmationis patrino interfectus fuerit ob pietatem eximiam, ideoque vt Martyr colitur propè Gandauum in Truncinio; Historiam sic refert Molanus. Gerulfus Merendræ, in Flandria, claris & Christianis parentibus ortus, ab infantia pietatis amantissimus fuit: Monasteria & Deo dicatas Ecclesias religiosè frequentauit, clericos & sacerdotes magno studio coluit, & in summa, hoc maximè illi curæ fuit, vt vitam suam, quam optimè ad normam diuinæ legis institueret. Cum verò nondum esset sacramento Confirmationis insignitus, nec se proinde absolutum, & aduersus omnia æternæ salutis impedimenta satis ornatum Christi militem esse, piè prudenterque existimaret, viro quodam comitatus qui susceptoris circa se officio fungeretur, è solo natali Gandauum ad Blandiniense Monasterium se contulit, vt sacro Chrysmate ab Episcopo Nouiomagensi Helisæo, qui tum eò fortè aduenerat, liniretur.

Cumque percepto sacramento, repletus iam pinguedine gratiæ spiritalis, domum rediret, haud procul à Monasterio, quod Truncinium dicitur, ad quod orationis causa nonnihil deflexerat, à suo patrino (qui tantam eius pietatem incredibili exagitatus inuidia ferre non poterat) repente confossus, ex equo prosternebatur, & pro mortuo ab immani parricida relinquebatur.

Accidit autem, vt priusquam animam exhalaret, à parentibus hæc omnia confestim à Deo miraculosè edoctis, diligenter quæsitus, spirans adhuc inueniretur. Quibus cùm breuiter exposuisset, à quo tantam iniuriam accepisset, Viatico adhuc Dominici corporis eorum sollicitudine munitus fuit, & paulò post ad cœlos migrauit, vndecimo Kalendas Octobris, multisque miraculis claruit.

Molanus in Octob.

Porrò, licet iuxta Ecclesiæ consuetudinem, in Baptismo & Confirmatione diuersi sint patrini, necessitate tamen cogente, eundem vtrobique esse posse, ius decernit: simulque constituit, non posse quem suscipere alium in Confirmatione, nisi sit confirmatus; sicut & in Baptismo, nisi sit baptizatus. Ex quo colligunt Doctores, si de facto non confirmatus suscipiat, nullam contrahere cognationem, grauiter interim peccaret. Sed de patrinis, eorumque obligatione, plura diximus, cùm de Baptismo egimus.

RECAPITVLATIO,
& exhortatio ad Confirmatos.

Eia milites Christi, pugiles generosi, à duce exercitus Dei consignati & auctorati: abiicite opera tenebrarum, & induimini arma lucis. Illa semper præsto vobis sint ad depugnandum contrà regionem vmbræ mortis.

Primo igitur semper memores estote *Galeæ*, quam in capite gestare debetis, quæ est *spes salutis*, vos munire potens, tam in aduersis, quam in prosperis. Huic iuncta sit *Lorica* charitatis, cum *Baltheo* castitatis, qua renes lumbosque vestros succingi conuenit, quasi cingulo militari. Si ingruat belli tempestas, proponite vobis *Scutum fidei*, quo omnia tela, ignitaque iacula inimici elidatis. Sint & in pedibus calcei militares, siue ocreæ calcaribus adornatæ, hoc est, sit in vobis alacritas & promptitudo ad currendam viam mandatorum Dei. Nolite obliuisci sacramenti militaris, quo fidelitatem vestram obstrinxistis in sacro Baptismate; & renouastis in Confirmatione, nouam firmitatem illi adiicientes.

Secundò, oportet vos semper memores esse *Vexilli Regalis*, sub quo militatis. Illius figura frontibus vestris impressa est, vt sciatis vos sub Rege crucifixo militare; & eius humilitatem, contemptum, mortificationem, tolerantiam imitari debere. Hæc sunt arma, quibus regiam adeptus est coronam: Illa eadem arma testamento vobis consignauit, vt regnum per hæc acquiratis, ac regiæ coronæ participes efficiamini. Nolite erubescere Iesum, & hunc Crucifixum, Iudæis licet scandalum, stultitiam Gentibus. Ideo in fronte Crucem geritis, vt nunquam erubescatis, nullisque tormentis ab eius confessione dimoueamini. Et vt non ambuletis sicut illi, de quibus flens dicit Apostolus: *Multi ambulant inimici Crucis Christi, quorum Deus venter est, quorum finis interitus, & gloria in confusione.* Gloriam ergo Crucis, Regisque Crucifixi, mente, ore, sanguine si opus sit, promouete & prædicate.

Memineritis quadraginta Martyrum, qui vrgebantur ab Agricolao Præfecto fidem abnegare, vt gratiam Imperatoris captare possent remuneraturi, vt aiebat, honoribus & muneribus obsequia generosè ab eis in bello præstita. At ipsi in vexillum Crucis animum erigentes, forti voce responderunt: *Si adeò generosè militauimus sub aquilis & vexillis Imperatoris terræ, qua fortitudine nobis certandum putas, sub signis militaribus Imperatoris cœli, cùm ipsemet suo sanguine laureatus exercitum suũ præcedat? Nunc igitur dum præliãdi pro eius gloria sese offert occasio, ad sanguinem vsq; parati sumus confligere, vt simus digni milites Crucis, Regisq; Crucifixi: nec animis diuidemur in obsequio Regis immortalis, qui nunquam diuisi fuimus pro gloria Regis mortalis: Alios verò ab eo præstolamur honores, ampliorem longè gloriam & coronam, quam victoribus suis æternam repromittit: & iam vertici nostro illam imminentem spectamus, & certamine consummato statim reddendam expectamus gaudentes.*

Similiter, cùm sanctus Sebastianus, Marcum & Marcellianum fratres, aduersus parentum lacrymas, amicorum insidiantes illecebras, Tyranni furentis minas, verbis cœlesti quadam eloquentia depromptis roborasset, totus incensus Marcus iam Christi miles: *Eia frater*, inquit, *certemus generosè, pro Christo moriamur, pro illo, qui pro nobis mortem oppetiit: nec aliud nobis modo cordi sit, quam decertare quis primus mortem obeat, vt alteri viam præmonstret.*

Tertiò, memores estote vnctionis per deificum vnguentum vobis impressæ: quæ symbolum est spiritualis pinguedinis & deuotionis, qua delibuti estis, ob quam dicere vos conuenit: *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum.* Quoties vnctio odorifera in vobis repetita est, toties vnctionis interioris conseruandæ admoniti estis. Quater vos inunctos memores esse debetis, ter in Baptismate, & iterum in Confirmationis sacramento. Primum quidem vncti fuistis in pectore, deinde in humeris, vt cum suauitate & pinguedine deuotionis internæ, crucem in corde gerere noueritis, eamque adamare, & lubenter post Christum ducem humeris vestris portare. Vlterius vncti fuistis in vertice, vt regium & excelsum animum geratis, ad omnia hæc caduca siue prospera, siue aspera proculcandum: tanquam ad sublimiora vocati: quia estis *Genus electorum, regale Sacerdotium, populus acquisitionis, gens sancta.* Denique, vncti fuistis in fronte: qua quidem vnctione perfectionem Christianam adepti estis, perfecti Christiani effecti. Attendite igitur, ô Christiani, vos toties vnctos & consecratos esse, vt sitis toti Deo destinati, & non prophanis actibus. Quod si ara & calix, quia consecrationis vnctionem acceperunt, prophanis vsibus applicari nequeunt absque sacrilegio: an non & sacrilegium admittitis, dum sacratius vos inunctos, criminosis & Deo iniuriis actionibus commaculatis?

Quartò, memores estote *Balsami odoriferi*, in his vnctionibus admixti. Per id vtique significatur odor sanctæ vitæ, quam aliis afflare debetis, & odorifera conuersatio, qua debetis eos ad Deum ac diuina allicere. Non sit *Balsamum mixtum*: vita Christiana in vobis, non sit spuriis peccati fœtoribus commixta & commaculata: ne ab illo reprobetur, qui omnem reprobat peccati corruptelam, inimicus mixtionis, amator puritatis.

Eccl. 24.

Quintò, memores vos volo *Spiritus illius diuini*, in Confirmatione accepti: quo tanquam Tyrones in hac sacra militia, vos deduci conuenit, regi, protegi. Ille est, qui animos viresque suggerit, ad fortiter dimicandum contra omnes satanæ vires, mundi illecebras, carnis insultus, omniaque spiritualia discrimina. Datus est vobis spiritus sapientiæ & intellectus, consilij & fortitudinis, scientiæ & pietatis, spiritus quoque timoris Domini: Septuplex illius gratia vobis data est tanquam fortis interior armatura contra omnia in bello spirituali aduersantia. Attendite vobis, & nolite spiritum extinguere, nolite illius lumen & gratiam cinerulenta & desidiosa vita consopire: quin potius vt Apostoli verbis vtar, *Resuscitate gratiam*, nouo desiderio, feruore, deuotione, oratione, aliisque sanctis exercitiis, quasi sacro flabello. Bene ponderate gratiam, vocationem, gloriam, ad quam electi estis, & his omnibus correspondere satagite.

Sextò, memores estote *Alapæ*, quæ vobis inflicta est in signum patientiæ; quæ est virtus propria militis Christiani, vt iniuriam passus de vindicta non cogitet, sed in spiritu exultet, & lubenter condonet. Et hæc est gratia sacramenti Confirmationis, efficere vt iniustè cæsus, gaudeat se propter iustitiam pati. In Baptismo datur gustus salis, vt iam diuinæ suauitatis dulcedinem Christianus nouellus incipiat gustare, & per illam animari. Sed in Confirmatione, cùm iam significatur debere esse perfectus, impingitur ei alapa: vt non semper omnia in vita Christiana suauia esse cogitet, sed & ad aspera forti animo se præparet. Hæc omnia corde seriò rememorata, magnam vim habent & stimulum ad perfectiora capessenda.

CANDELABRI MYSTICI TRACTATVS IV.

DE SACRAMENTO EVCHARISTIÆ.

PROOEMIVM.

ERTIA Lampas, seu Lucerna mystica nostri Candelabri, est Eucharistiæ sacramentum, *De quo nobis grandis sermo & interpretabilis ad dicendum, quia multi facti sunt imbecilles ad audiendum.* Hoc enim mysterium, non inter elementa exordij sermonum Dei censendum est, vt ad paruulos spectet; sed est solidus cibus, qui ad perfectos pertinet, vt illum ruminent, terant sacræ meditationis dentibus, masticent, & benè digerant, vt illi incorporentur. Lux huius Lampadis tanta est, vt infirmos oculos reuerberet & fatiget. Dum enim in eam nimis voluit oculos figere, excæcata est humana præsumptio. Est quoque hæc Lucerna mystica, omnibus aliis supereminens dignitate & fulgore, quia illum, qui est ipsa lux per essentiam, & à quo omnis lux deriuatur, verè, reáliter, substantialiter continet. Ipse est, qui in hac licet Lampade abscōditus, radios tamen fulgurientes lucis suæ, manifestè iaculatur in corda filiorum hominum, vt ea & illustret, & accendat. Videtur autem ista lampas in sublimi posita à parte Aquilonis, vnde venti validi impetunt: quia inter cætera fidei sacramenta, istud maximè flatum satanæ & frigidum ventum rege-

nis tartareæ patitur, dum per hæreticos, omnes vires exercit infernus, & ſpiritus malignus, vt lucernam hanc poſſit extinguere, & è ſublimitate ſua exturbare. Sed fruſtrà, nam inde magis accenditur eius fulgor, eluceſſit virtus, augetur gloria, quo plures hæreſum contradictiones inſurgunt, vt eam exſtinguerent & opprimerent.

Itaque diſſeremus in hoc Tractatu de eius inſtitutione, materia, forma, ſublimitate & honore, miniſtro & ſubiecto, effectu & gratia, ac in eius lucem intuitum dirigemus, quatenus infirmus mentis noſtræ oculus poterit.

LECTIO PRIMA.

DE EVCHARISTIÆ, MYSTERIO abſcondito.

PROPOSITIO I.

Vere tu es Deus abſconditus, Deus Iſrael Saluator. Iſaiæ 45.

CHriſtus Dominus hoc Sacramentum in vltima Cœna inſtituit, vt manifeſtum eſt ex Euangeliſtis. Sciens enim Ieſus, quia venit hora eius (vtique *Sol cognouit occaſum ſuum*, Chriſtus mortem ſuam) Apoſtolos ſuos duodecim conuocans, more & amore patris extremo eos alloquitur: & quos *expetierat ſatan, vt cribraret quaſi triticum*, inſtruit ipſe, animat, ſolatur. Tandem extremi amoris extremum pandens indicium, ſe ipſum panis & vini ſymbolis ſubuelatum & abſconditum tradit in edulium. Præcepit deinde, vt iugiter coleretur per myſterium, quod ſemel offerebatur in pretium: & hoc eſt myſterium abſconditum à ſæculis, propter quod dicimus Ieſu Chriſto Filio Dei: *Vere tu es Deus abſconditus, Deus Iſrael Saluator.*

Pſal. 103.
Luc. 22.
Iud. 14.

Attende pulchram figuram. Egrediebatur olim Sampſon, vt acciperet ſibi vxorem de filiabus Philiſthinorum, occurritque ei in via catulus leonis ſæuus & rugiens. Inſiliit in eum Sampſon, & diſcerpſit quaſi hœdum in fruſta. Poſt aliquot dies venit ad cadauer leonis, & inuenit in ore eius examen apum & fauum mellis, quem cum ſumpſiſſet, comedebat in via. Paulò poſt in conuiuio nuptiali proponit Philiſtæis hoc ænigma: *De comedente exiuit cibus, & de forti egreſſa eſt dulcedo.* At illi non potuerunt conijcere quis eſſet ille comedens, quis cibus, quis fortis, quæ dulcedo, donec ab vxore eius didicerunt, cui aperuerat cor ſuum. Proponitur nobis ſimile ænigma in hoc myſterio: *De comedente exiuit cibus, & de forti dulcedo.* Chriſtus Dominus ipſe eſt comedens, ipſe cibans, ipſe cibus, ipſe fortis, ipſe dulcedo. De ore eius in vltima Cœna comedentis, exiuit cibus cæleſtis: in ore huius leonis de tribu Iuda morientis, inuenta eſt diuini huius Sacramenti dulcedo, quaſi fauus mellis, quem comedamus in via, de quo apud Sponſam, *Comedi fauum cum melle meo.* Sacramentum igitur hoc ænigma eſt ſacratiſſimum, problema eſt ſecretiſſimum, ac *liber ſignatus, quem nemo aperit, niſi Leo de tribu Iuda.* Idem ipſe verus Sampſon. Nunc ſolùm hic vnum eſt ænigma, ſed tot ænigmata, quot miracula ad Sacramenti huius perfectionem concurrentia. Quis intelligit quomodo vna ſubſtantia in alteram tranſſubſtantietur, panis in Corpus Chriſti? Quis comprehendit quomodo totum corpus ſit ſub qualibet ſpeciei minima particula? Quis capere poteſt, quomodo accidentia ſint ſine ſubiecto? Quis intelligere valet, quomodo quantitas ſit ſine extentione? Ænigmata hæc ſunt, aliaque plurima, quæ nemo poteſt reſoluere, niſi ab ipſo Chriſto vero Sampſone fuerit edoctus, vel ab eius vxore Eccleſia Catholica, cui ille aperuit cor ſuum. Propter hæc igitur omnia, nunquid vere dicimus de Chriſto in hoc Sacramento: *Vere tu es Deus abſconditus, Deus Iſrael Saluator?* Explicemus id paulò latius, & paulò altius rem repetamus, vt hanc myſticam ſententiam prophetæ perfectius intelligamus.

Idem.
Cant. 5.

Certè ſpecioſos ſacræ Scripturæ ſpatioſoſque hortos, ſi ſagaciori cogitatione circumluſtremus, inueniemus Sapientiam æternam, Deum noſtrum, ſub varijs eius folijs, ſacris corticibus, myſticis ſymbolis, abſconditum. Inueniemus, inquam, ſæpius ab origine rerum antiquis Patriarchis & prophetis Deum ſeſe exhibuiſſe, ſed in ænigmate, in caligine, in obſcura & vmbratili aliqua prænotione, vt meritò dixerit Propheta: *Vere tu es Deus abſconditus.*

Ac in primis ſi Dei in ſe naturam ſpectemus, abſconditus eſt, quia teſte Pſalmiſta: *poſuit tenebras latibulum ſuum*: aut ſi mauis cum Apoſtolo loqui, *quia lucem habitat inacceſſibilem*, omni intellectui creato imperuiam. Iam inde ergo ab æternitate latebat Deus noſter, in condenſo & vmbroſo monte, in æterni Patris mente: *In principio erat Verbum*, hoc eſt in Patre, inquit Auguſtinus. Aliquatenus vero viſibilem ſe exhibuit in rerum conditione, quando omnia per ipſum facta ſunt: *inuiſibilia enim Dei per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque eius virtus & diuinitas.* Quapropter in confeſſionibus D. Auguſtinus dicit: *Cælum & terra & quæ in eis ſunt, omnia mihi teſtimonium dant de te, omnia mihi clamant vt amem te, & omnibus clamant, ita vt ſint inexcuſabiles.* Hinc & ipſi Philoſophi, ſolo luminis naturalis ductu Deum agnouerunt, ab effectis arguentes vſque ad cauſam primam, motorem, primum, agens vniuerſaliſſimum. Sed voluit Deus, ſpecialiorem electis teſtibus aliquibus ſui notitiam impartiri, etiam vt nobiſcum in carne noſtra conuerſaturi. Quamuis notitia illa ſemper fuerit ænigmatica & obſcura, in imaginaria aliqua viſione, in aſſumpta externa forma, in abſcondito aliquo ſchemate. Percurramus breuiter ſingulos hominis ſtatus, & videamus Deum noſtrum abſconditum.

Primò in ſtatu innocentiæ, licet breuiſſimo durârit tempore, viſibilem ſe exhibuit primo Parenti. In illa enim ſoporante dicam extaſi, ab extatico ſopore, cognouit Chriſtum, vt gloriæ ſuæ conſummationem. Ita loquitur D. Thomas. Non dicit vt Redemptorem, quia aliàs præſcius fuiſſet caſus ſui, quod nemo admiſerit. Cognouit, teſte Auguſtino, mulieris tunc ex ſua coſta ædificationem, & in illo cum ea Matrimonio, coniunctionem perſonæ diuinæ cum natura humana, & inuiolabile connubium cum Eccleſia, quæ de Chriſti latere erat formanda. Vnde & Propheticè ſubiunxit Adam: *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea. Propter hoc relinquet homo Patrē & Matrem, & adhærebit vxori ſuæ.* Reliquit Chriſtus Patrem ſuum cæleſtem, Patriam Ieruſalem; Matrem Synagogam, & adhæſit Eccleſiæ. Quod ibi ſignificatum inſinuat Apoſtolus ad Epheſ. 5. dum poſtquam recitaſſet dicta verba, ſubiungit: *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto*

Similia deblaterant, effutiunt, replicant noſtri Hæretici Score, murmurantes cum Capharnaitis: *Quomodo hic poteſt nobis dare carnem ſuam ad manducandum?* Et conuerſi in arcum prauum, abeunt retro, Defecerunt ſcrutantes ſcrutinio. Durus eſt, inquiunt, hic ſermo cùm ipſi duri ſint, non ſermo. Sed ad iſta omnia ex infra dicendis patebit reſponſio.

Videte (inquit Auguſtinus in ſimili) quibus argumentis diuinæ omnipotentiæ humana obnititur infirmitas, impiè eius abbreuians manum. Interim, *Firmum hoc fundamentum Dei ſtat*, aduerſus omnes machinas, etiam ex inferorũ portis aduocatas. *Hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus.* Quibus verbis Chriſtus ipſe teſtimoniũ perhibet veritati. Interrogabãt olim Iudæi vidẽtes manna. Exod. 17. *Quid eſt hoc, Manhu?* Interrogabant illi præ admiratione, tu interrogas præ incredulitate, videns hoc ſacramentum: *Manhu, quid eſt hoc?* Et Chriſtus reſpõdet tibi in forma, Hoc eſt corpus meum, Hoc eſt ſanguis meus, vt legunt Græca: Quomodo apertius, aut magis cathegoricè reſponderet? Crede igitur Sapientiæ & Veritati æternæ, quæ non poteſt falli aut fallere. Sed non video, ais, non tango, fateor equidem. Sed quid manus explorare conatur quod ſupra ipſam eſt? quid oculum interrogas, de eo ad quod non ſufficit?

Viſus, guſtus, tactus in te fallitur,
Sed auditu ſolo tutè creditur.

Eſa. 50. Dico ergo cum Propheta: *Dominus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, retrorſum non abij.* Dic cum Apoſtolis: *Domine, verba vitæ æternæ habes, ad quem ibimus?* Adſciſce tibi fidei oculum, & diuinum videbis Oraculum, Deum hìc tuum videbis: quia oculus fidei omnia penetrat quamlibet abſcondita, quia vltra parietem humanæ infirmitatis agnouit Deũ abſconditè in crucis patibulo, vitam in morte, ſummum ſpiritum in expiratione: Ex modo orbe hic clauſum modico, agnoſcit orbis Dominum in myſtica conſecratione. Cernens ergo, panem, guſtans vinum, nega panem, nega vinum, tangens Eſaũ crede Iacob: cibus mentis eſt, non ventris Odor, ſapor, color, ad myſterij manent ritum, ad guſtus ſuffragium, ad meriti augmentum. Non eſt itaque hic illud quod natura formauit, ſed eſt illud quod benedictio conſecrauit; hæc fortior, etiam naturam poteſt traſmutare. Sed fidem exemplis vis iuuari? Attende. Virgam tenebat Moyſes, proiecit eã in terram, & in ſerpentem verſa eſt. Vxor Loth egrediebatur è Sodoma, & retro aſpiciens conuerſa eſt in ſtatuam ſalis. Eadem potentia, quam in nuptiis Chriſtus conuertit aquã in vinum, eadem iterum potentia, *Potens eſt Deus de lapidibus filios Abrahæ ſuſcitare*: quid igitur dubitas? Cur non valebit operatorius ſermo Chriſti, naturam panis & vini in corpus ſuum & ſanguinem tranſmutare? Secedat terrenarum caligo rationum ab illuminato per fidem oculo, crede, & inclama cum Propheta: *Verè tu es Deus abſconditus, Deus Iſrael ſaluator.*

Abſcondebat ſe olim primus Parens, poſt infœlicem illam noxam inſpiciens nuditatem ſuam, & vocem Dei ambulantis in Paradiſo percipiens. Terrebat eum Deus ſuus, cum quadam maieſtate veniens, iuſtitiæ gladium in ore ferens, decretum punitionis & exterminationis è Paradiſo in hominem trepidum fulminaturus. Meritò ergo fugit Adam pauidus, & abſcondit ſe. Dicam ego hodie: *Adam vbi es?* quo trepidus fugis? Ecce adeſt iterum Dominus Deus tuus, ſed non vt olim tibi terribilis; non puniendum requirit, ſed ſanandum, non venit cum armis aut maieſtate, abſconditus venit cum benignitate: Omnis eius potentia carnis velata eſt infirmitate, & caro ipſa, ſpecierum Sacramentalium velamine: vt ſe in cibum poſſit ſibi tradere, & in mortis antidotum ac immortalitatis electuarium.

Interim qui iam ſub vmbra ſpecierum Sacramentalium nos paſcit, ibi latens abſconditus, tandem, *Sedens ſuper Cherubim*, limpidiſſimè, *manifeſtabitur coram Ephraim, Beniamin, & Manaſſe*, Pſal. 79. coram tribus ſcilicet ordinibus electorum. At quando iſtud? Quando iam inclinabuntur ſacramentorum vmbræ, aſpirabit dies ille æternitatis, qui neſcit veſperam, & meridies illa, quæ neſcit occaſum. Tunc ſilebit Cœlum & terra omne ſomnium, omne ſignum, ipſa etiam anima ſibi: & tunc loquetur ipſe nobis, non per linguam carnis, neque per vocem Angeli, neque per ſonitum nubis, neque per ænigma ſimilitudinis; ſed per ſeipſum, quem in his amauimus Tunc videbimus Deum noſtrum, non amplius abſconditum ſub Sacramenti cortice, ſub fidei velamine, ſub aſſumptitia aliqua imagine ſed oculus nullo iam obtuſus næuo, nulla ſordens rubigine, in ſereniſſimo diuini vultus gloriabitur ſplendore; vbi patebunt ei viſcera miſericordiæ, cogitationes pacis, diuitiæ ſalutis, arcana diuinæ benignitatis. Ad hoc conſiderandum monet nos dilectus Dei diſcipulus Ioannes: *Chariſſimi, nunc Filij Dei ſumus, & nondum apparuit, quid erimus. Scimus autem quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt.* 1 Ioan. 3. Quaſi dicat: Erigite animum, eſtote ſpe gaudentes, contemplamini non quæ apparent nunc, ſed quæ aliquando apparebunt. Nunc quidem filij Dei ſumus, per gratiam, ius habemus ad hæreditatem eius, menſa fruimur: ſed nondum omnia poſſidemus, aliqua adhuc ſunt abſcondita. Habemus intra nos Spiritum ſanctum, habemus Chriſtum, ſed abſconditum, necdum enim intuemur illum. Percipimus aliquos eius fructus, ſed omnes ſunt velut ſtillæ roris, & guttæ aquæ, reſpectu maris. Aliquid guſtamus, ſed nondum perfectè fruimur. Plurima ſunt nobis conceſſa gratiarum genera & cæleſtia dona, quæ nobis Dei indicant præſentiam, oſtendunt maieſtatem, ſed per fidem, nube & caligine circunfuſam. Credimus nos eſſe filios Dei, ſed nondum apparuit mundo quid erimus, nec quæ filiis Dei præparata ſunt bona. Nondum apparuit nobis infinita Dei ſapientia, immenſa pulchritudo, ſumma poteſtas. Adhuc latet hæreditas promiſſa, fœlicitas æterna, fructus laborum, præmium bonorum operum. Scimus autem per fidem, maiori certitudine, quàm ſi oculis corporis videremus, aut ſcientia euidenti, quod cùm apparuerit, ſimiles ei erimus, excellentiori ſimilitudine quàm modò, eo quod videbimus eum ſicuti eſt. Similitudo planè admirabilis, quia videndo eum ſicuti eſt, erimus beati ſicut ipſe; videbimus eum ſicut ſe videt: amabimus ſicut ſe amat: gaudebimus ſicut ipſe gaudet: carebimus omni malo, ſicut ipſe caret: affluemus omni bono, ſicut & ipſe affluit. Similitudo noſtra, nunc eſt velut imago cum ſolis lineamentis, nec dum perfectis coloribus efformata, multis maculata defectibus, paſſionibus turbata, anguſtiata ſcrupulis, agitata tẽtationibus, ſollicitudinibus, infirmitatibus, preſſuris, inſuper multis ignominiis, ignorantiis, dubiis & anxietatibus referta: At cùm apparuerit, erimus ſimiles diuina quadam ſimilitudine, ſine vlla macula, ruga, imperfectione deturpante. Similes erimus in ſanctitate ſine peccato, in ſapientia ſine errore, in bonitate ſine malitia, in pul-

chritudine sine fœditate, in potentia sine imbecillitate, in diuitiis sine indigentia, & plenitudine totius boni, sine mixtione minimi mali.

Itaque dum Deum nostrum, Saluatorem Israëlis, Dominumque gloriæ, sub Sacramentalibus speciebus absconditum consideramus, & fide credimus, ac in abscondito, in mentis solitudine clauso cordis ostio fructus eius degustamus, respirare nos tunc conuenit ad eius limpidam faciem in æternitatis splendore contuendam, & fructus immortalitatis plenissima fruitione & sapore percipiendos. Ad hoc enim istud Sacramentum institutum est, vt tempore peregrinationis habeamus solatium, sed & calcar excitans nostrum desiderium, quod quiescere non poterit, donec de spe pertingat ad speciem, de fide ad faciem, de cortice ad medullam, de notitia humanitatis ad manifestationem absconditæ diuinitatis.

LECTIO II.

DE CAVSA INSTITVTIONIS huius Sacramenti.

EXPLICATVR HIC CAVSA institutionis varia.

1. *Vt foret memoriale perfectionum admirabilium Dei.*
2. *Mysteriorum veteris Testamenti.*
3. *Mysteriorum omnium noui Testamenti.*

Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus: escam dedit timentibus se. Psal. 110.

PROPOSITIO I.

Hoc Sacramentum continet memoriale quoddam primariarum perfectionum Dei.

Ratio est, quia illæ in hoc admirabili opere diuino mirum in modum elucent.

Primò quidem elucet omnipotentia, si vnquam in aliquo opere, dum Deus omnipotenti sua virtute Verbum suum, & Filium æternum, sub hoc sistit Sacramento: idque toties quoties sacerdos verba à Christo instituta reiterarit. Verè *hic digitus Dei est*, & mutatio, quâ panis fit corpus Christi, non potest esse nisi *mutatio dexteræ Excelsi*. Verè, hic, *vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia*. Quapropter si Moyses olim, tanta verborum emphasi populum antiquum alloquitur moriturus, & ad potentiæ diuinorum operum considerationem aduocat; quanto maiori hic ratione populum Christianum ad idem debemus extimulare? dicere meritò poterat Christus, Testamentum condens, Sacramentum hoc instituens; *Audite cœli quæ loquor, audiat terra verba oris mei: Concrescat in pluuiam doctrina mea, fluat vt ros eloquium meum. Date magnificentiam Deo: Dei perfecta sunt opera, & omnes viæ eius iudicia.* (Deut. 32.) Vtique perfectum est hoc opus omnipotentiæ & magnificentiæ Dei, in quo cætera admirabilia eiusdem potentiæ opera, tanquam in memoriali recolliguntur: in quo cœli & terra concurrunt, audientes verbum Domini: dum è cœlo diuinitas, è terra prognata humanitas, mox miro modo se hîc sistunt, id etiam cœli & terra obstupescunt, obstupescentibus nimirum hominibus & Angelis, ac tota natura, ob mirabilia quæ istud mysterium consequuntur, de quibus specialiùs infrà. Itaque quoties sacerdos consecrat, quoties populus communicat, quoties sacrificio mens deuota assistit, toties renouat memoriam & fidem omnipotentiæ diuinæ, & illi substernit iudicium humanarum rationem, sensum contra hæc omnia dicens: *Credo in Deum Patrem omnipotentem.*

Secundò, memoriale est Sapientiæ diuinæ, illi enim specialiter hoc mysterium tribuitur: *Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, miscuit vinum, & posuit mensam.* Sapientiam alicuius solemus admirari, tum in adinuentione subtili alicuius rei aut operis, tum in debita ordinatione. Sapientem architectum dicimus, qui præclaram sibi domus ideam format, & eius omnes partes aptissimè distinguit & coordinat. Sapiens dux belli est, qui excogitata prudēter strategemata, aciem etiam suam ordinatè nouit disponere. Sapiens est orator, non solùm qui subtilia adinuenit ad disserendum, sed & apta methodo dicit. Idem iudicium est de sapientia quorumlibet in sua professione aut arte. Admiranda planè diuina Sapientia in hoc mysterio, tum ob adinuentionem, tum ob aptam dispositionem, vnde ad hoc mysterium videtur respicere Propheta inclamans: *Notas facite in populis adinuentiones eius: Cantate Domino, quoniam magnificè fecit, annunciate hoc in vniuersa terra: exulta, & lauda habitatio Syon; quia magnus in medio tui Sanctus Israel.* (Isai. 12.) Quæ sunt illæ adinuentiones per quas adeò magnificè fecit, quas decantari vult, & omnibus annunciari Propheta? Illæ vtique per quas in medio nostri habitat Sanctus Israel. Vide admirabilem adinuentionem.

Christus Sanctus Sanctorum, ad Patrem debebat redire, optabat nihilominus vsque in sæculi finem nobiscum esse. Quid igitur facto opus est? In consilium adhibetur æterna Sapientia, & adinuenit modum supra omnem modum, quò vtrumque fiat: vt & mundum deserat & ad Patrem redeat sessurus ad eius dexteram, secundùm præsentiam visibilem, & tamen nobiscum maneat, in medio nostri sit vsque in sæculi finem, modo quidem incomprehensibili, tamen secundùm veritatem. Exulta ergo & lauda, ô Syon! ô Ecclesia sancta! & vbique hanc celebra Sapientiæ adinuentionem, per quam sic magnus est in medio tui Saluator, Sanctificator, & Deus tuus. *Da magnificentiam Deo, omnes viæ eius iudicia.*

Admirantur antiqui Myrmecidis adinuentionem & artificiosam manum quâ potuit currum omnibus suis partibus instructum fabricare, quatuor rotis volubilem; ita tamen, vt hæc omnia musca ala posset contegere. Simili artificio efformauit nauem suis funibus, velo, anchora, malo, puppi, gubernaculo adornatam, quam apis ala contegebat. Id quidem opificis sui miram designat industriam, dum hæc omnia in amoris, dum finem daret legi timoris. Hoc adeò exiguo opere distincta & ordinata possunt conspici: At quanto magis sapientiam admirabimur supremi illius Artificis qui humanitatem suam cum omnibus membris, diuinitatem quoque immensam & ipsam cœli gloriam omnem, sub adeò exiguo specierum sacramentalium velo potuit concludere? Verè attingit hic: *Sapientia à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.*

Tertiò, memoriale est bonitatis & charitatis diuinæ. Etenim ad bonitatem spectat se diffundere, & aliis se communicare. Non potuit autem altiùs se diuina bonitas communicare, quàm nostræ naturæ personam suam vniendo, vt nos diuinitatis suæ faceret participes, quod fecit per Incarnationem. Vt autem non solùm illa natura

quam in indiuiduo assumpsit, tanti boni particeps foret omnibus, qui ei vniri volunt & incorporari, seipsum communicat per modum cibi ac potus, vt admirabili eos modo deificet & sibi coniungat corporeos & consanguineos reddens vsque ad germanissimam societatem, vt loquuntur SS. Patres. An magis bonitatem aut charitatem Deus poterat exprimere, quàm propria nos pascendo substantia, & sua nos reficiendo deitate? Hoc est ergo Sacramentum amoris & diuinæ vnionis, in cuius institutione meritò dicitur: *Cum dilexisset suos, in finem dilexit eos.* Quod intellige

Ioan. 13.

non solum quia vsque ad finem vitæ suos dilexit, sed quia licet omni tempore dilexerit, tamen in fine amorem hunc admirabiliter & incomparabiliter declarauit. Imò tanta amoris eius efficacia fuit, vt ad vltimam lineam & extremum terminum progredi visus sit amor, dum Sacramentum hoc instituit; ita vt hìc figere potuerit illud, *Non plus vltra.* Hæc est corona, quam operi & doctrinæ suæ imponere voluit Deus; est vltimum Vale & Memoriale ardentissimæ charitatis pignus, & symbolum paternæ dilectionis.

Petebat olim Heliseus ab Helia in cœlum rapiendo paternæ dilectionis symbolum, *Pallij ac spiritus eius duplicis* communicationem. Et impetrauit, tanquam memoriale mirabilium Parentis sui Heliæ, quo etiam mira operatus est. Pretiosius longè legatum habent Apostoli, habet Ecclesia, & eius filij à Patre suo Christo; Pallium vtique diuinitatis, eius Corpus scilicet deificum, & viuificum Spiritum quoque duplicem, humanum scilicet & diuinum, creatum & increatum, animam & diuinitatem; quæ mira in nobis operantur, & renouant memoriam omnium Christi mirabilium.

4. Reg. 2.

Quartò Memoriale est diuinæ Iustitiæ. Etenim & ipsa hìc elucet, quia iustè ordinauit Deus vt eâdem in viâ vita homini restitueretur, quâ venenum mortis ei propinatum fuerat: per cibum homo perierat, per cibum vitam recipit. Extenderat homo per inobedientiam manum ad escam prohibitam, & inde virus omne, & radix omnium malorum, rebellio scilicet partis inferioris contra superiorem, carnis contra spiritum, animæ contra Deum, inde omnis ad malum propensio, ad bonum torpor. Vicisti ergo, ô satan, per cibum, sed iustè ad tuam confusionem cibus alter instituitur, quo vincaris, & omne damnum quod intulisti, reparetur. Sic nempe, cibi illius vetiti acerbitate obstupuerunt dentes filiorum, dum de illo sumpserant Patres nostri. At Christus cibo cibum, mortis edulio, vitæ opposuit alimoniam.

Multiformis proditoris ars vt artem falleret,
Et medelam ferret inde hostis vnde læserat.

Hic est ergo cibus, qui in ædem nos restitueret, vultus deterso sudore. Nam si de primo dicitur, *in quacumque die comederis, morte morieris*: Ita & de hoc posteriore: *Qui manducat hunc panem viuet in æternum.* Admirare Adam, vsque filij Euæ, diuinam hìc non solùm benignitatem, sed & iustitiam, sic infelicis noxæ dispendium almo germine refundentis. Accedite, & qui cum præsumptione ad noxialem cibum manum extendistis; cum confidentia ad vitæ alimoniam porrigite. Et si fraudulenter & mendaciter vobis promisit serpens: *Quacumque die comederitis, eritis sicut Dij.* Ego vobis certò & securè ex parte veritatis assero: *Quotiescumque dignè hunc cibum comederitis, eritis sicut Dij.* Eius etenim effectus est, nos Deitatis reddere consortes; & falsam promissionem satanæ, iustissima diuinæ sapientiæ ordinatione, ad eius confusionem in veritate nobis exhibere. Hac ergo spe certa accedite, & *date magnificentiam Deo, quia Dei perfecta sunt opera, & omnes viæ eius iudicia.*

PROPOSITIO II.

Eucharistia Sacramentum memoriale quoque est multorum Dei mirabilium ab initio sæculi.

Ratio est, quia compendio quodam continet multa, quæ præcesserunt, mirabilia, tanquam illorum impletiuum: & altiori modo illa iterum in hoc mysterio intuemur, eorumque memoria nobis renouatur.

Primò quidem, dum hoc Sacramentum contemplaris, memineris eorum quæ in statu innocentiæ admirationem pariunt. Lignum illud vitæ quàm admirabile fuit? arbor vtique arborum, continens in se virtutem aliarum: insuper immortalitatem quandam homini conferre potens, vim contra defectum tribuens, quicquid per naturalem calorem deperditum erat restituens. An non huius memoriam nobis renouat Eucharistiæ Sacramentum? Lignum est vitæ in medio Ecclesiæ, sicut illud in medio Paradisi, continens virtutem longè eminentiorem, ad vitam gratiæ in nobis conseruandam & immortalitatem acquirendam: robur tribuens contra defectum, & contra concupiscentiæ calorem continuò nos depascentem. Fons etiam ille de terra surgens Paradisum quaqua versum irrigans & fœcundans, sine quo plantæ eius elanguidæ forent, admiratione dignus est. Illius porrò memoriam nobis refricat Christus in hoc Sacramento tanquam fons viuus originem ducens de terra virginea, & aquas vitæ profundens, scilicet vberrima gratiæ fluenta ad irrigandas plantas Horti sui Mystici fideles animas; vt sint *quasi nouellæ oliuarum in circuitu mensæ Domini.*

Secundò post lapsum in lege naturæ, memineris sacrificij pueri iusti Abel; sacrificij Noë, de quo odoratus est Dominus odorem suauitatis, sacrificij Patriarchæ nostri Abrahæ, panis subcinericij quem fecit Sara tribus Angelis, oblationis panis & vini per Melchisedech cum benedictione data Abrahæ: & scias omnia hæc figuram nostri huius gessisse sacrificij Eucharistici, & in illo impleta esse.

Tertiò tempore Moysis memineris rubi illius ardentis & incombusti, ad quem cùm appropinquare vult Moyses, dicitur ei: *Ne appropies huc, solue calceamenta de pedibus tuis.* Ibi ergo diuina latebat maiestas cum homine colloquens. Illius admirabilis rubi nobis aptè memoriam renouat hoc mysterium, in quo diuinitatis ignis continetur in rubo humanitatis latens, Sacramentali specie quasi foliis circumuelatus; nec rubus ab hoc igne comburitur, nec folia circumambientia consumuntur. Interim inde alloquitur nos Deus noster, & instruit ac excitat de egressu ex Ægypto. Et nemo potest dicere, *Accedam, & videbo visionem hanc magnam*, nisi prius soluerit calceamenta de pedibus: quia nemo debet accedere ad huius mysterij contemplationem, nisi deponat passiones & affectiones, simulque rationes humanas & terrenas, sciens nihil hìc esse eorum, quæ sensu aut mente comprehendûtur. Qui aliter accedit, cum periculo accedit, nihil nisi spinas reperit, quibus pungitur & læditur (nodosas scilicet & spinosas difficultates, quibus fides lædi potest) & ignem quo aduritur. Audi

Exod 3.

B. Ephrem lib. de natura Dei non scrutanda c. 5. *Quid scrutatis inscrutabilia? Si ista curiose miraris, non tam fidelis vocaberis, sed curiosus. Esto fidelis atque innocens, participa immaculato corpori Domini tui fide, plenissima, certus quod Agnum ipsum integrum comedis. Ignis immortalis sunt mysteria Christi, noli temerè ea perscrutari, ne in ipsorum perscrutatione comburaris.*

Vt verò credant hæretici rubo huic mystico sine læsione, Diuinitatis ignem continenti, voluit Deus quandoque hoc Sacramentum in igne etiam materiali illæsum permanere. Exhibeo tibi hac de re recentem historiam, per plurimos testes irrefragabiliter comprobatam. Accedit in comitatu Burgundiæ in Ecclesia Abbatiali Dominæ nostræ de Fauerney ann. 1608. 25. Maij, quod sequitur. Celebris est ad eam Ecclesiam concursus in festis Pentecostes, ob indulgentiam plenariam à sede Apost. concessam. Ob deuotionem igitur plebis numerosæ, erectum fuit (iuxta morem) altare quoddam ligneum ad cancellos chori, cum debitis solemnitati ornamentis, tabernaculo, cortinis; vt ibidem exponeretur Venerabile Sacramentum loco eminenti. Contigit autem dicta ornamenta igne corripi, ita vt mappæ, cortinæ, tabernaculum, & altaris mensa omnia sustentans, in cinerem redacta conciderent. Inter has verò flammas, Sacramentum cum Ciborio argenteo, in quo expositum erat populis adorandum, illæsum mansit in aëre suspensum, in eadem qua prius altitudine, nulli rei subnixum, sola virtute diuina & à casu, & ab ignis læsione, illud protegente: Sic mansit triginta trium horarum spatio, populis ad id miraculi vndique confluentibus cum stupore. Die autem Martis, qui est tertius dies festus Pentecostes: accessit Pastor quidam vicinus cum toto populo suo, processione celebri ad locum illum indicta, & ibidem in supremo Altari Missam celebrauit. In ea porrò sacrificij hora, Cereus qui coram miraculoso hoc Sacramento accensus fuerat, tertiò extinctus est nullo vel vento flante, aut alia extensionis causa apparente. Et in instanti eleuationis Hostiæ consecratæ, quam dictus Sacerdos in suo offerebat Sacrificio, altera Hostia quæ miraculo suspensa hærebat, cum suo Ciborio loco emota est. Cúmque Sacerdos reposuisset in Corporali Hostiam suam post eleuationem solitam fieri statim à consecratione: statim & altera suaui motu cum suo vase (nemine manum adhibente) super altero Corporali descendit: quod quidem Corporale infra locum vbi suspensum Sacramentum in aëre hærebat, dispositum aptè fuerat, vt si diuina dignatione sese demitteret, cum reuerentia reciperetur. Hæc autem visibiliter peracta sunt aduertente multitudine, super qua re examinati sunt supra quinquaginta testes irrefragabiles. Hæc ex litteris Illustrissimi ac Reuerendissimi Ferdinandi de Longuy Archiepiscopi Bisuntini, qui veritate diligenti informatione examinata, & cum Theologis & Canonistis fideique Inquisitoribus consueta, miraculum istud promulgari, & typis publicis mandari decreuit. An non hîc aliquid simile Rubo ardenti incombusto? Vtique voluit Deus, Sacramentum hoc inter flammas vndique exæstuantes illæsum conseruari, ad probationem ibi contentæ veritatis, & confusionem erroris. Venite ergo increduli & errantes, & videte visionem hanc magnam, non iam scrutando sed adorando, de pedibus vestris calceamenta soluentes, hoc est, affectus & opiniones vestras erroneas diuinæ auctoritati subiicientes.

Quartò memineris arcæ fœderis ac testamenti apud Hebræos, quæ ex incorruptibili materia erat, & in ipsa propitiatorium, in quo Dominus sedere dicitur inter Cherubim. Vnde & adorabatur ab Hebræis: *Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est.* Per illam quoque factum est, vt populus sicco pede Iordanem pertransiret ad adeundam promissionis terram, & muri Iericho Psal. 98.
conciderent. Hæc omnia reperiuntur in hoc Sacramento renouante memoriam mirabilium Dei. Etenim & Corpus Christi, hîc arca fœderis est & testamenti; arca incorruptibilis, ex illa omnia nobis bona proueniunt. Hanc Cherubin adorantes respiciunt, & nos quoque adoramus, vtpote diuinitatis arcam, ex qua propitiatur nobis Deus: per quam fit vt ad terram æternitatis deducamur, diabolica potestate (quæ nobis impedimento est) coram illa concidente instar muri Iericho, aut idoli Dagon. Denique, sicut Hebræi non poterant indignè arcam tangere aut aspicere, sine mortis periculo, ita nec indignè potest quis ad hoc Sacramentum accedere, sine nouo crimine, & mortis æternæ discrimine. Annon igitur & hic renouantur antiqua Dei mirabilia?

Quintò memineris mannæ, quæ multa secum vehebat mirabilia. Erat enim Panis Angelorum, illorum ministerio confectus, & è cœlo missus, & quidem nocte inuisibiliter descendebat Simul Num. 11.
cum manna descendebat ros, & sapiebat ille panis id quod quisque cupiebat; cùmque colligeretur, omnes de eo æqualiter participabant, siue plus, siue minus collegissent. Quotidie hæc omnia mirabilia in Eucharistico Sacramento intuemur. Panis est cælestis Angelorum, hoc est, Sacerdotum ministerio confectus: inuisibiliter de cælo descendit, & non videtur nisi per noctem, hoc est, per fidei obscuritatem. Descendit cum illo & ros gratiæ animas irrorans & fœcundans. Cessauit manna cùm filij Israël terram sunt promissionis ingressi, quia cibus peregrinationis erat: Cessabit & hoc Sacramentum, cùm cælestem patriam ingressi fuerimus, quia non est nobis nisi pro tempore peregrinationis in deserto huius vitæ communicatum. Quomodo autem sapiat omnis saporis suauitatem, quomodo non plus habeat qui plus collegit quàm qui minus, infrà dicam. Nec enim hîc singula persequi mens est, sed solum mirabilia antiqua breuiter insinuare, quorum nobis memoriam renouat hoc Sacramentum.

Postremò itaque memineris Agni Paschalis; Columnæ ignis & nubis populum deducentis, in qua Deus Moysi loquebatur, & populus in ea adorabat Domum Panis, qui voluebatur contra castra Madiam; Mensæ & Panum propositionis; Panis subcinericij Eliæ, quousque in montem Dei pertigit. Hæc omnia admirabilia hîc continentur.

PROPOSITIO TERTIA.

Evcharistia non solum est memoriale mirabilium antiqui testamenti, sed & mysteriorum noui testamenti.

Primò quidem memoriale est Incarnationis, quæ est primum fidei nostræ mysterium, cæterorum fundamentum. In hoc autem Sacramento illius renouatur memoria; quia quoties illud intuemur, toties agnoscimus Verbum Caro factum, quod habitauit in nobis, & modò adhuc habitat sub velo specierum Sacramentalium: *Quoniam* Psal. 47.
hic est Deus Deus noster in æternum, & in sæculum

seculi, ipse reget nos in secula. Et sicut semel prolatis illis à Virgine verbis: *Ecce ancilla Domini: fiat mihi secundum verbum tuum,* Æternum illud Verbum carni iunctum fuit, & Christus in vtero virgineo productus est: ita quotidie post verba Sacerdotis consecrantis Christus in altari reproducitur, & Verbum, Anima, Caro, ibidem vnita sistuntur, sicque toties Incarnationis mysterium quodammodo renouatur. Ita hic meritò dicimus illud Ecclesiastici 26. *Innoua Domine signa, immuta mirabilia, glorifica manum tuam & brachium dextrum tuum, vt cognoscant Gentes, quia non est Deus prater te, & enarrent magnalia tua, & videant potentiam tuam. Verè enim non est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi sicut Deus noster adest nobis.*

Secundò, est Memoriale mysterij Natiuitatis. Facta est illa *in Bethleem*, quod interpretatur, *Domus panis*: ibi natus est ille qui de se dicit, *Ego sum panis viuus qui de cælo descendi.* Ibi reclinatus est in præsepio, adoratus ab Angelis & animalibus: ibi primùm apparuit aliena specie occultatus Emanuel, noster Deus. Horum omnium memoria quotidiè renouatur in Ecclesia, per mysticam consecrationem. Quid est Ecclesia nisi Bethleem, hoc est, domus panis de cælo descendentis? Quid altare, nisi sacrum præsepium, in quo Deus homo reclinatur? Quid corporalia altaris repræsentant, nisi sacra lintea & fasciolas, quibus Deus infans fuit obuolutus? An non & ibi adoratur ab Angelis, à Pastoribus, à populis, tanquam animalibus & iumentis? Pro eis Verbum incarnatum fieri dignatur pabulum, vt iam animalem vitam relinquentes, transeant in consortium Angelorum, quandoquidem eodem pascantur alimento. Aduigilent igitur Fideles, vt iam non sint amplius quasi iumenta, quæ computruerunt in stercore suo: & dum venit ad eos Verbum incarnatum, non amplius ei præparent stabulum immundum, sed dignum locum. Et enim in prima sua Natiuitate in stabulum venit, quia tanquam animalia bruta in sordibus agebamus, ibi nos debebat quærere, vbi eramus: vt de putrido statu ad Angelicam transferret puritatem. Modò igitur dum adhuc venit, non amplius sordes, lutum, aut stabulum quærit, sed locum cælestem cupit in te, hoc est, puram & mundam conscientiam: quia & cor & animum tuum vult quasi cælum quoddam inhabitare, & lumine suo illustrare, cælestemque quandam Natiuitatem nouo modo in te celebrare.

Apparuit frequenter Christus in Eucharistia instar pueri recens nati, vt ostenderet hoc mysterium Natiuitatis suæ memoriale continere. De B. Ida Virgine Moniali sic referunt Annales Cistercienses. Cùm sacrâ Natiuitatis nocte, Matutinis decantatis Sacerdos primum Sacrum faceret, & populo hostiam spectandam exhiberet, illa puerulum forma speciosissimum intuetur. At subuereri cœpit, ne quid in posterum fidei merito ob eam visionem deperderet: sed recreata benignissimi Dei (cui explorata Virginis fides erat) alloquio interiori, ibidem cum incredibili voluptate permansit, donec laudibus absolutis ad eos manusque abluendas se se conferret. Inde rursus ad templum profecta, dum secundo sacro attendit, pueri conspectu secundo recreatur. Et hoc ipso loco sub tertium sacrum, grandiorem forma puerum ad se venientem vidit, sic eam compellantem: *En ego me tibi dilectissima, panis inuolucro tectum, detego, non quod de fide tua ambigam, sed vt amorem hoc signo tibi testatum faciam;* Cui illa suspirans: *O si mihi diuinitatis tuæ conspectu satiari daretur!* At puer: *Frustra id optas mortalibus non concessum, sufficiat tibi quod modo offertur, tandem fiet, vt sublato ænigmate voto fruaris.* Verita pia Virgo ne à consodalibus notaretur, si communionem adeò celebri die intermitteret; puerum obtestatur, vt sibi preciosi corporis sumendi faciat potestatem. Euanescit ergo puer; Sacramentum percipit Virgo, tanto pietatis sensu, vt 40. dies sequentes incredibili voluptate perfusa transigeret.

Tertiò memoriale est Præsentationis & Oblationis Christi in templo à Maria factæ, quando sacrum pignus suum inter brachia deposuit sancti Simeonis & Annæ, qui cum iubilo confitebantur Domino. Nimirum cuilibet Sacerdoti venienti in spiritu in templum, cuilibet etiam animæ piæ, datur iterum hic sacrum illud pignus Corporis Christi: vt possit cum lachrymis, votis, osculis, amplecti illud & adorare ac in voce exultationis & confessionis sonum illum epulantis efferre: *Nunc Dimittis seruum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace: Quia viderunt oculi mei salutare tuum, &c.* Ad huius rei confirmationem tempore Sacrificij Missæ, apparuit quandoque B. Virgo quibusdam piis personis, filium suum offerens & in vlnas deponens: ita vt exinde mira cælesti consolatione (instar Simeonis vel Annæ) perfunderentur. Duo hic exempla subiicio vtriusque sexus.

Refert Pelbardus Ord. Minorum grauis Theologus, Sacerdotem quondam B. Virgini deuotissimum, multis dubiis & scrupulis de hoc Sacramento fuisse agitatum. Commendabat interim frequentissimè hoc negotium Deiparæ Virgini Matri suæ, obsecrans eius his in fluctibus opem. Cùm autem in honorem dictæ Matris Sabbato celebraret Missam, disparuit Hostia, dum recitaret *Pater noster.* Respicit circumquaque stupens, & ecce cernit Matrem gloriæ, coram se filium in vlnis tenentem & dicentem: *Ecce quem sacra puerpera portauit, ecce quem consecras, quem manibus tractasti, quem eleuasti. En igitur iterum trado tibi filium meum, accipe & consumma Missæ Sacrificium.* Accipit Sacerdos puerum, Corporali reclinat, & cùm ad fractionem Hostiæ pertigisset, non amplius in forma puer, sed in forma panis apparuit: sicque ille mirum in modum consolatus est, in fide roboratus. Pelbard. in Prou. D. Vir lib. 12.

In vita quoque B. Angelæ de Fulgino cap. 45. sic legimus: In Purificatione B. V. cùm essem (inquit illa) manè in Ecclesia Fratrum Minorum de Fulginio, facta est mihi locutio dicens: *Hæc est hora quâ Virgo venit cum Filio in templum.* Et hæc audiuit anima mea, magno cum amore, & vidi Dominam intrantem; & cùm vererer accedere ad eam extendit ad me Filium suum, magnam animæ meæ dans securitatem, & dicens: *ô dilectrix Filij mei, illum accipe inter brachia tua.* Sic subitò remansit puer in brachiis meis totus nudus: & cùm direxisset in me oculos, quos priùs videbatur habere clausos, mirum sensi amorem. Exiit enim de eius oculis tantus splendor & ignis amoris lætitiæ, vt sit mihi indicibile. Et tunc subitò apparuit immensa quædam maiestas ineffabilis, dixitque mihi: *Qui non viderit me paruum, non videbit me magnum.* Iterúmque dixit: *Ego veni ad te, & obtuli me tibi, vt tu te offeras mihi.* Hæc omnia vidit & audiuit anima mea eleuata: & tunc modo mirabili & indicibili obtulit seipsam; nihil sibi, nec de se, nec de suis reseruando. Et intellexit Deum hanc oblationem

gratissimam & acceptissimam habuisse.

Quartò. Memoriale est Transfigurationis Christi. Mirabilis vtique hic Transfiguratio, qua albicanti panis specie Christi corpus gloriosum circumuestitur; & facies sole splendidior, triticea vmbra contecta figuram aliam induit, Angelorum & hominum oculis admirandam. Perhibent hic quoque Moyses & Elias testimonium, quia Lex & Prophetæ hoc mysterio vaticinantur, & loquuntur de amoris excessu, qui hic manifestatur. In monte sublimi, in Ecclesia Catholica, quæ est mons in vertice montium, hæc Transfiguratio quotidie perficitur: sed qui voluerit nimis fixè in eam aciem mentis intendere, nimis curiosè scrutari, acie hebescat necesse est, & retro cadat. Quia nec Petro, nec Ioanni, nec Apostolorum Coriphæis, datum est eam, quæ hic fit, Transfigurationem perfectè inspicere, plenè intelligere. Solus oculus fide illuminatus, eam potest intueri. Is verò, qui cum fide accesserit, & rerum diuinarum sapori aptum palatum contulerit, poterit dicere cum Petro: *Bonum est nos hic esse*, poterit rapi ad videndum hunc excessum amoris. Denique, quisquis interiorem aurem erexerit, audiet hic Patris æterni vocem insonantem: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite.*

Quintò. Memoriale est Passionis Domini. *O Memoriale mortis Domini, panis verus vitam præstans homini*, canit Ecclesia ex diuo Thoma Aquinate. Ideo etiam Christus hoc instituens sacramentum ait: *Hoc facite in meam commemorationem.* In commemorationem vtique redemptionis per ipsum factæ, & per passionem consummatæ, quotidie sacrificium offertur, & sacramentum hoc conficitur à sacerdotibus, sumiturque à fidelibus. Quid aliud altare repræsentat, in quo hæc hostia incruentè sacrificatur, & offertur, nisi Crucem in qua eadem hostia pro mundi reconciliatione cruentè in pretium fuit oblata? Quicquid vestium circa sacerdotem est, passionis Christi aliquod mysterium designat, similiter quicquid in Missa peragitur. Cur separatim corpus à sanguine consecratur, nisi vt mors Domini repræsentetur, per quam corpus à sanguine separatum fuit? Si quis Apostolorum in mortis triduo consecrasset, iam etiam de facto corpus mortuum, sub speciebus panis, & sanguinem separatim sub specie vini constituisset. At nunc, quia Christus resurgens ex mortuis, amplius non moritur, semper iuncta sunt sub vtraque specie corpus & sanguis: quamuis ad mortis & passionis memoriam, corpus sub specie vini separatim consecretur, & sanguis seorsim in calice velut mysticè effundatur, qui semel verè & cruentè pro nobis effusus fuit. Iterum ergo Patri hic repræsentamus filii sui cruorem, *Et accedimus ad aspersionem sanguinis melius eloquentem quam Abel*: Sanguis illius (quod exterum à Deo est) poscebat vindictam; iste, quod illi proprium est, efflagitat misericordiam. Denuò, repræsentamus tunicam Ioseph, sanguine tinctam, & dicimus: *Protector noster aspice Deus, & respice in faciem sanguinolentam Christi tui.* Respice hoc corpus, vide an tunica filii tui hæc sit, quem fera pessima deuorauit: Vtique illius tunica est, non iam hœdi alicuius alieno, sed ipsius proprio perfusa cruore: effunde ergo super eam cor tuum, pietatis sinum, viscera misericordiæ; eiusque participes effice eos, qui eam tibi repræsentant.

Denique Memoriale est Resurrectionis, Ascensionis, aduentus Iudicis, ac omnium mysteriorum fidei nostræ. Sic enim orat Ecclesia: *Suscipe, sancte Pater, hanc oblationem, quam tibi offerimus ob memoriam Passionis, Resurrectionis, Ascensionis Iesu Christi Domini nostri, &c.* Cur putas, Christus hic sub diuersis quandoque se figuris manifestauit, nisi ad indicandum diuersa hic mysteria rememorari, in quibus filii Dei incarnati, corporisque assumpti diuersa forma fuit? Audi ex Thoma Cantiprato huius rei memorabilem Historiam. Duaci, in Ecclesia sancti Amati Episcopi, cum sacerdos in Pascha, communicato populo, corpus Christi super nudam terram stupefactus inuenisset, & flexis genibus eleuare tentasset: mox per se in aëra subleuatum panniculo, quo consecratos digitos sacerdos detergere solet, inhæsit. Clamans ergo Presbyter, Canonicos vocat, accurrunt illi, spectant in panno corpus viuificum in specie venustissimi pueri. Et mox, conuocato populo ad spectaculum præsentatur, & indifferenter nulli tanta cælitus visio denegatur. Hæc audiens fama vulgante, veni in oppidum quod prædixi. Accessi ad Decanum Ecclesiæ, cui optimè notus eram, petij videre miraculum. Præcipiente ipso, aperta est theca, cucurrit populus, moxque vbi pixis reuoluitur, clamant omnes: Ecce iam video, ecce conspicio Saluatorem. Stabam ergo attonitus, nihil videns, nisi speciem panis albissimi, nihilque mihi quidem conscius cur sacrum corpus cum cæteris non viderem. Nec diu mecum ista voluebam, cùm ecce vidi faciem in mensura ætatis plenitudinis Christi, spineam habentem coronam, & duas guttas sanguinis de fronte descendentes per faciem. Mox genibus flexis, cum lacrymis adoraui. Surgens, nec coronam in capite, nec sanguinem vidi, sed faciem hominis super omnem effigiem honorabilem & maiestuosam. Eam autem diuersi diuersimode sub vnius temporis spatio videre solebant. Alij in Cruce extensum, alij quasi ad iudicium venientem, plerique sub pueri forma. Hæc Cantiprato.

Certò etiam relatione didici, in Herkenrode Nobili Abbatia Dominarum Ordinis Cisterciensis, in Leodiensi ditione, Sacramentum miraculosum asseruari, in quo modo Christus conspicitur sub forma resurgentis, modò sub forma ascendentis, sic à diuersis sub diuersa figura frequenter fuit visus.

LECTIO III.

DE PRÆSENTIA REALI Christi in hoc Sacramento.

PROPOSITIO

Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicetur. Luc. 2.

PRophetia his verbis continetur de Christo, qui à Patre cælesti bis manifestè assertus fuit esse Filius Dei, cum magnificentia; in Baptismo scilicet, & in Transfiguratione, vbi ei acclamatum est: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite.* Et cùm tot miraculis idipsum testatus sit, nihilominus non defuturi erant plurimi, cùm Iudæi, tum Ethnici, denique & Hæretici, qui in eum credituri non erant, vt Deum, aut certè falso dogmate eius Incarnationem aut diuinitatem erant impugnaturi. His omni-

bus Christus futurus erat in ruinam,& in signum contradictionis. Sic Ebion & Cherintus spiritu contradictionis imbuti,negarunt Christum Deum esse: contra quos Aquila cælestis Ioannes, in Diuinitatis radios fulgurientes mentis oculos intendens,suum Euangelium è Cælo afferens,exorsus est à sublimi illo principio: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.*

Alij dixerunt quidem esse Filium Dei, sed asseruerunt Patre esse minorem. Sic Arius cum suis. Alij verò dixerunt non esse verum hominem, nec verum corpus assumpsisse, sed phantasmata. Sic Manichæi, & eorum sectatores. Alij denique duas in eo voluerunt personas. Sic cum suis asseruit Nestorius. Hi ergo omnes impegerunt fundamentum, Iesum Christum, & corruerunt, & qui erat Petra fidei,factus est eis Petra offensionis & scandali:& apparuit verum esse quod Symeon prophetarat. *Positus est hic in ruinam multorum, & in signum cui contradicetur.*

Hæc quoque Prophetia optimè conuenit Christo in hoc Sacramento: qui cùm illud instituerit, vt suæ immortalitatis ac æternæ resurrectionis nos consortes redderet, nihilominus cedit in ruinam multis, & in signum contradictionis, in scopum ad quem virulenta linguæ suæ iacula dirigant.

Primòquidem Iudæis in ruinam & signum contradictionis est. Quia cùm de hoc Sacramento eius loqueretur Christus dicens: *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Illi murmurantes & contradicentes, retrò abierunt dicentes: *Durus est hic sermo.* At verò fidelibus discipulis extunc in resurrectionem vitæ factum est, qui interrogati: *Nonquid & vos vultis abire?* Responderunt: *Domine, verba æternæ vitæ habes, ad quem ibimus?*

Secundò, Ethnicis & Gentilibus. Nam & hi obiecerunt Christianis, quod Deum suum comederent:& ob hanc causam aliqui eorum alieni à fide facti sunt, tanquam id magnæ stultitiæ, imò & impietati adscribentes, quod eum quem adoramus, manducemus. Sic illi nescierunt illud Apostoli: *Quod stultum est Dei, sapientius est omnibus hominibus.* Referunt quidam, Auerroëm Philosophum à fide nostra ob eam causam fuisse alienatum; dicebat enim: *Placet mihi lex Christianorum, sed quia Deum quem adorant, deuorant, moriatur anima mea morte Philosophorum.* Quasi dicat, ob hanc stultitiam legem illam repudio, ac Philosophorum legem præfero. Necdum legerat aut intellexerat illud Prophetæ: *Manducauerunt omnes pingues terræ.* Vbi interprete Augustino, respicit Propheta tempus legis gratiæ, in quo illi potentes, diuites, & sapientes terræ manducabunt panem dignum adoratione.

Tertiò malis Christianis. Hi enim vita sua pessima contradicunt: & sic multis: illorum fit in ruinam, quod in resurrectionem erat institutum. Licet enim credant, quasi tamen non credentes se gerunt, dum immunda conscientia accedentes, hoc Sacramentum non honorant, sed iniuria afficiunt. Ita & Ethnici cùm aduertunt adeò irreuerentem tractationem huius Sacramenti inter Christianos, vix credere possunt verè ibi Deum contineri.

Refert Historia Iaponica, quendam nobilem ex India audisse Xauerium Indiæ Apostolum concionantem, tres in orbe Religiones diuersas inualuisse; Iudaïcam, Mahometanam & Christianam; Christianamque securam esse ad salutem. Hoc audito, impulsum quadam curiositate, optasse videre exercitia illarum Religionum in locis vbi illæ celebriores erant. Quapropter in Palestinam profectus, vbi adhuc reliquiæ Iudæorũ Synagogas suas conuocant, considerauit eorum cæremonias, sabbata, sacerdotes, leges, sacrificia. Exinde in Turciam pergens, ibidem considerat leges Mahometi, ritus, templa, precandi modum, sacerdotia. Tandem ad Europam progressus, contemplatur cæremonias Christianorum, sacramenta, sacerdotes, modum quoque viuendi, flagitia & vitia in Christianis regnantia. His omnibus visis, cùm in Indias regressus, à suis interrogaretur de tot diuersis in orbe Religionibus, quænam sibi arrisisset? Respondet: Censeo Iudæorum Religionem, inimicam quandam superstitionem continere: Turcarum verò congregationem censeo velut porcorum esse colluuiem. Denique, censeo Christianorum Religionem esse audacem stultitiam; quia cùm se incarnati Dei corpus comedere dicant, in omnes tamen voluptates ac vitia liberè proruunt. Sic nimirum improba Christianorum vita fidei maculam aspergit, & infideles ab illa auocat, & verè stulta audacia, Christianum se dicere, & vitam improbam ducere, Christi Deificum corpus credere, & frequenter sumere, attamen flagitiosa vita illi contradicere, & infamiam inferre.

Quartò, hoc Sacramentum Hæreticis positum est in signum cui contradicitur; negantes enim illi veritatem corporis Christi, figuram tantùm comminiscuntur; & Ecclesiam idololatriæ, superstitionis, magiæ accusant. Inter primos qui publicè veritati huius Sacramenti contradixerunt, recensetur Berengarius Andegauensis Archidiaconus, qui Ecclesiam turbauit circa annum millesimum quinquagesimum: sed condemnatus fuit à quinque Conciliis, Romano & Vercellensi sub Leone IX. Turonensi, sub Victore II. vbi comparuit, & conuictus fuit: nihilominus paulò post rursus populos seducere præsumpsit. Iterum ergo condemnatus est à Romano Concilio sub Nicolao II. vbi etiam comparauit, & abiurauit hæresim. Sed vel ficta fuit abiuratio, vel valdè inconstans, nam iterum relapsus est. Quintum ergo Concilium sub Gregorio VII. iterum Romæ conuocatum fuit, & receptus est ad pœnitentiam, cum hac fidei professione.

Ego Berengarius, corde credo, & ore confiteor panem & vinum, quæ ponuntur in altari, per mysterium sacræ orationis, & per verba nostri Redemptoris, substantialiter conuerti in veram ac propriam carnem & sanguinem Iesu Christi: & post consecrationem esse Christi corpus, quod natum est de Virgine, & pependit in Cruce, & quod sedet ad dexteram Patris; & verum sanguinem, qui de latere eius effusus est, non tantùm per signum & virtutem Sacramenti, sed etiam in proprietate naturæ, & veritate substantiæ, sicut in hoc breui continetur, & ego legi, & intelligitis. Sic credo, nec vltra hanc fidem vlterius docebo. Sic me Deus adiuuet, & hæc sacra Euangelia. In hac confessione sine abiuratione (quæ fuit eius secunda, nam prima paulò aliter habetur de Consecratione, distinctione 2.) nouem annis perseuerauit, moriens Catholicus anno millesimo octuagesimo, vt multi tradunt, licet Baronius id certò asseuerare non audeat. Mortem tamen timebat, & grauiorem damnationem, ob perditionem tot animarum quas seduxerat, nec poterat reuocare ad verita-

tem, quia iam pœnis æternis obnoxiæ cremabantur. Dies autem obitus eius dies Epiphaniæ siue Apparitionis Domini, vnde moriens dicebat: *Hodie apparebit mihi Dominus Iesus Christus, propter pœnitentiam (vt spero) ad gloriam, vel propter alios (vt timeo) ad pœnam.* Illud verò non est prætereundum quod S. Fulbertus Episcopus Carnotensis illius errores doctrinamque pessimam præuiderit, adolescente adhuc Berengario. Cùm enim mortis vicinus; decumberet, multis ad eum conuenientibus, adfuit & Berengarius. At eum eiici curat, protestans se vidisse immanem Dæmonem illius humeris incumbentem, qui blando anhelitu multos allicere videbatur. Iam in spiritu Deus ei reuelabat huius viri afflatu per prauam doctrinam multos seducendos. Ita refert Guillelmus Bibliothecarius lib. 3. de gestis Angelorum,

Hanc verò historiam fusiùs referre volui, vt videant hæretici quem Antesignanum sint secuti, vt si sequantur errantem, tandem & sequantur pœnitentem. Non ignorant ipsi eius pœnitentiam & publicam abiurationem, sed veneno inuidiæ excæcati, in Ecclesiam Christi conspirant: & putantes eam diruere, præcipuam eius columnam nituntur conuellere. At quia nequeunt conuellere, in signum ponunt cui contradicant, & maledictæ linguæ tela contorqueant.

Maximè Caluinus & Zuinglius, qui sunt quasi peruersi illi senes inueterati dierum malorum, de quibus apud Danielem, dum ob hoc Sacramentum idololatriæ & adulterij accusant Ecclesiam verè castam Susannam. Canes rabidi & fœtidi inclamant contra lucentem lunam. Noctuæ cæcutientes ægrè ferunt radiantem hunc veritatis solem. Paucis vero ratiunculis putant hanc conuellere veritatem corporis Christi, illamque abnegant quia non comprehendunt: quasi Deus non possit plura facere quàm ipsi comprehendere. Imò cum multa coram nobis posita etiam naturalia, non satis comprehendat ratio humana; quid mirum si perfectè non possit attingere sublimia hæc mysteria.

Audiant ipsi quid Esdræ contigerit. Cum sublimioribus Dei mysteriis scrutandis nimis inhæreret, apparuit ei Angelus, tres proponens quæstiones, & dixit: *Extendens excessit cor tuum in sæculo hoc, & comprehendere cogitas viam Altissimi. Ideo missus sum tres similitudines proponere coram te, de quibus si mihi renunciaueris vnam, docebo te quæ desideras. Vade, pondera mihi ignis pondus, aut mensura mihi flatum venti, aut reuoca mihi diem qui præteriit.* Et respondit, & dicit: *Quis natorum poterit facere, vt me interroges de his?*

Et dixit Angelus: Si essem interrogans te: *Quantæ habitationes sunt in corde maris, aut quantæ venæ in principio abyssi, aut quantæ venæ sunt super firmamentum; aut qui sunt exitus Paradisi?* diceres mihi fortassis: *In abyssum non descendi, neque in infernum adhuc, neque in cœlum vnquam ascendi.* Nunc autem non interrogaui te nisi de igne, & vento, & die per quam transisti, & à quibus separari non potes: & non respondisti mihi de eis. Et dixit iterum Angelus: *Tu quæ tua sunt tecum ab adolescentia, non potes cognoscere: Et quomodo poterit vas tuum capere Altissimi viam?*

Hæc eadem proponimus nos illis, qui hoc mysterium scrutari volunt, & comprehendere sui intellectus angustiis; vt tandem præsumptionem suam agnoscant & resipiscant. Approbamus interim pium Christianorum zelum, qui in hoc mysterio suum exercent & intellectum & affectum. Hi non sicut illi ruminatores in fide, quæ sunt fidei volunt comprehendere, de quibus verum est illud Oseæ; *Super vinum & triticum ruminabant, recesserunt à me*: Sed sicut animalia munda, per sacram meditationem ruminant, & considerant hoc magnum pietatis Sacramentum. Hi ponderant pondus ignis, diuini pondus amoris, in sui intellectus affectus bilance; amoris inquam quem hîc effudit Filius Dei: sciunt verò se nunquam satis illum amorem posse intelligere. Hi etiam mensurant flatum venti, hoc est, diuinæ misericordiæ & bonitatis afflantem Spiritum considerant, qui se per hoc Sacramentum ab Oriente vsque in Occidentem, à Meridie vsque in Septentrionem extendit; & animis Fidelium inserit. Sciunt verò se intellectus aut affectus mensura, non posse adæquare aut comprehendere, quæ sit hîc latitudo aut longitudo, profundum aut altitudo, diuinæ hîc afflantis & perflantis nosmi- sericordiæ. Denique hi reuocant diem qui præteriit; dum diem sacratissimæ Passionis Domini, quæ hîc repræsentatur, in memoriam reuocant; & simul dies quos illi Passioni, & huic memoriali amoris ingrati, in peccatis aut tepore contriuerunt, per cordis amaram contritionem; & nouum animi feruorem recogitant.

Absit ergo à cordibus Fidelium, vt putent hoc mysterium ratione naturali posse perfectè intelligi, quandoquidem per Antonomasiam rectè vocetur, *Mysterium fidei*, in quo intellectus & sensus se debent captiuare in obsequium Christi.

Subtiliter quidam depinxerunt fidem instar speciosæ Virginis, quæ coronam gestabat in capite, & labia eius aurea inaure clausa erant; pedibusque illius substrati iacebant quinque milites necati & emortui, manu autem gerebat velut catenam auream, qua Principem quendam circumligatum & captiuum circumducebat. Omnia hæc indicabant ea, quæ in hoc geruntur mysterio.

Primò quidem fides Virgo pingitur, vt eius indicetur & puritas & integritas: debet enim pura esse, nullius erroris macula infecta, debet esse & integra, quia omnes debent articulos ab Ecclesia & Christo propositos credere: vt ne vnus quidem desit, vel minima in vllo vacillatio adsit.

Secundò coronam gerit in capite, tum vt eius denotetur excellentia, qua fidem humanam omnino supereminet: tum vt indicetur esse Regina Deo appropinquans, & nos ad illum trahens, nos illo primo vinculo vniens, vt cœli coronæ faciat consortes.

Tertiò inauris eius obserans labia, significat fidem ex auditu procedere, linguam verò eius mysteria non posse perfectè explicare, sed potius sacro quodam silentio debere adorare.

Quartò in manu funis aureus, quo regem captiuum ducit, significat intellectum qui in homine dominatur, & inter potentias eius excellit, captiuum esse sub fide in obsequium Christi: vt credat quæ sunt fidei sine multa ratiocinatione, subiiciatque se, licet ratio naturalis contradicat.

Quintò pedibus eius milites substrati velut suffocati, sunt sensus humani, qui in fide mysteriis inermes sunt, & viribus priuati: maximè in hoc mysterio Eucharistico, quia ibi oculus non videt, tactus non attingit, nec gustus aut odoratus percipit, quod velatum continetur.

Interim vt intelligas quomodo hæretici duro

& rebelli corde huic mysterio contradicant, tot committo testimoniis: audi breuiter irrefragabilia testimonia, quæ proponit eis Ecclesia. *Columna & firmamentum veritatis*, quibus manifestè arguit eos esse rebelles lumini.

ARGVMENTA ECCLESIÆ Catholicæ veritatem hanc stabilientia.

PRimò proponit Ecclesia promissionem Christi de hoc Sacramento, quæ habetur apud S. Ioannem cap. 6. *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita: Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, &c. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Quid omnibus his clarius? Quibus verbis potuisset mentem suam plenius aperire? Nec sine mysterio addit bis, *verè cibus, verè potus*, vt iam eos condemnet, qui negant verè in cibum, verè in potum dari nobis carnem illam & sanguinem: sed solum figuratiuè dari, aut symbolicè & significatiuè, non realiter, non in veritate. Quid habent hic respondere, nisi: *Quomodo potest hic carnem suam dare ad manducandum?* Sed hæc est vox infidelis eorum qui primi huic Sacramento increduli fuere, dum tunc à Christo promitteretur; quam licet non eodem sensu, eadem tamen incredulitate, nostri imitantur hæretici. Et aduerte Diuum Ioannem non amplius agere de hoc Sacramento toto suo Euangelio; supponit quippe eius esse debere satis notam veritatem, ex illis Christi disertis verbis, quæ ipse specialiter Euangelij sui capite sexto proposuerat; vnde nec eius repetit institutionem cùm agit de cœna, quod aduertit D. Augustinus libro tertio de consensu Euangelistarum capite primo.

Secundò proponit eis Ecclesia claram huius promissionis exhibitionem & Sacramenti institutionem, in qua disertis verbis exprimit Saluator: *Hoc est corpus meum.* Et signata est hæc institutio Christi per quatuor eius irrefragabiles Secretarios & Notarios, Matthæum, Lucam, Marcum, & Apostolum Paulum: qui omnes, licet scripserint diuersis locis & temporibus, eundem tamen sensum expresserunt; & & nemo eorum dixit: *Hoc significat Corpus meum*, vel *hoc est figura Corporis mei.* Ergo credendum est voci veritatis, & authentico Euangelistarum, & Apostoli instrumento, iuxta proprietatem verborum. *Qui auctor est muneris, testis est veritatis*, inquit Eusebius Emissenus. Et bene ponderandum est, quod Christus vltimum suum testamentum condiderit, & legatum amoris in illo testamento, sponsæ suæ ac filiis consignarit. Cum igitur in testamentis proprietas sit sectanda verborum, cur non interpretabimur propriè omnino ab illo dici: *Hoc est corpus meum?* Et nullo modo significari, *Hoc est figura Corporis mei?* Si quis testamento alteri legasset domum, aut pallium, an is deberet esse contentus figura repræsentante illam domum aut pallium? vtique, si solum intelligitur, hoc est corpus meum, id est hoc significat aut figura est corporis mei; iam de Agno quem comederat, potuisset dicere, Hoc est corpus meum Quia Agnus Paschalis apertissima fuit figura Christi immolandi in Cruce.

Cum itaque figuræ ad antiquum spectarent testamentum, & panes quoque propositionis ac manna figura forent nostri Sacramenti; nobis in lege Euangelica debetur veritas, nobis datum est legatum pretiosum amoris, non panis, figurans sed Deificum corpus olim per manna & propositionis panem figuratum. Si hæretici essent boni filij, crederent Patri suo testamentum condenti: crederent Matri suæ Ecclesiæ, hæc de amore Parentis, & testamento eius filij attestanti. Crederent mysteriorum eius Secretariis ab eo electis, à Spiritu sancto designatis, veritatem apertis verbis attestantibus, nec tropos quærerent, figuras ac metaphoras, doni huius pretium & valorem eleuantes, imò euacuantes.

Quartò proponit iterum Apostoli Pauli auctoritatem dicentis: *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio Sanguinis Christi est? Et panis, quem frangimus, nonne communicatio Corporis Christi est?* Et iterum: *Qui manducat & bibit indignè, reus erit Corporis & Sanguinis Domini: Iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans Corpus Domini*, quibus omnibus verbis satis asserit Apostolus veritatem corporis & sanguinis: alioquin si est solum figura, indignè sumens non verè communicaret corpori & sanguini, nec verè reus esset Sanguinis & Corporis Domini, neque opus esset, vt diiudicaret ibi esse Corpus Domini. Reus ergo Corporis Domini dicitur, quia indigna sumptione, quantum in se est, iniuriam facit præsentiæ Corporis Christi.

Quintò proponit eis plurimas Conciliorum generalium definitiones, in quibus tota Ecclesia repræsentatur. Vbi in pondere Sanctuarij res fidei ponderantur, ad quæ conuocantur & concurrunt ex omnibus nationibus eximij pietate viri scientiaque præstantissimi, ab Oriente, Occidente, Meridie, Septentrione, quorum auctoritati obniti stultissimum est & impium maximè ob Spiritus S. auctoritatem Conciliis generalibus infallibiliter assistentem. An fortè per mille quingentos annos Spiritus sanctus Ecclesiam in errore deseruit? An sponsa Christi à sponso tanto tempore deserta est, & permissa frustulum panis pro Deo, siue Dei incarnati corpore adorare, & idololatriæ (vt inclamant) vacare? Itane vera fide ac religione concidente, contra Ecclesiam Christi portæ inferi præualuerunt tali erroneo dogmate inualescente? Blasphemiæ vox ista est, & dementiæ adscribenda. Si errauit, ô Christe, Ecclesia Sponsa tua, tu eam decepisti: Credidit enim quod dixisti, quod disertis verbis docuisti. Te adorauerunt in hoc Sacramento, regna, nationes, populi vniuersi; quia te hic præsentem vsque ad consummationem sæculi ex tuo promisso, ex tua assertione, crediderunt verè nobiscum, Deum verè Emanuelem. Crediderunt voci magnæ de throno dicenti, *Ecce Tabernaculum Dei* (hoc est Corpus Christi, in quo Deitas habet tabernaculum suum) *cum hominibus, habitabit cum eis, & ipsi populus eius erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus.* Apo. 21.

Sextò proponit eis tot attestationes sanctorum Patrum, ab ipsis Apostolis per singula sæcula, constanter hanc veritatem docentium & voce & scriptis. Authoritates eorum sigillatim à primo sæculo post Christum vsque ad hæc tempora videre potes apud Bellarminum, & alios hac de re specialiter tractantes. Quorum recitationi prolixæ supersedeo, quia luce clarior est eorum doctrina, quam solæ noctuæ erroneæ, caliginem amantes, repudiant: Neque verò aliqui ex illis sanctis Patribus, solum asserunt hic veritatem Corporis Christi, sed etiam falsam interpretationem hæreticorum nostrorum manifestè excludunt. Sic D. Damascenus dicit: *Non est figura Corporis aut Sanguinis, sed est ipsummet Corpus* Videtur inter cæteras auctoritates sancto-

rum Patrum homilias, quæ leguntur infra octauam Corporis Christi in Ro. Breuiario ex D. Hilario, Cyrillo, Ambrosio, Cypriano, Chrysostomo, Augustino; quæ ita euidenter hac de re loquuntur, vt mirum sit, adhuc reperiri animas adeo instabiles & infensatas, quæ malint credere duobus aut tribus ministris satanæ, spiritu contradictionis agitatis, quàm tot testibus omni exceptione maioribus, in cælo modo regnantibus.

Sed dicet hæreticus, SS. Patres vtuntur hîc nomine figuræ: nam dicit Augustinus: *Non dubitauit Dominus dicere, hoc est corpus meum, cum signum daret corporis sui*, ita ille contra Adimantum cap. 12. Respondeo, Cum vtuntur Patres nomine signi aut figuræ, in hoc sacramento, non excludunt veritatem, neque vnquam dicunt solam esse figuram, aut solum signum. Quia ergo hoc Sacramentum ita continet Christum inuisibiliter sub specie visibili, vt simul sit signum eius, & repræsentet ipsum vel pro nobis crucifixum, vel, vt in cælo existit, gloriosum; ideo sub hac ratione ei nomen signi aut figuræ, potest competere. Itaque corpus Christi absque dubio ibi est, quia tamen ibidem est sub quodam Sacramento, sacrum signum debet esse: signum inquam non vacuum, sed plenum eodem corpore, seipsum sub propria specie repræsentante. Sic nomen figuræ potest ei competere sine veritatis exclusione. Nam & filius Dei ab Apostolo vocatur, *figura substantiæ Patris*, non quia veritate eiusdem substantiæ careat, sed quia per eam Patrem repræsentet. Vnde Diuus Anselmus ita de hac re loquitur: *Christi benedictione panis fit corpus eius non significatione tantum, sed etiam substantiæ; nec enim ab hoc Sacramento figuram omnino excludimus, nec eam solam admittimus: veritas est, quia Corpus Christi est: figura est, quia immolatur quod incorruptibile habetur.*

Ansel de diuin. Officiis.

Septimò proponit eis innumera miracula, quibus tanquam sacris sigillis, hæc veritas est confirmata, ita vt merito hic quilibet nostrum dicere possit cum D. Augustino: *multa sunt, quæ ingremio Ecclesiæ Catholicæ iustissimè me tenent. Tenet consensus populorum atque gentium. Tenet auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata.* Pleraque ex his miraculis referunt Garetius de Euch. Aucroultius in floribus, speculum exempl. v. Eucharistia.

Hic solum rememoro aliquot, quibus notum fiat ipsos dæmones coactos fuisse agnoscere præsentiam Christi in hoc Sacramento, cuius vi corporibus obsessis sunt expulsi: ita vt hac in parte agnoscamus hæreticos quosdam dæmonibus peiores esse, qui nulla miraculorum virtute ad confessionem veritatis adduci possunt. Ac primo exemplum habemus in vita S. Bernardi, qui virtute huius Sacramenti publicè in Ecclesia Mediolani è Matrona nobili satanam eiecit. Rem sic refert Guillelmus Abbas. Adducta ad Ecclesiam sancti Ambrosii Matrona, conuersus ad populum numerosissimum, orare iubet attentius, & Clericis, ac Monachis secum iuxta altare consistentibus, mulierem ibidem iubet constitui ac teneri. Illa vero reluctans, & vi diabolica, non naturali virtute recalcitrans, non sine aliquorum iniuria ipsum Abbatem pede percussit. Quem diaboli ausum mansuete ipse contempsit, & in eius expulsionem non indignatione iræ, sed humili supplicatione Deum inuocat adiutorem, & ad immolationem hostiæ salutis accedit. Quoties tamen eandem hostiam signat toties ad mulierem conuersus, eodem signo crucis edito, spiritum nequam fortis athleta impugnat. Nam & ille malignus quoties aduersus cum crucis signum intenditur, percussum se indicans acrius sæuit, & recalcitrans contra stimulum, quidnam toleret prodit inuitus. Expleta autem oratione dominica efficacius hostem aggreditur. Patenæ siquidem calicis Domini corpus imponens, & mulieris capiti superponens, sic loquebatur: *Adest, inique spiritus iudex tuus: adest summa potestas, iam resiste si potes; adest ille, qui pro salute nostra passurus: nunc, inquit, Princeps huius mundi eiicietur foras. Hoc illud corpus, quod de corpore Virginis sumptum est, quod in stipite crucis extensum est, quod in tumulo iacuit, quod de morte surrexit, quod videntibus Discipulis ascendit in cælum. In huius ergo maiestatis terribili potestate, tibi spiritus maligne, præcipio, vt ab hac Ancilla eius egrediens, contingere eam deinceps non præsumas.*

Cumque eam inuitus deserens, & vltrà manere non valens atrocius affligeret, tam magnam iram, quam modicum tempus habens; rediens Pater ad altare fractionem hostiæ salutis ritè compleuit, diffundendamque in populo pacem ministro dedit: & confestim pax & salus integra mulieri est reddita. Satanque, quantæ sint efficaciæ viuifica mysteria, non tam confessione, quàm fuga coactus est ostendere.

Simile exemplum anno 1565. contigit Laudini: vbi ab vrbis Episcopo à dæmone est liberata quædam, cui nomen Nicolaa, per exhibitionem sacræ Eucharistiæ cum adiuratione sacra, simili huius à Bernardo pronunciatæ. Et cum præsentiam Christi non posset ferre Dæmon, admirandis planè modis obsessæ corpus torquebat; atque interrogatus cur ita timeret, & sese agitaret ad præsentiam huius panis? publicè respondit, se pane illo torqueri, propter vocem, *hoc est*: Alludebat autem ad formam consecrationis huius Sacramenti, quæ efficit, vt ex pane verum Corpus efficiatur Christi Domini & Iudicis tam hominum quàm dæmonum. Sæpius ergo hac confessione repetita, tandem cum fragore egrediens, fœtidissimisque vestigiis relictis, liberam reliquit hanc obsessam. Adfuerunt hominum decem millia, Notarii publici acta scriptis consignarunt, quia & hoc præsertim agebatur contra Caluinistas, vt diuino testimonio probaretur veritas Corporis Christi in hoc Sacramento. Vnde & multi in fide confirmati sunt, & aliqui hæresim abiurarunt huic spectaculo præsentes. Latius refert historiam hanc Florimundus Remundus, qui & ipse præsens fuit, hocque miraculo ne in hæresim laberetur, præseruatum se fuisse fatetur.

Remundus l. 2. c. 12. de ortu hæres.

Tertium eiusdem argumenti exemplum subiicio, ex Thoma Cantiprato. Anno 1231. hæreticus quidam conabatur omni arte Fratrem quendam Ordin. Prædicatorum in hæresim allicere. Cùm frustra id sæpius tentasset, tandem ait: Cùm pertinax mihi credere nolis, si fidem mihi adhibere volueris, ostendam tibi Christum, ac Matrem eius cum Sanctis. Præstigias suspicatus Frater ille, ait se crediturum si ostendat. Gaudens hæreticus, diem statuit. Die condicto, defert secum Religiosus Eucharistiam pixidi inclusam. Venere ambo in specum montis altissimi, exinde in amplum Palatium luce mira circumfulgens. Vbi aspiciebatur Rex solio insidens, sidereo lumine micans, Reginaque illi assistens, & multi inclyti viri in gyrum. Hæreticus ingressus genua flectit & adorat, Religiosus ex parte atte-

nitus; nullum tamen adorationis ſignum exhibuit. Quidni inquit hæreticus, Chriſtum, Matremque & Superos veneraris? Accede & fidei noſtræ arcana intellige. Accedit Religioſus, & pixidem aperiens ad Reginam, dicit; *Si mater Dei es, ecce Filius tuus, ipſum, agnoſce & adora, & te ego agnoſcam & venerabor.* Statimque totum illud ſpectaculum euanuit cum fulgore: illi autem tenebris circumfuſi, vix è ſpelunca, ad montis faſtigium euaſere. Quibus ſpectris agnitis, hæreticus ad fidem Catholicam eſt conuerſus. Nempe cum plurima in teſtimonium veritatis edita fuerint miracula, numquam potuere hæretici vllum in ſuæ fidei teſtimonium producere miraculum; nec id permittet Deus, ne falſitatem approbare videatur. Attendant hæc, & ſepoſito velamine, quod ſuper oculos cordis geſtant, ad veritatis lucem reſpirent, nec ſint ipſis dæmonibus veritatem hanc agnoſcentibus excæcatiores.

Addo hic, quod & ipſa animalia irrationalia quandoque veritatem hic latentem miro quodammodo agnouiſſe, ex certis legamus teſtimoniis, quæ & ipſos rebelles hæreticorum animos merito debeant confundere. Notum eſt quod Toloſæ accidit miraculum editum à B. Antonio de Padua, quo Hereſiarcha Bouillus ad ſanam mentem eſt reductus. Nam cum diſputaſſet hic publicè cum ſancto viro, contendens in Euchariſtia non eſſe verum Chriſti corpus, & iam conuictus eſſet; palam cunctis audientibus dixit ſe tum demum crediturum in Euchariſtia haberi verum Chriſti Corpus, ſi huiuſmodi miraculum contingat: Triduana, inquit, ergo inedia iumentum famelicum reddam, poſt triduum producam illud in populi conſpectum, paratasque eſcas proponam. Tu ſtabis ex aduerſo cum tuo illo, vt dicis, corpore Domini, ſi iumentum poſthabito pabulo tuo properauerit ad adorandum Deum tuum, Eccleſiæ tuæ fidem complectar. Accepit conditionem Vir Sanctus, dies tanto certamini dicta, qua adueniente omnes vndique in plateam conueniunt. Adducitur ab Hæretico famelicus mulus. Sanctus interim Miſſam celebrat in proximo ſacello, qua peracta egreditur ad populum maxima reuerentia geſtans Euchariſtiam. Proponitur ante mulum congrua pabuli copia ex vna parte, ex altera autem profertur Euchariſtia. Tum Sanctus, ad animal conuerſus cunctis audientibus, & exitum rei præſtolantibus: *In virtute, inquit, & nomine Creatoris tui, quem in manibus licet indignus teneo, tibi præcipio, confeſtim huc humiliter accedas, & eam quam par eſt illi præſtes reuerentiam, vt hinc perſpicuè intelligat peruerſitas hæreticorum, omnem creaturam ſuo ſubdi Creatori, quem dignitas ſacerdotalis in altari contrectat:* His dictis dimittitur ſuæ libertati bellua, fræna illi laxantur, ac protinus neglecto pabulo ante oculos poſito, vſque ad poplites dimiſſo capite, & coram diuiniſſimo Chriſti corpore genua curuans mirabiliter concidit. Ibi Catholicorum lætitia incredibilis, hæreticorum confuſio maxima: Hæreſiarcha Catholicæ ſe Eccleſiæ reddidit, hæreſim peſſimam deteſtatus. Refert quoque Beatus Bonauentura fuiſſe ouiculam ſancto Franciſco, quæ ſoleret ingredi Eccleſiam: cùmque in ſacratiſſima Miſſa de more attolebatur Euchariſtia à præſentibus adoranda, caput inclinans genua flectebat, aliáque ſigna exhibendi cultus præſtabat, vt cuncti id conſpicati obſtupeſcerent, & ad omnem reuerentiam maximè inflammarentur.

Denique ſcribit Thomas Cantiprato accidiſſe, vt quidam fures argenteum vaſculum in quo condita erat Euchariſtia, furto ſurriperent; & fugientes ſacratiſſimum corpus ſub aluearc quoddam proiicerent. Poſt aliquot dies, Dominus aluearis videt apes certis horis, dimiſſis operibus ad cibos conuehendos, totas eſſe in quodam mellifluo concentu edendo. Cùmque fortè de media nocte ſurrexiſſet, conſpicatur ſupra alueare illuſtriſſimam lucem, ſuauiſſiméque præter omnem modum modulantes apes. Rei nouitate inſinuata & prorſus admiranda perculſus, Dei monitu intimo agitatus, rem defert ad Epiſcopum. Is plurimis ſecum aſſumptis eò ſe conferens, apertò aluearí videt vaſculum elegantiſſimè effectum candidiſſima cera, propè aluearis faſtigium. In eo repoſita erat Euchariſtia, circa illud choros apum circumſonantes, & excubias agentes. Acceptum igitur Epiſcopus Sacramentum, maximo cum honore in templum reportauit, quò multi accedentes ab innumeris ſunt morbis liberati.

LECTIO IV.

DE MIRABILIBVS CONTENTIS in hoc Sacramento.

PROPOSITIO I.

Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors & miſerator Dominus, eſcam dedit timentibus ſe. Pſal. 118.

IN hoc Euchariſtico myſteriorum myſterio, in quo Dei potentia ſapientiæ admirabili coniuncta elucet, nec ſatis ab intellectu humano concipi aut laudari poteſt, meritò vtimur verbis Prophetæ: *Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius?* Eluxit mirè diuina potentia ſæculi initio dum ſummis ima coniungens, confœderauit ſpiritum vitæ, cum limo terræ, in hominis formatione. Eluxit & illa in progreſſu ſæculi, per tot prodigia in terra, aquis, aere, per virgam Moyſis patrata.

At magis admirabilis eſt in ætate nouiſſima mundi, dum prodigium à ſæculis inauditum exhibetur, virginitas iuncta cum maternitate, maternitas fœdus habens cum virginitate, in illa quæ parit ſine corruptione; quæ grauida eſt ſine grauamine, & puerpera ſine dolore. Sed maximè dum *Verbum*, *Anima*, *Caro*, Trinitas mirabilis coniunguntur, & fiunt vnum non confuſione ſubſtantiæ, ſed vnitate perſonæ. Hanc Trinitatem in ſubſtantia, vnitatem in perſona, exhibuit nobis Trinitas in perſona, vnitas in ſubſtantia. Iterum verò innouantur ſigna, augentur mirabilia, creſcunt Dei miracula, dum Verbum Caro factum, in hoc ſe ſiſtit Sacramento, mentium edulium. Pauca verò hîc ex innumeris mirabilibus attingemus.

MIRABILE PRIMVM.

PRimum Mirabile, quod hîc credit fides, eſt, totam ſubſtantiam panis & vini per conſecrationem conuerti in ſubſtantiam Corporis & Sanguinis Chriſti, ita vt propterea hæc conuerſio vocetur *Transſubſtantiatio*, & ab aliquibus ſanctis Patribus, *Transelementatio.* Non eſt er-

go hæc conuersio similis conuersionibus naturalibus: quia in his fit solum vt diuersæ formæ sibi in eodem subiecto succedant: vt autem tota substantia conuertatur in totam substantiam, non potest fieri, nisi virtute ipsius Dei; ad hoc nullius agentis naturalis virtus potest attingere. Quapropter hæc conuersio est omnino supernaturalis, & ideò ineffabilis & incomprehensibilis, licet ex aliis mutationibus à Deo factis, declarent sancti Patres eam possibilem esse. Quantis vtimur exemplis, inquit Diuus Ambrosius, vt probemus non hoc esse quod natura formauit, sed quod benedictio consecrauit: maiorémque esse vim benedictionis, quàm naturæ, quia benedictione etiam natura ipsa mutatur? Virgam tenebat Moyses, proiecit eam, & facta est serpens. Rursus apprehendit caudam serpentis, & in virgæ naturam reuertitur. Currebant Ægypti flumina, puro aquarum meatu, subitò de fontium venis sanguis cœpit erumpere. Rursus ad Prophetæ preces cruor cessauit, aquarum natura remeauit. Circumclusus erat vndique populus Hebræorum, hinc Ægyptiis vallatus, inde mari clausus: Virgam leuauit Moyses, separauit aquas in murorum speciem, & inter vndas via pedestris apparuit. Iordanis retrorsum conuersus, contra naturam in sui fontis conuertitur exordium. Nonne hic claret naturam vel maritimorum fluctuum, vel fluuialis fluxus esse mutatam? Sitiebat populus, tetigit Moyses petram. Nunquid non præter naturam operata est gratia, vt aquam vomeret petra, quam non habebat natura? Marath fluuius amarissimus erat, nec bibere poterat populus. Misit Moyses lignum in aquam, & amaritudinem suam aquarum natura deposuit, quam infusa subitò gratia temperauit. Sciamus ergo maioris esse virtutis gratiam, quàm naturam. Et si tantùm valuit sermo Eliæ, vt ignem de cœlo deponeret; non valebit Christi sermo, vt species elementorum mutet? Si de cunctis mundi operibus, *ipse dixit, & facta sunt*, qui potuit ex nihilo facere quod non erat; non potest ea quæ sunt, in id mutare quod non erant? An minus est nouas rebus dare, quàm mutare naturas? Præter naturæ ordinem virgo generauit, & hoc quod conficimus corpus, ex virgine est. Quid quæris naturæ ordinem in Christi Corpore, cùm præter naturam sit ipse Dominus Iesus natus ex virgine? Sic ergo Ambrosius, sic & alij Patres, ex cæteris mirabilibus Dei, admirabilem hanc conuersionem confirmant: quia multa miracula antiquitus præcesserunt, vt ad miraculorum miraculum viam sternerent, eiusque fidem adstruerent; fidem scilicet Incarnationis, ex qua innumera debebant oriri miracula & mysteria, quorum omnium compendium continet hoc Sacramentum.

MIRABILE SECVNDVM.

SEcundum Mirabile, quod hic asserit fides, & ex priori sequitur, est accidentia quæ ibi remanent esse sine subiecto. v.g. albedo, rotunditas, sapor. Absit enim vt dicamus inesse pani, quandoquidem tota panis substantia, etiam materia, in Christi Corpus sit conuersa. Et ita licet visus, gustus, odoratus, tactus, iudicent ibi esse panem; decipiuntur, nisi à fide corrigantur.

Olim Isaac dum Iacob ad eum accessit, in omnibus sensibus deceptus fuit: in visu, quia caligabant oculi: in odoratu & gustu, quia putauit se comedere de venatione: in tactu, ob pelles hœdi, quibus Iacob erat circumuelatus: sola vox ei non imposuit, nec decepit: *Vox quidem, vox Iacob est*. Ita in hoc mysterio sensus omnes decipiuntur, solus auditus eos corrigit, credens verbo Christi, & redigens in obsequium fidei. Neque etiam accidentia illa dici possunt inhærere Corpori Christi: neque enim illud (vt ibi apparet) album est, aut rotundum, aut instar panis sapidum, cùm sit gloriosum. Vestitur tamen & circumuelatur hisce accidentibus, licet ei non insint; voluitque Deus illa permanere ad significationem mysterij, & exercitium meritumque nostræ fidei. Vis ergo scire quid sint hæc accidentia? Quid ibi species sacramentales agant?

Primò quidem rectè dixerim, velum esse species illas, & quidem sacrarium, intra quod latent Sancta Sanctorum, humanitas scilicet diuinitati coniuncta.

Secundò, dico esse nebulam operientem gloriam Domini, siue *nubem illam leuem*, intra quam latens *commoratur in Ægypto nostra*, quamdiu per fidem ambulamus donec ad vultus speciem pertingamus. Psal. 19.

Tertiò, vmbra sunt, contegens fulgurientes Solis nostri radios, quos aliàs in propria specie infirmi oculi nostri sustinere, aut intueri non possent. Interim temperatos lucis suæ radios, per hanc vmbram iacit in corda nostra: dum deuotionis ac gratiæ lumen, per hoc Sacramentum in nobis accendit, *donec adspiret dies, & inclinentur vmbræ*. Tunc enim pascet nos in meridie fœlicitatis æternæ, *& in lumine videbimus lumen*, in lumine æternitatis, lumen Diuinitatis.

Quartò, accidentia siue species illæ sacramentales conficiunt parietem, retro quem Sponsus noster latet: ita vt hic verè dicere possimus cum Sponsa: *En ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos*. Nam rectè sancti Patres per *Parietem nostrum* intelligunt carnem quam ex nobis assumpsit: appropinquauit enim parieti; dum adhæsit carni: & sicut paries occultat eum qui post parietem est, sic caro occultabat diuinitatem. Tamen paries ille habebat fenestras & cancellos, quibus aliquo modo poterat à nobis videri: actus scilicet multos diuinitatis, & opera miraculosa, quæ manifestabant eum, qui post parietem latebat esse Deum verum, vt notat D. Gregorius. *Opera*, inquit, *diuina fecit, & humana pertulit, sicque quasi per fenestras & cancellos ad homines prospexit, vt Deus appareret ex miraculis; & lateret ex passionibus, & homo cerneretur ex passionibus, sed tamen esse vltra hominem, ex miraculis agnosceretur*. Sicut verò Verbum diuinum stetit occultum post parietem carnis assumptæ: sic humanitas simul cum Diuinitate, latet post parietem sacramentalium specierum, accidentibus panis occultata. Cant. 2. Vide Greg. in Cant. & hom. 13. in Ezech.

Dicat ergo Ecclesia, dicat anima fidelis: *En ipse stat post parietem nostrum*. Quis ipse? Ipse Filius Dei, ipse Deus & homo, ipse dilectus, Sponsus ipse animarum, Pastor & Saluator, interstitio accidentium nobis occultatur, & Sacramento nostro obtegitur? Stat tamen, se ipso cibo vitæ paratus nos pascere, præcinctus & paratus vt auxilium nobis aduersus hostes ferat, aduersus eos qui tribulant nos. Ibi nos respicit per fenestras, prospicit per cancellos, per modos subtiles & innenarrabiles. Videt is nos clarè, licet se videndum non præbeat, nisi per fidei nostræ cancellos & obscurè. Ac recipiens nos iacit sacri amoris affectus in cor nostrum, & inuitat nos, inuitat omnem Cant. 2.

omnem animam fidelem: *Surge propera amica mea, columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ. Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis.* Inuitat ad vulnerum suorum sacram considerationem, in hoc memoriali Passionis, & ad exprimendam vocem contritionis & amoris.

MIRABILE TERTIVM.

Tertium mirabile, quod hîc credit fides, est Corpus Christi sub his speciebus esse æquè magnum ac in Cruce, siue in Cœlo. Quod mirum planè est, sub adeò exigua panis formula, Corpus quinque aut sex pedum contineri. Sed id fit supernaturali virtute & modo, per quem licet quantitas Corporis Christi sit eadem ac in Cruce, non habet extensionem ad locum, & ita partes eius non impediunt se in eodem loco. Non est tamen hîc confusio partium Corporis Christi; quia habent distinctionem & ordinem corpori humano congruentem. Et quamuis actu extensæ non sint, aut locum non occupent; ita tamen inter se dispositæ sunt, vt nisi supernaturaliter impedirentur, etiam actualem in loco extensionem habituræ forent. Itaque distinguunt Theologi extensionem actualem & aptitudinalem, siue intrinsecam: hæc posterior est essentialis quantitati corporis, per quam fit, vt aptum sit occupare spatium extensum: illa autem prior actualis non est de essentia quantitatis. Et ita quia Corpus Christi in Sacramento habet suam quantitatem, habet & illam aptitudinalem siue intrinsecam extensionem, per quam fit, vt sit ordo partium in toto; non habet autem (ob mysterium) actualem extensionem: & ideò non est ordo partium in loco, siue non occupat actu tantum spatium, quantum naturaliter requirit, aut quantum in cruce, aut cœna de facto habuit. Quia est ibi modo omninò supernaturali, & non sicut locatum in loco, nec sub dimensionibus propriis, sed sub dimensionibus quæ priùs fuerunt panis & vini.

An non hoc est *Verbum abbreuiatum, quod fecit Dominus super terram?* Diuinitatem suam immensam quodammodò abbreuiasse censetur Deus, sub carnis tegumento collocans. Nunc autem & diuinitatem & humanitatem sub panis specie abbreuians, orbe claudit modico, totius Orbis Dominum. An non & hoc mysterium insinuasse existimandus est Isaias dicens: *Dabit vobis Dominus panem arctum & aquam breuem, & non faciet vltrà à te auolare Doctorem tuum.* Quis est panis ille arctus, nisi hoc Sacramentum, in quo corpus integri hominis & Dei sub panis frustulo continetur, & quodammodò arctatur? Quæ aqua breuior, siue quis potus magis abbreuiatus, quàm is in quo sub vini guttula, totus Christi deificus Sanguis abbreuiatur & comprehenditur? Denique nunquid ob hoc Sacramentum maximè verum est: *non faciet vltra auolare Doctorem tuum?* In illo enim Doctor ac Magister æternæ salutis continetur in sæculum sæculi. Et licet auolarit in cœlum secundum formam visibilem; manet tamen ibi nobiscum inuisibiliter; erudiens nos, & pascens pane vitæ, potans aqua viua, aqua saliente in vitam æternam. Sitiens est ibi ipse nostram salutem, nostrum amorem, potens à nobis bibere de illo vino condito, & musto malo granatorum quod ei propinat sponsa, hoc est de sanctis desideriis, piisque affectibus, quos animæ afferunt ad hoc sacrum epulum. Dicere ergo mihi

Isa. 30.

hîc licet, quod olim Dominus Samaritanæ: *O mulier*, ô anima fidelis, *si scires donum Dei*, sub his Sacramentalibus contentum & absconditum: si scires quis sit ille, qui hîc latens dicit tibi *Da mihi bibere.* Tantum abest, vt repudiares hoc donum, hunc panem arctum, hanc aquam breuem; sed humili & feruenti animo accederes, *& peteres ab eo aquam viuam*; nam hic est fons in quo bibitur illa gratia.

Si quispiam optat iuuari, ad rudem aliquam intelligentiam modi huius admirabilis & supernaturalis, quo corpus adeò magnum in tam exiguo spatio constituit, audiat ex D. Thoma similitudinem quandam naturalem. *Tam longa est*, inquit, *longitudo turris, ac ipsa turris, & tam lata latitudo turris ac ipsa turris: attamen species & figura turris tota comprehenditur & recipitur in oculo; quia si non esset illa species longitudinis in oculo nostro, non posset homo per aspectum de illa longitudine iudicare. Idem dic de Sole, luna, stellis, quorum omnium magnitudo in oculo paruo capitur. Si ergo hoc est mirabile & certum, non est incredibile Corpus Christi posse contineri sub hostia adeò parua, licet perfectè id intelligere nequeamus.* Hæc Diuus Thomas.

D. Tho. in opusc. de Euchar.

MIRABILE QVARTVM.

Quartum mirabile est, Corpus Christi ita esse totum sub hostia consecrata, vt sit etiam totum sub qualibet parte. Ratio est, quia est ibi per modum substantiæ; vnde sicut sub qualibet parte panis est substantia panis, & sub qualibet gutta vini est substantia vini: ita sub qualibet parte speciei sacramentalis est Corpus Christi, quod pani successit: & sub qualibet gutta siue specie vini, est Sanguis Christi. Declarari etiam id solet exemplo animæ, quæ tota est in toto corpore, & tota in singulis eius partibus: & ita tota in solo digito, sicut in toto corpore. Declarari id etiam potest exemplo speculi, in quo resultat imago nostra tota, & si in plures partes illud diuiseris, in singulis partibus resultat imago nostra tota. Non incongruum etiam est exemplum verbi prolati, quod integrum procedit ab ore proferentis; & licet spatium in aërem videatur diuidi, dum multi audiunt, tamen singuli non diuisum, sed integrum audiunt. Licet verò in his similibus, multa quis reperire possit dissimilia, tamen rudem aliquam intelligentiam huiusce rei (quam admiramur, nec satis intelligimus) his qui pertinaces non fuerint, præbere possunt: interim nonnisi fide assequi hæc possumus, per quam credimus sub qualibet minima sensibili particula nos tantum accipere, quantum quis acciperet maximam sumens hostiam.

Figura quædam huius rei præcessit in manna, de qua cùm colligeret alius plus, alius minus: non tamen qui plus collegerat, plus inueniebat; nec qui minus parauerat, reperiebat minus. Quod ad hoc mysterium sic refert Rupertus. Hoc, inquit, pro virtute cibi & spiritualis potus, id est, Corporis & Sanguinis Christi sciendum, & firmiter tenendum est? *Quod non pro quantitate portionis, quam quisque ore percipit secundum visibilem speciem panis & vini, alius plus, alius minus consequitur de gratia viuificantis Spiritus. Sicut enim Adam, cuius nos iniquitatem portamus, non pro quantitate morsus sui (siue pomi quod momordit) sententiam & damnationem iustam accepit; tantumque illi valuit vnum pomum memordisse, quantum si quicquid pomorum in*

illos multiplicante, nihil imminutum fuit, sed superabundauit. Ita à mille sexcentis annis corpus vnicum Christi sufficit toti quæ in Ecclesia est multitudini; multiplicatur sine multiplicatione; comeditur sine consumptione; à centum millibus personarum simul sumitur, & vnicum est integrúmque manet, & in æternum manebit. Nam qui dixit viduæ in Sarepta per os Eliæ: *Farina hydria non deficiet, nec lecythus olei minuetur, vsque in diem, qua Dominus daturus est pluuiam super faciem terræ.* Idem potuit dicere & efficere, vt panis ille viuificus, qui ex pugillo frumenti conficitur, non deficiat vsque in finem sæculi, semper oleum gratiæ & pinguedo spiritualis, ab hoc pane oleato, pane Christi, in animas defluat.

MIRABILE VII.

Septimum mirabile præcedenti affine est, corpus Christi simul in diuersis locis esse, iisque innumeris: quia est quibuscumque altaribus post consecrationem præsentia Sacramentali, in Cœlo præsentia naturali. Hoc inter cætera maxime intellectu est difficile, ideóque tanquam impossibile, ab hæreticis oppugnatur. Sed certum est non repugnare corpori, vt per omnipotentiam diuinam sit in diuersis locis, non solum modo Sacramenti, sed etiam præsentia naturali in propria specie. Declaratur id in ipso Christo, qui quando apparuit Apostolo Paulo Actorum nono, fuit simul in Cælo & in terra, siue aëre terræ vicino; fuisse in Cælo admittunt hæretici; fuisse autem simul in terra vel aëre ex Scriptura colligitur: tanta enim lux illius qui apparuit, Paulum circumfulsit, vt excæcarit, quod non est factum nisi à luce Dominici corporis propinqua. Vnde & Paulus Christo tanquam homini præsenti loquitur: *Quis es Domine?* Aliud quoque exemplum habemus de Christo Domino, qui quondam apparuit Petro in via, dum ille egrederetur fugiens persecutionem. Cumque eum agnouisset Petrus, & interrogasset, *Domine quo vadis?* Respondit Christus; *Vado iterum Romam Crucifigi.* Quibus verbis intellexit Petrus martyrium suum vicinum, ideoque animo confirmatus, in vrbem regressus est: & paulo post ad similitudinem Christi in crucem est actus, sicque iterum Christus quodammodo in eo est crucifixus. Testis est D. Ambrosius, & Romæ eiusce rei memoria publicis tabulis est consignata in loco vbi Christus apparuit.

Si itaque potuit Christus in Cælo & in terra Corpus suum præsens exhibere, poterit & idipsum sub speciebus sacramentalibus vbi voluerit, præsentare. Quod si interroget hæreticus: *Quomodo fiet istud?* cum ratio naturalis non satis id possit demonstrare, sufficiat dicere, id fieri *virtute Altissimi superueniente & operante.* Qua eadem virtute, cætera mirabilia facta sunt quæ non intelligimus, quomodo Virgo generauit, quomodo corpus è monumento egressum sit, quomodo corpus idem è cineribus resurgere possit. In his omnibus dicit fides: *Testimonia tua Domine credibilia facta sunt nimis.* Dicat & simplex fidelis: *Credo in Deum Patrem omnipotentem.* Maior est Deus corde nostro, inquit Augustinus, omnia quæcumque voluit, fecit, in Cælo, in terra, in abyssis. *Qui te magna credere iussit, Omnipotens est. Sit ergo pro lance rationis, omnipotentia Creatoris.*

MIRABILE VIII.

Octauum mirabile est, non solum Corpus Christi contineri sub specie panis, aut Sanguinem sub specie vini, sed & sub vtraque specie contineri quicquid in Christo est, Corpus cum omnibus membris, perfectissimè distinctis & integris, quatuor dotibus gloriæ vestitis, cum eadem maiestate & gloria quam in cælo habet. Etenim hic immortale est, impassibile, Sole clarius, cum agilitate & subtilitate, quam in statu gloriæ possidet. Consideret hic igitur anima Christiana sacratissimum eius caput olim spinis compunctum, benignissimosque pedes & manus cum signis vulnerum & clauorum, quorum fulgor Solis radiantem superat fulgorem: Sed hic absconditus est sub nube & vmbra Sacramenti. Consideret diuinos eius oculos cor nostrum rapientes, imò & ipsum cor consideret amore ardens, cuius flamma exundat per latus illud lancea perforatum: hæc enim omnia sub velo specierum fides introspicit.

Secundò continetur ibidem sanguis in venis pretiosis Corporis Christi. Licet enim separatim sanguis consecretur à corpore, & corpus à sanguine, ad repræsentationem mortis & passionis, siue Christi in cruce immolati (in qua immolatione sanguis à corpore diuisus fuit) tamen à parte rei inuisibiliter iuncta sunt Christi Corpus & Sanguis etiam in vtraque specie consecrata; quia *Christus resurgens ex mortuis iam non moritur*, iam sanguis eius à Corpore non separatur, nisi repræsentatione.

Tertiò, sequitur ibidem animam contineri, quæ vitam tribuat & sanguini & corpori, nec enim per modum rei inanimatæ hic existit, sed verè panis viuus est Corpus Christi, anima viuificante, ipsum cum tota gloria, quam in æternum possidebit. Nos quoque hic tanquam instrumentum vitæ sanctificat anima Christi. Quapropter possunt hic dicere Angeli, dicere & nos possumus ratione fidei: *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre plenum gratiæ & veritatis.* Licet enim oculus corporalis animæ Christi hic existentis gloriam non possit percipere, sicut nec gloriam corporis, oculus tamen mentis fide illuminatus, illam attingit. Qui etiam agnoscit omnia animæ Christi merita & satisfactiones ibidem contineri, quorum participes facit omnes cum debita dispositione accedentes.

Quartò hic Diuinitas continetur: cum nulla ratione separata vnquam fuerit à corpore vel sanguine, ne quidem in triduo mortis. In quo quidem triduo, si quis consecrasset vtramque speciem, posuisset corpus emortuum sub specie panis, & sanguinem separatim sub specie vini, eo quod illa tunc separata erant, fuisset nihilominus diuinitas iuncta corpori, iuncta quoque separato sanguini, quia à neutro vnquam abfuit. Hoc vero aduerte, rectè à Theologis hic dici, quædam in Sacramento esse, *ex vi verborum*, quædam *per concomitantiam.* Vi verborum dicitur esse illud, cum præsentia ad veritatem verborum est necessaria, siue quod præcisè per verba significatur. Per concomitantiam est, quod in Sacramento est, non tanquam simpliciter necessarium ad verborum veritatem, sed quia habet realem vnionem cum eo quod simpliciter necessarium est: Sic sub specie panis ex vi verborum est Corpus Domini, non sanguis, & sub specie vini sanguis, non corpus: vtrobique ta-

men per concomitantiam (propter realem vnionem) anima continetur, ac diuinitas, & quæ habent cum humanitate Christi ac eius diuinitate necessariam aliquam connexionem. Itaque de hoc pane viuifico verum est illud Prophetæ: *Commixtum magma comedent, sicut in area ventilatum est*: hoc est frumenti varij miscellam siue farraginem comedent, inquit D. Hieronymus. Per quam, aliqui rectè intelligunt hoc Sacramentum, quia sacra Eucharistia commixtionem continet admirabilem, ex Deitate, Anima, Corpore Sanguine Christi, cum speciebus panis & vini. Deinde, quia species ex variis granis fiunt & commiscentur, significantque commixtionem nostri cum carne Christi, cum Deo & tota Trinitate, cum Angelis & hominibus per charitatem. Sub cortice igitur huius Sacramenti continetur adeps multiplicis frumenti, variúsque cibus latet, quo anima vesci possit cum sapore. Caro enim cum sanguine, diuinitas cum humanitate, anima Christi cum meritis omnibus suis, cum tota sua gloria & beatitudine; vere cibus hic est bene masticandus, diligenti consideratione ruminandus, vt pascat & delicias animæ præbeat. Hic nempe est commixtum illud magma, siue frumentum ad quod respicit Propheta, vaticinans de variis noui testamenti donis. Illudque Passionis ventilabro agitatum fuit, ac Crucis molæ impositum, vt mortalitatis palea ab eo separata, panis viuificus nobis fieret, & immortalitatis alimonia, Deo nos coniungens & commiscens, Diuinitatis nos consortes efficiens.

Ephes. 3. Hæc igitur pauca ax innumeris, quæ hîc continentur mirabilibus, sufficiat attigisse. Beati interim qui luce fidei illuminati, fatentur adesse inuestigabiles diuitias Christi in hoc Sacramento à sæculis abscondito; *Per quod innotescit Principatibus & Potestatibus in cælestibus, multiformis sapientia Dei, secundum præfinitionem sæculorum, quam fecit in Christo Iesu Domino nostro*, vt loquitur D. Paulus. Nec infructuosum erit, cum eodem Apostolo contemplari in hoc pietatis Sacramento, *quæ sit longitudo & latitudo, sublimitas & profundum* diuini in nos amoris, *scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, vt impleamur in omnem plenitudinem Dei*. Attende breuiter has quatuor dimensiones supereminentes non solùm scientiam humanam, sed & Angelicam.

DE QVATVOR DIMENSIONIBVS Mysticis Sacramenti.

PRimò quidem sublimitas altissima & incomprehensibilis sic cernitur in eo, quod illum, qui est splendor gloriæ Patris, Altissimi Filius secundum Diuinitatem, excelsior Cœlis factus secundum humanitatem, sedensque ad dexteram

1. Sacramenti sublimitas.

Patris, adducit huc amor (in cœlis nihilominus manentem) & specierum sacramentalium orbiculo circumcludit: vt hic adoretur ab Angelis, sicut & in cœlis, ibi in cælesti solio & radiante throno, hic sub sacramentali ombraculo. O sublimitas, ò verè supereminens altitudo in hoc inclusa mysterio! Quantumlibet homo mentem erexerit, aut *accesserit cor ad altum*, vt id comprehendat, *exaltabitur Deus*. Dicere hic possumus cum Propheta: *Domine, quis credidit auditui nostro, aut brachium Domini, cui reuelatum est?* Multæ mentes incredulæ nolunt assentiri illi quod à te audiuimus disertis verbis pronunciante, *Hoc est Corpus meum, hic est Sanguis meus*, & quia hanc verborum tuorum amorisque tui altitudinem non attingunt, hallucinantur & discredunt.

Isa. 54.

Rom. 10.

Non est illis reuelatum brachium tuum, hoc est, potentia illa altissima eis non est agnita, quia multa potes super captum non tantum ipsorum, sed & omnium hominum & Angelorum. Hic ergo dicimus cum Apostolo, *Ne dixeris in corde tuo: Quis ascendit in cœlum, hoc est, Christum deducere: Aut quis ascendit in abyssum, hoc est, Christum ab inferis reuocare*. Sensus est (interprete Chrisostomo, Theodoro, & Diuo Thoma) Noli circa Incarnationis mysterium aut Resurrectionis, incredulus esse, aut scrutator nimis curiosus; dicendo: Quis ascendit in cœlum, ad deducendum Christum ad nos? Aut quis descendit in abyssum, vt inde Christum renouaret à mortuis? Sic in hoc mysterio quod vtrumque, siue Incarnationis, siue Resurrectionis complectitur, noli esse incredulus, dicendo in corde tuo: Impossibile esse deducere eum de cœlo, siue esse hic & in cœlo: impossibile quoque esse Christum iterum carne vestiri in hoc Sacramento, iterum immolari in hoc sacrificio, iterum vere nobis adesse, durante hoc sæculo. *Prope enim est verbum eius in ore tuo*: Hoc est Corpus meum: *Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi*. Sit ergo & in corde tuo per assensum fidelem, quia veritas non potest esse contraria veritati. Hoc est verbum fidei quod prædicamus: imprimatur illud verbum à verbo æterno procedens, cordi tuo, ori tuo: vt vere credas, & vere loquaris: nec tropis aut figuris vmbrisque inhæreas, vt obnitaris veritati. *Qui habet sermonem meum, loquatur sermonem vere. Quid paleis ad triticum*, inquit Dominus apud Prophetam: quod & hic locum habet: noli contentus esse palea, cum tritico possis frui: noli contentus esse vmbra, cum possis frui veritate: alioqui recte te Cani Æsopi comparabo, qui veram carnem relinquens, vmbram sectatus est, & inanis ac latrans discessit. Sic tu dum veram Christi carnem abnuis, & figuram illius apprehendere niteris, nihil tenes, vacuus discedis & sine fructu. Deinde contra veritatem latras, ingratus illius amoris qui adeo alto consilio vsus est, vt non potuerit sublimius amorem declarare, quam dum te propria voluit substantia sic pascere. Admirare ergo potius consilij altitudinem, obstupesce mysterij sublimitatem.

Rom. 10.

Hier. 23.

Secundò profunditas hîc admiranda est, quæ in eo consideratur, quod is, qui forma Dei est Patri æqualis, non solum exinaniuit se, vt caro fieret, & formam serui acciperet: sed etiam vt adeo humili tegumento specierum Sacramentalium se subuelaret. Et qui semel per carnis assumptionem infixus est in limo profundi: quotidie adhuc absconditus venire voluit vt cibus in profundum stomachi nostri, ac diuinitatem quam semel assumptæ impertierat carni; iam certo quodam modo in huius Sacramenti sumptione cuilibet impertiri homini, accedere volenti. Vere Domine: *Nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ. Vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc*. Sed & hoc ipsum dignationem tuam commendat, quod non solùm ad puras animas digneris sic venire, imò etiam vsque ad cœnosas & fœtentes abominabilesque conscientias, dignaris te dimittere, vere ibi infixus in limo profundi. Quomodo posset charitas tua profundius demitti? Ascendit vsque ad cœlos celsitudo tua, descendit vsque ad abyssos profunda humiliatio tua: & per hoc Sacramentum admirabili plane modo, abyssus tuæ misericordiæ, abysso subuenit nostræ miseriæ.

2. Sacramenti profunditas.

Psal. 91.

Dicitur quidam Philosophus cuiusdam pro-

fundæ abyssi non intelligens fluxum & refluxum dixisse, *ô Abysse, cum te capere non valeam, tu me cape*, sicque se illi immersisse. Melius & fœlicius Christianus huius mysterij profunditatem non satis intelligens, idem dixerit, & huic se, amoris abysso totum immerserit, humiliando se, & exaltando diuinam bonitatem super se. Ama, ô Christiane, amorem illius, qui amore amoris tui, non solùm descendit in vterum Virginis: sed & in pectus tuum & cuiuslibet hominis; vt sic amorem suum amori tuo copularet; humiliando se, sublimando te, coniungendo lumen æternitatis suæ, limo mortalitatis tuæ. *Quid cogitabo melius & salubrius* (inquit Thomas à Kempis) *in accessu ad te Dominum meum, nisi me ipsum totaliter humiliando coram te, & tuam infinitatem, bonitatem exaltando super me. Laudo te Deus meus, & exalto in æternum. Despicio me, & subiicio tibi in profundum vilitatis meæ, Ecce tu Sanctus Sanctorum, ego sordes peccatorum: inclinas te ad me, qui non sum dignus respicere ad te.*

Kempis l. de imit.

3. Sacramēti latitudo.

Tertiò, Latitudo in hoc Sacramento in eo consideranda est, quod ab oriente vsque in occidentem, à meridie vsque ad septemtrionem, se extendat. *A solis ortu vsque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus, & offertur ac sacrificatur nomini meo oblatio munda.* Hæc est oblatio huius viuifici panis, offertur enim vt sacrificium, sumitur vt Sacramentum. Et quidem in qualibet plaga mundi, quantumlibet insaniant hostes Christi: nulla enim est adeo infecta pars Orbis hæresi, quin aliqui adhuc tanquam reliquiæ aut semen reseruentur, qui sint de populo Dei, eiusque diuinum panem participent. Velint nolint persecutores hæretici, adhuc in Anglia, Hollandia, Dania, Suecia, Asia, Africa, hoc Sacramentum ab aliquibus conficitur & sumitur: & modo per illud, vsque ad Indiam, Iaponiam, Sinas, nomen Dei honoratur. Vidisti ergo huius mysterij altitudinem & profunditatem, vide latitudinem. Nemo ab illo cuiusuis Nationis, Regni, Gentis excluditur: omnibus exhibitum est regium hoc conuiuium, omnes inuitantur, vt per Baptismi ianuam ingrediantur in Ecclesiam Christi, & de illo participent viuifico mysterio. Non est hic distinctio Iudæi aut Græci, Scythæ aut Barbari, Indi aut Ægyptij. Nec est distinctio Principis aut plebeij, serui aut liberi, diuitis aut inopis, masculi aut fœminæ. Imò vocantur *pauperes & debiles, cæci & claudi, & per vias, nemora ac sepes dispersi*, vt ad cœnam hanc mysticam veniant, quæ adeò ampla est, vt omnibus sufficiat, licet vna sit. Olim vnica erat arbor vitæ in Paradiso terrestri, quæ tamen suffecisset in cibum pro filiis Dei, donec ad Dei & Angelorum consortium translati fuissent. Vnicum est in Ecclesia (Paradiso Dei) Corpus Christi, datum in Sacramentum & alimentum, attamen sufficiens est pro omnibus qui veri sunt Filij Dei: miram habet latitudinem & amplitudinem, quandoquidem omnes de illo participant orbis partes.

Malach. 1.

4. Sacramēti lōgitudo.

Quartò, Longitudo huius mysterij in eius duratione consideranda est. Sic extendit se illius longitudo à tempore Christi, à mille iam sexcentis annis, vsque in finem sæculi, nec vnquam deficiet. Sicut Ecclesia Christi vsque ad consummationem mundi semper manebit visibilis, ita & sacrificium hoc & Sacramentum. Nam & tempore ipsius Antichristi (qui supra omnes illud persequetur, & annihilare omni arte conabitur, vt solus adoretur Deus) non deerunt eximij Martyres variis in locis latentes, in quibus locis etiam erit vsus huius Sacramenti & sacrificij. Ideo in consecratione calicis dicitur: *Hic est calix sanguinis mei noui & æterni testamenti:* æternum enim in Scriptura quandoque significat totum tempus, vsque in finem sæculi durans. Eadem ratione, Christus dicitur *Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*; quia vsque in finem sæculi, per Sacerdotes Vicarios suos offert sacrificium suum secundum ritum Melchisedech, qui panem & vinum obtulit. Sic nobis præsentem se promisit Christus, vsque ad consummationem sæculi, vt quamdiu durat mundus, sit *Emanuel, Nobiscum Deus*: & quamdiu dies durant, *quamdiu hodie cognominatur*, sit ipse panis noster quotidianus, & quamdiu refugio egemus, possimus ad sacrum illud Diuinitatis tabernaculum (Corpus Christi intelligo) confugere, de quo dixi non incongruè illud intelligi: *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus.*

Heb. 9.

Apo. 21.

Vides ergo sacras mysterij huius dimensiones? sublimitas eius cœlum attingit, & diuinitatem ipsam. Profunditas Deum vsque ad imum pectoris nostri descendere facit, vt illi miro modo incorporemur, & Diuinitatis consortes reddamur. Latitudo eius totum orbem circumambit, vt omnes nationes de eius communicatione participare possint. Longitudo omnia peruadit futura post Christum sæcula, donec æternitati reddamur, finitis sæculis: & iam velatum specie Sacramentali eum, qui hic continetur, contemplemur, sed reuelata facie diuinam eius speciem clarissimè intueamur. Interim confiteamur Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum tam admirabili modo nobiscum est misericordia eius. Reddamus ei amorem profundum, sublimem, latum longúmque: Profundum quidem ex toto corde: sublimem ex tota mente: latum ex tota anima: longum ex omnibus viribus, totaque fortitudine: vsque in finem sæculi nostri perseuerantem.

LECTIO V.

DE MATERIA ET FORMA Eucharistiæ.

1. *Docet materiam esse panem & vinum.*
2. *Vino aliquid aqua admiscendum esse.*
3. *Explicat formam huius Sacramenti.*

PROPOSITIO I.

Materia huius Sacramenti est panis & vinum.

Satis id colligitur ex institutione Christi qui hæc adhibuit, suum nobis corpus ac sanguinem tradens: & hæc semper fuit Ecclesiæ doctrina illa assumentis ad consecrationem. Vnde Gentiles (vt testatur D. Augustinus) Christianis imposuerunt, quod colerent Cererem & Bacchum. Dæmon quoque in inuidiam huius mysterij, in superstitionibus quibusdam gentilium quæ (Myrrhæ mysteria appellabantur) panem & vinum immiscuit cum quibusdam incantationibus, vt refert Tertullianus de præscriptione hæret. cap. 4.

Conuenientissimè autem hæc in materiam designata sunt, ob significationem.

Primò quidem, quia per illa significatur, quod sicut homines pane & vino nutriuntur & refi-

ciuntur corporaliter, ita corpore & sanguine Christi spiritualiter aluntur Fideles.

Secundò, sicut panis ex multis granis conficitur, & vinum ex multis racemis: ita multi Fideles, quasi diuersa grana in hoc Sacramento vnitatem accipiunt cum Christo, & in Christo coniuncti, efficti vnum corpus eius mysticum, dicente Apostolo: *Multi vnum corpus sumus, qui de vno pane & calice participamus.* Cor. 10.

Tertiò, cùm panis & vinum sint primitiæ creaturarum (sub quibus omnia bona Scriptura comprehendit) aptè ex illis nostrum conficitur Sacramentum & sacrificium, quod offertur vt supremo Domino omnium creaturarum. Potiusque terræ fructus, quàm carnes animalium ad id elegit Dominus: quia cùm in statu innocentiæ fructibus tantum terræ vesceretur homo, congruum fuit, vt ad illius status dignitatem, per corpus & sanguinem Christi sub speciebus fructus terræ sumendum, reduceretur. Denique cùm Christus carnem suam vellet dare sub aliena specie edendam, (quia horruissent homines carnem edere, & sanguinem bibere in propria specie) nihil congruentius eligi videbatur, quàm panis & vini species, quæ sunt ad communem vsum destinatæ, satis obuiæ aptæque vt cum omni tractentur decentia, quibus conuiuij etiam substantia solet designari.

Cæterum aduerte, licet ex dictis notum sit, panem ac vinum eligi tanquam materiam transeuntem, ex qua ita fiat corpus ac sanguis Christi, vt nihil post consecrationem maneat substantiæ panis aut vini, nihilominus Scripturæ more, Eucharistia quandoque *Panis*, *aut genimen vitis* nuncupatur, quia scilicet ex pane consecratur, sicut in Exod. serpens vocatur virga cap. 7. quia virga in eo versa fuit. Item quia panis aut vini accidentia, formamque retinet: Sic Adam Gen. 3. vocatur terra, quia ex ea factus, illius conditiones in se habet. Denique quia excellentiori modo panis est Corpus Christi, panis scilicet de cœlo descendens, panis viuus, panis sacro-sanctus, panis Deificus *Frumentum* quidem, sed *electorum*, vinum vtique, sed *germinans virgines*: quibus omnibus, vini aut panis natura per consecrationem commutata satis indicatur. Sic Iacob propheticè insinuans hoc mysterium, modò sanguinis nomine vtitur: *Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum.* Ibi Iacob spiritu prophetiæ intuebatur Christum instar racemi & botri mystici ad crucis torcular portatum, in quo diuinum illud vinum exprimi debebat, quo & *stolam suam*, hoc est, corpus proprium diuinitatis vestimentum, cruentare debebat: & Pallium, hoc est, Ecclesiam perfundere, & quotidie lauare in hoc mystico lauacro, in quo eius sanguis continetur, & ad abluendas nostras maculas quotidie applicatur. Vnde si verba ponderes, non sine mysterio videbis *vuæ sanguinem* hic nominari, ad designandum hoc Sacramentum, in quo sanguis sub specie vini ex vua priùs expressi, sed per consecrationem in sanguinem commutati, continetur. Zach. 9. Gen. 49.

Quærunt hîc Theologi: An omnis panis possit esse materia omnéque vinum? Respondet Concilium Florentinum, *Materiam huius Sacramenti esse panem triticeum, & vinum de vite.* Hinc communis Theologorum sententia colligit panem ex leguminibus, auena, oriza, hordeo, non posse esse materiam huius Sacramenti, & si in his consecretur, nihil effici; quia scilicet non est hic panis hominibus accommodatus; nec panis simpliciter, licet quidam ob necessitatem eo vtantur. Cùm autem frumentum, aut triticum sub se diuersa genera complectantur, ille panis validè consecratur, qui ex aliquo genere tritici conficitur, licet fortè aliter nominetur. Sic non ambigerem valide consecrari in pane ex spelta nostra confecto. Quod granum frequens est in territorio Leodiensi. Optimum granum est, ex quo panis delicatus efficitur, panisque simpliciter, candidus & vsualis, & tritici speciem esse vix dubito, quamuis à frumento vulgariter dicto folliculis distinguatur & paleis. Vnde Auctores contrariæ opinionis existimo non satis nosse nostram speltam, quam vocant zeam, sed aliud granum degenerans hordeo simile, videntur intelligere. Non tamen dico de illo esse conficiendas formulas ad consecrandum, quia saltem Ecclesia præcipit materia certissima vti, illo scilicet grano quod ab omnibus frumentum siue triticum nominatur. Non est etiam eadem ratio de grano quod aliqui speltam Martij vocant, quia similes habet spicas & aristas cum spelta nostra, sed prius seritur in Martio, & colligitur in Augusto. Illud granum communiter hic vocant *de la mey*, sed est longè degenerans à spelta, & panis ex eo confectus, licet candore imitetur ex spelta confectum, imò superet: est tamen rudior & asperior palato, nec panis vsualis est, sed magis ad hordeaceum accedit. Vnde existimarem ex illo non confici; quamuis quædam honorabilis Matrona mihi quondam Namurci asseruerit, se certò scire plurimas hostias siue formulas venales ex eo confici; idque ob candorem illius grani, cui errori Episcopi & Pastorum cura deberet aduigilare. Ego vix crederem, nisi cum illa se id frequenter vidisse certo testimonio assereret.

perpende propos. 1. ex damnatis ab Inn. XI.

Conueniret quoque à Sacerdotibus siue Religiosis, aut è Virginibus mulieribusve deuotis has confici, vt omni errori obuietur, & vt cum maiori nitore & reuerentia tractarentur. Passim enim venales satis incuriè tractantur & sordidè, ac pixidibus vbi species aliæ aromaticæ, vt piper, zinziber, &c. conditæ priùs fuerant, conseruantur, odoremque extraneum retinent, vt frequenter aduerti, estque id indecens in materia tanti tamque augusti sacrificij.

Audi pietatem & reuerentiam B. Venceslai Regis Bohemiæ, erga sacrificium & materiam sacrificio destinatam. Hic tanta deuotione & zelo erga illa ferebatur, vt ipsemet personaliter seminaret, meteret, trituraret granum, quod hostiis conficiendis, siue pani sacramentali deseruire debebat; sed & personaliter Sacerdotibus sacrificantibus ministrabat, eósque multis largisque eleemosynis sustentabat. Hæc omnia Fratris odium pepererunt, ita vt eius fidem ac deuotionem insectaretur. Quapropter ab eo in odium fidei in ipsa Ecclesia peremptus fuit; à Christo summo Sacerdote, ob pietatem in Sacerdotium, Martyrij laurea donatus. Vide Ribad. 28. Septembris. Honorabilis Hist.

Maximè verò aduigilandum est, ne panis consecrandus sit corruptus vetustate, aut alia mixtione, cum iniuria tremendi huius mysterij. Nam & Deus quandoque panem commaculatum miraculosè ab altari reiecit, vt ostenderet quàm sibi displiceat, cum Sacerdotes & Ministri huius rei sunt incurij.

Refert Cæsarius historiam huic proposito accommodatam. Circa hoc biennium, inquit, circa Coloniam, vixit is anno 1202. in villa quæ Belle vocatur, accidit quod dico. Die quadam cùm Sacerdos Missam celebraret, & Euangelio dicto, Hostiam patenæ superpositam in Corporali col-

locaſſet, illa mox reſiluit. Putans id Sacerdos caſu accidiſſe, denuò ſuperpoſuit, at longè remotius reſiluit, ipſo intuente. Cumque tertio id tentaſſet, quaſi turbine impulſa proiecta eſt de altari. Quo viſo valde territus eſt, & præcepit Scholari, vt illa hoſtia reſeruata, aliam poneret eius loco. Dicta Miſſa, tollens ſecum hoſtiam dictam, Colonias properauit, hoſtiam oſtendit, quid de ea actum ſit, recitauit. Cunctis cauſam mirantibus, quidam Sacerdotum hoſtiam eleuans contra lucem, maculam contemplatus eſt: Et cùm eam fregiſſet, apparuit in ea cimex decoctus. Sic glorificantes Deum, non dubitarunt qui præſentes erant, ab Angelis reiectam, qui non paſſi ſunt, vt panis ita fœtido vermiculo corruptus per miniſterium Sacerdotis tranſiret in Corpus Domini. Ita Cæſarius l. 9. Dial. c. 65.

Quod ad vinum attinet, frequentiùs grauis interuenit negligentia, eo quod in aceſcente, vel aceto potiùs conficiatur. Certè cum multa experientia aduerterim aliquorum Sacerdotum incuriam, æſtus tempore multis diebus pauculum vini reſeruantium, & vini quidem deficientis, quod ex natura ſua ſtatim ad acetum vel alium corruptum liquorem tranſit; vix poſſunt mihi perſuadere, quin multoties nullitas conſecrationis & ſacrificij incurrat. Mirum planè, quod cùm ipſi noſtræ menſæ ſimile vinum apponere, aut amico propinare nullatenus vellemus; menſæ Dominicæ proponere non veremur, non ſolum cum peccati periculo, ſed etiam cum periculo nullitatis ſacrificij. Quamlibet tenue aut deficiens ſit vinum, & corruptioni proximum, ad celebrandum non iudicatur inutile, ad conuiuandum, vt planè inutile repudiatur; ſic paruifacimus quæ Dei ſunt nos & noſtra curamus. An non & in cœnobiis & Regioſorum conuentibus, quandoque reperies vinum præſtans propinari Fratribus ac hoſpitibus, vitioſum autem aut fecibus iam vicinum, adhiberi Miſſis celebrandis? Audiamus Dominum per os Malachiæ: *Ad vos, ò Sacerdotes, qui deſpicitis nomen meum. Et dixiſtis in quo deſpeximus? In eo quod dicitis*, non ore ſed facto, *menſa Domini deſpecta eſt. Si offeratis claudum & languidum, nonne malum eſt? offer illud Duci tuo, ſi placuerit ei, aut ſi ſuſceperit faciem tuam dicit Dominus exercituum.* Videamus ne ſimilis exprobratio nobis hic poſſit fieri, tum ratione materiæ, quæ quandoque ex parte corrupta offertur, tum ratione immunditiæ, quæ frequenter reperitur in menſa Domini, in altaribus, mappis, corporalibus, quaſi menſa hæc contemptibilis foret & deſpecta. Hoc certè non parum obſcurat ſplendorem noſtræ Religionis & fidei de diuinis illis myſteriis, imminuitque deuotionem offerentis. Quid altari ſanctius, quod conſecrationibus, ac benedictionibus ad diuina deſtinatum eſt? Quanta ergo illius cura foret habenda; ſi huiuſce ſanctificationis viuam fidem haberemus? An non cuilibet altari Angelus eſt deſtinatus poſt conſecrationem? An non ſub illis reſident Sanctorum Martyrum Reliquiæ pretioſæ, expectantes gloriam reſurrectionis? An non ſuper illud caput Martyrum Chriſtus ſummus Pontifex reſidet, quaſi in throno? Vtique hæc omnia acuere deberent deuotionem noſtram & curam, vt ſolliciti ſimus munditiæ & decoris omnium eorum, quæ ad hanc menſam Dominicam ſpectant, ne videatur contemptibilis & deſpecta, offendens Angelorum ac Sanctorum, Chriſtique Ieſu præſentiam.

PROPOSITIO II.

Vino aliquid aquæ ex præcepto Eccleſiæ debet adhiberi in Calicis conſecratione.

Hoc etiam Chriſtum Dominum feciſſe indicat Tridentinum, & ad eam rem accommodari ſolet illud Prou. 9. *Sapientia ædificauit ſibi domum, miſcuit vinum & poſuit menſam.* Fecit autem id Chriſtus, non ſolum vt temperato potu vteretur ad ſobrietatem (vt aliqui dixerunt) ſed & maximè ad myſticam ſignificationem; & ob id Eccleſia eum imitatur, & idem fieri præcipit. Nec enim id Chriſtum ſimpliciter præcepiſſe cenſent doctiores Theologi: quia etiam Concilium Tridentinum dicit id ab Eccleſia præceptum. Quod ſi aliquando antiqui Patres dicant id eſſe mandatum Domini, hoc intelligendum eſt, non quia id ſtrictè mandarit, ſed quia eius exemplo manarit.

Sed quænam igitur myſtica hic ſignificatio continetur.

Reſp. Primò recolitur hac mixtione, paſſionis Chriſti memoria, & aquæ Chriſti è latere effluentis cum ſanguine. Dico illius memoriam recoli, non enim exiſtimandum eſt (vt aliqui dixerunt) hanc aquam immediatè conuerti in iſtam quæ è latere Chriſti fluxit. Illam enim opinionem reprobat Innocentius 3. de celeb. Miſſarum cap. Cum Marthæ. Neque iſta aqua è latere Chriſti fluens naturalis erat, ſed ſupernaturaliter & miraculosè fluxit: nec erat ſimpliciter neceſſaria in corpore Chriſti, quia aqua elementaris non eſt de ratione corporis humani. Vnde nec illa nunc manet in corpore Chriſti glorioſo, nec nunc in Conſecratione efficitur ex vi verborum, ſed ſolum ſanguis, vt patet ex forma, *Hic eſt calix ſanguinis mei.* Interim rectè eius memoria recolitur, quia myſteriorum noſtræ fidei ſymbolum erat, maximè Baptiſ. Vnde de Chriſto dicit Ioannes *Hic eſt qui venit per aquam & ſanguinem, non in aqua ſolum, ſed & in aqua & ſanguine.*

Secundò, aqua mixto vino ſignificat vnionem populi fidelis, cum capite Chriſto; quia per aquas in ſcriptura ſolent ſignificari populi. Apoc. 17. *Aquæ multæ populi multi.* Idem ſignificat Meretrix ſedens ſuper aquas, hoc eſt dominans ſuper populos. Ideo etiam exigua aquæ quantitas adhibetur, quia maior eſt maieſtas Domini, quam fragilitas populi: & illa quantitas exigua in vinum conuertitur, ad ſignificandum illud Auguſtini: *Non tu me conuertes in te, ſed tu in me conuerteris.* Ad hanc ſignificationem alludens D. Cyprianus epiſt. 63. dicit: *Sic autem in ſanctificando calice Domini offerri, ſola aqua non poteſt, quomodo nec vinum ſolum poteſt: nam ſi vinum ſolum quis efferat, ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis, ſi aqua ſola, plebs incipit eſſe ſine Chriſto.* Vbi indicare vult non licere ob hanc ſignificationem alterutrum ſolum offerri, maximè ob præceptum: quamuis certum ſit, ſi ſolum vinum conſecretur, validum eſſe ſacrificium, attamen peccatum incurreret ſacrificans.

Tertiò, per aquam & vinum duplex Chriſti natura ſignificatur. Quapropter Armenij (teſte Nicephoro l. 8. hiſt. cap. 35.) ſolum vinum offerebant, vt ſignificarent in Chriſto vnam tantum naturam. Eadem ſignificatio indicatur in oratione, quæ in hac mixtione adhibetur: *Deus qui humanæ ſubſtantiæ dignitatem mirabiliter condidiſti, & mirabilius reformaſti: da nobis per huius aquæ & vini myſterium, eius diuinitatis eſſe conſortes, qui noſtræ humanitatis fieri dignatus eſt particeps Dominus noſter Ieſus Chriſtus.* Denique dici hic poſſet cum D. Ambroſio per aquam ſignificari gratiam, quæ eſt aqua ſaliens in vitam æternam.

Quod ſi quæras, quid fiat de illa aqua? Reſpondeo ordinariè conuerti in vinum, & tunc con-

uerti in sanguinem vi consecrationis. Et hæc est Ecclesiasticorum Scriptorum sententia & iudicium, inquit Catechismus Pij V. ex decreto Concilij Tridentini editus ad Parochos. Certè hæc videtur Ecclesiæ intentio, modicam omnino aquam miscentis, vt facilius transeat in vinum, & consequenter in sanguinem. Idem volunt sancti Patres, dum dicunt ex vino & aqua confici sanguinem Domini. Sic loquitur S. Damascenus lib. 4. c. 14. *Qui fecit omnia, potest ex aqua & vino sanguinem suum conficere.* Item S. Ambrosius: *Vinum & aqua in calicem mittuntur, sed fit sanguis consecratione verbi cœlestis.* Similiter dicit sanctus Cyprianus epist. 63. *Calicem Domini non esse solum vinum, aut solam aquam, sed vtrumque mixtum.* Nec enim aliud intelligunt hi SS. Patres, quàm calicem Domini confici ex vino, cui aqua admixta est: & ita aquam in sanguinem transire, non immediatè sed mediatè, cum scilicet prius in vinum transierit, post illam mixtionem. Hæc iterum est opinio, quam Innocentius 3. approbat cap. cum Marthæ de celeb. Missarum. Vbi cùm tres referat opiniones, illam probabiliorem iudicat, quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari; iuxta opinionem quam secundo loco posuerat, quæ dicebat aquam cum vino transubstantiari in sanguinem, cum in vinum transierit; vt patebit diligenter Capitulum leg. nti.

Amb. l. 4. de Sac. c. 4.

Minus probabilem igitur censemus illam opinionem, quæ dicit aquam etiamsi in vinum non transmutetur, post mixtionem, immediatè nihilominus in sanguinem transsubstantiari. Et enim Innocentius Pontifex hac de re ex professo agens, illius opinionis non facit mentionem, sicut nec Doctores Scholastici antiquiores; sed nostræ suffragantur assertioni. Vnde cùm hic agatur de materia sacramenti, longè tutius est cum communi Theologorum sententia loqui, quàm recentiorum paucorum opinioni adhærere: quæ ex aliquot paululum obscurioribus Patrum verbis (iuxta sententiam tamen nostram commodam etiam interpretationem habentibus) & paucis rationibus physicis, receptam à Theologis doctrinam impugnat, vt nouam stabiliat. Videndum quoque, ne per hæc hæreticis occasio detur calumniandi, & dicendi Ecclesiam non sibi constare in Sacramenti Eucharistici materia designanda, sed Catholicos Doctores recentiores antiquis repugnare, dum aquam volunt esse materiam sanguinis quod antiquorum negat communis consensus. Nec satis est, quod dicant vinum esse materiam essentialem, aquam autem materiam esse, sed liberam & non necessariam: quia nec talem loquendi modum antiquitas agnouisse videtur; sed solum agnouit aquam misceri vino per modum ceremoniæ: non verò per modum materiæ, quæ per se conuerti possit. Vnde & Scriptura cùm de materia agit, solius vini meminit: & consilium Trident. definit panem in corpus & vinum in sanguinem transire, manentibus tantùm speciebus panis & vini nec vlla fit mentio aquæ, vel specierum eius. Conuenit igitur & hic monitum illud Sapientis attendere: *Ne transgrediaris terminos, quos posuerunt Patres tui.*

Addo postremò, si aqua etiam dicitur materia, vix reddi potest ratio, cur pura non possit verti in sanguinem: aut certè cur si in parua quantitate accidentibus vini alterata, quare non & in maiore quantitate, si illa etiam accidentia vini receperit? Imò sequitur, quandoque sanguinem manere sub solis speciebus aquæ, v. g. si contingat species vini arescere & corrumpi, & non species aquæ. Item si quâcumque ratione, species aquæ consecratæ separentur à speciebus vini, cur enim propter solam illam separationem desineret ibi sanguis Christi, rediret substantia aquæ? Hæc certè omnia videntur inuoluere aliqua aut inconuenientia, aut minus solidè dicta. Sed hæc fusius prosequi non est instituti huius, ad Scholasticos Doctores spectat.

PROPOSITIO TERTIA.

FOrma huius Sacramenti est: Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus.

Hisce solis verbis panis in corpus, vinum in Sanguinem Christi transsubstantiari potest: quamuis & alia ex præcepto superaddi debeant. Hæc est ergo *vox Domini in virtute*, quâ in vltima cœna suum corpus & sanguinem de pane ac vino efficit. Et quoties eam repetit Sacerdos super debita materia, idem efficit: quia & de illa verum est illud: *Ecce dabit voci suæ vocem virtutis, date gloriam Deo super Israel.* Sic admiratur Scriptura virtutem vocis Iosue inclamantis: *Sol ne mouearis contra Gabaon*, ad quam Sol stetit, *Deo obediente voci hominis*, inquit Scriptura: Quanto magis admiratione digna hæc vox, quâ Christus Sol iustitiæ hîc sistitur sub panis specie, Deo obediente voci hominis, non semel aut breui aliquo tempore, sed toties quoties voluerit, idque in finem sæculi? Quapropter non incongruè homini sacerdotali dignitate adornato dicere hîc possemus illud Iob: *Nunquid habes brachium sicut Deus, aut similì voce tonas?* Vtique digitus Dei est hic, & mutatio dexteræ Excelsi, voxque hæc illius est vox, qui excelsior cœlis, portat omnia verbo virtutis suæ, res omnes verbo creare potens, conseruare, & in quodlibet voluerit commutare. Ideò Sacerdos non loquitur dum consecrat, in propria persona, sicut in alijs Sacramentis: *Ego te baptiso, absoluo, confirmo, &c.* sed in persona Christi, cuius personam repræsentat; dicens non solùm recitatiuè & materialiter, sed & significatiuè ac formaliter, *Hoc est corpus meum*: quod vere dicit, sicut & Angelus verè dicebat in legislatione: *Ego sum Deus*, quia diuinam personam repræsentabat.

Soli autem Sacerdotes hanc formam efficaciter pronunciant: quia ordini sacerdotali potestas consecrandi annexa est à Christo dicente, Apostolis repræsentantibus, etiam omnes suos in sacerdotio successores: *Hoc facite in meam commemorationem.* Hinc & Sacerdos illa verba formæ sicut & Canonis, solet voce submissa, & velut in silentio pronunciare, ad absconditi mysterij significationem & maiorem plebis venerationem. Ferunt enim cùm olim alta voce proferretur Canon, omnes ferè per assiduum vsum illum memoriâ tenuisse, atque in vicis & compitis publicè decantare solitos. Vnde cùm quidam Pastores ouium, ausu temerario, pane super lapidem posito, in agro verba consecrationis protulissent, mox igne cælitus emisso sunt absorpti, vt per hanc punitionis seueritatem cæteris essent exemplo, ne diuinis abuterentur mysteriis, & hanc inter cæteras fuisse rationem existimant quidam cur Ecclesia Canonem, & maximè verba consecrationis, ordinet secretò pronunciari, Ita Clictoueus l. 3. elucidarij Ecclesiastici.

Quia verò hæc verba Christi quibus consecramus, fundamentum sunt realis præsentiæ Corporis Christi in Eucharistia (cùm eis qui auctor est muneris, per hæc verba testis sit irrefragabili-

ter veritatis) ideo Hæretici varias confingunt illorum verborum deprauationes: ita vt anno 1577. editus fuerit libellus, continens ſupra ducentas illorum verborum falſas interpretationes. Quarum tamen maxima pars tendit ad hoc vt figuratè iſtud accipiatur, & verbum *Eſt*, idem ſit quod, *ſignificat*, aut *Corpus*, idem quod, *figura corporis*. Sed de his ſupra egimus, nec immoror longiori explicationi verborum formæ, quia non eſt neceſſarium à Paſtoribus communi populo myſteria in hac ſacramentali forma abſcondita proponi. Videri poteſt Bellarm. contra Hæreticos, & paſſim Interpretes D. Thomæ in 3. p. q. 78. art. 2. & 3. Vide etiam Interpretes Scripturæ in Matth. cap. 26. & ad Cor. cap. 11.

Circa formam ſanguinis, aduerte Matthæum & Marcum referre, Chriſtum dixiſſe: *Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti*. Lucas autem & D. Paulus legunt: *Hic calix nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine*. Sed eſt idem ſenſus, & vnum explicat aliud, ac per poſteriorem loquendi modum (quem ſequitur Eccleſia) ſignificatur ſanguis hic vt potabilis, prout ſcilicet eſt ſub altera ſpecie huius ſacramenti. Hoc enim ſignificat noſtra forma: *Hic eſt enim calix ſanguinis mei*. Illa autem particula, *hic*, non eſt aduerbium, ſed pronomen, idem ſignificans quod vocula, *hoc*, dum dicitur, *Hoc eſt corpus meum*, id eſt, hoc contentum ſub his ſpeciebus panis, eſt corpus meum: hoc contentum in calice, ſub his ſpeciebus vini, eſt ſanguis meus. Vnde & Græca, teſte Ianſenio, legunt: *Hoc eſt ſanguis meus*, apud Matthæum & Marcum, vtrumque interim in idem redit.

Quod autem additur, *Noui Teſtamenti*, ſignificatur nouum Teſtamentum longè antiquum præcedere, quod vitulorum & hircorum ſanguine dedicatum fuit, & temporalia promittebat: ſed nouum pretioſo Chriſti quaſi Agni immaculati ſanguine ſancitum eſt & confirmatum, in quo noua promiſſio facta eſt æternæ hæreditatis. Vnde dicitur eſſe ſanguis non ſolum noui, ſed & æterni Teſtamenti; tum quia æterna dona hoc Teſtamentum promittit: tum quia in finem ſæculi durat, abſque alia ſucceſſione; quod tempus in ſcriptura æternum dici ſolet. Additur deinde ad altitudinem huius ſacramenti & ſacrificij explicandam, *Myſterium fidei* quia recenſetur inter myſteria fidei maximè recondita in quo aliud creditur, aliud cernitur, vt ſupra explicatum eſt.

Poſtremò adiicitur; *Qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*. Vbi aliqui notant Græca in præſenti, Matth. 26. legere, *qui pro multis effunditur*. Vnde id intelligi poſſet de effuſione non reali & cruenta, ſed ſacramentali, ſiue de illa quæ fit in ſacramento incruentè: vt idem ſit, *effunditur*, ac libatur, ſeu Deo offertur, & ſacrificatur. Intelligi tamen etiam rectè poteſt de reali effuſione in cruce facta quia enim illa iam inſtabat quaſi de præſenti loquitur Chriſtus Quod autem ſuperadditur: *Pro vobis, & pro multis*, efficacia paſſionis explicatur; ideoque non dicitur, *pro omnibus*, ſed *pro multis*, ſcilicet Apoſtolis præſentibus (quanquam non pro omnibus illis, quia non pro Iuda) & pro multis aliis electis. Si tamen etiam indicari volueris ſufficientiam ipſius paſſionis, nihil vetat: quia vox illa, *multis*, ſubinde accipitur pro omnibus.

Concludendo hîc aduertere velim nouellos Theologos, cùm de materia & forma Euchariſtiæ hactenus egimus, nos intelligere de materia & forma tranſeunte, ſiue in fieri Cùm autem hoc ſacramentum, inter cætera ſacramenta ſpecialiter habeat, quod permanens ſit poſt conſecrationem, & non pendeat ab vſu: ideo illi, vt permanenti alia forma, aliaque materia eſt aſſignanda. Sic ergo conſideratum habet corpus Chriſti & ſpecies viſibiles pro materia & forma; & alterutrum horum diuerſa conſideratione ſubit materiæ vel formæ rationem. Nam corpus Chriſti quatenus eſt, quid nobilius, & quia eſt virtus ſpecierum in ordine ad ſanctificationem, dici poteſt habere rationem formæ, eo quod virtus à forma promanat in compoſitis naturalibus. Quia tamen in compoſito ex ſubiecto & accidente, item in compoſitis artificialibus, quod nobilius eſt materiæ rationem habet, ideo etiam rectè dixeris in hoc ſacramento corpus Chriſti habere rationem materiæ: quia hoc compoſitum ſimilitudinem habet cum compoſitis dictis. Adde quod ſacramentum conſiſtat in ratione ſigni, maximè autem hîc rationem ſigni habent ſpecies viſibiles, ſignificantes Chriſtum quem continent, vt animarum cibum eſſe.

LECTIO VI.

DE ADORATIONE Euchariſtiæ.

1. *Docet Euchariſtiam cultu latriæ adorandam.*
2. *Rectè peculiari feſto eam coli.*

PROPOSITIO I.

Adorandum eſt hoc Sacramentum cultu latriæ, ſiue cultu illo ſupremo, qui vero Deo debetur.

Hoc diſertis verbis definit Trident. ſeſſ. 13 cap. 5. Fides enim præſentiæ Filij Dei in carne ſub hoc Sacramento & neceſſitas adorandi connexa ſunt: Quod latiùs explicans Tridentinum ſic dicit: *Neque enim minus eſt adorandum, quod fuerit à Chriſto inſtitutum vt ſumatur. Nam illum eundem Deum præſentem in eo adeſſe credimus, quem Pater æternus introducens in orbem terrarum dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei, quem Magi procidentes adorauerunt, quem denique in Galilæa ab Apoſtolis adoratum, Scriptura teſtatur.*

De huius Sacramenti adoratione videtur loqui Propheta. Pſal. 21. vbi cùm dixiſſet: *Edent pauperes & ſaturabuntur, & laudabunt Dominum, & viuent corda eorum in ſæculum ſæculi*: Poſteà ſubdit: *Adorabunt in conſpectu eius vniuerſa familia Gentium*. Et iterũ: *Manducauerũt, & adorauerunt omnes pingues, ſiue diuites terræ*. Priorẽ locum interpretans Euthimius ſic ait: *Pauperes ſunt omnes veri Chriſtiani, qui comedent Saluatoris corpus, & ſanguinem bibent, & ſaturabuntur, Sancto nimirum Spiritu repleti, hymnis & laudibus in menſa illa Deum extollent: & ita Prophetiam continet, non ſolùm de Euangelica doctrina ſpirituali cibo, quo anima alitur & augeſcit, ſed etiam de myſtico menſæ illius Sacramento, propter quod dicitur: viuent corda eorũ in ſæculum ſæculi, quia ſi quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum, cuſtodiens ſcilicet, pariter mandata. Per cor autem totum hominem intelligit, eo quod illa pars in quouis animante vitæ ſit magis particeps. Licet moriantur, inquit, reſurgent tamen in vitam æternam.* Ita ille. Cui concordat Euſebius in Pſalmos, in catena Doctorum Græcorum. Poſteriorem verò verſum de eodem Sacramento interpretatur D. Auguſtinus: *Manducauerunt corpus humilitatis Domini ſui etiam diuites terræ, ſed non ſicut pauperes ſaturati ſunt, vſque ad imitationem humilitatis, ſed* August. in illum locum.

tamen adorauerunt, pauperes edent, & saturabuntur; qui eius pacem dilectionemque seruantes, imitantur etiam humilitatem. Intelligit ergo D. Augustinus per pauperes, illos qui humiles sunt; per diuites terræ & pingues magnos illos & superbos, qui licet accedant ad hoc Sacramentum memoriale humilitatis Christi, vt adorent illud; paruum tamen fructum referunt, si fastum animi non deponunt, si humiles & pauperes aspernentur, si fugant eorum sanguinem, si indignè accedant.

Hoc alloquens D. Chrysost. sic ait. *In Bethleem accurre cum Magis, ac domum spiritualis panis ingredere adoraturus Dei Filium, & non quasi conculcaturus aduenis, honorem cum gaudio & tremore offeras. Caue ne Herodi efficiaris similis, & dicas vt ego veniens adorem eum, cumque veneris, interimere coneris. Huius similes sunt, qui abutuntur communione mysterij, rei enim sunt sanguinis & corporis Domini. Timeamus igitur ne quando speciem supplicum & adorantium geramus, opere vero existamus inimici.*

Hoc enim loco argui possent diuites ac nobiles, qui vix dignantur pauculum omnino itineris pedibus suis conficere, vt ad Dominum adorandum in sacrificio veniant; sed equis, mulis, rhedis aduecti pompaticè ac quasi theatraliter ingrediuntur domum Domini magis cum insolentia, quàm cum reuerentia. Vix flexo vno genu, nutibus oculorum vndique circumeunt, per famulos multo fastu turbam submouent, ne sibi appropinquet; & cùm nullam afferant, aliorum etiam deuotionem turbant. Quod maximè de vanis aliquibus mulieribus verum est, quæ instar Pauonum syrmata sua & vestium fimbrias ostentant: & potiùs venire videntur, vt spectent & spectentur, quàm vt adorent. Huiusmodi cùm viros, tum mulieres reprehendens diuus Chrysostomus loco citato sic ait: *Quis vestrum, qui innumeris estis Christi beneficiis obligati, tam longinqua propter eum arripuit expeditionis laborem, quam sapientes illi Magi? Sed quid ego de spatio loquar itineris, cùm plurimæ fœminarum tanta iam animi mollitudine resoluantur, vt nisi aduectæ mulis quamlibet exiguo spatio à domibus suis venire nequeant, ad videndum Dominum in præsepio spirituali. Sed ex his quoque qui ambulandi laborem ferunt, alij sæcularium negotiorum tumultus, alij theatrales turbas, Sanctorum cœtibus anteponunt.*

Qui tamen verè nobiles sunt, agnoscunt in hoc sacramento illum, qui in fœmore scriptum gerit, *Rex regum, & Dominus dominantium*, illumque magna animi demissione & reuerentia, cum exteriori tum interiori adorant. Purpuram suam, potentatus, sceptra, diademata sua submittunt, ac seipsos vouent cum humilitate, illi à quo omnis potestas ac dominatus.

Apoc. 19.

Audi præclarum huiusce humilitatis ac pietatis testimonium, in Rudolpho Comite Hasburgio, qui ob eam meruit, vt imperialis dignitas in domum Austriacam deriuaretur. Cùm is antequam Imperator designatus foret, vna cum Regulo Kyburhensi consanguineo suo, ad sanctam quandam mulierem in sacra Heluetiæ solitudinis cella abditam religionis causa proficisceretur: occurrit sacerdoti sacrum Christi corpus ad ægrum deferenti. Cumque sacerdos pedibus iter ingrederetur cum æditüo cereum & campanulam ferente; descendit is equo, & sacerdotem vrget conscendere. Eius pietate commotus consanguineus, suum & ipse æditüo exhibet. Ad ægrum ergo sacerdotem tanquam à pedibus frænisque minister deduxit, & ad propriam Ecclesiam postea reduxit; vbi adorato Deo, multa fausta ei apprecatus est sacerdos, eiusque posteritati. Deinde ad mulierem illam sanctitate celebrem contendit. Hanc vbi salutarunt, ipsa veluti numine plena ad Rudolphum conuersa, sic ait: *Pro officio & cultu, Deo eiusque sacerdoti abs te nuper tributo, gratiam tibi posterisq; tuis cumulatissimè refert omnipotens Deus: & ne te vana spe inductà me suspiceris, nouenarium temporis numerum, quo tibi huius mea prædictionis efficax signum ostenditur, diligenter obserua.* Rudolphus igitur nouenis, & diebus, & mensibus elapsis, spe sua videbatur excidere, donec post nonum inde annum Romanorum Imperator declaratus fuit: & Imperialis dignitas in Austriacam domum profecta, exinde certis pietatis rationibus conseruata hactenus fuit. Ita ex Chronico Sueuiæ multi Historici.

Albe. vid. Mansfa. dius Cancel. Austriæ Mat. Galenus. Cancel. Duaci.

Porrò & illud hîc deplorandum est cum Thoma à Kempis, quod cum Deus multos voluerit fieri sacerdotes, & in pluribus locis Christum offerri & adorari; vt tanto maior appareat gratia & dilectio Dei in hominem, quanto latiùs hoc sacramentum diffusum est per orbem, hoc interim potius neglectum, & minorem reuerentiam pariat Christianis. Quia tanta est humani cordis cæcitas, vt ex quotidiano vsu ad inaduertentiam defluant, & tantùm donum non attendant, nec vt oportet adorent; sed & tepidè & negligenter, cursim & perfunctoriè circa eius cultum se gerant.

Kemp. l. 4. de imit.

Si enim hoc sanctissimum sacramentum in vno tantùm celebraretur loco, & ab vno tantùm consecraretur sacerdote in orbe, quanto desiderio ex omnibus mundi partibus illuc confluerent populi, quanta reuerentia huic mysterio assistere & adorare optarent? An non vides ad Lauretanam Ædem (ad quam cubiculum Virginis in quo Christus conceptus fuit, Angelorum ope translatum est) quanta deuotione ex omni natione confluunt cuiuslibet, & gradus, ac dignitatis homines, vt vel solum pauimentum osculentur?

Currunt etiam multi ad diuersa loca, ad visitandas Sanctorum Reliquias, & mirantur auditis gestis eorum, ampla templorum ædificia inspiciunt, osculantur sericis & auro inuoluta sacra ossa ipsorum. Et ecce præsens est in altari Deus noster Sanctus sanctorum, Creator omnium, & Dominus Angelorum. Sæpè in talibus videndis curiositas & nouitas inuisorum vrget, & modicus reportatur fructus, vbi tam leuis est sine vera contritione discursus. Hic autem in sacramento præsens est Deus homo, Christus Iesus; vbi à quolibet potest adorari, vbi copiosus est æternæ salutis fructus dignè accedenti. Nec trahit ad id leuitas, curiositas, aut sensualitas; sed firma fides, deuota spes, sincera charitas.

Sed quid mirum, si magna submissione ab hominibus hoc Sacramentum adorandum dicimus, quod tanta reuerentia Angelici spiritus etiam visibiliter adorare sæpiùs visi sunt. De S. Chrysostomo sic testatur Nilus Abbas Epist. ad Anastasium Episcopum. *Ioannes Sacerdos admirandus Ecclesiæ Constantinopolis, imò totius orbis splendor, omni ferè tempore videbat Ecclesiam Dei refertam Angelorum cœtu, maximè cùm diuinum sacrificium offerebatur: Quo tempore & lætitia plenus rem præcipuis amicis, spiritualibus priuatim enarrauit. Cùm cœpisset, inquit, oblationem facere Sacerdos, plurima statim ex beatis illis virtutibus è cœlo descendentes stolis induti splendidissimis, nudis pedibus, intentis oculis, pronæ altari magno cùm silentio & reuerentia (quoad venerandum illud mysterium expletum fuerit) circumsteterunt. Deinde huc illuc singula per totam domum diffusæ Episcopis, & Presbyteris, & Diaconis distri-*

Baron. tom. 5. ann. 407.

bationem Corporis & pretiosi Sanguinis ministrantibus adhaeserunt, satagentes, & sedulo adiuuantes.

Idem de Angelis hic assistentibus frequenter testatur ipsemet Chrysostomus libro de Sacerdotio, & alibi.

Procul igitur impiorum Hæreticorum vox, huic sacrato mysterio adorationem denegantium, imò illud quandoque vocibus blasphemis infectantium, quos non semper inultos diuinum finit iudicium. Quod cùm multis exemplis facilè esset comprobare, vnicum irrefragabili testimonio firmatum modò sufficiat ex Thoma Vvaldensi, eximio Doctore Theologo, lib. contra Vviclep. vbi sic ait: Historiam refero, quam ego præsens vidi oculis carnis meæ in Cathedrali Ecclesia sancti Pauli Londini, vbi Venerandus Cantuariensis Antistes, fœlicis recordationis, Thomas Arundelius, filius & frater Comitum, pro loco Iudicij (assistentibus sibi Noruicensis Ecclesiæ tunc Præsule Alexandro, & alijs) residens in Episcopali sede, verba quædam & interrogationes proponebat de fide Eucharistiæ ad quendam Sartorem de partibus Vvigorniæ, deprehensum in hæresi. Cumque flecti omnino non posset, nec aliud quàm benedictum panem sacratissimam hostiam volebat appellare, vel credere. Tandem iussus facere reuerentiam Hostiæ, respondit blasphemus. Verè, inquit, dignior est aranea reuerentia. At illicò de alto culmine tecti descendens ingens & horrida visa aranea, ad os blasphemi directo filo peruenit; Et dum Sartor loqueretur, vt intraret per polluta labia aranea sollicitè laborabat. Adstitit illustris Princeps Thomas Oxoniensis Dux, tunc regni Cancellarius, & vidit prodigium.

At prædictus Archiepiscopus statim surgens cum alijs, exponit omni illi collecto populo, quid virtus manus Domini faceret in blasphemum. Nec mora, qui pretiosissimæ carni Agni prælegit araneam, peccatricem carnem suam flammis deuorandam amisit, vt esset fauilla peior aranea. Ecce doctrinam fœdam, & amaram errantium, qui Sacramentum optimum sic in figuram attenuant, vt idolum faciant.

Quærunt hic Theologi, an quando miraculosè apparet puer in hoc Sacramento, vel caro, vel sanguis, debeatur etiam illi adoratio: Hæc autem quæstio pendet ab illa, an tunc sit verè corpus Christi, vel sanguis. Pro resolutione, aduerte ex diuo Thoma, has apparitiones duplici modo fieri posse. Vnus enim modus est, quod id fit sine immutatione specierum sacramentalium, per solam immutationem sensibilium specierum in medio vel organo sensus factam. Alter modus est, per veram etiam immutationem ipsarum specierum sacramentalium. Has autem apparitiones & immutationes permisit Deus frequenter fieri, vel ad confusionem infidelium negantium veritatem huius Sacramenti, vel ad terrorem indignè communicantium, vel ad consolationem piorum, & quandoque in parte totum specierum facta est immutatio, altera parte immutata manente.

Habes exemplum apud Baronium, ex Epistola beati Petri Damiani ad Desiderium Cassinensem Abbatem, vbi dicit: Recordatus sum litterarum, quas tu interrogans misisti, sed ego Synodo impeditus, adhuc non respondi. In illis continebatur, quod zelotypa quædam mulier habens virum de adulterio suspectum, qualiter eum sibi vendicare posset proprio thoro contentum, à vicina petiit muliere consilium. Quæ nimirum peruersa, & vltricibus flammis euidenter obnoxia, hoc eam sacrilegium venenata serpentis antiqui suadela perdocuit, vt corpus Dominicum quasi communicatura perciperet, quod cautè reseruans, viro suo postmodum non sine quibusdam maleficiis propinaret. Quod videlicet à sacerdote perceptum, vsque dum occasio præberetur, palliolo reseruatum, non sine magno dedit stupore miraculum. Hæc enim particula Dominici Corporis inuenta est vsque ad medietatem in carnem conuersa, altera verò medietas panis speciem non mutauit. Itaque, si ritè reminiscor, hoc proposuisti: deinde quid prætenderet, inquisisti. Super qua quæstione quia non necesse est diutius immorari, breui compendio quid mihi videatur, expediam. *Idcirco, Deus omnipotens sanctum illud mysterium in carnis speciem vertit, vt perfidiam reprobæ mulieris argueret, dum visibilem Dominici Corporis ostenderet veritatem, quatenus quæ purum panem, vt videbatur ante credebat, veræ carnis speciem cerneret, sicque sacrilegam capti sceleris audaciam condemnaret. Quod autem medietas sic remansit, ad euidentioris indicij testimonium profecit, vt dum in eadem substantia, hinc carnis illinc panis adesse consideras speciem, in vtroque vero carnis verique panis intelligas veritatem: quia & panis est, qui de cœlo descendit, & caro quæ de virginalis vteri materia prodiit.* Hæc ille.

Ad quæstionem igitur propositam, dico primò: quando verè apparet puer, licet ad breue tempus, non est improbabile Christum esse exhibentem se corporaliter tali forma. Et colligitur ex eo, quod Christus frequenter in tali figura permiserit se amplecti & osculari, ob singularem illorum, quibus apparebat pietatem. Cùm tamen talis apparitio frequenter acciderit, sine mutatione specierum sacramentalium, tantùm per mutationem specierum visibilium in medio vel organo sensus, tunc Corpus Domini manifesse sub speciebus credendum est, nec apparuisse Christum in propria specie: & huius rei indicium potest esse, quando tantù ab aliquibus sic conspicitur, ab aliis verò non.

Dico secundò, quando Hostia sacra vertitur in figuram carnis, aut vinum consecratum in formam sanguinis, seruata aliqua vsque quantitate specierum, & seruatis accidentibus panis & vini magis propriis, vt sunt odor & sapor, itavt cùm talibus substantia panis & vini conseruari posset, si adesset: tunc speciebus panis & vini remanet verè corpus Christi; & quod apparet, non est vera caro, neque verus sanguis, sed colore tantùm & figura carnem aut sanguinem refert, vt docet diuus Thomas 3 p. q. 76. art. 8. qui dicit tales plures reperiri apparitiones. Talis ergo Hostia tamdiu cultu latriæ adoranda est, quamdiu species manent in integritate.

Dico tertiò. Quotiescunque fit tanta mutatio in qualitatibus specierum sacramentalium, vt sub illis non possit conseruari substantia panis & vini, non manet sub iis Christus, siue maneat eadem quantitas, siue non; ita D. Thomas quæst. 77. art. 4. Probatur, quia eiusmodi alteratio, est sufficiens dispositio ad alterius substantiæ generationem, ergo reuera generatur alia substantia, quoniam ex speciebus sacramentalibus ita fit alterius generatio, sicut solet ex vero pane. Ergo non manet substantia corporis Christi. Et similis est ratio, quando apparet in hoc Sacramento, caro vel sanguis cum tanta specierum immutatione, vt iudicentur omnino corruptæ. Nec enim verisimile est ibi esse veram Christi carnem, aut sanguinem naturalem in propria forma. Vnde non est illi exhibenda veneratio, quam Christo exhibemus: sed quam signo & vestigio corporis Christi. Pro-

batur, quia externa eiusmodi forma carnis & sanguinis, aliquando multis annis permanet, & paulatim nigrescit, & corrumpitur. Caro autem & Sanguis Christi planè incorruptibilis est, & indeficiens. Quinimò nec dicendum videtur, quod ibi sit propriè dicta caro vel sanguis, sed tantùm aliquid quod colore & figura carnem repræsentat. Neque enim probabile est esse carnem humanam, & quod sit alterius animalis, indecens esset.

Postremò, probabile est, quando sanguis emanat ex sacra Hostia, non esse Christi sanguinem in propria specie; sed liquorem quendam miraculosum, formatum ad ostendendum eum, qui sub speciebus latet, esse verum hominem. Colligitur ex eo, quod talis sanguis paulatim corrumpatur, & inconueniens esset dicere, verum sanguinem Christi extra venas corporis Christi tangi & contrectari, mutari & tabescere.

Dices, ergo hæ omnes apparitiones erunt deceptoriæ; eritque idololatriæ periculum, quando adorabitur vt caro aut sanguis Christi, quod tale non est.

Respondeo non esse deceptionem, quia licet in obiecto non fiat, quod sensui apparet, illa tamen immutatio, quæ in sensu fit, ad veritatem aliquam significandam ordinatur. Neque idololatriæ periculum est, quia adoratio quæ fit, non sistit in eo quod sensibiliter apparet; sed per illud transit ad verum Christi corpus, aut in sacramento latens, aut in propria specie existens, illam verò cautelam ab Ecclesia adhiberi videmus, vt sacramento miraculosè in carnem, aut aliquid simile mutato, alia consecrata adiungatur, & adoretur Hostia.

PROPOSITIO II.

DE FESTO CORPORIS CHRISTI.

Piè ab Ecclesia celebratur, & peculiari festo hoc Sacramentum colitur.

Definit id expresse Tridentinum, & hanc addit rationem. *Æquissimum est enim sacros aliquos statutos esse dies, cùm Christiani omnes singulari ac rara significatione, gratos ac memores testentur animos erga communem Dominum ac Redemptorem, pro tam ineffabili & diuino beneficio, quo mortis eius victoria & triumphus repræsentatur. Atque sic quidem oportuit, victricem veritatem de mendacio & hæresi triumphum agere, vt eius aduersarij in conspectu tanti splendoris, & in tanta vniuersæ Ecclesiæ lætitia positi, vel debilitati & fracti, tabescant; vel pudore affecti & confusione, aliquando resipiscant.*

Trid 11. c. 5. V. D. ser. 6. inf. Oct. Cor. Christi, in Breuiar.

Quia verò hoc festum ab Ecclesia nostra Leodiensi originem habet, & id tamen aliquibus maximè exteris nationibus ignotum adhuc videmus; ideo Historiæ veritatem ex antiquis certis scripturis deductam, paulò fusiùs hìc repetendam & inferendam duximus.

Circa annum 1230. floruit Leodij, in loco Cornelij Montis Virgo Iuliana, quæ ad virtutis ac scientiæ diuinæ culmen pertigit, frequenter per mentis excessum rapta, prophetico etiam spiritu plena, adeò vt quandoque cogitationes cordium proderet. Luctabatur cum diabolo, loquebatur cum Apostolis, fulgebat miraculis, orationi tota erat dedita. Inter orandum autem crebro eius aspectui obiiciebatur mirabile signum: videbat enim lunam quasi in suo splendore, sed cum aliqua sui orbicularis, ac corporis fractione. Mirabatur nesciens quid significaret, & enitebatur suis aliorumque precibus, signum illud à se amouere. Tandem diuino didicit responso mysterium aliquod in hoc latere; & significari in luna Ecclesiam, in eius fractione defectum vnius solemnitatis, quam Deus volebat ad augmentum fidei instituι. Accepit verò cælitus frequenter præceptum, vt hanc solemnitatem inchoraret, & mundo celebrandam nunciaret. Sed humilis Virgo continuò orabat, & dicebat Domino: *Excita Domine teipsū, excita & viros eruditos, & me minimam in pace dimitte.* Verùm diuinitus pro responso aliquando accepit: *Confiteor tibi Pater, quia abscondisti hæc à sapientibus; & reuelasti ea paruulis.* Iterum alia vice audiuit cœlitus vocem dicentem: *Immisit in os meum canticum nouum, carmen Deo nostro. Non abscondi misericordiam & veritatem tuam à concilio multo.* Iam ferè per viginti annos indignam tanto negotio se reputans, instabat gemitibus apud Deum, vt alteri negotium committeret. Sed eo magis humilitatis amator ad id ipsam digniorem iudicauit, absoluto responso ei indicans se velle per eam inchoari, ac deinceps per personas humiles promoueri.

Tandem igitur Virgo acquiescens, rem totam indicauit Ioanni de Lausenna, S. Martini Leodij Canonico, vitæ sanctæ, rogans vt tacito nomine, cùm his ageret hac de re, qui clauem scientiæ in Ecclesia Dei tenent. Exposita fuere omnia Iacobo de Treci, Archidiacono Leodiensi, qui postea factus est Episcopus Virdunensis, deinde Patriarcha Hierosolymitanus, demū Pont. Rom. dictus Vrbanus IV. Hic rem contulit cum duobus magnis luminaribus Leodij tunc præfulgentibus, cum Hugone Prouinciali Ord. Prædicatorum, postea Cardinali, & Guiardo seu Guidono, Episcopo Cameracensi, & cum aliis viris celeberrimis, qui negotium promouerunt, & ad Dei gloriam cessurum vnanimiter censuerunt. Postmodum idem fuit reuelatum Isabellæ Beghinæ Hoyensi (quam sanctitate celebrem Iuliana in sororem Montis Cornelij recipi curat) & Euæ Reclusæ ad sanctum Martinum Leodij. Dicta enim Isabella Euam Reclusam adiens, & intrans Ecclesiam sancti Martini, vbi se ante Crucifixum prostrauit, in spiritu rapta, edocta est cælitus, quomodo hæc festiuitas, quæ hactenus fuerat in secreto S. Trinitatis, iam palam declarari deberet his, in quos fines sæculorum deuenerant. Videbat in mentis excessu omnium cælestium ordinum exercitus Domino supplicantes, vt tandem ad confirmandam Ecclesiæ militantis fidem, periclitanti mundo festiuitatem hanc patefaceret. Audiens Iuliana, Deum etiam hanc diuinæ reuelationis testem elegisse, exultauit in spiritu, & tandem per Ioannem domus suæ Fratrem officium componi fecit, quod incipit: *Animarum cibus*, & à dictis Theologis probatum fuit, illudque Leodij, Tungris, & alibi in vsu fuit, donec ab Vrbano Officium sancti Thomæ publicatum est Et licet Scriptor modicæ litteræ fuerit, obediens tamen aperiebat os suum, & Dominus implebat illud, quotiesque ille se ad scribendum impendebat, Iulianam ad id vocabat.

Hac occasione primum festum Leodij est celebratum, potissimum à Collegio sancti Martini, monitione Euæ Sanctimonialis, quæ Angelicam ibi ducebat vitam. Et illud approbarunt ante Vrbani Pontificatum, Robertus Episcopus Leodiensis, & Hugo Cardinalis, qui cùm esset missus Legatus ad Germaniæ partes, Leodium etiam veniens apud sanctum Martinum hoc de festo sermonem habuit, instans apud maioris Ecclesiæ

Ecclesiæ Canonicos, vt etiam in eorum Ecclesia promulgaretur, & seruaretur. Qui ad tempus illud celebrarunt, ob Cardinalis authoritatem. At cum in vrbem se recepisset, cessarunt, sed non impunè, quia plerique miserabiliter hac è vita absorpti sunt, ita vt eorum interitus Laicis verteretur in prouerbium. Robertus quoque Episcopus, in generali Synodo statuerat solemnitatem per omnes Diœcesis Ecclesias, sed morte præuentus executionem non vidit.

Vrbanus interim ex Patriarcha Ierosolymitano, in Pontificem extra Cardinalium Collegium assumptus, festum quod antea Leodij celebrarat, vniuersale fecit an. 1264. Memorem enim fuisse reuelationum (de quibus Leodij) constat ex constitutione sua, vbi dicit: *Intelleximus olim, dum in minori essemus officio constituti, quod fuerat quibusdam Catholicis diuinitus reuelatum, festum huiusmodi generaliter in Ecclesia celebrandum.* Vnde & anno 4. seu vltimo Pontificatus sui, mortua Iuliana, misit ad Euam Reclusam diplomatum nono S. Thomæ Officio. Tenor sequitur:

Vrbanus Episcopus, Seruus seruorum Dei, dilectæ Christo filiæ Euæ Reclusæ S. Martini Leodiensis, salutem & Apostolicam benedictionem. Scimus, ò filia! quod magno desiderio desiderauit anima tua, vt solemne festum sacratissimi corporis Domini nostri Iesu Christi institueretur in Ecclesia Dei, à Christi fidelibus perpetuis temporibus celebrandum. Et ideo tibi significamus ad gaudium, quos ad corroborationem Catholicæ fidei dignè diximus, statuimus, vt de tam mirabili Sacramento (præter quotidianam commemorationem, quam de ipso Ecclesia facit) specialior & solemnior memoria celebretur, certum ad hoc designantes diem, videlicet feriam quintam proximam post octauas festi Pentecostes proximè sequentis. Vt in ipsa feria quinta, deuotæ fidelium turmæ, propter hoc ad Ecclesias affectuosè concurrant, sitque dies illa vniuersis Christicolis noua festiuitate iucunda, & ampla iucunditate festiua, prout in litteris nostris Apostolicis, quas per vniuersum orbem super hoc direximus, plenius continetur. Et scias quod nos huiuscemodi festum cum omnibus Fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, necnon cum omnibus Archiepiscopis & Episcopis, cæterisque Ecclesiarum Prælatis; tunc apud Apostolicam Sedem commorantibus (ad hoc, vt videntibus & audientibus, de tanti festi celebritate salubre præberetur exemplum) duximus celebrandum. Magnificet igitur anima tua Dominum, & exultet spiritus tuus in Deo salutari tuo: quia viderunt oculi tui salutare tuum, quod parauimus ante faciem omnium populorum. Lætare insuper, quia omnipotens Deus tribuit desiderium cordis, & voluntate labiorum tuorum non fraudauit te cælestis gratia plenitudo.

Et quia quaternum in quo totum habetur ipsius festi Officium, tibi sub Bulla nostra per præsentium latorem destinamus: Volumus & Apostolico scripto tibi mandamus, quatenus quaternum ipsum cum deuotione recipias, & eius copiam personis illam petentibus liberaliter & libenter exhibens. Et instes libenter deuotis supplicationibus apud illum qui memoriale tam salutiferum de seipso reliquit in terris, vt nobis tribuat ex alto gratiam, commissam nostro regimini Ecclesiam suam regendi viriliter ad laudem & gloriam nominis sui, & salubriter gubernandi. Datum apud vrbem veterem, 6. Idus Septemb. Pontificatus nostri anno 4. Christi 1264.

Ex his manifestum est, Vrbanum festum dictum vniuersale fecisse ob reuelationes illas in Ecclesia Leodiensi præcedentes: quas non satis prudenter reiicit, tanquam apocryphas, Onuffrius, Patauinus ad Platinam de vita Vrbani IV cùm ex Bulla Vrbani & Iulianæ vita sint certissimæ.

Nec potuit hunc honorem nisi ignoranter denegare Ecclesiæ nostræ Leodiensi, quam constat semper inter cæteras solemnem venerationem huic sacro-sancto mysterio tribuisse: & contra Hæreticos etiam scriptis eius & veritatem & honorem defendisse. Algerus enim celeberrimus ad sanctum Lambertum Canonicus, Leodij conscripsit de sacramento Altaris libros tres, contra insurgentem Berengarij hæresim doctissimos & efficacissimos. Nam de Lanfrano Guitmundo, Algero contra Berengarium scribentibus, sic testatur Petrus Cluniacensis: *De veritate Corporis & Sanguinis Christi; primus, bene, plene, perfectè: secundus, meliùs, pleniùs, perfectiùs; tertius, optimè, plenissimè, perfectissimè disserunt:* Algerus nimirum, qui postmodum deserens Canonicatum Leodiensem, simulque sæculum, Cluniaci Monachale m vitam in prouecta ætate est amplexus. Testis etiam est Cardin. Baronius anno 1035. quod Durandus 20. Episcopus Leodiensis cum Adelmanno Scolastico Leodiensi primus calamo manum admouerit, vt hæresim Berengarij in ortu ac infantia sua suffocaret. P. Clu I. contr. Henricianos c. 4.

Aduerte tamen me non negare; etiam Pontificem nouo miraculo inductum fuisse; vt festum istud quod in Leodiensi Ecclesia aliquando approbarat, iam vniuersale faceret, & toto orbi promulgaret. Etenim tum ex Bulla Vrbani, tum ex relatu Platinæ & Onufrij discimus miraculum quod subiicimus, eum memorem fecisse eorum quæ in Leodiensi solo & audierat & viderat. Contigit enim Vulsiniis, in Diœcesi & ditione Vrbeuetana, in Ecclesia sanctæ Christianæ, sacerdotem quempiam post consecrationem de veritate Corporis & Sanguinis dubitare. Statimque ex sanctissima quam manibus tenebat hostia, viuus sanguis manare cœpit, & sacrum corporale intingere. Quo miraculo attonitus Pontifex, corporale ad se ab Episcopo loci cum processione, in vrbem veterem, (vbi tunc agebat cum sua curia; quia Sancta Sedes à Manfredo Siciliæ Rege Rom. Ecclesiæ hoste diuexabatur) transferri voluit: & illud solemnitate instituta in Ecclesia Vrbeuetana reposuit. Exinde exstimulatus fuit, ad festum Sacramenti diplomate ad vniuersas Ecclesias destinato, sanciendum. Platina in Vrb. IV.

RATIONES MORALES festi Sacramenti.

His de origine & institutione Festiuitatis Sacramenti præsuppositis, nunc rationes morales à nobis explicandæ sunt, tantæ solemnitatis, tantæque lætitiæ, quæ publicè à Christicolis exhibetur in die eius memoriæ consecrato. Has paucis verbis indicat Tridentinum supra, & à Pastoribus ac Concionatoribus populo fusius proponi ad pietatem tum excitandam, tum alendam, maximè erit tunc proficuum.

Primò igitur dicamus festum hoc cum pompa exteriori; cum Processionibus publicis, cum armis, cereis, floribus, aris, aulæis, ramis, celebrari, vt cultu illo exteriori, interiorem testante, Christum in hoc Sacramento verè præsentem adoremus tanquam Dominum ac Regem nostrum; tanquam nostrum EMANVELEM, nobiscum manentem, & in hoc sacro Tabernaculo cum hominibus Deum, in finem vsque sæculi commorantem, vt & nos simus Populus peculiaris quem elegit in peculium & hæreditatem sibi. Tunc ergo adim-

plère optamus adhortationem illam Prophetæ: *Deus Dominus illuxit nobis, constituite diem solemnem in condensis, vsque ad cornu altaris, & dicite Deus meus es tu, & confitebor tibi, Deus meus es tu, & exaltabo te.* Condensos enim flores spargimus in die isto solemni, condensos ramos per fora, plateas, templa constituimus: condensos tapetes, aliaque ornatui seruientia appendimus: Aras per publicas vias erigimus, in quibus exaltamus Dei nostri Tabernaculum sacrum, & illi confitentes inclamamus cum iubilo & lætitiæ sono: *Deus meus es tu, confitebor tibi, Deus meus es tu, exaltabo te.* Et iterum resonamus: *Verè non alia natio tam grandis, quæ habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest nobis.*

An non tibi videtur quodammodo renouari ingressus ille triumphalis Christi Domini in Ierusalem, in quo populus Hebræorum cum pueris canora voce resonat, *Osanna in excelsis*? Aliqui in symbolum animi gratulantis palmas afferunt, alij oliuas offerunt; aliqui ramos de arboribus cædunt: alij viridantia gramina ferunt, plerique etiam vestes & pallia instar peristromatum sternunt: & omnium vna est vox adorantium & acclamantium Triumphatori Christo, *Benedictus qui venit in nomine Domini.*

Simili planè modo in die solemnitatis suæ: Christus in hoc sacramento Rex noster, licet velatus & absconditus, vult nihilominùs agnosci, & regia pompa deduci, ab omni gradu & statu, promicantibus cereis, lumen fidei ex parte nostra, candorem lucis æternæ ex parte sua designantibus. Iunguntur thuribula flammigera & odorantia, qui igniti amoris nostri & suaueolentis symbolum gerunt: comitantur cymbala, nec desunt vernantes frondes floresque, ac plurima alia, communis lætitiæ non obscura indicia. Vox interim omnium consonat resonatque: *Ecce panis Angelorum, factus cibus viatorum. Tantum ergo sacramentum, veneremur cernui.* Omnes sese mutuò adhortari & inuitare videntur verbis Prophetæ. *Venite, exultemus Domino, iubilemus Deo salutari nostro.* Vnus idemque spiritus animat eo die veros Christianos, & excitat, *vt sacris solemniis iuncta sint gaudia, & ex præconiis sonent præconia.*

Interim, si quis tumore Pharisaico plenus, cæca inuidia stimulatus hæc reprobet, & ægro animo sustineat etiam puerorum Christo acclamantium & adorantium voces. Respondemus ei, quod Christus Pharisæis: *Si hi tacuerint, lapides clamabunt.* Nam & B. Ioannes in Apocalypsi testatur se audiuisse omnem creaturam quæ in cœlo est, & super terram, & sub terra, & quæ sunt in mari, dicentem: *Sedenti in throno, & Agno, benedictio, & honor, & gloria in secula sæculorum.* Hæc vox etiam irrationabilium & insensibilium creaturarum muto quodam eloquio condemnat vel ingratitudinem, vel impietatem eorum, qui pro facultate sua non exhibent honorem, & exteriorem & interiorem, gloriamque ac benedictionem, in die solemnitatis huius sanctæ, Agno qui occisus est, cuius caro & sanguis sub speciebus sacramentalibus latens, in Thronis humana arte & pietate fabrefactis publicè exaltatur, & exhibetur omnibus adoranda.

Secundò, dicamus hac festiuitate & supplicationibus, ritu adeò solemni exhibitis, amoris triumphum, & passionis mortisque Christi victoriam rememorari. De triumpho amoris sic loquitur Bernardus: *O amoris vim! ita summus omnium, vilissimus factus est omnium! Quis hoc fecit? Amor dignitatis nesciens, dignatione diues, effectu potens, suasu efficax. Quid violentius? Triumphat de Deo amor. Quod tamen tam non violentum? amor est. Quæ est ista vis, quæso, tam violenta ad victoriam? tam victa ad violentiam?*

Fortis fuit amor, qui Deum è cœlo in vterum traxit Virginis, de vtero in præsepe, de præsepio in hoc mundo multis annis vinctum circunduxit, & tandem per varias afflictiones, spinas, clauos, flagella in crucem duxit: ibi illum alligauit, vulnerauit, perforauit, transfixit, & triumphum consummauit. Veruntamen is de quo amor triumphum agebat, acerbæ & ignominiosæ morti eum addicens, Triumphator erat: quia passione & morte sua, de satana, de morte, de tartaro triumphum tunc agebat; ipsum lignum in quo exaltatus Thronus est, spinæ caput cingentes, Regium Diadema conficiunt: sanguis quo aspersus est, purpureum est, & Imperiale Paludamentum.

Huius ergo victricis mortis & triumphantis passionis solemnem repræsentamus memoriam, celebri illo ritu ab Ecclesia in festo sancti sacramenti instituto. Etenim gratum est Patri æterno, per processiones solemnes circunduci, & honorificè per publica loca deportari Thronum, in quo Filius eius residet: vt compensentur stationes illæ ignominiosæ, quas perpessus est dum per plateas Ierusalem ab horto trahitur cum facibus & lanternis, de domo in domum, de tribunali ad tribunal: donec oneratus cruce in ignominiosum lignum sublimatur inter facinorosos, & ab omnibus blasphematur. An nō tibi videtur quodammodo ignominia hæc compensari, dum tota noua Ierusalem, Ecclesia militans, eundem Christum comitatur summo cum honore, præcedente sacro lumine Regiæ magnificentiæ symbolo, de templo in templum, de altari in altare? An non blasphemiæ voces condemnantur & compensantur, dum cum tanta lætitia adorat, genuflectit, voces laudis & iubilationis ante sacras depromit aras, coram Domino & Christo eius?

Inter hæc igitur diei illius solemnia, istud pia mente considerate, ô veri filij Christi! veri ciues Ierusalem nouæ! iubilate Deo animis, seruite Domino in lætitia, introite in conspectu eius, in exultatione in die sacro triumphi eius: Scitote quoniam Dominus ipse est Deus qui tunc adoratur, nos autem populus eius, & oues pascuæ eius. Hic habemus nos oues Pastorem nostrum præsentem, eumque adoramus: amictu licet extraneo velatum agnoscimus, proprio eius sanguine pascimur, eumque sequimur, vocem dignoscentes. Obganniant quantum voluerint maleuoli Hæretici, vlulent ipsi Pseudo-pastores, tingantur lupi insidiantes, & à vero Pastore auertere alios molientes, cum Hieremia dicemus: *Ego non sum turbatus, te Pastorem sequens.*

Tertiò, dicamus esse quoddam initium & imitationem solemnitatis Agni in cœlo peragendæ & consummandæ, vbi Thronum eius circumcingunt Angeli perennem solemnitatem peragentes, & est numerus eorum millia millium dicentium voce magna: *Dignus est Agnus qui occisus est, accipere virtutem, & diuinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.* Ibi etiam viginti quatuor seniores procidunt ante Thronum, mittunt coronas suas ad pedes Agni, & inclamant: *Redemisti nos Deo in sanguine tuo, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, & fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes, & regnabimus super terram.* Ibi Agnus stat in medio cantantium, *tanquam occisus*, hoc est, occisionis, & mortis suæ signa palam gerens, & concinentibus citharis offeruntur ei *phialæ an-*

rea plene odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum. Ibi quilibet suo modo eum glorificat; per plateas cœlestis illius Ierusalem auro stratas, non resonat nisi, *Alleluia, Alleluia, vox lætitiæ, & vox laudis*, & sequuntur Agnum quocumque ierit. Hæc omnia describuntur à Ioanne, qui
Apoc. 19. Apoc. 21. huic solemnitati cœlesti interfuit, in libro Apoc. variis locis. An non tibi videtur Ecclesia Militans, Matrem suam triumphantem, quantum in se est imitari, & initiare illam solemnitatem in festo S. Sacramenti, quod est festum proprium ipsius Agni? Sequitur eum quocumque ierit, circumcingit Thronum eius, cantat canticum nouum, offert incensum suauitatis & fragrantis odoris, decernit vt Principes & Reges, Pontifices & Sacerdotes, substernant ad pedes Agni sceptra, Coronas, Diademata, Infulas, Thiaras, omnesque vno animo, vna voce inclament prostrati: *Redemisti nos in sanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, & fecisti nos Deo nostro regnum & Sacerdotes, & regnabimus super terram.* Suspirent ergo in die isto ad consummatam illam solemnitatem filij Ecclesiæ, tanquam eius conscripti ciuitatis cœlestis, tanquam vocati ad cœnam illam postremam, sed nunquam finiendam nuptiarum Agni: Præparent se, & diluta omni macula, cooperiant se byssino splendenti & candido: *Byssinum iustificationes sunt Sanctorum.* Sciant, quod illuc *non intrabit aliquid coinquinatum, aut abominationem faciens & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.*

Quartò dicamus hoc festum tanto cum externo splendore institui, vt sic victrix Veritas de mendacio & hæresi triumphum agat: dum omnes vnanimi consensu Sacramento Sacramentorum cultum pro virili exhibere conantur. Itaque illius aduersarij in conspectu tanti splendoris, & in tanta vniuersæ Ecclesiæ lætitia, vel debilitati & fracti tabescant: vel confusi aliquando resipiscant, vt insinuat Tridentinum. Attende, quid iuxta præceptum Domini Iosue, fecerint Israelitæ. Iussi sunt Arcam circumferre septem diebus, & circuire muros ciuitatis Iericho. Dum autem septimo die circa arcam Sacerdotes tubis insonant; populúsque iunctis vocibus personabat, concidunt Ierichuntini à facie arcæ fœderis, à facie clamoris popularis & iubili sacerdotalis, sicque victoriam de hostibus nemine obsistente reportant. Simili quodammodo dicere possumus, dum coram arca fœderis, coram sacrato secretóque tabernaculo, in quo manna diuinitatis continetur, iubilum edunt Sacerdotes, populúsque vocem laudis in cœlum vsque tollit, in die isto dicato arcæ fœderis Domini (hoc est Corpus Christi diuinitatis Sacrario) terrentur hostes, Satanæ & inferni vires concidunt. Et hæresis, quæ est ciuitas instar Hierico, per obstinationem clausa, tandem à facie huiusce cœlestis lætitiæ ac splendentis veritatis corruat est necesse. Attende iterum, quid contigerit infœlici Michol filiæ Saulis. Rex Dauid saltabat cum iubilo coram arca testamenti, & de-
2. Reg. 6. ducebat eam cum tota domo Israel, cum clangore buccinæ, cum choris & organis. Michol prospiciebat per fenestram, & contuens Regem saltantem coram Domino, despexit eum in corde suo: imò egressa postea in occursum eius, improperat ei: *Quam gloriosus fuit hodie Rex Israel discooperiens se ante ancillas seruorum suorum, quasi scurra.* Quid respondet Dauid? *Viuit Dominus, quia ludam ante Dominum, qui elegit me potius quàm patrem tuum, & quàm omnem domum eius; ludam & vilior fiam, & ero humilis in oculis meis.* Ob istud verò improperium, Michol percussa est sterilitate, nec ei natæ sunt proles.

An vides figuram? Coram arca testamenti in die hoc sacro toto animo iubilamus cum Dauide, & quibus possimus exterioribus symbolis gestientem animum prodere contendimus, interim Hæresis, instar Michol, superbiæ timore inflata, per cancellos prospicit, & despicit Catholicum morem, humiliationem, adorationem: inuidet Sacramento huic impensum honorem, & amarulentis verbis blasphemat & insultat nobis. Quid respondet verus Catholicus? Ante Dominum qui elegit me, humiliabo me, adorabo incuruabò, & ero humilis in oculis meis; licet Rex Princepsve fuerim, sciens me nullo satis honore, nullo quamlibet magnifico splendore, debitum Domino meo, Regi, summo, obsequium posse adæquare. Interim tu ò Michol! ò Hæresis improperans! Inflata superbiæ spiritu, tandem dirumperis præ tumore, & infœcunditate ac sterilitate percutiet te Dominus, vt tibi filij vltrà non nascantur: & confusa ad tantum splendorem tabesces, & in antra præ confusione te recipies, ad latebras è quibus orta es, remergis, incognita & despecta.

Postremò dicamus hoc festum institutum esse, vt sit solemne memoriale & celebris Recollectio Eucharistiæ omnium sacrificiorum, quæ quotannis offeruntur, omnium Communionum, quæ à fidelibus fiunt: Vt si etiam simul memoriale festiuum omnium Miraculorum, quæ à primordiis Ecclesiæ facta fuere, & posterioribus sæculis fiunt in confirmationem veritatis admirabilis huius Sacramenti.

Explico priorem partem ex Bulla ipsius Vrbani: Licet, inquit, Ecclesia frequenter Sanctorum commemorationem faciat, tum in Missis, tum in Litaniis & orationibus, aliisque occasionibus: attamen mortem eorum particularibus festis celebrat, vocátque Natalem eorum, quod æternitati eos mortis dies peperit. Nec his contenta vnum diem memorialem & festiuum omnium Sanctorum in generali assignat: vt negligentiæ in obseruatione particulari festorum commissæ suppleantur, & animi vniuersali quodam gaudio acriùs excitentur. Similiter licet Virgini Matri plurima festa dicata sint, & Sabbatum in honorem eius colatur: nihilominus præclarè multis in locis festiuo gaudio celebratur Recollectio Festiuitatum Mariæ Virginis, ob dictam causam.

Idem ergo dignum fuit obseruari, & communi Ecclesiæ lætitia induci, in obsequium viuifici huius Sacramenti, in quo is continetur qui Sanctorum est & gloria & corona. Licet enim mortis & amoris Iesu Christi, ac institutionis huius pretiosi mysterij quotidiè commemoratio, & gratiarum actio fiat in Missæ quotidiano sacrificio, & Fidelium sacra Communione: decuit tamen vt solemnitas speciali instituta, animi Fidelium excitarentur ad specialem pietatem, & gratiarum actionem pro his omnibus collectim: simúlque ad supplendam negligentiam, quæ ob humanam fragilitatem & occupationem toto anni de cursu frequenter occurrit. Suppletur autem renouato feruore in festo isto die, eiusque octaua ad id destinata, & gratiis ac indulgentiis Pontificiis adornata.

Explico posteriorem partem, in qua asseritur hoc festum esse memoriale omnium miraculorum, pro veritate huius mysterij diuina poten-

tiâ editorum. Etenim nullum est Regnum, Natio, Prouincia, in qua Deus aliquod miraculum non ediderit ad veritatem adeò admirabilis Sacramenti stabiliendam: vt tanto magis pateat cæcitas & obstinatio nostrorum hæreticorum: nostra quoque ingratitudo, si ea obliuione sepeliamus. Et licet pleraque in particulari ignota manserint, in singulis tamen Prouinciis visere licet aliqua eorum vestigia; specialibus vel Templis, vel Capellis, vel Sodalitiis, vel Festis, in eorum memoriam institutis. Sed è plurimis pauca de solemnioribus attingamus Prouinciis.

MIRACVLA EVCHARISTICA.

IN Germania, in ciuitate Coloniensi lustrans Sacra loca, diligenter contemplatus sum Ecclesiam intitulatam *Corpus Christi*, & miraculum depictum, quod eius constructioni occasionem dedit. Quidam enim cùm communicasset, non cum debita fide, coactus est Corpus Dominicum in eum locum effundere; & quidem in speciem infantuli statim versum est, nec potuit res latere. Concursu ergo populorum locum eum frequentante, plurima miracula secuta, de submersis resuscitatis, de ruptis hominibus, de infantibus & matribus in partu periclitantibus. de terra foueæ (in qua Sacramentum versum fuerat in formam infantis) febricantibus apposita cum effectu sanitatis. Quæ omnia, peregrinos multos aduocarunt, ita vt successu temporis templum erectum fuerit, in cuius choro fouea hæc continetur. Contigit illud anno 1311.

In eadem ciuitate asseruatur apud PP. Augustinianos inter Sacras Reliquias, pars Venerabilis Sacramenti in carnem conuersa, quam de propinquo conspexi.

In Polonia quoque ædificauit Vvandislaus Rex templum titulo *Corpus Christi*, apud Posnaniam simili occasione. Cum enim infelix & impia quædam mulier, diuinum Corpus sub specie panis recepisset, vt Iudæis ad ludibrium venderet, mutata sententia, illud in pratis suburbanis illius oppidi abiecit: sed postea miraculis quibusdam insignibus proditum fuit, & repertum, eoque in loco templum erectum fuit anno 1402. In eodem regno apud Cracouiam in pago suburbano Casimirus anno 1345. augustum templum erexit etiam titulo *Corporis Christi*, hâc occasione: Quidam scelerati furati erant Ciborium, in quo exhiberi solet corpus Christi, putantes aureum: at postea reperientes æneum inauratum, ibidem in paludem deiecerunt: Sed mox locus ignibus & faculis per aliquot dies & noctes illustratus fuit. Episcopus non intelligens causam, post triduanum ieiunium illuc accessit cum supplicatione solemni: repertámque Eucharistiam cum summa veneratione illuc vnde sublata erat retulit. Sequenti autem anno à Casimiro templum ibidem est erectum.

Cromer. de rebus Polō. l. 12.

In Hispania in oppido Dorcoto [Darcca] miraculosi Sacramenti extant vestigia, in Corporalibus ibi asseruatis sanguine sacro tinctis. Cùm enim Mauri Mahumetani in regnum Valentiæ irruerent maximis copiis, Duces Catholici rem ad extremum redactam, exiguúmque suorum numerum considerantes (mille enim forsan numero Christiani erant) ad Deum confugiunt, & Eucharistiæ sumendæ consilium cæperunt. Sacerdos igitur celebrans sex hostias consecrat, ab illis sumendas: Sed protinus ad arma conclamatur, nec tempus sumendi superfuit. Illis in aciem procedentibus, Sacerdos concilij inops, particulas corporalibus inuolutas, sub lapide occultauit. Victis inimicis, producit ipse illas particulas, vt belli Duces in gratiarum actionem communicent: at reperit guttis sanguineis respersas, & sacris Corporalibus affixas. Sic dum res diuulgata admiratione cunctos replet, iterum rumor adest inimicos copiis refectis aduentare. Nostri confirmatis miraculo animis aduersus eos procedunt, rogantque vt lintea illa sacra ex edito loco ostententur à Sacerdote instar vexilli contra aciem hostilem. Quo facto in fugam conuersi sunt hostes. Interim nostri redeuntes, quærunt quonam loco reponendæ illæ particulæ cum linteolis sacris: & sortibus eductis, in Dorcoram oppidum Regni Valentiæ (ex quo erat is Sacerdos) tertiò sors recedit, vt tamen certiùs Dei voluntatem agnoscerent, pixidi inclusæ particulæ consensu omnium supra mitem mulam magna cum reuerentia collocatæ sunt: vt quò illa libertati relicta pergeret, & vbi consisteret, ibi locus esset tanto miraculo. Illa Dorcoram versus iter suscipit, eam subsequentibus Sacerdotibus cum cereis, deinde belli Ducibus cum cohortibus; nec quieuit, donec hospitale oppidi ingressa, substitit in medio ac genibus flexis est morata: ac ne quid postea dorso exciperet minus nobile protinus expirauit. Corporalia ista adhuc hodie visuntur cum particulis incorruptis & sanguine respersis. Reges & Principes illuc veniunt adoraturi Dominum, Extat libellus ea de re editus Carolo V. Imp. dicatus, qui illuc venit cum coniuge Augusta, vt hoc Dei mirabile prodigium, & oculis suis conspiceret. Accidit autem id anno 1239. & existimatur esse vnum ex his miraculis; quæ Vrbanum Pontificem ad quem hac de re statim legatio missa fuit, tádem, mouerunt ad Sacramenti festum instituendum: quod viginti annis post fuit institutum. Est in Hispania memoriale miraculosi Sacramenti, in Auila, in Segobia, in Fromesta.

Idem l. 12. [Darcca ciuitas est Regni Aragoniæ]

Granat. 2. p. Parag. 7. Cœtc.

In Italia extat & colitur in Ecclesia Vrbeuetana illud prodigioso sanguine tinctum in Vvulsinis siue Vvolsena, de quo paulò supra dixi eo maximè miraculo commotum Vrbanum. Est & Romæ celebris memoria huius Sacramenti ob miracula in S. Ioanne Lateranensi, & in Ecclesia S. Pudentianæ.

In Piceno, Aufide anno 1273. contigit mulierem quandam reseruasse Eucharistiam ore sumptam, vt vteretur ad amorem mariti sibi per veneficia conciliandum. Malis ergo edocta artibus, super carbones in quadam tegula Eucharistiam iniecit: sed illa statim in carnem conuersa, copiosum fudit sanguinem, quo carbones extinxit. Attonita, tegulam cum carne & sanguine linteo inuoluens, stabuli propinqui stercori infodit. Latuit res annos septem, tandem illa aperit rem Sacerdoti; qui in eo se conferens, reperit intactam carnem, sanguinem recentem, linteum illæsum. Mirraculum diuulgatum innumeros ad spectandum aduocauit, & hodie adhuc post annos plus trecentos illuc concurrit, & visitur caro, visitur sanguis vitreis ampullis inclusus, nec quicquam ex eis est corruptum, aut tabefactum, post tot sæcula. Testis est Blosius, lib. 14. de signis Ecclesiæ, c. 7.

Apud Pedemontanos Turini in Ecclesia S. Siluestri ædificatum est nobile sacellum sanctissimi Sacramenti, & deuota Confraternitas in memoriam sequentis miraculi. Quidam furto

sustulerat Isuillæ ciborium argenteum cum sacra Hostia: & sarcinæ imposito mulo suo superimposuerat: vbi Turinum deuenit per portam templi S. Syluestri proximam, mulus sese in terram pronus deiecit, & sarcina sine vllius cooperatione seipsum miraculosè reserauit. Ciborium autem in aëra se subleuauit, magno splendescens lumine, quasi radios solares emittens. Hoc quidam aduertens, adit Episcopum Ludouicum Romagnan. Venit Episcopus ad locum cum aliquibus de Clero, præeunte Crucis vexillo. Ibi cùm in genua procidisset, Repositorium in terram decidit, sola Hostia in aëre suspensa splendescente. Episcopus calicem deferri curat, Hostiæ subimponit, statimque ipsa in calicem descendit, & ad Ecclesiam cum solemni deuotione populi concurrentis delata est. Hæc ibi notissima sunt, scriptis publicis consignata, & miraculum in dicto sacello depictum. Contigit autem anno 1453.

In Burgundia recens est adhuc memoria sacramenti, inter flammas illæsi, & in aëre suspensi anno 1608. De quo supra.

In Comitatu Tirolis miraculum quod Osualdo Mulsero contigit, suprà retuli, cuius adhuc memoria extat solemnis.

In Gallia, in vrbe Parisiensi, quoddam templum est, quod vocatur *Saluatoris Bullientis*, ratione miraculi quod contigit anno 1290. Quidam Iudæus pactus est cum inope muliercula, se ei vestem (quam oppignoratam habebat) gratis redditurum, si modo ei traderet Hostiam, quam in Paschate erat sumptura. Tradidit illam infœlix, vrgente paupertate. Iudæus verò cùm accenso igne Hostiam in sartagine vellet assare, vidit non mutare formam nec colorem: vt ergo odium satiaret, gladio eam transfigit, sed statim sanguis emanauit. Res detecta fuit superuenientibus Christianis, & punito Iudæo, eius domus in templum conuersa est, quæ etiam nunc Saluatoris Bulliensis nomine compellatur, vbi Hostia Gladiusque ostenduntur. Testis est Baptista Fulgosiur, l. 1. Factorum memorab. cap 6.

In Hollandia, vt refert Molanus, Amstelodami celebris memoria Venerab. sacramenti cum multis miraculis. Vide quæ recitat Molanus Martij 16. Officio Cleri Amstelodamensis.

In Brabantia, Brucellis quotannis agitur festum miraculosi sacramenti ob Hostias sacras sanguinem manantes, dum eas Iudæis confoderunt, quarum tres ibi asseruantur.

Item, Louanij apud PP. Augustianos pars carnis ostenditur, in quam per miraculum, sacramentum fuit commutatum.

Item, in Monasterio prope Niuellas dicto, *Sylua Domini Isaac*, visuntur Corporalia sanguine è sacramento miraculosè profluente conspersa, quæ ego aliquando conspexi.

In Hannonia, Malbodij extat Sacellum in honorem sanguinis miraculosi erectum, & ibidem Sodalitas erecta in honorem sanguinis Domini, indulgentiis adornata.

In Leodiensi territorio, in Herkenrode nobili Monasterio Dominarum Ordinis sancti Bernardi, asseruatur sacramentum multis effulgens miraculis.

Hæc pauca ex innumeris delibare placuit, quorum plenior historia libellis, vel tabulis expressa est, quo remittimus Lectorem studiosum. Hic solùm insinuare volumus, omnia hæc miracula, & innumera alia festo Corporis Domini rememorari.

LECTIO VII.

DE SVMPTIONE ET præcepto Eucharistiæ.

1. *Docet Christum suscepisse corpus suum & sanguinem.*
2. *Dedisse præceptum illud sumendi fidelibus.*

PROPOSITIO I.

Christus primus suum sumpsit corpus & sanguinem, sub speciebus panis & vini.

Hæc est communior assertio sanctorum Patrum, Augustini, Chrysostomi, Tertulliani, Eusebij, Emisseni, & aliorum. Vnde inter cætera in institutione huius sacramenti mirabilia ponunt, non solùm quod idem se suis manibus ferret, sed etiam quod idem comedens foret, & id quod comedebatur. Sic dicit beatus Hieronymus ad Hedibiam quæstione 2. *Dominus Iesus ipse conuiua & conuiuium, ipse comedens, & qui comeditur.* Deducitur verò hæc assertio, tum ex ratione, tum ex scripturis.

Prima ratio est: Quia sacrificantem oportet de suo sacrificio participare, vt ex capite sexto Leuitici deducitur, vbi dicitur: *Sacerdos qui offert Hostiam, comedet eam in loco sancto.* Si igitur Christus postquam Agnum typicum legis veteris obtulit, de illo participauit & manducauit; multo magis debuit manducare Agnum mysticum legis nouæ, vt legem veterem adimpleret, & nouam suo exemplo inchoaret. Hæc ratio confirmari potest ex scriptura.

Dicit enim Christus: *Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar.* An non hoc magis verum est de nostro Paschali sacramento (quod tunc summo amore & desiderio instituebat, tanquam postremum suæ dilectionis complementum, mysteriorum coronidem) quàm de legali Paschate, iam ad finem tendente, iam reprobando? Certè Tertul. & Euseb. Emissenus, de hoc noui Testamenti mysterio, quod Apostolis tradebat, hoc intellexerunt.

Secunda ratio est: Quia cùm Dominus cæteros inuitaret ad participandum de suo conuiuio mystico: decebat vt & ipse priùs gustaret & sumeret: nam & quæ aliis obseruanda instituit, ipse primus obseruauit. Sic ipse priùs baptizari voluit, quàm aliis Baptismum imposuerit. Et certè de facto poculum in manus sumpsisse, vt biberet iam consecratum, ex eo aliqui deducunt, quod dixerit: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis, donec illud bibam nouum in regno Patris mei:* Quod à Matthæo & Luca post consecrationem refertur. Confirmat quoque id Chrysostomus homil. 83. in Matth. quia alioqui discipuli à sumptione carnis & sanguinis potuissent abhorrere & perturbari: nisi præuio exemplo magistri fuissent confirmati, videntes quam tranquillo animo, quanta reuerentia, amore, alacritate sumeret ipse, & ad participationem tanti mysterij conuiuas suos inuitaret.

Itaque postquam comedit & bibit, adimpleta fuere suauissima illa Sponsi inuitantis verba: *Comedi fauum meum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo: Comedite amici, & bibite, & inebriamini, charissimi.* Septuaginta legunt, *Comedi panem cum melle meo*, vt significent panem hunc de cœlo præstitum, omne delectamentum

in se habentem, & omnis saporis suauitatem sub specie panis animabus ingenerantem. Fauus autem est cera virginea, distincta cellulis melle repletis. Quid est ergo fauus cum melle, nisi caro Christi cum eius diuinitate? fauus est corpus virgineum Christi, quem efformauit apis purissima concubitu nescia Virgo Maria, è floribusque sanguinis sui purissimi illum distinxit, compegit, genuit, vt illius suauitate cuncti reficerentur, credentes vsque in finem sæculi. Habet cellulas distinctas fauus iste, melle refertas; quia *Viscera Domini nostri Iesu Christi misericordia affluunt, nec desunt foramina per quæ effluunt.*

Cellulæ sunt melleæ, vulnera eius plena pietate, dulcedine, charitate: per has cellulas gustare licet quàm sit suauis Dominus Deus noster: idque maximè vult nos experiri in hoc sacramento, suomet inuitans exemplo, & experimento. Licet enim Christus hoc sacramentum sumens nullum gratiæ augmentum acceperit eo quod gratia eius summa ab initio augeri non potuerit: attamen iuxta doctrinam sancti Thomæ tertia parte, quæst. 81. art. 1 habuit quandam spiritualem delectationem in noua huius mysterij institutione & manducatione, ita vt non solum materialiter, sed etiam sacramentaliter & spiritualiter censeatur manducasse, ideoque meritò dicit: *Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum.* Meritò quoque in Cantico amoris delectationem & suauitatem illam exprimit nomine mellis & faui, dum ait: *Comedi fauum cum melle meo.*

Quod verò subiungit: *Et bibi vinum cum lacte meo*, duplicem sacri illius connubij portionem describit: vnam vocat sanguinem suum sub specie vini exhibitum, dicitque coniunctum esse cum lacte, vt significet esse nutrimentum non solum aptum robustis & perfectioribus, sed etiam infirmis & imperfectioribus. Lac enim non est aliud, quàm sanguis cum perfectiori concoctione, qui purus & candidus est, sumiturque per modum cibi & potus, etiam à debilioribus. Sic hoc sacramentum & cibus & potus est, quod & imperfectis datur, vt ab illo lac gratiæ, sapientiæ, suauitatis spiritus, omneque bonum spirituale sugant, tanquam ab vbere Christi spirituali. Imo sanguis & caro Filij Dei non est nisi lac virgineum, quod ipse suxit, & ex quo incrementum accepit.

Dicamus ergo cum diuo Petro, & exhortemus Fideles: *Sicut modo geniti infantes deponentes omnem malitiam, simulationes & inuidias, & omnes detractiones, sine dolo, rationabile lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem.* Vbi aduerte vulgatam correctam legere non *Rationabiles*, sed *Rationabile*, scilicet lac.

Vocatur autem rectè *Lac rationabile*, hoc lac sapientiæ & gratiæ, quod à Christi sacramento, quasi à sacro quodam vbere procedit quo crescimus in salutem, reddimurque secundum rationem viuentes & sapientes, & irrationabilium motuum in nobis fit correctio. Audi Chrysostomum sub infantium, vberum ac lactis similitudine, cunctos fideles ad hoc sacramentum inuitantem. *Nonne videtis*, inquit, *quanta promptitudine paruuli papillas capiunt, & quanto impetu labia vberibus infigunt? Accedamus & nos cum tanta alacritate ad hanc mensam, & ad vbera poculi spiritualis: quinimò cùm longè maiori trahamur tanquam infantes lactantes spiritus gratiam, & vnus sit nobis dolor hac esca priuari.*

Chrysost. Homil. 83. in Matth.

PROPOSITIO II.

Christus non solùm consilium, sed & præceptum dedit hoc sacramentum sumendi, tam Apostolis, quàm futuris fidelibus.

Indicatur præceptum in prioribus verbis dictis: *Comedite amici*, quasi dicat: Si amici vultis permanere, oportet fauum hunc cum melle, carnem cum diuinitate, iuxta institutum meum in sacramento comedere: Hæc est voluntas mea in finem vsque sæculi duratura, quam qui implere neglexerit vel contempserit, amicitiam dissoluat necesse est, hanc vt sacer iste cibus, amoris pignus, foueat & confirmet ex institutione ordinaui. Consonant his quæ Christus disertè dixit in vltima cœna Apostolis Ecclesiam totam repræsentantibus: *Accipite & comedite, & in mei commemorationem hoc facite.* Quibus verbis non solùm sacerdotes noui Testamenti constituti sunt: nec solùm illis ac eorum in sacerdotio successoribus præceptum est vt offerrent, sed etiam singulis fidelibus in eorum persona præceptum fuit vt sumerent. Vnde verba ista explicans Tridentinum ss. 13 capite 2. dicit; *Saluator discessurus ex hoc mundo ad Patrem, sacramentum hoc instituit, & in illius sumptione colere nos sui memoriam præcipit, suamque nunciare mortem, donec ipse veniat ad iudicandum: Sumere autem voluit sacramentum hoc tanquam spiritualem cibum animarum, quo alantur & confortentur viuentes vita illius, qui dixit: Qui manducat me, viuet propter me: & tanquam antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à mortalibus præseruemur. Pignus etiam voluit esse futuræ fœlicitatis, adeoque symbolum vnius illius corporis, cuius ipse caput existit, cuique nos tanquam membra artissima Fidei, Spei, & Charitatis connexione astrictos esse voluit.* Vides itaque in his Concilij verbis, plures connexas rationes, ob quas Christus postquam sumpsit, etiam præceptum tulit. Quæ etiam indicant apposita omnino ad id ab eo in Cantico amoris verba: *Comedi fauum cum melle meo, comedite & vos amici*, quasi dicat. Nullum reputo amicum, qui amicitiæ symbolo non participarit, qui memoriali dilectionis meæ non communicarit. Gratia mea & amicitia excidat necesse est qui non manducarit: nec mihi tanquam capiti membrum cohærere putet, qui cibo hoc vitali mecum nutriri noluerit. Hoc idem est quod alibi apertiùs dixerat: *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, non habebitis vitam in vobis.* Ex quibus omnibus colligunt sancti Doctores, esse præcepti diuini quandoque communicare, licet Ecclesia nihil determinasset.

Quia tamen Christus speciale tempus fidelibus ad id non instituit, Ecclesiæ sponsæ suæ decernendum id reliquit. Vnde iuxta diuersum statum Ecclesiæ, diuersa circa hoc statuta emanarunt. Nam in primitiua Ecclesia, dum adhuc in fidelium cordibus recens Christi sanguis effusus ebulliret, dum multitudini credentium cor adhuc vnum erat, & anima vna, quotidie communicabant: & regio hoc cibo animis confirmatis, liberè se martyrio effundendóque sanguini suo, cum Christo offerabant. Quapropter, vt habetur de consecratione distinctione prima, Anacletus Papa decreuit, vt saltem omnes sacrificio assistentes communicarent. *Peracta, inquit, consecratione, omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus, sic enim & Apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet Ecclesia.* Deinde paulatim feruore isto imminuto, Fabianus Papa indulsit, vt saltem

ter in anno omnes communicarent, scilicet in Pascha, Pentecoste, & Natali Domini, de consecr. d. 2. Denique ob iniquitatis abundantiam & duritiam frigusque fidelium, statuit Innocentius cap. 3. *Omnis vtriusque sexus*, in Concilio Lateranensi, vt saltem semel in anno omnes communicent, qui ad annos discretionis peruenerint: *Alioqui & viuentes ab Ecclesiæ ingressu arceantur, & morientes Ecclesiastica careant sepultura.*

Certè cum dolore possumus dicere, id Ecclesiæ contigisse ob diuersos status, quod statuæ Nabuchodonosoris, cuius caput erat ex auro, brachia ex argento, venter ex ære, pedes ex ferro & luto. Quid est caput ex auro? Aurea nascentis Ecclesiæ exordia, feruentissima fide & charitate omnino rutilantia, vt testantur primi Martyres. Paulatim aurum in argentum defecit, quia licet subsequentia sæcula viros genuerint, sapientia prælucentes, non erat tamen prior ille fulgor aureus, & puritas rutilans in fidelibus. Deinde ætas subsequens in tantum distare visa est à primis sæculis, in quantum æs ab auro distat vel argento: Denique eo fidelium dura corda processere, vt ventum fuerit ad ferrea & lutea sæcula, in quibus planè frigidi & duri, lutei & carnales inuenti fuêre Christiani: ita vt communio quæ primitus fuerat quotidiana, postea hebdomadalis in Dominica qualibet in vsu: deinde trimestris aut saltem in anno ter repetita; tandem vix foret annua. Propterea igitur coactus est Innocentius Pontifex, in generali Concilio, seu rigore & interminatione censurarum ad annuam saltem communionem vrgere & cogere singulos fideles. Præcepto rigoroso & pœnarum metu, quasi duplici calcari, oportuit extimulari rebellia & quasi emortua Christianorum corda; vt oculos aperirent, & respicerent ad cibum vitæ; ob cuius neglectum ad mortem properabant.

Non dicant ergo Fideles, cum ad frequentius communicandum eos hortamur: Sufficit nobis annua Communio abunde, etenim si non sufficeret, Ecclesia frequentiorem præciperet. Hæc obmurmurant nobis quidam immundi filij mundi lethargi periculosè in peccatis obdormiscentes; nolentes sibi aurem vellicari, ab illis qui salutis suæ curam gerunt, quia amant somnum & tenebras. Quid vero respondebimus eis, nisi quod in simili Christus Dominus Iudæis? Ad duritiem cordis vestri indulsit vobis filiis rebellibus, Ecclesia Mater vestra, vt non nisi semel in anno cogeremini ad sacram hanc mensam. Interim non desinit vobis frequentissime proponere fructum, quem ibi possitis capere: non desinit adhortationibus, consiliis, precibus, ad frequentandam eam vos vrgere. Sed tanquam filij degeneres & exasperantes, ab eius monitis aurem mentemque auertitis. Non estis inscij voluntatis eius & piæ intentionis: Quod considerans hoc Sacramentum esse sacramentum amoris, pignus diuinæ dilectionis, noluit per rigorem & coactionem (cum tamen posset frequentius) ad illud suos vrgere: mauult inuitare amore, illicere suauitate, funiculis ad eam, vinculis charitatis attrahere. Verum cum non sitis de numero filiorum, sed mancipiorum & seruorum: non trahit vos ad hanc mensam affectus filialis, donec cogat metus seruilis, metus censurarum & pœnarum: non alliciunt vos monita piæ matris, sed solùm vrgent verba fulminantia, cum baculo incumbente humeris vestris.

Sed dicunt alij se lubenter & frequenter ad hanc Domini mensam accessuros: at domesticis negotiis omnino se præpediri, & necessarium esse prouidere cum sollicitudine, vxori, filiis, famulis: quæ omnia præuiam præparationem non permittunt. Attendant hi, quod cum inuitati ad cœnam Patrisfamilias excusarent se, vnus propter villam, alter propter iuga boum, tertius propter vxorem: nullorum excusatio idonea sit reperta; sed cum indignatione inuitantis reiecta. Aduertant etiam frequentiam dæmonis laqueum & dolum, quo inuoluuntur, vt negligant accessum ad Dominicam Mensam. Gerit enim se erga eos, sicut olim Pharao erga Israelitas: qui dum vellent ire ad sacrificandum Domino, onerabat eos amplius luto, paleis, & operibus: vt nullam nisi de seruitute hac onerosa cogitationem susciperent, & omnem alteram de Domini sacrificio deponerent: *Vacant*, aiebat ipse, *& ideo vociferantur dicentes: Eamus, sacrificemus Deo nostro. Opprimantur operibus, & expleant ea.* Si satan dum vidit festiua tempora accedere, in quibus sacræ Communioni animus foret præparandus, multiplicat negotia, sollicitudines, anxias cogitationes de luto & paleis, de temporalibus rebus: sicque animum premit, piamque cogitationem suffocat & perimit. Excute igitur lutum, excute paleas, excute Pharaon seruitutem, & audi vocem Domini Dei tui ad sacrificandum inuitantis. Depone curam de bobus, de iugo & aratro, de villa, de vxore & familia: Disrumpe omnia vincula, omnes mundi & satanæ laqueos obumbratos, vt saltem solemnioribus anni festiuitatibus Dominicæ fias mensæ particeps: ne socordia tua veternosa, tandem etiam ab æternæ cœnæ consortio excludaris.

Audiant igitur omnes Christiani, vocem sponsi inuitantis ad hoc conuiuium: Comedite amici; bibite & inebriamini charissimi. Sciant quod sicut priora illa verba: *Comedite amici*, præceptum indicant, vt iam diximus: ita posteriora, *Bibite & inebriamini*, consilium insinuant frequenter accedendi. Et tanto quidem frequentiùs & ferventiùs, quanto chariores Christo sponso esse optamus. Vult etenim vt qui ei charissimi & dilectissimi esse volunt, sæpius comedant & bibant, vsque ad sanctam ebrietatem & satietatem, nouam famen ingenerantem. Hanc ebrietatem explicans D. Cyprianus dicit: *Calix inebrians Domini peroptimus est, sic bibentes inebriat, vt sobrios faciat, vt mentes ad spiritualem sapientiam redigat, vt à sapore isto sæculari, ad intellectum Dei vnusquisque resipiscat. Et sicut vino communi mens soluitur, anima relaxatur, & tristitia omnis expellitur: ita epoto sanguine Domini, expellatur memoria veteris hominis, & fiat obliuio conuersationis pristinæ sæcularis, & pectus triste, quod prius peccatis angentibus premebatur, diuinæ indulgentiæ lætitia resoluatur.* Hæc ille. Ad hanc nempe ebrietatem & satietatem inuitat sponsus, illiusque voluntati maxime conformes sunt, qui frequentissime cum præparatione accedunt. Nec vnquam in hoc conuiuio epulantur quin & ipse cum illis iucundetur, & cum sono epulantis possit dicere: *Comedi fauum cum melle meo: Bibi vinum cum lacte meo.* Ipse enim nobiscum comedit & bibit, quia per nos & in nobis tanquam membris comedit & bibit, immo nobiscum, quia delectatur cibo, quem intellectus consideratione, voluntas affectione sancta, hic affert: ideo in Apoc. de illo qui ei pulsanti ostium cordis aperuerit dicit: *Ego cœnabo cum ipso, & ipse mecum.*

LECTIO VIII.

EXHORTATIO ADOLESCENTVM & Adolescentularum ad frequentem sumptionem Eucharistiæ.

PROPOSITIO

Quod bonum eius, & quod pulchrum eius, nisi frumentum electorum, & vinum germinans Virgines? Zachariæ 9.

ADeste animis, ô Iuuenes! adeste ô Virgines! adeste ô Ecclesiæ alumni dilecti, Filij obedientes! aures monitis piæ Matris arrigite. Estote *sicut nouella oliuarum in circuitu mensæ Domini*, & attendite quæ in illa apponuntur vobis. Cibus vester est, ô Iuuenes! quandoquidem Frumentum sit Electorum & iuuenum, siue Panis Electæ iuuentutis. Potus vester est, ô piæ Virgines! Vinum vtique est boni odoris ad Virgines, vt legunt 70. puritatem virgineam conseruans, & ingenerans. Itaque ipsius Prophetæ verba melliflua, cordis aure percipite, ad mysticam hanc mensam, & ad illius considerationem, frequentémque vsum, cum affectu vos inuitant: *Quod bonum*, inquit, *eius, & quod pulchrum eius, nisi frumentum electorum, & vinum germinans Virgines?* Singula mecum expendite.

Primò dum dicit: *Quod bonum, & quod pulchrum eius*, scilicet Dei vel Ecclesiæ; agnoscit plurima esse in Ecclesia præclara dona, à Deo Christo Iesu deriuata: quibus mire ornatur quasi sponsa dilecta. Vidit tot Spiritus charismata, tot gratiarum munera, tot mysteria, tot Sacramenta, in quibus illius decor consistit. At in hanc diuinissimam Eucharistiam mentis oculos figens, illam inter cætera mysteria & dona ita eminere agnouit, vt illius comparatione quodammodo obscurentur. Ideò antonomasticè & per excellentiam illud vocat, *Bonum Dei, Pulchrum Dei.* Quid ita? Quia agnoscit esse mysterium mysteriorum, obiectum fidei populorum, anchoram spei, stimulum charitatis, pignus amoris, originem doni omnis, fontem salutis, complementum, ac perfectionem diuini omnis operis.

An non ideo merito *Bonum Dei, & Pulchrum Dei*, nominatur? Quid melius aut pulchrius bonum potuit Deus dare, quid pretiosius sponsæ suæ conferre, siue è cœlo, siue è terra? An pretiosius aliquid in cœlis Diuinitate? Hæc nobis hic communicatur. An Pater pretiosius quidpiam habet persona vnigeniti filij sui? Hanc nobis hic in admirabile donum impertitur, efficiens eam nostram, vsque ad germanissimam societatem. Et si ita est, quod in incarnatione electæ humanitati Christi eam coniunxit, in hoc Sacramento ita cuilibet indiuiduo coniungit, vt quicunque ritè illud receperit, Deiformis efficiatur speciali quadam vnione. Sicut vero in cœlis nihil pretiosius diuina natura vel persona: ita in terris nihil pretiosius assumpto à filio Dei corpore & sanguine. Hoc vero corpus & sanguis: ita nobis datur, ita nobis coniungitur, vt noster cibus fiat & potus. Quid magis nostrum dici potest, quàm cibus quo substentamur & nutrimur? Et quidem verum est, quod cibus iste non incorporatur nobis, vt cibus materialis, sed potius nos sibi incorporat: sic tanto specialius illi vnimur, in quem transmutamur. Verum ergo manet omne bonum Dei in cœlis, omne bonum pulchrumque quod in terris habet, nobis in hoc mysterio communicari: nec potuisse altiùs bonitatem, amorem, potentiam, sapientiam, communicare, quàm tali vnione: nec demum sublimius nobis offerre, & in finem vsque sæculi sponsæ suæ consignare, filiis eius in vsum testamento legare. Adde hoc mysticum donum omne bonum, ac omne pulchrum Dei nominari posse, non solùm quod in se contineat omnem cœli terræque pulchritudinem & bonitatem; sed etiam quia nihil ita nos bonos reddat pulchrosque siue decoros coram Deo, ac illius frequentatio. Omnis enim gratia, puritas, sanctitas, perfectio, quæ in omnibus Ecclesiæ membris reperitur, Apostolis, Martyribus, Confessoribus, Virginibus, Viduis, Coniugatis ab hoc Sacramento promanat, quod sequentibus verbis Propheta Zacharias insinuat. Examinemus id particularius.

Secundo itaque aduerte non sine mysterio, vocari hoc Sacramentum à Propheta, *Frumentum electorum.* Frumentum quidem, ob panis speciem, qui ex frumento confici solet, & quia Christus ipse frumentum nominauit dicens: *Nisi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Ioan. 12. Si originem huius frumenti exquiris, audi paucis. De cœlo venit, & satum fuit à Patre æterno, in terra virginea, rore Spiritus S. fœcundata: ortum fuit in Bethleem in domo panis: creuit in aspera spica annis 30. vitæ austeræ: & sicut frumentum in campis crescens, gelu grandinem, tempestates sustinet; ita & hoc frumentum cœleste, in frigida terra nostra exortum. Tandem secatum est falce passionis: trituratum in mola crucis: coagulatum aqua pretiosa, lacrymis doloris: coctum in fornace charitatis ardenti igne amoris: nunc distribuitur ad vescendum in specie candidissimi panis omnibus accedere volentibus, estque suauissimus palatis non infectis.

Sed cur dicitur, *Frumentum electorum?* Multiplex ratio afferri potest. Prima quidem, quia electi in cœlis, in Ecclesia triumphante eodem reficiuntur frumento, quo nos in Ecclesia militante, sed diuersimodè apparato. Cibus eorum est Verbum æternum & Diuinitas: idem nobis alimentum apponitur, idem frumentum, sed velatum sub Sacramenti cortice. Beati nudo saginantur grano, disrupto Sacramenti cortice, & fidei velamine, ideo maiori pleniorique fruuntur iucunditate. Meritò ergo panis noster, ex frumento electorum confici dicitur; quod iam non incipit pascere & reficere, donec pleniùs & perfectius pascat in æternitate, cùm in numerum electorum translati fuerimus: quando & illud adimpletum fuerit: *Beatus qui manducabit panem in regno Dei.*

Secunda ratio cur Eucharistia frumentum electorum dicatur, est, quia frumentum est & panis Christianorum, qui phrasi Scripturæ, *Sancti & electi Dei* nominantur. De quibus S. Petrus: *Vos genus electum, gens sancta, populus acquisitionis.* 1. Pet. 2.

Ad quos etiam scribens D. Paulus, dicit: *Induite vos sicut electi Dei, Sancti & dilecti, viscera misericordiæ, humilitatem, benignitatem, modestiam, patientiam.* Col. 4. Christianis ergo qui è massa damnationis electi sunt per Baptismum, & separati ab infidelibus pereuntibus; panis hic, & frumentum cœlicum, in cibum ordinatum est: ideoque electorum frumentum rectè nominatur; alienigena de illo non participat, non Iudæus, non infidelis. Adde, etiam æternæ electionis esse signum, pium ac frequentem eius vsum. Qui enim illius

fame, gustu, suauitate afficitur, probabile habet in se prædestinationis suæ testimonium. Vnde & suos electos, etiam cœlo & gloria statim donandos, non solet Deus sine illius sumptione dimittere: quinimò specialiter solet eis prouidere, vt hoc electionis suæ secum ferant testimonium, & sacrum signaculum, quo à reprobis discernantur, vt manducato pane vitæ inter æternæ vitæ Candidatos certiùs abscribantur.

Sic B. Ambrosio in extremis agente, cùm Honoratus Episcopus Vercellensis, in superioribus domus ad quiescendum se composuisset, tertiò vocem vocantis se audiuit, dicentisque sibi: *Surge, festina, quia modo recessurus est. Qui descendens obtulit viro sancto Domino Corpus, quo accepto, vbi glutiuit, emisit spiritum, Bonum secum ferens viaticum & testimonium, vt in virtute huius escæ, anima Angelorum nunc consortio (quorum vitam vixit in terris) & Sanctorum societate lætetur.* Ita S. Paulinus in vita eius.

Propterea etiam de S. Nicolao Tolentino legimus, quod ad extremum vsque spiritum hoc sacro alimento reficiebatur, vt certiorem redderet electionem suam, iam appropinquante vitæ termino. Quocirca in extremo agone illud iterum petiit: *Vt non deficiam in via,* inquiebat, *ad cælestem patriam iam profecturus; & si improbus hostis meus Belial mihi occurrerit, possim fidenter dicere, Dominus mihi adiutor, & ego despiciam inimicos meos.* Adstantibus ergo Fratribus, & vnà cum illo orantibus, profusis vbertim lacrymis Corpus Domini sumens toto spiritu pronunciauit: *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Sic electionis suæ testimonium secum voluit deferre, qui iam cœlesti Angelorum harmonia, integris sex antea mensibus, ad illorum consortium fuerat inuitatus. Surius in eius vita.

S. Ioanni Chrisostomo, cùm iam ad Deum migraturus esset in exilium missus, noctu oranti apparuere Petrus & Ioannes Apostoli, eius vitæ Duces: eique aduersus dæmones victoriam, & ex hac vita commigrationem ad æternam vitam nunciarunt. Deinde cum cælesti hac esca pauerunt, in electionis suæ testimonium. Hæc ipse narrauit his qui secum versabantur, & exinde nihil amplius cibi sumpsit. Vide Surium in eius vita.

Sicut verò fames & frequentatio pia huius Sacramenti cum sapore coniuncta, electionis indicium potest esse, ita fastidire illud, nihilque ei affici, nullum in eo saporem reperire, signum esse potest non solum palati corrupti, peccati humoribus infecti, sed etiam animi cuiusdam reprobi. Sic desperatæ sanitatis indicium iudicamus, cùm æger cibum medelámque suauem, corpori & ægritudini opportunam, penitus fastidit, respuit, exhorret. Hoc tamen aduerte, quandoque Deum panis & frumenti huius suauitatem etiam frequenter ad illum accedentibus abscondere: non ob culpam, sed ad probationem, ad humilitatis exercitium & fidei meritum. Etenim fides in hoc exercetur & humilitas, quod agnoscamus saporem illum à Deo esse, non ab homine, nec à propriis meritis: & ideò in humilitate consistimus, indignitatem timemus, sublimitatem suauitatis illius admiramur: ad quam palati nostri virtus nonnisi gratia speciali potest pertingere. Interim licet saporem illum cælicum & absconditum non experiamur, effectum tamen gratiæ Sacramentum operatur in nobis: & illa leniter nobiscum cooperatur, licet vix aduertamus: imitatur enim naturam, quæ paulatim effectus suos producit, ex nobis aduertentibus: si plantas crescere non videmus, creuisse postea deprehendimus. Et quamuis nullum augmentum in nobis gratiæ quandoque deprehendere possimus: scire nihilominus debemus, eius effectum esse, non solùm quod quis proficiat, sed etiam quod non deficiat: non solùm quod procedat, sed etiam quod non recedat, aut in peius ruat. Quare cùm in multa grauia peccata infirmitas nostra posset proruere, gratiæ huius Sacramenti debemus, quod præseruatos nos agnoscamus.

Tertia ratio, ob quam frumentum electorum Eucharistia nominatur, est, quia in Ecclesia generat electos, validosque bellatores, Martyres, Confessores, Apostolicos viros, perfectos omnino Christianos. Hi sunt milites Dei electi, quorum est hic panis, hoc frumentum, quo reficiuntur, vt fortiter dimicent & prælientur prælia Domini, etiam vsque ad sanguinem. Ideò antiqui Martyres tempore persecutionis Eucharistiam domum deferebant, vt instante periculo, illa se præmunirent contra omnem metum. Et hic vtique est panis & frumentum prouisionis, in bello quod continuò gerimus contra Satanam, mundum, carnem, peccatum, infernum, miram fortitudinem suggerit ad fortia & ardua aggredienda & patienda, ad impetus hostis retundendos, ad firmandum animum vacillantem, ad bona proposita consolidanda, vt mereamur inter electos & validos Dei milites connumerari, etiam in pressuris constantes.

Quarta ratio, ob quam frumentum electorum, siue *Frumentum iuuenum & Adolescentum* nominatur à 70. Interpretibus, nostro maximè congruit proposito. Nempè si spiritualiter id explicare voluerimus, renouat iuuentutem animæ, & eius vigorem florentem facit, in floreque conseruat, noua gratia, nouo feruore, nouo spiritu, comedentem afficiens & reficiens. Exuit in nobis veterem hominem, veterem Adam, & induit nouum Christum, veteris peccati, & concupiscentiæ corruptionem quantum in se est, expugnat, & in nouos nos homines transmutat: vegetos reddit animos & expositos ad omne bonum, senescentem torporem excutiendo. Itaque quisquis dispositus accedit, potest cum Psalte canere: *Introibo ad altare Dei, ad eum qui lætificat iuuentutem meam.* Nam verum est, hunc de altari sumptum panem, praua consuetudine etiam inueteratam & incuruiam animam ad cœlestia erigere, & nouo pietatis vigore florentem efficere.

Sed & propriè omnino, *Frumentum Iuuenum seu Adolescentum* dicitur, quia decorum est, expediens, imò necessarium, eos frequenter frumento hoc pasci: si iuuentutem incorruptam, si adolescentiam à vitiis puram conseruare velint, & florem ætatis illibatum Deo consecrare. Etenim cum adolescentia & iuuentus ex se cæca sit, non ita maturo pollens iudicio vt ætas prouectior, naturæ quoque impetu prona & labilis in vitia, lubrico gressu proruens in luxurias & concupiscentias: ambitione elata, vanitati dedita, superbiæ obnoxia, libertatis amans, obedientiæ parentum iugum facile excutiens: feruore ætatis in vindictam contentionesque procliuis, variisque peccatorum occasionibus & periculis cincta. Contra hæc omnia, non habet certius securiusque præsidium, quàm Sacramenti Eucharistici frequentem vsum. Hic datur eis fortitudo ad resistendum vitiis, eorumque occasionibus datur eis lumen ad extergendas tenebras cæcitatemque fugandam: datur eis medela præseruans contra

contagium conuersationis humanæ. Hic discunt modestiam, ad obsistendum contra cæcos impetus naturæ, discuntque timorem Domini, quo vtantur tanquam fræno ad eos cohibendos & temperandos. Hic possunt sugere spiritum humilitatis, spiritum obedientiæ, spiritum mansuetudinis, spiritum castitatis: à Christo agno humili, obediente, mansueto, castissimo: vt resistant forti animo, & excutiant spiritum superbiæ, rebellionis, contentionis, immunditiæ. Quod si quandoque impegerint, inueniunt hic vigorem quo resurgant, lucem qua cautiùs ambulent, fortitudinem qua se tueantur contra relapsum, abundantem gratiam qua reuirescant, crescant, reflorescant. Vide exemplum, to. 2. Tract. 3. Lect. 10.

Accedite igitur, ô adolescentes, vester est iste panis, in cibum vobis, & in præsidium salutis destinatus. Nolite floridam ætatem idolo Veneris, Bacchi, Adonidis, consecrare, sed Agno candido Christo. Ille sit vobis Dux, sit omnis virtutis exemplar, sit corpus eius sanguisque nutrimentum, candorem animis vestris ingenerans, florem gratiæ conseruans, vigorem contra vitiorum incentiua impertiens. Cur negligitis, cur in plures menses adeo exitiam, adeo necessariam alimoniam, magno vestro periculo differtis? Ad eam ius vobis competit, gratis exhibetur: imò ad illam frequentius sumendam (tanquam boni hominis in vobis originem & extinctionem mali) Prophetarum, Euangelistarum, Apostolorum, Pastorum, & ipsius Domini voces inuitant: insinuantque non esse aptius medium, quo quis possit conseruari in gratia, crescere in virum perfectum, Christo conformari, & tandem illi occurrere: quando carne etiam reflorescente, omnes erimus in mensura ætatis plenitudinis Christi, vt loquitur Apostolus.

Tertiò, vocat Propheta hoc Sacramentum, *Vinum germinans Virgines*, siue vt 70. legunt, *Vinum boni odoris ad Virgines*, aut vt Syrus interpres: *Vinum quod delectat Virgines, & exhilarat.* Quis nescit vinum potius esse seminarium libidinis, & (vt antiqui vocarunt) Lac Veneris, Fontemque Cupidinis? Quale est ergo vinum istud, quod Virginibus congruit, Virgines suo odore exhilarat, virgineum decorem exornat, imò virgines virginitatemque parit? Vtique non de terrestri vite, vinum istud exprimitur, sed de cælesti & mystica, quæ Christus est, qui de seipso dicit: *Ego sum vitis vera.* De quo etiam sponsa dixit: *Botrus Cypri dilectus meus mihi.* Nempè de sacro, & mystico illo botro, ad Crucis torcular portato, eliquatum est vinum hoc, quod Virginibus propinatur, quod Virgines facit, quod ad virginitatis florem tuendum constantem animum suggerit: mentis & ventris recalcitrantem sopiens pruritum, & impuri amoris flammas restringens.

Audi propositionem & resolutionem sapientem Adolescentum Cubiculariorum Darij Regis, apud Esdram. Interrogant ipsi inter se, Quid rerum omnium fortissimum? Respondet vnus: *Forte est vinum.* Alius scripsit: *Fortior est Rex.* Tertius ait: *Fortiores sunt mulieres, super omnia autem vincit Veritas.* At rectè dixero ego: Fortissimum est vinum illud, quod fortiores reddit delicatas mulieres, tenellas Virgines, Regibus omnibus & Tyrannis, ad pugnandum pro fortissima Veritate, ad superandum omnia tormenta pro castitatis gloria & amore. Hoc scilicet est vinum de quo noster Propheta, quo nihil dulcius, nihil fortius, *è forti dulcedo*, è dulci fortitudo: nihil illo feruentius, quod tanquam mustum recens, in cordibus piis, in vasis electionis ebullit: nihil efficacius tum ad cor exhilarandum, tum ad vires reficiendas, tum ad spiritus excitandos, ad fortia quælibet & facienda & patienda. Hoc vinum boni odoris est ad Virgines, quandoquidem ad vestigia Christi sequenda, per spinas, cruces, asperitates, eas attrahit & confirmat. Hoc vinum illas exhilarat & cantare facit in tormentis, miris modis, quasi in sequela Agni, in sanguinis sui effusione, nouum canticum decantant, gustato hoc vino. Considera Agnetem, Luciam, Priscam, Agatham, virtute huius vini ad mortem quasi ad delicias, cum sono epulantis procedentes, & quæ dicimus, etiam in millibus Virginum verissima esse reperies.

Est lib. c. cap.

Sicut igitur Adolescentes inuitaui ad suum panem & frumentum frequenter comedendum & ruminandum, ita & vos ô puellæ, ô Virgines, inuito ad bibendum, & labiis cordis ruminandum vestrum vinum. Vtique vestrum est, vobis propinatur à sponso. Ab illo ad relinquendum vinum mundi, carnis lenocinia, sæculi illecebras repudiandas: voce interiori inuitamini, & ad gustandas has delicias. purissimi Agni carnem pretiosam, eiusque sanguinem instar vini rubicundum & odoriferum. Cibus & potus ille, castitatis vobis Spiritum instillabit, & animis vestris ingenerabit virginitatis & puritatis amorem. Vultis scire vnde hanc vim habeat? In memoriam reuocate, & bene considerate, carnem hanc esse virgineam Christi carnem, de Virgine conceptam, de Virgine natam, de Virgineo lacte nutritam: similiter & sanguinem omnino virgineum, de pura Virgine desumptum, de eius puro lacte in infantia auctum. Habet ergo vim generandi sibi simile, suam qualitatem communicandi, puritatem virgineam corporibus & animis ingenerandi. An non audistis quod hi, qui sanguinem humanum potarunt, sanguinarij facti sunt & crudeles, quadam sibi à sanguine epotato insita qualitate? Sic credire, quod mansueti & casti fiant, qui aluntur puro hoc sanguine, & carne virgineâ Agni suauissimi & castissimi. Ideò igitur ad hoc epulum vos inuito, vos inuitat Propheta, vos inuitat Sponsus. Et quia gaudetis forte à sexu eodem inuitari, ecce is qui *miscuit vinum, & mensam suam proposuit:* vt omnes inuitaret: *Misit ancillas suas ad arcem & mœnia ciuitatis*: inuitant illæ paruulos, inuitant Prou. 9. paruulas: inuitant adhuc insipientes, vt fiant sapientes: adhuc imbecilles, vt fiant fortes: adhuc tepentes & torpentes, vt excitentur, & fiant feruentes. Ideo per omnes plateas vocem illam sapientiæ (cuius ancillæ sunt) faciunt resonare: *Venite comedite panem meum, & bibite vinum, quod miscui vobis, Relinquite infantiam, & viuite, & ambulate per vias prudentiæ.* Accedite igitur, ô Virgines, ad hanc mensem frequentiùs, vt mereamini connumerari inter prudentes: & vt induatis spiritum fortitudinis, contra illecebras leuioris ætatis, contra lenocinia mundi & carnis. Habetis tot in Ecclesia celebres Virgines, quæ suo vos vestigio insistere hortantur, & exemplo docent quantas hæc Domini mensa pariat vires, quantum puritatis amorem ingenerare possit suis alumnis.

Beata Catharina Senensis, per hanc Eucharisticæ mensæ frequentationem, Angelica Virgo effecta est Virginum omnium exemplar, & sæculorum portentum.

Beata Catharina Genuensis deficere videbatur & emori, si vel vnum diem, sine illo cibo potuque corporis & sanguinis Christi, transigere debebat.

Sancta Mechtildis viua illius fame afficiebatur & edocta fuit à Domino, optimam ad Euchariſtiam diſpoſitionem eſſe dum quis non ſentit ardens illius deſiderium, concipere tamen deſiderium huius deſiderij, & optare ac petere à Deo vt inſpiret huius cibi deſiderium & appetitum.

Beata Maria Ogniaca in Belgio admirabilem acquiſiuit ſanctitatis gradum, Euchariſtiæ frequenti vſu, illius virtute cœleſtem vitam agebat in terris, imò ſine alio cibo, vitam corporalem per Euchariſtiam ſolam multis diebus ſuſtentabat.

Sancta Maria Ægyptiaca, diuinitus illuſtrata apud templum ſanctæ Crucis in Ieruſalem, ſpirituali hoc cibo ſumpto, abiit in ſolitudinem, illo duce, illius luce deducta: & virtute illius, quadraginta ſeptem annis viriliter reſtitit contra carnem & dæmonem.

Quid plura? Tot Virginum millia in Cœnobiis, quæ prius delicatiſſimè in ſæculo enutriebantur, quomodo putas tanto feruore, tantaque lætitia, inter frigora & nuditates, inter ſaccum & cinerem, inter ieiunia, cilicia, aſperitates, vitam degerent, niſi cibi hoc cœleſti, & vino ſpirituali vires ſuggerente, puritatis amorem inſtillante, animi ardorem renouante, & continuò alente? Vide exemplum tom. 2. Tract. 4.

LECTIO IV.

DE DISPOSITIONE ad Euchariſtiam.

1. *Docet communicantem debere eſſe in ſtatu gratiæ.*
2. *Si communicans ſit in peccato notorio, debere repelli.*

PROPOSITIO I.

Communicantem oportet eſſe ab omni peccato mortali liberum.

Sponſus poſtquam comedit mel & fauum ſuum dicit, Comedite amici. Solos ſcilicet amicos hoc conuiuio dignos eſſe indicat; ſtatus autem amicitiæ, ſtatus gratiæ. Iniuriam ergo facit Sponſo Chriſto, qui ad eius menſam audet accedere, hoſtilem gerens animum, peccato nimirum mortali, qui inimicitiæ ſtatus, obnoxium. Etenim hæc participatio ſacri epuli, ſignificat vnionem illam intimam, quam cum Chriſto habemus per amorem: qui vnioni ponit obicem, & directè repugnat auerſio peccati. Ideóque tanti Sacramenti & ſignificationem & effectum irritum reddit, cum irreuerentia & ſacrilegio graui, qui peccatum alit, & cibum hunc ſumit. Nemo ergo temerè accedat, ſed audiat Sponſum ſolos amicos inuitantem: audiat & Apoſtolum Sponſi Præconem ſeriam probationem prærequirentem, & omnibus inclamantem. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat, qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit.*

Quænam eſt hæc probatio, niſi vitæ & conſcientiæ diligens examinatio? *Probet ergo ſeipſum*: Cogitationes, verba, opera, ſcrutetur conſiderationeſeria. Cor, linguam, manus examinet.

Primò ſcrutetur & examinet cor ſuum, ſciens quod omnes angulos fundumque cordis penetrat is qui illum inuitat. Videat accenſa mentis lucerna, an non in angulo conſcientiæ lateat araneus aliquis venenoſus, tela aliqua ſubtili ſeſe obtegens, vt non agnoſcatur: hoc eſt peccatum aliquod internum abſconditum aliquo prætextu velatum (vt non exiſtimetur eſſe graue) interim occultè animam veneno aſpergens & inficiens, Sacramentique effectum planè impediens. An non affectus aliquis, aut cogitatio turpis deliteſcat: an cor rancor non inficiat; an non inuidia corrodat, & venenum occultè ſpargat: an non voluntas iniuſta in negotiis, in litibus & proceſſibus. Hæc enim omnia quandoque negliguntur, prætextu aliquo velantur, non prodeunt in forum penitentiæ, non magni penduntur: cum nihilominus virus ſecum vehant, & quaſi paruuli ſerpentes conſcientiam inuoluant; niſi agnita, per pœnitentiæ antidotum perimantur, & per confeſſionem euomantur.

Iterum probet & examinet homo cor ſuum antequam de hoc pane edat: hoc eſt, ſcrutetur qua intentione feratur, quo affectu impellatur, qua cordis munditia & præparatione. An non fortè intentione hominibus placendi, an non conſuetudine arida, an non coactione præcepti, vel ne ab omnibus nota aliqua ei inuratur, aut in ſuſpicionem veniat. Sunt enim multi duplici corde, qui nec intentionem ſuam diiudicant, nec attentionem, debitam procurant. Denique probet homo cor ſuum, conſiderando quam contritionem & compunctionem cordis afferat, quàm firmum propoſitum emendationis; quàm ſolidam reſolutionem non ſolùm vitandi peccatum, ſed & omnes eius occaſiones radicitus euellendi, & omnia infelicia germina reſecandi. Probet cor ſuum, illius prauas inclinationes & agnoſcendo & extirpando; vt nihil diſpliceat puritatis auctori, qui in corde per Euchariſtiam domicilium elegit: ornetur illud puritate, humilitate, caſtitate, amore, vt illi fiat dignum habitaculum, qui Deus eſt cordis. Sed licet cum diligentia ſe probet homo, ſeipſum nihilominus perfectè non cognoſcit, & ad fundum ſui cordis vix pertingit, dicente Propheta: Prauum eſt cor hominis & inſcrutabile, quis cognoſcet illud? Ideò ad Dominum recurrat, poſtquam quod in ſe eſt, fecerit, illique conſcientiam totam committens, dicat; *Proba me Deus, & ſcito cor meum: interroga me & cognoſce ſemitas meas, & vide ſi via iniquitatis in me eſt, deduc me in via æterna.* Sic agnoſcat ſuam inſufficientiam & impræparationem: ſummo deſiderio optans eam ſuppleri, ab eo qui ſcrutatur corda, & probat renes, qui cor mundum creat, & ſpiritum rectum innouat. Hier. 17.

Secundò, probet & examinet linguam. Eſt quidem illa modicum membrum, ſed non modica inuehit mala, facilè inflammatur à gehenna à ſuggeſtione Satanæ, infernali igne: & facilè deinde inflammat rotam natiuitatis noſtræ, curſum inſtabilem mortalis huius vitæ, & commaculat totum corpus, hoc eſt totam congeriem bonorum noſtrorum. Diligenter examinanda eſt & ſollicitè purganda: quia primum membrum eſt quod Chriſtum recipit, quod tremendo nimis ſanguine rubeſcit. Qua non igitur debet puritate nitere? Quomodo plena veneno mortifero, tam pretioſum audeat attingere cibum? Quomodò inflammata infernali igne, cœleſtem hunc liquorem poterit guſtare? Si fuerit repleta maledictionis amaritudine, quænam cum fonte benedictionis poterit illi conuentio eſſe? *Nunquid fons de eodem foramine emanat dulcem & amaram aquam*, inquit Iacobus Apoſtolus? Expungatur ergo prius Iac. 3. eius venenum, laureola validæ contritionis: extinguatur ignis eius infernalis, aqua efficaci pœnitentiæ: extergatur omnis in ea maledictionis

amaritudo & salcedo, pia & integra confessione. Tunc cibum hunc cælicum sumat, tunc de calice benedictionis bibat: tunc de vitali Domini costa, diuinum liquorem sugat. Sed quia illa (teste D. Iacob) *inquietum malum est, vniuersitas iniquitatis*, hic origo scelerum omnis generis: ideò non perfunctoriè & leuiter examinanda est, sed sagaci perlustratione, quia labitur lubrico vestigio, de malo in malum, de vanis verbis ad scurrilia, de scurrilibus ad turpia, de turpibus ad blasphema: sic instabilis est in vdo posita. Quis poterit nisi diligenter requirat, eius vestigia reperire? De irrisione ad contentionem, de contentione ad probra & conuitia, de conuitiis ad maledicta, de maledictis ad diras execrationes procedit: sic semper in peius ruit. Præterea mendacia, detractiones, iuramenta, falsa testimonia, comessationes, ebrietates, & ex illis solita oriri vitia, in quæ lingua labilis est: hæc omnia consideret, & probet seipsum vir linguosus, antequam de pane veritatis, pane benedictionis edat discatque custodire & refrænare linguam suam tanti beneficij participem.

Tertio, probet seipsum homo, & examinet manus suas, hoc est, opera tua, an pura, an impura, pia vel impia. Videat an manus non sint sorditatæ per iniustitiam aliquam, per illicitum lucrum, furtum, rapinam. Videat impudicus & carnalis homo, an non maculam contraxit per tactus, oscula, aut corporis vsum inordinatum: & expurget aqua lachrymarum omnem maculam, quam corpori animoque aspersit prauo illius vsu. Dicat in posteram purum seruare non solum animum sed & corpus, quod Corpori Filii Dei, Filiique purissimæ Virginis debet vniri. Resoluat fortiter illud numquam tradere infami Veneri, aut impudicitiæ & contaminationi: quandoquidem domicilium debet fieri puritatis auctori, castitatis amatori. Denique probet se homo, & examinet non solùm opera, sed & defectus: examinet qualitatem, perfectionem, vocationem, obligationem suam, & videat an illi satisfaciat. Inquirat à se diligenter, quod olim Nauis Rectores à Ionas fugiente, & præcepto Domini inobediente; *De quo populo es tu? quod opus tuum? Quæ terra tua? Aut quo vadis?* De populo Dei electo es tu? Terra tua ad quam pergis, cœlestis est Patria: Christianus es professione, fortè Sacerdos, fortè Religiosus. Vide quod opus tuum, an correspondeant obligationi tuæ opera tua, quænam vitia tuam deforment vocationem.

Hæc omnia considerare debent, qui hanc mensam dignè volunt frequentare. Et his omnibus iam dictis consonant, quæ à Psalte proponuntur: *Quis ascendet in montem Domini? Aut quis stabit in loco sancto eius?* Quis in templum Domini audebit ascendere, vt astet in loco illo sancto, vt ministret, vel sacris participet mysteriis? Respondet ipse sibi: *Innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo.* Hoc est, qui purus est in cogitatione, purus & opere: nec animam vitamque quam à Deo accepit, aliter impendit quàm debet, iuxta scopum, ad quem creatus est: nec proximum lingua mendaci, dolis, fraudibus, iuramentis circumuenit. *Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo.*

Talis nempè, mysteriis salutis vel ministrans vel participans, non poterit exors esse benedictionis, gratiæque salutaris ab illis promanantis, & à Iesu fonte salutis. E contrà verò, qui immundus est corde, immundus opere, negligens animam; lingua fallens proximum: loco benedictionis maledictionem super se atttrahit, ingerens se sacræ mensæ sacris mysteriis. Hoc est quod Apostolus subiungit.

Iudicium sibi manducat, & bibit. Condemnationem sibi conquirit, tanquam reus corporis & sanguinis Domini violati & indignè tractati: habetque se tanquam non diiudicans mysterium, non discernens à communi & prophano cibo, cœlestem illum panem, potumque corporis & sanguinis Domini. Quapropter tantum abest, vt illi proficiat: quin potius nouo se sacrilegio talis inficiat: sicque animam iudicij diuini reatu ac mortis æternæ iaculo conficiat. Vides quomodò ab eodem cibo sanitas & ægritudo proueniat, iuxta dispositionem vel indispositionem sumentis? Ab eodem pharmaco vita & mors, ob præparationem præuiam vel illius neglectum in languente. Non est verò defectus cibi vel medicinæ, quæ prætiosa est: sed ob impedimentum quod accipiens affert, fit venenum. Ex eodem flore sugit aranea, sugit & apis: aranea in venenum conuertit, apis in mel & fauum. Non accuset aranea florem, qui & speciosus est & pretiosus: sed culpam referat in vitiosam naturam suam, quæ in virus amarulentum transfert, quod non odoriferum est & suaue. Innoxius erat fructus quo Adam vesci voluit, colore, odore, sapore, delectabilis: sed quia ad illum attulit mentem inobedientia contaminatam, lethalis ei morsus factus est; iudicium sibi manducauit, mortis sibi sententiam & condemnationem decretum accelerauit. Eodem modo hic iudicium sibi manducat, accedens commaculato animo; fietque ei lethalis portio vitæ edulium.

Mors est malis, Vita bonis, Vide paris sumptionis
Quam sit dispar exitus.

Considera & in antiqua lege aquas zelotypiæ. Quæcumque adulterij rea eas ausa erat sumere, iudicium sibi sumebat, & bibebat: statim enim dirumpebatur vterus eius, femur putrescebat, &c. At illa quæ iusta & casta foret immunisque à crimine, liberè sumebat: tantùm abest vt nocerent, quin illi prodessent ad innocentiam & probandam & augendam, omnemque criminis suspicionem expiandam. Similiter zelotes est Dominus Deus noster, non vult animam quam sibi desponsauit, fidem violare, quam violat quoties ab eo recedit per peccatum mortale. Quod si spiritualis adulterij rea fuerit, nec reconciliata per pœnitentiam: caueat ad hunc sacrum cibum potumque accedere, alioquin iudicio diuino se illicò obstringit: scelus scelere, maledictionem cumulans maledictione. Sic ergo vides, quomodò verum sit: *Qui manducat & bibit indignè iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini.* Quomodò verum illud vaticinum Simeonis de Christo: *Ecce hic positus est in ruinam & resurrectionem multorum.* Destinatus est ex se quidem in resurrectionem & salutem, vitio autem nostro in ruinam vertitur & perniciem.

Exemplis idipsum intellige, quorum aliqua non desunt omni sæculo exempla indignè communicantium. Primò: Tempore Christi primus qui indignè accessit, fuit impius Iudas, in quem post buccellam intrauit Satanas, & nonobstante Christi monitione lacrymis, humili submissione, pedum osculo, & lotione dupliei sacrilegio, osculo pacis symbolo, prodidit Filium hominis.

Primò quidem osculo interiori, in corporis eius communione, charitatis & vnionis symbolo: deinde

deinde osculo exteriori, Iudæis tradēs crucifigendum. Sed vide pœnam: Desperans laqueo se præfocauit, & suspensus crepuit medius. Indigna erat anima exire per os quod pretiosum corpus susceperat, ideò crepuit, indignus erat vita, ideò laqueo erepta: indignus erat cœlo & terra, ideò inter vtrunque suspensus manet. Considerent hæc eius imitatores, sacrilegè accedentes, timeant illud minax vaticinium. *Fiat mensa eorum in laqueum, & in retributionem, & in scandalum*: quia quibusdam contigit: *Adhuc esca eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos.*

Secundò, tempore Apostolorum fatetur diuus Paulus, quod multi ob indignam communionem morbis percussi fuere, imò & morte: ideò, inquit, *Inter vos multi infirmi, & dormiunt multi; quod si nosmetipsos iudicaremus, non vtique iudicaremur*, hoc est, à Domino non puniremur.

Tertiò, tempore S. Cypriani, cùm quidam de idolothytis gustarant, accederent ad communionem, subita vltione puniti sunt. *Quædam* (inquit) *sacrificantibus nobis latenter obrepsit, non cibum, sed gladium sumens, & velut quædam venena lethalia inter fauces & pectus, sanguinem admittens: angi & anima exæstuante post modum concludi cœpit, & pressuram non iam persecutionis, sed delicti passa, palpitans concidit: qua fefellerat hominem, Deum sensit vltorem. Alia ab immundo spiritu correpta cecidit, laniauit dentibus linguam. Ipsa sui carnifex extitit, nec diu superesse potuit, doloribus ventris & viscerum cruciata.* Hæc ille, serm. de Lapsis.

Quartò, tempore D. Chrysost. aliqui vexabantur à dæmone ob indignam communionem: ita vt eis dici posset quod de Iuda, post buccellam intrauit in eos satanas. Testatur id ipse Hom. 5. in Epist. 1. ad Timoth.

Quintò, tempore D. Greg. cùm Romani statim à Paschali communione indignè ea se gererent, in commessationibus, ebrietatibus, luxuriis, ludis & spectaculis turpibus: tanta eos pestis inuasit, vt nihil nisi mortis imago occurreret: ideo vt in vna supplicatione publica, octuaginta personæ subitò conciderent. Fatetur similiter B. Anselmus, suo tempore multos variis morbis solitos corripi post Pascha, ob indignam communionem.

Sexto, tempore Adriani II. Pontificis anno 808. cùm Lotharius Gallorū Rex Romam profectus, honorificè ab illo fuisset exceptus: interrogatus est, an Vualdradam adulteram, & pellicem suam, iuxta præceptum Nicolai Pontificis & iuramentum præstitum, à se reiecisset. Affirmante id ipso, proceribusque qui cum eo aduenerant, ait Pontifex: *Si verbis tuis veritas suffragatur, restat fili, vt ad confessionem S. Petri accedas: ibi hostiam salutarem pro tua incolumitate immolabimus, ex qua nobiscum oportet te participare, vt per hanc membris Christi vnde abscissus esse videbaris, merearis incorporari.* Finitis ergo Missæ solemnibus, accepto in manibus corpore Domini, iterum sic eum alloquitur: *Si innoxium te agnoscis ab adulterij scelere: & fixa mente hoc statutum habes, Vualdrada pellici tua à te repudiata nunquam nefario concubitu misceri, accede fiducialiter, & sacramentum salutis æternæ ad remissionem peccatorum tuorum suscipe. Sin autem conscientia te accusat, & lethali vulnere sauciatum proclamat: aut si iterum mente disponis in Mœchæ volutabrum redire, accedere non præsumas, ne tibi cedat in iudicium, quod ad remedium fidelibus diuina prouidentia præparauit.*

At is mente excæcatus, cùm sciret se pernicio mendacio Pontificem circumuenisse, communionem de manu eius sumpsit. Deinde conuersus Pontifex ad sequaces & fauores regis, vnicuique communionem obtulit in hæc verba: *Si Regi tuo Lothario in obiecto adulterij crimine fauorem non præstiti nec consensum; & Vualdradæ aliisque à sede Apostolica non communicasti, Corpus & Sanguis Domini prosit tibi in vitam æternam.*

Qui ergo eorum communionem ausu temerario sumere præsumpsit, diuino iudicio ab hac luce subtractus est ante anni sequentis principium. Lotharius verò Roma egressus morbo corripitur, & Placentiam veniens diem clausit extremum. Et tanta strages in eius populo facta est, vt non peste periisse, sed hostili gladio corruisse virtus & nobilitas totius regni videretur.

Sanctus Hildegardis anno 1180. prophetauit Germaniam, aliasque prouincias à fide defecturas iusto Dei iudicio veritatem fidei ab eis subtrahente, ob indignam & impuram tractationem sanctissimi Corporis Domini. Per hoc censebantur indigni fide quam moribus & vita impugnabant. Certè ob eandem causam, existimamus nunc varia regna à Deo subtracto, lumine fidei percussa cæcitate.

Notum etiam illud est, de Vdone Episcopo Magdeburgensi, quod cùm in impudicitia sacrilega versaretur, & nihilominus sacris mysteriis communicaret, in iudicium adductus fuerit in propria Ecclesia, coram Christo & Virgine, coram Mauritio Patrono & Sanctis, quorum reliquiis Ecclesia illa erat illustris. Antequam verò capitis sententia plecteretur, communionis hostiam remouere coactus est in calicem, qui altari fuerat adpositus. Testis est Fulgosius, Nauclerus, Trithemius, & plerique Historici. Simile quid statim referemus nostro sæculo contigisse ex litteris Patrum Societatis.

In Hispania vlteriori in Fromesta, Episcopatus Potensæ, quidam quia æs alienum quo grauabatur, soluere contemnebat, excommunicatione ad id fuit adactus, vrgente creditore. Solutione exhibita putauit negotium peractum, & excommunicationis absolutionem neglexit. Paulò post morbo vrgente, petiit sibi sacramentum ministrari. Adfuit statim sacerdos ministraturus plebe comitante.

At, dum è sacra patena (quam secum tulerat) Dominicum Corpus ægro porrigere parat, ita adhæsit illud patenæ, vt nulla via potuerit amoueri. Qua de re commotus, iubet plebem secedere, interrogatque ægrum, an quippiam conscientiam grauet, quod fortè causam afferat huic euentui insolito, & obstaculum det sacræ communioni. Respondet ipse, omnia peccata confessione se expiasse.

Post multas tandem interrogationes, venit ei in mentem superior negligentia de non petita absolutione ab excommunicatione. Cùm igitur de illa pœniteret, à sacerdote administrata est ei alia hostia, & illa prior ad perpetuam miraculi memoriam in eadem patena asseruata est; & adhuc hodie concurrentibus populis ostenditur, sine vlla corruptione, non absque miraculo. Testis est Granotensis in Symbolum libro secundo, capite vigesimoseptimo, §. 8.

PROPOSITIO II.

Peccatoribus manifestis hoc sacramentum debet à ministris denegari.

Tales sunt publici vsurarij, concubinarij, fures, meretrices, magicis artibus addicti, rerum alienarum manifesti detentores, aut in aliis delictis publicè perseuerantes, in odiis, & dissensionibus scandalosis, & similibus. De talibus loquens D. Chrysost. monebat verbis grauibus huius sacramenti ministros. *Non parua vobis imminet vltio, si quemquam vllius culpæ conscium, huius mensæ participem esse concedatis, sanguis eius de manibus vestris exquiretur. Siue quis Dux militiæ sit, siue Præfectus, siue Princeps diademate coronatus, indignè autem accedat, prohibe, maiorem illo potestatem habes.* Hæc Chrysost. Hom. 83. in Matth.

Audi & Cypr. Epist. 10. *Pro dilectione tua consulendum me existimasti, quid mihi videatur de histrionibus, & mago illo, qui apud vos constitutus adhuc in artis suæ dedecore perseuerat: an talibus sacra Communio cum cæteris Christianis debeat dari? Puto nec Maiestati diuinæ, nec Euangelicæ disciplinæ congruere, vt pudor & honor Ecclesiæ tam turpi & infami contagione fœdetur.* Hæc Cypr.

Itaque sacerdotes, eo ipso quo constituti sunt dispensatores huius mysterij, tenentur esse prudentes & fideles, & sic indignis, quantum in se est, negare debent: ne eorum peccato cooperentur, & ne indigna tractatio in eos redundet, tanquam canibus sanctum ministrantes, quod prohibet Dominus Matth. 7.

Dixit autem peccatoribus manifestis denegandum, quia occultis peccatoribus, si publicè petant, non est denegandum. Quia cùm quilibet Christianus, ex hoc ipso quod est baptizatus, sit admissus ad Dominicam mensam (inquit diuus Thomas) non potest ei ius suum tolli, nisi ex causa manifesta: & cùm illi ius habeant ad famam suam, quum nullo peccato manifesto fœdarunt, non possunt repelli cum infamia.

Etenim & sic Christus videtur instituisse sacramenti huius prudentem dispensationem: vt noluerit illud alicui denegari cum damno suæ famæ, ne multiplex in Ecclesia confusio & turbatio exoriretur. Ideò & Iudæ sacrilego animo accedenti, non denegauit corpus suum, licet sceleris eius conscius foret: quia illud quod necdum in publicam notitiam venerat, noluit eum repudiando à sua mente propalare, exemplum præbens & documentum, quomodo Ecclesia se gereret in sacramenti futura dispensatione.

Sic etiam praxi sua nos docuere antiqui Patres. De Bernardo legimus: Agebatur præcipua quædam solemnitas, & Frater aliquis quem secreta culpa ab altaris communione suspenderat, notari timens, & ruborem non sustinens, ad manum eius cum cæteris nimium præsumptuosus accessit. Intuitus autem eum, quoniam causa latens erat, repellere noluit: sed intimo corde orabat Deum, vt de tanta præsumptione melius ordinaret. Itaque ille sumens Eucharistiam, non poterat ad interiora traiicere: & diu multumque conatus, cùm non præualeret, anxius & tremens clausam ore tenebat.

Expleta hora orationis sexta; Patrem sanctum traxit in partem, cuius pedibus aduolutus cum lacrymis ei rem aperuit, & Eucharistiam ostendit. Post acrem autem increpationem, pœnitentem absoluit; sicque facilè sacramentum deglutiit. Ita cap. 11. lib. vitæ eius.

Porrò, multominus deneganda est Eucharistia suspectis de crimine: quia ob suspicionem quantumlibet probabilem, non priuatur quis iure petendi, maximè publicè. Hinc non debet Pastor, tempore Paschatis, eam denegare personis infamatis, vel denuntiatis de maleficij crimine, aut magis, auguriis: licet forsitan personæ illæ, ex indiciis sufficientibus fuissent comprehensæ, & carceribus mancipatæ, vel etiam torturæ subiectæ; si modò non fuerint vel confessæ, vel conuictæ. Vt enim ob delictum reiiciantur publicè, debet esse notorium, vel per confessionem, vel per sententiam, vel per talem rei euidentiam, vt nulla possit tergiuersatione celari.

Adde quod cōtingat quandoque tales personas, suspectas etiam violenter de aliquo crimine, illud iam iam per pœnitentiam & confessionem alteri sacerdoti factam diluisse; quod sæpè non tenentur aperire. Quapropter hic verum est illud Stephani Pontificis cap. Consuluisti: Spontanea confessione publica delicta, commissa sunt regimini nostro iudicare: occulta verò & incognita illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum. Talibus ergo, si crimen, de quo suspicit, graue est, fateri nolentibus dicat sacerdos: *Iudicet Dominus inter me & te.* At pro munere suo, ministret quod petitur, tanquam dispensator publicus, qui non ex opinione priuata, sed secundùm publicam scientiam debet in hoc ministerio sese gerere: omnibus fructum sacramenti exoptans, compatiens autem, si quis fortè sibi in iudicium & condemnationem accipiat, cùm nequeat via legitima huic malo mederi.

Audi documentum ad hoc spectans ex lib. de Prouidentia in vitis Patrum. Episcopus quidam vir sanctus (vt ibi refert quidam ex Patribus) rogabat Dominum vt statum subditorum suorum dignaretur sibi aperire: maximè quia duas sibi subditas personas audiuerat in adulterio impuro viuere. Post consecrationem igitur, dedit Dominus ei faciem vniuscuiusque intelligere, & animæ statum. Quorundam enim faciem videbat nigram instar carbonum: aliorum oculos igneos & sanguineos: quosdam verò facie claros, & amictu candidos. Vlterius cùm corpus Domini suscepissent, in quorundam vultibus lumen, in aliorum flamma videbatur.

Orauit autem Episcopus, de singulis à Deo edoceri: & intellexit ab Angelo, facie denigratos hos esse, qui libidini aliisque peccatis forent obnoxij; at igneos sanguineosque oculos gerentes, homines malignos, vindicatiuos, iniustos designari: quibus ipsa communio ignis foret exurens ad perditionem. Amictos verò candida stola, eos esse qui in castitate & iustitia accederent, quibus communio diuinum lumen est. Accessit & persona diffamata, sed splendenti facie. Cumque miraretur, existimans iniustè diffamatam fuisse, significauit ei Angelus, vera quidem esse quæ rumor sparserat, sed vera pœnitentia illius crimen ei esse condonatum, & conscientiam dealbatam, ideoque lumine illustrari. Addit Angelus: *Hæc tibi ostensa sunt, & orationis tuæ effectum obtinuisti, vt qui in peccatis remaneant, per salubres monitiones, & obsecrationes à te adiuuentur ad salutem. Quantum ergo Christum diligis, salutis eorum curam gere, & ostende eis quibus peccatis subiaceant, ne desperent: sic erit se conuertentibus à Deo salus, tibi autem plurima merces, imitando Dominum, qui in terris conuersatus est propter salutem hominum.* Hæc ibi.

Vt interim plenè officio suo satisfaciat animarum curam gerens, occultos peccatores, vel pu-

blicè generaliter omnes hortetur, moneat, terreat: ne quisquam iudicium sibi manducet. Audiat Augustinum dicentem: *Tota ratio quæ nos securos faciet* (si aliquid nostræ curæ concrediti perierint) *erit: Tu scis Domine, quia clamaui, scis quia non tacui, scis quo animo dixi, scis quia fleui tibi, cùm dicerem & non audiret.* Ad hanc monitionem & increpationem sacram, frequenter & fortiter communicantibus faciendam, calcar & documentum suo subiicit exemplo S. Euthymius Abbas, de quo Surius 20. Ianuarij. Referebat ipse Fratribus sibi familiaribus, quod sæpè videret terribilem Angelorum visionem secum ministrantium: quodque in Dominici Corporis sumptione, aliquos accedentes videret illuminari, alios obscurari & morte affici, indignos ea luce & splendore. Quare non cessabat testificari Fratribus, & illud Apostoli inculcare: *Probet seipsum homo, & cum tremore sumat de pane illo, & de calice, ne iudicium sibi sumat.* Addebat, quod ideò statim Sacerdos post oblationem, omnes præmoneat acclamans, *Sursum corda*: Et quod ob eundem finem ante communionem iterum repetat illam vocem *Sancta Sanctis*: Quasi dicat: *Cùm ego homo sum sicut & vos, ignorans quid quisque in conscientia gerat: propterea aperte testificor hæc sancta non profanis & pollutis, sed sanctificatis & mundis exhiberi. Vnde si quis captus fuit ab odio & iniuriæ recordatione, ab inuidia, aut ira, à maledicto, turpi sermone, aut improba cupiditate, ne prius accedat, quam per pœnitentiam à scelere fuerit expiatus.*

Quoniam igitur Pastoribus frequenter conuenit differere de his qui Sacramento isto tremendo indigni sunt, iterum paulò latiùs hac de re aget sequens Lectio explicans verba illa: *Ecce panis Angelorum factus cibus Viatorum, &c.*

LECTIO X.

PROPOSITIO I.

Ecce Panis Angelorum, factus cibus Viatorum, Verè panis Filiorum, non mittendus canibus.

Æterna illa Dei Prouidentia, quæ omnium curam sine cura gerit, cœlum voluens & reuoluens, Solem ducens & reducens, terræ fruges promens & recondens, arbores, & frutices vicissitudine quadam induens, & exuens, exundantes marinos vortices suo regens & temperans arbitrio. Illa eadem Prouidentia omnes suas creaturas diuerso, sed naturæ cuiuslibet conueniente, pascit alimento; ab Angelo suprema & nobilissima creatura, ad vilem vsque vermiculum. Sic piscis pascitur aquâ, vermis terra, serpens veneno, porcus stercore & luto, cameleon aëre, struthio ferro, leo carnibus, bos & ouis herba, equus auena & hordeo, homo frumento: & quia animalia omnia corruptibilia sunt, ideò corruptibili aluntur cibo, tanquam naturæ suæ congruo. Cùm itaque Angelos Deus crearit immortales, incorruptibiles, inuisibiles; præbet eis cibum incorruptibilem, immortalem inuisibilem. Hoc attestatur Raphaël Angelus instruens Tobiam: *Videbar vobiscum manducare & bibere, sed ego cibo inuisibili & potu, qui ab hominibus videri non potest, vtor.* Sed quis ille est cibus? Visio est claritatis diuinæ, amor bonitatis, fruitio diuinitatis, hic est panis deliciosus Angelorum, quo in æternum reficiuntur, inuisibiliter aluntur, sine corruptionis defectu viuificantur.

Tob. 12.

Hominem crearat Deus in loco voluptatis, ad eandem mensam cibumque Angelicum opportuno tempore transuehendum. Interim cibum mentis ei suppeditarat, sublimem rerum diuinarum ac cœlestium contemplationem, cibum corporis dederat lignum vitæ, contra senium & corruptionem. Sed cùm in honore esset, non intellexit, *comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis*; dum per peccatum se cibo illo reddens indignum, coactus est olera frugésque comedere, & condemnatus in sudore vesci pane. Cogitur enim arare, occare, fodere, sarrire, serere grauissimo cum tædio & labore; vt terræ sic subactæ frugem iumentis communem possit metere ac deinde non sine nouo tædio excutere, triturare, ventilare, molere, pinsere, coquere, vt panem corruptibilem necessitati suæ præparet. A qua quidem necessitate immunis erat, si in primæuæ conditionis fœlici statu perstitisset; cui etiam cibus mentis, rerum cælestium contemplatio, sine ea quam modò patitur tædiosa difficultate, erat apparatus. Interim compatiens Deus super misera hominis sorte tempore peregrinationis suæ; venit ipse in carne, & cum homine conuersatus, vt ei solatium & alimentum nobili eius natura dignum tribueret, corpus suum deificum & sanguinem viuificum ipsamque diuinitatem, in cibum dedit sub panis specie. Hoc nimirum est, quod sagaci & grata mentis consideratione, admirandum nobis proponitur ab Ecclesia, celebri cæremonia panem illum exhibente & resonante: *Ecce panis Angelorum, factus cibus viatorum: verè panis filiorum non mittendus canibus.* Non carent pondere & mysterio verba ista, à D. Thoma Aquinate, Spiritu sancto dictante, concepta, & exinde ab Ecclesia tanto cum iubilo filiis suis repræsentata. Expende singula.

Primò illa vox, *Ecce*, frequens est in scripturis, dum mysterium aliquod grande indicatur. Demonstrare volens Propheta Isaias, inauditum prodigium virginei conceptus & partus, inclamat: *Audite domus Dauid, Ecce Virgo concipiet & pariet Filium, & vocabitur Emmanuel.* Malachias Propheta aduentum illius ac Ioannem à Deo designatum Præcursorem, volens verbis Domini præsignificare, eodem modo intonat. *Ecce ego mitto Angelum meum, qui præparabit viam ante faciem meam, & statim veniet ad templum sanctum suum Dominator, quem vos quæritis, & Angelus testamenti, quem vos vultis.* In nouo testamento Matthæus exprimere volens celebrem illam Christi nati à Regibus adorationem, inchoat: *Ecce Magi veniunt ab Oriente.* S. Ioann. Baptista Christum populis denuncians, eodem modo ait: *Ecce Agnus Dei.* Sanctus Ioannes Euangel. in Apocal. dicit se audisse vocem de throno: *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus.* Vox ergo ista, *Ecce*, attentionem specialem postulat ad dicta mysteria. Quapropter & Ecclesia singularem postulans intentionem, considerationem, admirationem, venerationem, Christianis omnibus inclamat: *Ecce panis Angelorum, factus cibus viatorum.* Quasi diceret: Audite id cœli, audi & terra; audite Angeli, audite & homines, obstupescite mysteriorum mysterium, mirabile omnium mirabilium. Audite hæc, & simul mentis *auribus percipite, qui habitatis orbem; Quique terrigenæ & filij hominum, simul in vnum diues & pauper*; Audite inquam, in orbe inauditum prodigium, in totius orbis salutem institutum. Audite & vos nationes incredulæ & infideles, Iudæi, Hæretici, & Athei, & credite, *Verè non est alia natio, quæ habeat Deos appropin-*

Apoc. 21.

Psal. 48.

Deut. 4.

quantes sibi sicut Deus noster adest nobis, dum eodem pane, eadem diuinitate, qua sublimes suos spiritus sibi assistentes pascit in æternitate; nos miseros viatores & exules pascit in peregrinationis tempore, sub triticea specie. Audite hanc veritatem omnes gentes, resonantem in templis nostris; & disrupto surditatis obice, penetret aurem interiorem clausi & duri cordis: quæ tanquam vim habet, vt ab extremis Europæ finibus, ad Indos, Chinas & Iapones, ad extremas noui orbis oras, efficaciter peruolarit. Vbi multorum animis insinuata lux veritatis, eos ad credendum firmiter induxit, Christianos verè Deum quem adorant, manducare, verè panem Angelorum in cibum viatorum conuersum esse, quod tumidi sæculi sapientes, nimia huius veritatis luce quasi excæcati, nolunt agnoscere: Quos hortamur, vt tumorem deponant, sæculique nimiam sapientiam mirabilibus diuinis comprehendendis indoneam, imò & noxiam. Captiuent illam, & intellectum omnem suum in obsequium Christi, & intelligent quàm verum sit, quod & aliis verbis repetit Ecclesia: *Panis Angelicus fit panis hominum: Dat panis cælicus figuris terminum: O res mirabilis manducat Dominum pauper seruus & humilis.*

Secundò, attende quàm aptè dicatur: *Panis Angelorum fieri cibus Viatorum*; Quid enim sumus miseri in hoc exilium depulsi, nisi peregrini, & viatores ad patriam contendentes, ad domum paternam respirantes? *Obsecro vos*, inquit B. Petrus, *tanquam aduenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam.* (1. Pet. 2.) Viator transiens non attendit ad lusus & tripudia, non ad compotiones, aut comessationes, non ad rixas & contentiones, aut negotia loci in quo transit: his non immoratur, sed peragit iter destinatum; corpore in alieno solo est, sed non ibi gradum figit aut animum, quia cor ad proprios lares habet, de illis loquitur, de illis cogitat. Sic nos monet Apostolus non inhærere carnis sæculique desideriis, non retineri illius illecebris, cupiditatibus, negotiis, vanitatibus, quia omnia hæc iter nostrum impediunt & remorantur, sed vult nos figere cor cœlo, vnde origo nostræ est animæ, vbi patria & hæreditas nostra; ad quam citò reuisendam, opus est continuo gressu & suspirio properante, abruptis se se ingerentibus in via impedimentis & remotis. Sed cùm viatores sumus & longa & difficilis, ac confragosa sit via nostra, nosque infirmi: opus est cibo confortante & vires reparante, ac refrigerente. Ideo verbis Prophetæ vti nos conuenit: *Aduena ego sum & peregrinus apud te, sicut & Patres mei, remitte mihi vt refrigerer priusquam abeam.* (Psal. 38.) Hanc viæ difficultatem, longitudinem, necessitatem considerans Deus (qui itineris nostri ab initio curam gerit) pretiosum admodum cibum prouidit: quo frequenter confortemur contra imbecillitatem, refrigeremur contra æstum: animemur contra omne periculum: sustentemur contra lassitudinem. Hic est *Panis Angelorum, factus cibus viatorum*: Panis cor hominis confirmans & exhilarans, ad viæ terminum, ad Angelorum consortium nos perducens. Ad quem sumendum excitant nos Angeli, vt illo roboratos, certiùs ad suam introducant in monte Dei perpetuam mansionem. Vide huius rei aptissimam figuram.

Viator erat Elias, ambulabat per deserta asperum tramitem, fugiens impiæ Iezabelis persecutionem. Tandem oppido fatigatus, proiecit se sub Iuniperum, petiitque animæ suæ vt moreretur: (3. Reg. 19.) *Non enim melior sum* (inquit) *quam Patres mei; tolle Domine animam meam.* Lassitudine premitur, æstu torretur, fame sitique vrgetur, infirmitate deficit, tædio vitæ afficitur. Quid mirum si post longi arduique itineris laborem, in solitudine iacens solatio carens, potus cibique refrigerium nullum reperiens, persecutorem semper à tergo habens: viæ vitæque pertæsus, languet, indormit, nec progreditur? Verum non deserit eum Angelus, aurem ei mentemque vellicans, excitat, viaticum suggerit, panem præbet potumque refrigerantem & confortantem: *Surge, comede, grandis tibi restat via.* Paret ipse Angeli imperio, comedit subcinericium panem: & in virtute cibi illius, ambulat vsque ad montem Dei. An non hic perfectus typus perfecti & perigrinantis Christiani? Persequitur eum Iezabel, mundus & caro in eius perniciem continuò conspirant: fugit ipse tanquam aduena & peregrinus desideria carnalia, quæ militant aduersus animam, sed contingit eum quandoque lassitudine deficere, infirmitate elanguescere, æstu nimio concupiscentiæ affligi, præ ariditate mentis iacere, & sic longi asperique itineris eum tædere. Quid igitur solatij in solitudine, & ariditate mentis? Quid remedij animo imbecillitate præfracto, aut pusillanimitate dissoluto? Excitat eum Angelus, monet adspicere, & cor conuertere ad viaticum peregrinantium, ad panem Angelorum, quo vires reparantur ad progrediendum, quo langor depellitur ad surgendum, quo æstus ardorque nimius fugatur ad refrigerandum. Et ita qui prius animum despondere videbatur, roboratur, qui prius iacebat erigitur: sumptoque hoc cibo, ambulat vsque ad montem Dei. Dicat ergo quilibet Christianus: *Remitte mihi Domine, vt refrigerer priusquam abeam.* Impertire mihi sæpe hunc fauorem, vt resocillei hoc cibo, ne deficiam ieiunus in via adeo aspera: hanc quoque mihi gratiam concede, vt in fine vitæ priusquam abeam ex hoc sæculo, refrigerer & muniar hoc viatico: quia sic securè progredi, & ad montem æternitatis tuæ pertingere potero, & Angelorum pane munitus, Angelorum sociari consortio.

Viatores quoque erant in Israel, pergendum eis per 40. annos, priusquam ad promissionis terram possint pertingere: multa eo manet fames, sitisque multa, impedimenta plurima, hostes conglomerati debent se eis opponere. Quomodo igitur ad terminum destinatum pertingent? Quis tantam in deserto multitudinem alet? quandoquidem semper progrediendum est, nec serendi, nec metendi eis tempus dabitur, nec regredi poterunt in Ægyptum, nec progredi sine annona & prouisione, depascente eos fame. An igitur desperandum est? Minime equidem. Viatores suos non destituit Deus, qui inter eis præscripsit. Mittit igitur panem de cœlo, Angelorum manibus confectum & præparatum: virtute illius iter peragunt, serendi, metendi, coquendi, necessitatem euadunt: illo roborati contra hostes pugnant; & per illum tanta sanitate potiuntur, vt in tribubus eorum non esset infirmus. An non & hic vides Eucharistici panis nostri figuram? quo quidam ad terram æternæ promissionis itinerantes, oportet refici contra corruptibilitatis defectum, roborari contra hostilem incursum, præmuniri contra variæ infirmitatis accessum. Et vide, quod sicut ille panis Israelitarum, panis Angelorum dicitur, quia ab illis confectus, & præparatus: ita panis noster mysticus Sacerdotum ministerio conficitur, qui Angeli in scriptura nominantur. Rectè igitur de illo decantamus: Ecce

panis Angelorum, factus cibus viatorum.

Tertiò additur: *Vere panis filiorum.* Nos filij Dei sumus per adoptionem. *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominetur, & simus*, inquit Apostolus Ioannes. Proprie autem filij sumus per statum gratiæ: est enim gratia semen spirituale, per quod ex Deo & in Deo renascimur, *& Spiritum adoptionis recipimus, in quo clamamus, Abba Pater*, Hoc est, Pater, vere Pater. Qui itaque est in statu gratiæ, ius habet ad hanc paternam mensam, ad hunc panem filiorum, & ad æternam hæreditatem Patris, cuius hic panis pignus est. Et quanto securiorem sibi cupit facere Patris amorem, vt & de hæreditate habeat securitatem, tanto frequentius debet accedere ad hunc filiorum panem, & familiarem cum Patre in hac mensa communicationem. Qui autem statu gratiæ excidit per mortale peccatum, sicut excidit iure quod habet ad hæreditatem, ita & iure quod habet ad hanc mensam & cælestem filiorum panem. Rebellis enim Patri, iam facit sibi sacrilegum eius, sum contra Patris voluntatem, tantum vsurpans donum. Quicumque ergo vult accedere, oportet filialem gerat affectum, filialemque ornatum, tanto conuiuio, tanto conuiua dignum: quis est iste filialis ornatus symbolum nostræ dignitatis? Nobilis fidei annulus Hyacinthinus spei calceus, stola decora charitatis.

Audi Patrem Filij Prodigi, in filio reuertente & reconciliato hæc requirentem, antequam mensæ suæ accumbat: *Citò proferte stolam primam, date annulum in manibus, calceamenta in pedibus.* Quid illa stola, nisi charitas operiens multitudinem peccatorum, filiosque Dei tanquam nobilitatis symbolum exornans; Quid annulus in manibus, nisi fides in operibus, signum vnionis quam cum Patre æternùm conseruare optamus? Quid calceamenta in pedibus, nisi spes quæ munit animæ pedes, hoc est affectus, & iuuat nos ambulandum ad cælestia? Exue ergo sordidas vestes, Porcarij exuuias, peccati luculentum indumentum; laua impuras manus, & annulo eas obsigna; laua pedes, hoc est, affectus puluerulentos indue vestem puritatis & candoris: & sic filiali decore ornatus, filiali amore impulsus, fiducialiter accede ad epulum Patris, in quo proponitur is, qui est Panis Angelorum, vere panis filiorum.

Quartò dicitur: *Non mittendus canibus.* Hoc ipse Dominus asseruit in Euangelio Mat. 7. dicens: *Nolite sanctum dare canibus.* Et iterum 15. *Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.* Et Angelus in Apoc. 22. cum dixisset: *Beati qui lauant stolas suas, vt sit potestas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in ciuitatem*, addit statim: *Foris canes & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruientes, & omnis qui facit mendacium.* Qui sunt igitur illi canes indigni ciuitate illa cælesti, & ligno vitæ, indigni etiam hoc filiorum pane, hisque sanctis mysteriis? Certe intelligi possunt omnis generis peccatores hic sub nomine canum.

Primò quidem infideles & hæretici, siue increduli, canes sunt, quibus sanctum debet negari: qui enim fide plena non accedunt, iniuriam inferunt tanto fidei mysterio, & de illis veritate vel errando, vel dubitando, censentur illum conculcare, nolentes humili iudicij sui submissione adorare. Et rectè quidem canes dicuntur, cum ipsi oblatrent, nec acquiescant veritati. Quam multi tales sunt in populosis vrbibus, homines athei, politici, increduli; qui ne è gradu honorum decidant, aut infamia notentur, aut pœnis mulctentur, in Paschate ad Sacramenta fictè & sine fide accedunt? Coram simulant se adorare, sed conuersi retrorsum, non desinunt oblatrare: cum hominibus suæ farinæ. De similibus dicere possumus cum Apostolo: *Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem*, hoc est, obseruate & cauete improbos hos & impudentes homines, quasi canes mysteriis se se ingerentes, & nihil credentes: quasi filios Ecclesiæ se gerentes, & illam conscindentes, illi allatrantes. Dicunt se Christianos esse & Catholicos, sed non sunt Pseudo-Catholici sunt, Pseudo-Christiani, Christianismum Atheismo, Catholicismum Caluinismo, Lutheranismoque commaculant; modico incredulitatis fermento, totam fidei suæ mensam corrumpunt. Et ideo non possunt hic *epulari in azimis sinceritatis & veritatis*, non possunt panem filiorum participare, nisi cum sua damnatione, & salutis dispendio.

Contra hos dissimulatos Christianos, olim mos fuit apud Orientales & Hispaniæ Prouincias, singulos ante sacram Communionem symbolum veræ fidei recitare. Hinc in Concilio 3. Toletano, hoc decernit Rex Reccaredus fieri in regno suo, idemque decerni à Patribus Synodo præsentibus postulat, iuxta morem antiquum. Sic ibi loquitur, vt refert Baronius tom. 7. anno 589. *Hoc adhuc necessario pro firmitate Fidei Catholicæ, nostra Deo supplex instituere decreuit auctoritas, vt propter roborandam gentis nostræ nouellam conuersionem: omnes Hispaniarum & Galliciæ Ecclesiæ hanc regulam seruent, vt omni sacrificij tempore ante communicationem Corporis & Sanguinis Christi, iuxta Orientalium partium morem, vnanimiter clara voce sacratissimum fidei recenseant symbolum: vt primum populi quam credulitatem teneant, fateantur, & sic corda fide purificata ad Christi Corpus & Sanguinem percipiendum exhibeant.*

Sed neque hic prætereundum est, cùm canes vocamus hæreticos, eos in irreuerentia huius Sacramenti canibus impudentiores quandoque fuisse; eorumque impudentiam sacrilegam à canibus etiam vindicatam fuisse. Refert enim Optatus Mileuitanus l. 2. de Schismate Donatistarum, inter nefanda eorum flagitia, duos Episcopos, Vrbanum Formensem, & Fælicem Idicrensem Donatistas iussisse Eucharistiam canibus proiici. At statim affuit diuinum iudicium: Nam iidem canes accensi rabie dominos suos tanquam sancti Corporis reos, dente vindice mox dilaniauerunt.

Secundò, per canes intelligi possunt luxuriosi. Est enim canis animal immundum, impudens, luxuriosum, seu ad libidinem pronum. His ergo comparatur, qui in immunditiis carnis hærent, in luxuriis versantur sine fronte, cogitationibus impuris oblectantur, turpiloquiis pascuntur, vilesque ac fœdi fiunt coram Deo & hominibus. Hinc in antiqua lege dicitur: *Non offerre, mercedem prostibuli, nec pretium canes in domo Domini.* Deut. 18. *Pulchre*, inquit D. Hieronymus, *canis & meretrix copulantur, quia vtrumque pronum est ad libidinem.* In vtroque vilitas, turpitudo, fœtor, impudentia reperitur odiosa. In veteri lege repudiabatur canis, tanquam animal immundum, quod nec ruminat, nec findit vngulam. Leuit. 11. In lege noua reprobatur à Deo luxuriosus, & à sacris arcetur mysteriis, tanquam immundus & indignus; quia nec ruminat consideratione seria mysterio debitam sanctitatem, nec diuidit pedem affectum malum à bono non discernit: sed indiuisim ambulat affectui cuilibet indiscriminatim indulget, vt libidini seruiat. Quicunque igitur huic appropinquare debet Sacramento munditiæ studeat, ru-

minet admirabile hic consilium Dei super salute nostra, admirabilem eius bonitatem, amorem, puritatem: cui maximè puritati iniurius est, qui luxuria conspurcato animo & corpore accedit. Ex diametro enim pugnat, ad immaculatam, castissimam, virgineam Christi carnem, corpus animumque infectum carnali immunditia coniungere: tetrumque odorem de limosa carnis concupiscentia exhalantem, ad eius mensam impudenter afferre, ad quam Angelica puritas requireretur. Et tamen eheu! non pauci fœtenti carnis vitio commaculati imprudenter & impudenter instar canum, huic se mensæ ingerunt. Mirum enim est, quomodo hic libidinis fœdus & contagiosus morbus, omnem statum & conditionem hominum inficiat; & in ciuitatibus, oppidis, pagis, membra Christi & Ecclesiæ conspurcet & depascat. An non multi inter Christianos adolescentes turpi contactu se se contaminant? An non multi iuuenes membra sua, Christi membra faciunt membra meretricis? An non multi etiam inter Ecclesiasticos & Sacerdotes, sunt occulti concubinarij? An non multi mariti vel maritatæ, fidem coniugij iuratam violant? An non multæ quæ putantur castæ & virgines, turpibus tactibus vacant? Fœdiora prætereo, incestus, sacrilegia, sodomias, belluarum attactus: quæ quidem omnia vix aperiuntur in confessione ob pudorem, nisi forte postquam pluribus annis inueterata, ita conscientiam torquent, vt non possint amodo celari. Et tunc adhuc expectatur occasio alicuius indulti per plenariam indulgentiam vel iubilæum, vt in aures ignoti alicuius Confessarij effundantur. Nouit Dominus, quam multas ignotas personas aduenientes ad me occasione postremi iubilæi, opitulante diuina gratia, obstetricante manu, è nefandis & horridis criminibus eduxerim, in quibus plurimis omnino annis computruerunt sine Confessione, sacro interim Corpori Domini communicantes. O munde immunde! quam multos immundos, quam multos canes nutris, qui sine fronte panem filiorum comedunt, vel potius hunc panem Angelorum conculcant! A veritate dissentire me haud existimo, si asseuero ex Christianis saltem tertiam partem præcepto annuo satisfacientem indignè accedere: quandoquidem tot peccata in omni statu regnent, & tanta nihilominus socordia, tanta cernatur impræparatio, & ad confessionem, & ad compunctionem, & ad emendationem. Audiant ergo hi vocem Sacerdotis aut Diaconi olim inclamantis ante communionem, *Sancta, Sanctis.* Audiant vocem Apostoli insonantis, *Probet seipsum homo.* Audiant vocem Apoc. 22. Domini increpantis: *Non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus.* Audiant vocem Ecclesiæ Matris, idem eis repetentis: *Ecce panis filiorum non mittendus canibus.* Audiant vocem Angeli indignos exterminantis: *Beati qui lauerunt stolas suas, vt sit potestas eorum in ligno vitæ: foris canes, & impudici.* Audiant denique exempla Dei vindicantis iniuriam ab irreuerenter accedentibus ad se, illatam, Oza indignè tangens arcam percussus à Domino, subito interiit. Bethsamitarum quoque sex & millia, quod indignè eam vidissent, percussi sunt.

Iuuenis quidam lubricam iuuentutis viam secutus, carnis vitiis erat obnoxius; ita vt infamaretur de violato alterius thoro. Paulo post periculoso correptus morbo, aduocat Sacerdotem pro confessione & viatico. Exhortatur Sacerdos vt totam aperiat conscientiam, maximè de peccato illo, de quo rumore constanti infamabatur. Explicatis cætera, sed illius se neutiquam reum asserit. Vrgetur à Sacerdote, ne celet in salutis dispendium, quod suspicio certis nixa indiciis, certum bene faceret. Tandem ille ait: Vtinam sic securè possim Domini corpus hodie recipere ad salutem, sicut securus sum ab eo crimine. Tali protestationi credens Sacerdos, exhibet ei sacram Communionem. Is vero quemlibet conatum adhibens, etiam recedente Sacerdote nunquam eam potuit deglutire, coactusque ipsa deglutiendi impotentia, iuxta lectum exspuendo, proiecit. Statim vero vindictam diuinam præsentiens, totus tremefactus, reuocat Sacerdotem, spiritu compunctionis in lacrymas totus soluitur, agnoscit sacrilegium, & mendacium in Spiritum S. pœnitentia & lacrymis se diluere paratum offert, sicque absolutionem ac nouum viaticum recipit, & sine difficultate traiicit, & ita speciali Dei misericordia vindictam præueniente, non multo post superuiuens in pace spiritum reddit. Petrus Cluniacensis l. 1. mirac. cap. 3. certam hanc historiam esse asserit à Sacerdote ipso aliisque pluribus relatam.

Vide etiam Historiam, quam supra de Lothario Rege retuli.

Tertiò, per canes intelligi possunt auari & iniusti, qui aliena rapiunt vel detinent. Canis enim est animal quod ex præda & rapina viuit; modo venatur in syluis prædam, modo domos ingreditur, & quicquid occurrit, rapit, mox in gregem anserum, gallinarum, ouium, inuolat: semperque famem patitur, circa macellum, aut circa cadauera lubens versatur. Rectè igitur per canes auari intelliguntur, qui fame velut canina tenentur, quo plus comedunt, eo plus comedere optantes, de quibus vsurpare possumus illud Psaltis: *Famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem; si vero non fuerint saturati, murmurabunt.* Sicut canis ad odorem cibi aut prædæ discurrit, circuit, inquietus est, donec potiatur: ita homo auarus ad odorem lucri, non considerando, an iustum sit an iniustum. Et sicut canis circa domos pistorum, aut circa pueros in manu panem gerentes frequens est: ita & ille circa simplicis habentes aliquid substantiæ versatur, vt decipiat vel attrahat, & sicut canes libenter cadaueribus pascuntur; ita quidam mortuorum amicorum substantiam iniustè inuolant, & eorum obligationibus, debitis, legatis, testamentis non satisfaciunt. De quibus mortui conqueri possunt: *Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini.* Denique sicut canes viuunt ex rapto, ita quidam ex iniustè acquisito, instar canum lambentium sanguinem, ipsi pauperum sanguinem sugere quoque videntur, aut eos excoriare, & penitus deuorare. Sic enim Micheas c. 3. quibusdam improperat: *Violenter tollitis pelles pauperum desuper eos, & carnes eorum de super ossibus eorum.*

An non multi ergo in Ecclesia Dei canibus similes? An non multi iniusti, raptores, detentores, testamentorum defraudatores, decimarum fures, pauperum oppressores, debita vel negantes, vel non soluentes? An non hi ad Sacramenta accedunt? Et tamen quotusquisque est, qui vel confitetur ista, vel restituit? Attendant hæc qui in mercaturis versantur, qui in lucris importuni, in negotiis immersi, conscientiæ obliuiscuntur, qui in officiis constituti ex illis debent quæstum facere. Attendant Domini, serui, nobiles, ignobiles, Aduocati, Procuratores, Bailliui, Principes, milites, Duces, quibus occasio suppe-

tit rapiendi, opprimendi, aut deuorandi pauperem in abscondito. Audiant, inquam, hi vocem hanc ad eos dirigi. *Foris canes, hic est panis filiorum, non mittendus canibus*, qui pascuntur cadaueribus & rapinis.

Quartò, intelligi possunt homines inuidi, detractores, vindicatiui, & odio alios habentes. Solent canes, sese mutuo mordere & allatrare: Sic plerique in proximos insurgunt, mordent verbis, dentem infigunt contumeliis; adlatrant etiam in absentes detractionibus; & cùm personam non possunt, eius famam lædunt & honorem. Ad hos dirigitur illud Apostoli: *Si mordetis & comeditis inuicem, videte ne consummamini ab inuicem.* Vitio enim contentionis, pernitiosa iurgia inter homines feruntur, & nutriuntur, quibus consumitur societas, fama, vita. Est etiam canis natura sua animal inuidum, ferox, vindicatiuum, iracundum, ad nihil aliud vtitur voce, quàm ad latrandum, estque facilis ad latratum, ringitur, & iniuriæ memor est. An pauci similes inter Christianos? An non multi sese rodunt, dilacerant, deuorant, odiiq; ac inuidiæ veneno sese pascunt interius, aut potiùs depascuntur? Hi tamen non infrequenter dissimulantes has lethiferas passiones, Eucharistico mysterio participant, summa cum illius iniuria: quandoquidem symbolum vnionis, charitatis, & pacis est, qui directè repugnat inuidiæ odiique venenum. Procul, ó procul, este prophani; foris canes, & venefici, siue virus spirantes: non est hic panis nisi filiorum, fraterno amore & vnione continuantium, non cedit vobis in salutem, sed in certiorem perniciem. Accipe hac de re exemplum scriptum à P. Gabriele de Vega, Collegij Societatis Iesu, Mattitti quondam Rectore, & à Patribus eiusdem Societatis, tum concionibus publicis, tum scriptis assertum.

Cordubræ in Hispania, nobilis quidam diu hostilem animum fouerat in alterum itidem nobilem, cum scandalo publico. Incidit is lethalem morbum, aduocauitque vnum è Societate ad confessionem excipiendam. Hic denegat ei absolutionem, nisi reconcilietur & satisfaciat scandalo. Ipso tandem consentiente, aduocaturus cum quo inimicitias gerebat; sicque coram testibus multis, vterque offensam remittit & reconciliatur. Absolutio igitur ei impenditur, sacrumque Domini corpus, & paucis post diebus obiens honorificè sepelitur. Nocte sepulturam insequente, nox ferè media incumbebat; cùm ecce duo iuuenes splendidi fores Collegij pulsant, faces gerentes manu, petuntque instantissimè alloqui dictum Confessarium de negotio (vt aiebant) grauissimo, Dei gloriam maximè concernente. Alloquuntur eum, & facibus præuiis in templum deducunt, in quo tumulus nobilis iam dicti. Appropinquantes tradunt ei clauem, hortantes vt nihil pauescat, sed securè aperiat. Exinde deducunt eum ad altare primarium, iubentque reserare sacrum tabernaculum, clauem iterum tradentes; simulque monent vt sacram pixidem in manus accipiat, ad nobilis tumulum deferendam. Cùm illuc venisset, dicunt ei: Ecce qui hîc sepultus iacet, licet exteriùs coram te & aliis præsentibus visus sit parcere & reconciliari; corde tamen odium lethiferum fouisse ad extremum vsque spiritum, certò tibi persuadeas: quapropter damnationi addictus cruciatur. At cadauer adhuc sacram hostiam integram gestat, hanc oportet in pixidem reponere.

Pede igitur sepulchrum pulsantes, statim caput erigit emortuum corpus, & aperto ore hostiam reddit. Cùm iterum pede tumulum pulsassent quodã impetu ad ima ruit, nec ampliùs comparet: ita vt existimatum fuerit illuc delatum vbi anima agebat, cùm antea fatã ob sacram hostiam, in illum non haberet potestatem. Operiunt igitur terra tumulum, & refertur pixis in locum, reducuntque Confessarium ad Collegium. Cumque Ianitor fores aperuisset, respicit sedulo dictus Pater quam viam inirent; at subitò ex oculis eius euanuerunt. Quapropter vix ambigere potuit quin Angeli fuissent, ministri Dei & iudicij eius super sacrilegio illo peccatore.

Quintò, canes vocantur gulosi, & ventri deditis; est enim canis ventri seruiens, se ingurgitans in tantum, vt reuomere cogatur. Quod ergo præclarius symbolum nostrorum ebriosorum & gulosorum? qui adeò ingluuiei vacant, vt inuitis ingesta visceribus per os cogantur reddere, & cibum omnem potumque vomitu instar remetiri: vomunt vt iterum bibant, bibunt vt iterum vomant. Cibum Deus potumque subministrat, tanquam alimẽtum corporibus necessarium; sed instar irrationabilium animalium vtuntur, vt illis ipsamet obruant rationem: ex eo capite canibus peiores. Quod si eos reprehendimus, iam in nos latrant, iam ringuntur: & sine ratione in suos monitores cõuersi, ad rixam parati sunt. Ex ingluuie quoque iuramenta, blasphemiæ, obscœna verba, maledicta sæpè procedunt: hi sunt latratus canum, velut in cœlum solemque adlatrantium. An non inuenies huius sortis homines multos inter Christianos, qui ferè de die in diem sese ingurgitant & inebriant? aut saltem qui Deo sacros dies Dominicos vel festos sine ebrietate vix transigunt. Accedunt & hi fortè bis in anno ad tremendum Sacramentum: sed qua emendatione, in quo proposito, qua dispositione. Vrgentur præcepto, vel aliorum exemplo, non puro salutis & emendationis desiderio, cor potius habent in patina & culina, quam in Ecclesia: magis parati ad offam, pocula & tabernam, quàm ad sacram mensam, & debitam illi dispositionem.

An non & inter sacerdotes ebriosos reperies, qui cùm pridiè se ingurgitarint, sequenti die adhuc crapulam ructantes irreuerenter tractant mysteria? Quid his omnibus dicemus, nisi illud toties repetitum, & illis repetendum & inculcandum *Sancta Sanctis*: Procul fermentarij animis & corporibus opus est defæcatis: *Foris canes*, & ventri tanquam idolo seruientes: cibus mentis est, non ventris, quem ingluuies & crapulæ vestræ ructus conspurcat.

Electos à se milites volens olim Dominus indicare Gedeoni, iubet ad aquas deduci, vt ibi probentur vel reprobentur. Ibi ergo reiecti sunt, qui aquis incubabant: qui verò pro necessitate sitis, caua manu aliquid haurientes biberunt, probati & electi fuere. Vbi Dominus indicare videtur, eos ad cœlestis militiæ pugnam & coronam aptos esse, qui rebus huius mundi instar aquæ præterfluentibus vtuntur in transitu, ad necessitatem subleuandam: Qui verò iis toti incumbunt, & sese immergunt, vtunturque ad voluptatem immoderatam, esse inidoneos & reprobandos. Sic & illi ab hoc epulo sacro, quod electis tantùm militibus apparatum est, reiiciuntur.

Postremò dicamus, per canes designari omnes, qui sine vera pœnitentia accedentes, statim in fœtidum suum statum reuertuntur, peccata reiterant & resumunt. Hi canibus porcisque comparantur, tum quia redeunt ad statum suum, ad conscientiæ impuræ lutum & sterquilinium; tum quia quæ per confessionem peccata euomuerunt,

iterum comedunt, & instar canum resumunt. De his D. Petrus sic ait: *Contingit illis illud veri Prouerbij: Canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti.* Sicut autem canis resumens quod euomit, immundior & abominabilior est quàm ante: & sus dum in luto lauatur, sordidior redditur: ita qui peccatum confitetur, nec deserit, grauiori peccato & pœnæ se subiicit. *Quam vilis facta es iterans vias tuas*, inquit Dominus per Hieremiam, ad animam in peccata recidiuam. *Si enim refugientes coinquinationes mundi, in cognitione Domini nostri Iesu Christi* (& in communicatione corporis & sanguinis eius) *his rursum implicati superantur, & fiant serui corruptionis, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus*, teste Apostolo Petro.

Hier. 2.

Pet. 2.

Comparantur iterum hi serpenti, qui teste Epiphanio ad fontem accedens, vt bibat, venenum prius euomit: sed postquam bibit, illud resumit. Sic ad Eucharistiæ fontem accessuri, per confessionem peccati virus euomunt, sed infructuosè, quia statim post resumunt. Plangendum verò est similes multos reperiri in Ecclesia Dei, qui falsa imagine pœnitentiæ deluduntur, sine firmitate propositi ad Confessionem & Eucharistiam accedentes: sine voluntate dissoluendi vincula & laqueos occasionum religantium eos, & in noua peccata subitò præcipitantium. Sic iterum fiunt serpentes redeuntes ad venenum, sues ad volutabrum, canes ad vomitum. Audiant ergo vocem Angeli Præconis inclamantis ad similes, indignè ad Domini conuiuium accedentes: *Foris canes & impudici, & idolis seruientes, & qui faciunt mendacium*: qui mendacem & delusoriam conuersionem foris ostentant, speciemque pœnitentiæ, virtutem eius abnegantes, alentes occasionem peccati, procul reiici debent à ligno vitæ.

LECTIO XI.

DE IMPEDIMENTO peccati venialis.

1. *Docet, veniale non impedire accessum ad Eucharistiam.*
2. *Impedire aliquem effectum Eucharistiæ.*
3. *Agit de deuotione post Eucharistiam sumptam.*

PROPOSITIO I.

Peccatum veniale non impedit sumptionem huius Sacramenti.

Ratio est, quia ipsum etiam est institutum ad venialia & quotidiana peccata delenda: alioqui humanæ fragilitati non benè prouisum foret, si veniale peccatum impedimentum afferret. Cùm enim homo de hora in horam, venialibus culpis se facilè aspergat, nunquam securè accederet. Verum tamen est, dignitatem huius sacramenti, de puritate, quantum fieri potest, illi præparanda nos monere. Vnde Dominus Discipulorum pedes lauit, significans spirituales affectus, qui animæ pedes sunt, præuiè abluendos.

Et sacerdos sacrificans, digitorum extremitates monetur abluere, in symbolum omnimodæ puritatis ad extremitatem vsque digitorum (hoc est omnium operum pertingentis; vt tanto digniùs possit accedere. Optimum quidem id consilium, ad efficaciùs & pleniùs sacramenti huius effectus participādos. Non est tamen rigidum præceptum, si de venialibus agatur: quia, vt diximus, non est solùm institutum vt panis Angelorum, hoc est, eorum, qui puritate quadam Angelica fulgent; sed etiam vt medela infirmorum, ad tollendas infirmitates quotidanas, siue ad culpas veniales abstergendas: & ad roborandum nos contra grauiores infirmitates, hoc est, contra culpas mortales. Quapropter sunt animæ aliquæ nimis anxiæ, in requirenda cum scrupulis conscientia, vt omni puluisculo veniali per confessionem possint se expurgare: & sic longissimis confessionibus, frequentique pro eadem confessione recursu & repetitione, Confessariis admodum sunt onerosæ: Quod si non audiantur à Confessariis, iuxta deuotionem illam anxiam & noxiam, iam putant se à communione debere abstinere.

Vide quæ dixi tomo 2. tract. 3. lect. 8. Vbi exemplum retuli de quodam Religioso sanato ab his anxitatibus, precibus B. Mariæ Ogniacensis. Audiant quid hac de re fuerit reuelatum sanctæ Gertrudi Virgini, vt refert Blosius Monialis spiritualis cap. 6. Intellexit illa à Domino, illos non irreuerenter, nec indignè sumere Eucharistiam, qui eam piè sumunt ex desiderio honoris, laudis, & gloriæ Dei: quæ in hoc præcipuè elucescit, quod summa illa Maiestas, tam indignis hominibus se communicare non dedignatur. Quapropter significauit ei Dominus, non solùm pios Sacerdotes, Religiosos, Moniales, quæ sine fictione Deū propriamque quærunt salutem, debere accedere quoties secundùm statuta ordinis vel consuetudine pia solet fieri: Sed etiā quotquot viros, vel fœminas sæculares viuentes in aliquo statu, qui à Deo & Ecclesia non discordent: *Siue in matrimonio, siue extra matrimonium sint, siue emant, siue vendant, seu quauis alia ratione sibi victum parent, si bona voluntate præditi, ex Dei gratia à grauibus culpis sese continent, & secundum præcepta Dei & Ecclesiæ vitam dirigere volunt, cum confidentia in solemnitatibus (vel frequentiùs secundùm Confessarij consilium) debet Eucharistiam sumere. Quia licet in leuiores culpas sæpius cadant, & rebus externis multipliciter occupentur, pro viribus tamen iustitiam sectari optant, ob idque Deo placent.* Ita Dominus ad eam. Sed & cùm ipsa quodam die oraret pro quadam Moniali Congregationis suæ, quæ zelo iustitiæ alias Sorores pias verbis reddebat pusillanimes, & deterrebat à frequentiori Communione, respōdit Dominus: *Cùm deliciæ meæ sint esse cum filiis hominum, & ego ex charitate in mei memoriam Sacramentum istud sumendum fidelibus reliquerim: & per illud cum illis in finem vsque sæculi remanere velim; quicunque alios à mortali immunes, verbis, vel suasionibus ab eius perceptione retrahit, is quodammodo interrumpit delitias, quas cum illis habere possem. Estque similis seueriori cuidam Pædagogo, qui repellit à filio Regis ignobiles & pauperes eius coætaneos, quorum consortio delectatur, iudicans magis congruere adolescentulo, vt regali fruatur honore, quàm vt cum illis ludat in plateis.* Hæc illi Christus.

S. Elzearius Comes, inter præcepta quibus familiam suam instituebat, volebat vt omnes nobiles sui & milites, omnesque puellæ & matronæ in familia degentes, qualibet hebdomada semel confiterent, & singulis mensibus deuotè communicarent. Qui negligerent, domo pellebantur, & nolebat vt quisquam pane suo vesceretur, quem sciret peccato mortifero implicatum, ne alios inficeret, & ne illius peccatum ipse fouere videretur. Omnibus autem Dominicis Quadragesimæ, & Aduentus, vltra solemnitates piissimè communicabat. Exēplum.

Ex his igitur patet, veniales culpas, quibus hæc

vita carere non potest, non arcere nos ab hac mensa. Ex quibus etiam colligi potest, quid de nocturna pollutione censendum sit.

Primò, si illa mortalis sit ob consensum, vel ob causam illi voluntariè datam, tunc impedit, sicut & alia mortalia. Quod si quis confiteatur cum contritione, & adsit rationabilis causa, illi non prohibetur Communio, licet peccarit præcedenti nocte. Rationabilis causa censetur, cùm quis secundùm consuetudinem loci sine nota nequit abstinere: aut ex statuto tenetur, vel ex præcepto, vel ex officio, vel ex vera pietate ad id trahitur: maximè nullo exinde remanente affectu, aut reflexione ad carnalia, mentisque distractione.

Secundò, si pollutio sit venialis non impedit, nisi fortè ex congruitate quadam, ob fœditatem corporalem, & distractionem animi, vt solet sequi. Si tamen causæ iam dictæ adsint, potest quis non solùm licitè, sed & meritoriè accedere, suadente vel officio vel deuotione. Sic rectè monentur coniuges abstinere nocte Communionem præcedente, dicente D. Hieronymo: *Si panes propositionis ab his qui vxores tetigerant, comedi non poterant: quanto magis panis qui de cælo descendit, non potest ab his qui coniugalibus paulò ante hæsere complexibus, violari atque contingi? Non quod nuptias condemnemus, sed quod eo tempore quo Agni carnes manducaturi sumus, vacare à carnalibus operibus debeamus.* Hoc tamen secundùm consilium & congruitatem debet accipi. Nàm dicit sanctus Gregorius epist. ad August. Episcopum Anglorum: Si quis sua coniuge, non cupidine voluptatis captus, sed tantùm procreandorum liberorum gratia vtitur (adde vel reddendum debitum coniugi) ille profectò de sumendo Dominici Corporis mysterio, suo est iudicio relinquendus: quia prohiberi à nobis non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. Adiicio, quod si etiam voluptas venialis interuenerit, potest accedere meritoriè, si rationibus suprà dictis impelli se sentiat: dum se non sentit magis hebetem, aut ad carnalia per cogitationes reflexum, deuotioque trahit, pietas suadet, vel officium poscit. Nec refert, quod panes propositionis à talibus attingi vetitum fuerit, sicut significat Abimelech Sacerdos, dum venit ad eum Dauid. Hic interrogatus, *An vasa puerorum* (siue famulorum qui erant in eius comitatu) *Sancta forent*, respondit: *Si de mulieribus agitur, continuimus ab heri & nudius tertius.* Tunc eis Sacerdos panes sanctos tradidit. Non etiam refert quod Oza tangens arcam percussus fuerit, quod aliqui Hebræi putant factum, ex eo quod nocte præcedente vxorem cognouerit, & sic immundus tetigerit. Hæc inquam omnia dictis non obstant; quia in veteri lege erant multæ irregularitates ex sola immunditia carnis, quæ prohibebat sub graui pœna ad sacra accessum, sicut de muliere menstruata vel fluxum patiente patet. Hæ autem in noua lege cessant, nisi quatenus animum quædam inficiunt, vel mores concernunt; sicut de pollutione iam dixi.

Refertur. 32. q. 4.

1. Reg. 21.

Tertiò, si pollutio procuretur nequitia dæmonum, ad impediendum hominem à Communione (sicut non infrequenter contingit in diebus sacris, per nocturnas phantasmatum illusiones, nullis præcedentibus de similibus in vigilia cogitationibus) tunc non est abstinendum, sed cum humilitate & fiducia accedendum. Præclarè hac de re Theonas Abbas apud Cassianum collat. 22. *Omni industria quantum in nobis est, studere debemus, vt immaculatam castimoniæ puritatem illo maximè tempore teneamus, quo venerandis assistere optamus altaribus: & vigilantissima circumspectione præcauendus est, ne carnis integritas præcedente tempore custodita, ea nocte qua nos præparamus ad Communionem salutaris conuiuij fraudetur effectu. Verùm si hostis ille nequissimus, vt nobis cælestis remedij subtrahat medicinam, custodiam sopitæ mentis illuserit: vt nullo reprehensibili interueniente prurito, nullo contaminetur oblectationis assensu, possumus & debemus ad gratiam salutaris cibi confidenter accedere. Sin verò nostro vitio hæc fuerit egesta concretio, conuenientes conscientiam nostram illud Apostoli formidemus: Qui manducauerit indignè, reus erit, &c.*

Refertur ibidem de quodam Cœnobita, quod quoties volebat communicare, patiebatur pollutionem præcedenti nocte. Cumque angeretur, & patribus rem aperuisset, consultum ei fuit, vt tanto frequentiùs communicaret; sicque cessauit illusio.

Sanctus Petrus Cælestinus multis etiam scrupulis angebatur, dum post nocturnam fluxionem communicandum ei foret. Sed quodam die Christus ei apparens vsus est hac similitudine. *Si equus vel asinus suas egerit sordes, Dominus non debet opus suum relinquere: Ita nec si brutale & irrationabile corpus pro innata consuetudine suam patitur immunditiam, ob id rector animus non debet ab ascensu cælestium, contemplatione diuinorum, exercitio spiritualium rerum torpere.* Surius tom. 9.

PROPOSITIO II.

PEccatum veniale potest impedire aliquem effectum huius Sacramenti.

Explicat id D. Thomas hoc modo: Peccata venialia, quidem sunt actu præterita, habitu tantum manentia & hæc per se nullum effectum huius Sacramenti impediunt. Contingit enim post multa venialia deuotè accedere ad hoc Sacramentum: & plenariè huius Sacramenti consequi effectum. Alia sunt actu exercita in ipsa sumptione Sacramenti, puta quando quis cum torpore se habet in perceptione, & cum mentis distractione culpabili, aut alia impræparatione veniali, quæ actu concomitatur sumptionem huius mysterij. Et de his venialibus duplex est sententia, quidam enim piè & probabiliter existimant, ad id vt Eucharistia proprium suum effectum conferat, augmentum scilicet gratiæ & charitatis; necessariam esse positiuam dispositionem actualis deuotionis, quæ simul adsit in ipsa Sacramenti perceptione. Ratio est, quia hoc postulare videtur dignitas & maiestas huius Sacramenti. Vnde & Christus, vt hanc attentionem & deuotionem actualem commendaret, non solùm eleuatos in cœlum oculos, ad patrem cum gratiarum actione habuit, sed etiam sumentibus præcepit in sui memoriam sumere; vbi actualem quandam ad se reflexionem requirere videtur, ad fructuosè sumendum. Quapropter & Sancti Patres dum de hoc Sacramento loquuntur, non solùm requirunt statum gratiæ, sed etiam magnam deuotionem volunt ad illud afferri, magnámque reuerentiam. Videnturque significare, illa deficiente ob culpam aliquam, otiosè & infructuosè sumi, licet culpa non foret mortalis. Sic & cibus qui sine appetitu sumitur, sed potius cum aliquo fastidio, frequenter non proficit corpori: sed potius grauat, licet in sumente non foret impedimentum grauis morbi. Huc spectare videtur, quod Dominus B. Melchtildi (vt dixi

supra) significarit, optimam dispositionem ad huius cibi fructum percipiendum esse desiderium illius: quod si quis non sentiat in se viuam famem, ardénsque desiderium, debere saltem concipere desiderium huius desiderij huiusque famis: & rogare Deum, vt sibi huius cœlestis appetitum seu orexim animo inspiret: Sic efficaciter initiata censetur dispositio, cùm illis in nobis reperitur feruens exoptatio.

Confirmantur hæc omnia ex eo quod nullum augmentum gratiæ, nullum profectum, mutationem nullam vitæ videamus in multis, etiam frequenter Eucharistiam sumentibus: soléntque sacri Doctores id referre non in culpam mortalem, sed in negligentiam dispositionis actualis. Eo quod licet tales à peccatis mortalibus sint liberi, ex arida tamen magis consuetudine, torpido quodam spiritu accedunt, non ex veræ deuotionis feruore. Et ita cùm cibi huius debitum non excitent appetitum, nec illum labiis animæ ruminent, nec Sacræ meditationis viribus masticent, nihil illis proficit. Hinc Diuus Chrisostomus: *Nemo accedat cum nausea, nemo remissus, omnes feruentes & excitati. Nam si Iudei stantes & calceamenta in pedibus habentes, & baculos in manibus gestantes, Agnum cum festinatione comedebant, te magis oportet esse solertem & vigilantem.* Ad dictorum igitur confirmationem facit ipsa figura agni, cuius legitimæ comestioni tanta attentio, tantaque præparatio requirebatur; symbolum actualis deuotionis Sacramento huic coniungendæ, si legitimè de illo volumus participare. Vide plenius.

Primò, comedere illam debebant cum azimis. Nos oportet Eucharistiam sumere cum puritate & sinceritate conscientiæ, per confessionem expugando omne vetus peccati fermentum animam inficiens.

Secundò, debebant adhibere lactucas agrestes & amaras. Nos amaritudinem contritionis & recordationem amaræ Passionis.

Tertiò, non comedebant crudum, nec coctum aqua. Nos Sacramentum non debemus crudè sumere, sed cum attenta consideratione Diuinitatis hic contentæ: nec accedere debemus cum aqua terrenæ sapientiæ, sed cum ardente fidei & charitatis igne.

Quartò, comedebant stantes & festinanter. Nos cum magno desiderio & spirituali auiditate debemus accedere, nec vti dilatione.

Quintò, comedebant renes accincti. Nos debemus castitatis lumbos succingere, omnémque importunam cogitationem, & quicquid potest deuotionem mentis retardare, deponere.

Sextò, habebant calceamenta in pedibus. Nos affectus, tanquam animæ pedes, bene calceatos, bene munitos, bene expeditos debemus adferre; & accedere non ex frigida quadam consuetudine, sed vt progrediamur in virtutem de virtute.

Septimò, comedebant cum baculis in manibus, tanquam accincti itineri. Nos debemus tanquam viatores ad patriam anhelantes, Eucharistiam nostram sumere tanquam cibum confortatiuum, qui ad viæ terminum nos potest prouehere.

His ergo omnibus absque dubio designatur actualis deuotio ad hoc Sacramentum afferenda: ita vt probabile sit, si illa desit aliqua nostra culpa, licet in gratiæ statu simus, nullum fructum nos ex Sacramento percipere.

Quia tamen austerior videtur hæc sententia, considerata humana fragilitate, quæ in venialem culpam facilè labilis est, etiam in sacris actionibus peragendis: ideò cum Diuo Thoma alij sentiunt negligentiam, distractiones, culpas veniales, sacram Communionem actu concomitantes, impedire quidem effectum illum actualem huius Sacramenti, qui dicitur actualis refectio spiritualis dulcedinis; sed non effectum habitualem, siue augmentum habitualis gratiæ & charitatis. Cùm autem hæc pendeant ex institutione Christi, putant eum in Sacramenti huius institutione, non solùm respexisse ad eius maiestatem & dignitatem (cui omnis præparatio hominis possibilis debita est) sed etiam ad sumentis fragilitatem. Ideóque propter Sacramenti dignitatem, voluisse vt cum gratia accedamus: propter hominis autem fragilitatem, requisiuisse quidem actualem deuotionem, vt tanto fructuosior sit eius sumptio, non autem simpliciter & necessariò vt fructuosa sit: quia hoc fuisset in aliquas angustias humanam fragilitatem conijcere. Quod autem in aliquibus frequenter communicantibus non percipiatur hoc gratiæ augmentum, ex eo est, quod habitus infusi & eorum incrementum, experientia non possint cognosci: quia per se non mortificant passionem, nec excludunt vitiorum habitus, nec peccata venialia. Et ideò fieri potest, vt qui Sacramenti frequentia multùm in gratia crescit, in ratione tamen viuendi, & exercendi virtutes non admodum mutetur. Et hoc iuuat aliquando proponere pusillanimis, & nimis timidis, qui nimis facile se in peccato mortali agere suspicantur, & torquentur quasi indignè accedentes, quia non aduertunt notabilem in se mutationem.

DE DEVOTIONE POST Communionem.

QVæri hic potest, quando quis accessit cum debita dispositione, si post sumptionem augeatur eius deuotio, an etiam augmentum nouum gratiæ, vt Sacramenti recipiat? Respondeo probabile omnino esse, quamdiu realis præsentia Christi manet in sumente (manet autem quamdiu species non sunt digestæ) si homo maiorem dispositionem in se excitet, maiori etiam donari gratia vi ipsius Sacramenti. Ratio est, quia gratia Sacramento promissa est propter Christum manducatum: *Qui manducat me, viuet propter me.* Ipse vero quamdiu nobiscum manet, non est otiosus, sed vim sanctificandi habet: & ideo si homo se melius & melius disponat, gratiæ huius sanctificantis influxum & copiam maiorem à Christo præsente recipit. Confirmat id ipsum similitudo cibi materialis, qui non tantum operatur cum sumitur; sed quamdiu in stomacho durat, confortat & nutrit: ergo & hoc Sacramentum quod per modum cibi est institutum, idipsum præstat, quamdiu in homine perdurat: & quidem inæqualiter, iuxta proportionem crescentis dispositionis. Hæc est sententia Cardinalis Caietani & Ruardi Tapperi, quos sequuntur multi Theologi.

Ex qua sententia collige, quàm fructuosum sit sumpta Eucharistia, non statim dilabi corde ad res externas, vel terrenas, vel vanas: cum maxime tunc cum Christo mens sit colligenda & vnienda quamdiu præsens est. Ex qua vnione & excitatione mentis, multum ignis Charitatis potest crescere, non solum ex opere operantis, sed etiam virtute efficaci Christi, menti melius sensim dispositæ, nouum gratiæ & Charitatis gradum influentis. Tunc ergo non sunt negligendæ

inspirationes sacræ, orationes iaculatoriè è cordis fundo prodeuntes, amplexus intimi animæ sponsum complectentes: gratiarum actio cordialis, admiratio cum stupore tantæ bonitatis & diuinitatis, se tam admirabili, amabiliq; modo communicantis: oblatio pura totius mentis in manus Dei, totiusque vitæ ac voluntatis resignatio perfecta, omnium creaturarum, visibilium & inuisibilium, quæ in cœlo sunt, & in terra, & sub terram, ad laudem Dei inuocatio. Hoc est vinum conditum, & mustum malagranatorum suauissimum, odoris fragrantissimi (quod Sponsa dicit se propinatura fratri suo & dilecto, introducto in secretum conclaue) affectuum scilicet piorum multiplex expressio, quæ Christo gratissima est instar vini aromatici, dum in mentis nostræ cubiculum introducitur ad conuiuandum : dum ipse se in cibum cum tota sua diuinitate exhibente , anima etiam hunc optatum ei cibum potumque ex parte sua suppeditat, & sic impletur illud : *Ego cœnabo cum eo, & ipse mecum.*

Meritò ergo reprehenduntur, qui statim à communione ad alia diffluunt. Multis pruriunt pedes, vt statim discedant, prætextu colloquutionis, lectionis, deambulationis, estque phrenesis intolerabilis, inquit Balthazar Aluarez , vir sanctitate nominatus inter Societatis Patres. Orationes enim & lectiones, quid aliud sunt; quàm quidam clamores, quibus Deum ad nos vocamus in domum nostram ? quæ ergo stultitia, vt dum ille ingreditur, nos illico exeamus? quid quæris præter Deum tuum ? ille plus docebit te quàm omnes libri, plus consolabitur quàm omnes amici , plus iuuabit quàm omnes sancti. Certè infirmus sanitatis suæ curam non habet, qui veniente Medico quem aduocauit, vix eo consulto egreditur.

Nec ille negotium grauissimum suæ salutis curare videtur, qui de eo non tractat opportuno tempore: quod autem opportuniùs tempus, quā quando ædes nostras dignatur visere , & fauorem suum optat impendere supplicanti ? quisquis igitur, Domino interioris sui domicilij lumen subeunte, non exultat, non congratulatur, non colloquitur cum suauitate, in quo poterit ipse exultare ? qui dum eum hospitem habet, properat è domo egredi, facilè ostendit se alibi cor obstrictum habere. Et cui cum illo manere tædium est, nescit se Deum totumque bonum suum habere, estque id magnæ ægritudinis signum in mente , & palati animæ tunc infecti indicium est in homine.

Audiant ergo tales consilium Sapientis : *Non defrauderis a die bono, & particula boni doni nonte prætereat*, Eccles. 14. Quisnam melior dies, ò Christiane, quàm ille, quo Dominus Deus tuus venit ad te, venit in te plenus bonitate, pietate, amore? Galli accedere ad communionem vocant, *Faire son bon iour*. Quodnam melius donum, siue in cœlo, siue in terra, Eucharistia, qua deitatis consortes reddimur? Si ergo dies communionis optimus dies est , si Eucharistiæ particula optimum donum: cur ob teporem & somnolentiam, ob neglectum & ingratitudinem, illius diei, illius doni copioso fructu te defraudas? Cur percepta communione , *Donum illud perfectum, & datum optimum quod desursum est, descendens à Patre luminum*; perfectius non consideras, non ruminas? cur illam horam adeo optabilem , quia apud te est Deus tuus, fons omnium bonorum inanem præterire sinis, rebus aliis intendens? Excute torporem, reuoca te, ad te fræno reduc mentem euagantem , expunge omnem ingratitudinem. Aduoca omnes animi vires , & colluctare cum Deo tuo instar Iacob orationis brachiis, & dic: *Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.*

LECTIO XII.

DE SVMPTIONE vnius speciei.

1. *Docet quandoque fuisse concessum vsum Calicis Laicis.*
2. *Iustis de causis subtraxisse illum Ecclesiam.*

PROPOSITIO I.

Fuit aliquando vsus Calicis in Ecclesia Dei laicis concessus.

Notissimum id ex Primitiuæ Ecclesiæ actis. Etenim ex gestis sancti Laurentij Martyris , constat eum populo sacrum calicem distribuisse. Proinde dicit Xisto Pontifici: *Experire vtrum idoneum ministrum elegeris, cui Dominici Sanguinis dispensationem commisisti.* Hoc sanguine, quem & ipse biberat, inter candentes prunas animatus, tortoribus insultat , mortem ridet. Et hæc est vna ex causis, cur initio Ecclesiæ Martyrij Candidatis, Calix pretiosus & inebrians præberetur , vt sanguinem sub specie sanguinis vuæ bibentes, sanguinem discerent fundere.

Sic S. Agnes corpori & sanguini communicarat, sub vtraque absque nubis specie. Vnde & ad id alludens, & carnis suæ infidelem amatorem illudens, dicebat. *Est mihi alius sponsus & amator, cuius corpori iam corpus meum sociatum est, & sanguis eius ornauit genas meas.*

Idem colligitur ex Historia illa præclara Theodosij Diaconi, à fratre suo Constante Imperatore nece sublati ; qui ab eo quandoque sanguinis Christi mystico poculo fuerat in sacris mysteriis potatus. Propterea & ille in pœnam sceleris, habitu Diaconi noctu frequenter occurrebat, poculum sanguine plenum porrigens, & dicens : *Bibe, frater, inebriare fraterno sanguine, quem fudisti, tale decet nunc tibi porrigi poculum, non sanguine Agni refertum, vt olim in Ecclesia in redemptionem culparum tuarum, sed fraterno sanguine plenū, qui vltorem vocē sua excitet Deum*. Historiæ huius latius memini super 5. Præcepto Decalogi, pag. 300. Vide ibi.

Denique idipsum confirmatur ex Gelasio Pontifice, qui condemnat quosdam Manichæos, quod communicantes sub specie panis , nolebant sub specie vini: vel quia erroneè putarent vinum esse malum, à malo Deo factum: vel quia negabant Christum pro nobis verè mortuum , aut verum sanguinem fudisse. Vnde sic dicit Gelasius Pontifex de Consec. d. 2. *Comperimus quosdam sumpta tantummodo corporis sacri portione, à calice sacrati cruoris abstinere: qui proculdubio, quoniam nescio qua superstitione docentur astringi, aut sacramenta integrè percipiant, aut ab integris arceantur.* Agit ergo contra aliquos superstitiosos, siue erroneos hæreticos; qui suæ inhærentes superstitioni, non communicabant sub vtraque specie, vt cæteri.

Cæterùm, licet Calicis vsus, in Primitiua Ecclesia, & per multa sæcula fuerit laicis indultus; non tamen fuit præceptum, vt nunquam vnica specie vterentur. Quinimò etiam tunc fideles communicasse quandoque sub sola specie panis, certa demonstrant indicia.

Primò , quia cùm olim fideles ob persequutiones inundantes , & gladium quotidie ceruicibus eorum incumbentem, non possent ita in

vnum conuenire ad sacras sinaxes: permissum eis fuit, vt Eucharistiam domum deferrent, & cum reuerentia asseruarent, ac quotidie sumerent, vt vires animosque ab hoc sacro fortitudinis Viatico, contra quotidiana pericula depromerent. Vide Baron. tomo 1.

1557 Anno Christi 57. sic refert Florimundus Remundus de ortu hæreseos l. 6. c. 19. & Franciscus Suarez in 3. partem D. Tho. præcedenti sæculo, Reginam Scotiæ Mariam, ab infami Elizabetha (quæ fuit altera Iezabel sanguinem Sanctorum sitiens) arctæ custodiæ mancipatam, obtinuisse à Pio V. Pontifice, vt posset secreto sacram Eucharistiam in carcere asseruare, & propriis manibus, si sacerdotibus negaretur accessus, communicare. Quod fecit paulò ante mortem. Et virtute huius cibi cælestis læta intrepido gradu ad martyrij locum processit, capitis detruncatione, & regio suo sanguine, fidei Catholicæ veritatem adfirmans.

Secundò, cùm olim Monachi in deserto Ægypti & Thebaidis, soli, & à mundo, & à sacerdotibus remoti agerent; secum ad cellas Eucharistiam deferre soliti erant, illoque oportuno tempore sumere, vt ex sancto Basilio demonstrat Baronius supra. Quinimò solitum quandoque fuit longum iter conficientibus, siue etiam in mari nauigantibus, secum deferre sacrum hoc Viaticum pro imminentibus periculis: sic secum detulit Satyrus frater Ambrosij in nauigio. Sic S. Byrinus, de quo apud Surium 3. Decembris, ab Honorio Papa in Angliam missus: cùm peruenisset ad littus Freti Britannici, nauem ascensurus diuina celebrat mysteria, vt suis Viaticum pararet. Vrgente nauigationis articulo, ad nauim festinans introducitur. Dum autem alta sulcarent pelagi, reminiscitur se rem omnino charam vrgentibus Nautis in littore reliquisse, Pallam scilicet quam Honorius Papa ei dederat, super quam Christi Corpus consecrabat, & illud inuolutum ad collum suspensum ferebat. Fide igitur armatus in mare descendit, & solidum figens vestigium super labile elementum, recepit in littore corporale relictum, & ad nauem rediit, quæ immobilis eum expectarat. Vnde & Nautæ obstupescentes, illo prædicante fidem suscepere.

Tertiò, Eucharistiam sub specie panis olim seruatam, ex eo colligimus, quod pro infirmis sub specie vini diu seruari non posset sine corruptione, nec administrari sine effusionis periculo. Quamuis verò sic ordinariè seruatam existimamus, non videtur tamen negandum, quin aliquando ad breue tempus etiam sub specie vini asseruata fuerit. Nam in Epistola sancti Chrysostomi ad Innocentium Papam, apud Nicephorum capite decimonono legimus, cùm exul Paschalem solemnitatem celebraret cum multis Episcopis, Presbyteris & aliis Ecclesiasticis: ipso Sabbati magni die Ecclesiam irrupisse cohortem militarem ab Arcadio missam, & Clerum cum ipso inde per vim eiectum fuisse: Baptisteriumque, cui nomen erat, *Constantinum*, apud quod tunc solemnia peragebant militibus circumuelatum, sanguinis effusione fuisse cruentatum, sacrosque latices cruore infectos. Nec in hoc quidem ærumnam constitisse; sed & milites ingressos ad locum vbi sanctum repositum est, cùm omnia perlustrassent, sanctissimum Christi sanguinem inuenientes; in tumultu per militum vestimenta effudisse. Ex quo collige, quandoque asseruatum etiam Sanguinem sub specie vini, magis tamen ordinariè sub sola specie panis. Imò existimamus cum Baronio, quod licet Fideles olim tempore sacrificij in Ecclesia communicantes, sumerent sub vtraque specie: cùm tamen vel priuatim illam sumerent in domibus, vel extra tempus sacrificij in Ecclesia, vix solitos aliter quàm sub vna specie sumere.

PROPOSITIO II.

Ecclesia iustis de causis vsum Calicis subtraxit Laicis, sine illo eorum damno.

Hic est lapis offensionis, in quem primi cœperunt Hussitæ Bohemi, sectatores opinionis cuiusdam Ioannis Hus, Sacerdotis & Magistri in Vniuersitate Pragensi tunc florentissima, in qua frequenter vltra viginti millia studiosorum recenseri potuerunt. Hic ob errores condemnatus fuit: & flammis datus in Concilio Constantiensi, & cineres in Rhenum dispersi, ne eos discipuli colligerent, aut eius memoriale vllum residuum foret: sed doctrina eius cum cineribus non fuit sepulta, hactenus enim sectatores habet.

Tunc autem maximè errorem hunc ab inferis resuscitarunt Taboritæ Hæretici; sic dicti à Ciuitate ædificata in Bohemia in monte, cui nomen Tabor indidere, allusione facta ad montem in quo Christus transfiguratus est. In hoc monte, initio huius hæresis, plusquàm trecentæ mensæ erectæ fuerunt, & triginta hominum millia concurrerunt, vt sub vtraque specie ibi communicarent, innumeris illuc vasis illatis, vt plebs insana vino consecrato & calice vteretur.

Hunc deinde montem aquis circumdatum, triplicibus muris cinxit Zischa Tyrannus eorum Dux: totam turbans Bohemiam, frequentissimè contra Sigismundum Imperatorem acie instructa triumphauit: & vtroque licet oculo tandem careret, fœliciter exercitum ductare visus est. His victoriis insolenter inflatus, cùm diuinitus peste percussus foret, moriens nihilominus præcipiebat suis, vt detracta cadaueri suo pelle, tympanum bellicum ex ea confici curarent, certò asserens ad illius, vel solum sonum, hostiles acies fugandas & exterrendas. Quid plura?

Ad assertionem huius erroris, in vexillis Calix depictus præferebatur: Sacerdotes in medio militum armatorum Calicem deferentes, decantabant, *Pange lingua*. In portis & superliminaribus domorum, Calix depingebatur: in frontispicio vrbis Tabor, visebatur effigies Zischæ, cum Angelo eum præcedente, & Calicem deferente. Denique, in Cathedris Scholarum, in Pulpitis Templorum, in Officinis Typographorum, detonabat lingua disertorum, calamus scribentium; typi imprimentium, contra Ecclesiam, tanquam iniustam, quæ Calicem fidelibus subtraxisset, & Sacramentum mutilum contra fas distribueret. Hæc fuere initia huius hæresis, cuius reliquiæ ad Lutheranos & Caluinistas, tanquam impietatis Ioannis Hus hæredes, translatæ sunt. Sed examinemus nunc veritatem, & expendamus rationes ob quas iustè Ecclesia Laicis subtraxit vsum Calicis.

Prima & principalis est, vt consuleret reuerentiæ huius sacramenti. Initio enim Ecclesiæ, cùm pauci essent fideles, facilè erat eis sacramentum hoc sub vini specie ministrare, cum debita reuerentia & cautela.

Succedentibus autem sæculis, crescente multitudine fidelium, decrescéte verò deuotione, multa incómoda animaduertit Ecclesia, incuria tum accedentium, tum ministrorum: ita vt populorum turba

turba concurrente, frequens fieret periculum effusionis sacro-sancti sanguinis. Et ita statutum est, vt sub sola specie panis populus communicaret, ad vitandum morale illud periculum, Solus autem Sacerdos vtrumque sumeret: tum quia Sacrificium in vtriusque speciei consecratione consistit, conuenitque sacrificantem de suo consummato sacrificio participare; tum quia ipse repræsentat totum populum, & nomine illius de vtraque sacrificij parte participat. Sic populus etiam censetur sumere vtramque speciem, per sacerdotem, qui est os totius populi.

Accessit & secunda ratio: quod quia multis communicantibus magna vini copia deberet consecrari, frequenter necessarium foret, quod superfuerat, reseruari; id verò non fiebat sine incommodo & corruptionis periculo. Adde, quod aliqui à vino natiuam quandam auersionem habent, & his sub vtraque specie noxia erat Communio. Cum etiam extra tempus sacrificij communicandum foret, aut infirmis Communio danda, non erat solitum speciem vini porrigere; & ita vt fieret vniformitas, vniuersim decretum fuit, vt laicis sub sola specie panis exhiberetur. Iamque à quingentis & amplius annis, hæc vniformitas Ecclesiæ vsu continuo recepta est, nec violari potest sine peccato graui. Non negamus tamen Ecclesiam siue Pontificem posse dispensare (sicut dispensasse asseritur Clemens VI. cum Rege Galliæ) vt vtriusque speciei particeps quis fiat; sed existimamus nunc non expedire talem dispensationem, quæ hæreticis ansam posset præbere calumniæ, & Fidelibus murmuris aut scandali. Vnum tamen casum admittimus, quo laicus speciem vini potest sumere: si nimirum periculum foret, ne in manus infidelium sanguis iam consecratus deueniret, aut ne cum irreuerentia effunderetur. Non etiam hic prætereundum est, Ecclesiam considerasse in multis Prouinciis summam vini penuriam, cuius copia necessaria erat cum grauissimis impensis, vt omnes sub ea specie communicarent. In regnis nouissimè repertis, penuria tanta dicitur esse, vt in Calicut & Goa vas vini quandoque mille scutis vendatur.

Tertiam rationem subiungit Alexander de Ales sancti Bonauenturæ olim Præceptor. Sic ait: *Ecclesiam a multis sæculis Sacramentum sub specie panis tantum dispensare consueuit, ne simpliciores crederent Christum non contineri integre sub altera specie, quod aliquando contingit. Quibusdam enim petentibus & instantibus, vt sub vtraque specie Sacramentum sumerent, Sacerdote quodam pro Sacrum faciente, cùm ad fractionem venisset, concauum patenæ totum visum est repleri sanguine. Ad quod obstupuit ipse & circumstantes. Cum verò iterum coniungeret partes hostiæ, totus sanguis iterum visus est intrare, & reuniri Hostiæ, sicque petitioni & tentationi eorum penitus fuit satisfactum.* Ita Ales 4. parte, q. 11. membro 2. 2. 4. Conuellenda igitur erat hæresis eorum, qui dixerunt Corpus Christi exangue sub panis specie, sanguinem autem sub specie vini contineri, quod efficaciter fecit Ecclesia; approbando communionem sub vna specie.

Neque verò ob alteram speciem denegatam, aliquis gratiæ fructus laicis decessit. Etenim vndenam oritur fructus Communionis, nisi à Christo eiusque Passione? Cùm ergo ipse sit sub vtraque specie integer, cur minus haberet virtutis & efficaciæ, siue sub vna, siue sub vtraque sumatur; Et quidem in vna specie, etiam mors eius & passio signatur & memoratur, vt instrumentum nostræ sanctificationis. Licet enim in specie vini expressior significatio passionis reperiatur, illa tamen expressa significatio, magis spectat ad rationem sacrificij, quàm ad rationem Sacramenti. Et inde solùm consequitur, vtramque speciem esse aliquid perfectius in ratione signi, quàm speciem panis solam; non tamen in ratione virtutis, siue in ratione causæ, gratiam sanctificantem conferentis. Maximè cùm illa gratia primariò oriatur & procedat à diuinitate, quæ sub vna specie æque coniuncta reperitur, ac sub vtraque. Sic ergo æquè diuinitatis consors efficitur & vitæ, qui manducat sub specie panis sola, quàm qui sub specie vini, dicente Christo: *Qui manducat hunc panem viuet in æternum. Qui manducat me viuet propter me.* Sed neque etiam præceptum vllum diuinum communicandi sub vtraque specie reperitur. Etenim quod Christus dicit: *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Perinde est ac si diceret, si neque manducaueritis carnem filij, neque biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Solus ergo ille caret vita, qui neque bibit, neque manducat: qui verò vel bibit, vel manducat, vitam iam in se percipit, & implet hoc præceptum. Nam & Scriptura quandoque vni speciei effectum hunc assignat, quandoque alteri; modò manducationi panis, modò bibitioni calicis. Sic Paulus; *Multi vnum corpus sumus, qui de vno pane participamus*: An verò loco dicit: *Omnes in vno Spiritu* (vel vt Græca habent in vnum spiritum) *potati sumus*: Hoc est, omnes potu sacro vnius spiritus effecti sumus. Idem autem est fieri vnum corpus, & fieri vnus spiritus, quia si vnum corpus, vnus debet esse spiritus: & si vnus spiritus, vnum etiam est corpus: vtrumque autem præstat, siue panis, siue calix noster.

Vrgent Hæretici tum institutionem Domini sub vtraque specie, tum præceptum quod contineri videtur his eius verbis: *Bibite ex eo omnes.* Item: *Hoc facite in meam commemorationem.* Respondeo, Christum Dominum vtramque speciem quidem instituisse, & vtramque discipulis sumendam distribuisse: et inde non sequitur præceptum vniuersale pro fidelibus omnibus ad vtramque sumendam. Etenim congruum erat Apostolis qui ordinabantur Sacerdotes, vtramque speciem dari, in symbolum potestatis eis datæ ad vtramque & consecrandam & sumendam. Exemplum autem Sacramenti sub vna specie quandoque exhibendi, ipsemet etiam discipulis tradidit, dum cognouerunt eum in fractione panis post resurrectionem. Vbi iuxta interpretationem sanctorum Patrum, vel eis corpus suum verè tradidit, sub specie panis, vel saltem Communionem sub specie vnica adumbrauit.

Nec illa verba: *Bibite ex eo omnes*, præceptum continent. At potius verba sunt inuitantis; vt fieri solet inter conuiuantes. Et licet præceptum continerent, ad Apostolos spectaret. Vnde ab eis impletum fuit illud, siue monitum inuitantis, siue præceptum imperantis, dicente Euangelista: *Et biberunt ex eo omnes.*

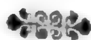
Nec etiam alia illa verba: *Hoc facite in meam commemorationem*, continere præceptum su-

mendi vtramque speciem, satis indicat ipse Apostolus, qui non sine ratione de calice agens dixit: *Hoc facite quotiescumque bibetis, in meam commemorationem.* Cùm tamen de corpore agens dixisset sine addito: *Hoc facite in meam commemorationem.* Per illam ergo additionem (*quotiescumque bibetis*) videtur indicare non semper coniunctam fore calicis bibitionem cum manducatione: nec tam præcipi Fidelibus vt bibant; quàm vt sint memores Passionis Domini, si contingat eos bibere; sciantque ad mysterium potum hunc ordinari. Accedit huic interpretationi, quod Apostolus vnam speciem ab altera posse disiungi satis significet: dum dicit sub particula disiunctiua: *Quicumque manducauerit vel biberit calicem indignè, reus erit Corporis & sanguinis Domini.*

Ex his igitur concludo, nihil Ecclesiam diuino iuri aduersari: dum nunc vult sub vna specie Sacramentum distribui, licet aliquando sub vtraque datum fuerit. *Quia semper fuit illa in Ecclesia potestas, in Sacramentorum dispensatione, vt salua eorum substantia, ea mutaret quæ suscipientium vtilitati, aut Sacramentorum venerationi congruerent, pro locorum & temporum varietate.* Ex qua etiam ratione factum est, vt pueris ante vsum rationis deneget Sacramentum: ob maiorem scilicet reuerentiam, cùm necdum diiudicent Corpus Domini, quamuis olim ob probabiles aliquas caussis, data fuerit eis, & sub specie panis, & sub specie vini. Trid.

De specie vini deduci potest ex Cypriano, referente puellulam quandam per nutricem ad idola delatam, cùm pane mere mixtum de idolorum immolatione gustasset: ac postea ei de calice sacro, à Diacono rei inscio, potus sacro-sancti sanguinis præberetur, nunquam potuisse deglutire: sed fuisse coactam vomere, quia sanctificatus Domini potus, polluta per idolothici esum noluit attingere viscera.

De specie panis notissimum est. Admirabile porrò quod legimus ea de re apud Euagrium l. 4. cap. 35. histor. Eccles. Vetus, inquit, consuetudo fuit Constantinopoli, vt quando particulæ Corporis Domini superessent, pueri scholas frequentantes accerserentur eas manducaturi. Contigit autem filium cuiusdam Hebræi arte Vitrarij, cum aliis pueris aduenisse; caussam ergo moræ parentibus eius sciscitantibus: Respondit, se cum aliis pueris ad sacrum panem accessisse. Incensus quodam furore Pater, in fornacem, qua vitrum formabat, puerum conicit. Mater inscia rei, requirebat puerum per Vrbem cum lamentis. Post triduum, ad ostium officinæ viri consistens & lamentans, nomine puerum compellabat. At puer matris vocem agnoscens, è clibano responsum dat. Illa effractis foribus irrumpens, videt illum in mediis flammis illæsum. Interrogat quo pacto illæsus manserit? Mulier quædam, aiebat ipse, amictu purpureo, crebrò ad me venit, porrexit aquam qua flammam me ambientem extinguerem & cibum prouidit. Qua re ad Iustinianum delata, puerum cum matre Baptismo tingi decernit: Patrem autem quia recusauit Christianus adscribi, cruci suffigendum curauit. Cypr. ser. S. de laps.

LECTIO XIII.

DE EVCHARISTIA VT EST sacrificium.

1. *Docet ex antiquis Scripturis probari, nostrum Sacrificium.*
2. *Etiam probari ex Scripturis noui testamenti.*

PROPOSITIO I.

Sacrificium Missæ in Scripturis antiquis prophetice fuit prænunciatum.

Ecclesia nihil habet ita illustre & diuinum, ac Missæ sacrificium, in quo Agnus, qui integer perseuerat, eiusque caro & sanguis diuinitati iunctus, incruentè immolatur & offertur. Illud enim donum pretiosissimum, quod à Deo & cœlo acceptum, sibique in finem sæculi relicti Ecclesia profitetur, quotidie Deo repræsentat & litat; renouans memoriam effusi in Passione sanguinis, cruento illo Crucis sacrificio, quod redemptionis pretium fuit Patri oblatum. Agnoscitque Christianorum fides, hac renouatione, & incruenta Missæ oblatione (in qua eadem hostia & victima est, quæ erat in cruce) applicari nobis illam redemptionem Crucis: vt possit efficaciter nunc prodesse singulis, quæ vniuersaliter & sufficientissimè omnibus tunc fuit præparata & acquisita. Sed hæretici nostri sicut inuident nobis pretiosum legatum & testamentum Redemptoris, loco diuini Corporis; solam figuram & imaginem illius nobis substituere conantes: ita etiam inuident solemne & inclytum istum missæ sacrificium; eiusque splendorem toto orbe rutilantem ægris suis non ferentes oculis, conantur flatu serpentino omnimodè extinguere. Vnde maledicas suas linguas, in nihil ita acuerunt, ac in pretiosum istud sacrificium: blasphemis, scommatibus, conuiciis illud abolere conati. Sed & omnem furorem viresque effuderunt in basilicas, aras, calices, vestes sacras, & omnia ad sacrificij solemnem ritum spectantia: illa profanantes, fedantes, diripientes, demolientes, in locis ad quæ cæca eorum tyrannis potuit pertingere.

Nouissimè dum contra Ludouicum 13. Galliæ Regem in Castro S. Ioannis Angeli (quod modò iusto Regis decreto æquatum solo est) rebelles manus cordaque erigerent, reperta sunt tormenta bellica nouiter ære fusa cum hac inscriptione gallica, *Les chasses-Messes*, Quasi latinè diceres: *Tormenta ad Missam explodendam fusa, & fabre facta.*

Hæc verò Synagoga malignantium accusat, ob Missæ Sacrificium Ecclesiam Christi sponsam castissimam, idololatriæ, superstitionis, adulterij, magiæ. In quo similem omnino se ostendit mulieri perditæ: quæ vbi illi contingit contendere cum pudica Matrona, statim vbi videt se ratione conuinci, criminibus, quibus ipsamet obnoxia est, eam onerat, vocat meretricem, sagam, adulteram; ne fortè præueniatur, & prius oneretur hisce criminibus quibus verè scatet. Nempe scimus hæresim esse meretricem illam in Apocalypsi, plenam nominibus blasphemiæ, ebriam sanguine Sanctorum, poculum exhibentem plenum in-

mundicitia, veneno, abominatione, infatuantem Principes & populos.

An ergo mirum; si didicit aduersus poculum & calicem sacrum, in sacrificio Domini ab eius casta sponsa oblatum, blasphemias voces, & accusationes fallaces, iugiter insusurrare auribus illorum, quos infatuare cupit, vt venenum calicis sui eorum ori instillet?

Quid iterum mirum, cùm Scriptura prophetica nostis testetur Antichristum, quantum in se erit, sublaturum iuge istud sacrificium, si Antichristi imitatores (sic Hæreticos vocat diuus Cyprianus) idipsum quantum in se est, conentur: Sed insana mente, voce, manu, quantum voluerint in Missam debacchentur, eam neutiquam à veris Fidelibus gloriari poterunt dimissam. Quin potiùs agnoscere coguntur in Prouinciis pestilenti sua doctrina infestissimis, Missam etiam nunc celebrari, & ab aliquibus Fidelibus frequentari; quos reliquit Dominus tanquam semen fidei in medio nationis peruersæ inter spuria vitulamina, palmites electos.

Si Angliam, Scotiam, Hollandiam, aliasque infestas orbis partes scrutentur; non desunt ibi qui etiam cum graui periculo, priuatis in locis Missam audiant: sicut nec tempore Antichristi deerunt, licet occulti sint futuri. Et ita semper veritatis assertio, per Prophetæ prænunciata, immota
Mar. 1. manet: *A solis ortu vsque ad occasum offertur & sacrificatur nomini meo oblatio munda, & quidem in omni loco*, siue in omni orbis parte, in Asia, in Africa, in Europa, in America, apud Iapones, Indos, Sinas. Hæc est oblatio sacrificij Missæ, per quam magnum est nomen Domini inter gentes, repudiato sacrificio, & templo Iudæorum.

Isa. 1. Sed neglectis blasphemis aduersariorum vocibus, & criminibus quæ obiectant (quæ possemus facilè in eorum capita retorquere) ex Scripturis, & Patribus, ac ratione Missæ demonstremus, & à maledica lingua prouocemus; *Ad legem magis & testimonium*, iuxta monitum Domini apud Isaiam.

Primò igitur si antiquum Testamentum consulamus, testimonium certum deducitur ex loco citato Malachiæ. Definit enim Concilium Triden-
Sess. 22. c. 1. tinum, oblationem illam mundam, quam Propheta dicit offerri & sacrificari, non esse aliam quàm nostrum sacrificium: & ita interpretati sunt sancti Patres ab initio Ecclesiæ, inter quos sanctus Clemens, sanctus Martialis, sanctus Cyprianus, Irenæus, Iustinus, & alij vicini temporibus Apostolorum, quos videre poteris apud Bellarminum libro de Missa, capite decimo. Quia ergo Prophetæ futura quasi præsentia per lumen sibi infusum intuentur, ideò dicit in præsenti, *Sacrificatur & offertur in omni loco*, quasi dicat: intueor illud purissimum sacrificium, per Apostolos, & eorum in Sacerdotio successores breui offerendum vbiuis gentium, ideoque libellum repudij matri vestræ Synagogæ dandum, simulque templum vestrum ac victimas reiiciendas prædico; & id mihi adeò exploratum est, vt iam Dei repudiantis decretum vobis annunciem, & dicentis: *Non est mihi voluntas in vobis, &c.* Dicitur verò per excellentiam oblatio nostra, oblatio munda.

Primò, quia Corpus est Christi purissimum & sanctissimum, vtpotè virgineum, & à Spiritu sancto puritatis authore efformatum, ipsique fonti puritatis, diuinitati scilicet vnitum.

Secundò, quia nulla offerentis malitia & impuritate potest inquinari, vt ait Trident. supra.

Tertiò, quia mundandi vim habet & efficaciam, longè aliam quàm legalia sacrificia, quæ à quibusdam legis & carnis immunditiis expiabant. Hæc autem nostra oblatio, internam animi impuritatem abstergit, potens perfectum facere accedentem: *Si enim sanguis hircorum & taurorum,* Heb. 9. *& cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum semetipsum obtulit immaculatum Deo* (& quotidie per manus sacerdotum offert) *emundabit conscientiam nostram, ab operibus mortuis ad seruiendum Deo viuenti?*

Quartò, quia sacrificia antiqua multa in templo immunditiam exteriorem cruoris effusione ingerebant, carniumque pinguedine; vt in macellis nostris est conspicere. Hoc autem sacrificium nostrum in rebus purissimis est institutum, in panis & vini symbolis. Et licet hic fiat oblatio etiam carnis & sanguinis cum immolatione; illa tamen purissima est, incruenta, mystica, nihil afferens oculis ingratum aut indecorum, ritum externum cum puritate & decore coniunctum exhibens.

Hæc itaque indubiè est oblatio illa, quæ Hebraicè ibidem *mincha* vocatur, quod idem est, ac sacrificium farreum, siue sacrificium farinæ & panis: quia nimirum ex farina & pane hostia nostra conficitur, & in Corpus & Sanguinem Christi transsubstantiatur. Fuitque huius nostri sacrificij expressa figura, sacrificium illud farinæ & panis, de quo Leuit. secundo, cui libatio vini iungebatur, iuxta legem, Exod. vigesimo nono, eratque symbolum alterius speciei. Insuper offerebatur oleum, thus & sal; oleum symbolum misericordiæ Christi nobis in sacrificio hoc quotidie exhibitæ; thus signum odoris suauissimi quo se Christus offert; sal symbolum incorruptionis & æternitatis, per Eucharistiam nobis promissæ. Et hæc verò oblatio nostra mundissima, non solùm in omni loco offertur, sed & in omni tempore, omnibus horis; quod facilè intelliges, si consideres cursum solis, qui aliis oritur dum nobis occumbit, & quibusdam in meridie est, dum in aurora illucescit aliis. Ita vt cùm ab aurora vsque ad meridiem Missæ in Christianis prouinciis celebrentur, ob diuersum situm illarum iam contingit ferè singulis horis offerri; & propter hoc etiam rectè vocatur, *Iuge sacrificium.*

Alterum testimonium ex veteri Testamento est illud, quod de Christo à Psalte prædicitur: *Tu es Sacerdos in æternum, secundùm ordinem Melchisedech*; hoc est, secundùm ritum Melchisedech. Constat autem ex Genesi ritum eius & sacrificium obtulisse. Quod quidem in cœna fecit, in oblatione & sacrificio corporis sub speciebus panis & vini.

Nam sacrificium crucis cruentum non fuit secundùm ordinem Melchisedech, sed potiùs secundùm ordinem Aaron, qui oues agnosque immolabat cruenta sanguinis effusione. Idem verò quod ipse fecit, præcepit Apostolis suis faciendum, dicens: *Hoc facite in meam commemorationem*. Quibus verbis eos instituit sacerdotes eiusdem ritus sacrificandi; eorumque in sacerdotio successores noluit ab hoc ritu recedere, vsque in finem sæculi. Et ideo ipse dicitur *Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech*, quia per suos Vicarios tanquam principalis Sacerdos & Offerens, offert illam eandem Hostiam in Missa, quàm in Cœna sub symbolis panis & vini, in similitudinem sacrificij à Melchisedech oblati, quod fuerat ty-

pus sacrificij ab eo in Eucharistico mysterio offerendi.

Neque mireris Apostolum ad Hebræos capite septimo, agentem de similitudine sacrificij Melchisedech cum sacerdotio Christi, illam solùm explicare in persona: quod sicut ille dicitur Melchisedech, id est, *Rex Iustitia*, Item, *Rex Salem*, id est pacis, ita & Christus.

Et sicut ille introducitur sine Patre, sine Matre, sine Genealogia: ita Christus sine Patre in terris est, sine Matre in cœlis. Apostolus enim de Eucharistiæ mysterio agere noluit, quia multi Hebræi rudes & infirmi, tanti arcani necdum erant capaces. Vnde expressè dicit capite quinto, ideo se non omnia explicasse de Melchisedech. *De quo*, inquit, *nobis grandis sermo, & ininterpretabilis ad dicendum, quia imbecilles facti estis ad audiendum.* Sufficiebatque Apostolo demonstrare Hebræis Christi sacerdotium esse diuersum, & successisse, aboleuisseque sacerdotium Aaronicum.

Hoc sic probat: Dauid post quadringentos annos ab instituto sacerdotio Aaronico, promittit alium sacerdotem, scilicet Christum, qui sit futurus perpetuus Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech, qui præcessit legem & sacerdotium Aaronis: ergo significat Aaronicum sacertium, vtpote temporale & infirmum, abolendum esse per posterius sacerdotium Christi, quod debet esse æternum, & priori eminentius. Tunc verò Apostolus, vt probet sacerdotij huius Christi excellentiam & æternitatem, describit aliqua, in quibus Melchisedech Christi typus fuit.

Primò, in nominis & dignitatis significatione, quia Melchisedech idem est, quod Rex Iustitiæ, id est iustissimus: & ipse dicitur Rex Salem, id est pacis. Quis est autem Rex Iustitiæ nisi Christus? qui vt Deus per essentiam Rex est Iustitiæ; vt homo, Pater constitutus est, vt regnum sibi acquireret, satisfaciendo ex iustitia pro genere humano. Et simul Iudex constitutus est vniuersorum, vt tanquam Rex & Vindex iustissimus, sapientissimus, potentissimus, in solio & tribunali sedeat, iustis decernens præmia, reprobis supplicia. Quis iterum Rex pacis, nisi is, *qui per Sanguinem suum pacificauit, siue quæ in cœlis, siue quæ in terris, Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus?* qui in Salem ciuitate pacis, siue in Ierusalem cælesti regnaturus est in æternum, vbi pax perfectissima in carne in toto homine efflorebit.

Secundò, in generatione, ætate, duratione. Scriptura enim nullam facit vllibi mentionem generationis eius: nec patris, nec matris, nec filiorum, nec vxoris, nec exordij vitæ eius aut mortis, nec ætatis, nec durationis: sed quasi è cœlo lapsum eum introducit Regem & Sacerdotem, sacrificantem & offerentem panem & vinum: & quasi in cœlum receptum, & immortalem agnosceret, nihil de fine eius describit.

Licet verò credamus eum hominem mortalem fuisse, ex patre & matre natum, vita functum: attamen ideo hæc taceri à Scriptura insinuat Apostolus, vt sit typus Christi perfectior & æternitatis eius. Christus enim verè sine patre in terris, sine matre in cœlis est, omnis planè initio & fine temporis eius persona caret, virgo est sine vxore, sine filiis.

Tertiò, in Sacerdotio. Sicut enim Melchisedech non solùm fuit Rex, sed & Sacerdos & Pontifex, ita Christus. Nec legitur oleo vnctus sicut Aaron, & primus sui generis Sacerdos introducitur, idemque vltimus, nec enim ei legitur aliquis successisse. Quibus omnibus significatur nouum & æternum Christi Sacerdotium, cui alius non succedit: sed suum offert sacrificium tanquam principalis Sacerdos, per manus ministrorum suorum vsque in sæculi finem.

Quartò, in benedictione & decimatione Abrahæ. Quia sicut Melchisedech Pontifex maior fuit quàm Abraham, quia etiam erat Sacerdos; ideo enim benedixit Abrahamo quasi maior, & Abraham ei tanquam maiori decimas dedit: ita Christus maior est quàm Aaron; qui iam in Abrahæ lumbis latens, virtualiter benedicebatur à Melchisedech typo Christi. Et ideo probat Apostolus sacerdotium Christi præfiguratum in Melchisedech, fuisse præstantius sacerdotio Aaronico & Leuitico.

Vltimò, typus fuit ratione ritus externi, & hostiæ oblatæ in pane & vino: sicut & Christus in illo Eucharisticum sacrificium instituit. Hoc est, quod ad nostrum maximè propositum spectat, significarique per Psalmistæ verba ista, *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*, iam ostendimus: & consensus est Patrum sanctorum omni sæculo, quos videre potes apud Bellarminum.

His duobus certissimis testimoniis addi potest tertium ex Daniele desumptum, dicit tempore Anti-Christi in Ecclesia cessaturum lege sacrificium (palam scilicet & publicè) ergo supponit, in Ecclesia ad ea vsque tempora vigere aliquod publicum & iuge sacrificium; illud verò non potest aliud esse, quàm Missæ sacrificium quod iuge dicitur, quia perpetuum, & vsque ad nouissima tempora duraturum. Dan. 1.

Adduci etiam potest ad confirmationem dictorum illud Psaltis, de tempore Messiæ prophetantis: *Erit firmamentum in terra, in summis montium:* Psal. 87. quod multi ex Hebræo verterunt: *Erit pugillus frumenti, aderit placentula frumenti, in capitibus Sacerdotum.* Et designatur eleuatio huius hostiæ, quæ per sacerdotes fit in hoc sacrificio: cuius fructus omnino sublimis est supra Libanum, hoc est, supra omnem celsitudinem: & eius etiam virtute factum est, vt Christiani ciues Ecclesiæ (quæ est vrbs Christi) extollerentur, florerent, multiplicarentur ab initio, quasi fœnum, quod in virorem floremque crescit, & porrigit se in altum latumque, cœlo terram irrorante; à fructu frumenti & vini huius cœli, multiplicati sunt fideles numero & gratia, & bonis operibus, Deique benedictionibus omnigenis.

Testimonia ex nouo Testamento ac sanctis Patribus sequenti Propositione insinuabuntur.

PROPOSITIO II.

Institutio sacrificij Missæ ex Scripturis noui Testamenti est manifesta.

Missæ quidem nomen expressum in sacris litteris non reperitur: est tamen antiquum, & ab initio Ecclesiæ vsurpatum. Nam & diuus Leo, & Leo Ep. 61. Ambrosius, & Augustinus, & Concilium Carthaginense 2. c. tertio, & alij Patres eius meminerunt. Amb. l. 1. Epist. 33.

Soli vltimi sæculi nostri Hæretici illud odio habentes, conati sunt ex libris sanctorum Patrum, qui ad eorum manus peruenerunt, expungere, existimantes simul sacrificij nostri veritatem obliterare cum nomine. Quidam autem existimant deriuari à *Misach*, quæ est vox Hebraica, idem

significans quod *Oblatio*, & hoc valdè probabile est. Alij à Latina voce deducunt à verbo *Mitto*, nimirum quia in hoc sacrificio oblatio nostra mittitur ad Deum, & post eam populus dimittitur, vnde illud, *Ite Missa est*. Sed quicquid sit de nomine, rem & substantiam in scripturis contineri certum est, & à Christo & ab Apostolis manasse.

Trid. ss. 22. Primò, Christum in cœna idem quod nos sacrificium obtulisse definit Tridentinum. Nam quod in Missa nostra essentiale est, tunc instituit, & exemplo suo Apostolos docuit; nempe consecrationem, oblationem, sumptionem corporis sui. Eadem ergo hostia in cœna quæ in Missa, eadem consecratio, eadem immolatio, eadem perceptio, siue participatio eiusdem victimæ. Attamen quoad accidentia, diuersitas quædam reperitur.

In sacrificio enim Missæ offertur Christus immortalis & gloriosus, in cœna mortalis & passibilis: quia talis erat Christus tunc quando se offerebat; iam verò in Missa se talem offert, qualis in cœlo est impassibilis & gloriosus. Sic & Apostolis sumendum tunc dedit corpus suum passibile, quamuis modo impassibili, & visibili, sed modo inuisibili. Tale enim dedit quale erat in propria specie, passibili scilicet, sed propter modum existendi quem ibi habebat, fiebat vt nec ab extrinseco, nec ab intrinseco, pati posset, non magis quàm si in se impassibile fuisset.

Item, hæc diuersitas reperitur in sacrificio nostro & sacrificio Christi in cœna, quod nostrum mortem Christi præteritam designet, in cœna autem mortem ipsius repræsentabat futuram. Deinde sacrificium cœnæ respectu illius quod offerimus; est quasi quoddam exemplar, cuius repræsentatio est in Missa: Nam non solùm repræsentamus sacrificium crucis, sed etiam sacrificium incruentum cœnæ, quoties sacrificamus. Denique in cœna Christus se Patri obtulit immediatè, nullo ministro mediante: in nostro sacrificio offert se in finem sæculi, mediante sacerdote. Sed id naturam oblationis non variat (sicut nec aliæ diuersitates allatæ) non magis quàm varietur eleemosyna, si herus per se dat, vel per suum famulum.

Addo quod Christus in cœna non solùm substantiam nostri sacrificij instituerit; sed etiam ritus & cæremonias Missæ adumbrarit, postea ab Ecclesia instituendas pro diuersis temporibus diuersas. In his enim cæremoniis Christi imitatio est. Nam ipse ante consecrationem sermonem de rebus diuinis fecit, eleuans in cœlum oculos, orauit, gratias egit, benedixit, fregit, dedit, & post iterum gratias agens hymnum dixit. Sic & Ecclesia pro varietate gentium, locorum, temporum, ante & post consecrationem varios ritus sanxit, orationes, benedictiones, ex Prophetis & Euangeliis lectiones, postulationes, gratiarum actiones.

Secundò, Apostolos cum solemni ritu Missam celebrasse asserit expressè Sanctus Proclus Patriarcha Alexandrinus in libro de traditione diuinæ liturgiæ: *Apostoli priusquam dispergerentur, conuenientes ad toto die orandum conuertebantur, & cùm multam consolationem in mystico Dominici corporis sacrificio positam inuenissent, fusissimè & longa oratione Missam decantabant. Hæc enim diuina sacra, vna cum docendi sermone coniuncta, cæteris rebus anteponenda existimabant: ita vt in memoria semper haberent verbum Domini dicentis: Hoc est corpus meum: Hoc facite in meam commemorationem. Quare contritto spiritu multas preces decantabant, quin etiam eos qui ex Iudæis & gentibus recenter illustrati erant, ad religionem Dei & pietatem erudiebant: docebant veteri doctrina relicta, sacris illis & pietate plenis Missæ mysteriis sensus suos & mentem imbuere.* Hæc ex multis pauca lib. dicto.

Sed & idipsum manifestè colligitur ex Actis cap. 13. vbi cùm retulisset Lucas Anthiochiæ fuisse Doctores & Prophetas, inter quos Barnabas, Simon, Lucius & Manahen, addit: *Et ministrantibus illis Domino, & ieiunantibus dixit Spiritus S. Segregate mihi Paulum & Barnabam.* Vbi in Græco habetur, litantibus illis Domino siue liturgiam celebrantibus: Græcis autem Liturgio, idem est quod Sacrificio, & Liturgia, idem est quod Missa.

Colligitur etiam ex Apostolo dicente ad Hebræos 13. *Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt.* Græcè, *habemus sacrificatorium.* Vt quid altare, nisi ad sacrificandum? Iterùm Apostolus 1. ad Cor. 10. *Non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum.* Quænam mensa dæmoniorum, nisi illa in quibus dæmonibus sacrificabatur? Quænam igitur mensa Domini, nisi in qua Domino sacrificatur? Hinc Optatus Mileuitanus agens aduersus Hæreticos impios, qui altaria eraserant, sic dicit l. 2 contra Parmen. *Quid est tam sacrilegum, quàm Dei altaria in quibus aliquando & vos obtulistis, radere, frangere, remouere? In quibus vota populi & membra Christi portata sunt, quo Deus omnipotens inuocatus est, quo postulatus descendit Spiritus Sanctus: Vnde à multis pignus salutis æternæ, tutela fidei, & spes resurrectionis accepta est. Quid est altare, nisi sedes Corporis & Sanguinis Christi? Quid vos offenderat Christus, cuius illic per certa momenta corpus & sanguis habitabat? Hoc tamen immane facinus geminatum est, dum fregistis etiam calices Sanguinis Domini portitores.* Hæc ille aduersus impios sui temporis: quæ & nos contra hæreticos nostros reperimus, vti sacrificij ita & altarium sacrilegos demolitores. Sic Caluinus Ecclesiæ Geneuensis supremum altare iussit demoliri, & lapidem sacro Chrismate delibutum, & extra portam in locum profanum efferri prope Pontem Arnensem: vt malefactoribus ad suspendium, vel infamem mortem damnatis seruiret tanquam theatrum, in quo populis ostentarentur. Sic nimirum Angeli altaribus cum reuerentia assistunt, dæmones coram illis trepidant, Fideles reuerentur, & honorem eis tribuunt; sola hæresis ea indignè tractat. Denique, ad quid in noua lege sacerdotium, ad quid Paulus & Barnabas per singulas ciuitates constituebant Sacerdotes & Presbyteros, nisi ad sacrificandum? Sic ad Titum cap. 1. scribit Apostolus: *Reliqui te Cretæ, vt constituas per ciuitates Presbyteros.*

Tertiò, ad particulares Apostolos descendendo, testatur S. Ignatius Ss. Petrum, & Paulum, Iacobum, Missam celebrasse, & S. Stephanum Iacobo, Timotheum Paulo, Anacletum & Clementem Petro, tanquam Diaconos in sacrificio ministrasse. Sic enim habet in epistola ad Trallianos: *Quid Diaconi, nisi imitatores Angelicarum virtutum? ministrantes ministerium purum & immaculatum, vt S. Stephanus B. Iacobo, & Timotheus ac Linus Paulo, & Anacletus ac Clemens Petro.* Hinc & Liturgia siue Missa sancti Iacobi extat, omnium scilicet ve-

tustissima, quàm Ierosolymis (vbi primus fuit Episcopus) ex sententia omnium Apostolorum merito institutam colligimus, vt ea vterentur, cùm adhuc Hierosolymis non discessissent.

Vnde & ea vsus est ante necem Stephani illo ministrante, vt ait Ignatius, qui cum Apostolis conuersatus non potuit id ignorare. Hanc verò dictam Liturgiam, esse Iacobi agnoscit synodus 6. can. 32. Est etiam antiquissima Liturgia siue Missa, quam vocant Æthiopum, eorum lingua descripta; quam eis tradidit S. Philippus, qui baptizauit Eunuchum Candacis Reginæ Æthiopum, qui & postea cultum Christi in Æthiopia disseminauit, vt testantur Irenæus, Hieronymus, Cyrillus Hierosolymitanus. Extat & tertia Liturgia seu Missa Syriaco sermone conscripta, qua Oriens vtebatur tempore Diui Basilij, quæ & ab Apostolis manasse creditur, & quarta Græco sermone, cui aliquos ritus addidit D. Chrysostomus. Denique & quinta Latinæ linguæ, quam Petrus tradidit, vt sancti Patres testantur.

Quartò, Sanctum Andræam Missam celebrasse ex eius actis constat, scriptis à Diaconis Achaiæ. Vnde cùm vrgeretur ab Ægea Achaiæ Proconsule ait: *Ego omnipotenti Deo quotidie agnum immaculatum sacrifico, cuius carnes postquam omnis populus credentium manducauerit, Agnus qui sacrificatus est, integer perseuerat & viuus.*

Quintò, Sanctus Matthæus diuina mysteria in altari celebrans, iussu Regis Æthiopum Hirtaci occisus fuit: eo quod Iphigeniam filiam Regis defuncti ad consensum matrimonij inducere non posset: quæ sancti Matthæi opera virginitatem vouerat, ab eo à mortuis suscitata.

Sextò, adhuc Romæ extat altare ligneum, in quo Sanctus Petrus, & reliqui Pontifices vsque ad Syluestri tempora sacrum conficiebant, estque in Basilica Lateranensi erectum. Nec mireris ligneum esse, quia licet postea à Syluestro decretum fuerit, vt nonnisi ex lapide altaria ædificarentur: tamen cùm à sancto Petro vsque ad Syluestrum, ob persecutiones, Pontifices certo loco consistere non possent, quocumque eos necessitas compulisset, siue in cryptas, siue in cœmeteria, siue in ædes piorum, super illo altari ligneo ad modum arcæ concauo sacra faciebant. Vnde & Syluester in honorem Principis Apostolorum, qui in eo sacrificium confecit, & reliquorum Pontificum qui eo vsi sunt, sanxit, vt nemo præter Romanum Pontificem in eo Missam deinceps celebraret. Quia verò tunc pax reddita fuit Ecclesiæ, etiam Syluester statuit ex tunc Ecclesias solemni ritu consecrari, & in eis erigi altare Chrismate delibutum: vt Domini nostri Iesu Christi, qui est altare, hostia & sacerdos noster, figuram exprimeret. Ex his ergo omnibus manifestè patet, quàm apertè mentiantur hæretici, dum asserunt non à Christo & Apostolis, sed à tempore Gregorij Missam ortum suum habuisse & exinde solum celebrari solitam.

Heb. 9. Opponunt verò hæretici Apostolum ad Hebræos dicentem: *Christum non offerre sæpius semetipsum, sed semel obtulisse ad destructionem peccati:* Item quod *vna oblatione consummauerit in æternum sanctificatos, vbi autem peccatorum remissio, iam non amplius oblatio pro peccato.* Vnde & addunt, nos per hoc sacrificium derogare sacrificio crucis, quasi illud non fuisset sufficiens: & per nostros sacerdotes, sacerdotio Christi, quem Pater instituit sacerdotem æternum: & ideo non eget successoribus, sicut sacerdotes antiqui, vt etiam insinuat Apostolus.

Respondeo, Quando Apostolus dixit Christum non offerre sæpius semetipsum, & vna oblatione omnia consummasse, loquitur de cruenta oblatione, vnde subdit: *Alioqui oportuisset eum sæpius mori.* Hoc ergo sacrificium cruentum, siue oblationem in cruce factam, dicit fuisse sufficientem ad acquirendam redemptionem, & pretium soluendum; nec opus esse alia oblatione ad id, aut eam iterari: nec nos etiam ad hunc effectum aliud sacrificium requirimus. Quia tamen oportuit redemptionis pretium iam acquisitum, applicari singulis: ad idipsum & Sacramenta & sacrificium nostrum est ordinatum. Idque sine iniuria sacrificij crucis, cui adscribimus redemptionem & salutem nostram, tanquam causæ vniuersali infinitæ virtutis, à quo omnis virtus deriuatur, & in Sacramenta, & in sacrificium nostrum, quod habet se tanquam causa particularis, applicans virtutem sacrificij crucis. Vnde nec propriè aliud esse sacrificium dicitur: quia eadem est victima, eadem res oblata, quamuis modus offerendi diuersus sit, & omnis virtus illius à sacrificio crucis promanat, & in illo fundatur, illudque repræsentat. Rectè ergo dixit Primasius in cap. 10. epist. ad Heb. *Quotidie peccamus, & quotidie indigemus mundari: & quia non potest iam mori, dedit nobis hoc Sacramentum corporis & sanguinis sui: vt sicut Passio illius redemptio, & ablutio fuit mundi, ita etiam ista oblatio redemptio & mundatio sit omnibus in vera fide offerentibus.*

Similiter tantum abest, vt sacerdotio Christi sacerdotium nostrum deroget, quin potius illud stabiliat: ex eo enim dicitur Sacerdos in æternum, quod in sæculi finem sacrificet per manus & ministerium Sacerdotum. Ipse solus principalis est Sacerdos, cui non dicimus succedere aut Pontifices, aut Episcopos, aut Presbyteros: sed sunt eius Vicarij & administri, virtute illius operantes, ipseque manet in æternum, nec opus est ei quemquam succedere, sicut Eleazar successit Aaroni defuncto.

Ex his collige Eucharistiam esse simul & testamentum, & sacramentum, & sacrificium, quia omnia ista sola differunt ratione, nec repugnant. Est ergo testamentum, quatenus nobis in ea à Christo moriente legatum est pignus amoris, corpus & sanguis eius. Est sacramentum, quatenus ordinatur in hoc mysterio tanquam cibus ad gratiam sanctificationis conferendam. Est sacrificium, quatenus respicit Deum, cui offertur ad recognitionem & cultum.

[*] [*] [*]

LECTIO XIV.

DE RATIONE INSTITVTI Sacrificij.

1. *Docet maximum Deo cultum exhiberi per hoc Sacrificium.*
2. *Docet beatis tam hominibus, quàm Angelis esse honorificum.*

PROPOSITIO I.

Evcharistiæ Sacro-sancto Sacrificio maximus Deo honor tribuitur.

Prima ratio institutorum sacrificiorum fuit, Deo debitus cultus exterior, & veneratio, qua protestaretur homo seruitutem suam, dominijque diuini supra se, & super res omnes creatas excellentiam. Vnde in omni lege conueniens fuit sacrificium aliquod institui ad hunc effectum: in eaque esse aliquod sacerdotium, cui annexa foret auctoritas publica sacrificia Deo offerendi, in recognitionem dicti dominij, & in protestationem huiusce cultus externi. Quapropter statim ab initio mundi videmus sacrificium oblatum ab Abel, & à Cain. Absque dubio edocti fuere ab Adamo cultum hunc, & ipsum sacrificia ante omnes Deo omnium bonorum suorum auctori obtulisse certum videtur, licet scriptura non exprimat. Aduertit verò sanctus Hieronymus ex traditione Hebræorum, in lege naturæ primogenitos ius habuisse sacerdotij & sacrificij, vsque ad Aaron: quamuis & quidam ex speciali instinctu impulsi fuerint ad sacrificandum, vt Abel, Abraham, Iacob, & similes, qui eo ipso à Deo censentur constituti Sacerdotes. In lege autem Moysis, Leuitæ loco omnium primogenitorum electi sunt ad Sacerdotium. Num. 3. Et his data est potestas offerendi sacrificia. Quæ est ergo ratio, cur Respublica Christiana careat sacerdotio & sacrificio, quo publico ritu & nomine Deum colat, obsequium & homagium seruitutis suæ exhibeat, auctoremque vitæ & mortis bonorumque omnium Dominum agnoscat: cum nulla bene instituta Respublica, nulla vnquam Religio, illo caruisse reperiatur? Audi Petrum Cluniacensem, contra Petrobrusianos Missæ sacrificium negantes, hoc argumento vtentem, quo & nostri hæretici constringuntur. Cur sacrificare Deo cœli terrigenas prohibeatis, cùm hoc sit cultus diuini, & subditi Deo animi præcipuum indicium, ab ipso constitutum? cur seruos Domino, homines Deo, conditori condita, redemptori redempta famulari, & illi soli debitum venerationis genus reddi non vultis? Cur sacrificia Christiana vobis Christianis (si tamen estis) displicent, cùm sacrificiorum signo semper Deus suos ab alienis discreuerit, cùm humanam seruitutem ab humanis obsequiis, & honorem creatori debitum ab honore qui homini debetur, hoc maximè signo distinxerit? Mirum si Christiani à sacrificiis vni Deo offerendis arceantur, cum Patriarchæ, Iudæi, Gentiles, Fideles, ab ipso Deo ipsi Deo sacrificare cogantur? Mirum sacrificium diuinum, præcipuum Deitatis cultum, de mundo nunc offerri, cùm nunquam mundus in retroactis generationibus absque sacrificiorum sacris fuerit? Nam nec in profundis ignorantiæ & nequitiæ suæ tenebris ita Deo periit, vt non haberet aliquos qui per iustitiam eum colerent, & per sacrificia colere demonstrarent. At nunc si doctrinam vestram nouam mundus exaudiat, faciet quod nunquam fecerat? & more captiui illius populi, sedebit absque lege, absque Rege, absque Sacerdotio, absque Ephod & Seraphim: cùmque Deo sacrificare cessauerit, & ipse Deus esse cessabit. Erit his temporibus gratiæ quod nunquam fuit, nec tempore iræ, vt Christianis Deo sacrificare cessantibus; cultus qui semper in mundo fuerat, omnino de mundo pereat: & qui Deum ritu suo colens, Deo subditus esse probatur, cultum eius abiiciens, absque aliquo Deo prorsus esse videatur. Respondet ergo vobis, ô hostes Dei, Ecclesia Dei, se neque absque sacrificio esse, nec illo suo sacrificio aliquid aliud quam corpus sui Redemptoris offerre. Offert quidem illa Dono sacrificium spiritus contribulati, offert sacrificium iustitiæ, offert sacrificium laudis (sed hæc impropriè dicta sunt) offert ergo longè acceptabilius sacrificium, cum scilicet *qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, vt emundaret conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti.* Heb. 9. Offert Agnum Dei qui tollit peccata mundi, qui immolatus non moritur, nec diuisus minuitur, nec comestus consumitur. Offert illum pro seipsa, qui se obtulit pro ipsa, & quod ille fecit semel moriendo, hoc illa facit semper offerendo. Hactenus ille, & eleganter, & efficaciter.

Hier. in Hebr. — Lib. 1. ep. 1.

His igitur conformiter asserimus, gratissimum Deo esse nostrum sacrificium multis rationibus. Primò, quia nullatenus gratiorem victimam posset cœlum terraque suppeditare, & in cultum supremæ maiestatis offerre. Si enim Iudæi & Gentiles Deo offerebant oues, boues, agnos, columbas, capras, fruges & primitias, protestantes eum esse principium, causam, finem omnium, quæ creata sunt, ab illoque se ea accipere: Christiani offerunt ipsum filium Dei, primogenitum omnis creaturæ, in quo sibi complacuisse testatur Pater: & quanto ille excellentior est omni creatura, tanto magis glorificatur Deus hac victima.

Secundò, quia per sacrificium vnum vni vero Deo oblatum, exclusi sunt innumeri falsi Dij cum suis sacrificiis & idolis ac idolothytis, quibus gentes excæcatæ detinebantur. Diuersæ enim nationes diuersos sibi Deos cæco errore adoptarant, & speciali cultu colebant. Nam Cretenses & Lybiæ populi Iouem, Carthaginenses Iunonem, Thraces Herculem, Thebani & Arabes Bacchum: in Delphis Apollinem, in Cypro Venerem, in Athenis Mineruam. Itali Martem, Galli Mercurium, Scytæ Solem, Siculi Vulcanum, Ægyptij Orisim & Isidem, Lacedemones Neptunum: in Epheso Dianam, in Epidauro Æsculapium, alij Cererem & Æolum colebant, & sibi elegerant. Eos verò in specialibus idolis adorabant, nam & scriptura meminit de Moloch idolo Ammonitarum, de Dagon idolo Philistinorum, de Assyriorum idolo Baalim, & aliis. His etiam specialia sacra faciebant, & specialibus victimis ac sacrificiis colebant. Etenim Saturno homines immolabant, Matri & Soli equos, Vulcano ignem, Proserpinæ ouem nigram, Veneri testudinem, Dianæ ceruam, Cereri spicas, Fauno capream, Neptuno taurum, Isidi anserem, Ioui bidentes cratereśque vino & sanguine plenos, Iunoni agnellam candidam, Baccho vinum & hircum, Æsculapio gallum, Cupidini sagittas, Osiri bouem, Mutis picam, Priapo asinum, Pleraque similia reperies, si eos reuolues qui de Gentilium sacris tractarunt. Hæc ergo omnia

nefanda sacra apud gentes disparuerunt, Euangelij luce coruscante, dum per vnicum Eucharistiæ sacrificium vnitas, dignitas maiestas Dei agnoscitur & colitur, explosis inanium Deorum & nominibus & numinibus.

Tertio, nullum vnquam sacrificium Deo gratum fuit, nisi ratione huius quod omnia primitus à Deo inspirata præfigurarunt. Aut enim animal a in Dei honorem immolabantur, aut fruges terræ sacrificabantur, triticum, simila, panis; aut offerebantur & effundebantur liquores aliqui, vt sanguis, oleum, vinum, aqua, & libamenta dicebantur. Hæc verò omnia Christum hic oblatum designabant: vnde dicitur Agnus occisus ab origine mundi, quia scilicet in victimis ab initio oblatis, eius mors & passio repræsentabatur; designabaturque in diuersitate illa sacrificiorum, Agni sacrificium siue cruentum in cruce, siue incruentum in Missa, sub specie panis; mysticaque sanguinis eius effusio sub specie vini. Vnde D. Leo ser. 8. de Pass. dicit. *Nunc carnalium sacrificiorum varietate cessante, omnes differentias hostiarum vna corporis & sanguinis Domini implet oblatio: vt sicut vnum est pro omni victima sacrificium, ita vnum de omni gente fit regnum.*

Quartò, quia per hoc sacrificium celebratur Dei bonitas, quia filium quem dedit in pretium & redemptionem, nunc in victimam donat, per quam pretium illud acquisitum & redemptio nobis applicatur, quoties voluerimus. Celebratur & Sapientia Dei talem modum se nobis communicandi, & pro nobis se offerendi adinuenientis. Exaltatur quoque potentia Dei, in hoc augustissimo mysterio & sacrificio adeò mirabilia operantis. Denique & iustitia eius maximè honoratur, dum illa placatur & conciliatur, condigna hac pro peccatis oblatione.

Quintò, quia gratissimum est Deo quotidie commorari & inuocari opus nostræ redemptionis, quod fit in hoc sacrificio ad hunc finem instituto. Vnde illud instituens Christus dicit, *Hoc facite in meam commemorationem.* Nouerat Saluator quid fecerat, quod factus erat propter hominem, nouerat singulare opus quod gesserat induendo hominem, nouerat stupendum quod gesturus erat moriendo propter hominem. Sciebat se hoc opere saluaturum hominem, sed absque huius operis dilectione nullum saluari posse hominem. Sciebat quod humanitatis & mortis suæ opus, sicut super omnia opera sua summè est celebratum, sic mortalibus pro quibus fiebat, summè esse commendandum: vt pote cuius caro pro illis torquebatur, cuius anima pro ipsis tristabatur, cuius mors illorum vitæ ministrabatur. Hoc certè solemniter commendandum erat, vt Christus diligeretur, dilectus haberetur, habitus nunquam perderetur. Sed hæc eius dilectio ab hominibus seruari non poterat memoriâ permanente; nec fugax memoria diu retinere valebat, nisi signo congruo apparente. Ne igitur à corde fugeret, quod maximè cordi inesse oportebat, signo rei congruente veluti fune insolubili colligata est cordi memoria, quo fortiter vinciente, semper redemptus redemptionis pretium cogitaret, indéque Redemptori gratias agens, fide quæ per dilectionem operatur, nequaquam se ingratum tantæ gratiæ demonstraret. Absque dubio igitur honoratur Deus huius sacrificij oblatione frequenter repetita: quo mirè humanus animus excitatur ad omnium Christi mysteriorum, & liberationis nostræ memoriam recolendam. Quocirca quoties illud offertur, dicit Ecclesia per os sacerdotis: *Vnde & memores nos Domini serui tui, sed & plebs tua sancta eiusdem Christi filij tui Domini nostri, tam beatæ Passionis, nec non & ab inferis Resurrectionis, offerimus præclaræ Maiestati tuæ, de tuis donis ac datis Hostiam puram, Hostiam sanctam, Hostiam immaculatam, Panem sanctum vitæ æternæ, & Calicem salutis perpetuæ.*

Vide simile in Agni typici oblatione. Israëlitæ enim annuum Agni sacrificium repetebant, in memoriam primi illius Agni oblati, cuius sanguine postes suos asperserant. Et primogeniti ipsorum sic liberati fuerant à morte, qua percutiebantur ab Angelo circumeunte primogenitos Ægyptiorum: in memoriam quoque exitus & liberationis suæ ex Ægyptiaca seruitute, quod fuerat precipuum beneficium veteri populo præstitum. Etenim ne illius obreperet obliuio, iussus est annuo sacrificio (quod esset simile primæuo & antiquo illi in Ægypti exitu oblato) eam renouare: eratque illud sacrificium Deo acceptissimum, quia solemni ritu recoleret tot mirabilia in liberatione illa populi, potentiæ suæ prodigia.

Simili modo non annuum, sed quotidianum & iuge sacrificium Christianus populus offert, in memoriam primæ oblationis veri Agni, tam incruentæ in cœna factæ, quàm cruentæ in cruce: cuius sanguine à morte liberi euasimus, & è seruitute Satanæ educti sumus. Et quia præcipuum illud beneficium est noui testamenti populo præstitum, ideo de die in diem speciali ritu recolendum fuit, vt sic Deus quotidie exaltaretur. In hoc vero differentia est ab Israëlitis, quod illi singulis annis alterum Agnum ad exemplar primi immolabant: quia ille iam consumptus non poterat iterum immolari, aut integer repræsentari. Quia vero Agnus noster immolatus, viuus manet comestus non consumitur, diuisus integer restat; ideo illum ipsummet Agnum, illam eandem victimam, quæ in cœna, quæ in cruce oblata est offerimus: non aliam nunc, aliam tunc; non cras alium Agnum, alium hodie, sed semper illum ipsum. Non aliud Sacerdotes offerunt in Hispania, aliud in India, nec aliud in Gallia, aliud in Iaponia: sed ille ipse Agnus qui tollit peccata mundi, superponitur altari Christianorum. Quapropter sacrificium Christiani orbis non multiplex est, sed simplex; non plura, sed vnum. Sicut enim in toto orbe vnus tantum est populus Christianus, qui offert, & vnus Deus cui offertur, & vna fides per quam offert, & vnus principalis offerens ipse Christus: ita & id quod offertur vnum est, corpus vnum Christi non plura, idem sanguis non diuersus. Cessit pluritas Iudaicarum victimarum vnitati victimæ Christianæ: & quia nec Agnus, nec bos, nec vitulus, nec aries, nec capra, nec hircus, nec qualibet alia hostia Iudaica, poterat perfectum facere seruientem multiplicitate sua, prouisa est à Deo hostia, quæ offerentes mundaret, sanctificaret, perfectos faceret vnitate sua.

Procul ergo delubra Gentilium, fana idolorum, templum Iudæorum: procul caro animalium, sanguis taurorum, adeps arietum. Omnia ista reprobata sunt, adueniente sacrificio Christianorum, in quo corporis & sanguinis viuifici purissima oblatione, diuina ita colitur Maiestas: vt priora omnia repudiet, & dicat: *Non est mihi voluntas in vobis: A solis ortu vsque ad occasum magnum est nomen meum, quia offertur nomini meo oblatio munda.* Frustra, ô Iudæi, inclamatur à vobis: *Templum Domini, Templum Domini ergo.* Non ergo

amplius Iudææ limitibus, nec Templi vestri angustiis coarctari volo: toto orbe, templa, aras, basilicas ædificari mihi præcipio, & oblatione illa quam elegi, in illis adorari & coli. In templi vestri ruina, legis quoque vestræ & sacrificiorum sepulturam, & irreparabilem ruinam agnoscite.

Memorabile porrò est hic quod refert Nicephorus l. 10. quomodo conati sunt frequenter Iudæi structuram templi sui & sacrificiorum restaurationem, sed diuinis prodigiis sunt prohibiti. Patuit id tempore Iuliani Apostatæ, qui in odium Religionis Christianæ, potestatem eis fecit Templum ritúmque Iudaicum renouandi. Cum ergo effossis reliquiis structuræ veteris, iacerent primum fundamentum, terræ motus ingens ortus, & lapides excussit, & operis structores.

Socrates l. c. 10.

Sic adimpletum fuit illud: *Non remanebit lapis super lapidem.* Ædificia quoque templo vicina, impetu collapsa, multis sepulchri loco fuere: alij feminece, crura, vel brachia, vel alia membra mutilata retulere è ruina. Cum vero Imperialis constitutio vigeret, terræ motu cessante, aliis iterum opus aggredi tentantibus, ignis è fundamentis exsiliens, & alius item de cœlo veniens plures quam antea consumpsit: & mallei, sculptra, secures, asciæ, & quæcumque ad structuram spectantia, in cinerem fuere redacta. Sic diuinam manum huic operi aduersari, & Christum Deum essefateri coacti sunt, & tamen cæci in errore Iudaico permanserunt. Accessit & aliud miraculum. Nam proxima nocte, sua sponte vestes eorum, crucis signis instar radiorum conformatis sunt consignatæ: ita vt omnes vestitum tanquam stellis variegatum, & lanifica arte atque solertia distinctum haberent. Illucescente autem die, eas detergere conati, nihil egerunt: sed nec id eos obcæcatos & induratos ad fidem perduxit. Vide Nicephorum l. 10. c. 32. & 33.

Hic quoque rememorandum est, quomodo non ad Hæreticos ministros Satanæ, sed ad Catholicos, templa, aras, sacrificia spectare, eorumque sacris Deum adesse, specialiterque coli, quibusdam etiam prodigiis, diuina prodidit prouidentia. Refert Diuus Gregorius, Ecclesiam quandam Arianorum, suo tempore (cum clausa per biennium mansisset) ritu Catholico, introductis S. Stephani & Agathæ reliquiis dedicatam à se fuisse. Tria vero narrat tunc accidisse miracula. Primò enim cùm Missarum solemnia celebrarentur, præ loci angustia, turba, quæ plurima ad Dei laudes aduenerat se comprimente, porcus immundus intra stantium pedes discurrere sentiebatur; nec videbatur, omnibus admiratione rei commotis. Qui tandem extra ianuas se proripuit. Quod idcirco, inquit, diuina pietas ostendit, vt cunctis patefaceret, quod de loco illo immundus habitator, porcus ipse inuisibilis exiret. Sed adhuc duabus sequentibus noctibus, in tectis Ecclesiæ magnus fragor audiebatur, quasi quis errando discurreret, donec tandem grauissimus sonitus cum terrore auditus est, quasi à fundamentis Ecclesia illa tota concideret, illo sonitu satis significans, quod à loco quem diu tenuerat, iam coactus exibat.

Secundò, post paucos dies in magna serenitate aëris, super altare nubes cælitus descendit, & nouo velamine operuit: omnemque Ecclesiam tanto terrore, sed & suauitatis odore repleuit, vt patentibus ianuis, nullus præsumeret intrare. Nam & Sacerdos, & qui ad Missarum solemnia venerant & rem viderant, ingredi minime poterant, & suauitatem odoris mirifici trahebant.

Tertiò, cum die alio in ea lampades sine lumine dependerent, diuinitus sunt accensæ. Iterum altero die post solemnia Missarum, cum is qui curam habet, eas extinxisset, paulo post intrans accensas reperit; timensque se forte negligenter extinxisse, iam sollicitus iterum extinxit, Ecclesiam firmiter claudens. At post trium horarum spatium iterum accensas reperit: hoc ergo miraculoso lumine, significare voluit Deus omnibus, quod locus ille à tenebris ad lucem venisset. Greg. l. 3. Dial. c. 30.

Audi & miraculum tempore Basilij: Cum Imperat. Valens fautor Arianorum, Ecclesiam quandam Christianorum Arianis tradidisset, grauiter increpauit eum sanctus Basilius. Tandem cum multis de vera fide disceptatum fuisset, sublatis iurgiis, eo res deducta est, vt fidei periculum facerent. Clauserunt ergo Ecclesiæ fores, & vtrimque sigillo munierunt: vt ad quorum precem per se patefierent, illis possessio fieret. Ariani tribus diebus incassum orant, continuis supplicationibus. Basilius vero postquam precatus est, leui bacillo Ecclesiæ portas tetigit, dicens: *Attolite portas Principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ.* Et statim, ac si vocem percepissent iubentis, patuerunt. Sic diuino numine Christianis templum adiudicatum est, cui in vera fide sacrificia illic erant offerenda. Plerique etiam Arianorum relicta hæresi, Fidelibus se iunxere: quod solis illi cæli aditum patere dicerent, ad quorum precem sic Ecclesiæ aditum viderant aperiri. Amphilochius in vita Basilij, & Petrus de Natalibus, lib. 2. cap. 28.

PROPOSITIO II.

Sacrificium proficit etiam beatis tam hominibus, quam Angelis ad honorem & gaudium.

Primò quidem quoad Sanctos notum est in eorum honorem & memoriam frequenter ab Ecclesia sacrificia offerri. Vbi aduerte, non offerri ipsis Sanctis propriè loquendo sacrificium, sed Deo; est enim actus supremi cultus latriæ & adorationis, qui soli Deo debetur, quo eius supremum dominium profitemur, nostramque seruitutem. Quapropter Augustinus libro 10. contra Faustum cap. 21. sic ait: *Quis Antistitum, in locis Sanctorum corporum assistens altari aliquando dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? Sed quod offertur, offertur Deo, qui Martyres coronauit apud memorias eorum quos coronauit: vt ex ipsorum locorum admonitione, maior effectus exurgat ad acuendam charitatem, & in illos quos imitari possumus, & in illum quo adiuuante possumus.* Audiendus etiam est hac de re S. Martialis ep. ad Burdegalenses cap. 3. sic loquens; Altaria dæmonum, dum in puluerem redigerentur, aram ignoti Dei ad consecrationem reseruari iussimus, qua dedicata in nomine Domini Dei Israël, & ipsius testis Stephani, qui pro eo à Iudæis passus est; non hominis cultus, sed Dei in ea frequentatio est. Stephanus enim non Deus, sed amicus Dei fuit, qui pro testimonio eius animam suam posuit, cuius sanguine ipsa mensa est decorata; quia suo sanguine Iesus Christus comprobatus est esse Deus. Hæc S. Martialis.

Interim, ex his sacrificiis, honorem in illos redundare, sed docet Ecclesia in sua precatione di-

cens: *Suſcipe ſancta Trinitas hanc oblationem in memoriam Paſſionis, Reſurrectionis, Aſcenſionis Ieſu Chriſti Domini noſtri: in honorem Beatæ Virginis, & omnium Sanctorum, vt illis proficiat ad honorem, nobis autem ad ſalutem, & illi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorum memoriam agimus in terris.* Primò itaque repræſentamus Sanctiſſimæ Trinitati, cui ſacrificamus, ſanguinem, vulnera, Paſſionem Chriſti, qui eſt hoſtia noſtra, cuius cruore emundantur ſordes animæ noſtræ contractæ ab operibus mortuis. Deinde repræſentatur memoria Sanctorum, & maxime Martyrum, ſanguis & vulnera eorum; non tanquam ſint victima noſtra, & ſanguis eorum pretium noſtrum, ſed quia ſunt ſecundarij Mediatores, qui nos etiam iuuare poſſunt, vt exaudiamur ad votum. Et quia pretioſa eſt in conſpectu Domini mors Sanctorum eius; vult cum morte vnigeniti filij ſui, qui eſt caput & primaria hoſtia, etiam paſſiones Martyrum repræſentari: qui ſunt membra eius, & quaſi ſecundariæ victimæ, ad imitationem & honorem capitis, morti cruentæ addictæ. Sed vt oſtendatur

Apoc. 9. differentia, Scriptura in Apocalypſi indicat Chriſtum eſſe ſuper altare, qui pro omnibus paſſus: Martyres ſub altari, quia ipſius redempti paſſione, & dum mortem ipſi tolerarunt & vicerunt, tolerarunt in virtute Chriſti, vicerunt in ſanguine Agni.

Quàm gratum verò eis ſit, mortem eorum commemorari cum morte vnigeniti Filij Dei in Miſſæ ſolemniis, declarant etiam hodie nonnulla miracula. Neapoli aſſeruatur ſanguis ſancti Stephani plane concretus, & inſtar lapidis durus: at quoties ſuper altare ponitur, dum Miſſa celebratur, liqueſcit, agitatur, ebullit cunctis adſpicientibus. Quid cauſæ afferemus, niſi quod is dum ſacra myſteria Chriſti, quæ tantopere dilexit, peraguntur, & memoria renouatur actionis illius, quâ vitam poſuit pro Chriſto, quodammodo reuiuiſcit & ad illius præſentiam commouetur? Aſſeruatur & ibidem in templo ſancti Gregorij ſanguis ſancti Ioannis Baptiſtæ concretus: at in die quo feſtum eius celebratur, poni ſolet ampulla ſuper altare: & dum ſacra officia celebrantur ea hora qua caput illi amputatum fuit, ſanguis ille agitatur, ebullit, efferueſcit, vt alibi latius dixi ex Bozio & aliis Hiſtoricis.

Itaque, licet Sanctis non proſit ad gloriæ eſſentialis augmentum oblatio ſacrificij: prodeſſe tamen poteſt ad accidentale quoddam gaudium, cum gaudent de Dei honore & profectu noſtro: & ad gloriæ augmentum quoddam accidentarium, & extrinſecum. Eſt enim honorificum Deo hoc offerri in eorum memoriam, & eos tanquam Patronos noſtros inuocari. Eadem ratione eis gratiſſimum ac honorificum eſt, templa, oratoria, aras, Deo in eorum memoriam erigi & conſecrari, vt ibi ſacrificia digne poſſint offerri. Quàm acceptum Deo fuit, quamque Apoſtolo Petro honorificum, Imperat. Conſtantinum octauo poſt Baptiſmum die, depoſito diademate humi iacere, vimque lacrymarum profundere, & mox ſumpto ligone terram eruere. Deinde duodecim terræ cophinis in honorem duodecim Apoſtolorum oblatis, deſignate locum Baſilicæ Principis Apoſtolorum, & eam ab imo ad ſummum vſque magnifico opere erigere? Etenim ad hanc poſtea ritu myſtico per ſanctum Syluestrum conſecratam, ex omnibus terræ partibus populi, Principes, Sacerdotes, Epiſcopi, Reges, Imperatores, vota & ſacrificia Deo oblaturi, & fidei petram Eccleſiæque fundamentum veneraturi, confluxerunt ſumma Religione & pietate: & Dei Sanctorumque cultus exinde maximum cœpit incrementum.

Memorabile porrò eſt, quod ann. 610. S. Petrus Templum in ſui memoriam Londini ædificatum, à Seberto nepote Regis Ethelberti à ſancto Auguſtino conuerſi, ipſemet dignatus ſit ritu Pontificali conſecrare; vt oſtenderet, quàm gratum ſit Deo templa erigi, & Sanctorum memoriæ dedicari. Rem ſic Beda refert, Ealreduſque in vita ſancti Eduardi Regis.

Nocte Eccleſiæ illius dedicationem præcedente, Piſcatori cuidam Thanenſis Fluuij, qui idem Monaſterium præterfluit, in vlteriori ripa habitu peregrino Beatus Petrus apparens, promiſſa mercede tranſponi ſe ab eodem & petiit & promeruit. Egreſſus autem de nauicula Eccleſiam cernente Piſcatore ingreditur: & ecce ſubito lux cæleſtis emicuit illuſtrans omnia, miro ſplendore noctem vertens in diem. Adfuit cum Apoſtolo multitudo ciuium ſupernorum ingredientium, & melodia cœleſtis inſonuit.

Mane facto, Epiſcopo procedenti ad dedicandam Eccleſiam, Piſcator occurrit, & quæ facta fuerant, exponit. Stupet Antiſtes & ingreſſus, pauimentum inſpicit duplici Alphabeto ſcriptum: parietem in locis duodecim oleo conſecrationis linitum: & tandem cereos cum crucibus, & videt recenti aſperſione cuncta adhuc madere. Miraculo ergo credens, Deum cum populo benedixit, nec repetere conſecrationem præſumpſit. Baron. tom. 7. ann. 610. ex Beda l. 2. Hiſt. Angl. cap. 3.

Quid, quod ipſemet Chriſtus templa dignatus eſt viſibiliter conſecrare, vt apta fierent ſacrificio? Audi Hiſtoriam memorabilem & certam ea de re. Tempore Dagoberti Regis Francorum, Epiſcopis apud S. Dionyſium dedicandæ Eccleſiæ gratia à Dagoberto conuocatis, dum 6. Kal. Martij id peragere ſtatuiſſent: pridie homo leprâ totus deformis, ab æditus impetrat in æde pernoctare. Vbi dum vigil in oratione perſeuerat, videt perſpicuè Chriſtum comitantibus Petro & Paulo, nec non Dionyſio, & Ruſtico, & Eleutherio, per feneſtram in Baſilicam aduentare: qui candida veſte amictus, ſacrum dedicationis munus cum ceremoniis abſoluit. Inde ad leproſum progreſſus: Tu, inquit, dicito Pontificibus, cùm cras ad hanc ædem ſe conferent, eam à me conſecratam eſſe. Vt autem fidem faceret, contactâ hominis facie, lepram fœdiſſimam auferens, eam proximo lapidi glutinauit. Qui lapis adhuc viſitur ſumma cum admiratione, inter reliquias illius Eccleſiæ aſſeruatus. Vnde miraculo attoniti Præſules, à dedicationis munere abſtinuere: cùm etiam parietes diuinis inſigniti manibus, rei geſtæ teſtimonium perhiberent. Robertus Gaguinus l. 3. Annal. Fulgoſius l. 1. c. 6. Vincent. l. 23. c. 36.

Secundò, quantum ad Angelos, illis proficere ad gaudium piè oblatum ſacrificium, non eſt dubium. Cùm enim teſtetur Scriptura illis gaudium eſſe ſpeciale in conuerſione peccatorum: quis dubitarit ex hoc redemptionis noſtræ ſacrificio, quo remiſſio & iuſtificatio peccatoribus impetratur, & diuina bonitas celebratur, illos ſpecialem lætitiam carpere? Aſſiſtere verò eos ſacrificio, tanquam cœleſtes Milites à latere ſuperni Regis hîc præſentis, iam ſupra diximus ex ſancto Chryſoſtomo, cum egimus de adoratione Euchariſtiæ. Et nota eſt auctoritas D.

Greg. 4. Dial. Gregorij dicentis: *Quis fidelium habere dubium potest in ipsa immolationis hora, ad Sacerdotis vocem cœlos aperiri, & in illo Iesu Christi mysterio Angelorum choros adesse, summis ima sociari, terrena cœlestibus iungi, vnum quid ex visibilibus & inuisibilibus fieri?*

Immò verò Angelorum opera sacratam victimam Deo deferri docemus ex sacrificio Manuë Patris Samsonis, cui sacrificanti adfuit Angelus Domini, & ignis diuino miraculo è Petra suscitatus: *Ascendente autem flamma, ascendebat pariter & Angelus*, inquit Scriptura. Vbi Iud. 13. mysterio quodam designatum est, cum flamma Charitatis sacrificium Deo offerimus, hanc simul flammam cum victima, Angelico ministerio ad Diuinitatis thronum proueni. Quapropter etiam in Missa dicit Sacerdos: *Iube hæc Domine perferri per manus sancti Angeli tui, in sublime altare tuum, in conspectu diuinæ Maiestatis tuæ, vt quotquot ex hac altaris participatione sacro-sanctum Filij tui corpus efferimus, omni benedictione cœlesti & gratia repleamur.* In quibus verbis Angelos quandoque visibiliter affuisse exemplis declaraui, cum de Angelis tractaui. Vbi etiam ostendi, altare quodlibet Angelum sibi habere specialiter destinatum à consecratione. Ad horum etiam confirmationem afferri potest, quod in Apoc. legimus: *Stetit Angelus iuxta aram templi, habens thuribulum aureum: & data sunt ei incensa multa, vt daret de orationibus Sanctorum super altare aureum, quod est ante thronum Dei. Et ascendit fumus incensorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo.* Apoc. 8.

Quinimò adeò gratum est Angelis Missæ sacrificium, vt honori ducant, etiam Sacerdotibus ministrare. Nam S. Osualdo refert Surius Angelum Domini visibiliter ministrasse, & in Missa respondisse ad singula, vicem famulantis supplendo. Item de sancto Gregorio Magno refert Ioannes Diaconus, quod cùm in Ecclesia sanctæ Mariæ Maioris in die Paschæ celebraret, dixissetque, *Pax Domini sit semper vobiscum*, Angelus altâ voce responderit: *Et cum spiritu tuo.* Ideo Papæ ista die ibidem celebranti & dicenti, *Pax Domini &c.* nihil respondetur. Sic legimus de F. Ioanne de parma, Generali Ord. S. Francisci, quod cum amore solitudinis Generalatu se abdicasset, & in solitudine dicta Grecio, totus Deo vacaret, Religiosum quendam pium ei adiunctum fuisse, qui certâ horâ accedebat, vt sacrificio eius ministraret. Cum autem ille quodam die diuturniori orationi antelucanæ vacasset, contigit eum sopore opprimi, ea ipsa hora qua Missæ Sacra adeunda erant, ad ministerium interim Vir sanctus sacris se accingit, spe ministri proximè venturi. Hora elapsa non comparet minister, adest Angelus vultu & veste referens Religiosum. Sacrificio peracto excitatur, videtúrque vocem se accersentis Patris audire; accedit & interrogat: Placetne Pater mi Sacrum facere? tum Vir Dei cognouit Angelum non Religiosum priùs ministrasse. Ita refert Franciscus Gonzaga.

Surius 16. Oct. Ioan. Diac. in vita S. Greg

Dices, Apostolus ad Colossenses dicit: *Nemo vos seducat in humilitate & Religione Angelorum.* Ergo nec in honorem eorum aræ erigendæ. Respondeo, Apostolum vetare cultum superstitiosum quod Corinthiani, Caini, Simoniani, similes hæretici, adorabant Angelos vt inferiores Deos, Fabricatores & Gubernatores mundi, dicebántque esse Christo maiores. Vnde cùm dixisset Apostolus: *Nemo vos seducat in Religione Angelorum*, subiungit: *Non tenens Caput*, significans illos hæreticos Christo capitis dignitatem tollere, ideoque Apostolus toties extollit Christum supra Angelos.

LECTIO XV.

DE EMINENTIA SACRIFICII Missæ.

1. *Docet nostrum Sacrificium esse propitiatorium.*
2. *Esse impetratorium, & Eucharisticum.*
3. *In illo contineri Hostiam Pacificam.*
4. *Esse etiam verum Holocaustum.*

Tres olim sacrificij species à Deo præscriptas legimus, Leuit. 1. scilicet Hostiam pro peccato, Hostiam pacificam, & Holocaustum.

Primum offerebatur ad expiationem peccatorum, puta ignorantiæ, furti, periurij, calumniæ.

Secundum pro beneficiis acceptis in gratiarum actionem, puta pro pace & salute, aut pro nouis beneficiis impetrandis.

Tertium totum comburebatur in honorem Dei, ad eius perfectum dominium testandum, vnde & Holocaustum dicitur, hoc est, totum combustum.

His tribus successit nostrum Eucharisticum sacrificium, eminenter continens perfectionem & fructum omnem istorum, perfectiúsque assequens scopum ad quem offerebantur, prout sequentes Propositiones declarabunt.

PROPOSITIO I.

Sacrificium Missæ est propitiatorium, seu victima pro peccato.

Ratio est, quia in illo offertur caro & sanguis Agni immaculati, qui tollit peccata mundi, vt sit pretium quo redemptio nobis applicetur, ad expiationem delictorum. Vnde quoties ad hoc sacrificium deuota mente accedimus, locum habet illud Apostoli: *Accessistis ad aspersionem sanguinis melius loquentem quam Abel*: quia scilicet sanguis Abel inclamans vindictam, ipsum peccatum Caïn aggrauabat: sanguis verò innocentis nostri Abelis Christi, fratrum suorum expiat peccatum, inuocat misericordiam, idque toties quoties eius oblatio renouatur. Ideò dixit B. Gregor. l. 4. Dial. cap. 58. *Hæc namque singulariter victima, ab interitu animam saluat, quæ illam nobis mortem Vnigeniti per mysterium reparat. Qui licet resurgens ex mortuis iam non moritur, tamen in semetipsum immortaliter atque incorruptibiliter viuens, pro nobis iterum in mysterio sacræ oblationis immolatur. Eius quippe corpus sumitur, eius caro in populi salutem partitur, eius sanguis non in manus infidelium, sed in ora fidelium funditur. Hinc ergo pensemus quale sit pro nobis hoc sacrificium, quod pro absolutione nostra semper passionem vnigeniti Filij imitatur.*

Nempe, Missa non aliud est quàm Passionis Dominicæ non solùm repræsentatio, sed & mystica & incruenta renouatio. Quapropter sicut semel patiens, totius mundi peccata in se assumpsit, suo expianda cruore: ita in ipsum tamquam in eandem victimam in altari immolatam, peccata nostra transferimus, vt expiare dignetur. Quod vt significet Sacerdos, initio sacrificij ad altaris gradus descendit, & ibi corpore cernuus

curuis in terram oculis in humilitatis spiritu, æternæ Patri præsentat, quasi totius populi peccatis onustus, vt viscera paternæ misericordiæ commoueat.

Repræsentat porrò Christum aut in horto, aut in Crucis baiulatione incuruum, ob peccatorum pondus eius humeris impositum, sudore & sanguine perfusum Patri supplicantem. Orat ergo ibi in persona Christi Sacerdos pro delictis suis, & omnium circunstantium, immò pro peccatis totius mundi, pro quibus pretium sufficiens semel oblatum in redemptionem, iterum renouatur & offertur, vt iam prosit efficaciter in expiationem. Olim veste poderis, in veste summi Sacerdotis, descriptus legitur totus orbis terrarum, & in pectore ab humeris eius inscripta nomina duodecim tribuum in lapidibus pretiosis: vt scilicet meminisset, se pro toto orbe Dei misericordiam implorare, at maximè pro populo Dei, cuius ei cura specialis incumbebat. Multò magis meminisse debet sacerdos nouæ legis, personam Christi gerens, se in veste sacerdotali Crucis figurâ signatâ, portare totum orbem terrarum (quem & Christus cruce oneratus portabat, pro quo se immolabat) ideoque pro delictis totius mundi sibi orandum esse, sed maximè pro illis qui commissi sunt suæ curæ, quorum nomina inscripta debet gerere in mente. Nec existimet quispiam, hanc generalem pro totius orbis peccatis orationem parum efficacem esse.

Nam tot vasa iræ apta in interitum, homines in mundo tot peccatis immersos, ad omnia scelera licentiosè proiectos, non sustineret tanta patientia Deus, nisi respiceret hoc sacrificium quotidie oblatum: si illud non offerretur adeo frequenter à piis, quos sibi Deus tanquam semen electum reliquit, multæ orbis partes perirent, & modò dicere possent illud Isaiæ: *Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha similes essemus.* Stat ergo virtute huius sacrificij mundus, virtute cuius etiam multis spiritus contritionis impetratur, vt à maledictione vltrice eorum capiti incumbente fœliciter emergant. Quapropter nihil adeò tempore Antichristi deplorabitur à piis Christianis, quàm quod carere cogantur hoc præsidio pietatis, hac victima salutis, ideoque tunc mundus obruetur flagitiis. Audi hac de re Hippolytum Martyrem orat. de consummat. mundi. *Lugebunt Ecclesiæ luctum magnum, quia nec oblatio, nec suffitus fiat, nec cultus Deo gratus. Sed Ecclesiarum ædes sacræ tugurij instar erunt, pretiosumque corpus & sanguis Christi non exaltabitur in diebus illis, liturgia extinguetur, Psalmorum decantatio cessabit, Scripturarum recitatio non audietur: sed erunt apud homines tenebræ, & lamentatio super lamentationem, væ super væ.*

Sed in particulari quæritur, quæ peccata hic expientur? Respondeo: Primò, manifestum esse; ad veniam expiationem omninò proficere ad hoc sacrificium sua institutione. Cùm enim Deus non ignoraret figmentum nostrum, creaturæ suæ fragilem statum, & ex primæuo vulnere in malum pronitatem (quantumlibet enim sibi circumspiciat, contingit septies siue frequenter cadere, & in luculento itinere mundi se commaculare) prouidit ei hoc opportunum remedium sacrificij quotidiani, pro culpis quotidianis, in quas incidit vel ex fragilitate, vel ex inconsideratione, vel ex negligentia, aut ignorantia. Quapropter sic orat Sacerdos: *Suscipe sancte Pater hanc immaculatam Hostiam, quam ego indignus famulus offero tibi Deo meo viuo & vero, pro innumerabilibus peccatis, offensis, & negligentiis meis, & pro omnibus circumstantibus: sed & pro omnibus fidelibus Christianis viuis atque defunctis, vt mihi & illis proficiat ad salutem in vitam æternam.*

Secundò, valet pro mortalibus, maximè pro occultis, & illis quorum post diligentem inquisitionem memoria non occurrit, pro quibus Propheta nos Deum rogare docet, dicens: *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce seruo tuo.* Hoc ergo sacrificio placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit, inquit Tridentinum, sess. 22. c. 2. Non itaque intelligendum est, immediatè per se delere peccata, sed mediatè, quatenus scilicet impetrat veram illorum contritionem, & inspirationes ad perfectè pœnitendum, specialiter de peccatis agnitis, generaliter de oblitis vel ignotis. Quandoque verò hic spiritus Pœnitentiæ datur tempore sacrificij, quod pro aliquo peccatore offertur: quandoque alio tempore opportuno, prout Deus prouidet, intuitu tamen sacrificij. Sic multi post longa crimina conuertuntur speciali auxilio Dei, & nesciunt virtute sacrificij Missæ id fieri. Quandoque non conuertentur, quia auxiliis à Deo datis non cooperantur, sed potius abutuntur.

Tertiò, remittit, etiam ex institutione sua pœnas peccatis iam ante remissis debitas, pro quibus satisfaciendum foret, vel in hoc mundo, vel in Purgatorio. Certa ergo quantitas pœnæ peccatis debitæ condonatur, tum Sacerdoti, tum illis quibus applicat sacrificium, tum omnibus piè præsentibus sacrificio, licet nihil de illis sacerdos cogitet: quia hi de fructu participant, tanquam offerentes cum Sacerdote, & illi intentionem suam coniungentes, à quo nec per sacerdotem excludi possent.

PROPOSITIO II.

Sacrificium Missæ offertur in gratiarum actionem pro diuinis beneficiis, habet quoque vim nouà impetrandi. Propterea dici potest Hostia Pacifica, & eandem ob causam vocatur Eucharisticum, Eucharistia enim non aliud est, quàm gratiarum actio, aut bona gratia. Explicemus vtrumque.

Primò, habet vim impetrandi, & quidem ob infinitum valorem rei oblatæ, ob infinitam dignitatem principalis offerentis, in hoc vtroque fundatur vis & efficacia ad impetrandum. Adeò vt nulla sit gratia, nullum sit donum, quod sacrificij huius oblatione non possit impetrari: nec vllus sit numerus personarum quamtumlibet in immensum crescens, quin illis valeat adimpetrare, ab ipsis vel pro ipsis oblatum. Est etenim Christus principalis offerens infinitè Deo gratus, eius quoque merita quæ hic Patri repræsentantur infinita: eius passio, cicatrices, vulnera, sanguis, infinitum valorem habent. Et sic cùm per hæc omnia in sacrificio oblata obsecramus, non est limitata vis impetrandi: quin potiùs verum hic est illud Cypriani: *Quantum fidei capacis offerimus, tantum gratiæ inundantis haurimus.* Iterum se in Missæ sacrificio offertis, *qui in diebus carnis suæ ad Patrem preces offerens cum lacrymis, exauditus est pro sua reuerentia: nunc autem semper viuens est, ad interpellandum pro nobis, & saluare potest, accedentes per semetipsum ad Deum,* accedens ipse ad illum, denuò offerendo incruentè seipsum Heb. 7.

tè seipsum. Nec minorem habet vim modòquàm tunc, cùm ex illo tempore meruerit apud Patrem, vt quoties per corporis & sanguinis sui oblationem accederet populus ab eo electus, non repudiaretur, cùm nec repelli posset tantum minus.

Confidenter igitur accede, ô Christiane, pro qualibet indigentia, aut necessitate: dilata os tuum, explica desiderium, expande cordis affectum, vt hic tanto capacior fias cœlestium donorum. Vide in particulari & attende egestatem tuam, vt meliùs scias, quæ petere debeas & valeas impetrare. Et quidem quoties accedis ad sacrificium, te examina.

An fortè superbiæ & vanæ gloriæ motibus agiteris? Pete hic donum humilitatis ab eo qui amore tui sic se humiliat, maiestatem suam velans modicâ specie panis & vini, & miro quodam modo se exinaniens.

Concupiscentia & sollicitudo nimia rerũ caducarum te anxit? Pete gratiam cor tuum his extricandi, & ad cœlestia erigendi, quærendo primùm regnum Dei, & illa quæ sunt salutis. Impatientia te conturbat contra domesticos, inuidia & iracundia concitat contra proximos? Ecce sacrificium hoc Charitatis est vinculum, symbolum pacis, ibi te offer Christo omnis benignitatis & patientiæ prototypo, & roga, vt & ipse regnet in corde tuo, tribuens gaudium & pacem in Spiritu Sancto.

Denique expone Redemptori tuo, quàm frigidus sis, aut tepidus, quàm languens & aridus, vt excutere dignetur teporem Charitatis ardore; & sanare languorem ariditatémque tuam, pietatis spiritum impetrando. Si aspectus ænei serpentis sanitatem tribuebat vulneratis aut languidis, percussione serpentis: Si vmbra Petri curabat ægros, quis poterit ambigere, quin Christi deificum corpus, dum in Missæ Sacrificio quotidie deuotè conspicitur, plurimum conferat ad animi ægritudinem depellendam, & salutem conferendam?

Sed & maximè petenda hìc est vitæ nostræ directio, necessaria in tantis tenebris, & tam lubrica via, auxilium gratiæ contra tentationes & peccata implorandum est, vt dirigantur pedes

Psal. 49. nostri in viam æternitatis & pacis. Nam de hoc sacrificio absque dubio verum est illud: *Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.* Denique etiam peti possunt temporalia dona quatenus saluti congruunt, recta gubernatio, prosperitas, salus familiæ, parentum, amicorum, &c.

Aduerte verò cum Theologis, licet fructus satisfactionis quem potest applicare Sacerdos pro aliis celebrans, finitus sit, & à Christo ita determinatus, vt si pro pluribus celebret & illis applicet, minor sit in singulis: fructus tamen impetrationis est infinitus, non limitatus, aut determinatus. Quia fundatur in valore infinito & oblationis & Christi offerentis: ita vt licet pro pluribus in sacrificio specialiter ores ad aliquid impetrandum, non minùs prosis, quàm si pro vno aut paucis.

Hinc inferunt aliqui, Sacerdotem teneri totum illum primum fructum, remissionis pœnæ & satisfactionis, applicare illi, qui sufficiens stipendium contribuit, pro se sacrificium offerri curauit, nec posse illum pluribus applicare sine diminutione, vnde fit vt plura stipendia non possit accipere sine iniustitia. Attamen non vetatur in suo *Memento* pro pluribus orare, & specialiter eos Deo commendare: non quidem applicando priorem illum fructum, sed fructum impetrationis, qui sine iniuria aliis etiam applicatur; cùm propterea non minor sit in illo qui curat sacrificium pro se offerri: quandoquidem infinitam vim & valorem habeat, & personis quantumlibet multiplicatis Dei dona conciliare potens sit.

Similiter fructus qui respondet audientibus Missam, quatenus concurrendo per præsentiam, intentionem, & attentionem, offerentes sunt, est infinitus extensiuè: ita vt si infinitæ personæ vnam eandémque Missam possent audire, non minus participarent, quàm ii solùm tres audirent. Est enim hic longè alius fructus à primo, & non tam pendet ab intentione sacerdotis, quàm ex intentione & institutione prima Christi volentis & decernentis, vt quilibet piè sacrificio assistenti, & intentionem suam cum sacrificante coniungenti, fructus specialis satisfactionis & remissionis pœnæ respondeat. Vnde longè plus fructus refert, vt qui procurans à sacerdote pro se sacrificium offerri, simul interest, quàm qui stipendio dato sua præsentia non concurrit. Ratio est, quia licet talis gaudeat fructu, quem sacerdos applicat ex intentione particulari; tamen non gaudet illo fructu, qui sibi debetur vt offerens est: qui enim sacrificio assistit, offerre speciali titulo dicitur, & fructum specialem obtinet. Vnde Sacerdos sic orat: *Memento Domine omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis, pro se suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ, tibique reddunt vota sua æterno Deo viuo & vero.*

PROPOSITIO TERTIA.

IN Sacrificio Missæ continetur Hostia Pacifica. Melchisedech in gratiarum actionem pro victoria, quam Abraham tulerat de Regibus, reducto Lot fratre suo, obtulit panem & vinum tanquam sacrificium pacificum hostiam incruentam (Hostibus à domitis Hostia nomen habet, inquit Poëta.) Et verisimile est partem panis cremando sacrificasse, nam fruges torreri solebant: partem etiam vini libando siue effundendo in gratiarum actionem, reliquam militibus distribuendo. Sic mos habebat in sacrificio pacifico. Similiter Christus Sacerdos secundum ordinem Melchisedech ad Patrem recessurus, accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas, illum eleuatis oculis obtulit Patri gratias agens, tanquam hostiam pacificam; illum transelementans in suum corpus & sanguinem, incruentè illud offerens, mysticè illum tundens. Et postquam sacrificasset, participauit de illis, Apostolisque suis distribuit, tanquam Ducibus & inclytis militibus suis, quos breui destinaturus erat per vniuersum orbem dimicaturos pro sua gloria, contra satanam, idola, peccata, contra potestates huius sæculi.

Præcepit autem similiter eis, vt in memoriam & gratiarum actionem victoriæ, quam tunc reportabat de morte & inferno, virtute sanguinis sui in passione statim fundendi, eandem victimam pacificam offerrent vsque in finem sæculi. Quapropter hæc est vna ratio, cur quotidie offeratur, dicente Sacerdote: *Suscipe, Sancte Pater, in memoriam Passionis, Resurrectionis, Ascensionis Iesu Christi Domini nostri.* Et iterum: *Vnde & memores Domine nos serui tui iam beatæ Passionis, Resurrectionis, Ascensionis offerimus præclaræ Maiestati tuæ de tuis donis ac datis Hostiam sanctam, puram, immaculatam, panem sanctum vitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ.*

Primò igitur Chriſtianus ad ſacrificium accedens, & in gratiarum actionem offerens illud, memor eſſe debet generalium beneficiorum & myſteriorum, Redemptionis noſtræ, Incarnationis & vitæ Filij Dei, Mortis & Paſſionis, Reſurrectionis & Aſcenſionis. Secundò tot Sacramentorum nobis in ſubſidium ſalutis relictorum, è quibus tanquam fontibus, fluenta gratiæ in nos deriuantur. Nec enim exiguum beneficium eſt, quod inter Chriſtianos nati & educati, fructu Baptiſmi, Confirmationis, Pœnitentiæ, Communionis, ac ipſiuſmet ſacrificij gaudemus: & lacte Eccleſiæ Dei, alimento verbi, ſanguine Chriſti nutrimur; cùm tot animarum millia, horum defectu in infidelitate æternùm pereant. Tertiò in particulari memor ſit beneficiorum ſpiritualium, quæ quotidie ſpecialiter in eum influit diuina bonitas; inſpirando, illuminando, dirigendo, per gratiam præuenientem, concomitantem, ſubſequentem ſibi auxiliando. Videatà quot peccatis diuina ſit erutus clementia, in quibus quandoque iacebat concatenatus, dicátque cum Propheta: *diripuiſti Domine vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis.* Conſideret quoque à quot peccatis præſeruetur diuinæ manus beneficio, in quæ vel infirmitate, vel tentatione, vel malitia, incideret. Miramur enim quod ille in furtum, iſte in adulterium, alter in hæreſim vel homicidium ceciderit, nec aduertimus illud Auguſtini, *Non eſt peccatum quod facit homo, quod non poſſit facere alter homo, niſi iuuetur ab eo à quo factus eſt homo.* Multi nobis fortiores, ſapientiores, deuotiores, cecidere grauiſſimè, & æternum colliſi ſunt. Vnde ergo ſtat, quicunque ſtat, niſi quia ſpeciali auxilio potens eſt Deus eum ſtatuere? Nemo ergo ſit ingratus, ne ſuâ ingratitudine tanquam vrente vento, fluenta gratiæ rorémque diuinæ pietatis exſiccet. Ad hoc verò eſt inſtitutum hoc ſacrificium, vt per illud gratias referens, diuinum agnoſcat beneficium, & dicat: *Lauabo inter innocentes manus meas & circumdabo altare tuum Domine: Vt audiam vocem laudis, & enarrem vniuerſa mirabilia tua.* Quartò etiam memor ſit temporalium beneficiorum, ſciátque dona Dei eſſe, & continuò ab eius benefica manu dependere: à qua non ſolùm prouenit familiæ proſperitas, opes, honores, ſanitas; ſed & ipſa vita ſingulis momentis eſt pendula, & periculo obnoxia. Ventus eſt qui ab ipſo afflatur, móxque difflatur. Quot videmus quotidie diſcrimina, quot acerbos caſus? Vnus fluctibus abſorbetur, alius igne, alter latrocinio perit. Vnus cadit ex equo, alius muro concidente iacet oppreſſus, alter in rixa interfectus. Hæc verò frequenter permittit Deus, dum in peccati mortiferi homo iacet pernicioſo ſtatu. Cum ergo id tibi necdum contigerit, diuinæ gratiæ id adſcribe; non merito tuo; & omnia hactenus dicta in rationis bilance expendens, dic cum Pſalte: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo.* Hic eſt Calix qui offertur & eleuatur in ſacrificio Miſſæ, iunge tu votum animúmque, vt particeps fias, & poſſis cum Sacerdote dicere *Offerimus tibi Domine, Calicem ſalutaris, tuam deprecantes clementiam, vt in conſpectu diuinæ Maieſtatis tuæ, pro noſtra & totius mundi ſalute cum odore ſuauitatis aſcendat.* Nempè ſicut quando Noë cum familia erutus à diluuio inundante, in gratiarum actionem obtulit ſacrificium, *odoratus eſt Dominus odorem ſuauitatis*: ſic multo magis acceptabile eſt hoc ſacrificium noſtrum & odoriferum Domino, cùm offertur in gratiarum actionem, pro eo quod liberare dignetur ab æterna perditione. Et ſicut in ſymbolum fœderis, in cœlo poſuit Dominus arcum illum variis coloribus adornatum, vſque in finem ſæculi appariturum: ita & in Cælo myſtico, in Eccleſia Dei, Chriſtus Ieſus pro nobis crucifixus variis vulnerum & cicatricum coloribus exornatus, inſtar arcus fuit in cruce porrectis & curuatis brachiis extenſis: ipſumque Patri repræſentamus in memoriam & ſignum fœderis in finem vſque ſæculi, dicentes: *Protector noſter aſpice Deus, & reſpice in faciem Chriſti tui.*

PROPOSITIO IV.

Sacrificium Miſſæ etiam eſt holocauſtum, quo ſumma Dei Maieſtas colitur & honoratur.

Ratio eſt, quia cum ſacrificium Crucis perfectiſſimum Holocauſtum fuerit, quo Chriſtus ſe totum Patri immolauit: ita & noſtrum, quod illius eſt quædam repetitio & renouatio. In Holocauſto tota victima cremabatur, ad ſignificandum ſummum Dei dominium in res omnes, & omnia referenda eſſe ad eum eiuſque gloriam, Simul offerens proteſtabatur ſe totum eſſe Dei. cum hoſtia ſeipſum in Deum transferens & conſecrans; & ad id ſignificandum, capiti hoſtiæ manus imponebat. Chriſtus igitur in ara Crucis, vt perfectum holocauſtum offerret, non aliam quæſiuit victimam, ſed vt ait Apoſtolus: *Tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam in odorem ſuauitatis.* Offert vero ſe totum, extenſis manibus, nudo corpore, oculis demiſſis, capite curuo, in agnitionem ſupremæ Maieſtatis, & noſtræ ſeruitutis, ſubiectionis, nihilitatis. Ignis quo immolatur & crematur non eſt materialis ſed myſticus; Ignis nimirum ardentiſſimæ charitatis, è corde aperto: quaſi è fornace amoris prodiens, vt victimam hanc corripiat, conſumat, & in Deum transferat. Ac ſicut in holocauſto ſanguis victimæ fundebatur per altaris circuitum: ita & ipſe offerens ſeipſum, fudit ſanguinem in circuitu altaris, hoc eſt crucis? vt ſciremus, omnes orbis nationes huius ſanguinis & ſacrificij fore participes. Nam ſuperior pars Crucis ſanguine aſperſa, ſignificat Orientem: inferior Occidentem: lateralis pars à dextris, & ſiniſtris, Auſtrum & Meridiem.

Aduerte vero quod iam ab inſtanti Conceptionis agnouerit Chriſtus, ſe à Patre Sacerdotem vnctum eſſe oleo ſpecialis gratiæ & lætitiæ præ conſortibus ſuis, vt repudiatis antiquis victimis nouum ſacrificium offerret pro vniuerſo mundo: ideoque ex tunc ſacrificio interiori ſeipſum obtulit, voluntate perfecta corpus & ſanguinem conſecrans Patri in oblationem: Sic deſcribit Apoſtolus ad Hebræos 10. ex Pſalm. 39. vbi ſecundum 70. legit Chriſtum dum mundum ingrederetur dixiſſe ad Patrem: *Hoſtiam & oblationem noluiſti, corpus autem aptaſti mihi. Holocauſtomata non tibi placuerunt, tunc dixi: Ecce venio, vt faciam voluntatem tuam, in qua quidem voluntate ſanctificati ſumus, per oblationem corporis Ieſu Chriſti ſemel.* Indicat Apoſtolus, per iſtam voluntatem, iam ab initio Chriſtum meruiſſe noſtram ſanctificationem; vocatque oblationem & ſacrificium Corporis Chriſti, adiiciens eam ſolum ſemel factam, quia ex ea hora, qua incarnatus eſt, vſque ad mortem crucis, tota eius vita vnica fuit oblatio ad ſacrificium, quia ex tunc quicquid patiebatur, pars erat illius ſacrificij & holocauſti in cruce conſummandi. De quo recte illa verba

in extremo spiritu ab eo, pronuntiata intelliguntur: *Consummatum est*, sacrificium scilicet, quod à primo vitæ meæ instanti, cœpi Patri offerre Vnde rectè aliqui notant verba Christi apud Marcum, ad filios Zebedæi directa: *Potestis bibere calicem quem ego bibo, & Baptismo baptizari quem ego baptizor?* His indicat se continuò bibere calicem Passionis, & baptizari lauacro amaro dolorum interiorum, continuoque hæc offerre in sacrificium Patri. Quæ verba contemplentur apud Matth. *Potestis bibere calicem quem bibiturus sum?* Hoc est: Quem ego desiderio magno desidero perfectè bibere & exhaurire, vt adimpleam voluntatem Patris: *Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor donec perficiatur in me*: Quasi dicat, Quanto desiderio vrgeor & premor, ad Baptismum illum, ad calicem Passionis amarum, ad sacrificium Crucis consummandum; quem quidem calicem, Baptismum, sacrificium, iam animi præparatione continua offero, & in laborum tolerantia inchoò, nec quiescam donec ex integro perfectum exhibuero.

Mar. 10.

Matth. 20.

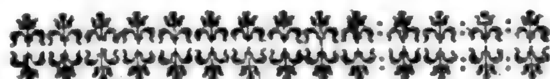
Ex his igitur patet sacrificium Christi holocaustum fuisse amoris, ardentissima flamma in Dei gloriam totum translatum. Et hoc etiam conuincit figura antiqua Isaaci. Hunc enim non simpliciter offerre Pater iubetur, sed expressè dicitur, *In holocaustum offeres*, totum cremando, nullam illius partem reseruando, quæ mihi perfectè non offeratur. Quia scilicet illius figuram debebat gerere, qui in eodem monte, perfectissimo holocausto se oblaturus erat futuro tempore. Et subtiliter aduertit sanctus Thomas, non legi in Scriptura, quod Isaac aliud obtulerit sacrificium, sicut alij Patriarchæ & iusti: dicitque per hoc indicari, quod in illa voluntate perfectè generosa, & forti, per quam à Patre monitus de Dei voluntate, paratum se offert (dum ligari nil renuit, aram conscendit, iugulo ceruicem dedit, immolationem certò expectauit, sicut Agnus cum silentio super altare recumbens) obtulerit Isaac sublime suum sacrificium & oblationem. Et quia non solùm excellenserat hæc Isaac oblatio, sed simul eam quam Christus excellentissimam erat consummaturus repræsentabat, non fuit opus mentionem fieri alterius sacrificij ab Isaac oblato.

His vero satis probatis de Christi holocausto in Cruce, consequitur etiam in Eucharistia holocaustum esse quod maximè offertur ad Dei gloriam & laudem: quia non minor est in Christo incruente immolato amoris flamma, non minor charitas ignita ad sacrificium hoc sui ipsius totum in Patris gloriam transferendum, quàm fuerit in Cruce Monemur verò nosipsos cum hoc sacrificio totos Deo consecrare, & instar holocausti offerre totum corpus, animam, spiritum, vitam; vt nihil in nobis remaneat, quin in Deum cupiamus transferre, in obsequium & sacrificium laudis perpetuæ. Non est enim oblatio dignior, quàm seipsum purè & integrè cum oblatione corporis Christi in Missæ sacrificio offerre, quanto intimius potest fieri, cum omnibus viribus & affectibus, & nihil efficacius pro peccatis diluendis.

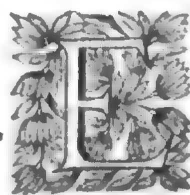
Quærit Propheta Michæas cap. 6. *Quid dignum offeram Domino: Curuabo genu Deo excelso, Nunquid offeram illi holocaustomata & vitulos anniculos? Nunquid placari potest in millibus arietum? Nunquid dabo primogenitum & fructum ventris mei pro peccato meo?* Quasi dicat, Quid offeram, vt eius gratiam promerear? Nunquid victimas & holocausta? Sufficitne illi curuare genu vnum, vt faciunt aliqui nobiles & aulici? Nunquid Deus poscit à me piaculum & victimam filij, vti ab Abrahamo: aut potius, sicut Saturnus & Moloch, & alij dij Gentiū, poscunt victimas humanas, filios & filias immolandas? Minime quidem sufficit et dona, oblationes, & victimas offerre, aut genu curuare, nisi comitetur oblatio sui cum fide & humilitate, cum magna reuerentia Maiestatis summæ, cum contritionis & amoris igne & flamma ardente. Vnde August. serm. 136. de Tempore. *Quærebas quid offerres pro te? Offer te. Quid enim Dominus quærit a te, nisi te? Quia in omni creatura terrena nihil melius fecit te. Quærit à te, quia perdideras te.* Audi Sapientem Senecam, Socrati magistro suo discipuli multa dederant. Æschines pauper nihil habebat quod daret, donauit seipsum, dicens: *Alij multum tibi dederunt, plus sibi reliquerunt, ego vero nihil mihi reseruo.* Cui Socrates: *Quidni tu mihi magnum munus dederis, nisi forte paruo te æstimas?*

Senec. l. 1. ad Gen. de bene. c. 8.

Simili modo parum æstimat Deus, si dederis tua, plurimum si te, intimè, cordialiter, amorosè offeras; maximè in vnione & coniunctione huius sacrificij, Deo summe acceptabilis, ideo etiam orat sacerdos: *In spiritu humilitatis, & in animo contrito suscipiamur à te Domine, & sic fiat sacrificium nostrum, vt placeat tibi hodie, Domine Deus.* Itaque vt sit perfecta tui oblatio, & instar holocausti accepta, offer totum intellectum cum omnibus cogitationibus, offer tuam voluntatem cum omnibus desideriis, offer cor cum omnibus affectibus, offer totam vitam cum omnibus momentis. Omnia & quæ circa te, & quæ in te sunt, ordina in obsequium & gloriam illius, qui omnium est principium & finis. Sic Christo conformis eris, siue in cruce, siue in hoc mysterio sese totum Patri offerenti in laudem & gloriam nominis eius. Quod ipsum plebem assistentem sacrificio facere, indicat sacerdos, dum vtramque manum immediate ante consecrationem, offerendæ victimæ imponit, hoc est, pani & calici consecrando: qua cæremonia indicat, quod plebs offerens seipsam immolet in hac hostia, seque Deo consecret. Vnde dicit: *Hanc igitur oblationem seruitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ, quæsumus vt placatus accipias, diesque nostros in tua pace disponas, atque ab æterna damnatione nos eripias, & in electorum tuorum iubeas grege numerari.*

RECOLLECTIO ET EXHORTATIO AD SACRIFICIVM MISSÆ.

EX dictis satis eluceſſit, quanta cum attentione & deuotione Missæ sacrificium, non solùm à sacerdote, sed ab assistente offerendum sit: vtpote quo nihil Deo honorificentius, nihil dignius aut sanctius, nihil pro peccatis efficacius, nihil omnibus vtilius, nihil opulentius, nihil gratius Iesu Christo, Mariæ Virgini, Angelis, aut beatis mentibus, ab Ecclesia Militante possit præsentari. Vis singula recolligendo compediosè elucidemus.

Primò: Quid est *Missa*, nisi legatio quotidiana sanctissimæ Trinitati facta, cum munere incomparabili coniuncta, in testimonium seruitutis nostræ ac dependentiæ, in agnitionem quoque vniuersalis Dominij eius, supremi Numinis infinitæ Maiestatis?

Offertur enim primo Authori vitæ & mortis, vita & mors Iesu Christi primogeniti omnis creaturæ, tanquam tributum quotidianum, ab Ecclesia Militante, cooperante & assistente cœtu totius Ecclesiæ Triumphantis; vt honor supremus Trino & Vno impendatur Numini ab omni creatura, eiusque celebretur Potentia, Sapientia, Bonitas, ac infinitæ perfectiones elucentes in hoc mysterio. Quid igitur potest esse honorificentius, quam quod cœlum & terra, omnisque creatura in Christo Iesu recapitulata & compendio collecta, simulque in ipso Deus ipse Deum summo colat honoris obsequio?

Secundò: Quid est *Missa*, nisi perfectum holocaustum ardentissimæ charitatis, in quo ipse Deus sacri amoris Christus Iesus seipsum vt victimam transfert & consumit ad honorem Patris? Renouat enim hic totum charitatis ignem flagrantissimum, quo eius cor vnquam vel in cœna amoris extremi extrema scena, vel in cruce igniti amoris exæstuante fornace, vel in tota simul vita exarsit. Ac simul in hoc sacrificio inuitat nos omnes, vt totum cordis amorem iungamus; & nos ipsos offeramus cum ipso, ignita & odorante dilectione, vt consummetur holocaustum acceptabile Patri, non solùm corporis sui veri sed & mystici: optans omnia sua membra mystica, hoc est, omnes fideles, eodem quo ipse sacratissimo igne exardescere, & hostiam perfectam fieri in odorem suauitatis. Quid igitur aut Deo, aut hominibus, hoc Missæ sacrificio potest esse acceptabilius?

Tertiò: Quid est *Missa*, nisi mensa pretiosissima & dignissima, in qua sacrificatur, & vt cibus proponitur diuinitas humanitati coniuncta, cibus diuinorum, beatarum mentium epulum in æternitate, & refectio animarum sanctarum in peregrinationis tempore?

Vinum quoque germinans Virgines propinatur, ac velut libamen sacrum mysticè effunditur. Sanguis ille pretiosus Vuæ, de qua Iacob vaticinatur: *Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine Vuæ pallium suum*. Quid ergo Missæ sacrificio & conuiuio dignius aut sanctius? An in cœlo diuinitate, an in terra humanitate Christi quippiam pretiosius potest reperiri, vt Patri æterno offeratur, aut hominibus in cibum & sanctificationem ordinetur?

Quartò: Quid est *Missa*, nisi viua & perfectissima repræsentatio, imò renouatio Incarnationis Filij Dei, Natiuitatis eius, vitæ sanctissimæ, Passionis & mortis sacratissimæ, ac totius Redemptionis à Iesu Christo peractæ. Iterum hic oblatio est vulnerum; iterum, vox sanguinis ad Patrem pro misericordia inclamantis; iterum, supplicatio & oratio illius, de quo dicit Apostolus; *Quod cum lachrymis & clamore valido supplicans Patri in diebus carnis suæ exauditus est pro sua reuerentia*. Quid igitur hoc Missæ sacrificio pro peccatis potest esse efficacius? Audi sanctum Martialem vnum ex septuaginta duobus Discipulis, in Epistola ad Burdegalenses capite tertio. *Quod Iudæi per inuidiam & odium immolauerunt, putantes se Christi nomen à terra abolere, hoc solum causa nostræ salutis in ara sanctificata perficimus: scientes hoc solo remedio nobis vitam præstandam, & mortem effugandam; hoc enim Dominus iussit nos agere in sui commemorationem.*

Quintò: Quid est *Missa*, nisi meritorum Christi efficax applicatio, ac thesauri eius apertio, ex quo opes cælestes depromamus, & nobis accumulemus, ac debita omnia Deo abundè persoluamus? Quid ergo Missæ sacrificio opulentius, aut hominibus vtilius? Si pater nobis iterum donat Filium, nunquid omnia nobis cum illo, aut propter illum donabit? Si impetramus quod petimus in nomine eius, quantò magis quicquid ipsemet hic præsens, vt Mediator & Intercessor, vt Sacerdos & Hostia, à Patre pro nobis poscit? Ergo gratia, vita, salus, pax publica, & quælibet cælestia dona hic possumus impetrare: imò quodam quasi pretio è thesauro meritorum Christi deprompto, censemur nobis comparare, offerentes Patri per sacrificium iustum valorem ad impetrandum.

Sextò: Quid est *Missa*, nisi oblatio Iesu Christi Filij Virginis, quem Patri offerimus cum Maria Virgine, vt agnoscat & rememoret se eundem voluisse habere cum illa filium, qui se pro fratribus in finem vsque sæculi offerret & sacrificaret, carnem scilicet & sanguinem illum virgineum, Diuinitati iunctum litando. Quem agnoscens Pater diceret; *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*, & per quem omnes mihi placent, quicunque placent. Quid ergo Virgini Matri hoc sacrificio potest esse gratius? Quid nobis filiis eius, fratribus Christi acceptius?

Septimò: Quid est *Missa*, nisi erectio Scalæ Mysticæ, cœlum & terram attingentis? Est enim Christus ratione humanitatis terram, ratione Diuinitatis cœlum attingens. Ipse ergo per Scalam illam designatus fuit, quia per ipsum cœlum conscendimus. Quotidie verò hæc Scala nobis præsto est, sacrificio mediante, vt ad cælestia ascendamus: & Angeli sunt hic ascendentes & descendentes, vt vota nostra ad Deum ferant, & dona referant. Igitur hic quotidie veritatem habet illud: *Videbitis Angelos ascendentes super Filium hominis*. Quid ergo hoc Missæ sacrificio potest Angelis esse gratius?

Octauò: Quid est *Missa*, nisi renouatio Sanguinis à Christo, qui Dux & Caput est Martyrum, profusi; ac simul commemoratio mortis omnium qui illum sequuti sunt, maximè per Sanguinis pro ipso effusionem? Hi fuere velut victimæ ei sanctificatæ, vnde; *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius*. Quapropter cùm in sacrificio, cum morte Vnigeniti Filij Dei mors ipsorum celebri ritu commemoretur; quid gratius illis contingere possit quotidiana hac oblatione?

Nonò: Quid est *Missa*, nisi eleuatio *Agni stantis tanquam occisi*, coram cuius Throno acclamabant: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, qui est, qui erat, & qui venturus est?* Ad illius etiam pedes omnes Beati meritò suas mittunt coronas, agnoscentes ab illo sibi fuisse comparatas. Vnde & ipsi illud hic inclamant quotidie: *Dignus est Agnus qui occisus est, accipere diuinitatem, & gloriam, & honorem*: Item, *Benedictio, & claritas, & gratiarum actio, virtus & fortitudo Deo nostro in sæcula sæculorum*. Quid ergo omnibus beatorum Ordinibus potest esse gratius hoc Missæ sacrificio, in quo Ecclesia Triumphans cum sorore sua Militante voces miscet, exultationis & confessionis.

O igitur Christi fideles, hoc obsequium seruitutis vestræ, hoc pretiosum tributum ita diuinæ Ma estati gratum quotidie persoluite, hoc amoris holocaustum ex intimo cordis cum Iesu Sacerdote m gno offerte; huic mensæ & conuiuio sacrato, in quo humanitas diuinitatis vnctione perfusa & condita cibus propon tur, assistite, & de illo participate; mysteria Incarnationis, vitæ, Passionis Domini nostri renouate, de thesauro meritorum eius exuberanter hic depromite, opes donaque cælestia comparate: Virgini Matri vestræ filium suum offerte: vt illum pro vobis & per vos æterno offerat Patri munus acceptabile: per hoc sacrificium cælestis instar scalæ institutum, ad cælestia mente conscendite cum sanctis Angelis Martyribus, ac Electis, gratiarum actiones, vocesque laudis lubenter & frequenter hic miscete.

Quoties enim ad Missæ sacrificium acceditis, meminisse vos velim illius Apostolici moniti: *Accessistis non ad montem tractabilem & accensibilem ignem, & turbinem, & caliginem, & procellam.* (In his nempe symbolis olim Deus vltionum apparebat, & populum terrebat, vt patuit Exod. 19. & 20. dum legem timoris Moysi & populo tradere voluit tremebundo.) *Sed accessistis ad Sion montem & ciuitatem Dei viuentis Ierusalem cælestem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cælis, & Iudicem omnium Deum, & Spiritus iustorum perfectorum, & Testamenti noui Mediatorem Iesum, & sanguinis aspersionem melius loquentem quàm Abel.*

Hæc cogitate, hæc ruminate, in cordibus vestris, ô fideles Christiani, dum Christi mysteriis venerandis assistitis. An non enim ibi Sion mons & & ciuitas Dei viuentis, vbi *Iesus Christus* Filius Dei viui apparere dignatur, & seipsum immolare æterno suo Patri incruentè, sicut olim in monte Sion semel fecit cruentè? Si nomen *Sion*, i. *Speculam* significare dignoscitur, & mons sublimitatem; certè hic contemplari & speculari oportet omnium mysteriorum mysterium altissimum. Quod qui nobis tradidere Apostoli, non doctas fabulas sunt sequuti, sed notam nobis facere Domini nostri Iesu Christi virtutem & præsentiam hic occultam, speculatores facti illius magnitudinis, in qua accipiens à Patre honorem & gloriam, vox magnifica ad eum delapsa est: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite. Quem postea iuxta hoc Patris præceptum in monte Sion in cœna vltima attentis mentis corporisque auribus audientes, disertis verbis pronunciantem audierunt: Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus. Sed ipsi ibidem præceptum idem peragendi vsque in finem sæculi acceperunt, tam pro se, quàm pro suis in Sacerdotio successoribus. Igitur quoties idipsum peragitur, montis Sion, & mysticæ actionis in ipso primum exercitæ memoria viua renouatur. At tunc verum est de filiis Ecclesiæ ad hoc mysterium piè contemplandum accedentibus: accessistis ad Sion montem, & ciuitatem Dei viuentis.

Secundò, an non ibi Ierusalem cælestis, & multorum millium Angelorum frequentia? Quid est Ierusalem, nisi visio pacis? Defecit & cessit Ierusalem terrena, successit Ierusalem cælestis, quæ est vel Ecclesia Militans per fidem & spem, aspirans ad visionem æternæ pacis, vel Ecclesia Triumphans in illa iam pace securè regnans & exultans.

Quoties igitur ad Missæ sacrificium accedit fidelis, se de ciuibus Ierusalem sanctæ esse protestatur, membrumque Ecclesiæ Catholicæ, in qua, & à qua sola hoc sacrificium Deo viuenti offertur, in quo præsens fidei oculis videtur, & adoratur Deus pacis Iesus Christus, qui per sanguinem suum pacificauit, siue quæ in cœlis, siue quæ in terris, cuius quidem pacis vt particeps sit plebs fidelis, frequentia & feruentia vota ibi emittuntur à sacerdote & ministris.

Protestatur quoque qui sacrificio interest, se per fidem & spem accedere ad Ecclesiam Triumphantem, ac in medio ciuium illius se iam esse, qui Regem hic suum adorant. Vnde pronunciat illud: In medio Angelorum psallam tibi, & adorabo ad templum sanctum tuum. Frequentiam enim spirituum cælestium tunc adesse iam sæpius dictum est, & demonstratum.

Tertiò, an non *Ecclesiam primitiuorum qui conscripti sunt in cœlis*, accedere censetur quilibet Christianus in Missa per vnionem & communicationem sanctam, quam percipit ibi cum meritis primogenitorum filiorum Dei, hoc est, Apostolorum & primorum fidelium ac Martyrum? Hi nempe iam vita functi, in cœlis conscripti ciues regnant, quia cum Christo victimas sese obtulerunt, & pro illo vitam & sanguinem profuderunt.

De his agit sacerdos dum nomine totius plebis in Canone dicit: *Communicantes, & memoriam venerantes imprimis gloriosæ semper Virginis Mariæ, sed & beatorum Apostolorum & Martyrum tuorum Petri & Pauli, Andreæ, Iacobi*: Quasi dicat; Nos quidem qui ad illam patriam adhuc in via peregrinantes ambulamus, communionem cum sanctis qui iam peruenerunt, per eundem fidei spiritum & vinculum charitatis, quo eis nectimur, obtinemus.

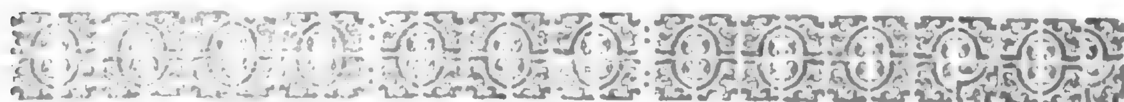
Ideo horum nos memoriam veneramur, tibi gratias agentes pro eorum victoria, quos spiritus tui munere cùm imbelles essent, roborasti, vt fortiter dimicarent, quorum meritis consociari, & precibus adiuuari postulamus. An non hoc est de fide & voto ad Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cœlis, accedere?

Quid aliud etiam est accedere ad spiritus iustorum perfectorum, quàm aggregari sanctis & beatissimis Angelis, Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Martyribus, & Iustis omnibus, qui perfecti in hac vita, per gratiam iam consummatam perfectionem acceperunt per gloriam & beatam visionem? Cum quibus nobis societas inest, quia eiusdem Ecclesiæ Dei, eiusdem corporis mystici membra sumus, idem corpus Christum agnoscimus. Et quia illa iam membra perfecta consummatione & fœlicitate secura capiti adglutinantur, ideo in Missa postulamus, vt infirmioribus membris compati velint, illaque adiuuare, vt & perfici possint, & glutino inuisibi spiritus gratiæ ita in præsenti cum capite suo connecti, vt in futuro gloriæ perennantis fœdere copulentur, spiritibus & mentibus beatis, iustisque perfectis connumerari.

Quartò denique, quid est accedere *ad Iudicem omnium Deum & Mediatorem Testamenti noui Iesum ad aspersionem sanguinis melius loquentem quam Abel*? nisi adorare illum sub symbolis sacramenti latentem qui manifestè veniet constitutus à Patre Iudex viuorum & mortuorum, iniquis supplicia, iustis præmia decreturus æterna? Quem quidem modò nunc Mediatorem accedimus & agnoscimus, vt præueniamus Iudicem, amplectitur misericordiam, quam vox sanguinis noui Testamenti imploret, quia Pater eum

constituit propitiatorem in sanguine suo: vindictam à nobis deprecamur, & clamorem effugere optamus; quem in fine cœlum & terra, crux & sanguis eius dabit contra rebelles & insensatos peccatores. Tunc enim resumet Iudex iram, & sanguis eius vocem instar Abeli, in cœlum clamantem, cùm modo sit sanguis redemptionis, sanctificationis, ablutionis, propitiationis, aspersionis sanctæ, & expiationis perfectæ. Ideo mysticè in sacrificio quotidie funditur, & vt sacratissimum noui Testamenti libamen Deo offertur ad propitiationem: Mysticè illo fideles assistentes adsperguntur, ad peccatorum expiationem & sanctificationem. *Quod si sanguis taurorum & hircorum, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quantò magis sanguis Christi qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis adseruiendum Deo viuenti?* Itaque hoc sanguine filij conspersos non potest non oculis misericordiæ & pietatis suæ Pater inspicere, cui cùm Missæ Hostia inclamamus: *Protector noster aspice Deus, & respice in faciem Christi tui.* Nec Filius nos hic potest despicere, sciens se Mediatorem noui Testamenti per suum sanguinem, sine quo non fit peccatorum remissio, cui etiam supplices hic genua cordis & corporis flectimus, dicentes: *Verè tu es Deus absconditus, Deus Israel Saluator: Te ergo quæsumus, tuis famulis subueni, quos pretioso sanguine redemisti.*

Confirmat hæc omnia quæ dicta sunt sanctus Chrysostomus, & inuitans ad attentionem sublimem astantes Missæ sacrificio sic ait: Dum conspicis Dominum immolatum, sacerdotem sacrificio incumbentem, & turbam circumfusam pretioso illo sanguine intingi ac rubefieri, etiamne te inter mortales versari atque in terra consistere censes? An non potius in cœlum transferris, & carnis contagionem omnem abiiciens, mente pura circumspicis quæ in cœlo sunt? O miraculum, ô Dei benignitatem, qui cum Patre sursum sedet, in illo ipso temporis articulo hominum manibus pertractatur, ac seipsum tradit volentibus excipere!

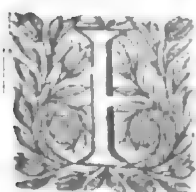

APPENDIX DE DEVOTIONE ERGA VENERABILE SACRAMENTVM, SVB TITVLO ARBORIS VITÆ, & duodecim fructuum eius.

In ipso vita erat, & vita erat lux hominum. IOAN. I.

PROLOGVS.

Descriptio huius Arboris, ac loci in quo oritur, EX APOC. 21. & 22.

IN medio plateæ eius, & ex vtraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim per menses singulos reddens fructum suum, & foliis ligni ad sanitatem Gentium, Apoc. 22. Sub schemate huius arboris vitæ, cui totam tuam pietatem dicari opto, rursus decreui te plenius alloqui de Eucharistico sacramento, eiusque effectibus. Ad eius ergo fructus degustandos te inuito, nec te, vt spero, inuito. Olim Vestales Virgines capillos suos tondentes dicabant eos Arbori Lotos, teste Pierio, vnde & arbor capillaturæ dicebatur: erat autem ferax fructuum suauissimorum, ita vt qui gustarant allecti dulcedine diuelli ab ea non possent. Arbor hæc de qua agere exordior, omnino fructifera est, copiosos suauissimosque fructus per singulos menses parit. Illi capillos tuos dicare conuenit, hoc est, omnes tuas cogitationes & affectus, quorum capilli symbolum gerunt. In eiu fructuum eius oblectari te frequenter decet, nec ab illa facilè diuelli.

Sed vt penitius singulas mysticæ huius arboris prærogatiuas dispicere possis, oportet locum in quo oritur, modum quo oritur ex Apoc. lib. edifscere. Desidero igitur cum dilecto discipulo in montem illum sublimen & mysticum deducere, ex quo ciuitas noua, ciuitas lucis & gloriæ plena, eius aspectui clarè fuit proposita. Ascendamus, & eadem, præeunte illo, vestigia premamus. Nec aberrare poterimus, quia Angelus Dux est: nec spe frustrabimur, omnia perspiciemus, omnia intelligemus, illo nobis ea demonstrante, illo nobis ea explanante. Sed priùs oculos aperi, & nouam lucem implora, ad illius radiantem pulchritudinem irretortis oculis contemplandam. Tu igitur, ô Pater luminum! obtusam & imbecillem mentis nostræ aciem axacue & confirma: reuela oculos nostros, vt consideremus tua mirabilia, & à sæculis abscondita mysteria: donec plenius ea dones intueri in æternitate, quando videbimus lumen in lumine, & vitam in fonte vitæ.

Itaque, ô fili lucis! desuper infuso tibi lumine, ciuitatē hanc nouā contemplare. Et primo quidem intuitu aduerte, ipsam esse descendentem de cœlo, adornatam instar Sponsæ in die desponsationis ac lætitiæ cordis sui, vt placeat oculis Sponsi: habere quoque *Claritatem à Deo, similem lapidi pretioso,*

Secundò, vlterius sagaciter ex omni parte circumspiciens, numera portas, & inuenies duodecim: *Ab Oriente porta tres, & ab Aquilone porta tres, & ab Austro porta tres, & ab Occasu porta tres.* In portis Angeli duodecim, tanquam fidei custodes & vigiles, aut certe tanquam Principes inclyti ad introeundum & commorandum vultu sereno, cunctos illectantes, & inuitantes. In frontispicio portarum legere potes nomina duodecim filiorum Isaac, aureis inscripta litteris.

Tertiò, filiorum Ciuitatis non solum superficie tenus attendere, sed vsque ad fundum illius mentis tuæ acie penetra, & reperies *duodecim fundamenta, & in ipsis, duodecim nomina Apostolorum Agni,* magnifice insculpta. Sunt vero hæc fundamenta, instar gemmarum, rutilo colore conspicua.

Quartò: locum speciosum & spaciosum, in quo sita est hæc Ciuitas, oculis tuis lustra, & in medio videbis, *Fluuium aquæ viuæ, splendidum tanquam crystallum, procedentem de sede Dei & Agni*, grato & sinuoso flexu fluitantem.

Denique contemplare id cuius gratia primario te in montem ascendere velut: in medio scilicet plateæ ex vtraque fluminis parte, *Lignum Vitæ, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum & folia ligni ad sanitatem gentium.* An non hæc Ciuitas digna est seria & perspicaci contemplatione nostra? An non digna quæ ab Angelo duce monstretur? An non digna quæ ab Angelo interprete explicetur? Quid ergo de his omnibus dicemus?

Primùm diuino lumine freti exordiamur, & dicamus fulgidam hanc Ciuitatem, Ecclesiæ statum luminosumque decorem, quodam velut in schemate repræsentare. Hæc modo adhuc Militans, viam carpit præuio lumine gratiæ; postmodum triumphans quiescit in lumine gloriæ. Sola hæc sibi hunc specialem vendicat honorem, quod *Sponsa Dei, Sponsa Agni, Sponsa Christi* nominetur, initiata quodam sponsalitio fœdere in terris, perfecto matrimonio ac consummato hymenæo copulanda in Cœlis. Dicatur verò Ecclesia præsens & militans descendere de Cœlo quia (interprete Bernardo) ad instar cœlestis & ornata est, & ordinata. Sicut enim cœlestis ex Angelis constat, inter quos sunt diuersi gradus, ordines, ministeria & officia: quia aliqui assistunt, alij illuminant, alij purgant, alij in ministerium mittuntur: ita in Ecclesia Dei diuersi sunt gradus, ordines, functiones. Aliqui enim diuinas laudes decantantes Deo assistunt, aliqui prædicationi verbi incumbunt ad illuminandas animas, alij per Sacramentorum administrationem eas à peccatis expurgant. Rectè ergo Ciuitas hæc de Cœlo descendens dicitur, quæ in se Hierarchiæ cœlestis speciem quandam exprimit & imaginem. Adde ex Origene, illam è Cœlo descendere, quia tota cœlestis est conuersatione, prout patuit initio in prima æua eius ætate.

Secundò, dicamus duodecim Ciuitatis huius portas, Apostolos duodecim designare, quorum prædicatio & doctrina, nobis ingressum dedit ad fidem & Ecclesiam. Nec mireris etiam Angelos duodecim portis adstare vt excubitores, aut præsidere vt Principes; Apostoli specialiter Angelico adiuti fuere ministerio, ad fidei propagationem, orbisque conuersionem. Si enim cuique fidelium assignatus est Angelus, multo magis Fundatoribus Ecclesiæ, & Euangelici verbi seminatoribus, consentaneum fuit Angelos esse coadiutores. Et quia qui Ciuitatem hanc inhabitant, ex omnibus mundi partibus collecti sunt, idcirco etiam ibidem dicitur: *Ab Oriente porta tres: ab Aquilone porta tres: ab Austro porta tres: ab Occasu porta tres.* Sunt tres in vnoquoque latere, ob mysterium Trinitatis, quod electi in terris fide confitentur, in cœlis facie ad faciem intuentur. Quod autem in portis nomina duodecim tribuum Israël conscripta asseruntur, indicat Ciuitatem hanc constructam esse non solùm pro Gentilibus, sed pro Filiis Israel. Imò in duodecim tribubus Filiorum Israël, omnes electi intelligendi sunt, qui filij Israël non carne, sed spiritu, & benedictione appellantur.

Tertiò, dicamus duodecim fundamenta muri Ciuitatis, instar gemmarum rutilantia, esse eosdem Apostolos, eò quod hi & portæ & lapides fundamentales sint. Portæ quidem, quoniam per ipsos ingredimur in Ierusalem nouam, Fundamenta autem, quia super eorum doctrina & sanguine Ecclesia cœpit solidâ initiari compagine: adeò vt nec vires inferi, nec omnes impetus Satanæ, eam potuerint conuellere, aut labefactare.

Quartò, dicendum est fluuium illum amœnum, qui procedit de sede Dei & Agni, Spiritum sanctum designare, qui à Patre Filioque procedit, non vt genitus, sed vt impulsus, vt amoris fluuius. Cernitur verò vt in medio fluitans, id est, Ecclesiam militantem ex vna parte, Ecclesiam triumphantem ex altera, donis suis & charismatibus, quasi sacro alluuio, perfundens & fœcundans.

Quod ad Arborem Vitæ spectat vtraque ex fluminis parte, Christum repræsentat. Producit ipse fructus gratiæ citra flumen, hoc est, nobis in vita præsenti adhuc degentibus: Producit fructus gloriæ vltra flumen, electis scilicet in alterâ ripâ, & vita beata commorantibus. Huic mysterio paululum nobis inhærendum est, sigillatim explicandum, ac videndum, quomodo duodecim fructus producat, durante peregrinationis ac militiæ nostræ statu præsenti. Ad id modò attentam arrige aurem, erige mentem, Fili lucis vt lux & vita crescat semper in te, diffusa ab Arbore lucis & vitæ.

Diuino itaque Sacramento fructus duodecim attribuimus: & numerus iste perfectus & mysticus, frequenter in litteris sacris vniuersitatem significans. Vnde cùm hic sacrum eloquium asserit, *Lignum vitæ duodecim fructus ferre,* vult omnis generis fructus designare. Et quidem verum est, omnis generis fructus in hoc Sacramento reperiri, specialiter tamen recensemus duodecim, ad quos cæteri referuntur, & in illis censentur comprehensi. Dicamus verò hoc Lignum reddere fructus per singulos menses, hoc est omni tempore, in Hyeme, in Æstate, in Autumno, in Vere semper nouos, semper gustui comedentium gratos, quasi singulis mensibus renouatos. Et sicuti nouos ac recentes semper parit fructus, ita semper frontibus floribusque vernans est. Grandinum crepitantium turbo aut incursantium ventorum impetus, arborem hanc marcescere non facit: nec virorem aut decorem lædit: floresque vel fructus eius excutit. Explico id apertius: diuinum hoc Sacramentum ex eo tempore quo in Ecclesiæ florido Horto Dei manu consitum est, frequenter pati debuit Aquilonis debacchantis turbidos flatus, quia multæ contradictiones, hæreses, persecutiones, in illud impegerunt. Spiritus Satanæ inferorum portis erumpens, illud cum cespite suo radicitus conuellere nisus est. Verùm, tantùm, abest, vt nocumentum intulerit, quin potius inde factum est, vt Arbor firmiorem profundioremque iecerit radicem, & flores fructusque ampliores quaquauersum protulerit; ita

vt de illa occinere possimus illud Prophetæ: *Operuit montes vmbra, & arbusta eius Cedros Dei: Extendit palmites suos vsque ad mare, & vsque ad flumen propagines eius.* Persecutionibus enim increuit eius gloria: exindè amplius honoratur, adoratur, & vis eius agnoscitur. Ad vmbram illius gratissimam occurrunt volucres Cœli, vt pascant, apricentur, nidulentur. Aduolant cœlestes homines, & electæ mentes, vt fructum carpant, & ab æstu sæculi vlulante refrigerium inueniant.

Aduerte ergo vlterius, & oculos coniice in locum in quo consita est Arbos ista. Non enim in loco est inaccesso, maceria aut spinosis sepibus circumcincto: sed in medio Ciuitatis est, in loco publico, ad quem confluunt quicunque voluerint, cuiuslibet sortis, ordinis, gradus, nationis. Id verò nobis apertè indicat omnes cuiuslibet conditionis æquè ius habere, æquè inuitari ad arboris huius fructus carpendos. Accedite igitur Senatores, Magistratus, Consules, Optimates, Principes, Reges. Accedite Ciues, Mercatores, Opifices, Plebei omnes. Accedite sapientes cùm idiotis, pusilli cum magnis, inopes cum opulentis, mulieres cum viris. Floridæ & fœcundæ arboris huius fructus vos alliciant, & specie, & sapore: æquale ius vobis competit, nemo excluditur, fructus communes sunt. Quod si variis obuoluti negotiis vos excusetis, nec singulis aut diebus, aut hebdomadis, accedere vobis integrum est: saltem singulos menses ne præterite, quibus fructus nouos potestis colligere, fructus, cor & animum vestrum renouare potentes, si gustum & palatum benè purgatum afferatis. Et si nec hoc licet, vel saltem accedite ad Arboris huius Sacramentum, pio intuitu & animo collecto in Missæ sacrificio contemplandum, cibique huius orexin in vobis suscitandam. Nam vel solus aspectus pius, ac desiderium, fructum aliquem adfert. Virtutem eius præsentiscimus, non solùm comedendo effectu reali: sed etiam per votum optando, affectu efficaci: & hoc est spiritualiter manducare, quod faciendum his qui Sacramentaliter & realiter nequeunt.

Sed contemplemur nunc particulariùs Arboris huius fructus, consideremus speciem, pulchritudinem, vtilitatem, bonitatem, vt ad eorum esum illiciamur.

CAPVT PRIMVM.

Fructus primus Eucharistici Sacramenti, gratia sanctificans.

PRimus fructus huius Arboris est gratia sanctificans? Illius incrementum certò accipit, qui debita cum dispositione accedit. Hæc gratia, ô Fili lucis, animæ lux est, *datumque optimum, & donum perfectum descendens à Patre luminum*: Fructus nobilissimus ac pretiosissimus est, quo *diuinæ reddimur consortes naturæ.* Licet verò per alia etiam Sacramenta hoc donum nobis communicetur, longè tamen copiosiùs per istud. Hic enim, vt canit Ecclesia, *Mens impletur gratia.* Quid ita? Quia continetur is qui fons est & origo omnis gratiæ: & quia Passio eius, quæ est principium efficax omnium cœlestium donorum, specialiter hic repræsentatur. Nemo ignorat in fonte longè vberiorem aquæ copiam contineri, quàm in riuulis ab illo fluitantibus. Lumen in sole plenius est quàm in astris à sole lucem mutuantibus. Vita perfectior est in corde & capite, quàm in aliis membris. Arbos plus vigoris habet in radice & trunco, quàm in ramusculis. Verè porrò dicimus, Sacramentum hoc inter cætera fontem esse inter riuulos: solem inter sydera: caput aut cor inter membra: arborem inter ramos, aut arbusta. An mirum igitur, si gratia hic copiosiùs hauritur, quàm in cæteris Sacramentis? Qui ad fontem accedit, si vas sufficienter capax attulerit, tantum haurire potest, quantum voluerit: Ex parte fontis non est defectus, si non sit ex parte vasis. In hoc mysterio continetur fons aquæ viuæ, & quidem inexhaustus, de quo omnes inuitantur bibere & haurire. Hic inclamat Christus: *Si quis sitit, dabo ei aquam vitæ gratis.* Accede igitur cum desiderio inhians, sitibundus, anhelus, & dic cum Samaritana: *Domine, da mihi hanc aquam*: Dic cum Dauide olim sitiente. 2. Reg. 23. *O quis mihi det potum aquæ, de cisterna quæ est in Bethleem!* Hæc vtique est Cisterna quæ oritur in Bethleem, hoc est in domo panis de illo qui panis cœlestis est, & fons simul trahens originem. Oportet igitur nos afferre vasa ampla & capacia, & abundanter haurire hic aquam viuam, aquam salutis, *aquam salientem in vitam æternam.* Audi Cyprianum eleganter hac de re disserentem: *In capessendo cœlesti hoc munere, nulla mensura vel modus est: profluens spiritus largiter, nullis finibus premitur, nullis limitibus coercetur, manat ingiter, exuberat affluenter, nostrum tantùm sitiat pectus, & pateat, quantum illuc fidei capacis afferimus, tantum gratiæ inundantis haurimus.* Apoc. vlt.

Sed forsitan scire optas pleniùs, vnde originem habeat aqua illa vitæ? Hoc te docebit S. Chrysostomus, monens vt accedas tanquam bibiturus ex vitali costa Iesu Christi Crucifixi, viuificum liquorem scaturientibus venis semper producente. Origo itaque huius liquoris viuifici, latus est Christi, latus Adæ secundi in cruce soporati, latus saluatoris, latus illius, *qui venit per aquam & sanguinem*, salutare nobis lauacrum & poculum exhibiturus. Iterùm dico, origo illius est augustissimum Diuinitatis Sacrarium perfossum & apertum, siue cor amore transfixum, venam vitæ tibi exhibens, vt sugas quantum volueris, & *haurias in gaudio aquas Redemptionis, de fontibus Saluatoris*; vt sis participans omnibus eius meritis, per passionem & sanguinem acquisitis.

En igitur primus fructus, quem colligere licet de nostra Arbore vitæ: Gratia scilicet sanctificans, quæ tribuit vitàm animæ, & ob hanc gratiam Sacramentum hoc vocatur Arbor vitæ, Fons vitæ, Panis vitæ. Propter hunc fructum gratiæ, de hoc mysterio agens Redemptor, dicebat: *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Ioan. 6.

CAPVT SECVNDVM.

Fructus secundus, augmentum fidei.

SEcundus fructus est mentis illuminatio, augmentumque fidei. In memoriam enim te reuocare oportet, ô fili lucis, id quod aliquoties iam insinuaui: fructus scilicet huius Arboris esse fructus lucis; de quibus dicit Apostolus: *Fructus autem lucis est in omni bonitate & iustitia & veritate.* Is qui continetur hos sibi honoris titulos vendicat.

Splendor paternæ gloriæ: De luce lucem proferens:
Lux lucis, & fons luminis: Dies diem illuminans.

Communicat igitur hic lumen suum, vt dirigantur pedes nostri in viam pacis, bonitatis, iustitiæ, veritatis, æternitatis: & vt fugiamus tene-

bras erroris, malitiæ, ignorantiæ, cæcicatis æternæ. Imò hac luce nobis ostendit *laqueos, quos abscondderant superbi spiritus in via qua ambulamus*, vt illis nos inuoluant, & in perditionis caliginosum iter pelliciant. Quapropter crede mihi Fili lucis: Nullæ animæ de cœlesti & interiori participant claritate, nisi quæ frequenter huic Sacramento luminis, huic Arbori lucis, communicant. Certè non est dubium in iis locis vbi Sacramentum hoc frequentatur, maiorem esse diuinarum rerum notitiam, hominésque in bonis eligendis, & malis fugiendis, esse circumspectiores. Itaque, cum de negotio aliquo salutem concernente tibi deliberandum est, huc recurre, & quoscumque de vitæ statu consultantes ad idem adhortare: vt depulsa omni caligine, benedicat hic eis ille, qui est vita, & lux hominum, *ac illuminet vultum suum super eos, vt cognoscant in terra viam Domini, & salutare Dei nostri.* Nihil enim ad id efficacius participatione sacrificij Eucharistici, de quo verum est: *Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.*

Quantum ad fidem, lumen eius increscit hoc Sacramento, cui nomen, *Mysterium fidei.* Quapropter, quoties contingit scrupulis, dubiis, anxiáque vacillatione, te inuolui, accede cum fiducia, & dic cum illo qui offerebat puerum habentem spiritum mutum, quo agitabatur: *Credo Domine, adiuua incredulitatem meam.* Multi anxiis scrupulis, ac dubiis implexi, in errores & hæreses prolapsi fuissent, nisi frequenti Communione corroborati & illuminati interiùs fuissent. Exemplum nobis huius rei suppeditant, duo discipuli in Emaüs peregrini. Non agnouerunt hi Dominum, licet in itinere de scripturis disserentem, & mysteria aperientem. Ignitum quidem Domini eloquium, scintillam quamdam noui amoris, cordi eorum sopito suscitare videbatur: *Nonne* (inquiunt) *cor nostrum ardens in nobis erat, dum in via de scripturis loqueretur?* Attamen obnubilabat eos mentis quædam caligo, & de Resurrectionis fide vacillatio. Ambulabat cum eis fax veritatis, nec plenè illuminati sunt, donec tandem mensæ assedit, *& cognouerunt eum in fractione panis.* Tunc disruptum fuit velamen, quo eorum cor opertum fuerat, & dissipato omni vacillationis ac dubietatis nubilo, lux veritatis clarissimè affulsit. In hac autem fractione panis, Sacramenti nostri aut realis præsentia, aut certè figura & symbolum continebatur, & effectus designabatur, vt docent Sancti Patres.

Sed & hic maximè admirabile est, quod hoc Sacramentum ab infidelibus, quandóque sumptum eos illuminarit, & ad fidem adduxerit. Audi ex Luca Pinello Societ. Iesu Theolog. Historiam memorabilem: Exemplum, inquit, commemorabo, quod ipse oculis meis conspexi Romæ Anno 1563. In Xenodochio S. Ioannis Lateranensis, adolescens quidam Turca annorum viginti, qui Ancona, vbi aliquandiu cum patre mercatore Turca vixerat, huc perfugerat. Et cùm aliud perfugium non haberet, Nobili cuidam seruire cœpit, quo cum adibat templa, intererátque Sacro; & quia Italicam linguam callebat, ab omnibus reputabatur Christianus. Post aliquot menses, ægrotare cœpit, & mittitur à Domino ad Hospitale. Recipitur cum conditione, vt secundum Hospitalis leges paret se ad Confessionem & Communionem. Adolescens, ne reiiceretur, conditionem acceptat, non patefaciens se esse Religione Mahumetanum: Res mira. Simul ac Corpus Domini sumpsit, maximâ contentione animi postulauit Baptismum, palam affirmando se esse Turcam. Præfecti Xenodochij existimantes eum alienatum à mente, vocarunt me (eram tunc comes Patris cuiusdam, qui festis diebus in Xenodochio concionabatur) vt redderem eum quietum. Adolescens repetiuit quod dixerat, méque obsecrauit, vt porrigerem sibi Baptismum: se enim tantum ardorem interiùs sentire, vt diutiùs quiescere non posset. Sacellanus re diligenter examinatâ, videns eum circumcisum, Sacro Baptismo lustrauit, & mox tranquillior factus est, ac postero die spiritum Deo reddidit. Hæc Pinellus.

CAPVT TERTIVM.

Fructus tertius, excitatio spei.

Tertius fructus est spei excitatio. Spes nostra sita est in meritis Christi, illa autem hic maximè communicantur, dum corpus sanguinem, diuinitatem, nobis communicat. Quomodo spes nostra amplius posset vel excitari, vel animari? Meritò ergo quisque fidelis dicere hic potest cum Propheta: *Ecce Deus meus, Saluator meus, fiducialiter agam, & non timebo: fortitudo mea & laus mea Dominus, factus est mihi in salutem.*

Olim Rex Dauid persentiebat animum suum quodam tristitiæ ac diffidentiæ nubilo obductum deiectúmque, insultantibus ei inimicis, & dicentibus, *Vbi est Deus tuus?* At seipsum suscitans, obrepentémque torporem excutiens ait: *Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei & Deus meus.* Et iterum in fiduciam sese erigens ait: *Transibo in locum Tabernaculi admirabilis, vsque ad domum Dei, in voce exultationis & confessionis in sono epulantis.* Quam aptè hæc omnia conueniunt Christianis, dum ab inimico salutis quodam diffidentiæ languore obnubilantur. Si enim anxietates obiicit & dicit; *Vbi est Deus tuus?* Respondeant ipsi: Ecce Deus meus in Sacramento, in Tabernaculo admirabili, sub specierum velo. Transeant vsque ad domum Dei, Sacram Eucharistiam sumant in voce exultationis & confessionis, in sono epulantis. Tunc dissipabitur caliginosus ille fumus, diffidentiam ingerens salutis: euanescet ad præsentiam illius, qui suum nobis tradit corpus in pignus salutis in arrham promissionis: Ibi dicit animæ, *Salus tua ego sum.* Ibi respondet anima, *Salutare vultus mei, & Deus meus.* Nullibi ita spes excitatur ac in hoc mysterio. Nullibi homo opportuniùs potest occinere illud: *In te Domine speraui non confundar in æternum: Esto mihi in Deum protectorem, & in domum refugij, vt saluum me facias. Quoniam fortitudo mea & refugium meum es tu, & propter nomen tuum deduces me, & enutries me.* Vtique hic domus refugij, hic arx & fortitudo omnis Christianorum: hic gratia deducens, gratia reficiens & enutriens, gratia fortificans & protegens, gratia perducens & saluans. Sic vis vtriusque Nominis Domini, quod est Iesus & Christus, eiúsque efficacia hic maximè eluceſſit: dum ex bonitate sua enutrit nos pane vitæ, & vngit oleo sanctificationis & gratiæ, dum deducit ad salutem speciali auxilio, educitque de Satanæ laqueo, & tandem reducit de sæculi auxilio, illuc restituens hominem, vnde traxit originem.

CAPVT QVARTVM.

Fructus quartus, Ardor charitatis.

QVartus fructus est ardor charitatis. Nec mirum si in hoc mysterio experitur animus ardentem charitatis flammam, quandoquidem hic domicilium suum figat sacri Deus amoris: & licet absconditus ibi, quandoque tamen se manifestat, congerens carbones ardentes, & iaculans sagittas acutas & ignitas in corda filiorum hominum. O Fili lucis, quàm dulciter ardet ignis ille, quàm secretè lucet, quàm desideranter adurit! Animus noster dum dignè accedit, fit velut rubus ardens igne, sed incombustus: quia hic ignis non consumit, sed consummat & perficit: non destruit, sed instruit, non in cineres, sed in Deum conuertit. Hic ignis omnem vitiorum scoriam erodit, omnem veterum delictorum rubiginem eradit, vasa electionis conflans. Quàm multas animas in hoc Sacramento ardentis amoris, ardentes & Seraphicas sibi efficit Deus? Lege vitam Francisci, Bonauenturæ, Thomæ Aquinatis, Catharinæ Senensis, Theresiæ, Caroli Borromæi, & plurimorum aliorum etiam nostri sæculi: & videbis, quomodo frequenti vsu panis huius cœlestis, toti igniti effecti sunt, & Deiformes: ita vt ardor ille Seraphicus se intus coarctare non potens, etiam exterius se diffunderet, & totum orbem suis flammis succendere optaret.

Audi vocem cuiusdam sanctæ Virginis: *O Deus! ò amor! ò excessus amoris! Da mihi tantam vocem quæ audiatur ab Oriente vsque ad Occidentem, à Cœlo vsque ad inferum, vt te amorem omnibus inclamem, vt ab omnibus & agnoscaris, & ameris, tanquam sacri Deus amoris.*

Hoc tibi certò persuadeas, ô Fili lucis, neminem post Christum ad apicem perfectionis & diuini amoris ascendisse, nisi mediante hoc Sacramento, tanquam scala mystica, per quam ad Deum conscenditur, & pertingitur ad culmen virtutis & pietatis. Ideò de hoc Sacramento agens B. Augustinus, inclamat: *O Sacramentum pietatis, ò signum vnitatis, ò vinculum charitatis*: Et hoc experientia satis notum est, maiori zelo salutis, amplioríque feruore charitatis, in rebus diuinis illos ferri, qui student debita cum præparatione Sacramentum hoc frequentare: & quanto frequentiùs accedunt, tanto maiorem famem, flammámque patiuntur.

B. Catharina Genuensis diebus penè singulis communicabat: cùm aliquo die impedita non posset illum in luctu, & animi quodam nubilo, interiùs angustias patiente, transigebat. Quadam nocte cùm somniasset se communicare non posse, excitata, lacrymis immadentem se reperit. Et id quidem admirata est, nam ad lacrymas durior erat: sed desiderium ardens cœlestis huius cibi lacrymas ciebat. Cùm inter manus Sacerdotum cœlicum hunc panem intueretur, excitato in se ignito desiderio anhelans, dicebat: *Citò, citò in cordis mei profundum panem hunc immittite, quandoquidem eius sit sacrum alimentum.*

Cùm Missæ Sacrificio interesset, ita cum Sponso suo interiori mentis occupabatur alloquio, vt nec verbum vllum exteriùs prolatum perciperet: attamen cum tempus Communionis instaret, subitò quasi de somno excitata, dicebat: *O dilecte mi Sponse, ita te frui opto in hoc mysterio, vt licet mortua iacerem, ad te recipiendum suscitanda viderer. Et si mihi hostia non consecrata præberetur, illam sapore discernerem, gustuque interiori, multo melius quam vinum ab aqua discernitur.* Hæc ex cap. 3. & 4. vitæ eius.

Flamma charitatis, frequenti Communione accensa, hoc excitabat desiderium, hæc mirabilia operabatur in hac Virgine Sancta. Si tu quoque, ô Fili lucis de hac charitatis luce ac flamma optas participare, ad hunc mysticum Rubum in quo latet Deus noster, frequenter accede. Optat hic terrena nostra corda succendere, terrestrémque humorem hoc suo igne excoquere, vt iam pura sint luminosa, ex frigidis ignea, ex tepidis flammantia, non solùm amore Dei, sed & zelo salutis proximi.

CAPVT QVINTVM.

Fructus quintus, Vnio specialis cum Christo.

QVintus fructus est vnio specialis cum Christo, per quam fit vt homo non solùm vnus spiritus sit cum eo, sed & quodammodo vna caro. Et hic est proprius effectus huius Sacramenti, quia cum alia Sacramenta habeant suos speciales effectus, propter quos augmentum gratiæ conferunt, & specialia alia auxilia ad certum finem destinata: Sacramentum istud per se primò ordinatur ad perficiendam vnionem cum Christo & corpore eius, secundum illud Apostoli: *Vnum corpus multi sumus, qui de vno pane & calice participamus.* Cum itaque hic communicetur nobis caro & sanguis, anima & diuinitas Christi, consequens est nos illi coniungi, vnumque cum eo fieri. Primò quidem secundum spiritum: *Qui enim adhæret Domino, vnus spiritus efficitur cum eo*: Deinde etiam secundùm carnem, quia vt idem Apostolus dicit ad Ephes. 5. *Membra sumus corporis eius, de carne & ossibus eius.* Nempe communicamus carni, communicamus & diuinitati: sicque in ipsum Christum transformamur vnione admirabili, ob quam quisque potest dicere cum Apostolo: *Viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Christus.*

Beatus Augustinus hac de re sic loquitur: *Norunt fideles corpus Christi, si Corpus Christi non negligant esse: fiant Corpus Christi, si volunt viuere de Spiritu Christi. De Spiritu Christi, non viuit, nisi Corpus Christi: Qui vult viuere, habet vbi viuat; habet vnde viuat, accedat, credat, incorporetur, vt viuificetur.* Hæc Augustinus. Incorporatio itaque fit in hoc Sacramento quantum ad perfectionem, inchoatur autem in Baptismo, dicente Apostolo: *Omnes in vnum corpus baptizati sumus*, 1. Cor. 12. Sed aliud est inchoata vnitas, aliud vnitatis perfectio: aliter sponsa sponso per charitatem vnitur, aliter vna cum eo caro efficitur. Hoc Sacramentum est perfectissimæ vnionis, perfectissimæ incorporationis, dum Christiferi efficimur, imò & Christi, manente ipso in nobis, dum & nos in ipso: *Qui manducat meam carnem, in me manet, & ego in eo.* Non potuit perfectiori amoris modo nos sibi vnire, quàm suam sic communicando & carnem & diuinitatem. Vnde & pro illa vnione tam ardenter, tamque instanter orabat Patrem discessurus: *Pater Sancte serua eos quos dedisti mihi, vt sint vnum, sicut & nos. Ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus, ego in eis & tu in me, vt sint consummati in vnum.* His verbis ad hoc Sacramentum videtur respicere Christus, in quo nobis dedit claritatem suam, quam à Patre accepit, hoc est suamnet diuinitatem, vt admirabili

Tract. 10. in Ioan.

Ioan. 17.

modo in nobis existens, secum vniret, & cum Patre.

Ad hanc vnionem bene ponderandam nos frequenter hortantur SS. Patres: quia in illa nostra consistit perfectio, illamque continuò nos oportet respirare, & in hoc Sacramento toto cordis desiderio quærere. Audi Sanctorum monita.

Homil. 61. ad pop. Sanctus Chrysostomus sic loquitur: *Necessarium est, dilectissimi, mysteriorum discere miraculum, quodnam sit, & quare datum. Vnde corpus efficimur, membra ex carne eius, & ossibus eius. Itaque non tantùm per charitatem hoc fiamus, verum etiam ipsi in illam misceamur carnem: hoc namque per escam efficitur, quam largitus est nobis, volens ostendere desiderium quod erga nos habet. Propterea semetipsum nobis immiscuit, & corpus suum in nos contemperauit: ardenter enim amantium hoc est.*

L. 4. in Io. c. 17. Similiter beatus Cyrillus Alexandrinus inuitat ad huius sacramenti frequentem perceptionem, quia Christus dicit: *Qui manducat meam carnem, in me manet, & ego in illo.* Sicut, inquit, si quis liquefactæ ceræ aliam ceram infuderit, alteram cum altera per totum commisceat necesse est: sic qui carnem & sanguinem Domini recipit cum ipso ita coniungitur, vt Christus in ipso, & ipse in Christo inueniatur.

Sed & hanc vnionem ipse Christus quandoque testatus est electis suis, ad hoc sacramentum accedentibus. De sancta Mechtilde sic legimus: Cùm instaret tempus quo Mechtildis virgo dilectum animæ suæ Iesum percepisset, corporis & sanguinis communione, audiuit eum sibi dicentem: *Tu in me, & ego in te, & in æternum non derelinquam te.* Hæc Christus Sponsæ dilectæ. S. Gertrud. l. Reuel. c. 4.

Beatæ Catharinæ Senensi sic quoque loquutum Dominum legimus: *Vt plenius intelligas, ô filia! quàm ardenti desiderio cupiam tecum esse, & magis accendaris ad copulandam voluntatem tuam voluntati meæ, & alta mente considera voluisse me vt vnigenitus meus incarnaretur: insuper parasse mensam maximi & parum agniti sacramenti Corporis & Sanguinis eius, vt in cibum sumentes transformemini in me. At sicut panis & vinum in substantiam transeunt corporalem: ita & vos manducantes ipsum, qui mecum est sub panis & vini specie, in substantiam spiritualem, & in meipsum conuertamini. Illud est quod Augustino seruo meo his verbis dixi: Cibus sum grandium, cresce, & manducabis, nec tu me mutabis in te, sed tu mutaberis in me.*

CAPVT SEXTVM.

Fructus sextus, suauitas spiritualis.

Sextus fructus, est spiritualis quædam suauitas. Etenim cùm Christus Iesus fons sit omnis suauitatis, illa hic in suo fonte gustatur. Hic exhibetur nobis *Panis ille pinguis, qui delitias præbet Regibus*; hoc est, illis qui regio excelsoque animo inferiora hæc contemnunt, adspirantes ad cœlestia. Gustant hanc delitiosam suauitatem, qui reliquerunt allia cepasque Ægypti: hic inueniunt illi dulcedinem cœlestis mannæ. At qui respirant adhuc ad spurium fœtorem Ægyptiacæ seruitutis, immersi terrenis oblectationibus, non mirentur, si huius suauitatis sint exortes; reseruatur etenim illis, qui animæ palatum à corruptis mundi humoribus purgatum afferunt. Et his quidem Gen. 49.

tanta quandoque oblectatio interior exoritur, vt etiam in corpus redundet; adeo vt cum sono epulantis istud resonare possint, *Cor meum, & caro mea, exultauerunt in Deum viuum.* Inclamant hic præ admiratione cum Israëlitis piæ mentes: *Manhu, Manhu, Quid est hoc? Quid est hoc?* Tantam enim quandoque persentiscunt suauitatem, vt eam explicare non possint, sed admirationem pariat tanta bonitatis diuinæ participatio, quam nemo nouit, nisi qui accepit; est enim quædam prælibatio æternæ suauitatis. Et hæc iterum suauitas tantam quandoque in anima vim habet, vt mentem extra se rapiat, ac obliuionem rerum inferiorum inducat.

Audi hac de re Psaltem: *Benedicite Deo, Domino de fontibus Israël. Ibi Benjamin adolescentulus in mentis excessu.* Qui sunt fontes Israël, nisi fontes Saluatoris, ad hauriendas aquas salutis cum gaudio in hoc mysterio, omnibus verè Israëlitis aperti? Qui totam oris latitudinem aperit, vt hic spiritum attrahat ita vbertim impletur, vt sicut loquitur Apostolus *Mente excedat Deo.* Et hoc indicat Psaltes adiungens: *Ibi Benjamin adolescentulus in mentis excessu.* Benjamin idem, quod filius dexteræ: dextera autem in sacris litteris, cælestia & potiora bona designat; sicut & sinistra temporalia & inferiora. Filius igitur dexteræ est, qui cœlestia respirat, & is si apud fontes Israëlis, apud fontes Saluatoris frequens fuerit, hauriens in silentio ibi fluitantes aquas: non solùm sitim extinguet, sed & præ spiritus hausti vehementia, fiet in mentis excessu, quasi à se alienatus, ac totus alius factus.

Vis videre Benjaminos in mentis excessu apud Saluatoris fontes? Audi Bernardum inclamantem, in quadam velut mentis alienatione: *O amor amorum! ô Sacramentum sacramentorum! ô Dulcedo dulcedinum.*

Audi sanctam Monicham, quæ hauriens in gaudio aquas de fontibus Saluatoris, post communionem frequenter exclamabat: *Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Volemus in cœlum, volemus in cœlum, linquamus terram, aiebat illa.*

Attende vitam Francisci, de quo sic testatur Bonauentura: flagrabat erga sacramentum Dominici Corporis, feruore omnium medullarum, stupore admirans maximo illam charissimam dignationem dignantissimam charitatem. Sæpè communicabat, & tam deuotè, vt alios deuotos efficeret, dum ad immaculati Agni degustationem suauem, quasi spiritu ebrius, in mentis plurimum rapiebatur excessum.

Non ita pridem tempore Capituli generalis Franciscanorum Romæ (vt mihi oculati testes fidem fecere) quidam Religiosus Franciscanus in consideratione huius mysterij, subito à mente alienatus est: vt vnius solùm pedis extremitate terram attingens capite, & corpore ita retrorsum incuruus erat, vt deorsum casurus videretur. Cœlum nihilominus fixè suspiciens, duabus horis perstitit hoc situ; multis admirantibus diuinam virtutem, sine qua nullatenus corpus humanum, tali modo sine casu subsistere potuisset. Ipse autem non alienam edebat vocem, aquam hanc, suspiriis anhelantibus intercisam: *Panis angelicus fit panis hominum: Panis angelicus fit panis hominum.* Annon & ipse Benjamin adolescentulus in mentis excessu?

Beata Catharina Senensis multo tempore sola Eucharistia viuebat, nec poterat alium cibum sumere præ illius sapore & suauitate. Sic verò loquuta est quondam Confessario suo: *Cor meum*

ita ardet charitate, vt ignis corporalis præ illo ardore, mihi non ardere, sed frigere videatur: Ac tanto gaudio in mente perfundor, vt me non capiam, imò mirer quod gaudio non disrumpar, & emoriar. Insuper tantùm in me sentio amorem, & zelum animarum, vt omnia tormenta, ac mortem, pro qualibet subire optem, vt eam saluem.

B. Maria Ogniacensis, frequenter hauriens de fontibus Saluatoris per sacram Communionem, tanta implebatur suauitate, tanta reficiebatur fortitudine: vt non solùm anima, sed & corpus sacra illa esca aleretur, per continuos quadraginta dies, sine alterius cibi alimento. Hoc & aliis electis Dei frequentiùs contigit.

CAPVT SEPTIMVM.

Fructus septimus, Fortitudo animæ.

Septimus fructus est fortitudo, quæ ibi datur animæ, etiam vsque ad martyrium. Hæc enim mensa parata est aduersus omnes, qui tribulant nos. Vnde ex illa vires sibi conciliauit Ecclesia iam ab initio, dicens: *Si ambulauerò in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Rem paulò altius repetamus. Mirum planè videri potest, quomodo Ecclesia, instar auroræ tenuibus consurgens exordiis, in crepusculo, ac ortu suo extincta planè non fuerit, & sepulta: quæ toties Iudæorum & Gentilium impetita sit procellis, Hæreticorum exagitata insidiis, Philosophorum ludibrio ventilata. Dicere potest illa: *Sæpè expugnauerunt me à iuuentute mea, sed non potuerunt mihi, meditati sunt inania.* Iam ab incunabulis coacta est depugnare contra vniuersum orbem terrarum, contra principatus & potestates, contra rectores mundi tenebrarum: Coacta sustinere carceres, sartagines, cruces, leones, & innumera pati tormenta, quæ semper noua excogitabat ingeniosa crudelitas. Sic in vnicam fidei scintillam, tot flumina eleuauerunt vocem suam, eleuauerunt fluctus suos: at tantùm abest, vt eam absorbere potuerint, quin & auxerint, & illustrarint. Hæc planè admiratione digna sunt: sed ex parte cessat admiratio, dum attendimus, & agnoscimus Ecclesiam domum illam esse, quam ædificauit sibi Sapientia ludens in orbe terrarum: quæ in hac sua domo septem sacramenta quasi columnas septem excidit, in quarum robore totius Religionis moles ita solida initiaretur compagine, vt nullus eam posset imbriū impetus infringere, nulla fluctuum incursatio labefactare. Denique si attendimus, mensam ibidem à sapientia instructam esse, in eaque vinum miscuisse: Mensuram, teste Psalmista, paratam aduersus eos qui tribulant nos: Vinum quo instar Elephantum (vt olim apud Machabæos) viso vuæ sanguine aduersus hostem accendimur. A fructu scilicet frumenti, & vini mensæ huius, iam ab initio multiplicati sunt fideles. Et nouella Ecclesiæ germina, etiam in medio infidelitatis exorta, tantùm inde roboris perceperunt, vt se statim toto orbe potuerint propagare. Hoc indicat Scriptura de nouellis Christianis, dicens: *Erant perseuerantes in oratione, & communicatione fractionis panis.* Erant vtique sicut nouellæ oliuarum, in circuitu mensæ Domini: & sicut *pulli Aquilæ lambunt sanguinem*, inquit Iob: hoc est, sicut filij Christi, qui instar Aquilæ iam in cœlum ascenderat, & euolarat, sed pullis suis adhuc infirmis sanguinem suum, quo pascerentur, reliquerat: vt fortiores illo effecti, ad ardua possent euolare, ad martyria parati esse. Sic plurimi Christiani mensæ huius epulis saginati, tanquam generosi Christi athletæ, inter candentes prunas, inter crepitantes flammas, inter excarnificantes equuleos, inter effodientes vngulas, læti gloriabantur: & quasi ebrij sanguine Christi, vix dolores aut tormenta sentire videbantur, nullaque pericula reformidabant.

Hoc testatur S. Augustinus de S. Laurentio explicans illud: *Qui manet in me, & ego in illo: Sic enim ait: Quomodo mansit sanctus Laurentius? mansit vsque ad tentationem, mansit vsque ad tyrannicam interrogationem, mansit vsque ad acerrimam comminationem, mansit vsque ad peremptionem: parum est, vsque ad immanem excruciationem mansit: non enim occisus est citò, sed cruciatus est in igne. In illa ergo lenta morte, in illis tormentis, quia bene manducauerat, & bene biberat, tanquàm illa esca saginatus, & illo calice ebrius tormenta non sensit.*

D. Cyprianus quoque, cùm tempore suo Tyranni Ecclesiam atrociter persequerentur, hoc vnum curabat, vt omnibus sacra Communio administraretur, vt sic Christum induti robustiores fierent. Dicebat autem, eos in prælio tali non posse fortiter pugnare, qui his armis induti non essent. Nempe virtute panis huius cælestis, qui panis est militiæ nostræ, mirum robur animis nostris inseritur: Imò quotidie tempore Cypriani sumebant sub specie vini, vt magis animarentur ad sanguinis pro Christo effusionem. Hinc Epist. 56. dixit: *Grauior & ferocior nunc pugna imminet, ad quam virtute incorrupta, & fide robusta parare se debent milites Christi, considerantes se quotidie calicem sanguinis Domini bibere, vt ipsi possint propter Christum sanguinem fundere.*

Hoc etiam intellexerunt nostri sæculi Martyres, inter quos Cornelius Musius Delphis in Hollandia inclytus Pastor. Hic cùm exurgentes in Belgio Hæretici, Deo & Regi rebelles grassarentur; & cùm ipse in manus eorum iam venturus esset, Sacrarium accessit, in quo multæ hostiæ consecratæ asseruabantur: & ne fortè in manus impiorum deuenirent, vniuersas magna sumpsit reuerentia, hanc nobilem adiiciens vocem: *Sumpto hoc Viatico, iam armabor ad victoriam: nec deficere vereor tam salutari refectus sacramento.* Vnde verè, & armatus, & animatus fuit ad palmam Martyrij, quam optabat, nec defecit, quia paulò post fortior pro Christo neci se obtulit. Bene ergo dixit D. Chrysostomus: *Sanguis Christi mysticus, quam primum animam irrigat: eam vi quadam magna imbuit, nutrit iugiter, ac nobilitatem eius languescere, & tabescere non permittit.* Hoc inclyti Martyres facto suo satis declararunt, & nos docuerunt exemplo. Hi sunt præcipui fructus spectantes ad promotionem boni, ad quos cæteri possunt reduci: Sunt & alij spectantes ad remotionem mali, quos breuiter prosequor.

CAPVT OCTAVVM.

Fructus octauus, Remissio peccati venialis.

Octauus fructus, est remissio peccati venialis. Etenim hoc sacramentum non solùm Angelorum panis est, hoc est, illorum qui instar spirituū cælestiùm ab omni peccato sunt immunes: sed etiam est panis infirmorum, & quotidianæ infirmitatis remedium. Cùm itaque humana imbecillitas à leuioribus culpis immunis esse non possit, Deus prouidit de multis remediis, quibus illas vallat.

Inter hæc præcipuum est hoc Sacramentum, quo

quo virtute sanguinis Agni puluères humana conuersatione contracti, eluuntur. *Difficile est*, inquit Sanctus Leo, *non infirmari in carne, non sordescere in puluere, & in humana conuersatione ad nulla contagia animi vigorem relaxare*: nam venialium etiam delictorum puluis Apostolorum pedibus adhæsit. Quam opportunum ergo hoc lauacrum in quo illi, qui per Baptismum, pœnitentiam ab originali & mortali sunt loti, possunt pedes lauare, vt toti puri sint: hoc est, in quo affectus animi puluere venialium inquinatos possunt emundare? *Qui lotus est*, inquit Christus Apostolis, *non indiget nisi vt pedes lauet*. Qui per Baptismum, & pœnitentiam est ablutus, sufficit si ad hoc accedat lauacrum ab omni macula expurgandus, vt sit mundus totus. Ideo etiam Christus huic Sacramento, pedum lotionem præmisit, vt eius efficaciam animæ affectus diluendos præsignaret. Huius quoque emundationis perfectæ in hoc Sacramento dandæ, symbolum fuit, Sanguis, & aqua de latere Christi profluens in passione. Illuc alludens Alexander Ales lib. 2. in Cant. dicit: *De corde dulcissimo Christi, duos fontes emanare conspicio, sanguinis & aquæ. Fons sanguinis delitias ferueniis amoris ministrat Ecclesiæ. Fons aquæ mundat, & refrigerium præstat contra incentiuum vitiorum. Aperiat terra sancta Matris Ecclesiæ os suum, & suscipiat sanguinem Abel iusti, quia sanguis iste clamat pro nobis, efficaciter ad patrem interpellando.*

Vide huius effectus figuram in Calculo ignito, quem vnus de Seraphim forcipe tulerat de Altari, ad purganda labia Isaiæ, qui se immundum querebatur stans & gemens coram Deo. Hunc calculum Hieronymus sequutus septuaginta Interpretes, putat fuisse lapidem pretiosum, qui *Carbunculus* dicitur, quia calorem & splendorem carbonis refert. Alij putant fuisse prunam, siue carbonem ignitum de igni Altaris: quodcumque horum fuerit, certe symbolum est Eucharistiæ. Illa enim de Altari à Christi ministro velut Angelo sumitur: illa est carbo ignitus continens carnem diuinitati vnitam, amoris igne flammantem, vt eius participatione igniamur & nos. Ipsa quoque est Carbunculus pretiosissimus, ignis formam vimque referens, ad illuminandum, & nos in Dei amorem accendendum. Itaque habet vim comburendi, ac consumendi immunditiam, maculasque veniales: ideo virtute emundantur labia Isaiæ, qui personam gerit pœnitentis. Quotidiè virtute illius labiis purgemur, dum peccata leuiora, quæ per colloquia humana contrahimus, nobis condonantur: si coram Deo stemus & nos inquinatos agnoscamus, & doleamus.

Quantum ad mortalia, non est per se institutum hoc Sacramentum vt illa deleat, quia cibus est viuentium: & ita supponit vitam gratiæ in suscipiente, peccatique mortalis remissionem. Docent tamen Theologi cum D. Thoma, quandoque fieri posse vt quis virtute huius Sacramenti consequatur remissionem mortalis peccati: si nimirum accedat bonâ fide, ignorans vel oblitus sui peccati: & tamen de peccatis suis in genere attritionem concipiat. Item, si accedat quis conscius mortalis culpæ non habens copiam confessarij, & concipiat attritionem, quam bona fide putet contritionem.

Porrò si in ratione Sacrificij Eucharistia consideretur, vim habet propitiandi pro quibuslibet peccatis, & criminibus, iramque diuinam euertendi. Propterea dicebat acutè S. Bernardus, quod Iesus accepit panem, benedixit ac fregit: *Fregit per gratiam, vt suam ac Patris frangeret iram. Dixit enim Deus vt disperderet nos, si non vnicus electus eius stetisset in confractione in conspectu eius, vt auerteret iram eius.*

CAPVT NONVM.

Fructus nonus, Præseruatio à mortali.

Nonus fructus est præseruatio à mortalibus. Constat ex Tridentino sess. 13. diserte asserente, Sacramentum hoc esse antidotum, quo liberemur à venialibus, & præseruemur à futuris mortalibus. Colligitur etiam ex verbis Domini: *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, non habebitis vitam in vobis.* Quibus verbis indicatur esse medium ad spiritualis vitæ conseruationem quodam modo necessarium, ita vt qui ab hoc cibo diu abstinet, facile in peccatum incidat, quo vitam gratiæ amittat. Idem significat illud: *Hic est panis de cælo descendens, vt si quis ex ipso manducet, non moriatur.* Hoc non intelligitur de morte corporali, intelligendum est ergo, preseruare à morte spirituali, quæ incurritur per peccatum. Itaque qui infirmum se sentit, accedat cum fiducia tanquam ad medicamentum, ne mortis incurrat periculum: agnoscat hic non solum cibum iustorum, sed & sustentaculum pœnitentium, virtutémque debilium.

Optimè nouerat Christus, missus è cœlo supremus Medicus, multiplicem hominis infirmitatem: ideo speciale remedium prouidit de suis visceribus, de carne & sanguine suo viuifico confectum, in finem vsque sæculi profuturum, ne deficiamus in via, ne decidamus à gratiæ vita. Multi virtute illius magnam vitæ partem sine graui peccato traduxére: ideoque monet Bernardus, nos frequenter illi gratias agere, dum à quibusdam peccatis, quibus quandoque videbamur obnoxij, illius frequenti vsu iam sumus liberi. *Sacramentum illud*, inquit, *duo operatur in nobis, sensum minuit in minimis, in grauioribus peccatis tollit omnino consensum. Si quis vestrum non tam frequenter modò, non tam acerbos sentit iracundiæ, luxuriæ, inuidiæ motus, gratias agat corpori & sanguini Domini, quia virtus Sacramenti operatur in eo.* Bern. ser. de cœna.

Cùm tanta sit eius virtus, ideóque humanæ sit infirmitati necessaria: quid mirum, si plerique fideles in peccata grauiora facilè ruant, quando quidem remedium hoc adeò efficax negligant? Sufficit eis semel iterúmque in anno ad tam salubre antidotum accedere, cùm varia infirmitate, periculisque variis sint circumcincti, vel vulneribus etiam saucij. Quapropter hic conqueri possumus cum Propheta: *Numquid non est resina in Galaad, aut Medicus non est ibi? Quare ergo non est obducta cicatrix filiæ populi mei?* Quasi dicat: Cùm tam pretiosa sit medicina in Ecclesia Dei, mitigans dolorem, adstringens vulnera, abducens cicatricem: cur adhuc illa fluunt sanguinolenta? An non id eorum contingit socordia?

Si quis in loco contagioso versetur, frequenter medicina præseruatiua vtitur, vt periculum mortemque caueat. Quàm frequens in hoc mundo contagiû, quàm facile pestilens aër afflatur, ex tot peccati quibus cingimur virulentis occasionibus? Cur ergo non frequentius medelam præseruantem quærimus, maximè cùm gratis omnino, cum voluerimus, exhibeatur.

CAPVT DECIMVM.

Fructus decimus, Refrenatio concupiscentiæ.

DEcimus fructus est refrænatio concupiscentiæ, ad peccatum instigantis. Fructus hic sequitur ex præcedenti: si enim hoc Sacramentum præseruet à peccatis, cum concupiscentia sit fomes, fonsque in nobis omnium peccatorum, conueniebat vt vis huius Sacramenti ad eam mitigandam, frænandamque extenderetur, & per illud homo robur acciperet, ad boni omnis operationem. Nempe, quantum potest, in nobis concupiscentia regnum vsurpans, sicut olim Athalia (4. Reg. 11.) semper regium bonarum affectionum semen nititur exsiccare: Et sicut Iahel Sizaræ (Iud. 4.) spiritui nostro illecebrosæ lac delectationis propinat, vt possit suffocare. Sed hic cælestis cibus efficaciter ei obsistit, datque nobis virtutem obtinendi, vel contra eius impetum, vel contra fallacem oblectationem. Cùm enim eius gustamus suauitatem, omnis terreni lactis dulcedo, omne carnis lenocinium in nauseam vertitur, & fastidium.

Quod si plenius vis intelligere, quomodo Eucharistia vim habeat contra concupiscentiæ ardorem, ex similitudine alimenti corporalis id poteris discere. Per istud restauratur in homine, quod consumptum fuerat naturali calore, & sic renouatur, reficiturque. Sicut enim quia lux lampadis semper consumit oleum, nouum superinfundi necesse est, ne extinguatur: ita calor naturalis corporis consumit substantiam, ideóque nouum ingerere cibum est necesse, vt quod ex vna parte absumitur, ex altera reparetur. Idem efficit panis Angelicus in nobis, nam cum habeamus animo insitum calorem quendam noxium & edacem (hic est ardor concupiscentiæ, hæreditas deriuata à primo parente) necessaria est animis nostris specialis per hunc cibum reparatio. Calor igne venenatus concupiscentiæ, quantum in se est, omnia in nobis bona absumit, inclinatque ad malum, impellit ad ea solùm sectanda, quæ sensui, & carni sunt delectabilia, ad diuina autem tardos nos efficit, ad celestium amorem torpidos. Quid ageret infælix homo, ab illa sic agitatus, vel præpeditus, nisi Deus prouidisset de hoc pane cœlesti, tanquam remedio quo restauratur id quod absumit, & robur acciperet, ne illi consentiat? Caro ergo Domini viuifica motus eius reprimit, passiones debiliat, cogitationes, affectúsque pios suppeditat, quibus aduersus eam pugnemus, illuminat contra offusam caliginem, excitat contra teporem, spiritum renouat contra carnis ignauum torporem, impetrat auxilia specialia, quibus homo regatur & protegatur, aduersus fomitis incendium.

Olim cum manna ros quoque descendebat supra castra, Num. 11. Dicamus similiter: Quoties cœleste Eucharistiæ manna in nos venit, simul specialis ros gratiæ iungitur, refrigerens nos aduersus libidinis virulentum ardorem: quia etiam ad dimicandum vires suppeditat: ideóque super castra descendere dicitur.

Quamdiu sumus in hac vita, in castris sumus, militamus aduersus carnem & sanguinem: datur ergo manna, vt reficiamur, quasi pane militiæ nostræ: datur & ros, vt non timeamus ex æstu autem his in castris ardorem.

Cùm ergo hæc sit mensa castrorum, & esca in puluere, sub torrente sole decertantium: eya ô milites Christi inclyti; mensam hanc escamque & fortificantem & refrigerentem ne prætermittite.

CAPVT VNDECIMVM.

Fructus vndecimus, Fortitudo contra hostes inuisibiles ac visibiles.

VNdecimus fructus est fortitudo contra hostes inuisibiles ac visibiles.

Contra Satanæ vires hâc nos panopliâ præmunire monet S. Ignatius: *Date operam, vt crebrius congregemini ad Eucharistiam: quando enim sæpius conuenitis, labefactantur vires Satanæ, & ignita illius ad peccatum iacula, irrita resiliunt, vestra enim concordia & consensus fidei, exitium illius, & satellitum eius supplicium est: nihil præstantius pace Christi, quâ frangitur, aboleturque omne bellum, tam aëriorum, quam terrenorum spirituum.* Sic etiam monet D. Chrysostomus: *Tanquam leones ignem spirantes ab illa mensa recedamus, facti Diabolo terribiles, caput nostrum mente reuoluentes, & charitatem, quam erga nos ostendit.* Effectum hunc præsignauit mysticus ille panis, qui Iud. 7. visus est volui contra castra Madianitarum, contra hostes populi Dei, designans profligationem, & stragem à Gedeone infligendam. Voluitur & hic panis contra aciem Satanæ, eius vires profligat, impugnationes eius dissipat.

Non infrequenter accidit, vt etiam à corporibus possessis, vel obsessis, virtute huius panis Satan eiectus fuerit. Audi D. Prosperum. Quædam iuuencula Araba natione, ancillæ Dei habitum gestans: Carthagine cùm in balneo lauans simulacrum quoddam Veneris impudicè intueretur, à dæmone est obsessa. Illo guttur eius occupante, nullum cibum, potumve traiicere potuit per septuaginta dies. Parentes id aduertentes ad Sacerdotem adducunt; rem fideliter indicant. Puella fatebatur autem quandam noctis medio apparere, quæ sibi ore nescio quid infunderet. Stupebant omnes videre puellam nullis indiciis diuturni ieiunij nullo pallore, vel delibilitate confectam. Habito consilio, in monasterio puellarum Sacerdos eam Præposito commendauit. Illic tantùm prima die apparuisse autem asseruit, increpantem, cur locum hunc adierit, quò sibi accedere non liceret, cùm nec fame, nec siti compulsa fuerit? Per duas interim hebdomadas nihil cibi, vel potus sumens, in Monasterio mansit.

Illucescente decimo-quinto die, qui erat Dominicus, accessimus, inquit Prosper, cum Sacerdote, Monasterium, vt matutinum sacrificium more solito offerretur. Puellam Præpositus ad altare perduxit. At vt illa se prostrauit altari, clamore fletus sui cunctis astantibus gemitus lacrymasque induxit, quibus exorabant Dominum, vt tanto mederetur malo. Peracto sacrificio, cùm illa inter cæteros particulam corporis Domini tinctam à Sacerdote, perciperet, semi-hora mendens traiicere non valuit, necdum illo fugato, de quo dicit Apostolus; *Quæ conuentio Christi ad Belial?* Et iterum: *Non potestis calicem Domini bibere, & dæmoniorum.* Manu igitur faciem eius sustentante Sacerdote ne sanctum proiiceret, à quodam Diacano suggestum est, vt calicem salutaris gutturi eius Pontifex applicaret. Quod vbi factum est, statim locum, quem obsederat diabolus, Saluatoris imperio reliquit; & inclamauit puella, Sacramentum quod ore gestabat se transglutiuisse, laudem dicens Redemptori. Indè lætitiæ voces in gloriam Dei, quod post octuaginta dies puella de potestate Satanæ eruta fuerit virtute huius Sacramenti.

Nec verò solùm contra hostes inuisibiles, sed & contra visibiles auxilium hîc dari, ex Sacris notum est Historiis. Hinc pij Principes olim hoc sacramento milites omnes ante aciem communire soliti sunt, vt sic hostes infideles adorirentur. Ita fecit Constantinus Constantini filius: Ita in bello contra Magnentium (teste Theodoreto lib. 3. Hist. cap. 3.) toto exercitu in vnum coacto, omnes cohortatus est, vt diuina perciperent mysteria; semper enim esse incertum finem vitæ, multo autem maximè in bello, vbi tot millia telorum, tot enses, tot mortis machinæ. Itaque vnumquemque pretiosam vestem indutum esse oportere, qua maximè illa in vita opus sit futurum. *Quod si quis*, inquit, *noluerit amictum illum sibi circundare, is nunc iam dimissus domum reuertatur: Nam nisi mecum initiatis in bello sociis vti nolo.* Præclarum monitum hoc præclari filij pietatem paternam & doctrinam imitantis. Sic fecere & alij Principes.

Vide quæ dixi de Corporalibus sacris, quæ sacram continent Eucharistiam, & adhuc asseruantur in Dorcora, Regni Valentiæ oppido: virtute quorum, victoria contra Mauros cessit Christianis. Historiam retuli in Tractatu de Eucharistia, Lectione octaua.

CAPVT DVODECIMVM.

Fructus duodecimus, Adeptio æternæ gloriæ.

Fructus duodecimus est adeptio gloriæ, tum animæ, tum corporis. Neque verò hic effectus ex eo tantùm tribuitur huic sacramento, quod gratiam conferendo, det ius ad gloriam, & illam quasi producat in radice & semine (hoc etiam aliis sacramentis conuenit:) sed quia vltra gratiam, dat speciale auxilium ad perseuerantiam, vt in fortitudine illius, possimus peruenire ad montem Dei. Typum habes in Elia lasso & iacente sub Iunipero, vbi petit animæ suæ vt moriatur: sed Angelus panem afferens, eum excitat, & dicit: *Surge, grandis tibi restat via.* Surgens ergo & comedens, ambulauit vsque ad montem Horeb, vbi Deus speciali eum dignum effecit alloquio.

Quod spectat ad gloriam & immortalitatem corporis, illa quoque specialiter huic tribuitur sacramento, sicut & olim immortalitas adscribebatur vitæ ligno: *Si quis manducauerit ex hoc pane*, inquit Christus, *viuet in æternum: & ego resuscitabo eum in nouissimo die.* His verbis ipse mysterij author adscribit ei resurrectionem, vitamque immortalem, speciali quodam modo. Quia scilicet ob specialem coniunctionem & consanguinitatem, quæ hîc nobis cum ipso interuenit, illa nobis immortalitas & resurrectio titulo particulari dabitur; dum efficacia viuificæ carnis, futura est causa nostræ resurrectionis, & vitæ immortalis. Vnde & illi specialiter tribuitur, quod sit pignus æternæ felicitatis, ac viaticum nostræ peregrinationis, virtute cuius & ambulare nos oportet, & ad locum immortalitatis pertingere, vbi diuinitatis erimus consortes in anima & carne. Audi Algerum lib. 1. de Sacramento. cap. 3. *Non esset misericordiæ Dei & iustitiæ condignum. Si eos repelleret à regni sui consortio, quibus tam familiariter vniri dignatus est in exilio.*

Hæc nempè est differentia inter manna & panem nostrum cælestem, quod manna in deserto datum Israëlitas in deserto sepultos reliquit, & manna simul cum pereuntibus periit: at hic panis, cùm semper sit panis viuus & panis cælestis, manet in æternum, & eos qui eo vescuntur ad æternitatem perducit, vitam etiam reddens corporibus mortuis & sepultis æternum duraturam.

Audi & Tertul. lib. de Resurrect. *Illa caro, quam Deus manibus suis ad imaginem Dei struxit, quam de suo afflatu ad similitudinem viuacitatis suæ animauit, quam dominatui totius suæ operationis præposuit, quam sacramentis suis vestiuit, cuius munditias amat, cuius castigationes probat, cuius passiones sibi appreciat, haccine non resurget toties Dei?* Vtique quæ toties in sacramento fit Dei, & diuinæ naturæ consors, à viuifica carne caro nostra immortalitati donabitur.

Hinc etiam præceptum diuinum viatoribus datum est, ne sine hoc viatico discedant. Imò verò viris sanctis, qui videbantur non egere, voluit Deus speciali prouidentia ante discessum de illo prouidere.

Admirabile est quod apud Baronium tomo 7. & apud Ribadeneiram 27 Maij, de Boëtio legimus. Cum Theodoricus Rex Arianus Ioannem Pontificem martyrio affecisset, etiam Boëtium & Symmachum interfici iussit. Boëtio cùm caput abscissum foret, vnus ex tortoribus his verbis insultabat: *Dic tu modo quis te occidit?* Respondit vir sanctus: *Impij me interfecerunt.* Tuncque instar sancti Dionysij, caput in manus sumens, ad vicinam vsque Ecclesiam illud detulit, vbi flectens genua venerabile Eucharistiæ sacramentum sumpsit, vt sine Viatico non discederet: statimque postea expirauit.

De S. Magdalena etiam notum est, quod cùm vitam cælestem ageret in deserto, in die septies ab Angelis in sublime elata fuerit, vt diuinas laudes decantaret. Tandem verò imminente fine vitæ S. Maximinum accersiri iussit, à quo percepta sacra communione, in cœlum migrauit, ab Angelicis deducta Choris.

Similiter Maria Ægyptiaca ex hac vita migratura, cùm quadraginta annos in deserto exegisset, hominibus incognita, Angelis solis nota: tãdem à Zozima, & Abbate diuino impellente spiritu fuit visitata, & ab illo viuifica suscipiens mysteria, extensis in cœlum manibus, cum lacrymis ingemiscens, dixit: *Nunc dimittis ancillam tuam, Domine, secundum verbum tuum in pace. Quia viderunt oculi mei salutare tuum.* His dictis anima in cœlum euolauit.

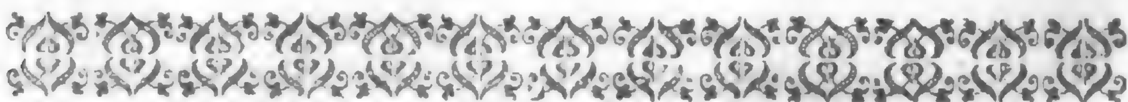
Addamus & de sancto Ambrosio. Hic cùm iam ægritudine grauissima decumberet, & penè in extremis ageret, sacramentum Eucharisticum, tanquam itineris ad alteram vitam securum præsidium, percepit per manus sancti Honorati, Vercellensis Episc. Qui quidem tertio diuina voce admonitus fuit, vt acceleraret iter Vercellis Mediolanum, vt viro sancto iam discessuro Viaticum ministraret. Quod vbi is accepit, illico conformatis in crucis similitudinem manibus orans animam Deo reddidit.

Hoc itaque dicimus, quod cùm sacro sanctæ Eucharistiæ fructus sit adeptio gloriæ, non vult Dominus illam in termino mortalis vitæ à quoquam negligi, & ideo nec ipse suos electos negligit. Sed solet ordinatis à se mediis, vel etiam nonnunquam extraordinariis, de illa ipsis prouidere, vt securiùs hanc gloriam mox consequantur, speciali etiam titulo propter Eucharistiam sumptam postmodum corporis gloriam adepturi, *Quando reformauit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ.*

CONCLVSIO.

HI itaque ſunt primarij fructus Arboris vitæ, ad quos cæteri referuntur. Qui vero eorum cupit eſſe particeps, accedat, & cum Sponſa dicat: *Sub vmbra illius quem deſideraueram, ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.* Nempè Ieſus Chriſtus deſiderium eſt animarum ſanctarum, in hoc ſacramento vitæ, ſub foliis & vmbraculo ſpecierum delitescens. Sponſa ergo ſub hac vmbra ſedens, refrigerium reperit contra concupiſcentiæ æſtum & ardorem: ſub his foliis lectiſſimos fructus carpit, quibus paſcitur deliciosiſſimè, alioſque ſimul paſcit. Qui famem huic affert & orexin, fragrantiſſimi odoris, ſuauiſſimique ſaporis, omnigenos poterit colligere & guſtare fructus. Hic gratia ſanctificans, hic ſancta & anhelantia deſideria, hic inſpirationes ſacratiſſimæ, & lumina cœleſtia, hic intima cum Sponſo vnio, hic charitas, pax, gaudium. Hæc omnia fructus ſunt vitæ, fructus Spiritus, fructus ſanctitatis, diuini Solis calore bene maturi, animas electas & famelicas corroborantes, reficientes, perficientes.

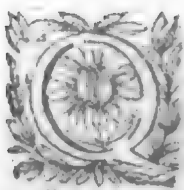
Hoc interim aduertendum eſt cuicumque colligere & guſtare hiſce de fructibus optanti, oportere primum ſedere cum Sponſa ſub vmbra Arboris: hoc eſt, accedendum eſſe animo ſedato & tranquillo, & in quiete ruminanda eſſe, & conſideranda myſteria hic contenta, non curſim ſolùm & perfunctoriè. Oportet igitur hic cum otio contemplari Ieſum & hunc crucifixum, eius diuinitatem, eius humanitatem, eius ardentiſſimam charitatem, eius perfectiſſimam humilitatem, & quicquid hac ſpecierum vmbra, hiſque foliis ſacramentalibus obtegitur: *Vanum eſt vobis ante lucem ſurgere: ſurgite poſtquam ſederitis, qui manducatis panem doloris.* Hoc dicebat olim Propheta, idem & modò hic dicere poſſumus. Non oportet ante lucem ſurgere, ſedere oportet expectando lucem, & ſedatè panem hunc doloris decet comedere. Panem voco doloris, quia continet memoriale omniū dolorum, quos Chriſtus pro nobis eſt perpeſſus. Panem iterum voco doloris, quia animi compunctionem, & pro delictis dolorem natum eſt generare, ſimulque compaſſionem erga Ieſum pro peccatis noſtris crucifixum. Non ergo mox à ſacratiſſima communione pruriente pede & affectu, ad negotia ſecularia tranſeundum; ſed lux cœleſtis aperienda eſt, quæ animum illuſtret & afficiat: *Vacate, & videte, quoniam ego ſum Deus. Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus.* Vacate, ecce quies & ſeſſio: Videte, ecce lumen & illuſtratio: Guſtate, en fructus & affectio. Non guſtabis, niſi vaces, niſi & prius videas. Vis noſſe cauſam, cur in tanto Chriſtianorum numero ad hanc Arborem vitæ & lucis frequentiùs accedente, plerique adeò exiguum fructum, nullum ſaporem, paruam lucem referunt? Feſtinanter nimium ſurgunt, nec lucem cœlitus venientem ſpectant, nec ſedentes expectant. Quaſi currendo fructum colligere autumant; ſed illum dum vix attingunt, manus eorum euadit, vel elabitur; ſicque ſe vacuos inueniunt. Hoc itaque ſibi certò perſuadeant Chriſtianæ mentes, parum proficere ſacram communionem ſine præparatione: nec illius diuinum ſaporem percipi, niſi palato animæ bene diſpoſito & purgato. At quoniam ea diſpoſitio & purgatio, ſicut & fructus, ab alto primam ſuam ducit originem; vnuſquiſque in cœlum erigat mentem, dicatque: O Domine! da mihi hunc fructum, dulcem fructum animæ meæ! Altus eſt, attolle deſiderium: benedictus eſt, ſanctifica obſequium: imputribilis eſt, purifica affectum: ſuauis, lætifica animum, vt in te ſolo delectetur, qui es potiſſimus fructus, potens nos in æternum ſatiare.

CANDELABRI MYSTICI TRACTATVS V.

DE SACRAMENTO POENITENTIÆ.

PROOEMIVM.

QVARTA Lampas, ſeu Lucerna Myſtica noſtri Candelabri, eſt ſacramentum Pœnitentiæ: quæ allucet his qui in tenebris peccati mortalis poſt Baptiſmum lapſi verſantur; vt præuio eius lumine, ad vitam & lucem gratiæ, per triplicem viam; Contritionis, Confeſſionis, Satisfactionis reuertantur. Hæc iterum eſt Lucerna adiuuans vi luminis ſui, & monens, vt omnes & ſingulos domus noſtræ interioris, ſeu conſcientiæ noſtræ angulos luſtremus & perſcrutemur, vt poſſimus omnes ſordes egérere, & gemmam gratiæ perditam iterum recuperare, quam culpa & ſocordia noſtra amiſeramus. Hæc denique eſt Lampas illa Euangelica, quæ ſemper oleo affluit Diuinæ miſericordiæ, quam Prudentes Virgines, ſiue Animæ Fideles, ſemper debent tenere accenſam & paratam, ſine qua, veniente Sponſo, non introibunt ad nuptias. Sed clauſa ianua, fruſtra clamabunt: *Domine, Domine, aperi nobis.* Quia manebunt foris, qui noluerint pœnitere, & tempore à Deo deſtinato, vt oleo miſericordiæ, & luce diuinæ gratiæ: fruſtraque gement in fine, hanc lucem cupientes accendere, hanc Lampadem adornare. Ad huius quoque Lampadis lumen debent Prudentes Virgines, Fideles Animæ, omnem faciei maculam diligenter inſpicere & abſtergere, ne quid Sponſo diſpliceat, & pulchritudinem ab eo acceptam inficiens, eum ab amplexu retardare. Debent & intueri, an omnis ornatus virtutum polymitus adſit, qui in filiabus Regis requiritur ab intus.

Itaq; diſſeremus in hoc Tractatu de huius Lampadis inſtitutione, materia, forma effectu, & miniſtro, déque diuerſis quibus conſtat partibus, Contritione, Confeſſione, Satisfactione, ſpecialiter agemus.

LECTIO PRIMA.

DE INSTITVTIONE sacramenti Pœnitentiæ.

1. *Docet à Christo esse institutum.*
2. *Esse necessarium lapsis post Baptismum.*
3. *Etiam merita priora lapsis restituere.*

PROPOSITIO I.

Sacramentum Pœnitentiæ à Christo Domino in noua Lege institutum.

Aduerte, Pœnitentiam apud Theologos aliquando sumi vt est Virtus, aliquando vt est Sacramentum. Priori modo sic eam definit Magister in 4. d. 14. *Pœnitentia est virtus, seu donum Dei, quo commissa mala cum emendationis proposito plangimus, & odimus, plangendaque vlterius committere nolumus.* Huius virtutis actus, in omni lege necessarius fuit omnibus in mortale peccatum lapsis, ad gratiam recuperandam: nemo enim vnquam iustificatus fuit sine pœnitentia, & displicentia peccati, & sine conuersione animi. Vnde omni tempore verum fuit illud: *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis. Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, vita viuet.*

Per hanc igitur pœnitentiam, illum, qui primus formatus est Pater orbis terrarum, eduxit Deus à delicto suo: & quia ab hac recessit Cain post iram homicidij deperiit. Hanc prædicauit Noë fabricans arcam, Præco iustitiæ & pœnitentiæ à Deo constitutus, & qui eam neglexerunt, aquis demersi, æternum perierunt: sicut & descendente igne in Pentapolim impœnitentes æterno incendio sunt absorpti. Quia verò hanc pœnitentiam amplexi sunt Niniuitæ, gratiam & misericordiam inuenerunt, licet minax Dei ira eis incumberet. Sic Manasses post longam impietatem, Dauid post adulterium, Petrus post triplicem negationem, Magdalena post libidinosæ vitæ infamiam, Latro post ætatem in homicidiis & flagitiis detritam, per illam spiritum gratiæ attraxerunt, Deum placauerunt, & regni gloriam adepti sunt.

Hi enim omnes peccati sui maculas eluerunt, non per Pœnitentiæ sacramentum, quia necdum tunc à Christo erat institutum, sed per Pœnitentiam quæ virtus est, quæ in illis eluxit per detestationem vitæ præteritæ, & conuersionem interiorem animi cum spe veniæ à Deo consequendæ. Hæc ergo Pœnitentia omni tempore reduxit ouem errantem ad sinum Pastoris, drachmam gratiæ perditam quærenti restituit, prodigum filium laribus paternis reddidit, vulneratum à latronibus pij Samaritani medica manu sanum effecit; & sine illa nullus vnquam misericordiam fuit assequutus.

Posteriori modo loquendum nobis est de Pœnitentia, scilicet vt est sacramentum, quo relapsis post Baptismum remittuntur peccata, per absolutionem Confessis, & Pœnitentibus impensam. Sic non fuit in Lege antiqua, sed à Christo sacramentorum Authore, primæuam suam institutionem sortitur: estque illi gratia specialis annexa, quæ ministerio sacerdotum pœnitentibus infunditur; habetque vim & originem à Christi passione & sanguine.

Quia sacerdotes suo ministerio non aliud agunt, quàm è fonte vitæ & salutis aquam desumere, *In ablutionem peccatoris & menstruatæ:* hoc est, à Christo Iesu, qui est fons gratiæ patens tempore Legis nouæ, semper fluens, nullis hominum peccatis arescens, gratiam depromunt sanctificantem, qua animæ quantumlibet sordidæ & cruentatæ, puritati redduntur: ita vt aspersione sanguinis Iesu Christi fœdus peccatorum sanguis elui censeatur, ministris eam aspersionem peragentibus, & applicantibus, his qui humiliati & confitentes accedunt.

Sed quæritur, cur Christus Pœnitentiam in numerum sacramentorum referri voluit? Respondetur, vt nobis de remissione peccatorum, quam Deus pollicitus erat, impiis agentibus pœnitentiam, minùs dubitare liceret; quandoquidem per sacerdotis absolutionem peccata nobis remissa iam asserit: & cùm sacramentorum virtuti fidem habere debeamus, peccatores redduntur conscientiæ nostræ.

Etenim non aliter accipienda est vox sacerdotis peccata legitimè condonantis, quàm Christi Domini, qui Paralytico ait: *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* Non habuerunt ergo antiqui hanc certitudinem de remissione peccatorum, quam nos habemus virtute sacramenti & absolutionis: maximè cùm modò nobis sufficiat attritio supernaturalis, in ipsis autem requisita fuerit contritio perfecta, quam elicere difficilius est, & de qua magis dubij esse possumus. Virtute ergo sacramenti à se instituti, voluit Deus suppleri imperfectionem nostri doloris, nostræque dispositionis. Vnde benedicendus à nobis est Deus, quod per huius sacramenti institutionem, facultatem nobis facit toties quoties volumus, rationem reddendi conscientiæ nostræ & peccatorum, cum illo qui illius vices gerit, illorumque remissionem ab illo accipere nos vult, certos reddens verbo suo, & velut signans sigillo suo, quod remissum ac solutum sit in cœlis, quod ille legitimè condonarit in terris.

Quomodo potuit melius nostræ sollicitudini & anxietati de remissione peccatorum subuenire, quàm sacramentum hoc instituendo: quandoquidem per illud promittit nobis vim & efficaciam sanguinis sui ad nos quasi quodam canali deriuari, vt peccata post Baptismum admissa eluantur: vultque vt illius ablutionis, ac cum Deo reconciliationis testimonium accipiamus, virtute verborum suorum, quæ is profert, qui eius loco sedet: cui commissum est de Fontibus Saluatoris haurire sanguinem hunc, & aquam viuam delendis criminibus efficacem. De hoc meritò gratias agimus, quod nobis patens sit fons gratiæ & remissionis, in hoc sacramento reconciliationis, qui antiquis ignotus fuit, nec patuit.

Quæritur secundò, quando Christus sacramentum hoc instituerit? Respondeo, instituisse post Resurrectionem, cùm dixit Apostolis: *Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Hæc non solùm diriguntur ad Apostolos, sed ad omnes eorum in Sacerdotio successores. Illis etenim verbis constituit sacerdotes Iudices, cum potestate tali, quod sine eorum sententia, nemo post Baptismum lapsus potest reconciliari.

Et cùm nequeant sacerdotes rectè iudicare de peccatis, an remitti debeant, an retineri; consequenter instituit Dominus, vt peccata illius subiiciantur, & tanquam Iudicibus causa cognoscendæ exhibeatur, vt possint sententiam ferre, vel absoluendo, vel condemnando, prout deprehenderint dispositionem in reo. Quapropter dicta

verba (quæ Christus à mortuis excitatus, & in Apostolos insufflans protulit) huius sacramenti institutionem continere decernit Conc. Trid. sess. 14. Et quæ præcedunt verba ibidem satis hoc indicant: *Sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos, cum eadem scilicet potestate & authoritate.* Hanc vobis communico insufflatione, tanquam externo symbolo gratiæ Spiritus sancti, cuius virtute potestas hæc in vobis permanebit. Itaque vbi Dominus adimplet, quod promisit Matth. 16. & 18. de dandis clauibus Regni Cœlorum: vbi metaphorica sermone significat peculiarem potestatem suis ministris dandam, ad remouenda impedimenta à Regno Cœlorum excludentia: illa autem sunt peccata, peccatorumque pœnæ, quæ remouentur in hoc sacramento ministri virtute, supposita pœnitentis dispositione.

PROPOSITIO II.

Hoc sacramentum necessarium est lapsis post Baptismum.

Hoc sic declarat Trid. *Si ea in regeneratis omnibus gratitudo erga Deum esset, vt iustitiam in Baptismo ipsius beneficio & gratia susceptam constanter tuerentur, non fuisset aliud ab ipso Baptismo sacramentum, ad peccatorum remissionem institutum. Quoniam autem Deus diues in misericordia cognouit figmentum nostrum, illius etiam vitæ remedium contulit, qui sese postea in peccati seruitutem & dæmonis potestatem tradidissent; sacramentum scilicet Pœnitentiæ, quo lapsis post Baptismum beneficium mortis Christi applicatur.* Et cap. 2. addit. Est autem lapsis post Baptismum ad salutem necessarium, vt nondum regeneratis ipse Baptismus. Hinc dicit à sanctis Patribus vocari secundam post naufragium tabulam. Est enim Baptismus prima tabula, qua è naufragio peccati euasimus, in gratiam Dei & portum salutis translati. Quod si iterum nauis nostra diffringitur, & ab innocentia baptismali excidimus naufragio æterno obnoxij; nullum nobis remedium restat ad portum salutis & gratiam Dei iterum emergendi, nisi hac tabula arrepta, qua è peccati abysso profunda subleuamur. Huic ergo insistendum est, in illa spes nostra sola residet, & propterea salutis remedium necessarium dicitur, supposito scilicet peccato; sicut necessarium est medicamen, supposito vulnere.

Obseruandum tamen, hoc sacramentum reipsa susceptum non esse simpliciter necessarium, sed sufficere eius votum quando realiter non potest suscipi. Illud verò votum in peccatorum contritione continetur, quia contritio concludit propositum seruandi omnia præcepta, & ita etiam confitendi ac satisfaciendi voluntatem importat.

Si ergo defectu Confessarij, aut alia ex causa Confessario nequit fieri, aut absolutio recipi, contritio iustificat, & remittit peccata. Sed etiam tunc dicitur, hoc sacramentum operari illam remissionem peccatorum; quia talis remissio non fit nisi ordine ad hoc sacramentum, siue in voto illius.

Obseruandum rursus, Baptismum esse tabulam aut nauem, quæ solùm semel arripi potest. Hanc autem pœnitentiæ tabulam, nos à naufragio eripere, quoties per peccatum mortale periclitamur: ita vt quamlibet grauibus criminibus homo demersus iaceat, auxilio pœnitentiæ ad vitam possit emergere. De qua re vide quæ dixi super articulo Symboli 10. *Credo remissionem peccatorum.*

Est itaque multa differentia inter Baptismum & Pœnitentiam, de qua Trid. sess. 14. cap. 2.

Diuersa est gratia Baptismi, & sacramenti Pœnitentiæ; in Baptismo enim est gratia regenerans, per quam efficimur membra Christi: in Pœnitentia est gratia sanans, qua Christi membra sauciata redintegrantur & sanantur. In vtroque fit mundatio animæ per aquam gratiæ, quæ hauritur è fonte vitæ, sed diuersa ratione: nam Baptismus mundat animam primario à peccato originis; Pœnitentiæ sacramentum à maculis & infirmitatibus post Baptismum contractis. In fonte Baptismatis Christiani efficiuntur Nazaræi, siue consecrati Deo: *Candidiores niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, saphyro pulchriores:* Sed per peccatum postea iterum denigrantur instar carbonum, exterminato candore niuis, hoc est, innocentia baptismali: & dulcedine ac puritate lactis, hoc est, suauitate bonæ conscientiæ ac sancti Spiritus: offuscato etiam splendore rubicundi eboris, hoc est feruore charitatis, & pulchritudine saphyri, hoc est gratiæ & vitæ cælestis. Ideo necessaria est aqua alterius fontis; quo iterum candor ille & puritas, feruor & pulchritudo cælestis instauretur in Nazaræis: ne tanquam carbones extincti & fuliginosi, aut tanquam titiones inferni, igni æterno deputentur, nec à Deo agnoscantur. Ergo vtrumque sacramenta ad lauandum & mundandum, ad illuminandum & accendendum ordinatur, sed diuersa ratione & efficacia.

Vtriusque figuram designari existimant nonnulli in duplici vase templi antiqui. Erat enim vas quoddam, quod *Mare æneum*, dicebatur ob magnitudinem, siue quia Hebræi consueuerunt *Mare*, vocare quamlibet magnam aquæ congregationem; sustentabantque illud vas duodecim boues ænei. De illo agitur 3 Reg. 7. & 2. Paral. 4. typumque gessisse Baptismi alibi dixi, & latè tractat Eucherius l. 3. in lib. Reg. cap 21. & Viegas in Apoc. c. 4. Erat & aliud vas, de quo Dominus ad Moysen. Exod. 30 *Facies & labrum æneum, cum basi sua ad lauandum, ponesque illud inter tabernaculum testimonij & altare: & missa aqua, lauabunt in ea Aaron & filij eius manus suas ac pedes, quando ingressuri sunt tabernaculum testimonij, & quando accessuri sunt ad altare, vt offerant thymiama Domino.* Hoc autem vas æneum cum basi sua Exod. 38. dicitur factum de speculis mulierum. Itaque in hoc lauacro & labro rectè designatur Sacramentum Pœnitentiæ; in quo sacerdotes debent lauari, ne fortè immundi accedant ad altare. Sed & omnes Fideles ibi abluì decet, si offerre volunt Deo hostiam placentem, tanquam & ipsi pertinentes ad eos, de quibus dicitur: *Vos genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis.* Cùm enim ambulantes in hoc puluerulento itinere, maculas frequentes contrahant in pedibus ac manibus, necesse est eos lauari, manuumque ac pedum, hoc est, operum & affectuum immundorum sordes hic detergere; alioqui non possunt hostiam Deo gratam offerre: nec debitè sacrificium laudis immolare. Quod autem vas istud & lauacrum ex speculis mulierum confectum dicitur; sic exponit D. Greg. Hom. 17. in Euang. *Specula mulierum sunt præcepta Dei, in quibus sese sanctæ animæ semper aspiciunt, & si quæ in eis sunt fœditatis maculæ, deprehendunt, cogitationum vitia corrigunt, & quasi ex reddita imagine suos vultus componunt.*

Figuram Pœnitentiæ possumus iterum agnoscere in Piscina illa probatica (de qua in Euangelio) quæ quinque porticus habebat, in quibus

iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, & aridorum, expectantium aquæ motum, qui fiebat per Angelum descendentem. Pœnitentia vtique Piscina est, in qua sanantur omnis generis infirmitates. Sanantur enim languidi, hoc est, qui per negligentiam & desidiam peccant; sanantur & cæci, hoc est, qui per ignorantiam delinquunt; sanantur & claudi; hoc est, qui per infirmitatem humanam non habent firmum gressum in via gratiæ, sed claudicant in duas partes, à gratia ad peccatum declinantes, sanantur & aridi, qui humore carent cælesti, & per malitiam peccantes arefacti sunt, & destituti humore bonæ voluntatis bonæque operationis, sanantur & hi qui triginta octo annos in infirmitate habent, hoc est, in peccatis inueterati. Hi verò vt sanantur, debent expectare aquæ motum, hoc fit per dispositionem præcedentem, & voluntatem perseuerantem, quà protestantur se desiderare sanitatem. Et tunc Angelus mouet aquam sanantem, dum virtutem passionis Christi per verba sacramentalia eis applicat Sacerdos, per quam perfectam possunt consequi sanitatem.

PROPOSITIO TERTIA.

POEnitentia non solùm lapsis remittit peccatum, *sed etiam restituit merita priora, & gratiam deperditam.*

Hoc vt pleniùs intelligatur, aduerte à Theologis distingui tria genera bonorum, *mortua, viua & mortificata.* Mortua sunt, quæ fiunt in peccato mortali, quæ cùm ab initio carent vita, nunquam fiunt meritoria vitæ æternæ siue gloriæ. *Si enim charitatem non habeam, nihil mihi prodest, licet distribuero omnes facultates in cibos pauperum*, hoc est, si in statu gratiæ & charitatis non inueniar, quantumlibet exerceam opera sublimia, nullum ex hoc est mihi meritum æternæ gloriæ apud Deum. Non enim respicit Deus opera nostra aut munera, nisi persona ei sit accepta: *Respexit Dominus ad Abel & munera eius, ad Cain autem non respexit.*

Quid ita? quia Cain in statu peccati despici meruit cum munere & oblatione sua: Abel autem in statu gratiæ existens: primò interim sui ipsius obtulit sacrificium odoriferum, idcóque gratum fuit munus externum de primitiis gregis oblatum. Sic ergo priùs Deus respexit ad personam in Abel, deinde ad oblata: Cain autem iniquum non respexit, sed cum sua oblatione despexit.

Viua opera sunt, quæ fiunt in gratia, ideóque ab initio vitam habent ab illa, tanquam à principio & fonte vitæ: & consequenter præmium illis debetur, si homo in statu gratiæ perseuerarit. Est enim gratia: *Fons aquæ viuæ*, per bona opera *salientis in vitam æternam.*

Opera mortificata sunt, quæ fuerunt facta in gratia, sed accedente peccato mortali impediuntur à præmio. Hæc autem reuiuiscere possunt, si homo in gratiæ statum & restituatur, & in illo moriatur.

Asserit itaque propositio nostra, per pœnitentiam redire gratiam, ac virtutes deperditas: fierique per eam, vt reuiuiscant opera per peccatum mortificata, sintque iterum vitæ æternæ meritoria. Fauet huic assertioni Scriptura. Fauet primò illud Ioelis c. 2. Vbi Deus postquam dixisset: *Conuertimini ad me in toto corde*, subiungit: *Reddam vobis annos, quos comedit locusta, bruchus, rubigo & eruca.* Hunc locum interpretatur Diuus Ieronymus, Hde virtutibus & meritis per peccata perditis, & per vim Pœnitentiæ restituendis. Etenim per Pœnitentiam redduntur nobis anni quos pietati insumpsimus (qui aliàs sine fructu perirent depascente eos morte peccati) quando mors illa virtute Pœnitentiæ exterminatur: & ita fit, vt non amplius illis noceat. Itaque pœnitentiæ efficacia locustam inflatam exterminat, quando superbiam infusa gratia humilitatis compescit: bruchum interimit, quando gulam aduersantem sobrietati eliminat: rubiginem enecat, quando iram patientiæ & paci cordis inimicam supprimit: erucam mortificat, quando luxuriam animi bona cuncta erodentem, eradit. Sicque, restituta radice charitatis ac gratiæ viuificantis, regerminant & reuiuiscunt fructus priores: immò vberiores repullulant in agro cordis nostri, per gemitum puræ confessionis, per imbrem sanctæ compunctionis, per suspiria sanctæ deuotionis, per desideria suauissimi amoris, per austrum afflantem spiritum pietatis, qui facit fluere stillicidia irrorantia aridam cordis nostri humum. Emittit enim Deus verbum suum, & liquefacit cor durum, & fluunt aquæ. Emittit verbum interiùs per inspirationem, verbum exteriùs per Sacerdotis absolutionem; sicque aquæ compunctionis ac deuotionis, animum quamlibet aridum, compunctione & deuotione irrigant, & in bonis operibus fructuosum reddunt. Possumus idipsum alia similitudine declarare. Nouerat Pater cælestis, se gratiæ thesaurum in vasis fragilibus deposuisse, terreis vtique vasis quæ facilè impingunt. Fuisset autem grauis afflictio iustis, & desolatio illis qui conantur longa fatigatione & labore thesauros gratiæ & meritorum accumulare; si vnico peccato mortali (quo concutitur vas fragile quod portamus, & in quo frequenter periclitamur) omnes hi thesauri deperirent, absque vlla spe recuperationis. Et sic inanes essent tot labores, tot opera, tot pœnitentiæ & merita, homoque obligaretur iterum quasi de nouo laborare, ac si nihil vnquam fecisset. Ordinauit igitur Deus liberali sua misericordia, vt si vasa fragilia, per Pœnitentiam iterum solidarentur, gratiæ copia priùs collecta, & meritorum thesauri restituerentur: nec totius præteriti temporis fieret iactura adeò damnosa.

Fauet secundò, & confirmat quæ dixit Apostolus ad Hebræos, 6. sic loquens: *Confidimus de vobis dilectissimi meliora & viciniora saluti, tametsi ita loquitur: non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius qui ministrastis Sanctis & ministratis.* Ex quo loco sacri Interpretes colligunt, opera mortificata per peccatum reuiuiscere per pœnitentiam, & redire quantum ad meritum. Apostolus enim postquam ibi peccatores terruisset, proposita difficultate & acerbitate pœnitentiæ, statim etiam in spem erigit eos consideratione bonorum operum, quæ & ante lapsum, & postquam resurrexissent, operati sunt. Quia scilicet neutrorum mercedem, si constanter in fide & charitate perseuerent, sint amissuri: sicque eorum non obliuiscetur Deus, quia iterum per pœnitentiam proderunt ad effectum vitæ æternæ. Ita interpretatur D. Thomas; Anselmus, Chrysostomus.

Fauet tertiò, quod idem Apostolus ad Galatas 3. dicit: *Tanta passi estis sine causa, si tamen sine causa.* Quasi dicat, sine fructu persecutionem propter Christum passi estis, si in peccatis perseueratis & à Christo ad legem Moysis redire vultis: non tamen sine causa, nec sine fructu, si

à peccato in quo lapsi estis, resurgatis. Sic enim futurum est, vt passiones illæ præteritæ, magnum in vobis gloriæ fructum pariant: Hortor ergo vos vt resipiscatis, & in fide, & gratia Christi persistatis. Ita interpretatur Hieronymus, S. Thom. & alij.

Fauet quartò paradigma filij prodigi. Vbi enim vidit eum Pater redeuntem, ait: *Cito proferte stolam primam, date annulum in manibus, calceamenta in pedibus, occidite vitulum saginatum.* Quid his omnibus aliud significatur, quàm quæcumque filius per discessum è domo paterna damnosa libertate perdiderat, & vita luxuriosa abligurierat, illi per pœnitentiam restitui, ipsumque in beneuolentiam seu amicitiam perfectè redintegrari? Exuitur igitur peccator fœda veste peccati, obtegitur eius nuditas & confusio, redditur stola prima gratiæ ac charitatis, cum annulo fidei, & ornatu bonorum operum præcedentium: redditur & calceus spei, & totum ius quod habebat anteà ad possessionem Paternæ Hæreditatis, quod ius in calceamentis olim designabatur: Sic ergo in integrum homo restituitur vi Pœnitentiæ, quoad gratiam, virtutes, merita.

Sic ex dictis colligunt & tradunt Theologi aliqui antiqui & recentiores, semper ius reddi ad totum essentiale præmium, quod ante lapsum debebatur. Imò per pœnitentiam semper hominem resurgere ad [redacted] gratiam quàm ante: eo quod tota gratia prius amissa restituatur, simulque accedat aliquis nouus gradus gratiæ, contritioni correspondens, seu dispositioni Pœnitentis. Et iuxta hanc doctrinam (quæ probabilis est) homo in gratiæ statu decedens, semper saluatur cum maxima gratia, quam toto tempore vitæ habuit. Neque hoc à ratione alienum videtur: quia cùm prædestinati sint electi ad certum gratiæ & gloriæ gradum, verisimile est cùm gradum illum gratiæ attigerint, eos rapinæ malitia mutet intellectum eorum. Vide Suarez opusc. de reuiuiscentia meritorum & gratiæ.

+ maiorem

Attamen, huic bonitati diuinæ, qua merita gratiamque redintegrat Pœnitenti, non nimium inniti debent peccatores, liberiùs sub hac fiducia peccantes, non enim qui facilè labitur, facilè etiam resurgit; quia homo *spiritus vadens est, & non rediens*, decliui gressu rapitur in peccatum, ex se autem regredi nequit: *Facilis descensus Auerni, sed reuocare gradum, superasque euadere ad auras, hoc opus, hic labor est.* Iusto Dei iudicio fit, vt nec conuersionis tempus, nec remissionis beneficium reperiant, qui nimiam Dei facilitatem, & Pœnitentiæ obuium remedium, incentiuum faciunt delinquendi.

Refert Petrus Damianus Card. in Perusino Monasterio S. Saluatoris, cui ipse præfuit, fuisse Monachum sæcularibus contentionibus vehementer intentum. Hic, inquit, dum in immutandis Abbatibus, & Fratribus perturbandis æstuans non quiesceret, eò peruenit, vt diaboli patrocinium quæreret ad superandos æmulos, eiusque potestati se traderet: hoc tamen pacto, quod tertio die ante mortem, dæmon sibi nunciaret. Promisit dæmon, credit infelix, & sub hac securitate in peccatis manet. Tandem in ægritudinem lapso adest dæmon, & sicut spoponderat, diem obitus indicat. Ille aduocatis Fratribus, per ordinem narrat quæ cum spiritu nequam pepigerat. At dum instarent illi, vt pœnitentiam ageret, & confiteretur, repente obdormiuit, & siue pulsarent, siue clamarent, excitari non poterat. Si verò tacerent, vel de alia re, quàm de pœnitentia loquerentur, expergefactus colloquebatur. Si verò iterum de confessione mentio fieret, protinus insensibili sopore corripiebatur, sicque tandem horrendæ morti traditus est. Postea per plures noctes, nigra canum turba non cessauit sepulturæ eius assistere, & quasi depositum custodire, ita vt videntes horrore concuterentur. Hæc ille.

Propè Traiectum ad ripam, ante annos 90. Parochus fuit non ineruditus, sed gulæ & concubinatui addictus: hic cùm aliquando moneretur, vt resipisceret, respondere solebat se de salute securum esse; nec habere opus nisi quinque verbis, *Deus propitius esto mihi peccatori*; sed vanam fuisse spem exitus probauit. Cùm enim quadam die è popina temulentus domum repeteret, hircum in itinere obuium habuit, vel certè dæmonem hirci imaginem præferentem. Quem cùm verbis & attactu mulceret, irritatus hircus irruit in eum, & inguinarias partes cornibus, petens lethalem ictum inflixit, quo vulnere in terram concidit, amisso mentis vsu. Ad spectaculum multi accurrunt, inter cæteros muta quædam fœmina, quæ nunquam locuta fuerat, non sine grandi miraculo primam vocem edens, Pastorem in mortis angustiis his compellat verbis: *Eloquere nunc quinque illa verba, quibus salutem tuam securam dicebas.* Ille verò statim è viuis est sublatus. Ita Cuykius Epis. Rurem. in speculo concubinariorum.

Attendant quoque, qui nimis facilè in peccatum se pertrahi sinunt, sub spe quod per confessionem in integrum restituentur, quod grauissima sibi soleant aduehere incommoda per peccatum, quæ non statim semper tolluntur per pœnitentiam. Imprimis non semper tollitur totus reatus pœnæ temporalis, per quem futuris pœnis obnoxij redduntur. Deinde manent & reliquiæ peccati, hoc est, prauæ quædam inclinationes & dispositiones, ingenerantes in anima, & carne graues difficultates operationum virtutis; ita vt facilè iterum implicentur & in peccatum reuoluantur. Denique non semper reperiunt hi nisi magno omnino affectu resurgant, prioris deuotionis feruorem, & diuinæ familiaritatis gratuitum donum; aliáque auxilia specilia & fauores cælestes, quos solet his Deus adspirare, qui obseruant se ab omni iniquitate, & gratiam semel adeptam, tanquam pretiosissimum Dei munus, magna sollicitudine custodiunt. Hoc videtur velle Apostolus, dum dicit: *Impossibile est, eos qui semel illuminati sunt, gustauerunt donum cæleste ac bonum Dei verbum, virtutesque futuri sæculi, & prolapsi sunt, rursus renouari ad Pœnitentiam.* Quasi dicat: planè difficile est, ac opus magnæ Dei gratiæ, vt quis postquam specialiter à Deo illuminatus est, & Spiritus S. Charismata speciali fauore est expertus, lætitiam, pacem, suauitatem puræ conscientiæ: postquam etiam gustauit saporem quendam diuinum, inhians dulcedini verbi interiùs exteriùsque loquentis; denique, postquam per fidei cognitionem, amorem, spem, desiderium, prægustauit & cognouit, quanta futuri sæculi sit fœlicitas, in illa visione & fruitione Dei, omniumque bonorum affluentia, si post tot dona, lumina, delicias, prolabatur in enormia aliqua peccata, difficile inquam est, vt iterum renouetur ad pœnitentiam, & ad tantam Dei familiaritatem post tantam ingratitudinem. Ioan. 10.

Itaque licet gratiam sanctificantem, quoad substantiam statim restituat Deus pœnitenti: attamen hæc accidentalia dona & fauores cælestes

non semper statim integrè reddit, vt constat experientia. Sed vult ingratitudinem peccantis sic plectere, & requirit, vt cum cultu, feruore & gemitu, hæc dona expectentur. Hinc Dauid adeò enixè hæc postulat (remisso licet peccato, & gratia restituta) quando inclamat: *Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.* Hoc autem indicat Tridentinum, dum ait: *Non sine magnis nostris fletibus & laboribus, diuina id exigente iustitiâ, ad pristinam nouitatem & integritatem vitæ, per Pœnitentiæ sacramentum nos redire.* Ideò & Petrus licet sibi peccatum remissum sciret, amarissimè flet, vt totam ingratitudinis culpam radicitus extirpet: & diuino illo ac speciali fauore, quem Dominus ei primitus ostenderat, indignam se non præstet. Sic Maria Ægyptiaca, peccatis licet carnis iam expiatis, in gratiam restituta, pacem tamen perfectam interiùs non experitur, nisi postquam 17. annis magnis fletibus & angoribus cum carne & stimulis eius est conflictata.

Itaque si conuersionis difficultatem, & incertitudinem gratiæ recuperandæ, aliáque plurima grauissima damna, quæ ex peccato oriuntur, considerarent is, qui ad peccandum illectatur, statim pedem referret, & se è laqueo implexo eriperet. Pulchrum hac in re fuit consilium rusticæ cuiusdam puellæ, datum Religioso, de quo in Prato spirituali cap. 36. vbi sic habetur. Cum Monachus quidam diuertisset ad rusticum quempiam Fidelem habentem filiam vnicam, maneretque in domo dies aliquot, immisit ei dæmon sordidas cogitationes, quærebatque opportunitatem opprimendi eam; procurauit verò ei Dæmon opportunitatem illam, absente patre puellæ. Vnde ad puellam solam accessit, vt vi opprimeret. Illa vt vidit hominem perturbatum ad nefarium actum properare, dixit ei: *Noli turbari, neque fœdum quid contra me moliaris. Pater meus nec hodie, nec cras veniet: audi primùm quid dicam, ego tunc promptè quidquid volueris faciam.* Cœpit autem illum ita alloqui: *Quantum temporis egisti in Monasterio?* Respondet ille, decem & septem annos. Dicit ei iterum: *Habes experimentum mulieris?* Ait ille: Non. *Ergo tu*, inquit, *vis propter horam amittere tot annorum labores? Quoties fudisti lacrymas, vt carnem Christo immaculatam seruares? Et nunc totum laborem illum breuissimæ voluptatis gratia tibi vis perire? Attamen si vt vis audiuero te, & pecces mecum, habesne quo assumas & enutrias me?* Dicit ei, Non. Tunc illa: *In veritate non mentior, si humiliaueris me, multorum malorum causa eris.* Quærit ille quare? At illa: Primò, inquit, *quia perdes animam tuam.* Secundò, *quia & anima mea abs te requiretur: nam tibi protestor, quod statim laqueo vitam mihi extorquebo, erisque homicidij reus. Igitur antequam tot malorum causa fias, reuertere in pace ad Monasterium, & ora pro me.* Rediens igitur ille in semetipsum, statim etiam regreditur ad Monasterium, prostratúsque Abbati veniam orabat, vt vltrà extra Monasterium non mitteretur. Et cùm in contritione cordis egisset tres menses, migrauit ad Dominum.

LECTIO II.

DE GRATIA EXCITANTE ad pœnitentiam.

1. *Docet non posse hominem pœnitere sine gratia.*
2. *Nulli ad id gratiam sufficientem denegari.*
3. *Gratiam non minuere arbitrij libertatem.*

PROPOSITIO I.

Nemo potest ad Deum conuerti, & pœnitere, sine speciali Dei auxilio & gratia excitante.

Hoc definit Tridentinum ss. 6. cap. 5. *Declarat præterea ipsius iustificationis exordium in adultis, à Dei per Iesum Christum gratia sumendum esse; hoc est ab eius vocatione, quâ nullis eorum existentibus meritis vocantur, vt qui per peccata à Deo auersi erant, per eius excitantem atque adiuuantem gratiam conuertentes se ad suam ipsorum iustificationem eidem gratiæ liberè assentiendo & cooperando, disponantur.*

Quam doctrinam vt pleniùs intelligas, aduerte gratiam illam, quæ dicitur speciale auxilium, à Deo homini datum ad conuersionem, diuidi à Theologis in gratiam præuenientem siue excitantem, & in gratiam adiuuantem siue subsequentem. Qui loquendi modus desumitur ex Psal. 58. vbi dicitur: *Misericordia eius præueniet me*, & ex Psalm. 22. vbi dicitur: *Misericordia tua subsequetur me.* Gratia excitans dicitur illa, qua Deus hominem in peccato dormientem tangit inspiratione & illuminatione interiori, vocando, pulsando, immittendo timorem, remorsum, &c. Apoc. 3. *Ego sto ad ostium & pulso, æmulare, & age pœnitentiam*, inquit Dominus. Et iterum alibi hæc est vox diuina: *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* Hæc igitur gratia excitans interiùs loquitur cordi peccatoris, quasi ei diceret: Vnde quod peccata commisisti, eaque grauissima, & iam tot hebdomadis in illis hæres cum periculo salutis, imò tot mensibus? fortè vindex Dei manus iam iam incumbit tibi: considera ergo statum in quo es: surge, quære modo dominum per contritionem & confessionem; alioqui væ tibi, & æternum væ, nisi citò resurgas, & salutis tuæ curam agas.

Gratia adiuuans dicitur diuina cooperatio & directio, qua iuuamur, vt faciamus quod ipse præueniens inspirauit: iuxta illud: *Deus operatur in nobis velle & perficere, pro bona sua voluntate.* Vnde Trid. sess. 6. cap. 11. *Deus iubendo monet facere quod possis, & petere quod non possis, & adiuuat vt possis.*

Iterum diuiditur gratia in sufficientem & efficacem. Sufficiens dicitur, quâ Deus sic vocat & excitat, vt homo si velit conuerti, possit bonum facere, sed tamen re ipsa non velit, nec cooperetur, non quia ipsi deest gratia, sed quia ipse deest gratiæ. De hac videtur loqui Apostolus ad Heb. c. 12. *Contemplantes ne quis desit gratiæ Dei.* Non dicit, ne cui desit gratia Dei, supponit enim gratiam sufficientem dari, sed illam posse hominem repellere, aut non cooperari, & sic eam reddere inefficacem.

Efficax autem gratia dicitur, quâ sic vocat, mouet & afficit, vt reipsa vocatus conuertatur, aut bonum faciat. De hoc Ioan. 6. *Omnis qui audiuit à Patre & didicit, venit ad me.* Est itaque quædam vox Dei in corde loquens, quæ efficaciter & infallibiliter persuadet. Et ita efficacia prouenit

illi; siue cur iste potius vocetur, quàm ille. Adeo admirabilis est Dei prouidentia hac in re, vt tunc frequenter vocet & conuertat hominem, cum minus de ea re cogitat; imo cùm maximum impedimentum gratiæ diuinæ videtur ponere; vt haud quaquam homini, sed efficaciæ Dei operantis debeat attribui. Vis huius rei exempla?

In Scriptura habes Paulum, quem lux vóxque diuina circumcingit, in medio feruore & furore persecutionis; dum spirans minarum & cædis in discipulos Domini pergit Damascum. Hac vero luce & voto subito concurritur, animo & corpore posternitur, in alterum virum conuertitur: & de lupo fit Agnus, de persecutore Apostolus, de graui peccatore Præco iustitiæ. *Hæc mutatio dexteræ Excelsi, Digitus Dei est hic.*

Vide & Matthæum: sedet is in telonio, velut in cathedra pestilentiæ & loco iniquitatis, nihil aliud quam de suis contractibus, vsuris, dolisque perfectioni suæ annexis cogitat: nulla eum aut de Pœnitentia, aut de meliori vita subit cogitatio. Transit Christus; lucis suæ radium in cor tenebrosum & spinosum iacit, & vocans dicit: *Sequere me.* Confestim ille attrahitur, velut à magnete ferrum: deserit locum iniquitatis disrumpit chyrographa vsuraria, debita soluit, pignora restituit, sæculi se negotiatione expedit, & ad eum toto affectu conuertitur, qui non venit vocare iustos, sed peccatores.

Attende & Samaritanam: illa nihil minus cogitans, quàm de conuersione & salute, adulterinis amplexibus dedita, accedit vt aquam hauriat. At is qui est fons vitæ, stillam ei gratiæ infundit; alloquitur eam de aqua salientem in vitam æternam: & sic inhærentem luto fœtido adulterij, ducit ad puteum aquæ viuæ, ita vt merito possit dicere: *Super aquam refectionis educauit me, animam meam conuertit. Deduxit me super semitas iustitiæ propter nomen suum.*

Ex sacris quoque Historiis exempla plurima possemus depromere. Maria Ægyptiaca pergit Ierusalem, & nauigantibus se adiungit, vt libidini promiscuæ possit indulgere, & aliis peccandi ansam præbere. Non stipendium ipsa petit vsuræ libidinosæ corporis, sed & dona exhibet, vt libidinem expleas. Tandem apellit Ierosolymam, ob curiositatis gratiam templum Sanctæ Crucis ingredi parat: at repellitur diuinitus, tanquam indigna vel Crucis aspectu, Veneris, Satanæque mancipium. Sed hanc repulsam ordinat diuina Prouidentia, ad initiandam eius conuersionem toti orbi, omnibusque sæculis admirabilem. Sic ergo repulsa, præueniente eam Spiritu Dei, ingreditur ad cor, considerat abominandam vitæ præteritæ seriem repulsæ dare causam. Ad Mediatricem desperantium Mariam refugium habet, cuius intuebatur præ foribus Templi imaginem: illi se vouet si ingredi possit, si Crucem illam pretiosam, pignus salutis nostræ conspicere detur. Ingreditur, & voto peracto egressa Dei vocem sequitur, in solitudinem pergit, Pœnitentiæ inauditæ se exemplar orbi datura. Vndenam lux tanta? an ab eius meritis vel dispositione præuia; an ea de re itineri se accingens vel suspicari poterat? *Indica mihi si nostri omnia, in qua via lux habitet, aut tenebrarum quis sit locus, vt ducas vnumquemque ad terminos suos, & intelligas semitas domus eius.* Vtique solius Dei est hoc intelligere: viæ eius nobis absconditæ: quando vult, & quomodo vult, inspirat, illuminat, dedit ad terminum, quem destinauit, ad æternitatis suæ domum perducit.

Quis etiam non admiretur viam Dei in conuersione Thaïdis meretricis? Pelliciebat ipsa animas lubricas in sui fœdum amorem, oculos habens plenos adulterij, & incessabilis delicti. Confertim accedebant ad eam amatores impudici, totam exhauriebant substantiam, vt ea potirentur, imò & quandoque limen eius sanguine conspergebant, confligentes inter se, quis prius frueretur tanta venustate, in carnis amplexu. Interim adit eam Pasnutius Abbas, spiritu diuino impulsus, mutat vestem, quasi explere cupiens libidinem, alloquitur. Ducitur ab ea de cubiculo in cubiculum, dicit locum non esse securum, se timere aliquem. Tandem ait illa à nemine se posse conspici, nisi à Deo vel Satana. Arripit ipse hanc occasionem, vt locum paret Spiritui Sancto in illo Satanæ domicilio. Arguit eam æfficaci sermone, quod in præsentia Dei Iudicis adeo fœda audeat patrare. Cum verbis, penetrat Dei inspiratio, conuertitur toto ipsa corde ad Deum, relicto impuritatis amore; omnia meretricio quæstu acquisita in loco publico igni tradit. Et tandem in cellam pœnitentiæ causa secedens, ibi se mactat Deo victimam, contritionis gladio transuerberatam, & lacrymarum aqua conspersam. Ecce quomodo, *Spiritus vbi vult spirat, & nescis vnde veniat, aut quo vadat*, quò voluerit, vel irrepit, vel irrumpit, nullo obstaculo, aut obice impeditus.

Quid de S. Pelagia dicemus. Hæc eiusdem plane sortis, Antiochiam perambulabat gemmis resplendens, iuuenum comitante coronâ; fortuitò eam conspicit Nonnus Episcopus vir S. suam ipse deflet sortem cum vbertate lacrymarum coram aliis Episcopis, quod non tantam diligentiam adhibeat, vt Deo placeat in ornatu animæ, quantam illa in ornatu corporis, vt mundo placeat, & obscœnis hominibus deflet & mulieris perditionem. Non multo post tempore, ipso prædicante ingreditur Pelagia ædem sacram (qua intentione nouit Deus) sed ita in sermone illius compungitur, vt statim litteris ad eum missis hæc scripserit: *Sancto Episcopo discipulo Christi, Pelagia discipula Diaboli. Si vere discipulus Christi comprobaris, qui vt audiui pro peccatoribus de cœlo descendit, me peccatricem, sed pœnitentem suscipere digneris.* Timet ille laqueum & dolum, ideoque rescribit: *Rogo vt humilitatem meam non tentes homo peccator sum. Si vere saluari desideras, solum me videre non poteris, sed inter alios me videbis.* Venit illa coram omnibus, & pedes eius apprehendens, lacrymis rigat & inclamat; *Ego sum illa Pelagia, pelagus iniquitatis, exundans fluctibus peccatorum perditionis abyssus, laqueus animarum: sed eheu! omnia nunc perhorresco, pœnitentem suscipe.* Admittitur, baptizatur, instruitur in timore Dei, & noctu aufugiens, in montem pergit Oliueti, sub habitu virili, cellæ se includit, amarissimam pœnitentiam agit. Vnde illi mens illa? An à seipsa? Nonne ab illo qui *attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter?* Vtique *perditio tua ex te, ô Pelagia! tantummodo in me auxilium tuum*, in me ait Dominus: quod & cuilibet vult inculcatum pœnitenti, vt nemo glorietur in se, & nemo tamen desperet de se, illius innitens auxilio, *cuius manus nunquam est abbreuiata vt saluare possit*, qui innumeros nouit modos, quibus potest cuilibet salutem procurare.

Possemus & hîc plura abscribere exempla eorum, qui nihil minus cogitantes, sensere diuinam intus vocem, & auxilium ad pœnitentiam vocans; dum vel in pij libri lectionem inciderunt;

fortuitò, vel in concionem aliquam opportunam, vel aliorum exemplo commoti sunt, vel afflictione aliqua compulsi; sed breuitati consulentes supersedemus. Vide exemplum Tract. de Iubilæo Lect. 2. in fine. Item Lect. de Custodia Angelorum. Vide etiam Lect. 4. de Fide.

PROPOSITIO II.

Nemini quamlibet graui peccatori denegat Deus auxilium ad pœnitendum, sed omnes inuitans illis manum præbet adsurgendum.

Explicemus id, & rem paulo altius ex Scripturis deducamus. Ac in primis aduerte, quod Deus nullam faceret iniuriam peccatori, si illi auxilium ad pœnitendum non daret. Ratio est, quia non deberetur nisi pœna peccato, vnde sicut potest statim condigne punire peccatorem, ita & in pœnam posset omne auxilium subtrahere, & cum eo ferere tradens in reprobum sensum. Vnde aliqui Theologi existimant Deum sic agere cum aliquibus grauibus peccatoribus, vt propter peccata eis auxilium deneget, vel aliquo vel toto tempore vitæ: Alij probabilius & conformius diuinæ Prouidentiæ & pietati asserunt, Deum cuilibet peccatori dare sufficiens auxilium, vel omni, vel saltem opportuno tempore & loco, vt possit conuerti. Deducitur hæc assertio ex Scripturis antiquæ & nouæ legis, in quibus Deus grauissimos, & quantumlibet obduratos peccatores ad pœnitentiam vocat, & significat eos posse conuerti; & auxilium non deesse: quia si non haberent auxilium gratiæ, ficte potius viderentur vocari, cum sine illo non possint venire & conuerti. Imo cum habeant præceptum pœnitendi, consequenter videtur eis gratia non negari; alioqui præceptum foret de impossibili, quia sine illa gratia impossibilis est Pœnitentia. Vnde cum B. Leone hic dicimus: *Deus nunquam instat præcepto, quin præcurrat auxilio,* Deinde cum homo quamdiu viuit, semper sit in statu viatoris, progredi potest, & ad terminum accedere, hoc enim de ratione viæ est: atqui non potest progredi sine auxilio gratiæ, ergo illud ei non denegatur. Quod si aliquos defectu auxilij dixeris non posse conuerti, iam tales peccatores vix distingues à damnatis, & quodammodo erit inferorum regnum in terra constituere: cum tamen dicat sapiens c. 1. *Sanabiles fecit Deus nationes orbis terræ, & non est illis inferorum agendum in terra.* Sed quoniam ex Scripturis rem deduci diximus, videamus quomodo Deus in illis inuitet etiam obduratos & excæcatos.

Primò. Nonne obduratis loquitur Apostolus Roman. 2 dum dicit; *An ignoras, quod benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundùm autem duritiem tuam & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram die iræ.* Thesauri offeruntur misericordiæ, & diuinæ bonitatis Dei, hoc est, exuberans & copiosa benignitas diuina gratiam præparat, ad eamque participandam inuitat, & quantum in se est, adducit. At homo contemnit, & thesauros iræ sibi accumulat, peccata peccatis adiiciendo. Ergo ex parte Dei non est defectus An non & similiter alloquitur Diuus Petrus quoslibet peccatores, dum cap. 3. & ep. 2. ait: *Patienter agit Deus, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti.*

Secundò audiamus vocem ipsius Dei in veteri testamento. Cùm grauissima crimina improperasset Israeli apud Hierem. cap. 3. tamen ait: *Reuertere auersatrix Israel, & non auertam faciem* Isa. 18.
meam. Certè loquitur ad domum exasperantem & excæcatam, opem & gratiam offerens ad conuersionem. Sic & Apud Ezechielem inclamat? *Conuertimini à viis vestris pessimis, quare moriemini domus Israel?* Quæ quidem verba pondus habent effectum & emphasim, ac multipliciter expendi & amplificari possunt, vt dirigantur ad omnes omnis temporis peccatores. Idem enim est ac si diceret omnibus, & frequenter repeteret.

1. Cùm ego Creator vester, non ad mortem & perditionem, sed ad vitam & salutem creando vos destinarim; *Quare moriemini domus Israel?*

2. Cum ego Redemptor vester, iam morti obnoxios, ad vitam vitæ meæ pretio reuocarim: *Quare moriemini domus Israel?*

3. Cùm ego Protector vester, à mortis periculis refugium vobis præbeam, & illius laqueos vos fugere continuò horter & doceam, cur sponte in illos ruitis, *& quare moriemini domus Israel?*

4. Cùm ego Iudex, in vestrum fauorem inclinem, & licet toties lacessitus, veniam & misericordiam offeram; *Quare ergo moriemini domus Israel?*

5. Cùm ego vita per essentiam, ad illius vos participationem toties & tanto cum affectu inuitem, quare faciem auertitis à me; *Quare moriemini domus Israel?*

6. Cùm ego pactum vobiscum fecerim, & gloriam vobis promiserim si ex parte vestra non defueritis; quare nunc illud dissoluitis, facientes, *fœdus cum morte, pactum cum inferno:* Eheu! *Quare moriemini domus Israel?*

7. Cùm toties per Prophetas, Pastores, Concionatores, & sanctas inspirationes, quasi nuncios à me missos, inclamem: *Reuertimini, quia nolo mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat: Si impius egerit Pœnitentiam, vita viuet.* Cur ergo surdi estis? *Quare moriemini domus Israel?*

8. Cùm ego Medicus & pius Samaritanus, vulneribus vestris exhibeam oleum & vinum quoties volueritis, oleum misericordiæ lenientis, & gratiam contritionis purgantis: Cur recusatis medelam? *Quare moriemini domus Israel?*

9. Cùm ego instar Pellicani, vos morti genitos proprio sanguine viuificare & alere gaudeam: *Quare moriemini domus Israel?*

10. Contestor cælum & terram, quod mundus sum à sanguine vestro, & quod vestram in me nullo modo possitis mortem retorquere: quia ego spiritum nouum & cor nouum, vitæ & gratiæ nouæ capax, volo vobis infundere, si & ipsi velitis, & pœnitentes cupio absoluere, & ab ipsis faucibus mortis eripere, si manum meam ad id vobis porrectam amplecti non renuitis. Sed vos vltrò mortem eligitis, ignem nunquam intermoriturum in caput vestrum succenditis, & infœlicitatis æternæ sortem adoptatis. Sic perire volentibus frustrà inclamat vox mea, vulnera, mors, sanguis: *Quare moriemini domus Israel?* Nemo ergo dicat: *Per Deum abest ille me implanauit, non enim sunt necessarij homines impij.* Eccl. 15. *Quid potui facere vineæ meæ, & non feci?* Isa. 5.

Tertiò, audiamus vocem ipsius Christi, in nouo Testamento inuitantis proprio ore quoslibet peccatores: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Expende singula. 1. In Verbo, *Venite*, non solùm significatur liberi arbitrij potestas, sed & gratiæ auxilium, & vocantis benignitas, sine qua nemo potest venire. 2. in voce, *omnes*, latitudo & vniuersalitas benignitates

benignitatis declaratur, vt nemo recedat, nemo despondeat, neminem retardet multitudo aut grauitas peccatorum: etiam si quis secum veheret omnia peccata totius mundi, si ad Christum veniat, non despicitur, sed suscipitur, & vt veniat inuitatur, & auxilium ei porrigitur. 3. In eo quod peccatores, *laborantes & oneratos* vocat, indicat naturam peccati, quod ex se laborem, fatigationem, angustias graues, afferre natum est peccanti: estque onus grauissimum animum in cœlum tendentem, quia de cœlo habet originem, ad inferni vsque profundum demergens. *Lassantur ergo impij in via iniquitatis, laborant vt iniquè agant*, conscientiæ angustiis mirè intus torquentur, conscinduntur, & velut arantur. At sicut agricola in terram vomere proscissam, semen solet iacere; sic Deus in corda variis conscientiæ angustiis detrita, quasi aratri quodam ferro versa & reuersa, cum graui eorum labore, gratiæ semina tandem iacit, & cœlesti pluuiâ irrigans, ea germinare facit fructum pœnitentiæ. Sic & permittit Deus, diu aliquos impiè grauari suorum onere peccatorum, donec tandem toti fatigantur, & gemunt sub onere, cuius priùs grauitatem non agnoscebant, quia eos affectus & cupiditates insensibiles reddiderant; oculos ergo eis aperit, vt onus Babylonis, onus confusionis quo demerguntur in tartarum, plenius agnoscant, & ad eum conuertantur qui potest illud tollere, & cordibus eorum angustiatis quietem reddere. 4. igitur subiicit, *& ego reficiam vos.* Vtique ipse solus potest ab his angustiis liberare, ab hoc onere demergentem animam sublevare, non caro, non Satan, non aliqua creatura. Quin potius si bene attendamus, Mundus clamat deficio, Caro clamat inficio, Satan clamat interficio. At solus Christus dicere potest reficio: & in æternum reficiam vos. Vtique facti sumus Domine ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.

Quartò, audiamus vocem sapientiæ æternæ, apud Salomonem exprobrantis omnibus impiis; quod vocati venire noluerint, & auxilium gratiæ oblatum acceptare, ita quod nulla sit eis excusatio. *Vocaui, inquit, & renuistis, extendi manum*
Prou. 1. *meam, & non fuit qui aspiceret, despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis: ego quoque in interitu vestro ridebo & subsannabo.* Vbi attende, quod non solùm dicat se vocasse, sed etiam manum extendisse. Manum autem extendere in Scriptura varia significat. 1. opem ferre: *Emitte manum tuam de alto, & eripe me.* Et ita sensus est: Non solùm vocaui, sed & manum & auxilium porrexi, vt à peccatis & fæcibus vestris vos erigerem: sed non fuit qui aspiceret, aut manum porrigeret. 2. Manum extendere, est beneficia conferre: *Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.* Sic sensus est: Non solùm vocaui, sed & beneficiis multis affeci, vt suauiter attraherem: & aperui manum offerens remissionem, gratiam, vitam, salutem. At nemo vestrum dignatus est etiam in me beneficum respicere, sed dona mea & me contempsistis. 3. Manum extendere, etiam minari & percutere significat: *Leua manus tuas in superbias eorum.* Sic sensus est: Quia vocantem negligebatis, minas addidi: sicut Pater fugientem à se filium, & non obtemperantem, primò blanda voce, deinde & minis reuocare conatur. Sed nec vocem blandam, nec minacem & increpantem, vt à malo deterrerem, curastis: *Consilium & increpationes despexistis.* 4. Extendere manum, est pactum & fœdus ineuntis. Et tunc sensus est: Licet me priùs offendissetis, ego tamen primò pacem obtuli, ad vos misi & vocaui: nolentes venire accessi, & manum obtuli ad pacem & fœdus renouandum, & vos noluistis manum manui iungere, sic aspernati estis me. 5. Manus extendere est orare. Hic sensus est. Quid vltrà potuissem vobiscum agere, non solùm manum ad pacem obtuli: sed etiam supplex cum precibus idipsum rogaui, dolens de obfirmata vestra & impœnitente voluntate, dolens & de interitu vobis appropinquante. Sed quandoquidem hæc omnia non solùm neglexistis, sed & despexistis, cùm tempus foret: an non mihi iusta occasio nunc ridendi & subsannandi in interitu vestro, vosque & preces vestras seras despiciendi? Vtique comedite fructus viæ vestræ, amores acerbos, quia hos serere & metere voluistis. Quid in his omnibus significatur aliud, quàm gratiæ auxilium sufficiens peccatoribus non deesse? Alioqui exprobationi non foret locus.

Sed dices. Nunquid Deus in Scripturis quosdam peccatores dicitur obdurare & excæcare? Sic Exod. 7. dicitur indurasse cor Pharaonis. Ergo saltem talibus non tribuit auxilium sufficiens ad pœnitendum. Iterum: Nunquid Deus dicit c. 1. & 2. Amos: *Super tribus sceleribus Damasci, & super quarto non conuertam eum.* Ergo certa est mensura scelerum, qua impleta, Deus negat auxilium peccatori ad conuersionem. Respond. ad primum: Quando dicitur Deus in Scriptura peccatores excæcare vel obdurare, debet id intelligi permissiuè: ipse enim peccator propriè excæcat & obdurat, vnde & Scriptura testatur: *Ingrauauit Pharao cor suum.* Fit verò id Deo in pœnam peccati permittente. Nec tamen tunc deserit sine omni auxilio gratiæ, sed non tribuit copiosam illam & efficacem, quam aliquibus concedit, vt possint facillime omnia vincula dissoluere. Et hoc est, quod docet Augustinus Epist. 105. ad Sixtum: *Non obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam*: illam scilicet sublimem, qua efficaciter conuertat. Potest ergo talis conuerti, & habet aliquod auxilium quo potest vti: sed quia habet plurima impedimenta, & mortali quadam certitudine non est facturus quod in se est, egebat abundantiori & altiori gratia, quam ei Deus iustè denegat. Et ideò eum quodammodò dicitur deserere, in pœnam peccatorum præcedentium; quia & ipse Deum deserit, & contemnit eius gratiam.

De his pronunciabat Sapiens: *Impius cùm in profundum peccatorum venerit, contemnit, sed sequitur eum ignominia & opprobrium.* Quid contemnit? Contemnit vtique conscientiam, & omnem illius remorsum, quiescitque in delictis, sicut grauia in centro quodam tranquillitate quiescunt. Contemnit deinde omnem correctionem, omnem pœnitentiæ viam, omnem medicinæ sacræ rationem; & sic ad obitum vsque in profundo illo peccati baratro demersus iacet. Contemnit etiam iudicia & supplicia Dei, eius legem, eius præcepta, ipsumque Deum. Contemnit denique omnem ruborem & verecundiam, nihil facit peccatum, nec eius graueolentiam: vnde audet in media luce, quod alij in tenebris non auderent, & sicut sus in profundo luti, fœtorem illius non percipit. *Sicut infirmus donec mediocriter habet, & sperat posse curari, seruat se à nociuis cibis; si autem intelligat se insanabilem, iam non sibi parcit: sic homo donec mediocriter peccat & sperat salutem, quantum potest, obseruat se à malo; si autem grauiter peccando cœperit desperare, iam nihil dubitat face-* Prou. 18.

re, quasi qui iam peccatis suis vicit iudicium Dei, inquit Chrisostom, Homil. 40. Operis Imp. Profundum ergo peccati, obduratio est & pertinacia, excæcatio & præsumptio; denique peccandi consuetudo & desperatio. Habet enim peccatum dimensiones suas. Quid enim est altitudo eius, nisi iactantia & elatio, *dum quis gloriatur in malitia, & potens est in iniquitate?* Quid latitudo eius, nisi inanis præsumptio: Quidquid timor adstringit, illa dilatat & exporrigit. Quid est eius longitudo, nisi assiduitas & perseuerantia in delictis in longum crimina perducens? Quid denique profunditas, nisi desperatio quædam salutis animum quasi in imum baratrum deturbans, & emergendi spem adimens. Itaque qui gloriatur in peccatis, altitudinem obtinet; qui de misericordia præsumit, in latitudine est: qui perseuerat, ad longitudinem spectat: quid obduratus desperat, in profundo est, pœnitentiam inspirationesque Dei contemnit; *Nemo vero potest corrigere, quem Deus despexerit*. Suspiciat tamen, & de profundis, siue de imo profundi, & pelagi exclamet; adhuc respicietur ab illo, qui potest non solum infixos in luto, sed & morti, & inferno proximos liberare, si voluerit.

Ad alteram Scripturam suprà propositam: *Super tribus sceleribus Damasci non conuertam*. Respondeo sensum esse, quod Deus non parcat sed puniat, post certa scelera, & certam mensuram, prout latè explicui tractans articulum symboli. *Remissionem peccatorum*. Vide ibi.

PROPOSITIO TERTIA.

Gratia quamlibet efficaciter conuertens, aut impellens ad bonum, non minuit arbitrij libertatem.

Cùm de gratia aut libero arbitrio loquimur, videndum est, ne declinemus ad dexteram aut ad sinistram; ne nimium eleuando gratiam, liberum tollamus arbitrium, aut nimium tribuendo libero arbitrio gratiam supprimamus. Hæretici nostri declinant ad dexteram, Deum solum omnia in nobis operari asserentes, cum præiudicio libertatis nostræ. Pelagiani olim declinabant ad sinistram, nostræ voluntatis viribus conuersionem, aliaque supernaturalia bona posse fieri asserentes.

Nos vero viam regiam ingrediamur, & primariam quidem operationem Deo eiusque gratiæ tribuamus, sed cooperationem & quidem liberam, voluntati adscribamus. Cùm dicimus: *Conuerte nos Domine, & conuertemur*, Dei gratiam necessariam confitemur. Cùm verò dicit Deus: *Conuertemini ad me, & ego conuertar ad vos*, libertatis nostræ admonemur. Cùm dicit Apostolus 1. Cor. 15. *Plus omnibus laboraui*, ecce liberum arbitrium, cùm addit; *Non ego autem, sed gratia Dei mecum*, non illud exclusit, sed Deo eiusque gratiæ primariam operationem tribuit: ita tamen vt sit & operis minister per effectum, & operantis socius per consensum.

Prosper. de voc. gentiũ c. 26. Hac de re eleganter sic ait D. Prosper: *Gratia quidem Dei in omni iustificatione principaliter præminet, suadendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando consilium, corque ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo: sed etiam voluntas hominis subiungitur ei atque coniungitur, quæ ad hoc prædictis est excitata præsidiis, vt diuino in se cooperetur operi, & incipiat exercere ad meritum quod superno semine concepit ad studium; de sua habent mutabiliter si deficit, de gratiæ ope si proficit. Quæ opitulatio per innumeros modos siue occultos, siue manifestos omnibus adhibetur; & quod à multis refutatur, ipsorum est nequitia: & quod a multis suscipitur, & gratiæ est diuinæ, & voluntatis humanæ.*

Hæc eadem aptè significantur in illa sententia Apoc. cap. 3. *Æmulare, & age pœnitentiam: Ego sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuam, intrabo ad illum.* Ibi videtur alludere ad similem locum in Cant. *Vox dilecti mei pulsantis, Aperi soror mea.* Quam vtramque sententiam inuitandis peccatoribus aptam libet hìc expendere.

Primò dicit: *Æmulare, & age pœnitentiam*, q. d. Æmulare amorem istum quo te visito, & ad tuas fores venio: ita vt sicut lubenter venio, ita & tu lubenter suscipias. Item, æmulare meliora, & accendere zelo contra præterita peccata: si aperuisti ianuam cordis diabolo & hosti, qui tuum sitiebat interitum & damnationem: cur non aperies Creatori tuo, Redemptori, Protectori, qui tuam sitit salutem? Aperuisti tyranno & adulterio, cur non legitimo Domino & sponso? Aperuisti lupo qui intrauit, vt perderet; iam proprio Pastori aperi, qui intrare cupit, vt te tueatur & pascat. Mille titulis teneris aperire, ô anima! quia soror per Incarnationem, quia amica reconciliata per sanguinem & Passionem; quia columba per Spiritus sancti dona tibi data per illius missionem; quia immaculata per Baptismum, & per aliorum Sacramentorum participationem. Et quidem hæc omnia quæ donata sunt in baptismate, si perdidisti per peccatum, volo tibi iterum conferre per pœnitentiam. Æmulare ergo amorem meum, & accede vt deleas peccatum, & omne quod tibi intulit damnum: vt aperiendo mihi, fias iterum soror per gratiam, diuinæ consors facta naturæ, amica quoque fias per nouam charitatem, columba per Spiritus Sancti infusionem, & contriti cordis gemitum, immaculata per sanguinis mei balneum in pœnitentiæ Sacramento præparatum. Hæc omnia si volueris, poteris recuperare.

Secundò dicit: *Ego sto ad ostium & pulso.* Vbi luculente significat excitantem eius gratiam, nostram præcedere voluntatem, & extimulare torpentem: atque initium iustificationis & pœnitentiæ non à nobis esse, sed à Deo: quia pulsatio diuina semper præcedit nostram apertionem, nostrumque consensum ad aperiendum. Hinc rectè dixit S. Augustinus in Sent. num 311. *Multa facit Deus bona in homine, quæ non facit homo: nulla verò facit homo, quæ Deus non facit, vt faciat homo.* Pulsatio autem ad fores dupliciter fit, nimirum illas percutiendo & strepitum edendo, vt excitentur qui intus sunt: vel etiam voce articulata euocando illos, inclamando, *Surge, aperi, &c.* Hoc vtrumque fit à Deo, qui fortiter quandoque percutit fores nostras & interius & exterius: scilicet flagella immittendo, per Prædicatores terrendo, corpus morbo affligendo, iungitque interius afflatum, & impulsum fortem ad cor penetrantem, iudicij diuini, mortis, æterni supplicij terrorem; quia illa externa parum prodessent, nisi & cum illis interius Deus operaretur. Et ita vox inarticulata Dei pulsantis, sunt flagella quibus terret, vel beneficia quibus allicit; priori modo, quasi traheret cùm magno strepitu & fragore annulum ferreum, qui foribus præfigi solet; posteriori modo, quasi campanulam suauiter sonantem traheret ad fores, cuius sonus blandè excitet soporatum. Vox verò articulata Dei pulsantis est: inspiratio mentis, & il-

lustratio cordis, insonans interius: *Surge, propera, aperi*, hoc est, verbum Dei internum. Et illud verbum potest esse quandoque per modum imperij potentis, & tunc designat gratiam efficacem: aliquando per modum suasionis; & tunc designat sufficientem: priorem semper sequitur consensus & apertio: posteriorem vocem homo potest negligere, quamuis rationes sufficientes Deus afferat, cur oporteat aperire.

Sic in Canticis affert rationem ad suadendum Sponsæ, vt aperiat: *Quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei pleni guttis noctium.* Quod in bonum interpretatur Ambrosius, quasi dicat: Totus ego sum plenus rore gratiæ & misericordiæ, quem in te effundere cupio. *Sicut ros cæli nocturnas amouet siccitates; ita ros Domini Iesu, nocturnis & secularibus tenebris æternæ vitæ stillauit humorem*, inquit Ambrosius. Vel si in malum interpretemur, vult indicare per multas noctis horas se stetisse ad fores pulsando, ita vt caput totum guttis noctu .nis sit madidum, cùm tamen ad primum pulsum oportuerit aperire. Ergo amorem suum commendat, quasi dicat. Vides meam in te benignitatem, vides & perseuerantiam: tota nocte pulso, non propter meum commodum, sed propter tuum. Cur igitur tandem non aperis? Denique & per id insinuare potest Christus, quod guttæ omnium peccatorum super caput eius ceciderunt, & hæ nocturnæ guttæ cùm eum grauent, quod debeat ei aperiri cor nostrum, vt possit in eo aliquantum quiescere, & caput reclinare: quodque valdè ingrata sit anima eum repellens, & peccata peccatis adiiciendo, caput eius magis grauans.

Tertiò dicit: *Si quis audierit vocem meam, & aperuerit*; disertis verbis indicat, posse liberum arbitrium excitatum à Deo vocationi non respondere, posse & respondere pulsanti, & aperire, *Pessulum ostij mei aperui dilecto*, ait Sponsa. Pessulum est omne obstaculum, quod voluntatis assensum remoratur. Quia igitur non omnes aperiunt, & impedimenta remouent, ideo dicit: *Si quis audierit, & aperuerit.* Equidem posset ipse effringere fores, posset & ianuis clausis intrare: sed nemini vult violentiam facere, nemini inuito adesse. Vult vt qui propria voluntate cordis fores clausit, libera aperiat voluntate: ideo inuitat pulsando, non cogit effringendo & irrumpendo. Pulchrè sanctus Iob ait: *Vocabis me, & ego respondebo tibi, operi manuum tuarum porriges dexteram. Vocabis*, en præueniens gratia: *Respondebo*, en assensus voluntatis: *Porriges dexteram*, en gratia cooperans & adiuuans ad perficiendum bonam voluntatem.

Deus ergo operatur in nobis cogitare, velle, perficere, sed primum sine nobis, secundum nobiscum, tertium per nos facit: si quidem immittendo bonam cogitationem nos præuenit, immutando etiam malam voluntatem sibi per consensum iungit, ministrando consensui facultatem, foris per apertum opus nostrum internus opifex innotescit. Sanè ipsi nos præuenire nequaquam possumus, à Deo ergo salutis exordium, nec per nos vtique, nec nobiscum: verum consensus & opus, & si non ex nobis, non iam tamen sine nobis. Cauendum igitur ne cum hæc inuisibiliter intra nos ac nobiscum actitari sentimus, aut nostræ voluntati attribuamus, quæ infirma est: aut Dei necessitati, quæ nulla est: sed soli gratiæ, qua plenus est. Ipsa liberum excitat arbitrium, cùm seminat cogitatum, sanat cùm immutat affectum: roborat vt perducat ad actum: seruat ne sentiat defectum. Ita tamen quod à sola gratia cœptum est, pariter ab vtroque perficitur, vt mixtim non sigillatim, simul non vicissim, per singulos profectus operatur; non partim gratia, partim liberum arbitrium, sed totum singula opere indiuiduo peragunt, totum quidem hoc, & totum illa, sed vt totum in illo, sic totum ex illa. Hæc est doctrina Theologorum, ex B. Bernardo, lib. de Libero arbitrio.

Quartò dicit: *Intrabo, & cœnabo cum illo, & ipse mecum.* Intrat per gratiam iustificantem quasi domum amici, & cœnat cum eo: quia conscientiæ iucunditatem affert tanquam cœlestem cibum, & pias cogitationes, ac affectus, quibus ipse delectatur tanquam cibo, quo libenter vescitur. Ita vt nomine conuiuij, significet familiaritatem & iucundam Dei per internas visitationes conuersationem, quia mens iusti iuge conuiuium. Zachæus suscepit eum gaudens in domum suam ad mensam, sponsa offert sponso (si ingrediatur domum & cubiculum genetricis suæ) *Poculum conditum de musto mali granatorum suorum.* Cœnabit & ipse mecum, inquit, tum in futuræ æternitatis deliciis, si in gratia perseuerarit: tum etiam nunc, ob multam suauitatem ab hoc hospite, in interiori domo. Si hospitium Eliæ & Elisæi tot beneficia recepit; si domus Obededon tantam benedictionem ob Arcam hospitantem; Quantam recipit animus, Deum suum hospitio excipiens? *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*, inquit Pater, Filius & Spiritus sanctus.

Concludo, & breuiter repeto: Datur quandoque homini adeo efficax gratia, vt à nullo duro corde respuatur, sine tamen violentia libertati facta, quia potest negare assensum: sed gratia illa suauiter cor emollit, vt non respuatur. Præparatur enim voluntas à Domino, illuminatione, congrua vocatione, delectationis infusione, ac commoda persuasione, sine vlla vi. Et cùm Deus sit prima causa libera, sic se attemperat secundis causis liberis, vt non solùm operetur in eis motum, sed operetur & modum: hoc est, operatur in voluntate non solùm velle, sed & liberè velle. Attingit enim fortiter, sed & suauiter, *Fortiter pro se, suauiter pro me*, inquit Augustinus, siue potenter agit ex parte sua & efficaciter, sed delectabiliter ex parte nostra, vt nullum fiat præiudicium libertati.

Sed dices, Scriptura dicit nos trahi ad Christum: *Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit eum.* Ioan. 6. Dicit quoque: *Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt Filij Dei*: ergo agimur, non agimus.

Ad primum respondeo, tractum illum diuinum, nullo modo esse violentum, quia fit, *in funiculis Adam, in vinculis charitatis*: hoc est, fit per funiculos proportionatos cordi humano, cum quadam delectatione interiori, non cum violentia. Audi Augustinum, *Ramum viridem ostendis oui, & trahis illam; nuces puero, & trahitur, & quod currit trahitur, amando trahitur, cordis vinculo trahitur*: nam & verum est, Trahit sua quemque voluptas. Vnde & Sponsa: *Trahe me post te, & curram*, non tanquam mancipium inuitum, non tanquam currus inanimatus, sed curram, quasi attracta, *in odorem vnguentorum tuorum.* An vnguenta vim inferunt? nonne suauitate attrahunt? Sic & gratia Christi. Aug tract. 6. in Ioan.

Ad secundum: Si filij Dei aguntur, ergo non agunt.

Respondet & Augustinus: *Imò & agis, & ageris, & tunc bene agis, si à bono agaris. Spiritus enim Dei qui te agit, agentibus adiutor est, ipsum nomen adiutoris, significat quod & tu ipse aliquid agis.*

Agnosce quid poscas, quando dicis: Adiutor meus esto, ne derelinquas me. Adiutorem vtique inuocas Deum. Nemo adiuuatur, si ab illo nihil agatur. Quotquot enim, inquit, Spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei, non littera, sed spiritu, non lege praecipiente, minante, promittente, sed spiritu exhortante illuminante, adiuuante. Scimus quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, inquit idem Apostolus: Si non esses operator, ille non esset cooperator. Hæc Augustinus Sermone decimotertio de Verbis Apostolorum.

LECTIO III.

DE PARTIBVS Pœnitentiæ.

1. *Docet esse tres partes materiales.*
2. *Explicat quid sit Contritio in genere.*

PROPOSITIO I.

TRes sunt Pœnitentiæ partes; *Contritio, Confessio, & Satisfactio.* De his Concil. Trident. sessione 14 can. 3. *Sunt autem quasi materia huius sacramenti, ipsius pœnitentis actus; Contritio, Confessio, & Satisfactio: qui quatenus in pœnitente ad integritatem sacramenti, ad plenam & perfectam remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione partes Pœnitentiæ dicuntur.* Vbi cùm vocat hos actus, *quasi materiam*, non negat veræ materiæ rationem obtinere: sed solùm vult insinuare, non esse hîc talem materiam, quæ extrinsecus adhibeatur, sicut in aliis sacramentis, vt aqua in Baptismo, oleum in Confirmatione, panis in Eucharistia.

Dicuntur porrò actus pœnitentis *Materia propinqua*, peccata verò *Materia remota*: quatenus circa illa destruenda versatur Pœnitentiæ sacramentum. Sic & delicta iudicij materia rectè dicuntur, & morbus materia medicinæ, non materia ex qua, sed circa quam. Sed de his Pœnitentiæ partibus, non tam scholasticè, quàm moraliter disserere mens est, vt Pastoribus materiam frequenter de ea re tractandi suggeramus, maximè tempore Quadragesimæ.

Dicamus ergo primò, Contritionem, Confessionem & Satisfactionem esse tria munera pretiosa, quæ Deo offerre debet anima ab oriente lucis gratiæ veniens, deferensque cum Magis aurum, thus & myrrham. Contritio cordis est aurum pretiosum, quod non potest non placere Deo, quod non potest non placare Deum. *In vera enim Contritione & cordis humiliatione, nascitur spes certa veniæ: reconciliatur perturbata conscientia, reparatur conscientia perdita, protegitur homo à futura ira, & occurrunt sibi in osculo sancto Deus & pœnitens anima*, inquit Kempis libro tertio, cap. 52. Verè ergo pretiosum donum, Deo acceptabile super aurum & topazion, quod nec potest ab illo despici, cum quo nemo potest repulsam pati. Confessio quoque pretiosum munus est instar thuris, imò longè suauius odorans in conspectu Dei, quam incensum thymiamatis: quia putorem peccati statim fugat humilis confessionis odor, estque acceptissima Deo & Angelis eius suaueolentia. Satisfactio suum etiam pretium habet, instar myrrhæ probatissimæ. Hanc distillant manus pœnitentis, & per myrrham se præseruant pœnitentiæ, à noua peccati corruptione, conscientiæ, quæ vermen illius extinguunt amaritudine.

Dicamus secundò, has tres Pœnitentiæ partes tres esse legatos pacis, quos post offensam ad Deum mittimus, nec vnquam vacui, & sine effectu reuertuntur. Semper enim reconcilationem cum Deo obtinent, nec regrediuntur ex eius aula regia, nisi respexerit Altissimus, & quod voluerint, impetrarint.

Hos legatos miserunt Niniuitæ, & licet Dei vox per Ionam intonaret, *Adhuc quadraginta dies & Niniue subuertetur*; Pacem tamen obtinuerunt, & sententiæ fulminantis rescissionem, vestientes se saccis, clamantes in fortitudine, agnoscentes peccata sua, & conuertentes se à via sua mala. Hos legatos misit Esdras pro se & populo. De illo enim dicitur libro primo cap. 9. quod peccata populi attendens, scidit pallium suum & tunicam, & capillos capitis sui euellens, sederit tota die mœrens vsque ad vespertinum sacrificium: *Tunc curuans genua, & expandens manus ad Dominum, dixit: Deus meus, confundor, & erubesco leuare faciem meam ad te, quoniam iniquitates nostræ multiplicatæ sunt super caput nostrum, & delicta nostra creuerunt vsque ad cœlum, &c.* Hos legatos in omni afflictione vult à nobis ad se Deus dirigi, *Vt illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri.*

Dicamus tertiò, has Pœnitentiæ partes constituere trium dierum viam, per quam debet ambulare verus Pœnitens; vt cum filiis Israël egrediens de Ægypto peccati, possit ascendere ad montem Dei, & sine impedimento illi sacrificare, relictis tenebris, luto & paleis. Vnde de hac triplici via Pœnitentiæ, in figura rectè potest intelligi illud Exod. 5. *Deus Hebræorum vocauit nos, vt eamus viam trium dierum in solitudinem? & sacrificemus Domino Deo nostro.* Vocat enim nos Deus captiuos sub peccato, potestati dæmonis mancipatos, & lucem præuiam præbet, vt è tenebris egrediamur, & de die iam ambulemus: idque per tres dies, vt via primæ diei sit Contritio, via secundæ diei sit Confessio, via tertiæ diei Satisfactio. Quæ quidem via, licet spinosa sit & difficilis quasi in deserto: Dei tamen ductu & ope facilis redditur, qui omnia impedimenta potest statim dissoluere. Hac autem via peracta, perfectè Deo possumus sacrificare.

Dicamus quartò, tres Pœnitentiæ partes esse tres portas, per quas ingredi potest anima in ciuitatem Ierusalem, hoc est, in congregationem iustorum, vbi pax & lætitia conscientiæ, iustitia & gaudium in Spiritu sancto: extra quam sunt *canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruientes, & omnis qui amat & facit mendacium.* Sicut ergo ad illam ciuitatem Ierusalem quam vidit Ioannes, vndique venitur: & ideo ab Oriente portæ tres sunt, ab Occidente portæ tres, ab Austro & Meridie portæ tres, ab Aquilone portæ tres: ita & de ciuitate iustorum dicimus ad illam vndique accessum esse, & neminem excludi, si voluerit. Per portas tamen debere intrare in ciuitatem, & hæ tres sunt, Contritio, Confessio, Satisfactio, apertæ omnibus qui voluerint venire, siue veniant ab Oriente, siue ab Occidente, siue à Meridie, siue à Septentrione.

Vis scire quinam veniant ab Oriente? Adolescentes sunt, in quibus iam oritur lux discretionis, ad cognoscendum solem iustitiæ, ad discernendum bonum à malo, ideoque & relictis tenebris Babylonis, si aspirare velint ad ciuitatem sanctam, debent redire per tres portas, Contritionis, Confessionis, Satisfactionis. Vis scire quinam veniant à Meridie? hi sunt, qui in flore &

calore ætatis sunt, ideoque ebulliunt in illis vitia: & hi vocantur à Deo, sed nonnisi per has tres portas possunt venire. Vis scire qui veniant ab Aquilone? hi sunt, qui senio proximi in frigidiori agunt ætate, frigidi quoque & sicci spiritu, deuotione, pietate. Et hic etiam vocantur, vt prauos habitus deserant, & omnia impedimenta dissoluant, reuertanturque à frigida peccati regione per tres portas quæ sunt ab Aquilone. Denique vt scias qui veniant ab Occidente considera decrepitos illos senes, proximos occidenti suo, imò occidenti æterno, cum iam planè in vitiis consenuerunt. An tamen his clausam dicimus esse Ciuitatem, aut interclusam viam? Minimè. Nam & his gratia subministratur, tanquam baculus cui in via incumbant, vt per tres portas regrediantur. Debent tamen, quia portæ arctæ sunt, in illis deponere veterem hominem, cum actibus & concupiscentiis suis: debent gibbum deponere & omne onus peccati: debent deponere pellem cum serpente, & iuuentutem animæ renouare. Itaque licet iuuentam & senectam peccati fœdarint, & infirmitate animi prægrauentur: accedant tamen baculo spei innexi, accedant, genibus trementibus, non tam ob defectum virium & ætatis, quàm ob timorem iudiciorum Dei. Et sicut collo humiliati incuruantur ob senium: sic magis & corde ob peccatum, dicantque cum Manasse: *Non sum dignus respicere altitudinem cæli præ multitudine iniquitatis meæ: incuruatus sum multo vinculo ferreo, sed tu Deus, Deus es pœnitentium, qui ostendis in nobis bonitatem, etiam indignos saluans.* Accedant igitur ad Sacramentum pœnitentiæ, peragant integram confessionem ætatis præteritæ, saltem iam vitæ lumine deficiente: ne cito tenebris æternis inuoluantur, quando nulla amplius erit spes luminis aut vitæ: Si bene inspiciant vmbram Occidentis sui; adhuc pertingere poterunt ad verum lumen Orientis æterni.

Itaque nunquam est pœnitentia sera, si vera: quam aliquando etiam in fine vitæ, aut cum iam quis sepulchro proximus est, inspirat Deus. Audi quid ad hanc rem scribat Cæsarius l. 2. mirac. 18. Ante triennium defunctus est Philippus Comes Namurcensis, vir potens & nobilis, filius Balduini Comitis Flandriæ. Antequam moreretur, tantam ei Dominus contulit in infirmitate contritionem, quanta non fuerit visa nostro tempore in aliquo. Quatuor Abbatibus nostri Ordinis solebat sæpè confiteri, & cum tanto lachrymarum imbre, vt omnes ad lachrymas prouocaret. Nec ista ei sufficiebant, quin laqueum collo suo iniiceret, rogaretque Confessarios suos, vt se traherent in plateam; dicens: *Sicut canis vixi, dignum est, vt moriar sicut canis.* Filias fratris sui Balduini Comitis, qui factus fuerat Rex Græciæ, tradiderat Regi Franciæ; cuius filiam duxerat vxorem. Quidam dicebant quod eas vendidisset, de quo facto plurimum dolebat. Deportari autem se iussit in pauperrimam domum suæ Ciuitatis, in qua pauper spiritu migrauit ad Dominum. Volens autem pius Dominus tantam eius remunerare contritionem, miraculis eum glorificare dignatus est, tanquam dilectum Confessorem. Sepultus est in Ecclesia S. Albani Martyris, in qua collegerat Collegium Canonicorum de suis reditibus. Tantis vsque hodie signis coruscat, vt de remotis regionibus infirmi ad eius tumbam concurrant; ipsamque terram circa sepulchrum effodientes, secum pro sanitate & benedictione reportent. Hæc Cæsarius. Quibus ostenditur, nunquam feram esse pœnitentiam, eamque esse necessariam ad ingrediendam Ciuitatem Sanctam: per quam quidem portam humilem, incuruare se debent *Reges terræ & omnes populi, Principes & omnes Iudices terræ, senes cum iunioribus.*

PROPOSITIO II.

Contritio est animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Ita Trid. sess. 14.

Definitur hic generaliter sumpta contritio, vt etiam attritionem complectatur. Distingunt vere Theologi attritionem à contritione, quod contritio propriè dicta, sit detestatio peccati vt est offensa Dei super omnia dilecti, ideoque, peccati vt mali summi, cum proposito emendationis; ita vt contritio debeat procedere ex amore Dei super omnia, & detestari debeat peccatum super omne detestabile. Attritio vero hanc non inuoluit perfectionem, sed est detestatio efficax peccati, ex motiuo quolibet [redacted]. Vnde duas attritionis species inter cæteras insinuat Tridentinum: vnam, quæ est ex metu gehennæ; alteram, quæ est ob fœditatem peccati, ad quas cæteræ ferè referri possunt, quæ ex aliquo motiuo naturali sunt. Et hæc attritio, secundum communiorem Doctorum opinionem, si efficax sit, hoc est, si propositum non peccandi efficax contineat, sufficit ad Sacramentum pœnitentiæ. Vnde dicit Trid. quod quamuis attritio per se ad iustificationem perducere nequeat peccatorem, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit. Et alioqui si perfecta contritio requiretur; incertior foret gratia in Sacramento pœnitentiæ accipienda.

supernaturali, nam debet esse donũ Dei, et spiritus S.ti impulsu

Nihilominus quantum in se est, debet conari pœnitens, vt perfectum in se dolorem concitet, qui ex variis motiuis serio consideratis oriri potest. Nam innumera sunt damna peccati, quæ merito mentem deberent compungere, & configere doloris aculeo.

Primò: an non materia iusta doloris, quod peccator pretiosum illud gratiæ donum, sine qua nemo potest placere Deo, cuius pretium est sanguis Filij Dei, per peccatum prodegit, charitatisque donum perdidit, sine quo nec potest amare Deum, nec amari à Deo? An hæc exigua censenda est miseria? *Quid est ô Domine*, inquit Aug. *quod amarire iubeas a me, minerisque mihi ingentes miserias, nisi amem? Paruane est ipsa miseria non amare te?* Certe hæc est maxima reproborum miseria in pœnis inferni, non posse amplius amare Deum, & desperare amari à Deo. Cum gratia vero & charitate, dona S. Spiritus deperduntur, quæ sunt animæ ornamentum pretiosissimum, & velut septem monilia à sponso data, vt eam dignam reddant suo Angelorumque amore.

Secundò: an non materia iusta doloris, quod per peccatum perditur ius ad regnum & hæreditatem æternam, quod ex diuina adoptione & Filiatione habet homo per spiritum illum clamantem in cordibus nostris, Abba Pater? Vnde Bernard. ser. 6. in Cant. *Cogito Patrem, cogito Dominum ad omnia reus, plango per singulas, ipse quidem Patrem se exhibuit mihi, sed nonego me vicissim Filium. Quanam fronte attollo iam oculos ad vultum Patris tam boni, tam malus Filius? Pudet indigna gessisse genere meo, pudet tanto Patri vixisse degenerem. Exitum aquarum deducite oculi mei, operiat confusio faciem meam, deficiat in dolore anima mea, & anni mei in gemitibus.*

Tertiò, cùm hoc iure Filiationis perditur & meritum bonorum operum, quod habent Filij Dei in eius amicitia & gratia existentes: perditur pax & tranquillitas conscientiæ; succeditque perturbata, angustiata, afflictaque conscientia, cum verme suo mirè animum corrodente: Et quidam iam infernus in anima inchoat, quia se homo reum & hæredem æternæ damnationis effecit, mancipiumque diaboli, cum antea foret hæres Cæli.

Quartò doloris & compunctionis maximè debet esse occasio, quod homo per peccatum Deum ipsum perdat. Hæc est enim radix & origo omnium malorum in peccatores, non habere amplius Deum specialiter vt Patrem, vt tutorem, Pastorem, sponsum, amatorem, sed eum solum iam reperire vt seuerum Iudicem. Plangat ergo super se anima infelix, ob hoc præsertim, quod Deum suum reliquerit omnium bonorum fontem, quia plangunt eam Cæli, plangunt Angeli, plangunt omnes Sancti, plangunt Prophetarum & Christi lachrymæ, plangerent insensibiles creaturæ. Hinc illa vox Prophetæ: *Obstupescite Cæli, & portæ eius desolamini vehementer, duo mala fecit populus meus: Dereliquerunt me Fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.* Vtique, quia homines, licet iudicij rationisque capaces, ita se gerunt quasi insensibiles sint, ad tam grauia damna per peccatum sibi illata: ideò inuocat creaturas irrationabiles & inanimatas, tanquam testes mutos perfidiæ peccatoris, & vindices Creatoris. Quasi dicat: Cum tanta sit hominum impietas & insensibilitas, vt ad meam monitionem surdi sint, nec me velint audire: vos ò Cæli audite iustam meam de illis querelam: & sicut testes estis benignitatis meæ in peccatores: sic & testes estote rebellionis & ingratitudinis eorum, vt & simul esse possitis testes & vindices in futuro, quando *pugnabit totus orbis terrarum contra insensatos.* Quid ergo vobis dicere potero, nisi dignum esse stupore, lachrymis, & desolatione: quod populus meus quem creaui, redemi, sanctificaui, & elegi in peculium: innumerisque affeci beneficiis dereliquit me, post tot fauores spernit & iniuriis afficit, ac Diuinitate quodammodo spoliat pro re nihili: dum Venerem, ventrem, lucrum exiguum, honorem vanum, mihi præfert, & propter illa me deserit. An non intollerabilis iniuria & ingratitudo, quod me fontem aquæ viuæ, omniumque bonorum originem sic repudiat: & derelinquit gratis, vt se conuertat ad bona caduca & inania tanquam ad cisternas mortuas, putidas, & perforatas: quæ nec aquam viuam valent continere, quâ sitis animæ extinguatur, sed si quid continent, amarulentum & fœdum lutum est, fæcesque turbidæ, quæ sitim & alterationem intolerabilem generant cum fœtore. Quid enim est luxuria? Quid cupiditas insatiabilis auaritiæ? Quid impatientia, ira, & gula? Quid ambitio iniquitas, nisi aqua lutulenta & putidia, secum vehens odorem & saporem pessimum, remorsum scilicet conscientiæ cum peccati turpitudine coniunctum, qui mirè torquet interius hominem. Et tamen propter hæc relinquitur Deus, eiusque gratia: deseritur Spiritus sanctus cum suis charismatibus, qui est *Fons aquæ viuæ, fons aquæ salientis in vitam æternam.* Hæc ponderare deberes, ò peccator, hæc ruminare in cordis æqua bilance: sicque de turbidis in via Ægypti aquis, aut lutulentis cisternis ad fontem aquæ viuæ iterum respirare. Debetes os tuum aperire per orationem, & spiritum contritionis attrahere, *Spiritum illum, qui postulat pro nobis*, siue postulare nos facit *gemitibus inenarrabilibus.* Ille generat aquas lacrymarum, sed suaues & efficaces & viuas: quia per aspersorium Pœnitentiæ vitam nouam generant, suauitatem reddunt perturbatæ conscientiæ, febrim & alterationem extinguunt cupiditatis vitiosæ, luxuriæ, auaritiæ, superbiæ: reddunt perdita bona, nouáque dona superaddunt, vimque Domino faciunt, & misericordiam attrahunt. Vnde dicit D. Ambr. ser. 15. *Vim facimus Domino, non compellendo, sed flendo, non prouocando iniuriis, sed lacrymis exorando, non eleuando nos per superbiam, sed per humilitatem deiiciendo. O beata violentia, quæ non indignatione percutitur à Deo, sed misericordia condonatur: beata violentia, quæ elicit bonitatem à vim patiente, & vtilitatem tribuit inferenti.* Sic Magdalena, sic Petrus, sic Chananæa, sic Augustinus, vim intulerunt Christo, per lachrymas à viua fide prodeuntes, salutémque rapuerunt, & gratiam post peccata.

D. Hieronymus epistola ad Susannium, graphicè depingit peccatis erga Deum ingratitudinem, illique pœnitentiæ hanc formam præscribit, quam meritò considerare debent in grauia peccata prolapsi. *Quis consolabitur te, Virgo filia Sion, quia magna facta est sicut mare contritio tua? Effunde cor tuum sicut aquam coram facie Domini, extolle ad eum manus tuas pro remedio peccatorum tuorum.* Accipe igitur lamentum, & primò quidem nullo die quinquagesimus Psalmus prætermittatur, qui in negotio tali cantatur, quem vsque ad versiculum illum, *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies*, gemitu, lacrymisque percurre. Insuper hanc lamentationem, non sine compunctione cordis, in conspectu Dei Iudicis funde. *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum: vt defleam vulnera animæ meæ? Heu me, quia facta sunt sicut Sodoma, & combusta, sicut Gomorrha! Quis miserebitur cineri meo?* Durius offendi quàm Sodoma, quia legem nesciens illa deliquerat, ego accepta gratia peccaui. *Si homo peccet in hominem, erit qui interueniat: ego peccaui in Dominum, quem propitiatorem inueniam?* O quàm acerbus fructus luxuriæ, amarior felle, crudelior gladio! *Quomodo facta sunt in desolationem, subito defeci, perij propter iniquitatem meam, velut somnium surgentium. Ideo in Ciuitate Domini vilificata est imago mea, deletum est è libro nomen meum.* Væ diei illi, in quo me infœlicem genuit vterus, & lux ista crudelis accepit. Oportuerat me potius fuisse non natam, quàm sic ingentibus fabula fieram. Propter me confusio, & improperium factum est famulis Domini, & eum dignè colentibus. *Lugete me montes & flumina, quia fletus filiæ ego sum.* Meum peccatum, & mea iniquitas non sunt similia offensis hominum, quia horribilis est hæc impietas, carne polluere virginem, & castitatem professam. Mentita sum in Dominum Altissimum, veruntamen clamabo ad Dominum: *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me: Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi.*

Debent itaque Confessarij, & verbi Dei Præcones, quantum in se est, hortari Fideles ad perfectum dolorem, qui procedat non tam ex timore seruili, quam ex timore casto & filiali, puroque amore Dei. Ideóque frequenter Contritionis modum ac vim explicare debent. Et vt in ordine ad praxim hæc plenius possint exponere, singulas perfectæ Contritionis partes in sequentibus percurremus.

LECTIO IV.

DE CONDITIONIBUS perfectæ Contritionis.

PROPOSITIO III.

Contritio est perfecta detestatio peccati, vt est offensa Dei summi boni, & patris super omnia amabilis, cum spe veniæ, & proposito firmo peccatum vitandi.

Primò, ad Contritionem requiritur dolor, siue detestatio peccati, ex sincero cordis affectu, cum amaritudine & spiritus tribulatione, vt loquitur Scriptura. Defectu huius, multi non percipiunt fructum sacramenti: quia plerique etiam ex illis qui peccatis sunt grauibus obnoxij, ex arida quadam consuetudine accedunt, nihil peccati sui grauitatem & malitiam ponderantes: putantque sufficere si genua flectentes ante sacerdotem, leuiter pectus percutiant, dicentes, *Mea culpa.* Sicco planè & arido sunt corde, vt quod exterius pronunciant, de cordis profundo non videatur exurgere, quia vix ad cor descenderunt, vt illud commouerent, aut compunctionis spiritum attraherent.

Certum interim est ex scriptura, rem hanc fortiùs & efficaciùs apprehendendam esse, non leuiter, non perfunctoriè peragendam, quia illæ amaritudinem requirunt in pœnitente ex peccati seria recogitatione. Hinc illud Ezechiæ: *Recogitabo tibi annos meos in amaritudine animæ meæ: Sicut pullus hirundinis, sic clamabo, meditabor vt columba.* Quibus verbis docet dispositionem requisitam ad eliciendam contritionem; quod scilicet homo debeat ad cor ingredi, & ad interiorem domum secluso tumultu sæculi instar passeris solitarij habitantis in tecto: quodque ibi meditari & gemere instar columbæ, excessus suos recogitando. Columba non habet alium cantum quam gemitum, cùm aliæ aues dulciter canant: id eoque rectè ponitur tanquam animæ pœnitentis symbolum. Et dicuntur residere columbæ iuxta fluenta in solitudine, sic & anima pœnitentis, in solitudinem interiorem se recipiens, ibi gemit & fluenta lacrymarum adamat, libenterque iuxta illa residet.

Ierem. 1. Sic & Ieremias monet animam pœnitentem; *Statue tibi speculum, pone tibi amaritudines, dirige cor tuum in viam rectam, in qua ambulasti. Reuertere virgo Israel, reuertere ad ciuitates tuas istas.* Quasi dicat, ascende in superiorem mentis tuæ partem, tanquam in sublimem quandam speculam: aduoca rationem, tanquam oculum vigilantem, & clarè videntem: & despiciens omnia terrena & illecebrosa sæculi oblectamenta, speculare omnes quæ te circonstant amaritudines, ex peccato ortum habentes. Considera quid sit peccatum, *Vide quam amarum sit reliquisse te Dominum Deum tuum, & non esse timorem & amorem eius apud te.* Considera mala præsentia & æterna ex illo prodeuntia: memor esto mortis à tergo incumbentis: memor esto gehennæ ante oculos tuos positæ: intus inspice vermem cõscientiæ rodentem; suprà respice tibi cœli ianuam occlusam; circumspice tot afflictiones, à quibus liber esses, si peccato careres. Tot ergo amaritudines, dolorem amarum cordi tuo infigant, & lamentum eliciant, moneantque dirigere cor tuum in viam rectam in qua ambulasti; in viam scilicet gratiæ & amoris Dei, vt sic possis reuerti ad Ecclesiam sanctorum, ad Choros iustorum in cœlis. Hoc est quod vult dicere; *Reuertere ad ciuitates tuas.* His ergo omnibus indicatur dolor interior, siue detestatio & displicentia peccati, quæ ex motiuis illis, de quibus suprà elici potest.

Secundò, vt sit perfectus dolor Contritionis, non sufficit quilibet dolor, etiam ex sincero cordis affectu procedens: sed debet esse propter Deum offensum, tanquam summum bonum, siue propter bonitatem illam infinitam, & infinitè in se amabilem, quam per peccatum offendimus. Multi, licet dolere videantur de peccatis, non tamen recipiunt fructum: quia dolor ille potius est ob motiua aliqua humana, quàm ob Dei offensam.

Sic ebrius de ebrietate præterita dolet, ob dolorem acrem capitis quem sibi cõciliauit, vel ob pecuniam perditè expensam, qua nunc eget, Dei autem offensam non considerat. Sic fur deprehensus, maximè dolet ob pœnas iam sibi præparatas, diuini iudicij vix memor. Sic puella intumescente iam vtero, vel propalato peccato, amarè lacrymatur, & dolet ob infamiam quam sibi conciliauit, & ob mœrorem inflictum parentibus.

Quàm multæ mulieres ad Confessionem accedunt, lacrymis se conficientes, dum enarrant rixas, contentiones, iniurias inter se & maritos, vel inter se & proximos aut consanguineos? Interim hæ lacrymæ, frequenter ex motiuis quibusdam humanis prodeunt, offensam Dei vix respiciunt, & ideo non sunt signum veræ pœnitentiæ, sicut nec omnis dolor, qui exterius videtur à corde emanare.

Hoc manifestè declarari potest exemplo Scripturæ in Saule & Dauide. Rex erat Dauid, Rex & Saul: vterque electus à Domino, vterque Rex Israël, vterque deliquit. Saul parcendo Amalec Regi, & gregibus ouium, quæ interficere debebat, iuxta mandatum Domini, primi Regum 16. Dauid grauiùs, vt apparet, adulterio, homicidio & scandalo: vterque post peccatum hanc vocem protulit: *Peccaui Domino*, Saul dum corriperetur à Samuële: Dauid dum corriperetur à Gad Propheta.

Sed nunquid vterque inuenit remissionem, nunquid vtriusque pœnitentiæ idem fructus? Nequaquam. Nam statim audit Dauid per os Prophetæ: *Transtulit Dominus peccatum tuum.* At cùm Samuël oraret pro Saule, dicit ei Dominus: *Vsquequo luges Saul, cum ego proiecerim eum?* Cur putas veniam consequitur pœnitentia Dauidis, non pœnitentia Saulis? An personarum acceptor est Deus? An non vtriusque eadem vox fuit? Vtique ex sincero corde & vera pœnitentia processit illa vox, & agnitio peccati in Dauide. At verò Saul lugebat potius honoris amissionem, quàm Dei offensam. Vnde dicit Samuëli: *Peccaui, verumtamen honora me coram senioribus.*

Sic Antiochus Rex, in infirmitate pœnitet. lib. 1. Machab. 9. luget amarè, promittit satisfactionem & restitutionem eorum quæ in templo rapuerat, & tamen dicitur ibi: *Orabat scelestus Dominum, à quo misericordiam non erat consequuturus.* Quia scilicet pœnitentia eius non erat ex toto corde, nec ex cordis sinceritate ob Dei offensam; erat potius extorta, dolorque quem causabat, ob sanitatis erat amissionem, & vitæ periculum. Sic & de damnatis dicit Sapiens, *Quod sint pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes*; sed hanc pœnitentiam extorquet pœna, non Dei offensa, ideoque inutilis est.

Denique & de Esau dicitur, quod propter escam vendidit primitiua sua, postea cupiens hæreditate benedictionem, reprobatus est: *Nec inuenit* Heb. 12.

pœnitentiæ locum, quamuis cum lacrymis inquisisset eam. Pœnitentia enim lacrymosa Esau, non erat ob peccatum commissum, & Deum offensum, gratiamque eius deperditam: sed propter benedictionem paternam, & primogenituram amissam.

Sic multi ob temporalia damna, amarè flent corde contribulato & angustiato: damna verò grauissima animæ per peccatum illata, arido corde, siccisque oculis prætereunt. *Plangis corpus a quo recessit anima, non plangis animam, à qua recessit Deus.* Et tamen lacrymæ, teste sancto Chrysostomo, ad hoc solùm homini datæ sunt, & ad hoc tantùm sunt vtiles, vt damna spiritualia defleamus. Nam per lacrymas nihil recuperamus damni quod incurrimus, verbi gratia, nec vitam parentis, nec amissionem honoris, nec dispendium pecuniæ, nec aliam rem deperditam: sed cùm peccata deflemus, & vitam gratiæ recuperamus, & delicti maculam eluimus, & gloriam iterum apud Deum reperimus, & cuncta damna per peccatum inflicta copiosè nobis refunduntur.

O igitur fœlices lacrymæ Pœnitentium! quarum vna gutta ex vera cordis compunctione expressa, peccatum obliterat, inferni flammas extinguit, animam abluit, gratiam restituit, Angelos lætificat, Cœlum penetrat, Iudici manus ligat. Audi Laurent. Iustinianum in libro de Ligno Vitæ, cap. 9. *O lacryma humilis! tua est potentia, tuum regnum, tribunal Iudicis non vereris, accusatoribus silentium imponis, non est qui te ad Deum accedere vetet, si sola intres, vacua non redibis. Vincis inuincibilem, ligas omnipotentem, inclinas Filium Virginis, aperis cœlum, fugas diabolum.* Nempe lacrymæ pœnitentis dæmones torquent, & de illis verum est illud Psalmi: *Contribulasti capita Draconum in aquis,* quia septem capita Draconis tartarei, per quæ vniuersa vitia designantur, in his aquis conteruntur & submerguntur. Hinc dicit Petrus Cæsariensis: *Acrius diabolus contriti cordis lacryma torquetur, quam flamma gehennalis incendij.* Quia scilicet, cùm summo odio feratur in hominem eius auidissimè respirans perditionem; cùm iam illam tenet in vinculis prædam, vna contriti cordis lacryma illum eripit, & vincula omnia disrumpit.

Psal. 55. Sed sicut nihil ita displicet diabolo ac lacrymæ pœnitentis: ita nihil illis acceptius est Deo: Quapropter dicebat Dauid *Deus, vitam meam annunciaui tibi, posuisti lacrymas meas in conspectu tuo.* Omnia quidem sunt in conspectu Dei, sed id specialiter de lacrymis asserit, quod maximè eas respiciat, nec vnquam despiciat. Fundebat Ezechias lacrymas in lecto ægritudinis, & vt occultæ forent, vertebat se ad parietem; sed Deus illas posuit in conspectu suo, quapropter mittit ad eum Isaiam: *Vade, dic Ezechiæ, vidi lacrymas tuas, & audiui orationem tuam, ecce ego adijciam super dies tuos quindecim annos, & de manu Regis Assyriorum eruam te, & ciuitatem istam, & protegam eam.* Fundebat Magdalena lacrymas retrò Dominum, sed eas ipse posuit in conspectu suo, & in conspectu Pharisæi, dum ei dicit. *Aquam pedibus meis non dedisti, hæc autem vbi intrauit, non cessauit lacrymis lauare pedes meos.* Fundebat Petrus lacrymas in abscondito, nam foras egrediens non comparuit cum Apostolis; sed in antrum quoddam secessit, vt lacrymis occultis posset indulgere: at posuit eas Christus in conspectu suo, ac in conspectu Apostolorum suorum, dum illi primùm resurrectionis gaudium specialiter vult nunciari: dum & ipse ei apparet, vt certum eum de peccati remissione reddat, & quàm gratæ ei fuerint lacrymæ pœnitentis ostendat.

Quod si vlterius vis nosse, quàm acceptabile sit Deo sacrificium lacrymarum, & quomodo eas ponat in conspectu suo: Audi quod de hoc habetur in lib. de Viris Illust. Ordin. Cistereiensis. Frater quidam, dum pro peccatis contristatus tota die ingrederetur, fletibus finem imponere recusabat, quia sine contritione cordis, confessionem ad veniam insufficientem sciebat. *Cumque volumen timoris Dei, in quo sunt scripta lamentationes, & væ,* salubri amaritudine ventrem conscientiæ diu amaricasset; diuina gratia membrana charitatis Dei, *in qua scriptum est Carmen,* facta est in deuotione cordis eius, tanquam mel dulcis. Nam in sua amaritudine solatus est eum Deus, & nocte quadam vidit Dominum Iesum, quasi sacris vestibus indutum offerentem sacrificium. Vertens autem se ad populum, tollebat calicem de altari, & cunctis qui aderant, videndum offerebat. Porrò in illo nihil aliud erat quàm lacrymæ, quibus Magdalena pedes eius in domo Symonis rigauerat. Cumque Frater dictus ad pedes Domini positus hæc videret, percunctatus est: *Obsecro Domine, cur ostendis calicem illum cum lacrymis? Respondet Dominus: Vt sciant omnes quantum placeat cordis contritio, ad exemplum Pœnitentium tamdiu seruaui lacrymas huius peccatricis, ad pedes meos Pœnitentis.* Hæc ibi.

Ex his patet, quanta cum fiducia possit dicere quilibet Pœnitens: *Deus, vitam meam annunciaui tibi, posuisti lacrymas meas in conspectu tuo.* Audi quod ipse de se refert D. Augustinus lib. 8 Confess. cap. 12. *Vbi inquit, à fundo arcano, alta consideratio contraxit, & congessit totam miseriam meã in conspectum cordis mei, oborta est procella ingens ferens ingentem imbrem lacrymarum. Et vt totam effunderem cam vocibus, surrexi ab Alipio: solitudo mihi ad negotium flendi aptior suggerebatur. Et secessit remotius, quam vt posset esse mihi onerosa eius præsentia. Et ego sub quadam fici arbore straui me, nescio quomodo, & dimisi habenas lacrymis, & proruperunt flumina oculorum meorum acceptabile sacrificium tuum. Et non quidem his verbis, sed in hac sententia multa dixi tibi: Vsquequo Domine, irasceris in finẽ? Ne memor fueris iniquitatũ nostrarum: sentiebam enim ab eis teneri, & iactabam voces miserabiles. Quamdiu, quamdiu? cras & cras? Quare non modo? Quare non hac hora finis turpitudinis meæ? Dicebã hæc, & flebam amarissima contritione cordis mei.* Has autem lacrymas Deum in conspectu suo posuisse, ex eo manifestum est, quod vox diuinitus ei missa est insonans: *Tolle, lege, tolle, lege, Augustine.* Monebat autem vt Codicem Apostoli Pauli, quem penes se habebat, aperiret, quem vbi aperuit, incidit in eum locum: *Non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & æmulatione, sed induimini Dominum Iesum Christum.* Statimque lux securitatis infusa est cordi eius, & omnes tenebræ diffugerunt.

Sic poterat dicere Augustinus *Deus vitam meam annunciaui tibi, posuisti lacrymas meas in conspectu tuo.* Nec verò dissone alia Lectio quam sequitur, Pagninus vertit: *Posuisti lacrymas meas in libro tuo.* Ad quem effectum Deus lacrymas nostras ponit in libro suo, nisi ad obliteranda peccata? Audi Chrysostomum Hom. 2. in Psal. 50. *Peccata tua in libro scripta sunt, spongiæ autem instar sunt lacrymæ: lacrymas mitte, & obliterantur: lacrymas mitte, & purus liber inuenitur. Magna lacrymarum est vis, Vis dicã? maximum virtutis munus est Martyrium, quia Martyres sanguinem fundunt, peccatores lacrymas fundunt. Et vt quanta sit lacrymarum vis intel-*

Vigas, Meretrix illa sanguinem vt fudit? Lacrymarum fontes effudit, & sic peccata diluit. Quomodò iterum nostræ lachrymæ peccata nostra obliterent, etiam exemplis declarari potest. Audi ex Cæsario l. 2. c. 2. A Viris, inquit, Religiosis & Abbatibus, quæ sequuntur, Parisiis contigisse, intellexi.

Iuuenis quidam nefanda commiserat, quæ præ erubescentia hactenus confiteri erubescebat, tandem vrgente conscientia, & diuini iudicij timore, accessit Cænobium Sancti Victoris, & aduocauit Priorem Confessionis gratia. Ille ad id paratus venit, seditque loco deputato, exhortans iuuenem ad perfectam Confessionem. Mira res! Tantam eadem hora Deus cordi eius infudit contritionem, vt quoties Confessionem inciperet, toties singultibus intercepta vox deficeret. In oculis lachrymæ, suspiria in pectore, singultus erant in gutture. Hæc videns Prior dicit: Vade, scribe peccata tua in schedula, & defer ad me. Abiit, scripsit, die altera rediit, iterum tentauit confiteri, sed cum vt priùs deficeret, schedulam porrigere est coactus. Legit Prior & obstupuit, dixitque iuueni, non sufficio solus tibi dare consilium super his; si per te licet, consulam cum Abbate meo. Lubenter ei hanc licentiam facit iuuenis. Venit prior ad Abbatem, rem ei per ordinem exponit, & schedulam legendam porrigit. Respiciens Abbas, nihil in ea scriptum reperit, dicitque priori cur schedulam talem, in qua nihil scriptum sit, porrigat? Hæc vt Prior audit, miratur, respicit & ipse, nihilque videt.

Tum ad Abbatem: Sciat reuerentia Tua, iuuenem scripsisse in hac schedula peccata sua, & me legisse, & donasse legenda; sed vt video, misericors Deus illius lachrymas & contritionem attendens, culpam iam sufficienter punitam iustè deleuit. Siquidem ipsius scripti obliteratiò, lachrymarum eius effectus est, & delicti abolitio. Aduocant igitur Pœnitentem, exhibent schedulam, peccata diuinitus ei deleta significant: & nullam ei iniungentes satisfactionem, monent quatenus Deo de perceptis beneficiis gratias agat, & de cætero cautiùs viuat. Statimque in tantum cor eius ex magnitudine gaudij est dilatatum, in quantum prius ex tristitiæ magnitudine fuerat angustiatum. Hæc Cæsarius.

Tertiò, detestatio debet esse cum spe veniæ. Defectu illius Caïn & Iudas pereunt, pœnitentiæ licet speciem præferentes. Spes porrò Pœnitentium fundata est in misericordia Dei, & in meritis Iesu Christi. Hæc longè efficaciora in bonum, quàm omnia scelera nostra in malum? ideò nemo debet animum despondere, nisi velit infinitæ bonitati Dei & efficaciæ Sanguinis Christi iniuriam inferre. Si peccator vires solùm suas attendat, conuersionem suam meritò velut impossibilem indicat. At si in diuinam bonitatem, gratiam, & potentiam, oculos figat, facilem eam inueniet. *Mirabiles sunt elationes maris*, mirabilis tumor cordis humani aduersus Deum ebullientis & rebellantis: *Sed mirabilis in altis Dominus*, qui vel nutu potest vortices marinos compescere; cor tumidum superbia, exundans luxuria, tumultuosum peruicaci rebellione, statim tranquillum, & sibi obtemperans reddere. Nonne ipse est, qui potest de lapidibus filios Abrahæ suscitare? De spinis ficus & vuas colligere? Petram in stagna aquarum conuertere? Et sicut in naturalibus mirabiles facit conuersiones, sic & in supernaturalibus. Elizæus virtute diuina aquas amaras in dulces conuertit immisso sale, cùm tamen sic amariores videretur illas reddere. Christus luto cæci oculos curat, cùm sic magis videretur excæcare. Olim etiam serpentem in virgam conuertit: & gloriæ suæ instrumentum fecit. Sic igitur & homines ob amaritudinem peccati intolerabiles, excæcatos, serpentinos & venenatos conuertit, illuminat, transmutat, & gloriæ suæ instrumenta efficit, vt nemo de se desperet. Manifesta hæc sunt in Paulo, Matthæo, Magdalena, Latrone.

Quapropter dicit de se Paulus: *Christus Iesus venit peccatores saluos facere, quorum primus ego sum, quia blasphemus fui, persecutor & contumeliosus, sed superabundauit gratia, & ideo misericordiam sum consecutus, vt in me primo ostenderet Iesus Christus omnem patientiam ad informationem eorum qui credituri sunt.* Quasi dicat: Misertus est mihi Deus, vt in me quasi in primo & maximo peccatore, daret exemplar perfectum suæ clementiæ, in quo cernerent homines, peccatores velle saluos fieri, & facile eis peccata condonare. Itaque meo exemplo informauit, & excitauit omnes futuris sæculis, vt per pœnitentiam audeant ab illo sperare veniam. Hac similitudine explicat Theodoretus. Sicut medicus cùm in vna domo multi ægri sunt & de salute desperant, si vnum pessimè affectum datis ei medicamentis ad perfectissimam sanitatem deduxerit, facit vt alij omnes bono sint animo, ac fiduciam concipiant. Ita Dominus Christus animarum medicus, cùm factus esset homo pro salute peccatorum, me qui eram iniquissimus & omnium sceleratissimus, non solum à prioribus liberauit maculis: sed maximis etiam donis obruit: omnibus hominibus per me ostendens suam patientiam & clementiam, vt nemo eorum, qui maxima scelera perpetrauerint, ad me respiciens de salute desperet.

His consonat illud Augustini serm. 9. de verbis Apostoli: *Si Saulus sanatus est, ego quàre despero? Si à tanto medico tam desperatus æger sanatus est, ego vulneribus meis illas manus non aptabo, ad illas manus non festinabo? Vbi hoc dicerent homines, ideo factus est Saulus ex persecutore Apostolus: quia cum venit medicus volens sibi famam comparare, infirmum quærit aliquem desperatum, & ipsum sanat, & si pauperrimum inueniat, non ibi quærit mercedem, sed commendat artem. Ita & Christus potentia specialis medicinam spiritualem ostendit in Saulo, vt omnes deinceps nossent eum sanare posse omnes infirmitates confugientium ad ipsum.*

Itaque nihil iuuat peccatum detestari, nisi spes veniæ sit coniuncta. Hæc enim est quæ maximè à Deo veniam impetrat. Filius prodigus, vitæ anteactæ & in flagitiis consumptæ pertæsus, statuit repetere paternam domum. In se enim reuersus dicebat: *Surgam, ibo ad patrem meum.* Hoc spes ei suggerebat. Sed quâ spe ibis, cùm eius patrimonium adeò infæliciter, & cum eius iniuria prodegeris? Ibo ea spe, qua pater est: ego perdidi quod erat filij, ille quod patris est non amisit: *Apud Patrem non opus est intercedat extraneus, intus est qui exorat effectus: vrgentur patris viscera, iterum per veniam me genitura. Ibo ad patrem reus, sed viso filio cooperiet mox reatum; dissimulat officium iudicis, qui vult potius implere munus genitoris: & cito vertit in veniam, qui redire cupit filium, non perire.* Hæc Chrysologus. Interim à multis hanc spem auferens dæmon, impedit veram pœnitentiam, maximè in fine vitæ. Exemplum refert Beda l. 5. c. 15. hist. Anglorum. Noui, inquit ipse, fratrem, quem vtinam non nossem, in monasterio nobilis sed ignobiliter viuentem. Admonebatur sæpius ad meliorem vitam conuerti, seruiebat autem multum ebrietati, & cæteris vitæ laxæ illecebris,

Percussus languore, & ad extrema perductus, vocauit fratres, & multum mœrens ac damnato similis, cœpit narrare quia videret inferos apertos, & Satanam immersum in profundum tartari; Caipham quoque, cum cæteris qui occiderunt Dominum, iuxta eum flammis vltricibus traditum: in quorum vicinia inquit, eheu misero mihi locum aspicio æternæ perditionis esse præparatum. Audientes hæc fratres, cœperunt diligenter hortari, vt vel tunc adhuc positus in corpore, pœnitentiam ageret. Respondebat ille desperans: *Non est mihi modò tempus vitam mutandi, cum ipse viderim iudicium meum iam esse completum.* Talia dicens sine viatico abiit, & corpus eius in vltimis est Monasterij locis humatum. Quod autem hic miserabilis Monachus dicit, non fuisse tunc sibi tempus vitam mutandi, non ex veritate, sed ex diaboli persuasione dicit: Spiritus enim sanctus apertissimè clamat per Ezechielem Prophetam, Deum semper esse paratum amplecti eos, qui conuertuntur à peccato ad pœnitentiam. Quod & docet D. Leo his verbis: *Misericordia Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras conuersio, dicente Spiritu Dei per Prophetam: Cùm conuersus ingemueris, tunc saluus eris.*

Aliud exemplum accipe ex Bellarmino. Ego, inquit ipse, inuisens aliquando ægrotum morti propinquum, cùm inciperem loqui de præparatione ad exitum de præsenti vita, respondit constanti animo, & sine vllo metu, ac dixit: *Ego Domine cupiui alloqui te, non pro me, sed pro coniuge mea, & filiis meis: Ego enim propero ad inferos, neque est quod aliquid pro me agas.* Hæc vero protulit animo tranquillo, ac si de itinere ad villam, vel oppidum aliquod loqueretur. Ita nimirum diabolus animam eius sibi subiecerat, & spem omnem abstulerat. Et quidem professionem exercebat valde periculosam, & intentus lucro per fas & nefas, oblitus videtur non solum Dei, sed etiam animæ suæ. Summa est, cum multis verbis illum ad meliorem mentem reuocare tentassem, nihil efficere potui. Cupiet fortè aliquis nosse quam artem exerceret? Dicam, vt eius interitus aliis similibus profit, vt resipiscant. Procurator causarum erat, ex illorum numero, qui non multum laborant, vtrum causam iustam vel iniustam defendendam suscipiant: atque interim vtrique parti iniuriam faciunt, parumque curant, modò marsupium impleant. Hæc Bellarminus lib. 2. de arte benè moriendi. c. 11.

Quartò, debet esse detestatio cum firmo proposito emendationis: & ita necesse est firmiter resoluere, non solùm peccatum vitare, sed & occasiones illius v. g. non solùm fornicationem, sed & consortium omnino periculosum ad illam inducens, familiaritatemque nimiam cum persona diuersi sexus. Hoc enim sciat Pœnitens, silicibus nos esse similes, in quibus non videtur ignis contineri; sed si chalibem adhibeas, exiliunt scintillæ. Sic in nobis latens quidam defectus & scintillæ, quæ datâ occasione, sese exerunt, & peccati ignem in nobis accendunt. Vitanda ergo occasio omnis est illi, qui verè conteritur, & firmiter emendationem proponit. Sic qui in iuramenta incidit aut rixas, illarum originem agnoscat, & fugiat necesse est, v. g. lusum aleæ & chartarum, in quo ordinariè solet occasionem reperire. Similiter qui proponit ebrietatem vitare, loca & prauorum consortia, quibus hoc periculum moraliter adiunctum nouit, debet fugere. Facilè impingit, qui viam iniquitatis à se non amouet: est autem occasio via iniquitatis, quia ad illam quasi ad terminum perducit. Vide quæ dixi Tom. 2. Tract. 3. Lect. 10. in fine.

Verùm, quia languidè nos habemus in fuga peccati, ac periculorum eius, fit vt frequenter non sit vera resolutio, firmaque emendationis voluntas: sed potiùs quædam velleitas inefficax, quæ statim eliditur, & in ventum abit sine effectu. Certè multi totam vitam traducunt, in quibusdam propositis inefficacibus, & desideriis imaginariis, ideoque iisdem vitiis implicatos, falsâ pœnitentiæ imagine delusos, mors tandem premit, & perimit. Quibus assimilabimus homines generationis huius? Similes sunt ostio, quod in cardine voluitur, sed nunquam egreditur: per desideria & proposita voluuntur semper hi, in eodem autem statu persistunt, & è vita maculosa nunquam exeunt. Similes iterum mulieri parturienti, sed nunquam parienti, iuxta illud Isaiæ: *Filij venerunt ad partum, & non habet vires parturiens.* Parturiunt hi bonas resolutiones, at nunquam pariunt, vel effectui mandant. Sed *prægnantibus in diebus illis*, inquit Dominus, *væ animabus*, inquit Hieronymus, *quæ sua genimina non produxerunt in virum perfectum.* Væ illis qui bona desideria in corde concepta in lucem non immittunt, sed in ventre suffocant: Grauiùs enim punientur, quia bonas inspirationes non exequuntur: Absalon mansit suspensus propriis crinibus, licet instar auri fulgentibus. Sic hi morte quandoque præoccupantur, suspensi, & affixi suis bonis desideriis & propositis, ac per illa torquebuntur, quod effectui hæc mandare oportuerit, & neglexerint.

Hinc colligunt Sancti Patres, illos, qui grauia peccata emendare non curant, sed iisdem planè qui ante post confessionem reperiuntur, gratiam Sacramenti non percepisse. Sicut si quis infirmus potionem ebibens, nil meliùs habet, sed eadem manet febris, sitis, debilitas; coniicimus eam non fuisse salutarem, quia nihil immutarit in corpore. Sacramentalis confessio potio quædam est, peccatorum humores expellens: si ergo eadem sitis terrenarum rerum, æstus libidinis, ambitionis, & aliorum vitiorum ardor idem manet: quomodò iudicabimus salutarem fuisse; & gratiam contulisse? cùm (vt ait D. Thom.) homo per minimam gratiam omnia possit vitare peccata, quia ab ea charitas manat, cuius est diligere Deum, & odisse peccatum super omnia. Vnde primæ Ioan. 5. dicitur: *Qui natus ex Deo, non peccat generatio enim & semen diuinum conseruat illum.* Et maximè, cùm Sacramentalis gratia specialem vim habeat contra peccatum, si eam receperunt, quomodò subitò in priora scelera ruunt? Vnde Bernardus: *Irrisor est, & non verè pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet. Pœnitentia enim est sic plangere commissa, vt non committat plangenda.* Et August. *Inanis est pœnitentia quam sequens inquinat culpa, & nihil prosunt lamenta, si iterantur peccata.* Isidorus quoque c. 34. explicans illud, Lauamini, mundi estote, &c. *Lauatur, inquit, & mundus est, qui præterita plangit, & futura non admittit; lauatur, & non est mundus, qui plangit quod gessit, nec deserit.*

Similiter loquuntur & alij Patres. Qui tamen vniuersim non sunt intelligendi, quasi velint esse certum argumentum inualidæ Pœnitentiæ, si propositum emendationis effectum non sortiatur: sed quod aliquando timendum nobis sit, ne inefficax sit propositum & detestatio peccati, cùm id contingit. Alioqui etiam scimus aliquos verè detestari peccatum cum proposito

firmo vitæ nouæ, ideoque gratiam nouam recipere in Sacramento: & tamen non multò post reincidere, partim prauâ consuetudine vrgente, partim diabolo impellente. Vnde non est necesse, vt pœnitens credat se non ampliùs mortaliter peccaturum, licet id firmiter debeat statuere. Aliud est enim proponere se non peccaturum innitendo auxilio diuino, & gratiæ quam firmiter sperat: Aliud iudicare, & sibi persuadere se perseueraturum, quia illud priùs est voluntatis, pendens ex præsenti proposito: hoc posterius est intellectus, pendens ex futuro euentu nobis incognito.

Verùm multæ sunt rationes, cur contingat hominem, post veram detestationem, post firmam & absolutam resolutionem, deserere gratiam acceptam, & iterum conuerti ad peccatum. Primò quidem id fit ob liberi arbitrij instabilitatem, & voluntatis mutabilitatem, quæ mutata opportunitate, & insurgente aliqua passione, non ita considerat motiua illa, quæ priùs ad detestationem peccati eam vrgebant. Secundò, quia gratia cum sit quoddam donum supernaturale & diuinum, in homine qui in terris versatur, videtur esse quasi in alieno subiecto, & extra locum naturalem: vbi multiplex ei contrarietas, ac carnis concupiscentia, à mundi illecebris, à fallacia dæmonis. Cui contrarietati perpetuò repugnare, & superare, arduum est, & paucorum. Vnde & eos qui magno ardore incipiunt Deo seruire, videmus paulatim tepescere à primò gratiæ vigore: quia vt conseruetur feruor ille spiritus, multis in rebus vim sibi afferre est necesse, violentum autem non ita solet esse perpetuum. Tertiò humanæ naturæ conditio in terris est, teste D. Thoma 2. 2. q. 109. art. 9. vt & ex primæuo vulnere peccati magna ei fragilitas indita sit: & licet per gratiam sanetur quantum ad mentem, manet tamen in ea corruptio quantum ad carnem, per quam seruit legi peccati. Manet etiam obscuritas ignorantiæ in intellectu, & inclinatio praua in voluntate, ita vt homo seipsum non cognoscat, nec de se suaque stabilitate in gratia, possit quicquam promittere. Quartò, vita gratiæ & spiritus, est quasi nauigatio aduerso flumine, est quasi colluctatio continua cum hoste: necessaria ergo est contentio valida, & obseruatio diligens & continua. Hoc autem maximè difficile est, & ideò facilè contingit hominem quandoque retrocedere & relabi, quandoque vulnere etiam sanato nouum vulnus accipere, & cicatricem recrudescere. Hæc omnia faciunt, vt Confessarij etiam relabentes non debeant nimio rigore tractare & in quandam desperationem adigere nimia seueritate, sed debent considerare illud Apost. *Fratres, si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris.* Etenim nimis acerba increpatione facile est conturbare confitentem, & vulnus exasperare. Ac deinde fragilitatis humanæ memorem esse oportet, *considera*, inquit Apostolus, *te ipsum ne & tu tenteris.* Considerare debet Sacerdos ne fortè & ipsi contingat, quod contigisse seni cuidam in Ægypto, fert Ioannes Cassianus: Hic Monachum adolescentem cùm in Confessione audisset libidinis incentiuis vrgeri, immoderata reprehensione propè ad desperationem compulit, indignum Monachi nomine contestans, cuius pectus impudicis cogitationibus patere potuerit. Sed mox ipse iusto Dei iudicio, eadem tentatione tam vehementer inquietari cœpit, vt & hic senex, sicut & ille iuuenis, iam ad sæculum redire in animo versaret. Cæterùm sapientia ac sanitate præditus Apollo Abbas, iuuenem vultu demissum cernens, cum tristitiæ causam dedicisset, blanditer consolatus est, docens non esse malum fœdâ cogitatione impugnari, sed vinci: nam se quoque idem sæpè passum, Deo tamen adiuuante, nunquam succubuisse. Denique senem iam relicto tugurio vagum profugúmque ad se aduocans, vt rediret admonuit; vt iam suam expertus imbecillitatem, alienæ miseriæ disceret non irasci. Post hæc pro illo precatus, tentationem oratione abegit. Improuidus igitur iste confessionis Auditor, nonne & se, & confitentem perdidisset; & cæcus cæcum ducens, ambo in foueam corruissent, nisi Apollo Domini miserantis nutu, manum suam vtique supposuisset?

Itaque in spiritu lenitatis instruendus est Pœnitens, erigendus, redintegrandus, restituendus. Hæc omnia indicat verbum, *instruite*, apud Apostolum, vbi Lectio Græca habet, *instaurate, redintegrate, restituite*, Sicuti enim vt restaurentur membra hominis lapsu saxata, molliter tractanda sunt, ita & membra Christi vt restituantur, & gratiæ vitam iterum participent, leni tractatione, vt plurimum opus est. Et licet frequentius relapsus quis fuerit, non debet repudiari. Si enim Dominus dixerit fratri parcendum, licet septuagies offenderit, quanto magis vult suos Vicarios parcere nomine suo, etiam septuagies septies relapsis, quandoquidem toties possit humana fragilitas, etiam post veram pœnitentiam peccare? Hoc tamen aduertant Pœnitens & Confessarij, nullam esse contritionem eorum qui proxima occasione peccati inuoluuntur, & nolunt eam deserere. Vnde & tales non possunt dimittere cum absolutione, nisi peccatis eorum velint participare.

Audi quid hac occasione fecerit B. Raymundus de Pena-forti, qui fuit tertius generalis Ordinis Prædicatorũ, lumen Religionis, viuus & mortuus, & gratia miraculorum florens; nam viuus quatuor à morte ressuscitasse legitur, & 36. post obitum, inquit Senensis. Hic cùm foret Iacobo Regi Aragoniæ Confessarius, sæpè monuit vt concubinam, quâ vtebatur, relinqueret: & Rex pollicebatur quidem, sed semper procrastinabat. Transfretauit Rex Barcinona ad Maioricensem Insulam, optauitque virum sanctum secum habere: respondens secùm illuc peruenisset, concubinam relicturum, sed promissis non stetit. Quod videns vir sanctus, Regem deserere decernit, & Barcinonam repetere, timens eius peccato inuolui. Resciuit id Rex, & sub pœna capitis edicto sanxit, ne quis eum trans-veheret. At ipse diuino spiritu impulsus, cappam super mare extendens, præmisso crucis signo, in altum eleuat loco veli; sicque ex Insula illa soluit, & spiritu Dei flante, 160. milliaria absoluisse dicitur sex horis: & Barcinonam appulisse vestibus siccis populo ad tantum miraculum confluente, & vestigia eius exosculante. Sic Deus adiuuit virum sanctum, ne peccato alieno communicaret, Regem fornicarium vinculis occasionis noui semper peccati implexum, vel absoluendo, vel tolerando.

LECTIO V.

DE TEMPORE ELICIENDÆ Contritionis:

PROPOSITIO I.

CONtritio, *non est differenda, sed statim à peccato elici debet.*

Huius rei variæ possunt adferri rationes. Primò, quia status inimicitiæ Dei omni tempore homini abhorrendus est, tanquam intrinsece malus, & plurima secum vehens mala: ideò vt mirum sit quod homo vel vno die in eo velit permanere: Et certè si oculos haberet & aperiret statum illum sagaciùs penetrans, statim vincula disrumperet, quæ sibi iniecit, eueretque se à laqueo ferali, in quem impegit. Hinc solebat D. Tho. dicere (vt testatur scriptor vitæ eius) *se nescire, quomodo possit fieri, vt homo in statu peccati mortalis existens, possit vel exiguo tempore gaudium aliquod concipere.* Deberet vtique cum Psalmista dicere: *Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, donec inueniam locum Domino, & tabernaculum Deo Iacob*; Vbinam? In interiori domo mentis meæ, in intimo cubiculo cordis mei, quem habitatorem sanctum fugaui ingrato fœtore peccati mei. Hunc autem sanctum habitatorem reuocat cordis perfecta contritio, cum proposito confessionis faciendæ. Hanc enim si perfecta sit, iustificare, etiam ante confessionem tradunt Theologi; modò adsit Confessionis propositum, iuxta illud: *Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Ipsa enim contritio perfecta, est vltima ad gratiam dispositio, & inuoluit dilectionem Dei super omnia, cum qua peccatum non consistit. Huius rei figura præcessit in decem leprosis, quos Dominus ad Sacerdotes misit, *& dum irent, mundati sunt*, inquit Scriptura. Sic multi antequam ad Sacerdotes accedant, iustificantur & mundantur vi contritionis & resolutionis firmæ, qua proponunt confiteri ea, quæ iam tota cordis conuersione sunt detestati.

Secundò contritio statim elicienda est, ob periculum noui peccati adiiciendi. *Peccatum enim quod pœnitentia statim non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit.* Id verò partim ex iustitia diuina prouenit, quia qui ausus est Deum offendere & in peccato hærere, meritò à Deo deseritur, & in aliud ruere permittitur, dicente D. Gregorio: *Peccatum si citius pœnitendo non erigetur, iusto iudicio omnipotens Deus obligatam peccatis mentem etiam in alteram culpam permittit cadere: vt qui flendo & corrigendo noluit mundare quod fecit, peccatum peccato incipiat cumulare.* Sic peccatum quod per pœnitentiam citiùs non deletur, & peccatum est, & causa peccati, & pœna peccati. Partim etiam id contingit ex maiori fragilitate, quam contrahit voluntas, dum semel gratiam amisit. Est enim Theologorum sententia, non posse nos sine illa gratia sanctificante diu omnia peccata mortalia vitare. Denique id etiam prouenit ex eo quod sicut virtutes inter se connexionem quandam habent, ita & peccata, vt hic dicere possimus: *Abyssus abyssum inuocat*, dum peccator de peccato in peccatum ruit, quia statim à lapsu surgere non curauit Et quia Deo manum suam porrigenti ipse suam non extendit, contingit vt & in profundum peccatorum proruat, tandemque contemnens contemnatur. Sic ferè negligentes lapsum suum, vnico peccato non inueniuntur obnoxij.

Sed sicut rupes ex alto præceps ruens, multos secum lapides & sordes trahit deorsum; sic in ruina peccantis & negligentis, contigit plurima connecti crimina. Exemplum habes in Dauide, qui postquam adulterium commisit & neglexit, multa cumulauit peccata homicidiū, malum exemplum, populi scandalum, iniustitiam, dum vult Vriæ falsum supponere hæredem. Attende & in Petro. Neglexit ipse primam negationem, statim incidit in secundam cum gr. ui iuramento, succedit paulò post & tertia cum anathemate execrando, sic peccatum in peius semper ruit & procedit, & quonam deuenisset nisi Dominus ad eum conuersus respexisset, vt petram in stagna aquarum conuerteret? de quo B. Ambrosius c. 22. in Luc. l. 10. *Bonæ lacrymæ quæ culpas lauant, sed & quos Iesus respicit, plorant delictum: Negauit primo Petrus, & non fleuit, quia adhuc non respexerat Dominus: negauit secundo, & non fleuit, quia adhuc non respexerat Dominus: negauit tertio, & fleuit amarissimè: quia respexit Dominus. Si ergo ita sunt oculi tui necessarij, Deus, respice in me, & miserere mei.* Sic voluit Christus in Petro præsumptionem nimiam punire, & ostendere quid sit homo sine gratia Dei. Illum enim paululum deseruit Dominus, vt in illo possit totum genus humanum agnoscere, nihil hominem sine gratia Dei posse, & cùm illam peccator deserit, in varia peccata facilè corruere. Paulo post verò Petrus respiciente Domino, in lachrymas contritionis validissimæ erupit, nec diem, aut alteram horam seu noctem expectauit: vt peccatoribus exemplum daret, statim à peccato surgendum, per contritionis subsidium. Dicere enim poterat Petrus genas rigans è fonte contriti cordis: O maledicta lingua, quæ soluta es, vt negares vitæ auctorem! ô detestabile os, quod sic potuit aperiri, vt suum negaret Redemptorem! Sed tu Domine, meritò auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus, miserere mei, quia peccaui in cœlum, & coram te. Plorabo die ac nocte ingratitudinem peccati mei, nec tacebit pupilla oculi mei amore tui. Sic quicunque secutus es Petrum errantem & peccantem, sequere lacrymantem, & citò pœnitentem. At multis peccantibus, non deest nec gallus cantans, nec oculus Domini respiciens: hoc est, non deest vox Concionatoris increpans, voxque gratiæ inspirantis excitans. Et tamen in nocte peccati hærent, & de nocte in noctem pergentes, peccata peccatis cumulantes, impingunt & corruunt, donec præcipitio æterno inuoluantur. Hos monet Ieremias. *Date gloriam Deo antequam contenebrescat, & antequam offendant pedes vestri ad montes caliginosos, expectabitis lucem, & veniet vmbra mortis.* Quid sunt montes caliginosi? Inimicitiæ inueteratæ, quas non poterunt deponere: aliena, quæ non poterunt restituere: libidines, quas difficulter poterunt deserere: quia cùm à Deo contritionem statim à peccato vocarentur, aures voluerunt obturare. Hier. 13.

Certè vnicuique statim à peccato videtur insinuare illud Deus Ecclesiast. 30. *Miserere animæ tuæ placens Deo.* In quem locum dicit August. serm. 112. de tempore. *Monet & rogat Deus, vt à peccatis mortiferis nos reuocemus. Audiamus illum dum rogat, ne postea non audiat ille cum iudicat. Quid respondes Deo ad hæc, ò homo? Deus te rogat, vt tuî miserearis, & non vis: causam tuam apud te agit, & à te non potest impetrare, quomodo te audiet in die iudicij supplicantem?* Idem quoque Augustinus, similitudinem declarans non esse differendam pœnitentiam

nitentiam, sic dicit: *Calidis vulneribus solent medicamenta subuenire celerius*, quoties ergo peccauerimus, non expectemus mortifera securitate vulnera ipsa putrescere, nec vulnera vulneribus augeamus: sed continuo ad medicum currentes, salutem recipere festinemus. Si hoc in corpore faciamus, quanto magis in animæ vulneribus?

Tertiò, Contritio non est differenda: quia peccatoris ceruici diuinus semper incumbit mucro. Hinc monet Sapiens: *Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem, subito enim venter ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te*, Multi in mediis peccatis absorpti sunt, sicut Chore, Dathan, & Abyron: quia opportuno tempore pœnitentiam non egerunt semper in futurum differentes. Quibus congruit illud Sophoniæ: *Vox cantantis in fenestra, coruus in superliminari*, quod moraliter aliqui interpretantur de illis qui in peccatis hærent procrastinantes: quia coruus auis nigra est, libertate abusa, cùm ex arca à Noë dimissa est, & huius vox est, *Cras, cras*, nunquam *hodie*: designatque homines peccatis denigratos, libertate abutentes, qui pollicentur se pœnitentiam acturos, sed semper cras & cras vsurpant, nunquam hodie. Quibus dicimus cum Augustino: *Vsquequo verba lenta, & somnolenta, modo sine paululum: & modo non habet modum, & paululum vadit in longum: Quare non modo, quare non hac hora finis turpitudinis vestræ?* Quare non hodie initium conuersionis & contritionis? Sic hi cum voce coruina cadaueribus inhærent; & nolentes gemere cum columba, Domino arcum intendente, percutiuntur eius manu vindice: eiiciuntur è fenestra, & superliminari huius vitæ, & fiunt esca ignis, & mortis æternæ.

Eccl. 5.

Audi exemplum quod refert S. Anton. Archiepisc. Florent. 2. p. Summæ tit. 9. Quidam Adolescens nobilis, & huius sæculi rebus affluens, cùm vanitatibus & lasciuiis admodum deditus esset, quotidie manè ad Deum orationem præmittebat, vt eum sine præuia monitione emori non sineret. Cùm semel hanc orationem fudisset, apparuit Angelus dicens; eum exauditum, nempe sine prænuncio haud moriturum. Vnde securior factus magis magisque voluptati indulsit. Sed non diu post, quodam die manè surgens dolorem capitis sensit, atque ideò domi se continet. Socij adueniunt eum ad delicias auocaturi, non acquiescit. Corripit eum febris, & lecto agit, tunc monetur à consanguineis, vt de more confiteatur. Respondet ipse, *infirmitatem non esse ad mortem: & proinde non esse necesse confiteri, sed breui se liberatum iri*. Inualescit morbus, moneturque iterum ab amicis, de confessione. Resp. *Omnino se ea mente esse, sed vt melius instituat, velle expectare donec alleuietur*. Recrudescit morbus, & cùm à suis importunè rogaretur, Resp. *Ita se grauatum, vt vix sciret quid diceret*. Demum appropinquante morte, Angelus ei apparuit, dicens; *Tempus est, vt egrediatur anima tua de corpore, finis tuus venit*. Conqueritur iste, dicens; *Dominus decepit me, quia promisit, quod non morerer sine præmonitione*. Imò, inquit Angelus, sæpe fuisti monitus: *nam cùm accessit infirmitas, ea fuit prænuncia mortis. Cum à consanguineis tibi diceretur, vt confitereris fuit alia monitio: & iterum alia, cum à Sacerdote idem dictum fuit: noluisti verò audire, ideò non datur tibi plus temporis, oportet vt moriaris*. Sic sine confessione mortuus est.

Quartò, statim elicienda est contritio, ne diu differentes perdamus meritum bonorum operum, & participationem meritorum Christi. Opera enim quæ in peccato facimus, mortua sunt, nec gloriam merentur apud Deum. Et sic multi dum magnam anni partem in peccato traducunt, multa bona opera inutiliter peragunt, ieiunia, orationes, eleemosynas, sacrificia. Vnde grauis socordia est, bonorumque spiritualium non exiguum damnum, tunc solùm se ad contritionem disponere, dum fortè præcepto confessionis quis vrgetur. Nemo verè Christianus vesperi somno deberet indulgere, dum se peccato mortali agnoscit obnoxium, sine contritione, aut ad eam conatu: Nemo saltem dies dominicos prætereire, quin eam eliceret; cùm finis institutionis illorum sit sanctificatio nostra: quæ per contritionem vim à peccatore potest obtineri, vt alibi dixi. Denique nemo Christianus contritionis eliciendæ modum deberet ignorare: quandoquidem frequenter contingat, opportunitate confessionis deficiente, per hanc solam viam ad gratiam cum Deo, & ad salutem posse peruenire. Qui non didicit eam tempore vitæ, difficulter eam nouerit, vrgente necessitate. Quàm multi nesciunt quid attritio, quid contritio, quid cordis compunctio, aut dolor ex amore Dei: & ideò periculosè viuunt, periculosius moriuntur.

Testis est huius rei Bellarminus, l. 2. c. 6 de arte bene moriendi, vbi hoc exemplum refert. Cum inuiserim inquit, amicum, virum diuitem & nobilem, qui ex peccato quodam graui perpetrato, in morbum lethalem inciderat, atque ei dicerem, nihil ei salutarius in eo temporis articulo esse posse, quàm veram peccatorum suorum pœnitentiam & contritionem, quia Deus cor contritum & humiliatum nunquam despicit, Respondit ille: *Et quid contritio? Non capio quid à me requiras*, Subieci ergo: *Hoc requiro, vt ex vero corde displiceat tibi, quod in Deum peccaueris: & omnino statuas si diutius vixeris, nunquam amplius Deum offendere: idque totum procedat ex vero amore Dei, qui tibi innumerabilia beneficia præstitit, cui tu ingratissimus pro beneficiis iniurias reddidisti*. Resp. ille: *Non intelligo, non sum capax rerum istarum*. Ita obiit, signa damnationis suæ satis aperta nobis relinquens. Hæc ille. Sic verum esse patet illud Augustini; *hac animaduersione percutitur peccator, vt moriens obliuiscatur sui, qui viuens oblitus est Dei*. Et iterum de quibusdam verum esse patet, quod de Iuda dicitur; *Peccatum Iudæ scriptum est stilo ferreo, in vngue adamantino: exaratum super latitudinem cordis*. Ier. 17. In quorumdam enim corde peccatum non solùm leuiter scriptum remanet, quasi calamo exaratum, sed stilo ferreo incisum, non in aliqua parte cordis, sed super totam latitudinem illius; ita vt non sit locus contritioni, nec affectui bono, aut inspirationi. Et sic fit, vt nec memoria iudicij, nec cruciatus inferni, nec gloria cæli, nec hominum monitio, cor tale adamantinum molire possit, aut sic scriptum peccatum delere.

Non est negandum tamen, contritionem quolibet articulo necessitatis, & quolibet momento elicitam, hominem Deo reconciliare, dicente Cypriano: *Pœnitentia nulla sera est, si vera; nec quantitas criminis, nec breuitas temporis, nec hora extremitas, nec vitæ enormitas: si vera contritio, si pura fuerit voluntatum mutatio, excludit à venia*. Per hanc existimamus aliquos diluuij aquis iam obrutos misericordiam inuenisse. De quibus loquitur Petrus c. 3. ep. 1. Vide dicta Lect. 23. Tom. 1. Tract. 3. in fine. Habetur quoque in vita S. Lutgardis, B. Virginem impetrasse contritionem Innoc. 3. in hora mortis, & per contritionem obti-

huisse gratiam, alioqui damnationi obnoxio. Vide dicta To. 2. Tract 4. Lect. 1. in fine. Parum autem est, quibus verbis exprimatur contritio, quia non in verbis consistit, sed in tota cordis conuersione. Hinc Dauid his duobus verbis illam exprimit: *Peccaui Domino*, statimque subiungit Propheta: *Transtulit Dominus tuum peccatum.* Publicanus dicit: *Deus propitius esto mihi peccatori.* His verbis sufficienter suam exprimit contritionem. Vnde dicitur iustificatus è templo recessisse. Manasses ait: *Peccaui super numerum arenæ maris, & non sum dignus respicere altitudinem Cœli, sed tu es Deus pœnitentium, & ostendes in me bonitatem, indignum saluans.* Prodigus repræsentans peccatorem, contritionis quamdam exprimit formulam, dum dicit: *Pater, peccaui in cælum & coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus.* Latro non aliter suam expressisse contritionem legitur, quàm dicendo: *Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum.* Petrus & Magdalena non verbis, sed lacrymis expresserunt. Itaque monendi sunt simplices, non statim sufficere ad contritionem, quod orationem aliquam legant, quam vocant, *Actum contritionis.* Possunt equidem iuuari & excitari per similes orationes; aut contritio est cordis cum Deo locutio, quæ non eget multâ verborum pronunciatione; & potest non adesse, licet orationis pronunciatæ verba eam videantur exprimere. Vnde rectè à Kempis: *Opto magis sentire compunctionem, quàm scire eius definitionem.* Et sæpius longè melius & certius eam exprimunt singultus & suspiria, quàm verba. Audiebam ego quondam militis cuiusdam septennalem confessionem, variis criminibus refertam cumque eius statum peruidissem, sollicitus eram de contritione; quia satis sicce more militari, sua eloqui videbatur. Interrogabam semel & iterum, & vrgebam, an verè & ex anima contritionem haberet, adeo enormium peccatorum? Respondebat mihi quod sic, sed sat languide. Subieci ego me ambigere de ipsius vero dolore, quod tam languide & sicce, peccata illa grauia confitendo, se se gereret, & quasi sine spiritu & sensu. At ipse Crede mihi, inquit, ego de illis plurimum doleo: statimque in his verbis percutiens pectus, cum profundo suspirio ex oculis vnam vel alteram lacrymam excussit. Respondi ego: Sat nunc mihi est, non vltra te vrgeo, aut verbis prolixioribus morosus esse volo: cordis tui loquela mihi nunc satis est manifesta. Vtiq; pluris feci à tali viro vnum singultum aut lacrymam, quàm multas lacrymas alicuius muliérculæ, ex teneritudine quadam naturali facile fluentes, etiam sine profunda contritione, vel quam verbosas protestationes aliquorum de dolore, quæ sæpius plus exterius præferunt, quàm sit interius.

LECTIO VII.

DE CONFESSIONE.

1. *Docet confessionem esse de iure diuino.*
2. *Multa commoda afferre Ecclesiæ.*
3. *Multis casibus eius præceptum obligare.*

PROPOSITIO I.

Confessio secreta peccatorum est de iure diuino, à Christo Domino instituta.

Hæc Confessio, quam dicimus secundam partem Pœnitentiæ, est accusatio integra peccatorum facta Sacerdoti, in ordine ad absolutionem virtute clauium obtinendam. Hanc Christus instituit, Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: quorum retinueritis, retenta sunt.* Nam, vt suprà dixi; constituit ibi Apostolos, & eorum in Sacerdotio successores, Iudices ad discernendum eos quibus peccata remittenda forent, ab his quibus retinenda. Quod frustra factum foret, nisi teneantur peccatores tanquam rei, hisce Iudicibus sese subiicere, & causam conscientiæ suæ cognoscendam exhibere.

Quapropter si quæras, quando incœperit hæc confessio sacramentalis, Respondemus, iam à primordiis Ecclesiæ, Apostolorum tempore. Scribit enim B. Lucas, quod S. Paulo apud Ephesum segregatis discipulis docente, & miraculis doctrinam confirmante, *multi credentium veneruns confitentes, & annunciantes actus suos.* Vbi & de combustis eorum libris fit mentio, qui curiosa sectati fuerant, Act. 19. Sic & D. Iacobus dicit: *Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem, vt saluemini.* Quo quidem loco monet eos qui infirmantur, non tantùm vt ad se aduocent Presbyteros Ecclesiæ, vt orent super eos, & oleo inungant, sed etiam vt iis confiteantur. Nam quod dicit: *Confitemini alterutrum*, ad illius confessionis distinctionem dicitur, quæ fit soli Deo. Quasi dicat: Non tantum homo Deo, sed inter vos alteri, homines hominibus oportet confiteri, & orare pro inuicem; non infirmi pro Presbyteris, sed Presbyteri pro infirmis vt saluemini. Sic 1. Pet. 4. dicitur: *Hospitales inuicem vnusquisque vt accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes.*

Itaque non sufficit interior illa confessio, siue accusatio peccatorum suorum coram Deo, de qua dixit Dauid: *Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino*: sed etiam necessaria est exterior coram sacerdote. Audi Aug. hom. 49. ex 50. c. 3. item 41. & 50. c. 4. & 5. *Agite pœnitentiam, qualis agitur in Ecclesia, vt oret pro vobis Ecclesia. Nemo sibi dicat, Occultè ago, apud Deum ago, nouit Deus qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergo* sine causa dictum est: *Quæ solueritis in terra, soluta erunt & in cælis? Ergo sine causa sunt claues datæ Ecclesiæ Dei: frustramus Euangelium Dei, frustramus verba Christi? Promittimus vobis, quod ille negat? Nonne vos decipimus?* Iterum l. 2. de visit. infir. c. 4. Sunt, inquit qui sufficere sibi ad salutem autumant, si Deo, quem nullius latet conscientia, confiteantur crimina. *Erubescunt siue dedignantur se ostendere sacerdotibus, quos tamen inter lepram & lepram discernere, constituit Dominus. Sed nolo, vt ipsa decipiaris opinione, quatenus confundaris confiteri coram Domino vicario; vel tabescens præ rubore, vel ceruicosus præ indignatione. Nam ipsius similiter subeundum est iudicium, quem Dominus sibi non dedignatus Vicarium.* Ecce verbis his apertis Augustinus confundit sententiam impiam nostrorum hæreticorum.

Sed & omnibus sæculis iam ab initio Ecclesiæ, in vsu fuisse Sacramentalem confessionem, ex Sanctis Patribus qui diuersis vixere sæculis, & in suis scriptis confessionis huius faciunt mentionem, manifestum est. Et de primo quidem sæculo post Christum, patet ex S. Dionysio discipulo Pauli, qui Demophilum Monachum obiurgat: quod sacerdotem ad fontem gratiæ & misericordiæ redeuntem nimis acerbè à se reiecerit non absolutum. Postquam enim & Christi benignitatem erga peccatores, qui etiam in humeros impositam ouem fert, obiecit, sic ait: *Tu autem eum etiam qui se ad sacerdotem submisisset, & abiecisset ad eius genua, impium (vt ais) nescio quo pacto contra disciplinæ ordinem adstans calce abiecisti ac repulisti.*

Cùm ille quidem verecunde (quod oportuit) fateretur se ad peccatum remedia quærenda venisse: neque exhorruisti insuper, & sacerdotem optimum lacerare conatus, miserabilem eum dicens, qui pœnitentem atque impiũ iustificasset. Vide Epist. 8. ad Demophil.

Eodem sæculo vixit S. Clemens, & docet Ep. 1. & 2. tunc in vsu fuisse Confessionem, & à Petro se instructum, quod Christiani etiam malas cogitationes teneantur confiteri. Verba eius sunt: *Instruebat B. Petrus actus suæ vitæ omni hora custodire, & omni loco Deum respicere, firmiter scire cogitationes malas cordi suo aduenientes mox ad Christum allidere, & sacerdotibus Domini manifestare.* Itaque, inquit idem S. Clemens, *quod si fortè alicuius cordi, vel liuor, vel infidelitas, vel aliud malum latenter irrepserit, non erubescat qui animæ suæ curam gerit, confiteri hæc huic qui præest, vt ab ipso per verbum Dei & consilium salubre curetur, qui possit integra fide, & operibus bonis pœnas æterni ignis effugere, & ad perpetuæ vitæ præmia peruenire.*

Altero post sæculo vixit Tertullianus, & Confessionem in vsu tunc fuisse, apertè tradit in libro quem scripsit de Pœnitentia: ita vt nihil clariùs dici possit contra nostros Hæreticos. Eodem ferè tempore fuit Origenes, qui de Confessione loquitur, Hom. 1. in Psal. 37. & de potestate absoluendi peccata sic dicit: *Christus poterat curare omnem languorem, discipuli verbo eius, Petrus & Paulus, & omnes qui post Apostolos in Ecclesia positi sunt, etiam Medici sunt, quibus curandorum vulnerum disciplina commissa est. Hos voluit Deus in Ecclesia Medicos animarum, quia non vult mortem peccatorum, sed pœnitentiam & orationem illorum expectat.* Et Hom. 2. in Leuit. *Est per pœnitentiam remissio peccatorum, cùm lauat in lacrymis stratum suum, & fiunt ei lacrymæ suæ panes dies ac nocte: & cùm non erubescit sacerdoti Domini indicare peccatum suum, & quærere medicinam.* Hæc ille.

Postea vixere Cyprianus & Basilius, qui de hac re etiam manifestissimè loquuntur. Cyprianus Tract. de Lapsis sic ait: *Confiteantur singuli, quæso vos Fratres, delictum suum, dum adhuc qui delinquit in sæculo est, dum admitti eius confessio potest, dum satisfactio cuiusque & remissio facta per sacerdotes, apud Dominum grata est.*

Denique, 4. sæculo vixere Ambr. & August. qui nihil aliud inculcant in scriptis suis, quàm Confessionem sacerdoti faciendam.

Ex quibus omnibus patet hoc sacramentum Confessionis non esse humanum inuentum, aut ab hominibus institutum, vt inclamant Hæretici. Nam nec illi vnquam potuerunt aut poterunt ostendere, quis homo, vbi & quando illud inuenerit, instituerit, præceperit. Vnde enim hoc tantæ humilitatis præceptum originem trahere potuit, nisi à Deo? Quis hoc onus mundo imponere potuit, nisi Iesus Christus? Quis Imperatores, Reges, Principes, Pontifices, ad id cogere potuit, nisi Rex regum, & summus Sacerdotum? An verò rem adeò grauem, de aperiendis intimis animi cogitationibus, Ecclesiæ Præsules vnquam præcepturi erant, nisi authoritate diuina fulti? Cùm igitur nec in aliquo Concilio, nec in aliqua Constitutione Apostolica, origo talis præcepti reperiatur, planè iuris & institutionis diuinæ esse cognoscitur.

PROPOSITIO II.

M*Vlta vtilitas* ~~infidelis~~ in fideles *& Ecclesiam à Confessione redundat.*

Primò quidem, quia per illam redditur facilior peccatorum remissio, quàm antiquitus: quia olim necessaria erat Contritio, quæ difficultèr omnino haberi potest, vtpote perfectus omnino dolor ob bonitatem Dei offensam: ad quem non ita statim facilè pertingit, post primæuum vulnus originalis peccati, animus infirmus & repens, terrensque: Imò ille dolor contritionis, etiam perfectum Dei amorem, qui ex toto corde procedat, inuoluit; quem facilè sibi homo non potest promittere. Nunc autem post Confessionem & absolutionem institutam, sufficit attritio, siue dolor imperfectus, ex motiuo quolibet supernaturali procedens cum voluntate de cætero non peccandi. Nam per Confessionem & absolutionem merita Christi applicantur, & suppletur imperfectus ille dolor, sicque homo de attrito contritus, vt initio latiùs explicaui.

Si ergo onus aliquod nouum videtur per confessionem Christus imposuisse fidelibus, compensat illud faciliori remissione: dum non requirit tantam ac olim in pœnitente dispositionem, & abundantiorem quàm olim gratiam modo tribuit in sacramento. Adde quod & olim tenebantur sacerdotibus diuersi generis peccata aperire: quæ per certa sacrificia erant expianda. Vide Num. 5. Leuit. 5. 6. 7. ita vt ibi aliqua figura Confessionis nouæ Legis præcesserit. Cuius etiam integritas in eo manifestè figurata fuit, quod Leprosi debebant sacerdoti omnia membra exhibere nuda, debebant radi crines, cutisque examinari, an aliquid vspiam lepræ lateret. Quinimò debebant examinare etiam lepram ædium & vestium: eorumque munus erat discernere inter lepram & lepram. Quibus omnibus significatur, quod illis debeant detegi omnia peccata mortalia, omnes circumstantiæ, omnes occasiones peccati, in domo aut conuersatione.

Secundò, ex eo vtilitas Confessionis elucet, quod superbia comprimatur humana, quodque per illam homo melius ad sui notitiam perducatur. Dum enim particulariter in se reuerti debet, & ingredi cor suum, & fodere vsque ad cordis imum, vt perfectam possit Confessario notitiam dare status animæ: cogitur agnoscere miseriam, fragilitatem, ignorantiam, cæcitatem, procliuitatem in malum, & dare contra se testimonium, humanæque elationis superbiam hîc confringere. Vnde in institutione Confessionis ex vna quidem parte bonitas Dei elucet, sed etiam ex altera parte iustitia eius refulget. Quia cùm in omni peccato superbia inueniatur, illam hîc humilitate expiare necesse est, flexis coram sacerdote genibus confitendo, monita, reprehensionem, satisfactionem ab eo percipiendo. Et hoc quidem fit sine acceptione personarum. Quia licet Princeps accedat diademate coronatus, licet Rex sceptro ornatus, licet Imperator orbis aureum gerens globum, licet Episcopus sacra thiara, & infulis redimitus, licet Pontifex duplicem gerens celso fastigio coronam: hæc omnia debet substernere sacerdotis pedibus, reum se & inferiorem agnoscens, pœnitentiamque delictorum postulans. Ita vt hæc submissio verecunda, magnam debeat operari humilitatem, vt tanto efficacior sit, ad liberandum hominem cuiuslibet gradus & dignitatis, ab illa confusione, quam aliàs deberet subire in conspectu æterni Iudicis, & totius orbis.

Tertiò, non solùm vtilis fuit Confessionis institutio, ob fructum spiritualem ex illo redundantem, scilicet remissionem peccati, reconciliationem Dei, infusionem gratiæ & virtutum, commutationem pœnæ æternæ in temporalem, & quandoque totius pœnæ remissionem, sed etiam ob

fructus qui ex illa in Rempublicam, illiusque probam institutionem, & administrationem refunduntur. Certè rectè dixit Catechismus Pij V. Quicquid hoc tempore sanctitatis, pietatis & religionis, in Ecclesia summo Dei beneficio conseruatum est, id magna ex parte Confessioni tribuendum esse. Vt nulli mirandum sit, humani generis hostem, cùm fidem Catholicam funditus euertere cogitat per ministros impietatis suæ hanc veluti Christianæ virtutis arcem totis viribus oppugnare. Quis verò non videat, nisi cæcus, & cæcitatem amans, copiosos fructus in Rempublicam Christianam per Confessionem exoriri? Nunquid non per illam multiplicia mala impediuntur, in perniciem publicam erumpentia, & aliàs incurabilia? Restituuntur enim iniusta, deponuntur odia, conciliantur animi, impediuntur cædes, propulsantur rebelliones, dirimuntur proditiones, obedientia Regibus redditur, & Magistratibus tam Ecclesiasticis quàm Politicis, eliminata è cordibus contumacia. Pacta diabolica & maleficia dissoluuntur, adulteria, & sacrilegia propulsantur; denique nulla non scelera & flagitia quantumlibet abdita, hoc Tribunal sacramentale suffocare conatur. Nihil non boni ex illo oritur, quandoquidem ibi optima exhibeantur consilia, præclara monita, efficacia contra peccatum remedia. Ibi etiam calcar subditur pœnitenti, ad pietatis opera erga Deum, charitatis erga proximum, amoris & obedientiæ erga parentes & consanguineos, obedientiæ erga superiores, eleemosynæ & misericordiæ erga pauperes, iustitiæ & officij debiti erga inferiores. Ibi afflictum & contribulatum cor solatium reperit, perturbata mens & conscientia gaudium, angustiata anima fiduciam & quietem in Spiritu sancto.

Quid ergo spiritu vertiginis agitati Nouatores, sacrum hoc Tribunal blasphemis vocibus conspurcant, maledica lingua conscindunt, calumniis conficiunt? Nisi vt perniciosissimæ & profligatissimæ fræna libertati laxent, & tanquam equus & mulus sine chamo & habenis, in præcipitia ruant, in libidines, incestus, sodomias, sacrilegia, adulteria, rebelliones? Confessionem eliminare volunt, vt suo arbitratu viuant, omniaque tam priuata, quàm publica, tam sacra quàm prophana, in confusionem redigant: & Babyloniam aliquam constituant, in qua regnet impietas & impunitas, transgressionis nutrix fons scelerum, incuriæ soboles, impœnitentiæ mater, nouerca pietatis.

Certè abrogatæ Confessionis damnum, Lutheranos quandoque vidisse, testis Dominicus Sotus, Carolo V. à sacris Confessionibus, lib. 4. Sentent. distinct. 18. quæst. 1. art. 1. vbi ait. Verecundia confitendi vehementissimè homines à peruersis moribus arcet, id quod me teste Germani ipsi, dum publicè inter eos agebam, fatebantur. Qua de re ex inclyta Noribergа ciuitate, missa est ad Cæsarem legatio, per quam ciues id petebant, vt Cæsar Imperatorio iure Confessionem auricularem induceret.

Aiebant enim se vsu & more intellexisse, Rempublicam suam postquam Confessio cessauerat, vitiis contra iustitiam, & alias virtutes scaturire, quæ illis antea fuerant incognita. Risum autem ea legatio mouit. Nam cùm fateri omnino renuerent per absolutionem sacerdotis culpas remitti, & diuino iussu teneri homines ad Confessionem, quomodo plebs induci posset Cæsarea lege occulta scelera secretò confiteri? Hæc ille.

PROPOSITIO TERTIA.

Confessionis præceptum multis casibus obligat, ita vt de nouo peccet illam omittens.

Primò, in periculo probabili mortis, v.g. dum timetur naufragium, exorta tempestate, vel instat prælium periculosum. Sic cùm fœmina, quæ difficiles partus habere solet, partui proxima est, tenetur confiteri. Qui autem præscit, se in tali articulo necessitatis non habiturum copiam Confessarij, tenetur præuenire, quia exponit alioqui se periculo moriendi sine confessione.

Secundò, quando suscipiendum est sacramentum Eucharistiæ, obligatio est Confessionis, vt patet ex Trident. Item si sacramentum aliud suscipiendum est, vel administrandum, debet præmitti Confessio, vel saltem Contritio: quia debent administrari vel suscipi sacramenta in statu gratiæ, in quem statum non restituitur peccator, nisi per Confessionem aut Contritionem.

Tertiò, tenentur omnes, qui discretionis vsum attingerint, saltem semel in anno confiteri, ex præcepto Ecclesiæ.

Cæterum, licet Ecclesia frequentiorem Confessionem non præcipiat; adhortatur tamen continuò filios suos ad illam frequentandam, ob fructus qui ex illa oriuntur, & ob pericula, quæ ex illius neglectu potest homo incurrere. Vnde quæ supra dixi de Contritione statim à peccato elicienda, etiam locum habent hic: vt propter easdem rationes vrgeatur peccator ad Confessionem non differendam. Sed in hac re plerique sunt cæci, aut supinè negligentes, vt etiam præceptum annuum Confessionis tanquam graue repudient, aut negligant: & peccata peccatis addentes, sibi onus importabile accumulent, quo in tartarum deuoluantur: & multa bona negligant, quibus gloriam sibi immensam poterant comparare.

Hinc ad Arsenium in eremo quondam venit vox, dicens: *Veni, ostendam tibi opera hominum.* Et surgens abiit, & duxit eum ad quemdam locum, & ostendit ei Æthiopem incidentem ligna, & facientem sarcinam magnam, tentabatque portare eam, & non poterat. Et pro eo vt auferret ex sarcina illa, ibat iterum & incidebat ligna, & addebat ad sarcinam, hoc autem faciebat diutiùs. Et procedens paululùm, ostendit hominem rursus stantem super lacum, & haurientem aquam ex eo, & infundentem in cisternam pertusam; quæ cisterna ipsam aquam iterum refundebat in lacum. Et dicit ei iterum: *Veni, ostendam tibi aliud.*

Et ecce vidit templum, & duos viros sedentes in equis, & portantes lignum transuersum, vnum contra vnum. Volebant autem per ianuam introire in templum, & non poterant propter lignum illud quod transuersum portabant; & non inclinantes se vnus post alium, vt fieret illud lignum directum, remanserunt foris. Et cùm interrogasset quid hoc esset, ille respondit ei: *Hi sunt, qui portant velut in iustitia superbiæ iugum, & non humiliati sunt vt corrigerent se, & ambularent humiliter in via Christi, propter quod & remanserunt foris à regno Dei. Ille autē qui ligna incidit, homo est in peccatis multis, & pro eo vt pœnitentiam agat, & substrahat se à peccatis suis, addit alias iniquitates supra iniquitates suas. Qui autem aquam implet, homo est, qui bona quidem facit, sed quia habet etiam in eis permixta mala, per hoc perdit etiam omnia bona opera sua.* Quapropter convenit omnem hominem sobrium esse in considerandis operibus suis, ne in vanum videatur sustinere labores. Ita in libr.

Doctor Patrum, libr. de prouidentia, numero 1.

Quod si fructus frequentis confessionis cupiat quis cognoscere, ita manifesti sunt, vt cæcutire rectè dicatur, qui eos non videt.

1. Acquiritur maior puritas cordis & conscientiæ. Sicut qui frequentius manus lauat & linteo tergit, facit vt ei sordes non ita adhærescant, & qui sæpè verrit domum, impedit ne luto obducatur: ita iudicandum est de anima per confessionem.

2. Augetur gratia & gloria, dum sanguis & merita Christi per Sacramentum Pœnitentiæ frequenter applicantur animæ: simulque diminuitur pœna peccatis debita.

3. Virtus augetur ad resistendum hosti salutis, eiusque tentationibus & peccati periculis quæ nos circunstant.

4. Acquiritur maior securitas salutis, & conscientiæ pax serena. Qui diu differt caput pectere, facile alit vermes: sic qui Confessionem procrastinat, vermem conscientiæ nutrit inquietum, qui in futuro acriùs punget. Et contra illam frequentans, experitur non esse oblectamentum, supra cordis gaudium. Vnde Auctor serm. ad fratres in eremo serm. 10. sic ait: *O Fœlix conscientia puritas, quæ vermem interiorem excludis, quæ à carcere doloris liberas rationem, quæ ab omni immunditia purgas mentem. O mens sancta! ò paradisus deliciarum variis bonorum operum virgultis, variisque virtutum floribus purpurata, & suauiter cœlesti gratia irrigata. Hæc est, fratres mei, Paradisus, in qua plantatur lignum vitæ & cælestis sapientia, hæc est thalamus Dei, Palatium Christi, habitaculum Spiritus sancti.*

Blosius 5. Monil. Christus audiente S. Brigitta, ait: Ei qui Spiritum & gratiam meam adipisci & retinere voluerit, vtile est crebrò peccata & negligentias coram Sacerdote confiteri, vt expurgetur. Et cùm ipsa videret animam mariti sui in Purgatorio, dixit: *O fœlix anima, quid tibi præcipuè profuit ad salutem?* Ille respondit: *Confessio mea, quam sextis fereiis facere solitus sum, cum firmo emendationis proposito.* Surius 23. Sed & ipsa Brigitta ab infantia id pro more habuit, & Birgerus eius pater sæpissimè his vtens verbis: *Ita me sexta feria comparare volo erga Deum, vt quicquid cæteris diebus ille mihi præstiterit, ferre æquo animo possim.* Fecit similiter & eius filius, post Confessionem secretò acerrimis flagellis cædens se, vt Christum flagellatum in suo glorificaret corpore, & crucifigeret carnem suam cum vitiis & concupiscentiis suis.

Qui pietati addicti sunt, singulis saltem mensibus confitentur: sciunt enim infirmitatem & mutabilitatem homini innatam: & quod facilè instar Lunæ deficiat de die in diem, à priori lumine & feruore: ita vt in lucem gratiæ ex toto possit perdere. Ne ergò id contingat, & penitus extinguantur, sicut Lunam imitantur in defectu, ita volunt imitari in plenitudine, singulis mensibus lucem renouando & gratiam, per Confessionem. Sic ipsi Neomeniam celebrant Domino cum interiori solemnitate, iuxta illud monitum: *Exultate Deo adiutori nostro, iubilate Deo Iacob. Buccinate in Neomenia tuba in insigni die solemnitatis vestræ, &c.*

Commendant etiam vitæ spiritualis Magistri, vltra Confessiones particulares, generalem aliquam totius vitæ: Hæc etenim multum fructum in anima parere potest.

1. Generat in nobis perfectam nostri notitiam, dum totius vitæ spiritualem miseriam ob oculos nostros ponimus.

2. Salutarem ingenerat confusionem, facitque vt Dei misericordiam admiremur magis & exaltemus, qui nos ad pœnitentiam adeò patienter expectauit.

3. Infundit conscientiæ maiorem pacem & securitatem, supplendo quæ forte defuerant in aliis confessionibus particularibus.

4. Excitat in nobis proposita bona aliter ordinandi vitam nostram, & gratiam Dei implorandi feruentiùs: illamque vocem elicit à nobis: *Hei mei Domine, quia peccaui nimis in vita mea, quid faciam miser, quo fugiam nisi ad te Deus meus!*

5. Dat etiam Confessio notitiam perfectiorem interioris status: vt monita salubria, nostrisque infirmitatibus oportuna possit prouidere remedia. Iuuat ergo plurimum imitari pium Regem dicentem: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Hoc autem optimè fit per Confessiones illas generales.

LECTIO VII.

DE CONDITIONIBVS præcipuis Confessionis.

PRIMA CONDITIO.

Prima Conditio Confessionis est, vt sit præmeditata, hoc est, vt illi diligens examen præmittatur.

Defectu examinis, vel quia persunctoriè fit, multæ confessiones inueniuntur inualidæ. Aliqui super actus suos nunquam mentem reflectunt, & ideò ad confessionem accedentes, liberè pronunciant se nihil fecisse, aut nihil scire in quo culpabiles possint esse, in quos rectè intorquemus illud: *Tu dicis diues sum & nullius egeo, & nescis quia tu miser es, & miserabilis, & pauper, nudus & cæcus: Collyrio inunge oculos tuos, vt videas.* Apoc. 3.

Collyrium medicamentum est, curandis oculorum morbis, præcipuè lippitudini conducens. Per illud igitur rectè designamus examen illud sacrum, quo discutitur humor turbidus ab oculo mentis, puluisque mundanus, qui visum spiritualem impedit: quo interiora inspicere debemus, ad purgandum ea quæ in limoso cordis fundo latent. Quia ergo aliqui hoc acre & serium examen non adhibent, quod ad fragilitatis propriæ notitiam tendit: Ideò manent in caligine & mentis lippitudine, nec indigentiam suam, nuditatem, confusionem, aut turpitudinem agnoscunt. His ergo dicimus: *Collyrio inunge oculos tuos, vt videas.* Et hoc iterum habet Collyrium, quod noxium euacuans humorem, lacrymas ducit: ita & examen est, compunctionem elicit, & pessimum peccati humorem euacuat, vt animam purificet, & cœlestis gratiæ capacem reddat.

Defectu quoque examinis aliqui accedunt, agnoscentes & confitentes quidem in genere se multis peccatis obnoxios: at in particulari vix quicquam explicant: sed rogant Confessarium quatenus peccata edicat, quæ commisisse potuerunt. An non similes sunt hi Regi Babylonis? Hic multa prodigiosa in somno suo viderat, aduocatis autem Chaldæis Sapientibus suis, dicebat: *Indicate mihi somnium quod vidi, & interpretationem eius.* Sed sicut rectè illi respondent: *Rex somnium dicat seruis suis, & interpretationem eius indicabimus:* Sic respondent his Confessarij, vt singillatim percurrant peccata sua, ac deinde munus Sacerdotale esse, super his iudicium ferre, & quæ defuerint, supplere. Ergo ad illos spectat illud

Isaiæ 43. iuxta 70. *Dic tu prior iniquitates tuas, vt iustificeris.* Noli expectare vt interrogeris aut vrgearis, sed tu ipse accusator sis, singuláque per diligens scrutinium dispone: & sic propone, vt omnium remissionem accipias, & perfectam iustificationem assequaris.

Sed quæritur quantum temporis & diligentiæ ad hoc examen requiratur. Respondetur, plus temporis illi opus esse, qui à longo tempore confessione peccata non expiarit: quàm illi qui à paucis diebus vel hebdomadis: plus etiam illi qui variis negotiis & occasionibus est implexus, quàm alteri qui sibi viuit à periculis semotus. Hic ergo regula certa non est, sed ex circumstantia temporis, personæ artis quam quis profitetur, res moraliter iudicanda est. Hoc generaliter asserimus, eam hic diligentiam impendendam, quæ in negotio grauis omninò momenti. Nam si verum fateri velimus, nullum maioris est ponderis: & si pro morte corporis vitanda, tanta adhibetur diligentia, cur minor sit pro recuperanda æterna vita? Audi Augustinum: *Cum gaudio debet facere immortalis futurus, quæ faceret pro differenda morte moriturus.* Attende etiam quantum diligentiæ impendas in temporalibus, vt damnum vites: debita actiua vel passiua frequenter in mentem reuocas, omnem curam adhibes vt memoria non erret. Nempè dispendium inde tibi. Sed nunquid hîc de damno agitur animæ, si memoriam non consulas, vt peccata recenseas? Quantum iterum diligentiæ, si gemmam perdideris? Reducis menti omnes vias per quas transisti, omnia loca in quibus hæsisti, omnes personas quas adiisti; euerris & euertis domum, sicubi fortè delitescat. Quare non idem facere decernis, vt diuinæ gratiæ pretiosam gemmam iterum requiras? Require loca, personas, vias in quibus eam perdidisti Dic cum Propheta: *Cogitaui vias meas, & conuerti pedes meos in testimonia tua.* Adhibe lucernam cum muliere Euangelica, singulos angulos perquire, euerte domum, vniuersa cordis tui latibula peruade, & ad fundum vsque sordes euacua; tandem reperies. Et si verè pœnitens es, age quod Ezechias Rex agebat *Recogitabo, inquit, tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Non solum dicit, *cogitabo*, quia non leuiter nec perfunctoriè, hac in re vult se gerere; sed dicit, *recogitabo*, hoc est, iterum atque iterum recensebo, & in statera mentis meæ appendam annos, menses, hebdomadas, dies, siue peccata in his commissa: antequam appendantur à Deo in bilance iustitiæ, ad ea vindicanda.

Cæterùm non mirum si aliqui eorum quod multos menses, imò & annum quandoque integrum transigant, sine reflexione ad conscientiæ negotium, multam hic difficultatem reperiant, multùm sudent & angantur. Hæc facile possent euadere, si vel per hebdomadam semel opera sua cum Deo conferrent. Sed excusantes se afferunt excusationes in peccatis, dum huius vitæ variis necessariisque negotiis se præpeditos allegant. An fortisan maiore negotiorum pondere premuntur quàm Dauid Rex, negotiorum totius regni mole prægrauatus? & tamen is singulis noctibus negotio animæ incumbebat: *Lauabo per singulas noctes lectum meum, &c. Meditabar nocte cum corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum.* Quasi dicat, Per scopas stricti examinis & contritionis, euerrebam ex animæ meæ cubiculo noctis quieto tempore, quicquid immunditiæ de die contraxeram *Loquebar cum corde*, rationem petens eorum quibus assensum præbuerat. *Exercitabar*, excutiens puluerem cordis quasi vento flante ventilans paleam peccati vt secernerem, & separarem à frumento bonæ operationis. Et *scopebam spiritum*, vsque ad angulos cordis pertingens, & scrutans ne quid lateret araneæ venenatæ cor inficiens. Dic mihi, ô homo, si pluribus mensibus vestis maneat pulueri exposita, ne vestiaria illam attingat scopa, nonne maculas innumeras vix indelebiles imbibit? Si cubiculum aliquanto tempore lutosis pedibus ingredientium & egredientium protritum relinquitur, nec euerritur, nonne sordes ita adhærescunt & multiplicantur, vt nec primæ, nec secundæ scopæ sufficiant ad perfectè emundandum? Quid mirum igitur, integro ferè anno manet conscientia sine examine, sine renouatione, sine purgatione: si opus sit exercitio, & scrutinio diuturniore, ad sordes omnes congerendas & egerendas?

Interim quia sola diligentia humana non sufficit, petenda est gratia & lumen à Domino, ad benè hoc examen peragendum. Expeditque vt homo humili corde exponat Deo miseriam suam, quæ oritur tum ex defectu memoriæ, tum ex intellectus cæcitate, tum ex voluntatis tepore. Hic est funiculus triplex, quo in peccatis implicatur homo ab hoste antiquo. Quia peccatorum nostrorum citò obliuiscimur, licet grauia sint; quædam etiam negligimus, & quasi leuia æstimamus. Ac de illis quæ manifesta sunt, tepidè dolemus. Sic inuocanda est Spiritus S. gratia, vt inspiret contra obliuionem, vt illuminet contra ignorantiam, vt accendat contra teporem: exiguus radius per fenestras ingrediens, multas sordes detegit quæ latebant, ad atomos vsque & puluisculos. Sic radius gratiæ effulgens multas imperfectiones & peccata nobis reddit conspicua, quæ amor proprius & passiones nostræ abscondebant.

Hæc porrò, quæ ob negligentiam non requiruntur à nobis, requirentur ab aduersario in examine illo futuro, & angent nos *Hæc est iniquitas calcanea, quæ circumdabit nos, & timorem incutiet in die mala:* peccata scilicet illa, quæ ad calcaneum, siue ad pedes nostros proiicimus, voluntariæ obliuioni ea tradentes: vel quasi leuia nihil facientes His quoque iustos quandoque tunc angustiatos fuisse legimus. Refert Climacus grad. 7. Stephanum quendam, qui multis annis in monte Sinaï, in lachrymis & ieiuniis vixerat, ante vltimum mortis diem in extasi quadam factum fuisse; ita vt apertos oculos huc illuc versaret perterritus, cum magna astantium admiratione, quia vitæ præteritæ ratio exigebatur. Quandoque ergo dicebat: *Re vera ita est, sed pœnitentia & lacrymis crimen dilui.* Aliquando verò: *Non est ita, mentimini:* Deinde rursum: *Verum dicitis, sed fleui, sed ieiunaui, sed ministraui.* In quibusdam tamen aiebat: *Ita est, verè me accusatis, & quid respondeam non habeo, in Deo est misericordia.* Et erat horrendum videre rationis exactæ seueritatem: & quod is nihil dicere sciret, qui per quadraginta annos Monachus, lacrymarum donum habebat. Atque ita obiit: ambiguum relinquens quæ fuerit sequuta sententia. Psal. 48.

Simile quid refert Surius de S. Elzeario. Ad extremum, inquit, in agone positus vultum prætulit valdè horribilem, ex quo colligere liceret eum in magno versari labore, ob quædam illi obiecta. Atque sub eiusmodi conflictu exclamauit: *Magna est Dæmonum vis, sed eam penitus eneruarunt virtus & merita sacro sanctæ Incarnationis & Passionis Iesu Christi.* Post paululù rursus exclamans ait: *Plane vici.* Post aliquantulum cum ingenti

clamore dixit: *Totum me diuino iudicio committo.* His dictis reparatus est vultus eius, & quodam rubore atque splendore perfusus reddidit spiritum.

Hæc nobis calcar adiicere deberent, ad examen hoc conscientiæ sollicitè omninò perficiendum; & horam illam nimis terribilem, matura diligentia præueniendam. Et in hoc quidem examine, ponderandæ sunt inclinationes prauæ, familiaritates periculosæ, negotia, obligatio artis & professionis nostræ: vt non solùm commissionis peccata, sed & omissionis, recolere possimus & expiare. Ad multa ex officio vel charitate tenemur, quæ non magni facimus nec accuratè examinamus. Audi exemplum ex Bellarmino lib. 2. de arte moriendi: Ægrotabat, inquit, ad mortem, Episcopus valdè pius & doctus. Accessit ad eum Sacerdos vtrique nostrum amicus, à quo hoc accepi quod narro. Quæsiuit ab Episcopo, an eius conscientia satis foret pacata. Respondit per gratiam Dei nihil graue sibi occurrere, quod in Deum se commisisse ab vltima confessione meminisset. Addidit Sacerdos amicus, an conscientia omissionum non eum reprehenderet, cùm Apostolus tam sollicitè Episcopum Timothæum admonuerit dicens: *Testificor coram Deo & Iesu Christo: qui iudicaturus est viuos & mortuos, prædica verbum, insta opportunè, importunè, argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina.* His auditis ingemuit bonus Episcopus, & ait, verè omissiones meæ non parùm me exterrent. His dictis, cæperunt oculi eius profundere flumina lacrymarum. Si in viridi ligno hæc fiunt, in arido quid fiet? Considerent hæc Pastores animarum: quibus grauis incumbit cura circa functiones varias, ideoque omissionis peccato sæpè obnoxij, de quo gemebundos esse conuenit.

Porrò post aliquam diligentiam examinis, non negamus in rudibus defectum suppleri, si parati sint Confessarij interrogatione iuuari ad conscientiam pleniùs explicandam, ideoque peritos confessarios consulant. At plerumque cùm solum generaliter & confusè se examinarint, nolunt per Confessarios vlcus tangi, circunstantias numerumque explorari, imò ex professo peritos fugiunt, ne id fiat. An non aduertisti quomodò se gerat Faber ferrarius, dum equum saucium vult sanare? Manu leuiter tangendo & sibilando, videtur adulari, & circuitu quodam circa vulnus plaudere, ita vt equus exultet. At si vulnus actiùs scapello tangit, equus recalcitrat, pedibusque impetit. Sic aliqui gaudent, dum Confessarius permittit eos generatim sua edicere, circuire, solumque ex parte conscientiam aperire. At si exploret vulnus, si interroget circunstantias grauiores, modum, statumque: morosus dicitur, ægrè id fertur, talem medicum vltrà accedere renuunt. Nec intelligunt illud: *Meliora sunt vulnera amici diligentis, quàm fraudulenta oscula inimici blandientis.*
Prou. 17. Attamen Confessarius debet esse similis medico venam aperienti, is quidem partim mulcendo & astringendo, officio suo vult fungi, at maximè necessarium ei est; lanceolâ suâ penetrando, sanguinem elicere. Is verò cui vena aperitur, non debet ægrè ferre, aut brachium retrahere: debet enim copiosè sanguis paruus profluere. Imò licet secundò, tertiò scissio repetatur, eo quod fortè ob timorem sanguis non potuerit fluere, debet patienter id ferre. Sic pœnitens non importunum iudicet Confessarium, si secundò vel tertiò interroget, cùm id aliquando necessarium sit, eo quod humano timore vel ignorantia pœnitentis, non statim ei aperiatur vena cordis, vt profluat omnis peccatorum infectus sanguis.

SECVNDA CONDITIO.

Secunda Conditio Confessionis est, vt sit humilis, & cum erubescentia coniuncta.

Sacerdotem ergo consideret Pœnitens, non vt nudum hominem, sed Dei loco Iudicem ante diem iudicij iudicantem, cuius sententia in Cœlo rata est. Nec ipse consideret pœnitentem vt nudum virum aut mulierem: sed vt animam Christi sanguine emptam, quæ se iterum vinculis & potestati Satanæ tradiderit, ideóque ream. Sed quia implorat supremi Iudicis misericordiam, illius auctoritate cupit eam eripere de his vinculis, & gehennæ flammis, ideoque pretium redemptionis iterum ei applicat, vt in gratiam pristinam restituat. Ergo, ô anima pœnitens, hic te prosterne in spiritu humilitatis, quasi ad pedes Iesu Crucifixi: quia illius sanguine per Sacerdotis ministerium aspergenda es & abluenda. Memineris quoque te ream coram Iudice stare. Est namque in confessione interior exteriorque reuerentia exhibenda, iuxta illud Eccl. 4. *Presbytero humilia animam tuam, & magnati*, siue Prælato, *humilia caput tuum.* Exterior humiliatio interioris sit indicium, vt coniunctim cernatur humilitas cordis, oris, corporis. Cordis quidem, vt se reputet vilem & abominabilem, gratia & misericordia Dei indignum: oris, vt cum omni humilitate verborum se accuset: corporis, vt id quod protestatur corde & ore, etiam exteriùs indicet corporis compositione, oculos in terram inclinans, manus iungens, genua flectens, & si arguatur, benignè accipiens. Huius symbolum humilitatis olim erat aspersio cineris, quam Ecclesia instituit initio Quadragesimæ, signum pœnitentiæ sacro illo tempore peragendæ, & confessionis initiandæ. Et hanc quidem profundam humilitatem maximè solebant pœnitentes olim exhibere, cùm iam sententiam à Sacerdote debebant audire, & satisfactionem pœnitentialem accipere. Audi de hac re Alcuinum Caroli Magni Præceptorem lib. de diuinis Officiis. *Post peractam*, inquit, *Confessionem, pœnitens totum se in terram prosternat, gemitus & suspiria vel lachrymas, prout Deus dederit, ab intimo cordis producat. Sacerdos vero patiatur eum aliquamtisper iacere prostratum, iuxta id quod viderit diuinâ inspiratione compunctum. Deinde iubeat surgere, & cum humilitate & tremore præstoletur iudicium. Indicatque ei Sacerdos obseruantiam, perpendens subtiliter personæ qualitatem, culpæ modum, animi intentionem, corporis valetudinem. Percepta autem sententia, iterum prosternet se Sacerdotis pedibus, petens pro se orationem fieri: vt suggerat diuina visitatio virtutem obseruandi iniuncta, & ita obtemperandi Sacerdoti, ac si ab ipso diuinæ Maiestatis ore, opportuna salutis medicamenta suscepisset.*

Diximus humilitati Confessionis etiam iungi debere erubescentiam peccati; hanc enim importat vera pœnitentia, hanc docuere veri pœnitentes. Quomodò erubescit Prodigus præ flagitiis, & confusione porcariæ suæ vestis, dum inclamat: Non sum dignus vocari filius tuus? Quomodò Publicanus, quinec oculos ad Cœlum eleuare, aut propiùs in templo prodire audebat præ rubore? Quomodò Magdalena, quæ retrò secus pedes Domini sedebat, lacrymis eos rigans? Et quia *valde erubescebat intus in semetipsa, nihil putauit esse, quod verecundaretur foris*, inquit Gregorius. Quomodò Laïs meretrix conuersa,

& cellæ inclusa, quæ vel Domini nomen præ rubore nominare inuocando nunquam fuit ausa? Sed hæc sola semper fuit eius oratio, in terram faciem prosternendo: *Qui plasmasti me, miserere mei.*

Sicut ergo mulier adultera, quæ in gratiam viri optat recipi, accedit tota pudore perfusa, prosternit se, & reatum agnoscit: ita anima peccatrix quæ Christum sponsum deseruit, & Satanæ se prostituit, merito cum rubore accedit, si gratiam iterum vult inire. Quam fructuosus autem sit ille pudor, docet S. Ambr. de Pœnitentia lib. 2. cap. 1. *Pudor est*, inquit, *vt vnusquisque crimina sua prodat: sed pudor ille agrum consitentis arat, spinas tollit, perpetuas sentes amputat, fructus adolet, quos mortuos esse credebas*: quia scilicet opera meritoria per peccata mortificata, viuificat pudorata confessio. Et sicut erubescentia in reo facilius mitigat iram Iudicis, sic & Dei seueritatem lenire nata est pœnitentis verecundia: Estque iam pars satisfactionis pœnam diminuens, quando non parum laborat mens erubescentiam patiens.

Hæc conditio Confessionis, non infrequenter deest: quia in multis, licet genua flectant, vix agnoscitur aut humilitas cordis, aut pudor confessionis. Etenim sua enarrant etiam grauia crimina, tanquam historias quasdam profanas, satis procaciter cum libertate frontis & oris. Si reprehendantur, ægrè ferunt; si quæ grauior pœnitentia imponatur, detrectant. In sacro illo tribunali cum Sacerdote quasi cum coæquali agunt, se excusando, alios incusando: & maiorem reuerentiam afferunt sedentibus in tribunali in foro fori, quàm Dei Vicario in foro poli.

Certè & dæmon sua sic peccata posset confiteri, sicut aliqui id faciunt, sine humilitate & rubore. Et quandoque sic fecisse legitur, fortè ad maiorem confusionem & improperium quorumdam similium fictè pœnitentium. Cum enim Confessarius quidam, tempore Quadragesimæ in suo sederet tribunali seu confessionali, pœnitentes expectans: en ibi iuuenis robustus, formosus, incognitus aduenit, confiteri paratus, qui mox cœpit narrare grauissima & nefandissima scelera, qualia forte nec ipse Confessarius auribus exceperat: ita vt exhorrescens ei diceret: *Licet mille iam annis vixisses, non posset fieri, vt tot & tantorum flagitiorum auctor fores.* Inquirit igitur de qua patria, cuiusue conditionis possit esse, & qui fieri possit, vt tot scelera patrarit? Fatetur ille, se de patria verè longinqua esse, & plus mille annis vixisse; ac de illis esse Angelis rebellibus, qui e Cœlo ceciderunt: nec minimam partem se peccatorum exposuisse, paratum tamen si ipse velit audire. Cui Sacerdos: *Quid tibi, ô infelix, commune est cum Confessione?* At ipse: Vidi, inquit, plures ad te accedere cum peccatorum sarcina, exoneratos autem recedere: volui videre an & hoc mihi posset contingere. Sacerdos autem exemplo S. Martini, diabolo cum fiducia respondit: *Si volueris vti consilio meo, & agere pœnitentiam, sicut hi quos vidisti, etiam & tibi ausus sum polliceri indulgentiam.* Respondet dæmon, si tolerabilem iniungas, parebo. Tunc Confessarius: *Minorem tibi imponam quam cæteris iam confessis. Hæc igitur sit tua pœnitentia: vade, & ter in die prosternens te, dicas: Domine Deus, Creator meus, peccaui tibi, ignosce mihi.* At ille: Rogo, impone aliam quam volueris, hæc mihi intolerabilis est. Cui Sacerdos: *O superbe spiritus, & æternùm infelix, tamane est tua superbia, vt nec in tantillo velis te coram Deo & factore tuo humiliare? Discede à me, & scito ob superbiam nullum vnquam tibi remedium, sed æternum manere exitium, post infœlicem illum è Paradiso exitum.*

Refert Guil. Pe-tin & alij.

Ad quam vocem mox ille disparuit. Videant superbi pœnitentes, vulnus etiam se gerere insanabile, nisi tumorem deponant superbiæ, foréque ipsos nisi humilientur corde & erubescant, superborum spirituum in flammis consortes.

Est, & aliorum confessio in speciem humilis, sed virtute carens humilitatis: dum peccata sua aliqui aperiunt in confessione, vt deuoti videantur, humiles ac pœnitentes. De hac re sic eleganter Bernardus in Cant. serm. 16. Est confessio eo periculosius noxia, quo subtilius vana; cum turpia etiam de nobis detegere non veremur, non quia simus humiles, sed vt esse putemur. Appetere autem de humilitate laudem, humilitatis est non virtus, sed subuersio. Verus humilis vult reputari, non humilis prædicari. Gaudet contemptu sui hoc solo sanè superbus, quod laudes contemnit. Quid peruersius vel indignius, quam vt humilitatis custos confessio, superbiæ militet, & inde velis videri melior, vnde existis deterior? Mirabile iactantiæ genus, vt non possis putari sanctus, si non appereas sceleratus. At talis confessio speciem habens humilitatis non virtutem, non solum veniam non meretur, sed & prouocat iram. Nunquid profuit Saül, quod se ad increpationem Samuëlis peccasse confessus est? Culpabilis proculdubio fuit illa confessio, quæ culpam non diluit. Quomodo enim humilem contemneret confessionem humilitatis Magister, cui humilibus dare gratiam ingenitum est? Omnino non poterat non placari, si quæ in ore sonuit, in corde radiasset humilitas. Hæc Bernardus.

TERTIA CONDITIO.

T*ertia conditio Confessionis est, vt sit pura & sincera.*

Primò quidem pura: ita vt propria tantum peccata explicentur, non aliena. In hoc multorum est error, qui non consulunt famæ proximi exprimentes personam cum qua peccarunt, vel quæ fuit occasio peccati. Hoc pœnitenti non est licitum, nisi aliter suum non possit explicare peccatum: & adhuc tunc consulunt Doctores, vt accedat Confessarium cui persona sit ignota, vt sic possit parcere eius famæ. Quod si facilè fieri nequeat, potest aperire peccatum, quia vtitur iure suo: nec hoc est propriè diffamare, sed conscientiæ suæ consulere: censetur que consors peccati cessisse iure suo, cum tale peccatum admisit, quod non potest explicari, nisi eius persona detegatur.

Secundò debet esse pura, ita vt alienæ historiæ, aut circunstantiæ inutiles non immisceantur. Vnde breuiter explicanda est species peccati, v. g. furtum, odium, adulterium cum numero, nec est necesse historiam facti commemorare. Quam cautelam si obseruarent pœnitentes, breuiter multa peccata confiteri possent, reducendo singula ad speciem suam, v. g. decies commisi adulterium, vigesies maledixi, sexies iuraui falsum, &c.

Obseruandum autem hîc, peccatum aliquod turpe & inhonestum, posse committi vel cogitatione, vel locutione, vel tactu, vel opere consummato. Si fuerit commissum opere, sufficit exprimere nomen operis, v. g. [redacted] adulterium, incestum, fornicationem toties non addendo maiorem particularitatem, quæ intelligitur ex ipsa operationis specie. Si tactu, satis est dicere toties inhoneste talem personam attigi: nec opus est addere in tali loco, aut quomodo, nisi post tactum aliquid esset subsecutum, quod speciem peccati mutaret. Si locutione, dic: toties inhonesta locutus sum,

ad prouocandum me ad malum aut alium, ad oble-ctandum aut recreandum memetipsum: in illis nec requiritur, vt exprimas locutus sum hoc aut illud. Si cogitatione peccaueris, sufficit dicere, toties turpia cogitaui, & in iis consensi, delectatus sum, nec requiritur, vt adiiciantur, cogitaui tale vel quid: id quod nonnulli faciunt cum maximo suo pudore, sine sacramenti necessitate.

Hæc omnia sunt adeo manifesta, quod superfluum foret de iis mentionem fieri: sed inueniuntur quidam adeo rudes & cæci, vt etiam in meridie lucerna illis opus sit. Scrupulosi porrò alium modum sua peccata, & cogitationes declarandi quærere non debent: sufficit enim eo modo eas manifestasse, quem Doctores Ecclesiæ sufficere docuerunt.

Tertiò, debet esse pura & sincera, quia debent aperiri peccata, certa vt certa, dubia vt dubia. Vnde si pœnitens dubitet se consensisse verbi gratia cogitationi inhonestæ, aut vindictæ, idipsum declaret, nec asserat certò id in quo vacillat. Et qui dubitat aliquid esse mortale, id debet necessario aperire, etiam si tale non esset: alioqui se periculo confessionem dimidiandi exponeret, nisi forte ratione probabili, aut responso alicuius eruditi dubium deponat. Vitandum porro omne mendacium tam affirmatiuum quàm negatiuum: alioqui iniuria fit Sacramento à Christo instituto, vt in eo veritas conscientiæ cordisque patescat sinceritas illi, qui Iudex est loco Dei. Hinc sacrilegio se inuoluit, non solum qui negat peccatum mortale quod fecit, sed & qui se accusat de peccato mortali, quod non fecit. Et licet sit opinio probabilis, quod negans aut asserens peccatum veniale contra mentem in confessione, tantum peccet venialiter: tamen certum est, quod grauius fit, quàm extra confessionem, ob Sacramenti irreuerentiam. Hoc verò etiam sciendum est, peccatum mortale, præsertim delectationis, aut praui desiderij, posse committi momẽto temporis. Errant igitur qui ideo putant, se non peccasse mortaliter, quia in delectatione aut desiderio non hæserunt, sed paulo postquam venit, à se repulerunt: equidem rectè faciunt repellendo, & grauius peccarent, si perseuerarent, sed peccarunt mortaliter liberè se delectando & consentiendo. Contra vero non est peccatum, quamdiu renititur voluntas, licet per plures horas turpis cogitatio sese animo obiiceret. Et hoc etiam sciant rudes, delectationes de peccato mortali esse mortales, etiamsi quis nolit opere complere, verbi gratia de opere venereo, aut de vindicta, &c. Hæc vitiosi parum curant, & vix confitentur.

Quartò debet esse pura & sincera, ita vt homo peccata sua accusando non excuset. Ingenitum est filiis Adæ, grauitatem suorum criminum prætextu aliquo velare. Hinc frequenter confitendo longiores immiscent discursus, tendentes ad aliquam excusationem. Sæpè vir in mulierem, mulier in virum, culpam reiicit; ancilla in dominam, quam morosam dicit: Domina in ancillam, quam accusat rebellem. Sic puella lapsa, dicit se nimis importunè sollicitatam, aut se credere aliquo maleficio vel philtro, à turpi amatore fascinatam, ita vt nesciat quomodo in id flagitij proruerit. Et cur hæc omnia, nisi ad eleuandam culpam: & excusandas excusationes in peccatis? Alij in furto pauperiem, aliqui in ieiunio neglecto amicam societatem, alij complexionem debilem prætexuerunt, & hi quidem frequenter fortes sunt ad fornicationes & dissolutiones, ad miscendas totis noctibus ebrietates, ad ieiunandum à mane vsque ad vesperam, si venationem sectentur, aut alteri cuipiam negotio sic incumbendum, ad ieiunia autem præcepta imbecilles se volunt. Miratus sum ego & non sine stomacho, audiens in Confessione iuuenes 30. fere annorum, qui ob laborem diurnum nullum se ieiunium peregisse fatebantur; interim vix diem vnum præteribant, quin proprium polluerent corpus, libidinem in se procurando. Et aiebam ego: Qui potest fieri, vt fractos vos laboribus quotidianis, asseratis nec vnius diei ieiunium ferre posse, ob nimiam defatigationem: & adhuc quotidie penè libidinosa prostitutione corpus eneruatum magis defatigetis? in talibus si excusatio à ieiunio post labores toleranda videtur, intolerabilis est adeo frequens libido, nec tam fragilitati adscribenda, quàm obstinatæ consuetudini malitiosæ: & tamen nescias quam eis pœnitentiam debeas iniungere, quia ieiunia mortificationi carnis apta non adimplebunt.

Certè vetus adhuc Adam viuit in nobis, & antiqua illius perizomata quadam hæreditate possidemus, quibus nuditatem, & turpitudinem obuelamus. Nemo vult se agnoscere ambitiosum & prodigum, auarum, iniustum, libidinosum: sed ambitionem, superbiam, prodigalitatem in vestibus, conuiuiis, moribus, dicimus esse decentiam status nostri, inuidiam vero & vindictam, generositatem animi vocamus: oppressionem aliorum & iniustitiam, vocant tutnum baculi, & emolumentum officij: auaritiam, prouidentia, qua tenentur erga liberos & familiam, excusant: libidinem & ebrietatem fragilitatis & societatis humanæ pallio contegunt, nec multum ponderant. Sed procul à Confessione folia, procul prætextus & perizomata. Periculosa sunt illa, vt propterea deprecetur Propheta Dominum. *Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis.* Sicut non profuerunt Adamo & Euæ, hæc malitiæ & nuditatis velamina, ita nec nobis. Vtique vocabat Deus ad Confessionem primum parentem, dicens: *Adam vbi es?* Ad quem statum peccato tuo tè demersisti? qualis mutatio, quæ confusio? an adhuc ignoras damna, quæ tibi transgressione tua aggregasti? Cur igitur non requiris remedium? Cur fugis me & te? Vide, agnosce, confundere, sed accede ad me, vt misericordiam inuenias opportunam, quam tibi lubens offero. *Hoc Adam & Eua requisitis, fuerant,* inquit, Greg. *vt peccatum quod transgrediendo commiserant, confitendo delerent: at maluit se excusare Adam, quà n accusare, & ideo sententiam damnationis in posteros misit.* Putat verò D. Gregorius (*in Psal. 2. pœnit. & l. 9. moral. explicans illud: Si abscondi vt homo peccatum meum*) quod si libere Adam culpam fassus fuisset, restituendum in pristinum statum. Idem sentit Augustinus serm. 3. de Annunciatione, & Bernardus lib. de præcepto & dispens. Verum quidquid sit de hoc, certum videtur tam Adamum, quàm Euam excusatione peccatum aggrauasse: Adamum quidem, dum dicit: *Mulier quam dedisti sociam, dedit mihi, & comedi*: Male in mulierem culpam reiicit; cum enim ipse caput foret, & immediate præceptum accepisset, non debebat consentire, sed mulierem reprehendere; hanc vero potius fouit in peccato. Neque satis reuerenter Deo hîc loqui videtur. Nunquid enim magis diuinæ voci, obtemperare te oportuit, ô Adam, quàm voci mulieris, ad malum pellicientis? An forte etiam indirectè in Deum vis culpam retorquere? quasi ei diceres: Si talem mihi sociam non dedisses, eò miseriæ nequaquam prolapsus fuissem. Mulier vero etiam peccat, culpam suam,

vt oportet, non agnoscendo pure & sincere, sed in serpentem illam reiiciendo. Hanc imitantur plerique in Satanam, carnem, mundum, scelera sua retorquentes; sed friuolè: quia infirmus est hostis, qui non vincit nisi volentem, quique nullas habet vires, nisi nostra voluntate. Inculpet ergo homo seipsum, propriámque arguat voluntatem, omnis mali originem; cui nemo potest vim inferre; cui nec Satan, nec caro, nec infernus (si voluerimus) poterit nocere.

Est igitur electæ animæ symbolum, sincerè peccatum agnoscere, & contra se testimonium sententiámque dicere: Sic docet nos Propheta: *Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, &c.* Modus ergo veniam impetrandi, est libera confessio; ad compassionem mouet Medicum qui humiliter vulnus ostentat. Quando homo detegit, Dominus tegit, cùm homo velat, Deus reuelat; cùm reus agnoscit, Deus ignoscit. Quicunque igitur ad hoc tribunal accedis, esto reus, testis, accusator, tibi, pro te & contra te creditur: noli tergiuersari, noli excusare, aperi sincerè totum statum causæ tuæ coram infallibili Iudice, vt faciliùs valeas veniam impetrare.

QVARTA CONDITIO.

QVarta *conditio confessionis est, vt sit integra, quantum ad speciem, numerum, & circumstantias peccati.*

In primis, quantum ad speciem & numerum, scire debet vnusquisque de peccatis mortalibus, quænam, & quo numero commiserit, & ad hoc tendit examinis diligentia. Post illam, si numeros, distinctè non recorderis, dic al quatenus, prout meministi, plus vel minus. Quod si non recorderis, & sit peccatum durans (quale est inimicitia, vel odium, vel peccatum carnis) dic quanto tempore illi fueris obnoxius; inde aliquo modo numerus peccatorum potest colligi, vel status tuus agnosci. Si sit peccatum, quod continuam actionem non habet, sed multoties committitur (vt sunt, peierare, detrahere, vel quid simile) nec recorderis numerum, quoties tale quid perpetrasti, dic saltem illud tibi familiare esse: aut quoties offerebatur occasio in illud te incidisse, aut aliquoties illi restitisse. Sufficit enim vt Medicus hoc modo intelligat dispositionem infirmi, vt sciat illi mederi.

Deinde non sufficit confiteri species & numerum peccatorum, sed & necesse est etiam circumstantias illorum confiteri, cùm tales sint, vt repugnent alicui mandatorum Dei vel Ecclesiæ, aut cùm notabiliter peccatum aggrauant, etiam si speciem non mutent. Etenim licet operatio peccati sit vna, potest tamen accedere talis qualitatis turpitudo, quæ necessariò in confessione sit exprimenda. Exempli gratia, si quis furetur arma ad occidendum aliquem, cuius vxorem concupiscit; hîc liquet furtum vnam esse operationem, & proinde peccatum vnum; sed opus illud duas secum adfert alias turpitudines, nimirum velle occidere, & adulterium committere, quæ pugnant cum duobus istis mandatis: *Non occides, & Non concupisces vxorem proximi tui.* Huiusmodi circumstantiæ quæ sic aggrauant peccatum, necessariò debent in confessione exprimi. Aliæ verò circumstantiæ, quæ non sunt eius naturæ & qualitatis, vt sunt, murmurare in templo, facere delictum aliquod in die ieiunij, vel festo, possunt sine periculo taceri; quamuis illas etiam confiteri consilij sit, quemadmodum & peccata venialia recensere.

Quia verò aliquantulum difficile est, posse inter has, & illas circunstantias differentiam inuenire, nos eas hîc commemorabimus, ad quas exprimendas homo communiter obligatur.

Primò, in peccatis carnalibus necesse est pronunciari personam cum qua peccasti: nam vt variæ sunt personarum qualitates, ita quoque ipsa peccata diuersa sunt. Peccare namque cum soluta simplex est fornicatio; cum coniugata adulterium; cum honesta virgine stuprum; cum sanguine coniuncta incestus: cum religiosa vel Deo consecrata sacrilegium, vel spirituale adulterium. In his omnibus, si vel opere quoque vel verbo al u m scandalizaueris, & hoc confiteri debes. Quin etiam considerandum est, si cùm peccauerit quis, illud fecerit in tali loco, atque in præsentia talium personarum, vt malo exemplo quod dedit, ad simile hos qui aderant peccatum prouocauerit, vt si quis alicuius auctoritatis extra necessitatem carnes in die ieiunij comedat, aut aliud peccatum faciat in præsentia illarum personarum, quæ ex eo possent occasionem sumere idem imitandi. Hoc in casu necesse est, vt confiteatur malum exemplum, & scandalum quod alteri dedit.

Necesse quoque subinde est dicere circunstantias loci sacri, & præcipuè tribus in casibus, nimirum furto, sanguinis effusione, & seminis humani eiectione, quando vnum, vel alterum est cum peccato; horum enim vnumquodque, propter locum mutat speciem peccati, & sacrilegium efficit, quod est peccatum grauissimum. Similiter si quis votum emiserit, aut iuramentum se aliquid facturum aut non facturum, & idem facere vel non facere, Dei mandato præceptum esset (vt non iurare, non occidere, non fornicari, &c.) si ipse postea contrarium faceret, teneretur ad exprimendam circunstantiam illius voti vel iuramenti. Etenim ista circunstantia facit, vt quod erat peccatum ratione vnius, etiam peccatum fiat ratione alterius.

Cæterum hoc in Ecclesia dolendum est, adeò fieri frequenter irritas confessiones, Deúmque grauissimè irritari, ob integritatis defectum. Est verò id sacrilegium grande simile illi quod commisisse dicitur Ananias & Saphyra in actis Apostolorum, quibus improperauit S. Petrus, mentiri illos Spiritui S. non homini, quia partem pretij de agro vendito celabant interrogati, vnde & subitò morte sunt perculsi. Sciant ergo qui peccatum negant, aut celant, non mentiri se homini sed Deo, cuius vicem gerit sacerdos in hoc tribunali: non minorem à Spiritu S. habens potestatem erga pœnitentem ad interrogandum & iudicandum, quàm Petrus erga Ananiam & Saphyram, ideò qui illi mentitur, non minori pœna meretur inuolui. Similes quoque rectè dixerimus tales reprobo Caïn, qui interrogatus à Deo, qui tunc instar confessarij se gerebat, celauit peccatum, ideóq; dicitur ei: *Maledictus eris, & profugus super terram:* Quare maledictus? Quia in fratrem peccasti. Quare cum maledictione vagabundus, & semper trepidus? Quia confessione peccatum expiare noluisti; Similem ergo maledictionem incurrunt, qui peccata in confessione negant: quocùmque se vertant, conscientiam tanquam vindicem Deum, cum tremore circunferunt.

Hæc est maledictio, quam fugere nequeunt, hæc est infernalis furia, quæ semper trepidantes lancinat, donec ad tenebras perducat, & vermen nunquam intermoriturum. Qui enim peccato graui obnoxius manet, si tonitru, si fulgur audit, si solus in tenebris agit, trepidus est, & inquietus,

iramque Dei quasi sibi imminentem conspicatur, *Sonitus terroris semper in auribus impij; & cùm pax sit, ille insidias suspicatur.* Audi Sapientem c. 17. de impiis Ægyptiis: *Vna catena tenebrarum omnes erant colligati, siue spiritus sibilans inter spissos arborum ramos, aut vis aquæ decurrentis nimium, aut sonus validus præcipitatarum petrarum, aut ludentium animalium cursus inuisus, aut mugientium valida bestiarum vox, aut resonans de altissimis montibus Echo, deficientes faciebat illos præ timore. Illis supposita erat grauis nox, imago tenebrarum, quæ superuentura illis erat, ipsi ergo sibi erant grauiores tenebris.* Quod de illis impiis testatur Sapiens toto illo capite, verum esse experiuntur plerique in conscientia caliginosa, quibus nulla lux aut quies affulgere potest, nisi confessionis sacramentalis remedio.

Habes exemplum recens apud Crombecium l. 2. de studio perfect. c. 2. Quidam vir potens peccatum commiserat, à cuius confessione ita horrebat, vt potius mortem & damnationem eligeret, quàm confessionem. Interim conscientia continuò eum angebat. Quodam die cùm Antuerpiæ Concionatorem audisset pronunciantem non esse obligationem confitendi peccata oblita; omnia tentauit, vt illud obliuioni traderet. At primum, omni indulsit voluptati, vt peccatum illud suffocaret aliorum multitudine. At semper inter cætera, primum menti recurrebat. Deinde varias Prouincias peragrans, putauit nouitate rerum, præteritorum memoriam sepelire, sed non poterat fugere se ipsum, nec sui reatus cruciatum. Tandem sese applicat studio Mathematicæ & perspectiuæ, putans vi attentionis requisitæ, malo suo remedium adferre, sed id etiam frustrà. Quid ageret? Sperat pœnitentiâ sine confessione illud posse abolere, cilicium, ieiunium, disciplinam, eleemosynam adhibet: sed vulnus potiùs augetur. Desperabundus ergo mortem sibi conscire parat suspendio: & vt id in domo propria peragat, thecam suam conscendit, vt proprios repetat lares. Occurrit ei quidam notus Societatis Iesu Sacerdos, qui post salutationem rogatur ab eo, currum conscendat. Quo conscenso, de variis agit, ita vt de confessione tandem inciderit sermo, & casu tetigit vlcus. Nobilis ille existimans hæc propter se dici, turbido vultu interrogat, Cur talis ei modò sermo? Respondet moris esse Religiosis de rebus salutis cum quibuslibet agere, quod si opesuâ egeat, paratam offert. Quid mihi, inquit, offers, cui nulla mens est confitendi? quod si sine confessione auxilio posses esse, lubens acceptarem. Conicit sacerdos aliquid in viro latere, cui obstetricantem manum ad educendum oporteat adhibere. Loquitur ergo ad cor eius, & diuersa proponit media, quibus iuuari possit absque confessione: ita vt tandem aperuerit ille, se iam sibi suspendium decreuisse, eo quod vltra cruciatum conscientiæ nequeat tolerare, quod si sine confessione possit iuuari, paratum se offert quidlibet pati. Promittit Pater iste operam non inanem, si modò velit aliquot diebus obtemperare in his, quæ prescribet. Itaque cùm domum appulissent, iubet eum cum amicis animum relaxare, & post cœnam lætam, somno quieto ea nocte indulgere. Sequenti die mane, præscribit certa meditationis puncta, quibus magna in eo fiducia erga Deum excitetur. Altero die dat ei examen conscientiæ, monens, vt notet peccata à se commissa, non in ordine ad confessionem, sed vt singulorum contritionem possit elicere. His peractis, ducit eum ad deambulationem solitariam in nemore, & interrogat an singula rectè examinarit? Et vt meliùs, inquit, memineris, proponam & ego tibi aliquot puncta. Proponens igitur grauissima peccata, incidit tandem in illud quod virum hunc angebat. Audiēs verò ipse suum nominari peccatum, Ecce, ecce, inquit, maledictum scelus, quo angor. Dissimulat Sacerdos: Longè, inquit, grauiora libellus meus continet: ab illo, & mille grauioribus absoluere te possum, & quidem illud iam confessus cætera in memoriam antè redacta potes dicere. Sic ille prostratus, liberè conscientiam aperit, & absolutionem recipit: tanto verò cùm gaudio, vt frequenter Patri huic postea repetierit: O Confessio, quantam serenitatem & lætitiam menti affers! O Pater mi, à quot me angoribus Confessio liberauit!

LECTIO VIII.

DE IMPEDIMENTIS INTEGRÆ Confessionis.

De primo impedimento, qui est pudor.

QVatuor impedimenta recenset Bernardus integræ Confessionis: Hæc sunt, pudor, timor, spes, desperatio, quæ paulò latiùs hic explicamus.

Primum impedimentum est pudor, quo pœnitentes aliqui deterrentur, ne grauia peccata confiteantur. Hos monet Sapiens: *Ne confundaris pro anima tua dicere verum, est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam.* Eccl. 4. Confusio impediens peccati confessionem nouo peccato inuoluit: confusio ex peccatorum confessione orta, adducit gratiam & gloriam; quia eruit hominem ab æterna confusione, peccata præterita tegit, à futuris protegit. Quod igitur non erubuisti coram Deo & Christo Iudice, coram Angelo Tutelari & Satana accusatore, quódque tandem coram toto orbe debet notum fieri, ne verearis aperire coram illo, qui ante diem iudicij loco Christi debet iudicare; non ad vindictam, sed ad gratiam tibi conciliandam. Et benè pondera quid potiùs eligendum sit, an exiguam modò confusionem sustinere, an incidere in opprobrium sempiternum. *Reuelabo pudenda en faciem tuam, & ostendam gentibus ignominiam tuam,* ait Dominus, Nah. 3. Nahum. 3. Id quidem, in illo die quo vniuersa patebunt, de quo etiam verum est illud Iob. 20. *Reuelabunt Cæli iniquitatem eius, & terra consurget aduersus eum, apertum erit germen illius, detrahetur in die furoris Domini.*

Audi similitudinem apud Oseam c. 13. *Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum est peccatum eius, dolores parturientis venient ei.* Alludit ad puellam, quæ ex fornicatione concepit, & abscondit peccatum suum, donec tandem doloribus partus illud prodere cogitur, maxima cum confusione. Sic aliqui iniquitatem suam abscondunt, donec tandem in fine vitæ, variis anguntur doloribus, instar parturientis, intus inclamant, & confusionis æternæ iam initium patiuntur: & quia fortè iusto Dei iudicio, non habent obstetricantem alicuius Confessarij manum, in hoc partu moriuntur, æternæ mortis & confusionis filij.

Hoc iterùm rectè repræsentarunt antiqui, per Hericium in partu crepantem. Animal hoc partus tempore veniente, quia prolium egredientium ex vtero aculeis acriter pungitur, differt partum; fœtu autem crescente, dum vi ille egreditur, viscera matris acriùs dilaniantur, & sæpius

in partu crepat. Ita hi dum nunquam confessiones integras faciunt, augentur in dies peccatorum aculei: & tandem dum diuinas inspirationes spernunt, mortis infœlici genere, præ grauitate & multitudine peccatorum intereunt. Sic de illis verificamus illud Domini, apud Isaiam minantis Babyloni: *Ponam eam in possessionem Hericij.* Quasi diceret: Babylonicas illas & confusibiles animas, pœnitentiam, & spiritum salutis parere differentes, simili pœna mulctabo, qua Hereticum in partu infœliciter crepantem.

Vis videre in partu crepantes? Attende Chrisaurium in fine vitæ exclamantem: *Inducias vel vsque mane, inducias vel vsque mane*, in qua infœliciter exspirauit. Attende & Antiochum doloribus mortis oppressum: *Iustum est mortalem non paria sentire Deo: Heu in quem ego deueni tristitiæ, qui eram iucundus in mea potestate!* Tandem non peperit spiritum salutis, qui videbatur parturire: nec veram pœnitentiam habuit, vnde nec gratiam est consecutus. Fœnerator quidam monebatur continuò à Sacerdote vt pœnitentiam ageret. At ipse semper respondebat, satis adhuc sibi esse temporis. Percussus infirmitate, adhuc sibi superesse temporis aiebat, de die in diem procrastinans.

At subitò ad extremum vitæ vt infirmitatis deuenit, adest Sacerdos, instat pro pœnitentia. At ille inclamabat: *O pœnitentia vbi es, ò pænitentia vbi es? De cætero pœnitere non valeo, hoc iudicante iusto Iudice, quia dum facere pœnitentiam potui, non volui.* Et hoc dicens infœliciter expirauit. Ecce Hericius in partu crepans. Ita refert Io. Algrini Ordinis S. Benedicti Episcopus & Cardinalis.

Attende denique omnes impios serò pœnitentes, in partu crepantes, de quibus Sap. 5. dicitur: *Pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes: Ergo errauimus à via veritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, ambulauimus vias difficiles, viam autem Domini ignorauimus. Quid profuit nobis superbia, aut diuitiarum iactantia? Transierunt sicut vmbra, &c.* Hæ voces Pœnitentiæ videntur, sed seræ & extortæ, ac inutiles, magis verò torquentes, instar illius, quæ cum angore semper parturit, nunquam parit.

Hanc porro confusionem à peccato retardantem, à dæmonis fallacia prouenire, indubium est. Ipse omnia inuertit, quæ à Deo rectè instituta sunt, quia teste Chrysostomo, hom. 3. de pœnis. *Pudorem & verecundiam Deus dedit peccato, confessionis fiduciam, inuertit rem diabolus; & peccato fiduciam præbet, Confessioni pudorem.* Etenim quando tentat nos, peccatum pingit vt delectabile, proponitque facilitatem veniæ: at quando adest tempus confitendi, aperit eius turpitudinem, excitat pudorem, multam proponit difficultatem, vt peccato obmutescat. Quapropter quidam ex antiquis Patribus, vt refert Cassianus, quodam die vidit Satanam confessionalia obambulantem & circumeuntem. Interrogatus verò quid ibi faceret? Respondit: *Reddo Pœnitentibus, quod antea eis abstuli*: Iterum interrogatus quid illud esset, dixit: *Abstuli eis verecundiam dum peccarent, vt liberius peccata cumularent, reddo nunc eis, vt à confessione ob verecundiam deterreantur.*

Vt tamen peccator sibi non displiceat, solet dæmon permittere, vt multa peccata aperiat: vnicum solum, aut alterum graue, procurat in corde reseruari, persuadens illud confiteri Deo, & cordis contritione eluere: Sufficit illi quod prædam teneat vel vno laqueo. Parum curant aucupes, inquit Dorothæus, si Aquila caput, alas, pedes habet liberos, si modò vngue fortiter teneatur: tunc enim tenentis subest arbitrio. Ita dæmon vno vinculo animam peccatoris irretiens, subiicit suæ seruituti & æternæ perditioni. Quicumque ergo salutis amans es, disrumpe omnes compedes confessionis integritate. Sciásque nullam hic esse confusionem, sed libertatem gratiæ & gloriam Filiorum Dei, qui agnoscunt culpam omnem, séque magnopere egere Dei misericordia & venia. Hinc Aug. *Tibi quidem Domine, cuius oculis nuda est abyssus humanæ conscientiæ, quid occultum esset in me, etiam si nollem confiteri tibi? te mihi absconderem, non me tibi. Nunc autem quod gemitus meus testis est, displicere me mihi, tu refulges, & places, & amaris, & desideraris vt erubescam de me, & abiiciam me atque eligam te, & nec tibi, nec mihi placeam, nisi de te: Tibi ergo Domine manifestus sum, quicumque sim; sed quia tu veritatem dilexisti, & qui facit eam, venit ad lucem: volo eam facere in corde meo coram te in confessione, in stilo autem meo, coram multis testibus.* Conf. l. 10. 1. & 10.

Consideret igitur, qui nimio pudore deterretur, etiam viros sanctos non veritos publicè scelera sua propalare. Magdalena nihil erubuit coram Pharisæis, licet ludibrium se fore non ambigeret. Paulus se primum peccatorem profitetur, & quasi abortiuum indignúmque gratia Dei. S. Augustinus tredecim libros Confessionum edidit, vbi flagitia floridæ ætatis suæ, omnibus palam facit: & tantùm abest, vt illi hoc vertatur in confusionem, quinimò in gloriam & honorem. Quapropter harum confessionum triplicem insinuat ipse rationem, lib. 10. quæ etiam habere locum potest in nostra confessione, & ad illam faciendam peccatores impellere debet. Prima ratio est ex parte Dei: quia ipse veritatem nostræ confessionis diligit, quandoquidem & in ea eius misericordiam nobis necessariam agnoscamus: ideóque eum confessione glorificamus, & propitium nobis reddimus. Hanc rationem tangit Augustinus loco citato ex l. 18. cap. 1. & 2. Secunda ratio est ex parte proximi, quia fructus ad eum deriuatur ex confessione nostri peccati.

Hanc tangit c. 3. cùm ait: *Confessiones præteritorum malorum meorum, quæ remisisti & texisti, vt beares me, in te mutans animam meam fide, & Sacramento tuo; cum leguntur & audiuntur, excitant cor ne dormiat in desperatione, & dicat non possum: sed euigilet in amore misericordiæ tuæ & dulcedine gratiæ: quâ potens est omnis infirmus, qui sibi per ipsum fit conscius infirmitatis suæ. Et delectat bonos audire præterita mala eorum, quia iam carent eis, nec ideò delectat quia mala sunt, sed quia fuerunt, & non sunt.* Tertia ratio est ex parte confitentis, qui adiuuari potest orationibus illorum, quibus confitetur mala sua non solum sacramentaliter, sed & charitatiuè extra Sacramentum.

Hanc rationem tangit c. 4. *Iuuat audire aliquos confitentem me, quid ipse intus sim, quia congratulari mihi poterunt, cum audierint, quantum ad te accedam munere tuo Domine: & orare pro me cùm audierint, quantum retarder pondere meo.* Prosequitur Augustinus: *Indicabo me talibus.* Non enim paruus est fructus, vt à multis tibi gratiæ agantur de nobis, & à multis rogeris pro nobis. Amet in me fraternus animus, quod amãdum doces, & doleat in me, quod dolendum doces. Animus ille hoc faciat fraternus, non extraneus, non filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem, sed fraternus ille, qui cum approbat me, gaudet de me; cum autem improbat me, contristatur pro me; quia siue approbet me,

me, ſiue improbet, diligit me. Iudicabo me talibus, vt reſpirent in bonis meis, ſuſpirent in malis meis. Bona mea ſunt dona tua, mala mea ſunt iudicia tua: reſpirent in illis, ſuſpirent in his, & hymnus, & fletus aſcendant in conſpectum tuum de fraternis cordibus, thuribulis tuis. Tu autem Domine, his delectatus quaſi odore ſuauitatis, miſerere mei ſecundum magnam miſericordiam tuam, propter nomen tuum, & nequaquam deſerens cœpta tua, conſumma imperfecta mea. Hæc Auguſtinus.

Ecce igitur multiplex fructus ſinceræ confeſſionis: ideo tantum abeſt, vt illam vitare debeamus ob confuſionem, quin potius amare debeamus, tum ob gloriam quam Deo tribuit, tum quia per illam vitamus æternam confuſionem. Hoc etenim ſciendum eſt, peccata omnium etiam electorum in iudicio fore manifeſta: ſed hoc eis ſummè erit honorificum, quod confeſſione, pœnitentiâ, lacrymis illa diluerint. Sicut ſi veſti diſciſſæ manus artificis erudita filum aureum gemmaſque nouerit reſarciendo ſubtiliter intexere, veſtis illa ob ſciſſuras priores deformitatem non patitur, imò acquirit pulchritudinem ampliorem. Sic conſcientiæ indumentum peccatis quandoque diſciſſum, pœnitentia nouit ſubtiliter reſarcire, & confeſſionis gemma adornare; ita vt prior deformitas in decorem vertatur & honorem. Quapropter peccatori, ſed pœnitenti rectè dicimus: *Confeſſionem & decorem induiſti, amictus lumine ſicut veſtimento*; quia ſcilicet lumen gratiæ,
Pſal. 103. caliginoſam peccati veſtem obducit, & illuſtrat. De pluribus damnationi addictis ob dimidiatam confeſſionem præ verecundia, non hîc adſcribo exempla, plurima paſſim reperies. Vide Flores, aut Speculum exemplorum.

DE SECVNDO IMPEDIMENTO *Confeſſionis.*

SEcundum impedimentum eſt timor, Quidam timent, ne ſi confiteantur, grauis eis pœnitentia iniungatur: timent peccata iniuſtitiæ aperire, ne reſtitutio præcipiatur, aut peccatum odij aut vindictæ ne reconciliatio iubeatur. His rectè inſinuamus illud Iob: *Qui timet pruinam, irruet*
Iob. 6. *ſuper eum nix.* Qui minus incommodum vult vitare, in maius facilè poterit incidere. Si conſiderarent hi, quàm grauis ſit, quàm infructuoſa alterius ſæculi pœna, quàm breuis ſit, quamque fructuoſa huius vitæ pœnitentia; hanc amplecterentur: ne in illam incidant. Prophetæ Ieremiæ à ſpiritu Dei excitato, viſio quædam oſtenſa eſt, à propoſito noſtro non aliena; Iuſſus eſt enim oculum conuertere quaſi ad meridianam plagam, & dicitur ei: *Quid vides Ieremia?* Reſ-
Ierem. 1. pondet, *Virgam vigilantem ego video.* Ad alteram partem conuerſus iterum reſpicit, & vox rurſus ad eum: *Quid vides Ieremia?* Reſpondet; *ollam ſuccenſam ego video.* Hunc locum moraliter interpretans S. Chriſoſtomus, dicit, per virgam vigilantem pœnas huius vitæ; per ollam ſuccenſam, pænas futuras deſignari: Peccatorem autem velut in medio conſiſtentem, amplecti debere virgam pœnitentiæ in hoc ſæculo, à meridie, ſiue à ſinu diuinæ miſericordiæ prouenientem; aut aliàs ollæ ſuccenſæ, quæ conſpicitur ab Aquilone, fore obnoxium, hoc eſt, vltioni diuinæ alterius ſæculi, quæ nullo modo præſenti pœnæ eſt comparanda.

Hoc agnoſcunt animæ in inferno & purgatorio, quæ omnibus huius ſæculi tormentis, cuperent poſſe vnicam pœnitentiæ horam emere, & ad tempus pœnitendi redire, multumque eis doloris affert inter flammas huius temporis recordatio. Væ enim & millies væ inclamant ſibi animæ reprobæ, quod tantilla pœnitentia, quæ in hoc ſæculo agitur, æterna tormenta potuerint redimere, & neglexerint. Vnde de quadam muliere in Apoc. dicitur: *Dedit illi Deus tempus, vt* Apoc. 2.
pœnitentiam ageret, & non vult. In quem locum dicit Ambroſius. *Hæc mulier, cum eſſet in peccatis & deberet flere, gaudebat, veſteque purpurea, auro & pretioſis lapidibus ſe ornabat; nunc æterni fletus luget ærumnam.* Quid putas mulier illa nunc ageret, ſi aliquid ei adhuc temporis ad pœnitentiam Deus daret? Vtique non veſtem purpuream, ſed ſaccum & cilicium indueret, non fuco & ceruſa faciem oblinirer, ſed cinere conſpergeret, lacrymis rigaret; non calamiſtro capillos contorqueret, ſed illos cum Magdalena ad pedes Domini tergendos impenderet: non in publicum cum plauſu conſpicienda procederet: gemmatis aut roſtratis calceis ſuperbiens, ſed in ſilencio vitam ſuam deploraret; pedumque nuditate luctum ſuum prodere optaret: non oculos circumſpectantes & ſtybio pictos. Impuri amoris illices, per ciuitatem circumferret, ſed aqua lacrymarum inundante, excæcare optaret: nec iam Cupidini aut Adonidi, ſiue voluptati, vel vnum momentum temporis permitteret, ſed Chriſto confixa Cruci à participatione dolorum illius, nec momento recedere vellet. Sed heu! ſerum nimis illius votum eſt: *Quia dedit illi Deus tempus, vt pœnitentiam ageret, & non voluit.* Nunc volens, nec punctum obtinet, ſed momentaneam & celeri fuga elapſam voluptatem, æterno cruciatu perſoluit, & ideò væ, & æternum væ ſibi inclamat. Quod & omnibus damnatis commune eſt, de quibus Sap. 5. dicitur, quod pœnitentiam ſint agentes, & intra ſe præ anguſtia ſpiritus gementes. Iſa. 65. quod præ dolore cordis ſint clamantes, & præ contritione ſpiritus vlulantes. Ergo ibi pœnitentia, ibi gemitus, ibi vermis conſcientiæ, ibi compunctio cordis, ibi contritio ſpiritus; Sed infructuoſa hæc omnia, tanquam tempore non ſuo, quæ ſtabilem poterant operari ſalutem, ſi vel illorum minima pars vitæ huius tempore adfuit, quando Deus eos ad planctum & peccatorum confeſſionem vocabat. Audi exemplum hanc rem concernens in Speculo exemplorum, Verbo Confeſſio.

Nobilis quidam cùm peſſimam duceret vitam, ab vxore pia monebatur frequenter, & inſtigabatur ad Confeſſionem. Ille renuebat confiteri, dicebatque: *Timeo ne mihi grauis pœnitentia imponatur.* At illa: *Quomodo inferni pœnas poteris ſuſtinere, ſi exiguam huius vitæ perhorteſcis pœnitentiam?* Cui ipſe: *Putaſne quod infernus ſit, aut pœna aliqua, aut alia vita poſt hanc vitam? Sacerdotes iſta finxerunt vt timeantur.* Illa videns nihil ſe proficere, nihil vltrà cum hac de re alloqui voluit. Quadam autem nocte, ſubito mortuus eſt. Conterrita vxor orabat Deum, vt viri ſtatum reuelaret. Et ecce manè corpus inuenit denigratum inſtar titionis, & ſcedulam in qua ſcriptum erat, *Iam certus ſum infernum eſſe, & timor pœnitentiæ illuc me deportauit.* Hæc ibi.

Quod verò aliqui confeſſionem timent, ne reſtitutio eis iniungatur, improuidè id & in perniciem animæ faciunt. Etenim ad eam reſtitutionem cùm teneantur, nec ſine ea ſaluari poſſint fruſtrà procraſtinant, & conſilium ac præceptum Confeſſarij malè fugiunt. Audiant hi illud

Abacuc. 2. *Væ ei qui multiplicat non sua, vsquequo aggrauat contra se densum lutum?* Hoc densum lutum, alibi dixi esse non solùm pondus peccati, sed & obligationem restituendi: quæ multos instar luti palustris detinet, & illi plerique ita infiguntur, vt ad salutem non possint emergere. Verum, si attentius considerarent illud Saluatoris: *Quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, anima verò sua detrimentum patiatur?* eruerent se è limo isto profundo & pernicioso per Confessionem integram, & expiarent peccata iniustitiæ, aliena restituendo. Sic enim à maledictione illa se liberarent, quæ continebatur in volumine illo volante, vt vidit Zacharias, *& egrediente, vt inuolueret & consumeret omnem domum furis*, & aliena vsurpantis. Quàm multi autem peccant defectu restitutionis, vide exemplis declaratum super Præcepto septimo Propositione secunda, vbi etiam dixi periisse Matrem sanctæ Mariæ Ogniacæ.

Neque verò, Confessarius sine restitutione imposita potest absoluere, nisi salutis periculo se voluerit inuoluere, & peccato alterius participare. Audi quid de hac re retulerit Ioan. Lorinus grauis Theologus Societatis.

Quidam in Italia Nobilis, quia vsuris erat addictus, non poterat impetrare absolutionem, nec à Pastore suo, nec à Sacerdotibus Societatis, nec ab aliis Religiosis, quia vsuras nolebat deserere. Tandem inuenit libertinum aliquem Religiosum, qui alios Confessarios insimulans scrupuli frequenter ei absolutionem impendit: ita vt hoc modo fauorem eius sibi concilians, frequentissimè eius mensam frequentaret. Nocte quadam post lautam cœnam, dum Religiosus in Monasterium se recepisset, subito moritur Nobilis ille. Tempore autem quo agonizabat, en dæmones duo instar famulorum domus vestiti, pulsant ad ianuam Monasterij, euocantque Confessarium deducendum ad domum ægri. Dum per forum transeunt, videt Religiosus Nobilem illum, cum toga nocturna ambulantem ad lumen Lunæ, putans se irrisum, irascitur his ductoribus. At Nobilis accedens dicit ei: *Scito me non solùm ægrum, sed & mortuum, & damnationi æternæ addictum, ob vsuram, & Sacramentorum profanum vsum; Tu vero infelix Sacerdos & improbe Religiose, cùm me increpare debuisses, in peccatis adiuuisti: & ideò instrum est, vt & pœnis particeps.* His dictis, hi duo dæmones rapiunt vnus Religiosum, alter Nobilem æternis flammis addicendos. Socius Confessarij solus ibi relictus est, totus attonitus & semimortuus: qui tamen paulo post animum resumens, & Monasterium repetens, hæc quæ adeo infœliciter contigerant, Superiori enarrauit. Hanc Historiam coram Alberto Austriæ Archiduce in Concione recitauit quidam Societatis Sacerdos, quam audierat ex ore Ioannis Lorini Theologi, asserentis se optimè & personam & locum nosse.

Quod spectat ad alios, qui confiteri timent, quia odia sectati sunt, & animum vindictæ, aut iniuriam alteri intulerunt, timentque ne reparatio honoris, aut reconciliatio eius iniungatur: certè & ipsi sicut priores damnationi manent obnoxij. An non mirè condemnat hominum arrogantiam & duritiem, quod ortis dissidiis nemo alterum prior velit accedere, nemo nisi coactus reconciliari, & pacem quærere: cùm tamen Deus ipse grauiter læsus, primus pacem offerat, & ad reconciliationem inuitet. Sed & cùm non acceptamus, maximè dolet Deus cùm tamen vindictam suam posset statim exercere. Vnde Isaiæ 27. loquens ad populum suum sub nomine vineæ: *Indignatio, inquit, non est mihi: gradiar super eam, succendam eam pariter? An potius tenebit fortitudinem meam, faciet pacem mihi, pacem faciet mihi?* Cur ergo dicunt homines dissidentes, cùm eos hortamur ad reconciliationem mutuam: *Qui eget socio, accedat ad eum; ego ipsum nec curo, nec egeo?* An Deus nostri eget, qui tam sollicitè nos requirit ad pacem ineundam? An non fratres sumus, & ideo mutuâ ope egemus? An non membra eiusdem corporis mystici, quæ vnionem debent habere, sibi mutuo opem ferre? Sicut in corpore naturali pes ambulat, manus laborat, oculus videt pro aliis membris, nec potest inter illa esse nisi perniciosissimum dissidium: sic & nos membra Corporis Christi mutuo nobis auxilio debemus esse, nec nisi damnabiliter possumus, dissidium inter nos fouere. Ergo qui alterum offendit, non vereatur se humiliare, nec confessionem fugiat, propterea quod hæc humiliatio ei sit imponenda.

Hoc enim obligatio & æquitas postulat, quia & cùm nos offensi sumus, id ab altero nobis fieri postulamus. Nimis ergo superbi est animi & iniusti, nolle huic diuino & naturali præcepto acquiescere, ideoque salutem suam æterno periculo exponere. Maioris verò cœcitatis & iniustitiæ est, supplicanti fratri nolle condonare, aut reconciliari, estque id sibi viam obstruere ad Dei misericordiam, dicente Sapiente: *Homo homini seruat iram, & a Deo quærit medelam. In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis deprecatur. Quis exorabit pro delictis eius?* Sed de hac re alibi latius. Exemplum ad hanc rem attuli agens de indigna Eucharistiæ sumptione.

DE TERTIO IMPEDIMENTO *Confessionis.*

T*Ertium impedimentum est Spes.* Quidam enim, quia sperant & ambiunt quædam in hoc mundo, nec putant se adepturos si hominibus quales sint, innotescant; ideo etiam in confessione plenè se non aperiunt, licet ad Pœnitentiæ Sacramentum, vt piè viuentes habeantur, quandoque accedant. Et hæc est hypocrisis reprobanda, per quam alij intus sunt, alios foris se ostentant: homines duplices corde & oculis, qui cælum videntur respicere, & quærere gratiam Dei, ad terrena autem vertuntur, & illorum more ducuntur. Hi reprobati censentur in antiqua lege, dum Cygnus reprobatur, qui licet candidus sit exterius in plumis, carnem tamen habet interius nigram: sic homines simulati, speciem pietatis præferunt, intus conscientiæ nigredinem gerunt, nec deserunt. Atque ita de ipsis verum est illud Eccles. cap. 19. *Est qui nequiter humiliat se, & interiora plena sunt dolo.* Et illud: *Væ peccatori terram ingredienti duabus viis.* Duabus quippe viis terram peccator ingreditur, quando & Dei est, quod opere exhibet, & mundi quod per cogitationem quærit, inquit Greg. 1. Mor. Non desunt ergo inter Christianos, qui ob solos respectus mundanos, conscientiam non aperiunt; & confessione in iniuriam Dei abutuntur, vel quia cupiunt in opinione bona haberi Confessariis & pastoribus suis, vel quia per illos commendari, & aliqua obtinere nituntur. Sic videmus, & experientiâ comperimus, alios pauperis vel tenuioris fortunæ, ad Confessionis Sacramentum accede-

te, eo solum fine, vt eis subueniatur, vt publicis eleemosynis à Parochis commendentur. Et hi vitiis quandoque grauibus impliciti, turpitudinem non detegunt, ne fortè iis subtrahantur eleemosynæ, aut ad id quod ambiunt, non pertingant: sic Confessionem vertunt in lucri occasionem, sed in animæ suæ perniciem.

Dicunt verò hi secum: Quid cogitabit Confessarius de me, quam opinionem habiturus est? contemnet me, intuebitur me propter peccatū meum; erit mihi semper confusio, quoties eum videro. His verò respondemus, dæmonis hanc esse nebulam; qua mentem eorum erroneam obuoluit, & in peccatis detinet. Etenim ipsi Confessarium debent considerare, vt locum Dei gerentem, non solum vt hominem; ideoque secreto sigilli diuini ita obstrictum, vt nullo casu etiam euidentis periculi mortis, possit de his quæ audiuit, mentionem facere. Neque etiam potest confessione vti, in grauamen & præiudicium ipsius pœnitentis; vel negando ei debitum subsidium; vel impediendo ex vi illius promotionem ad officium; vel ita gubernando, aut se gerendo erga ipsum: vt vel in genere possit aliquis suspicari aliquod peccatum. De qua re expressè Clem. 8. Regularius est peccatum hoc modo: *Tam Superiores pro tempore existentes, quàm Confessarij, qui postea ad Superioritatis gradum fuerint promoti, caueant diligentissimè, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem vtantur.*

Quantum verò ad eam quam timent coram Confessario confusionem, aut auersionem & contemptum, iterum dicemus: *Trepidauerunt, vbi timor non est.* Quæ enim confusio homini fragili, cui tanto sigillo os obsignatur, fragilitatem suam aperire, qui & similibus irretiri potest & grauioribus? qui & fragilitatis humanæ est conscius, scitque hominem in carne agentem, Angelum non esse, imo & viros sanctos grauiter quandoque deliquisse? An ergo huic humanæ fragilitatis peccata verendum est fiducialiter aperire: quandoquidem & ipse non ignoret, se in spiritu lenitatis debere pœnitentem recipere & instruere, ne & ipse tentetur, vt monet eum Apostolus. Adde quod si propter corporis sanitatem, non vereantur homines in partibus quantumlibet verendis medelam admittere: cur timeant conscientiæ absconditæ etiam turpia medico spiritualia perire? Tantum verò abest, vt is contemnat confitentem, quin potius moueatur ad compassionem: sicut & medicus compatitur, dum ei vulnus profundum ostenditur. Vis ergo scire quid consideret Confessarius dum grauia audit peccata? Certè illud August. ei opportunè potest occurrere: *Non est peccatum quod facit homo, quod non possit facere alter homo, nisi iuuetur ab illo, à quo factus est homo.* Nouit ipse neminem contemnendum, cui gratia Dei potest subuenire, & de lutoso statu peccati, ad sublimem sanctitatis gradum cito prouehere: Nouit etiam illud pro se: *Qui existimat se stare, videat ne cadat.* Quia multi è sublimi gratiæ gradu in imum peccati sterquilinium corruerunt, eo quod de se præsumerent, aliosque aspernarentur peccatores. Quapropter sancti Patres causam afferentes, cur Dominus Petrum grauiter labi permiserit, hanc inter cæteras reddunt: vt disceret ipse Pastor, & in ipso omnes futuri Pastores, lapsis commiserer i, nec austerè nimium erga eos se gerere. Hinc ergo qui verè animo Pastorali in confessionibus excipiendis se gesserunt, legimus tantâ quandoque compassione id fecisse, vt à lacrymis temperare nequiuerint, quibus etiam pœnitentes ad collacrymandum commouebant. Sanctus Ambrosius, quoties illi aliquis ad percipiendam pœnitentiam lapsus suos confessus esset; ita flebat, vt & illum flere compelleret; videbatur etiam sibi cum iacente iacere. Causas autem criminum quas illi confitebantur, nulli nisi Domino soli, apud quem intercedebat, loquebatur, bonum relinquens exemplum Sacerdotibus, vt intercessores sint apud Deum, non accusatores apud homines. Nam & secundum Apostolum, circa talem hominem confirmanda charitas est, quia ipse sui accusator est: nec expectat accusatorem; sed præuenit, vt confitendo, suum alleuet ipse delictum, nec habeat quod aduersarius criminetur. Ita Paulinus in vita Ambrosi. Similia legimus de sancto Carolo Borromæo, de S. Hugone Episcopo Gratianopolitano, de S. Eustachio Abbate Luxouiense, quibus Deus donum lacrymarum infudit, vt suis ipsis lacrymis, pœnitentem ad vitæ commutationem commouerent.

Referunt quoque Annales FF. Minorum de Francisco brixiensi Religioso in Conuentu Sancti Bartholomæi prope Fulginium, tantam eius extitisse charitatem, vt si alicuius minus pœnitentis confessionem exciperet, lacrymis obrueretur, vt ipsum ad perfectam compunctionem adigeret. Cumque à quodam familiari Fratre semel importunius interrogaretur: Cur ita aliorum peccata & impœnitentiam curaret, lacrymisque se conficeret? Respondit: *Esse cuiusque Fidelis, in Deum peccata commissa deflere, & cuique à Domino (maximè verò Minoritæ, qui peccata populi comedit) de proximo suo mandatum esse.* Ita Franciscus Gonzaga Parte 2.

Nec hîc silentio prætereunda est charitas cuiusdam Sacerdotis Sancti, erga quemdam desperabundum pœnitentem, de quo in Speculo exemplorum fit mentio. Peccatis carnalibus, incestui, sodomiæ, mirè addictus erat hic pœnitens: ita vt diceret: *Maior est iniquitas mea quam Dei misericordia.* Vocatus Sacerdos ille pius ad eum iam infirmitate lethali à Deo percussum, vrgebat ad peccatorum confessionem; asserens omnium remissionem sibi certò à Deo dandam, si modo confiteatur cum dolore. Renuebat ille, præ desperatione & horrore vitæ præteritæ. At Sacerdoti charitas hanc suggessit astutiam, siue piam cautelam. Ecce, inquit, fac quod dicam tibi; *Ego spoliabo me omnibus bonis, & meritis totius vitæ meæ, & illa in te transferre volo: tu verò spolia te omnibus peccatis tuis, & in me transferas, ego pro illis Deo respondebo, & pœnitentiam agam, sicque noli desperare.* Consentit ipse in hoc adeo lucrosum cambium inductus charitate & pietate viri. Cùm ergo permutationem hanc iniisset quantum in se erat vtrimque, peccatori dixit ille: *Ecce nunc teneris mihi aperire quæ mala feceris, vt sciam de quibus tenear pœnitentiam agere.* Tunc ille liberè ordinem vitæ suæ cum omnibus flagitiis, quantum in se fuit, aperuit. Cui Sacerdos: *Nunquid & de his tu mecum doles, & si absoluere ab illis te possim idipsum optas?* Respondet ille, se id optare. Erigens ergo ipsum in spem, absolutionem ei impendit Sacramentalem, cum qua non ita multo post mortuus est. Post mensem autem apparuit huic Confessario, & dixit ei se in via salutis esse. Inquirit ille quid de meritis suis quibus spoliauerat se? Respond. *Deus tibi ea reseruat duplicata, ob eximiam charitatem, qua meam desperationem eiecisti.* Spec. Exempl. Verbo desperatio.

Itaque vt concludamus, tantùm abest, vt se

debeant existimare à Confessariis contemni, peccata sua aperientes: quin potius magis diliguntur ab illis, qui vident cor apertum, & salutis suæ cupidum, non solum commiserationem concipiunt, sed & zelum, & coadiuuandi feruidam voluntatem. Ergo, ô pœnitentes, cooperari vos oportet, vt educatur obstetricante Confessarij manu coluber, si quis latitat tortuosus & inuolutus in cauerna conscientiæ, animam inficiens: hoc est, vt educatur omne peccatum, quantumlibet inueteratum & occultum, & ita interimatur, vt nunquam illuc regredi detur. Euomendum est omne venenum, & theriaca perfectæ confessionis præmunienda est anima, vt nullum virus peccati vltrà ei possit præualere.

DE QVARTO IMPEDIMENTO Confessionis.

QVartum impedimentum: *est quædam desperatio melioris vitæ.* Negligunt enim multi Confessionem quorumdam peccatorum, quia verentur, ne ab illis abstinere non possint. Sed qui huic tentationi (quam dæmon solet immittere) succumbunt, iniuriam faciunt gratiæ Dei. Etenim scire deberent conuersionem à peccatis, non à nobis prouenire, sed ab efficacia gratiæ Dei nos præuenientis & conseruantis. Vnde illi dicimus: *Conuerte nos Domine, & conuertemur.* Et iterum: *Postquam conuertisti me Domine, egi pœnitentiam: & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum, confusus sum & erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentiæ meæ.* Hæc autem gratia significata fuit in Gallo Petri, coniuncto cum intuitu Christi; in radio & luce ex equo ruentis Pauli; in vocatione efficaci Matthæi; in inuitatione Zachæi, in attractu Magdalenæ cum lacrymis accurrentis.

Quæ omnia gratiæ operantis conuersionem, sunt effectus: nec abbreuiata est manus Domini, quin maiores conuersiones quotidiè operetur. Ita vt multi post multam in peccatis ætatem detritam, possint tandem dicere: *Nunc cœpi, hæc mutatio dexteræ Excelsi.* Itaque iuxta Bernardum, contra diffidentiam illam vincendi peccatum, tria sunt proponenda remedia.

Primum est vigor ipse propositi, qui assumitur ex confessione peccati. Secundum est gratia Dei, quam meretur ex humilitate animi. Tertium est auxilium, quod habetur ex illius, cui fit confessio, compassione & oratione.

Sed de hac desperationis tentatione, iam frequenter dixi, & in hoc Tractatu, & Tomo 2. Lectione 8. Hoc solum iterum repeto & inculco, quod his, qui ex fragilitate sæpè cadunt, non sit negligendum confessionis remedium, si modo cum firmitate propositi, & voluntate occasiones fugiendi, sit coniunctum. Et licet propositi vigore statim flaccescente, & tabescente, & iterum deficiant sub consuetudinis prauæ pondere, nihilominus illis resurgendum est, & propositum renouandum.

Sicque nunquam animum debent despondere, scientes quia hæc vita mortalis & corruptibilis, non est nisi casus & resurrectio; non est nisi infirmitas, & sanitatis redintegratio; non est nisi sordium contractio & dealbatio; ac ob innatam menti instabilitatem, non est nisi frequens vicissitudo, modo de bono ad malum regressus, modo de malo in bonum progressus. Non negligit resurgere, qui se labilem nouit, & pedibus instabilem, licet iterum timeat cadere. Non desinit fugere de carcere, qui timet adhuc capi.

Non repudiat remedium æger, qui ob innatam corpori corruptionem, catharri, aut ægritudinis veretur recursum. Non recusat lauare lintea sua, qui nouo vsu veretur sordidanda. Sic nec negligit Confessionis remedium, qui ob fragilitatem veretur iterum peccati lapsum, si modo quantum in se est, mutet animum.

Certè non infrequenter contingit aliquibus circa pœnitentiam & confessionem, quod olim Moysi circa virgam suam. Hanc cùm videret in terra, non audebat attingere, sed horrebat & fugiebat quasi serpentem: at vbi eam in manu accepit, facta est virga qua inimicis Ægyptiis restitit, qua viam ad promissionis terram fecit, qua aquæ copiam è petra excussit.

Sic aliqui primò fugiunt confessionem & horrent, quasi serpentem: sed vbi illam in manu forti animo acceperint, fit eis virga & baculus cui incumbant, quo sustententur in gratia, quo vincant hostes Satanam, Carnem, Mundum, quo viam parent in cælestem Patriam, quo denique ex petra viua charismatum spiritualium abundantiam faciant scaturire. Et multi qui consuetudinis prauæ difficultatem verentur, paulatim cum Dei gratia cooperantes, illam tolli sibi experiuntur.

Dicitur olim Sanctus Bernardus Nobili cuidam iuueni carnis vitiis mirè dedito suasisse, vt tandem pœnitentiam ageret, vitam mutaret, pacem cum Deo iniret, vitiisque in eius iniuriam exundantibus finem tandem faceret. Ille libenter audiebat, sed consuetudinis carnalis pondere prægrauatus, dicebat se id non posse agere. Vrget vir sanctus, & monet vt experiatur vires suas, gratiæque Dei. Cui si cooperari velit, iam aliquid poterit, & ita dicit ei, vt saltem inducias det Deo, & aliquanto tempore ab eius offensa abstineat. Inquirit ille, quo pacto id peragere possit, aut quas inducias poscat à se? Rogo, inquit, te, vt tribus diebus à peccato abstineas ob amorem Sanctissimæ Trinitatis. Fecit id ipse libenter, & fortiter restitit tentationi, omnibusque illecebris. Postea iterum rogat, vt tres alios dies abstineat, in honorem Virginis. Peragit idipsum quoque fœliciter.

Tertiò obsecrat, vt ob honorem Apostolorum tres adhuc dies non deneget. Quod & fecit magna cum facilitate, ita vt læto animo expertus quid posset homo sibi aduigilans cum gratia Dei, dixerit Bernardo: *Iam non tantum inducias cum Deo inire volo, sed & pacem perpetuam, quia consuetudinis peruersæ durum vinculum & imperium, paulatim in me diminui & dissolui sentio, & cum Dei auxilio iam penitus disrumpere volo.* Sic in via pœnitentiæ & castitatis fœlicem fecit progressum, qui priùs viribus suis diffidebat, nec gratiæ vires experiri voluerat. Certè cùm quis ad Deum toto corde vult conuerti, statim auxilium reperit, ad tollenda omnia impedimenta. Vide id in figura. Cùm populus Israël Deum vocantem secutus, ad terram Promissionis vult pergere, Deo adiuuante omnes perrupit difficultates. Si mare transitum negat, diuidit illud Deus. Si Ægyptij persequuntur, ab illo absorbentur. Si panis deficit, manna substituitur.

Si aqua deest, petra eam largitur. Si Chananæi obstant & Iebusæi, Deus pro populo pugnat. Designantur hîc multa impedimenta spiritualia, quæ ad Deum proficisci volentibus sese opponunt, ac viam pœnitentiæ horridam

reddunt. Sed ille deduxit auxilio, qui nos præuenit inspirationis consilio: & deducit suauiter, qui præuenit fortiter. Ergo illi fidendum, nec vnquam animum oportet despondere.

LECTIO IX.

DE SATISFACTIONE.

1. *Docet satisfactionem dici pœnitentiam impositam à Confessario.*
2. *Docet eam relictam Confessarij arbitrio.*
3. *Cum multa prudentia docet esse iniungendam.*

PROPOSITIO I.

Tertia pars Pœnitentiæ est Satisfactio, quam sacerdos potestate clauium iniungit pœnitenti.

Vt autem intelligas, cur post Contritionem, Confessionem, Absolutionem, adhuc Satisfactio ordinetur, idque ex instituto Christi? Aduerte quod Deus cùm remittit culpam, non semper omnem pœnam remittat, ideoque Satisfactio imponitur ad remissionem pœnæ adhuc debitæ: Nam per Absolutionem pœna æterna in temporalem commutatur, soluendam vel in hoc sæculo, vel expiandam in Purgatorio.

Negant Hæretici, post reconciliationem cum Deo, manere adhuc pœnam aliquam persoluendam, ratione peccati, sed erronèe, cùm id manifestum sit ex pluribus Scripturæ exemplis. An non Adæ Deus peccatum dimisit, & nihilominus eum pœnitentiam agere voluit in sudore vultus sui, aliisque miseriis in pœnam peccati ordinatis?

An non remisit populo peccatum murmuris & idololatriæ, orando pro illo Moyse, & tamen dixit se tanti flagitij pœnas repetiturum, ac propter illud multis plagis eum affecit?

An non in vindictam peccati murmuris iam dimissi, omnes præter Iosué & Caleb excludit à terra Promissionis?

An non Dauid remisit peccatum adulterij, & tamen pœnam vindicem à tergo ei reliquit? dum & pueri morte, & Absalonis rebellione, aliisque calamitatibus eum plectit, tanquam pœnis peccati adhuc sui pedissequis?

Vnde post remissionem peccati adhuc misericordiam implorat, rogans vt vltra illius non recordetur, vindicando & puniendo. Quid enim significant illæ voces? *Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me.* Quasi dicat. Tolle omnem reatum non solùm culpæ sed & pœnæ, omnem obligationem qua alicui adhuc vindictæ possem obnoxius esse, omnes peccati reliquias, quæ quodammodo adhuc videntur me inquinare, & sic perfectè me expurga, perfectè me tibi reconcilia. Variæ autem sunt causæ, cur nolit Deus statim omnem pœnam condonare, sed pro illa aliquam compensationem à nobis exigat.

Prima est, quia diuinæ iustitiæ ratio exigit, vt aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante Baptismum per ignorantiam deliquerunt in statu illo imperfecto, in quo & fidei lumine, & gratiæ viribus carent: aliter verò, qui semel à peccati & seruitute dæmoniis liberati, acceptoque per Baptismum Spiritus sancti dono scienter templum Dei violare, & Spiritum eius contristare non formidarunt.

Itaque congruum est, vt per satisfactionem impositam peccantium ingratitudo expietur; & iustitiæ diuinæ aliquid compensetur. Hinc Tertullianus libro de Pœnitentia, capite nono, agens de Confessione, Prostratione, ac Satisfactione Pœnitentiali, sic dicit: *Exomologesis est prosternendi & humilificandi hominis disciplina, conuersionem iniungens misericordiæ illicem, de ipso quoque habitu & victu mandat, sacco & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus deiicere, illa per quæ peccauit tristi tractatione mutare, pastum & potum pura nosse; non ventris, sed animæ causa, ieiuniis preces alere, ingemiscere & lacrymari dies noctesque ad Dominum.*

Vt quid verò hæc omnia Pœnitentibus iniunguntur, nisi vt diuinæ iustitiæ satisfiat, & temporalis afflictio æterna supplicia expungat? In quantum non pepercit homo sibi, in tantum ei Deus parcet, & dum homo in se sæuit; indignationem & iustitiam Dei præueniens, nihil illi agendum reliquit.

Secunda causa est, quia si ita nobis absque satisfactione peccata dimitterentur, facilè fieret, vt illa leuiora existimantes, iniurij Spiritui gratiæ liberemur, & liberiùs peccaremus, thesaurizantes nobis iram in die iræ. Proculdubio enim à peccato reuocant, & quasi fræno quodam coërcent satisfactoriæ hæ pœnæ, cautioresque & vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt. Impunitas enim proniores multo redderet ad peccandum; quia, vt dixit Bernardus, est incuriæ soboles, insolentiæ mater, radix impudentiæ, transgressionum nutrix.

Hinc Paulus scribens ad Corinthios dicit: *Gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam, contristati enim estis secundum Deum, quantam in vobis operatur sollicitudinem; sed defensionem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam?* Gradatim explicat hic effectus & fructus pœnitentiæ. Quasi diceret: Tristitia hæc Deo offenso, non tantùm vobis induxit sollicitudinem reconciliationis cum Deo: sed & defensionem veritatis, indignationem contra peccatum, timorem sanctum cauendi deinceps; & desiderium ac zelum vindicandi & castigandi illud in vobis, corpora animasque affligendo.

Tertia causa est, quia hæ satisfactoriæ pœnæ medentur peccatorum reliquiis, & vitiosos habitus malè viuendo comparatos, contrariis virtutum actibus tollunt. Nam eleemosynæ satisfactione auaritia vincitur, ieiunio carnis luxuria coarctatur, oratione superbia domatur: ita vt hæc pœnitenti non solùm in vindictam peccatorum, sed & in medelam rectè ordinentur. Audi Chrysostomum Hom. 10. in cap. 3. Matthæi: Pœnitentiam, inquit, agamus, non solùm vt à malis prioribus desistamus, verumetiam vt bonorum operum fructibus impleamur: Facite fructus dignos pœnitentiæ. Quo autem modo fructificare poterimus, si vtique peccatis aduersa faciamus? Aliena rapuisti, incipe donare iam & propria: Longo es tempore fornicatus, à legitimo quoque vsu suspendere coniugij, ac perpetuam continentiam sæpius paucorum dierum castitate meditare. Iniuriam vel opere cuipiam, vel sermone fecisti? Refer benedictionis verba conuiciis, & percutientes te nunc officiis, nunc etiam beneficiis placare contende. Neque enim vulnerato sufficit ad salutem, tantummodo spicula de corpore euellere, sed etiam remedia vulneribus adhibere. Delitiis ante & temulentia diffluebas, ieiunio & aquæ potu, vtrumque contra-

pensa, cura vt detrimentum quod ex ante actis accepisti, abigas. Vidisti impudicis alienum decorem oculis? Fœminam iam omnino ne videas, maiore tactus cautione, quo tutior post vulnera. Hæc Chrysostomus.

Quarta causa est, quia per has satisfactiones pœnales, Christo capiti nostro conformamur, dum cum ipso patimur, & ad eius imitationem accendimur: vt videlicet, *Mortificationem Iesu Christi in corpore nostro semper circumferamus. Non enim decet*, inquit Bernardus, *sub spinoso capite membra esse mollia & delicata*: imò per satisfactiones quas iam patimur, arrham quandam habemus æternæ hęreditatis: *Si enim filij & heredes, si tamen compatimur, vt & glorificemur.*

Sed obiiciunt Hæretici: Dominus dicit per Ezechielem: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, vita viuet, & non morietur, omniumque iniquitatum, quas operatus est, non recordabor.*

Si non recordatur, ergo nullam pœnam ab ipso requirit, alioqui recordaretur. Respondeo, ideo dici Deum peccatorum non recordari, quia peccata illa non amplius redeunt, vt imputentur nobis ad damnationem: nec Deus nos ratione illorum, vt inimicos respuit.

Vnde etiam dicitur faciem ab eis auertere, quamuis nos vt amicos puniat, donec perfectè purgemur. Hoc enim non repugnat amicitiæ, & est conforme iustitiæ: quia licet sit amicus, est etiam simul supremus Iudex: ideoque & si gratis nos ad amicitiam recipit, nihilominus vt Iudex potest, ac suo modo debet, etiam post amicitiam male facta punire; temporaliter tamen, quia pœna æterna est propria inimicis. Hinc etiam iusti & pij dicunt cum Michæa: *Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei.* Quia licet peccatori pœnitenti condonet iram, id est culpam; non tamen illicò omnem iram, id est pœnam. Duplexque ira potest distingui in Deo.

Prima est odium, quo peccatorem punit quasi hostem, eique vult perniciem, destinans gehennæ: hæc tollitur per pœnitentiam qua peccatori reconciliatur.

Secunda ira est, qua pœnitentem, licet reconciliatum, non vult relinquere impunitum: sed vult vel ipse vindicare, vel castigare, vel ipsum ex se satisfacere. Similiter duplex offensa est in Deo, prior est inimicitia & hostilitas, hæc tollitur per pœnitentiam: posterior est voluntas castigandi & puniendi pœna temporali, & hæc manet in Deo, donec peccator eam luat, vel Deus condonet. Sic Dauid condonauit offensam priorem Absaloni, dum eum licet fratricidam in gratiam recepit: non tamen posteriorem, quia dixit: *Faciem meam non videat, in pœnam scilicet peccati.*

Sed & aduerte in Scriptura citata dici: *Non recordabor iniquitatum eius, si fecerit iudicium & iustitiam.* Iudicium verò & iustitiam facimus, cùm delicta nostra contra nos ipsos vindicamus. Quare apud Michæam dicitur: *Quid dignum offeram Domino? curuabo genu Deo excelso? Nunquid placari potest Dominus in millibus arietum? Nunquid dabo Primogenitum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ?* Quasi dicat: Ad gratiam promerendam pro peccato, sufficitne curuare illi genu, aut offerre victimas? An fortè sicut olim ab Abrahamo victimam Filij poscit Deus, aut sicut Saturnus & Moloch dij Gentium, pueros sibi immolandos optat?

Respondet Propheta, minimè hæc posse peccata expiare, sine contritione & satisfactione. Vnde subdit: *Indicabo tibi, ô homo, quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te! Vtique facere iudicium & iustitiam, diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo.* Quasi diceret: Quid Deus requirit à te, ô peccator! nisi vt tu præuenias eius iudicium, & te iudices antequam te iudicet & condemnet?

Non quærit oues & boues, sed cor contritum & humiliatum: iudica ergo, & condemna peccata in teipso, pœnam eis meritam inflige, sic fiet vt reconcilies tibi Deum. Adde & huic iudicio misericordiam erga pauperes, & sollicitè ambula cum Deo in humilitate animi supplex & pœnitens, vt gratiam recuperes, & recuperatam conserues.

Obiiciunt iterum. Christus perfectè pro nobis satisfecit: Ergo nulla vlterius exigenda est satisfactio. Imò iniuriam illi facimus, dum ex nobis satisfacere volumus, nec ipsius satisfactione contenti esse.

Respondeo, Christi satisfactionem infinitam esse, illam tamen nobis certo modo applicari, nec excludere satisfactionem nostram: quia per hanc nostram Christi meritum & satisfactio nobis applicatur. Neque verò ex nobis nos satisfacere gloriemur, quia satisfactio quam exoluimus non ita nostra est, vt non sit per Christum Iesum: nam qui ex nobis (tanquam ex nobis) nihil possumus, illo cooperante omnia possumus. Ita non habet homo vnde glorietur, sed omnis gloriatio nostra est in Christo, in quo viuimus, meremur, satisfacimus. Nam si facimus fructus dignos pœnitentiæ; ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, per illum acceptantur à Patre.

PROPOSITIO II.

Satisfactio imponenda, Confessarij arbitrio relinquitur.

Olim graues & certæ satisfactiones imponebantur, iuxta Canones pœnitentiales: & hoc non solùm vt consuleretur pœnitenti, sed etiam ædificationi Ecclesiæ, ad reparandum peccati scandalum.

Sic Tertullianus Christianorum in Primitiua Ecclesia describens pœnitentiam, dicit, extra Ecclesiam solitos stare in lugubri veste, sacco & cilicio indutos, & cinere caput conspersos. Et primo quidem die Quadragesimæ, tondebantur viris pœnitentibus crines & exinde nulli conuiuio poterant interesse, non balnea adire, nec equis incedere, nec spectaculis præsentiam exhibere, honestisque recreationibus debebant sibi interdicere: & quod grauius est, quamdiu in numero pœnitentium erant, sacramenta eis non administrabantur, nisi in Paschate, aut morte, imò & tunc carebant Extrema-vnctione. Hæc verò satisfactio, iuxta grauitatem aut multitudinem peccatorum breuior aut longior erat. Notum est propter quædam peccata, trium, quinque, septem, decem annorum pœnitentiam iniunctam fuisse, quo tempore affligebantur cilicio, ieiuniis, oratione prolixa. Audiendus est hac de re Climacus de Pœnitentia Gradu quinto.

Cùm peruenissem, inquit, ad pœnitentiam Monasteriorum, vidi reuera quæ Deo vim inferre possent: Quosdam noctibus totis sub dio stare peruigiles, pedesque immobiles tenere, contra somnum vim naturæ inferre, seipsos increpare, & contumeliis afficere, nullamque requiem indulgere. Alios miserabiliter in cœlum in-

tuentes, & illinc adiutorium cum gemitu & suspiriis & vocibus inuocantes. Alios in oratione reorum more, vinctis post terga manibus, humi lucidas facies suas inclinantes, indignos se qui cœlum aspicerent, vociferantes, nihil petentes, sed tacitam mutámque Deo mentem offerentes, confusione plenam.

Nonnullos in pauimento strato cilicio & cinere sedentes, & faciem genibus operientes, & frontem in terram collidentes; alios pectora iugiter tundentes, animamque suam ac vitam suspirio ingenti reuocantes, alios lachrymantes, alios quod id non possent; lamentantes. Vidi nonnullos veluti æneos ex mœrore effectos, & insensibiles ad omnia.

Alios fixis obtutibus in terram caput assiduè mouere, & leonum rugitum edere. Vidisses in quibusdam linguas instar canum ex ore procedentes. Ex his alij sub ardentissimo Solis æstu se ipsos cruciabant; quidam modicum aquæ gustantes, ne omninò siti arescerent, ita quiescebant, aliqui cum panis exiguum quid accepissent, reliquum tanquam illo indigni reiiciebant. Vide ibi plura & stupenda.

Atque olim pœnitentiam seueram agebant, non solum plebeij, sed & Reges, sed & Episcopi. Et de regibus si agamus, nota est pœnitentia Theodosij, de qua dixi Tractatu de Indulgentiis, Lectio. 1. de Ottone 3. Imper. sic legimus in vita sancti Romualdi. Otto Crescentium Nobilem & Primarium Virum, quod Pontifici infestus vim & arma intulisset, occidi iussit; cui tamen vitam & salutem spoponderat.

Quod suum scelus, cum ad pedes sancti Romualdi Abbatis, ea tempestate sanctitatis opinione celeberrimi, prostratus in sacra confessione detexisset, satisfactionis & pœnæ nomine, iussus est nudis pedibus in Garganum proficisci Montem, in Apuliæ Prouincia Regnoque Neapolitano situm, vbi Michaëlis Archangeli memoria, propter maxima in eo loco ab ipso accepta beneficia, pie frequentatur & colitur.

Paruit mandatis Imperator, & per quadraginta dies solemni ieiunio destinatos, horrido atque aspero sacco indutus, duro in strato cubauit, aliisque pœnitentiæ operibus corpus afflixit: vt eius temporis Scriptor grauissimus Petrus Damianus Cardinalis in vita sancti Romualdi refert.

Nec silentio obuoluenda illustris pœnitentia Henrici 2. Angliæ Regis, ob cædem S. Thomæ Cantuariensis Episcopi, à suis in Ecclesia patratam, cui aliquam occasionem dedisse videbatur. Venit enim nudis pedibus ad Ecclesiam, in qua occisus fuerat Thomas, & ad limen se prosternens, facta oratione introductus est. Ac primo locum vbi sanguis fusus fuerat, lacrymis suis aspersit: & confessione facta ad pedes Episcopi, accessit ad sepulchrum Viri sancti, veniam cum fletu deposcens, omnésque adstantes ad compassionem commouens.

Ibidem humeros detegens, de manu Episcopi quinque ictus disciplinæ suscepit, postea Religiosis octoginta in ordinem dispositis adgeniculans, ab vnoquoque tres ictus suscepit. Ita præsentibus duobus Legatis Apostolicis solemniter absolutus fuit, nudis pedibus ieiunus pauimento adhærens, cum lachrymarum imbre & deuotione.

Si exemplum Regibus Ecclesiæ filiis exhibuit, vt non detrectent humilitatem & pœnitentiam, quando eos Ecclesia mater ob delicta castigat. Exinde vero de Cœlo fauores multos expertus est, Deo pœnitentiam acceptante. Sed & vox ei cælestis insinuarat pacem aut quietem in regno nunquam se adepturum, nisi se humiliaret, & à viro Sancto misericordiam postularet. Vide Ribadeneiram in vita Sancti Thomæ Cantuariensis.

Quantum ad Sacerdotum & Episcoporum pœnitentiam, exemplum nobis præbet Mercellinus Pontifex; qui cum in persecutione Diocletiani perterritus, idolo thus adhibuisset, tantopere pœnituit, vt ad concilium 108. Episcoporum cilicio indutus venerit, cum lachrymis delictum suum confitens, & pœnitentiæ sese subiciens. Quem tamen damnare ausus est nemo, sed vna voce dixerunt: *Tu te tuo ore, non nostro iudicio iudica, nam prima sedes à nemine iudicatur.* Ille vero vt scelus expiaret, Diocletianum iterum adit, grauissiméque increpat, vnde & ab eo Martyrio affectus est.

Memorabile verò est quod in Concilio Toletano 10 legimus de Potamio Episcopo Braccarensi, qui semel tactu fœmineo sorduerat, sic enim loquitur Concilium, referens ipsum nullo cogente in ergastulo se quodam inclusisse, atque nouem mensium pœnitentiam egisse: ac deinde propriis litteris hoc peccatum suum & pœnitentiam susceptam indicasse Concilio; Patres vero Concilij, perpetuam pœnitentiam iniunxerunt, vt nimirum toto vitæ tempore in abiectis officiis deseruiret, & nihilominus affirmarunt, humanius & benignius cum illo actum esse, quàm antiquorum Canonum seueritas pateretur.

Hic erat rigor, hic feruor quondam Christianorum, à quo eheu quàm procul discessimus! Si enim aliquot dies ieiunij imponantur, ob multa flagitia & scelera, videbis plerosque se excusare, mitiora obsecrare, vel etiam aperte renuere. Hoc tamen certum videtur & conforme Concilio Tridentino, teneri pœnitentem rationalem pœnitentiam & acceptare & adimplere. Etenim claues Sacerdotibus datæ sunt, non solum ad soluendum, sed etiam ad ligandum.

Explicat autem Trident. tunc Sacerdotem ligare, quando pro peccatis pœnitentiam iniungit. Quod si potestatem habet sic ligandi, consequenter habet pœnitens obligationem obtemperandi; alioqui valde inefficax esset potestas ista. Et cum hoc Sacramentum administretur per modum iudicij, si in foro exteriori Iudex potest obligare reum ad pœnam ratione criminis, cur non poterit Sacerdos in hoc foro Iudex constitutus, obstringere reum ad satisfactionem pro peccato?

Cæterum, hanc satisfactionem arbitrio Sacerdotis relictam dicimus: quia vt olim non tenetur sequi veteres canones, sed spectata conditione pœnitentis, ac spiritualis necessitatis eius, quæ in hoc Sacramento maximè intenditur, potest pœnitentiam accommodatam iniungere.

Vbi attendant Confessarij verba Tridentini. *Debet Sacerdotes, quantum Spiritus & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, salutares & conuenientes satisfactiones iniungere: ne si forte peccatis conniueant, & cum pœnitentibus indulgentius agant, leuissima quædam opera pro grauissimis delictis iniungentes, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, vt satisfactio quam imponunt,*

non ſolùm tantum ad nouæ vitæ custodiam, infirmitatis medicamentum, ſed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & castigationem. Quæ verba Concilij vt elucidentur, ſequentem adiicio Propoſitionem.

PROPOSITIO TERTIA.

DEbet Confeſſarius vti multa prudentia in ſatisfactione imponenda.

Primò quidem, Confeſſarius non negligat imponere pro iniurijs & furtis, alijſue iniuſtitiæ actionibus, ſatisfactionem & reſtitutionem parti læſæ; alioqui ſi in hac re ſuo deſit muneri, graue poteſt peccatum incurrere. Neque vero hic diſſimulare debet (cum res eſt notabilis) vt Eccleſiæ vel pauperibus iniuſtè accepta reſtituantur, ſi incertus eſt dominus rei.

Nam non eſt Confeſſarij de alienis diſponere, niſi ex voluntate moraliter certa poſſeſſoris. Et in hac re cum facilitate ſe gerendo, alunt quandoque peccatores in iniuſtitiis, quos debuerant deterrere ſeuera pœnitentia cum reſtitutione coniuncta. Lepida narratio huic rei ſeruiens à quibuſdam refertur; Quidam, qui furtò porcum abſtulerat, id Sacerdoti ſuo liberè faſſus eſt. Interrogatus, quid de eo feciſſet, dixit ſe in familiæ vſum expendiſſe.

Vt autem excuſaret ſe à reſtitutione, nominabat perſonam, quæ damnum paſſa fuerat, villicum ſcilicet ſatis opulentum, ſe autem aiebat tenuioris fortunæ eſſe, & ita damnum non adeò graue tali perſonæ, neceſſitate quadam communi prætexebat. Addebat tamen ſe paratum aliquid Eccleſiæ perſoluere. Sacerdos conſiderans ex parte vna opulentiam alterius, ex altera aliquam huius indigentiam, ei iniungit, vt duos regales donet Altari ſancti Antonij, cui pro ſymbolo ſolet porcus appingi. Ille non tam ſimplex quàm ſubdolus, dicit ſe ad id paratum.

Dum autem Sacerdos iam abſolutionem pronunciaturus foret; verbo & ſigno innuit ei hic confitens, ſe lubenter quatuor regales daturum. Quærit, cur de quatuor agat, cùm ipſi ſolùm regales duos iniunxerit? Reſpondet ille; quia adhuc vnus porcus in eadem domo eſſet, quem intenderet ſurripere: & quandoquidem pretio duorum regalium dato Eccleſiæ liber foret à furto primi, libenter ſe pendere adhuc duos anticipata ſolutione, vt abſoluatur etiam anticipatè à furto ſecundi.

Hæc narratio ſiue vera ſit, ſiue non, fundamento tamen non caret; quia ſcimus quandoque contingere, dum faciles ſe præbent Sacerdotes in ſimilibus reſtitutionibus, quod etiam pœnitentes faciles ad furta reperiantur, & ad id forte declarandum, eſt efficta narratio iſta.

Sed quæritur hic, an Confeſſarij non teneantur ad reſtitutionem, quando muneri ſuo deſunt: & ideò non fit reſtitutio, quia ad id pœnitentem non cogunt, aut monent? Reſpondeo quoſdam id aſſerere, quia ſcilicet ex officio tenentur impedire damnum alterius, ſi ergo ex graui culpa negligant, videntur cauſa damni.

Sed alij negant non minùs probabiliter, & ratio eſt; quia licet teneantur pœnitentem monere & inſtruere, non tamen ad id tenentur ex obligatione erga tertium, ſed ex obligatione erga pœnitentem, qua tenentur eius ſalutem ſpiritualem procurare: & ſic peccant negligenter miniſterium ſuum exercendo, ſed non eſt peccatum contra iuſtitiam reſpectu tertij. Quod ſi ex graui culpa vel ignorantia Sacerdos conſuluiſſet non reſtituere: tenetur poſtea pœnitentem monere de obligatione, antequam propter moram ſuam reddatur impotens: alioqui iam ad damnum ipſemet tenetur.

Secundò, Confeſſarius debet præcipere pœnitenti, vt omnia illa relinquat cum quibus, & in quibus, neque in gratia Dei viuere, neque peccatum & peccati pericula poteſt vitare. Talia ſunt meretricis conſortium, ludus periculoſus, negotiatio iniuſta, praua ſocietas, & ſimiles occaſiones: in quibus ſi conniueat Confeſſarius, peccati conſortio colligatur. Vide ſuprà quæ dixi de beato Raymundo Lect. de Contritione. Et rigidè ſe hac in re gerere oportet, maximè in peccatis carnalibus, in quibus vis occaſionis magna conſpicitur.

Audi hac de re exemplum non ita antiquum. In Como Italiæ vrbe, quidam ciuis alens concubinam, morbo ad extrema deductus, aduocauit Sacerdotem Societatis Ieſu pro confeſſione excipienda. Ac primùm ille de ſtatu eius informatus, exhortatur vt concubinam eiiciat, in hac extremitate vitæ.

Ille renuit, dicens obſequium eius etiam modò ſibi eſſe neceſſarium, nec eo poſſe carere. Vrgetur & precibus & lacrymis ab eodem Patre, vt iam meminerit animæ æternùm perituræ, niſi eam deſerat. Iungunt & communes ad Deum preces ad hunc effectum Collegi Patres. Tandem inſpiratione diuina tactus, iubet eam egredi, & cum magno dolore, ſignisque contritionis euidentibus confitetur, eadémque die moritur. Sequenti manè cùm Sacerdos ille è cubiculo ad Sacriſtiam pergeret pro illo celebraturus, ſentit ſe repelli, auditque vocem diſtinctè dicentem: *Quo vadis?* Proſequitur iter, & ad ingreſſum ſacriſtiæ, vi maiore quàm priùs, retrogredi cogitur ad duos treſve paſſus.

Attamen veſtit ſe, & adit altare; & ecce Miniſtro recitante Confiteor, monſtrum viſibile & horribile ſuper altare ad cornu Epiſtolæ ſe oſtentat, dicitque: *Noli pro me orare.* Reſpondet Sacerdos, quidni orem? an non is es tu, qui heri cum tot lacrymis es confeſſus? an peccatorum remiſſionem non accepiſti? Dicit: *Sum ille, integre confeſſus, & abſolutus fui à peccatis: ſed te egrediente, illa maledicta quæ me tot annis captiuarat, in meam domum regreſſa eſt: & cùm mihi appropinquaret miniſtrans, iterum cogitationi peſſimæ conſenſum dedi, ſicque mortuus æternis ſum flammis addictus:* Ita ex Valladiero, & Barnaba Karnæo ac aliis d'Oultremannus in Pædagogo Chriſtiano capite. 4.

Qui diſſimulant cum pœnitentibus in occaſionibus peccati, audiant illud Prophetæ: *Væ qui conſuunt puluillos ſub omni cubito manus, & ſub capite omnis ætatis, dicentes Pax, & non eſt Pax.* Illi enim in molli ſtrato peccati iacentes dum non reprehenduntur, & non coguntur ad deſerendas occaſiones, ſed dimittuntur cum abſolutione; tanto ſecuriùs iam obdormiunt, quaſi puluillos ſub capite gerentes: ſed dum pacem putant & ſecuritatem, lethalem eſſe ſomnum ſuum tandem deprehendunt: & in eos qui acri voce excitare debebant, maledicta congerunt.

Maledictionem enim in Confeſſarios nimis molles, tandem in fine & in tormentis multi fulminabunt. Vide exemplum quod attuli ſuper Præc. 7. Decal. Prop. 1.

Quid prodest confitenti, si Sacerdos dicat *Ego te absoluo*: Deus verò dicat: *Ego te condemno?* Cùm ipse sedeat tanquam vices Dei agens in hoc tribunali, debet se conformare (quoad fieri potest) Supremo Iudici. Non ergo leuiter iudicium istud peragat, maturè culpa examinata, non eam solum obtegat, aut oblinat, aut superficialiter deleat: sed quantum in se est, radicitus eradere curet, omnem illius occasionem tanquam mali iterum facilè pullulantis radicem, euelli præcipiat.

Tertiò aduertere debet Confessarius, ne nimium terreat pœnitentem; sed proposita peccatorum fœditate, etiam Saluatoris benignitate illum in spem erigat; vt simul & detestationem extorqueat, & ad spem melioris vitæ ac perseuerantiam animet. Vtinam possit dicere illud Prophetæ: *Dominus dedit mihi linguam eruditam, vt sciam verbo sustentare eum qui lapsus est.* (Isa. 50.) Infirmum pœnitentia non nimium conturbet, sed quantum in se est, iuuet, imitetur Christum, de quo dicitur; *Non erit tristis, neque turbulentus, vox eius non audietur foris, Calamum conquassatum non confringet, linum fumigans non extinguet.* (Isa. 31.) Manifesta fuit eius mansuetudo in docendo, corripiendo, peccatoresque recipiendo & adiuuando.

Huius vice sedet Confessarius, illius debet conformari exemplo. Quod si etiam in pœnitentia acceptanda vacillantem aduertat, quantum in se est, condescendat. Multa enim in considerationem venire possunt circa personas confitentes, propter quæ fieri potest, vt pro grauibus etiam delictis leuior pœnitentia debeat imponi. Sæpè enim timor probabilis est, quod pœnitentiæ diuturnæ aut difficiles non sint adimplendæ; sed potius illaqueandus illis pœnitens fragilis. Vnde sententia est Guillielmi Parisiensis, quam sæpè laudat Gerson: *Satius est pœnitentes cum exigua & leui pœnitentia, quam acceptabunt & adimplebunt, mittere in Purgatorium: quàm cum magna & graui non adimplenda, mittere in Infernum.*

Interim quando leuem imponit Pœnitentiam, optimum est ea de re monere pœnitentem, & consulere, vt omnia bona opera quæ facturus est, dirigat & offerat Deo in satisfactionem, ad supplendum quod deest ex parte illius quæ à Sacerdote imponitur. Hortetur quoque ad Indulgentias diligenter lucrandas, & ad alia pia opera per modum consilij. Nam dum Confessarius dicit pœnitenti: *Si hoc vel illud peregeris, seruiat tibi in satisfactionem peccatorum*: multi docent illam etiam satisfactionem per modum consilij datam, eleuari virtute clauium, vt vim habeat ex opere operato, sicut illa quæ ex obligatione peragitur.

Quartò attendat contritionem confitentis. Illa enim si sit intensa & feruens, multum diminuit pœnas peccato debitas, imo potest totum pœnæ reatum tollere. Sicut enim ignis ardor statim scoriam omnem ab auro secernit, & perfectè illud purgat: sic & contritionis perfectæ feruor, intus animum excoquens omnem maculam tam pœnæ quàm culpæ potest expungere.

Hoc quandoque factum etiam in grauissimis peccatoribus, exemplis possumus declarare. Refert Thomas à Cantiprato venisse ad Senonensem Archiepiscopum Petrum de Corboeil, quemdam qui propriam filiam violenter oppresserat, hic confessus est cum mirabili contritione & lacrymis, inquirens, si vllo vnquam dolore vel pœna à Domino veniam posset impetrare. Cui præsul: ita, inquit, indubitanter, si tanti mali pœnitentiam subire volueris; At ille vehementer inclamansait: *Volo vtique etiam si mille mortes me sustinere volueris.* Collacrymatus ergo infœlici, imo iam felicissimo peccatori: Et ego, inquit, septennem tantum tibi pœnitentiæ pœnam impono. Tunc ille: *Quid est, quod pœnitentiam mihi flagitiosissimo septennem tantum iniungis, qui si viuerem vsque ad finem mundi, tantum facinus pœnis innumerabilibus diluere non valerem?* Cui Præsul: Vade, & tres dies tantum in pane & aqua ieiuna. Tum amplius ille plorans & contundens se, rogabat vt pœnitentiam iniungeret salutarem. Supra modum ergo admiratus, & exhilaratus Antistes, tandem definitiuè præcepit homini, vt abiret, & vnum tantum *Pater noster* diceret, sciretque pro certo peccatum sibi esse remissum. Nec mora, viuum ille emittens eiulatum & interram procidens, expirauit.

Nec dubia fides, sicut Deo dignus Episcopus postea prædicauit, quin idem pœnitens sine vlla alia purgatorij pœna, validissima tantum contritione purgatus, ad gloriam euolauerit. Hæc Cantiprato.

In Franciscanorum quoque historiis legimus, non longè post illius Ordinis initia simile contigisse. Tempore enim quo Bertoldus vir eiusdem familiæ insignis, in Germania inter prædicandum acrius in vitium quoddam inueheretur, mulier quæ illo vitio tenebatur, contritionis vi in media concione mortua corruit. Verùm cùm omnibus in preces procumbentibus, paulo post reuixisset; narrauit mortis causam, iussamque se ad corpus redire, vt peccatum confessione expiaret.

Adiecit & alia multa quæ viderat, illudque tremendum, quod cum ipsa ad Dei tribunal stetisset, adducta simul esse sexaginta animarum millia, quæ in omnibus mundi partibus fidelium & infidelium, variis casibus decesserant: Atque ex his tres tantùm addictas purgatorio, reliquas inferno. Vnum autem ex Franciscanis eodem tempore defunctum, per purgatorij locum transisse, sed sine mora, imò duas animas sibi amicitia iunctas inde in cœlum duxisse. Ita Hieronymus Platus libr. primo cap. 5. Vide & aliud exemplum Lectio. de desperatione, Tom. 2. Tract. 1.

Hoc igitur maximè debet curare Confessarius, vt contritionem feruentem in peccatore possit excitare: & cùm videt aliquantum ad confitendum duriora corda, ex parte sua non desit, sciatque idem sibi dici quod olim Moysi & Aaroni: *Loquimini ad petram, & dabit vobis aquas.*

Percussit Moyses bis petram, & fluxit aqua viua. Figura ibi fuit pœnitentiæ, inquit Nissenus, quæ limpidam aquam distillat in virtute Christi, qui petra mystica est, in cruce percussa pro salute nostra. Et virtus eius adhuc tanta est, vt de cordibus lapideis faciat exilire aquam viuam salientem vsque in vitam æternam. Loquere ergo ad Petram, quicumque agis cum duriore pœnitente, ad petram vtique duplicem: ad Christum qui mystica petra est, rogans suppliciter, vt communicare velit aquam gratiæ viuam: ad cor quoque peccatoris petrosum loquere, & bis percute, vt fluat ex eo aqua contritionis, quæ salire poterit in vitam æternam. Percute primò timore mortis,

iudicij, inferni: percute secundò amore vitæ æternæ, & tot beneficiorum Dei, tam in præsenti, quàm in futuro, quæ cor quantumlibet durum tangere deberent & frangere.

Assume virgam crucis ad percutiendum, & sic punge, vt compungatur in consideratione tot vulnerum, tam acerbi doloris, tam ardentis amoris, vt & emolliatur tandem petra ista cui loqueris, interiori dolore & amore, tanquam gemina percussione.

Quintò, pœnitentiam ordinare debet sacerdos, maximè in remedium peccati. Ad hoc autem sæpe magis iuuat, mediocris aliqua pœnitentia statui pœnitenti accommodata, quàm difficilis aliqua & diuturna.

Quædam Domicella miré sæculi vanitatibus addicta erat. Et cùm ageret cum ea Confessarius de pœnitentia & austeritate aliqua subeunda, multiplicemque pœnitentiæ modum suggereret, non lubens illa audiebat, sed detrectabat, tandem imponit ei, vt quoties manus ablueret, in seipsa dicat: *Caro hæc a vermibus comedetur.* Hanc acceperat pœnitentiam, & adeò fœlici successu, vt breui ex inde tempore vitam mutarit, & in tantum pietati sese addixerit, in quantum antea vanitati. Testis est Pater Cotton sermone de morte.

Quidam similis adolescens, totus sæculo vitiisque eius deditus, ad bonam mentem reduci non poterat, & omnem de pietate sermonem fastidiebat. Vir quidam Religiosus hoc solùm rogat, vt illud consideret: *Subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* Hoc verò ita ei efficaciter inhæsit, vt citiùs quàm ieiunium, aut diuturnum cilicium, animum ad vitæ & morum conuersionem addere potuerit. Vnde & paulo post consideratione seria illius sententiæ impulsus, Ordinem sancti Dominici est ingressus. Platus lib. 3. cap. 58. Isa. c. 14.

In vita S. Lyduinæ fit mentio de quodam flagitiosissimo, qui renuebat confessionem sacerdoti facere, quamuis scelera sua Lyduinæ non vereretur aperire. Cui illa dixit, se paratam esse tanquam propria illa deflere & satisfacere, hoc tamen vnum ab eo rogans, vt satisfactionis pro tot flagitiis particeps, velit in lecto suo bene strato vna nocte supinus decumbere, & neque in dextram, neque in sinistram, vllo modo se vertere. Ille subridens ob oneris leuitatem, dicit se paratum ad talem pœnitentiam. Adimplere ergo parans nocte sequenti, cùm paululùm decubuisset in molli lecto, cœpit affici tædio, & corpus sensit compungi quasi quibusdam aculeis, adeò vt nunquam se tam malè cubasse diceret, licet interim sano esset corpore, sola vertendi se in hanc vel illam partem priuatus libertate.

Cum sic ergo magno affectus tædio iaceret, corporisque sui incolumitatem, lecti mollitiem, temporis breuitatem, scelerum immanitatem, æternas flammas, aliaque multa cogitaret, & tam exigua molestia victum secerneret: ait apud se. *O me peccatorum omnium miserrimum! Hic incolumis molliter iaceo, & tamen ea sola causa, quod breui spatio non licet mihi corpus vertere, somnus fugit ab oculis meis, quid ergo erit in futuro?* Itaque ex eo tempore mutatus est, iam promptus ad agendam pœnitentiam, ad confitendum, & ad dura perferenda. Surius capite sexto vitæ eius 14. Aprilis.

Vide & aliud exemplum ad hanc rem Tomo 2. Tract. 3. Lect. 10. Remedio 3. contra Tentationem ex Baldesano.

Hæc verò retulerim, vt aduertant Confessarij sæpè maiorem efficaciam habere pro pœnitentia, aliquot iaculatorias orationes ex affectu frequenter repetitas, quàm longa Rosaria, aut multiplices Psalmos, qui leuiter solent percurri, nec intelligi à pœnitentibus. Similiter considerationes aliquas serias fœlicius nonnunquàm succedere iniunctas in pœnitentiam, quàm difficiliores & asperiores satisfactiones.

LECTIO X.

DE FORMA SACRAMENTALI Pœnitentiæ.

Explicat verba formæ, illiusque effectus.
Ex Psalmo 28.

PROPOSITIO.

Forma sacramenti Pœnitentiæ est: Ego absoluo te a peccatis tuis. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Singula hæc verba ponderemus. Primò illud verbum *Absoluo*, indicat peccata esse spiritualia vincula, tum ratione reatus culpæ, tum ratione obligationis pœnæ. Frequenter in Scriptura designantur peccata, nomine funium vel vinculorum. Prouerb. 5. *Funibus peccatorum suorum constringitur impius.* Item capite septimo, vbi agitur de iuuene seducto à muliere adultera, dicitur; *Irretiuit eum multis sermonibus & blanditiis labiorum protraxit illum, statimque sequitur eam, quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciuiens, ignorans quod ad vincula stultus trahatur, donec transfigat sagitta iecur eius, velut si auis festinet ad laqueum, & nescit quod de periculo animæ illius agitur.*

Sapiens in istis verbis, peccatum vocat funes, vincula, laqueum; quia scilicet homo peccatis colligatur, & pertrahitur æternæ vindictæ obnoxius, & dæmonis mancipium fit, ad eius obsequium huc illuc his funibus circumducendum, imo sub illo iugum ducit, illi arat, illi laborat, illi seruit. Hinc apud Ieremiam: *Vigilauit iugum iniquitatum mearum in manu eius, conuolutæ sunt & impositæ collo meo.* Et iterum apud Isaiam: *Dissolue colligationes impietatis, solue vincula colli tui, captiua filia Sion.*

His vinculis collum circumuoluitur, vt de peccato in peccatum homo pertrahatur, tandemque in ergastulum & gehennam æternam perducatur. Manus quoque & pedes ligantur, quia bona opera & affectus impediuntur; vt non possit homo ad Deum ambulare, illique obsequi. Hæc ergo omnia vincula, in sacramento hoc dissoluuntur, & ideò pronunciat sacerdos: *Ego te absoluo.* Psal. 17.

Quasi diceret: Ego eximo te à seruitute aspera Satanæ, & omnibus quibus te præpediuit, compedibus, laqueis, vinculis: iugum quo te oppressit, disrumpo, & in libertatem filiorum Dei te assero; idque illius authoritate, qui educit vinctos in fortitudine, similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulchris. In virtute quoque sanguinis illius, de quo dicitur apud Prophetam: *Tu autem in sanguine Testamenti eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua.* Zach. 9.

Peccatorem rectè Samsoni comparaueris, qui septem funibus neruiceis à Philistæis hostibus vinctus fuit: quam quidem potestatem

habuere in eum ratione familiaritatis cum infideli Dalila. Sed virtus Spiritus ei superueniens disrupit omnia vincula, *quomodo si quis rumpat filum de stupa.* Simili modo virtus absolutionis quæ à Spiritu sancto est, licet peccator septem funibus, hoc est, septem vitiis capitalibus obstrictus fuerit, facillimè disrumpit omnia ista vincula, tanquam odor ignis filum de stupa.

Iterum peccatoris figuram habes in Lazaro mortuo, quem Dominus ad vitam reuocauit, virtute vocis suæ: sed adhuc institis & funereis vinculis colligatum, tradidit Apostolis dissoluendum. Vbi significatur Deum inspirationis suæ forti voce, & efficacia gratiæ suæ viuificare peccatorem: hominibus tamen tanquam ministris suis vti, & per illos vincula pœnæ & culpæ dissoluere, vt possit liberè ambulare, & in via salutis progredi & proficere.

Itaque verbum illud, *Absoluo*, deducitur ex aliis verbis Domini, quibus Apostolis hæc potestas est promissa, & in illorum persona omnibus in sacerdotio successoribus: *Quicquid solueritis super terram, erit solutum & in cœlis.*

Et hæc quidem vox, *absoluo*, vox est Iudicis sententiam ferentis, & loco Dei sedentis. Vnde illius sensus non est: Ego te absolutum declaro, vt aliqui voluere. Decernit enim Tridentinum, non hic esse nudum ministerium, declarandi remissa esse peccata. Imo verè est actus iudicialis habens efficaciam ad peccata soluenda, remittenda, delenda: quia verè Minister concurrit ad peccati remissionem & gratiæ infusionem, verbis ac ministerio quo fungitur.

Secundò dicitur, *Absoluo te*, qua voce designatur subiectum, siue persona, quæ recipit absolutionem, tanquam reum debere huic iudicio adstare personaliter, vt absolutionis effectum possit percipere. Vnde definitum est à Clemente 8. *Non licere, neque per litteras, neque per internuntium Confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere: Contrariamque doctrinam esse falsam, temerariam, scandalosam.* Quia nimirum fit per modum sacramentalis iudicij, in quo pœnitens habet vicem accusatoris, testis & rei, perfectam requirit causæ cognitionem, & status ipsius pœnitentis: quæ in absentia non ita haberi potest. Nam & diligenter debet expendere dispositionem ipsius: quæ facilè mutari posset, post litteras aut interpretem missum ad absentem.

Tertiò dicitur, *à peccatis tuis*, vbi designatur materia super quam cadit absolutio. Sicut enim ligna materia sunt ignis, per quem consumuntur: ita & peccata materia absolutionis per quam obliterantur. Et cùm dicitur, *à peccatis*, sine limitatione, significatur nullum esse adeò enorme, quin possit hac absolutione deleri. Significatur quoque, non solùm peccata mortalia, sed & venialia, materiam esse huius Sacramenti; hac tamen differentia, quod mortalia sint materia necessaria, venialia sint materia voluntaria. Possunt etenim variis aliis modis deleri, mortalia autem non nisi per absolutionem, vel illius votum. Neque tamen negligenda sunt venialia, & illorum (saltem grauiorum) confessio: quia certior est per Sacramentum illorum remissio. Et licet gratiam Dei non excludant, nec charitatem: diminuunt tamen illius feruorem, & offuscant animam, multumque illam retardant, ac paulatim neglecta ad mortale trahunt, dicente Spiritu sancto per Ecclesiasticum 19. *Qui spernit modica, paulatim decidet.* Cui adstipulatur Sanctus Hilarius dicens: *Difficile est, vt cadere in grauia non permittatur, qui minus grauia non veretur.* Ac sicut ædificium parua stillicida neglecta paulatim dissoluunt, & demoliuntur etiam vsque ad fundamentum: sic venialia peccata neglecta paulatim ruinam animæ moliuntur; & gratiam disperdunt. Quapropter dicebat etiam Chrisostomus homil. 87. super Matthæum, diligenter ad eorum expulsionem aduigilandum: *Mirabile quiddam & inauditum dicere audeo. Solet mihi nonnunquam non tanto studio magna videri esse peccata vitanda, quanto parua & vilia. Illa enim vt auersemur, ipsa peccati natura efficit: hæc autem quia parua sunt, desides simus, & dum contemnuntur, non potest ad expulsionem eorum animus insurgere. Vnde cito ex paruis maxima fiunt, negligentia nostra.*

Quapropter animæ piæ solent magna etiam cum contritione, hæc confiteri & deflere. Testatur Iacobus de Vitriaco in vita sanctæ Mariæ Ogniacæ, eam solitam confiteri veniales culpas cum tantis lachrymis, ac si mortales fuissent. In vita Sancti Pachomij legimus de quodam Monacho Zachæo, toto anno ieiunasse ob leuem aliquam culpam. Vnde rectè Isidorus: *Quid peccatores de magnis sceleribus agere debent, quando etiam perfecti leuia quæque delicta quasi grauissima lugent?* Hoc saltem documenti ab illis desumere debemus, non esse negligendas culpas veniales, quæ regni ingressum prohibent: sed recurrendum ad claues Ecclesiæ, quæ omnia possunt obstacula remouere: vt liber sit in cœlestem Ierusalem accessus, cùm iam nihil coinquinatum nobiscum efferemus. Quod si ea hic non diluerimus delicta, quæ leuia dicimus, amaras & acerbas pœnas pro illis in futuro luemus.

Est verò error quorumdam, maximè Sacerdotum, venialia quotidiè confiteri, sed sine sensu doloris, & quandoque sine firmo satis proposito emendationis. Potestque fieri iniuria grauis Sacramento, absolutione super nullam materiam cadente, quia non satis est ad materiam confessio venialium, sed debet etiam iungi illorum vel contritio, vel attritio.

Quartò adiicitur: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, vt significetur causa principalis remissionis peccatorum, Trinitas, siue Deus, iuxta illud Isaiæ 43. *Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me.* Et iterum: *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? &c.* Illa tamen verba in hac forma non sunt essentialia, sicut in Baptismo aut Confirmatione. Nam specialis est oratio in illis inuocationibus Trinitatis: quia ibi in Baptismo fit professio peculiaris fidei, cuius propugnator constituitur is, qui confirmatur.

Quintò, solent aliquæ preces adiici per modum deprecationis, suntque illæ introductæ ab Ecclesia, nec necessariæ, quamuis valdè opportunè illæ adiiciantur ad precandum nomine Ecclesiæ gratiæ effectum pro pœnitente.

Hac de causa, solet Sacerdos absoluens manum imponere, exemplo Christi & Prophetarum. Qua ceremonia primò potest significari, à seruitute peccati eos liberari, & manumitti. Sic prisci Romani seruis suis se abdicantes, cùm eos suæ libertati restituerent, tenentes caput serui dicebant: *Hunc hominem liberum esse volo*, & mittebant eum manu sua,

imò Romani Prætores, ſeruorum quos manu mittebant capita virgula quadam dictam *vindicta vel vindicia* tangebant. Vnde in Topicis: *Si neque ſenſu, neque vindicta, neque teſtamento liber factus eſt, non eſt liber.* Et Perſius ſatyra 5. *Vindicta poſtquam meus à Prætore receſſi, Cur mihi non liceat iuſſit quodcumque voluntas.* Hinc Pœnitentiarij Romæ virgas geſtant, eaſque capiti pœnitentium imponunt, vt ſignificent ſe eos à ſeruitute peccati in libertatem filiorum Dei aſſerere: hac de cauſa putant nonnulli virgas Apoſtolis eſſe datas, Marc. cap. 6. Pari modo Aſſuerus Rex virgam auream extendit ſuper collum Eſther, cap. 15. in ſymbolum impetratæ à ſe gratiæ. Ita Salmeron in prologomen. diſp. 19. Secundò ſignificat hæc impoſitio manus, pœnitentes quaſi victimas Deo conſecrari & offerri. Sic olim Sacerdotes manus imponebant victimæ. Exod. 29. Hoc ritu ſignificantes, ſe victimam è ſua manu & poteſtate in Dei ius transſcribere. Imò dicit Vvaldenſis Tom. 2. de Sacramentis cap. 47. ex veteri lege hanc conſuetudinem traxiſſe ſuam originem: Vbi Sacerdos dum peccata populi confiteretur, manus capiti hirci emiſſarij, qui pœnitentem figurabat, imponebat. Tertiò ſignificat illapſum Spiritus ſancti quem Sacerdos apprecatur pœnitenti, vt eum quaſi manu regat & protegat. Quartò moraliter etiam ſignificatur, quod Sacerdos manus debeat habere ſanctas & puras, ideò enim conſecrantur, vt ſancta tractare poſſit, & vt dum manus imponit pœnitentibus, poſſit libera conſcientia dicere: *Manus hæ, nec muneribus corruptæ, nec innocenti ſanguine pollutæ ſunt, noxam, iniuriam, vim nemini intulerunt: à venere, ſanguine, & auaritia puræ ſunt, nulli rei turpi miniſterium præbuerunt, ideoque & alios mundare poſſunt.*

Ex dictis patet varios eſſe effectus formæ ſacramentalis, quæ pronunciatur à Sacerdote in perſona Domini. Vnde quæ de voce Domini Pſal. 28 legimus, rectè voci abſolutionis accommodamus.

Primò dicit Pſaltes: *Vox Domini ſuper aquas, Dominus ſuper aquas multas.* Quid aquæ multæ, niſi populi multi? de quibus verum eſt illud mulieris Thecuitis: *Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur ſuper terram.* Populi ergo multi accedunt ad atrium ſanctum Domini, vt adorent cum humilitate, & afferant ei gloriam & honorem in peccatorum ſuorum confeſſione; miſeriam ſuam agnoſcentes, Dei ſuper ſe miſericordiam exaltantes. Et tunc vox hæc Maieſtatis diuinæ, qua peccata eis remittuntur, per os Sacerdotis reſonat, plurima eis afferens bona.

Peccatores enim, qui ſunt inſtar aquæ labiles ad perditionem currentes, ad abyſſum diffluentes, vox iſta abſolutionis conuertit retrorſum, inſtar Iordanis: vt non iam ad abyſſum diffluant, ſed ad Deum reuertantur, ad originem ſuam, & vitæ fontem refluentes.

Secundò dicit Pſaltes: *Vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia.* Magna eſt virtus abſolutionis, magna efficacia, poſſe in momento diſrumpere omnia peccati vincula; omnem Satanæ poteſtatem, & in libertatem filiorum Dei hominem aſſerere: poſſe aperire cœlum, infernumque claudere poſſe, hominem mortuum reſuſcitare & viuificare. Magna virtus & magnificentia huius vocis, ad quam ſtatim adeſt Deus Maieſtatis, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, vt animam inhabitet, & donis ſuis magnificis exornet; ibique templum ſuum conſtituat, in quo magnificè ſedeat, regnumque infernum ordinet: iuſtitiam, pacem, ſecuritatem, gaudiumque infundens, donec ad regnum æternum perducat.

Tertiò dicit: *Vox Domini confringentis Cedros.* Hoc etiam rectè competit huic Sacramento, in quo viri quantumlibet excelſi, & inſtar cedrorum libani eleuati, gaudent Sacerdotum pedibus ſubiici, incuruari, humiliari, vt audiant hanc vocem, & beneficium abſolutionis impetrent. Confringunt hic ſuperbiam ſuam Magnates, Principes, Reges humili confeſſione cor tumidum deponunt, & Sacerdotis abſolutione, quaſi voce Domini, à peccatis expiantur, regnumque Cœlorum quod ſuperbis antea erat clauſum, iam humilibus aperitur.

Quartò dicitur: *Vox Domini intercidentis flammam ignis.* Cuinam voci hoc melius conuenit, quàm verbo huic ſacramentali: *Ego te abſoluo?* Ignem enim æternum iam peccatrici animæ accenſum, remouet & intercidit; flammamque eius extinguit: dum peccata quæ materia ſunt illius ignis flammantis, virtute ſua annihilat. Iterum intercidit flammam ignis vox iſta, dum libidinis & concupiſcentiæ flammam, quæ prius confitentium animos vſtulabat, infuſa copioſæ gratiæ aqua ſopire valet. Vnde nullum eſt potentius remedium contra libidinis vitium, quam huius Sacramenti frequentatio.

Quintò dicit: *Vox Domini concutientis deſertum.* Corda peccatorum inſtar deſerti ſpinoſa ſunt, & vepribus conſita. Vnde poſſunt dicere illud: *Conuerſus ſum in ærumna mea dum confrigitur ſpina.* Tot aculei & remorſus conſcientiæ quibus ſcatent; tot ſunt pungentes ſpinæ. Vox ergo Domini abſoluens à peccatis, timore & amore ſancto replet hoc deſertum, ſpinas euellit, conſcientiam compungentes & ſauciantes; monetque etiam vſque ad radices conuellere omnia peccata, omnes illorum occaſiones extirpare, vt iam ſemen bonum gratiæ poſſit ibi radicem figere & fructificare, roſque cæleſtis terram cordis renouatam compluere & fœcundare. Quapropter pœnitentibus apud Ieremiam dicitur: *Innouate vobis nouale, & nolite ſerere ſuper ſpinas.* Ier. 4.
Vox abſolutionis ſpinoſam & deſertam conſcientiam concutit, commouet, renouat: vt quæ prius cubile erat bufonum, ſerpentum, draconum iam fiat locus amœnus, in quo oriatur viror calami & iunci, quaſi hortus Domini irriguus germinans lilium, violam, roſam, ſuaueolentiamque aromatum, in diuerſis areolis virtutum, gratiarum, & chariſmatum ſpiritualium. Expunctis enim conſcientiæ remordenti vepribus, iam fit anima quaſi Paradiſus Domini, in qua regnat iuſtitia, pax, amor, caſtitas, humilitas, ſobrietas & gaudium in Spiritu ſancto. Hæc omnia oriuntur à voce Domini peccatum expellente, & gratiam infundente abſolutionis virtute.

Sextò dicit: *Vox Domini præparantis ceruos.* Pſal. 7.
Qui Sacramentum pœnitentiæ piè frequentant, meritò poſſunt dicere cum Propheta: *Præparauit pedes meos tanquam ceruorum ſuper excelſa ſtatuens me.* Datur enim in illo virtus, ad alacriter currendam æternitatis ſemitam, & ad attingendum perfectionis verticem. Rectè ergo, hic dicimus audiri vocem Domini præparantis ceruos, quia datur hîc gratia per Sacerdotis vocem, ad ambulandum de virtute in virtutem, ad aſcendendum vſque ad Dei montem

montem, per asperum licet callem. Datur nobis velocitas cerui ad fugiendum retia, & mundi huius deuia, aspirando ad sublimiora: & quod ceruis innatum est, datur fortitudo ad belligerandum contra serpentina venena. Quod si cum aliis legas: *Vox Domini præparantis, siue obstetricantis ceruas*, etiam & hoc facit vox Christi in hoc sacramento. Quia sicut ceruæ ad pariendum difficiles, voce tonitrui resonante commotæ adiuuantur, vt pariant: Ita & animæ, quæ difficultatem sentiunt & tarditatem ad pariendum spiritum salutis & perfectionis, plurimum hic adiuuantur voce & gratia Domini teporem excutiente.

Itaque cùm tanta sit efficacia vocis Domini in hoc sacramento, accedite, ô filij Dei! afferte Domino gloriam & honorem per peccatorum vestrorum confessionem: Afferte gloriam nomini eius, adorate Dominum in atrio sancto eius, agnoscentes quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia eius. Accedite frequenter ad hoc sacramentum Pœnitentiæ, vt audiatis vocem eius tantæ virtutis & efficaciæ.

O fœlix vox absolutionis, quæ defluentes ad abyssum perditionis, ad Deum facit refluere, & infundit amorem salutis! O fortis vox, quæ cedros confringit, superbos humiliat, flammam æterni ignis intercidit & extinguit, concupiscentiæ ardorem sopit, spinosa corda concutit, & pungentes spinas è conscientia expungit! O suauis vox, quæ gaudium & alacritatem menti infundit, ad currendum animos addit, torporem eliminat, spiritum gratiæ parit, ad gloriam perducit! Denique, ô beata sententia, quæ vincula soluit, peccatum remittit, paradisum reserat, contritum sanat, tristem exhilarat, de morte reuocat, vitam restaurat, honorem filiorum Dei renouat, perditos restituit, saucios curat, vires reformat, imbelles roborat, satanam fugat, humiles exaltat, gratiæ copiam infundit, & æternæ benedictioni nos præparat.

LECTIO IX.

DE MVNERE POENITENTIS, percepta Absolutione.

PRimò, toto corde gratias agat Deo, quod vocare dignatus sit ad pœnitentiam: Est enim id diuinum donum, non nostris viribus, sed eius gratiæ adscribendum, à qua præueniente & cooperante nostra procedit conuersio & iustificatio.

Neque enim omnes efficaciter vocantur, aut vocanti cooperantur: sufficientem quidem gratiam nulli denegat Deus, at illam quæ efficax dicitur (quæ non solùm suadet, sed & persuadet: non solùm allicit, sed & trahit, quæ sic secreta virtute hominis agit sensum, vt accommodet assensum) non tenetur omnibus dare. Quando ergo illam donat, homo non debet esse ingratus, eo quod ingratitudo sit ventus vrens & exsiccans rorem diuinæ misericordiæ, fluenta gratiæ, pietatis fontem. Quid igitur faciet peccator iustificatus in hoc sacramento? Agnoscat humili corde sibi impossibile esse Deum quærere, nisi præueniat, surgere nisi excitet, ambulare ad illum nisi comitetur, inuenire nisi se ostendat: & ita cùm iam surrexerit, quæsiuerit, inuenerit Deum, gratias agat, præuenienti, excitanti, comitanti, ducenti, perducenti; rogetque vt tandem introducere dignetur ad gloriam, largiendo perseuerantiam; aduertat quod multi peccatores iisdem peccatis impliciti, hanc gratiam nacti non fuerint, & exaltet super se Dei misericordiam & sapientiam, ita erga se benignam.

Ad altitudinem enim sapientiæ diuinæ; & ad iudicia eius inuestigabilia debet referri, quod ex multis peccatoribus hunc educat in grauioribus existentem, illum deserat cum minoribus pereuntem. Tempore quo Deus erexit Magdalenam, conuertit Samaritanam, Mariam Ægyptiacam vocauit ad pœnitentiam, non deerant multæ mulieres quæ minus peccarant; his tamen gratiam illam conuersionis Deus non est elargitus.

Ideo & in figura dicitur: *Multi leprosi erant in Israel sub Elisæo nemo tamen mundatus est, nisi Naaman Syrus. Multæ viduæ sub Elia quando clausum est cœlum, ad nullam tamen missus est, nisi ad eam quæ erat in Sarepta Sydoniorum.* Ergo cum multi euocentur è peccatis sublimi Dei misericordia, dum alij deseruntur, vnusquisque cum timore & gaudio debet gratias agere, pro pœnitentiæ & remissionis dono. Luc. 4.

Propterea apparuisse legitur B. Virgo Benedictæ meretrici insigni Florentiæ, nouiter iam per sanctum Dominicum conuersæ, monebatque eam: Pensa filia, & crede, quod multi sunt æternùm damnati, qui multo minus quam tu offenderunt, imò quidam pro vno peccato mortali. Et vt occulta scias, hodie morietur miles subito; propter peccatum commissum cum scorto.

Item, quatuor in hac vrbe: Vnus eius, quia filios suos neglexit corrigere: Vnus Curatus, quia negligens fuit circa onus, præsertim in subditorum sibi audiendis peccatis, & ibi instruendis: Vnus Religiosus, quia non habuit firmum propositum viuendi secundùm Regulam & Statuta Ordinis sui: Vnus quoque sacerdos, quia vagabundè nimis & malè persoluit officium suum. Hi quatuor damnabuntur hodie.

Item, duæ ex sociabus tuis à ribaldis in luxuria iugulabuntur, & damnabuntur. Hodie etiam submergetur puer in Hispania, & damnabitur, qui octo annorum cum sorore fornicatus est, & licet opus non compleuerit, tamen inchoauit. Ita refertur in Tract. de Rosar. R.P. Michaëlis ab Insulis Ord. Prædicat.

Exultent igitur filiæ Iudæ propter iudicia tua Domine. Animæ confitentes admirentur iudicia Dei super alios peccatores, & timeant iudicium quoque super se tantæ bonitatis, & exultent cum gratiarum actione, quod erutæ sint à tremendis illis iudiciis, & pœnis iam paratis dum peccarent.

Secundò, debet gratias agere Deo, quod tam facili remedio dignetur peccata abluere, sordidam animam abominabilemque, statim à pœnitentia in gratiam restituere, donisque tam pretiosis exornare. Neque enim parui momenti est iustificatio, & gratiæ sanctificantis collatio. Vnde cuilibet pœnitenti possumus dicere, quod Dominus Samaritanæ: *O mulier, si scires donum Dei!* Considerandum est hic quod diuus Augustinus dicit Tractatu septuagesimosecundo in Ioannem. *Vtrum sit maius iustos creari, quàm impios iustificari? Non audeo præcipitare sententiam, intelligat qui potest, iudicet qui potest. Certè si æqualis est, vtrumque potentiæ, hoc maioris est misericordiæ.*

Excitet ergo se qui in sacramento Pœnitentiæ iustificatus est, & dicat cum Propheta: *Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me*

sunt, nomini sancto eius. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas. Qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in misericordia & miserationibus. Hæc omnia peraguntur in hoc sacramento.

Sed quæres, vnde scire poterit quis se in gratiæ statum esse restitutum? Respondeo, non opus esse hic certitudine illa hæretica, & fide speciali, qua dicunt se firmiter credere, sibi per Christum remissa esse peccata, & hanc fidem iustificare. Etenim illa potius præsumptio quædam, quæ à Deo reprobatur: similis fides reprobata est in Pharisæo, qui se confidebat & credebat iustum: Publicanus autem tali carens fiducia, & cum pauore misericordiam implorans, iustificatus est. Non debemus itaque de remissione peccatorum habere certitudinem fidei, cui non possit subesse falsum, sed sufficit probabilis quædam & moralis certitudo, cuius interius possumus habere testimonium.

Primò, dum prudenter homo existimat se fecisse quod in se est, disponendo se ad remissionem.

2. Dum à confessione persentiscit internum gaudium, & quasi à graui onere alleuiationem, nec arguitur vltra conscientiæ tortura. Certè non paucis contigit initiali quodam modo inchoare quemdam in anima Paradisum per primitias spiritus inhabitantis: & iam effectu agnoscere, quod pœnitentiæ quidem radix sit amara, sed fructus suauis. Et quam tanquam colubrum horrebant, illi iam quasi virgæ consolationis suauiter innituntur.

3. Quando odium peccati grande, zelumque accensum ad illud radicitus extirpandum intus homo agnoscit: magnum est gratiæ inhabitantis testimonium. De hac re latius egi, cùm articulum de remissione peccatorum explicui. Audi ad hanc rem exemplum in vita sanctæ Catharinæ Senensis. Beatus Raymundus eius Confessarius, qui & hoc ipsum scripsit, sic petiit quondam ab illa, vt precibus suis à Domino impetraret Bullam plenariæ Indulgentiæ, (sic enim loqui illi placuit) per quam iam certus foret, sibi omnia peccata dimissa. Illa promisit se Bullam talem à Domino postulaturam. Sequenti die præmissa oratione ad Deum pro Bulla impetranda, Raymundum adiuit, & dum loqueretur de ingratitudine hominum erga Deum, tactus Raymundus Spiritu sancto, intueri sibi visus est peccatorum suorum multitudinem, & magnitudinem, tam perspicuè, vt continuò ex amarissima contritione tantam vim lacrymarum effuderit, & in singultus & rugitus tales proruperit; vt periculum fuerit, ne pectus & cor eius disrumperetur. Tum Virgo: *Hæc*, inquit, *est Bulla Indulgentiæ quam tibi Dominus misit: esto igitur gratus gratiæ Dei.* Sic illa recessit, & ille mirum in modum lætus cum Propheta Regio dicere potuit: *Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt ossa humiliata.*

Tertiò, statim debet pœnitentiam adimplere, oblata opportunitate. Hæc est enim mens Confessarij, imò & Dei satisfactionem per Confessarium imponentis, vt statim ad effectum deducatur. Scireque debet eam pœnitentiam quam imposuit sacerdos, efficaciorem esse apud Deum, illa, quam ipse proprio arbitrio sibi imponit: quia eleuatur ex institutione Christi ad specialiter de eius meritis & satisfactione participandum, & gratior est Deo ratione obedientiæ, qua se quis subiicit illius iudicio, qui locum tenet Christi. Operatur ergo hîc particulariter virtus clauium, quod non fit quando quis arbitrio suo peragit pœnitentiam. His porrò qui negligenter illam peragunt, nec prompto animo feruntur ad præceptum sacerdotis, dicimus idem quod olim serui hero suo Naaman: *Si rem grandem tibi dixisset Propheta, facere debuisses, quantò magis nunc cùm dixit: Lauare septies in Iordane, & mundaberis?* Si pro lepra animæ, ô peccator! multa pati iubereris, vri, secari, maria transfretare, deberes ea facere: nam & pro corporis salute hæc peragere non renuis. Quanto magis præceptum facilè, quod tibi imponitur à sacerdote, debes adimplere pro animæ incolumitate? Presbytero ergo humilia non tantum caput, sed & animam tuam, & prompta mente suscipe quicquid dicit quantociùs exequendum.

Quartò, debet frequenter & firmiter renouare propositum, nunquam de cætero mortaliter peccandi. Hæc renouatio plurimùm proficit, quia sicut clauus vt profundius figatur, frequenter percutitur: ita propositum nostrum vt firmiùs hæreat, hac renouata percussione plurimum iuuatur.

Debet verò pœnitens, se à recidiuo, quantum in sé est, præseruare, ne ingratitudinem suam augeat, & vindictam Dei super se aduehat. Attendere debet illud: *Ecce sanus factus es, noli amplius peccare ne deterius tibi contingat.* Sed quàm multi similes sunt populo Israël, cui cùm lex proposita foret: *Omnia*, inquit, *quæ Dominus loquutus est, faciemus, & erimus obedientes.* At post paucos dies, Idolum conflant & adorant. Sic multi in confessione firmum propositum profitentur de cætero non peccandi, at mox à pedibus sacerdotis egressi, in eadem labuntur, nouum Idolum erigunt & adorant: sicque iram Dei in caput suum accersunt: *Melius erat eis non cognoscere viam iustitiæ, quam post cognitionem retrorsum conuerti, ab eo quod illis traditum est sancto mandato.* Fiunt enim nouissima peiora prioribus. Nam eum qui frequenter relabitur, grauiora sibi accumulare incommoda, ex multiplici capite demonstrari potest, ex parte satanæ, ex parte peccatoris, & ex parte Dei.

Primò, ex parte satanæ, quia eum, quem antea captiuum tenuerat, iam acriùs infestat, multiplicando tentationem, & peccandi occasionem vigilantius etiam custodit: sicut si quis ex carcere euaserit, & iterum fiat captiuus, iam diligentiùs custoditur, & duplici catena vincitur.

Secundò, ex parte peccatoris relabentis peiùs semper succedit: quia frangitur eius virtus ad bene operandum, multiplici relapsu; generatur maior cæcitas in intellectu, fortior in malum propensio in voluntate, & peccatum altiùs suas agit radices.

Tertiò, ex parte Dei, nouissima hominis illius fiunt peiora prioribus: quia iisdem peccatis multiplicatis, iusto Dei iudicio deseritur homo, in pœnam ingratitudinis. Sic & solet Medicus fastidire ægrum suum aliquoties iam sanatum, sua tamen negligentia relapsum. *Curauimus Babylonem, & non est sanata, ecce relinquamus eam.* Attendat ergo qui frequenter confitens, statim in idem relabitur, diuinæ ingratus gratiæ, illud Apost. *Terra venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam, accipit benedictionem à Deo: proferens autem spinas ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima, cuius consummatio erit in combustionem.*

Porrò, post Confessionem, debet eligere pœ-

nitens aliquot peccata, ad quæ magis propensus est, vt specialiter contra ea depugnet, detestando frequenter illorum malitiam, perfectum odium illorum concipiendo, omni diligentia armando se contra illorum importunitatem, sæpiùs mentem ac voluntatem excitando, vt ab illis sibi possit cauere per continuum conatum & reflexionem. Sunt enim aliqua in nobis vitia radicalia, & capitalia, quæ cæterorū sunt origo, ita vt ab illis quasi rami germinent: his ergo eradicandis specialiter aduigilandum est, quia sic & alia supprimuntur. In hæc continuò oculos defixos habere conuenit, quasi in hostem capitalem, contra quem duellum quotidianum indici debet; & necesse est ad illum expugnandum gladium mortificationis frequenter acuere.

Quintò, etiam conueniens est, vt pœnitens sibi satisfactiones aliquas imponat, statui suo congruas, vltra eam quam à sacerdote accepit, verbi gratia, ieiunium, orationem, eleemosynam. Nec enim facilè audet præcipere sacerdos grauia, quia timet fragilitati pœnitentis laqueum iniicere. Optat interim illum considerare, & exiguum esse quod præcepit, vt prompta voluntate suppleat, & vindicet se de se, pœnali satisfactione. Iuuat etiam ad eam supplendam frequenter offerre Patri æterno in spiritu humilitatis, & in animo contrito, omnes dolores & pœnas quas Christus sustinuit in crucis supplicio, & passionis longo tormento. Omnes item beatæ Virginis, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Sanctorumque omnium passiones & pœnitentias pro peccatis etiam aliorum ex charitate susceptas, quæ omnia manent in acceptatione diuina nobis applicanda.

Deinde, etiam offerri possunt omnes gemitus Columbæ, hoc est, Ecclesiæ gemitus in piis animabus orantibus pro peccatoribus; qui quidem gemitus sunt inenarrabiles, à spiritu charitatis in illis postulante pro nobis procedentes. Cùm illis iungendæ & omnes pœnitentiæ, omnia pœnalia & satisfactoria, ieiunia, orationes, disciplinæ, vigiliæ, cilicia, mortificationes, quæ fiunt per vniuersum orbem in sacris Religionibus: quia horum omnium ratione, Communionis sanctorum sumus participes, ita vt in peccatorum nostrorum satisfactione oblata apud Deum nobis prosint.

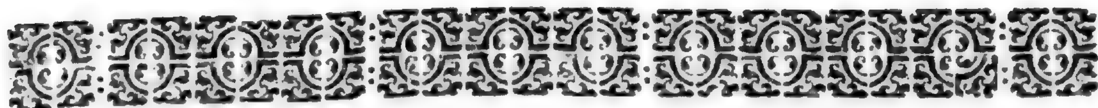
Denique, omnes huius mundi pœnalitates, aduersitates flagella, per patientiam, ex spiritu pœnitentiæ debemus acceptare, & Deo offerre, illique prompto animo dicere. Hic vre, hîc seca, vt in æternum parcas. Certum enim est hoc Deo placere, & ab illo ad hunc effectum hæc ordinata esse. Vnde de multis legimus, Deum in hoc mundo mirabilibus aduersis ab illis pœnas exegisse, vt à pœnis futuris forent liberi.

Vnum hic exemplum admirabile subiicio, iisdem verbis quibus illud expressit Drelexius ex Niceta Choniate, libello de Æternitate. Anno 185. Andronicus Orientis Imper. victus ab Isaacio, ferreis catenis collo & pedibus iniectis, ad eum perductus est, factaque omnibus est licentia in eum qui dlibet audendi. Itaque impinguntur ei colaphi, barba vellitur & capilli, dentes excutiuntur, etiam à mulierculis cæditur, omniumque ludibriis exponitur. Paucis post diebus, dextra ei præciditur, & oculus vnus suffoditur: sicque vno oculo & manu deformis, capite raso & glabro infamis, curta tunicella amictus, scabioso camelo imponitur, per forum triumphi forma, deducitur. Hic plebs petulantissima, nulla habita ratione, quod Imperator fuisset ab omnibus laudatus & celebratus, cui iureiurando fidem obstrinxissent, impetum in eum fecit, & furor omnibus arma ministrauit. Clauas alij in caput impegerunt, sordibus alij nates oppleurunt, alij spongias hominum pecudumque excrementis plenas, in faciem expresserunt, verubus alij latera pupugerunt. Illi lapidibus, hi luto petiuerunt; isti rabidum canem, fungum alij & bardum proclamarunt. Impudens muliercula ollam bullientis aquæ de culina raptam, in caput eius effudit: nemo erat, qui ei non malefaceret. Postea Camelo detractus, inter duas columnas pedibus suspensus est. Sed nec suspenso furibunda turba pepercit, vnus ensem per pendentis aluum ad intestina adegit, alij duo auersum corpus transfixerunt. Sic miserè vitam abrupit. Veruntamen se gessit planè Christianum, lamentari, aut fortunam accusare auditus non est, cum Deo cœpit rationes ponere, & peccatorum veniam orare illud ingeminans; *Domine miserere, Domine miserere.* Miser Andronice, quod tanta ferre cogaris: fœlix quod patienter feras, & agnoscas peccata sic esse expianda. Quantam tibi Deus gratiam fecit, qui hæc te pati voluit paucis diebus, ne perires omnibus, breui tempore miser fuisti, ne esses in æternum.

Fuit verò Andronicus (teste Niceta) fidei Catholicæ tenacissimus & deuotissimus sancto Paulo, cuius Epistolas præ manibus semper habere apertas consueuit. Neque vero Apostolus istud obsequij gratis sibi deferri passus est, curam gessit cultoris sui Andronici, cui cùm exitium immineret, imago Apostoli auro exornata, & in æde sacra collocata, vbertim illacrymasse visa est. Quod portentum, statim Andronicus non aliter atque venturæ cladis nuntium accepit.

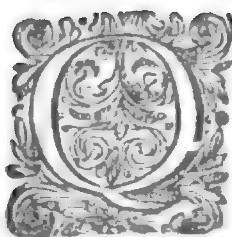
Vide etiam quæ dixi de Mauritio Imperatore punito in hac vita, Dei admirabili iudicio, ne satisfaceret in futuro, Tomo 1. Tract. 2. vbi egi de Iustitia Dei. Neque verò Deus graues peccatores tantùm pœnis huius vitæ affligit, vt satisfaciant, sed & Sanctos. Vnde sic dicit Cassianus Collat. 7. cap. 25. *Viros sanctissimos magnis infirmitatibus traditos nouimus pro leuissimis delictis: cùm in illis ne tenuissimum quidem næuum in die iudicij inueniri patiatur diuina clementia, omnem cordis eorum scoriam excoquens in præsenti, vt eos tanquam aurum ignitum, nulla indigentes pœnali purgatione transmittat ad illam æternitatem.* Vide vitam sanctæ Lyduuinæ, quæ triginta annos mirè afflicta à Deo morbo humanitus vix tolerabili, transegit.

APPENDIX DE IVBILÆO ET INDVLGENTIIS.

PROOEMIVM.

VONIAM de peccati remissione, quæ nobis per pœnitentiam virtute Clauium Ecclesiæ, donatur, disseruimus hactenus: Núc de Iubilæo & Indulgentiis agimus, quarum thesaurum sub iisdem Clauibus in sudario ligatum, non terra defossum, sed eius qui Christi vices gerit, arbitrio commissum agnoscit Ecclesiæ fides.

Hunc aperuit, & larga manu distribuit anno præcedente Vrbanus VIII. qui in Christi solio, Petrique sede modò præsidet, & eius participes effecit fideles accedentes ad vrbem Apostolorum Petri & Pauli doctrina & sanguine rigatam & purpuratam: Anno sancto recurrente, conuocans omnes ad lætitiæ spiritualis Iubilum, & celebre Indulgentiarum Iubilæum.

Hoc verò anno immediatè subsequente, similes Iubilæo Indulgentias per orbis Catholici prouincias communicat, & qui limina sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, certis detenti impedimentis visitare non potuerunt, sacræ tamen lætitiæ & fructus spiritualis non sint exortes.

Institui itaque breuem hunc de Iubilæo & Indulgentiis Tractatum, vt consulerem Pastorum bono instante nunc dictæ Indulgentiæ promulgatione, & frequenter aliàs illarum occasione recurrente, vt eis suggererem materiam concionis, exhortationis, instructionis, ad plebem sibi commissam eo tempore feruentiùs excitandam: & vt simul haberent ad manum resolutionem aliquorum dubiorum frequenter circa Indulgentias occurrentium.

Vtinam ergo hoc tempore in virtute dicere possit omnis cathedram conscendens Concionator, illud quod Domino in Synagoga aperto libro, primùm occurrit: *Spiritus Domini super me,* Isaiæ 61. *euangelizare pauperibus misit me, vt mederer contritis corde, & annunciarem clausis apertionem, captiuis Indulgentiam.* Nunc enim forti & voce, & zelo clamare conuenit illis qui euangelizant Isaiæ 52. Syon: *Dissolue colligationes impietatis: Solue vincula colli tui captiua filia Syon.* O anima fidelis! nunc tempus est, vt funes omnes funereos culpæ aut pœnæ disrumpas, qui collum tuum circumplexi sunt, vt te pertrahant vindictæ obnoxiam; ita vt possis dicere cum lamento: *Vigilauit iugum iniquitatum mearum in manu eius, conuoluta sunt & imposita collo meo, infirmata est virtus mea.*

Hæc autem vincula siue culpæ, siue pœnæ, efficaciter sacro hoc Iubilæi tempore dissoluuntur authoritate Apostolica: sicut olim Lazari è sepulchro diuina voce excitati, institæ & fasciæ sepulchrales manus colligantes, manu Apostolica fuere dissolutæ. Ergo filiam Syon modò Propheticis verbis adhortentur qui eius curam gerunt, & dicant ei: *Statue tibi speluncam, pone* Hier. 31. *amaritudinem, dirige cor tuum in viam rectam.* Hoc est, ascende in mentis speculam, quandoquidem filia Syon nomineris (Syon enim speculam significat) & ex alto prospiciens, considera amaritudinem futurarum pœnarum, quibus nos peccata inuoluunt: intuere æternitatem amaram reproborum, aut piaculares flammas ex carcere tetro purgandorum, quas tunc tam facili negotio potes euadere, & leui pœnitentia, Christique ac Sanctorum satisfactionibus redimere & expiare: ita vt hîc verum sit illud Prophetæ: *Diem pro anno dedi tibi.*

Expende ergo illud, pœnitentiam breuem modò age, & dirige cor tuum in viam rectam. Disruptis culpæ pœnæque vinculis, quæ te liberè ambulare non permittunt, statue nunc melius agere, vt tota spiritus libertate possis Deo vacare, & ad æternitatis Iubilæum, ad annum illum sanctum, qui nunquam finietur, peruenire.

LECTIO XII.

DE IVBILÆO.

ANtequam de Iubilæo disseram, ponam hîc primùm Bullam S. D. N. Vrbani VIII. & aliquas Notationes circa illam adscribam.

BVLLA ERGO IVBILÆI anni 1625. sic incipit.

Vrbanus Episcopus Seruus Seruorum Dei, Vniuersis Christi Fidelibus præsentes litteras inspecturis, salutem & Apostolicam benedictionem.

OMnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis: non enim vt in veteri Lege sacerdotalis buccinæ clangore, sed Apostolicæ vocis oraculo sacro-sanctum Iubilæi annum, iam Regis sæculorum beneficio appropinquantem, vobis euangelizamus: Annum diuino cultui dicatum, ac feruentioribus Christianæ pietatis studiis destinatum: Annum remissionis ac veniæ, tempus acceptabile, dies salutis. Licet enim nulla excurrant tempora, quæ diuinæ largitatis muneribus fœcunda spirituali-

bus nos non cumulent bonis, ac nunquam ad ineffabilem Dei misericordiam, eius aspirante gratia, nobis aditus præcludatur, nihilominus tot tantaque in anno ad hominum sanctificationem beneficia cœlitus promanant, vt pænè omnes sacros thesauros diuina munificentia in Christi Fideles diffundere videatur. Quapropter si quinquagesimus annus, quem Deus Moysen sanctificare iussit, incredibili Hebræorum plausu, atque inæstimabili gaudio excipiebatur, quanto magis decet Christianum Orbem sacro Iubilæi Anno recurrente lætari? Laboriosa eo tempore agriculturæ opera intermittebantur: nunc proprio quisque parcens labori, fructus quos Christi Domini, Deiparæ Virginis, ac Sanctorum merita protulerunt, vberrimos percipit. Distracta tunc prædia, alienique iuris effecta recuperabantur: nunc virtutes, dona & merita, quibus peccando meritò exuimur, liberali Dei misericordia recipimus. Exules tunc Patriam repetebant: nunc ad Cœlum, vnde exulantes in hoc lacrymarum valle miserè peterramus, iter nobis præmonstratur & aperitur. Vos igitur Catholici Principes, qui tot decorum prærogatiuis insigniti ad Christianam pietatem promouendam arctioribus, quàm cæteri, obligationis nexibus obstricti estis, vosque omnes Christi Fideles, quos Romana Ecclesia materno gremio complectitur, ad iucundissimam sacrosancti huius Iubilæi celebrationem paterna, quæ vrget Nos, Charitate, vocamus & inuitamus, ac quasi tubam exaltantes vocem nostram, Prophetica in vos oracula conuertimus, & clamamus: Audite hæc omnes gentes, auribus percipite, qui habitatis orbem. Aduenjunt dies pœnitentiæ ad redimenda peccata, ad saluandas animas. Appropinquat tempus, quo Dei misericordia eos tandem conuertat, quos sera eius vlciscendi voluntas diu tolerauit. Humanæ vitæ breuitatem vobis ipsi ob oculos proponite: cogitate, nos instar aquæ dilabi, ac vitam nostram velut à texente præcidi. Et quamuis nonnulli ex Romanis Pont. Prædecessoribus nostris eidem Iubilæi anno concelebrando præscriptum olim temporis spacium prouidè arctantes, tam solemnem culparum remissionem, diuinæque iustitiæ debitarum pœnarum relaxationem, intra angustiores annorum limites contraxerint: nihilominus ob paucitatem dierum nostrorum, paucis illam redituram putantes, quæramus Dominum dum inueniri potest, inuocemus eum dum propè est. Venite ergo ad locum, quem elegit Dominus, ascendite ad mysticam hanc Hierusalem, tot tantisque à Deo beneficiis auctam, tot muneribus cumulatam, vt verè de ea dicatur, fluminis impetum lætificare Ciuitatem Domini, cœlestium nempè fluminum gratiarum, cuius opportuna irrigatione Fidelium animæ fœcundantur. Venite, & afferte Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini eius, adorate Dominum in Atrio sancto eius. Hic filij dilectissimi, verè confitemini Deo in Ecclesia magna, in populo graui laudabitis eum, quandoquidem hæc est cæterarum Ecclesiarum Magistra, prima Catholicæ Religionis Sedes, Mater credentium, orbis Caput, Vertex rerum. Quapropter & cœlestes benedictiones, quas sititis, hîc non ex riuulis petetis, sed haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris, aquas videlicet saluberrimas, quibus haustis, efficietur in vobis fons aquæ salientis in vitam æternam. Hæc igitur Nos præ oculis, atque in votis habentes, Romanorumque Pontificum Prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, & eorum pium ac saluberrimum institutum retinentes; de Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium assensu, Iubilæi celebrationem in annum proximum M. DC. XXV. à primis Vesperis vigiliæ Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi proximè futuræ inchoandam, & per totum annum ipsum finiendam, auctoritate Dei omnipotentis, & Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, ac nostra, quanto maximo possumus animi nostri gaudio, ad ipsius Dei gloriam, & Catholicæ Ecclesiæ exaltationem indicimus, & promulgamus. Quo ipso Iubilæi anno durante, omnibus vtriusque sexus Christi Fidelibus verè pœnitentibus & confessis, qui Ecclesiam Lateranensem Beatorum Petri & Pauli Apostolorum, nec non Sanctæ Mariæ Maioris de Vrbe Basilicas, semel saltem in die, per triginta continuos, aut interpolatos dies, si Romani vel incolæ Vrbis, si verò peregrini, aut aliàs externi fuerint, per quindecim saltem dies deuotè visitauerint, & pro ipsorum Fidelium, ac totius Christiani populi salute, pias ad Deum preces effuderint, plenissimum omnium peccatorum suorum indulgentiam, remissionem ac veniam misericorditer in Domino concedimus, & impertimur: & quoniam euenire potest, vt ex iis, qui hac de causa iter aggressi fuerint, vel ad vrbem se contulerint, aliqui in via, aut etiam in ipsa Vrbe, morbo, vel alia legitima causa impediti, aut morte præuenti, præfinito dierum numero non completo, ac nequidem fortasse inchoato, præmissa exequi, ac Ecclesiam, & Basilicas huiusmodi obire nequeant: Nos piæ promptæque illorum voluntati, quantum in Domino possumus, benignè fauere cupientes, eosdem verè pœnitentes & confessos, prædictæ indulgentiæ & remissionis participes perinde fieri volumus, ac si Ecclesiam, & Basilicas prædictas diebus à nobis præscriptis re ipsa visitassent. Vos autem Venerabiles Fratres nostri Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, & Episcopi, in partem sollicitudinis nostræ vocati, capite tubas argenteas, quarum vsus est in Iubilæo, adhibete prædicationem Verbi Dei, & prænunciate populi gaudium magnum, vt sanctificentur, & Deiiuuante gratia, parati sint ad ea cœlestia dona capienda, quæ bonorum omnium largitor Deus, filiis dilectionis suæ per ministerium humilitatis nostræ præparauit. Ad cœlestia munera in hac vrbe percipienda, vocate cœtum, congregate populum, sanctificate Ecclesiam, docete oues fidei vestræ creditas, quia aduenæ & peregrini sumus in hac vita, & ciuitatem hîc permanentem non habemus, sed futuram inquirimus. Docete omnes, si vnquam aliàs, nunc potissimùm, iras, rixas, contentiones & inueterata odia extinguenda propter Christum; nunc præcipuè omnes carnis sordes esse detergendas; vt templum Dei mundum sit, vt vnusquisque vas suum possideat in honore & sanctificatione, & portet Deum in corpore suo. Docete eos maximè scelera detestanda esse, dandamque operam, nequis Christiano nomine abutatur. Docete, sacros indulgentiarum thesauros lucrandi spem omnem inanem esse, nisi qui contrito & humiliato corde seipsum præparare, & Christianis operibus exercere studeat: Qui autem diuitiis abundant, aperiant viscera sua, & fratrum suorum pauperum inopiam subleuent, precipuè

verò erga peregrinos Romam venientes, miſericordes ſint, & ſanctam hoſpitalitatem Deo gratiſſimam, & quam vetuſtiſſimi illi Chriſtiani, etiam inter perſecutionum fluctus diligentiſſimè coluerunt, ipſi quoque multa cum hilaritate ſpiritus renouent, atque obſeruent, faciantque ſibi amicos de mammona iniquitatis, vt recipiantur in æterna tabernacula. Admonete etiam omnes, vt orent pro Regibus & Principibus Chriſtianis, vt quietam & tranquillam vitam agamus, & pax ac concordia perpetuò conſeruetur. Poſtremò docete eos, cum ſanctam peregrinationem ſuſceperint, qua modeſtia, qua deuotione, qua fraternæ pacis obſeruantia connecti eos oporteat, vt ſint Chriſti bonus odor in omni loco. Præbete autem vos ipſos Fratres Venerabiles, & omnem Clerum exemplum in primis bonorum operum, & formam gregis & veſtræ virtutis, ac religionis veluti ſale cæteri condiantur, & omnem peccati putredinem abhorreant, & denique omnes vnanimes in vno ſpiritu Chriſtianæ Charitatis, atque in omni ſanctitate & iuſtitia Deo ſeruiamus. Hortamur quoque & rogamus in Domino chariſſimos in Chriſto filios noſtros Imperatorem electum, ac Reges & Principes omnes Catholicos, vt quò plura, & magis illuſtria beneficia ab eo, per quem Reges regnant, acceperunt, tantò ardentiùs, vt par eſt, ad Dei gloriam procurandam pio zelo excitentur, præcipuè vero Fratrum noſtrorum Epiſcoporum, & Superiorum Antiſtitum Paſtoralem ſedulitatem & vigilantiam adiuuent, & à ſuis Magiſtratibus ac Miniſtris adiuuari mandent, vt improborum licentia coërceatur, & bonorum ſtudia eorum regio ope & gratia foueantur. Maximè autem erga peregrinos beneficientiam, & liberalitatem exerceant, curentque vt tutis incedant itineribus, & nulla hominum perditorum vexatione perturbentur, ſed hoſpitalibus, domibus, & publicis hoſpitiis amanter excepti, & commeatu, & rebus ad vitam neceſſariis recreati ſine vlla concuſſione, & iniuria inſtitutum iter læti peragant, & cum gaudio in patriam reuertantur. His enim hoſtiis Reges potiſſimùm & Principes Deum ſibi placabilem reddent, vt diu in terris fœlices viuant, & demum in æterna Tabernacula recipiantur ab illis ipſis pauperibus, erga quos miſericordiam exercuerint, in quibus Chriſtus paſcitur & nutritur. Vt verò præſentes litteræ, ad omnium Fidelium quibuſcunque locis exiſtentium notitiam faciliùs perueniant, volumus earum exemplis etiam impreſſis, manu Notarij publici ſubſcriptis, ac perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ ſigillo munitis, eandem prorſus fidem haberi, quæ haberetur iiſdem præſentibus ſi exhibitæ forent & oſtenſæ: Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ indictionis, promulgationis, conceſſionis, impartitionis, hortationis, rogationis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire, ſi quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius, ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ, milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo quarto, tertio Kalendas Maij, Pontificatus noſtri anno primo.

OBSERVATIONES circa Bullam.

IVbilæum à *Iobel* dici paſſim reperies, & Interpretes multi putant ſignificare buccinam, ſiue cornu arietis, quo ſolebant illo anno clangere, in memoriam liberationis Iſaac, & arietis eius loco ſubſtituti & immolati.

Secundò, alij deducunt à voce ſeu radice *Iabal*, quam dicunt Hebræis ſignificare idem quod afferre, & adducere cum lætitia & gaudio. Et ſic annus hic *Iobel* dicitur quaſi afferens omnia bona, & reducens quemque in libertatem priſtinam & hæreditatem. Ita Ribera, Serarius, Cornelius.

Tertiò, quidam deducunt à radice *Iobel*, quæ Hebræis ſignificat germen, ita vt annus Iobel idem ſit quod annus germinans omne bonum. Ita Caietanus & Bellarminus.

Quartò, non abſonè aliqui Latini deducunt à Iubilando, nam & Pontifices in ſuis Bullis id videntur indicare. Hinc Vrbanus VIII. ad Iubilæum ſuum omnes inuitans, ſic ſuam inchoat Bullam: *Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis.* Nimirum tota Chriſtiana Reſpublica tunc iubilat animo & corpore, quia exoneratur ſarcina & onere peccatorum, de quo dicit propheta: *Iniquitates ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me.* Hoc eſt onus Babylonis, onus Ægypti, quod anno Iubilæi excutere monentur Chriſtiani, vt ſanctificationis operibus poſſint vacare. Propterea etiam vocatur à Pontificibus *Annus ſanctus*, quia nimirùm, vt loquitur Vrbanus Pontifex initio Bullæ ſuæ, *Annus eſt diuino cultui dicatus, ac feruentioribus Chriſtianæ pietatis ſtudiis deſtinatus*: Annus remiſſionis ac veniæ, tempus acceptabile, dies ſalutis. Secundò, *Annus ſanctus*, id eſt ſeparatus, ac ab aliis ſegregatus, plus venerationis habens quàm alij anni. Sanctum enim idem ſignificare aliqui putant, quod ſeparatum, ſegregatum, ſeiunctum, ſicque ſignificatur annum illum inſtitutum eſſe, vt homo ſeparetur à carnali vita, & ſegregetur à ſæculi vitiis, & ſeiungatur ab omnibus peccati occaſionibus: vt ſit annus quo homo melius viuendi initium faciat, dicens cum Propheta: *Nunc cœpi*, quandoquidem buccina & vox Apoſtolica, omnes tunc ad pœnitentiam vocet. Annus quoque ſeparatus ab aliis ideo dici poteſt, quia vt in eadem Bulla dicitur: *Licet nulla excurrant tempora, quæ diuinæ largitatis muneribus non ſint fœcunda, ſpiritualibus nos non cumulent bonis, & nunquam ad ineffabilem Dei miſericordiam, eius aſpirante gratia, nobis aditus præcludatur: Nihilominus tot tantaque eo anno ad hominum ſanctificationem beneficia cœlitus promanant, vt penè omnes ſacros theſauros diuina munificentia in Chriſti fideles diffundere videatur.* Tertiò, *Sanctus* dici poteſt, vt ſanctum idem ſit quaſi ſanguine conſecratum: ergo quaſi ſanguine conſecratus eſt, quia fons & origo illius eſt theſaurus Eccleſiæ, qui conficitur ex valore ſanguinis Chriſti Domini, & ſanctorum Martyrum. *Sanctus* enim dicitur à *Sancio*, quod idem eſt ac firmum efficio: Pacta autem fiebant antiquitus firma ſanguine animalium, ſanguine hoſtiæ oblatæ, nihil enim ſanctum veteres faciebant, niſi quod ſanguine victimæ eſſet conſecratum, vel reſperſum, & qui hoc ſanguine aſpergebantur, ſanctificati dicebantur. Sic & nos illo

anno specialiter Sanguine Christi tanquam victimæ expiamur, dum eius satisfactiones sanguine acquisitæ nobis applicantur.

Prosequitur Vrbanus, & significat huius anni figuram fuisse annum olim quinquagesimum: *Quapropter, si quinquagesimus annus, quem Deus Moysen sanctificare iussit, incredibili Hebræorum plausu atque inæstimabili gaudio excipiebatur, quanto magis decet Christianum orbem sacro Iubilæi anno recurrente lætari?* Vnde immeritò Nauarrus id negat, hac ratione ductus, quod ille in quinquagesimo, noster in centesimo anno fuerit institutus à Bonifacio 8. postea per Clementem 6. reductus ad annum quinquagesimum, deinde per Sixtum 4. & alios Pontifices ad annum 25. vt quælibet ætas illius muneris particeps fieret. Licet ergò non sit vniformis annorum obseruatio, sicut antiqua lege quinquagesimus vniformiter obseruabatur: propter hoc tamen non desinit ille esse figura nostri: quia inter figuram & figuratum non est necessarium vniformitatem vniuersim reperiri, sed sufficit in multis. Vis ergò nosse in quibus conformitas sit figuræ ad figuratum, antiqui Iubilæi ad nostrum? Explicat id specialiter Vrbanus.

Primò, inquit, laboriosa eo tempore agriculturæ opera intermittebantur. Ecce ergò figura: *Nunc proprio quisque parcens labori, fructus quos Christi Domini, Deiparæ Virginis, ac Sanctorum merita protulerunt, vberrimos percipit.* Ecce veritas adimpleta.

Secundò, distracta tunc prædia, alienique iuris effecta recuperabantur. Ecce iterum figura: *Nam virtutes, dona & merita, quibus peccando miserè exuimur, liberali Dei misericordia recipiemus.* Ecce iterum veritas adimpleta.

Tertiò, exules tunc Patriam repetebant: *Nunc ad Cœlum vnde exulantes in hac lacrymarum valle miserè pererramus, iter nobis præmonstratur & aperitur*, & ita nostrum Iubilæum in remissione peccatorum, in bona sanctaque conscientia, in bona & firma spe fœlicitatis æternæ consistit, iubilæum ibi nostrum. Hinc dicebat B. Apollonius suis Cœnobitis (teste Rufino & Palladio in vita eius:) *Non oportet nos esse tristes, quibus salus in Deo est, & spes in regno cœlorum. Tristentur Gentiles, lugeant Iudæi, plangant sine cessatione peccatores: Nos verò, qui tanta gloria spem & æternitatis habemus exultationem, cur non omni exultatione replemur?* Et ita suos excitabat B. Apollonius, vt in eius Cœnobio nullus tristis inueniretur: sed supra modum gaudium & lætitia inter eos regnaret tanta, quanta haberi ab vllo hominum posset in terris.

Quartò, possumus addere his, quod serui in Iubilæo libertate donarentur; eratque figura libertatis nostræ, quam de peccati & dæmonis seruitute assequimur, dum in filios adoptionis iterum recipimur per pœnitentiam & Iubilæum, plenissima peccati remissione accepta.

Quintò, incarcerati liberabantur. Sic vinculis spiritualibus obligati, liberi à vinculis redduntur, & à carcere educuntur, & hoc videtur significare solemnis illa *Porta aureæ* apertio, quæ fit Romæ: Designare quoque potest apertionem illam portarum Limbi, quam fecit Dominus, cùm anima eius descendit ad liberandos Patres Sanctos incarceratos, de quibus intelligunt aliqui illud Psalmi: *Attollite portas Principes vestras, &c.* quia & tunc in Limbo fuit Iubilæum maximum & vniuersale, quo liberauit omnes ibidem existentes, & secundùm aliquos, omnes etiam in Purgatorio detentos. Significat quoque illa Portæ apertio, virtute clauium Petri aperiri thesaurum aureum Ecclesiæ, imò & ianuam Cœli, remotis omnibus impedimentis, culpâ per pœnitentiam, pœnâ per indulgentiam. Quæ omnia in suo Iubilæo Clemens VIII. apertiùs expressit, dicens: In hac vrbe claues Regni Cœlorum sunt, & thesaurus ille Ecclesiæ inexhaustus, cuius Custos & Dispensator est Romanus Pontifex; qui eas quidem omni tempore distribuit, prout salubriter in Domino intelligit expedire: sed anno potissimum sancti Iubilæi pia & larga profundit manu, quando Portæ sanctæ aperiuntur more solemni, & Fideles à peccatorum labe expurgati, intrant in conspectu Domini in exultatione, vt non iam ex veteris legis instituto (quæ vmbram tantùm habebat futurorum bonorum) neque ex Hebræorum consuetudine (quibus omnia contingebant in figura) aut serui humanæ virtutis iugo constricti, liberi euadant, aut in carceribus vincti dimittantur, aut graui ære alieno pressi liberentur: Sed animæ Christi Sanguine redemptæ, iugo ferreo diabolicæ tyrannidis, atque ex tetro carcere & vinculis peccatorum, diuina Sacramentorum efficacia absoluuntur, & dimissis debitis ac pœnis in adoptionem filiorum Dei, & ad cœlestis regni hæreditatem, & Paradisi possessionem admittuntur, & alia quamplurima Dei beneficia accipiunt. Hæc Clemens VIII. in suo Iubilæo.

Vlteriùs Bullam hanc prosequens Vrbanus, rationem addit, cur quod olim centesimo vel quinquagesimo anno seruabatur, ad breuius tempus coarctatum. *Humanæ*, inquit, *vitæ breuitatem ob oculos proponite, cogitate nos instar aquæ dilabi, ac vitam nostram veluti à texente præscindi, &c.* Denique omnes inuitat ad Vrbem, vt ibi tanto beneficio fruantur. *Venite*, inquit, *ad locum quem elegit Dominus, accedite ad mysticam hanc Hierusalem, tot tantisque à Deo beneficiis auctam. Hic cœlestes benedictiones, quas sititis, non ex riuulis petetis: sed haurietis aquas cum gaudio de fontibus Saluatoris.* Nempe Romana vrbs ob hunc Indulgentiarum thesaurum, semper frequentata fuit & celebris. & à sanctis viris eius habitatio exoptata. Sic S. Catharina Senensis ob hæc libenter Romæ agebat; & quia Martyrum sanguine fuit consecrata inter cæteras vrbes. Vnde solebat dicere, cùm Romæ ambularet: *Ego calco sanguinem Martyrum.* Sanctam quoque Brigittam viduam, vt habetur in libro Reuelat. eius cap. 120. & 105. Christus frequenter ei apparens, monebat vt Indulgentias Romæ lucraretur, volebatque ab ipsa magnifieri Indulgentias illas Romanas. Sed & in Iubilæis olim tantus fuit concursus hominum ad Romanam vrbem, vt sub Nicolao V. an. 1450. multi Romæ in turba suffocati perierint, teste Platinâ & Sabelliaco.

Meritò verò ad illam Vrbem omnes Fideles conuocantur, vt agnoscant vnitatem capitis omnia membra, vnitatem Pastoris oues, Petri sedem & fidei petram omnes Fideles.

DE ANNO SEQVENTE IVBILÆVM, & eius indulgentiis.

Zach 14. IN illa die exibunt aquæ viuæ de Hierusalem, medium earum ad mare orientale, & medium earum ad mare nouissimum. Hæc verba vsurpat Propheta, intuitu prophetico præuidens aquas doctrinæ & gratiæ Euangelicæ, quas Christus & Apostoli ex Hierusalem eduxerunt, & deriuarunt per totum Orientem & Occidentem (sub quibus reliquas duas mundi plagas scilicet Austrum & Aquilonem subintellige) dum in diuersis orbis partibus fidem prædicant. Nos autem his verbis vti possumus in hoc sequente Iubilæum anno, in quo solet Pontifex ad instantiam Primatum & Principum Ecclesiæ, de Romana Vrbe (Hierusalem vera & spirituali) fontes gratiæ cœlestis per indulgentias & diuersas Orbis plagas deriuare. Prou. 5. Nempe adimplet Pontifex Romanus illud Sapientis: *Bibe ex cisterna tua primus, & diriuentur putei tui foras.* Fontem hunc Indulgentiarum in medio vrbis sanctæ, *in ablutionem peccatoris & menstruatæ* primò aperit, Zach. 13. vt Romani qui censentur primi *de domo David*, abundè bibere possint & lauari. Et omnes *habitantes Hierusalem*, hoc est, omnes qui Romanam fidem sequuntur, siue omnes Ecclesiæ militantis incolæ illuc possint concurrere. Sed quia non omnibus ob varia impedimenta id possibile est, ex benignitate sua deriuat puteos suos foras, & ad diuersas Prouincias riuulos emittit, vt omnes & lauari possint & bibere.

Nos ergo ad illam Vrbem non potuimus progredi, quæ est cæterarum Magistra Ecclesiarum, prima Catholicæ Religionis sedes, Mater credentium, orbis Caput. Non potuimus ad Ecclesiam illam magnam & populum grauem peruenire, & afferre ibi gloriam in atrio sancto eius, nec calcare terram illam sanctam, quæ tot Martyrum sanguine fuit consecrata & cruentata; nec videre ordinem illum hierarchicum diuini aliquid præ se ferentem, & repræsentantem quoddam gloriæ cœlestis specimen, seriem illam Summi Pontificis cum tot Cardinalibus, Episcopis, ac diuersi officij Prælatis, quæ *vt castrorum acies est ordinata*, quæ habet in hoc mundo aliquid diuinitatis. Non potuimus ad illud templum materiale proficisci, in quod adest petra angularis, Ecclesiæ fundamentum: & capita illa Apostolorum, per quos Ecclesia Religionis sumpsit exordium, inuisere. Iterum dico, non potuimus haurire ibi aquas de fontibus Saluatoris: Hinc riuuli modò ad nos descendunt, de petra illa scaturiente aquas per desertum huius mundi. Andræas Masius Nunc canimus & meritò vsurpamus propheticam illam sententiam: *De Hierusalem exeunt aquæ viuæ ad mare Orientale & ad mare Occidentale* (per quod aliqui intelligunt Oceanum Orientalem & Occidentalem; quo Hispani & Lusitani nauigant in Indiam, tam Orientalem quàm Occidentalem, fidem gratiamque Christi ibi prædicantes) hoc est ad diuersas orbis partes. Et rectè proposito nostro congruit quod sequitur: Zach. 14. *In æstate & in hyeme erunt, & erit Dominus Rex super omnem terram: In die illa erit Dominus vnus, & nomen eius vnum*: quia hæ indulgentiæ ad aliquas partes orbis deueniunt citiùs, ad alias tardiùs, ita vt quibusdam locis in æstate, aliis in hyeme promulgentur: & finis earum est, vt omnes Fideles per orbem dispersi, Regem vnum, Dominum vnum Christum agnoscant, vno ore, vno spiritu, vna fide illum laudantes. Et ita hæc largitas fit à Pontifice ad orbis varias plagas, vt benignitas Patris ad filios dispersos: & Pastoris ad oues quæ in vnum simul confluere non possunt, magis elucescat; & vnius ouilis vniusque Pastoris vnitas appareat, eiusdemque fidei splendor toto orbe rutilet: Denique vt in membra singula caput influat, & illa charitatis glutino arctissimè se capiti connexa agnoscant, & idem ille spiritus vnitatis, veritatis, pietatis, quo mirabiliter totum corpus compactum & coagmentatum est, tanto illustrius declaretur.

Docet certè interim Pontifex, quod ad quasdam Prouincias & Regiones, hæ aquæ viuæ, hi riuuli gratiæ deriuari non possunt, eo quod ab vnitate sese absciderint, tanquam ingrati filij Ecclesiam Matrem reliquerint, recalcitrantes postquam suxerunt vbera, eius scilicet fidei & doctrinæ rebellantes, & in aquis fœtidis doctrinæ prauæ & hæreticæ sese immergentes. Cuperet tanquam pius Pater, vt filij omnes essent vnius spiritu fidei: tanquam pius Pastor, vt oues omnes vnum ouile agnoscerent: tanquam caput mysticum, vt omnia membra viua essent, & eodem spiritu animante coniuncta. Hunc dolorem tanquam Patris amantis cor lancinantem, suis lachrymis & verbis sic expressit Clemens VIII. pius Pontifex: *Cùm vero ex nostro Pastorali Officij munere charissimos in Christo filios nostros Imperatorem electum, Reges & Principes Catholicos, & omnes Christi Fideles toto terrarum orbe, in remotissimis etiam Prouinciis & Regionibus commorantes, ad Iubilæi huius sanctam & iucundissimam in Domino celebritatem summo cum gaudio vocamus, atque inuitamus, eodem plane tempore acerbissimi doloris sensu vehementissimè commouemur, mente atque animo recogitantes, quàm multæ nationes & populi seipsos miserabiliter absciderint ab vnitate & communione Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ, qui proximo superiori centenario, in ipsa vna Catholica & Apostolica Ecclesia Romana, nobiscum vnanimes, & cum consensu in domo Domini ambulantes, sanctum Iubilæi illius annum, multa cum lætitia & spirituali exultatione celebrarunt; pro quorum æterna animarum salute, vitam nostram & sanguinem, si opus esset, libentissimè effunderemus.*

Respiciebat hic Pontifex verè clemens ad Angliam & Scotiam, Daniam, Noruegiam, Hollandiam, Saxoniam, aliasque Aquilonares Prouincias, quę pręcedenti sæculo Lutheranę Caluinianæque doctrinæ veneno infectæ, à Romana Ecclesia & fidei vnitate se præsciderunt, ita vt verificatum videamus illud Prophetæ: *Ab Aquilone pandetur omne malum*, Hier. 1. quia omnis Hæresis iam regnantis initium à partibus Aquilonaribus processit: hos ergò ipse lacrymis paternis deplorat, & cruoris proprij vnda vellet posse iis succurrere, & ad vnitatem reducere.

Debemus quoque nos fratrum horum errantium misereri, & pro illis feruenter orare; vt Deus eorum tandem miseratus, meliorem eis mentem inspiret, vt ad fidei veritatem respirent, & de errorum tenebris ad veram lucem emergant: & corporis vnitati iterùm tanquam membra connectantur, gaudeatque Mater Ecclesia clementi & benigno sinu suo iterùm illos excipiens, ac brachiis charitatis amplectens, & ad

vbera veræ doctrinæ iterùm sugenda tanquam paruulus admouens. Hæc est vna ex primariis causis, cur Romani Pontifices thesaurum Ecclesiæ tam largè aperiant, & tam abundanti indulgentiarum benedictione nos repleant. Expressè enim præscribunt tanquam conditionem indulgentiæ lucrandæ, vt oremus piè & feruenter pro exaltatione sanctæ Matris Ecclesiæ, pro hæresum extirpatione, pro Principum Christianorum, & fidei vnitate.

Itaque in hac indulgentiæ publicatione debent Pastores & verbi Dei præcones, vti verbis illis
1. Tom. 4. Apostoli: *Obsecro primum fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus & omnibus qui in sublimitate sunt: vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate: hoc enim bonum est & acceptum coram Saluatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.*

Oportet primò feruentem orationem offerre pro Pontifice, quia pro illo orantes, pro tota Ecclesia oramus; nam multùm ab illo Ecclesiæ dependet fœlicitas. Sicut enim stellæ à Sole, membra à capite, milites à Duce, oues à Pastore, filij à parente, nauis à rectore dependet; ita nos ab illo. Ipse Sol noster est, nos stellæ: ipse Pastor, nos oues pascuæ eius: ipse Dux omnium qui militant sub Christi Cruce, nos milites de grege. Ipse Nauarchus, nos in naui eius remigantes. Orandum igitur, vt Arcam suam tanquam alter Noé rectè dirigat, inter tot fluctus, bella, seditiones, hæreses. Conspirant vndique inferni vires ad eam submergendam, nisi gubernaculum viriliter teneat, spei vela expandat, fidei anchoram figat, & nutantem nauiculam confirmet: Imploranda est illi abundans sapientia & gratia, quia non vnius populi curam habet, sed totius mundi: ad eum spectat regere Ecclesias totius orbis, ordinare Episcopos, fidem plantare in locis infidelium, orbem totum iudicare, Principes ad vnionem reducere. Hinc Bernardus ad Eugenium scribens dicit: *Interest tua, dare operam quam possis, vt increduli conuertantur, ad fidem conuersi non*
Bern. l. de Consid. [redacted]
auertantur, auersi reuertantur, peruersi ordinentur ad rectitudinem, subuersi reuertantur ad veritatem. Sic ergo Dominus super eum posuit orbem, ad quem sustinendum multa eget fortitudine, & feruenti Fidelium prece tanquam adiutorio.

Pastores quoque ac verbi Dei Præcones, debent in his Iubilæi indulgentiis præire & clangere buccina, sicut olim in anno quinquagesimo, & Apostolico spiritu ac voce omnibus inclamare. Quod quicumque voluerit possit redire ad possessiones quas vendidit, exul ad patriam, debitor ad plenam libertatem, seruus ad manumissionem. Tantùm requiritur ab eis, vt adferant chyrographia sua, & obliterabimus ea in sanguine Agni. Declarent captiui vincula sua, & disrumpemus ea auctoritate Petri. Qui vendiderunt vt Esau primogenituram suam, quia gratiam & merita sua animamque dæmoni obsignarunt, qui renunciarunt hæreditati cœlesti, reuertantur ad solum, & pœniteant: & in integrum illos restituentes, dimittemus cum gaudio iubilantes. Quis non festinet, vt tam facili negotio tanta deperdita bona recuperet? Quis non optet exui iugo ferreo diabolicæ seruitutis tam leui pretio? Quis recuset debitis grauissimè oneratus, alienis pecuniis & operibus sibi oblatis satisfacere, cùm ex se soluere non possit? Vtique ieiuniis, vigiliis, disciplinis, austera pœnitentia oporteret nos peccata nostra redimere; sed quia excusat se homo infirmus & delicatus, dicitur ei, Ecce opes superfluas sancti habent, & satisfactiones quibus non indiguerunt ob suam innocentiam; tu ergò accipe eorum vigilias, ieiunia, sudores, sanguinem, & tua debita solue; solum pœniteat te tanta contraxisse debita, & illa aperi sacerdoti Christi locum tenenti. Quare ergo torpent aut cunctantur homines, & negligunt tanti fructus occasionem? Accedant omnes, vt possint gratias agere pro tanto beneficio & dicere: *Dirupisti Domine vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.*

OBSERVATIONES CIRCA Iubilæum.

PRimò, Pontifex vt tanto celebriores sint Iubilæi indulgentiæ, solet alias indulgentias & facultates absoluendi à casibus Sedi Apostolicæ reseruatis, anno currente suspendere. Hinc Vrbanus 8. Bullam sequentem edidit.

VRBANVS EPISCOPVS SERVVS seruorum Dei ad futuram rei memoriam.

CVm nuper sancti Iubilæi celebrationem à vigilia Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi anni proximè venturi inchoandam, vsque ad finem eiusdem anni duraturam, vniuerso populo Christiano de Ven. Fratrum nostrorum S. R. E Cardinalium assensu indixerimus, ac omnibus vtriusque sexus Christi fidelibus verè pœnitentibus & confessis, qui beatissimorum Petri & Pauli Apostolorum Basilicas, & S. Ioannis Later. ac B. Mariæ Maioris de Vrbe Ecclesias visitarent, plenissimam omnium peccatorum suorum indulgentiam, remissionem, & veniam concessserimus, prout in nostris nuper desuper confectis litteris pleniùs continetur. Cupientes, vt Christianæ nationes ex omnibus terrarum orbis locis in Alma Vrbe nostra, in fidei ac religionis vnitate congregatæ, eodem pietatis ac deuotionis spiritu Basilicas, & Ecclesias prædictas, quo maximo fieri poterit concursu, durante eodem Iubilæo, visitent & frequentent, multorum Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum exemplo adducti, omnes & singulas indulgentias, etiam perpetuas, & peccatorum remissiones ac facultates, & indulta absoluendi etiam in casibus Sedi Apostolicæ reseruatis, etiam in litteris de Cœna Domini legi solitis contentis, quibusuis Ecclesiis, Monasteriis, Hospitalibus, etiam sancti Ioannis Hierosolymitani, Domibus, Militiis, Ordinibus etiam Mendicantium, Congregationibus, Confraternitatibus etiam Laicorum, Vniuersitatibus, & piis locis, illorumque Ordinibus, Capitulis, Conuentibus, Magistris, Superioribus, & tam sæcularibus, quàm quorumuis etiam Mendicantium Ordinum Regularibus personis, Coronisque, Granis, Imaginibus & Numismatibus & metallo, seu quacumsiue alia materia confectis, tam singulariter, quàm vniuersaliter per quoscumque Romanos Pontifices Prædecessores nostros, ac etiam Nos, etiam ad instantiam Imperatoris, Regnum, Ducum & aliorum Principum, aut ipsis etiam Imperatoribus, Regibus, Ducibus, Principibus, vel

aliis quacumque alia mundana, vel Ecclesiastica dignitate, etiam speciali nota digna fulgentibus, etiam ad instar Iubilæi, aut alias quomodocumque, & ex quibusuis causis & occasionibus, sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusuis clausulis, & decretis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac aliàs quomodolibet concessis, quorum omnium tenores, formas, derogationes, & decreta præsentibus pro expressis haberi possumus, Apostolica auctoritate, de eorumdem Fratrum consilio, & assensu, ac Apostolicæ potestatis plenitudine suspendimus, & suspensas esse declaramus, easque & ea, eodem anno durante, nulli prodesse aut suffragari debere, irritum quoque & inane decernimus, si secus super his à quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Quocirca per præsentes auctoritate Apostolica præcipimus & mandamus, ne interim aliæ, quàm indicti à nobis prædicti Iubilæi indulgentiæ, siue publicè, siue priuatim quouis prætextu, & vbiuis locorum, & gentium sub excommunicationis, eo ipso incurrendæ, aliisque, arbitrio Ordinariorum infligendis pœnis publicentur, vel nuncientur, aut in vsum demandentur. Non obstantibus præmissis, ac constitutionibus; & ordinationibus Apostolicis, nec non Ecclesiarum, Monasteriorum, Conuentuum, Ordinum, Congregationum, Hospitalium, Confraternitatum, Vniuersitatum, Collegiorum, & locorum, aliorumque prædictorum etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, priuilegiis quoque exemptionibus, & indultis Apostolicis illis, eorumque Superioribus & personis, ac aliis quibuscumque, per eosdem Romanos Pontifices Prædecessores nostros, ac Nos, & dictam Sedem eiusque Legatos, sub quibuscumque tenoribus & formis, ac cum quibusuis clausulis, & decretis, & ex quibusuis causis concessis, confirmatis, & innouatis, quibus omnibus, etiamsi in illis caueatur expressè, quod sub similibus, vel dissimilibus suspensionibus nequaquam comprehendantur, nisi de illis specialis, & indiuidua mentio fiat, illis aliàs in suo robore permansuris ad effectum præmissum hac vice dumtaxat specialiter, & expressè derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque. Et quia difficile nimis esset præsentes, quocumque vbi illis opus fuerit, perferri: Volumus earum exemplis etiam impressis, Notarij publici manu, & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ obsignatis, eandem prorsus fidem in iudicio, & extra vbique locorum exhiberi, quæ adhiberetur præsentibus, si essent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergò omnino hominum liceat hanc paginam nostræ suspensionis, declarationis, decreti, præcepti, mandati, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ, millesimo sexcentesimo vigesimo quarto, Sexto Non. Maij, Pontificatus nostri Anno primo.

Circa quam Bullam aduerte primò, omnes omninò tolli siue suspendi quæ à Romanis Pontificibus concessæ fuerunt, siue sint plenariæ, siue non plenariæ. Vnde quidam decepti fuere ex lectione Nauarri aut aliorum qui de Iubilæo tractant, & scribunt non suspendi nisi indulgentias plenarias. Licet enim aliqui Pontifices in suis Iubilæis tantum plenarias suspenderint, tamen hoc non est iuris vniuersalis; sed pro libito, potest etiam non plenarias Pontifex suspendere, quod fecisse Vrbanum, tum ex Bullæ verbis constat, tum ex responsione Cardinalium post Bullam emanatam. Suspenduntur quoque indulta & facultates absoluendi à casibus Pontifici reseruatis: intelligit Nauarrus de illis indultis quæ concessa sunt à Sede Apostolica, in ordine ad lucrandas indulgentias.

Sed Bulla Vrbani loquitur absolutè & vniuersaliter, ita vt vi illius omnis absolutio casuum Sedi Apostolicæ reseruatorum, censeatur inualida illo anno durante (exceptis casibus necessitatis) nisi ab illis detur, quibus tunc specialiter illa facultas committitur.

Aduerte secundò, suspendi indulgentias quoad omnes, ita vt nec possimus facere exceptionem etiam pro mortis articulo, quia morituris non sunt necessariæ indulgentiæ, quibus potest succurri per Sacramenta, & propriam satisfactionem. Speciali tamen fauore Vrbanus post Bullam, Patribus Societatis asseritur concessisse, vt illo anno in mortis articulo possent lucrari plenariam indulgentiam. Sic & Patribus Ord. Minorum de Obseruantia, in gratiam Capituli generalis eorum, quod illo anno fiebat Romæ, concessit vt certum numerum Medalliarum, cum indulgentiis concessis in Canonisatione sancti Caroli Borromæi, possent distribuere. Sic & Apostolica benignitas per bullam specialem prouidit, vt incarcerati & perpetua clausura detenti, Iubilæum illo anno possent lucrari sine visitatione Vrbis & Basilicarum eius.

Aduerte tertiò, non suspendi indulgentias quas Episcopi, Archiepiscopi, Primates, Cardinales concedunt; quia solum illas suspendit Pontifex, quas ipse vel Romani Pontifices eius Prædecessores concesserunt. Et cùm illas omnes & singulas suspendat, sequitur illo anno suspensas fuisse etiam indulgentias Confraternitatis Rosarij, & indulgentias Portiunculæ Ordini Minorum concessas, cuius contrarium malè aliqui docuerunt.

Aduerte quartò, suspensionem intelligi de indulgentiis quoad viuos; non de indulgentiis quoad defunctos: has enim non solet Sedes Apostolica suspendere, quia cum suspensio illa soleat fieri, vt omnes ad Romanum Iubilæum concurrant, hoc defunctos non concernit. Vnde Romæ declaratum fuit altaria priuilegiata etiam illo anno vbilibet existentia, manere in suo vigore, sicut & indulgentias pro defunctis quæ aliquibus Numismatibus sunt concessæ.

Secundò, solet Pontifex anno sequente Iubilæum, aut in similibus Iubilæo indulgentiis, per vniuersum orbem concessis, quindecim dies, aut duas hebdomadas, à die promulgationis in loco factæ designare ad peragenda opera requisita, & præscripta.

Quæritur primò, an qui die Veneris vel Sabbati ante primam Dominicam confitetur propter multitudinem concurrentium, lucretur indulgentiam? Respondeo affirmatiuè, tum quia hæc est praxis Ecclesiæ, tum quia opinio communior tenet non esse necessariam confessionem, vt infrà dicemus, si quis non habeat mortale, illi autem communicantes supponuntur non habe-

re peccatum mortale. Ita Laymannus, Henriquez, & alij, qui etiam rectè aduertunt in hac materia fauorabili per duas hebdomadas assignari solitas: tres Dominicas comprehendi ex praxi Ecclesiarum. Quia Dominica non tantum est principium septimanæ sequentis, sed quodammodò etiam finis & complementum præcedentis. Quapropter sufficiet confiteri & communicare in Dominica, qua finitur secunda hebdomada: id enim approbat Ecclesiarum consuetudo, quæ est optima legum & priuilegiorum interpres. Et quamuis consultius sit confiteri ante alia opera præscripta, vt in gratia fiant, non est tamen id necessarium (vt infrà dicemus) quia sufficit esse in gratia in actu vltimo, quando indulgentiæ lucrandæ sunt.

Quæritur secundò, an qui ieiunauit in vna hebdomada, possit communicare in altera? Respondeo affirmatiuè; nam & hoc expressit Gregorius 14. anno 1591. & Gregorius 15. in indulgentiis anni 1621. Addit Henriquez Episcopum Salmanticensem consultatione habita cum Sapientibus Salmanticensibus, declarasse eos qui diligentiam fecerint in secunda hebdomada, posse etiam alio die tertiæ hebdomadæ communicare. Licet ergò Bulla quandoque videatur significare intra eandem hebdomadam omnia esse facienda, & tunc securius sit ita etiam facere: tamen probabile est multis Doctoribus, satis impleri mentem Pontificis, licet in vna hebdomada ieiunes, & altera adimpleas alia opera. Ita Rodriguez, Laymannus, & alii.

Quæritur tertiò, an qui in loco, vbi promulgatum est Iubilæum, visitauit præscriptas Ecclesias, sed postea certa de causa alio migrat, vbi non est promulgatum, vel iam adimpletum vbi est; an inquam ille possit in altero illo loco ieiunare, confiteri, communicare, & sic Iubilæum lucrari? Respondeo affirmatiuè, quia cùm habeat priuilegium confitendi cuilibet approbato, potest & alibi confiteri & communicare, & cùm non sit ordo necessarius inter opera præscripta, sufficit quod visitarit locum in quo erat Iubilæum, aut processioni ibi interfuerit, si id requirebatur, & alia opera adimpleuerit vbicumque, modò intra tempus præscriptum in Bulla.

Quæritur quartò, an pluries quis possit lucrari Iubilæum, si pluries fecerit opera præscripta, v. g. vna septimana ieiunat, communicat, visitat Ecclesiam; altera quoque septimana id facit vt bis lucretur. Item lucratus est in vna Diœcesi, post aliud tempus promulgatur in altera, vadit, & ibidem adimplet opera, vt lucretur illud iterum? Respondeo plurimos Doctores grauissimos existimare pluries posse dictis modis aliquem lucrari Iubilæum: Item pluries vi illius absolui posse à casibus reseruatis, si postquam semel lucratus est Iubilæum, iterùm in illos incidat, & adimplens opera præscripta iterum petat absolui. Et hæc fuit hactenus communior opinio; quia cùm lex & priuilegium non restringat, nec nos restringere debemus: Imò beneficium Principis, iuxta Iurisperitos, latè quatenus verba patiuntur interpretandum est: ideò nisi alia mens Pontificis expressa fuerit, vel aliunde constet, hactenus dicta opinio omninò probabilis est. Dicit tamen Vincentius Filliucius Soc. Theologus & Romæ Pœnitentiarius anno 1620. mense Maio declarasse sanctam Congregationem Interpretum Concilij, tantùm semel acquiri posse indulgentiam per Iubilæum; & tantùm semel quempiam à casibus reseruatis posse vi illius absolui. Quæ declaratio si certa est, illi standum erit. Dico si certa est, nam multæ declarationes incertæ feruntur sub nomine Congregationis Cardinalium, vt passim doctis notum est.

Quæritur quintò, an qui oblitus est aliqua reseruata, & transacto Iubilæo meminit & confitetur, possit tunc à quolibet Confessario approbato absolui? Respondeo affirmatiuè, quia indirectè absolutus fuit, & sublata reseruatio. Ita ferè docent omnes.

Quæritur sextò, an idem sit dicendum de voti commutatione, si pœnitens fuit oblitus, & Iubilæo transacto petit commutari. Affirmat Henriquez; sed Rodriguez, Laymannus, & alij negant.

Ratio diuersitatis afferri potest, quia vt dixi, virtute Iubilæi pœnitens indirectè fuit absolutus à casu reseruato, non potest autem dici virtute illius absolutus à voto. Altera tamen opinio non est etiam improbabilis. Vide Lessium. Lessius c. de voto.

Quæritur septimò, an per opera quæ sunt aliundè præcepta vel obligationis, possit satisfieri Iubilæo? Sed ad hoc infrà respondebimus affirmatiuè: nam & solent promulgari quandoque Iubilæa requirentia tria ieiunia, in quadragesima, aut feriis quatuor temporum.

LECTIO XIII.

DE THESAVRO Indulgentiarum.

1. *Docet esse in Ecclesia thesaurum Satisfactionum.*
2. *Docet iam ab initio Ecclesiam illum dispensasse.*

PROPOSITIO I.

INdulgentiæ ortum habent ex thesauro satisfactionum Christi & Sanctorum.

Optimè hic thesauri nomine vtitur, similitudine desumpta à thesauro materiali. Definiunt autem thesaurum Iurisconsulti: *Depositionem pecuniæ, cuius non extet memoria.* Sed latiùs loquendo vocamus thesaurum, cumulum aliquem, in quo res speciosæ sunt reconditæ. Siue ergò primo modo accipias, est in Ecclesia thesaurus ex satisfactionibus Christi ac Sanctorum conflatus, ab immemoriali tempore initiatus, hoc est ab initio mundi, & tempore Abel iusti, vt statim dicemus. Siue secundo modo accipias, est hic thesaurus in Ecclesia velut cumulus asseruatus rerum maximè pretiosarum & diuitiarum ipsius Christi. Sic enim loquitur Apostolus ad Ephes. 3. *Data est mihi gratia euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes quæ sit dispensatio Sacramenti à sæculis absconditi.* Vbi inuestigabiles diuitias vocat copiam gratiarum & bonorum, siue meritorum, siue satisfactionum, quam Christus nobis reliquit. Et Sacramentum à sæculis absconditum in Deo, est redemptio quam per Christum destinauit facere Pater Æternus; & hæc dispensatur quotidie per applicationem, quæ fit pretij per Christum acquisiti, siue in Sacramentis, siue in Sacrificiis, siue in Indulgentiis, ibi enim dispensantur, siue communicantur hæ Christi diuitiæ, huius thesauri inexhausti opes.

Eodem modo loquitur cap. 1. dicens, *Deum qui diues est in misericordia, ostendisse in supereminentibus sæculis abundantes diuitias gratiæ suæ, in bonitate super nos in Christo Iesu.* Itaque sicut in omni Republica benè instituta, est ærarium quoddam ex quo desumi possunt, quæ necessaria sunt ad subueniendum necessitatibus Reipublicæ, aut eorum qui magis egent: Ita & in Ecclesia Dei thesaurus hic, est velut ærarium, è quo desumitur pretium pro iis qui inopes aut vix soluendo sunt.

Ad Eph. 1.

Sed quæres, vbinam sit hic thesaurus? si enim dispensatur & distribuitur, oportet scire vbinam sit: Respondeo si esset thesaurus materialis, designaretur locus, in quo reconditus reperiretur: sed cùm sit spiritualis, non eget loco materiali; sed est in diuina acceptatione, & præsentia Dei perpetuò existens. Et quidem ita perpetuò, vt etiam post diem iudicij mansurus sit iste thesaurus, quia inexhaustæ sunt satisfactiones Christi & Sanctorum, nec obliuioni tradentur in perpetuum: Et licet tunc de facto non sint applicandæ remittendis vlteriùs peccatis, non tamen otiosæ erunt, quia Dei gloriam Christique ac Sanctorum illustrabunt.

Sed particulariùs forsitan nosse aliquis cupiat, quomodò ex satisfactionibus Christi ac Sanctorum dicamus Thesaurum hunc conflatum. Primò igitur, vt de Christo loquamur, certum est ipsum per se nulla indiguisse satisfactione, vtpote qui peccatum non fecit, nec facere potuit: De quo dicit Apostolus ad Hebræos 7. *Non habuit necesse prius pro suis delictis sacrificium offerre, deinde pro populi, cùm fuerit innocens, sanctus, impollutus, segregatus a peccatoribus, & excelsior Cælis factus.* Potuit ergò satisfactiones suas & passiones aliis applicare, & cùm fuerint infiniti pretij, toti mundo reconciliendo sufficientes sunt, & infinitis si darentur mundis. Imò verò, cùm vna sanguinis eius gutta, propter vnionem ad Verbum, pro totius humani generis redemptione suffecisset, nihilominus copiosum quoddam profluuium dedit: vt ait D. Bernardus: *Quod gutta potuit, voluit vnda.* Nec vnum satisfactorium opus operatus est, sed innumera, à conceptione sua vsque ad mortem, idque ardentissima charitate. Superabundans ergò fuit eius satisfactio, per tot passiones, & opera pœnalia, & plusquam sufficiens pro exhauriendis totius mundi peccatis, tam secundùm pœnam, quàm secundùm culpam: & ita ex superaffluentibus satisfactionibus, infinitum thesaurum militanti Ecclesiæ acquisiuit, quo possit vsque in finem sæculi vti, siue ad culpas redimendas in Sacramentis, siue ad debitum pœnæ extinguendum in indulgentiis. Vide quæ diximus de infinita Christi satisfactione.

Tom. 1.

Secundò, etiam ex passionibus & satisfactionibus Sanctorum confici hunc thesaurum, definit Clemens Pontifex in Extrauaganti *Vnigenitus.* Vbi declarat ad huius thesauri cumulum; Beatissimæ Dei Matris, omniumque electorum à primo iusto vsque ad vltimum, merita siue satisfactiones adminiculum præstare. Licet enim hic thesaurus infinitus foret, ex vi satisfactionum Christi intensiuè, vt loquuntur Theologi: ex satisfactionibus tamen Sanctorum extensiuè crescere nihil vetat; & ita voluit Christus suos Sanctos honorare, satisfactionibus suis istorum passiones in hoc etiam thesauro coniungendo, vt illæ quoque aliis possint applicari. Cùm enim propter vnionem charitatis vnus pro alio possit satisfacere, & multi Sanctorum plurima passi sunt, plurima opera pœnalia exercuerunt, quæ non erant necessaria ad satisfaciendum pro peccatis propriis; non debuerunt illæ satisfactiones obliuioni tradi, sed manent in acceptatione Dei, vt aliis applicentur. Sic Beatissima Virgo Maria, ne quidem peccato veniali fuit obnoxia, & sic nulla eguit satisfactione: & tamen quantos passa est ipsa cruciatus? & quoties doloris gladius animam eius pertransiuit? Sic Beatus Ioannes Baptista in vtero sanctificatus fuit, & *nesciuit labem nimei pudoris*, & tamen quàm austeram egit pœnitentiam in deserto? An putas id inutiliter eum fecisse? Item pro quibus existimabimus peccatis Stephanum ita lapidatum, Laurentium assatum, Bartholomæum excoriatum? Et ita de aliis dirissimis passionibus Sanctorum, siue Apostolorum, siue Martyrum, siue Pœnitentium, possumus loqui. Quid peccauit Dominicus quotidie se ad sanguinem vsque flagellis cædens? Quid Athanasius in antris & sepulturis delitescens? Quid Antonius, Benedictus, Franciscus? Quid Catharina, Agatha, Agnes, Liduina, Ludgardis, Christina Mirabilis, quæ tantis corpus exposuerunt passionibus? Quid illi omnes, de quibus Apostolus ad Hebr. 11. *Lapidati sunt, secti sunt, distenti sunt, circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errantes, in speluncis & cauernis terræ.* An non hi omnes dicere poterant cum Iob: *Vtinam appenderentur peccata quibus iram merui, & calamitas quam patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret.* An ergò perierunt hæc omnia opera pœnalia? Imò viuunt & permanent ante oculos Dei, vt indigentibus membris eiusdem corporis Christi mystici applicentur. Ipsi tanquam Parentes nobis thesaurisauerunt, vt in præsenti tempore illorum abundantia nostræ sit inopiæ supplementum. Hoc indicat Apostolus dum dicit: *Non debent filij parentibus thesaurisare, sed parentes filiis: Ego autem libentissimè impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris.* Vbi significat Apostolus, se vt spiritualem Patrem thesaurisare filiis, quos per Euangelium genuerat, & se libentissimè impendere omnia pro illis, omnes labores & cruciatus quos sustinebat: & post omnia, inquit, libentissimè superimpendar, hoc est expendar ipse, meum sanguinem, vitam meam, pro vobis exhauriendo & profundendo. Quod idem alibi dixerat: *Omnia sustineo propter electos.* Et iterum: *Nunc gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius quod est Ecclesia.* Ex quo loco multi interpretes hunc thesaurum non solùm ex passionibus Christi, sed & Sanctorum constare colligunt. Quasi dicat Apostolus, quia voluit Deus thesaurum Ecclesiæ ex Christi satisfactionibus conflatum, compleri passionibus Sanctorum; ideò gaudeo tanta pati pro Ecclesia, vt possim hisce passionibus meis adiungere quod deest; & ex altera parte adimplere quod voluit Deus adiici, vt completus foret thesaurus. Vide Cornelium in illum locum, Bellar. & Suarem de Indulg.

Clem 6 de pœnit. & remiss. in 6.

2. Cor. 12.

Col. 1.

Tertiò, ex dictis collige conflari hunc thesaurum, non solùm ex superfluis satisfactionibus Sanctorum, iam cum Christo regnantium, sed etiam ex satisfactionibus Sanctorum adhuc viuentium. Ex operibus scilicet piis, exercitiis pœnalibus,

nalibus, ærumnis, tribulationibus, pœnitentiis membrorum Ecclesiæ, augetur in dies hic thesaurus: cùm multi ita iusti sint, & à peccatis liberi, vt non egeant millesima parte passionum quas sustinent, ad satisfaciendum pro peccatis propriis. Ipsi ergò omnes illas passiones superfluas sibi, in commodum totius corporis, cuius membra sunt, contribuunt, & sic illa quotidiè reponuntur in hoc thesauro.

PROPOSITIO II.

Thesauri huius dispensatio, & dispensandi authoritas, data fuit Ecclesiæ iam ab initio.

In veteri lege iam inchoatus fuit hic thesaurus, vt patet ex definitione Clementis VI. qui dicit, incepisse à primo iusto Abel vsque ad vltimum, nec dubium Sanctos veteris Testamenti plurimas superabundantes satisfactiones habuisse. Hoc patet de Iob, & aliis Prophetis, qui multa passi sunt, non necessaria ad peccatorum suorum expiationem. Ieremias in vtero sanctificatus, lapidatus fuit, Isaias sectus, Zacharias occisus. Attamen authoritas dispensandi hunc thesaurum, reseruata fuit Ecclesiæ nouæ. Illo ergò tempore colligebatur, vt cùm veniret tempus gratiæ, distribueretur: quando scilicet ad instar prudentis Patris familias, dispensator Euangelicus iuxta commissionem sibi datam, de thesauro suo proferre debebat noua & vetera. Et cùm antiquis Sacerdotibus non fuerint claues datæ ad aperiendum regnum cœlorum, etiam non fuerunt datæ ad aperiendum hunc thesaurum. Sed dices, bonorum communio videtur semper spectare ad illum qui communitati præest, & sic videtur apud antiquum Pontificem etiam fuisse potestas indulgentias aliquas distribuendi. Respondetur, ad illum qui præest, spectare bona communia distribuere, tempore quo distributio facienda est; illo autem tempore necdum erat distributio facienda, donec præcederet *dispensatio Sacramenti à sæculis absconditi*.

Statim verò initio Ecclesiæ, licet non ita frequens, tamen aliquis fuit indulgentiarum vsus. Hoc multi probant ex Apostolo ad Corinthios c. 2. vbi indulgentiam & remissionem pœnæ dedit incestuoso post absolutionem ab excommunicatione, *Si quid*, inquit, *donaui propter vos, in persona Christi*. Per donationem enim illam, remissionem pœnæ impositæ intelligi notant communiter Interpretes, Diuus Ambrosius, Anselmus, Theodoretus, Theophylactus, & alij. Incestuoso ergò illi & fornicario Paulus excommunicationem & increpationem publicam fulminarat: At ipse resipiscens grauem pœnitentiam iam agere cœperat: sed rogarunt pro illo Corinthij per Titum, vt Apostolus ei gratiam faceret, & reliquum satisfactionis remitteret, ne nimia tristitia conficeretur, si reconciliatio diutius differretur. Donauit ergò ei Paulus quod ei condonari supplicabant Corinthij, & per preces iam censebatur ipsi condonare, & ita indulgentiam ei præstat: quam dicit se dare in persona Christi tanquam scilicet Christi Vicarium, authoritate ab ipso, cuius personam gerebat, accepta, qui dixit: *Quicquid solueritis super terram, erit solutum & in Cœlo.* Quod ergò Corinthij velut donabant rogando, Apostolus authoritatiuè donat authoritate Christi, cuius legatione fungebatur.

2. Cor. 2.

Licet itaque exactior & clarior notitia indulgentiarum habeatur à tempore Gregorij Magni & Bonifacij 8. qui per Bullam specialem Iubilæum sanxit, tamen est etiam antiquissimus vsus, quamuis non ita sub nomine *Indulgentiæ*, sed sub nomine condonationis, relaxationis, remissionis pœnæ. Sic olim Martyres in carcere detenti lapsos mittebant ad Episcopos, orantes vt pœnam eis relaxarent, vt patet ex Tertul. ad Martyres cap. 1. & Cypriano epist. 1. 21. 22. Sed quæres, cur in primitiua Ecclesia non erat ita frequens & solemnis Indulgentiarum vsus? An fortè erat otiosus ille, de quo agimus, thesaurus? Respondetur multiplici de causa non ita frequentes aut solemnes fuisse.

Primò, quia ob Christianorum persecutiones non ita poterant solemnes fieri fidelium conuentus & congregationes, sicut modò videmus in Iubilæis aut Iubilæo similibus indulgentiis, quibus populi conuocantur, aut inuitantur ad Festiuitates Ecclesiæ & Sanctorum solemnitates.

Secundò, quia Apostoli multa & maiora conferebant charismatum dona, quæ æquipollebant indulgentiis, Spiritu sancto super fideles ad eorum preces frequenter descendente etiam visibiliter.

Tertiò, quia adhuc calente & in cordibus fidelium bulliente Christi sanguine, vt loquitur Diuus Hieronymus, ita perfecti erant primi Christiani vt vix egerent indulgentia: ita constantes & firmi in gratia, vt vix mortaliter peccarent: ita charitate ardentes, vt etiam vltrò martyrio se præsentarent, quod multis doceri posset exemplis. Cùm ergò non ita indigerent, potiùs impendebant se ad augendum illum thesaurum, postmodum frequentiùs & latiùs aperiendum, tempore indigentiæ tepidorum Christianorum.

Quartò, cùm quis tunc peccato mortali erat obnoxius, exacta seruabatur canonum censura, & graues pœnitentiæ etiam solemnes peragebantur. Vnde tempore Diui Ambrosij Theodosius ille magnus, octo etiam mensibus ab ingressu templi per Ambrosium prohibitus fuit, ob cædem Thessalonicæ factam præcipite iracundia. Cùm enim orta fuisset seditio, & aliqui ex suis Magistratibus, à furenti multitudine saxis obruti fuissent, & indignè tractati: Ipse furorem furori obiiciens, in promiscuam multitudinem immisso milite magnam stragem ediderat: Sed cùm Mediolanum veniens ad Templum de more procederet, à Beato Ambrosio libera oratione prohibitus est, & reprehensus de admisso scelere, & excommunicationis vinculo ad condignam vsque satisfactionem subiectus, iussusque reuerti in Palatium. Gemebat interim ille, lamentabaturque ita consideratione calamitatis suæ, quod cùm seruis & mendicis pateret diuinum Templum, illique liberè ad deprecandum Dominum suum ingrederentur, Imperatori illud iam esset inaccessum, insuper & cœlum occlusum. Sciebat enim illud: *Quodcumque ligaueritis super terram, erit ligatum & in cœlo.* Tandem post octo menses, instante Natalitiorum festo ad pedes Episcopi iterùm se proiicit. Rogat vt meminerit clementiæ Domini, nec ianuam ei occludat veniæ, quam Dominus pœnitentibus aperit. Tandem post multa ab Ambrosio ei dicta, ab excommunicatione solutus est: & templum ingressus, nec stans, nec genibus flexis supplicabat Domino, sed pronus humi prostratus, Dauidicam vocem emittebat: *Adhæsit pauimento anima mea, viuifica me secundùm verbum tuum Domine.* Manibus capillum

Exẽplum.

vellens, & frontem percutiens, ac guttis fidelium lacrymarum pauimentum irrigans, dari sibi veniam petebat. Theodoretus libro quinto histor. cap. 8.

Quamdiu ergo feruor ille Christianorum etiam Principum viguit, exacta canonum censura seruabatur, & disciplina Ecclesiastica in suo erat flore: vnde non facilè per indulgentias relaxatio dabatur, postea tamen abundante malitia, & refrigescente charitate, Ecclesiastico illo rigore temperato relaxatæ fuerunt publicæ illæ pœnitentiæ rationabili de causa; & cœpit Ecclesia vti nomine indulgentiarum, & frequentiùs aperire hunc thesaurum ob indigentiam Christianorum. Non ergo miretis, si tunc pauci dies indulgentiæ concederentur, quando pauca erant peccata, quando vnum peccatum mortale etiam septem annis pœnitentiæ puniebatur. Cùm autem nunc multa peccata sint; & vix vlla pœnitentia plectantur, tamquæ sit ignauia Christianorum, vt exiguam etiam respuant pœnitentiam pro grauissimis peccatis iniunctam: necesse est Romanos Pontifices, paterna lenitate & condescensione, filiorum infirmitati compatiendo, frequentes & amplas indulgentias concedere: hæc enim indulgentiæ beneficia sunt infirmorum, & ita cùm multi nunc sint infirmi, oportet illas amplificari. In primitiua autem Ecclesia cùm essent infirma valetudine pauci, non ita necessum fuit erogari hoc beneficium. Quid opus est aperiri ærarium publicum, cùm populus opibus abundat? Quid opus commune Reipublicæ horreum reserari, quando copia suppetit omnibus frumenti? Illa vtique publica & communia beneficia reseruari debent pro tempore, quo necessitas aut fames populum affligit. Hoc ergo tempore maximè, cùm maxima miseria est & paupertas in Ecclesia, cùm immensa sunt peccatorum debita, quæ lachrymis aut pœnitentia non soluuntur à tepidis Christianis, sed miseros prægrauant, congruum est ad thesauros Ecclesiæ per dispensatores à Christo constitutos habere recursum, vt infirmi, & obærati, inopesque iuuentur. Si Ecclesiæ iudicio vnius peccati mortalis condigna pœnitentia erat septennio continuanda: quandonam integrè soluerent multi Christiani, qui mille peccata admiserunt? Nec verò (prohdolor) pauci tales sunt, quia multi *iniquitatem quasi aquam bibunt*. Quia ergo Mater Ecclesia materno sinu eos complecti optat, illisque condolet, solam cordis contritionem ab eis petit, & non solùm sinum maternum, sed & thesaurum suum abundè eis aperit: vt Deo offenso satisfaciant pro pœna, postquam cordis contritione & oris confessione satisfecerint pro culpa? Vnde quandoque eis proponit indulgentiam centum, vel mille annorum, vel septem annorum, vel alterius certi numeri dierum, vel annorum: quibus significatur remissio pœnitentiæ, quæ tot diebus vel annis secundùm Ecclesiæ ritum, & in ordine ad prudens Sacerdotis arbitrium peragenda foret, si vita humana in tantum se extenderet: & consequenter remissio pœnæ Purgatorij, quæ pœnitentiæ illi condonatæ correspondet.

Quid per indulgentias remittitur.

Antiquitus itaque certus numerus dierum vel annorum pœnitentibus iniungebatur, vt se illo tempore in bonis & pœnalibus exercerent operibus. Licet id nunc non seruetur, tamen iuxta magnitudinem & multitudinem peccatorum: talis pœnitentiæ debitores sumus. Et ita non sunt tanquam ridiculæ habendæ indulgentiæ, quibus mille vel plures anni conceduntur. Quia si canonicam pœnitentiam spectemus, multi tot annorum pœnitentiæ debitores reperiuntur.

Sed nunquid tales si careant indulgentia, nec satisfecerint, tamdiu in Purgatorio cruciandi sunt? Respondeo non esse id necesse, quia ila diuturnitas, acerbitate & intentione pœnæ compensatur. Varius ergo modus est indulgentias concedendi, quia variis modis iuxta rationabilem causam vult Ecclesia Mater, & Pontifex, vt pius Pater, filiorum infirmitati condescendere. Sic interdum plenarias concedit indulgentias, quæ totum pœnæ reatum tollunt, à quibus non differunt indulgentiæ Iubilæi, nisi in quibusdam priuilegiis, verbi gratia, absolutionis & reseruatis, dispensationis in quibusdam votis, electionis Confessarij, & similibus. Interdum tertia, vel quarta, vel alia pars peccatorum remitti significatur; hoc est pœna illi parti peccatorum debita, & consequenter pœnitnetia quæ ad illam expiandam necessaria foret. Interdum datur indulgentia vnius quadragenæ. Et significatur remissio pœnitentiæ, quæ quadraginta continuis diebus in ieiuniis, aliisque laboriosis operibus agenda fuisset. Quæ quadragena cùm acrior præscriberetur, ita vt solus panis & aqua pœnitenti relinqueretur, *Carena* dici solebat: quia scilicet carentiam omnium ferè ciborum obseruabat.

Ex dictis concludo, non minùs ignoranter quàm impiè, hæreticos nostri temporis indulgentias contemnere.

Hic fuit primus *lapis offensionis*, in quem superbia & auaritia cæcatus impius Lutherus impegit, hic primus eius error è Cathedra ab ipso publicatus, cæterorum fons & origo, ex quo tanta mala proruperunt. Cum enim Leo X. veritus insolentes victorias Imperatoris Turcarum Christiano orbi exitium minitantis, multis ieiuniis & orationibus negotium Deo commendasset, etiam personaliter in processione visitando nudis pedibus septem Ecclesias Romanas cum Cardinalium Collegio: inuitauit & ipse omnes Principes & Reges Christianos, ad sacrum bellum viribus iunctis infideli Imperatori inferendum. Imò sub interminatione censurarum præcepit, vt ad quinquennium inducias pasciscerentur pro partialibus inter se dissidiis & bellis. Illis ergo animo viribusque coniunctis ad id belli se parantibus, curauit prædicari crucem & indulgentias cruciatæ dedit, instar Iubilæi, omnibus eleemosynam ad id bellum conferentibus. Publicatio hæc ab Archiepiscopo Moguntino demandata fuit in Germania Fratribus Dominicanis. Verùm, quia id priuilegij primùm deferri solebat in Germania Fratribus Augustinianis, insanit Lutherus, inuidia & ambitione torquetur, imò & auaritia, ob desperatum ex illa commissione lucrum. Vt ergo & aliis lucrum eripiat, & iniuriam velut Ordini suo factam vindicet, ascendit cathedram, multa contra indulgentias & potestatem Pontificiam deblaterat; dicit esse pias fraudes, ad emungendam pecuniam, erroneas quoque multas propositiones effutit: quæ initia fuere errorum & dolorum in Christiano orbe subsequentium. Latiùs historiam relatam vide apud Florimundum lib. 1. de ortu hæreseon, c. 6.

Lutherum imitati sunt, & adhuc hodie imitantur eius discipuli, at non semper impunè. Audi quid acciderit Augustæ Vindelicorum anno

1606. Quidam Lutheranus Prædicans, cùm videret Augustæ processionem fieri ad lucrandas Indulgentias concessas à Paulo V. furibundus ad cathedram procedebat, vt contra Indulgentias declamaret. Sed cùm venisset ad portam Crucis, ibi antequam id faceret, de repentè concidit mortuus, durante adhuc eadem processione. Itaque ea re in processione nunciata Præsules publicas Deo gratias agi curauerunt. Ita habetur ex annuis litteris Collegij Augustaui Societatis Iesu.

Longè fœliciùs contigit cuidam alteri Lutherano Ministro, tempore Pontificatus Gregorij XIII. in anno Iubilæi 1575. Hic Polonus natione, ministeriū verbi apud Lutheranos viginti tribus annis obierat. In anno autem illius Iubilæi, quadam impulsus curiositate, accinxit se Romano itineri; vt videret, inquiebat, Babyloniam Romanam in hoc anno confusionis, sic enim vocabat annum illum sanctum. Habitu ergò peregrini venit Romam, & accessit ad Confraternitatem S. Trinitatis, vbi omnes peregrini excipiebantur & alebantur. Huius Confraternitatis Protector erat Ferdinandus de Medicis Cardinalis, qui frequenter magno nobilium comitatu illuc accedebat, & peregrinorum pedes lauabat. Contigit ergò, vt & huic Ministro illud humilitatis officium exhiberet, quo non potuit non commoueri interiùs, videns tam eminentis dignitatis & nobilitatis virum, ad pedes suos tanta humilitate & pietate abiectum. Interim vlteriùs progressus hic curiosus & subdolus explorator, videt Gregorium Pontificem magno pietatis feruore, Ecclesias visitantem: ingreditur & ipse, & considerat sepulchra Apostolorum Petri & Pauli, & admiratur tantam externarum Nationum turbam illuc confluentem, vt vota sua cum lacrymis offerant. Percussus igitur luminis diuini interiori quodam radio, & igneo Spiritus Sancti iaculo, aperit oculos, & in Cœlum eos attollens, ad pedes altaris se prosternens, subdolam curiositatem in sanctam mutat resolutionem. Cùm ergo in sancta Capella Pontificem orantem aduertisset, infert se turbæ, & quo potest modo accessum sibi parat; illius pedibus se prosternit, amplectitur, osculatur totus immadens lacrymis: Nec vocem elicere poterat, soliùs cordis singultus, oculique lacrymantes loquebantur. Existimabat Pontifex esse aliquem è pœnitentibus, qui horrore criminis confusus, peccatum non auderet suum propalare: iubet ergo vrgentem turbam secedere, vt cum semotis arbitris alloquatur. At ille vocem singultibus intercisam prövt potuit attollens: *Non opus est*, inquit, *ô Pater Sancte, turbam semoueri, offensam meam opto propalare, & pœnitentia publica expiare. Viginti iam tribus annis Minister fui Sathanæ, nunc opto Christi seruus esse, & Ecclesiæ eius humilis discipulus; & in eorum numerum transcribi supplicibus his lacrymis ob tuam obtestor Sanctitatem.* Audit eum Pontifex, & pleniùs interrogat; & tandem ei collacrymans & compatiens, benedictionem impertitur, negotiumque salutis eius duobus committit Cardinalibus. Confessione peracta, & Sacra Eucharistia maximo pietatis sensu percepta, visitans in maximo Solis ardore loca sancta, morbo corripitur, & ad Hospitale Sancti Spiritus defertur: Vbi tribus post diebus mortuus est, summa cum spiritus suauitate & conscientiæ pace, gratias agens Deo, quod post tanta pericula & naufragia eum ad salutis portum nil minus cogitantem transuexisset. Re delata ad Pontificem, cui tunc aderant duo Capucini, oculos in cœlum tollens cœpit dicere cum Apostolo: *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei! quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius & inuestigabiles viæ eius! Cùm tam multi peccatores, vt pœnitentiam condignam agant, alij Monasterium, alij desertum petant, hic cùm esset tantus peccator, trium dierum spatio, cum grandi sua contritione, & veniam adeptus est, & Paradisum.*

Exemp.

Attendant hæretici nostri, & ad hunc thesaurum qui omnibus corde contritis patet, accedant relicto errore, & meliùs mutata mente. Alioqui si illum calumniari pergunt, similes se ostendunt inuidis illis, de quibus Gen. 26. qui conati sunt obstruere puteos aquæ viuæ, spectantes ad Abraham Patrem Fidelium, & ad Isaac filium eius, conantur enim obstruere fontem satisfactionum spectantem ad Christum, & filios eius.

Ibi etiam refertur Isaac fodisse tres puteos, quorum vnum vocauit *Calumnias*, alterum vocauit *Inimicitias*, tertium vocauit *Latitudo*. Nos hunc puteum aquæ viuæ, hoc est, meritorum & satisfactionum Christi thesaurum siue fontem, meritò possemus vocare *Calumniam*, quia illum calumniis suis obstruere & obruere conantur nostri errantes: possemus etiam vocare *Inimicitias*, quia velut fundamentum fuit primæ hostilitatis inter Lutheranos & Catholicos. At meliùs vocabitur à nobis *Latitudo*, quia non obstantibus omnibus eorum calumniis & hostilibus mendacis, nunquam desinet abundanter fluere in subsidium animarum, vt expientur à pœnis, & in finem sæculi perdurabit inexhaustus. Gen. 26.

LECTIO XIV.

DE CAVSA INDVLGENTIÆ.

1. *Docet Pontificem habere plenitudinem potestatis.*
2. *Docet non posse illum dare indulgentiam absque causa.*

PROPOSITIO I.

Potestatem concedendi indulgentias habet in plenitudine Pontifex immediatè à Deo.

Hæc ei promissa est in persona Petri, dum dicitur: *Tibi dabo claues regni Cælorum, quidquid solueris super terram, erit solutum & in Cœlis.* Vtique si claues ei commissæ sunt, plena administratione illis potest aperire & dispensare hunc thesaurum, illis potest aperire Cœlorum regnum, & remouere omnia impedimenta ingressus regni. Cùm ergo reatus pœnæ sit impedimentum aditus regni Cælorum, censetur ei data potestas illud remouendi, alioqui claues eius essent imperfectæ: & cùm ille idem reatus pœnæ sit vinculum: potest illud dissoluere super terram, vt sit & in Cœlis dissolutum: Alioqui potestas eius censeretur manca & diminuta. Ratio quoque est manifesta, quam D. Thomas aliique Theologi afferunt: quia nimirum distributio bonorum communium potissimum ad ipsum Reipub. Principem spectat; hæc autem distributio indulgentiarum ex æra- Matth. 16.

rio Eccleſiæ; eſt quædam diſtributio bonorum communium, ſatisfactionum ſcilicet Chriſti & Sanctorum.

Sed inquiret aliquis: An ergo hæc applicatio theſauri non aliud ſit, quàm applicatio talis qualem faciunt Superiores Religionum, dum ſpecialibus litteris nos faciunt participes omnium bonorum, quæ in illa fiunt Religione, orationum, ieiuniorum, pœnitentiarum, ſuffragiorum, &c. Reſpondeo: indulgentiam longè certiorem eſſe. Primò, quia fit virtute clauium illa applicatio ſatisfactionum Chriſti & Sanctorum: Illa autem altera à Prælatis non fit virtute clauium, & ideò nec indulgentia dici poteſt. Secundò, indulgentiæ applicatio abſoluit à pœnitentia iniuncta à Sacerdote in Sacramento pœnitentiæ. Illa autem communicatio meritorum, vel ſatisfactionum Religionis, hunc effectum non habet. Tertiò, quia in indulgentiâ nobis applicantur ſatisfactiones Chriſti & Sanctorum iam de facto exhibitæ: Prælati verò Religionum, non communicant niſi merita vel ſatisfactiones futuras poſt illam communicationem. Quartò, quia iſta communicatio prodeſt ſolùm per modum impetrationis, quia ſcilicet orant Religioſi pro amicis Religionis, & Congregationis iuxta mentem Prælatorum: Communicatio quæ fit in indulgentiis, ex opere operato effectum ſuum confert. Neque tamen dicta Religionum communicatio parui facienda eſt, cùm etiam ab Eccleſia approbetur: quia cùm quis poſſit in particulari communicare omnia bona ſua opera, cuilibet fideli in gratia exiſtenti, etiam quoad vim faciendi, eodem modo poſſunt illi Prælati communicare opera & ſuffragia, quæ in eorum fiunt Religione. Quia hæc poteſtas eis data eſt, conſenſu omnium membrorum dictæ Religionis, dum eliguntur in Superiores. Tunc enim conſtituuntur diſpenſatores bonorum etiam ſpiritualium.

Hanc ergo communicandi poteſtatem habet & ipſe Pontifex, tanquam Religionum omnium primus ſuperior: ſed habet & alteram ſpecialem quam virtute clauium facit in perſona Chriſti, & eius authoritate, tanquam vices gerens Sanctiſſimi Domini Noſtri Ieſu Chriſti Pontificis ſupremi, qui authoritatem ſuam pleniſſimam erga Eccleſiam communicauit Petro & eius ſucceſſoribus Romanis Pontificibus, tanquam ſuis Vicariis in quibus ſuam vult coli & honorari perſonam. Propterea enim & ad pedum ipſorum oſculum, etiam Principes accedunt, & impletur illud Iſaiæ: *Vultu demiſſo in terram proſternent ſe, & pedum tuorum puluerem lingent.* Propterea quoque vocamus eum *Sanctiſſimum Dominum noſtrum:* quia tanquam Chriſti Vicarius, etiam omnibus Sanctis ex ea parte cenſetur maior, vt notant Canoniſtæ, Abbas, & alij. Hinc dicit Zerula Epiſcopus Minorenſis, Papam non flectere genua ante aliquem Sanctum vel Sanctorum imagines; ſed ſolum ante ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum & Crucem Domini, quæ adoranda ſunt adoratione latriæ. Dicitque obſeruatum fuiſſe à viris doctis, & piis, rituum obſeruantiſſimis, quando Gregorius 3. tranſtulit corpus D. Gregorij Nazianzeni, à Monaſterio Sanctimonialium Campi Martij de Vrbe ad ſuam Capellam Gregorianam, cùm veniſſet ad præſentiam corporis non genu flexiſſe, ſed amplexatum fuiſſe loculum vbi ſacra pignora aſſeruabantur. In quo amplexu, oſtendit quandam maieſtatem cum charitate coniunctam reſpectu illius Sancti Epiſcopi: ſicut cùm venit nobilis aliqua perſona ad domum Principis, ille ad demonſtrandum Maieſtatem & charitatem, amplectitur perſonam illam aduenientem.

Iſaiæ 49.

Aduertit quoque, ſummum Pontificem genu flectere ante altaria, quia illis ſolet crux reperiri, quæ adoratur adoratione latriæ. Sed eſt & alia ratio cur Pontifex Sanctiſſimus nominetur; quia eſt ſponſus Eccleſiæ vniuerſalis, quæ ſancta in ſymbolo nominatur, & olim laudabilioris vitæ fidelibus ſancti nomen tribui ſolitum fuit, vt patet ex epiſtolis Pauli: non mirum ergo eſſe debet ſi omnium fidelium Caput *Sanctiſſimus* nominetur, quo etiam nomine antiquitus Epiſcopi inſigniti fuerunt.

Porrò hanc à Pontificibus indulgentiarum conceſſionem non eſſe dubiam, multa in illarum conceſſione edita miracula confirmant. Hinc in libro vitæ S. Bernardi capit. 4. legimus D. Bernardum concionatum fuiſſe de indulgentiis ab Eugenio Pontifice conceſſis, & ſtatim poſt concionem, fidem illam de indulgentiis viginti ægrotorum curatione comprobaſſe. Certa quoque hiſtoria eſt, quæ in Chronicis Diui Franciſci legitur, Chriſtum ipſum B. Virginis interceſſione indulgentiam plenariam pro Eccleſia ſanctæ Mariæ de Portiuncula Franciſco conceſſiſſe: præcepiſſe tamen ei vt ſuum Vicarium adiret, & ab illo dictæ indulgentiæ confirmationem poſtularet. Vnde B. Franciſcus comite Fratre Maſſæo Pontificem Honorium 3. adiit; & is diuina inſpiratione optatam indulgentiam confirmauit, renitentibus licet Cardinalibus, qui exiſtimabant talem indulgentiam derogare indulgentiæ datæ viſitantibus limina Apoſtolorum Petri & Pauli. Voluit verò Dominus illam indulgentiam dari die ſubſequente feſtum vinculorum Diui Petri, vt ſignificaret per illam vincula peccatorum diſſolui, & quidem auctoritate Petro conceſſa. Quod quidem ita etiam tunc accidiſſe confirmat exemplum quod in iiſdem Chronicis refertur: Ad illam ſcilicet indulgentiam, publico & celebri rumore vulgatam, centum & viginti Sclauones diuino impulſu concurriſſe; & inter illos quandam mulierem peractis omnibus exercitiis defunctam fuiſſe; cumque poſtea alij comites nauigio ſe commiſiſſent, vt Sclauoniam repeterent, dicta mulier illis apparuit dicens: *Ne quiſquam timeatis, quia ad conſolationem veſtram vobis appareo; & miſſa ſum à B. Virgine Domina noſtra, vt vobis indicem ad gloriam Dei ipſiuſque Virginis, me beneficio indulgentiarum Eccleſiæ S. Mariæ de Portiuncula, Cœli liberum aditum habuiſſe ſine purgatoriis vllis flammis.* Hiſque dictis diſparuit, magna eis conſolatione relicta. Illud quoque in dictis indulgentiis Portiunculæ mirabile fuit, quod cùm Honorius 3. diploma Franciſco dare vellet, dixit ille non opus eſſe, ſed ſibi ſufficere verbum ipſius. Cùm enim opus Dei eſſet, Deum per ſeipſum opus ſuum diuulgaturum, ac magnificaturum, nec cupere ſe aliam Bullam, quàm Beatiſſimæ Virginis, Angelorumque teſtimonium. Vnde hæc indulgentia taliter à Chriſto conceſſa, ab eius Vicario confirmata, præſente Virgine, quaſi Notarij vices gerente, & Angelis tanquam teſtibus promiſſa, multis deinde miraculis tanquam ſigillo ſignata, in Eccleſia Dei ſemper inter cæteras fuit celeberrima. Vide latiùs Annal. Ordin. Fratrum Minorum.

Exempl.

Quæres, an alij præter Pontificem, auctoritatem habeant indulgentias concedendi? Respond. Episcopos, Archiepiscopos, Legatos habere auctoritatem sed limitatam; eamque prouenire à Pontifice, tanquam à fonte totius iurisdictionis & auctoritatis Ecclesiæ. Alij verò Prælati inferiores Episcopis non habent hanc potestatem iure communi, quia dispensatio thesauri Ecclesiæ reseruata est his qui propriè Sponsi sunt Ecclesiæ, & ideò præsident super bonis communibus illius. Pastores autem inferiores Episcopis propriè Sponsi non dicuntur. Qualis autem potestas Cardinalibus, Legatis, Archiepiscopis, Episcopis competat, hîc non disputo. Hoc iure notum est, cùm primùm dedicatur Ecclesia posse Episcopos indulgentiam vnius anni concedere, ac deinde in anniuersario dedicationis non vltrà dies quadraginta, quam etiam concedere possunt in quocumque casu, in quo eis causa sufficiens occurrerit.

Vide Summistas.

PROPOSITIO II.

AD indulgentiæ valorem requiritur causa legitima.

Ratio est, quia potestas ista data est Ecclesiæ in ædificationem, non in destructionem. Confessio autem indulgentiæ ex qualibet causa, vergeret potius in perniciem fidelium, qui debitas in hac vita, vel in futura pœnas peccatis, nihil metuerent. Et ita dicimus, Indulgentiam sine iusta causa datam, non esse validam: quia Pontifex non est Dominus, sed tantum dispensator Ecclesiastici thesauri, iuxta illud Apostoli: *Sic nos existimet homo, vt ministros, & dispensatores mysteriorum Dei*; Et ideo non potest suo arbitratu dispensare, sed debet se iuxta Domini sui voluntatem regere in hac dispensatione satisfactionum Christi. Alioqui non est dispensator, sed dissipator, & maximè cum pœna peccato debita expianda sit iure diuino, non potest summus Pontifex, sine iusta causa, dispensare in illis, quæ aliquo modo ad ius diuinum pertinent, quia ipse non est Dominus, sed minister. Vnde docent Theologi, relaxationem, voti, & iuramenti, sine causa factam, nullam esse. Sic hic dicimus relaxationem pœnarum sine motiuo aliquo iusto nullam esse; quia contra voluntatem Domini, quam ipse satis testatur suo exemplo. Licet enim Deus infinitè sit misericors & liberalis, non tamen statim remittit omnem pœnam temporalem, sed quendam seruat iustitiæ ordinem: Sic & debet eius minister ac dispensator æquitatem seruare.

1. Cor. 4.

Disputant tamen Doctores, an necessaria sit non solum pia causa & iusta: sed etiam Indulgentiæ ipsi proportionata, & multi putant non sufficere causam piam, sed debere esse proportionatam, de qua re vide latiùs passim Scolasticos. Inter causas autem indulgentiarum, censetur non solùm gloria Dei in genere, sed & particularis necessitas Ecclesiæ vel publica grauis vtilitas, v.g. pax Principum, extinctio bellorum, pij loci erectio, pauperum & miserabilium personarum subuentio, hæresum extinctio, Concilij vniuersalis expeditio, placatio iræ diuinæ in pestilentia, fame, bello, schismatis sedatio, bellum contra hæreticos, Ecclesiarum visitatio, & Sacramentorum frequentatio, celebritas Sanctorum in canonisatione eorum.

Dices, si requiritur causa proportionata, ergo semper fideles erunt dubij, an lucrati sint indulgentiam concessam? Respondeo, sicut Iudicis sententiam semper dicimus iustam, nisi contineat intolerabilem errorem, sic etiam dicimus indulgentiam semper censeri validam, nisi contineat intolerabilem errorem: neque pertinet ad subditos, discutere & iudicare de causis indulgentiæ, sed eas cum humilitate suscipere, & simpliciter de earum iustitia bene sentire. Quaproter non sunt facilè damnandæ indulgentiæ, quia licet frequenter Summus Pontifex maximas det indulgentias illis, qui opus aliquod præscriptum, quod apparet facilè, præstiterint: Non est tamen alia Pontificis mens, quàm id præstare, quantum potestas clauium intra terminum constitutum, tali causa existente, se extendere potuit: quia cùm certò sciri nequeat, quæ & quanta causa requiratur ad hanc vel illam indulgentiam concedendam, occurrente pia quadam causa, tantam indulgentiam intra præfixum terminum Summus Pontifex dare intendit; quantam vi clauium potest. Ita vt si causa coram Deo tantæ indulgentiæ sit proportionata, tantam simpliciter confecerat: Si autem sit minor, minorem intra terminum præfixum.

Hinc suâ vtilitate non caret, quod terminus amplior præfigatur: quia is, qui feruentius opus præscriptum executus fuerit, ampliorem poterit quandoque indulgentiam lucrari, vt docet Nauarrus Tractatu de Iubilæo, Notabili 13. & 14. Hinc patet, quomodò intelligendum sit quod communiter dicitur: *Indulgentiæ tantùm valent, quantùm sonant.* Hoc enim intelligi potest, primò negatiuè, hoc est, non valent plusquam sonant. Si enim centum dies dantur, non plus conferunt quàm centum dies. Secundò etiam positiuè tantum valent quantum sonant, si adsint conditiones necessariæ, auctoritas in concedente, operis præscripti debita adimpletio, charitas in suscipiente, iusta causa ad concedendum.

Nauarrus & alij.

Ex dictis inferunt Nauarrus, Zerula, & alij, quandoque fieri vt non omnes æqualiter lucrentur indulgentiam: quia non omnes æqualiter operentur opus iniunctum, dum vnus maiore deuotione, feruore, charitate, pœnitentia, peragit opus, alter longè inæquali & inferiori. Causa autem concedendi indulgentiam multùm augetur, vel minuitur ex modo eam adimplendi: & sic potest fieri quod quis totam, alter mediam, tertius tertiam partem indulgentiæ lucretur: ita vt similes sint illis qui pannum habent abundanter ad conficiendam sibi vestem, sed vnusquisque conficit sibi iuxta mensuram suam. Sic quoque fieri potest, vt vnus plus pœnæ debeat, alter minus, & ita potest esse causa iusta respectu huius vt assequatur plenariam remissionem; respectu autem alterius non ita; quamuis aliquam remissionem sit cõsecuturus. Verùm cùm causa indulgentiarũ non solùm sit labor, aut deuotio, aut opus adimplendum à lucrante, sed etiam alia grauia motiua ex parte Pontificis Ecclesiæ bonum concernentia, cum quibus concurrit & abundantia meritorum ac satisfactionum quæ sunt in Ecclesia, debemus captiuare intellectum nostrum, cùm de indulgentiis censemus, & meminisse illius Pauli; *Non plusquam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatẽ.* Et oportet omnibus viribus nostris ad illarum lucrum studium nostrum intendere, non disceptando de causa, aut quantitate indulgentiæ: cùm in his rebus ino-

ralibus, non ita agatur de rigore mathematico, vel metaphysico, nec punctualiter procedendum sit; sed iuxta latitudinem donorum Dei, qui dat omnibus abundanter & affluenter. Et frequenter quæ exigua opera in se videntur, magna omninò sunt, si bene ponderentur. Sic non debet æstimari exiguum, ad Sacramentorum frequentiam populos excitare, ad cordis contriti & humiliati compunctionem illos stimulare, ad Sanctorum glorificationem illos animare, ad ferventes preces instigare pro vnione Principum, pro extinctione bellorum, pro extirpatione hæresum, pro Ecclesiæ Catholicæ amplificatione & propagatione, quæ omnia ordinariè in indulgentiis illis maioribus concurrunt.

Sed tamen quæres, an Papa possit errare in iudicando quod hæc vel illa causa sit iusta: Respondent Caietanus, Adrianus, Nauarrus, posse errare: quia res est facti, cùm indulgentiæ possint dari sine consilio, & sine ponderatione debita: & quia ignoratur numerus, pondus, mensura diuinæ sapientiæ, quam requirit in dispensatione huiusce thesauri.

Exactè enim & perfectè omnia nota sunt diuinæ Maiestati. Pontifex autem quantum potest studet se illi conformare, & cùm sit Vicarius Christi, non debet præsumi errare in illis quæ agit vt Vicarius, quia specialiter dirigitur à Deo. Nec tamen irrogatur aliqua macula Ecclesiæ sanctæ, si dicatur in his quæ facti sunt non ita infallibiliter dirigi, quin aliquando possit error contingere, sicut aliqui de indulgentiis asserunt: quia sufficit Ecclesiæ habere hoc pro fundamento infallibili, quod in ea sit potestas dispensandi thesaurum per Pontificem, & Episcopos. Sed quod illa vel illa indulgentia sufficiente nitatur causa, ad veritatem catholicæ conclusionis non ita necessarium est. Nec aliud Pontifex Clem. VI. in extrauagante *Vnigenitus* definit, quàm in Ecclesia esse thesaurum hunc: *Quem quidem thesaurum*, inquit, *non in sudario repositum, non in agro absconditum: sed per B. Petrum Cœli claujgerum, eiusque successores committit fidelibus salubriter dispensandum, ex propriis & rationalibus causis.*

LECTIO XV.

DE DISPOSITIONE requisita.

1. *Docet requiri statum gratiæ.*
2. *Docet requiri adimpletionem operum.*

PROPOSITIO I.

AD lucrandas Indulgentias requiritur vt quis sit in statu gratiæ.

Ratio est, quia per indulgentiam remittitur reatus pœnæ, & ita supponitur culpa remissa: non enim pœna remitti potest absque culpa; & qui inimicus Dei est, indignus est tali remissione, quæ non datur nisi filiis, statumque gratiæ & filiationis supponit. Hinc illos qui indulgentiæ fructum percipere optant, rectè Prophetæ verbis monemus: *Innouate vobis nouale, & nolite serere super spinas.* Renouate & præscindite conscientiæ vestræ agrum, tribulis, carduis, spinis peccatorum consitum, aratro pœnitentiæ & compunctionis: aut fodite eum ligone contritionis, & veteres extirpate sarculo Confessionis, alioqui semen illud pretiosum & granum electum, quod de horreo Ecclesiæ per indulgentiarum concessionem participare putatis, nihil vobis proderit, sicut nec semen in dumeta aut spinas proiectum. Audiant hæc qui spe indulgentiæ plenariæ allecti, ad visitationem Ecclesiarum veniunt; sed tali quali examine conscientiæ, tali quali contritione & confessione: putant sufficere, si hæc cursim & perfunctoriè peragantur, reliquum largitate indulgentiæ suppleri. Audiant & illi hoc Prophetæ monitum, qui lucrandæ indulgentiæ gratia accedunt ad Confessionem & Sacramenta, sed plerumque ne nota aliqua suspicionis de hæresi aut vita praua inurantur, non verò ex veræ pietatis & contritionis motiuo. Imò cùm grauibus peccatorum spinis exasperatam habeant conscientiam, & in illorum occasionibus continuò volutentur, non exscindunt spinas, non extirpant aut resecant occasiones, non habent voluntatem dimittendi concubinam, aut libidinis pericula, non fraudes & iniustitias, nec odia inueterata, non societatem prauam, & similia. Hæ ergo sunt vepres, quæ suffocant bonum semen gratiæ & indulgentiæ, in syluosis eorum cordibus. Certè multis accedentibus & cum tumultu concurrentibus ad publicas & solemnes indulgentias, possumus cum veritate dicere illud alterius Prophetæ: *Ponite corda vestra super vias vestras: Seminastis multum, & intulistis parum; comedistis, & non estis satiati, bibistis, & non estis inebriati; operuistis vos, & non estis calefacti, & qui mercedes congregauit, misit eas in sacculum pertusum.* Hæc vtique omnia contingunt illis, qui in peccato mortali bona opera faciunt, vel ad Sacramenta & indulgentias accedunt. Videntur enim seminare, & parum fructus faciunt: Videntur comedere de pane viuifico, & bibere de Sanguine Domini, sed in suam potius perniciem, quàm commodum: Videntur cooperire se lana & vellere Agni, hoc est Christi Domini, qui per indulgentias nobis communicat vestem duplicem meritorum & satisfactionum suarum, sed illa non calefacit eos, manente intus frigore peccatorum suorum, corde instar christalli glaciato, cui prius necesse erat ignem contritionis admoueri, vt in lacrymarum vndam glacies illa difflueret.

Hier. 4.

Aggæ c. 1.

Denique videntur multa aggregare lucra; sic verò illis contingit sicut negotiatoribus, qui ad nundinas euntes multas emere merces, vel vendendo multa lucra congregare videntur; sed dum omnia in saccum ruptum proiiciunt, omnia eis pereunt. Sic ergo his de quibus loquimur, omnia spiritualia, quæ putant se facere lucra, pereunt quasi in loculos pertusos proiecta. *Ponite*, inquit, *corda vestra super vias vestras*, hoc est, diligenter considerate & cogitate vias vestras, opera vestra, operaque aliorum hominum, & hoc inuenietis vobis quandoque, aliisque contingere.

Hinc tam sedulò solent Pontifices dum Iubilæum, aut similes Iubilæo indulgentias promulgant, pœnitentiam & compunctionem peccatorum inculcare, tanquam necessariam, vt præuiam dispositionem Clemens VIII. in sua Bulla Iubilæi anno 1600. sic paternè hortatur.

Hunc autem annum verè Sanctum, annum Domini acceptum & placabilem, quo homines pœnitentiam agerent, & ad Deum & Patrem misericordiarum in corde perfecto conuerterentur, primus mundo annunciauit ipse vitæ & salutis nostræ Auctor Iesus Christus Filius Dei, quem Pater vnxit Spiritu S. & omni super eum gratiæ plenitudine effusà, misit illum euangelizare pauperibus, & mansuetis mederi, & sanare contritos corde, prædicare captiuis indulgentiam & remissionem, clausis apertionem, & cæcis visum. Et nos etiam, qui licet humiles & indigni, vices tamen Christi Domini in terris, ipso ita disponente, gerimus & tenemus, ex hac sublimi Apostolicæ vigiliæ specula, vobis vniuersis Christi Fidelibus, annunciamus, indicimus, & euangelizamus hunc eundem annum Iubilæi veræ pœnitentiæ & spiritualis lætitiæ. Et quia charitas Christi, pro quo legatione fungimur ad omnes gentes, vrget nos, & zelus salutis animarum comedit cor nostrum, hortamur & obsecramus omnes per aspersionem Sanguinis Iesu Christi, per aduentum eius, & per diem tremendi iudicij, vt sacro potissimùm Iubilæi tempore, conuertatur vnusquisque à via sua mala, & reuertatur ad Dominum in corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, quia clemens & misericors est Deus noster, multæ miserationis & præstabilis super malitia. Hæc Pontifex.

Vrbanus quoque VIII. promulgans suum Iubilæum sic alloquitur Prælatos: *Docete omnes, si vnquam aliàs, nunc potissimum, iras, rixas, contentiones, & inueterata odia extinguenda, propter Christum; nunc potissimum omnes carnis sordes esse detergendas, vt templum Dei mundum sit, & vnusquisque vas suum possideat in honore, & sanctificatione, & portet Deum in corpore suo. Docete eos nunc maximè scelere detestanda esse, dandamque operam, ne quis Christiano nomine abutatur. Docete sacros indulgentiarum thesauros lucrandi spem omnem inanem esse, nisi quis contrito & humiliato corde seipsum præparet, & Christianis operibus exercere studeat.*

Propterea etiam Pontifices solent concedere indulgentiam verè pœnitentibus & confessis; circa quæ verba, quæ Bullis solent adiici, aliqua sunt notanda ex Doctoribus Scholasticis.

Primò, secundùm communiorem non esse necessarium confiteri, si non habeas materiam peccati mortalis: sicut enim præceptum de annua confessione, ita & forma talis indulgentiæ intelligitur, si habeas materiam necessariam Confessionis.

Secundò, aliqui etiam docent, etiamsi peccato mortali sis obnoxius, sufficere solam contritionem, nec omnino necessariam esse confessionem. Sed contrarium est [redacted].

Tertiò, non esse necessarium, vt confessio sit generalis, sed sufficere ea peccata confiteri, quæ priùs legitimè confessus non fueris, est certa sententia.

Quartò, nota quod qui in peccatis venialibus est, & de illis non conteritur, vel atteritur, potest lucrari remissionem mortalium de quibus confessus fuit vel contritus, remissionem quoque totius pœnæ illis debitæ: Non tamen potest lucrari indulgentiam absolutè plenariam, quia non dimittitur ei illud veniale, in quo voluntariè manet, nec pœna illi debita. Vnde ipse impedimẽtum ponit, propter quod illa indulgentia non est ei plenaria. Ex quo colliges frequenter fieri vt quis plenariam indulgentiam non lucretur, licet Bulla ita sonet, quia frequenter fit, vt aliquæ personæ venialibus obnoxiæ sint, nec eis illa displiceant, sed potiùs complaceant, non obstante contritione & confessione mortalium.

Sic de Baptismo possumus dicere licet institutum sit ad tollendum omne peccatum originale, veniale, mortale, & omnem pœnæ reatum: tamen potest fieri vt adultus baptizandus afficiatur alicui veniali; & sic accedenti ad Baptismum non tollitur omnis omnino reatus culpæ & pœnæ, non defectu Baptismi, sed baptizati. Simili ergo modo, defectus esse potest non ex parte indulgentiæ, quæ plenaria est, sed ex parte tua, quia obicem ponis eius plenitudini per prauum venialem effectum.

PROPOSITIO II.

Opus est, vt lucretur quis indulgentias, adimplere opera iniuncta.

Ratio est, quia concessio indulgentiarum censetur conditionata, & ideò conditio debet impleri, & quidem quantum ad omnia opera in Bulla contenta.

Hinc nihil consequitur is qui morbo impeditus, aut alia impotentia, opera præscripta non adimpleuerit, nisi contrarium expressè in concessione indulgentiæ habeatur: ita vt non habeat hic locum illud vulgare: *voluntas pro facto reputatur.* Vnde si ieiunium præscribitur, aut visitatio Ecclesiæ, æger non consequitur fructum, qui ieiunium aut visitationem illam non potest peragere. Aliquando tamen in concessione indulgentiæ, hæc confessariis commutanda committuntur. Si visitatio Ecclesiæ præscribatur, & quis propter multitudinem populi ingredi omnino non possit, videtur sufficere si oret iuxta Ecclesiam, v. g. in cœmeterio annexo, hæc enim videtur esse mens concedentis.

Sed variæ hic quæstiones mouentur. Primò quæritur, an omnia præscripta opera debeant fieri in statu gratiæ? Resp. communiorem Doctorum opinionem esse, sufficere vt vltimum opus in quo indulgentia percipienda est, in gratia fiat, & ita videtur approbare vsus Fidelium. Nam cùm ieiunia, aliaque pia opera præscribuntur, solent Fideles illa præmittere Confessioni & Eucharistiæ, cum tamen contingat eos in peccato mortali agere. Securius ergo est confessionem vel contritionem præmittere, non est tamen de necessitate.

Secundò quæritur, an omnia opera præscripta debeant in indiuiduo ita esse bona, vt si peccato veniali inficiantur, aut circunstantia aliqua vana, nihil valeant ad consecutionem indulgentiæ? v g. præscribitur ieiunium, oratio, eleemosyna, & aliquis eleemosynam dat ex vana gloria, orationem suam facit cum aliqua animi distractione & irreuerentia: Ieiunium peragit, sed excedit aliquantum in potu, aut intemperanter se in prandio habet, & sic de aliis operibus, quæ possunt vana aliqua circunstantia infici. Respondet Nauarrus, tali opere non obtineri indulgentiam. Alij tamen cum Corduba, Valentia, & aliquibus aliis Scholasticis, contrarium probabiliter existimant, putantque sufficere, vt opus ex suo genere bonum fiat quamuis fortè si in indiuiduo consideretur, non omnibus circunstantiis ad bonitatem moralem requisitis perfectè vestiatur. Sicut impletio præcepti adimpletur per opus ex se bonum, licet aliqua circunstantia quandoque vitietur. Alioqui valde difficilis redditur, & lubrica indulgentiæ consecutio, si ita singulæ circunstantiæ in actibus nostris sint considerandæ. Vide Suarem, & alios hac de re latiùs disputantes.

Tertiò quæritur, an sufficiat præstare opera, ad quæ adhuc aliâ obligatione teneris, v. g. ex voto teneris ad aliquod ieiunium, an per illud ieiunium censearis satisfacere ieiunio, quod ad indulgentiarum lucrum etiam requiritur? Respondeo, licet opera supererogationis sint gratiora, & accommodatiora ad iustificandam causam indulgentiæ: certum tamen videtur, etiam ex vsu Pontificum, sic concedi indulgentiam, vt per opera aliunde præcepta, satisfieri possit. Sic dantur indulgentiæ ieiunantibus in quadragesima, & communicantibus tempore Paschæ, ad quæ præceptum Ecclesiæ etiam obligat. Vnde si indulgentiæ requirentes tria ieiunia, promulgentur in quatuor temporibus illo ieiunio satisfit præcepto & indulgentiis: idem censetur si ieiunium vel confessio ex voto sit obligatoria. Et licet incidat in hebdomadam Paschæ indulgentia, communicans & confitens pro indulgentia est liber à præcepto Ecclesiastico: nihil enim prohibet quominus vno actu pluribus obligationibus satisfiat, dummodò & natura talium obligationum id patiatur, & intentio obligantis non repugnet.

Quartò quæritur, an ad lucrandum indulgentiam, necessarium sit opus facere ex tali expressa intentione, v.g. habet quis medalliam, cui recitanti has vel illas orationes datur indulgentia, an sit necessarium, vt præscriptas orationes recitando, indulgentiam lucrari intendat. Respondeo non requiri actualem intentionem, sed sufficere habitualem, vel interpretatiuam. Ratio est, quia vnus alteri potest applicare satisfactiones suas etiam inscio, cur Pontifex non possit Christi satisfactiones applicare homini, v.g. morituro, aut sensibus alienato, aut alicui habenti medalliam, sed de illa non cogitanti?

Quintò quæritur, vtrum visitans Ecclesiam sæpiùs in die toties lucretur? Respondetur, si indulgentia sit sine temporis determinatione absolutè concessa, toties lucratur quis quoties visitat, ita, vt dicat Nauarrus, pluries etiam in die talem posse lucrari indulgentiam, non tamen toties & tali modo, vt fraus quædam & irrisio videatur, v.g. visitantibus Ecclesiam S. Petri Romæ, indulgentia data est sine limitatione, si quis pluries in die visitarit; putat Nauarrus pluries lucrari. Alij tamen cum Paludano & Corduba hoc putant debere intelligi & restringi ad singulos dies, quia concessio talis iuxta communem vsum videatur talem determinationem admittere, vt indulgentia censeatur prudenti & rationabili modo concessa. Itaque res hæc pendet ex intentione concedentis, & satis incerta est: Si autem indulgentia est determinato tempori alligata, v. g. à vespera in vesperam, nonnisi semel potest obtineri.

Sextò quæritur, an qui habet plura numismata, vbi in singulorum benedictionibus concessa est septem annorum indulgentia, si recitauerit septies Orationem Dominicam; an inquam ille lucretur pro illa recitatione septena Orationis Dominicæ triplicatam indulgentiam, si tria diuersa numismata habeat, vnum S. Caroli, alterum S. Ignatij, tertium aliâ ratione benedictum? Respondet affirmatiuè Fernandes, citans Astensem, Cordubam, Hostiensem, & Henriques. Negat Ioannes Ciarus, dicens hanc non videri concedentis intentionem, ex eo quod vnaquæque indulgentia postulet talem actum applicatum ad talem effectum, vt causam saltem partialem talis concessionis; idem autem finitus actus applicatus ad multa, minor fit in singulis, & ita non reddit proportionatam causam ad tot indulgentias simul sumptas.

LECTIO XVI.

DE INDVLGENTIIS pro defunctis.

1. *Docet posse iuuari defunctos indulgentiis.*
2. *Docet infallibiliter eis prodesse.*

PROPOSITIO I.

Certum est indulgentiis posse iuuari animas defunctorum.

Hoc ex traditione & vsu Ecclesiæ manifestum est, & ratio etiam probat. Quia si priuati homines pro defunctis tanquam membris eiusdem corporis mystici, satisfactiones suas offerre possunt, & illos iuuare suis suffragiis, ieiuniis, eleemosynis, laboriosis operibus, peregrinationibus, & aliis: Quare non possit Pontifex applicare eis satisfactiones Christi & Sanctorum, quæ sunt in spirituali thesauro, cuius ipse est dispensator? Nam & hæc est, voluntas Christi, vt satisfactiones eius non solùm viuis, sed & defunctis indigentibus, & capacibus prosint, tanquam membris corporis sui mystici, vnitis glutino fidei & charitatis. Ipse enim est Aaron Sacerdos ille summus, stans cum thuribulo inter mortuos & viuentes, vt iram Dei desæuientem possit placare: hoc est, eius merita & satisfactiones, tanquam Sacerdotis summi & Mediatoris inter populum & Deum, adhuc viuunt & permanent in oculis Dei, & exhalant odorem suauissimum instar thuris aut thymiamatis in thuribulo incensi; & odoratur Dominus odorem hunc suauitatis, illum acceptans tam pro mortuis, quàm pro viuis vsque in finem sæculi. Quia hæc fuit voluntas offerentis, vt prosint omnibus quorum Mediator & Redemptor est constitutus, qui adhuc redemptionis capaces sunt. Hæc est etiam voluntas Sanctorum, cùm superabundantes satisfactiones operantur, vt prosint omnibus etiam defunctis, ad quos non minùs se charitas extendit quàm ad viuos. Solis verò animabus Purgatorij prodesse possunt indulgentiæ, non verò beatis, nec damnatis. Non beatis, tum quia non indigent, tum quia incapaces sunt quandoquidem nullum debitum habent. Non damnatis, quia & illæ animæ in peccato mortali defunctæ, extra statum gratiæ sunt, & omnis liberalis remissionis indignæ, ideóque incapaces: & quia illæ etiam in termino sunt, in statu immobili permanent, de quo dicitur: *Lignum si ceciderit, siue ad Austrum, siue ad Aquilonem, vbicumque ceciderit, illic erit:* Illæ animæ quæ ad Aquilonem damnationis & reprobationis ceciderunt, non possunt iuuari, vt ad Austrum gratiæ & gloriæ reuertantur: sicut nec illæ quæ ad Austrum Æternitatis gloriosæ per mortem ceciderunt, nocumentum vllum aut mutationem accipere possunt, vt ad Aquilonem reuertantur. Vtrimque ergo status est immobilis, vtræque in termino sunt: sed quæ in Purgatorio sunt, necdum sunt planè extra viam, quia necdum sunt terminum assecutæ, ideò indulgentiarum fructu, & satisfactionibus Christi & Sanctorum possunt adiuuari.

Hinc frequenter apparuerunt animæ Purgatorij, à viuis requirentes Missæ Sacrificia, vt thesauro satisfactionum Christi per sacrificium eis applicato, iuuari possent. In vita S. Nicolai Tolentini legimus, quod ipse pro mortuis sæpenumerò celebrando, plurimum adiumenti attulerit.

Vnde animæ in Purgatorio vnam ex earum numero electam (cui hoc quasi legationes cuiusdam munus imposuerunt) ad ipsum miserunt, ac necessitate in qua erant constitutæ, proposita, Sanctum virum rogauerunt, ne Missas pro ipsis dicere intermitteret. Cui ipse respondit, sequenti die (quod dies esset Dominica) se Missam pro defunctis legere non posse. Anima verò illa ingentem illi numerum animarum spectandum exhibuisse dicitur, quæ mirum in modum diris cruciatibus in Purgatorio vexabantur; & hoc viso commotum Sanctum, à Priore suo impetrata facultate, non modò die Dominica, sed singulis etiam reliquis per istam septimanam diebus, pro defunctis Missas celebrando, maximum animarum numerum à Purgatorij pœnis liberasse. Vnde finita septimana, eadem anima ad ipsum reuersa, de auxilio eis præstito gratias egit.

Quapropter solent Pontifices altaria priuilegiata, in quibus Missæ pro defunctis cum indulgentia plenaria celebrantur, certis in locis concedere; & per certa numismata potestas datur Missam applicandi animabus aliquibus Purgatorij, aut Communionem sacram, vt illæ virtute indulgentiæ liberentur.

Est verò pia Caietani opinio dicentis, cùm Missæ aut indulgentiæ generaliter pro defunctis offeruntur, illis maximè prodesse, qui in carne adhuc mortali degentes, magna erga indulgentias ferebantur deuotione, & erga claues Ecclesiæ fide, per quas indulgentiæ conferuntur; & qui sollicitudinem ac diligentiam in adiuuandis defunctis impenderunt.

Illi enim maximè merentur tunc iuuari, qui quantum in se fuit, alios iuuare in Purgatorij pœnis solliciti fuerunt, vt verificetur in illis illud Euangelij: *Qua mensura mensi fueritis, eadem remetietur vobis.* Refert Vincentius in Speculo, Religiosum quendam in dicendis Missis pro defunctis, quas iuxta Ordinis institutum Religiosi dicere consueuerant, negligentem fuisse. Illo ergo mortuo, punitio & reprehensio grauis secuta est, ita vt Missas omnes, aliasque orationes, quæ pro illo dicendæ erant, alteri Deus applicari voluerit, vt ipse nullum earum fructum perciperet.

Vinc. l. 1. Dist. 1. Cap. 1.

Simile exemplum habemus in historia S. Francisci lib. 9. c. 22. de Monacho quodam, qui post mortem cuidam suorum sodalium magnos se in Purgatorio pati cruciatus significauit, propterea quod adhuc viuens negligens fuisset in recitandis precibus pro defunctis; ideóque nihil sibi profuisse Missas pro ipso oblatas; sed in pœnam negligentiæ aliis fructum Deum applicasse.

Porrò, indulgentiæ quæ defunctis conferuntur, *per modum Suffragij* eis prosunt. Sic solent loqui Pontifices in concessione indulgentiæ: Explicandum verò hoc nobis est. Quæritur ergo, cur dicantur eis applicari per modum suffragij? Respondeo, quia aliter viuis, aliter mortuis indulgentiæ à Pontifice applicantur. Viuis enim applicantur per modum iuridicæ absolutionis, quia Pontifex habet in illos iurisdictionem, eiusque iudicio sunt subiecti: ideóque potest eos absoluere à pœnis debitis, tanquam exercendo iudicium erga illos. Sed non habet iurisdictionem Pontifex in eos qui sunt in Purgatorio, quia diuinum iudicium immediatè subierunt, nec amplius eorum iudex est; & ita non potest eos absoluere à pœnis per modum iuridicæ absolutionis. Sed cùm habeat auctoritatem in thesaurum Ecclesiæ, ipse offert de thesauro Ecclesiæ tantum satisfactionis, quantum necesse est ad illas animas liberandas, & Deus illam satisfactionem animabus defunctorum communicatam acceptat, & eas à reatu pœnæ liberat. Et ita indulgentiæ non dicuntur illis prodesse per modum absolutionis iuridicæ, sed per modum cuiusdam solutionis, siue compensationis, & suffragij satisfactorij. Pontifex enim illas animas non absoluit, nec remittit pœnam: sed offert id ad quod tanquam suffragium satisfactorium, à Deo remissio & absolutio datur. Voco suffragium satisfactorium, quia non solùm prodest per modum meriti de congruo, aut per modum impetrationis, sed & per modum pretij satisfacientis.

PROPOSITIO II.

Indulgentiæ prosunt defunctis infallibiliter, & non solùm ex libera Dei acceptatione & miseratione.

Hæc est receptior & verior Doctorum opinio; & deducitur ex Epist. Leonis decimi de indulgentiis ad Caietanum. Vbi docet Romanum Pontificem Petri Clauigeri Successorem, & Iesu Christi in terris Vicarium, potestate clauium, quarum est aperire Regnum Cœlorum, tollendo illius impedimenta, posse pro rationabilibus causis iisdem Christi fidelibus, qui charitate iungente membra sunt Christi, siue in hac vita, siue in Purgatorio indulgentias concedere, ex superabundantia meritorum Christi & Sanctorum; & tam pro viuis quàm pro defunctis Apostolicâ auctoritate thesaurum meritorum Christi & Sanctorum dispensare. Vbi eâdem certitudine loquitur de viuis & defunctis Pontifex, & vtrumque dicit Apostolica auctoritate fieri, & ex clauium potestate, & ita infallibiliter fieri colligimus, quia clauis semper aperit, si non errat, id est, si rationabiliter intendat. Quando ergo rationabili ex causa Pontifex aperit illum, & applicat defunctis, efficaciter illis & infallibiliter prodesse concludimus: & oriri dicimus hanc infallibilitatem, tum ex æqualitate oblata pretij, tum ex diuina promissione Christi.

Dices: Posset sic Pontifex certò animam liberare, & consequenter etiam omnes, quia potest pro omnibus ex infinito hoc thesauro pretium sufficiens offerre. Respondeo, sicut Pontifex non potest dare indulgentiam viuis, sine iusta causa & proportionata, ita nec mortuis, & sic solùm illis prodest pro ratione causæ sufficientis; Nec enim ex solo misericordiæ motiuo potest Pontifex quaslibet animas liberare, quia dispensatio thesauri erga illas debet etiam fieri cum moderamine & discretione: quia vt dicit D. Chrysostomus: *Misericordia tunc vera est, si sic facta fuerit, vt iustitia per eam non contemnatur; si autem contempta iustitia misericordia obseruatur, ipsa misericordia non est misericordia, sed fatuitas: nam iustitia non est vera iustitia, nisi in se habuerit misericordiam: sic & misericordia non est vera misericordia, nisi habuerit in se iustitiam.*

Propterea etiam in operibus Dei hæ duæ virtutes sociali fœdere ita aptè iunguntur, vt nunquam ab inuicem separentur, quia *omnes viæ eius Misericordia & Veritas.*

Sed quæritur, an determinatè illa anima liberetur, cui intendimus applicare indulgentiæ suffragium? Respondeo, ita videtur significare forma indulgentiæ, quam pro defunctis solet applicare Pontifex in Altaribus priuilegiatis, sic enim se habet.

Gregorius Seruus Seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Omnium saluti paterna charitate

intenti, inter tam multa pietatis officia, quæ nos pro munere nostro conuenit exercere, sacra interdum loca spirituali priuilegio insignimus, vt inde fidelium defunctorum saluti amplius consulatur. Quare cùm talis Ecclesia N. hoc priuilegio necdum fuerit decorata, & in ea tale sit Altare N. authoritate nobis à Domino tradita concedimus, vt quoties Missa defunctorum ad dictum Altare celebrabitur, pro anima cuiusque fidelis, quæ Deo charitate coniuncta migrauerit ab hac luce, ipse de thesauro Ecclesiæ Indulgentiam consequatur; quatenus D. N. Iesu Christi, & B. Virginis Mariæ, beatorum Apostolorum Petri & Pauli, aliorumque Sanctorum omnium meritis suffragantibus, à Purgatorij pœnis liberemur. Datum Romæ, &c.

Quæritur secundò, si illa anima non sit in Purgatorio, ad quid prosit illa Indulgentia, vel aliud opus pro illa factum?

Respondeo, primò tibi proderit ad meritum, oratio tua in sinu tuo conuertetur.

Secundò, si illa anima sit beata, obligabitur iam specialiter pro te apud Deum intercedere.

Tertiò, licet damnationi sit addicta, tamen nec tunc meritum tuum perdis: respicit enim Deus charitatem tuam: sicut cùm pro aliquo orationem fundis qui non meretur, non ideo tu meritò priuaris.

Quartò, dicit Syluester, & alij, quod oratio facta pro aliquo, si ei est superflua, datur magis indigenti: sic & Indulgentia Dei benignitate indigenti poterit applicari. Sylvest. V. Suffragium

Aduerte vero, non rectè docuisse Authorem quendam antiquum, cui nomen Præpositus, quod suffragium Missæ pro vna anima oblatum, æquè prosit & aliis, sicut, inquit, candela quæ pro vno accenditur, æquè lucet illis qui eodem sunt cubiculo.

Hæc ratio & comparatio non est bene fundata, nam cùm quis lumen accendit, ab eius intentione non pendet, cui hoc lumen prosit: At in suffragij Missæ oblatione, determinatur ab intentione offerentis, cuinam prosit. Semper tamen quando anima aliqua iuuatur per Missæ suffragium, vel indulgentiæ applicationem, aliæ refrigerium aliquod percipiunt: tum quia in oratione & sacrificio pro illis omnibus qui sunt in Purgatorio oratur, postquam specialiter pro aliqua oramus: nam Collectæ generales sunt, & virtute Ecclesiæ orantis & applicantis generaliter aliquis fructus animabus Purgatorij prouenit; tum quia accipiunt aliquam consolationem & gaudium ex liberatione cuiuslibet animæ ibi detentæ, quia sunt charitate coniunctæ. Et sicut dicitur, quod *Angeli gaudent super peccatore pœnitentiam agente*, Luc. ita etiam dicimus animas flammis expiatoriis detentas, gaudere super cuiuslibet è carcere illo dicto liberatione.

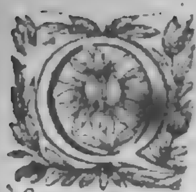
Aduerte tamen, aliquos docere, non certò determinatè illam animam cui indulgentia ex intentione nostra applicatur, liberari à Purgatoriis pœnis: putant enim requiri in animabus Purgatorij dispositionem aliquam diuinæ sapientiæ notam, in qua dispositione si sit anima illa cui applicare intendimus, ipsa liberabitur; si non sit in ordine illo quem disposuit Deus, & in proxima dispositione requisita ad egressum ex hoc carcere, altera anima liberari poterit, quæ est in tali ordine & dispositione: Illa tamen anima cui applicare intendimus non carebit fructu, sed ab aliquibus pœnis liberabitur & iuuabitur, vt ad illum ordinem & dispositionem animarum liberandarum accedat. Et sic putant satisfieri Bullæ Altarium priuilegiatorum, in qua dicitur quod anima cuiusque Fidelis qui in charitate discesserit, liberabitur à Purgatorij pœnis; si nimirum sit in illo ordine aut dispositione à diuina sapientia requisito; aut liberabitur à Purgatorij pœnis saltem aliquibus, & sic si non liberetur à Purgatorio totaliter & ex integro, saltem partialiter liberatur. Vide Zerulam Tract. de Indulgentiis.

Quæritur tertiò: An si celebretur Missa alia quàm *Requiem* in Altari priuilegiato, applicetur indulgentia, aut satisfiat intentioni Pontificis, qui celebranti *Missam defunctorum* in tali altari, dat potestatem applicandi indulgentiam? Respondet Nauarrus consl. 37. de Pœnit. & remiss. & Zerula in praxi Episcopali, etiam valere ad id Missam aliam v.g. de festo aut Dominica, nec esse intentionem Pontificis coarctare, sed principale eius intentum esse, vt in tali Altari Missa celebretur.

Quæritur quartò: An in peccato mortali existens possit validè satisfacere, & applicare indulgentiam animæ existenti in gratia, vel in Purgatorio? Respondent multi affirmatiuè. Quia illa satisfactio & indulgentia habet vim non tam ex parte satisfacientis, quàm ex parte Christi: huius autem merita applicantur & satisfactiones, si sit dispositio ex parte illius cui debent applicari: nec nocebit, si non est dispositio, siue status gratiæ ex parte illius qui applicat.

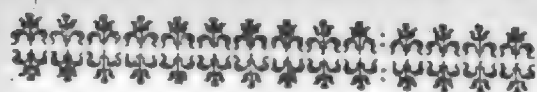
CANDELABRI MYSTICI
TRACTATVS VI.
DE SACRAMENTO
EXTREMÆ-VNCTIONIS.

PROOEMIVM.

QVINTA Lampas siue Lucerna mystica nostri Candelabri, est sacramentum Extremæ-Vnctionis. Quæquidem Lampas luminosa est, per oleum à sacrorum Hierarcha consecratum, & potens est præbere nobis lucem in extremo discrimine, in exitu caliginoso huius vitæ: tunc enim opem lucidam præbet contra multiplices tenebras, à timore mortis, iudicij, inferni exortas, quæ multipliciter animum tunc inuoluunt. Protegit etiam suo fulgore à caligine prouenienre tunc, à Satanæ Principis tenebrarum dolosa immissione. Affulget opportunè eo tempore hæc Lucerna ardens, vt non opprimatur animus angore aut desperatione, sed nouerit respirare in miserationum Domini nunquam intermoritura luce, quæ nunquam deserit hominem, nisi deseratur ab ipso, sed parata est omni tempore nos suscipere, & pedes nostros è tenebris in viam æternitatis dirigere. Est igitur mystica hæc Lampas nostra, sicut Lampas illa Israëlis, quæ exeuntibus de tenebrosa Ægypto in nocte dux fuit, nec deseruit donec in terram Promissionis introduxit.

Itaque de illius institutione, materia, forma, ministro, suscipiente, effectu & ritu in hoc Tractatu differendum nobis est.

LECTIO PRIMA.

DE INSTITVTIONE Extremæ-Vnctionis.

1. *Explicat, cur Extrema-Vnctio vocetur.*
2. *Docet, quando à Christo sit instituta.*

PROPOSITIO I.

E*Xtrema-Vnctio est sacramentum in oleo ab Episcopo benedicto institutum, vt ægris applicetur ad salutem animæ & corporis.*

Rectè huic sacramento nomen Extremæ-Vnctionis competit, tum quia solet dari his qui in extremis, siue in periculo mortis agunt: tum quia inter varias vnctiones quibus vngitur Christianus, ex instituto Christi vel Ecclesiæ, hæc postrema est.

Christianus, qui à Christo dicitur vnctus, (non solùm quia regiæ dignitatis eius consors esse debet, sed etiam quia luctator fit contra diabolum) in tribus sacramentis Vnctionem recipit, in Baptismo per Chrisma in vertice, & per Oleum sacrum in scapulis & pectore; in Confirmatione in fronte, in hoc sacramento in quinque sensuum organis. Nempe in Baptismo initiatur ad luctam contra hostes salutis; in Confirmatione ampliori fortitudine roboratur, vt publicè non vereatur contra fidei hostes decertare, in hoc sacramento ad vltimam & grauissimam luctam præparatur, impendente iam corona.

Huius triplicis Vnctionis quidam figuram præcessisse dicunt in persona Dauid; quem etiam tertiò vnctum legimus. 1. In domo patris sui, Samuële ad eum misso, ante mortem Saul, 1. Reg. 16. Et per illam designari potest Vnctio Baptismi, per quam initiamur ad regnum. 2. Vnctus est in Hebron, 2. Reg. 2. vt regnaret super domum Iuda, post illam Vnctionem variis fuit probatus & agitatus aduersis, variisque cum hostibus bellis colluctatus.

Per hanc Vnctionem significari potest illa quæ datur in Confirmatione, ad bellandum toto vitæ nostræ tempore, quæ non est nisi militia super terram, vnde & per illam specialiter tunc datur virtus Spiritus sancti. 3. Vnctus fuit, vt regnaret super totum Israel, 2. Reg. 5. & paulò post cœpit regnare in pace, subtratis inimicis.

Et hæc designare potest Vnctionem-extremam, quâ deuictis hostibus, pertingimus ad regnum æternæ pacis. Quod ergo Deus de Dauide dicit: *Inueni seruum meum, oleo sancto meo vnxi eum, manus enim mea auxiliabitur ei, & filius iniquitatis non apponet nocere ei, nihil proficiet inimicus in eo*, hoc etiam de singulis Christianis veritatem potest habere. Hi enim sunt serui Dei specialiter ad eius obsequium destinati, hi sunt sacratissimo oleo ab eo vncti multoties, vt fortiter bellent & luctentur contra hostes. Et propter hanc Vnctionem specialiter eis adest manus Domini protegens, & brachium eius confortans: vt Satan filius ille iniquitatis, cuius superbia & iniquitas mater est, qui etiam nonnisi iniquitatem

reſpirat, & odium irreconciliabile in hominem Chriſtianum gerit, non poſſit ei nocere, aut præualere, nec eum à iure & poſſeſſione regni æterni deturbare. Et huius Vnctionis vis maximè eluceſcit in extremo prælio, quod fortiſſimum eſt & acerrimum: in quo virtute poſtremæ Vnctionis fit ſuperior omnibus hoſtibus: ita vt poſſit dicere cum Apoſtolo: *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, in reliquo mihi repoſita eſt corona iuſtitiæ.* Imò cum Dauide poteſt dicere, inſtante illo prælio: *Dominus qui eripuit me de ore leonis, & vnxit me vnctione miſericordiæ ſuæ, ipſe me eripiet de manibus inimicorum.*

Iterum, Vnctionis ſacræ qua vnguntur Chriſtiani, in Bethel typus olim videtur præceſſiſſe. Etenim Iacob in Bethel lapides vngit oleo, vt domũ ædificet Deo: quod & ad eius imitationẽ Eccleſia facit, dum ſacram domum Dei erigit. Sic nimirum Chriſtus, ad quem tanquam lapides viui accedimus, vt coædificemur, nõ vult lapides illos ingredi in ſtructurã templi æterni, antequam ſæpius iam oleo ſacro ſint peruncti. Ego cùm te elegerit, ò Chriſtiane! vt lapidem viuum, vult prius, vt tonſionibus & preſſuris expolitus ſis, & ſacrata Vnctione perfuſus, antequam inter illos lapides recenſearis, qui per manus artificis diſponuntur permãſuri ſacris ædificiis. Ideo te tali ſtructuræ aptãs, & dignum efficiens, vngit in principio vitæ, & in fine, vt per primam vnctionem ingrediaris, fiaſque de ædificio Eccleſiæ Militantis, quæ eſt domus Dei hic ab illo conſtructa: & per poſtremam egrediaris fiatque de ædificio Eccleſiæ Triumphantis, quæ eſt domus Dei æternùm permanſura.

Vſu etiam Eccleſiæ hæc Vnctio ſolet vocari Extremum ſacramentum, quia ſcilicet vſus Eccleſiæ modo habet, quod extremo loco poſt omnia ſacramenta detur. Hoc verò non ſemper fuit in vſu, nam veteres primò vngebant ægros ſacra Vnctione, deinde reficiebant Chriſti Corpore. Vnde in vita S. Guillel. Archiepiſ. Bituric. apud Sur. c. 1. ſic legimus: *Vnctionis ſacramentum humiliter ac deuotè ſuſcepit, eo præcepto ſanctam Euchariſtiam ſibi porrigi inſtantiſſimè poſtulauit, vt tanto itineris Duce munitus, poſſet ſecurius hoſtium cuneos penetrare.* Vixit autem ipſe tempore Innocentij III. In vita quoque S. Malachiæ à S. Bernardo ſcripta habetur, quod Euchariſtiæ viaticũ poſt Extremam-Vnctionem acceperit. Præter hæc duo teſtimonia, quæ demonſtrant ordinem inter Extremam-Vnctionem & Euchariſtiam, poſſunt adferri alia duo, quæ docent viaticum fuiſſe poſtremum, quamuis non fiat mentio Vnctionis Extremæ. In vita S. Ambroſij, quam ſcripſit Paulinus: habetur viaticum datum fuiſſe S Ambroſio, morte iam imminente, ita vt ſumpto viatico ſtatim ſpiritum emiſerit. Idem omnino ſcribit Simeon Metaphraſtes de S. Ioanne Chryſoſtomo in vita ipſius. Itaque perſpicuum eſt apud veteres vltimum ſacramentum fuiſſe viaticum Corporis Domini.

Nos hoc tempore primum ægrotos munimus ſacro viatico, deinde poſt aliquot dies morbo creſcente, inungimus oleo ſancto. Vterque ritus habet ſuas rationes. Veteres conſiderabant, olei ſancti venerabile ſacramentum inſtitutum fuiſſe, tum ad bonam valetudinem recuperandam, tum ad peccata, ſiue peccatorum reliquias expellendas. Veteres igitur ſperantes in hac ſacra Vnctione ſanitatem corporalem ægroti; non differebant hoc ſacramentum ad illud tempus, in quo deſperata eſt ſalus Medicorum iudicio, ſed cùm morbus incipiebat à Medicis periculoſus iudicari, continuò ad ſacram Vnctionem confugiebant.

Id quod etiam poteſt intelligi ex eo quod ſanctus Bernardus ſcribit in vita ſancti Malachiæ Epiſcopi, eundem ſanctum virum ægrotantem, ex cubiculo quod erat in parte ſuperiore domus, deſcendiſſe pedibus ſuis ad Eccleſiam, vt Vnctionem Extremam primum, deinde viaticum acciperet, & his ſacramentis ſuſceptis, rediiſſe etiam pedibus ſuis, nullo adiumento, ad cubiculum & lectum ſuum.

Noſtro tempore ægroti, cùm audiunt mentionem fieri Extremæ-Vnctionis arbitrantur iam actum eſſe de vita ſua, eaque de cauſa cognati vel amici, ne ægrotos terreant, differunt hoc ſacramentum quamdiu poſſunt.

Eſt etiam alia ratio, quæ veteres mouebat, vt primo loco inungerent ægrotos, deinde viaticum eis præberent: quia videlicet in ſacramento Vnctionis remittuntur peccata, vt ex Apoſtolo Iacobo conſtat, & ideo vocatur à nonnullis veterum Extrema-Vnctio Pœnitentia infirmorum. Peccatorum autem remiſſio & pœnitentia, rectiſſimè præponitur tanquam præparatio ad altiſſimum ſacramentum Euchariſtiæ, quod puritatem maximam requirit.

Denique ſacramenta omnia concluduntur, & quaſi conſignantur ſacramento Corporis Domini. Sic enim qui baptizantur adulti, vt Hebræi, vel Turcæ poſt Baptiſmũ continuò confirmantur, & admittuntur ad ſacrificium Miſſæ, & ſacram Euchariſtiam percipiunt. Sic etiam qui pœnitentiam agebant, pœnitentia peracta ad Euchariſtiã, ſaltem more veteri, ſemper accedebant. Illi etiam qui ordines minores vel maiores accipiunt, ſuſceptis Ordinibus, ad ſacram Communionem accedunt. Denique, qui Matrimonio iunguntur, ſacramentum coniugij ſacramento Euchariſtiæ muniunt & confirmant.

Noſtro tempore inuertitur ordo non ſine cauſa rationabili. Sæpè enim accidit, vt Extrema-Vnctio, ne terreantur ægroti, differatur in longum tempus, & periculum eſt, ne interim ægrotus vel vſum rationis amittat, vel alia de cauſa reddatur inabilis ad ſacro-ſanctam Euchariſtiam ritè percipiendam. Ideo igitur viaticum noſtro tempore præmittitur. Melius enim eſt vt inuerſo ordine ſacramenta illa miniſtrentur ægrotis, quàm vt altero eoque ſaluberrimo careant. Vnctio enim Extrema conferri poteſt ægroto, etiam in agone poſito, & non intelligenti vel ſentienti quid circa ſe agatur. Has rationes affert Bellarm. lib. de Arte bene moriendi.

PROPOSITIO II.

HOc ſacramentum à Chriſto eſt inſtitutum, & à beato Iacobo promulgatum.

Sic docet Tridentinum ſeſſ. 14. ita vt antiquorum quorundam opinio, qui docuere illud ab Apoſtolis aut ab Eccleſia inſtitutum, ſine errore nunc defendi nequeat. Et cùm ſacramenta ad fundamenta primaria legis nouæ pertineant, ſintque gratiæ ſanctificantis ſigna efficacia, nonniſi ab authore gratiæ & legis nouæ inſtitutore Chriſto eſſe primitus ordinata, certum & definitum eſſe debet.

Sed quæritur, quando Chriſtus illud inſtituerit? Quidam putant inſtitutum fuiſſe Marci 6. vbi legimus Chriſtum duodecim ad ſe vocaſſe, eoſdemque binos miſiſſe, certa quadam legationis forma præſcripta; & poteſtate qua vterentur. Et ſtatim ſequitur: *Euntes prædicabant, vt pœnitentiam agerent, & dæmonia multa eiiciebant, & vngebant*

bant

bant oleo multos, & sanabantur. Non est dubium, quin illa vnctio olei fuerit ex institutione, & mandato Christi: & quod per hanc missionem discipulos Christus non vt Medicos aut Chirurgos destinarit, sed vt Apostolos, qui vngerent ægros sacramenti quadam & mystica vnctione. Vnde veteres hunc locum intelligunt de Sacramento Vnctionis infirmorum, à Christo ibi instituto, & per Apostolos Ecclesiæ tradito, & de eadem vnctione dicunt hîc agi apud Marcum de qua apud Iacobum c. 5. sic enim Hieronymus in Marc. c. 6. *Quando vngunt oleo ægros, infirmitatem fidei virtute corroborant. Corroborant autem intercessione & oratione fidei, quam Dei clementia exaudiet, & se exorabilem præstabit, cuius Sacramentum est oleum consecratum.* Idem asserit Beda, Theophylactus, & alij. Non est improbabile ob auctoritatem Patrum, non tamen certum. Vnde Tridentinum de hac re agens non aliud dicit, quàm Sacramentum illud Marci 6. insinuatum esse; relinquens, vt apparet, disputationi Doctorum, an expresè ibi agatur de eo, an verò solum adumbratio quædam & signum præuium ibi proponatur. Nam difficultatem facit, quod tunc adhuc Apostoli non fuerint sacerdotes, ad quos spectat ministerium huius Sacramenti, & quod non solum inuncti fuerint illi, qui iam erant baptizati, quia Marcus dicit ægros multos vnctos & sanatos fuisse, pauci autem tunc adhuc Baptismo erant initiati.

Quapropter aliorum est sententia, institutum non fuisse hoc Sacramentum ante noctem Cœnæ. Cur enim ante Eucharistiam aut Pœnitentiam institueret illud, quod postremum Sacramentorum vsu Fidelium est, & minùs quàm alia necessarium? In nocte autem Cœnæ, verisimile est inter alia mysteria Christum Apostolos docuisse ritum obseruandum in hoc Sacramento. Quia tamen tunc adhuc non fecit Apostolos Sacerdotes, nisi quoad potestatem consecrandi, non verò quoad potestatem remittendi peccata: siue (vt loquuntur Theologi) quia tunc tantum dedit eis potestatem super Corpus Christi verum, non verò in Corpus Christi mysticum, sed eam acceperunt post resurrectionem. Ioan. 2. Ideo rectè dixeris cum quibusdam Theologis potestatem ministrandi hoc Sacramentum Apostolos accepisse ibid. Ioan. 20. Quia sicut hoc Sacramentum est quasi annexum Sacramento Pœnitentiæ: ita potestas illud ministrandi supponit potestatem peccata remittendi. Vel breuiter dici potest institutum esse hoc Sacramentum intra illos quadraginta dies post resurrectionem, quo tempore conuersatus cum Apostolis loquebatur de Regno Dei, hoc est, non solùm de Regno æterno, sed & de Ecclesia quæ Regnum Dei in Scriptura dicitur. Ordinando scilicet ea, quæ postmodum obseruituri erant Apostoli, maximè circa Sacramenta & Ecclesiæ Ordinem Hierarchicum: quia plenè & perfectè Ecclesiam tunc fundabat, antequam ex hoc mundo discederet.

Quantum ad promulgationem, manifesta est apud Iacobum disertis verbis dicentem: *Infirmatur quis ex vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.* Quibus verbis; inquit Trid. vt ex Apostolica traditione per manus accepta Ecclesia didicit, docet materiam, formam, proprium ministrum, & affectum huius salutis sacramenti à Christo instituti. Cuius institutionis rationem adfert Concilium, quod clementissimus Redemptor noster, qui nobis quouis tempore de salutaribus remediis & subsidiis, in ingressu Ecclesiæ, & progressu vitæ nostræ prouiderat, per diuersa sacramenta, quibus gratiã adipiscimur, vel illam cõseruamus, noluerit deesse diuinam suam prouidentiam, in egressu ab hac vita. Quare prouidere nobis voluit de hoc extremo remedio, & subsidio, quo maximè tunc egemus: quia & hostis fortissimè impugnat, vt à fiducia diuinæ misericordiæ deiiciat, & homo morbi magnitudine prægrauatus, ad resistendum non est ita idoneus. Benedictus ergo Deus, & millies à nobis benedicendus, qui sic nos adiuuat & protegit in omnibus viis nostris. Dedit enim Baptismum, quo ingredimur in viam vitæ, & nascimur Filij Dei ad vitam nouam. Dedit corpus & sanguinem, quo hanc vitam adoremus, tanquam viatico in hac via nos confortaremur. Dedit & Confirmationem, tanquam scutum & protectricem contra hostes in hac via obsistentes, per quam & Spiritum S. suum dat vitæ Ducem. Et quia contingit quandoque vulnus accipere, dedit & Pœnitentiam, tanquam vulnerum omnium etiam lethalium medelam. Sed quia parum erat in via hac progredi, nisi pertingeremus ad terminum, ideò quod Sacramentum instituit hoc vocatur Sacramentum exeuntium: quia superbi spiritus hostes nostri, in extremitate viæ absconderunt laqueum, quem nobis aperit, & disfringit Sacramenti huius subsidium.

Sed ministri Satanæ spiritu eius inducti, sicut inuident nobis alia remedia, ita & hoc Sacramento nos & Ecclesiam spoliare conantur. Et vt subuertant fundamentum illius, quod in testimonio Iacobi Apostoli, tanquam publici ex parte Christi Præconis & promulgatoris ponimus, inclamant non agi apud illum de vnctione aliqua Sacramentali, quæ gratiam conferat, sed de alia quadam olim adhiberi solita ad curationem corporum per donum miraculorum: & ita cum nunc donum illud cessarit, etiam hanc vnctionem cessare debere, ac superstitionem esse. Sic interpretantur illi, vt simplices decipiant, erroneamque suam doctrinam obumbrent, Sacramenta quæ sunt columnæ Ecclesiæ, demolientem. At è contra dicimus, non solùm ex traditione Ecclesiæ; sed & ex circumstantiis scripturæ citatæ, satis apertè contrarium colligi, & probamus. Primò quidem, cùm donum illud, & eius effectus non fuerint sine signo aliquo miraculoso, & signa non tam fidelium sint, quàm infidelium, cur vniuersim vellet Apostolus, vt fideles infirmi miracula quærerent? Secundò, si de miraculosa corporis curatione ageret, iam non tantum infirmis id consuleret, sed etiam cæcis, surdis, claudis, aliisque qui egebant curatione, quæ per donum miraculorum fieri poterat. Tertiò, cur diceret, inducat Presbyteros, cùm nec illi soli omnes donum istud habuerint; melius ergo diceret, inducat eos qui donum curationum habent. Quartò, cur præscriberet certam materiam, cùm ab illa non pendeat curationis donum? Quintò, per donum miraculorum non remittebantur peccata, hîc autem eorum remissio promittitur. Sextò, Apostoli promissio absoluta est & perpetua, ergo in Ecclesia debet eius effectus permanere, quamdiu ægri sunt. Et tam ea quæ præcedunt, quàm quæ sequuntur apud Iacobum, ad Ecclesiam etiam futuram pertinent; cur ergo hæc promissio restringeretur ad eos solos, qui tunc erant? Sed quoniam Apostolus Iacobus, singula quæ ad huius Sacramenti constitutionem concurrunt,

particulariter exprimit, illius verba ordine quo expressit, explanemus: quia ex illis sufficiens scientia, quoad quæ hoc Sacramentum concernunt, elici potest.

LECTIO II.

EXPLICAT VERBA SANCTI Iacobi Apostoli.

Infirmatur quis ex vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, vt orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus; & si in peccatis sit, dimittentur ei.

DE PERSONA CAPACI EXTREME-Vnctionis.

PRimò igitur insinuat personas huius Sacramenti capaces sanctus Iacobus, dum dicit: *Infirmatur quis ex vobis?* Vbi satis indicat institutum esse solum pro fidelibus infirmis, & quidem, vt indicat verbum Græcum, infirmitate graui: quod etiam expressit Tridentinum & Florentinum dicens, non debere dari hoc sacramentum, nisi infirmo, de cuius morte timetur, vnde & Sacramentum exeuntium dicitur. Sanis ergo nullo modo debet dari, & si illis detur, nullum est Sacramentum, vt docent communiter Theol. Non est tamen expectandus vltimus articulus, quando iam penè infirmus animam agit; sed vbi aduertitur periculum, maturè conferendum est hoc Sacramentum, dum æger adhuc integris sensibus est. Ad vberiorem enim Sacramenti gratiam suscipiendam plurimùm valet, si in ægro mens adhuc & ratio integra vigeat, vt fidem ac religiosam animi voluntatem afferre possit, ad huius Sacramenti susceptionem. Nec necesse est, vt infirmus lecto decumbat: nam qui videt se peste infectum, vel venenum bibisse, vel viperæ morsu læsum, posset vel in Ecclesia, vel in illo loco opportuno, sibi curare Sacramentum hoc administrari. Vnde Diuus Bernardus, refert de sancto Malachia, quod ex cubiculo superiore ad Ecclesiam descenderit, vt solemniter coram Fratribus oleo sacro vngeretur: & quod propriis posteà pedibus, ad cubiculum & lectum regressus fuerit.

Admirabile verò est, nec imitandum, quod apud Surium legitur in vita S. Hedvvigis in Polonia Ducissæ 15. Octobr. Hæc priusquam in morbum incideret, qui ei vitæ finem attulit, accito ad se F. Matthæo Confessario suo Ord. Cisterciensis, extremum petiit Sacramentum. Id vbi Moniales comperérunt, consternatæ sunt, inde colligentes appropinquare tempus mortis eius: cum scirent illam non temerè id petere, quæ spiritu prophetico polleret. Dolebant ergo se tali spoliandas matre, quæ sic filias in Christo foueret & diligeret. Accedit ad eam soror Adelheidis eî familiaris, & ait: *O Domina, cur Vnctionem petendo, nostros affligis animos, cùm sis incolumis, nec vlla in te mortis signa visantur, & ea solum soleat administrari ægris, de quorum periculo metus est?* Cui illa: Scito ita esse, & Ecclesiæ morem benè explicas, est tamen quod hîc te aduertere oporteat. *Cum enim hoc Sacramento homo moriturus quasi armis spiritualibus contra spirituales nequitias muniatur: summa deuotione accipiendum est. Ego autem etsi incolumis adhuc sum, tamen mox aliter erit, vereorque ne crescente morbi dolore, tam salutare auxilium tanta deuotionis feruore non possim percipere, quanto par est animam ad Deum praeparantem.* Ita satisfactum est eius desiderio, nec diu post in morbum incidit, nec denuò vngi voluit. Id tamen admirandum potiùs quàm imitandum, cui spiritus Dei per reuelationem tribuit efficaciam, & in quo vt piè creditur, sancta deuotio dispensauit. Hæc ibi.

Nemini igitur, vt expressè docet Catechismus ad Parochos, Sacramentum hoc dare licet, qui morbo graui effectus non sit, licet vitæ periculum adeat; vel quia periculosam nauigationem paret: vel quia si prælium ineatur, à quo certa mors pendeat: vel etiam si capitis damnatus ad supplicium raperetur. Omnes etiam qui rationis vsu carent, vt pueri, vel perpetuò amentes, non sunt huius Sacramenti capaces. Institutum est enim propter luctam, & grauissimas tentationes in morte occurrentes, & ad reliquias peccatorum actualium extergendas: quæ omnia non habent locum in paruulis, aut perpetuò amentibus.

Aduerte tamen illud communi Theologorum sententia, non esse necessarium vt actualiter vsum habeat rationis qui inungitur: sed sufficere, quod eum aliquando habuerit, quodque capax fuerit peccati actualis, deuotionis, tentationis, & resistentiæ ac fiduciæ in Deum. Vnde non requiritur expressa voluntas recipiendi Sacramenti, sed sufficit virtualis seu interpretatiua, qua vnusquisque fidelis pœnitens ac bene dispositus, optat frui Sacramentis omnibus, & remediis à Christo institutis. Itaque inung. solet quilibet fidelis, nisi constet eum rationis vsum in malo statu amisisse, ideoque ad effectum Sacramenti indispositum esse, quia per nulla signa contritionis significationem dederit, vel coram Sacerdote, vel coram aliis.

Ordinariè verò munus esse infirmi, ex deuotione hoc sacramentum petere, & ad id tempestiuè, dum rationis vsus adhuc viget, Sacerdotes aduocare, apertè declarant verba Iacobi dicentis: *Infirmatur quis ex vobis? inducat Presbyteros:* ergo infirmi est curam habere vt aduocentur, & se ad id piè disponere. Quod quidam differunt, cum suo graui plerumque detrimento, stultâ opinione persuasi, se post Sacramentum istud statim debere mori.

Audi quod refert Nicolaus de Nyse Ord. Minorum Theologus in Gemma Prædicantium. Quidam vir magni meriti in extremis laborans, cum interrogatus fuisset, num sancto oleo perungi vellet? Respondit: *Nolite obsecro, de hoc mihi mentionem facere, quia omnes qui inunguntur, statim moriuntur.* Atque his dictis, spiritum reddidit. Cùm autem linteaminibus inuoluendus esset, spiritum resumpsit, & oculos aperiens, dixit: *Quia Extremæ Vnctionis Sacramentum salutare abhorrui, centum annis in Purgatorio iusto Dei iudicio torquebor. Si autem vnctus fuissem de ægritudine conualuissem. Sacra Vnctio, non est mortis acceleratio, sed dilatio.* Ita expirauit his dictis.

Audi & Niderum l. 4. Fornicarij cap. 11. Vbi ait. Fuit nostro tempore Rex Romanorum Rupertus verè clemens, qui post multa sancta opera, in lethali quadam infirmitate propè à dæmone victus fuit. Nam sumpta Eucharistia, differebat semper Extremam Vnctionem, superstitioso illo instinctu, quo aliqui sibi persuadent, post illam omnino oportere emigrare. Hortabantur ergo continuò, viri docti & pij ne differret tam salubre animæ & corporis antidotum. Obtinuerunt

tandem: At ille cùm inungeretur, audiens orationes Ecclesiæ, quæ tunc recitantur pro sanitate tam corporis, quàm animæ, mentem erigens & vocem, dixit: *Reuera, si sciuissem tantùm valere hoc sacramentum, pro vtriusque hominis sanitate, vt nunc percipio & audio, iamdiu illud deuotissimè postulassem.* Conualuit igitur, & multis annis imperium sanctè gubernauit, & in operibus bonis vita functus est. Hæc ille.

LECTIO III.

DE MINISTRO Extremæ-Vnctionis.

Secundò, cùm dicit sanctus Iacobus, *Inducat Presbyteros Ecclesiæ*, exprimit ministrum huius sacramenti, qui est Sacerdos. Hoc enim significat vox, *Presbyter*, quæ licet aliquando seniorem ætate significet, hic tamen sumitur secundùm vsum noui Testamenti & Ecclesiæ, vt non tam ætate quàm dignitate seniorem designet. Sic appropriatur solis Sacerdotibus, qui Presbyteri dicuntur, quia prudentia & grauitate cæteris venerabiliores habentur. His ergo solis sacramētum hoc commissum est, quod Pœnitentiæ consummatiuum dicitur, & ita definit Tridentinum. Si ergo aliter aliquando quàm à Sacerdotibus vnctio talis peracta fuit, id ad extraordinariam Dei dispositionem referendum est. Huius rei accipe aliquot exempla.

Reginaldus, vnus ex beati Dominici discipulis, cùm moneretur, vt se Extrema-Vnctione, vt moris est, ad luctam cum dæmone præpararet: *Ego*, inquit, *hanc luctam minimè reformido: quin potius illam expecto: iam enim dudum mater misericordiæ me inunxit, in qua plurimum confido, & ad quam cupidè proficiscor.* Quod autem se prius ab ea inunctum dicebat, id ita habuerat: Cùm ante annos multos grauissimè ægrotaret, vigilanti de nocte apparuit Regina Cœli, cum aliis duabus Virginibus, ipsaque ad eum accedens, iacentis oculos, aures, os, manus, vnguento quod attulerat, propriis suis manibus liniuit, denique & pedes in præparationem Euangelij pacis, vt ipsamet quasi ex formula orans, adiunxit.

Platus de bono status Relig. c. 21.

Sancta Lyduuina in vltima agens ægritudine, cùm sola esset, & summo mane ipso Paschatis die contemplationi vacaret: vidit ad se venientem Christum cum Matre & duodecim Apostolis, multisque Sanctis ac Angelis. Sedit Christus ad lectuli dexteram, Maria ad sinistram, alij in orbem. Vidit & mensam ornatam vase sacri olei, & Cruce elegantissima, cereoque totum cubiculum mirè illustrante. Erat tunc corpus Virginis innumeris angoribus, à vertice vsque ad pedes afflictum: & ecce sentit ab ipso Saluatore sacerdotalibus induto vestibus loca corporis sui perungi; quæ morituris solent, sed nulla Saluatorem audit verba proferentem. Inde Christus ponit in manu eius cereum, eumque tenet cum Matre sua, Cruce illic inuisibiliter permanente, donec exhalaret spiritum. Cùm autem inuncta esset, rogauit Dominum, vt extremum vitæ eius finem tot doloribus & afflictionibus cumularet vt à corpore exiens anima, sine Purgatorio mox ad illum possit euolare. Respondit Dominus: *Ita fiet, filia, vt petis, post biduum cantabis Alleluya cum Virginibus in regno Patris.* His dictis, disparuit. Mansit autem apud eam Angelus eius, cum quo valdè familiariter loquebatur.

Sur. 6. Apr.

Hæc aliquandò visibiliter exhibere voluit Christus, ad consolationem & instructionem electorum, vt sciant quæ inuisibiliter gerantur, dum sacramentum visibile à sacerdotibus administratur. Tunc enim assistit Christus, & Angeli eius, adiuuant ægrum sancti eius: sacerdos enim Christi personam gerit: & Christus ipse est qui intrinsecus inungit, corroborat, illuminat, sacerdote externum ministerium adhibente.

Christus est Samaritanus ille Euangelicus, qui homini vulnerato appropians, misericordia mouetur: & totus intendit illius curationi, sacramentorum suorum alligamenta adhibens, quem alligatum, & in Ecclesiæ stabulum, siue hospitium ducit, commendat stabulario, siue illi qui curam gerit hospitij.

Hi autem sunt Pastores, qui Ecclesiæ curam gerunt, quibus præcipitur à Christo, vt vice sui ægri curam habeant, sed vtantur pharmaco ipso vero Samaritano, id est, Christo hominum custode, præscriptis, præsertim vino & oleo suo mystico, quibus sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum.

Ex quibus etiam collige, Pastores teneri ex officio sub pœna grauis peccati, subditis suis hoc sacramentum ministrare: quia ordinaria salutis remedia, etiam alioqui ex rigoroso præcepto non necessaria, tempore opportuno tenentur illis patientibus exhibere. Qualia sunt sacramenta, omnibus relicta à Christo, & ordinario Ecclesiæ vsu frequentata. Hæc obligatio illis imposita est à Iesu, supremo Pastore & Medico, siue cum in persona Petri illis dicitur: *Pasce oues meas, pasce agnos meos*, siue cùm in persona stabularij ad illos dicitur illud Samaritani: *Curam illius habe, & quicquid supererogaueris reddam tibi.*

Hi verò mihi semper erogare videntur, qui etiam vitam suam exponunt, vt sacramentum hoc olei sacri morbo contagioso periclitantibus administrent. His certè manifestum est duos denarios à Christo Samaritano commissos esse; denarium scilicet amoris Dei, denarium dilectionis proximi: quibus freti negotium curæ sibi commissæ sic perfectæ obeunt, vt si etiam vitam suam oppignorare necesse sit pro ægri salute, illam parati sint superogare: scientes quod is qui curam commisit, potens est tantæ dilectionis opus præmio longè eminentiori compensare.

Horum se inclytum ducem & exemplar præuium exhibuit S. P. Carolus Borromæus, qui in vehementissima contagione; quæ Mediolanensem vrbem depopulabatur anno 1576. auxilio, cùm temporalia, tum spiritualia supererogauit: Temporalia quidem, argentea vasa, tapetes, vestes, proprium lectum, omnemque supellectilem contribuendo ad egenorum inopiam in ægritudine subleuandam, nec exinde lecti solatio vsus, super paleas aut asseres decumbens. Spiritualia verò, infirmos cuiuscumque ordinis die noctéque visitando, non pauperum valetudinaria, nec humiles casas dedignando, propriis manibus baptisando, confirmando, sacro oleo inungendo peste infectos, & Eucharisticum Sacramentum ministrando. Sed quoniam tanti viri fecimus mentionem, dignum est hic audire quo zelo & flamma exæstuante charitatis adhortatus sit Superiores Religionum cum suis Religiosis conuocatos, vt in illo contagio ad sacramentorum ministerium, & ægrotorum morientium solalium, operam suam contribuerent. Ipsius igitur ad illos orationem compendio insinuare visum est, quæ concernit omnes Sacerdotes, Pastores, Religio-

sos: vt etiam cum vitæ periculo ad sacramenta cùm Pœnitentiæ & Eucharistiæ, tum etiam Extremæ-Vnctionis, ministranda accendantur. Sic ait ipse.

Non existimo necessarium esse de lamentabili huius Ciuitatis statu; multis apud vos verbis disserere, cuius sors infœlix & deploranda nimis, omnium oculis est exposita. Fratres nostri, conciues, amici, parentes, eheu! ferali contagio pressi, acerrimis doloribus excruciati, mortis horrore perculsi, vitæ non solùm corporeæ, sed & æternæ auxiliis destituti, opem nostram, sacramentorum medelam, consolationis spiritualis panem, vocibus signisque lamentabilibus implorant, ne salutis suæ incerti, è vita hac emigrare cogantur. Quid igitur, Patres reuerendi? An non siccis oculis, & cancellatis manibus eos intuebimur, duri & immobiles, misericordes & pietatis Christianæ exsortes? An hærebimus sine lacrymis, sine corde, sine compassione, opem denegantes, aut laborem detrectantes? Prorsus nunc conuenit; vt qui se Religiosos nominant, operibus comprobent: nunc tempus est, vt qui se veræ perfectionis sectatores profitentur, in heroïcis pietatis & misericordiæ operibus eam elucescere faciant: quorum tanta seges exhibetur, fratribus opem poscentibus, vndique periculo & necessitate eos coarctante.

O quàm frequenter in feruore orationis resoluistis Deo animas vestras vitamque immolare, & vos ex integro eius obsequio mancipare! Nunc nunc patescat, quàm solida, quàm efficax illa fuerit resolutio, oblata hac occasione, haudquaquam respiciendo retrò, aut manum retrahendo ab opere adeò pio & sancto, adeò necessario, & diuinæ Maiestati accepto. Præcurrunt & vos animant multi Pastorum, curam omnem impendentes, & nobiscum nulli labori, nulli diligentiæ parcentes. Sed nec nostra, nec eorum cura in tanta vastitate sufficit, in tanto numero afflictorum qui in agris per tuguria sparsi, ope necessaria languent destituti.

Ad vos igitur recurro, qui in statu perfectionis positi, humana cuncta despicere profitemini, vt debitum reddatis obsequium diuinæ Maiestati, ad vos, inquam, qui gloriæ ducere debetis, pro amore Dei vitam posse exponere, cùm de animarum agitur salute, ad imitationem nimirum Filij Dei, & SS. quorum vestigiis presso pede omnes Religiosos conuenit insistere.

Nec dicat quisquam, rem adhuc necdum illuc progressam, vt aliter quàm per vos non possit prouideri, vel strictam obligationem necdum vobis posse hac in re imponi. Vtique charitas non patitur hîc disputationi, aut talibus dubiis discutiendis locum dari: liberalis est, vult hic impendi quicquid operis in nobis est, nec extremæ necessitatis, aut obligationis terminos expectari. Vult nobis satis esse ipsam legem Christianæ dilectionis, exemplumque Filij Dei, ac SS. eius, qui similes occasiones haud neglexerunt; sed vrgente dilectione, nec attenta obligatione stricta iustitiæ, totos se impenderunt. Eorum ergo exempla, sint carbones ardentes congesti super caput nostrum: & quod reipsa præstitit Iesus Christus, voluntariè se Patri offerens pro animarum salute, sit nobis sermo viuus & efficax, penetrans vsque ad intima cordis, vti etiam nos ipsos offeramus, dum opem implorant, qui pressi sunt & oppressi. Neque periculum mortis obiiciendum est, quod multi huic ministerio hactenus dediti euasere, cui etiam quantum poterit humana industria, conabimur prouidere. Sed quàm gloriosum erit, & æterna dignum memoria, si mors eo in opere obtingat? Non tā mors dicenda est quàm vita, mors pro gloria Dei & salute proximi obeunda, cùm securum ad vitam præbeat gressum, ad æternitatem ingressum, ideoque à Martyribus tot votis fuit adoptata. Testanda igitur modo est gratitudo erga communem Redemptorem, qui se obtulit pro nobis, & dicendum cum Apostolo: *Mihi viuere Christus, & mori lucrum.* Cābium amoris reciproci quod paciscimur cum Iesu Christo Filio Dei, si vitam pro ipso ac membris suis exponamus sicut ipse pro nobis. Et cùm ipse quotidie in Missæ sacrificio nobis sacerdotibus se totum donet, cur non prompti erimus etiam semel in hostiam viuentem, nos ipsos totos, vitā etiam ipsam, si opus sit, immolare? Cur nos mors exterreat, quam velimus nolimus semel necessum est obire? Sed nec infrequenter in communi contagio contingit, vt qui eam omnimodè fugere nituntur, citius ab ea comprehendantur, iusto Iudice ita decernente, charitatisque neglectum ac amorem nimium perituræ huius vitæ sic plectente. Cùm ergo à flagello communi nemo nisi ipso tutante liber esse possit, eius præueniamus vindicem manum, illi nos offerentes pro eius amore, vitam ponere prompti, Christianæ charitati ex officio incumbentes. Sic in expiationem delictorum nostrorum id cedet, imò sic ei manus poterimus colligare, & flagellum extorquere. O Patres mei dilectissimi, vel ipsum sæcularium & laïcorum exemplum vos permouere, & animos deberet suggerere! Quid enim? Nonne hi pro exigua mercede periculo vitam suam exponunt, dū pestiferis adsunt, medentur, contrectant, opitulantur? An verò pro æterno præmio detrectabimus & negligemus, quod illi pro leui & temporali mercede subire parati sunt? Sed nec desunt multi ex ipsis, qui puro Dei amore sine remunerationis expectatione, se nobis obtulere ad omne illud obsequium charitatis. Itane verò, sacerdotes Deo consecrati, vitam perfectam professi, ad zelum gloriæ Dei, & salutis proximi vocati, ab hominibus sæculi se sinent superari? An amor Dei plus virium hominibus de plebe suggeret, quàm illis, qui diuino sunt obsequio ex vocatione sua destinati? An verò non igitur hîc de lucro inæstimabili animarum, ac de gloriæ cælestis, præmio, huic operi certo certius constituto? Hæc cogitate, hæc recogitate, Patres mei, ne sitis animo deficientes ob mortis timorem, cuius incertum est periculum, certum præmium. Nolite permittere pusillanimes effecti, vt surgant in iudicio homines sæculi, suo feruore teporem vestrum, & ingratitudinem erga Christum Dominum, ac membra eius egena, condemnantes. Nec verò quempiam remoretur, quod fortè licentiam à suis Superioribus non obtineat: mihi etenim à sanctissimo domino nostro amplissima facultas facta est, omnes, qui se ad id operis sancti obtulerint, ab omni Prælatorum obedientia ea in re eximendi. Itaque quo possum cordis affectu, quibus possum votis & precibus à vobis efflagito, vt animo infracto adeo eximium & heroïcum opus amplectamini, opus dignum vocatione vestra, dignum Deo, qui omnes labores supra condignum est remuneraturus, pro momento æternitatem redditurus. Sed & ego id mihi beneficij præstitutum existimabo, & quoad in me erit non immemor, omni occasione sese offerente reddam gratiam, & in Domino congaudebo, dum vos intuitus fuero in salutem animarū fidei meæ concreditarū toto zelo incumbere.

lapidem operis, qui supra modum premit, & affligit cor meum, subleuabitis vicaria opera & pietate: nec enim parum mihi angustiæ infligit; cum intueor animas, quas in corde & visceribus meis gero, in tanta versari spiritualis subsidij inopia, defectu Ministrorum Ecclesiæ. Spes itaque mihi non exigua affulget, aliquos vestrum hîc præsentium in auxilium operas & animas suas mihi oblaturos, vt aliis viam sternant, & ad idem eos præuio suo exemplo suscitent, duplex præmium habituri. Nec quisquam vereatur se deserendum in periculo, ego enim ipse curam vestri geram, ego adero; si vos ægritudo corripuerit, ego proprio ore solabor, propriis manibus sacramenta ministrabo; nulli parcam labori, nulli periculo, vt me vestrum Pastorem, Protectorem, Fratrem exhibeam.

Adeo cordatus sermo & scintillis amoris plenus animos multorum accendit. Etenim illa ipsa hora viginti octo sese obtulere, & ex illis non nisi duo peste interierunt, quorum vni Extremam Vnctionem cum Eucharistia propriis manibus administrauit, adiiciens animæ commendationes, & vsque ad mortem ei assistens feruentissima charitate.

DE EXTREMA VNCTIONE, & aliis Sacramentis tempore pestis ministrandis.

SEd quæritur, an in rigore Theologico loquendo, teneantur Pastores peste infectis Extremam Vnctionem administrare. Resp. 1. multas Synodos Diœcesanas in Belgio videri ita ordinare, Cameracensis To. 5. c. 10. Iprensis Tom 8. c. 1. Audomarensis tit. 19. c. 1. Leodiensis Tom. 4. c. 8. Attamen in praxi id permultas inuoluit difficultates.

Primò, quia in Parochiis ruralibus sæpe vnicus est Sacerdos, qui si domos infectas ad id ingrediatur, iam & ipse vitabitur ab iis qui sani sunt, nec sacramenta de eius manu suscipere volent, nec conuersationem cum ipso permittent, ne periculum afferat contagionis. Etenim ob illam etiam causam, S. Carolus Religiosos in subsidium sacramentorum ministrandorum tempore pestis aduocare coactus fuit, quod plerique fugerent proprios Sacerdotes, qui contagioni adfuissent; prout ipse testatus fuit Superioribus Religionum, & habetur c. 6. l. 4. vitæ eius.

Secundò, si contingat Pastorem contagio infici, & emori, multa confusio in grege solet subsequi, multa inordinatio circa diuinorum ministerium. Nec enim facilè statim reperiri potest qui subrogetur: ita vt experienta docuerit, per plures hebdomadas quandoque gregi non fuisse prouisum de ministro Adde aliquos expresse docere, quod si Parochus toti populo sit pernecessarius, adeo vt eius mors magna sit populi desolatio & iactura, sufficere vt necessaria Sacramenta ministret. Ita Syluius quæst. 32. art. 3. supplem.

Tertiò, Episcopi hoc in Synodo ordinantes (cum sint Pastores Pastorum) deberent sollicitam curam gerere, vt & ipsis Pastoribus ruralibus subueniatur, nec periculum incurrant, vel ipsis deficientibus per mortem, vt statim substituatur idoneus minister. At ipsorum aliqui, vel ob distantiam, vel ob neglectum, non eam quam à Pastoribus ipsis requirunt, illis tunc in periculo existentibus, vel plebi desertæ curam impendunt. Sic forsan conqueri hîc quis possit de aliquibus, quod *onera importabilia alligare velint, quæ ipsi digito nolunt mouere.*

Quartò, Extrema-Vnctio non est de necessari ; ad salutem, nec est de præcepto; ergo in contagiosis morbis, in quibus est periculum; non videtur tam grauis obligatio Ministris imponenda.

Quintò, non obstante ordinatione illa Synodorum, praxis videtur obtinere, vrgente pestilentia non administrandi hoc Sacramentum, nisi fortè in Vrbibus, vbi religiosi ad id se exponunt, aut alij Sacerdotes charitate magis impulsi, quam rigore præcepti. Possemus testimonium reddere de variis locis, vbi ab Episcopis non fuere puniti, aut reprehensi Parochi, qui tempore pestis ministrare Extremam Vnctionem neglexerant. De Italia testatur Posseuinus in plerisque locis non esse moris, vt administretur à Pastoribus. De Hispania & nonnullis aliis Prouinciis, idem mihi testatus est D. Leander de S. Mart. S. T. Doctor in Academia Duacena, qui multas frequentauit Prouincias.

Respondeo itaque secundò, generaliter loquendo, Synodales constitutiones rectè asserere in ordinariè debere fieri; vt facilè Pastores hîc se non excusent, trepidantes vbi timor non est, aut vbi charitas foras debet timorem pellere. Supponunt ergo ordinariè non esse ita morale periculum, sed illud posse vitari, tum per medicamenta præseruantia, tum prouidendo vt ægri restituantur in loco ad quem securior sit accessus, tum vtendo aliqua oblongiore virgula ad vngendum, aliisque præcautionibus. Cum autem his omnibus præsuppositis, vel medicorum, vel prudentum iudicio adhuc morale periculum permanet, multorum Theologorum sententia est non obligari Parochos; magnæ verò perfectionis esse, si perituram vitam contemnentes, ad id se resoluant ex charitatis feruore. Huic sententiæ subscribit Suarez: hanc Cathedræ Primariæ Professor eximius Ioannes Clarius in Academia Louaniensi publicis scriptis docuit. Et Emanuel Sa, in Aphorismis cum multis dicit, V. *Parochus: Tenetur tempore pestis ministrare saluti necessaria Sacramenta*, indicans ea quæ non sunt necessaria, non teneri Parochum ministrare sacramenta, extra tempus præcepti ad illa obligantis suscipientes, inter quos recensentur Richard. 4. dist. 8. Ioan. Med. quæst. 37. de Confess. Syluester V. *Confessor*. 1. quæst. 37. Inuenio quoque S. Carolum misisse ad Pontificem, vt resolutionem haberet, an Pastores Medionali posset cogere ad Sacramenta omnia ministranda, vrgente grauissima pestilentia: sed cum omnium aliorum quæ simul poscebat, responsum acceperit, illud dilatum fuit, nec resolutionem accepit. Forte ne conscientiis aliquorum graue nimium onus, aut laqueus iniiceretur, res Doctorum opinioni est relicta. Inuenio quoque eundem cùm Parochos coram se congregatos, sanctis ad id monitis extimularet, operis huius perfectionem, & sublimem remunerationem proponendo, addidisse se consultationem cum viris doctis & piis iniisse (quia Romana determinatio non adueniebat) per quam resolutum erat, eos ad minus obligari ad Sacramentum Pœnitentiæ & Eucharistiæ ministrandum; Ergo nec de Extrema Vnctione illi ausi sunt obligationem affirmare. Vide lib. 4 vitæ eius cap. 3. Attamen plerique, huius viri sancti non solum sermone, sed & exemplo præuio succensi, ad omnia promptos sese obtulere. Et absque dubio, si Episcopi talibus occasionibus

se Carolos exhiberent zelo & opere, reperirent & Pastores non parcentes etiam suæ vitæ.

Quantum ad Eucharistiam, communis opinio est Theologorum obligari ad eam ministrandam Parochos, etiam cum periculo. Existimant enim iure diuino obligari vnumquemque ad eam sumendam in mortis periculo: ex quo consequitur, ægro tunc petenti ministrandam esse. Nec excusationi facilè locus admittitur, nisi forte paucis ante diebus (v.g. ante octiduum) æger communicauit in communi periculo se disponens ad Dei beneplacitum. Vnde ad Eucharistiam frequenter suscipiendam hortandi sunt tunc Fideles, vt suum ac Ministrorum periculum præueniant. Ac bona praxis est, statim ac in aliquam domum contagium serpserit, non solum infectam personam, sed & omnes illius habitationis ac viciniæ Communione sacra præmunire: quod si post aliquot dies morbo corripiantur: sicut non tenentur denuò communicare, sic nec minister administrare. Sic docent Palud. Soto, & quidam alij Theologi, licet quis ignorans periculi mortis, octo vel decem dies ante communicarit, non tenere illo postea superueniente, iterum communicare, sed satisfecisse præcepto diuino. Sic enim reuera paulo ante mortem dicitur communicasse, quod vis præcepti requirit; & finis eius est, ad transitum ex hac vita præparatio. Vnde licet quis ignorarit periculum, nec reflexionem expressè fecerit ad præceptum: censetur tamen quamlibet habere intentionem virtualem, seu implicitam adimplendi omnem obligationem, quam potest & debet. Sic ignorans esse festum, si audierit Missam, censetur satisfecisse præcepto. Liberius ac in materia & fauorabilius pro ministris loqui videntur, qui asserunt eum qui in Pascha communicarit, si in articulo mortis non communicet ex negligentia sine contemptu, non peccare mortaliter. Cuius opinionis sunt *Syluest. Eucharist.* 3.n. Caiet. V.*Communio. Sa ver. Eucharistia, & quidam alij.*

Austeriores porro hac in materia videntur illi Theologi, qui volunt infundi à Ministro ori illius qui contagio infectus est, Eucharistiam propriis manibus ministrari, nec alium admittunt modum ministrandi: quod tamen omnino periculosum est, ob halitum ægri contagiosum. Alij varios alios modos ministrandi permittunt & practicant, quos tamen ab Episcopis examinari optarim; ne quidam illorum non satis reuerentem sacramenti tractationem inuoluant. Quidam curant benedici particulas corporalium, in quibus sacrum Corpus Domini deponant loco aliquo securo, ad quem ægro sit accessus; vt ipsemet sumere possit, aut per personam assistentem sibi in ægritudine ad id adiuuari; quæ pars corporalis igni postea traditur: Alij capsulis vel paruulis vitris vtuntur, è quibus æger illud ore desumit. Alij aliis vtuntur modis. Ego licet consultius & securius non dubitem, si propriis manibus ministrari possit, non video tamen cur in præsentissimo periculo, aliqui alij modi reprobari debeant adiuncta tali reuerentia, quæ hîc & nunc adhiberi potest sine periculo in tali rerum statu. Ratio est, quia ritus sic administrandi, vt suscipientis ori infundatur Eucharistia, est solum de præcepto Ecclesiæ, quod præceptum non videtur obligare cum tanto periculo vitæ. Nec refert de iure diuino & naturali esse, vt reuerenter administretur Eucharistia: non enim alij modi irreuerentiam continent. Patet primò, quia olim notum est propriis manibus suscipientis sumptam fuisse; gerebant enim Fideles linteolum mundum, quod Dominicale vocabatur, & in illo deponebatur Eucharistia à Sacerdote. Secundò, notum est sæuientibus olim Tyrannis Fideles domum Eucharistiam detulisse, vel quotidie, vel pro opportunitate sumendam. Tertiò, etiam nostro sæculo concessit Pontifex Mariæ Reginæ Scotiæ, vt in carcere asseruaret sibi Eucharistiam sumendam à se, eo quod accessus non pateret Sacerdoti, vt alibi dixi. Non ergo per se est irreuerentia, quod laïcus ex aliquo loco securè & honestè apparato, vel ipsemet per se, vel ope alterius sacramentum sumat in tali necessitate, aduigilante ipso Sacerdote, vt reuerenter & cum pietate fiat. Quamuis extra necessitatem hoc nolit fieri Ecclesia, ad maiorem ipsius sacramenti dignissimi reuerentiam & dignissimam tractationem.

Quantum ad sacramentum Pœnitentiæ, tenetur tunc Pastor ministrare, etiam cum periculo vitæ. Nec exceptioni locus est, nisi vbi morali certitudine constat de bono statu ægri, v. g. quod paulo ante ægritudinem confessus sit, & quod timoratæ & sollicitæ sit conscientiæ, nec nisi veniali culpæ obnoxius. Ex altera verò parte euidens sit contagij periculum, nec facilè futurum, vt si Parochus inficiatur, de alio possit prouideri. Tunc enim commune bonum multum ponderat. Hæc tamen non temerè præsumanda sunt, vt subditus deseratur. Hoc porro adiicimus in euidenti periculo posse fieri confessionem materialiter non integram à pœnitente, & à Sacerdote parte peccatorum audita absolutionem impendi, excitando pœnitentem ad omnium quantum in se est contritionem, vel attritionem. Est enim talis confessio formaliter integra: & à Theologis solet recenseri causa sufficiens faciendi confessionem, non integram materialiter, ob periculum vel spiritualis vel corporalis salutis alicui impendens. Ita Suarez & alij.

Quæritur postremo, quantum ad Extremam Vnctionem, an in periculo contagij sufficiat vnica vnctio in aliqua corporis parte? Respondeo hanc opinionem probabilem omnino esse, tum ob auctoritatem Doctorum, tum ob multiplicem rationem, ideoque à multis hoc tempore in Praxi vsurpari.

Primò quidem auctoritatem illi dat Pastorale Gebennense B. Francisci de Sales Episcopi, doctrina & sanctitate spectatissimi. In illo sic lego in tit. de Extrema Vnctione. *In morbis contagiosis, vt periculum vitetur, sufficit inungi organum sensus magis ad Vnctionem expositum, dicendo: Per istam Vnctionem & piissimam suam misericordiam, indulgeat tibi dominus, quicquid deliquisti per visum, auditum, gustum, odoratum, & tactum.* Idem habet Pastorale Melchlinense an 1589. quamuis id omissum sit in editione 1607. apud Moretum, suasu, vt apparet, quorundam Louanensium Doctorum, contrariam opinionem sectantium, Idem habet etiam Pastorale Ruremundanum impressum circa ann. 1589. Item Pastorale Bartholomæi ab Aula, per Theologos aliquos Louanienses probatum anno 1574. idem docet. Et huius opinionis sectatores fuere Ioannes Hessellius celebris Louanij Doctor, & Ioannes Molanus Tract. 4. Theol. pract. Accedit auctoritas Octauij Tricaricensis Episcopi, per Germaniam & Belgium Nuncij Apostolici in Direct. Ecclesiasticæ disciplinæ, vbi sic ait: *Et si ordinariè sint inungenda singula singulorum sensuum loca, nec nisi grauissima necessitas cogat aliter faciendum, constabit tamen Sacramentum & ad euitandum conta-*

gium sufficerit, si inungatur sensus organum magis expositum dicendo; Per istam Vnctionem, & piissimam suam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quicquid deliquisti per visum, auditum, gustum, odoratum, & tactum. Idem sequuntur aliqui recentiores, inter quos Franc. Syluius in supplem. D. Thomæ. Consulunt verò, vt Vnctio fiat in capite, quia ibi maximè viget sensus.

Secundò, confirmatur ratione desumpta ex Tridentino dicente, Ecclesiam Romanam non aliud obseruare in administranda Vnctione quantum ad ea quæ ad huius Sacramenti substantiam faciunt, quàm quod B. Iacobus præscripsit. At ille nudè Vnctionem præscribit, non verò Vnctionem quinque sensuum, ergo illam obseruat Ecclesia vt essentialem, non illas, alioqui obseruaret aliquid quoad substantiam, quod Apostolus non præscripsit. Addi deinde potest, quod ex more Ecclesiæ, vngantur non ipsa sensuum organa, sed partes vicinæ, vt patet in oculis, auribus, & organo gustus: vt etiam magis constat in iis, qui aliquo sensuum organo sunt orbati: ergo censet Ecclesia, non esse de essentia, vt sensuum loca vngantur: sed sufficere ad essentiam, partem aliquam corporis inungi, cùm vbique sensus vigeant quamuis organa, si possit fieri, ad expressiorem significationem debeant vngi. Denique Florentinum, & alia Concilia enumerant septem vnctiones, nec distinguunt, & ita ex illis nequit colligi, quod quinque magis sint de essentia, quàm septem, & per consequens non repugnant assertioni, quæ vnicam dicit perficere essentialiter Sacramentum.

LECTIO IV.

DE MATERIA EXTREMÆ Vnctionis.

TErtiò, dum dicit, *vt orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini*, indicant materiam. Est enim materia huius Sacramenti, oleum ab Episcopo benedictum: quæ quidem Vnctio olei aptissimè significat gratiam Spiritus S. quâ inuisibiliter anima ægrotantis inungitur. Vnde Theophylactus: *Est*, inquit, *oleum & ad labores vtile, & lucis fomentum, & hilaritatis effectiuum, significatque misericordiam Dei, & gratiam Spiritus, per quam à labore liberamur, & lucem, & gaudium, hilaritatemque accipimus.* Debet autem esse benedictum oleum ab Episcopo, vt per hanc sacram benedictionem, velut eleuetur, atque aptetur ad munus sacrum & supernaturale. Et quidem ab Episcopo debet fieri, quia in ipso est plenitudo quædam potestatis circa Sacramentorum administrationem, & ab illo ad inferiores Sacerdotes potestas descendere debet. Hanc verò benedictionem insinuat Iacobus, dum dicit: *Vngentes oleo in nomine Domini*, id est, oleo consecrato in nomine Domini, interprete Beda. Quapropter illam benedictionem ad essentiam pertinere materiæ, communis tenet Theologorum opinio: ita vt nullum sit Sacramentum, si inungatur æger oleo ab Episcopo non benedicto. Quod si ita sit, miror tum à Pastoribus, tum ab aliquibus Episcopis, non maiorem in distributione huius sacri olei curam adhiberi, & non maiorem quantitatem dari. Etenim duo vel tria coclearia exigua pro quadraginta Pastoribus, Decanis assignari alicubi solent, quæ exigua quantitas videtur. Monentur illi quidem aliquid addere olei non benedicti, guttatim infundendo, quia sic totum per mixtionem participat benedictionem, iuxta Capitulum; *Quid in dubiis, de consec. Eccl. vel altaris.* Id tamen satis incuriè fieri scimus, & dolenter oculis nostris conspeximus: ita vt quandoque sit maior quantitas superaddita, quàm præexistens. Et licet non in maiori quantitate superaddatur vnica vice, tamen propter exiguam olei benedicti quantitatem, & magnum numerum participantium, tam frequenter debet repeti superinfusio, tum à Decanis vt distribuant, tum à Pastoribus post distributionem (pro toto enim anno sufficientem debent copiam habere) vt videatur mihi propter incuriam multorum, materia quandoque reddi dubia. Quo circa humiliter in Domino obsecratos velim Episcopos Reuerendissimos Dominos ac Patres meos, vt in maiori quantitate oleum consecrent ac distribuant Pastoribus. Quia sic longè certius consulent incommodis, quæ ex multiplici superinfusione oriri possunt. Etenim in magno Pastorum numero, ferè non desunt qui præcipitanter, nec cum debito modo, mixtionem istam frequentem peragunt, & materia dubia vtentes, valde sæpè spatio vnius anni administrandum hoc Sacramentum etiam dubio exponunt, sicque effectu expectato ægros fraudare possunt.

Cæterum oleum illud benedictum, simplex est, neque balsamum illi admisceri solet: Vnde à sacro Chrismate distinguitur, quamuis si quis Chrismate vteretur, validum efficeret Sacramentum. Et licet modò id non liceret ob Ecclesiæ præsentis vsum, qui has distinxit materias, earumque benedictiones: tamen olim etiam Chrismate administratum fuisse, indicare videntur verba Innoc. 1. epist. 1. ad Eugubinum Episcopum c. 8. *Non est dubium*, inquit, *verba Iacobi de Fidelibus ægrotantibus accipi vel intelligi debere, qui sancto oleo Chrismatis perungi possunt, quo ab Episcopo confecto, non solum Sacerdotibus, sed omnibus vti Christianis licet, in sua aut suorum necessitate inungendo.* Quæ verba repetuntur in Concilio Vvormaciensi can. 71. & in Concilio Aquisgranensi. Vbi quod dicit licere omnibus Christianis vti in vngendo, intellige passiuè, nam vngere actiuè, solis licet Presbyteris. Et quod dicit infrà: *Pœnitentibus oleum istud infundi*, intelligit de his qui in publica agebant pœnitentia, quibus Sacramentum hoc non solebat administrari. Neque verò hoc oleo vtitur Ecclesia, nisi pro ægris sacramentaliter inungendis: quamuis insinuet Beda, olim energumenos vnctos fuisse contra dæmonium. Nam in c. 6. Marci tractans illa verba: *Dæmonia multa eiiciebant Apostoli, & vngebant oleo multos ægros, & sanabantur*, sic ait: Patet ab ipsis Apostolis hunc sanctum Ecclesiæ morem esse traditum, vt energumeni vel alij quilibet ægroti, vngantur oleo Pontificali benedictione consecrato. Et in c. 8. Lucæ hoc exemplum refert. Quidam vicinus mihi Presbyter retulit, se quandam sanctimonialem à dæmonio curare cœpisse; sed quamdiu res latebat, nihil apud eam proficere potuisse. Confessio autem quo molestabatur phantasmate, mox & ipsum orationibus, cæterisque quæ oportebat purificationem generibus effugasse; & eiusdem fœminæ corpus ab vlceribus, quæ dæmonis tactu contraxerat medicinali studio, adiuncto sale benedicto curasse. Sed dum vnum de vlceribus, quod altius lateri infixum repererat, nullatenus posset quin continuo panderentur, obducere, ab eadem ipsa quam

sanare volebat, consilium quo sanaretur, accepisse. Si inquit, oleum pro infirmis consecratum eidem medicamento adsperseris, sicque me perunxeris, statim sanitati restituar. Nam vidi quondam per spiritum, in quadam longius posita ciuitate, quam nunquam corporalibus oculis vidi, puellam quamdam pari calamitate laborantem, taliter à Sacerdote curatam. Fecit vt illa suggesserat, statimque vlcus remedium quod ante respuerat, accipere consensit.

Ex dictis patet distinctio Vnctionis quæ in Confirmatione, ab illa quæ in hoc fit Sacramento. Sex allegat distinctiones Parochiale Leodiense.

1. In effectu seu efficacia; quia Confirmatio præparat ad melius pugnandum; Extrema Vnctio ad expeditius è certamine emigrandum.

2. In tempore; quia Confirmatio datur in sanitate; Extrema Vnctio in extrema infirmitate.

2. In loco: nam illa in fronte, hæc in aliis corporis partibus.

4. In administratione; quia Confirmatio datur à solis Episcopis, Extrema Vnctio ab aliis Sacerdotibus inferioribus.

5. In materia; quia Confirmationis materia est Chrisma, hoc est, oleum cum balsamo commixtum, Extremæ Vnctionis, oleum solum.

6. In forma, quæ vtrobique diuersa est, vt patet.

LECTIO V.

DE FORMA EXTREMÆ Vnctionis.

QVartò. D. Iacobus insinuat formam, dum dicit, vt Presbyteri *vngentes orent super eum*. Et iterum: *Oratio fidei saluabit infirmum.* Quæ est oratio hæc tantæ virtutis, nisi forma sacramentalis, quæ per modum deprecationis est instituta, dum dicit Sacerdos: *Per istam Vnctionem & piissimam suam misericordiam, indulgeat tibi Dominus, quicquid deliquisti per visum, &c.* Ratio verò, cur hic deprecatoria forma adhibeatur, est, quia Sacramentum hoc datur quasi complementum Sacramenti pœnitentiæ, & pœnitentia infirmorum vocatur, qui iam viribus destituti, opera pœnitentiæ non possunt facere: ideoque ex foro Ecclesiæ egredientes, in solius Dei manibus constituuntur, recteque orationibus Sacerdotum iuuantur, & Deo commendantur. Sicque per modum deprecationis Sacramentum istud administratur, vt etiam simul significetur, dari hic remissionem peccatorum, non ex iustitia, sed ex misericordia. Hoc tamen aduerte, deprecatoriam istam formam non habere vim ex deuotione orantium, sicut aliæ orationes: sed ex opere operato, siue ex infallibili Christi promissione. Vnde quod dicit S. Iacobus: *Oratio fidei saluabit infirmum*, intellige cum D. Bonauentura, orationem fidei, non tam ipsius inungentis, quàm totius Ecclesiæ, in cuius fide administrantur Sacramenta: imò omnis forma Sacramentalis à B. August. *Fidei verbum* vocatur, eo quod fide solâ percipiatur.

Quia verò Vnctiones in diuersis sensibus solent fieri, qui sunt portæ per quas peccatum in animam ingreditur: Hinc etiam diuersæ formæ partiales reperiuntur in hoc Sacramento, de quibus latè Parochiale.

Sed licet effectum qui promittitur ægris in hoc Sacramento aut pro quo postulat deprecatoria forma, deuotioni ministrorum, aut adstantium primariò non adscribamus, sed virtuti & efficaciæ Sacramenti, quam habet ex institutione Christi: tamen negari non potest, plurimum hic valere, & auxilium periclitantibus ægris ferre, feruentem orationem siue ministrorum Dei, siue aliorum adstantium, præsertim si sint amici Dei. Hoc pluribus exemplis demonstrari potest. Narrat S. Greg. l. 4. dial. c. 37. quod sequitur, & dicit in Monasterio suo contigisse. Quidam, inquit, Theodorus nomine, adolescens, in Monasterium meum Fratrem suum necessitate magis quàm voluntate secutus est. Cui nimirum graue erat, si quis pro salute sua aliquid loqueretur, bona enim non solùm facere, sed etiam audire non poterat. Nunquam se ad sanctæ conuersationis habitum venire iurando, irascendo, deridendo testabatur. In hac autem pestilentia, quæ nuper huius vrbis populum magna ex parte consumpsit, percussus in inguine, est perductus ad mortem. Cumque extremum spiritum ageret, conuenerunt Fratres, vt egressum illius orando protegerent. Iam corpus eius ab extrema parte fuerat præmortuum, in solo tantum pectore vitalis adhuc calor anhelabat.

Cuncti autem Fratres tantò cœperunt pro eo enixius orare, quantò eum iam videbant sub celeritate discedere. Tunc repentè cœpit eisdem Fratribus assistentibus clamare, atque cum magnis vocibus orationes eorum interrumpere, dicens: *Recedite; recedite. Ecce draconi ad deuorandum datus sum, qui propter vestram præsentiam deuorare me non potest. Caput meum iam suo ore absorbuit: date locum, vt me non amplius cruciet, sed faciat quod facturus est. Si ei ad deuorandum datus sum, quare propter vos moras patiar?* Tunc Fratres cæperunt ei dicere: Quid est quod loqueris, Frater? signum tibi S. Crucis imprime. Resp. ille dicens: *Volo me signare, sed non possum, quia squamis huius draconis premor.* Cumque hoc Fratres audirent; prostrati in terram cum lacrymis, cœperunt pro ereptione illius vehementius orare. Et ecce æger subitò cœpit clamare, dicens: *Gratias Deo, ecce draco ille, qui me ad deuorandum acceperat, fugit, orationibus vestris expulsus, pro peccatis meis modo intercedite, quia conuerti paratus sum, & sæcularem vitam funditus relinquere.* Homo ergo qui iam, sicut dictum est, ab extrema corporis parte fuerat præmortuus; reseruatus ad vitam, toto corde ad Deum conuersus est; & postquam mutatus mente diu est flagellis adstrictus, tum eius anima carne soluta est. Hæc S. Gregorius.

LECTIO IV.

DE EFFECTIBVS EXTREMÆ Vnctionis.

Explicat tres effectus ex Apostolo.

QVintò exprimitur à S. Iacobo effectus huius Sacramenti, dum dicit: *Oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei.* Multiplex igitur effectus est Sacramenti huius. Ac primus ad quem ordinatur, est, ad adiuuandam & confortandam animam ægroti, contra difficultates in mortis articulo occurentes. Et hoc insinuat D. Iacobus dicens: *Alleuiabit eum Dominus*, vbi Græca legunt, excitabit seu confortabit. Multæ porro difficul-

tates tunc occurrent. Primò, quia homo naturaliter nihil ad mortem timet, angitur tunc mirum in modum. Secundò, auget tunc timorem vitæ præteritæ memoria & conscientia accusans: ita vt verum sit illud Sap. 4. *Venient in cogitationem peccatorum suorum timidi, & traducent illos ex aduerso iniquitates ipsorum.* Tertiò, angit maximè cogitatio de appropinquante iam iudicio ac tribunali Dei, ad quod citatur anima. Quartò, pœnarum æternarum consideratio iam fortiter animum peruadit & tremefacit. Quintò, dæmon qui omni quidem tempore nos perdere conatur, tunc maximè infestat, *Sciens quod modicum tempus habet.* De qua re vide quæ dixi Tomo 2. Lect. vltima, vbi explicui, quomodo B. Virgo contra hæc in hora mortis assistat. Item, quæ dixi de custodia Angelorum Tomo. 1. Certè hæc omnia ita animam terrent, vt etiam viri sancti hîc hæsitarint. Patet de S. Hilarione, de S. Elzeario, de quodam Stephano Anachoreta, de quibus alibi dixi. Quidam Religiosus deductus ad extremum vitæ horribiliter clamauit: *Maledicta hora, in qua Religiosus factus*, & siluit. Non multò post facie serena dixit: *Imò benedicta hora in qua intraui in Ordinem, & benedicta Mater Christi, quam semper dilexi.* Et iterū tacuit; Fratres qui in circuitu erant audientes, cum lacrymis orabāt pro eo. Post duas horas dixit fratri adstanti: Voca fratres nostros, quoniam Dominus exaudiuit orationes eorum. Ingressis autem dixit: *Vos ex primo verbo meo quod audistis, turbati fuistis, sed hæc est causa clamoris mei. Apparuerunt mihi duo dæmones terribiles, parati ad recipiendum animam meam, & præ timore extra me raptus maledixi diei meæ. Et dico vobis, si hîc factus fuisset ignis ex ære mixtus cum sulphure, qui duraret ab hac hora vsque ad finem mundi: & daretur mihi optio, vtrum per illum ignem vellem transire, aut iterum dæmones in simili forma videre, eligerem potius per ignem transire.* Postmodum autem venit illa Regina Cœli, Mater Misericordiæ, & fugauit dæmones, & ea visâ concepi spem, & præ gaudio risi, & benedixi eam, quod liberauerit me de tam horribili visione. Contra hos omnes angores arma & vires suppeditat hoc sacramentum. Alleuatur enim & erigitur ægri animus diuinæ bonitatis spe, & confirmatur aduersus omnia terriculamenta & trepidationes, siue à morte, siue à iudicio Dei, siue à pœnis inferni, siue à dæmonis insidiis prouenientes. Ita vt viua fide excitata, possit tunc æger aduersus impetum tentationis constanti animo dicere: Christi membrum sum, Christi athleta sum, eius sacro oleo inunctus sum. Quare tu Princeps mundi huius, tu immunde spiritus discede, ille te foris eiecit, vt in me non habeas quicquam, nihilque mihi & tibi sit commune. Christo insitus sum, & inhærere illi volo in finem vsque, tanquam membrum. Quæ autem conuentio Christi cum Belial? Cōsecratus sum tanquam eius Templum: Quis autem consensus Templo Dei cum Satana? Licet cùm multis iam appareas in animæ meæ excidium coniurantibus, non te timeo, quia plures sunt mecum, quàm tecum. Tota enim Ecclesia Sanctorum pro me curām agit, orat, meque in suam tutelam recipit, aduersus quam non prævalebis. Habeo interim à Deo certissima fiduciæ meæ signa ac testimonia, nempe sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, Vnctionis-Extremæ, quibus Deus me nequaquam fallet: sed promissioni suæ assistens, perficiet omnia, quæ in eorumdem exhibitione mihi pollicitus est. His & similibus cogitationibus, quæ excitat viua fides plurimum

Specul. Exempl.

solatii, & virium additur, estque in his titubantis animæ fulcimentum. Monent interim rectè sancti Patres, vt frequenter hæc recogitemus, dum tempus est, & sic ad illum exitum non disponamus, ne impræparati inueniamur.

Audi Cyrillum Alexandrinum in oratione de exitu animæ: *Metuo mortem, quoniam acerba & amara mihi est; metuo gehennam, quoniam æterna est, exhorreo tartarum, vt cui nimium insit caloris. Paueo tenebras, quoniam nihil admittunt lucis. Formido pestiferum vermem, quoniam perennis est. Metuo Angelos iudicio præficiendos, quoniam immisericordes sunt. Terreor mente concipiens illius diei rigidum iudicium, horrendum tribunal, Iudicem seuerum. Metuo flumen ignis ante tribunal illud fluens, vehementissimaq; flamma torrens. Metuo stridorem dentium, & fletum inconsolabilem. Quis terror, quis tremor, quod certamen, quæ vis animam eheu manet à corpore secedentem? Illa est hora dolorosa, periculosa, luctuosa, inconsolabilis, donec ei pateat exitus.* Hæc ille, inter plura ibi videnda ad hanc rem.

Audi etiam Eusebium Emissenum Hom. 1. ad Monachos. Paratos nos inueniat extrema necessitas, quæ sæpè præuenit imparatos. Certam nobis imponat sollicitudinem incerta cōditio, quotidianus sit illius periculi metus, cuius nescitur incursus. Quàm tardè misera anima malorum pœnitebit? Cùm de vltimo separari se à corpore viderit, cùm sibi in fine claudenti oculos nigrescere, & horrescere æterna nox cœperit, cùm iacere ante se vacuum salutis & lucis infœlicem commilitonem suum viderit, incentorem pariter & deceptorem, cum quo de arena mundi huius per flagitium suum victa discessit. Cùm cœperit iam ab eo diuulsa, immanes & inanes dare planctus, & dicere, *Vbi sunt cupiditates tuæ, quibus huc vsque impatienter arsisti, & arsuræ iugiter congregasti? Ecce transierunt vt vmbra, abierunt oblectamenta, & sola in perpetuum opprobria, & crimina remanserunt. Væ mihi, ô anima, ad tam perditum vas velim nolim reditura sum, propter fugitiuas voluptates nunquam effugiendis ardoribus cum eo concremanda.* Hæc Emissenus.

Audi denique D. Gregorium, vt in ore trium testium stet omne verbum. Cogitandum valdè quantum terribilis hora resolutionis nostræ, quanta omnium malorum memoria, quæ obliuio transactæ fœlicitatis, formido Iudicis. Tunc maligni spiritus anima egrediente, sua opera requirunt: Tunc mala quæ suaserunt, replicant, vt sociam ad tormenta trahant. Sed cur de peruersa anima dicimus, cùm ad delectos etiam veniant, & suum in illis aliquid requirant? Vnus in hominibus extitit, qui ante passionem libera voce dixit: *Venit Princeps mundi huius, & in me non habet quicquam.* Quia hunc mortalem hominem vidit, suum in illo aliquid reperire credidit. Vnde quotidie cum fletu cogitandum nobis est, quàm rabidus tunc sua in nobis requiret, qui etiam ad Deum carne morientem venit, & in illo aliquid quæsiuit, in quo suum inuenire nihil potuit. Quid nos miseri dicturi sumus, qui innumera mala commisimus, nisi solùm quod nobis certum est refugium & solida spes, quia vnum cum illo facti sumus, in quo Princeps huius mundi nihil inuenire suum potuit? Nihil tamen prodest, quod Redemptori per fidem iungimur, si moribus disiungamur. *Non enim omnis qui dicit, Domine, Domine, intrabit in regnum Cœlorum.* Ita Gregor. Hom. 39. in Euang. qui etiam videri potest 24. Moral. cap. 17. & 18.

Secundus effectus est remissio peccatorum;

dicente Iacobo: *Si in peccatis sit dimittentur ei.* Sed quia remissio originalis peccati propriè ad Baptismum spectat, remissio actualis ad sacramentum Pœnitentiæ: ideo peccata quæ hîc remittuntur sunt venialia, & ea quæ à Theologis vocantur reliquiæ peccatorum.

Reliquiæ autem peccatorum etiam dici possunt mortalia, quæ post susceptum Pœnitentiæ sacramentum non sunt confessione specialiter manifestata, vel quia pœnitens nesciebat esse mortalia, vel quia obliuioni erant tradita. Has igitur peccatorum reliquias Vnctio sacra delet. Vnde generaliter dicitur; *Si in peccatis sit, dimittentur ei.* Reliquiæ etiam peccatorum sunt, debilitas & languor animi ex peccatis prioribus relictus, quem expellendi vim habet hoc sacramentum. Denique, reliquiæ peccatorum sunt pœnæ peccatis debitæ, quæ hic vel penitus tolluntur, vel multum minuuntur. Sic quantum est ex parte huius sacramenti, infirmus ita præparatur, vt tanquam miles cursu certaminis peracto, nihil relinquatur in exitu, quod à corona percipienda remoretur, aut à gloria & amplexu Sponsi animam Sponsam retardet. Vestitur armis & fortitudine, vestitur gratia & decore, ita vt de ea possimus illud vsurpare: *Fortitudo & decor indumentum eius, & ridebit in die nouissimo*; Ab Ecclesia Militante ad Triumphantem transiens; à regno gratiæ, ad regnum gloriæ; à gemitu mortis, ad gaudium nuptiarum.

Prou. 3.

Propter hos effectus, neutiquam negligendum est hoc sacramentum, licet rigorosè præceptum de illo non inueniatur. Et propter omnes illius fructus, adeo dolebat S. Malachias, se distulisse per aliquot horas ministrare sacramentum hoc cuidā mulieri, quæ interim è vita excesserat. Historiam sic refert Bernardus in vita eius. Habitabat vir nobilis in Vicinia Benchoriensis Monasterij: cuius vxor cùm infirmaretur ad mortem, rogatus Malachias, vt descenderet priusquam moreretur, infirmam vncturus oleo: descendit, & intrauit ad eam. Quo viso exultat illa, spe animata salutis. Et cùm pararet vngere eam, visum est omnibus differendum potius vsque ad mane. Erat enim vespera. Acquieuit Malachias, & data benedictione super ægram, exiuit cum his qui secum erāt At verò post modicum subito clamor factus est, planctus & strepitus multus per totā domum, siquidem insonuit quod mortua esset. Accurrit Malachias tumultu audito: & sequuti sunt cū discipuli eius Et accedens ad lectum, vt certò comperit expirasse, consternatus est animo, sibi imputans, quod fraudata gratia sacramenti obierit. Et eleuatis in cœlum manibus: Obsecro Domine, inquit, insipienter egi, ego peccaui qui distuli, non ista quæ voluit. Hæc dicens contestatus est in audientia omnium, nullam se recepturum consolationem, nullam daturum requiem spiritui suo, nisi quam tulerat, liceret restituere gratiam. Et stans super eam, tota nocte laborabat in gemitu suo: & pro oleo sancto, largo imbre lacrymarum perfundens mortuam, vicem illi Vnctionis, quam poterat, exhibebat ipse quidē sic. Ad suos autem: Vigilate, inquit, & orate. Itaque in Psalmis illi, ille in lacrymis noctem duxerunt peruigilem. Et mane facto, exaudiuit Dominus sanctum suum, quia Spiritus Domini erat postulans pro eo, qui postulat pro sanctis gemitibus inenarrabilibus. Quid plura? Aperit oculos quæ fuerat mortua, & vt solent, qui de graui somno euigilant, fricans sibi manibus frontem & tempora, super lectum se erigit, & agnito Malachia, inclinans deuotè salutat eum. Et verso luctu in gaudium, stupor apprehendit omnes, & qui viderunt, & qui audierunt. Sed & Malachias gratias agens, benedixit Dominum. Et vnxit eam nihilominus, sciens in hoc sacramento remitti peccata, & quod oratio fidei saluet infirmum. Post hæc abiit ille, & illa conualuit, & viuens incolumis tempore aliquanto, vt gloria Domini manifestaretur in ea, peractā pœnitentia, quàm sibi Malachias iniunxerat, in bona Confessione iterum obdormiuit, & migrauit ad Dominum.

Dum præsente Maria Ogniacensi Vnctionis-Extremæ sacramentum ægroti perciperent, illa Christum cum Sanctorum multitudine adesse sentiebat, ægrotumque illum misericorditer corroborantem, dæmones expellentem, animam purgantem, seque, dum membra eius vngerentur, quasi in lumine per totum corpus eius diffundentem. Sed & cùm ipsamet, beata Virgine præmonente, Extremam-Vnctionem acciperet, Apostoli omnes adfuere, & B. Petrus claues ostendens, pollicebatur se illi Cœli ianuam patefacturum.

Porrò Christus signum Crucis, vexillum victoriæ suæ, ad eius pedes fixit. Cumque in diuersis locis vngeretur, ipsa sacramenti eius perceptione S. Spiritus operationem cum ingenti singulorum locorum illustratione persensit. Quam operationem vt melius persentiant infirmi, diximus eos inungendos, dum sensibus integris sunt, vt ipsi possint respondere, & intelligere quæ circa se aguntur.

Sanctus Elzearius Comes Arianus, in vitæ agone constitutus, grauissimos eosque perpetuos dolores patientissimè spe futurorum tolerabat. Spiritus eius iugiter coniunctus fuit cum Deo, volebatque nihilominus etiam bona audire, iubebatque Christi Passionem sibi legi: Nec lingua etiam à diuinis cessabat laudibus, crebo repetens illum versum: *Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius, vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius*: Sumpto autem Dominico sacramento, cum sacro oleo vngeretur, & versum illum dicerent: *Per sanctam Crucem & Passionem tuam, libera eum Domine*: ipse eundem tertiò repetiuit, & addidit: *Hæc est spes mea, in hac volo mori.*

S. Aletha, mater S. Bernardi, dum eadem verba à sacerdotibus Litanias recitantibus proferrentur, leuans manum, signauit se signo Crucis, ac verba illa pronuncians ex imo cordis, expirauit.

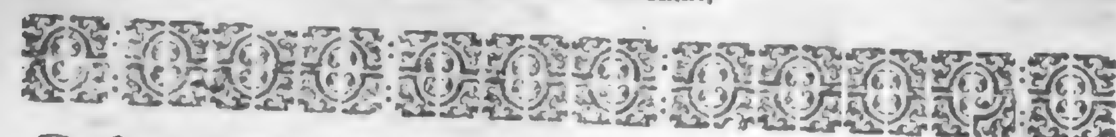
Tertius effectus est sanitas corporalis, vbi illa saluti animæ expedierit, vt Florentinum Concil. explicat & Trident. Insinuatur quoque à D. Iacobo, dum dicit: *Oratio fidei saluabit infirmum.* Quod de saluatione non solùm animæ, sed & corporis accipi potest. Et quidem hic effectus non est infallibilis simpliciter, quia non est semper homini conueniens in ordine ad bonum animæ; quando autē expedit ad spirituale animæ bonum, tunc semper eam inducere, asserit communis sententia Theologorum. Et conformius est dictis Conciliorum, quia cùm dicant sanitatem corporis esse effectum sacramenti sub conditione, iam posita illa conditione, infallibilis censentur, eo quod conditionata promissio transeat in absolutam. Debet autem non esse impedimentum ex parte recipientis.

Sed quæres, cur ergo rarò conualescant modò ægri, Vnctione suscepta? Responden, duplicem rationem afferri posse. Vna est, quia nostro tempore serius quàm oporteret, hoc sacramntum exhibetur ægrotis. Neque enim per hoc

sacramentum expectanda sunt miracula, quale miraculum esset, si is, qui agit animam, continuò conualesceret. Vnde si contenteretur ægrotis qui periculosè incipiunt ægrotare, sæpè videremus effectum sanitatis, quæ non quidem in momento, sed tempore suo succederet. Ita Bellarminus lib. 2 de Arte bene moriendi cap. 8. Alteram rationem affert Cathechismus Pij V. sic dicens: Quod si ægri hoc tempore eam sanitatem minus consequantur, id quidem non sacramenti vitio, sed ob eam potius causam euenire credendum est, quod eorum magna pars, qui sacro oleo perunguntur, vel à quibus administratur, fides infirmior est. Testatur enim Euangelista Dominum apud suos multas virtutes non fecisse, propter incredulitatem illorum.

Interim, quantum ad sanitatem, & animæ & corporis hanc Vnctionem multis prodesse, exemplis supra citatis potest declarari. Quibus & hoc recens adiicio, ex Annalibus Societatis anno 1599. Quidam circa Lugdunū magno febris æstu conflictatus, inter confitendum vrgente morbo, de potestate mentis exierat. Iam de sua salute actum esse, sempiternis se suppliciis apud inferos damnatum clamitabat, nullius orationem auribus admittebat. Sacerdos qui aures ei dabat, vbi furorem eius animo obstrepere animaduertit, ad diuina præsidia, vbi deessent humana, confugiendum existimauit. Itaque domesticos monet, vt sacrum oleum, quod æger priusquam insaniret, postulauerat, celeriter adferendum curarent. Mira dictu visuque res, simul ac sacro ritè inunctus est oleo, mentis sanitatem, paulo post etiam corporis valetudinem recuperauit. Ita in Extremæ-Vnctionis sacramento, extremum salutis auxilium inuenit.

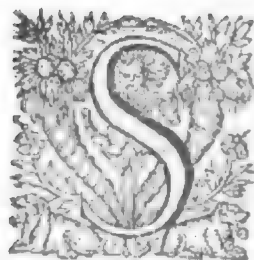
Videat Lector Testamentum sancti Caroli Borromæi.

CANDELABRI MYSTICI TRACTATVS VII.

DE SACRAMENTO ORDINIS.

PROOEMIVM.

EXTA Lampas, seu Lucerna mystica nostri Candelabri, est sacramentum Ordinis. Lampas fulgidissima, ex qua potestas sacrata, luxque gratiæ specialis depromitur à Ministris Dei ad eam accedentibus; per quam possint omnia sacra rectè obire & cum fulgore interiori coram Domino in ministeriis dignè stare. Ex illa etiam ignis ardens zeli gloriæ Dei, ac salutis proximi desumitur; quo possint ipsi non solùm lucere, sed & ardere, ac alios accendere igne illo cœlico, quem Dominus venit mittere in terram, & vehementer optat accendi. Tolle ab Ecclesia eminentem illam Lampadem Ordinis sacri, & Sacerdotij à Christo instituti; Quid nisi confusio & caligo? Quid nisi Babylon quædam, aut Ægyptus tenebrosa? Talis reperitur confusio apud Nouatores Hæreticos, talis & caligo: dum pro libito suo ex Sacerdotibus faciunt Laicos, ex Laicis Sacerdotes, sine Oleo, sine Vnctione, sine Ordine, sine luce Gratiæ. Vnde in eorum ministeriis nihil sublime, nihil decorum, nihil fulgidum. Sed repit in terra omne ministerium eorum, nec de Cœlo trahit originem aut lucem: vile est, populare est, quod è sutoribus, è plebe, & sartoribus, & viatoribus, aliisque infimæ fæcis committitur. Aperiant ergo & eleuent oculos, qui ab eis fascinati sunt, & videant splendorem Ordinum sacrorum, in Ecclesia vera effulgentem instar Lampadis in Candelabro sublimi positæ, vt lucem fundat omnibus qui in domo sunt. Hæc verò Lampas septuplex est, septem Ordinibus, quasi septem partialibus Lucernis vnam totalem constantibus distincta. Ideo de singulis in particulari breuiter in hoc Tractatu agemus, materiam, formam, effectum explicantes.

LECTIO PRIMA.

DE DIVERSITATE ORDINVM.

1. *Docet rectè in Ecclesia diuersos Ordines institutos.*
2. *Ordinationem esse verè & propriè sacramentum.*

PROPOSITIO I.

Conuenienter in Ecclesia, distinctio est ministrorum & graduum sacrorum, stabilita à Christo. Ratio prima conuenientiæ deducitur ex iis quæ in naturalibus cernimus. Nam inter res naturales ordo quidam conspicuus est, quo inferiora per superiora gubernantur, vt vnumquodque finem suum assequatur: pari ergo ratione congruus est aliquis ordo in Ecclesiæ institutione, vt regulatus sit eius processus ad esse gratiæ, & ad finem supernaturalem assequendum. Per hunc autem varium ordinem fit, vt alij aliis superiores sint officio & potestate, in eosque influant dispensando sacramenta Gratiæ. Itaque sicut sapientia Dei & gloria elucet in pulchritudine totius vniuersi, ex diuersis perfectionibus creaturarum ordinata: ita eadem sapientia & gloria mul-

to magis manifestatur in Ecclesia per graduum, functionum, & ordinum distinctionem speciosam. Magnus vtique Dominus & laudabilis nimis in Ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius. Magnus in Ecclesia sua instar Ciuitatis sanctæ ordinatissima; quæ non solùm ciuium numero affluit, sed & officiorum ac graduum speciosa distinctione effulget. *Deus in domibus eius cognoscetur, cùm suscipiet eam.* Legit Augustin. *Deus in gradibus eius cognoscetur,* hoc est, in terra graduum & disiunctionum diuersitate laus eius coruscabit. *Regina Saba considerans sapientiam Salomonis, & domum quam ædificauerat, & cibos mensæ eius, & habitacula seruorum, & ordines ministrantium, vestesque eorum, & pincernas, & holocausta quæ offerebat in domo Domini, non habebat vltra spiritum.* Meritò etiam in admiratione rapietur, qui penitus contemplari voluerit Christi sapientiam institutione Ecclesiæ rutilantem in diuersis ordinibus & ministris, & in sacrificiis & sacrificantibus, in tot sacris functionibus ordinatissimis, in tot mysteriis & mystagogiis à se institutis. Habet enim Ecclesiæ facies quiddam maiestatis, habet eius series, & ordo hierarchicus diuini quippiam numinis, si oculis mentis perlustretur sagacius: ita vt meritò dicamus: *Deus in domibus eius, siue in gradibus eius cognoscetur,* si scilicet oculo mentis purgato, templorum, ministrorum, cæremoniarum, sacramentorumque maiestas mysteriis plena, introspiciatur. Quamuis & hoc fateri debeamus, veteris Ecclesiæ faciem externam in functionibus, Ordinem singulorum, in splendore suo ac maiestate illustrius promicasse. Etenim olim Episcopus cum suis Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, Acolytis, Exorcistis, Lectoribus, Ostiariis procedebat, & singuli suis officiis intenti incumbebant. Tunc Laici ad Dominicum (sic Cathedralis Ecclesia vocabatur quasi templum Domini, in quo propter Dominum conuenitur; sic Germani etiam nunc Episcopalia templa Domini vocant) cateruatim confluebant, lectionum, concionum, & sacri audiendi, participandique Corporis & Sanguinis Domini gratia. Tunc Episcopus personaliter dispensabat verbum Dei, & populus religiosa attentione illud non vt verbum hominis, sed vt verbum Christi excipiebat: & ad singula mysteria quæ peragebantur intentus, religiosissimè venerabatur. Tunc Catechumeni, Energumeni, Pœnitentes, & cæteri de plebe sancta in suas quique classes distributi, Clericorum sibi Præfectorum monitis parebant. Clericique quoque singuli singula sua gerebant officia pulcherrimo ordine: ita vt pius ille conuentus, & functionum sacrarum splendor, etiam prophanos in admirationem sui raperet: sicut Paulus testatur, idiota aut incredulum gressum in Ecclesiam Sanctorum, procidere in faciem suam, & adorare Deum, profitendo quod verè Deus sit in medio eorum.

Enchir. Conc. Col.

De Valente Imperatore legimus, Epiphaniæ festo die cum splendida sua pompa in Ecclesiam venisse, & munus suum ad sacram mensam attulisse. At cùm ibi fixè considerasset, quàm miro omnia ordine gererentur, ad stuporem delapsus est, & totus mutatus in solum concidebat, nisi quidam ex Primoribus iam ruentem retinuisset. Vbi verò sermonem quoque cum viro contulit, magis etiam sapientiam sacrisque obeundis & concionibus atque conuentibus peragendis dexteritatem, nec non ordinem rerum omnium pulcherrimum, est admiratus. Ita Nicephorus libro 11. cap. 18.

Succedente tempore aliquid de hoc splendore imminutum est, quando Ecclesiæ Cathedrales (vt testatur Concilium Coloniense in Enchiridio) primò in Monachorum, deinde in Canonicorum Collegia commutatæ sunt, & minores Parochiæ prope Dominicum exædificatæ, & in singulis singuli Parochi minores constituti sunt.

Tunc enim cœperunt hi Parochi in suis quique Parochiis Ecclesiastica officia (quæ olim in Dominico, distincti Clericorum ordines gerebant) indiscriminatim obire ac peragere, factumque est, vt vix vmbra veteris Ecclesiæ in nostris Cathedralibus Ecclesiis (quæ nunc magis deambulationibus ac prophanis colloquiis, perinde ac fora publica à plebe fœdantur, ac nulla penè pietate inuisuntur) remanserit. Adde quod nemo ferè nunc suo officio ad veterem morem fungatur; nomina tantùm retinemus, munus nemo exequitur, sed in pueros seu conductitios passim relegatur. Lectorum enim officium etiam pueris committitur, sicut & Acolyti munus, adolescentulis, quos Chorales vocamus, demandatur. Exorcistarum officium penè obsoleuit. Ostiariorumque munus.

Secunda ratio conuenientiæ diuersorum graduum & ordinum, est similitudo quædam Ecclesiasticæ Hierarchiæ cum cælesti. Etenim cælestis Hierarchia à Deo ita instituta est, vt variis distincta gradibus, alij aliis superiores sint, alij in alios influant, alij alios illuminent: quod simili modo in Ecclesia stabiliri ab eodem vtriusque authore decuit. Quapropter sicut in Ecclesia Triumphante Angeli sunt in ordine ac potestate differentes, qui iniuncta sibi munia decenti dispositione obeunt, ac fideliter exequuntur: sic Militans etiam Ecclesia, quæ domus Dei, & velut Castrorum acies quædam ordinata est, ministros habet sibi peculiares à reliquis Christianis seiunctos, & pulchro ordine inter se dispositos, ad publica & communia Ecclesiæ ministeria in terris peragenda; nimirum vt pro Christiano populo, in iis quæ ad Deum salutemque animarum spectant, suas illi operas præstent. Et sicut inter Angelos sunt supremi, medij, infimi, ita in Ecclesiæ ministris. Ac primò sunt supremi, scilicet Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, vsque ad supremum Pontificem. Episcopi dicuntur, qui Principes sunt Sacerdotum. Archiepiscopi, qui pluribus Episcopis præsunt, qui etiam Metropolitani vocantur, tanquam illarum vrbium Antistites, quæ matres habentur illius Prouinciæ. Patriarchæ, id est, primi supremique Patres. Olim in Ecclesia vniuersa, præter Summum Rom. Pontificem quatuor tantùm Patriarchæ numerabantur, neque tamen omnes dignitate pares: Nam Constantinopolitanus, etsi ad eum post omnes alios hic honos delatus est, tamen ob imperij maiestatem altiorem locum obtinuit. Proximus est Alexandrinus, cuius Ecclesiam Marcus Euangelista iussu Principis Apostolorum fundauit. Tertius Antiochenus, vbi Petrus sedem primò locauit: Extremum gradum habet Hierosolymitanus, quam Ecclesiam Iacobus Frater Domini rexit. Secundò sunt medij, scilicet Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, qui ad altaris ministerium specialiter sunt ordinati, & ad sacrarum rerum contactum ius habent, ac per continentiam perpetuam Deo sunt dicati; & propterea hi tres Ordines sacri specialiter dicuntur. Tertiò, infimi sunt alij in inferioribus ordinibus constituti, & ad inferiora ministeria deputati: quibus nec continentiæ votum impositum est, quales sunt Acolyti,

Lectores

Lectores exorcistæ, Ostiarij. De his verò omnibus dicit S. Gregor. lib. 4. ep. 52. *Ad hoc diuinæ dispensationis prouisio gradus diuersos & ordines constituit distinctos, vt dum reuerentiam minores potioribus & potiores minoribus dilectionem impenderent; vna concordia fieret ex diuersitate connexio, & rectè officiorum generetur administratio singulorum.* Ideò etiam dicit Bernardus Ecclesiam in Apocalypsi describi descendentem de Cælo, eo quod ordines exemplar habeant in Cœlo. *Ne vilem*, inquit, *reputes formam hanc, quia in terra est; Deum habet auctorem, & de cœlo ducit originem.* Ita ad Eugenium lib. 3. loquitur Bernardus.

PROPOSITIO II.

Fidei est, Ordinem, siue sacram ordinationem esse Sacramentum, verè ac propriè dictum, à Christo institutum.

Ecclesiæ hostes in hoc potissimum incumbunt, vt Ordinem ex Ecclesia tollant, ex Sacerdotibus laicos facientes, & sacerdotalia munera laicis iniungentes. Sic illi domum Dei benè ordinatam & speciosam, in Babylonem quamdam plenam confusionis & deformitatis transmutare conantur. Quia sublata legitima ministrorum potestate gratiam coniunctam habente; vilescere faciunt, tum sacramenta, tum alia omnia quæ in Ecclesia ministrorum opere peraguntur. Contra hos Concilium Trid. sess. 23. can. 3. & c. 3. disertè agit, & decernit ex doctrina Ecclesiæ & Scripturæ auctoritate, ordinationem sacram verè esse Sacramentum. Declaratur, quia in ordinatione per visibile signaculum gratia & potestas spiritualis traditur ordinato, ad munus ad quod in Ecclesia gerendum destinatur. Hinc Apostolus monet Timothæum, *Admoneo te vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.* Vbi significat gratiam ei collatam fuisse in ordinatione sacra; qua munere suo fungi possit; quam excitare debeat quasi quodam flabello, vt reardescat, quia gratia sensim languescit, & quodam cinere consopiri videtur, nisi suscitetur. Quod fit per orationem studiumque sacrum ac conatum, quo homo se excitat, zelúmque in se accendit, vt gratiæ & charitati infusæ cooperetur, ne elanguescat. Huc etiam pertinet illud: *Noli negligere gratiam quæ est in te, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum Presbyterij.* Vbi per prophetiam intelligunt aliqui orationem sacram, siue verba mystica formam ordinationis continentia: ita vt Apostolus hic designet formam Sacramenti Ordinis. Nec hoc absonum videtur, quia Apostolus 1. ad Corint. 14. & alibi, Prophetiam vocat quamlibet orationem & sermonem sacrum, præcipuè arcanum & mysticum, quales olim erant formæ sacramentorum. Quamuis alij per Prophetiam hic intelligant reuelationem; qua iussit Deus ordinari Timothæum Episcopum iuxta illud cap. 1. *Hoc præceptum commendo tibi fili Timothæe, secundum præcedentes in te Prophetias, vt milites bonam militiam.* Cum verò Apostolus addit, *cum impositione manuum presbyterij*, materiam indicat Sacramenti, & signum visibile gratiæ. Solebant enim Presbyteri cum Episcopo manus ordinandis imponere; & ita Presbyterium hic idem est, quod cœtus Presbyterorum, vel iuxta Anselmum, Per impositionem manuum Presbyterij, idem est ac si dicat, per ordinationem qua consecratus es Presbyter & Episcopus. Impositio ergo illa manuum, efficax est gratiæ signum, & sub illa intelliguntur reliqua quæ ad materiam in ordinatione sacra spectant. Denique gratiam per signum visibile in sacra ordinatione dari etiam satis probatur ex facto Christi, qui exterius sufflans in Apostolos, dixit: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c.* Vbi per sufflationis signaculum illud visibile, designauit potestatem in sacra ordinatione, & Spiritus sancti gratiam simul conferri, potestati illius muneri ritè peragendo necessariam. Quapropter exinde in Ecclesia Presbyteris ordinandis dicitur: *Accipite Spiritum sanctum*, Christo scilicet per suum meritum & virtutem, idem quod olim per se, per ministros iam suos operante. Imò Scriptura ordinationem non tam Apostolis aut Episcopis, quàm ipsi Spiritui sancto tribuit: qui principalis agens est per Sacramentum. Hinc Act. 20. legimus: *Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.* Et Act. 13. *Dicit Spiritus sanctus: segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes, & imponentes illis manus, dimiserunt illos.*

Ex quibus omnibus collige contra hæreticos nostros, non ad Magistratum politicum spectare ordinationem ministrorum Ecclesiæ, sed ad Apostolorum successores, per Spiritum sanctum eis communicatum à Christo: cuius personam gerunt, cuius virtute ac meritis eundem Spiritum sanctum tribuunt, per sacramentum ordinationis. Vnde non habendi sunt tanquam Ecclesiæ ministri, verùm fugiendi vt fures, latrones, canes, lupi, & vulpes, qui per hoc ostium non ingrediuntur: sed vel propria temeritate, vel propter Magistratus ciuilis aut turbæ popularis fauorem, Ecclesiastica munia sibi assumunt & absque legitima vocatione & ordinatione in sacra illa inuolant. Væ enim illis quos non Aaronis à Deo vocati exemplum, sed nouandarum rerum studium, ac animi tumor ad instar Oziæ Regis, ad sacerdotales functiones arripiendas præcipitat. De quibus verum est illud: *Non mittebam eos, & ipsi currebant; non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.*

Sed dicunt Hæretici se à Domino missos inuisibiliter: quia conuincuntur ab his, qui in Ecclesia potestatem habent nec ordinati esse, nec legitimè missi. Verùm id inaniter dici patet, quia quilibet hoc asseuerare potest, & sub eo prætextu erroneæ doctrinæ pestifera semina spargere, omnémque sacrarum functionum ordinem perturbare. Quod & ipsi faciunt, non in ædificationem, sed in destructionem, contra Apostol. Pauli doctrinam, qui dicit Deum in Ecclesia visibiliter ordinasse diuersos ministrorum gradus, *Apostolos, DD. Pastores, ad consummationem Sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem Corporis Christi: vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumuentionem erroris.* Ideo in Ecclesia videmus perpetuam, & nulla hactenus ætate interruptam Episcoporum ac legitimorum in ea ordinum successionem, quos Deus ad regni sui gubernationem collocauit, & ad doctrinæ veræ traditionem. Quam successionem, tum ordinationis, tum doctrinæ neutiquam possunt hæretici ostendere: & ideò furtiuè, iniustè, perniciosè, sacris se ingerunt ministeriis, sine missione. Quod si extraordinariam & inuisibilem velint missionem suam, debent per operationem miraculi, vel per scripturæ euidens testimonium illam adstruere.

Vnde, cùm Dominus vellet mittere Moysen in Ægyptum ad filios Israel: vt crederent ei, dedit ei signum, quando dedit ei potestatem vertendi virgam in colubrum, & iterum colubrum in virgam, aliáque prodigiosa signa patrandi. Ioannes quoque Baptista missionis suæ speciale testimonium protulit de scriptura, dicens: *Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domini sicut ait Esaias Propheta.* Sed & eius Natiuitas, Prædicatio, vita, cibus, vestis, prodigiosa fuere, & satis miraculosa ad missionem eius confirmandam. De his quoque qui à Domino missi leguntur, testatur Euangelista, *quod vbique prædicauerunt Domino sermonem confirmante sequentibus signis.* Cùm ergo hactenus Calumistæ aut Lutherani, qui se ad Ecclesiam reformandam missos volunt, nullum suæ missionis signum ediderint, nec ordinationis legitimæ successionem prodere possint, tanquam iniusti inuasores sacri ministerij, & adulterini deformatores sponsæ Christi, propulsandi sunt & cauendi. Cùm nec vita sua moribusque, spiritu Christi duci se ostendant, sed à spiritu immundo regi, libertati & carni fræna laxantes, quam Euangelij auctoritate impiè velant. Hinc Lutherus interrogatus cur à raptu Virginum & Monialium defloratione incesta, & coniugio etiam Sacerdotum, Euangelium suum auspicaretur? Respondisse fertur improbè & scurriliter, quia Euangelium incipit: *Liber generationis Iesu Christi Filij Dauid, Filij Abraham, Abraham genuit Isaac, &c.* Hoc vero libenter eis concedimus hactenus ad reformationem Ecclesiæ ipsos aliquid contulisse: quia cùm fuerint aliquando in Ecclesia ipsi tanquam paleæ inter triticum, lolia inter lilia, spinæ inter flores; posteà cùm egressi sunt, à multis paleis, loliis, spinis, Ecclesia exempta fuit. Et cùm fuerint tanquam putridi humores deformitatem corpori mystico Ecclesiæ parientes: quando eiecti sunt vel egressi, iam sanior & formosior Ecclesia facta est. Denique dederunt occasionem Ecclesiæ tollendi abyssus aliquos, prauosque mores corrigendi, & pietatis, ac doctrinæ studio diligentiùs incumbendi. Hinc lucidior facta est doctrina fidei & pietas Catholicis magis commendata ac stabilita in Concilio Trid. per tot canones, decreta, reformationes. Hinc tot eruditissimi libri doctrinam fidei lucidantes prodiere, & ordines diuersi surrexere aduersus hæreses pro veritate pugnantes, vita, calamo, oratione.

Sed iterum obiiciunt, omnes Christianos Sacerdotes esse, ideoque sacris functionibus aptos, nec opus esse alio Ordinationis sacramento. Vnde Petrus omnes Christianos alloquens, ait c. 2. *Vos genus electum, regale Sacerdotium, Gens sancta.* Et Apocalyp. 1. dicitur: *Dilexit nos, & lauit à peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum & Sacerdotes Deo & Patri.* Respondetur, hanc obiectionem planè inanem esse, & ignorantiæ adscribendam. Nam scriptura solet distinguere duplex Sacerdotium & Regnum: aliud quidem spirituale & internum generaliter dictum, aliud speciale & externum propriè dictum. Primum competit omnibus Christianis, alterum non. Regnum enim & sacerdotium spirituale & internum, omnibus piis est commune, quia Christi summi Regis ac Sacerdotis membra sunt per Baptismum: & omnes quædam spiritualia sacrificia offerre possunt, orationes, laudes, gratiarum actiones, carnis mortificationem. Quia sicut Christus se obtulit hostiam Patri in odorem suauitatis: ita Christiani debent exhibere corda ac corpora sua, hostiam viuentem sanctam, Deo placentem. Et sicut Christus est Rex ille, qui deuicit carnem, mundum, & diabolum; ita Christiani per Christum in se regnantem, tentationes, illecebras, insidias carnis, satanæ, sæculi euincere debent, & animo excelso & regio passionibus prauisque effectibus dominari. Sed præter hoc sicut est aliud regnum externum; ita & sacerdotium propriè dignum: quod non omnibus conuenit, sed legitima ordinatione quidam ad illud euehuntur: & speciali auctoritate deputantur ad consecrandum, offerendum, dispensandum Sacramenta, Verbúmque Dei, & ad alias sacras functiones obeundas. An non & hæc etiam manifesta sunt in veteri lege? Ad vniuersum populum dixerat Dominus: *Si vocem meam audieritis, eritis mihi in peculium de cunctis populis & in regnum sacerdotale.* An ergo omnes Iudæi fuere Sacerdotes? An non de vero & propriè dicto sacerdotio præcipit Moysi: *Aaron & filios eius vnges, & sanctificabis eos, vt sacerdotio fungantur mihi?* Nec cuiquam alteri licebat sumere hunc sibi honorem: Vnde Dathan, Chore, & Abiron, propriâ auctoritate se ingerentes sacerdotio, viui absorpti sunt. Item Oza subita morte à Domino percussus est, vel ob id quod manum arcæ Dei, ne caderet, submisisset, sui officij fines excedens. Itidem Ozias cùm functionem sacerdotalem vsurpans, increpatusque ab Azaria, & Sacerdotibus Domini non desisteret, lepra in fronte perfusus est.

Cæterum hîc non definio, an singuli inferiores ordines Sacramenti rationem obtineant, an verò solùm sacramentalia sint, quod inter Theologos adhuc controuersum est. Sufficit verò proposito nostro, quod ordinatio sacerdotalis, imò & ordinatio Diaconorum, de quibus expresè fit in Scriptura mentio, propriè dicti sacramenti rationem habere dicatur. Vnde Sacerdos & Diaconus per orationem & impositionem manuum ordinantur: per quam significatur plenitudo Spiritus sancti & gratiæ quæ datur ordinatis vi sacramenti, eiusque regimen, directio, & protectio quam apprecatur qui manus imponit, rogans scilicet, vt Spiritus sanctus ordinandum quasi manu sua regat & dirigat. Hinc D. Dionysius Eccles. Hierarchiæ cap. 5. *Manuum impositione, inquit, indicatur protectio Principis ac Perfectoris Dei, qua internè illi ipsi quibus manus imponitur, tanquam filij gubernantur, quæ virtutem ac robur ipsis largitur, & aduersarias potestates repellit.* Et iterum ait idem Dion. Manus impositio docet eos, qui sacris ordinibus mancipantur, sacras omnes actiones quasi sub Deo efficere, vtpote quem habeant operationum suarum in omnibus Ducem atque Rectorem. Sic Num. 27. Iosue repletur Spiritu sapientiæ, quia Moyses posuit super eum manus suas, quasi consecrans eum Ducem populi. Et Christus ascendens in Cœlum eleuatis manibus, benedixit discipulis, significans ei se plurima dona largiri de sua plenitudine. Adde hanc impositionem manuum significare, ordinandos quasi victimas Deo consecrari & offerri. Sic victimæ olim imponebantur manus Exod. 29. cum Deo offerretur. Sciant ergo Sacerdotes, se hac ceremonia Deo sacratos esse, vt ei se totos dedicent iam non sibi viuentes, sed Deo; sciantque se saluti suæ ac aliorum procurandæ, vitam totam debere impendere.

In ordinatione quoque Sacerdotis vnctio adhibetur ad significandam vnctionem interiorem, [illegible]

procedentem. Et hæc cæremonia vnctionis, à veteri lege trahit originem, in qua sacerdos mystico vnguento perungebatur. Ad quam vnctionem alludens Propheta dicit: *Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron, quod descendit in oram vestimenti eius.* Vbi designatur mysticè vnctio spiritualis à Christo Capite & Pontifice nostro defluens in Apostolos & Prælatos Ecclesiæ, qui sunt velut genæ Christi; & per illos, in oram superiorem vestis, hoc est, in Ecclesiæ inferiores ministros. Vnctione ergo inferiori imbuuntur sacerdotes, quam in plebem debent diffundere: & id significat oleum, quod supernatat, imbuit, & se diffundit. Vnguuntur autem digiti sacerdotales, quia illi debent tangere pretiosum Corpus Christi: quod vt dignius faciat, digiti hi consecrantur, vt & manus semper habere puras, ab impiis operibus moneantur. *Debet enim innocens manibus ac mundo corde ascendere in montem Domini, & stare in loco sancto eius, ad purè ei sacrificandum.*

Audi quid de his digitis vnctis & consecratis referatur in vita sanctæ Mariæ Ogniacensis. Tempore Innocentij III. Conradus quidam, primus Abbas Villariensis, postea Cisterciensis, deinde Cardinalis & Legatus Apostolicus in Germania, vir erat pietati maximè & contemplationi deditus: attamen negotiis etiam publicis summa cum dexteritate vacabat. Eius verò pietatem hoc miraculo probauit Deus sibi gratam, quod digiti sacri quibus vtebatur ad consecrationem Corporis Christi, de nocte ita erant lucidi, vt his frequenter vteretur in tenebris loco candelæ, ad studia, & alia quæ ei ex munere incumbebant peragenda.

Illud etiam memoria dignum est, quod inter miracula B.V. Mariæ de Fide, quæ propè Dionantum colitur, nostro tempore anno 1619. contigit Religioso Monasterij S. Gisleni Ord. Benedicti. Hic multo tempore impeditus vsu brachiorum, manuum, digitorum, non poterat Missæ sacrificium offerre. Voto facto venit ad sanctam Mariam de Fide, hoc vnum toto corde obsecrans, vt eius meritis, membra morbo perclusa catenus saltem ei libera restituerentur, vt illis ad sacrificij salutaris effectum posset vti, nec fraudaretur tanto salutis beneficio.

Res mira. Vbi ad Monasterium rediit, illi soli digiti quatuor, quibus vtimur ad sacrificium, liberi ei redditi sunt à paralysi & contractione, reliquis vt antea contractis contra palmam manus, & ad omnem motum ineptis. Et exinde potuit brachium vtrumque sufficienter ad oblationem sacrificij eleuare, quod antea nullatenus potuisset. Res nota est, & certissima per ipsius Abbatis sigillum publicum attestata.

Audi & aliud. Referebat Abbas Daniel de Sconauia, dum Parisiis studeret, accidisse horrendum spectaculum in Ecclesia S. Mariæ. Cùm enim quidam non sacerdos præsumpsisset celebrare, ignis sacer eius manum cœpit corripere & deuorare. Cumque ei quidam secreto dixisset: Nunquam manus istæ sacro fuere Chrismate vnctæ, videns se spiritu prophetico deprehensum, culpam fassus est.

Diaconus quidam Steinueldensis, Ordinis Præmonstratensis, apostatans circa 4. Tempora, fingens se Ordinem Sacerdotij suscepisse, Coloniæ in Basilica sancti Michaëlis primam Missam celebrauit. At quoties se vertebat ad populum, Crucifixi imaginem contra se stantem lacrymantem conspexit; quo permotus, postea culpam fassus est, & pœnitentia ductus Sedem Apostolicam petiit, & in eadem via vitam finiit. Testis est Cæsarius lib. 9. Miraculorum, cap. 61.

LECTIO II.

DE NVMERO ORDINVM.

PROPOSITIO

Septem Ordines propriè dictos in Ecclesia ab initio fuisse tenendum est.

His autem nominibus solent recenseri, Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, Acolytatus, Subdiaconatus, Diaconatus, Presbyteratus. Hi tres per excellentiam dicuntur maiores: quia impediunt matrimonium contrahendum, & dirimunt contractum: & habent votum castitatis solemne annexum, & proximè accedunt ad conficiendum sacramentum Eucharistiæ per aliquod ministerium.

Horum Ordinum frequens fit mentio apud sanctos Patres, quorum testimonia videre potes apud Canisium & Bellarm. Prima Tonsura non debet hic inter Ordines numerari, quia est solùm dispositio ad illos. Episcopatus etiam non numeratur specialiter, quia est gradus Sacerdotij, & sub Sacerdotio comprehenditur. Licet vero septem sint Ordines, tamen vnum efficiunt sacramentum, quia omnes referuntur ad vnum finem, & omnes in Sacerdotio consummantur.

Quod si septenarij huius numeri rationem exposcis, ea desumi potest ex functionibus, quæ ad Eucharistiam referuntur, ob quas hi Ordines sunt instituti. Quatuor enim sũt quæ directè ad ipsum sacramentum pertinent: Eucharistiæ consecratio, ob quam est Ordo Presbyterij, Eucharistiæ administratio ac dispensatio, ob quam est Ordo Diaconatus: materiæ in vasis sacris præparatio, ob quam est Subdiaconatus: eiusdem materiæ ad altare præsentatio, quæ est Acolyti.

Tres aliæ deinde functiones sunt quæ pertinent ad dispositionem suscipientium immundorum. Est enim immundorum, vt eos distribuit Dionysius Ordo triplex.

Primus infidelium credere nolentium, qui proinde totaliter à visione diuinorum, & à cœtu fidelium arcendi sunt: id quod pertinet ad Ostiarios, quibus claues cum cymbalo traduntur, vt sciant munus suum esse, populum fidelem ad diuina conuocare, fores aperire ac claudere, alios reiicere.

Secundus Ordo immundorum, est eorum qui fidem suscipere annuunt, sed necdum sunt satis instructi, vt Cathecumeni: ad quos proinde in rudimentis fidei instruendos ordinantur Lectores.

Tertius immundorum Ordo, est eorum qui quamuis fidem susceperint, sunt tamen Energumeni; id est, à dæmonibus obsessi, ad quos emundandos ordinantur Exorcistæ, quibus traditur liber, in quo scripti sunt Exorcismi, sub hac forma: *Accipite, & habete potestatem imponendi manum super Energumenos.* Olim si quidem, quia frequentissimè dæmones pellebantur de corporibus humanis concurrebant plurimi Energumeni ad Ecclesiam, ita vt essent quasi greges Energumenorum, ob quam causam iste Ordo institutus fuit.

Sed de singulis Ordinibus pauca nobis dicenda sunt, vt pateseat quodnam sit eorum qui illis initiantur officium. Ac primùm de Clericali signo aliquid dicamus.

LECTIO III.

DE PRIMA TONSVRA.

Clericatus & Tonsura dispositio sunt ad Ordines,& à populo communi separant hominem,vt sit de nobili illa parte Reipublicæ Christianæ,quam Deus vocat suam sortem & hæreditatem, cui etiam Deus debeat sors esse & hæreditas In cuius rei figura, olim cùm populus ingressus fuit terram Promissionis,quælibet tribus partem accepit,excepta Sacerdotali,cui dicit Dominus: *Ego pars & hæreditas tua.* Et licet, generaliter loquendo, populus Christianus dicatur quandoque hæreditas Dei: iuxta illud: *Beata gens, cuius est Dominus Deus eius, populus quem elegit in hereditatem sibi.* Et iterum: *Laudabilis populus quem Dominus benedixit, dicens: Opus manuum mearum tu es, hereditas mea Israel.* Tamen speciali modo Ecclesiastici sors Domini dicuntur, quasi domestici specialiter consecrati ad obsequium Dei, sacrasque functiones. Vnde & eis quotidie hic versus recitandus proponitur: *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, &c.* Quapropter si magna fuit promissio Dei ad Abraham: *Ego merces tua magna nimis:* Quid de ea dicemus, quæ illis fit, qui in Clerum Domini recipiuntur? Et certè quanta sit eorum obligatio, vt vocationi sanctæ respondeant,ceremoniæ quæ in Tonsuræ initiatione fiunt, satis declarant.

Primò, rasura crinium quid aliud significat, quàm resecationem superfluorum, & terrenorum contemptum,ad vacandum Deo,qui vocauit eos in partem sortis Sanctorum ad militandum Regi cœlesti (abiectis sæcularibus negotiis) sub vexillo Crucis, & corona eius spinea? Vnde in illius memoriam iam coronam gestant in capite, & signo Crucis frequenter signati fuère, tanquam suæ signo militiæ. Adde quod illa corona indicet consortium regiæ dignitatis cum Christo,cui iam specialiter participant: & monentur regio & excelso animo infima hæc despicere, & ad æternum Regnum aspirare. Vnde ista ratione circuli, qui perfectam figuram continet, perfectionis Symbolum est: quo profitentur, se perfectioris vitæ sectatores esse,idque in perpetuum,quia circulus principium non habet aut finem.

Neque verò hæc species coronæ aliquid recens est, nam ab Apostolis originem ducit. Testatur enim Beda lib.5.Hist. Anglicorum,S. Petrum hanc gestasse, & eius,imitatione apud Eccles. & Religiosos perennasse. Meminit etiam illius D. Dionys.c.6.Eccl. Hierar.Et Hier. ad Aug.scribit: *Fratres tuos Alipium & Euodium,vt meo in nomine salutes,deprecor coronā tuam.* Augus.quoq; Epist. 147.ad Proculianum Episc. *Per coronam nostram nos adiurant vestri: Per coronam vestram vos adiurant nostri.* Tanto ergo in honore habebatur corona olim,vt per illam deprecarentur & adiurarent, & sic non posset eis quod petebāt, denegari. Cùm ergo illa sit signum sortis & gradus, ac electionis nostræ, cur ita à multis negligitur etiam sacerdotibus? Sed acri reprehensione sunt digni maximè illi, qui vt liberiores sint in conuersatione mundana, & minimè agnoscantur vt Dei ministri, hoc negligunt sortis suæ symbolum, verecundantur de illo,vtpotè cui vita non sit conformis,ne quidem ad altare eam deferunt, quia non tam facilè eam exuere possent ad casulam & albam,dum ad mundi ineptias saccerdotibus indignas reuertuntur. Videant hi ne grauiter eis irascatur Dominus,& Angelus eius, qui grauiter iratus fuit Moysi, quia signum Circumcisionis in filio neglexerat,quod erat signum separationis populi sui ab aliis infidelibus.

Secundò, dum crines radit Episcopus, etiam superpellicium in sinistra, & candelam in dextra tribuit Clerico tonsurandos: Symbolum vtique puritatis & luminis, quorum sectator esse debet qui initiatur. Vnde sic orat Episcopus: *Oremus, Charissimi, Dominum, pro his famulis, qui ad deponendas comas capitum suorum pro eius amore festinant: vt donet eis Spiritum sanctum, qui habitum Religionis in eis perpetuum conseruet, & à mundi impedimento ac sæculari desiderio corda eorum defendat, vt sicut immutantur in vultibus, ita dextra manus virtutibus eis tribuat incrementa, & omni cæcitate spirituali & humana oculos eorum aperiat, & lumen æternæ gratiæ concedat.*

Tertiò,ante benedictionē à Choro legitur: *Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo, quia hæc est generatio quærentium Dominum.* Deinde superpellicio vestitur, dicente Episcopo: *Induat te Dominus nouum hominem, qui secundùm Deum creatus est in sanctitate & iustitia.*

Denique, & aliæ mysticæ orationes recitantur Spiritus sancti gratiam implorantes. Vt quid tot mysticæ preces, tot cæremoniæ sacræ, nisi vt significetur dignitas status ad quem initiantur, dignitatesque, coronæ & gradus quem sortiuntur? Ponderent ergo hæc qui ad illum aspirant, aut qui iam consecrati sunt,aduertantque ne obicem ponant gratiæ, aut effectui harum precationum, Et qui hactenus non considerauunt ista attentiùs, iam tandem studeant, perfectiùs vocationi sanctæ respondere, & se emundare ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti in puritate: & segregare se à sæculi contagiosa conuersatione, resecareque crines superfluos, hoc est, cogitationes & affectus nimis terrenos, inanes, luxuriantes. Cumque de ipsis dicatur: *Hæc est generatio quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Iacob,* videant vt veritati id sit conforme, & Ecclesiastico statui se se scribentes,id faciant purè quærendo Deum,hoc est, eius honorem, suamque ac proximi salutē. Non quærāt primò quę sua sunt, opes, honores, commoditates. Non sint similes habitatoribus Sichem; de quibus scriptura dicit: quod Circumcisionem admiserunt sicut Israëlitæ, vt de eorum bonis participarent: *Si circumcidamus, inquiunt, masculos nostros, iuxta ritum gentis, substantia eorum, & pecora, & quæ possident nostra erunt.* Sic cogitant plerique: si circumciderimus nos, si statum Ecclesiasticum susceperimus, ad beneficia pertingere poterimus, & honorificè statum nostrum fouere. Sic castrant se non propter regnum cœlorum, sed propter commodum terrenum. Hæc non est generatio quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Iacob, sed quærentium se suaque.

LECTIO IV.

DE MINORIBVS Ordinibus.

Vt ab infimis ad summum gradum differendo ascendamus, primò agemus de Ostiario, secundò de Lectore, tertiò de Exorcista, quartò de Acolyto.

DE OSTIARIO.

Ostiarius ordinatur per traditionem clauium: quia eius munus olim erat custodiam templi habere, indignos à limitibus sanctæ Ecclesiæ reiicere, dignos ad Sacrorum conspectum admittere: idque discernendo inter infideles, hæreticos, excommunicatos, catechumenos, energumenos ac pœnitentes varij generis, quibus ingredi interdictum erat. Magnam autem in antiqua Ecclesia huius ordinis dignitatem fuisse ex eo colligitur, inquit Catechismus Romanus, quod his temporibus, in Ecclesia seruari animaduertimus, nam Thesaurarij officium (qui erat idem sacrarij custos, quod ad Ostiarios pertinebat) inter Ecclesiæ honestiores functiones etiam nunc habetur. Ostiarium ergo ordinans Episcopus dicit: *Sic age, quasi redditurus rationem de iis rebus Deo, quæ his clauibus recluduntur.*

Ad sanctum etiam Missæ sacrificium assistebat, curans ne quis propius accederet, & Sacerdotem impediret. Ipse Christus olim Ostiarij officium portendisse & adimpleuisse visus est, dum zelo pio eiecit ementes & vendentes, ne impedirent domum orationis & sacrificij. Imò aduertit Marcus, quod nec onera permitteret per templum deferri, vt domus orationis sine murmure foret.

DE LECTORE.

Lectoris munus est in Ecclesia libros veteris & noui Testamenti clara voce & distinctè recitare, præsertim eos qui inter horas matutinas legi solent. Hoc etiam ad imitationem Christi faciunt, qui intrans templum, inueniens librum Isaiæ aperuit & legit, inciditque in illam Prophetiam: *Spiritus Domini super me, euangelizare pauperibus misit me. vt mederer contritis corde.*

Gratia ergo illis communicatur ad legendum cum attentione & deuotione, & ad eam in iis qui audiunt excitandam. Hanc gratiam in se suscitare deberent, dum officia diuina publicè & priuatim Ecclesiastici persoluunt, vt scilicet cum spiritu legant, & deuotionem in se & aliis suscitent. Vnde Lectores ordinans monet Episcopus: *Quod ore legitis, videte vt corde credatis, & opere impleatis, quatenus auditores verbo, pariter & exemplo docere possitis: ideoque dum legitis, in alto loco Ecclesiæ stetis, vt ab omnibus videamini & audiamini, figurantes positione corporali vos in alto virtutum gradu debere conuersari, quatenus cunctis à quibus audimini & videmini, cælestis vitæ formam præbeatis.*

Lectoris etiam munus erat, prima rudimenta fidei fidelibus tradere. Quapropter cum ordinans Episc. per traditionem libri, dicit: *Accipe, & esto Lector verbi Dei, habiturus si fideliter & vtiliter impleueris officium, partem cum eis, qui verbum Domini bene ministrant ab initio.*

DE EXORCISTA.

Exorcistarum munus erat inuocare nomen Domini super eos, qui ab immundis spiritibus obsidentur. Vnde ordinantur per traditionem libri Exorcismorum, dicitque Episcopus: *Accipe, & commenda memoriæ, & habe potestatem imponendi manus super Energumenos, siue Baptizatos, siue Cathecumenos.* Quapropter, sicut Deus curauit dæmoniacũ, surdum & mutum, cum saliua, dicés: *Epheta, quod est adaperire*, ita eandem potestatem dat Exorcistis, vt dæmonem eiiciant ab obsessis, & eis aurem aperiant ad audiendam veritatem, & linguam ad confitendum nomini Domini. Sed vide consilium Christi. Cum videatur res ardua & sublimis, dæmoni imperare, illum subiugare, & è possessione sua depellere: noluit tamen hanc potestatem superioribus solum ministris communicare, sed officium istud inferioribus ordinibus annexuit, vt confunderet superbiam diaboli, qui parere debet & subiici ministro etiam cuilibet inferiori: sicut elisa est superbia Goliath funda & lapide per paruulum Dauid. Noluit etiam ministros suos nimium in hac auctoritate gloriari, sed potius in sanctitate interiori conscientiæ: ideoque inferioribus ministris id commisit, ne superioribus id reseruans, occasionem gloriandi eis præberet. Nam & discipulis de hoc gloriantibus dixit: *Nolite gaudere, quod dæmonia subiiciantur vobis; sed in hoc gaudete, quod nomina vestra scripta sint in cælis.*

Quasi dicat: Parum est dominari diabolo, nisi & humilitatem habeatis, vt superbia non dominetur vobis: & nisi iustitia vera regnet in vobis, ob quam cœlo inscribi mereamini. Itaque antiquitus per Exorcistas etiam pueros, voce humana & potestate diuina flagellabatur, vrebatur & torquebatur diabolus, inquit Cypr. l.4. ep. 77. Et testatur Lindanus Penopliæ libr. 4. pag. 78. in Hollandia per vnum Exorcistam tres mulieres possessas fuisse liberatas: Nunc tamen Episcopi certis de causis hanc potestatem reseruant designatis à se Presbyteris. Quamuis & in Ecclesia Leodiensi, vestigium adhuc huiusce potestatis pueris, & inferioribus ministris communicatæ, ostendatur quotannis. Nam in die Sabbati sancti, pueri ad Fontes deferuntur solemniter baptizandi, & Exorcismi præeuntes Baptismum, committuntur adolescentulis Choralibus in minoribus Ordinibus constitutis, vt ostendatur eorum potestas in qualitate Exorcistarum.

Cæterum Exorcistas ordinans Episcopus, eos rectè his verbis monet, ab iis quibus Exorcismi commissi sunt, diligenter considerandis. *Studete vt sicut à corporibus dæmones expellitis, ita à mentibus & corporibus vestris omnem immunditiam & nequitiam abiiciatis. Ne illi succumbatis, quem ab aliis vestro ministerio expellitis. Discite per officium vestrum vitiis imperare: nec in moribus vestris aliquid sui iuris inimicus valeat vendicare. Tunc enim in aliis rectè imperabitis dæmoniis, cùm prius in vobis eorum multimodam nequitiam superaueritis.*

Hoc etiam hîc rememorandum non absre puto, nunquam hæreticos nostros, vel vnum dæmonia potuisse cum suis Exorcismis liberare. Lepidum est, quod de Luthero refert Fredericus Staphilus his verbis: Possum redigere in memoriam anno 1545. dæmoniacam quamdam puellam è Misniæ ditione adductam Vvitembergam ad Lutherum, ea spe, quod Lutherus, seu tertius Elias eam liberaturus foret. Quamuis autem initiò ad tantum opus non parum difficilem se ostenderet, tandem tamen iussit puellam duci in Ecclesiæ Vuitembergensis sacrarium, illicque coram multis eruditis (inter quos iuuenis Magister aderam) dæmonem cæpit Exorcizare, more suo, non eo, qui apud Catholicos vsitatus est.

Cùm autem diu dæmonem coniurásset, noluit ille cedere, sed eas in angustias, sit venia verbo, Lutheri, caligas redegit, vt is statim è sacratio se proripere vellet. At dæmon ita fores obstrinxerat, vt nec foris, nec intus aperiri possent. Quæ res Lutherum ita in angustias adduxit, vt ad fenestram properaret, sperans exilire,

At obstabant cancelli ferrei. Sic compulsus est inclusus hærere, donec per cancellos ab æditituo oblata esset securis, & mihi seu iuueni tradita, vt fores effringerim, quod feci. Interea verò visu admirandum erat, vt Lutherus angoribus correptus, sursum deorsum cursitaret, atque instar ouis parturientis, huc illucque sese inuerteret. Hæc ille.

Sed antiquius istud videri potest, recentius addamus exemplum, quo constat apud hæreticos hanc expellendi dæmonium non esse potestatem, ideóque nec veram Ecclesiam; esse autem vtrumque apud Catholicos. Testatur id quod accidit anno 1627. in Polonia quasi publico theatro, irrefragabili testimonio comprobatum. In Ostrophciuitate, quædam nobilis Domicella parentibus orta Caluinianis, possidebatur à dæmone. Hæretici variè explorarunt, an verè dæmoniaca foret, quod tandem fateri publicè coacti sunt. Cùm sat simplex foret, vixque legere nosset, iam pleraque ideomata nouerat: Si Latinè interrogaretur, respondebat Latinè, si Germanicè, aut alio ideomate, eodem poterat respondere, & pleraque supra vires naturales peragebat. Consulebant inter se hæretici quid remedij, & suggestum, vt ad Patres Societatis duceretur, si fortè auxilio esse possent, tanquam hac in re periti. Accedit Rectorem Collegij famosus quidam hæreticus propinquus huius iuuenculæ possessæ, rogatque vt afflictæ velit succurrere. Responsum accipit, benè sperandum esse de Dei misericordia, si modo omnem incredulitatem deponant, sed mirum esse quod requirant auxilium à Catholicis, quandoquidem eorum cæremonias subsannent, & exorcismos superstitioni ducant? Respondet ipse: si huic obsessæ sanitatem restituatis, credite nos aliud iudicium de vestra Religione facturos. Subiungit Rector: *Aduocate vos primùm Prædicantes vestros, vt in virtute sui Euangelij dæmonium pellant; quod si res non succedat, experietur Sacerdos Catholicus.* Excusat se ille, dicit Ministros modò absentes esse, nec huius rei praxim habere, vrgetque vt dignetur secum venire, & visitare dæmoniacam, & probare, num talis certò sit. Aduenit igitur Rector cum altero Sacerdote, & vbi intrauit, statim dæmon vlulans eius præsentiam detestatur. Facto verò signo Crucis cum aspersione aquæ benedictæ, occultè humeris obsessæ quasdam sancti Ignatij reliquias admouet: illa tremens cum vlulatu exclamat: *Ignatij calui ab osse opprimor & torqueor.* Tunc hæretici rogati à Sacerdote nostro, suum Euangelium pectori eius apponunt. Ridet verò malignus Spiritus, cum gaudio librum hæreticum amplectens. Iterum occultè huic libro imaginem S. Ignatij inserit, & præsentat dæmoniacæ, vrgetque dæmonem vt edicat quid ibi contineatur. Ille cum vlulatu abiicit à se librum, fateturque ab imagine Ignatij libro inserta se torqueri. Quid dicerent hæretici? Pars plena stupore tacet, pars insusurrat: *Isti Papistæ pactum cum dæmonio habent.* Respondet Sacerdos: *Quandoquidem adhuc increduli estis, ecce pactum vobiscum facio. Fides Catholica falsa est, Deum precor vt per horam ab hoc dæmonio possidear & torquear: si vestra falsa, quisque vestrum per idem spatium ab eo torqueatur.* [illegible]

ia adducitur ante altare B. Virginis, & S. Ignatij: Vbi Sacerdoti Societatis præcipit Rector, vt exorcismos peragat. Per duas iam horas malè torquebatur, & varia fatebatur dæmon cum vlulatu, nec dum tamen egrediebatur. Monet itaque populum Exorcista, quod si quis conscius sibi foret peccati mortalis, detestaretur illud cum contritione, & confessionis proposito, ne fortè per peccatum alicuius occultum, Satanæ egressus impediretur. Ad quam vocem cœpit populus ingemiscere, adorare, pectus tundere cum contritionis voce. Perseuerante populo in orationis feruore, & Exorcista constanter coniurationes replicante, dæmoniaca in terram quasi mortua cadit. Paulò post exurgit, & se meritis B. Virginis ac Ignatij liberatam inclamauit. Quare ante tabernaculum Sanctissimi Sacramenti deducta, Fidei Catholicæ professionem fecit, in cuius fine cum voce virginali Canticum illud dicit: *Nunc dimittis seruum tuum Domine,* grato animo decantabat. Magnus autem applausus populi secutus est inclamantis, *Magnus Dominus & laudabilis nimis: Magna Mater, Magnus S. Ignatius, magna & vnica fides Catholica.* Hunc plausum excepit exhortatio ad populum super illud in Missa decantatum: *Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio Templi tui, &c.* Deinde Hymnus *Te Deum laudamus,* cum sono campanarum exhilarauit ciuitatem, ita vt multi hæretici conuersi fuerint.

DE ACOLYTO.

AColyti munus est, Diaconum & Subdiaconum in ministerio altaris assectari, vnde nomen Acolytus, id est assectator. Item munus eius est, ampullas vini & aquæ præsentare, & ferre cereos ante Sacerdotem, quando Euangelium legitur, in signum lætitiæ, quo excitantur fideles ad contemplandam Euangelij lucem, ad erigendámque mentem ad Christum, *qui est lux vera illuminans omnem hominem.* Hi ergo ordinantur per traditionem cerei, & per traditionem vrceoli vacui, dicente Episcopo: *Accipite vrceolos ad suggerendum vinum & aquam in Eucharistiam, sanguinis Christi in nomine Domini.* Item: *Accipe ceroferarium cum cereo, & scias te ad accendēda luminaria Ecclesiæ mancipari, in nomine Domini.* Pulchra autem est admonitio, quam tunc eis dat Episcopus: *Studete susceptum officium dignè implere; non enim Deo placere poteris, si lucem manibus efferendo operibus tenebrarum inseruiatis, & per hoc aliis exempla perfidiæ prebeatis: Sed sicut veritas dicit, Luceat lux vestra coram hominibus, &c. Et sicut Apostolus ait: In medio nationis prauæ lucete, vt luminaria in mundo, verbum vitæ continentes. Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, fructus autem lucis est in omni bonitate & veritate, vt & vos, & alios Ecclesiamq; Dei illuminetis. Tunc verè in Dei sacrificio dignè vinum suggeretis & aquam, si vos ipsi Deo sacrificium per castam vitam, & opera bona oblati fueritis, quod vobis Dominus per misericordiam suam concedat.*

LECTIO V.

DE SVBDIACONO [illegible]

SVbdiaconi officium (qui & Hypodiaconus apud veteres nominatur) est Diacono proxi[illegible]

primò ei olim incumbebat sacra lintea, sacra vasa, panem & vinum, ad sacrificij vsum præparare: & consecrandas hostias (quæ nunc oblata vocamus) super altare ponere quot sufficiunt populo, quia olim populus frequenti simè communicabat. Nunc etiam Episcopo & Sacerdoti aquam præbet, cum manus in sacrificio abluunt. Epistolam quoque, quæ olim à solo Diacono recitabatur, Subdiaconus legit, & tanquam testis ad Sacrum assistit. Vnde ordinatur Subdiaconus per traditionem libri Epistolarum: & calicis vacui cum patena vacua, estque ei continentiæ perpetuæ lex imposita, quod olim non fuit. Nam à tempore Syluestri hoc præceptum inchoasse quidam autumant.

DE DIACONO.

Diaconi officium satis indicat exhortatio Episcopi ad futuros Diaconos, quæ sic habet. Prouchendi, Filij dilectissimi, ad Leuiticum Ordinem, cogitate ad quantum gradum Ecclesiæ ascenditis. Diaconum enim oportet ministrare ad altare, baptizare & prædicare. Sanè in veteri lege, ex duodecim vna tribus Leui electa est, quæ speciali deuotione tabernaculo Dei, eiusque sacrificiis ritu perpetuo deseruiret. Tantaque dignitas ipsi concessa est, quod nullus nisi ex eius stirpe ad diuinum illum cultum, atque officium ministraturus assurgeret; adeò vt grandi quodam priuilegio, hæreditas & tribus Domini esse mererentur, & dici: Horum hodiè filij dilectissimi, & nomen, & officium tenetis, quia ministerium tabernaculi testimonij, id est Ecclesiæ Dei, eligimini, quæ semper in procinctu posita, incessabili pugna contra inimicos dimicat. Vnde ait Apostolus: *Non est nobis colluctandum aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus mundi rectores tenebrarum harum contra spiritualia nequitiæ in cælestibus*, quoniam Ecclesiam Dei velut tabernaculum portare, & munire debetis ornatu sancto, prædicatu diuino. Leui quippe interpretatur, *additus, siue assumptus*, & vos filij dilectissimi, qui ab hæreditate paterna nomen accipitis, *estote assumpti à carnalibus desideriis, à terrenis concupiscentiis, quæ militant aduersus animam: estote mundi, puri, casti, sicut decet ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*: vt dignè addamini ad numerum Ecclesiastici gradus, vt hæreditas & tribus amabilis Domini esse mereamini: & quia comministri & cooperatores estis Corporis & Sanguinis Domini, estote ab omni illecebra carnis alieni, sicut ait Scriptura: *Mundamini qui fertis vasa Domini.* Cogitate B. Stephanum meritò castitatis ab Apostolis ad officium illud electum. Curate, vt quibus Euangelium ore annunciatis, viuis operibus exponatis, vt de vobis dicatur: *Beati pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona, habere pedes vestros calceatos Sanctorum exemplis, in præparationem Euangelij pacis.* Quod vobis Dominus concedat per gratiam suam.

Vt verò hæc plenius intelligantur, aduertendum Diaconos vocari Leuitas, quia suffecti Leuitis Synagogæ, quorum officium explicatur in Leuitico, & in Numeris. Præcepit Dominus siquidem Moysi Num. 14. vt post ordinationem Aaron, & filiorum eius, tota tribus Leui ad diuini cultus ministeria prorsus ordinaretur, & consecraretur Domino, seruirétque pro Israël coram Aarone, & filiis eius in tabernaculo.

Voluitque vt gestaret arcam, & tabernaculum, & omnia vasa eius, & sic in circuitu tabernaculi excubaret, ac in transportando tabernaculo ipsi deponerent, sursumque componerent illud. Iubebantur autem à 25. annis & supra, seruire in tabernaculo. Quæ singula Diaconis aptè conuenire, si perfectè officium eorum consideraueris, inuenies. Nomen enim Diaconus, quod est Græcum, idem est quod Minister: & sic specialiter vocantur, quia debent Aaroni & filiis eius ministrare, hoc est, Episcopo & Presbyteris. Et quia olim pauperum magna agebatur cura, Diaconi fuerunt constituti bonorum communium, quæ adferebantur ad pedes Apostolorum, dispensatores, vt vnicuique iuxta necessitatem prouiderent, vt patet Actorum 6. & de sancto Laurentio notum est. Item in Ecclesiis in quibus sub vtraque specie communio dabatur, Diaconi Calicem porrigebant Sanguinis Domini. Vnde S. Laurentius Sixto dicit: *Experire vtrum Ministrum idoneum elegeris, cui commisisti Dominici Sanguinis dispensationem. Tu sine Ministro nunquam Sacrificium offerre consueuisti. An vero huic consortium tui sanguinis negas, cui Sanguinem Christi, & consummandorum consortium Sacramentorum commisisti? Vide ne periclitetur iudicium tuum, dum fortitudo laudatur, abiecto discipuli detrimentum est Magistri. Quid quod ipsi illustres & præstantes viri, discipulorum certaminibus, magis quam suis vincunt? Denique Abraham filium obtulit, Petrus Stephanum præmisit, & tu Pater in Filio ostende virtutem tuam, offer quem erudisti, vt securus iudicij tui (quod degener em non elegeris) comitatu nobili peruenias ad coronam.* Ita Ambrosius refert locutum Leuitam Laurentium.

Officium etiam Diaconi erat prædicare, & Euangelium explicare: non tamen ex cathedra, vt intelligatur hoc propriè ad Sacerdotem & Episcopum spectare, in absentia autem Episcopi & Sacerdotis ad Diaconum, sicut & baptisare. Interim non parum æstimandum munus Diaconi constat Act. 6. ex electione primorum Diaconorum. Conuocata enim multitudine discipulorum dixere Apostoli in celebri consessu: *Considerate Fratres, viros ex vobis boni testimonij. plenos Spiritu S. & sapientia, quos constituamus super hoc opus.* In quibus verbis, conditiones requisitæ ad bonam electionem quorumlibet ministrorum Ecclesiæ designantur.

Primò enim licet Apostoli magna à Deo sapientia & lumine præditi, potuissent dignos aliquos per se designare & nominare, nihilominus etiam considerantes se homines esse & decipi posse, quodque diuina Prouidentia, humana diligentia & exquisitione vti nos velit, exquirere voluerunt consilium aliorum fidelium, vt plurimorum testimonio & consensu ageretur. Sic etiam posteris dederunt exemplum, nominationem, aut electionem ministrorum Dei præuio multorum examine, & suffragio peragendi.

Secundò, ne res præcipitantur, tumultuariéque fieret, Fideles grauibus his verbis commonefaciunt: *Considerate Fratres, viros ex vobis boni testimonij.* Considerate, id est, bene perpendite; hoc negotium in pondere Sanctuarij ponderate: quia talis electio aut nominatio à vobis non debet fieri præcipitanter aut perfunctoriè, aut affectu, aut passione, fortuitò aut inconsideratè; non cæco gressu ad eam procedendum est, aut claudo pede, sed rectè, oculatè, prudenter, & magis consideratione personarum ac idoneitatis ad tale officium.

Tertiò, compellat eos nomine Fratrum, vt admoneat talem electionem aut nominationem de-

bere fieri cum charitate fraterna, sine tumultu, sine discordia & quantum potest fieri, sine schismate & diuisione obstinata. Vbi enim discordia est, turbatur mentis quies & serenitas, claritasque rationis. At vbi pax, amor, & vnio cordium regnat, fælicior ad electionem fit progressus. Tunc enim magis publicum bonum consideratur quàm proprium: & vniuersalis Ecclesiæ commodum ponderatur potius quam priuatum: Vtrique plurimum importat hæc fraternitas, vnioque inter eos qui vocem habent in electione.

Quartò, conditiones eorum qui eligendi sunt, indicantur, dum dicitur: *Viros boni testimonij*. Viros enim vult eligendos, hoc est, qui & ætate viri sint & prudentia, animique fortitudine & virtute, quia vir à virtute appellationem sortitur. Debent etiam esse boni testimonij, hoc est, tales quorum vitæ & probitati à multis post serium examen, testimonium optimum præbeatur: vt tanto plus auctoritatis habeant, quanto magis in bona opinione apud homines sunt, & bonum famæ odorem sparserunt. Debet verò aduigilari, an testimonium, quod de illis datur, fauori non innitatur; aut inuidiæ, quæ sunt pestes electionis bonæ. Et sicut olim electus est Aaron, eo quòd virga eius germinasset flores, frondes, fructus: ita illi eligi debent, quorum vita floridam famam boni odoris, fructusque bonorum operum noscitur produxisse. Deinde vult eligi eos qui pleni sint Spiritu Sancto, hoc est, abundantes gratia Spiritus Sancti ad ministerium ad quos eliguntur sufficientissima, zelo amoris diuini succensi, zeloque salutis suæ ac proximi, obsequio Dei eiusque Ecclesiæ ex integro destinati. Imò plenitudo Spiritus Sancti in Scriptura, gradum excellentem pietatis & sanctitatis solet designare. Denique requirit, vt sint pleni sapientia, hoc est, prudentia & discretione, sciantque diuina & humana, quantum necessarium est ad officij impletionem. Quia ergo hæc omnia nemo facilè debet præsumere se habere: ideò neque debet quispiam facilè sublimia Ecclesiæ munia ambire. Quapropter etiam nemo legitur inter Fideles ad Officium Diaconi tunc aspirasse, quia nemo præsumpsit se dotibus his præditum esse. Quid ergo dicemus de superioribus Ecclesiæ dignitatibus?

Porrò, cum proximè sacrificio Corporis & Sanguinis Christi Diaconus debeat ministrare, gratiæ statum continuò in se debet alere, ne si in peccato mortali ministret, nouo se obstringat scelere. Quod & monet Apostolus ad Timoth. 3. *Diaconos oportet esse pudicos, non bilingues, non vino multo deditos, habentes mysterium fidei in conscientia pura, & sic ministrent nullum crimen habentes.* Ad hoc datur eis gratia in ordinatione sua, vt dignè sacrificio tanto ministrent. Et quantum importet in illis hic gratiæ status, ex eo colligitur, quòd sæpe antiquitus Spiritus S. visibilis descensus, ob Diaconos improbos in sacrificio fuerit impeditus.

Sic de sancto Ioanne Chrysostomo legimus, quod cùm inter diuina mysteria panem consecratum extolleret, totus à Deo afflatus, quibusdam signis videbat Dei Spiritum ad dona propo[illegible] descendere. Cùm autem vnus ex ministris in quandam mulierem oculos lubricos coniecisset, magno Ioanni depulsa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Metaph.

[illegible] de Episcopo [illegible] celebrante [illegible] Agapito Papa. Hic Episcopus, qui Spiritus S. descensum, hoc est, vt ego reor, vim diuinam transmutantem oblata in Corpus & Sanguinem Christi, signis visibilibus cognoscere solebat, tunc minimè videbat: proinde consecrationem haud terminabat: Sciscitatur Agapitus ex Episcopo moræ causam. Respondet ille, Diaconum, qui flabellum tenebat, esse remouendum ab altari. Remouetur. Eo remoto, solita signa apparuerunt, Papa vidente; & alia miracula secuta sunt, quæ Episcopi sanctitatem declararunt, & Diaconi peccatis atque improbitate fuisse retardata docuerunt.

Audi & aliud; Epiphanius Constantiæ Cypri Episcopus, nunquam sacra mysteria perficiebat, donec vidisset visionem, quæ statim ei reuelabatur, post prolata quædã verba. Cum verò aliquando tertiò protulisset verba illa, nulla sese obtulit visio. Cum autem lugens orasset, vt eius rei causa indicaretur, primus obseruat in fronte Diaconi, qui à sinistris ventilabrum tenebat ministratorium, lepram apparere. Quod nulli manifestum erat. Episcopus itaque accepto de manu Diaconi ventilabro, dixit, Vade, fili, domum, ne modo sumas diuina mysteria. Ipse autem statim egressus iuit domum, dat Epiphanius alteri Diacono ventilabrum, cumque verba cõsueta protulisset; mox apparuit visio. Accersito autem Diacono dimisso, sciscitatur ex eo lepræ causam, Qui respondit, ea nocte propria fuisse vsum vxore. Tunc monuit Clerum Epiphanius, vt qui vxores haberent, essent tanquam non habentes. Et ex eo tempore non ordinabat amplius eos, qui habebant vxorem, sed viros sanctos qui vitam viuebant monasticam, & viduos viros probatos. Licebat tunc videre Ecclesiam, tanquam pulchram sponsam ornatam sacerdotio.

LECTIO VI.

DE SACERDOTIO.

SAcerdotum Ordo exordium sumpsit à filiis Aaron, qui in veteri Testamento Sacerdotes dicti sunt, ille summus Sacerdos, hi autem inferiores. Vnde dicit Dominus ad Moysen, Exod. 29. *Accipe Aaron & filios eius, & applicabis ad ostium Tabernaculi testimonij, cumque lauaris Patrem cum filiis suis, indues Aaron vestimentis suis, id est, linea tunica, & superhumerali, & rationali, quod constringes balteo, & pones tiaram, & oleum Vnctionis fundes super caput eius, atque hoc ritu consecrabitur. Filios quoque eius applicabis, & indues tunicis lineis, & cinges balteo, & impones eis mitras, eruntque Sacerdotes mihi Religione perpetua, &c.* Hoc ergo fuit inter Aaronem & filios eius discrimen, quod ille super tunicam accipiebat poderem, superhumerale, & rationale, & laminam sanctam super tiaram, & oleum Vnctionis super caput: filij autem super tunicas lineas cincti tantum erant, & mitram in capite gerebant cum Vnctione manuum.

Itaque duplex sacerdotium nostrum insinuatur, summum sacerdotium qui Episcopalis ordo dicitur, & inferius sacerdotium, qui Presbyteratus dicitur. Vtrumque etiam Christus specialiter designauit, quando & Apostolos ordinauit summos Sacerdotes, quos misit, vt legatione fungerentur pro se, Euangelium vbique prædicando. Videntes autem Apostoli, *messem esse multam, & operarios paucos, rogarunt Dominum messis* [illegible], & [illegible].

electi sunt 72. discipuli tanquam adiutores, quorum locum tenent nunc Presbyteri, sicut & Episcopi Apostolorum. Ad cuius rei confirmationem adfert D. Augustinus illud Psalm: *Pro patribus tuis nati sunt tibi, &c. Constitues eos Principes super omnem terram.* Quid est, inquit, pro patribus tuis nati sunt tibi filij? *Patres missi sunt Apostoli, genuerunt te, Apostoli ipsi prædicauerunt, ipsi Patres sunt: sed quia corporaliter nobiscum semper esse non potuerunt, pro Apostolis filij nati sunt tibi, constituti sunt Episcopi. Hodie enim Episcopi qui sunt per totum mundum, vnde nati sunt? Ipsa Ecclesia Patres illos appellat, ipsa illos genuit, & ipsa illos constituit in sedibus Patrum. Non ergo te putes desertam, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos per quos nata es: de prole tua tibi creuit paternitas. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij.*

Distinguuntur ergo Episcopi à Presbyteris, licet primis Ecclesiæ temporibus (vt & Apostolica Scriptura testis est) vtrique Presbyteri, vtrique vocarentur Episcopi: Presbyteri ob sapientiæ maturitatem, Episcopi siue superintendentes, ob Curæ Pastoralis vigilantiam. Vnde illud Act. 20. *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*, etiam ad Presbyteros dirigitur. Et quæ Paulus de qualitate Episcoporum ad Timothæum scribit, de Presbyteris etiam vult intelligi. Et quod sanctus Petrus c. 5. ait: *Seniores qui in vobis sunt, obsecro ego consenior* (id est Presbyter Presbyteros) *pascite qui in vobis est gregem*, etiam ad Episcopos dirigitur. Rectè vero Episcopos à Presbyteris distinguit S. Epiphanius Her. 75. dicens. *Episcoporum ordo patrum generator est, patres enim generat Ecclesiæ: Presbyterorum vero non potens generare patres, per lauacri regenerationem generat filios Ecclesiæ, non tamen Patres aut Doctores.* Damasus Papa epist. 4. de Chorepiscopis (quos aliqui putant fuisse instar Decanorum nostrorum Ruralium, inter cæteros Presbyteros auctoritatem habentes) cum dixisset Chorepiscopos septuaginta discipulorum vice fungi, ad distinctionem inter eos, & Episcopos, subiungit, *quod non liceat eis Sacerdotes consecrare, nec Diaconos aut Subdiaconos, nec virgines, nec altaria erigere, nec Ecclesias dedicare, nec Chrisma conficere, nec Chrismate baptizatorum frontes signare.* Et multa alia, quæ Episcoporum erant propria, ibidem recenset.

Cæterum, vt Sacerdotes quid muneris sui sit, plenius intelligant, dignum est eos bene ponderare, quæ Episcopus ordinans in exhortatione ad ipsos solet pronunciare. Verba eius sunt. Consecrandi filij dilectissimi in Presbyteratus officium, illud digne suscipere, ac susceptum laudabiliter exequi studeatis: Sacerdotem etenim oportet offerre, benedicere, præesse, prædicare & baptizare; cum magno quippe timore ad tantum gradum ascendendum est, ac prouidendum, vt cœlestis sapientia, probi mores, & iustitiæ obseruatio, ad id electos commendent. Vnde Dominus præcipiens Moysi, vt septuaginta viros de vniuerso Israël in adiutorium suum eligeret, quibus Spiritus sanctus dona diuideret, suggessit: *Quos tu nosti quod senes populi sunt.* Vos in septuaginta viris & senibus signati estis, si septuplicem spiritum & decalogum legis custodientes, probi & maturi in scientia simul & ætate fueritis. Sub eodem quoque mysterio & eadem figura, in nouo testamento Dominus 72. elegit, ac binos ante se in prædicationem misit: vt doceret verbo simul & facto, Ministros Ecclesiæ suæ, fide & opere debere esse perfectos: seu geminæ dilectionis, Dei scilicet & proximi virtute fundatos. Tales itaque esse studeatis, vt in adiutorium Moysi, & duodecim Apostolorum, & Episcoporum, qui per Moysen & Apostolos figurantur, dignè per gratiam Dei eligi valeatis. Hac certe mira varietate Ecclesia circundatur, ornatur & regitur; Cum alij in ea Pontifices, alij minoris Ordinis Sacerdotes, Diaconi, & Subdiaconi, diuersorum Ordinum viri consecrantur; & ex multis, & alternæ dignitatis membris. vnum Corpus Christi efficitur. Itaque, Filij dilectissimi, quos ad nostrum adiutorium, fratrum nostrorum arbitrium consecrandos elegit, seruate in moribus vestris castæ & sanctæ vitæ integritatem, agnoscite quod agitis, imitamini quod tractatis. Mortis Dominicæ mysterium celebrantes, mortificare membra vestra à vitiis & concupiscentiis omnibus procuretis. Sit doctrina vestra spiritualis medicina populo Dei, sit odor vitæ, delectamentum Ecclesiæ Christi: vt prædicatione atque exemplo ædificetis domum, id est familiam Dei, quatenus nec nos de vestra prouectione, nec vos de tanti officij susceptione, damnari à Domino, sed remunerari potius mereamini. Quod ipse nobis concedat per gratiam suam. Amen.

Sacerdotium olim in lege naturæ, adnexum fuit Primogenituræ in illustribus familiis, & ratione Sacerdotij, multa præeminentia fuere Primogeniti adornati. Quam præeminentiam in sex potissimum consistere dixere aliqui. Primò gaudebat vestimento aliquo speciali, quod Sacerdotale erat, pro ministerio deputatum. Secundò, ad eum spectabat ex officio sacrificiorum oblatio. Tertiò, specialis à Patre in fine vitæ debebatur ei benedictio. Vnde & tunc veste sacerdotali eam solitam suscipi, existimant aliqui. Propterea enim Rebecca induit Iacob vestibus Esau optimis, hoc est Sacerdotalibus, vt affirmat Sanctus Isidorus & Eucherius in Genesim l. 2. c. 48. Eratque hæc vestis pretiosa in loco odorifero asseruari solita. Quapropter eius allectus odore, benedictionem impertiit magno cum affectu & suauitate. Quartò, illius etiam erat in publicis & solemnibus actibus benedictionem impertiri. Hinc Melchisedech benedixit Abrahæ quem multi existimant fuisse Sem primogenitum Noë. Quintò, in mensa maiorem habebat cæteris portionem, primo loco sedens, & in diuisione hæreditatis duplicem partem, Deuteron. 21. Sextò, habebat dominium super omnes fratres: illi incuruabant se & submittebant, illum adorabant, illi benedicebant. Gen. 27.

Hæc omnia Sacerdotalibus noui Testamenti rectè possunt applicari, qui primogeniti censentur inter fratres Christianos, participantes de potestate Iesu Christi, qui à Patre constitutus est *Primogenitus in multis Fratribus*, & Sacerdos supremus. Duplex autem potestas huius Sacerdotij principalis, ex qua omnis alia potestas deriuatur, & longè supereminet omnem præcellentiam Sacerdotij & Primogenituræ legis naturæ. Vna est super Corpus Christi verum, per quam panem & vinum in Carnem & Sanguinem Iesu Filij Dei sermone suo conuertere & transelementare potest, quoties voluerit. Et hanc Christus dedit in cœna dicens: *Hoc facite in meam commemorationem.* Altera est super Corpus Christi mysticum, hoc est super Fideles, peccata eis remittendo, & iudicio suo eos subiiciendo. Et hanc dedit Christus post resurrectionem dicens: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c.*

Mira porrò Christi Saluatoris & Iudicis nostri in hac vtraque potestate homini concessa benignitas elucet. In prima quidem, quod voci hominis obedire paratus sit, vt quoties ille vocem istam virtutis, *Hoc est corpus meum*, pronunciarit, sistat se cum corpore immortali, cum gloria & diuinitate sua, sub speciebus panis & vini. In altera verò, quod cùm Pater omne iudicium dederit Filio, omnémque iudicandi auctoritatem, ipse eam sibi noluerit reseruare, sed pluribus communem facere, ostendens indicibilem liberalitatem, dum omnibus eam Sacerdotibus communicat. Sicut ipse de Patre dixit: *Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio*: Ita & nos dicere possumus: *Filius non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Sacerdotibus*. Nempè potestatem quam dedit Filio Pater, pro finali iudicio reseruat Filius: at pro decursu huius vitæ, omnem voluit Sacerdotibus communicare, vt quicquid iudicant in terra, ratum sit ab eo in Cœlo. Quænam est tua, ô Iesu, benignitas, & quàm prodiga? In te Pater transtulit omne iudicium, quia Filius es, quia polles sapientia infallibili, & iustitia in quam error, passio, excessus aut defectus nequit cadere. Et tu ita ne faues hominibus, vt eam potestatem iudicandi tibi vt Filio debitam, & sapientiæ tuæ congruam, in homines fragiles, ignorantes, erroneos, & peccatores volueris plenè transferre? Quid facient tales Iudices? Reos nimia facilitate absoluent, quia & ipsi fragiles, & peccatis iisdem obnoxij, similem sententiam facilem & fauorabilem optant. An hæc putas est voluntas Patris, iudicium tibi seuerum committentis? Sed quid facere Filius Dei, factus homo? Nouit ipse figmentum hominum, nouit quàm lubrico vestigio labantur in peccatum: nouit denique quàm timidi essent, & quàm facilè animam despondèrent post peccatum, timentes Maiestatem Iudicis. Voluit ergo iustitiam & iudicium sibi commissum misericordia temperare: & homini qui tam fugerat ab ipso ad solam vocem territus in Paradiso, Iudicem hominem alium constituit, ad quem non vereretur accedere, & supplex culpam fateri: à quo etiam vice ipsius Iudicis supremi, post quælibet facinora agnita, absolutus dimitteretur. Et hoc Patri haud displicuit, qui etiam miseretur timentibus se, *& misit Filium in mundum, non tam vt iudicet mundum, quam vt saluetur mundus per ipsum*. At hæc in spiritu considerans Propheta inclamat, *Deus iudicium tuum Regi da, & iustitiam tuam Filio Regis. Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam. Iudicauit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum, & humiliauit calumniatorem.*

Quasi dicat: O Deus Pater, mitte quem missurus es, Filium scilicet tuum, Regem nostrum, cui omne iudicium committas, vt iudicet mundum, iudicatus à mundo. Ipsius est iudicium, ipsius iustitia, tanquam Regis nostri & Filij Regis æterni. Attamen per illum illiusque commissionem, ô Pater etiam suscipiant illi qui sunt eminentes in populo quasi montes & colles, pacem nomine eius nunciandam, & misericordiam cum iustitia temperandam; vt humiles corde & pauperes spiritu saluentur, ab accusatore & calumniatore diabolo liberati. Humilietur ipse, dum humiliantur ipsi, confundatur ipse, dum confunduntur & conteruntur ipsi, in Sacro Tribunali, in quo iudicantur per eos qui vicem Filij tui gerunt, & pacem absolutionemque ab ipsis referunt. Qui sunt ergo Montes & Colles, per quos pax & iustitia ad nos deriuatur, nisi Prælati & Sacerdotes, per quos in Tribunali vice Regis & Filij Regis siue Iudicis supremi sedentes, peccatorum remissio datur, & pax conscientiæ redit, Satanæque nos calumniantis vincula & potestas in nos eliditur? Exultabat Dauid in spiritu hæc prævidens, laudemus & nos Deum & Christum eius, qui talem potestatem dedit hominibus in Sacerdotio. Sed de vtraque potestate, tam super Corpus Christi verum, quàm mysticum, iam dictum est, cùm de Eucharistiæ & Pœnitentiæ Sacramento disseruimus.

LECTIO VII.

DE ALIIS IN ECCLESIA Ordinibus.

Ordo more Ecclesiæ dupliciter sumitur; propriè, & communiter. Propriè Ordo dicitur, qui certo sacro ac solemni ritu ab Episcopo confertur, & ad certum ministerium Sacrificio diuino exhibendum refertur. Hoc modo septem solùm sunt ordines propriè dicti, sub Sacerdotio Episcopatum comprehendendo, de quibus iam egimus. Communiter autem & extensè, Ordo sumitur pro serie deputatorum ad quodlibet obsequium diuinum, etiamsi ad sacrificium minimè referatur. Hoc modo, apud Sanctos Patres plures Ordines vltra supradictos commemorantur. Nam sic Virgines dicuntur habere Ordinem suum in Ecclesia. Item Psalmistæ, & Cantores. Item illi, qui dicti sunt *Laborantes*, id est, qui in sepeliendis mortuis operam impendebant. Item viduæ aliquibus ministeriis deputatæ, quæ aliquando vocantur Diaconissæ, non quod Ordinem aliquem propriè loquendo haberent (cùm mulier incapax sit Ordinis) sed quia auxilium aliquod & ministerium exhibebant, præparando mulieres baptisandas ad Baptismum, eas instruendo, eas nudando dum Baptisma dabatur, vel dum Vnctio fiebat. Et cùm Episcopus in Confirmatione vngebat, solebant illæ in mulieribus Vnctionem abstergere. Deinde præerant illis foribus templi, per quas fœminæ ingrediebantur; sicut enim habebant locum distinctum à viris fœminæ in templo, ita & fores. Vnde vocat eas Sanctus Ignatius ad Antiochenos, *Vestibulorum Custodes*. Denique tempore persecutionum, cùm ob pericula, vel ob suspiciones infidelium non posset mitti Diaconus ad mulieres, mittebatur Diaconissa, vt Episcopi vel Parochi mandata perferret, solaretur in ærumnis, ac in fide roboraret. Præterea cùm mulieres moriebantur, lauabant, & componebant corpora. Hæ Diaconissæ igitur erant meræ laïcæ, nec consecrabantur: & diu fuere in Ecclesia Græca, sed in Latina paulatim abolitæ sunt, vt patet ex Conc. Aurelianensi 2. can. 17. Vide de his Epip. Serm. 79 & Baron. ann. Christi 34. Vbi etiam Presbyterarum meminit & Episcoparum, quod nomen aliquando retinebant illæ, quorum viri ad Sacerdotium aut Episcopatum assumpti fuerant è coniugio, qui postea continentiam seruabant, sicut & illæ.

Inuenies quoque apud S. Dionys. Ecclesiast. Hierarch. capit. 6. Monachos habere ordinem suum, vocem scilicet Ordinis non strictè, sed generali quadam ratione sumendo. Qui modus loquendi in Ecclesia mansit, vt Religiosos Ordines passim nominemus: ad quos est accessus non per consecrationem aliquam imprimentem characterem, sed per professionem, & votorum emissionem; per quam quis Deo dicatur, & ad eius obsequium destinatur. Et hi quidem Religiosi

cuiuslibet Ordinis approbati, constituunt cum Sacerdotibus & Clero seriem illam, ob quam Ecclesia in Cant. vocatur *Terribilis vt Castrorum acies ordinata*; hoc est spectabilis & admiratione digna; ciuibus Ecclesiæ, terrorem quoque incuciens sua ordinata serie hostibus. Atque vtinam siue Clerici & Sacerdotes, siue Monachi & Religiosi, Ordinis quisque sui decorem sartum tectum custodirent: absque dubio de illis verificaretur illud Iud. 5. *Stellæ manentes in ordine suo pugnauerunt aduersum Sisaram.* Quia autem plurimùm non solùm pulchritudinis, sed & fortitudinis afferunt sponsæ Christi hi Ordines & Religiones, ideò feruenter orandus est Deus, & omni studio Prælatis incumbendum, vt ad primæui instituti sui spiritum, feruorem, perfectionem renocentur. Et certè non exigua exultationis seges Ecclesiæ oritur, dum hoc sæculo cernit, multis in Religionibus spiritum illum vocationis sanctæ reuiuiscere. Sic plurimis in locis Ordo Seraphici Francisci, siue per Capucinos, siue per Recollectos, qui se strictioris obseruantiæ indigitant, plurimum decoris acquisiuit, & multum maculosæ lituræ abstersit: Similiter Ordo Carmelitarum, per eos qui S. Theresiæ spiritum reformantem sunt sectati. Ordo Præmonstratensis, per sollicitam Prælatorum curam & piam vigilantiam. Ordo S. Benedicti, tum per Benedictinos Reformatos, primi instituti austeram abstinentiam reducentes: tum etiam per eos qui licet Pontificum inea[illegible] c ind[illegible]o se conforment, tamen quæ ad perfectionem substantialem regulæ & instituti spectant, cum rigore & vigore obseruant. Inter quos in Belgio nominatissimi sunt Lætienses Religiosi, qui Ludouici Blosij Abbatis, tum doctrina, tum pietate excellentissimi, reformationem secuti, hactenus eam inuiolabilem conseruarunt.

In Heluetia memorabiles quoque sunt, hoc nomine, Monachi S. GALLI, in medio nationis prauæ velut luminaria collucentes, qui vndique hæresi & hæreticis cincti, velut lilia inter spinas, non desinunt pietati florem & odorem emittere. Ex hoc Monasterio nouissimè aduocati sunt septem Religiosi professi, & decem Tyrones, vt fundamenta reformationis iacerent in antiquissimo & nobilissimo Germaniæ Fuldensi Cœnobio, bellorum iniuria, & Religiosorum incuria, quantum ad muros & mores non parum afflicto, & desolato, cuius reformationis primordia inuitatu R. Abbatis, & speciali commissione S. D. N. Vrbani VIII. Nuncius Apostolicus P. Aloysius Carafa, in sua visitatione stabiliuit. Coram quo conuocatis Cœnobij Antistite, & 7. Nobilibus Præpositis, cum reliquo Religiosorum cœtu in Basilica Saluatoris, concionis mihi munus impositum fuit: & quia concio illa eos, qui Ordinem Religiosum profitentur, concernit, hoc loco adscribendam duxi, vt hunc de Ordinibus Eccles. Tractatum concluderem, & Religionis cultores ad satisfaciendum vocationi suæ extimularem.

OBSECRO VOS VT DIGNE ambuletis vocatione qua vocati estis.
Ad Ephes. 4.

IN hoc nobili & Religioso consessu, de illis mihi potissimùm disserendum video, quæ spectant ad inclytæ domus vestræ Fuldensis antiquam gloriam: vt ipsa, quæ infœlicium temporum decliui gressu ad occasum vergere videtur, nouo possit oriente renasci; & sicut de Phœnice interemoriente dicitur, etiam è suis cineribus suscitari. Proponam igitur ad hunc scopum, non subtilia, sed vtilia: non diserta & erudita, sed fortia & efficacia: non quæ aures mulceant aut vngant, sed quæ mentes excitent & pungant, munerisque sui commonefaciant. Et quidem non mea erunt quæ proferam, sed Spiritus sancti eloquia: quia ex Scripturis sacris ea depromam, vt sint efficaciora. Optarimque hodie, vt Dominus exacuat & dirigat linguam meam, quasi *calamum Scribæ velociter scribentis*, vt in tabulis cordis vestri dignum aliquid valeat exarare. Optarim, vt ponat *os meum quasi gladium acutum, & sagittam electam,* Isa. 4[illegible]
cordis intima penetrantem: *Sagittam salutis*, quæ vulnerando sanet, vlcus pungat; virus expungat, *Gladium viuum & efficacem, ad diuisionem animæ* Heb. 4.
pertingentem, vt omne amaritudinis germen amputet, & demetat omnem altitudinem extollentem se contra Deum. Exordior igitur, & Apostoli verbis vos alloquor: at prius rogo, vt aurem mentémque erigatis.

Obsecro vos ego vinctus in Domino, vt dignè ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia supportantes inuicem in charitate, solliciti seruare vnitatem Spiritus in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus Spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ.

Præclara sunt hæc Apostoli monita, seria consideratione expendenda, *Fidelis sermo & omni acceptione dignus.* Hi sunt igniti eloquij prunæ ar- Psal. 119.
dentes, quas congerit super caput vestrum. *Hæ sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis*, quibus cor durum transfigatur, aut frigidum succendatur. Expendite mecum singula.

Obsecro vos ego vinctus in Domino. Sub hoc verborum breui cortice, latet copia medullæ. Idem enim est, ac si dicat: Obtestor & obsecro vos, per ipsum Dominum salutis vestræ Auctorem: Per vincula, quæ pro Christo Iesu eiúsque Fide alligatus patior: *Per Catenam, qua ob Spem Israel sum circumdatus*: Per sacratas quoque compedes Cha- Act. 28.
ritatis, quibus Domino æternùm deuincior, vótque illi identidem deuincire totis visceribus peropto. Obsecro vt ambuletis, non quomodolibet, non per quamlibet viam, non quouis erroneo gressu; *Est enim via, quæ videtur homini recta, sed nouissima eius ducunt ad mortem.* Prou. 1[illegible]
Sed vt ambuletis iuxta vocationis vestræ tramitem directum; & quidem dignè ac circumspectè, considerantes vbi ponatis pedem, vbi figatis vestigium. Quid ita? Quia latet anguis in herba, latet tortuosus *Coluber in via, Cerastes in semita mordens vngulas equi, vt* Gen. 49.
cadat ascensor eius retrò. Obsecro iterum, vt ambuletis, non secundùm carnem, sed secundùm spiritum: *Si enim secundùm carnem vixeritis, moriemini, si autem Spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.* Obsecro denique vt ambuletis cum omni humilitate, solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Si qui inter vos sunt nobiles, non despiciant ignobiles: si qui eminentes, non despiciant inferiores. Quia membra estis eiusdem corporis: *Vnum corpus, vnus spiritus, in vna spe vocationis vestræ.* In eadem Professione, sub eadem regu- Rom. [illegible]
la, eodem Duce, sub eodem vexillo militantes, ad idem Brauium supernæ vocationis destinati. Hæc igitur est mens Apostoli, in isto verbo abbreuiato compendio quodam insinuata, quæ pleniùs modò à me est explananda, vt faciliùs eam assequi vberiúsque valeatis.

Ac in primis, hortans Apostolus vnumquemque dignè sua vocatione ambulare, insinuat in

Eccleſia Dei diuerſas reperiri vocationes, ſtatus, ordines, gradus: & horum vnicuique, certa ſeriè ſpecialem obligationem agnatam eſſe. At ſicut eſt diuerſitas vocationum, ſic & gratiarum. Et ſicut *multiformis ſapientia Dei* elucet in inſtitutorum variorum coordinatione: ita & in gratiæ multiplicis ſubminiſtratione; vt quiſque poſſit ſuæ ſatisfacere vocationi, & congenitæ obligationi. Verum quia aliqui arbitrij ſui natiua libertate abutentes, huic gratiæ non cooperantur, à Deo deſeruntur: Et cùm poſſent in ſtatu ſublimi vocationis ſanctæ, vt ſydera præfulgida promicare, ſinunt ſe à cauda draconis, (quæ tertiam partem ſtellarum ſpiris ſuis inuoluere olim viſa eſt, & è Cœlo detrahere) in vitiorum præcipitia pertrahi, & in abyſſum, æternámque perniciem deuolui. Contempletur ergo vnuſquiſque an non deſit ipſe gratiæ Dei, quia nemini deeſt ipſa gratia Dei. Nemo nimiùm præſumat, quia nullus eſt adeo ſacer ſtatus, in quo non aliqui peccant culpa ſua. Quia dum vocat Oriens, ipſi conuerſi retrorſum, attendunt ad Occidentem. Dum Auſter irrorantis gratiæ calorem adſpirat, frigidam Aquilonis plagam reſpiciunt, & adamant teporem. Reſpuunt vocem Cœli, aurem erigunt ad vocem ſæculi. Huius rei teſtimonium ex ſacris litteris poſſumus depromere. Oſtendens enim Dominus quomodo in omni ſtatu aliqui Deum deſerentes, deſerantur ab illo, ſic loquitur: *Erunt duo in agro, vnus aſſumetur, alter relinquetur. Erunt duæ molentes in mola, vna aſſumetur, altera relinquetur. Erunt duo in lecto, vnus aſſumetur, alter relinquetur.* Interpretes ſacri, inter quos ſanctus Auguſtinus, tres hic ſtatus ſymbolicè deſignari docent: Sacerdotes in clero, Sæculares in coniugio; Religioſos in clauſtro; Etenim quinam per duos in agro laborantes deſignantur, niſi Eccleſiæ Miniſtri & Rectores, quibus Domini ager commiſſus eſt? Eorum quidam ſtrenuè laborant, arando, occando, ſerendo, metendo: ideò tanquam *Serui fideles intrant in gaudium Domini*, & ab illo aſſumuntur. Alij deſidioſam, imò, & facinoroſam vitam ducunt, agrúmque ſibi concreditum, ac propriæ conſcientiæ vineam negligunt; idcirco tanquam infidelitatis rei, ergaſtulo concluduntur, & pœnis mancipantur æternis. Qui verò per *molentes in mola*, aptiùs indigitantur, quàm illi qui in coniugio agunt? Hi enim per diuerſas curas & ſolicitudines, molam trahunt in circuitu, inſtabiles velut in verſatili rota, velut in cæci Sampſonis mola. Quia tamen horum aliqui, etiam inter ſolicitudines, Chriſtianæ ſatisfaciunt vocationi, aſſumuntur à Deo: alij qui cœleſtia nihil pendunt, nullámque æternæ ſalutis curam gerunt, relinquuntur ab illo; tandemque in tormentis Æternitatis molam, nunquam finiendo circuitu, cum lamento circumducere coguntur. Denique, quàm aptè per duos in lecto, Religioſus ſtatus inſinuatur? Cum enim locus quietis ſit, in quo anima à ſtrepitu ſæculi ſemota ſit, ac Deo vacare poteſt, & in contemplationis molli culcitra ſuauiter vigili ſomno indormire, rectè ei lecti nomen adaptatur. Attamen, quia vocationem hanc ſanctam, quidam poſt emiſſa vota faſtidiunt: & Babylonis quam reliquerant, iterum vitiis & turbidis negotiis implicantur: non mirum ſi à Deo relinquantur, non mirum, ſi ſæcularem potius, quàm religioſam vitam ducentes, reprobentur: & è ſtatu, qui debebat eis eſſe quietis, in ſtratum æterni doloris, irrequieto ſemper motu voluendi, deuoluantur.

Eph. 3.

Matt. 24.

Aug. in P. 97.

Verùm enim quis non lugeat multorum cæcitatem, quis ſtatus in quo à Deo poſiti ſunt immemores, ſic ſe gerunt, quaſi res exigui foret momenti, quando agitur de diſpendio gratiæ, de animæ incolumitate, de æternitatis diſcrimine. Quis ſanæ mentis eum iudicet, qui ſalutem tam charo pretio à Filio Dei emptam, fortunæ & ſorti volubili exponere nihil veretur, aut Æternitatis incertam aleam iactare parat? Ideò ita ſeriò, ita paternis viſceribus, nos Apoſtolus præmonet, obſecrat; obteſtatur, vt ſoliciti ſimus noſtra quiſque vocatione ambulare: ne ignorantes noſmetipſos, abeamus *poſt veſtigia gregum, poſt veſtigia hœdorum*, animali conuerſatione, quæ non ſapit quæ Dei ſunt, ne aberremus per latum iter mundi, per abrupta cupiditatum, per anfractus vitiorum de quibus non inuenientes poſtea exitum, æternum tandem ſortiamur exitium.

Quamuis verò hoc Apoſtoli monitum, omnes cuiuſlibet vocationis concernat, potiſſimùm tamen eos extimulare debet, qui profeſſionis ſunt Religioſæ. Horum eſt renes ſuccingere, calceamenta in pedibus habere, ſemper ad iter paratos eſſe: imò nunquam gradum ſiſtere, nunquam retrocedere, ſed citato greſſu ſemper progredi, ſemper dignè ambulare, ſemper aſcenſiones in corde diſponere, de perfectione in perfectionem, de virtute in virtutem procedere, *donec videatur Deus Deorum in Sion*. Sed quotuſquiſque eſt, cui cordi ſit vocatione ſua dignè ambulare? Quàm multos tædet itineris & laboris? Quàm multi retrò aſpiciunt, abeúntque per diuerticula diſtorta ſæculi, in diuerſas aduerſáſque virtuti vias? Diſertè dixit Hugo Card. quod & noſtro congruit propoſito. *Aliqui ambulant cum Domino.* Hi ſunt Prælati & Rectores. *Aliqui ambulant ante Dominum*; hi ſunt pij Concionatores viam Domino præparantes *Aliqui ambulant poſt Dominum*, animæ humiles & pœnitentes. *Aliqui ambulant coram Domino*, omnia opera ad eum referentes. Sed ex altera parte, *alij ambulant à Domino*, propriam voluntatem ſectantes. *Alij contra Dominum*; hi ſunt obſtinati & rebelles. Meritò ergo cum Apoſtolo, iterum, iterúmque monemus, vt conſideret vnuſquiſque quomodo ambulet: vt ſaltem cum Domino ambulet, vel poſt Dominum, aut coram illo. Nulli verò contingat ambulare ab illo, vel contra illum. Nemini de illorum numero cenſeri, qui omne iugum excutientes tanquam *Pullos Onagri ſe liberos natos putant, & hiattrahentes ventum* mundanæ voluptatis ineſcantis & illectantis, abeunt poſt deſideria cordis ſui, nec quiſquam eos poteſt auertere. Multò minus contingat de illis eſſe, qui *aduerſus Deum pingui ceruice armantur, & currunt erecto collo.*

Hug. in Gen.

Iob. 11.

Iob. 15.

Interim dum vocationis veſtræ vos admoneo, illam duplicem eſſe expendatis, peroptarim. Vna eſt Chriſtianis omnibus communis, per quam omnes profeſſi ſumus Satanæ operibus & pompis nuncium remittere. Et vtinam vel hinc, vt decet, conſideremus, memores veſtis candidæ in Bapitſmo ritu ſolemni traditæ, in ſymbolum candoris & puritatis, qua induti ſumus, relictis peccati exitialibus inuolucris: quámque illibatam, ſartam, tectam ad extremum vſque ſpiritum conſeruare ſpopondimus. Memores quoque Cerei ardentis in manus noſtras delati in ſignaculum myſticum illuminatæ conſcientiæ, ad Tribunal Domini noſtri Ieſu Chriſti deferendæ. Altera vocatio veſtra eſt Religioſa, primam perficiens: per quam priorem renunciationem voto ſolemni confirmatis, coram Domino & Chriſto eius. Per hanc ſpecialiter de tenebris vos eduxit

mirabilis,

in lucem, vt filij lucis sitis, vosque tulit *in partem* Col. 1. *sortis sanctorum in lumine*. Vocati igitur estis non ad vias sæculi sectandas, non ad libertatem animas captiuantem in lege peccati, illasque perimentem: sed ad obedientiam & disciplinam, suaui & oleato iugo eas prementem. Vocati estis non ad prodigendum patrimonium Crucifixi, sed ad seruiendum in spiritu Deo viuenti. Vocatio vestra est, in castris Iesu Christi Imperatoris summi, sub vexillo Ducis Benedicti, contra Satanam, & inferni aciem, *contra Principatus & Potestates, Rectores tenebrarum harum*, fortiter dimicare. Nos omnes Christi milites sumus, at vos sub talis Ducis Labaro in prima estis acie constituti: ideoque oportet cæteros fortitudinis exemplo antecedere, & animare. Eia igitur, ô milites Christi, induite arma lucis, Galeam spem salutis, Loricam Iustitiæ, Baltheum Castitatis, Scutum orationis, & quicquid ad salutis Panopliam spectat. Animant vos inclyti Duces, Benedictus, Bonifacius, Sturmius, qui in hoc loco, præclarè & fœliciter depugnarunt cum antiquo serpente. Ipsi exemplo præierunt, nunc vobis facem & lampada tradunt. Vobis ergo nauigantibus, ipsi modò in portu, manum lucemque tendunt, ne in syrtes, vada, vitiorumque saxa impingatis: & neglecta veræ disciplinæ via, in naufragium procurratis. Certè monent ipsi, vt professionem, regulam, votum ponderetis: & id quidem non leuiter, non perfunctoriè, sed in veritatis bilance, in Sanctuarij pondere. Etenim vnumquemque appendet in statera, quæ nec falli potest, nec fal- Prou. 18. lere, *Spirituum ponderator Deus*. Væ, væ tunc, si quis inueniatur minus habens. Minus vtique ponderis & valoris, minus religionis & obseruantiæ, quàm professio deposcat: sic enim fiet, vt instar nummi reprobi repudietur, ignique vel piaculari, vel vindici tradatur. Attendenda est manus illa, calamusque scribens in pariete regio iuxta Candelabrum, pauca ista verba, sed stupore plena, Dan. 5. *Mane, Tethel, Phares*. Licet enim regium caput imperant, ad Regem directa: Decretum tamen continent in probos omnes concernens; decretum quod eis terrorem incutere, errorem deberet excutere. Hæc enim eos manet capitalis sententia: *Numerauit Deus annos tuos, menses, dies horas, momenta. Appensus in statera, quàm manus tenet diuina, & inuentus es minus habens ponderis & valoris, quam à te exigebat. Diuisum ideo est regnum tuum, anima à corpore quod regit disparata, vt fiat vltricibus esca flammis*. Durus est hic sermo, asperum planè verbum. Qui optat securus esse ab illo, prius se in statera veritatis & corrupti iudicij appendat, & obligationem status sui sollicitè attendat. Nec vtatur statera fallace mundi, quæ nimium decipit ponderantem. Quæ est enim bilanx pondusque, quo mundus sua ponderat? amor proprius, amor cæcus, erga se, erga suos, erga sua. Fallax vtique pondus reproba trutina, dicente Osee 12. Propheta: *Chanaam in manu eius statera dolosa*, mundus Chanaam est, hoc est Negotiator, falso decipiens pondere, dum grauia apparere facit quæ sunt caduca & inania: leuia vult æstimari, quæ sunt æterna. Plerique vtuntur hac dolosa sæculi bilance, appendentes obligationē vocationis suæ. Afferunt enim prætextus multos, excusationes, consuetudines, aut potius corruptelas. Folia sunt omnia ista, nihil ponderis habent in bilance diuina: Ficus folia, Adæ perizomata sunt, quibus velatur libertas, nuditas, turpitudo. Excute hæc inania inuolucra, quisque rectè vis vocationis tuæ obligationem examinare: Statue faciem tuam ante faciem tuam, te ante te, sine adblandimento mentis serenitatem obnubente, rectum iudicium obnubilante. Nihil proderunt vela omnia libertatis atque licentiæ, illo reuelante qui nouit quicquid latet in homine, & quicquid requirit ab homine, pro diuersa vocatione & professione.

Parcite mihi, si vt commisso muneri faciam satis, liberius loquendum est. Non vult apparere veritas fucata, sed natiuo suo colore candida. Appendite in lance veritatis statum vestrum & Ecclesiæ vestræ, vt ad meliora vos impellat. Videte an Fulda, quæ olim fulgida fuit, iam non sit fuliginosa. Vbi pietatis antiquus vigor? Vbi disciplinæ sanctæ rigor? Vbi trecenti aut quadringenti Religiosi, qui hic cælestem duxisse vitam scribuntur? Vbi stricta clausura cum silentio, & familiaritas cum Deo? Vbi sibilus auræ tenuis & susurri diuini loquentis ad cor? Vbi studium sapientiæ & scientiæ salutaris? Vbi mutua meliorum charismatum æmulatio, & ad perfectionem feruens contentio? Nonne ita euanuere omnia, vt solùm præteritorum remanserit honorabilis memoria, & pauca admodum vestigia? Describens grandem ruinam Propheta Isaias dicit: *Comminuetur sicut lagena figuli, conteretur contritione* Isa. 30. *prævalida, & non inuenietur de fragmentis eius testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fouea*. Ad eundem modum dicere quis possit, tantā esse antiquæ Fuldæ spiritualem ruinam, vt difficile sit reperire fragmen testæ, in quo vel reseruetur igniculus de magno illo diuini amoris incendio, quo olim succensa cernebatur; vel quo hauriatur aliquid aquæ de puteo gratiæ, vbertim illa antiquitus inundante. Certè cum ego Fuldam cum Fulda confero, nouam cum veteri, cuius fama apud omnes percrebuit, illam à seipsa, toto vt aiunt, cœlo distare reperio. Etsi dixero vt olim de ipsa; *Hæc est illa Noemi*, videtur mihi respondere cum gemitu: *Ne vocetis Noemi, id est pulchram, sed vocate me Mara, id est amaram*. Huius verò responsi causam ipsius ex ore audi: *Plena fui, & vacuam me fecit Dominus, cur ergo vocetis me Noemi, quam Dominus humiliauit, & afflixit?* Planè cùm plenius eius statum vndequaque circumspicio, attentiusque mecum considero, videor mihi iterum audire vocem planctu plenam, per eadem verba quibus olim sapiens Iob afflictus, sortem suam, haud vt antea fœlicem, deplorabat. *Quis mihi tribuat, vt sim iuxta mēses pristinos, secundùm dies, quibus Deus custodiebat me.* Qui sūt illi dies ita fortunati, pro quibus suspirat? Ipsemet edisserat. *Quando lucebat lucerna eius su-* Iob. 29. *per caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris: sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secreto Deus erat tabernaculo meo. Quando erat Omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei. Quādo lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei*. Vtique CHRISTVS IESVS, Mystica Petra, FVLDENSI CONGREGATIONI, cùm foret illa in primigenio suo flore in primæua ætate, fundebat abundans oleum gratiæ, copiosam fundebat vnctionem charismatum spiritualium, quia eius alumni perfundebantur, & lauabant, ac vngebant spirituales affectuum pedes. In diebus adolescentiæ suæ, luce quoque diuina omnimodis cinctam perfusamque fuisse testantur tot viri sapientia & sanctitate illustres, qui ex ipsa prodierunt. Speciali verò fauore circumcincta, *Gaudens gaudebat in Domino qui loquebatur ad cor eius in secreto tabernaculo*: & afflabat ei suauem spiritus sui auram in secreto silentio sa-

noram. Multi quoque eius filij in circuitu agebant, in circuitu vicinis Cœnobiis, seu Præposituris Domino seruientes, & Matri obedientes. Quid enim vicini illi Montes & Ascensoria, Mons B. Mariæ, Mons B. Petri, Mons B. Andreæ, Mons B. Michaelis, Mons B. Ioannis? Quid, inquam, nisi habitacula seruorum Dei, castra pœnitentiæ, domicilia filiorum, matrum circundantium & circumspicientium, velut lineæ quæ à centro ductæ respiciunt centrum? Meritò igitur ipsa dicit; *Omnipotens erat mecum, & filij mei in circuitu meo:* Meritò & nos ob sacras illas in collibus habitationes de illa dicimus: *Montes in circuitu eius, & Dominus in circuitu populi sui.*

Ad pristinos igitur fœlices illos dies, floridaque tempora adspirat, *quibus germinans, germinabat quasi lilium cum gloria Libani, cum decore Carmeli & Saron*, quæ prius solitudo deserta & inuia fuerat. Neque desperandum est, poterit adhuc similes videre dies, si voluerint filij quos genuit, audire vocem matris plangentis. Mœrore enim confecta est, quod sterilis sit, fœcunda olim mater filiorum timentium Dominum. Desolata est, quod videat decorem suum temporum decursu, sic immutatum & emarcidum. Equidem dum eius statum, per varias sæculorum euolutiones, ad hanc vsque ætatem, secundùm Annales vestros perlustro; haud adsimilis mihi videtur Statuæ Nabuchodonosoris, cuius caput erat aureum, brachia argentea, pectus æreum, tibiæ ferreæ, pedum pars ex ferro, pars ex luto. Per caput designo primordia, siue prima sæcula Religionis hic institutæ, quæ omninò fuere aurea charitatis feruore, rutilo pietatis colore. Successere sæcula aliquot argentea, hoc est, ob doctrinam & sapientiam peritissimorum hic virorum, instar argenti splendida. Deinde refrigescente charitate, neglectoque sapientiæ studio, ærea sæcula subrogata fuere; in tantum scilicet, à primæuo fulgore degenerantia in quantum æs degenerat ab argento vel auro; Denique ferrea & lutea sæcula videre & pati est coacta.

An non ferreum sæculum, in quo filij & subditi, Abbatem & Principem de reformanda disciplina cogitantem, coniunctis cum hæretica nobilitate viribus, propria sede exegerunt? Imò per annos quinque supra viginti, exulem agere coëgerunt; donec tandem Cæsarea potestate iterum inauctoratus est, & postliminio restitutus, vt ex Annalibus vestris pernotum est. An non luteum sæculum in quo multi hîc Religione & Sacerdotio
Gal. 3. initiati, castitati libellum repudij dantes, infixi sunt in limo profundi, in concupiscentiæ luto immersi, & qui spiritu cœperant, carne sunt consummati? Eheu, qui debebant esse filij Sion incliti,
Thren. 4. *Amicti auro primo, reputati sunt in vasa testea, & amplexati sunt stercora.* Quid igitur mirum, si Fulda luctû paret, lugubremque vestem, instar matris amantis & lugentis; instar *Rachelis plorantis filios suos, & nolentis consolari quia non sunt?* Deplorare mihi cum liceat ruinosum eius statum, & ver-
Hier. 31. bis Ieremiæ dicere: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus? Dispersi sunt lapides*
Thren. 4. *Sanctuarij per plateas?* Quomodo pietas illa antiqua, instar auri rutilans, ardor & zelus perfectionis religiosæ, instar ignis flammescens, obscuritatem contraxit & fuliginem? Quomodo color optimus innocentiæ & pietatis, color hyacinthinus conuersationis cælestis, viror disciplinæ & humilitatis ita emarcuit? Quomodo illa, quæ decore suo cælestis Regis, spirituumque supernorum ad se intuitum illiciebat, fusca nunc est & decolorata? illi qui debebant esse lapides Sanctuarij, lapides à Deo electi & dilecti, quomodò in plateis Babylonlæ inueniuntur dispersi in lato itinere mundi, corde & corpore vagi, iacentes in viis sæculi? Et quid mirum, si fortè à transeuntibus proteruntur, si Religiosi status dignitas non agnoscitur, quando vita vocationi non respondet, quando in via lata & lutosa Religionem professi passim reperiuntur, & quasi sal infatuatum proculcantur?

Verumtamen non ita insolitum videri debet, si aurum & argentum, præ situ & senio, rubiginem quandoque contrahat & obscuritatem: si color speciosus antiquitate detritus, quandoque deperéat: si ædificium bene structum, vetustate collabescat. Sic nec adeo mirum, si Religio olim florens & rutilans sensim deficiat à pristino flore & splendore. Sed aurum obscurum & rubiginosum, iterum depingitur, vt clarescat. Imago decolorata iterum depingitur, vt species eius appareat. Domus collabascens fulcitur & renouatur, ne funditus concidat. Ita hęc sacra Religio, nouo eget feruore, nouo Spiritus sancti igne, scoriam omnem & rubiginem excoquente, nouo colore, vetustæ maceriæ maculosas lituras obliterante: noua restauratione, vt ad primæuum decorem possit innouata redire.

Ad hunc finem tendit Illustriss. ac Reuerendiss. Legati Apostolica visitatio, qui totis visceribus charitatis, ad vestram anhelat gloriam, ad vestram salutem, ad Religiosæ nobilitatis vestræ decorem. Optat in domo ac Religione vestra adimpleri illud Domini apud Isaiam: *O paupercula tempestate* Isa. 54.
conuulsa, ad tempus ego dereliqui te, & in miserationibus magnis ego congregabo te. Disponam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in Saphyris, ponam Iaspidem propugnacula tua, & omnes terminos tuos lapides desiderabiles. An non id aptè *Ecclesiæ Fuldensi* congruit? Videte id particularius: Fuit illa diues non solùm opibus terrenis, sed & donis ac charismatibus cælestibus ædificata, tanquam sacræ Religionis Basilica, & Arx principalis, cæteris norma. Habuit fundamenta speciosa & pretiosa, vires omni sanctitate conspicuos, viros cælestes quasi Sapphyros & Iaspides, qui lucem viroremque sapientiæ & pietatis quaqua versum diffuderunt, Religionis eximij Propugnatores. Filij eius erant quasi lapides pretiosi, à Domino electi & sculpti: quia digitus Dei in tabulis cordis eorum, legem sanctam insculpserat. Verum, temporum varia tempestate Fulda & concussa est, & conuulsa. Terrenæ opes ex parte dilapsæ sunt, & in alienas manus censim furtimque transierunt, vt probe nostis. Et vtinam quæ remanserunt, in alios vsus non conuertantur, quàm in eos, quos poscit Patrimonium *Benedicti* & *Bonifacij*: Hæreditas Crucifixi, mensque Fundatorum, qui eas sunt impertiti. Opes etiam cœlestes, maxima ex parte temporum iniuria cernuntur periisse. O igitur, *Paupercula tempestate conuulsa!* Lutherana tempestas ab Aquilone vnde repanditur omne malum, originem trahens, plurimam tibi vastitatem attulit, & aliorum temporum clades, religioni sanctitatique tuæ damnum grauissimum inflixit, cuius vestigia remanent vsque modo deploranda. *Sed nunc si volueris,* inquit Dominus, *& nisi domus exasperans fueris, iteram disponam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in Sapphyris, ponamque Iaspidem propugnacula tua.* Hoc est, per ordinatam disciplinam, per cælestem conuersationem, per recentis pietatis virorem, si aurem manumque cooperans

admonere volueris, iterum te potero innouare, & in pristinum splendorem reuocare, necnon sanctis propugnaculis adornare. At quomodo istud fieri poterit? Attendite quid idem Propheta dicat: *Vocabuntur in ea fortes iustitiæ, plantatio Domini ad glorificandum: & ædificabunt deserta à sæculo, ruinas antiquas & dissipatas erigent, fundamenta generationis & generationis.* Videtur suo penicillo delineare Propheta, suisque his verbis diserte describere, quæ modo geruntur in Ecclesia Fuldensi restituenda & renouanda. Vocauit enim Reuerendissimus Abbas ad eam viros fortes, veræ iustitiæ sectatores. Accersiuit ex longinquis Heluetiæ oris, ex nobili S. Galli Monasterio, Religiosæ disciplinæ constantes æmulatores & propugnatores. Aduocauit simul Tyrones, vt sint *nouellæ plantationes in iuuentute sua*, ad renouandam nobilis huius Cœnobii senectam. Aduocauit ad glorificandum Deum, vt sint *Filij Sion, qui exultant in Rege suo, & laudant nomen eius in choro.* Ipsi zelo & exemplo, erigent antiquas regularis disciplinæ ruinas, Monasticæ Religionis deserta reædificabunt, erigent electos muros, probos mores, iacientque *fundamenta generationis & generationis* Filiorum Dei, Filiorum Benedicti. Ad id eos exhortor, vt infracto animo pergant, primordiis tam bene iactis: vna manu ædificent instar Filiorum Israël, altera pugnent contra hostes inuisibiles, qui semper noui spiritualis ædificij ruinas moliuntur. Pergant constanter Hierusalem nouam ciuitatem pacis & visionis hîc in terris construere: donec tandem ipsi, *tunsionibus, pressuris, expoliti lapides, suis coaptentur locis, per manus Artificis, disponantur permansuri sacris ædificiis.*

Quis interim, nisi mentis sit exasperatæ & exasperantis, non debeat desiderare labefactati ædificii ruinas erigi? Quis potest iustè conqueri, capiti aut membris sauciatis captam plasmi medelamque adhiberi? Quis inuideat Vineam Domini reparari, muro disciplinæ circumuallari, ne tota ab incursantibus animalibus deuastetur, aut diligentius excoli, ne deserta syluescat? In hoc incumbit R. Abbas, vt collabescenti Religioni manum supponat, aut collapsam è ruderibus suscitet & stabiliat. Hoc ei curæ & cordi est, vt capiti & membris infirmis opportuna medela prouideat. Hoc agit, vt vineam sibi commissam diligenti opera excolat, ne cogatur cum planctu tandem dicere: *Filij Matris meæ pugnauerunt contra me, posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodiui.* Qui sunt filij Matris suæ, nisi vos eiusdem Ecclesiæ huius nobilis nobiles Filij? Nonne vos elegistis eum, & posuistis custodem Vineæ huius sanctæ? Cur ergo velletis repugnare, aut impedire, ne vineæ sibi concreditæ prouideat, & sedulam illius curam gerat? Cur velletis obsistere, ne sepem clausuræ sacræ circumdet vineæ, ne turrim disciplinæ exædificet, ne deffluentis luxuriantisque libertatis infœlicia germina resecet & succidat? Cum ad id obligetur, ne diuino obnoxius fiat iudicio, cur velletis vt omnem culpam in vos retorqueat, & diuinum obtestari cogatur iudicium; & dicere; *Domine, si vineam meam non custodiui, filiis matris meæ culpam adscribe: ipsi pugnauerunt contra me, qui in vineis custodem posuerunt me, ipsi culturam & custodiam vineæ meæ impediuerunt, dura sua ceruice & rebellione.* Verè, *non expedit vobis, vt qui peruigilant rationem reddituri pro animabus vestris, gementes id faciant.*

Cant. 1.

Heb. 13.

Multi fortè pretextus, priuilegia, consuetudines, imò corruptelæ produci possunt à vobis, ad obsistendum reformationi sanctæ. Sed omnia hæc, *Vulpes sunt paruulæ, quæ demoliuntur vineas.* Capite nobis vulpesillas, enecate, suffocate; vt hæc vinea Domini iterum possit germinare, florescere: odorem dare. Multa consilia quæ contexitis, sunt velut Vulpes Sampsonis, caudis colligatæ ad incendendam messem hanc, vel spem messis. Vultis vt omnia verbo complectar & apertè eloquar. Non potestis sine crimine, sine conscientiæ discrimine, pio conatui R. Præsulis obsistere, quinimò tenemini ad sanctum adeò opus opitulatricem manum porrigere. Caput ipse est, vos membra; an decet membra à capite dissidere? an non ab illo potius influxum recipere, illi cooperari, illi se conformare? Hoc est, quod ex Apostolo dixi: *Vnum corpus, vnus spiritus: sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ.* Itaque zelum domus Dei, zelum Ecclesiæ ac Religionis vestræ, cum eo induite, nec diuino vos iudicio reos obstringite.

Cant. 2.

Iud. 15.

Hoc exposcit à vobis S. D. N. Vrbanus totis visceribus æternæ dilectionis; qui & expressè Illustr. Legatum suum ad id destinat, vt pontificiam personam, auctoritatem, dilectionem vobis repræsentet: & is vt videtis, in hoc negotium totum se impendit. Quinimo Ferdinandus Augustissimus Imperator, ad vestram antiquam adspirans gloriam, idipsum suis litteris impensè commendat. Durum certè foret vobis, *contra sti mulum calcitrare, contra ictum fluuij conniti, resistere contra faciem Potentis*, tam Dei, quàm hominis. Sed & superuacaneus conatus est, consilium quod ex Deo est, velle dissoluere. Conquerentem audio de quibusdam sapientem Iob, & dicentem: *Ipsi sunt rebelles lumini, nescierunt vias eius, nec reuersi sunt per semitas eius. Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis, & sic in tenebris quasi in luce ambulant.*

Iob. 24.

Quidam enim, cùm apud eos agitur de moribus corrigendis, de vita melius instituenda, de reformatione suscipienda, rebelles sunt huic lumini. Quasi vmbram mortis reputant, cum sit aurora quæ eis exoritur ad dissipandam caliginem. Nolũt reuerti per semitas lucis, nesciunt & repudiant vias eius: & sic in tenebris quasi in luce ambulant, impingunt, & nesciunt vbi corruant, & tandem æterno præcipitio colliduntur. An vos de eorum numero censeri velletis? Imò verò aperite oculos ad auroram & lucem, quæ iam affulget, & proponitur vobis, vt filij lucis sitis.

Hoc ipsum à vobis implorant tot viri iam beati, qui hoc in loco vos præcesserunt: quorum ossa tanquam Sacra Parentum pignora adhuc conseruatis. Hi extimulant vos ad sua sectanda vestigia, & ad id imaginem vobis vitæ suæ reliquerunt tanquam sacram hæreditatem, & speculum quod frequenter mentis vestræ oculis deberet obseruari. Audire mihi videor B. Bonifacium, sacrum familiæ vestræ Parentem, auribus vestris insonantem illud Sapientis: *Nunc ergo filij audite me, Beati qui custodiunt vias meas. Nunc audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abiicere eam.* Quasi paterno affectu sic moneat. Nostis qua via ad metam peruenerim, quibus gradibus ad gloriam conscenderim, quam doctrinam & disciplinam vobis tradiderim. Si eam repudiatis vel abiiciatis, non est quod meum imploretis auxilium, vsurpetis patrocinium, deuoretis patrimonium. Etenim potius daturus sum contra vos acerbum testimonium. Clamabit coram diuino tribunali sanguis meus pro fide Christi, & religionis conseruatione profusus. Dabunt vocem ossa mea sacra, quæ tanquam pignora Patris as-

Prou. 8.

seruatis: quæ modò deberent vobis esse non solum monumenta meæ pietatis, sed & stimuli virtutis. Quod si negligitis, iam non ego Pater, nec vos filij, qui Patris vocem non auditis.

Sed vereor onerosus vobis esse verborum meorum acrimonia, ac odium incurrere, veritatis pronunciatione. Nam & quandoque ægri insurgunt in eum qui vlcus tangit, etiam ad sanandum. Existimo tamen vos legisse apud Sapientem: *Meliora sunt vulnera diligentis amici, quam fraudulenta oscula blandientis inimici.* Prou. 27.

Concludo igitur, & hoc vnum breuiter repeto. Quicquid à vobis Illustrissimus Legatus in hac visitatione postulat: id ipsum exigit Regula, Professio, Votum, quod coram Domino & Christo eius, in atrio Domini conscribentibus Cœlestibus obtulistis. Videte ne illud vobis vertatur in laqueum, ruinam, & scandalum. Idem requirit mens Fundatorum & Benefactorum, qui vobis adeo amplum legarunt patrimonium. Interim, si ea quæ ordinauit & ordinatus est Illustrissimus Legatus, negligere aut respuere decernitis: vt suam ipse exoneret conscientiam, cogetur forti voce & animo cum Apostolo Christi Legato dicere: *Contestor vos hodierna die, quia mundus sum a sanguine omnium: non enim subterfugi quo minus annunciarem omne consilium Dei vobis. Cauete ne post discessionem meam intrent lupi rapaces in vos, & ex vobis ipsis exurgant viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se*: hoc est, qui illectent prauis consiliis aliquos de gremio vestro, ad euertendum quod ad Dei gloriam est ordinatum. Sed meliora ominor & adprecor. Act. 20.

Vnde, sicut Exorsus sum verbis beati Apostoli, sic beati Petri Apostolorum Principis, sacro monito coronidem impono, & obsecro: *Succincti lumbos mentis vestræ, perfectè sperate in eam, quæ vobis offertur, gratiam, quasi filij obedientiæ, non configurati prioribus ignorantiæ vestræ desideriis: sed secundum eum qui vocauit vos sanctos, & ipsi in omni conuersatione sancti sitis.* 1. Pet. 1.

Idem igitur quod beatus Apostolus Petrus, ego hodie à vobis per vestram salutem efflagito: Per IESV CHRISTI Corpus & Sanguinem, in cuius conspectu sto, coram eius Sacra Hierotheca & Tabernaculo: Per viscera misericordiæ Dei nostri in quibus visitauit nos oriens ex alto: Per pignora sanctorum Patrum vestrorum, hoc in loco quiescentium. Per omne quod in cœlo, aut in terra, pretiosum est & sanctum. *Odite eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam, & nolite conformari huic sæculo, sed renouamini spiritu mentis vestræ, vt probetis quæ sit voluntas Dei bona, beneplacens & perfecta.* Transit enim sæculum, & præterit figura hujus mundi: transeunt fluctus eius, manet luctus, si his fueritis inuoluti. Et hæc sperans à vobis, *Commendo vos Deo, & gratiæ ipsius, qui potens est ædificare, & dare hæreditatem in sanctificatis omnibus.* Quam vobis impetret D. Pater vester BENEDICTVS, & donet ille qui est in sæcula benedictus.

Vide Epistolam sancti Cypriani, de Singularitate Clericorum.

CANDELABRI MYSTICI
TRACTATVS VIII.
DE SACRAMENTO
MATRIMONII.

PROOEMIVM.

SEPTIMA Lampas, siue Lucerna Mystica eminentis nostri Candelabri, est sacramentum Matrimonij. Iacebat in terra tempore Legis veteris, erat enim Matrimonium tantùm contractus quidam ciuilis & terrenus: sed Christus Iesus veniens illud euexit in sublime, & in Ecclesiæ Candelabro posuit; ex contractu ciuili efficiens sacramentum, addita speciali significatione coniunctionis suæ cum Ecclesia Sponsa sua. Sic ergo huic Lampadi addidit lucem. addidit & oleum, cuius participes esse possunt omnes, qui carnis infirmitati condescendentes, coniugio iunguntur. Hi enim oleum gratiæ ex hoc depromunt sacramento, quo vngatur iugum coniugij, & mollius suauiusque fiat à facie huius olei sacri. Desumunt quoque ab illo lucem ac ignem amoris sancti, quo se in Domino, & propter Dominum diligant: quo etiam sopire possint caliginosum fumum, qui ex sulphureo igne concupiscentiæ oritur ad libidinem. Itaque in hoc Tractatu amplè differemus de Institutione Matrimonij, de eius Materia & Forma, de Ministro & Cæremoniis, de eius multiplicibus bonis: ad instructionem eorum qui hunc statum eligunt, vt rectè vitam in eo instituere possint.

LECTIO PRIMA.

DE MATRIMONIO VT Sacramento.

1. *Docet Matrimonium à Deo institutum.*
2. *Esse Sacramentum gratiam conferens.*
3. *Perfici consensu partium.*

PROPOSITIO I.

Matrimonium institutum est à Deo in Paradiso.

Hæc institutio colligitur ex Genesi, vbi refert Moyses, quomodò Deus consideratis omnibus; iam diuina sua potentia creatis, & sapientia ordinatissimè dispositis, in hominem tanquam opus suum primarium oculos iecerit, dixeritque: *Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi.* Immisso igitur extatico sopore in Adam, vnâque de costis eius sublata, produxit ex ea mulierem, quam adduxit ad virum, matrimonij vinculo indissolubili colligandum. Hæc autem omnia in illo sopore extatico propheticè considerans Adam, nec ignorans quæ circa se gesta erant, agnouit Deum & mulieris matrimonij auctorem. Vnde pronunciat: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur Virago, quia de viro sumpta est, Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna:* His verbis, Adam diuinitus edoctus, promulgat Matrimonij legem, & societatem indissolubilem diuino decreto firmatam. Nec tam ipse loquitur quàm Deus, eius ore sanciens & ordinans, quod futuris temporibus in finem vsque sæculi, in coniugio firmum & inconcussum debebat permanere. Etenim vsque ad consummationem sæculorum verificabitur illud in coniugatis: *Relinquet homo Patrem & Matrem, & adhærebit vxori suæ.* Vnde Christus Matth. decimo nono; Verba ista non Adæ, qui instrumentum erat, sed ipsi Deo quasi per os Adæ loquenti, adscribit & addit: *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Non ergo homo aliquis, non Adam, non Moyses, non Angelus, non Propheta, primus coniugij auctor est, sed Deus ipse, creans mulierem, de costa eam ædificans, adducens ad virum, proponens ei adiutorium simile, sanciens legem indissolubilis societatis. Per quam magno mysterio ordinauit, vt coniuges relicto illo qui genuit, qui principium est vitæ, qui etiam tantis laboribus & curis aluit, & in ætatem maturam perduxit: relicta etiam illa quæ tot ærumnis concepit, tanto dolore peperit, tanto amore de propria lactis substantia educauit, adhærescant sibi mutuò (cùm vix priùs se viderint) tanto glutino & tali fœdere, quod mors sola dissoluat, quod in qualibet etiam infœlicitate perduret ad extremum vsque spiritum. Neque parentes offenduntur, licet filius qui est caro & sanguis eorum, eos quoad habitationem & vitæ consortium deserat, & præferat extraneam, quia norunt quod Deus coniunxit, hominem non debere separare, neque ægrè ferre, quod diuinæ ordinationi est conforme.

Gen. 2.

Porrò, multæ sunt circunstantiæ notatu dignæ in Matrimonio Adæ & Euæ. Etenim nobiles admodum fuere hæ primæ Nuptiæ; illustre hoc coniugium, cæterorum origo & primæuum exemplar, siue consideres personã sponsi & sponsæ, siue magnificentiam loci, siue excellentiam paranymphi, siue testium præsentium nobilitatem, siue ministerij significationem.

Primò, agnosce qualitates Sponsi. Ipse est constitutus Dominus & Rex totius vniuersi, gloria & honore coronatus, Angelorum consors, imo vice-Deus orbis conditi, cui famulantur cætera; obediunt creata. Sapientia præcellit Sapientes omnes, qui sunt, fuerunt, aut erunt. Potentia anteit Monarchas, diuitiis & nobilitatis gloria, inclytos terræ, omnium ipse parens.

Secundò, agnosce qualitates Sponsæ correspondentes: Nomen gloriosum in fronte gerit, titulumque honoris, dum Eua appellatur: hoc est *Mater viuentium*: adornata est veste splendida, non exteriori (erat enim nuda, sed nuditas tunc non erat fœda) verum interiori veste innocentiæ. Corona nuptialis est iustitia originalis, cæteraque dona eam comitantia, instar torquis aureæ radiantibus gemmis intertextæ. Sponsam hanc speciosam reddens magis, quàm byssus, purpura, aut aurum. Omnis gloria huius filiæ primæ Regis æternæ, ab intus est, quamuis nec desit ei species vultus exterioris, statura nobilis, loquela diserta, oris corporisque gratia, cui nulla Reginarum aut Matronarum possit adæquari, quia Dei opus erat, Dei autem perfecta sunt opera. Viro ergo similis est in natura, statura, sapientia, iustitia, gratia, dotibusque supernaturalibus.

Tertiò, agnosce loci magnificentiam. In loco voluptatis, in Paradiso Dei manu plantato, creata est mulier, in quem vir à creatione translatus fuerat: ibi Matrimonium initum est, cuius finis erat per prolium multiplicationem, cælestem replere Paradisum, hominibus ad Angelorum consortium prouehendis. Erat verò ibidem consummandum sine illecebrosis & fœdis concupiscentiæ motibus, generatione casta: erat & fructus matrimonij in Eua & posteris sine ærumnis concipiendus, sine dolore pariendus, speciali Dei fauore & prouidentia: nisi serpentis inuidia irrepente, & inobendientiam ingenerante ex eo loco deturbati fuissent, Deo Angeloque vindice. Hæ itaque Nuptiæ in Paradiso celebratæ fuerunt primæ & vltimæ: dum enim à iustitia exciderunt, simul & à loco voluptatis floribus suauissimis adornato, deuoluti sunt in spinas & tribulos, quibus nunc cingitur connubium, conceptus, partus.

Quartò, attendenda est illius auctoritas, qui se gerit vt paranymphum, & matrimonij huius Conciliatorem. Ipse Deus est, de quo testatur Scriptura quod mulierem de costa ædificatam, adduxit ad Adam. Nimirum sublatam costam de latere in alium locum transtulit, & ibi miro artificio mulierem efformauit, sicut fecerat Adamum, eamque spiritus & flatus sui participem effecit, ratione, gratia, sapientia adimplens, ac verisimiliter ibidem cum ea est collocutus: Deinde ad Adamum expergefactum eam adduxit, vt sponsam ornatam monilibus, diuino Angelicoque conspectui speciosam, paratam viro suo, vt societate indissolubili eos connecteret. Quam primo aspectu agnoscens Sponsus & vir futurus, tanti Paranymphi concilio & beneuolentiæ latus assentitur, & ait: *Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea.* Quasi dicat: Hæc Eua facta ex vno ossium meorum, cui caro adhæsit, vt sit mihi Sponsa charissima & coniunctissima: illam ergo lubens amplector, & indiuulso fœdere mihi adiungo, nihil in terris charius habiturus, cum & mihi simillima sit, particeps rationis & colloquij. Adam ergo

dormiebat, dum quærit ei Deus sponsam, non dormit dum eam sponsare debet, sed sagaciter inspicit eam, lustrat, approbat, eximias eius dotes agnoscit.

Quintò, attende non solùm præsentiam Dei huic fœderi præsidentis, & benedicentis illud, fœcunditatémque impertientis, dum dicit: *Crescite, & multiplicamini, & replete terram*: Sed & agnosce Angelorum spirituumque supernorum præsentiam, qui tanquam cælites testes nuptiarum solemnitati adfuere. Ex quibus nuptiis gaudium in eo refusum est: eo quod per matrimonium procreandi erant, qui restaurare debebant sedes vacuas regni superni, & ruinam cœlestis Hierusalem, quam fecerat superbia depopulatrix: dum Angelorum partem è Cœlo detrahens, in abyssum deuoluerat, æternis vinculis reseruandam.

Sextò, attende excellentiam connubialis huius fœderis, ex mystica & sublimi illius significatione. Etenim significabat futuram admirabilem Christi cum Ecclesia coniunctionem per incarnationem & amorem. Hic amor tantus fuit vt è Cœlis descendens videretur deserere Patrem suum cœlestem, & matrem suam synagogam ad coniungendum se nouæ Sponsæ Ecclesiæ, quæ sicut altera Eua è latere sponsi in Cruce soporati educta est, dum fluxere è vitali costa sanguis & aqua, mysteriorum Ecclesiæ nouæ symbola. Correspondens verò fuit amor Sponsæ nouæ Ecclesiæ qui deseruit Patrem quem habuerat in gentilismo: scilicet diabolum, & matrem scilicet congregationem fidelium, vt adhæreret Christo Sponso. Hæc verò Adamum cognouisse in suo sopore tradunt SS. Patres, ideoque primum Vatem fuisse: licet enim occlusos habuerit sensus corporis, mente tamen vigilabat, in tempora longè post futura prospiciens. Et certè quia admirabilis erat illa Christi coniunctio præordinata ante sæcula, voluit ab initio, illius quædam signa præuia, oracula, vaticinia præmitti. Nam non solum nuptiæ Adæ, sed & Patriarcharum cum electis à Deo mulieribus, illam præsignarunt: & Prophetæ de ea vaticinati sunt manifestè, inter quos Oseas disertis verbis dicit: *Sponsabo te mihi in sempiternum in iustitia & iudicio, in misericordia & miserationibus, & sponsabo te mihi in fide.* Salomon quoque harum Nuptiarum Epithalamium, siue nuptiale carmen cecinit intonans nomine Ecclesiæ, *Osculetur me osculo oris sui.* Sic & alij Prophetæ missi sunt quasi serui qui inuocarent inuitatos ad nuptias. Tandem venit Baptista, electus huius coniugij Paranymphus, qui & digito Sponsum designauit, & tempus Nuptiarum aduenisse indicauit: *Qui habet sponsam sponsus est: Amicus autem sponsi, qui stat, & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi.*

PROPOSITIO II.

Christus in noua lege Matrimonium approbauit, & ad Sacramenti dignitatem euexit.

Nulla est hæresis adeò stolida, nullus error adeò insulsus, qui in alicuius stolido cerebro, amente mente, locum non inuenerit, sectatoresque ac propugnatores postea habuerit. Id circa Matrimonium cernimus, de quo prodigiosa figmenta prodiere. Aliqui nuptias illicitas asseruerunt, esseque inuentum Satanæ. Inter hos Princeps asseritur Tatianus Iustini Martyris discipulus, qui post eius mortem ambiens nomen Doctoris, factus est Magister erroris, & illius sectatores Encratitæ dicti sunt, id est Continentes. De quibus Irenæus lib. 1. cap. 30. dicit: *A Saturnino, & Marcione exorti, abstinentiam à nuptiis annunciauerunt, frustrantes antiquam plasmationem, & obliquè accusantes eum, qui masculum & fœminam ad generationem hominum fecit.* Hi quoque seipsos stultè condemnant, cùm ex nuptiis sint, si enim illæ damnandæ, & ipsi. Hos præuiderat Apostolus dicens: *Spiritus manifestè dicit, quod in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinæ dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, & prohibentium nubere.* In eodem errore fuere Manichæi & alij dicti Archontici, sic nominati à Principibus Angelis, quibus mundi creationem adscribebant. De quibus Epiphanius: *Qui matrimonium contrahunt, eos opus Satanæ explere dicunt, adduntque dimidiam hominis partem esse Dei, dimidiam diaboli: nam ab vmbilico & supra dicunt esse formationem Dei, ab vmbilico & infra esse malæ partis formationem. Quapropter dicunt omnia secundum voluptatem, & corporis stimulum ac concupiscentiam, ab vmbilico & infra fieri.* Alij docuerunt, si Adam non peccasset non fore nuptias: quare Adam in Paradiso imitari volentes fugiebant nuptias, dictique sunt Adamiani, eo quod nuditatem Adæ in Paradiso æmulantes, nudi obambulabant. Mares cum fœminis nudi orabant, & ideò suam Ecclesiam siue congregationem vocabant Paradisum. Horum reliquiæ aliquæ visæ sunt Antuerpiæ initio tumultuum Belgicorum, ex Amstelodamo siue Hollandia prodeuntes. Verum Adæ matrimonium ante peccatum fuisse, satis constat ex dictis. Aliqui denique ex Anabaptistis vxores voluerunt esse communes, vnde in suis conuenticulis promiscuam commixtionem induxerant. Postremo Lutherani & Caluinistæ, licet matrimonium esse à Deo consentiant, negant tamen esse Ecclesiæ Sacramentum.

Sed contra hos omnes errores definitè pronuntiat Ecclesia: *Si quis dixerit matrimonium non esse verè & propriè vnum ex septem legis Euangelicæ Sacramentis, à Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inuentum, neque gratiam conferre, anathema sit.* Ita Trid. sess. 24. can. 1.

Sed quæres quo tempore Christus illud ad dignitatem Sacramenti eleuarit? Respondeo Scripturam id non exprimere, probabiliter tamen quosdam dicere, id factum Ioannis 2. quando nuptias sua præsentia approbauit, & primitiis signorum suorum publicoque illo miraculo decorauit, aquam in vinum conuertens, vt significaret aquam carnalis concupiscentiæ (quæ in matrimoniis inualuerat) per gratiam quam matrimonio superaddebat vertendam esse in vinum perfectioris & purioris. Iam approbarat virginitatem de Virgine nascens; approbarat viduitatem inter viduæ brachia in templo præsentatus, approbat sua præsentia ac miraculo matrimonium, quod priùs honorat, Matrem eligens non tantùm Virginem, sed & maritatam.

Vis pleniùs hæc intelligere? Accipe similitudinem Matrimonij. Vitis erat quondam manu Dei in agro suo plantata, sed inculta facta est, luxurians in palmitibus, ideoque non producebat fructus maturos, sed tantum labruscas, fructus aquosos, immaturas & præcoces vuas. Hanc interim vitem non excindit Christus cælestis agricola in hortum suum veniens, sed ex-

colit & expurgat, nouo rore gratiæ irrigat, nouo Spiritus ſancti colore fœcundat, vt iam fœlix reddatur, & fructum perfectiorem germinare poſſit in Eccleſia, tanquam in nouello Domino agro. Felix vtique exinde vitis hæc, de cuius ſurculis procedent beata germina, tot ſcilicet Martyres inclyti, tot Confeſſores floridi, tot illibatæ Virgines, tot Angelorum cohæredes. Sed ſi quis velit cernere agricolam cœleſtem, vitis huius luxuriantes palmites reſecantem: attendat quid egerit dixeritque Chriſtus Matth. 29. Ibi enim reduxit matrimonium ad ſtatum primæuum, reſcindens polygamiam, reſecans libellum repudij, quæ tanquam germina ſpuria & ſylueſtria excreuerant, & matrimonium dedecorabant: nec enim erant plantatio Patris cœleſtis. Quapropter ibi: *Ab initio non fuit ſic, ſed maſculum & fœminam fecit eos.* Quaſi dicat: Vnum & vnam coniunxit, procul ergo vxorum pluralitas: Sic verò coniunxit, vt inſeparabiliter ſibi adhæreant, procul ergo libellus repudij: *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Hinc fit, vt aliqui Theologi cenſeant illo loco Chriſtum ad rationem Sacramenti matrimonium eleuaſſe, cuius rei peragendæ, præludium quoddam vel præſignificationem dederit, in nuptiis aquam in vinum conuertens.

Itaque Chriſtus eleuans matrimonium, quod erat primitius officium naturæ, ad rationem Sacramenti, addidit ei tria. Primò addidit firmitatem maiorem quàm habeant matrimonia veteris legis, quæ patiebantur ſolutionem per libellum repudij, & diuiſionem per pluralitatem vxorum; maiorem quoque firmitatem quàm infidelium matrimonia, quæ poſſunt diſſolui ſi conuertatur ad fidem vnus coniugum, vt alter nolit cohabitare ſine iniuria Creatoris, vt patet ex Apoſtolo.

Secundò, Chriſtus matrimonio addidit perfectiorem ſignificationem. Nam ſi matrimonium Adæ ſignificabat Chriſti & Eccleſiæ coniunctionem futuram per incarnationem & per charitatem, multo perfectius, & melius ſignificat matrimonium nouæ legis, illam coniunctionem conſummatam, non ſolum in incarnatione, ſed & in cruce tanquam amoris thalamo. Vnde de matrimonio nouæ legis maximè intelligitur illud Apoſtoli: *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia:* Quaſi dicat: Matrimonium iam in Chriſti Eccleſia magnum eſt Sacramentum, quia ſignificat perfectiſſimè vnionem Chriſti & Eccleſiæ iam factam: amorque coniugum purus & perfectus, repræſentat amorem Chriſti & Eccleſiæ. Ideoque vos ô coniuges, excitate & fouete amorem mutuum & ſincerum, exemplo Chriſti & Eccleſiæ, vt non ſit inanis repræſentatio in veſtro coniugio. Vir vt caput diligat vxorem tanquam corpus ſuum, ſicut Chriſtus corpus ſuum myſticum, Eccleſiam. Vxor diligat virum, ſicut Eccleſia Chriſtum. Hæc eſt ſummariè intentio Apoſtoli in cap. 5. ad Epheſios.

3. Adiunxit coniugio gratiam ſpecialem. Hoc his verbis aſſerit Trident. *Gratiam vero, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indiſſolubilem vnitatem confirmaret, coniugeſque ſanctificaret, ipſe Chriſtus Sacramentorum inſtitutor & perfector ſua nobis paſſione promeruit.* Hæc igitur eſt gratia Sacramentalis, quæ in Sacramento Matrimonij rectè diſpoſitis applicatur, virtute paſſionis Chriſti. Nam ſicut in Baptiſmo datur gratia regenerans, per quam Chriſto ſpecialiter gignimur, in Confirmatione gratia roborans, ad profitendam Chriſti Fidem: in Euchariſtiæ gratia nutriens & reſtaurans, quod innatus concupiſcentiæ calor deperdit: in Pœnitentia gratia reſuſcitans à morte peccati, vel vulnera ſanans in Extrema Vnctione gratia conſolidans contra languores animæ, & vires inimici: in Ordine gratia ſpecialiter ſanctificans ad dignè obeunda miniſteria ſacra: Ita in Matrimonio datur gratia amorem naturalem perficiens, adiuuans ad matrimonij onera ſubeunda, concupiſcentiam refrænans, nam ibi operatur *vox intercidentis flammam ignis*, ſiue libidinis ardorem conſopientis.

Vt verò particulariùs & clarius hæc intelligantur aduertendum eſt, Chriſtum qui aduenit, vt infirma confirmaret, diſrupta conſolidaret, deprauata conuerteret, imperfectaque perficeret, conſideraſſe naturæ deprauatæ infirmitatem, & ſimul grauiſſima matrimonij onera, quibus ſine auxilio gratiæ imbellis natura impar videbatur. Vis videre hæc onera? In primis coniux cum faſtidio concipit, cum diuturnis moleſtiis fœtum portat, cum dolore aſperrimo parit, cum continuis curis, laboribus, incommodis lactare debet, alere, inſtituere prolem in fide, religione, boniſque moribus. Vidit porro Chriſtus, qui noſtræ ſalutis auctor eſt, amator, adiutor, cœleſti auxilio ad hæc omnia opus eſſe: quo iuuentur illi, qui cooperantur ædificio cœleſtis Hieruſalem, & ruinæ Angelorum reparandæ. Cum ergo coniugati per generationem & inſtitutionem ſanctam filiorum, variis laboribus ad id cooperentur, filios ſuos quaſi lapides ad illam ſtructuram coaptantes; prouidit eis auxilium gratiæ, per matrimonij Sacramentum. Et cùm prius tantùm foret naturalis contractus, & in officium naturæ, voluit nunc eſſe ſignum cauſamque efficacem gratiæ & ſanctificationis coniugibus conferendæ, vt ſic oſtenderet, nouum teſtamentum melioribus promiſſionibus ſancitum, quàm vetus? Quia vetus onerare poterat, ſubleuare non nouerat: nouum autem tanquam tempus gratiæ, oneri ſi quid relinquit, pares dat vires ad ferendum. Vis ergo ſcire quid ſit illa gratia? Non eſt aliud quàm oleum ſuaue & efficax, quod iugum ponderoſum coniugij emollit & alleuiat, ita vt hic dicere poſſis illud Prophetæ: *Computreſcet iugum à facie olei*, hoc eſt, alleuiabitur vnctione ſpiritualis gratiæ, animum corroborante. Iterum, gratia iſta mel quoddam eſt, multas ærumnas & tribulationes coniugij pediſſequas, aut omnes inſeparabiles, fellis inſtar amarulentas dulcorans. Si memineris ollæ colocynthidas & agreſtes herbas continentis, quam famuli Prophetæ Eliſæi igni appoſuerunt, vides figuram matrimonij. Illa tanta amaritudine inſperſa erat, vt diceretur Prophetæ: *Mors in olla vir Dei.* At ipſe pugillum farinæ immiſcens, ſuſtulit amaritudinem. Sic vita coniugalis amaritudine aſperſa, mortis olla videretur, niſi Chriſtus Prophetarum ſummus immixta farinula gratiæ, eius amaritudinem dulcoraſſet, per quam fit vt multis non videatur inſipida.

Vlteriùs gratiam adiungi matrimonio congruum fuit; quia in remedium concupiſcentiæ coniugibus debet ſeruire, vt à fornicatione aliiſque corruptelis eſſe poſſint liberi. At concupiſcentia ex actu coniugali potius accenditur quàm extinguitur: prout patet in Dauide & Salomone, qui licet plurimas haberent vxores, in illis tamen non tam extincta eſt libido, quàm accen-

sa: vt eius sapientiam, illius edisserit sanctitatem. Carnis quoque voluptas facilè à licitis ad illicita diffluit, etiam in matrimonio circa propriam coniugem: nam multi ex coniugali lecto, non tantum ad scorta accedunt, sed & turpitudinibus in ipso coniugio dediti sunt. Quapropter imperfectum foret remedium in Matrimonio pro concupiscentia, nisi accedat & gratia, hanc sanans & refrænans. Adde quod multæ in lubrica hac vita occasiones sese offerunt, in hominum carnalium conuersatione: quæ non infrequenter castitatem coniugalem infestant, illique insidias struunt. Præterea sæpè accidit, vt ob morbum vel absentiam coniugis, alter diuturno tempore abstinere cogatur, quod voluptati carnis assuetis, difficilius esse solet: opus ergo fuit coniugibus sacramentali gratia, ad omnes illecebras forti animo superandas, vt iuxta Apostolum *vnusquisque vas* 1. Thess. 4. *suum possideat in sanctificatione & honore, non desideriis passionis, sicut gentes quæ Deum non nouerunt.* Quocirca in benedictione sacerdotali hanc gratiam adprecamur mulieri, quia sexus magis lubricus est, sic orantes: *Respice propitius Domine super hanc famulam, quæ maritali iuncta consortio, tua se expetit protectione muniri: sit in ea iugum dilectionis & pacis, & quæ fidelis, & casta in Christo nupsit, imitatrix sanctarum permaneat fœminarum, sit amabilis vt Rachel viro suo, sapiens vt Rebecca, longæua & fidelis vt Sara. Nihil in ea ex actibus suis ille auctor præuaricationis vsurpet, nexa fidei mandatis permaneat vni thoro iuncta, contactus illicitos fugiat, muniat infirmitatem suam robore disciplinæ, sit verecundia grauis, pudore venerabilis, doctrinis cœlestibus instituta.*

Denique, Matrimonio gratiam adiungi oportuit, quandoquidem vinculum insolubile secum vehat, quod in qualibet vitæ conditione permanet, quamlibet aduersa succedant, vel duri præfractique mores coniugis accedant. Cum ergo hæc vita alternantibus malis infausta sit & infesta, vt tolerabiliores forent, benedictionis gratiam infundi voluit Deus coniugibus: & vt pacifice se supportent adiuuentque: non solum amorem naturalem, sed & supernaturalem in charitate fundatum, adiunxit. Sic enim firmior fit amicitia, & societas quamlibet morosa tolerabilior, dum natura & gratia iunctim trahunt hoc iugum, rotasque stridentes bigæ matrimonialis: vt coniugatos tandem pertrahant & perducant ad senectam & fœlicem vitæ finem, licet oporteat per ignē & aquam, per anfractuosas orbitas aut semitas paupertatis, diuturnæ ægritudinis, alteriusve calamitatis pertransire. Hoc significat illa Ecclesiæ benedictio: *Respice quæsumus Domine super hanc nuptiarum solemnitatem, & sicut mittere dignatus es Angelum tuum ad Tobiam, ita mittere digneris gratiam tuam cælestem super coniuges istos, vt in tua pace viuant, senescant, & multiplicentur in longitudinem dierum.*

Ex his concludo, quàm verè dixerit Apostolus: 1. Tim. 2. *Saluabitur mulier per filiorum generationem (hoc est in statu coniugij & generationis) si permanserit in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate.* Quibus verbis, indicat ad hæc omnia iam accepisse gratiam in Sacramento, ideóque in illis debere permanere. Enumerat enim quatuor bona, fidem, dilectionem, sanctificationem, sobrietatem, quæ opponuntur quatuor malis, quæ sine gratia Dei in matrimonio vitari non possunt. Primum malum est, non seruare coniugi fidem. Secundum, odium & rixæ, qui subinde oriuntur inter coniuges. Tertium, immunditia & turpitudo ex rebellione membrorum. Quartum temperantiæ; quibus malis medetur gratia Sacramento accepta, vt ex iam dictis constat.

PROPOSITIO III.

Matrimonium facit consensus partium, licet copula non accedat, nec eius voluntas.

Aduerte, hoc Sacramentum consistere in contractu, ideóque illius materiam, formam, ministrum, designari sicut in contractibus. Cum ergo ministri contractus sint contrahentes, ministri huius Sacramenti sunt coniuges. Verba vel signa consensum exprimentia, sunt materia & forma. Materia quidem, quatenus traditionem mutuam corporum significant: forma, quatenus acceptationem includunt. Et licet post Trident. oporteat consensum exprimi coram Parocho & testibus, parochus tamen non est minister Sacramenti, sed præsidet matrimonio nomine Ecclesiæ, tanquam primarius & auctoritatiuus testis. Vnde nec verba eius, *ego vos coniungo*, sunt forma, sed tantum est cæremonia Sacramento posterior, per quam nomine Dei & Ecclesiæ, significat se confirmare quod est peractum, tanquam minister cæremoniarum ab Ecclesia adiectarum. Vnde licet nulla verba pronunciet, Sacramentum perfici potest.

Copula verò coniugalis est vsus matrimonij, ideóque quid posterius illud præsupponens. Quapropter licet copula non subsequatur, validum est, ratumque Sacramentum; quia matrimonium Ambr. in inst. virg. cap. 6. non in corporum contactu aut sensu, sed in mutuo contractu & consensu consistit; *non defloratio virginitatis facit coniugium, sed pactio coniugalis.* Vterque ergo paciscens de præsenti, accipit ius in corpus alterius: sed vterque potest renunciare vsui, & mutuo consensu in castitate viuere, illámque vouere. Nec infrequens fuit id in Ecclesia, Deo spiritum gratiæ & castitatis coniugibus suggerente, antequam virginitatis dispendium paterentur. Et hanc aliqui thoro, non tamen cohabitatione, separati, integram conseruarunt, quasi in igne illæsi, verè Eunuchi Euangelici, ob regnum cœlorum se castrantes.

De hac re interpretantur quidam Prophetiam Isaiæ, ad Ecclesiam nouam sub nomine Sion dicentis c. 62. *Non vocaberis vltra derelicta aut desolata, sed vocaberis, voluntas mea in ea: Habitabit enim iuuenis cum virgine, & habitabunt filij tui in te.* Quomodò habitabit iuuenis cum virgine? Habitabit sponsus incorruptus Ioseph cum Maria, Valerianus cum Cæcilia, Elzearius cum Delphina, Henricus cum Chunegunde, Iulianus cum Basilissa.

Cæcilia in festiuitate nuptiali, cantantibus organis, in corde suo decantabat; *Fiat Domine cor & corpus meum immaculatum.* Sicque meruit Valerianum Sponsum, & ad finem, & castitatem traducere.

Elzearius & Delphina Dei consilio coniuncti V. Sur. fuere, & casti ad coniugium accedentes, virginitatis florem Iesu Nazareno consecrare voluerunt. Vnde sacram ædem adeuntes, sumpto Christi corpore oratione facta, flexis genibus, iunctis manibus, erectis in cælum animis, vterque hoc votum fecit: *Domine Iesu à quo donum omne, ego peccator fragilis sine spirituali dono non possum caste viuere, sed in ope tua singulari confidens, voueo & promitto tibi, & Sanctissimæ Matri, omnibus sanctis, toto tempore vitæ meæ caste victurum, & virginitatem ser-*

uaturum, quam huc vsque tua benignitate in me custodisti: & vt promissionem hanc exequar, paratus sum quaslibet pœnas, imò mortem pati. Sur. 27. Sep.

Iulianus vrgebatur à parentibus, vt vxorem duceret, tum vt familiam conseruaret, tum vt adolescentiæ lapsus euaderet. At Deo se, virginitatemque dum commendat, monetur ab Angelo acquiescere parentum voluntati, nacturum autem se coniugem, quæ virgo preseruerer. Peragitur ergo festiuitas nuptialis, in thalamum cum sponsa introducitur: at statim rosarum liliorumque odor locum perfundit, hyemis licet tempore. Miratur Sponsa, inquiritque vnde tanta fragrantia? Respondet esse odorem munditiæ virginalis, hortaturque vt florem hunc Deo acceptissimum, velit secum seruare illibatum. Illa cælesti hac suauitate capta, consentit. Cùm ergo castitatem vouissent, lux cubiculum perfundit. Hinc Christus cum Sanctorum choro, hinc Maria cum Virginibus. Ortus deinde cantus ex parte Sanctorum: *Vicisti Iuliane, vicisti*: ex choro quoque Virginum, *Beata es Basilissa, salutaribus monitis consentiens.* Datúsque est liber Iuliano, in quo aureis litteris scriptum: *Iulianus, qui pro amore meo mundum contempsit, deputetur in numero eorum qui cum mulieribus non sunt inquinati, Basilissa in numero Virginum, quarum Maria tenet principatum.* Responderuntque Chori: Amen, amen. Tunc duo Angeli duas coronas afferentes, eis dexteras iunxerunt, & in proposito confirmarũt. Reliquum ergo noctis in laude transigentes, cœperunt spiritu, non carne sanctificate. Nec dinumerari possunt animæ, quæ per Iulianum præmittebantur ad Dominum, nec agmina virginum, quæ per Basilissam præm[illegible]ebantur in cœlum. Sic, *multi filij deserta magis, quam eius quæ habet virum*, vt vaticinatus est Isaias.

V. Sur. 9. Ian.

Isa. 54.

Hi verò omnes secuti sunt Mariam & Ioseph, qui primi vexillum virginitatis in coniugio erexerunt, nam inter illos matrimonium intercessisse non est ambigendum. Licet enim sancti Patres de illis loquentes, quandoque refugiant nomen mariti vel coniugis: solùm volunt non fuisse matrimonium consummatum nec copulam coniugalem. Neque verò votum Virginitatis perpetuum, quod primiceria Virginum Maria prima fecisse creditur, eius impediuit Matrimonium: quia sicut ex diuino instinctu vouerat, ita ex diuina reuelatione contrahebat. In omnibus enim à Spiritu sancto regebatur, multò certiùs in re ad totius vitæ statum spectante. Vnde non habebat propositum consummandi matrimonium, quia sciebat Iosephum in perpetuam virginitatem consensurum. De hac re hic Hugo Victorinus: *De incorrupta virginitate Matris Domini, hoc fides pie & pietas fideliter confitetur, quod eis perfectionem nullo modo imminuit coniugalis consensus; sicut castitatem illius non violauit conceptus, nec integritatem abstulit partus. Ipsa namque eadem Virgo perpetua & cùm desponsaretur viro, non deseruit aut mutauit propositum continentiæ, & cùm fœcundaretur non à viro, concepit sine libidine, & cùm filium ederet, peperit sine dolore.*

LECTIO II.

DE MATRIMONII perfectione.

1. *Docet continentiam præferendam matrimonio.*
2. *Multos saluari per matrimonium.*
3. *Plerosque ingerere se matrimonio non vocatos.*

PROPOSITIO I.

Status continentiæ perfectior est, & securior matrimoniali.

Primò, de perfectione notum est ex Apostolo: *Qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit, qui non iungit, melius facit.* Quasi diceres, argentum non est reprobandum, aurum tamen est præferendum. Ex euangelio quoque discimus agrum Ecclesiæ tripliciter coli; triplici messe adornari, fructu 30. 60. 100. Cor. 7.

Prima pars agri colitur per coniugatos piè conuersantes, & fructum affert trigesimum.

Secunda per vidualem continentiam, & duplicem profert fructum.

Tertia per castitatem virginalem, & centuplum infert in Domini horreum. Matrimonium Susannæ fidelitate & pietate excultum, non fuit sine fructu: Castitas vidualis Iudith aut Annæ in templo, longè ampliorem produxit: Virginitas Mariæ supereminet sine comparatione. Etenim status castitatis, imitatio est vitæ cælestis, quia in cœlo non nubunt, neque nubentur? & sicut Angelica vita Deo purè intendit, ita castitas corpus mentemque Deo dicat: Audi Diuum Cyprianum: *Domini vox est dicentis, filij huius sæculi generant & generantur, qui autem habuerint dignationem sæculi illius & resurrectionis à mortuis, non nubunt, neque matrimonium faciunt, neque enim incipient mori, æquales enim sunt Angelis Dei, cùm sint filij resurrectionis. Quod futuri sumus, iam vos esse cœpistis, vos resurrectionis gloriam in ipso sæculo tenetis, per sæculum sine sæculi contagione transitis.* Cap. de hab. vir.

Idem Cypr. vocat Virgines, illustriorem portionem gregis Domini, decus & ornamentum gratiæ spiritualis, florem Ecclesiastici germinis. Quare flos dicitur Ecclesiastici germinis? Id sanctus Martinus apta comparatione declarauit, teste Sulpitio. Contigit eum per pratum transire, cuius partem depauerant boues, secundam porci suffoderant, tertia illæsa erat floribus vernans. Hoc ille ad sublimiora assumens dicebat: *Prima pars speciem coniugij gerit, quia pecore depasta, licet gratiam herbarum non penitus amisit, nullam tamen florum retinet dignitatem. Secunda, quam porci immunda pecora suffoderunt, fornicationis fœdam exhibet imaginem. Tertia, quæ nullam sensit iniuriam, gloriam virginitatis ostendit, vnde herbis fœcunda est, floribusque decora.* Sulp. dial. 6. cap. 11.

Sed non mihi hîc immorandum, vt eminentiam virginitatis supra coniugium ostendam, cum illa ex scriptura & doctrina Sanctorum nimis euidens sit: cùm etiam tot exempla Virginum, quæ sæculum mortémque calcarunt, vt virginitatis lauream conseruarent, nimis hanc rem probent. Videndum autem præclarum ad hanc rem exemplum S. Victoriæ, de quo egi Tomo 1. Tractat. 2. Lectione 6.

Secundò, de ſecuritate, etiam claret ex 7. ad Cor. vbi aſſerit Apoſtolus, multa eſſe impedimenta in matrimonio, multa ſalutis adiumenta in cælibatu: *Qui ſine vxore eſt, ſollicitus eſt quæ ſunt Domini, quomodo placeat Deo: qui cum vxore eſt, ſollicitus eſt, quæ ſunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuiſus eſt. Et mulier innupta cogitat quæ Domini ſunt, vt ſit ſancta corpore & ſpiritu: nupta cogitat quæ ſunt mundi, quomodo placeat viro.* Summa moniti Apoſtolici hæc eſt. Cùm breue hoc tempus vitæ noſtræ datum nobis ſit ad placendum Deo; æternorumque bonorum conſecutionem, ad id conſulo cælibatum, quia coniugati per onera coniugij variè diſtrahuntur, in cælibatu licet Deo ex integro ſe impendere. In coniugio oportet partiri animum in vxorem, proles, familiam, in cogitationes de negotiis, de lucro, de opibus, de ſtatu filiorum, de collocandis in matrimonio filiabus, de emendis fundis, de domibus exſtruendis, de perpetuanda familia: hæc omnia animum cœlo auocant, terræ immergunt, & ſic quandoque abſorbent, vt multi per diem vix de Deo ſemel cogitent. Contra, cælibatus colligit animum in Deum & diuina, & dat otium & guſtum ad cæleſtia, iter præparat ad æterna, dat facultatem ſine impedimento ſeruiendi Patri ſpirituum, obſecrandi illum, eiuſque gratiam ieiuniis & aliis operibus bonis promerendi. Hæc eſt prima ratio Apoſtoli.

Altera ratio eſt, quia cælibatus eximit à tribulationibus carnis, quibus ſcatet vita coniugalis. Etenim multa viro moleſtia incumbit. 1. ſi in vxorem imprudentem inciderit, ſuperbam, dicacem, impatientem, moroſam & rixoſam, aut quæ non ſit bona materfamilias: in talem autem non incidere, difficile eſt. 2. multa afflictio, ſi liberi proterui ſint, capitoſi, prodigi, ſi ad mala conſortia abrepti, ſi poculis aleiſque dediti, ſi ſtupidi, aut defectuoſi animo vel corpore. An non hæc parentibus etiam bonis contingunt? Cain, Cham, Iſmael, Eſau, Abſalon, nonne parentibus crux fuerunt? 3. vxori eſt tribulatio, non ſolùm viri dominatus, cholera, ebrietas, prodigalitas, zelotypia, ſed & paupertas, rerum damna, mors prolium, filiarum incontinentia, vel certè nimia libertas, conſortiaque periculoſa. 4. licet omnia dicta remoueas, tribulatio tamen carnis eſt, onus vteri, faſtidia, vertigines, dolores partus, anxia cura prolis, dum mundanda, faſcianda, veſtienda, cunis agitanda vt dormiat, eximenda vt ſurgat, mulcenda ne ploret. Ad hæc enim omnia matres noctuque diuque circa infantes occupantur, vt vix aliud cogitare poſſint. An non hic multa orationis ſalutiſque impedimenta? Rectè dixit Diuus Gregorius. *Bonum eſt coniugium, ſed mala ſunt, quæ circa illud ex huius mundi cura ſuccreſcunt: dum ergo tenetur quod non nocet, ex rebus iuxta poſitis committitur plerumque quod nocet. Sicut ſæpe iter rectum & mundum pergimus, & tam ennrtis iuxta viam vepribus, per veſtimenta retinemur. In via quidem munda non offendimur, ſed à latere naſcitur quo pungamur.*

Gregor. 11. Mor. Hæc conſiderans Ammon Sanctiſſimus, qui tempore ſancti Antonij vixit; cùm adoleſcens eſſet, à nuptiis abhorruit. Attamen propinquorum importunitati tandem morem gerens, vxorem duxit. At prima nuptiarum nocte, in conclaue ſecretum cum ſponſa ingreſſus, producens librum Epiſtolarum ſancti Pauli, cœpit prælegere coniugi cap. 7. ad Corinth. & illi exponere, quæ ibi de nuptiarum incommodis tradit Apoſtolus: onera conceptus, partus, educationis, diſerto ſermone recenſere, impedimenta ſalutis exaggerare: ac deinde de virginitatis commodis, & quàm pura ſit & læta cælebs vita, diſſerere. Quo ſermone ita ſponſa commota eſt, vt vltrò caſtitatem amplecteretur, ſine matrimonij conſummatione. Itaque in ſolitudinem ſe conferentes, plures annos illibatè ſimul egerunt, tandem vtriuſque conſenſu ſeparati, in Monaſticæ vitæ genere reliquum ætatis contriuerunt, vt refert Nicephorus lib. 8. Paladius, Sozomenus, Theodoretus, & alij. Vide etiam ad hanc rem illuſtrem hiſtoriam Sanctæ Domicillæ apud Surium vel Ribadeneiram 12. Maij. Hæc cum ſe ad nuptias præpararet, à ſuis Eunuchis Nereo & Achilleo, propoſitis vitæ coniugalis incommodis, caſtitatiſque perfectione, ita ad eam colendam exſtimulata fuit, vt pro illa tuenda etiam martyrium ſubierit.

Porrò ſanctus Bernardus vt oſtendat in cælibatu ſecuriorem ſalutem, dicit in Eccleſia eſſe ordines tres deſignatos per Noë, Danielem, & Iob. Prælatos vult deſignari in Noë, continentes in Daniele, coniugatos in Iob: omneſque dicit tranſire hoc ſæculum quaſi mare ſpatioſum, ſed primos per nauem, ſecundos per pontem, tertios per vadum, ideoque minùs ſecurè. Sed audienda ſunt eius verba. *Hoc mare magnum & ſpatioſum, non aliud eſt quàm præſens ſæculum fluctibus amarum, quod tribus generibus hominum ſuo modo eſt peruium, vt tranſeant liberati. Tres enim ſunt, Noë, Daniel, Iob: Primus naui, ſecundus ponte, tertius vado tranſit, & tres ordines Eccleſiæ ſignant. Noë arcam erexit ne periret diluuio, Rectorum Eccleſiæ formam agnoſco. Daniel vir deſideriorum abſtinentia & caſtimoniæ deditus, ipſe eſt Pœnitentium & continentium ordo ſoli Deo vacans. Iob ſubſtantiam mundi benè diſpenſans in coniugio fidelem deſignat populum, terrena licitè poſſidentem. Coniugatorum ergo ordo eſt, qui mare magnum vado pertranſit laborioſum & periculoſum, & longum habens iter, nulla viæ captans compendia. Quod periculoſum ſit patet, cùm tam multos in eo perire videmus, tam paucos ſicut neceſſe eſt, pertranſire. Valdè eſt difficile, præſertim modò cum malitia inualuit inter vndas huius mundi, voraginem vitiorum & criminalium peccatorum foueas declinare.* Hæc Bernardus ſermone de tribus ordinibus.

PROPOSITIO II.

Licet perfectior ſit cælibatus, multi tamen per Matrimonium vocantur ad ſalutem.

Hoc indicat Apoſtolus, dum dicit; *Volo omnes ſicut me ipſum eſſe, ſed vnuſquiſque proprium donum habere Deo, vnus ſic, alius vero ſic.* Quaſi dicat; Cuperem omnes continentiam amplecti, ſicut & ego; & vitæ genus perfectum ſequi, in quo liberi à ſollicitudine & carnis tribulatione, in aula mentis diuinæ poſſint vacare ſapientiæ, inhiare dulcedini verbi, guſtare donum Dei, virtuteſque venturi ſæculi, ac ſoli Deo placere, corpore puro & corde. Sed quia Deus nolens caſtitatem concludere ſub præcepto, diuerſa inſtituit vitæ genera, matrimonium, cælibatum, religionem, viduitatem, ſic neminem adſtringo. Aliquos enim vocat ad hunc ſtatum, alios ad illum, & vnicuique dat donum cæleſtis auxilij gratiæ, vt ſi cooperari velit, in ſtatu ſuo ſalutem poſſit inuenire. Vnuſquiſque igitur attendat quo vocetur à Deo, & cùm ſtatum ex diuino inſtinctu elegerit; aduocet Dei donum, inuocet auxilium, illique ſtrenuè

cooperetur: nec enim Deus ei deerit, si Deo non desit ipse.

Et quia aliqui tantæ sunt infirmitatis, vt se non contineant, sed ardore libidinis inualescente vrantur, lædanturque succumbentes fornicationi, vel libidinosæ corruptioni, ideo his etiam consulo, vt Matrimonium ineant, infirmitatis remedium. *Melius enim est nubere quam vri*, quàm carnis desideriis continuò agi & angi, vinciri & vinci, cum salutis dispendio. Hęc est summa mens Apostoli eo loco.

Ex quo colligimus primò, quosdam vocari ad Matrimonium, tanquam ad remedium & tabulam arripiendam, ne fluctibus carnis in perniciem abripiantur: vel vt in cōiugio suppeditetur eis velut aquæ frigidæ remedium, quo cupiditatis ignis in illicitas libidines exæstuans, licito morbo temperetur.

Secundò, quosdam etiam vocari ad Matrimonium, vt perfectionem in eo assequantur, per patientiam inter tot onera & tribulationes, per sanctam prolis educationem, per alia virtutis opera, statui huic congrua, sicque cæteris exemplo præfloreant.

Ita in coniugio perfectus fuit Noë, Abraham, Isaac, Iacob, Iob. Nec tamen defuerunt eis variæ tribulationes & sollicitudines, à filiis, ab vxoribus, à seruis & ancillis, à propinquis, à domesticis negotiis.

Nam Noë à filio patitur irrisionem, illique infligit maledictionem: ob diluuium quoque multam passus est anxietatem, dum Arcam diuturno fabricat labore & sollicitudine, dum propinqui & amici fluctibus inuoluuntur, dum Arca tanto tempore tristibus vndis concutitur, dum egrediens, terram cadaueribus conspersam cernit.

Abraham verò & Sara ob ancillam Agar non parum torquentur, dum illa dominam pati non vult, nec sub eius manu humiliari; sed sterilem contemnit, fugit in solitudinem cum puero, sibi ex Abraham progenito. Deinde quantam putas anxietatem Abraham pati debuit, dum timet vitæ suæ, dum timet & vxori ob pulchritudinem? quibus cogitationibus æstuabat ei animus anxius: dum Abimelech dilectam sibi vnicè vxorem in suam tollit Regiam?

An non Isaac & Rebecca multa passi sunt ab Esau? dum adhuc vtero concluditur, luctatur cum fratre Iacob, non sine grauissima matris vteri concussione, ita vt illa cogatur inclamare: *Si sic mihi futurum erat, quid necesse erat concipere?* Prius affligitur, quia sterilis, nunc multò magis, ob geminam prolem sese collidentem.

Deinde illi & Isaaco multa tribulatio, dum Esau continua contra fratrem æmulatione consurgit, & ob benedictionem surreptam molitur ei necem: *Venient dies luctus patris mei, inquit, & occidam Iacob fratrem meum.* Ideo coactus est Iacob paternam domum deserere, & ad Laban auunculum profugere.

Sed quid de coniugio Iacob dicam, quanta & ipse perpessus est ob inuidiam & contentionem inter Liam & Rachelem vxores; quanta à prolibus anxietas, dum Dina filia rapitur & violatur, dum filij propria authoritate raptum vlciscentes, integram ciuitatem internecioni deuouent? Quanta ei afflictio, dum Ruben cubile paternum incestu polluit cum Bala vxore? Hæc de re morti vicinus adhuc conqueritur, & priuat eum primogenitura, aitque: *Ruben principium doloris mei, effusus es sicut aqua, ne crescas, ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius.*

Taceo contentiones varias inter domesticos Patriarcharum, ob greges, ob curam rei familiaris: quæ omnia magnam molestiam Patribusfamilias ingenerabant. His interim non obstantibus assequuti sunt perfectionem, transeuntes per varias curas & molestias, sed his animum non immergentes, nec illum à Deo auocantes.

Verum, ne existimes antiquo tantum tempore coniugio perfectionem adhæsisse, considera tempore gratiæ Christi plura exempla nos posse recensere, illorum qui in coniugio sanctitate floruerunt, clariusque nunc patescere illud: *Mulier saluabitur per filiorum generationem, si permanserit in fide & dilectione.* Quis ambigat sanctam Fœlicitatem ad Matrimonium vocatam, vt per filiorum generationem, & piam institutionem, coronam gloriæ assequeretur? Poterat dicere illa de filiis naturalibus, quod Apostolus de spiritualibus: *Gaudium & corona mea, sic state in Domino charissimi.* Septem filios sic post se timuit viuos relinquere, sicut carnales parentes solent metuere, ne mortuos præmittant. In persequutionis enim labore deprehensa, filiorum corda in amore supernæ patriæ roborabat, & parturiebat spiritu, quos carne pepererat. Optabat verò ipsa posterior mori, non enim amittebat filios, sed præmittebat: nec intuebatur quam vitam finirent, sed quam inchoarent: Desinebant viuere vbi quandoque fuerant morituri, & incipiebant viuere sine fine victuri. Videnſque certantes, in omnibus ipsa certabat, & in omnibus vincentibus, ipsa vincebat. Genes. 49 / 1. Tim. 2

An non & Symphorosa ad connubium à Deo vocata est, vt per septem filios cœlestis Ierusalem ruinas instauraret? Hos Deo consecrans per martyrium dux eis fuit, & verbo hortans, & exemplo præsens, prima victima Deo.

Quis non videat & sanctam Monicam per Matrimonij tribulationes ad perfectionem à Deo vocatam? Hæc cum mundo Augustinum peperisset, quantis angustiis egit, vt & Deo iterum parturiret? quanam patientia & humilitate se gessit, vt maritum infidelem conuerteret?

Quid de Aletha matre Bernardi? an non per sanctam generationem & institutionem filiorum, salutem est assequuta? Hæc septem proles genuit, non tam viro suo quàm Deo, vnam filiam, quæ Sanctimonialis facta est, sex filios, qui Religiosi. Quos Bernardus frater, aut potius spiritu & verbo vitæ Pater, ad Religionis Claustrum Claraeuallem deduxit, excepto minimo adhuc puero. At cum huic in plateis ludenti occurrisset in discessu, Guido primogenitus eum compellans, dixit: *Eia, Frater Niuarde, ad te solum respicit terra possessionis nostræ.* Quid verò ille? Puer quidem, at non pueriliter respondit: *Vobis ergo Cœlum, mihi terra. Non ex æquo diuisio hæc facta est.* Guil. Abbas l. 1. c. 3. vitæ Bern.

Quo dicto abeuntibus illis, tunc quidem domi cum patre remansit: sed modico post tempore, fratres sequutus, nec à patre, nec ab amicis potuit retineri.

Potest his adnumerari sancta Regina, S. Adelberti coniux, neptis Pipini Regis, Fundatrix Dononij iuxta Valencenas, vbi eius corpus quiescit. Hæc decem habuit filias, quæ omnes per cœlibem vitam Deo se consecrarunt. Mol. 1. Iul.

Sic sanctæ mulieres plurimæ ad Matrimonium à Deo fuerūt destinatæ, non tam ad orbis huius, quàm ad Cœli propagationem, sancto germine. Et modo speciali lætitia in Cœlo

exultant, dum filios suos vident in circuitu mensæ Domini: in festiuo æternitatis epulo: dum & illis, quasi corona specialis gloriæ, circumcinguntur in Sponsi cœlestis thalamo. Hæc ergo exempla virtutis (quæ plurima in Sanctorum gestis reperies) proponuntur coniugibus imitanda. Nempe, sicut Iacob, vt diuersi coloris agnos in grege haberet, virgas variegatas populeas in canalibus proponebat: vt dum in illis canalibus biberent, illos colores varios imaginationi suæ imprimerent, & dum in feruoré concipiunt, iuxta imaginationi repræsentatas virgas, fœtus ederent: ita Deus in Scripturis & sacris Historiis, omnis generis exempla proponit, Virginibus, Viduis, Coniugatis, vt quisque iuxta statum suum similes virtutum fœtus edat, priùs exempla menti cordique imprimens.

PROPOSITIO TERTIA.

M*Vlti ingerunt se in Matrimonialem statum non vocati à Deo.*

Deus, licet Author sit Matrimonij, non tamen quemlibet indifferenter ad illud vocat, sed prouidentia particulari illis inspirat, quibus nouit congruum esse ad salutem. Homines autem carnales & mundani id non attendentes, cæco gressu, sine deliberatione matura, sine consultatione cum Deo, quo passio eos turbulenta tulerit, Matrimonia nectunt: sicque æternitatis aleam iactant. O verè momentum, ex quo pendet æternitas, quando de status electione decernitur! Quapropter vt agnosci possit voluntas Dei, dum status eligendus est, aliqua media præscribunt viri sancti.

Primò, vt seriò cogitet homo finem ad quem creatus est: vt scilicet æternum Deo fruatur: ad hunc omnis ætatis suæ cursum debet ordinare, huc omnis eius intentio collimare.

Secundò, se coram Deo sistat purgata conscientia, & remota passione vel affectu inordinato ad terrena, intret in cor suum, conetur que cum indifferentia perfectè voluntatem offerre Deo, vt inspiret quod voluerit: nec inclinanda est voluntas ad hunc potius statum, quàm illum, sed animus debet esse paratus ad firmiter amplectendum, quod voluntatis est diuinæ, licet propriæ contrarium. Lutum figulo resignetur, vt quam placuerit formam, imprimat.

Audiendus enim Dominus quid loquatur, etenim loquitur quæ ad pacem spectant & salutem, super eos qui conuertuntur ad cor; illique respondendum est: *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.*

Tertiò, ne fortè mundus oculos terreno inspergat puluere, bonum est tunc in horam mortis illos conijcere, & considerare quid tunc velles elegisse, quem statum, quamque viam iniisse, de qua putes melius reddere posse rationem.

Quartò, consideret talenta, inclinationes, complexionem, vires, rationes pro vno statu vel altero, & hæc omnia secundùm Deum appendat. His vero omnibus bene perpensis, si quandam auersionem sibi videtur sentire ab aliquo statu, non censetur ad illum vocari; si ad alterum se moueri sentiat, cum pace interiori, cum fiducia magna in Deum, cum gaudio conscientiæ, hunc potest eligere, semper in illo sibi præscribens vt finem, maiorem Dei gloriam salutemque suam. Neque refert quod ille non sit perfectior, non enim status perfectior omnibus conuenit. Non omnes qui voluerunt sequi Christum, statim ab eo in suam sequelam sunt adoptati, sed aliquos illorum in suam domum remisit, huic sequelæ perfectæ non idoneos. Non paucis conuenit dicere cum Loth: *Non possum in monte saluari, est hic ciuitas parua, saluabor in ea.* Hoc interpretans moraliter sanctus Gregorius dicit: *Ardentem Sodomiam fugere, est illicita carnis incedia declinare, altitudo vero montium est munditia continentium: qui ergo ad montana scandere non possunt, ciuitatem paruam eligunt, in qua ab ignibus defendantur. Coniugatum ciuitas parua est, non incolarum numero, sed comparata cum altitudine continentiæ & castitatis, quia coniugalis vitæ non quidem in virtutibus mira, sed tamen à supplicijs est secura, nec à mundo longè diuisa est, nec tamen à gaudio salutis aliena.* Vide Gregorium 3. Parte Pastor. Admonitione 28.

Ex his patet in electione status Matrimonialis à multis errorem committi.

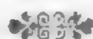
Primò enim aliqui eligunt statum & officium, quia parentes volunt imitari, qui illo fruiti sunt, imò ab illis illuc ferè prouehuntur inscij & inuiti. Non considerant statum qui parenti congruebat, filio non semper conuenire, nec qui vni fratri etiam alteri congruere; cùm non sit eadem complexio, talentum, inclinatio in parente & filio, in fratre, & fratre etiam gemello, quod in Esau & Iacob nimis claruit.

Secundò, aliqui primario respiciunt terrena, opes, honores, sic occasionem oblatam opulenti Matrimonij arripiunt, vt hæc assequantur.

Tertiò, aliqui committunt se aleæ, & dicunt: Si possum saluari in isto statu, satis est, ad perfectionem non obstringor. Nec cogitant nullum esse viatorem, qui breuiorem & securiorem viam non eligat, licet fortè per aliam possit domum pertingere, sed sero, lassus, lutosus, periculis obnoxius.

Quartò alij consulunt cum Deo, cùm iam præuenerunt eius inspirationem & consilium, præuio affectu & penè firmata resolutione, non tam optantes se conformare diuinæ voluntati, quàm vt Deus se conformet illorum inclinationi & resolutioni. Attamen in Matrimonio eligendo, voluntas diuina prius exquirenda est, quàm nostra.

Neque solùm ab illo exquirendum est, an ineundum sit, sed etiam cum qua persona: quia contingit personam eligi quæ impedimenta salutis sit allatura, si alteram elegisses, securior tibi salus fuisset. Porrò Angelus in his inuocandus, quia dirigit hominem in omnibus viis suis. Hunc Abraham voluit comitem esse Eliezer famulo suo, dum eum misit ad quærendum vxorem Isaac filio. Hic prouidit Tobiæ in sua peregrinatione. Vide dicta de custodia Angelorum.

[**] [**] [**]

LECTIO

LECTIO III.

DE MATRIMONIIS Infaustis.

1. *Docet multiplicem originem Infausti Matrimonij*
2. *Agit de remediis Matrimonij Infausti.*

PROPOSITIO

INfausta Matrimonia variam habent originem ex multiplici defectu hominum.

Quadruplicem hic latius describemus causam Infaustorum Matrimoniorum, vt clarius dicta elucescant, de quibus etiam apud plebem disserere conuenit Pastorem, vt in tanto negotio maturius iuuentus procedat.

Primam ergo causam Infœlicis Matrimonij asserimus defectum prudentis examinis personæ, cum qua ineundum est. Hæc in multis euidens est, qui præcipiti gressu Matrimonio se inuoluunt, sola consideratione accidentis commoditatis terrenæ, quàm à persona cui iunguntur, expectant: aut ob spem promotionis ad aliquod officium, honoratumve gradum, non examinatis personæ moribus, genio, ingenio, quod postea reperitur morosum & difficile, superbum & iracundum, stultum leuéque. Audi Hieronymum: *Plerisque nulla est vxoris electio, sed qualis obuenerit habenda: Si iracunda, si fatua, si ambitiosa, si fœtida, quodcunque vitij est, post nuptias discimus: Equus, Asinus, Bos, Mancipia, Vestis, Vrceolus, probantur prius, & sic emuntur: sola vxor non ostenditur, ne ante displiceat, quàm emitur.*

Examinanda ergo est, sed non tam oculis quàm mente, quia vt monet diuus Petrus capite tertio, Non attendenda est *extrinsecus capillatura, sed absconditus cordis homo*, quia pulchritudo morum, magis quàm exterior ponderanda. Satis pulchram inuenit, qui bonam inuenit, quia præcipua species vxoris in moribus est, dicente Ecclesiastico 19. *Gratia super gratiam, mulier sancta & pudorata.* Quasi dicat: Quæ pudicitiæ probos mores copulare deprehenditur multiplici specie & pulchritudine ornata censetur. Frequenter id repetit Sapiens: *Qui inuenit mulierem bonam, inuenit bonum*, Prouerbiorum decimoquinto. Vtique qui inuenit castam, sobriam, domus curam habentem, non vulgare bonum censetur reperire.

Dicimus autem inuenire quod diligenter quæsiuimus, & sic Sapiens iudicat prudentem curam adhibendam in quærenda coniuge: & si occurrat bona, pro magno Dei beneficio id habendum. Quod de muliere dixi, idem de viro. Sed quia non sufficit ad quærendum, sola prudentia humana, quæ frequenter fallitur, iungenda est oratio, & cum Deo consultatio.

Secunda igitur causa Infausti Matrimonij, est defectus debitæ orationis, & consultationis cum Deo: *Etenim, domus & diuitiæ à parentibus, à Domino autem vxor prudens*, inquit Sapiens. Prov. 18. Hoc est, duo à maioribus filij hæreditario iure accipiunt, nobilitatem & opes: at vxorem prudentem, licet parentes filiis magno studio perquirant, sæpè falluntur quia talem non tam parentes dant, quàm Deus sua prudentia & beneuolentia, ideo rogandus est, vt dignetur prouidere. Legunt Septuaginta: *Aptatur vxor viro à Domino.*

Non quælibet cuilibet viro apta vxor, sed illa tantùm quæ similes mores habet; morum enim similitudo facit fundamenta coniugalis amoris. At similem simili copulare, solius Dei est, qui cùm omnium mores temperet, eorum concordiam aut discordiam solus perfectè nouit. Sicut verò aptanda est vxor viro, sic etiam vir vxori aptari debet, tum in morum similitudine, tum etiam in conditionis quadam æqualitate.

Tertia ergo Infausti Matrimonij causa, est inæqualitas viri & vxoris: vnde frequenter à Deo punitur eorum temeritas, qui cùm sint humiles aut inopes, cum nobilibus aut diuitibus inire Matrimonia contendunt, nec considerant illud Poëtæ;

Quàm malè inæquales veniunt ad aratra iuuenci,
Tam premitur magno coniuge, nupta minor.
Ouidius.

Nec iterum considerant, quod cùm Adæ Deus vxorem dare voluit, similem effinxit, & dixit: *Faciamus ei adiutorium simile sibi*: simile non solùm in natura, sed & in conditione, & morum conformitate illi quæsiuit, vt aptum foret adiutorium, docens & hoc obseruandum illis qui connubium ambiunt; nam disparitas conditionis frequentes inuehit dissentiones.

Ferrum non cum argento & auro, sed cum alio ferro cohæret, & se commiscet, fœdere quodam in eandem massam conueniens. Sic de viro & vxore dicendum, non benè vilis cum nobili, nec diues cum paupere cohæret; sed sicut quando ferrum auro vel argento commiscetur, inuicem dissiliunt, ita inæqualium coniugia dissidiis sunt plena. Alia similitudine disparitatem in Matrimonio improbat. Euripides apud Stobeum sermone 37. *Nauclerus gubernacula eligit, pro magnitudine nauis.* Qui ergo cùm ignobiles sint, cum sublimibus connubia ambiunt, perinde faciunt, ac si magnæ naui exiguum gubernaculum apponant, velè contra; quandoquidem vir pro gubernaculo sit, vxor verò nauim imitetur. Ac sicut cùm nauis parua, gubernaculum verò magnum est, nauis non regitur, sed immergitur; sic cùm vir nobilis est, vxor tenuis, non adeo regitur, quàm opprimitur. Item cùm nauis est magna, & gubernaculum paruum, nauis impelli & conuerti non potest, sic cùm vxor illustris aut opulenta est, vir tenuis non potest vxorem regere, & ad nutum vertere. Hæc omnia considerans diuus Chrysostomus de Virginitate cap. 53. dehortatur graui oratione pauperem, ne diuitem ducat, & ait: *Est superbia mulierum genus elatum, & perturbationibus expositum, & cùm superbiæ occasiones habent, non possunt in officio continere. Sed sicut vbi sylua concepit ignem, flamma fertur in altum, sic elatæ ordinem peruertunt, summa faciunt infima, dominatum in virum occupant: Taceo vitia & contumelias, nihil illis intolerabilius.* Sed quia fortè persuadet sibi vir, se sua seueritate hunc fastum excussurum & subiugaturum, audiat Sapientem: *Sicut ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem socij.* Maritus & vxor sociantur, sed sicut ferrei duo gladij, si inuicem sint affricti, alter alterius acumen acuit; ita si vir & vxor duri sint se mutuò acuunt ad iram, nec alter vult alteri cedere, ideóque difficile est vxorem superbam, & rigidam, viri seueritate domari. Addit Sanctus Chrysostomus, etiamsi ita contingat, non parum adhuc detrimenti est: *Quod enim vi & timore in potestate*

viri mulier esse cogitur, id viro grauius est ac molestius, quàm si ipsa imperandi haberet potestatem: quia omnem amorem mutuum, & voluptatem eiicit ex animo ipsa vis; sublata autem amicitia, & metu ac necessitate illius locum occupante, quid talis coniugio ad dignitatem reliqui esse potest?

Denique hæc disparitas coniugij improbatur faceta fabula quarto Reg 14. vbi dicitur quod cum Carduus Libani misisset nuncium ad Cedrum, vt daret filiam suam in vxorem filio suo, factum esse in pœnam huius superbiæ & æqualitatis prætensæ, vt ab animantibus illac transeuntibus aciter conculcaretur Carduus. Huc etiam spectat Æsopi fictio dicentis, Carbonarium rogasse Fullonem, vt in eadem domo secum habitaret; ac filiam suam filio suo traderet, sed prudenter respondisse illum: *Timeo ne quæ ego dealbo, tu fuligine repleas*. Sic indicauit, quantum detrimenti & morum & conditionis dissimilitudo pariat.

Quarta causa infœlicis Matrimonij est mala vita præterita, quæ punitur electione in coniugio infausta. Hoc etenim contingit iusta Dei prouidentia, sicut ob vitam bonam peractam, meretur quis à Deo dirigi in hac electione. Ideo dicit Eccles. cap. 26 *Pars bona, mulier bona, dabitur viro pro factis bonis.* Habes huius rei exemplum in Prato spirituali cap. 201. vbi narrat quidam quomodo fœlix sibi coniugium contigisset, ob spem in Deo collocatam, & eleemosynas in pauperes. Ego, inquit, filius fui viri clarissimi, & eleemosynis maximè dediti. Die quadam vocauit me Pater, & ostendit mihi omnes pecunias, dicens: Fili, quid tibi gratius est, vt dimittam tibi pecunias istas, an Christum Curatorem tuum? Ego cum placerent mihi, quæ faciebat, respondi, me Christum malle. Ista enim omnia prætereunt, & hodie sunt, & cras non erunt: Christus manet in æternum. Quod ille cùm audiuisset, omnia iam liberè & larga manu pauperibus erogabat, ita vt moriens pauca admodum mihi relinqueret. Ego iam pauper effectus, humilis procedebam, spem meam habens in Christum, cui ille me reliquerat.

Erat autem alius quidam diues valdè & primarius, habens vxorem fidelem Christo, & timentem Dominum; habebat autem & filiam vnicam. Dixit ergo illa viro suo: Hanc solam habemus filiam, tantaque bona nobis largitus est Deus cuius ergo re indiget? Si quæsierimus illam dare alicui primario & diuiti, qui non sit bonis moribus, affliget eam, quæramus illi virum timentem Deum, & humilem, qui illam diligat. Qui dixit illi Rectè dixisti. Perge ergo in Ecclesiam, & orationi insiste, qui primus ingressus fuerit, à Domino illi missus est sponsus. Fecit igitur vt iusserat vir: cumque orasset & sederet, ingressus sum ego primus. Mittens illa seruum accersiuit me, & interrogauit vnde essem? ego autem dixi ex ciuitate hac sum, filius talis. Dixit autem mihi, illiusne Eleemosynarij? Tunc ait, habes vxorem? Dixi non. Et narraui quæ mihi Pater dixerat. Illa verò glorificans Deum, ait: *Ecce bonus Curator tuus misit tibi vxorem & pecunias, vt vtaris vtrisque cum timore Dei.* Deditque mihi filiam suam, & ego oro vt Patris mei viam vsque in finem teneam. Hæc ille.

Quomodo verò possunt fœlix coniugium sperare iuuenes perditi; dissolutionibus, impudicitiis, ebrietatibus dediti, salutis incurij? Cur non potius timent, ne Deus eos plectat infausta electione, ob detrimentum vitæ improbæ? Quare volunt inuenire vxorem castam, sobriam, piam cum non sint casti, nec sobrij, nec pij? Si aptatur à Domino vxor viro, in pœnam potiùs expectent incontinentem, leuem, maledicam, rixosam, quales ipsi sunt. Aut certè discant hæc emendare in tempore opportuno, quando agitur de statu totiu vitæ, de salute, de æternitate; quæ pendet ab hac electione.

Rectè illos monet Augustinus: *Si ducturi estis vxores, seruate vos vxoribus vestris: quales vultis eas inuenire, tales & ipsæ inueniant vos. Quis est qui non castam velit ducere? Intactam quæris, intactus esto; puram? purus esto. Non enim illa potest, & tu non potes.* Idem alibi docet, quomodo vir tanquam caput debet præcedere virtute & exemplo vxorem inito iam matrimonio: & si ab ea castitatem pietatemque requirit, oportere vt illam prius in se exprimat. *Cum tu caput, inquit, vxoris sis, præcedat te ad Deum, & sic vis domum tuam, capite deorsum pendere: Caput enim mulieris vir vbi est: autem melius viuit mulier quàm vir, capite deorsum pendet domus.*

Aug. de verb. Dom.

Aug. de 10 chordis.

DE REMEDIIS
infausti Matrimonij.

Quæritur quid remedij, si quis imprudenter Matrimonio se ingessit, vel non vocatus, vel certè in delectu personæ errarit, odiosam, peruersi moris & humoris coniugem sortitus.

Respondeo, non ideo debere nimium cruciari, aut animum despondere, quia Deus in quolibet statu à se instituto, non deserit hominem, sed dat gratiam sufficientem, statui congruam, vt in eo rectè viuere possit, si velit. Hoc spectat ad ordinatam Dei prouidentiam, vt cùm noluerit statum certum præscribere singulis, sed electionem hominis arbitrio reliquerit, eum non deserat, vbi is elegerit; quinimò gratiam illi statui necessariam tribuat. An Deus deerit in necessariis? An non vult omnes homines in quouis statu saluos fieri? Suppeditat ergo media & gratiam ad superandum omnia impedimenta. Id verò maximè oportuit fieri in statu cui perpetuitas & insolubilitas est annexa. Dicit Sapientia capite primo, *Creauit vt essent omnia, mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum, sed sanabiles fecit nationes orbis terrarum, & non est in illis medicamentum exterminij, nec inferiorum regnum in terra.* Quasi dicat: Neminem vult perire, dat omnibus gratiam vt sanentur: medicamento exterminante, hoc est, pharmaco pernicioso peccati, neminem optat interimere, aut ad inferos descendere. Certè videretur quoddam inferorum regnum in terra Deus reliquisse, si postquam homo infœliciter Matrimonium elegit, non haberet gratiam sufficientem, vt in illo rectè viuere possit, ideoque animum despondere necesse foret. Itaque cùm malè elegit voluptate aut commodo terreno impellente, varia se potest solari consolatione.

Sap. 1.

Primò, consideret tribulationes & implexas difficultates, quibus se comperit inuolutum, à Deo vel immitti vel permitti id pœnam transactæ imprudentiæ. Hæc est pensio, quam ob intentionem voluptuariam vel terrenam, à coniugali vita exigit Deus. Hoc est fel, quod melli nostro, vel aqua quam vino admiscet, iusta sua

Prouidentia, qua sortes hominum regit, & suo temperat arbitrio.

Secundò, approbet hanc iustam prouidentiam, præteritam cæcitatem sic castigantem, offeratque se illi supplex, gratiam petens, vt patienter in satisfactionem peccatorum tolerare possit omnia incommoda.

Tertiò, petat auxilium efficax, quo inter tot spinas illæsus, quasi diuina gratia calceatus, pertranseat. Potens est enim Deus de tribulis vuas, de spinis flores, de infœlici lolio frugem producere, & mala nostra in bonum conuertere. Potens est gratiam nobis impertiri, vt possimus *mel de petra, oleumque de saxo durissimo sugere*: quod fit dum matrimonialibus angustiis cor lancinantibus, patientiam & humilitatem aliqui discunt. Ad illum ergo cum fiducia recurrendum est, qui immisso ligno dulcorauit aquas amaras pro Hebræis, & aquas fœtentes sale salubres reddidit per Elisæum, aquamque in vinum in nuptiis transtulit per seipsum.

Quartò, consideret se quidem coniugis vitia moresque prauos posse odio habere, at personam, quatenus sibi vinculo Christi coniuncta est, amare debere; omnique modo satagere, vt possit eam Christo lucrifacere. Sic monet Chrysostomus hom. 26. 1. ad Corinth. Si maritum diligis, quia bonus est, benignus, facilis, quam speras mercedem? At si iracundus est, difficilis, turbulentus, & diligis, coronam in Cœlo tibi comparas, quia nonnisi propter Deum diligis. Sic Christus onera & peccata Ecclesiæ sponsæ suæ patienter tulit, & sanguine suo expiauit. Rectè Varro: *Vitium coniugis aut tollendum est, aut ferendum. Qui tollit, commodiorem coniugem præstat. Qui fert, seipsum efficit meliorem.* (Varro in Nenipea.)

Lepidè Socrates, qui cùm rixosam vxorem Xantippem nactus foret, ita vt illo studente mensam euerteret, & iurgia concitaret, cùm interrogaretur quomodò illam perferret? Respondit: *Qui ouis vesci vult, glocitantium gallinarum strepitu offendi non debet.* Et sapienter adiecit: *Equidem sic domi patientiam disco, vt foris melius exercere queam.* (Laertius in vita Socr.)

Sic cogitet Christianus se habere domesticum patientiæ exercitium, vt & alia ferre possit & superare: se habere domi crucem, quam foris quidam quærunt, hæc autem crux patientiam docere debet.

Quintò, consideret etiam in coniugiis Sanctorum spinas varias, mores dissimiles & prauos alterius coniugis, aliaque infausta contigisse: & tantùm abest, vt hæc in salutis dispendium eis cesserint, quin potius ad segetem maioris perfectioris profecerint.

Iob cùm omni afflictione vallatus ingemisceret, filiis orbatus, & rebus omnibus, corpore totus vlceribus conspersus, sola ei vxor relicta est; quæ cùm solatio esse deberet, despiciebat eum, & ad blasphemandum Deum incitabat. Ad hoc verisimiliter intacta à Satana illi relicta, vt ad peccatum impelleret. At spiritus illius, patientia, fiducia in Deum magis enituit, dum eam sanctis verbis corripit.

Sancta Monica virum rigidum, moribusque sæuum Patricium nacta fuit, qui & infidelis erat. Conquerebantur apud eam aliæ Christianæ mulieres, quod virorum contentionibus, iniuriisque affligerentur; mirari autem se, quomodò pacificè cum viro & infideli, & feroce cohabitaret.

Quibus illa respondit: Meæ sorores, vos fortè maritos ad rixas impellitis, morositate & contumacia: ego marito sæuiente taceo & dissimulo, & animum precibus ad Deum fundendis occupo; sicque iracundiam eius frango, & vt stabili fruamur concordia, efficio: quin animum eius sic inflexi, vt mecum Christum colere cœperit, ita & vos agite erga maritos. (Aug. l. 9. Conf. c. 9.)

S. Elizabet filia Petri Regis Aragoniæ, & Constantiæ Reginæ, data fuit in connubium Dionysio Regi Portugalliæ, carnis vitiis mirè dedito: Interim ipsa tanta prudentia & sanctitate conuersata est cum illo; vt omnes in admirationem raperet, qui dissolutissimam vitam mariti agnoscebant. Hoc solùm eam angebat, quod adeò grauibus offensis toties Deus offenderetur. Vnde continuas fundebat preces, vt lucem, pœnitentiamque Deus illi infunderet, qua è profunda & cæca abysso tandem emergeret. Vlteriùs præcipiebat, vt illegitimi omnes filij ill us sibi adducerentur; quos nutricibus tradebat, & commendabat, de omnibus prouidebat, nutricesque muneribus donabat. Hac tanta patientia, prudentia, charitate, sic tandem mariti animum euicit, vt fidem coniugalem postea conseruarit.

LECTIO VI.

DE DISPOSITIONE AD Matrimonium.

1. *Docet oportere accedentem esse in gratia statu.*
2. *Oportere rectam esse eius intentionem.*
3. *Operibus pietatis sese debere.*

PROPOSITIO I.

Accedens ad Matrimonium debet esse in statu gratiæ.

Ratio est, quia Matrimonium est Sacramentum, ad augmentum sanctificationis pro coniugibus institutum: indignè igitur censetur accedere, qui in statu peccati mortalis existit, effectuique illius, & benedictioni obicem ponens, nouo se peccato obstringit. Præmittenda est igitur vel confessio, vel contritio, ne iniuria fiat sanctitati Sacramenti, conspurcata conscientia illud suscipiendo. Sed & ex eo capite peccatum aggrauatur, quod coniuges non solùm sint suscipientes, verùm etiam ministri Sacramenti: ideóque duplici ratione gratiæ statum non debent negligere, tum vt dignè suscipiant, tum vt dignè ministrent. Dixi aggrauari peccatum, nam Doctores Scholastici censent non esse nouum mortale peccatum, ratione ministerij: quia ad illud non sunt specialiter coniuges consecrari, ideóque specialem obligationem ministrandi in gratia non habent, qualem Sacerdotes & Ministri aliorum Sacramentorum in ordinatione suscipiunt. Nemo tamen negat ex parte indignæ susceptionis illos mortale peccatum incurrere, sicut in aliis Sacramentis.

Hinc collige originem tot malorum & scelerum in coniugiis: quia nimirum coniuges Sacramenti Sanctitatem gratiamque vel negligunt, vel ignorant, ideóque ad eam nullatenus se præparant. Quot irruunt passim, post impudicitates & fœditates, inter sponsos & sponsas non infrequentes, quas pudor vetat in confessione expiare? Quot, post fraudulentas promissiones, & per-

niciosa mendacia in contractu matrimoniali ingesta, vt voto quacumque via potirentur? Quot, post iuramenta illicita, post ebrietates & comessationes etiam mortiferas, vel alia peccata? Pauci attendunt sanctitatem Sacramenti, nec alia dispositione ad contractum nundinatum, ad conuiuia, profanásque solemnitates proruerent. Si moniti sunt de confessione & communione, illam pluribus diebus antè præmittunt, & quidem perfunctoriè, vt reliquos dies non conscientiæ & Deo, sed negotiis & curis vxoris immergant, interim adrepentia grauia peccata negligunt. An mirum, si aliqui infœlicia nanciscantur coniugia, dum peccata peccatis adiiciunt, laqueum laqueo cumulant, conscientiam & infœlicitatem coniungalem præfocant? An mirum si quandoque maleficia & ligamenta in illis satanica potestate locum reperiant, cùm in gratiæ statu non existant? De his maleficiis, vide quæ dixi super 1. Præcepto Decal.

Nouerat B. Cælicia sanctitatem Sacramenti, quæ cùm à parentibus Valeriano desponderetur, tribus ante nuptias diebus ieiunabat, sub byssina veste cilicium gerebat, orationi continuò vacabat, negotium illud Domino supplex commendans. Hæc erat eius præparatio. Ac dum alij lætitiæ profanæ vacabant, ipsa musicos sonos, organorúmque dulcisonam melodiam ad Deum referebat, & in corde suo suauius melos Domino promebat, psallens spiritu, psallens & mente: *Fiat cor & corpus meum immaculatum, vt non confundar.* Sic meruit à Deo gratiam impetrare sponsum conuertendi, & integritatem cum nuptiis conseruandi.

PROPOSITIO II

Accedens ad Matrimonium, debet habere rectam intentionem finis, ad quem illud institutum est.

Triplex autem finis potest intendi. Primò, mutuum auxilium. Habet enim homo inclinationem naturalem ad viuendum socialiter, vt ex mutuo auxilio & ope, facilius vitæ huius incommoda possit tolerare, & labentis sæculi tumultuantes vndas transuadere. Nam & ad hunc finem Matrimonium institutum est, vt homini sit solatium, tum solitudinis, tum sollicitudinis. *Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium.* Qua in re adiutorium? Ad prolis propagationem, ad familiæ gubernationem, ad curarum, laborum, dolorum leuamen, cæteráque vitæ necessitates. Ad id mirè iuuat insolubilis associatio, quam nulla superueniens infœlicitas, non morbus, non exilium, non paupertas, sed sola mors dissoluit. Sic etiam intellexere Gentiles apud quos laudatur Theogena vxor Agatoclis Regis Siciliæ, quæ ab ægro marito nullo modo se diuelli passa est, dicebat enim: *Nubendo non solùm prosperæ fortunæ, sed & aduersæ societatem iniui, quare nec inuita spiritus mei periculo empturá sum, vt viri spiritus extremos excipiam.* Sed & sexus diuersitas admodum vtilis est ad mutuum solatium & opem, ob propria munia à natura sibi indita. Nam ex habitude naturali ad aliud apta est mulier, ad aliud vir.

Mulier domum regit, familiam alit, proles benignè educat, digiti eius apprehendunt fusum, ancillis partitur officia, multáque alia peragit viris incongrua. Vir verò negotia grauia peragit, ad negotiationes procedit, prouidet familiæ, eamque tuetur contra incursantes. Hinc ergò finem societatis & auxilij licitè & meritoriè potest quis intendere, ordinando omnia ad finem supernaturalem, ad quem maximè opem sibi debent ferre in idem iugum iuncti, vt se perducant ad eandem metam supernam. Hinc licitum est Matrimonium, licet spes prolis non fuerit, vt patet in sterilibus, & Matrimonio senum.

Secundò, & principaliter Matrimonium iniri potest ad procreationem prolis, inest enim homini naturale desiderium propagandæ speciei. Vt verò sit meritoria hæc intentio, debet intendi prolis generatio, vt instruatur in fide, pietate, timore Dei, sicque benedictionem diuinam possit participare, non tantùm temporalem, sed & æternam, vt per filiorum multiplicationem, Filij Dei multiplicentur, & electorum numerus adimpleatur. Hæc est enim prima ratio instituti Matrimonij, & teste Augustino lib. 1. de nuptiis cap. 4. hoc est potissimum Matrimonij bonum, vt parentes filios suos ex membris primi hominis, transferant in membra Christi. Non ergo primaria intentio debet esse, vt hæredem Dominij relinquat (quo carens Abraham dolebat, dicens: *Vernaculus meus erit, hæres meus*) sed vt æternorum bonorum hæredes sibi acquirat, proles à Deo dilectas & electas, ideò Patriarchis promisit Deus proles multiplicandas, vt stellas Cœli, indicans parum esse quod filios producturi sint, terræ sæculoque labenti, nisi & illi in Cœlum eleuandi sint, vt fulgeant sicut stellæ in perpetuas æternitates, lucis cœlestis & æternæ consortes. Hanc etiam intentionem edocetur Tobias ab Angelo cap. 6. *Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quam libidine ductus, vt in semine Abrahæ benedictionem filiis consequaris.* Vnde postea orabat Tobias: *Domine Deus Patrum nostrorum, benedicant te cœli & terra, & omnes creaturæ tuæ. Tu fecisti Adam de limo terræ, dedistique illi adiutorium Euam. Et tunc Domine tu scis, quia non luxuriæ causa decipio sororem meam coniugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in sæcula sæculorum.*

Tertiò, iniri potest Matrimonium in remedium concupiscentiæ. Cùm enim homo priuatus originali iustitia, multos fluctus patiatur à carne, quibus aliqui valdè difficulter possunt resistere, in remedium morbi huius, matrimonium est ordinatum. Vnde Apostolus dicit infirmis: *Propter fornicationem vnusquisque habeat vxorem suam.* Et ad Timothæum 5. *Volo iuniores nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam occasionem aduersario dare, maledicti gratia.* Nempè Apostolus offert illis nuptias, in remedium incontinentiæ, quia aliquæ illarum iam incontinentia sua scandalum suscitarant. Quod indicat subiiciens: *Iam quædam conuersæ sunt retrò Satanam*; ita vt non tam stantibus coronam, quàm iacentibus manum porrigat auxiliarem Apostolus.

Hæ igitur sunt principales rationes, quas debent intendere, qui volunt Matrimonium inire, & piè in illo viuere, omnésque sunt ex Christi institutione. Nam & de postrema dicit D. Gregorius 12. Moral. *Qui tentationum procellas cum difficultate tolerant, coniugij portum petant, sine culpa enim ad coniugium veniunt, si meliora non vouerunt.* Possunt & accedere aliæ rationes, sed secundariò, non principaliter; verbi gratia, honorabilitas coniugij, nobilitas, prudentia, gratia, modestia, indoles bona, morum parilitas, pulchritudo: propter quas rationes inducitur quis secundariò ad Matrimonium cum aliqua perso-

na incundum sine peccato. Hæc enim non sunt repugnantia fini Matrimonij, vt patet in Iacob, qui Liæ prætulit Rachelem, ob pulchritudinem.

PROPOSITIO TERTIA.

QVi Matrimonium init, debet insistere bonis operibus, pietatisque exercitiis, vt gratiam Dei aduocet, qui Matrimonij & Auspex & Præses est.

Olim Gentiles in suis nuptiis, laudibus & hymnis aduocabant Hymenæum, vt coniugio benediceret; existimabant enim eum esse Deum nuptiarum Præsidem. Depingebant verò tanquam iuuenem speciosum, corona ex floribus odoriferis redimitum: & gerebat in vna manu facem ardentem, in sinistra velum croceum pallidi coloris ab Antiquis *flammeum* vocatum, quia Flaminum vxores illo caput ornabant. Pedes etiam habebat calceis calceatos pallidi coloris, quod genus calceorum proprium erat fœminarum. Cur coronam ex floribus gerit, nisi in signum læti & festiui animi? Sed cum talis corona facilè marcescat, per illam significabant coniugij corporisque voluptatem non diu perdurare. Dicunt & Mirrhæ folia admixta fuisse, quia voluptati coniugali amaritudo sese solet aspergere, quamuis & per Myrrham incorruptionem corporibus impertientem, perpetuum matrimonij vinculum, quod incorruptum debet permanere, potuerit designari. Dicit verò Plutarchus agens de præceptis connubialibus, in Bœotia morem fuisse asparagis sponsam coronari, vt significaretur ei, citiùs quàm asparagi coquuntur, tristitiam, quam ex paternæ domus discessu conceperat, abolendam; est enim asparagus facillimæ concoctionis. Cur verò facem accensam gerit? Quia olim noctu sponsæ in sponsi domum traducebantur, ob verecundiam adhuc recentem.

Gatul. in Epital.

Imò in tenebris viri thalamum adibant, vnde deceptus in tenebris fuit Iacob, putans Rachelem, cùm Lia foret: dicit verè Plutarchus præfixum fuisse numerum famularum, nec potuisse plures esse quàm quinque, varias illius numeri afferens rationes. Significabat porrò fax ardens in manu Hymenæi, in nocte aduersitatis affectum coniugalem nunquam extinguendum, & fidelitatem continuo ardere debere. Cur etiam in sinistra velum gerit, nisi vt subiectionem perpetuam, quam sponsa sponso se habituram profitetur, denotet; Denique, cur pallidi calcei, nisi ad significandam clausuram à sponsa seruandam? Calceis enim pallidis per calles vagari indecorum. Hunc itaque Deum suum variis laudibus & hymnis sibi optabant propitium, vnde Hymni nomen deriuatum est; Hymnus enim quasi Hymenæus cantus.

Sed procul figmenta Gentilium, procul fictitii, factitiique Dei, exclusi sunt veniente veritate, & velut vespertiliones tenebris immersi, veniente luce. Nuptiarum ergo Deus & verus Hymenæus Christus est, qui primum diuinitatis signum à nuptiis auspicatur, aquam in vinum conuertens, in symbolum benedictionis Christianorum nuptiis impertiendæ, per quam aquæ carnalis concupiscentiæ in amorem supernaturalem verteretur, quo coniuges se amarent, vt ipsam Ecclesiam sponsam suam, vt supra dictum est. Aduocandus ergo est ille, qui suum spirituale connubium, & amorem, quam sponsæ defert, voluit esse exemplar, speculum, prototypus omnium Matrimoniorum; vt cætera illius significationem contineant, & imitationem præ se ferant. Ipse in finem vsque sæculi sacrat connubia. Præses & Auspex, vbi adest, omnia fœlicia, vbi abest, omnia infausta. Vbi adest, dæmonium nullam habet potestatem: vbi abest, Asmodæus accipit possessionem, vt luxuriantem ex sese naturam in fœda & indecora coniugia propellat. Vbi adest, thorus est immaculatus, & per omnia honorabile connubium; vbi abest, zelotypia, æmulatio, discordia, aliaque vitia, vel irrepunt, vel irrumpunt. Vbi adest, vinum non deest, gratia & amor quo onera Matrimonij leuiter ferantur; vbi abest, fæces tolum manent, & amaritudo mixta cum aqua carnalis concupiscentiæ diffluente. Denique vbi adest, inter Matrimonij spinas etiam flores producit, flores bonorum desideriorum, sanctorum operum ac meritorum; ex quibus æternæ gloriæ coronas licet contexere; vbi abest, nonnisi coronas infœlices pungentium spinarum, augmentum curarum, ingentium malorum, est repente. Vis vno verbo complectar? vbi adest, nuptiæ habent speciem & initium Paradisi: vbi abest, inferni: veniat ergo Iesus oratione, & præuiis operibus sanctis adductus, vt coniugio fœlicitatem & fœcunditatem impertiatur. Procul Venus & Cupido, procul & Iuno, quam pronubam dixere Gentiles, fœlicisque connubij conciliatricem: loco illius adsit Maria Virgo & Sponsa, Virginum & Sponsarum Primiceria & Tutelaris Diua. Nonnisi per illam impetratur nuptiis vinum pro aqua, nonnisi eius intercessione, coniugibus adest amor sanctus & gratia. Aduocentur & Discipuli, quos Dominus secum adduxit. Hi enim sunt optimi testes; hi sunt amici cælestis Sponsi, qui gaudio gaudent propter vocem eius, fauoremque ipsius nobis conciliant. Aduocetur & Angelus tanquam paranymphus, qui Eliezer famulum Abrahæ est comitatus, vt Isaaco desponsaretur Rebecca: & Tobiam deduxit, vt relegato dæmonio in desertum, ab illo acciperetur vxor Sara incorrupta. Hos omnes inuocat Ecclesia, cuius est oratio illa: *Domine Iesu Christe, Fili Dei, & Beatæ Virginis Mariæ, qui in Paradiso Matrimonium instituisti in officium, & pro nobis homo factus; etiam in Sacramentum, tua præsentia, ac miraculorum primitiis dignanter illustrans: Tu per merita & preces Virginis Mariæ, & omnium Sanctorum, hos quos sacro Matrimonio coniunxisti, benedicere digneris, & liberare ab omni ligamento, fascinamento, & maleficio Satanæ, & dare eis fœcunditatem, & gratiam qua libere possint vti Matrimonio ad generandum, concipiendum, gestandum, pariendum, & fouendum prolem & gratiam Deo & hominibus, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.*

Sacerdotale Rom.

LECTIO V.

DE CÆREMONIIS Matrimonij.

1. *Ait de præuiis Matrimonio interrogationibus.*
2. *Agit de ceremoniis adhibitis in Sacramento isto.*
3. *De benedictione Matrimoniali.*
4. *De conuiuiis Nuptialibus.*

PRimò interrogantur, an castitatis votum non emiserunt? Licet enim votum simplex

non irritet Matrimonium, facit tamen illicitum; ita vt post votum contrahens peccati mortalis reatum incurrat, nec debitum possit exigere à coniuge, sine Episcopi dispensatione. Meritò verò hæc interrogatio præmittitur, quia experientia docet, adolescentes quodam pietatis & ætatis indiscreto feruore, ad castitatis vota prosilire; & postea cum sit illis mobilis cum ætate animus, coniugij occasione arridente, sæculique illecebra illectante, vota negligere, fidem Deo fallere. Frustra verò excusationes quæruntur tunc, ob ætatem immaturam, ob indiscretionem & imprudentiam, quod nexum tanti vinculi non ponderarint, nec difficultates secuturas præuiderint: quia sacri Doctores non plus exigunt ætatis & maturitatis ad obligandum se Deo per votum, quàm dæmoni per mortale peccatum, vel Deo per actum meritorium. Vnde eleganter Ambrosius: *Non mireris in adolescentulis castitatis professionem, cum legis in paruulis passionem: Nam & scriptum est de his: Adolescentulæ dilexerunt te nimis.* De nubentibus igitur post votum audi Apostolum: *Habent damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt*, quia scilicet per votum; fecerunt cum Christo pactum, fidem illi dantes, nunc contra illam, cum marito pacisci volunt, Christique fœdus dissoluere. Addit Apostolus: *Iam conuersæ sunt retro Satanam*, quia relicto illo, cui se per continentiam desponderant, sequuntur dæmonem libidinis incentorem ad incestas nuptias inuitantem. Et quidem aliquæ vt sibi ad illas viam sternant; prius luxuriantur cum sponsis quos ambiunt, & hoc vocat Apostolus, *Luxuriari in Christo*, hoc est, in iniuriam Christi. Consonat Apostolo Augustinus disertè pronuncians: *In illis qui vouerunt castitatem, non solum capessere nuptias, sed & nubere velle, damnabile est.*

Licet verò iuuencularum vota in sæculo non reprobemus, si serio se probent (Non ætas reiicitur florentior, vbi morum est senecta, Theclam non senectus, sed virtus probauit, inquit Ambrosius.) Multarum tamen inconstantia etiam post plures castitatis annos comperta, indicat frequentius suadendum, vt aut virum, aut murum eligant, vt se claustris recludant, aut nubant, quia ob sexus infirmitatem multis periculosum est inter consortia & illecebras mundi vouere castitatem.

Hinc illud consilium Apostoli ad adolescentiores viduas, quibus ob habitum coniugij difficilior est continentia: *Volo iuniores nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia.* Quasi dicat. Consulo illis ob periculum otiandi, vagandi, impurè viuendi, vt iuuenulis inconstantia coniugij iugo adstringatur, & sic curis domesticis occupetur, ne cuipiam detur occasio scandali, & maledicti contra eos qui ad castitatis votum sic incostantes vellent adducere.

Ex his omnibus consulitur Confessarius vt iuuenculas quæ domi debent degere inter suos, non facilè permittant edere vota, perpetuæ castitatis ne postea sint in laqueum: nihil tamen vetat, vt de mense in mensem, aut de anno in annum, concedant ad probationem.

Secundò interrogantur an alteri fidem non dederint? Quia qui sciens volensque alteri spopondit, obligatus est vinculo oris sui, teneturque implere promissum, nec sine perfidia mortali potest recedere, nisi in casibus à iure permissis, de quibus vide, N[illegible] cap. 22. Imò si quis fidem Matrimonij alicui dederit, non tamen iuramento firmarit, si postea alteri fidem iuret, tenetur priori: quia iuramentum posterius cadit in materiam indebitam, & illicitum est, nec ligat. Interim paruipendunt cæci iuuenes fidem etiam iuratam, sufficit promissione ad turpia puellas illectare & deflorare, postea deserunt & despiciunt, cum illarum dedecore, lacrymisque parentum: sicut Ammon cum violasset Thamar, despexit, & exosam eam habuit.

Hoc vero Deus permittit in pœnam leuitatis puellaris, vt discant serpenti per os eorum sibilanti non credere, ne instar Euæ decipiantur fallaci promissione; & vt discant se Matrimonio integras conseruare. Sic exemplum aliis eas exhibet Deus, quomodo & Dinam violatam ob nimiam leuitatem & curiositatem, qua voluit excurrere, vt videret filios & filias regionis alienæ: Sed & ex parte puellarum falsa hæc fides non deest. quæ illaqueant iuuenes ad suam sequelam, alliduntque ad graues expensas fallaci promissione; postea si opulentior occurrerit conditio, eam captant, non obstante fide & iuramento, sed non sine animæ periculo.

Audi exemplum memorabile. In Saxonia virgo opulenta formosa iuueni Matrimonium spopondit, at qui tenuioris erat fortunæ, dirisque se deuouerat, dicens: *Si alteri nupsero, dæmon me in illis nuptiis abripiat.* Post interuallum, animum mutans, alteri nubit, non obstante quod prior eam promissi & imprecationis admoneret. Ipso nuptiali die omnibus conuiuis ad hilaritatem se excitantibus, ipsa tristior fit solito, vrgente conscientia.

Tandem duo dæmones sub specie equitum adueniunt, & in ædes nuptiales mensamque adducuntur, deinde ad choreas. Vni ex illis honoris causa quasi extraneo, sponsa ducenda iungitur, cum ea aliquoties tripudiat, deinde in sublimi effert, in conspectu parentum & amicorum, cum eorum eiulatu. Altero die amici mæsti sponsam quærunt, vt fortè delapsu sepeliant: & ecce iidem occurrunt, vestes & aurum referentes, dicentesque: Non in has res, sed in sponsam nobis à Deo potestas est concessa. Ita Delrio, lib. 3. 4. 7. Lect. 1.

Tertiò interrogantur, an adsit parentum consensus? Ratio est, quia parentum est, prolibus prouidere & consulere in hoc graui negotio. Nam & ratio naturalis docet debere parentes de statu prolis satagere, illisque obtemperandum esse, & consilio eorum vtendum hac in re. Scriptura veteris & nouæ legis hanc curam delegat parentibus. Apostolus: *Qui Matrimonio iungit virginem suam, benefacit, &c.*

Ecclesiasticis verò: *Aliæ tibi sunt, serua corpus illarum, & non ostendas faciem hilarem ad illas. Trade filiam, & grande opus feceris, homini sensato da illam.* Hinc Abraham Gen. 24. vbi nubilem Isaac attigit ætatem, mittit fidelem domus suæ Oeconomum Eliezer, vt illi despondeat vxorem. Et laudatur Isaac tanquam filius obediens, quod totam hanc curam Patri defert: nihil disputat quod è longinquo adducatur, cùm non deesset quam posset eligere è multis; quas suis oculis lustrarat.

Non etiam contendit ipse proficisci, vt eligat, sed patris directioni, & illius qui mittebatur fidelitati se committit. Ideò vt obedientiæ exemplar illum proponit sanctus Ambrosius, laudans illud puellæ apud Euripidem responsum: *Spon-*

salium quidem meorum Pater curam subibit, hoc enim non est meum.

Ambr. l. de Abraham.

Sic Catullus in Epithalamio, alloquens puellam vt assentiatur voluntati parentum, dicit lepide.

Virginitas non tota tua est, ex parte parentum est.
Tertia pars Matri data, pars data tertia Patri.
Tertia so a tua est, noli pugnare duobus.
Qui genero sua iura, simul cum dote dederunt.

Itaque inuitis parentibus contrahere, ordinariè est graue peccatum, ob irreuerentiam & iniuriam patriæ potestatis. Grauiter Esau offendit & contristaui parentes, duas sine eorum assensu ducens vxores. Et infœliciter cedere solet filiis hac in re in pœnam peccati. Aliud est, cum quis Religionem ingreditur: quia tunc non tam cum parentibus (qui solent obicem inicere) quam cum Deo consulendum. Si vocat oriens, non attendas ad occidentem: si vocat magni consilij Angelus, noli aliena consilia præstolari: *Sine mortuos sepelire mortuos suos*, tu viam vitæ ingredere. Sufficit verò parentum consensus interpretatiuus. Sic Tobias absens ducit vxorem, & Iacob peregrinus apud Laban.

Si verò non adsit consensus, ratum tamen est Matrimonium, vt definit Trident. sess. 24. capite 1. quia illorum consensus etiam iure naturæ sufficit, quorum est onera Matrimonij ferre: hoc autem non parentum est, sed coniugum: & licet peccent contra obedientiam, dum de Matrimonio decernunt, de re tamen sua, non de aliena disponunt.

Grauissimè verò monendi sunt parentes, ne metu graui, minis, verberibus, in electione status cum prolibus agant. Nec ad nuptias cogant, quæ statum eligent castitatis, nisi Dei iram vindicem in se velint accersere, neque ad castitatem importunè vrgeant, quæ nubere volunt. Exinde enim in Religione & Claustris tot infausta, tot scandala & apostasiæ, quia plures irrepunt non à Deo vocati, sed à parentibus intrusi, vt spem hæreditatis amplioris aliis prolibus parent, aut cæco alio affectu.

Denique si connubia eligant, non ad placita filii, prolibus autem ingrata, impellant, quia magna opus est libertate, cum de vinculo insolubili agitur, & ad tot onera ferenda opus spontaneo amore, nec tam vxor, quam hostis dicenda est, quæ inuita nuptui datur. Eheu quot malorum origo est parentum importuna potestas, & malesuada voluptas colligans filias cum exosis maritis!

Mihi contigit in variis locis hac de re casus lacrimis dignos audire. Quædam fassæ sunt, se per plures annos à maritis ita fuisse aucisas, vt nec se attingi paterentur ad Matrimonium consummandum: exponebant interim eos certo turpitudinis periculo. Quædam cùm parentum voluntati non possent refragari, resoluebant secum: Si opus sit huic viro mihi exoso iungi, cogitatione alio perstat.

Sicque in congressu maritali ad alium affectum, cogitationemque conuertebant. Cum quandam vrgerem, an non interrogata fuisset à Ministro assistente, num in illum virum consentiret? An non saltem tunc asseruerit se consentire? Respondit se verbo quidem asseruisse, mentem tamen, quantum in se erat, aliò diuertendo. Nec defuit quæ tandem veneno maritum & infecisse, & interfecisse fassa est. Denique, quàm multæ hanc ob causam, adulterio Matrimonia polluerunt? Sic discite: ó infausti parentes, non abuti patria potestate liberos morosè premendo, opprimendo, perimendo, vosque ipsos: dum tot periculis salutem eorum exponitis, quæ quidem in caput vestrum retorquentur.

Quartò, dextræ contrahentem iunctæ sacrà stola colligantur, in symbolum fidelitatis, & vinculi insolubilis, quo vi Sacramenti in Christo copulantur. Est Matrimonium insolubile ob vnionem significatam Christi cum Ecclesia, per amorem & vnionem hypostaticam in Humanitate assumpta. Stola autem symbolum humanitatis Christi est, quam tanquam vestem & stolam sibi adstrinxit, & nos per illam; sic verò adstrinxit, vt nunquam dimiserit. Hanc significationem Matrimonio Christiano inserens, vult coniugum corpora animosque ita vniri, vt quamdiu spirant non diuidantur, dicens in illius institutione: *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Hæc omnia stolæ collatio mysticè repræsentat.

Vnde sic colligati, mutuum consensum exprimunt: & iuramento solemni, in præsentia Dei & Angelorum, asserunt per fidem quam Deo debent, per Baptismum quo in Christo regenerati sunt, per partem quam cum electis expectant, se mutuam fidelitatem tam cordis quàm corporis, tota vita inuiolabilem, adseruaturos quocunque in statu: simulque auxilium, bonorum communicationem, protectionem, sibi compromittunt: quæ olim per Pallium quod vir suprà coniugem extendebat, designabatur, vt colligitur Ruth 3. Vtinam huius iurisiurandi sæpius coniuges meminerint.

Vtinam non se periurij reos coram Deo sistant, & in caput suum damnationem accersant: dum opere vel corde mœchantur, vel desponsatas deserunt, repudiant, in desperationem & perditionem adigunt. Per hanc fidem datam fit, vt mulier potestatem corporis sui non habeat, sed vir; & vir potestatem corporis sui non habeat, sed mulier, vt dixit Apostolus.

Huius iuramenti & potestatis sibi mutuò datæ per illud, memores fuere vir ille & mulier, de quo in Prato spirit. cap. 189. Mercator quidam naufragium passus omnium rerum suarum, diuina prouidentia incolumis euaserat. Vbi domum appulit, à creditoribus carceri traditur, omniaque ad vxoris vsque vestes diuenduntur. Hæc omni ope destituta mœrebat, quod nec viro panem suppeditare posset. Cùm quadam die in carcere mariti sortem defleret, accessit diues quidam incarceratis eleemosynam largiturus, & mulieris specie captus est. Dicitque custodi, vt adducatur ad se.

Venit illa eleemosynam sperans, narratque mariti infœlicem sortem: At ille: Vis hac nocte mihi iungi, eximam te angustiis, & creditoribus satisfaciam? Cui mulier casta & fidelis: Domine intellixi Apostolum dicere: *Mulier corporis sui potestatem non habet, sed vir*, remitte me ad maritum, quod iusserit, peragam. Regressa, narrat marito rem. At ille non se hac occasione abripti passus est. Ait ergo lacrymans dilectæ coniugi. Valde ó Soror, dic ei nos spem figere in Iesum, qui suos non deserit, mortemque potius obire nos paratos, quàm eum offendere. Renunciat illa mariti responsum, rubore perfundens virum castitati suæ insidientem.

Nec verò Christus defuit spei illorum. Nam per id temporis latro etiam carcere detentus, viri mulierisque colloquium audiens, compun-

ctus in ſe dixit: Ecce hi pudicitiam: Deûmque pluris faciunt, quàm pecuniam vitámque. At ego quid faciam, qui de Deo nunquam cogitaui, tot homicidiorum auctor? Vocat ergo eos, & dicit: Ego ſcio me ad mortem damnatum, audienſque pudicum veſtrum conſilium, compunctus ſum: pergite ad talem locum, & fodite, pecuniam reperietis, vt debitum perſoluatis, & orate vt ego inueniam miſericordiam. Poſt paucos ergo dies latro neci datus eſt, & mulier pergens ad locum, pecuniam reperit, & paulatim ſatisfaciebat creditoribus, vt exiſtimarent pecuniam ab ea mutuo accipi. Hæc ibi.

Quintò, non ſolùm dextræ coniunctæ colligantur, ſed etiam in Sponſæ digito annulus inſeritur; vt hoc pignore ſacro dilectione mutua ſic corda iungantur & obſignentur, vt nullus amori extraneo acceſſus detur, nullúſque odio locus. Etenim & huius rei ſymbolum eſt, quod quarto digito ſiniſtræ manus annulus hic imponitur, qui & annularis, digitus fidei, digitus cordis, nuncupatur. Tradunt enim ab illo neruum quendam tenuiſſimum, venámue ſanguinis ad cor pertingere, Aulus Gelius, Macrobius, Plinius, Iſidorus, & alij. Neque verò mos annulum exhibendi in nuptiis recens eſt, cùm & apud Hebræos vſitatus fuerit, Græcos, ac Romanos; apud quos ciues vtebantur aureo, libertini argenteo, ſerui ferreo, teſte Iſidoro. Neque ſolùm in vſu erat Signatorius aut Honorarius annulus: ſed & maximè Sponſalis ac Pronubus. Apud Hebræos annuli vſus colligitur ex multis Scripturis. Nam Thamar dixit Iudæ: *Patiar quod vis, ſi dederis mihi arrhabonem. Ait Iudas, quid pro arrhabone vis dari? Reſpondit, annulum tuum.*

Iterum cùm de fabrica tabernaculi agitur, ad quam monilia, aurum, argentum, byſſus, afferebantur: inter cætera etiam annulos oblatos, teſtatur Scriptura. Exod. 25 & Iſaiæ 3. minatur Dominus ſe ablaturum è filiabus populi ſui monilia, mitras, diſcriminalia, annulos. Inter Chriſtianos verò iã ab initio vſitatos annulos, teſtatur Clemens Alexãdrinus, docetque quo ſigno Chriſtianorum annuli forent ſculpendi: *Sint nobis ſignacula, Columba, Piſcis, vel Nauis, quæ celebri curſu à vento fertur, vel Lyra Muſica, qua vſus eſt Polycrates, vel anchora, quam inſculpebat Seleucus: & ſi ſit piſcans aliquis, memineris Apoſtoli & puerorũ, qui ex aqua extrahuntur. Neque idolorum imprimendæ ſunt facies, quibus vel ſolum attendere, prohibitum eſt; ſed nec enſis vel arcus: iis qui pacem proſequuntur, nec poculi, iis qui ſunt ordinati & temperantes.* Sed apud Chriſtianos, teſte Baronio, vſus olim fuit, vt in annulo ſponſali ſculperetur ſignum mutui fœderis & concordiæ, hoc eſt, *dextræ ſimul iunctæ*, quia porrectione dextræ, apud omnes ferè nationes fides ſponderi ſoluta eſt, & coniunctione manuum (ex qua efficitur numerus denarius) perfecta animorum conſenſio aptè exprimitur. Plura ea de re vide apud Baronium ad Chriſti annum 57.

Sed & annuli pronubi vſus ſatis ex eo probatur, quod adhuc aliqui ſacri in Eccleſia habeantur. Nam Coloniæ reſeruatur annulus S. Vrſulæ aureus opere ſimplici, quo eam ſibi Conanus Gallo-Britanniæ Præfectus, nondum à paternis abductam laribus deſponſaret, ſed illa virginitatem amans, fugienſque ſponſum, ex maiori Britannia fœlici naufragio Coloniam appulit, cum virginum cohortibus, vbi Chriſto fidem datam, coniugiumque per caſtitatem cum illo initum, ſanguine ſuo ſanxit.

Annulus quoque quo S. Ioachim Annam Mariæ Parentem ſibi coniunxit, ſeruatur Romæ apud Sanctimoniales ſanctæ Annæ: eſtque argenteus & rudis, cum criſtallina gemmula, maculis circumcingentibus nigris, in medio pellucida, ex qua imago, veluti è ſpeculo reſilit, quo hebetes & caligantes oculos, quibus admoueri ſolet in feſto Sanctæ Annæ, plurimùm iuuari tradunt.

Seruatur & Peruſiij in Italia, in templo Sancti Laurentij, ſumma veneratione, & populorum concurſu, annulus quo B. Ioſeph Mariam deſponſauit, eſtque miraculis clarus, à Cluſinis ad Peruſinos diuina prouidentia delatus: hiſtoriam deſcribit eleganter Ioannes Baptiſta Laurus Peruſinus. Hunc annulum ſæpius ſe ſpectaſſe mihi aſſerunt Clariſſ. I. V. D. Ioannes Baptiſta de Niuis Illuſtriſſimi D. P. Aloyſij Carafæ Nuncij Apoſt. ad Germaniam, Auditor Generalis, ſed non poſſe dignoſci ex qua materia ſit, non enim ex argento aut auro, ſed ex lapilli alicuius genere eſt. Solent verò Matronæ conflatos ex ebore annulos, Peruſium mittere, attactu illius conſecrandos in partu profuturos, de quo ſic Baptiſta Laurus: *Ego quoque Romæ abhinc quadriennio, Principum aliquot fœminarum rogatu, annulos ex ebore conflatos Peruſiam tranſmiſi, curanique attactu noſtri, quaſi diuinam ex eo hauſturos indolem, conſecrari: eo quod aſſererent, partus propinquas mulieres difficili nixu ſe excruciantes, ſi hos annulos digito geſtaſſent, ſubleuari.*

Annulus quoque iſte ſacratiſſimus Deiparæ, reconciliandis coniugum diſſidentibus animis, mirè prodeſt; cuius rei gratia, plures voto adſtricti, ſe Peruſium conferunt, & fructu domeſticæ pacis fruuntur eliminata diſcordia. Denique multi à dæmonibus vexati & obſeſſi ad aram ſacram, vbi hic annulus ſeruatur, confugientes, liberati ſunt.

Nec hoc ſilendum, quod cùm nobilis & Regij ſanguinis fœmina nomine Vualdrada præcipiti pietate, dum ei gemma ſpectanda exhiberetur, manu eam accepiſſet, & digito annulari inſeruiſſet, illum protinus digitum exaruiſſe in pœnam temeritatis. Quæ res in populi concurſu contigit, dum adhuc Cluſi exiſteret. Nec mirum tibi videatur, tanta in veneratione illum haberi, quandoquidem annulus ille pronubus, humanæ fœlicitati auſpicium dederit: quo Maria ortus concluſus, fons ſignatus, porta Cæli, ſoli æterno Principi peruia, fuit obſignata, & tradita, Ioſepho virginitatis ſocio & conſorti. De hoc annulo ſic quondam luſiſſe fertur Vrbanus Octauus, qui modò in ſede Petri agit, dum adhuc S. R. E. Cardinalis foret.

Imbriferis arcus fulgens in nubibus, Orbem,
Effera diluuij damna, timere vetat.
Sic Deus Omnipotens voluit Deus annule, maius.
Eſt tibi, quem ſupplex Vrbs Peruſina colit.
Is gemino conſtans arcu, fœlicior index,
Nam peragit Virgo nupta, ſalutis opus.
Virgineo terra contingens fœdere Cælum:
Hac duce, non pelagi, non ſtygis vnda nocet.

Cæterùm, cùm Sponſus Sponſæ annulum tradat in digito cordis, (ex quo neruulus in cor deriuari anatomia Medicorum obſeruauit) frequenter illum attendat Sponſa; oculumque mentis non debet ab illo dimouere: ſicut

nec oculis corporis expositum, facilè obliuioni tradit. Meminerit ergo amoris cordatissimi, ad quem se obstrinxit, & illius aspectu ressuscitet gratiam in coniugio datam, nec obliuiscatur benedictionis illi annulo datæ, à Sacerdote Christum repræsentãte, quæ sic habet: *Benedic, Domine, hunc annulum, quem in tuo nomine benedicimus, vt quicunque eum portauerit, in tua pace consistat, & in tua voluntate permaneat; & in tuo amore viuat, crescat & senescat, & multiplicetur in longitudinem dierum.*

DE BENEDICTIONE Sacerdotali.

POst interrogationes, stolæ colligationem, annuli traditionem, mutui consensus expressionem, coniugibus benedictionem impertitur Sacerdos, in qua benedictione legi solet Psalm. 127. *Beati omnes qui timent Dominum, qui ambulant in viis eius, &c.* Qui quidem Psalmus, quoniam bona Matrimonij insinuat, paulò latiùs à nobis explicandus est.

Primò incipit; *Beati omnes qui timent Dominum,* quia initium omnis boni timor Domini est: *A timore tuo Domine, concepimus, & parturiuimus spiritum salutis, inquit Propheta.* Timor autem ille sanctus in hoc elucescit, si sollicitè quis illi placere, illius se voluntati studeat conformare: & nihil ita vereatur, quàm in eius offensam incurrere. Hoc nempè etiam est in vitiis eius ambulare, eius mandata, consilia, inspirationes sequi, nec declinare à via regia iustitiæ. Qui ergo timet Dominum, in viis eius ambulat, & ideò beatus est initiali quadam beatitudine, nunc expectatione certa, postea possessione secura.

Secundò addit: *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit.* Vbi indicat hominem non ad otium creatum, sed ad laborem, sicut auis ad volatum, inquit Iob. Nam prima sententia ad id eum condemnat: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* At huic labori Deus benedicit, abundantiam tribuens timentibus se, vel certè sufficientiam pro se, & liberis alendis. Non ergo debent hoc adscribere Patres familias soli suæ industriæ, aut labori, sed maximè diuinæ prouidentiæ & benedictioni. Etenim quidquid laboris & industriæ adhibeatur: *Nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam.* Quid est ædificare domum? prolem, familiámque fœlicem conquirere. Nec enim domus hic tam pro loco mansionis, quàm pro familia accipienda est. Sic Exodi 1. Deus dicitur ædificasse domos obstetricibus, eo quod peperissent masculis Hebræorum. Dauid quoque promittit ædificare domum, hoc est, prosapiam amplam, & fœlicem. 1. Paral. 7. Frustrà ergo quis adlaborat, vt prolem fœcundam habeat, opesque illi prouideat, nisi Dominus collaborarit: *Vanum est vobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris.* Vanum est Deo non iuuante, surgere ad laborem, quo victum conqueratis: licet valde mane, postquam paululùm sederitis, siue quieueritis, ad laborem redeatis, non vobis succedet, nisi Domino opitulante. Vos ergo, *qui manducatis panem doloris*, qui cibo ærumnoso vescimini, edentes intristitia panem magis laboribus partum, confidite magis in Domino, vt labori manuum vestrarum benedicat. Hanc benedictionem promisit populo suo: *Si mandata mea custodieris, venient super te benedictiones istæ: Benedictus eris in ciuitate, & benedictus in agro, benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, fructusque iumentorum tuorum.* Vide cætera Deuteron. 28. Quod si quandoque timentes Dominum has benedictiones non assequatur, sed non obstante quod labori insudent, egestate torqueantur compenset id Deus amplioribus donis spiritualibus & æternis. Vnde si vix panem post laborem, ad manducandum habent, certè præparat eis Deus panem, qui non deficit in regno Dei, cumque colligunt ibi de opere manuum suarum, de fructu meritorum, quæ hic seminarunt. Quapropter omnibus iustis conuenit illud in sensu spirituali: *Labores manuum tuarum quia manducabis,* & magis quod sequitur.

Beatus es, & bene tibi erit. Beatus es ipse in præsenti, & bene tibi erit in re in futuro, ampla illa operum tuorum remuneratione. Quo eodem sensu per Isaiam dicit Dominus: *Dicite iusto quoniam benè, quoniam fructum adinuentionum suarum comedet: Væ impio in malum, retributio manuum eius fiet ei.* Consolatoria admodum monitio ista est, ex ore Domini procedens & paucis multa complectẽs. An non rectè dicitur iusto quod benè, rectéque impio væ nunciatur? Nihil enim iusto, nisi benè: nihil impio, nisi væ: quia iusto omnia etiam mala cooperantur in bonum: in pio bona quæ habet, vertuntur in malum, ceduntque ei in damnationem. Si enim opes habet, si honore fulget, si fœlicitate fruitur, his peccata accumulat, & væ sibi multiplicat: nec illi benè esse vnquam dici potest, quia hæc à miseria pœnæ & culpæ non valent eum liberare. Sic nec ægro benè esse dicimus, licet opibus affluat, licet famulorum turba circunstet, licet honores omnes, diademata, sceptra, infulæ, deferantur. Pessima autem ægritudo est, ægritudo peccati, quæ non finit homini benè esse, cùm & conscientia semper inquieta pauorem, & affectus praui turpidam mentem ei ingenerent. Iusto autem fine limitatione vult Dominus nunciari, *Quoniam benè*, indicans omne genus boni humano cordi optabile ei dari, initialiter quidem in hac vita per spem & promissionem, consummatiuè in altera per promissionis exhibitionem. Dicite ergo iusto quoniam benè, quia benedicta hora, in qua natus est, benedicta vita, benedicta mors, & quicquid illam sequitur. Dicite quod benè ei succedet, siue in quiete, siue in honoribus, siue in ignominia, siue in inopia; *Quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Annuntiate ei omne bonum, siue ex parte animæ, siue ex parte corporis, siue ex parte Dei, siue ex parte hominum, siue ex parte huius vitæ, siue ex parte futuræ. Licet enim per aduersa eius probetur patientia, tamen damna in lucrum, labores in meritum, certamina cedunt ei in coronam & præmium. Dicite ei quoniam benè, quia nomen eius scriptum est in libro vitæ, illique præparatum est summum omnium bonorum, à mundi constitutione. Vnde licet omnia in eum mundi mala incidant, licet omnia elementa conspirent, licet totus infernus obluctetur, nihil trepidare debet: -------- *Si fractus illabatur orbis, impauidum ferient ruinæ.* Etenim ruente sæculo dicitur iustis: *Leuate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra.* Et cuilibet illorum dici potest: *Beatus es, & benè tibi erit.*

Est & hoc aduertendum, quod dum in benedictione coniugatorum dicitur: *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es*, indicari illis verbis eos debere hanc vitam transire, non de laboribus alienis, sed de suis, non de hæreditate pauperis, aut pupilli, non de pane viduæ, aut impotentis resistere: sed de propria indu-

stria & cura. Felix qui quietè manducare potest panem suum sub ficu, & vite sua, hæc est Dei benedictio, dum nihil iniustè possidet, non per fraudes, non per dolos & circumuentiones, non per lites & exactiones. Significatur etiam hanc esse à Deo benedictionē, si non molestetur, aut inquietetur dissidiis, litibus, processibus, exemptus ab illa maledictione: *Diripiant alieni labores illius, non sit illi adiutor, nec sit qui misereatur pupillis eius.* Denique significatur, quod non debeat esse inquietus nimia solicitudine, auaritia, cupiditate, ob quam vix cibum necessariamque relaxationem audeat sibi & familiæ indulgere, vel amicis frugaliter communicare. Etiam & hoc reprehensibile est dicente Ecclesiastice: *Quid proderit homini de vniuersa labore & afflictione spiritus, qua sub sole cruciatus est? Cuncti dies doloribus & ærumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit, & hoc nonne vanitas est? Nonne melius est comedere & bibere, & ostendere animæ suæ bona de laboribus suis? Et hoc de manu Dei est.* Itaque extrema hæc vitanda sunt, vel nimia sollicitudine, auaritiáque laborare, & terrenis bonis inhiare: vel otio etiam nimio marcescere, nec commoda ad vitam hanc transigendam quærere; *Stultus enim*, inquit, *complicat manus suas, & comedit carnes suas, dicens: Melior est pugillus cum requie, quam plena vtraque manus cum labore & animi afflictione.*

Tertiò dicit: *Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ.* Hoc est, sicut vitis propagines suas diffundit per omnia latera domus, fructum suum proferens; ita & vxor tua filiis elegantibus & suauibus domum tuam replebit. Hæc enim benedictio Dei est, in Matrimonio proles fœlices producere, & quasi vuas multas ad maturitatem perducere. Vt sicut vinum reficit, colore, odore, sapore delectans, ita & filij bonæ conuersationis odore & gustu, parentum ætatem & senectam solantur. Rectè autem dicitur vxor in lateribus domus fructificare; illius enim est quietè domum incolere, prolium curam habere, non otiari, sed adiutorium esse viro in domestica gubernatione; & dum is externis negotiis se impendit, vt domui procuret necessaria, illius est fideliter omnia dispensare, non prodigè & inutiliter administrare: *Confidit enim in illa cor viri sui, reddet ei bonum, & non malum, omnibus diebus vitæ suæ: Considerauit semitas (siue statum domus suæ) & panem otiosa non comedit. Vnde surrexerunt filij eius, & beatissimam prædicauerunt, vir eius, & laudauit eam.* Quomodò autem Deus sicut tribuit vuarum abundantiam, ita & timentibus se fœcunditatem filiorum ac nepotum, patet ex filiis Israël. Hi cùm tantùm 70. ingressi fuerint Ægyptum, post 215. annos, quibus in Ægypto vixerunt, ita numero aucti sunt, vt præter paruulos & vxores, sexies centena millia peditum in egressu numerata sint. Exodi 12. Vnde de illis dicitur, Exodi cap. 1. *Erant igitur omnes, qui ingressi sunt è fœmore Iacob. 70. Ioseph autem in Ægypto erat; quo mortuo & vniuersis fratribus eius, omnique cognatione illa, filij Israel creuerunt, & quasi germinantes multiplicati sunt, ac roborati nimis impleuerunt terram*, terram scilicet Gessen sibi attributam. Sic manifestè adimpleta fuit multiplicatio seminis Abrahæ Gen. 13. & 15. promissa. Et quidem hæc fœcunditas potuit esse naturalis, quia naturaliter fieri potuit, vt omnes mulieres Hebreæ essent fœcundæ, & singulis annis parerent: item vt maturè inciperent parere, & serò desinerent: & vt Hebræi tradunt, binas aliquando & ternas proles simul parerent, nam hoc in Ægypto non ita fuisse insolitum, testis Aristoteles est libr. 7 Animalium capit. 4. Tamen hæc propagatio etiam prouidentiæ spirituali Dei, & benedictioni adscribenda est, quandoquidem Hebræi ita creuerint, non obstante quod summis & continuis laboribus & afflictionibus tam animi quàm corporis, opprimerentur: licet enim hæc oppressio fœcunditati contraria esset, tamen quanto magis opprimebantur, tanto magis crescebant: Vnde dicit Augustinus 18. Ciuitatis c. 7. *Creuerunt Hebræi, iuuentus fœcunda eorum multiplicatione.*

Mirabilis certè fœcunditas in genus humanum prouenit, ex prima illa benedictione Domini: *Crescite & multiplicamini, &c.* Vnde ex tribus Noë filiis 250. annis in tantum propagati sunt homines, vt Diodorus Siculus doceat Ninum (qui regnare cœpit sub annum 250 à diluuio) eduxisse contra Bactrianos, peditum decies septies centena millia, & equitum ducenta millia. Diodor. l. 3 c. 4.

Sed parum est filios producere, nisi benè moratos, ideò dicitur coniugij benedicti fructus fore instar vuarum suauium: Mali enim filij sunt vua acerba dentibus patrum suorum, quibus obstupescunt & torquentur. De bonis autem filiis attende quod sequitur.

Quartò subdit: *Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ.* Hoc donum Dei est, circa se videre proles quasi nouas plantulas oliuarum, ductiles, delectabiles, virentes, & bonæ spei: illasque alere, irrigare, & si quid curuum sit, erigere, manuducere, vt frondes, flores, fructusque suaues parere tandem possint, oliuas & oleum, hoc est probos, pacificos, frugiferosque mores, quibus parentes Deusque oblectetur. Cum autem dicit filios hos in circuitu mensæ conspici, indicat maritum qui benedictione matrimoniali frui vult, non debere frequentare symposia, popinas, tabernas, ibique sua prodigere: sed potiùs panem suum cum pueris & vxore diuidere, illas in circuitu mensæ alere, cum eis quandoque animum relaxare. Sic Iob dicit: *Omnipotens erat mecum, & pueri mei in circuitu meo.*

Hæc quoque allegoricè Christo competunt, cuius vxor Ecclesia, fœcunda est, *Quasi vitis, quæ extendit palmites suos vsque ad mare, & vsque ad flumen propagines suas.* Filij eius sunt quasi nouellæ oliuarum in circuitu mensæ, quam sponsus suus instruxit, virtute cuius irrigantur, fœcundantur, vt abundans oleum bonorum operum, gratiæque pinguedinem per odoriferam conuersationem possint producere.

Quintò, denique cùm repetens benedictiones iam dictas dixisset: *Ecce sic benedicetur homo qui timet Dominum*, adiicit & hanc finalem: *Benedicat te Dominus ex Sion, vt videas bona Hierusalem omnibus diebus vitæ tuæ. Et videas filios filiorum tuorum pacem super Israel.*

Quæ quidem benedictio, vel terrena, temporalis, vel cœlestis, spiritualis, & æterna intelligi potest. Temporalis quidem & terrena erit, hoc sensu: Ex cælesti Sion Deus sic te benedicat, vt non solum priuatam familiæ fœlicitatem experiaris, sed & publicam Ciuitatis tuæ ac Patriæ, vt eius statum videas tempore vitæ tuæ florentem & pacificum, sine turbine bellorum, sine vastitate & procella afflictionum publicarum, bonis omnibus circumfluentem: ita vt quisque sub vite & ficu sua illis, quæ Deus de cælo dedit, compage gratias agens fruatur, & comedat cum quiete. Spiritualis au-

tem, & æterna hoc sensu erit. Benedictionem & hanc postremam post omnes temporales dictas impertiatur tibi Dominus qui ex Sion, siue ex specula æternitatis omnia contemplatur ab æterno, vsque in æternum prouidentiam & misericordiam extendens: vt scilicet perducat te ad bona illa cœlestis & supremæ Hierusalem, quæ piis & timentibus se sunt reseruata, quibus fruaris omnibus diebus vitæ tuæ. Quæ cùm futura sit post hoc sæculum immortalis, opto, vt & æternum illis bonis persuaris, & illa in Sion bona contempleris, quæ hic oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt.

Et postquam ad bonam senectutem perduxerit te in hoc sæculo, ita vt filios & nepotes tuos fœlici iucunditate conspexeris: tandem ad pacem illam æternam Israelis tuæ populi electi videntis Deum, pertingere tibi donet, ad pacem inquam, illam imperturbabilem, quam nomen *Hierusalem*, importat, quod interpretatur, *Visio pacis*, nomen quoque *Israel*, quod idem est ac *videns Deum*.

Has itaque benedictiones iuuat explicare coniugatis, vt non solum opibus & fœlicitati terrenæ & externæ inhient, sed & maximè fœlicitati ac paci internæ, ac bonis æternis, ad quorum participationem filios se debere generare agnoscant.

DE CONVIVIIS Nuptialibus.

IAm olim conuiuia in nuptiis celebrari solita, constat ex Genes. 29. vbi Laban cùm traderet in vxorem Rachelem filiam, *Vocatis amicorum turbis ad conuiuium fecit nuptias*. A piis autem hæc conuiuia exercebantur cum timore Dei, vt dicitur Tob. 9. Sed Athenæus conuiuij nuptialis dans causam, dicit: *Moribus & legibus scitum est, vt in nuptiis epulum fiat, tum nuptiales Deos vt veneremur, tum vt pro testimonio id sit conuiuis, quod nuptiis placeant suæ nuptiæ*. Verùm hæc passim in luxum & abusus indignos Christianis exereuerunt. Tunc quidlibet licitum videtur. Quis enumeret grauissima mala, quæ quotidie conuiuia nuptialia vltra omnes limites Christianæ modestiæ exundantia, pariunt? Bacchus illis præsidet & Proserpina furiæque infernales cum tædis suis ardentibus; non solùm ebrietates, sed & rixæ, homicidia, sanguinis effusio, dissolutionesque grauissimæ passim ex illis oriri cernuntur. Vide Chrysost. in Gen. c. 29.

Sed has dissolutiones quandoque vltio diuina à tergo consequitur, paucis id exemplis comprobemus. Agebantur Qualenses in Lubica nuptiæ, aderatque frequens vtriusque sexus multitudo choreas ducens. Et ecce ignis ignota origine locum inuadit, & 180. vtriusque sexus, perempti sunt, soli Sponsi nudi è lecto euasere. Vnde & prouerbio locus datus, *Nuptiæ Qualenses*. Nempè Sponsi ritè suscepto sacramento, in gratiæ statu existebant, vnde eis diuinus fauor affulsit: alij in peccatis hærentes, diuinamque irritantes clementiam dissolutionibus suis, vltioni fuere obnoxij. Testis est Albertus Crantizus & Maiolus colloq. 4. art. 144.

Alexander tertius Scotorum Rex, cùm tertiò sibi vxorem desponderet iam senex, Druydam Comitis filiam, & noctu festum celebraretur, vidit cum aulica familia, mortuum in fine choreæ carnibus exutum saltantem. Quod cùm Rex cæterique aduerterent, attoniti primùm substitere; deinde omen auersati, non solùm nunc, sed & in posterum nuptiales iocos dimiserunt. Nec inaniter hoc visum est, nam eodem anno Rex equo insidens, excussus & occisus est: vnde etiam clades & seditiones ortæ, quæ florentissimum alioqui regnum euerterunt. Contigere hæc anno 1250. Ita Hector Boëtius in Scotiæ Annalibus.

Audi & aliud infaustum. Celebrabantur in aula Regis Galliæ Caroli sexti Nobilis cuiusdam nuptiæ. Rex recreandi animi gratia (erat enim mente paulisper læsus) cum quinque aliis, nocturno ludo in cœnaculum prodiit, vultu in Leonini oris imaginem personato, reliquum verò corpus delibutum pice, & multo lino depexo, ac in villos confecto, ita contexto, vt hispidi portenti speciem gereret. Sic fit chorea & spectaculum ad quod tota Regia concurrit. At Ludouicus Aurelianensis, frater Regis, volens clariùs rem inspicere, facem propiùs admouit: ex qua scintilla in Regem incidens, in omnes effusa flamma, repentinum concitauit incendium. Rex fuit seruatus, vxoris Biturigis veste caudata, fluxaque: qua inuolutus est, antequam flamma iam lambens, ad viuum corpus pertigisset: quatuor miserè vstulati perierunt; quintus in propinquam promi cellam ruens, aqua & vino se perluens, salutem inuenit.

Belforest. in hist Paul. Æmil. & alij.

Altera adiungi potest solemnitas Matrimonij, traductio Sponsæ in domum Sponsi. quæ repræsentari solet in Ecclesia Christiana quibusdam in locis, dum ad oblationem sacram inter officia diuina procedunt Sponsus & Sponsa, & vtriusque parentes. Deducitur autem Sponsa à duobus iuuenibus sibi proximis consanguineis: deinde reducitur & suscipitur à duobus consanguineis vel propinquis Sponsi quadam valedictione suis parentibus facta, per osculum datum significata. Et his cæremoniis significatur transire in potestatem viri, vt ei adhæreseat, relicto etiam, si necesse fuerit, patre & matre, simulque traduci in eius familiam nomen illius tituloque honoris, ac prærogatiuas familiæ illi communicatas, participando.

Neque noua est traductio solemnis sponsi in domum sponsæ, nam & quid simile indicatur, Genes. 24. dùm de Isaac dicitur, quod Rebeccam sibi desponsatam, & adductam per Eliezer, *Introduxit in tabernaculum Saræ matris suæ*, vbi notant aliqui sponsam olim ductam fuisse in tabernaculum vel cubiculum socrus suæ, vt significaretur, quod nouella sponsa esset futura mater familias, ex qua liberorum, successionis, & familiæ filum produceretur & propagaretur; quodque ipsa in pari honore & gradu futura esset apud domesticos, quo fuerat sponsi mater. Et aduertunt Interpretes, seorsim à viris habitasse vxores apud Hebræos. Vnde dicitur in tabernaculum matris, non verò patris introducta sponsa. Sic & Rebecca cùm apud parentem suum existens, inaures aureas accepisset ab Eliezer, dicitur cucurrisse in domum matris suæ, vt nunciaret quæ audierat. Ex quo colligitur, alia habitacula virorum, alia mulierum fuisse: seorsim enim in gynecæo mater cum puellis degebat.

LECTIO IV.

DE MATRIMONIO Spirituali.

1. *Docet quale sit Matrimonium animæ cum Christo.*
2. *Illud Matrimonium perfici per votum Castitatis.*

PROPOSITIO I.

IN *Ecclesia & anima fideli reperitur coniugium spirituale cum Christo.*

Colligitur id ex Apostolo dicente ad Corinthios: *Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo.* Quæ verba veritatem desponsationis indicant cum Christo sponso, siue loquamur de Ecclesia in genere, siue de anima in particulari. Vt autem has nuptias intelligas, explico singula nuptijs carnis correspondentia.

2. Cor. 11.

Primò ergo aduerte, hanc desponsationem fieri per fidem, spem, & charitatem, dicente Augustino: *Virginitas mentis est integra fides, solida spes, sincera charitas.*

Aug. tr. 13. in Ioan.

Secundò, Paranymphi harum nuptiarum illi sunt, qui animarum saluti insudant. Agnoscit se Paulus Paranymphum, dum dixit: *Despondi vos,* quasi dicat: Ego Paranymphus sum harum nuptiarum spiritualium, non sponsus, non ambio mihi sponsam, sed Christo & Deo, illius gloriæ incumbo, illi cupio vos exhibere & iungere, puro & casto matrimonio. Ipse enim sponsus est, ego tantùm sponsi amicus, sponsæ custos & ductor, ideóque illi animas vestras mihi commissas adorno introducendas tandem ad futurum thalamum, tanquam sponsas virgines, hoc est integras in fide, spe, charitate, ideoque nuptiis æternis aptas.

Tertiò, aduerte differentiam: In nuptiis enim mundi sponsæ post nuptias non manent virgines, at Christi sponsæ quasi priùs virgines non fuerunt, post nuptias cum Christo virgines fiunt, hoc est, fiunt in fide purissimæ, in spe & charitate integræ, in moribus incorruptæ, ob hæc enim Ecclesia & anima dicitur virgo. Et hoc vult Apostolus, dum Corinthiis etiam coniugatis dicit: *Despondi vos virginem castam exhibere Christo.* Audi Bernardum, *Propter Æthyopissam Filius Dei longinquo venit, vt sibi illam desponsaret. Moyses quidem Æthyopissam duxit, sed non potuit eius mutare colorem: Christus verò quam adamauit ignobilem adhuc & fœdam, gloriosam sibi exhibuit Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam! Vnde tibi, ô humana anima, tam inæstimabilis gloria, vt illius sponsa merearis esse, in quem desiderant Angeli prospicere?*

Quartò, cùm desponsatio hæc fiat per fidem, spem & charitatem, & velut per hunc contractum: *Eris mihi in populum, & ero tibi in Deum* (sicut & in nuptiis dicitur: Accipio te in meum: accipio te in meam) meritò vocatur anima meretrix & adultera, quando consentit infidelitati & peccatis, quando admittit suggestiones dæmonis, illiusque obsequitur voluntati. Audi Origenem, *Si susceperis, ô homo, in cubili animæ tuæ adulterum diabolum: si spiritus inuidiæ, superbiæ, impudicitiæ, ingressus fuerit, & receperis eum, delectatusque fueris in his quæ suggerit meretricatus es cum eo.* Consequenter dicendi sunt esse lenones Satanæ, qui ad peccatum alios pertrahunt prauis consiliis & suggestionibus: quique ad hæresim pelliciuntur prauitate doctrinæ. Hi enim sponsam surripiunt Christo, & Satanæ constuprandam tradunt.

Bern. ser. 2. Dom. post Epiph.

Quintò, in hoc matrimonio annulus datur, ornamentáque sponsalia, de quibus Ezech. 16. *Vestiui te discoloribus, & calceaui te hyacintho, & cinxi te bysso, & dedi armillas in manibus tuis, & torquem circa collum tuum. Et dedi inaurem super os tuum, & circulos auribus tuis, & coronam decoris in capite tuo.* Quo omni ornatu, virtutes variæ, donáque Spiritus Sancti designari possunt, quibus anima à Christo decoratur, vt fiat Sponsa. Additur verò: *Similam & mel, & oleum comedisti, & decora facta es vehementer nimis, & profecisti in regnum.* Etenim desponsatio ista, etiam facit communia vtriusque coniugis bona, ideo sponsi Christi bona communicantur Ecclesiæ & animæ fideli. Nam quia sponsus est Rex, sponsam animam facit Reginam, licet illa sit vilis & pauper, fit socia mensæ, socia thalami, & bonorum omnium. An non audis? Astitit Regina à Dextris tuis in vestitu deaurato. Quæ nunc pannoso vestitu ac seruili habitu, vilis putatur, in regno Cœlorum Regina, & nobilis Regi adstans reperitur, inquit Basilius.

Sextò, etiam in his nuptiis conuiuium reperitur, quod prandium vocatur, & à cœna ita distinguit Bernardus, animam alloquens: *Iam desponsata es illi, iam nuptiarum prandium celebratur, nam cœna quidem in sero paratur: sed ibi vinum non deficiet, inebriabimur enim ibi ab vbertate domus Dei, & torrente voluptatis eius potabimur. Paratum est profectò illis nuptiis flumen vini lætificantis cor, si quidem fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Hæc ille Dom. 1. post Epiph.* Est ergo prandium in gaudio interiori animæ, quæ se tanto sponso desponsatam agnoscit: Cœna erit in gloria, in gaudij illius consummatione. Quo verò magis crescit amor charitatis, eo magis perficitur desponsatio hæc & connubium. Tunc enim & maior fit vnio cum Deo, & nuptialibus bonis ac gaudiis diuinis fruitur anima. Quid est enim aliud amor charitatis, nisi conspiratio & conformitas humanæ voluntatis cum diuina, ex qua oritur communicatio & familiaritas & vnitas cum Deo? Orietur & gaudium internum, animæque quies in centro. Audi Bernardum sermone 38. in Cantica. Talis conformitas maritat animam verbo, cùm cui videlicet similis est per naturam, similem nihilominus ipsa se exhibet per voluntatem, diligens sicut dilecta est. Ergo si perfectè diligit, nupsit. Quid conformitate hac iucundius? Quid optabilius charitate, qua fit vt humano magisterio non contenta per temet, ô anima, fiducialiter accedens ad verbum, verbo inhærens, verbum familiariter percuncteris, consultesque de omni re. Verè spiritualis sanctique connubij contractus est iste. Parum dixi contractus, complexus est, vbi idem velle & nolle vnum facit spiritum de duobus, quæ enim inter sponsos alia connexio præter amari & amare? Quæ ergo amat, & aliud nouit nihil, sponsa est. Hæc Bernardus.

Septimò, ex illa desponsatione pulchræ concipiuntur proles. Has describens Origenes, dicit: *Dum anima adhæret sponso, & audit verbum eius, & ipsum complectitur, sine dubio ab ipso semen suscipit, sicut ille dixit; De timore tuo Domine in vtero concepi, & parturiui spiritum salutis. Inde nascetur generosa progenies, inde pudicitia oritur, inde iustitia, inde patientia, inde mansuetudo & charitas, & omnium virtutum proles veneranda.* Sic è contrario si sponsum anima deseruerit, & Satanæ se adiunxerit per

Origin. Num

[illegible]

fornicationem ſpiritualem, ſemen peſſimum ſuſcipit, ex quo omne vitiorum genus concipitur & oritur.

PROPOSITIO II.

Est & alia deſponſatio ſpiritualis ſpecialior, per ſtatum caſtitatis.

De hac ſic loquitur D. Auguſtinus, Tract. 9. in Ioan. *Quæ virginitatem Deo vouent, licet ampliorem honoris gradum in Eccleſia teneant, tamen ſine nuptiis non ſunt: nam & ipſæ pertinent ad nuptias, cum tota Eccleſia in quibus Sponſus eſt Chriſtus.* Explicemus ergo particularius deſponſationis illius circumſtantias & cæremonias, illarumque ſignificationes: & comparationem ineamus cum nuptiis terrenis, nuptiarum harum ſpiritualium.

Primò igitur, ſicut ſponſa contrahens dicit: *Accipio te in meum*, & exinde totum amorem, & ſe ſam tradit marito: ita & qui caſtitatem vouet, Chriſto totum amorem, & ſeipſum conſecrat, illique obligationem habet viuendi ſecundùm eius voluntatem, ſicut ſponſa obligationem habet erga maritum. 2. Sicut ſponſus in ſuam protectionem ſponſam accipit, eique familiaritatem & communicationem exhibet: ita & Deus protectionem aſſumit ſibi vouentium, illiſque communicationem ac familiaritatem non denegat: ſi voto & vocationi reſpondeant, illis ſapientiæ ſuæ dona impertitur.

Hoc aliquando in viſione oſtenſum fuit B. Gregorio Nazianzeno. Cùm ipſe iuuenis caſtiſſimus Athenis ſtudiis vacaret, vidit per ſoporem ſedenti ſibi & legenti duas decoras fœminas ad dextram & ſiniſtram conſediſſe. At ipſe caſtitatis inſtinctu, inſpiciens eas oculo toruiore, quænam eſſent, quid vellent, percunctatur. Familiariter verò ipſum complectentes aiunt: *Ne moleſtè accipias iuuenis, notæ tibi & familiares ſumus: altera ex nobis Sapientia, altera Caſtitas dicitur, & miſſæ ſumus à Domino tecum habitare, quia iucundum nobis in tuo corde habitaculum præparaſti.*

Similes habes de Laurentio Iuſtiniano. Hic cùm annum ageret vndevigeſimum, qui ætatis fluxus lubricus eſſe ſolet, apparuiſſe ei dicitur Dominus Ieſus ſpecie Virginis, cuius ſplendor Solis ſplendorem facilè ſuperaret, vultúque placidiſſimo hæc ei dixiſſe: *Cur adoleſcens cor tuum effundis, & pacem ſectando teipſum per multas ſpargis? Quod quæris, penes me eſt. Ergo ſi me ſponſam accipere decreueris, pacem hanc certiſſimè polliceor.* Ille tanta pulchritudine, tamque magnifico promiſſo delectatus, quæſiuit quod ei nomẽ, quod genus eſſet? Tum illa: *Ego ſum Dei Sapientia, quæ ad homines reformandos humanam formam indui.* Cùm ergo adoleſcens reſpondiſſet, ſe eam libentiſſimè accipere, dato oſculo læta abſceſſit: Ipſe verò non multò poſt, in Monaſterium ad oblatas ſe contulit nuptias.

Tertiò, cæremoniæ exteriores, quas Eccleſia adhibet, dum virgines caſtitatis votum emittunt, hanc deſponſationem rectè indicant: velum enim eis ſolet imponi, ſicut & olim in nuptiis, velum flammeum dictum gerebant puellæ, quo obtegebantur. Hinc verbum *Nuptiæ*, à verbo nubere, quod idem eſt ac velare, quia ergo Chriſto nubunt, ideò velantur. Sic Rebecca cùm ducta fuit in ſponſi ſui Iſaac domum, velo ſe ornaſſe legitur Gen. 24. Et ſponſa in Canticis inter iniurias quas à cuſtodibus noctis ſibi illatas conqueritur, velum ſibi ablatum commemorat. Nam licet Interpres noſter, *Pallium* nominet, originale tamen Hebræorum vtitur nomine etiam ſignificãte velum ſerteum. De hoc velo agit Tertull. lib. de velandis virginibus: *Pura virginitas*, inquit, *ſemper timida oculos fugit, confugit ad velamen capitis, quaſi ad galeam contra ictus tentationum, contra iacula ſcandalorum, contra ſuſpiciones & ſuſurros.* Significare etiam poteſt iſtud velum debere operiri Virginem, tanquam imaginem Dei ſpecialem, eius ſigillo inſignitam, & ab eo ad perfectionis decorem, penicillo cæleſti perducendam, vt ergo imago iſta à Chriſto ſponſo reformanda, terreno puluere nequaquam aſpergenda deſignetur, velo obuoluitur. Adde hoc eſſe ſeruitutis perpetuæ ſymbolum, vnde in illius ſuſceptione ſolent virgines canere: *Suſcipe me ſecundùm eloquium tuum, & viuam, & non confundas me ab expectatione mea.* Pſal. 118.
Velum verò illud ſolet benedici, in ſignum benedictionis, quam Chriſtus Sponſus his nuptiis impertitur, qui etiam à ſe velum hoc imponi, miraculis quandóque demonſtrauit.

Illuſtre exemplum eius rei habemus in vita ſanctæ Aldegundis. Hæc vrgebatur à parentibus nobiliſſimis, vt nuberet Principi, Angliæ Regis filio. Dies nuptiarum iam decreta erat, ipſa licet diſſentiente. Ea nocte qua aduentabat Princeps, è domo paterna ſeſe ſurripit, in ſyluam M. Ibodium nuncupatam perrectura, vt ibi lateat. Quæritur puella à domeſticis, quæritur & à Sponſo: præſidio noctis ſe tutam arbitrabatur; at illo inſequente in anguſtiis deprehenditur, Sambra fluuio vlteriorem greſſum prohibente. Quid ageret? Tumultum ad ſe aduentantium equitum inaudit; nec tam Sponſum exiſtimat, quam Virginitatis hoſtem aduenire. Rem igitur tacita oratione Deo commendat: & magna in Deum iacta fiducia, ſuper liquidum & impermeabile elementum gradum figit ſolidum, opitulantibus duobus dextra læuáque Angelis. Sic euadit incolumis, ſpectante vt dicitur Sponſo, qui diuinum admiratus miraculum, plenus ſtupore, ab incepto deſiſtens retrogreditur. Quid deinde illa? Cum paucis exinde diebus audiſſet ſanctos Aubertum & Amandum Epiſcopos, in Cœnobium Altimontenſe (Mabodio hora diſtans) aduenisse, nudis pedibus illuc pergit, perfuſa lacrymis eis aduoluitur, obſecrat vt eorum ope cœleſti Sponſo per votum caſtitatis conſecretur, ſicque parentum importuno deſiderio ad coniugium terrenum adſpiranti, terminum imponat: Dum verò annuunt illi, & per preces ſacras benedictum Virginitatis velum ſolemni ritu imponere parant: ecce Columba diuinitus miſſa velum è terra pedibus roſtróque in ſublime eleuat, & virginis vouentis capiti imponit, cum omnium ſtupore. Huius rei adhuc memoria eſt (quam licuit mihi cernere) in dicto Monaſterio, in Sacello dicto S. Aldegundis. Et velum iſtud maximo cum honore ſeruatur apud Malbodienſes Nobiles Canoniſſas, quæ patrimonio & patrocinio Sanctæ Aldegundis fruuntur.

Quartò, dum Virgines in Religione Chriſto deſponſantur, crines eis abſcinduntur. Sic adimpletur figura Deut. 21. vbi decernitur vt fœmina gentilis bello capta, ſi velit nubere Hebræo, priùs cæſa cæſario & præciſis vnguibus, veſtéque in qua capta erat depoſita, patrem, matrémque lugeat: Si huius rei rationem quæras, id fieri decretum fuit, vt his luſtrationibus ſancta & munda reddita, ad populum ſanctum adiungeretur, oblita generis & cognationis ſuæ. Vel ne fortè Iudæus ob crinium, vnguium, & veſtium ornatum, temerè mulierem adamaſſet, ſicque per

horum spoliationem probarentur, an vanus esset amor, & ad perpetuum vinculum minus idoneus. Deinde id fieri poterat, vt puella lugubres sordes, & funebrem corporis habitum suscipiens, triginta diebus parentes defleret & amicos, quos in bello perdiderat; & postea luctu satiata, ad epuli gaudia, & nuptiarum lætitiam conuerteretur. Sed mysticè significabatur 1. Christum animas è captiuitate sæculi ac Satanæ eductas, sibi in sponsas velle assumere, si & ipsæ velint vestem in qua captæ sunt, mutare; hoc est, pristinos mores exuere, quos sub mundi captiuitate tenebant. Hoc Apostolus vocat, *exuere veterem hominem cum actibus suis; & induere nouum, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate.* Vtique noua vestis gratiæ non est superaddenda vesti culpæ: sed deponenda est vetus, vt noua induatur. 2. Deinde adhibenda est nouacula abnegationis propriæ, qua radantur crines, hoc est, terrenæ & superfluæ curæ & cogitationes, omnisque mundana ac vana pulchritudo & iactantia. 3. Debent & circumcidi vngues, hoc est, omnis affectus lasciuiæ & rebellionis: quia simplicitas, mansuetudo, humilis obedientia requiritur. 4. Oportet deniq; sedere vno mense, hoc est, oportet sufficienti tempore vitam præteritam recogitare cum quiete: considerando quem Patrem habueris in mundi conuersatione, Satanam nempè; quam verò Matrem, malignantium congregationem: hisque culpas præteritas lacrymis oportet diluere. Vel etiam flere debet patrem, flere matrem, quasi mortui essent, & ita se gerere erga illos, quasi non essent: imò eos sancto odio prosequi oportet, si Christo aduersentur: Qui non odit patrem & matrem, non potest meus esse discipulus. Sic adimpletur illud: *Obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet Rex decorem tuum.*

Solebant Vestales Virgines abrasam capillaturam suspendere ad arborem *Lotos* dictam, quæ fructus adeò suaues dicitur protulisse, vt semel ad eam allecti, non possent ab ea diuelli. Sponsæ Christi ad arborem Crucis capillaturam suam debent suspendere, & ab ea nunquam diuelli. Hæc enim arbor est vitæ, suauissimos fructus producens. Imò thronus est & thalamus sponsi, in quo primùm animas desponsauit. In hoc thalamo poterunt sponsum inuenire, hanc arborem conscendentes poterunt Christum cum Zachæo videre, eiusdem æternam benedictionem participare. Intueantur præuium Reginæ Chunegundis exemplum, solemni ritu Christo nubentis, Crucémque Sponsi amplectentis. Sic habet eius vita.

Chunegundis Henrici 2. Imperatoris coniux, quæ virgo mansit, Conrado sibi in regnum succedente, curis sæcularibus, vt optarat, exonerata, ipso anniuersario die obitus Sancti Henrici, vocauit Archiepiscopos ad Dedicationem Ecclesiæ Confugiensis. Vbi inter Missæ solemnia, in Imperiali ornatu ante primùm altare processit, & obtulit ligni crucis partem, quam vti thesaurum incomparabilem habebat. Recitato ergo Euangelio, quod in Ecclesiæ Dedicatione solet legi (de Zacheo ascendente super Sycomorum, vt Christum videre mereretur, eiusque benedictionem impetrare) regalem purpuram exuit, & fusciorem tunicam, quam propriis operata erat manibus, ab Episcopis benedictam, induit Religionis vestem. Deinde capillis abrasis (qui adhuc in eadem Ecclesia pretiosi seruantur) multis flentibus pro se, pro illa gaudentibus, sæculo renunciauit. Exinde imposito sibi velo, traditóque annulo præcinxit: *Posuit signum in faciem meam, & annulo suo subarrhauit me Dominus.* Ita conscendit ipsa in Crucem, vt Iesum mereretur videre, quia statura sibi pusilla videbatur: ita suspendit ad arborem illam capillaturam benedictam, Regiam suam cæsariem, vt iam significaret omnes cogitationes Crucifixo dicatas: ita pro Imperatoria veste cilicium assumpsit, cui iugiter indormire, immò immori voluit. Cùm enim agonizans videret sibi parari regales exequias, & aurea feretro obtendi velamina, illa respuens, aiebat: *Amictus iste non est meus, auferte hinc, alienus est: his terreno sponso, istis cælesti copulata sum, nuda de vtero matris egressa, nuda regrediar illuc. His vilibus vilem miseræ carnis materiam inuolui, & corpusculum meum iuxta tumulum fratris mei, ac D. Henrici Imperatoris, quem me iam vocantem video, in proprio locello reponite.* Atque his dictis, spiritum Christo Sponso reddidit.

Quintò, annulus tradi solet in virginum consecratione. Vnde hac forma vti solet Episcopus: *Desponso te Iesu Christo Filio summi Patris, qui te illæsam custodiat: accipe ergo annulum fidei, signaculum spiritus S. vt Sponsa Dei voceris, & postquam fideliter ei seruieris, in perpetuum coroneris.* Tunc illa hunc annulum ostentans, nuptiale symbolum solita est decantare: *Annulo subarrhauit me Dominus Iesus, & quasi sponsam decorauit me corona,* vt iam diximus de S. Chunegunde. Sic & Episcopis, dum consecrantur & sponsantur nomine Ecclesiæ Sponsæ Christi, solet annulus dari, & dici: *Accipe annulum fidei signaculum, quatenus Sponsam Dei Sanctam Ecclesiam, intemerata fide ornatus illibatè custodias.* Sed aduerte differentiam, nam virgines & Episcopus recipiunt annulum in quarto digito manus dextræ, coniuges in quarto manus sinistræ, vt distinguantur nuptiæ spirituales à corporalibus, nuptiæ huius vitæ à nuptiis futuri sæculi. Nam illæ incipiunt à gaudiis, & desinunt in luctum; ideóque per sinistram significantur: hæ à luctu initiantur, sed in gaudium terminantur, vel certè initium habent à solido Spiritus S. gaudio, & deinde in æternum gaudium transfunduntur, vnde rectè per dextram significantur.

Vt verò ostenderet Christus non esse inanem hanc annuli traditionem & significationem quandoque sponsis ipsemet annulos exhibuisse legitur, qui adhuc in Ecclesia pignora sacra seruantur Coloniæ Agrippinæ apud Patres Augustinianos, inter sacras reliquias exhibitus mihi fuit annulus, qui dicebatur esse S. Agnetis à Christo ei traditus. Celebris est annulus B. Edmundi, quo virginitatem in ipso vernantis ætatis flore Deo vouit coram imagine B. Mariæ Virginis: cui imagini annulum in digito inseruarat insculptum gerentem *Aue Maria*, quem quidem annulum voluit esse in signum coniunctionis indissolubilis, quam paciscebatur cum Maria tanquam Domina & Sponsa, & Filio eius Iesu Christo. Hic verò annulus, post mortem ei diuinitus redditus est, & digito eius insertus, quem cùm extrahere vellet Religiosus Sacrista Pontiniacensis (vbi corpus asseruabatur) nulla vi id potuit. Supplici tamen prece ad aures viri sancti facta, statim sine difficultate dimisit, & per illum multæ sanitates infirmis redditæ sunt.

Sed inter omnia dignissimum commemoratione est, quod circa Catharinam Senensem visibiliter à Christo Sponso gestum est. Hæc vt posset Sponso cælesti inuiolabili fidelitate manere

subiecta, valde adspirabat ad perfectum fidei gradum, dicens cum Apostolis: *Domine adauge mihi fidem, eamque ita in me perfice, vt nulla vi vnquam possit deficere.* Sepè id orabat, sepè respondebat Dominus: *Desponsabo te mihi in fide.* Tandem in Bacchanalibus, ventris festa aliis celebrantibus, inclusit se in cellula, non respiciens in vanitates & insanias falsas; sed ardentissime petens à Domino dictam fidei perfectionem. Adimpletum igitur est in ea illud Prophetæ: *Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.* Etenim Christus ei apparens cum matre sua, & aliquibus Sanctis, eam mirabili modo despondit, hortatus vt deinceps ageret viriliter, quæ ex diuina prouidentia incumberent peragenda. Post illam desponsationem, cæpit eam sensim trahere ad hominum conuersationem, quia volebat eius opera vti ad multorum salutem. Exinde etiam secuta est mira cum Christo familiaritas & vnio, nam licet familiæ & ægris seruiret, nihil ab æterni sponsi amplexibus recedebat, ineratque illi tanta promptitudo, mentem suam cum Christo quouis loco & tempore coniungendi; vt nullo actu externo impediretur, quominus tenderet ad cælestia, vnde & frequentissimè extra se rapiebatur. Porrò causam desponsationis hanc dedit Christus: *Quia tu spreuisti vanitates mundi, amplam crucem & pœnitentiam, quærens summum & æternum bonum, his diebus quibus mundani vacant gulæ & luxuriæ, & ideò ego te desponsabo.* Ritus fuit iste. Accipiens Maria dexteram Catharinæ digitúmque annularem, petebat à filio hanc desponsationem. Matri annuens Christus, annulum sponsalitium digito eius inseruit, dicens: *Ecce ego Creator & Saluator tuus, te mihi desponde in fide, quæ perdurabit ex hac hora immutabilis, donec nuptiis æternis, & me facie ad faciem perfruaris. Superest, vt viriliter decertes, & in robore fidei quam infixi tuo cordis, superes omnes illecebras & angustias mundi, omnes stimulos carnis, & tentationem inimici.* Hæc Raymundus eius Confessarius. Adhuc hodie Romæ seruatur hic annulus in Magnanapoli, in Monasterio Virginum Dominicanarum.

LECTIO VII.

DE AMORE CONIVGALI.

1. *Docet qualis debeat esse amor coniugum.*
2. *Quibus effectibus possit probari.*

PROPOSITIO I.

INter coniuges debet esse amor perfectus secundum Deum.

Ratio est, quia sine amore, non possunt onera Matrimonij, vt decet, tolerari, per illum autem amorem onus fit leue, iugum suaue. Cum ostium perstrepit in cardine, aut rota in horologio non facile voluitur, aliquid olei adiiciendum est, ita facilius quo volueris, vertetur. Sic in Matrimonio multus strepitus & stridor, nisi amoris oleum molliens accesserit, quo fit vt rota maior minorque debitam suam reuolutionem teneat; hoc est, vt vir & vxor debitum officium cum suauitate exequantur. Quapropter Scriptura tam noua quàm antiqua, frequenter ad hanc dilectionem adhortatur. Audi Sapientem in lege veteri: *In tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus, concordia fratrum, amor proximorum, & vir & mulier bene sibi consentientes.* Et iterum: *Sit tibi vxor quasi cerua charissima, & gratissimus hinnulus, lætare cum muliere adolescentiæ tuæ.* Eccl. 25.

Comparatur amor coniugum amori ceruæ & ceruæ, tum quia cerua amabilis homini est, & in delicijs: tum quia inter ceruum & ceruam amor singularis est, & felle carere dicuntur. Sic olim (teste Plutarcho) sacrificantes Iunoni Pronubæ, fel eximebant animalis immolati, significantes charitatem coniugum debere esse sine felle. Sunt etiam ceruus & cerua veloces ad mutuo sibi opem ferendam, suntque ceruæ maribus suis fidissimæ, vt merito propter hæc omnia, amor coniugum à Sapiente amori ceruæ & hinnuli comparetur. Vide Bedam Prou. 5.

Audi modo Apostolum in lege noua: *Viri diligite vxores vestras, sicut Christus Ecclesiam. Viri diligere debent vxores, vt corpora sua. Qui vxorem diligit, seipsum diligit.* Ephes. 5. His omnibus triplicem indicare videtur rationem Apostolus dilectionis coniugalis.

Prima est, quia cum Matrimonium repræsentet vnionem & amorem Christi & Ecclesiæ, ne inanis sit hæc significatio, oportet vt opere exprimatur: & ita debet amare vir vxorem perfecta & pura dilectione, vt Christus Ecclesiam, & vxor virum, vt Ecclesia Christum.

Secunda est, quia cum vir & mulier sint vna caro, & morali quadam ratione vna persona, & vnus homo; quomodo seipsum quis diligit sibi omne bonum optans & quærens, seipsum fouens, excusans, supportans; ita circa vxorem vir se gerat, vxorque circa virum.

Tertia est, quia istud est præceptum Domini in institutione Matrimonij, dum decernit, vt etiam relicto patre & matre, vir adhæreat vxori perfecto amore. Vt vero hunc amorem in mulieris formatione designaret, formauit eam de latere, & costa cordi proxima, vt cordate diligeretur tanquam collateralis & socia. Et aduertunt sancti Patres non esse de pedibus formatam, ne conculcaretur vt inferior & serua; non de capite, ne dominium sibi vsurparet ambitiosa: non de oculis, ne nimis foret curiosa: non de renibus, ne existeret carnalis nimis & lubrica: non de brachiis, ne audax nimis foret & factiosa. Costa vero ista de sub brachio viri detracta est, vt significetur sub manu & directione esse mariti: ideò non solum debere amare, sed & reuereri. Vnde cum dixisset Apostolus, vir diligat vxorem, Christus Ecclesiam, subdit: *Vxor timeat virum*, id est, reuereatur, vt Ecclesia Christum, non obloquatur procaciter & inuerecundè, sed alloquatur, & se gerat cum reuerentiali amore.

Quarta ratio insinuatur Malach. 2. quia mulier non solum est os de ossibus Adæ, & caro de carne, pars carnis, pars costæ, sed est & spiritus de spiritu: siue reliquiæ spiritus eius, ideo eodem spiritu amoris debent ferri vxor & vir, particeps eiusdem spiritus diuini & humani. *Nonne vnus fecit, & residuum spiritus eius est?* inquit Dominus: quasi dicat. Nonne vnus Deus primitus fecit Euam & Adam, & ex se spiritum halitumque vitalem produxit; cuius vnam quasi partem dedit Adæ: reliquam dedit Euæ? ergo cum non solum formati sint ex eodem corpore, sed ex eodem habitu vitali, debent eodem spiritu perpetuo sociari, eodem affectu sese diligere. Voluit enim Deus tali formatione, summum viri cum vxore amorem, ac coniunctionem non solum carnis, sed & spiritus insinuare, & ingenerare. Procul ergo diuortia, procul discordiæ & iurgia, per quæ diuiditur vnum corpus viri & feminæ, vnus- Malac. 2.

quæ ſpiritus à Deo eis adſpirans. Vnde addit Propheta: *Custodite ergo ò viri ſpiritum veſtrum*, hoc eſt vxorem, quæ reſiduum & dimidium eſt ſpiritus veſtri, & dimidium ſiue altera pars corporis & animæ veſtræ, cuſtodite amorem & affectum, quem illi debetis.

PROPOSÍTIO II.

H*Æc dilectio multis debet effectibus comprobari.* Explicemus id particularius.

Primò, quidquid alter alteri gratum nouit, procurare debet & exequi, ſi licitum ſit, & ſtatui congruum; quidquid autem moleſtum vel tædioſum eſt, reſcindere: ſic conari debet ſibi mutuò complacere, vt in nulla re velint offendere. Ideo oculis comparantur, quò vnus reſpicit illuc, & alius conuertitur. Habent hac in re exemplar Chriſtum & Eccleſiam, cui ſe monentur ab Apoſtolo conformare dilectione. Audiant Eccleſiam modo de Chriſto dicentem: *Dilectus meus mihi & ego illi*, modo verba transferentem: *Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi.* Quaſi dicat: ego illi ex integro complacere ſtudeo, quia & ipſe mihi totus incumbit, purum amorem, puro amori refundo: ipſe ſollicitus eſt de commodo, gloria, & honore meo; & ego illius honori me conſecrans, quantum in me eſt, illum honoro, illius gloriam quæro: ipſe quicquid mihi nocet, tollere nititur, ego quicquid illi diſplicere poteſt, procul elimino. Hoc exemplar, hoc ſpeculum intueantur, & imitentur coniugati, vt defectus ſibi mutuò diſplicentes, quoad fieri poteſt, corrigant; & in familia cuncta ſic ordinent, vir in famulis, mulier in ancillis, vterque in prolibus, vt omnis inquietudinis tollatur occaſio: & pax perfecta reperiatur iuncta amori ſolido.

Cant. 6.
Cant. 2.

Secundò, debent de ſe mutuò occaſione occurrente loqui honorificè, defectus ſi qui ſint, excuſando, & charitatis pallio illo operiendo; habent iterum exemplar Chriſtum & Eccleſiam. Chriſtus in Canticis multa dicit in laudem Sponſæ, & quam nouerat delictorum venialium puluere aſperſam, nihilominus vocat totam pulchram, quaſi charitate defectus operiens, & illos obliuione voluntaria ſepeliens. Si ergo coniuges de ſe loquantur, imperfectiones domeſticas non euentilent. Nec prudentiæ eſt, nec amoris coniugalis, mulierem per domos diſcurrere, de marito conqueri, quod turbulentus ſit, moleſtus familiæ, ſuſpicioſus, zelotypus, ebrioſus, prodigus, aut vitioſæ alterius complexionis. Nec ſimilia viro de vxore euulgare conuenit. Eſto enim ita ſe res habeat. Quid iuuat illos id noſſe, qui nec remedium, nec conſilium adhibituri ſunt? Quid, quod frequenter his hæc dicantur, qui etſi videantur audire cum compaſſione, poſtea improperant cum paſſione, aut fabulas in dies nectunt cum irriſione?

Tertiò, cùm vix in Matrimonio non contingat aliquid turbidum ob diuerſitatem naturalem conditionum, vel alia accidentia diſcordiam ingenerare nata: tunc maximè debet ſeſe exercere virtus amoris coniugalis, ſi in charitate ſit fundatus: *Charitas enim patiens eſt & benigna, non æmulatur, non agit perperam, non cogitat malum*, monet alterius onera portare, & ſic legem Chriſti adimplere. Itaque tunc imponat coniux amans ſibi impatientiæque ſuæ frænum; neque debet exiſtimare ſe immerito pati & offendi, ſciens quia & ipſe quandoque offenſionis cauſam afferat grauiorem, velitque ſupportari. Si alterius lingua in clamores & conuitia ſoluitur, non debet clamor, ſed amor opponi clamori: *Reſponſio mollis frangit iram, durus ſermo ſuſcitat furorem.* Ferrum ferro, contentio contentione acuitur; ſed ſilentio, aut prudenti reſponſo, (quod amor coniugalis poteſt ſuggerere) pax reducitur. Torrens de monte erumpens, non ita nocet, ſi eius impetus ſinatur ſine obice præterfluere; quod ſi quis ei obſtare velit, prata inundat, agros depaſcitur. Ita ſæpe coniugis ira ſubito in verba & aërem diffluens perit ſine graui damno: niſi altera contentioſa lingua verbis verba volens retundere, grauius damnum inuehat. Sic enim agit, ſi quis oleum flammæ addat, aut ligna igni, non enim extinguit, ſed accendit.

Quartò, in hoc etiam amor charitatis patefcit, ſi ſe ad bonum mutuo exhortentur, ad opera pietatis & virtutis iuxta ſtatum ſuum peragenda. Habent exemplar iterum in Chriſto, toties monente & inſtigante ſponſam ſuam ad ſanctificationem. Sic & coniuges erudiant ſe, & inſtigent ad timorem Dei & amorem; Chriſto enim gratum eſt, ſi ſe de mutuis defectibus moneant, & corripiant ad emendationem. Quod quamuis viro magis congruat ob auctoritatem, quia caput eſt, cui debet ex amore mulier obedire: tamen & id conuenit mulieri ſuo loco & tempore amanter facere, ſecundum leges prudentiæ. Iacob monet præcipitque omnia idola è familia eiici, Rachel obedit ſtatim cum reuerentia. Abigail nacta erat virum ſtultum, durum, ebrietati deditum, ſicque familiam perturbantem: Ipſa vero prudens erat, nec iracunda, tamen ſuo cum tempore corripiebat cum efficacia. Vnde laudat Scriptura, quod occurrerit Dauidi, vltionem paranti ob Nabal virum ſuum, qui nuncios Dauidis iniuria affecerat, quodque prudenti ſermone ipſum potuerit placare, & vltricem gladium iam domui ſuæ incumbentem, remouere. Sed non minoris fuit prudentiæ, quod rediens & inueniens virum ſuum ebrium, non locuta eſt ei verbum ea de re. Sed diluculo cùm vinum digeſſiſſet, ei omnia efficaci ſermone indicauit, factumque eſt cor viri mortuum intrinſecus, ita vt rigeſceret ipſe, quaſi lapis. Exemplum ſumant fœminæ loquendi & ſuauiter efficaciterque corripiendi tempore opportuno; tacendi vero dum mariti animum ira ſuccenſum conſpiciunt, omnia potius domi vertentem, quàm verba, quibus tunc moneretur, aduertentem.

Quintò, debent ſibi in aduerſis ſolatium, opem, protectionem. Eſt enim perfectiſſima amicitia in coniugio, omni vero tempore diligit, cui vere amicus eſt. Dicunt, olim nouiter coniugatis ſolitum proponi ignem & aquam, vt hæc attingerent, & profiterentur ſe per aduerſa quælibet mutua ope petranſire debere: quæ quidem per elementa contrariarum qualitatum deſignabâtur, ſecundum illud Pſaltis: *Tranſiuimus per ignem & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium.* Idem ſignificarunt antiqui, dum dixere fœlices illas nuptias, à quibus gratiæ & charites non exulant: Tres charites vocabát, tres gratias, & quia nuptiarum fœlicitas in mutua gratia & amore conſiſtit, ideò illæ fœlices, à quibus gratiæ ſiue charites non abſunt. Per has triplicis temporis gratia deſignatur, præteriti, præſentis, futuri, & ſignificatur quædam conſtans gratia, & amor in coniugio. Nam multi nubunt per amorem præuium nuptiis, ſed vix coniuncti ſunt, & amor tepeſcit: his nuptiis, vna tantum ex charitibus præfuit. In aliis aliquandiu amor perdurat, curſu tamen temporis perit. His nuptiis duæ charites interfuere. At

Plutar. apud Stobæum.

si amor ante nuptias, in nuptiis, ac tota inde vita constans est, trium gratiarum fauor adfuit. Ad hoc videri posset allusisse Sapiens Prou 18. *Qui inuenit mulierem bonam, inuenit bonum*, 70. ibi legunt *inuenit gratias*.

Itaque obligatio mutua amoris poscit à coniugibus, vt alter alterius curam specialem habeat in aduersis; curam, inquam, bonorum, honoris, sanitatis, vitæ tam corporis quàm animæ. Ita vt teneantur sese exponere alicui periculo pro alterius salute. Neque hîc deest exemplar in Christo, & Ecclesia illustre. Nam ipse pro ea liberanda se tradidit, ipsa pro Sponsi honore tuendo, tot mortes & martyria sangui nolenta non detrectauit.

Exempla coniugalis amoris in aduersis, nec noua, nec antiqua desunt. Non exiguum amoris indicium exhibuit Michol erga Dauidem, cum iussu Saulis quæreretur ad necem, 1. Reg. 19. Dimisit enim eum per fenestram, & effigiem ligneam lecto imponens, finxit ægrotantem: nec verita est Saulis patris iram grauissimam, si modo marito subueniret.

Sed audiamus recentiora. Sanctia Comitis Castellæ vxor, cum maritus eius à Legionensi Rege per fraudem & inuidiam in vincula coniectus foret, peregrinantis indut a personam, Compostellam Religionis gratia se proficisci finxit, factoque per Legionem itinere, primum copiam videndi mariti sibi fieri postulauit: deinde petiit, vt ea saltem nocte sine catenis esset. Rex per omnia satisfaciendum voluntati tantæ matronæ duxit. At illa postridie ante lucano, mutatis cum marito vestibus; vicaria captiuitate illum liberauit. Cumque Comitem iam esse in tuto arbitraretur, Regi nunciat se in carcere teneri, rogare vt solueret, neque durius quicquam in fœminam regiam, & cognatam suam consuleret Rex vbi dolum sensit, primò stomachari, mox admirari constantiam, ac virtutem Sanctiæ: postremò laudata illius in maritum pietate, cum honorifico comitatu iussit ad Comitem deduci. Vasæus ad an. 932.

Enituit etiam vxorum pietas in maritos, cùm Conradus Imperator obsedisset oppidum Vvinspergam, & armis fameque deditionem facere coegisset: Mandauit tum Cæsar omnes equestris ordinis viros capi: mulieribus abire permissum est cum tanta sarcina bonorum, quanta humeris suis gestare possent. Guelphi vxor, & cæteræ matronæ nobiles, neglecta supellectili, & relictis rebus omnibus, suos maritos humeris impositos, & liberos ex sinu pendentes asportare maluerunt, videntibus cunctis, & industriam mirantibus. Id verò cùm calumniarentur quidam, qui retinere captiuos viros volebant (nam bonorum, non hominum beneficium propositum esse) adeò delectatus est Cæsar, hac virtute fœminarum nobilium, vt omnium etiam opum copiam fecerit, quas secum auferrent. An. 1138. Nau. Trith. & alij.

Quin etiam cùm Fredericus frater Imperatoris contradiceret, & de viris non esse cogitatum diceret, respondit Conradus: non decet verbum regium immutari. Et si enim ipsius confessio vafrè eludi videretur, tamen tantoperè Imperator pietate & coniugum fide commotus est, vt & pœnam Guelpho hosticapro condonarit, & pacem & amicitiam cum eo fecerit.

Audi & aliud. Cùm Eduardus Regis Angliæ primogenitus ad Domini sepulchrum transfretasset, à Mauro quodam proditoriè gladio venenato est percussus. Cumque Medicorum remediis non tam alleuaretur, quàm alligaretur; tandem in Angliam sine salutis spe est reuersus: Eius verò vxor Regis Hispaniæ filia, nouam & inauditam, sed amore & pietate plenam adhibuit medelam; plagam enim quæ veneni vi claudi non poterat, lingua dietim lingebat, sugebatque humorem venenosum, sibi liquorem dulcissimum. Sic verò fidei vxoriæ virtute omnem veneni materiam attraxit, vt integratis vulnerum cicatricibus, ille planè curatus, ipsa incolumis euaserit. Rod. Sanct. Hist. H...

Neque minus memorabile est, quod Fulgosius lib. 4. cap. 6. refert. Dominicus Catalusius vir nobilis & magnus, tanto in vxorem fuit amore, vt cùm illa in lepram incidisset, essetque magis illuuies, quàm viuum corpus, ille nec aspectus horrore, nec contagij discrimine, ne tetro odore ab vlceribus manante, vnquam eam aut mensa aut lecto prohibuit. Coniugalis enim charitas, contagij timorem vtrumque aspectum & odorem, in securitatem verterat & voluptatem: quod eam iuxta Dei verbum eandem secum esse carnem consideraret. Quid non potest coniugalis fides amori in charitate fundato coniuncta?

LECTIO VIII.

DE INORDINATO AMORE coniugum.

1. *Docet in amore posse peccari per excessum.*
2. *Amorem esse culpabilem, si in zelotypiam desinat.*
3. *Si ob illum violetur.*

PROPOSITIO

IN amore coniugum peccari potest, non solùm per defectum, sed etiam per excessum.

Sicut virtus medio existens, extremitates habet vitiosas, ita & dilectio: Et qui viam regiam vult tenere, ad dexteram vel sinistram non debet nimium declinare: ita & coniuges cauere debent, ne dissidiis, aut radice amaritudinis germinante, ad sinistram deuient; ne etiam vltra rationis diuinæque legis limites, quasi ad dextram amor nimius exorbitet. Apud Scriptores Gentiles commendantur pleræque mulieres, quæ licet magno se animo gesserint erga maritos, neutiquam apud Deum gloriam consequi possunt; quia & rationis & diuinæ legis terminos excesserunt.

Talis fuit Portia M. Catonis filia, de qua Valer. Max. lib. 4. sic ait. *Tuos quoque castissimos ignes, ô Portia, cuncta sæcula admiratione prosequentur, quæ cum apud Philippos interemptum virum tuum Brutum cognosceres, quia ferrum non dabatur, ardentes carbones ore haurire non dubitasti: muliebri spiritu virilem patris exitum imitata, sed nescia an hoc fortius, quod ille vsitato, tu nouo genere mortis es assumpta.*

Talis & altera, Tanthia nomine, quæ cùm audisset mariti sui necem in prælio, in mediam aciem veniens, & inueniens eum totum sanguine conspersum, animam exhalantem illius cruore se perfundens & abluens, in eius amplexum ruit: & ferro simul cordi infixo, mortem sibi consciuit, idem sortita sepulchrum.

Nec absimilis his Artemisia Mausoli Cariæ Regis vxor, quæ tanto affectu virum amasse perhibetur, vt ad eius funus, viros vndique eloquentissimos accersiuerit, ad laudes eius decantandas. Quæ & sepulchrum à nomine Regis Mausoleum dictum erexit, adeò splendidum, vt inter septem miracula mundi annumeretur, indeque

magnifica sepulchra Mausolea dicta sunt. Nec hic stetit amor; ossa enim viri in pulueres redigi iussit, & vino mixtos ebibit: vt sic quodammodò cum vitæ redderet, & à mortuis eius pulueres excitaret, sepulchro viuente condens, & in se viuentem tanquam alimentum transformans.

Denique his annumeranda Blanca Patauina. Cùm vir in deditione Bassiani Municipij Patauini ab Acciolino Tyranno obtruncatus fuisset anno 1233. ipsa quoque armis induta fortiter dimicans captiua facta est. Tyrannus eius forma & magnanimitate delectatus, primò blanditiis, deinde vi eam adortus est, vt corrumperet. Illa cùm aliter non posset euadere, per fenestram se præcipitem dedit. Ex casu saucia, vix tandem curatur; at curatam tyrannus iterum aggreditur, & ligatam à seruis obluctantem constuprat. Illa dolorem dissimulans, impetrat ab amicis, vt ad leuandum mœrorem & desiderium aperto sepulchro, possit iterum mariti cadauer respicere. Morem gerunt illi: illa vero aperto sepulcro, emisso magno eiulatu, in illud se præcipitat: & tanto impetu lapidem impellit, vt vna ruens, ei ceruicem infringeret. Sic pudicitiæ m vlta, ex voto suo commune cum marito sepulcrum obtinuit. Ita Bernardus Scardeonius l. 3. Hist. Patauinæ.

PROPOSITIO II.

Amor culpabilis est, si in zelotypiam desinat.

Vermis ingenerari solet pomo etiam delicatissimo: sic & zelotypia oritur ex amore nimis tenero & excessiuo. Et sicut vermis pomi corrumpit substantiam, ita illa amoris veritatem, inducitque dissidium & contentionem. Vbi amor verus, purus, perfectus, in charitate & virtute fundatus est, zelus ille non habet locum, supponit enim in amato amoris reciproci rectitudinem. Vbi ergo oritur, signum est amorem esse sensualem, crassum, diffidentem, impurum, imperfectum. Hunc amoris excessum à coniugio remouendum sæpè monet Scriptura, illius describens incommoda. Eccles. 26. *Dolor cordis & luctus, mulier zelotypa: In muliere zelotypia flagellum linguæ, omnibus communicans.*

Vtique talis mulier affligit virum dolore cordis; & sub iugo facit gementem: Lingua eius quasi flagellum, strepitum continuò edit, verbis molestis, querulis, iniuriosis, virum lacessens; eius gressus & gesta omnia suspecta habens, inquieta est, importuna. Vnde ex illa oriuntur grauissima peccata iudicium temerarium, detractio, odium, contumelia, &c. Hæc autem zelotypia perniciosior est, si in viro locum fomitemque reperiat, quanto ille potentior est, vt vxorem affligat. Hanc domo concludit quasi carcere, instar mancipij eam tractat, nullam indulget libertatem, verbis & verberibus enecat, nihil ei fidit, singula explorat dicta, facta, gressus, nutus, semper angustias corde gerit. Explodendum igitur est adeò graue malum, tot mala & infœlicia pariens germina, exscindenda arbor infœlix & virulenta, tot fructus amaros, tot pira angustiæ producens: quia non habet originem & radicem suam, nisi ab illo qui matrimonij, & hominis fœlicitati inuidet ac insidiatur. Ideoque semen dissidij in quocumque statu & loco, ab initio cœpit serere in Cœlo, in Paradiso, in mundo, in Religione, in cœlibatu, in matrimonio: gaudetque si semen hoc maledictum exurgat in germen, per quod possit suffocare semen Dei, pacem, gratiam, charitatem, & in animas fortiri possessionem.

Audiant ergo tales Ecclesiasticum: *Non zeles mulierem sinus tui, ne ostendat super te malitiam doctrinæ nequam.* Sensus est: Ne zelotypia prosequaris vxorem, quæ in sinu tuo recumbit, ostendens te malè de illa suspicari; ne fortè dilectionem auertat à te, & des illi occasionem peragendi, quod priùs nec illi in mentem venerat. Tu enim male suspicando, nec ei confitendo, quin potius affligendo, docere eam potes in caput tuum, vel certè ansam præbere aliis, vt ei id suadeant, & instigent in vindictam. Certè non desunt exempla earum, quæ prius castæ, sed à viris zelotypis diuexatæ, coarctatæ instar mancipiorum, tandem in vindictam matrimonia contaminarunt, & libertate vsæ sunt: *Necessitas & coarctatio violenta, non est castitatis secura custodia.* Quæ casta est amore detinetur pudicitiæ, frænoque timoris & amoris Dei, timoris & amoris mariti, ne vtatur libertate, vel præpediatur oblata occasione. Patet in Susanna. Quæ lasciua est, frustra muris concluditur; vis & metus tollit amorem, multamque ingerit turbulentam cogitationem: deinde in alienum transfert mentem, suggeritque media euadendi (via qualibet etiam illicita) potestatem, & ascendi se in damnosam libertatem. Ingeniosior plerumque est timor quàm amor, seruitus quàm libertas; sed vbi ingenij vis non suppetit, extrema quæruntur etiam per impietatem extremam: quia sicut *non est caput nequius super caput colubris, ita nec ira super illam mulieris.*

Ostendit id suo facto Rosimunda Alboini Regis Longobardorum vxor. Is quodam die vino superbiaque in conuiuio temulentus Veronæ, vxorem ea patera bibere compellebat, quam ex capite Patris ipsius Chunimundi, quondam à se occisi, in poculum redigi fecerat, dicebatque coniugi, vt lætè biberet cum patre suo. Iniuriam vlcisci mulier decernit. Erat quidem Helmechildus forma præstans, armisque ferox, qui puellam in obsequio Rosimundæ agentem, deperibat. Sciens Regina suadebat concubitum: recusante puella, hoc vtitur impio stratagemate. Monet puellam, vt saltem illum aduocet clanculum, & discedat. Et ita factum est, induitque Regina ancillæ vestes, Nauc. vol. & loco designato consedit. Venit ille, & volunta- gen. 20. c. tem adimpleuit. Volenti abire detegit se Regi- 174. na, causamque facinoris exponens, ait: Aut Regi accusatus peribis, aut illo obtruncato, regno & coniugio meo frueris. Sic arctatus aggreditur facinus, Regem dormientem obtruncat. Conatur Rosimunda peracto funere eum declarare Regem, armis repugnant Longobardi. Vnde vt sibi consuleret, aurum, Regiamque supellectilem naui imponit, cum adultero per Padum & Adriaticum mare Rauennam appellit, & à Longino rerum ibidem potiente, cum honore recipitur. Longinus auro formaque illius accensus, pertentat eam, vt Helmechildum de medio tollat, sibique iungatur, sic fore vt regnum Italiæ & Longobardorum obtineant. Assentitur inconstans & impudica, marito Poculum virulentum porrigit. At ipse sentiens venenum, per capillos eam apprehensam, venenum quod remanserat, bibere cogit, & diuino iudicio ambo perierunt per venenum.

Sic comprehendit Deus impietatem in consiliis suis. Sic ad impia consilia traducit vel amor peruersus vel maritorum seueritas & tyrannis, vt meritò moneat Ecclesiasticus. *Ne zeles vxorem, ne ostendat super te malitiam doctrinæ nequam.* Cuius quidem sententiæ aliqui hunc vlteriorem dant sensum: Ne prosequaris zelotypia vxorem, ne

fortè suggeras ei occasionem vtendi pessima doctrina maleficarum, vt te hoeret de manibus tuis. Quis nesciat ob maritorum tyrannidem eò deductas mulieres, vt etiam se maleficiis traderent & satanæ potestati? Ponderent hæc zelotypi & insupportabiles mariti, audiantque Chrysostomum dicentem: *Qui zelotypia laborant, & bonum pacis amittunt, turbas & fluctus sibi mutuo excitant, nullam voluptatem habere possunt, interno bello omnia confundente, multamque eis amaritudinem inuehente.*

Chrys. Ho. 56. in Gen.

Concludo & ostendo quomodo inde homicidia quandoque contingant, exemplo funesto, quod anno 1528. accidit Basileæ. Ciuis quidam diues Christophorus Bongattenerus, vxorem de adulterio suspectam habuit. Suspicionem auxit, quod in famuli caligis ligulas sericas inuenit, quas esse suas nouerat. Extorquet vi ab vxore vt fateatur, promittitque impunitatem; si neget præsentem minatur mortem. Illa fatetur, quod verè non fecerat; sed mox fugit ad sororem in quemdam pagum. Amicorum tandem interuentu, redit conciliata marito. Ea nocte dicitur ad commune admissa cubile; altera die ablegata famula & liberis ex priore coniuge, primò grauidam vxorem confodit, inde filiam vix quadrimem: mox Epistolam scribit ad Senatum, deinde ter inuocato nomine Iesu è summa ædium parte se præcipitem dedit, fractis ceruicibus. Epistola continebat, quid, & quo animo fecisset. At de eo mortuo graue sumptum est supplicium, corpus eius fractis ossibus, sublimi rotæ impositum. Certè vnicum hoc exemplum à maledicto zelotypiæ semine coniuges deberet deterrere.

Sur. in Chr. an. 1528.

PROPOSITIO III.

Amor culpabilis est, si ad complacendum vir vel vxor Dei præceptum violet.

Sic Adamum nimius amor ad esum pomi traduxit, de quo Augustinus. *Noluit Adam vxorem contristare, non quidem carnis concupiscentia aut pulchritudine victus (non enim ante peccatum eam passus fuit) sed amicabili beneuolentia, qua sæpè offenditur Deus, ne offendatur amicus.* Sic Salomon vxorum cæcatus amore, etiam ad cultum idolorum defluit. Sic Sampson illecebris Dalilæ consentiens, abrasis capillis, spiritu Dei destituitur.

Legendus Esdras lib. 3. cap. 4. vbi ait: *Multi dementes facti sunt propter vxores, & serui. Et multi perierunt, & ingulati sunt & peccauerunt. in furta, fraudes, rapinas, homicidia delapsi sunt, vt earum voto satisfacerent.* Intelligant illi, quod Dominus Luc. 14. dicit: *Qui non odit vxorem, non potest meus esse discipulus*: odisse vxorem (more Scripturæ loquendo) est minùs eam amare quàm Deum. Odit vxorem, qui propter eam Dei legem non vult infringere, sed odium hoc bonum est, verè amor est, quamuis odium vocetur: quia hæ se odiri clamant, dum eorum peruersæ voluntati maritus non obsequitur. Sic vxor Sampsonis ei improperabat: *Odisti me, & non diligis, idcirco problema quod proposuisti filiis populi mei, non vis mihi exponere.* Et iterum: *Quomodo dicis quod ama me, cum animus tuus non sit mecum, & non vis diceres, in quo sit maxima tua fortitudo?* Tandem & blanditiis & importunitate eius victus, Sampson aperuit veritatem, sed in caput suum.

Frequenter nimis verum est illud: *Vxor naufragium viri* Iesabel, Achab viro suo, ruinæ est occasio. Quàm multi adhæreses deducti ab vxoribus? Valens Imperator lenociniis coniugis suæ deliniius, erroris Arriani laqueis irretitur, sicque Catholicorum persecutor, sed postea miserè periit. Sic Arcadius Imp. importunitate vxoris Eudoxiæ. Arcadius S. Chrys. sede Constantinopolit. expulit. Baron Tom. 5. an. 401. Multi similes illi (de quo in Euangelio) qui vocatus ad cœnam illam opiparam, æternæ mensæ delicias designantem, excusauit se, & dixit: *Vxorem duxi, non possum venire.* Inordinatus coniugiis affectus eis compedes iniicit, ne veniant, & deliciis fruantur æternis. Sic econtra, vir mulieri quandoque occasionem præbet ruinæ; & cùm coniugium à Deo sic ordinatum in auxilium mutuum (non solùm ad domesticæ rei gubernationem, sed & ad spiritualem profectum fœlicisque & æternæ vitæ adiumentum) cedit vtrique coniugi in laqueum & scandalum.

Theod. l. 4. histor.

Interim, cùm vir caput sit mulieris, illi maximè incumbit vxori auxilium dilectionemque præstare ad salutem; multo magis lenociniis eius ad malum illectantibus obsistere. Hoc suo etiam exemplo viri fortes docuere: Audi de Saturo, domus Humerici Regis Vvandalorum Procuratore. Vrgebatur vt Arrianus fieret, primò opibus & honoribus, deinde minis & tormentis. Ille omnia contemnit, pro confessione veritatis. Adductis vxor liberis, ad genua mariti aduoluitur, & per omnia sacra obsecrat, vt misereatur sui, & pendentis à lacte filiolæ aliorumque pignorum: nec committat, vt quos generis nobilitas reddidit claros, seruili conditioni subiiciantur, & ipsa turpi matrimonio copuletur Camerarij seruo, ad quod vrgebatur: Deum haud dubiè respecturum, quod inuitus faciat. At id Iob ei respondet: *Tanquam vna ex insipientibus mulieribus locuta es. Formidarem, ô mulier, si tantùm huius vitæ dulcedo foret amara, in earum rerum amissione. Imò si verè maritum diligeres, non conareris cum insidiosis blanditiis in secundæ mortis exitium præcipitare. Age distrahant liberos, auferant vxorem, diripiant facultates, ego de Domini promissione securus fixum mente teneb: Si quis non dimiserit vxorem, filios, agros, propter nomen meum, non potest meus esse discipulus.* Vxor discedit, & ipse spoliatis omnibus, & suppliciis debilitatus, mendicus relinquitur. Victor Vticensis lib. 1. de persec. Vvandalica.

Eadem fortitudine se gessit erga maritum matrona, cui nomen Victoria. Hæc dum continuato suspendio cruciaretur, à marito iam perdito, filiis præsentibus, ita rogabatur: *Quid pateris coniunx si me despicis, vel horum quos genuisti miserere paruulorum? Quare obliuisceris vteri tui, & pro nihilo ducis quos cum gemitu peperisti? Vbi sunt fœdera coniugalis amoris? Vbi societatis vincula, & inter nos tabulæ conscriptæ? Respice filios & maritum, & Regis imple præceptum, vt tormenta euadas, & mihi liberisque doneris.* Sed illa, nec filiorum fletus, nec serpentis blandimenta audiens, affectum eleuans à terra, mundum cum suis desideriis contemnebat. Et iam continuatione suspendij vulsis humeris conspiciebatur mortua, sicque exanimis est deposita. At post retulit quamdam sibi Virginem astitisse, singulaque membra tetigisse, & illicò fuisse sanatam. Victor Vticensis.

Nec illius prætereunda memoria, quæ videns mariti oculos ad fletum prosilire, ob filios Arriana impietate à se separatos, illius lacrymas graui auctoritate increpauit, & sic ait: *Eia inquit, an ob filios animam es perditurus? Computa non fuisse natos, nam & Christus sibi eos vendicat, dum audis clamantes, Christiani sumus.* Cùm verò ipsa & maritus carcere diuerso tenerentur, veniunt

impij, & dicunt mulieri: Solue duritiem, ecce vir tuus paruit Regis imperio, & noster factus est. At illa. Videam illum, & faciam quod voluerit Christus. Educta inuenit virum cum multitudine, pro tribunali stantem; æstimansque verum esse quod dictum erat, apprehendit oram vestis supremam, suffocans eum & dicens, *Perdite & reprobe, gratia Dei indigne, quare vis ad modicum gloriari, & æternum perire? Quid proderit tibi aurum, quid argentum? An liberabit te de camino gehennæ? Dixit & alia multa. Cui maritus: Quid pateris mulier? Quid audisti de me? Ego in nomine Christi Catholicus permaneo, nec amittere vnquam potero quod teneo.* Sic detecta fuit Hæreticorum fraus. Victor Vticensis suprà.

Excellit in hoc genere exemplum S. Nataliæ vxoris S. Adriani. Cùm illa resciret Adrianum in vincula coniectum, gaudio exultans, accurrit ad carcerem, procidensque ad pedes eius, vincula osculabatur, dicens: *Beatus es, Domine mi Adriane, quia inuenisti opes non à parentibus relictas: tam securus pergis ad Christum, recondens in ipso diuitias pro tempore necessitatis, quando nemo liberabit, non pater filium, aut mater filiam, non opes, non amici, non serui. Perge intrepidus, non reuocet te intuitus rerum, vt vmbra transeuntium, non gemitus parentum, non species tormentorum; Habes Christum cuius promissa percipies. Aspice illorum constantiam, qui tecum sunt, his solis intende.* Deinde singulorum martyrum vincula deosculans, dicebat: *Rogo vos, ò serui Christi, confortate Adrianum beatis monitis, lucrifacite eum Christo, estote ei Patres, nascatur per vos æterna vita.* Tunc Adrianus. Vade soror in domum, cùm videro fieri quæstionem, accersam te, vt videas rei struem. Post aliquot dies imminente quæstione, dato custodibus pretio, & fideiussore, domum perrexit vocare Nataliam. Agnouit eum quidam, & præcurrens nunciat. Suspicans illa quod martyrium refugisset, flebat amarè, & claudens ostium clamabat: *Longè à me, qui mentitus es Domino. Quis te coegit suscipere opus Christi, nec perficere, quis te seduxit, quis separauit à Sanctis?* Adrianus autem: Aperi Soror, non est sicut putas, ego veni, quia tormenta instant, vt promissis starem. Iterum illa non credens: *En me seducit transgressor, recede, potius quàm tibi socier, me interficiam.* Lætatur Martyr de zelo, efficit tandem credentem verbis suis; ostium ergo aperiens, Adriani prouoluitur pedibus gratulans. Currunt simul ad locum tormenti. Dicit ei Adrianus: Quomodò, ò Soror, ordinasti de substantia mea? At illa: *Non precor me morare quæ mundi sunt, animum trahant, illa solum respice, quæ tibi in cœlo seruantur.* Cùm exhibitus fuisset coram tyranno, ignito charitatis eloquio iterùm illum animabat, & dicebat. *Vide vt solùm ad Deum fiat mens tua, nec trepidet cor tuum, dum videris tormenta. Labor medicus nunc, sed in sæcula tibi quies.*

Itaque hic est verus amor coniugum, qui ad spiritum salutis sibi mutuò communicandum ordinatur, vt iam non tantùm sint vna caro, sed verè eiusdem spiritus participes in Christo. Ad hoc debent adspirare coniuges, hoc Deum obsecrare. De S. Gorgonia sorore sua attestatur B. Gregor. Nazianz. quod adeo vnum cum marito suo se fatebatur, vt ea propter ex parte tantùm se baptizatam putaret, quod eius maritus non esset baptizatus, quem dimidiam sui partem esse censebat. Ideò continuis precibus apud Deum efflagitabat, vt sui spiritus eum redderet participem per Baptismum, quod & impetrare meruit. Verba Nazianzeni sunt: *Porrò cum vnum hoc ad omnia accedere cuperet, vt maritus quoque perficeretur (vt sic corpore consecraretur, & non dimidia tantum ex parte initiata discederet, ipsiusque imperfectum aliquid relinqueretur) hoc quoque impetrauit.*

LECTIO IX.

DE CASTITATE CONIVGALI.

1. *Docet illa excludere omnem de alio concupiscentiam.*
2. *Moderari tempora actus coniugalis.*

PROPOSITIO I.

Castitas coniugalis non solùm omnem alterius contactum, sed & concupiscentiam debet eliminare.

Non desunt coniugatis tentationes & illecebræ à concupiscentia & dæmone, suggerente maiorem voluptatem inesse alienis amplexibus. Videtur enim insusurrare auribus quorumdam illud: *Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior.* Furto sublata videntur suauiora: quia sicut maiori desiderio desiderantur, ita maiori voluptate percipiuntur; & ferè nostra nobis vilescunt, aliena optantur. Hac similitudine, mulier improba persuadet vecordi, congressum cum non sua maiorem afferre voluptatem. Idem multis Satan insinuat fallaci tentatione. Sic senes, castam Susannam in abscondito pomarij, ad absconditam & furtiuam libidinem proritare conantur. Sic vxor Putipharis, desiderio furtiuæ voluptatis, castum Ioseph sollicitat. Sed nec vecors Ioseph fuit, nec Susanna, scientes illud: *Propter inopiam cordis adulter perdit animam suam.* Verè enim qui adulterium mente gerunt, inopia cordis laborant: nec aduertunt quàm amara sit aqua hæc furtiua, quàm virulentus panis iste absconditus, & in decuplum soluendus. *Nouissima enim eius quasi absynthium, & quasi gladius biceps,* Animam corpus transfigit libido illa, instar rompheæ bis acutæ: *Ignis est vsque ad perditionem deuorans, & eradicans omnia genimina.* Deuorat substantiam, famam, honorem, eradicat omnem animæ tranquillitatem, domesticam pacem, amicorum concordiam, totius familiæ fœlicitatem. Filios qui sunt germina sancta matrimonij, vredine pessima infamiæ lædit & vstulat, arboremque ipsam coniugij vitiat. Ideò monet Sapiens: *Bibe de cisterna tua* (non de aliena) *& fluenta putei tui* (non alieni) *deriuentur foras, fontes tui & riuuli, & in plateis aquas tuas diuide.* Hoc est, filij tui in publico possint apparere sine pudore tanquam tui, non tanquam illegitimi & communes.

Frustra aliis bonis operibus Deo placere, vel illum placare contendunt, qui in hoc vitio adulterij computrescunt, fœtorem enim suum etiam vsque ad cœlum diuinumque thronum exhalant. Sic aliquando fertur B. Virgo ostendisse Hugoni post Hetruriæ Marchioni 6. Huic enim post venationem lassato, & nocte iam apperente ingresso tuguriolum, vt fame se penè enectum radicibus aut glande reficeret, apparuit Virgo, vas vile, & luto sordidum, delicatis tamen cibis refertum, offerens. Ille cibum quidem appetebat, sed ob fœtidum & lutosum vas, gustare renuebat. Tunc virgo rei significationem ei exponens, dixit: Huic vasculo, corpus tuum est simillimum, carnalium vitiorum fœtore conspurcatum. *Imposita epulæ adumbrant animum, qui ob vasis sine corporis graueolentiam, etiam sui nauseam excitat.*

aspiciemi, & opem beatarum mentium cœtus quasi fastidiosa à se dimittit. Ego quoque abominor animum fæculentum, sicut tu cibum hunc sordidum. Atqui ego mater pulchræ dilectionis & sanctæ spei, meliore de te in posterum concepta spe, tibi me in obscuro sylvarum anfractu lucidam ostendo, vt mentem è turpis amoris veterno excites, & corpus ab adulterinis amplexibus dimoueas, agnoscensque errorem pœnitentiam agas. Nec fuit sine fructu hæc reprehensio. Nam in melius vitam emendans, septem monasteria suis sumptibus ædificauit, est sepulchrum eius memorabile Florentiæ: haberurque codex vitæ eius apud Monachos sancti Saluatoris Ord. Cister.

Ioan Ba Laurus l. de vit. annulo.

Sic amat Virgo castitatem coniugalem, amant & beatæ mentes, etenim & multi SS. adhuc viuentes, contra adulteros clamarunt adeo constanti voce, vt & mortem oppetere parati fuerint pro castitatis defensione, fortius condemnantes adulterium apud Deum & homines, sanguinis sui voce.

Sic Ioannes Baptista occisus ab Herode, quod adulterij & incestus intrepidè eum argueret. Dicebat enim, *Non licet tibi habere vxorem fratris tui.* Inclamabat id sæpius, ideo coniectus est in carcerem, tandémque adultera vrgente perimitur, & à reis in iudicem capitalis sceleris pœna conuertitur, sed eius sanguis non desinit clamare, suosque peremptores ac luxuriosos homines coarguere. Vnde Ambr. *Intuere Rex acerbissime tuo spectacula digna conuiuio, porrige dexteram, ne quid sæuitiæ tuæ desit, vt inter digitos tuos riui defluant sacri cruoris. Et quia non saturari epulis fames, nec restingui poculis potuit inauditæ sæuitiæ sitis: bibe sanguinem, scaturientibus adhuc venis exsecti capitis profluentem. Cerne oculos in ipsa morte sceleris tui testes, clauduntur non tam mortis necessitate, quàm horrore luxuriæ. Os aureum istud exangue, cuius sententiam ferre non poteras, conticescis & adhuc timetur.* Sic Stanislaus pro castitate contra Bolesl. Polon. Regem depugnans, ab ipsomet Rege cuius notam libidinem publicè arguebat, obtruncatus est ad altare offerens sacrificium.

Similiter & sanctissimus Patronus noster Lambertus, & pro castitatis & veritatis defensione, velut alter Ioannes sanguinem fudit. Cum enim Pipini adulterium cum quadam Alpaide ferre non posset, non destitit Principem arguere, & à flagitioso statu deterrere. Reuerebatur enim Pipinus, sed Alpais altera Herodias odio furebat, timens repudiari. Fratres ergo sui Dodonis furorem in eum concitauit, qui orantem coram altari SS. Cosmæ & Damiani, brachijsque extensis in modum crucis, vouentem se Christo Crucifixo victimam, confodit. Sed nec destitit ipse etiam post mortem luxuriam miraculosis signis condemnare. Cum enim corpus eius Traiectum à discipulis translatum fuisset, illud mirabile fuit, quod omnibus ad illud honorandum concurrentibus, nemo prohibebatur accedere, & corpus attingere; specialiautem miraculo remouebantur, nec accedere aut attingere poterant corpus castissimum pro castitatis honore tuendo interemptum, Aulici impudici aut concubinarij, vel filiæ libidini prostitutæ. Sic voce sua viuens, voce sanguinis sui moriens, voce corporis exanguis post mortem: ostendit se odio habere & condemnare impudicitiam, summus amator & propugnator castitatis.

Sed de adulterio eiusque pœnis fuse dixi super præcepto 6. Videri potest Iob cap. 24. & ibi Interpretes. Item Sapient. Prou. 5. & 9. & Eccl. c. 22.

Quod si ex Scripturis puniti adulterij exempla requiris, intuere, Dauidem & Absalonem. Dauidi dicit Natan. 2. *Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis in oculis Solis huius. Tu enim fecisti absconditè, ego autem faciam verbū istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu Solis.* Absalon autem, licet permissus sit iusto Dei iudicio violare vxores Patris sui, tamen & ob id breui vltorem sensit Deum: Propterea enim permisit Deus, vt Ioab cor ei transfigeret triplici lancea, quia triplici vitio abominabili infectus fuit, insatiabili ambitione, parricidali rebellione, adulterio incestuoso. Et quia decem violarat vxores, à decem armigeris, cum adhuc palpitaret, confossus est.

Porrò castitas coniugalis non solum adulteria ablegare debet, sed & impudicitias, quæ exerceri possunt extra vsum coniugij ab altero coniugum circa se, vel circa coniugem. In his enim potest interuenire peccatum mortale, sic coniux in absentia alterius per sui corruptionem, peccat mortaliter: & omnes contactus, pollutionis periculum extra vas naturale inuoluentes, peccato mortali sunt obnoxij. Habes in Scriptura de vindicta Her & Onan, qui semen fundebant in terram, ne proles eis nascerentur. Hoc aliquando contingit aliquibus, ne fortè plures proles alere teneantur. Est tamen peccatum grauissimum, directè repugnans fini Matrimonij.

PROPOSITIO II.

Castitas coniugalis restringit etiam immoderatum vsum coniugij, sola voluptatis causa factum.

Licet copulam carnis Matrimonium admittat, debet tamen fieri vel prolis desiderio, vel ad succurrendum carnis infirmitati, vel ad reddendum debitum coniugi. *Oportet*, inquit Apostolus, *vas suum possidere in honore & sanctificatione, non in passione desiderij, sicut gentes, quæ Deum non nouerunt.* Hoc non attendentes multi, putant sibi licitum quidlibet in coniugio cum sua, & ita fiunt, *sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.* Nec aduertunt documenta Angeli ad Tobiam, nec monita Sanctorum. Inter hos Diuus Hieronymus ait: *Sapiens vir debet iudicio amare coniugem, non affectum rogat impetus voluptatis, ne præceps feratur ad coitum: nihil fœdius, quàm amare vxorem quasi adulteram: In aliena vxore omnis amor turpis est, in sua nimius.*

Præclare B. Ægidius Francisci discipulus, cuidam glorianti se castum esse, se fidem vxori seruare, respondit: *An putas, quod ex suo quis dolio ebrius fieri non possit?* Insinuabat non esse illi gloriandum de castitate, nisi etiam excessum voluptatis in coniugio nosset temperare. Nam sicut vinum moderatè sumptum conducit sanitati, excessus autem eam peruertit, sic immoderatus voluptatis vsus, ruina est spiritualis sanitatis. Et sicut contingit aliquem inebriari non solum alieno vino, sed etiam suo, similiter species quædam ebrietatis est, in vsu coniugij immoderato, qua ratio absorbetur, & contra perfectam rationem castitatis coniugalis peccatur. Sed & animalia quædam in hoc hominem condemnant. Ceruus enim & cerua nonnisi castè & secretè congrediuntur, & post conceptum congressu abstinent: diciturque ceruus mox à congressu in scrobem sese abdere, quasi libidinis pudeat, donec pluuia ablutus, & quasi purificatus, in pascua redeat, vt propterea Sapiens etiam dicat: *vxor sit tibi quasi cerua grauissima*, teste Beda in Prou. c. 5. Simile quid de

Elephante legimus. Sint ergo hæc animalia coniugatis exemplum honestatis & coniugalis castitatis. Audiant & ipsi S. Fulgentium: *iustitia vtendi coniugij hæc est, vt non expiendæ libidinis, sed substituendæ prolis obtentu coniuges sibi misceantur congruo tempore. In illis namque bonis quæ fecit Deus inuenitur iusta copulatio vxoris & viri, in quibus Dei operibus libido non potest reperiri, quæ hominibus non ex dono conditionis, sed peccatoribus ex vitio primæ præuaricationis, accessit. Sed quia sine illa, in corpore mortis huius, proles humana non seritur, non eam affectant coniugia casta, sed tolerant: eique imponit nuptialis honestas modū, sine qua non potest, in carne, peccati, naturalis expleri fœcunditatis officium. Sic ergo quæri debet ex nuptiis fructus, vt cohibendus sit lubricæ voluptatis excessus.* At ne forte quis existimaret statim esse peccatum mortale, in coniugio voluptatem quærere; eam opinionem remouet Fulgentius, subiiciens: *Coniugatus si thori fidem non deserat, sed in vxore sua naturali dumtaxat vsu aliquantum excedat, non solum generationem quærens, sed cordis libidini obediens, hoc equidem sine culpa non facit. Talis autem culpa, citius bene operanti atque oranti remittitur, quia ipse coniugi seruat maritalis charitatis fidem in quod non potest maritalis infirmitas custodire temperiem. Et si nuptialis in vxore modestia non tenetur, a nuptiali tamen fide, nulla immoderatione discedit.*

Fulgen. ep. 1 de coniu.

Cæterum licet in coniugij vsu, carnis quædam impuritas reperiatur, cordis tamen etiam perfecta potest puritas reperiri: si solum prolis desiderium, vel debitum coniugale ad id impellat. Hinc in vitis PP. legimus S. Macariam in deserto hanc è cœlo vocem audiuisse: *Nondum, ô Macari, attigisti perfectionem duarum mulierum coniugatarum in vicina ciuitate.* Desiderio autem inquirendæ viæ, quam ad perfectionem assequendam tenerent, adit ciuitatem, & spiritus diuini ductu, ingreditur domum, in qua duæ mulieres duobus fratribus matrimonio copulatæ agebant, à quibus precibus importunis efflagitat, vt enarrare velint, quem teneant vitæ modum. Tandem eius precibus acquiescentes, dicunt se annis vndecim in eadem domo viris cohabitasse summa pace, & sæpius enixè postulasse, vt vitam vellent cælibem agere, id vero cum impetrare nequirent, Deo puritatem cordis obtulisse. Insuper summo semper studio inuigilasse, ne verbo vel opere Deum offenderent. Hoc audiens vir sanctus exclamare cœpit: *Verè in quocumque statu puritas cordis Deo placet, ita vt quandoque puritas coniugatorum puritatem Virginum & Monachorum excedat.*

Sed cum non possint coniugati puritatem corporis per abstinentiam à coniugii vsu seruare, nisi ex consensu mutuo: contingit quandoque, vt qui cordis puritatem Deo afferunt, illamque sectantur, impetrent postea à Deo vtramque; ita vt animum refragrantis aut dissentientis, inflectat Deus in fauorem alterius puriorem vitam optantis Habemus huius rei præclarum exemplum in Annal. Francisc.

Transeunti Francisco circa syluam Cortonæ, occurrit Matrona nobilis benedictionem poscēs. Hac impertita, infœlicem statum suum enarrat. Nempe quod cum Deo ex integro seruire, iam diuinspiratione cœlesti impelleretur, maritū fortita sit ita infestum, vt in eius potius perniciem conspirare videretur. Itaque obsecrat amore Dei opem Francisci. Cui vir sanctus: Confide filia & si firmam fidem conceperis, aderit Deus piæ voluntati. Regredere domum, & alloquere virum in hæc verba: *Ex parte Dei tibi annuncio, tempus modo esse misericordiæ, postea iustitiæ, ideoque per Christi vulnera te obsecro, vt in pace, timore, & amore Dei modo viuamus.* Abit mulier, interim Franciscus orationi se addicit. Res mira. Ingressa domum rogante marito, vnde veniat, omnia ordine recitat. Et cum verba à Francisco insinuata pronunciasset: itastatim ille mutatus est, vt exinde resoluerit vitam meliorem inire, vxorisque votis satisfacere. Cui vxor: Quidni ô marite, per castitatis votum nos Deo consecramus, cum nihil gratius, nec fœlicius sanctitatis fundamenta iacere possimus? Acquiescit ipse, nouam & miram initians sanctitatis viam, in qua vterque perseuerauit, cum omnium qui eum nouerant, admiratione. Et quidem id ita Deo gratum fuit, vt eodem die obierint, mulier mane tanquam sacrificium matutinum, vir vesperi tanquam sacrificium vespertinum. Sic voluit Deus, vt qui concordes vixerant, in pietate, simul vnirentur per mortem in æterna beatitudine. Huiusque tanti miraculi æterna in loco mansit memoria.

Chron. t. 1. c. 16.

Licet vero hæc vota non facilè sint emittenda, ne vergant in laqueum, monet tamen coniugalis castitas tempora moderari, & abstinere, dum rebus spiritualibus incumbendum est. Sic Apostolus: *Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi, & reuertimini in idipsum ne tentet vos Satanas.* Hinc Nicolaus I. in responsis ad quæstiones Bulgarorum cap. 5. scribit, vt tota Quadragesima vxoribus abstineant. Et licet id sit consilij, pij tamen merito obsequantur, vt abstrahant animum à carne, & Deo seruiant spiritu mentis suæ cum perfectiori cordis ac corporis puritate. Sic vere adimplent monitum Apostoli: *Qui vxores habent, tanquam non habentes sint.* Hoc enim congruit, dum Deo, orationi, ieiuniis vacandum est. Si aliis temporibus fiant vna caro; quidni sacro tempore fiant vnus spiritus, & communi zelo conspirent ad ea quæ Dei honorem, propriamque concernunt salutem? Certè sic fœlicius fruentur Matrimonij bonis, sic tolerabilius eius onera ferent, sic protegentur contra infausta, aut ingruentes perturbationes. Denique sic renouabunt & resuscitabunt gratiam in Sacramento susceptam, si mutuo impulsu pietati vacent, Deúmque coniugij auspicem & præsidem pro fœlicitate spiritus & animæ inuocent. Maxime autem pro pane Propositionis edendo iterrogabatur Dauid à Sacerdote, an casta essent puerorum vasa à mulieribus, quanto magis pro pane hoc cœlesti edendo id procurandum?

Cor. 7.

Cor. 7.

LECTIO II.

DE PROLE, PRIMO Matrimonij bono.

1. *Docet parente posse desiderare prolem.*
2. *Agit de cura prolis in vtero.*
3. *Agit de cura prolis iam ab vtero.*

PROPOSITIO I.

Parentes possunt pro prole habenda Deum: si orare tamen careant, non debent nimio affligi desiderio.

Primum patet, quia fœcunditas est Matrimonij bonum à Deo veniens: & sicut sterilitas ab illo prouenit, ita & per illum tolli potest. Ideò dixere Hebræi, Deum sibi reseruare quatuor claues naturæ.

1. Claues pluuiarum, vt eas ad librum emittat ex thesauris suis. Deut. 28. 12. versu.

2. Clauem vitæ, id est, generationis Gen. 30. *Num pro Deo ego sum qui te priuaui fructu ventris tui.*

3. Clauem alimoniæ ad famen pellendam. Psal. 144. 16. *Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione.*

4. Clauem sepulchrorum, id est resurrectionis. Patet Ezech. 37. *Aperiam tumulos vestros, &c.*

Cùm ergo illi clauis generationis assignetur, non est fortunæ aut casui adscribenda fœcunditas; sed benedictioni Dei, quam sæpè promisit in compensam bonorum operum. Sic rectè Mater Machabæorum proles dona Dei esse agnoscens, dicebat: *Nescio quomodo apparuistis in vtero meo, nec ego enim spiritum donaui vobis & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi: sed enim mundi Creator qui formauit hominis natiuitatem, quique omnium inuenit originem: & spiritum vobis iterum cum misericordia reddet & vitam.*

Patet quoque fœcunditatem donum Dei esse in tot sterilibus, Sara, Rachele, Anna, quas postea Deus prole donauit, ostendens quomodò habet clauem generationis. Vnde & dicere solet Scriptura, Deum claudere vuluam, vel aperire. Si autem quæras cur Deus olim tot steriles fœcundauerit, & prole electa donarit, Respondeo: Quia cùm Deus omnia disponeret in ordine ad Christum semen electum ex Patriarchis oriundum, voluit per minora miracula viam sternere ad maximum miraculorum: vt scilicet steriles parerent in antiqua lege, & lex noua oriretur, dum non solùm sterilis generat, sed & Virgo Deum parit & hominem.

Quantum ad secundum, non debere nimiùm affligi parentes steriles, declaratur, quia sic possent diuinæ prouidentiæ iniuriam irrogare. Etenim illa iusta est, & permittit sterilitatem in bonum variis de causis.

Primò ob salutem parentum, quia si eis prolem dedisset, peccati occasio non defuisset, vel ob nimium affectum, vel ob rerum temporalium accumulationem, cui neglecta salute inhæsissent. Quis enim nescit multos parentes perire ob proles, quibus cum dispendio salutis, cum iniustitia & ambitione opes procurant, & status honoratos?

Secundò, ob bonum prolium, quia præuidet proles ex eis oriundas infœlices fore & improbas: ita vt melius sit non nasci quàm perire, & parentibus ignominiæ esse & tormento. Sic de Iuda dicit Dominus: *Melius fuisset si natus non fuisset homo ille.* Et in persona impiorum dicit Iob: *Pereat dies in* 14. Iulij.
quo natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo. Quare non conclusit ostia ventris, qui portauit me? Quare non in vulua mortuus sum, cur exceptus genibus, lactatus vberibus?

Tertiò, ob damnum corporale, vel etiam dispendium vitæ, quod Deus nouit parentibus à prole obuenturum. Quàm multæ matres vita periclitantur, ob prolis natiuitatem? Rebecca cum diu sterilis fuisset, magnoque desiderio fructum optaret, tandem fœcunda reddita est ob preces Isaac, dicente Scriptura: *Deprecatus est Isaac Dominum pro vxore, eo quod sterilis esset: qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebeccæ.* Sed quid deinde? Collidebantur in vtero eius paruuli, luctam cum matris graui periculo ineuntes, ita vt diceret: *Si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere?* Infælicius Racheli contigit: hæc tanto desiderio liberorum angebatur, vt diceret viro suo, *Da mihi liberos, alioquin moriar.* Vnde iratus Iacob respondit: *Num pro Deo ego sum, qui priuauit te fructu ventris tui?* Tandem fœcunda reddita, enixa secundum filium mortua est. Vnde vocauit nomen eius Benoni, hoc est filium doloris. Sic & alij gnati necem parentibus suis attulere. Inter hoc Iulius Cæsar, sic dictus à cœso matris vtero. His quoque adnumeratur S. Drogo natus propè Valencenas, qui miro modo calculosis & ruptis inuocatus subuenit. Ex parentibus nobilibus ortus est, sed posthumus puer & Cæsar. Cum enim nondum natus Patrem amisisset, inter diros parturientis matris labores, consilio obste- Molanus
tricum per maternum latus est editus in lucem. Iob. 3.
Sic natus est vtroque parente orbatus: quòd cùm decennis intelligeret, sæpiùs contristabatur, recogitans se maternæ necis esse occasionem. Idem refertur de Sancto Lamberto Venciensis Episcopo, qui floruit anno 1154. cuius mater in partu obiit doloribus victa, & de ventre illius inciso, puer extractus est, ideò matris sæpius lugebat interitum.

Quartò, permittit Deus sterilitatem, in peccati alicuius vindictam. Sic Michol vxor Dauid, filia Saül, quia despexerat Dauidem coram arca ludentem, sterilitatis opprobrium incurrit.

Quintò, quia vult Deus, vt steriles corpore, non sint animis steriles, sed virtutibus & bonis operibus fœcundæ: vt & temporalia bona quæ in filiorum luxum erant erogaturæ, in eleemosynas & pia opera conuertant, membrisque Christi impendant. Sic faciebant Ioachim & Anna, quæ teste D. Hieronymo, bonorum suorum vnam partem templo Domini impertiebantur, alteram pauperibus, tertiam necessitati suæ adseruabant. Igitur prole carentes, orationi & ieiunio pietatique vacabant, ita vt tandem post viginti annos fœcunditate donati, prolem illam electam Virginem Deiparam orbis lucem, edere meruerint. Sic Ioannes Patritius Romanus & vxor eius paris nobilitatis, cùm liberos non suscepissent, quos bonorum hæredes relinquerent, suam hæreditatem Matri Dei vouerunt, assiduis instantes precibus, vt significaret in quod pium opus vellet eas opes impendi. Vnde miraculo niuis æstiuo tempore locum designantis & contegentis, Basilicam S. Mariæ Maioris erexerunt.

Possemus hic adscribere plurimos coniuges, qui ob sterilitatem se suaque omnia Deo vouerunt. Nec desunt multi, qui cùm piis operibus, eleemosynis, orationibus vacarent, post longos annos speciali Dei fauore Sanctorumque intercessione, proles Sanctas genuerunt, quas Deo vouerunt. Sic Sanctus Nicolaus Tolentinas ex sterilibus intercessione Sancti Nicolai orbi datus est. Item Sanctus Lambertus precibus Sancti Rumoldi ex Adonæ Comite & Eliza iam senibus natus est Mechliniæ. Item sanctus Stanislaus ex nobilibus, & piis parentibus post annos triginta sterilitatis ortus est. Sanctus Albertus Carmelita post annos viginti sex. Item sanctus Ludouicus Rex impetratus fuit oratione sancti Dominici, & deuotione matris Blanchæ ad Rosarium. Sic alij plures.

Sed non est prætereundum de sancto Remigio, cuius ortum prædixit Anachoreta quidam, Montanus nomine, angelicis sæpius fruens alloquiis: Hic nocte quadam orabat pro pace Ecclesiæ afflictissimæ apud Gallos & Belgas. Tandem obdormiens, visus est sibi interesse Angelorum & sanctorum choris hac de re agentibus: voxque cælestis intonuit: *Dominus prospexit de excelso*

sancto suo, *Dominus de Cælo in terram respexit, vt audiret gemitus compeditorum, inconueniendo populos in vnum, & Reges vt seruiant Domino.* Itaque monuit vir sanctus Æmilium & Ciliuiam, genere nobiles, sed steriles & senes, de prole edenda, per quam Deus pacem Gallicanæ & Belgicæ Ecclesiæ esset allaturus. Cùm vix crederent oraculo, ait ipse matri: *Vt scias me vera nunciare, ablactato infante oculos meos lacte tuo vnges, & ego infantis meritis visum recipiam.* Remigio ergo nato, matris ille lacte visum recipit, qui vtroque lumine orbatus erat.

Addenda est hîc & memoria eius miraculi, quod Romæ extat, in templo S. Saluatoris de Lauro. Anno 1474 Ioannes Mates & Catharina Calagnita Barcinonenses, cùm annos octo egissent sine prole, pro ea obtinenda voto domi concepto, & in S. Seueri Ecclesia renouato, Sacrum solemne celebrandum curarunt in honorem duodecim Apostolorum; accensis duodecim cereis, cum nomine vnius Apostoli ad singulos cereos. Audierunt Apostoli vota precantium: nam spatio tredecim annorum sequentium, duodecim proles habuere, octo masculos, & quatuor fœminas quorum singulis vnius Apostoli nomen indiderunt. Et licet diu superuixerint, nullam vltra prolem susceperunt. Filij deinde post parentum mortem, singuli circa festum sui Apostoli, cuius nomen gerebant, obierunt. Horum vltimus Petrus Mates I. V. D. Cubicularius Apostolicus, hæc Romæ in marmore incidi curauit in S. Saluatore. Quod marmor translatum est in claustrum, dum Ecclesia conflagrauit.

PROPOSITIO II.

Prolis curam tenetur habere mater, iam à conceptu.

Explicemus id particularius cum breuitate, quia conuenit Pastores, sæpius Concione & Catechismo, ad instructionem parentum hac de re agere, & munia eorum explicare.

Primò, igitur tenetur mater statim vbi concepit, abstinere ab his quæ fœtui possunt nocere. Quapropter cùm iam animatus est fœtus, in genere cuiusdam homicidij censetur, si non aduigilet, sed inordinatè se gerens illi noceat, siue in cibis, appetitui prauo nimis indulgens: siue fatigatione nimia, aut oneribus ferendis, quibus impar est: siue indiscretis afflictionibus, ieiuniis, abstinentiis; siue passionibus violentis, ira, odio, impatientia, tristitia, aliisve modis. Debet & aduigilare maritus, ne vxori horum sit occasio, indiscreto mandato, obiurgatione, graui percussione, aliisve modis. De hac re fusè egi super præcepto 5. Decal.

Secundò, iuuat extunc Angelo fœtum frequentiùs commendare, quia sicut hic custodit matrem, ita & prolem, dum adhuc pars matris est; donec specialis Angelus ei deputetur à natiuitate. Hic ergo est qui impedit ne dæmon noceat, ne procuret extinctionem, vt ad Baptismi gratiam non pertingat. Id ob peccata parentum aliquando permittit Deus, & indulget diabolo potestatem proles enecandi needum natas, vel per maleficia, vel per alia media quæ suscitat, vtens hominum opera. Semper enim insidiatur dæmon vitæ spirituali prolis, & ita angelica custodia & protectio multum necessaria est. Sed & propter ipsam prolem, specialiter quandoque Deus matres è periculis liberat, Angelorum subsidio. Cum Sigridis Birgittam materno adhuc gestaret vtero, contigit eam naufragio periclitari in quodam maris sinu, vbi multi perierunt: at Dux Sueciæ Henricus frater Regis, videns eam periclitantem, omnibus modis ad littus perduxit. Eadem nocte adstitit ei Angelus radianti specie, dicens: *Salua euasisti propter illud bonum, quod gestas in vtero: nutri ergo illud pro Dei amore, sciens specialiter tibi donatum.* Visibiliter quoque aliquando Angelos apparuisse legimus, vt benedictionem matribus impertirentur pro prole. Mater S. Eucherij cùm se quieti dedisset, ecce Angelus in veste fulgida apparet, dicitque se missum vt benedictionem proli impertiatur adhuc in vtero; & benedictione impertita, prædicit fore promouendum ad Aurelianensem Episcopatum. Pium verò est, vt à Sacerdotibus, qui Angelorum officium gerunt, benedictionem matres exposcant pro se ac fœtu suo, idque cum viua fide. De S. Stephani iunioris Martyris matre, apud Surium legimus 28. Nouem. quod cùm S. Germanus Patriarcha in thronum Patriarchalem ascensurus esset, circumfluente multitudine, ascendit illa scamnum, vt virum Dei intueri posset. Cùmque per Ecclesiam transiret, mulier clamare cœpit: *Benedic Domine, quod in vtero meo est.* Ille autem perspicaci animæ oculo cum qui vtero gestabatur intuens, respondit: *Benedicat hunc Dominus per intercessionem primi Martyris Stephani.* Apud omnes verò affirmabat illa se ea hora qua hoc audisset, igneam flammam ex diuino illo ore prosilientem vidisse. Sic mulieris fides, & benedictio illius qui locum Dei gerebat, magnam habuit efficaciam, in puero materno adhuc carcere conclusо, qui à Stephano 1. martyre nomen & sanctitatem est mutuatus.

Sur. 15 Iulij.

Sur. 20. Feb.

Tertiò, aduigilet mater vt in gratiæ statu existat, similiter & Pater: tum ne propter peccata parentum, proli aliquid contingat mali, tum vt iuxta illis inhærentem gratiam Deus in prole affectiones dispositionésque bonas operetur. Quia non solum corpus mirabiliter format, sed & animam infundens, dotibus diuersis iam in radice adornat: idque meritis parentum, dum sese per gratiæ statum, & bonorum operum exercitium, ad id disponunt, vt Deus initialem benedictionem in prole operetur. Similiter & eorum demeritis infœlicia nonnunquam prodigia contingunt.

Audi quid contigerit in Baccharach oppido, inter Confluentiam & Moguntiam, ex vini præstantia celebri: quod quidam à Bacchiara sic nominatum putant. Illic anno 1595. 14. Martij natum est monstrum horrendum, anteriore superioréque parte serpenti simile, caudam habens tribus vlnis longam: nec diutiùs vixit, quàm quoad munere ob quod missum fuerat, perfunctum fuit. Cùm enim pater impius & ebriosus, contemptor Dei & hominum, Dominica Quinquagesimæ in cauponam abiisset, ad potationes, aleas & impietatem more suo exercendam: vxor partui vicina, secuta est, vt moneret, & domum eum reduceret. Ille monentem non solum contemnit, sed & percutit, dicens, vt cum suo viuo dæmone, quem vtero gereret, domum abeat, alioqui se gladio eam transfossurum. Illa verò: Itane ego viuum gero dæmonem? Esto igitur. Non plura locuta domum reuertitur, doloresque partus statim sensit & terribile hoc monstrum peperit. Ille cum iam potando & ludendo libidinem expleuisset, domum reuertitur. Ingressus ad locum vbi partus iacebat, monstrum illud in eum inuolat, & caudæ suæ implicatum venenosis ictibus ita pungit & transfigit, vt paulò post

Michaël. Iselt Mercur Gallo-Belgi. anno 1595.

infelicem

infœlicem animam exhalaret. Marito mortuo, puerpera quoque extincta est, tandemque monstrum viuere desiit.

Quartò, deuotio concipienda erga Christum in venerabili Sacramento, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum; erga Deiparam, ac alios Sanctos, quos puerperis opem frequentius attulisse, ex sacris notum est historiis. Vide quæ dixi Tom. 1. Tract. 3. Lect. 13.

PROPOSITIO TERTIA.

Tenentur quoque parentes, statim à partu specialem curam proli exhibere.

Primò, quidem solliciti sint per baptismum vitam spiritualem proli procurare. Nam Christiani non solùm carnis, sed & spiritus & animæ esse debent parentes, vt obsequantur æterno Patri spirituum: Prouideant ergo filiis de regeneratione in viam æternam ex aqua & Spiritu Sancto. Nec per multos dies, ne proli periculum ingeneretur; fragilis enim admodum vita infantis, & minimo incommodo perimi potest. Matres cum generent infantes per peccatum mortuos, matres sunt mortuorum: proles statim offerendo per baptismum, fiant matres viuentium. Non patiantur vt nomen Euæ ipsis conueniat solùm per antiphrasim aut ironicè: fiat quælibet mater Eua, hoc est, *Mater viuentium*, per veritatem, procurando infanti vitam gratiæ in Saluatore promissam. Debent quoque simul cum Baptismo eligere tales Patrinos, siue Patres spirituales puerorum, vt si contingat parentes intermori, possint ipsi in fide & probitate vitæ illos instruere. Sed de Patrinis & nomine imponendo, fusè dixi tract. de Baptismo.

Secundò, post partum munus matris est, ad Ecclesiam reuerenter procedere cum prole, tempore scilicet sufficienti ad restaurandam debilitatem ex partu relictam; nec hic ponenda est vis in numero dierum, aut hebdomadarum, ne Iudaïsmo videantur accedere. Non alia autem intentione moneantur venire, quàm vt in gratiarum actione, acceptam diuino fauore sobolem, diuinæ offerant Maiestati, ad instar Annæ Samuelem offerentis. Quapropter diuinæ tunc Maiestati monetur non debere esse ingrata, quod è doloribus & periculis partus cum fructu euaserit libera. Nouam igitur gratiam imploret sibi prolique, & ad hoc Sacerdotis aduocet benedictionem, quæ multum efficax est per Ecclesiæ preces & Spiritum, si accedentis dispositio reperiatur. Vnde & in cæremoniis Ecclesiæ monetur cum lumine accenso venire in symbolum vitæ proli datæ ac lucis gratiæ, cuius incrementum sibi, illique optat. Ac simul indicatur quod sicut candela in honorem Dei consumitur, ita & ipsam debere vitam suam ac prolis, quoad in se est, in honorem Dei consumere. Capiti quoque superimposita stola, indicat omnem benedictionem à Christo mortalitatis nostræ stola induto, deriuari, per quem immortalitatem in Adam perditam, recuperare speramus Vnda & tunc legitur Euangelium Ioan. in cuius fine significatur, quomodò Verbum caro factum sit, vt habitaret in nobis, vt ostenderet tandem gloriam suam; gloriam quasi vnigeniti à Patre. Itaque longè alia ratio est Purificationis antiquæ & nouæ. Illa enim quadragesimo fiebat die ex præcepto cæremoniali; at illud iam cessauit, sicut & sacrificium quod tunc offerebatur, de quo Luc. 2. & Leuitici 12. Remansit interim in Ecclesia consuetudo pia, qua Mater se cum prole offert, non Iudaico errore aut superstitione, sed ad sacrificandam hostiam Deo viuenti in Missæ mysterio & seipsum cum illa. Et licet hæc generalis sit oblatio, quandoque tamen oblatio prolis speciali deuotione facta multam efficaciam habuit, tam in antiqua, quàm in noua lege. Declaremus exemplo.

Laudina Comitissa S. Elzearij Mater, vbi partum hunc primogenitum edidisset, statim feruenti deuotione, & gratiarum actione, obtulit Deo, dicens: *Domine Deus, ad cuius imperium existunt creaturæ omnes, gratias ago pro hoc filio tua benignitate donato, teque humiliter oro: vt eum tibi seruum accipias, & tuæ benedictionis gratiam ei largiaris: Quod si tu illum nosti fore diuinæ voluntati tuæ rebellem, vbi sacro Baptismate erit candidatus, illum sine mora tollas è medio. Satius enim est innocentem, & nullis propriis auctum meritis tecum viuere, & mundo emori, quàm in hac mortali vita tuam offendere Maiestatem.* Vt autem Deus ostenderet, se hoc sacrificium accepisse in odorem suauitatis, tantam pietatem infantis illius animo in ipsis cunabilis instillauit, vt cùm necdum triennij ætatem compleuisset erga Christi pauperes mirabili commiseratione afficeretur. Nam cum baiulorum brachiis portaretur, in castri Ausoisij porta sæpè pauperes humanissimè intuens, nullo pacto vlteriùs progredi volebat, imò verò etiam sine intermissione acerbè plorabat, nisi illis præstita esset eleemosyna. Atque ea de causa nutrices eius vel laturæ panem in castrum redibant, vel secum ferebant, vt illi infanti satisfacerent. Cúmque pauperes accepissent eleemosynam, lætus & alacer transibat. Surius in vita S. Elzearij.

Tertiò, mater filio debet lactationes; natura enim hoc onus illis imposuit, ideò mamillas & vbera ipsis adaptauit. Calor nempe naturalis ex sanguine menstruo lac candidum & suaue efficit: quem sanguinem vi attactiua per venas alliciunt ad se mamillæ, & facultate sibi innata candore & dulcedine, aliisque proprietatibus lactis imbuunt, ad alendum congruis. Et hæc certè prouidentia meritò deberet impellere matres, ad proprio lacte nutriendas proles. Nam iam in vtero infans illi nutrimento assueuit, & quod tunc per vmbilicum, trahebat, optat iam sibi defæcatius propinari in mamillis per venas vtero vberibusque communes. Annon & Maria Virgo Iesum propriis lactauit vberibus? *Paruoque lacte pastus est, per quem nec ales esurit.* Hic tamen speciale miraculum interuenit: ille enim qui aquam eduxit de petra, lac virgineo potuit elicere ex pectore, lac purissimum candidissimum planè virgineum. Hæc decoctio non iam à vi naturali, sed à vi Spiritus S. facta est; ab illo scilicet qui eam sanctificauit & fœcundauit. Vnde canit Eccl. *Saluatorem sæculorum ipsum Regem Angelorum, sola Virgo lactabat vbere de cœlo pleno.* Quapropter non est dubium maioris fuisse puritatis, candoris & efficaciæ ad alendum, quàm lac vllius mulieris, vt pote à cœlesti efficacia gratiæ, & à Spiritu S. igne primitus originem habens.

Interim in Maria matribus ostenditur exemplum proles alendi, sicut & in antiqua lege in illustribus fœminis. Nam Sara lacta Isaac, Rebecca Iacob, Anna, Samuelem, & nobis illa mater Machabæorum filios septem: vt propterea laude dignum non sit, quin potiùs vituperabile, dum fœminæ nobiles, absque iusta causa & necessitate, filios alere dedignantur. Hoc aliqui dixerunt esse peccatum mortale. Nauarrus tamen cum quibusdam existimat tantum esse veniale.

Plures interim grauesque rationes non desunt (vltra supradicta) quæ matres ad id officij impellant.

Prima est, quia sæpe contingit infantium corpora animósque corrumpi: dum alieno lacte educantur. Corpora quidem non ita viuida fiunt aut nobilia: quia lac alienum sugere compelluntur naturæ suæ non conforme: est enim lac maternum naturæ prolis conuenientissimum vtilissimúmque. Et sicut plurimum valet ad animi corporisque similitudinem communicandam vis seminis ad ingenium & proprietatem lactantis assequendam. Sic in naturalibus, si hœdi ouium lacte alantur, pilos tenelliores gignunt, & agni si caprarum lac sugant, lanæ existunt duriore. Similiter nutrix si sit iracunda, si crudelis, si temulenta, si improba & impudica, facile transmittit cum lacte hæc vitia; infirmitatem quoque corporis, si illa laboret. De S. Catharina Suedica legimus, speciali prouidentia Dei ab infantia refugisse vbera, si aliqua mulier incontinens admouisset: abhorrebat enim cum lacrymis & vagitu, sed suæ matris, & aliarum pudicarum mulierum, sine difficultate sugebat. Idem dicitur de S. Catharina filia Brigittæ & de Roberto. Vide Surium 22. Maij & 24. Aprilis.

Secunda causa: quia ex eo quod filius non lactetur à matre, fit vt mater filium, filiusque matrem minùs amet: matres enim solent plus amare filios, quos propriis lactauerunt vberibus. Vnde aduertunt aliqui in communi plebe maiorem esse amorem parentum & filiorum, quam in familiis Nobilium. Solent enim Nobiles per nutrices lactare, & aliquando vix vident proles suas per annum: Hinc fit, vt maior affectus inueniatur erga nutricem, quàm erga matrem.

Addi tertia causa potest, quod aliquando possit contingere, vt proles commutentur, dum nutricibus extra domum degentibus committuntur, nec de die in diem visuntur. Huius rei fidem facit exemplum, quod Lutetiæ Parisiorum, quasi id publico Orbis theatro notum factum fuit anno postremi Iubilæi *1626*. Quidam inter primarios vrbis Consiliarios prolem enutriendam & lactandam commiserat coniugi Vinitoris cuiusdam sui, extra vrbem in agris & vineis commoranti. Cùm de sedulitate & fidelitate mulieris nihil ambigeretur, tota ei recenter natæ puellulæ cura ita concredita est, vt ferè curam ipsius parentes viderentur ad tempus deponere & resignare. Contigit autem infantulam Nutricis negligentia igni propius admotam, in facie vstulari, & grauem ei deformemque maculam inuri. Quid faceret illa, quæ parenti id nunquam ausa esset nuntiare? Inito consilio cum coniuge; suam ipsa prolem nec ætate nec facie absimilem, loco alterius supponit: & cùm per plures hebdomadas, & fortè menses, altera visa non foret, credunt parentes sine scrupulo suam esse. Itaque ætate crescens educatur in vrbe more nobilium, quæ filia rustici erat; quæ autem filia Consiliarij, ignobiliter in agris versatur, & more rustico enutritur: Tandem & illa rustica, secundùm nobile genus putatitium, alterius Consiliarij filio nobiliter & opulentè in matrimonium datur cum dote correspondente. Altera penes Vinitorem commoratur ignobilis. Quid faceret mater, non mater? Vrgetur scrupulis conscientiæ ob fraudem, & ob damnum legitimæ proli inde ortum. Post multos tandem annos, Iubilæo adueniente compuncta, suasu Confessarij fruadem detegit illis, quos res ista concernebat. Agnoscitur puella legitima, per notam quandam secretam, quam in ortu attulerat in parte aliqua corporis. Instatur tunc pro recuperanda dote extraneæ data, res apud Iudices decernenda defertur; Matrimonium illud prioris non sine perturbatione est, tanquam in quo error fuerit circa personam. Quid autem decideriut Iudices, plenius forsan Mercurius Gallicus proximè excudendus poterit aperire. Hoc solum enarro Lutetiæ & Galliæ notissimum, vt ostendam neglectam lactationem prolium & curam, damna non pauca generare.

LECTIO XI.

DE INSTITVTIONE prolis.

1. *Tractat de obligatione parentum ad instruendum.*
2. *Affert exempla praua institutionis.*

PROPOSITIO I.

Tenentur Parentes, prolem vbi adolescit, in pietate instruere.

Ratio est, quia finis Matrimonij est, non solùm prolem generare huic sæculo, sed etiam instituere vt perfectè generetur Deo, dicente Lactantio: *Hac quidem conditione gignimur, vt generati Deo debita obsequia præstemus, hunc solum nouerimus, hunc sequamur.* Sed quia post peccatum ab hoc fine facilè deuiat homo; ideo educatione & magisterio parentum ad rectam viam dirigi debet: & hoc quidem ab adolescentia, quia qualiter educatus fuerit, sic ferè perseuerat. Est enim ætas tenera, sicut charta candida, quæ primos characteres suscipit, non facilè delendos: Est velut tabula, quæ primos colores ita imbuit, vt omni temporo reseruet, nec facilè expungat. Arbusculæ, si rectè plantatæ fuerint, & postea in rectitudine sollicitè adminiculis quibusdam conseruentur, in illa perseuerant. Sic adolescentum ingenia, si virtutis rectitudini assuescant, illam in ætatem vltimã transmittunt: è contrà, si vitio imbuantur à teneris, illud etiam quasi adsciscunt. Testatur id Ieremias: *Ossa eius implebuntur vitiis ab adolescentia, & cum eo in puluere dormient.* Quæ sunt illa ossa, nisi consuetudines graues & duræ, quæ vsque ad mortem perdurant, semper cum ætate crescentes in duritia? Quod clarius ibidem expressit, dicens: *Adolescens iuxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.* Lanæ albæ postquam semel alio colore sunt imbutæ, non redeunt ad candorem. Certè adolescentiæ vitia non tam ætati (quæ imbecillis est) adscribuntur, quàm parentibus, quorum negligentia, hæc in animos pueriles sunt illapsa. Vnde diuus Gregorius Epistola 70. dicit, peccata puerorum ad annum vsque septimum redundare in parentes.

Itaque conuenit illos imitari Aquilam, de qua dicitur: *Sicut Aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans*: Ita parentes erga filios se gerant, doceant eos cœlum solemque respicere & mentis aciem in radios fulgurientes diuinæ gratiæ dirigere vt aperiant oculos ad virtutem, relicto vitio & vanitate. Quid iuuat hortum plantasse, nisi etiam irrigetur, excolatur, & germina infœlicia diffluentiaque extirpentur? Quid iuuat pueros in hunc mundum edidisse, si infructuosi sint, aut siluescere permittantur, sine cura & sollicitudine, sine instructione & directione? Pietatis ergo germen producant, & sint *sicut*

nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ: non sint infructuosæ plantationes abscindendæ & in ignem mittendæ. Sis ò homo, non solùm pater carnis, sed & spiritus; non solùm vitæ generans corpus, sed & immortalitati animum; non solùm tempori, sed & æternitati: non solùm sæculo, sed & cœlo. Hoc fit per institutionem à teneris annis datam. Audi Ecclesiasticum cap. 30. de filiis dicens: *Ne despicias cogitatus illius, doce & operare in illo.* Non sat sibi videtur dixisse, *doce*, sed addit *operare*: quia continua cura parentis, debet in animo adolescentis quasi nouello agro arare, monitaque salutis serere, & doctrina sancta instruere, vt hoc germen sacrum, tandem in vitæ probitatem assurgat.

Sic prædicarunt viri sancti. Exemplum enim habent in Bersabee, de qua Salomon: *Filius fui tenellus, vnigenitus coram matre, & docebat me dicens, suscipiat verba mea cor tuum.* Prou. 4 Hæc Bersabee, filium suum vocabat Samuel. Prou. 46. quasi diceremus, *Deus cum ipso* (quod vernaculè diceres, *Garde de Dieu*) vt doceret matres Deo proles dicare, & de Deo eas alloqui; non verò acerbis verbis vti, aut circa eas diabolum nominare; aliaque dissona pronunciare. Sic verò blandiens adolescentulo, seria monita immiscebat: *Quid dilecte mi? Quid dilecte vteri mei? Quid dilecte votorum meorum?* Vocat sibi specialiter dilectum vteri, siue viscerum suorum, vt meminerit cruciatuum quos mater sustinuit, & sic magis deuinciat ad audiendum & obediendum. Sicut mater Machabæorum: *Fili miserere mei, quæ te nouem mensibus portaui, lac triennio dedi, & ad ætatem istam perduxi*: Vocat etiam dilectum votorum: quasi dicat, quod omnia vota, & desideria, in illum vnicè intendant, de nulla alia re sollicita, præterquam de eius salute & fælicitate, pro qua vota & preces etiam Deo fundat. Sic eum attentum reddebat ad monita quæ dabat: & ideò fortè ter repetit, *dilectum*, quia triplex tunc dabat monitum. Primum de libidine fugienda: *Ne dederis substantiam tuam & robur mulieribus.* Secundum de ebrietate vitanda, regio animo indigna. Tertium de non inuadendo alieno, & iustitia etiam pauperi seruanda. Optimè autem hic Chaldæa legunt: *Quale væ, fili mi? Quale væ, fili vteri mei? Quale væ, fili votorum meorum?* Quasi dicat, ô fili, quem visceribus genitum, monitis & votis iterùm parturio: Qualis infœlicitas mihi tibique si dederis te mulieribus, si ebrietati vaces, si iniustè erga proximum te geras? Absit id à te ô fili mi, auertat Deus ab illo quem amo vt viscera, quin potiùs audi vocem matris, caue eam contristare, quæ sic te amat, quæ te votis & animo iterum generat. Hæc ergo verè mater fuit, & matrum exemplar, tanta sollicitudine adolescentis filij animum imbuens, eiúsque salutem respirans.

Accipe inter Christianos exempla non inferiora. Primum sit S. Monicæ, de qua dicit Augustinus filius: *Mater mea, præcepta vitæ, quæ in animo plantauerat verbo, rigabat lacrymis, alebat exemplis.* Cùm is ætatem adolescentiæ, in lubrico carnis, & hæresis contagio contereret, nullam non sollicitudinem mater adhibebat lacrymis apud Deum & homines instans, vt eum erueret è luto carnis & erroris. Nocte diéque, nec corpore, nec spiritu quiescebat, perditione filij maternum cor lancinante. Id agnoscit Aug. c. 11. lib. 3. Conf. *Misisti manum tuam ex alto Domine, & de profunda caligine eruisti animam meam, cùm pro me ploraret ad te mater mea fidelis tua, amplius quam flent matres corporea funera. Videbat enim illa mortem fide & spiritu quem ex te habebat: & exaudisti eam Domine, nec despexisti lacrymas eius, cum rigarent terram in omni loco orationis eius.*

Cum illa quodam die S. Episcopum consuleret, obsecraretque vt ad viam veritatis reduceretur filius, per ipsius monita & doctrinam: Respondit ille: nec dum tempus esse, eo quod indocilis adhuc foret: inflatus nouitate hæresis. Cumque illa magis instaret deprecando, & vbertim flendo, Respondit ille: *Vade, fieri non potest, vt filius tantarum lacrymarum pereat*: Sed nec pisa quiescens secuta est eum ex Africa Mediolanum maiori sollicitudine filium generans spiritu, quàm carne pepererat. Et nescio quod remedium eius dolori potuisset afferri, si in eo statu vidisset eum morientem. Quod iterum agnoscit Augustinus: *De sanguine cordis matris meæ, per lacrymas eius, diebus ac noctibus pro me sacrificatur tibi, & egisti mecum miris & occultis modis: Tu illud egisti Deus meus, nam à Domino gressus hominis dirigentur, & viam eius volet.* Vlterius explicat Augustinus bona opera, quæ ad filij salutem impetrãdem Mater Deo præsentabat: *Non aurum & argentum petebat à te Domine, aut aliquod volubile donum, sed salutem animæ filij sui: An tu Deus misericordiarum, sperneres cor contritum & humiliatum viduæ castæ ac sobriæ, frequentantis eleemosynas, seruientis Sanctis tuis, nullo die prætermittentis oblationem ad altare tuum, bis in die, manè & vesperè ad Ecclesiam tuam sine intermissione venientis, vt te audiret in sermonibus tuis, & tu illam in suis orationibus.* Denique desiderium eius erga salutem filij in hoc enituit, quod vbi is fidem suscepit, statim & illa mortem obire paratissima fuit; quasi voto propter quod vitam desiderabat, iam adimpleto. L. 5. Conf. cap. 3.

Secundum sit Blanchæ circa filium S. Ludouicum. Hunc à pueritia docuit, non ambitiosa sequi, non equos calcaribus subigere, aut armis alienum sanguinem appetere, sed tanquam fundamentum futuræ sanctitatis, timorem Domini in eius corde construxit, ita vt soleret dicere, se licet sciret filium natum ad sceptrum & diadema Regum, malle tamen oculis propriis eius cernere necem, quàm peccatum: & ita ad pietatem eum informabat, vt nihil hac in re curæ præmitteret, ad omnem actionem cùm seipsum signo crucis muniret, solitus erat dicere: *Ita me puerum mater instruxit.* Intantum igitur monitis matris profecit, vt speculum omnibus Principibus meritò exhibeatur pietatis & virtutis. Licet enim Rex foret, tamen cum austeritate singulis feriis ieiunabat, singulis hebdomadis Corpus Christi sumebat, vel saltem confessione peccata expiabat, Rex vtique & in hoc admiratione dignus, quod pauperibus lauabat pedes, cibum ministrabat, quod mediis noctibus surgens, laudibus diuinis vacabat: vnde hæc omnia, nisi à matris pia cum lacte institutione? Ergo matrem hanc matres imitentur piæ.

Tertium exemplum habes in matre S. Edmundi. Cùm hæc adolescentulum filium Parisios mitteret studiorum gratia timens eius teneræ ætati, monebat sanctissimis verbis, vt puritatem & castitatem pietatémque, quam cum lacte suxerat, conseruaret. Monebat lasciuam societatem tanquam pestem vitare. Monebat Sacramentum Pœnitentiæ & Eucharistiæ purè & diligenter frequentare. Cùm verò indusia & alia linei ei mitteret, ciliciolum interserebat, quo carnis petulantiam coërceret. Quantos verò matris monitis in virtute progressus fecerit, eius vita satis eloquitur: per illam enim ita in timore Dei fuit

eruditus, vt ordinariè in ore gereret illud ex Anselmo desumptum: *Si ex vna parte peccatum viderem, ex altera infernum cum pœnis suis, libentius inferni pœnis me immergerem, quam vel vnum peccatum in Deum admitterem.*

Ex his satis elucescit vis educationis & institutionis, quæ certè tantam aliquando efficaciam sortita est, vt ad Martyria pueros sufficienter obarmarit. Notissima est instructio matris Machabæorum, S. Fœlicitatis, S. Symphorosæ. Nota & vox illa matris ad Symphorianum adolescentem in tormentis: *Nate, nate memento æternæ vitæ, cœlum suspice, & ibi regnantem intuere, tibi enim vita non eripitur, sed in melius mutatur.* De hac re aliqua dixi Tom. 1 Tract. 1. Lect. octaua & nona. Duas iterum ea de re historias memorabiles hic adnecto.

Sæuiente Romæ Imp. Adriano, Matrona nobilis Sophia nomine in eam curam incumbebat, vt filias non solum in pietate, sed etiam in fortitudine ad martyrium obeundum instrueret. Erãt autem ei tres, nomina gerentes rebus mirè consona. *Fides*, annorum duodecim, *Spes*, decem; *Charitas*, nouem. Cùm autem pietate excellerẽt; accusatæ sunt cum matre, quod multos à Deorum cultu auerterent. Sistuntur itaque ad Imp. tribunal. Ac primò mater interrogata nomen, patriam, religionem; liberè respondit, se ex nobili Italiæ prosapia ortam, à parentibus Sophiæ nomen accepisse, interim in alio non gloriari, quam quod a Christo Christiana dicatur. Libertate offensus tyrannus, cum filiabus eam in custodiam tradit. Tertiò, die ad quæstiones producuntur. Ac primùm blanditiis promissisque, filias à matris fide, quam suxerant ab vberibus, contendit separare. At illæ: *Nos nec tuas opes aut honores in hac vita expetimus, sed nec tormenta tua formidamus. Quid enim Christianis iucundius quam pati pro Christo, qui & hanc vitam contulit nobis, & æternam sanguine suo promeruit?* Abiecta igitur spe tanquam constantiam blanditiis superandi tradit eas Imp. Iudici torquendas. *Fides* vestibus prima nudatur, virgisque crudelissimè cæditur. At cùm triumpharet de tortoribus, Iudicis præcepto mamillæ ei exscinduntur: Diuinũ interim adfuit prodigium, dum pro sanguine lactis riuuli fluunt, & eam dealbant, mireque exornant. Stupet iudex fremitque, & ideo in sartaginem pice & bitumine bullientem, iubet præcipitari. Sed cùm exultaret illa in flammis, capitis condemnatur. Condemnata matrem & sorores sic affatur: *Vide, ô mater, qua me benignitate Christus prosecutus sit; reliquum est, vt etiam hoc certamen vltimum, tuis precibus munire pergas. Vos, ô Sorores, nihil formidate, pro Christi nomine gloriosam mortem oppetere. Vna mater nos genuit, eadem tres aluit, sic etiam vnus tribus sinis, sint sororibus sororiæ & germanæ voluntates.* His verbis confirmatæ lacrymantes præ gaudio, vltimum vale dixerunt sorores cum matre: & illa porrecta ceruice, ad Christum migrauit. Iudex se victum non sefens sperat victoriam de aliis duabus. Secundam ergo aggreditur, ac primùm blanditiis ad Dianæ sacrificium inuitat. At illa: *Si me credis sororem illius, cuius iam fecisti periculũ, scias fore vt constantia eius etiam non inferior sim.* Iubetur ergo crudis boum neruis flagellari, post flagella in fornacem ardentem mittitur, & cùm non læderetur, in ligno suspensa, ferreis dilaniatur vnguibus, ita vt ossa carne denudata, miserabile spectaculum forent. At illa oculis in cœlum erectis. Deum precabatur, ne quid indignum Christiana sanctitate permitteret eam pati. Et Tyranno insultans dicebat: *Ego de Christi gratia & virtute confisa, de te cum sorore triumphum agam.* Accenditur iterum lebes pice & resina plenus: iniicitur in eam: at instar vitri confracto lebete, liquore dissiliente, non pauci ex tortoribus nece sunt affecti. Nec potuit ei mortem afferre, nisi gladius cui gloriosè ceruicem subiicit, vt candem cum sorore palmam assequatur. Tabescit furore Iudex, tertiam eisdem ferè pœnis aggreditur, aquuleo, fornace, flamma, tandemque corpusculum terebris transfigi iubet. Exultat & illa, insultatque eadem constantia. Et cum capitis damnaretur, exultat & mater inclamans; *O me beatam, quæ tribus filiabus sanctissimam Trinitatem honorare merui! O summum Dei in me beneficium, qui eas hodie Martyrij gloria coronatas, in suum transtulit regnum! perge ô filia, Angelos video cum letitia consummationem tuam expectantes. Perge ad cœlestem thalamum Christi, quo sorores iam perfruuntur.* His verbis dum postremam filiam prosequitur, ipsa lætè certamine glorioso, sponso se victimam præbet. Mater deinde filiarum corpora honorificè tumulauit. Et post tertium diem ad locum accedens reliquiarum, fusis precibus, & ipsa Deo spiritum reddidit, filiabus fidelium opera in eodem tumulo adiuncta. Historiam fusè refert Metaphrastes & alij. Idque dicitur contigisse sub Alexandro Papa 1. anno 122.

Adiungamus his nobilem adhortationem Matris, ad Melitonem filium, ex historia 40. Martyrum. Hunc cùm tyrannica astutia adhuc viuentem reperisset (aliis mortuis, postquam bacillis eorum crura confracta essent) noluit ad rogum eius corpus efferre, si fortè tandem resiliret à Christi confessione. At mater in humeros eũ assumens, defert ad rogum Martyribus præparatum, illique in itinere hæc verba insonabat: *O me beatam fili, si perseueres pro Christo mortem obire! O fœlicem vterum meum, qui te gestauit, fœlicia vbera quæ te lactarunt! esto fili animo infracto, licet hanc lucem perdas, breui æterna fruiturus es. Quando ad prælitũ properabas pro Imperatore terræ, prosequebar te cum lacrymis, cernens periculum quod subibas, exiguum nacturus premiũ. At modo cum gaudio te sequor, sciens post breue certamen, vitã tibi fore, & lauream immortalem. Angelus ille qui coronam in stagno gelido obtulit, expectat vt illius tibi perennem possessionem donet. Adhuc modicum te pati oportet, vt matrem letifices, Angelumque Tutelarem Aqua & ignis iter sunt ad refrigerium æternum, & Angelorũ consortiũ. Aqua frigus passus es animo inuicto, ego te ad ignẽ & rogum paratum defero, vt quem mihi Deus commodauit, repræsentem ei cum gaudio. Lugeant matres de filiorum salute incertæ; ego secura iterum te pario æternitati cœloque, vt ibi me expectes.* Hæc illa commemorante, spiritum reddit Melithon inter amplexus maternos: & ab illa in vehiculum Martyrum iniicitur, nec ab eo recedit, donec vi ignis corpus eius in cineres versum cernit. Sic fœmineæ cogitationi, masculinum cælestemque animum inferens, docet matres filios instruere, & instigare ad cœlestia bona æternum participanda; à perituris quibus filij huius sæculi seducuntur, tenellos eorum animos abstrahendo.

Exempla praua Institutionis.

PROPOSITIO II.

Maxima est efficacia praua educationis, ad ingenerandam & instillandam teneris animis malitiam.

Ratio est, quia cùm naturæ à primæuo originis vulnere, insita sic pronitas in malum; si accedat praua institutio vel exemplum, ita malitiam imbuit, vt quodammodo naturalis videatur. Ideò dicebat Propheta quibusdam: *Si potest Æthiops mutare pellem suam, sic & vos benefacere, cùm didiceritis malum.* Multum verò confert exemplum prauum parentum, ad impietatem filiorum. Etenim frequenter verum est illud Prophetæ: *Filij colligunt ligna, Patres succendunt ignem, mulieres conspergunt adipem, vt faciant placentas Reginæ Cæli*: Quid his verbis vult Propheta? Insinuat quod cùm aliqui Patres-familias Lunã tanquam cœli Reginam adorarent, illique sacrificia offerrent, statim etiam filios eam rem edoctos fuisse; & iam à puerili ætate solitos cooperari huic parentum sacrilegio, ligna colligendo apta huic sacrificio. Sanè, si Patres succendissent ignem ad sacrificium Dei veri, nonne & filij ad id etiam ligna collegissent, & sacrificij veri pietatem edocti fuissent? Imò, nonne & mulieres ad idem cooperatæ fuissent? Tantum scilicet est virus in doctrina prauoque exemplo Patrum, vt ita mox in familiam serpat, inficiatque eius cuncta membra lue sua, vt vix sanitati locus relictus videatur.

Hæc porrò adeò vera sunt, vt etiam parentum impietas ad nefanda cum dæmone pacta & horrenda maleficia, proles non infrequenter instituat à teneris annis, à quibus eas reuocare penè sit impossibile. Audi quid acciderit Leodii an. 1610. Tres erant maleficiis & Lycantropiæ dediti viri duo, & puer vnus duodennis. Hi sub forma adscititia, magnam infantium carnificinam exercebant, potestate dæmonis tranformati in lupos. Filium parens septimo ætatis anno Satanæ addixerat, & impiis sacris initiauerat: quia verò vires ei deficiebant, diabolus eum in coruum transformabat, & cùm pater in syluam transportaret infantes more belluino vorandos, ipse in forma corui aduolabat ad has epulas. Postea cùm vberibus & statura paulò firmior factus foret, etiam in lupum à dæmone transformabatur. Capti fuere hi speciali quadam Dei prouidentia. Cùm enim lictores, vni eorum nihil minus cogitantes occurrissent: statim ille ob conscientiam trepidantem perturbatus cœpit pallere, genibus contremiscere, fugam velle arripere. Illi suspicantes alicui crimini virum obnoxium, appropinquant ei, ipse verò mox inclamat: Sinite me, & omnia aperiam vobis. Statim atrocissima facinora propalat, & deinde ad iudicem tractus, etiam socios criminis reuelat. Fatebatur autem se ferè 40. annos dæmoni & veneficiis seruiuisse, antequam hac ab illo auctoritate Lycantropiæ, quæ suprema inter eos, donaretur. Itaque duo illi viri ignis supplicio perempti sunt; puer autem quem ætas excusabat, & qui non sua malitia sed parentis flagitio ad tale scelus venerat, à supplicio liber dimittendus videbatur, & in secretiorem locum ablegandus, nisi veritum fuisset, ne ob prauam institutionem & consuetudinem, simulque ob infestationem, quam patiebatur mali genij, ad eadem flagitia rediret. Quare pertusa vna, leui mortis genere interemptus est.

Neque verò exempla in Scripturis desunt, quibus educationis prauæ aut bonæ vis agnoscatur. Considera vitam moresque Ismaëlis, mores vitamque Isaaci. Vndenam putas tanta illis differentia, cùm eodem patre sint nati? Nempè Ismaël cum Agar matre sua, in tenera ætate discedens à domo Abrahæ, in syluis est educatus, & in infidelitate adoleuit; vnde crudelis factus est & impius, de quo Gen. 16. *Erit homo ferus, manus eius contra omnes, & manus omnium contra eum.* At verò Isaac sub institutione sancta Patris sui Abrahæ, & Matris suæ Saræ domi adoleuit; & sic in pietate, fide, mansuetudine profecit. Sic nimirum fratres moribus disiunxit, naturæ simili adiuncta dissimilis educatio.

Vide idem in Venceslao & Boleslao, ex Historia Boëmica. Fratres erant, at hic impiissimus, ille sanctissimus; hic Cain, iste Abel; hic Ismaël, ille Isaac; hic mitis, ille sanguinolentus. Orti erant iisdem parentibus, sed non habuerant eandem educationem institutionemque teneræ ætatis. Nam Venceslaus Boëmiæ Princeps à Ludmilla auia muliere religiosissima, à puero in pietate fuerat educatus; Boleslaus à Drahomira impia fœmina; ideò impius & crudelis, ad summum malitiæ gradum pertigit. Nam Drahomiræ vestigia secutus (quæ Ludmillam socerum, multosque Christi Sacerdotes occiderat) Venceslaum fratrem interemit, diuina humanaque iura violans. Et templi paries cruore Venceslai aspersus, nunquam detergi potuit, vt cædis nefariæ testis foret æternus. Ioan. Eubrauius in Boc. Hist.

Licurgus diuersam educationis vim volens Lacedæmoniis palam exhibere, duos catulos in theatrum produxisse legitur, quorum vnus in culina inter tripodes, cacabos, ollas educatus fuerat; alter in sylua venationi assuetus. Cùm ergo hinc ollam, & inde leporem in medium exhibuisset cum vtroque catulo, vnus in ollam insiluit, neglecto lepore, alter verò in leporem, neglecta olla & carne. Inde occepit Licurgus occasionem disserendi ad populum, de proba filiorum à pueritia institutione neutiquam negligenda.

LECTIO XII.

DE CORRECTIONE PROLIVM.

1. *Docet parentes obligari ad correctionem.*
2. *Correctionem debere esse discretam.*
3. *Oportere illi adiungere bonum exemplum.*

PROPOSITIO I.

Debent parentes filiis non solùm instructionem, sed & correctionem.

Hoc frequenter indicat Scriptura: *Stultitia alligata est collo pueri, sed virga disciplinæ fugabit illam.* Quasi dicat, paruulis facilè innascitur stultitia & indisciplinatio, crescitque cum ætate, nisi correctionis virga illa tempestiuè effugarit. Addit Sapiens: *Qui parcit virgæ, odit filium, qui autem diligit, instanter erudit.* Hebræa habent: *Maturat ei correctionem, siue manè quærit ei castigationem.* Manè est, ante omnia, tempestiuè scilicet, dum malum necdum adoleuit vel induruit: aut etiam manè, hoc est matutino tempore, vt scilicet id faciat sedato animo, non ex ira aut passione animum obnubilante, & vltra discretæ correctionis limites illum proripiente. Certè filios indisciplinatos non corrigere, quid aliud est, quàm eorum vitia alere, & velut oua aspidum fouere, quæ tandem adolescant & erumpant in prolium & parentum pernitiem? Neque enim tantum segnes facit indulgentia gnatos: sed & superbos, audaces, indomitos, ad quælibet flagitia proiectos. De quo iterum Sapiens; *Equus indomitus euadet durus, & filius remissus euadet preceps.*

Frænum igitur timoris illi iniiciendum est, vt à præcipitio dimoueatur, idque tempestiuè ne serò

cogantur conqueri parentes de indomita indole ei dolorem grauiſſimum ingenerante, dum vix remedium adhiberi poteſt. *Diſciplinatam & generoſam prolem*, vel ſolus timor correctionis ad debita munia compellere ſolet.

Sicut enim nobilis equus vmbra virgæ regitur, cùm tamen ignauus nec calcaribus concitari poſſit: ſic generoſa indoles, vel vnico verbo parentis ad quælibet excitatur; peruerſum verò ingenium, contra ſtimulum recalcitrans, frænum iugumque excutere nititur. Sed peruerſitas illa ab initio tolli debet, vel domari animaduerſione prudenti. Explorent diligenter parentes filiorum mores & inclinationes, vt eos dirigere poſſint vel corrigere: *Ex ſtudiis puer cognoſcitur, ſi recta ſunt opera eius*, inquit Sapiens. Vult dicere, coniici poſſe ad quam vitam puer declinaturus ſit, ex illis ad quæ in ſua pueritia inclinatus reperitur. Quapropter obſeruandæ ſunt eius actiones, nec, vt fere fit, pro ioco & voluptate habendæ, conandumque vt bonis aſſueſcat, & prauæ propenſiones refrænentur.

Dicuntur Lacedæmonij puerum regij ſanguinis interemiſſe, quod captas auiculas ſoleret cum voluptate necare, inde conijcientes futuram eius crudelitatem.

Sanctus Gregorius Nyſſenus cum Iulianum adhuc adoleſcentem, in ludum litterarium ingredientem conſpexiſſet, eius geſtus, faciem, oculos ac mores turbulentos penitus contemplatus, ſuſpirans dixit; *O quantum malum Imperium Romanum in hoc alit adoleſcente!* Sic ex moribus puerilibus, non malè conijcit ætatis maturioris ſtudia turbulentiora in hoc adoleſcente. Verum ergo eſt, *Ex ſtudiis puer cognoſcitur*, ſi attentius ſpectetur: quia iam à tenera ætate, quædam futuræ vitæ ſemina licet expectare. Si extunc munda ſunt opera eius, futurorum bonorum præſagiū eſt, nec parui faciendum bonæ indolis tunc exhibitum ſpecimen. Si enim caſti & pudici mores aduertantur, ſi placidi ac dociles, quis non ſperet fructum? Si autem rigidi & proterui, frugem vix pollicentur, & ideo ſunt corrigendi. Si libido in adoleſcente iam appareat, virtutum ſemina & probitatis, radices adurit, & ſpem frugis futuræ facilè exſcindit. Tenera illas ætas in herba vel flore eſt, vt ergo maturos fructus in vlteriori reddat ætate æſtus libidinis, & rigor morum indocilium debet abeſſe: quia hæc inſtar caloris aut frigoris nimij, florem illum adurunt, & ſic perimunt ſpem fructus. Pulchra autem eſt lectio Hebræa: *In ſtudiis ſuis effoditur puer*, eſtque ſimilitudo ducta à venis metallicis, quaſi diceres. Sicut certa quædam indicia ſuadent auri & argenti, vel aquæ venam alicubi latere, & ſic oportere illam effodere: ita ſtudia, affectus, propenſiones puerorum, indices ſunt in ipſis latentis venæ virtutis, quam ſcrutari, fodere, elaborare oportet. Sunt quædam in pueris ſcintillæ, velut ab igne ſub cinere adhuc latente erumpentes, quæ indices ſunt illius ignis. Ideoque videndum ne vitiorum accedentium pondere ſuffocentur, paulatimque ſtatu iuuandus eſt hic ignis, vt accendatur. Hoc eſt, per correctionem debent aduigilare parentes, ne nimiæ vanitatis, peruerſæ ſocietatis, diſſolutæ libertatis cinis, vel aqua concupiſcentiæ diffluentis, extinguat bonam indolem.

Ex Sanctorum hiſtoriis declarare poſſumus, quanti facienda ſit, & quàm diligenter excolenda puerilis indoles, quæ quandoque ſecum affert ſanctitatis futuræ indicia non obſcura.

S. Carolus Borromæus, iam à pueritia ſapientiæ & ſanctitatis futuræ ſpecimen exhibuit. Cùm enim quodam die in occulto paterni caſtri cubiculo ageret, inuentus eſt pomum in diuerſas partes ſecans, illaſque in ordinem varium dirigens. Rogatus verò quid ageret: Reſpondit: *Totus hic eram occupatus, in orbe varias in partes regioneſque diuidendo* Ex quibus verbis magna aggreſſurus, & extunc præſagire iudicatus eſt, quæ & expleuit, cum Pij Quarti tempore, ad Eccleſiæ gubernacula adiunctus eſt, eiuſque conſilio & diligentia Côcil. Trid. coronidem ſuam accepit. Cum etiam ipſe puer altariolis erigendis & exornandis vacaret: & frequens Eccleſiaſticis intereſſet officiis, boni omnis ſigna dedit, Eccleſiaſticique zeli, quo poſtea exardeſcere viſus eſt. Vnde R. P. Bonauentura Caſtilonenſis, Præpoſitus S. Ambroſij Maioris apud Mediolanenſes, vir grauis, eruditus, & zeloſus cū forte præteriret, Carolus adhuc puer, ſubſtitit illico, cumque obtutu defixo bene diu eſt intuitus, nec abiit donec ampla illi exhibita reuerentia, intuentes in admirationem vocaret. Quibus reſpondit: *Mirari deſineritis, niſi puer hic vos lateret, futurus eſt enim aliquando totius Eccleſiæ lumen & columen.* Guiſſanus in vita Caroli.

B. Thereſia ætatis anno octauo, Sanctorum vitas legens, martyrij cupiditate incendebatur: & iam paruulo fratri ſuo perſuadebat, vt ad Mauros proficiſcerentur, eleemoſynam petendo, ſic fore vt ob fidem ab illis nece afficerentur. Cumque domum reducta eſſet à patruo haud procul ab vrbe ei obuiam facto, alio vertens conſilia, quaſdā eremiticas cellulas puerili amore, ſed maturo ſenſu in paterno horto conſtruebat, iamque id præſagium erat cellularum, quas conſtructura erat poſtmodum, & ſolitariorum locorum, quæ eius opera & inſtitutione incolere debebant Religioſi ipſius reformationis ſectatores.

S. Vincentius necdum ætatis annum decimum attigerat, & iam prudentia, natu maiores longè ſuperabat, pueris raro colludebat: ſi tamen id quandoque contingeret, poſt breuem & honeſtum luſum, terræ tumulum conſcendebat, & ſocios conuocans, dicebat: *Audite pueri quæ loquor, & iudicate aptuſne Prædicator ſim futurus.* Conſidentibus ac ſilentibus illis, facto ſigno crucis, quæ Valentiæ à Concionatoribus audiuerat, pronunciabat: idque tam fœliciter, vt neminem vnquam audierit, quem geſtibus, dictis aut ſententiis quibuſdam non potuerit æmulari. Simile quid refertur de S. Bernardino. Surius in vita.

S. Athanaſius iudicatus eſt ad Eccleſię ordines aggregandus ab Epiſcopo Alexandro, dum in puerili ętate ab ipſo viſus eſt Epiſcopum agere, Catechumenos baptiſare, ludo quidem puerili, attamen ſerio. Vnde conuocatis parentibus, ſub Dei obteſtatione ipſum tradidit Eccleſiæ nutriendum tanquam alterum Samuelem, ad portandum poſt ſe Ephod ſacerdotale.

Poſſem hic de Moyſe ex Ioſeph referre, quomodo adhuc puer diadema regium conculcarit coram Pharaone, non ſine infauſto omine Ægyptiorum: qui regno ſuo nihil boni portendere id iudicarunt, cui iam videbatur puer inſultare. Vide Ioſephum in Antiquitatibus l. 2. c. 5. poſſem & de Alexandro adiungere, qui virtutis ſuæ bellicæ in ætate tenera in hoc præſagium dedit, quod quoties audiret Patrem ſuum Philippum vrbem aliquam fœlici auſpicio oppugnaſſe, ſuoque imperio adiunxiſſe, toties triſtem vultum, & quandoque non ſine lacrymis exhibebat. Cauſam interrogatus, reſpondit: *Quia Pater meus nihil mihi relinquit, ſed omnia ſubiicit.*

Debent ergo iuuari à parentibus hæ virtutis scintillæ, in ætate tenera existentes: Debent aduigilare, ne forte suffocentur spinis vitiorum succrescentibus inclinationes hæ bonæ, hæc semina vitæ. Sic enim fatetur Theresia, scintillantia pietatis desideria quodam tempore sopita in animo suo fuisse, eo quod exemplo matris suæ libros curiosos & vanos lectitaret, qui ei propinarent lac sæculi: quandoque studeret ornatui exteriori nimio affectu, quamuis non praua intentione. Maxime vero ex consortio quarumdam consanguinearum vanitati deditarum, à quibus pulueres mundanos contrahebat animæ puritatem maculantes. Quapropter hoc deplorat, monetque parentes, vt solliciti sint, quam proles ineant in ætate prima conuersationem, & cum quibus: quia non parum ætati posteriori id importat, quod & de se ipsa fatetur. Nam cum ad Monasterium missa foret à Patre, vt cum aliis puellulis educaretur in pietate, ibi iterum ob bonam societatem prodiderunt se primæ ætatis scintillæ, rerumque æternarum desideria: maximè ex conuersatione cuiusdam religiosæ, quæ eam frequenter de rebus diuinis alloquebatur, de præmio illorum, qui sæculum deserunt amore Christi: enarrabatque ei quomodo religiosum statum adsumpsisset, ex eo solum quod ex Euangelio audiuisset, *Multi vocati, pauci vero electi*. Sic ergo & ex conuersatione hac pia, & ex librorum sacrorum lectione, Spiritum aluit quo æterna suspiceret, vana despiceret.

Sed sicut alendæ sunt in pueris hæ inclinationes bonæ, ita expungendæ sunt per correctionem inclinationes peruersæ: non solum verbis, sed si necesse sit etiam verberibus. Nec dicant parentes, fletum & lacrymas puerorum dilectorum sibi cor commouere, nec ideo posse adduci, vt virgam adhibeant. Præstat enim filij plorent leuiter fluentibus lacrymis, quàm matres postea conficiantur grauissimis angoribus, ob vitam indisciplinatam puerorum: ob eamque à Deo plectantur, & filij æternum fletum nanciscantur.

Heli nimis indulgens, filiorum perditam vitam (quam certo rumore agnouerat) paterna indulgentia & lenitate non coarguit, sed postea plorare coactus est eorum mortem infaustum eodem die: Statim vero & ipse mortuus concidit, nurus eius, subitis doloribus consternata nuntio de morte viri sui, pariens obiit. Sic multiplex luctus secutus est, quod filios suos corrigendo noluit constritare. De quo nec laudatur Dauid, quod Ammon filium, cum violasset sororem suam, non reprehendit, timens eius contristationem. Et quia Ammon & Absalon nimio amore enutrierat, in vtroque punitus fuit, dum alter lancea percussus, cor patris grauius percutit.

Nec dicant quoque parentes: adhuc iuuenculus est non ita iudicio præditus, dissimulandum videtur: in ætate maturiori sese agnoscet, emendabit, aut tunc à patre emendabitur, grauiusque cum illo agetur. Non enim intelligunt illud Ecclesiastici: *Lude cum filio, & contristabit te*: Et iterum: *Filius qui dimittitur voluntati suæ confundet matrem suam*. Similes hi sunt Medico, qui initio morbi nihil dicit vel præscribit; cum vero iam morbus insanabilis est, plurima ordinat remedia. Nam pueros suos nolunt corrigere cum pueri sunt: volunt corrigere cum adoleuerunt, cumque inueteratam iam medelam non patitur. Ipsi enim ætate grandescentes, sui iuris volunt esse, nolunt ligari aut obiurgari, excutiunt iugum, gerunt vlcus quod dicitur, *Noli me tangere*. Monita paterna aspernantur, minantur militiam, aut discessum è paterna domo, si sæuior sit. Sic sero medicina paratur, cum mala per longas inualere moras; & cum ex parte ægri nulla fit dispositio.

Eccl. 30.
Prou. 29.

Veruntamen attendant hic filij quam iniquè agant, dum paternam disciplinam respuunt, ad quam illi diuino mandato tenentur. Aduertant quanto se discrimini exponant: *Non amat pestilens eum qui se corripit*, inquit Sapiens: *qui autem increpationes odit, morietur*. Plutarchus in Morali tria distinguit hominum genera. Primum eorum qui præceptores suos adeunt, vt ab his corripiantur. Secundum eorum quidem qui non quærunt, tamen cum in eos inciderint, non ægrè ferunt correctiones. Tertium eorum qui nec quærunt, nec sustinent. *Qui dentibus, inquit, laborant, Medicum ipsi adeunt, malum exponunt: qui febre tenentur, accersunt: At phreneticus nec accersit, nec admittit*. Ita his, qui vitia sua celant, & admonitiones recusant, nulla spes salutis. Vt enim difficillimè sanantur, qui sui sensu carent in morbo, sicut Letargi: ita difficillimè ab bonam mentem reuocantur, qui vitia sua non agnoscunt, nec ab aliis sibi repræsentata agnoscere volunt. Prou. 15

Initium sanitatis est sensus morbi, ita & correctionis initium, agnoscere culpam. Qui ergo admoneri recusant satis se peccatorum suorum grauitatem ignorare produnt. Audiant Augustinum c. 5. de correct. & grat. *Quicumque corripi non vis, ex eo sane corripiendus es, quia non vis corripi: Non vis enim tua tibi vitia demonstrari, non vis vt feriantur, fiatque tibi vtilis dolor, quo medicum quæras: non vis tibi tu ipse ostendi, vt cùm te deformem vides, reformatorem desideres, eique supplices ne in illa maneas fœditate*.

Audiant & Chrysost. homil. 44. ad Corinth. Qui arguitur, non ægrè feret, quod enim fit medicina est, non odium & inimicitia, sic Medici vrunt & non reprehenduntur, vel in ius vocantur, etiamsi sæpè aberrent à fine, sed & qui dolent dum vruntur, beneficio se affici existimant: Sic qui suscipit reprehensionem, pro medico habet corripientem, non pro inimico. Hoc attendant filij; & parentes suos considerent tanquam diuino obstrictos iudicio, vt de filiis rationem reddant, curamque gerant. Ergo cædentem eorum manum lubentes suscipiant, ne diuinam vltricem sentiant: *Quod si extra disciplinam sunt, iam non sunt filij*, inquit Apostolus, sed adulteri. Parentes quoque non debent curare quod turbentur, quia infirmus delirat & renuit medicinam, nec Medicus curat, attendens non quid velit, sed quomodo sanitatem recuperet.

PROPOSITIO II.

Correctio parentum erga proles debet esse discreta.

Ratio est, quia sicut nimia indulgentia eas perdit, ita & nimia crudelitas. Modus igitur seruandus est in regenda adolescentia, & Prudentia adhibenda ad ingenia discernenda. Sicut enim quædam ligna flexibilia, & lenta sunt, quædam rigidiora, quæ si nimium flectas, aut curues, diffringis: ita de ingeniis adolescentium iudicandum est, ideoque diuersis modis iuxta leges prudentis regiminis sunt moderata. Sic & medici quandoque fomentis & ligaturis, quandoque incisione vel cauterio, medentur vulneribus, quandoque amaram potionem exhibent, quandoque suauem & lenientem propinant. Iuuat autem plurimum si filij agnoscant seueritati disciplinæ commixtam

suetudinem paternæ beneuolentiæ. Oportet ergo cum Samaritano vinum & oleum adhibere, vinum acre est & pungens, oleum suaue est vngens. Idem significat antiquum illud Prouerb. *Oportet oleum & salem emere.* Oleum lenit & humectat, sed mordet & siccat, sicque significant suauitatem beneuolentiæ iungendam esse cum rigore disciplinæ. Idem significat illud Domini apud Zachariam. *Assumpsi mihi duas virgas, vnam vocaui decorem, alteram vocaui funiculum, & paui gregem.* Docet his verbis Dominus, illos qui alios debent regere, duplici regimine vti debere: primo quidem virga decoris, hoc est humanitate, amore, clementia, beneficentia, promissis, præmiis. Hoc nempè est regimen decorum & speciosum, quo etiam Deus suos regit, disponens omnia suauiter. Quod si aliqui duri & seruilis ingenij, amore regi nolint, secundo regimine vtendum est, virga scilicet funiculi, quæ seueritatem ac pœnam metumque incutit ceruicosis & duris. Interim mixtum hoc regimen vtrumque efficacius solet esse dicente Apostolo: *Argue, obsecra, increpa,* cum rigore increpationis, miscendo benignitatem charitatis.

Zach.

Ephes. 6. Quapropter attendant Patres illud monitum Apostoli: *Nolite ad iracundiam prouocare filios, sed educate eos in disciplina & correctione Domini.* Hoc est; Nolite vestra duritie & asperitate, continuis minis & verberibus, eos exasperare: neque tamen ab eis omnem etiam disciplinam & correctionem auertite, sed extrema vitantes, moderationem adhibete. Certè pueri, qui nimio rigore tractantur, quandoque à fructu impediuntur, fiunt deteriores. Id eleganti similitudine declarauit sanctus Anselmus cuidam Prælato conquerenti, quod pueri quos in claustro instruebat, nocte dieque vapularent, nec libertatis quidquam eis indulgeretur, attamen deteriores deprehenderentur. Dic mihi, inquit, si plantam in horto haberes, & illam ex omni parte concluderes, vt ramos extendere non posset, qualis arbor prodiret? Certè inutilis, incurua & perplexis ramis. Sic vos qui minis & verberibus vndique coarctatis pueros sine vlla libertate, ita vt nihil amoris, & pietatis circa se à vobis sentiant, quin imò putent omnia ex odio procedere; tantùm abest vt fructificent, quin proni potiùs & incurui ad vitia remaneant. Attendant hæc patres, qui auctoritate & seueritate sua proles potiùs opprimunt quàm instruunt, quasi seruos eos tractantes non vt filios, quasi mancipia non pignora; exhibentesque se eis vt Dominos & tyrannos, non vt patres & genitores. Sunt enim instar leonum inter domesticos omnia euertentes, vix vllam aliquando beneuolentiam exhibentes; quin potiùs ob rem nihili imprecantes, iurantes, maledicentes, minantes, exsecrantes, percutientes. Quid mirum, si tales parentes quandoque ad impatientiam & desperationem filios adigant, aut etiam ad iugum paternum excutiendum animo fractos, propellant? Quid mirum, si quandoque tot maledictis diuinam vindictam in se & filios accersant? Notum est exemplum ex Augustino, de matre quæ Cæsareæ per iracundiam decem filiis maledixit.

Maternam verò imprecationem statim efficax vindicta secuta est. Nam omnes corporis tremore correpti fuere, & præ verecundia patriam relinquentes, vagi per orbem, exemplo suo omnibus ostenderunt, quàm perniciosus sit maternæ execrationis effectus. Mater verò filiorum miseriam & opprobrium conspiciens, etiam desperationis funestro laqueo luctuosam vitam conclusit. Post illius mortem, cùm illi diuersa quærerent remedia, quidam eorum liberati sunt: & quidem duo in præsentia S. Augustini, ad reliquias S. Stephani in Ecclesia Hypponensi. Vide Augustinum 2. de Ciu. cap. 1.

Plurima suppetunt similia exempla, quæ passim occurrunt. Audi hoc vnicum. Ciuis quidam Mediolanensis, cùm filium rebus ludicris addictum, præter consuetudinem increpasset: & filius indignè ferens insolita Patris monita, obtemperare renuisset, Pater his eum maledictis cœpit onerare: Egredere nequam domo mea, nunquam te videant oculi mei, nisi fodiendum & terra tumulandum. Abit filius furiis quibusdam instar Cain actus, fugiens paternam domum & consortium. Paulò post obuium habuit quemdam debitorem, à quo cùm importunè pecuniam exigeret, à verbis ventum est ad verbera, & graui excitata rixa occisus est, & in domum Patris illatus mortuus. Quid Pater infœlix ageret? Meminit maledicti, quo filium onerarat & exasperarat. Itaque dolore ac pœnitentia cor paternum lancinante, barbam sibi euellit, quibusdam se furiis flebiliter agitat, infœlicitatem suam ita deplorat, vt vix remedio locus foret. Nempè hîc fuit affectus paternæ execrationis non solùm in filium, sed & in patrem redundans.

Quàm multi reperiuntur, qui hæc non attendunt, qui ob rem nullius momenti, statim filiis imprecantur: *Pestis te corripiat: Auferat te dæmon.* Quàm multi iniuriis eos grauibus lacessunt, instar Saulis, qui Ionatham filium, pro Dauidis innocentia benignè se alloquentem, verbis iniuriosis ipsi & sibi onerat, & ait: *Fili mulieris, vltrò virum rapientis.* Quasi dicat, fili meretricis & adulteræ. Sic ignominiam aspergit filio, ac thoro suo maculam, præ impatientia & impotentia animi. Quem certè non pauci imitantur, statim ad conuitia prosilientes, si vel vxorem vel filios volunt reprehendere. Hoc verò non est eos educare in disciplina & correptione Domini, sed ad iracundiam, & ad deteriora prouocare.

Itaque quandoque virgam debet Pater gerere, sed talem qualem vidit Hieremias c. 1. *Virgam vigilantem*, siue vt alij legunt, *Virgam oculatam.* Oculus significat vigilantiam & prudentiam, quæ debet inesse Parenti, vt filios moderetur, & dirigat in virtutis semitam. Sit ergo in manu eius virga directionis; sit & virga correctionis, sed cùm oculo, id est, cum prudentia, vt videat quando & quomodò ferire debeat, vt scilicet id cum debita fiat discretione.

PROPOSITIO TERTIA.

Monitioni & correctioni parentum, vt efficax sit, debet prauium boni operis & vitæ exemplum iungi.

Parum prodest vox oris, si desit sermo operis, efficaciusque influit in prolis animum exemplum parentis prauum, quàm bonum illius monitum exemplo destitutum. Quomodò potest efficaciter mater filias edocere castitatem, temperantiam, pietatem, quæ incontinenter viuit, quæ vanitatibus sæculi dedita est, neglecto Dei cultu? Quomodò probos mores monitis suis tenero prolis animo instillabit, & ad veritatem modestiamque erudiet, quæ mendaciis, detractionibus, maledictis, contumeliis, à familia scatere agnoscitur? Non illepidè, puer quidam interrogatus: quod esset nomen matris suæ, respondisse fertur; se nescire aliud eius nomen, nisi

quod à Patre ordinariè vocaretur *Charogne Morue*. Similia verba imbibunt pueri à parentibus, potius quàm bona monita; fructusque instructionis eliditur per praua exempla. An efficaciter poterit Pater hortari filios ad sobrietatem, qui ebriosus est, qui popinas quotidiè frequentat, qui temulentus domum repetens familiam totam perturbat? An fructuosè ad fragilitatem & laborem eos existimulabit, si dum illi laborant & expensis parcunt, ipse, otiosus, dissolutus, ludis vacans, omnia dissipet & prodigat? Quomodò in timore Dei eos instruere poterit, si Sacramenta ipse negligat, Missæ Sacrificium paruipendat: si iuramentis & blasphemis contra diuinum honorem, leui de causa os aperiat? An non potius hæc vitia prauique mores in proles transmittentur imitatione praua, & irrita reddent omnia recta monita? Profectò non malè dixit ille: *Quorum vita turpis est, illi [illegible] seruos quidem obiurgandi potestatem habent*. Et fortius dicendum, illos tot esse mortibus dignos, quot praua exempla in filios transmittunt, sua improba vita illis mortem & perniciem generantes æternam.

Cùm verò vitia hæc commemorata in Patribus-familias non infrequenter reperiantur, an mirum si familiæ multæ de generatione in generationem peruersis moribus deprehendantur infectæ? An non mali corui malum ouum? An non verum est & aliud Poëtæ: *Et sequitur leuiter filia matris iter?* Si ergo quæris, cur tam multæ passim malæ proles? In promptu responsio est. Quia multi mali parentes, sed non tam parentes, quàm serpentes & viperæ, quia genimina viperarum pariunt, in suam illorumque perniciem. Conqueruntur plerique de filiis immorigeris, inobedientibus, contumacibus dissolutis; & ipsis similes sunt, vel certè in iuuentute sua fuerunt. Non exiguum tormentum & contristationem tunc parentibus allucrunt? ideoque iusto Dei iudicio similiter in filiis plectuntur, ob præterita scilicet vel præsentia peccata.

Debent itaque coniugati se liberis suis velut speculum nitidum exhibere, in quo videre possint & corrigere mores suos peruersos: ita vt in vitam eorum piam, mentis oculos conicientes, ab omni turpitudine absterreantur. Debent eis facem præferre bonis & lucidis operibus, viamque præmonstrare, & in virtutis stadio præcurrere: vt post cursum huius vitæ fœlicem possint eis dicere: *Tibi lapidem trado*. Vtinam in morte possint dicere, quod olim Seneca moriens amicis suis legitur dixisse: *Testamento vobis consigno imaginem vitæ meæ*. Quid aliud est Pater in familia sua, quàm centrum in circulo? Sicut à centro multæ ducuntur lineæ, & omnes illæ respiciunt centrum: ita à Patre multæ proles deriuantur, & illæ Patrem Patrisque mores respiciunt, vt imitentur. An non id indicasse videtur Iob multis abundans prolibus, dum ait de tempore fœlicitatis suæ: *Omnipotens erat mecum, & pueri mei in circuitu meo*. Quare in circuitu? Nisi vt tanquam lineæ circuitu, in ipsum centrum, oculorum animique aciem intenderent? Audi & aliam similitudinem.

Debet Pater in familia esse instar Solis, Mater instar Lunæ, Filij instar Stellarum. Indicatur id in visione Patriarchæ Ioseph: *Vidi, inquit, Solem & Lunam & Stellas vndecim adorare me*. Quid aliud illis verbis significatur, quàm Patrem ac Matrem cum vndecim fratribus, adoraturos Ioseph, dum in Ægypto exaltabitur? Ergo Sol Pater est. Luna Mater, & in vnaquaque domo debent esse luminaria duo, vnum maius, alterum minus, quæ per bonum exemplum influant lucem in Stellas, hoc est gratiam conuersationis sanctæ in proles, vt & ipsæ instar siderum effulgeant. Sed sicut Sol iste Lunaque non infrequenter obscuritatem patiuntur & eclypsim: Luna quidem per interpositionem terræ, hoc est Mulier, terrenis affectibus & passionibus sese interponentibus inter eam & virum: Sol verò per oppositionem Lunæ, hoc est Vir; dum ei vxor opponitur & contradicit. Et sic fit, vt lumen ad stellas non deriuetur; hoc est, lux boni exempli piæque conuersationis, ad filios non transfundatur.

Quin potius tenebræ familiam obnubilant, dum domestica dissidia perstrepunt, dum peruersi mores scandalum & caliginem generant; & filij facilè vitiosam parentum vitam imitantur. Sicut qui in domo fumo turbida habitant, facilè fuliginem contrahunt maculosam.

Cæterùm graue manet iudicium parentes illos, qui prauo exemplo proles ad peruersitatis latum tramitem traducunt: vel defectu instructionis & correctionis ab erronea eas via non reuocarunt. Gemunt filij, quod propter parentes ut sint opprobrium dati sempiternum; & planctus eorum in suos genitores redundat, à quibus vitæ improbæ exempla hauserunt. An non hic vel similis est illorum apud inferos lamentatio & planctus? O parentes, non parentes, sed peremptores! O patres, minimè patres, sed parricidæ! An oportebat à vobis nos vitam fugacem & temporaneam haurire, vt morti destinaremur æternæ? An oportebat exiguum lucis mutuare, oriendo ex vobis, vt in inferno perennis luminis horridum occidentem reperiremus? Quid iuuat eheu nos è vobis natos fuisse, vt suppliciis renasceremus æternis? Quid profuit Christianismi Sacramento initiatos fuisse, si nos non iuxta gratiam Christi, sed iuxta legem mundi & inferni educastis? Sic signaculum Christi & character Baptismi, ad pœnæ incrementum & damnationis nobis vertitur cumulum, vermem pariens non intermoriturum, & viuam tormentorum imaginem nobis repræsentans continuò ex agitantem.

O vtinam in vtero suffocati essemus, & abortiui in sterquilinium proiecti, ne æternis flammis succenderemur, & colluctaremur cum ardoribus sempiternis. Aut cur genitos, statim neci non destinatis, vt criminis exortes mortem obiremus? Oportuitne nos nasci, & adeò infœlicem sortem nancisci, noctis mortisque æternæ esse filios? Oportuitne coniugio vos sociari, ad propagandum animas æternum infœlices? An ignorastis Deum ad hoc coniugium sanxisse, vt proles ex illo prognatæ, timore sanctum, legem, obedientiam, virtutem à parentibus discerent? At verò potiùs in perniciem nostram conspirasse, aut certè consensisse videmini. Etenim in vanitate nos erudiuistis, dissolutos mores tolerastis, insolẽtes animos quasi ingenij specimẽ approbastis: si vxor in iuramenta proteruè erumpebat, magnanimitati adscribebatis: si fraudes dolosaq; mendacia ad lucrum inueniebat animus, artificio ingenioso tribuebatis. Nec defuit nobis exemplum vestrum ad praua illectans, sed defuit correctio & monitio ab erroneo gressu improbisque moribus reuocans, quæ si adfuisset, ad meliora impulsi iam à suppliciis essemus liberi. Nihil vobis fuit cordi, pietatis exempla, tanquam hæreditatem sacram nobis relinquere, sed hæreditatem terrenam magna sollicitudine nobis quæsiuistis, vt hæreditatis æternæ exortes fieremus, gloriam mundi nos ambire voluistis, vt cœli gloria priuaremus. Maledicti igitur pa-

tres maledictæ matres, maledicta hæreditas nobis relicta, maledicti sæculi honores, vestros nobis labore parti, maledicta viscera quæ nos gestarunt; m. ledicta vbera quæ aluerunt. Sit maledictio & iusta Dei vindicta super vos, vt qui progenitores estis corporum, sed incentores vitiorum, sitis & consortes pœnarum. Hic est lugubris cantus, in vesperis illis æternæ noctis, in horridis tenebris delubri Plutonis apud inferos resonans sine fine, quia fumus tormentorum eorum, ascendet cum blasphemia in sæcula sæculorum.

Concludendo adiicio, quandoquidem non infrequenter parentes ob varias sollicitudines ac negotia impediantur, nec possint diligenter aduigilare instructioni prolium, eruditionique cùm in moribus, tum in doctrina; teneri eos tradere Præceptoribus, Magistris, Pædagogis, à quibus in tenera ætate haurire possint documenta pietatis, virtutis, eruditionis. Hoc certè dolendum est, quod multorum terrena adeò sit vita, & nihil cœleste sapiens, vt plus sollicitudinis impendant pecoribus suis, equis, vaccis, ouibus, quàm filiis educandis. Ideò dicebat Diogenes: *Mallem Megarensis esse aries, quàm filius*, insinuans maiorem illis animalium curam esse, quàm prolium. Alij quidem sat sollicitudinis pro filiis gerunt, sed non tam ad salutem, quàm ad sæculi ambitiosam vanitatem, Vnde solliciti sunt, vt filiis & filiæ instructoribus tradantur ad artes sæculi moresque discendos: vt discant dextre arma tractare, ad numeros saltare, gestus ordinatos & aulicismum sæculi præ se ferre, in cæremoniis mundi eruditum esse: at negligunt scientiam Dei & Sanctorum, & vanitas hæc sæculi suffocat in illis spiritum Christi, curámque salutis, arbor vanæ scientiæ exterminat germina piæ vitæ.

Quantum verò pia instructio præceptorum efficax sit, si à teneris imbibatur, multis posset exemplis declarari. Vnicum subiicio ex Chrysostomo & Metaphraste de S. Babyla, qui cum tribus pueris quos in fide erudiuerat, passus est Antiochiæ, Res sic habet,

Numerianus Imperator immolans dæmoniis apud Anthiochiam, ingredi voluit Ecclesiam Dei, prohibuit eum Babylas Episcopus, ideóque in vincula coniectus fuit. Interrogatus ab Imperatore facti sui rationem, respondit: *Placuit Deo me humilem seruum plebis suæ constituere Pastorem, ideò cùm vidi te lupum venientem, timens ouibus, prohibui ab ingressu ouilis.* Cum autem de Christianis interrogaretur, & de doctrina sua; *Si*, inquit, *vis scire quæ sit doctrina mea? habeo tres paruulos, quos gratia Dei erudiui, iube adduci, & videbis in eis scientiam Dei.* Adducuntur paruuli, adducta est mater, interrogatur nomen, & an isti filij eius sint. Respondet, *Theodula vocor, eos genui, & Deo obtuli per Pastorem bonum Babylam, qui erudiuit eos in doctrina Dei.* Alapis cæditur illa, & iubetur tormentis filiorum assistere. Pueri ergo in sublime eleuantur, vni duodecim plagæ infliguntur, alteri nouem, tertio septem. Illis autem Deum benedicentibus dicebat & mater: *Gratias tibi ago Domine, qui a singuli secundum numerum annorum cæsi sunt.* Cùm verò à confessione per hoc nihil deterreretur, iussus est & Babylas suspendi cum eis, & grauissimè cædi. At ipse exultans insonabat: *Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in portentum. Ecce nihil tormentorum sentio, quia patitur pro me Christus.* Pueri autem inclamabant: *Crudelis tyranne, gloriam nobis accumulas, dum pœnam aggeras, tu autè non effugies iudicium Dei. An non erubescis à pusillis vinci? Non sentimus tormēta, iuuante Deo, tu verò magis cruciaris.* Cùm nihil proficeret tyrannus, iussus est Babylas cum infantibus gladio percuti. Dicebat autem iterum: *Ecce ego & pueri mei mecum, quos dedit mihi Dominus in portentum.* Pueri autē eius manus osculantes, respondebant: *O Pater ac Domine, Magisterque bone: quale nobis erit gaudium, si tecum pariter consummemur!* At ipse: *Benedictus es Domine, qui ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem, vt destruas inimicum & vltorem.* Osculatúsque singulos, tradidit eos tortoribus, vt sua præsentia percuterentur; postea tradidit & seipsum. Sic pariter educati, pariter coronati, ad cœlestia migrarunt: & quatuor victimæ ad Deum missæ sunt. Aries Dux cum tribus agnis.

LECTIO XIII.

BREVIS REPETITIO de Officio parentum.

Breuiter hîc repetamus munus parentum erga proles iam ab infantia, quod à Catechistis eis frequentiùs insinuari conuenit.

Primò, igitur dicimus, oportere proles sæpè Deo offerri, tanquam depositum sacrum à Deo parentibus commendatum, cuius cura specialis eis incumbit.

Secundò statim ac eloqui potest puer, prima vox ei debet assuescere, sit salutatio Angelica, deinde Oratio Dominica; discátque cum lacte nomen *Iesus & Maria*, cum affectu & reuerentia pronunciare.

Tertiò, cum paulatim adolescit, instruatur in rudimentis fidei & pietatis, vt confusa, quadam ratione concipiat, quid Deus, quid Christus, quomodò omne obsequium nostrum ei consecrandum.

Quartò, discat mandata Dei, vt tempestiuè agnoscere possit, quid sit peccatum, quomodò Dei offensiuum, qualiter illud oporteat abhorrere: & iuxta ætatis capacitatem proponatur eis punitio malorum, præmiū bonorum, inferni tormentum, Cœli Regnum. Audiendus est Dominus, dicens: *Sinite paruulos, & nolite prohibere eos ad me venire, talium est enim Regnum Cœlorum.* Ducendi ergo sunt ad Christum, docendo eos quæ sunt pietatis & regni cœlestis. Imitandi illi, de quibus Euangelistæ testantur: *Afferebant ad illum infantes, vt tangeret illos, & manus eis imponeret, & oraret.*

Ioannes Gerson Theologiæ Doctor & Cancellarius Parisiensis, plurimum temporis impendere delectabatur, informando paruulos in fidei Christianæ rudimentis. Vnde & libellum conscripsit: De paruulis ad Christum trahendis, in quo sic ait: *Vsquequo paruuli diligitis infantiam? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Venite fidenter, nulla viarum insidia, nullus latet anguis in herba; communicabimus mutuè bona spiritualia, quia temporalia vestra nulla requiro: ego vobis doctrinam, vos mihi orationem impendetis, imò orabimus pro inuicem, vt saluemur. Sic Angelos nostros vicissim lætificabimus, in quorum solēnitate hæc scribo: sic fortè, nec eam fortè, sed certa spe misericordiam inueniemus apud Patrem nostrum, dum obediemus voci eius in accessu nostro ad eum, ego prouocando, vos exequendo. Nec deerant piæ gratiæ & deuotionis amplexus in præsenti miseria consolatorij, Postmodum gloria consummata perpetua vnitas subsequetur. Ad quam nos omnes, qui spiritu paruuli*

esse debemus, inuitat ipse Iesus spirituali collatione & afflatu ingiter inspirans, & dicens: Sinite paruulos venire ad me.

Retulerunt viri fide dignissimi dictum Ioannem Gerson ante obitus sui diem in ea vrbe, in qua tum habitabat, multos collegisse puerulos, quorum tanquam Præceptor erat: quos quotidiè ante summam Missam in templum adduxit, clausisque vndique ostiis, ipse in medio eorum stans iubebat vt verbis gallicis post se in hunc loquerentur tenorem: *Mon Dieu, mon Createur, ayez pitié de vostre pauure seruiteur Iean Gerson*, hoc est, *Deus meus, Creator meus, miserere miseri famuli tui Ioannis Gerson*. Itaque post tam sanctos & viles labores, post tam feruentem animarum zelum, tam exacta scripta, post tantam deuotionem, nouissimè infantium & innocentium interpellationem tantus vir quæsiuit.

Quintò edoceantur quid sacrificium, quomodò illi cum reuerentia & modestia sit assistendum, quid ibi adoretur & contineatur. Imò discant pueri statim vbi capaces sunt, illi ministrare cum humilitate & veneratione. Placet enim puerilis innocentia hic ministrans, Angelorum ministerium imitans.

Audi hac de re quod refert Antonius Senensis in Chronicis Prædicatorum. Circa annum 1140. pietate claruit F. Bernardus in Portugallia, qui in Conuentu Sancterenensi Ordinis Prædicatorum egens sacristam, puerulos aliquot religionis habitum gestantes, peracto Missæ mysterio informabat litteris & moribus. Hos docuerat Missis inseruire, & postea ex materna domo ientacula ferentes, soliti erant ad Capellam quamdam diuertere, & ibi ientaculum sumere. Erat verò in altari Virginis imago, & in sinu eius Puer Iesus, qui paruulorum simplicitate delectatus, è sinu matris descendens, cum illis ientaculum sumebat. Postquam id aliquot vicibus fecit, parui pueruli rem ad magistrum deferunt, narrantes quod ille paruulus ad eorum ientaculum semper descendebat, & nihil in symbolum apportabat. Prudens ac religiosus pater, re ista ab ore innocentium percepta eos instruxit, vt si ille iterum more solito ad eos descenderet, eum sic alloquerentur: *En Domine, tu semper nobiscum comedis, & nihil symboli ferre consueuisti ad ientaculum; inuita ergo nos & magistrum nostrum semel in domo patris tui.* Et sic illi instructi faciunt, cùm paruulus Iesus more solito ad eos descendit. Qui eorum petitioni annuens, diem certum designauit, quo id præstaret, & erat dies Ascensionis Domini iamiam instans. Id mox illi referunt magistro, qui se præparans vt cœlesti interesset conuiuio, illa die maturè se ad celebrandum disposuit, paruulis eisdem illi ministrantibus; & sacrificio peracto, omnes tres ibi simul viuere desierunt, & omnes tres simul eodem fuere reconditi tumulo.

Aliquanto tempore postmodum elapso, eorum corpora fuerunt ex humili loco ad altiorem translata, & reposita in sepulchro, in capella quæ Regum dici consueuit, & miraculosa hæc historia fuit super idem sepulchrum depicta: & per traditionem quandam ab antiquis acceptam, fama ad hæc nostra tempora peruenit. Tandem anno Domini 1277. cum in eodem loco portam quandam oporteret aperiri, inuentæ sunt horum sacrorum corporum Reliquiæ, & quidem paruulorum, vno supertectæ linteamine, prædicti verò patris eorum magistri, alio. Quod verò easdem omnes illorum trium Reliquias simul cooperiebat linteamen, adeò candidum, integrum, & incorruptum fuit repertum, quasi à paucis diebus ante fuisset ibi repositum. Huius rei fama repentè per ciuitatem spargitur, accurrit mox ad rem stupendam vniuersus populus, & quæ erga hos beatos habebatur deuotio & memoria augetur, & instrumento publico ad posterorum memoriam hæc omnia per testes priùs Sacramento astrictos examinata scripto traduntur. Ita Senensis, ad annum 1240.

Sextò, oportet pueros Pœnitentiæ Sacramento assuescere, modúmque confessionis edoceri, & inculcari eis illius integritatem; quia iam ætate puerili impuritates sat graues serpere agnoscimur, de quibus conscientia cum rationis illucescentis iudicio eos arguit; verecundia tamen deterrente, in confessione eas reticent, & in multam ætatem vermem rodentem protrahunt, cum nullitate confessionum, & cum iniuria Sacramenti. De qua re grauiter postea multi anguntur, & multiplicatis confessionibus generalibus, vix adhuc sibi satisfaciunt.

Septimò, puer instruatur de oratione manè & vesperè facienda ad Angelum suum, ad Sanctos tutelares, ad Virginem, ad Christum: excitetúrque eius affectus, vt in his exercitiis piis oblectetur. Habeat imagunculas & altariolum in quo sit imago Christi & Virginis, coram quo genuflexio fiat: imo Sabbato & Festis B. Mariæ cereolum ibidem accendat, vt sic reuerentiæ & pietati maiori via sternat. Plurimùm enim iuuat à teneris annis erga Deiparam deuotionem imbibere, & gaudet Virgo ex ore infantium & lactentium perfici laudem suam. Vide exempla quæ attuli de S. Thoma, de S. Theresia, de S. Catharina Senensi, Lectione 2. de salutatione Angelica. Vnum hic iterum adnecto de puero Salun, de quo sic legimus.

Tempore Vrbani V. circa annum Domini 1350. florebat in innocentia, simplicitate & sanctitate vitæ admodum austeræ, pauper, rudis, & simplex mendicus nomine Salun: qui in annis puerilibus ad scholas missus, nihil aliud potuit discere, quàm hæc verba Latina, Aue Maria. Cúmque in Britannia Gallica ostiatim per pagos panem quæritaret, repetebat supradicta verba ter, quater, quinquies & sexies. Quamobrem illius Prouinciæ habitatores ipsius sanctam simplicitatem intuentes, porrigebant ei quod comedere ipsimet statuerant. Tunc Salun conferebat se ad quendam fontem ab vrbe Landeuenec vna fermè leuca distitum, in cuius aquis suum panem macerare & condire solebat, nullo vnquam alio potu ciboue vtens, quàm pane madefacto in dicto fonte. Lectus eius nuda erat humus, capitis ceruical lapis, idque sub arbore tortuosa, & modicum à terra erecta iuxta illum fontem. Hyberno tempore cum præ frigore rigesceret, ascendebat illam arborem, & ramos flexiles apprehendens, librabat corpus sursum deorsumque, & hac motoria agitatione temperabat algoris sæuitiam, pleno decantans ore sexies: *O Maria*. Cúmque aliquando incresceret hyemis asperitas, in aquas fontium (per antiperistasim & contrarietatem qualitatum fumantes) insiliebat; hinc factum est, vt incolæ eum fatuum vocitarent: sed Deus admirabilis in sanctis suis, volens Matris suæ famulum excusatum habere ab innocentia, & nomen Virginis Mariæ celebratius reddere, miraculum quod sequitur edidit: nam cùm defunctum hunc innocentem & simplicem Salun, vicini sub ardore sepelissent eodem loco vbi solebat sibi lectum sternere (qui erat nuda humus fonti adiacens) accidit vt pul-

Ioan. de Longo. esneu. Abba de Landeuc. nec hæc se testatur vidisse. Rader. Virid. p. 2. legen. Sanct. 1. Nou.

pulcherrimum lilium miraculosè ſuper ipſius tumulum creſceret cuius flores repræſentabant hæc verba, *Aue Maria*, aureis litteris exarata.

Octauò, ſexus vterque ſuo iungatur ſexui, nec permittantur pueri cum pueris diuerſi ſexus ludere, propter periculum impuritatis, quam inſtigante etiam Satana ſibi mutuo facile pueri affricant, quod experientia nimis notum eſt. Vnde etiam cauere debent parentes, ne proles teneræ ætatis diuerſi ſexus in eodem lecto decumbant; vt alibi iterum monui, & quàm periculoſum ſit, exemplo declaraui. Sed nec impudicum aut ſcurrile vllum verbum proferre permittantur, ne aſſueſcant turpibus, diſcantque impuritatem, tum in verbis, tum in moribus; imò & à mendaciis absterreantur, nihilque nouerint niſi quod ad timorem Dei pertinet. Vnde etiam cauere debent parentes, ne ipſimet exemplum prauum exhibeant, aut ne in familiam admittant famulos vel ancillas, conuerſationem bonam prolium inficere natas.

Nonò, vt iam ab infantia puer ad miſericordiam inclinetur, non abs re erit, ſi per manus prolium eleemoſynas erogent parentes; ſic enim imitari poterunt eum dicentem: *Ab infantia mecum creuit miſeratio.* Incumbit quoque parentibus cura ſollicita, ne pueri diſcant in otium diffluere: ideoque alicui exercitio, per ætatem capaces ſimul ſunt applicandi, vel ſtudiis litterarum, vel arti addiſcendæ. Propterea Carolus Magnus (teſte Eginhardo) filios ſuos mechanicam aliquam artem & filias ſuas lanificium vel linificium diſcere voluit. Et Paulus licet nobilis foret & ſacris litteris eruditus, didicit ſcenofactoriam artem qua etiam vtebatur cum prædicatione Euangelii. Conſuebat nimirum tabernacula ex pellibus, quibus milites vterentur in caſtris. Vnde Origenes dicit: *Paulus à faciendis tabernaculis terrenis ad cœleſtia conſtruenda tranſlatus eſt.* Defectu curæ parentum hac in re, multi ad otioſam, imò & flagitioſam vitam tranſeunt.

Decimò, vbi adoleuerint, moneantur vt Deum feruenter orent pro certo vitæ ſtatu, vt in illo poſſint ipſi ſeruire. In magna enim mundi familia, ſuperni Patrisfamilias eſt vnicuique officium & ſtatum ſuum diſtribuere, vnde parentes qui volunt ex proprio de liberis diſponere, Deo iniurij ſunt, quod Dei eſt, Deo eripientes. Si ergo vocatum viderint ad aliquem ſtatum, non impediant, ſed promoueant.

DE INORDINATO AMORE parentum.

VNdecimò, vitent inordinatum amorem erga filios, curamque præpoſteram & non tam terræ genitos, quàm cœlo agnoſcant. Quod ſi quæras, in quo hic inordinatus amor, aut præpoſtera cura conſiſtat? Reſpondeo in diuitiis conquirendis, honorato ſtatu, beneficiis Eccleſiaſticis quacumque via etiam prætmaturæ filiorum ætati prouidendis. In his enim non infrequenter reperitur diſpendium ſalutis, tum filiorum, tum parentum. Ac in primis ſi ſollicitudinem parentum in congerendis opibus ſpectemus, videre licet plurimos ita ſe totos effundere, vt cæteris neglectis, quæ animum concernunt, huic vni rei inſudent: contriſtantur de filiis, quod abiecti videantur & ignobiles, ſi autem improbi ſint & Deo exoſi negligunt. Propterea dicit D. Chryſoſtomus, hanc eſſe primariam cauſam, cur tam multi filij parum probi reperiantur; quia nimium Patres opes terrenas ita reſpiciunt, vt æternas nihil ſuſpiciant. Nec conſiderant illud; *Quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur?* Pellicanus dicitur pectus ſuum dilacerare, & cruore conſpergere, vt pullos enutriat? Sic illi vt opes filiis parent, totos ſe dilacerant, animo ſunt corporéque ſaucij. Hinc dicebat Crâtes Thebanus? *Si liceret, in altiſſimam vrbis partem conſcenderem, & acclamarem: Quorſum ô ſtulti homines? Quid agitis, qui totum ſtudium in opibus erogandis ponitis, filiorum vero veſtrorum quibus illas relinquatis, erudiendorum curam non ſuſcipitis.*

Hanc etiam vanitatem notans Eccleſiaſtes dicit: *Deteſtatus ſum omnem induſtriam, qua ſub ſole ſtudioſiſſime laboraui, habiturus hæredem, quem ignoro, vtrum ſapiens, an ſtultus futurus ſit, & dominabitur in laboribus meis quibus deſudaui, & eſt quicquam tam vanum?* Taxat nimiam ſollicitudinem parentum, duas afferens cauſas, quibus illa vanitatem oſtendat. Prima eſt, ex mortis neceſſitate, per quam, velit nolit, in manus hæredis debet ſua relinquere, nec ſecum poteſt quicquam efferre. Secunda eſt, quod neſciat qualem hæredem habiturus ſit. Licet enim habeat filios, illis tamen forte ab illis oppreſſis, hæreditas ad alienos ventura eſt. Deinde neſcit qualis futurus ſit filius, & an bene vſurus, ſolent enim animum opes immutare, ſolent ad vitia transferre. Et licet viuente parente ſpem det bonam, forte tamen poſtea occaſione oblata præceps ibit in vitia & delicias, & tanto labore quæſita breui diſperdet. Vnde addit: *Homini otioſo quaſi a dimittit*, hoc eſt, nimio ſuo labore facit hæredem otioſum: videns enim ſe habere ad ſufficientiam, laborem refugit, & exercitium quo honeſte occuparetur. Non ergo prolium prorſus immemores debent eſſe parentes, quia *ſi quis ſuorum maxime domeſticorum curam non habet, infidelis eſt, & infideli deterior*, ſed nec immoderati in ſollicitudine, quia *melius eſt modicum iuſto ſuper diuitias peccatorum multas.*

Vnde S. Chryſoſtomus hom. 9 in morali: *Magnum*, inquit, *habemus pretioſumque depoſitum, ſcilicet filios, ingenti illos ſeruemus cura, atque omnia faciamus, ne fur id nobis aſtutus auferat, nulla nobis poſſeſſio, nullus fundus æque nobis gratus & charus eſſe debet: quippe hæc omnia filiis quæruntur. Si igitur maior poſſeſſionum nobis eſt cura, quàm eorū quorum illæ gratia comparantur, id profecto abſurdiſſimū & ſtolidiſſimum eſt. Exerceamus ergo ad virtutem atque pietatem molles filiorū animos, cætera omnia ſecundo loco quæramus. Nam ſiquidē illi improbi fuerint, nihil eis pecuniæ proderunt: ſin autem probi, nihil ex paupertate lædentur. Vis filium relinquere diuitem? Donum illum ac benignum eſſe doce, ita enim etiam rem familiarem auctiorē facere poterit. Filiis non rite inſtitutis præſtat pauperes eſſe quā diuites, Paupertas enim vel inuitos coercet, atque intra virtutis limites continet: opes vero ne volentes quidē pudice tēperanterque viuere ſinunt, verum exorbitare faciunt atque peruertunt.* Chriſoſt. hom. 9. in epiſt. 1. ad Timot.

Quod ſpectat ad honores, quando labore & importunitate videmus parentes pro filiis inhiare, & nihil non intentatum relinquere? Mater filiorum Zebedæi huius rei exemplum ſuppeditat, magna ambitione pro filiis obſecrans, vt vnus ſedeat ad dexteram, alter ad ſiniſtram: *hæreditario mater delinquebat errore*, inquit Ambroſ. *Conſiderate Euæ illius primæ mulieris hæredem, transfuſa in omnes immoderata hupiditate labentem, cui pro filiorum honore ſollicita immoderatior quidem, ſed ignoſcenda menſura votorum:* Sic & de Rebecca, quid non agit, vt filio Iacob dilecto vltra Eſau, primogenituræ

genituræ dignitatem adoptet cum Patris benedictione? Quo non astu vtitur, vt ei consulat, & Isaac fallat, repugnante licet filio, ne maledictionem sibi adsciscat? Illa verò maledictionis periculum in se suscipit amore filij, & certè illi sese exponit, nisi inspiratione diuina rei euentum agnoscat. Sic quidem parentes periculum maledictionis æternæ parum curant, si modo filii promoueantur. Quàm multi officia emunt, permutant, fraude acquirunt, nec attendunt an illorum capaces sint filij, an saluti hæc promotio congruat, an sinistrum successum non sint habituri empti honorum status. Etenim quæ emuntur in grosso, minutatim solent vendi, & exinde corruptelæ sequuntur, violatio iustitiæ, furta, fraudes. Oportebat olim per templum Virtutis ingredi ad templum Honoris: nunc per nummum tanquam numen summum honor venalis habetur.

Hæc porro inordinatio maior est, si circa officia beneficiaque Ecclesiastica versetur. Ex eo enim quod iam ab adolescentia filiis quacumque via parentes de illis prouideant, grauissima sequuntur incommoda. Vnde enim videmus in Ecclesia tot inundantia mala? Ex Ecclesiasticorum praua vita, ex dissolutorum iuuenum promotione immatura, qui nihil minus quærunt quàm Dei honorem, & à parentibus quandoque inscij, quandoque & inuiti promouentur, nec eorum est vocatio. Vnde & ad præcipitium ducuntur, dum ad pinnaculum templi euehuntur, sera querela dicentes, *Quia eleuans allisisti me.* Sic non cingulum honoris, sed funem auteum perditionis, parentes filiis nectere reperiuntur. Quis non videat parentum impulsu, ad sacerdotium vel Ecclesiæ gradum multos conscendere, sine tantæ rei examine, sine desiderio, sine deuotione. Non alia sane ratione, quàm vt habeant ad commodè viuendum: eadem planè intentione qua alij artem mercatoriam, vel mechanicam addiscunt. Quibus assimulabimus homines generationis huius? Similes sunt ciuibus Sichem, qui libenter admiserunt Hebræorum circumcisionem, vt eorum bonis fruerentur, dicebant enim. *Si circumcidamus masculos nostros sicut & Hebræi, substantia eorum & pecora & quæ possident nostra erunt.*

Quid iterum dicemus de similibus Ecclesiæ ministris? Certe non ingrediuntur Ecclesiam per ostium, diceres potius quod per caminum. Quapropter videmus eos fuliginosos & fumigantes: in vno fumat ignis concupiscentiæ, in altero flamma turbida ambitionis exæstuat, in tertio ignis caliginosus auaritiæ animum obscurat. Reditus verò Ecclesiastici sunt tanquam ligna ignis, quibus eorum auiditas & vitiosi affectus magis ac magis succenduntur.

Inordinatus quoque amor reperitur in parentibus, dum spoliant se possessionibus & rebus necessariis, vt de coniugio honorato, vel aliquo statu filiis prouideant. Vnde monet Ecclesiasticus c. 23. *Non des potestatem super te in vita tua filio & mulieri, fratri & amico: & non dederis alijs possessionem tuam ne forte pœniteat te, & depreceris pro illis. Dum adhuc superes & aspiras, non immutabit te omnis caro. Melius est enim, vt filij tui te rogent, quã te respicere in manu filiorum tuorum.* Etenim sæpius accidit, cum totam spem collocarint parẽtes iam senescentes in filiis, in quorum gratiam bonis suis spoliarunt se, hac spe defraudati ob ingratitudinem illorum, deserique ab eis, nec debita statui sustentatione honorari.

Habes exemplum ex Thoma à Cantiprato lib. 2. apum cap. 7. In Normanniæ partibus vir diues vnicum filium habebat, quem nobilis quidam adiens proponit ei filiam suam in matrimonium filio dandam, si modo possessione velit bonorum cedere in gratiam filij, ea tamen conditione, quod filius ei abundantissime prouidebit, reliquo vitæ tempore, consulentibus idipsum amicis, nobilis coniugij illecebra allectis, consentit pater. Et primis quidem annis honoratur à filiis, postea autem vt onerosus eis non foret cohabitans, ædificant ei domunculam vicinam, insufficienter etiã necessaria ministrantes, ita vt non modicam egestatem pateretur senex pater cum vxore decrepita. Quadam die cum vidisset mulier assandum anserem in domo filij, insinuauit viro, vt illuc iret, ventremque esurientem pasceret, de cibo præparato. Videns filius aduenientem, curat ab igne abstrahi & abscondi dictum anserem, obuiusque patri quid quæreret, inquisiuit. Ille dissimulans redit domum contristatus. Sic dum igni iterum apponere voluit cibum assandum, inuenitur bufo illi adhærens, quem cum excutere niteretur ingratus filius, insiliit in faciem eius, nec vlla vnquam arte dirimi potuit. Et hoc stupendum erat, quod si aliquando monstri aliqua pars tangebatur, ita sensibiliter homo lædebatur, ac si in corde percuteretur. Conterritus tandem ipse & contritus, adiit Episcopum, & ingratitudinem confessus, pro pœnitentia accepit, Normanniæ & Galliæ fines circuire facie aperta, & rei euentum populis enarrare, ingratis filiis exemplum. Tandem autem Dei misericordia per sanctas preces aduocata, disparuit fœdum monstrum. Hæc ex Cantiprato asserente se id audiuisse ab his qui Parisiis virum viderunt.

Neque vero tantum filios monet hoc exemplum vitandæ ingratitudinis, sed & parentes euitandi inordinati amoris, & audiendi monitum Ecclesiastici, *In die consummationis dierum vitæ tuæ, & in tempore exitus tui distribue hæreditatem tuam.* Sapienti hac in re fraude & stratagemate vsus fuit quidam Ioannes Conaxa, vidẽs se deceptum nimis matura patrimonij distributione. Huic ditissimo duæ filiæ erant, quas duobus nobilibus nuptui tradidit, & in tantum generos dilexit, vt omnia sua eis partiretur. Aduertens tandem eorum ingratitudinem, adinuenit hoc consilium. Adiit quendam mercatorem familiarem, & decem millia mutuo petiit ad tres dies. Instabat festum quoddam, generos & filias inuitat ad opiparum conuiuium. Finito conuiuio, intrat conclaue, & pecuniam mutuatam diligenter calculat, commouet cum sonitu, quem facilè percipiebant filiæ. Vnde occultè ad ianuam accedentes, per rimas cernunt grauem pecuniæ summam, quã post calculum pater imponebat clanculum cistæ tribus clausuris obfirmatæ. Occasione cepta interrogant, quanta foret pecunia in cista illa reposita? Fingit ille viginti quinque millia se reseruasse in testamentum, vt impertiatur post mortem his, qui maioribus beneficiis inter generos eum affecerint. Spe igitur remunerationis allecti, certant vtrimque filiæ & generi patri obsequium, honorem, alimenta deferre. Cùm tandem mors ei instaret, conuocat eos, & ait: Antequam moriar nullum aliud instituo testamentum, quàm quod cista obfirmata continet.

Vidi charitatem vestram, volo ex æquo participetis de illis quæ relinquo. Et vt nemo præter vos quicquam illorum tangat, dum adhuc viuo, Fratribus Prædicatoribus Minoritis assignate quinquaginta libras, & ab his post mortem clauæ cistæ, quas apud se habent depositas, repetite, in

qua imu niecis ſigillum meum. Curauit deinde cuilibet Eccleſiæ ciuitatis aliquid pecuniæ donari. Cum ergo diem clauſiſſet extremum, celebratis exequiis, redditæ ſunt claues, & aperta ciſta, nihil repertum eſt (retulerat enim poſt triduum pecuniam ad negotiatorem) præter clauem magnam cuius manubrio inſcriptum erat. *Ego Ioannes Conaxa tale condo teſtamentum, vt feriatur hac claua, qui ſe neglecto alterius curam gerit.*

Concludamus hactenus dicta de inſtructione filiorum, & curam parentum, ſancta illa inſtitutione; quàm S. Ludouicus Rex, ſub mortem dedit Philippo primogenito filio ſuo, tanquam teſtamentum legans eius cordi firmiter imprimendum, omnibuſque Principibus meritò imitandum.

INSTRVCTIO SANCTI LVDOVICI ad Filium Philippum.

FIli mi, ante omnia diligenter in eam curam incumbe, vt diligas Deum: nemo enim poteſt eſſe ſaluus, niſi Deum amet.

Odium peccati.

2. Caue ne vnquam admittas peccatum mortiferum, ſed omnia potius ferre velis genera tormentorum, quàm aliquam talem perpetrare culpam.

Patientia.

3. Cùm aduerſa accidunt, feras æquo animo, & cogites te commeruiſſe, atque ita lucrum inde tibi accedet.

Humilitas.

4. Cùm rebus proſperis vſus fueris, humiliter agas gratias Deo, ne inde animo elatus, efficiaris deterior, vnde te oportuit fieri meliorem.

Confeſſio.

5. Crebrò confitearis peccata tua, deligaſque tibi ſapientes Confeſſarios, qui te poſſint inſtituere & docere, quid agere, quid vitare te oporteat: & coram illis ita te compares, vt audeant ſincerè te reprehendere, & vitia tua indicare tibi.

Precandi ſtudium.

6. Officium diuinum deuotè auſcultes, faceſſant tibi fabulæ & nugæ, ne oculi huc atque illuc circumferantur: ſed ores Deum ore, & etiam meditando, corde, idque præcipuè ſub ſacrificio poſt peractam conſecrationem.

Miſericordia.

7. Animo ſis pio & humano erga pauperes & calamitoſos homines, illiſque pro viribus opituleris. Si quid angat animum, id mox explices Confeſſario tuo, aut alicui viro bono: ita fiet vt facilius id feras.

Qui adſciſcendi, itemque vitandi.

8. Da operam, vt quorum vteris conſuetudine & familiaritate, ij ſint homines probi & integri, ſiue religioſi illi ſint, ſiue ſæculares, & cum illis libenter miſce colloquia: Porrò nequam & improborum virorum commercia deuita.

Conciones, indulgentiæ.

9. Sermones qui fiunt de Deo publicè & priuatim, lubens audias, preces quoque & condonationes, ſiue indulgentias, ſtudioſè expetas. Amato bonum, odito malum omne.

Obtrectationes cauendæ.

10. Vbicumque fueris, nemo auſus ſit quicquam eiuſmodi te præſente eloqui, quod alliciat ad mortiferum peccatum, aut alterius famæ detroget: nec tu vnquam de vllo malè loquaris obtrectandi animo. Non patiaris quemquam, te audiente, peruersè de Deo & Sanctis eius loqui, nec id ſinas impunè abire.

Gratitudo.

11. Crebrò gratias agas Deo pro bonis omnibus ab illo tibi collatis, vt dignus fias, potioribus eius beneficiis affici & augeri.

Iuſtitia.

12. In adminiſtranda iuſtitia ſis rectus, & ſeuerus, & ita vt leges præſcribunt eam exerceas erga ſubditos, neque ad dextram, neque ad ſiniſtram deflectens: pauperumque querimonias non reiicias, donec veritas innoteſcat. Si quis habeat aduerſum te querelam aut controuerſiam, ſemper ab illo ſtes contra te ipſum, donec rem certam comperias. Ita enim fiet, vt Conſiliarij tui fidentius iuſtam ferant ſententiam.

Reſtitutio.

13. Si quid poſſideas rei alienæ, etiamſi id acceperis à maioribus tuis, incunctanter reſtituas illo poſſeſſori vbi certò id tibi conſtiterit. Sin autem dubia res eſt, cura vt viri ſapientes accuratè & ſine mora inquirant? id enim vel maximè ſtudere debes, vt qui ſunt in ditione tua, pace & iuſtitia fruantur, in primis homines Religioſi, & qui in clero ſunt, parentibus tuis debes amorem, reuerentiam, & obedientiam.

Eccleſiaſtica beneficia dignis conferenda.

14. Beneficia Eccleſiaſtica non conferas niſi benè dignis, & qui nulla eiuſmodi beneficia habeant, idque ex conſilio bonorum virorum.

Pax.

15. Bellum præſertim aduerſum quemlibet Chriſtianum, ſine multo conſilio vide ne ſuſcipias. Si neceſſitas cogat ſuſcipere, Eccleſias & inſontes nullo patiaris damno affici. Si qua exiſtat, vel tibi vel ſubditis tuis contentio, vel bellum, quoad poteris, componere & ſedare coneris. Vide vt bonos habeas Prætores & Magiſtratus, & de illis ſolerter exquiras vti ſe gerant.

Reuerentia erga Romanum Pontificem.

16. Semper ſis addictus & deuotus Romanæ Eccleſiæ & eius Pontifici, haud ſecus atque ſpirituali Patri te morigerum præbeas. Da operam vt impenſæ tuæ moderatæ ſint, & rationi conſentaneæ. Sub finem hortor, & adiuro te fili mi, vt ſi me contigerit ante te migrare ex hac vita, vt toto Regno Franciæ pro anima mea cures offerri Deo preces & Miſſæ ſacrificia. Ad extremum, fili chariſſime, quidquid boni poteſt bonus & pius parens precari filio ſuo, id ego tibi precor. Sacroſancta Trinitas, & Sancti omnes ſeruent te ab omni malo, præſtetque tibi Deus gratiam rectè ſemper agendi, & ipſius faciendi voluntatem, ita vt ille per te honoretur, & nos poſſimus poſt hanc vitam pariter eſſe cum illo, eum contemplari, & laudare per infinita ſæcula ſæculorum. Amen.

LECTIO VIII.

DE INSOLVBILITATE Matrimonij.

1. *Docet olim ſolutum per libellum repudij.*
2. *Solui Matrimonium non conſummatum per Religionis Profeſſionem.*
3. *Multas affert cauſas diſſolutionis quoad thorum.*

PROPOSITIO I.

M*Atrimonium conſummatum, in noua lege non poteſt diſſolui*, quod potuit olim in veteri.

Matrimonium antiquitus duo vulnera paſſum

supra insinuauimus, *Polygamiam, & libellum repudij*, Polygamiam quidem, quia licitum fuit plures habere vxores, ex quadam indulgentia & dispositione diuina. Nam & Patriarchas plures duxisse constat, non quidem causa variandæ voluptatis, sed ratione multiplicandæ prolis, vt docet Augustinus, lib. 1. de nuptiis, cap. 8. Cùm enim essent pauci cultores veri Dei, indultum fuit, vt numerositate prolium, Dei cultum & conseruarent & propagarent; quod cùm non possent consequi per steriles, adiunxerunt sibi diuina permissione plures fœcundas: & sic successio non solùm fuit numerosa, sed & Religio sumpsit incrementa. Neque existimandum est ideò non fuisse propriè vxores, quod concubinæ vocentur, nam dictæ sunt concubinæ à principali actu coniugij; sed & quandoque etiam vocantur vxores, vt patet 25. Gen. vbi dicitur: *Abraham aliam duxit vxorem nomine Ceturam.*

Vnde aduertendum, fuisse quasdam primarias vxores, quæ ducebantur solemni ritu cum dote, erantq; matres familias, & bonorum omnium cum marito consortes, domus gubernatrices, quarum filij erant hæredes patris. Concubinæ autem non habebant hanc auctoritatem, nec filij earum succedebant, sed erant ignobiliores, & pleræque manebant seruilis conditionis, quamuis vero coniugio iungerentur. Sed nec defuit in plurimis vxoribus Patriarcharum mysterium. Nam cùm Abraham vltra Saram accepit Agar concubinam, per eos qui nasci debebant ex Sara sub nomine Isaac designabantur veri filij Ecclesiæ; per eos qui ex Agar sub nomine Ismael, illi qui eiiciendi erant ex Ecclesia, hæretici & infideles. Nam Agar cum filio suo fugitiua est, sed per Angelum iubetur redire; sic & illi à vera domo Dei Abrahæ fugitiui iubentur redire ad gremium Sanctæ Matris Ecclesiæ. Adde quando vnus plures duxit, significatum fuisse Christum Synagogam, & gentium multitudinem sibi coniuncturum, & in vnam Ecclesiam redacturum. Vna verò non permissa est nubere pluribus, vt significaretur Ecclesiam non posse nubere, nisi vni viro, hoc est Christo.

Quantum ad libellum repudij vsitatus etiam fuit in antiqua lege, vnde de eo sic legimus Deut. 24. *Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fœditatem; scribet libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua.* Vbi per fœditatem non solùm fornicationis fœditas intelligenda est, sed etiam fœditas tum animi, tum corporis, v. g. lepra, sterilitas, veneficium, rixæ perpetuæ, ebriositas, praui mores incorrigibiles. Non ergo assentimur Tertulliano, & quibusdam aliis existimantibus ob solam fornicationem licitum fuisse repudium. Imò vix videtur locum habuisse ob fornicationem, si enim erat adultera, lapidabatur: si suspecta aquis zelotypiæ prodebatur, vt patet Num. 5. Hic autem libellus repudij scribebatur, traduntque ex Hebræis hanc fuisse formam. *Ego R. Simeon filius, R. Abraham filij, R. Dauid, filij R. Salomonis, die prima mensis secundi anno 1196. à creatione mundi hic & in hac Ciuitate, ex animi mei consensu, & sine vlla coactione repudiaui Rachel, filiam R. Moysis, filij R. Ioseph, filij R. Iacob: & dedi illi libellum repudij in manu, schedam abscissionis & signaculum diuisionis, vt sic à me abiecta, & abeat quocumque velit & nemo possit illi prohibere iuxta constitutiones Moysis & Israel.* Vsitatissimum fuit repudium etiam apud Romanos ac alias Gentes, Medos, & Persas: nam Assuerus repudiat Vasthi Esth. 1. apud Philistæos patet iudicum 15. Formula autem apud Romanos hæc erat *Res tua tibi habeto.* Debebatque fieri repudium coram iudice forma iudiciaria, vt patet ex iure ciuili tit. de diuor. Sed cur erat conscribendus libellus? Respondet August. 19. contra Faustum c. 16. Deum interposuisse hanc moram, vt in dissidium animus præceps, libelli constitutione refractus absisteret, & quid mali esset dimittere vxorem cogitaret, præsertim quia scribæ, quorum erat litteras scribere, quasi viri prudentes, dissidij erant dissuasores. Deinde scriptura conueniens fuit vt legitimè & iuridicè res fieret, ne repudians postea repudium negaret, & repudiatam contra legem reciperet, vt sic etiam repudiatæ consuleretur, vt per libellum demonstraret se nouas nuptias inire posse. Sed dices: Christus Matthæi 19. solùm dicit ob duritiem cordis Moysem permisisse repudium, ergo non soluebatur matrimonium, nec repudiata alteri nubere poterat. Respondeo hanc duritiem fuisse causam non solum permissionis, sed etiam cuiusdam diuinæ dispensationis in lege matrimonij, ne scilicet Iudæi vxores quas repudiare non possent, occiderent, & ita nomine permissionis non solùm intelligendum est quod non puniretur, sed dispensatio insinuatur, qua repudium fiebat licitum iusta causa accedente, soluebatque matrimonium. Vnde & de facto pleræque alteri nubebant, idque significatur Deut. 24. dum dicitur: *Cumque egressa alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, & dederit illi libellum repudij, vel mortuus fuerit, non poterat prior maritus eam recipere.* Vbi dum vetatur ad maritum repudiantem redire, significatur matrimonium solutum esse, & posse alteri nubere. Nec refert, quod ideò dicitur prior maritus eam non posse recipere, quia polluta est, & abominabilis coram Deo facta est. Ideò enim vocat pollutam, non quod peccasset ineundo secundas nuptias, (nam alioquin deberet etiam prohiberi ne alicui tertio nuberet) sed quod ab alio, puta secundo marito cognita esset, eiusque semine polluta, ideoque ad priorem redire ei non liceret, quia respectu eius abominabilis erat. Vel vt habent Hebræa: *Quia abominatio est coram Domino*, quia scilicet reditus ad maritum qui eam repudiauit, abominabilis est, & omninò vetitus à Domino; tum quia specimen præ se fert adulterini concubitus hic orbicularis nuptiarum regressus, videturque fucatum, & palliatum tantum fuisse diuortium: tum quia alioqui facilior datus fuisset aditus ad diuortia & repudia, si post secundas nuptias licitum fuisse redire ad primas: iam verò maritus ægrius repudiabat vxorem, sciens se eam nunquam recipere posse.

Ita Caietan. & Oleaster. Itaque valde probabile manet, & grauissimorum sententia Doctorum est. Deum infirmitati Iudæorum subueniendo mitigasse legem de insolubili Matrimonio, repudiumque concessisse vt licitum: maximè cùm hoc ordinaretur ad mysterium significandum, significabatur enim repudium quod Deus daturus erat Synagogæ Iudæorum, vt Ecclesiam ex gentibus desponsaret. Adde quod alioqui foret durissimum in illa lege, si repudiata tota vita continere cogeretur, cùm & vir aliam ducere posset, cuius tamen vitio sæpius separatio accideret. Sic Deo iubente Abraham repudiauit Agar, nec verisimile est eam deinceps perpetuò cælibem agere debuisse. Similiter Exodi 6. constituitur, si Dominus seruo suo Hebræo vxorem alienigenam, quæ verè serua esset, eaque filios peperisset, seruus Hebræus euoluto septennio

liber egrederetur, sed vxor & filij Domino manerent. Nec videtur iterum ad perpetuam continentiam illa coacta fuisse, sed potiùs soluto matrimonio cum alio contrahere potuisse. Hoc verò ius repudij non habebant vxores, sed viri, poterant tamen illæ ob iustas causas facere thori diuortium.

PROPOSITIO II.

Matrimonium fidelium non consummatum solui potest per alterutrius religionis ingressum siue professionem. Patet ex Trident. sess. 14. Can. 6. Ratio congruentiæ esse potest, quia duplex in matrimonio vinculum reperitur, vnum spirituale, quod ex solo consensu nascitur, alterum carnale, quod ex copula coniugali: ergo cùm carnale dirimatur per mortem corporalem, conueniens fuit vt spirituale dirimeretur per mortem spiritualem, siue per ciuilem. Atque talis mors est in professione monastica, qua homo toti mundo quodammodo moritur, quoad animum seu voluntatem, per votum obedientiæ: quoad corpus, per votum castitatis: quoad res exteriores, per votum paupertatis.

Idem declaratur exemplis Sanctorum, qui ante matrimonij consummationem coniuges suos relinquentes, statum perfectionis sunt amplexi. Sic testatur Epiphanius Hæresi 78. Theclam à D. Paulo à nuptiis reuocatam ante matrimonij consummationem statum castitatis fuisse amplexam. Vnde sponsi furore vrgente, ad bestias damnata fuit; sed leoni obiecta propriæ ille feritatis oblitus, pedes virginis exosculans, satis indicauit castum corpus se violare non posse. Idem refert D. Hier. de S. Machario. Celebrato enim nuptiarum conuiuio, cùm vespere thalamum esset ingressus, vrbem egrediens, eremum petiit, vbi ad mortem vsque permansit. Testatur idipsum Metaphrastes de B. Alexio quod propter eximium Iesu Christi amorem, prima nuptiarum nocte diuina gratia vocatus, sponsam intactam relinquens, nudus Christo famulari cœperit, peregrinationemque illustrium orbis Ecclesiarum susceperit, vt ignotus vitam castam perpetuò duceret. Denique de S. Leobardo Aruernensi refert B. Greg. Turonensis, quod postquam parentum importunitate, dato annulo, osculo porrecto, exhibitoque calceamento, celebrasset sponsalium diem festum: nocte quadam diuino excitatus spiritu, cœperit intra se dicere: *Quid agis anima? Quid in ambiguo suspensa teneris? Vanum est sæculum, vana concupiscentia eius, vana gloria, & in eo omnia vanitas: melius est igitur illud deserere, & sequi Dominum, quàm ad eius opera præbere consensum.*

His dictis oriente diei luce, ad S. Martini tumulum spiritu ductus processit, vt per illius preces à Domino viam vitæ edoceretur. Oratione ergo ibi facta, in cellulam vicinam transiit, vbi agnouit verum esse, quod Dominus inspirarat, illiusque obsequio se ibi in perpetuum consecrauit. Vide simile apud Augustinum l. 8. conf. c. 6. de duobus Aulicis iuxta Treuiros.

Si quandoque inueniantur SS. Patres condemnare eos, qui prætextu religionis coniugia soluunt, intelligēdi sunt de coniugio consummato. Sic etiam intellige illud Domini: *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Licet etiam rectè dicatur non separare eos homo, sed potius Deus quando diuini amoris intuitu coniuges separantur. Quapropter etiam si matrimonium iam consummatum quoad vinculum nunquam dissoluatur; tamen quoad thorum & habitationem, vtriusque consensu dissolui potest, suscepto religionis statu, quod etiam sæpè aliquibus inspirauit Deus.

S. Amelberga mater Sancti Aldeberti Cameracensis Episcopi, & Sanctorum Reineldis, Pharaildis, Ermelendis, & Gudilæ, quæ sorores fuere quatuor Deo dicatæ in Belgio celebres, diuinitus monita fuit sæculum relinquere. Cùm enim Gudilam vtero gestaret, & instar parturientium iam angeretur, Angelico alloquio recreata est: *Ne timeas Amelberga, lachryma, preces, eleemosynæ tuæ, ascenderunt ad Deum, paries dilectam Deo filiam, castitate conspicuam, illique tota vita famulaturam. Deinceps nullam conceptura es prolem, sed in castitate cum marito, Religionis sumpto habitu gratam Deo hostiam immolabis. Filiam autem Gudilam, Gertrudi offeres salutari lauacro suscipiendam, & in Christo lacte Dei enutriendam.* Cùm igitur filias ab infantia castam ducere vitam docuisset, & non obstante importunitate procerum ad matrimonium eas postulantium, Christo sponso per castitatis votum coniūnxisset, tandem mundo vale dixit, sacrum velum à S. Auberto Cameracensi Episcopo accipiens, virque eius Vvirgerus Princeps Monasticam vitam est professus. Surius 10. Iulij.

Idem fecerunt sanctus Vincentius Comes Hannoniæ cum Vvaldetrude vxore, de quibus sic Molanus: Cùm Beatus Vincentius totus inhians cœlestibus, in Alto Monte monasticum habitum suscepisset, & relicto sæculi naufragio, Monasterij portum expetiuisset: iugalis eius S. Vvaldetrudis quæ id ei annuerat, admonitione sancti Gasseni à Beato Auberto velamen sacrum impetrauit & cellulam, seu monasteriolum construxit in monte, qui Castri locum dicitur. Quæ cellula est hodiè in primaria Hannoniæ vrbe Ecclesia Sanctæ Vvaldetrudis, conuersa in Canonicarum nobilium Collegium. Cùm autem illa ante conuersionem secum luctaretur, dum esset in Basilica villæ, quam vulgus *Buxutum*, vel vt hodiè *Bossutum*, vocat, apparuit ei S. Gaugericus Episcopus, qui dixit: Age quod agis, & calicem vino plenum per visionem ebibendum dedit. Quam visionem illa passim narrauit, & mediatum opus perfecit, tolerans calumnias & opprobria, quæ hinc consequabatur.

Memorabilis quoque est hac in re sanctus Eucherius Lugduni Episcopus anno 440. Hic cùm esset Senator ingenio, opibus, eloquentia, dignitate nobilis coniugem habens illustrem, & liberos vtriusque sexus, vniuersis relictis, secessit in Monasterium Lirinense; & postea in solitudinem. Ibi in spelunca totum de ieiunio & orationi addixit, sese vacante Angeli monitu designatus est Lugduni Episcopus. Cùm verò à Clero & populo ad id requisitus, omnino abnueret, è spelunca vi extractus, vinctusque in vrbem ductus, in Cathedra Episcopali violenter est collocatus, quam mira sanctitate & doctrina administrauit. Extant eius docta scripta in Genesim & libros Regum, quæ filiis suis Veranio & Salonio dedicauit. Hos à puero in Monasterio educari curauit, qui inde ob illustrem virtutem & sapientiam ad Episcopatum sunt euocati. Vxor verò eius nomine, Galla, in speluncam mariti, cùm ipse ad Episcopatum raperetur, secessit, eique in vitæ & loci rigore successit, totam se pœnitentiæ & orationi consecrans: Filiæ verò Consortia & Tullia, Patrem & Matrem imitatæ, virgini-

tatem vouerunt, & miraculorum gloria sicut & pater ac Mater claruerunt. Ita Addo in Martyrologio 16. Nou. Et Claudianus lib. 2. de statu animæ sic de illo scribit. *Eucherius viridis aui, maturi animi, terræ despuens, Cœli oppetens, humilis spiritu, arduus merito, ingenio subtilissimus, scientia plenus, eloquij profluus, magnorum sui sæculi Pontificum longè maximus, edidit in rem fidei multorum operum volumina.*

Aduertendum verò ex communi sententia, bimestres inducias à iure concessas esse vtrique coniugi, ad deliberandum de ingressu Religionis ante Matrimonium consummatum, intra quod tempus neuter alteri reddere debitum tenetur, illo vero transacto, tenetur consummare altero exigente, vel statim ingredi: quod si lapsum sit iam tempus termini, non potest ingredi altero repugnante: De qua re latius DD. Scholastici in tertiam partem Diui Thomæ, agentes de Matrimonio.

PROPOSITIO TERTIA.

Sunt aliæ multæ causæ, ob quas soluitur matrimonium quoad thorum.

Primaria est, adulterium alterius partis, ob illud enim, coniux innocens potest in perpetuum dimittere coniugem. Hæc causa exprimitur in Euangelio à Domino: Qui dimiserit vxorem nisi ob fornicationem, mœchatur. Vbi solam fornicationem nominat, quia illa sola est causa matrimonio intrinseca, propter quam in perpetuum dimitti potest, ita vt emendatam, non teneatur recipere. In aliis vero vitiis, accedente emendatione tenetur recipere. Dico non teneri recipere, loquendo de stricta obligatione, nam aliquando etiam decens est, & consulunt SS. PP. pœnitentem & emendantem se, recipi. Inter quos August. sic ait ad Pollent. lib. 2. cap. 6. *Quod autem durum tibi videtur, vt post adulterium reconcilietur coniugi coniux si fides adsit, non erit durum. Cur enim adhuc deputamus adulteros, quos pœnitentia credimus sanatos? Hæc crimina in veteri lege, nullis sacrificiis mundabantur, quæ in nouo testamento sanguine Christi, proculdubio sanantur. Et ideò prohibitum fuit ab alio contaminatam recipere vxorem, quamuis Dauid Saulis filiam, quam pater alteri dederat, receperit, noui testamenti præfigurator. Nunc autem postquam Christus adulteræ dixit; Nec ego te condemnabo, vade noli amplius peccare: quis non videat debere ignoscere maritum, qui videt ignouisse amborum Dominum: nec iam se debere adulteram dicere, cuius pœnitentis crimen diuina creditur miseratione deletum?* Itaque quod in Prouerbiis Sapiens dicit: *Qui tenet adulteram, stultus est & impius*, intelligendum est, si consentiant, aut inde quæstum faciat, aut certè non resipiscat ob tolerantiam mariti.

Porro non desunt exempla Sanctorum, qui vxores deseruere ob adulterium, & statum perfectiorem sunt amplexi. Vxor S. Gangulphi rupta coniugij fide, nefaria commixtione sese polluerat: ille rei indignitate permotus debitas ab ea pœnas exigere statuebat. Sed veritus ne si illi causa fuisset necis, vitæ innocentiam alieni sceleris næuo obscuraret: tandem rem totam diuino iudicio commisit. Accidit interim, vt die quodam cum sola coniuge, prædij fines lustrando circuiret, & ad quemdam fontem veniret, vbi vxorem his verbis compellauit. *Multa quidem de te coniux, passim feruntur fœda & indigna natalibus tuis, quæ verane an falsa sint mihi non constat: sed diuina prouidentia, quam nihil fugit, vt se res habeat, iam certis declarauit indiciis. Et fons hic propositus est, nec frigidus valde, nec immodicè calidus, in hunc manum immitte, & è fundo lapillum extrahe, & si quidem à culpa es aliqua nihil mali patieris; sin autem polluta es, non sinet Deus latere scelus tuum.* Tum illa cùm intrepidè iurando, falsos de se rumores spurios assereret, & illos beati viri sermones contemneret, vecordiæque adscriberet, inconstanter in fontem manum iniecit. Ecce autem simul atque lapillum ad se retrahere conata est membris omnibus obriguit; abstractaque à digitis & brachio quo vsque aqua pertigerat cutem, nihil aliud misera nisi repentinum interitum expectabat. Tunc Gangulphus. *Optaram quidem, si fidem seruasses, omnia tecum vitæ huius discrimina perpeti: sed quia te scelere obstrinxisti morte quidem digna es, sed meis manibus nolim tibi necem afferre, diuino potius te iudicio relinquo. Quod si dignos pœnitentiæ fructus egeris, veniam à Deo impetrabis: si malitiæ finem non imposueris, cum auctore eius diabolo flammis æternis obnoxia eris. Meo sanè deinceps contubernio nequaquam frueris: habeas autem tibi meam propter nuptias donationem, quâ possis vitam sustentare.* His dictis, ascenso curru ad prædia procul in Auabensi territorio sita profectus est, pietatis illic & misericordiæ continuò vacans operibus. Sur. 11. Maij.

Eadem ratione Paulus simplex Antonij discipulus, ad monasticam disciplinam amplexandam permotus fuit. Cùm enim rusticam vitam ageret cum coniuge, eamque in flagranti crimine deprehendisset: adhibito iureiurando, coniunctioni eius renunciauit, eaque statim dimissa, ad Antonium venit, sub quo in obedientia & religiosa disciplina maximè profecit.

Secunda diuortij causa est: si alter cum altero securè viuere nequeat, vel propter enormem viri sæuitiam, vel propter vxoris maleficia, quibus vitæ viri, aut etiam liberorum insidietur.

Tertia causa, est hæresis vel apostasia subuersionis periculo coniuncta. Hæc tamen causa non est perpetua, quia si conuertatur, coniux debet recipi.

Quarta causa generaliter à Doctoribus adfertur, si alter coniugum alterum ad peccatum impellat, ita vt illi cohabitare nequeat sine iniuria Creatoris, siue sine periculo Deum offendendi. Id verò colligunt Doctores ex verbis Domini. *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proiice abs te.* Propter hæc omnia Trident. sessione vigesima quarta can. octauo, anathema dicit illi, *qui dixerit Ecclesiam errare, quando ob multas causas, separationem inter coniuges quoad thorum, seu cohabitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse decernit.*

LECTIO XV.

DE IMPEDIMENTIS Matrimonij.

Duplicia sunt Matrimonij impedimenta quædam enim tantùm prohibent, ne contrahatur, si tamen de facto contractum fuerit validum est. Sic impedit votum simplex castitatis, sponsalia priùs contracta cum alio sponso, imò & quædam crimina, inter quæ numeratur incestus, occisio prioris vxoris, raptus alienæ sponsæ, coniugium sacrilegum cum sanctimoniali, homicidium Presbyteri, Baptismus proprij filij. Quorum

tamen criminum aliqua consuetudo, videtur abrogasse; ita vt non censeantur multis in locis impedimenta, saltem in illis potest Episcopus dispensare. Alia sunt impedimenta dirimentia, quæ nullum reddunt Matrimonium, solentque his versibus comprehendi.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas:
Si sis affinis, si forte coire nequibis.
Hæc iungenda vetant connubia, facta retractant.

Non est autem instituti mei singula pertractare, & casus varios circa illa occurrentes decidere, de quibus passim videri possunt Toletus, Nauarrus, Binsfeldius, & alij. Pauca attingemus communiora, vt quando contingit Pastores apud plebem de his agere, possint impedimentorum illorum rationem exemplis adstruere.

Primò igitur inter impedimenta communiora, recenseimus consanguinitatem & affinitatem. Hæc vtraque dirimit Matrimonium, vsque ad quartum gradum: quod si affinitas oriatur ex illicita copula, dirimit solùm vsque ad secundum. Et de hac quidem affinitate ex illicita copula oriente, opus est quandoque Pastores apud plebem disserere, quia non infrequenter contingit dissolutos iuuenes conuersari, vbi plures sunt sorores vel consanguineæ, & iam commercio carnali cum pluribus consanguineis habito, cum alterutra illarum Matrimonium inire incestuosum & inualidum.

Ratio verò cur Ecclesia inter consanguineos & affines inualidet coniugium, est quia reuerentia aliqua propinquitati debetur: ita vt incongrua iudicetur valde propinquorum copula coniugalis. Vnde Leu. 18. dicitur: *Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, vt reuelet turpitudinem eius.* Turpitudinem vocat membra inhonesta, quæ Hebraicè vocantur nuditas, à contrario sensu, eo quod minimè deceat illa nuda esse; turpitudinem ergo reuelare, est illam cognoscere, siue in matrimonio, siue extra.

Secundo ratio est, quia dum abstinetur à sanguine iunctis, latius se diffundit charitas & necessitudo humanæ societatis, quando hi qui sanguine sunt alieni, matrimonio fiunt propinqui.

Tertia ratio est S. Gregor. in responsione ad Augustinum Anglorum Episcopum, vbi ait: *Experimento discimus, quod ex coniugio adeò propinquorum soboles non soleant succrescere.* Quia scilicet non tam facilè vt ex coniugiis minùs propinquorum; etenim duplicatus ardor & carnis & sanguinis procreationem aliquo vsque solet impedire. Hic autem concubitus illegitimus, incestus nominatur, quasi dicas, non castus: quamuis aliqui deducant à cæsto, id est, cingulo quo vxor cingebatur, cùm maritalis illi fides dabatur à marito. Est ergo incestus concubitus reprobus, qui cingulum legitimarum nuptiarum insigne, ob consanguinitatem adhiberi nequit.

Quapropter viri sancti, non solum oris, sed & sanguinis sui voce incestas nuptias damnarunt. Sic fecit Baptista arguens Herodem: *Non licet tibi habere vxorem fratris tui.* Tandemque pro castitatis defensione, capitis subiit detruncationem, & suum oppignorauit sanguinem. Simile Apostolus fortiter increpat Corinthios, quod sustinerent aliquem, qui nouercam siue vxorem patris sui detineret.

Audi & de Sancto Dunstano, quàm constanter incestis nuptiis obstiterit. Comes quidam potens consanguineam sibi copularat, nec post trinam monitionem incestum diuortio expiare volebat. Quare à liminibus Ecclesiæ excommunicatione est seiunctus; & gladio spiritus à viro Dei percussus. Is superbia erectus, Regem Angliæ adit, Sanctum Dunstanum impiæ seueritatis accusat, regia sanctione ab eius tyrannide liberari obsecrat. Preci Rex acquiescens mandat Dunstano vt hominem in pace sinat, Ecclesiæque restituat. Videns Dunstanus Regem mendaci lingua circumuentum dolet, iterumque adit reum, vt increpet, & ad correctionem cor eius emolliat: At ille contumaci spiritu furere, minarique, imò se totum ad id impendere cœpit, vt Dunstano excitaret scandalum, & Christianæ legis iugum, quo à sua libidine coercebatur, sibi faceret alienum. Legatos Romam destinat, & quorumdam Romanorum corda & ora in suam causam largo munere permutat. Mandat itaque Pontifex litteris, vt Comitem gremio Ecclesiæ restituat. Ad quæ Dunstanus: *Vbi hominem pœnitentiam agere videro, sedis Apostolicæ præcepto parebo; absit autem vt in peccato hærens, insultet nobis, ab Eccles. disciplina immunis: auertat Deus, vt ego causa alicuius hominis mortalis, vel pro redemptione capitis mei postponam legem, quam seruandam dedit in sua Ecclesia Dominus meus Iesus Christus.* Audiens ille Dunstanum inflexibilem timore diuinæ vindictæ constrictus, obstinationem deponit, & abdicato illicito coniugio pœnitentiam assumit. Celebrante enim Dunstano concilium generale totius Regni, sui oblitus, nudis pedibus, laneis indumentis corpus amictus, virgam manu ferens, concilio sese medium ingessit ad pedes Dunstani gemebundus. Sic moti sunt omnes qui aderant, ad pietatem, & ipse Pater omnium, maiori præ cæteris pietate lacrymans, culpam indulsit. Surius in vita eius, & Baronius anno 970. Tom. 10.

Secundùm impedimentum non infrequens est cognatio spiritualis, propinquitas scilicet orta ex Baptismo aut Confirmatione, inter baptizantem & baptizatum, eiusque Patrem & Matrem, inter susceptorem & baptizatum, ac vtrumque eius parentem, & de Confirmatione similiter dicendum. Vide Trid. sessione vigesima quarta c. vigesimo secundo. Neque in hoc impedimento dispensat Episcopus, sed ad arbitrium Pontificis res est referenda.

Vnde an. 998. cùm Robertus Francorum Rex cum sua commatre & affine coniugium iniisset, celebrata est in Gallia Synodus, in qua adulatione Episcoporum indultum ei fuit tale coniugium, sed reclamante Greg. V. dissolutum est, fueruntque Episcopi pœnitentia castigati. Nec defuit iudicium Dei. Nam ex illa vxore suscepit Rex filium habentem anserinum per omnia collum & caput. Ac postea Regem & vxorem omnes ferè Galliarum Episc. à summo Pontifice coërciti, communi simul excommunicauere sententia. Cuius sententiæ tantus omnes terror inuasit, vt ab eius societate recederent, nec vlli præter duos seruulos ad necessarij victus obsequium illi remanerent: qui tamen & ipsi, omnia vasa in quibus rex edebat & bibebat, abominabilia iudicantes, pabulum igni exhibebant. Sic coarctatus Rex suasu Albonis Floriacensis Abbatis viri magni nominis, ad sanam mentem rediens, diuortium fecit, initque legale connubium, & peccatum pœnitentia diluit. Baron. Tomo 10. anno 998. ex P. Damiano & aliis.

Sic & Otho Imper. duxit in coniugem Adelaidem Italiæ Reginam commatrem suam, sed filius eius Alminculus Moguntinus Episcopus publicè coniugium istud condemnauit; quem Pater comprehendi iubens, per annum carceri manci-

posuit. Cùm verò circa Quadragesimæ tempus eductus fuisset, zelo accensus excommunicationis sententiam in Patrem intorsit: & in causa Dei, nec imperiale fastigium, nec parentelæ agnouit affectum. Dicebat autem parenti: *Tu arbitraris me insolenter agere contra te, sed scito quia die sancto Pentecostes, adstabimus simul ante Deum, & ventilabimur causa ista, ibi apparebit, quis Dei legi contradicat?* Et factum est in die solemnitatis illius, dum Augustinus Imperiali ornatu, Pontificum & Procerum vallatus agmine, Missæ interesset, repentino iudicio concidit mortuus. Episcopus autem iam in Domino quieuerat. Sic qui de incestis inter homines contempserat iudicari, ad tribunal æterni iudicis coactus est pertrahi: & qui noluit audire Pontificem, diuinam non euasit Maiestatem. P. Damiani Tract. de miraculis apud Sur. Tom. 7.

Tertium impedimentum est cultus disparitas, quando Matrimonium contrahitur cum infideli. Olim prohibebantur Hebræis Deut. 7. Matrimonia cum Chananæis: & ratio legis indicatur, periculum seductionis à fide. Eadem ratio mouit Ecclesiam ad constituendum impedimentum dirimens, quia ex tali disparitate grauissima oriuntur incommoda; periculum educationis prolium in infidelitate, periculum seductionis à fide, periculum dissidiorum ob ea quæ religionis sunt. Neque tamen solo iure naturali hæc coniugia irrita sunt, nam & olim in lege antiqua, & in initiis Ecclesiæ fuere frequentia, & certis circumstantiis licita. Iacob duxit filias Labam, Moyses Æthyopiam, Dauid filiam Regis Iessur. In noua lege S. Monica maritum habuit Patricium, quem in fine vitæ ad fidem adduxit, & hoc fuisse frequens testantur Aug. & Hieronymus. Quapropter ignorantia, quæ ex contraria consuetudine ortum habuit, multos potuit excusare. Patriarchæ verò & aliqui alij per hoc excusantur, quod vxores acciperent infideles, ad fidem sua auctoritate transferendas.

Sic & Clotildis Christiana, contrahit cum Clodouæo Rege, cum spe certa conuersionis. Testatur quoque B. Nazianzenus sororem suam Gorgoniam infideli nuptam fuisse: sed instantissimis precibus apud eum vrgere solitam, vt vir baptismum reciperet, ita vt se tantum ex parte baptizatam putaret, quod maritus nec dum baptismum accepisset, quem dimidiam sui partem esse censebat. Sic enim loquitur Orat. 11. de laude Gorgoniæ; *Porro cùm vnum hoc ad omnia accedere cuperet, vt maritus quoque perficeretur, vt sic corpore consecraretur, & non dimidia tantum ex parte initiata discederet, ipsiusque imperfectum aliquid relinqueretur, hoc quoque impetrauit.*

Dicimus porro irritum Matrimonium fidelis cum infideli non baptizato, post Eccles. constitutionem: non est tamen irritum cum hæretico, quia illi ratione baptismi capaces sunt Sacramentorum. Vetantur tamen talia connubia, ob periculum seductionis, & alia incommoda. Et certè monitum Apostoli dicentis: *Nolite iugum ducere cum infidelibus, quæ enim pars lucis ad tenebras? quæ conuentio Christi ad Belial?* generale est; & præsertim intelligi videtur de iugo Matrimonij, in quo est arctissima coniunctio & communicatio. Quæ ergo conuentio inter partes, si vna Christo se vouerat, altera Satanæ per hæresim seruiat? In coniugio debet esse harmonia & concentus duplex, religionis & morum: quam harmoniam efficit diuina gratia, aptans vxorem viro, virum vxori: sicut aptantur chordæ, vt harmoniam edant. Sed quænam consonantia, aut concentus oriri potest in nuptiis Catholici cum hæretica, cùm sit fidei & morum dissonantia? nec diuina gratia vtrimque regnet, vt eorum tanquam chordas possit aptare & coniungere corda? Vbi fides non est, Deus non est, nec charitas est, quia Deus charitas est: & vbi charitas non est, nihil nisi dissidium & discordantia reperiri potest.

Existimant tamen aliqui, non esse peccatum mortale, contrahere Matrimonium cum hæretico vel hæretica, in partibus valde infectis hæresi, verbi gratia, in Germania & Gallia, vbi cum Catholicis permixti viuunt hæretici. Hoc enim licere putant, si coniux Catholica libera permittatur, & absque peruersionis periculo, in fide permanere, in eaque prolem educare. Ita docet Sanchez disput. 72. nu. 3. Tom. 2. Quia tamen hoc difficile est, ideò passim talia connubia sunt dissuadenda.

Nec facilè sibi persuadeat vir Catholicus aut mulier se vxorem hæreticam, vel virum ad fidem posse traducere. Hoc enim rarum est ob ingenium siue muliebre, siue virile, quod sæpè est contumax. *Vnde scis mulier, quod virum saluum facies*, inquit Apostolus? Si enim Cæcilia Valerianum, Theodora Sisinnium, Clotildis Clodouæum, Chrisanthus Dariam, ad fidem conuertit, non omnibus ea gratia datur: *Non est volentis, neque currentis, sed est Dei miserentis & illuminantis.* Estque opus altiori illius prouidentia & misericordia, efficacique lumine, ad infidelitatis cæcitatem abstergendam.

Adde ex talibus Matrimoniis, sæpè oriri Babyloniçam quandam in familia confusionem; dum proles diuisæ, & in varias sectas dissectæ dissentiunt: dum vna patris errorem sectatur, altera maternæ fidei adhærescit: sicque fit, vt sese mutuò non agnoscant, corporum quidem & sanguinis propagatione fratres, animis verò & mente extranei. Apparetque in illis quædam Ægypti facies, dum vna pars in tenebris palpabilibus hæret: altera in luce versatur, sed non sine periculo tenebrarum. Denique etiam quandoque tales nuptiæ Dei prouidentia puniuntur sterilitate. Iucundum mihi fuit hac de re audire sententiam Consiliarij cuiusdam Nobilis & Aulici Principis & Abbatis Fuldensis.

Mirabar ergo adscitus in sequelam Illustrissimi Patris Aloysij Carafa Nuncij Apostolici in visitatione Germanica, in famulis & ministerio Principum Ecclesiasticorum Treuirensis, Moguntini, Fuldensis, agere quosdam vel Caluinismo vel Lutheranismo infectos. Respondit ille mihi, rem non debere videri miram in perturbatissimo & exulceratissimo Germaniæ statu, vbi libertas nobilitati est indulta. Sic enim fieri, vt Principes Ecclesiastici, pati cogerentur vasallos cuiuslibet religionis, sibi ad certa obsequia obstrictos. Et cùm valde cordatè mecum ageret, Ecce inquit, ego Catholicus sum, fidemque illam semper grauiter sui professus: attamen vxorem duxi Caluinianam, vt paris nobilitatis consortem nanciscerer: confidens quod eam adhuc iuuenculam, ingrauescente ætate, maturioribus consiliis, blandis veritatis sermonibus, vel etiam coniugalis auctoritatis pondere, ad veram fidem inflecterem. At hactenus omnibus consiliis pertentatis, cum oleum & operam me perdere vidi, & auri surdæ verba dare, coactus sum ei libertatis fræna laxare. Interim cùm forsitan Deo displicuerit dispar hoc meum in religione connubium, non permisit ex illo proles nasci, ne fortè adulterina in religione matris

blanditiis educarentur, & ita diuinæ prouidentiæ, connubij nostri sterilitatem adscribo. Hæc ille mihi prudenter & vere.

Cùm ergo in dispari cultu & coniugio, non parum discriminis inuoluatur, laude dignæ sunt Virgines illæ, quæ nec parentum minis, vel auctoritate, nec quorumlibet importuna ira vel prece, adduci potuere, vt cum infidelibus vel hæreticis Matrimonij fœdera iungerent. Vis harum exempla?

Sancta Eurosia Bohemiæ Regis filia, capta à Maurorum Principe, mori maluit quàm ei nubere. Cumque ferientis gladium patienter expectaret, audita est vox angelica: *Veni electa mea sponsa Christi, accipe coronam, quam tibi Dominus præparauit, & donum: vt quoties propluuia, vel contra tempestatem fueris inuocata, Fidelium oratio exaudiatur.* Cùm hoc audiisset, brachiis, pedibusque obtruncata expirauit mirabilis celebris. Marineus l. 5. de rebus Hisp.

Cæsara Regina vxor Arnulphi Persarum Regis, tempore Mauricij Imper. Constantinopolim secretò fugit, ibique conuersa & baptisata est. Cùm autem maritus eam repeteret, ad eum redire noluit nisi Christianus fieret. Quare Constantinopolim veniens, ibi baptizatus est, & ab Augusto de fonte leuatur, acceptaque coniuge, lætus ad suos rediit. Id contigisse anno 593. testatur Baronius.

Quartum impedimentum, est vis & raptus. Vis quidem irritat Matrimonium, quia debet esse liber consensus. Hinc metus cadens in virum constantem si ad extorquendum consensum iniustè incussus fuerit, inualidum reddit Matrimonium: imò & metus reuerentialis, qui à patre vel parentibus incutitur (maximè cum verbera, aut graues minæ accedunt) irritum reddit Matrimonium, etiamsi copula carnalis accedat. Habes exemplum in Theresia Alphonsi Regis Legionis sorore, hanc ipse in vitam Abdallæ Regi Arabum qui Toleti regnabat anno Domini 1010. voluit tradere in vxorem. Illa vt potè Christiana negauit se consensuram, nisi eiusdem Religionis Christianæ fieret. Simplex Virgo promissione decepta, quod vir fieret Christianus, se duci passa est: vbi autem tempus aduenit, promissionem exigens, serò tandem se delusam agnouit; illa comminatur diuinam vltionem, si quid præter fas inuitam ac renitentem tentare præsumat. At ille deridens, libidinis æstu percitus, puellæ vim intulit: at mox offensi Numinis expertus est vltionem, affectus morbo grauissimo. Cuius salutem desperans, nisi causam protinus dimoueret, eandem Theresiam cum amplis muneribus ad fratrem sponte remisit. Ita Rodericus Sanctius & Vazæus, & Boronius Tom. 11. anno Christi 983.

Raptus est ablatio qua fœmina violenter, contra suam voluntatem, aut saltem parentum sub quorum potestate est, ex vno loco trahitur in alium, siue ad copulam carnalem, siue ad eam ducendam in vxorem. Satuit autem Concilium Tridentinum, vt inter raptorem & raptam non possit contrahi validum Matrimonium, quamdiu rapta est in potestate raptoris, quantumuis ipsa liberè & sponte velit in Matrimonium consentire? Statuitque vt fœmina priùs libera dimittatur: atque in tuto loco consistens possit si velit consentire. Attamen ne spes coniugij nefarios ad raptum inuitet, grauissimas pœnas decernit in raptores, in primis excommunicationé tam ab ipso quàm ab adiutoribus de facto incurrendam, deinde perpetuam infamiam & incapacitatem omnium dignitatum, & vt raptam siue duxerit, siue non, dotare teneatur.

Quintum impedimentum, est impotentia, si sit perpetua, hoc est defectus viri sui fœminæ, quo impediatur actus coniugalis. Cùm enim Matrimonium inuoluat traditionem mutuam corporum in ordine ad actum coniugalem, meritò constituit Ecclesia, vt tale Matrimonium sit inualidum, quod etiam conforme est iuri naturali. Tales ergo separari possunt & debent, nisi velint vt fratres & soror cohabitare sine amplexu coniugali. Et parum est vnde proueniat illa impotentia, siue à natura, siue ab accidente, per maleficium, castrationem, vel aliam causam, si modò perpetua iudicetur: & qui noscens hoc impedimentum, nihilominus contrahit, peccat, & in re graui decipit.

Carolus iunior dictus, cognomento Crassus, Richardum habuit vxorem, Regis Scotiæ filiam, fœminam vitæ sanctitate & castitate insignem. Cui cùm adulteri crimen obiiceret, quod familiarius ageret cum Lituualdo Vercellensi Episcopo, vnico suo Consiliario, cui rerum suarum omnem administrationem concesserat, factus zelotypus ac delirus vxorem in concionem vocat, iurat à se integram hactenus relictam, nec vllo concubitu cum ea se commiscuisse. Casta fœmina quæ impotentiam viri tot annos celauerat, gaudet hanc occasionem offerri, & ait: *Ecce quandoquidem mariti iuramento virgo ab eo relicta sum, adsint obstetrices & matronæ quæ integritatem meam attestari possint, nec eum mihi mens est vlterius tali marito cohabitare. Quod si vultis insuper parata sum ignitis vomeribus castitatem meam palam cunctis facere.*

Itaque facto diuortio, acceptis bonis suis, in Alsatia Monasterium construxit Virginum, quod hodiè vocatur Andalanu, vbi Deo se dicauit, & sepulta iacet. Quæ res vt multis commiserationem, ita Augusto peperit extremam calamitatem. Ioan. Cuspin. in Carolo Crosso, Platus l. 2. de statu religionis cap. 27. & alij.

LECTIO XVI.

DE VIDVIS.

1. *Docet morte alterius dissolui Matrimonium.*
2. *Manere libertatem ad vlteriores nuptias.*
3. *Statum viduitatis amore continentiæ susceptum esse maximè meritorium.*

PROPOSITIO I.

IVsta Dei prouidentia per mortem alterutrius coniugis vinculum Matrimonij dissolui.

Hanc Dei prouidentiam debet attendere is, qui viduatur aut relinquitur, vt diuinæ voluntati ex integro se offerat & conformet, licet ob derelictionem grauissimis se affectum incommodis deprehendat. Hæc autem conformitas ad diuinam voluntatem triplici potest niti ratione.

Prima est ex parte Dei, qui separationis huius auctor est, sicut & coniunctionis fuerat. Ad eum spectat ex libera voluntatis suæ æternæ dispositione connubia quando vult & quomodo vult iungere, & prospera in prole, opibus, honore, reddere, aliisque cumalare bonis. Ad eius quoque prouidentiam iustam & sanctam spectat ea dirimere, licet successu fœlissima. Vnde non aliud

habent dicere coniuges, quàm illud Iob: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum.* Est ergo & in hoc adoranda Dei prouidentia licet asperior, tamen iusta. Nemini enim iniuriam facit, repetendo quod commodauit: imò debet gratias referre coniux quæ derelinquitur, pro tempore quo coniuge vti potuit, ex bene placito Dei: debetque diuinam dispositionem propriæ consolationi anteferre.

Huius rei exemplum voluit Dominus in persona Ezechielis nobis exhibere c. 24. *Et factum est verbum Domini ad me dicens: Fili hominis, ecce ego tollo à te desiderabile oculorum tuorum in plaga, & non planges, neque plorabis, neque fluent tuæ lacrymæ. Ingemisce tacens, mortuorum luctum non facies, zona tua circumligata sit tibi, & calceamenta tua erunt in pedibus tuis, nec amictu ora velabis, nec cibos lugentium comedes. Locutus sum ego ad populum mane, & mortua est vxor mea vespere; fecitque mane sicut præceperat mihi.* Nempè voluit Deus vt Propheta se conformaret voluntati suæ in casu licet illi acerbo & funesto, quandoquidem tollebatur id quo nihil illi charius & desiderabilius, vxor scilicet dimidium cordis sui, & desiderium oculorum suorum.

Prohibet verò ne plangat aut ploret, more & clamore eiulantium & lugentium. Et quia solebant lugere mortuos, aperto capite, & nudis pedibus, attonsis etiam crinibus, oreque velato per amictum, & certis cibis vti, certis abstinere tempore luctus, hæc omnia prohibet ei, vt agnoscat populus, quam forti & erecto & animo diuino decreto licet peraspero sese conformet. Sufficit enim illi verbum istud diuino ab ore procedens: *Fili hominis, Ecce ego tollo.* Ego Pater tuus, ego Dominus, ego Deus tuus, ego tollo qui dedi: ego tollo quod magis meum est quàm tuum, ego tollo iuxta meum beneplacitum. Tu caue refragari, nec interius curua aut rebelli voluntate, nec exterius luctus publici demonstratione. Quia tamen scio te ob amorem rei tibi charissimæ non posse omni sensu doloris carere: (homo enim es, humani nihil à te alienum) hinc concedo vt humano affectui nonnihil indulgeas. Poteris ergo ingemiscere & suspirare, sed tamen nolo ex ore tuo effluat vel verbum quo conqueraris, aut deplores miseram sortem tuam; multominùs murmuris aut impatientiæ signum vel minimum ostentabis. Quod si os aperueris, ad glorificandum me id perages, & ad gratias agendum diuino huic meo decreto, quo non tua voluntas, sed mea adimpletur. Hæc ad Ezechielem dirigens Dominus, in illo & per illum videtur alloqui omnes, quos simili sorte plectit, charorum suorum scilicet morte. Nam quamuis eis luctus moderatus permittatur, adoranda tamen hac in re illis diuina voluntas proponitur: ne limites excedant doloris, aut impatientiæ iactentur fluctibus nimium amaris.

Secunda ratio esse potest ex parte eius qui decedit. Diuina enim Sapientia sic disponit omnia sua ad salutem electorum, vt mors etiam accelerata illis in maius bonum ordinetur; *Scimus enim quod diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti.* (Rom. 8.)
Et vt idem Apostolus ait electis: *Omnia vestra sunt, siue mundus, siue mors, siue vita, siue præsentia, siue futura.* (1. Cor. 3.) Ordinat enim Deus eis vitam, vt colligant merita, ordinat mortem, vt finiant exilium, vt ærumnas fugiant & peccata. Vnde de multis verum est illud: *Raptus est ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animum eius. Fascinatio enim nugacitatis obscurat bona, & transuertit sensum sine malitia.* Item illud: *Iustus si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.* Sap. 4. (Sap. 4.) Itaque coniugi relicto hoc sperandum est, & quoad fieri potest, ad hoc cooperandum, sacrificiis, orationibus, eleemosynis, vt refrigerij locum qui decessit quantocius assequatur; ad quod nihil conferre luctus aut immoderata desolatio, quin potius moram inserere potest.

Tertia ratio, est ex parte illius qui relinquitur. Hoc enim considerare debet, hoc sic à Deo ordinatum esse ad ipsius probationem, & melius bonum. Vnde cum humilitate debet hic honorare diuinum beneplacitum, tanquam salutis suæ procuratiuum. Et quoniam Dominus dixit neminem se de discipulatu suo agnoscere, *qui non odit patrem, aut matrem, aut vxorem propter nomen suum,* hoc est, nisi minus amet patrem, aut vxorem quàm Deum: ideò amore inordinato coniugi non debet adhærere, sed illum cùm Deo placuerit, liberè debet deserere, ne censeatur plus amare coniugem, quàm Dei voluntatem.

Iacob licet ardenter amaret Rachelem, illam tamen in partu morientem haud immoderato luctu est prosecutus. Quinimò cùm puerum Mater vocasset *Benoni*, hoc est filium doloris, ipse eum *Beniamin* nominauit, hoc est filium dexteræ; agnoscens hunc funestum casum à dextera Dei potente prouenire, quæ quidem percutit, sed in bonum; à dextra enim bona proueniunt & fœlicitas, etiam inter aspera: à sinistra mala procedunt & infœlicitas, etiam inter prospera. (Gen. 35.) Adoremus ergo eius manum dextram etiam percutientem, refugiamus ad sinistram etiam blandientem. Dexteram adorabat Iacob, qui etiam noluit filium nominari Benoni, ne frequenter audito nomine, dolorem renouaret immoderatum.

Adde, coniugem dum relinquitur, morte præmatura erepta sibi comparte, inde moneri quod etiam mortalis sit: & morti se debeat præparare: ita vt mors alterius sit quasi quædam vox Dei excitans mentem ad contemnenda hæc caduca, & ad mortis propriæ cogitationem, immortalitatisque futuræ considerationem instigans: in qua iam degit fortè beatus qui præcessit, & promouet apud Deum salutem coniugis à quo recessit, vt in eundem tandem adducat locum, vbi æterno copulentur amore.

Appendo hic Epistolam hac de re tractantem, & tres rationes iam dictas neruose declarantem, quam ad fratrem Iurisconsultum, dilectissima sibi coniuge recenter viduatum, & in luctu agentem solatij gratia destinaui.

Fraternus affectus litteras à me prolixioris consolationis exigere videtur, nisi mihi persuaderem, te non adeo animo repentem esse & deiectum, quin illum nouetis erigere ad diuinæ voluntatis beneplacitum, à quo omnis emanat afflictio, sapienter ordinata ad salutem illius cui infligitur. Nouit enim Deus, vt medicus sapiens, suauiora amaritudine aspergere, & licet cum fastidio ægri, ad salutem tamen ægri. Sic alternantibus sæculi malis, inter casus asperos, per carorum mortem vult nos erudire, vt scilicet agnoscamus in manu eius esse vitam & necem, dicente Propheta: *In manibus tuis sortes meæ, & tempora mea.* Vult etiam docere, nos nihil hic possidere, nec vitam (Psal. 30.) nec vxorem, nec filios, nec quidlibet eorum, nisi velut depositum, aut acceptum precario vel commodato, breui repetendum, ne nimium inhæreamus, sed à perituris ad æterna, vbi possessio nostra firma erit, retorqueamus animum & affectum. Vnde monet Apostolus; *Reliquum est, vt*

1. Cor. 7. *qui habent vxores, tanquam non habentes sint, & qui flent tanquam non flentes, & qui gaudent tanquam non gaudentes, & qui vtuntur hoc mundo tanquam non vtentes, Præterit enim figura huius mundi.* Satis id clarè intueri tibi datur, si oculos habes, & si hactenus non videris, iam tandem intuere, aperi illos, sciasque magis perspicaces esse debere, ex eo tempore quo felle illiti sint, & afflictionis collyrio iuncti: *Fel valet ad vngendos oculos, in quibus fuerit albugo, & sanabuntur*, inquit Angelus Tobiæ. Tob. 11.

Sic tibi deseruiet hæc fellis amaritudo, vt clarius videas, & perspicacius intuearis æterna, ad quæ contendendum est, directo itinere, à latere respiciendo & despiciendo quæcumque in orbe sunt. His haud debet cor affligi aut immorari, sed erigi decet, & euolare ad illum, qui fecit illud. Itaque age gratias Deo, etiam de hac tibi immissa afflictione, & dic cum Propheta: *Tribulationem & dolorem inueni, & nomen Domini inuocaui.* Sit tibi stimulus & calcar excitans ad se, & absit à te, vt vllatenus recalcitres: *Durum enim esset tibi contra stimulum calcitrare.* Nec id debet agere, quisquis rectus est corde. Rectus ille est, teste D. Gregorio, *qui adueris non frangitur, qui ad temporalia non inclinatur, qui ad superiora totus erigitur, qui diuinæ voluntati totus subiicitur.* Age diuinæ bonitati gratias, quod hactenus visus fueris coniuge, tanquam te ad ipsum spectante, & ab illo tibi commodata. Imitare vocem illam nobilem Iob inter decem cadauera liberorum stantis, & libero ac constante animo dicentis, *Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum.* Sed & ad hoc intere, vt cum qua tot annis pacificè demoratus es in terris, tandem possis æternum viuere & perennare in cœlis, quando perfectius cor vnum & anima vna. Noueris que te Dei dono ex illa per sacrum connubium liberos suscepisse, vt Dei cooperator existeres, & animas multiplicares quibus cælum impleatur, & angelicæ instaurentur ruinæ. Iam aliquas Deo præmisisti in tenera ætate defunctas proles, a cur vt reliquæ Deo educentur, & non tam in sæculi vanitate, quam in Dei timore & vera pietate instituantur. Interim ego tui memor ero rem diuinam faciens: & sacro appropinquans altari, vt Spiritus ille bonus qui deducit nos in terram rectam, inspiret tibi quod rectum est, & saluti tuæ proficuum. Tu etiam noli tibi hac in re deesse, in sacrificiis diuinis frequentior quam soles esse: quia scriptum est: *Sacrificium laudis honor ficabit me, & illic iter quo ostendam illi salutare Dei.*

Greg. in 1. p. 1. 5.

Psal. 49.

PROPOSITIO II.

1 Cor. 7. *Per mortem coniugis manet libertas alteri aliarum nuptiarum.*

Hæc est definitio Apostoli: *Mulier alligata est legi, quamdiu vir eius viuit: si autem dormierit vir eius, liberata est à lege viri, cui vult nubat tantum in Domino: beatior autem erit, si sic permanserit secundum consilium meum: puto autem quod & ego spiritum Dei habeam.*

Hinc sequitur primò, posse coniugem relictum transire non solum, ad secundas, sed etiam ad tertias, & quartas nuptias. Nec enim id prohibet Ecclesia, licet incontinentiæ notentur Bigami & à sacris ministeriis arceantur, eo quòd illis desit perfecta significatio illius sacri matrimonii, quod est inter Christum & Ecclesiam, quod est vnicum, habens vnionem perfectam vnius cum vna.

Sequitur secundò posse manere in statu viduitatis, vel libere, vel adiuncto voto simplici continentiæ: Talium plura sacris historiis occurrunt exempla. Inter historias Leodiensis Ecclesiæ, celebris est S. Oda, quæ traditur fuisse amita S. Huberti, Ducis Aquitaniæ vxor, quæ cum Huberto ad Sanctum Lambertum Tongrensem Episcopum mortuo marito Christianæ perfectionis desiderio venit. Atque ita eiusdem monitis, diuitiarum & sæculi fastu contempto, Hubertus arctioris vitæ statum iniit: Oda vero ad consummandum sanctæ viduitatis cœptum certamen viriliter accincta, possessiones suas amplissimas in vsus pauperum abundanter erogare cœpit. Pietatis igitur & misericordiæ operibus totam se addicens, variis locis Xenodochia & Ecclesias construxit. Deoque ibi famulantibus, de vitæ necessariis sedula prouidit, Ac singulariter in suo prædio Amanij prope Huum, vbi in sancto viduitatis proposito perseueranter Deo, eius Sacerdotibus, & sacris Ecclesiæ ministris, pauperibus, peregrinis, cæterisque miserabilibus personis seruiens, fœliciter quiescit, ac honorifice sepulta est. De qua & memoria proditur ipsam semel deficiente prorsus domestica prouisione, qua familiæ & peregrinis subueniret, ad orationem recurrisse, & ea peracta, Dominum ipsum cælorum in specie pauperis aduentantis excepisse, atque illico non solum cunctis superabundasse, sed ab eo se domum prodeunte, bonorum æternorum pro temporalibus repromissionem accepisse. Cuius corporis reliquias S. Floribertus Leodiensis Episcopus, ipsius miraculis permotus, ad altare sacrum sublimauit. Ita Breuiarium Ecclesiæ Leodiensis 24. Octobris.

2. Celebris est etiam S. Elizabeth filia Regis Hungariæ, quæ mortuo marito adhuc iuuencula, castam & operibus misericordiæ eximiam viduitatem transegit, in pauperum & ægrorum cura. Vide Ribadeneiram, & alios 19. Nou. Vide & S. de nica 4. Maij.

3. Celebris quoque est apud S. Chrysostomum Epist. 5. Olympias quæ mortuo Nebrido marito Vrbis Constantinopolitanæ Præfecto, post secundum coniugij annum respuit coniugium etiam nobilissimum, à quo vrgebatur ab Imperatore, illi sic respondens: *Imperator meus si voluisset me vitam transigere cum marito quopiam, vtique non ademisset primum; nunc cum adimens, matrimonij molestiis me extricauit, & suaue continentiæ iugum mihi imposuit, mentique meæ infudit.* Quare se totam addixit ministeriis templi, eleemosynis, & piis operibus.

4. Celebris etiam est apud Hieronymum S. Marcella Romana, quæ septimo mense post nuptias, viro nobilissimo est orbata. Cumque Consul Romanus Cerealis, ob nobilitatem & decorem corporis ac morum eam ambiret in vxorem grandior iam ætate, & suas omnes in eam transfundere vellet diuitias: Albina mater idipsum appetebat, tanquam viduatæ domus præclarum præsidium. At illa respondit: *Si vellem nubere, & non æternæ me cuperem pudicitiæ dedicare, vtique maritum quærerem, non hæreditatem.* Cumque ille diceret, *posse & senes diu viuere, & iuuenes cito mori*, eleganter lusit & dicens: *Iuuenis quidem potest cito mori, sed senex diu viuere non potest.* Ita Hier. in Epitaphio Marcellæ: apud quem etiam celebrantur, S. Paula R. Blesilla, Melania, viduæ, quarum vitam scripsit.

Sequitur tertiò, coniugem relictam posse transire ad Religionem. Vnde multæ sunt celebres viduæ, quæ post thorum maritalem in

statu Religionis sanctè vixerunt. Sic in Ordine Carmelitissarum celebris est quædam Soror Maria de Incarnatione, quæ post coniugium Religioni isti se addixit, ac in Gallia eius initia iecit. Celebris etiam est S. Brigitta vidua, in regno Sueciæ, Ordinis S. Fundatrix: Item & S. Gunegundis, Henrici 2. Imperatoris vidua, de qua egi supra. Hæ omnes imitatrices fuere Iudith, in veteri testamento, quæ clausa morabatur in conclaui & oratorio secreto, agens in cilicio & ieiunio: & Annæ Viduæ in nouo testamento, Luc. 2. *Cuius diuersorium erat in templo, colloquium in prece, vita in ieiunio*, inquit Ambrosius.

Celebris etiam hac in re fuit Sancta Galla Consulis Rom. Filia, de qua Sanctus Gregorius lib. 4. Dialog, capite 13. & Fulgentius Epist. ad Gallam. Hæc primo anno orbata marito, ab omnibus vrgebatur ad secundas nuptias, asserentibus medicis nisi nuberet, eam ob igneam complexionem barbam habituram, quod & factum est. Illa constans in viduitate permansit, nec hanc exterius deformitatem timuit, quæ interius cœlestis Sponsi speciem amauit. Mox ergo abiecto sæculari habitu, in Monasterio iuxta Ecclesiam Sancti Petri, Deo obsequio se mancipauit, multis annis simplicitati cordis & orationi dedita. Cumque Deus mercedem eius laboribus reddere decreuisset, cancri vlcere in mamilla est percussa. Nocte autem ad lectum eius duæ lampades lucere consueuerant, quia amica lucis non solum spirituales, sed & corporales oderat tenebras. Apparuit vero ei beatus Petrus nocte inter lampades; quem agnoscens cum fiducia interrogat: *Quid est Domine mi? Dimissane mihi peccata mea?* Cui benigno vultu annuit, dicens, *Dimissa, Veni.* At illa quandam Sanctimonialem ibidem diligens, subiunxit: *Rogo vt soror Benedicta mecum veniat.* Respondit ipse: *Non: sed talis veniat tecum; hæc vero quam petis, die 3. est secutura.* His expletis, acciuit matrem Congregationis, & cuncta ei indicat. Tertia ergo die, cum sorore altera est defuncta, & trigesimo post die soror Benedicta. Hæc ex S. Gregorio.

Sequitur quartò, virum posse transire ad Sacerdotium, nisi sit bigamus, Si enim matrimonio manente, ex consensu vtriusque partis, vir potest sacerdotium assumere, & mulier Religiosum statum, multo magis id potest fieri ab alterutra parte iam libera; idque sine dispensatione, nisi vt iam dixi, vir sit bigamus, tunc enim eget dispensatione ad Sacerdotium. Atque antiquitus non fuit insolitum, quosdam assumi ad Sacerdotium de statu matrimoniali, imò & ad Episcopatum. Sic Sanctus Saluianus, de quo supra, S. Hilarius, & alij (qui passim occurrere possunt legentibus sacras historias) ad Ordinem Episcopalem de matrimonio sunt euecti.

Addo hîc, quandoque Deum ordinare mortem coniugis proliumque, vt ad sublimiorem statum quosdam vocet disruptis vinculis. Hinc cuidam sacræ amicitiæ fœdere mihi coniuncto, dum post thalamos coniugales, ad Cœlibatum & Sacerdotium (erepta tibi coniuge ac prole per mortem præmaturam) pertransiret, congratulari mihi visum fuit, & aptare ei Psalmum 22. per singulos versus, in hunc qui sequitur modum.

Non sine Numinis lumine factum reor, quod à thalamo ad sacrum Tabernaculum, à thoro ad Dei thronum, à nuptiis ascenderes ad Sacerdotium. Vellem in *scypho nostri Ioseph*, scypho sapientiæ, augurari posse, quid de te velit, talem mutationem faciens in te. Gratulor tibi animo calamoque, & dedico Psalmum Eucharisticum, sacræ pignus amicitiæ, quem per singulos versus tibi adaptatum poteris in pondere Sanctuarij ponderare, tecumque sæpius considerare, nec hoc erit sine fruge. Sic orditur,

Dominus regit me, & nihil mihi deerit. In loco pascuæ ibi me collocauit.

Dominus regit te, qui *Sortes hominum in Vrna sub prouidentiæ* suo temperat arbitrio. Quid ergo tibi poterit deesse? Ecce nunc tuam inuertens sortem, *Dignum fecit in partem Sortis Sanctorum in lumine.* Et de coniugio ad cælibem vocans vitam; quasi de loco sterili ad vberiorem transtulit, *in loco pascuæ ibi me collocauit*, vbi possis & pasci & pascere. Quid est enim Cœlibatus, nisi pascuæ locus? Ibi Sponsus, *pascit in meridie.* Ibi Agnus pascitur tota die. Quid est Cœlibatus, nisi *Hortus conclusus* Sponsi? Ibi flores rosarum, Lilia conuallium, Areolæ Aromatum. Quid est Cælibatus, nisi ager fœcundus Dei? Ibi castæ mentis deliciæ. *Adeps frumenti, vbertas vini & olei.* Prou. 15. Coloss. 1. Psal. 4.

Super aquas refectionis educauit me, animam meam conuertit.

Sacerdotij status quem eligis, habet, *Aquas refectionis, aquas fluentes cum silentio*, quibus reficitur animus. Rore cæli est circumfluus, habet riuos vberes, *Aquas salientes in vitam æternam.* Habet fluenta plenissima, iuxta quæ resident mentes candidæ, quasi *Columbæ lacte lotæ.* Tu esto de illis. Isa. 8. Cant. 5.

Deduxit me super semitas iustitiæ, propter nomen suum.

Sunt in cælibe vita viæ spatiosæ, semitæ speciosæ. *Viæ pulchræ, Semitæ pacificæ* per quas deducit Agnus, *ad vitæ Fontes Aquarum.* Multa ergo tibi fœlicitas, multa amœnitas, sed tamen non omnis securitas. Quare non omnis securitas? Quia latet coluber in via, *Cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retrò.* Vis clarius edisseram? Latet ibi Satan, anguis in herba, dolos struens castitati, insidians calcaneo, vt is qui fœliciter graditur, retrò cadat, & cùm *spiritu cœperit, carne consummetur.* Sed tu intrepidus dicas, Prou. 3. Apoc. 7. Gen. 49. Gen. 3.

Nam & si ambulauero in medio vmbræ mortis non timebo mala.

Quare non timebis? quia ipse tecum est. qui lux est in tenebris, dum in periculis, ignis fulgidus in nocte, nubes roscida de die. Nunquid illo Duce, *super aspidem & basiliscum ambulabis?* Nunquid sub eius gradiens luce, omnia caliginosæ vitæ crimina, omnia lubricæ huius viæ discrimina euitabis? Exod.

Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.

Aptè hoc tibi consonat. Mors enim præmatura & coniugis & prolis, quid aliud fuit, quàm virga castigans? Sed & ex illa didicisti solatium elicere, quasi *Oleum de saxo, mel de Petra.* Didicisti enim verum esse; *Tempus est, vt qui habent vxores, tanquam non habentes sint, & qui vtun-* Deut. 3. Cor. 7.

tur hoc mundo tanquam non vtentes. Virga ergo ista non tam castigans fuit quàm erudiens te, non tam percutiens quàm excitans te, vt ad sublimioris vitæ genus oculos erigeres, & ad perfectiorem Dei aspirares seruitutem. Vnde cœlestibus obtemperans monitis in sacerdotio totum te illi voues, in ipso sæculo calcans sæculum, in ipso mundo nuncium remittens mundo. Iam ergo lætus Domino canis.

Diripuisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.

Quæ vincula? Proles vinculum, Coniux vinculum. Vtrumque à te non tam separans, quàm auellens Deus, tua non tam dissoluit vincula, quàm disrupit. Aufsit à te quidquid poterat cor tuum cum ipso diuidere, vt totum illi dicare possis & dicere,

Chron. 6. 1614. Psal. 15. *In toto corde meo exquisiui te.*

Hunc versum anni quo Primitias offers, pro sacro monili cordi tuo appendo: vt moneat te semper ad illum tendere qui centrum est cordis, cui sacris initiatus dixisti: *Dominus pars hæreditatis meæ:* Non agnoscis, quod *funes ceciderunt tibi in præclaris!* Sed mundus id non agnoscet, cum diuini luminis sequaris ductum, facilè pronunciabit te seductam. Arguet hanc mutationem quasi perfectioni & talento tuo incongruam, & eris scopus in quem iacula dirigent procaces linguæ. Attamen *Tu ne cede malis, sed contra audentior ito.* illius mensæ te ministrum memento, quæ fortitudinem, dat contra omnes nobis aduersantes. Dic ergo,

Psal. 22. *Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me.*

Illa dabit tibi clypeum patientiæ, quo omnia lubricæ linguæ tela & elidas, & eludas. Sic tandem, *iniquitas oppilabit os suum.* Sed inter omnia aduersa gaudens, gaudebis in Domino, & dices cum sono epulantis,

Prou. 9. Zach. 9. *Impinguasti in oleo caput meum, & calix meus inebrians quam præclarus est.*

Tu enim vnctionis es particeps, Sacrorum Mysta inauguratus: particeps es olei odoriferi, à Christi capite, veri Aaronis, *ad oram vestimenti eius defluentis.* Dispensator es Calicis inebriantis, sed vino illo quod *sapientia miscuit*, quod generat Prophetas, consecrat Nazaræos, *germinat Virgines.* An non Calix hic præclarus? Sed quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur, solus enim ille intrabis in domum & gaudium Domini. Ideò concludens cane:

Psal. 10. *Misericordia tua subsequitur me, vt inhabitem in domo Domini.*

Misericordia eius præueniens, *præuenit te in benedictionibus dulcedinis*, concomitans deducet te, subsequens perducet, coronans introducet, vt possis discere: *Tenuisti manum dexteram meam, & voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me.* Deus cordis mei; & pars mea, Deus in æternum. Sic opto. Sic voueo.

Psal. 27.

PROPOSITIO TERTIA.

Viduitas quæ dicitur matrimonio perfectior, amore continentiæ, & propter Deum suscipi debet.

De illa nempè loquuntur sancti PP. quando tot laudibus viduas extollunt, & statum earum. Alioqui si propter rationes quasdam humanas, siue politicas, propter respectus quosdam sæculi, ab aliquibus vidualis status eligitur: tales habere possunt gloriam, sed non apud Deum. Exempla adducit D. Hier. de quibusdam Romanis Matronis, quæ ab antiquis Historicis laudantur ob repudiatas nuptias secundas.

Æmilia quædam nomine vrgebatur à parentibus transire ad secundum connubium, quod adhuc iuuenis foret, formosa, diues. Respondit se id facere non posse, quia bonum nacta fuerat maritum; ideoque si secundum acciperet, aut bonus ille foret, aut prauus. Si bonus iam sibi semper timendum esse ne illum denuò perderet; si malus, in continuo agendum sibi fore mœrore, quod tam infœliciter post optimi mariti thalamum aspero viro & prauo se adiunxisset.

Martia filia Catonis, interrogata quare non acciperet secundum virum? Respondit, *Se non inuenire virum qui vellet eam propter se, sed propter sua;* nempè diues erat, sed deformis. Altera quædam respondit mortuo viro se iam semimortuam, cùm fuerint vna caro, non conuenire autem semimortuam nubere.

Valeria Romana ad eandem quæstionem respondit: se virum secundum accipere non posse, quod suus non foret mortuus. *Quamdiu enim ego viuo, viuit & vir meus in corde meo aliis defunctis apud me viuit, viuetque semper.*

Sublimius respondit S. Macrina soror sancti Basilij. Hæc licet vouisset virginitatem, à Patre tamen cuidam iuueni nobili desponsata & promissa fuit, mirè adamata ob pulchritudinem, quam nullus Pictorum penicillo potuit perfectè exprimere. At illa, precibus assiduis à Deo impetrauit, vt iuuenis ille sponsus suus paulò post dies suos finiret. Iterum verò sollicitata ab altero, nuptias easdem ambiente; Respondit non esse sibi licitum dissoluere matrimonium vel sponsalia nomine suo, per patrem prius contracta: quia nec sponsus suus inter mortuos, sed inter viuos censendus foret: licet enim de hoc mundo exisset, accepisset tamen solum licentiam ab ipsa sua certa spe ac velut conditione simul se paulò post videndi, & vnitis cordibus perfectiori vita in Deo viuendi. Dicebat ergo illa, *Quandoquidem sponsus meus viator est & peregrinus ad tempus absens, & spem conceperim certam breui eum intuendi, cur promissam illi fidem non seruarem? cur tam cito eius obliuiscerer, & inter mortuos eum computarem?* Itaque inter viduas quædam veræ viduæ sunt, quædam exteriori tantum specie, ideò Apost. Timothæo scrib. cap. 5. *Honora viduas quæ verè sunt;* siue quæ conformem perfectioris status sui vitam agunt.

Primò quidem, vt verè sit vidua, requiritur vt non solùm sit corpore, sed & perfectò corde, resoluta ad conseruandum inuiolabiliter continentiam & castam viduitatem. Nam quæ iterùm expectant occasionem mariti, corde non sunt viduæ, etsi corpore. Quapropter consulit sanctus Augustinus, vt mulier se confirmet in statu viduitatis per votum, quo corpus suum Deo offerat & castitatem, vt sic omnes matrimonij tanquam iam sibi illiciti cogitationes longè à se reiiciat, postremam

postremam ætatis suæ partem Deo consecrans. Id tamen, si fiat, debet valdè prudenter fieri & solidè, idque præcedente examine sagaci constantiæ, auxilioque Spiritus sancti diuturnis precibus inuocato. Est enim vita vidualis obnoxia ærumnis, cogitationibus, ac tentationibus, vt facilè retrocedat à continentiæ proposito, nisi animus in Deo obfirmetur. Quapropter D. Ambrosius in libro de Viduis, illas variis rationibus adhortatur ad resistendum fluctuantibus cogitationibus in diuersa eas rapientibus.

1. O vidua! si dicis & quæreris te esse solam? Amat castitas solitudinem, sed & Christus in tua est societate.

2. Si allegas te carere adiutore, aut mediatore, qui negotiorum tuorum curam gerat, aut apud Iudices interueniat: Deus Iudex tuus erit, Aduocatus & Mediator, Legis suæ zelosus Obseruator, qua præcipit pupilli & viduæ causam protegi.

3. Si dicis te exiguum habere patrimonium, continentia bonum patrimonium est, & hæreditas copiosa multa benedictione cumulata, secum vehens opes ad sufficientiam.

4. Si excusas te ratione prolium, allegans tibi opus esse aliquo cooperante, vt educentur & instituantur. E contra dum iterum nubis, perdunt matrem, & quandoquidem hæredem habes, cur nouis nuptiis nouos quæris hæredes? Cur fraudas proles primi thori integro illo amore materno, quem eis debebas, diuisura illum, non sine discordia in futuri thalami futuras proles? Quid est enim generare nouam sobolem, nisi spoliare iam ex altero thoro generatam, & orbare eam multis pietatis maternæ officiis & solatiis?

5. Si dicis te non habere prolem, & ideo ambire nuptias, ne tibi desit semen & hæres, vnde scis non idem fore in secundo connubio ac in primo, Deo tibi sobolem denegante per sterilitatem, aut postea natos eripiente, idque fortè per asperiorem quàm antea afflictionem? His ferè rationibus vtitur sanctus Ambrosius, non quidem prohibens secundas nuptias, sed præferens viduitatis cœlestes opes.

Secundò, vt sit verè vidua, debet renunciare secundis nuptiis pura & simplici intentione, vt possit perfectiùs diuino obsequio se mancipare, & maiori cum puritate affectus suos Christo dicare, & in Deum profundere, illique cor suum ex integro vnire. Nam si viduitatis statum amplectitur, vt liberior sit, quia iam marito subiici non oporteat, aut matrimonialis seruitutis iugo premi, vel etiam vt relinquat filios suos diuites, aut ob alios respectus humanos: talis apud Deum laudem veræ viduitatis non consequitur, quia non propter Deum purè illam amplectitur, nec spem solùm figit Deo, sed & in sæculo. Intelligat ergo verè vidua, se in Deo ita purè amorem debere constituere sicut sponsa in sponso. Ipse est enim Vir & Maritus viduarum, Protector & Consolator earum, ipse speciali intuitu earum lacrymas respicit, nec despicit, dicente Ecclesiastico cap. 35. *Nonne lacrymæ viduæ ad maxillas descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas? ascendunt vsque ad Cœlum, & Dominus exauditor delectabitur in illis.*

Tertiò, quæ verè vidua est, orationibus & piis operibus sese ex professo addicit, dicente Apostolo 1. ad Timotheum 5. *Quæ autem verè vidua, est desolata, speret in Deum, & instet orationibus, & obsecrationibus nocte ac die.* Nempè Christus volens earum esse Consolator, Pater, & Maritus, orationem instituit tanquam medium, per quod vult familiariter cum eis conuersari, tanquam remedium, quo earum desolationi & infirmitati vult prouisum. Quapropter Augustinus scribens ad viduam nomine Probam, monet vt vincat hoc sæculum assidua oratione, vt oret cum spe; vt oret cum fide & amore, vt oret cum instantia & compunctione, vt oret tanquam vidua Iesu Christi. Quia licet oratio ad omnia Christi membra spectet, potissimum tamen viduis commendatur, quæ aspirare debent ad faciem Iesu Christi Mariti sui & Protectoris, quem necdum vident præsentem in specie, intuentur tamen in spe, & eius opem experiuntur certa fide. Exemplum eis sit Iudith in suo clausa Oratorio cor effundens ad Dominum, & Anna in templo orationi instans, & expectans Christum redemptionem Israël, quem cum oculis fidei ac spei iam diu intuita fuisset, tandem meruit, & oculis corporis cernere, & brachiis pietatis amplecti, & lacrymis deuotionis faciem eius rigare. Denique paulo post vinculis exsoluta corporeis, ac dimissa in pace, diuinitatis eius speciem limpidè contueri potuit in Christi Resurrectione, ab illo cum aliis Sanctis educta de captiuitate.

Quartò, vt verè sit vidua, debet quantum fieri potest, à sæculi vanitatibus se substrahere, vt sit aliis exemplum modestiæ, & speculum virtutis omnigenæ. Debet enim sancta non solùm spiritu & corpore, sed & exteriori conuersatione exemplaris esse. Quapropter nitor & simplicitas tanquam duplex ornamentum eluceat in eius veste, humilitas & charitas in conuersatione, honestas & affabilitas in actione & voce, modestia & pudicitia in oculis, ac externa facie, & amor Iesu Christi crucifixi interiùs in corde. Vnde etiam tria vitia his aduersa debet fugere, otiositatem, curiositatem, loquacitatem. De quibus Apostolus ad Timoth. 5. *Otiosæ discunt circuire domos, & non solùm otiosæ, sed & verbosæ & curiosæ, loquentes quæ non oportet.* Nempè hæc sunt vitia viduarum, quæ viduæ non sunt, vitia fœmineo sexui agnata. Non enim paucæ sunt in ciuitatibus, quæ otio assuetæ, & laboris inimicæ fabulis solùm vacant, ac risu oblectantur. Et vt occasionem nanciscantur pro titulo visitationis charitatiuæ de domo in domum discurrentes, maximam diei partem otio & fabulis conterunt: imo vix adhuc orta luce, quas domos obire debeant visitando, mente reuoluunt. Interim linguosæ sunt & loquaces, varia inutilia commiscentes, & colloquiis quæ seria esse videntur, commiscentes. Sunt etiam & ipsæ curiosæ, quid in aliorum domibus fiat, explorantes, & quæ rumore volatili feruntur inuestigantes. Denique etiam loquuntur quæ non oportet, ex suspicione & iudicio temerario, quæ in animo gerunt statim profundentes, euomentes etiam quæ famæ aut honori proximi maculam valent affricare. Interim volunt videri tanquam viduæ religiosæ & piæ, quia templa quandoque frequentant & sacramenta, aliaque exteriora opera in conspectu hominum speciosa exhibent. Sed non attendunt illud D. Iacobi cap. 1. *Si quis autem putat se Religiosum esse, nec refrænans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est Religio. Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc est visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo.* Non etiam attendunt Apostoli monita viduas concernentia, Timothæo insinuata, quod quinque dotes videtur in vidua requirere.

Prima est, filios & domum piè regere, ac in pietate imbuere, parentesque colere, & mutuam eis vicem reddere si adhuc viuant, eis ministrando, alendo, opitulando; sicut enim ab illis à pucro alita fuit & educata, ita imitari debet Ciconiarum in parentes reciprocam pietatem. Si verò sint defuncti parentes, reddat eis vicem in filiis & nepotibus, & ipsis illam curam impendat, quam parentibus impendisset.

Secunda est, mortuo marito sperare in Deum, & instare orationi, prout iam dixi.

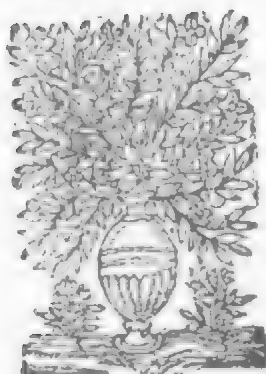
Tertia est, fugere delitias. *Nam quæ in deliciis est, viuens mortua est*, inquit Apostolus, hoc est, licet corpore viuat, spiritu non viuit: atque ita viuens non viuit, quia vitam corporis obruit animæ morte. Imò deliciis & gulositate ratio obruitur, & fit vt in corpore tanquam in aliquo sepulchro iaceat. Exemplum viduis de Iudith, tantum facinus oratione & ieiunio nobilis vidua perfecit; obtruncauit tanti agminis ducem, & insperatam populo Dei reddidit libertatem. Tantùm potuit humilis castitas, cuius mater fuit sobrietas.

Quarta est, vt sint irreprehensibiles, hoc enim expressè dicit Apostolus; *Præcipe vt irreprehensibiles sint*, in conuersatione scilicet, in verbo, in incessu, in actione.

Quinta est, piis operibus se addicere, maximè hospitalitatis & misericordiæ.

Has omnes dotes in matre sua Monica agnoscit Augustinus libro nono Confessionum cap. 9. vbi dicit: *Fuerat vnius viri vxor, mutuam vicem parentibus reddiderat, domum suam piè tractauerat, in operibus bonis testimonium habebat, nutriebat filios, toties eos parturiens, quoties abs te deuiare cernebat. Postremò, nobis Domine omnibus, qui ex munere tuo ante dormitionem eius in te iam consociati viuebamus, percepta gratia Baptismi tui ita curam impendit, quasi omnes genuisset, ita seruiuit, quasi ab omnibus genita fuisset.*

FINIS.

CORONIS CANDELABRI MYSTICI AD FILIOS LVCIS. DE LAMPADE ACCENDENDA CORAM TABERNACVLO DOMINI,

in honorem omnium Sacramentorum, maximè Eucharistici Sacramenti.

In ipso vita erat, & vita erat lux hominum. IOAN. I.

PRÆFATIO.

LIBELLVM hunc in lucem emitto, vt testimonium perhibeat de luce: ideo ad vos dirigitur, ô Filij lucis, electi Dei, dilecti Ecclesiæ, alumni in sinum vestrum læto gressu procedit, sperans benigno à vobis vultu excipi. Quid enim? Num repulsam vereretur à filiis lucis, libellus disserens de luce? Qui profitetur de Spiritu Christi viuificari, fide illuminari, charitate accendi; illum obuiis vlnis complectatur, est necesse. Scopus eius est, decretum Ecclesiæ, Christi Sponsæ Matris vestræ, illustrare: quo sancit, coram sacro Tabernaculo Lampadem iugiter fouendam esse. Notum facit omnibus qui oculos aperire voluerint, quàm præclara sit hæc sanctio, quàm sancta, & mysteriis fœcunda: sicque calcar subiiciet, siue Pastoribus, siue subditis qui socordia sua illam videntur parui pendere. Optat enim obdormiscentibus aurem vellicare, & torpidos quorumdam Christianorum animos exstimulare, qui in his quæ gloriam Dei spectant, parci sunt & auari in his quæ vanitatem sapiunt, profusissimi. Inculcabit ipsis, vt memores sint lucis gratiæ, ac fidei, quam in Baptismo acceperunt, à qua Filij lucis nominantur, simulque luminis æterni ad quod aspirant: vt sic excitentur ad lucem continuò alendam in Templo Dei, hilariter ad id de sua conferentes substantia, zelo pietatis ac diuinæ gloriæ impulsi.

Accede igitur, quicumque verè Christianus es, & æternæ Lucis filius optas esse: aurem hîc mentemque erige, & intelliges, quomodo Ecclesia, quæ Sponsi sui sapientia eruditur, & spiritu dirigitur, non sine mysterio accendendi perpetuo luminis decretum ferat. Hoc agnoscens, & tu quoque ad id quod muneris tui est accenderis, nisi frigidus valdè fueris, durus, & indeuotus.

CAPVT PRIMVM.

PRIMA SIGNIFICATIO Lampadis.

PRimò, Lampas illa emicans, symbolum est Diuinitatis, hîc specialiter præsentis. Per lucem illa rectè designatur, quia sacra eloquia frequenter asserunt Deum lucem esse, ac ignem: Audi Moysen in veteri Testamento: *Ignis consumens Dominus Deus tuus.* Audi Ioannem in nouo: *Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ.* Qui societatem fœdusque cum Deo inire optat, lucem in se foueat necesse est. Si enim dixerimus societatem nos habere cum eo, & in *Lampas ardens, symbolum est Diuinitatis.*

tenebris ambulamus, mentimur: *Si autem in luce ambulamus, ſicut & ipſe in luce eſt, ſocietatem habemus ad inuicem; & Sanguis Filij eius emundat nos ab omni peccato*, inquit idem dilectus diſcipulus, Epiſtola prima, capite primo. An non & beatus Iacobus ob idem Deum vocat Patrem luminum? *Omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum, apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio.*

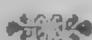
Sed vt apertius intelligas, quomodo Lampas ardens ſit myſtica nota Diuinitatis nos illuminantis, attende Abrahæ ſacrificium, Geneſ. capite decimoquinto.

Abraham iuſſu Dei, ſumpſit vaccam triennem, capram trimem, arietem annorum trium, & diuiſit ea per medium, & partes contra ſe altrinſecus poſuit. Cùm ergo occubuiſſet ſol, facta eſt caligo tenebroſa, & apparuit *Lampas ignis tranſiens inter diuiſiones*. Tunc pepigit Deus fœdus cum Abraham, promittens ſemini eius poſt Ægyptiacam ſeruitutem, terra illa lacte & melle fluentem. Quid aliud repræſentabat Lampas illa flammans, & tranſiens inter partes ſacrificij, quàm Dei perſonam? Abraham enim apud Deum gratiam promereri optat, offerens hoc ſacrificium ſeruitutis ſuæ, ac fidelitatis teſtimonium: Deus ne ex parte ſua deſit, comparet per Lampadem fulgurientem vices ſuas gerentem, fœduſque complet.

Aperi oculos mentis, ô Fili Lucis! & cùm intueris in Templo Lampadem micantem, memineris hîc Deum præſentem eſſe, multo illuſtrius quàm in Abrahæ ſacrificio. Vbique eſt per eſſentiam, præſentiam, potentiam; ſed ſpecialius in locis ſacratis adeſt, vt ibi adorantes ſua colluſtret luce, dicente Propheta: *Accedite & illuminamini, & facies veſtra non confundentur.*

Explicatur. Memineris iterum hîc altiſſimi myſterij Trinitatis. Pater eſt lumen & origo totius luminis: Filius eſt lumen de lumine, Candor lucis æternæ, quaſi Radius rutilans à Patre: Spiritus ſanctus ardor eſt procedens ab vtroque, à Radio ſcilicet, à luminis quoque fonte. Vide vlterius, quia Deus lux eſt, etiam Angeli, primæua Dei creatura, Lucis Angeli, dicuntur & flammæ ignis: *Qui fecit Angelos ſuos ſpiritus, & Miniſtros ſuos flammam ignis.*

Ideo & beatus Ioannes vidit Apocalyp. quarto, ſeptem Spiritus, Dei Throno aſſiſtentes, quaſi ſeptem Lampades flammantes. Quid aliud ſunt omnes Spiritus Angelici, tanto numero à Deo originem ducentes, quàm ſcintillæ luminoſæ ab immenſa Diuinitatis flamma & lumine exilientes? Audi Mellifluum Bernard. ſerm. de Vir. lamentat. *O immarceſſibilis decor Dei excelſi, & puriſſima claritas lucis æternæ, vita omnem vitam viuificans, lux omne lumen illuminans, & conſeruans in æterno ſplendore! Mille millena lumina fulgurantia ante Thronum Diuinitatis tuæ à primo diluculo.* Angelos intelligit, ab initio mundi creatos. Horum ergo omnium memor ſis, dum Lampadem Templi intueris.

CAPVT II.

SECVNDA SIGNIFICATIO Lampadis.

2. Chriſti humanitatis. TRanſeo ad ſecundam myſticam ſignificationem, & docere te volo Lampadem accenſam deſignare Chriſti non ſolùm diuinitatem, ſed humanitatem. Iſaias cap. 62. ſuſpirans ad illa tempora, quibus Filius Dei noſtra veſtiri debebat mortali ſubſtantia, inclamat: *Propter Sion non tacebo, & propter Hieruſalem non quieſcam, donec egrediatur vt ſplendor iuſtus eius, & Saluator eius vt lampas accendatur.* Spiritu Prophetico præuidebat, & peruidebat, Saluatorem ex Virgine naſciturum, non temerata eius virginitate, ſicut per vitrum ſplendor tranſit, ſine læſione. Cernebat deinde, totam Eccleſiam hoc ſplendore, quaſi lampade in medio domus accenſa, illuſtrandam. Dicit igitur ſe continuis vocibus, ſuſpiriis, lacrymis, Deo Cœloque fore importunum; donec Iuſtus ille, ille Meſſias, ille Saluator, viſitet nos oriens ex alto, donec Eccleſiam ſuam (Sion nomine deſignatam) ſuo illuſtret ſplendore. Idem Propheta myſticæ huius Lampadis aduentum propinquum conſpiciens, obdormiſcentes quodam tædio & expectatione animos ſuſcitat: *Surge, illuminare Hieruſalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini ſuper te orta eſt.*

Aperi iterum oculos, ô Fili Lucis! & cùm Lampadem in Templo luceſcentem contueris; memineris Eccleſiâ eſſe domum Dei viuentis, quæ à Chriſti Incarnatione luminis ſui ſumpſit primordium. Creuit autem in lumine per Verbi Incarnati prædicationem, dum circuibat vrbes, vicos & caſtella, lucem ſuæ ſpargens ſapientiæ. Tandem in immenſum excreuit per Paſſionem, dum eleuata eſt hæc Lucerna fulgida, in myſtico illo Crucis Candelabro. Ibi quidem hoſtes moliti ſunt orientem lucem acerbo funere penitus extinguere, & mortis occiduis tenebris abortiuam ſepelire. At in Reſurrectione nouo, inclareſcens oriente, ſubitò tanto refulſit ſplendore, vt ægros liuidoſque hoſtium oculos excæcaret, & in fines orbis terræ radiantem fulgorem inueheret.

Præclarè hæc omnia ſacris Eccl. cæremoniis deſignantur, ſub quarum cortice, myſteriorum ſuauis latet medulla. Quid enim deſignant tot cærei illuminati, & eo die quo Chriſtus in Templo oblatus fuit adeò ſolemniter benedicti, niſi initium luminis diuini, per Chriſti infantiam, caliginoſo huic mundo exorti? Quid floridus ille Paſchalis Cereus quinque granis thuris odoriferi inſtar clauorum compoſitis adornatus, nouo igne ſucceſus? ſymbolum gerit Chriſti rediuiui, glorioſi corporis nouo lumine cincti, quinque vulneribus inſtar gemmarum rutilantibus, decori. Ipſe poſt amaram Paſſionis ſuæ myrrham, ſuauem inſtar thuris odorem emittit, vt ad ſui ſequelam Martyres, Confeſſores, Virgines alliciat.

Omnia hæc myſteria noſtræ Lampadi ſunt conſona, eandem in frontiſpicio ſignificationem gerunt, Chriſti ſcilicet viuentis: *Vt nos de tenebris vocet in admirabile lumen ſuum, & dignos faciat in partem ſortis Sanctorum in lumine.* Eſto memor huius rei in Lampadis conſideratione, & Saluatori tuo gratias age.

CAPVT III.

Tertia significatio Lampadis.

Christus in Eucharistia

TErtiam rationem assigno, & dico Christum in Eucharistia per hanc lampadem coram Hierotheca accensam designari. Attende quid ipse Apostolus dicat: *Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi.* Adiunge quod alibi dicit: *Ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi.* Quod maximè verum est ratione huius Sacramenti, in
5 quo Christus nobis præsens est, realiter, verè, & substantialiter. Cùm ergo nobiscum vsque in finem sæculi commoretur; vtique commoratur tanquam lux mundi, ad tenebrosa cordis nostri latibula splendorem suum deffundens: nec luminis quicquam in nobis est, nisi ab ipso. Iure igitur realem præsentiam illius qui est lux vera, semper nobiscum, semper *Emanuel nobiscum Deus*, agnoscimus & profitemur per iuge lumen coram diuino hoc Sacramento accensum.

Hoc vident Christi hostes, nec æquo animo ferunt, qui lumini rebelles, inuidiæ liuore tabescunt, & serpentino statu luminosum hoc Sacramentum conantur extinguere. Torquentur ad luminis accensi cæremoniam, qua lucidam mysterij huius veritatem exterius profitemur: ideo lingua venenata illam carpunt, & discerpere moliuntur. At stultè id quidem, impiè & irrito labore. Etenim feruitatis indicium est non obscurum, rebellem esse lumini, contra solis radios dimicare, pedibus eos velle conterere, gladiis conscindere, sputo lutoque conspurcare. *Insolem ne meias, aut conspuas,* inquit vetus prouerbium.

Quàm benè congruit his tenebrionibus illud: *Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Christus in hoc Sacramento lux est, sed circumuestita specie sacramentali, quasi nebula aut vmbra tenebricante. Attamen radios lucis suæ iacit per hanc vmbram, in corda filiorum hominum. *Sed tenebræ id non comprehendunt,* Iudæi, Gentiles, Hæretici, id non intelligunt, huic obluctantur veritati. Lux verò id rectè comprehendit, hoc est fideles & Christiani, veræ lucis filij agnoscunt lucem hanc in mysticis tenebris Sacramenti rutilantem, eamque adorant. Meminerunt illius quod suis dicebat Saluator, *Dum lucem habetis credite in lucem, vt filij lucis sitis.* Probe nouerunt lucem diuinitatis secum morari in finem vsque sæculi, licet velatam obscuritate Sacramentali. Credunt igitur in hanc lucem velatam, donec reuelatam sine nebula, sine obscuritate, sine sacramento cernant; quando in lumine videbimus lumen, & fides transibit in claram perfectamque visionem.

Heli teste Scriptura 1. Reg. 2. *non poterat videre lucernam Dei antequam extingueretur.* Quid ita? Quia iam ei præ senio oculi caligantes erant, & cæcutientes. Samuel paruulus conspicuè cernebat hanc lucernam, & in illius luce oblectabatur. Sic antiqua Synagoga, & Hæresis impia, caligantes habet oculos, senio malitiaque cæcatos; ideo fulgorem huius Sacramenti non sustinet, extinctum optaret. At Ecclesia oculos habet pellucidos, acie præstans est cum Samuele; ideóque hanc lampadem fixè intuetur, eiusque lucem sibi agnoscit necessariam. Scit sine ea se esse in tenebris, & caliginosa nocte. Profitetur ergo hanc suam fidem symbolo materialis luminis ante sacrum Tabernaculum emicantis.

Tu itaque, ô Fili lucis, sis semper huius lucis amor, sis semper illius lucis nutritius, ne inter cæcutientes censearis. Caue ne vnquam turbidis oculis aspicias hoc Sacramentum, ne vnquam nubes de eius certissima veritate. Iunge oculos tuos fidei collyrio, & agnosce illuminationis mysterium, quo diriguntur pedes nostri in viam pacis, & æternitatis. Maledicas linguas perfidorum contemne, qui omnia quamlibet sacra in cœlo & in terra, conuitiis proscindunt, oris virulentia conspurcant, dicente Propheta: *Posuerunt in cœlum os suum, & lingua eorum transiuit in terra.* Redde tu Deo coram Tabernaculo admirabili honorem, cum interiorem, tum exteriorem, per signum luminis iugiter ardentis. Noctuas vlulantes & obmurmurantes aspernare: ob has non debent inquietari lucis filij.

CAPVT IV.

Quarta Lampadis significatio.

PRogredior vlterius, & cùm exposuerim quid ex parte Dei & Christi lampas designet, nunc disserendum est quid ex parte nostra significet. In primis rectè dixeris designare regium honorem, quem supremò omnium Regi præsenti deferimus. Clariùs eloquor. Certum est olim Regibus & Imperatoribus, in signum Maiestatis, faces ac lampades præferri solitas. Huius rei fidem faciunt Historici. Suetonius de Iulio Cæsare cap. 37. vitæ ait: *Ascendit ad Capitolium, quadraginta Elephantis dextera atque sinistra lychnos gestantibus.* Herodianus libro primo de Martia dicit: *Præter ignem, omnes honores velut Augustæ ei tribuebantur.* Et de Gordiano iterum ait: *Ignis de more ei præferebatur.* Nec solum apud Romanos, sed etiam apud Persas, Æthiopes, Chaldæos, mos iste inualuit. Quod si sacris Historiis id etiam comprobari velis, audi quod in actis sancti Syluestri legimus de Constantino Magno, Romæ Christi fidem edicto publico sanciente, apud Baron. ann. 324. *Reuertente Augusto ad palatium, tota ciuitas cereis lampadibusque repleta, comitata est.* Confirmantur hæc ex lib. Iudith. capite tertio, vbi legimus: *Tantus metus prouinciis incubuit, vt vniuersarum vrbium habitatores, principes & honorati simul cum populis, exirent obuiam Holoferni, excipientes eum cum coronis & lampadibus.* Sic nempè in eius persona regium honorem deferre voluerunt Nabuchodonozori, cuius vices gerebat Holofernes Dux exercitus.

5. Regij honoris Deo debiti.

Quid verò aliud faces ac lampades Regibus prælatæ designabant, quàm Regum splendorem, dignitatem, sapientiam, quæ instar ignis populis debet lucem afferre, vitalemque spiritum afflare? Quid igitur mirum, si illi eundem deferimus honorem, qui habet scriptum in femore: *Rex Regum, Dominus Dominantium*: Quid mirum, si in eius Regia ac sacro domicilio, cereos accendimus, lampades appendimus, faces præferimus, cui supremum honorem debemus?

CAPVT V.

Quinta lampadis significatio.

5. Fidei, spei, & charitatis.

ALteram rationem affero, & lucernam ardentem designare Fidem, Spem, Charitatem assero. Hæ sunt tres lucernæ, quæ in Tabernaculo nostro interiori igne Spiritus sancti semper debent accendi. De hoc igne B. Aug. *Ignis sancte, quam dulciter ardes, quàm secretè luces, quàm desideranter aduris! Væ illis qui ex te non ardent! Væ caligantibus oculis, qui te videre non possunt!*

Primò quidem, Fides lampas est nos illuminans, ab illa enim denominamur. *Filij lucis* Apost. de fide sic loquitur: *Qui dixit de tenebris lumen splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei in facie Iesu Christi.* Quasi dicat: Ille Omnipotens, qui in mundi exordio verbo suo de tenebris lumen eduxit, modo produxit in nobis lumen excellentius, lumen fidei, vt illuminemur scientia Iesu Christi, & tandem perducamur ad claritatem eius faciei. Certè absque hac lampade fidei, mundus in tenebris iaceret & confusione. Etenim sine fidei lumine non cognoscimus Deum, à quo creati sumus; ignoramus fœlicitatem æternam, cuius gratia creati sumus: nescimus viam qua ad eam itur. Imò Christum ignoramus & redemptionem, aut redemptionis pretium, quo à morte translati sumus ad vitam.

Sic cæcitate inuoluimur, palpantes in nocte, impingentes in caligine: plane necessaria est nobis hæc lucerna in lubrica & implexa nostra via. Tu itaque, ô Fili lucis, sollicitè aduigila, ne fidei lumen extinguatur in te, imò verò sollicitus esto de alendo igne & lumine sacro ante Altare Dei, vt beneficium hoc ampliori Deus compensans beneficio, continuò in Altari cordis tui hanc fidei lucernam conseruet & foueat.

Secundò, Spes etiam lampas est, dicente Augustino in Enchirid. *Spes nostra lucerna est animæ, ad illam operatur, quicumque aliquid boni operatur, & in nocte ardet lucerna nostra.* Semper lucet Spes, siue tempore nubilo aduersitatis, siue sereno prosperitatis, in nocte afflictionis dispellit caliginem, ad fortiter agendum extimulat, ad constanter patiendum corroborat. Claritas Spei boni operis merito alitur, sicut & lampadis fulgor oleo superfuso fouetur; & quò magis in sanctorum operum exercitio versamur, eò magis illa & augetur & firmatur. Licet contrariæ potestatis nebulosus turbo impetat, viuit spes: nec eius claritas aut minuitur aut suffocatur: *Non extinguetur in nocte lucerna eius.*

Hæc est lampas quam manu gestabant Euangelicæ Virgines, sed quia oleo caruere, luce intermoriente, spe introeundi ad nuptias priuatæ sunt. Hanc etiam lucernam seruis suis Dominus commendat: *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.*

Hoc sacrum monitum, ô Fili lucis, tuo profundè imprime cordi, & dum tempus est, lampadem tuam adorna, oleique copiam prouide, vt nunquam lux eius deficiat. Hoc verò certò tibi persuadere potes, per oleum materiale quod lucernæ Templi subministras, olei spiritualis te copiam promereri, & gratiam pro gratia accipere, lumen pro lumine.

Tertiò, Charitas lucerna est, aut si mauis, ignis, est lucernam fidei & spei accendens: sine charitate enim fides mortua est, spes nec vigorem habet, nec splendorem. Hic est ignis de quo Dominus Lucæ 12. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat?* Lampas igitur, quæ iugiter in templo debet ardere, etiam indicat charitatis ignem in corde nostro nunquam debere intermori. Quod si aliquando videatur extingui, accendi debet de lampade principali, quæ est Christus: & ab hoc Sacramento luminis, quod virtutem suam sine diminutione toto communicat orbi; sibi lampas accensa mille aliis lampadibus lumen suum sine detrimento impertitur.

Admoneo te igitur, ô Fili lucis, vt sedulò foueas hanc in te charitatis flammam. Et ne eam extingui contingat, frequenter accedas ad hoc Eucharisticum Mysterium, quasi ad *Rubum ardentem*, quo diuinitatis flamma purissima continetur, lucis suæ vim & ardorem cunctis impertiri parata. Nunquam suffocabitur tuæ fulgor lucernæ, si eam renouet ille, de quo Sponsa: *Lampades eius, lampades ignis, atque flammarum.*

Admoneo etiam te, vt memineris, quod sicut oleum aut cereus in altari Dei consumitur, ad eius obsequium & honorem: ita debere totum quod in te est, in gloriam ipsius & impendi & consumi, velut perfectum holocaustum, cuius nihil tibi reserues. Incendatur ergo & adoleatur in conspectu Dei, cor, vita, lux nostra, instar cerei aut thymiamatis odoriferi: quia est cordis vitæ lucisque totius quæ in nobis est, & auctor, & incentor.

CAPVT VI.

Sexta lampadis significatio.

POstremam rationem subnecto, & dico lampadem ardentem spiritualis lætitiæ esse indicem. Hæc lætitia in Eucharistico Sacramento excitatur, dum memoria recolitur tot beneficiorum ac gratiarum, quæ à Christo Redemptore beneficio in nos profecta sunt. Propterea mysterium illud *Memoria mirabilium* dicitur, & Epitome omnium operum diuinorum. Audi Prophetam: *Lux orta est iusto, & rectis corde lætitia: Lætamini iusti in Domino, & confitemini memoriæ sanctificationis eius.* Vbinam iusti omnigenæ lucis beneficio donantur? Vbinam recti corde lætitia spirituali copiosè perfunduntur, nisi in hoc diuinæ suauitatis mysterio? Ideò eos nouo calcari vrget ad gratitudinem Psaltes, & subdit: *Confitemini memoriæ sanctificationis eius*, quasi dicat: Benedicite cum nouo semper gaudio, in hoc memoriali, in quo tot dona, fauores, charismata, in sanctificationem vestram impensa, collectim rememorantur. Itaque nemo ignorat lucem semper schema gessisse lætitiæ, sicut & tenebræ luctus & tristitiæ. Meritò ergo iusti exultant in lumine huius Sacramenti, & lumina ei accendunt in signum lætitiæ cordis sui. In signum quoque adspirationis continuæ ad lumen illud æternum in Templo gloriæ; quod expectant virtute Eucharistiæ, quia illa est arrha & pignus fœlicitatis æternæ. Illuc tua tendant suspiria, ô Fili lucis, ad Domum illam & Templum non manufactum, iaculatoriæ cordis tui aspirationes contendant. Vbi non est opus appenso à nobis materiali lumine, quia teste B. Ioanne in Apoc. *Lucerna eius est Agnus.*

6. Lætitiæ nostræ spiritualis.

CONCLVSIO.

Itaque, vt concludam, benedicti sint æternùm, à Deo Patre, & ab eius filio Iesu Christo, qui zelo pietatis impulsi, suam opem, opesque ad mystici huius luminis iugem accensionem, lubentes conferunt. Olim Pater æternus per os Prophetæ dicebat: *Paraui lucernam Christo meo, inimicos eius induam confusione, super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.* B. August. hæc verba interpretans, dicit Patrem parasse Filio suo venienti in hunc mundum lampadem viuam, lampadem præcurrentem, Ioannem scilicet præcursorem: *Ille enim erat lucerna lucens & ardens*, teste Scriptura. Et ideo hanc lampadem prænunciam lucis præparauit, vt omnibus nunciaret ipsum esse Christum, & Sanctificatorem, omnis sanctitatis floridæ auctorem. Benedicti igitur sint Filij Dei, qui iuxta vires suas patri æterno cooperantes, parant filio eius lucernam materialem, lucernam iugiter ardentem, in symbolum & agnitionem splendoris & sanctificationis super ipsum efflorescentis, & in nos deriuantis. Sic confusionem ingerunt inimicis Christi, dum non solùm interno animi affectu, sed etiam externo splendore ei cultum supremum exhibent. Si in tabernaculo antiquo, vbi manna huius Sacramenti figura continebatur, in signum honoris alebatur lux continua: quantò magis sacro veritatis & diuinitatis domicilio hic honor debetur.

O Christiani tepidi ac torpidi rebus in diuinis, parumque illuminati! Cur ita liberalitas vestra affulget, dum de rebus vanis ac superfluis agitur, inter ludos, pocula, aleas, sympotia? Cur manus vestra ita parca est, & auara, dum de his agitur, quæ Dei gloriam concernunt, ornatum Sponsæ Christi, & decorem domus eius? Nescio cuius Spiritus sitis: *adhuc modicum lumen in vobis est.* Aperite oculos, accedite & illuminamini, & mihi credite, honor huic impensus Sacramento signum est beneuolentiæ diuinæ, & prædestinationis æternæ. Nec ambigite quin multa sit compensaturus Deus benedictione, si quod à vobis libellus iste exposcit, valeat impetrare. Meminisse vos docet, quod in die tenebrarum & caliginis, eritis indigi lucis. In illo scilicet die, quo cereus accensus, qui in Baptismatis Sacramento vobis fuit exhibitus, in vitæ reddetur termino, signum conscientiæ illuminatæ, quam ad Iesu Christi tribunal oportet deferre. Tunc ille qui *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, omnemque egredientem ex hoc mundo*: vos deducet, vos proteget, vos sua luce collustrabit, si eius fueritis luminis amatores lampadisque accensæ deuoti æmulatores. Sic tandem efficiet, vt Princeps tenebrarum, maligno suggestionis suæ flatu, lampadem vestram non possit extinguere, aut ius vllum in vos habere. Et ita cum Virginibus aut Seruis Euangelicis lumbos præcingentes, & lucernam fulgidam tenentes, poteritis ad cœnam nuptiarum Agni introire, in domum lucis æternæ. Hoc toto animo vobis exopto, hoc vouet labor hic meus, & calami mei compendiosa hæc exaratio. Ita viuite felices, lucis semper filij, viuat Iesus in vobis, vita & lux spiritus nostri in hac vita mortali per gratiam, in altera æterna per gloriam.

CAPVT VII.

Declaratur Sacris Historiis Lampades accendendas.

Vt spero, satis superque ex iis, quæ disseruimus, ô Fili lucis, Lampadis nostræ rationes mysticæ tibi elucent, omnibusque qui oculos habent. Nec mihi est animus prolixius disceptare cum illis, qui oculos habent & non vident, aures & non audiunt, qui vt talpæ cæci, aut vt vespertiliones lumini sunt rebelles. Restat, vt exemplis & historiis exploratum fiat, quomodo Deus cereos ac lampades variis etiam miraculis approbarit, siue in suum, siue in Sanctorum suorum honorem accensas.

Ac in primis, si antiquæ legis oracula consulere volueris, typici altaris ignem miraculo celebri illustrem reperies, 2. Machab. c. 1. Vbi sic legimus: Cùm autem prætereissent anni multi, & placuit Deo vt mitteretur Nehemias à Rege Persidis: Nepotes Sacerdotum illorum qui absconderant ignem, missi sunt ad illum requirendum. Nam cùm in Persidem ducerentur Patres nostri Sacerdotes qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de Altari occultè absconderunt in valle, vbi erat puteus altus & siccus: & in eo contutati sunt eum, ita vt omnibus ignotus esset locus. Cùm verò nepotes illorum illum ignem requirerent, non inuenerunt ignem, sed aquam crassam. Et iussit eos haurire & afferre sibi & sacrificia quæ imposita erant, iussit Sacerdos Nehemias aspergi aqua ipsa, & ligna, & quæ erant superposita. Vtque hoc factum est, & tempus affuit quo sol refulsit, qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita vt omnes mirarentur.

Hoc nempè miraculo, voluit Deus antiqui Altaris ignem sibi gratum approbare. At quia ignis ille symbolum erat flammæ charitatis, & amoris diuini iugiter in nobis alendi, si quandoque hic ignis sopitus in te videatur, aut in aquam crassam tepore & torpore quodam degenerare, expone illum ardori Solis. Si Sol iustitiæ Christus radios suos in cor tuum fuderit, aqua illa crassa, ille tepor, ille torpor, in ignem iterum vertetur, & diuini flamma amoris iterum in te exardescet, eritque gratum cordis tui sacrificium.

Sed commemoremus miracula circa cereos aut lampades in Ecclesia Christi. Notum est ex Historicis Sacris, quotannis in Sabbato sancto Lampades in Ecclesia consecrata in loco Sepulchri Christi, diuinitus fuisse accensas, post Baptismalis fontis consecrationem, igne de cœlo descendente, & Christiano populo illum summis votis expectante, & inclamante, *Agios, Kyrie eleison*, decantando Litanias. Si aliquando id Deus ob peccata plebis denegabat, totam noctem in luctu transigebant Christiani. Audi hac de re Vrpergensem Abbatem ex relatione Hermanni Presbyteri apud Gretserum l. 2. de Cruce. Anno, inquit, millesimo centesimo primo, die Sacratissimi Sabbati, quo secundùm antiquæ misericordiæ Domini paraclesin, Baptismate iam consecrato lumen de cœlo deuoti expectabamus, vsque ad Vesperam orationibus solitis institimus. At propter peccata nostra, dono cælesti, quod ante nos etiam in conspectu gentium Christiani semper suscipere solebant, frustrati, absque omni festiuæ sinaxis officio, noctem illam Resurrectionis Dominicæ lugendo transegimus. Sed summo manè cum Litaniis à sepulcro Domini nudi pedes processimus,

ingressique sumus ante Templum Domini, in Monte Moria, in eo loco & area, vbi Dauid in tribulatione pestis exauditus fuit, vbi & eos, qui deuoto corde orarent Salomon, exaudiendos Dominus promisit. Mox ergo post preces & lacrymas vix inde egressi eramus, & ecce concrepantia signa & laudes altisonas in occursum nobis ab his qui remanserant reboantes, audiuimus. Intrantes ergo Ecclesiam Sepulcri lampades duas cælitus incensas summo gaudio conspeximus. Quid plura? A Baptismi officio quo pridiè cessaueramus incipientes, totum seruitutis nostræ pensum, vsq; ad Missæ complementum, læta deuotione persoluimus. Nobis verò egressis in Missam Syrorum, qui post nos eodem Choro psallere solent, lampades aliæ diuinitus accenduntur. Sic contigit vt pauci intra Hierusalem, vel Christiani, vel Pagani, tam euidentem Dei potentiam non cernerent. Hæc Abbas Vrspergensis.

Audi & Rudolphum Monachum l. 4. Hist. Die magni illius Sabbati, quo ignis Dei potentia mirabili veniens ab vniuerso populo expectatur, ibi cum cæteris incolis & peregrinis, Guillelmo Comite Pictauiensi, & aliis peregrinis Principibus, Odolricus Aurelianorum Præsul adstabat. Iamq; erat dies ipsa in vesperam transiens, repentè penes horam qua sperabatur ignis adfuturus, vnus Saracenorum scurra impudentissimus, ex plurima illorum multitudine quæ adesse solet, exclamauit, vt Christianis mos est cum primum videtur, *Agios, Kyrie eleison*, & cauillanter cachinum emisit; extensaque manu arripuit cereum de manu cuiusdam Christiani, aufugere tentans. At illico arreptus à dæmonio turpiter nimium vexari cœpit: quem prosequens Christianus, cereum abstulit, ille verò tortus acerrimè, protinus inter Saracenorum manus expirauit. Quod factum omnibus terrorem immisit, Christianis autem gaudium & exultationem. Statim vero vt assolet, Dei virtute erumpens ignis ex vna lampadarum quæ ibidem pendent, cursim eructando, cæteras inflammauit. Quam lampadem cum suo oleo, dictus Episcopus Aurelianensis emens auri libra à Iordano, qui tunc erat Patriarcha, secum detulit, atque in sede propria reposuit, vbi plurima infirmis contulit beneficia. Hæc Rudolphus.

Similia plerumque contigerunt Sabbato illo Sancto, in quo etiam modo Ecclesia tanta celebritate nouum ignem producit de silice, eumque benedicit, & ex illo lampades ac cereos Ecclesiæ solemni ritu accendit, inclamans tertiò altiori semper voce, *lumen Christi*, cum genuflexione, choro etiam tertiò respondente, *Deo gratias*. An hæc omnia mysterio carent? Neutiquam. Disce ergo mysterium latens, ex ipsa oratione à Sacerdote prolata: *Deus qui per Filium tuum angularem scilicet lapidem, claritatis tuæ ignem fidelibus contulisti, productum è silice nouum hunc ignem sanctifica, nostris vsibus profuturum, & concede nobis, ita per hæc Festa Paschalia cælestibus desideriis inflamare, vt ad perpetuæ claritatis puris mentibus valeamus festa pertingere.*

Inter res admirabiles à Narcisso Episc. Hier. gestas, refertur & hoc miraculum apud Euseb. l. 6. Hist. c. 8. In solemni Paschatis vigilia oleum Diaconis & ministris deerat. Vndè cùm vniuersam multitudinem grauis quædam ægritudo & demissio animi occuparet, præcepit Narcissus illis qui luminaria apparabant, vt aquam ex puteo quodam propinquo haurirent: quo peracto super aqua illa orauit, deinde mandauit vt cum constanti in Deum fide, in luminarium vasa eam infunderent. Quod vbi factum est, diuina virtute natura aquæ in olei naturam est commutata. Vnde pro illius miraculi certo indicio, multi ex illo oleo reseruarunt, ex quo etiam aliquid ad nostra vsque tempora reseruatum est, inquit Eusebius.

Sed ad ea quæ oculis nostris conspicere licet, sermonem conuerte. Non intellexisti quandoque, ô Fili lucis, de cereo illo miraculis illustri in nobili Atrebatensi vrbe? De cœlo prodiit, Deipara Virgo illum detulit, ac inter manus Lamberti Episc. loci deposuit. Iam à quingentis circiter annis frequenter accenditur, ac stillæ in aquam ad ægrorum sanitatem ex illo destillantur, nec tamen imminutus est, quin potiùs auctus videtur, ex defluentibus si quidem guttis tantum ceræ collectum est, quantum pluribus aliis cereis efformandis sufficeret, qui varia in loca transmissi, ob parem vim & efficaciam pari in honore habentur. Etiam nunc in sacello ibidem videre est massam ceream, quæ ex iisdem stillis in dies accrescit. Memoria dignum est miraculum quod anno 1233. contigit. Cum repentè de cœlo fulgur Templum Sancti Gaugerici ibidem inuasisset, nec flamma aqua è puteis copiosè hausta extingui posset, venit in mentem aliquot piis ciuibus, sacras aliquot dicti cerei guttulas alteri ceræ commiscere, & in ignem inijcere, nec frustra: præsentissimum enim fuit remedium ad flammam compescendam. Sed singula prosequi non est mihi animus, Belgio satis nota, & ab aliis specialiter conscripta. Hæc solum dico, per hunc miraculosum cereum, Deum ritum Ecclesiæ de accendendis candelis ac lampadibus sat approbare. Ac mihi quidem videtur cereus iste optimè symbolum huius Sacramenti Eucharistici præ se ferre, de quo quidem luminis Sacramento participarunt fideles iam à primordio Ecclesiæ; quasi lucem viuam de cereo in medio Ecclesiæ illuminato: & in finem vsque sæculi participabunt ac illuminabuntur, attamen integrum perseuerabit, nec imminuetur.

Sed nec hic prætereundum est inter miracula sacrorum luminum, quod olim Ioanni Anachoretæ Abbati contigisse refert Sophron. Prat. spir. c. 180. Habebat in spelunca imaginem B. Mariæ ferentem in vlnis Christum Saluatorem. Quoties abibat peregrinaturus, vel Hierosolymam ad S. Crucem, vel in Montem Sinaï adorationem, vel ad Sepulchra Martyrum, reficiebat candelam & accendebat, & Virgini iter commendans, dicebat: *Sancta Domina nostra Dei Genitrix, quia longum iter peracturus sum, candelæ tuæ curam habe, & ne extinguatur, iuxta propositum meum serua: ego enim adiutorio tuo comitante, iter arripio.* Sic egrediebatur, & peracto itinere regrediebatur aliquando post tres vel quatuor menses, & reperiebat integram candelam & accensam: & nunquam hanc vidit à seipsa extingui, neque de somno surgens, neque à peregrinatione rediens, neque ex eremo in speluncam pergens.

Neque alienum est à nostro proposito, annuum miraculum Valentiolæ prope Almagrum in Hispania, quo cerei plures D. Aug. festo die accensi, ponderis diminuti iacturam non sentiunt; vt indeficiens doctrinæ sibi è Patre luminum communicatæ lumen, in ipso, & per ipsum in Ecclesia affulgere intelligere possimus. Huius rei testes sunt loci Annales & multi scriptores, inter quos Hieronymus Petri Prior Augustinianorum Mechliniæ in vitæ S. Augistini iconibus expressa.

Si Deus ita approbat lumen coram imaginibus, siue suis, siue Sanctorum, quanto magis coram Tabernaculo suo, vbi Sanctum Sanctorum in ve-

ritate confitetur? Possem equidem, si prolixius agere vellem, recensere plurima miracula illustrantia cereos coram Tumulis aut Reliquiis Sanctorum accensos, sed prolixitate nolo onerosus tibi esse. Vnum tamen adhuc miraculum audi, de candelis altari in sacrificio offerri solitis, ad apprecandum lumen tum defunctis, tum etiam viuentibus, sciasque idipsum Deo acceptissimum esse.

Refert itaque Petrus Abbas Cluniacensis libro de Miraculis, in Gratianopolitano Episcopatu, cùm eruerentur ab incolis rusticis venæ ferri pro fornacibus ferrariis, homine quodam fodiente in subterraneo specu, repentè mole terræ aditum per quem ingressus fuerat, occlusum fuisse: ipso tamen incolumi permanente, & in illis amplius spatiis perfossis agente, sine spe tamen regressus. Vxor mortuum credens, vt eius animam iuuaret, per annum integrum Missam ei celebrari curat, singulis septimanis offerens panem & candelam more Ecclesiæ. Vna tamen hebdomada aliis intenta id omisit. Anno elapso, fossores alij eodem loco fodientes paulatim pertingunt ad locum vbi is agebat. Ille intelligens sonitum, cœpit toto conatu vociferari vt adiuuaretur. Illi vocem intelligentes peruenerunt ad eum, & agnouerunt illum esse, quem anno præterito putabant obrutum. Inquirunt quomodo illic viuere potuerit? At ipse respondet, singulis hebdomadis sibi aliquem panem cum lumine attulisse, quo & sustentabatur, & terras fugabat tenebras: & quidē eo pane octidúo reficiebatur. Vna verò hebdomada id beneficij præstitum non fuisse; se autem causam ignorare. At illi scientes quid per vxorem actum fuisset, satis agnouerunt beneficio panis ac luminis ad altare oblati, incolumem eum fuisse: & cùm id vna hebdomada omissum fuisset, ipsum etiam beneficio illo priuatum fuisse.

Simile quid accidisse his in partibus (si non idem, nam in narratione P. Cluniacensis error in loci circunstantia potuit contingere) notum est, & inter miracula B. Mariæ Vvalcuriensis sequenti stylo relatum est, prout ad me Reuerendus Pastor loci rescripsit nouissimè. In ea villa, quæ Iuia dicitur, vbi ferè singuli ferro igni conficiendo insudant materiam aptare: Vir erat Deo & B. gloriosæ Virgini Mariæ singularitate deuotus, qui cùm quadam die causa extrahendi mineralia sub terram in sua concaua descendisset, obtectus desuper dissolutis terris, ad vnum annum creditus est expirasse, pro cuius anima, iuxta loci ritum, deuota eius vxor continuauit offerre altari vnum panem qualibet septimana, feria scilicet secunda, qua ex vsu canitur pro defunctis. Ipso autem pane vir ipse meritis præcelsæ Dei genitricis Mariæ Vvalcuriensis, cuius auxilio fretus est, viuus & incolumis sub concauo ipso per annum vixit. Erat autē fluuiolus paruus decurrens, medius inter domum mulieris, & Ecclesiam dicti loci, qui pluuialibus aquis quadam vice dictum panē offerre altari pararet, adeò intumuit; vt eum transgredi, & ad Ecclesiam accedere mulier non valuerit. Illa autem septimana vir ipse in cōcauis contectus, pro pane vsus est in victum vno digitorum suorum. Redeunte autem anni circulo, disponente diuina gratia & prouidentia, denuo fossum est in ipso loco: ad ictum autem ligonis clamauit ipse vir pia voce, vt misericorditer sibi aperiretur terra, & extraheretur. Territi autem fossores, statim ad Pastorem recurrentes, nuntiauerunt ei, totique populo, de voce audita. Prudenti autem consilio tandem terra aperitur, & ipse sanus & viuus penitus extrahitur, qui confestim Ecclesiam Vvalcuriensem adiit, B. & gloriosæ Virgini, supradictæque imagini gratias agens, cunctis quæ propter eum dignata est pia Dei Genitrix facere miracula prædicans & approbans. Hæc notissima sunt apud nostrates, & in Rogationibus hodie adhuc incolæ loci de Iuia in processione adeunt locum illum, & ibidem decantant Antiphonam *Salue Regina*, in memoriam dicti miraculi, & in gratiarum actionem.

Concludo tandem, si tamen adhuc monitum breue subiecero illos Pastores concernens, qui quandoque alienari permittunt pia legata, quæ fideles ad lumen alendum testamento consignarunt: illos quoque hæredes, qui à parentibus legatos reditus, aut alia bona denegant, & iniustè in proprios vsus conuertunt. Opto vt vtrique audiant B. Petrum Damianū sic loquentem in Epistola ad Cadaloum Antipapam. Quod mihi à senioribus intimatum est, refero. In Babyloniæ partibus possessionem Apostolica sedes habebat, vnde tantum balsami reditum per annos singulos capiebat, quod indeficiente fomite sufficeret lampadi, quæ videlicet ante altare B. Apostolorum Principis rutilabat appensa. Quam possessionem, accepta pecunia, Papa distraxit, canonemq; aromatis quem accipere solebat amisit. Aliquanto post, cùm idem Papa prædicto S. altari quasi deuotus assisteret & oraret, ecce quidam terribilis & grandæuus senex, in cuius etiam facie barbirasium videbatur, elato brachio colaphum ipsi vehementer incussit, & ait: *Tu extinxisti lucernam meam ante me, & ego extinguam lucernam tuam ante Dominum*, moxq; disparuit. Ille verò protinus corruit, & paulo post diem clausit extremum.

Sic, sic nimirum meretur corripi, qui illi se præbet aduersum, qui cœli terræque primus Pastor obtinet principatum. Ita ille.

Hanc Historiam iuuabit te memoriæ firmiter imprimere, ô Fili Lucis, vt eam possis aliis proponere, & terrere eos qui per iniustitiam aut auaritiam simili culpæ sunt obnoxij, aut per incuriam non aduigilant, vt lumen illud sacrum in locis piis continuetur, vbi domicilium figitis à quo omne lumen corporale, spirituale, æternum. Et perpende, quàm sit rationi consonum, vt qui honorem hunc Deo & Sanctis per lumen & cereos ardentes debitum, vel per iniuriam impediunt, vel per incuriam negligunt, priuentur qnandoque luce spirituali & æterna. Hoc nimirum vult indicare decretum illud, vt errorē excutiat, terrorem incutiat: *Tu extinxisti lucernam meam, ego extinguam lucernam tuam ante Dominum.* Hoc ad omnes dirigi potest hac in re diuinam gloriam concernēte, rebelles vel socordes. Quasi dicat: Quandoquidem tua culpa est, quod lumen ad deferendum honorem non accendatur, & tantillum mihi denegas, vnde ne demerito hoc tuo, lumen vitæ corporalis tibi auferatur, insuper & lumen gratiæ denegetur. Ex aduerso igitur qui zelo ardenti huic lumini fouendo opem & substantiam suam conferunt, benedictionem à Deo promerentur, tam pro lumine corporalis vitæ, quam æternæ. Ac omni tempore maiori cum fiducia poterunt Domino dicere illud Prophetæ: *Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine, illumina tenebras meas Deus meus.*

O quam facilè extinguitur lucerna animæ, lucem perdens diuinæ gratiæ, tentationis vento flante! illam sed reaccendit Christus, author lucis, & parens luminis, his qui per pœnitentiam & pia obsequia ad eum reuertuntur, idque aliquando ostendit per symbolū exterioris luminis. Dignum

eſt commemoratione quod in antiquorum Patrum refertur Hiſtoriis. Cuidam illorum in deſerto agenti hæc venit cogitatio: *Cur fratribus mihi ſeruientibus onerofus ſum? vadam ego ipſe in ciuitatem, & ſportellas quas facio vendam, emamque quod opus eſt; ſicque aliis deſinam oneri eſſe:* Sic voluit eum Satan illaqueare. Deſcendens enim frequenter in ciuitatem, tandem mulieris occaſione turpiter corruit in adulterium. An non deſeruit eum dæmon. Cùm enim iam redire in deſertum confuſus ſpiritu deſperationis cœpit agitari, quod ſic ſpiritum Dei contriſtaſſet, ſanctos Angelos & venerabiles in deſerto Patres. Quocirca appropinquans cuidam flumini, ſe in illud mergere parabat, niſi diuina manus adfuiſſet. Hac manu in corde tactus, & in ſe reuerſus, tandem & ad cellam reuerti reſoluit in luctu pœnitentiæ Dominum deprecaturus.

Cùm rediiſſet, claudens oſtium cellæ, ſuper ſe fleuit tanquam ſuper mortuum, in ieiuniis & vigiliis macerans corpus ſuum, neminemque ad ſe voluit admittere, ſed accedentibus Fratribus reſpondebat: *Fratres, orate pro me, reſolui, & iuraui anno vno in ſilentio pœnitentiam agere.* Cùm verò magnus ſanctitate haberetur, ſcandalum in Fratribus ingenerabat. Itaque ieiunauit, & pœnitentiam in vaſculo nouo, & cooperiens eam ſic orauit: *Miſericors Deus, qui omnes vis ſaluari, miſerere mei, quia te grauiſſimè offendi, & inimicum exultare feci; ſed apud te nihil eſt impoſſibile. Fac ergo cum figmento tuo miſericordiam, & reſuſcita me, qui reſuſcitaturus es omnium hominum corpora. Sed & peccatum peccato adieci, quia deſperaui. Præcipe verò, igne tuo hanc lucernam accendi, vt fiduciam ex hac habeam, quod dimiſeris peccatum meum, & reſiduum tempus quod donaueris impendam obſequentiſſime mandatis tuis.* Hæc cùm dixiſſet, multaſque lacrymas fudiſſet, ſurrexit, vt detecto vaſculo videret, an lucerna accenſa foret: ſed lucem cùm non reperiret, iterum in faciem cadit, ſic orans; *Parce mihi Domine, iterum bonitati tuæ turpitudinem meam confiteor coram Angelis & Sanctis, & niſi ſcandalum timerem, omnibus confiterer. Deus miſerere mei, vt alios erudiam.*

Tribus ſic vicibus orans exauditus eſt, & inueniens lucernam ardentem, gratias egit Diuinæ bonitati tota illa nocte & ſubſequente die; idque cum tanta lætitia, vt ſibi corporalis obliuiſceretur. Toto autem tempore vitæ ignem lucernæ illius ſeruauit diligentiſſimè, oleum deſuper fundens ne extingueretur. Sicque rurſum Spiritus ſanctus in eo habitauit, & apud omnes humilis eſt habitus, & ſanctitate magnus. Ac illi poſtmodum mortis dies eſt reuelatus.

FINIS CORONIDIS Candelabri Myſtici.

TVBA
SACERDOTALIS
DEMOLIENS MVROS SEPTEM IERICHO:

SIVE VOX

CONCIONATORIS
DESTRVENS VITIA SEPTEM CAPITALIA,
VIRTVTESQVE HIS VITIIS oppositas instruens.

Authore R. D. IACOBO MARCHANTIO.

Dedi verba mea in ore tuo, vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes; & ædifices, & plantes. IEREM. I.

PARISIIS,
Sumptibus MICHAELIS SOLY, viâ Iacobæâ, sub signo Phœnicis.

M. DC. XLVIII.

TVBA SACERDOTALIS, DEMOLIENS MVROS IERICHO.

TRACTATVS I. DE VITIO SVPERBIÆ.

LECTIO PRIMA.

De Muris Iericho, & eorum significatione.

PECCATI apud Theologos multiplex est diuisio. Primò enim diuiditur in originale & actuale. Originale vocant, quod à primo parente in nos transfusum, & in ipsa conceptione contractum, Baptismo tollitur. Actuale, quod per proprios nostros actus, diuinam legem transgrediendo voluntariè contrahitur. Ex S. August. describi solet: *Dictum, factum, vel concupitum, contra vel præter legem Dei.* Vnde iterum illud subdiuidi solet, in peccatum cordis, oris, operis. Rursus alia illius diuisio est in peccatum mortale & veniale. Mortale est, quod animæ vitam gratiæ eripit, & mortem affert, quæ à Deo, Deique regno separat, & supplicio æterno dignum facit. Veniale est, quod Dei inimicum non efficit, sed illius venia facilè impetratur, de quo dicit S. Iacobus cap. 3. *In multis offendimus omnes* Et S. Ioan Epist. 1. cap. 1. *Si dixerimus quoniam peccatū non habemus, ipsi nos seducimus* Mortale porrò peccatū varias etiam habet diuisiones, & varias species. Quædam dicuntur peccata in Cœlum clamantia, quædam vocantur peccata contra Spiritum S. Quædam etiam appellantur peccata capitalia, eo quod sint capita, radices, initia, & prima fomenta omnium peccatorum quæ ab hominibus committi solent: Vnde illud,

Crimina cur consesquædam Capitalia dici?
Cætera Lernæa velut hinc ceruice resultant.

Hæc septem enumerari solent, initialibus suis litteris in hac dictione, *Saligia*, compræhensa: nimirum Superbia, Auaritia, Luxuria, Inuidia, Gula, Ira, Acedia.

Omnia hæc complectimur nomine ciuitatis Iericho, & murorum eius. Quæ quidem ciuitas cum muris fortissimis cœlesti virtute penitus concidit Tubis Sacerdotalibus personantibus: ideoque ciuitatem Satanæ aptè designat, quæ ex variis peccatis, quasi lapidibus vel lateribus igne tartareo excoctis ædificata, Sacerdotalis vocis ministerio virtute diuina per eam operante, est diruenda. Vnde ad Sacerdotes illud Prophetæ dirigitur: *Ascende montem, tu qui euangelizas Sion, clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.* Itaque hic in memoriā reuocandum est quod docet S. August. & alij SS. Patres, duplicem ex sacris litteris colligi ciuitatem sibi mutuo aduersam. Vna est ciuitas Diaboli, quæ fundata in amore huius sæculi crescit vsque ad contemptum Dei. Altera est ciuitas Dei, quæ fundata in amore ipsius Dei, crescit, & pertingit vsque ad contemptum sui. Hanc primus ædificauit Abel iustus & innocens, pro illa dimicans vsque ad mortem, illamque vt firmior foret, astruens cæmento sanguinis sui. Hanc quoque ædificant iusti vsque in finem sæculi, & maximè Martyres Abelis primi iusti, primique Martyris imitatores, glorioso suo cruore eam sancientes. Alteram Satanæ ciuitatem, huic nunquam intermoriturο odio iugiter infestam primus ædificauit Cain, aduersus Deum se erigens, fraternoque sanguine manus polluens. De quo sic loquitur Sapiens c. 10. *Ab hac (scilicet sapientia) vt recessit iniustus in ira sua, per iram homicidij fraternitas deperiit.* Caino cooperantur eius sectatores impij omnes, qui hanc ciuitatem Satanæ coædificant vsque in finem sæculi, peccata peccatis quasi saxa saxis adiicientes & compaginantes, vt culmen eius erigant aduersus Deum, eiusque ciuitatem sanctam.

Sicut verò ciuitas illa Dei quam ædificat Abel, cum suis sortitur varia nomina sacris in litteris, vocatur enim *Ciuitas Ierusalem, Ciuitas Sion, Ciuitas sanctificata, Ciuitas pacis & visionis.* Ita & Ciuitas Diaboli solet variis nominibus typicis designari. Vocatur primò *Ciuitas Babylonis*, id est confusionis, quam qui inhabitant, non tam homines quàm belluæ dicendi sunt: quia animis, moribus, vocibusque dissoni, verè ciues sunt confusionis. De hac loquens Isaias c. 13. ait: *Requiescent ibi bestiæ, & replebuntur domus eorum draconibus, & habitabunt ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi, & respondebunt vlulæ in ædibus eius, & syrenes*

in delubris voluptatis. Deſignat Propheta varij generis peccatores, ſuperbos & inuidos, crudeles & feros, carnales, & voluptuoſos, & cuiuſlibet ſortis improbos homines, qui in ædibus Babylonis, in ciuitate Satanæ, ſibi mutuò reſpondent, ſe mutuò ad peccata impellunt, animis, vocibuſque certatim ad flagitia ſeſe concitant: dum alius alium vanitate, faſtu, ſuperbia, deliciis, voluptate ſuperare contendit. Ideo inclamat alter Propheta: *Fugite de medio Babylonis, & ſaluate animas veſtras*: Vocatur ſecundò *Ægyptus*, id eſt tenebroſa, quia in ea regnant miræ tenebræ, mira cæcitas, cuius typus erat tenebræ illæ palpabiles Ægyptiorum, de quibus Sapiens c. 17. *Dum perſuaſum habent iniqui poſſe dominari Nationi ſanctæ, vinculis tenebrarum, & longæ noctis compediti, incluſi ſub tectis, fugitiui perpetuæ prouidētiæ iacuerunt*: hoc eſt quaſi profugi ſeu exules à prouidentia diuina, quæ perpetuò per ſolem homines illuminat, in ædibus ſuis vel cauernis mœſti delitеſcebant. Addit ibidem: *Et dum putant ſe latere in obſcuris peccatis, tenebroſo obliuionis velamento diſperſi ſunt, pauentes horrendè, & cum admiratione nimia perturbati. Et ignis quidem nulla vi poterat illis lumen præbere, nec ſyderum lympidæ flammæ illuminare poterant illam noctem horrendam*. Certè hæc omnia deſignant ea quæ contingunt habitantibus in ciuitate Satanæ, in ciuitate caliginoſa peccati, qui tenebroſa obliuione Dei detinentur, nec cœleſtem lucem attendunt: ſed de tenebris pergunt in tenebras, de peccatis in peccata corruunt, & de tenebris internis ad æternas cæci ambulant. Nec deſunt illis pauores horrendi, à redarguente conſcientia: *Cum ſit enim timida nequitia, dat teſtimonium condemnationis*. Sic ergo incolæ huius Ægypti *vna catena tenebrarum omnes ſunt colligati*. Superpoſita eſt illi grauis nox imago tenebrarum quæ superuenire debent in æternitatis nocte: *& ipſi ſunt grauiores tenebris*. Vocatur tertiò, *Sodoma & Gomorrha*, quia inſtar illarum ſeſe in turpitudinis cœno & incorruptione fœda peccati conuoluтat, in ea dominatur ignis concupiſcentiæ, fumus immunditiæ, ſulphur & fœtor luxuriæ: Regnant & in ea alia eius

(Ezech. 16.) peccata de quibus Ezechiel: *Hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium ipſius, & filiarum eius, & manū pauperi non porrigebant*. Hæc omnia vitia in ciuitate Satanæ regnant, ideo ſpiritualiter Sodoma nun-

(Iſaiæ 1.) cupatur. Hinc ad Principes improbos populumque ſceleratum inclamat Iſaias: *Audite verbum Domini, Principes Sodomorum, percipite auribus le-*

(Epiſt. 7. ad Marcel.) *gem Dei noſtri, populus Gomorrhæ*. Quapropter & S. Hieronymus, quod de Elia & Enoch, interemptis. Apoc. 11. dicitur: *Corpora iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Ægyptus*, interpretatur de vrbe illa magna quam Cain ædificauit, ſiue de ciuitate impiorum, de qua loquimur. Quamuis rectè etiam id intelliges ſpecialiter de Ieruſalem, quæ ob ſcelera pars erat ciuitatis illius magnæ à Caino inchoatæ, & hic ob imitationem ſcelerum ſpirtualiter Ægyptus vocatur, & Sodoma nominatur. Vocatur quartò *Niniue*, id eſt ſpecioſa, quia ſpecie externa rerum ſæculi oblectatur, & vt ſpecioſa nimis æſtimat honores, opes, delicias; honorumque ſpecie illecta, vt ea conquirat, non veretur peccatis variis ſe obnoxiam reddere. Quicquid in ea concupiſcitur, *aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ*. Et hæc quidē eius incolis pulchra vidētur & amabilia quæ in ſe fœda ſunt & abominabilia. Et ideo aduerſus Niniuem intonat Propheta Nahum, onus ci calamitoſum & calicem maledictionis prædicens.

Hæc autem omnia ærumnoſa onera, ſiue lamenta, quæ eius humeris incumbere ab vltrice Dei manu prædicit, de hac ciuitate Satanæ figuraliter prædici, teſtatur S. Hieronymus in Prologo Prophetiæ Nahum præfixo.

Nos autem de ea ciuitate Satanæ diſſerere aggredimur, ſub nomine & typo ciuitatis Iericho, quæ maledicta fuit à Domino: præceptum legimus filiis Iſraël de ea: Sit hæc ciuitas anathema, cum omnibus quæ ſunt in ea. At poſt deſtructionē ipſius, maledictio fulminata fuit omnibus eam (Vide cap. Ioſue.) reædificare molientibus. Modus autem quo diruta fuit planè eſt admirabilis. Iuſſi enim ſunt filij Iſraël ſeptem diebus circuire ciuitatem cum Arca Domini, & in ſeptimo die ſeptem circuitus facere; ſeptemque Sacerdotes cum ſeptem buccinis præcedebant Arcam: ſic ſeptimo die, in ſeptimo circuitu, illis clangentibus & populo vociferante, illico muri corruerunt. Hæc certè omnia noſtro aptè congruunt propoſito. Nam & hic proponimus ciuitatem rebellem Deo, & inſtar Iericho clauſam, per obſtinationem & pertinaciam, de qua illud Pſaltis poſſumus vſurpare: Vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate: iniquitatem contra proximum, contradictionem contra Deum, & præceptum diuinum: iniquitatem in illis qui in ea principantur, contradictionem cordis & linguarum pluſquam Babylonicam in illis quia eam incolunt: *Die ac nocte circumdabit eam ſuper muros eius iniquitas, & labor in medio eius, & iniuſtitia: & non deficiet de plateis eius vſura & dolus*. Iniquitas vndique eam circumdat, intus & extra, ſubtus & ſupra, ex pura iniquitate, iniuſtitia, dolo, vſura, aliiſque peccatis conſtructa cernitur. Septem muros principales in hac maledicta ciuitate, deſignamus ſeptem vitia capitalia, ex quibus cætera ortum habent, qui muri ſtant contra Deum, & ciuitatem cœleſtem, nec niſi virtute diuina poſſunt dirui. His præſunt ſeptem ſpiritus tartari, qui illos conſtruent aut reſarciant. Hi ſunt, qui de ſeptem illis vitiis aſſeruntur à quibuſdam homines ſpecialiter tentare, Lucifer de Superbia, Mammon de Auaritia. Matth. 6 Aſmodæus de Luxuria. Tob. 3. Beelphegor de Gula. Pſal. 105. Beelzebub de Inuidia. Lucæ 13. Satan de Ira & Impatientia. Iob 1. Behemot de Acedia. Iob 40. Hi nimirum ſunt ſeptem Prǫfecti & Exactores crudeles in operibus luti & lateris, vt ſarta tecta cuſtodiatur aut inſtauretur ciuitas, Deo & Cœlo aduerſa, & muri eius reintegrentur. Nec ſine myſterio eſt ſeptenarius numerus, ſiue in ſacerdotibus circumeuntibus Iericho, ſiue in tubis perſonantibus, ſiue in diebus ſeptem quibus circumire oportebat, ſiue in ſeptemplici circuitu qui in ipſo ſeptimo die fieri debebat.

Eſt enim ſeptenarius ſacris in litteris myſticus numerus, frequenter ordinatus in remedium contra hęc ſeptem capitalia vitia, quę & per ſeptem capita Draconis in Apocalypſi deſignantur, quibus etiam correſpondent ſeptem plagæ in eodem libro apocalypſis deſcriptæ. Fortè etiam propterea ſepties aſpergitur ex decreto Legis Leproſus, & Naaman Syrus lepra infectus ſepties in Iordane ſe lauare iubetur: quia peccatoris gerebant ipſi typum, qui à ſeptemplici illa lepra vitiorum, Sanguinis Chriſti, & vi aquæ gratiæ, ſeptupla quadam, id eſt perfecta aſperſione & lotione emundari debet.

Exhibemus deinde in hoc Tractatu ſpecialiter

septem tubas sacerdotales, hos Satanæ muros cœlesti virtute demoliri potentes. Hæ sunt maledictionis voces aduersus hæc capitalia vitia personantes, quibus vti debent Sacerdotes & verbi diuini Præcones, vt ea effringant & diruant. *Væ* enim, & *væ*, & septies *væ*, intonat Scriptura sacra aduersus hos septemplices septemplicis maledictionis muros. Et, vt breuiter quasi vno obtutu intuearis quæ latiùs de his postea dicemus, aduerte quod sequitur.

Primus murus est Superbia, rebellis vtique & erectus contra Deum. At contra eum audi tubam insonantem cum maledictionis fulmine: *Væ coronæ superbiæ, & flori decidenti, & gloriæ exultationis eius.* Isaiæ 28.

Secundus murus est Auaritia, ex aggeribus luteis conflatus. Sed personat etiam contra illum buccina cœlestis cum maledictione: *Væ ei qui multiplicat non sua. Vsquequo aggrauat contra se densum lutum?* Abacuc. 2.

Tertius murus est Luxuria, cæmento fœtido coagmentatus. Sed tuba diuina illi maledictionem ingerit & inclamat: *Væ qui opulenti estis in Sion, & lasciuitis in stratis eburneis.* Amos 6.

Quartus murus est Inuidia, ex lateribus & saxis præduris constans, quasi inuictus. Sed sacra buccina eam concutit insonans: *Væ illis qui in viam Cain abierunt, & in contradictione Core perierunt.* Iudas in epist.

Quintus murus est Gula, contra quem validus maledictionis sonus perstrepit, & inclamat: *Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum vsque ad vesperam, vt æstuetis vino.* Isaiæ 50.

Sextus murus est Ira, cæmento humani sanguinis quandoque commixtus, & coagulatus. Sed personantem audiat hanc necesse est tubam: *Væ labiis scelestis, & manibus malefacientibus.* Eccl. 2. Labia scelesta sunt, quæ ex ira maledicta, calumnias, contumelias proruunt: Manus maleficientes, quæ ad verbera à verbis procedunt, & cruore alieno se fœdant: *De quibus & Psaltes.* Psal. 13. *Quorum os maledictione plenum est, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem: Contritio & infœlicitas in viis eorum.*

Septimus murus est Acedia, contra quam inclamatur: *Væ dissolutis corde. Væ his qui perdiderunt sustinentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diuerterunt in vias prauas.* Eccl. 2.

Attende ergo in his sententiis, ex sacra Scriptura quasi ex ore Domini deducti, septies *Væ* repetitum, quasi septuplex maledictionis fulmen contra vitia illa capitalia; quæ sæpius ore Ministrorum Dei & Præconum verbi repeti debent, vt conterant & demoliantur septem illos aggeres ciuitatis diaboli, in quibus totaeius vis consistit contra Ciuitatem Dei. Sed hæc in genere ad scopum nostrum insinuandum dicta sufficiant, quæ latiùs & specialiùs ex infra dicendis patebunt, vbi altitudinem ac profunditatem, latitudinem ac longitudinem murorum istorum explanabimus sigillatim.

LECTIO II.

DE PRIMO FVNDATORE muri Superbiæ.

PRimum murum ciuitatis nostræ maledictæ constituit Superbia, vt patet ex iam dictis. Est autem illa, sicut eam definit S. Augustinus 14. de ciuit. *Peruersæ celsitudinis appetitus.* Vel secundum Isidorum & Hugonem, *est inordinatus amor propriæ excellentiæ.* Huius muri fundamenta primaiecit Angelus reprobus in Cœlo dum propriæ excellentiæ notitia & amore turgidus, contra Deum sese extulit. Huius vox est apud Prophetam: *Dixi, ascendam in Cœlum super astra exaltabo solium meum, similis ero Altissimo.* Et quidem Deo vindice detracta illico fuit ad inferos eius superbia: vt qui voluerat ascendere sublimiusquàm decuerat creaturam, iam profundissimè descenderet ab omni creatura cruciandus. Attamen non destitit ex eo tempore contra Deum per superbiam conspirare, & semper nouo quodam incremento malitiæ augeri, dicente Propheta: *Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.* Quomodò ascendit? Ascendit vtique cum odio implacabili coniuncta; ascendit tanquam fumus turbidus & tumidus putei infernalis contra Deum Iudicem & Vindicem; ascendit blasphemiis & execrationibus commixtus, illius quaqua versum gloriam obscurare connitens. Itaque qui Superbiæ murum in Cœlo non potuit firmiter stabilire, vltrice Dei manu illum subitò demoliente, & cooperatores ac structores Angelos exterminante, statim conatus est noua illius fundamenta in terris erigere. Conatus est vexillum primigeniæ malitiæ suæ in turri superbiæ figere, quo dominaretur in terris, qui in Cœlis principatum & solium, quod peruersè ambiebat, non potuerat obtinere, vt & iam illud de ipso veritatem haberet: *Ipse est Rex super omnes filios superbiæ.* Iob. 41.

Isaiæ 14.

Hunc verò dominatum exorsus est, cùm per serpentis vocem auribus & animo primæ mulieris superbiæ venenum instillauit, & maledictum illius semen eius cordi inseruit, quod infœlici germine in filios erat transmittendum. Nempe vt eam sociam criminis suppliciique consortem, eius fœlicitati inuidens, irretiret, dixit: *Eritis sicut Dij, scientes bonum & malum, aperientur oculi vestri.* Appetit mulier improuida similitudinem Dei, appetit scientiam & excellentiam peruersè, eleuauit se per se: & veneno infecta diabolicæ superbiæ cum desertoribus illis Angelis æterno se reddidit obnoxiam supplicio. Illudque virulentum superbiæ semen, quo primò grauida fuit ingenerante Satana, in posteros infœliciter parturiens, etiam illos miserè inuoluit. Primum itaque in cœlesti, primum in terrestri Paradiso peccatum, læsæ Maiestatis diuinæ reatum inducens superbia fuit: vnde ei inter vitia etiam capitalia primatus assignatur, quod & Angelum primum, & hominem primum deiecerit. Sed in homine medelam reperit, per pœnitentiæ efficax antidotum: in Angelo inexpiabile est, quia & ipse omnem pœnitentiæ medelam tumido respuit supercilio, in affectum transiens malitiæ & nequitiæ, nec flammis quidem vltricibus vnquam expiandum.

Et certè in figura Moab apud Isaiam de illo scriptum est, interprete Bernardo: *Audiuimus superbiam Moab, superbus est valde, superbia eius & arrogantia eius, & indignatio eius, plusquam fortitudo eius. Idcirco vlulabit Moab ad Moab, vniuersus vlulabit: his qui lætantur super muros coctilateris loquimini plagas suas.* Audiuimus superbiam Luciferi, cum consortibus suis, tota Scriptura illis reddente testimonium. Superbus est planè, superbus valde & arrogans; eleuans se contra Deum

Bern. ser. de Adu. Isaiæ 16.

& contra eos qui sunt ex parte eius, implacabili elatus indignatione, sed non habet tantam virtutem, quantam habet arrogantiam & indignationem. Multa præsumit, & infirmus est. *Habet fiduciam quod Iordanis influat in os eius.* Id est, ex superbia & indignatione præsumit absorbere omnes baptizatos (qui per Iordanem vbi Baptismus Christi cœpit, designantur) sed inanis est præsumptio: & si quos per tentationes & peccata absorbere videtur, nouit Dominus *perforare maxillam eius*, vt euomat quod aliquando deglutiit, nouit *conterere molas iniqui & de dentibus eius prædam eripere*, vt loquitur Iob. Idcirco vlulat Moab, ad Moab, idcirco fremunt dæmones, & contabescunt præ impotentia & indignatione, dum se illudi, & manes esse vires suas agnoscunt. Lætari quidem videntur super muros cocti lateris, ædificando muros de quibus agimus ciuitatis maledictæ, ex diuersis vitiis quasi lateribus igne infernali decoctis, vt hisce muris & fortalitiis dimicent contra Deum & Cœlum; sed per hoc non diminuuntur plagæ eorum, nec flagella vindiciis Dei, sub quibus ingemiscunt & vlulant. Eorum ergo plagas aduertant & ruminent, qui in his muris maledictis erigendis, & ædificandis cooperantur per peccata sua, quibus se reddunt Satanæ ministros & imitatores, Maximè superbi & arrogantes hæc considerent, qui quodammodo expuncta imagine & charactere Dei imaginem & characterem diaboli per superbiam animo suo superinducere audent: ideoque eius charactere & sigillo signati, plagis iisdem & flammis illo merentur obuolui.

Sed audiamus rursus superbiam Moab, superbiam diaboli: & agnoscamus eam ex propria eius confessione, quam quandoque diuina virtute coactus est facere. Habes huius rei exemplum apud Thomam à Cantiprato lib. 2. apum c. 57. quod retulimus Horti Pastor. Tract. 3. Lect. 4. vbi diximus præ superbia hunc versum ferre non posse ex Cantico Moysis desumptum: *Deum qui te genuit, dereliquisti, & oblitus es Dei Creatoris tui.* Nec enim permittit superbia, vt Deum Creatorem suum humiliter agnoscat, aut vt illi possit dicere illud: *Domine Deus meus.*

Habes & in vita S. Macharij, Anachoretæ celebris sanctitate, quomodo ei quondam apparuerit Satan armatus falce acuta, qua eum percutere moliebatur, sed irrito conatu, Deo eum protegente. Interim fremere cœpit, quod tanta non foret fortitudo sua, & in virum sanctum virtus, quanta indignatio & odium in illum. Quid ergo? Virtute diuina victus, coactus est inclamare, & ei dicere: *O Machari, Machari, quàm crudeli me bello lacessis, infatigabilis & fortis nimis, quem nullo possum superare conatu: nam me à te superari, inuitus licet agnosco. Attamen quicquid facis, ego facio: si tu vigilas, ego quoque nunquam dormio: si tu ieiunas, ego nunquam comedo: si tu paupere contentus es indumento, ego vestem nullam gero: si tu castus es & continens, ego quoque contineo, nec muliere ad voluptatem egeo. Si tu sæculi vanitates, opes, honores aspernaris, ego & illa contemno, nec appeto. sed vnum est in quo me superas.* Cumque cogeret eum vir sanctus edicere quid illud foret; respondit: *Profunda est humilitas tua, quam mihi impossibile est imitari.* Hæc Satan dixit, & confusus abscessit.

LECTIO III.

DE DIMENSIONIBVS muri superbiæ.

APud Historicos pleræque ciuitates admirationem pepererunt, ob murorum suorum dimensiones, longitudinem, latitudinem, celsitudinem, profunditatem.

Primò, sacris in litteris dignum commemoratione visum est, quod Arphaxad Rex Medorum ædificauit ciuitatem potentissimam, quam appellauit Ecbatanis: *Fecit muros eius ex lapidibus quadratis & sectis in latitudinem cubitorum 70. & in altitudinem cubitorum 30. turres verò eius posuit in altitudinem cubitorum 100. Per quadrum verò earum latus vtrumque vicenorum pedum spatio tendebatur, posuitque portas eius in altitudinem turrium.* Iudith primo.

Secundò, memoratur Niniue fuisse *Ciuitas magna itinere trium dierum*, Ionæ 3. Quod plerique Interpretes intelligunt, non in circuitu, vt aliqui voluerunt, sed in directo, ita vt ad eam ab vno extremo ad aliud directa via peruadendam, opus fuerit itinere tridui. Hinc & Diodorus Siculus l. 3. c. 1. ait, eam cùm à Nino primùm condita est, habuisse stadia in circuitu 480. id est, milliaria sexaginta, quæ conficiunt leucas gallicas viginti: muros altos fuisse centum pedibus, & adeò latos vt tres currus simul per eos incedere possent. Turres habuit 150. pedum 200. in altitudine. Si autem dum primò condita fuit, leucas viginti in circuitu habuit, non est dubium, quin post ducentos aut trecentos annos maximè ampliata fuerit, Monarchis in ea residentibus, ita vt tempore Ionæ tres dies necessarij fuerint ad peruadendum.

Tertiò, Babylon celebris fuit à murorum suorum amplitudine, ita vt dixerit Pausanias, *Babylon omnium quas vnquam Sol vidit vrbium maxima, iam nihil præter muros reliqui habet.* Diciturque tanta eius fuisse amplitudo, vt potius videretur esse regio clausa muris quàm ciuitas. De altera Babylone in Ægypto, quæ Memphis dicebatur, & modò Cayrus appellatur, referunt Historici, Lutetiam Parisiorum quinquies magnitudine superare, & per Nili ripas latissimè sese diffundere. Ita Ortelius in Theatro orbis. Scribitque Aristot. l. 3. Polit. c. 2. cum expugnata esset, hostesque primam vrbis partem obtinerent, illos qui ex alia parte vrbis habitabant tertio die nesciuisse vrbem captam esse.

Quartò turris Babel de qua Gen. 11. teste S. Hieronymo in Isaiæ c. 14. in tantam pertigit altitudinem, vt haberet quatuor millia passuum, quæ efficiunt milliare magnum germanicum. Indicatque Iosephus ideò filios Nembroth cogitasse illam turrim tanta ædificare altitudine, vt ad eam diluuium, si rediret, pertingere non posset.

Denique scribit Marcus Paulus Venetus vrbem *Quinzai* in Tartaria, centena milliaria in gyro comprehendere. Oculatus autem ipse testis est, qui ibidem habitauit circa annum 1260. Pontes lapideos habet duodecim millia, eosque tam altos, vt naues magnæ erecto malo subiter eos transeant. Magnus Cham ibi statiuum præsidium 30. millium habet. Vrbs magnifica & amœna, inde nomen adepta: nam *Quinzai*,

cœli ciuitas interpretatur. Ita Ortelius in Theatro Orbis. Videri etiam potest Lipsius de antiqua magnitudine Romæ.

Sed hæc de dimensionibus corporalibus ciuitatum illarum celebrium dicta sufficiant. Nostra porro Ciuitas de qua agimus, quam & Babylonem, & Niniuem & Sodomam, & Iericho spiritualem vocari diximus, maxima est, & muri eius dimensiones habent spirituales consideratione dignas, quas intellectus nostri perpendiculo explorare non erit inutile, nec infructuosum. Vis ergo muri quem Superbia constituit dimensiones nosse? Altitudinem si inquiris, ascendit vsque ad cœlum. Profunditatem si exploras, descendit vsque ad abyssum infernalem. Latitudinem si consideres, amplissima est, ex eo perpendenda, quod varij generis lapidibus & lateribus luteis construitur, & dilatatur. Longitudinem si metiris, vniuersum penè ambit orbem. Porrò hoc in speciali nobis edisserenda modò sunt.

DE MVRI SVPERBIÆ altitudine.

PRimò igitur superbiæ celsitudinem in cœlum vsque ascendere asserimus: quia superbia non solùm se erigit super inferiores, aut super æquales, aut super ipsos superiores eos despiciendo, sed & in Deum rebellis est & perduellis, ipsum quantum in se est, sua spolians maiestate, sua spolians diuinitate. Adeò enim inueniuntur superbi quidam filij hominum, vt *quasi pullos onagri se liberos* Iob. 11. *natos putent*, sine vlla vel ad homines, vel ad Deum subiectione. Immò contra eum *armantur pingui ceruice, & incurrunt in eum erecto collo*, vt loquitur Iob, animo rebelli & obstinato eius infringentes leges, consilia, mandata.

Deinde etiam eò temeritatis prorupit humana superbia, vt supremo Numine despecto, nomen diuinitatis ambiret, diuinosque honores sibi arrogaret. An non Pharao arrogantia elatus dicit Moysi, *Quis est Dominus, & Deus Hebræorum, vt dimittam populum eius? Nescio Dominum.* At quia Deum Hebræorum noluit agnoscere, dicitur Moysi: *Ego te constitui Deum Pharaonis.* Ideoque dum Moyses, tanquam Deus Iudex & Vindex, variis plagis percutit Ægyptum; miscens cœlum & terram; elementisque imperans, percellit regiam mentem, & Principum ac Sapientum eius, coguntur dicere: *Digitus Dei est hic.*

Similiter, an non etiam Nabuchodonosor dicit Danieli: *Quis est Deus qui eripiet vos de manibus* Dan. 3. *meis?* Statuam ergo quam posui prostrati adorate. Statua ista fuit ipsius Nabuchodonosoris, in qua voluit vt Deus adorari, vt cum multis interpretibus testatur S. Hieronymus in Danielem, vbi dicit: *Velox obliuio est veritatis, vt qui dudum seruum Dei quasi Deum adorauerat*, (propter interpretationem somnij illius admirabilis de statua, cuius caput aureum, brachia argentea) *nunc statuam sibi fieri iubebat, vt ipse quasi Deus in statua adoraretur.*

En volubile superbi Regis ingenium. Sed propter feram superbiam cum feris est eiectus, & in ferinam naturam conuersus, per septennium cum illis conuersatus, vt describitur Dan. 4. Vnde S. Gregorius 5. moral. 6. sic de eo loquitur: *Quia elocutione cogitationis suæ se super homines extulit, ipsum quem communem cum hominibus habuit sensum amisit.* Sic verum hic est illud Psaltis 48. *Homo cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.*

Manifestum etiam est ex Ezech. 28. quomodò Rex Tyri sibi diuinitatem arrogauit, sub cuius typo Luciferi arrogantia ibidem describitur. Sic ait de Rege illo superbo. Ezechiel: *Et factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis dic Principi Tyri: Hæc dicit Dominus Deus: eo quod eleuatum est cor tuum, & dixisti: Deus ego sum: & in cathedra Dei sedi in corde maris, cum sis homo & non Deus, & dedisti cor tuum quasi cor Dei. Idcirco adducam super te alienos robustissimos gentium, & nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ, & polluent decorem tuum. Interficient & detrahent te, & morieris in interitu occisorum in corde maris. Nunquid dicens loqueris, Deus ego sum coram interficientibus te?* Similis superbia Balthasaris Regis Babylonis describitur Isaiæ 14. & sub illa superbia ac ruina primi Angeli delineatur.

Neque solum in sacris, sed & in prophanis historiis plerosque reperies inter Reges, qui humanæ conditionis obliti, tumido & cœco supercilio sibi quandam diuinitatem arrogarunt: *Posuerunt os suum in cœlum & lingua eorum locuta est superbiam.*

Diocletianus post triumphum de Persis, humanam sortem & mortalitatem obliuioni tradens, vt Deus adorari voluit, & vt frater Solis & Lunæ haberi. Vnde coram eo se homines prosternebant in terram, & pedibus osculum figebant. Sed arrogantia ista à Deo vltionem mox accepit. Nam toto corpore intumuit, & lingua eius blasphema vermes fœtidissimos protulit. Postremò canis instar sceleratam animam exhalauit, vt testatur Nicephorus l. 7. c. 20. Sidonius, & alij.

Caius Caligula etiam pro Deo coli desiderauit, rationem afferans, inquit Philo l. de legatione ad Caium, quia ouium Pastor non est ouis, nec boum bos, nec caprarum capra, ergo nec hominum homo. Quid ergo? Deus. Vesania igitur superbiæ elatus Deum se fecit, Deorum assumens insignia, Mercurij Caduceum & Talaria, Apollinis radiatam coronam, arcum & sagittas, Martis Thoracem, Gladium, & Clypeum. Hac ratione diuinitatem ostentabat. Fingebat quoque se rem habere cum Luna. Vnde quodam die quærebat à Vitellio Senatore: Vidisset ne secum Deo congredi; Cui ille non insulsè respondit: Solis vobis Diis licet inuicem videre.

Alexander Magnus diuinitatem ambiens, se Iouis filium pronunciabat, & hanc insanam opinionem multi adulatione sua fouebant. Sed rectè mater ipsius Olympias grauibus ob id apud eum verbis conquesta fertur, quod hac ratione eam adulterij insimularet. Resipuit tandem verò ab hac demente mente. Nam in bello graui percussus vulnere, dolorem præsentiens, & fluorem copiosi sanguinis cernens, in hæc verba prorupit: *Omnes me filium Iouis acclamant, omnes Deum, & immortalem pronunciant: At istud vulnus, iste cruor me hominem morti obnoxium euidenter demonstrat.*

Ex his ergo satis colliges muri primi Ierichontini, hoc est, Superbiæ, altitudinem. Cuius cùm fundamenta in cœlo iacta fuerint, sed Dei manu vindice diruta, iterum conatur ad cœlum vsque & diuinitatem sese erigere, vt primum semper suum imitetur auctorem, dicentem: *In cœlum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, ascen-* Isaiæ. 14. *dam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo.* Sed verè de hac re pronunciauit S. Bernardus in Medit. c. 11. *Superbia in cœlo nata, immemor qua via cecidit, illuc vltra redire non potuit.*

LECTIO IV.

DE PROFVNDITATE *Superbiæ.*

QVantum ad profunditatem. Hæc in primis eo declarari potest, conformiter ad dicta, quod sicut altitudo superbiæ ascendit vsque ad cœlum, erigens se contra Deum, sic & profunditas eius descendit vsque ad abyssum. Illi enim dictum est, Isaiæ 14. *Veruntamen ad infernum detraheris, in profundum laci.* Nempe iustissima Dei ordinatione superbia è cœlo detracta est, & ad abyssum relata, lacusque inferi præparatus & designatus est, vt ibi domicilium haberent non solùm reprobi Angeli superbia, sed & omnium illorum qui illum hac in parte imitantur. ita vt sicut sunt consortes peccati & malitiæ, sint & consortes supplicij & pœnæ. Et quia in omni peccato reperitur superbia, & virtualis quidam contemptus Dei, ideo omnis peccator illuc deportatur, vbi locus proprius superbiæ est primitus destinatus, constituta ibidem Regia caliginosa illius qui est *Rex super omnes filios superbiæ.* Vnde etiam asserit sanctus Gregorius, Superbiam esse reproborum characterem & signum certissimum reprobationis: sicut humilitas electionis est signum, & specialis character electorum; Quæ quò profundior est, eò locum sublimiorem paratum sibi habet in cœlis: sicut superbia quò sublimior est, eò locum profundiorem sortitur in inferis.

Vlteriùs, superbiæ profunditas ex eo declarari potest, quod ad profundissima peccata hominem deducat, nimirum ad homicidia, parricida, imò ad Deicidium vsque.

1. Nonne Superbia cum dominandi libidine coniuncta, Athaliam eò deduxit profundæ cæcitatis, vt omne semen regium extingueret? 4. Reg. 11.

2. Nonne Abimelech induxit, vt septuaginta fratres interimeret crudelissime super lapide vno? Iudith. 9.

3. An non ambitio ita Absalonem excæcauit, vt parenti suo optimo necem quaqua via moliretur.

4. An non Romulum & Remum, vt fraterno sanguine primos ciuitatis suæ muros defœdarent?

5. An non Herodem ita dementauit ambitio, vt Christum Filium Dei in ortu nefando quodam Deicidio interimere attentaret, & ad id cædem illam promiscuam infantium adhuc lactentium decerneret?

6. Denique, quæ non in orbe nefanda flagitia, neces, cruorisque humani profusiones in cœlum vsque vocem tollentes, ex hac ambitione & dominandi libidine quotidie cernimus exoriri? O ergo superbia omnium malorum fons & origo profundissima!

Postremò, profunditas eius ex eo declarari potest, quod plerosque ad hæresim deducat & atheismum, qui est centrum profundissimum peccatorum omnium, continens in se omnis religionis & pietatis contemptum, omnisque iustitiæ & veritatis. De illo rectè intellexeris illud Prouerbiorum 18. *Impius cùm in profundum venerit, contemnit.* Græci legunt: *Impius cùm in centrum venerit contemnit.* Quid verò contemnit? Omnia vtique diuina, omniaque humana, omne monitum, omnem probitatem, omnem iustitiam. Et hoc verò profundo vix contigit quempiam iterùm assurgere ad lucem veritatis aut gratiæ, quia subuersus est talis, & submersus in impietatis inextricabili abysso.

Exempla dedimus alibi, quæ breuiter hic repetere non reor superuacaneum. Quidam Cœnobita sapere volens plusquam oportet sapere, nolens sapere ad sobrietatem, comparabat viros sanctos inter se, in meritis, in gratia, in gloria & pertinaci iudicio hos illis præponebat, non sine præiudicio. Arguebatur verò eam ob causam indiscretæ deuotionis, superbiæque simul & pertinaciæ. At vlteriùs procedens, ausus est asserere viuentes æque sanctos esse ac illi sint quos in canonem & numerum beatorum relatos Ecclesia proponit colendos. Arguitur grauis ea in re erroris. Sed dicit non posse errorem demonstrare. Citatur Scriptura, citantur Patres, & eorum interpretationes. Ridet ipse, dicitque esse homines errare potentes. Deducitur ad infallibilem Spiritus Sancti assistentiam Ecclesiam regentem Id ipsum ridet. Et in abyssum tandem vltimam ruens, ipsum Deum negat. Sic ex Monacho Atheus efficitur? idque adeo pertinaci superbia, vt nemo eum ad veritatis orbitam reducere valuerit. At furore quodam rabido correptus, belluæ instar, postmodum scelestam animam perfidè exhalauit. En ergo superbiæ inextricabilis profunditas, en Abyssus. Testis est huius rei Cassianus in Patrum collationibus.

Audi & alterum: Quidam Simon de Toruaco, celebris Parisiis Doctor in disputatione de humilitate Christi, ex superbia in reprobum est sensum datus. Nec enim veritus est asserere, Tres esse, qui mundum sectis suis subiugassent, Moysen, Christum, Mahometum: Moysen infatuasse Iudæos, Christum Christianos, Mahometum Gentiles. His verò pronunciatis, statim diuersis oculis pro humana voce mugitum dedit: & epilepsia elisus in terram, die tertio vindictam accepit mutusque mansit, non nominans nisi Alerdam concubinam suam. Ecce iterum in homine isto ex superbia error, post errorem atheismus, ex atheismo blasphemia horribilis, contemptusque Christi & Prophetarum. Testis est Cantipratò libr. 2. apum. c. 48.

Audi & tertium de Machiauello. Hic cùm rememoraret, quod viri illi illustres Alexander, Plato, Aristoteles, assererentur damnati: & alia ex parte, eos, qui inter Beatos censentur, considerans fuisse homines vt plurimum in oculis sæculi despectos, quales fuere Apostoli, viles & illiterati, superbiæ spiritu dementatus in hanc insanam erupit vocem: *Malo cum illis Illustribus Viris in infernum descendere, quam cum his infimis in cœlo degere.* Ecce iterum, & tertiò, profunditas inexplorabilis superbiæ humanæ, ad atheismum deducens, centrum omnium peccatorum.

Audi postremò, ad quam vesaniæ profunditatem superbia pertigerit humana, ex relatione quam fecit Iosephus à Costa, de temporibus nouissimis lib. 1. c. 11. Fuit in Peruensi Regno magni nominis Theologus. Hic familiaritate cuiusdam mulieris, quæ videbatur pati diuina, plena extasibus, & reuelationibus, deceptus, ex illis verbis, quasi oraculo, tantam de se opinionem concepit, vt licet integri foret sensus & cerebri, tamen seriò crederet, serioque affirmaret, se & Regem futurum, & Pontificem Summum, Sede Apostolica ad ea regna translata: concessam quoque sibi sanctitatem super omnes Angelos & choros cœlestes atque Apostolos omnes: quin etiam

oblatam sibi à Deo vnionem hypostaticam, sed à se non fuisse admissam. Datum se quoque Redemptorem orbis quoad efficaciam, vt ipse loquebatur, quod Christus solùm quoad sufficientiam fuisset. Omnem statum Ecclesiasticum abrogandum, leges verò alias se editurum faciles & apertas, secundùm quas cœlibatus Clericorum tolleretur, multitudo vxorum concederetur, confessionis necessitas excluderetur. Hæc & alia tanta libertate & facundia asseuerabat coram Episcopo & Iudicibus sanctæ Inquisitionis, citans plurima ex Prophetis, ex Apocalypsi, ex Psalmis, & ea his commentis adaptans, vt omnes starent attoniti. Atque cùm per complures dies disputatio esset inita cum eo à doctissimis, nunquam potuit ad sanam doctrinam reduci. Adeo vt stupendum foret, eò posse adigi mentis humanæ superbiam, & pertinaciam. Quapropter nouus ille Rex, Pontifex, Redemptor, Legislator igni traditus est, & in cineres redactus.

Sic nimirum nullum altius, nullum profundius vitium superbia: nulla re capitur humana mens, aut facilius, aut potentius. Nulla vis veneni, nulla febris phrenetica, nulla medicatissima potio, quæ sic statim mentis eruat, aut in furorem rapiat, vt animo semel humano imbibita superbia, in profondam & abyssalem mergens hominem cæcitatem. Quapropter verè asseruit Sanctus Augustinus, omnium errorum, hæresum, & sectarum arrogantiam & superbiam esse genitricem & nutricem: *Alia*, inquit, *secta in Africa, alia est in Oriente, alia in Ægypto, alia in Mesopotamia. Diuersis locis diuersa sunt, sed vna mater superbia omnes genuit.* Et certè eadem matre eas fouet & alit vsque modo. O impia mater! O improba Nutrix adeò infœlicis partus!

Aug. l. de Pastoribus, in cap. 34. Ezech.

LECTIO V.

DE LATITVDINE SVPERBIÆ

LAtitudo huius muri, quem constituit Superbia, consistit in variis quæ illi connectuntur & superstruuntur peccatis, quasi lapidibus aut lateribus coctis, quibus Lucifer operis huius Præfectus suæ ciuitatis mœnia continuò amplificat & dilatat. Et quidem ex superbia oriuntur generaliter omnia vitia: At etiam specialiter aliqua ad eam pertinent, suntque materia qua compaginatur murus iste. Primò quidem vana gloria, ambitio, iactantia, hypocrisis. Secundò arrogantia, tumor, præsumptio, aliorum contemptus. Tertiò, pertinacia, discordia, inobedientia, rebellio, & horum similia. Hæc omnia à Sanctis Doctoribus vocantur Superbiæ proles & germina. Nos apta proposito nostro dicimus esse laxa & luteos lateres quibus primus his murus Iericho, ciuitatis maledictæ, & in altum, & in latum consurgat, tanquam ex triplici quadam serie constans. Suntque hi lateres instar illorum, quibus conficiendis à Pharaonis exactoribus vrgebantur Hebræi in Ægypto oppressi: ex luto nimirum & paleis coniugati, igne quodam ex fornace inferni desumpto excocti: bitumine quoque & cæmento à tartareis venis educto agglutinati. Sed de singulis pauca dicere non erit absre.

DE PRIMA SERIE STRVCTVRÆ.

DE GLORIA VANA.

PRimam itaque seriem in hoc ædificio constituunt vana gloria, iactantia, ambitio, hypocrisis.

Vana gloria est appetitus inordinatus, & inordinata delectatio humanæ laudis. Ita definit Alexand. ab Ales 2. p. Summæ. Ex superbia ortum ducit, quia superbus valde appetere solet humanam laudem: nec contentus est, quod apud se sit in æstimatione sua magnus: vult etiam magnus haberi & clarior fieri in notitia aliorum. Quantò verò magis laudatur, tantò magis extollitur per superbiam: instar vesicæ, quæ quò magis vento inflatur, eò magis dilatatur: aut instar paleæ inanis, quæ quanto leuior, tanto altius ab aëre flante huc illuc raptatur. Humilis vero, instar electi grani, in imo solidè se tenet, ventoque flanti, quantum in se est, obnititur: Si enim se laudari aduertit de his quæ in se non agnoscit, confunditur & erubescit. Si laudatur Deus qui nouit, laudem in Deum reiicit, & à se repellit. Audi hac de re Sanctum Gregorium lib. 17. Mor. *Laus sua iustos cruciat, iniquos exaltat: sed iustos dum cruciat, purgat, iniquos dum latificat, reprobos monstrat. Hi enim sua laude pascuntur, isti cruciantur, ne non sit intus quod foris dicitur. Non etiamsi ita sit vt dicitur, ante Dei oculos fauoribus vacuetur: ne humana laus robur mentis extollat, emolliat, & in sui delectatione prosternat.* In hoc itaque inordinato superbi conspicitur, vel quod laudem aucupetur de his quæ non sunt aut laudem non merentur: vel quia laudem quærit ab hominibus, & non à Deo: vel quia laudem non ordinat ad debitum finem. Etenim si à Deo quæratur, vel ab hominibus oblata ad Deum referatur, vitio haud est tribuendum.

DE IACTANTIA.

IActantia est inanis de se & stulta prædicatio, quando quis se verbis extollit, dicendo de se aliquid super id quod in se est. Contra vitium istud, monitum dat Sapiens. Prou. 27. *Laudet te alienus, & non os tuum, extraneus, & non labia tua.* De quo & Poëta.

Nec te collaudes, nec te culpaueris ipse.
Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis.

Hæc iterum prouenit ex auiditate laudis humanæ, quæ quàm inordinata sit, ostendit sanctus Augustinus lib. 10. Confess. dum sic Domino loquitur: *Qui laudari vult ab hominibus vituperante te, non defenditur ab hominibus iudicante te, non eripitur damnante te.* Tunc vero Iactantia crimen censetur mortale, quando in diuinum vergit dedecus, aut graue proximi damnum. Sic contingit, cùm quis iactat se aut gloriatur de delicto aliquo mortali. De talibus loquitur Isaias: *Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt.* Item Sapiens, *Lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis.* Eheu, quàm frequens est inter iuuenes dissolutos, qui impudenter sua iactant scelera, fornicationes, adulteria, rixas & pugnas, vulneraque illis inflicta, ebrietates, dolos, quibus puellas intemeratas circumuenerunt: in hisque etiam mendaciter gloriantur, & ad similia alios exstimulant. Inter hos se quandoque fuisse fatetur S. Augustinus, & se illosque sic describit: Monebat me mater mea ingen-

ti sollicitudine ne fornicarer, & maximè ne adulterarem cuiusquam vxorem. Qui mihi monitus muliebres videbantur, quibus obtemperare erubescerem. Illi autem tui erant, & nesciebam, & te tacere putabam, atque illam loqui, per quam mihi tu non tacebas,& in illa contemnebaris à me, à filio eius, filio ancillæ tuæ, seruo tuo. Sed nesciebam,& præceps ibam tanta cæcitate, vt inter coætaneos meos puderet me minoris dedecoris, quam audiebam eos iactantes flagitia sua, & tantò gloriantes magis, quanto magis turpes essent, & libebat facere non solùm libidine facti, verùm etiam laudis. Quid dignum est vituperatione, nisi vitium? Ego ne vituperarer, vitiosior fiebam. Et vbi non suberat quo admisso æquarer perditis, fingebam me fecisse quod non feceram, ne viderer abiectior, quo eram innocentior, & ne vilior haberer, quo eram castior. Ecce cum quibus comitibus agebam in medio platearum Babyloniæ, & volutabar in cœno eius, tanquam in cinamomis & vnguentis preciosis, & in vmbilico eius, quo tenacius hærerem. Hactenus August. lib. 2. Confess. c. 2. Mores certè improuidæ & ad flagitia proiectæ iuuentutis eleganter & verè delineans, qui quidem praui mores plerisque ea in ætate lubrica adhærent, quasi morbidæ adolescentiæ maculosa lepra, pruriensque scabies.

Similiter peccati mortalis culpam incurri ex iactantia censemus, cùm illa vergit in graue alicuius præiudicium. Sic potest iactantia fieri cum graui despectu aliorum, quandoque etiam damnum ex ea subsequi natum est. Ita Medicus se potest iactare de scientia, & æger cum graui sanitatis dispendio sui se committere: Idem Iurisperitus de scientia Iuris, ita vt inde fiat, quod cum grandi damno grauis ei concredatur causa ignaro. Similiter & artifex iactare se potest peritiæ & artis, & opus exinde ei tradi, cum detrimento notabili. O mendaces filij hominum, vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum! Qualibet arte lucrum mendaciter & iactabundè quæritant etiam contra conscientiæ testimonium. O quantus est numerus eorum, qui dicunt & non faciunt, & dicendo fingunt, quæ efficere nesciunt.

DE AMBITIONE.

Ambitio est honoris, vel dignitatis, seu præeminentiæ immoderata cupiditas. Ab hac sæpe deterret Scriptura, tanquam grandium malorum infœlici origine. Nam & Christus Dominus suos acriter reprehendit discipulos, quando inter eos exorta fuit illa disceptatio, quis eorum foret maior. His enim dixit: *Quicunque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister, & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus.* Matt. 20. Idem reprehendit Pharisæos: quod primos accubitus ambirent in cœnis, primas cathedras in Synagogis, & ab hominibus vocari Rabbi. Quorum adhuc similes sunt nonnulli, inquit S. Gregorius initio Pastoralis, *qui intra sanctam Ecclesiam per speciem regiminis gloriam affectant honoris, videri Doctores appetunt, transcendere cæteros concupiscunt, primas in conuentionibus quærunt cathedras. Qui susceptum Curæ Pastoralis officium ministrare digne tantò magis nequeunt, quanto ad huius humilitatis magisterium ex sola elatione peruenerunt.* Hos condemnat Christus, condemnant & Sanctorum exempla, qui dignitates & honores vel fugerunt trepidi, vel susceperunt inuiti: scientes in loco sublimi vertiginis periculum esse, & præcipitij. Horum aliqua recenseamus exempla.

B. Gaudefredus Cœnobij Clareuallensis Prior, Episcopatum Tornacensem vt acceptaret, nullis potuit precibus induci, quantumlibet vrgeret B. Bernardus Abbas eius sanctissimus, ac simul Eugenius, qui tunc Apostolicam Sedem tenebat. Quam verò id sapienter fecerit, effectus demonstrauit. Obiit enim ipse non ita multo post, & apparens cuidam Religioso eiusdem Cœnobij, dixit: *Saluus sum mihique fœliciter cessit fuga Episcopatus. Si enim fuissem de numero Episcoporum, fuissem de numero damnorum. Ita mihi Sancta trinitas reuelauit.* Nempe verum est illud Sapient. c. 16. *Iudicium durissimum fiet his qui præsunt.* Importunitatem ergo omnem vir sanctus euincens, omnemque ambitionis occasionem euitans, dicere poterat illud: *Ecce elongaui fugiens & mansi in solitudine: Expectabam eum qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus, & tempestate.*

Lege Sanctorum historias, & complures reperies, inter quos S. Bruno, S. Thomas Aquinas, Sanctus Bernardus, Sanctus Bernardinus, qui easdem ob causas Episcopales Infulas repudiarunt, dicentes cum Iob. 29. *In nidulo meo moriar, quasi palma multiplicabo dies meos.* Quasi dicerent: In humili Religionis statu, ceu in quietis lectulo, & nidulo, Christo viuere, mihique mori præeligo, potius quàm demorari in sublimi & amplo dignitatis loco, varijs periculis exposito: & sicut palma diminutione eorum quæ deorsum sunt falsorum, cœlum versus procera extollitur, paulatim crescens, sic in humili loco plantatus, totam cordis intentionem ad cœlestia erigere aueo.

Alij quidem Sancti Primatum susceperunt, sed diuinitus coacti, & ab omni ambitione alieni. Quid non egit Moyses Principatum detrectans? Ait enim Domino excusans se: *Qui sum ego vt vadam ad Pharaonem, & educam filios Israel de Ægypto?* Quasi dicat: Ego nullus sum, & omnino ineptus, vt me tam excelso destines muneri. Et iterum: *Obsecro Domine, non sum eloquens ab heri & nudiustertius, & ex quo locutus es ad seruum tuum, impeditioris & tardioris linguæ sum.* Quasi dicat: Nunquam fui eloquens, ne quidem ab eo tempore quo tu mecum locutus es, quia à natura impeditam & tardam habeo linguam. Noli me huic destinare muneri, quia Pharao tam indisertum reiiciet Oratorem. Denique cùm has excusationes non acceptaret Deus, respondens se os hominis fabricasse, & posse os & facundiam dare & adimere cùm voluerit, nihilominus vrget Moyses: *Obsecro mitte quem missurus es.* Quasi dicat: Excute à me tantum munus, mitte quem volueris, modò me excuses inidoneum planè & ineptum. Certè Deus erat qui eligebat, qui & idoneitatem impertitur his quos eligit, & tamen timet Moyses, timent Sapientes Primatum, ad quem tota ambitione anhelant insipientes.

Exod. 3. Exod. 4.

Audi ad hanc rem parabolam Iudicum 9. expressam: Vbi nec oliua, nec ficus, nec vitis, nec aliæ arbores fructuosæ & dulces ad Regnum promoueri inter ligna syluarum voluerunt, ne fortè cogerentur deserere pinguedinem & suauitatem, fructuosumque liquorem. Rhamnus autem, frutex spinosus & infructuosus, consentit electioni. Quid aliud hæc indicat parabola, quàm eos quidem detractare Primatum, qui dotibus præclaris à Deo præditi sunt, ne fortè contingat eos suaui fructu priuatæ & tranquillæ vitæ priuari, dum ad aliorum regimen inquietum transferuntur: alios verò cæteros quin inidoneos ambire talem promotionem, etiam cum grandi

suo periculo? Sed hoc quandoque reiicit Deus, illos verò cogit, illos erigit in humili iacentes: eligit fugientes.

Sanctus Gregorius ad Summum electus pontificatum, non solùm ab vrbe fugit, vt in solitudine foret ignotus: sed & ad Mauritium Imperatorem litteras dedit, ne huic electioni consentiret obnixè obsecrans. Verùm indicio cœlesti & ignitæ Columnæ in solitudine deprehensus, inuitus ad Pontificatum rapitur. Conqueritur interim postmodum ipse, tanquam oliua & ficus quæ pinguedinem & suauitatem deseruerit. Sic enim quodam loco de se pronunciat: *Infelix animus meus occupationis suæ pulsatus vulnere, meminit qualis in Monasterio fuerit, quomodo ei cuncta labentia subter essent, quo modo rebus omnibus quæ voluuntur emineret, quod nulla nisi cœlestia cogitare consueuerat, quod etiam retentus corpore ipsa iam carnis claustra contemplatione transibat. At nunc ex occasione curæ Pastoralis sæcularium hominum negotia patitur, & post eam pulchræ quietis suæ speciem terreni æstus puluere fœdatur. Perpendo itaque quid tolero: quid amisi: dumque illud intueor quod perdo, fit hoc grauius quod porto: Ecce enim nunc magni maris fluctibus quatior atque in naui mentis tempestatis valida procellis illidor: Dum prioris vitæ statum recolo, quasi post tergum deductis oculis viso littore suspiro.*

S. Augustinus quoque cognita Episcopi sui morte fugit ab vrbe: vt fatetur Epist. 148. Veruntamen à populo reductus est renitens, & Sacerdotio ordinatus non sine lacrymis vbertim fluentibus.

S. Ambrosius similiter, vt testatur Paulinus in vita eius, à populo & Imperatore post vocem prodigiosam infantis postulatus ad Episcopatum Mediolanensem noctu vrbe excessit. Sed cum Ticinum iter intendisset, manè se deprehendit in porta Mediolanensi, non sine diuino miraculo.

Inter recentiores recenseamus Cæsarem Baronium, & Robertum Bellarminum Cardinales Illustrissimos. Hi quidem prius diù & fortiter cum purpura & dignitate oblata reluctati, non aliter tandem victi sunt, quàm ex ore Clementis Octaui, emanante ea de re mandato in virtute obedientiæ, & sub excommunicationis interminatione. Vnde Cæsar Baronius sic de se quodam loco loquitur: *Perterrebat me illa quam videre meditabar manus hominis, contra candelabrum in pariete publico in ipso Ecclesiæ albo scribentis, stateram & pondera præferentis, quibus expendendi forent omnes ad Cardinalatum adspirantes. Precibus redimebam illud periculum, illas Loth verba proferens, Non possum in monte saluari, ne inueniat me malum, & moriar. Est ciuitas hæc iuxta ad quam possum fugere, parua, & saluabor in ea. Nunquid non modica est, & viuet anima mea? Statueram in priuato simplicique genere bene præcinctus mundi contemptu, & expeditus permanere.* Hæc ille. Bellarminus quoque scribens ad Henricum à Lotharingia, Episcopum Verdunensem, se suæ promotioni ad purpuram renitentem quidem fuisse diu, satis indicat, sed tandem diuinæ voluntati per præceptum Pontificis agnitæ acquieuisse. Sic enim loquitur: *Illam Domini vocem præter omnes amaui semper: Pater transfer à me calicem hunc; veruntamen non mea, sed tua voluntas fiat. Empti pretio magno sumus, proinde tanquam serui obedientiam hero nostro debemus. Dum conscientia testis est, non quæsiuisse nos, non optasse, non elegisse locum sublimiorem, & in præsentia honorem nihili ducere, quo & abdicare nos si liceret luberet: sanè est quod gaudeamus & acquiescamus voluntati diuinæ, quam nobis Pontifex manifestauit. Pastorale onus est periculis & solicitudine plenum. Sed si Opifici, si Emptori nostro placuit has in angustias hæc in pericula vos vocare, æquinam sumus, vt possimus ei dicere, cur ita fecisti?* Hæc ipse.

De ambitione Aulicorum.

QVæ hactenus dicta sunt maximè concernunt ambitionem ad Ecclesiastica munia. Verum magis illa regnat in aulis & curiis Principum, vbi certatim ad sæculi honores & Præfecturas contenditur. Ambitionis enim & inuidentiæ quædam sunt gymnasia, Magnatum Aulæ & Palatia. Sed quàm variis ibidem malis, variisque periculis ambitio sit obnoxia; quamque instabilitati coniuncta, dilucidè docent omnium Historiarum Volumina. Cernere est ibi fortunam cum ambitiosis istis primùm prosperè ludentem, at postmodum aspere illudentem. Hos quos euehit primùm quidem blandè excipientem & lenientem, mox verò cruentè omninò lanìantem, vt verè possint illud Iob vsurpare. *Eleuasti, & super ventum posuisti, & elisisti me valide.* Certè quoties ambitionis malum aliquos suo tramite duxisse cernitur, toties eos miserè cernitur seduxisse: Nam qui hac duce gradiuntur, dum per formosam eius caliginem ascendere se autumant, subitò præcipiti gressu in confusionis voraginem, velut exoculati proruunt: *Ascendunt vsque ad Cœlos, descendunt vsque ad abyssos, emoti sicut ebrius.* Percurre Regna, percurre Aulas Principum intuere quæ ibi geruntur oculo mentis perspicaci: & agnosces Theatra esse, vbi fortuna, spectante Orbe, circa ambitiosa ludum suum exercet, sed in eorum ludibrium. Ibi inconstantiæ suæ absolutissima expromit & exponit exempla. Ibi rotam suam volubilem ascensu & descensu sanguineo purpuratam erigit, & ostentat. Hinc Poeta,

Viue tibi, quantumque potes prælustria vita:
Sæuum prælustri fulmen ab arce venit.

Sed de hac volubili ambitiosorum fortuna aliqua lubet subiicere exempla, variis in aulis Optimatum nobis proposita, quæ & his proponi possint, qui nimium suæ fidunt fortunæ, ambitionis fallaci aura in aula decepti. Nam pauci illud considerant: *Fortuna vitrea est, cùm splendet, frangitur.* Aperiant oculos hîc, & videant.

1. Aman in aula Assueri primus, interrogante Rege, quo prosequi honore conueniret, quem Rex decreuisset honorare, hunc sibi à Rege decernendum honorem tumida ambitione autumans, respondit: Induendum fore talem regali veste, & equo impositum regio, cum diademate regali in vertice circumducendum per vrbem à primo de Principibus Regiis inclamante: *Sic honorabitur, quemcumque Rex voluerit honorare.* At citò iussus est, id Mardachæo Iudæo quem hostili odio insectabatur, præstare: cumque per vrbem sic ornatu regio amictum circumducere, & paulo post is qui gentem Hebræam penitus internecione delere ambitione seductus moliebatur, erectus est in patibulum, coruorum ipse pabulum. Sic nimirum in fatali aliquo ligno pendet Aman, ambitiosæ fortunæ ludibrium, aulicis & omnibus ambitiosis exemplum.

2. Magnus fuit in aula Dauidis Regis Ioab, exercitui imperans, qui & ausus fuit duos Principes Aner Amasam in dolo perimere, lugente quidem Rege, crimen tamen eius differente punire. At tandem iusto Dauidis decreto; Li. 2. Reg.

iussu Salomonis infœliciter interfectus fuit iuxta altare. Sic ambitiosa eius audacia & crudelitas condignam accepit vindictam, sortitaque est ambitio infœlicem exitum, per infœlix eius exitium.

3. In aula Tiberij Cæsaris potentia & honoribus mirè effulsit Seianus, cui statuam æneam populus erexit, cuius nutu omnia regebantur, cuius natalis dies celebrabatur, qui & Imperatoris in Consulatu Collega factus est. Sed quid tandem? Eius ambitio cùm ad supremum apicem pertigisset honoris, citò etiam ad extremam infœlicitatis sortem reuolui visa est. Nam paulò post publico edicto cum tota perimitur progenie, & ipse vnco spectandus ducitur, quique eum prius venerabundi spectabant, iam eius exitio gaudent, & currunt præcipites, pedibusque eum procalcant, clamantes: *Dum iacet in ripa, calcemus Cæsaris hostem.*

Iuuenal. Sat. 10.

4. In aula Arcadij Imp. rerum summam obtinuit Rufinus, cum eo imperium in Oriente administrans. Hic suo non contentus loco, dignitatem imperialem sibi arrogare conatus est, ambitione seductus. Verùm eadem die qua purpureo paludamento inaugurandus erat, ferro necatus ab exercitu Romano iacuit ad pedes Arcadij. Caput deinde ei resectum est, & lapide in os immisso hastæ infixum est, in sublimique loco expositum. Dexteram quoque eius abscissam per orbem circa opificum officinas circumtulerunt, his vtentes verbis: *Date stipem inexplebilis auaritiæ viro.* Et ridicula illa mendicitas auri multum satis collegit: lubenter enim contulerunt aurum ad hoc iucundum spectaculum.

Niceph. l. 13. c. 1.

5. Belisarius in aula Iustiniani Imperatoris summus fuit Præfectus, nemini sua ætate comparandus militari fortitudine, & triumphis celebris contra Persas, Vandalos, Gothos. Adeò vt Iustinianus monetam cudi curarit argenteam, in cuius vno latere imaginem suam imprimi, in altero imaginem Belisarij cum hoc elogio, *Belisarius decus Romanorum.* Hunc tamen tot & tantis honoribus ornatum, propter affectati regni suspicionem ab æmulis suscitatam, non tantum omnibus honoribus priuauit, sed etiam erutis oculis eò calamitatis induxit, vt è vili tuguriolo stipem sibi emendicare coactus sit, dicens: *Date obolum Belisario, quem virtus extulit, inuidia excæcauit.* Ita Procop. l. 1. belli Persarum. Cedrenus, & alij.

Sed cùm hæc antiquiora censeri possint, nostro etiam sæculo non desunt exempla his non absimilia, quæ ab ambitione mentem prudentem valeant abstrahere & deterrere. Et hæc quidem in Europæ celebrioribus Regnis, quasi in Theatro Orbis, fuere oculis exhibita nostris. Pauca rememoremus.

1. In regno Angliæ Thomas Volsæus humili loco natus, ita Regis sibi gratiam conciliauit, vt Lincolniensis primùm Episcopus, deinde Vintoniensis, simulque Archiepiscopus Eboracensis, denique regni totius Cancellarius, ac postremò Cardinalis & Legatus à latere creatus fuerit. Accessit & gratia duorum Regum Caroli V. Imp. & Francisci Galliarum Regis, qui certatim hunc sibi deuinciebant muneribus, ita vt Carolus sæpe amanter ad eum scriberet, & se eius filium & cognatum subscriberet. Verùm cùm Summi Pontificatus eum ambitio inuasisset, se per Franciscum Regem ad illum viam securam sternere posse autumans, primus suggessit funestum illud Angliæ consilium Henrico Regi, vt diuortium iniret cum Catharina Caroli matertera. Et quidem consilium istud eo animo dederat, vt Rex nuptias nouas cum Gallica Prosapia contraheret, sicque arctiùs sibi Regem deuinciret. Cùm ergo in id omnem conatum exeruisset, spe frustratus est: nam Henricus Catharina relicta alteram duxit: simulque regnum à fide Catholica seduxit. At verò Volsæus non immunis à flagitio consilij pessimi autor, illud in caput suum retorqueri non ita multò post persensit. Nam gratia Regis excidit, Cancellariæ munere priuatus est, Episcopatus quoque & Palatio magnificentissimo quod extruxerat spoliatus. Denique in magna nobilium corona comprehensus in Londinensem arcem trahitur, sed in ipso itinere his oppressus ærumnis animam exhalauit. Dicitur, verò quod cùm satellites ei dixissent se ob Regiam Maiestatem læsam vinculis his tradi, respondisse: *Vtinam non magis diuinæ Maiestatis læsæ reus forem. At dum Regi nimium seruio, & Dei, & regis gratiam perdo.* Testis est Sanderus l. 1. Schismi Anglic. Hoc nimirum est funestus finis ambitionis, hic funis aureus in iugulum eorum redundans, tandemque eos præfocans incautos.

2. In regno Galliæ Carolus de Biron Marescallus, per gradus prosperæ fortunæ ad apicem supremæ fœlicitatis conscenderat: Primum Capitaneus, deinde Admirallus, postea Marescallus regni, denique Regis vices gerens. At nec hoc loco contentus, regnum dum vult ambire, cum Regibus exteris consilia miscens deprehensus est, & comprehensus à Regis satellitibus, carceri est mancipatus. Atque vt ambitio eius finem tandem acciperet, & subitò decresceret is qui nimium intumuerat, in publico Theatro capite est mulctatus. Dignum verò est memoratu, quod de eo ferunt. Nimirum iam à iuuentute ambitione ductum mutata veste adiisse quemdam Astrologum, vt sortem fortunamque suam ex astris exploraret. Ostendit ergo ei Horoscopum suum, & natiuitatem per alterum delineatam, dissimulans suam esse, asserensque esse cuiusdam Nobilis Domini, se autem eius esse famulum. Astrologus ille respondit, cuiuscunque esset Horoscopus aut natiuitas esse alicuius prænobilis, qui arte & fortitudine militari ad regiam etiam dignitatem posset conscendere, sed quoddam *Caput Algol*, impedimendo fore. Quærit ipse, quid sit illud *Caput Algol*; Respondet Astrologus, esse capitis periculum illi imminens. Et hoc quidem responsum sæpius ipsi in cogitationem postmodum veniebat, non fine sollicitudine; neque tamen cum à dicta potuit deterrere ambitione. Fertur & alterum magiæ deditum accessisse, vt præcaueret sibi ab actu Burgundi retrorsum, quem si posset euitare, ad Regnum facilè pertingeret. Huius memor responsi, cùm carcere detineretur, inquisiuit ab amico visitante, num Executor Parisiensis an Burgundus foret. Cumque responderet ille Burgundum esse: Ergo inquit, actum est de vita mea. Sic nec magicis responsis, nec conscientiæ interioris stimulo, ab ambitionis periculosissimæ libidine abstrahi potuit, sed misere periit, exemplum aliis daturus. Vnde exiuit hic versus apud Gallos, annum diemque necis eius designans gallico idiomate:

L'an mil six cens deux en Iuillet
L'on fit ce Grand Biron defaire,
Tant pour le mal qu'il auoit fait,
Que pour celuy qu'il vouloit faire.

3. Nota est in eodem regno historia tragica Marchionis d'Ancre, qui summo apud Regem

loco fuit, cuncta negotia regia sua administrans consilio & potentia. Multi porrò exinde tumultus orti, multæ conspirationes in Nobilitate Gallica: adeò vt Prouerbium circumferretur: *Nostre Nauire ne s'asseurera, si l'on ne iette l'Hancre en l'eau.* Quasi dicat: Non erit tuta Nauis, nisi Anchora in aquam iaciatur. Alludebant autem ad nomen *d'Hancre*, quod Gallis Anchoram designat, hanc aquis submergendam asserebant, vt Regnum fluctibus variis agitatum securitatem acciperet. Quid tandem? Dum mandato Regis, ad fores Palatij comprehensus vult reluctari, ibidem perimitur, ac deinde cadauer à furente plebe per plateas cum ignominia trahitur, fœdéque pertractatur, & discinditur odio incredibili. Vxor quoque ipsius decreto publico igni postmodum traditur. Sic qui Galliæ Regnum dudum cum ambitione administrarat, quasi in prora sedens, clauumque tenens; postea disiectus est, & contractus, non sine grauissima confusione. Hinc Chronographicus ille versus necis eius in vulgus iuit.

AnChora ConfraCta est, tota ergo paCe frVatVr FranCIa, nVnC Ipso Rege regente rateM.

4. In Regno Hispaniæ, similem passus est aulicæ fortunæ varietatem Aluarus de Luna, sub Ioanne II. Legionis & Castellæ Rege, cui intimus erat à Consiliis: ita vt primò Comitem, deinde Conestabilem, demum Magistratum sancti Iacobi illum fecerit, non sine admiratione multorum: quia has dignitates in vnius personam concurrisse, nunquam auditum fuerat. Tantoque affectu in eum Rex ferebatur, vt omnia ad eius voluntatem facere crederetur. At tandem amor in odium incredibile est commutatus; Vnde Regis decreto apud Burgos captus, criminibus quibusdam contra eum propositis, capite mulctatus est, caputque eius in publico loco in ligno sublimi fixum, omnibus fuit miserabile spectaculum, vt discant homines non nimium prosperæ fortunæ fidere, aut Regum fauori, non nimium laxare habenas propriæ ambitioni, aut cupiditati.

Alphonsus Carthagena. Roderic. Sanctius, & alij.

5. In eodem Regno recens est adhuc Historia Roderici Calderonis, viri in aula potentis, cui anno 1611. 21. Septemb. Madriti, sedes in publico Theatro constituta, caput abscissum est: ita vt eius exemplum & cruor recens effusus satis moneat ambitiosos, satisque edoceat, quomodo à summa prosperitate ad summam aduersitatem fortunæ rota frequenter ac velociter humanos successus reuoluat.

6. Berneuelty Bataui, Statuum totius Hollandiæ Archiconsiliarij, cuius consilia instar Achitophelis in Israël æstimabantur, haud ignotus est occasus, rota fortunæ sese in eius exitium voluente, post tot tantaue obsequia Reipublicæ Hollandicæ exhibita. Sic præclarè dixit Polybius lib. 5. *Sicut Calculi modo aerei sunt, modo aurei: sic Aulici ad nutum Principum, nunc beati sunt, nunc miseri.*

Scripsit Æneas Syluius, postea creatus Pontifex Pius II. ad aulicum quendam, librum de Miseria Curialium, vbi ostendit quanta in aulis sit vanitas, inuidia, ambitio, quot seruitutes, sollicitudines, metus, quanta inconstantia, mutabilitas, casus, ruinæ, pericula animi & corporis. Hunc verò tandem Epilogum addit: *Quæ cùm ita sint, relinquamus hoc pelagus inquietum, nosque in aliam vitam redigamus. Nam si pacem cupimus, si nobis viuere volumus, si salutem animæ quærimus, fugienda sunt nobis atria Regum, & aulici tumultus, in quibus nec requies, nec bonarum artium exercitatio, nec virtutis amor regnat, sed auaritia, libido, crudelitas, ambitio. Quibus vitiis qui deditus sit, non poterit se tueri, quin malus conuincatur, & stultus apud sapientes. Vale vir, nisi ex curialibus vnus essis, meo iudicio prudens. Anno 1445.*

Sapienter ergo Horatius lib. 2. Carm. Ode 10. vt ambitioni multorum insatiabili frænum ponat, sic concludit, & nos cum illo:

Auream quisquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obsoleti
Sordibus tecti, caret inuidenda
Sobrius aula.

DE HYPOCRISI.

HYpocrisis est simulatio, qua quis se iustum simulat, vel iustiorem quàm sit, estque illa quoddam facti mendacium, crimen mortale inuoluens, si finis & intentio simulantis sit contra charitatem. Sic potest quis simulare pietatem vt alterum decipiat, vt beneficium vel officium assequatur ad quod est inidoneus: vt temporalia cum aliorum damno per eam simulationem conquirat: vt doctrinam falsam disseminet. Simili enim peruerso fine simulatio vestita perniciosa est. Propterea Dominus Math. 23. octo maledictiones fulminat in Scribas & Pharisæos hypocritas, sicut octo beatitudines iustorum alio loco protulerat.

Prima est: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui clauditis Regnum Cœlorum ante homines. Vos enim non introitis, nec introeuntes sinitis intrare.*

Nempè cùm deberent doctrina sua & exemplo aliis aperire Regnum Cœlorum, viamque præmonstrare: è contra claudebant, & impedimentum præstabant, auocando à fide in Christum, qui ostium erat per quod intrandum erat: eius enim doctrinam ac miracula pessimè interpretabantur, & condemnabant. Quibus planè similes sunt Hæretici, doctrinæ veræ, per quem in Regnum Cœlorum introeundum est, & miraculis obnitentes, sicque eis quos docent Regnum Cœlorum claudentes.

Secunda est: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui comeditis domos viduarum, orationes longas orantes, propter hoc amplius iudicium accipitis.* Simulabant illi longas se pergere preces, vt caperent fauorem viduarum, earumque domos, hoc est facultates, hac via ad se attraherent, & exhaurirent. Nam tanquam sanctæ & religiosæ personæ frequenter magno sumptu inuitabantur, vt ait Theophilactus. Atque etiam propter illam precum ostentationem, multum eis confidebant tanquam sanctis viris, muneribusque magnis afficiebant, vt fierent participes orationum: imò suas pecunias & fortunas apud eos deponebant, & sic exhauriebantur. Non absimiles sunt aliqui etiam inter Catholicos Sacerdotes & Religiosos, qui pretextu pietatis & religionis non solùm viduarum, sed & coniugatarum domos exhauriunt. Summas grandes in pias causas ab illis expostulant; easque acceptant sine consensu maritorum, & in superflua ædificia vel ornatus impendunt. Atque etiam hypocriticè quandoque multas Missas promittunt, multas orationes, exiguumque præstant.

Tertia est: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi, qui circuitis mare & aridam, vt faciatis vnum Proselitum, & cùm factus fuerit, facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos.* Proselitus dicebatur, qui ex Gentilismo conuertebatur ad Iudaismum, in quam rem Pharisæi multos labores exantlabant.

Nec propterea væ eis dicitur, sed quia quem tanta diligentia & labore in suæ Religionis consortium pellexissent, prauis exemplis & conuersatione, gehennæ reddebant obnoxium multò magis quàm ipsi essent, quia vt plurimum qui Præceptorem sortitur malum, non in illius malitia sistit, sed vlterius solet progredi. Videant ne his similes sint, qui indifferenter quoslibet ad suam introducunt Religionem? & postea eis prauo exemplo præeuntes, disciplinæq; Religiosæ neglectum fouentes, eos gehennæ reddunt obnoxios, quæ sæculari in vita piè agentes, Regnum erant ingressuri.

Quarta est: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi, qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt Legis, iudicium, misericordiam & fidem, hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Similes sunt, quotquot inter Christianos studiosius humana obseruant præcepta, quàm diuina: magis solliciti de ceremoniis aliquibus, quàm de conscientia. Solliciti & anxij ne aliquas preces quotidianas consuetas omittant, potius quàm de odio & inuidia in proximos, de detractione & iudiciis falsis, de fraude, iniustitia, oppressione pauperum, & similibus; ita vt leuia quædam curent, grauiora & conscientiam grauantia negligant.

Quinta est: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui mundatis quod de foris est calicis & paropsidis, intus autem pleni estis rapina & immunditia.* Hos imitantur, qui magnam proferunt in exterioribus puritatem, in corpore, in veste, in cubiculis, in mensis, in locis, in cytharis & catinis: immunditiam verò animi paruipendunt, impuritatem cordis & cogitationis negligunt. Væ illis.

Sexta est: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum.* Vtinam considerent hæc illi, qui omni ornatu & candore exteriùs effulgent in corpore, intus verò cadauer gerunt, illudque fœtens circumferunt, animam scilicet mortuam, coram Deo & Angelis fœtidam, & coram seipsis, si oculos mentis intus velint intendere, & sepulchrum reserare, non potest non fœtorem exhalare mortua conscientia, si introspiciatur.

Septima est: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra Prophetarum: & ornatis monumenta iustorum, & dicitis: Si fuissemus in diebus Patrum nostrorum, non essemus socii in sanguine Prophetarum.* Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filij estis eorum qui Prophetas occiderunt. Implete & vos mensuram Patrum vestrorum.

Octaua est: *Væ vobis Duces cæci qui dicitis: Qui iurauerit per templum nihil est, qui autem iurauerit in auro templi, debet, &c.*

Vide ergo quot maledictionibus percellat Dominus hypocritas omnes, in persona Pharisæorum. Dominatur nihilominus hypocrisis mirè in Christianis, statumque omnem inficere cernitur, Ecclesiasticum, Religiosum, Sæcularem. 1. An non hypocrysis & simulatio est, sub pietatis nomine lucrum quærere, aut per alios titulos ementitos? Horum verò quantus est numerus in orbe? 2. An non hypocrisis, animo odium inuidiamque fouere, interim amicitiam simulare, aliudque in ore, aliud in corde gerere? Et hoc tamen est mundi ingenium: *Vana loquuti sunt vnusquisque ad proximum suum, labia dolosa in corde, & corde loquuti sunt.* Duplici corde sunt, aliud cor in pectore, aliud in ore gerentes. Eccl. 13. *In labiis suis inculcatur inimicus, & in corde insidiatur, vt subuertat te.* Instar apis plerique mel in ore, in cauda virulentum gerunt aculeum, illum infigere parati. 3. An non hypocrisis ostentare se vt liberalem, interim durissimum esse erga pauperes creditores, & inopum sanguinem exsugere? Item in publico se iustum exhibere, in occulto verò multa iniustè patrare? Et tamen quàm multi sunt horum de numero? 4. An non hypocrisis, simulare se aliquid consulere alteri ob bonum suum, interim dolosè proprium commodum quærere? Sic nempè mundus hypocrisi plenus est, dum homines aliud ostentant externa specie, aliud verò moliuntur obscurè. Vis horum exempla. Audi quædam sacris ex litteris.

1. Hypocrita erat Cain fratri dicens: *Egrediamur in agrum*, educens eum quasi consortij fraterni solatio volens frui, animumque in agris relaxare: interim odium corde fouens, Agnum innocentem ducit ad lanienam, & semotis arbitris crudelissimè interimit, ne pater resciret, aut mater: Imò quasi Deum facinus horrendum lateret, interrogatus simulabat se innocuum.

2. Hypocrisi vsus est Ioab, Amasam officiosissimè salutans: *Salue mi frater*, amplectensque amicorum more: in hoc interim simulato amplexu, dolosè eius fundit cruorem, & lethale vulnus infligit. Hoc nimirum est fraternum opus, hic fratris amplexus. 2. Reg. 20.

3. Hypocrita erat Absalon, stans iuxta introitum portæ, & omnem virum pro negotio venientem ad iudicium Regis ad se vocans, benignè audiens, adblandiens, dicensque: *Videntur mihi sermones tui boni & iusti, sed non est qui te audiat constitutus à Rege. Quis me constituat vt iustè iudicem?* Hypocrisi quoque nefanda vsus est idem inuitans fratrem suum Ammon ad conuiuium, sollicitans pro ea re Regem Dauidem, vt Ammon mitteretur vices Regis repræsentans: interim non aliud moliebatur, quàm cum hac occasione inermem & iam temulentum interimere. 2. Reg. 15.

4. Hypocrita erat Iudas, Hypocritarum ipse Dux: *Aue*, inquit, *Rabbi*, Magistrum dissimulanter vocat, quem iam vendidit osculo, Filium hominis tradit & occidit, velat facinus impium, prætextu honoris & pietatis.

Hos multi imitantur, & pauci sunt de quibus possis dicere quod Dominus de Nathaële: *Ecce verè Israëlita, in quo dolus non est.* Pauci sunt quorum oculi vt columbæ, hoc est, quorum intentio sit simplex & recta. Oculos enim vagos duplices & simulatos pleriq; gerunt, oculos qui facilè voluuntur in vtramque partem. Dum eos putas ad dextram respicere, respiciunt ad sinistram, dum sursum existimas eos tolli, flectuntur deorsum. Videntur respicere cœlum & cœlestia, respiciunt terram & terrestria, videntur proximi salutem aut bonum quærere, suum proprium lucrum quærunt, vel gloriam. Nec pauci sunt, qui perfectionem profitentur cum hypocrisi. Volunt esse humiles sine despectu, pauperes sine defectu, patientes sine tribulatione, obedientes sine coarctatione, pœnitentes sine afflictione, virtuosi sine labore, volunt abstinentiam preferre & pasci delicatè, bene vestiri sine sollicitudine.

Volunt laudari sine virtute, amari sine bonitate, honorari sine sanctitate. At pessimi omnium Hypocritarum sunt, qui pietatem simulantes, mordaces sunt vt canes, dolosi vt vulpes, superbi vt leones, rapaces quasi lupi: mel appetentes, hoc est, carnis lasciuiam, vt vrsi, speciem denique pietatis omnis habentes: virtutem autem & eius

eius abnegantes. Aduerte verò, quod frequenter simulationem & hypocrisim occultam reuelet Deus, nec sinat inultam. Ipse enim corda inspicit, ipse agnoscit Iacob sub pellibus alienis, non caligat eius oculus, & vbi damnosa est simulatio, non tardat vltrix eius manus. Probemus id sacris exemplis.

Ananias & Saphira simulant apud Apostolum Petrum, se omnia eius manibus tradidisse, nec de pretio agri quicquam defraudasse. At citò detegitur eorum hypocrisis diuina vltione.

Ægyptia Putipharis vxor, innocuam esse & castam simulat, Iosephum castissimum adulterij attentati dolosè insimulat. At non patitur Deus simulationem istam diu perdurare; adulteram detegit, simulatamque æquitatem iniquitatem ostendit; Iosephum protegit, eiusque innocentiam propalat.

Mulier quædam (inquit S. Gregorius Turonensis) in Gallis sub specie Religionis, vacabat ieiuniis, orationibus insistebat, vigilabat pertinaciter, loca sancta deuotione simulata assiduè circuibat. Sic aurum quotidie congregabat, quod deuotio Christiana pro redimendis porrigebat captiuis. At ipsa, quæ dabantur necessitatibus profutura, loculis abscondebat occultis: ita vt in medio cellulæ haberet ollam grandem defossam, auro plenam. Interim moritur mulier, & sepelitur in inferno. Puella ei familiaris interrogatur quid de pecunia quam corradebat, an eam in pauperum vsus erogasset? Respondet, se nunquam vidisse quod vlli inopum misericordem manum porrexisset. Inquiritur pecunia, tandemque reperitur, & affertur inter manus Episcopi consignanda. At ille repudiat eam, iubetque reserato sepulcro pecuniam super corpus exanime proiici, dicens: *Sint tua tibi quæ congregasti, non deerit pauperibus Christi vnde sustententur.* Postmodum nocturno tempore audiebantur voces è tumulo, fletus & vlulatus: *Me miseram, me infœlicem auri consumor incendio.* Post triduum tumulus à Sacerdotibus aperitur, visumque est aurum quasi in fornace resolutum in os mulieris ingredi cum flamma sulphurea. O antibus autem illis Dominum vt malitia populis sat declarata luctuosas illas voces remoueret, operto tumulo mulieris vix vltra non est audita. Tur. l. de Gloria Mart. c. 106.

Noui & ego senem inopem, iam septuagenarium, frequentissimum in sacrificiis, in concionibus ardentissimum, in aliis pietatis publicis exercitiis continuum. An verò veræ pietatis studio, an hypocrysis vitio hæc perageret, mihi valdè ambiguum reliquit. Quæritabat enim eleemosynas, & his quandoque verbis vtebatur, vt ad me perlatum est: *Date eleemosynam inopi seni, cilicium continuò gerenti.* Cùm autem eum reprehendissem, quia sermo iste saperet vel iactantiam & ostentationem, vel hypocrisim & simulationem, nescio an monitis adquieuit. Hoc scio, quod non ita multo post puellam aliquam mendicantem nobis ignotam in vxorem ducere voluerit; ad id, vt aiebat, inductus, quod curam habitura foret suæ senectæ, ne pedore & sordibus conficeretur. Verisimilius autem stymulo agitatus concupiscentiæ, quia & iam cum illa malè versari rumor erat, aut suspicio. Cùm verò remoram iniicerem huic matrimonio, diceremque accedendum Episcopum, eo quod puella peregrina foret & vagabunda, à proposito coniugio desistere visus est; sed paucis ab inde mensibus, nullo præagnito vel euulgato eius morbo, in horreo quodam, nemine sciente, & sine vllis sacramentis excessit è vita. Et quidem non parum me anxium reddidit, cùm de vita, tum de fine infœlici. Et licet diuino iudicio totum lubens relinquam, qui solus corda & interiora scrutatur: tamen non potuit mihi non moueri suspicio alicuius in homine hypocrisis, fortè per hanc sat improuisam & subitaneam mortem vltionem accipientis.

Concludo denique exemplo quod in Tripartita Histor. lib. 9. cap. 48. legimus. Circa annum Domini 399. quidam pauperes Epiphanium Cypri Episcopum conati sunt arte & simulatione deludere agentem: Vnus eorum supinum se prostrauit in terram, alter stabat quasi mortuum deflens, quæritansque se non habere quo eum sepeliret. Epiphanius superueniens orauit vt sub quiete dormiret, & sepulturæ necessaria præbuit, simulque consolatus est flentem, dicens: Quiesce à lacrymis, non enim fletu resuscitari poterit.

Cùm recessisset Epiphanius, cœpit ille pulsare socium vt resurgeret. At ille nec ad secundum, nec ad tertium pulsum & monitum mouetur, quamuis vt resurgeret ad epulandum super eleemosyna data moneretur. Cognoscens ille verè mortuum cucurrit ad Epiphanium cum fletu, rogans vt socium suscitaret, culpamque agnoscens. At ille consolatus quidem est illum, ne grauiter ferret quod euenerat, noluit tamen mortuum suscitare. Hoc verò prouidè factum est, vt non facilè Dei ministri deludantur.

LECTIO VI.

DE SECVNDA SERIE Structuræ.

Secunda series huius mundi Iericuntini, quem Superbiam nominamus, constituitur, ex arrogantia, tumore, præsumptione, despectu aliorum, & similibus duris saxis, aut lateribus luteis, igne pessimo excoctis, de quibus pauca in particulari subiicio.

DE ARROGANTIA.

Arrogantia, est quædam vana existimatio sui, per quam quis sibi attribuit quod non habet, idque temerè & insolenter. Hæc non solum humilitati, sed & modestiæ est contraria.

Hanc sæpè Deus in Scriptura se detestari indicat. Vnde Prou. 8. sic legimus: *Arrogantiam & superbiam, os bilingue, & viam prauam ego detestor.*

Exempla arrogantium multa, cùm ex Scripturis sacris: tum ex Historiis prophanis depromere liceret pauca accipe.

1. Quid arrogantius & insolentius Rege Assur? Isaiæ cap. 10. dicente: *In fortitudine manus meæ ego feci, & in sapientia mea intellexi, & abstuli terminos populorum, & Principes populorum deprædatus sum, & detraxi quasi potens in sublimi residentes. Et inuenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorum, & sicut colliguntur oua quæ derelicta sunt, sic vniuersam terram ego congregaui, & non fuit qui moueret pennam, & aperiret os, & ganniret.* An aliquid verbis istis insolentiùs dici potest? Respondet ibidem Dominus: *Visitabo super fructum magnifici cordis Regis Assur, & super gloriã altitudinis oculorũ eius. Nunquid gloriabitur securis cum qui secat in ea? Aut exaltabitur serra contra eum à quo trahitur? Quomodo si eleuetur virga con-*

tra eleuantem se. Propter hoc mittet Dominator Dominus exercituum in pinguibus eius tenuitatem, hoc est, in fortibus eius plagam, *& subtus gloriam eius succensa ardebit quasi combustio ignis.* Quasi dicat Dominus: Debebat in me, non in se gloriari, ipse enim virga est & baculus, quo percutio hos quibus indignatus sum: ego illi dedi fortitudinem, sed quia illam sibi arrogat, quasi eleuans se contra me, puniam eum: & gloriam eius ad nihilum deducam, sicut stipulam vis ignis in fauillam redigit.

2. Quid insolentius & arrogantius Zischa, Tyranno Bohemorum? Hic cùm varias victorias reportasset contra Sigismundum Imperatorem, ita fastu, superbia & crudelitate plenus vita excessit, vt suis moriens præciperet cadaueris sui pellem detrahere: & ex illa tympanum conficere, quo ad prælium contra hostes tuti progrederentur. Futurum enim aiebat, vt tympanum istud ex cadauere suo confectum, solo sonitu hostes fugaret, & terrore nimio profligaret.

3. Quid insolentius & arrogantius Edoüardo primo Angliæ Rege? Hic cùm in variis præliis contra Scotiæ Regem, quoties præsens fuerat, fœliciter trophæa reportasset, hæc omnia cum fastu sibi soli attribuens, iam morti proximus iuramento obstrinxit filium, vt post mortem cadauer suum aquis bullientibus traderet, sicque carnem ab ossibus secerneret. Vlterius præcepit eidem, vt quoties ad prælium contra Scotos procedendum foret, ossa ista paterna secum veheret, hostibus metum & vastitatem absque dubio, vt asserebat, allatura. Sic arrogantia & præsumptio, nec Regem hunc, nec Tyrannum Zyscham in morte deseruit. *Ossa eorum ab adolescentia implebuntur vitiis, & cum illis in puluere dormient*, vt de quibusdam dicit Hieremias.

DE TVMORE.

TVmor arrogantiæ coniungi solet, estque mentis quædam inanis & superbia inflatio: de qua Augustinus sic ait quodam loco: *Est superbia non magnitudo, sed tumor, quod autem tumet, videtur magnum, sed non est sanum.* Propterea superbi comparantur Bufoni Æsopico, qui cùm in eodem secum prato bouem pascentem aduertisset, eius inuidens magnitudini, voluit & ipse sui quodam incremento illi adæquari. Vnde toto annisu sese inflans, tandem crepuit medius. Comparantur etiam superbi propter tumorem & inflationem mentis, montibus & collibus; humiles verò vallibus.

Dicunturque tumore illo animi maximè aduersarii diuinæ gratiæ, & illius se incapaces & indignos reddere. Montes propter altitudinem suam & tumorem, aquam superfusam à se repellant, quæ defluens toto impetu ad valles currit, ita cor per superbiam tumidum & elatum, à se reiicit fluenta gratiarum. Quapropter si loci profunditas fuerit in montem per tumorē conuersa, statim hunc locum aquarum deserit copia, & totus fit durus, aridusque: Similiter planè modo cor elatum durum est, expers pietatis, ignarum compunctionis, siccum ab omni rore gratiæ spiritualis. In sensu mystico illud Psal. ad hanc rem potest
Psal. 103. accommodari: *Qui emittis fontes in conuallibus, inter medium montium pertransibunt aquæ.*

DE PRÆSVMPTIONE.

PRæsumptio ex arrogantia oritur: estque immoderatio, qua quis corde elato attentat aliquid temerè, vel supra vires. De præsumptuoso scriptum est *Omne sublime videnti oculi eius.* Oculos autem sublimes se odisse testatur Dominus, Prou. 6. Præsumptuosum quoque monet Apostolus: *Noli altum sapere, sed time.* Est itaque odi- Rom. 11.
bilis, & condemnatione digna præsumptio, siue versetur in materia scientiæ & doctrinæ, siue virtutis & sanctimoniæ, siue artis & industriæ, siue diuitiarum & fortunæ.

S. Bernardus, Tractatu de Duodecim Gradibus Humilitatis, aptè describit præsumptuosorum genium & ingenium, dum ait: *Præsumptuosus primus in Conuentibus residet, in Consiliis primus respondet, non vocatus accedit, non missus se intromittit, reordinat ordinaria: reficit facta; quicquid ipse non fecit aut ordinauit, nec pulchrè factum, nec pulchrè æstimat ordinatum, iudicat iudicantes; præiudicat iudicaturos. Quod si ad id quod sperat non promoueatur, eos qui promouere poterant iudicat inuidos, aut deceptos.*

Propter hanc præsumptionem multi volentes nimium sapere, & alta penetrare, neque humilibus consentire, à fide etiam naufragium fecerunt: dum infœliciter quasi pelagi fluctibus ingenium suum committunt. Testatur id beatus Augustinus Epist. prima ad Macedonium. *Non ergo meo ingenio, vel merito, sed eius dono sum, si quid laudabile sum. Nam quædam acutissima & excellentissima ingenia tanto peius errarunt, quanto confidentius, tanquam suis viribus cucurrerunt, nec suppliciter ac veraciter Deum, vt sibi viam ostenderet, rogauerunt.*

Hi præsumptuosi rectè comparantur Icaro, qui præsumpsit in sublime volare, & soli nimium appropinquare. Vnde ad solis calorem pennis eius defluentibus, cecidit, & submersus est. Vnde Poëta:

Dum petit infirmis nimium sublimia pennis Ouid. I. Trist.
Icarus, Icarias nomine fecit aquas.

Comparantur etiam Phaëtonti, qui importunus fuit Patri ad regendum solarem currum. Cui Pater:

Magna petis Phaëton, & quæ non viribus istis Conueniunt.

Extorsit tandem, sed orbi ac sibi imperitus incendium suscitauit, in vltionem præsumptionis.

Quàm multis his similes sunt, qui volare contendunt ad ea quæ vires superant, solis vecti præsumptionis alis; sed sæpè confusionem sibi pariunt & perniciem, leuantes se super se. Vnde satius illis foret cum Propheta dicere: *Domine non* Psal. 130.
est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulaui in magnis & mirabilibus super me: si non humiliter sentiebam: & exaltaui animam meam, sicut ablactatus est super matre sua, ita retributio in anima mea: Quasi dicat, & Deo nos idem dicere doceat: Domine, tu testis es, quod modestè semper de me senserim: quod si extuli animam meam arrogando, vel præsumendo altiora me, nō recuso quidlibet à te pati. Sicut infans recenter ablactatus, adhuc tamen totus pendet à matre: ita & anima mea tibi vni omnia refert accepta, atque à te vno omnia sibi tribui donarique expectat. Imò, si ita est, quod humiliter de me non senserim, cupio vt sit talis retributio animæ meæ, qua sim sicut infans qui ablactatur à matre ante

...pus, vt nec competenter crescam, nec proficiam, sed subtrahatur mihi gratia tua in vltionem superbiæ & præsumptionis meæ.

Certè Deus ab his qui præsumunt de se, aut fidunt viribus suis, frequenter auxilium subtrahit gratiæ, & permittit vt labantur, cadentesque agnoscant se. Non enim nisi de ignorantia sua præsumptio oritur, & superbia vitæ. Ideo quia Petrus nimis de se, & de viribus suis præsumpserat, Domino monente, tandem permissus est grauiter cadere. Et dum infirmitatem agnouit suam, lacrymis illam diluens, iterum erectus est, didicitque non vltra præsumere. Similiter Dauid, quodam loco sic Domino loquitur, præsumptionem suam notans: *Ego dixi, non mouebor in æternum.* At postea subdit, præsumptionis suæ agnoscens vltionem: *Auerstiti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.* Nemo ergo sibi fidat, nemo præsumat.

Psal. 29.

DE CONTEMPTV.

Contemptus aliorum arrogantiæ affinis est, & superbiæ agnatus. Sic superbus Pharisæus dicebat arroganter: *Non sum sicut cæteri hominum.* Vnde & eius exemplum proponit Dominus illis, *Qui se confidebant tanquam iusti, & aspernabantur cæteros.* De his agens sanctus Gregorius 34. Moral. sic loquitur: *Quisquis superbiæ tyrannidem captiua mente susceperit, hoc primum damnum patitur, quod clauso cordis oculo, iudicij æquitatem perdit: Nam cuncta quæ ab aliis bene geruntur, displicent, & sola ei quæ prauè egerit, placent. Semper aliena opera despicit, semper miratur quæ ipse facit, quia & quid egerit, egisse se singulariter credit.* De his rectè vsurpaueris illud Psalmi: *Errauerunt in solitudine:* Qui sunt qui in solitudine errant? Qui soli sapere, soli videri, soli honorati peroptant, aliosque vel aspernantur, vel negligunt, nec patiuntur sibi fieri in honore sibi consortes. Hoc profectò ambitiosis commune esse rectè declarat Innocentius de vilitate conditionis humanæ, vbi sic ait: *Ambitiosus, statim vt est ad honorem promotus, in superbiam extollitur, iactantia effrænatur, non curat prodesse, sed gloriatur præesse, præsumit se meliorem, quia cernit superiorem. Priores dedignatur amicos, notos ignorat hesternos, comites contemnit antiquos, vultum auertit, ceruicem erigit, fastum ostendit, grandia loquitur, sublimia meditatur, subesse non patitur, præesse molitur, subditis onerosus, omnibus infestus, præceps, molestus, arrogans, grauis & importunus.*

Psal. 105.

Aduertendum est hîc, ex quadam origine superbia, quod sese mutuo contemnant, sibique inuicem detrahant nationes diuersæ. Certè nullæ sunt contemnendæ nationes, cùm æquè caras habuerit Christus, omnes suos redimens sanguine. Sunt quidem quibusdam sua vitia & defectus, suique mores, qui non æquè nobis placent: sed sunt similiter & nobis defectus & vitia, moresque qui aliis meritò displiceant, sunt & aliis virtutes multæ quæ nobis desunt. Sicut in corpore membra omnia officium suum ad corporis perfectionem & subsidium habent: ita & ad mundi vnionem Deus dedit regionibus quibuslibet fructus, dedit & munera, quo necessaria societas mutua coalesceret, per auxilium mutuum. Imò destribuit Deus nationibus dona propria quæ inspiceremus, ne in vitia semper intenti essemus, propriasque virtutes illis distinxit, quas & nobis præcaremur, & imitaremur. Sic Græci natura sunt eloquentes. Afri calidi, Brasilij casti, Hispani ingeniosi, Itali iudicio maturi, Germani sinceri, Galli agiles, Poloni hospitales & peregrinorum amatores, Angli amantes ciuium, Scoti parci, Belgæ industrij & laboriosi. Hæ ergo virtutes considerandæ sunt, & pleraque alia in illis munera Dei: ideoque nulla natio despicienda.

Const. Conc. 4. post Pent.

LECTIO VII.

DE TERTIA SERIE *structuræ.*

Tertia series structuræ muri nostri constituitur ex pertinacia, discordia, inobedientia, rebellione, ingratitudine, & his similibus vitiis.

DE PERTINACIA.

Pertinacia est vitium, quo quis nimis innititur propriæ sententiæ, proprio consilio vel iudicio, nolens cedere meliori sententiæ, vel consilio. Oritur hæc ex superbia, & in rebus fidei valdè est perniciosa, quando quis suæ innitens scientiæ, Maiorum declarationi haud vult acquiescere. Hi sunt enim gradus hæresis ordinarij.

1. Curiositas legendi omnes generis libros.
2. Præsumptio iudicandi de omnibus.
3. Pertinacia rebellis sustinendo propriam opinionem.
4. Contemptus omnium qui huic contradicunt.
5. Cæcitas cum superbia coniuncta.
6. Denique, ex his omnibus error pertinax.

Perniciosa etiam est pertinacia in moribus, siue institutione vitæ: dum scilicet quis proprio adhæréscit iudicio, aliorum relicto consilio. Hinc sæpè monet Scriptura: *Ne innitaris prudentiæ tuæ. Ne sis sapiens apud temetipsum. Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Væ qui sapientes estis in oculis vestris.* Hinc Tobias instruens filium, monet vt sine consilio nihil faciat. Moyses ipse non est dedignatus suscipere consilium à Iethro socero suo, se longè sapientia & authoritate inferiore.

Prou. 3. Prou. 17. Rom 12. Isaiæ. 5. Tob. 4.

Hoc idem monent Sancti Patres, consilio scilicet aliorum rebus in dubiis vti. Vnde sic ait Basilius in cap. 1. Isaiæ; *Sacra quædam res est consilium, voluntatum vnio, fructus dilectionis, humilitatis insigne. E diuerso intolerabilis est superbiæ argumentum existimare se nullius egere consilio: sed sibi tantum attentum esse, quasi solus quis possit decernere quæ optima sunt.* Præclarè quoque Bernardus in eandem sententiam dixit: *Qui se sibi Magistrum constituit, stulto se discipulum subdit.* Ita ipse Epist. 87. Iterumque addit sermone de Resurrectione. *In corde quorumdam duplex est lepra, propria voluntas, & proprium consilium. Lepra vtraque pessima, eoque perniciosior, quò magis interior.*

Quantum verò noceat pertinacia, duobus possumus exemplis demonstrare. Primum est apud Beatum Gregorium quarto dialog. de Paschasio Apostolicæ Sedis Diacono. Alterum est apud Cass. coll. 2. de Herone Monacho. De primo sic ait Gregorius: Cùm adhuc essem iuuenculus, narrari à Maioribus audiui, quod Paschasius huius Apostolicæ Sedis Diaconus, miræ sanctitatis vir fuerit, cultor pauperum, & contemptor sui. Sed hic in ea contentione quæ inardescente zelo fidelium inter Symmacum atque Laurentium facta est, ad Pontificatus ordinem Laurentium elegit, & omnium post vnanimitate superatus in sua tamen sententia vsque ad diem exitus sui perstitit,

illum amando atque præferendo, quem Episcoporum iudicio præesse sibi Ecclesia refutauit. Hic itaque cùm temporibus Symmachi Apostolicæ Sedis Præsulis esset defunctus, eius dalmaticam feretro superpositam dæmoniacus tetigit, statimque sanatus est. Post multum verò temporis Germano, Capuano Episcopo Medici pro corporis salute dictauerunt, vt in angularibus thermis lauari debuisset. Qui ingressus easdem thermas, prædictum Paschalium stantem, & obsequentem in caloribus inuenit. Quo viso vehementer extimuit, & quid ille vir tantus faceret, inquisiuit. Cui ille respondit: Pro nulla alia causa in hoc pœnali loco deputatus sum, nisi quia in parte Laurentij contra Symmachum sensi.

Sed quæso te, pro me Dominum Deum deprecare. Atque hoc statim cognosces quod exauditus sis, si huc rediens me non inueneris. Qua de re, Vir Domini Germanus se in precibus strinxit, & post paucos dies rediens, Paschalium in eodem loco minimè inuenit. Gregor. cap. 40. lib. 4. Dialog.

De secundo sic habet Cassianus: Recolite quod nuper gestum oculorum vestrorum vidistis obtutibus senem, videlicet Heronem ante paucos admodum dies illusione diabolica à summis ad ima deiectum, quem quinquaginta annis in hac eremo commoratum singulari districtione continentiæ rigorem tenuisse meminimus. Hic igitur quo pacto post tantos labores grauissimo corruens lapsu cunctos in hac eremo constitutos luctuoso dolore perculit? Nonne quia minus discretione possessa, suis definitionibus regi, quàm consiliis vel collationibus fratrum, atque institutis maiorum maluit obedire? Quia præsumptione deceptus, Angelum Satanæ velut Angelum lucis cum summa veneratione suscipiens, eiusque præceptis prono obediens famulatu semetipsum in puteum, cuius profunditatem oculorum non attingit intuitus, præcipitem dedit de Angeli videlicet sui sponsione non dubitans, qui eum pro merito virtutum, ac laborum suorum; nequaquam posse firmauerat vlli iam discrimini subiacere. De quo ingenti fratrum labore extractus, vitam die tertia finiturus, in deceptionis obstinatione permansit, non credens quod dæmonum calliditate fuisset delusus. Idem Cassianus Collatione decimasexta non dubitat affirmare; *Impossibile esse quemquam qui proprio fidit iudicio, Diaboli illusione non decipi.* Sicut contra Abbas Moses apud eundem: *Nullatenus fraudibus & insidiis inimici decipi posse, qui non suo iudicio, sed Maiorum viuit exemplo.*

DE DISCORDIA.

DIscordia est quædam voluntatum disgregatio, solet que ex superbia genus suum ducere. Testis est Sapiens Prou. 18. *Inter superbos semper sunt iurgia.* Sicut enim vapor de terra & mari sursum ascendens in regionem aëris, nubes, turbines, fulmina, tonitrua generat, aliasque tumultuosas impressiones. Sic ex superbiæ vapore de corde terreno in caput superbi conscendente, oriuntur discordiæ, dissensiones & tumultuantes interius exteriusque passiones.

Vnde hos rectè gallo comparaueris. Nam sicut gallus cristam in capite gerit, erectus incedit, caudam leuat, sæpè cantat, calcaria portat, pro nihilo cum aliis gallis decertat: Sic multi reperiuntur in capite cristati per superbiæ elationem, & per vestimentorum fastum, incedunt erecto corde, erecta ceruice plumas suas extendunt, & fimbrias, aliosque contemnunt per vanitatem. Dissolutè canunt & fracta voce, ambulant calcaribus & ense succincti, semper ad lites sunt parati, caudam eleuant seruorum multitudine cincti: & verbo dicam, ad nihil aliud videntur nati, nisi ad pugnas, discordias, oppressiones pauperum, aut ad sæculi vanitatem cum arrogantia sectandam.

Sanè si se mutuò homines agnoscerent homines, & cum humanitate & humilitate, tanquam de eadem humo orti, supportarent se in charitate fraternitatis vniti, nullus relinqui posset discordiæ locus. Verùm cupiditas & superbia furtim irrepentes, semper nanciscuntur occasionem dissidii, effringuntque fraternitatis nexum, in diuersum rapiendo voluntates. Ad hanc rem innuendam finxere Poëtæ, Iunonem Deam Diuitiarum, Palladem Deam Sapiētiæ, Venerem Deam Amoris, vnione concordi ad nuptias Mercurij inuitatas venisse. At Dea Discordiæ, cùm inuitata non foret, adinuenit modū quo se ingereret, & vnionem ac societatem amicam inter eas dirimeret. Pomum enim aureum accepit, in quo scriptum erat, *Pulchriori detur*; illudque in medium earum iecit. Cùm ergo quælibet sibi blandiens superbiæ instinctu, de pulchritudinis laude contenderet, diuisæ fuerunt & discordes. Sic Regnum Troianorum, quod diu steterat per diuitias, sapientiam & honorem, his inter se disceptantibus delere potuit discordia.

Non absimiliter diabolus sciens quod per concordiæ nexum filii Dei congregantur in vnum, summè nititur in omni congregatione, etiam sancta dissidia generare, & praua sua suggestione pacificos ad dissensiones concitare. Æmulationes inter eos spargit, venenumque superbiæ, vt neuter alteri ob elationem cordis dignetur cedere. Nimirum sic ipsis diuisis dominium suum propagat, sic imperij sui pomeria dilatat; quia ipse est Rex super omnes filios superbiæ. Inquire in omnibus Cōgregationibus, siue sacris, siue politicis, in Regnis, in Ciuitatibus, Monasteriis, Collegiis: & si aliquam inuenis discordiam, scito præcessisse superbiam, illaque hanc foueri agnoscito. Vnde scissuræ & schismata in Ecclesia, nisi ex illa? Vnde seditiones in Republica? Vnde in domo & familia particulari tot verborum contradictiones, tot animorum diuisiones, nonne ex mentis elatione, dum vnus alteri non vult cedere? Vtinam ergo monitum attendant Apostoli Ephes. 4. *Obsecro vos, Fratres, vt dignè ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia supportantes inuicem in charitate, solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Vnum corpus & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ.* Verùm dum non vult frater fratrem, consanguineus consanguineum, proximus proximum, collega collegam tolerare; hinc contentiones, hinc rixæ. Sed & post offensam nemo alterum dignatur accedere; nemo primus reconciliationem postulare: sic superbia semper ascendente, semper ascendit discordia, omnium vitiorum vel genitrix, vel nutrix. Similis planè est bestiæ illi de qua Apoc. 13. quæ ascendebat de mari habens capita septem, & cornua decem, & super cornua decem diademata. Est enim discordia bestia ascendens de amaro hominum corde, quasi de mari tumultuante, habens capita septem, generans septem capitalia vitia, habens & cornua decem; ob transgressionem decem præceptorum Dei, quæ temerè violat. Habet quoque super cor-

gloriam de malis & peccatis capiat. Lætantur enim discordes in malis suis, & in proximi damnis. Sic ex superbia oritur discordia, & ex discordia & superbia iunctis, omnium malorum cumulus exurgit.

DE INOBEDIENTIA.

INobedientia etiam ex superbia ortum habet, fitque illa, vt quis dedignetur aliis subesse, & quandoque contemptum inducit præcipientis, vel prohibentis. Est verò mortalis, si res grauis præcipiatur legitimè ab habente potestatem. *Qui potestati resistit, Dei ordinatione resistit*, inquit Apostolus. *Omnis ergo anima [illegible] subdita sit, siue Regi quasi præcellenti, siue Ducibus tanquam ab [illegible]*, &c. Rom. 13.

Hanc inobedientiæ culpam adauget proteruia & rebellio superbiæ germen pessimum: Siue illa sit subditorum erga Dominos, filiorum erga Parentes & Sacerdotes, [illegible] quorumlibet erga Superiores. Hinc Hugo de 2. Abus. sæculi ait: *Inobedientiæ morbus ex superbiæ tumore est procedens. At sicut sanies ex vlcere, sic ex superbia contemptus manat. Tribus autem modis solemus mederi vlceri; emplastro, vnguento, & ferro: sic etiam inobedientiæ oportet remedium afferre, exemplo boni operis, verbo exhortationis, disciplina correctionis. Cum enim vlcus hoc non emittit saniem per confessionem & humiliationem, vel ex commotione non permittit emundationem, restat vt ferri recipiat incisionem per disciplinæ correctionem.*

DE INGRATITVDINE.

INgratitudo etiam superbiæ murum amplificat, dum beneficium acceptum, vel contemnitur, vel obliuioni voluntariæ traditur: ideoque cum non solùm erga Deum, sed & erga benefactores, condemnant oracula Scripturæ sacræ.

Hinc S. Paulus ingratos numero adscribit improborum & superborum. 2. Tim. 3. *Erunt in nouissimis temporibus homines seipsos amantes, cupidi, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti*, &c. Sap. 16. *Ingrati spes tanquam hibernalis glacies tabescet, & disperiet tanquam aqua superuacua.* Est verò grauis & condemnanda ingratitudo erga eos quos Magistros nacti sumus, quibus sicut nec parentibus reddi potest æquiualens. Est quoque erga Deum ingratitudo, hostis gratiæ, inimica salutis, exinanitio meritorum, dispersio virtutum, ventus vrens & siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluenta gratiæ, vt sæpè docet Bernardus; ideoque tanquam radix omnis mali spiritualis, summè est fugienda & detestanda.

LECTIO VIII.

DE LONGITVDINE MVRI [illegible] superbiæ.

MVri Superbiæ longitudinem in hoc dicimus consistere, quod totum ambiat orbem sui extensione; id verò propter multitudinem innumeram ædificantium. Etenim ex omni statu reperiuntur aliqui superbiæ murum ædificantes in ciuitate hac terrena, idque Satanæ Regis sui instinctu. Inueniuntur varios comportare lapides & lateres, quibus [illegible] primum eius pro[illegible] uertus Deum, & [illegible] gior ergo multo est [illegible] apud Historicos [illegible] leucis, & Chin[illegible] mus in particulari [illegible] dinem, vt conti[illegible] nostri longitudinem.

DE SVPERBIA NOBILIVM.

PRimò ædificant hunc murum Iericho Nobiles & Potentes sæculi, quibus superbia cum natura videtur ingenita, ita vt dixerit Salustius: *Superbia commune nobilitatis malum est.* Hi sunt qui de primatu solent contendere, & exinde bella, seditiones, duella, tumultusque publicos suscitare. Nempè sicut terræ motus à vento intra viscera sua concluso, ortum habet, dum volens erumpere euertit omnia quæ offendit: Sic ambitio & superbia, licet nonnisi ventus & vanitas mera in sublime erumpere volens omnia commouet & perturbat.

Cur Alexander totum orbem bellis commouet? Cur Cæsar & Pompeius totum Romanum Imperium concutiunt? Cur Saul persequitur Dauidem per montes & deserta? Cur occasione illius octoginta Sacerdotes perimit in ciuitate Nobe? Cur Aman procellam grauissimam excitat in Iudæos? Cur in Repub. ab illis qui regere ambiunt, tanta commotio & tempestas exurgere sæpe cernitur? Omnia certè ista à vento superbiæ in hominum cerebro concluso procedere exploratum est. Vult Alexander orbis solus esse Monarcha; & hic est ventus erumpens & suscitans tot prælia. Non fert Cæsarque priorem, Pompeiusque parem; & ideò tanta commotio Romano redundans cruore. Superbia Saulis hoc mulierum canticum non potuit non ægrè tolerare: *Percussit Saul mille, & Dauid decem millia.* Aman indignatur grauissimè, quod Mardocheus Iudæus nolit sibi genua flectere; hinc tot tempestates, tot procellæ.

In hoc quoque Nobiles hunc murum ædificare cernuntur, quod ex superbia passim de suis stemmatibus & nobilitate glorientur. Attamen exigui ea momenti est, si ignauis vel sordidis suorum moribus coinquinetur. Sicut enim nulli nocet generatio vilis, quem nobiles commendant mores: sic nec illis prodest generatio clara, quam sua deturpant & obscurant ignauia. Adde, nullum esse adeò nobilis familiæ, etiamsi Princeps, qui si suos à bis mille annis repetat, inter eos non inuenturus sit multos spurios, rusticos, viles: Nam & ex vili prosapia multi mox ad Regnum pertigere. Vis horum exempla?

1. Saul ab Asinis, Dauid ab Ouibus ad Regnum euehitur, & Saul postmodum reprobatur.

2. Valentinianus primus Imperator Patrem habuit funes torquentem.

3. Agathocles Syracusanorum Rex Patrem habuit Figulum.

4. Tamberlanus ex Bubulco factus est Rex Tartarorum.

5. Tullus Hostilius ex Pastore factus est Rex Romanorum.

6. Maximus ex opilione Imperator.

7. Iustinus primus Imperator primò fuit subulcus, deinde bubulcus, postea Faber lignarius, deinde miles, tandem Imperator.

8. Othomanus ex agrestibus parentibus ortus, primus Turcarum Princeps fuit, cuius & modo posteri Regnum obtinent.

9. Aurelianus & Diocletianus Imperatores etiam ex vili genere orti sunt.

10. Denique omnis Nobilitas ignobile habuit principium, & qui in auorum nobilitate gloriantur, non in sua, sed in aliena virtute gloriam collocant.

Et genus & proauos & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra voco.

Vnde Iphichrates cuidam exprobranti ignobilitatem, rectè respondit: *Meum genus à me incipit, tuum in te desinit.* Testis est Plutarchus in Apophteg.

Sixtus Quintus Pontifex cùm de nobilitate ageretur, per iocum solebat dicere, se ex illustrissima domo prognatum: quia licet vili esset è tugurio ortus, illam meritò domum dicebat illustrissimam, quæ rimas multas habens, vndique Solis radiis erat peruia. Certè multi ad Pontificatum, supremum Ecclesiæ apicem, euecti sunt ex vili familia; nec hoc obfuit nobilibus eorum moribus. Horum aliquos recenseamus.

1. Ioannes vigesimus secundus Sutoris cuiusdam fuit filius, doctrina interim spectatissimus.

2. Sixtus quartus filius Nautæ pauperis extitit.

3. Nicolaus quintus filius circumforanei pullos & oua vendentis.

4. Sixtus quintus (vt iam diximus) filium pauperis rustici in tugurio habitantis se gloriabatur.

5. Adrianus sextus Vltraiectinus, pauper Louanij quondam studiosus fuit.

Gloriantur & alij Equites Nobiles bellicis stratagematibus & victoriis; & hoc iterum est superbiæ murum erigere.

Sic Persarum Rex Sapor deuicto Valeriano Imperatore, equum dum conscenderet, subsellij vice vtebatur: ac cum instar canis sub mensa sua micas cadentes lingere cogebat, inaudita sanè superbia.

Similiter Adonibesec Rex, vt habetur Iudicum 1. habebat septuaginta Reges amputatis manuum ac pedum summitatibus sub mensa sua ciborum reliquias colligentes. Vnde iustè factum est, vt & ipse captus, cæsis summitatibus manuum ac pedum, ab hostibus illuderetur.

Sesostis Ægyptiorum Rex, illustris admodum & fœlix, plurimas & maximas sibi subiecit nationes. Atque ex eo successu in proteruam arrogantiam sublatus, currum sibi aureum pellucidis pretiosisque lapillis exornatum fieri fecit. In quo confidens, à quatuor ex deuictis Regibus currum suum voluit trahi, iugo illis imposito. Hoc verò cùm fieret, celebri quodam festoque die ex istis Regibus vnus oculis coniectis continuè retrospiciebat, & subridens, rotæ volubilitatem intuebatur. Sesostris verò cùm eum cuius rei gratia tam frequenter oculos in rotam conijceret, percontaretur, respondisse is fertur: *Cum stupore admiror, imò cùm risu, rotam instabili modo ferri, atque aliàs aliter volui; & nunc quidem sublimia demittentem, rursus autem demissa sublimantem conspicio.* Sesostris porrò, vbi dictum id intellexit, statuit, ne illi post hac currum traherent, considerauitque rotam in cuius summitate ipse agebat, ad infortunium simile deuolui posse: Vnde moderationem accepit eius arrogantia, & insolens gloriatio. Niceph. l. 18 c. 19.

Certè ex victoriis ortam gloriationem planè vanam esse & stolidam, rectè ostendit Archidamus Rex Lacedæmonum. Cum enim Philippus Rex Macedo post partam de hoste victoriam Epistolam insolentem & amarulentam ad eum scripsisset, rescripsit ille: *Si metiaris vmbram tuam; haud reperies illam maiorem quàm ante victoriam.* Plut. in Laconicis. Sic grauiter monuit, non esse viri prudentis ob tales successus prosperos intumescere, cum inde quis melior vel maior non existat, nisi extrinseca quadam & vmbratili ambitione, cùm & omnia hæc variari possint fortunæ mutabilitate.

Hoc etiam rectè agnouit Carolus Quintus Imperator. Cùm enim Franciscus Valesius Galliæ Rex, eius tunc captiuus, parieti cubiculi inscripsisset, *Hodie mihi, cras tibi*: id aduertens Carolus, & captiui mentem haud ignorans, subscripsit: *Homo sum, humani nihil à me alienum puto.* Non ergo glorientur Nobiles in auis & proauis, non in stemmatibus aut insigniis, non in vexillis aut victoriis. Non ædificent turrim superbiæ in caput suum tandem occasuram, sed meminerint se eiusdem esse sortis cum hominibus omnibus, se ex humo prognatos, & in humum redituros, quando nihil proderunt stemmata, nihil arma victricia, nihil fortitudo bellica, quia hæc deteretur, & ipsi à vermibus obsessi, deuincentur, prædaque erunt ac esca. Siotimendus Remi. dus & alij.

Ponant & illi sibi ante oculos Pompeium, post tot bellica gesta à vili speculatore capite truncatum, & in suo iacentem tabido cruore.

Proponant & Iulium Cæsarem, post tot victorias in medio Senatus tot confossum vulneribus.

DE SVPERBIA DIVITVM.

Secundò, ædificant hunc murum diuites huius sæculi. Rectè enim dixit Augustinus: *Omne pomum, omne granum, omne lignum habet vermem suum; & alius est vermis grani, alius pomi, alius ligni. Vermis autem diuitiarum superbia est.* Nempè ideò homines congregant diuitias, *vt in excelso ponant nidum suum, sicque putant se liberari de manu mali*, vt dicit Propheta Abacuc, cap. 2. Et cum paupertas aut fortuna mediocris in officio posset continere, statim vbi vident se abundare rebus sæculi; extolluntur & inflantur. Ideò specialim diuites moneri vult Apostolus: & ab hac superbia deterreri: *Præcipe diuitibus non sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarum*, ait ipse discipulo suo Timothæo. Diuites specialiter exprimit, sciens maiorem eis suggeri occasionem superbiæ, quàm tenuioribus. In quem enim finem vel negotiatores, vel Iurisperiti, vel alij scientia & industria multa congregant, nisi vt nidum suum in sublime tollant? nisi vt nomen suum excelsum faciant? Certè, si in statu suo tranquilli agerent, cum mediocritate & bona conscientia, melius illis consultum foret. At ipsi quidem sicut aues sunt, quæ in excelso nidum suum construunt, vt nemo illum valeat disiicere, putant enim & hi per opes excelsas ab omni esse calamitate liberi. Sed non infrequenter confusionem sibi moliri inueniuntur, & opes in perniciem cùm temporalem, tum æternam, ob superbiæ excessum, illis conuertuntur, quod serò agnoscunt.

De quibusdam dicit Propheta Oseas capite 5. *Facti sunt quasi assumentes terminum*, siue vt legunt 70. & diuus Hieronymus: *Facti sunt transpo-*

nentes terminum. Quid est transponere terminum, nisi signum aliquod diuidens fundum tuum ab alio transferre, vt partem de alieno vendices. Hoc prohibitum legimus Deuteronomi 19. & 29. Similes his dicimus eos, qui maiora nomina, titulos, opes ambiunt, quàm eorum deposcat status. Et hæc nihilominus ambitio penè vbique cernitur. Vis particularius exemplis tibi id ob oculos ponam? An non videmus, quod rusticus & arator si ditescat, statim rurale sagum abiiciens, vestiri velit & in omnibus se gerere quasi mercator vrbanus? Mercator verò si opes auxerit, iam negotiatorum conuersationem fastidire cernitur, optat inter Nobiles censeri, more Nobilium se suamque familiam vult indui, modum viuendi Nobilium domi suæ introduci, filios suos Dominos vocitari. Denique, an non cernimus eos, qui exiguæ sunt nobilitatis, si opibus contingat abundare, noua & sublimiora dominia coëmere; Baronatus, Comitatus, Marchionatus ambire? An non hoc ipsum est quodammodo terminum transponere, nolle se intra statum suum mediocrem coarctare, sed sublimius semper, superbia duce, velle conscendere?

Profectò hi, & his similes, meritò asseruntur hunc superbiæ murum in altum erigere, in longum latumque protendere; sed in perniciem sæpè suam. Nam quandoque Deus super hos ædificatores Iericho, *iram effundit suam quasi aquam*, vt ibidem loquitur Ozeas Propheta. Superbiam eorum deprimit cum pudore & confusione, vt aliis sint exemplo & ludibrio. Videmus enim non infrequenter, eos tandem non sufficere sustinendis sumptibus status altioris, quem ambierunt: Videmus & proles eorum, per fastum quem à Parentibus didicerunt, paulatim ab illis grandi labore congesta & conseruata, exigui temporis curriculo infœliciter prodigere, & à statu decidere.

DE SVPERBIA MVLIERVM.

Tertiò ædificat hunc murum sexus muliebris, superbiæ & vanitati supra modum addictus. Cùm enim specie externa delectetur, aut alios delectare aueat, huic adornando muro cum fastu inhæret, dicente Poëta.

Fastus inest pulchris, sequiturque superbia formam.

Cumque pulchritudo inter dona Dei sit minimum, in illa tamen vel comparanda, vel alenda, totum studium figit, inde captans gloriam vanam & inanem: Hinc illa speculis adhæsio, & sui contemplatio cum abusu, huic sexui familiaris. Abusum voco, non enim materia illa recipiendæ imagini apta, ad hunc est finem inuenta primitus, vt cum vanitate & superbia ad speculum se comeret fœmina: Sed ad hoc specula inuenta sunt, vt se nosceret homo, teste Seneca libro primo capit. 17. natural. quæst. Inde consecuta sunt multa bona, si homo ad malum illa non detorqueret.

Primò, inde orta sui notitia, & ad multa consilium: formosus, vt vitaret infamiam, deformis vt sciret redimendum esse virtutibus, quod corpori deesset. Iuuenis, vt in flore ætatis moneretur tempus esse discendi, & fortia audiendi: Senex, vt indecora carnis deponeret, & de morte cogitaret. Ad hoc rerum natura facultatem dedit nosmet videndi: Fons lucidus, aut leue saxum cuique imaginem reddit. Qualem fuisse putas cultum ad hoc speculum se comentium? Ætas illa simplicior, & fortuitis contenta, beneficium nondum detorquebat in vitium, nec inuentum naturæ in libidinem luxumque rapiebat. At verò nunc multi, instar Narcissi, ex speculis se intuentes nimis efferuntur, nimis eheu se amant; & dum corpus formant, animum deformant. Et certè Narcissi fabula tales perstringit, qui inaniter speculis deluduntur, & deludunt. De qua re sic S. Gregorius Nazianzenus in carminibus suis:

Vt data sit priscis per casus fabula nostros,
Quidam olim formæ ipse suæ correptus amore,
In fontem insiliit, pulchrique ex oris inani
Exitium traxit speculo, mortemque pudendam.

Dicitur Basiliscus sese respiciendo seipsum interimere, reflexione quorumdam radiorum ab ipsiusmet oculis infectissimis procedentium. Non absimiliter contingit quandoque curiosis, & superbis illis mulierculis, quæ multoties in speculis sese intuentur, vt sciant an pallor & rubedo aptè sint permixta, an fucus & color adiectitius adhibendus, an sic placituræ sint illis quibus nec placere decet. Etenim radiis quibusdam superbiæ è facie sua promicantibus nonnunquam sibi mortem generant. Et sicut inter specula quædam sunt fallacia, quia corpus obiectum vel longius quàm sit in re, & altius, vel latius & amplius repræsentant; sic plerique sese intuendo, ita alti & sublimes, ita ampli & superbi animo efficiuntur, vt aliis sese præferre haud vereantur tumido supercilio: sic nimirum Superbiæ murum ædificant & exaltant.

Quam melius verò eis foret, speculum tale intueri quod eis conscientiæ maculas ostentaret, & animæ impuritatem exhiberet? Hac detersà, colores & lineamenta virtutum superinducerent, candorem puritatis & castitatis, pallorem humilitatis, ruborem diuini amoris, cæruleumque colorem cælestis intentionis. Quam satius eis foret, caluariam suam contemplari, sine cute, sine crine, sine lineamentis & coloribus tandem futuram, cum horrore omnium intuentium, à vermibus vel serpentibus exedendam? Inspiciant vtinam Absalonis florentissimi iuuenis, omni specie, omni cæsarie denudatum cranium: & quærant, vbi decor ille, vbi capilli auro splendidiores, quibus virgines Israël ornatæ in publicum procedebant gloriantes, pretio auri illos sibi comparantes. Nunquid non solùm non totus ille decor euanuit, sed & intuentibus caput illud aureum iam horrorem incuteret.

Vtinam intuerentur, tanquam speculum, animas illas in flammis æternis vel purgatoriis lamentantes, & horridis suis clamoribus commonentes, vt in vanum tempus suum non consumant in speculis, noxiæ vacantes contemplationi, pro qua animæ multæ vel flammis æternis, vel expiatoriis sunt addictæ: Vel certè intueantur animas gloriosas, & suspirent ad pulchritudinem illam immortalitatis, despiciendo hæc vana, respiciendo illa æterna. Hæc forent specula proficua & pretiosa, in quibus se nosse possent, se humiliare discerent, superbiam conculcare.

Neque verò solùm superbiæ murum ædificare hic sexus censetur in faciei ornatu, & vana compositione, sed & maximè in vestium luxu, & ornamentorum extrinsecus adhibitorum varietate, ex noxiæ curiositatis perniciosa inuentione. Denique in ingressu & incessu, in oculorum & corporis affectatione: quæ omnia interioris hominis designant deprauationem & deformitatem, elationem ac superbiam. Propterea minatur Dominus per Prophetam Isaiam, c. 3. *Pro eo quod eleuatæ sunt filiæ Sion, & ambulauerunt extento*

collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant ambulabant & pedibus suis composito gradu incedebant: Decaluabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoriola, & inaures, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & specula, & sindones & vittas, & theristra. Et erit pro suaui odore fætor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium.

Est certè vestitus ille nimia curiositate compositus, nimiúmque mollis, superbiæ vexillum, nidus luxuriæ. Ideo S. Petrus cap. 3. monet vt mulierum ornamentum non sit in externo ornatu, sed in pura & casta conuersatione, ac timore Dei sic enim loquitur: *Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Sic enim aliquando & sanctæ mulieres sperantes in Deo ornabant se, subiectæ propriis viris.*

Porro quantum Deo displiceat ornatus ille superbiæ, qui non solum mulieribus modo, sed & iuuenibus ac viris virorum nomine indignis, est communis, quantumque sit perniciosus, multis posset exemplis declarari.

Notum est quomodo Iesabel, quæ stibio pingebat oculos suos, & luxu diffluebat muliebri, fuerit interemta iusto Dei iudicio, ita vt adimpletum fuerit illud Domini per seruum suum Eliam:
4. Reg. 9. *Erunt carnes Iesabel sicut stercus super faciem terræ, in agro Iezabel, ita vt prætereuntes dicant: Hæccine est illa Iezabel?* Quasi dicat: Illane est, quæ sua pulchritudine adeo delectabatur, aliosque allectabat? quæ tanto cum fastu & pompa incedebat, quæ fuco & stibio genas oculosque, vt promicarent, depingebat, quæ delitiis omnibus diffluebat? Heu quantum mutata è seipsa, quæ iam vt stercus fœtidum proculcatur, à canum dentibus dilaniatur, sordibus conspurcatur, vilissimè pertractatur. Vbi nunc illa pulchritudo & decor? Vbi fastus & arrogantia? Vbi pompaticus ornatus? Vbi opes & delitiæ? Vbi oculi radiantes? Eheu omnia in stercus & spurcitiam sunt commutata.

Rectè sanctus Petrus Eremita, vt in Historiis SS. Patrum Theodoretus refert, ad quandam mulierem huic vanitati vestium, ornatui corporis & genarum, fastuosæque pulchritudini nimium studentem, in spiritu Dei sic locutus est non sine efficacia: Dic mihi filia, si quis Pictor in arte benè exercitatus, aliquam pinxisset imaginem, vt præcipit lex artis, & eam proposuisset videre volentibus; veniret autem aliquis alius artem non sciens perfectè & accuratè, temeréque & inconsultè, vt sibi videtur, vellet contra pingere: deinde illam artificiosam reprehendens picturam, superciliis quidem & ciliis lineas adderet longiores, faciem autem efficeret albiorem, & genis rubrum adderet colorem: non tibi videtur prior ille Pictor iurè succensurus, quod imago eius probro esset & contumelia affecta, & eorum, quibus opus non erat, additamentum à manu indocta accepisset? Ergo [illegible] Opificem. [illegible] [illegible] quo [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

Audi [illegible] S. Bernardi exemplum. Hæc cùm [illegible] seculi periclitaretur, [illegible] inspirauit ei Deus, vt fratres [illegible] quasi visura Venerabilem Fratrem suum, & adesset cum comitatu superbo & apparatu, ille detestans & execrans eam tanquam rete diaboli ad capiendas animas, nullatenus acquieuit exire ad videndum eam. Quod audiens illa confusa & compuncta vehementer, cùm ei nullus fratrum suorum occurrere dignaretur, cumque à fratre suo Andræa, quem ad portam inuenerat Monasterij, ob vestium apparatum stercus inuolutum argueretur, tota in lacrymis resoluta: *Et si peccatrix sum*, inquit, *pro talibus Christus mortuus est. Quia enim peccatrix sum, idcirco consilium & colloquium bonorum requiro. Et si despicit frater meus carnem meam, ne despiciat seruus Dei animam meam. Veniat, præcipiat: quicquid præceperit facere parata sum.* Hanc ergo promissionem tenens, exiit ad eam cum fratribus suis frater eius. Et quia separare se à viro non poterat, primo verbo omnem ei mundi gloriam in cultu vestium & in omnibus sæculi pompis & curiositatibus interdixit; formam vitæ matris suæ, in qua multo tempore vixit cum viro, ei indixit, & sic eam à se dimisit. Illa verò obedientissimè parens præcepto, rediit ad propria, mutata repente secundùm omnipotentiam dexteræ Excelsi. Stupebant omnes, adolescentulam nobilem, delicatam, subita mutatione in habitu & victu, in medio sæculi vitam ducere eremiticam: instare vigiliis & ieiuniis, & continuis orationibus, & ab omni sæculo prorsus se facere alienam. Biennio postea sic vixit cum viro suo, illo dante Deo honorem, nec temerare vlterius præsumente templum Spiritus sancti.

Qui etiam tandem virtute eius perseuerantiæ victus, liberamque à se dimittens, iuxta ritum Ecclesiæ, facultatem ei concessit se tradendi Deo, cui se probauit. Illa verò optata libertate potita, Monasterium Iulleium adiens, cum sanctimonialibus ibidem Deo seruientibus, reliquum vitæ suæ Deo vouit. Vbi tantam ei Dominus gratiam contulit sanctitatis, vt non minus animo quàm carne illorum probaretur virorum Dei esse germana. Testis est Guillel. Abbas lib. 1. cap. 6. vitæ Sancti Bernardi.

DE SVPERBIA IVVENVM.

QVartò, superbiæ murum certatim iuuentus cæca ædificat. Cernitur enim passim in plerisque superbiæ & arrogantiæ virus cum annis crescere, cum ætate adolescere. Ideò dicebat Sapiens: *Tria sunt mihi difficilia, quartum penitus ignoro: Viam Aquilæ in cælo, viam colubri super terram,* [illegible] Prou. [illegible] [illegible]

sumptionem, audaciam effrænem, & per gloriæ ambitiosam cupiditatem? Quid porrò aliud videmus in iuuenibus, nisi has elatas & instabiles animi passiones, ex superbia progenitas? Hi porrò huc illuc incerto vestigio mutitantur; ita vt difficile sit agnoscere viam quam meunt per varios flexus vitiorum. Etenim cernere est, os modò per elationem quasi in cælum tendentes Icari, sed alis præsumptuosis: modò in terra repentes, & instar colubri per cupiditatem rerum terrenarum tortuosa via incedentes: modò etiam in aquis instar nauis fluctuantes, & libidinum fluxu & refluxu sine certo vestigio agitatos. Sic per horas singulas adeò diuersas ineunt vias, duce superbia vel libidine, vt has postea vel memoria repetere illis sit impossibile. Certè nec exiguus est numerus eorum, qui Deo, Parentibus, Magistris rebelles, eorum iugum superba audacia excutere moliuntur. Vbi vel leniter corripi, vel leuiter corrigi contingerit, ringuntur, *& quasi pullos onagri se liberos natos putant.* Imò aduersus eos quibus obseruantiam humilem debent, pingui collo & erecta ceruice procurrunt. Montes sunt hi, & si vel minimum tangantur, fumigant, vindictamque meditantur arrogantiæ turbido & tumido fumo sursum ascendere. Monita paterna aspernantur, minantur parentibus discessum, nisi libertati fræna laxent, minantur militiam, aut deteriora. Et non infrequenter diuexant eos pro portione substantiæ quæ eos contingit, vt iam sui iuris effecti, quo cæcus superbiæ impetus eos tulerit, abeant, & illam prodigant, vel diuendant.

Hos itaque dicimus murum hunc Ierichuntinum infœliciter ædificare, in caput suum ruiturum. Sed huic rei ab illis qui iuuentuti præsunt maturè & prudenter aduigilandum. Vnde Tobias instruens filium suum, & præuidens hoc superbiæ malum iuuentuti affine vel agnatum, his eum verbis adhortatur: *Attende tibi fili, & superbiam* Tob. 4. *nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas, in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio.*

Exempla habemus nimis superbæ iuuentutis, ex sacris deprompta litteris.

1. Intuere Esau, contemptu quodam parentum, ex filiabus alienigenis sibi contra eorum voluntatem vxorem despondentem. Intuere eundem sic Patri & Matri tumida superbia minantem. *Venient dies luctus Patris mei, & occidam Iacob fratrem meum.*

2. Memineris filiorum Iacob, tumida audacia, sine patris consilio & assensu, Dinæ stuprum barbarè vindicantium, in occisione Hemor Principis, & totius vrbis Sichem: Adeò vt moriens & seram hanc superbiam detestans Iacob dixerit: *Simeon & Leui fratres, vasa iniquitatis bellantia. In* Gen. 49. *consilium eorum non veniat anima mea, quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum. Maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum, quia dura.*

3. Memineris Roboam 1. Reg. 12. qui derelicto consilio senum, & adhibitis in consilium iuuenibus qui cum eo erant enutriti, sic locutus est populo petenti vt iugum grauissimum imminueret: *Minimus digitus meus grossior est dorso Patris mei. Et nunc Pater meus posuit super vos iugum graue, ego autem addam super iugum vestrum. Pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus.* Sed responso hoc superbissimo, è iuuenum consilio procedente, causa fuit discessionis populi, & scissionis Regni sui, decem tribubus deperditis proteruia sua.

4. Memineris Absalonis, ambitione & superbia intolerabili insidiantis sceptro & vitæ Dauidis, propriasque manus Parentis cruore fœdare parantis.

DE SVPERBIA ERVDITORVM.

QVintò ædificant hunc murum scientia præditi, dum illorum plerique ex ea superbiunt, nec eam ordinant ad finem suum, sed ad vanitatem, ambitionem, ostentationem. Ideò dixit sanctus Bernardus: *Sunt qui scire volunt, eo tantùm* Ber. in Ca. *fine vt sciant, & turpis curiositas est. Et sunt qui scire volunt vt sciantur ipsi, & turpis vanitas est. Sunt item qui scire volunt vt scientiam vendant, pro pecunia, vel honoribus, & turpis quæstus est. Sed sunt quoque qui scire volunt vt ædificent, & charitas est, vel vt ædificentur, & prudentia est.* Sed horum quidem non ita magnus est numerus; istorum verò præcedentium penè est innumerus; quorum scientia inflata est animalis, terrena, diabolica. Percurre vrbes, percurre Academias, inspice singulos gradus, & verum id esse reperies. Vnusquisque ad hoc videtur certatim scientiæ incumbere, vt sibi vel ad beneficia pinguia, vel ad honores, vel ad lucrosum statum viam sternat. Sic, ô Virgo Scientia, te prostituunt, sic te venalem faciunt, castis amplexibus aptam; non te propter te quærentes, sed per te lucra & honores.

Porrò illos scientia maximè inflari videmus, qui necdum veram & perfectam scientiam, sed scientiæ tantùm vmbram, vel imperfectum gradum sunt assecuti. Et ideò hi non tam scientes & sapientes, quàm stulti & ignorantes dicendi sunt, quia verè ignorantia est mater superbiæ. Si enim animus se cognosceret, haud facilè extollendo superbiret. Vnde ex eo ignorantes cernuntur, quod exigua pro magnis ostentent, quodque alios vanitate decepti facile despiciant. Vera scientia ad humiliter de se sentiendum facem præfert. Quia quò in aliquo quis scientiæ genere plus profecit, eò plura sibi deesse cognoscit, cùm ex illa, tum ex aliis scientiis; meritoque se tyronem & discipulum fatetur, cùm sibi discendum semper supersit; & immensum scientiarum pelagus se illi obiicit, cui vix prima labra ad gustandum immersit. Quapropter verè dixit Apostolus 1. Cor. 8. *Qui existimat se scire aliquid, nondum cognouit quemadmodo* 1. Cor. 8. *oporteat eum scire.* Perfecta enim scientia est, scire quidem, & tamen quodammodo scientem se esse nescire. Dum enim in sæculo hoc agimus, non perfectè quæ scienda sunt scimus, tamen proficientes per intellectum nihil nos perfectè scire cognoscimus. Risu ergo digna est vanitas quorumdam, qui vbi vel humaniores litteras gustarint, vel Philosophiæ studia cursim audierint, Magistelli effecti, vel si Iurisprudentiam aut Theologiam leuiter attigerint, in propriis oculis sapientes sibi videntur. Cum quadam ostentatione coram quibuslibet etiam plebeiis de his disserere imperitè non verentur, opinione certè sua tumidi, sed veritate scientiæ vacui.

Inter hos etiam recensemus Concionatores quosdam nouellos & incipientes; melius fortè dixeris insipientes, qui à studiis Theologicis mox ad concionandum rudi plebi à Superioribus destinati, ad hoc cathedram conscendere videntur scioli, vt scientiam suam venditent, & ostentent. Vix enim quippiam captui rudis populi aptum proponunt, sed terminos Theologicos interponunt, & materias Theologicas scientiæ suæ

indices auidè requirunt: buccis sonantibus, Magistrum Sententiarum, Scotum, Durandum, S. Thomam citans, longis sententiis verba eorum, librum distinctionem, quæstionem, articulum, corpus articuli nominant, & præcisè hæc allegant, memoriæ suæ fœlicitatem ostentantes. Sed quam vanè, inutiliterque, nemo prudens non videt, ita vt dici possit de plerisque horum quod apud Iob habetur: *Quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis?* Atque huic rei aduigilare deberet Superiorum cura, vt iuxta monitum Tridentini Concilij, inuolutis illis sermonibus relictis, communi plebi annuncient cum breuitate sermonis, vitia & virtutes: pœnam & gloriam, fidei & pietatis rudimenta. Sed hæc negliguntur, & nescio quæ alia non intelligentibus infructuosè proponuntur, voce clamorosa aër verberatur, vix ......

Expertus loquor, & dolens tot esse Concionatores per rurales Ecclesias discurrentes, adeo exiguo cum fructu, eo quod capacitati plebis neutiquam sese accommodent. Risum, imò partim & stomachum mihi mouit quidam rusticanæ plebi prædicans, super Euangelio de Nuptiis in Cana Galileæ: statim initio Concionis, opinionem Durandi Theologi antiqui proponebat, dicentis quod Matrimonium non videatur esse Sacramentum, tam verò opinionem proponebat cum omnibus singillatim argumentis eius Theologicis; ac deinde illa resoluebat ex mente Scoti Doctoris subtilis. Hæc prima pars Concionis. Secunda diuidebat Nuptias quadruplices, litterales, allegoricas, tropologicas, anagogicas, & hi termini repetebantur frequentissimè toto sermonis decursu, ita vt certò crederem ob terminorum illorum inuolutam repetitionem, in qua sibi videbatur Concionator complacere, vix vnam periodum concionis à rusticis intellectam. Alter quidam coram eadem rusticana plebe de Beata Virgine concionem adornans, primam partem totam insumebat in explicandis singulis proprietatibus materiæ primæ, quæ in libro primo Physicorum traduntur, quod materia prima sit propè nihil, quod sit pura potentia, quod sit merè passiua, &c. Altera parte probabat, quod per materiam primam oportet intelligere Beatam Virginem, & sic insudabat vt omnes proprietates materiæ primæ ipsi accommodaret. Quid hæc porrò ad plebem rudem? Tertius vocem latriæ, duliæ, hyperduliæ, ita singulis sententiis resonabat, & commiscebat; vt non plus intelligeretur, quàm si Græcè aut Hebraïcè concionaretur. Vnde mulier quædam interrogata num intellexisset concionem, dicebat se intellexisse quod Concionator frequenter locutus fuisset de pultibus: dum enim gallico sermone sæpius pronunciaret *Dulie*, ipsa *Boulie* intelligebat, quod vernacula lingua rusticis Pultes significat: se autem fatebatur ignorare mulier, cur de pultibus sermo institutus foret. Similia quoque contingunt, sed hæc pauca rememoro ex occasione, vt aduertant qui ad concionandum suos mittunt, aduertant quoque illi qui mittuntur, ne locum dent simili aut imprudentiæ, aut ostentationi infructuosæ.

Sed dolendum magis quod scientia instans multos perdat, & in tartara mittat. Hinc dixit S. Bonauentura: *Arbor scientiæ multos priuat arbore vitæ:* Nempè cum scientia sit lux quædam, sicut per lucem radiantem quidam illuminantur, quidam excæcantur: ita per scientiam humiles illustrantur, superbi excæcantur. Quia scilicet illa non ad Dei gloriam vtuntur, sed ad suam perniciem abutuntur; & per illam peccant, per quam à peccatis se emendare debuerant. Audi S. Bernardum serm. 36. in Cant. *Sicut cibus indigestus malos generat humores, ita multa scientia stomacho nocet animæ, qui est memoria: Nam si decocta igne charitatis non fuerit, & sic per quosdam artus animæ, mores scilicet atque actus transfusa atque digesta, nonne reputabitur in peccatum, tanquam cibus conuersus in prauos noxiosque humores? An non mali humores, praui mores?* Audi & Augustinum ser. 53. de verbis Domini explicantem illud Apostoli: *Scientia inflat, charitas autem ædificat.* Sic enim loquitur: *Quid ergo? an scientiam fugere debetis, & electuri estis nihil scire potius, quam inflari? Vt quid vobis loquimur, si melior ignorantia, quàm scientia?* Respondet verò S. Augustinus huic quæstioni his verbis: *Scientia cauenda ne inflet, ergo amate scientiam, sed anteponite charitatem. Scientia si sola sit, inflat, quia verò charitas ædificat, non permittit scientiam inflare. Ibi ergo inflat scientia, vbi charitas non ædificat. Vbi autem ædificat, solidata est; non est ibi inflatio, vbi petra est fundamentum. Quando autem tanta inflatio, hoc est elatio? Vtique, vbi, & quando charitas deest.* Hæc Aug.

Audi exempla quorumdam pereuntium per scientiam sine charitate inflantem. Ac primo memoria dignum est quod in Chronico FF. Minorum Gallico libro secundo capite vigesimo tertio lego. Quidam Frater Minor, Ioannes de Sciactia, Minister Bononiæ, Vir litteratus, absque S. Francisci consilio ordinauit studium pro Fratribus Bononiæ. Statim verò vbi id Francisco nuntiatum fuit, aduolat Bononiam, acriterque alloquitur, & reprehendit virum istum, propter illam ordinationem sine eius assensu factam, dicitque ei: *Au tu ita vis destruere Ordinem meum? Optabam ego magis exemplo Domini Fratres orare, quàm legere: tu verò huic sancto voto meo obsistis, nec erit id sine vltione diuina.* Recedens ergo Franciscus spiritu diuino maledixit ei, statimque cœpit infirmari. Miserunt Fratres, vt maledictionem retractaret: at respondit illam in cœlo esse confirmatam. Itaque in lecto cùm decumberet, gutta ignea è sublimi descendit, lectumque eius perforauit. Vnde factum est, vt paulò post magno cum fœtore expiraret, & diabolus animam eius acciperet. Sic nimirum ipse scientia inflatus neglexit charitatem, neglexit obedientiam, neglexit veram simplicitatem; propterea diuina est vltione percussus, mitissimo & humillimo virorum ei comminante. Res sanè consideratione & horrore plena. Hoc quidem initiis Ordinis Fratrum Minorum contigit; an non minus horrore dignum, quod in Ordine coætaneo Fratrum Prædicatorum contigisse, multis est testibus comprobatum.

Accidit Neapoli in quodam Conuentu S. Dominici, vt post Completorium ingrederetur Refectorium is, cui illius cura incumbit, ibique comperit locum refertum Fratribus, quasi collationem expectantibus. Accurrit, & Priori id denuntiat. Ille delirium aut somnium reputat, Accedit tamen; videt, credit, turbatur; tandemque confert cum grauioribus Monasterij Patribus. Horum consilio sacras assumit vestes, Christique Corpus. Per illud adiurat eos, vt aperiant qui sint, & quid velint. Tandem is qui inter eos videbatur primus, respondet, omnes fuisse Ordinis Religiosos, & pro maiori parte Magistros, Priores, Superiores, Baccallaureos, Lectores, vel alio in officio constitutos, omnesque

esse damnatos ob ambitionem, superbiam, inuidiam, & similia vitia. Huc verò ipsos aduenisse Deo iubente, vt omnes suæ vocationis commonefacerent: quam quia neglexissent ipsi flammis iam æternis cruciarentur. In huius rei indicium cappas aperientes, flammis vndique cincti apparuere. Tunc præcipuus manu signum dedit, & visio disparuit. Istius rei adhuc perseuerat memoria, velut per traditionem accepta in illo Conuentu, vt testatur Antonius Senensis in Chronico, ad annum 1370. p. 199.

DE SVPERBIA PIETATEM sectantium.

POstremò, hunc Superbiæ murum ædificare reperiuntur, qui pietatem & sanctitatem profiteri videntur. Inter hos nonnunquam serpit ambitio, contentio, vana gloria. Sic attestatur S. Cyprianus ser. de Ieiunio & Tentatione: *Etiam in sinu Sacerdotum ambitio dormit, ibi sub vmbra recubat, in secreto thalami se fraudulenter occultat, per omnia officia gradusque discurrit.* Cui conforme est quod de illa scribit S. Bernard. in Psalm. 90. *Ambitio subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, liuoris parens, vitiorii origo, virtutum ærugo, tinea sanctitatis, cordium excæcatrix.* Addit S. Ambr lib. 4. in Luc. cap. 4. *Sæpè quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit mouere luxuria, nulla auaritia subruere, facit ambitio criminosos, eo perniciosior, quo blandior.* Ideo hanc ambitionis viam tentauit Satan, vt Christum subrueret Sanctum Sanctorum; non ignorans hanc multam habere efficaciam, ad sublimes mentes, etiam sanctitatem profitentes, euertendas. Nempè quia natura cœlestis quodammodo est, facilè sublimium inuadit mentes: in Cœlo enim ortum suum habuit, vbi Luciferum deuicit, qui erat principium viarum Dei, vt dicitur Ezech. 28. hoc est, qui erat primum & præcipuum opus Creatoris in Cœlo. Exinde Principes generis nostri, qui erant præcipuum Dei opus in terra, iterum inuasit & subuertit; dum ex promisso serpentis elati, ambire diuinitatem non sunt veriti, cùm illis istud suggeritur; *Eritis sicut dij.* Tandem & ipsos Ecclesiæ Principes primos, etiam in schola humilitatis ad Christi pedes eruditos, aggressa est: *Facta est contentio, quis eorum videretur esse maior,* Lucæ 22. Quid mirum igitur, si & alios quauis sublimitate sapientiæ vel pietatis excellentes aggreditur; ita vt nemo sibi ab ea securitatem polliceri debeat quamlibet in virtute prouectus? Insidiatur enim maximè operibus bonis, insidiatur sanctitati, insidiatur diuinis in nobis donis, vt illa reddat inania. Tinea est perniciosissima, quæ non solùm ex serico, sed etiam ex sacco exoritur, & vtrumque corrodit.

Hæc porrò præsertim vera sunt de vana gloria, de qua S. Basilius in Constit. Monast. sic monet pietatis sectatores: *Fugiamus inanem gloriam, dulcem spiritualium operum spoliatricem, incundum animarum nostrarum hostem, tineam virtutum blandissimam, bonorum nostrorum deprædatricem, eademque mellis illitu fraudis sui veneni coloratricem, & mortiferi hominum mentibus poculi porrectricem.* Similiter loquuntur & alij Patres, moneturque ab illa cauendum, tanquam à fermento Pharisæorum. Quod ipsum præmonuit Dominus Marci 8. Sicut enim fermentum inflat massam, sic superbia hominem; & sicut totam massam fermentum corrumpit, sic omne præclarum opus inanis gloria destruit. Ideo dixit Philo lib. de Offerentibus victimas, fermentum ab altari, olim diuina ordinatione repulsum. Sic enim ait; *Iubet Legislator oblationem omnem fieri sine fermento, ob tumiditatem quam efficit: figurato præcepto, ne quis elatus ad altare accedat, tumidusque fastuaut arrogantia.*

Cæterùm, non mirum quod etiam viris sanctis quandoque subrepit vanæ gloriæ affectus: rectè enim dixit Valerius Maximus: *Nulla est tanta humilitas, quæ gloriæ dulcedine non tangatur.* Si huius rei causam pleniùs vis agnoscere, aduerte quod omnibus hominibus innatus sit appetitus excellentiæ: Honor autem est excellentiæ testimonium: Gloria eiusdem excellentiæ est notitia & opinio: Laus quoque excellentiæ istius est prædicatio. Dum igitur hæc exhibentur, nascitur in homine apprehensio, & cogitatio suæ excellentiæ, quia mirè delectatur. Sicut è contra dum conuitio quis afficitur, concitatur in ipso apprehensio vilitatis, quæ est exosa, & mœrorem parit. Itaque omnes amant laudem & gloriam, quia signa sunt excellentiæ. Omnes oderunt conuitium & contumeliam, quia signa sunt abiectionis & vilitatis.

Adde & alteram rationem. Nempe sicut animus maximè desiderat eminere, ita & talis haberi in mentibus hominum. Et hoc censet ad se spectare, quasi nouum quoddam esse, & quasi nouam vitam intelligibilem, qua cognitum sub illustri specie & forma, videtur viuere in mente cognoscentis. Vnde vel scriptis, vel factis eam vitam ambiunt homines, quæ vrget memoria sæculorum, quam posteritas alit, qua absentes quodammodo adsunt, & mortui viuunt. Hæc ergo memoria, æstimatio, & laus, est vita quædam, qua quis sibi videtur in mentibus hominum viuere, & tot habere vitas, quot sunt homines, in quorum corde magnipenditur. Hanc porrò quandoque tanti faciunt homines, vt vitam corporalem præ illa aspernentur, & parati morti se potius exponere, quàm nominis & gloriæ detrimentum sustinere. Sic pluris existimant viuere in hominum mente per memoriam, quàm in proprio corpore per naturam. Lessius de Prouid. Numinis.

Hi itaque omnes, vel ob doctrinam, vel ob sanctitatem, vel ob illustria gesta superbientes, aut gloriam aucupantes, murũ hunc Iericho amplificant, infœliciter sanè, & in perniciem suam; cùm ipsi iisdem mediis æternam sibi potuissent gloriam comparare; & in cœlo in solido diuini honoris fundamento ædificare. Heu, quàm magnus est eorum numerus qui in vanum ædificant, in vanum laborant.

Hos rursus comparare possumus cum sancto Anselmo lib. de Similitud. cap. 15. illis, qui magno labore granum seminant, metunt, molunt, ac postea farinam vento exponentes, eam dispergunt; sicque pane quo se sustentare debuerant, carentes, miseriam & inopiam serò lugere coguntur. *Tres sunt, inquit, a mane vsque ad vesperam molentes. Primus quicquid molit, in saccum abscondit. Alter, partem suscipit, partem in flumen, vel ventum cadere negligentia sua permittit. Tertius, vento exponens quicquid molit, nihil retinet. Veniente vespere quid credas singulos dicturos?* Quid est flumen, nisi sæculi decursus? Quid ventus, nisi gloria inanis? Quid molendinum tota die molens, nisi labor sæcularis? Quid est mane, nisi tempus quo nati sumus, & vesper tempus quo per mortem transibimus? Tempus nempe præsens illud est quo laborare debemus, vt in vespere viuamus. Et sicut mola circumducta ad eundem locum reuertitur, ita labor præsens singulis annis more solis

iteratur. Modò namque aratur, modò seminatur, modò metitur, sic de anno in annum. Eadem mola circumducitur, idem labor iteratur. Sic in temporalibus, sic & in spiritualibus semper labor innouandus est, semper molendum est. In vespera lætabuntur iusti, tota farina sua conseruata; hoc est, vita sua & labore vtiliter impenso. Alij ex parte mœsti erunt, quod partem laboris perdiderint; ex altera tamen parte sibi gratulantes, quam Deo impenderunt. Verum alij omne tempus in vanitatem insumentes, omne opus suum ab humana laude non abscondentes, censentur omne studium vitæ suæ in decursum flammis proijcere, farinamque omnem vento committere. Væ illis, quia in fine pane vitæ carebunt. Væ illis, quia post multos labores, post multa opera, etiam in speciem bona, peribunt ipsi, peribunt illa.

Per. in Sum vitiorum. Pep. & aliis. Refert ad nostrum propositum Guillelmus Peraldus Lugdunensis Episcopus illud exemplum. Eremita quidam cum infirmaretur ad mortem, quamprimùm misit ad Monasterium propinquum, rogans Abbatem, vt aliquem de fratribus cum sacramento Altaris ad se destinaret pro Viatico suscipiendo: quod & Abbas fecit. Cumque frater sacramentum deferens per syluam transiret, nolamque, vt moris est, pulsaret Clericus, latro quidam ibi latitans aduenit, vt videret quidnam esset. Cùm verò rem intellexisset, sequutus est vsque ad cellam Eremitæ, mansitque foris, indignum se reputans sancti viri domum ingredi. Cùm denique Eremita confessione præuia deuotè communicasset, latro stans propè ianuam cum humilitate cordis in hæc verba erupit: *O si essem talis qualis es tu!* Audiens Eremita mente inflari cœpit, & dicere: *Tu verè hoc meritò optare deberes, vt talis fores, qualis ego.* Completo ministerio, Monachus ille ad Monasterium redit, comitante Clerico, cumque sequutus est latro magna contritione, vt ei confiteretur in Monasterio; sed præuenit eum Deus, & in via mortuus est. Moritur pariter & Eremita, eadem hora. Nocte porrò sequenti reuelatum est dicto Fratri, Angelos animam latronis in cœlum deduxisse ob humilitatem, & ob propositum confitendi, vnà cum vehementi contritione de peccatis commissis: dæmones verè animam Eremitæ in infernum detulisse, propter superbiam & elationem mentis suæ.

LECTIO IX.

DE SEPTEM MVRIS contra Superbiam.

SEptem Tubis clangentibus testatur Scriptura muros Iericho concidisse: Sic oraculis sacræ Scripturæ aduersus hos muros ciuitatis Satanæ vehementi clangore personantibus, deberent illi in nobis concidere. Licet verè numero septenario Tubarũ dicere possimus generaliter vniuersitatẽ indicari, quia tota ferè Scriptura aduersus hæc vitia capitalia insonat, & illa condemnat. Specialiter tamen designabimus septem voces, quasi septem tubas, contra singula vitia conclamantes, vt ea destruant & demoliantur.

Prima tuba erit vox Legis diuinæ. Secunda, vox librorum Sapientiæ. Tertia, vox Prophetica. Quarta, vox Euangelica. Quinta, vox Apostolica. Sexta, vox propriæ conscientiæ. Septima, vox diuini Iudicij. Has voces septemplices declaremus contra Superbiæ murum personantes.

Prima itaque tuba contra superbiam clamans forti clangore, vox est diuina in Lege: *Anima quæ per superbiam aliquid commiserit, siue ciuis sit ille, siue peregrinus, quoniam aduersum Dominum rebellis fuit, peribit de populo suo: verbum enim Domini contempsit, & præceptum illius irritum fecit, idcirco delebitur, & portabit iniquitatem suam.* Ita habetur Num. 15. Seuera planè comminatio Dei aduersus animam per superbiam peccantem detonans, & cœlesti quodam fulmine eam percellens.

Benignius verò agendũ insinuat Dominus ibidem, si anima non per superbiam, sed per ignorantiam peccauerit. Dicitur enim ibi: *Offeret illa capram anniculam pro peccato, & deprecabitur pro ea sacerdos, impetrabitque veniam, & dimittetur illi.* Detestabilis ergo planè est apud Dominum superbia, sed excusatione veniaque digna indicatur infirmitas & ignorantia.

Secunda tuba, est vox Sapientiæ in libris suis. Sæpissimè enim vociferatur ibi contra hunc murum, vt eum funditus demoliatur. Sic apertè clamat Prouerbiorum octauo; *Arrogantiam, & Superbiam, & viam prauam ego detestor.* Item Ecclesiastici 2.. *Tres species odiuit anima mea, diuitem mendacem, senem fatuum, pauperem superbum.* Quis est iste pauper superbus, nisi homo, quoniam nihil miserius, nisi pauperius, in hoc exilij loco? Quid superbit terra & cinis? Non est creata hominibus superbia; nec terra aptus est superbiæ, sed potius humilitatis locus. Toto capite decimo varijs sententiis Sapientia detestabilem proclamat hominum superbiam, vnde ibidem dicit: *Sedes Ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis, radices gentium superbarum arefecit Deus, & plantauit humiles ex ipsis gentibus. Terras gentium euertit Dominus, & perdidit eas vsque ad fundamentum. Arefecit ex ipsis, & disperdidit eos, & cessare fecit memoriam a terra. Memoriam superborum perdidit Deus, & reliquit memoriam humilium sensu.*

Tertia tuba, est vox diuina insonans per Prophetas. Audi primò Isaiam cap. 28. *Væ coronæ superbiæ, conculcabitur corona superbiæ.* An fortè superbia coronam habere dicitur, quia Regina est omnium vitiorum? Certè nunquam est sola, sed instar Reginæ magnum habet comitatum, magnam vitiorum sequelam; multæ iniquitates eam velut pedissequæ subsequuntur. Verùm Regina ista abominabilis planè est & maledicta, maledictumque gerit diadema: *Væ coronæ superbiæ, quia conculcabitur,* ex floribus est contexta caducis: *Væ flori decidenti.* Audi secundò Prophetam Amos c. 8. *Iurauit Dominus in superbiam Iacob, si oblitus fuero vsque in finem omnia opera eorum.* Quasi dicat Dominus: Per me, meamq; veritatem iuro, quod superbiam Iacob & scelera ex ea prodeuntia non relinquam inulta. Iterum cap. 6. *Iurauit Dominus in anima sua, dicit Dominus Deus exercituum, detestor ego superbiam Iacob, & domos eius odi, & tradam ciuitatem cum omnibus habitatoribus suis:* Quasi dicat: Abominabilis est coram me non solum superbia populi mei Israelis, sed & domus eorum superbæ, quas ex vsuris & rapinis ædificant, cùm Patres eorum Abraham, Isaac, & Iacob in casis & tentoriis habitarint, quasi exules & peregrini in terra, ciues verò cœli. Audi denique Ierem. cap. 50. *Ecce ego ad te superbe, dicit Dominus Deus exercituum, quia venit dies tuus, tempus visitationis tuæ.* Nempe, retribuet Dominus abundanter facientibus superbiam, vt dicit Propheta Regius, *Concidet ceruices peccatorum.*

Non

Non dicitur concidere pedes aut manus superborum, sed ceruices eorum: quia in ceruicibus superbia magis apparet, dum aduersus Deum currunt erecto collo.

Quarta tuba, vox est diuina in Euangelio, quæ toties repetit: *Omnis qui se exaltat, humiliabitur; & qui se humiliat, exaltabitur.* Hic enim sonus buccinæ diuinæ tertiò reperitur. Luc 14. & 18. Item Matth. 23. vt toties repetitus fortiùs penetret, & percellat corda superborum. Similiter etiam in Euangelio eidem voci consonans resonat Maria: *Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui: Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles.* Denique, & ipse Christus non solùm verbo, sed & facto superbiam condemnans & subuertens, statuit in medio discipulorum paruulum, & inclamat: *Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum*; sic subuertit murum contentionis ambitiosæ, quem ædificant quæritantes: *Quis maior esset in regno cœlorum.*

Quinta tuba, est vox Apostolica contra superbiam detonens: nam S. Petrus & S. Iacobus in epist. suis eadem voce personant: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Quam vocem interpretans S. Ambrosius, & quantæ efficaciæ esse debeat declarans, sic loquitur: *Scriptura dicit, Dominus superbis resistit. Tanquam enim suæ contumeliæ propulsator, veluti quoddã suscepit aduersus superbiam speciale certamen. Tanquam dicat: Meus iste aduersarius est, qui me lacessit, mihi debetur ista congressio.* Similiter loquitur S. Hier. Epist. 45. Vbi sic dicit: *Scriptura ait: superbis Deus resistit, humilibus dat gratiam. Vide, frater, quantum sit malum, quod aduersarium habet Deum. Tantum nempe est superbiæ malum, vt non Angelum, non alias virtutes contrarias, sed ipsum Deum aduersarium habere mereatur*, inquit Cassianus lib. 12. institutionum c. 7. Denique concludimus cum August. de doctrina Christiana lib. 3. c. 23. *Nulla fere est pagina sanctorum librorum, in qua non sonet quod Deus superbis resistit.*

Sexta tuba, est vox propriæ conscientiæ superborum, quæ intus clamat, & aduersus eos tandem personat, quietósque eos non sinit. Hæc exprimitur apud Sapientem c. 5. *Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam vmbra, & tanquam nuncius præcurrens, & tanquam nauis quæ pertransit fluctuantem aquam, cuius cùm præterierit, non est vestigium inuenire, neque semitam carinæ illius in fluctibus. Aut tanquam auis quæ transuolat in aere, cuius nullum inuenitur argumentum itineris illius, sed tantum sonitus alarum verberans leuem ventum, scindens per vim itineris aërem, commotis alis transuolauit, & post hoc nullum signum inuenitur itineris illius. Aut tanquam sagitta emissa in locum destinatum, diuisus aer continuò in se inclusus est, vt ignoretur transitus illius; sic & nos nati continuò desinimus esse, & virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere, in malignitate autem nostra consumpti sumus.*

Septima tuba, est vox diuini iudicij, postremò tandem buccinans, & superbos humilians, atque ad abyssos ipsam superbiam cum Rege suo detrahens, nunquam inde egressuram. Vnde Isaiæ c. 2. dicitur: *Oculi sublimes hominis humiliati sunt, & incuruabitur altitudo virorum: exaltabitur autem Dominus solus in die illa. Quia dies Domini exercituum super omnem superbum & excelsum, & super omnem arrogantem, & humiliabitur. Et super omnes Cedros Libani sublimes & erectas, & super omnes quercus Basan. Et super omnes montes excelsos, & super omnes colles eleuatos. Et super omnem turrim excelsam, & super omnem murum munitum. Et super omnes naues Tharsis, & super omne quod visu pulchrum est. Et incuruabitur sublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum: & eleuabitur Dominus solus in die illa.* Perpende quot sententiis illam superbiæ & superborum omnis generis destructionem per tubam diuini iudicij faciendam exprimat Propheta; vt dum tempus est, hæc omnia secum ipsi expendant superbi, ne ruina irreparabili perire eos tandem contingat. Similiter loquitur & Malachias cap. 4. *Ecce dies veniet succensa quasi caminus, & erunt omnes superbi stipula, & inflammabit eos dies veniens, quæ non relinquet eis radicem & germen.* Nempe superbi & potentes qui in hac vita adeò erant fortes vt nemo auderet eis resistere, ipsi verò auderent cum Deo dimicare; in illo die clangentis tubæ infirmi erunt, vt stipula quæ vento rapiatur, & igni non potest resistere: Potenti enim vltione Dei vt stipula celerrimè cremabuntur, nec tamen consumentur, seruante eos Deo ad æterna tormenta; vt semper viuant, & semper ardeant. Hæc est *vox tonitrui in rota*, vt loquitur Psalmista, quæ semper voluit superbos de pœnis in pœnas, de flammis in flammas; quia in rota superbiæ & ambitionis animum suum continuò infœliciter priùs rotarunt, & ob superbiam de sceleribus in scelera sese conuoluerunt. Ad hanc vocem diuini iudicij dicitur in Apocal. Apoc. 18.
Cecidit, cecidit Babylon illa magna, & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis immundi spiritus. Quid est Babylon, nisi ciuitas & congregatio confusibilis superborum? Hæc nempe & Babylon à confusione, & Iericho à demolitione & defectione meretur appellari. Ad vocem ergo buccinæ illius postremæ funditus illa corruet in abyssum, cum suo primo Auctore, Fundatore, & Rege.

LECTIO X.

DE SEPTEM ARIETIBVS CONTRA Superbiam.

Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea. Psalm. 136.

Filij Babylonis & Idumeæ, ministri Satanæ, cum suo Rege, omnes ad hoc vires, omnesque clamores conferunt, vt ciuitatis Dei mœnia destruant, & illius arces vsque ad fundamenta diruant, hoc est, omne ædificium spirituale, omnem virtutis structuram, etiam vsque ad fidei radicem: Ideò inclamant: *Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea.* Ita planè Filij Dei, & Ministri Christi, in hoc omnes debent animi vires impendere, omnemque conatum exerere, vt ciuitatis Satanæ muros & mœnia vsque ad fundamenta euertant, non relinquentes lapidem super lapidem. Hoc verò fiet, si omnes species vitiorum, maximè capitalium, in se & in aliis diruere, quantum in se est, moliantur.

Itaque cùm prima mœnia huius ciuitatis constituat superbia, rectè exhortamur filios Dei, vt vocibus diuinis instar tubæ personantibus operam suam coniungant, ad huiusce muri demolitionem; ideoque eis inclamamus: *Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea.* Cum arca Domini armisque spiritualibus circumite, circumlustrate, & explorate ciuitatem istam Iericho, &

omnibus votis vestris, vocibus, conatibus, ad eius demolitionem accingite, sic enim cadet, non tam viribus vestris, quàm Deo pro vobis dimicante, eamque subuertente. Et licet Iericho subitò conciderit nemine manus admouente, vult tamen Dominus, vt in hac spirituali Iericho destruenda pedetentim pergàtis, & manus adhibeatis, donec vsque ad fundamentum diruendum pertingatis.

Fundamentum porrò huiusce muri superbiæ est amor nimius sui, & amor nimius propriæ excellentiæ: hunc euertere oportet propriæ vilitatis agnitione, ac sui ipsius despectu & abnegatione. Hoc fiet si homo consideret qualis fuerit in sua natiuitate, qualis sit in præsenti tempore, qualis futurus sit in morte. Sperma fuit fœtidum, nunc saccus est stercorum, postmodum erit esca vermium.

Vnde superbit homo, cuius conceptio culpa,
Nasci pœna, labor vita, necesse mori?
Post hominē vermis, post vermem fœtor, & horror:
Sic in non hominem vertitur omnis homo.

Hic est primus aries, quo concutitur murus superbiæ, etiam vsque ad fundamentum, in quo nos docuerunt arietare SS. Patres: Inter quos sic ait S. Bernardus: Considera, ô homo, vnde venis, & erubesce: Vbi es, & ingemisce: Quò vadis, & contremisce Cum superbientibus Angelis Deus non pepercit, putasne impunè superbite putredo & vermis? nihil illi fecerunt, nihil operati sunt, tantùm cogitauerunt superbiam, & in momento, in ictu oculi irreparabiliter ceciderunt, & è cœlo præcipitati sunt. Si sic actum est cum Angelis, quid de te erit terra & cinere? Illi in cœlo superbierunt: tu verò in sterquilinio. Quis non tolerabiliorem in diuite superbiam quàm in paupere dicat? Si ergo tam durè in beatos illos Angelos animaduersum est, quoniam elatum fuerat cor eorum: quàm grauia de te exigentur supplicia & misero & superbo? Hæc nimirum consideratio, si cordi figatur, si in sanctuarij bilance expendatur, validè potest superbiam humanæ mentis elidere, & vsque ad fundamentum exinanire.

Videri Potest S. Ber. in Medit. & serm. 1. de Adu.

Secundus aries, quo vana gloria ac iactantia concuti potest, est fortis illa consideratio, qua sibi homo ob oculos ponit nihil se habere quod à Deo non acceperit. Si autem acceperit, quare gloriatur? Et maximè de fluxis & caducis bonis, quæ facilè perdi possunt, nulla superbiendi occasio, si in se considerentur; quia nec his animo inhærendum cùm fluxa & labentia sint, vel citò decidua. Quod si considerentur vt à Deo data sunt, ad hoc data sunt, vt ad meliorem vitam prouocent, & per præsentia quæ accepimus bona, ad æterna & inuisibilia speranda nos inuitent. Pessimus ergo illorum bonorum dispensator est ille, qui per ea ad Deum se non conuertit; sed potius ad cumulum damnationis illis abutitur superbiens & glorians, sicque illa & se peruertit.

Tertius aries, quo superbia concutitur vsque ad fundamentum, est notitia sui, non solùm secundum corporis infirmitatem & vilitatem, sed etiam secundùm animæ miserias & ærumnas. De ignorantia nostri nascitur in nobis superbia, cùm nos meliores aut beatiores decepta & deceptrix cogitatio esse mentitur, ideoque facit nos in oculis nostris maiores: quàm apud Deum in veritate simus. Idcirco nascenti superbiæ nemo efficaciùs occurrere potest, vt supprimat, quàm si in veritate seipsum diiudicet, & ad veritatis lumen sese sine dissimulatione discutiat, ne fortè sibi de se mentiatur, & in spiritu eius sit dolus. Nam quomodo non verè humiliabitur in vera sui cogitatione, cùm se perceperit oneratum peccatis, mole huius mortalis corporis aggrauatum, terrenis intricatum curis, carnalium desideriorum fæce infectum, implicitum mille erroribus, expositum mille periculis, mille timoribus trepidum, mille difficultatibus anxium, mille suspicionibus obnoxium, mille necessitatibus ærumnosum, procliuem ad malum, difficilem ad bonum? Certè his omnibus consideratis, non est periculum ne quis se nimis humiliet, aut nimis humiliter de se sentiat: Imò grande est malum, grandeque periculum, si quis se extollat vel modicè, ne plus æquo se extollat; semperque periculum est, si vel vni quis in sua cogitatione se præferat, quem fortè parem veritas iudicat, aut superiorem. Et hinc fit, vt si quempiam viderit peccare, vel grauia perpetrasse, neutiquam tamen debeat se meliorem existimare, quia ignorat quamdiu possit in bono stare. Omnes enim fragiles sumus, nemo tamen debet seipso quempiam fragiliorem existimare. Hac ergo consideratione superbia eliditur cum suo fundamento, id est, cum philautia sui ipsius amore & complacentia. Destruitur etiam hoc modo contemptus aliorum, qui ex superbia oriri potest, nam & forsitan is qui despicitur salutem assequetur, estque dignior, & Deo charior, ob virtutem nobis incognitam, is autem qui despicit, & superbit alterius intuitu, damnationi obnoxius reddetur, ob demeritum occultum, vel superbiam.

Quartus aries, quo superbiæ murus concutitur ad fundamentum vsque, est consideratio ipsiusmet superbiæ & superborum, quia nec illa, nec illi possunt vllis placere. Non Deo, quia ipsum habent aduersarium: superbis enim resistit, & humilibus dat gratiam. Non humilibus, quia humilitatis amatores planè exhorrent superbiam. Non etiam aliis superbis, quia eo ipso nomine quo quis sese exaltat & extollit, iam sibi aliorum superborum conciliat inuidiam, qui hoc metuunt, ne ipsis ille possit excellentior censeri, aut beatior.

Nec tandem sibi placebit ipse superbus, siue in hoc sæculo, cùm ad se reuersus vilitatem suam agnouerit, nihilque inuenerit quo verè gloriari possit: neque in futuro, cùm ob superbiam in æternum ardebit. Quapropter quodam loco sic loquentem introducit Deum Bernardus: *O homo si te videres, tibi displiceres, & mihi placeres: sed quia te non vides, tibi places, mihi displices! Veniet dies, quando nec tibi, nec mihi placebis: mihi, quia peccasti: tibi, quia in æternum arbebis. Soli diabolo tua placet superbia, quia superbus est valdè, qui ex speciosissimo Angelo præ superbia in teterrimum dæmonem est commutatus, teque simili modo sibi similem tentat efficere.* Hæc certè consideratio valida est, & exinanire potest hunc murum vsque ad fundamentum.

Quintus aries qui concutit superbiam, & gloriam inanem, quæ potest esse de bonis operibus, est consideratio incertitudinis quam de illis habemus. Nemo enim euidenter & certò scit, an toto vitæ suæ tempore vel vnum opus meritorium fecerit: quia sæpè vitia virtutis speciem præ se ferunt; sæpè inanis gloria, vel intentio distorta, opus alioqui bonum vitiat: sæpè iustitia nostra ad examen iustitiæ diuinæ deducta iniustitia est, & plerumque sordet in conspectu Iudicis, quod in oculis fulget operantis. Alia enim sunt iudicia hominum, alia Dei; cui gratior est peccator humilis, quàm iustus superbus. Certema-

la nostra potius consideranda sunt quàm bona; quia & plura sunt, & magis pura. Bona autem nostra vel exigua sunt, & minori numero, vel etiam impura. Nam mala nostra pura mala sunt, grauibus suppliciis digna, quia sæpe grauia: bona autem nostrâ non sunt pura bona, sed multis impuritatibus admixta; ita vt nemo de illis debeat gloriari, quin potius pertimescere. Hostis enim nostri malitia tanta se arte palliat, vt plerumque ante deceptæ mentis oculos, culpas esse virtutes fingat, & fit vt inde quisque quasi expectet præmia, vnde æterna dignus est inuenire tormenta. Quapropter quodam loco dixit S. Augustinus, & S. Gregorius: *Væ laudabili vitæ hominum, si remota pietate iudicetur: quia vnde ante oculos Iudicis se placere suspicatur, obruitur.*

Sextus aries, qui impetit superbiam illam quæ humanam laudem vndique aucupatur, est consideratio meræ in ea re vanitatis: quia nemo seipsum debet æstimare ex aliorum laude, sed ex sua ipsius conscientia in veritate. Qui se laudari audit, seipsum interroget, an talis sit, qualem alij prædicant. Quod si animus respondeat se longè alium esse, magis credat sibi ipsi, cui notus est, quàm aliis. Quod si talem esse agnouerit, nihilominus, quantum in se est, scuto veritatis curet à se repellere iaculum fauoris dans Deo gratiam, & dicens: *Gratia Dei sum id quod sum.* Nam Deus est qui in nobis operatur omnia opera nostra, qui dat velle & perficere, sine quo nec bonum quidem possumus cogitare, nec in bono stare; nec laude dignum quidquam aggredi, vel peragere. Vnde nihil nobis, sed Deo omnis adscribenda laus, ne cùm hîc temporalem gloriam receperimus pro mercede, in futuro, æternam gloriam perdamus cum omni opere. Nemo enim potest præsentis sæculi temporali gloria frui, & æternam venturi sæculi securè expectare. Qui itaque mercedem receperit in sæculo, non speret in cœlo. Vnde quodam loco sic iterum diuus Gregorius: *Cùm pro recto opere laus transitoria quæritur, æterna retributione res digna vili pretio venundatur.*

Septimus aries: qui ambitionem impetit, & superbiam in honore, est consideratio breuissimi & infœlicissimi sæpe exitus bonorum huius sæculi. Nam & mors breui illis finem imponit, & de pluribus cogentur rationem reddere, qui fuerunt in sublimitate. Vnde S. Basilius scribens in verba Moysis: Attende tibi ipsi, sic alloquitur superbos: *Tibi mire places ob opes; vel auitæ gentis claritudinem? Immoderato gaudio subsilis ob Patriæ celebritatem? ob elegantiam corporis? ob honores ab omni gradu tibi delatos? Attende tibi. Mortalis enim tu. Quippe terra es, & in terram abibis.* Circumspice eos, qui ante te similibus splendoribus fulsere. Vbi sunt qui ambibant ciuitatem potentatus? Vbi insuperabiles Imperatores? Vbi qui conuentus disponebant & festa? Vbi equorum splendidi inuectores? exercituum Duces? Vbi Satrapæ & tyranni? nunc omnia puluis, nunc omnia fauillæ, nunc in paucis versibus eorum vitæ memoria est. Respice sepulchra, & vide quis seruus, quis Dominus, quis pauper, quis diues. Discerne si potes vinctum à Rege, fortem à debili, pulchrum à deformi. Memor sis itaque, ne extollaris aliquando ne altiora ambias: Memor autem eris, si te ipsum respexeris. Similiter loquuntur & alij Patres, inter quos Sanctus Chrysostomus sic alicubi: Intuere nunc sepulchra superborum, & vide si est aliquod in eis iactantiæ suæ vestigium: si aliqua diuitiarum

Bas. hom. 3. in illa verba.

vel luxuriæ signa cognoueris. Require nunc vbi vestes; & ornamenta peregrina, vbi spectaculorum voluptas, vbi asseclarum turbæ Conuiuiorum cessit opulentia: effrænata verò lætitia quò abiit, quò recessit? Vbi illa nunc, & vbi ipsi? Quis finis vtrorumque, intuere diligentiùs, & accede propiùs. Vide cineres solos, & fœtidas carnes, vermium reliquias, & recordare hunc esse corporum finem, & honorum. Atque vtinam res omnes, omnisque nostra causa vsque ad cineres tantùm veniret & vermes: parua viderentur hæc damna, & quæ facilè excusare possit naturæ conditio. Nunc autem conuerte oculos tuos ab his cineribus & sepulchris, & reuoca cogitationem tuam ad illud diuini iudicij tribunal horrendum, vbi fletus & stridor dentium, vbi tenebræ exteriores, vbi vermis ille conscientiæ, qui nunquam moritur, & ignis qui nunquam extinguitur.

Sic ergo præter voces diuinas muros Iericho, instar buccinarum cœlestium, validè impetentes, poterunt variæ considerationes esse efficaces, & seruire tanquam arietes, ad eosdem muros conuellendos, distringendos, & funditus demoliendos; ita vt inuitemus omnes, vt his vtantur, ideoque eis inclamemus pro destruenda ciuitate Satanæ (longè potiori ratione quàm Idumæi vel Babylonij pro demolienda ciuitate Ierusalem:) *Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea.* Exinanite, & diruite omnes ambitionis luteos lateres, considerantes quod finem tandem ambitionis ponet septem pedum vrna, in qua ambient vos vermes. Diruite omnes lateres, omne cæmentum arrogantiæ & tumoris, exinanite omnes lapides iactantiæ & vanæ gloriæ tartareo bitumine coagulatos, & bene pensantes nihil in vobis esse, nisi peccatum, de quo tanquam vestro gloriari valeatis. Diruite omnem seriem lapidum præsumptionis, pertinaciæ, rebellionis, & inobedientiæ, & his quæcumque affinia vitia, ex quibus murus iste Deo aduersus conflatur. Denique diruite amorem proprium, fundamentum totius huius ædificij Satanici, vt fundamentum veræ humilitatis iacere possitis, & primum murum Ciuitatis Dei perfectè in vobis ædificare, qui à contemptu vestri crescere valeat vsque ad amorem Dei.

LECTIO IV.

DE MALEDICTIONE superborum.

Maledictus vir coram Domino, qui suscitauerit & ædificauerit ciuitatem Iericho, &c. Iosue 6.

MAledictionem à Deo expectare debent, quicumque aliquem ex muris Iericho, hoc est, ex peccatis istis capitalibus ciuitatem diaboli constituentibus, ædificant. Sed maximè illi, qui postquam per pœnitentiam vitia illa destruxerint, tuba intus cœlesti eos ad meliorem vitam vocante, & per inspirationem sanctam intonante, diuinaque gratia efficaciter cooperante; nihilominus vitiis iterum se implicant, & de nouo muros istos quodammodò reædificant. Sed quænam est maledictio illorum? Vtique Dei singularis vindicta, quam frequenter experiuntur in corpore & in anima, in præsenti & in futura vita. Et hoc indicari videtur in

veritas illius maledictionis, quam imprecatus est Iosue spiritu Dei Iericho iam destructa, vbi ait: *Maledictus vir coram Domino, qui suscitauerit & ædificauerit ciuitatem Iericho. In primogenito suo fundamenta illius iaciat, & in nouissimo liberorum ponat portas eius*, hoc est, plectatur morte primogeniti sui inchoans, & morte vltimogeniti ante-quam absoluat; sic moriantur ei filij omnes ante, quam ordine struet ædificium istud præcepto Domini contrarium. Et hoc quidem litteraliter & in veritate contigit. Nam 3 Reg 16. refert Scriptura: *In diebus Achab Regis ædificauit Hiel Iericho; in Abiram primitiuo suo fundauit eam, & in Segub nouissimo suo posuit portas eius, iuxta verbum Domini quod locutus fuerat in manu Iosue filij Nun.* Perdidit ergo Hiel omnes filios suos, anathemati & mandato Domini rebellis.

Spiritualiter autem id interpretari possumus de his, qui muros Iericho spirituales ædificant, quod in primogenito & vltimogenito vindictam accipiunt, hoc est, in corpore & anima, & id quidem tùm in præsenti, tùm in futura vita. Per primogenitum ergo intelligere licet animam, quæ primatum tenet in homine, prima ordine dignitatis, prima secundùm ius ad hæreditatem æternitatis, iure quodam primogenituræ cœlestis ei competente. Propterea etiam prima regeneratur ad vitam immortalem, deinde corpus, licet in generatione corporali præcedat generatio corporis animæ infusionem. Ergo maledictio hæc ædificantium ciuitatem diaboli aduersus ciuitatem Dei, primò animam concernit, tanquam primogenitum, deinde corpus, quasi nouissimè genitum.

Et cùm verum sit omnes vitiis suis dæmoni cooperantes & coædificantes maledictionē hanc incurrere, & vindictam diuinam tandem experiri, id verò maximè manifestis exēplis probare possumus de his qui superbiæ murum ædificant tanquam primò maledictum, vtpotè ciuitatis Deo infensæ primum murum, primum fortalicium. Si enim dum in Cœlo ab Angelis primitus inchoaretur istud ædificium, in omnes istius structores maledictionis æternæ fulmen subitò est immissum, quo in abyssum præcipites corruerunt: Nonne meritò eidem maledictioni & vindictæ erunt obnoxij, qui eorum instinctu & persuasione hic eandem structuram erigere contendunt? Itaque exemplis è sacra Scriptura depromptis declaremus maledictionem illorum, qui superbiæ elato tumore quodammodo se contra Deum erexerunt. Et quidem maledictionem & vindictam non solùm in futura, sed & in præsenti vita eis diuinitus inflictam sacra nobis exhibent eloquia.

Primò quidem, nonne maledictus Pharao, Rex Ægypti, ob superbiam? Monente enim eum Moyse, ex parte Domini Dei Israël, vt dimitteret populum suum sacrificaturum in deserto, cum superbia respondet: *Quis est Dominus, vt audiam vocem eius, & dimittam Israël? Nescio Dominum, & Israel non dimittam.* In pœnam ergo tantæ superbiæ cum curribus & equitibus, cum toto suo exercitu vindictam & maledictionem accepit, submersus quasi plumbum in aquis vehementibus, dextera Domini electionem eius & altitudinem superbiæ sic demoliente, sic sic humiliante. Atque per hanc vindictam diuinam etiam indicatum est, omnes qui per superbiam contendunt se erigere, à Deo vindice projiciendos & in aquis putei infernalis submergendos. Vbi nunc fastus tuus, ô Pharao maledicte! vbi sceptra & currus, vbi vox illa: *Nescio Dominū?* Spoliasti Hebræos & oppressisti, nunc oppressus iaces, & ipsi spoliant te. Tu crudelis & superbe mersisti infantes eorum, nunc dignum est, vt mergaris ipse, & in mari, & in tuo sanguine. Deuorasti eos, nunc te pisces vorant & corui. Et hæc quidem fuit maledictio tua temporanea; sed sequetur & æterna: *Detracta est enim ad inferos superbia tua, descendisti in profundum laci, vbi vermis non moritur, & ignis non extinguitur, vbi fumus tormentorum tuorum ascendit in sæcula sæculorum.* Hæc est maledictio, hic finis superborum: *Maledictus ergo vir qui ædificat Iericho.*

Nonne maledictus Sennacherib Rex Assyriorum, ob nimiam arrogantiam & superbiam. Audi quid de eo dicat Dominus apud Isaiam c. 37. & 4. Reg 19. *Cui exprobrasti, & quem blasphemasti, & super quem exaltasti vocem, & leuasti altitudinem oculorum tuorum? Ad Sanctum Israel. Superbia tua ascendit in aures meas, ponam ergo circulum in naribus tuis, & frænum in labiis tuis, & reducam te in viam per quam venisti.* Egressus igitur Angelus Domini, percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia. Et surrexerunt manè, & ecce omnes cadauera mortuorum. Et egressus abiit Sennacherib Rex Assyriorum, & habitauit in Niniue. Et factum est cùm adoraret in templo Nesroch Deum suum, Adramalech & Sarasar filij eius percusserunt eum gladio, fugeruntque in terram Ararat, & regnauit Asarbaldon filius eius pro eo. Hæc apud Isa. cap. 37. sub finem. Ecce igitur maledictio necis temporalis per filios inflictæ, necis æternæ à Deo vindice semper infligendæ, vt in æternum Regis superbi maledicta elatio & arrogantia plectatur, & humilietur in abysso: *Maledictus ergo vir qui ædificat Iericho.*

Tertiò, nonne maledictus Absalon filius Dauidis Regis, qui ædificans ambitionis maledictam turrim in caput suum ruituram tandem pendet in funesta arbore inter cœlum & terram? Aureis suis crinibus, & regia Cæsarie ramis circumligatus, cœlo vtique ac terra indignus, cernitur suspensus maledictus filius; ambitioso supercilio iugiter parenti infensus. Cernitur tribus lanceis confixus; iusta Dei vltione, vt omnibus ambitiosis exemplo sit & remedio. Et quidem exigua censeri posset vltio per mortem illam præmaturam & temporaneam, nisi sequeretur & æterna, quæ omnis est consummatio maledictionis. Hanc enim maximè luget pius eius parens Dauid, fili mi Absalon, fili mi Absalon. *Planxit meritò super parricida filio*, inquit sanctus Bernardus serm. 26. in Cant. *Cui perpetuò sciret obstructum exitum de ventre mortis, mole criminis.* Ergo iterum hîc repetamus: *Maledictus vir qui ædificat Iericho.*

Quartò, nonne maledictus Aman, magnus ille Assueri Regis Aulicus, à Rege primus, & quidem maledictus ob superbiam? Non potuit eius superbia tolerare, quod Mardochæus sibi genu non flecteret, ideoque ei erigendum parauit patibulum altitudinis 50. cubitorum. Verùm ille qui humana omnia iustè suo moderatur arbitrio, sortem inuertit, & iustissima eius vltione contigit, vt in ligno quod iniustè alteri pararat, mox penderet ipse. Sic qui tumido nimis corde se eleuarat, per arrogantiam & superbiam, iam in sublime eleuatus cernitur per ignominiam & confusionem maximam. Ergo rursum hîc verum illud esse agnoscimus: *Maledictus vir qui ædificat Iericho.*

Quintò: Nonne maledictus fuit Saul, & reprobatus ob superbiam & inobedientiam? Sublimatus fuerat à Domino ad regnum propter humilitatem, sed decidit à regno terreno & æterno ob superbiam. Præceperat ei Deus, vt contra Amalechitas procedens vniuersa illorum bona demoliretur, nec quicquam de præda sibi reseruaret. Ipse verò Domini præcepto inobediens, meliora reseruat: Quapropter ei & superbiam & inobedientiam exprobrat Dominus 1. Reg. 15. *Nonne cum esses paruulus in oculis tuis, caput Israel factus es? Quare ergo non audisti vocem Domini, sed versus es ad prædam in oculis Domini? Pro eo ergo quod abiecisti sermonem Domini, abiecit te Dominus, ne sis Rex.* Postmodum infelici morte interiit in montibus Gelboë, sollicitans vt à suo quodam milite Amalecita propriæ incumbens hastæ adiuuetur ad se interficiendum. 2. Reg. 2. Sic qui in humilitate agens à Deo fuerat benedictus, in sublimi statu positus ab eodem fuit maledictus ædificans turrim superbiæ. Itaque iterum hîc verum est: *Maledictus vir qui ædificat Iericho.*

Sextò: Nonne Herodes Agrippa Rex Galileæ ob superbiam maledictionem quoque incurrit? Veste ipse Regia indutus sedebat pro tribunali, & concionabatur ad populum, hoc est, magna facundia & eloquentia illum alloquebatur. Populus autem ex adulatione & assentatione acclamabat: *Dei voces & non hominis.* Contestim autem percussit eum Angelus Domini, eo quod non dedisset honorem & gloriam Deo, & consumptus à vermibus expirauit. Vide quomodò eius altitudinem demolitur Deus. Nam qui priùs in veste regia promicabat, & sibi diuinos attribuebat honores: iam vermibus est circumamictus, qui palam testantur eum non esse Deum immortalem, sed fœtidum & miserrimum hominem: Sic maledictione inuoluitur in corpore hac putredine vermium correpto: sed & in anima fœtidissima, lacunis infernalibus paulò post immersa: *Maledictus ergo vir qui ædificat Iericho.*

Actor. 12.

Septimò: Nonne Antiochus in Scriptura celebris admirabili maledictione ob superbiam à Deo fuit percussus? Certè vltio multiplex Dei in superbos maxime in ipso effulget, si expendantur quæ de eo dicuntur lib. 2. Machab. cap. 9. Primò enim de eo ibi legitur: *Qui vniuersa conspicit Dominus Deus Israel, percussit eum insanabili & inuisibili plaga.* Vt enim finiuit sermonem, quo ex superbia pronunciarat se Hierosolymam congeriem sepulchri Iudæorum facturum: *Apprehendit eum dolor dirus viscerum, & amara internorum tormenta: & quidem iuste, qui multis & nouis cruciatibus aliorum torserat viscera.* Et hæc fuit prima plaga. Secundò, cum superbia & ira furens in Iudæos, iuberet celerrimè agitari currum, contingit eum impetu de curru cadere, & graui corporis collisione vexari. Vnde addit Scriptura. *Is qui sibi videbatur fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus; & montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso contestans.* Et hæc fuit secunda ipsius plaga. Tertiò, membra eius computruerunt, ita vt de corpore impij vermes scaturirent, ac viuentis in doloribus carnes eius fœterent. Nam & odore eius ac fœtore exercitus grauabatur. Addit Scriptura: *Sic qui paulo ante sydera cœli contingere se arbitrabatur, nemo eum poterat propter intolerantiam fœtoris portare.* Et hæc fuit tertia plaga. Quartò, tandem cœpit ex graui superbia deductus ad sui agnitionem venire diuina admonitus plaga per momenta singula, doloribus augmenta capientibus. Et cum nec ipse iam fœtorem suum ferre posset, ita ait *Iustum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire. Orabat autem scelestus Dominum à quo misericordiam non erat consecuturus.* Væ igitur arrogantibus, væ superbis exemplum illud sibi proponant, & resipiscant, ne simili maledictioni & vindictæ diuinæ obnoxios se reddant.

Possemus & plura hic attexere exempla maledictæ à Deo superbiæ, ex historiis Ecclesiasticis: sed sufficientissima & certissima sunt ista, ex sacræ Scripturæ oraculis deprompta: quæ & in septenario numero disposuimus, quia numerus iste in materia de qua agimus, frequens est & mysticus, vt initio Tractatus annotauimus.

LECTIO XII.

DE MVRO HVMILITATIS contra Superbiam.

Sicut initio diximus septem esse muros primarios ciuitatis Satanæ, quam sub typo ciuitatis Iericho describimus: ita ex aduerso septem sunt muri primarij ciuitatis Dei, quæ sub nomine Ierusalem sacris in litteris designatur. Nimirum 1. Humilitas contra Superbiam. 2. Liberalitas contra Auaritiam. 3 Castitas contra Luxuriam. 4. Charitas contra Inuidiam. 5. Abstinentia contra Gulam. 6. Patientia contra Iram. 7. Deuotio contra Acediam. Hi sunt muri, quibus sese tuentur Filij Dei contra Satanam, suntque Arces fortissimæ ad dimicandum contra inferorum regnum. His ædificandis omnem operam impendunt electi, præsuntque huic structuræ Genij boni eos excitantes & adiuuantes.

Primus itaque murus ciuitatis Dei, muro iam descripto ciuitatis Iericho aduersans, & ex diametro oppositus, Humilitas nominatur. Huius fundamenta posuit Christus Dominus, ædificij cœlestis Auctor, dum cœlestem suam Doctrinam in monte traditam ab illa exorsus est, dicens: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Pauperes enim spiritu humiles intelligi sine controuersia est, inquit Sanctus Augustinus lib. de Virginit. cap. 32. Atque huic muro continuò nos cooperari, & coædificare docuit verbo & exemplo. Vnde ait: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris.* Quod quidem Christi Domini monitum expendens S. Augustinus c. 35. eiusdem libri de Virginit. Sic ait: *Huccine redacti sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi in te, vt hoc pro magno discamus à te, quoniam mitis es & humilis corde? Itane magnum est esse paruum, vt nisi à te qui tam magnus es fieret, disci ergo à me quia mitis sum & humilis corde? Ita plane, non enim aliter inuenitur requies animæ, nisi inquieto tumore digesta, quo magno sibi erat, quomodo tibi sana non erat.*

Matt. 5.

Neque mirum quod Christus Iesus humilitatem suos continuo docuerit, & ad eam ædificandam perpetuò hortatus sit, quandoquidem illa fundamentum sit omnis virtutis, omnis boni operis. Audi hac de re eleganter S. Chrysostomum in Genes. Hom. 35. *Bonis operibus nostris humilitatem quasi fundamentum substruamus, vt secure virtutes superexstruere valeamus. Virtus enim non est, nisi coniunctam habeat humilitatem. Qui hoc fundamentum recte iecerit, poterit in quantam voluerit altitudinem structuram excitare. Hæc est inexpugnabilis turris, hæc omne continet ædificium; non sinens ipsum vel à*

ventorum violentia, vel ab imbrium impetu, vel à spirituum vi deiici, sed omnibus insidiis inaccessum facit & inuictum, quasi ex adamante constructum esset. Murus ergo hic primus ciuitatis Dei solidus omnino est, & fortis, potensque contra aduersarias potestates, ita vt idem S. Chrysostomus in Acta Apost. Hom. 10. & 30. iterum in eandem sententiam sic pronunciarit. *Nihil humilitate potentius, fortior est petra, solidior adamante; & in maiorem securitatem nos collocat, quam queant vel turres, vel vrbes, vel muri, omnibusque diaboli machinamentis sublimior facta insuperabiles reddit.*

Hunc porrò murum variis lapidibus compingi & construi rectè asseruimus. Sunt verò hi lapides aut lateres varij actus virtuosi ex humilitate ortum habentes, vel illi indiuisim coniuncti. Inter hos censentur, contemptus sui, abnegatio propriæ voluntatis & iudicij, fuga laudis, confessio proprij peccati, agnitio infirmitatis, amor vilitatis & contemptus, patientia in iniuriis & aduersis, obedientia prompta in omnibus, modestia in voce, in veste, in incessu, in verbis, exercitium lubens in officiis humilibus, Ex his enim omnibus construitur turris ista sublimis; quæ quo profundior est, eo celsior consurgit, quia eius celsitudo in cœlum vsque se porrigit, pertingens tandem à contemptu sui vsque ad conspectum Dei. Ex his quoque omnibus agnoscitur, sit si perfectus humilitatis in nobis murus. Nam teste Cassiano lib. 4 institutionum, vera humilitas his indiciis comprobatur. 1. Si homo habeat mortificatas in se omnes voluntates. 2. Si nihil, nec actuum suorum, nec cogitationum, suum celauerit superiorem. 3. Si nihil suæ discretioni, sed iudicio eius vniuersa committat, ac monita eius sitiens libenter auscultet. 4. Si in omnibus seruet obedientiam, mansuetudinem, & patientiæ constantiam. 5. Si non solùm iniuriam inferat nulli, sed ne ab alio quidem sibimet irrogatam doleat atque tristetur. 6. Si nihil agat, nihil præsumat, quod non vel communis regula, vel maiorum cohortentur exempla. 7. Si omni vtilitate contemptus sit, & se ad omnia quæ sibi præbentur velut operarium malum iudicabit indignum. 8. Si semetipsum cunctis inferiorem, non superficie pronunciat labiorum, sed intimo cordis credat affectu. 9. Si linguam cohibeat, vel non sit clamosus in voce. 10. Si non sit facilis ac promptus in risu. Hactenus Cassianus.

Hoc ædificium spirituale humilitatis non solùm Christus, sed & omnes sacri Doctores iugiter nobis commendarunt, tanquam totius perfectionis fundamentum. De hac re agens Hugo de claustro animæ lib. 3. sic spirituale ædificium cum suis dimensionibus describit: *In spirituali ædificio fundamenti locus in imo, id est, humilitate quæritur. In latitudine, id est, in charitate disponitur. In altitudine verò bonorum operum paries erigitur; & diuinæ protectionis tectum desuper ponitur. In longitudine autem, id est, in patientia perficitur.*

Sic loquuntur & alij Patres, primatum semper humilitati inter omnes virtutes attribuentes, & totam soliditatem spiritualis ædifici; in illa consistere conformi voce asserentes. Audiendus est inter hos iterum hac de re disserens S. Gregorius lib. 18. Moral. *Qui humilitatem, quæ est mater virtutum nesciunt, vsum sui laboris perdunt; etiamsi bona sint quæ operari videantur. Quia surgentis fabricæ robusta celsitudo non figitur, quæ nequaquam per fundamenti fortitudinem in petra solidatur. Soli igitur ruinæ crescit quod ædificant, quia ante molem fabricæ humilitatis fundamenta non procurant.*

Conformiter planè loquitur Sanctus Augustinus serm. 10. de verbis Domini: *Magnus esse vis? à minimo incipe. Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis? De fundamento prius cogita humilitatis. Et quoniam quisque vult, & disponit superimponere molem ædificij, quantò erit maius ædificium, tantò altius fodit fundamentum. Et fabrica quidem cùm construitur in suprema consurgit, qui autem fodit fundamentum ad ima deprimitur: ergo & fabrica ante celsitudinem humiliatur, & fastigium post humiliationem erigitur. Quod est fastigium construendæ fabricæ quam molimur? Quò peruenturum est cacumen ædificij? Citò dico, vsque ad conspectum Dei.* Sic hac de re vniformis est Augustini, Chrysostomi, Gregorij, aliorumque Sacrorum Doctorum consensus, asserens, nostro congruè proposito, primum murum ciuitatis Dei, primam structuram cœlestis ædificij esse humilitatem. Hæc alia dona Dei ac virtutes sibi superædificat, quia humilibus Deus dat gratiam: illasque acceptas conseruat, quia Spiritus sanctus donorum omnium auctor, non requiescit nisi super humilem corde: conseruatas etiam illas perficit, quia virtus in humilitate & infirmitate perficit, inimicumque omnis gratiæ & omnis peccati initium superbiam debellat: ipsa denique illas coronat, quia ipsa emitur regnum cœlorum: *Beati pauperes*, siue humiles *spiritu*. Quid ita? *Quia ipsorum est regnum cœlorum.*

Concludamus hanc humilitatis commendationem verbis S. Cypriani de natiuitate Christi. *Humilitas primus est Religionis introitus, sicut in mundum Christi ingressus: vt quicunque vult piè viuere humiliter de se sentiat, neque supra se in mirabilibus ambulare præsumat. Fundamentum sanctitatis semper fuit humilitas, nec in cœlo stare potuit superba sublimitas. Hanc primam gratiam ingrediens mundum noster paruulus attulit, & à cunabulis nos sibi conformes fieri volens, teneri voluit inuita, quod exhibuit in persona.* Nempe quicquid Christus docuit, quicquid fecit, magisterium humilitatis fuit: & ideo venit, vt doceret hominem non debere esse superbum, humilis Deus noluit dicere quod ipse non esset, noluit iubere quod ipse non faceret. Vis particulariùs id cernere?

1. Humilitatem commendans, Matrem humilem voluit eligere. Luc. c. 1. *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ.*

2. Elegit domum humilem diuersorium animalium, lectum humilem præsepium; vestem humilem vilium pannorum inuolucrum, denique & humilibus Pastoribus per Angelum suam nuntiat Natiuitatem.

3. Humilem se exhibet in Circumcisione, peccatoris signaculum non veritus assumere.

4. In pueritia contemptum in Ægypto elegit, in adolescentia humilitatem in Nazareth exhibuit, subditus Parentibus. Luc. 2.

5. Humiles in suum adsciuit consortium, viles scilicet Piscatores.

6. Subdit se humiliter Ioanni pro Baptismo: vbi mirabile fuit certamen inter humilitatem Saluatoris, & humilitatem Præcursoris: *Ego debeo baptizari à te, & tu venis ad me*, ait Ioannes. At ipse: *Sine modò sic nos decet implere omnem iustitiam.* Sed vicit humilitate, qui vincebat sublimitate. Cessit humilitas Præcursoris tanquam minor, quia obedientia tulit auxilium humilitati Saluatoris.

7. Paruulum amplectitur, & statuit in medio Magister humilitatis, paruulosque ad se venire prohibentes increpauit. Marci 9. & 10.

8. Dat humilitatis exemplum miraculorum

operatione, dum ait Leproso: *Vide, nemini dixeris.* Similiter loquitur & Apostolis electis in Transfiguratione.

9. Humilitatem docet in verbi prædicatione: *Ego gloriam meam non quæro. Doctrina mea non est mea. Ego Patrem honorifico.* Ioan. 8.

10. In fuga dum Regem eum volunt facere, manifestam fecit humilitatem: Fugit enim in montem ipse solus. Ioan. 6.

11. Vbi melius humilitatis exemplum præbuit, quàm in pedum ablutione? *Filius,* inquit, *hominis non venit ministrari, sed ministrare. Exemplum dedi vobis,* &c. Ioan. 13.

Postremò, in Passione humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem. Quid ergo superbis homo, tantùm habens humilitatis exemplũ, superbiæ medicamentum? Quid pellis morticina tenebris? Quid sanies fœda inflaris? Princeps tuus humilis est, & tu superbus? Capiti humili superbum membrum non congruit. Ambula per Christi humilitatem, vt venias ad æternitatem. Deus Christus patria est, quò imus: Homo Christus est via, quà imus. Ad illum imus, per illum imus, quid timemus ne erremus? An non dixit ille; Discite non quomodo cœlos & astra feci, sed quomodo mitis sum & humilis corde; Vis capere celsitudinem Dei, cape prius humilitatem Christi.? Nunc in ciuitate Dei in hoc sæculo peregrinante, in Rege eius Christo maximè humilitas prædicatur, & commendatur.

Similiter alij sancti viri non solùm verbis, verumetiam potissimum exemplis humilitatem hanc edocuere. Primùm, hunc murum ædificij cœlestis & perfectionis spiritualis, primò in se, deinde in aliis ædificare contenderunt omnes cohortando ad ædificandum præuio suo exemplo. Vnde sanctus Gregorius 23. Moral. cap. 13. sic ait: *Vera doctrina humilitatem, quæ magistra est omnium, materque virtutum, & loquendo dicere, & viuendo conatur ostendere: vt eam apud discipulos veritatis, plus moribus quàm sermonibus eloquatur.* Certè nihil humilius S. Augustino, nihil humilius Chrysostomo, Gregorio, Ambrosio, Hieronymo. Hi opere & veritate humilitatis magistri extiterunt, non lingua solùm aut eloquio. Consule eorum vitam apud Laurent. Surium. Vide etiam quæ de Humilitate tractaui in Virga Aaronis, Tract. 3. Lectione septima, quæ hîc non repeto breuitati consulens.

Inter omnes porrò humillimus planè S. Franciscus, qui interrogatus familiariter & sincerè à quodam è Fratribus suis, quid de se sentiret, humillimè respondit: *Videor mihi maximus peccatorum.* Cùm verò Frater ille diceret: impossibile ei esse hoc in conscientia dicere, vel sentire, nisi cum iniuria diuinæ gratiæ quæ mirè in ipso promicabat; iterum hoc responsum humile accepit: *Si quantumlibet sceleratum hominem tanta fuisset Christus misericordia prosecutus, arbitror sanè multo magis quàm ego Deo gratiorem fore illum, solertiusque diuinæ gratiæ cooperaturum, & ideo miserrimus sum omnium peccatorum.* Agnouit ille humilitatem Francisci profundissimam & solidissimam, quam prius in visione quadam præuidere potuerat.

Cum enim esset in comitatu viri Dei, & vna cum ipso in quadam Ecclesia deserta feruenti oraret affectu, in extasi factus, vidit inter multas in cœlo sedes, vnam præ cæteris digniorem pretiosis lapidibus, & omni gloria refulgentem. Miratus intra se præcelsi fulgentiam throni, anxia cœpit cogitatione requirere, quis ad illum deberet assumi. Audiuit inter hæc vocem dicentem sibi: *Sedes ista vnius de Angelis ruentibus fuit, & nunc humili seruatur Francisco.* Testis est S. Bonauentura in vita eius cap. 6.

Quisquis ergo ad Angelicam sublimitatem cœpit pertingere, & ad ciuitatis cœlestis societatem, debet muro huic ciuitatis sanctæ cooperari, debet illum cum diuina gratia ædificare. Cuiuslibet sis status, sublimis, vel vilis, in quolibet statu honoris, vel paupertatis necessaria est humilitatis virtus, sine qua nemo potest salutem assequi: quia sine contemptu sui, non pertingitur ad conspectum Dei. Et quidem humilitas his qui in statu inferiori degunt, facilior est, illisque coniunctior, de qua continuò eos vel status ipse monet. Quod si superbiant hi, intolerabiles planè sunt, & abominabiles coram Deo & hominibus. Dicit enim Sapiẽtia: *Tres species odiuit anima mea, diuitem mendacem, senem fatuum, pauperem superbum.* Eccl. 25. Specialiter se odisse pauperem superbum asserit, quia cùm ille nullam superbiæ occasionem habeat, quin potiùs omnis humiliationis materiam in se circunspiciat, planè intolerabilis est iudicandus, si superbiat: at verò inter honores superbia tolerabilis magis videtur, & venia digna. Nihilominus etiam eos qui in sublimi positi sunt, frequenter monent sacræ litteræ, vt humilitati studeant, vt propugnaculum hoc primum & fortissimum contra Satanam ædificent, ne eius imitatores sint, & superbia sua pereant.

Hinc illud monitum Ecclesiast. 3. *Quanto magnus es humilia te in omnibus.* In quam sententiam S. Bernardus in lib. de Consideratione ad Eugenium Pontif. sic loquitur: *Cùm omni indifferenter personæ humilitas sit quædam turris à facie inimici, nescio quo pacto tamen vis eius maior in maioribus, & clarior in clarioribus comprobatur. Nulla clarior gemma in omni præcipuè ornatu Pontificis. Salubris copula, vt cogitans te Summum Pontificem, agnoscas simul te non solùm fuisse, sed esse vilissimum cinerem. Non est magnum esse humilem in abiectione, magna prorsus & rara virtus est humilitas honorata. In alto non altum sapere, nihil apud homines rarius, nihil Deo charius.* Hæc eleganter Bernardus Summo scribens Pontifici, quæ eadem concernunt omnes in honoris gradu constitutos, vt se aduersus ventum superbiæ firmos faciant, tutosque à casu & ruina humilitatis arce.

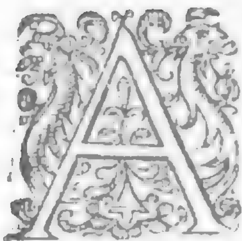

TRACTATVS II.

DE VITIO AVARITIÆ.

LECTIO PRIMA.

Quid sit Auaritia, & quotuplex.

Lter Murus Ierichuntinus Tuba Sacerdotali diruendus nominatur Auaritia. Est autem Auaritia immoderatus appetitus illorum exteriorum bonorum, quę ad sustentationem vitæ hominis ordinata sunt, qualia sunt aurum, argentum, agri, vineæ, domus, aliæque possessiones. Distingui verò potest duplex auaritia. Est enim quædam auaritia & cupiditas sic immoderata vt etiam extendat se ad aliena indebitè, & per nefas desideranda, conquirenda, possidenda: puta per iniustitias, dolos, fraudes, rapinas, furta, oppressiones. Et in hanc maximè inuehuntur eloquia diuina, & Sanctorum Patrum scripta. Est & alia auaritia, quæ est amor inordinatus circa proprias opes aut res possessas, dum quis nimis amat res exteriores, nimis ardenter illis acquirendis incumbit, nimis tenaciter illas retinet, nimis illis delectatur, & animum immergit, licet nolit rapere aut retinere aliena. Et hæc etiā peccatū est, licet non ita graue vt prior illa iustitiæ aduersa. Mortalem verò culpam potest inuoluere, si ob illum inordinatum amorem vel affectum, quis transgrediatur Dei vel Ecclesiæ præcepta, si propter illū negligat quæ sui muneris sunt erga pauperes, aut alios quibus ex charitate obstringitur. Opponitur ergo hæc auaritia liberalitati & charitati quæ moderatur talem affectum erga externa bona. Neque verò vt communis plebs existimare solet, illa solùm reperitur in diuitibus, qui immoderatè congregant aut retinent opes supra statum & conditionem suam: sed & pauperibus locum habet, quibus licet non sint superflua, immoderato tamen frequenter desiderio illis inhiant, illa qualitercumque acquirere satagunt, & paucis quæ possident affectu nimio inhærent. Hoc etiam aduertit S. Augustinus explicans illud Psalm. 51. *Videbunt iusti & timebunt, & super eum ridebunt, & dicent: Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum.* Sic in hunc locum differit Augustinus: *Audiuit aliquis pauper Prophetam dicentem: Sperauit in multitudine diuitiarum suarum, & continuò attendit pannos suos, respexitque fortè circa se diuitem ornatius indutum, & ait in corde suo, de illo dicit, nō de me.* Sed subiungit idem Augustinus: *Noli te excipere, noli sperare, nisi & tu videris & timueris, vt possis ridere in die nouissimo. Nā quid tibi prodest, si egeas facultate, & ardeas cupiditate?* Ergo & auaritiæ pauper obnoxius esse potest, qui animo pauper non est, sed affectu diues: Sicut & diues diuitiis affluentibus nequaquam cor apponere, imò illis vt materia virtutis rectè vti potest. Sunt enim diuitiæ indifferentes: & sicut scala ad ascendēdum & descendendum indifferentiam habet, sic & illis bene vtendo potest quis conscendere in cœlum, vel abutendo descendere in infernum. Sic bonum est & vinum, sed immoderatus eius vsus perniciem affert. Hinc rectè dixeris diuitias in manu impij esse velut gladium in manu phrenetici, sibi & aliis in perniciem. In manu verò viri pij seges est in meriti, gratiæque & gloriæ semen.

Non absimiles sunt opes aquæ Ægypti, quæ in sanguinem versa fuit. Hanc verò asserunt Hebræi, in manu Ægyptiorum sanguinem fuisse, in manu Israëlitarum aquam mundam: Sic & diuitiæ in manu improbi fiunt sanguis, dum illis peccata peccatis cumulat: in manu verò pij aqua munda, per quam peccata eluat. Sic in manu Iob iustitiam opes operatæ sunt, dum pater est pauperum, oculus cæco, pes claudo: *Si comedi buccellam solus, & pupillus non comedit ex ea.* In manu Epulonis Euāgelici damnationis sunt occasio, dum in luxum abutitur illis, & immisericors erga pauperem Lazarum manet, illum aspernans. Quia verò plerique hominum illis auarè abutūtur ad suam perditionem, ideo & apud veteres compedes Plutonis vocantur, & apud eosdem, Pluto simul inferorum & diuitiarum Deus asseritur. Est ergo diuitiarum cupiditas, aut amor nimius, huius muri infernalis fundamentum, contra quod insonat Tuba efficax sacrorum eloquium, vt funditus murus ille diruatur. Sed videndi sunt muri huius dimensiones, altitudo & profundum, latitudo & longitudo.

LECTIO II.

DE DIMENSIONIBVS muri Auaritiæ.

DE ALTITVDINE.

Altitudo muri Auaritiæ ex eo declarari potest, quod in cœlum vsque sese erigat. Quod maximè fit, quod propter illam oppressio fit pauperum, pupillorum, viduarum:

defraudatio item mercenariorum, similesque iniustitiæ, quæ in Cœlum clamare dicuntur, more loquendi Scripturæ sacræ. Ascendunt enim in cœlum, & diuinæ vindictæ pondus attrahunt super iniquos istos oppressores, muri huius ædificatores & Satanæ operarios confusibiles. Vnde hos monet S. Iacobus c. 5. *Ecce merces operariorum qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat, & clamor eorum in aures Domini Sabbaoth introiuit.* Idem Eccl. 31. docet Sapiens dum ait: *Nonne lacrymæ viduæ ad maxillā descenderunt, & exclamatio eius super deducentem eas? A maxilla ascendunt vsque ad Cœlum, & Dominus exauditor delectabitur in illis.* Murus itaque iste permixtus lacrymis & sanguine pauperum, neutiquam bono constat cæmento, nec firmiter coagmentatur: sed Deo & Cœlo pugnante contra eius altitudinem, in caput ruit ædificantium, & in æternam eorum confusionem.

Deinde eius altitudo inde declarari potest, quod contra Deum se erigere ex eo censeatur, quia in sacra Scriptura auaritia Idolum seruitus appellatur. Ita enim eam disertè appellat Apostolus ad Ephes. 5. Et hoc verum est, quia auaritia totum cor & mentem hominis sibi vendicat: ita vt vix aliud cogitet, quàm de augendis lucris, noctes diesque in his insumat. Et ita auarus Mammonæ corpus velut immolat per assiduos labores ex amore lucri; immolat illi & animam per varia peccata, quæ inde obueniunt.

Habet ergo auarus opes pro Deo, id enim cuique Deus est, quod semper in mente habet, cui totus intēdit, in quo totum cor, totam curam, totam fiduciam figit, cui & totam vitam dicat. An fortè idololatra est, qui duo grana thuris offert altari & idolo Mercurij; ille verò idololatra non iudicabitur, qui totum vitæ obsequium defert pecuniæ & creaturæ? Certè impossibile est seruire Deo & Mammonæ, vt asserit Euangelium. Seruit autem Mammonæ, qui nummo seruit & pecuniæ: plus sollicitus de pecunia, quàm de diuina gratia: plus curans lucrum in arca, quàm damnum in conscientia. Sic enim plus censetur colere Nummum, quàm Deum, quandoquidem ei obsequitur seruitute damnosa, quam & diuinæ præfert seruituti.

Deinde magna est similitudo inter idololatram & auarum, quia vt ait Innocent. lib. de Vilitate conditionis humanæ: *Sicut idololatra seruit simulachro, sic auarus seruit thesauro. Nam ille cultum idololatriæ diligenter ampliat, & iste cumulum pecuniæ libenter augmentat. Ille cum diligentia colit simulachrum, & iste cū omni cura custodit thesaurum. Ille spem ponit in idololatria & idolo, & iste spem ponit in pecunia & nummo. Ille timet mutilare simulachrum, & iste timet minuere thesaurum.* Dicamus ergo simulachra auarorum esse argentum & aurum, quæ præ reuerentia vix videntur audere tangere, sed inani eorum aspectu solùm delectantur, vt latè deducit S. Chrysost. in c. 5. ad Ephesios.

Declaremus id exemplis. 1. An non idololatra is de quo Robertus de Licio Theolog. Ord. Minorum in suo Quadragesimali? Vidi, inquit ipse, quemdam in extremis laborantem, qui ditissimus erat, & diuitias non sine peccato congregauerat. Cumque monerem eum vt iam animæ salutem quæreret, eiusmodi monitum haud lubens audiebat. Quinimò, in lectulo quo iacebat se voluens, suspirabat, gemebat, imò rugiebat dicens: *O quantum laboraui vt thesaurizarem, & alij meis fruentur thesauris! ô diuitiæ! ô pecuniæ! ô gemmæ & iocalia mea quis vos possidebit! & quibus vos relinquam?* In his itaque figens cor & animum, miserè expirauit. Sic qui prius Mammonæ corporis labores, cordisque affectum vouerat, iam illi & animam è corpore egredientem, victimam æternam infœlicissimè immolauit.

2. An non etiam idololatra is, de quo Prosper lib. de Dono timoris? Quidam, inquit, pecuniæ semper amantissimus, cùm opes plurimas congregasset, nihilque vnquam pietatis officiis impendisset, subita morte raptus est. Cadauer autem eius amicis præsentibus & petentibus apertum est, vt despiceretur quænam tam repentinæ mortis causa foret. At cor in eo non fuit repertum, omnibus in admirationem raptis. Paulò post cubiculum aditur, vbi thesaurus erat; atque cista aperta, cor hominis reperiunt inter manus dæmonis, qui instar draconis super illud sedebat, ac in varias partes discerpebat: dixitque astantibus, hoc aurum & argentum pretium esse cordis, quod ille sibi antea vendiderat & vouerat. O infœlicem mercatorem! ô infœlicem idololatram, Mammonæ seruum!

3. An non ille idololatra pecuniæ, de quo Niderus in Fornicario l. 3 c. 5. Quidam, inquit, in ciuitate Constantiæ in morbum incidens, vt pecuniæ suæ parceret, deferri se curauit in Xenodochium. Cùm iam desesperabundus vitæ termino appropinquaret, curauit sibi iusculum præparari quod sorberet: atque in illo aurum suum clam cochleari commiscens, dum putat deglutire, tandem post aliquot pectori immissas particulas, antequam totum hausisset, confusibiliter suffocatus expirauit. Simile apud Antoninum p. 2. tit. 1 c. 4.

4. Denique, Nonne se Nummum vt Numen adorare apertissimè ostendit ille, de quo in Annalibus Societ. refertur, quod nulla Sacerdotis instantia ad confitendum induci potuerit. Sacerdote autem è cubiculo exeunte vocauit vxorem, & sibi in disco copiam auri afferri iussit, ac deinde illud osculis frequenter repetitis ori admouens, dixit: *Tu es Deus meus, in te omnis spes mea.* Cùm aliquanto tempore oculos, cor, animum, in præsens aurum idololatrans intendisset, tandem miserrimè animam exhalauit.

Magna est igitur altitudo huius peccati sese contra Deum extollentis, dum diuinum cultum (quantum ad aliquem modum) censetur tribuere creaturæ. Magna eius altitudo, quandoquidem etiam vsque ad Deicidium, pecuniæ cupiditas hominem potuerit perducere: Dum Iudas auaritia excæcatus Christum magistrum suum Deum hominem neci obiecit, hostibusq; tradidit. De qua re sic ait S. Cyprianus: *Vsque ad mortem Domini amor lucri se ingerit.* Magna eius altitudo, dum ex cupiditate auara, periuria prodeunt nefanda, quæ diuinam impetunt Maiestatem. Magna eius altitudo, dum per violentiam & oppressionem inopum, in cœlum vsque suum tollit clamorem, aures Domini Sabaoth pulsantem. Cypr. tract. de Oper. Card.

LECTIO III.

DE PROFVNDITATE *Auaritiæ.*

Profunditas auaritiæ dici potest eius insatiabilitas, propter quem inferno comparatur. Sic enim dicit Sapiens, Prouer. 27. *Infernus & perditio nunquam implentur; sic & oculi hominum insatiabiles.* Eccles. 14. *Insatiabilis est oculus cupidi.* Nempe sicut dicit Isaias: *Dilatauit infernus ani-*

mam suam,& os suum absque termino: sic & de auaritia dicimus, dilatat animam suam, & os suum absque termino, quia auarus nunquam implebitur pecunia, teste Ecclesiastico cap.5. Sed est in eo semper ignis cupiditatis exardescens, *qui nunquam dicit, sufficit*: est in eo sanguisugæ infernalis filia, *quæ semper dicit, affer, affer*. Cor eius terrenum & aridum, terra illa est, quę nunquam satiatur aqua. Ex abysso igitur profundissima murus auaritiæ consurgit, nec vllum habet supra aut infra terminum. Vnde August. vel quisquis est author sermonum ad Fratres de Eremo, serm. 48. sic ait: O pestis interminabilis! O famelica rabies! Omnia nempe suis terminis clauduntur, sola auaritia nullo clauditur termino, nullo fine. Ecce enim terra limitibus terminatur, aqua suis finibus limitatur, aër suo fine concluditur, cœlum suis terminis arctatur, sola auaritia terminum nescit. O auare, si cuncta terra tibi datur, mare quæris! Si terra & mare dantur, aërem quæris. Quod si mare, terram & aërem possederis, adhuc cœlum ambis, & ipsum penetrare affectas. Quod si cœlum penetraueris, adhuc non quiesces, donec Deo te adæquaueris, vel Altissimo superior fueris.

Oculum cupidi insatiabilem esse, nonne satis demonstrauit Alexander? Hi cùm à Democrito Philosopho audisset innumeros mundos esse, ingemuit; & cùm nec dum vno plenè potiretur, ad alios imaginarios etiam cupiditatem extendit, nec vno contentus fuit. Sic ferocissima pestis est cupiditas, quæ solet quos capit egenos efficere, cùm finem acquirendi non inuenit, sed magis quo fuerit locupletata mendicat. Propterea quidam Sapiens Alexandro interroganti; *Doce nos aliquid sapientiæ plenum*, in hunc modum respondisse fertur: *Si ego sapientiam à Deo acceptam tibi communicare volo, non habes quo tale munus capias: impleuerunt enim animam tuam immodicæ cupiditates. Sed & quomodo desiderio tuo possum satisfacere, quod totus Orbis tibi seruiens explere non potest, aut frenare? Interim hoc habe à me breue sapientiæ documentum. Omnia licet velis possidere, tandem necesse est vt telluris tantùm postremò possideas, quantum vides me iacentem occupare.*

Sed & illa, quæ apud antiquos reperitur, narratio, seu apologus de Rege Myda, insatiabilem hominum rectè arguit cupiditatem, de qua sic Fulgentius: *Midas Rex Apolloniæ petiit, ex magna rerum temporalium auaritia, vt quicquid tangeret aurum fieret. Id verò cùm obtinuisset, munus in vltionem conuersum est, cùm cibus & potus in auri naturam obrigescerent.* Sic nempè auarus pecuniæ cuncta deputat, & se fami destinat; & adeò stultus est, vt aurum sitire & famere videatur, & fame enecari, dum sibi benefacere vix audet. Propterea Mithridates Rex (teste Plinio Natural. Hist. l.33.c.3.) cùm Aquilium Ducem, hominem super omnes mortales auaritiæ deditum, bello superasset; iussit aurum liquefactum ori eius infundi, dicens: *Aurum sitisti, aurum bibe.*

Hæc profunda abyssus auaritiæ, & auri cupiditas, etiam vsque ad effodienda sepulchra, & exenterandos mortuos sese extendit, non solùm in viuos, sed & in defunctos crudelis: Hoc cùm aduertisset Semiramis (vt refert Ælianus) vt hâc cæcam & feram cupiditatem argueret, sepulchro suo inscribi moriës iussit: *Si quis Rex pecunia indiget, hoc monumentum diruat.* Darius Rex hac Epigraphe sepulchrali inuitatus aperuit tumulum, sed sua spe frustratus est, & delusus. Nec enim nummos reperit, sed tantùm hoc intus scriptum; *Nisi esses insatiabilis, sepulchrum mortuorum non attingeres.*

Profunditas quoque auaritiæ declarari potest, tum ex eo quod suos sectatores in profundum mergat interitum, tum ex eo quod ad profundissima deducat peccata. Generat enim, teste Apostolo, desideria nociua, quæ mergunt hominem in perditionem, illum inextricabiliter absorbent. ideo dicebat sanctus Augustinus: *Amas seculum, absorbebit te; Amatores suos vorare nouit, non portare.*

Similiter dicimus: Amas terrena & sæcularia bona? absorbebunt te, non portabunt: Fluctus sunt super quibus ambulare gaudes: Abyssus est super qua ambulare gestis oneratus. Haud verò id fiet, sed inuoluaris necesse est, & mergaris. Imò, non mirum si auari demerguntur: alligatam enim gerunt ad collum quasi molam asinariam, quamcumque suam possessionem, cui immoderato affectu adhærent.

Sed & profundissima peccata ad quæ deducit auaritia, nota satis sunt, nempe homicidia & parricidia, sacrilegia, proditiones, & alia grauissima flagitia, & ideo dixerit Poëta:

Quid non mortalia pectora cogis
Auri sacra fames?

Addamus denique, illi annexam esse profundam cæcitatem, quia oculos obnubit sectatorum suorum, vt molam trahant in circuitu, instar Sampsonis à Philisthæis obcæcati. Quid est enim mola, nisi terrenorum volubilitas cui continuò sunt affixi? Hanc graui voluunt labore; at illa inquietis curris iugiter voluuntur & ipsi. Et certè nec tanta anxietate hanc voluerent, nec inquieto motu ita voluerentur, nisi oculos priùs perdidissent. Sicut nec Sampson ad id deduci potuisset, nisi oculis priùs sibi erutis. Et iterum: Sicut Tobias calido stercore hyrundinum cæcus, luget quod cœli lumen intueri nequeat: sic & his meritò lugendum foret, quod accumulatione temporalium bonorum, quæ tanquam stercora reputat Apostolus, oculi eorum ita grauati sint, vt videre non possint lumen cœli.

Nec mirum, quia cùm erexerit eis Deus vultum, & aciem oculorum dederit, vt quæ sursum sunt, intueantur: è contra ipsi oculos suos statuerunt declinare in terram, cuius puluere respersi lumen perdunt, & ita quidem perdunt aliqui, vt neque cœlum esse credere videantur, neque infernum: quia nec peccatum multiplex quo circunuoluuntur, agnoscunt. Quapropter quosdam ob auaritiam excæcatos à Religione Christiana excidere testatur Apostolus dicens: *Radix omnium malorum cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide:* In quem locum serm. 59. sic loquitur S. Ambrosius: *Vides ergo, quia qui pecuniam appetit, fidem perdit; qui aurum redigit, gratiam prodigit. Auaritia enim cæcitas est, errorem Religionis inducit. Cæca, inquam, est auaritia, sed aduersis fraudum occultata ingeniis, non videt quæ diuinitatis sunt, sed cogitat quæ cupiditatis.* Ideo & multi hoc tempore ob cæcum amorem patrimonij sui & diuitiarum, hæresim amplectuntur, vel in ea detinentur, ne his priuentur: quamuis cœlesti inspiratione satis agnoscant se errare: Sic serpenti terram comedenti ipsi cibus & præda fiunt, quia terreni: Cœlumque perdunt, ob affectum ad terrena, mira & profunda cæcitate auaritiæ delusi. Hoc ipsum deplorat S. Cyprianus multis contigisse suo tempore in sermone de Lapsis.

LECTIO IV.

DE LATITVDINE muri Auaritiæ.

LAtitudo muri auaritiæ declarari potest ex variis, quæ illi annectuntur & superstruuntur peccatis, quæ sunt quasi lateres igne cupiditatis decocti, & cæmento tartareo diabolicæ suggestionis coalescentes, quibus mirum in modum dilatatur, & fortis efficitur hic Satanæ murus. Et quidem, generaliter loquendo, omne genus peccati ex fundaméto cupiditatis exurgere videmus: ideoque ad hunc murum pertinent quadam ratione vitia omnia cætera. Vnde & diuitiæ dicuntur Mammona iniquitatis; idque teste sancto Ambrosio, non solùm, quia sunt frequenter iniquè partæ, sed etiam, quia sunt omnis iniquitatis causæ & fomenta.

Ac in primis, opes superbiam generant, quia facilè diues inflatur & extollitur, cùm paupertas hominem in officio soleat continere, deinde ex illa iræ. Pauper enim lacessitus tacet; & patientiam habet, non habens potentiam se vindicandi. Diues litigat, prosequitur vindictam, fidens pecuniæ. Inuidia quoque cognata est auaritiæ, quia ditiori inuidet, qui illas cupidè coaceruat. Gulæ etiam materiam suggerunt diuitiæ, cùm pauper pane & sale debeat esse contentus. Et quia domi oportet graues splendidæ mensæ sustinere sumptus, grandia etiam oportet aucupari lucra, & quidem per fraudes, rapinas, & oppressiones. Abyssus expensarum abyssum inuocat iniustorum lucrorum, in domo diuitum. Luxuriam verò ex opibus oriri, & per illas foueri, haud est ignotum. Denique & acedia opes comitatur. Dum paupertas pondus diei, & æstum portat, vt necessaria acquirat; abundantia facit vt otio multi torpeant, auaro interim labores pauperum comedente. Singula ferè hæc in diuite Euangelico intueri licet, & ex verbis ipsius apertè colligere, dum dicit: *Anima mea habes multa bona reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare.* Primò enim dicit: *Anima mea, habes bona plurima*; en inflatio superbiæ, tumor, iactantia, & vana complacentia. 2. Dum ait: *Reposita in annos plurimos*, en accumulatio immoderata. 3. Dum subdit: *Requiesce*, en acedia, torpor & ignauia. 4. Dum adiicit: *Comede, Bibe*, en gula, en ebrietas. 5. Dum dicit: *Epulare*, en luxus ventris, & inde subsequens luxuria. Ergo radix omnium malorum cupiditas, fundamentumque cui multiplicia superstruuntur peccata.

Sed sunt quædam specialia peccata, ex auaritia specialiter ortum habentia, ex quibus murum hunc nostrum Iericunthinum particulariùs construi & dilatari asserimus. Possunt vero duplicis sortis distingui, tanquam duplicis seriei in eadem structura lateres, sicut & duplicem auaritiam suprà distinximus. Est enim auaritia quæ opponitur liberalitati tantùm, non iustitiæ: ex hac oriuntur non solùm accumulatio immoderata, & tenacitas nimia, sed & obduratio mentis, & erga pauperes immisericordia; sollicitudo quoque inquieta, & anxietas superflua & damnosa, item neglectus rerum diuinarum, rerumque salutis, fiduciaque nimia in rebus sæculi, & in diuitiis. En lutei lateres paleis Ægypti commixti, ex quibus consurgit prima series muri nostri.

Est & altera auaritia, iustitiæ quoque aduersa, quæ per nefas accumulat, & ex ea oriuntur vsura, & fraudulenta negotiatio, mendacium & periurium, furtum, rapinæ, sacrilegium, oppressio pauperum, & similia vitia. Et secunda series laterum, ex quibus murus hic compingitur. Paucis ergo disseremus de singulis, ac primò quidem de primæ seriei lateribus.

LECTIO V.

DE OBDVRATIONE ET immisericordia, & de serie auaritiæ.

PRimo loco constituamus inter lateres huius muri, durum illũ, & igne tartareo excoctum laterem, qui dicitur obduratio & immisericordia erga pauperes. Hæc enim ex auaritia ortũ habet, sæpiusque in Scriptura condemnatur. Disertè de ea Dominus per os Sapientis, Prou. 21. pronunciat: *Quid obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.* Id verò confirmat Euangelica doctrina exemplo Diuitis in Lazarum mendicum, & ad ianuam iacentem duri & immisericordis, qui postea inclamat pro stilla aquæ refrigerantis, nec exauditur. Sic inter causas euersionis Sodomæ, apud Ezech. 16. enumeratur immisericordia. Dicitur ibi: *Hæc fuit iniquitas Sodomæ superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum eius, & manum egeno & pauperi non porrigebant.*

Horum verò auarorum inanes excusationes perstringit eleganter S. Basilius Homil. 6. variorum argumentorum: Quantam, inquit, te Deo beneficentissimo gratiam habere, & hilarem esse simul, & in inopes liberalem esse oportebat, quod non ipse pro foribus alienis cogeris obstrepitus esse & querulus: sed tuas alij occupant. Nunc autem tristis es, & rogatu difficilis. Vnam tantùm nosti vocem: *Non habeo, non dabo, nam pauper quoque ego sum.* Hæc scilicet, est prima excusatio, multis communis cùm rogantur: & mendacio quidem coniuncta excusatio, vt instantem egenum à se propulsent. Rectè verò respondet S. Basilius his verbis: *Pauper es profectò, pauper, & omnium egens bonorum: Pauper inquam, caritate pauper, pauper æterna spe.* Iterum his respondet idem, Homilia in diuites auaros, quæ est septima inter homilias variorum argumentorum. Tu pauperem te ipsum dicis, & ego tecum sentio. Pauper profectò est, qui multis indiget: ille autem indiget, qui nunquam satiatur, insatiabilem concupiscentia reddit. Decem talentis totidem addere nontendis, deinde viginti coactis, etiam totidem, nec solum crescendo non expletur, sed ardentior redditur appetitus, sic semper eges, semper pauper manes.

Sed replicant auari: *Cui facio iniuriam, si mea retineo conseruoque?* Respondet iterum Basilius. Quæ illa dic mihi tua? Vnde accepta hæc ad traducendam præsentem hanc vitam inuexisti? Perinde facis, ac si quis in theatro locum spectandi, mox vt anteuertit aliis arripere, cæteros abarcet ingressu, suo vnius vsui adiudicans, quod ad omnium communem vsum proponitur. Tales & diuites existunt. Communia namque cùm priores obtinuerint, propria faciunt occupando. Nonne nudus ex vtero matris excidisti, nudusque rursus reuerteris ad humum? Hæc tibi præsentia bona vnde? Si à casu dixeris, im-

pius es, cum non agnoscens qui te condidit, neque illi qui dedit, rependens gratiam. Quod si ex Deo te illa habere fateris, dic mihi, quamobrem hæc sortitus es? Non enim iniustus est Deus, qui inæqualiter nobis diuidit ea, quæ sunt ad victum, inæqualiter nobis diuiserit? Cur tu diues es, ille pauper? Profectò non ob aliam causam, nisi vt tu benignitatis ac fidelis administrationis mercedem accipias, ille verò patientiæ maximis tormentis honoraretur: Tu verò insatiabilis auaritiæ lacertis omnia circumplexus, & tot homines illis priuans, neminem te lædere putas, cùm ad distribuendum perceperis, tibi propria facis. Esurientis est panis, quem tu retines: nudi est vestis, quam in arca custodis; discalceati calceus, qui apud te marcescit: egentis argentum, quod tu terræ infossum possides. Quare tot iniurius es hominibus, quot poteras opem conferre. O quanto dignum pretio tibi censebitur in die iudicij verbum illud! *Venite benedicti Patris mei, possidete Regnum vobis paratum à constitutione mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: Sitiui, & dedistis mihi bibere.* Quanta rursum trepidatio ac sudor, quantæ ob oculos tenebræ se tibi circunfundent, condemnationem audienti? *Ite maledicti in ignem æternum, & tenebras exteriores, paratas diabolo & Angelis eius. Esuriui, & non dedistis mihi manducare, &c.* Non ibi rapax accusatur, sed qui substantiam non communicauerit, condemnatur.

Secunda excusatio auarorum in pauperes immisericordium est ista: *Incertum est quid futurum sit, necessitati, quæ nos quandoque vrgere posset, prouidendum est.* Respondet S. Basilius eleganter: *At longè incertior defossi thesauri vsus: nec tamen pœna incerta, quæ tuorum morum manet inhumanitatem.* Probat id ipse, & ostendit in particulari, cùm addit: Vidi ego multos ieiunantes, orantes, præteritorum pœnitentia suspirantes, omnem denique sine sumptu pietatem ostendentes, egentibus verò ne obolum quidem præbentes. Quid his cætera virtutum diligentia prodest? Non propterea Regnum Dei consequentur. Quid miser respondebis Iudici? Parietes vestis, non homines vestis? Equos ornas phaleris, fratrem tuum amictum laceris pannis aspernaris? Frumentum retinendo perdis, esurientes non respicis?

Tertia excusatio obduratorum & immisericordium cùm multi rogantes concurrunt, est ista: *Non possumus omnibus sufficere.* Respondet S. Basilius. Cùm lingua tu, ô auare! sic loquendo deieres, etiam manu periurus efficeris. Licet enim illa taceat, mendacium tamen tuum deprædicat, annulo quem in digito habes conspicua & illustris: Annulus, inquam, tuus, multis posset sufficere. Vna tantùm tuarum vestiũ arcula hos qui frigore rigent, vestire posset. Verùm inexoratus abs re pauperem reiicis, nec metuis Iudicis moras. Non te miseret? Misericordiam non inuenies. Non aperuisti domum tuam? A Regno Dei excluderis. Non dedisti panem? Vitam non recipies æternam. Hæ sunt Iudicis minæ, quas præcauere deberes.

Quarta excusatio est: *Liberis nostris est prouidendum.* Respondet S. Basilius: Plausibilis est ista auaritiæ excusatio: liberos prætexitis, ac interea cordibus vestris satisfacitis. Dic quæso cùm Deum orasti, & pro fœcunditate eum precatus es, vt fieres liberorum pater, addidistine illud? da liberos, vt causa sint ne præceptis tuis obediam. Da mihi liberos, ne veniam in Regnum Cœlorum. Præterea, quis tibi sponsor de ipsorum fuerit voluntate ac ingenio, vt rectè datis relictisque vtantur; nam multis diuitiæ luxuriæ sunt causa. An non audistis Ecclesiasten dicentem? *Vidi stultitiam multam & grauem, diuitias in manu custodientibus ipsas conuerti.* Et rursus: *Relinquo ego homini post me, & quis nouit si sapiens erit aut stultus?* Considera itaque, ne cum multis ærumnis opes cumulatas, peccatorum materiam aliis tradas, duplicique plectaris postmodum pœna, & tuorum criminum causa, & aliorum quibus causam dederis. Nonne cunctis liberis coniunctior est tibi anima tua? Huic tu primas da partes diuitis hæreditatis, vitæ videlicet æternæ diuitem materiam, deinde filiis victum tribue.

Quinta excusatio est eorum qui liberis carent: *Ego dum vixero bonis meis frui volo: Post mortẽ verò in Testamento Christum & pauperes hæredes scribam.* Respondet S. Basilius: scilicet magna dignus eris liberalitatis laude, magnus tibi honor debebitur & gratia, si in sepulchro iacens, & in terram conuersus, magnificus ac sumptuosus appareas. Dic cuius mercedem temporis potissimum expostes, vitæne an mortis? Nam si tempore quod ad promerendum datur, in voluptatibus ac deliciis absumpto, pauperes nequaquam respexisti: mortuus cuiusnam actionis aut operis mercedem es petiturus? Addit denique & hoc responsum idem vir sanctus, Quis exitus tui tempus nunciabit? Quis de mortis genere sponsor? Quot vidimus repentinè, ac vi vel casu extingui, qui præ doloris ac spiritus angustia ne vocem quidem emittere potuerunt? Quot etiam febris à sensu alienos facit? Quid igitur tempus expectas, in quo sæpè rationis compos non eris? Enimucrò nox profunda, moribus grauis, nullus circa adiutor, imò potiùs qui hæreditati insidiatur paratus aderit.

His ergo omnibus excusationibus caluis tenacium hominum & auarorum, totidem responsis amplè respondet vir sanctissimus, vt omnem obdurationem & immisericordiam ab eorum animis eliminet. Quæ quidem responsa digna sunt vt ab animo Christiano ponderentur in pondere & statera Sanctuarij, ideoque ea iisdem quibus ipse verbis expressi, vt ab ipsius authoritate etiam pondus sortiantur.

DE INQVIETVDINE ob Auaritiam.

INquietudo & anxietas superflua, secundo loco constitui potest inter lateres duros muri auaritiæ, ista enim oriri solet ex auaritia & cupiditate, nec parum damni animæ afferre. Propterea diuitiæ in Euangelio spinæ vocantur, quia Interprete sancto Gregorio, aculeis solicitudinum mentes lacerant, & corda auarorum pungunt; sicque peccati vulnus infligunt, & mentem frequenter cruentant. Ideo etiam dixit Ecclesiastes: *Peccatori Deus dedit afflictionem, & curam superfluam, vt addat & congreget. Cuncti dies eius doloribus & ærumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit, hoc vanitas est, & sollicitudo mentis.*

Loquitur ibi Ecclesiastes de homine cupido & auaro, semper inquieto, semper anxio. Hunc cani famelico eleganter comparat Seneca Epist. 74. ad Lucilium: *Vidisti aliquando canem missa à domino frusta panis, aut carnis, aperto ore captantem? Quicquid excipit, protinus integrum demittit, & properat ad spem futuri. Idem euenit nobis; Quicquid fortuna expetentibus proiicit, id sine vlla voluptate demittimus, & statim ad rapinam alterius erecti & attenti stamus.* Hæc ille. Sollicitudinem porrò necessariam

cessariam filiis Adæ, vt sibi de necessariis prouideant, si fuerit sine diffidentia aut anxietate nimia, non condemnat Scriptura, quandoquidem primæuo decreto sanxerit Deus, vt homo in sudore vultus sui vescatur pane suo.

Hanc sollicitudinem omni arti annexam Ecclesiasticus cap. 36 disertè describit.

Primò enim sic dicit de Rusticis: *Qui tenet aratrum, & qui gloriatur in iaculo, stimulo boues agitat, & conuersatur in operibus eorum, & enarratio eius in filiis taurorum. Cor suum dabit ad versandos sulcos, & vigilia eius in sagina vaccarum.* Hæc est sollicitudo nostrorum rusticorum, quæ quidem non est reprobanda, quando cor nimium his non immergitur, ita vt propterea non negligant diuina, & saluti necessaria: nisi damnum quoque proximi quantum in se est, deuitent. Sed frequenter auaritia sese interserit, fraudulentia, diuinorumque neglectus. At quando hæc absunt, & finis bonus hisce operibus laboriosis præfigitur, puta alere familiam necessitati suæ, & liberorum prouidere; sollicitudo moderata etiam meritoria est, & apud Deum laude digna: sicut & otium, & socordia in his qui huiusce professionis sunt, meritò condemnantur. *Nam homo natus est ad laborem, sicut auis ad volatum* (inquit Iob.) Et ideo primus agriculturæ exemplum dedit Adam, quem sequuti sunt Patriarchæ, imò & quidam ex Prophetis. De Noë, dicit Scriptura, quod vir agricola fuerit, qui cœpit exercere terram. Elias quoque Elisæum vocans, & vngens Prophetam, inuenit arantem duodecim iugis bouum, & vnxit eum imponendo pallium suum super ipsum. Amos etiam propheta celebris armentarius fuit, & sequens boues, sicque cor suum dabat ad sulcos versandos. Ergo sollicitudo illa non est condemnanda.

Secundò, dicit Ecclesiasticus. *Sic omnis Faber & Architectus, qui noctem tanquam diem transigit, qui sculpit signacula sculptilia; & assiduitas eius variat picturam, cor suum dabit in similitudinem picturæ: & vigilia sua perficiet opus.* Et quidem quandoque etiam illi necessaria est illa sollicitudo, vt prouideatur familiæ, sicut de priori arte dictum est; facilè verò excessus committitur, nec modus seruatur.

Tertiò, ait ibidem Ecclesiasticus. *Sic & Ferrarius [illegible] sedens iuxta in ca[illegible], considerat opus ferri. Vapor ignis vret carnes eius, & in calore fornacis concertatur. Vox mallei innouat aurem eius, & contra similitudinem vasis oculus eius. Cor suum dabit in consummationem operum, & vigilia sua ornabit imperfectionem.* Atque vtinam ita cor suum det vasis suis formandis, vt tamen non obliuiscatur corde se à Domino, vt vas formatum & expoliendum, vt vas aureum & argenteum, Domini visibus profuturum, sicque interius se disponat, vt inter vasa gloriæ deputetur, & æternis ignibus non destinetur.

Quartò addit. *Sic Figulus sedens ad opus suum, conuertens pedibus suis rotam, qui in sollicitudine positus est semper propter opus suum, cor suum dabit vt consummet linitionem, & vigilia sua mundabit fornacem.* Et hi itaque omnes haud reprobandi, nec similes artifices laboriosi & solliciti in suo opere, quia sine his omnibus non constat ciuitas. Sed quia facilè cupiditas & immoderatio se interseruerit sollicitudinis, ideo Ecclesiasticus postquam de vno quoque disseruit, de singulis subiicit *Cor suum dabit, &c.* Item, *& vigilia eius, &c.* Indicat igitur, amore lucri cor nocte dieq; terrenis, his operibus facilè nimium implicari. Quam immoderationem vitantes quidam, etiam sanctitatis nomen sunt adepti, licet vile artificium profitentes. Sic inter Agricolas imminet sanctitate S. Isidorus, stiuam & aratrum professione sequutus sub imperio herili.

Sic & S. Ioseph Faber lignarius, & nonnisi ex opere manuum victitans, meruit eligi Sponsus Mariæ, Nutritius Christus.

Sic Coriarius Alexandrinus, ad quem sanctus Antonius missus est, sedens in opere suo, diuina voce meruit tanquam humilitatis exemplar honorari.

Sic Crispinus & Crispinianus sutoriam sunt artem professi, operarij inconfusibiles coram Domino, pro quo & Martyrio sunt affecti.

Sic Fabris ferrariis reuelata fuit Confraternitas illa celebris sancti Eligij, quæ peste infectos visitat, sepelitque sine periculo apud Bethunienses.

Sic S. ipse Eligius Aurifaber fuit in opere suo strenuus, & ingeniosus: deinde euectus est ad Ecclesiæ curam Pastoralem, vt vasis gloriæ aureis & argenteis efformandis totus insudaret.

Sic Paulus tabernaculorum opifex nocte & die laborat, vt se opere manuum suarum sustentet, ne ex Euangelio lucrum captare videatur.

Sic & omnes antiqui Anachoretæ, & Eremorum incolæ opere manuum victitabant, sportas contexendo, aliaque laboriosa opera conficiendo, sed diuino cultui primùm animo toto dediti erant.

DE NEGLECTV DIVINORVM ob Auaritiam.

NEglectus diuinorum & salutarium, ex auaritia oritur, & sollicitudine nimia temporalium. Impossibile enim est seruire Deo & Mammonæ, seruire Deo & diuitiis, cor apponendo illis quærendis, vel quæsitis totum affectum addicendo. Impossibile est cœlum & terram simul aspicere: sic & oculos mentis terrenis & cœlestibus simul intendere. Hinc experientia vidimus, eos qui magna cupiditate terrenis inhiant, paruam & raram gerere curam salutis: Sacramenta vix frequentare, diuina officia negligere, vt suis vacent negotiis, conscientiæ examen prætermittere, mortis aut iudicij raro meminisse, verbi diuini semen vel nō excipere vel suffocare, hæreditatis cœlestis & patrimonij filiorum Dei desiderium vix cum feruore concipere. Quia tanquam terrigenæ & filij terræ, terram amant, terram sapiunt, terram accumulant, terram hæreditate ambiunt, & excolunt. Hos rectè comparaueris filiis Gad, qui cùm ad terram promissionis ducerentur, voluerunt figere domicilium in monte Galaad, eius contenti fertilitate, *Sicque pro nihilo [illegible]runt terram desiderabilem.* An nō aliqui similes [illegible] filios hominum qui ita graui corde ad terr[illegible] sunt depressi, vt videantur parum curar[illegible] promissa, si modo securitas eis daretur fruendi [illegible] terrenis? Dicamus ergo cum Eccl. cap. 26. *Difficile exuitur negotians a negligentia.* Hoc aliqui interpretes intelligunt de negligentia salutis, vt sit sensus: difficilè exuitur à negligentia salutis, qui nimis inhiat terrenis lucris & negotiis. Inde enim teste Augustino in Psal. 70. dictum est negotium, quod negat quærere otium, & veram in Deo quietem. Otium, inquam, de quo Psalmista: *Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus.* O cæca & malesuada cupiditas, quæ ita auidè sectaris res perituras, vt amittas æternas, quibus vt vacet homo creatus est, hic eas contemplando & suspiran-

do, illic fruendo. De hac cupiditate neglectum salutis inducente sic loquitur S. Bern. ser. 38, super Cant. *Currus auaritiæ vehitur rotis quatuor vitiorum, quæ sunt pusillanimitas, inhumanitas, contemptus Dei, mortis obliuio. Porrò iumenta trahentia sunt rapacitas & tenacitas. His ambobus vnus auriga præsidet, ardor habendi. Hic auriga ad vrgendum trahentia iumenta flagellis vtitur acerrimis, libidine acquirendi & metu amittendi. Hæc sola auaritia, quia conducere plures non patitur, vno contenta est seruitore.*

DE FIDVCIA IN OPIBVS.

FIducia quoque nimia in rebus sæculi & opibus agnata est auaris, nec parum illis damnosa. Vnde Propheta, *Væ qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ*, monte scilicet fertili & opulento. Similiter & Apostolus monet Timothæum c. 6. *Præcipe diuitibus huius sæculi non sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarum; sed sperare in Deo viuo, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facile tribuere, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant vitam æternam.* Incerta ergo spes in diuitiis, cùm & illæ sint incertæ, axi versatili fortunæ obnoxiæ. Citò aduentant, citò eunt & recedunt, faciunt sibi alas, & auolant. Hedera iuxta Ionæ vmbrosa, sed citò virens, citò arescens. Ascendit diluculi, verme oriente, & vento vrente concidit hedera: sic & opes & fiducia in illis collocata, paruo vento, paruo verme intermoriuntur. Et licet tota vita durent, in fine deserendæ sunt, non sine dolore & confusione, dicente Iob: *Diues cùm dormierit, nihil secum auferet, aperiet oculos & nihil inueniet.* Ideo diuiti illi euangelico Luc. 12. fiduciam omnem in suis diuitiis collocanti & dicenti: *Anima mea, habes reposita multa bona in annos plurimos, requiesce nunc, bibe, epulare*: Respondet vox diuina: *Stulte hac nocte repetent animam tuam a te, & quæ parasti cuius erunt?* Sed de hac fiducia in rebus sæculi quam inanis sit, instabilis, Deoque iniuria, latè deduxi Tomo 1. de Spe, Tract. 1. Lect. 3. Ideoque illuc Lectorem remitto.

LECTIO IV.

DE SECVNDA SERIE Auaritiæ.

DE VSVRA.

PRimum lapidem in secunda serie vsuram esse diximus. Hanc detestatur Scriptura plurimis in locis. Exod. 2. *Si pecuniam mutuam dederis pauperi qui tecum est, non vrgebis eum quasi exactor, non vsuris opprimes.* Item Leuit. 25. *Pecuniam non dabis fratri tuo ad vsuram, & frugum super abundantiam non exiges.* Et Deut. 23. *Fratri tuo absque vsura commodabis id quod indiget, vt benedicat tibi Dominus in omni opere tuo.* Propheta etiam Dauid vsuram excludere à regno sat insinuauit, dum dixit: *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescit in monte sancto tuo?* Vbi inter cætera respondet: *Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram.*

Est verò vsura, cum in mutuo aliquid accipitur vltra sortem. Estque duplex eius species. Vna est manifesta, altera palliata. Manifesta nunc rara est, quia passim montes pietatis eriguntur in ciuitatibus, vt publicis vsurariis non sit locus.

Videndum tamen quibus conditionibus & circumstantiis stant illi montes; nam vt quibusdam in locis instituantur, difficultate non carent, & suspicione iniusti & nimij lucri; sed non est huius instituti mei id modo disputare. Vsura palliata frequens est in contractibus, in mercationibus, in societatibus. Lapis est offensionis, in quem multi ex auaritia & nimia lucri cupiditate impingunt & corruunt. Lapis est coloratus colore iustitiæ & conuentionis passim vsitatæ, qui multis vt puluillus seruit, sed nouissime durus erit. Lapis coloratus est, ex quo passim diuitum domus speciosè ædificantur: sed lapis, qui tandem contra eos de pariete clamabit, vt dicit Propheta. Passim verò lapis iste obducitur duplici colore, damni emergentis, quod vocant interesse, & lucri cessantis, de quo illud Augustini frequenter dicere possumus: *O lucrum damnosum, dum inuenis pecuniam, perdis iustitiam, perdis animam! Præda quam rapere cupis, muscipula est, in qua, sicut mus volens capere laridum, dum capis, caperis; detinens alienum, & à diabolo detineris.* Sic vsura & interesse iniustum animas deuorat, dum aliorum exhaurit facultates. Interesse enim illud quasi cancer serpit, & quasi insensibiliter alienum corrodit, & exedit substantiam, vt passim vidimus. Hinc & aptè Hebræis vsura vocatur *Neschech*, id est morsus: est enim instar morsus serpentis, qui mordet exiguum in pede vulnus, ita vt quis non sentiat; mox autem serpit & diffundit se venenum, donec ad verticem vsque pertingat. Sic est incrementum vsuræ, vel duri interesse, vix primò sentitur, donec ita augetur, vt substantiam totam exurgat. Hæc est similitudo S. Chrysostomi in cap. 5. Matthæi, dum ait. *Pecunia vsuraria similis est morsui aspidis. Percussus ab aspide, quasi delectatus in somnum vadit, & per suauitatem soporis moritur: quia tunc venenum per omnia membra latenter decurrit. Sic qui pecuniam sub vsura accipit, eo tempore aliquod beneficium sentit, sed vsura per omnes eius facultates decurrit, & totum conuertit in alienum, id est hominem cum substantia deuorat.* Segnis est & exitialis vita vsurarij, nescit laborem agrorum colendorum, mercaturam non exercet; sed in loco consedens, vult omnia sibi sine cura & industria progigni, cui quidem aratrum est calamus, ager charta, semen atramentum, pluuia tempus, quod pecuniæ ipsius fructus occultis incrementis adauget & educat: falx est illi repetitio, aurea domus in qua miserorum fortunas ventilat, ò fortunatum, imò ò infortunatum agricolam!

Sed quam fœlicius hi Deo fœnerarentur, vt totam eius substantiam, eiusque regnum sibi conuerterent in debitum? Ipse enim pro simplo commodato obligat se ad centuplum, & tandem ad vitam æternam retribuendam: *Fœneratur autem Deo qui miseretur pauperis*, inquit Sapiens: Et ipse exigit continuò à diuitibus, vt ipsi dent sibi ad vsuram, & ad has lucrosas concurrant nundinas. Vnde S. August. sic eum introducit loquentem; *Da mihi de eo quod dedi tibi, de meo quæro, da & reddam. Habuisti me largitorem, habeam te fœneratorem, pauca mihi dones, plurima reddam; temporalia dones, æterna retribuam.* August. in serm. de temp.

At ipsi lucri & fœnoris pecuniosi auiditate capti malunt animam dæmoni oppignorare, pauperes spoliando, quàm Deo illam obligare, egenis propter amorem Dei subueniendo. Dico spoliando pauperes: nam sancti Patres passim vocant fœneratorem honestum furem, blandum spoliatorem, pium carnificem, humanum tortorem. S.

Gregorius Nyssenus sic vsurarium alloquitur. *O speculator veteris in hostem, non enim sericpem, vt euadat alter egestatem, sed feris astutio mala, nudum exuens, vulneratum denuo vulnerans, curas curis accumulans, doloresque doloribus addens; sicque specie beneficij, exitium ille domum reportat.* Vnde fit, vt infœlici morte, Deo vindice, intereant, & æternum pereant fœneratores.

Exemplum hac de re refert Cantipratæo lib. 2. de Vniuerso c 22. his verbis: Vidi ego, in Brabantiæ partibus Vsurarium nequam valdè, qui multos nobiles & potentes exhæredauerat, & pauperes spoliauerat supra modum. Hic frequenter occurrens Religiosis, rogabat quasi cum lacrymis pro se orari, sed in nullo prorsus se correxit. Cùmque super hoc eum frequentius arguissem, nec tamen in aliquo profecissem accidit, vt repentina infirmitate correptus ad exitum propinquaret: & ecce subito duo ingentes tenebrarum canes, lectum iacentis circuitibus ambibant; ipse verò protracta lingua ad longitudinem propè pedis, dehiscens horribiliter expirauit

Narrat quoque Abbas Sabinensis, Vsurarium quemdam, à Pastore aliquoties ad agendam pœnitentiam commonitum fuisse; quam cùm de die in diem distulisset, ac iam iamque se facturum, iam verò satis adhuc temporis superesse respondisset, tandem in grauem morbum incidit: actum quidem denuò vrgente Pastore, vt pœnitentiam ageret; faciam, inquit, sed aliàs. Reuertitur Pastor, iterumque ad faciendam pœnitentiam ægrotum exhortatur: Respondit ille se nondum esse paratum. Demum eo res deuenit, vt quotiescunque Pastor cum excipiendæ confessionis causa accederet, ipse animi deliquium pateretur; cumque vehementius eum Pastor vrgeret, videns miserrimam eius animam periclitari, quasi expostulabundus ei reclamauit: *O pœnitentia! vbi es? Non possum amplius pœnitere, cùm enim possem, nolui.* Atque ita miserabiliter animam efflauit.

DE FRAVDVLENTIA.

SEcundum ex lateribus huius serici posuimus fraudulentiam in commerciis & negotiationibus. Hæc potest esse vel circa substantiam, vel circa qualitatem in numero, pondere, mensura: Variæque sunt species iniustæ negotiationis ex radice pessimæ cupiditatis & auaritiæ prodeuntes: Videnda sunt quæ de hac re diximus fusè sub præcepto 7. ad arguendum auaros mercatores, qui contra præceptum Apostolicum in negotio circumueniunt fratres suos, nolentes aduertere quod vindex est Dominus.

DE MENDACIO.

DOlum & fraudem subsequuntur mendacium & periurium, lateres tartarei hanc seriem perficientes. Hæc in commerciis vsitata sunt instigante Satana primo mendacij authore. *Malum est, malum est, dicit, emptor, & cùm recesserit gloriatur*: ait Sapiens Prou. 20. Sic de ementibus & vendentibus dicere possumus: *Non est in ore eorum veritas, & cor eorum vanum est, linguis suis dolosè agebant.* Fatentur ipsi mercatores, qui dicunt sibi vix possibile esse vendere, & lucrum captare sine mendaciis. Et ita impleri videtur quotidie inter eos, quod in Apocalyp. 13. legitur: *Et faciet bestia, vt nemo possit vendere, vel emere, nisi qui habuerit characterem bestiæ, aut nomen eius, aut numerum nominis eius.* Hoc quidem fiet tempore Anti-Christi, ibi per bestiam designati; nam visibiliter eius characterem in manu vel fronte gerere oportebit eos qui ement aut vendent. At modo etiam qui emunt & vendunt, characterem gerunt bestiæ infernalis, hoc est Satanæ, inuisibiliter quidem in anima, sed in lingua visibiliter, dolum scilicet in anima, mendacium in lingua.

Hic est duplex character fraudulenti serpentis, & dolosæ bestiæ, quo ipse primò circumuenit in negotiis salutis Adam & Euam, primos nostros parentes: & modo in negotiis temporalibus eorum posteris eundem imprimit characterem, vt eorum salutem illaqueet? vt iam fiant filij huius sæculi, filij Satanæ & mendacij, qui filij debebant esse veritatis, filij Dei. Sed sicut ibidem in Apoc. dicitur: quod gerentes characterem bestiæ, bibituri sint de vino iræ Dei: sic & verum est de illis, qui hunc characterem mendacij gerunt ementes & vendentes. *Væ illis, qui dicunt bonum malum, & malum bonum*, inquit Isaias. Et quid aliud in mercimoniis dicunt emptores & venditores? Neque tamen istud vitium est negotiationis, sed negotiantium. Vnde dicit S. Augustinus in Psal. 70. *Ego mentior, negotium, vitium meum est, non negotiationis est. Possent enim dicere, tanto emi, tanto vendam, si placet mihi. Nunquid enim istam veritatem audiens emptor repelleretur, & non omnes potius accurrerent, quia plus fidem, quam mercedem diligerent.* Itaque, vanus est & excors, teste Sapient. *qui congregat thesauros lingua mendacij, & impingetur ad laqueos mortis.* Prouerb. 21.

DE PERIVRIO.

PEssimum porrò & abominabile est, cùm auari isti negotiantes non contenti simplicibus mendaciis, etiam periuriis sese onerant, nomen Dei violantes cum sigillo æterni Regis sigillo veritatis. Deum enim summa cum eius iniuria falsi testem non verentur inuocare, & ob immoderatum pecuniæ ambitum merces suas quandoque plus periuriis onerant, quàm pretiis, nihil iustitiam Dei considerantes ipsi iniusti. Sed Deus erit illis testis & vindex; testis fidelis mendacibus & periuris; vindex iustus multis, vt minatur Malach. 3. Vnde Zachar. 5. exhibet volumen volans, in quo maledictio continetur. *Et veniet*, inquit, *ad domum iurantis in nomine mendaciter, & commorabitur in medio domus eius, & consumet ligna & lapides eius.* Vide quæ dixi hac de re super præcepto 4. Decal.

Interim, si negotiatores existiment, sine auaritia, aut salutis dispendio se non posse negotiationi operam dare, aduertant speculum quod eis exhibet sanctus Bernardinus, & in illo se intueantur: videantque quales sint, & quo in statu, nec speculi huius vnquam obliuiscantur, nec obliuiscantur & sui.

Primò, inquit, studeat mercator in mercationibus nullo vti mendacio, aut iuramento: abhorreatque omnia periuria, nulla vtatur duplicitate, nec etiam duplicibus & sophisticis verbis; sit verbum suum rectum & verum in ore suo. Regulæ Mercatorum.

Secundò, non circumueniat quemquam in opere aliquo: neque mercimoniorum suorum malitiosè occultet vitium vel defectum: nullam falsitatis mixturam in venalibus suis opponat, vendendo vel emendo. Vtatur iustis ponderibus & mensuris.

Tertiò, non vendat carius propter solutionis pretij concessum tempus, & in plus vendendo, vel minus emendo, iustum pretium non excedat.

Quartò, non diffamet merces alienas contra proximi charitatem, vt vendat suas.

Quintò, studeat seruare promissa, & soluere tempore constituto: atque cum sociis non faciat irritam fidem, sed seruet præstita iuramenta, vel promissa.

Sextò, summopere caueat, ne hi qui propter eius dicta de mercimoniis & pretio, liberè in eo confidunt, defraudatos se inueniant, & deceptos.

Septimò, moneta nullo modo abūtatur, vel dando, vel recipiendo: solutionesque fideliter numeret, atque scribat.

Octauò, sæpius in anno Confessori perito ac timenti Deum, præuio conscientiæ examine integrè confiteatur, & Eucharistiæ sacramentum sumat.

Nonò, frequentet quantum potest fieri, Ecclesias, Sacrificia, & Missas, ac diuina Officia, maximeque verbum Dei.

Decimò, omni anno ad minus semel cum sociis reuideat rationes & testamentum, ac suam vltimam voluntatem in scriptis authenticè sempertenеat præparatam.

Hoc speculum, hasque probæ vitæ regulas tradidit mercatoribus S. Bernardinus; easque & prædicando, & conscribendo illos edocuit.

DE ALIIS MVRI HVIVS lateribus Tartareis.

TErtio loco constitui possunt varia iniustitiæ manifestæ peccata, quæ auaritia sibi coadunat, quasi lateres suum murum augentes. Talia sunt furtum, rapina, peculatus, sacrilegium, de quibus egi super Præcepto 7. Ideoque non repeto, sed illuc Lectorem remitto.

LECTIO VII.

DE OPPRESSIONE PROXIMI ob Auaritiam.

QVarto loco constituamus defraudationem mercenariorum, & oppressionem pauperum, pessima auaritiæ germina, quæ in cœlum vsque clamorem suum extollunt, vt suprà dixi. De qua re frequenter Scriptura. Vnde Eccl. 34. dicitur: *Panis egentium in vita pauperum est, qui defraudat illum, homo sanguinis est.* Et iterum: *Qui fert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.* Et rursus: *Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fures sunt.* Sic Sapiens comparat inter se, tanquam in peccatis similes homines homicidas, siue sanguinarios, & fraudatores mercedis, victum scilicet tenuem in sudoribus partum quo vitam sustentant pauperes defraudentes, aut detinentes, ita vt miseram vitam ducere eos cogant. Et quia aliqui diuites quandoque ex alienis, & quidem pauperum bonis, eleemosynas faciunt, vel dant Ecclesiis, vel Missas curant dici, putantque per hoc peccata redimere: His ibidem Ecclesiasticus fortiter sic loquitur: *Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat Filium in conspectu Patris.*

Vbi indicat pauperes esse dilectos filios æterni Patris, & cùm quis ex eorum bonis direptis, vel defraudatis munus Deo offert idem esse, ac si occideret Filium in conspectu Patris: quia in conspectu eius aufert id vnde vita eius pendebat; quod non potest non cum ad grauem iram commouere, tantùm abest vt per hoc placetur.

Neque solùm defraudare, & detinere mercedem operarij egentis indicat Scriptura graue coram Deo esse. Vnde Deut. 24. dicitur: *Non negabis mercedem indigentis fratris tui, sed eadem die reddes ei pretium laboris ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam, ne clamet ad Dominum, & reputetur tibi ad peccatum.*

Hic sese intueantur nobiles & diuites huius sæculi, qui non rarò operas à subditis durissimè exigunt, nec obolum, nec panis frustum rependentes. Contra hos & similes dicit Ierem. cap. 22. *Væ qui ædificat domum suam in iniustitia, & cœnacula sua non in iudicio. Amicum suum opprimet frustra, & mercedem eius non reddet ei.*

Hic etiam illi intueantur, qui licet aliquid soluant operariis à se conductis, non tamen iustum pretium laboris, sed angariant, & cogunt vili pretio laborare egenos. De illis Propheta Amos c. 2. videtur conqueri, dum similes diuites introducit, sic loquentes: *Possideamus in argento egenos, & pauperes pro calceamentis.* Quasi dicat: Redigamus pauperes ad extremam inopiam, vt cogantur pretio minimo nobis se velut in mancipia vendere, & ita possideamus eos, vt quasi iumenta seruiant, & quidem exigua mercede, quasi pro pari calceamentorum.

Denique hic etiam illi intueantur, qui multos conducunt operarios, siue pro lignis cædendis, siue pro officinis ferrariis, siue pro aliis operibus, sibi proficuis; & dum cum illis computandum est, & pecunia numeranda, ex industria se absentant: sic de die in diem, de hebdomada in hebdomadam protrahunt, prætexentes impedimenta, sed cum angustia egenorum: imò solent quidam eorum, dum vrgentur ad solutionem, asserere sibi pecuniam non esse; cogunt verò hos egenos operarios aut granum, aut aliud mercaturæ genus à se excipere, & quidem chariori pretio, quam prompta pecunia sibi alibi compararent; aut deterioris speciei. Hi certè omnes grauem pauperi iniuriam irrogant sua auaritia, ideoque digni sunt vltione.

Postremò, qui pupillos aut viduas opprimunt, eorumque bona vel fraudulenter, vel vi occupant, non sunt sine diuina vindicta. Hac de re audi exemplum, omni certè sæculorum memoria dignum, quod habemus in vita S. Ioannis Chrysostomi, qui cupiditati Eudoxiæ Imperatricis, infracto animo obstitit ob ademptum Callitropæ viduæ agrum. Audi, & attentius considera, quid post mortem eius acciderit.

Theodosius iunior, Arcadij & Eudoxiæ filius, tum vt expiaret parentum culpam, tum vt populi desiderio faceret satis, optauit vt Constantinopolim eius sacræ reliquiæ transferrentur ab vrbe Comana. Ad hunc ergo finem Senatores destinauit, qui ab Episcopo loci id impetrarent, quique desiderium Imperatoris exponerent, optantis frui corpore Patris sui Spiritualis, à quo & Baptismum, & Fidei instructionem perceperat. Verùm cùm id concessum iam fuisset, nullis vnquam viribus potuit corpus à loco dimoueri. Quapropter huius rei certior factus Imperator, hanc dedit ad Virum Sanctum, quasi adhuc inter viuos ageret, Epistolam.

Comana

SACRO DOCTORI TOTIUS ORBIS, & Patri meo spirituali, S. Ioanni Chrysostomo, Theodosius Imperator.

Existimabam, Pater sancte, corpus tuum instar aliorum corporum vita functorum fore, ideoque ego filius tuus pignus paternum desiderans, illud mihi volui præsens esse, iussique cum omni humilitate, reverentia & honore huc adferri. Sed pio hoc voto frui non est datum, forsitan ob Imperialem fastum, quo res sæculi moderamur, indigni divina vel spiritualia tractare. Quapropter, ô Pater omni reverentia dignissime, Te tamquam vivum alloquor, & humillime supplico, ut nostro tandem condescendere digneris desiderio. Tu qui docuisti nos pœnitentiam agere, parce pœnitenti, & instantissime veniam deposcenti, nec longiori mora nostra affligas corda. Sic rem tua benignitate dignam efficies, nostroque dignam affectu, & fiducia filiali: propter quam summè nobis in votis est, tuos sacros honorare cineres, imo & umbram, pro nostro solatio & commodo spirituali.

Hæc Epistola apposita fuit magna cum reverentia, pectori Viri sancti, coniuncta omnium ferventissima prece. Exauditæ sunt ergo preces adeò humiles, statimque permisit se elevari: At verò totus populus Constantinopolitanus mare transmisit, & cum lætitia obviam venit, magno navium numero Imperatorem comitatus. Imperator ergo illud in suam navem deponi iubet. At cùm mare esset tranquillum, tempusq; serenissimum, exorta est mox tempestas valida, quæ naves cæteras ab Imperatoria divisit. Illa verò divino ductu in agrum viduæ illius delata est, cuius Vir sanctus protectionem quondam susceperat, denegato introitu templi Imperatrici, ob iniustam agri possessionem. Non ita multo post tempestate cessante, iterum cæteræ naves sunt congregatæ, & in portum delatæ: Corpus verò Viri sancti in Imperatoris curru triumphali per urbem deportatum fuit, & depositum in templo SS. Apostolorum. Ibi Imperator humillimè sese in terram prosternens, veniam rogavit pro animabus Parentum suorum, & specialiter Matris suæ: obsecrans ut Sancti meritis & favore cessarent tumultus illi, qui iam à 35. annis in sepulchro Matris audiebantur, totumque templum concutiebant. Quod quidem obtinuit, nec illi exinde auditi fuerunt. Cumque totus populus inclamaret: *Regredere in Thronum tuum, o Sancte Pater*, Respondit ipse, quasi adhuc viveret: *Pax sit vobiscum.* Sicque honorifico tumulo depositus quievit.

Attende igitur in hoc exemplo, quanto tempore oppressio illa viduæ, & Chrysostomi persecutio ab Eudoxia facta punita fuerit adhuc post mortem tumultu quodam continuo perdurante in eius tumulo, donec filij pœnitentia & lacrymis, Virique sancti meritis, Deus illi finem imposuit, post triginta quinque & amplius annos.

LECTIO VIII.

DE DECIMATIONE fraudulenta ob Avaritiam.

QVinto loco inter huius muri lateres constituamus fraudem in decimatione, & solutione aliorum iurium, quæ Ecclesiæ, & Deo debentur. De hac re disertè sic Sapiens monet Eccles. 35. *Bono animo gloriam redde Deo, & non minuas primitias manuum tuarum.* Quasi dicat: Quæ Deo donanda sunt & offerenda, animo lubenti, vultu hilari, animo liberali, & nequaquam avaro sunt eroganda. Cùm ergo glorificare debes Deum per oblationes, primitias, decimas, non id facias ex tristitia aut necessitate, neque ex animi avaritia quicquam minuas aut detrahas eas, nequaquam liberaliter persolvendo, sed tenuiter & accisè: hoc enim non est Deum ut oportet honorare. Et specialiter de decimis adiungit: *In omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exultatione sanctifica decimas tuas.* Sanctificare decimas, est eas à reliquis separare, & Deo deputare, atque offerre: idque vult fieri cum exultatione & lætitia: *Hilarem enim datorem diligit Deus*, inquit Apostolus, secundæ Corinth. 9. Denique concludit ibidem Sapiens monitum suum Eccles. 35. de decimis persolvendis his verbis: *Da Altissimo secundum datum eius, & in bono oculo adinventionem facito manuum tuarum. Quoniam Dominus retribuens est, & septies tantum reddet tibi.* Præcipit non solum hilariter, sed & liberaliter persolvere. Hic enim dicitur bonus oculus, qui liberalis est & largus, sicut & oculus nequam dicitur is qui parcus est & avarus, cum tristitia aspiciens quod dandum est, & non favens ei cui dandum est. Da ergo bono oculo quicquid invenerit dextera tua, da quod Dei dono manus tuæ comparaverunt & acquisierunt. Cave melioribus servatis peiora deligere ut offeras, instar Cain, qui ideo reprobatus est cum oblatione sua. Idem enim tibi dicitur quod ipsi: *Nonne enim si rectè offeras, & non rectè dividas peccasti?* Sic legunt 70. Interpretes, Ubi nostra Lectio habet: *Nonne si bene egeris, recipies?* Cain ergo bona sua inter se & Deum dividens, malè dicitur divisisse, in Dei partem deteriora coniiciens. Sic permulti in decimarum persolutione peragunt animo avaro & iniusto: nec attendunt hoc Sapientis pronunciatum. *Da Altissimo secundum datum in bono oculo quoniam retribuens est, & septies tantum reddet tibi*; hoc est multiplicatum reddet tibi, abundanter compensabit. Duplici ergo ratione lubenter & liberaliter quæ Dei sunt persolvenda sunt. Primò quidem, quia ipse meritus est, qui omnia dedit. Deinde, quia abundè remuneraturus est. Confirmat id Apostolus 2. Corinth. 9. *Qui administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum iustitiæ vestræ.* E contra verò si diminutè solvas & avarè; si defraudes, etiam fortunis tuis in iustam vindictam meritò debes à Deo timere damnum. Audi & hac de re sanctum Augustinum: *Qui dignatus est totum dare, decimam dignatur repetere non sibi, sed nobis sine dubio profuturam. Non præstas hoc gratis, quod statim recipies magno cum fœnore; Novem sæpe tibi partes detrahit quia decimam subtraxisti, cùm messis tua benedictione pluviæ ieiuna deficit, grando percussit, pruina decoxit.* Unde Malac. 10. dicitur: *Inferte omnem decimationem in horreum meum.*

Certè qui sine fraude decimas solvunt, benedictionem recipiunt: qui decimationem non inferunt in horrea Domini, sed fraudant, audire coguntur: *Si affiget homo Deum, quia vos configitis me? Et dixistis, In quo configimus te? In decimis & primitiis, & in penuria vos maledicti estis.* Malach. 3. Hanc maledictionem senserunt quandoque variæ Regiones. De Dania testis est Ioannes Archiepiscopus Upsalensis in Gothorum Suevorumque historia, his verbis: Canutus Rex cùm studio summo & pio contenderet, ut Christi-

ministris liberalius & commodius de decimis & primitiis prouideretur, insigni cuiusdam Blacconis perfidia traditus, ab insana plebe crucidatur. Quo facto tanta frumentorum penuria vniuersam Daniam inuasit, vt maxima populi pars alimentorum inops, inedia consumeretur. Enimuerò abundè seges finitimis erat; vt priuata gentis, non publica terrarum vltio videretur. Nec prius Danicis agris fœcunditas restituta est, quàm populus ad cor conuersus, pœnitentiam ageret, se tam sanctum Regem occidisse, qui tam iusta & honesta pro Christi ministris postulasset. Iamque experimento dedicerant, se iustè nouem frumentorum partes amisisse, qui decimam ex eis Deo & Dei ministris reddere noluissent.

Memorabile est etiam hac in re quod refert Ioannes Molanus ex variis historiis de S. Bellino Martyre his verbis: Thomas Capiuacius iustè conuictus & iudicatus fuerat à Bellino Episcopo Patarino, viro sanctissimo, ad soluendas decimas agrorum, quos in ea Diœcesi latè possidebat. Hæc sententia homini auaro visa est multum iacturæ afferre, ideoque non valeas eam æquo animo ferre, Bellinum Romam pro Ecclesiæ suæ negotiis proficiscentem immaniter interimit. Qui quidem vir sanctus miraculis multis postea clarus ab Eugenio quarto biennio à morte Martyrum catalogo est adscriptus. Homicida autem ille diuino iudicio postmodum acriter est punitus: nam iusta Dei vindicta grauissima post hæc inopia afflictus quod vixit, vitam traduxit miserrimam: ita vt tanta æris alieni magnitudine oppressus fuerit, quod in carcere infœliciter reliquum vitæ degens, egestate confectus, miser interierit. Insuper, in vltionem tanti flagitij, omnis eius progenies templum D. Bellino dicatum ingredi nunquam potuit. Imò tota cùm fundis, & facultatibus ita postea defecit, vt nulla proles ex ista radice remanserit.

Audi denique exemplum quod ad hanc rem spectans sic refert Cantipratô lib. 2. apum, capite 29. Vide in Brabantiæ partibus iuuenem generosum, qui licet esset sæculo totaliter deditus, Virgini tamen deuotus, tres quinquagenas quotidie exsoluebat. Infirmatus est, & ad extrema deductus. Sed cùm per aliquot horas, quasi mortuus iacuisset, reuixit subito, & sorori moniali iuxta sedenti inclamabat: Soror ecce redij, cito aduoca Sacerdotem. Aduocatur ille, coramque ipso quid acciderit refert omnibus astantibus, dicens: Ad tribunal Iudicis raptus fui, & cùm in tribus maximè à dæmone accusarer, iamque sententia contra me ferenda foret, piissima Mater Filium rogauit, vt ad corpus reduceret, pœnitentiæ locum suscepturus. Primum ex peccatis, pro quo damnandus eram erant decimæ, quas de agris & bonis meis subtraxeram Sacerdoti. Secundum, quod cum quibusdam sodalibus pisces Religiosorum quorumdam furtiuè surripueram. Tertium, quod segetes pauperum cum canibus venaticis vacans destruxeram. Ipse ergo restituenda omnia damna statim assignauit, & disponens rebus ac domui suæ postmodum in spe & pace mirabili spiritum exhalauit. Hæc Cantipratus.

DE SIMONIA AVARITIÆ pessima specie.

POstremò loco annumeremus Simoniam. Ex auaritia enim ortum ducit, dum res spirituales aut spiritualibus annexæ commerciis humanis, emptioni, venditioni, illicitè subiiciuntur. Vnde Simonia sic dicta est à Simone Mago, qui emere voluit pecunia potestatem dandi Spiritum sanctum cùm dicitur: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia existimasti donum Dei pecunia possideri.* Huic etiam vitio Giezi discipulus Elisæi fuit obnoxius, dum pro dono curationis lepræ Naaman vestes & munera accepit: ideoque lepra cum tota posteritate sua est infectus, 4. Regum quinto. Similiter in hoc vitium incurrerunt, non sine Dei vindicta, Ieroboam, & Antiochus. De Ieroboam enim dicit Scriptura 3. Rex 13. *Quicumque volebat, implebat manum suam, & fiebat Sacerdos excelsorum.* Ideo peccauit domus Ieroboam, & euersa est ac deleta de superficie terræ. Aduerte verò, licet verum sit muneribus multos tempore Ieroboam ad sacerdotium peruenisse; id tamen non existimo significari illa phrasi, qua dicitur: *Implebant manum, & fiebant Sacerdotes.* Nam implere manum vt fiat quis Sacerdos, non est munera ad id dare, quandoquidem etiam in bonum more loquendi Scripturæ id accipiatur, vt idem sit implere manum, quod per vnctionem consecrare manum.

Certè ea phrasis inde desumpta est, quod illi qui fiebat Sacerdos in manum traderetur victima, quam apprehenderet & immolaret: Item quia quicumque consecrabatur Sacerdos, aliquid manu Deo in munus offerebat.

Hoc etiam vitium Simoniæ maximè regnauit tempore Antiochi Regis Syriæ, de quo habemus in l. 2. Mach. quod summum Sacerdotium impiissimo Iosani vendidit; ob quam causam Dei cultus & sacrificia planè fuerunt contempta, & ad ritum gentium translata.

Nunc verò passim in beneficiorum callida assecutione & varia super illis transactione Simonia delitescit: sed tot palliis obuoluta, vt vix possit agnosci. Reuelabit verò Dominus tandem, secretorum & cordium omnium Iudex & Vindex, omne velum, omne pallium, omne perizoma filiorum Adæ, qui in rebus his & iuribus Ecclesiasticis, præter ius transactiones nescio quas immiscent: & ostendet nuditatem & ignominiam simoniacæ labis, per quam ad sacerdotia & beneficia Ecclesiastica irrepunt, non sine salutis dispendio.

Facetè dixit quidam ad hanc rem. Dæmoni olim duas fuisse filias nubiles, & in matrimonium elocandas vel prostituendas, vnamque earum Ecclesiasticis, alteram Mercatoribus consignare peroptat. Sed turpes erant facie, turpes nomine, ideò deserebantur. Vna quidem *Simonia*, altera vocabatur *Vsura.* Id aduertens ille, faciem colore aliquo immutauit eis, immutauit & nomen: vni nomen dedit *Pensionis*, alteri nomen dedit *Interesse*, siue *Damni emergentis*. Sicque sub nomine isto & colore multos procos sortitæ sunt, multis placuerunt, quæ sub nomine Vsuræ aut Simoniæ prius displicebant. Certè sicut exploratum est, sub titulo lucri cessantis, vel damni emergentis, multos fouere vsuram: ita etiam nemo ignorat, sub nomine Pensionis multas corruptelas & illicitas pactiones passim irrepere, non sine Simonia. Sic qui Ecclesiæ muros, muros Sion ædificant, murum Iericho, murum auaritiæ instigante Satana ædificare reperiuntur: Et quidem ex lapidibus aut lateribus colore iustitiæ & pietatis coloratis, sed si perspicaci oculo inspiciantur, illi planè aduersis. Quapropter vnusquisque maturè consideret, quomodo ingrediatur ad patrimonium Crucifixi, in Ecclesiam Dei: qua via, qua porta, quo pede, quo auxilio: aduertatque illud monitum Eccl.

cap. 4. *Custodi pedem tuum, ingrediens domum Domini.* Caue per portam auream introire, & vide ne fortè ambiens beneficium per quod ingrediaris, offendens pedem tuum ad lapidem Simoniæ, qui quandoque latet in obscuro, quem & cupiditas excæcans oculos nostros nobis abscondit; & ita vide, ne dum te reperisse putas beneficium, animæ repereris veneficium.

LECTIO IX.

DE LONGITVDINE MVRI Auaritiæ.

LOngitudo huius muri in immensum crescit, vbi ædificatores omnis generis operam suam ad hanc structuram elocantes. Ex omni enim statu & conditione, reperies plerosque auaritiæ mirè deditos. Quapropter dicebat Dominus apud Prophetam Ier. c. 6. *Extendam manus meas super habitantes terram, à minore quippe vsque ad maiorem omnes student auaritiæ, & à Propheta vsque ad Sacerdotem cuncti faciunt dolum.* Et quidem hac de re fusè egimus Horto Pastorum, super præcepto 7. Lect. 13. Vbi in particulari ostendimus varios status hoc vitio infectos: Pauca tamen hic, vt ordinem nostrum, sequamur, repetemus, pauca dictis ibidem adiiciemus.

Primò igitur hunc murum ædificant Reges & Principes, ita vt propterea de his dixerit Sapiens: *Multi dati sunt in auro casus, etiam vsque ad cor Regum sese extendit.* Hinc & ille versus: (Eccl. 31.)

Cuncta trahunt ad se Magnates aurea, sicut
Magnetes ad se ferrea cuncta trahunt.

Habemus Regum pleraque exempla. In Iustiniano Imperatore (inquit Euagrius) tam inexplebilis fuit pecuniæ cupiditas, vt omnia subiectorum bona his qui Magistratus administrabant, qui tributa colligebant, qui nulla de causa insidias hominibus struere volebant, ob auri amorem vendiderit. Complures verò, imò innumerabiles, qui bona multa possidebant, causa falsa commentitiaque conficta, omnibus fortunis mulctauit. Quod si quæ meretrix oculos cupiditatis ad alicuius bona adiiciens, consuetudinem se vllam cum eo vel coniunctionem habuisse simularet, statim omnia iura ac leges, modo Iustinianum turpis lucri socium constitueret, eius causa euersa iacuerunt; facultatesque omnes illius, qui falsò in crimen adductus erat, fuerunt eius domum translatæ. Ita Euagrius. (Euag. l. 4. c. 29.)

Audi aliud. Chrunus Rex Bulgarorum Legatos mittens Constantinopolim ad Imperatorem non poterat pacem ab eo obtinere, nisi iniquissimis conditionibus, quæ auaritiam mirè sapiebant Imperatoris. Hic ergo velut quadam furia actus, cum paucis quos collegerat militibus Imperatorem aggressus deiicit eum; tandemque caput ei abscindi voluit. Hoc vero caput in vltionem auaritiæ exsiccari iussit, & penitus expurgari, ac argento obduci & adornari, instarque crateris argentei efformari, vt in illo biberet. Primus ergo bibit, ac deinde omnibus Principibus exercitus sui ex eodem propinauit, hoc addens: Planè esse iustitiæ consonum, vt adeo auari Imperatoris aurum sitientis, caput in posterum seruiret ad fundendum vinum, quo aliorum sitis extingueretur. Ita Zonaras in Hist. & alij.

Memineris etiam Mauritij Imperatoris crudelis & auari, qui cum paucis nummis magnam militum manum è captiuitate hostium liberare potuisset, nolens ob auaritiam, necis eorum caussa fuit. Vnde omnem hanc occisorum turbam in aula noctu vidit coram Christo Iudice exsurgere, & auaritiam, ac inhumanitatem suam grauiter accusare. Quapropter postea suam agnoscens culpam petiit à Domino instantissime, vt in vita eam offensam vindicaret, quod & accidit. Nam Nobilis quidam, Phocas nomine spoliauit eum imperio: & tandem capite plecti cum iussit, cum vxore & octo pueris. Imperator porro in terram prostratus, cùm prolium suarum necem intueri cogeretur ad dictum quo singuli necabantur, cum feruore spiritus illud pronunciabat: *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.* Tantamque in fine vitæ iudiciorum Dei notitiam habuit, vt cùm Nutrix absconderet vnum è pueris, supponens suum ornatu Imperiali amictum; id nequaquam ipse permittere voluerit, dicebatque iustum esse Dominum, in singulis suis prolibus peccata sua plectentem.

Secundò murum hunc ædificant, qui Reipublicæ administrandæ admoti, illius opes in propriam vtilitatem conuertunt. Item dum de contributionibus pauperum, de munerum corruptelis, de pauperum sanguine censum suum annuum adaugent, domosque suas alienis impendiis in sublime erigunt. O quot in Republica sanguisugæ qui dicunt; affer, affer, auaritia insatiabili inhiantes iugiter opibus congerendis, alienisque exsugendis! Sed tandem hi cùm pauperum sanguinem suxerunt, nec euomuerunt per restitutionem, in morte instar sanguisugarum crepant, & infœliciter intereunt. Hi porro qui in officiis publicis constituti hoc auaritiæ & rapacitatis morbo laborant, olim *Reipublicæ Mulctores* appellabantur; eo quod populi pecunias emulgere nossent. Atque hi sanè non paucis malis viam aperiunt, vt rectè dixerit Salustius in Catilinario: *Pecuniæ, imperiique libido, materies sunt omnium malorum. Nam auaritia fidem, bonitatem, cæterasque bonas artes subuertit; & pro his superbiam, crudelitatem, Deos negligere, omniaque venalia habere edocuit.* Propterea etiam rectè quidam dixit: Cùm aurum Romam ingressum est per vnam portam, Virtutem egressam esse per alteram.

Tertiò hunc ædificant murum Iudices, Aduocati, Procuratores & Causidici: quia plerique eorum litigantium exhauriunt substantiam exactionibus iniquis, & stipendiis iniustis. Atque etiam hi auro & argento facilè vincuntur, vt iniustæ causæ fiant tutores & patroni.

Auro pulsa fides, auro venialia iura. (Prop. lib. 3. Eleg. 11.)
Aurum lex sequitur, mox sine lege pudor.

De Iurisconsulto quodam referunt, iniustæ cuiusdam causæ patrocinium noluisse suscipere, precibus licet importunis ad id sollicitaretur. Quid igitur? Sollicitator aliam meditatus viam precibus efficaciorem, in mensam profert non Paucos Hungaricos aureos, quibus impressæ visuntur bellatorum imagines cataphractæ. Quid verò Iurisconsultus ad hæc? *Eheu*, inquit, *captiuum me tenes, quis enim tot armatis resisteret?* Sic causæ qualis qualis patrocinium in se suscepit, militibus aureis victus, qui precibus vinci non poterat.

Quartò ædificant hunc murum negotiatores & mercatores: quia plerique eorum nonnisi auaritiæ studio impulsi tot labores exantlant, tot pericula adeunt, cùm eis non sit res angusta, sed augusta domi. Ac verisimiliter auaritiæ sitis primò docuit maria sulcare, mortisque periculis, in

elemento adeo incerto ſemperque tumultuante, ſeſe obiiceret. De qua re Seneca Tragœdia 7.

Audax nimium qui freta primus,
Terraſque ſua poſt terga videns,
Dubioque ſecans æquora curſu,
Inter vitæ mortiſque vias,
Rate tam fragili per fida rupit:
Animam leuibus credidit auris:
Potuit tenui fidere ligno:
Nimium gracili limite ducto.

In eamdem ſententiam dixit Propertius Eleg. 6. lib. 3.

Ergo ſollicitæ tu cauſa pecunia vitæ es:
Per te immaturum mortis adimus iter.

Recte Anacharſis dixit: Auari qui lucri cupiditate pernauigant maria, incerti de reditu, quatuor tantum digitis abſunt à morte, hæc eſt enim nauium ſpiſſitudo.

Quintò, ædificant hunc murum plerique inter diuites cuiuſcumque ſtatus, quia illis diuitiæ non ſatietatem, ſed famem augent, & concupiſcentiam. Hinc agrum agro coniungunt; domum domui, pecuniam pecuniæ copulant. *Mare terminos habet, nox item leges antiquas non egreditur: Solus auarus nullum circumſcribis tempus, non terminum noſcis. Potentiæ incrementum fit auaris ſceleris occaſio maioris*, inquit S. Baſil. Homil. 7. variorum argumentorum. Hoc enim eſt ſæculi vitium, quod diuites cupiditati ſuæ non ſatisfacientes extendere ſemper moliuntur & agros & domos ſuas, idque frequenter non ſine diſpendio proximi. Vnde idem Baſilius ibidem eos alloquens ait: *Numquid innumera cauſaris, vt quæ ſunt proximi auferas? Domus, inquis, proximi ædes obſcurat meas, turbas excitat, aut errones ſuſcipit; aut tale quid aliud quodcumque prætexis, quo vexes & agites, vellas aut laceres proximum, nec prius ceſſas quàm ille neceſſitate coactus alio migret.* Quamobcauſam Naboth Iſraelita occiſus? An non propter concupiſcentiam Achab vineam ipſius auferre volentis? Hanc verò hiſtoriam Naboth proſequens ſanctus Ambroſius lib. ea de re edito contra diuites auaros, ſic ait, cap. 1. Hiſtoria antiqua eſt, ſed vſu quotidiana. Quis enim diuitum non quotidie concupiſcat aliena? Quis opulentorum non contendat exturbare agello ſuo pauperem: & inopem auiti iuris eliminare finibus? Quis diuitum contentus eſt ſuo? Cuius diuitis non inflammat animum vicina poſſeſſio? Non igitur vnus Achab natus eſt: ſed quo peius eſt, quotidie Achab peſſimus naſcitur, & nunquam huic ſæculo moritur. Si vnus moritur, aſſurgunt plurimi: plures qui rapiant, quàm qui amittant. Similiter non vnus Naboth pauper occiſus eſt: ſed quotidie pauper Naboth ſternitur, & quotidiè pauper occiditur. Quis non videat pauperem cedere ſuis terris, & migrare cum ſuis paruulis onuſtum pignore ſuo? Quem etiam ſequitur vxor lacrymans, tanquam ad buſtum perſequatur maritum. Hæc S. Ambroſ. qui & poſtea addit: *Quouſque extenditis diuites inſanas cupiditates? Nunquid ſoli habitabitis ſuper terram? Cur eiicitis conſortem naturæ veſtræ, & vendicatis poſſeſſionem eius? In commune nempe omnibus diuitibus atque pauperibus terra fundata eſt. Cur vobis ius proprium ſoli diuites arrogatis? Neſcit natura diuites, quæ pauperes omnes generauit.* Hæc S. Ambroſius.

Sextò hunc murum ædificant multi inter pauperes, illi ſcilicet, qui etſi egent facultate, ardent tamen cupiditate, neutiquam animo paupere, ſed affectu diuites. Non enim opes aut cenſus auaritiam parit: ſed animus. Circumſpice, & conſidera varias tenuiorum hominum conditiones, & paucos reperies ſua ſorte contentos, ſed pleroſque auidiores fortunæ altioris. Et cùm ad hanc non valeant arte & via licita aſcendere, illicitam attentant; per fraudes, dolos, iniuſtitias, iter ſibi ad meliorem fortunam ſternunt. Explora quæ inter plebeios opifices & artifices geruntur, quæ inter mercenariam operam locantes, & reperies multas in arte, multas in opere fraudes, ob amorem nummi, ob auiditatem maioris lucri. Sic fides, ſic probitas exulat, eam eliminante auaritia in maiori tenuiorum hominum parte. Nec deſunt qui paupertatem mentiuntur, cùm & nummos reconditos habeant, & rei familiaris copia ſufficiens eis non deſit. Interim ſic ementita paupertate, de pauperum bonis participant, illoſque defraudant, & eleemoſynaſque & largitiones ditiorum ſic dolo aucupantur, & cupiditate auara.

Septimò, hunc murum etiam ædificant multi inter Eccleſiæ Dei miniſtros, qui auaritiæ facibus accenſi multa ſibi beneficia Eccleſiaſtica comparant, & ex illis multos reditus multaſque opes congregant non in obſequium Chriſti, aut Eccleſiæ Dei, ſed vel in vſus profanos & illicitos, vel ad fortunas augendas nepotum & conſanguineorum. Sic verò ſubtrahunt Chriſto & pauperibus relictum eis patrimonium ex oblatione Fidelium pro pretio peccatorum ſuorum. De qua re cùm multa dixerim in Virga Aaronis Tract. 4. Lect. 9. & in Horto Paſtorum ſuper præcepto 6. Decalogi, Lect. 13. hic ſuperſedeo, illuc remittens Lectorem. Vbi & ſingula quæ hîc attigimus de pleriſque ex omni ſtatu murum hunc auaritiæ ædificantibus, & Mammonæ, Profecto huiuſce muri ea in re cooperantibus, fuſius tractata reperiet.

LECTIO X.

DE SEPTEM TVBIS CONTRA Auaritiam.

TOta Scriptura ſacra væ auaris inſonat, totaque dici poteſt. Tuba quædam contra hunc auaritiæ murum detonans, vt eum funditus concutiat, & demoliatur. Specialiter tamen è ſacris oraculis ſeptemplicem tubam aſſignare poſſumus, contra murum iſtum maledictum inſonantem: eodemque ordine procedemus, quo ſuprà de ſuperbia agentes. Prima tuba erit vox legis diuinæ. Secunda, vox Sapientiæ in libris ſuis. Tertia, vox Prophetica. Quarta, vox Euangelica. Quinta, vox Apoſtolica. Sexta, vox propriæ conſcientiæ. Septima, vox diuini iudicij. Singulatim ergo illas voces tubales exprimamus, & quomodo auaritiæ murum ſatanicum concutiant, declaremus.

Prima itaque Tuba contra auaros & auaritiam intonans, eſt vox diuina in lege. Nam tuba illa in monte Sinaï valido inſonat clangore contra eos, dum illud inclamat: *Non furtum facies. Non concupiſces rem proximi tui, non agrum, non domum, non bouem.* Huc etiam ſpectant illæ voces: *Maledictus qui transfert terminos proximi ſui.* Deut. 25. Item illud: *Non fœnerabis fratri tuo. Non negabis mercedem, ſed reddes ei pretium ante ſolis occaſum.* An non hæc omnia perſonant, vt percutiant mentes auaræ cupiditati deditas? Nonne vt auaritiam penitus diruant, & à populo Dei exterminent?

Secunda Tuba est Vox diuina in libris Sapientiæ, altissimè & fortissimè proclamans: *Auaro nihil est scelestius. Nihil iniquius quam amare pecuniam. Hic enim & animam suam venalem habet, quoniam in vita sua proiecit intima sua.* Quænam vox validius concutere valeat auaritiæ murum? Cur verò auaro nihil scelestius esse, Vox illa ita fortiter asserit? Audi plures huius rei rationes.

Primò, quia auaritia in seipsa, grauissimum peccatum est, si consideres bonum, cui inordinatè afficitur: illud enim inter omnia bona est infimum, nempe pecunia. Vnde vilissima res est hominem tam vili rei sese addicere, se totum ita tradere, & quasi Deum adorare, ideo enim & auaritiam idololatriam nuncupari docemus.

Secundò, quia nullum est vitium quod in plura scelera impellat: aut quod sit adeò noxium proximis, & Reipublicæ; ad quoduis enim malum hominem perducit. Vnde quodam loco sic loquitur Augustinus: *Quæ est ista auiditas concupiscentiæ? Cùm & ipsa bellua habeant modum.* *August. de Verbis Domini.* *Tunc enim rapiunt, quando esuriunt: parcunt verò prædæ, cùm senserint satietatem. Insatiabilis est sola auaritia diuitum; semper rapit, & nunquam satiatur. Nec Deum timet, nec hominem reueretur: nec patri parcit, nec matrem cognoscit, nec fratri obtemperat, nec amico fidem seruat. Viduam opprimit, pupillos inuadit, liberos in seruitium reuocat, testimonium falsum profert. Quæ est illa animarum insania, amittere vitam, appetere mortem, acquirere aurum, & perdere Cœlum?*

Tertiò, quod asseritur, auaro nihil esse scelestius ibidem amplius explicatur, dum addit Sapiens. *Nihil iniquius quam amare pecuniam. Hic enim & animam suam venalem habet, quia proiecit intima sua in vita sua.* Nempe pro re vilissima vitam & animam, rem omne pretium excedentem, periculo exponit & perdit. Imò adhuc viuens perinde se habet, ac si omnia viscera sua eiecisset: nimirum quia omnem humanitatis & commiserationis affectum exuit, nec sibi bonus, nec aliis. Ad quod forsitan insinuandum Iudas suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius. In quo clarè patuit, auaro nihil scelestius esse, patuitque quomodo auarus animam suam venalem habet; qui dum pro tantillo Christum vendidit, suam magis animam vendidit; & vitam tam temporalem quàm æternam perdidit, impiéque prodegit. Sic pro obolo periurant auari quidam, & animam vendunt, imò Christum: quia vt habetur 1. quæstione tertia. *Profectò qui veritatem pro pecunia negant, Deum pecunia vendunt: ipse enim dixit, Ego sum veritas.* Nihil ergo iniquius quàm amare pecuniam: nihil iniquius, quàm in statera dolosa Chanaam, hoc est in mundi reproba bilance, illam ponderare, & Deo animæque suæ eam impiè præferre. Nihil iniquius quàm se euiscerare instar aranei, pro tela inani texenda, nonnisi ad captandas muscas apta: hoc est, pro vilibus huius sæculi bonis & inanibus lucris. Atque sicut frequentissimè aranea cum suis telis per scopam mundantem conuoluitur, & in ignem mittitur: ita post tot labores inutiles quibus se auarus consumpsit & euiscerauit, tandem cum illis in fine ardere eum contingit. Sic nimirum est esse in Deum iniquum, in se quoque, ac etiam in proximum. Iniquitas enim est in proximum, nihil ei velle communicare ex auara & adunca tenacitate, cùm omnes creaturæ ad imitationem Creatoris se & sua communicent; ignis calorem, sol lucem, aqua frigus & humorem, terra cum arboribus fructum, fructus odorem & saporem. Iniquitatem ergo illam, quæ negat alteri fructus communis participationem, omnes condemnant creaturæ.

Tertia Tuba est vox Domini per Prophetas, contra auaritiam buccinans, & declamans frequentissimè, & acerrimè.

Audi primò Abacuc cap 2. *Væ ei qui multiplicat non sua. Vsquequo aggrauat contra se densum lutum?* *Greg. 3 p. Past. cap. 24.* Quid est, inquit S. Gregorius, Auarum contra se densum lutum aggrauare, nisi terrena lucra cum *Idem. 34.* peccati pondere cumulare? Per lutum enim ter- *Moral. cap.* renarum rerum multiplicitas figuratur: & ita *11.* denso se luto aggrauat, qui terrena per auaritiam multiplicans, peccati sui oppressione se angustat. Verè lutum sunt opes aggregatæ, quæ de luto sunt, quæ & amatæ inquinant, & possessæ onerant; & amissæ cruciant. Verè lutum maximè cum per iniustitiam aggregantur: quia non solùm peccati pondus accumulant, & conscientiæ remorsum ingenerant, sed etiam restitutionis obligationem secum vehunt. Et hæc est velut densum lutum, ex quo difficulter pedes extricare quis potest: quia pauci restitutionem faciunt iniustè acquisitorum. Rursus idem Propheta insonat in sequentibus: *Isa cap. 5.* *Væ qui congregat auaritiam malam domui suæ* (hoc est exitialem) *vt sit in excelso nidus eius, & liberari se putat de manu mali. Lapis de pariete clamabit, & lignum quod inter iuncturas est ædificiorum respondebit.* Hæc nimirum pecuniis iniustè partis empta, quasi alterno concentu coram Deo & toto mundo iniustitiam auarorum tandem propalabunt. Subdit postremò Propheta, *Væ qui ædificat ciuitatem in sanguinibus:* hoc est, pecunia parta ex oppressione, sudoribus, & sanguine pauperum. Attende ergo quam multoties væ repetit Propheta ille iussu Domini, vt ædificatores muri nostri Iericho percellat, & murum ipsum euertat.

Audi secundò Isaiam, alteri Prophetæ consonantem, similemque buccinam cum voce maledictionis inflantem: *Væ,* inquit, *qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis. Nunquid vos soli habitabitis in medio terræ? In auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum.* Et iterum. *Væ qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti aufertis ab eo. Propter hoc sicut deuorat stipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit: sic radix eorum quasi fauilla erit, & germen eorum vt puluis ascendet.* Quid fortius dici posset contra auaros diuites? Quid sonantius contra auaros Iudices, qui pecunia corrupti, Iustitiam, Virginem intemeratam sibi commissam, violare audent, & corrumpere?

Audi tertiò Ezechielem, contra Ierusalem proclamantem: *Vsuram & superabundantiam accepisti, & auarè proximos tuos calumniaberis, meique oblita es,* ait Dominus Deus. Sed attende quod sequitur; *Ecce complodo manus meas super auaritiam tuam, quam fecisti.* Quid est complodere manus, nisi more irati & indignantis manibus complosis indicare vindictam, minarique ruinam? Id verò se facere dicit Dominus super Ierusalem, propter eius auaritiam: Ergo & vox & manus Domini super murum auaritiæ luteum, vt demoliatur eum, & ædificatores eius graui plectat vltione.

Quarta Tuba est vox Domini in Euangelio, toties personans contra auaros. Ac in primis Lucæ 12. clamat: *Videte, & cauete ab omni auari,*

tia, quia non in abundantia cuiusquam vita eius est ex his quæ possidet. Quasi dicat. Non ideo, quia apud homines quis opibus abundat, ideo etiam vita eius est abundans, scilicet vt sit longior & beatior ob opes, sed potius breuior est, ob sollicitudinem & luxum. In hunc locum sic disserit S. August. ser. 196. de Temp. Præcepit nobis Veritas, quæ nec fallit, nec fallitur: Audiamus, timeamus, caueamus: *Dico*, inquit, *vobis abstinete ab omni auaritia.* Quid est ab omni? Quare hoc addit, & non dicit: *Cauete ab auaritia?* Quare ab omni? Cur hoc dixerit, occasio ipsa vnde natus est sermo docet. Interpellauit enim eũ quidam contra fratrem, qui totum patrimonium abstulerat, & fratri partem suam non reddebat. Non rapere quærebat aliena, sed sua à parentibus derelicta quærebat. Et tamen Dominus ei dicit. *Cauete ab omni auaritia.* Tu fortè auarum & cupidum diceres, si quæreret aliena: at Dominus ei etiam dicit, vt cupidè & auarè non appetat & sua. Hoc est ergo ab omni auaritia cauere. Fratres mei, non leuiter habendum est, quando Dominus noster Redemptor, Saluator, qui sanguinem suum pretium dedit pro nobis, Aduocatus & Iudex noster: non est leue, inquam, quando dicit; *Cauete*, nouit ille quantum mali sit: nos non nouimus, illi credamus. Nec dicas, meum seruo, alienum non tollo. *Cauete ab omni auaritia.* Non solùm auarus est qui rapit aliena, sed & ille qui cupidè seruat sua. Sed si sic culpatur, qui cupidè conseruat sua: quomodo damnatur qui capit aliena? Ita Augustinus.

Iterum Marci 10. inclamat Dominus. *Quàm difficile est confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire! Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum.* Quis crederet, nisi diceret ille qui fallere nescit, aut mentiri? Et quis non crederet, illo dicente: Decretoria illius sententia est, qui errare non potest, quàm Euangelica propalat tuba; ergo credendum. Nec tamen exterminandæ diuitiæ, sed cupiditas & confidentia quæ in illis figitur funditus diruenda, hæc est quæ murum Iericho, murum Auaritiæ construit, quem hoc Euangelicæ Tubæ sono demoliri intendit Dominus.

Denique Matthæi 6. iterum proclamat Tuba ista Euangelica contra auaritiæ deditos. *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, vbi fures effodiunt & furantur. Thesaurizate vobis thesauros in cœlo, vbi nec ærugo, nec tinea demolitur, nec fures effodiunt, aut furantur.* Ergo ædificium auaritiæ luteum ne erigite, vt placeatis Plutoni & Mammonæ: sed ædificium cœleste bonorum operum, non moriturum vobis construite, credentes Christo, æternæ Sapientiæ.

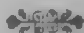
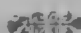
Quinta Tuba est vox Apostolica, quæ insonat ad Ephes. cap. 5. *Hoc scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hæreditatem in regno Christi & Dei.* Iterum ad Heb. cap. 13. insonat: *Sint mores sine auaritia contenti præsentibus. Ipse enim dixit. Non te deseram, neque derelinquam.* Denique ad Tim. 1. Epist. 1. c. 6. *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. Tu verò, ô homo Dei, hæc fuge.* An non hæc omnia concutiunt auaritiæ & cupiditatis structuram validissimè? Quanam fortiori voce potuisset Apostolica Tuba illam conuellere, illiusque structores perterrere?

Sexta Tuba est vox propriæ conscientiæ, quam exprimit Sapiens cap. 5. *Quid profuit nobis superbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia tanquam vmbra. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, vias difficiles ambulauimus, & viam Domini ignoramus.* Hoc dum ad cor redire volunt, agnoscunt opum & auaritiæ sectatores, ipsa synderesi interius id proclamante.

Et vtinam id non sero nimis agnoscant, & vel tertiam laboris & sollicitudinis partem impendant pro Deo & cœlesti præmio consequendo: quam in viis difficilimis & laboriosissimis pro nummo & mammona iniquo impendere solent. Sed ad hanc vocem conscientiæ sæpius solent obturare aurem dum tempus est: coguntur verò in futuro eam continuò insonantem audire, sed infructuosè, & summa cum infœlicitate. Hanc infœlicitatem describit sanctus Iacobus Epist. suæ cap. 5. his verbis. *Agite nunc, diuites, plorate, vlulantes in miseriis vestris, quæ aduenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt. Aurum & argentum vestrum æruginauit, & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus.* En ergo post cupiditatis cumulum, malorum cumulus, quem conscientiæ voce præmonente vitare possent auari, si de terrenis accumulatis bonis tempestiuè cœlo vellent thesaurizare, nec dura illa testimonia vestium coaceruatarum, aurique & argenti, ac æruginis eorum contra se expectare.

Septima Tuba est vox iudicii diuini, siue particularis iudicij, siue vniuersalis. Hæc enim auaritiæ terminum vltimum ponit, eamque in æternum radicitus destruit, & flammis condemnat perennantibus. Audi tubam durè sonantem in auribus diuitis illius auari secum dicentis: *Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos? Destruam horrea mea, & maiora faciam, & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi.* Audi, inquam, tubam acerbè illi insonantem; *Stulte hac nocte repetent animam tuam a te, quæ autem parasti, cuius erunt?* O dura vox! cupiditati limitem & vitæ imponens.

Sed & audiant auari postremam illam tubam ad se directam, cuius clangor cœlum & terram, elementaque omnia commouebit: *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis eius.* Hæc, inquam, maximè ad auaros dirigitur. Hoc manifestè docet, quod sequitur, *Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: Sitiui, & non dedistis mihi bibere. Nudus fui, & non cooperuistis me.* An non hoc diuites, cupidos, & tenaces, ideoque duros & immisericordes concernit? Hæc nimirum est vltima & terribilis admodum tuba, omnes lapides, omne cæmentum muri nostri Iericho, muri cupiditatis auaræ, perfectissimè disperdens, & in abyssum æternam deuoluens cum suis structoribus maledictis.

LECTIO XI.

DE SEPTEMPLICI ARIETE contra Auaritiam.

Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea. Psalm. 136.

SIcut diximus suprà, filios Babylonis & ministros Satanæ sese mutuo exhortari verbis istis, vt ciuitatem Dei deprimant, & opprimant; sic etiam adiecemus, filios Ierusalem similibus se debere exhortari verbis, vt diruant ciuitatem Satanæ, nec vestigium eius relinquant. Ac potissimum aduersus hunc auaritiæ murum ipsis maximè perniciosum vires omnes debent exercere, vt diuinis tubis (de quibus iam disseruimus) toto molimine cooperentur. Erigant aduersus illum machinas sacras, quasi arietes belli spiritualis quibus validissimè poterunt hostilem hanc munitionem profligare. Hi arietes, sunt considerationes efficaces, quibus animus præmunitus facile auaritiam omnem proculcat: & hæc quidem ex dictis erui possunt: speciatim tamen aliquot rememorabimus, & in ordinem redigemus.

Primus quidem & validissimus aries contra auaritiam, est mortis consideratio. Facilè enim omnia, quæ sunt sæculi huius, omnemque eorum cupiditatem contemnit & calcat, qui semper cogitat se esse moriturum. Mors nempe ad oculum demonstrat, contemptibilia esse quæcumque quæruntur in hoc mundo: quandoquidem homo qui nudus ingressus est hunc orbem, nudus egredi debet ex hoc orbe, cum orbitate, inops natus, inops denascitur. Quid ergo accumulat opes sibi breui perituras, ipse fors cum illis periturus? Postquam diutino labore & sollicitudine se fatigarit, & cum auaritia possederit, difficulter ab eis auellitur, nec securè: auelli tamen necesse est cum dolore, & ad iudicium deferre mala quæ propter opes conquirendas operatus est. Hac ratione contra hunc murum arietare nos docent sancti Patres, præclari hoc in bello duces. Audi sanctum Ambrosium eleganter: *Nescit natura diuites, quæ pauperes omnes generauit, nudos fudit in lucem, nudos recipit terra quos edidit, nescit fines possessionum sepulchro includere. Omnes similes creat, omnes simili gremio claudit sepulchri. Quis discernat species mortuorum? Redaperi terram, & si cognoscis diuitem, deprehende. Eruderato paulo post tumulum, & si cognoscis egentem, argue, nisi forte hoc solum quod cum diuite plura pereunt. Serica vestes, & auro intexta velamina, quibus diuitis corpus ambitur, damna viuentium, non subsidia sunt defunctorum.*

Amb. l. de Naboth. c. 1.

Secundus aries quo impetitur auaritia, est efficax consideratio illorum incommodorum, quæ etiam post mortem frequenter ex opibus auarè coacervatis ortum habent. Ac in primis multi accumulant propter hæredes quos adamant, sed certe quandoque in damnum salutis, cum propriæ, tum hæredum. Nam non raro contingit diuitis fieri in morte tres partes, dum corpus datur vermibus, anima dæmonibus, bona temporalia hæredibus, aut ingratis, aut prodigis. Audi iterum Ambrosium eodem quo supra loco. *Hæredes relinques, qui litigent cum hæredibus. Si frugi hæredes sunt, custodiunt; si luxuriosi exhauriunt. Itaque aut bonos hæredes perpetua condemnas sollicitudine, aut malos dimittis qui tua facta condemnunt.* Hoc ipsum primus præmonuerat Ecclesiastes capite secundo. *Detestatus sum omnem industriam meam qua sub sole studiosissimè laboraui, habiturus hæredem post me, quem ignoro vtrum sapiens, an stultus futurus sit: & dominabitur in laboribus meis, quibus desudaui & sollicitus fui. Et est quicquam tam vanum?* Explicat nimirum vanitatem in diuitiis nimia sollicitudine aggregandis. Cuius duas dat causas. Primam ex mortis necessitate, quia non perennat, sed oportet in manus tradere alicui hæredi. Secundam ex incertitudine, quia nescit homo quem sit nacturus hæredem: licet enim filij ei non desint, ignorat tamen, an his per vim oppressis, vel paterna hæreditate spoliatis, illa ad extraneos sit peruentura, vt sæpe contingit. Deinde nescit qualis sit futurus hæres, an vsurus probè, an improbè, quia solent opes animum immutare, & ad vitia traducere. Vnde licet Patre viuente spem det bonam filius, fortè tamen occasione copiæ se dabit præcipitem in vitia, luxurians in his quæ tanto sunt parta labore, illaque abliguriens. Vnde & postea addit Sapiens: *Homini otioso quæsita dimittit*, hoc est nimio suo labore otiosum reddit hæredem, qui circumfluus bonis honestum etiam repudiat exercitium. Itaque non prorsus immemores esse debent parentes liberorum; sed nec sint immodici sollicitudine, inquieti cupiditate, illaqueati, & propter liberos carentes libertate.

Tertius aries contra murum auaritiæ, est consideratio efficax illius dicti Apostolici: *Est autem quæstus magnus, pietas cum sufficientia.* Et iterum: *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus.* Cur extendunt homines circa varia cupiditatem, non contenti sorte sua, nec contenti mediocritate & sufficientia? *Quid prodest homini*, inquit Sapiens, *diuitiarum possessio, nisi quod cernat diuitias oculis suis?* Attende quo quis sublimioris fortunæ, etiam Reges, etiam Principes, quid nisi victum & vestitum habent, & quæ his continentur? Quibus hi, qui mediocris fortunæ sunt fruuntur maiori cum solatio. Quamuis enim in regias gazas tributa & redditus annui inferantur, hæc tamen ipsi nonnisi oculis cernunt; expenduntur enim in ministros & vasallos, in pensionarios, halebardarios, cantores, coquos, muliones, mimos, equos, canes. Contemplare Regiam Salomonis aulam, in qua apponebantur mensæ dietim triginta cori similæ, & sexaginta farinæ decem boues pingues, & viginti pascuales, centum arietes, excepta venatione & altilibus, 3. Regum 4. Quid ex his omnibus habebat pro portione sua Rex, nisi crustulam similæ, & coxam vnam atque alteram auis altilis, aut quid simile? Reliqua poterat oculis suis cernere. An non tantum habent, qui mediocris sunt fortunæ? Sic contingit, quod *vbi sunt multæ opes, multi quoque qui comedunt eas.* Designant ergo homines extendere cupiditates, congregare, cum sollicitudine diuitias, quas profundant in vsus vanos, quum sufficientia contenti esse possint, & sic latius securiusque viuere.

1. Tim. c. 6.

Audi non illepidum quidpiam quod Ludouico II. Regi Galliæ fertur contigisse: Turonis agens quodam tempore accessit culinam instar alicuius nobilis de communi turba sine comitatu, ideoque ignotus. Inuenit ibi adolescentem vertentem veru ad ignem, interrogatque: *Quantum lucraris?* Respondet adolescens confidens huic familiaritati: *Lucror tantum quantum Rex ipse.* Interrogabat iterum: *Quid ergo Rex lucratur?* Respondet;

Victum & amictum, tantumdem & ego. Sed ille à Deo, ego verò ab eo, dum illi inseruio. Delectatus Rex responsio pueri, fertur postea illum euexisse ad honores. Et certè verè respondit: quia Rege fœlicior est, qui sua contentus est sorte; & magnus quæstus est pietas cum sufficientia, vt ex Apost. diximus. Necessitati verò pauca, si bene attenderemus, sufficient. Vita breuis est, mors properat, breue iter est, mox terminus peregrinationis adest: Quid tanto opus est viatico? Quid tot auarè & sollicitè congestis diuitiis? Quo minus quis fuerit onustus, eo expeditius hanc peregrinationem conficit. Ad metam cùm peruenerit pauper, aut mediocris, nihilo peius cũ illo actum erit, quàm cum ditioribus, qui plus viatici ad eandem viam conficiendam congesserant. Hæc sola erit differentia, quod nihil, aut parum supererit in exitu relinquendum inopi. Ditioribus autem locupletes thesauri, frustra ad breue iter coaceruati, cùm animi angustia erunt deserendi, vt iam dictum est.

Quartus aries concutiens auaritiam est efficax consideratio vilitatis pecuniæ, bonorumque sublunarium, quibus auaritia inhiat, vel inhæret. Audi S. Basilium. Habes terræ partim arboribus, partim aratro, vt illis tot iugera, præterea vineas, montes, campos, saltus, flumina, loca amœna. Quid ergo post hæc? Nonne telluris tres tantùm cubiti te expectant? Nonne paruus lapis ad tui miseri corporis custodiam satis erit? Quibus verbis te curabo? Regnum Dei non curas, gehennam non times. Infœlix homo, pecuniæ naturam aliquantulum inspice. Quid attonitus aurum miraris? Lapis est aurum, lapis argentum, lapis margarita, lapides sunt chrysolitus, beryllus, achates, hyacinthus, amethystus, iaspis. Hæc summa, hi flores opum magnarum, hos partim cùm sint clarissimi, in tenebris abscondis: partim in digitis micantibus, aliisque in ornatibus circumfers. Quis pulchritudini formæque fingendæ studens vnam vitæ diem sibi prorogare poterit? Aut cui mors ob diuitias parcit? A quo morbus ob pecuniam abstinet? Quousque igitur opes erunt animarum laqueus, mortis hamus, peccati esca? Ad subsidium vitæ, non ad malorum incitamentum datæ sunt, pecunia animæ redemptio est, nõ exitii occasio. Hæc Basilius. Profectò miserabilis est abiectio & pusillanimitas hominum, quod animam ad similitudinem & imaginem Dei creatam, cuius pretium ortus mundus esse non potest, pro his temporalibus, & caducis bonis perdant: Christus animam pro toto mundo dare noluit, pro anima dedit: sic vide quantum eam æstimat. Quid ergo cum terrenis diuitiis, in eius perniciem congerendis? Cùm nec veræ sint, nec nostræ, & animo longè inferiores esse manifestum sit, certè homini, qui verè homo est, haud illis inhærendum: contemnendæ potius illæ sunt, & calcandæ. Idipsum agnouerunt Gentiles Philosophi: inter quos sic ait Seneca ad Lucilium Epist. 96 *Nullis nos vitiis natura conciliat, illa integros ac liberos genuit. Nihil quod auaritiam nostram irritaret posuit in aperto. Pedibus aurum & argentum subiecit; calcandumque ac premendum dedit. At verò vultus nostros erexit in cœlum.* Hæc ille & verè: nam si hominum opinionem sustuleris, quid est aurum & argentum, nisi terra rufa & alba? Et cur in imis visceribus terræ eorum delitescunt mineralia, nisi vt indicentur calcanda, & aspernanda? Adde quod bona quæ à Deo in hoc mundo nobis data sunt, calamitatis sunt solatia, non autem retributionis præmia. Itaque cauendum, ne dum copia nimia nobis suppetunt, eorum omnium datorem quærere negligamus: Ne iis quæ dantur animum figamus, ne peregrinationem pro patria diligamus, ne subsidia itineris in obstacula perueniontis vertamus: ne nocturno Lunæ lumine delectati, claritatem diuini Solis videre refugiamus; eandemque fauorem vitæ transeuntis in mortis perpetuæ occasionem committemus.

Quintus aries auaritiæ aduersus, est opum & bonorum æternorum frequens consideratio. Vilescunt enim hæc terrena, eorumque cessat cupiditas, si mens ad cœlestia & æterna assurgat. *O quam sordet mihi terra, dū cœlum aspicio!* Dicebat quidam. Sola illa æterna animi nostri valent sitim & desiderium explere, cùm ad illis fruendum animus noster sit destinatus, & creatus. Cunctæ autem opes terrenæ nihil animo possunt conferre, nec cordis valent desiderium explere. Sanè cuiusdam est dementiæ, ea semper appetere, quæ multiplicata nunquam satiant, & ne minuunt quidem appetitum, imò potius cupiditatis sitim augent sicut potus hydropico. Nam quiduis talium habuerit quis, nihilominus non habita concupiscit, & ad ea quæ desunt inquietus anhelat. Sic nempè vagabundus animus dum per fallacia bona inani labore discurrit, fatigatur, & non satiatur. Et quicquid famelicus deglutierit, parum reputat id quod superest deuorandum, semperque non minus anxiè optat quæ desunt, quàm latè possidet quæ adsunt: nec prius satiatur auro, quàm corpus aura.

Sextus aries contra auaritiam, est efficax consideratio illius dicti Apostolici. *Qui volunt diuites fieri, incidunt in multa desideria inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum.* Hæc desideria inutilia, nociua, infesta, explicans S. Greg. lib. 20. Moral. sic ait: *Magna est securitas cordis, nihil habere concupiscentiæ secularis. Nam si ad terrena concupiscenda cor inhiat, securum tranquillumque esse nullatenus potest. Quia aut non habita concupiscit vt habeat, aut adepta metuit ne amittat: & dum in aduersis sperat prospera, in prosperis formidat aduersa, huc illuc quasi quibusdam fluctibus voluitur, ac per modos varios rerum alternantium mutabilitate versatur. Si verò semel in appetitione supernæ patriæ forti stabilitate animus figitur, minus temporalium rerum perturbatione vexatur.* Hæc ipsa desideria inutilia & nociua, tanquam laqueos diaboli in terra hærentes, vt terrenis rebus inhiantes irretiant, sic describit S. Chrys. Homil. 8. in Epist. ad Rom. *Diabolus serpentis formam gerit, deorsum trahitur, ab inferiore loco depugnat, hoc est, ab iis rebus quæ infra nos sunt, à voluptate, à diuitiis, denique à quibuslibet secularibus rebus. Quapropter si quem ille viderit volatu in cœlum ferri, primum saltu eousque contingere nequaquam potest. Deinde id aggressus, celeriter concidet; neq; enim pedes habet, ne formides: neque alas, ne terreare. Super terram trahitur, iis, quæ in terra sunt adhærescit, velut serpens spinis occultatur, intra diuitiarum impostaram assiduè latitans.* Itaque ibi multa desideria nociua suggerit, nempè non solùm propria auarè seruare, sed & aliena appetere, fraude quærere, mendaciis agere, & similia quæ mergunt hominem in interitum. Qui ergo hæc omnia forti consideratione in corde figit, auaritiam & cupiditatem, tanquam horum radicem geminum, à corde excindere conatur, & vsque ad fundamentum exinanire. Sed etsi fortè à diuitiis mortifera desideria non semper oriantur, vix tamen vnquam cessant inutilia & vana. Nam teste Basilio, Homilia in diuites

auaros.

auaros. Quædam est diaboli methodus ad suggerendum diuitibus, mille sumptuum inanium occasiones, vt semper concupiscant, & congerant. Suggerit enim iis oportere partem habere ad vsum, partem sepositam: illam vt seruiat sumptibus domesticis, hanc vt præsto sit ad externa quæ contingere possunt: nam iter faciendi ornatus cultior erit necessarius, equitatus viaticum. Deinde oportet splendidam quandoque sternere mensam aduentantibus; morbus longior potest accidere; similiaque multa auaritiæ velamenta Satan suggerere nouit; qui præconsiderat tentationes esse & laqueos, facilè contemnit hæc omnia, & elidit auaritiam ac cupiditatem nociuam & infestam in sua radice.

Septimus aries contra auaritiæ murum, est consideratio efficax Christi Domini, & paupertatis eius. Hæc animo fixa facilè destruit quicquid ædificare in nobis molitur auaritia etiam vsque ad fundamentum. Cum enim caput nostrum sit, nos eius membra oportet ei conformari in contemptu rerum sæculi, vt aspiremus cum ipso ad bona æterna.

LECTIO XII.

DE MALEDICTIONE Auarorum.

Maledictus vir coram Domino, qui suscitauerit & ædificauerit ciuitatem Iericho.
Iosue 6

MAledictus quicumque ex muris Iericho aliquem reædificat, hoc est, qui alicui ex his vitiis capitalibus deditus, Satanæ cooperatur in hoc ædificio ciuitatis suæ: Sed specialiter maledictionem videtur incurrere, qui hunc auaritiæ murum ædificando, Plutoni & Mammonæ cooperatur operis huius tartareo Præfecto, & luti ac lateris exactori crudelissimo: quapropter, vt ex iam dictis satis colligitur, toties sacris in litteris maledictio contra auaros repetitur. Maledicti ergo omnes isti ædificatores, & in primogenito, & in vltimo genito: hoc est, in anima & in corpore, vt suprà explicauit, cùm de superbia ageremus. At maledictionis huius iuuat hic exemplo recensere, cùm ex scripturis, cùm ex sacris historiis.

Primò, Maledictus Cain primus terræ filius, terram colens, terram sapiens, terrenis inhians, immemor cœlestium. Hic enim est qui muri huius primà iecit fundamenta, suam orbi futuro manifestans auaritiam, dum è deterioribus terræ frugibus Deo offert, qui adeò abundè omnia ei suppeditabat. Verè primus auarorum est, ita fraudulenter & dolosè inter se & Deum ipsiusmet Dei dona dispartiens. Væ illis qui hac in re viam Cain sequuntur, sint & ipsi maledicti.

Secundò, Maledictus Achan murum hunc ædificans, quando diuino nonobstante præcepto in demolitione Iericho ex auaritia & cupiditate pallium coccineum & regulam argenteam furatus est, & abscondit. Verùm illa in abscondito contra ipsum testimonium dedit, auaritiam eius condemans, ac propalans. Quapropter, vt omnes à simili auaritia abhorreant, ab omnibus è populo diuini præcepti transgressor est lapidatus, argumentumque & pallium, & aurea regula in tabernaculo defossa, & cuncta quæ illius erant, cum ipso tabernaculo, igne fuere consumpta. Iosue c. 7. Væ ergo eis qui eum sectantur, furtis in abscondito ditescere cupientes; sint & ipsi maledicti.

Tertiò, maledictus Balaam murum hunc Satanæ ædificans, dum mercedem accipit vt maledicat populo Dei, auara ad id impulsus cupiditate: Veruntamen ei restitit Dominus, & coactus est maledictionem in benedictionem vertere, increpationemque accepit ab Angelo Domini, quem prius vidit eius asina, quàm ipse cæcus. Væ igitur & illis: *Qui errore Balaan mercede effusi sunt*, inquit sanctus Iudas in Epistola sua. Tales sunt nostri Hæretici, de quibus sanctus Petrus Epistola secunda, capite secundo sic dicit: *Pellicientes animas instabiles, cor exercitatum auaritia habentes maledictionis filij derelinquentes rectam viam, errauerunt sequuti viam Balaam ex Bozor, qui mercedem iniquitatis amauit, correptionem vero habuit suæ vesaniæ. Subiugale mutum animal, hominis voce loquens, prohibuit Prophetæ insipientiam.* Num. 22.

Quartò, maledictus Achab & Iesabel, vinea sua Naboth spoliantes ex auaritia, & ipsum vita. Sed nec immunes fuerunt ab vltione diuina, nam paulò post Iesabel iacet in agro à canibus deuorata, iuxta verbum Domini per Elia. 3. Reg. 21. Achab autem humilians se coram Domino, pœnas comminatas euasit, sed in filiis vltionem non euasit: Vnde ibidem factus est sermo ad Eliam dicens: *Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filij sui inferam malum domui eius.* Vid. lib. 4. Reg. c. 9. Væ ergo & iis qui viam & vitium Achab sectantur, proximum suum opprimentis.

Quintò, maledicta Dalila, quæ pecunia accepta virum suum Sampsonem tradidit in manus hostium, excæcandum, illudendum, occidendum, Iudic. 16. Sic nimirum auaritia non veretur etiam proditiones meditari in eos quibus summum debet amorem, vel ratione consanguinitatis, & affinitatis, vel ratione nuptialis vnionis. Væ Dalilæ, væ & illis omnibus qui eius sectantur vestigia, seducti auara cupiditate.

Sextò, maledictus Giezi, qui pro dono curationis lepræ Naaman vestes accipiens & dona, auaritiæ suæ sensit vltionem, dum anima & corpore lepra fœdissima infectum se inuenit. Quàm quidem corporis lepram, etiam in posteritatem suam transmisit. De illo sic loquitur Cassianus libro 7. Institut. Monast. cap. 14. *Giezi ea quæ ne antea quidem possederat, volens acquirere, non modo gratiam Prophetiæ non meruit possidere, quàm per successionem velut hæreditariam à suo habuit Magistro suscipere*: Verum etiam è contrario æterna lepra sancti Elisæi maledictione perfunditur. Et hæc quidem exempla è veteri sunt Testamento deprompta, sed sunt & pleraque ex nouo manifesta.

EX NOVO TESTAMENTO Auari maledicti.

PRimò, maledictus Ananias & Saphira à sancto Petro, hi maledictionis fulmine percussi ob auaritiam, quia defraudarunt de pretio agri diuenditi, cuius pretium ad pedes Apostolorum afferebant. Dum ergo auaritiam stimulantes ausi fuere Spiritui sancto mentiri, loquenti Petro, cœlesti vltione profligati expirarunt. De qua ita sic loquitur sanctus Ambrosius sermone 59.

Exemplum auaris omnibus in Anania propositum est, vt qui eiusdem criminis in Ecclesia fuerit reus, eiusdem supplicij in die Iudicij sententia feriatur. Grande ergo malum auaritia, imo omnium ferè origo malorum. Væ illis, qui viam Auaritiæ sequuntur, sunt enim & illi maledicti. Tales sunt qui in Religione sunt proprietarij. Qui cùm ad pedes Christi sua attulerunt, & omnibus renuntiarunt; cupiditate seducti furtim sibi postmodum aliqua audent vendicare, vel reseruare.

Secundò, maledictus Iudas, auarorum ille Coriphæus, qui post Domini sui proditionem, pro qua pecuniam pactus erat, laqueo triplici, auaritiæ, parricidij, desperationis suspensus crepuit medius effusis visceribus: *Melius fuisset, si natus non fuisset homo ille.* Væ ergo illi, væ & omnibus eius sectatoribus.

Tertiò, maledictus Simon, qui existimauit donum Dei pecunia possideri & Spiritum sanctum posse vendi cui dicitur: *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Væ illi, væ quoque illis qui res spirituales, vel spiritualibus annexas in Ecclesia vendunt, vel emunt, Simonis irreligionem imitantes. Hi omnes ædificant murum hunc Iericho maledictum.

Quartò, maledicti custodes Dominici Sepulchri, qui pecunia corrumpi se passi fuere, vt in caput suum mentirentur, & peierarent, dicentes Christi Domini corpus furtiuè à Discipulis surreptum. Sic auaritia quæ captiuauit discipulum comitem Christi, captiuauit & militem custodem Sepulchri.

Quintò, maledictus diues ille luxuriosus, gulæ deditus, sed & auarus, & immisericors erga pauperem Lazarum, cui vel micæ canibus datæ denegabantur, & ideo maledictione percussus, flammis vritur æternis; nec misericordiæ locum inuenit, qui non dedit. De quo agens Hugo de Claustro Animæ sic ait: *Superbia diaboli claudit cælum: Gula primo Parenti abstulit Paradisum: Auaritia diuiti aperuit infernum: Intemperantia verò adhuc corrumpit mundum.* Væ ergo diuiti illi. Væ illis qui viam eius ineunt; à maledictione, haud immunes esse possunt, quia omnes tales coædificant Satanæ in muro isto auaritiæ maledictioni obnoxio.

Possemus & ex Ecclesiasticis Historiis aliqua recensere exempla maledictionis auarorum, sed passim occurrent; Vnum hic subiicio ex Baronio Tomo septimo Annalium, anno 553. Constantino Heraclij filio imperante. Vir quidam pecuniosus Constantinopoli in morbum incidit; mortemque formidans, in pauperes triginta auri libras distribuit. Conualescit subitò, & dæmone impulsore pecuniæ huius expensæ magna pœnitentia ducitur, valdeque anxiatur. Rem interim cum sincero quodam amico diuite communicat.

At ille: Repelle, inquit, hanc cogitationem impiam, nec te pœniteat eleemosynæ, ne Deum grauiter offendas, qui tui misertus te sanitati restituit; & ne fato infausto, & subita morte opprimaris sine pœnitentia: Sed frustra consilium istud datur auaro. Videns amicus se hac ratione non mederi, sic ait: Quandoquidem quæ salutaria suadeo non admittis, aliud suggeram: Si vis adi mecum templum, & ibi dic & profitere: Domine, non ego, sed iste dedit eleemosynam, sicque triginta libras auri tibi restituam. Placet hoc consilium auaro, ad templum venitur, verba concepta pronunciantur, aurum ab amico illi redditur. At recepta pecunia, dum pedem ex templo effert, subito mortuus concidit, omnibus præsentibus ingenti horrore correptis, iustumq; Dei iudicium admirantibus, & laudantibus. Cùm autem præsentes Clerici monerent amicum, vt suam sibi ipse pecuniam resumeret: *Absit,* inquit, *hoc a me, vt ego Deo deuotum aurum, & cælo iam conscriptum, recipiam. Domini est, nullum mihi in id amplius ius, aut potestas. Ananias & Saphira immemores de agro iam Deo dedicato, dum aliquid pretij suffurati sunt, pœnas subita morte, sicut & iste persoluerunt. Absit id a me, Deus non irridetur.* Itaque, illo sic loquente, aurum istud pauperibus tribus diuisum fuit. Baron. ex Lambert. Scafna. Burg. 10. 11.

Mirabile quoque est, quod de Reginhero Misnensi Episcopo refertur. Is post refectionem, in cubiculum vbi thesaurum suum secretò infoderat, ingressus, quasi paululum requiescere volens se inclusit. Cùmque iam die vrgente in vesperam, præter modum consuetudinemque suam, somno indulgere videretur, rem insolitam mirantes cubicularij, pulsare ostium cœperunt, sed nec pulsantibus, nec vociferantibus vllum dabatur responsum. Tandem effractis foribus irrumpentes, inuenerunt eum fractis ceruicibus, collo retorto exanimem, ipsis thesauris miserabilem in modum incubantem.

LECTIO XIII.

DE LIBERALITATE, *Virtute opposita Auaritiæ.*

HVic Auaritiæ muro, muro ciuitatis Satanæ ex diuersis vitiis quasi lateribus compacto, ex aduerso opponitur murus & turris ciuitatis Dei, quæ etiam ex diuersis virtutibus auaritiæ contrariis componitur. Nimirum ex iustitia, quæ aliena rapere, vel appetere non nouit, sed suum cuique tribuere; ex liberalitate, quæ nouit moderari opes, & earum appetitum, eas quando oportet distribuendo: ex misericordia & beneficentia in egenos, quæ hic exhaurit diuitias, vt in futuro thesaurizet: ex paupertate spiritus, quæ etiam in opum circumfluentia potest reperiri: Denique ex contemptu omnium bonorum sæculi, quæ nec bona dicenda, nec diligenda. Ex his virtutibus, earumque variis actibus, structuram spiritualem auaritiæ aduersam construere docuit Christus Dominus, author sacri omnis ædificij. Tunc verò id edocuisse censendus est, cùm dixit: *Beatius est magis dare, quàm accipere.*

Item cum eleemosynam & opera misericordiæ toties præcepit, esurienti dare cibum, sitienti potum propinare, vestire nudum, hospitio excipere peregrinum, iuuare ægrum, & similia. Iterum cùm pronunciauit, beatos esse pauperes spiritu, illos scilicet qui contemnunt caduca, & aspirant ad æterna.

Idem verbo & exemplo docuerunt omnes sancti ab initio sæculi: qui ex dictis virtutibus turrim sibi construxerunt altissimam & fortissimam, ex qua depugnarent contra ciuitatem Satanæ, & Satanam ipsum euincerent. Magnas enim vires sibi acquisierunt contra illum, sæculi res omnes despiciendo, peregrinos se profitentes, circumeuntes *vt egeni, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus,* vt loquitur Apostolus. Vel certè, si opibus quidam abundabant, magnum sibi cumulum bonorum operum aggre-

garunt, eas in egenos distribuendo, nec affectu, nec effectu inhærendo. Innumeri occurrent, si gesta Sanctorum euoluantur, qui sua in pauperes erogauerunt, vt in cœlo sibi thesaurizarent, & vt ab omni affectu terreno liberi, diuino obsequio, cœlestiumque rerum meditationi perfectiùs se manciparent. Habet inclytos ciuitatis Dei structores, auaritiæ, & cupiditatis omnis destructores Antonium, Hilarionem, Franciscum, & similes innumeros, qui ad vocem Domini insonantem: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, veni & sequere me*; statim excitati sunt, quasi classico militari, ad prœliandum prælia Domini, omnibus suis derelictis, omnique calcata cupidine. Habes & Martinum, Ioannem Patriarcham Alexandrinum, Gregorium, Carolum & similes Eleemosynarios, præclaros certè bellatores contra auaritiæ murum, opibus quidem affluentes, sed in vsum pauperum eas continuò impertientes, ipsimet egentes & multos locupletantes. Vide eorum vitam, liberalitatis & misericordiæ eminentissimæ exemplis refertam, ad imitandum omnibus propositam.

Sed de liberalitate, quæ auaritiæ virtus est opposita, pauca nobis in particulari tractanda sunt. Est autem liberalitas, vt describit S. Thomas; *Virtus bene dispensandi diuitias in vsus bonos sibi, suisque & aliis*. Ita ille 2. 2. q. 117. art. 1. Alij sic describunt: Liberalitas est virtus beneficiorum erogatrix; quam pro affectu benignitatem, pro effectu beneficentiam dicimus. Debet autem liberalitas, vt virtus dicatur suis vestiri debitis circumstantiis; nec enim satis est erogare sed videndum cui, quid, qualiter, quando, vbi, & quare dandum sit. Vnde aliqui has circumstantias hisce versibus comprehenderunt.

Libera quæ virtus in dando, rite videbit.
Cui, quid, cur, quantum, quo tempore, quo ve loco det.
De proprio lætus, non improperans, neque tardans.

Videamus in particulari præcipuas liberalitatis circumstantias, quia apud homines sæculi sæpè liberalitas vocatur, quæ minimè talis est.

Primò, ergo liberalitas attendit cui benefaciat; nam in histriones, meretrices, assentatores, aut voluptatem aliam quampiam afferentes beneficium agere, & multa erogare, non est liberalem esse, sed potius prodigum. Remuneraturis quoque benefacere; aut lucrum aucupari est, aut certè mutare, & hæc est mercenaria liberalitas. Rectè Cicero lib. 2. de Officiis: *Duo sunt largorum genera, quorum alteri prodigi, scilicet qui in epulis, & inuitationibus, & gladiatorum muneribus, ludorum, venationumque apparatu pecunias profundunt, & in eas res quarum memoriam nullam aut breuem sunt relicturi. Alij sunt liberales, quia facultatibus suis aut captos à prædonibus redimunt, aut æs alienum suscipiunt amicorum causa, aut in filiarum collocatione adiuuant, aut opitulantur in re acquirenda, aut augenda.* Erga omnes itaque se liberalitas extendit, quantum potest, cum ratione honestatis comite: maximè autem erga egenos ac pauperes, & eos qui ærumnam patiuntur, fame, carcere, captiuitate, calumnia, aut aliis modis. Vnde Iob cap. 19. de illis dicebat: *Benedictio perituri in me veniebat.* Addit sanctus Ambrosius: *Est etiam illa probanda liberalitas, si proximos seminis tui ne despicias, si egere cognoscas. Melius est enim vt ipse subuenias tuis, quibus pudor est ab aliis sumptum deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitati, non tamen vt illi eo ditiores fieri velint, quod tu potes conferre inopibus.* Denique subiicit ipse ostendens quibus primò benefaciendum sit: *Consideranda in largiendo ætas atque debilitas, nonnunquam etiam verecundia, quæ ingenuos prodit natales; vt senibus plus largiaris, qui sibi labore iam non queunt victum quærere. Similiter & debilitas corporis iuuanda promptius. Tum si ex diuitiis cecidit in egestatem & maximè si non vitio suo; sed aut latrociniis, aut descriptione, aut calumniis, quæ habebat, amisit.* Quamuis verò primùm ad iustos liberalitas & beneficentia se extendere debeat, tamen & iniustos, & inimicos & ingratos ac peccatores negligere non debet, si & illi egeant: *Benefacite his qui oderunt vos.* Vt efficiamini similes Patri vestro qui in cœlis est, qui etiam oriri facit solem suum super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos, ait Christus. Hoc & agnouere gentiles, inter quos Seneca sic dicit: Officium liberalitatis est omni petenti dare, Deos imitari: Si Deos imitaris, da etiam ingratis, nam & sceleratis Sol oritur, & piratis maria patent. Dij rerum omnium optimi auctores ignorantibus beneficia dare incipiunt, ingratis perseuerant. Non cessant Dij beneficia congerere, vnam sortiti intentionem, scilicet prodesse: imitemur illos, demus, etiam si multa in irritum data sunt. Ingratus est? Non fecit mihi iniuriam, sed sibi; nam gratum beneficium semper delectat, ingratum semel. Hæc ille.

Ambros. Offic. c. 30.

Matt. 5.

Senec. lib. de Benef.

Secundò, liberalitas attendit quid, cur donet; hoc est, elargiatur quod vtile futurum sit egenti, nec nociturum animæ vel corpori. Nam si luxurioso donet quis id quoad luxuriam abutitur, aut ebrioso ad commessationes & ebrietates, iam commaculantur beneficentia; cùm id potius sit officere, quàm prodesse; illeque potius videtur iniuriam accipere, quàm ornari beneficio. Vbi est nocumentum & scitur, non beneficentia aut beneuolentia vera reperitur. Etiam attendit liberalitas cur donet, hoc est, qua intentione, vt scilicet donet non propter inanem gloriam, aut vanum aliquem finem. Quia teste S. Ambr. li. de Officiis c. 30. *Non est talis perfecta liberalitas, si iactantiæ causa magis quàm misericordiæ largiaris. Affectus tuus nomen imponit operi tuo: quomodo à te proficiscitur, sic æstimatur.* Debet quoque liberalis dare, non respiciens suum emolumentum, non respiciens ad seipsum; dare debet, non fœnerari. Sic ergo intentio pia, vt liberalitas sit vera; vt virtutis rationem induat, sæculi mercedem non requirat.

Tertiò, liberalitas attendit quantum donet, & de quo. Non enim excedendus est modus, ne non liberalitas sed prodigalitas fit, quandoquidem hoc & danti & accipienti nocere valeat: fieri enim potest, vt propter immoderatam profusionem in aliquos, non possit quis satisfacere his quibus magis obnoxius est, puta vxori, liberis, consanguineis, creditoribus. Non verò profundendæ sunt opes, sed dispensandæ. Vnde S. Ambrosius l. 2. c. 21. de Officiis: *Etiam bonorum operum sumptibus immoderatum esse non decet. Pulchra liberalitas, etiam erga ipsos pauperes tenere mensuram, & abundantes pluribus, non conciliandi fauoris gratia vltra modum fluere.* Multi sunt qui non donant, sed proiiciunt; non voco liberalem; pecuniæ suæ prodigum. In ipsa liberalitate modus adhibendus est, & rerum & personarum: cauendúmque ne beneficium facultatem dantis exuperet: inest enim nonnunquam tali liberalitati cupiditas rapiendi, vt ad largiendum sup-

petant copiæ. Cùm enim dando egere cœperint, alienis bonis manus inferre coguntur, & maiora odia eorum assequuntur quibus ademerunt, quàm fauores eorum quibus dederunt. Propterea etiam diximus liberalem attendere quantum, & de quo det. *Quantum*, hoc est iuxta vires & facultates: *Quomodo potueris ita esto misericors, si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum, etiam exiguum libenter impertiri stude.* Sic docebat Tobias filium cap. 4. *De quo*, hoc est an de proprio, an de alieno. Certè nihil liberale, quod non iustum, nihilque proficit, qui alterum indè reficit, vnde aliis iniuriam facit. Non vult Deus pietatem vni de alterius crudelitate præstari: nec alicui auferri fraudulenter, quod alteri exhibeatur misericorditer. Illa sola liberalitas vera, quæ de iustis laboribus aliis opitulatur. Quod ergo per vsuram, rapinam, extorsionem, concussionem acquisitum est, illis restituendum à quo prouenit; nec Deo, nec Ecclesiæ, nec aliis causis piis impendendum. Talis enim oblatio, aut beneficentia, à Deo reprobatur, maximè cùm hæc à pauperibus ablata sunt. Quia teste Ecclesiastico: *Qui immolat sacrificium de substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu Patris.* Quid autem potest intolerabilius esse quàm filij mors ante oculos Parentis.

Quartò liberalitas attendit quo loco se effundat. Quo quidem loco, hoc est, vt potius in secreto, quàm palam: vt si id fieri possit: *Nesciat sinistra quid faciat dextera*: Perfecta est liberalitas (inquit sanctus Ambrosius) vbi silentio quis tegit opus suum, & necessitatibus singulorum occultè subuenit: quem laudat os pauperis, & non labia sua. Audi & Senecam libro secundo de beneficiis cap. 9. distinctionem quandam non inutilem hac in re afferentem: Præcipiunt omnes auctores sapientiæ quædam beneficia palam danda, quædam secretò. Palam, quæ consequi gloriosum est, vt militaria dona, & honores, & quidquid aliud notitia pulchrius fit. Rursus quæ non producunt, nec honestiorem faciunt, sed occurrunt infirmitati, egestati, ignominiæ, tacitè danda sunt, vt nota sint solis quibus prosunt. Interdum & ipse qui iuuatur fallendus est, vt habeat nec à quo acceperit sciat. Arcesilaus, vt aiunt, amico pauperi, & paupertatem suam dissimulanti, ægro autem, & nec hoc quidem confitenti deesse sibi in sumptum ad necessarios vsus, cùm clam succurrendum iudicasset, puluino eius ignorantis subiecit, vt homo inutiliter verecundus, quod desiderabat inueniret, potius quàm acciperet. Hæc Seneca.

Habes in sacris historiis illustre huius rei exemplum de sancto Nicolao Myræ Episcopo, cuius cùm ciuis egens tres filias iam nubiles in matrimonio collocare non posset, sed earum pudicitiam prostituere cogitaret: ille re cognita, noctu secretissimè per fenestram tantum pecuniæ in domum eius iniecit, quantum vnius virginis doti satis esset. Quod cùm iterum, & tertiò fecisset, tres illæ virgines honestis viris in matrimonium datæ sunt. Sed tandem in tertia vice deprehensus est à ciue illo excubante, & vigilantissimè obseruante, vt agnoscere posset benefactorem suum, illique gratias agere. Ad pedes ergo eius, cùm nocturnis in tenebris fugientem ipsum insecutus fuisset & assecutus, humillimè procidit, lacrymis illos rigans, hisque verbis eum allóquens: *Quare ô vir Sancte, ita te abscondis à me? Cur non permittis, vt humili agnitione testari valeam, qua erga te teneat obligatione? Verè tu refugium meum, qui animam meam ac filiarum mearum eripuisti de portis inferi, corporaque earum ab infami contaminatione, & prostitutione. Verè per te Deus suscitauit a terra inopem, & de stercore erexit pauperem.* Indoluit interim Vir Sanctus se detectum qui coram Deo non coram hominibus liberalitatis suæ opus exercebat: Obsecrauitque illum vt nemini hac de re verba faceret, seque in compensam illius bonæ voluntatis, quam testabatur hoc accepturum. Verum voluit Deus, vt hæc tanta charitas, liberalitas, humilitas Nicolai toti Ecclesiæ totique orbi, patesceret in exemplum, illo prædicante qui tantum acceperat ab illa charitate beneficium. Vndè quamdiu Ecclesia orbisque durabit, celebre erit hoc liberalitatis opus eximium, verificabiturque illud de ipso: *Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in sæculum sæculi.*

Quintò, liberalitas attendit quo tempore benefaciat. Tempestiuè elargitur, imò præuenit, petitionem indigentis. Omnis enim benignitas properat, & proprium est libenter facientis citò facere, tardè velle nolentis est: Nam & beneficij gratia promptitudine & celeritate congeminatur, & vt in prouerbio est: *Qui citò dat, bis dat.*

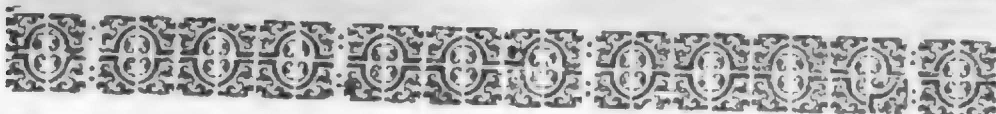
Si benè quid facias, facias citò, nam citò factum
Gratum erit, ingratum gratia tarda facit.

Vnde contra differentes sic ait Sapiens Eccl. 4. *Cor inopis ne afflixeris, non etiam differas quod erogaturus sis in egenum.* Item Prouerb. 3. *Ne dixeris amico tuo, Vade & reuertere, & cras dabo tibi, cum statim possis dare.* Quapropter sanctus Basilius diuites sic monet: *Iam quando suppetit tibi, quid prohibet quo minus liberaliter impertiare? Nonne inops adest? non sunt plena horrea? Non merces à Domino parata? Non mandatum manifestum? Esuriens fame absumitur; Nudus frigore rigescit, & tu eleemosynam in crastinum differs? Audi Salomonem. Ne dicas, regressus reuertere, nescis enim quid sequens pariet dies.* Hom. 6. contra diuites.

Sextò, attenditur in liberalitate, quo animo quid detur. Debet enim fieri hilari & voluntario vt sæpius monet scriptura, & SS. Patres. Audi Ecclesiasticum cap. 35. *In omni dato hilarem fac vultum tuum.* Et iterum: *Declina pauperi sine tristitia, aurem tuam.* Cui conformiter Apostolus, 2. Corinth. 9. *Non ex tristitia, aut necessitate, hilarem enim datorem diligit Deus.* Audi & Ambrosium lib. 1. de Officiis c. 30. *Non est satis benefacere, nisi id ex bona fronte, hoc est ex bona voluntate proficiscatur. Nam si inuitus facias, quæ tibi merces est? Vnde Apostolus generaliter inquit: Si volens hoc ago, mercedem habeo, si inuitus dispensatio mihi credita est.* Conformiter sic loquitur & S. Augustinus in Psalmum 42. *Ex animo frange esurienti panem, quia plerumque fit à tristibus, & à murmurantibus, vt careant tædio interpellantis, non vt reficiant viscera indigentis; Hilarem autem datorem diligit Deus. Si panem dederis tristis, & panem & meritum perdidisti: fac ergo ex animo, vt ille qui intus videt, adhuc loquente te dicat, Ecce adsum.* Agnouit id & Seneca dum dicit: *Qui de die in diem trahens profuit; non ex animo fecit. Itaque duas maximas res perdidit & tempus, & argumentum amicæ voluntatis.* Animus quoque verè liberalis in hoc cognoscitur, si non improperet illi cui dedit, nec superbè, sed benignè donet & humiliter. Omnia quæ habent homines, à Deo benignissimè data accipiunt, & ille nobis non exprobrat: sic & nos aliis exprobrare non debemus.

Imò agnoscere debent diuites, se constitutos à cœlesti Patrefamilias dispensatores bonorum temporalium, in quibus distribuendis tanto se debent præstare humiliores, quanto magis aliena esse intelligunt quæ dispensant. Qu nimo dispensando considerent, se potius beneficium accipere, quàm dare. Nam teste S. Gregorio 21. Moral. *Multùm ad edomandum dantis superbia valet, si cum terrena tribuit, verba Magistri cœlestis attendit, qui dicit: Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis. Si enim eorũ amicitiis æterna tabernacula acquirimus, dantes procul dubio pensare debemus, quia patronis potius munera offerimus, quàm dona largimur egenis.* Denique, ex animo pensatur liberalitas, & ex affectu dantis; ita vt etiamsi quis parum donet, magnum existimetur: si animo lubenti donet iuxta facultatem suam. Liberalitas enim non cumulo patrimonij, sed largitatis definitur affectu, & vt dixit S. Leo ser. de Apparit. Domini. Nulli paruus est census, cui magnus est animus. Nec de rei familiaris mensura pendet modus pietatis. Maiora quidem sunt impẽdia diuitũ, & minora mediocrium: Sed nec discrepat fructus operum, vbi non deest affectus operantium. Si non est omnium æqualis facultas, debet esse par pietas: quoniam fidelium largitas non de muneris pensatur pondere, sed de beneuolentiæ quantitate. Et semper illi quod largiatur occurrit, cui bene velle non deficit. Hæc S. Leo. Concludamus verbis Senecæ lib. de Beneficiis, qui ostendens quo animo liberalitas exercenda sit, quàm hilari, quàm lubenti, quàm humili, sic ait: Quidam beneficium ab homine duro & aspero datum, panem lapidosum rectè vocauit, quem esurienti accipere necessarium, sed tamen acerbum. Multò verò gratius venit, id quod ex facili potius, quàm ex plena manu venit, seu datum est. Exiguum est quod quis in me contulit, sed amplius non potuit. At quot alius dedit magnum est, sed dubitauit, sed distulit, sed cùm daret gemuit, sed superbè dedit, sed cùm contulit, ambitioni dedit, non mihi. Idemque Seneca docens, quàm humiliter beneficentia erga alterum exercenda sint, quamque humiliter excipienda ab illo cui bene fit, sic iterum dicit: *Hæc beneficij inter duos lex est. Alter statim obliuisci debet dati, alter accepti nunquam. Non est memoria reuocandum, nisi vt aliud dando, prioris admoneas. Ne aliis quidem narrare debemus. Qui dedit beneficium taceat, narret qui accepit. Quid opus est te loqui? Quid alienum occupare officiũ? Est qui istud facere honestius possit: quo narrante & hoc laudabitur quod ipse non narras.*

Habes ergo hìc veræ liberalitatis conditiones, in sacris litteris insinuatas, à SS. Patribus delineatas, à sapiente Philosopho elegãter descriptas. Et quoniã liberalitas illa murũ constituit ciuitatis Dei, muro auaritiæ in ciuitate diaboli aduersum; illum erige ex beneficẽtia & misericordia in egenos cõpositum, ex septemplici serie operũ misericordiæ amplũ, ex variis charitatis actibus coordinatũ, in paupertate spiritus & cõtemptu bonorum sæcul. fundatũ. Ex illo poteris pugnare contra mammona, contra sæculum, & eius retia aurea, & illecebras aureas, contra principem huius sæculi: idque fiet iactãdo omnem spem ad futurum sæculum, illius que cœlestes & perennantes opes contemplando quæ solæ verè sunt opes, quibus auarè & tenaciter, imò pertinaciter & toto corde inhærendum est, pro quibus omnis labor ac sudor exantlandus

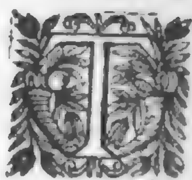

TRACTATVS III.

DE VITIO LVXVRIÆ.

LECTIO PRIMA.

Quàm fœtidum Murum erigat Luxuria.

Ertius Murus Iericho Tubæ Sacerdotalis sonitu demoliendus, est Luxuriæ murus. Luxuria autem definiri potest: *Impura & libidinosæ voluptatis inordinatus appetitus.* Constituit ergo ipsa murum ex variis lureis lateribus constructum; hoc est, ex variis vitiis carnalibus. Et huic muro ædificando & tuendo præest Asmodæus: ideoque illi cooperari & subuenire censentur (miserabili certè seruiture) omnes qui huic sunt vitio carnis addicti: Habet verò hoc vitiũ præ cæteris quẽdam fœtorem & infamiam, non solùm coram Deo & Angelis eius, sed & coram hominibus, ideoque specialiter detestandũ, Eccl. 47. *Inclinasti fœmora tua mulieribus, potestatem habuisti in corpore tuo, dedisti maculam in gloria tua.* Maculam scilicet sibi aggerit, qui affectus carnis non coërcens mulieribus se inclinat; maculam, inquam, in cõscientia, fama, vita. Vnde & de adulterio dicitur, Pro. 6. *Turpitudinẽ & ignominiã congregat sibi, & opprobriũ illius nõ delebitur.* Et de muliere fornicaria dicit Sapiẽs. *Quasi stercus conculcabitur in via.* Eccl. c. 9. Propter hunc fœtorẽ in infamiam luxuriæ, hic murus non solũ ex lateribus igne infernali decoctis constare rectè dicitur; sed etiã compactus esse ex cæmento sulphureo, de tartareis vallibus educto. Nam & de hoc vitio interpretatur D. Greg. illud Iob: *Aspergatur in tabernaculis eius sulphur.* Vnde dicit: Sulphur quid aliud est, quàm fomentum ignis, quod tamen sic ignem nutrit, vt fœtorem grauissimũ exhalet? Quid itaq; in sulphure nisi peccatum carnis accipimus, quod dũ peruersis cogitationibus quasi quibusdã fœtoribus, mentẽ replet, æterna incendia præparat, & dum fœtoris sui nebulã in mente dilatat, contra eam flammis subsequẽtibus quasi nutrimenta subministrat? Subiungit ad proposi-

tum S. Gregorius. Nam quod per sulphur fœtor carnis accipitur, ipsa sacri eloquij Historia testatur, quæ contra Sodomam ignem & sulphur Dominum pluisse narrat, qui cùm carnis eius scelera punire decreuisset, in ipsa qualitate vltionis notauit maculam criminis. Sulphur quippe fœtorem, & ignis ardorem habet. Qui itaque ad peruersa desideria ex carnis fœtore arserant, iustum erat vt simul & igne & sulphure perirent, quatenus ex iusta pœna discerent, peruerso desiderio quid fecissent. Ideo in tabernaculo impij sulphur aspergitur, quoties peruersa carnis delectatio in mente eius dominatur. Hæc S. Gregorius.

Cæterùm de hoc vitio fusè diximus super Præcepto sexto Decalogi. Vt tamen institutum ordinem prosequamur, altitudinem & profunditatem, latitudinem & longitudinem huius muri describemus, lateresque ex quibus construitur. Ac deinde ...s & maledictiones contra eum insonantes, & contra illius structores, in medium producemus.

LECTIO II.

DE LATITVDINE muri Luxuriæ.

Altitudo muri Luxuriæ in cœlum vsque se protendit, Deo cœloque rebellis, diuinam super se attrahit vindictam. Vnde primi illi ædificatores maligni ante diluuium, postquam turrim Superbiæ ædificare non potuerunt in cœlum vsque, diuina impediti vindicta, in linguarum confusione: postea nihilominus turrim Luxuriæ adeo altam erexere, vt necessarium fuerit Deo alio modo contra eam bellare, eiusque muros disiicere, immisso diluuio vniuersali, apertis cœli cataractis. Potissimam enim diluuij causam fuisse luxuriæ peccatum describit Moyses Genes. cap. 5. dicens: *Cum cæpissent homines multiplicari super terram, & filias procreassent, videntes filij Dei filias hominum, quod essent pulchræ, acceperunt vxores sibi ex omnibus quas elegerant. Dixitque Deus: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est, &c.* Nempe cùm homines numero aucti, toto orbe terrarum diuisi, feruentiùs libidini operam darent, & filias potius quàm filios genuissent: promiscuo abutentes concubitu, in peccatis securi, iudiciorum Dei, & verbi eius contemptores, idque impietatis vigeret non in populo tantùm, sed etiam in Principibus, inopes opprimentibus per tyrannidem, diluuium immisit Dominus super terram in luxuriæ passim regnantis vindictam. Quæres qui sint hi filij Dei, quæ filiæ hominum, quas in vxores accepisse dicuntur? Respondeo, filios Dei intelligi filios Seth, filias hominum, filias Cain. Duæ enim lineæ ductæ ab Adam sunt, eorum qui ex Cain essent procreati, & qui ex Seth, qui suffectus est in locum Abel, quem interfecerat Cain. Qui ergò à Cain originem acceperunt, non fuerunt patri dissimiles: sed cùm in aliis facinoribus, tum in homicidiis paternam impietatem referebant. Qui autem ex Seth ducerentur, hi quoque patris pietatem ac modestiam sequuti sunt. Erantque hi non tam genere vitæ discrepantes, quàm loco: alteri alteros execrabantur, à sese procul disiuncti. Vigebantque in genere Cain stupra, adulteria, veneficia, homicidia: & apud illos pietas, religio, Deique summa veneratio: ob eamque rem Dei filij nuncupantur, nimirum tacerum ac cœleste genus. Annis autem decurrentibus, totoque vertente mundo, corrupta omnia sunt. Prima corruptelæ fuit causa, eorum qui Dei filij haberentur, cum illo genere pessimo, sceleratissimaque natione admistio. Cumque diuinum genus esset potentissimum ac nobilissimum, pulchritudine infamium mulierum capti alterius generis, eius sibi vxores acceperunt, quarum commercio & ipsi polluti sunt, auersique à Religione. Factumque est, vt & hi quos succedentibus temporibus procreassent, sceleratissimi, bellis, homicidiis, violentia, adulteriis insignes euaderent.

Post diluuium quoque iterum huic structuræ maledictæ cooperati visi sunt ciues Pentapolis, in Sodomis, Gomorrha, aliisque oppidis vicinis, Adama & Seboim. Erant hi quasi certatim ædificantes hunc luxuriæ murum; sed cùm ipsi in cœlum vsque quodammodo turrim hanc altissimam erexissent, igne cœlesti profligauit eam Deus, & exinaniuit vsque ad fundamentum in ea, dispergens omnes reliquias fœtidi huius peccati, cum ædificantibus suis. Quapropter exnunc adhuc manent vindictæ huius vestigia in mari adiacente, & in terra illa maledictioni obnoxia, vbi contra Deum se erexit luxuria, cuius clamorem in cœlum conscendisse testatur Scriptura. Nam regio illa amœna quasi Paradisus, tota effecta est sterilis & fœtida, totaque cinerulenta: adeo vt arbores nascantur in ea poma ferentes quæ statim in fauillam vertuntur manu qualibet attacta, vt testatur Sapiens capite decimo Sap. Est quoque regio putidissimis aquis è terra erumpentibus tecta, & lacus adiacens pisces non fert, nec aliquid viuum. Vnde vocatur mare mortuum. Vide latius dicta hac de re super Præcepto sexto Decalogi, Lectione II.

Maledictum ergo ædificium luxuriæ, & sublime nimis, quod vsque ad contemptum Dei exurgens, cœlo bellum videtur indicere, religionis omnis ac fidei in mentibus extinguens veritatem. Hæc cum luxuria potissima causa fuit, & adhuc modo est, cur multi aduersus Deum & fidem se erexisse cernantur, noua dogmata consectati. Etenim idipsum ab illis fit, vt securius corda sua enutriant in luxuriis suis, ideoque de illis dixit S. Petrus: ***Hi velut irrationabilia pecora naturaliter in captionem & in perniciem, in his quæ ignorant blasphemantes, in corruptione sua peribunt, percipientes mercedem iniustitiæ, voluptatem existimantes diei delitias, coinquinationis & maculæ delitiis affluentes, in conuiuiis suis luxuriantes, oculos habentes plenos adulterij, & incessabilis delicti.*** Hæc quoque luxuria ad idololatriam deduxit filios Israël fornicantes cum filiabus Moab.

Deduxit & Salomonem, qui iam violato in se templo Spiritus sancti per variam libidinem, eò vsque pertigit cæcitatis, vt violaret templum sanctum Dei, ædificans in excelsis lucos cõtra Deum, eiusque verum cultum: in quibus & ipse falsis diis thus adhibuit, in iniuriam Dei viuentis. Vide ergo quomodo turris luxuriæ contra Deum rebellis, diuinos ei denegat honores, cœlum & aërem inficiens, perniciosa celsitudine sublimis.

Hæc iterum est, quæ ad incantationes & magicas artes, Deo maximè aduersas, multos traducit; vt fœdis fruantur voluptatibus qualibet via, cum dæmonum pacto, & summa Creatoris sui iniuria. Admirabile est quod hac de re refert Delrio de Magia libro 3. parte 1. contigisse in quadam vrbe Hispaniæ.

Magni, inquit, nominis Concionator quidam,

in reprobum sensum datus est. Hic familiaris erat cuidam nobili, cui formosa erat vxor, sed casta. Hanc cœpit ipse deperire, nec diu ignem fouit occultum, sed mulieri aperit animum, & flagitium nititur persuadere. Illa sedulo conatur eum ad saniorem reducere mentem; sed erat oleum flammæ adiicere; nam & monita magis inflammabant incendium. Illa sollicita continuò, pertæsa tandem molestiarum, statuit se vlcisci de nebulone. Rem totam pandit marito. Eius iussu tempus certum addicit huic sollicitanti. Venit ipse nocte optata, & addicta; sed maritus cum aliquot famulis agebat in propinquo conclaui cum armis, insigniter eum excepturus. Adest ergo sæculari habitu, gladio & pugione accinctus, & sequitur matronam in cubiculum se deducentem, vbi veterem cantilenam repetit. Cumque mulier more solito reniteretur verbis, vim ipse parat tenebris audacior.

Tandem mulier inclamat, & condictum cum marito signum alta voce enunciat. Verùm nec maritus, nec quisquam accurrit. Anxia illa vim vi repellit, vngues & dentes arma muliebria stringit, faciem eius deformans: at ille propterea non desistit. Aduertit matrona inter luctandum, dorso pugionem hærere: hunc eripit, & improbum perfodiens, vita priuat.

Collapso cadauere, accurrit in conclaue mariti, & inuenit ipsum cum famulis mortuis potius quàm viuis similes. Clamat, vellicat, trahit, at illi consopiti permanent: Suspicata maleficio id fieri, nec opem aliunde sperans, cadauer domo effert, & in plateam abiicit cum gladio & cruento pugione. Interim, nocturni vigiles in cadauer incidunt, & in carcerem illud efferunt. Facie lota agnoscitur Concionator. Silentio indicto vigilibus summo mane Prætor, quem Corrigidor vocant, adit Cœnobium illius, euocat Priorem, iubetque omnes de Conuentu conuenire, tanquam de re magna coram ipsis tractaturus. Adsunt omnes excepto illo, qui cùm quæreretur in cubiculo, non respondet. Ingreditur Prior cum Prætore in cellam, & nil reperitur, nisi fax ardens, & obscurè lucens, in camino defixa. Mirantur omnes: Tum Prætor narrat de inuento cadauere, & dum illud auferunt è carcere, vt prophanæ tradatur sepulturæ: Ecce nobilis aduenit cum vxore, rem totam enarrans. Conferuntur momenta temporis: reperiunturque euigilasse, dum fax extincta fuit. Sic perfidia improbi & luxuriosi hominis in cœlum se erexit, abominabilis contra Deum, vt voluptate fœda frueretur. O luxuriæ peruersa altitudo, diuina omnia, humanaque peruertens, ad quam eheu cæcitatem perducis hominem!

LECTIO III.

DE PROFVNDITATE Luxuriæ.

Tanta est profunditas huius Satanici vitij, vt meritò dicere possit qui illo detinetur: *Infixus sum in limo profundi.* Nam & Scriptura attestatur: *Profunda fouea meretrix, & pedes eius ad infernos descendunt.* Prou. 22. & 23. *Fouea profunda os alienæ, cui iratus est Dominus incidet in eam.* Item c. 7. *Viæ inferni domus eius, penetrantes interiora mortis.* Denique c. 2. *Inclinata est ad mortem domus eius, & ad inferos semitæ eius: omnes qui ingrediuntur ad eam, non reuertentur, nec apprehendent semitas vitæ.* Sic sapiens profunditatem frequenter attribuit huic vitio ad inferos vsque pertingentem; quia qui illo inuoluuntur, ferè absorbentur à profundo inferi, & mortis æternæ; & domum sibi ædificant in inferis, in baratro, difficillimè enim carnalibus addicti peccatis resipiscentiam inueniunt, vt saluti & vitæ restituantur. Ideo etiam Oseæ 5. dicitur: *Non dabunt cogitationes vt reuertantur ad Deum suum, quia spiritus fornicationis in medio eorum.* Hinc S. Augustinus postquam huic vitio diu addictus, illius profunditatem luce diuina affulgente agnouit, inclamat: *Væ cæcitati, Væ tenebris, Væ abysso in qua iacui.*

Profunditatem quoque huius vitij notat Oseas c. 9. dicens: *Profunde peccauerunt, sicut in diebus Gabaa.* Vbi Hebræa: *Profundè fecerunt, corrupti sunt, sicut in diebus Gabaa.* Meminit Propheta veteris illius historiæ Iudic. 19. & 20. Vbi Gabaitæ, homines vitiosi & carnales, exemplum nefandæ luxuriæ & corruptionis exhibuere: dum vxorem Leuitæ peregrè proficiscentis tota nocte constuprarunt, & corruperunt, incredibilique furore libidinis ita vexarunt, vt mane ad ostij limen vbi vir hospitabatur, conciderit emortua. Quod cùm aduertisset Leuita, imposuit eam asino, reuersusque est in domum suam. Quam ingressus arripuit gladium, & cadauer vxoris cum ossibus suis in duodecim partes, ac frusta concidens, misit in omnes terminos Israel: Nempe singulis tribubus singulas mittit partes: eo consilio, vt cùm nemo grauitate facinoris non commoueretur, spectaculi huius horrore & abominatione omnes ad vindictam inuitarentur. Quod factum est. Nam cùm singuli id vidissent, conclamabant: *Nunquam res talis facta in Israel, ex eo die quo ascenderunt Patres nostri de Ægypto vsque in præsens tempus: ferte sententiam, & in commune decernite, quid facto opus sit.* Bellum ergo ob id facinus indixere reliquæ tribus Beniamitis & Gabaitis, atrox flagitium vindicare recusantibus. Profundè itaque peccarunt illi: profundè peccant qui totos luxuriæ se tradunt, in profundo inferni ædificant abominabilem hunc murum, Satanæ cooperantes.

Denique, profunditas huius vitij ex grauissimis & profundissimis peccatis ad quæ deducit, latè declarari potest. Quandoquidem non solùm ad incestuosas commixtiones, & ad eas quæ contra naturam sunt, deducat, sed etiam vsque ad nefandam bestialitatem; cuius vitij putant quidam Ioseph accusasse fratres suos, dum exprimit Scriptura accusasse eos apud patrem de crimine pessimo. Imò vsque ad congressum cum corporibus mortuis & cadaueribus, luxuriam hominum infamem se protendisse, notum faciunt historiæ. Denique, ad congressum cum dæmone succubo vel incubo illam pertingere, notissimum est à sagis & magis.

Audi exempla luxuriæ grauissimæ & profundissimæ, deprompta ex historiis antiquis, cum sacris, tum prophanis.

1. Ammon, œstro libidinis victus, propriam sororem constuprat: At postea eam ob causam à fratre Absalone in conuiuio interemptus iacet, & calcatur.

2. Absalon, vxores patris sui Dauid in publico cognoscit, in conspectu solis huius, vt loquitur scriptura. At postea spectaculum ipse funestum in publico ostentatur, in ligno pendens lanceis confixus.

3. Cyanippus Syracusanus temulentus nocte quadam, violat & constuprat filiam propriam.

Hæc verò non ferens flagitium adeò execrandum patrem interemit, seque ipsam cum illo.

4. Papyrius, filius Papyrij Volucris, dum cum propria sorore congressus fuisset, indignatus pater mucronem eis transmisit sceleris vindicem, quo se subitò interemerunt.

5. Proculus, Imperator Romanus eò iactantiæ infaniis prorupit, vt assereret se spatio dierum quindecim centum virgines in Samatia, siue Polonia, bello captas ingrauidasse.

6. Periander, Rex Corinthiorum, adeò insatiabilis fuit luxuriæ, vt cum propria vxore post mortem ipsius congressus fuerit fœdissimè.

7. Sigismundus Malatesta, cùm in itinere occurrisset speciosæ cuidam mulieri Germanicæ Romam eunti, nisus est omni vi eam constuprare. Cùm autem illa renitente non potuisset voto potiri, eius iugulum mucrone petiit, & cum ipsa iam emortua nefandè est congressus. Dicitur & ipse cum propria filia carnale commercium habuisse, & attentasse ipsum circa proprium filium Robertum, à quo hac occasione mucro ei in pectore infixus fuit. Fuit ipse vir maximè nobilis, qui filiam Francisci Sfortiæ Ducis Mediolanensis in vxorem duxerat, sed spurcissimis his fœmoribus ignobilis & infamis euadit.

Ex his ergo exemplis, & infinitis aliis, patet abominanda & infernalis profunditas luxuriæ, hominem ad tam nefanda demergentis, quæ horrorem legenti aut audienti valeant incutere.

LECTIO IV.

DE LATITVDINE muri Luxuriæ.

HVius muri latitudinem diuersæ series laterum quæ in eius conspiciuntur structura, efficiunt amplissimam. Dicamus ergo primò, seriem primam hic constitui per lateres illos, qui gradus peccatorum nominantur, suntque maximè conspicui in hoc vitio: nimirum cogitatio praua, delectatio, consensus, operatio, frequentatio, consuetudo, ac deinde desperatio.

DE PRIMA SERIE huius structuræ.

HVic ergo ædificio tanquam primi lapides aut lateres initium dant cogitationes prauæ, à carne & concupiscentia, à dæmone & mundo per suggestionem prodeuntes. De qua re S. Iacobus: *Nemo cum tentatur, dicat quod à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est, sed vnusquisque à sua concupiscentia tentatur, abstractus & illectus.* Concupiscentiam propriam vocat prauum appetitum, corruptæ hominis naturæ congenitum, ab originali peccato prodeuntem, quæ solet prauas cogitationes suggerere, & ad varia scelera primùm cogitanda, ac deinde patranda, facilè hominem inclinare.

Hanc eandem concupiscentiam vocat Apostolus legem carnis & membrorum, repugnantem legi mentis, & captiuantem se in lege peccati. Hæc quidem concupiscentia de se peccatum non est, cum homo possit resistere, ne ab illa vincatur: quia tamen ex peccato est, & ad illud inclinat, alliciendo, attrahendo, causa est & fomes peccati: rationemque obnubilans, & voluntatem inescans, ad illicita perducit blandimentis & illecebris suis. Ita vt iam cogitationibus prauis quas suggerit, non solùm delectetur sensus, sed & affectus aliquis accedat.

Secundus ergo lapis initium dans huic ædificio est delectatio, & mora in cogitationibus prauis, de quibus Ier. 4. *Vsquequo morabuntur in te cogitationes noxiæ?* Dicit enim *morabuntur*, nam aduertentes si statim reiiciantur, non est culpa. Non enim est in potestate nostra vt non veniant, aut vt non sentiamus: sed in potestate nostra est vt non delectemur, nec consentiamus. Si quis carbones ardentes casu apprehenderit, & citò à se proiecerit, nihil ei nocebit: si verò diutiùs tenere voluerit, sine vulnere non erit. Similiter, si quis libidinis cogitationem cordi incidentem statim excutiat, nihil illa nocet: sed si morari permiserit, excutere sine plaga haud poterit. Delectationem enim morosam, etiam si voluntas operis non accedat, esse peccatum mortale, docent Theologi ex August. l. 11. de Ciuit. c. 12. vbi dicit: *Nec sane cum sola cogitatione mens oblectetur illicitis, non quidem decernens esse facienda, tenens tamen & voluens libenter, quæ statim vt attigerunt animum, respui debuerunt: negandum est esse peccatum, sed longè minus, quam si & opere statuatur esse implendum: ideoque de talibus quoque cogitationibus venia petenda est, & pectus percutiendum.* Et infra quale sit peccatum indicans, dicit: *Totus homo damnabitur, nisi hæc quæ sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata per mediatoris gratiam remittantur.* Hoc etiam indicat S. Iob. c. 31. *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet in me Deus desuper, & hæreditatem Omnipotens de excelsis? Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?* Agnouit ergo Iob non solùm inesse peccatum, si corpus aliena libidine contaminetur, aut voluntas in id consentiat, sed etiam si in sola cogitatione delectatio voluntariè delitescat, absque operis voluntate: quia per lasciuam cogitationem & delectationem cor maculatur, & expellitur habitator Deus & Spiritus sanctus, vt ibi partem non habeat. Author enim munditiæ non vult nisi in mundo corde habitare. De hac re latiùs dixi super Præcepto vltimo Decal. Lectione vltima, illuc Lectorem remitto.

Tertius lapis hic accedens structuræ, est consensus perfectus: accedit enim ille cogitationi, affectioni, delectationi, & illa complet, sic quædam est gradatio in hoc erigendo ædificio, vt semper crescat & dilatetur; dum cogitatio quodam cæmēto agglutinat sibi delectationem, delectatio consensum, consensus operis consummationem.

Quartus ergo lapis est operis luxuriosi patratio, quæ peccatum consummat, affectum deducens in effectum.

Quintus lapis est operis frequentatio: nam generaliter quidem verum est illud S. Gregorij: *Peccatum quod citò pœnitentia non deletur, mox suo pōdere trahit ad aliud.* Id verò maximè in hoc vitio luxuriæ, quod tenaciùs hominem illigat, & peccato peccatum cumulat, quasi lapidem lapidi, cæmento quodam glutinosissimo & validissimè connectente. Vnde Greg. l. 4. Moral. sic ait: *Cum culpa in vsum venerit, et iam animus, etsi appetat, debilius resistit. Quia quot vicibus praue frequentatio nis adstringitur, quasi tot vinculis colligatur.* Et iterum Hom. 31. in Euang. *Vsitata culpa obligat mentem, vt nequaquam surgere possit. Ad rectitudinem conatur, & labitur: quia vbi diu sponte perstitit ibi; & cùm noluerit, coacta cadit.* Hinc sequitur.

Sextus lapis est consuetudo, & quædam neces-

sitas ex frequentatione orta: quam deinde desperatio consequitur, complens quasi vltimus lapis structuram hanc maledictam, illamque constituens in gradu suo perfectissimo. Nempe enim eorumdem actuum pondere premitur peccator, in prauæ consuetudinis carcere inclusus, à semetipso exire non potest. Difficile est consuetudinem vincere, prauus vsus vix abolctur: assidua enim consuetudo vitium in naturam conuertit, sicque animus sceleribus adstrictus vix ab eis diuelli potest [illegible] fit; vt notat Apostulus ad Ephesios c. 4. quod sint *quidam tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a vita Dei per ignorantiam quæ est in illis, propter cæcitatem cordis ipsorum: qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis.*

Hanc seriem & gradationem structuræ libidinosæ in se ipso aduertit S. Augustinus, quam sic describit lib. 8 Confess. c. 5. Suspirabam ligatus non ferro alieno, sed ferrea mea voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat & constrinxerat me. Quippe ex voluntate peruersa facta est libido. Et dum seruitur libidini, facta est consuetudo. Et dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Quibus quasi ansulis quibusdam sibimet innexis (inde catenam appellaui) tenebat me obstrictum dura seruitus. Voluntas autem noua, quæ mihi esse cœperat, vt te colerem, ô Deus meus, nondum erat idonea ad superandum priorem vetustatem roboratam. Ita duæ voluntates meæ, vna vetus, altera noua, illa carnalis, hæc spiritualis, confligebant inter se, atque discordando dissipabant animam meam. Hæc sanctus Augustinus.

Hæc etiam omnia in morali quodam sensu insinuata videntur Iob 16. dum sic loquitur: *Circumdedit me lanceis suis, conuulnerauit lumbos meos, effudit in terram viscera mea, conscidit me vulnere super vulnus.* Rectè, & ad nostrum propositum accommodè, intelligi potest loqui Iob de Satana, in persona peccatoris, & maximè luxuriosi, vt sit sensus, *Circumdedit me lanceis suis*, per multiplicem qua me appetiit, tentationem. *Conuulnerauit lumbos meos*, per delectationem & consensum. *Effudit in terram viscera mea*, per peccati consuetudinem & continuationem. Hæc est maledicta series lacrymis deploranda & euertenda.

LECTIO V.

DE SECVNDA SERIE HVIVS structuræ.

Dicamus secundò seriem quandam etiam constitui in hac structura, per impudicitias quasdam inchoatas & incompletas, quæ tandem perducunt ad perfectam luxuriam. Hæ autem ortum habent ex sensibus exterioribus. Sunt enim in quolibet sensu aliquæ delectationes ad luxuriam spectantes, vel illam proritantes. Hinc illud: *Mors ascendit per fenestras nostras*, mors scilicet peccati per sensus, quasi per fenestras quasdam malè obseratas, aditum sibi ad nos parat. Primò, luxus viget in auditu, quia ex auditu verborum, ex cantu lasciuo, ex alloquio mulieris aut viri, cor facilè concipit flammam libidinis: ideò dicitur Ecclesiast. 9. *Colloquium mulieris quasi ignis exardescit.* Secundò, luxus viget in odoratu, dum homo odoribus meretriciis delectatur. De quibus meretrix quædam, vt iuuenem irretiret, sic loquitur Prouerb. 7. *Aspersi cubile meum Aloe, & cinnamomo, & myrrha. Veni, oblectemur.* Tertiò, libido gustu quoque concitatur; Vnde Eccl. monitum illud datur: *Cum muliere aliena ne sedeas omnino, nec cum ea accumbas super cubitum, & non alterceris cum illa in vino, ne fortè declinet cor tuum in illam.* Hinc in comedendo & bibendo cum muliere, cui iam affectus aliquis annexus est, complacentia quædam oritur inter iuuenes, & homines lubricos. Quod aduertens Ouidius Libro de Arte amandi, sic dicit:

Fac primus rapias illius tacta labellis
Pocula: quaque bibit parte puella bibe:
Et quemcumque cibum digitis libauerit illa,
Tu pete; dumque petis, sit tibi tacta manus.

Nempe hæc est consuetudo horum amantium, vel potius amentium, qua fouetur, aut proritatur libido. Quartò, ex visu oriri delectationem notorium est dicente Ecclesiast. cap. 9. *Propter speciem mulieris multi perierunt.* Quintò, tactus vehementissimè libidinem mouet. Prouerb. 6. *Qui ingreditur ad vxorem proximi, non erit mundus, si tetigerit eam.*

Itaque, vt breuiter repetamus, hos effe huius seriei lapides in hac structura luxuriæ asserimus, cantus lasciuos, turpiloquia, visum incautum, epulas & conuiuia, ludos & choreas, familiaritates, blanditias, oscula, attactus impudicos: Quæ quidem omnia sensim murum amplificant, & sibi inuicem cæmento libidinis glutinoso connexa, instar laterum paulatim illum erigunt, & ad opus tandem perfectum perducunt. Sed in particulari libet pauca de singulis dicere, vt per singulas partes murus iste noster in structura sua melius dignoscatur.

DE INCAVTO ASPECTV.

In primis, vt de visu exordiamur, sæpe Scriptura monet & SS. Patres diligenti cura illum esse custodiendum, tanquam primam fenestram per quam mors ascendens, & ad cordis nostri conclaue penetrans, illud interimit. De quo rectè interpretaberis illud Threnorum 3. *Oculus meus deprædatus est animam meam.* Propterea etiam dicebat Iob cap. 31. *Pepigi fœdus cum oculis meis, ne cogitarem quidem de virgine.* Fœdus cum oculis pepigit, ne priùs incautè conspiceret, quod postea inuitus amaret. Hinc Ecclesiasticus toto capite 9. dissuadet aspectum mulierum, tanquam periculum libidinis animo inchoantem: *Virginem ne conspicias, ne fortè scandalizeris in decore illius.* Et iterum: *Auerte faciem tuam à muliere compta, & non circumspicias speciem alienam: Propter speciem enim mulieris multi perierunt.* Et rursus: *Speciem mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti sunt.* Hac de re etiam agens Augustinus in libris Confessionum dicebat: *Per quales imagines ibant oculi mei, per tales ibat & cor meum.* Formæ enim mulierum qualescumque virorum affectum solent allicere. Vnde etiam Apostolus oculorum periculum insinuans, ordinat vt *mulier in Ecclesia habeat velamen super caput suum propter Angelos.* Quid est propter Angelos? Propter Sacerdotum scilicet reuerentiam, ne fortè facie mulierum inspecta, alicuius concupiscentiæ subeant periculum. Vocantur enim Sacerdotes in Scripturis Angeli, tùm ob cognitionem diuinorum secretorum, & annuntiationem diuinorum mandatorum, quia instar Angelorum diuinam nobis indicant voluntatem. Tum propter continentiam, quia instar Angelorum nec nubunt, nec nubentur. Tum propter gregis sibi crediti custodiam, quia sicut Angelus mandauit vt

custodiant nos in omnibus viis nostris, sic & Sacerdotibus. Tum propter continuationem officiorum diuinorum, quia sicut Angeli Deum perenni laude collaudant; sic suo modulo debent Sacerdotes. Tum propter contemplationem supernorum, quia sicut Angeli semper vident faciem Patris, sic & illi ad eam continuò debent aspirare. Tum propter victoriam passionum, quia instar Angelorum à passione debent esse liberi: 2. Reg. 14. *Sicut Angelus Domini sic Dominus meus Rex: ita vt nec benedictione, nec maledictione moueatur.* Prouidenter ergo Apostolus praescribit, vt velamen gerant mulieres propter illos. Nam & ipsi vigilanter debent oculos custodire & auertere, ne videant vanitatem: quia cùm nec virorum sit mulieres intueri, multò minus seruorum Dei. Hoc quodam die edocuit S. Ephrem mulier quaedam procax, casu ei occurrens, aut potius diuino impulsu: Cùm enim ille singulari quodam instinctu ad pietatem maiorem sublimioremque vitam complectendam moueretur, eoque studio Edessum tenderet, sic secum dixit, sic precatus est: *O Iesu Christe, omnium Domine, concede vt Edessam ciuitatem ingrediens, in talem virum statim incidam, qui sit idoneus ad differendum mecum de iis, quae ad animae aedificationem pertineant, & vtilitatem.* Cùm sic orasset, atque in portam ciuitatis peruenisset, coepit cogitabundus secum attento sollicitoque animo expendere, quomodò virum illum optatum accederet, & quaenam ex illo ad maiorem vtilitatem, vitaeque perfectionem esset interrogaturus. Dum sic cogitabundus incederet, ecce illi mulier quaedam lenicula & meretrix, in ipso portae introitu facta est obuiam. Cumque defixis in eam oculis quasi emotae mentis subsisteret, & tristi perturbatoque animo torqueretur, quod non vt precatus fuerat, sed contrarium potius votis ipsius accidisset; coepit & illa eum sic stantem acerrimo obtutu contemplari. Postquam verò sic diu se inuicem aspexissent, volens eam pudore afficere, & ad verecundiam adducere magnus Ephrem: *Quid verè,* inquit, *non erubescis mulier, tam fixis oculis nos intuens?* Illa autem: *Mihi conuenit sic te aspicere, ex te enim sumpta sum, & tuo latere: Te verò non nos, sed terram potius conuenit aspicere, ex qua ipse sumptus es, & in quam rursus reuerteris.* Haec cùm audisset, mulieri magnas habuit gratias, propter eam quam ab ipsa acceperat vtilitatem, &c. Surius Tom. 1. Feb. ex Metaphraste.

Sed & exempla manifesta sunt plurimorum, qui ob mulieris aspectum incautum perierunt, ita vt oculi illis fuerint irritamenta vitiorum, & duces scelerum. Pauca ex Scripturis accipe.

Primò, Gen. 34. Sichem filius Emor videns Dinam, adamauit eam, rapuit, constuprauit. Propterea periit ipse, & tota ciuitas internecione deleta est.

Secundò, Iud. 14. Descendit Sampson in Ramnata, vidensque de filiabus Philisthiim mulierem, adamauit eam. Haec verò cum prodidit, ei crines & spiritum septemplicem erasit.

Tertiò, Iudith 16. Holofernes videns Iudith, captus est, sed & capite truncatus: *Sandalia rapuerunt oculos eius, pulchritudo captiuam fecit animam eius.*

Quartò, 2. Reg. 11. Vidit Dauid lauantem se Bethsabee, illiusque pulchritudine captus, homicidium & adulterium commisit.

Quintò, Dan. 13. Senes vident Susannam quotidie se lauantem, & in concupiscentiam eius exarserunt.

Similiter Abimelech specie Sarae captus, eam transtulit in domum suam: sed correptus à Domino, mille illi argenteos dedit dicens; *Hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt,* vt scilicet tibi & puellis comitantibus, velum compares, ne alius quispiam in tuam pulchritudinem conspectam exardescat.

Sextò, sicut viri per mulieris inspectum periere, sic è contra & mulieres. Habes exemplum in vxore Putipharis, quae capta est aspectu Ioseph pulcherrimi iuuenis. Illa ei continuo molesta erat, donec tandem semotis arbitris eum reperiens, ad adulterium apprehensa vestis fimbria adigere voluit. Coactus porrò fuit fugere & egredi foras, relicto in manibus adulterae pallio suo.

LECTIO VI.

DE TVRPILOQVIO.

TVrpiloquia, & verba lubrica, ad hoc spectare aedificium nemo ignorat, cùm vehemens libidinis & luxuriae incentiuum circumferant. Vnde Apostolus Ephes. 5. turpiloquium sedulò docet fugiendum, additque causam hanc: *Corrumpunt mores bonos colloquia praua.* In quam sententiam S. Ambrosius, cùm dixisset libidinem conuiuiis pasci, deliciis nutriri, tandem subiicit: *Grauiora sunt his fomenta verborum,* de poenit. l. 2. cap. 14. Et certè, obscoena verba etiam ad animos castos non sine faece inficiente penetrare nemo potest inficiari. Nec inelegans est S. Basilii lib. de Virginitate similitudo. Sic ait ipse: *Veluti lapis in aquam cisternae coniectus, non solum adiacentem aquae partem in quam decidit, agitat, verum & orbis alios perpetuis vicibus excitans, eos interdum ad vltimos lasciuiae margines producit: ita sermo lasciuus in animam castam velut in vndam purissimam vehementer coniectus, alias potest alias amatorias cogitationes excitat, totamque animam voluptatis fluctibus agitat.* Nempe sicut oleum vesti incidens facilè se dilatat, & maculam haud exiguam illi ingignit: sic ferè est de verbis impudicis & obscoenis vbi in animam inciderint, facilè eam commaculant, ne statim sedulitate magna extergantur & eiiciantur.

Hoc egregiè declarauit senex ille, qui iuuenem Religiosum videns ingredientem Tabernam, maximè indoluit: zeloque incensus quaerebat foris occasionem eum alloquendi. Illum igitur egredientem manu à plebe in locum secretiorem ducens, sic affatus est. Nescis Frater quod Angelicum gestes habitum? Ignorasne te iuuenem esse? An te latet hostem nobis semper retia tendere? Interim tu tabernas & popinas ingredi audes, vbi multa audis quae nec decet audire: multa cernis quae nec cernere licet; sedesque ibi inter viros ac mulieres. Obsecro te in Christo, mi Frater, desine his in locis commorari, sed redi ad locum tuum, ad cellam poenitentiae, vbi possis saluare animam. Indignatus iuuenis ille respondit: Vade senex in viam tuam, Deus non quaerit nisi cor mundum & purum. Tunc in caelum manus tollens Senex, inclamauit: *O Domine Deus, laus tibi sit & gloria, ecce quinquaginta annis in solitudine dego, & cor mundum non habeo, hic verò iuuenis in locis dissolutis frequenter agens, cor purum & mundum illibatè conseruat.* Ita Senex, efficaciter his verbis perstringens, omnes qui nihil sibi cauentes à consortiis dissolutorum hominum, putant interim cordis puritatis hoc parum officere.

DE CANTV AMATORIO.

CAntus amatorij his turpiloquiis affines sunt eadem efficacia libidini irritandæ vel fouendæ cooperantes: Vnde non solùm aspectu pulchritudinis, sed & auditu modulatæ vocis plerosque cedere insinuat Poëta, dum ait:

Ouid. de Arte amandi.

Res est blanda canor, discant cantare puellæ,
Pro facie multis vox sua lena fuit.

Nihil potentius ad eneruandum animum iuuenilem, quàm lenocinium melodiæ. Vnde Cyprianus libro de Singularitate Cleric. sic ait: *Mulier nunc in risum dissoluitur, nunc blanditias exhibet, & quod est venenosius, super cuncta psallere delectatur, cuius cantu tolerabilius est audire Basiliscum sibilantem.* Rectè Basilisco comparantur qui cantando alios inficiunt. Basiliscus enim dicitur sibilo & flatu sibi circumadiacentia inficere, & quandoque interimere; sic & nonnulli cantu & sibilo serpentino, & lubrico, aliorum inaudientium animos corrumpunt.

Comparantur & hi Sirenæ, quæ vocis modulatione nauigantium aures & animos sic detinere asseritur, vt tandem soporatos, & sui oblitos in mare mergat. Dicitur autem Sirena piscis marinus esse, specie muliebri. Nec aliud designat, quã voluptuosas illas animas, quæ circa aquas voluptatis sæcularis libenter degentes, alios etiam blandis verborum illecebris, cantionumque lasciuis vocibus dementant, & in naufragium ducunt. Quod in choreis & ludis puellarum & iuuenum non infrequenter accidit, vt propterea moneat Ecclesiasticus capite 9. *Cum saltatrice ne assiduus sis, nec audias illam, ne fortè pereas in efficacia illius.* Nempe inter saltationes & ludos, efficacia vocis animum quandoque penetrans, vulnerat & mergit.

De quibus ludis rectè & illud intellexeris Isa. cap. 13. *Respondebunt ibi Vlulæ in ædibus suis, & Sirenæ in delubris voluptatis.* Vlulæ, vt interpretatur Hugo Cardinalis, aues sunt magnitudinis coruinæ, maculis respersæ, quæ rostro fixo in palude, strident potius quàm canunt: & rectè designant dissolutos illos iuuenes, cantantes cantica luxuriæ.

Habent hi rostra fixa in palude, hoc est in fœtore luxuriæ. Sirenæ verò in delubris voluptatis, filias illas cantatrices designant, quæ loca in quibus luditur, saltatur, chorizatur, canitur, pro templis suis, & delubris habent, & voluptatibus tanquam Idolum, tanquam Deum suum adorant. Veneri psallunt, illi suas voces dicant, illi suas processiones faciunt, illi obsequuntur gestu, manu, pede, voce. Hæc sunt delubra & ædes sacræ in Babylone, in sæculi confusione. Diebus etiam sacris & festiuis, hæ ædes ibi sunt frequentatæ, Babylonico more. Et sicut cantus sacer Ecclesiæ prouocat ad deuotionem: sic profanus ille cantus in choreis prouocat ad luxum & dissolutionem.

Scimus quidem choreas & ludos his in signum publicæ lætitiæ institutos, vt in nuptiis & similibus ex se carere peccato, & in finem bonum referri posse, ita vt si his cum moderatione quis interfuerit, à peccato immunis exeat. Attamen, quia vt plurimum periculum inuoluunt, parentibus diligenti custodia tunc inuigilandum est castimoniæ filiarum suarum; quia illæ lætitia diffusæ facilè ad illicita diffluunt, facilè seducuntur. Et cùm nocte plerumque choreæ illæ deducuntur, nocturna & tenebrosa secum vehunt accidentia, mœroris noctem parentibus parientia. Tunc enim sæpè munerum corruptelæ spondentur, tunc loca priuatim & secretò conueniendi & colloquendi excogitantur, tunc & tempus opportunum perquiritur & condicitur. Tunc instrumenta omnia haud negligit Satan, quibus animas etiam castas subuertere nouit. Qualia sunt blanditiæ, colloquia lubrica, oculorum nutus, affixus, intuitus, amplexus, contactus, & his affinia, quæ libidinis esse solent incentiua & irritamenta. Tunc verum est illud Poëtæ:

Mens erit apta capi, tunc cùm lætissima rerum,
Vt seges in pingui luxuriabit humo.
Pectora dum gaudent, nec sunt astricta dolore,
Ipsa patent: blanda tunc subit Arte Venus.

Sed de choreis & eius periculis, iterum dixi super Decalogi Præcepto tertio in fine. Vide ibi dicta.

LECTIO VII.

DE OSCVLIS ET contactibus.

POstremò dicamus, maximè efficaciter luxuriæ cooperari oscula & amplexus, mulierisque attactus. Vnde & hæc à plerisque Theologis censentur peccata mortalia, si libidinosè fiant, hoc est intentione libidinis & voluptatis, etiam illius solùm quæ ex attactu, aut osculo, aut amplexu oritur, non intendendo vlterioris actus consummationem. Nempè, quia cùm natura sua ad consummatum actum ordinentur, & disponant satis propinquè, periculum non exiguum censentur inuoluere; & ideo ab his deterret Scriptura & SS. Patres. Ideo dicitur Ecclesiast. cap. nono. *Cum muliere aliena ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum.* De eadem dicitur: *Vincula sunt manus illius.* Ecclesiast. cap. septimo. Ergo non attingendæ, ne capiaris, nec sermones attendendi, ne irretiaris: nec faciei pulchritudo, ne excæceris: *Fauus distillans labia meretricis, nouissima autem eius amara quasi absinthium*, dicebat Sapiens Prouerb. cap. quinto. Cur verò meretricis labia fauo mellis comparantur, nisi propter suauitatem sermonis, qui illecebra est libidinosi amoris? Rectè Hugo Cardinalis in hunc locum. *Sicut in fauo duo considero, mel & ceram, sic in facie meretricis video decorem & gratiam: hoc est, pulchritudinem oris, & dulcedinem sermonis.* Succendit cera ignem, sed mel præbet dulcedinem.

Et sicut cum dulcore mellis latet cera fomentum ignis: sic pulchritudo meretricis igne libidinis inflammat carnem: blandimento verò loquutionis subuertit mentem. Stillat mel, dum verba sua meretrix mollit, sed ignem accendit, dum suæ voluptati consentit. Ad hoc enim diligit mulier vt decipiat, decipit vt capiat, amat quod non es, sed quod habet. Ideo dixit etiam quidam non illepidè; Vocatiuos oculos, ablatiuos loculos gerit mulier, datiuus si fueris, genitiuus poteris esse. Sic ergo meretricis mellita verba, & blanditiæ fugiendæ procul, nam verum est istud:

Præmissas mellis, sequitur conclusio fellis.

Attende mulierem illam de qua Prouerb. cap. 7. Conspicor (inquit Sapiens) vecordem iuuenem, qui transit per plateas iuxta angulum, & propè viam domus illius graditur in obscuro, aduesperascente

perascente die, in noctis tenebris & calligine: Et ecce occurrit illi mulier, ornatu meretricio, præparata ad decipiendas animas, garrula, & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis nunc iuxta angulos insidians. Apprehensumque deosculabatur iuuenem,& procaci vultu blandiebatur dicens: Victimas pro salute deuoui,hodie reddidi vota mea, idcirco egressa sum in occursum tuum, desiderans te videre, & reperi. Irretiuit eum multis sermonibus, & blanditiis labiorum pertraxit illum: Statim eum sequitur quasi bos ductus ad victimam: & quasi agnus lasciuiens, & ignorans, quod ad vincula stultus trahatur donec transfigat sagitta iecur eius:velut si auis festinet ad laqueum, & nescit quod de periculo animæ illius agitur. Tales verò iuuenes vecordes ad cor adducere tentans Sapiens, hoc eis monitum animo Materno insinuat, quo à casu præmuniat: *Nunc ergo fili mi, audi me, & attende verba oris mei. Ne abstrahatur in viis illius mens tua, neque decipiaris semitis eius. Multos enim vulneratos deiecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab ea.*

Itaque docet fugiendas occasiones & consortia: quæ si non interficiunt, saltem inficiunt; si non comburunt, saltem denigrant. Sicut enim murus à candela iuxta se posita non incenditur quidem, tamen fuligine & nigredine aspergitur, candoremque perdit: sic quidam ex familiaritate mulierum, non ita quidem aduruntur, vt in peccatum consummatum incidant; vstulantur tamen, & coinquinantur frequentissimè. Ergo excusationi eis non est locus, ob periculum cui se exponunt. Et hoc maximè verum est, si oscula & blanditiæ accedant, quibus nihil periculosius.

Audi quod de his insinuauit Sapiens Prou. 22. *Fouea profunda os alienæ, cui iratus est Dominus incidit in eam.* Os porro alienæ rectè dixeris oscula eius, vel colloquia: Vnde in hanc sententiam sic ait Beda: *Qui verba vel oscula meretricis amplectitur, quasi ianuam iam gehennalis abyssi pulsat, citòque mergitur, si pedem cautus non retrahit, si non mora velis qua a vicinia cohibet fouea pœnalis, in qua nullus omnino nisi filius iræ labitur.* Quasi dicat: Qui in foueam labi non vult, procul ab illius ore recedit: sic qui non vult in fornicationis barathrum labi, longe se coërceat à colloquiis & sermonibus mulieris. Alioqui sicuti qui incautus ad oram alicuius putei profundi accedere non veretur, vento impellente, vel capite ob profunditatem turbato potest impingere, & irreparabiliter cadere: ita qui improuidus ad colloquium mulieris, quasi ad os putei, accedit, potest vento tentationis impelli, & oculis capi, & tenebris offundi inde exhalatibus vaporibus:& sic præcipitio se exponit: *Cui iratus est Dominus incidet in eam.* Hæc omnia illis certiùs imminent, qui diuinam iram aliis iam culpis demeruerunt; fit enim, vt qui alia peccata admiserunt, à quibus non esset difficile resipiscere, in turpem amorem incidant, à quo vix emergunt. Sic animam superbam Deus iustè permittit in hanc ruinam cadere, dicente Augustino: *Nonnunquam deiicit Deus occultam mentis superbiam, per manifestam luxuriæ ruinam.* Hoc experientia etiam docet.

DE TERTIA SERIE structura.

DIcamus tertiò, seriem tertiam hanc structuram consummantem, ex actibus luxuriæ consummatis perfici: hoc est, ex fornicatione, adulterio, sacrilego, incestu, stupro, raptu, sodomia, bestialitate, & aliis speciebus luxuriæ, siue naturalis, siue contra naturam. Tot enim luxuriæ species, tot sunt huius maledicti muri saxa & lateres, quibus perficitur & consummatur, sub Asmodæo exactore, & operis huius Præfecto. Sed quoniam de singulis his luxuriæ speciebus super Præcepto sexto Decalogi tractauimus supersedemus, & illuc Lectorem remittimus.

LECTIO VIII.

DE LONGITVDINE MVRI Luxuriæ.

LOngitudo huius muri, ob multitudinem ædificantium totum per orbem se extendit. Nempè hæc maledicta luxuria omnem ætatem corrumpit, omnem sexum confundit, omnem gradum peruertit, omnem statum inuadit. Aggreditur enim Principes & Reges, mares & fœminas prudentes & idiotas, superiores & inferiores, & ad extremum subuertit etiam Deo dicatos Sacerdotes & Religiosos. Disseramus ordine quodam de singulis.

Primò, quot Reges & Principes inuicti bello & armis, libidini manus dedere victas? Respice Samsonem à Dalila victum. Respice Dauidem à Bersabee postratum. Respice Holofernem à Iudith profligatum. Rectè ergo inter aulicos Darij Regis lib. 3. Esdræ c. 4 cùm primus scripsisset: *Forte est vinum.* Et alius: *Fortior est Rex,* Tertius scripsit: *Fortiores sunt mulieres.* Probansque suum dictum, sic edisserit: *Credite mihi, quia magnus est Rex, in potestate sua, quoniam omnes Regiones verentur tangere eum. Videbam tamen Apemen filiam Bazacis, mirifici concubinam Regis, sedentem iuxta Regem ad dexteram, & auferentem diadema de capite eius, & imponentem sibi, & palmis cædebat Regem de sinistra manu. Et super hæc aperto ore intuebatur eam & si arriserit ei ridet: nam si indignata ei fuerit, & blanditur, donec reconcilietur in gratiam. O viri! cur non sunt fortiores mulieres?* Ad hoc etiam insinuandum dixerunt antiqui, famosum illum Herculem, post tot monstra domita, mulieris malesuado amore victum fuisse: adeò vt relinquens clauam suam, fortitudinis insuperabilis insigne, sederet inter ancillas cum colu ad cingulū alligata, filum trahens, & stupam ad nendum aptam: quia ita præcipiebat illa, cuius amore male sano deuinctus erat & deuictus.

Itaque Reges & Principes luxuriæ serui & mancipes hunc murum ædificant sub Rege tartareo.

Secundò, iuuenes & senes huic ædificio cooperantur indiscriminatim. Iuuenes quidem ad hoc impellit ætas in Venerem procliuis & lubrica; hi sunt enim qui dicunt: *Coronemus nos rosis antequam marcescant: nullum sit pratum quod non pertranseat luxuria nostra.* Agnouit hoc Sanctus Augustinus, qui adolescentiam suam describens, omnibus palam facit, quomodò illa non solùm à se, sed & ab aliis in ardore libidinoso consumi soleat. Sic ille dicit: *Et quid erat quod me delectabat, nisi amare & amari? Sed non tenebatur modus ab animo vsque ad animum, quatenus est limosus limes amicitiæ. Sed exhalabantur nebulæ ex limosa concupiscentia* Lib. 2. Conf. c.

[illegible] carnis, & scatebra pubertatis & obnubilabant atque offuscabant cor meum, vt non discerneretur serenitas dilectionis a caligine libidinis. Vtraque in confuso æstuabat, & rapiebat imbecillem ætatem per abrupta cupiditatum, atque mersabat in gurgite flagitiorum. Quod Augustinus de se fatetur, hoc plerique ea in ætate experiuntur: ita vt hic opus non sit exemplis. Attende Sichem filium Emor, violantem Dinam filiam Iacob, libidinem haud temperare potens, donec in stuprum efflueret. Attende Ammon sororem suam Thamar constuprantem, cuius amore pene emoriebatur. Attende Absalonem florentissimum iuuenem, vxores patris sui libidinoso incestu defœdantem.

Quantum verò ad Senes, licet effœta ætas iam terminum libidini imponere moneat; sunt tamen & plerique, qui vitio huic ab adolescentia dediti, illud in sepulchrum vsque trahunt. De his verum est illud Ieremiæ: *Ossa eius implentur vitiis ab adolescentia, & cum eo in puluere dormient.* Propterea & Sapientia inter tres species quas se odisse pronunciat, recenset *Senem fatuum.* Quis est autem Senex fatuus, nisi qui adolescentum adhuc vitiis delectatur, Venerem sectans & libidinem? Nempe senis iam capularis libido intempestiua est, & Deo odiosa, quanto enim quis ætate prouectior est, tanto à voluptatum corporis titillationibus remotior esse debet; & canitie admonetur grauioribus curis incumbere. Hinc & illud;

Turpe senex miles, turpe senilis amor.

Interim multi etiam illa ætate amantes fiunt, & amentes, siue amore infamentes. Horum vnum describens Tibullus Elegia secunda, Libro 1. sic canit:

Vidi ego qui iuuenum miseros lusisset amores,
Post Veneris vinclis subdere colla senem.
Et sibi blanditias tremula componere voce,
Et manibus canas fingere velle comas.
Stare nec ante fores puduit, caræue puellæ
Ancillam medio detenuisse foro.
Hunc puer, hunc iuuenis, turba circumstitit arcta,
Despuit in molles & sibi quisque sinus.

Ad designandam hanc senum imprudentiam & fatuitatem, finxerunt Antiqui in Emblematibus suis, Mortem & Amorem qui cupido dicitur, quadam nocte ad idem hospitium appulisse, vtrumque pharetra ornatum, & telis; nam & Morti & Cupidini sagittæ attribui solent, cum pharetra. Cùm autem subito discedendum foret, inopinato suas pharetras cum telis commutasse dixerunt. Hinc postea, cùm vnusquisque iaculandi munus suum exerceret, Cupido iacula dirigens contra iuuenes, eos enecabat & sternebat: Mors verò contra senes illos curuos & canos sua emittens tela, iam curuos erigebat, quos tumulo deiicere parabat. Iam videbantur iuuenescere, floribus se coronare, vanitates, choreas, ludos, amores sectari. Quid mirum? Non erant tela mortis, sed amoris. Vnde illud:

Hinc iuuenes occidit amor, fallente pharetra,
Hinc mors ipsa suos cogit amare senes.
Disce hinc, humanæ quæ sint ludibria vitæ:
Mors thalamum sternit, sternit amor tumulum.

Tertiò, ædificant hunc murum, & diuites, & pauperes, æquè enim habitat & fouetur luxuria apud vtrosque. Parum ei est, vel in Palatio demorari, vel in tugurio: æquè sub vili panno & sub rustico sago, atque in purpura vel serico locum sibi eligit.

Quartò sapientes & docti huic subseruiunt structuræ maledictæ, *Vinum & mulieres apostatare faciunt Sapientes.* Testis vnus instar omnium sit ipse Salomon, qui à mulieribus dementatus etiam à Deo suo recessit, sapientissimus licet, & orbis miraculum: Ideo de muliere dictum est Eccles. 7. *Laqueus peccatorum est, & sagena cor illius.* Qua duplici Metaphora significatur, per mulierem lubricam non tantum capi illos, qui tanquam pisces totos se mundanis aquis in hoc mari sæculi vndoso immergunt, pro quibus mulier sagena dicitur: Sed & illos qui tanquam aues sapientiæ alis in cœlum volare videntur: pro quibus mulier laqueus dicitur, quia sicut sagena pisces, sic laqueo captantur aues.

Quintò maximè hoc vitio, & hoc ædificio, mancipatur sexus muliebris. Ille enim mollior virili, ad luxuriam pronior est: & sic natura compositus videtur, vt blanditiis facilè vincatur, & succumbat; dumque vincitur, virorum etiam animos fortes illecebris suis vincere tentat. Melle mollior mulier quasi mollis aër, eneruat animum virilem lactanter & latenter. Vnde multæ ex illis quæ virgines dicuntur, aut viragines, dicendæ potius forent voragines, quia viros vorant, & vires eorum atterunt, vt iam non viri sint, sed homines viles. Quantum ad hunc sexum, libidini esse addictum, vt probemus haud necesse est; testantur satis, & sacræ & profanæ historiæ. Attende mulieres quæ fodiente parietem templi Propheta Ezechiel, inuentæ sunt intus plangentes Adonidem, Veneris Ezech. c. 8.
scilicet Amasium. Dixerunt Poëtæ, Adonidem filium Cinaræ Cypriorum Regis, Veneris Amasium, cùm iuuenis esset pulcher, dente Apri occisum quem Venus planxit quasi mortuum, sed mox reuiuiscentem cum gaudio recepit. Fingitur Adonis, inquit Macrob. capite obnupto, specie tristi faciem manu læua intra amictum sustinens lacrymæ visione conspicientium manare creduntur. Feminæ ergo & viri libidinosi, hoc planctu Venerem colebant, eamque sibi reddebant propitiam. Ita sanctus Hieronimus. Testantur quoque antiqui historici, Corinthi fuisse Fanum Veneris in quo erant plusquam mille aliæ Deo dedicatæ, & meretricio vacantes, tanquam sacris Deæ suæ, hoc opere eam colentes quasi obsequio sacro. Sic Ægyptij, Cyprij, & alij populi templa sua habuere Veneri dicata, vbi filias suas prostituebant, & tanquam Deæ huius sacrificas per hæc abominabilia sacra reputabant. Hæc omnia manifeste declarant, quantum hic sexus luxuriæ sit addictus.

Ouid. 10. Metam.

Postremò, huic muro ædificando cooperari visi sunt multi, qui ex professione filij sunt ciuitatis Dei; Sacerdotes nimirum & Religiosi Deo dicati, eiusque charactere consignati. Illuc enim processit hoc malum luxuriæ, vt etiam non vereantur quidam de die contrectare Filium Virginis, de nocte filiam Veneris: de die Filium Virginis offerre in altari, de nocte Filium Veneris fouere in cubili. Hæc patebunt in die illo qui deteget omnia abscondita tenebrarum, omnia occulta cordium. De his agens sanctus Cyprianus lib. de singularitate Cleric. sic dicit: *Quanti, & quales Episcopi, & Clerici post confessionum & victoriarum certamina, post magnalia, & signa mirabilia vsquequaque monstrata, noscuntur cùm his omnibus naufragasse, cùm volunt in naui fragili nauigare? Quantos leones domuit vna infirmitas delicata, id est luxuria, quæ cum sit vilis & misera, de magnis efficit prædam?* Blandum sanè malum luxuria, quàm accusare aliquando facilius est, quàm vitare. Nam principaliter hoc vitio humano generi dominatur diabolus, de quo Iob dixit: *Sub vmbra dormit in secreto ca-* Iob. 4.

lami, & locis humentibus, quod de carnis luxuria interpretatur S. Isidorus, l. 2. de summo bono c. 39. & alij Patres.

Ad idem significandum dixit quidam ex antiquis diabolum sibi in vxorem desponsasse iniquitatem, ex qua varias suscepit filias, superbiam, auaritiam, vsuram, furtum, rapinam, mendacium, tandem simoniam, hypocrisim, inuidiam & similes, sed præcipuam eius filiam fuisse luxuriam, illas enim priores in Matrimonio quodam collocauit, nam superbiam desponsauit nobilibus & potentibus, auaritiam & vsuram mercatoribus, rapinam & furtum militibus, mendacium & fraudem artificibus & aduocatis, simoniam Ecclesiasticis, hypocrysim Religiosis, inuidiam aulicis. At verò luxuriam voluit esse liberam, & omnibus communem, vt per eam lucrari posset innumeros cuiuslibet status & sortis, quod in finem sæculi peragit.

Habes in vitis Patrum multa exempla eorum, qui post longam castitatem per luxuriam ceciderunt; & horum aliqui lapsi sunt irreparabiliter, alij diuina luce & ope resurrexerunt. Quidam post quadraginta annos in deserto exactos in omni sanctitate, ita vt per Angelos pane cœlesti pasceretur, tandem per mulierem corruit, & in peccatis diem extremum clausit. Alter quispiam senex solitarius, cum in grauem incidisset ægritudinem, iamque diu ei Fratres seruissent cum sollicitudine & charitate, veritus eos vlterius grauare, dixit: *Vado in Ægyptum, ne vlterius Fratribus meis sim onerosus.* Dixit autem ei Abbas Moyses: *Noli Frater discedere, nam fornicationem recursurus es.* At ille contristatus hoc responso ait: *Mortuum est corpus meum, & tu mihi ista dicis?* Abiit ergo in Ægyptum, cumque audissent homines circumquaque habitantes, visitabant eum, & multa offerebant. Venit quoque ad eum virgo fidelis, vt ei in infirmitate seruiret. Cùm autem post tempus aliquantulum paulo melius habuisset, cognouit eam, & ex ipso concepit. Interrogata à vicinis, vnde concepisset? Respondit: *De Sene illo.* Cumque illi non crederent, dixit Senex: *Ego feci, sed custodite infantem.* Cùm autem genuisset infantem, & ablactatus fuisset, Senex tulit eum in humeris, & rediit ad Fratres, & in Ecclesia coram multitudine Fratrum dixit: *Videtis hunc infantem, filius est inobedientiæ meæ. Cauete ergo Fratres, quia in senectute hoc feci, & orate pro me.* Sic pergens ad cellam, reuersus est per austeram pœnitentiam.

Vide etiam exemplum quod retuli in Candelabro Mystico, Tract. 5. Lect. 1. in fine. Videre etiam potes vitam S. Iacobi Eremitæ apud Surium 28. Ianuarij, de quo egi in Horto Pastorum Tom. 2. Tract. 3. Lect. 10. in fine.

LECTIO IX.

DE SEPTEMPLICI TVBA contra murum Luxuriæ.

PRima tuba est vox diuina in lege antiqua: detonans contra fornicarios, mœchos, incestuosos, stupratores, sodomitas bestialesque homines. Nam tuba illa in monte Sinai proclamat. *Non mœchaberis: Non concupisces vxorem proximi. Maledictus omnis qui dormit cum vxore proximi sui: & dicet omnis populus Amen:* Deut. 27. Et iterum: *omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat, vt reuelet turpitudinem eius.* Leu. 18. Rursus: *Non erit meretrix de filiabus Israel, neque scortator de filiis eius.* Deut. 23. Deinde: *Qui dormierit cum masculo coitu fœmineo, morte moriatur.* Leu. 20. Denique: *Qui coierit cum iumento, morte moriatur.* Exod. 22. An non hæc omnia in sene personantia, perterrefacere debent mentes quaslibet luxuriæ cuiusuis generis deditas? An non diruere debent seriem omnem huiusce maledictæ structuræ, ex quacumque laterum specie constantem? Quæ enim species luxuriæ sacris hisce oraculis specialiter non est condemnata? Audiant ergo tubam hanc multiplici fragore sonantem fornicarij & mœchi, incestuosi & stupratores, sodomitæ belluini homines: & eliminent à se omnia hæc vitia, eorumque vel minimas occasiones.

Secunda tuba, vox est diuina in libris Sapientiæ. Ecclesiasticus enim toto capite 9. declamat contra luxuriosos, contra omnes muliebri consortio infœliciter colligatos: nexum Veneris efficaci voce sua inter hos non tam dissoluere quam disrumpere connitens. Iterum idem capite vigesimo quinto proclamat. *Ne respicias mulierem alieni viri, & ne scruteris ancillam eius, neque steteris ad lectum eius.* Prætereo alias voces in libro Prouerb. & alibi per Sapientiam efficacissimè in vitia hæc inuehentes, de quibus sparsim aliqua dicta sunt.

Tertia tuba, vox est Domini per Prophetas contra impudicos & lasciuos personans. Audi primò Prophetam Amos cap. 9. *Væ qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris.* Alia Lectio habet. Væ vobis qui indecorè estis vos distendentes in stratis vestris, lasciui & libidinosi. Audi 2. Prophetam Oseam sic inclamantem. *Audite filij Israel verbum Domini: Iudicium Domini cum habitatoribus terræ, quia maledictum, mendacium, furtum, adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit*: Id est, interprete Ruperto, adeò luxuria inualuit, vt consanguinei inuicem sanguinem & semen commisceant, sese mutuo polluentes & incestantes. Audi 3. Prophetam Nahum. *Ecce ego ad te, & reuelabo pudenda tua in faciem tuam, & ostendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam.* Hæc vox & tuba insonare dicitur auribus luxuriantium: quibus Deus per Prophetam minatur occultas spurcitias, fœditates, fornicationes, pollutiones, quas in secreto se commisisse putant, se propalam facturum, & coram omnibus regnis abominanda illa scelera ignominiosissimè detecturum: vt tandem in publico orbis theatro erubescant, qui in priuato conclaui coram Deo, & Angelo haud erubuerunt, ad omnia proiecti scelera impudenter & imprudenter. Audi 4. Prophetam Ioel. *Congregabo gentes in vallem Iosaphat & ibi disceptabo cum eis, quia posuerunt puerum in prostibulum & vendiderunt puellam pro vino.* Eò impietas luxuriæ procedit in quibusdam populis, vt pueri prostituantur, & puellæ pro vilissimo pretio. Hoc se arguere debere proclamat Deus in generali illo iudicio, similiaque luxuriosorum hominum scelera grauissima vltione plectenda denuntiat.

Quarta tuba, est vox diuina in Euangelio: Cuius hic est clangor: *Dictum est antiquis: Non mœchaberis, ego autem dico vobis: Quicumque viderit mulierem ad concupiscendum eam, mœchatus est eam in corde suo.* Et iterum Matth. 23. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi, quia mundatis quod de foris est calicis & paropsidis, & intus pleni estis immunditia: Væ vobis Scribæ & Pharisæi, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, in-*

Osee
Nahum. 3.

tus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia. Rursus Matth. 15. *De corde exeunt cogitationes malæ, adulteria, fornicationes, hæc sunt quæ coinquinant hominem.* Itaque clangor Euangelicæ tubæ sonantius inclamat contra interna luxuriæ peccata, cogitationes, delectationes, consensusque interiores, quam legis antiqua tuba, eaque clarius reprobat & condemnat.

Quinta tuba, est vox Apostolica validissimè insonans variis locis contra hæc peccata. Apostolus Paulus ad Cor. 6. buccinam inflans, hanc vocem resonare facit. *Fugite fornicationem. Omne enim peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus suum est, qui autem fornicatur in corpus suum, peccat.* Et iterum. *An nescis quoniam corpora vestra templũ sunt Spiritus sancti, & mẽbra Christi? tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis?* Concludit denique. *Empti estis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore vestro.* Quæ omnia fusè explicuimus super Præcepto 6. Decalogi. Contra idem vitium personat ipse, scribens ad Thessal. ad Ephesios, ad Hebræos, ad Romanos. *Fratres, hora est nos de somno surgere: non in cubilibus & impudicitiis, non in commessationibus & ebrietatibus, sed induimini Dominum Iesum Christum.* Rom. 13. *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra, vt sciat vnusquisque vas suum possidere in honore & sanctificatione, non in passione desiderij, sicut gentes quæ Deum ignorant.* Thess. 4. *Omnis fornicator aut immundus, non habet hereditatem in regno Dei.* Ephes. 5. *Fornicatores & adulteros iudicabit Deus.* Heb. 13. *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, &c. quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Attende quàm infrequenter, quàm efficaciter percellat Apostolus voce & vice Dei, structores muri luxuriæ.

Sexta tuba, est vox propriæ conscientiæ, quæ interius insonat luxuriosis. *Quem fructum habuistis in his in quibus nunc erubescitis?* Voluptas enim est quidam hamus diaboli ad perniciem trahens: Voluptas est mater peccati: Voluptas est stimulus mortis: Voluptas est nutrix æterni vermis, quæ ad tempus demulcet fruentem; at postea felle amariores retributiones facit, vt loquitur Ambr. l. 6. Epist. 42. Ideo conscientia voluptuosis intus stridẽs, facit illos in nouissimis gerere, postquam consumpserunt carnes & corpus suum: ab illisque hanc vocem elicit inquietam, quasi tubam continuò buccinantem, & intima omnia concutientem. *Cur detestatus sum disciplinam, & increpationibus non acquieuit cor meum, nec audiui vocem docentis me, & magistris non inclinaui aurem meam? Penè fui in omni malo, in medio Ecclesiæ, & Synagogæ.* Hæc enim est vox conscientiæ, seria quidem, sed nimis sera.

Quæ iterum exprimitur Sap. 5. *Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, ambulauimus vias difficiles, viam autem Domini ignorauimus.* Ideo Salomon propria conscientia & synderesi stimulatus, de seipso inclamat: *Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor illius, vincula sunt manus illius. Qui placet Deo, effugiet illam, qui autem peccator est, capietur ab illa.* Ita loquitur ad cor conuersus, non absimilis illis, qui post ebrietatem profundam, & somnum brutalem ad se redeunt. His enim vini fæces totum guttur mira amaritudine & alteratione inficiunt, ita vt illud detestentur, & ad aspectum eius nauseam concipiant: Sic post vsum mulierum videtur contigisse Salomoni, vt seipsum detestaretur, & sexum illum. Et quæ prius melle ipsi dulciores visæ fuerant, ita vt vix sufficerent vxores septingentæ, & trecentæ concubinæ, nunc felle amariores eas inuenit: Quid dico felle? Morte amariores eas iudicat, cùm amarorum omnium amarissimum sit mors, sicut terribilium terribilissimum. Nec tamen irrationabiliter sic loqui censendus est, sed per os Spiritus sancti id eloquitur, omnes insipientes erudiens, vt hoc vitium euitent quasi mortem acerbissimam, omnia opera viua, omnia bona spiritualia internecioni dantem; atque animam ipsam æterna vita orbantem, mortique perenni addicentem.

Septima tuba, vox est diuini iudicij, quæ insonat per Angelum, Tibicinem cœlestem, in libro Apoc. 21. *Execratis, & homicidis, fornicatoribus, & veneficis, pars illorum in stagno ardenti igne & sulphure, quæ est mors secunda.* Et iterum in eodem libro inclamatur: *Cecidit, cecidit Babylon illa magna, mater fornicatorum, & facta est habitatio dæmoniorum.* Væ ciuitati sanguinum. Quænam est hæc Babylon, mater fornicatorum? Quænam hæc ciuitas sanguinum, nisi societas impiorum, & præsertim immunditiæ seruientium? Hæc est ciuitas quæ ædificatur, & ædificat in sanguinibus, ex adulteriis nimirum & fornicationibus, stupris, & immunditiis carnis constructa & compaginata: quæquidem peccata nomine sanguinum frequenter in Scriptura designantur, eo quod sanguinis, hoc est, seminis humani effusione impura & impia consummentur. Contra hanc ergo ciuitatem sanguinum diuini iudicij tuba iam ab initio in Lege Naturæ, in Lege Veteri, in Lege Gratiæ insonuit, non cessat quotidie personare, donec postremam in die illo orbis decretorio edens vocem totam illam funditus demolietur, vt non restet vestigium eius, nisi sulphureis æternisque incendiis.

LECTIO X.

DE SEPTEMPLICI ARIETE, contra murum Luxuriæ.

Exinanite, exinanite, vsque ad fundamentum in ea. Psal. 136.

Exinanire vsque ad fundamentum hunc Luxuriæ murum, non est aliud, quàm omnes non solùm eius actus, sed & delectationes & cogitationes exscindere. Atque omnes occasiones peccati huius ita à nobis reiicere, elongando se ab omnibus illectamentis, vt nullum eius vestigium in nobis possit reperiri, aut certè nulla illius tentatio in nobis conualescere, & roborari. Quod fiet, si initio statim illi obsistatur, si statim profligatur, & obruatur, mente intenta, & conatu continuo. Hoc quidem in omnibus vitiis locum habet, quia diligenter contra initia malignæ suggestionis connitendum est, vt elidatur nequitia dæmonis in semine: maximè tamen in hoc vitio, quia vigilantissimè aditus omnis illis precludendus est. Et si quando in nobis robur acceperit, per suggestionem, delectationem, consensum, vel etiam opus perpetratum, ita omnes postmodum structuræ ipsius lapides diruendi sunt, vt ad fundamentum vsque pertingatur. Alioqui inanis erit omnis conatus, nisi eliso fundamento: quod si permaneat, mox lapides nouos ex seipso aggerere sibi natum est, & in nouam structuram se erigere, vitia vitiis connectendo & agglutinando.

Fundamentum igitur luxuriæ, est omnis occasio qua fouetur carnis cōcupiscentia, omnis familiaritas & consortium lubricitati obnoxium. Hæc vitanda, hæc diruenda planè. Quapropter sancti Patres singulare præsidium contra luxuriam afferunt, eius fugam occasionis, & hæc est vniformis doctrina omnium hac in re peritorum & expertorum. Hinc illi versus:

Alanus de Planctu, Metro. 3.

Si vitare velis Venerem, loca, tempora, vita;
Nam locus, & tempus, pabula prabet ei.
Si tu persequeris, sequitur: fugiendo, fugatur,
Si cedis, cedit: si fugis, illa fugit.

De hac re latius egi in Horto Pastorum Tomo secundo, Tract. 3. Lectione 10. sub finem. Vide ibi dicta.

Cæterum, vt ordini à nobis hactenus constituto insistamus, producemus hic arietem septemplicem, quo cassare & exinanire valeamus omne fundamentum luxuriæ, illud penitus à nobis eliminare. Erunt verò hi arietes, considerationes efficaces, quibus instructus animus omnem à se luxuriam facilè propulsare, planeque abominari poterit.

Primus itaque aries quo diruitur luxuriæ murus, est consideratio efficax fœditatis, vilitatis, breuitatis, quæ in voluptate venerea reperitur. Certè vilitas eius ac fœditas ita manifesta est, vt propriè nomen turpitudinis ei assignetur, & qui huic dediti sunt, comparantur belluis fœtidis, porcis in volutabro luti sese cōuoluentibus, canibus immundis, mulis & equis hinnientibus, quibus non est intellectus. Nempe luxuria bellinum est vitium, quia omnia sensu & cupiditate carnali metitur, quæ nobis communis est cum belluis; ratione autem nescit se moderari, quæ est propria hominis. Hinc & fœditatem eius, velint, nolint, agnoscere coguntur, qui illi se addicunt, ideoque padefacti refugiunt lucem, semperq; formidant, ne in illa fœditate deprehendantur. Inde etiam factum est, vt quibusdam sanctis Deus fœtorem huius peccati agnoscere dederit, si quando illo quis maculatus ipsis obuiaret: Sic de S. Catharina Senensi legimus. Quoties illam impurus aliquis alloqueretur, vel occurreret, sensisse fœtorem ex anima eius exhalatum: ita vt vel faciem auertere cogeretur, vel etiam ad vomitum quandoque prouocaretur. Idem de S. Euthymio Abbate refertur apud Surium 20. Ianuarij. De S. etiam Pacomio refert Palladius, dæmoni in specie Æthiopissæ ad ipsum tentandum aduentanti colaphum impegisse, sed fœtorem tantum manui cōtraxisse, vt vix duobus annis eluere potuerit. Tanta ergo est turpitudo, tanta vilitas, tantus fœtor huius vitij, vt meritò abominationem parere debeat illi, qui verè homo est, ratione se regens: nec similis factus iumento insipienti. Sed neque solùm vilitas, aut fœditas, in voluptate carnali reperitur, verum etiam spurcissima breuitas. Breuis vtique est & momentanea voluptas fornicationis, perpetua verò pœna fornicationis. Sic maximè hîc verum est: *Momentaneum est quod delectat, æternum verò quod cruciat.* Et nonne iniquissima est permutatio, pro breuis horulæ turpi voluptate, æternitatis aleam iactare, æternum gaudium perdere, & mercari dolorem nunquam intermoriturum?

Secundus aries quo impetitur luxuria, est efficax consideratio indignitatis eius in homine Christiano, quandoquidem aduersetur vnctioni & consecrationi toties in ipso repetitæ. Spurca enim illa voluptas corrumpit fœdè imaginem Dei, violat templum viuum Spiritus sancti, quod est corpus humanum in Baptismo cōsecratum & vnctum, pretio Sanguinis Iesu Christi emptum & sanctificatum, iterū in Confirmatione sacro Chrismate perfusum, deinde toties in Eucharistia authori puritatis coniunctum, denique, in Resurrectione incorruptionis perpetuæ munere donandū. Vocationi ergo Christianæ, redemptioni, sanctificationi, glorificationi mirum in modum hæc carnalis corruptio aduersatur, vt meritò illam horrere debeat animus Christianus Horum omnium permoueri debet efficaci consideratione, nè membra Christi, ne domum Dei, ne templum viuum Spiritus sancti, in iniuriam totius Trinitatis, per quam & in qua sanctificatus est, violet & polluat libidinis spurcitia: & ne tandem disperdat illum Deus, tantam iniuriam impunitam non relicturus. De hac re latius egi super Præcepto 6. Decal. sub initium. Vide ibi dicta fusè.

Tertius aries, est consideratio efficax remorsus conscientiæ voluptatem hanc subsequentis, qui tanquam furia infernalis inquietum reddit iugiter animum, & cito præter lapsam delectationem amarissimo felle aspergit. Vnde dixit Boëtius: *Habet hoc voluptas omnis, stimulis agit fruentes: apumque instar volantium, vbi grata mella fudit, fugit, & nimis tenaci ferit icta corda morsu.* Hoc etiam expressit Sapiens, *Fauus distillans labia meretricis, nouissima autem eius amara quasi absinthium, & acuta quasi gladius biceps.* Vtique biceps gladius, qui animam & corpus transfigit, qui & iaculum venenatum relinquit, continuò lancinans & vulnerans. Habet ergo plus fellis quàm mellis libido: longè maior est, & amarior tristitia quæ cōsequitur, quàm delectatio quæ præcessit quod & agnoscere coguntur qui luxuriæ vacant. Agnouit id Salomon inclamans *Inueni amariorem morte mulierem.* Agnouit Ammon, postquam sororem suam Thamar violauit, quam deperibat: nam postea tristitia tanta transfixum animum gessit, vt longè foret odium maius violatæ, quàm amor integræ, qui præcesserat. Agnouit & Augustinus inclamans. *Efferbui miser, sequens impetum fluxus mei, relicto te, nec excessi flagella tua: Nam tu semper aderas, misericorditer sæuiens, & amarissimis aspergens offensionibus omnes illicitas iucunditates meas.* De hoc stimulo conscientiæ continuò rodente luxuriosos, fusè etiam dixi super Præcepto 6. Decal. Proposit. 3. Lect. 8. Ideoque illuc recurrendum.

Quartus aries luxuriæ murum conuellens fortissimè, est seria mortis aliorumque nouissimorum consideratio. Nihil enim (teste S. Gregorio) ad edomandum desideriorum carnalium appetitum sic valet, quàm vt vnusquisque hoc quod viuum diligit, quale sit mortuum penset. Quod ipsum docet S. Isidorus, sic præscribens. *Quanto impulsu dæmonum mens ad delectationem fornicationis impellitur; diuini iudicij metus, & æterni tormenta incendij ante oculos proponantur: quia nimirum omnis pœna grauioris supplicij formidine superatur. Sicut enim clauus clauum pellit, ita sæpè recordatio ardoris gehennæ ardorem excludit luxuriæ.* Idem præscribunt & alij Patres, & in praxim deduxerunt illi qui castimoniæ conseruandæ solliciti fuere. Audi Thomam de Cantiprato lib. 2. Apum, cap. 30. Vbi sanctum virum M. Guidonem, Presbyterum Monialium Niuellensium, de quo certissimè ferebatur, quod cùm in Sonegio, Hannoniæ oppido, scholas regens incautè semel fœminam contemplatus fuisset, per tres annos etiam ipsa mortua ita tentatum fuisse, vt præter id quod vigilans sustinebat, tota no

Isid. lib. 2. de sum mo bono, c. 36.

nocte in somnis crederet esse præsentem. Sentiens ergo diabolum non cessare, clam tumulum mortuæ mulieris aperuit, naresque in cœno putrefacti corporis tamdiu tenuit, vt pene fœtore nimio suffocatus, quasi mortuus caderet resupinus. Quæ res in tantum valuit sancto viro, vt nullum postea stimulum in carne sentiret. Imitatus ille fuit alterum illum Eremitam Scythiæ, qui cùm non ignoraret sepultam fœminam, cuius memoria sæpè animo recurrebat, ingressus sepulchrum abstulit putridi cadaueris partem, eamque conseruauit panno inuolutã, vt cùm persentisceret libidinis commotionem, fœtorem hunc naribus applicans, tali sensus molestia victoriam super carnem per carnem reportaret. Ita habetur in Vitis Patrum, Parte 1. de Fornic. Vide hac de re plura Tomo 2. Horti Pastorum, Tract. 3. Lect. 10. Tit. de Remedio.

Itaque concludendum hîc, & certò asserendum nihil efficacius destruere murum hunc Satanæ, nouissimorum attenta consideratione. Nam menti hoc obiiciendum tanquam certissimum: Si carnem sequeris, in carne punieris: Si in carne delectaberis, in carne cruciaberis. Non potest iustitia Dei aliter iudicare; qui plus sæculum diligit quam Deum, aut luxuriam quàm castitatem, ipse sequitur Satanam, & ibit cum illo in supplicium æternum. Attende diligenter quid sunt, & quid fuerunt, qui ante pauca tempora nobiscum visi sunt. Cinis sunt & vermis, comederunt, biberunt riserunt, luxuriati sunt, in bonos dies suos duxerunt, & in puncto ad inferna multi eorum descenderunt: hic caro vermibus, illic anima ignibus deputatur. Quid profuit illis breuis lætitia? quid voluptas carnis? De grandi exaltatione in ruinam; de exultatione in perennantem cecidere tristitiam. Tibi idem accidere poterit, si carnem sequeris, quia humus de humo, terra de terra es, in terram reuersurus. Et forsitan hodie mors te expectat, tu quoque illam expecta, & elige vnum de duobus, aut æternùm cruciari cum impiis, si desideria carnis sectatus fueris, aut æternùm regnare cum Sanctis, si illis restiteris, & illa contriueris. Hoc autem ariete, hoc est mortis iudiciis inferni, æternitatis futuræ seria consideratione absque dubio conterere desideria illa poteris, si volueris.

Quintus aries quo impetitur luxuriæ lutosus paries, est frequens & feruens oratio, cum vera fide & humilitate coniuncta. Oratio enim à carnalibus desideriis animum abstrahit, ad cœlestia transferens; fugatque Asmodæum dæmonem, & solo sternit omne eius in nobis ædificium. Nam per orationem Asmodæus dæmon luxuriæ fugatus est à Sara, vxore Tobiæ iunioris. Tob. 6. Et verum est de illo istud Matth. 17. *Hoc genus dæmoniorum non eiicitur nisi in oratione & ieiunio.* Nēpe cùm per orationem Spiritus sanctus aduocatur, eius præsentiam non fert dæmon: sed statim fugatur cum suis carnalibus suggestionibus. Maximè verò id fit, si fidei feruore sit munita oratio, quod monet Apostolus: *In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis ignita diaboli tela extinguere:* Si & humilitate sit roborata; namque cor contritum & humiliatum non despicit Deus. Cor verò superbum iusta animaduersione in luxuriæ baratrum cadere permittit, vt se humiliet. Sæpè enim fit, vt qui superbiendo super alios volare illosque aspernari volebat, instar auis in sublime alas expandens, iam more bestiæ luxuriando in imo se iacere cernat: sicque de se vitã præsumit, qui de volatu volucrum, in stercore iacet iumentorum, per carnalem appetitum. Hoc porrò orationis humilis munimentum & machinam validissimam, per quam aduersus luxuriæ murum arietare valeamus, & illum exinanire, docuerunt nos Viri sancti. Vnde Sapiens sic de se dicit, Sap. 8. *Scui quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & ideirco adij Dominum, & deprecatus sum illum.* Susanna quoque, Dan 13 vt luxuriæ resisteret adiit Dominum, & vi orationis humilis omnem vim Satanæ elidit, castitatemque suam sartam tectam custodit. Sic & S. Tho. Aquinas cùm illecebrosa iuuencula in eius cubiculum immissa foret, vt eius castitatem subuerteret, adit Dominum oratione humili: *Ne sinas, quæso, Domine Iesu, & tu sanctissima Mater & Virgo, vt tam immani me scelere obstringam.* Mox autem per hanc orationem vires accepit ad euertendum omne molimen diabolicum, eiusque vim omnem atterendam. Nam & adfuere Angeli lumbos ei cingentes, in symbolum perpetuæ castimoniæ. Vide etiam hac de plura Tom. 2. Horti Pastoris, Tract. 3. Lect. 10.

Sextus aries priori adiungendus, est carnis castigatio & maceratio, siue per ieiunia & vigilias siue per cilicia & flagellationes, aut id genus alia. His machinis ad euertendam luxuriæ structuram, vsi sunt omni æuo castitatis æmulatores. Vnde Apost. *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cùm aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar.* En Paulus, Dux militiæ nostræ, quibus armis & machinis pugnandum nobis sit aduersus carnem & satanam, nos præuio suo exemplo docet, vt digni simus recenseri incolæ & milites ciuitatis Dei, vt ne vnquam inueniamur accolæ, & ciues reprobi ciuitatis diaboli. Hunc præclarum Ducem, & alij iisdem armis eodem prælio sunt sequuti. Audi S. Hieron ad Eustochium Epist. 22. *Omni auxilio in Eremo destitutus ad Iesu iacebam pedes, rigabam lacrymis, crine tergebam, & repugnantem carnem hebdomadarum inedia subiugabam. Memini me clamantem, diem cum nocte crebro iunxisse, nec prius à pectoris cessasse verberibus, quam Domino increpente rediret tranquillitas.* Idem pergit B. Iustina, teste Nazianzeno, cùm à Cypriano Mago pelliceretur ad libidinem. Audi eius verba, Orat. de laude S. Cypriani. *Ieiunij atque humi cubationis pharmacose communiit, vt formæ venustatem tanquam insidiosam obscuraret, sicque flammæ materiam subtraheret, ac libidinis facem extingueret, partim vt humilitate sua propitium sibi Deum, & exorabilem redderet. Neque enim vllare, perinde ac corporis animique afflictione conciliatur Deus, lacrymisque misericordia vicissim rependi solet.* Hæc S. Gregor. Nazianzenus, qui & alibi animæ deplorans calamitatem, fatetur se iisdem machinis contra luxuriam pugnare. Ventri, inquit, claustra impono, animum mœrore conficio, lacrymarum vim profundo, sempiterno Regi debilitata genua flecto, sordidatus incedo, pro lecto mihi est pauimentum lacrymis perfusum, pro linteis cilicium.

Sed & quidã sancti extraordinaria corporis maceratione aduersus luxuriam vsi sunt. S. Benedictus se in vepres cruentè vstulat, donec libidinem opprimeret & exinaniret. S. Bernardus in lacum vicinum frigidissima aura vsque ad collum se mergit. S. Franciscus in niues se proiicit, donec conglaciatus luxuriam omnem euinceret. Sic & alij castigatione corpus macerarunt, vt victoriam reportarent.

Septimus aries contra luxuriam, est continua præsentia Dei obiecta oculis mentis, tanquam

Iudicis seuerissimi turpitudinem si committas te spectantis, & mox vindicantis; peccatis enim ceruicimox diuinus incumbit mucro, sequiturque cum vltor à tergo Deus. Iuuat etiam præsentia ipsius Angeli, tibi à Deo constituti custodis. In hac attenta consideratione facilè eliditur omnis luxuria.

Quomodo enim rem fœdam attentare audebit coram Angelo suo custode, coram Deo quoque spectatore & Iudice, qui coram homuncione planè erubesceret? Quinimò, contra omnem libidinis tentationem, oportet ob oculos sibi ponere Iesum præsentem, Cruci pro te suffixum. Hæc efficax consideratio vim dadit ad diruendum omne diaboli molimen, ne in corde tuo luxuriæ structuram valeat erigere. Hos non edocent quoque sancti Patres Inter hos Hugo de S. Victore sic ait, lib. de Anima cap. 23. *Quoties te sentis turpibus cogitationibus pulsari, & ad illicitam delectationem affici, toties pone ante mentis oculos, quomodo Christus in cruce crucifixus est pro te. Intuere quomodò Iudæis traditur, & quàm viliter pertractetur, blasphemetur, & colaphizetur, iudicetur, & condemnetur, expolietur, & flagelletur, ad vltimum vero contumeliis affectus inter duos latrones suspenditur, clauis Cruci affixus, sputis derisus, spinis coronatus, lancea perforatus, ex omnibus partibus sanguis emanat, & inclinato capite emittit spiritum. Ita Redemptor tuus moritur pro eo, & tu nescis cuiusmodi fœtida cogitatione sordidaris in mente?* Idem præscribit S. Augustinus cap. 22. & 23. Manualis. Vide eum ibi fusè.

LECTIO XI.

DE MALEDICTIONE Luxuriosorum.

Maledictus vir coram Domino, qui suscitauerit, & ædificauerit ciuitatem Iericho. Iosue 6.

MAledictos esse omnes structores muri luxuriæ in primogenito, & vltimogenito, hoc est, in anima & corpore, in præsenti & futura vita, tum ex dictis colligitur, tum ex variis exemplis tam antiqui quàm noui Testamenti, dilucidè probari potest. Exempla antiqua huius maledictionis in medium producamus.

EXEMPLA VETERIS Testamenti.

PRimò quidem, maledicti filij illi Dei, qui videntes filias hominum, quod essent pulchræ, solo libidinis æstu illas sibi copularunt: sicque genus suum diuinum commacularunt, filij fideles cum infidelibus commixti. Quapropter dum ipsi generis sui obliti in lasciuiis ætatem conuerterent; primo illo diluuio, tanquam maledictionis flumine & fulmine, sunt absorpti. Videant porrò hic filij Dei, hoc est Sacerdotes, vel Deo dicati Religiosi, se huiusce maledictionis, & animaduersionis esse consortes, quando immemores diuinæ originis, & sanctificationis cælestis, cum filiabus hominum non verentur se nefario concubitu, aut impura conuersatione commiscere.

Secundò, maledictus Cham, quod patris sui Noë, virilibus fortuitò detectis impudicè insultarit impius, & impurus filius, meritò in filiis, & progenie sua propterea maledictus. Benedictus autem Sem & Iaphet, qui obseruantiæ paternæ & castitatis amatores, retrorsum incedentes turpitudinem paternam pallio obtexerunt; aspectum etiam indecorum omni sollicitudine euitantes.

Tertiò, maledicti Sodomitæ & Gomorrhæi, qui exfornicantes, & abeuntes post carnem alteram, facti sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes, vt loquitur sanctus Iudas in Epistola sua.

Quartò, maledictus Her & Onan, qui ne nascerentur filij, semen in terram fundebant, & ideò cælitus percussi mox corruerunt. Genes. trigesimo octauo. Timeant quidem in coniugio maledictionem & interitum similem, qui ne profundunt, certè non sine crimine, nec sine salutis discrimine.

Quintò, maledictus Sichem, filius Emor, Dinam filiam Iacob rapiens & constuprans, qui propterea cum suis ciuibus internecione cruenta est deletus. Sed & discant puellæ exemplo Dinæ non circumcursitare, & curiosè huc illuc se transferre, vt videant filias regionis alienæ.

Sextò, maledicti filij Israël, Numer. vigesimo quinto, fornicantes cum filiabus Moab, ideo viginti quatuor millia internecioni iubente Domino, data sunt, & Principes populi contra Solem in patibulis suspensi. Benedictus Phinees, qui zelo Domini accensus interfecit Zambri cum Madianitide coëuntem; propterea enim & iram Dei auertit, & Sacerdotium sempiternum promeruit.

Septimò, maledictus Ammon sororem suam Thamar constuprans: ideo iusta Dei vltione meruit à fratre Absalone in conuiuio temulentus interimi, qui fuerat à temulentia voluptatis libidinosæ ad tam horrendum flagitium se abripi. Sed & maledictus Absalon, qui vxores patris sui palam incestauit; & ideo cernitur triplici hasta confixus, scilicet crudelis ambitionis, incestus pudibundi, inobedientiæ parricidalis.

Octauò, maledicti senes Susannæ, impudici proci, qui vt porci libidine obcæcati statuerunt declinare oculos suos in terram, ne cœlum aspicerent, & thorum coniugalem viri fidelis audacter contaminarent. Ideo iusta Dei vindicta à Daniele adolescente criminis duplicis conuincuntur, & morti traduntur, Susanna pudica è periculo famæ & vitæ erepta.

Nonò, maledicta quælibet mulier adultera in veteri Lege, quæ si aquas zelotypiæ, in quas cum execratione maledicta congesta erant, biberet, computrescebat femur eius, & tumens vterus disrumpebatur; sic cernebatur in maledictionem & exemplum cunctis data. Tali nempe horribili pœna & maledictione Deus vxores in officio continebat.

Decimò, maledicti Gabaonitæ, qui vxorem Leuitæ tota nocte ita constuprarunt, vt manè ad ostij limen vir emortuam reperiret. Hinc asperrimum illud bellum inter Benjamitas & cæteras Tribus, quod illi tale flagitium non vindicassent. Vide lib. Iudicum.

[*,*] [*,*] [*,*]

EXEMPLA NOVI Testamenti.

SI ex nouo Testamento exempla maledictionis cupis, attende.

Primò, maledictus incestuosus ille Corinthius, qui vxori patris sui ausus fuit commisceri, quem ideò Paulus Satanæ tradere parabat, nisi resipisceret.

Secundò, maledictus Herodes, qui vxorem fratris sui publicè fouebat, quique libidine, ac muliere, malis consulibus, ausus fuit Prophetæ caput obtruncare, & spectaculum illud horrendum mensæ suæ opiparæ apponere. Vbi caput exanime, mortui cruor defluens, non fuit sine voce scelus incestuosi condemnante, & vindictam à Deo deposcente. Vnde & ærumnis confectus in exilio miserè periit.

Tertiò, maledicta Herodias saltatrix impudica, quæ facinoris huius author extiterat, de cuius interitu sic Nicephorus. Furibunda adultera, incestaque adeo illa (quæ quidem Herodis habebatur, reuera autem Philippi erat coniux) vita longius acta, cùm prius filiam suam saltatricem acerbo fato sublatam vidisset; deinde ipsa quoque decessit, futuri sæculi iudicio, & supplicio reseruata, meras ibi quàm citissimè diuinæ iræ fæces, intolerabilisque indignationis Domini calicem haustura. Filiæ autem eius (dignus enim est, qui memoriæ commendetur) talis fuit obitus. Fundum ei quopiam brumali tempore erat, & fluuius traiiciendus: qui cùm glacie constrictus coagmentatusque esset, pedes eum transibat: glacie autem rupta, idque non sine Dei numine, demergitur illa statim capite tenus, molliusque se mouens saltat, non in terra, sed in vndis. Caput verò scelestum frigore & glacie concretum, deinde etiam conuulneratum, & à reliquo corpore, non ferro, sed glaciei crustis resectum, in glacie ipsa saltationem lethalem exhibet: spectaculoque illo in memoriam cotum quæ fecerat spectantibus reuocat.

Quartò, maledictus Nicolaus aduena Antiochenus, qui inter primos Diaconos Spiritus sancti, charismatibus plenus, ita postmodum spiritui illi iniurius fuit, vt profligatissimæ hæresis incentor fuerit, volens communes esse vxores. Maledicti eius sectatores Nicolaitæ dicti, maledicti, inquam, cum sua doctrina maledicta, de quibus Apocalyp. 2. dicitur, quod doctrinam Balaam sequuti sint, *Qui docebat Balaa mittere scandalum coram filiis Israel, edere & fornicari.* Væ his qui hanc viam sectantur. Væ Anabaptistis nostris, qui similem doctrinam renouare nostro æuo conati sunt.

Quintò, maledicta mulier Iesabel, de qua Apoc. 2. *Quæ se dicebat Prophetam, & docebat, ac seducebat seruos Dei*, fornicationi addicta: *Dederat quidem illi Deus tempus, vt pœnitentiam ageret, & noluit*, ideo de ea dicit Dominus: *Ego mittam eam in lectum, & qui mœchantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, nisi pœnitentiam ab operibus suis egerint, & filios eius interficiam in mortem, & scient omnes Ecclesiæ, quia ego sum scrutans renes & corda, & dabo vnicuique vestrum secundùm opera sua.*

Sextò, maledicti omnes de quibus S. Petrus Epist. 2. cap. 2. *Qui velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem, & in perniciem; in his quæ ignorant blasphemantes, in corruptione sua peribunt, percipientes mercedem iniustitiæ, voluptatem existimantes diei delitias, coinquinationis & maculæ, deliciis affluentes in conuiuiis suis, luxuriantes vobiscum, oculos habentes plenos adulterij, & incessabilis delicti.*

Hi nempe omnes meritò maledictioni sunt obnoxij, quandoquidem reædificatores sunt murorum Iericho, quasi de nouo eos suscitantes è ruderibus illis quæ anathemati subiecit Dominus, præcipiens ne structuræ iterum deseruirent; quandoquidem Tubæ cœlestis virtute diruci funditus voluerit ciuitatem illam maledictam.

LECTIO XII.

DE CONTINENTIA & Castitate, virtute opposita Luxuriæ.

HVic muro iam descripto ciuitatis diaboli, èx diuerso opponitur alter murus ciuitatis Dei, murus scilicet & turris continentiæ & castitatis. Ex hac arce, inter alias, primaria debellatur hostilis ciuitas, dum concupiscentia & caro per continentiam subigitur, dæmonisque vires, quas præcipuè per carnis concupiscentiā erexit, eneruantur, & conteruntur. Hoc nimirum est munus continentiæ & castitatis, quæ virtus est sub iugo rationis, refrænans impetum libidinis. Altitudinem porrò suam turris hæc & structura castitatis in cœlum vsque prouehit, cum ipsa sit imitatio quædam vitæ Angelicæ & cœlestis: imò & vitæ diuinæ, quandoquidem *Incorruptio facit esse proximum Deo*; Ipsaque Trinitas prima est Virgo quam omnes Virgines imitantur, vt docet S. Nazianz. in Carmine de Virginitate. Hinc etiam de illa S. Athanasius sic loquitur lib. de Virgin. *O Virginitas! opulentia indeficiens, corona immarcessibilis, templum Dei, domicilium Spiritus sancti, margarita pretiosa, mortis & inferi profligatrix, Angelorum vita, corona Sanctorum.* Sap. 6

Porrò, castitatis perfectæ prima fundamenta, tanquam primarij muri ciuitatis suæ in terris erigendæ, in cœlis postmodum perficiendæ, iecit ipsemet Christus, qui ex Virgine castissima natus, ad castitatem omnes est cohortatus. Et quandoquidem quidam sunt Eunuchi à natura, alij ab hominum violentia: voluit & ipse suos habere Eunuchos, non necessitatis, sed voluntatis, qui se castrarent ob regnum cœlorum, ob diuinum cultum, speciali mercede donandi, specialem locum accepturi. De his iam prædixerat per Prophetam Isaiam c. 56. *Non dicat Eunuchus: Ecce ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus Eunuchis. Qui custodierint Sabbatha mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meū, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus, nomen sempiternum dabo eis quod non peribit.* Et quamuis sub præceptum noluerit hanc rem cadere, vel ad id quempiam obstringere, vt se castraret propter regnum cœlorum: tamen noluit suo obsequio speciali in diuinorum ministerio quempiam mancipari, qui castitatem non profiteretur; ipsos idcirco discipulos quos elegerat de coniugio, suæ iam adscriptos sacræ familiæ, à thoro voluit abstinere, & ad castitatis ac continentiæ arcem omnes conuocare. Matth. 19.

Hi ergo sunt, qui à Iesu Christo, tanquam supremo Architecto, iactis iam diuini huius operis primordiis, structuram muri huius amplificandam susceperunt, donec amplitudinem suam

ne ſexu caſtitatis amatores & ſectatores in nume-ro, tanquam ædificij huius cœleſtis ſtrenuos con-ſtructores, qui eius faſtigium in cœlum vſque tol-lerent, eiuſque altitudinem & amplitudinem toti orbi conſpicuam redderent. Mox enim concurre-runt multa millia hominum vtriuſque ſexus, qui etiam ſanguinem fuderunt pro caſtitate tuenda. Nempe tot millium Virginum ſacer cruor profu-ſus caſtitatis ſublimem murum quaſi pretioſum cæmentum coagmentauit, & illuſtrem orbi fecit. Illarum luculentiſſimis exemplis, validiſſimaq; con-ſtantia, pleriq; in tenebris cæcæ libidinis ſub carnis infirmitate iacentes lucem aſpexerunt, & animum erexerunt, vt è cœno emergerent, cœlo-que ſe redderent. Hoc fatetur ſanctus Auguſti-nus de ſeipſo adhuc in carne hærente. Aperieba-tur ab ea parte qua intenderam faciem, & quo tranſire trepidabam dignitas continentiæ (inquit ipſe lib. 8. Confeſſ. cap. 11.) ſerena & non diſſo-lutè hilaris, honeſtè blandiens vt venirem, neque dubitarem, & extendens ad me ſuſcipiendum & amplectendum pias manus plenas gregibus bo-norum exemplorum. Ibi tot pueri, puellæ, & ibi iuuentus multa, & omnis ætas, & graues vi-duæ, & virgines anus: & in omnibus ipſa conti-nentia nequaquam ſterilis, ſed fœcunda matér fi-liorum gaudiorum de marito te, Domine. Et ir-ridebat me irriſione exhortatoria. Quaſi diceret: Tu non poteris quod iſti & iſtæ? An verò iſti & iſtæ in ſemetipſis poſſunt, & non in Domino Deo ſuo? Quid in te ſtas, & non ſtas? Proiice te in eum, noli metuere, non ſe ſubtrahet vt tu ca-das. Proiice te ſecurus, excipiet & ſanabit te. Hæc ipſe.

Itaque Auguſtinus qui prius ædificabat ciuita-tem Satanæ, ſub Aſmodæo Principe, deſeruiens in luto & latere, in operibus immundis luxuriæ, in-uitatus tot exemplis ſtructorum ciuitatis Dei de vtroque ſexu, ex lapidibus politiſſimis ſanctorum operum erigentium arcem, longè lateque rutilan-tem continentiæ & caſtitatis, tranſiuit in ſortem eorum. Et factus eſt non ſolùm cooperator & co-adiutor, ſed & dux cæterorum, & inhortator fer-uentiſſimus, vbique zelans pro caſtimonia, om-nes excitans ad eius arcem & caſtra, omnes ani-mans ad fortiter præliandum pro ea, vt poſſint poſtmodum in cœleſti ciuitate canticum nouum, & trophæa victricia decantare. Propterea librum ſcripſit de S. Virginitate, vbi ſic illius ſectatores alloquitur. Pergite itaque ſancti Dei, pueri & puellæ, mares & fœminæ, cælibes & nuptæ, pergi-te perſeueranter vſque in finem. Vos afferetis ad nuptias Agni canticum nouum, quod cantabitis in cytharis veſtris. Non vtique tale, quale cantat vniuerſa terra, cui dicitur: Cantate canticum no-uum, cantate Domino vniuerſa terra; ſed tale quale nemo poterit dicere, niſi vos in ſequela A-gni. Et quo ire putamus hunc Agnum, quo nemo eum ſequi vel audeat, vel valeat, niſi vos? In quos ſaltus & prata? Vbi credo ſunt grandia gaudia, non gaudia huius ſæculi vana, inſaniæ mendaces: nec gaudia qualia in ipſo regno Dei cæteris non Virginibus erunt: ſed à cæterorum omnium gau-diorum ſorte diſtincta. Gaudium Virginum Chri-ſti, de Chriſto, in Chriſto, cum Chriſto, poſt Chri-ſtum, per Chriſtum, propter Chriſtum. Gaudia propria Virginum Chriſti, non ſunt eadem non Virginum, quamuis Chriſti. Nam ſunt aliis alia, ſed nullis talia. Sequantur itaque Agnum cæteri fideles, qui virginitatem corporis amiſerunt; non quocumque ille ierit, ſed quo vſque ipſi potue-rint. Poſſunt autem vbique, præterquam cùm in decore virginitatis incedit. Vos itaque ſequimini eum, tenendo perſeueranter quod vouiſtis: arden-ter facite cùm poteſtis, ne virginitatis bonum à vobis pereat, cum facere nihil poteſtis, vt redeat. Videbit vos cætera multitudo fidelium, quæ A-gnum ad hoc ſequi non poteſt. Videbit, nec in-uidebit: ſed collætando vobis, quod in ſe non ha-bet, habebit in vobis. Fidite itaque, roboramini, permanete, qui vouetis & redditis Domino Deo veſtro vota perpetuæ continentiæ; non propter præſens ſæculum, ſed propter regnum cœlorum. Vos etiam qui hoc nondum vouiſtis, qui poteſtis capere, capite, perſeueranter currite, vt compre-hendatis. Tollite hoſtias quiſque ſuas, & introite in atria Domini, non ex neceſſitate, ſed poteſta-tem habentes veſtræ voluntatis. Nō vobis id Do-minus imperat, ſed ſi quid ſupererogaueritis, red-det vobis. Cogitate, quicquid illud eſt, in regno eius locum nominatum, meliorem multo quàm filiorum atque filiarum. Cogitate illic nomen æternum. Quis explicat quale nomen erit? Quic-quid tamen erit, æternum erit. Hoc credendo, & ſperando, & amando potuiſtis, coniugia non deui-tare prohibita, ſed tranſuolare conceſſa.

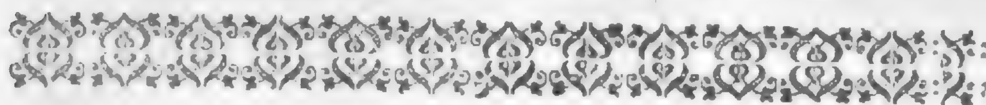
Hæc ſparſim S. Auguſtinus in variis capitibus eiuſdem libri de Virginitate. Vbi totus in hoc in-cumbit, vt cooperatores conuocet ad ſtrenuè ædi-ficandum murum & arcem caſtitatis in ciuitate Dei, per quam depugnare valeant, & ſuperare ſæ-culum, carnem, ſatanam, in ipſo ſæculo agentes & carne; ac poſtea in altero ſæculo triumphantium celeuma decantare, ciues effecti cœleſtis ciuitatis, vbi nec carnis rebellio, nec ſatanæ ſuggeſtio, nec concupiſcentiæ ſtimulus vltrà habebit locum, ſed præcipitabitur in æternum. Tot igitur Sacer-dotes, tot Religioſi, tot ſacræ Virgines, tot San-ctimoniales in clauſtris, tot ſunt ædificatores hu-iuſce muri & arcis, tot præliantes prælia Domini & caſtitatis.

Huius porrò arcis primariæ ciuitatis Dei inui-ctam fortitudinem, & aduerſus hoſtes ſuos trium-phantem gloriam, ſic decantat ſanctus Cyprianus lib. de Singularitate Clericorum. Caſtitas nu-men inuictum eſt ſanctimoniæ, & expugnatio fortis infamiæ; fortitudinis firmitas, & laſciuiæ petulantis infirmitas; probitatis præſidium, & improbitatis excidium; animæ victoria, & cor-poris præda; vbertas gloriarum, & ſterilitas crimi-num; pronuba ſanctitatis, & repudium turpitu-dinis, ſinceritatis indicium, & abolitio ſcandalo-rum, exercitium continentiæ, & euacuatio tota luxuriæ, pax ſecura virtutum, & debellatio in-quieta bellorum, hoſtis immunditiæ, lorica pu-doris, murus rigoris, triumphatrix diſſolutionis, exitium corruptionis. Hi nempe ſunt tituli hono-ris, quos caſtitatis fronti inſcribit ſanctus Cypria-nus: & ſanè meritò, quia ſicut concupiſcentia initium eſt omnium vitiorum, ita caſtitas ei ad-uerſa origo eſt omnium virtutum, & mater om-nium bonorum ſpiritualium. Neque enim eſt ſo-lum honor corporum, ſed & ornamentum mo-rum, & ſanctitas ſexuum, puritatem à corpore in animam refundens, ſoli Deo placere, optans in ſanctificatione animæ & corporis. Hinc & eius laudes decantans ſanctus Ephrem ſic inclamat in ſermone de Caſtitate. O caſtitas, oculorum fræ-num, quæ è latebris ad lucem totú corpus trans-fers! O caſtitas, quæ carnem caſtigas, & in ſer-uitutem redigis, ad cœleſtia velociſſimè pene-tras! O caſtitas, quæ cor poſſidentis te lætificas, & animæ ad cœleſtia alas adiungis! O caſtitas, quæ ſpirituale gaudium paris, & mœrorem au-

iers. O caſtitas, quæ paſſiones minuis, & animum à perturbationibus liberas! O caſtitas, quæ iuſtos illuminas, & diabolo tenebras offundis! O caſtitas, quæ pigritiam depellis, & patientiam affers! O caſtitas, currus ſpiritualis poſſeſſorem ſuum in ſublime euehens! O caſtitas, quæ roſæ inſtar in medio animæ & corporis flores, vniuerſamque domum odoris fragrantia reples! O caſtitas, Præcurſor atque habitator Spiritus ſancti! O caſtitas, mater dilectionis, & angelicæ vitæ ratio! O caſtitas, quæ mundo ex corde, ac dulci gutture, hilarique aſpectu! O caſtitas, quæ homines Angelis ſimiles reddis! O caſtitas, quæ Dei amicum ita exaltaſti in patria externa, vt & eos qui emerant ipſum redimeret! O caſtitas, donum Dei benegnitatis, diſciplinæ, cognitionisque plena! O caſtitas, portus tranquillus in ſumma pace ac ſecuritate conſtitutus. Hæc S. Ephrem.

Concludendo addamus, triplicem eſſe muri caſtitatis ſeriem. Eſt enim triplicis generis caſtitas: vnam vocant virginalem, ſecundam vidualem, tertiam coniugalem. De qua re ſic S. Cyprianus lib. de bono pudicitiæ. *Pudicitia*, inquit, *primum in virginibus locum tenet, ſecundum in continentibus, tertium in matrimoniis. Verùm in omnibus glorioſa eſt, cum gradibus ſuis. Nam & matrimoniorum fidem tenere laus eſt inter tot bella corporis; & matrimonio de continentia modum ſtatuiſſe, maioris eſt virtutis dum etiam licita reiiciuntur.* Idem tradit ſanctus Ambroſius in libro de viduis; ſic enim ait: Docemur triplicem caſtitatis eſſe virtutem. Vnam coniugalem, aliam viduitatis, tertiam virginitatis. Non enim vnam ſic prædicamus, vt alias excludamus. Suis quibuſque profeſſionibus iſta conducunt. In hoc Eccleſiæ opulens diſciplina quos præferat habet, quos reiiciat non habet; atque vtinam habere nunquam poſſit. Ita igitur virginitatem prædicamus, vt viduas non reiiciamus: ita viduas honoramus, vt ſuus honor coniugio reſeruetur. Idem Ambroſius propter hos tres ſtatus comparat Eccleſiam agro fertili; ita vt ſtatus virginum ſit verus hortus odoriferis vernans floribus: Status vidualis campus aut nemus arboribus conſitum: Coniugij autem ſtatus velut ager arabilis, multa fruge & meſſe fœcundus! Rectè etiam hi tres ſtatus intelliguntur in ſeminello triplici Parabolæ Euangelicæ, cuius pars attulit fructum centeſimum, pars ſexageſimum, pars triceſimum. Centeſimum enim fructum SS. Patres aſſignant Virginibus, ſexageſimum viduis & continentibus, triceſimum caſto matrimonio: Nos verò, aptè propoſito noſtro, hanc triplicis generis caſtitatem aſſerimus eſſe, velut triplicem ſeriem in hoc muro ciuitatis Dei, per quam agnoſcitur & elucet multiformis gratia Dei, in vario continentium ſtatu, per ſapientiam Dei coordinato ad pugnandum contra ciuitatem diaboli, & obnitendum ei iuxta ordinem vnicuique à Deo conſtitutum.

Poſtremò dicimus, hunc caſtitatis murum ſolidari oratione, ieiunio, humilitate, vigiliis, caſtigatione corporis, & ſimilibus fulcris ſibi connexis. Atque in tantam ſoliditatam exurgit murus iſte electus, vt nec mors, nec omnes Satanæ aut inferi vires illi valeant præualere. Audi S. Bern. ſerm. de Aſſumpt. Mariæ. *Qui ergo protegente patientia continenter viuunt, ipſi bene cum Apoſtolo proteſtantur & dicunt: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an perſecutio, an fames, aut nuditas, an periculum, an gladius? Vides quam ſolidus ſit continentium murus? quos neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Poteſtates, neque Virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque altitudo, neque fortitudo, neque profundum, neque creatura aliqua poteſt ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu.*

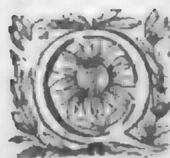

TRACTATVS IV.

DE VITIO INVIDIÆ.

LECTIO PRIMA.

Quid, & qualis Inuidia.

Q Vartum murum ciuitatis Iericho conſtituit inuidia, ex maledictis lapidibus & luteis lateribus in ſublime elata, & dilatata à variis ſtructoribus. Hanc porrò inuidiam definiens S. Auguſt. dicit eſſe, *Dolorem & odium fœlicitatis alienæ.* Plenius & ſpecialius S. Tho. 2. 1. q. 36. a. 1. dicit eſſe, *Triſtitiam de bono alterius, in quantum æſtimatur diminuere gloriam propriam.* Quoniam verò inuidia ſecum triſtitiam & dolorem ob alterius proſperitatem inuoluit; hanc antiqui (teſte Alciato emb. 71.) eam deſcripſere, & depinxere mulierem annoſam, macie & pallore confectam, oculos habentem liuidos & dolentes, cor ſuum edenté, & ſimul carnes vipereas, ambulanté etiam & innitentem ſpinoſo baculo, manum puncturis lacerante.

Squallida vipereas manducans fœmina carnes.
Cuique dolent oculi, quæque ſuum cor edit.
Quam macies & pallor habent, ſpinoſaq; geſtat
Tela manu, talis pingitur inuidia.

Videamus rationem picturæ huius, quia perelegans eſt, vitamque infœliciſſimam inuidorum dilucidè proponit.

Primo igitur, inuidia vt fœmina depingitur, quia infirmi animi vitium eſt, & maximè in fœminis regnat. Annoſa quoque eſt, quia ab initio ſæculi ætas eius.

Secundò, describitur vipereas carnes manducans, quia cùm inuidus alterius prosperos successus contemplans intabescat, & tristetur, virulentis pasci censetur cogitationibus, in perniciem suam. Alienis enim gaudere malis, quid aliud est, quàm veneno vipereo pasci? Deinde, sicut verum est viperam non prodire in lucem, nisi arrosis matris lateribus, ita sic liuor primò afficit, & quasi enecat eum in quo gignitur. Denique, linguam vipereo veneno infectam gerit inuidus, semper eorum quibus inuidet, famam detractione inficere paratus. Propter hæc omnia inuidi Pharisæi à Joanne Baptista vocantur, *Progenies viperarum.*

Tertiò, depingitur cor proprium edens: estque allusio ad illud Prouerbium Pythagoræ: *Cor ne edito.* Hoc est; Curis ne animum excruciato. Cura enim dicitur, quod cor edat vel vrat. Grauis ergo & molesta animi solicitudo cor exedere rectè dicitur. Et hæc cōtingit inuido, quia inuidia tineæ similis est; quæ lignum ex quo oritur sensim corrodit; sic illa cor ex quo gignitur, Prou. 25. *Sicut tinea vestimento, & sicut vermis ligno, ita tristitia viri nocet cordi.* Torquet ergo inuidentes tristitia alieni boni, siccat, afflat, exostatque quasi tortor quidam tartareus. Est ex tartareis vltoribus vnus, ad mortalium exterminium missus. *Inuidia sibi primũ nocet, primum authorem sui mordet, mentis officit, cor quasi pestis depascit, animum vrit*, inquit Aug. 2. Solil. & S. Greg. in Past. 2. c. 11. *Inuidi dum alienæ prosperitatis augmenta prospiciunt, apud semetipsos anxij, afflicti, cordis peste afficiuntur.* Audi & Alanum in Cõplanctu Naturæ hac de re disserentem: *Hæc est hospes, qui apud suum hospitem inhospitabiliter hospitatus, sui hospitis labefecit hospitium. Hæc est possessio, suum possidens possessorem, quæ dum alios detractionum latratibus vexat, sui possessoris animum intestino morsu profundius inquietat.* Quicumque ergo inuidus es, illis quos odisti infestus es, sed magis tibi. Is enim quem zelo prosequeris, subterfugere & vitare te poterit, tu verò te non potes. Quocumq; fueris, aduersarius tuus tecum est, hostis semper in pectore tuo est, pernicies intus inclusa est.

Quartò, depingitur inuidia habens oculos obscuros, liuidos, dolentes, quia illa mentis oculum confundit, rectumque iudicium obnubilat: inuidiæ enim languor rectè iudicandi impedit sensum, & operi etiam optimo nomen imponit vitiosum; mensque inuida dum alieno bono affligitur, radio lucis obscuratur. Nam luce virtutis in aliis conspecta, & boni operis ac exempli conuersatione lucida, inuidi quodammodo excæcantur. Tenebras amant, quia proximorum vmbrosa aduersitate exhilarantur: nec absimiles sunt noctuis aut vespertilionibus, qui solis lumen auersantur, & illo magis cæcantur, noctis verò caligine quodammodo illustrantur; hoc manifesta satis experientia compertum est, quod inuidi scilicet mentis cæcitati obnoxij lucem in tenebras conuertant, dum aliorum bona opera, vel præclare gesta sinistra interpretatione obscurare conatur. Lux illorum illis displicet, in illam mentis suæ aciem intendere nequeunt, nisi lippientem & caligantem, instar Heli sacerdotis, qui non poterat videre lucernam Dei antequam extingueretur. Quid ergo de illis dicemus, nisi quod Iob de quibusdam? *Per diem incurrunt tenebras, & quasi in nocte, sic palpabunt in meridie.*

Quem locum interpretans Greg. l. 6. Moral. de Inuidiis, sic edisserit: Mentes iniquorum dum de aliena melioratione affliguntur, de luce obscurantur: quia dũ bona opera considerant, si quæ mala lateant, inuestigant, & sollicitè laborant si quid quod accusare possint, inueniant. Sana membra exterius conspiciunt, sed clausis cordis oculis, vulnus palpantes quærunt. *Quasi in nocte, sic palpabunt in meridie.* Dies quidem boni operis exterius in proximo lucet, sed quasi in nocte palpant, quia liuoris intus tenebras tolerant. Peruenire ad aliqua quæ reprehendant satagunt, detractionis ambitum quærunt; sed quia hunc inuenire non valent, cæci exterius circumeunt. Quod bene exprimitur, cùm Loth protegentibus Angelis in domo eius, Sodomitæ ostium inuenire non potuerunt. Sodomitæ enim ostium inuenire nequeunt, quia inuidi contra vitam iusti, nullum actionis aditum deprehendunt. Percussi enim cæcitate quasi domum circumeunt, qui inuidentes, facta & dicta perscrutantur iustorum: sed quia eorumdem vita, fortis vndique & laudabilis obuiat, ipsi errantes, nihil aliud quàm parietes palpant. Hæc S. Greg. idemque docent alij sancti Patres.

Pulchrè quoque id expressit Sapiens Eccl. 14. sic pronuncians: *Nequam oculus inuidi, & auertens faciem.* Quare oculus inuidi dicitur nequã? Quia nullam rem intuetur æquam. Non potest enim aliorum bona æquis spectare oculis, quia toruam & deprauatam gerit oculorum aciem. Cur enim vocatur inuidus? Nonne quasi non videns? Hæc nominis etymologia: Sed quare non videt, aut bene non videt? Quia nihil bene videtur nisi per lineam rectam; ipse autem vel auertit faciem & oculũ nequam, vel nõ vult cernere nisi per lineam curuam, & passione obliquatam. Vis id in exemplo inuidi ob oculos nostros sacris in litteris posito plenius agnoscere? Attende in Saule inuido, de quo dicitur 1. Reg. 18. *Non poterat respicere David rectis oculis.* Vtique, nec eius heroïca gesta rectè intueri poterat, acie mentis turbida. Sic oculus eius interior & exterior vterque erat nequam, inique scilicet contuens rem planè æquam.

Quintò, propter eandem causam describitur ab aliquibus domus inuidiæ obscura, abdita, sole & lunæ carens. Tum quia, Deus Sol Iustitiæ, ab inuidis abest, & ab illis sapientiæ suæ lumen absconditum quia ipsi tenebrosa amant, & lumen oderunt. Instar furum enim ipsi lucem extinguere conantur, vt in abscondito furentur, & aliorum honorem, famam, gloriam surripiant, aut vt in obscuritate illos confundant. Audi Alanum in lib. de Planctu Naturæ. *Inuidi alienæ famæ insidiantur, detractionis eam nube obnubilare conantur, aut eiusdem gloriam sola taciturnitate furari; sed iusto Dei iudicio contingit, quod sicut papilio circa lumen volitans, illudque extinguere volens, seipsum consumit; sic inuidi dum aliis lumen bonæ famæ extinguere conantur, ipsimet inde læduntur, & turbantur.*

Sextò, dicitur inniti baculo spinoso, quia inuidus vnde se fulcire deberet, pungitur; & baculo haud se sustentat, quia nihil habet in se inuidia quod delectet. Etenim ex bono proximi, quo se tanquam baculo releuare deberet, ipse per inuidiam tanquam spinarum aculeis, se & alios lacerat. Spinæ ergo ei vndique, quia ex semine bono etiam spinas metit. Hæc omnia dicta describens iterum alio Poëmate Ouid. sic ait l. 2. Metamorph.

Pallor in ore sedet, macies in corpore toto,
Nusquam recta acies, liuent rubigine dentes,
Pectora felle virent, lingua est suffusa veneno.
Risus abest omnis, nisi quem fecere dolores:
Nec fruitur somno, vigilantibus excita curis.
Sed videt ingratos, intabescitque videndo
Successus hominum, carpitque & carpitur vnà;
Suppliciumque suum est.

De hac porrò inuidia nunc nobis differendum est, sub schemate quarti muri Iericho, siue ciuitatis diaboli. Videbimus itaque muri huius altitudinem, profunditatem, latitudinem, longitudinem. Audiemus etiam tubas contra illum insonantes, & maledictiones contra eius structores fulmi natas; ac deinde murum ei aduersum erigemus.

LECTIO II.

DE ALTITVDINE muri Inuidiæ.

Altitudo muri Inuidiæ ex eo in primis declarari potest, quod eius prima fundamenta iacerit Angelus reprobus in cœlo. Est enim opinio nonnullorum Sanctorum Patrum, quod Angelis reprobis in cœlo notum fuerit, Filium Dei destinasse humanam naturam assumere, & sibi coniungere per hypostaticam vnionem: huic verò beneplacito voluntatis diuinæ inuidisse, eo quod neglecta Angelica natura, ad tantam dignitatem eueheretur humana. Existimat namque sanctus Bernardus ser. 7. in Cantica. Sanctus Basilius ser. de Inuidia. Sanctus Gregorius, & alij quidam, Lucifero & Angelis complicibus Christum Deum hominem ex tunc in ordinatione diuina fuisse propositum, tanquam per fidem adorandum, vt pote Regem & Dominum, Caputque Angelorum. Verùm ob superbiam noluisse eos hanc ei adorationem & obsequium deferre, indignumque iudicasse, quod Angelus homini se subderet. Exinde igitur inuidia ab Angelo rebelli contra hominem concepta est, imò contra Christum Deum hominem: propter quam inuidiam è cœlo exterminatus est, quæ quidem non nisi ex superbia ortum suum duxit. Nempe inuidia filia est, superbiæ, nec est sterilis mater ista, sed continuo eam parit. Statim ergo suffocanda est mater, nisi filiam istam volueris concipi & generari. Hoc porrò inuidiam adauxit Angeli reprobi, quod homo in eius locum, & benedictionem cœlestem, siue in ius ad eius gloriam successerit. Sicut enim Esau summam inuidiam concepit aduersus fratrem suum Iacob, eo quod primogenita eius tulerat, & benedictionem primogenito debitam patre impertiente hæreditarat: Sic & hic contigit, nam homo primogenita Angeli, & hæreditatem eius sibi in partem tulit: hoc est, gratias spirituales, virtutes, & dona, cum quibus Angelus à Deo creatus, vt filius Dei primogenitus. Hæc illo peccante ablata sunt ab eo, & in hominem translata; factusque est ipse hæres primogenituræ cum sua benedictione, siue cœlestium donorum & gloriæ promissione. Et hæc fuit causa & fomes inuidiæ nunquam intermorituræ.

Itaque cùm deiectus fuisset Lucifer cum consortibus suis, & cùm fundamenta muri duplicis, superbiæ scilicet & Inuidiæ, cum ipso, & cum constructoribus suis forent disiecta; conatus est iterum illa restaurare, nouumque parietem ex veteri maceria erigere in Paradiso terrestri, quia non potuerat in cœlesti. Ibi pessima intentione, colore tamen beneuolentiæ palliata, hominem est aggressus, & inuidiam suæ non absimilem animo eius ingenerare est conatus: persuadens vt de ligno vetito carperet, in scientia boni & mali per diuinitatis cuiusdam participationem similis Altissimo futurus. Addidit, vt stimulum eis hunc ad effectum subiiceret, id vetitum ipsis non fuisse nisi quadam inuidentia tanti boni. Exinde eiecto etiam ex illo Paradiso homine, quod suggestioni tali aurem dedisset, & obedientiam Satanæ detulisset, diuinum aspernans præceptum: non destitit Satan nouam inuidiam concitare, nouum illius semen virulentum serere, non iam contra Deum, sed inter hominem & hominem, inter fratrem & fratrem, inter Cain & Abelem. Ac nunquam postea vllo hominum æuo destitit, aut destitet, nouis aggestis latericibus & saxis murum istum inuidiæ dilatare, & in sublime erigere, cooperatoresque sibi adsciscere: vt per hoc fortalitium ciuitatis suæ dimicet contra cœlum, & contra Deum auctorem & parentem suum, odio nunquam intermorituro.

Secundò, declarari potest altitudo Inuidiæ, eo quod illa directè quandoque contra Spiritum sanctum consurgat, idque irremissibili quodammodo. Inuidentia enim fraternæ gratiæ, quæ Dei & Spiritu sancti bonitatem impugnat, specialiter nominatur peccatum contra Spiritum sanctum, & quidem irremissibile. Quia cùm sit ex certa malitia, & opponatur directè gratiæ Spiritus sancti auctoris omnis sanctificationis & iustificationis, omnisque remissionis peccatorum; certè talis culpa gratiæ tali malitiosè aduersans difficulter planè remittitur, quia sublimis nimis malitiæ censetur.

Tertiò altitudo Inuidiæ ex eo vlterius declarari potest, quod in terris se erigere ausa fuerit contra Filium Dei Altissimum, ipsum Cruci suffigens. Neque enim aliud præter inuidiam Filium Dei neci tradidisse frequenter attestatur Scriptura, tam Prophetica, quàm Euangelica. Nam hi sunt sermones inuidorum Pharisæorum apud sapientem propheticè expressi: *Venite, circumueniamus iustum, quia contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ. Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat. Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum. Grauis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, & immutatæ sunt viæ eius. Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris, tanquam ab immunditiis, & præfert nouissima iustorum, & gloriatur Patrem se habere Deum. Videamus ergo, si sermones eius veri sunt, & tentemus quæ ventura sunt illi, & sciamus quæ erunt nouissima illius: si enim est verus Filius Dei, suscipiet illum, & liberabit eum de manibus contrariorum.* An non hic inuidia contra Patrem, an non contra Filium, an non contra Spiritum sanctum, donorum omnium in Christo auctorem, venenosum erigit caput, & virus totum suum effundit? Sublime ergo nimis & detestabile vitium, contra Deum rebelliones suscitans in cœlo, in Paradiso, in exilij loco. Et quidem contra personam Patris dona sua pro suo beneplacito dispertientis etiamnum adhuc se erigit alta & sublimi ceruice, dum non verentur murmurare quidam de donis Dei in alios effusis, liberalem eius manum quodammodo coarctare optantes. Deinde etiam contra Filium Altissimi adhuc modo se erexit, dum non desunt diabolicæ animæ quæ redemptionis ipsius efficaciam quibusdam communicari indolent pessima certè inuidentia. Denique contra Spiritum sanctum manifestè adhuc insurgit inuidia illorum, qui dona Spiritus ex malitia optant ab aliquibus substrahi iam data, vel denegari donanda. Quid verò de illis dicemus, qui Draconis

administri & metatores Antichristi, bellum continuo inferunt sponsæ Christi, ex eo inuidia liuidi quod pariat semen electum? Ideoque mittunt flumen blasphemiarum post eam, vt absorbeant eam, & semen eius, prout Apocal. 12. describitur Draco virulentus facere: vtique non tam per se ipsum, quam per suos ministros, quos spiritu liuoris sui & inuidiæ afflat & implet. Hæc ergo omnia satis superque probant altitudinem malitiæ quæ in inuidia reperitur; vt merito asseramus murum hunc Satanæ sublimem admodum esse, tanquam arcem principalem eius nequitiæ.

LECTIO III.

DE PROFVNDITATE muri Inuidiæ.

PRofunditas huius muri ex eo declarari potest, quod sicut inuidiæ altitudo ascendit vsque ad cœlum, erigens se contra Deum: ita & eius profunditas descendit vsque ad infernum, illuc à Deo vindice relegata dum fuit è cœlo exturbata. Illic enim proprium domicilium constituit inuidiæ diabolicæ, ac omnibus qui eius sunt imitatores & consortes. Nempe inuidia vitium diabolicum est, vt dicit sanctus Augustinus, quo solo diabolus reus est, & inexpiabiliter reus. Non enim diabolo dicitur vt damnetur, adulterium commisisti, furtum fecisti, &c. sed homini statim inuidisti. Hoc solo peccato Satan, Satan est, & illud continuat, & continuo auget & effundit. Nam ex inuidia continuo tentat, continuo ad peccatum impellit, & *Fiduciam habet quod Iordanis influat in os eius:* id est, Sperat omnes baptisatos absorbere & deglutire; hi namque per Iordanem designantur, quia ibi accepit baptismus suam originem à Christo in Iordane baptisato. Inuidia quoque signum est speciale quo filij diaboli agnoscuntur, & primarius character Satanæ: sicut Charitas signum est distinctiuum Filiorum Dei, & character familiæ Christi. Audi Gregorium vigesimo nono Moral. capite 3. hoc ipsum asserentem: *Ecce,* inquit, *tacitus quis fratri suo inuidet, & si occasione*[m] *reperiat, eum supplantare concedit. Cuius alterius talis membrum est, nisi illius de quo scriptum est, Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum.*

Iob. 40.

Secundò inuidiæ profunditas declarari ex eo potest, quod ad profundissima peccata hominem demergat. Vnde sanctus Cyprianus, quanta sit malorum abyssus inuidia, sic describit: Non est quod aliquis existimet malum istud vna specie contineri, aut breuibus terminis, & angusto fine concludi. Latè patet zeli multiplex & fœcunda pernicies, radix est omniu malorum, fons cladium, seminarium delictorum. Inde odium surgit, animositas inde procedit, auaritiam zelus inflammat, dum quis non potest suo esse contentus, videns alterum ditiorem. Ambitionem zelus excitat, Dei timor spernitur, magisterium Christi negligitur, iudicij dies non præuidetur.

Inflat superbia, exacerbat sæuitia, perfidia præuaricatur, impatientia concutit, furit discordia, ira feruescit, Nec se potest iam cohibere, nec regere, qui factus est potestatis alienæ. Hinc dominicæ vinculum pacis rumpitur, hinc charitas fraterna violatur, hinc adulteratur veritas, vnitas scinditur, ad hæreses atque schismata prosilitur, dum obtrectatur Sacerdotibus, dum Episcopis inuidetur. Mala cætera habent terminum, & quodcumque delinquitur, delicti consummatione finitur: In latrone conquiescit scelus, homicidio admisso, & prædonis rapacitatem statuit præda possessa: zelus & inuidia terminum non habet permanens iugiter malum, & sine fine peccatum. Hæc Cyprianus. Et certè ex quo vitium istud plenè cor alicuius occupauit, nullum scelus abhorret. Non parcit innocẽti, non timet homicidium, non parricidium, aut fratricidium, quod ab initio quidem sæculi liceret demonstrare. Non pepercit Satan primis parentibus innocuis, donec eos morte inuolueret, & Deo reos statueret, sic se de Deo ipso vindicans. Non pepercit Cain fratri suo Abeli innocentissimo; nec quieuit, inuidia iugiter stimulante, donec fraterno se satiaret cruore. Quam inuidiam parricidalem describens Prosper de benedictionibus sic ait: *Cain contumax, suique impatiens, insilit super Abel in campum, & occidit eum. Proh nefas! Haccine sunt in Cain germanitatis fœdera? Haccine principia bonæ naturæ? Haccine bonæ indolis spes est? vt ante norit Pater homicidam, quàm filium. Sed his ausibus facinus suum Cain multis etiam vinculis connodauit: Effectus contemptor diuini mandati, superbiæ caput, auctor inuidiæ, Princeps illatæ mortis, & primus in hominibus parricida: Hac initia bellandi instituit, vt reus innoxium sanguinem diffundat, liuoris plenus, gloriam impetit alienam. Nam præclara hinc fulsere martyria, dum iusti occiduntur ab impiis.* Itaque, Cain factus est per inuidiam omnium impiorum Patriarcha, & primus lapis in ædificio ciuitatis diaboli, exemplar filiorum huius mundi, & Deum non credentium, eius iudicia blasphemantium, proximos persequentium, fraternæ gratiæ inuidentium, & desperantium de clementia Dei. Verum igitur est quod diximus, inuidiam nullum scelus abhorrere, nulli parcere: Si etiam non pepercerunt Filij Iacob fratri suo Ioseph castissimo, innocentissimo, mitissimo: Quapropter vendiderunt eum extraneis Ismaelitis, nec defuit voluntas, eius sanguine vt se contaminarent, sola instigante inuidia. Parata erat fera hæc pessima eum deuorare, nisi Ruben fratrum senior auctoritate & consilio obstitisset. Sic etiam non pepercit Saul Dauidi, liuore stimulante transfigere eum conatus, generum licet suum planè amabilem, gestis heroicis orbi admirabilem. Denique non quieuit inuidia, quæ Pharisæorum animos continuo obsidebat, donec ad Deicidium eos deduceret: & cruore Filij Dei illa necdum potuit temperari, morte eius non emortua, sed accensa magis.

O igitur profundum inuidiæ vitium! O abyssus! O profunditas huius muri satanici, planè detestabilis! O ad quàm profundas machinationes, & horrenda consilia deducis animos quos possides, & quæ suggeris dedecora ad nocendum! O verè tu es erroneæ cæcitatis abyssus imperscrutabilis, humanæ mentis internus, contentionis omnis stimulus, tranquillitatis animi hostis perduellis, criminisque omnis aculeus damnabilis! propterea SS. Patres de hac inuidia agentes innumera infamiæ eius epitheta congerunt, vt vitiis huius profunditatem quadam ratione ob oculos ponant, de illa sanctus Basilius hom. vndecima sic loquitur; *Inuidia est interitus vitæ, pestis naturæ, aduersa omnibus bonis ex Deo venientibus, demum Deo ipsi contraria. Fugiamus eam, est enim intolerabile malum, serpentis præceptum, diaboli inuentum, inimici satio, punitionis arrhabo, pietatis impedimentum, via ad gehennam, Regni cœlorum priuatio* Audi & S. Gregorium Nyssenum in vita Moysis:

Inuidia

Inuidia malorum princeps, mortis mater, prima peccati ianua, vitiorum radix, doloris initium, calamitatis parens, inobedientiæ causa, ignominiæ principium, mortifer stimulus, malo reconditus, naturæ morbus, bilis venenosa, tabes sponte adhibita, telum amarum, figens animam clauus, flamma cordis, intestinorum ignis. Audi & S. Greg. lib. 5. Moral. cap. 31. *Quamuis per omne vitium quod perpetratur, humano cordi antiqui hostis virus infunditur: in hac tamen nequitia, tota sua viscera serpens concutit, & imprimendæ malitiæ pestem vomit. Et cùm deuictum cor liuoris putredo corruperit, ipsa quoque exteriora indicant, quàm grauiter animum vesania instigat. Color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, & membra frigescunt. Fitque in cogitatione rabies, in dentibus stridor, & cùm in latebris cordis crescens absconditur odium, dolore cæco tenebrat conscientiam vulnus inclusum.*

Tertiò, inuidiæ profunditas declarari potest, ex eo quod sit insanabile malum: incurabilis enim est ista pernicies inuidiosa, ita vt blandimentis exasperetur, inflectur obsequiis, muneribus irritetur, & cùm intra conscientiæ latebras cæco dolore claudatur, sine remedio est: quia non potest adhiberi remedium quando vulnus est occultum; sed & in Numeris appositis medicaminibus propriam adhuc inuenitur scaturire tabem & tumorem, immo & in insaniam erumpere.

Concludamus hanc Lectionem exemplo abyssalis & infernalis inuidiæ in vita S. Benedicti, relato à S. Greg. lib. 2. Dialog. cap. 8. Cùm iam Monasteria Sancti Benedicti in amorem Christi feruescerent, & sæcularem vitam multi relinquerent, seu Redemptoris iugo ceruicem subiicientes, sicut mos prauorum est inuidere aliis virtutis bonum, sic factum est, vt quidam Florentius Sacerdos, antiqui hostis malitia percussus, sancti viri studiis cœpit æmulari, eiusque conuersationi derogare, ab illa vt alios abstraheret. Sed cùm videret nihilominus sanctitatis eius opinionem crescere, & multos conuertere: inuidiæ tenebris cæcatus, ad hoc vsque perductus est, vt seruo Dei infectum veneno panem, quasi pro benedictione, transmitteret. At illum quæ pestis lateret in pane, non latuit. Ad horam refectionis ex vicina sylua coruus venire consueuerat, & panem de manu eius accipere: Hunc igitur ante coruum proiecit, & dixit: *In nomine Iesu Christi tolle hunc panem, & tali loco proiice, vt à nullo hominum possit reperiri.* Tunc coruus aperto ore, expansis alis circa panem cœpit discurrere, & crocitare, ac si apertè diceret obedire se velle, & non posse. Cui Vir Dei præcipiebat, iterum dicens: *Leua, leua, securus atque ibi proiice, vbi inueniri non possit.* Quem tandem coruus momordit, leuauit, & recessit. Post trium verò horarum spatium, abiecto pane rediit, & de manu Hominis Dei annonam quam consueuerat accepit. Venerabilis autem Pater contra vitam suam inardescere Sacerdotis animum videns, illi magis quàm sibi doluit. Sed prædictus Florentinus, quia Magistri corpus necare non potuit, se ad extinguendas discipulorum animas accendit: ita vt in hortum cellæ cui Benedictus inerat, ante eorum oculos nudas septem puellas mitteret: quæ coram eis ludentes, illorum animos ad peruersitatem libidinis inflammarent. Quod Vir sanctus de cella conspiciens, lapsumque adhuc tenerioribus discipulis pertimescens, idque pro sua solius persequutione fieri pertractans, inuidiæ locum dedit. Atque Oratoria, & cuncta quæ construxerat, substitutis Propositis adiunctis Fratribus ordinauit. Sicque paucis secum Monachis ablatis, habitationem mutauit loci, humiliterque odium declinauit. Sed omnipotens Deus terribiliter percussit inuidum. Cùm enim stans in solario Benedictum discessisse cognosceret; & exultaret, perdurante immobiliter tota domus fabrica, hoc ipsum tantùm in quo stabat solarium cecidit, & Benedicti hostem conterens extinxit. Quod Vir Dei discipulus Maurus nomine, statim Venerabili Patri Benedicto, qui adhuc à loco eodem vix decem millibus aberat, æstimauit esse nuntiandum, dicens: *Reuertere, quia Presbyter qui te persequebatur extinctus est.* Quod Vir Dei Benedictus audiens, sese in grauibus lamentationibus dedit, vel quia inimicus occubuit, vel quia de inimici morte discipulus exultauit. Qua de re factum est, vt eidem quoque discipulo pœnitentiam indiceret, quod mandans talia, gaudere de inimici interitu præsumpsisset. Hæc sanctus Gregorius.

LECTIO IV.

DE LATITVDINE muri Inuidiæ.

LAtitudo huius muri conspicitur in variis peccatis, quæ inuidiæ superstruuntur, & ex illâ originem ducunt, aut cum ipsa affinitatem habent. Suntque peccata hæc velut lapides, aut lateres, quibus in altum & in latum hic murus ciuitatis Satanæ consurgit sub Præfecto huius operis, quem diximus Beelzebud esse.

Sunt autem hi lateres, odium, susurratio, detractio, iudicium temerarium, interpretatio praua, contentio, contemptus, accusatio, conspiratio, exultatio in aduersis proximi, tristitia in prosperis, calumnia, conuitium, improperium, & his affinia peccata. De quibus sic ait S. Ambrosius: *De inuidia, odium, susurratio, detractio, exultatio in aduersis proximi, afflictio autem in prosperis eius propagatur. O mala progenies, quæ si animo intromissa dominari cœperit, omnem sanctitatis sobolem extinguit! Qui itaque inuidet vel odit, non alium priùs quàm seipsum occidit. Qui exultat in aduersis proximi, & affligitur in prosperis eius, alieno se petit gladio. Hoc secundum superbia virgultum tunc primo fuit exortum, cùm ille de quo scriptum est, inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum, Cain persuasit, vt liuoris odio fraternum funderet sanguinem.*

Quoniam verò de detractione, susurratione, odio temerario, & similibus vitiis specialiter tractauimus super Præcepto 8. Decalogi, nihil hic de illis repeto. Pauca verò de odio, contumelia, conuitio & improperio subiiciemus.

DE ODIO.

ODium porrò multiplex. Quidam enim sunt, qui licet nec verbo, nec opere studeant malum pro malo reddere, tamen erga fratrem mirè affliguntur in corde. Alij non sentiunt talem tristitiam erga fratrem, siue proximum suum, tamen cùm audierint illum ab alio afflictum, vel contumelia affectum delectantur omnino. Alij neque videntur odium in corde retinere, neque gaudere de afflictione, contumelia, aut aduersitate alterius: non tamen libenter audiunt illum bene habere, & hæc iterum est species quædam inuidiæ.

Denique, alij quidam sunt, qui iam odium

deposuerunt, & iniuriæ acceptæ obliti sunt, fratri statim post offensam reconciliati: sed si post dies aliquot aliquid dicatur ab eodem sibi minus gratum, statim reuocant in memoriam primam iniuriam. Hi omnes radicem aliquam inuidiæ vel vindictæ adhuc gerunt, quæ est amaritudinis sursum germinans radix, excindenda penitus. Similesque hi sunt vulneratis post vulnus cicatricem aliquam retinentibus, quæ facilè refricatur, & recrudescit. Oportet igitur vt huic cicatrici remedium adhibeant, omnem tabem, omnemque saniem inuidiæ vel odij adhuc intus latentem expungendo, & expurgando perfectiùs: vulnerisque locum ita expoliendo, vt nulla ibi deformitas relinquatur, nec aliquãdo reminiscantur vulnus ibi extitisse. Hoc verò fiet, si quis, quantum in se est, habeat in corde, eiiciat dilectionem, inuidiæ & odio aduersam, quam quidem testetur non solùm erga proximum beneficentia, vbi occasio occurrerit; sed etiam oratione erga Deum pro his quibus offensus fuit. Pro his enim orans argumentum præstat charitatis, nec potest esse vindictæ, aut odij studiosus, illis bona omnia à Deo apprecans. Et licet quandoque recalcitret passio aliqua interior, suggestione maligni sese exerere nitens, nihil tamen illa nocet, si mox extinguatur & opprimatur ex dictamine rationis & charitatis. Ideo dicit Iob cap. 31. *Si gauisus sum ad ruinam eius qui oderat me, & exultaui quod inuenisset eum malum.* Quasi dicat: Si ita est, non habeat Deus partem mecum, nec Altissimus mihi ignoscat. Sic & Psalmista dicit: *Pro eo vt me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam.* Nempe iustus inuidiam inuidia, vindictam vindicta, aut odium odio non compensat, sed orat pro his à quibus affligitur, vt Deus illis inspiret meliorem mentem, pro se autem vt inueniat patientiam & dilectionem.

Hac de re etiam agens S. Bernardus serm. 29. in Cantica, multa præscribit contra inuidiam & odium, quod quandoque in communitate aliqua leuibus ex causis cernitur ebullire. Ante mihi contingat, inquit ipse, mori, quàm audire in vobis quempiam iustè calamitatem: *Filij matris meæ pugnauerunt contra me.* Nonne præsentis congregationis tanquam vnius matris filij omnes vos estis, & singuli alterutrum fratres? Quid ergo à foris vos conturbare aut contristare potest, si intus bene estis, & fraterna pace gaudetis? Denique, quis vobis nocere poterit, si boni æmulatores fueritis? Quamobrem æmulamini charismata meliora, vt bonos vos probetis æmulatores. Charisma peroptimum charitas est, toties inculcatum à Christo: *In hoc cognoscent quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem.* Ideo & orat ipse, vt vnum sint, sicut Pater & ipse vnum sunt. Fugiendum ergo malum intestinum atque domesticum. Et quodnam illud? Inuidia discordiæ seminarium, & odij fomes, quæ etiam gliscit inter eos qui debent habitare vnius moris in domo, ita vt conquereretur ea de re Propheta: *Si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset, absconderem me forsitan ab eo, tu verò homo vnanimis, dux meus, & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos in domo Dei.* Quasi dicat: Hoc planè mihi molestius, hoc & ægrius fero, quod ego à te patior conuiua & contubernali meo: quod filius matris meæ pugnet contra me, [illegible] minatus. Quapropter idem S. Bernardus sic loquitur congregationi suæ. Longe quando vobis facite hoc tam abominabile & detestabile malum, vos qui experti estis *quam bonum sit, & quàm iucundum habitare fratres in vnum,* sit tamen in vnum, & non in scandalum. Alioquin nec iucundum planè, nec bonum, sed pessimum ac molestissimum. Væ autem homini illi, per quem vnitatis vinculum iucundum turbatur, iudicium profectò portabit, quicunque est ille. Hæc S. Bernardus, qui & postea monet omnem occasionem, etiam leuem eliminandam, ne quis lædatur, aut odium concipiat, sic enim dicit. Proinde, dilectissimi, pacem habete ad vos, & nolite lædere inuicem, non facto, non verbo, non signo qualicunque: ne quis fortè exacerbatus & præoccupatus à pusillanimitate spiritus & tempestate, Deum interpellare cogatur aduersus eos, qui se læserint aut contristauerint: ne & conqueri cogatur: *Filij matris meæ pugnauerunt contra me:* Sic enim peccantes in fratrem, in Christum peccatis. Quia verò aliqui abstinent quidem ab aperto conuitio, vel maledicto, aut grauioribus offensis, clandestinum autem susurrum ex inuidia aut maleuolentia ortum tanquam leue existimabant: hos arguens idem sanctus sic subiungit: Vide an leue debeat dici quodcumque in fratrem præsumpseris, voluntate lædendi, cum hoc solo si irasceris illi, diuini iudicij reus tenearis. Meritò quidem, nam quod tu leue putas, plerumque alius aliter accipit, tanquam homo videns in facie, & secundùm faciem iudicans, paratus festucam trabem suspicari, & scintillam putare fornacem.

Ita vritur ille, & moritur clauso & lethali vulnere, intra semetipsum gemens, dum totus in ira & disceptatione positus, nil aliud silens versare in mente potest, præter iniuriam quam accepit. Non potest orare, non potest legere, non sanctum aut spirituale aliquid meditari. Et ita intercepto vitali spiritu, dum suis destituta alimentis vadit mortem anima pro qua Christus mortuus est, quid tu interim quæso, animi habes?

Sed dices, illum non tam grauiter pro tam leui causa debuisse turbari? Respondet Bernardus: Quanto leuior est, tanto à te leuius potuit non committi: quamquam nescio, quomodo leue dicas, vt iam dixi, quicquid amplius est, quàm irasci, cùm vel ipsum obnoxium esse iudici, ex ore ipsius acceperis Iudicis. Quid enim? Tunc leue dixeris, in quo offenditur Christus, vnde ad Dei iudicium pertrahi habes, cùm horrendum sit incidere in manus Dei viuentis? Tu ergo accepta fortè iniuria (quod quidem interdum non accidere in his Conuentibus difficile est) non continuè more sæcularis obliquè referire fratrem responsione festines, sed neque sub specie quasi corripiendi, verbo acuto & vrenti transfigere audeas vllatenus animam, pro qua Christus affigi Cruci dignatus est. Nec debes grunnire quasi increpando; non labiis mussitare, quasi murmurando, non nares contrahere, aut cachinnare, quasi subsannando, non frontem rugare quasi inuehendo aut comminando. Sanè commotio tua ibi moriatur, vbi oritur, nec permittatur exire, quæ mortem portat, ne perimat, vt dicere possis & tu cum Propheta: *Turbatus sum, & non sum locutus.*

Hæc quidem Bernardus de Religiosis, sed quæ etiam omnibus Christianis conueniunt, tanquam filijs eiusdem matris, qui prohibentur pugnare contra se inuidia & odio, animo vel lingua: quia & in Christum fratrem omnium hæc resultant, qui in quolibet læso lædi censetur, qui & toties in Euangelio dilectionem inculcans omnem in-

inuidiæ & odij fomitem voluit procul eliminari. Cùm autem omne odium detestabile sit, illud certè maximè, quod absconditum latet in corde, & lingua mendaci tegitur in voce: de quo Prouerb. 10. *Abscondunt odium labia mendacia.* Rectè ait Cassiodorus in Psalmum 54. *Grauissimum inimicitiæ genus est, corde esse aduersarium, & lingua simulare deuotum.* Sic Absalon oderat Ammon, & dissimulauit, donec illum colore amicitiæ fraternæ ad conuiuium inuitatum, interfici curat temulentum. Sicut fefellit Troianus equus, formam misericordiæ est mentitus. Sic & latens in pectore inuidiæ virus. Hoc etiam habet odium absconditum, quod facilè perimat: Odium verò in lucem eductum facilius perimatur. Sicut si quando domus aliqua exarsit, dum ignis interius est, nemine prohibente exurit, sed si flammas extulerit, vicini concurrunt, & aqua extinguunt: sic odium dum latet, adurit animi penetralia, nullo prohibente, vbi verò flammas extulit, amicorum interuentu non frequenter sopitur.

DE CONTVMELIA, conuitio & improperio.

COntumeliæ dicuntur verba quibus aliquis iniustè vel iniuriosè alterum afficit; obiiciens ei defectum vergentem in honoris sui præiudicium. Et maximè contumelia quis afficitur, cùm sunt defectus culpæ, aut defectus animæ, verbi gratia, si quis in faciem vocet quempiam, vel raptorem, fornicarium, adulterum, superbum, aut vitium simile exprobret: aut si vocet ignatum, stultum, alioque defectu notet, qui animum concernat.

De hac redicebat Sapiens, Prouerbiorum decimo: *Qui profert contumeliam insipiens est.* Nempè hoc facilè contingit illam efficaciter reuocare, & ferè semper, vt notat Plutarchus in Moralibus, amicitiæ post contumelias, & mutuas famæ lacerationes, aut non coeunt, aut cicatricosæ coëunt: quia semper vestigium anteactæ discordiæ impressum manet, tanquam vibex, aut cicatrix. Quod quidem vestigium, dum memoria refricatur, vulnus præteritum solet instaurare. Vnde planè mirum est, inter eos qui etiam amicitia iuncti fuere, tam facilè contumeliam quandoque leui ex causa exsurgere, dum societatis pertæsus facilè quis displicentiam alterius concipit.

Sic instabilis est amicitia humana, & quem prius laudabat quis, nunc contumeliosè vituperat, licet in eo non sit vlla mutatio. Hoc aduertit sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione decimaquarta de Pace, vbi sic ait. *Hic tibi heri pius erat, quo pacto hodie impius, cum nec verbo, nec re quicquam addiderit, aut detraxerit? hodie tibi libidinosus, qui heri Ioseph erat. Iudas hodie, vel Caïphas, qui heri Elias, vel Ioannes. Sic contentio progreditur quasi flamma per stipulam currens, & finitima comprehendens.* Hoc sanè accidit, quia iniqua rerum regula, hoc est, contentione & iracundia vtimur ad metiendas alterius actiones. Sicut terra sanis quidem stabilis est, his autem qui ei e imaguntur, & vertigine laborant, mouetur, nimirum aspicientium vitio ad rem aspectam transeunte, sic ob inimicitiam facilè decipimur, nec de eisdem rebus eadem amantes & non amantes iudicamus. Ita Nazianzenus.

Conuitium dicitur, cùm obiiciuntur alicui defectus corporis, verbi gratia, si alicui dicas: *Tu pessime claude, distorte nequam, infœlix cocles, illegitime nebulo.* Tales enim & similes defectus solent sibi homines in faciem obiicere, animo irrisorio, & exprobratorio, vel vindicatiuo, & sæpè non sine graui culpa.

Insultabant Elisæo pueri, inclamantes cum illusione; *Ascende calue, ascende calue*: & duo Vrsi ex sylua prodeuntes, lacerarunt quadraginta duos ex eis.

Comes quidam Geldriæ, cùm Nuntium Parisiis cum litteris ad se directis reuertentem interrogasset, num Regem Franciæ Ludouicum vidisset? Subsannans ille, illudens, & collum contorquens, respondit: *Vidi illum miserum papillardum Regem, grisea veste indutum ad scapulas Capucium gerentem.* Sed vix verba finierat per conuicium hoc illusorium, quin statim facies eius retrorsum acta fuerit, & sic contorta permanserit. Ita apud Surium in vita S. Ludouici. Surius in vita S. Ludouici.

Sic & Michol, cùm insultando Dauidi ante Arcam saltanti dixisset: *Quàm gloriosus est Rex Israel, nudatus quasi vnus de scurris.* Non impunè tulit Deus hoc conuitium, nam sterilitate percussa fuit eam ob causam.

Improperium dicitur, cùm cuipiam obiiciuntur fortunæ defectus: *Tu pauper, tu mendice, tu ignobilis, &c.* vel quando in faciem beneficia, & auxilia improperantur: vt cùm quis exprobrat alteri: *Sine me eras derelictus, eras mendicus.* Quænam autem hic culpa contineatur, ex animo obiicientis, & aliis circunstantiis metiendum est. Videri potest de his sanctus Thomas 2. 2. quæst. 72. Videri etiam possunt Interpretes sacri, super illud Matth. cap. 5. *Qui dixerit fratri suo Raca, reus erit concilio: Qui autem dixerit Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Vbi nonnulli illam vocem *Raca*, idem existimant significare, quod *Pannosus*, ita vt sit exprobratio quædam egestatis & paupertatis, ex maleuolo animo in alterum profecta: siue vt idem sit quod Galli dicerent exprobrando: *Tu n'es qu'vn gueux, vn bribeux.* Alij aliter interpretantur. Contra hæc omnia Christianum muniens sanctus Basilius sic ait Oratione nona de Ira. *Probris te percuitit? At tu illi benedicas. Conspuit, & nihili te facit? Cogita quod ex terra factus es, & in terram resolueris. Ignobilem te dixit? Tu dicito te cinerem, non es præstantior Patre nostro Abraham. Indoctum, ac nullis opibus? Tu vermen te dicito, ex sterquilinio ortum. Quid te pauperis appellatio perturbat? Memoria repete ortum tuum, & reperies te nudum huc ingressum. Quid pauperius?*

LECTIO V.

DE LONGITVDINE muri Inuidiæ.

LOngitudo huius muri ex multitudine ædificantium illum considerari potest. Concurrunt enim ad hoc ædificium extendendum omnis penè conditionis homines, ita vt orbem penè totum ambiat inuidia: Atque vt in particulari hoc cernamus, recenseamus per diuersos status cooperatores aliquos muri huius ciuitatis Satanæ.

Primò igitur, hunc murum ædificare Principes & Magnates, exploratum est. Cùm enim inter eos sibi locum vendicet superbia, hanc illico inuidia subsequitur, tanquam proles, aut pedissequa. Nempè cùm superbia, amor sit propriæ excellentiæ, inuidia verò odium fœlicitatis

alienæ: quisquis amat propriam excellentiam, illius ita æmulator est, vt solus eam velit possidere. Hinc fit, vt mox vel æqualibus inuideat quod sibi æquentur; vel inferioribus quod crescant, timens ne sibi pares efficiantur, vel superioribus ne sibi imperent & dominentur. Exsurgunt inde inter Principes tot bella & tumultus, ob alienæ potentiæ inuidiam & æmulationem.

Etenim, solus splendor nimis rutilans vicini Regis, & magni ita quãdoq; præstringit oculos quorumdam Regum & Principum, vt suggerente inuidiæ incentore, statim nanciscantur sufficientem occasionem ad bella commouenda, & potentiam illam deturbandam, aut certè perturbandam. Cæsar & Pompeius mutua æmulatione concitati, toti conturbant Imperium Romanum, nece & sanguine replent.

Quanto itaque est maior affectatio potestatis sublimis, toto amplior seges exoritur inuidiæ & æmulationis? Quapropter aulas Regum & Principum, vbi multi ad sublimes certatim contendunt honores, rectè dixeris Scholas esse & Gymnasia inuidorum. Quò præclariora gesseris in Regum obsequio, eò magis æmulationi & inuidiæ subiacebis.

Sic Scipio Africanus, militari gloria inclytus, cùm totam Africam armis & consilio Romanis subiecisset, de omnibus trophæis nihil præter nomen sibi retinens, inuidiam tamen suorum effugere non potuit. Fatetur id ipse apud Valerium Maximum lib. 3. cap. 7. sic Romanos, alloquens. *Cùm totam Africam vestræ subiecerim potestati, nihil ex ea quod meũ diceretur, nisi cognomen retuli. Non igitur me Punicæ, nec fratrem meum Asiaticæ gazæ auarum reddiderunt: sed vterque inuidia magis quàm pecunia locupletior.* Neminem quoque, vt refert idem Valerius cap. 3. Licurgo maiorem aut vtiliorem virum Lacedemonia genuit: Attamen neque vitæ suæ sinceritas, neque in patriam constantissimus amor, neque leges salubriter excogitatæ auxilio ei esse potuerunt, quo minus inuidos, & infestos ciues pateretur: sæpè enim lapidibus petitus, aliquando furore eiectus, publicè etiam priuatus, ad vltimum patria pulsus est. Hoc nimirum est commune vitium in magnis ciuitatibus & regnis, vt inuidia comes sit gloriæ, tanquam vmbra corporis, & plerique æquo animo non intueantur, quos altius vident eminere, ac de his bene loqui ignorent. Sicut enim in sole ambulantes vmbra sequitur: ita in honore & fœlicitate viuentes inuidia. Vbi nullum lumen, vmbra nulla: sic vbi nulla fœlicitas, nulla est inuidia. Hinc illud Poëtæ contra inuidos,

Inuidiosa meæ nempè vmbra pedissequa vitæ
Ostendit lucem rebus inesse meis.

Secundò, ædificant hunc murum Satanæ, opulenti & diuites qui dum ad lucra & opes continuo conatu contendunt, ex affectu nimio humanæ cupiditatis sibi inuicem æmulationes concibant. Frequenter ex inuidia fit, vt quicquid alteri vident accrescere, totum sibi credant deperire. Rectè ergo Aristoteles interrogatus quid foret inuidia? Respondisse fertur: *Inuidia, fortunatorum est antagonista.* Cui subscribens Seneca sic pronunciat: *Facilius est pauperi contemptum effugere, quàm diuiti inuidiam.* Hoc ex Scripturis deducta probant exempla Isaac, quia Dominus ei benedixerat, & multiplicabatur prosperè in ouium & armentorum possessione, sustinere debuit inuidiam Palestinorum, qui implebant puteos humo, ne posset greges adaquare. Quamobrem vnum puteum ex illis erudera[n]s, vocauit *Calumniam*, eo quod iurgium ibi fuisset Pastorum Geraræ aduersus Pastores suos, dicentium: *Nostra est aqua.* Alterum quoque fodiens, vocauit *Inimicitia*, eo quod pro illo iterum inuidiosa rixa exorta fuisset, Genesis 26. Sed profectus inde fodit alium puteum, pro non contenderunt, & vocauit nomen eius *Latitudo.* Patet etiam in Scripturis inuidia Laban contra Iacob, eo quod prosperaret in omnibus: ita vt decem vicibus mercedem ei mutarit, vt exprobrat ei Iacob, Genesis 31.

Tertiò, ædificant hunc murum, eumque mirè extendunt & adaugent plebei cuiuslibet artis vel opificij. Neque in magnos tantùm animos, aut in fortunas magnas, sed etiam in mediocres & viles inuidia cadit & odium. Sic in Prouerbio est, *Figulus, odit Figulum: Faber, Fabrum: Sutor, Sutorem: Sartorem, Sartor non æquo inspicit animo:* eo quod quicquid lucelli vni accedit, alteri decedere videatur.

Et si qua melior fortuna vicino contigerit, nouæ exsurgunt æmulationes, imò si qua solùm spes aut opinio illius. Quæcumque proximi sunt, ferè solent rudiores animi cum inuidia contemplari. Hinc illud:

Fertilior seges est alieno semper in aruo:
Vicinumque pecus grandius vber habet.

Sic nuda opinione plerique laborant, & sibi nihilominus afflictionem pariunt, modo auaritia, modo inuidia stimulante. Propterea etiam negotiatores mutuas merces mutuò contemnunt, & si sermo intercurrat de arte, industria, mercimoniis alterius, facilè aduertes vix ipsos sincere iudicare, nec sincerè loqui. Quid ita? omnia nimirum passio inuidiæ sicut rectum obnubilat iudicium, sic & rectum impedire solet sermonem.

Quartò, huic fabricæ cooperatores sunt eruditi literati. Vnde enim inter eos tot discrepantes sententiæ, tot disceptationes, tot contentiones verbosæ? Inuidia sæpenumero illas parit. Imò illa efficit, vt non solùm verbis, sed & scriptis sese mutuò acerrimè insectentur, non sine legentium scandalo. Alij etiam inuidiæ habenas laxantes in hoc incumbunt, vt libros & doctrinam aliorum eruditorum censura aliqua aut nota conspergant. Et dum ipsorum libris etiam quædam carpserunt sibi proficua, reliqua contemnunt, authoremque ipsum. Hi non absimiles sunt harpiis, quæ vbi lautè in cadauere inuento epulatæ fuerint, reliqua defœdant: & hinc est, quod Zoilos timere debeant, qui alios verbo vel scripto erudiunt. Charitas communicat, sed inuidia conspurcat. Cùm Scriptores ipsi possint asserere cum Sapiente cap. 7. *Sapientiam sine fictione didici, & sine inuidia communico*, exempti tamen non sunt, nec eorum sapientia, ab aliorum tabescente inuidia.

Quintò, etiam fratres eiusdem familiæ, eiusdem vteri, inueniuntur hanc ædificare maceriam Satanicam. Quàm manifestum id sacris in litteris est, in Cain insurgente contra Abel, in Esaü contra Iacob, in Ismael contra Isaac, in Fratribus contra castissimum Ioseph? In his omnibus omnes suas exeruit inuidia vires, omnem virulentiam: ita vt non mirum sit, si & modo cernamus eos qui non solùm societate humana, sed etiam consanguinitate stricta colligati sunt, sibi mutuò aduersari, sibi mutuò inuidere. Nam etiam amicissimis & coniunctissimis, alterum alteri esse prælatum, fat ampla materia inuidiæ est, & odiorum. Magnum non raro inuenies inter

fratres morum similitudinem, mutuam beneuolentiam: sed si maior vni accesserit honor, maximè iuniori, fratres esse desinunt, iniquis se oculis inspectant, & æquius ferunt in externum aliquem transferri dignitatem & honorem, quàm in fratrem, quem volunt & habere se minorem. Vteri hæc videtur esse prærogatiua, quod inter fratres nesciat discrimina; ignorat & illa mater, ignorat & vbera. Ideo sicut vtero & vberibus, sic opibus, honore, veste, æquari volunt: nec sibi ferendum putant, si notabilis in his distinctio reperiatur. Quam obrem causa odij & inuidiæ fratrum contra Ioseph, fuit, quod plus diligeretur à patre. Tunicaque eius polymita, symbolum amoris & honoris paterni, assiduè oculos eorum inuidos feriebat: hinc tot in eum conspirationes, & necis etiam molitiones. Discant exinde parentes, quod fieri potest, filios æquare in omnibus, æqualiter diligere, vestire, educare, suaque dona & bona secundum aliquam æqualitatis rationem inter eos partiri, ne perpetuent inter eos contentionem & inuidiam, sibique consilient ob id assiduum dolorem & tristitiam.

Sextò, Ecclesiastici viri etiam huic structuræ satanicæ amplificandæ incumbunt. Quàm sæpe enim iurgia inter eos concitantur ex æmulatione, modò ratione officiorum, modò ratione præcedentiæ in loco, & similium? Certè Ecclesia, quæ deberet esse schola discipulorum Christi, & veræ veritatis gymnasium, facta est schola æmulationis, & gymnasium contentionis. Et illa quidem æmulatio quondam voluit irrepere in familiam Christi, sed statim eliminandam docuit ipse. Dum etiam contentio facta est inter discipulos, quis eorum videretur esse maior (quam contentionem inuidia suscitarat) compescuit eam Dominus seria increpatione, & graui verbo: compescuit quoque operis exhibitione & exemplo.

Statuit enim paruulum in medio eorum, ipso facto ostendens, & paruuli exemplo manifestans, quales discipulos exoptaret: nimirum paruulos sine dolo, sine fictione, sine æmulatione, sine ambitione. Cùm etiam filiorum Zebedæi pro filiis ambiret primatum, sciens Dominus id non sine inuidia cæterorum fore, prudenti responso cum ambitionem, tum inuidiam eliminauit è mentibus eorum. Hoc attendere deberent discipulorum hæredes, & in Sacerdotio successores, vt magis aspicerent ad bibendum calicem passionis, quàm ad conscendendum verticem ambitionis. Verùm penè semper hi qui in Ecclesiastico gradu doctrinæ & sanctitatis gloria eminuerunt, aliquos eiusdem gradus passi sunt æmulos. Quanta inuidia in sanctum exarsit Athanasium, etiam ab Episcopis suis? Quanta in sanctum Chrysost. qui Episcopis subscribentibus & vrgentibus, ab Eudoxia Augusta in exilium pulsus fuit? Præclarè & sapienter sanctus Gregor. Nazian. pronuntiauit, quando propter suos æmulos & inuidos Ecclesiam vidit perturbatam: *Absit à me*, inquit ipse, *vt vnquam mei causa aliqua simultas inter Dei Sacerdotem oriatur. Illud Ionæ vsurpabo: Si propter me orta est tempestas, mittite me in mare.*

Postremò, etiam huic ædificio operam suam impendunt nonnulli, qui religiosum statum profitentur. Quis enim ignorat, inter eos contentiones & æmulationes quandoque serpere? Quam sæpe aduertere est, eos qui in diuersa religione quasi in diuersis castris fixerunt sedem, non ita sese amplecti vt fratres, non ita, amare vt eiusdem militiæ sub vno Imperatore Christo, commilitones? Certè inueniuntur plerumque neutiquam de sese mutuò præclarè loqui, idque ex passione & æmulatione: imò inuicem mordere, meritaque aliorum interpretatione sinistra quandoque euacuare, vel certè frigida laude non parum imminuere.

Denique eò procedit quorumdam animus inuidiæ liuore labefactus, vt deuotionem, pietatem, præclaraque opera virorum alterius ordinis fictioni & hypocrysi adscribere non vereantur. Quibus assimilabimus homines generationis huius? similes sunt amicis Iob, qui cùm rectissimus foret & patientissimus, peccato labiorum nunquam infectus, audent tamen illi eum insimulare hypocrytæ fictionis. Prætereo æmulationes inter Religiosos propter cathedras, & alia officia, ac prærogatiuas. Quæquidem frequenter non parum scandali generant in Ecclesia Dei, & in plebe rudi. Vndenam ortum suum habent hæreses omnes huius nostri æui, nisi ab inuidia Lutheri? Deferebatur ab Archiepiscopo Moguntino promulgatio Indulgentiarum pro suscipientibus crucem, aut elargientibus stipem contra infideles, Fratribus Dominicanis, & in Ecclesia eorum celebris ad hanc rem erat concursus. Inuidit Lutherus Augustinianus, quia Cõuentui Augustinianorum id primum deferri solitum foret. Nec diu inuidiæ venenum conceptum fouit, sed ea stimulante, contra Pontificis authoritatem, contra Indulgentiarum valorem virus suum effudit.

Hæc fuere initia erroris, qui tot portenta errorum postea parturit: tanquam inuidiæ fœtus serpentinos. Sic ergo nullus status ab inuidia est securus, quamlibet profiteatur sanctitatem: nam & in signum quod ad viros etiam spirituales se extendat, Euangelica doctrina nobis attestatur, discipulos Baptistæ Christo & eius discipulis inuidisse. Zelo enim commoti dixere quondam Ioanni: *Rabbi qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.* Pharisæi quoque, doctrinæ & sanctitatis Professores inuidebant Christo, inuidebant & Ioanni, pessimè de illis omnia interpretantes. Vnde illis improperat Christus. *Venit Ioannes, neque manducans, neque bibens, & dicunt dæmonium habet. Venit filius hominis, manducans & bibens, & dicunt, Vorax est, & potator vini.*

LECTIO VI.

DE SEPTEM TVBIS contra Inuidiæ murum.

PRima tuba est vox sanguinis Abel contra Cain, denotans simul etiam contra omnes inuidos, fratrum suorum sanguinem sitientes. Cui voci iungitur & vox Domini condemnantis inuidum Cain, omnesque malignos, eius sequaces. Quam vocem & condemnationem renouare censetur S. Iudas, dum sic insonat in Epistola sua: *Væ his qui in via Cain abierunt.* Itaque omnes inuidi, qui maligna Cain sectantur vestigia, eadem merentur inuolui pœna.

Secunda tuba, vox est Domini per Prophetas ab inuidia deterrentis, inter quos Dauid inclamat: *Noli æmulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem.* Hoc est: Noli inuidere malignis hominibus, si videris eos prosperari diuitiis, officiis, honoribus. Rationem subdit: *Quoniam tanquam fœnum velociter arescent*

cient; & quemadmodum olera, herbarum citò decident. Quasi dicat: Licet modo videantur florere & multiplicare, subito tamen deficient & decident instar herbæ marcescentis, instar floris decidui aut contriti. Nam in media prosperitate deficere cernuntur, vel saltem in morte: & hæc consideratio facit, vt non opus sit eis inuidere, imò nec deceat.

Nam hoc est optimum Inuidiæ omnis remedium, contemptus opum, bonorum, & rerum omnium huius sæculi, vt statim dicemus. Inter Prophetas quoque accensere possumus Iob, contra inuidos sic pronunciantem cap. 13. *Quam partem haberet in me Deus desuper, & hereditatem Omnipotens in excelsis, si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat, & exultaui quod inuenisset eum malum.* Quasi dicat apertè: Si contingat quempiam de numero illorum esse, qui ob infortunium alterius ex odio aut inuidia exultant, certum est in illo Deum non habere partem, neque ipsum cum Deo. Quid ergo? Habet partem in ipso diabolus, & ipse cum diabolo, qui inuidiorum & inuidiæ primus est author & parens, hæreditatem pessimam supplicij æterni, filiis suis pessimis in partem donans.

Tertia Tuba, vox est Domini in libris Sapientiæ, contra Inuidiam declamans. Vnde Prou. 17. hæc vox insonat: *Qui in ruina lætatur alterius, non erit impunitus.* Quis verò est ille, qui in ruina alterius lætari potest, nisi qui inuidiæ stimulis agitatur? Talis igitur nō euadet diuinam vindictam, nec in hoc sæculo, nec in futuro: Ruina & ipse inuoluetur, aliis collætantibus, nam & hoc est iustum æterni Iudicis decretum. Hinc iterum c. 14. inclamat Sapiens contra inuidos & malignos susurratores: *Cum detractoribus ne commiscearis, quoniam repente consurget perditio eorum: & ruinam vtriusque quis nouit?* Talis scilicet detractoris quàm illius qui detractioni lubens aurem accommodat. Vnde porrò detractio, nisi ex inuidia ortum habet? Vnde susurratio nisi ab ipsa genus suum ducit? Denique Sapiens, cùm in lib. Sapientiæ cap. 2. dixisset: *Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum.* Mox subdit: *Imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius.* Si ergo imitantur illum quicunque inuidiæ sunt obnoxij, væ illis, quia illius etiam se cōmiscent maledictioni, & se reos statuunt eiusdem supplicij. Neque solùm inuidiam à se fugandam monet Sapiens, sed & omnem cum inuido communicationem cautè fugiēdam. Vnde cap. 6. sic ait. *Neque cum inuidia tabescente iter habebo, quoniam talis homo non erit particeps sapientiæ.* Ergo odio habenda est inuidia, fugiendusque inuidus, qui illam affricare potest secum conuersanti, aut certè per eam illi ipsi, cui amicum se simulat nocere.

Quarta Tuba, est vox Domini in Euangelio. Sic enim contra inuidum intonat, sic illum reiicit, Matth. 20. in Parabola Patris-familias operarios vineæ conuocantis: *Tolle quod tuum est, & vade. An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* Iterum Matth. 3. minæ illæ intentantur: *Progenies viperarum, quis docebit vos fugere à ventura ira?* Progeniem viperarum inuidos vocat, ob rationem suprà à nobis allatam: quia nimirum serpentis sunt germen: serpentis quidem illius per quem primum inuidiæ venenum iactum fuit, & in hominem effusum, quod & quotidie illo vomente increscit. Quia vt suprà diximus ex sancto Gregorio lib. 5. Moral. cap. 34. *Quamuis per omne vitium virus hostis antiqui humano infundatur cordi, in zelo tamen inuidiæ tota sua viscera serpens ille antiquus concutit, & imprimendæ malitiæ pestem vomit.* Propterea etiam de membris, & progenie hac serpentis illius antiqui dici potest illud Genesis 49. *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retro.* Diabolus liuore impulsus inuidiæ, quantum potest impedit ne homines illuc gloriosè ascendant, ipse turpiter æternum est deiectus. Est itaque tanquam venenatus coluber, qui insidiatur per viam transeuntibus, vt eos mordeat, quia per iter salutis incedentibus & tendentibus in cœlestem regiam impedimentum opponit. Ipse est cerastes, serpens cornutus in semita quà ad cœlum pergitur, & equi dicitur mordere vngulas, & simul cadat equus & ascensor: quia dum nititur impedire hominis in cœlum ascensum, etiam in hoc molitur, vt corpore & anima finaliter cadat, & præcipitetur in infernum. Huic malignitati videntur cooperari inuidi, serpentina eius progenies, dum & sibi & aliis impedimento sunt, ne gloriam assequantur, quia & eorum malitia, & de casu aliorum, & ruina eorum lætitiam concipere videantur.

Quinta Tuba, est vox Apostolica, quæ sæpè contra inuidos valido sonat clangore. Audi S. Petrum tibicinem cœlestem cap. 2. insonantem. *Deponite omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationem, inuidias & detractiones, vt in Deo crescatis in salutem.* Audi & Apostolum Paulum ad Rom. cap. 1. de quibusdam pronuntiātem. *Tradidit eos Deus in reprobum sensum, plenos inuidia, dolo, malignitate.* Iterumque cap. 13. tanquam tuba matutina insonat: *Fratres, hora est nos de somno surgere: non in contentione & æmulatione, sed induimini Dominum Iesum Christum.* Ad Corinth. verò hæc est vox eius: *Cùm sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis? Vtique carnales, quia manifesta sunt opera carnis, inter quæ recensentur sunt, inimicitia, rixa, contentiones, inuidiæ, æmulationes, & his similia.* Audi denique S. Iacobum c. 3. proclamantem: *Vbi zelus & contentio, ibi inconstantia, & omne prauum.*

Sexta Tuba, est vox propriæ conscientiæ, quæ inuidos tandem cogit dicere: *In via iniquitatis lassati sumus, & in malignitate nostra consumpti sumus.* Inuidia enim ignis est inextinguibilis, qui conscientiam vrit in hoc sæculo, vrit & postmodum in futuro. Et illa quidem non oritur nisi ex malignitate, cùm cætera peccata, aliquam habeant annexam, vel delectationem, vel excusationem. Hoc ita asserit S. Chrysost. Homil. 44. ad populum Antiochenum. *Omni,* inquit, *venia caret istud inuidiæ peccatum: Nam fornicator quidem concupiscentiam prætendere potest, fur paupertatem, homicida furorem, frigidas quidem, & irrationabiles habent tamen quas prætendant excusationes; tu verò quam dices causam rogo? nullam penitus, nisi tantum intensam nequitiam. Si enim inimicos diligere iubemur, quam pœnam luemus, si etiam diligentes oderimus?*

Septima Tuba, est Tuba Iudicij diuini, quam indicat Psalmista, acerbissimam fore contra inuidos, dum ait: *Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & ponebas scandalum. Hæc fecisti, & tacui: Existimasti iniquè quod ero similis tui: arguam te, & statuam contra faciem tuam.* Postea subdit: *Intelligite hæc qui obliuiscimini Deum, ne quando rapiat, & non sit qui eripiat.* Intelligant hoc susurrones, detractores, omnesque inuidiæ liuore tabescentes, animo & lingua proximis suis innocuis nocumentum inferentes, de quibus præcesserit: *Os tuum abundauit malitia, & lingua tua*

concinnabat dolos. Audiant, inquam, hæc, quia diuini Iudicis fratres suos vindicantis, non effugient manum, nec vocent terribilem, malignos omnes tanquam maledictos in ignem æternum deuoluentem. Vnde iterum illud inculcatur per eumdem Psalmistam Psal. 51. *Dilexisti malitiam super benignitatem, iniquitatem magis quam loqui æquitatem, dilexisti omnia verba præcipitationis lingua dolosa. Propterea Deus destruet te in finem, euellet te, & emigrabit de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viuentium.* Timeant ergo inuidæ linguæ & malignæ hanc destructionem, hanc euulsionem, & eradicationem, quam eis diuini iudicij tuba ex nunc comminatur. Redeant ad cor, & omne virus tam animi, quàm linguæ venenatæ extergant, discantque Deum & proximum benedicere. Deum & proximum semoto omni liuore discant sincerè amare.

LECTIO VII.

DE SEPTEMPLICI ARIETE concutiente murum Inuidiæ.

Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea. Psalm. 136.

SEptemplices Arietes, siue machinas, quibus destruitur inuidiæ murus vocamus septem efficaces considerationes, quæ illi forciter obsistunt: & animo fixæ omnem inuidiæ rationem demoliri, & procul eliminare valent.

Primus ergo aries contra inuidiæ murum erigendus, est consideratio efficax fraternitatis, & fœderis strictissimi, quod inter homines inesse debet, cùm à natura, tum à spiritu & gratia. Et quidem omnes sumus natura fratres, ex iisdem principiis genus ducentes, quibus vnus est Pater Adam, vna Mater Eua. Ideoque voluit Deus ab vno principio omnes nos originem ducere, vt charitatem & vnitatem commendaret, discordiam omnem & inuidiam eliminaret. Sumus etiam specialissimè fratres spiritu & gratia, quibus vnus est Pater Deus, vna mater sancta Ecclesia, vnus communis omnium frater Filius Dei Iesus Christus. Ad eandem paternam hæreditatem creati sumus, vt vnà possideamus, & æternùm vnà collætemur. Quod si ergò fratres sumus in Domino, cohæredes in Christo, eiusdem corporis membra, eodem redempti sanguine, eadem muniti fide, ad eandem gratiam & gloriam vocati, procul abesse debet omnis inuidia, procul omnis æmulatio & discordia. Imò vnumquemque vnicuique tanquam fratrem fratri oportet bene velle, bene precari, bene facere: tantum abest, vt in aduersis gaudere, vel rebus secundis dolore quis possit; nisi fraternitatem hanc quis repudiare velit, à Deo prius ipse repudiandus, & à numero filiorum eius reprobandus.

Secundus aries, est consideratio efficax deformitatis huius vitii, quæ abominabilis ex eo est quod hominem dæmoni similem reddat: vnde vitium istud diabolo proprium esse diximus. Non enim diabolus statim creatus est diabolus: sed cùm angelicam naturam & potestatem accepisset, per inuidiam in dæmonis naturam est conuersus, & à Dei familiaritate alienatus. De hac re sic loquitur sanctus Cyprianus: *Facilius malum tam preciosum à nobis vitabitur, si eiusdem origo & magnitudo noscatur. Hinc diabolus inter initia statim mundi, & periit primus, & perdidit. Ille Angelica Maiestate subnixus, ille Deo acceptus & carus, postquam hominem ad imaginem Dei factum conspexit, in zelum maleuolo liuore prorupit: non prius alterum deiiciens instinctu zeli, quam ipse zelo ante deiectus, captiuus antequam capiens, perditus antequam perdens. Dum stimulante liuore homini gratiam datæ immortalitatis eripit: ipse quoque id quod prius fuerat amisit. Hinc nouæ fraternitatis prima odia, hinc parricidia cœperunt.* Itaque cùm proprium sit diabolo de hominum benefactis dolore affici, supernaque & cœlestia illis inuidere: hunc imitantur qui ad inuidiam se diaboli fiunt, cùm illo vt diximus cruciandi: quia illius imaginem & characterem proprium suscipiunt, imagini & characteri filiorum Dei planè aduersantem. Hoc qui efficacius considerant, omne inuidiæ semen statim à seipso reiiciat necesse est; nisi ex humana natura diabolicæ naturæ similitudinem assumere aueat.

Tertius aries, est consideratio efficax mali quod sibi conscîscit, qui inuidiam in corde alit, seipsum enim suo gladio perimit, se confodit. Sic asserit S. Cyprianus serm. de zelo & liuore: *Nihil magis Christiano cauendum, nihil cautius prouidendum, quam ne quis inuidia & liuore capiatur, nedum zelo in fratris odia conuertitur, gladio suo nesciens ipse perimatur.* Nempe, vt supra diximus, inuidia dum quis tabescit, vritur continuo, & corroditur cor eius, corpus exsiccatur, mens iugiter sollicitatur: nec homini bene esse illa permittit, nec nisi cum tristitia viuere. Vnde & inuidiam similem diximus vermi nato de ligno, qui lignum istud ex quo egreditur, mox incipit rodere. Sic illa nascitur ex hominis corde, sed primum quod affligit & lædit, cor ipsum est; de quo nascitur.

Iustius inuidia nihil est, quia protinus ipsum
Auctorem lædit, excruciatque suum.

Quartus aries, est consideratio efficax, quod omnium bonorum operum quibus quis inuidere potest, particeps esse queat, si voluerit. Sic enim & dona proximi per charitatem nostra sunt, & quæ ab illis egrediuntur merita, communicatione charitatis nostra fiunt. Membra eiusdem corporis, licet dispositas dotes diuersasque habeant functiones & officia, haud tamen sibi mutuo inuident, quin potius congratulantur: quia in eodem corpore quadam ratione ob vnionem sibi sunt communia, & in communem vtilitatem redundantia: Sic si vnum læditur membrum etiam infimum, cuncta dolorem sentiunt, & quantum in se est, opitulatur vnum alteri, tantum abest vt sese mutuo lædant aut conculcent. Hoc ipsum imitari debent membra mystica eiusdem corporis, sibi mutuo congratulari de donis, & prosperis; inuicem etiam dolere aduersis.

Quintus aries, est contemptus rerum omnium terrenarum, opum, honorum, voluptatum. Hanc machinam aduersus hunc murum erigendam esse docet sanctus Basilius his verbis; *Quid faciendum vt pestę inuidiæ affecti fiamus liberemus? Si nihil rerum humanarum magni æstimemus: Non enim in rebus fluxis bonum constituimus, sed ad sempiternorum & verorum bonorum participationem vocati sumus.* Itaq; nec diues æmulandus est propter diuitias, nec potés ob dignitatis ac magistratus culmen, nec fortis ob corporis robur, nec eloquens ob dicendi facultatem. Instrumenta hæc sunt virtutis rectè vtentibus, nihil per se veræ fœlicitatis habentia. Miser est, qui his abutitur, non aliter quàm qui in pugna contra inimicos ensem corripiens, in se ac interitum suum con-

uertit. Omnino autem qui res humanas rationi subiecerit, & ad veram pulchritudinem, laudemque se conuerterit, multum abfuerit ab eo, vt in rebus terrenis & fluxis, quemquam putaret esse fœlicem & æmulandum. Qui verò ita fuerit animatus, vt nihil vsquam humanum admiretur, huic proculdubio inuidia dominari nullo modo poterit. Si quis verò ita gloriæ cupidus fuerit, vt omnes antecellere cupiat, nec secundas facilè patiatur, maximam profectò occasionem, causamque inuidiæ dabit. Itaque amplectenda humilitas, quæ mater est charitatis, fugiendaque superbia, mater inuidiæ & simulationis: nam superbus, qui non solùm superiorem, sed ne parem quidem pati potest, iis facillimè inuidet, quos aliqua in re excellentiores videt, hoc timens, ne illis videri possit inferior. Hæc sanctus Basilius serm. de Inuidia.

Sextus aries, est efficax consideratio æternorum bonorum, æternæque beatitudinis amor. Si enim hæc in anima sint, omnem inuidiæ rationem extinguent, omnem illius structuram demolientur. Hac machina nos vti docet S. Greg. lib. 5. Moral. cap. 34. Qui liuoris peste plenè carere desiderat, illam hæreditatem diligat quam cohæredum numerus non angustat, quæ & omnibus vna est, & singulis tota: quæ tanto longior esse ostenditur, quanto ad hanc percipientium multitudo dilatatur. Imminutio ergo liuoris, est affectus surgens internæ dulcedinis, & plena mors eius, est perfectus amor æternitatis. Nam cùm mens ab eius rei appetitu retrahitur, quæ accipientium numero partitur, tanto magis proximum diligit, quanto minus ex profectu illius sua damna pertimescit. Hæc S. Gregorius.

Septimus aries diruens inuidiæ murum, est consideratio efficax malorū grauissimorum, quæ ex inuidia ortum habent: ex illa enim omnis generis mala oriri iam supra fusè declarauimus. Hoc si efficaciùs animo figatur, radix adeò amara & virulenta, fundamentumque tot molestiarum omni conatu diruetur. Vnde ingenium inuidorum in varia proruum peccata describit S. Prosper. lib. 3. de Contempl. cap. 69. Donante Domino debemus ostendere, qualiter inuidi sanctè viuentium merita, sua faciant inuidendo peccata: Nam quantum potest, bonum corrumpit inuidia, quia quicquid boni fieri vel dici à Sanctis audierint, aut omnino non credunt, aut res bene gestas in malum malè interpretando conuertunt. Omne malum, quod de illis mendax fama iactitauerit, statim tanquam si ipsi viderint, credunt. Feraliter eis, qui illud verum non esse probare voluerint, contradicunt. Omnia suis æmulis singunt, eorum profectu deficiunt, odia intra se abscondunt, & in suos cruciatus enutriunt, proficientibus inuident, peccantibus fauent. De bonorum malis gaudent, de profectibus lugent, de inimicis gratuitis ardent, deprehendi pectoris sui malitiam timent, semper amari, nunquam certi. Amici diaboli, inimici etiam sui, omnibus odiosi. Ad gaudenda anxij, ad plangenda læti, vtrobique dispersi. Inter amicos discordias seminant, discordantes ad tempus si possunt in dissensione confirmant. Opinionem bonorum mendaciis decolorant: in spiritualibus carnalia laudant, vt spiritualia bona eis deesse persuadeant. Amicitias simulant, vt eos, qui se incautè sibi committunt, qua possunt arte decipiant.

LECTIO VIII.

DE MALEDICTIONE Inuidorum.

Maledictus vir coram Domino, qui suscitauerit & ædificauerit ciuitatem Iericho, &c. Iosue 6.

PRimò, maledictus Cain, qui inuidia stimulatus primum lapidem in terra iecit satanici huius ædificij, dum sanguine fraterno terram innocuam aspersit, manusque proprias defœdauit. Huius ex inuidia ortum fratricidium elegāter describit S. Chrysostomus in Genesim, c. 4. explicans illa verba: *Surrexit Cain contra fratrem suum, & occidit eum*, vbi sic ait. Horrendum facinus, periculosi ausus, abominabile opus, incondemnabile peccatum, efferatæ animæ sententia. O abominabilem manum! ò dexteram miserabilem! imò non manum oportet vocare abominabilem, & miserabilem, sed mentem, cui membrum seruiuit! Dicamus igitur sic: O audacem mentem, & abominabilem, & miserabilem! & quicquid dici potest, non satis dicitur. Quomodo non obduruit manus? quomodo potuit tenere gladium, & intentare plagam? quomodo non auolauit à corpore anima? quomodo valuit operari tam nefandum facinus? quomodo non inflexa est, & mutauit mentem? quomodo non cogitauit naturam? quomodo non expendit, antequam adoriretur nefas, operis finem? quomodo ferre potuit post facinus, vt videret corpus fratris spiritum efflans super terram? quomodo potuit videre corpus mortuum super humum, & à spectaculo non statim periit? Nam cùm nos post tot annorum numerum, cùm quotidie morientes videmus, quamuis vulgari morte, & sanguine nihil nobis iunctos, viribus destituimur, & si inimicus sit, inimicitiarum finis: Quanto magis verisimile est has dissolutas, & hunc statim expirare debuisse animam cùm videret fratrem, qui paulò antea loquebatur, eadem matre natum, eodem patre genitum, eiusdem vteri partu editum, Deo singulari gratia acceptum, subito absq; spiritu & operatione iacentem, & super terram palpitantem?

Secundò, maledictus Esau, fratrem suum Iacob ex inuidia persequens, & in exilium discedere cogens, non sine luctu patris, matrisque.

Tertiò, maledicti fuissent fratres Ioseph vendentes eum ex inuidia, nisi pœnitentia crimen deluissent. *Peccauimus*, inquiunt, *in fratrem nostrum, videntes angustias animæ eius, cùm deprecaretur nos. Et sanguis eius exquiritur.* Benedictus Ioseph, qui eis remisit omnem culpam, omnem iniuriam inuidiæ veneno in se commissam, & reddidit pro malo bonum.

Quartò, maledicti Core, Dathan, & Abiron, ex inuidia contra Aaronem insurgentes: quos ideo cum suis terra dehiscens absorbuit, æternum inuidis exemplum datura. In his verbis describit Ambrosius in Epistola 82. lib. 10. ad Vercellensem Ecclesiam. Considerastis igitur, quæ offensionis causæ exciterint, quod Sacerdotio fungi indigni vellent, & propterea dissiderent, quod item murmurarent improbantes in Sacerdotis sui electione iudicium Dei: propterea populum totum metus ingens corripuit, pœnæ terror inuolutum vniuersos. Obsecrantibus tamen omnibus ne

paucorum insolentia omnes perirent, designantur sceleris rei, & à totius populi corpore ducenti quinquaginta cum authoribus suis separantur viri. Immugiens terra in medio plebis scinditur, aperitur in profundum sinus, abripiuntur noxij, & ita ab omnibus mundi huius ablegantur elementis, vt nec aërem haustu, nec cœlum visu, nec mare tactu, nec terram contaminarent sepulchro. Cessauit pœna, non cessauit malitia. Ex hoc ipso immurmuratio exorta populi, quod per sacerdotes perijsset populus. Qua indignatione Dominus perdidisset omnes, nisi Moysis & Aaron precibus inflexus post etiam obiectu sui sacerdotis Aaron, maluisset ingratos maiore veniæ pudore donare iis, quorum abnuebant gratiam. Ipsa Prophetissa Maria, quæ cum fratribus pede transmiserat freta maris, quia Æthyopissæ mysterium adhuc nesciens immurmurauerat aduersus fratrem Moysen, lepræ maculis inhorruit, vt vix tanto absoluta esset contagio, nisi Moysen rogasset. Hæc S. Ambrosius.

Quintò, maledictus Saul tandem miserè interemptus, & à Deo reprobatus: quia toties animo inuido Dauidem innocentem persequutus fuerat, eo quod cantassent filiæ & mulieres Israël. *Percussit Saul mille, & Dauid decem millia.*

Sextò, maledictus Ioab, qui Abner & Amasan ex inuidia proditoriè occiderat, effundens sanguinem belli in pace, *& ponens cruorem prælij in baltheo suo, & in calceamento quod erat in pedibus eius*, vt loquitur Scriptura. Ideò Dauid mandauit Salomoni, vt canos eius non deduceret pacificè ad inferos.

Septimò, maledictus Aman, qui ex inuidia voluit delere totum genus Iudæorum cum Mardochæo, cui iam lignum infame præparauerat. Sed retorta sententia in caput eius, in eodem ligno ipse infami necatus est suspendio.

Octauo, maledicti Satrapæ, qui ex inuidia insidiantes vitæ Danielis integerrimæ, in lacum Leonum, decreto regio importunè sollicitato, eum immiserunt. At eius innocentiam cùm approbassent Leones intactum dimittendo, ipsi cum familiis suis iniecti sunt, subitò interierunt, & subitò deuorati sunt.

Nonò, maledicti illi, qui inuidentes Sacerdotium Machabæis, eos iniustissimè apud Regem Demetrium accusarunt, & reos statuerunt, inter quos impius Alcimus Dux eorum, qui volebat fieri Sacerdos. De quo 1. Machab. c. 7.

Decimò, si requiris exempla noui testamenti, maledicti Pharisæi, qui ex inuidia in Iesum Christum filium Dei, dixere cum in Belzebub eiicere dæmonia, & aliis contumeliis affecerunt. Denique adeò atrox facinus meditati vt eum cruci figerent. Propter hoc sanguis eius super filios eorum in vltionem fuit, dum eorum ciuitate destructa, non mansit lapis super lapidem.

Vndecimò, maledicti & eorum posteri in eius discipulos consurgentes, flagellantes, vinculis morti addicentes. Propter hoc enim iam toto orbe dispersi gemunt, impletaque est in eis illa apud Isaiam c. 22. interminatio: *Coronans coronabit te tribulatione, quasi pilam mittet te in terram latam & spatiosam; ibi morieris, & ibi erit currus gloriæ tuæ.* Hoc enim in Israëlis populo est adimpletum, cùm instar pilæ de regno ad regnum est excussus, miseram trahens seruitutem, omnium mancipium & ludibrium, ignaua occumbens morte, ex illo solo & vinculis illustris, omniumque contemptu, & irrisione ostentatus; hic est currus gloriæ eius.

Duodecimò, maledictus Elymas Magus, de quo in Actis Apostol. qui inuidens doctrinæ à Paulo prædicatæ, & donis Spiritus sancti, quæ per eum communicabantur, nitebatur auertere Proconsulem Sergium Paulum à fide, desiderantem audire verbum Dei, accersitis Barnaba & Saulo. Saulus autem, qui & Paulus, repletus Spiritu S. intuens in eum dixit: *O plene omni dolo & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, & non desinis subuertere vias Domini rectas. Et nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus non videns solem vsque ad tempus.* Et confestim cecidit in eum caligo & tenebræ, & circumiens quærebat qui ei manum daret.

LECTIO IX.

DE MVRO CHARITATIS, contra Inuidiæ murum.

HVic quinto muro iam descripto ciuitatis satanæ, ex aduerso oppositus cernitur alter murus ciuitatis Dei, murus scilicet Charitatis: Illa enim opponitur directè inuidiæ, nec vllus ei locus esse potest, vbi regnat. Hoc luculenter docet S. Cypr. Tract. de zelo & liuore. *Quod inter salutaria præcepta & monita cœlestia seruanda custodiendaque magis mandauit discipulis Dominus quàm vt eadem dilectione qua ipse discipulos dilexit, nos quoque inuicem diligamus? Quomodo autem vel pacem Domini, vel charitatem tenet, qui intercedente zelo & liuore, nec pacificus esse potest, nec charus? Ideò Apost. Paulus cùm pacis & charitatis merita depromeret, adiecit: Charitas benigna est, charitas non zelat, ostendens eum posse charitatem tenere, quisquis benignus, & a zelo & liuore est alienus.* Nempe Apost. qualitates enumerans charitatis, illas planè inuidiæ esse ex diametro oppositas declarat dicens: *Charitas patiens est, benigna est, non æmulatur, non inflatur, non agit perperam, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati.* Vides præclaras charitatis perfectiones? Vide etiam his planè aduersas inuidiæ qualitates. Inuidia enim impatiens est, maligna est, continuò æmulatur & inflatur, perperam agit, hoc est peruersè, procaciter, malitiosè: ambitiosa est, quia ex ambitione ortum ducit, quærit quæ sua sunt, idque tanto affectu, vt sibi detractum autumet, quod alter acquirat, semper malum cogitat, alios lacessit etiam non lacessita, non congaudet æquitati & veritati, sed potius iniquitati. Cùm enim videt proximos rectè viuere & proficere, non gaudet, sed tristatur; si autem alterum videat iniquè & iniustè pati, magis tunc hilarescere videtur. Destruenda igitur est maligna isthæc inuidia, tanquam turris diabolica extructa arce charitatis ex aduerso illi opposita, quæ est inter primas arces & turres ciuitatis Dei. Imò illa non solùm inuidiam debellat & demolitur, sed & omnibus aliis vitiis debellandis planè vtilis est, omnibus contraria vitiis, omnibus vitiosis aduersa; quod ipsum qualitates eius ab Apostolo enumeratæ declarant. Vnde S. Chrysostomus illas explicans Hom. 34. in Epist. 1. ad Corinth. dicit Apostolum bona & fructus charitatis Corinthiorum vitiis quasi remedia opposuisse. Audi eius verba: *Charitas*, inquit, *patiens est*, contentiosos notans: *Benigna*, factiosos & clandestinos: *Non inuidet*, aduersus eos qui ægrè superiores ferunt: Non est procax, perstrin-

git dissolutos: *Non inflatur*, superbos: *non est fastidiosa*, contra eos qui se dimittere, & proximo inseruire nolunt: *Non quærit quæ sua sunt*, in eos qui cæteros despiciunt: *Non irritatur, non cogitat malum*, in contumeliosos: *Non gaudet super iniquitate*, in inuidos Rerium. *Omnia suffert*, ad solatium circumuentis & oppressis. *Sperat omnia*, ad solatium reiectis & desperatis: *Omnia sustinet, & nunquam excidit*, in eos qui leui causa seditiones fouent. Hæc sanctus Chrysost. Eleganter verò sanctus Greg. hæc eadem bona & fructus charitatis explicans, tanquam inuidiæ primario aduersantes sic prosequitur. Charitas patiens est, quia illata mala æquanimiter tolerat. Benigna est, quia bona pro malis largiter ministrat. Non æmulatur, quia per hoc quod in præsenti mundo nihil appetit inuidere terrenis successibus nescit. Non inflatur, quia cùm præmium internæ retributionis anxia desiderat, de bonis se exterioribus non exaltat. Non agit perperam, quia quæ se in solum Dei & proximi amorem dilatat, quicquid à rectitudine discrepat, ignorat. Non est ambitiosa, quia quæ ardenter intus ad sua satagit, foris nullatenus aliena concupiscit. Non quærit quæ sua sunt, quia cuncta, quæ hic transitoriè possidet, velut aliena negligit, cùm nihil sibi esse proprium, nisi quod secum permaneat, agnoscit. Non irritatur, quia & iniuriis lacessitus ad nullos se vltionis suæ motus excitat, cùm pro magnis laboribus, maiora post præmia expectat. Non cogitat malum, quia in amore munditiæ mentem solidans, dum omne odium radicitus eruit, versare animo quod inquinet, nescit. Non gaudet super iniquitate, quia quæ sola dilectione erga omnes inhiat, nec de perditione aduersantium exultat. Congaudet autem veritati, quia vt se cæteros diligens per hoc quod rectum in aliis conspicit, quasi de augmento proprij profectus hilarescit. Hæc sanctus Gregorius.

Cæterum huius muri charitatis fundamentum iecit Christus, cùm verbo, tum exemplo, Christianos omnes ad illius structuram inuitans. Verbo quidem; quia nihil ita ac charitatem continuò inculcauit, vt iam dictum est: nihil ita à discipulorum cordibus eliminari voluit ac ambitionem, contentionem, æmulationem charitati aduersantem. Exemplo autem, quia summa charitate æmulorum inuidiam peruicacem & pertinacem tolerauit, bonum pro malo reddidit, beneficium pro veneficio. Nam ore serpentino in eum continuò virus vomebant; eius famam inficere omnimode conabantur, verùm ipse non solùm æquanimiter id ferebat, sed etiam eorum sanabat ægros, curabat surdos & mutos, illuminabat cæcos, suscitabat mortuos, & pertransibat beneficio afficiens omnes. Tandem & in cruce ad summum perfectionis apicem eius charitas pertigisse visa est, dum inter cruciatus intolerabiles, in extremo & angustiis, inuidorum conspiratione sanguinolenta constitutus, non meminit dolorum aut vulnerum, sed cum lacrymis Patrem obsecrat illis petens ignosci, offertque sanguinis pretium in redemptionem & remissionem illius horrendi sceleris, quo hunc ipsum innocuum fuderunt sanguinem. Et cùm ille vindictam deberet exposcere in æmulos ita atrociter illum fundentes, sicut sanguis effusus Abelis in Cain inuidum se erexit, in cælum vsque penetrans, è contra poscit clamore nouo misericordiam & gratiam, & quot sunt vulnera, tot aperta ad id sunt ora. Sic ergo Christus fundator, est & primus Architectus huius sublimis muri ciuitatis Dei, quo omnia inuidiæ molimina & culmina diruuntur. Eius verbo & exemplo inuitat, tanquam sub ipso structores hoc charitatis ædificium mirè ampliarunt Apostoli & innumeri Martyres. Etiam & ipsi pro suis æmulis & inimicis Deum obsecrantes, non infrequenter eorum conuersionem sunt promeriti. Ad hoc ipsum ædificium construendum, dilatandum, exaltandum in finem vsque sæculi; omnes ab his primis structoribus inuitantur Christiani, qui volunt esse conciues ciuitatis Dei, & cohæredes Christi.

Habet porrò hoc ædificium etiam lapides varios, vario ordine & serie dispositos: per varios enim charitatis gradus ad culmen & fastigium perfectionis consurgit. Hoc enumerans sanctus Chrysost. in cap. 5. Matth. sic ait: *Primus gradus est, ne prior iniuriam ordiare. Secundus, vbi est iniuria recepta, ne tu illam eodem pacto propellas. Tertius, ne par pari referas, sed quiescas. Quartus, vt etiam te prabeas promptum ad iniuriam sustinendam. Quintus, vt etiam ad maiora te paratum prabeas, quàm vult ille qui fecit. Sextus, non odisse à quo ista perpatitur. Septimus, etiam diligere lædentem. Octauus, beneficiis quoque eum iuuenter afficere. Nonus, etiam Deum pro aduersario precari.* Hoc nimirum est culmen & cacumen ædificij nostri qui ad illum gradum pertigit, vt aduersantem sibi amet, beneficio afficiat, pro illo deprecetur, reddens pro bono malum, corde, ore, opere, iam charitatis supremam attingit perfectionem: adimpletque Christi Domini supremi Architecti illam quam in hoc ædificio collocari voluit coronidem, dum dixit: *Benefacite his qui oderunt vos: Benedicite maledicentibus: orate pro calumniantibus & persequentibus vos.* Possumus quoque dicere ad hoc ædificium charitatis varias alias virtutes spectare, illudque fulcire, solidare, ac speciosum reddere. Charitati enim indiuisibili quasi glutino & cœmento virtutes aliæ connexæ cernuntur. Nam vbi charitas, vbi mansuetudo, ibi humilitas, ibi patientia, ibi benignitas, ibi misericordia. Tot ergo virtutes conglutinatæ charitatis, tot sunt lapides pretiosi, tot lateres cœlestes, hunc murum electum ciuitatis Dei, hanc arcem eius primariam exornantes, & solidantes.

Denique huic charitatis muro suas possumus aptè attribuere dimensiones, longitudinem, latitudinem, profunditatem, altitudinem. Charitatis longitudo, est eius continuatio & constans perseuerantia. Charitatis latitudo, est eius extensio, quâ se ad omnes tam Angelos quam homines, tam inimicos, quàm amicos, & quodammodo ad omnes creaturas se extendit. Charitatis profunditas, est eius intensio & feruor, est & humiliatio profunda quam inducit in nobis. Charitatis altitudo, est eius excellentia, quâ in Deum se eleuat vt obiectum suum primarium, atque in excelsum se tollens, illum semper respicit vt diligat: nam & proximum non nouit diligere, nisi propter Deum.

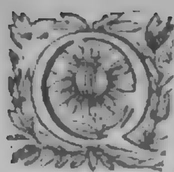
Excellentia quoque eius, & celsitudo in heroicis actibus ipsius elucet, cum vsque ad martyrium pertingat fortis vt mors dilectio: imò & morte fortior, rebusque omnibus humanis celsior. Hæ sunt igitur dimensiones, hæc excellentia muri huius inuidiæ aduersi, quam nos omnes ciues ciuitatis Dei debemus ædificare. Sed quoniam de Charitate fusè tractauimus initio tertij Tomi Horti Pastoralis, hîc supersedeo, nec plura adijcio.

TRACTATVS V.

DE VITIO GVLÆ.

LECTIO PRIMA.

Quid Gula, & quæ eius species?

Vintum murum ciuitatis Iericho constituit Gulæ vitium. Huic muro ædificando, & amplificando præest dæmon, qui in Scripturis Beelphegor nominatur, de quo fit mentio in Psalmo 105. *Et initiati sunt Beelphegor, & comederunt sacrificia mortuorum.* Est autem Gulæ inordinatus appetitus cibi & potus. Nempè cùm cibus & potus ad corporis humani sustentationem à Deo ordinata sint, si quis illis vtatur prout congruit sustentationi naturæ, & hominis habitudini bonæ, seu temperatæ, agit secundùm virtutem, & secundùm rationis regulam.

Si verò recedit ab hac regula inordinato aliquo appetitu, vel immoderata aliqua concupiscentia, iam rationis & virtutis ordinem transgreditur, & peruertit: ideoque vitio obnoxius redditur, & gulæ arguitur. Cùm verò contingat propter hanc inordinatam cibi & potus concupiscentiam, hominem à fine debito & vltimo quandoque se auertere, Dei præcepta propter ventris cultum & curam deferendo, rationisque ordinem peruertendo: ideo grauem per hoc vitium incurri culpam, grauisque supplicij reatum, satis est manifestum. Propterea sæpè Scriptura contra gulam & gulosos forti & minaci voce intonat, vt infra patebit.

Cæterum, varias habet gula species, quas exprimit sanctus Gregorius libro trigesimo Moralium, capite secundo. Sciendum est, inquit, quia nos multis modis gulæ vitium tentat, aliquando namque indigentiæ tempora præuenit: aliquando verò tempus non præuenit, sed cibos lautiores quærit: aliquando quælibet sumenda præparari accuratius expetit. Aliquando autem & qualitati ciborum, & tempori congruit: sed in ipsa quantitate sumendi mensuram moderatæ refectionis excedit. Nonnumquam verò & abiectius est quod desiderat, & tamen ipso æstu immensi desiderij deterius peccat. Solent autem hæ species diuersæ gulæ hoc versu notari.

Præproperè, lautè, nimis, ardenter, studiosè.

1. *Præproperè* comedunt vel bibunt, qui tempus comedendi vel bibendi præueniunt, sola voluptate, non necessitate coacti. Et quidem si præcepti sit abstinentia aut ieiunium, notabiliter horam præueniens, grauiter peccare decernitur. Mortis sententiam ore Patris Ionathas meruit, quia in gustu mellis constitutum edendi tempus antecessit. Currunt in hunc abusum etiam plerique, qui diebus festis ventri indulgent, bibendo & comedendo priusquam diuinis interfuerint, carnis cultum Dei cultui anteponentes. Illi quoque qui vix stratum suum egressi, quisquis dies sit, ad patinas currunt, omnemque orationem negligunt, solius ventris curam exercentes. Non absque causa inclamat Propheta: *Væ terræ, cuius Principes mane comedunt.* Et *Væ qui mane surgitis ad ebrietatem sectandam.* Non enim animæ & corpori exiguum afferunt detrimentum hi gulæ sectatores impuri & præmaturi.

2. *Lautè* comedere aut bibere censendus, qui quoad substantiam esculenta aut poculenta nimis pretiosa quærunt. Et hic tamen videndum, an ex immoderata cupiditate id fiat: potest enim & quandoque sine vitio fieri. Vnde aduerte illud Augustini: *Quisquis restrictiùs vtitur rebus prætereuntibus, quam sese habent mores eorum cum quibus viuit, aut temperans, aut superstitiosus est. Quisquis verò sic eis vtitur, vt metas consuetudinis bonorum inter quos versatur excedat, aut aliquid significat, aut flagitiosus est. In omnibus enim talibus non vsus rerum, sed libido vtentis in culpa est.* Quid igitur locis, & tempori, & personis conueniat, diligenter attendendum est, ne temerè apprehendamus. Fieri enim potest, vt sine aliquo vitio cupidinis vel voracitatis pretiosissimo cibo sapiens vtatur, insipiens autem fœdissima gulæ flamma in vilissimum olus inardescat.

Interim, non rarus est abusus superfluè quærentium lauta nimis, sine necessitate, ex sola auiditate gulæ. In hunc abusum lapsi sunt filij Israel in deserto, quibus, cùm plueret Manna de cœlo, in carnium concupiscentiam exarserant; sed ita Deum irritarunt, vt viginti tria millia hominum perierint, Numer. capite vndecimo. *Adhuc escæ erant in ore eorum, & ira Dei ascendit super eos.* Hos imitantur illi, qui cum paucis & ordinariis possent esse contenti, lauta cœlo pelagoque requirunt, de quibus Lucanus libro quarto.

O! prodiga rerum
Luxuries, nunquam paruo contenta paratu,
Et quæsitorum terra pelagoque ciborum
Ambitiosa fames! O lautæ gloria mensæ!
Discite quàm paruo liceat producere vitam.

Vnde & Boëtius dicebat.

Fœlix nimium prior ætas, contenta fidelibus
aruis.

In eandem sententiam Seneca: Taurus, inquit, per paucissimorum iugerum spatia se implet, vna sylua pluribus Elephantibus sufficit, homo verò terra pascitur & mari. Veruntamen non fames ventris magis constat, sed ambitio. Quicquid auium volitat, quicquid piscium natat, quicquid ferarum discurrit, totum ventribus sepelitur. Sic omnia elementa ambitiosa fames peruadit, præter elementum ignis, quod ei in futuro reseruatur. Ideo enim diues ille qui lautè epulabatur, in inferno sepultus, & in flammis iacens describitur.

3. *Nimis*, spectat ad quantitatem immoderatam, sumuntur alimenta sustentationi naturæ superflua. Vnde inter vitia Sodomæ recensentur *Saturitas panis, & abundantia*. Difficile tamen est mensuram illam non excedere, quia venter exactor est inquietus, nisi temperantiæ frænum ei iniiciatur. Quapropter dicebat sanctus Augustinus: In tentationibus positus certo quotidie aduersus concupiscentiam manducandi & bibendi, non enim est quod semel præcidere, & vlterius non attingere decernam, sicut de concubitu potui. Itaque fræni gutturis temperata relaxatione & constrictione tenendi sunt. Et quis est, Domine, qui non rapiatur aliquantulum extra metas necessitatis? Quisquis est, magnus est, magnificet nomen tuum: Ego autem non sum, quia peccator & homo sum. Iterum hac de re sic disserit idem. Reficimus quotidianas ruinas corporis edendo & bibendo, priusquam escas & ventrem destruas Domine, cùm occideris indigentiam meam satietate mirifica, & corruptibile hoc indueris incorruptione sempiterna: Nunc autem suauis est mihi necessitas, & aduersus illam suauitatem pugno ne capiar, & quotidianum bellum gero in ieiuniis, sæpius in seruitutem redigens corpus meum. Hoc me docuisti, vt quemadmodum medicamenta, ita & alimenta sumpturus accedam. Hæc Augustinus lib. 19. Confess. cap. 31. docés nos armare contra immoderatam potus cibique mensuram. Sunt verò non pauci de quibus potest vsurpari illud Isaiæ 56. *Canes impudentissimi, nescientes saturitatem*, de quibus etiam Chrysost. Deteriores, inquit, videntur irrationabilibus animalibus, illa enim nihil vltra necessitatem exquirunt, isti autem irrationabiles effecti, moderaminis terminos excedunt, & ad quemcumque excessum gulæ desiderio rapiuntur. Hos nimirum porcis rectè comparaueris cum eodem Chrysostomo sic dicente; Nouimus porcos immundos esse naturaliter, atque ad terram, ad cœnosas voragines demersos ore, non aliud quàm ad satietatem ventris pabula semper requirere; nullam vtilitatem ex se dum viuunt præstare. Non lanam vt oues, nec lac vt cætera animalia, non vecturam præbere, sed solùm pastum ventris requirentes ad mortem nutriri. In quorum persona, sine dubio immundos, & luteos homines aduertimus signatos, qui nullum opus misericordiæ, vel religiosi laboris, nullam spem futuræ salutis habent, sed de gula ac ventre tantummodo cogitantes, in peccatorum suorum sordibus, tanquam porci in cœno voluntantur.

4. *Ardenter*, dicitur cibus potusque sumi, cùm nimis auide aut voluptuosè sumitur, quod etiam in quolibet cibo & vili potu potest contingere. Exemplum habes in Esaü, qui vilis cibi delectatione attractus, vltro vendidit primogenita sua. Veniens enim de agro, vidit Iacob fratrem suum coquentem lenticulam, & in illam mira exarsit concupiscentia, dicens: *Da mihi de coctione tua hac rufa, quia oppido lassus sum.* Et facta pactione de venditione primogenitorum, comedit in voracitate coctionem nimis desideratam. Non est dubium quin ardenter comederit acceptum, quod tam ardenter fuerat desideratum. Vnde dicebat præ desiderio languens: *En morior, quid mihi proderunt primogenita mea?* Hac de re sic loquitur sanctus August. Non propter aliud quàm propter pomum, mortem primus homo inuenit. Et Esaü primatum suum non propter gallinam, sed propter lenticulam perdidit: Ergo sæpius non cibus peccatum facit, sed auiditas & cupiditas. Vnde iterum idem Augustinus: Non ego immunditiam obsonij timeo, sed immunditiam cupiditatis. Scio Noë omne carnis genus quod cibo esset vsui manducare permissum: Heliam cibo carnis refectum: Ioannem mirabili abstinentia præditum, animalibus, hoc est, locustis in escam cedentibus, non fuisse pollutum. Et scio Esaü lenticulæ concupiscentia deceptum, & Dauid propter aquæ desiderium, à seipso reprehensum: Et regem nostrum non de carne, sed de pane esse tentatum. Ideoque & populus in eremo, non quia carnes desiderauit, sed quia escæ desiderio aduersus Dominum murmurauit, meruit improbari. Hæc sanctus August. lib. 10. Confess. cap. 31. Aduigilandum igitur huic auiditati, contra quam nos præmonet Ecclesiasticus cap. 37. *Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam.* Solet verò hæc auiditas sese intermiscere, vt ad gulam prouocet, & vltra necessitatem alimenti hominem quadam voluptate trahat. Hoc iterum eleganter describit sanctus Augustinus eodem loco, vbi sic ait: Dum ad quietem satietatis ex indigentiæ molestia transeo, in ipso transitu mihi insidiatur laqueus concupiscentiæ: Ipse enim transitus, voluptas est: Et non est alia qua transeatur, quàm qua transire cogit necessitas. Et cùm salus sit causa edendi & bibendi, adiungit se tanquam pedissequa periculosa iucunditas, & plerumque præire conatur, vt eius causâ fiat, quod salutis causa me facere velle dico, vel volo; nec idem modus vtriusque est. Nam quod saluti satis est, delectationi parum est. Et sæpè incertum fit, vtrum adhuc necessaria corporis cura subsidium petat, an voluptuaria cupiditatis fallacia ministerium suppetat. Ad hoc incertum hilarescit infœlix anima, & in eo præparat excusationis patrocinium; gaudens non apparere quid satis sit moderationi valetudinis, vt obtentu salutis obumbret negotium voluptatis. His tentationibus quotidie conor resistere, & inuoco dexteram tuam ad salutem meam. Audio vocem tuam, non grauentur corda vestra crapula & ebrietate. Ebrietas longè est à me, misereberis ne appropinquet mihi: crapula autem nonnunquam surrepit seruo tuo, misereberis, vt longè fiat à me. Docet igitur nos S. August. auxilium diuinum inuocare contra hunc laqueum concupiscentiæ omnibus insidiantem in cibo & potu; nam sic voluptas sub necessitate se palliat, vt vix eam perfectus quisq; discernat. Dum enim solum debitum necessitas petit, voluptas explere desiderium expetit, & tanto gula securius in præceps ruit, quanto sub honesto nomine necessitatis explendæ se collegit.

5. *Studiosè*, hoc modo peccatur, cùm nimis accuratè esculenti vel poculenti fit præparatio. Hac ratione multi inueniuntur peccare. Nam vt Hugo de Disciplina cap. vltimo dicit: Quidam sunt qui in præparandis cibis nimium studium adhibent, infinita decoctionum genera excogitantes.

artes, modò mollia, modò dura, modò frigida, modò callida, modò cocta, modò aſſa deſiderant, & tanta ſollicitudine præparantur, vt deuoratis iam quatuor aut quinque ferculis, prima non impediunt nouiſſima, ſapores deſiderant inſtar prægnantium fœminarum. Sic multi poſt ventris repletionem, & potus inebriationem, cùm nec ſitiant, nec eſuriant, ſitim & eſuriem nouis & acutis ſpeciebus excitant, variiſque fructibus impulſant, vt nouo ſemper guſtu delectentur, & ſine menſura lineas potionis extendunt. His altilia ſtudioſè parantur, & variegantur coquorum in induſtria: vnus contundit & colat, alius confundit & conficit, ſubſtantiam vertit in accidens, naturam mutat in artem, vt ſaturitas tranſeat in eſuriem, & reuocet appetitum. Ad irritandam autem gulam hæc fiunt, non ad ſuſtentandam naturam: Ad auiditatem explendam, non ad neceſſitatem ſupplendam.

Hinc interim tot morbi humano corpori ingenerantur, quia teſte Eccleſ c. 27. *In multis eſcis infirmitas.* Poſtquam magna diligentia ſe impinguant, nimia voracitate ſe grauatos inueniunt. Medicoſque inquirere neceſſe eſt, vt purgationes recipiant, & quæ cum dulcedine ingeſſerunt, cum amaritudine euacuant. Seneca ſic hac de re diſſerit: Eſca fuit quondam paucarum herbarum, quia tunc cibus facilis, nunc per artem voluptatemque corruptus eſt, poſtquã non ad tollendam famem, ſed potius ad incitandam, inuentæ ſunt multæ conditiones, quibus appetitus excitetur, & voluptas, & quæ erant fameſcentibus alimenta, repleta ſunt horrore. Inde pallor vultus, & neruorum tremor, & miſerabilior, & execrabilior, quàm ex fame macies. Quid capitis vertiginem dicam? quid oculorum auriumque tormenta? Multos morbos multa fercula fecerunt. Neceſſe enim eſt vt inter ſe tam diuerſa diſcrepent, & hauſta malè digerantur; ex diſcordi verò cibo naſcitur morbus. Hæc ille. Hanc etiam ſtudioſam præparationem & varietatem, gulæ illicem, deſcribit & arguit S. Bernardus in Epiſtola quadam ad Abbatem Cluniacenſem fusè & eleganter, ſed prætereo, quia hæc nota ſunt per experientiam. Hoc interim monitum Apoſtoli animis noſtris inſitum velim, oculiſque mentis noſtræ ſæpius obuerſari: *Nolite curam carnis facere in deſideriis.* Et iterum monitum illud S Bernardi in Epiſt. ad Fulgentium. *Vbi curioſa diuerſitas ciborum paſcit ventrem, cœleſtis panis ieiunam deſerit mentem.* Homo ergo ſic ſatisfacere debet naturæ, ne deficiat, non tamen carnis deſideriis tantùm deferre, vt ſpiritui contraria ſit & rebellis. Et quamuis hoc ſit difficile, poterit tamen id auxilio diuinæ gratiæ, quam continuò debet inuocare, & illi conatum vigilantiamque ſuam coniungens, non debet diffidere.

Agnouerunt antiqui Patres hanc difficultatem, ſed ſumma animi contentione aduerſus illam animum erexere. Hinc ſenex quidam, vt in vitis eorum refertur, diſputans cum Philoſophis ſub colore Problematis hoc propoſuit. *Multis debitoribus parens meus me fecit obnoxium, cæteriſque ſoluens, & ab eorum moleſtiis liberatus, ſoli vni quotidie ſoluendo ſatisfacere non poſſum.* Quærẽtibus ſolutionem reſpondit: *Multis fui conſtrictus vitiis, quibus tanquam moleſtiſſimis creditoribus omnẽ abiiciens ſubſtãtiam ſatisfeci, atque ab eis ſolutus fui, gaſtrimargiæ verò ſtimulis carere nequeo: & licet eam ex parte redegerim, vix vim impulſionis euado.* In eandem ſententiam referunt de quodam Sidonio, qui Athenis poſt ieiunium triduanum fame preſſus, iuxta locum concilij clamauit, dicens: *Athenienſes, mihi ſuccurrite.* Quærentibus quid haberet? Reſpondit: *Trium fœneratorum manus incurri, & duorum debitum ſolui, tertio ſatiſfacere non poſſum.* Quærentibus iterum, quid hoc eſſet? Reſpondit: *Tres fœneratores eſſe cupiditatem pecuniæ, carnalitatem luxuriæ, & auiditatem gulæ.* Quorum duobus primis ſatisfacerat, ſed tertius cum fame vigebat. Igitur dederunt ei vnum ſolidum, & empto pane vnius denarij, qui ſufficeret, reliquum totum ſolidum dimiſit, & receſſit. Cæterum de hoc vitio gulæ, quem murum Iericho conſtituere diximus, eodem ordine quo ſupra de aliis proſequendum nobis eſt. Videamus itaque eius altitudinem & profunditatem, eius latitudinem & longitudinem.

LECTIO II.

DE ALTITVDINE muri Gulæ.

Altitudo huius muri, ſiue huius vitij gulæ, in eo cernitur, quod vſque ad contemptum Dei conſurgat, & contra illum ſe erigat. Hoc perfectiùs intelligemus, ſi expendamus, quod hi qui huic vitio ſunt addicti, ventrem pro Deo colere ſenſeantur, in iniuriam certè maximam ipſius Dei. Sic loquitur Apoſtolus de guloſis: *Multi ambulant, quos ſæpè vobis dicebam; nunc autem & flens dico, inimici crucis Chriſti: Quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt, quorum finis interitus.* Hos deflet Apoſtolus, dicitque inimicos eſſe crucis Chriſti. Hîc nempe perſtringit Apoſtolus illos qui ventri toti ſtudent, qui omnia ſua ſtudia, cogitationes, opes, ad gulam & ventrem referunt: qui illum Deo præponunt, parati pro gula Dei legem & amicitiam violare: qui etiam de peccatis turpibus, de quibus confundi deberent, & pudibundi eſſe, gloriantur & ſeſe iactant. Putant quidem ſanctum Paulum in his verbis alludere ad Dagon Deum Philiſtinorum, 1. Reg. 5. Dagon enim eſt Deus venter, quia ventris cauſa colebatur, petebant enim ab eo copiam piſcium, & multiplicationem prolium inſtar piſcium, & copiam frumenti. Traduntque Hebræi fuiſſe idolum hominis mixti cum piſce, ita vt ab vmbilico & infra piſcis figuram habuerit, à parte autem ſuperiori figuram hominis, ſicut & Sirenes finguntur. Rurſus Dagon Deus venter eſt: quia cùm arca fœderis capta à Philiſtæis collocata eſſet iuxta Dagon, Dagon concidit coram ea: capite & manibus à corpore auulſis, vt tantùm truncus ſeu venter extaret reliquus, quem poſtea coluerunt. Vnde & cultores Dagon percuſſi ſunt in pudendis partibus; pudendis ſcilicet morbis in ſecretiori parte naturalium, ita vt computreſcerent, & inteſtina defluerent & prominerent. Sic etiam modò, iuſto Dei iudicio cultores ventris & Veneris feriuntur pudenda & infami lue.

Multi enim ambulant inimici crucis Chriſti, quorum finis interitus, quorum Deus venter eſt, vt cum lacrymis conqueritur Apoſtolus: & hi contra Chriſtum iterum Dagon colere videntur; nam venter ipſorum ipſis Dagon eſt, cui cultum exhibent in iniuriam Dei. Vnde Hugo Victorinus de Clauſtro animæ ſic dicit, ad hunc Apoſtoli locum alludens: *Solent diis templa conſtrui, altaria erigi, miniſtri ad ſeruiendum ordinari, immolari pecudes, thura concremari: ita Deo ventri*

templum est coquina, altare mensa, ministri coci, immolata pecudes coctæ carnes, fumus incensorum odor saporum, Spiritusque sanctus eorum vini & temulentiæ spiritus & flatus.

Deinde, sicut in templo Dei fit decantatio laudum (inquit Alanus in Planctu Naturæ, Prosa sexta) sic in comessationibus & ventris templo fit recitatio nugarum & dissolutionum. Et sicut ibi fit continuatio orationum, ita hic detractionum, fabularum. Ibi promptitudo obsequiorum, hic multitudo ministrorum: ibi processiones deuotæ, hic choreæ & circumitiones diabolicæ. Ibi salutatio Sacerdotis, dicentis Dominus vobiscum, & populi respondentis congratulatio, & cum spiritu tuo: hic ad ingurgitandum mutua exhortatio: Ibi dicitur, Ite Missa est, & datur populo exeundi licentia: hic dicitur, Ite, mensa euacuata est, & vasa vini sunt exhausta: hic popinæ satanæ sunt oratoria, templa sunt vbi Deus venter colitur.

Deinde, altitudinem gulæ in contemptum Dei exsurgere, & contra illum se erigere, declarari potest ex multis blasphemiis, & iuramentis perniciosis, quæ ex hoc vitio ortum habent. Nam de multis huic vitio addictis verum est, quod apud Oseam conqueritur Dominus cap. 13. *Saturati sunt, & eleuauerunt cor suum, & obliti sunt mei.* Quis enumeret nefanda iuramenta, & blasphemas voces, quas effutiunt cum Dei maxima iniuria inter pocula, comessationes, ebrietates? Audi terribile exemplum relatum à Delrio libro 3. de Magia parte 1. q. 7.

In Flandriæ Comitatu Prioratus est, tres vbi nomine tenus Monachi degebant, qui nonnisi belleari & libidinari nouerant, dediti etiam suis quisque concubinis. Quadam die in seram noctem compotatione protracta, vnus minus inter eos sceleratus ait: *Sat Baccho, libidinique iam datum, Deo saltem gratiæ agendæ.* Alter procacior respondet: *Ego Domini gratias ago, & agendum censeo, cuius opus agimus.* Sic mensa cum risu relicta est, & ipsi in cubicula reuersi. Singuli scorto vix decubuerant, ecce tibi in triclinium, vi ianua reserata, dæmon atri, & trucis viri specie, habitu Venatorio, & cum eo coci duo paruuli obambulant. Hic lectos circumspicit toruo vultu, deinde horrenda voce: *Vbi qui mihi gratias egit? ad eum, referam.* Lecto abstrahit pauitantem, & fermè præ metu animam efflantem. Traditum cocis iubet infigi veru, & luculento igne probè assari. Parent promptè: assatur infœlix, emoritur piaculissimè, cæteri ferè præ formidine, assi corporis nidor cubiculum impletur. Demum Venator ad superstites sub stragulis trepidantes, vix viuos: *Digni vos etiam, ait, pari supplicio, nec deest voluntas mihi: Vetor vi maiore: Inuitus abeo, & moneo; resipiscite, aut manent terribiliora.*

Disparent Laruæ, nec tamen his aliis animus redit vel vox, nisi clara iam luce. Vbi surrexere, collegam inueniunt mortuum, & (ne visum mane putes) plenè assum. Haud scio an ab aliquot sæculis quicquam ad exemplum vtilius acciderit, taceo locum, & Ordinem, sed vtrumque silentio inuoluo. Hæc Martinus Delrius.

Sed ô blasphemam vocem! ô blasphemam animam! ô altitudinem ebriosæ & impuræ consuetudinis, extollentem se contra Deum, illumque aspernantem, quæ meritò confestim tali succidi supplicio commeruerit!

Sed & audiamus alterum duorum compotatorum exemplum contra Deum, vt vitij huius altitudinem perfectius agnoscamus. Refertur illud à Gabriele Pitiicolo q. 2. Chron. an. 1580. 24. Iulij, contigisse in Germania, in Nexerhonio pago. Duo ibi ingressi ad hospitium vinum petierunt, & primò quidem ipsis sat tenue & viride promptum est, quod Hornanum vocant. Institerunt ipsi pro meliori, & obtinuerunt vinum vetus sat probum, sicque cœperunt inter se scyphis certare, cachinnari, debacchari. Cùm incaluissent mero, dicit vnus: *Cui nunc bibam?* Respondet alter: *Bibe Deo, videbis quid responsurus sit. Vtrum arripit miser, & his verbis Deum compellat. O Deus audi me! tibi de pleno scypho propino, & nisi rationem feceris, iniuriam mihi feceris.*

Sed de quo ei fundam, interrogat ipse socium, cùm duplex nobis sit vinum. Additque Hornanum mihi fundendum est, licet crudum & tenue, sat præstans pro ipso est. Leuans ergo manum, ait, *Tibi, ô Deus, miror an reperies bonum? si hoc anno melius effecisses, melius bibisses.* His prolatis confestim irriguit, immobilis factus, sine sensu, respirationis quoque & loquelæ impotens, quamuis oculos clauderet ac aperiret. Socius eo prodigio deterritus fugit, alij eo in loco tunc præsentes amouere conati sunt, sed frustra. Vocatur ergo Scabini loci, quorum decreto homo funibus & tribus equi extrahi iussus est, sed nihil effectum. Quocirca Magistratus id iusto Dei iudicio fieri agnoscens, tota rei veritate perspecta, ignem admoueri iubet, vt contemptor ibidem comburatur: sed ignis nunquam potuit accendi. Sic multo tempore ibi stetit immobilis, ille non loquens, neque bibens aut manducans, vt omnes agnoscerent iudicium Dei.

Hæc est igitur altitudo iudiciorum diuinorum, demetens & plectens huius vitij altitudinem, in cœlum cum contemptu se erigentem, in Deum ipsum blasphemam vocem, & manum eleuantem: vt propterea meritò dixerimus, magnam esse muri huius Satanici sublimitatem, ad contemptum Dei sic facilè pertingentem, & Spiritu sancto, quantum in se est, sese opponentem, cuius dona contemnit, & aspernatur: Sicut enim muri alicuius altitudo solares impendit radios, ne locum illustrent: sic & vitij huius sublimitas Spiritus sancti gratiam, & radiantem lucem, ab anima propulsat, tenebris obcæcatam eam relinquens.

LECTIO III.

DE PROFVNDITATE Muri Gulæ.

PRofunditas huius muri, siue huius vitij, ex eo declarari potest, quod ad barathrum & abyssum profundissimam profundissimorum scelerum hominem deducat. Ebrietas enim & crapula, quæ duæ sunt species primariæ gulæ, quàm profunda orbi inuehant flagitia, nimis notum est ex omnium gentium historiis, imò & ex sacræ Scripturæ pluribus exemplis. Iniquitas Sodomorum apud Prophetam cap. 16. saturitati panis adscribitur: *Panem quippè Sodomitæ immoderatè sumentes.* (sub nomine panis omnis cibus apud Hebræos intelligi solet) *in turpitudines descenderunt flagitiorum, atque inde meruerunt comitante sulphure ignibus cœlestibus aduri incendiis, ex quo modum non tenuerunt edacitatis. Ideo cauenda est gula, ciborumque concupiscentia.* Ita loquitur Isidorus, lib. 2. de Summo Bono cap. 42. Sic & Loth ebrietate

& crapula ad incestum deducitur cum filiabus: ita vt quem Sodoma non vicerat, iam vinceret vini portio immoderata, & concupiscentia gulæ connexa. Certè profunditatem huius vitij agnouit sanctus Augustinus, dum sic loquitur serm. 251. de Tempore. *Quicumque gulosi & ebriosi cum Dei adiutorio de luto fæcis se excutiunt, de cloaca ebrietatis, dum adhuc tempus est pœnitendi, festinent quanta possunt celeritate consurgere: totis animæ viribus cum Propheta supplicantes Domino dicant: Eripe me de luto, vt non inhæriam.* Et illud: *Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neque vrgeat super me puteus os suum. Ebrietas enim, quasi inferni puteus, quoscumque susceperit, ita fortiter sibi vendicat, vt eosdem ipsos de inferni tenebroso puteo ad charitatis vel sobrietatis lucem redire non permittat.* Videsne profunditatem huiusce vitij, quod ita hominem mergit & submergit, absorbetque irreparabiliter? Profectò, proprium hoc habet ebrietatis vitium, quod peccatorem constituat in certo & ineuitabili æternæ damnationis periculo, idque specialiter præ aliis peccatis. Alij enim peccatores, si mors ingruat, pœnitere possunt, cùm sint rationis compotes, possunt & sacramentis expiari. Solus ebrius nec pœnitentiæ, nec aliorum capax est sacramentorum, ita vt si lædatur, vel catharro suffocetur, certò certiùs damnationem debeat expectare.

Cogitet ergo ebriosus, sibi eandem manum, eandemque sententiam imminere, quam cernere coactus fuit Balthasar, Babyloniorum Monarcha. Vidit enim ille manum scribentem contra parietem: *Mane, Thecel, Phares*: Et eadem nocte à Cyro spoliatus vita iacuit, orbatus & regno. *Mane*, hoc est: Numerati sunt dies vitæ tuæ, ò ebriosè! & hoc fortè die quo ebrietate sepultus es, morieris, & in inferno sepelieris. *Thecel*, id est, appensus es in statera diuinæ iustitiæ, & inuentus es minus habens quàm à te requiritur virtutis, plenus vitiis, temulentia grauis. *Phares*, id est, diuisus es: corpus tuum quod impinguare sollicitus eras, iam vermibus alimentum erit & epulum: anima verò dæmonibus tradetur in ludibrium & tormentum. Sic in profundam & inextricabilem abyssum merget te vitium istud profundissimum. O quot pereunt in ebrietate! etiam & hoc habet vitium hoc, quod vix vnquam sit solum, quia rationem cùm suffocet, aliis facilem præbet ingressum in animum. Sicut castri custode intercepto facilè illud occupatur; sic est & in animæ arce, cuius custodia rationi est concredita, quæ si iacet sepulta, iam omnibus vitiis arx redditur peruia.

Memorabile hic est quod in vitis Patrum hac de re scriptum habemus. Quidam ex illis grauissimis continuis tentationibus diuexatus, mœrebat, & inconsolabiliter suam plangebat sortem. Tandem dixit ei dæmon, se liberum eum dimissurum, & ab omni postea tentatione immunem futurum, si vnum ex tribus peccatis, ebrietate, homicidio, adulterio patrare decerneret. Ille seductus fallaci hac promissione, elegit ebrietatem, tanquam minus inter cætera malum.

Verùm quid contigit? Cùm temulentus foret cum quadam muliere in adulterium lapsus est: nec ibi flagitij terminus. Viro enim superueniente, & facinus subodorante, ne fortè illud ipse vindicaret, etiam & virum aggressus trucidauit. Ita qui simplex & minus cæteris peccatum sibi eligere visus fuerat, triplici se scelere abominabili contaminatum agnouit. Sic nimirum profundum meritò dicimus & detestabile vitium, quod ad tantam malorum abyssum mox hominem perducit. O igitur gula origo profundissima, grauissimorum malorum in orbe inundantium! hæc Paradisum clausit, primogenita vendidit, Noë denudauit, Loth incestauit, Samsonem hostibus tradidit, Pharaonis Pistorem suspendit, Ammon occidit, Simonem & filios interemit, Baltasarem cum regno internecioni dedit, Holofernem confudit, millia prima è populo Dei interfecit, regna integra perdidit, Baptistam decolauit, Diuitem Epulonem igni & flammis deuouit. Hæc quidem antiqua ex sacris litteris aliisque historiis notissima, sed quotidie noua orbi malorum prodigia parere nostris oculis cernitur. Vnicum accipe nostri sæculi, quod à Ioanne Benedicti Ordinis S. Francisci Theologo lib. 3. suæ Summæ, posteritati est consignatum his ferè verbis: Quid paucos, inquit ipse, ante dies homini lusui & poculis addictissimo contigerit, hîc minimè prætereundum. Ille cùm rem omnem in lusu & popinis consumpsisset, cum aliquando potitantem adiuit vxor, rei domesticæ penuriam expositura; sed sic illam verberibus excepit, præsentibus compotoribus, vt quasi mortua sit ibi relicta. Misera tandem resurgit, ac domum reuersa occurrit duobus puerulis, qui hinc inde illius vestem apprehendentes, vociferabantur: *Da panem, mater, mater, fame perimus: iam biduum est ex quo nihil sumpsimus. Ah! pueri mei, vndenam habebo? pater vester expendit omnia. Quid agendum? Præstat semel mori, quàm sic fame languere, & vna morte mille mortes redimere.*

His dictis, velut desperabunda confestim arripit cultrum, quo vtrumque iugulat. Sub crepusculum verò noctis, maritus domum reuersus ebrius, & reliqua substantia exhausta, lecto se committit. Quem cum somno sopitum vidisset, eodem cultro, ea audacia qua Iudith Holoferni, etiam marito caput amputat: *Morieris*, inquit illa, *cùm peruersa tua viuendi ratio, sit tua ipsius & puerorum nostrorum ruina.* Re palam facta, ipsa à Magistratu comprehensa, facti veritatem fatetur. Et tandem morti adiudicata, supplicium lubenter subit, habita prius ad coniugatos monitione, ne sic sua in aleis & tabernis dissiparent. Et vt gula, cum alea, his quatuor mortem intulerit.

LECTIO IV.

DE LATITVDINE Muri Gulæ.

VArij lapides & lateres hunc murum latum efficiunt, tot scilicet vitia, quot ex gula ortum habent; inter quæ primas obtinent crapula & ebrietas. Esca nimia crapulam, potus nimius ebrietatem generat. Ex his quoque oriuntur inepta lætitia, multiloquium, scurrilitas, immunditia, mentis & corporis hebetudo, & alia eiusmodi vitia, quæ sacri Doctores vocare solent gulæ filias, tanquam ab illa infœlici matre genus ducentes. Nos congruè proposito nostro & scopo, vocamus diuersa saxa & lateres, quibus hic murus Satanæ construitur, erigitur, dilatatur. Atque hîc de singulis pauca attingamus.

Primò itaque, *Ineptam lætitiam* gulæ esse affectam & affinem, Scriptura sat insinuat Exodi 32. dum de populo Israëlitico sic dicit: *Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.* De his quoque qui ventris curam exercent in sympo-

sis & comessationibus, dicit Iob cap. 21. *Tenent tympanum & cytharam, gaudent ad sonitum organi, ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Audi & sanctum Gregorium libro primo Moralium. *Penè omnes epulas comitatur voluptas, nam cùm corpus in refectionis delectatione resoluitur, cor ad inane gaudium relaxatur.*

Sed hanc inanem lætitiam sæpè soluunt in vsuram, qui illi nimium se immergunt; dolore scilicet capitis, vel stomachi, & amaritudine varia subsequente. Vnde Ecclesiasticus cap. 30. *Vinum multum potatum, amaritudo animæ.* Ebrietas vnius horæ hilarem insaniam longi temporis tædio compensat. Non illepidum est, quod de quodam studioso è Gymnasio Parisiensi paternos lares repetente referunt.

Hic cùm itinere quodam in hospitio à sibi notis exciperetur lautè, & cum copiosa vini propinatione; post compotationem perquam sufficientem, vrgebatur cohortatione amica ad haustus æquales, primò ad sanitatem hospitis & hospitæ, iterum ad sanitatem filiarum eius, denique & ad sanitatem ancillæ. Sic pergebat ipse potum iucundè & hilariter continuare; ita vt subsequenti die capitis grauissimo torqueretur dolore. Discessit ipse, hunc dolorem secum vix ducens comitem, Cumque in itinere ad fluuium pertigisset, in quo adaquandum erat iumentum quo insidebat, exiguum aquæ bibit sobrium istud animal, sufficienter tamen naturæ. Ille verò sibilo, gestu, verbo vrgebat, vt amplius biberet, cumque recalcitraret & abnueret, hortabatur vt amore ancillæ, amore puellarum, amore hospitæ iterum & iterum biberet. At frustra. Quid ille? Verè, inquit, longè prudentior me es, cum omni studio & doctrina mea. Si enim ego heri, eodem me modo continuissem quo tu modò, cùm sufficienter naturæ datum erat, ea nunc faucium alteratione, & capitis acri dolore haud torquerer. Sic homo iumentis insipientibus insipientior redditur, per crapulam & ebrietatem. Serotina vigilia nimis hilaris & inepta exundans lætitia, triste mane parturit; & totum sæpè amarum reddit diem, tum ob conscientiæ remorsum, tum ob corporis & mentis hebetudinem, tum ob crumenæ euacuationem, tum ob alia incommoda per crapulam & ebrietatem sequi nata.

Secundò, ineptam lætitiam mox sequitur: *Multiloquium.* Nisi enim gulæ deditos, sequeretur immoderata loquacitas, diues ille quotidie epulatus, in lingua grauiùs non arderet. Quia epulando quotidie crebriùs in lingua peccauerat, refrigerari se in lingua præcipuè requirebat. Hoc verò multiloquium sæpissimè in detractiones & temeraria colloquia degenerat, deinde in contentiones & rixas. Audi eleganter hæc describentem S. Ambr. de Ieiunio, & Elia cap. 12. Sedentes in foribus tabernarum, tunicam vix habentes, aut sumptum sequentis diei, de Imperatoribus & Potestatibus iudicant, imò regnare sibi videntur & exercitibus imperare. Fiunt ebrietate diuites, qui sunt in veritate inopes. Aurum donant, dispensant pecunias poculis, ciuitates ædificant, qui non habent vnde cauponi potus sui pretium soluant. Feruet enim vinum in his, & nesciunt quid loquantur. Diuites sunt dum inebriantur, mox vbi vinum digesserint, cernunt se esse mendicos. Hæc Ambrosius. Cui conforme est quod Esdræ lib. 3. c. 3. dicitur de vino: *Quam præualet vinum omnibus hominibus qui bibunt illud! Seducit mentem, itemque Regis & orphani mentem facit vanam. Item serui & liberi pauperis & diuitis, & omnem mentem conuertit in securitatem & iucunditatem, & non meminit omnem tristitiam & debitum, & non meminit Regem & Magistratum, & omnia per talenta facit loqui.* Nempe temulentia resoluit corda & voces in iactantiam, præsumptionem, & miram in verbis leuitatem mendaciis coniunctam, in promissa inania, & his similia. Hinc Ouidius.

Omnia promittis, cum tota nocte bibistis:
Non faciunt quemquam pocula nostra reum.

Maximè autem in detractiones linguam effundit profusum in eam vinum: adeò vt nec Regibus, nec Magistratibus illa tunc parcat. Audi præclarum Pyrrhi Epirotarum Regis exemplū, quod docuit parcendū linguæ, quæ vino madida diffluit, alieno que non parcit honori: cùm id potius temulentiæ adscribendum sit quàm prauæ voluntati. Audiuerat ipse quosdam Tarentinorum in conuiuio parum honoratum de se sermonem habuisse. Accersit eos, & percunctatus est, num ita foret? Nū de se sermones vituperij & detractionis protulissent? Vnus simplici veritatis confessione respondet: *Ita est, ô Rex! quædam contra honorem tuum eloquuti sumus, & nisi vinū defecisset, plura absque dubio dicturi eramus.* Vrbana hæc ebrietatis excusatio, & veritatis nuda confessio placuit Regi, & iram eius in risum conuertit, cùm satis intelligeret quæ dicta erant magis vino quàm maleuolentiæ imputanda. Qua clementia & moderatione consequutus est, vt sobrij sibi Tarentini gratias agerent, & ebrij bene precarentur.

Tertiò, non solùm multiloquium, sed turpiloquium & scurrilitas, ex gula originem ducit. Temulentorum guttur sepulchrum est patens, facilè fœtorē exhalat, vndè Chrysost. Hom. 47. ad Pop. sic ait: *Vbi ebrietas, ibi diabolus: ibi turpia verba, vbi fatuitas, ibique dæmones choreas agunt. Talem habebat mensam diues ille, propterea ne guttæ quidem aquæ dominus fuit.* Experientia satis notum est, quomodo in tabernis stultiloquium & turpiloquium propriam sibi sedem eligat: vbi qui inter potationes spurciora proloquitur, eloquentior gratiorque habetur. Sales vocantur, sed sine sale, ab hominibus salacibus prodeunt. De hisque rectò vsurpaueris illud S. Iudæ: *Hi sunt in epulis suis maculæ conuiuantes.* Nec enim eis sufficit quod sordidi sint maculati, sed & maculæ ipsæ sunt, aliis labem affricantes, alios commaculantes. In cauponis tales homines passim reperiuntur, tales conuiuæ salacissimi. Ibi amatoria comminiscuntur & lasciua; inter pocula desudant mixtim & certatim ingenia conuiuantium ad hæc concinnanda carmina, quæ spurcitiis vel scommatis referta postmodum decantentur, & in vulgus perniciosè spargantur.

Neque verò in verbis solummodo, verùm etiam in actionibus eorum qui ventri dediti symposia sectantur, multa scurrilitas cernitur. Multa enim enormia ebrij faciunt, de quibus sobrij erubescunt. Vbi possedit animum nimia vis vini, quicquid mali latebat, emergit. Tunc impudicus morbum confitetur, ac publicat. Tunc petulans, non linguam, non manum continet. Tunc insolentis superbia crescit, & malignitas liuido. Tunc omne vitium detegitur & prodit. Denique, in has etiam impudentias venitur, vt sacra quælibet in risum traducantur. Sacerdotes enim & Religiosi, ritus & cantus Ecclesiastici, sermones & conciones in scurrilitates conuertuntur. Sic lingua vino madida, in vdo posita, frenum omne excutit, & in quælibet lubrica est, sine retinaculo. Nam corde ad lætitiam ineptam dissoluto, etiam in spurca & blasphema

ſeſe illa diſſoluere cernitur.

Quartò, ex gula & crapula generatur *Immunditia*, quæ in oris eructatione & fœtore, ac in ſtomachi vomitu horrorem patiente cernitur. Nempè ſepulchrum eſt patens venter lurconum & epulonum, cadauera quæ ſepeliuit veſperè, manè euicit cum fœtore. De his Iſaias cap. 28. *Abſorpti ſunt à vino, errauerunt in ebrietate, neſcierunt videntem, ignorauerunt iudicium. Omnes menſæ repletæ ſunt vomitu, ſordiumque, ita vt vltra non eſſet locus.* Rectè dixit quidam, quod ebrij non ſuſtinent Deum ſuum Bacchum foris manere, ideoque illum volunt ventri ſuo includere. At eius deitas magna nimis, ventris anguſtiis nequit concludi: propterea egreditur ſuperiùs quaſi per polum Arcticum, hoc eſt per os, vel inferiùs per Antarcticum.

Deploranda certè fœditas talium, qui ſtomachi ſui, neſciunt tenere menſuram, ſed nuncis etiam ingeſta viſceribus per os reddunt, & vinum omne vomitu immundo remetiuntur. Vomunt vt bibant, bibunt vt vomant: digeſtio ventris & guttur vno occupantur officio.

Quintò, ex gula ſequitur corporis mentiſque *Hebetudo*. De qua S. Chryſoſt. Hom. 44. in Ioan. ſic ait: *Nihil gula pernicioſius, nihil ignominioſius eſt. Hæc obtuſum & craſſum ingenium, hæc carnalem animam reddit. Hæc cæcat intellectum, nec ſinit, vt quicquam perſpiciat.* Ideo etiam monuit Dominus: *Attendite, ne grauentur corpora veſtra crapula & ebrietate.*

Sextò, ex gula & crapula etiam altera immunditia carnalis ſequi ſolet, quæ ad libidinem pertinet veneream; mollitiei ſcilicet & pollutionis immunditia, quæ ſæpè in ſomnis ex cibi & potus nimietate exoritur. Proxima eſt ventri libido, ſicut loco, ſic vitio. Venter cibo meroque diſtentus & æſtuans, facilè deſpumat in libidinem. Hinc & ad belluinas voluptates concitantur etiam coniugati coniugio iniurij, dum indebito modo indulgent concubitui: non viri, ſed equi inſtar hinnientes effecti, ob temulentiam. Ciborum enim & potus fomite inardeſcunt eorum corpora in vapores libidinoſos, quibus præter naturam concitantur in abuſum. Et quidem etiam caſti ex abundantia nimia ſentiunt hanc ſpermatis effuſionem, & ſi non vitent cauſam & occaſionem, ſe culpæ obnoxios reddunt. Sæpè enim ſequuta immunditia corporis ex imaginatione turpi, culpabilis eſſe poteſt in ſua cauſa, ſi nimirum proueniat ex nimia crapula. Alioqui ſine culpa eſt, dum nullatenus conuincitur eſſe voluntaria, vel in ſe, vel in occaſione illi data. Hoc eleganter deſcribit ſanctus Auguſtinus libro decimo Confeſſionum, capite trigeſimo, vbi ſic ait: Iuſſiſti vt contineam à concupiſcentia carnis & concubitu: & quoniam dediſti, factum eſt. Sed adhuc viuunt in memoria mea talium rerum imagines, quas ibi conſuetudo mea fixit: & occurſant mihi vigilanti, carentes quidem viribus: in ſomnis autem, non ſolùm vſque ad delectationem, ſed etiam vſque ad conſenſionem factumque ſimillimum. Et tantùm valet imaginis illuſio in anima mea, & in carne mea, vt dormienti falſa viſa perſuadeant, quod vigilanti vera non poſſunt. Numquid tunc ego non ſum Domine Deus meus? Vbi eſt tunc ratio, quia vigilans animus talibus ſuggeſtionibus reſiſtit, & ſi res ipſæ ingerantur, manet inconcuſſus? Numquid clauditur cum oculis? Numquid ſopitur cum ſenſibus corporis? Et vnde etiam ſæpè in ſomnis reſiſtimus, noſtrique propoſiti memores, in eo caſtiſſimè permanentes, nullum talibus illecebris adhibemus aſſenſum? Et tamen tantùm intereſt inter nos ipſos, & nos ipſos, vt cùm aliter accidit, nihilominus euigilantes ad conſcientiæ requiem redeamus; ipſaque diſtantia reperiamus nos non feciſſe, quod tam non nobis quam quomodo factum eſſe doleamus. Nũquid non potens eſt manus tua Deus omnipotens ſanare omnes languores animæ meæ, atque in abundantiore gratia tua laſciuos motus etiam mei ſoporis extinguere? Augebis Domine magis, magiſque in me munera tua, vt anima mea ſequatur te concupiſcentiæ viſco expedita, vt non ſit rebellis ſibi: atque vt in ſomniis etiam, non ſolùm non perpetret iſtas corruptelarum turpitudines per imagines animales vſque ad carnis fluxum, ſed ne conſentiat quidem.

Hactenus S. Auguſtinus de illa immunditia quam diximus quandoque eſſe ſine culpa, cùm in nobis ſit ſine nobis, per meram illuſionem: videndum autem ne fiat per intemperantiam, vel aliam nobis culpabilem occaſionem. Etiam propter hunc impurum effectum gula & crapula omnino eſt fugienda.

Itaque plurima ſunt vitia gulæ & gaſtrimargiæ connexa fœdere quodam vix diſſolubili, quæ ſi vincere quis optat vel effugere, priùs illa debellanda eſt vel fugienda. Audi Climachum Gradu 14. qui cùm diu & fœliciter dimicaſſet contra hanc ingluuiem, quæſtionem ſe fingit habuiſſe cum ea, & reſponſum etiam extorſiſſe. Interrogemus, inquit ipſe, hunc hoſtium noſtrorum primum, vitiorum ianuam, ruinam Adam, Eſaü perniciem, interitum Iſraëlitarũ, Noë turpitudinem, Gomorrhæorum perditionem & proditorem, Loth crimen, filiorum Eli exterminationem, inquinationum ducem, vnde gignatur; quinam nati eius, quis ſit à quo conteratur, & à quo tandem perimatur? Dic nobis mortalium nimis violenta Domina, vnde tibi in nobis introitum paras? Quid poſt ingreſſum parere conſueuiſti? Quiſnam exitus ex nobis tuus? Quomodo abs te liberemur? Illa verò agitata contumeliis ferox reſpondeat. Quid me maledictis inceſſitis, qui mihi eſtis obnoxij, aut quomodo à me ſeparari ſtudetis; ſiue moribus, ſiue natura vobis coniuncta ſum? Stirpium verò mearum nomina quare quæritis diſcere? Primogenitus meus fornicationis incentor nominatur. Secundus obdurationis author. Somnus tertius. Mare cogitationum, inquinationis fluctus, profundum immunditiarum ex me prodeunt.

Filiæ verò meæ ſunt deſidia, loquacitas, ſcurrilitas riſum mouens, contradictio, ceruicis duritia, tarditas ad audiendum, elatio temeritatis, mundi amor, oratio immunda, fluctuſque cogitationum. Oppugnat quidem me, ſed non ſuperat peccatorum memoria, inimicitias per omnia contra me gerit mortis intenta cogitatio. Nihil verò in hominibus me perfectè deſtruit. Qui Paracletum poſſidet, interpellet eum aduerſum me, ille operatus non me permittet operari vitioſè. Hactenus Climacus.

LECTIO V.

DE EBRIETATE.

EX dictis ſatis colligitur, quanta nocumenta ebrietas afferre ſoleat. Quapropter ſanctus Auguſtinus & alij Patres, variis eam titulis ſe-

lent dedecorare; ita vt hæc sit illius descriptio: *Ebrietas est animæ corruptela, insania voluntaria, procella corporis, tempestas linguæ, naufragium castitatis, amissio temporis, & bonorum prodigalitas, omnium vitiorum mater, omnium origo flagitiorum.* Hæc singula quamuis ex dictis partim elucescant, paucis tamen amplius adhuc & plenius lubet declarare sigillatim, ad huius vitij perfectam detestationem.

Primò itaque ebrietas describitur, *Animæ corruptela.* Est enim illa peccatum mortiferum, animam mirè commaculans: est velut pestis contagiosa illam inficiens, ac coram Deo & Angelis eius omnino fœtentem reddens. Non ita fœtet corpus pestilens coram hominibus, sicut anima ebrij coram spiritibus Angelicis. Pestis è domo eiicit procul omnes eam incolentes: Ebrietas ex anima eiicit cunctos Sãctos habitatores, Spiritum sanctum cum donis & virtutibus, cunctisque piis desideriis, ac simul omnia bona opera in ea inuenta commaculat. Ergo verè ebrietas est animæ corruptela & infectio: & vt dixit quidam ex sanctis Patribus: *Blandus est dæmon ebrietas, dulce venenum, quam qui habet, seipsum non habet, & quicquid facit, peccatum non facit, sed ipse totus est peccatum.* Omni enim se peccato, vel peccati periculo exponit ebrius, sepulta iam ratione.

Secundò, ebrietas describitur, *Insania voluntaria*, quia hominem ratione priuans amentem reddit & stultum. Hunc despiciunt Angeli, illudunt dæmones, rident homines, conculcant omnes, aspernantur & ludibrio habent. Certè hoc solùm sufficere deberet, vt hominem ab hoc vitio deterreret. Dicuntur Lacedæmones soliti inebriare quandoque mancipia sua, ac deinde illa coram pueris & liberis suis exhibere illudenda, vt hac ratione ab ineunte ætate vitium istud horrere discerent. Sic & Anacharsis Philosophus interrogatus: *Quomodo quis abstemius fieri posset?* Respondit: *Si turpes ebriosorum motus sibi ob oculos ponat*: Propterea & Seneca ait: *Ebrietas quid aliud quàm insania voluntaria? Extende in plures dies ebrij habitum; numquid de furore dubitabitis? Nunc quoque non est minor, sed breuior.* Habes & Sapientis cuiusdam dictum celebre apud Apuleium libro 3. Floridorum. Prima, inquit, cratera ad sitim pertinet. Secunda, ad hilaritatem. Tertia, ad voluptatem. Quarta, ad insaniam. Voluntaria certè insania, quæ reddit hominem iumentis insipientibus similem, neglecto rationis honore quo Angelis Deoque ipsis similis effectus est. Sed & insipientior redditur iumentis, quandoquidem illa vltra satietatem haud se ingurgitare noscuntur, vt suprà diximus.

Tertiò, ebrietas describitur, *Procella corporis*: Sicut enim cymba agitata vento huc illucque titubans se versat, non se regere potens, eodem modo se gerit homo ebrietate exagitatus Prou. 23. *Eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clauo.* Hoc præclarè amplificat S. Chrysost. serm. contra luxum & crapulam: *Sicut nauis oneraria quæ supra suam magnitudinem vehenda capit, oneris magnitudine grauata submergitur: ita anima & corporis nostri natura, si plures acceperit cibos quàm ferat natura, impletur, & iniectorum grauitatem non amat, & in perditionis pelagus demergitur, & nautas, & gubernatores, & eos qui in prora, & alios nauigantes, & ipsum onus cum hominibus perdit. Sicut igitur non tranquillitas maris, non scientia gubernatoris, non nautarum multitudo, non præparationis studium, non anni pars tempestiua, non aliud quicquam naui, quæ sic in tẽpestate est, prodest: ita & delicatis euenit, neq; cogitationum multitudo, neq; eruditio, aut admonitio, neque consilia, neque timor futurorum, aut aliud quid saluare potest sic periclitantem animam, sed inualescit luxus & amentia per omnia, & sub aquas deferens graue facit naufragium.* Sic nimirum luxus & crapula non solùm corporis, sed & animæ est procella, in profundum illam mergens, & in mortis ducens naufragium. Audi & sanctum Ambrosium, ebrij corpus & animam, quasi tempestate iactatam describentem de Elia & Ieiunio capite decimosexto. *Hinc*, inquit, *ebriis vanæ imagines, incerti visus, instabilis gressus, vmbras sæpè transiliunt, sicut foueas. Nutat his cum facie terra, subito erigi & inclinari videtur, & quasi vertatur, timentes in faciem ruunt, & solum manibus apprehendunt, aut concurrentibus montibus sibi includi videntur. Murmur in auribus, quasi mari fluctuantis fragor, & resonantia fluctu littora.*

Quartò, ebrietas dicitur: *Tempestas linguæ.* Nam illam exagitat huc illuc, in impudica & spurca, in perniciosa & nociua. Exagitat illam contra proximum, contra Deum, contra amicum, contra seipsum, contra absentes & præsentes, contra viuos & mortuos. Deinde in rixas exagitat, & contentiones. O quoties manè ad mentem & tranquillitatem redeuntes, optarent posse reuocare illas quas despumarunt confusiones, illas, inquam, spumas conuitiorum, vel blasphemiarum, in quas eorum linguam præcedente vespere exagitauit ebrietatis tempestas!

Quintò, dicitur ebrietas, *Naufragium castitatis*, quia ex illa impudicitiæ, fornicationes, adulteria, incestus prodiisse, hisque similia vitia, apud omnes nationes notum est. Et quotidie libidines illæ portentosæ ex illa originem primam ducunt, quia sine Cerere & Baccho friget Venus; venter autem cibo potuque repletus æstuat, & in libidinem despumat. Sic de populo Israëlitico Exodi 32. legimus: *Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.* Lusus hic luxuriam indicat, cuius postmodum infœlix effectus fuit; coram vitulo choros agere, & à Deo fornicari. Sic vna ebrietas populi tabulas confregit, quas 40. dierum ieiunium obtinuerat. Notum est etiam, quomodo in Loth, naufragium fuerit castitatis ebrietas, dum duplici se contaminat incestu. Noë quoque ad vnius horæ ebrietatem nudauit fœmora, quæ per sexcentos annos obtexerat, propter hoc ludibrium factus filio. Habes & exemplum ex diuo Hieronymo Epistola ad Vital. Tomo tertio, vbi sic ait: Audiui, & Domino teste non mentior, quod sequitur. Quædam muliercula cùm expositum nutriret infantem, instillaret cibos, ac nutricis officio fungeretur, cubaretque cum ea paruulus, qui vsque ad decimum iam peruenerat annum; accidit vt plusquam pudicitia patitur, se mero ingurgitaret, accensaque libidine, obscenis motibus ad coitum duceret infantem. Prima ebrietas alterius noctis, & cæterarum deinceps fecit consuetudinem. Necdum menses duo fuerunt euoluti, & ecce fœminæ vterus intumuit. Quid plura? dispensatione Dei factum est, vt quæ contra naturam simplicitate paruuli in contemptum Dei abuteretur, à naturæ Domino proderetur: impleto sermone, quo dicitur: Nihil occultum, quod non reueletur. Hæc S. Hieronymus.

Sextò, ebrietas dicitur: *Amissio temporis, bonorumque prodigalitas.* Et primũ quidem patet, quia noctes diesque ebriosi in popinis consumunt. Et magis dolendum, quod tempus sacrum festis

diebus ac Dominicis in Dei iniuriam impendunt, quodque Sanctorum honori maximè tunc derogent. Tempus enim illud Christianis destinatum est, vt diuinam bonitatem sibi propitiam reddant, vt Sanctorum patrocinium concilient, vt ad eorum societatem properent, vt ad amissam Cœli hæreditatem suspirent, vt remissam voluntatem excitent, vt commissam defleant iniquitatem, denique vt diuinæ gratias agant clementiæ. Interim hæc omnia vilipendentes, totos penè dies istos carni dicant, & sæculari voluptati; templum & oratorium diaboli, cauponas scilicet, frequentant, ibi cantus eius & Psalmi, cantica lasciua, & iuramenta resonant. Ibi sacrificant ventri, tanquam Deo; ibi se ostendunt inimicos crucis Christi, & amari fellis quo potatus est propter peccata nostra; illius enim amaritudinem crapula sua renouare censetur. Quantum ad secundum, patet etiam experientia, ebrietatem nimirum rem domesticam prodigè consumere, & abligurire. Vnde scriptum est: *Operarius ebriosus non locupletabitur.* Nec id opus est exemplis probare, ipsi fatentur ebriosi: & licet fateri nollent, satis id ostentant vxoris & prolium voces. Vnde iterum Sapiens Prouerb. 21. pronunciat: *Qui congregauit merces, misit eas in saccum pertusum.* Ebriosi enim illi quidquid per totam hebdomadam congesserunt labore & industria sua, die festo vel dominico occurrente in saccum pertusum coniiciunt; hoc est, in ventrem. Ille citò omnes labores deuorat operariorum, & ad inopiam eos, eorumque adigit familiam. Rectè Socrates, cùm quodam die pertransiret plateam, vbi domus quædam venalis exposita erat, in qua gulæ & ebrietati deditus epulisque vacans quispiam possessor fuerat, sic pronunciauit: *Persentiscebam, & odorabar, domum illam vino semper plenam, hospitem tandem suum vomiturum.* Sic ebriosi isti coguntur sua quælibet diuendere, etiam vsque ad vestimenta, & supellectilem necessariam; immò & vsque ad ædes sibi à parentibus in hæreditatem relictas. Hæc est infœlicitas miseranda, quæ & nonnunquam patriam deserere cogit, & in exilium velut commigrare, per prouincias varias diuagando, vel militiam infortunatè sectando. Sed parum foret, si temporalia solùm diuenderent, si non & animam dæmoni & inferno oppignorarent, & quidem in æternum non redimendam.

Audi exemplum quod refert Thomas à Cantiprato lib. 2. apum cap. 58. p. 1. Sedebant, inquit, in taberna viri quidam, & cùm incaluissent mero, varios inter se sermones miscebant, inciditque ille, quid futurum foret post hanc vitam. Tunc vnus: *Vanè decipimur à Clericis dicentibus animas sine corpore viuere post mortem.* Hoc dicto, omnibus in risum concitatis, superuenit homo statura robustus & grandis: Vinum & ipse postulat, quæritque quis sermo inter eos? De animabus, inquit ille: *Si quis meam emere velit, optimo pretio darem, & pretium in commune ad bibēdum conferrem.* Ridentibus omnibus, is qui superuenerat, ait: *Talem ego mercatorem quæro paratus sum eam emere, dic pretium.* Conuentus est de pretio, soluit emptor, bibitur calice pleno. Vespere facto, ait: *Tempus est, vt quisque ad sua reuertatur; sed antea date iudicium: Si quis emerit equum capistri vinculo alligatum, nunquid & ius habet in capistrum?* Affirmant omnes. Mox ergo venditorem cum anima & corpore in conspectu omnium eleuat, & secum absque dubio ad inferna pertrahit. Dæmon enim erat in specie hominis. Quis namque alius se diceret animarum mercatorem, nisi in cuius figura ad Abraham dictum est: *Da mihi animas, cætera tolle tibi.*

Fœlicius quippiam contigit (vt refert Gotscalus Holen. Ordinis S. Augustini Concionator, serm. 101. in parte æstiuali) cuidam potatori, quodam in loco Iudicis officium agenti. Habebat ille coniugem valde piam, quæ Deum quotidie precabatur, vt à potatione maritum auocaret, & ad cor reduceret: Eleemosynis hunc in finem datis pauperes adhibebat etiam precatores. Accidit verò eum quadam nocte temulentum redire, & per cemiterium transire. In casu in lapidem impingens, in maledicta contra Deum & Virginem erupit. Mox verò apparuit ei imago cuiusdam mortui, terribili specie. Ille nihil pauidus, interrogat: *Quis esset?* Respondeturque ei: *Quod ego, tu eris.* At ipse vino animatus subiungit: *Quisquis es, veni mecum, ad cœnam te inuito.* Responsum iterum ei est: *Vade, mox sequar.* Cùm domum appulisset, rem secum pleniùs conferens, timore quodam percellitur, aperitque vxori quod gestum fuerat, se quendam inuitasse, non admittendum, adeoque ostia, & fenestras omnes diligenter claudi iubet. Paulò post cùm mensæ assisteret cogitabundus, venit inuitatus pulsans fores: cumque non intromitteretur, iterum & tanto fragore pulsat, vt tota domus contremisceret, & ostia omnia spontaneè sese reserarent. Ait ergo intrans: *En adsum quem inuitasti, tecum mihi comedendum est.* Fugiunt omnes, deseritur ipse totus trepidus. Iterum verò vox inuitati ad illum: *Tu inuitasti me, nec fercula iam apponis, ego te ad cœnam meam reinuito, fercula mea videbis. Tertia die venies, & comparebis.* Sic disparuit. Sequenti die totus tremulus, omnium peccatorum confessione conscientiam purgare fuit sollicitus, expectabatque diem & horam condictam, non sine animi horrore. Illo die raptus est in locum, vbi vidit omnia genera potatorum, & mensam serpentibus, sulphure, pice, igne refertam: Dixitque ei inuitans: *En cœna mea, comede nunc, & bibe, potum sume, cibumque appositum.* Cumque ipse hæreret, & horreret quasi emortuus præ timore, reductus est in locum suum, totus canus & decrepitus effectus. Et hac visione ita ad mentem rediit, vt postea grauissimam cum lacrymis pœnitentiam egerit.

Postremò, ebrietas dicitur: *Origo omnium vitiorum*, & hoc iam satis elucescit ex dictis supra, vbi egimus de profunditate vitij gulæ in abyssum flagitiorum omnium hominem præcipitantis.

PICTVRA EBRIETATIS.

HÆc omnia quæ de ebrietate diximus, ab Antiquis insinuata videtur in pictura, quam nobis exhibuerunt ebrietatis. Depinxerunt enim ebrietatem sub imagine Bacchi, qui Deus vini dictus est; fortè quod imitatus Noe viti colendæ sese addixerit. Depinxerunt autem Bacchum, vt puerum, facie tamen Mulieris, nudoque pectore, deinde vite coronatum, & cornibus dotatum, Tygri insidentem. Videamus breuiter huius picturæ rationes, vt quàm rectè dictis congruat, intelligamus.

Primò, vt puer pingitur, quia ebrietas insipientem reddit hominem, vacillantem instar pueri. Priuat enim prudentia & scientia: ita vt ebrius instar infantis balbutiat, nec quid eloquatur nouerit. Genua quoque habet tremula,

instar pueri ambulare ediscentis, caditque frequenter, quasi non valens se sustentare, quod ipsum pueris contingit. Adde, quod sicut puer de nullo sollicitus omnia se possidere credit: sic & ebrius omnem sollicitudinem abiicit: & licet pauper sit, tunc tamen opinione sua sibi videtur opulentus, aut saltem non meminit egestatis.

Secundò, pingitur facie muliebri, quia ad luxuriam stimulat & accendit: Vnde monet Apostolus, ad Ephes. 5. *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Deinde quia virum eneruat vinum, & effœminat; cor ei mollit, imò & aufert vires. Vnde Oseæ. 4. *Vinum & ebrietas auferunt cor.*

Tertiò, ebrietas pingitur nudo pectore, quia ebrius omnia quæ corde habet, manifestat, nihilque secretum tenet, siue nociuum sit, siue non. Similis est vasi musto nouo repleto, quod de imo fæces trahens, per os dolij emittit. Hanc similitudinem dedit Seneca Epist. ad Lucil. *Non est*, inquit, *animus in sua potestate, ebrietate deuictus: quemadmodum musto dolia ipsa rumpuntur, & omne quod in imo iacet, vis caloris in summam partem eiectat: sic vino exæstuante, quidquid in imo iacet abditum, effertur, & prodit in medium. Onerati mero, quemadmodum non continent cibo vino redundante: ita nec secretum quidem. Quod suum, alienumque est, pariter effundunt.* Propterea etiam Scriptura videtur vinum Regibus prohibere, ne fortè vino exæstuantes secreta in Reipubl. perniciem pandant: *Noli Regibus dare vinum, quia nullum secretum, vbi regnat ebrietas.* Rege nimirum nihil debet esse secretius, maximè si in hostem ducendi sint exercitus. Vnde & regni censetur proditor, qui est secreti. Nam regna multa exercitusque stetissent, si stetisset lingua: dum hæc sui est oblita, vel per iniuriam, vel per temulentiam, in exitium regni exitus eius fuit. Propterea etiam monet Sapiens Prou. 20. *Et qui reuelat mysteria & ambulat fraudulenter, & dilatat labia sua, ne commiscearis.* Fugiant ergo qui à consiliis intimis Principum sunt, ebrietatem & temulentiam, arcanorum proditricem, & irreparabilium sæpe damnorum inuectricem. Deinde, nudo etiam pectore propterea ebrietas depingi potest, quod homines denudet, hoc est ad nuditatem & egestatem sæpenumero redigat, vt iam diximus: quodque pudorem auferat, & ad nudandum se non solùm adolescentes, sed & adolescentulas inducere soleat. Quia vix vlla erubescentia, vbi vini dominatur copia.

Quartò, vite coronata depingitur, quia fatuè homines exhilarat: quam hilaritatem hisce corollis, modò ex vite, modò ex aliis fruticibus, vel floribus contextis ostentare solent. Vnde hæc eorum vox apud Sapientem c. 2. *Coronemus nos rosis, antequam marcescant, & nullum sit pratum, quod non pertranseat luxuria nostra: Nemo nostrum exors sit luxuriæ nostræ, vbique relinquamus signa lætitiæ.* De his quoque intelligi potest agere Propheta Isaias cap. 28. dicens: *Væ coronæ superbiæ, ebriis Ephraim, & flori decidenti, gloriæ exultationis eius qui erant in vertice vallis pinguissimæ errantes à vino. Pedibus conculcabitur corona superbiæ ebriorum Ephraim, & erit flos decidens gloriæ exultationis eius, qui est super verticem vallis pinguium, quasi temporaneum ante maturitatem autumni.* Sic & antiqui Deos suos coronauerunt speciali corona, Iouem Oleastro & Quercu, Martem gramine, Apollinem Lauro & Hiacyntho, Herculem Populo & Apio, Venerem Amomo, Mineruam Olea, Proserpinam Narcisso, Cererem Spica & paupauere, Bacchum hedera & palmite. Cum ergo Bacchus Deus sit ebrietatis, & ebriorum, hac ipsa vite etiam ipsi rectè exhibentur coronati, in signum vt dixi iucunditatis fatuæ, quam parit ebrietas, de qua iterum 3. *Omnem montem vinum vertit in securitatem, & iucunditatem, & non meminit omnem tristitiam.*

Quintò, ebrietas cornibus ornatur, quia eleuat & inflat, superbiamque & animositatem generat. Hinc facilè de ebrietate ad arma cõsurgitur, calicibusque tela succedunt, pro vino sanguis effunditur, & ipsum sanguinem vina fuderunt. Quam fortes sibi homines videntur in vino? Barbari in ferrum ruunt, vulgus in rixas, inquit Ambros. cap. 12. de Elia & Ieiunio. Vnde etiam Sapiens Prou. 20. dicit: *Tumultuosa res est ebrietas.* Propter eandem causam Tygridi insidere depingitur, est enim illa miræ velocitatis, virtutis, & crudelitatis. Sic indicatur, ebrios ad iram concitatos, proteruos esse, & sine deliberatione in ferrum ruere, & crudelitatem exercere, à qua planè alieni forent, si temulentia abesset, si vini calor sanguinem non adureret, & cor non inflammaret, sicque ad choleram aptum & immite efficeret. Vnde sanctus Ambrosius sic de illis loquitur: *Vocem amittunt, colore variantur, oculis ignescunt, ore anhelant, fremunt naribus, in furore ardescunt, sensu excedunt: Omnes sibi æquales in vino videntur, nullus inferior: non pauper diuiti cedit, non infirmus valido, non ignobilis honorato.* Hæc ergo sunt cornua ebrietatis, hæc Tygridis immitis insignia.

LECTIO VI.

DE INANI EXCVSATIONE ebriorum.

SEd dicunt ebrij in excusationem suam: Vinum à Deo creatum est, ergo illo oportet vti, & quidem in copia vt licet, aut aliàs non licebit se vnquam recreare. Respondet Sapiens: *Vinum creatum est à Deo, non in ebrietatem, sed in iucunditatem.* Atque vtinam scirent homines huius sæculi, hanc iucunditatem intra terminos suos tueri illibatam; hoc enim & nos eis indulgemus. Verùm illa in dissolutionem vertitur & lasciuiam. Vtinam illud intelligerent, quod apud Tobiam cap. 9. habemus: *Cum timore Domini conuiuium exercebant*: & in lib. Iudith c. 16. *Fiat populus iucundus secundum faciem Sanctorum*, hoc est, sicut decebat populum sanctum, & verum Deum colentem. Verum modò mensæ quæ iucunditatem sapiunt, ita ingluuiem & temulentiam commiscent, vt iam non à veri Dei cultoribus censeas instrui, sed à Bacchi potius adoratoribus. Alij verò sunt, qui vbi in aliqua grauia incommoda ob ebrietatem inciderint, dicunt; *Vtinam non esset vinum!* Sed & hi quoque planè stolidè loquuntur. Vnde contra eos sic Chrysostomus: O amentiam singularem, ô stoliditatem inauditam! Alij delinquunt, & Dei tui dona criminaris: putasne à vino hoc factum malum; Non fecit vinum certè, sed incontinentia eorum, qui vino abusi sunt. Dicas, vtinam non esset ebrietas, non essent deliciæ: si verò dicis, vtinam non esset vinum, ordine paulatim progrediens, optabis ne sit ferrum propter homicidium, ne sit nox propter fures, ne sit lux propter calumniatores, ne sit fæmina propter adulterium, & sic omnis,

Dei opera tibi destruentur. Non igitur dicas, mentis enim istud est diabolicæ; nec vinum, sed ebrietatem crimineris. Et ebrio cùm in se fuerit reuersus, omni dedecore suo priùs descripto, dicas datum esse vinum ad lætitiam, non ad turpitudinem nostram: datum est vt rideamus, non vt derideamur, vt rectè valeamus, non vt ægrotemus, vt imbecilla corpora reficiamus, non vt robur animi deiiciamus: honorauit te hoc munere Deus, cur inhonestas propter intemperantiam bibendi teipsum? Hæc sanctus Chrysostomus hom. 58. in Matth.

Secundò dicunt: Non ego ebrietatem amo, sed oportet amico satisfacere, si enim ad conuiuium vocatum non tracto liberaliter, & quantum voluerit potum sub ministro, sine gratia eum dimitto. Respondet Augustinus serm. 231. de tempore: *Non sit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus & suus est inimicus. Si & te & alium inebriaueris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum. Et ideò sapienter considera, si iustum sit, te à Deo separes, dum te ebrioso coniungis. Ad extremum, tu eum noli adiurare, noli cogere, sed in potestate illius dimitte, vt quantum sibi placuerit bibat: etsi se inebriare voluerit, vel solus pereat, & non ambo pereatis.* O infœlicitas generis humani (addit ibidem Augustinus) quàm multi inueniuntur, qui ebriosos, & luxuriosos amplius quàm oportet cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus, vel calicem dissimulant dare? Nec attendunt, quia illud quòd luxuriosis videntur ingerere, Christus in pauperibus deberet accipere, qui dixit: *Quod fecistis vni ex minimis meis, mihi fecistis.* Sed qui tales sunt, quando alios in nimio potu sepeliunt, pauperi eleemosynam petenti dicunt: Vade, vade in ante, & dabit tibi Deus: Quid est verò quod dicit, vade in ante, & dabit tibi Deus, nisi vade ad illum hominem, qui habet Deum, quia daturus est Deus? Ac sic ore suo confitentur, apud se Deum non esse, quo inspirante possent pauperibus erogare. Hæc iterum Augustinus, perstringens ebriosos immisericordes.

Tertiò dicunt aliqui, Persona potens me coëgit, & societati satisfaciendum fuit, nec potui aliter. Respondet sanctus Augustinus serm. 233. de tempore. Ad excusandas excusationes in peccatis ista prætendimus: & quod implere noluimus, non potuisse nos dicimus. Nolle, in culpa est nostra, & non posse, prætenditur. Etiamsi ad hoc veniretur, vt tibi diceretur: Aut bibas, aut morieris: melius erat vt caro tua sobria occideretur, quàm per ebrietatem anima moreretur. Sed excusatio ista falsò obiicitur. Ipsi enim Reges, & quicumque sunt alij Potentes, quia, Deo propitio, & Christiani sunt, & prudentes, & sobrii, & toto corde Deum timentes, si te viderent definiuisse vt eis non acquiescas pro timore Dei inebriari: etsi sub hora videantur irasci, postea verò te in grandi admiratione suscipient, dicentes: Quantum cum illo egimus, quantis eum minis & terroribus fatigauimus, & tamen numquam eum à sobrietate separare potuimus. Nam & Deus qui te videt propter eius amorem inebriari non velle, ipse tibi gratiam illorum dabit, qui te, vt amplius biberes, videbantur hortari & cogere. Ille qui ebrietati resistit, si cum Dei adiutorio perseuerare voluerit, & pro ipsa ille aliquas pertulerit tribulationes, omnia ei Dominus ad martyrij gloriam reputabit. Hæc Augustinus.

Quintò, dicunt alij se siti frequenter premi, oportere eam extinguere: seque consuetudine bibendi ita implicatos, vt sine maxima difficultate, imò nec sine periculo sanitatis desistere valeant. Respondet August. Qui se de hoc malo desiderat liberare, quomodò sibi interuallo dierum potum addendo ad ebrietatis tenebras peruenit: ita paulatim subtrahendo, ad sobrietatis lucem redeat. Qui si semel totum quod amplius accipiebat, subtraxerit, vbi nimia siti cœperit exardescere, cum grandi amaritudine clamat & dicit: Malle se mori, quàm sibi bibendi vel inebriandi consuetudinem tollere: nec attendit, quod tolerabilius erat illi in carne mori, quàm per ebrietatem in anima interfici. Et ideo, vt nec ardorem nimium patiatur, & de tam graui malo quod patitur, liberetur: sicut iam dictum est, per interualla dierum sibi aliquid de nimietate potus subtrahat, quo vsque ad rationabilem consuetudinem redeat. Qui hoc ita, vt diximus, per partes subducere voluerit, & de ebrietate liberabitur, & illam intolerabilem pœnam non patietur. Hoc iterum est sanum consilium sancti Augustini.

Postremò, dicunt & aliqui, exiguum istud esse peccatum ebrietatis, contra quod consuetudo obtinuerit, & quidam modò præscripserit. Hanc rationem quorumdam afferens S. August. sic dicit: Tantâ infœlicitate se inebriant homines, qui aputant ebrietatem, aut paruum, aut nullum peccatum esse. Sed pro illa ignorantia maximè sacerdotes in die iudicij reddituri sunt rationem, si commissis sibi populis, quæ vel quanta mala de ebrietate nascuntur, assiduè noluerint prædicare. Qui ergo credit ebrietatem esse paruum peccatum, si se non emendauerit, & pro ebrietate ipsa pœnitentiam non egerit, cum adulteris, & homicidis æterna sine remedio pœna illum cruciabit, secundum illud quod ipsi bene nostris B. Apostolum prædicasse: *Neque*, inquit, *fornicarij, neque idolis seruientes, neque molles, neque masculorum concubitores, neque auari, neque adulteri, neque ebriosi regnum Dei possidebunt.* Videte, ebriosos cum fornicatoribus, & idolis seruientibus, & masculorum concubitoribus, & adulteris Apostolus hic coniunxit: Sciant ergo hi consuetudine improba peccatum non diminui, quin potius augeri, nam consuetudo sine veritate, vetustas erroris est: non ergo hominum consuetudo ad praua ducentium, & ad perniciem currentium, sed Dei veritas, quæ per Prophetas, per Apostolos, per ipsam Domini vocem nobis innotescit, sequenda est, nisi interitum & perditionem adamemus. Neque erit illis minus supplicium, quin potius supplicij incrementum ebriosi accipient, ex multitudine peccantium, & consortio eorum qui simili culpa colligati, simili pœna inuoluentur. Ser. [illegible] de Temp.

Neque verò illi solùm qui inebriant se grauiter peccant: sed & illi qui ad ebrietatem alios inducunt. Vnde Ambrosius de ieiunio cap. 24. sic eos arguit: *Rogas ad iucunditatem, cogis ad mortem, Inuitas ad prandium, efferre vis ad sepulchrum. Cibos promittis, tormenta irrogas. Vina pretendis, venena suffundis. Omne quod nocet venenum est. Tollis sensus, viscera exurit, somnum infert, caput vexat, Etiam maior vis vini, quàm veneni est. Venenum vino excluditur, non veneno vinum. Deus meritò per Moysen non solùm veneno, sed veneno draconum vinum comparat Deut. 23. Veneno caro vulneratur, vino mens. Noxia ebrietas corpori, crimen adiungit & menti. Aduerte etiam & perfidiæ venenum vino declaratum nomine. Ait enim de his qui nesciunt*

Deum: De vinea Sodomorum vinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ. Vua fellis, vua eorum, & botrus amaritudinis. Hæc Ambrosius.

LECTIO VII.

DE LONGITVDINE muri Gulæ.

MVri nostri longitudo agnoscitur ex variis hominum generibus, qui ad illum construendum concurrunt, quique quotidie opus suum continuant. Ita enim inualuit vitium crapulæ & ebrietatis, vt passim irrideantur in conuiuiis qui se vino sine potu non ingurgitant: solentque per inimicam amicitiam se mutuò homines adiuuare, & adigere ad mutuam ebrietatem. Ac primò quidem huic vitio sunt obnoxij multi inter Magnates, de quibus conqueritur Sapiens: *Væ tibi terra, cuius Rex puer est, & cuius Principes manè comedunt.* Et hi quidem speciali reprehensione digni, qui aliis semper consilio, iudicio, exemplo præire tenentur. Soletque hæc ebrietas Principum & Magnatum non parum nocumenti Reipubl. adferre, maximè si regnet in eis, qui exercitus ductare populosque debent regere. Vnde Valerius Maximus sic de Hannibale loquitur lib. 9. Campana luxuria perquam vtilis ciuitati nostræ fuit: inuictum enim armis Hannibalem illecebris suis complexa, vincendum militi Romano tradidit: Illa vigilantissimum Ducem, illa exercitum acerrimum dapibus largis, abundanti vino, vnguentorum fragrantia, Veneris vlu lasciuiore ad somnum & delicias euocauit; ac tum demum confracta & contusa Punica feritas fuit. Quid ergo his vitiis fœdius, quid etiam damnosius, quibus virtus atteritur, animique pariter & corporis vires expugnantur? adeò vt nescias, ab hostibusne, an ab illis capi perniciosius sit. Quanta mala inuehat Magnatum mensa ebria, satis docent, Herodis, Holofernis, Baltazaris, aliorumque exempla. Adde & Alexandri Macedonis exemplum antiquum, qui Clitum sibi charissimum ac fidelissimum inter epulas transfodit, & intellecto facinore mori voluit certè debuit. Atque ipse Herculeano postea cypho periit.

Secundò, huic vitio obnoxij sunt, huicque structuræ cooperantur, non solùm nobiles & potentes, sed & quilibet cuiuslibet sortis opulenti huius sæculi. Mirum perfectò, quanto luxu conuiuia instituantur, quàm perfuso mero illa extendant. Hos arguit Propheta Amos cap. 6. *Væ qui opulenti estis in Sion, & lasciuitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti, qui canitis ad vocem psalterij, bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, & nihil compatiebantur super contritione Ioseph.* Describit porro opulentorum horum conuiuia sanctus Ambrosius, quasi pugnas & prælia vbi cyphi dispositi instar aciei ordinatæ ad præliandum. Sic enim dicit de Ieiunio & Elia cap. 13. Primò, minoribus poculis veluti velitari pugna præluditur, & sicut tragœdiarum actores, primò sensim vocem excitant, donec viuæ vocis aperiant iter, vt postea magis possint clamoribus personare: ita isti quoque in principio prælusoriis se exercent poculis, vt irritent sitim, ne fortè restinguant eam, & satiari postea, bibere non possint. Ergo vbi res calere cœperit, maioribus poculis feruor inardescit. Aridus cibus siti exæstuat, & vbi imminui vasa cœperint, potu meraciore reparantur. Certant pocula cum ferculis, & inter moras sæpe germinantur. Deinde procedente potu longiùs, contentiones diuersæ, & magna certamina, quis bibendo percellat. Nota grauis, si quis se excuset, si quis temperandum fortè vinum putet. Et hæc donec ad mensas perueniatur secundas. At vbi consummatæ fuerint culpæ, putes iam esse surgendum: tunc de integro potum instaurant suum, & cùm consummauerint, tunc inchoare se dicunt: tunc deferuntur phialæ, tunc magni crateres quasi instrumenta bellorum: Ac ne immoderatum hoc arbitreris, mensura proponitur, certatur sub Iudice, sub lege decernitur. Agonothetes illic furor est, stipendium debilitas, victoriæ præmium culpa: pendet anceps diu, & dubius belli euentus. Furor enim illic est peculiaris. Hæc ille.

Idem quoque Ambrosius irridet illam consuetudinem ebrietatis ilicem, qua bibitur ad sanitatem Magnatum & Regum, ad sanitatem Imperatorum. Bibamus, inquiunt, pro salute Imperatorum, videtur non amare Imperatorem, qui pro eius salute non biberit. Qui non biberit fit reus in deuotione. O piæ deuotionis obsequium, ô stultitia hominum, qui ebrietatem sacrificium putant! In hoc aduertendum illud Apostoli, 1. ad Timot. 2. *Obsecro fieri postulationes, orationes, obsecrationes, gratiarum actiones pro Regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, vt quietem & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate.* Hi porro compotatores nesciunt has obsecrationes, & postulationes, & apprecationes in templis peragendas. Aut certè non sufficit eis ibi eas perfunctoriè peragere: in mensis pleniùs reseruant perficiendas, donec multiplicitate sanitatum insani, ad asotiam pertigerint, & ebrietatem. Hanc ergo piam deuotionem piumque obsequium in Reges & Principes profusum, sed in Deum non rarò impiè redundantem, subsannant & condemnant S. Ambrosius, ac alij SS. Patres.

Tertiò, huic muro ædificando certatim operam suam afferunt adolescentes & iuuenes. Hi enim vix pubertatis annos attigerunt, quin potationibus & comessationibus sese dedant; ludibrio habendi à sodalibus, si bibere & se ingurgitare non probè nouerint. Norunt id Parentes, & sæpe suo malo, grauique familiæ incommodo. Nam plerique eorum, cum prodigo decoquunt & abliguriunt patrimonia, in cauponis & vinolentia, in crapula & luxuria. Cui malo obuiare optant Parentes, sed sæpenumero serò nimis, dum iam incorrigibiles sunt effecti. Hinc illa antiquitus pronunciata in filios immorigeros & prodigos sententia Deut. 21. *Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, apprehendent eum, & ducent ad seniores ciuitatis, & ad portam iudicij, dicentque, Filius noster iste proteruus comessationibus vacat & luxuriæ atque conuiuiis, lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatur malum de medio vestri, & vniuersus Israel audiens pertimescat.* Hæc est ergo pœna iuuentutis inobedientis, luxuriosæ & ebriosæ, quæ si noua lege sanciretur, multos hoc æuo deterreret his vitiis mirè deditos. Sed & hi norunt modos inuenire, quibus suas promoueant ebrietates: per varias nimirum Amasiarum sanitates: & conantur nonnunquam tot ebibere calices, quot litteras nomen Amasiæ habet. Sic bibunt ad numerum, antiquos Idololatras imitantes,

qui in Deorum vel Dearum suarum honorem tot bibebant cyathos, quot litteras continebat nomen, vt docet Martinus Delrio in Adagiis Adag. 810.

Quartò, etiam senes structuræ huius muri se impendunt, quia & crapulæ, & ebrietati inueniuntur addicti; cùm tamen hi sobrietatis exemplo cæteris præire deberent. Propterea senem fatuum se odisse dicit Sapiens, eum nimirum odio dignum iudicans, qui cùm iam senio ex parte tremulus sit, nihilominus vt fatuus iuuenculus simposiis, cantu, popinis, & conuersatione lubricorum & lasciuorum delectatur. Meliùs Berzelai, qui cùm inuitaretur à Rege Dauide ad regiam mensam, respondit: *Octogenarius sum hodie, numquid vigent sensus mei ad discernendum suaue aut amarum? aut delectare potest seruum tuum cibus aut potus? vel audire possum vltra vocem cantorum atque cantatricum? Non indigeo hac vicissitudine, sed obsecro vt reuertar seruus tuus, & moriar in ciuitate mea, & sepeliar iuxta sepulchrum Patris mei, & matris meæ.* 2. Reg. 19.

Quintò, notum est, quomodò tenuioris fortunæ homines, artifices cuiuslibet sortis, huic structuræ cooperantur; quomodò ingluuiei & crapulæ sese immergant. Omni oblata occasione, sæpe totos se exhauriunt in popinis, vt amicam & continuam suam ebrietatem foueant; vno die expendunt, quod in plurium dierum refectionem pro se & familia erat impendendum, ita vt ad inopiam redigantur, de qua re suprà iterum diximus. Rectè de illis dixit quidam: Isti bursam ad nummorum vomitum, & arcam inuitant ad pecuniam nauseam, vt exactori stomacho possint audaciùs adulari. Interius ventrem ciborum & potuum locupletant diuitiis, exteriùs nudi, & in paupertate positi. Hæc est introductio, per quam quis furandi artem ingreditur: hæc morbos parit, & seminat egestatem. Hoc verò eis frequenter contingit, ob prauam quorumdam societatem: qui enim ebriosis & prodigis se associat, similis illis mox redditur. Et certè non absimiles sunt quidam magneti, qui trahit ad se annulum ferreum: annulus quoque ille virtute sibi communicata dicitur & alterum attrahere, & ille tertium, & tertius quartum: sicque fit quasi catena per attractionem annulorum. Sic reuera dæmon in quibusdam operatur: delectione enim potus aliquem ad se trahit ebriosum, & ille tertium, & tertius quartum: sicque caupona fit plena, in qua est quædam concatenatio ebriosorum. Hoc vt plurimùm diebus festiuis reperies, in quibus se mutuò ad pocula inuitant & trahunt: ita vt dum corpore quandoque agunt in templo, iam corde sunt in taberna & symposio: quibusque sociis sint vsuri meditantur in oratorio. Id verò illis diebus maximè fieri satis patebit, si cauponum registra velis consulere, & dies quibus isti sub credito vacarent crapulæ, innotare: & hoc maxime dolendum inter Christianos.

Sextò, non desunt etiam in fœmineo sexu, quæ huic ædificio maledicto cooperentur, temulentiam sectantes. De his dixit Ecclesiasticus: *Mulier ebriosa, ira & contumelia magna, & turpitudo eius non tegetur.* Has describens sanctus Ambrosius de Elia & Ieiunio cap. 10. sic ait: Sed quid de viris loquitur, quando etiam fœminæ quas oportet sollicitiorem castitatis sobrietatisque adhibere custodiam, vsque ad ebrietatem bibunt? Deinde surgentes, quas etiam inter secreta domus vel audiri ab alienis non conuenit, vel videri, prodire audent in publicum, non velato capite, vultu procaci. Apostolus mulieres tacere etiam in Ecclesia iubet, viros suos domi præcipit interrogare. Illæ in plateis inuerecundos sub conspectu adolescentulorum in emperantium choros ducunt: iactantes comam, trahentes tunicas, scissæ amictus, nudæ lacertos, plaudentes manibus, saltantes pedibus, personantes vocibus, irritantes in se iuuenum libidines motu histrionico, petulanti oculo, dedecoroso ludibrio. Spectat corona adolescentium, & fit mirabile theatrum. Inter saltantium lapsus, ocello impuro, & contaminato aspectu, terra turpi saltatione polluitur, quæ obscœnis cantibus verberatur. Olim vini vsus teste Valerio Max. lib. 2. Romanis fœminis ignotus fuit, ne scilicet in aliquod dedecus prolaberentur. Quia proximus à Libero Patre intemperantiæ gradus ad inconcessam Venerem esse consueuit: Quæcumque enim fœmina vini vsum immoderatè appetit, virtutibus ianuam claudit, & delictis aperit.

Septimò, etiam Ecclesiastici, Sacerdotes, Religiosi, hunc murum maledictum amplificant: quod maximè dolendum est, quandoquidem aliis exemplo præire deberent. Certè non nisi id infirmis scandalum, sacerdotio probrum, & propriæ conscientiæ grauem reatum conflare potest. De qua re conquerebatur Isaias cap. 28. *Sacerdos, & Propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt a vino. Errauerunt in ebrietate, ignorauerunt iudicium.* Interim antiquitus grauissimè puniebatur ebrietas in Sacerdotibus, imò & in laicis. Vnde Burchardus Vormatiensis Episcopus lib. 14. decret. hunc adfert Canonem ex Pœnitentiali Theodori: Sacerdos quilibet si inebrietur per ignorantiam, septem dies pœniteat in pane & aqua: si per negligentiam, quindecim dies: si per contemptum, 40. dies. Diaconus vel Monachus secundùm ordinem, vt scriptum est ceu & reliqui Clerici & ministri iuxta ordinem, iudicio Sacerdotis pœniteant. Laici velut vera non habentes, si inebriantur, arguantur à Sacerdote, quod ebriosi Regnum Dei non possidebunt, & interitus sit ebrietas, & compellat ipsos pœnitere. Qui cogit hominem vt inebrietur humanitatis gratia acerrimè corripiatur, & septem dies pœniteat: si per contemptum, triginta dies. Nullus Christianus alium Christianum plus bibere cogat, quàm naturæ sufficiat. Quod si fecerit, iuxta id quod in Pœnitentiali habetur, pœniteat. Et eiusdem libri cap. 13. ex Pœnit. Rom. Qui per ebrietatem vomitum facit, si Presbyter aut Diaconus est, 40. dies pœniteat; Si monachus 30. dies pœniteat: si Clericus, 20. dies: si Laïcus 15. dies. Item cap. 14. ex Pœnit. Bedæ: Laïcus si per ebrietatem vomitum facit, tres dies à carne & vino & cereuisia abstineat. Rursum c. 15. ex eodem: Si quis per nequitiam alium inebriat, 40. dies pœniteat. Quod si consuetudinem habuerit, communione priuetur, donec dignè pœniteat, & emendationem promittat. Hæc ibi.

De ebrietate vitanda à Sacerdotibus dixi in Virga Aaronis, Tract. 4. Lect. 11. & infià exempla proponemus.

Ex his itaque patet, quantoperè se extendat murus iste, tot concurrentibus structoribus impiis: ita vt meritò asseramus magnam partem hominum propter gulam perire, & propterea dicat Isaias: *Dilatauit infernus os suum absque termino, & descendent fortes eius, & populus eius.* Agit enim contra gulosos, de quibus præcesserat. Cy-

thara, & lyra, tympanum, & tibia, & vinum in conuiuiis vestris, & opus Domini respicitis, nec opera manuum eius consideratis. Vbi cùm dicit, quod infernus aperuit os suum absque termino, ad deglutiendum gulones illos, & ebrietatem sectantes: insinuat tanto eos numero futuros, vt opus sit infernum extraordinariè os aperire suum, ad tantam multitudinem absorbendam: Sicut cùm homini magnus morsus deglutiendus est, os grande aperire dicitur. Insinuatur etiam illis verbis, quod sicut illi ad satiendum appetitum, & ventrem adimplendum, os suum absque termino aperuerunt, appetitui inordinato finem non imponentes: Sic & infernus sine termino os suum aperiet, vt se illis impleat, & ibi operum suorum mercedem accipient: *Opus Domini, non respicitis*, inquit, *& opera manuum eius non consideratis*: quia nimirum effectus generalis gulæ, est obliuio operum Dei, & beneficiorum eius. Qui enim de ventre sunt solliciti, vix Dei meminerunt & salutis.

LECTIO VIII.

DE SEPTEM TVBIS CONTRA murum Gulæ.

TVbæ declamantes contra murum hunc gulæ, à Satana, & eius cooperatoribus ad fortificandum ciuitatem suam longè latéque constructum, partim ex dictis intelligi possunt: ordine tamen nostro, septem voces quasi tubas designabimus ex sacris literis, murum hunc demoliri potentes.

Deut. 21. Prima tuba, est vox diuina in lege contra filiosfamilias ebrietati & comessationibus vacantes detonans, quam statim audiuimus: *Si homo genuerit filium contumacem & proteruum, apprehendent eum, & ducent ad seniores ciuitatis, & ad portam iudicij, dicentque: Filius noster iste proteruus comessationibus vacat & luxuria, atque conuiuio, lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatur malum de medio vestri, & vniuersus Israel audiens pertimescat.* Item numerorum vndecimo: *Adhuc carnes erant in dentibus eorum; & ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plaga magna nimis. Vocatúsque est ille locus Sepulchra concupiscentiæ*: ibi enim sepelierunt populum qui desiderauerat.

Secunda tuba, est vox Domini per Prophetas contra idem vitium insonantes. Audi primò Prophetam Abacuc: *Væ qui potum dat amico suo, mittens fel suum, & inebrians, vt aspiciat nuditatem eius, repletus est ignominia pro gloria.* Audi secundò Ieremiam: *Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel; Bibite, inebriamini, & vomite, & cadite neque surgatis à facie gladij quem ego mittam inter vos.* Audi tertiò Isaiam c. 5. *Væ qui surgitis manè ad ebrietatem sectandam, & potandam vsque ad vesperam, vt vino æstuetis.* Et iterum: *Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.* Et c. 22. *Vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum, & ad planctum, & ad caluitium, & ad cingulum sacci: & ecce gaudium & lætitia, occidere vitulos, iugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinum: Comedamus & bibamus cras enim moriemur. Et reuelata est vox Domini in auribus meis: Si dimittetur iniquitas hæc vobis, donec moriamini, dicit Dominus exercituum.*

Abac. 2.

Hier. 25.

[Ter]tia tuba, vox est Domini apud Sapientem: *Noli esse in conuiuiis potatorum, nec in comessationibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt: quia vacantes potibus & dantes symbola, consumentur, & vestietur pannis dormitatio.* Et paulò post: *Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui foueæ? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum? Nonne his qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis?* Prou. 23. Quàm fortiter insonat vox ista, quamque efficaci clangore repræsentat ebrietatis damna præcipua? Primò dicit: *Cui væ?* Et quidem affert ebrietas væ tam ebrioso, quàm parentibus eius: hoc est, pœnam, dolorem, afflictionem grauissimam ratione malorum quæ ex illa promanant. Secundò dicit: *Cui rixa?* Quia parit illa rixas, parit & contentiones quæ sæpius inter bibendum intercurrunt, cum graui læsione honoris proximi. Hinc lites, hinc obligatio ad honoris restitutiones. Tertiò dicit: *Cui fouea?* Intelligitque varia impedimenta itineris ebriis obiecta, in quæ frequenter impingunt, non sine collisionis periculo, aut etiam necis, dum vel in foueas, vel in flumina præcipites ruunt. Quartò dicit: *Cui sine causa vulnera?* Quia non solùm contentiones verborum inter ebrios oriuntur, sed etiam ad ferrum consurgitur, & sanguis effunditur, pocula in tela vertuntur si ferrum desit, ciphique in faciem iaciuntur. Sic in vulnera mutua mox insani proruunt; immoderatio enim potus iracundiam concitat, & ruinas multas facit. Deinde etiam vulnera sine causa sibi consciscunt, frequenti casu ad saxa collisi. Quintò dicit: *Cui suffusio oculorum?* Ratione humorum copiosè nimis ex oculis defluentium, & visus aciem obtundentium, & suffocantium. Vnde ebriosi passi ob copiam catarrorum defluentium, oculis sanguineis cernuntur, visuque hebetes, & lippientes. Possumus & hæc omnia spiritualiter sensu altero accipere, vt per *Væ*, intelligatur æterna maledictio & damnatio, cui animam oppignorat ebriosus; cuius & sunt consortes Patres, qui filios ebrietati deditos non reprehendunt, non auertunt. 2. Per foueam, intellige præcipitia varia ad plerᴀque vitia, in quæ ratione ebrietatis corruit. 3. Per vulnera, interpretare tot ictus mortales, quibus animam suam conficit, quot peccatis se obnoxium reddit. 4. Per suffusionem, oculorum designatur hebetudo & cæcitas in oculis cordis; quia tenebræ & caligo interioris mentem ebriosi obnubilant, vt nihil cernere videantur in negotio salutis.

Quarta tuba, est vox euangelica, quæ Lucæ 21. insonat: *Attendite vobis, ne forte grauentur corda vestra in crapula & ebrietate, & curis huius vitæ, & superueniat in vos repentina dies illa. Tanquam laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem omnis terræ.* Item Matthæi 24. *Sicut in diebus Noe, ita erit aduentus Filij hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vsque ad eum diem quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt, donec venit diluuium, & tulit omnes, ita erit & aduentus Filij hominis.*

Quinta tuba, vox est Apostolica frequentissimè insonans contra ebriosos. Audi ad Romanos cap. 13. Matutinam Tubam illos excitantem, illis autem fortissimè vellicantem: *Fratres, hora est nos de somno surgere, non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, sed induimini Dominum Iesum Christum.* Audi & ad Corinthios 6. *Nolite errare, neque fornicarij, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, Regnum Dei possidebunt.* Denique audi ad Galatas 5. Ma-

5. *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, dissensiones, ebrietates, com[illegible], & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur.*

Sexta tuba, est vox propriæ conscientiæ, [illegible] enim mox remordet; & tandem in fine voce & clangore æterno transfodit illos: *Ne intuearis vinum quando flauescit, cum splenduerit in vitro color eius: ingreditur blandè, sed in nouissimo mordebit vt coluber, & sicut regulus venena diffundet.* Nempè vinum duplici allectamento ad sui desiderium, & concupiscentiam trahit, colore splendido, & sapore delicato. Monet interim Sapiens, ne his eius illecebris vinci nos patiamur & seduci, sed potius exitum nobis repræsentemus, & triste quod adferre solet exitium. Quasi venenum cauda sua profundit instar serpentis; & hoc venenum continuo corrodit conscientiam. Illaque non cessat eis inclamare: *Quem fructum habuistis, in quibus nunc erubescitis?* Hæc vox conscientiæ quosdam æterna afficiet confusione.

Septima tuba, vox est diuini iudicij fletum æternum ebriosis & gulosis interminans: *Expergiscimini ebrij, & flete, & vlulate omnes qui bibitis vinum in dulcedine, quoniam periit ab ore vestro.* O tubam, ô vocem valido clangore personantem? [illegible] tota Scriptura, antiqua & noua, plena est vocibus resonantibus contra murum hunc maledictum, in ciuitate Satanæ à gulosis & ventri deditis constructum, vt illum funditus demoliatur Deo & cœlo aduersum.

ADMONITIO AD EBRIOSOS.

Expergiscimini igitur ebrij, & dum tempus est flete & vlulate, si fletum, & vlulatum æternum optatis euadere, Diuinæ vocis clangor insonat, aurem vobis mentemque vellicans, vt veternum & letiferum somnum, internos [illegible] oculos vobis obserantem & consopientem, illicò excutiatis. Quid verò clamat? *Expergiscimini*, inquit, *& flete.* Quasi dicat: An fortè tempus est somno profundo indulgendi, quando æternæ mortis iam proximè vobis discrimen imminet? Expergiscimini, & excusso lethargo aperite oculos, vt diuinæ iustitiæ mucronem tot ebrietatum aliorumque scelerum ebrietati affinium vindicem, ceruici vestro incumbentem, & subitam ac infœlicem mortem minitantem intueri cominus valeatis. Vbi ratio qua à Deo præditi estis? Vbi iudicium, vbi intellectus, si non videatis nec præcaueatis æternum non finiendam ruinam? Expergiscimini, & considerate mala innumera, quæ ebrietas parit & accumulat, in caput vestrum tandem ruitura. Hisque consideratis, in melius dirigite infortunatam vitam vestram, ad sobrietatis & pietatis regulam ordinate illam. Iram Dei placate, eius gratiam conciliate, pro anteactæ vitæ delictis & tot dissolutionibus temulentiæ; eius Maiestatem obsecrate. An vera fides in vobis est iudicij futuri in quo ineunda ratio totius vitæ coram seuerissimo Tribunali diuinæ iustitiæ? An verè Christiani estis? Cur ergo non vt Christiani, sed vt Athæi, vt Sardanapali, vt Epicuri, vitam traducitis? Cur sic ætatis floridæ maximam partem conteritis, quasi post hanc morientem vitam, altera non intermoritura mox secutura non foret? vbi fides vestra de anima immortalitate donanda, quandoquidem bibentes sicut aquam iniquitatem, quasi in vanum accepistis eam? quam porrò rationem dabitis Iudici, de tot ebrietatibus, de tam prodigaessione bonorum vobis ab illo concreditorum, [illegible] quibus [illegible] [illegible] [illegible] quid de blasphemiis [illegible] iuramentis? quid de scandalo & [illegible] orta? quid de contentionibus, iurgiis, & percussionibus proximo, suadente ebrietate, inflictis? Expergiscimini igitur ebrij, de profundo isto sopore oculos claudentes: expergiscimini tam [illegible] tot præconum voce, tam valido tubæ [illegible] clangore commonefacti. Perterreat mentes vestras diuini iudicij rigor, qui si modò vos subita morte non conterit, paulatim nihilominus de peccatis in peccata, de præcipitiis in præcipitia sueri permittit, donec in reprobum sensum traditi grauiori postmodum supplicio æternum intereatis. Finis enim eorum qui ventri indulgent & voluptatibus carnis, interitus est, inclamat Apostolica tuba, quod si ad illius sonitum comminantem non expergiscimini, saltem ad vocem eorum qui ob similia vestris peccata, in flammis vlulant fletu vlulatu æterno, ne obsurdescatis. Hi sunt commilitones vestri, comessatores, compotores, inclamantes cum Euangelico illo Epulone ad [illegible] suos & socios, ne in eundem locum tormentorum veniant, eorum suppliciis incrementum illaturi. Expergefaciant vos illi, & clamore suo in[illegible] nos vos reddant, ne de die in diem procrastinantes interitui approximetis. Cur in senectam emendationem differentes indormitis, & tanquam mancipia carnis & Satanæ, veréque rebelles Deo & lumini eius, solitam initis viam in tartara præcipitem? Quando speratis à peccatis libertatem, & cum Deo ineundam à vobis pacem? An sertè florida ætate luxuriis, comessationibus, aliisque vitiis incalescente putatis frigidam senectam, sobrietati, pietati, virtutibusque aliis posse incalescere? An nescitis illud: *Promissio nequam perdidit multos*; Hoc conqueruntur vestri in [illegible] poculis consodales, æternæ iam neci addicti, igne & sulphure potati, spiritu procellarum [illegible] quia emendationem procrastinantes citra ruina iacuerunt oppressi. O quàm refertus est infernorum locus coruis illis, qui nolentes gemere, & cito reuerti cum columba, inclamantes, cras, cras, æternæ mortis iaculo sunt confixi! De his Propheta Sophonius: *Vox cantantis in fenestra, coruus in superliminari.* Indigitat enim homines leues, & voluptatis amatores, in fenestris tabernarum lasciua cantica decantantes: Hi nempè si de conuersione agatur, nunquam *hodie* canunt, sed semper *cras*, vt corui nigri, ab arca, id est gratia Dei extranei. Hi in superliminari huius vitæ tandem æternum [illegible] tereunt, & cantus eorum vertitur in vlulatum. Expergiscimini igitur ebrij ad vocem eorum: illa dum tempus est, *dum hodie cognominatur*, penetret corda vestra, ne crastinum non inueniatis, ne configat vos repentè Deus, qui *visitat super viros defixos in fæcibus suis*, & calicem illi propinat cuius fex non est exinanita, de quo bibere coguntur omnes peccatores terræ, Absit vt illorum vos numero accenseri oporteat, qui inclamant præ angustia spiritus gementes. O vtinam dies, vtinam hora nobis daretur, qui tot dies & tot ho[illegible] ctis ac diei inter pocula infœliciter contriu[illegible] dum foret pœnitentiæ & salubris contritionis [illegible] ra & tempus! O æternum nos infortunatos! O spem fallacem, quæ nos fallaces in fæcibus [illegible] nuit, & tandem æternis suppliciis præcipites dedit. O Lazare, ô pauperes, quos in vestibulo despeximus iacentes, quàm fœlices estis, quamque fortunati! O aquæ gutta, nunquid non in [illegible] num te carebimus! talia inclamant in infer[illegible]

lones. Hi eorum gemitus vos commoueant, vos expergefaciant, ò ebrij! dum adhuc diuina gratia vos expectat vt ad cor & mentem redeatis; dum necdum clausa est ianua Pœnitentiæ, ostium Misericordiæ. Attendite diuitem Euāgelicum, epulantem quotidie splendidè; attendite Christaurium infœlicem, infœliciter & serò nimis inclamantem: *Inducias, inducias, vel vsque manè*, postquam incommessationibus & luxuriis enutriuerat cor suum. Sed manè non inuenit, *qui dum hodie cognominatur*, pacem noluit cum Deo inire. *Intelligite, intelligite hæc, qui obliuiscimini Deum*, vino absorpti, cæcitate ebrietatis percussi. *Nequando rapiat, & non sit qui eripiat.*

LECTIO IX.

DE SEPTEMPLICI ARIETE contra murum Gulæ.

Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea. Psalm. 136.

CVm septem tubis murum hunc Gulæ maledictum demolientibus, admoueamus & septem machinas, quæ plurimum roboris habent ad destruendum illum vsque ad fundamentum. Sunt autem hæ machinæ, septem considerationes, efficaciter huic vitio Gulæ obnitentes, & instar arietum belli, structuram illius Deo aduersam validissimè concutientes.

Primus aries, est consideratio efficax singularis abstinentiæ Christi, qui in carne venit, vt satisfaceret pro peccato gulæ, per quod omne peccatum intrauit in genus humanum. Ideò carnem suam macerat, tanta abstinentia quadraginta dies & noctes in deserto ieiunans, vt exemplo foret Christianis omnibus, doceretque gulæ vitium fugere, & contra illud continuè obsistere & pugnare. Quasi nisi quis illud euicerit, facilè superabitur ab aliis vitiis, illo verò superato, facilius etiam alia superabit. Qui enim vitia quæ intus sunt extinxerit, nullo negotio ea quæ foris aduersantur, proteret & conculcabit. Ergo sensualitati resistat Christianus, Christum Caput suum & Ducē secuturus, ad mentemque reducat acetum illud cum felle mixtum, quo ipse potatus fuit: sitim quoque quo erat arefactus, & supra modum adultus, vt satisfaceret pro reatu huius gulæ maledictæ, genus humanum maledictione pessima afficientis.

Secundus aries, est consideratio efficax eorum qui Christum Caput suum & Ducem secuti, carnem crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis suis scientes non esse aliam viam ad Regnum Dei & Christi. *Non enim est Regnum Dei esca & potus*, sed Regno Dei aduersantur illa; nisi ratio temperantiæ obsistat illecebræ. Vide tot Athletas in eremo & deserto per abstinentiam quotidianam huic illecebræ & voracitati gulæ bellum indicentes, carnem macerantes, & concupiscentiam subigentes. Intuere tot Religiosos greges in Claustris, agentes in cinere & cilicio, in ieiunio & austeritate, & hoc quidem nonnulli vt hoc vitium funditus demoliantur, & procul à se eliminent.

Tertius aries quatiens murum hunc gulæ [illegible]

[illegible]

à vermibus deuorandi, illud cibo potuque exsaturat ac impinguat: animam verò inanem, bonorumque operum exsortem reddit, & ad omnia hebetem. Illius porrò gerenda cura erat, bonorum operum fructu impugnanda, esca spirituali reficienda, postmodum æternum cibo potitura. *Esca ventri, & venter escis, Deus autem & hunc & has destruet.* Quid igitur? *Operamini cibum qui non perit, sed permanet in æternum.* Non anima ob corpus, sed corpus ob animam factum; qua neglecta, nec corpus quidem salutem assequi poterit. Ergo primum illius subeunda sollicitudo, illi cibus, illi prouidenda salus; sic enim & corpori prouisum erit, cùm corporis ab anima salus dependeat æterna. Gulæ ad dictorum saginatum deliciis corpus infœlici vinculo colligatum, in tormentis etiam iugiter sociabitur, ob societatem in vitiis. Quapropter sanctus Bernardus sic alloquitur corpus sermone nono de Aduentu: Noli, corpus, noli præripere tempora, potes enim impedire animæ salutem, tuam operari non potes. Patere, vt nunc anima pro se laboret; magis autem ei collabora, in ieiuniis, in vigiliis, in siti & fame, in frigore, si opus est, & nuditate, si compateris, & conregnabis. In breui cadauer putidum & putridum simul fies, & decor omnis in saniem conuertetur, vt quid ergo temporali qualibet delectatione contristas & lædis hospitem tam nobilem, qui hospitatur in te, vt reducat te ad regionem viuentium, de regione vmbræ mortis? Tota salus tua pendet de eius salute, tota reparatio tua de eius reparatione: quapropter illam mortale hoc induet immortalitatem, corruptibile hoc induet incorruptionem: propter illam veniet ille, qui reformabit suæ configurans corpori claritatis te. Noli ergo, ò misera caro! insipiens, cæca, demens, & prorsus insana, transitorias quærere consolationes & delectationes, ne indigna iudiceris hac gloria, magis autem ne contingat excruciari pœna æterna. In hunc ferè modum sparsim loquitur Bernardus sermone illo sexto, vt à gulæ, aliisque delectationibus sensualibus deterreat homines terrenos & animales, nobiliorem sui partem, animam scilicet negligentes, & spiritum Dei ea suffocantes.

Quartus aries & machina hunc murum dissoluere potens, est efficax consideratio breuitatis & vilitatis, quæ in delectatione gulæ reperitur. Quàm enim velociter pertransit illa, quasi nunquam fuerit. Interim, relinquit post se vestigia remordentis conscientiæ, pœnitudinis, confusionis & reatum æternæ damnationis, æternique doloris. *Breue enim est quod delectat, æternum quod cruciat: voluptas modica, pœna infinita.* E contra, si quis tentationi, sensualitati, & eius illecebramentis resistat, si appetitum inordinatum mortificet, pro passione modica perpetuam assequitur gloriam. Vnde caro ad tempus viuit, inde spiritus æternùm cruciatur & ingemiscit, quò verò plus caro punitur in hac vita, tantò plus gaudij assequitur in futura. Vnde Lazarum esurientem in hoc sæculo, ab Angelis in sinum Abrahæ deportatum: Vide diuitem epulantem quotidie splendidè, detrusum in infernum, aquæ guttam exposcentem. Sic in morte miseriæ patienter toleratæ deliciis, deliciæ verò & epulæ miseriis non intermorituris commutantur. Elige dum tempus est, quam optaris sortem, elige cui volueris numero accedere.

Quintus aries, est consideratio efficax [illegible]
[illegible]

ſæpè ſacratiſſimum Chriſti Ieſu Corpus [illegible], inſtrumentum debet fieri gulæ & vomitus, quandoque ſordidiſſimum inſtrumentumq; Satanæ, per quod peccatum introducit, animam fœdiſſimè coinquinans per gulam, coinquinato corpore. Si nempe os, quod organum eſſe debet & oſtium vitæ, in panis Angelorum vitalica manducatione, fit organum & oſt um mortis æternæ, per continuationem crapulæ. Illudque idem os, quod ad benedicendum Domino datum eſſe facta teſtantur eloquia, poſt crapulam in ſpurca colloquia, in detractiones, & maledictiones, in iuramenta & alia indigna ſe facilè effundit, ſicque obſtaculum diuinæ gratiæ, quod inſtrumentum eſſe debuerat æternæ gloriæ.

Sextus aries, eſt conſideratio efficax impenſæ inutilis & damnoſæ, quam affert ingluuies & crapula; obligationiſque quam habet vnuſquiſque erga pauperes, quibus ſuperflua ex diuino ſunt præcepto eroganda. Eheu! Voluptas linguæ vix duorum habet latitudinem digitorum, & huic tam modicæ parti, tam breui delectationi, aer, terra, mare, vix ſufficiunt. Interim, propter ſeruendam linguæ gulæque voluptatem, etiam aliena diripiuntur, pauperes ſpolia patiuntur, iniuſtitiæ variæ committuntur: ita vt fames inopum tranſeat in delicias opulentorum. Horum enim ſpoliis ſæpius ſplendida teruntur menſæ Magnatum, Iudicum, Officiariorum, Aduocatorum, Conſiliatorum, Procuratorum, Mercatorum, & aliorum diuitum. Ac propter iſtas menſas opiparas, crapula & ingluuie redundantes, pauperes neg iguntur cum immiſericordia, in veſtibulis licet iacentes, inediaque gaui ac morbis & ærumnis confecti. Patet iterum in Lazaro, & in Epulone Euangelico.

Septimus aries & machina potens contra gulam eſt efficax conſideratio innumerorum malorum gulam comitantium quæ ex dictis iam ſatis conſtare poſſunt. Lædit enim corporis diſpoſitionem temperatam, varioſque morbos ingenerat, calculum, podagram, chiragram, capitis vertigines, ſtomachi cruditates, oculorum caliginem & ſuffuſionem, viſcerum corruptionem & aduſtionem, totius corporis grauecolentiam, & ad omnia inutilitatem. Nam ſicut terra, quando aquæ abundantiâ nimia oppreſſa fuerit, ſuum innatum perdit calorem, perdit autem & vires, & nec ad opus nec ad generationem eſt accommoda: Sic & corporis vis moleſcit, diſſoluitur, & diffluit, pota continuo ingurgitatur, inutiliſque homo redditur, & morbis variis obnoxius, nihil aliud exhalans quàm fœtores, eructationes, oſcitationes, & alias ſitulentias impuritatesac ſuperfluitates ſupra infràque. Hinc S. Auguſt. ſerm. 231. de Temp. ſic ait: Omnes ebrioſi tales ſunt quales paludes eſſe videntur. Quid enim in paludibus naſcatur, non ignorat charitas veſtra: totum quod ibi naſcitur, nullum fructum habere cognoſcitur. Naſcuntur ibi ſerpentes, ſanguiſugæ, naſcuntur ibi ranæ, & diuerſa genera vermium, quæ magis horrorem poſſunt generare, quàm aliquid quod ad victum proficiat exhibere. Iſtæ enim herbæ, vel arbores, quæ aut in ipſis paludibus, aut circa ripas naſci ſolent, nihil vtilitatis habere videntur; ita vt annis ſingulis incendio concremen ur. Videte quod de ebrietate naſcitur, igni præparatur. Paludes enim ſunt, vt dixi, ebrioſi, quorum prandia ducuntur in noctem, quorum cœnas Lucifer videt, quorum ſenſus ardiguatus, obtuſus, & quodammodo iam [illegible] nimium grauiter lædit corpus grauiter lædit & animum crapula [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vitia, intellectum obnubilans, affectum deprauans, prudentiam & ſapientiam euertens, animam quodammodo brutam faciens, verecundiam tollens, infamiam inducens, ſicque quicquid in animo & mente, animi mentiſque proprium, dehoneſtans & deturpans. Quiſquis ergo hæc efficaci conſideratione perpenderit, hoc vitium deſt uere funditus, & demoliri conetur, neceſſe eſt, ſi quid ei adhuc reſiduum eſt, aut rationis, ſi homo eſſe, hominiſque honorem in ſe tueri velit, nec fieri ſimilis iumentis inſipientibus.

LECTIO X.

DE MALEDICTIS [illegible]

MALEDICTVS VIR CORAM Domino [illegible]

Iſaiæ 5.

MAledictos eſſe omnes gulæ addictos, quorum Deus venter eſt, Scripturæ teſtimonia iam prolata ſatis manifeſtant: toties enim huic vitio, væ, & væ repetunt maledictionis certum in ſacris litteris ſignum. Væ qui conſurgitis manè ad ebrietatem ſectandam. Væ qui potentes eſtis ad miſcendam ebrietatem. Væ terræ, cuius Principes manè comedunt. Cui væ? Cuius Patris væ? Nonne his qui commorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis? Ego maledicti ſtructores huius muri ciuitatis Iericho, in primogenito, & vltimogenito, in anima & corpore, in præſenti & futura vita, apud Deum & homines. Hoc verò nunc exemplis nobis declarandum eſt ex ſacris Scripturis deſumptis, aliiſque Hiſtoriis.

Primò quidem, maledicti illi, qui comeſſationibus, ſympoſiis vacantes, *comedentes & bibentes*, vt loquitur Scriptura; hoc eſt, genialibus conuiuiis cum luxu indulgentes, immemores diuinorum iudiciorum, & vltionis per Præconem iuſtitiæ Noë ſibi niſi reſipiſcerent intentatæ, illico diluuio ſunt inuoluti & obruti, æternoque interitu ſepulti. Iuſtum vtique erat, vt qui quotidie animum, mentem, cor, ſenſus obruebant & ſepeliebant, potus cibique quodam in venas inundante diluuio, perfectè tandem obruti & ſepulti iacerent in aquarum abyſſo, quantum voluerint epotaturi, ſed calicem iræ Domini nunquam exhauſturi.

Secundò, maledicti filii Iſraël, qui pane cœleſti de die in diem à Deo nutriti, nihilominus vt gulæ ſatisfacerent, carnes concupierunt in deſerto, ſicque diuinam in ſe iram accenderunt. Quapropter tot millia ad ſepulchra concupiſcentiæ cœleſti vltione proſtrata iacuerunt. Quæ quidem ſepulchra eorum, dicta ſunt ſepulchra concupiſcentiæ, ob hanc carnium maleſuadam cupiditatem.

Tertiò, maledicti Philiſthini, qui in continuo genio indulgentes, excæcatum Sampſonem produci voluerunt in ludibrium conuiuantium: hos enim omnes vino temulentos, & Deo contumelioſos obtriuit ruina, æternoque exitio [illegible]

Samsone concutiente columnas per spiritum Dei in se insilientem. Sic plures occidit moriens, quàm fecerat viuens, in vltam ebrietatis & illusionis vltionem.

Quartò, Maledicti filij Eli Sacerdotis Ophni & Phinees, qui gulæ dediti rapiebant carnes sacrificij antequam coquerentur, cõtra fas, contra præceptum legis: id verè faciebant, vt accuratius illas gulæ & palato suo appararent. Verùm non diu Dominus hanc gulæ concupiscentiam, & scandalum ex ea ortum passus est inultum: nam vterque postmodum in bello infœliciter occubuit, & peccati pœnam mox persensit.

Quintò, Maledictus Ammon, qui cùm sororem suam Thamar quam miserè deperibat, violenter constuprasset; postmodum à ministris Absalonis in conuiuio temulentus infœliciter est interemptus, vt iam non solum vino immaderet obrutus, sed & in proprio cruore iaceret immersus.

Sextò, Maledictus Balthasar apud Danielem, cui opiparè conuiuanti, & Magnatibus ac côcubinis suis propinanti vinum in vasis sacris è templo sancto direptis, apparuit manus in pariete regio iuxta candelabrum scribens : *Manus, Thecel, Phares. Numerauit Deus regnum tuum, & compleuit illud : Appensus es in statera, inuentus es minus habens, diuisum est regnum tuum, & datum Medis & Persis.* Eadem verò nocte iacuit interfectus Balthasar Rex, & multi conuiuæ eius, qui ad inferos descenderunt generalem noctem sibi consummaturi. Similem sententiam diximus suprà imminere vnicuique ebrioso, in conuiuiorum luxu lasciuienti cum obliuione Dei.

Septimò, Maledictus Holofernes, cui iam crapula, ebrietate & somno sepulto, mulier Hebræa caput, animo plusquam virili, obtruncauit in opprobrium eius sempiternum, & confusionem totius exercitus sui.

Octauò, si ex nouo testamento exempla petis, nota est nimis maledictio diuitis Euangelici, qui ob epulas & luxum quotidianum, sepultus asseritur in inferno. Cuius lingua frequenter nimis vino madida, iam ab annorum millibus aquæ guttam postulat, nec impetrat.

Nonò, Maledicti omnes illi de quibus sanctus Petrus Epist. 2 cap. 2. *Delitiis affluentes, in conuiuiis suis luxuriantes, maledictionis filij.* De quibus & S. Iudas in Epistola sua addit: *Hi sunt in epulis suis macula, conuiuantes sine timore, semetipsos pascentes, nubes sine aqua quæ à vento circumferuntur, arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, despumantes confusiones suas, sidera errantia, quibus procella tenebrarum seruata est in æternum.*

Decimò, Maledicti omnes illi, de quibus idem Iudas dicit: *Væ illis qui in via Cain abierunt. Quis est,* inquit S. Basilius homil. 14. in ebrietatem, *qui maledictionem Cain in seipsum transfert? An non qui vino tremit, & vacillat per omnem vitam? Naturali namque firmitate deficiente, necesse est corpus continuo vacillet & moueatur.*

Denique, Maledicti omnes qui in ebrietate moriuntur maledictione irreuocabili. Quod si orbem perambules, vel ciuitates populosas, non paucos tales recenseri audies, qui post temulentiam in rixa interfecti sunt, vel in grassatione nocturna; sicque vomentes cibum & potum, etiam sanguinem euomuerunt & vitam. Alios etiam inuenies somnum cum morte coniunxisse in ebrietate, catharro aut defluxione eos obruente & interimente. Horum certa maledictio, cum in flagranti delicto mors eos præoccupet, sine sensu, aut certè sine perfecto rationis vsu, quo ad Deum conuerti possint. Sic verum est de illis illud Iob 21. *Tenent tympanum & cytharam, & gaudent ad sonitum organi: ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.*

Itaque hi omnes, quos modo è sacris Scripturis recensuimus, structores sunt muri huius ciuitatis Satanæ, sub nomine & schemate Ierico à nobis descriptæ; muri inquam, intemperantiæ & gulæ cooperatores sunt sub Behemot maledicti huius operis Præfecto : Ideoque eiusdem cum ipso maledictionis & supplicij sunt consortes, infœlici fato hinc discedentes. Possumus verò & plerosque alios ex certis historiis eis adnumerare.

Audi de Zenone Imperatore Orientis. Hic gulæ & ebrietati deditus, errore mentis sic affici solebat, vt prolapsus à mortuo nihil differret. Cum verò ipsi etiam coniugi Adriadnæ inuisus esset, sic inebriatus pro mortuo in monumentum Imperatorum ab illa coniectus est; lapide maximo pro operculo imposito: factusque sobrius inter lamentationes & eiulatus misera & horrenda morte est extinctus, prohibente Adriadna ne quis monumentum aperiret. Ita Zonaras Tom. 3. Annalium.

Audi & eundem de Michaële Imperatore tertio. Hic cum se vino ingurgitare consueuisset, ebrius absurda multa fieri imperabat, aliis enim aures amputari, aliis nares, aliis caput iubebat. Eam ob rem, de inferenda ei nece Basilius consilium cum quibusdam communicauit. Cùm ergo vino in cœna obrutus in cubiculo suo regio iaceret, Basilius aduenit cum coniuratis quorum vnus ambas manus Imperatori execuit, & alius quidam ensem in ebrij pectus adegit, ita vt ventre traiecto intestina elaberentur.

Sic & Alexander Imperator, cum ebrius post meridiem pilâ lusurus descendisset, ex orto dolore in intestinis præ cibis quibus se ingurgitarat, & ebrietate, in Palatium reuerti cogitur, vbi multo è naribus ac pudendis effuso sanguine, postridie mortuus est infami exitu. Baron. Tom. decimo Anno 912.

Denique audi & de Phoca Imperatore, qui cum ebrius multos morte mulctasset, ebrietatem quod suam risu excepissent; tandem & ipse sollicitantibus Proceribus & Magistratu, fœdâ morte interiit. Aduocarunt enim contra Phocam, Heraclium Africæ Prætorem, & vnus quidem Magnatum Photinus, cuius vxoris pudicitiæ Phocas insidias struxerat, in palatium irrupit, & Phocam ad Heraclium cum pulla veste adduxit. Tunc ei dextra manus & pedes amputati, cutis dorso detracta, exsecta verenda & hastæ affixa, denique & caput obtruncatum. Reliquus corporis truncus in foro quod Bouium nuncupant, per contumeliam hinc inde tractus, tandem igni traditur. Hic fuit funestus ebriosi exitus. Vide igitur quâ maledictione percussi intereunt Imperatores hi, ebrietati & crapulæ addicti, cum structoribus maledictis muri nostri Ierichuntini iure adnumerandi, cum illis condemnandi.

Audi postremò recentiora. Refert Thomas Cantipratolibro 2. Apum capite 12. suo tempore in Francia contigisse quod sequitur. Erant duo senes Monachi, à iuuenilibus annis in Monasterio enutriti, pares in scelere & dissolutione. Hi plures è iuuenibus sibi associabant, seorsum vacantes epulis, risui, cantui, dissolutioni, detractioni. Cum de eorum insolentia Conuentus quotidie turbaretur, nec esset qui corrigeret, vidit Domi-

nus, & ad iracundiam est concitatus.

Accidit enim quodam vespere, vt secundùm consuetudinem esculento ore ad voraginem insuarent. Vix verò quintum morsellum vnus ori appoluerat, & ecce subita ingluuie strangulatus, euersis statim oculis expirauit. Teriti omnes qui consederant, surrexerunt. Nec diu post superstes vetulus, licet ad momentum horruisset, sicut porcus occiso à carnifice porco, resumpta audacia resedit ad mensam. Atque ita enormi crapula est repletus, vt amens portaretur ad lectum, sicque vt brutum animal expirauit. Horrore talium exemplorum perturbati alij, mores in melius emendarunt, & obseruationem disciplinæ Religiosæ in cibo & potu tenuerunt.

Michael Isselt. P. Tyræus, & alij.

Nostro item sæculo anno 1584. in Apeldorn Veluæ pago, contigit duos Nobiles Germanos Ordinibus Hollandiæ militantes inter se conuenisse, vt vino adusto tamdiu se ingurgitarent, donec alteruter expiraret. Si quis prior surgeret, in eum dæmon potestatem acciperet. Accidit dum hac lege potarent, quendam ex mercatoribus illac iter facere, quem vt se tertium iungeret coëgerunt. Inuitus ille huc inductus est mortis metu. Paulò post spiritus malignus locum ingressus, vtrique ceruicem fregit.

[illegible]entius [illegible] obel. [illegible] an. 1591.

Addamus & id quod in Bacharach oppido, in Rheni ripa sito inter Moguntiam & Confluentiam contigit an. 1555 de quo iterum alibi memini. Natum ibi est monstrum horrendum, anteriore & superiore parte serpenti simile, caudam habens tribus vlnis longam: nec diutius vixit, quàm quoad munere, ob quod missum fuerat, perfunctum fuit. Cùm enim pater impius & ebriosus, contemptor Dei & omnium, Dominica Quinquagesimæ in Cauponam abiisset, ad potationes, aleas, & impietatem more suo exercendam: Vxor partui vicina, sequuta est vt moneret, & domum eum reduceret. Hic monentem non solùm contemnit, sed & percutit dicens: Vt cum viuo suo dæmone, quem vtero gereret, domum abeat, alioquin se gladio eam transfossurum. Illa verò; Itane ego viuum gero dæmonem? Non plura loquuta domum reuertitur, doloresque partus statim sensit, & terribile hoc monstrum peperit. Ille cùm iam potando & ludendo libidinem expleuisset, domum reuertitur. Ingressus locum vbi partus iacebat, monstrum in eum inuolat, & caudæ suæ implicitum venenosis ictibus ita transfigit, vt paulò post infœlicem animam exhalaret. Marito mortuo, puerpera quoque extincta est, tandemque monstrum illud horrendum viuere desiit.

Itaque hi omnes de eorum numero sunt, quos maledictionis diuinæ fulmen manet, eo quod contra diuinum præceptum murum gulæ maledictum erigant in caput suum tandem ruentem: & Satanæ cooperantur in structura æternæ maledictioni obnoxia: ideo in primogenito & vltimogenito, in corpore & anima, tandem vltionem persentiscent.

LECTIO XI.

DE MVRO SOBRIETATIS & Temperantiæ, contra murum Gulæ.

HVic muro descripto ciuitatis diaboli, opponitur ex aduerso alter in ciuitate Dei, quem sobrietatis & temperantiæ murum arcemque dicimus. *Est autem Temperantia* (vt eam describit S. Ambr. lib. 2. de S. Iacob) *virtus quæ passionum restinguit ardorem, quæ primùm sobrietate atque moderatione animum temperat, mentem informat, deinde etiam deliciarum abstinentia restinguit habenas corporalis ferocitatis.* Vel vt compendiosè dicit S. August. lib. 1. de Libero Arbitrio: *Temperantia est animæ affectio, coercens & cohibens appetitum, ab iis rebus quæ turpiter appetuntur.* Abstinentia enim & sobrietas, quæ sunt species temperantiæ, moderantur voluptatem circa vsum cibi, potusque. Vnde illud Eccl. cap. 31. *Æqua vita hominibus, vinum in sobrietate: si bibas illud moderate, eris sobrius.* Itaque gulæ, crapulæ, ebrietati, comessationi, & aliis cupiditatibus carnis, aduersatur directè temperantia: ideoque dicimus illam murum constituere, illis ex diametro oppositum, illaque debellantem, ex quibus murus gulæ compaginatur. Audi sanctum Prosperum hac de re differentem, & hanc hostilitatem describentem, l. 2. de Contemplatiua Vita. Temperantia temperantem facit, abstinentem, parcum, sobrium, moderatum, pudicum, serium, verecundum. Hæc virtus, si in animo habitat, libidines frænat, affectus temperat, desideria sancta multiplicat, vitiosa castigat, omnia intra nos confusa ordinat, ordinata corroborat, cogitationes prauas remouet, sanctas inserit, ignem libidinosæ voluptatis extinguit, animi teporem desiderio futuræ remunerationis accendit, mentem placida tranquillitate componit, & totam semper ab omni vitiorum tempestate defendit.

Fortis itaque est murus iste in ciuitate Dei, carnis desideriis, & omnibus obsistens vitiis validissime, omnesque sibi cæmento quodam & vinculo firmissimo connectens virtutes, vt aduersetur carnali voluptati, & inordinato appetitui. Quapropter D. August. ad sacras scribens Virgines, temperantiæ ac sobrietatis vires describens sic ait: Sobrietas est mens & sensus membrorum omnium, corporisque tutela, castitatis pudicitiæque munimentum, pudori proxima, amicitiæ, pacique, honestatique semper coniuncta; criminum & vitiorum omnium profusa. Audi iterum eundem. Sobrietas est recti iudicij tenax, memoriæ recordationisque inseparabilis sapientia, secretorum custos, arcani velamen, lectionum & doctrinæ capax, studiorum & artium bonarum disciplina, magistra ingeniorum, bonæ famæ semper auida, salubria atque vtilia creans, virtutis singulare auxilium, cuncta cum ratione disponens, in congregationem honestorum semper ingerens. Audi & S. Ambrosium ad Vercellensem Ecclesiam Ep. 82. de hac etiam differentem. Quid pulchrius abstinentia, quæ facit etiam iuuenem ad annos senescere, vt fiat morum senectus? Namque, vt redundantia ciborum ac temulentia etiam maturior ætas calescit; ita mitigatur iuuentutis ferocitas epularum parsimonia, irriguoque fontis. Quid quod naturæ conueniens temperantia est, atque illa diuinæ legi, quæ in ipso rerum ortu omnes fontes potui, fructus arborum esui dedit? Vinum post diluuium iustus ad tentationem sui reperit. Vtamur ergo temperantiæ naturali cibo, vti namque possumus. Sed quia non omnes fortes sumus, ideò ait Apostolus: *Modico vino vtere, propter stomachi infirmitatem.* Non ergo propter voluptatem bibendum est, sed propter infirmitatem; pro remedio igitur parcius, non pro deliciis redundantius, Hæc Ambrosius.

Tot porrò sunt muri huius in ciuitate Dei constructores, quot enumerari possunt abstinentiæ

sectatores. Et cùm ab initio Deus ciuitatem suam erexerit, & illius fundamenta iaciens ad eamdem perficiendam multos conuocarit ædificatores & cooperatores, etiam ab initio abstinentiæ & sobrietatis murum gulæ aduersum erigi voluit.

Primò quidem posteri Adæ, multis decurrentibus à creatione sæculis, abstinentiæ & sobrietati operam dederunt, arborum fructibus, & terræ oleribus, fontiumque aquis victitantes, crapulæ & ebrietatis ignari. Vini postmodum inuentio tentationis fuit occasio; quamuis illud non ad ebrietatem, sed ad iucunditatem creatum attestetur Sapiens in lib. Eccl. cap. 31.

Secundò, per 40. annos populum suum deducens Deus, abstemium voluit eum esse manna & aqua viuere; docens gulam edomandam, sobrietatem colendam. Cùm verò populus carnes concupiuit, vt gulæ & concupiscentiæ satisfaceret, grauissimè à Deo punitus fuit ad sepulchra concupiscentiæ vt diximus. Sic ante legem in statu naturæ, sic in Lege sobrietatem coli voluit.

Tertiò, idipsum tempore Prophetarum inspice. Quot enim Prophetæ, tot sectatores abstinentiæ, tot muri nostri ædificatores pro ciuitate Dei, ad debellandam ciuitatem diaboli. Elia quid abstinentius, quem Coruus pascit pane in deserto, quem & Angelus lassum sub Iunipero excitat, vasculum aquæ panemque subcinericium ei præbens in portionem? An non poterat ei lautas carnes Angelus prouidere? At non erat hic cibus Prophetæ. Quid de Daniele? Rapit Abacuc Prophetam Angelus cum prandio, quod ad messores deferebat, & Danieli illud proponit. An fortè lautum delicatumque prandium illud? Messorum erat, & ita rusticanum. Poterat Angelus regium procurare, at illud non erat Prophetæ sobrio congruum. Elizæus quoque Propheta inuitara; filios Prophetarum ad prandium. At quo cibo refertum? herbis, inquit Scriptura, aggrestibus. Quid de Anania, Misaele, Azaria in Babylone captiuis? Nonne regiam aspernantes mensa, solis vescuntur cum aqua leguminibus? Ideo decorem cùm externum, tum internum, eis contulit Deus, quo Regi regisque ministris forent acceptissimi, sapientiamque & gratiam mirificè effulgentem eis impertiuit. Audimus & de Nazaræis, qui ita odio ebrietatem sunt insectati, vt non solùm non biberent uinum aut siceram, vel omne quod inebriare potest; sed nec vuas quidem passas attingerent, vt omne illectamentum gulæ, omnemque occasionem prurientis concupiscentiæ, ad vini vsum paulatim viam sternere potentis, planè rescinderent & procul eliminarent. Audi & de Rechabitis Ier. 35. quibus cum à Ieremia in domo Domini propositi fuissent scyphi & calices pleni vino, respõderunt. *Non bibemus vinum, quia Ionadab filius Rechab, pater noster, præcepit nobis dicens: Non bibetis vinum vos & filij vestri in sempiternum. Et domum non ædificabitis, & sementem non seretis, & vineas non plantabitis; sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, vt viuatis diebus multis super faciẽ terræ, in qua peregrinamini. Obediuimus ergo voci Ionadab patris nostri, in omnibus quæ præcepit nobis.* Hi ergo omnes fuere structores muri illius, de quo nobis sermo: neque ab orbe condito aliqui defuere vsque ad Christum.

Post Christum verò, qui omnes omnibus sæculis futuros verbo & exemplo ad idem ædificium consummandum conuocauit, etiam non defuere innumeri constructores. Ac in primis eius Discipuli, præuio exemplo Magistri, mirè abstinentiam & sobrietatem coluerunt. S. Matthæus, teste Clemente Alexãdrino, solis oleribus cum pane vitam duxit. Similiter refertur de S. Petro in vita eius apud P. Ribadeneiram. Iacobus frater Domini, vino & carne, teste Egesippo, abstinuit. Marci Euãgelistæ Discipuli, pane, sale, hysopo & aqua contenti fuere, vt Eusebius & Hieronym. probant ex Philone. Euseb. l. 2. Hist. cap. Hier. de viris Illustr. Hos insequuti sunt S. Paulus Eremita, Antonius, Hilar. & cum ipsis Myriades Anachoretarũ, qui in deserto vitam traduxerunt, pane, aqua, radicibus, herbisque aggrestibus, dactilis & similibus. Quorum omnibus prædux fuerat S. Ioannes in deserto, syluestri melle vescens ac locustis, vinum & siceram, aut omne quod inebriare posset, non attingens. Hi omnes gulæ bellum infensissimum indixerunt, diruerunt vsque ad fundamentum murum maledictum, quem construere nititur. Arcem verò temperantiæ & sobrietatis in sublime erexerunt, toti orbi conspicuam. Horum etiam exemplis inuitati innumeri Religiosorũ & Sanctimonialiũ greges, si non in desertis, certè in Claustris huic structuræ cœlesti cooperantur, in cinere, cilicio, orationibus, ieiuniis, vigiliis, mortificationibus, carnis maceratione, Deo deseruientes. Omnia hæc lateres & saxa sunt, quibus hic sacer murus erigitur, solidatur, consummatur, & in cœlum vsque eleuatur, ibi coronidem à Deo accepturus. Huic ergo & nos grauiter cooperari conuenit, si ciues & incolæ ciuitatis Dei esse volumus: si enim ventri & gulæ, crapulæ & ebrietati, si asotiæ operam damus, sumus ciues reprobi ciuitatis diaboli.

TRACTATVS VI.

DE VITIO IRÆ.

LECTIO PRIMA.

Quid sit Ira, & quando licita, vel illicita?

EXTVM murum Iericho constituit iræ vitium, quod etiam inter capitalia recenseri solet: est tamen hic in fronte animaduertẽdum, iram non semper in malum accipi, cùm possit esse recta & iusta, dicente Psalmista: *Irascimini, & nolite peccare.* Punitio & vindicta potest non excedere ordinem & limites rationis. Imò vitiosum esse potest non irasci, siue vindictam & punitionem in delinquentes non exposcere, aut non inferre. Vnde sanctus Chrysostomus in Matth. cap. 5. sic dicit: *Si ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia stant, nec crimina compescuntur. Qui cum causa non irascitur, peccat: Patientia enim irrationabilis vitia seminat, negligentiam nutrit, & non solùm malos, sed & bonos ad malum quodammodo inuitat.* Sic patres & matres in familiam conuenit irasci, & sibi subditos secundùm rectæ rationis iudicium plectere. Nam iusta ira mater est disciplinæ. *Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus animus corrigitur delinquentis.* Eccles. 7. Quapropter Heli grauiter arguitur, & iusta morte punitur, dum irascitur filiis suis discolis, & vitiis eorum, 1. Reg. cap. 3.

[redacted]

Idem asserendum generaliter de quibuslibet superioribus erga inferiores, præceptoribus erga discipulos, dominis erga seruos: eos nimirum coram Deo reatum incurrere nimia leuitate & facilitate iram excludente, & vitiis viam sternente, aut illa confouente.

Tunc verò Ira iusta maximè locum habet, cùm in Dei iniuriam aliorum gesta vel verba redundant. Nam in propriis iniuriis esse patientem, laudi ducitur: Dei autem iniurias dissimulare probro aut impietati. Quapropter Moyses, licet mitissimus, super omnes homines qui erant in terra (vt testatur Scriptura Numer. cap. 12.) videns tamen populum à Deo desciuisse per idololatriam, & vitulum conflatilem adorasse, iratus valdè proiecit & effregit tabulas Legis, Exod. 32. Hæc porrò Ira dicitur Ira per zelum, de qua agens Isidorus lib. de Summo Bono lib. 2. sic ait: *Ira recta data est homini naturaliter, ad cohibendum vitia sua, vel aliena, sine mentis perturbatione, sola charitatis intentione ne homo seruiat peccatis.* Et hæc etiam gubernaculo eget, ne limites excedat, quia dum iusto plus irascimur, & volumus aliena coercere peccata, grauiora committimus. Illa verò Præpositorum sollicitudo est vtilis, illa cautela laudabilis, in qua totum agit ratio, & furor nihil sibi vendicat. Restringenda sub ratione potestas est; nec quid agendum priusquã concitata ad trãquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore iustum putant omne quod fecerit. Est itaque quædam ira laudabilis, quæ vitiis iustè irascitur, & quidem cum moderatione, limites suos non transgrediens: & illa diuinam imitatur iram. Nam diuina bonitas ideo irascitur in hoc sæculo, ne irascatur in futuro: & misericorditer temporalem exhibet seueritatem, ne æternam inferre cogatur vltionem.

Sed de hac ira laudabili nunc nobis non est sermo: aut de illa disserere instituim[...]æ definitur: *Immoderata cupiditas puniendi, [...] vindicandi se de eo à quo quis se læsum [ar]bitratur.* Estque illa irrationabilis perturbatio [m]entis, quæ in ciuitate diaboli murum altum & fortem constituit contra ciuitatem Dei, destruens quantum in se est, virtutes omnes. Vnde explicans S. Gregor. lib. 5. Moral c. 31. de ea quanta mala eueniant, sic ait.

1. Per Iram Patientia perditur, vt quid, quo ordine agendum sit nesciatur, quia nimirum intelligentiæ lucem ira subtrahit, cùm mentem permouendo confudit.

2. Per Iram Iustitia relinquitur, quia dum perturbata mens Iudicium sine ratione exasperat, omne quod furor suggerit rectum putat.

3. Per Iram Gratia vitæ socialis amittitur, quia qui se ex humana ratione non temperat, necesse est vt bestialiter solus viuat.

4. Per Iram Mansuetudo amittitur, & supernæ imaginis similitudo vitiatur.

5. Per Iram Concordia rumpitur.

6. Per Iram Lux veritatis amittitur, quia cum menti iracundia confusionis tenebras incutit, huic Deus radium suæ cognitionis abscondit.

7. Per Iram Spiritus sancti splendor excluditur, qui super humilem & quietum requiescere dicitur: quia cum ira subtrahit quietem, Spiritui sancto habitationem claudit, cuius recessione animus vacuus ad apertam motum insaniam ducitur, & vsque ad superficiem, ab intimo cogitationum fundamento dissipatur. Hæc sanctus Gregorius ostendens apertè, quomodo ira dissipat in nobis quicquid solidarum virtutum est, spectans ad ædificium ciuitatis Dei erigendum.

Antiqui Iræ vitium volentes cum suis perniciosis effectibus ob oculos nobis ponere, depinge-

bant illud sub specie Martis, siue hominis furentis in curru sedentis, galeam in capite gerentis, cum flagello in dextera, quem & lupus præcedebat. Nempè Mars furibundus, Deus belli dictus est; & stella illa quæ Mars nominatur complexioni cholericæ dominatur, & ad iram mouere dicitur. Vnde de sphæra Martis illud extat Poëma.

Imperat hic Mars, igne calens, fœcundus in ira:
Bella serens, sitiens lites, nostrique sititor
Sanguinis, excutiens pacem, fœdusque rescindens.
Quid geras interius, facies docet ipsa rubore.

Primò igitur, Mars instar hominis furibundi describitur. Eodem modo designari potest & iratus, quia nulla celerior est via ad insaniam & furorem iracundia; quod ipsum motus gestusque irati hominis satis indicant. Nam iræ stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, in ore & est clamor, & intus quid loquatur iratus ignorat. In quo ergo iste abarreptitiis longè est, qui actionis suæ conscius non est, inquit S. Gregorius l. 5. Moral. cap. 31. Vtique qui iratum planè perturbatum, clamantem, percutientem, destruentem, mordentem, lædentem se & alios inspexerit, non aliud dicere potest, quàm iram breuem esse insaniam.

Secundò, Mars in curru depingitur. Sic & iratus designatur, quia ira volubilitati est subiecta: iratı enim nulla stabilitas, cholera, quæ est igneæ & mobilis naturæ, in eo dominante, de vno in aliud voluuntur. Quapropter de infatuato per iracundiam rectè illud Eccl. 33. vsurpaueris: *Præcordia fatui quasi rota carri, & quasi axis versatilis cogitatus illius.* Confusæ enim sunt cogitationes eius & v[...]s, ex confuso & turbido corde prodeunt[...]t sicut rota currus suo motu ingratum edit sonitum: ita & intima hominis irati, dum incondito sermone proferuntur, ingratum auditoribus edunt sonum, & quasi auribus eorum stridentem. Currus ergo cui iratus insidet, est cholera quæ vehitur, & opinio praua cui adhæret. Quatuor rotæ quibus voluitur, passiones sunt, quibus ad vindictam impellitur, inquietudo, impetuositas, præsumptio, audacia: *Rota eius quasi impetus tempestatis.* Isa. 5.

Tertiò, Mars habet caput galea coopertum, sic & iratus iudicium rationis habet obiectum & obnubilatum: caput habet caliginosa galea obumbratum: *Impedit ira animum, ne possit cernere verum.*

Quartò, depingitur cum flagello, quia illud instrumentum est percussionis & vltionis. Sicut flagelli plaga liuorem facit, ita ira per vim lictam percutit & punit. Quod si manu non potest, lingua facit, dicente Ecclesiastico capite 28. *Flagelli plaga liuorem facit, plaga autem linguæ comminuet ossa.* Vbi comparat percussionem linguæ cum percussione flagelli: indicatque aliquem lædi grauius lingua iniuriosa, quàm flagello: quia ictus flagelli facit in cute exteriori liuorem & vibices: ictus verò linguæ fit veluti ictus fustis, ossa & durissima quæque, & intima hominis comminuentis. Turpiores enim notæ in vita & moribus maledica lingua irati inferuntur, quàm sint cicatrices in cute corporis verberatione impressæ: suntque magis insanabiles. Itaque ira flagellum gestare dicitur, quia omnibus viis vindicare se gestit, si non flagello linguæ, quod si vindicare se nequit, contristatur. Ad hoc flagellum iræ in tyrannidem sese quandoque vertentis refer illud Roboam 3. Reg. 12. *Pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus.*

Quintò, depingitur lupus Marti adiunctus, quia is solebat Marti olim consecrari: cùm autem lupus sit animal vorax, eos designat qui furore & ira nulli parcunt, omnes deuorant, immites sunt, & dente mordaci oues & pecudes diuexant, dilaniant. Tales sunt plerique domini erga subditos, qui facilè ira & furore instigante eos diuexant, opprimunt, deprædantur, de quibus Ezech. 22. *Principes eorum quasi lupi rapientes prædam.*

Hæc igitur fuit apud antiquos iræ descriptio. Nos eam describemus sub schemate muri Ierichuntini, variis lapidibus & luteis lateribus constantis, Tuba diuina insonante concidentis, & varia maledictione percussi: eius quoque altitudinem & profunditatem, latitudinem & longitudinem ostendemus.

LECTIO II.

DE ALTITVDINE huius vitij.

Altitudo iræ in hoc cernitur, quod contra Deum, contra Cœlum, contra cœlestes incola quandoque se præsumptuosè erigat, & furibundè. Nam de iratis hominibus quis ignorat illud nonnunquam verum esse: *Tetendit aduersus Deum manum suam, & contra Omnipotentem roboratus est, cucurrit aduersus eum erecto collo.* An non quotidie conspicimus, in tot blasphemiis ex ira & furore prodeuntibus in Deum, in Christum, in Virginem Deiparam, in Sanctos Cœli ciues? An non Dei & Sanctorum faciem conspuere censeas homines iracundiæ furore percitos, & quodammodo è Cœlo velle eos detrahere, imitantes furoris sui incentorem & auctorem Satanam? O quot iniurias Christo Filio Dei inferunt, sacra eius vulnera, crucem, caput, membra, sanguinem ore polluto & rabioso vsurpantes & contaminantes! Hanc iræ maledictam altitudinem exemplis declaremus.

1. Iulianus Apostata cum à fide Christi defecisset, ita contra illum & Christianæ professionis sectatores ira exarsit, vt cùm iam ad bellum contra Persas proficisceretur, statuerit, si parta victoria reuerti posset incolumis, funditus Christi nomen & religionem euertere. Iamque Hierosolymis theatrum ædificari iusserat, vt ibi esset carnificina Christianorum, vbi illa religio fuerat exorta. Verùm audi quid in bello isto contigerit, & agnosce hominis irati rabiem, iræque detestabilem altitudinem in cœlum se exerentem. Ipse namque in bello isto sagitta è cœlo missa vulneratus est: sed tantum abest, vt inde fuerit humiliatus, quinimo è vulnere suo sanguinem caua manu hauriens, in cœlum vociferans proiiciebat, cum hac indignabunda voce: *Vicisti Galilæe, vicisti.* Et iterum, quasi in Christum cruorem illum suum proiiceret, exclamabat: *Saturare Nazarene, saturare.* Agnouit nimirum, istud sibi vulnus Christi virtute inflictum, & propterea adeò vesano furore in eum cruore verba contumeliosa iactabat, vt iræ eius furibundæ sola mors horrenda terminum modumque posuerit. Sic verum est de illo: *Tetendit manus aduersus Deum, & contra Omnipotentem roboratus est, cucurrit aduersus eum erecto collo.*

2. Quid de Herode? Quanto furore contra cœlum, quanta ira contra Christum puerum efferbuit, cum vidit se à Magis illusum: Iram suam

& furorem temperare vix potuit, tot millium infantium à bimatu & infrà, in omnibus finibus Bethleem, horrenda nece. Sic & ipse ira & furore instigante tetendit aduersus Deum manum suam, & contra Omnipotentem roboratus est, currens in eum erecto collo.

Tertiò; Quid de Caio Caligula Imperatore? Audi vesaniam iræ eius in cœlum se erigentem. Die quodam indixerat festiua spectacula ad quæ non solùm populum, sed & Nobiles omnes solemniter conuocarat. Interim omnibus iam præparatis eam in rem, cœlum pluuia, fulguratione, tonitruo turbidius, totam disturbat festiuitatem, spectaculaque dissoluit. Quid ille? Ira succensus supra modum, Deum cœli quem Iouem nominabat, ad pugnam vocat, ad duellum prouocat; illud Homeri exclamat: *Aut tolle me, aut ego te.* Exinde ille Ioui maledicens, & ponens in cœlum os suum iubet sagittarios suos sursum in cœlum contra Iouem tela vertere; quæ quidem deorsum dum recidunt, magnam plebis partem conuulnerasse feruntur. En altitudo iræ, en eius vesania. Tetendit & iste frustrà manum suam aduersus Deum, frustrà contra Omnipotentem (non Iouem sed Deum cœli) roboratus est, frustrà aduersus eum cucurrit erecto collo.

Quartò. Non absimile est, quod de Augusto Cæsare referunt. Hic cùm in mari, non sine maximo vitæ suæ ac fortunarum discrimine iactatus fuisset tempestate vehementissima: iratus mari pelagoque adeò sibi infenso, Neptunum eorum Deum voce contumeliosa ad pugnam sibi prouocandum censuit. At vt se de eo vindicaret, iussit eius imaginem è numero Deorum suorum auferri. An non hæc iterum est dementia iræ furibundæ in cælum altitudinem suam erigentis, & non tam contra Neptunum, quàm contra verum Deum cæli & maris tendentis manum, vocemque impiam, ac contra Omnipotentem se roborantis? Quid insanum magis?

Audi postremò, quid circa Moguntiam acciderit. Aleatori iram suam insanam contra Christum & Diuos exercens anno 1383. Hic cùm aleæ deditus, aduersante ei fortuna, pecuniam omnem suam exhausisset in quadam Tabernæ in suburbiis Moguntinis sita, grauissimè cœpit stomachari, & post conuicia collusoribus dicta, in Deum etiam & sanctos iram effundere. Sic à fogiis digressus, concepta impietate peruenit ad Sacellum quoddam S. Albani & beatæ Virginis, aliorumque SS. cruci astantium imaginibus pleraque vulnera inflixit. At mox terrificus & admirabilis cruor ex vulneribus illis effluxit, quasi non essent simulacra lignea, sed viui homines qui eam pertulissent ictuum iniuriam. Ille expleta impietate sua, siue nutu Dei affixus, siue ipso cruoris miraculo exterritus, inde pedem non mouit, donec in flagranti crimine deprehensus, in vrbem Moguntinam captiuus est deductus, iam non suæ sed diuinæ iræ memor, & anxius pœnarum sibi infligendarum. Viuus ergo in conspectu populi exustus est, & consumptus. Imagines verò vulneribus & cruore insignes, Moguntiæ adhuc asseruantur, & terrificus ille cruor visitur, religioséque colitur. Vnde multi variè afflicti, conceptis votis, ibi Dei clementiam sunt experti.

Ex his ergo satis constat, quanta sit altitudo huius vitij, huiusque muri satanici, quandoquidem sic contra Deum, Diuosque, se superbè extendat. Sed & Spiritui sancto illa semper resistit, illius gratiis & donis impedimentum ponit, illum expellit ab anima, quia in pace locus eius: Spiritusque iræ planè Spiritui sancto, qui est spiritus mansuetudinis, censentur aduersus. Denique & in hoc contra Deum se erigere censetur iræ vitium, quod eius imaginem confundat & dissipet. Quæ est imago Dei, nisi homo? Hanc mansuetudo seruat, dum tranquillitatem in animo hominis souet. Ira autem hanc imaginem dissipat, quæ ex homine dæmonem efficit, aut certè hominem in belluam furibundam vertit, ratione vel extincta vel perturbata. Et sanè, valde parum ab arrepticiis & dæmoniacis irati & furibundi distant, qui & actionis suæ postmodum vix sunt conscij, corpore frementes, ore spumantes, sine ordine & decore membra agitantes in star arreptitiorum. Profectò malignus quidam dæmon eos agitat & possidet, saltem ad tempus, hominis namque imagine & Dei similitudine interius exteriusque per iram dissipata, non potest non sibi dæmon illic locum vendicare. Veruntamen sicut irati in ciuitate terrestri Dei disperdunt imaginem, locum dantes diabolico huic vitio: sic Deus in ciuitate cœlesti imaginem eorum ad nihilum rediget, & in æternum cum dæmonibus eos condemnaturus est. Quapropter monet Apostolus de hoc vitio agens: *Nolite locum dare diabolo.*

LECTIO III.

DE PROFVNDITATE muri iracundiæ.

PRofunditas huius muri ciuitatis Ierico, ex profunditate huius vitij capitalis agnosci debet. Est autem profunda valde & abyssalis iræ, siue appetitus vindictæ culpa. Etenim eousque descendit quandoque appetitus ille, vt ne quidem satietur nece & morte illius cui vindicta paratur; hinc fiet, vt homines illi vindicatiui, prostrato & enecato eo quem persequuntur, vulnera vulneribus adiiciant, in corpus mortuum crudeliter sæuientes, vt iram conceptam exsaturare valeant. Adde eo infernalis profunditatis iram pertingere, vt non solùm necem corporis, sed & animæ in æterna perditione respirare inueniatur: illudque conetur omnibus modis vt supremum malum infligere, diabolicam imitans malitiam. Audi quod nouimus de facto contigisse æuo nostro. Quidam ira quasi furia infernali agitatus, cùm in hostem incidisset, pedibus suis tenebat diu prostratum, quasi deliberando quanam via furori & odio concepto satisfacere posset. Tandem verò, vrget vt Deum abneget; alioqui mucrone iam iugulo incumbente se confossurum eum asserit; spem autem euadendi ei dabat, si modo abnegaret: Hærebat ille sub pugione trepidus, & mortem horrebat imminentem: quam sperans euadere, & peccatum postmodum pœnitentia diluere, in Dei abnegationem ore sacrilego prorumpit. Verùm id malo suo æterno & irreuocabili, mox enim eum alter perfodit, vbi adnegationem extorsit: hancque adiecit consolationem satanicam: *Iam tandem satiabor, iam in eo me solabor, quod tibi non solum corporis, sed & animæ æternam peremerim salutem.* O abyssalis profunditas vindictæ! O infernalis ira! Nempè diabolus, qui per se iram suam perfectè non potest, in animarum perniciem profundere, illam per hos suos ministros iræ & furoris sui satanici participes effundit, *Væ terræ, quia descendit diabolus magnam iram habens;* Apoc. 12.

Iam à sex annorum millibus, omni qua potest via, ad effectum illam perducens! Maximè verò per vitia iræ & vindictæ annexa id peragit; nam tot occisiones tot bella, tot discordiæ & rixæ, quæ iræ sunt infœlicia germina, & maximè infernum replent. Non enim solùm intereunt corpora, sed & animæ maximo numero, dum ad sonitum tubæ & tympani millia hominum criminosorum concurrunt, vt vindictam insatiabilem alicuius Principis aut Tyranni expleant: sicque Plutoni & inferno victimas æternas sese voueant.

Habes huius rei exẽplum apud sanctum Gregor. lib. 2. Dialog. ex Vitis Patrum. Vbi refertur, quomodo quidam Iudæus in templo Idolorum noctè hospitatus, audiuit Principem Dæmoniorum in cathedra sedentem, à ministris suis tartareis, quos in varias regiones destinarat ad promouendum regnum suum, rationes exigentem, & quid ab vnoquoque gestum foret interrogantem. Atque ibidem vnus inter cæteros cõparens enarrauit, quomodo iram discordiamque seminando plurima suscitasset bella, in quibus copiosus sanguis effusus fuerat, multique perierant. Prodiit & in medium alius, declarans se quibusdam nuptiis interfuisse, vbi rixas varias concitauerat, ita vt se lætitia festiua multo cruore, multorumque nece redundaret: atque ibidem sponsum interemptum fuisse. Et hæc quidem grata fuere nuncia Principi tenebrarum: quia tamen iram semper gerit insatiabilem, sitiens supra modum perniciẽ animarum, vapulare iussit hos suos mali ministros, quod primus spatio triginta dierum, alter spatio decem dierum, plura & grauiora non suscitassent mala. Verum ergo est illud Apoc. *Væ terræ, quia descendit Diabolus magnam iram habens.* Murum hunc iracundiæ, murum ciuitatis suæ, continuò ab abysso in Cœlũ vsque erigere, & contra Deum stabilire moliens, & cooperatores ad hoc aduocans, partem iræ suæ videtur effundere in Deum, partem in homines quos vitij reddit consortes, in perniciem illos trahens. Hoc nempè redundat in iniuriam Dei, & hoc modo de Deo se vindicare videtur, si homines perdere possit, diuinaque gratia & gloria frustrare, pacem inter eos perturbans, symbolum filiorum Dei iram, discordiamque ferens, symbolum generationis maledictioni obnoxiæ.

Habes & aliud exemplum apud Ioannem Nauclerum Volum. 2. Generat. 36. Anno, inquit, millesimo quinquagesimoquinto Henricus 3. Imperator humilis & pius, ac pauperibus benignus, Festum Pentecostes celebrabat Moguntiæ. Vbi suadente diabolo, inter famulos Archiepiscopi, & famulos Abbatis Fuldensis grauis orta contentione de loco Ecclesiæ pauimentum copioso cruore repletum est. At mox Episcopis & aliis aduolantibus, pax inter dissidentes composita est, templum pur[illegible] cum deuotione Missa celebra[illegible] illum [illegible] Sequentiæ versum [illegible] *fecisti,* vox ab aëre lap[illegible] *tecum ego feci.* Quo[illegible] hanc esse lætitiam [illegible] [illegible]

Concludamus ergo, & dicamus vitium hoc iracundiæ diabolicum esse, & meritò profundum vocari, profundumque murum in ciuitate Satanæ constituere, quandoquidem ad crimina profundissima homines perducat & immergat. Neque enim ex ira solùm oriuntur homicidia, sed & parricidia, fratricidia, vxoricidia, vt ex variis Historiis constare potest. Cain iratus est vehementer in fratrem suum Abelem, & interemit eum. Absalon Dauidis Patris sui necẽ, & Saul sui generi ex inuidia, ex ira, quoties quæsierunt. Vbi ira deferbuit, Saul flagitium suum non semel agnouit: at vbi spiritus malus inuadebat eum, psal entem licet coram se Dauidem aliquoties transfigere lancea est conatus. Herodes iracundia sæuus, non solùm filios, sed & vxorem enecauit, virtute licet eximiam. Vnde ea illa posteritati commendatio relicta est, & litteris consignata. *Mariamna, Regina Machabæorum stirpe inclyta, Herodis pessimè ominantis viri, vxor optima, forma corporis supra cæteras eximia, animi etiam virtutibus maior, integerrimæ pudicitiæ, & inuictabilis patientiæ fœmina, iniquissimis calumniis oppressa, mariti gladio regias ceruices dedit anno ante Christi Natalem 28.* De illo verò sic posteritati scriptum lego. *Herodes Ascalonita, patria ferus, animo barbarus, luto & sanguine maceratus, a quo nihil ad summam crudelitatem præter Dei ciuium adfuit, Deicidio voluntas non defuit. Vulpina fraude Regnum Iudææ inuasit, regnauit iræ seruus, iuris Dominus, fortuna fœlix, Cyclopica vita infœlicissimus. Desiit cælesti plaga feralis morbi anno regni 37. vitæ fermè 70. Christi 8.*

LECTIO IV.

DE LATITVDINE Iræ, & muri eius.

Latitudo huius muri Iericho, quem ira constituit, in variis saxis, variisque lateribus igne infernali decoctis agnoscitur. Quænam enim sunt saxa, quinam lateres murum hunc compaginantes, & amplificantes? Magno certe numero sunt. Tot nimirum vitia, quot sibi fœdere quodam vel affinitate iracundia connexa & conglutinata habet. Inter cætera recenseri potest, odium, indignatio, tumor, bella, discordiæ, furor, crudelitas, contumeliæ, clamores, minæ, voces blasphemæ, calumniæ, maledictiones, iniuriæ, vindicatio, in aduersis impatientia, & his similia. Omnia enim ista murum istum maledictum conficiunt & dilatant; suntque sibi inuicem glutinoso quodam cæmento cohærentia. Pauca verò in speciali de his attingemus.

Primò quidem, odium lapis huius muri maledicti, saxumque graue ex ira ortum habens. Imò odium non est nisi inueterata ira perdurans. Ira festuca est in oculo, odium trabs est: ira turbat oculum mentis, odium excæcat, & lumen omne extinguit. Ira est instar aceti, quod quidem corrumpit vas, si ibi diutius fuerit: sic & ira cor funditus corrumpit, si perdurauerit: *Qui odit fratrem suum, in tenebris ambulat, & homicida est,* inquit sanctus Ioannes in Epistola sua. Sed de odio, cum etiam ad inuidiam spectet, diximus suprà Tractatu 4.

Affinis est odio indignatio, & tumor mentis; sunt enim & isti lapides quidam huius muri. Est porrò indignatio, quando homo illum contra

quem irascitur, reputat indignum, vel alloquio, vel societate sua; imo est quædam paruipensio, siue contemptus ipsius. Tumor autem mentis est, quando iratus varias secum agitat amaras cogitationes, quasi varias meditans vias, quibus se vindicet. Et quidem hæc tria, indignatio, tumor, odium, iram in corde fouent; suntque lapides primæ structuræ, siue primæ seriei, in hoc ædificio maledicto.

Secundò recenseri possunt tanquam lapides & lateres secundæ seriei, ea vitia, quæ ad iram apertè expressam spectant. De quibus S. Ambrosius sic ait:

Amb. Præ. ser. 1. ad Missam.

Ira inter cætera vitia nihil est asperius, nihil inuenitur animosius: quæ dum vitra modum efferbuerit aut iter mentem exulcerat, sensum hebetat, linguam immutat, oculos obumbrat, totumque corpus perturbat. Hinc protinus clamor, contumeliæ, minæ, blasphemiæ suscitantur.

Clamor est inordinata & confusa locutio, quà quis exterius demonstrat iram. De hoc clamore intelligi potest illud Matth. 5. *Quicumque dixerit fratri suo Raca, reus erit consilio.* Quam vocem nihil significare multi autumant; sed solùm esse iræ quandam cum clamore indignabundi demonstrationem confusam. Frequenter verò lingua iratì clamorem format, sed sensus quid loquatur, ignorat. Vnde fit, vt postmodum se excusare velint, Nesciebam, inquiunt, quid dicerem. Quos quidem his verbis arguit S. Chrysost. hom. 30. ad pop. Antioch, *Et quare nesciebas hoc, cum sis homo rationalis? Rationem habens irrationabilium opera facis, tanquam effrænis equus furore correptus & amentia. Et excusatio quidem est accusatione digna. Vitium enim si nosses quæ dicebas. Iræ sunt, inquis, verba non mea. Quomodo sunt illius, certe vires ira non habet, nisi si mas abste? Quale si quis dicat, manus sunt, non mea vulnera.* Frænum ergo iræ, frænum linguæ imponendum ab homine prudenti, ne despumet aliquam verborum confusionem clamore indigno: Velut enim spumam & saliuam fœtidam emittit cum confusione, quando in verba clamorosa & indigna erumpit.

Clamorem subsequi solent contumeliæ, vel maledictiones mutuæ. *Quandoque*, inquit S. Gregorius, *ira effusa ad manus non prosilit; sed in maledictionis iaculum linguam vertit. Fratris namque interitum precibus exposcit, & hoc Deum perpetrare expetit, quod ipse peruersus homo facere vel metuit, vel erubescit. Fitque vt voto & voce homicidium peragat, etiam cum à læsione proximi manibus cesset.*

Hos iratos in iniuriosa aut contumeliosa verba erumpentes comparat eleganter S. Chrysost. hom. 3. ad pop. Antioch. ebriis vomentibus. Si videris, inquit ipse, vomentem ebrium distrahi, dissipari, oculos habere distentos, immunditia mensam implere, omnes eum fugere, & postea in eadem incidas: videris magis odiosus? Talis est & irascens; imò verò vomentis venas intendit, oculos inflammat, distrahit intestina, verba multo illis immundiora cibis eructat, indigesta loquitur omnia, elaboratum nihil: non enim ira permittit. Sed sicut illic humorum immoderatio stomachum vexans, vt plurimum omnia eijcit: sic idem & hoc immodicus feruor animam vexans, ea loquere, quæ tacere bonum est, non permittit. Sed effabilia dicit & ineffabilia; non audientes, sed seipsum dedecorans. Sicut igitur à vomentibus fugimus, sic & ab irascentibus; pudorem eorum in reciamus vomitui. Quid agentes? tacentes, canes vocemus vt ipsa deuorent vomitum illius. quod audientes nauseam patimini: sed cum hæc fieri videtis, hoc volo vos tunc pati, non autem super facto delectari. Canis sordidior, est contumeliis gaudens, qui reuertitur ad vomitum suum. Hæc S. Chrys.

Denique clamores iratorum sequi solent iuramenta, & blasphemiæ in Deum redundantes, vt experientia nimis notum est. His tamen blasphemis vocibus nihil esse deberet detestabilius Christiano, nihil ab eius ore alienum magis, quod laudibus diuinis decantandis est consecratum. Ideò monebat Apostolus Ephes. c. 4. *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à nobis cum omni malitia. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat; sed si quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. Et nolite contristare Spiritum S. Dei, in quo signati estis in die redemptionis.* Mirè deturpant nomen Christianum hæ blasphemæ voces, quæ inter eos agnoscuntur, & Spiritum S. planè contristant hæ spumæ Cerberi, spumæ confusibiles Tartari, à Christiano ore prodeuntes. Omnia quæ fecit Deus, laudant Deum, cœlestia & terrestria, Angeli & elementa, cœlum, maria & flumina, plantæ & animalia. Homo verò ingratus, ad hanc laudem specialiter creatus; cùm Angelis primogenitis Dei filiis (qui & alias creaturas ad laudis suæ consortium aduocare mouetur) vbi iram in fratrem conceperit, mox & in Deum illam refundit, per indignas voces execrationibus & blasphemiis refertas. Sic non solum fratri, sed & Deo ac Spiritui sancto, in quo signatus est, inimicum se reddit, omnibusque creaturis detestabilem.

Propterea Spiritus S. per os Dauid in Psal. 68. multas insinuat maledictiones & plagas blasphemis his omnibus pertimescendas, cum sic ait: *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum & in retributiones & in scandalum. Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurua. Effunde super eos iram tuam & furor iræ tuæ comprehendat eos. Fiat habitatio eorum deserta, & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet. Quoniam quem tu percussisti persecuti sunt, & super dolorem vulnerum meorum addiderunt. Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non intrent in iustitiam tuam. Deleantur de libro viuentium, & cum iustis non scribantur.*

Prima plaga blasphemantium insinuatur his verbis: *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, &c.* Quasi dicat: Hi in symposiis suis, dum sibi gaudere videntur, illaqueantur variis vitiis, ac iusto Dei decreto postmodum etiam multis tribulationibus, quando maiori pace ac quiete frui autumabant. Tunc mensa eorum fit in retributiones, & in scandalum, quia ruinam patiuntur & impingunt tum in hoc sæculo, tum in futuro. Ibi perfectè retribuetur maledictio, & plaga ab omnibus creaturis, dum de illis qui Deum maledixerint, aut blasphemauerint, se vendicabunt. Et quia in mensis non infrequenter hæ blasphemæ voces audiuntur, inter pocula & comessationes, inter rixas ex ebrietate concitatas, ideò dici potest de mensa specialem fieri mentionem, quod sæpe illa vertatur in laqueum & scandalum, siue in ruinam & perditionem multorum.

Secunda plaga insinuatur illis verbis: *Obscurentur oculi eorum, & dorsum eorum semper incurua.* Hi enim blasphemi cæcitate interiori percutiuntur à Deo impleturque in illis illud Soph. 1. *Ambulabunt vt cæci, quia Domino peccauerunt.* Ex hac cæcitate fit, vt de tenebris, in tenebras, de peccatis in peccata proruant, & tandem in tenebras æternas ibidem dorsum eorum ad flagellum semper incuruetur in continuis plagis, nec desunt etiam plagæ hoc in sæculo dorso eorum inflictæ.

Tertia plaga blasphemantium illis verbis indi-

catur: *Effunde super eos iram tuam, & furor iræ [illegible] eos.* Ipsi effundunt iram suam in [illegible], effundunt & in Deum blasphemis vocibus. Patienter tolerat Deus, nolens quempiam perire, sed per pœnitentiam ad cor redire vnumquemque. At tandem effundit & ipse iram suam in eos, & furore iræ suæ eos comprehendit, ita vt nulla via valeant euadere. Sic habet vices suas Deus, iram eorum & furorem ira & furore pendens: eo quod secundùm duritiam suam & impœnitens cor thesaurizauerunt sibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei.

Quarta plaga iudicatur istis verbis: *Fiat habitatio eorum deserta, & in habitaculis eorum non sit qui inhabitet.* Blasphemantium enim domus & familiæ sæpè ruinam patiuntur iusto & secreto Dei iudicio. Dathan, Chore & Abiron rebellantes Moysi & Deum blasphemantes deuorauit terra, cum tabernaculis suis & vniuersa substantia. Numer. 16. Hos enim quasi blasphemos talia passos esse asserit Moyses, sic turbam alloquens: *Si consueta morte interierint: & visitauerit eos Deus plaga, qua & cæteri visitari solent: non misit me Deus: si autem rem nouam fecerit Deus, vt aperiens terra os suum deglutiat eos & omnia quæ ad illos pertinent, descenderintque ad infernum viuentes, scietis quod blasphemauerint Dominum.*

Harum porro prædictarum plagarum ratio insinuatur illis verbis: *Quoniam quem tu percussisti persecuti sunt, & super dolorem vulnerum meorum addiderunt.* Nempe blasphemantes persequuntur Christum denuò, quem Pater pro peccatis nostris semel percussit, sine percuti permisit; imò quodammodo eius dolorem renouant, & vulnera; eius plagas sanguinolentant, eius carnem pollutis labiis & dentibus dilacerant & offendunt, eius caput spinis compungunt, eius latus transfodiunt. Hoc morali quadam ratione agere censetur, dum indignè eius caput, sanguinem, carnem, ore furioso vsurpant, iurantes & blasphemantes. De his enim verum est illud Apostoli ad Heb. 6. *Rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei, & ostentui habentes, ac sanguinem testamenti pollutum ducentes.* Quid ergo mirum, si tot plagis & comminationibus digni iudicentur.

Postremam plagam blasphemantium hæc postrema verba continent: *Appone iniquitatem super iniquitatem eorum: Deleantur de libro viuentium, & cum iustis non scribantur.* Quasi dicat: De peccatis in peccata, de pœnis in pœnas permitte Domine iusto tuo decreto eos corruere, nec sint participes fauoris tui, quo iustos scribis in libro vitæ, de quo se peccatis suis ipsi deleuerunt: ac ideò impœnitentes tandem libro mortis æternæ adscribantur, deleti de libro vitæ.

Tertiò, recenseri possunt ceu lapides & lateres tertiæ seriei in hac structura, peccata illa quæ ad iram spectant non solùm corde conceptam, aut ore & lingua expressam, sed etiam facto læsiuo exterius completam. Talia sunt rixæ, bella, seditiones, duella, homicidia, vulnerationes & percussiones. Hæc enim omnia iræ sunt germina infœlicia, imò illam complent & [illegible]: Porrò cùm de his tractauerim fuse super [illegible] pto; Non occides, in Horto Pastorali [illegible] edeo, illucque [illegible].

LECTIO V.

DE LONGITVDINE muri huius.

Longitudo huius muri Iericho, siue ciuitatis Satanæ, ex multitudine ædificantium declarari potest. Huic enim structuræ multos cooperari & coædificare reperies, si consideraueris quam multos Satan, muri huius Præfectus, ad iram & impatientiam deducat ex omni statu: quomodo etiam odia, inimicitias, bella vndique foueat & serat.

Quatuor porrò genera iracundorum enumerat S. Gregorius l. 5 Mor. c. 31. *Nonnullos ira citius accendit, faciliùs deserit: Nonnullos verò tardè quidem commouet, sed diutius tenet.* Hoc est primum & secundum genus iracundorum, de quibus post subiungit. *Aliqui namque accensis calamis similes, dum vocibus perstrepunt, quasi quosdam accensionis suæ sonitus reddunt: citius quidam flammam faciunt, sed protinus in fauilla frigescunt.* Hi ergo sunt primi generis, statim irati statim placati. *Alij autem lignis grauioribus durioribusque, non dispares, tardè accensionem suscipiunt: tamen accensi semel, difficilius extinguuntur: & qui se tardius in asperitate concitant, furoris sui diutius ignem seruant.* Hi sunt secundi generis, tardè irati, tardè placati. *Alij, quod est nequius, & citius iracundiæ flammas accipiunt, & tardius deponunt.* Hi sunt tertij generis. *Nonnulli denique, hac & tardè suscipiunt, & citius amittunt.* Hi sunt quarti generis, ad tranquillitatis bonum magis appropinquantes cæteris. Interim adeò latè patet iracundiæ vitium, vt omnis penè status homines, ad aliquam horum sortem referro debeas. Percurramus ergo breuiter status aliquos, & videamus quàm multi structuræ huius nostri muri cooperentur.

Primò; Quis dubitet plerosque Regum & Principum primum hic locum obtinere, quando iniustis vel leuibus sanè causis, tot bella conflant, adeò numerosum militem conscribunt; cruoris tantam copiam profundunt? Horum omnium dux est ira, comes vindicta. Audi exempla ex sacris litteris. Nabuchodonosor misit legatos ad omnes Prouincias, suo volens eas subiugare imperio. His verò sine honore remissis, ira Nabuchodonosoris supra modum accensa est, & iurauit per thronum suum, quod vindicaret se de omnibus. Hinc tantus exercitus ductante Holoferne Iudeæ fines inuadit, sed parum fœliciter. Audi & aliud crudelius: Saül Rex intelligens Dauidem ab Achimelech Sacerdote in Nobe hospitio susceptum, cum ei panes propositionis & gladium Goliat præbuerat: iratus nimis curauit trucidari Achimelech & octoginta quinque Sacerdotes, vestitos Ephod lineo. Nobe autem ciuitatem Sacerdotum percussit in ore gladij, viros & mulieres, paruulos & lactentes, bouemque & asinum, & ouem in ore gladij. Nota est & Theodosij ira (quam tamen postmodum pœnitentia seuera, Ambrosio iudice expiauit) qua concitatus, septem millia hominum Thessalonicæ trucidari mandauit immissis militibus in promiscuam multitudinem ad theatrum ludorum gratia conuocatam. Sic vindicauit necem cuiusdam de suis in seditione [illegible] factam in innoxios sæuiendo, crudeliter [illegible] barbarè. Addamus hic & exemplum Cam[illegible], Cyri Regis filij. Hic vino nimium

deditus, cùm moneretur à familiari quodam, priuatim & familiariter, non ita esse decorum Regi, in quem cæteri tanquam in speculum oculos coniiciunt, nimio se potu, vt assolebat, implere: mox ille iratus nimis, monitoris filium adduci coram se iubet. sumptoque arcu & sagitta cor eius transfixit, hoc addens: *Vide, an Regis ebrij certa sit manus & oculus.*

Secundò, hunc murum ædificant Nobiles, diuites, honorati, dum facilè concipiunt iram, vt pauperes opprimant. *Cùm obsecrationibus loquitur pauper, diues effabitur rigidè*, inquit Sapiens Prou. 18. Huc etiam respicit Ecclesiasticus, dum c. 28. sic pronuntiat: *Secundum ligna syluarum exardescet ignis, & secundùm virtutem hominis, sic iracundia illius: & secundùm substantiam suam exaltabit iram suam.* Docet enim hac sententia Sapiens, quomodò vires & opes fomenta sint iræ, vt experientia pernotum est. Aptaque vtitur lignorum similitudine: secundum enim illorum qualitatem & multitudinem ignis exardescit maior & calidior, si nimirum multa & dura ligna apponantur. Sic etiam iuxta vires & opes, homines solent iram suam exaltare: quo quis ditior & fortior est, eo magis audet iram suam sine pudore & timore ostentare, altè inclamando, & quosuis liberè incessendo. Sic potentia & opulentia fomenta sunt iracundiæ, sicut ligna sunt ignis alimenta: idque tum quod propter illa homines magis ponderent iniuriam suam, & facile se læsos iudicent: tum quod pudore & timore non ita ab ira clamoribus reuocentur, sicut humiliores. Inter opulentos & validos, verbum vnum malè pronuntiatum statim suscitat rixas & iras. Hinc ob verba volatilia, quondoque duella & homicidia fiunt, quæ excusantur pallio puncti honoris. Dauid vir alioqui benignissimus, quomodo incenditur in Nabal, iurans totam eius familiam internecione delere? Quid ita? Quia dixerat: *Quis est Dauid, & quis est illius Isai? Hodie increuerunt serui, qui fugiunt Dominos suos.* (1. Reg. 25.) Secundùm vires & potentiam suam excitatus est ignis in Dauid, & his verbis ita est succensus, vt pararet vltionem non solùm in personam Nabal, sed & in totam eius domum & substantiam, etiam vsque ad mingentem ad parietem; nisi prudentia Abigail eum placasset, & ignem iam succensum extinxisset.

Tertiò, Iudices populorum quandoque & hunc iracundiæ murum maledictum ædificant, sub Belial Principe; à quibus tamen non solùm ira, sed & omnis passio rectum iudicium obnubilans procul deberet abesse, præsertim cùm in iudiciis de vita hominis agitur. Rectè Alexander Magnus, cùm Mater eius Olympias importunè eum sollicitaret pro condemnatione viri cuiusdam innoxij, solo odio & vindicta ad id eam impellente, respondisse fertur: *Pete aliud Mater, vita enim hominis nulla potest re compensari.* Hanc interim Iudices crudeles parui æstimant, & ad fundendum sanguinem humanum leui quandoque causa ducuntur, ira suadente. Refert ad hanc rem Seneca Lib. de ira, Militem quemdam accusatum fuisse apud Iudicem de morte commilitonis sui, eo quod illi vna iussi idem iter conficere solus hic reuersus foret. Lata est sententia, iussusque Centurio militem hunc homicidij suspectum ad suspendium ducere. At ipso progrediente, en obuiam miles ille, pro quo hic morti adiudicatus erat. Quid ageret? Vtrumque lætus ad iudicem reducit. Quid verò Iudex: Iratus supra modum in tres sententiam dictat. Ac primò quidem sic ait: *Te iubeo interfici, quia iam condemnatus es.* Alteri verò sic: *Te quoque similiter, quia commilitoni tuo mortis es causa.* Tum Centurioni: *Mortis etiam te reum volo, quod militem occidere iussus, imperium meum detrectasti.* Sic furor iracundiæ, tanquam gladius triceps, vno velut ictu tres peremit, iniquo Iudice illum exercente. Quicquid furor suggerit, rectum putat.

Quartò, non solùm in magnos animos, sed & in viles ira cadit; & ideò non solùm nobiles & opulenti, sed & plebei ac egeni hunc murum Satanæ ædificare reperiuntur. Hinc inter eos tot discordiæ & rixæ, tot lites & dissensiones. Hinc & in Republica tot populares seditiones, acerrimo iracundiæ igne concitatæ, ita vt vix extingui valeant, quia hi impetu magis furoris ducuntur, quàm ratione. Hinc Poëta.

Adiuuat infirmas qualibet ira manus:

Nemo ergo quamlibet vilis conditionis ab iracundia censetur immunis: nam & formicæ sua bilis inest: & vermi, si attingatur aut calcetur, non deest.

Quintò, etiam inter fratres, consanguineos, ac propinquos ira regnat, eaque plerumque acerrima. Nam è propinquitate & sanguine odia si exurgant, omnium ferè sunt maxima. Ac velut ignis magnus exardescens, vix arte, aut aqua extingui potest: ita nec ira inter illos accensa facilius extinguenda, si inter alienos; id verò ex eo prouenit, quod summus amor si exasperetur, in summum odium transeat: sicut & clementia summaque mansuetudo, dum exacerbatur, in extremam crudelitatem & ferociam degenerat. Tardè hæc quidem lenteque veniunt, & syluarum more ignem concipiunt: sed quo tardius, eo vehementius. Nota est ira (tanquam fera pessima) fratrum in Ioseph; quam eius cruore satiare parabant, nisi Ruben obstitisset. Vnde & ipsemet Ioseph postmodum fratres ex Ægypto dimittens, cùm sciret concordiam fratrum rem esse sat lubricam, monet eos his verbis: *Ite, & ne irascamini in via.*

Postremò, ira non solùm in viris reperitur, sed & maximè in mulieribus, ideoque & illæ huic muro ædificando cooperantur. Hinc illud Ecclesiastici 25. *Non est caput nequius super caput colubri, & non est ira super iram mulieris.* Quasi dicat: Sicut inter omnium animantium capita nullum est perniciosius capite serpentis, ob venenum quod gerit, quo & occultè hominem perimit: ita omnium pessima est ira mulieris, quia etsi viribus corporis aperto Marte nocere nequeat, tamen iram, quam in animo instar veneni latenter gerit, opportunitatem nacta effundit: nec desinit, nisi eum cui irascitur, perimat & perdat.

Vnde iterum Sapiens in Prouerbiis dicit: *Melius est habitare in terra deserta, quàm cum muliere rixosa & iracunda.* Videre potes Ecclesiasticum c. 25. per varias sententias de mulieris iracundæ & rixosæ malitia disserentem. Non quod Sapienti propositum sit, sexum illum acerba oratione insectari: sed improbarum mulierum vitia voluit acriter notare, vt insinuaret cum quanta discretione & iudicio vxor sit diligenda, quantaque prudentia agendum cum mulieribus, ne temerè irritentur: Nam *mulieris ira*, inquit, *irreuerentia, & confusio magna.* Quia nempè illa sua inuerecundia non vulgarem confusionem vel ignominiam solet adferre, & maximè marito. Iracunda enim mulier irreuerenter se gerit erga maritum suum, suaque cum ira, tum irreuerentia, viro confusionem magnam adducit, quod ei non deferat honorem quem debet. Exempla porrò perniciosissimæ mulierum iræ habes in Iesabel: in Athalia in Elisabe-

tha Angliæ Regina. In quibus manifestè patuit, quod non sit ira super iram mulieris, sicut non est caput nequius super capite serpentis.

LECTIO VI.

DE SEPTEMPLICI TVBA contra murum Iracundiæ.

PRima tuba est vox Domini in lege naturæ Gen. 9. *Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius. Ad imaginem quippe Dei factus est homo.* Hæc nempè tuba insonat contra iram, eo vsque procedentem, vt etiam non vereatur imaginem Dei violate in homine, per necem & cruoris fraterni effusionem. Qui quidem cruor, vocem etiam habet in cœlum vsque se tollentem. Sic exprimit Scriptura de Abel interempto à Cain: *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* De qua voce effusi sanguinis contra interemptores clamante, multa dixi super Præcepto 5. Decalogi: vbi egi de homicidio. In lege quoque veteri contra murum iræ detonans Dominus, sic ait Leuit. 19. *Non oderis fratrem in corde tuo, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum; vt quæras vltionem.*

Secunda tuba, vox est Domini per Prophetas contra iram detonans, inter quos sic inclamat Propheta Dauid: *Desine ab ira, & derelinque furorem: noli æmulari vt maligneris, quoniam qui malignantur, exterminabuntur.* Iob quoque cap. quinto pronuntiauit. *Virum stultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia.* Sæpius etiam voces propheticæ iram condemnant, vt patebit perlegenti.

Tertia tuba, vox est Domini in libris Sapientiæ frequenter contra iram & vindictam inclamans. Sic Ecclesiast. 8. *Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit.* Et iterum: *Memento nouissimorum & desine inimicari: tabitudo enim & mors imminent in mandatis eius.* Hoc est, corruptio & mors imminent homini propter neglecta mandata eius; aut certè *imminent in mandatis*, hoc est transgressoribus mandatorum eius apertè prædicuntur obuentura. Horum ergo malorum metu merito inimicitia omnis & ira deponenda est, vt iram Dei, quam homines meruerunt, effugere quis possit. Et rursum: *Memorare timorem Dei, & ne irascaris proximo: Memorare testamentum Altissimi, & despice ignorantiam proximi.* Quasi dicat: Recordare legis & timoris Dei, & hoc intuitu reuoca te ab ira omni, & vltionis cupiditate; quia *testamentum Altissimi*, hoc est lex eius, eam prohibet. Ipsiusque timoris Dei intuitu, noli nequidem irasci proximo, sed despice ignorantiam proximi, hoc est parui æstima, quæ proximus per ignorantiam in te peccauit. Vt extenuet proximi peccatum, & ostendat esse despiciendum tanquam paruum, vocat ignorantiam; quia & sæpe per ignorantiam committitur; memoriam item legis & timoris Dei vult illius oblitionem induci. Addit denique: *Abstine te à lite, & minues peccata: homo enim iracundus incendit litem.* Quibus verbis reuocat à contentionibus, & litibus, quæ ex cupiditate vindictæ, & ita prodeunt. Addit rationem, quia continendo te à lite minues peccata, tam tua, quam aduersarij: quia & pauciora tu peccata committes, & causam præbebis, vt alij minus peccent, quos ad contentiones & rixas non excitabis. Homo enim iracundus, qui sicut facilè irascitur, ità facilis est ad contendendum, incendit litem non solùm in se contra alios, sed etiam in aliis contra se; & sic multa peccata committit, aliisque peccatorum etiam causa est. Multis quoque aliis sententiis Sapiens in lib. Prou. contra iram detonat. Nam c. 22. sic habet: *Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioso, ne forte discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ.* Et iterum 27. *Graue est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti vtroque grauior. Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor, & impetum concitati spiritus ferre quis poterit?*

Quarta tuba, vox est Domini in Euangelio, quæ ita manifestè insonat: *Dictum est antiquis, Non occides. Ego autem dico vobis: Quicumque irascitur fratri suo, reus erit iudicio: Qui autem dixerit fratri suo Raca, reus erit concilio: Qui autem dixerit Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Et iterum: *Audistis quia dictum est: Oculum pro oculo, & dentem pro dente: ego autem dico vobis non resistere malo, sed si quis percusserit in dexteram maxillam tuam præbe illi & alteram. Et ei, qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium, & quicumque te angariauerit mille passus; vade cum illo & alia duo.* His certè omnibus ita penitus diruitur voce Domini, etiam ad fundamentum vsque.

Quinta tuba, vox est Apostolica iram condemnans. Ideò clamat Apostolus ad Roman. 12. *Non vos defendentes, charissimi, sed date locum iræ*, id est, non vos vlciscentes, sed relinquite Deo vindictam vestræ iniuriæ: hoc est cedere iræ diuinæ, vt explicat sanctus Chrysostomus, Theodoret. August. in Psalmum 78. Vel vt explicant sanctus Ambrosius & Anselmus: *Date locum iræ*, fugiendo, tacendo, cedendo irato, illum patienter ferendo, nihil contradicendo, aut contra faciendo, sic enim eius ira subsidit. Vel denique: *Date locum iræ*, hoc est, non sint cordi vestra sic impatientiæ & pusillanimitatis angustiis coarctata, vt violentam commotionis procellam, cùm irruerit, sustinere non possint: sed dilatamini in cordibus vestris, suscipientes aduersos iracundiæ fluctus in illis extensis sinibus charitatis, quæ omnia suffert, omnia sustinet. Et ita mens vestra amplitudine longaminitatis ac patientiæ dilatata, habeat in se consiliorum salutares recessus, in quibus receptus quodammodo atque diffusus teterrimus iracundiæ fumus, protinus euanescat. Dare ergo locum iræ, est excipere iracunda verba, imò & verbera, in sinu cordis, in sinu patientiæ & charitatis, ibique ea extinguere & obruere charitate. Ita Abbas Ioseph apud Cass. coll. 16. capite 27. Addit verò sanctus Paulus. *Scriptum est enim: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus.* Ergo Domini officium non præoccupemus, cuius tanquam iudicis & Vindicis proprium munus est irasci, & iniurias vlcisci.

Iterum alibi clamat Apostolica tuba contr murum iracundiæ. *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt inimicitiæ, rixæ, dissensiones, iræ, sectæ, contentiones, inuidiæ, homicidia, &c. quæ prædico vobis sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur: fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, &c.* Inclamat quoque Ioannes in Epistola sua c. 2. *Qui odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quo eat quia tenebræ excæcauerunt oculos eius.* Quid est autem odium, nisi ira inueterata?

Sexta tuba, vox est propriæ conscientiæ, hæc

enim continuò arguit, & conturbat interius eos qui iram fouent: gladius eorum intrat in corda ipsorum, ipsosmet perimens. Audi vocem quam propria conscientia elicit ab illis qui iam in condemnatione sunt: *In malignitate nostra consumpti sumus: Iustitiæ lumen non luxit nobis, & Sol intelligentiæ non est ortus nobis.* Quia scilicet fumus iracundiæ & vindictæ lucem veritatis & iustitiæ exclusit, & in æternum excludet ab illis. ideo conqueruntur; nec desistit vnquam conscientia acerbo sono querelam & clamorem renouare nunquam moriturum. Ideo dicebat Abigail Dauidi, vt eum à vindicta reuocaret: *Non erit hoc tibi in singultum, & in scrupulum cordis Domino meo, quod effuderis sanguinem innocuum, aut ipse te vltus fueris.*

Septima tuba, vox est Iudicis diuini, per quam armabitur omnis creatura, & pugnabit orbis terrarum contra insensatos, & maximè contra vindicatiuos illos, qui insana cupiditate sese vlciscendi, exacerbati sunt contra fratres suos Christianos, armarunt se, & pugnarunt contra illos, vel verbis, minis, contumeliis, maledictis exasperarunt ira & odio instigante. Illis ergo insonabit tuba: *Discedite maledicti in ignem æternum.* Et iterum: *Foris, foris canes, & venefici & homicidæ.* Canes sunt qui mox in alios ringuntur, lacerant dentibus, proscindunt verbis & contumeliis, latrant & incessunt maledictis; suntque hi venefici & homicidæ, corde saltem & voto. Foras ergo illi eiicientur extra ciuitatem Dei & canente nouissima tuba segregati, inter maledictos computabuntur, & à tenebris interioribus odii, in tenebras exteriores & æternas, ab igne fumigante iracundiæ in ignem æternum deuoluentur: Fumusque tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum. Hanc tubam repræsentans sanctus Iacobus capite quinto, his iracundis sic ait: *Nolite ingemiscere, fratres, in alterutrum, vt non iudicemini: Ecce Iudex ante ianuam assistit.*

LECTIO VII.

DE SEPTEMPLICI ARIETE, demoliente murum Iracundiæ.

Exinanite, exinanite, vsque ad fundamentum in ea. Psal. 136.

EXinanite murum Iræ vsque ad fundamentum, est inordinatum sui amorem deterrere, & ex animo delere: illud enim est fundamentum Iræ. quod scilicet ex illo inordinato amore statim existimemus nos lædi, leuemque iniuriam mox grauem iudicemus.

Iterum, exinanire murum Iracundiæ vsque ad fundamentum, est illius omnes occasiones exscindere, primasque cogitationes; primos motus, penitus diruere: alioqui si permittatur Ira excrescere, aut in nobis locum arripere, difficilior est contra illam pugna.

De hac re dicebat sanctus Ambrosius in Officiis libro primo, capite vigesimo primo. *Cauere debemus, ne in perturbationes prius incidamus, quam animos nostros ratio componat: exanimat enim mentem plerumque aut ira, aut dolor, & improuiso percellit ictu. Ideo præuenire pulchrum est cogitatione, ne repentinis excitetur commotionibus, sed iugo quodam rationis & habenis constricta mitescat.*

De hac re etiam eleganter Gregorius in Epistola ad Regem Visigothorum, sic ait: *Curandum est ne ira subrepat, ira quippe cum etiam delinquentium culpas exequitur, non debet menti quasi Domina præire, sed post rationis tergum velut ancilla famulari, vt ad faciem iussa veniat. Nam si semel possidere cœperit, iustum esse deputat, etiam quod crudeliter facit. Hinc enim scriptum est: Ira viri, iustitiam Dei non operatur.* Itaque prima machina, primusque aries contra iram, est animi præparatio contra illam, & efficax consideratio, siue præmeditatio, quæ mentem exerceat, ad omne initium illius, omnemque occasionem exscindendum præmaturè. A scintilla augetur ignis, nisi illico suffocetur & extinguatur. Mirum profectò, quomodo sese præuia consideratione aduersus omnem iram Ethnici se præmunierint. Audi non iniucundam de Socrate relationem, quæ ostendit quàm præmunitus ille fuerit contra iram. Quidam eius faciem vehementi impetu percussit: ipse verò minimè commotus, furentem debacchari & iram satiare permisit, ex quo cum totum plagis contusum reddidit. Vbi verò ille cædendo destitit, nihil aliud Socrates fecisse dicitur, quàm fronti propriæ inscripsisse: Talis fecit, velut statuæ cuidam nomen authoris inscribens: nec alio modo se vindicauit. Ita refert Basilius Homilia quarta.

Secundus aries, si fortè iam ira animo oborta fuerit, est efficax consideratio malorum quæ ingenerare potest, si excreuerit: hac enim ratione illa supprimitur & vincitur. Ideo de hac re sic dicebat S. Ambrosius: Iræ motus naturæ ita infixus est, vt euelli atque euitari quandoque non queat: si præuideri potuerit, ratione perimatur: si autem præuenerit, & præoccupauerit mentem tuam iracundia, & ascenderit in te, non relinquas locum tuum. Locus tuus patientia est, locus tuus sapientia est. locus tuus ratio est, locus tuus sedatio indignationis est. Aut si te contumacia respondentis mouerit, & peruersitas impulerit ad indignationem, si non potueris mitigare mentem: reprime linguam tuam. Sic enim scriptum est: *Cohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum:* Deinde. *Inquire pacem, & sequere eam.* Mala autem quæ ex ira sequi nata sunt, iam ex supra dictis satis patent.

Tertius aries contra iræ murum, est consideratio efficax illius quod dicit Apostolus: *Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.* A malo scilicet noli vinci, hoc est ab iniuria tibi illata, & consequenter à dæmone, qui iniuriam iniuriantemque excitat, vt suam & tuam pacem, pariter ac conscientiam conturbet. Rursum: *Noli vinci à malo,* à tua scilicet impatientia: nemo enim læditur & vincitur nisi à seipso. Vincitur verò & non vincit, qui se vindicat: Vincit autem ille in bono malum, qui patitur, & multomagis qui malefactum benefacto superat: Vnde Chrysostomus locum istum explicans sic ait: *In certaminibus diabolo consecratis, lex est malefaciendo vincere: in stadio Christi, omnino lex est contraria. Sic enim non eum qui percutit, sed qui percutitur coronari decretum est. Illud demum est diuinæ virtutis, illud cœleste stadium, illud Angelorum theatrum. Si mansuetudinem exhiberemus, essemus omnibus insuperabiles, nec vlla ad nos iniuria perueniret. Roga inimicum non doleat, non censeat se victum, cum contemnis eius iniuriam.*

Tunc verò maximè vincis in bono malum, si adimples illud quod ibidem apud Apostolũ præcedit: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitie-*

rit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius. Carbones scilicet ignitos, non iræ, sed charitatis & amoris, qui eum inflammant ad pacem, concordiam, amorem. Carbones quoque ignis congeres super caput eius, id est, faciem eius ardere facies, & rubore quodam suffundi, non secus ac si supra caput carbones suggessisses, qui faciem inflammarent. Ille enim tua beneficentia pudefactus, tua charitate victus, cedat necesse est, & odium in amorem conuertat.

Quartus aries, est consideratio efficax bonitatis & mansuetudinis diuinæ, quæ nos ad deponendam iram erga proximum, omnemque vindictam commonet. Leuis enim culpa proximo condonanda est, cùm leue sit quicquid homo in hominem peccat, vt ipse nobis mille culpas & grauiores condonet. Nec durum nobis debet esse iratum animum comprimere, & aliquid perpeti, quandoquidem duriora à nobis patiatur Deus, duriora pro nobis passus fuerit Christus. Qua enim benignitate quotidie nos tolerat, etiam vetera peccata iterantes? Qua misericordia etiam grauissimè offensus ad se recipit reuertentes? Qua porrò mansuetudine Christus tot pertulit probra, vincula, verbera, denique & mortem ignominiosissimam? Si illa efficaciter ad memoriam reuocentur, nihil adeò durum est, quod non æquo animo toleretur. Ergo si is qui te disturbat, quique inimicatur, indignus est, cui beneficium pro maleficio rependas: dignus tamen est Christus, pro quo id facias. Hoc ariete vtebatur contra iram sanctus Elzearius, qui in familia, licet numerosa, & negotiis variis intertexta, nunquam vel leue impatientiæ aut iræ signum dedit. Interrogatus autem ab vxore, qui fieri posset vt sic immotus permaneret? Respondit: *Quid mihi prodesset irasci? Dicam tamen veritatem. Quandoque in me insurgit indignatio in molestiis: at mox mihi ob oculos pono iniurias quas à me, & pro me Redemptor tulit, & tunc in meipso sic loquor: Etiamsi famuli tui tibi barbam euellerent, & colaphis cæderent, oporteret tolerare: nihil enim istud est in comparatione eius quod Dominus pro te tulit. Hæc verò consideratio animum meum mox reddit pacatum.* Surius in vita eius cap. 23.

Quintus aries, est consideratio efficax eius, quod in Euangelio docet Dominus, nullum posse boni operis sacrificium rectè immolari, quamdiu à proximo per iracundiam quis discordat, sic enim scriptum est: *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo; & & tunc veniens offeres munus tuum.* Ex qua præceptione efficaciter considerandum est, quàm eorum culpa intolerabilis esse monstretur, quorum hostia repellitur. Nam cùm mala cuncta bonis sequentibus diluantur, magna vt sint mala discordiæ est necesse, quæ nisi funditus extincta fuerint, bonum opus subsequi non permittunt. Hæc saltem consideratio efficere debet, vt iracundiam, si qua inciderit, citò à nobis excutiamus, adimplentes illud Apostoli: *Sol non occidat super iracundiam vestram.* Et, *Nolite locum dare diabolo.* Nempe per iram maximè ei datur locus in nobis; & si illa aliquamdiu permaneat, in odium conuertitur, & festuca trabs efficitur. *Incomparabiliter*, inquit sanctus Augustinus Epist. 149. *salubrius est, etiam iræ iustè pulsanti non aperire penetrale cordis, quàm admittere non facilè recessuram, & peruenturam de surculo ad trabem: audet quippe impudenter etiam crescere citius quàm putatur, non enim erubescit in tenebris, cùm super eam sol occiderit.*

Sextus aries iram euertens, est consideratio efficax tui. Vel enim in eum exasperaris, qui iustus est, vel in eum qui iniustus. Si iustus ille est, cur tu velis illi esse inimicus, cui Deus amicus est? Cur tu velis illi nocere, cui Deus vult bene esse? Adde, quod si iustus est, non eum tu molestia tua commouebis, non illi nocebis: sed eius patientiam exercebis. Si verò iniustus est, non minus miserum est, vt alienam vlciscaris improbitatem, improbum etiam te fieri: & dum violenter in tua ipsius causa Iudex, alienam conaris punire iniustitiam, te nouam admittere iniquitatem. Dicit enim Dominus, *Mihi vindictam, & ego retribuam.* Sic tua iniuria non manebit multa, vlciscetur eam suo tempore Deus: Non debes te ipsum vlcisci, ne inuadas Officium Dei. Et noli particeps esse iniurianti in peccato quod facis, si tu conuitium conuitio rependas, iram iræ. Commiseratione potius ille dignus est & compassione, qui leuem nobis irrogans iniuriam, grauem à Deo accepturus est vltionem. Audiendus est hac de re sanctus Ambrosius lib. 1. de Officiis, vbi ait: Quando aliquis nobis conuiciatur, lacessit, ad violentiam prouocat, ad iurgium vocat, tunc silentium exerceamus. Peccator enim est qui prouocat, & nos sui similes fieri desiderat. Si taceas, si dissimules, solet dicere, quid taces? loquere si audes, elinguem te feci. Si ergo taceas plus rumpitur, victum se reputat & illusum. Si respondeas, superiorem se arbitratur, quia parem inuenit. Si taceas, dicetur; Ille huic conuiciatus, contempsit iste. Si referas contumeliam, dicetur; Ambo conuiciati sunt. Vterque condemnatur, nemo absoluitur. Ergo illius est studium vt irritet, vt similia loquaris & agas. Iusti autem est dissimulare, nihil loqui, tenere fructum bonæ conscientiæ, plus committere bonorum iudicio, quàm criminantis insolentiæ. Ita fit vt etiam humilitatem custodiat. Hæc sunt arma iusti, vt cedendo vincat. Hæc Ambrosius.

Septimus aries, validè murum iræ concutiens, est consideratio efficax sanctorum, qui occasione data iræ miram exhibuere patientiam. Attende quomodo Dauid iniquitatem Semei sibi maledicentis tulerit, non enim iræ locum dedit, sed in Deum causam transtulit, dicens: *Quoniam Dominus mandauit Semei, vt malediceret Dauid.* Efficax nimirum consideratio huius & similium exemplorum, morsus cordis & impulsus facilè delebunt, & animi cogitationes in tranquillum statum deducent. Sic exemplum Dauidis proponens Chrysostomus erga Saulem ait: *Si imaginem Dauidis præ oculis habeas, & in hanc assiduè defigas oculos, etiamsi millies obtundet ira, mentis oculum perturbans, ad hoc virtutis exemplar respiciens, perfectam consequeris sanitatem. Ne quis igitur mihi dicat: Inimicum habeo scelestum, improbum, incorrigibilem; quicquid dixerit, non est tamen Saule deterior, qui semel & iterum, imò sæpius seruatus à Dauide, cùm ipse mille modis illi struxisset insidias, tamen pro tot beneficiis acceptis, perseuerauit in sua malitia.* Chrysost. Homil. 1. de Dauide.

LECTIO VIII.

DE MALEDICTIS ob iracundiam.

MALEDICTVS VIR CORAM Domino, qui suscitauerit & ædificauerit ciuitatem Iericho, &c. Iosue 6.

PRimò, Maledictus Cain, cuius irati vultus concidit contra fratrem; nec extincta est ira eius, nisi cruore illius. Maledictus autem ipse factus est, semper tremulus, semper vagus & profugus; maledicta & terra propter ipsum, quia sanguine fratris eius ab eo polluta. Maledictionis ergo signum semper secum circumtulit, tremorem corporis & mentis, pauoremque conscientiæ maledictæ. Repræsentabat enim sibi Cælum contra se infensum, cœlestesque & inferiores virtutes. Nam ad fulgura, tonitrua, coruscationes, horrificè tremebat; videbaturque sibi videre Angelos igneis gladiis sibi mortem minitantes, cœlum si aspiceret. Si verò terram, videbatur sibi videre serpentes veneno, Leones vnguibus, cæterasque feras in se irruentes. Sic hac conscientia, quasi furia infernali excarnificatus, continuo profugus ambulabat, & tremulus. Maledictus & Esau, ex ira in fratrem dicens: *Venient dies luctus Patris mei, & occidam Iacob fratrem meum.* Gen. 27. Procop. in Gen.

Secundò, Maledictus Pharao, qui ira & odio impulsus non solùm Hebræorum masculos suffocari aquis præcepit, sed egredientem populum Domini de Ægypto, cum furore est persecutus: Verùm in eo paruit, quàm verum sit illud: *Per quæ quis peccat, per hæc & punietur.* Nam qui odio & furore tot masculos Hebræorum aquis deuorauerat, sepelitur & ipse in illis. Et qui Israëlitas deuorare parabat, à piscibus deuoratur, imò & à coruis. De qua re August. serm. 89. de tempore disserens, ostendit quàm iusta Dei prouidentia & vindicta Moyses de aqua sublatus sit, & à filia Pharaonis conseruatus, sed in perniciem totius regni paterni. Audi eius verba ad Pharaonem directa. Quid impie insanis, & crudeliter sæuis? Licet plurimis insontium mortes inferas acerbas, tibi necis augetur, & pœnæ non detrahitur meritum. Cùm enim passim innocua paruulorum corpuscula deiicerentur in flumine, Moysen manus excepit humana. Nouum miraculi genus fecit filia parricidæ: nam dum paruulum seruat ignara, Patrem decipit incauta. Dignum malitiæ eius sceleris erat, vt filiæ prouisione periret, qui genitrices induxerat parturire. Iubet crudelis in flumen paruulos proiici, in flumine periturus. Hos necdum viuere natura concesserat, & eos iam ad pœnam destinat sententia. O noua & inaudita crudelitas! Non natorum pietas, non parentum dolor te flectit, qui inter infantium mortem, parentumque dolorem, sæuitiæ tuæ expleri sententiam gaudes. Sed percutitur Ægyptus primogenitorum nece: vt ex sese cognoscerent quantus dolor sit filiorum, qui necarent filios Hebræorum. Dignitas nullum excusabat, nec ipsum Regem ab hoc iusto Dei decreto absoluebat. Stabat Hebræi vindicta dominante illæsi, quos non tantum propria salus lætos reddiderat, sed & hostium plaga lætiores effecerat. Hæc Augustinus, declarans maledictionem Pharaonis in populum suum fuisse redundantem, ob iram crudelem in populum Dei exercitam.

Tertiò, Maledictus Adonibesec, crudeli nimiùm ira sæuiens in Reges à se deuictos, amputans eis summitates pedum ac manuum, iubensque sub mensa sua, canum instar, ciborum reliquias colligere. Iusta ergo Dei vindicta, similis in eum pœna recidit: nam Iuda duce captus est, summitatesque manuum ac pedum ei amputatæ. Vnde iustum hoc decretum è Cœlo esse agnouit, dicens: *Septuaginta Reges, amputatis manuum ac pedum summitatibus, sub mensa mea ciborum reliquias colligebant: sicut feci, ita reddidit mihi Deus.* Iud. 1.

Quartò, Maledictus Saul, qui ira duce toties persecutus est innocuum Dauidem, & propter ipsum ciuitatem Nobe cum Sacerdotibus & incolis succendit. Propterea postmodum infelici morte in montibus Gelboe defungitur, propriæ incumbens hastæ. 1. Reg. [illegible]

Quintò, Maledictus Achitophel: magni vir in Israel consilij, qui cum vidisset in conspiratione Absalonis contra Dauid non esse factum iuxta consilium suum, ex ira & indignatione domum abiens suspendio se interemit.

Sextò, Maledictus Ozias, qui cùm templum ingressus, incensum vt adoleret, reprehenderetur ab Azaria Sacerdote, iratus est vehementer, & tenens manu thuribulum grauiter Sacerdotibus est comminatus. Sed statim in signum maledictionis, orta est lepra in fronte eius, coram Sacerdotibus in domo Domini super altare Thymiamatis, fuitque leprosus vsque ad diem mortis, & habitauit in domo separata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat de domo Domini. 2. Par. 26.

Septimò, Maledictus Herodes Deicidium attentans, & tot innocentium strage furorem suum orbi manifestum faciens. Post hæc autem dignam pœnam suscepit, inquit S. Chrys. Nam filios suos tres interfecit & non interfectos ab aliis vidit occidi, vt ne vel paternam in illos pietatem demonstraret in luctu, sed ipse occidit, vt & filios perderet, & de morte eorum crimen acquireret. Viscera sua laniabat in filiis, & dolorem eorum non sensit. Vt quemadmodum paruuli mortem suam non senserunt, propter infantiam: sic & ille dolorem viscerum suorum non sensit, propter insaniam. Deinde ipse multis doloribus apprehensus: Quot enim membra corporis habebat, tot doloribus torquebatur. Et quia multoties mori non poterat; qui multos occiderat infantes: propterea vindicta morientium plurimorum in plurimis ei doloribus reddebatur. Item quando vidit se prope mortem, sciens quia odibilis erat apud omnes Iudæos, & quia mors illius multis gaudium erat factura, congregauit omnes Principes Iudæorum, & iussit, vt cùm ipse mortuus fuisset omnes occiderentur, vt in morte eius omnes ciuitates lugerent: etsi non propter amorem illius, vel saltem propter suum dolorem. Hæc Chrysostomus. Latius verò mortem eius & crudelitatem legere potes apud Iosephum l. 1. de bello Iudaico c. 21. & l. 17. Antiquitatum, c. 9. Chrys. hom. 2. in Mat.

Postremò, si omnes pacifici dicuntur beati, & filij Dei vocantur; certè maledicti qui pacem turbant, quique lites, contentiones, rixas concitant, vt propterea dixerit de filiis suis Simeone & Leui Iacob moriens: *Maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio, quia dura.* Nec solùm beati qui pacem in se colunt, sed & illi qui ad pacem alios reducunt, & ab iracundis auertunt. Ideò benedicta Abigail, de qua dixit Dauid: *Benedictus Dominus Deus Israel, qui non sit hodie*

te in occursum meum, & benedictum eloquium tuum, & benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie, ne irem ad sanguinem, & vlciscerer me manu mea. Alioquin viuit Dominus Deus Israel, qui prohibuit me ne malum facerem tibi: nisi citò venisses in occursum mihi, non remansisset Nabal vsque ad lucem matutinam, mingens ad parietem.

LECTIO IX.

DE MVRO PATIENTIÆ, contra murum Iræ.

HVic iam descripto muro Iracundiæ in ciuitate Satanæ, ex aduerso opponitur in ciuitate Dei murus Patientiæ. Estque hic murus sublimis & speciosus, amplus, fortis & solidus, muros omnes aliarum Virtutum fulciens & consolidans. Vnde de Patientia sic scribit Tertul. *Patientia fidem munit, pacem gubernat, dilectionem adiuuat, humilitatem instruit, pœnitentiam expectat, exomologesim assignat, carnem regit, spiritum seruat, manum continet, tentationes conculcat, scandala pellit, pauperem consolatur, diuitem temperat, infirmū non extendit, valentem non consumit, fidelem delectat, gentilem incitat, seruum Domino, Dominum Deo commendat, fœminam exornat, virum approbat, amatur in puero, laudatur in iuuene, suspicitur in sene, in omni sexu, in omni ætate formosa est.* Hæc ille.

Speciosus ergo murus ille, fortisque, ab omni statu, ab omni sexu, ab omni ætate ædificandus, tanquam cæterarum virtutum munimentum & propugnaculum. Vnde iterum de eadem re disserens S. Cypr. lib. de Bono Patientiæ, sic loquitur. *Patientia tenetur in virginibus beatam integritatem, in viduis laboriosam castitatem, in coniunctis & maritatis indiuiduam charitatem: facit humiles in prosperis, in aduersis fortes, contra iniurias & contumelias mites: Docet delinquentibus citò ignoscere, si ipse delinquas diu & multum rogare, tentationes expugnat, persequutiones tolerat, martyria consummat.* Videsne igitur, quod non solùm speciosus & fortis, sed & sublimis maximè sit murus iste, quandoquidem ad sublimissimum charitatis & virtutis culmen hominem perducat? Ad martyrium scilicet, quo nihil inter omnes heroïcos sublimius, nihil fortius. Et certè sicut impatientia in omne delictum ducit, diffundens de suo fonte varias criminum venas, ita patientia radix est & custos aliarum virtutum, quia eius munus est non vinci à malo, sed vincere in bono malum. Vnde Basil. in Admonit. ad Filium spiritualem sic eum monet, *Fili, patientiam arripe, quia maxima virtus animæ: vt velociter ad sublimitatem perfectionis possis ascendere. Retributiones patientiæ tuæ ne quæras ab homine, vt in futuro possis accipere ab æterno Domino, æternam retributionem.* Nempe huic sacro & sublimi ædificio, patientiæ tandem Deus coronidem addet in æterna illa retributione; quia quamdiu in hoc mundo sumus, pati oportet, & iugiter hunc murum ædificare & erigere, post hanc verò vitam finem accipiet, consummationem & coronam.

Porrò, varij lapides & lateres electi huius muri, dici possunt varij virtutis Patientiæ actus. Hi sunt linguam frænare, iram temperare, mentem gubernare, pacem custodire, disciplinam regere, aliena mala æquanimiter tolerare, bonum pro malo reddere, impetum omnem animi frangere, tumoris violentiam comprimere, omne odium, omne simultatis incendium extinguere, citò delinquentibus ignoscere, citò in gratiam recipere. Sunt & alij innumeri actus ad virtutis huius perfectionem spectantes, & cum illa turrim perfectionis constituentes aduersus omnes ventos, & contrarias potestates perseuerantem.

Hanc Patientiæ arcem ædificare nos docuit Christus Dominus, illius supremus Architectus: docuit autem non solùm verbo, sed etiam exemplo. Vnde S. Petrus: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius, qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius, qui cum malediceretur non maledicebat, cùm pateretur non comminabatur.* Ad eius exemplum gnauiter sequendum sic exhortatur ibidem Christianos omnes: *Hæc est gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniustè. Quæ enim est gloria, si peccantes & colaphizati suffertis? Sed si benefacientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum. In his enim vocati estis.* Ita ipse cap. 2. Epist. 1. Itaque conuocantur omnes Christiani ad Christo cooperandum omni conatu in hac structura Patientiæ, eiusque exemplar tanquam primi structoris, diligentissimè intuendum & imitandum. Quia in illo patientia per totam vitam effulsit: omnes actus eius statim ab aduentu in carnem patientiam docent, dū sine peccato peccata aliena iam ab infantia patienter portat, pœnasque illis debitas dignatur sustinere. In Iudæis porrò tolerandis quanta eius patientia? Incredulos ad fidem suadendo flectere, obsequio ingrato fouere, contradicentibus respondere leniter, superbos sustinere clementer, humiliter persequentibus cedere. Prophetarum interfectores, & aduersus Deum semper rebelles, vsque ad Crucis & Passionis horā velle colligere. Iudam verò quàm longa vsque ad extremum patientia voluit tolerare, dum dignatur cibum cum inimico sumere, hostem domesticum sustinere, nec palam ostendere proditoris osculum non recusare. Quid potest patientius, quid benignius dici?

Ad hanc quoque Patientiæ structuram erigendam: nos conuocarunt & alij sancti exemplo & verbo, tam ij qui Christum præcesserunt, quàm illi qui sequuti sunt. Audi S. Cypr. lib. de Bono Patientiæ. *Inuenimus & Patriarchas, & Prophetas, & Iustos omnes, qui figurā Christi imagine præcunte portabant, nil magis custodisse in laude virtutum suarum, quā quod patientiam forti & stabili æquanimitate tenuerunt. Sic Abel originem martyris & passionem iusti hominis initians primus, & dedicans, aduersus fratrem fratricidam non resistit, non reluctatur, sed humilis & mitis patienter occiditur. Sic Abraham Deo credens, & radicē ac fundamentum fidei primus instituens, tentatus in filio non dubitat, neque cunctatur, sed præceptis Dei tota patientia deuotionis obsequitur. Et Isaac ad hostiæ Dominicæ similitudinem præfiguratus, quādo à Patre immolandus offertur, patiens inuenitur. Tot denique Prophetæ interfecti, tot gloriosi Martyres, gloriosis mortibus honorati, omnes ad cœlestes coronas patientiæ laude venerunt.* Propterea dixit Apostolus ad Hebr. 10. *Patientia vobis necessaria est, vt voluntatem Dei facientes, reportetis repromissiones.* Itē ad Cor. c. 6. Ep. 2. *Exhibeamus nosipsos, sicut ministros Dei, in multa patientia.* Denique ob cādem causam dixit Dominus: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Homo enim sibi & suo animo dominatur per patientiæ virtutem; dominatur & membris, linguam cohibens à contumelia, manum à vindicta. Sic homo patiens seipsum interius exteriusq; possidet: in homine verò impatiente dominatur furor, possidet eum ira. In sæculo quoque fu-

turo animam possidebit suam in æternum per patientiam, quia per illam regnum cœlorum acquiritur, & animæ dominium gloriosum, vbi nulla amplius exterior vel interior resistentia.

Ex his itaque fit manifestum euadit, patientiam omnibus Christianis esse sollicitè procurandam & custodiendã; siue cùm tribulationes à Deo immissæ nos exercent; siue cùm contumeliæ, maledicta, verbera à proximo inflictæ nos exacerbare contendunt, & ad iram prouocare. Habemus exempla præclara Sanctorum, pauca hîc accipe.

De S. Martino sic scribit Seuerus Sulpitius. Nemo vnquam Martinum vidit iratum, nemo mœrentem, nemo ridentem; vnus idemque semper, cœlestem lætitiam vultu præferens. Tantam verò aduersus omnes iniurias patientiam assumpserat, vt impunè etiam ab infimis Clericis læderetur, nec propter id, eos aut loco vnquam mouerit, aut à sua charitate repulerit. Quin & pro illorum solebat orare peccatis, qui obtrectatores videbantur. Hæc ille.

S. Spiridion ab Imperatore Constantino ad aulam erat vocatus; cùm verò eum quidam lacera veste intrantem conspiceret, alapam ei impegit. Ille mox alteram præbet, consilium Christi sequutus. Id verò percussoris cor ita persuasit, vt illico ad pedes eius se abiiceret; veniam deprecaturus.

S. Ioannes Canonicus Regularis, de quo Surius 10. Octob. vir maximæ fuit patientiæ. Quidam è Fratribus furore commotus, & procaciter ingressus locum vbi familiariter cum quibusdam conferebat, multa in eum conuitia iactabat, minis & clamoribus eum exasperare putans. At ille fellis expers, columbinæ simplicitatis amans ne verbum respondet. Inquirit quidam ex familiaribus: Cur tam atrocia verba perferat, cùm eum ad cubiculum verbo remittere possit? Cur negligat ita honorem suum? Cur nequitiam viri non reprimat? Respondet. *Si flamma vorax ædis tecta lambens in sublime feratur, num tu consulte plus materiæ in flammam eiicies? Frater iste magno ardet furore si minarum faculas admouero, inflammabitur magis, nec in rectam viam facilè reuocabitur. Vbi verò flamma deferbuerit, ad remedia opportuna animo deliberato accedere licebit.* His dictis, nihil commotus abscessit, cum Dauide sacræ Scripturæ pulsans cytharam, atque ità Saulis insaniam temperans: ea enim harmonia didicerat iræ vesaniam profligare.

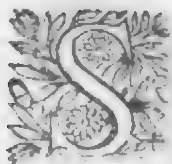
Pulchrum est hac de re ad patientiam sectandam, & contra iram se armandum, decretum Imp. Theodosij. *Si quis modestiæ nescius, & pudoris ignarus, improbo petulantique maledicto nomina crediderit lacessanda, ac temulentia turbulentus obtrectator temporis fuerit; cum pœnæ nolumus subiacere, neque durum aliquid, neque asperum sustinere. Quoniam si id ex leuitate processit, contemnendum est: si ex insania, miseratione dignissimum: si ab iniuria remittendum.*

TRACTATVS VII.

DE VITIO ACEDIÆ.

LECTIO PRIMA.

QVID SIT ACEDIA?

EPTIMVM murum Iericho constituit Acediæ vitium. Definitur autem Acedia, *Torpor mentis bona inchoare, vel prosequi negligẽtis.* Habet enim duas partes, scilicet vel Pigritiam in aggrediendo, & auspicando bonum; vel Tristitiam in progrediendo, & tædium in perseuerando in iam inchoato bono. Hinc apud sacros Scriptores vitium istud insinuatur variis nominibus, variisque descriptionibus.

1. S. Gregorius vocat Acediam, vtriusque hominis languidam deiectionem, de virtutum laudabili exercitio.

2. S. Damascenus vocat tristitiam aggrauantem mentem, vt nihil boni ei agere libeat.

3. S. Thomas vocat tædium bene operandi, & tristitiam de re spirituali, siue recessum mentis à bono spirituali diuino, cui oportet mentem inhærere ex necessitate, 2.2.q.35.

4. Hugo de S. Victore vocat Acediam, ex confusione mentis natam tristitiam, & amaritudinem animi immoderatam.

5. S. Ioannes Climacus sic eam describit: *Acedia est remissio animæ, & resolutio mentis, pusillanimitas exercitationis, odium professionis, mundanorum beatificatrix, detractrix Dei quasi inuisceros, & existentis sine benignitate. Attonita in psalmodia, infirma in oratione, in ministerio ferrea, in opere manuum pigra, in obedientia improba.*

Quibuscumque porrò nominibus aut titulis indicetur, siue tristitiæ spiritualis, siue corporis & pigritiæ, siue tædij & fastidij, siue indeuotionis & languoris: duplici modo hoc vitio, vt diximus, homines peccant. Primo quidem modo, quando pigrè, tardè, & cum tristitia bona opera aggrediuntur, vt ieiunia, orationes, exercitia spiritualia, & quæcumque alia ad vocationem suam pertinentia, in his quæ salutis sunt laborem detractantes, aut fastidientes. Secundo modo, quando iam in-

choata bona opera ex tædio & fastidio intermittunt. Quod si verò ea quæ omittuntur sint ex præcepto, aut sint ad salutem necessaria, tale animi tædium iam fit mortale peccatum; quandoquidem illud sit excutiendum, illique repugnandum & resistendum. Ad illud excutiendum in his operibus quæ salutem concernunt, sæpè monet Scriptura. Hinc illud ad Galatas cap. 6. *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.* Et iterum: *Bonum facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus.* Item Eccl. 9. *Quodcumque potest facere manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud Inferos, quo tu properas.* Item Luc. 12. *Seruus sciens voluntatem domini sui, & non faciens, plagis vapulabit multis.*

Propterea etiam Sapiens Ecclesiastici c. 6. ad studium scientiæ salutaris, siue ad studium virtutis & perfectionis extimulans sic ait: *Subiice humerum tuum, & porta illam, & ne acedieris vinculis illius.* Nempe is qui virtutem sectatur, & viæ ac scientiæ salutis incumbit (quæ hic sapientiæ nomine intelligitur) debet se totum submittere virtuti & sapientiæ, quicquid iniungit, etiamsi graue sit & molestum, debet exequi. Debet pedes, collum, humerum illi offerre, nihil pro illa laboris debet detrectare, sed omnia sufferre cum alacritate, etiamsi vincula & compedes videantur; sunt enim alligatura salutis. Bonum est cùm illa pedes nostros cōstringit, hoc est, dum affectus nostros cohibet. Cùm collum nostrum, hoc est superbiam curuat, etsi molestum est, & ipsum tamen nobis proficuum. Cùm manus nostras colligat, à malis operibus Dei timore nos retrahens, & hoc ipsum durum est, sed tamen cum gaudio sustinendum. Cum humeros nostros onerat onus alacri animo ferendum. Hoc igitur vult Sapiens, dum dicit: *Iniice pedes tuos in compedes illius, & in torquem illius collum tuum. Subiice, & porta illam, & ne acedieris vinculis illius.* Ibi vtitur verbo Acediæ, vitij scilicet illius quod explicaturi sumus: Quasi dicat. Ne tristeris, vel tædio afficiaris, ob eius vincula salutaria manibus, pedibusque tuis iniecta, quibus te à malo & affectibus inordinatis cohibet, quibus & ad viam salutis, ac ad opera bona trahit, permitte te cohiberi, permitte te trahi, sequere lubens, non inuitus aut tristis, quo te ducit, eius præcepta promptus exequere.

Idipsum iterum clarius explicat verbis sequentibus: *In omni animo tuo accede ad illam, & in omni virtute tua conserua vias eius:* Quasi diceret. Tota animi tui virtute, tota fortitudine exequere mandata eius: noli frigido, aut tepido, & tædiolo animo ad illam accedere, illiusque præcepta obseruare cum tristitia. Rationem subdit: *In nouissimis enim inuenies requiem in ea, & conuertetur tibi in oblectationem.* Nam si præcepta Dei & Sapientiæ diuinæ videntur carni molesta, eorum tamen obseruatio prompta, postmodum conscientiæ est iucundissima. Iugum quidem Domini oculis carnis videtur asperum & tædiosum, sed oculis mentis suaue est & leue, requiem animi adducens. Virtutis radices nonnihil sunt amaræ, sed fructus suauissimi, cum in hac vita propter conscientiæ pacem, tum in altera ob æternam mercedem. Ergo omne tædium, omnis tristitia, omnis torpor, omnis acedia, in via virtutis excutienda.

In eandem sententiam dixerunt Antiqui, duas esse vias, per quas humanam vitam progredi necesse est: vnam, quæ in Cœlos ferat: alteram, quæ ad Inferos deprimat: vnam virtutis, alteram vitiorum. Et quidem illam quæ virtutis est, dixerunt primo aditu esse arduum & confragosum, in qua si quis, difficultate superata, in summum eius euaserit, habere eum de cætero planum iter, amœnumque campum, & omnes laborum suorum capere fructus vberes atque iucundos. Quos autem primi aditus difficultas deterruerit, eos in eam vitiorum viam labi atque deflectere, quæ primo ingressu sit quasi amœna: sed deinde cùm in eam paulò vlterius processerint, amœnitatis speciem, repentè subduci, exoriri autem viam præcipitem, nunc saxis asperam, nunc obductam sentibus, nunc gurgitibus intercisam, vel torrentibus rapidam, vt laborare, hærere, labi, cadere sit necesse. Quæ omnia ideo dicuntur, vt appareat in virtutibus capiendis labores esse magnos, sed magnos etiam fructus, & solidas atque incorruptas voluptates: ideo acediam & tristitiam, ad illos fructus per asperam viam contendenti, proculcandam esse animo forti. Vt appareat quoque vitia quibusdam delinimentis allicere animos ad inertem vitam, & inanis iucunditas speciei ad acerbas amaritudines miseriasque perducere. In via ergo vitiorum, ad quam ignauia ducit, illecebræ sunt, voluptates sunt, at mortiferæ: illis enim diabolus blanditur vt fallat, arridet vt noceat, allicit vt occidat. Hanc vtramque viam eleganti descripsit versu Virgilius de littera Pythagoræ, quæ est littera Y.

Littera Pythagoræ discrimine secta bicorni,
Humanæ vitæ speciem præferre videtur.
Nam via virtutis dextrum petit ardua callem,
Difficilemque aditum primum spectantibus offert;
Sed requiem præbet fessis in vertice summo.
Molle ostentat iter via lata, sed vltima meta
Præcipitat captos, voluitque per ardua saxa.
Quisquis enim duros casus virtutis amore
Vicerit, ille sibi laudemque decusque parabit.
Atqui desidiam, luxumque sequetur inertem,
Dum fugit oppositos incauta mente labores,
Turpis inopsque simul miserabile transiget æuum.

Cæterum, cùm hæc Acedia, de qua agimus, quam & tristitiam & tædium boni spiritualis definiuimus, murum fortem & amplum constituat in ciuitate Satanæ, inter capitalia peccata locum sibi vendicans: restat vt eius dimentiones explicemus, tubasque contra illum insonantes audiamus, & maledictiones quas inducit in medium producamus, ordine suprà à nobis constituto.

LECTIO II.

DE ALTITVDINE Muri Acediæ.

Sicut de aliis vitiis capitalibus, murum ciuitatis diaboli constituentibus, diximus habere quemlibet eorum altitudinem extollentem se contra Deum: sic & in vitio acediæ est demonstrandum. Etenim ex desidia & acedia, paulatim cætera quotquot sunt in homine vitia oriuntur. Ideo scripsit Sapiens Eccles. c. 33. *Multam malitiam docuit otiositas.* Imò inducit acedia eandem hominem ad contemptum quendam Dei, rerumque diuinarum. Ergo non mirum, si dicamus contra Deum & Cœlum hunc Satanæ murū ab acedia conflatum suam altitudinem erigere: qua qui-

dem altitudine gratiam Dei & lucem Spiritus sancti planè impedit, gratiam deuotionis & orationis impugnat Deo & Spiritui eius rebellis. Facit quoque ignauia & torpor acediæ, quando iam inualuit, vt impossibilitatem quandam Dei præceptis inesse existimet homo, ideoque Deum crudelitatis cuiusdam insimulat, imò & iniustitiæ. Hinc blasphemia, hinc & odium sequi natum. O altitudo semper crescens maledicti huius vitij, nisi quantocius fundamentum demetatur! Denique dilationem conuersionis in peccatoribus acediæ torpor inducit, ex qua torpida dilatione in anima sequitur quædam rebellio contra Deum vocantem & inspirantem. Pugnat ergo turris acediæ contra celsitudinem diuinæ misericordiæ. Ideo Apostolus dicit: *An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* De his etiam pronuntiauit Iob: *Ipsi sunt rebelles lumini, & nescierunt vias eius.* Certè Deo maximè odiosum & abominabile esse acediæ vitium, satis manifestè attestatur ipse dum dicit: *Vtinam calidus vel frigidus esses, sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.* Quid magis horrorem parit, quam quod vomitu eiectum est? Ergo te per horrorem quemdam Deo pariat necesse est, quandoquidem ad euomendum hominem à se, Deum prouocat quodammodo mutuum.

LECTIO III.

DE PROFVNDITATE Muri Acediæ.

PRofunditas huius muri Satanici, ex grauissimis peccatis ad quæ hominem mergit, intelligi poterit. Vnde S. Maximus de charitate Centuria prima, sic de acedia loquitur: *Omnes alij affectus aut iracundiam in animam attingunt, aut concupiscentiam, aut partem animæ rationalem, cuius generis est obliuio & ignorantia. At acedia omnes animæ vires depopulans, omnes ferè vnanimiter animæ affectus commouet. Quapropter omnibus alijs quoque affectibus est grauissima. Proinde itaque Christus aduersus hanc nobis præstitit pharmacum: In patientia, inquit, vestra, possidebitis animas vestras.*

Vnde & hoc vitio affectos describens sanctus Bernardus sermone sexto de Ascensione. Inuenire, inquit, est etiam in Congregatione Religiosa, homines pusillanimes & demissos, deficientes sub onere, virga & calcaribus indigentes, quorum remissa lætitia, pusillanimis tristitia est, quorum breuis & rara compunctio; animalis cogitatio, tepida conuersatio: quorum obedientia sine deuotione, sermo sine circumspectione, oratio sine cordis intentione, lectio sine ædificatione, quos denique vix gehennæ metus inhibet, vix pudor cohibet, vix frænat ratio, vix disciplina coercet.

Postmodum verò describit sanctus Bernardus quàm profundè eos deducat istud acediæ vitium, ita vt possint vsurpare illud: *Æstimatus sum cum descendentibus in lacum, vita mea inferno appropinquauit.* An non tibi horum vita, inquit ipse, inferno appropinquare videtur penitus, *dum intellectu affectus, & affectu intellectui repugnante, necesse habent mittere manum ad opera fortium, qui cibo fortium minime sustentantur, socij planè tribulationis, sed non consolationis? Exurgamus obsecro, quicunque eiusmodi sumus, resarciamus animas, spiritum recolligamus, abijcientes perniciosam tepiditatem; quia perniciosa est, & Deo solet vomitum prouocare: quia molestissima, plena miseriæ & doloris, & inferno planè proxima, vmbra mortis iure censetur.*

Hæc est igitur profunditas huius vitij, profunditas huius muri Satanici, quæ proxima inferno est, quæ hominem deducit ad cor durum, cor quod compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur: Cor quod ingratum est ad beneficia, infidum ad consilia, ad iudicia sæuum, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiscens, præsentium negligens, futura non præuidens. Huc vsque deducit acedia, sed & ad centrum & profundum omnis peccati perducit, ad desperationem nimirum, qua nihil profundius, nihil inferno proximius. Audi sanctum Chrysostomum libro de Lapsu. *Radix desperationis est ignauia, & non solum radix, sed nutrix eius & mater. Nam sicut vestimentum & tineam generat & nutrit: ita ignauia non solum gignit ex se desperationem, sed alit & fouet.* Ex torpore enim oritur pusillanimitas, ex pusillanimitate diffidentia omnis futuræ emendationis, ex illa diffidentia desperatio veniæ: & hoc est profundissimum barathrum, ex quo contingit emergere. Hæc omnia ex acedia venire, tum experientia, tum sacra testantur eloquia. Hinc illud Prouerbiorum 15. *In mœrore animi deijcitur spiritus.* Quid verò est acedia, nisi mœror animi? Absorbet ille animum, illumque deijcit in desperationis profundum. Si verum est illud: *Spiritus tristis exsiccat ossa.* Quænam ossa? Animi scilicet ossa æquè ac corporis, hoc est vires eius & fortitudinem exsugit; sicque exsiccat ab humore gratiæ, & in diffidentiæ, & desperationis siccitate eum relinquit. Idcirco iterum Eccles. cap. 14. *Fœlix qui non habuit animi tristitiam, & non excidit à spe sua.* Qui enim immoderatam concipit ex acedia tristitiam, iam quodammodo ab animo suo condemnatur, ita vt excidat à spe quam habet in Deum.

De hac tristitia pessima animum & spem absorpente, ac in profundum mergente, sic loquitur sanctus Chrysostomus Epistola septima ad Olympiam. Tristitia animarum crudele tormentum est, & dolor quidam inexplicabilis, & iudicium omni iudicio & vindicta deterius. Nam & vermi similis est venenato, non solùm carnem, sed & animam ipsam perimens: & tinea, non solùm ad ossa, sed etiam ad corda pertingens: & perpetuus quidam carnifex, non corpus dilanians, sed vires animæ consumens, & iugis nox ac tenebræ profundæ, & tempestas, & turbo, & febris non apparens, omni igne validius incendens, & pugna requiem non habens, & languor plurimos obscurans viuentium. Non enim noctis tenebræ tales sunt, qualis nox mœroris excogitationum obscuritate collecta, faciem omni tyranno crudeliorem præferens, nulli facilè obtemperans eorum, qui eam dissoluere moliuntur. Hæc sanctus Chrysostomus.

LECTIO IV.

DE LATITUDINE Muri Acediæ.

LAtitudo huius muri Iericho agnoscitur in variij generis saxis, siue luteis lateribus, quibus constat. Quænam autem sint illa saxa? quinam illi lateres, nisi varia peccata, acediæ agglutinata? Et quidem omnis generis vitia ex illa ortum ducere supra docuimus: sunt tamen quædam quæ specialiter ad eam referuntur. Hæc sunt illa quæ partim supra insinuauimus; nimirum tepiditas, mollities & pusillanimitas; somnolentia, otiositas, dilatio, tarditas, negligentia, imperseuerantia, remissio, & dissolutio animi; incuria, ignauia, indeuotio, tristitia, tædium vitæ, diffidentia, & desperatio. De his porrò sigillatim pauca nobis dicenda.

DE TEPORE.

TEpiditas definitur paruus boni amor, siue languor spiritualis ad bonum: & videtur prima radix in peccato acediæ, ex qua cætera germina pessima pullulât. Hæc, vt diximus, Deo vomitum prouocat: atque tunc à Deo tepidus euomi incipit, quando in deteriora labitur. Imperfectè verò euomitur, dum impœnitens moritur & reprobatur. Hæc etiam Satanæ aditum reserat, & tentandi fiduciam præbet: nam feruentes vix aggredi audet Satã: *Ollæ feruenti muscæ non incident.* Qui in virtute progredi ob teporem non curat: ianuam claudit inspirationi diuinæ, sicque paulatim corruit. Hinc Cassianus Collat. 6. c. 17. sic ait. *Lapsus quispiam nequaquam subita ruina corruisse credendus est, sed aut praua institutionis deceptus exordio, aut per longam mentis incuriam paulatim virtute animi decidente, & per hoc sensim vitiis increscentibus censendus est concidisse. Ante contritionem enim præcedit ruina, & ante ruinam mala cogitatio. Quemadmodum domus nunquam subitaneo ad ruinam procumbit impulsu, nisi aut antiquo vitio fundamenti, aut longa inhabitantium desidia, stillicidiis primum paruissimis penetrantibus, corrupta sensim fuerint munimenta tectorum.* Sic ergo tepor occasionem grauiori ruinæ suggerit, ideoque sollicitè fugandus.

DE MOLLITIE.

MOllities est impatientia rei duræ. Mollis enim dicitur qui duris cedit, & sic ab opere, cùm durum aliquid occurrit, discedit. Prou. 18. *Qui mollis est & dissolutus in opere, frater est sua opera dissipantis.* Sicut cera mollis ad ignem; sic homo quandoque deficit ad minimam difficultatem. Hanc etiam mollitiem possumus vocare pusillanimitatem, de qua Eccl. c. 7. *Noli esse pusillanimis in animo tuo.* De hac etiam scribebat Bernardus Epist. 32. *Non immeritò his quos in anxietate positos videmus compatimur, quibus dum exitum ignoramus, defectum metuimus: quoniam quidem sicut sanctis & electis tribulatio operatur patientiam, patientia probationem, probatio spem: spes autem non confundit: sic damnandis & reprobis tribulatio parit è contrario pusillanimitatem, pusillanimitas perturbationem, perturbatio desperationem, & illa interimit.* Contraria huic mollitiei & pusillanimitati est fortitudo animi, quæ à Deo precibus humillimis imploranda est. De qua sanctus Ambrosius libro primo Offic. cap. 36. sic ait. *Reuera iure ea fortitudo vocatur, quando vnusquisque seipsum vincit, nullis illecebris emollitur atque inflectitur, non aduersis perturbatur, non extollitur secundis, non variarum rerum mutatione quasi vento quodam circumfertur. Quid autem excelsius & magnificentius quam exercere mentem, afficere carnem, & in seruitutem redigere, vt obediat imperio, consiliis obtemperet, vt in adeundis laboribus impigrè exequatur propositum animi ac voluntatem.*

DE SOMNOLENTIA.

SOmnolentia est pigredo illa, de qua Prou. 19. *Pigredo immittit soporem.* Et cap. 6. *Vsquequo piger, dormies? quando consurges e somno tuo? paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus vt dormias, & veniet tibi quasi viator egestas, & pauperies quasi vir armatus. Si verò impiger fueris, veniet vt fons messis tua, & egestas longè fugiet à te.* Quæ quidem omnia, non solùm de corporali, sed etiam de spirituali copia, aut inopia accipienda sunt.

Iterum monet eadem de re Eccles. cap. 32. *Hora surgendi non te trices, sed præcurre prior in domum tuam, ibi lude, ibi auocare, & age conceptiones tuas, & benedicito Dominum qui fecit te, & inebriantem te ab omnibus bonis suis.* E contra somnolentes reprehendit Sapiens, Prouerb 26. *Sicut ostium vertitur in cardine, sic piger in lecto suo.* Nempè, sicut ostium in cardine versatum huc illuc murmurat, & tamen à loco suo non recedit, nec exit: ita piger somni amator, de lecto non se mouet, licet in lecto moueatur: Si euocetur clamore, infestatur, murmurat, huc illuc se vertit, distendit brachia, manus scalpit, & interim præsto adesse renuit. Et hæc etiam vera sunt in pigro spirituali, quia ad vitam virtutis vocatus, aures obstruit; vel si audit, venire differt, semper moras quærit. Ad hunc inclamat Apostolus: *Hora est nos de somno surgere.*

Audi iterum Ecclesiasticum de pigro contemptum loquentem: *In lapide luteo lapidatus est piger, & omnis qui tetigerit eum excutiet manus.* Eccl. 22. Quasi dicat: Per suam socordiam ita est maculatus, ac si lapide lutoso, aut stercore boum esset impetitus: ac proinde, sicut omnes de tali cum risu loquerentur, & qui talem contigisset, mox à se sordibus contractis excuteret manus suas; sic omnes de pigri vilitate loquuntur, eiusque consortium deuitant, & si quid ei commiserint, mox ab illo subtrahunt, & se eximunt. Græca ibi legunt, teste Iansenio: *Lapidi conspurcato comparatus est piger, & omnis sibilat super ignominia eius. Stercori boum comparatus est piger, omnis qui tollit illud, excutiet manum.* Iansen. in illum locum. Significaturque hac comparatione vilitas, contemptus & sordities hominis pigri. Potest etiam & hic sensus esse, vt piger lapide luteo dicatur lapidari, quando corripitur, aut verbis increpatur: ipse enim sic exaggerat quod patitur, sic ingemiscit quasi lapidatus foret, cùm in nullo sit læsus, sicut stercore boum vix potest quis lædi. Omnis quoque qui tetigit eum, excutiet manus, quia onerosus est omnibus, & displicibilis, & inquinatus. Quomodo verò pigritia & somnolentia excutienda ad laudes diuinas matutino tempore decantandas. Vide quæ dixi in secundo Tomo Horti Pastoralis, Tit. de Oratione Matutina, & in Virga Aaronis Tractatu tertio, Lectione vndecima.

DE OTIO, ET ALIIS ſpeciebus Acediæ.

OTium etiam ſpecies eſt Acediæ, illudque Chriſtiano multis eſt titulis vitandum.

Prima ratio eſſe poteſt, quia homo ex conditione ſua natus eſt ad laborem ſicut auis ad volatum. Secunda, quia exemplo aliarum creaturarum inuitatus ad laborandum, & non ad otiandum. Sol, Cœli, Elementa nunquam quieſcunt, ſed ſemper agunt; homini quoque datæ ſunt manus, pedes, vires à natura, vt operetur, vt non otietur: Deus itaque hominem finxit, non vt ſegnis ac languens deſideat, ſed vt in laboribus honeſtis ſe exerceat. Vnde primò Adæ in Paradiſo præcepit, vt laboraret, & paradiſum cuſtodiret: & poſtquam eum eiecit, tulit ſententiam, vt in ſudore vultus ſui veſceretur pane ſuo. Vbique otium reprobatur, ſiue à Deo, ſiue à creaturis, ſiue ab animalibus, ad quæ ſæpè mittit Scriptura hominem inertem: *Vade ad formicam, ô piger, & conſidera vias eius, & diſce ſapientiam: quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, parat ſibi cibum in æſtate & congregat in meſſe quod comedat.* Prou. 6. Quaſi dicat: Cum formica non habeat cuius exemplum ſequatur, ſicut nos Chriſti & Sanctorum, nec præceptorem, ſicut nos Eccleſiam & præpoſitos; tamen congregat in meſſe quod comedat in hieme. Nos verò non proſpicimus in præſenti vita futuro tempori, cùm nanciſci poſſimus tot occaſiones operis boni & prouiſionis copioſæ pro tempore illo indigentiæ. Et aduerte, quod ſingula quæ in formica ſunt, ad virtutem omnigenam nos inſtruunt.

1. Formica enim eſt animal paruum: ſic commendatur humilitas. 2. Formica ſocias laborantes adiuuat: ſic docetur charitas. 3. Formica ſollicita ſemper curſitat, ſic monſtratur laborioſa induſtria. 4. Formica prouida eſt de futuro: ſic oſtenditur prudentia. 5. Formica portat maius pondus quàm ipſa ſit: ſic inſinuatur zeli compaſſio. 6. Formica vias facit in ſilice: ſic docet hominem per vias duras ambulare. Vade ergo ad Formicam, ô homo, & conſidera vias eius. Non ſolùm Regina Auſtri, aut Niniuitæ, ſed & ipſa conſurget in iudicio, & otioſos condemnabit, ſterileſque bonorum operum. Vade ad apes, & vide earum diligentiam, ſollicitudinem, induſtriam, & diſce non otiari. *Breuis in volatilibus apis, initium dulcoris fructus eius.* Tertia cauſa fugiendi otij eſt, quia multa ex illo vitia exoriuntur. Nam & de Sodoma teſtatur Ezechiel, eo uſque malitiæ eam proruiſſe, ob ſaturitatem panis, & otium eius ac filiarum. Ezech. decimo ſexto. Etiam in idololatriam lapſi ſunt filij Iſrael otium ſectantes, dum Moyſes in monte cum Deo ageret: *Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere*; Vitulumque aureum impiè adorarunt. Exod. 32. Dauid quamdiu exercitauit ſe in militia non inſultauit ei luxuria; ſed poſtquam domi otioſus remanſit, adulterium committit, & poſtmodum homicidium. Sampſon dum cum Philiſtæis pugnauit, non potuit capi ab hoſtibus; ſed poſtquam dormiuit in ſinu fœminæ, & otioſè cum ea remanſit, mox capitur & excæcatur. Salomon dum occupatus eſſet in ædificatione templi, non ſenſit luxuriam ſed mox recedens ab opere eius perſenſit inſultum; & ſedans inertiæ, ad idola adoranda defecit, fœminâ inſtigante.

Propterea S. Antonius Monachorum Pater, cupiens otioſitatem fugere, clamabat in Eremo ad Dominum: *O Samaritane Domine Deus, ô animarum & corporum vere Cuſtos, ſuſcita in me gratiam tuam, infunde ſeruo tuo miſericordiam: vt in Eremo collocatus, in conſpectu tuo non maneam otioſus.* Et audiuit Antonius vocem: *Antoni cupis Deo placere? Ora, & dum orare non poteris, manibus labora, ſemperque aliquid facito: fac quod in te eſt & non deficiet tibi auxilium de Sancto.* Teſtis eſt S. Athanaſius in vita eius.

Hinc etiam Laudatur Prou. 31. mulier illa fortis quod panem non comederit otioſa, ſed quod quæſierit lanam & linum, & operata ſit conſilio, ſiue induſtria & opera manuum ſuarum, factaque ſit velut nauis inſtitoris de longè portans panem ſuum. Laudatur quoque quod accinxerit fortitudine lumbos, roborauerit brachium, manum miſerit ad fortia, & digiti eius apprehenderint fuſum. Denique laudatur quod de fructu, ſiue labore & lucro manuum ſuarum plantauerit vineam, quodque cingulum tradiderit Chananæo; hoc eſt, vendiderit mercatori de labore ſuo. Et multa ſimilia in laudem eius dicuntur, vt oſtendatur quomodo non fuerit otioſa, ſed maximè laborioſa: ſicque in exemplum aliis exhibetur ne per otium diffluant, & in vitia dilabantur. Nam vt de quibuſdam dicit Apoſtolus: *Otioſæ diſcunt circuire domos, ſimul & verboſæ.* Ex otio enim circumcurſatio, garrulitas, & curioſitas, aliaque vitia grauiora in fœminis ſequi ſolent. Neque ſolùm in illis, ſed & in viris, nam verum eſt illud Catonis: *Nihil agendo, male agere diſcimus.* Mens noſtra eſt mobilis inſtar molendini quod ſemper voluitur, & molit vel farinam, vel ſeipſum: Quapropter neceſſe eſt ſi frugiferum opus non aggrediatur, infrugiferum & inutile attentet, adeoque aliorum vitas otioſè ſcrutetur, & inde ad obtrectationes & alia vitia progrediatur.

Hinc etiam de quibuſdam dicit Apoſtolus, 2. ad Theſſal. capite 3. *Audiuimus inter vos quoſdam ambulantes in quiete, nihil operantes, ſed curioſè agentes.* Nempè hi otioſi auent ſingulorum facta audire, iudicare, carpere; inquieti ſunt, dicaces, & turbulenti: Negotioſi verò in ſilentio panem ſuum manducant, & ſuis operibus vacant. Rectè ſanctus Chryſoſtomus homil. ſeptima in ſecundam ad Corinthios. *Sicut terra non occupata ſemente, aut conſatione, quamlibet herbam producit: ſic & anima quoties non habet quod agat rerum neceſſariarum, cùm omnino cupiat aliquid agere, prauis actionibus ſemet tradit.* Et quemadmodum oculus non deſinit cernere, atque ob hoc cernit mala, ſi quando bona non ſint obiecta: ſic & cogitatio, quoties ſe abducit à neceſſariis, circa inutilia iam verſatur: nam vndequaque perſpicuum eſt, quod occupatio ac ſollicitudo valet primum incurſum repellere. Rectè quoque Caſſianus: Mens otioſi nihil aliud cogitare nouit, quàm de eſcis ac ventre, donec inuenta quandoque ſodalitate cuiuſdam viri, vel fœminæ æquali tepore torpentis, rebus eorum ac neceſſitatibus inuoluatur: & ita paulatim reddatur noxiis occupationibus irretitus, vt tanquam ſerpentinis ſpiris obſtrictus, nunquam deinceps ad perfectionem profeſſionis ſuæ ſe valeat enodare. Hæc quotidiana experientia docet, tum in viris ſæculi huius, tum in Religioſis otioſis.

DE DILATIONE.

DIlatio quæ ex acedia oritur, eſt quædam conuerſionis procraſtinatio: quæ ſæpe reprehenditur à Scriptura, tanquam periculo

obnoxia. Vnde Apostolus ad Hebræos 3. sic loquitur. *Adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.* In quam eandem sententiam dixit Sapiens Eccl. 17. *Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem.* Nempè hæc conuersio vnum est ex his quæ oportet fieri cito: Quapropter dum vocat oriens gratiæ, non est respiciendum ad occidentem peccati & malitiæ. Vnde merito sic monebat S. Basilius orat. 4. de Pœn. *Suscipiamus tandem aliquando curam animarum nostrarum, ô Fratres, mæreamus ob stultitiam vitæ antegressa, decertemus pro futuris, ne amplius in hac pergressa, necpræsens semper per negligentiam amittentes, nec præsens semper per negligentiam amittentemus, nec præsens semper per negligentiam amittendo, in crastinum verò, & consequens actiones differendo, reuocati ab eo qui reposcit animas nostras, nec bonis operibus præparati, à gaudio sponsi excludamur. Frustratum pessimè actam vitam lugebimus, cùm nihil amplius hoc pœnitentibus proderit.*

Ad eandem dilationem potest referri illud Isa. 28. *Erit eis verbum Domini, Manda, Remanda; Expecta, Reexpecta, Modicum ibi, Modicum ibi, vt vadant & cadant retrorsum, & conterantur.* Verbum Domini multis est occasio similis derisionis; multi enim quando admonentur de sua conuersione, respondent Domino, si non verba, saltem facto: *Manda, Remanda; Expecta, Reexpecta:* Et tandem procrastinantes venire ad Deum, cadunt retrorsum, & conteruntur, dum improuisè moriuntur, & irreuocabiliter damnantur. Sic de se fatetur S. August. *Non erat quod tibi respõderem dicenti mihi: Surge qui dormis, nisi verba lenta & somnolenta, modò, sine paululum, & modo non habebat modum, sine paululum, ibat in longum. Differebam de die in diem viuere in te, & non differebam in memetipso mori.* Sed de hac dilatione conuersionis Iram diximus, quando de Pœnitentia egimus. Videri etiam potest Guillelmus Peraldus copiosissimè de hac re tractans cap. 5. de Acedia.

DE TARDITATE.

TArditas est, cùm quis iam inchoarit opus, sed tardè procedit in illo iam inchoato. Quod quidem Deo inuisum est. Vnde Prou. 10. dicitur: *Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger his qui miserunt eum.* Molestum est acetum dentibus, molestus fumus oculis, sic & molestiam videtur sustinere Deus in tarditate eorum qui sibi seruiunt; vult enim eos strenuos esse, imò quodammodo volare, vel currere: *Qui sperant in Domino, assument pennas, vt Aquilæ volabunt, current, & non deficient.* Ideo etiam monebat Ecclesiast. cap. 32. *In omni opere tuo esto velox, & omnis infirmitas non occurret tibi;* hoc est, in his quæ agẽda incumbunt, nec torpidus sis, sed diligens & strenuus: velocitas & diligentia custos est sanitatis animæ & corporis; nam promptitudini & alacritati animi coniuncta, pellit mœrorem, pellit melancoliam & languorem, quem desidia nutrit, vires corporis & animæ eneruans.

DE NEGLIGENTIA.

NEgligentia in hoc consistit, quod homo non curet qualiter opus inchoatum faciat, benè vel malè, perfectè, vel imperfectè: Hoc solum curat, vt onere laboris inchoati se expediat. Monet tamen Dominus per Sapientiam, *Diligenter exerce agrum tuum.* Quod de agro cordis rectè intelliges, de quo ibidem dicitur: *Per agrum hominis pigri transiui, & per vineam viri stulti: & ecce totum repleuerant vrticæ, & operuerant superficiem eius spinæ, & maceria lapidum destructa erat.* Certè dignum lacrymis est, quod homines adeo diligenter se gerant in his, quæ sæculi sunt, peragendis; in his verò quæ ad Deum spectant, adeo negligenter, cum illa opera coram Deo & Angelis eius se exercere nouerint, aut certe ignorare non debent. In Chronicis Cisterciensis Ordinis legimus de sancto Bernardo. Quadam nocte cum interesset matutinis Officiis, aduertisse plures Angelos in Choro agere cum Religiosis, & scripto notare qualiter se hi in officio gererent. Vidit autem quadruplicis generis scripturam, nam quorumdam nomina & acta aureis erant conscripta litteris, quorumdam argenteis, aliorum verò aqua sordida vel atramento. Hacque diuersitate scripturæ indicabatur varia attentio spiritus & deuotio, quam vnusquisque ad laudes diuinas decantandas afferebat. Quorumdam verò nomina nec scribebantur, nec gesta, quia licet præsentes forent corpore, absentes tamen erant mente. Hoc nimirum incitare deberet eos, qui ad officium diuinum recitandum tenentur, vt videant quomodo coram Deo & Angelis eius illud persoluant, qua diligentia, qua attentione: quia maledictus qui facit opus Dei negligenter.

Prou. 24.

DE NON PERSEVERANTIA.

IMperseuerentia, siue inconstantia, in illis reperitur, qui opus consummatum ad perfectionem non deducunt, de quibus sanctus Gregorius in Pastoral. 3. Parte, cap. 35. Admonendi sunt qui inchoata bona minimè consummant, vt cauta circumspectione considerent, quia dum proposita non perficiunt, etiam quæ fuerant cœpta conuellunt. Si enim quod videtur gerendum sollicita intentione non crescit, etiam quod fuerat benè gestum decrescit. In hoc quippe modo humana anima quasi more nauis est contra ictum fluminis contendentis, quæ vno loco nequaquam stare permittitur, quia ad ima relabitur, nisi ad summa conetur. Si ergo inchoata bona fortis operantis manus ad perfectionem non subleuat, ipsa operandi remissio contra hoc quod operatum est pugnat. Hinc est enim quod per Salomonem dicitur: Qui mollis & dissolutus in opere suo fuerit, frater est sua opera dissipantis. Sed de hac inconstantia, & perseuerantia illi contraria tractaui Tomo secundo Horti Pastorum, Lectione 6. De cæteris verò speciebus acediæ, remissione animi, tædio, indeuotione, tristitia iam partim ex dictis constat, & videri potest latius Guillielmus Peraldus de hoc vitio tractans, & de singulis eius speciebus copiosè.

LECTIO V.

DE LONGITVDINE muri Acediæ.

LOngitudo huius muri, ex variis ædificantibus illum est manifesta. Etenim omnibus aut penè omnibus, commune est istud vitium Acediæ, non solùm qui in sæculo agunt, aut coniugio, sed & qui in Religione, aut Sacerdotio, huic structuræ inseruiunt. Nam quemlibet quis perfectionis statum profiteatur, non deest neglectus. In sæculo verò tanta est illius corruptio, vt sicut alia peccata gignit amor sui, ita

Ita, eadem nutriat & foueat acedia, & desidiosa quædam sui incuria. Est omnium peccatorum mater & radix superbia, est eorum eadem nutrix & altrix acedia. Illa concipit, gestat, parit; hæc fouet, nutrit, & ad id augmenti producit, vt compleatur omnis malitia.

Primò itaque Religiosos quosdam hanc acediæ structuram erigere, testatur ipse S. Bern. serm. 6. Ascens. quem supra allegauimus. Inter eos enim non pauci sunt torpidi & tepidi. Porrò teporis hæc sunt indicia.

1. Orare sine attentione, & feruore spiritus.

2. Meditari res diuinas sine animi sensu, affectu, fructu.

3. Difficulter se expedire ab hominum frequentia, nec vtili congressione & colloquio.

4. Ægrè redire ad seipsum, & nunquam aut rarò admodum in cor suum dissipatum animum cogere.

5. Examinare conscientiam, & seipsum inspicere quasi per transennam, & strictim absque compunctione, proposito & emendatione.

6. Latè libenterque se diffundere in omnes res exteriores, non hominum salutis procurandæ, sed tædii sui mitigandi causa.

7. Consolari se quæsitis solatiis ex rebus creatis, aut ex cogitationibus inanibus.

8. Liberè de aliis loqui, & eadem libertate aliorum facta dicta vt obseruare, & reprehendere.

9. Grauiter ferre disciplinam religiosam, si Religiosus sis; & omnem admonitionem aut correctionem, quæ olim iucundissima fuisset, insuauem, intempestiuam, intolerabilem existimare.

10. Ad otiosam vitam aspirare, & subterfugere labores ad animarum auxilium fructuosos & necessarios: permittereque vt earumdem zelus omnino languescat: quæ grauis est culpa iis quibus animarum cura aliqua commissa est.

11. Obedire maioribus, patribus spiritualibus, aut etiam legibus, quibus tenetur, sine vlla animi consolatione, imò cum fastidio, lentè, frigidè, inuitè.

12. Optare sibi ab hominibus honorem haberi, & ab iis se multùm amari, hominum blanditiis, & fortè etiam assentationibus.

13. Existimare vacationem laborum suis meritis iam deberi, & immunitatem qua careant alij, dandam sibi. Et si hæc fortè aliqui minima videantur, illa sine dubio maiora sunt, videlicet.

14. Fugere iam Sacramentorum vsum, nec amplius frequentare, vt inceperas.

15. Sacras conciones non adire, spirituales & vtiles libros non euoluere, vel certè rarò & fastidiosius.

16. Occasiones peccatorum minimè vitare vt antea, idcirco quia tibi multum, tuisque viribus fidis, quæ temeritas est maxima, atque occultior superbia: ita enim tepidibus, imprudens prouehitur in altum mundanorum fluctuum; sitque quo minus secum reputat, eo magis periculo propior.

17. Indulgere tibi, tuoque corpori deseruire, & paulatim quicquid salutari pœnitentia adstrinxeras, relaxare molliore viuendi ratione.

18. Memoria replicare pristinos mores, & mundanorum hominum fœlicitatem, eoque mentis cæcitate induci, vt mundi voluptates & delitiæ, quæ prius somnia ludibriaque, vti sunt, videbantur, non displiceant, vt antea, arridere incipiant potius, ac præclara quædam bona videantur.

19. Diuinos instinctus, quibus ad seueritatem vitæ & christianam disciplinam subinde excitaris & impelleris, vel non aduertere, vel dissimulare, & in aliud tempus differre, vel quod deterrimum est tepiditatis genus etiam negligere.

20. Spiritualibus Patribus non auscultare, vti consueueras, & quanquam eorum consilia præsens probas, absentem, facto ab eis discrepare, clam te subtrahere, & ab eorum magisterio, curaque refugere? Hæc Bernardinus Resignolius lib. 2. cap. 19.

Hæc attendant viri Spirituales, viri Religiosum statum profitentes, & sæpè ad cor ingredientes, inquirant hæc omnia: si quædam illorum reperiant, statim conentur excutere, & securim ad radicem tepiditatis omnis apponere, vt eam penitus exscindant.

Secundò, non solùm professi Religiosi, sed & Nouitij, huic acediæ quandoque victas dant manus, & sub dæmone Præfecto huius muri maledicti ædificare coguntur. Hos describit sanctus Bernardus in serm. in Cant. ca. Tepiditas si semel animum inuaserit, mox subit quidam animi rigor, & virgo lentescit, languor fingatur virium, horror austeritatis intenditur, timor sollicitat paupertatis, contrahitur gratia, subtrahitur gratia, protrahitur longitudo vitæ, sopitur ratio, spiritus extinguitur, deferuescit nouitius feruor, ingrauescit tepor fastidiosus, refrigescit fraterna charitas, blanditur voluptas, fallit securitas, reuocat consuetudo. Quid plura? Dissimulatur lex, abdicatur ius, fas proscribitur, derelinquitur timor Domini. Dantur postremò impudentiæ manus, præsumitur ille temerarius, ille pudendus, ille turpissimus, plenus ille ignominia & confusione saltus de excelso in abyssum, de pauimento in sterquilinium, de solio in cloacam, de cœlo in cœnam, de claustro in sæculum, de paradiso in infernum. Hæc Bernardus.

Tertiò, iuuentus in sæculo quàm mirè huic dedita sit acediæ vitio, poteris agnoscere; si propius intueri & considerare volueris, quomodo passim in vrbibus otio marcescant & desidia. Dissolutè enim hilaris nonnisi ludos amat: lectionem sacram, occupationes pias, auditionem diuini verbi vel aspernatur, vel fastidit. In popinis, in spectaculis ludicris, aleis, taxillis, chartarum ludis, totos videas dies, totasque consumi noctes, sic fallendum aiunt tempus. Ex hac deinde otiosa vita, & perniciosis ludis, innumera consequuntur mala, plura certè quàm sint in taxillis, vel chartis, siue lusoriis puncta. Hinc Cyprianus Tractatu de Aleatoribus sic ait: Aleæ tabula est diaboli venabulum, & delicti vulnus insanabile. Aleæ tabulam dico, vbi diabolus præsto est, ad capiendum summissus, & cùm cœperit de captiuo triumphum, perfidia, falsa testimonia. Tabulam aleæ dico vbi dementia & furia, & venale periurium, imperium & colloquium serpentinum. Illic rabiosa amicitia, illic atrocissimi sceleris fraternitas discordans, illic conuitia & audacia sæua, & mens insana, & fera impatientia. Aleæ tabulam dico, vt possessionum amissio, & pecuniarum ingentium perditio monstrum & demonstrans litigiosum, ferax dementia. O aleatorum noxia, sedentaria, & pigra nequitia! ô manus crudeles, & ad periculum sui armatæ, quæ bona paterna & opes suorum sudore quæsitas ignominioso studio dilapidant: manus vorax, noxia & insomnis, noctedieque continuis instrumentorum suorum armigera, quæ

peccando seipsum damnauit, & post peccata non desinit ira. Hæc S. Cyprianus.

Quartò, omnes illi murum hunc acediæ, diabolo instigante, ædificant, qui de die in diem conuersionem ab improba vita sua protrahunt, vocante licet eos gratia diuina. Hos nimirum occupat dæmon in operibus luti & lateris, vt vocem diuinam non attendant ex Ægypto euocantem in terram promissionis.

O quanto hi sunt numero, qui paleis sæculi colligendis animum ita impendunt, vt cœlestium non meminerint; diuinæ rebelles vocationi, siue cùm è peccatis grauissimis vult eos educere, siue cùm ex tenebris sæculi, ad solitudinem perfectionis status in Religione transferre. Spiritus acediæ detinet eos multis vinculis, aures, oculos, cor claudit, ne vocem audiant, ne lucem videant, ne corde sanentur, & exurgant. Sed de his alibi iterum diximus.

Quintò, muliebris sexus huic acediæ muro strenuè cooperatur, per mollem & desidiosam vitam. Id maximè manifestum est inter Domicellas nobiles, quibus mos est nocturni temporis partem in choreis & saltitationibus, aliisque vanis ludis conterere; matutini verò temporis horas penè vsque ad meridiem somno dare; ac deinde vacare ornatui corporis, pectendo, comendo, cerussando, crines intorquendo, ac similibus. Sic tota penè decurrit dies vanitati: nam & pomeredianum tempus ambulationi, visitationi amicæ, confabulationi, spectaculis dicatur & voluptati.

Audi exemplum memorabile: Pelagia Antiochena meretrix adeò compta & ornata per plateas incedebat, vt in vestibus ad pedes vsque nihil nisi aurum & gemmas cerneres. Stipabat & eam ingens compluriorum adolescentum & adolescentularum numerus. Tanta erat formæ venustas, vt spectantes vix exsatiari possent. Episcopi aliquot ei obuiam facti, cum gemitu vultum & oculos auerterunt, velut à re execranda: Solus Nonnus Episcopus Edissenus oculos faciemque diu in eam direxit. Cumque alij mirarentur, rogat ipse, quid de ea venustate illis videretur? Atque illis nihil ad id respondentibus, vultum in genua dimisit, sudario tectum, lacrymasque copiosas profudit. Erectus paulo post, dixit mirè se ea venustate delectatum, & addit: *Quot horas hæc mulier expendit se ornans, tota mentis cogitatione in id tendens, vt sua pulchritudine amatoribus sæculi placeat? At non habentes Patrem in cœlis, Dominum maiestatis, tanta præmia promittentem, nihil studemus animabus exornandis, & sordibus expiandis: sed patimur eas desidia quadam marcescere.* His dictis abiit in cubiculum suum, ibique prostratus nullum plorandi finem fecit, coram Deo suam detestans socordiam, & dicens: *Ecce vnius Dei ornatus, quem hæc fœmina corpori suo excolendo adhibet, omnem animæ meæ ornatum vincit.* Hanc tamen Pelagiam S. Nonnus paulò post, cùm suæ concioni interesset, ad Christum conuertit, & baptizauit: illaque durissimam agens pœnitentiam in monte Oliueti in habitu virili ignota, tandem fœlicissimè vitam finiuit. De hac Surius die 8. Octobris.

Sextò, Sacerdotes non pauci hunc murum acediæ ædificant, qui existimant satis esse horas canonicas manè percurrere, reliquum verò temporis impendunt vel otio, vel vagationi, aut aliis inutilibus occupationibus, vnde exiuit illud quorumdam dicterium: *Sacerdotium non esse nisi otium.* Hos reprehendit S. Ambrosius l. 1. Offic. c. 20. *Cur non illa tempora, quibus ab Ecclesia vacas, lectioni impendis, Christum audias, Christum alloqueris? Illum alloquimur cum oramus; illum audimus cùm diuina legimus oracula. Quid nobis cum fabulis? Ministerium altari Christi, non ominibus deferendum accepimus.* Sed de his egi fusè in Virga Aaronis Tract. 3. Lect. 11. Hoc monitum adiicio cum Bernard. serm. 21. in Cant. Cùm te torpore, acedia, vel tædio affici sentis, noli propterea diffidere, aut desistere à studio spirituali, sed iuuantis require manum, trahi te obsecrans Sponsæ exemplo donec denuò suscitante gratia factus promptior curras & dicas: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum.* Sic autem, quamdiu adest gratia, delectare in ea, vt non te existimes domum Dei iure hæreditario possidere; ita scilicet securus de eo, quasi nunquam perdere possis; ne fortè cùm subitò retraxerit manum, & subtraxerit, donum, tu animo concidas & tristior quàm oportet fias. Ergo in die virtutis tuæ noli esse securus, sed clama ad Deum cum Propheta: *Cùm defecerit virtus mea ne derelinquas me.* Hæc Bernardus.

LECTIO VI.

DE SEPTEM TVBIS contra murum Acediæ.

Prima tuba, vox est diuina in lege, quæ seuerè præcepit: *Ignis in altari meo semper ardebit.* Leuit. 6. In figura enim istud præceptum antiquitus à Deo datum est; in veritate autem, vult Dominus feruorem & ardorem ad diuina semper in sacro animi nostri tabernaculo foueri, & nunquam extingui: alioqui nos maledictioni proclamat obnoxios. Tepor ergo omnis, omneque tædium & acedia, procul à nobis eliminanda sunt; ne reos nos coram Deo statuamus. Iterum in figura vox diuina proclamat veris Israëlitis: *Agnum comedetis festinanter, succincti renes, habentes baculos in manibus, calceamenta in pedibus.* Vbi præceptum rursus est, vt accinctè & expeditè, solertes & prompti, non desidiosè & torpidè rebus in diuinis nos geramus, alioqui de numero filiorum Dei sumus excludendi.

Secunda tuba, vox est diuina per Prophetas contra acediosos detonans, inter quos Hieremias: *Maledictus, qui facit opus Dei negligenter.* Et Ezechiel ad Ierusalem otium sectantium, vitiorum Hier. 48. omnium originem, sic insonat: *Hæc fuit iniquitas* Ezech. 16. *sororis tuæ Sodomæ, superbia, saturitas & abundantia panis, otium eius & filiarum eius.* Vox quoque Domini per Aggæum Prophetam cap. 1. inclamat contra eos, qui solliciti de rebus propriis, diuina negligebant, domos proprias diligenter instaurantes, domum Dei ædificare differebant. *Numquid tempus est vobis, vt habitetis in domibus laqueatis & domus ista deserta? Populus iste dicit: Nondum venit tempus domus Domini ædificandæ. Et vos festinatis vnusquisque in domum suam. Propter hoc super vos prohibiti sunt Cœli, ne darent rorem suum.* His porrò verbis grauiter arguuntur, hacque tuba percelluntur omnes, qui rebus diuinis cum tædio & acedia se impendunt, toti rebus sæculi intenti: Vox ergo ista murum acediæ concutere potens est, & demoliri.

Tertia tuba, vox est diuina in libris Sapientiæ, quæ toties contra inertes & pigros personat

validissimè. *Vsquequo piger dormies, quando consurges?* Vide cap. 6. Prouerb. Vide etiam cap. 24. ex quibus pleraque iam allegauimus, quæ repetere superuacaneum foret. Item cap. 20. *Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo æstate, & non dabitur illi.* In quem locum sic ait sanctus Gregorius 3. p. Pastor. Admonit. 16. Propter frigus quippe piger non arat, dum desidia & torpore constrictus, agere quæ debet bona considerat, & dissimulat. Propter frigus piger non arat, dum parua ex aduerso mala metuit, & operari maxima prætermittit. Bene autem dicit: *Mendicabit æstate, & non dabitur illi.* Qui enim nunc in bonis operibus non exsudat, cùm Sol iudicij feruentior apparuerit, quia frustrà Regni aditum postulat, nihil accipiens æstate manducat. Hæc ipse.

Quarta tuba, vox est Domini in Euangelio contra acediam frequentissimè forti insonans clangore. Marci 13. *Videte, vigilate, & orate, nescitis enim quando tempus sit.* Iterum iterumque idem repetit Matth. 24. & 25. Item Luc. 13. *Contendite intrare per angustam portam, quia multi dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.* Idipsum inculcatur Matth. 7. Item Matth. 11 *Regnum Cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud:* An non hæc omnia toties voce Domini in Euangelio repetita, velut tubæ diuinæ sonitus validissimus, omnem torporem à Christianis mentibus excutere deberent, omnemque acediæ structuram funditus diruere? An non hæc vox Christianos omnes concernit: *Quid hîc statis tota die otiosi?*

Quinta tuba, vox est Apostolica, quæ insonat ad Romanos 13. *Fratres, hora est nos de somno surgere. Nox præcessit, dies autem appropinquauit; abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis.* Item ad Heb. 12. *Propter quod remissas manus, & soluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris, vt non claudicans quis erret, sed sanetur magis.* Iterum ad Rom. 12. *Estote solicitudine non pigri, spiritu feruentes, Domino seruientes, spe gaudentes, in tribulatione patientes, orationi instantes, necessitatibus communicantes.* Denique ad Ephes. 5. *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Videte itaque fratres, quomodo cautè ambuletis, redimentes tempus. Quoniam dies mali sunt.* Cadant ad vos voces muri Iericho, concidat murus acediæ maledictus, voce diuina, voce Prophetica, voce Euangelica, voce Apostolica contra eum personante, toties repetitis contra tepidos Christianos cœlestibus buccinis, diruatur vsque ad fundamentum.

Sexta tuba, vox est propriæ conscientiæ, ipsos tepidos arguentis, & in præsenti, & in futuro sæculo condemnantis. Hæc exprimitur apud Iob cap. 29. *Quis mihi tribuat, vt sim iuxta menses pristinos, secundum dies quibus Deus custodiebat me. Quando lucebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris. Quando lauabam pedes meos in butyro, & petra fundebat mihi riuos olei.* Hæc enim est vox eorum qui negligenter vixerunt, qui nec diuinis inspirationibus, cœlestique luci affulgenti responderunt. Cumq; Sacramentorum gratia pedes animæ, hoc est, affectus lauare & vngere potuissent, & è Christo tanquam mystica petra oleum gratiæ sanctificantis, quo se vngerent, desumere: omnia hæc, desidia & languore quodam animi compediti, neglexerunt, cùm tempus oportunum affulgeret. Hanc ergo vocem propriæ conscientiæ grauiter arguentis, coguntur sæpè audire, & maximè in fine vitæ, ac postea incessanter in æternitate. Socordiamque suam tunc ipsi condemnant, sed serò nimis, cùm vocem Domini, vocemque conscientiæ prius audire & obaudire debuissent, dum hodie cognominatur: *Hodie si vocem eius audieritis: nolite obdurare corda vestra.* Alioqui postmodum continget, quod de reprobis Sapiens cap. 5. asserit: *Venient in cogitationem peccatorum suorum timidi, & traducent ipsos ex aduerso iniquitates ipsorum.* Sap. cap. quinto.

Septima tuba, vox est, & tuba postrema diuini Iudicij, quæ continuò minatur negligentibus & desidiosis excisionem. *Omnis arbor, quæ non facit fructum, exscindetur, & in ignem mittetur. Iam securis ad radicem arboris posita est.* Matth. 3. & 7. Item Lucæ 13. de Ficulnea infructuosa dicitur: *Succide illam, vt quid etiam terram occupat?* Quænam est hæc arbor, aut quæ ficulnea infructuosa, nisi anima bonorum sterilis & inanis, desidioso languore torpida? Audi apertius Matth. 25. Iudicis æterni vocem contra ignauum seruum detonantem. *Serue male & piger, oportuit te committere pecuniam meam nummulariis, & veniens ego recepissem vtique quod meum est cum vsura. Tollite itaque ab eo talentum, & inutilem seruum eiicite in tenebras exteriores, illic erit fletus & stridor dentium.*

Audi denique vocem eius in Apocal. cap. 2. tepidum acerrimè increpantem, & illi minitantem. *Habeo aduersum te pauca, quod charitatem tuam primam reliquisti. Memor esto itaque vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin autem, venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris.* Perterreant ergo voces istæ: dum adhuc tempus est, animas tædio quodam & languore in opere salutis torpidas: & hunc murum maledictum acediæ, quem sub Behemot Principe ædificant, hisce tubis personantibus, tempestiuè demoliantur, & funditus destruant: alioqui breui in caput suum æterna infœlicitate nouerint ruiturum.

LECTIO VII.

DE SEPTEMPLICI ARIETE murum Acediæ euertente.

Exinanite, exinanite, vsque ad fundamentum in ea.

Psal. 136.

Sicut septem tubas audiuimus contra murum Acediæ personantes: sic & septem machinas quasi arietes bellicos admouere possumus, ac funditus demoliendum murum istum capitalem ciuitatis Iericho. Sunt autem hi arietes, septem considerationes efficaces, quibus vitium istud à nobis possumus amoliri, & à corde nostro eliminare.

Primus aries, est efficax consideratio tot laborum, quos continuò Christus Dominus pro nobis pertulit, summa cum promptitudine, à præsepio vsque ad sepulchrum, à primordio vitæ ad extremum vsque spiritum. Quid non in stabulo & infantia sua, quid non in Ægypto & fuga sua? quid non in deserto & abstinentia sua perpessus est? Quanta aduersa toto illo triennio

prædicationis tolerauit, modò in orationibus noctem ducens insomnem, modò in hanc, modò in illam Regionem progressus ad animarum lucra, in his quæ Patris sui erant semper sollicitus? Denique, quid post tot fatigationes & itinera toto tempore Passionis tolerarit, siue ante crucem, siue in cruce, omni intueri volenti manifestum esse potest. Si ergo tantùm laborauit pro nobis, & pro salute nostra, quid nos pro eadem salute assecuranda facere conuenit? Non decet sub capite spinoso membra esse mollia & delicata. *Qui non baiulat crucem suam & sequitur me, non est me dignus*, ait ipse.

Secundus aries, est efficax consideratio laborum, quos Apostoli, Martyres, Confessores, Virgines, & tot Pœnitentes ab initio susceperunt Christum Ducem sequuti eadem via, iisdem vestigiis quæ detriuerat, vt eiusdem gloriæ consortium assequerentur. Agnouerunt illi, non aliam viam esse ad Regnum nisi per labores, spinas, cruces, sudores; & ideò presso pede Christi vestigia sequuti ad eadem nos adhortantur verbo & exemplo: optantque vt agnoscamus illud verum esse: *Regnum Cœlorum vim patitur & violenti rapiunt illud.* Non itaque dormientibus aut desidiosis ipsum defertur: aut certè omnes hi Sanctorum frustranei sunt sudores, omnisque doctrina eorum inanis.

Tertius aries, est efficax consideratio rerum omnium cœlestium & terrestrium, continuò opus suum ac munus exercentium, & acediam ac otium nostrum condemnantium. Ac in primis Christus de Patre suo ac de ipso dicit; *Pater meus vsque modo operatur, & ego operor.* Ioan. 5. Item de seipso secundum humanitatem. *Me oportet operari opera eius qui misit me, quamdiu dies est: venit nox, quando nemo poterit operari.* Ioan 9. De Angelis verò notum est, quomodo continuò laudes decantant diuinas: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth.* Notum etiam est quomodo sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis; in quo quidem opere promptissimè segerunt, currunt, volant, & non deficiunt. Quantum ad cœlestes orbes, & alia inferiora, iam suprà insinuauimus, quomodo nunquam oriantur, cursum suum iugiter perficientes. Herbæ quoque & plantæ, arbores & frutices, ad incrementum suum quodam conatu naturali feruntur. Formicæ, apes, aliaque bruta muneri non desunt suo. Cur ergo homo rationis particeps ignauiam sequitur, quam exhorrent naturalia omnia?

Quartus aries acediam destruens, est efficax consideratio negotiatorum huius sæculi, qui tanto ardore feruntur ad res perituras, tanto labore conquirunt fallaces fluxasque opes, cum ipsis postmodum perituri. Quid non ergo pro æternis & cœlestibus diuitiis homini Christiano agendum est? Aperiat oculos vnusquisque, & illorum sollicitudinem pro re adeò vili & occidua contemplans, ignauiam suam condemnet, pro gloria æterna, & perennante substantia assequenda. *Vere filij huius sæculi prudentiores sunt filiis lucis in generatione sua.* Audi hac de re Thomam à Kempis de Imit. lib. 3. c. 3. qui introduxit Christum sic loquentem. Promittit mundus temporalia & parua, seruitur ei auiditate magna: ego promitto summa & æterna, & torpescunt mortalium corda. Quis tanta cura mihi seruit: sicut mundo & dominis eius seruitur? Erubesce Sidon, ait mare. Et si causam quæris, audi quare. Pro præbenda modica, longa via curritur. Pro æterna vita, à multis vix pes à terra leuatur. Vile pretium quæritur, pro vno numismate interdum turpiter litigatur. Erubesce ergo, serue piger & querulose, quod illi paratiores inueniuntur ad perditionem, quam tu ad vitam. Gaudent amplius illi ad vanitatem, quàm tu ad veritatem. Hoc & alij Sancti deplorare solebant, inter quos sanctus Xauerius solebat dicere, magna sese affici confusione & pudore, quod negotiatores citiùs in Iaponiam penetrassent ad diuendendas merces viles & perituras, quàm ipse cum sociis ad diuendendas spirituales merces, & opes cœlestes.

Quintus aries, siue machina diruere potens murum acediæ, est efficax consideratio temporis adeò pretiosi, & tamen adeò inaniter præterfluentis. Tempus illud datum est ad bene agendum: si nolueris quamdiu potes, forsan non poteris quando voles. Qui bene perpenderit, quàm breue sit tempus cursus nostri, quam irreuocabile, & quomodo ab hoc momento temporis pendet Æternitas, extimuletur oportet ad diligentiam & feruorem. Quia quod iam negligitur, per omnem Æternitatem recuperare non licebit: *Iurauit Angelus*, in Apoc. *per viuentem in sæcula sæculorum: quia tempus non erit amplius.* Vnde S. Gregorius Nazianzenus dicit hanc vitam mercatui esse similem, in quo quis varias merces comparare potest, illo autem transacto nihil amplius potest emi. Nempè cœlestes merces & opes comparare quis potest hac in vita, quæ est quasi vnus dies, imò vna hora: illa autem breui transacta curriculo nihil lucri potest homo reperire, nihil mercari pro æternitatis prouisione. Ergo dum tempus suppetit, omnis impendenda diligentia, omnis torpor, omnis acedia effuganda: ne postmodum frustrà illud reuocare conemur, & in vanum inclamare: *Quis mihi tribuat, vt sim iuxta menses pristinos, quando petra fundebat mihi riuos olei, &c.* vt ex Iob c. 19. suprà allegauimus. Tempus hoc, Deus constituit tempus meriti, non tempus otij, tempus seminis labriosi, post erit tempus in benedictionibus metendi. *Quicquid potes instanter operare, quia nec opus, nec ratio apud inferos, quò tu properas*, inquit Ecclesiastes. Illuc ante Christum omnes tendebant, in lymbum scilicet, vel infernum, vel purgatorium, ideò illis verbis Sapiens omnes vult monitos.

Sextus aries, est consideratio efficax grauium peccatorum; quæ tota vita nostra commisimus. Hæc enim consideratio omnem in nobis destruere deberet acediam & torporem: quia cùm peccata nostra, nec exigua sint, nec pauca, meritò requirunt pœnitentiæ & deuotionis magnum feruorem, vt eluantur, & pro illis satisfiat. Hoc considerantes viri sancti, etiam pro paucis peccatis commissis noluerunt suam terminare pœnitentiam, nisi cùm terminarunt & vitam. Petrus toto vitæ suæ tempore trinam lacrymis copiosissimis eluit negationem, ad gallicantum continuò promanantibus. Magdalena quanto feruore sua deplorat peccata præterita, tametsi à Christo dimissa ob feruentissimam in primordio conuersionis dilectionem? Nos verò quotidie peccata peccatis cumulamus, & tamen labor exiguus pro illis susceptus, mox nobis censetur grauis, ob spiritum acediæ, & valdè tepidè nos gerimus, vt illa nobis debita remittantur, quibus mors æterna debetur. Certè qui efficaciter perpenderit quantum damni peccata nobis intulerint, quamque mereantur pœnam, leuem reputabit omnem laborem pro illis susceptum.

Septimus aries acediam demoliens, est efficax consideratio cruciatuum futuri in tormentis, vel gloriæ futuræ in cœlestibus. *Non sunt condignæ passiones huius temporis, ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis*, inquit Apostolus. Imò addit sanctus Bernardus: *Non sunt condignæ passiones totius huius temporis, ad præteritam culpam quæ remittitur, ad supernæ consolationis gratiam quæ immittitur, ad gloriam futuram, quæ promittitur.* Propterea sanctus Franciscus suos exhortans ad omnem eliminandam acediam, sic dicebat: *O dilectissimi fratres, & æternum benedicti filij, audite me, audite vocem Patris vestri.*

Magna promisimus: maiora promissa sunt nobis.
Seruemus hæc: suspiremus ad illa.
Voluptas breuis: pœna perpetua.
Modica passio: gloria infinita.
Multorum vocatio: paucorum electio.
Omnium retributio.

Audi quod in Prato Spirit. Sophronij cap. 142. hac de re legimus. Frater quidam perrexit ad Abbatem Alexandrum, & dixit: *Abba, volo ex hoc loco vbi habito discedere, valde enim acedia & tædio animi laboro.* Respondet Abbas: *Istud, fili mi, signum est, quod nec Regnum Cœlorum, nec æternum cruciatum in mente habes. Nam si ista sollicita intentione cogitares, nullam in cella tua acediam sentires.*

LECTIO VIII.

DE MALEDICTIS, ob vitium Acediæ.

Maledictus vir coram Domino, qui suscitauerit Iericho, &c. Iosue 6.

PRimò, maledicti filij Israël, ex acedia murmurantes ob laborem itineris, cùm Deo duce egressi forent ex Ægypto. Numer. 11. ideo iusto Dei decreto Terram Promissionis non intrarunt. Porro ipsi figuram gesserunt eorum, qui per varios labores in Regnum à Deo promissum ducuntur, sed tandem pertæsi laboriosi itineris deficiunt, & perseuerantiæ defectu à diuinis promissionibus excluduntur, fiuntque ob acediam maledictioni obnoxij. Gerunt quoque figuram, qui relicto sæculo, tanquam tenebrosa Ægypto, Religionis statum suscipiunt: at postmodum respicientes retrò, respirant ad allia & cepas, & ollas carnium quas in Ægypto reliquerunt, ad præteritas voluptates sæculi rursus animo feruntur, cum fastidio itineris ad perfectionem ducentis per asperiores vias.

Secundo, maledicti ante legem illi de Sodoma & Gomorrha, qui ex eo quod otio & abundantia diffluerent, in horrenda postmodum flagitia defluxerent, suoque exemplo docuerunt verum esse quod Sapiens dixit: *Malitiam omnem docuit otiositas.* Hos verò ex otio in hæc facinora abominanda impegisse testatur Ezec. Propheta cap. 19. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ saturitas, abundantia panis, otium eius, & filiarum eius, & manum pauperi non porrigebant.*

Similibus irretiti fuere vitiis Gabaitæ, propterea & ipsi maledictionis filij. Et maledictionis horum participes sunt omnes qui eorum sectantur vestigia, qui ob delitiosam vitam in fornicationes, adulteria, & alia huius generis crimina prolabuntur. Meritò ergo dixit Ennius in Iphigenia.

Otio qui nescit vti, plus negotij habet in otio,
Quàm cùm est negotium in negotio.

Tertiò, hanc maledictionem incurrerat Dauid, otiosus in solario domus suæ, alienam ex occasione concupiscens vxorem, quam adulterio maculauit. Verùm diuino monitu, crimen & maledictionis reatum, seuera pœnitentia & vberrimis lacrymis postmodum expiauit.

Quartò, si ex Euangelio exempla petimus, maledictus diues ille, qui in otio & delitiis vitam ducens, postmodum conqueritur se ita tempus inaniter consumpsisse. Optatque mitti Lazarum ad fratres suos, vt moneantur melius illud tempus impendere, ne veniant in eundem locum tormentorum per eandem vitam ignauam, & luxui deditam, cruciatibus eius incrementum allaturi.

Quintò, maledictus & alter ille, priori non absimilis, qui dicebat intra se: *Anima mea requiesce, bibe, epulare, habes bona reposita in annos plurimos, &c.* Dicitur enim ei: *Stulte, hac nocte repetent animam tuam à te, & quæ parasti cuius erunt?*

Sextò, maledictus seruulus ille ignauus, qui talentum ligauit in sudario, & illud defodiendo in loco abscondito, inutile reddidit. Acerrimè is à domino suo reprehenditur, & ablato talento in tenebras exteriores deijcitur, vbi fletus & stridor dentium. E contra benedictus seruus, qui duo vel quinque talenta multiplicauit in vsum domini sui.

Septimò, maledictus is de quo Matth. 12. à quo cùm eiectus fuisset spiritus nequam, postmodum reliquit domum ita vacantem; vt iterum rediret spiritus ille maledictus, cum septem spiritibus nequioribus se. Tuncque illius nouam & fortiorem possessionem accepit, ita vt fierent posteriora prioribus deteriora. Hi verò designantur, qui salutis suæ, & gratiæ diuinæ incurij, eam vt oportet non custodiunt: sed negligentia & acedia sua iterum locum dant dæmoni, quem pœnitentiæ flagello prius excusserat.

Octauò, maledictæ Virgines fatuæ, quæ dormitantes & dormientes neglexerunt prouisionem olei in lampadibus, ad occurrendum Sponso nocturno tempore. Dum enim nimis sero oleum requirerent, clausa est ianua, & à nuptiis Sponsi exclusæ fuerunt, frustra postmodum gementes, frustra pulsantes. Et contra benedictæ Virgines, quæ suo tempore sibi oleum pro necessitate nocturna prouiderunt, & cum sponso, accensis & adornatis lampadibus, ad nuptialia gaudia, cum geniali & æterno plausu admissæ sunt.

Nonò, maledictus & ille Episcopus, cui à Domino in Apoc. dicitur: *Quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.* Vtique maledictus, nisi resipuerit, & teporem excusserit. Maledicta & mulier Iesabel, Reg. c. 2. *Dedi illi tempus, vt pœnitentiam ageret, & non vult pœnitere.*

Decimò, maledictus Chrisaurius, de quo sanctus Gregorius, qui ignauam & perditam vitam ducens, sanæ admonitioni nolebat obtemperare. At postmodum spiritibus malignis circumuallatus, inclamabat horrendè: *Inducias, inducias, vel vsque manè.* Sed manè non inuenit, qui præsentis temporis occasionem neglexit, & pœnitentiæ non impendit.

Hi itaque omnes ideo maledicti, quia dæmoni cooperantur, ædificando hunc murum acediæ, murum Iericho maledictum. Hunc enim

ædificare censentur, dum tepidè in negotio salutis gerunt, vel talenta negligunt à Deo sibi concredita, vel bonorum operum oleum sibi prouidere non satagunt, vel conuersionem de die in diem differunt, nec diuinæ gratiæ vocanti cooperantur. Maledicta enim terra, quæ rore cœlesti irrigata, non nisi tribulos profert & sentes: *Consummatio eius in combustionem erit*, vt ait Apostolus ad Hebr. cap. 6.

LECTIO IX.

DE FERVORE ET DILIGENTIA spirituali, opposita Acediæ.

MVro descripto de ciuitate Sathanæ, opponitur alter in Dei ciuitate ex diametro, vocaturque *Feruor, & diligentia spiritualis*. Hunc fortem & sublimem murum, ac ciuitatis Dei arcem, iam ab initio sæculi iusti ædificarunt, per quam contra Sathanæ vires & insidias depugnarent. Constat verò ex præclaris lapidibus, aptè inter se cæmento quodam indiuisibili compactis.

Nam murum illum constituunt, promptitudo ad diuinam voluntatem exequendam, ardor animi, zelus gloriæ diuinæ, zelus salutis suæ, zelus salutis proximi, deuotio in oratione, celeritas in bono opere, constantia, perseuerantia, odium terrenorum, amor cœlestium, sollicitudo æternorum. Hæc omnia opponuntur tædio spirituali, remissioni animi, languori cordis, tristitiæ & tepori, negligentiæ & tarditati, ex quibus murum acediæ componi iam diximus.

Hunc murum iam ab initio iustos ædificasse, declarat præclarè S. Ambr. lib. 1. de Cain & Abel, exemplo Abraham Patriarchæ, quem omnibus imitandum proponit, & singula quæ ad hunc murum erigendum spectant, ei non defuisse ostendit, promptitudinem, zelum, deuotionem, celeritatem, constantiam. Audi eius verba. Prima voti gratia, est celeritas solutionis. Abraham filium suum in holocaustum iussus offerre, non post dies vt Cain obtulit, sed consurgens manè strauit asinam suam, & adhibuit secum duos pueros, & Isaac filium suum; & concidens ligna ad holocaustum, surgens abiit, & venit ad locum, quem dixerat ei Deus die tertia.

Primò, aduerte immolantis studium maturum atque festinum, vt mora expectationis non esset donec audiretur Oraculum. Deinde, vt sterneret asinam, obsequium omne ipse susciperet, & sacrificio necessaria præpararet, duabus quoque fide & spe virtutibus comitantibus hostiam suam duceret de potestate Dei certus, & de bonitate securus. Quod autem ait die tertia, ostendit quod continua & perpetua esse debeat deuotio. Sed & in alio facto Abrahæ, cognosce celeris studia deuotionis. Cucurrit, & accepit vitulum tenerum, & dedit puero, & festinauit coquere eum. Vbique impigra deuotio, & ideo munus acceptum. Hæc S. Ambrosius.

Adiicit & ipse postea ibidem exemplum Zachæi de Euangelio. Audis, inquit, dicentem Dominum, festina, descende Zachæe. Et ille, quia impetrauerat quod volebat, vt Christum videret, & amplius impetrauerat vt videretur, & vocaretur à Christo, festinans descendit, & excepit eum gaudens. Et ideo probauit Dominus eius affectum, & cum celeri remuneratione donauit, dicens: Quia hodie huic domui salus facta est; festinauit enim Dominus ad beneficium, & ideo non expectauit, vt promitteret, & impleret omnia; sed ante fecit, postea declarauit: Dixit enim, facta est salus, quod vtique præuenienti seruit non promittenti. Iustus ergo votum suum celeritate commendat. Hæc iterum ille.

Ad hoc ædificium iunctis animis erigendum aduersus teporem spiritualem, omnes suos conuocat Christus primus Architectus, & diuini huius operis Præfectus. Hoc enim & exemplo fecit & verbo, vt ex iam dictis satis constat. Ideo enim tam frequenter inculcat in Euangelio, vt oremus, vt vigilemus, vt operemur dum dies est, vt talentum impendamus, vt lucrum referamus, vt laborantes nunquam deficiamus, vt per angustam portam contendamus; vt sequamur, & crucem grauiter & perseueranter feramus. Ideo & ipse hæc quæ à nobis requirit, primus peragit, vigilans, orans, docens, opera patris sui operans, noctes insomnes ducens, ieiunans, patiens, sanguinem fundens, & vsque ad extremum spiritum in cruce summa promptitudine & feruore perseuerans. Ergo erigenda nobis cum ipso est hæc structura cum sollicitudine & diligentia, cui tandem ipse coronidem gloriam adiiciet.

At non solùm ipse, sed Apostoli & Martyres, Confessoresque & Virgines, hunc spiritualem feruorem, hanc diligentiam in opere salutis, & in his quæ Dei sunt, semper commendarunt, & exemplo & verbo. Gesta eorum & labores manifestè hac in re proloquuntur. Tota enim Scriptura Apostolica plena est monitis continuis, vt bonum facientes non deficiamus, vt tempus redimamus, vt diligenter postea messem in benedictione habituri, vt somnum excutiamus, & strenui vigilemus, vt semper impigri, solliciti & satagentes simus. Hæc ex dictis constant. Vnde concludit Apost. Petrus omnium Pastor post Christum, & oues suas omnes sic paulò ante mortem adhortatur: *Fratres, magis satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis: hæc enim facientes non peccabitis aliquando. Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum Regnum Domini nostri, & Saluatoris Iesu Christi.*

Denique, confusionem Christianis deberet ingerere, quod ipsi Ethnici, qui cœlestia illa bona nobis promissa ignorabant, nihilominus magnam temporis nobis à Deo dati rationem haberi voluerunt. Audi Senec. Epist. 1. ad Lucilium. *Ita fac, mi Lucili, vindica te tibi, & tempus quod adhuc aut auferebatur, aut surripiebatur, aut excidebat, collige & serua. Persuade tibi hoc sic esse, vt scribo: quædam tempora eripiuntur nobis, quædam subducuntur, quædam effluunt. Turpissima tamen est iactura, quæ per negligentiam fit. Et si volueris attendere, magna pars vitæ elabitur malè agentibus, maxima nihil agentibus, tota aliud agentibus.* Nempè illa pars vitæ, quæ ludo, quæ alcæ, quæ ventri, quæ vanis colloquiis, aliisque inutilibus exercitiis impenditur, malè agentibus elabitur. Illa verò quæ somno, otio, ignauiæ datur, effluit nihil agentibus.

Denique, cùm negligenter & languidè, pleraque nos cõcernentia tractemus, illud cogitantes; illa pars censetur elabi aliud agentibus, & aliter quàm oportet, maximè cùm & alienis sæpè nos implicemus, nobis neglectis. Addit Seneca: *Quem mihi dabis qui aliquod pretium tempori ponat? qui diem æstimet, qui intelligat se quotidie mori? In hoc enim fallimur, quod mortem prospicimus. Magna pars eius iam præteriit, quicquid ætatis retro est, mors tenet. Horas ergo omnes cõplectere; sic*

fiet vt minus ex craſtino pendeas, ſi hodierno manum inieceris. Dum differtur, vita tranſcurrit.

Hæc omnia audiat Chriſtianus ignauus cum confuſione, & rubore concepto extimuletur ad pretium tempori ponendum, ad ſeriò conſiderandum ſe quotidie mori, ad vitæ tranſcurrentis horas, non languidè, ſed diligenter his quæ oportet impendendas.

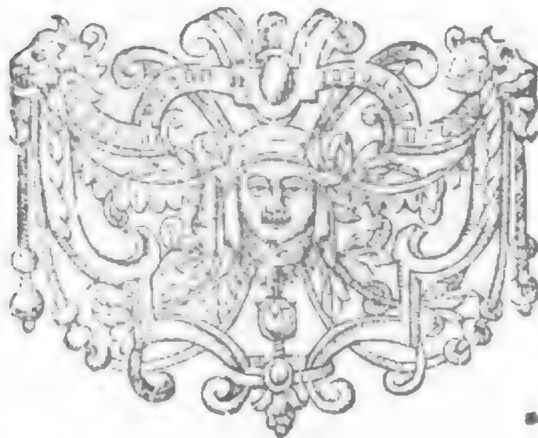
Denique, ſubiicit & concludit idem Seneca: *Omnia aliena ſunt, tempus tantum noſtrum eſt. In huius rei fugacis ac lubricæ poſſeſſionem natura nos miſit, ex qua nos expellit, quandocumque vult. Sed tanta ſtultitia mortalium eſt, vt quæ minima & viliſſima ſunt, certè reparabilia imputari ſibi, cùm periere patiantur; nemo ſe iudicet quicquam debere, qui tempus accepit: cùm interim hoc vnum eſt, quod ne gratus quidem poteſt reddere.*

O Chriſtiane! quam dabis rationem temporis tibi dati ſeuero Iudici. Cur conquereris, & doles dum iacturam facis rerum vilium, & caducarum quas recuperare potes, temporis autem pretioſiſſimi iacturam nihil facis, nec conquereris, cùm & illud irrecuperabile ſit, & illo æternitatem valeas tibi comparare? Ridet ſtultitiam tuam Gentilis Philoſophus, tuamque arguit cæcitatem.

Sed ſi dedignaris audire Ethnicum, audi certè ſapientem Chriſtianum, eiuſdem rei te grauiſſimè commonentem. Audi ſanctum Bernardum, virum vtique ſapientiſſimum & ſanctiſſimum, qui ſermone de Triplici Cuſtodia ſic loquitur, Nemo parui æſtimet tempus quod in otioſis colloquiis conſumitur: Volat verbum irreuocabile, volat tempus irreuocabile nec aduertit inſipiens quod amittat. Licet confabulari, inquiunt, donec hora prætereat. O! donec prætereat hora; o! donec pertranſeat tempus. Donec hora prætereat, quam ad agendam pœnitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad gloriam promerendam, miſeratio Conditoris indulget. Donec tranſeat tempus, quo diuinam tibi propitiare debueras pietatem, properare ad Angelicam ſocietatem, ſuſpirare ad amiſſam fœlicitatem, excitare remiſſam voluntatem, flere commiſſam iniquitatem. Hæc S. Bernardus.

Quod quidem monitum, ſi vt decet, perpendant Chriſti Fideles, diſcent excutere ignauiam & teporem: diſcent pretium temporis in ſiclo & pondere Sanctuarij ponderare; diſcent cum diligentia & ſollicitudine, cum promptitudine & alacritate, illud in negotio ſalutis & operibus diuinis impendere. Sed quoniam non ſolùm ab humana cura cooperante, ſed maximè à diuina gratia præuiè operante id pendet, ad te Domine hoc votum poſtremum operi huic meo Coronidem addens, dirigo: *Tu innocentiæ institutor & amator, dirige ad te tuorum corda ſeruorum: vt ſpiritus tui feruore concepti, & in fide inueniantur ſtabiles, & in opere efficaces.*

FINIS TVBÆ SACERDOTALIS.

VIRGA AARONIS FLORENS

HOC EST,

DIRECTIO VITÆ SACERDOTALIS

EX SS. PATRVM,

Præsertim S. Caroli Borromæi documentis.

Omnibus Sacerdotibus, tam in Sæculo, quàm in Religione agentibus, perfectionis stimulus.

Authore Iacobo Marchantio, Theologo & Pastore Congreg. S. Caroli Presbytero.

PARISIIS,

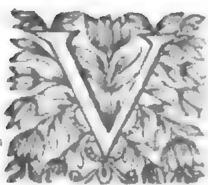
Sumptibus MICHAELIS SOLY, viâ Iacobæâ, sub signo Phœnicis.

M. DC. XLVIII.

TRACTATVS I.
DE RECTITVDINE VIRGÆ AARONIS, SIVE de perfectione vitæ Sacerdotalis.

PROEMIVM.

EXHORTATIO AD SACERDOTES.

Vos adnoco, vos toto hoc libro alloqui gestit animus, ô Sacerdotes & Ministri Domini! adeste animis, & fauete. Oculos vestros inungere paro sacri sermonis collyrio, si fortè puluere terreno, vel graui aliquo humore depressi caligent, vt perspicacius mecum contemplari valeatis, celsum quem conscendistis Sacerdotij verticem, sacrique Ministerij, quod sors vobis diuina in Ecclesiastica Hierarchia tribuit, sublimem perfectionem. Atque vt Cœlo & Deo auspice cuncta exordiar, dicere mihi liceat cum Apostolo. *Huius rei gratia flecto genua ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur, vt det vobis secundùm diuitias gloriæ suæ virtute corroborari per spiritum eius in interiori homine, det etiam scire supereminentem scientiæ charitatem Christi, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei.* Ephes. 3.

Nonne ipse est qui suum vobis nomen & honorem communicauit, vt sicut Pater est vnici sui Filij in æternitate, sic & vos sitis Patres filiorum adoptionis in tempore? Nonne vim prolificam verbi, semenque cœlestis gratiæ suæ vobis commisit, vt nouam progeniem, hoc est, filios salutis, sibi Ecclesiæque suæ generetis? Ergo conuenit ab eo postulare, vt diuina sua cognitione, suo amore, suo spiritu vos adimpleat, quem in alios refundere valeatis, & in cordibus fidelium parturire. Atque cùm adhuc amorem & spiritum attrahendum, fouendum, aliisque ingenerandum, plurimum conducat agnoscere statum sortemque in quam vos tulit Deus: *Etiam huius rei gratia flecto genua ad Deum, & Patrem Domini nostri Iesu Christi, vt possitis viua fide apprehendere, quæ sit sublimitas & profundum, quæ latitudo & longitudo vocationis vestræ sanctæ, donec in æternitatis gloria plenius idipsum cum omnibus Sanctis valeatis comprehendere, & mysticas has dimensiones Sacerdotij limpida contueri visione.* Ephes. 3.

Primò igitur ab illo exposcendum mihi decerno, vt det vobis notitiam non solùm theoricam ac speculatiuam, sed maximè efficacem ac practicam quâ agnoscere valeatis, quæ sit sublimitas, quæ altitudo vocationis istius. Hæc porrò in eo consistit, quod circa corpus Deificum Christi Iesu potestas vestra versetur; dum vestro sermone illud consecratur: dum præsens quoties volueritis sistitur: dum manibus vestris tractatur, sumitur, distribuiturque quotidie in fidelium salutem & alimentum. Neque corpus solùm, sed & sanguis, anima, diuinitas, merita & thesauri gratiarum eius, vestræ subsunt potestati per vos Fidelibus communicanda & dispensanda. O sublimis potestas, Angelicam & Seraphicam potestatem supereminens, super Deum quadam se ratione extendens, *Deo obediente voci hominis*; ac super ipsum cœlum se porrigens, illud animabus Fidelium aperiendo, infernumque claudendo. Hæc est ergo altitudo Sacerdotij vestri, quam vtinam sublimi notitia per Intellectum, sublimi amore per affectum, sublimis vitæ perfectione per effectum dimetiri valeatis. Iosue 10.

Vtinam sic animum interiùs, sic mores exteriùs componatis, vt nemo non revereatur vos, vt Ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei, in vertice montis celsissimi constitutos, in gradu Deo proximante. Verè enim estis eius personam repræsentantes, eius verbis supra naturam operantes, eius spiritum participantes, illumque aliis communicantes, eius Sponsæ curam gerentes. Si hoc alta consideratione perpenditis, si certa fide creditis, sic agite, vt omnis homo idipsum legat in fronte & vultu vestro prodeunte, *qui semper sit in sale gratia*, sale conditus; idipsum credat ex operibus vestris, quæ sint tanquam characteres viui, quales sitis edocentes. Sic in vobis imaginem viuam Primi Sacerdotis Iesu Christi per omnia agnoscant, omnes, & vocationis vestræ tantam sublimitatem admirentur, & revereantur. 1. Cor. 4. Col. 4.

Secundò, à Patre & à Domino Iesu Christo obnixè mihi postulandum existimo, vt possitis comprehendere non solùm sublime, sed & profundum vocationis vestræ. Hoc est, quàm profundum amorem à vobis exposcat ille, qui prior vos sic dilexit, sic elegit, sic consignauit. Et quàm profundè vos coram ipso humiliare debeat tanta eius dignatio, dum suscitat de puluere egenos qui solio gloriæ suæ assistant, qui secum sedeant,

suasque vices gerant, qui suo loco iudicent, & sententiam ferant in terris, quàm certò spondet ratam habere in cœlis.

Certè ex nobis planè viles sumus, impuri, ignorantes, imperfecti, cæci, ad malum proni: è contra, illa Maiestas coram qua stare, cuiusque vices debemus gerere, tanta est, vt omnis ei perfectio ex natura & essentia conueniat, ita vt sit ipse ipsa Sanctitas, Sapientia, Potentia, Bonitas, Gloria, Immensitas. Hæc ergo omnia in considerationis nostræ bilance, & in Sanctuarij pondere expensa, nos mirum in modum humiliare deberent, & in profundum mergere, cum illa Psaltis voce: *Exaltatus autem humiliatus sum, & conturbatus.* Meritò sanè talis consideratio, è cordis nostri fundo, è nihilitatis nostræ profundo, voces illas Sanctorum elicere deberet: *Quis tu? Quis ego? Nouerim te, Nouerim me, vt exaltem te, & humiliem me.* Igitur si per altitudinem potestatis nostræ ascendimus vsque ad cœlos, per profundum vocationis nostræ quandoque etiam descendamus vsque ad abyssos.

Psal. 87.

Hoc fiet, si sub abyssalibus iudiciis Dei nos constituentes, cum timore & tremore salutem nostram operemur, ne tantæ gratiæ, tantisque Dei in nos profusis donis inueniamur indigni; ac ne spiritui eius per nos adeò sublimia operanti iudicemur ingrati vel contumeliosi, maioribusque proinde suppliciis obnoxij. Nam non paucorum erit in futuro illa querela apud Psaltem expressa: *Quia eleuans allisisti me.* Quæ eadem apud Iob reperitur: *Eleuasti me, & quasi super ventum ponens, elisisti me validè.* Iuuat ergo sublimitatem Sacerdotalis nostri Ordinis intueri, sed non deserendo profundum humilitatis & timoris, ne supra nos vnquam tollamur sine nobis.

Psal. 101.
Iob. 30.

Tertiò, & hoc opto à Patre luminum, & huius rei gratia cordis genua lubens flecto, vt possitis comprehendere, quæ sit latitudo vocationis vestræ. Extendit nimirum se, suumque sinum ad omnes animas sanguine Christi emptas, cruore pretioso Agni immaculati redemptas: Sacerdotium enim ad id institutum est, vt eas brachiis amoris complectens, Sanguine isto efficaciter (quantum in se est) adspergat, spiritusque Christi participes efficiat, & illi reddat cuius pretio emptæ sunt, vt ipse finem suum assequatur, & in illis æternum Deus glorificetur. Nullam animam negligit Sacerdotalis & Pastoralis vocatio: hoc semper pro obiecto & scopo sibi præfigit, Dei gloriam promouere, animarum salutem procurare, & in hoc gemino cardine iugiter volui debet Sacerdotum animus & vita, Pastorum mens & sollicita cura.

Hæc ergo est vocatio eximia, latitudinem suam expandens ad omnia quæ diuinæ gloriæ promouenda sunt congrua, & ad omnes, ad quos potest electos, diuinæ prædestinationi cooperando, Christi Iesu Sanguinem, Passionem, & merita efficacia reddendo, gratiam eius & spiritum vitæ quantum fieri potest, communicando, nihil discernens inter inopem & diuitem, inter nobilem & ignobilem, inter sapientem & idiotam, inter seruum & dominum, inter masculum & fœminam, inter senem & iuuenem, omnes ad cognitionem veritatis & salutem conuocando, omnes compellendo, monente Domino: *Compelle intrare, vt impleatur domus mea.*

Luc. 14.

Quartò & postremò, flecto genua ad Patrem Domini nostri Iesu Christi vt possitis comprehendere, & frequenter pio mentis perpendiculo dimetiri, quæ sit longitudo vocationis vestræ, hoc est, Ordinis Sacerdotalis ad quem vocati estis. Longitudinem eius intelligo, ipsius in vno quoque vestrum durationem, quæ ad æternitatem vsque se protendit: Nonne Character Sacerdotalis vsque in æternum permanet inexpugnabilis? Quod ergo de Christo dictum est: *Tu es Sacerdos in æternum*, hoc de singulis meritò dici potest; quandoquidem in Sacerdotio imprimatur signum indelebile in anima, quod non solùm huius vitæ & æui breuis decursu perduret, sed etiam post hanc vitam perennet, vel ad gloriæ incrementum in electis, vel ad confusionis augmentum in reprobis.

Hæc est doctrina Theologorum, ex qua etiam deducitur talem fieri per characterem consecrationem, vt si contingeret Sacerdotem quempiam à mortuis suscitari, neutiquam foret necessarium denuò eum consecrari aut ordinari; quia nec mors characterem priorem expungere potuerit, nec tollere consecrationem. Ex quo agnosci potest firmitas status Sacerdotalis, supra statum vel Religionis, vel Matrimonij: in neutro enim illorum consecratio fit per inhærentem animæ qualitatem, sicut in Sacerdotio: vnde etiam aliquo casu quis solui potest à Religionis vinculo, nunquam à Sacerdotio. Atque per mortem dissoluitur Matrimonium, haud verò Sacerdotium; sed illud manet in æternum. Qualem porrò confusionem reprobis Sacerdotibus inducet permanens signaculum illud Æternum: *Signaculum similitudinis Dei*, quo Pater ipsos elegerat, *conformes fieri imaginis Filij sui*: quo ipse Filius eos sibi configurare voluerat, non solùm tanquam membra Capiti, aut milites Duci, sed etiam vt Ministros summo Sacerdoti? Manet enim illud, tanquam æterni dedecoris nota, cum verme conscientiæ acerbissimè eos torquente coniuncta: quia cùm ex institutione sua signum foret specialis quam sortiti erant in Ecclesia prærogatiuæ, singularisque potestatis & gratiæ, iam agnoscitur testimonium acerbum contra ipsos ferre, coram Iudice, coram Angelis & Beatis, coram toto Orbe; censeturque deseruire tanquam cumulatioris damnationis, & acrioris cruciatus instrumentum in pœnarum æternitate. Hæc est eius longitudo, quam præmeditari & præmetiri vos conuenit, ô Sacerdotes! ô Christi Ministri! quandoquidem tam sublimi & sacro signaculo à Domino signati estis, quandoquidem Spiritum sanctum in pignus salutis æternæ accepistis cum plenitudine, in manus impositione, nolite pati vllatenus morum vitæque improbitate & ingratitudine, illud quod vobis traditum est in auxilium & gloriæ incrementum verti in dedecus & opprobrium sempiternum. Quinimò omni cura satagite, vt ornamentum illud & decus characteris Sacerdotalis vobis datum in hac vita, perficiatur in gloria. Et quoniam ille quandam habet Æternitatem sibi à Christo communicatam, ex tunc admonere censetur, omnia desideria vestra, affectus & vota, functiones & ministeria, à vobis Æternitati vouenda esse: vt quandoquidem estis Æternitati consecrati, Æternitati viuatis, Æternitati laboretis, Æternitatem cogitetis, Æternitatem annuncietis & prædicetis, ad Æternitatem respiretis, in qua Supremi & Æterni Sacerdotis Iesu Christi, aspectu digni fiatis, cum illo hostias laudis perpetuæ & perfectissimi amoris Æternum holocaustum oblaturi. Huius rei gratia finaliter flecto genua cordis mei, ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, totis animi

mei votis idipsum ab eo contendens. Huius etiam rei gratia liber iste in lucem modò emittitur, quem omnibus Sacerdotibus offero, ac speciali titulo illis debeo, qui sub vexillo ac Regulis S. P. N. Caroli Borromæi pietatem sectari desiderant; quorum hortatu, consilio, suasu, hæc elucubraui. Et quoniam numerus eorum in Hasbania, Arduena, Fania, Honnonia, accreuit, ipsi hîc Ducis ac Patris, quem sequi optant, vestigia relegere poterunt & imitari.

Cæterum quia in hoc opere non parum laboris insumere mihi necesse fuit, hanc ab eis gratiam rependi opto, vt torpentem in via Domini gressum meum, precum ac sacrificiorum suorum spiritu valido promouere dignentur. Atque ita Apostoli Pauli verbis exorsus, eiusdem quoque verbis concludo, & coronidem hanc adiicio: *Ei* Ephes. 3. *autem qui potens est omnia facere, superabundanter quam petimus, aut intelligimus, secundum virtutem quæ operatur in nobis, ipsi Gloria in Ecclesia, & in Christo Iesu, in omnes generationes sæculi sæculorum.* Amen.

LECTIO PRIMA.

DE NOMINE, ET SIGNIFICAtione mystica Virgæ.

STatum Sacerdotalem Virgæ nomine rectè designari, vt clariùs declarare valeam, paulò altiùs repetenda est. Ex sacris igitur & prophanis Scriptoribus exploratum esse potest, nomine Virgæ potestatem aliquam solere designari.

Hinc 1. Virgam gerunt Reges, regiæ suæ potestatis symbolum, quam Sceptrum vocamus. De Assuero Rege refert Scriptura sacra: *Neminem* Esther. 4. *vocatum Regis atrium interius ausum ingredi, nisi fortè nec auream Virgam ad eum tetenderit, pro signo clementiæ.*

2. Etiam Principes primos à Rege, Virgam & Sceptrum, quasi suæ potentiæ indicium gessisse, Heb. 11. colligi potest ex Apost. ad Heb. 11. vbi indicat Ioseph in Ægypto Virgam in Principatus sui testimonium gestasse, dum dicit: *Fide Iacob moriens, singulos filiorum Ioseph benedixit, & adorauit fastigium Virgæ eius.*

3. Romani Prætores Virgam gerebant. Vnde dum manu mittebant seruos, eorum capita solebant Virga attingere, quæ dicebatur *Vindicta, vel vindicia.* Hinc Cicero in Topicis: *Si neque censu, neque vindictâ, neque testamenta liber factus est, non est liber.* Persius quoque Satyra 5.

Vindicta postquam meus à Prætore recessit:
Cur mihi non liceat, iussit quodcumque voluntas?

4. Iudices in Tribunalibus Virga vti solent in symbolum potestatis vindicatiuæ & punitiuæ, Psal. 44. quæ eis ex officio competit erga improbos. Nempe aduigilare debent, vt potestas quam sortiuntur, sit *Virga directionis, Virga æquitatis, Virga correctionis.*

5. Pastores ouium Virgam, siue Baculum Pastoralem ad oues dirigendas ab initio sæculi siue artis Pastoritiæ gestasse, ex antiquis Scriptoribus & Scripturis deduci potest. Hinc illud.

Pastores baculo minas, lupus ore minatur.

Tradunt ab illis deriuatum esse morem, vt Reges Sceptra gerant, quasi Baculos Pastorales, cùm ipsi non aliud sint, quam Pastores populorum, sic enim vocat Homerus Regem Agamemnonem. Quapropter etiam Philo dixit, *Pastoralem artem esse præludium ad Regnum.* Sic Dauid, & Moyses, aliique antiqui, ab ouibus ad Regnum translati, à regendis ouibus didicerunt populos regere.

Denique ad potestatem spiritualem hæc translata sunt; ita vt ad eam significandam, nomine Virgæ sæpiùs vtantur sacræ litteræ. Sic enim loquitur Regius Propheta de Potestate annunciandi verbum Dei, & de ipsa prædicatione per Apostolos initiata: *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion, dominare in medio inimicorum tuorum.* Psal. 109. Quasi dicat: O Christe, Pater tuus æternus, Sceptrum Regiæ & Sacerdotalis tuæ potestatis agnosci & dominari faciet, per verbum prædicationis, quod primò exibit de Sion, post Spiritus S. aduentum: virtute illius, quasi per Virgam potentiæ tuæ ac fortitudinis, conteres eos qui tibi aduersantur, & subiicies dominatui tuo, ita vt amodò non resistant tibi, sed victas manus tradant; & exinde per fidem regnans, dilatabis imperium tuum, non solùm inter Iudæos, sed etiam inter gentes infideles. Apud Zachariam quoque loquens Dominus de regimine populi sui, dicit: *Assumpsi mihi duas Virgas; vnam vocaui Decoram, alteram vocaui Funiculum, & paui gregem.* Virga decoris, hoc est, suaui speciosoque regimine reguntur pij: Virga *Funiculus* nuncupata, hoc est, seuero & pœnis regimine permixto, reguntur impij, & in hoc Deum imitari debent, qui ab illo regendi sortiuntur potestatem.

Ortus exinde mos est in Ecclesia in symbolum potestatis spiritualis in quibusdam specialibus officiis Virgas gestare. Sic Episcopi & Abbates in signum eminentis suæ dignitatis Virgam Pastoralem gerunt, quam Pedum vocamus. Sic Decanis & aliis Prælatis, vel Viris in dignitate constitutis argentea Virga præfertur in solemnibus Officiis Ecclesiasticis. Sic & Romæ Pœnitentiarij Virgas gestant, quibus capita Pœnitentium attingant, in symbolum specialis auctoritatis eos iudicandi, absoluendi, in libertatem vendicandi, disruptis Satanæ & peccati laqueis. Sed & per Virgam antiquitus inauguratum fuisse Moysen & Aaronem ad regendum populum, idque ex speciali Dei ordinatione, nemo est qui ignorat. Virgam enim tenebat Moyses in manu, qua gregem suum ad interiora deserti minabat, vt dicit Scriptura, & iussus est eam in terram proiicere, cumque proiecisset, versa est in colubrum: sed cùm iterùm apprehendisset, reuersa est in Virgam, & per illam multa prodigia patrata sunt in Ægypto: Itaque per illam Virgam inaugurauit Dominus Moysen, & ducem populi constituit: nam non aliud illa significabat, quàm potestatem sibi à Deo datam, qua Ægyptios percuteret & puniret, Hebræos verò regeret & duceret; ita vt Virga hæc Moysi fuerit instar Sceptri quod Ægyptiis formidabile fuit, & exosum instar serpentis & colubri: Hebræis verò amabile instar Virgæ & baculi Pastoralis. Atque etiam cùm Moyses non solùm Deus populi, sed & Sacerdos fuerit, dicente Psalte, *Moyses & Aaron in Sacerdotibus eius.* Psal. 29. Virga hæc etiam Sacerdotij symbolum ipsi fuit, qua fuit insignitus tanquam Legatus vices Dei gerens, tanquam Sacerdos, tanquam Mediator inter Deum & populum, tanquam miraculorum Operator, quibus ostenderet se Deum Pharaonis. Hinc & illa Virga vocatur, *Virga Dei.* Nam sic loquitur Scriptura Exod. c. 4. v. 10. *Reuersus est Moyses in Ægyptum, portans Virgam Dei in manu sua.* Vbi addunt Hebræi. Virgam istam fuisse quadratam, & in quatuor lateribus nomen Dei Tetragrammaton, siue

quatuor litterarum, inscriptum fuisse, ita vt singulis Virgæ lateribus vna Nominis littera esset incisa, ideoque dici *Virgam Dei*.

Sed de Virga Aaronis potissimum nobis sermo, quæ specialissimè per diuinam ordinationem Sacerdotalis potestatis fuit indicium, producens diuinitus frondes, flores, fructus, & per id Aaronis electionem ad Sacerdotium designans. Nam cum ob seditionem Core, cum suis contendentis cum Aarone de Sacerdotio, graue murmur obortum fuisset: Deus vt litem visibili signo dirimeret, iussit singulas tribus earumque Principes Virgam suam adferre, cui inscriptum esset nomen Principis, seu Primogeniti illius tribus illasque poni in tabernaculo fœderis, coram Arca testimonij in Sancto Sanctorum, fueruntque Virgæ duodecim, præter Virgam Aaronis, quæ erat Virga tribus Leui: nam tribus Ioseph erat diuisa in duas, Ephraim scilicet & Manasse. Cùm ergo posuisset Moyses Virgas coram Domino, sequenti die regressus, inuenit germinasse Virgam
Num. 17. Aaron, qui erat primogenitus de tribu Leui. *Et turgentibus gemmis eruperant flores, qui foliis dilatatis in amygdalas deformati sunt*: hoc est, forma florum mutata & deficiente, gemmæ eorum transformatæ sunt in fructus amygdalarum. Manifestum ergo fuit hoc miraculum & indicium electionis diuinæ: nam hæ Virgæ erant prorsus aridæ & siccæ, sicut scipiones vel baculi viatorum, nec naturaliter poterant reuirescere. Deinde triplex quasi miraculum cernitur. Primum in eo quod gemmas siue baccas germinarit: Secundum eo quod baccæ hæ subitò conuersæ sint in flores; tertium, eo quod flores eodem penè tempore in fructus sint conuersi. Denique probabilis est opinio, quam habet Tostatus, & alij, nunquam fuisse desiccatam, sed semper mansisse cum floribus, vel potius fructibus.

Ratio afferri potest, tum quia perfecta sunt Dei opera & miracula, tum quia Virga hæc fuit perenne memoriale & testimonium apud posteros rei gestæ, quod per Virgam florentem familiæ Aaronis esset consignatum Sacerdotium: hoc autem posteris non ita probari poterat per Virgam siccam. Sic manna semper fuit sui simile, & incorruptum in tabernaculo seruatum, vt posteris fidem faceret illius quod populo plueret in deserto. Ergo & de Virga Aaronis idem dicendum, quàm in arca fuisse cum tabulis legis seruatam (hoc est circa arcam cù manna) tradit Apost. Heb. 9. v. 4. Nunc autem ignotus est locus, in quo arca delitescit, quia abscondit eam Hieremias, *& dixit ignotum fore locum, donec congreget Deus congregationem populi sui, & propitius fiat*, vt dicitur 2. Machab 2. Quod de fine mundi intelligunt S. Epiphanius & Dorotheus Martyr, & alij cum eis. Tunc autem manifestabitur, vt certiùs Iudæi cognoscant, se in Christum credendo veros esse filios Abrahæ, discipulosque Moysis & Prophetarum, cùm viderint Ieremiæ Prophetiam impletam suo tempore, & se arcam habere, qua maiores sui caruerant. Tunc ergo forsitan etiam apparebit Virga Aaronis, quæ circa arcam seruari solita erat. Quod verò Virga Moysis deuenerit, incertum est, maximè cùm Apostolus ad Heb. 9. tantùm meminerit Virgæ Aaronis quæ fronduerat, quam aliam fuisse à Virga Moysis plerique arbitrantur. Nam Virga Aaronis vocatur Virga Leui, non Virga Moysis, Num. 17. Et cæteri Principes suspectum habuissent, Aaronem & Moysen, si ipse fratri consignasset Virgam illam, quæ tot portentorum fuerat operatrix, cùm alij communem Virgam acciperent; consequenterque miraculum, florentis Virgæ non Aaroni, sed Virgæ tribuissent. Fuit ergo Virga Aaronis communis, sicut & aliorum, quas omnes ex Amygdalo fuisse tradunt Hebræi, de more eius gentis, quæ ex ea potissimum arbore scipionibus vtebatur. Amygdalus enim excellit in surculis, siue ramis rectis & proceris, ita vt apta sit ad virgas & scipiones senum conficiendos. Virgæ porrò Moysis partem inuentam esse anno Christi 1008. ad eamque ex Gallia, Italia, aliisque prouinciis multos confluxisse narrat ex Glabro Baronius anno dicto.

LECTIO II.

EXPLICATIO VIRGÆ Aaronicæ.

SEd iam breuiter explicemus, quomodo hæc Virga Aaronis Sacerdotalis vitæ & perfectionis imaginem gesserit, quod potissimum ad scopum nostrum spectat.

Dicamus ergo primò, in eo quod Virga illa recta fuerit, non curua aut nodosa, insinuari quomodo vita Sacerdotalis à curuitate peccati & nodositate vitiorum libera esse debeat: alioqui reprobandam fore, ignisque æterni incendium operi debere. Sit ergo recta & procera, diuinæ regulæ conformis, non sit ad terram incuruata, nec de ligno spinoso aut præfracto: vt erga alios possit esse Virga directionis, Virga correctionis, erga Deum, Virga electionis, Virga dilectionis.

Dicamus secundò, in eo quod Amygdalina fuit, significare vigilantiam Sacerdotalem & Pastoralem. Amygdalus enim est symbolum vigilantiæ apud veteres, eo quod prima euigilet post hyemem, primaque floreat. Vnde quod Ieremias c. 1. dicit: *Virgam vigilantem ego video*, alij vertunt: *virgam amygdalinam ego video*. Rectè itaque designat vigilantiam, quam Pastores & Sacerdotes gerere debent, cùm erga se, tum erga gregem. Erga se quidem, ne passionibus & vitiis in animum furtim irrepentibus locum dent indormiendo, & cum torpore se gerendo. Hinc Thomas à Kempis: *Vigila super teipsum, excita teipsum,* De imit. l. 1. c. vlt. *admone teipsum, & quicquid sit de aliis, non negligas teipsum. Tantum proficies, quantum tibi vim intuleris.* Erga gregem verò vigilare etiam tenentur, ne lupo ferarumque spiritualium occursibus, & infestationi pateant, ne corrupti mores, ne perniciosi errores gregatim irrumpant, & fero laniatu ouile Dominicum sibi concreditum discerpant. Imitari debent vigilem Pastorem, fidumque Iacob, dicentem ad Laban: *Viginti an-* Gen. 31. *nis fui tecum, oues tuæ & capræ steriles non fuerunt, arietes gregis tui non comedi, nec captum à bestia ostendi tibi, ergo damnum omne reddebam, quod furto peribat exigebas à me, die noctuque æstu vrebar & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis.* Quapropter ipsos etiam monet Apost. in persona Timothæi: *Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple.* Nempè excubare debet Pastoris cura pro singulorum salute, & sicut non dormit, neque dormitat, qui impugnat & conturbat Israel, ita nec dormitare debet aut dormire, qui custodit Israël.

Dicamus tertiò, in hoc quod Amygdalus inter arbores prima flores producit, designari perfectionem virtutis, qua aliis præflorere debent Sacerdotes,

Sacerdotes; & cæteras arbores in Horto Dei Mystico plantatas ad florendum, quodammodo exemplo suo inuitare. Atque cum perpetuò (vt supra diximus) flores, fructusue conseruarit Virga Aaronis in testimonium posteris, etiam hoc ipsum designat, teste S. Ambrosio lib. 10. Epist. 82. *Quòd nunquam Sacerdotalis marcescat gratia, & in summa humilitate, debet in suo munere commissa sibi perpetuitatis florem.* Designat ergo id perseuerantiam in flore & fructu perfectionis, quam in sacraca cordis sui area diligenter debent asseruare Sacerdotes.

Dicamus quartò, in eo quod Virga Aaronis subito gemmas, seu baccas, deinde flores, statimque fructus produxerit, significari quomodo Sacerdotes expediti esse debeant, prompti & efficaces ad omne bonum, & omnem fructum citò producendum. Mox enim vt germinarint gemmas & baccas, hoc est, sancta animi desideria, statim flores subsequi debent, hoc est, firma proposita & resolutiones; exinde sine mora illis ad effectum deducendis, è floribus fructum efforment. Non sint de illis arboribus, quæ multas frondes & germina, multosque flores producunt, sed paucos fructus, quia statim flores decidunt inanes, hoc est, non sint de illis, qui multa pia desideria, multa bona proposita germinant, sed omnia minimo vento defluunt, & pauca ipsi ad effectum deducant. De quibus possumus dicere illud Iob cap. 15. *Læditur quasi in vinea in primo flore.*

Dicamus quintò, in eo quod primò florens Amygdalus debeat frigora multa, grandines, pluuias, ventos sustinere & superare, designari quod vita Sacerdotalis pia & florida debeat esse cum patientia coniuncta, eo quod non sit libera à multis aduersis, à contradictione linguarum, à flatu malignantium, ab infestatione improborum, aliisque grandinibus & ventis, eius florem lædere conantibus. *Non est enim discipulus supra magistrum, nec seruus maior domino*; si ergo tot passus est contradictiones, tot maledicta & aduersa Iesus Nazarenus potens in opere & sermone, ita vt & Hypocritæ, & Voracis, & Seductoris nomen calumniosè ei ingestum fuerit; quid aliud expectare debent eius discipuli, & supremi huius sacerdotis ministri, qui vestigiis ipsius volunt inhærere? Certè non possunt esse liberi ab interiori vel exteriori afflictione, si in Christo piè volunt viuere, sed instar Amygdali, inter pluuias & ventos debent fortes & floridi permanere. Matt. 10.

Dicamus sextò, in eo quod Amygdala exterius in cortice duritiem & amaritudinem habent, indicari austeritatem & mortificationem à Sacerdotis vita non debere abesse, vt possit fructus Amygdalinos proferre. Hoc his verbis explicat S. Gregorius Nyssenus lib. de vita Moysis, de hac Virga sermonem faciens: *Aspera, & continens, duraque debet esse exterius Sacerdotis vita, intus autem in occulto suaue quodpiam edulium continere: quod tunc manifestatur, cùm maturum fuerit, cumque corruptus fuerit stipticus & circumfusus cortex, & lignea nuclei testa defracta.* Cui consonat quod tradit Philo, dum dicit per Amygdalum significari, opus esse aspero conatu & labore, vt quis dulcem virtutis fructum assequatur: vt quis enim fructu Amygdali fruatur, debet priùs durum perfringere nucleum, quo fructus contegitur.

Dicamus postremò, hac Virga percussam esse petram, Num. 20. Nam ibi dicitur? *Tulit Moyses Virgam, quæ erat in conspectu Domini*, hoc est, quæ reposita erat in Tabernaculo. Constat autem Virgam Aaronis repositam fuisse in Tabernaculo, ex Apost. ad Heb. 9. De Virga autem Moysis, ignoratur quò deuenerit, & ita certiùs dicitur Virgam Aaronis percussisse petram, & aquas eduxisse. Itaque significatur, Sacerdotum esse diuino verbo & potestate percutere dura corda, lacrymasque ab illis elicere: atque etiam ipsorum esse è Christo Petra mystica, aquam gratiæ copiosam educere, in gratiam populi. Illis nempè dicitur: *Loquimini ad petram, & dabit vobis aquam.* Num. 20.
Ad quam petram? Vtique ad duplicem.

1. Loquimini ad cor petreum & impœnitens, vt contritionis aquas donet verbo compunctionis à vobis percussum.

2. Loquimini etiam, & maximè ad Christum, qui his quando vult siccis & duris cordibus aquam gratiæ non denegat abundantem.

CONCLVSIO AD SACERDOTES.

Concludo tandem, & dicta breuiter recolligens, sermonem ad vos conuerto, ò Sacerdotes & Ministri Domini, Fratres, Patresque mei! cùm filiorum Aaron honore & nomine gaudeatis, & quod apud illos in typo gestum est, vos exhibere debeatis in veritate; vitam ad exemplar & imaginem illius Mysticæ Virgæ decet vos componere. Sit ergo vita vestra recta, & erecta cœlum versus, non nodosa aut curua, ne de vobis verum sit: *O curuæ in terras animæ, & cælestium inanes!* Sit florida quoque, & vigilans instar Amygdali, non tardè, sed tempestiuè flores producens. Sit in perfectionis exemplum posita, & aliis præflorens, & ad pietatis similem florem germenque producendum præinuitans. Nec solùm frondes aut folia germinet, hoc est, desideria, proposita, aut verba pietatis; sed & ipsum fructum efficaciter producat. Sit quoque constans & patiens, nec à flore aut fructu retardetur ob ventos aut grandines, ob aduersa exterius interiusque infestantia, sed perseueret florida, & nunquam marcescat, Dei protegente eam gratia. Sit denique austeritate & mortificatione quasi quodam asperiori cortice obtecta, & securius suauem suum fructum intus alat & conseruet. Sic fiet, vt directionis Virga sit pro piis, Virga correctionis pro impiis; ita vt exemplo vitæ vestræ, & verbo doctrinæ intus percussi, impietatem deserant, & per pietatis viam ad aquas gratiæ per contritionis lacrymas reuertantur. Hoc satagite, huic rei aduigilate, sic certam vestram electionem & vocationem facietis.

Habemus exemplar quod intueamur, in nostro Aarone, in sancto Carolo Borromæo, qui posterioribus his sæculis, tanquam nouus Aaron ad Sacerdotium, & Sacerdotalis perfectionis apicem supremum à Deo est vocatus, omnibusque Sacerdotibus vt perfectionis Archetypus propositus: cuius & Virga in Tabernaculo Domini conseruatur, dum eius vita tanquam sanctitatis norma in Ecclesia Dei in pretio habetur, & celebratur vita eius, instar Virgæ Aaronicæ, rectissima perstitit, nunquam peccato mortali incuruata, vel præfracta. Florentissima fuit omnigenæ virtutis flore, ita vt illud ei conueniat: *Super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.* Vigilantissima fuit in omni Sacerdotali & Pastorali munere, ita vt cum Apostolo dicere potuerit: *Præter ea quæ extrinsecus sunt instantia mea quotidiana sollicitudo Ecclesiarum.* Constantissima fuit inter ventos Psal. 131. Cor. 11.

& turbines, inter tot persequutiones, contradictiones, conspirationes, nihil vnquam viroris, nihil floris deperdidit. Cortice aspero fructus suauis interius obtegebatur, quia vitam duxit in contemplatione suauem, sed in cinere & cilicio, mortisque mortificatione absconditam. Denique, ita exemplo vitæ, & verbo doctrinæ Clerum, & populi cor antea durum emolliuit, vt Myriades animarum ad meliorem mentem vitamque traduxerit.

LECTIO III.

DE OBLIGATIONE *Sacerdotum ad perfectionem.*

ERror est communis satis & popularis ad perfectionem tantùm illos obligari, qui per Religionis vota se Deo consecrarunt, & à populi consortio ad viuendum sibi & Deo segregarunt, ita vt Religionis Claustris putent hanc perfectionem concludi, nec in sæculo agentibus obligationem ad eam tendendi, imponi. Veruntamen ex sacris litteris constat, illam omnibus Christianis à Christo proponi, omnesque ad eam inuitari. Si antiquis in coniugio agentibus vitæ perfectio proposita fuit, ita vt dixerit Dominus Noë, ac similibus inter curas liberorum & domesticorum negotiorum degentibus: *Ambula coram me, & esto perfectus*: an non multo magis hoc ipsum in lege perfectionis omnibus dictum censebimus? An non omnes Christus alloquitur dicens, Matth. 5. *Estote perfecti, sicut Pater vester cœlestis perfectus est*. Sanè perfectio sectanda hic insinuatur omnibus illis, qui filios Dei se profitentur; qui ergo eam negligunt, sciant se à numero filiorum excludendos. Interim, sicut Deus ab initio creationis voluit vnamquamque arborem producere fructum iuxta genus suum, ita idipsum decernit in Horto suo Mystico, volens vnumquemque fidelem, tanquam plantam à se insitam & rigatam, perfectionis fructum producere, iuxta vocationem suam. Et hinc certum est strictiorem obligationem tendendi ad perfectionem incumbere Sacerdotibus, quàm Laicis & Plebeis. Ac sicut Virga Aaronis non quoslibet flores aut fructus dedit, sed amygdalinos & perfectos, electionis diuinæ, & specialis vocationis indices: ita Christus iuxta vocationem Sacerdotalem & electionem, à Ministris suis frondes, florem, fructumque requirit perfectæ vitæ & sanctitatis. Id verò, vt methodo Theologica procedamus: primò ex Scriptura, deinde ex sanctorum Patrum doctrina; denique ex rationibus ad hoc allatis, demonstrandum nobis est.

DECLARATIO EX SCRIPTVRIS.

PRimò quidem si Scripturæ Oracula consulimus, manifesta est illa Domini sententia Sacerdotes concernens: *Sancti estote, quoniam ego sanctus sum, qui sanctifico vos.* Quod si Sacerdotibus id antiquis dicitur, quantomagis Sacerdotes nouæ Legis concernit? Quandoquidem eis tradita est lex perfectionis & amoris, & Sacerdotium longè perfectius quàm vetus; in quo non animalium, sed Agni immaculati caro & sanguis cum diuinitate immolatur. Si ab eis perfectio & sanctitas requirebatur, qui ad arcam fœderis, aut vasa tabernaculi portanda erant destinati: quidnã requiretur ab eis, qui diuinitatis Sanctuarium (Christi Corpus) quotidie manibus sacratis debent tractare, & Sanctum Sanctorum in medio sui collocare? Si ab eis, qui incensum & panes offerunt, quid ab illis, qui deificum panem diuinitati coniunctum tanquam Angeli Dei conficiunt, offerunt, sumunt, ministrant? Olim itaque separauit Deus Tribũ Leui, ad perpetuò seruiendum sibi, sed hoc in typo Ministrorum & Sacerdotum nouæ Legis, quos sibi eligens Deus ad eminentius longè ministerium, segregari vult à communi plebe, non distantia locorum, sed disparitate morum: vt sicut ab illis segregantur statu, eminentia, & distinctione; sic & ab illis separentur eminentia vitæ, & sanctiori conuersatione. Docet nimirum eos nullis intendere popularibus negotiis & cogitationibus, nullis implexos esse cupiditatibus, nullis inuolui impedimentis: vt excellentiorem vitæ rationem ineant, diuino cultui, cœlestiumque rerum tractationi vacantes. Certè quantum distat cælum à terra, in tantum Sacerdos à plebe distat: igitur & sacerdotalis vita non minus distare debet à conuersatione sæculari & plebæa. Illis maximè conuenit dicere cum Apostolo: *Conuersatio nostra in cœlis est.* Nam licet in terris inter homines agant; tamen ad hunc solum scopum cum hominibus conuersari debent, & cum terra commercium habere, vt hominibus benefaciant, vt in illos amorem & gratiam Iesu Christi influant, vt secum ad cœlestia pertrahant. Sicut ergo cœlum à terra distantissimè eleuatum, tamen cum terra quoddam habet commercium influendo, idque in ipsius terræ commodum, ita Sacerdotibus conuenit cum terrenis hominibus quandoque conuersari, sed id in spirituale eorum emolumentum, vt de terrenis cælestes efficiantur: Sint itaque Sacerdotes velut cœli, eleuati à terra per contemplationem, ampli per charitatem, splendidi per sapientiam; semper sereni per animi tranquillitatem; celerrimè moti ab intelligentia per obedientiam, pluentes per instructionem, tonantes per obiurgationem & reprehensionem, fulgurantes per bonorum operum viuidam lucem, multa bona terris largientes, & nihil ab eis quærentes, per veram liberalitatem purissimi ab omni sorde per vitæ sanctitatem, Deique sint habitaculum, sicut & cæli per iustitiam perfectam.

Ad Phil. 3.

Secundò eorum est ex Scripturis Sacerdotibus sæpè tribui nomen Angeli: sic enim loquitur Malachias capite 2. *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem de ore eius requirent, quia Angelus Domini exercituum est*: Sic loquitur & sanctus Paulus ad Corinthios capite 11. *Velamen debet habere mulier super caput, propter Angelos*, hoc est propter reuerentiam Sacerdotum, qui tanquam Angeli Deo ministrant, conuenit velari in loco sacro mulieres, ne fortè vani alicuius aut lubrici aspectus occasionem suggerant. Sic etiam in Apocalypsi Prælatis Ecclesiarum nomen Angeli tribuitur, dum Ioanni Apocalyp. 2. dicitur: *Angelo Ephesi scribe, Angelo Philadelphiæ, Angelo Thyatiræ, &c.* Cur verò Angeli nomen Dei Ministris tribuitur nisi vt indicetur ab eis requiri Angelicam vitam, puritatem, sanctitatem, quandoquidem & illis in officio assimilentur? Sicut ergo Angeli semper vident faciem Patris, sic conuenit Sacerdotes in præsentia Dei semper ambulare, illumque contemplati oculo mentis, illi ministrare assistendo, illi assistere ministrando. Et sicut Angeli (hominum enim *administratorij spiritus, propter eos qui hereditatem capiunt salutis*) simili ferè modo Sacerdotes hominibus præsunt, vt custo-

Leuit. 19.

des, vt in viam salutis directores, vt inter Deum & ipsos mediatores, vt constitui à Patre tutores & actores. Itaque hæc omnia inclamant eminentiam status ac muneris eorum, cui fœdere inuiolabili vitæ perfectio & puritas debet coniungi.

Tertiò idem deducitur ex Apostolo variis locis, sed potissimum ad Corinthios cap. 6. vbi specificans quantam perfectionem, & quàm viuidum florum omnigenæ virtutis, à suis Sacerdotibus requirat Deus inter cætera sic ait: *Nemini dantes vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibeamus nosmet ipsos sicut Dei Ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in angustiis, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu Sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per ignominiam & bonam famam.* Ecce quot virtutum flores contexuit Apostolus, ex quibus sertum conficiat, quo sacerdotum & Ministrorum Dei capite adornari est necesse. Quàm multa consociat perfectionis munia, quæ ab illa exigi protestatur, si verè Ministri Dei dici, & esse desiderant. Si olim opere polymito contexta vestis sacerdotalis, auro, bysso, purpura, hyacintho, coco retorto & bis tincto effulgere debebat; typus erat polymitarum virtutum, quibus debet sacerdotalis vita promicare. Quod ergo illi gestabant in vestibus, nos debemus imprimere in cordibus, exprimere in moribus, vt effulgeat in nobis & efflorea super nos sanctificatio illius, cuius Ministri constituti sumus. Nemo igitur conqueratur, si Apostolicæ doctrinæ inhærentes, multa à Ministris Dei requirimus, & plura quàm communis eorum fert opinio, cogamur dicere & docere. Nempè ipsis plus cœlitus à Deo creditum est, quàm ipsi videantur credere: ideoque plus ab illis exigetur, quàm ipsi à seipsis videantur exigere. Casula illa & Podêris Sacerdotalis, maioris est ponderis, quàm communiter existimetur: pondus illius appendant in siclo sanctuarij, qui illa se vestire vel adornare gestiunt. Quidam vir sanctus cùm inaudisset mortem cuiusdam recenter Sacerdotio initiati, qui dicebatur solùm semel Sacrum celebrasse, sacraque veste semel indutus fuisse, subiecisse fertur: *Multum ponderis secum defert ad Iudicem.*

2. Cor. 6.

M. Auila teste Molina.

LECTIO IV.

DECLARATIO OBLIGATIONIS Sacerdotalis ex SS. Patribus.

CONformis est iam dictis Sanctorum Patrum doctrina, inter quos sic loquitur S. Ambrosius: *Audite me beatissimi Patres, & si dignum ducitis sanctissimi Fratres: Audite me stirps Leuitica, germen sacerdotale, propago sanctificata, Duces & Rectores gregis Christi: Audite me rogantem vos pariter & timentem, & honorem sacerdotalem demonstrare volentem, vt cum honoris vobis prærogatiuam monstramus, merita etiam congrua requiramus. Dignum est enim, vt dignitas Sacerdotalis prius noscatur à nobis, & deinde seruetur à nobis, vt Psalmographi sententia repelli queat à nobis: Homo cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Ita ipse lib. de dignitate sacerdotal. Idem quoque ep. 6. ad Irenæum, refricat Pytagoræ mandatum, quo discipulos suos communem & vsitatam populo viam ingredi prohibuit; ac multò magis ad Leuitas & Sacerdotes, quos Dominus à turbis separari præcepit, pertinere his verbis eleganter docet: *Vides nihil in Sacerdotibus plebeium requiri, nihil populare, nihil commune cum multitudine sobriam à turbis grauitatem, seriam vitam, singulare pondus dignitatis sibi vendicat dignitas sacerdotalis. Quomodo enim potest obseruari à populo, qui nihil habet secretum à populo, nihil dispar à multitudine? Quid enim in te miretur, si sua in te recognoscat, si nihil in te aspiciat, quod vitra se inueniat, si quæ in se erubescit, in te etiam offendat. Supergrediamur igitur strata gregalis conuersationis, sit nostra via angustior, virtus exuberantior, trames pressior, fides sublimior, callis arctior, vigor mentis exudans, sit gressus ad superiora.*

Consonant & alij Patres, inter quos Isidorus Pelusiota lib. 2. epist. 2. sic dicit: *Sacerdos debet esse Christi alumnus, à peccatis segregatus, rector, non raptor; speculator non spiculator, dispensator non dissipator, pius in iudicio, iustus in consilio, deuotus in choro, stabilis in Ecclesia, sobrius in mensa, prudens in letitia, purus in conscientia, assiduus in oratione, patiens in aduersitate, lenis in prosperitate, diues in virtutibus, expeditus in actibus, sapiens in sermone, verax in prædicatione.* Ita ille.

Audiamus & B. Laurentium Iustinianum ser. de Corpore Christi: *Accedat Sacerdos ad altaris tribunal vt Christus, assistat vt Angelus, ministret vt Sanctus, populorum offerat vota vt Pontifex, interpellet pro pace vt Mediator, pro se autem exoret vt homo: huic expedit vt diuinæ laudis sit amator, religiosus in se, humilis corde, & erga proximorum errata compassione compunctus.* Hæc ipse.

Omitto S. Chrysostomum aliosque, qui ex professo de sacerdotio libros edidere, vt illius perfectionem pleniùs declararent, & Sacerdotum animis imprimerent; quos non communi, sed diuinâ quadam & eminenti virtute ac sanctitate præditos esse debere inculcant, totosque Deo diuinisque consecratos. Vnde differentiam afferunt inter Laïcos & Sacerdotes, quod Laïci sint velut sacrificium oblationis, quod partim Deo offerebatur, partim offerenti credebat; aliquando cor tantùm & viscera animalis Deo offerebantur, cætera Sacerdoti obtingebant in partem. Sic Deus, cor quidem & animum eorum qui in coniugio agunt exposcere videtur; attamen corporis vires & membra permittit sæculi negotiis quandoque impendi. Sacerdotes verò holaucausti rationem habere debent, cuius nulla pars erat quæ Deo non offerebatur, & cultui diuino mancipabatur, ac igne comburebatur: ipsorum ergo tota vita omnia desideria, opera, verba, igne diuini amoris incendi debent in obsequium Dei. Hinc Hisychius explicans illud Leuit. 6. *Præcipe Aaron & filiis eius: Hæc est lex holocausti, cremabitur in altari tota nocte vsque mane,* sic ait: *Sacerdos iuge & continuum debet esse perfectionis holocaustum, via perfectæ sapientiæ incipiens in mane ætatis & iuuentutis, in eadem vesperam senectutis & vitæ suæ finiat.*

LECTIO V.

DACLARATVR IDEM rationibus & exemplis.

EX doctrina iam tradita, qua ex Scripturis qua ex Sanctis Patribus, multiplices rationes deduci possunt, cur Sacerdotes præ cæteris ad perfectionem teneantur, eamque eminentem

Nempè cùm sint in statu perfectissimo & eminentissimo, necessariò sequitur obligatio conformiter huic statui & vocationi vitam agendi: cui quidem obligationi nequit satisfieri, nisi per virtutem & perfectionem sublimem, per vitam deiformem. Hæc est doctrina sancti Ambrosij lib. de dignitate sacerdotali, vbi ait: *Nihil est in hoc sæculo excellentius Sacerdotibus, si quod sumus professione, actione potius quam nomine demonstremus; vt nomen congruat actioni, actio correspondeat nomini; ne sit nomen inane, & crimen immane: ne sit honor sublimis, & vita deformis; ne sit deifica professio, & illicita actio.* Quàm eminens autem sit sacerdotalis status, non est necesse multis probare; cùm functiones Sacerdotis id satis demonstrent. Cum enim versentur, tum circa corpus Christi verum, illud consecrando, offerendo, distribuendo; tum circa corpus Christi mysticum, peccata remittendo, animas sanctificando, iudicando, Sanguinis ac spiritus Christi participes efficiendo: sicut hæ functiones omnem creatam potestatem transcendunt, ita sanctitatis gratia, & perfectio correspondens, omnem perfectionem debet supereminere. Et sicut potestas Sacerdotalis est supremæ potestatis Christi participatio; ita gratia, perfectio, spiritusque vitæ Sacerdotalis debet esse participatio vitæ, spiritus, gratiæ Iesu Christi in gradu eminenti. Denique cùm eam in alios teneantur Sacerdotes transfundere, debent vbertim pro se & aliis continere, tanquam secundarij fontes gratiæ, ipsi fontali origini proximi & coniunctissimi.

Ex his collige, statum Sacerdotij sublimiorem esse statu Religionis, maioremque obligationem ad perfectionem & Sanctitatem includere: quod non parum à Sacerdotibus ponderandum foret, & ab iis qui nimis facilè, & sine præuio examine, diuinoque consilio, ad Sacerdotium conuolant, illius haud satis notis sibi vinculis se irretiunt, animasque suas illaqueant. Hinc est, quod multi in Religione pietatis licet laude illustres, numquam ausi fuere ad Sacerdotium adspirare.

S. Francisco, cùm post importunam Fratrum interpellationem de ea re meditabundus, & veluti deliberans incederet, apparuisse ferunt Angelum, in manu phialam chrystallinam limpidissimam gestantem, hisque eum verbis allocutum: *Francisce, decet animum illius, qui Sacerdotio initiari desiderat, instar huius crystalli effulgere, & ea puritate nitere.* Qua quidem apparitione & sermone, ab vlteriori de Sacerdotio suscipiendo cogitatione deterritus, in Diaconatus Ordine permansit.

B. Theodorus Abbas, de quo in vitis Patrum 2. parte de humil. cùm Diaconus foret, numquam vt ministerio suo fungeretur, adduci potuit. Cùm ad id sollicitaretur instantissimè, orationi se dedit, vt diuinam ea de re agnosceret voluntatem: oranti verò apparuit columna ignis ad cœlum vsque pertingens, & vox audita est: *Si instar columnæ huius igne flagras charitatis, ministerio fungere Diaconatus.* Ideò nunquam ei persuaderi potuit, vt illud exerceret, nec vt calicem tangeret.

S. Marcus Anachoreta (errant qui de Euangelista id narrant) ita fulgorem Sacerdotij illiusque perfectionem animo conceperat, vt sibi pollicem dextrum absciderit, non sine diuino instinctu, ne ad Sacerdotium promoueretur, quo se indignum iudicabat.

Denique S. Benedictus, amplissimi licet & sanctissimi Ordinis Patriarcha, Sacerdotalem Ordinem non suscepit: nec vnquam ausus fuit tantæ perfectionis verticem conscendere, vtpote gradum Deo proximantem.

Similiter S. Antonius, Hilarion, Macharius, Anselnius, totque Eremi Patres sanctitate illustres, qui progeniem sanctam & numerosam, tot millia Monachorum Deo progenuerunt, Sacerdotium detractarunt, illo se indignos censentes. Et hinc factum est, vt in multis Ægypti Cœnobiis vix vnus Monachus Sacerdos reperiretur, vt patebit vitas Patrum diligenter reuoluenti.

ADHORTATIO
ad Sacerdotes.

QVid dicimus ad hæc, nos terreni & animales; infirmi & imperfecti, vitiis & tenebris sæculi pleni, qui ad tantum gradum, tantæ perfectionis culmen ausi fuimus conscendere? Cur locum sanctitatis tenemus, & illius expertes sumus, nec ad illam contendimus, vel adspiramus? Cur terræ & rebus infirmis inhærentes, cælestium parum sumus memores? Certè auribus nostris insonare, & oculis nostris continuo obuersari deberet illud: *Sancti estote, quoniam ego Sanctus* Levit. 11
sum. Hoc libri sacri, hoc templa, aræ, vasa sacra, hoc sacrificia, omnesque aliæ functiones, in quibus quotidiè versamur, nobis inclamant. Cordi nostro viuis litteris eam vocem exaratam gerere nos deceret, vt iugiter ad perfectionem sectandam animos nostros extimularet. Itaque, ò Ministri & Sacerdotes Domini, non semel & iterum, sed & decies auribus vestris eam repetere libet, vt agnoscatis quot titulis ad sanctitatem, hoc est, ad puritatem & integritatem vitæ, obstricti sitis.

1. *Sancti estote*, quia Ter Sanctus est Dominus Deus exercituum, cui militatis. Sanctus Pater omnis sanctitatis principium sine principio. Sanctus Filius, qui cœleste semen sanctitatis in terras attulit. Sanctus Spiritus, cui & nomen sanctitatis appropriatur, & opera sanctitatis specialiter attribuuntur.

2. *Sancti estote*, tanquam qui in officio similes estis Angelis Dei, ideoque cum puritate assistere & ministrare obligati, sicut & illi.

3. *Sancti estote*, tanquam Filij speciales Matris Sanctissimæ MARIÆ, cui debetis esse cooperatores; vt cum ipsa in cordibus Fidelium IESVM possitis parturire & sanctitatis Filios gignere.

4. *Sancti estote*, quia Sanctus est Pater, qui vos elegit: Sanctus Filius, cuius personam geritis: Sanctus Spiritus, quem accepistis, qui vos sibi signat, consecrat.

5. *Sancti estote*, oleo sanctificationis à Sancto Sanctorum defluente (quasi à capite Aaronis) perfusi; vt per vos gratia vnctionis in infima quælibet Christi membra, in oram vsque vestimenti, deriuetur.

6. *Sancti estote*, qui characterem sacratum in Sacerdotio accepistis, non solùm tanquam signaculum potestatis vobis traditæ, sed etiam tanquam signaculum sanctitatis & gratiæ vobis datæ & commendatæ.

7. *Sancti estote*, quandoquidem quotidie *hostiam puram, sanctam, & immaculatam, panem sanctum vitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ* debetis offerre.

8. *Sancti estote*, quoniam totius sanctitatis vasa, Sanctissima Sacramenta, vestræ dispensationi

sunt commissa; è quibus, tanquam fontibus sanctitatis, sanctificationem vobis aliisque deriuetis.

9. *Sancti estote*, quibus animæ sanctæ commissæ sunt, Iesu Christi sanctissimo Sanguine emptæ: quo etiam Sanguine fideles aspergere debetis, & precium sanctum pro eis expensum applicare, vt sint ipsi vobiscum; *Genus electum, regale*
1. Pet. 2. *Sacerdotium, Populus acquisitionis, Gens sancta.*

10. *Sancti estote*, tanquam *Nazarei*, hoc est, sancti, segregati, coronati: tanquã *Leuitæ*, hoc est, assumpti, & specialiter electi: tanquam *Clerici*, hoc est, de parte & hæreditate sancta Domini, ab illo in partem sortis Sanctorum in lumine vocati: tanquam *Ecclesiastici*, hoc est, de Congregatione sancta, vt filij sanctæ Matris Ecclesiæ primogeniti: denique, tanquam Mediatores inter Deum & homines, Aaronis, Moysis, Samuëlis, Christi locum tenentes. En quot titulis ad sanctitatem & perfectionem vitæ obligati estis.

CONCLVSIO ET ORATIO ad Christum.

SEd quoniam tu, ô Iesu, Sacerdotij Institutor, Supreme Sacerdotum, auctor es & fons sanctitatis, nec nostris meritis debetur, nec nostris viribus acquiritur, illam tu impertire, illam conserua, illam adauge. Hoc dico modò, quod
Psal. 85. vnusquisque nostrûm quotidie: *Custodi animam meam, quoniam Sanctus sum.* Meritò omnis Sacerdos pronunciat quod Sanctus sit, quandoquidem tuo sit Sanguine emptus, & per illum in Baptismate accepta sanctitate regeneratus, per characteris signaculum consecratus, per confirmationem iterum sanctitate adauctus & signatus, ne tandem per sacram olei vnctionem, & per nouum characterem in sacerdotio sanctificatus: Custodi ergo Domine in nobis hanc sanctificationem, tuere & adauge sanctitatem; quia nec sine Te illam participare, nec sine Te conseruare valemus. Te adoramus, Te agnoscimus Sacerdotij nostri & sacerdotalis gratiæ auctorem: à Te habemus potestatem, tanquam milites à Duce: à Te vitam, tanquam membra à capite: à te spiritum, tanquam corpus ab anima viuificante: à Te succum gratiæ, tanquam palmites à vite: à Te rorem, tanquam terra arida à cœlo irrorante: à Te lucem tanquam Radij à Sole: à Te motum omnem, tanquam instrumenta ab artifice: à Te vnctionem, tanquam ab olei fonte. Tibi ergo omnia accepta referre cupimus. Tibi adhærere, Tibi nexu inseparabili vniri, vt semper participemus vnctionem, lucem, gratiæ succum & rorem, vt semper sentiamus intus in nobis operantem, motum tuum, spiritum tuum, tuam vitam; ita fauc, vt sis nobis omnia in omnibus.

LECTIO VI.

SACERDOTES POSSE in sæculo perfectionem assequi.

QVia difficilius est Sacerdotibus in sæculo agentibus, assequi perfectionem statui sacerdotali congruam, hinc fit, vt multi illum deserant, simulque Pastorales curas, quibus iam erant obligati: suntque velut milites stationem suam deserentes ob periculum imminens ab hostibus, vt saluti suæ securius consulant. Et hoc quidem quandoque prudenter fieri, Deo aliò vocante, non ignoramus: attamen quandoque etiam ex pusillanimitate fieri, nec satis consultò, & potius voluntati esse summi Imperatoris nostri Iesu Christi, vt in ea in qua iam positi erant statione fortiter dimicent & perseuerent, possumus asserere, idque ex mente & doctrina Sanctorum. Etenim sicut Deus multa præuidet pericula in statu Sacerdotum & Pastorum in sæculo agentium, ita & de gratiæ auxiliis ac speciali protectione illis contra discrimina prouidit, si ipsa iacient fiduciam suam in Domino, ad cuius gloriam propagendam huic se sorti & militiæ adscripserunt. Alioqui defuisset in necessariis Ecclesiæ suæ Deus, si abundantia gratiæ & specialibus auxiliis in periculis non subueniret; quandoquidem Ecclesia egeat Operariis & Pastoribus, qui in sæculo agentes sæcularium curam gerant, pro animabus illorum animas suas periculo exponentes. Præclara est hac de re epistola Cardinalis Bellarmini, viri pietate & doctrina eminentissimi, ad Henricum à Lotharingia Episcopum Verdunensem, 8. idus Nouembris, anno 1621. quam meritò hîc inserendam duxi, ad consolationem quorumdam infirmorum, qui semper in statu Pastorali vacillant ob onus & pericula, ad Religionis securiorem statum mentem conuertentes. Sic ergo scribit ille.

Quòd ad pium desiderium tuum attinet adipiscendi pennas columbarum, & volandi ad locum quietis dulcissimæ, dicã quod subit animum meum. Non puto solidiorem quietem, & salutis veriorem securitatem in re alia posse inueniri, quàm in Dei voluntate, animæ totis viribus exequenda. Illam ergo Domini vocem præter omnes amaui semper: *Pater transfer a me calicem*
hunc: veruntamen non mea, sed tua voluntas fiat. Luc. 22.
Empti pretio magno sumus, proinde tanquam serui obedientiam nostro hero debemus. Dum conscientia testis est, non quæsiuisse nos, non optasse, non elegisse locum sublimiorem, & in præsentia honorem nihili ducere, quo & abdicare nos si liceret lubêret; sanè est quod gaudeamus & acquiescamus voluntati Dei, quam Pontifex nobis manifestauit. Pastorale onus est sollicitudinis & periculi plenum, neque fortasse, vt exemplum in me statuam, minus graue est onus, dignitas Cardinalis. Sed si Opifici, si Emptori nostro placuit, has in angustias, hæc in pericula nos vocare: ac quinam sumus vt possimus ei dicere, cur ita fecisti? Qui nos dilexit, & animam suam pro nobis posuit, dicere dignatus est Petro, & in eo Pastoribus omnibus: *Si me amas,*
pasce oues meas. Ecquis erit qui respondere audeat Iob 17.
Domino: Nolo pascere oues tuas, ne perdam animam meam, nisi sit aliquis, qui non Deum, sed seipsum amet? Dei amator verus cum Apostolo ait: *Malo anathema esse à Christo pro fratribus meis*, quàm non subire sarcinam, quam mihi amor diuinus imposuit. Quamquam discrimen nullum salutis esse potest, vbi charitas regnat. Nam esto imprudentes vel ex imbecillitate in multis labimur, nonne *operit charitas multitudi-*
nem peccatorum? Amantissime Præsul, quæ mihi 1. Pet. 4.
frequens dico, eadem & scribere volui sanctæ animæ tuæ, quam ab onere pastorali admodum angi video. Hæc Bellarminus, & nos hic inseruimus, vt illa ponderent, qui sub onere pastorali gemunt, non enim facilè excutere illud debent, & libertatem ab eo quærere, nisi de Dei voluntate certiores fiant.

Dicimus ergo intuitu maioris quietis aut securitatis, à Pastorali cura ad Religionis statum

transire, quandoque esse seipsum quærere, crucem fugere; & nonnunquam fieri, vt maiorem crucem repenant, qui minorem fugerunt: quia vbique crux nos expectat, quocumque transiuerimus. Ergo eam quam humeris nostris impositam iam habemus, non facilè deponamus, sed auxilium eius, qui cum cruce dat fortitudinem, & commiscet vnctionem gratiæ alleuantis, imploremus. Et hoc etiam insinuat Apostolus consilium, dum dicit: *Vnusquisque in sua permaneat vocatione.* Hic verò maxime alloquimur eos, quibus diuina gratia impertitur dotes animi non ignobiles, quibus in Ecclesia & plebe commissa frugem facere possunt, quam iam inchoatam quandoque derelinquunt; quibus illud etiam Augustini Epist. 81. ad Eudoxium Abbatem repetimus: *Si Ecclesiæ parturienti ministrare noluerint qui possunt, quomodò filij nascentur?*

Ad hanc rem confirmandam facit, quod de Alphonso à Rosa referunt Annales Franciscanorum. Cùm Dei seruus ille pro nominis Dei gloria laborasset ad cōuersionem Indorum, voluit secedere, vt maiori otio sibi vacaret & securiùs se ad mortem disponeret. Rediit ergo in Hispanias, vbi se orationi & quieti dedit contemplationis. Verùm toties quoties orationi volebat intendere, statim sibi videbatur videre Christum Crucifixum amica quadam querela sibi dicentem: *Quare me reliquisti in hac cruce, tu interim solatium quæris?* Quæ visio adeò valide eius cor permouit, vt statim ad copiosam illam messem pedem retulerit, animabus conuertentis vitam suam & sanguinem, si necesse erat, profusurus.

Addere hic possumus, conuenire potiùs è Claustris & Collegiis Religiosis educi viros præclaros, in militia Domini exercitatos, qui populis præessent exemplo vitæ, & verbo doctrinæ. Quod antiquitus solitum fuisse non ignoramus, & adhuc hodiè in quibusdam institutis Religiosis practicari videmus. Hanc enim ob causam Curæ Pastorales quibusdam Cœnobiis Religiosis annexæ fuerunt, vt è gremio suo illis prouiderent. Et id quidē rectè, ex Religionis instituto, & Fundatorum pia mente. Sed vtinam maior delectus haberetur, vtinam maiori cura incumberent Prælati, vt viros vndequaque idoneos alerent huic rei impendendos, Pastoralibus Curis sufficiendos, suoque tempore emittendos, de quibus possemus dicere illud vaticinantis Iacob: *Nephtali ceruus emissus, dans eloquia pulchritudinis.* Tales enim viri intra Religionis Claustra, diu sacræ doctrinæ pascuis saginati dum emittuntur, ad velociter aliis præcurrendum, vt viam perfectionis currendo & præeundo ostendant, & vt plebem instruant sacræ prædicationis specioso eloquio; nónne vere sunt cerui emissi, veloces, speciosi, ad sublimia conscendere docentes, & adiuuantes? Ergo Prophetia illa rectè in eos quadrat. Atque vtinam (iterum repeto) multi tales sint, maxime in Cœnobiis illis, quibus Curæ Pastorales ob eam causam primitus commendatæ fuerunt, vt viros pietate & doctrina probatissimos populis præficerent, qui spiritum Dei, quem in Religione hausissent, ad plebium regimen translati in sibi subditos transfunderent. At experientia videmus è Religioso statu ad Pastoratus dimitti non paucos, quia difficilioris sunt in domo moris & humoris, ceruicosi, elati, aut aliis imperfectionibus onerosi; & hi has secum efferentes turbidas passiones, regendæ plebi parum sunt idonei, parum frugiferi, & iam multis nocent, qui antea soli sibi, aut certè paucis in solitudine, & sub disciplina nocere poterant. Scimus etiam alios venire, qui non tam missi sunt à Deo; vel ab iis, qui Dei vicem hac in re gerunt, quàm dimissi propter improbam sollicitationem, qua per se, vel per alios amicos. Prælatorum molles animos tandem euicerunt. Atque cùm plerique horum libertatis dulcedine allecti veniant, vt scilicet excutere possint vel fugere iugum arctæ obedientiæ, austeritatis religiosæ, solitariæ vitæ: hinc fit, vt non exiguo cum salutis dispendio inueniantur deserere primitias spiritus, & delitias paternæ domus, ad siliquas porcorum, ad inania sæculi oblectamenta libertate damnosa conuersi. De similibus ergo verum est illud lamentum Prophetæ: *Qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.* Threni. Candidi erant quasi Nazareni, in Religionis disciplina coarctati: modò denigrantur super carbones facies eorum, in conuersatione plebæa. Lapides erant Sanctuarij, lapides electi, dum adhuc sub manu polientis agebant intra Claustra; at postea inueniuntur per plateas dispersi, & in luto conculcati. Quid ita? Quia *ipsi currebant, & ego non mittebam eos*, inquit Dominus: si enim propter importunam, vel suam, vel aliorum sollicitationem dimittuntur à Prælatis, non censentur à Deo mitti. Quid ergo eis in hac dimissione contingit? Descendere de Paradiso Religionis sanctæ, ad sæculum quasi locum spinis & vepribus animam lædentibus obsitum, de portu in naufragium, de Ierusalem in Babylonem, de Segor in Sodomam, de cœlo in infernum, cum odere Babylonis, hoc est, æternæ confusionis.

Itaque his aduigilare ad Præsules spectat, nec mens est eos carpere, sed vt Patres obsecrare, quatenus spiritus probent, & vocationem illorum explorent, quos mittere parant ad hæc grauia onera: ne sub illis quandoque gemere inueniantur, & querelam in eos retorquere, qui ea imposuerunt. Præclarum certè est hac de re monitum, quod inter statuta Ordinis Præmonstratensis distinct. 2. c. 22. his verbis reperio. Cùm pro salute animarum ad Pastorales Curas, cùm speciali indulto Sedis Apostolicæ, ordo noster emittat: adlaborent omnes Prælati, vt in concredito sibi grege semper habeant, & vita & morum disciplina bene excultos, & doctrina præstantes, quos ad vineam Domini excolendam cum fructu, & sine animarum, cùm propriarum, tùm ipsis committendarum dispendio, emittere queant. Et quia regimen animarum ars est artium; & scientia scientiarum, Prælati in suorum ad Pastoralem Curam promotione omnem priuatum affectum exuentes, singulorum qualitates diligenter considerent, & eos prouehant, de quorum pietate, sufficienti doctrina, & in virtute constanti, in supremo illo die respondere possint: scientes quod si indignos scienter promouerint, in promouentium caput refundendum sit, quicquid promoti deliquerint, & quod omne damnum Domino gregi per illos illatum, sit ab eis repetendum. Cùm autem nemo sibi honorem debeat assumere, Prælati eos qui se imprudenter nituntur ingerere, & currere volunt, sed non ex Deo, reprimant: Quando verò ad tam grauem, & periculosam functionem aliquis emitti debet, Prælati ante oculos habentes Christi Apostolos electuri, & in oratione pernoctantis exemplum, orationi sedulò vacent, oblatoque Missæ Sacrificio, in eoque implorata Spiritus S. gratia, omni fauore & passione sepositis, Deum & Ecclesiæ vtilitatem purè spectātes, eum promoueant quem dictante conscientia omnibus considera-

tis ad tale munus obeundum maximè aptum censuerint; nec hæc in re tam ætatis, quàm idoneitatis, & virtutis ratio habeatur. Ita ibi. Quæ sanè omnia sapienter & piè sancita sunt, & si executioni mandentur, non potest non Ordo ille candorem suum sartum tectum custodire, & Ecclesiæ Dei magnam frugem parere.

Cæterùm, hîc mihi potissimū sermo est de illis, qui curam iam Pastoralem nacti sunt, & in illa fructum faciunt, quos dicimus haud facilè eam debere deserere, quin conuenit eos potius Spartam quam nacti sunt, adornare. Sed si quandoque vacillantes allegant in sæculo multas esse occasiones peccandi, periculum etiam esse in onere Pastorali, ac vix in sæculo agentibus perfectionem possibilem esse; & sic formidolosi fiunt, & fratrum corda pauere faciunt: His respondemus id verum esse, Pastoralem statum onus aduehere graue, sæculi conuersationem puluerem quandoque aspergere, inter multa pericula & impedimenta Sacerdotem salutis suæ percupidum non esse sine conflictatione. An tamen propterea hæc debent animum infringere? Absit. Sicut enim Deus nouit onus esse graue in hac vocatione, sic & gratiam ad ferendum illud absque dubio vult suppeditare; nouit & vult pericula temperare, & timoratis specialem protectionem impendere, vt illæsi pertranseant, & in sæculo, si velint, sæculum possint calcare, & in medio nationis peruersæ perfecti esse, & lucere. Sic protexit Abrahā in Chaldæa, Iosephum in Ægypto, Loth in Sodomis, Iob inter Infideles in Oriente, Danielem in Babylone; hosque voluit perfectos esse in medio Nationis prauæ, vt nemo debeat animum despondere in quacumque vocatione, si sibi velit aduigilare, sub diuinæ manus directione & protectione. Atque sicut rosæ perfecti coloris & odoris inter spinas & vepres quandoque cernuntur crescere: ita & de perfectione inter spinas & dumeta huius sæculi non oportet desperare; licet facilè concedamus hanc perfectionem non esse inter hæc sine difficultate, quam difficultatem compensat Deus meritò ampliore, & fructuum maiori vbertate.

Ad hoc elucidandum seruire potest illud Sapientis Prou. 14. *Vbi non sunt boues, præsepe vacuum est, vbi autem plurimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bouis.* Quem locum allegoricè sic possumus explicare, cum nonnullis Interpretibus. Sicut qui caret bobus, habet præsepe, id est, stabulum mundum: qui autem boues habet, immundius habet stabulum, tamen habet multitudinem fructuum. Sic qui curam animarum non suscipit, nec in agro Domini laborat, sed totus sibi vacat, fortè habet maiorem munditiam conscientiæ. Sed qui boues suos iungit, id est, operas suas proximis nauat, hic aliquando conscientiæ præsepe aut stabulum immundius habet; nam ex hominum consuetudine, & negotiosa vita, aliquid sordium, saltem leuium contrahere potest, tamen vberiores fructus metit.

Concludamus denique, & exemplo ostendamus, propter aliquas tentationes non statim fugiendum, & officium proximo vtile deserendum. Presbyter quidam Alexandrinus Conon nomine, vt testis est Sophronius Prati Spirit. cap. 3. ad Baptismi ministerium in Monasterio à Superioribus erat deputatus: at quoties mulierem baptisare, aut inungere parabat, intus scandalum patiebatur, ideoque è Monasterio abire volebat. Cùm autem ea cogitatione agitaretur, assistebat ei sanctus Ioannes Baptista dicens: *Tolera, & persenera, ego te de hoc bello liberabo.* Quadam die venit puella ex Perside, adeò speciosa, vt nunquam Presbyter ille ausus fuerit eam baptisare, aut inungere, timens scandalum animæ suæ. Vnde sumpto melote suo recessit, dicens: *Non amplius hoc in loco demorabor.* Cùm autem recessisset ad colles, ecce S. I. Baptista ei obuius dicit: *Reuertere ad Monasterium, & hoc te certamine eximam.* At ille, quomodo reuertar, iam toties mihi id pollicitus es, nec fecisti. Tunc sanctus eum sedere fecit, & ter sub vmbilico signauit, dicens: *Crede mihi, volebam te pro hac pugna mercede donari: sed quia non vis, ecce abstuli a te bellum hoc, mercede autem huius operis carebis.* Reuersus ille, puellam vnxit, & baptisauit, nec penitus animaduertit eam esse mulierem. Impleuit autem in ministerio baptisandi & alios duodecim annos, tanta animi tranquillitate, vt carnis nullum motum sentiret inspiciendo, vel tangendo mulieres: & sic in pace consummatus est. Ita ibi.

LECTIO VII.

DOCVMENTA AD perfectionem assequandm.

QVædam documenta generalia tradunt Magistri spiritualis vitæ, ad perfectionem adsequendam, quæ hîc breuiter insinuamus, Sacerdotibus ad eam adspirantibus opportuna.

Primò, magnum & feruens desiderium illius concipere oportet: nam illud iam initium quoddam est ad illam obtinendam. Hinc Beati dicuntur, qui esuriunt & sitiunt Iustitiam: hoc est, qui magno feruntur desiderio ad virtutem & perfectionem, per quam coram Deo iusti esse possint: ita vt gratiæ diuinæ ac perfectionis sint quasi famelici & sitibundi. Sanè hæc ardens voluntas & affectio, stimulus est & calcar ad currendum: nec Deus desiderio eorum deesse poterit, qui promittit Sap. 6. quod sapientia (quæ non est aliud quàm notitia & amor Dei) inuenitur ab his qui quærunt illam, imò præoccupat eos qui se concupiscunt, vt prior se illis ostendat.

2. Huius desiderij & propositi frequens debet esse renouatio, vt tanto firmiùs & profundiùs cordi imprimatur: & vt hac renouatione semper magis ac magis accendatur & flammescat.

3. Omnia opera debent fieri cum pura intentione, vt soli Deo placeamus. Atque etiam ideò debent fieri, quoad possibile est, perfectè & consideratè: quandoquidem fiant ex affectu placendi Deo, & ex illius amore. Nam si propter homines fierent, parum est quod aliquis tepor aut negligentia irreperet: sed cùm propter Deum fiant, timendum illud: *Maledictus qui opus Dei facit negligenter.* Ier. 48.

4. Videndum vt semper omnia opera nostra exerceamus, quasi in præsentia Dei constituti, ne quid indignum committamus coram illo qui cor introspicit, & defectus nostros perfectè explorat. Hoc ergo nobis dictum persuadeamus, quod antiquis Patribus dicebat Dominus: *Ambula coram me, & esto perfectus.* Gen. 17. Quicquid ergo loquimur, quicquid cogitamus, quicquid desideramus & volumus, coram Deo loquendum est, cogitandum, volendum, agendum; hoc erit coram illo ambulare in veritate & corde perfecto, sicut Ezechias, sicut Abraham, sicut Enoch, sicut Noë.

5. Iuuat sic operi quod agendum est inten-

dere, quasi nihil aliud deberemus agere. Sic orationi oportet vacare, sic Missæ celebrandæ, sic examini conscientiæ, sic aliis exercitiis spiritualibus, vt aliorum omnium obliti, sic nos geramus quasi nullum aliud opus nobis curæ esset, attendentes illud antiquum monitum: *Age quod agis*. Nempè in oratione aut exercitio quod nunc peragendum est, non de studio, non de officio, non de negotio, quod postea peragendum veniet, cogitandum est, quantum fieri potest.

6. Consulunt Magistri spirituales, sic in particulari opus nostrum peragere, quasi esset vltimum vitæ nostræ. Vnde illud Bernardi: *In omni opere suo dicat sibi, si modo moriturus esses, faceres istud?* O quanto feruore Missam celebrares! quanta attentione ad orationem te componeres, quanta compunctione peccatorum veniam deposceres, si vltimum tibi diem diluxisse crederes. Igitur hoc seriò considerandum est, perfectionem consistere in hoc, vt actiones ex officio & vocatione nobis incumbentes perfectè (quantum in nobis est) obeamus. Non ergo multa extraordinaria postulat à nobis Deus, vt perfecti dicamur; sed cùm ex vocatione nobis conueniat orare, conscientiæ examini vacare, sacramenta ministrare, horas legere, sacrificium offerre: si hæc perfectè exequimur, perfecti sumus: si imperfectè, imperfecti: nisi fortè illa imperfectio summè nobis displiceat, nos coram Deo humiliter, nos excitet ad pugnam contra nos ipsos, & illam ipsam.

7. Et hoc documentum accipiendum est & practicandum: quotidie interroget se Sacerdos, quem ob finem statum illum assumpserit. Nunquid vt Deo placeret, & certus salutem suam operaretur? Ergo agat, quotidie incipiat, quotidie teporem excutiat, quotidie impendat se ad victoriam passionum suarum, & appetituum inordinatorum refrenationem, attendens illud Bernardi Epist. 254. *Iugis conatus ad perfectionem, perfectio reputatur*. Nec animo concidas si labaris, aut non tantùm proficias sicut optas: nam & hoc signum esse potest ad perfectionem te tendere; sic enim D. ait August. ser. 50. de Temp. *Ipsa est perfectio hominis, inuenisse se non esse perfectum*.

8. Diligenter & sincerè coram Deo vsque ad animæ fundum perscrutari se iuuabit, ad cognoscendum quid maximè à progressu retinoretur, quæ sit origo vitiorum & imperfectionum: quia in quolibet ferè reperitur vitium aliquod radicale, à quo cætera pullulant, cui eradicando oportet continuò animum defigere, curamque omnem impendere.

Hæc ergo sunt quæ breuiter & summatim hîc proponimus ad perfectionem media, quæ & postea latiùs explicabuntur. Diligenter verò considerata & practicata, & non parum fructus poterunt producere. Simili praxi ad insignem illam sanctimoniam pertigit S. P. N. Carolus Borromæus, cùm enim delicatè esset nutritus, cœpit se in paruis mortificare & vincere, facilesque pœnitentias suscipere, ac deinde ad subliniora progredi.

Dicebat enim animi generosi & inuicti esse semper maiora aggredi, & in vita spirituali magnis passibus procedere. Quia sicut mercatores intenti lucro illi quotidie aliquid adiiciunt, & sicut Hortulani quotidie hortum excolunt. Pictores quotidie imaginem quam pingunt, polliunt, & perficiunt: eodem modo quotidie virtutis aliquid adiicere debet, qui eius est studiosus. Ita fecit ipse, donec eò perueniret, vt vix vlteriùs quid superesset.

Nam eò tandem peruenit, vt vltimis vitæ annis quotidie solo pane & aqua viueret, exceptis festis, quibus aliquid obsonij addebat, non tamen carnem, nec piscem, nec oua, nec vinum. His enim semper abstinebat. In quadragesima etiam pane abstinebat, tantumque ficubus & fabis viuebat. In Hebdomada sancta nonnisi lupinis (genus est piscium amarorum) victitabat. Lectus eius erat saccus stramineus, aut sedes; aiebat enim, Episcopum super gregem vigilare debere, ac proinde parcè & sedentem dormire, vti faciunt strenui Duces in bello. Cilicio duro vtebatur, quod etiamnum seruant Mediolanenses: rudi disciplina corpus castigabat: labores continuos & maximos iugiter capessebat. Ita author vitæ eius lib. 1. cap. 21.

Sed quoniam non omnibus datum est ad hæc adeò sublimia assurgere; ne quispiam infirmior animum desponderet, cùm quidam ex suis ab illo petiisset documentum, quod ad perfectionem posset pertingere, & Deo placere, hoc breue dedit: *Qui quotidie in via Dei progredi cupit, oportet primò, vt incipiat quotidie*: Hoc est, quotidie debet conari, vt Deo seruiat eo feruore, ac si ea die primum inciperet: *Secundò, ambulet actualiter in præsentia Dei. Tertiò, solum Deum statuat sibi finem omnium & singularum actionum*. His tribus breuiter complexus est omnia, totamque vitam spiritualem, & progressum interioris hominis. Ita idem Author libro octauo, capite decimo octauo.

Concludo igitur cum Apostolo Paulo, obsecrans vnumquemque Sacerdotum, vt dignè vocatione sua ambulet. Sed quid est ambulare, nisi diligenter proficere, & in via Dei progredi? Audiant ergo Augustinum serm. 15. de verbis Apostoli. *Proficite, Fratres mei, discutite vos sine dolo, sine adulatione, sine palpatione. Non enim est aliquis intus tecum, cui erubescas & iactes te. Est ibi, sed cui placet humilitas, ipse te probet. Proba & teipsum tu ipse. Semper tibi displiceat quod es, si vis peruenire ad id quod nondum es. Nam vbi tibi placuisti, ibi remansisti. Si autem dixeris, Sufficit, & periisti: semper adde, semper ambula, semper proficе. Noli in via remanere, noli retro redire, noli deuiare: remanet, qui non proficit: retrò redit, qui ad ea reuoluitur, vnde iam absesserat: deuiat qui apostatat. Melius it claudus in via, quàm cursor præter viam.*

TRACTATVS II.

DE VIRGA CVRVA ET ARIDA, siue de prauis Sacerdotibus.

LECTIO PRIMA.

De multitudine Sacerdotum prauorum.

REctè comparantur mali Sacerdotes lignis curuis & aridis, siue infructuosis, quæ non possunt nisi ignem operire. Conqueri porrò hic licet cum S. Chrysostomo: *Multi Sacerdotes, pauci Sacerdotes: multi nomine, pauci opere.* Multi externa veste, pauci interna perfectione: multi ordine, pauci ordinis sanctitate. Rari inueniuntur in messe Dei operatores, multi operis interturbatores. Imò cum gemitu addere licet, ex illis, qui se Ministros Christi dicunt, plerosque Ministros esse Satanæ per superbiā, Ministros Mammonæ per auaritiam, Ministros Beelphegor aut Veneris per luxuriā, Ministros Bacchi & Cereris per gulā, Ministros Beelzebub per inuidiam, Ministros Martis & Vulcani per impatientiā & iram ardentem, Ministros Dianæ per ignorantiam. Hîc porrò quæritur, vnde tam multi improbi Sacerdotes, cùm Sacerdotium status sit sanctitatis? Aliquot huius rei rationes in sequentibus prosequemur.

Ratio prima grandis numeri Sacerdotum inidoneorum.

PRima ratio est, quia multi ad Sacerdotium accedunt non vocati à Deo. Quis tamen nesciat, ad illū spectare vocationē & electionem eorum, quos in domo sua speciali ministerio vult destinare? Quis nesciat Ducis esse, militum suorum delectū facere, & quo voluerit offi. io honorare? Quis ignoret, artificis esse seligere lapides ad ædificium suum erigendum, & quo voluerit loco disponere? Licet olim Sacerdotium certæ tribui Deus consignasset, tamen vt ostēderet nemini ad illud adspirandum, nisi specialiter vocetur, præcipit Moysi: *Aaron ac filios eius applicabis ad ostiū tabernaculi Domini; elegi enim eum cum filiis suis de medio filiorum Israël, vt sacerdotio fungantur mihi.* Et iterum: *Applica tribum Leui, & fac stare in conspectu Aaron Sacerdotis, vt ministrent ei. Ego tuli Leuitas à filiis Israël pro omni primogenito, qui aperit vuluam in filiis Israël, eruntque Leuitæ mei.* Itaque eorum vocationem ad ministerium notam vult fieri per Moysen, vt exemplum det. *Neminem hunc sibi debere sumere honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.* Ne quis tamen existimet, hāc vocationem debere fieri miraculo aliquo, aut signo visibili, sicut electione Aaronis per Virgā florentem, aduertendum est duplicem distingui posse vocationem. Vna est extraordinaria, altera est ordinaria. Quantum ad extraordinariam, fieri solet signis aliquibus miraculosis, vel certè miraculo proximis. Huius multa exempla ex sacris Historiis possemus proferre, sed ad scopum nostrum pauca sufficiet delibare.

S. Ioan. Chrysost. ordinatus fuit à Flauiano Patriarcha, iubente Angelo, qui ei apparēs. dixit eum futurum nouum vas electionis. Atq; dū ordinaretur, columba candida eius capiti insedit, signum Spiritus in eum descendentis. Surius ex Metaph. 27. Ianuarij. In ordinatione S. Remigij, apparuit radius noui luminis super eius verticem, quia illuminandarum lux parabatur animarum: & radio illo illustrante, sensit capiti suo vnguenti sacri infusum liquorem, quo totum eius delibutum est caput: erat autem ipse solùm 22 annorum. Surius ex Hinomaro in vita eius.

S. Amphilochius, vt Iconensi Ecclesiæ præficeretur, ab Angelis legitur ordinatus: ita vt Præsules vlteriori eum consecratione non fuerint ausi initiare. Niceph lib. 11 Hist. cap. 20.

S. Greg fugiens Pastoralem curam, indicio columnæ igneæ, agnoscitur, & in templum B. Petri trahitur, Pontifex inaugurādus. Similiter S. Fabianus Papa, signo columbæ diuinitus super eum apparentis, ad Pontificatū eligitur, teste Euseb. lib. 6. c. 22. Quod de Pio IV. referunt Annales Italici.

S. Ambr. puero inst inctu diuino eum nominante, ad Sacerdotium & Episcopatum communibus populi, Procerumque votis adhuc Catechumenus est postulatus, nec potuit publicæ voci diuinæque resistere inspirationi. Paulinus in eius vita.

S. Nicetius à primo suo ortu diuinis quibusdam signis in sortem Domini electus esse videtur: nam cum partu effusus, aliorum infantium instar prodiret in lucem capillis nudus, in circuitu tamen capitis tenuis pilorum ordo aptè distinctus apparuit; haud secus ac si clericali corona ex arte ornatus fuisset. Surius 11. Octobris.

B. Rupertus Abbas Tuitiensis, cùm à superioribus suis vrgeretur ad sacros Ordines, & constanter refugeret indignitatis suæ conscientia permotus, nocturna quadam visione intellexit id Deo authore fieri, vt ipsemet testis est lib. 12. in Matth. Visus enim est sibi videre altare quoddam, & in eo imaginem Saluatoris Crucifixi viuentis, & oculos in se defigentis; cuius aspectu totus incensus, cùm amplexum eius ardenter expeteret, sed ab altaris crepidine (quod magnum altumque erat) impediretur, sensit se tamen à Domino interno instinctu inuitari. Quare cùm accessisset, medio altari scisso, via ad Dominum patuit; quem ardēter amplexus & osculatus est, ipso etiam Domino diuinum os suum aperiente, vt profundiùs oscula admitteret. Sic factum est, vt diuino inflammatus amore etiam Sacerdotij quod fugiebat deside-

rium sibi inspirari senserit, quod cùm Abbati indicasset, illo annuente ordinatus est.

S. Carolus Borromæus abdiderat se in occulto paterni castri cubiculo, vbi à famulo repertus est pomum in diuersa secans. Rogatus quid ageret, respondit: *Orbem in varias partes & regiones diuidendo occupabar.* Sic præsagium fuit eũ ad magna vocari; & quidem apparuit id, dum Pij IV. temporetotum penè Orbẽ & Ecclesiam regere visus est.

Sicut Aaron Virga florente, sic hi omnes extraordinariæ vocationis indicio, ad Sacerdotium conscenderunt.

Quantum ad ordinariam vocationẽ, non est necesse eã miraculo, aut visibili aliquo signo innotescere: sed vt plurimũ fit à Deo interius & inuisibiliter, illamq; potest homo dignoscere, si Dei vocẽ intus loquentem in silentio animæ velit explorare. Vocare enim solet per inspirationes, per illuminationes, per motus interiores, & nouit sufficienter suã iudicare voluntatẽ; dum de statu vitæ eligendo cum ipso consultatio initur. Sed multi præcipiti & cæco consilio sese intrudunt, aut irrepunt in ministeriũ Ecclesiæ nõ vocati: quia Deum consulere vel audire ea in re neglexerunt. A quo ergo vocati sunt? Nõne à carne & sanguine? Nonne plerique aurem præbent parẽtibus Ecclesiasticũ statum suadentibus, ad opes augendas, vel ad honores consequendos? Non aspirant ad Ordines sacros, vt Dominus sit pars eorum, sed vt de parte Domini lautè viuant, & de patrimonio Crucifixi honoratè incedant. Qui tali fine ad Sacerdotium ascendunt, funem sibi nectunt funestũ, & ruinam moliuntur: qui tali intentione beneficiũ ambiunt, & veneficium inueniunt. Et de his rectè dixeris, quod à spiritu nequam in pinnaculum templi deferantur, vt ab eterno tandem in præcipitio collisi pereant. Certè non possunt dici à Spiritu Dei ducti, vel vocati; quia Dei Spiritus non inspirat aut mouet ad aliquid sacrum & diuinum, proposito fine aliquo terreno: sed concupiscentia & ambitio, quæ etiam sacra peruertere & conspurcare solet, similem eis præfigit scopum, qui postea in scopulum vertitur & naufragium.

Sacerdotalis ergo status non debet suscipi, nisi intentione omnino cœlesti, ad sese mancipandum diuino obsequio: idq; toto cordis affectu. Quam intentionem sagaci studio debent discutere, ponderare, & probè in se agnoscere, qui nosse volunt, an ad sacri ministerij gradũ vocentur à Deo. Debent & hi in interiori animæ cõclaui sedẽtes computare, an sumptus sibi computant ad turrim perfectionis in sublimitate montis, siue excelsi huius status, inchoandam & perficiendam. Sumptuosa siquidem turris est, cœlibatum & Ecclesiastici ordinis perfectionem profiteri: & verbum grande, quod non omnes possunt capere. Multis satius esset in humili statu viuere & saluari, quã in sublimitate cleri deteriùs agere, & districtiùs iudicari. Meliusque non paucis fuisset nubere, & in Christiana simplicitate rectè se gerere, quàm in Sacerdotio vri, & non continere; & postea in inferno ardere, fieriq; filios iræ, de ministris gratiæ. Quia ergo plerique non examinant vocationem, nõ vires, non dotes & capacitatem, non intentionem ponderant suã, sed cæco gressu in Ecclesiæ ministeriũ ingrediuntur; hinc fit, vt in illo statu se gerant iniuriosè & scãdalosè. Neq; verò in idoneos & indignos vocari certum est, non enim Virgam inutilẽ aridam aut curuã elegit Deus: sed amygdalinam, floridam & fructuosam, dum Sacerdotium Aaroni consignauit. Inidonei autem censentur, vel ob defectum scientiæ & talenti, vel ob defectum conscientiæ & morum, vel ob defectum alicuius cõditionis, per Canones requisitæ ad beneficium vel officium quod prætendunt. Olim, licet Deus elegisset filios Aaron ad Sacerdotiũ, non quoslibet tamen indiscriminatim admitti voluit, sed proclamari iussit per Moysen: *Homo de semine Aaron qui habuerit maculã, non accedet ad ministeriũ: si cæcus fuerit, si claudus, si paruo, vel grandi, vel torto naso, si fracto pede vel mano, si gibbosus, si lippus, si albuginẽ habens in oculo, si iugẽ scabiem, si impetiginẽ in corpore, vel herniosus.* Et hi quoque non vocãtur à Christo ad altare nouæ Legis, sed repudiantur. Non vocantur cæci, hoc est ignorantes, & scientia carentes. Et tamen tales multi, non sine grandi periculo suo, & Ecclesiæ damno, nõ solùm ad ordines & beneficia simplicia, sed etiã ad Pastorales curas irrepunt: *Speculatores cæci, canes muti, non valentes latrare.* Et certè mirandũ, qua præsumptione Speculatores fieri audeant, qui vix vident: Præcones, qui nullam vocem habent: Pugiles, qui manibus & arte carent: Medici, qui morborum sunt ignari: Agricolæ, qui nesciunt quid sit de aratro aut semine: Architecti, qui vix viderunt exemplar domus, vt rectè lapides aut ligna polire possint, & suis locis coaptare. An non Apostolus requirit: *Operarios inconfusibiles, rectè tractantes verbum veritatis?* An non tales qui sciant ædificare, serere, plantare, mederi, pugnare, contra hostes inflare tubã, eosq; à lõgè prospicere & cauere? Isa. 56.

Non vocantur etiam claudi & manci ad altare Domini. Hi sũt, qui nec bono pede, integro affectu incedũt, nec intentione omnino pura, sed distorta: & ideo claudicare dicuntur, vel fracto pede & manu esse, quia bonorum operum exortes vacãt; aut certè non integrè ad probas actiones gradiuntur, sed opus Dei faciunt imperfectè & negligenter. Sed nec hi iudicantur idonei ad Sacerdotiũ Christi, qui paruo, vel grandi, vel torto naso sunt. Paruo naso sunt, qui prudentia carent, parumque discretionis habent: Grandi vel torto naso sunt, qui nimium prudentes, nimium sapientes videri volunt. Cuncta diiudicare solẽt hi, cuncta reprehendere: non verentur quæ in Ecclesia bene instituta sunt censura notare: quæ simpliciora videntur, vilipendere: suæ discretionis immoderata subtilitate cuncta confundere: imò & in his quæ fidei sunt, suam philosophiam & argutiam periculosè intermiscere. Nec attendunt illud Apostoli: *Non sublime sapere, sed sapere ad sobrietatem*, qui & alibi monet fideles ad Col. 2. *Videte, ne quis vos seducat per inanem philosophiam, aut in sublimitate sermonum.* Et iterum 1. ad Tim. 1. *Quidã aberrantes conuersi sunt in vaniloquium, volentes esse legis Doctores* Hæc nimirum fuit prima Ecclesiæ pernicies, & hæresum origo; quod quidam Ecclesiæ ministri grandi & torto naso scientiam suam prudentiam, subtilitatem voluerunt propalare, & venditare. Et sic Scripturas pro libito suo interpretari, dicentes se Ecclesiæ Reformatores, Prophetas, Videntes, Ecclesiæ vnitatem sciderunt, illamque deformarunt. Tales Arius, Caluinus, Lutherus & similes, qui priùs Ecclesiæ & Christi ministri, cùm nimis grandi & torto naso essent, nolentes sapere ad sobrietatem, facti sunt ministri Synagogæ satanæ, & Antichristi Meratores: & hi nimirum in Ecclesiæ Sanctuarium irrepserant non vocati.

An verò illi vocantur, qui lippi, gibbosi, albuginosi, scabiosi, vel herniosi sunt? Absit: *Omnis qui* Leuit. 21.
habuerit maculam, non accedet. Et vt breuiter complectar singulos. Gibbosus est, quem terrena sollicitudo nimium deprimit, nec superna respiciat. Lippus, cuius sensum & mentem natura exa-

cuit, sed conuersationis prauitas confundit. Albuginem habet, qui candorem iustitiæ vel sapientiæ sibi tribuens, à lucis supernæ cognitione se per arrogantiam excludit. Iugem habet scabiam, cui carnis petulantia dominatur: impetigem, cui auaritia. Horniosus est qui in abditis, id est, in mente pondus turpitudinis gestat.

Interim cùm hi meritò repellantur à ministerio, nec vocentur à Domino, currunt tamen ipsi, & reuerenda etiam spiritibus Angelicis ministeria apprehendunt, sine consideratione & reuerentia. Nec signum regni occupare cœlestis, aut illius imperij timent gestare coronam, in quibus auaritia regnat, ambitio imperat, dominatur superbia, sedet iniquitas, luxuria etiam principatur in quibus & pessima fortè appareat abominatio, si iuxta Ezechielis Prophetiam fodiamus parietem, vt in domo Dei videamus horrendum. Sodomæ & Gomorrhæ tellurem luxuria exundante absumpsit ignis, sulphur & spiritus procellarum, & in lacum horribilem redacta est. Gehennalis flamma moram non sustinens, execrabilem illam præuenit tollere rationem, ob peccata sua manifesta præcedentia ad iudicium. Amputata sunt iræ hydræ capita quinque, sed heu! innumera surreperunt. Reædificauit inimicus vrbes flagitij, & turpitudinis mœnia. Væ, væ, sulphurei illius incendij reliquias infœlices circumquaque dispersit, execrabili illo cinere Ecclesiæ corpus adspersit; & nonnullos etiam Ministrorum eius saniε spurca respersit, qui deberent esse genus electum, gens sancta, populus acquisitionis. Et hi cum simili macula ingrediuntur Sanctuarium Dei. Hæc conqueritur Bernardus ser. 29. ad clericos. Conquerimur & nos, ac licet vniuersos non accusemus, vniuersos etiam non excusemus. Multa millia sibi reliquit Deus, tanquam semen sanctum, quorum iustitia Ecclesia fulsitur & Clerus, ne sicut Sodoma & Gomorrha depereant. Sed & multi de Clero libertatem gratiæ & sacri status traducunt in occasionem carnis, in multa vitia prorumpentes. Si fodere possemus parietes conscientiarum, inundantia mala in clero videremus. Sed & multa manifesta sunt, ita etiam vt cum dedecore Ordinis Sacerdotalis, inueniantur in triremibus cum vltima hominum fæce assidua fustigatione remos trahere. Dilatata igitur Ecclesia, etiam cleri sanctissimus ordo dilatatus est, numerus super numerum multiplicatus est, & conquerimur cum Propheta: *Multiplicasti Domine gentem, sed non mam festati letitiam*, dum nihil minus apparet decessisse meriti, quàm accessisse numeri. Verùm non tam Dominus multiplicauit numerum, quàm hi, qui sine eius voluntate aut vocatione irrumpunt in clerum, vel irrepunt: & hi sunt de numero super numerum, de numero indigno numerari. Isa. 9.

LECTIO II.

EXPLICAT ALTERAM rationem.

SEcunda ratio numeri grandis malorum Ministrorum, est incuria & negligentia Prælatorum. Hi facilè nimis quoslibet ad Ordines admittunt, sine sufficienti scientiæ & conscientiæ examine: & ordinatos suæ libertati dimittunt, non fraternè corrigunt, non paternè dirigunt, nec forma gregis ipsi fiunt. Si quandoque corrigunt, id potiùs agunt *quasi dominantes in cleris, & turpis lucri gratia*: neque tam cordi illis est, vt curent vitia, quàm vt euacuent marsupia. Quantum vero valeat Prælatorum pia & diligens cura in clero formando vel reformando, sancti Episcopi Caroli vel vnicum exemplar docere potest. Hic cùm Mediolanensem non solùm populum, sed & clerum, quasi agrum malitia temporum vepribus turpiter deformem reperisset, sua vigilantia hunc ita restituit & excoluit, vt clerum illum redderet præclarum exemplar Ecclesiasticæ disciplinæ. Vnde qui priùs in illa Diœcesi speciem quandam Babylonis conspexerant, iam tanquam Ierusalem nouam descendentem de cœlo à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo, admirarentur & collaudarent. Hinc Gregorius XIII. vigilantissimi huius Episcopi mortem intelligens, non sine graui doloris sensu in hæc verba prorupit: EXTINCTA EST LVCERNA IN ISRAEL. Cardinalis quoque Sirletus in eius obdormitione hoc elogium scripsit: *Carolus homo specie, Angelus gratia, Christianæ pietatis exemplar, Episcopalis auctoritatis speculum, Cardinalitiæ dignitatis specimen, antemurale aduersus impios firmissimum, decus Ecclesiæ Dei speciosissimum: Fuit sal, lux, ciuitas supra montem Sion. Fuit lucerna ardens Euangelica, sal in vita & moribus, lux in doctrina & prædicationibus, ciuitas in præsidiis & defensionibus, lucerna in accensionibus. Effulsit in Ecclesia fide, sapientia, vita, regimine: Fide vt Martyr, sapientia vt Doctor, vita vt Confessor, regimine vt Pastor.* 1. Pet. 5.

Alius quidam Episcopus hoc Elogium priori ascripsit: *Carolus Angelus terrestris, qui prædicatione, humilitate, charitate, nobis repræsentat Basilios, Chrysostomos, Gregorios: mortificatione Hilariones & Antonios: Constantia Athanasios & Hilarios, diligentia Cyrillos, Hieronymos, Paulinos. Exemplar viuum Prælatorum, norma Episcoporum, regula Ecclesiasticorum, frænum dissolutorum, vita Ecclesiasticæ disciplinæ.*

Itaque Vir hic Sanctus, datus nouissimo sæculo in exemplar Prælatis, summa cura aduigilabat his, quos ordinabat, vt idonei forent. Incumbebat correctioni eorum, qui effrænem sectantur libertatem, instruebat & dirigebat quoscumque pietatis & disciplinæ æmulatores comperisset, aduerterant igitur cum illo Prælati illud Apostoli: *Nemini cito manum imposueris, nec communicaueris peccatis alienis*. Quid est manus citò imponere, inquit D. Leo ep. 87. nisi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam disciplinæ, sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est communicare peccatis alienis, nisi talem effici ordinantem, qualis est qui non meruit ordinari? Sicut enim boni operis sibi comparat fructum, qui rectum tenet in eligendo Sacerdote iudicium: ita semetipsum graui afficit damno, qui indignum sublimat ad sacerdotum collegium. Si ad honores mundi, sine suffragio temporis, sine merito laboris indignum est peruenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adiuuant; quàm diligens & quàm prudens habenda est dispensatio diuinorum munerum & cœlestium dignitatum? 1. Tim. 5.

Laude & imitatione dignos meritò censemus, Episcopos, qui ad Ordines Sacros Officiave Pastoralia, admittendum neminem decernunt, qui non priùs testimonium secum ferat, se per plures hebdomadas sub Directore rerum spiritualium perito exercitiis pietatis vacasse. Hæc maximè

opportuna sunt, tum ad vocationem suam cognoscendam, tum ad conscientiam à totius vitæ peccatis expiendam, tum denique ad spiritum concipiandum sanctæ huius vocationis sacerdotalis. Hoc in Diœcesi Machliniensi decerni lubenter audiuimus, ac in alijs quoque Episcopatibus, introduci adeò sanctum decretum; totis animi votis optaremus. Certè impositio manuum, siue ordinatio, Ostium est, per quod intrant Ecclesiæ Ministri; sed quia Ostium istud ea qua deceret vigilantia non custoditur, fit vt multi irrepant inidonei, qui Ecclesiæ statum commaculant, & indè tanta mala agmimatim in Ecclesiam irrupisse sentimus. Ac quidem non parua temeritas est, in Ecclesiam Dei ingredi cum macula, in Sanctuarium eius sese ingerere non vocatum, sine scientia, & cum non satis integra conscientia. Sed nunquid ea culpa retorquebitur in eos qui ostium Sanctuarij custodiunt, qui sine delectu ordinant, qui ordinatorum curam non gerunt, qui officia & beneficia indignis impertiuntur?

Consideratione dignum est, quod Leoni Papæ hac de re reuelatum scribit Sophronius Prat. spirit. cap. 149. vbi ait: Cùm descendisset Abbas Amos Hierosolymam Patriarcha ordinatus, venerunt omnes Monasteriorum Abbates, vt adorarent eum, & ego cum Abbate meo. Cœpit verò Patriarcha dicere: *Orate pro me Patres, magnum onus mihi iniunctum est, quod me non modicè terret. Petri & Pauli similium est regere animas, ego autem infœlix & peccator sum: Plus verò quàm cætera timeo ordinationis sarcinam. Nam inueni scriptum quia beatissimus & Angelis æqualis Leo Papa 40. dies perseuerauit ad sepulchrum S. Petri, vigilijs & orationibus insistens, petensque vt pro se apud Deum intercederet, vt sibi peccata dimitterentur. Impletis 40. diebus, apparuit ei Apostolus dicens: Oraui pro te, & dimissa sunt tibi peccata omnia præter impositionis manuum. Hoc solum abs te requiretur sine benè, sine fortassè malè egeris.* Interpretatur his Baronius, omnia quidem peccata S. Leoni dimissa quoad culpam, nam sic ex parte dimitti non possunt. Potuisse tamen S. Leonem manere obligatum pœnis aliquibus, propter peccata illa quæ illi perpetrassent, qui ab illo indigni ordinati fuissent, tunc enim dicuntur Præsules communicare peccatis alienis, vt ex Apostolo diximus. Interim si hæc in viridi ligno fiant, in arido quid fiet? Leone quis sanctior & prudentior, vt tantum periculum liber transiliat?

Simile habes de S. Vdalrico Episcopo Augustano. Hic annos natus 81. proximè moriturus ablegare cupiens omnia negotia, vt sibi Deoque soli vacaret in contemplatione, Ecclesiam suam resignauit Adalberoni nepoti, quem apud se in virtute, pietate & doctrina aluerat; ordinauitque eum in Episcopum & successorem, putans idoneum. Interim, paucos post menses iste repentina morte obiit Adalbero: Vdalricus verò iam morti appropinquans, cùm omnia sua pauperibus distribui curasset, prolixæ orationi se dedit, petens à Deo omnium sibi peccatorum ante egressum fieri remissionem. At post eam quasi è graui somno euigilans, cum lamento dicebat: *Eheu! eheu! vtinam nunquam agnouissem Adalberonem nepotem, quia secundum desiderium suum consensi ei, nolunt me sancti impunitum in suum recipere consortium.* Raptus ergo fuit per visum ad diuinū Tribunal, & intellexit se pœnis Purgatorijs condemnatū, quia quidam carnis affectus sese interseruerat, Nepotem ordinando successorem, illo petente, & per hoc indignum se exhibente, licèt fortè præclaris dotibus non careret. Et hic aduerte non repugnare, quod quis Sanctus sit & miracula patret, & tamen per Purgatorium transeat: nam & hoc testatur de S. Paschasio Diacono S. Gregorius in dialog.

Verum, non solùm negligentia Prælatorum in ordinandis Ministris, sed & praua vita eorum sæpè Ecclesiasticis occasio est dissolutioris vitæ. Nam dum praui sunt, quomodò subditos ausi erunt corrigere, aut quomodò poterunt in viam disciplinæ eos dirigere? Oportet vt Regula recta sit, nihil habens obliquum, deinde cætera sibi admota poterit exæquare. Similiter qui alijs præest postquam seipsum direxerit, vitamque suam composuerit, poterit coaptare eos quibus imperat. Nec enim cadentis est erigere, nec ignorantis docere, nec incompositi componere, nec inordinati ordinare, nec imperare eius est; qui non paret imperio.

Sol & Luna obtenebrati sunt, & Stellæ retraxerunt lumen suum, inquit Propheta Ioël. Nempè, quandò Prælati in firmamento Ecclesiæ, tanquam Sol & Luna constituti, vt illuminent diem & noctem, desidiosa vita obtenebrantur, inferiores ministri quasi stellæ facilè tenebras contrahunt, quia à superioribus illis luminaribus claritas & sanctitas debet deriuari; qua deficiente, iam inter *sidera errantia computantur, quibus caligo tenebrarum seruata est in æternum.*

Audi hac de re quid referat Thomas Cantipratō l. 1. Apum c. 20. Clericus quidam in synodo Episcoporum prædicare compulsus, angustiabatur non modicum, quidnam dignè posset coram tot Prælatis proponere. At vbi accessurus in oratione iaceret, venit ad eum diabolus, & dixit ei. Quid angustiaris istis clericis prædicare? Dicas eis istud, & non aliud *Principes infernalium tenebrarum, Principes Ecclesiæ salutant. Læti omnes nos gratias eisdem referimus, quia cum ipsi, eorum nobis afferuntur subditi; & per eorum negligentiam ad nos deuoluitur totus pariter ferè mundus. Inuitus quidem tibi dico quod dico, sed Altissimi iussione coactus.* Respondit clericus: Mihi quidem, si hæc eis retulero, non credent. Tunc diabolus tangens maxillam eius: *Ecce*, ait, *signum nigredo insolita faciei. Hanc antequam prædices, non contingas, quia frustra: post prædicationem vero aqua benedicta delebis.* Processit ergo clericus in synodo prædicaturus: & admirantibus cunctis in signo indito faciei, tantum illa quæ sibi iussa sunt recitauit, & ad horrorem maximum cunctorum corda permouit. Hæc anno ab Incarnatione Domini M.CC.XLVIII. fuerunt Parisijs coram omni clero & populo solemniter recitata. Ita ille.

LECTIO III.

EXPLICAT TERTIAM rationem.

TErtia ratio, cur multi sint mali Sacerdotes, est, non quod ad Sacerdotium à Deo non sint vocati, sed quod vocationis suæ gratiam negligant: quodque vnctionis, consecrationis, dignitatis suæ reddantur immemores, sæculi vitijs post vocationem sanctam se implicantes. Certè Saul à Domino electus fuerat, & vocatus ad regnum, ab illo vnctus. At postea immemor diuinæ vocationis, & vnctionis, inobediens fit Domino, & eius beneficijs ingratus, ideoque reprobatur. Nadab quoque & Abiu designati fuere &

vocati

vocati à Domino ad sacerdotium, sed officij sui & præcepti immemores dum offerunt sacrificium in igne alieno, à Domino percussi intereunt. Et in nouo testamento Iudas ad Apostolatum & Sacerdotium à Christo vocatus est: sed tantæ dignitatis non satis memor, triplici laqueo, auaritiæ, parricidij, disperationis, sibi vitam æternam præfocat, & mortem perennem consciscit. Nicolaus quoque Diaconus ad eum ordinem à Domino vocatus fuerat, per electionem Discipulorum & Apostolorum, eratque plenus Spiritu S. & sapientia, sed postea vocationem & spiritum deserens, auctor fuit perniciosæ hæresis, & proflagatissimæ vitæ in aliis incentor. Sic multi pietatis spiritu impulsi ad sacerdotium ascendunt: sed diuinum hoc beneficium & gratiam paulatim negligentes, sæculo & vitiis eius se inuoluunt. Respiciunt retrò, claudicant in duas partes, descendunt de tecto & culmine virtutum ad tunicam veterem repetendam, tunicam Adæ: fiuntque vt sydera errantia, & ab impetu ferientis caudæ draconis è virtutis & gratiæ gradu, in vitia detracti, è cœlo in profundum abyssi demerguntur. Hi sunt instar statuæ Nabuchodonosor, cuius caput erat aureum, pedes lutei: incipiunt enim in auro, desinunt in luto, cùm spiritu cœperint, carne consummantur. Quos luget Ieremias: *Filij Sion inclyti auro primo, quomodo reputati sunt in vasa testea?* Qui erant vasa in honorem, apta seruire mensæ & altari Domini, fiunt vasa in contumeliam, immunditiæ seruientia.

Hos admonet Bernardus: *O Fratres, non tædeat incipere magna, & tenere inchoata: scientes quod perseuerantia informat merita, coronat bona proposita, remunerat currentem, ducit ad brauium, & portum. Hæc est tunica talaris Ioseph vsque ad finem pertingens. Hæc tunica sacerdotalis ad pedes perueniens. Hæc est cauda hostiæ quam tenemur Deo offerre. Hæc est calcaneum bonæ operationis, quod contra serpentis morsum debemus obseruare. Hæc est qua laureantur Martyres, qua Virgines coronantur, qua Sacerdotes sublimantur.* Hæc ille Epist. 129.

1. Tim. 4. Propterea etiam adeò sollicitè monet Apostolus ad Timotheum: *Noli negligere gratiam, quæ est in te, quæ data est tibi per Prophetiam, cum impositione manuum Presbyterij.* Et iterum: *Admoneo te, vt resuscites gratiam quæ est in te, per impositionem manuum mearum.* Licet sciret Apost. Timothæum à Deo vocatum, & per reuelationem diuinam eum ordinasset, vt docet Chrysostomus, & alij Patres, ex c. 1. ad Timoth. tamen sedulò monet & replicat, vt memor sit gratiæ sibi collatæ in ordinatione, & in ipso omnes nos sacerdotes admonere censetur, quasi dicat: Memor esto, ô sacerdos! consecrationis tuæ, vnctionis, impositionis manuum, qua ordinatus es.

Per hanc Spiritus sanctus in te descendit, tanquam protector & dux vitæ tuæ, qui manu sua te regeret & protegeret. Per hanc etiam tanquam victima specialis Deo consecratus es & oblatus, vt iam non tibi viuas, sed illi totam vitam impendas. Per hanc denique copiosam gratiam accepisti & benedictionem abundantem, non solùm vt te regeres, sed & aliis rector & dux præluceres, exemplo vitæ & doctrinæ. Hæc ergo frequenter meditare, attendéque tibi: & gratiam hanc tanquam ignem sacrum animo tuo infusum conuersatione mundana, puluere terreno, cinere desidiæ, aut infirmitatis torpore, ne sinas obduci & tepescere. Aquam spiritualium desideriorum extinguine permittas; sed excute puluerem & cinerem, excita te, excita zelum, excita gratiam & spiritum, vt semper ardeat in te ignis ille cœlestis gratiæ & charitatis, qui facilè ex infirmitate naturæ torpescere posset aut sopiri. Ac sicut ignis lignis & flabello eget vt suscitetur, ita & gratia cœlestis nouis alitur desideriis: vigilantia animi, piis conatibus, feruentibus precibus renouatur ac suscitatur, incrementumque accipit eius flamma. Et quoniam hostes plurimi illam suffocare conantur, Satan venenato suo afflatu, caro iniecta vnda crassiore concupiscentiæ, mundus aggesto terreno cespite & puluere: ideo continua attentione opus est, vigilantia, ac repugnantia contra hostes hos, ne spiritum gratiæ in te suffocent, ô Sacerdos, ô Timothæe! Hæc est mens Apostoli.

Interim nec his monitis, nec sibi attendentes non pauci sacerdotes sæculi, dum conformant se huic nequam sæculo, suffocant gratiam & spiritum Dei flatu ambitionis & superbiæ, sordibus auaritiæ, ventris ingluuie, carnalibus desideriis, aliisque corruptis moribus sublimem hunc statum dedecorare noscuntur: Ac deinde in conspectu Dei cum immunditia audent stare, sine timore consecrant, sine reuerentia mysteria tractant, sine amore dispensant, sine pudore frequentant. Audent accedere ad Deificum Christi Corpus, manibus cruentis, labiis pollutis, visceribus venenatis, corde impuri, corpore fœtidi, spiritu mortui. De quibus Dominus per Prophetam conqueritur: *Ad vos, ô Sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & dicitis: In quo despeximus nomen tuum, offertis super altare meum panem pollutum. Et dicitis: In quo polluimus te? In eo quod dicitis: Mensa Domini despecta est.* Quæ quidem querela, licet Mal. 1. directa sit ad Sacerdotes antiquos, tamen maximè nouæ legis Sacerdotes respicit. Hi licet non possint panem pollutum, aut victimam maculatam immolare (quia hostia nostri sacrificij nulla offerentis indignitate potest pollui) tamen quantum in ipsis est, consentiunt illam contaminare sacrilego vsu, & impura conscientia; seque nomen Dei despiciunt, quasi non esset *Sanctus Sanctorum*, simulque vt ab aliis despiciatur, occasionem suggerunt, dum improborum vitam Christus Ministris suis non honoratur.

LECTIO IV.

SACERDOTUM PECCATA grauiora esse quàm aliorum, & magis punienda.

SAcerdotes muneris sui immemores, deberent attendere cœlestem illam manum, quæ non solùm in aula Principum, sed & in templo Sacerdotum decretum exarat contra improbos, iuxta Candelabrum. Deberent bilancem illam & stateram, in qua expendendi sunt, attentè considerare, & præcogitare pondus quod ab ipsis exquiretur, *ne tunc inueniantur minus habere*; Minus vtique valoris & iustitiæ, minus pietatis & religionis, quàm sacer eorum status deposcit.

Quid dicturi sunt, quando veniet ille qui numerat annos, menses, dies, horas, momenta, ille *Ponderator spirituum*, cuius iudicia, pondus, & statera: ille qui diuidit regnum animæ à corpore, aufertque coronam & tiaram, ille qui veniens mouet candelabrum; ille qui in tenebras mittit eos qui in aliis illuminandis dati erant, & deiicit in ergastulum, ligatis manibus & pedibus, illos qui priùs aliorum vincula soluere poterant. Iu-

dicium grauissimum fiet his qui præsunt; timent ergo, ipsi non timeant.

Certè Sacerdotum peccata grauiora esse, & grauiùs ponderanda, quàm aliorum, non est ambiguum: æstimatur enim peccatum non tantùm ex natura operis, sed etiam ex conditione & dignitate operantis. Atque cùm Sacerdotes toti sint Dei specialiter illi consecrati, speciali sigillo & charactere signati, specialibus gratiæ donis edocti, mysteriorum omnium, & Corporis Sanguinisque Christi dispensatores constituti; dum ipsi peccant, non parum auget peccatum ingratitudo: crescentibus donis, crescunt rationes eorum. Et cùm peccatum sit sigillum Satanæ, quando superinducunt illud sigillo Christi, iam censetur contra eos clamare, acerbumque testimonium ferre, vnctio & consecratio quam conspurcant, character & viua in seipsis imago Christi, quam polluunt, Sanguis Iesu & spiritus eius, cui contumeliam faciunt.

Sed vt pleniùs eorum ingratitudo grauiusque culpa innotescat, primò eam declarabimus ex scripturæ auctoritate: secundò ex doctrina sanctorum Patrum: tertiò exemplis, quibus olim Sacerdotes punijt Deus.

DECLARATIO EX SCRIPTVRIS.

PRimò, si Dei vocem in Scripturis volunt audire, attendant illud Domini apud Hier. 11. *Quid est quòd dilectus meus in domo mea, fecit scelera multa? Oliuam vberem, pulchram, fructiferam, vocauit Dominus nomen tuum: ad vocem loquelæ grandis exarsit grandis in ea, & combusta sunt fruteta eius. Et Dominus exercituum qui plantauit te, loquutus est super te malum.* Ad quos id melius dirigitur, quàm ad Sacerdotes? Hi præ cæteris electi, dilecti, beneficiisque diuinis sunt adornati; dum in domo Dei constituuntur, non solùm tanquam serui, sed tanquam speciales amici, tanquam domus administri, imò tanquam filij primogeniti. Ergone horum omnium obliti, electionem hanc, dilectionem, diuinumq; fauorem contemnentes, in tantum benefactorem erunt iniurij? Profectò dum sceleribus suis domum Dei conspurcant, dum sanctitatem cui consecrati sunt prophanant, dum infideliter mysteria tanta tractant, non potest non esse grauissimum, & indignissimum eorum peccatum: quandoquidem gratia & dignitas, ad quam euecti sunt, sublimis admodum sit & incomprehensibilis. Eheu, plantauit Dominus Sacerdotium & Sacerdotes, quasi oliuam vberem, speciosam, frugiferam, sed nescio quis malignus cupiditatis ignis cernitur, oliuæ huius fruteta adurens & depascens: ita vt cogatur Dominus loqui super eam malum, ramis infrugiferis maledictionis fulmen immittendo, exscindendo, & in ignem perpetuum præcipites dando; vt tanto grauiùs puniantur, quanto magis iram merentur & indignationem, post tot beneficia vocationis, plantationis rigationis, nullum fructum ferendo, nisi acerbum & funestum peccati. Attendant ad id Sacerdotes illi, qui cùm sæpè recitent illud Psal. 51. *Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei, speraui in misericordia Dei in æternum, & in sæculum sæculi*; tamen inueniuntur quasi rami aridi & sicci, sicci spiritus, & humoris gratiæ exortes; aut tanquam rami Oleastri syluestris, amarum liquorem peccati generantes. Curent igitur per peccati & vitæ propriæ abdicationem, per contritionis culturam & purgationem, per orationis studium, gratiæ rorem & succum recuperare. Curent Oliuæ Radicali (quæ est Christus Iesus) per vnionem spiritus iterum se inseri, vt fiant *socij radicis & pinguedinis*: sicque fructum copiosum proferant in fœcundo Ecclesiæ solo plantati, fructum correspondentem suæ vocationi, tanquam *Filij olei*. Alioqui si aridi persistunt, aut peruersis moribus siluescentes, *securis ad radicem posita est*, vt excindantur, & igni esca tradantur. Rom. 11. Zac. 4.

Altera vox Domini ad hanc rem spectans, quam etiam debent attendere Sacerdotes, est illa quæ habetur Malach. 2. vbi dicit Dominus se pactum fecisse cum Leui, id est cum Leuitica & Sacerdotali Tribu, siue cum Aarone & Sacerdotibus: *Et pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis, & dedi ei timorem, & timuit me, & à facie nominis mei pauebat. Lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas non est inuenta in labiis eius, in pace & æquitate ambulauit mecum, & multos auertit ab iniquitate.* Hîc indicatur, quod pactum speciale Deus ineat cum Sacerdotibus posteris Aaronis, promittens illis vitam & specialem gloriam ex parte sua: Ex parte autem illorum primò requirit timorem, quo ab omni eius offensa se custodiant. Secundò, legem veritatis in ore eorum: hoc est, vt legem diuinam verè & rectè populum doceant. Tertiò, vt ambulent in pace & æquitate, hoc est, vt pacis & æquitatis amatores sint & tutores, sua conuersatione pacifica illius amorem cordibus proximorum imprimentes. Quartò, vt alios auertant ab iniquitate, hoc est, verbo & exemplo satagant omnes ab impia & iniqua via ad piam & sanctam traducere. Hæc omnia dicit Aaronem seruasse, & Leuitas veros. Nonne pacto quodam speciali quicumque Sacerdotio initiantur eadem seruaturos se addicunt? Interim subdit Dominus exprobrans improbis Sacerdotibus: Mal. 2. *Vos autem recessistis de via, & plurimos scandalizastis in lege, irritum fecistis pactum.* Habent hæc verba emphasim ad nouæ legis ministros directa, & offensæ eorum grauitatem ostendunt. Quasi dicat: Vos qui mihi speciali pacto obligati estis: Vos qui tot obsequiis amoris mihi deuincti: Vos quos specialiter elegi, & potestatis diuinæ consortes feci: Vos quibus claues cœlorum commisi: Vos quibus Ecclesiam sponsam meam, & animas à me redemptas concredidi: Vos quos cæterorum Duces constitui, vt eos in viam veritatis & æternitatis perducatis: Vos inquam ipsi, *de via recessistis*, de via legis & scientiæ diuinæ, de via pietatis & timoris, de via salutis in via perditionis proruentes. Et quod peccatum vestrum tot titulis grauissimum & indignissimum magis adauget: *Vos scandalizastis plurimos de lege*, improba vestra vita dedistis exemplum legis violandæ & condemnandæ. Vos quibus lex concredita erat, quasi virgo quæ tutoribus & custodibus committitur, vt inuiolata seruetur, eam primi deflorastis, deuirginastis, violastis: ac deinde cæteri exemplo vestro audaciam ad id ipsum assumpserunt. Vos qui magistri probitatis cæteris esse debuistis, peruersitatis Duces facti estis, & flagitiorum facem præferentes, eos in ruinam & excidium pertraxistis. Exinde nimirum Sacerdotum peccata grauiora redduntur, Deoque infensissima, quod plebei illorum perditos mores considerantes, æstimant peccata sua leuia, dum similia aut maiora in Sacerdotibus conspicantur: & sic inuoluti similibus flagitiis in ruinam cum ipsis feruntur. Hæc igitur considerent Sacerdotes, seruent pactum, legem custodiant tanquam sacrum de-

positum, vitent scandalum, caueant præbere prauum exemplum, ne in hoc incidant opprobrium.

Denique huc spectat illa visio Ezechielis de qua cap. 8. Cum in Babylone ageret, raptus fuit in spiritu, & in Ierusalem delatus, vt peccata populi (quasi testis oculatus) intueretur. Ac primò templum ingressus, aduertit multitudinem idololatrantium, qui picturis reptilium & animalium omnis generis offerebant incensum. Progressus vidit lacrymas mulierum deplorantium Adonidem, qui vt turpitudinis & luxuriæ idolum colebatur. Quid turpius ei ostendi poterat? tamen dicitur: *Fili hominis vidisti abominationes maximas, ac conuersus videbis maiores.* Introductus igitur est in atrium interius, & ecce inter vestibulum & altare ostensi sunt ei viginti quinque viri, dorsum vertentes ad altare, adorantes ad ortum solis. Cur verò hæc abominatio dicitur grauior altera: Cur detestabilius altari tergum vertere, & ad Orientem adorare, quàm serpentibus incensum adolere? Respondent Interpretes cum Diuo Chrysostomo, peccata, quæ committebantur in atrio exteriori, peccata sæcularium designare, quæ verò in atrio interiori, peccata Ecclesiasticorum; quia locus ille locus erat Sacerdotum. Ideoque hæc exaggerantur præ prioribus, quia licet grauiora non sint ratione operis, sunt tamen ratione status & qualitatis. Dum sæculares idola picta adorant diuitias, honores, voluptates, propter illa Deum relinquentes, absque dubio diuino sunt Numini iniurij, grauiterque eius iram accendunt. Sed Sacerdotes grauiùs, dum humeros altari obuertunt, dum sui immemores officij, suæ dignitatis obliti, dissolutiori vitæ & libertati perniciosæ fræna laxant mundo, voluptati, vanitati dediti. Frustra tales gaudent nomine Sacerdotum & Ecclesiasticorum, in vanum gloriantur in Beneficiis, Officiis, Præbendis, quandoquidem ob hæc maiori sint vindictæ obnoxij. Idem illis inculcamus, quod olim Dominus Israëlitis per Hieremiam cap. 7. *Nolite confidere in verbis mendacij dicentes: Templum Domini, Templum Domini, Templum Domini.* Hæc dicit Dominus exercituum: *Bonas facite vias vestras, & studia vestra, & habitabo vobiscum in loco isto. Nunquid ergo spelunca latronum facta est domus ista, in qua inuocatum est nomen meum in oculis vestris? Ego, ego sum, ego vidi, dicit Dominus.* O quàm multi propter honorem sacerdotij, propter titulum & officium acquisitum in templo Domini, propter beneficium & præbendam, qua fruuntur abusi, maiori erunt obnoxij damnationi! Videt enim Dominus, & requirit.

cæteris prælati sumus, ad quælibet agenda maiorem licentiam summus, & susceptæ benedictionis ministerium, vertimus ad ambitionis argumentum. Dei causas relinquimus, ad terrena negotia vacamus, locum sanctitatis accipimus, & terrenis actibus implicamur. Hæc ille.

Præclara sanè monitio, quæ vtinam efficaciter sacerdotum corda penetret: vtinam animos eorum vlcerosos, sic intus fortiter pungat, vt vitiorum latentem saniem expungat, & educat, sicque sanentur. Vtinam hoc collyrio iungant oculos suos, vt clariùs videant?

Audiendus est secundo loco hac de re sanctus Bernardus in serm. *Ecce nos deliquimus. Cæleste tenet officium Sacerdos, Angelus Domini exercituum est, tanquam Angelus aut eligitur, aut reprobatur. Inuenta in Angelo prauitas & districtius iudicetur necesse est, & inexorabilius quàm humana.* Atque ad id confirmandum adfert S. Bernard. illud Domini apud Isa. 26. *In terra Sanctorum iniqua gessit, non videbit gloriam Domini.* Quid est in terra Sanctorum, nisi in Ecclesia, & in domo Dei quam decet sanctitudo? De qua Apostolus ad Titum 3. *Scias quomodo oporteat te conuersari in domo Dei, quæ est Ecclesia Dei viuentis, columna & firmamentum veritatis.* In Clero ergo, tanquam in cœlo gerens iniqua, quidni grauius iudicetur? inuenta est iniquitas eius ad odium, qui in terra Sanctorum gessit iniqua: non videbit gloriam Domini in cœlo, quam debuit, nec voluit in Clero propagare: sed potenter tormenta patietur cum Angelis desertoribus, quibus non pepercit Deus.

Audiendus est tertio loco S. Augustinus Epist. 148. ad Valerium, vt sit in ore trium omne verbum. Sic autem: *Ante omnia peto, vt cogitet religiosa tua prudentia, nihil esse maximè nunc facilius & lætius hominibus, Episcopi, Presbyteri, Diaconi officio, si adulatoriè & perfunctoriè res agatur: sed apud Deum nihil miserius, tristius, & damnabilius. Et nihil esse in hac vita laboriosius, difficilius, periculosius: apud Deum verò nihil beatius, si eo modo militetur quo Imperator iubet.*

Itaque sacræ militiæ adscripti non adulemur nobis, non de gradu adblandiamur, non vanitati & vitiis dediti torpescamus, non perfunctoriè quæ muneris nostri sunt obeamus: quandoquidem nihil tristius, nihil miserius, nihil damnabilius esse queat. Sed abiicientes opera tenebrarum, & induti arma lucis, eo modo militemus quo Imperator noster Christus iubet: *Satagamus vt per bona opera certam vestram electionem & vocationem faciamus: sic enim abundè ministrabitur nobis introitus in æternum regnum Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi,* vt nos monet sanctus Petrus, Sacerdotum & Pastorum Dux & Antesignanus. Ardua est militia nostra & periculosa, nisi solerter aduigilemus: sublimis est, & multa à nobis requirit: *Mediocre non putes quod tibi commissum est*, inquit S. Ambr. *Primum vt alta videas, quod est sapientiæ. Deinde vt excubias pro populo deferas, quod est iustitiæ: Castra defendas, tabernaculum tuearis, quod est fortitudinis: Te ipsum continentem & sobrium præstes, quod est temperantia.* Ambr. l. 3. de Off.

Quia ergo multam requirit perfectionem Sacerdotum, & maximè Pastorum vita, & quia exactius expendenda est, etiam sancti viri timuerunt illius reddere rationem. Audi quod de sancto Huberto refert scriptor vitæ eius apud Surium. Hubertus ad extrema deductus, post varias salutis ad suos monitiones dicebat: Mihi non mediocris est angor, reminiscenti quanta perfectio de-

LECTIO V.

DECLARATIO EIVSDEM REI ex S. S. Patribus.

SEcundò, audiendi sunt sancti Patres, grauitatem peccati in sacerdotibus verborum suorum grauitate declarantes. Inter hos sanctus Gregorius dilucidè dicit: Nullum maius præiudicium quàm à sacerdotibus tolerat Deus, quando eos quos ad aliorum correctionem posuit, dare de se exempla prauitatis cernit. Quando ipsi peccamus, qui peccata compescere debuimus. Nulla animarum lucra quærimus, ad nostra studia vacamus, terrena concupiscimus, humanam gloriam intenta mente captamus. Eo ipso quo S. Greg. Homil. 17. in Luc.

beat esse ministerij mihi iniuncti: & è côtra, quam contemptibilis vitæ meæ inofficiosa correctio. Ecce Iudicis mei iam considero à nuptiis reditum, cùm mihi desint lampades bonorum operum perfectione repletæ, & charitatis luce irradiatæ, quibus eius valeam occurrere aduentui. En rationem positurus de talentis redit, mihique timeo dici, quod seruus negligens audiuit: Redde rationem villicationis tuæ: Serue piger, nonne oportuit te pecuniam meam committere nummulariis, vt ego veniens cum vsuris recepissem eam? Gregis mei te posui Pastorem, & lactis eorum vbertate famem, lanarumque tegumine repellere consueuisti algorem. Ergo necesse est eorum præsentes saluationem, quorum te præposui Præsulem. Hæc ipse. Quid dicet lignum aridum, si Virga florens adhuc sibi timet?

LECTIO IV.

DECLARATIO *per exempla.*

TErtiò confirmantur iam dicta, si expendamus pœnas graues, quas immisit olim Deus in suos ministros, ob aliqua delicta, quæ non ita grauia iudicarentur, nisi ipsa diuina vindicta testis foret grauitatis.

In primis, Nadab & Abiu, quia in Turibulis suis ignem alienum imposuere, statim igne cœlitus descendente, absumpti sunt. *Leuit.* 10. Quis existimaret hanc culpam tanta seueritate plectendam? sed hoc exemplo voluit Deus sacerdotibus omnibus notum esse, non communi hominum pondere & æstimatione, sed in sanctuarij sui grauiori siclo & pondere, sacerdotum culpam expendi apud se: ideoque ipsos magna religione munus suum obire debere, & ab omni culpa sibi præcauere. Nempe hoc verbum quod loquutus est Dominus: *Sanctificabor in his, qui appropinquant mihi.* Ergo, ô Sacerdotes Euangelici, cùm sanctuarium Dei ingredimini, videte ne ignis alienus, ignis concupiscentiæ, in cordis vestri Thuribulo inueniatur, & diuinam excitet vindictam: quandoquidem vobis præceptum sit, incensum purum suauis odoris, super igne diuini amoris, supremo Numini adolere.

Num. 1. 2. Oza 2. Reg. 6. cum Leuita foret, calcitrantibus bobus manum extendit ad arcam, vt eam fulciret, & subitò percussus est. Certè vel nullam, vel leuem culpam hic iudicaremus: siue enim dicatur peccasse, quia actu coniugali non abstinuerat: siue quia nudè arcam tetigerat, quam nonnisi per vectes portare licebat: siue quia oporteret eam humeris portare, & non plaustro imponere, vndecumque error acciderit, cùm necessitas vrgeret, excusabilis culpa videretur, nec tanto obnoxia supplicio. Quin etiam Philistæi nudam arcam tetigerunt, & plaustro vexerunt, nec simili vindicta absumpti sunt.

Quid ergo? Quid dicemus ad hæc? Nisi quod ostendere voluerit Deus, se Iudicem deorum seuerum existere. Iudicem scilicet sacerdotum, in quorum medio stat tanquam deos diiudicans, & plectens eorum culpas, etiam quæ leues videntur. Graues enim sunt, quia sacerdotum culpæ sunt, siue eorum qui id quod ad Dei cultum spectat, nec debent ignorare, nec vllatenus omittere. Philistæi ergo laici erant, & gens prophana, quæ præceptum Domini poterat ignorare: Oza Leuita erat, & præcepta Domini nosse debebat, & strictè obseruare.

3. Moyses & Aaron Sacerdotes Domini *inuocabant eum, & ipse exaudiebat, in columna nubis loquebatur ad eos; vlciscens tamen eos erat in omnes adinuentiones eorum.* Dubitat Moyses percutiens petram, propter duritiem & rebellionem populi (nec enim de potentia Dei ambigere poterat quam in simili expertus fuerat, & prodigiis aliis grauioribus manifestarat) interim irascitur Dominus Moysi, & ob id eum punit denegans ei ingressum in terram promissionis. Simili pœna Aaronem plectit Moysis fratrem & in sacerdotio consortem. An non ergo meritò dicimus sacerdotum peccata grauia esse, licet in speciem leuia videantur, quandoquidem adeò acri pœna castigantur? Psal. 98.

4. Quantum ponderet Deus sacerdotum peccata, satis liquet ex punitione Heli & filiorum eius, 1. Reg. 3. Hi ingluuiem & fornicationem sectantes, ceciderunt tandem diuina vindicta perculsi. Heli quia non satis seuerè eos correxerat, subita etiam morte interiit, & Dei manum vindicem non solum in se, sed & in sua sensit posteritate. Vnde 1. Reg. 3. sic ait Dominus: *Faciam verbum, quod qui audierit, tinnient ambæ aures eius: pars enim magna domus eius morietur cum ad ætatem virilem venerit, nec expiabitur iniquitas domus eius victimis & muneribus vsque in sempiternum.* Ob idipsum arcam capi permisit Dominus, & transtulit sacerdotium à domo Heli in Samuelem. En igitur quàm grauia censeat Dominus peccata sacerdotum, dum diuinis sunt sacrificiis iniuriis per improbam vitam: quandoquidem propter illa non solùm ipsi, sed & plebs Dei grauissimis sæpè affligetur malis. Sed id sequentia clariùs & specialiùs poterunt declarare.

LECTIO VII.

DE MALIS ORIVNDIS *ex vita improba Sacerdotum.*

EX improbra Sacerdotum vita plurima mala, cùm culpæ, cum pœnæ in plebem deriuari certum est. Et primò quidem quantum ad mala culpæ attinet, quis non videat ex malo exemplo sacerdotum plurima vitia oriri, illudque efficax admodum esse, vt plebis animos ad libertatem pelliciat, & ad vitiorum imitationem inflectat? quod enim quisque in sacerdotibus cernit inualuisse; nec reprehendi id sibi facilè licitum putat: & cùm nihil faciliùs, quàm vitia impuris mentibus affricentur, fit teste sancto Bernardo, *vt misera sacerdotum conuersatio, plebis Dominicæ sit miserabilis subuersio.*

Similitudinibus id declarant sancti Patres, sanctus Ambrosius capitis & membrorum similitudine vtitur, sic dicens: *Sicut in corporalibus membris capite vitiato necesse est reliquum corpus inundatione superioris morbi lethaliter irrigari: ita & hi qui caput esse videntur Ecclesiæ, morbo suo fraternum vitiant corpus, vt nihil ex totius corporis compage insauciatum possit euadere, quod negligentium sacerdotum vitiositas non infecerit: vnde populum videmus nugacem & indoctum, eo quod tales habeat sacerdotes.*

S. Chrysostomus vtitur similitudine radicis & ramorum. *Quemadmodum*, inquit, *cum viderit*

arborem pallentibus foliis, intelligis quia aliquam culpam habet circa radicem; ita cum videris populum indisciplinatum & irreligiosum, sine dubio cognosce, quia in sacerdotibus culpa est, Sicut de templo omne bonum egreditur, sic & de templo omne malum procedit.

Ouid. 10. Metamorphosis. Poëtæ, vt ostenderent quantum documenti Rectoris improbitas, vel imperitia inuehere possit in eos quos regit, finxere Apologum Phaëtontis. Hic regendi auidus poposcit à sole patre suo habenas, & regimen currus solaris. Et quamuis pater, id supra vires eius sciens, difficilem se exhiberet, importunitate tamen victus, tandem cessit, & petita concessit. At cùm regendi ignarus esset, accidit vt igneo illo curru & terram & se adusserit. Similes porrò illi sunt, qui sacerdotium & regimen animarum suscipiunt, vel imperiti, vel improbi. Currus solaris regimini admouentur, sed damno suo & aliorum; nam sibi perniciem æternam, aliis quoque combustionem non infrequenter afferunt. Experientia certè quotidiana nos docet multos qui ad curas Pastorales assumpti sunt, vel irrepserunt, sine scientia, sine digna statu vita, plurimum detrimenti gregi afferre, & multiplici se reatu obstringere, dum pereuntium animarum sanguis requiritur de manibus eorum. Sæpè enim fit, dum Pastor per abrupta graditur, quod ad præcipitium grex sequatur.

Hinc de similibus conqueritur Ecclesia apud Hier. c. 10. *Væ mihi super contritione mea, pessima plaga mea, tabernaculum meum vastatum est, omnes funiculi mei disrupti sunt, filij mei exierunt à me, & non subsistunt. Non est qui me extendat vltra tentorium meum, & erigat pelles meas; quia stultè egerant Pastores, & Dominum non quæsierunt, propterea non intellexerunt, & omnis grex eorum dispersus est.* Certè meritò Ecclesia conqueritur, quod propter improbam vel negligentem vitam pastorum & sacerdotum grex dispergatur, vel errando à via mandatorum, vel resiliendo à spe promissorum, vel diuidendo se ab vnitate fidei & sacramentorum. Iustè conqueritur, paucos esse qui perfectæ vitæ exemplo erigere curent quæ diruta sunt, zeloque pietatis & veritatis instaurare quæ in moribus aut fide corrupta sunt. Illud est erigere tabernaculum Domini, tentorium & pelles eius extendere, animas scilicet in Christo iterum ædificare, in quibus Dominus habitet & glorificetur, illasque ad veram fidem & pietatem formare, & è cœno vitiorum erigere.

Sed quàm exiguus est numerus eorum, qui huic rei totos se impendant? Imò verò, quam magnus est numerus illorum, qui bene ædificata prauo exemplo destruunt, & animas illaqueant? *Audite hoc sacerdotes*, inquit Propheta Ozeas, *facti estis laqueus speculationis, & velut rete expansum super Thabor ad capiendas animas.* Quasi dicat: Vos, ò improbi sacerdotes! estis scandalo & offendiculo plebi, & illaqueatis animas, malis vestris exemplis & vitiis in peccata illicientes, & in exitium perducentes: quasi venatores, qui super montes laqueos tensos habent, quibus illaqueantur aues. Estis ergo laqueus perditionis speculationi, hoc est populo curæ & speculationi, siue vigilantiæ vestræ commisso: quia quem speculari vos decebat, pro quo & excubare debebatis ad custodiam, pertrahitis in ruinam.

Estis igitur non speculatores, sed spiculatores; non directores gregis, sed direptores; non tutores, sed tortores; non pastores, sed impostores; simulque proditores, & perditores. *Estis rete super montem Thabor*, super montem luminis & puritatis: hoc enim Thabor significat. Estis nimirum in sacerdotio, tanquam in statu perfectionis, vt puritatem & lumen cæteris communicetis: & tamen praua vita vestra non puritatem, sed fœditatem, non lumen, sed tenebras offunditis; & de celsitudine in profundum perditionis cum plebe ruitis exoculati.

Quantum ad mala pœnæ, grauissimas clades inflictas esse in plebem ob peccata sacerdotum, etiam ex sacris Historiis exploratum est.

Propter peccata Heli & filiorum eius, victoria cessit Philistæis, Israëlitæ profligati sunt, arca in hostium potestatem venit. 1. Reg. 2.

S. Cypr. grauissimam calamitatem suo tempore Africam depopulantem sacerdotibus adscripsit his verbis. *Fecit Dominus voluntatem Patris sui, & non facimus voluntatem Domini, lucro studentes, superbiam sectantes, æmulationi ac dissensioni vacantes, fidem negligentes, sæculo verbis, & non factis renunciantes, vnusquisque sibi placentes. Vapulauimus itaque vt meremur; cùm nec sint qui exemplo cæteris ad bonos mores esse debuerant, teneant disciplinam.* Cypr. lib. 4. Epist. 4.

S. Greg. Hom. 17. in Euang. sui temporis clades iisdem attribuit his verbis: *Quanto mundus gladio feriatur adspicitis, quibus quotidie percussionibus intereat populus videtis; cuius hoc nisi nostro sacerdotum peccato agitur? Nos pereunti populo authores mortis existimus, qui esse debemus Duces ad vitam ex nostro peccato populi turba prostrata est, quia nostra negligentia ad vitam erudita non est.*

Non ergo miremur diuturnam Ecclesiæ persecutionem, & turbidam vastitatem Catholico populo gregi Domini incumbentem. Non obmurmuremus de fœlici successu Hæreticorum contra Catholicos. Sed cum beato Hieronymo fateamur nos sacerdotes: *Nostris peccatis Barbari & Heretici fortes sunt, nostris vitiis Catholicus superatur exercitus: infœlices nos qui tantum displicemus Deo, vt per rabiem Barbarorum & Hæreticorum illius in nos ira deseuiat.*

LECTIO VIII.

HÆRESES ORIRI EX improba vita Sacerdotum.

SEd hîc malorum cumulus dici potest, quod ex improba sacerdotum vita, tanquam ex pessima radice, hæreses fuerint exortæ, & ob illam adhuc continuentur. Occasio enim orta est aliquibus ab Ecclesiæ vnitate, & fide recedendi, dum viuendi licentiam cernunt in sacris ministris redolentem antiquorum sacerdotum pietatem, disciplinam, splendorem. Atque etiam modò Ecclesiæ hostes, Ecclesiasticorum, Sacerdotum, Prælatorum nobis exprobrant.

Hanc vnam recensent ex primariis causis defectionis suæ à Romana Ecclesia, inclamantes eam ob causam in illa nonnisi abusum esse, corruptelam, confusionem, Ægyptum tenebrosam, & Babylonem. At verò fatendum quidem nobis est, multos in Ecclesia reperiri Sacerdotes, multos Prælatos vitæ maculatæ & scandalosæ. Sed etsi plures adhuc forent & peiores, non ideò Schismatis sui & defectionis sufficientem haberent rationem. Non enim est hæc in re vitium status Ecclesiastici aut Sacerdotij, nec fidei aut doctrinæ, nec ipsius Ecclesiæ. Sed est vitium particularium personarum, de quibus cum lamento

ingemiscimus, & ingemiscit Ecclesia Columba gemebunda, detestaturque vitia omnia membrorum sibi per fidei solum vinculum, non per spiritus & charitatis perfectæ nexum, coniunctorum. Ac simul obtestatur eos qui regunt, vt impios corrigeant & emendent, aut aliis pœnis & censuris, aliisque suppliciis, plectendos & abscindendos minatur. Dicant nobis Hæretici: Nonne sancti Prophetæ inclamabant olim contra impios Synagogæ sacerdotes? An ideo defectionem à Synagoga vnquam meditati sunt? Clamat Isaias:
Isa. 1. *Omne caput languidum, omne cor mœrens, à planta pedis vsque ad verticem non est sanitas.*

Vtique vitia regnabant à supremis Rectoribus, vsque ad eos qui sunt de fæce plebis. An propterea nouam religionem, nouum altare oportuit erigere? Certè & viri sancti omni ætate hæc vitia viderunt, & deplorarunt, sed non ideo ab Ecclesia desciuerunt. Sciebant fraudem esse Satanæ, prætextu hædorum ab ouili velle recedere, prætextu paleæ nolle cum frumento in area esse, prætextu loliorum nolle cum liliis in agro Patris-familias florescere. Dicant iterum nobis. Si quis ex Arca Noe egressus fuisset, eo quod ibi animalia immunda, imò essent & Tygrides: Nonne id insipientiæ adscriptum fuisset, & talis fluctibus inuolutus certò periisset? Pari planè modo, qui ab Ecclesia Romana egrediuntur, sub prætextu vitiorum in ea regnantium, æternæ perditionis vndis absorbentur: quia extra illam salus nequit reperiri, sicut nec extra Arcam.

Excusatio ergo eorum inanis est, sed ipsi corde & lingua venenati vt doctrinam Ecclesiæ carpere possint & obscurare, quicquid de Sacerdotibus, Episcopis, Religiosis, Ecclesiasticis reperire possunt, vel fingere, statim vbique decantat, scribunt, exaggerant. At sicut in immundis excrementis lætantur sues; sicut vitiosum sanguinem lubenter sanguisugæ attrahunt: sicut denique quicquid veneni est in domo, vel horto, aranei & bufones attrahunt: ita quicquid in Ecclesiasticorum moribus corruptum est & vitiosum, attrahunt illi ad se, & his quasi delitiis pascuntur. Vt quid verò sic se gerunt? Nonne vt simul fidem eorum ac doctrinam in odium vocent, sicque suam stabilire valeant?

Hunc eorum morem & fraudem iam olim aduertit sanctus Augustinus de hac re præmonens & præmuniens suos fideles. Vnde Epist. 137. ad Hipponenses sic ait. Quid aliud captant, nisi vt quisquis Episcopus, vel Clericus, vel Monachus, vel Sanctimonialis ceciderit, omnes tales esse credantur, sed non posse omnes manifestari? Et tamen etiam ipsi cùm aliqua maritata inuenitur adultera, non proiiciunt vxores suas, non accusant matres suas. At cùm non habeant quod in causa suæ diuisionis defendant; & quia diuinæ Scripturæ veritatem, qua Ecclesia Christi vbique diffusa commendatur, criminari & obscurare non possunt, homines per quos prædicatur in odium adducunt, de quibus & fingere quicquid in mentem venerit, possunt. Vos autem non ita didicistis Christum, si tamen illum audistis, & in illo edocti estis. Ipse quippe fideles suos securos fecit etiam de dispensatoribus malis, mala sua facientibus, & bona eius loquentibus, vbi ait: Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, nolite facere, dicunt enim & non faciunt. Hæc Augustinus de Hæreticis sui temporis, quæ & nos reperimus de Hæreticis nostris.

CONCLVSIO AD SACERDOTES.

Vos interim, ô sacerdotes & ministri Domini, state super custodiam vestram, *Ponite corda super vias vestras*, vt detis gloriam nomini Domini. *Nemini date vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium vestrum*: nullam occasionem date aduersariis maledicti gratia: nec lætentur illi de casu & ruina vestra. Quin potius vt Aarones, vitæ vestræ Virga per sanctificationem efflorescente, hos compescite qui sunt de contradictione Chore, sacerdotio vestro iurati hostes. Integritate conuersationis vestræ, *Obstruatur omne os loquentium iniqua, oppilet iniquitas os suum.*

Immaculatos vos custodire satagite, quia omnis quidem macula in membro quolibet turpis est sed maximè turpis, deformisque in facie. Vos autem non de membro aliquo infirmo, sed de facie estis Corporis Christi mystici. In vos oculi omnium coniecti sunt, illius ergo speciem sartam tectam conseruantes, etiam hostibus reuerendam exhibete. Omnis casus dolendus, sed maximè eorum qui sunt in sublimi, audite ergo illud: *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, ne dimittas locum tuum*: Sic agite, vt possit Ecclesia Hæresi insultanti dicere: *Ne læteris inimica super* Eccl.
me, quia cecidi, consurgam cùm sedero in tenebris. Dominus lux mea est, iram Domini portabo, donec causam meam iudicet, educet me in lucem, videbo iustitiam eius. Si sacerdotum caliginosa vita tenebras Ecclesiæ attulit, vestra iam lux eas dissipet, & iram Domini placare contendat.
Dies est, vt ædificentur maceriæ, inquit Propheta, Mich.
hoc est, vt bonorum operum exemplis & doctrinæ veritate, quæ in Ecclesiæ ædificio sacro infirma sunt confirmetis, quæ disrupta consolidetis, quæ deprauata conuertatis: ne sit tanquam paries inclinatus, aut maceria depulsa. Hoc muneris, hoc ordinis vestri est: huic operi sedulò incumbentes, glorificabitis Patrem vestrum, qui est in cœlis, lætificabitis Matrem vestram, quæ est in terris: ædificabitis Fratres vestros, & Angelos gaudio afficietis: animas vestras saluabitis, & inimicos tandem confundetis.

LECTIO IX.

DE BONIS ORIVNDIS ex pia Sacerdotum vita.

Sicut ex praua Ecclesiasticorum vita plurima in Ecclesiam inundare mala declaratum est: sic consequitur ex pia eorumdem conuersatione omnis generis bona in ipsam plebem Christi redundare. Hoc verò his verbis præclarè expressit Tridentina Synodus. *Nihil est quod magis ad pietatem & Dei cultum assiduè instruat, quam eorum vita & exemplum, qui se diuino ministerio dedicarunt. Cùm enim à rebus sæculi in altiorem sublati locum conspiciuntur, in eos tanquam speculum cæteri oculos coniiciunt, ex iisque sumunt quod imitentur. Quapropter sic decet omnino Clericos in sortem Domini vocatos vitam moresque cōponere, vt habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque omnibus rebus, nil nisi graue, moderatum, religione plenum præ se ferant: leuia etiam delicta, quæ in ipsis maxima essent effugiant: vt eorū actiones cunctis afferant venerationem.*

Hoc etiam semper intellexerunt & docuerunt antiqui Patres, nimirum à reformatione & cor-

rectione cleri & ſacerdotum, Reipublicæ mores & reformationē dependere. Quapropter S. Bernard. ſic ſcribit ad Eugenium Pont. lib. 3. de Conſiderat. *Supereſt, vt ſuper Eccleſiæ ſtatum intendat conſideratio tua, ſi plebs clericis, ſi clerici ſacerdotibus, ſi ſacerdos Deo, in ea qua oportet humilitate ſubiecti ſunt, ſi cenſura Eccleſiaſtica vigeat & diſciplina. Etenim ſi Eccleſiæ vinea floreat honeſtate & ſanctimonia ſacerdotum, iam flores fructus parturiunt obedientia populorum.*

S. Chryſoſt. eadem de re agens, dicit, ideò Chriſtum initio ſuæ prædicationis, ſæpiuſque alias, ſacerdotum vitia redarguiſſe: comparatque illum Medico, qui originem mali vult extirpare, vt ſanet. Audi eius verba. Hoc erat boni Medici, vt ingreſſus ad infirmam ciuitatem ſaluandam, primò ad originem morbi intenderet. Nam ſicut de templo omne bonum egreditur, ſic & de templo omne malum procedit.

Medicus ingrediens ad infirmum, ſtatim de ſtomacho interrogat, & eum componere curat: quia ſi ſtomachus ſanus fuerit, totum corpus validum eſt: ſi diſſipatus, totum corpus infirmum eſt. Ita ſi ſacerdotium integrum fuerit, tota Eccleſia floret: ſi corruptum, omnium fides marcida eſt: cor & ſtomachus ſacerdotes intelliguntur, quia in rebus ſpiritualibus per eos totus populus gubernatur. Et ſicut cor ſapientiæ locus eſt, ita ſacerdotes ſunt receptacula ſapientiæ ſpiritualis. Iſaia dicente de Regibus quidem: Omne caput in dolore: de ſacerdotio autem: Omne cor in triſtitia. Hæc Chryſoſt. in opere Imperf. 50. 30. vel quiſeſt author. Proſequitur & idem rationes, cur ſtomacho comparantur ſacerdotes, & illis munia ſtomachi applicat eleganter.

Primò quidem, quia ſicut ſtomachus accipiens cibum, coquit eum in ſeipſo, & per totum corpus diſpergit: ſic & ſacerdotes accipiunt ſcientiam ſermonis per ſcripturas ex Deo, & excoquentes eam in ſe, id eſt, tractantes & meditantes apud ſe vniuerſo populo ſubminiſtrant.

2. Sicut ſtomacho miniſtrante vnumquodque membrum ſuſcipit nutrimentum, & conuertit ipſum in ſe ſecundùm ſuam naturam: nam quod ſuſcipit iecur, totū fit ſanguis: quod ſuſcipit fel, totum efficitur bilis: quod verò aſcendit in pulmonem, fit phlegma: quod in mammillas, totum efficitur lac. Sic ſacerdotibus in Eccleſia loquentibus Dei verbum, vnuſquiſque illud conuertit ſecundum proprium cor: ita vt idem verbum in cordibus rectis procedat ad vitam: in cordibus peruerſis ſuſcitet iracundiam, quaſi bilis: in aliis autem operatur dilectionem dulciſſimam quaſi lac: in aliis odia quaſi phlegma nociuum & expuendum. Tandem huius ſimilitudinis explicationem concludens idem author, ſic admonet ſacerdotes. Videte, ô ſacerdotes! quomodo vos componatis in verbo & opere.

Quoniam ſicut in corpore, ſi aliquod infirmatū fuerit membrum, non omnino languet & ſtomachus, ſi autem ſtomachus languerit, omnia membra inueniuntur infirma: ſic ſi aliquis Chriſtianorum peccauerit, non omnino peccant & ſacerdotes: ſi autem ſacerdotes fuerint in peccatis, totus populus conuertitur ad peccandum.

Sapientes antiqui hanc quam tradimus doctrinam inſinuare volentes, & qualis debeat eſſe ſacerdotum vita exprimere, depingebant venerabilem ſenem vna manu ſolem tenentem, altera horologium. Ac primò quidem, per ſolem ſignificabant ſacerdotis vitam claram eſſe debere & luminoſam, contra quam nemo meritò loqui poſſit, de qua etiam verum ſit illud Pythagoræ: Aduerſus ſolem ne loquaris; hoc eſt, ne ſugilla eum, cuius vita inſtar ſolis eſt illuſtris. Cōforme eſt illud quod à Chriſto de ſacerdotibus pronunciatum: *Vos eſtis lux mundi.* Sicut enim nihil nitidius ſole aut luce, ſic nihil purius eſſe deberet ſacerdote. Deinde, ſicut ſol non inficitur luto aut terrena corruptione, licet per terram tranſeat: ſic & ſacerdos, licet cum luteis hominibus habeat conuerſationem, debet tamen infectionem omnem vitare: at, ſicut lux viantibus iter præmonſtrat, ita debet ipſe deuiantibus. Denique, ſicut ſine luce omnia in tenebris & cæca iacent caligine, quodamque frigore conſtricta languent: ita ſine pia & lucida ſacerdotum vita, mundus viuit in tenebris errorum, ignorantiæ, flagitiorum, frigeſcente fide & charitate.

Vide ergo quanta bona aduehat lucis & ſolis ortus, ac ſcito longè maiora & præſtantiora, ſacerdotum lucidam doctrinam & exemplum mundo parere. 2. Per horologium innuebant, à regimine & vita ſacerdotum dependere regimen & vitam totius populi, ſicut ab horologij directione, pendet ciuitatis directio & negotiorum eius. Eſt enim hora quaſi regula & menſura quædam rerum gerendarum, & cauſa vt omnia ordinatè fiant, certo tempore operi cuilibet deſignato. Quod ſi in motu celeriùs aut tardiùs incedat, ingeritur quædam confuſio: Ita ad ſacerdotis vitam, quaſi ad horologij motum, cæteri ſe conformant, ad illius pulſum excitantur & regulantur. Quod ſi confuſio & inordinatio in illius motu intercurrat, ſtatim etiam in aliis cernitur. Hinc rectè dixit author Politicus: *Quinque declarant Rempublicam benè aut malè habere. 1. Ædes precum. 2 Curiæ. 3. Scola. 4 Forum. 5. Horologium.* Prout benè aut malè reguntur, ſic & ſolet iudicium formari de Republica. Hinc & Carolus V. vrbes luſtrans, dicitur ſolitus attendere ad horologium, ad templum, & ad plateas, an omnia ibi recta & munda forent, ſicque de ciuitatis directione ſolebat iudicare. Idem eria P. inquirere ſolebat: *Quis in vrbe Prætor? Quis Præceptor? Quis Paſtor?*

Eſt itaque Paſtor velut horologium, alios ſuo motu dirigens, ſuo ſonitu excitans: & ideo ad veſtem antiqui ſacerdotis, quaſi ad horologium myſticum pendebant 72. campanulæ, intermixtæ malogranatis aureis. Quibus ſignificabatur, vt aduertit S. Hier. Epiſt. 127. ad Fabiolam, quod ſacerdotes boni odoris, exemplis debeant oblectare, & reficere appropinquantium ad ſe corda & animos: quodque inſtar horologij alios debeant verbis ſonoris, & igne pietatis examinatis & probatis, excitare ad omne bonum. Et quidem tintinnabula 72. diſcipulorum 72. figuram gerebant, quos Chriſtus ſummus Sacerdos in omnem locum miſit ad annunciandum verbum Dei. Et in his omnes alij ſacerdotes repræſentari cenſentur: qui quidem eſſe debent vocales, & iuncti malogranatis, quia verba eorum iungi debent operibus odoriferis: ſic multos ad ſe tum voce doctrinæ, tum pietatis odore attrahent, ſic ad Deum corda eorum conuertent.

Ex dictis itaque ſatis colligi poteſt, quanti facienda ſit ſacerdotum pia & exemplaris vita: cùm etiam per experientiam nobis compertum ſit, quantum vel vnius ſacerdotis, ſiue paſtoris, pietas & zelus emolumenti afferat, quantum mutationis in plebe ac moribus corruptis. Videmus enim non infrequenter, ſub aliquibus animarum Rectoribus torpidis flaceſſere pietatem, deuotionem cultumque Dei, ſub aliis zelo accenſis,

reuirescere, & odorem suauitatis afferre, per sacramentorum frequentationem, per morum conuersionem, per pietatis amorem.

S. Gregorius Thaumaturgus, morti vicinus, cùm annis plurimis laborasset pro Dei cultu propagando & extirpanda infidelitate, inquirebat à suis, quot adhuc essent in ciuitate sua Neocæsariensi infideles. Cumque responsum fuisset esse septemdecim: Deo gratias, inquit ipse, totidem erant fideles, cùm cœpi Episcopatum. Vides quantum vnius viri pietas in Dei cultu promouendo valuerit.

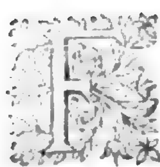
Patuit in S. P. N. Carolo, quantum benedictionis eius pia vita & vigilantia intulerit in clerum populumque Mediolanensem; quia ante eius ad Archiepiscopatum electionem vitiis & ignorantia scatebat. Sed & quàm magni faceret, vel vnum pium sacerdotem, & verbo docuit, & facto monstrauit. Sacerdotibus enim suis, quos in partem sollicitudinis aduocarat, tali affectu deditus erat, vt ipsis etiam ægris propriis manibus inseruire vellet, & obsequium personaliter impendere, admirantibus omnibus tanti viri adeò humilem beneuolentiam. Quodam die decumbebat infirmitate lethali Ioannes Stopano, in Diœcesi curam gerens animarum. Hoc vbi resciuit S. Cardinalis, statim ad eum profectus est, & illius curam nocte dieque sic egit, quasi ipsemet foret Infirmarius, siue is cui ægrorum cura committitur. Dum verò ægritudo ingrauesceret, illius confessionem excepit, & propriis manibus Eucharistiam ministrauit. Tandem cùm iam desperata sanitate extremum spiritum breui redditurus videretur, ita afflictus fuit S. Cardinalis, vt summo compassionis affectu orationi se addicens, enixissimè obsecrarit Deum pro gratia sanitatis: quam & ille impetrauit. Cùm verò quidam admirarentur tantam viri tanti sollicitudinem: Respondit ipse cum cordis singultu. *O vos nescitis, cuius sit pretij apud Deum, vel vnius boni sacerdotis vita!*

Porrò, cùm à Pastorum pia vita prudenti regimine, salus plebis dependeat, rectè illustrissimus Antonius Albergatus ad partes Germaniæ quondam Nuncius Apostolicus, inter Decreta sua pro Diœcesi Leodiensi fol. 11. sic decernit: *Vacante per mortem Pastoris, vel quomodolibet Ecclesia parochiali, erit cura populi Pastore orbati, exponendam curare orationem quadraginta horarum, pro bona Pastoris electione ab eo obtinenda, à quo bona cuncta procedunt.*

CONCLVSIO ET ORATIO
ad Christum.

O Iesu Christe! Sacerdotum & Pastorum Pastor & Moderator, quandoquidem ab illis æterna populi salus & vita dependeat, de idoneis tua benignitate prouidere digneris, qui possint dicere: *Domini est assumptio nostra, & Sancti Israel Regis nostri.* Psal. 88. Tu Ecclesiæ tuæ sanctæ sponsus es, tuum est illi prouidere paranymphos, tutoresque, qui eius decorem adament, colant, exornent: qui æmulentur Dei æmulatione sponsam hanc exhibere ornatam viro suo: vt tandem *specie & pulchritudine sua sic prosperè procedat*, vt cum sponso suo æternum regnare valeat, tota triumphans & gloriosa, sine macula, sine ruga. Obsecramus te, *ô Domine Deus spirituum vniuersæ carnis!* Num. 27. qui nostri vnumquemque cuius spiritus sit; ne permittas irrepere in sacrum tabernaculum tuum, & ad regimen animarum, vocatos à carne & sanguine, sed solùm à te missos & electos, qui ponderator es spirituum: vt non conformentur huic sæculo, sed renouentur spiritu mentis suæ: sicque super multiplicem gregem tuum constituti, possint ante illum ingredi & egredi, tandemque in locum à te præparatum introducere: hoc meum, hoc omnium piorum votum est, cui faue, & cœlitus adspira.

TRACTATVS TERTIVS
DE FLORIBVS VIRGÆ AARONICÆ, SEV VITÆ SACERDOTALIS.

Lores Virgæ Aaronis varias designant virtutes, animique dotes, quæ in sacerdote requiruntur, vtpote sacerdotio affines, vel illi congenitæ. Nam de quolibet sacerdote illud verificari debet. *Super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.* Et iterum ad illos maximè dirigitur illud Eccl. 39. *Obaudite me, diuini fructus, & quasi rosa plantata super riuos aquarum fructificate. Quasi Libanus odorem suauitatis habete. Florete flores quasi lilium, & date odorem, & frondete in gratiam, & collaudate canticum, & benedicite Dominum in operibus suis. Date nomini eius magnificentiam, & confitemini illi in voce labiorum vestrorum.* Duplices ergo sunt hi sacerdotij flores, quidam respiciunt Deum coram illo suauitatis odorem dantes. Alij respiciunt proximum, quia illorum bono odore proximus ad Deum attrahitur, dicente Apostolo: 2. Cor. 15. *Christi bonus odor sumus in omni loco.*

Agemus ergo hoc Tractatu de Floribus primi generis, qui continentur in documentis floridis, quæ suis sacerdotibus præscripsit S. Carolus Borromæus, ad perfectionem sacerdotalem assequendam. Sequenti Tractatu explicabimus flores secundi generis, quibus proximo suauitatis odor afflatur.

LECTIO I.

DE PRIMO FLORE, QVI EST pietas erga Iesum Christum Sacerdotem primum.

PRimò, hoc vniuscuiusque sacerdotis menti fixum esse debet, quicquid sacri ministerij ab ipso ex vocatione & cõsecratione peragitur, illud specialiter Christum æternum Sacerdotem operari. Ipse enim in sacerdotibus, baptisat, absoluit, consecrat, sacrificat, animas iustificat, verbum vitæ ministrat, aliasque functiones peragit. Quapropter oportet vt sacerdotes & ministri

ipsius, ipsum non solùm in diuinitate, sed & in humanitate vncta per diuinitatem speciali pietate colant, adorent, adament, ac spiritum eius attrahere conentur: quandoquidem ex eius virtute, afflatu & directione, omnis sacra functio dependeat. Nec enim nos illam obire debemus quasi ex nobis, sed in illo, & per illum, cuius vices gerimus, cuius personam repræsentamus: cuius verbis vtimur, cuius munere fungimur. Hoc si viua fide apprehendat sacerdos, non potest non concipere magnam reuerentiam, submissionem, deuotionem erga Iesum Christum primum Sacerdotem, adeò sublimia per hominis ministerium operantem, non potest non firma gratiæ & spiritus coniunctione velle illi continuò adhærere, cuius est viuens & electum instrumentum.

Secundo, considerandus est Iesus Christus, vt omnium sacerdotum primum & absolutissimum exemplar, & sacerdotalis perfectionis vnica Regula, quam sequuti sunt omnes, qui in sacerdotio perfectionem sunt assequuti. Vnde vnusquisque

Gal. 6. illorum cum diuo Paulo dicit: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Et rectè cum eodem Apostolo adiicimus: *Quicumque hanc regulam sequuti fuerint, pax super illos, & super Israel Dei.* Non ergo Paulus, non Petrus, non Augustinus, aut Ambrosius, non Carolus aut Philippus, primum exemplar, sed Iesus Christus, cui oportet omnes conformes fieri ex decreto Patris. Oportet ergo exemplar istud secundùm omnia sua lineamenta perfectè intueri & cognoscere, deinde reuereri & adorare, denique ad imitationem illius sese accendere.

Cognoscere quidem oportet illud non solùm notitia speculatiua, quā docti etiam improbi possunt habere, sed & scientia affectuosa, quæ ab intellectu transeat in effectum, scientia quoq; practica, quæ ab effectu transeat in effectum, imitando exemplar cognitum. Hæc nempè est cognitio

Ioan. 17. illa, de qua S. Ioannes dicit: *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te Deum verum, & quem misisti Ie-*

1. Cor. 2. *sum Christum.* Hæc est scientia de qua gloriatur S. Paulus: *Nonne iudicaui me scire aliquid inter vos, nisi Iesum & hunc crucifixum.* Nuda ergo notitia Iesu Christi & virtutum ac perfectionum eius, quæ sunt instar lineamentorum & colorum huius exemplaris, exiguum fructum in anima parit: sed cum viua fide, cum adoratione in spiritu & veritate coniuncta, statim desiderium imitationis accendit, vt scilicet illa eadem lineamenta in nobis exprimamus, & illi conformes reddamur, qui tanquam imago Patris æterni proponitur, vt & nos fiamus imago imaginis. Certè omnis sacerdos sigillum est, & signaculum quoddam sacrum, in quo debet reformari viua imago Iesu Christi, quam & ipse aliis possit imprimere: non autem compatiuntur se imago sæculi & Christi, spiritus sæculi & Christi conformitas ad sæculum & ad Christum; oportet ergo eradere & expungere vnum, vt perfectè in hoc sigillo imprimatur & insculpatur alterum. Eradatur mundus & imago eius: imprimatur Christus, imago & spiritus eius; sic assimiletur ei sacerdos in tempore, vt assimiletur & in æternitate.

Tertiò, proponat sibi sacerdos, continuò Iesum Christum, Deum & hominem, sacerdotem & sacerdotij institutorem, vt pondus cordis, vt centrum sui amoris, vt scopum totius suæ intentionis: omnia scilicet sua ad eius amorem, ad eius gloriam perfectè referat, totam vitam, totum affectum illi deuoueat, à quo sacerdotalem vnctionem & consecrationem participauit illius charactere signatus est, vt plenè in eius dominium speciale translatum se nouerit, quoad omnia, siue opera, siue desideria & vota quæ habiturus est in tempore, vel in æternitate. Itaque ipse sit principium, medium, finis omnis nostræ deuotionis & pietatis, qui est principium, medium, finis omnis gratiæ, potestatis, omnisque functionis sacerdotalis.

Attendant sacerdotes, vocem illam Iesu Sacerdotis Æterni loquentis sancto Thomæ, quem iam sacerdotio cum aliis Apostolis initiarat: *Ego sum* Ioan. 14. *via, veritas & vita.* 1. quidem est sacerdotibus via, in hoc quod à peccato segregatus fuit & Pontifex impollutus, qui nihil inordinatum, vnquam vel cogitatione, vel verbo, vel opere commisit: sed omnia semper perfectissimè ad Patris gloriam retulit. Ergo in hoc sequamur viam nostram. Ipse etiam est via in virtutum exemplis, in obedientia, castitate, humilitate, mansuetudine, dilectione. Ergo hæc iterum via sequenda. Ipse denique est via in afflictione & patientia, iter nobis præmonstrat, flagellis, clauis, spinis, felle, sanguine conspersum. Hæc est regia quam proponit via, hanc omnes vult sequi, & maximè eos qui dignitatis sibi gradu sunt proximi. 2. Ipse est veritas, cui adhærere oportet relicta vanitate, relicto mendacio & errore. Ipse est veritas, quam conlectari decet, sæculi ignorantia mentis oculos obcæcante procul eliminata: *Beatus qui non respexit in vanitates, & insanias falsas*, lucem Christi & veritatem sequutus. 3. Ipse est vita: tum secundùm diuinitatem, quia vita in se, verbum vitæ, fons vitæ: tum secundùm humanitatem, quia per illam est in nobis principium nouæ & perfectæ vitæ, vita est in illo, vita est ab illo: *In ipso* Ioan. 1. *vita erat, & vita erat lux hominum.* In Eucharistia quoque admirabiliter est vita, donans panem vitæ. In verbis suis erat vita: *Domine ad quem ibimus, habes verba vitæ æternæ*, inquit S. Petrus. Ergo vbique ipse est vita, & fonti huic vitæ toto cordis & pietatis affectu adhærere debent, qui eam primi debent participare, ac deinde in alios transfundere & influere.

Audite igitur, ô Sacerdotes & Ministri Domini; Quandoquidem Christus Dominus via sit, absit vt ab hac via vnquam deuietis, vel oculos auertatis: quum extra eam non possit esse nisi casus & aberratio, offendiculum & impactio, præcipitium vel circuitus, quo non pertingitur ad terminum. Quandoquidem ipse sit Veritas, absit vt à vobis Veritas hæc deseratur vnquam, cùm extra eam non possit esse nisi mendacium & falsitas, vanitas, & insipientia, error & ignorantia. Filij hominum diligant vanitatem, & quærant mendacium: vos qui primogeniti filij Dei estis, diligite veritatem, quærite sapientiam, illa in doctrina Iesu Christi, in eius imitatione reperitur. Quandoquidem ipse sit vita, absit vt hæc vita à vobis negligatur, extra quam non est nisi ægritudo & perditio, venenum & mors extra quam nulla vnquam potest esse salus. Iugiter illum inspicite, quærite, diligite: inspicite tanquam Viam: quærite tanquam Veritatem & Sapientiam: diligite tanquam Vitam: Accedite ad illum, sed per illum tanquam Viam, de illo fugite tanquam vena Veritatis & Sapientiæ, haurite aquam vitæ & salutis de plenis inexhausto fonte, aliosque adducite, vt veniant, hauriant, bibant, & non moriantur in æternum, non deuient in præcipitium, non recipiantur per mendacium, non pertrahantur in exitium.

CONCLVSIO AD CHRISTVM.

OBsecramus te Domine Iesu, vt sis Sacerdotibus tuis Via, Veritas, Vita, & notas illis facias vias vitæ. Non sis solùm vita in Te, sed & in illis, & per illos in omnibus qui ministerio eorum debent vitam participare. Cùm ipsi quotidie tractent panem vitæ, verbum vitæ, fontem & principium vitæ, fac vt non careant fructibus vitæ: sed da eis posse viuere vita diuina, vita perfecta, vita, statu, & vocatione ipsorum digna. Non viuant sibi, sed Tibi: non desideriis terrenis, non voluntati suæ, non voluptati, sed amori tuo, voluntati tuæ, cœlo & rebus cœlestibus: non sæculo, sed æternitati: non spiritu mundi ducti, sed spiritu quem afflare venisti. Vitam intueantur, quam eis proposuisti, & quotidie proponis tanquam ideam; gratiam impertire, vt illi plena similitudine conformentur, vt exuta veteris hominis vita illam induant nouam, perfectam, diuinam. Illis copiosam impende benedictionem, vt possint dicere: *Viuo ego, iam non ego, viuit vero in me Christus.* Hoc faciat spiritus tuus bonus, veniens in corda eorum & illa animans, possidens, dirigens ad omne bonum, spiritumque sæculi & carnis excutiens: vt iam nouerint ipsi (& dipsum verbo & exemplo alios doceant) quid sit viuere, quid benè viuere, quid perfectè viuere, quid viuere in te, quid viuere de te, vt possent possint beatè viuere, & in æternum viuere. Quid enim prodest viuere, si non detur semper viuere? Hoc dare potest spiritus tuus, qui non est spiritus imperfectæ, aut mortalis & caducæ vitæ, hoc est vitæ, non vitæ; sed est spiritus vitæ perfectæ, beatæ & æternæ, quam inchoamus iam viuere per gratiam in Patre, Filio, & Spiritu sancto, & postea perficietur in iisdem per consummatam gloriam. Ergo hanc vitam inspira, perfice, consumma in nobis, ô Iesu Sacerdotum exemplar, spes, amor, vita gloria.

PRAXIS AD ALENDAM pietatem erga Christum Iesum.

AD excitandam deuotionem erga Iesum Christum, seruire potest quotidiana Litaniarum Nominis eius cum affectu interiori recitatio. Frequentes quoq; amoris erga illum actus, item adorationes in spiritu, item oblationis perfectæ sui ipsius repeti poterunt. Iuuat ad id in promptu habere aspirationes sacras siue orationes breues iaculatorias ex sacris Scripturis, aut aliundè excerpas, quibus mens erigi, & in Iesum possit dirigi. Vt autem modum eas formandi indicem, aliquot subiungo pro singulis diebus hebdomadæ.

Die Dominico. O Iesu signaculum Patris, qui me sacro Charactere tuo signasti, amorem tuum imprime cordi, imprime brachio meo: vt in omni cordis affectu Te purè spectem, in omni operatione Te Iesum Sacerdotem Magnum glorificem.

Feria 2. O Iesu Sacerdotum vera vita, & vitis vera, sim palmes in Te vite, ferens fructum vitæ. Non ego Te, sed tu me elegisti vt fructificem, fac vt fructus quem à me requiris, permaneat.

Feria 3. O Iesu, Tu es Pontifex noster impollutus, & à peccatoribus segregatus, da vt Sacerdotes tui a peccatis segregati induantur iustitia, induantur salutari, & super ipsos efflorear Sanctificatio tua.

Feria 4. O Iesu custodi animam meam, quoniam sanctus sum, à Te vnctus, à Te sanctitati consecratus. Lætifica animam serui tui oleo sanctificationis & lætitiæ, à Te tanquam Capite defluente.

Feria 5. O Iesu Sacerdos adorande! Adoro Te in sinu Patris cum Angelis, in sinu Matris cum Magis, cum Pastoribus in præsepio, cum Simeone Sacerdote in templo. In vnione omnium adorationum illarum adorare te cupio in spiritu & veritate quotidie in Eucharistico Mysterio.

Feria 6. O Iesu Spiritus oris nostri, & Christus Domini, eheu tu captus es in peccatis nostris! eheu in sublimem Crucis stipitem eleuatus, ibi tanquam in altari munus imples Sacerdotis! fac vt in vmbra tua viuamus inter gentes.

Sabbato. O Domine Iesu! ego seruus tuus, ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ, filius Ecclesiæ, filius Mariæ, Ancillam se pronunciantis: dirumpe vincula mea, vt Tibi valeam dignam Hostiam laudis sacrificare.

Similia è sacris scripturis deducta, vel breuiter ex arcu cordis intento & intento eiaculari licet in cor Iesu Christi, vel etiam prolixiùs ruminari & mandi possunt, quia non parum medullæ continent & vnctionis, si attentè expendantur.

Secundo, ad excitandam pietatem erga Dominum Iesum, qui debet esse obiectum speciale pietatis sacerdotalis, seruiet consideratio beneficiorum ab eo promanantium consideratio item perfectionum eius. Ad quam rem hic subiicio petitiones triginta tres, in honorem annorum eius ex Scripturis concinnatas, per ternarios partitas, iuxta beneficia nobis ab eo collata, & perfectiones correspondentes. Beneficia porrò sequentibus verbis indicantur. *Iesus Christus est Deus noster, Creans, Conseruans, In carne veniens, Docens, Patiens, Moriens, Sanctificans, protegens, Iudicans, Glorificans.* O quot titulis Christum colere tenemur! O quot titulis illius toti sumus! Perfectiones verò ipsius his beneficiis correspondentes sunt: Nempè, cùm à Patre per intellectum genitus sit, in eo elucet Sapientia, in Creatione Potentia, in Conuersatione Prouidentia, in Incarnatione Misericordia, in doctrina Zelus, in eo quod Pastor est Bonitas; in Morte Charitas, in Iustificatione nostra eius Sanctitas, in Protectione Clementia, in Iudicio Iustitia, in Glorificatione effulget ipsius Munificentia. Hæc omnia stimulus sunt & obiectum nostri amoris, nostræque considerationis. Et hæc consideratio iterum fieri potest, vel per meditationes longiores & profundas, vel per breues & eiaculatas adspirationes, quæ sint tanquam scintillæ animas inflammantes.

LECTIO II.

DE SECVNDO FLORE, qui est pietas specialis erga Virginem Deiparam.

MEritò monentur sacerdotes, specialem pietatis affectum erga Virginem concipere: multis enim titulis eorum specialis Mater esse dignoscitur.

Primò quidem, cùm sint specialiter Fratres Christi, primogenituræ illius participes, consequuntur Filios quoque esse speciales Mariæ Fra-

tres autem eos vocare Christus dignatus est illis
Psal. 21. verbis apud Psaltem: *Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ laudabo te.* Hoc de Apostolis, & eorum in sacerdotio successoribus, pronunciasse censetur Christus. De quibus etiam Magdalenam alloquitur: *Vade, dic fratribus meis, ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum.* Deinde rectè dixeris, Sacerdotes Mariæ in filios esse datos ab ipsomet Christo in persona S. Ioannis, quando in celebri Crucis testamento illi dixit: *Mulier, ecce Filius tuus.* Denique discipulo: *Ecce*
Ioan. 20. *Mater tua.* Exinde Maria eos in filios specialis dilectionis adoptauit: exinde tenentur speciale obsequium pietatis Mariæ exhibere, vt Matri. Qua in re S. Ioannes affectu & effectu eis præfuit, cuius anima agglutinata fuit Deiparæ, amore, puritate, imitationeq; speciali. Quamuis verò de omnibus fidelibus verum sit, quod Mariæ in filios à Christo dati sunt in persona Ioannis, per illud testamentum Crucis, tamen particulari ratione id de Sacerdotibus asseritur, quia S. Ioannes Sacerdos erat & Discipulus. Ideoque Sacerdotes, qui specialiter Christi Discipuli sunt, particulariùs repræsentari censentur, & Virgini Matri in filios consignari: vt maternum illa eis exhibeat affectum in quodam gradu eximio, illi rependant verè filialem, & eò ardentiorem, quo Christo Filio Mariæ coniunctiores censentur munere & dignitate.

Hic iuuat in memoriam reuocare id quod olim B. Gertrudi Deipara Virgo legitur insinuasse. Cùm enim in Missa de Christo B. Gertrudis audiret illud cani: *Primogenitus Virginis Matris* considerationi sacrorum horum verborum intendens, cogitabat congruentiùs dici, *Unigenitus Virginis Matris*: quia intemerata Virgo nullum alium genuerit, præter illum quem de Spiritu S. meruit concipere. Cùm verò in hac cogitatione hæreret, adfuit ei B. Virgo blanda serenitate re-
Insinuatio. num l. 4. c. 3. spondens: *Nequaquam Unigenitus, sed congruentissime Primogenitus dulcissimus meus Iesus, quem primum clauso vtero progenui, & post ipsum, imo per ipsum, omnes ipsi in fratres, mihi in filios maternæ charitatis visceribus adoptando generaui.* Hoc si de omnibus verum est, de Sacerdotibus specialissimè, ob rationem dictam.

Secundò, Mater est specialis Sacerdotum, quia Filium quem semel mundo edidit fructum vitæ ipsi quotidie reproducunt, vt sit vsque ad consummationem sæculorum verè Emmanuel, verè nobiscum Deus. Quapropter Maria materno eis assistit affectu, vt cum animi puritate illum producant consectantes, illumque in visceribus suscipiant iam consecratum sumentes: vt sicut ipsa peperit illum summa puritate, vlnisque amoris castissimi est amplexata: ita idipsum eis liceat per mysticam consecrationem & sumptionem. Hinc legitur non infrequenter in Sacerdotibus sibi dilectis in sacrificio adstitisse, & vt sacris piè operarentur inuitasse.

S. Bonitus Præsul Auernensis cor totum suum vouerat, ad perfectè Iesum eiusque Matrem diligendam. Quadam die in Basilica sancti Michaëlis, dum solitudinem eligens in angulo quodam obseratis foribus cor suum effunderet coram Domino; Ecce cœlestis multitudo micantibus luminaribus ingreditur cum Deipara, laudes decantans in medio templi. Facta processione, inquisitum est quisnam Missam celebraturus foret? Tunc B. Virgo: Ecce adest Bonitus Præsul, verè idoneus cui id officij committatur. Pauebat ille, & retrocedebat contra murum, ita vt in huius rei testimonium grandis ei lapis cesserit, qui adhuc seruat viri retrocedentis indicium & vestigium manifestum: Attamen adductus est ab Angelis, & veste sacerdotali ornatus, ac altari admotus. Et postquam dedit in celebratione sancti operis decus, B. Virgo valedicens dilecto suo, pro munere dedit ei cœlestem & sacerdotalem vestem, seu casulam. Res est nota & celebris apud Auernenses, & in ciuitate quæ dicitur Mons-clarus monstratur illa vestis, cuius materia & contexturæ modus à nullo hominum dignosci potest, estque eximij candoris & miræ leuitatis & lenitatis.

S. Andræas Ord. Carmelit. Episcopus Fesulanus, cùm iam sacerdotio initiatus, primitias Corsini esset celebraturus, vrgebant omnes vt magno apparatu & pompa id fieret. Ille verò secretò, licentia à Prouinciali obtenta, secessit ab vrbe in Conuentum Syluarum, sciens humilitatem magis placere Deo & B. Virgini, cui se vt Matri deuouerat, quàm apparatum. Ibi ergo deuotissimè sacerdotij sui primitias offerenti, apparuit Maria Virgo cum comitatu Angelorum, & dixit: *Seruus meus es tu, quia elegi te, & in te gloriabor. Et hæc dicens disparuit*, Andræas verò stupore percussus, non vana elatione intumuit: sed magis per humilitatem nitebatur se dignum Christi & Mariæ seruum efficere, humanas laudes fugiens. Sensit ergo ipse ex illa promissione & prima benedictione Mariæ in primitiis suis sacerdotalibus data, auxilium sibi speciale adesse in omni munere & functione sacerdotij, idque semper cooperante Virgine.

Tertiò, Matrem se specialem exhibet Sacerdotibus Maria, quia Filium suum quotidie pariunt nouo modo in cordibus fidelium, iuxta illud
Apostoli: *Filioli quos parturio, donec formetur in* Gal. 4.
vobis Christus. Ipsa ergo eis ad sacrum hunc partum cooperatur, vt sit Mater Christi non solùm carne, sed & spiritu, dum Sacerdotibus specialem fauorem impertit, vt per eos fideles qui sunt Christi sui membra, spiritualiter nascantur, & æternitati gignantur. Hinc eius specialem opem expertos esse scimus omnes illos, qui animarum zelo feruentes, non aliud respirabant, quàm Filios spirituales Christo generare, & suscitare generationem nouam Filiorum Deum timentium. Quales fuere Bernardus, Dominicus, Franciscus, Ignatius, Carolus, Philippus Nerius, & alij. Nam & Dominicum & Franciscum à beata Virgine tanquam Matre Christo ad hunc effectum præsentatos fuisse, ex eorum historia sat notum est.

Enituit fauor B. Matris erga S. Hubertum, cuius ope speciali ad Sacerdotium promotus fuit. Cùm enim ipse ad limina Apostolorum profectus foret, Sergio Pontifici mors S. Lamberti indicata est per Angelum, delato Pastorali Pedo, vt inauguraretur Hubertus, tunc Apostolorum sepulchrum orans peregrinus, Pontificalia quoque ornamenta subitò à loco martyrij Angelico ministerio sunt delata, vt indueretur consecrandus. At cùm stola non inueniretur, quam Satan abdiderat, consecrationem illam sentiens sibi damnosam: Ecce stola serica alba, auro intertexta, transmissa est per Angelum à beatissima Virgine, clienti suo munus perenne. Et ita cùm Hubertus insufficientiam suam prætendens tantæ promotioni reniteretur, per Angelum & Mariam difficultas est dirumpta. Rem sic narrant vitæ eius Scriptores. Hubertus cui humilitas corde tenus radicata erat, idoneita-

rem ad Episcopatum prætendebat: *Iustus enim in principio accusator est sui.* At dum Summus Pontifex & sacer conuentus pensili animo fluctuaret, Angelus adueniens fulgore suo cuncta collustrauit. Videnſque cunctos attonitos, sic alloquutus est: Quousque, ô Præsules, animos suspenditis, & in diuersa rapitur sententia? Huberte, quid cunctaris? Deus qui Gedeonem hostium congressum veritum per Angelum suum roborauit, qui discipulorum corda & ora afflamine spiritus sui edocuit, qui Balbutienti Prophetæ Aaronem Oratorem constituit, ille aderit tibi, ille dabit os & sapientiam ad regendam plebem tibi commissam. Et vt verbis fidem habeas, en Deipara Mater Maria tibi hanc Stolam Angelicis manibus contextam, in singularem mittit prærogatiuam, qua consecretis Sacerdos, & qua sicut pertiisti à Domino, habeas scientiam tibi necessariam & perfectam. Datque tibi Deus hoc sacro munere virtutem imperiosam super dæmoniacos, Energumenos, phreneticos, & super omnem inimici potestatem. Hæc stola, quasi Virga Aaron, instrumentum erit virtutum & operationum, quas Deus orationibus tuis in salutem populi operabitur, & durabit in memoriam tui, in remedium his qui patrocinium tuum implorabunt. Hæc est vita S. Huberti notis illustrata ex antiquis Codicibus.

Quartò, ideo sacerdotum specialis mater est Maria, quia nomen suum totum per orbem propagarant, & quotidie propagare non desinunt, dum scilicet eius encomia decantant, dum illius castitatem sibi aliisque imitandam proponunt, dum maternitatem & virginitatem diuino fœdere copulatam prædicant, dum infideles & hæreticos virginitatis Mariæ hostes coarguunt.

Numquid iterum hanc ob causam sacra veste seu casula donatus fuit S. Ildephonsus Archiepisc. Toletanus, quia scilicet magno zelo virginitatem perpetuam Mariæ, contra quemdam Helladium veteris Heluidij errorem suscitantem scriptis & disputatione tutatus fuisset? Res sic narratur. Ad nocturnas preces nocte festum Annunciationis præcedente, procedebat: & ecce templum visum est maiori fulgore micare, quam vt oculi mortales ferre possent. Tunc cæteris alio atque alio dilapsis præ terrore, ad aram ipse progressus, & flexis genibus preces fundens in cathedra, ex qua solebat concionari, adstantem Virginem Matrem augusta specie conspicatur, hæc verba promentem: *En castitatis tuæ cum fidei ardore coniuncta, & nostræ virginitatis defensæ præmium, ex cœlesti thesauro tibi illatum.* Inter hæc verba vestem illa suis manibus capiti eius inseruit, dicens: *Hac veste, Filij mei, meaque totius anni Festa celebrato.* Comites eius resumptis animis aduenientes eum ferè exanimem reperiunt, toto spectaculo iam ex oculis sublato. Metus & admiratio vocem intercluserat, oculi tantum in lacrymas soluebantur, quod neque pares beneficio gratias agere posset, nec Virginem alloquio morari. Lapis vbi Virgo stetit, in ipso Templi Toletani aditu monstratur, clathris ferreis inclusus, rei tantæ monumentum. Et casula illa de cœlo allata Oueti seruatur in arca obserata, videndi omnibus facultate sublata, ideoque maiori religione culta.

CONCLVSIO AD Sacerdotes.

Ergo, ô Sacerdotes, affectum & pietatem continuam fouete erga tantam Matrem, cuius estis Filij inclyti, siue Filij honoris, inter cæteros Fratres honoratiorem locum tenentes, mensæ Iesu Christi semper assidentes, illiusque cibum aliis Fratribus partientes. Filij primogeniti estis ob dignitatem & primatum, ideoque vobis conuenit illud, quod olim Iacob dicebat de Ruben, Primogenitus meus prior in donis, maior in imperio. Nam sicut primogeniti in familia cæterorum curam habent, Patrisque negotia administrant; sic & vobis conuenit dicere: in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse. Cura quoque Fratrum vestræ est fidei concredita à Patre, ita vt haud liceat vobis cum Cain dicere: Nunquid custos fratris mei sum ego? Ergo verè fratres Christi, verè filij estis Mariæ primogeniti, quandoquidem curam filiorum minorennium vobis commendat illa, committit & partitur ipse qui in medio Fratrum vos vnxit, olei sui eminentis dignitatis consortes, ministerij sibi à Patre commissi participes. Itaque pio recurrite affectu ad Matrem, recurrite ad Fratrem & Dominum vestrum, cui dictum est: Esto Dominus Fratrum tuorum & incuruentur ante te filij Matris tuæ. Dicite illi cum humili submissione: O Domine ego seruus tuus, ego seruus tuus & filius ancillæ tuæ. Bis etenim serui illius estis, tum quia eius charactere in Baptismo signati, tum quia in ordinatione specialibus sigillati & consecrati: & tertiò serui, tanquam Mariæ filij, quæ se etiam ancillam Domini pronunciat: Obsequium ergo seruitutis vestræ illi ex integro consecrate, & vt gratius sit, semper illud per Matrem offerte, illam colite, illam adamate, illi cum Filio seruite.

PRAXES ALIQVOT PIETATIS erga Deiparam.

Prima praxis esse potest quotidie ei Litanias cum deuotionis interioris affectu, & pietatis sensu recitare, aliasque preces tanquam obsequium seruitutis nostræ exhibere. Aliqui officium B. Virginis ad hunc finem quotidie persoluunt. Aliqui Coronam eius nullo die omittunt. Alij quinque Psalmos initialibus litteris nomen, Maria, ad imitationem B. Iosciōnis quotidie recitant; scilicet: *Magnificat, Ad Dominũ cum tribularer, Retribue, In conuertendo, Ad te leuaui;* & singulis Psal. Angelicam Salutationem præmittunt. Alij denique officium beati Bonauenturæ adiungunt in honorem Virginis. Vnusquisque pro sua pietate id persoluat, quo magis excitari videtur, sed aduertat ne multiplicitas pensi quotidiani, aut proxilitas, in causa sit, vt frequenter cursim potius & perfunctoriè peragatur, vel idipsum officij, vel etiam Horarum recitatio ex obligatione incumbens. Id enim apud aliquos inualuit, vt quæ sunt Ecclesiæ præcepto tradita, negligentiùs peragantur, quæ voluntariæ pietatis, diligentiùs, quod est absonum, & à ratione alienum.

Secunda praxis, in frequenti vsu habere iaculatorias orationes & aspirationes ad Virginem directas, quæ desumi possunt vel ex eius sacris Hymnis aut Litaniis, vel ex Sanctorum scriptis & exemplis.

S. Antonius de Padua frequenter in ore habebat illud: *O gloriosa Domina, excelsa supra sydera, qui te creauit prouidè, lactasti sacro vbere.*

S. Bernardus illud labiis oris & cordis impressum continuò gestabat: *Monstra te esse Matrem, sumat per te preces, qui pro nobis natus tulit esse tuus.* In quibus verbis, quondam lac cœleste ex vberibus

Virginis

Virginis sibi instillari senserat. Idem nos sic Virginem sæpè interpellare docet: *Domina nostra, Aduocata nostra, Mediatrix nostra, tuo Filio nos commenda, tuo Filio nos reconcilia, tuo Filio nos repræsenta.*

Item. *Fac, ô benedicta Maria, per gratiam quam inuenisti, per prærogatiuam quam meruisti, per misericordiam quam peperisti, vt qui te mediante fieri dignatus est particeps infirmitatis & miseriæ nostræ, te quoque intercedente, particeps nos faciat gloriæ & beatitudinis suæ.*

S. Anselmus sic nos orare docet: *Pie Domine, parce seruo Matris tuæ: Pia Domina, parce seruo Filij tui. O tu illa piè potens, & potenter pia Maria, de qua fons est ortus misericordiæ, ne contineas, precor, tam veram misericordiam, vbi tam veram agnoscis miseriam.*

S. Augustinus sic alloquitur: *Succurre miseris, iuua pusillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro clero, sentiant omnes tuum iuuamen, qui deuotè celebrant tuum nomen. Sit tibi compassio super afflictis, sit pius affectus super cœlorum peregrinis.*

S. Casimirus semper gestabat secum hymnum à se compositum, qui incipit: *Omni die dic Mariæ mea laudes anima. Dic fœlicem genitricem: Dic beatam Virginem, &c.* Qui hymnus symbolum deuotionis eius erga Deiparam, cum eo sepultus est; & post aliquot sæculorum reuolutiones integer repertus.

Tertia praxis erit, frequenter occasionem sumere Virginis laudes prædicandi, siue in exhortatione ad populum, siue in instructione puerorum & rudium.

Sic S. Vincentius Ord. Prædicatorum, tanto amore & deuotione ferebatur erga Virginem, vt nunquam concionaretur, quin aliquid in eius laudem diceret. Cum in morbum grauem, & longam melancholiam incidisset, sub finem vitæ visa B. Virgine in spiritu, cœpit exultare & iubilare. Vnde cum officio laudes persolueret, cum peruenisset ad verba illa vltimi Psalmi, *Omnis spiritus laudet Dominum*; multoties iterando & iubilando reddidit spiritum. (Ferdinand. Castig. in vita eius.)

Alphonsus Salmeron, vnus ex primis Societatis Patribus Ignatio adiunctis, tanta erga Virginem charitate fuit, vt de ea singulis Quadragesimæ Sabbatis, etiam si aliud Feriæ illæ deposcerent concionaretur: & id quidem populo & optimatibus obstupescentibus, ac in sanctæ Matris amore crescentibus. (Ribad. in vita eius.)

Quarta praxis esse poterit, festa B. Virginis ieiunio præuenire, & speciali deuotione colere, ad idemque alios excitare. Virtutes item eius meditationis obiectum sibi proponere, & semper aliquam earum imitationis exemplar coram oculis habere: itéque affectu ad eam recurrendo, gratiam postulare ad virtutis illius imitationem perfectam. De hac re sic monet S. Bonauentura: *Obsecro te, mi frater, vt gloriosam Reginam Domini nostri Matrem benedictam, in summo habeas venerationis affectu, & in cunctis necessitatibus, periculis, pressuris, ad eam quasi ad refugium tutissimum te conuertas, securè ille tuam ei causam committas: quia Mater misericordiæ est, cui debes quotidie specialem reuerentiam exhibere. Et vt deuotio tua sit Deo accepta, ipsius puritatem mente & corpore illibatè in te seruando, toto conatu nitaris ei placere; humilitate quoque & mansuetudine eius vestigia sectare.*

Postrema praxis esse potest, offerendo sanctissimæ Matri, in supplementum obsequij quandoq; neglecti, cor amantissimum Iesu Filij eius. Hoc nos edocuit B. Gertrudis, diuinitus ipsa priùs edocta. Sic enim legimus libro 4. Insinuationum Diuinæ pietatis.

Cùm quodam die in processione circumferretur Imago B. Virginis, pia Gertrudis cum mœrore voluebat in corde, quod infirmitate præpedita, & lecto detenta, nihil specialis obsequij diebus istis per orationes persoluisset Virgini Matri. At illa statim prædicti vnctione Spiritus edocta, obtulit intemeratæ Matri nobilissimum ac dulcissimum cor Iesu Christi, pro suppletione totius neglectus sui. Quod benedicta Virgo maximo cum gaudio & gratitudine suscipiens, in aspectu illius, omnis obsequij & honoris sufficiens competit delectamentum, exhibebat Matri Virgini omnium desiderabilium summam, quæ vnquam ex alicuius deuotione, vel orationum studio possent honori illius materno exhiberi. Ita ibi.

LECTIO III.

DE TERTIO FLORE, qui est deuotio erga Sanctos.

Qui Sacerdotali & Pastorali dignitate & sanctimonia eminuerunt.

SAnctorum omnium inuocatio nobis cordi esse debet, vt eos apud Deum mediatores nanciscamur, qui quondam sicut nos infirmitate circundati, nouerunt figmentum nostrum, nouerunt necessitatem. Et illi lubentes nobis succurrunt, tanquam fratres, qui è fluctibus erepti, fratribus aliis adhuc periclitantibus auxiliatricem manum gaudent porrigere, si inuocentur.

Illorum verò Sanctorum specialis debet esse cultus, & frequens inuocatio, qui vel electi à populo, vel à Deo designati sunt loci in quo versamur speciales Patroni & auxiliatores. Sic specialiter colendum hic dicimus Patronum Prouinciæ in qua degimus, & Ecclesiæ particularis cui præficimur. Etenim hos specialiter assistere, & locorum istorum ac personarum curam gerere, exploratum est. Quapropter *Diui Tutelares* rectè nominantur, quia scilicet in hac Tutorum, nostri curam gerunt, quasi pupillorum nos protegunt, instruunt, & ad munus nostrum rectè obeundum instigant.

Sic monemus Pastores ac Sacerdotes Leodiensis Prouinciæ, vt speciali cultu deuoti sint S. Lamberto, qui in hac Prouincia Pastorali quondam præfulgens dignitate, illam etiam suo rigare voluit sanguine. Quid ita? Vt sic Solum illud Legiam cum rore cruoris sui fœcunditis redderet, ad germinandum fructum iustitiæ & castitatis, pro qua ipse occumbebat. Deinde ad excitandos animos sacerdotum, qui temporum decursu ibidem animarum curam gerere debebant, ipsiusque vices fortiti: vt scilicet forti zelo animarum salutem promouerent, & pro iustitia ac veritate semper decertarent, populis præcepta & exempla quæ tradiderat proponendo. Et certè in functionibus Pastoralibus eius opem frequenter poterunt experiri, si pia deuotione illam velint inuocare. Nam quod de Onia Pontifice defuncto olim pronunciatú est, de ipso meritò possumus dicere: *Hic est fratrum amator, & populi sui. Hic est qui multū orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate.* Et quidem variis exemplis protectio & affectus specialis Diui huius in suam Ecclesiam posset demonstrari, sed non est loci huius. Vnicum subiungo. (2. Mach. 15.)

Anno 1212. Hugone Episcopo Leodiensi, Henricus Louan: Comes, Brabantiæ Dux, conspiratione secreta Leodiensem ciuitatem ex insidiis diripuit; & atroci cuiusuis Ordinis sexus, atque ætatis strage oppressit, ipsis enim templis prophanatis, & rebus sacris deprædatis, Episcopus vix fuga Hoyum elapsus, Henricum sibi in spiritualibus homagiique Sacramento subditum anathemate ferijt, & per sesquiannum (ipso obdurato, & spoliis insolente grauioraque comminante) anathema quotidie coram imagine Crucifixi, & Sanctorum reliquiis solo inter spinas constratis, in eum constanter repetitum est. Quæ irridens Henricus, copioso iterum exercitu collecto, extremum intentat Leodiensibus exitium. Sed ei incendiis & rapinis omnia deuastanti, Episcopus implorato B. Virginis, & S. Lamberti patrocinio, impari admodum manu occurrens, perterritum cœlitus ad Brabantiæ vsque confinia repulit, ac in campis de Steps commisso prælio, S. Martyre propugnante, memorabilem de hoste victoriam reportauit. Hanc victoriam, & in hostes vltionem diuinam, multi ex superna reuelatione prænunciarant. Et tanta fuit vltio diuina, vt Henricus coactus paulò post satisfacere, ad Ecclesiam Cathedralem Leodiensem nudis à ciuitatis porta pedibus, supplex venerit; & inter alia defixis pauimento genibus, hærentes adhuc eo vsque ibidem Sanctorum reliquias publicè releuarit; demumque absolutionem & pacem ab Episcopo Hugone impetrarit. Vide quæ leguntur in Ecclesia Leodiensi 13. Octob. in festo triumphi sancti Lamberti.

Quod de sancto Lamberto declaramus, id de singulis Prouinciarum, seu Ciuitatum Patronis veritatem obtinet. Et hoc variis exemplis pro locorum diuersitate declarari potest, sed non est instituti huius nostri.

Hoc interim hic aduertendum est, non sufficere Patroni Ecclesiæ in qua præficimur implorare auxilium, nisi etiam imitemur exemplum. Diui enim Tutelares nobis virtutum exempla & vitæ suæ piæ imaginem, tanquam sacram hæreditatem reliquerunt, & tanquam speculum morum, in quo profectum & defectum nostrum agnosceremus. Quod si iam in vitiorum præcipitia declinamus præuia luce vitæ & virtutis eorum face collustrati qua in vita recta gressum figere poteramus: nam non eorum patrocinium, sed potiùs vltionem & iudicium expectemus. Etenim ipsi Iudices nostri erunt & vltores, si scandalo fuerimus plebi ipsorum dilectæ, si improba conuersatione animas ipsis nobisque concreditas, in perditionis semitam pertraxerimus.

Habes exemplum de Vdone, Magdeburgensi Episcopo, ob impuram vitam scandaloso, qui vrgente & accusante apud Supremum Iudicem sancto Mauritio, Ecclesiæ istius Patrono, in medio templi, circumcingente Sanctorum cœtu, quorum ibi reliquiæ erant in choro, plexus est capite, cum priùs à diuinæ iustitiæ ministris illuc adductus fuisset, & de latere concubinæ diuulsus, vt hanc iustam iusti Iudicis subiret sententiam.

Alterum exemplum, sed fœliciorem habens exitum narrat Cantipratanus in libro de Apibus. Quidam, inquit, per multos annos malè regebat sibi subditos, nec respondebat vocationi suæ: Tandem morbo correptus decubuit, & apparuit ei S. Petrus, qui Pastorum curam agit Pastorum primus: apparuit autem seuero & minaci vultu, exhibens libellum, in quo erat scriptum illud Ezech. 34. *Mortificas animas quæ non moriuntur, & viuificas quæ non viuunt.* Cogebat autem eum legere, ipse verò & hærebat, & horrebat, & quia contra se decretum pronunciare durum erat: auersatur conspectum, vt vlterius non legat. Sed cùm iã id legisset, cogitur vlterius Apostoli præcepto Glossam legere, quæ in margine sic habebat: *Quando reduces animas de inferno, quas tuo destitutas exemplo, æterno demersisti supplicio?* Cùm verò is præ horrore & confusione respondere non posset, disparet visio; remanet interim ipse anxius, & multo sudore perfusus. Nec mora, consilio cuiusdam Viri sancti dissoluit omnia vincula, & sæculo vale dicens, Christi se vouet seruituti in Monasterio Camberonensi, Ordinis S. Bernardi, vbi beatissimo fine quieuit.

DEVOTIO SPECIALIS erga sanctum Carolum.

A Sacerdotibus & Pastoribus speciali deuotione colendi sunt sancti illi, qui Pastorali zelo & spiritu eminentes, censentur à Deo propositi, tanquam viua specula perfectionis sacerdotalis & pastoralis. Hoc in numero primùm recensendi sunt Apostoli, & Discipuli Iesu Christi, qui ab eo tanquam fonte primitias Spiritus sacerdotalis hauserunt copiosissimè. Fonti nimirum proximè semper assidentes fuerunt primi sacerdotes Iesu Collegæ, vel Asseclæ, eius spiritu afflante ab ipsomet ordinati, & super plebem constituti: per quos etiam in finem vsque sæculi Ecclesiam suam spiritualibus charismatibus replet, regit, protegit. Vnde sic canimus: *Vere dignum & iustum est, te Domine suppliciter exorare, vt gregem tuum Pastor æterne non deseras: sed per beatos Apostolos tuos continua protectione custodias, vt iisdem Rectoribus gubernetur, quos operis tui Vicarios eidem contulisti præesse Pastores.* Cùm verò sacerdotes sint horum successores, haud dubium quin suo patrocinio illis plurimum opitulentur, in propaganda Dei gloria, & populorum salute, si se frequenti feruentique oratione istis soleant commendare.

Sed & singulis sæculis viros Apostolico spiritu plenos eligit Deus, vt Sacerdotio fungantur sibi, & habeant laudem in nomine ipsius, & offerant incensum dignum in odorem suauitatis. Hos quoque proponit inuocandos, & imitandos, vt ob oculos mentis nostræ frequentius positi, vitæ suæ odore & fragrantia excitent & alliciant ad eam premenda vestigia. Inter hos eminuerunt hoc sæculo S. Carolus Borromæus, & S. Philippus Nerius, qui viuentes in carne, in hoc toti incubuerunt, vt spiritum sacerdotalem & pastoralem in Christi Iesu ministris sopitum & penè emortuum verbis, exemplis, constitutionibus, exhortationibus, sacrisque precibus suscitarent: sicque carbones ignis congererent super caput nostrum frigidum, ad cor etiam inflammandum. De ipsis possumus dicere: *Isti sunt duæ oliuæ, & duo candelabra lucentia ante Dominum, duo filij olei & splendoris.* Apocal. 11.

Ab illis in eos qui perfectionis sacerdotalis boni æmulatores fuerint, deriuari potest copiosa deuotionis & pinguedinis spiritualis gratia, luxque fugans animi caliginem: vt perfectius videant, & adimpleant quæ muneris sui sunt, siue quoad sacerdotium, siue quoad curam pastoralem. Sunt enim potentes apud Deum intercessores, & spiritum quem à Domino hauserunt, omnibus communicatum peroptant, si se eorum patrocinio ad

cum finem, cum fiducia & sollicitudine eadem sectandi vestigia, committant.

Et quidem de S. Carolo legimus, hanc ei specialiter à Domino gratiam dum adhuc in terris degeret impertitam, vt his qui familiæ suæ adscribebantur, spiritum quemdam perfectionis afflare posset & communicare. Ideò cùm ferè centum personis quasi domesticis vteretur, inter illos tanta conformitas cernebatur, tanta colligatio spiritus, & vnio amoris, zelus quoque pietatis ac mundi contemptus, vt admirationi & exemplo omnibus forent: maximè cùm ferè essent diuersæ nationis, quod sicut humorum, ita & morum dissimilitudinem non mediocrem solet parere. Quia verò hos omnes quasi filios diligebat, ideò in ipsis Christum formare, & spiritum gratiæ parturire non cessauit. An verò putamus eum minorem nunc habere copiam spiritus, aut minorem potestatem illum afflandi, & communicandi Sacerdotibus cultoribus suis? Imò verò longè ampliorem habere certum est, in gratia consummata. Vult ergo Deus gloriam eius accidentalem incrementum sumere, dum exemplis quæ reliquit, monitisque quotidiè nouos Christo filios, & perfectionis zelatores Sacerdotes cernitur generare.

DEVOTIO ERGA SS. ANGELOS.

ADdimus hic, à Sacerdotibus & Pastoribus pio & speciali cultu colendos esse Angelos. Ac primò quidem deuotio specialis erga SS. Michaëlem & Gabrielem maximè commendabilis est, quia commissa est illis à Deo specialis cura Ecclesiæ, & Ministrorum eius. Hos etiam primariorum mysteriorum fidei nostræ: & in opere redemptionis coadiutores elegit Deus.

Bon. c. 9. vitæ. De S. Francisco sic testatur S. Bonauentura c. 9. Angelicis spiritibus ardentibus igne mirifico ad excedendum in Deum, & electorum animas inflammandas inseparabilis amoris erat vinculo colligatus, & ob deuotionem erga ipsos, ab Assumptione B. Virginis 40. diebus ieiunans, orationi insistebat. Beato autem Michaeli eo quod animarum repræsentandarum haberet officium, spirituali erat amore deuotior, ob feruidum quem habebat zelum ad salutem omnium saluandorum.

Secundò, specialis deuotio à Pastoribus concipi debet erga Angelos custodes suos, Ecclesiæque suæ. Nam hi à Deo præficiuntur Pastoribus, vt ab illis dirigantur, non solùm vt priuatæ personæ in priuatis actionibus, sed etiam vt publicæ personæ in officiis publicis rectè obeundis, & in aliorum salute procuranda. Vnde Pastori vnicuique duplicem Angelum ad custodiam à Deo deputatum multorum est opinio; vnum quidem à die baptismatis seu natiuitatis; alterum ex eo tempore, quo aliorum ei cura incumbit. Et ita cùm ex officio aliquid peragendum est, inuocet Pastor Angelum suum, inuocet & Angelum sibi vt Pastori specialiùs assistentem, vt illorum fretus auxilio, perfectè & efficaciter quæ muneris sui sunt, exequatur, in gloria Dei propaganda, in salute animarum promouenda.

Paulinus in vita Ambr. Sanctus Ambrosius Auxentium Episcopum Arianum cum suis eiusdem sectæ prouocarat, vt se differentem in Ecclesia conuenirent. Accidit tunc quod quidam Arianorum acerrimus disputator, durus & inconuertibilis ad Ecclesiam se conferret. Is verò vt postea testatus est, vidit Angelum ad aures Ambrosij concionantis, suggerentem quæ populo proferre deberet. Quo viso conuersus, fidem quam expugnabat, amplexus est, & acriter tutatus.

Tertiò, in publicis officiis, siue concio habenda sit, siue aliud pro salute animarum agendum, maximè fructuosum est Angelos illorum cum quibus tractandum est, inuocare, vt nobis Ministris Dei, ipsi primarij Ministri, cooperentur in opere Dei.

Petrus Faber S. Ignatij socius, magnus Præco verbi diuini, cùm in Germania saluti animarum & gloriæ Dei amplificandæ insudasset, venit in Genuensem Diœcesim hæresi infectam. Fatebatur autem cum animi gaudio, sibi plurimùm profuisse, quod quamcumque permeans Parochiam, Tutelares Angelos salutasset: sensisse enim illos propitios, tum ad declinandas insidias hæreticorum, tum ad animas reddendas doctrinæ capaces.

LECTIO V.

DE QVARTO FLORE, QVI EST ardor animi ad diuina.

IN Regulis Sacerdotum ex documentis S. Caroli Borromæi desumptis, sic præscribitur: *Alant Sacerdotes perpetuum animi quemdam ardorem erga diuina, zelumque gloriæ Dei, & salutis animarum, tanquam ignem sacrum ad sacras actiones necessarium.* De hoc ardore & igne paulò latiùs nobis modò disserendum est, vt illum in Sacerdotum cordibus accendere, & fouere valeamus.

Notum est quomodò in tabernaculo antiquo ignem perpetuum ali præceperat Dominus, quem extingui piaculum fuisset. Vnde speciali sollicitudine prouisum erat, ne ligna deessent ad continuò ignem illum alendum, instituta festiuitate, quæ *Xilophoria*, id est, lignorum comportatio dicebatur; in qua magna copia vehebatur, ne pabulum igni deficeret. Quapropter Leuit. 6. dicitur: *Subiiciet Sacerdos ligna manè per singulos dies.* Hoc quidem in figura. Designabat verò ignem illum sacrum, quem Dominus venit mittere in terram, & vehementer optat accendi, nunquam in tabernaculo cordis nostri debere extingui, sed semper noua aggesta materia alendum esse, & sancta sollicitudine magis magisque succendendum. Quod si id verum est de singulis Fidelibus, quanto magis de singulis Sacerdotibus? Hi cùm ad Deum (qui ignis consumens in Scriptura vocatur) quotidiè debeant accedere per varias functiones, nouo semper egent spiritu, nouo spiritus feruore. Mens eorum debet esse instar Rubi Moysis, sacro circumdata ardore, qui non consumit sed perficit, non destruit sed instruit, non in cineres sed in Deum animas continuò transformat. Hic ergo ignis quem in Sacerdote requirimus, cælestis est, zelus scilicet ardens diuinæ gloriæ, feruor animi ad cœlestia illum eleuans, torporemque frigescentis cordis excutiens, quo & verba & opera eius debent succendi, vt & alios possint accendere. Hic zelus & feruor ad cœlestia, est aurum illud ignitum, de quo Dominus monet quendam Episcopum in Apocalypsi: *Suadeo tibi emere aurum ignitum, vt locuples fias.* Ac sicut olim omnia quæ in templo erant, voluit Dominus auro vestiri & ornari, etiam vsque ad ipsa emunctoria: ita vult omnes

Leuit. 6.

nostras actiones ab hoc aureo & ignito zelo procedere, vt decoræ sint & lucidæ, ubique acceptabiles.

Rom. 12. Quapropter monet Apostolus, vt simus *sollicitudine non pigri, spiritu feruentes, Deo seruientes*, hoc est, impetu quodam animi succensi ad diuinum obsequium, & ad ea quæ muneris nostri sunt rectè peragenda. Ac sicut olla quæ feruet, in altum se erigit, ignitosque vapores sursum emittit, nec quiescit, sed ebullit: ita zelus & spiritus in nobis otiosus esse non debet, sed ad cœlestia semper tendere, & desideria nostra, gemitus intentionem, ad superna dirigere, quasi vapores sacros ad Deum ascendentes. Item sicut ad succensam ollam muscæ non appropinquant, si verò tepida fuerit, insident in ea, & faciunt vermes: ita & succensum igne diuini amoris fugiunt dæmones, tepidum verò illudunt & insequuntur, vt dicebat quidam senex in vitis Patrum.

In regul. Bre. resp. 259. Diuus Basilius agens de hoc spiritus feruore ad omne opus bonum, dicit in tribus consistere. Primò, vt in ea re quam agimus, sit tota animi intentio. Secundò, vt magna sit cupiditas benè operandi. Tertiò, vt accedat continuatio, qua nihil prætermittatur, quod ad gloriam Dei, aut ad salutem proximi pertinere cernimus.

Apoc. 3. Huic feruori & ardori ad cœlestia tepor opponitur, de quo in Apocalypsi: *Quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.* Sicut enim tepida aqua solet vomitum prouocare, ita tepor spiritualis solet Deo nauseam generare, & sic fit vt tepidos à se abiiciat: Dicit verò, *Incipiam euomere*, quia qui per teporem resoluitur, non subitò à gratia deseritur, vt statim in mala præcipitetur: sed primùm minora, deinde maiora contemnens, gradatim à summis descendit, atque ad ima ruit. Sicut verò quod vomitu eiicitur, horrorem parit, & in vomendo corpus conturbatur: ita cùm Deus aliquem à se reiicit, cùm sit ipse bonitas, dolere quodammodò dicitur & conturbari, quod tamen eiicit, execrabile redditur, & maximè displicens. Sic cùm aliqui magno ardore & spiritus alacritate Deo seruire cœperunt, & sensim sua negligentia tepescunt, & à vigore gratiæ deficiunt culpa sua, paulatim tandem euomentes eiiciuntur, & fiunt Deo abominabiles.

Huius generis non pauci reperiuntur in quolibet statu, etiam inter eos qui perfectionem deberent profiteri. Vnde D. Bernardus de religiosis congregationibus agens, cùm multos ibi spiritu feruentes reperi dixisset, insinuat etiam magnum numerum tepidorum reperiri, quos sic describit:

Serm. 6. de Asc. *Inuenire est homines pusillanimes & remissos, deficientes sub onere, virga & calcaribus indigentes; quorum remissa lætitia, pusillanimis tristitia est; quorum breuis & rara compunctio, animalis cogitatio, tepida conuersatio, obedientia sine deuotione, sermo sine circumspectione; quorum oratio sine cordis intentione, lectio sine fructu ædificatione, quos vix gehennæ metus inhibet, vix pudor cohibet, vix ratio frænat, vix disciplina coërcet.* Sed & illi inter tepidos pessimo loco sunt, qui cùm reuera vocationi suæ non satisfaciant, tamen se inter bonos ac pios censent; sibi placent, & securè viuunt, quasi nullius egentes nihilque timentes. De quibus in Apocalypsi subiungitur:

Apoc. 3. *Tu dicis quia diues sum, & nullius egeo, & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Ideoque suadet tibi emere aurum ignitum, [illegible], ardentem zelum & charitatem. De his quoque præsertim verum est quod ibi dicitur, præstare eos esse frigidos, & grauioribus peccatis obnoxios, quàm tepidos: quia tale hominum genus ferè inemendabile est, ideòque non immeritò tales tepidi frigidis peiores, sine minus emendabiles censentur; frigidi enim suam miseriam agnoscentes, frequenter ad meliora aspirant.

Quàm multi inter Sacerdotes, quorum status perfectionis studium expostulat, ventri indulgent; moribus sæcularium se conformant, compotantium contubernia sectantur, congerendis pecuniis student, inter mulierculárum consortia rident, colloquiis inanibus, imò & detractionis tempus conterunt, vanitati interdùs exteriùsque dediti cernuntur, lectioni aut meditationi rerum sacrarum vix quidquam temporis insumunt? Vis vno verbo dicam? Mundani sunt, animales, terreni, libertatem sectantes, scioli & inani scientia sua tumidi, ac inter cæteros dominatum ambientes: & tamen nihil sibi timent, ad cor non ingrediuntur, vt miseriam suam & egestatem interiorem peruideant. Sicque in tepida sua conuersatione se gerunt, quasi nullius egeant. Sufficit eis quod horas canonicas non omittant, quod rogati Sacramenta administrent, quod Missas obligationis tempore celebrent, quod scandalum publicum non exhibeant, quod peccatis mortalibus conscientiam oneratam non sentiant. Dicunt se ad perfectionem non teneri maiorem, nec ad venialia peccata vitanda, aut ad ea confitenda obligari, sine quibus vita hæc non transigitur. Altioris pietatis studium, vel hypocrisis cuiusdam insimulant, vel ad Religiosos spectare proclamant, timoratamque conscientiam aliorum, scrupuli accusant. Sic in vitiis ordinariis totum vitæ tempus transigunt, nec statum suum in pondere sanctuarij ponderant; ideoque puritati cordis non student, & languidè ac perfunctoriè, sine spiritu, sine zelo, diuina obeunt ministeria, Cælica tractant Mysteria. An non hi in periculoso statu versantur, qui caligine & puluere mundano obtusos gerentes oculos, vulnera animæ suæ egestatemque cordis non perspiciunt? An non timent nauseam vomitumque Deo tepore suo prouocare? O vtinam Collyrio inungant oculos suos, vt videant confusionem suam. Verum animæ Collyrium, est propriæ fragilitatis cognitio, quo oculorum lippitudo & caligo detergitur. Duo porrò sunt oculi animæ nostræ, vnus sinister, quo supplicia impiorum considerantur, & sic excitatur timor iustitiæ, & animus à peccatis deterretur; alter dexter, quo æterna bona considerantur, sicque amor Dei & studium perfectionis in cordibus nostris accenditur. Si hunc vtrumque oculum Collyrio veritatis & humilitatis perungerent; iam clariùs viderent nuditatem suam: & excitarentur ad emendum aurum ignitum, ab illo qui est in medio Candelabrorum aureorum: hoc est, omne studium adhiberent ad comparandam sibi cœlestem sapientiam, amorem, gratiam, à Christo Iesu qui in medio sacræ Ecclesiæ, & Sacramentorum eius, ministris vicem suam gerentibus eam paratus est exhibere; solumque pro pretio poscit promptam nostram voluntatem, sine anhelans desiderium cum humili petitione coniunctum.

CONCLVSIO AD SACERDOTES.

ITaque obsecro vos in Domino fratres, vt ignem illum quem Christus accendi optat in cordi-

bus vestris, nunquam intermori aut sopiri permittatis. Vos enim elegit, non solum vt illum in vobis alatis, sed etiam vt hunc cum ipso *mittatis in terram*, hoc est, in terrena corda: vt illa priùs viscosa, grauia, frigida & tenebrosa, excoquantur, purgentur, accendantur, illuminentur. Exposcit igitur vocatio vestra, vt in nobis semper flammescat, lucida illius puritate, feruore, ardore, diuinas functiones obeatis, ad cœlestia & superna cordis eleuantes desideria, tanquam scintillas illius sacri ignis: *Resuscitate*, iuxta monitum Apostoli, *gratiam quæ est in vobis, per impositionem manuum Presbyteri*: nec puluere terreno, aut desidia, nimis obrui gratiæ sacerdotalis efficaciam spiritusque feruorem vnquam sinatis. Sic verum
Psal. 103. sit de vobis illud Psaltis: *Qui facit ministros suos flammam ignis.* Nec deest remedium, si torpor quandoque obrepserit, qui videatur gratiam sopire, ita vt in aquam crassam, ignis sacer prius in vobis accensus, censeatur degenerasse. Attendite tunc quid in libris Machabæorum gestum dicatur de igne Sanctuarij. Hic cùm diu absconditus, in aqueum humorem conuersus reperiretur, Soli feruenti expositus fuit; sicque nouam concepit flammam & ardorem, qui corripiens sacrificij victimam, Deo eam reddidit acceptabilem. Sic exponite cor vestrum radiis Solis cœlestis, & torpor diffugiet, statimque aqua crassa in ignem nouum conuerti poterit, quo cor frigidum accendatur, amoris diuini ardore renouatum.

PRAXIS AD ARDOREM ILLVM *concipiendum & fouendum.*

PRimò, Consideret Sacerdos se in ministeriis sacris Angelicum obire officium, & ideò sicut Angeli, cum promptitudinis feruore, & diuinæ gloriæ zelo, ministerium sibi à Deo commissum peragunt, eadem spiritus alacritate & ardore Sacerdotes ad diuina sese accingere debere, & voluntati Domini, cuius sunt ministri, obtemperare, illiusque gloriam respirare.

Secundò, consideret feruorem Christi Domini in opere redemptionis nostræ. Huic enim cooperator existit, imò & illius vices gerit. Ergo suscitet in se eius spiritum, eiusque ardentem charitatem interius sibi imprimat, & exteriùs in opere exprimat. Cernatur in ipso Christus baptizans, Christus absoluens, Christus sacrificans, Christus prædicans & exhortans, siue verbum æternæ vitæ ministrans, Christus conuersans. Eius spiritu impulsus & animatus, hæc omnia vice eius cum zelo peragat, & debita tùm exteriùs, tùm interiùs reuerentia. Attendat illud: *Maledictus qui facit opus Dei negligenter.*

Tertiò, ad se excitandum & torporem excutiendum, nunquam se sacris accingat functionibus, nisi præuia oratione & oblatione. Habeat quoque iaculatorias orationes frequentes, quibus animus eleuetur, & ignis sacer sopitus quasi bello succendatur. Hæc ex sacris Scripturis, ex Ecclesiæ precibus, ex S. Augustino & aliis Patribus desumi possunt. Vis aliquas suggeram? frequens sit tibi in corde & in ore illa Ecclesiæ oratio: *Nunc Sancte nobis Spiritus, vnum Patri cum filio, dignare promptus ingeri, nostro refusus pectori. Os, lingua, mens, sensus, vigor confessionem personent, flammescat igne charitas, accendat ardor proximos.* Hac vti poteris, siue cùm concio habenda, siue cùm aliud ministerium sacrum obeundum. Memineris & illius ex Augustino. *O ignis sancte, quàm suauiter ardes, quàm secrete luces, quàm desideranter aduris! Væ iis qui ex te non ardent, qui per te non lucent.* Item illius ex eodem: *O charitas! Deus meus accende me.* Repete & illud ex Psalmo: *Dormitauit anima mea præ tædio, confirma me in verbis tuis.*
Item illud seruire potest ex Cantico Canticorum, Cant. 4.
ad deuotionis spiritum postulandũ: *Surge Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum, & fluant aromata illius.* Aquilo, frigidus ventus est, & accidiæ frigidum spiritum designat, quo indurescit & glaciatur animus: Auster ventus suauis est & irrorans, ex arboribus aromaticis florem quendam odoriferum educens; & Spiritus sancti gratiam suauiter afflantem designat, quo mens irroratur, & cœlesti odore adimpletur. Aperi ergo os per orationem breuem, & attrahe cordi spiritum viuificantem, sic enim dicit Propheta: *Os meum aperui, & attraxi spiritum.*

Quartò, attendat frequenter monita Christi,
de quibus iam dixi. Nempe illud; *Ignem veni* Luc. 12.
mittere in terram, quid volo nisi vt ardeat? Et illud: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum.* Ac illud: quod illi in ordinatione dictum est: *Accipe Spiritum sanctum.* Timeat quoque, si tepidum se reperiat ad obsequium diuinum, ne indignè toties sacris participet mysteriis, quia cùm ibi calculus ignitus de altari sumatur, mirum est quomodo frequenter accedens ad illum, & ore cordéque percipiens ignem cœlicum, non sentiat in se scintillas dissilientes, hoc est, feruentia desideria perfectionis & amoris. An non de corde Iesu, tanquam fornace exæstuante, flammam ad frigus omne arcendum, in sacrificio Missæ vnicuique datur depromere? Mirum ergo quod tam duri sumus, frigidi & indeuoti. Et cùm quotidie ignitum Domini eloquium, vel psallentes, vel legentes, in ore & aure habeamus; mirandum profectò quod cor nostrum ardens non fit in nobis, vt perfectiùs Deo seruiamus, & feruentiùs vocationi nostræ satisfaciamus.

Quintò, intueatur Sacerdos exempla Sacerdotum & Pastorum, qui in Ecclesia Dei pietate & sanctitate effulserunt. Hi sunt carbones ardentes, qui alios obscuros & frigidos accendere potentes sunt, si propiùs voluerint accedere, & vitam eorum considerare. Ipsi tanquam vasa electionis, nonnisi ab hoc igne sacro conflata fuere in fornace diuini amoris, ideoque zelo lętantes pro Domino Deo exercituum, vitam animamque pro eius gloria impenderunt. Horum omni sæculo, vt diximus, aliqua exempla non deerunt, si Sanctorum gesta reuoluantur. Nam de Sacerdotibus
noui Testamenti vaticinatur Malachias: *Erit Dominus quasi ignis conflans, & emundans argentum,* Malach. 3.
& purgabit filios Leui, colabit eos quasi aurum & argentum, & erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia. Quasi dicat: Spiritus ardoris quem mittet Dominus in corda Sacerdotum, emundabit eos ab omni peccati scoria & rubigine, & erunt aurum ignitum, probatum, purissimum: ideoque pretiosi erunt in oculis Dei, eorumque sacrificia acceptissima.

Sanctus Martinus tanto ardore ministeriis, mysteriisque sacris operabatur, vt quandoq; globus igneus caput eius circumcingens visus sit: symbolum vtique externum, cœlitus exhibitum, vt ardoris interioris in viro Dei delitescentis, mentemque eius collustrantis, publicum foret indicium.

Sic & sanctus Carolus frequenter visus est à sancto Philippo Nerio, cœlesti luce circundatus, dum de diuinis rebus cum illo ageret: zelo

scilicet, & lumine interiori externus promanante, facies eius instar Angeli promicabat, & fulgorem aliorum animis ardoremque communicabat.

CONCLVSIO AD CHRISTVM.

O Iesu Pastor Pastorum, & Summe Sacerdotum, qui in Rubo ardente crucis inter flammas exæstuantis amoris apparuisti, & vt Sacerdotibus benedictionem imperciteris, ibidem manus extendisti: Fac vt hæc sit pars benedictionis eorum, lumen in mente, ardor in corde, verbum ignitum in ore, charitas flammescens in conuersatione; vt succenso ad cœlestia desiderio, eleuentur à terrenis, aliosque secum eleuent & accendant. Tu cuius iuxta Prophetam: *Ignis est in Sion, & caminus in Ierusalem*, quique apud Ezechielem designatus es per Virum lineis indutum, cui dicitur: *Ingredere in medio rotarum quæ sunt subtus Cherubin, & imple manum tuam prunis ignis; quæ sunt inter Cherubim, & effunde super ciuitatem*, hoc est; effunde super Ecclesiam tuam sanctam, super ministros tuos, vt sint ministri tui flamma ignis, & verbum eorum quasi facula ardens, ad vstulandos animos fidelium. Ad exterminandum è cordibus eorum caliginosum illum sæculi maligni ignem, qui nimis eheu inualuit, & copiosum animarum numerum ad æternum ignem perducit, illo continuò sufflante, *cuius halitus prunas ardere facit.* Fac tandem, vt Sacerdotes tui adimpleto perfectè ministerio, in medio lapidum ignitorum ambulent, locum accipientes illorum qui superbia elati electi sunt de monte sancto tuo, ad quorum primarium Ducem loqueris per Prophetam: *Tu Cherubin extentus & protegens, posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti. Perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te, & eieci te de monte Dei, & perdidi te de medio lapidum ignitorum*, ò Iesu, in nobis signaculum similitudinis tuæ, da sapientiam, decorem, zelum, perfectionem in viis tuis, vt in eorum locum valeamus æternum surrogari, & te laudare in sæcula sæculorum.

Isa. 31.

Ezech. 10.

Iob 40.

Ezech. 28.

LECTIO V.

DE QVINTO FLORE, QVI EST puritas intentionis.

HAnc sic exprimit Regula Sacerdotalis: *Curent Sacerdotes, vt in omnibus functionibus actionibusque suis pura sit intentio: quia facilè vanus aliquis finis subrepit, actiones etiam sacras inficiens. Unde diligenter agnoscant qua intentione ferantur.* Hanc regulam sequentia pleniùs explicabunt.

Animus hominis lubricus adeò est, vt facilè à scopo quem sibi præfigere debet, & totam intentionem dirigere, contingat eum dilabi, distrahi, & exerrare. Dæmon quoque vanitati præsidens adeò subtilis est, vt furtim facilè quocumque irrepat, & sacratis etiam actionibus sese interserat, fumo suo illas aspergens & inficiens. Hinc licet ad multa videamus ferri ex intentione & zelo honoris diuini, ac salutis proximi: sicut tamen vix ignis in sublime fertur, quin statim aliquid fumi admixtum habeat, & inde fumus generatur: ita difficile est, vt ignis etiam iacet sese exerat in functionibus præclaris, quin vanitatis fumum comitem ingerere conetur Satan, vt affricet caliginem, & detorqueat intentionem. Et ita huic rei studiosè aduigilare debent Ministri Christi, rebus diuinis intendentes. Est enim gloriæ vanitas velut ærugo interius optimos opimosque fructus depascens: est vulpes paruula demoliens vineam florescentem: est tinea latenter irrepens, & sublimes etiam quercus corrodens.

Et hoc quoque aduertendum, dæmonem insidiari non solùm actionum nostrarum principiis, sed & medio & fini, iuxta illud Psalm. *In via qua ambulabam, absconderunt superbi laqueum mihi.* In principio scilicet viæ, siue operis nostri, insidiatur intentionis puritati: medium vanæ complacentiæ fumo nititur commaculare; finem fastidio benè operandi peruertere. Sic omnem gressum & progressum nostrum, à recto tramite & scopo solet detorquere; ideóque nos super omnia opera nostra decet vigilare. Psal. 139.

Itaque intentio est radix & fundamentum bonitatis & perfectionis nostrarum actionum, dicente Domino: *Si oculus tuus simplex est, totum corpus tuum lucidum erit.* Si intentio tua recta fuerit & munda, totum corpus actionis tuæ mundum erit & rectum. E contra, si oculus nequam fuerit & maculosus, totum corpus tenebrosum & maculosum erit, tota actio Deo displicebit. Nam per bonæ intentionis radium merita actionis illustrantur, vt dicit Diuus Gregorius; at verò per vanæ intentionis næuum penitus commaculantur & obscurantur. Sicut ergo ad rectè ambulandum duo oculi lucidi nobis necessarij sunt: Ita Sacerdos sacras suas actiones duplici oculo dirigat est necesse. Pro oculo dextro sit intentio pura honoris Dei; pro sinistro intentio salutis proximi, sic Deo poterit non displicere. Quod si alia intentione terrena munus exercet, lippos habet oculos vt Lia, aut caligantes vt Heli. Nempè graui humore defluentes, aut puluere respersi oculi, in operibus sanctis efficiunt, vt nihil sit lucidum, nihil Deo gratum. Quid verò sunt humores grauitantes, aut puluis noxius aciem mentis sordidans, & turbidam efficiens, nisi affectus ad lucrum & proprium commodum, appetitus laudis vanæque gloriæ, & complacentia inanis? Et quàm facilè similia obrepunt in sacris ministeriis, nisi studiosa & continua vigilantia arceantur? Audi S. Bonauenturam grauiter multorum Sacerdotum miseriam deplorantem: *Væ, væ Domine Deus, quanti hodie infœlices Sacerdotes ad sacros Ordines & diuina mysteria accedunt, non cœlestem panem sed terrenum, non spiritum sed lucrum quærentes, non Dei honorem sed ambitionem, non animarum salutem, sed pecuniarum quæstum, non Christo seruire mundo corde & corpore, sed deliciari, ditari, superbire, luxuriari de patrimonio Christi & eleemosynis populi. Ecclesiastica munia ambiendo multis litigiis & simoniis, potiùs rapiunt quàm assequuntur, non vocati à Deo, sed impulsi à Diabolo.* Audi & Bernardum in eandem sententiam: *Omnes ferè quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi: ipsa quoque Ecclesiasticæ dignitatis officia in turpem quæstum & tenebrarum negotium transiere: nec in iis salus animarum, sed luxus quæritur diuitiarum. Propter hoc tondentur, propter hoc frequentant Ecclesiam, Missas celebrant, Psalmos decantant. Pro beneficiis & dignitatibus impudenter hodie decertatur, vt Ecclesiarum redditus in superfluitatis & vanitatis vsus impendantur.* Matth. 6.

Refert sanctus Vincentius Ferrerius, Ordin. S. Dominici, Nobilem quendam grauis sumptus Vinc. Ferrer. Do.

min. c. 8. & labores suscepisse, vt Episcopatu quodam opu-
goll. Pent. lento potiretur. Ad eum verò voti compotem cùm venissent alij Episcopi munus consecrationis peracturi, interrogant, an onus Episcopale fuerit paratus sit? Respondet se ad id paratum. Interrogant vlterius, an Christo velit reddere rationem in extremo iudicio, pro tot animabus eius iam regimini & curæ committendis? Hæret ipse, & interrogationem ponderans negat se velle tanto discrimini exponere. At ipsi dignitati Episcopali hoc onus necessariò annexum adfirmant. Ille verò asserit se hac de re non cogitasse, sed opulentiam ac sublimem honoris gradum attendisse: malle verò tot sumptuum iacturam facere, quàm tantæ rationis aleam subire: sic renunciat Episcopatui.

De altero quodam legimus, varia amicorum potentium sollicitatione ad Episcopatum pertigisse: in quo cùm aliquot annos versatus fuisset, vacante Episcopatu altero pinguiore, illius ambitione cœpit vrgeri, & iterum amicis in aula potentibus importunus esse, asserens si contingat se voto potiri numquam quidpiam aliud postulaturum à Rege. Adipiscitur ergo postulatam dignitatem, ea quam posuit conditione. Quid deinde? Effluxis paucis ab indè annis, vacante Archiepiscopatu, iterum Aulicos & Aulæ fores frequentat, importuna prece pulsans vt possit altiùs ascendere. Mirantur illi, & quærunt an immemor sit promissi sui? At meminisse fatetur quidem, sed excusat se dicens: *Nesciebam tunc, nec plenè expertus adhuc eram*, quod in Prouerbio est, *quantum appetitus crescat comedendo, sitis bibendo*. Nempe fames ambitionis, & sitis auaritiæ, non expletur fluxis bonis, quin potius excitatur & crescit. Et hæc est quæ multos vrget ad Ecclesiastica munia, non honor Dei, non salus proximi.

Hoc deplorat Ecclesia, quæ est columba gemebunda, de qua in Canticis Sponsus: *Vnica est columba mea, formosa mea, perfecta mea*. Gemit quod cùm pennæ eius deargentatæ esse debeant, aut instar auri fulgidæ, radiis solis expositæ, & ad volandum pernici & sublimi volatu dispositæ: videt eas cogatur fuligine conspersas, puluere sordentes, visco terreno coagulatas, vt perfectè volatum inire nequeant præpeditæ. Quæ sunt pennæ columbæ, nisi Ministri Ecclesiæ: hi in altum debent se eleuare, debent puri & candidi esse; ac Solis iustitiæ radiis præfulgentibus desideriorum plumas expandere: interim repunt in terra, rerum terrenarum visco præpediti volare nequeunt, fuligine & impuritate pleni: *Duabus alis anima volat in cœlum, & subleuatur à terra* (inquit Thomas à Kempis) *simplicitate scilicet & puritate. Simplicitas debet esse in intentione, puritas in affectione. Simplicitas intendit Deum, puritas apprehendit & gustat. Nulla bona actio te impendiet, si liber intus ab inordinato affectu fueris. Si nihil aliud quàm Dei beneplacitum, & proximi vtilitatem intendis & quæris, interna libertate perfrueris.*

CONLVSIO ET ORATIO
ad Christum.

O Iesu Summe Sacerdotum, Pastor Pastorum, audi gemitum Columbæ tuæ. Emitte lucem & veritatem tuam super Ministros tuos, vt in sacris functionibus semper sint eorum oculi lucidi & puri, nullo vanitatis fumo, nullo terræ puluere turbidi. Fac semper eos portare Ephod Sacerdotale coram te ex lino candido & purissimo; fac candore & puritate cœlestis intentionis sint semper obsequio tuo accincti. Non ordiantur telam ex lino lanaque contextam, lana mundi non inficiat linum Dei. Sed sicut tu dixisti; *Non quæro gloriam meam, sed Patris mei*: ita ipsi non gloriam suam, non sæculi lucrum, sed tuam semper ambiant gloriam, tuumque beneplacitum. Tamque filij æmulatores sint honoris paterni, tanquam serui, lucrum & profectum attendant Domini, Domino suo semper acquirere studeant, ac ipsi toti illius, omnia sua in illius dominium transferant: Patri suo soli filioli amore placere contendant. Pastores tuos, ô Pastorum Pastor, non pascat ventus, non aura popularis, nec vmbra vanitatis: sed eos pascat solidus cibus veritatis tuæ, quo possint & oues suas pascere; non sibi sed tibi; non tanquam suas, sed tanquam tuas; ad honorem tuum, non suum. Et cùm semper in conspectu tuo stare debeant ministrantes, fac vt te solùm respiciant, non homines, non terram, non sæculum: tuos solùm oculos ambiant, à te solo remunerationem dignam expectent; sic complaceant eloquia oris eorum, & meditatio cordis eorum, in conspectu tuo semper. Ioan. 8.

PRAXIS AD PVRAM
intentionem fouendam.

PRimò: Dum expergiscimur, omnia diei verba, cogitationes, opera, in Deum dirigentes, rogemus vt in illius gloriam cedant, de alio vano fine, qui furtim irrepere posset, protestantes nolle nos consentire: ita vt si vana gloria aduenerit possimus respondere: *Serò nimium venis omnia iam diuinæ gloriæ sunt oblata, omnia in illius sunt possessione, nulla tibi pars remanet.*

Secundò: Nec hoc sufficere debet, sed etiam in particulari, dum actualiter quodlibet opus exordimur, in Dei gloriam referendum est. Sic qui ædificat, cuilibet lapidi solet regulam & plumbum suum adhibere, ne quid in opere distortum reperiatur: imò frequenter adhibet & appendit operi suo funiculum mensorium, ne fortè error contigerit. Regula nostra est voluntas Dei eiusque gloria, ad quam omne opus nostrum debet dirigi, vt nihil incuruum reperiatur: ergo frequenter considerandum est, an singulæ nostræ actiones conformentur & exigantur ad regulam illam & amussim.

Tertiò: Non solùm initio operis, sed & medio, & fini aduigilandum est. Nam dæmon dentem suum quandoque infigit radici, quandoque ramis, quandoque fructui arboris nostræ, vt eam vitiet: hoc est, insidiatur operis vel principio, vel progressui, vel termino: vanam iniiciens postea complacentiam, cùm primam vitiare non potuit intentionem. Contingit nobis, inquit S. Gregorius, sicut in cibi sumptione. Illum primò sumimus ad satisfaciendum naturæ: at dum pergimus comedere furtim se gulæ delectatio ingerit, ita vt quod inchoauimus necessitate, prosequi iam videamur voluptate. Sic officium prædicandi, docendi, proximum iuuandi desiderio inchoamus, sed vanitas serpit paulatim, cupimusque hominibus placere, & ab illis æstimari. Quod si id non succedit ex animi sententia, facilè deficimus & elanguescimus; instar organi, quod non resonat, nisi flante vento è follibus.

De quodam in vitis Patrum legimus, cum aggrediendum illi opus aliquod erat, solitum

pauco antè à tempore subsistere & hærere. Interrogatus cur sic se gereret, respondit: *Cum opera nostra bonitatem sortiantur à fine illos proposito, imitari contendo ijs, qui ad scopum iaculantur; qui vt illum attingant, aliquantulum hærent, antequā iaculum emittunt, figentes oculum ad signum: ita ego intentionem & oculum mentis in Deum dirigo, qui scopus est noster, antequam operi manum admoueam, & certiùs tunc illum attingo.* Imò, sicut qui iaculantur, oculum sinistrum claudunt, vt visus sit magis in dextro collectus, nec hinc inde dispersus. Ita claudere nos oportet oculum sinistrum, humanis & terrenis respectibus: sic firmus oculus dexter cœlestis intentionis nos diriget ad cor Dei. Nam & ipse Sponsæ suæ dicit: *Vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum.* Cant. 4.

Legimus de S. Bernardo, quod quā dā vice pro gloriæ Dei zelo, concionem ad populum exorsus, videns frequentiam auditorū, & applausum eloquentiam viri admirantium, cœpit inani lætitia subsilire, vanaque cogitatione tentari, quasi quis diceret: *En quam nobilis confluxus, quàm attenti omnes & attoniti ad verborum tuorum eloquentiam!* At ipse statim aduertens hæsit, & dubitare cœpit, an concionem vellet abrumpere, & sic serpenti, siue dæmoni vanitatis caput conterere. Sed illico diuina adiutus gratia, prosequitur inclamans: *Neque per te maligne spiritus prædicationem inchoaui, nec propter te desinam.* Eccl. 23.

Quartò, omnia nostra opera peragere debemus, quasi staremus in præsentia Dei: *Nam huius oculi, plus lucidiores super solem, circumspicientes omnes vias hominum, corda eorum intuentes in absconditas partes*, vt dixit Sapiens Eccl. 23. Ergo coram illo ambulantes, faciliùs ad illum opera & intentionem dirigemus, & perfectiùs operabimur, singulaque considerabimus, ne sint indigna oculis Dei. Quapropter sicut sancta animalia, de quibus Apoc. 4 coram throno Dei stabant plena oculis ante & retrò, externis & internis. Sic conuenit sacerdotes & ministros Domini coram eius throno stantes, oculis plenos esse. Habeant oculos in pedibus, vt videant quomodo ambulent; habeant in manibus, vt videant quomodo operentur; habeant in labiis & ore, vt videant quæ & quomodo loquantur; habeant oculos in oculis, vt videant quomodo & ipsos oculos suos regere debeant; habeant oculos in corde, vt videant quæ cogitent, quibus afficiantur. Sic omnia opera sua peruidentes, perfectè illa peragent, & perfecta intentione in Deum referent.

Quintò, habeat sacerdos in promptu orationes iaculatorias animum eleuantes, & cordis intentionem renouantes, aut interruptam resarcientes. Tales ex Psalmis plures occurrent. Huic rei seruient subsequentes.

1. *Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis.* Cor in Scripturis pro intentione accipitur: sic cor mundum postulare à Deo, puram est perfectamque in omnibus intentionem implorare, cum affectu illi placendi ex animi sinceritate.

2. *Regi sæculorum immortali & inuisibili soli Deo honor & gloria, in sæculorum sæcula. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.*

3. *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Tibi laus, tibi gloria, nobis autem non debetur nisi confusio & culpa, contemptus & pœna.*

4. *Notam fac mihi viam in qua ambulem, quia ad te leuaui animam meam, doce me facere voluntatem tuam; quia Deus meus es tu.*

5. Frequens sit in ore & corde illud: *Sanctificetur nomen tuum: Fiat voluntas tua: Laudetur Dominus: Benedictus Deus* Et similia, quæ in omni opere intentionem possunt rectà in Deum retorquere, aut ne effluat ab illo impedire.

S. Ignatius & in ore & in corde frequenter voluebat illud: *Ad maiorem Dei gloriam*: sicque stimulabat se in omni opere ad intentionis puritatem illibatè conseruandam. Vnde & ipsi pro symbolo sacro & elogio nobilitatis suæ adscriptum est, *Ad maiorem Dei gloriam*: quam pro virili, in terris, amplificare omnibus suis præclarè gestis, adlaborauit.

Hoc verò aduertunt rerum spiritualium periti, dum quis opus aliquod aggreditur in proximi spirituale commodum, v. g. dum concio habenda, confessiones audiendæ, rudes docendi, consilium pro vitæ directione dandum, non esse figendum, principaliter oculum in finem specialem & proximum, in fructum scilicet, vel fœlicem successum operis istius in particulari. Sed generaliter opus istud est aggrediendum, vt Deo placeas, vt eius gloriam procures, exequendo in hoc eius beneplacitum, & ideò perfectè, quantum in te est, proponere debes illud adimplere. Siue ergo fructus sequatur conuersionis proximi, emendationis, aut profectus in doctrina, siue non sequatur, id te propriè non concernit. Tuum est rigare & plantare, Dei est incremētum dare. Sufficiat quod feceris id, vt Deo placeres, vt voluntatem eius faceres: nihil diminuitur de operis valore & perfectione, si feceris sub hac intentione, siue res successerit, siue non. Quod si quando confessiones audis, concionaris, doces, hortaris, principaliter figas intentionem in fructum quem optas facere, & quem mente iam recenses; si non successerit, facilè continget te turbari tranquillitate animi, gaudioque interiori priuari, imò & animum abiicere, ac pusillanimem fieri. Quod non accidet, si solùm Dei beneplacitum intendis, semper enim habes intentum.

S. Apostolus Iacobus non minus meriti habuit, quàm cæteri Apostoli, licet in Hispanias profectus, sex tantùm aut septem conuerterit: nec minùs opus eius Deo fuit gratum: quia Dei beneplacitum, quod in missione sua habuit in mandatis, non minori zelo est executus, & hæc fuit eius intentio pro Christo legatione fungi, siue succederet, siue non.

Sic Angeli, dum ex Dei commissione nostri curam gerunt, sufficit eis diuinum in hoc beneplacitum, diuinamque gloriam quærere; siue nos eorum inspirationibus & monitis rebelles reperiant, siue non. Nec eis fœlicitatis & fruitionis, quam de Deo habent, quippiam decedit, si rebelles reperiamur: quia omne suum studium ad diuinum beneplacitum retulerunt, & quantum in se fuit, perfectè muneri suo satisfecerunt. Imitemur eos in cura nobis à Deo demandata de Proximo, semper proponamus eius voluntatem vt finem, accingamur operi peragendo, cum omni ex parte nostra perfectione. Quod si fructus non succedat, nihil turbemur, aut inquietemur, nec animo deficiamus, sufficiat nobis Dei voluntatem adimpleuisse; hæc fuit, aut esse debuit nostra intentio.

Dictum nobis est à Christo idem quod Stabulario dixit Samaritanus: *Curam illius habe.* Non verò mandatum est, *Cura illum.* Non est vt Medico semper releuetur æger. Luc. 10.

CONCLVSIO AD Sacerdotes.

IGitur concludens, obsecro vos Fratres, quandoquidem functiones nostræ sublimes, publicæ, eminentes sint, ideoque assimet vanitati, ostentationi, laudi, adulationi, complacentiæ inani, facilè obnoxiæ: sanctâ sollicitudine nobis circumspiciamus, ne iam recipientes ab hominibus mercedem, meritum sublimioris gloriæ currerimus. Sic opus sit in publico, vt intentio maneat in occulto, vt proximis lucis exempla monstremus: & tamen per intentionem qua soli Deo placere intus contendimus, laudes exteriùs non quæramus, ne aurum fulgidum boni operis, commutemus in lutum sordidum vanitatis. Væ nobis, si de illis simus, qui quæstum æstimant pietatem: si ad inanem gloriam transferamus, quod ad lucrum Domini accepimus erogandum: si de donis Dei, de auro eius & argento nobis commisso formemus idola vanitati: aut si vili pretio transitorij fauoris venalē exhibeamus rem tanti pretij, qua regnum cœlorum nobis comparare poteramus. Væ, si fuerimus de illis qui adulterant verbum Dei. Adulter non prolē, sed quærit voluptatē: ita vanæ gloriæ seruiens Prædicator, rectè adulterare verbum Dei dicitur (inquit D. Gregorius) quia per sacrum eloquium non Deo filios gignere, sed suam scientiam desiderat ostentare. Væ iterum, si furti inueniamur rei, dum gloriam Deo debitam vsurpamus, communicantes cū Angelo reprobo, qui in cœlis eam sibi attribuens, in furto deprehensus, æternis est suppliciis mulctatus. Si quid laude aut gloria dignum operem aliquo reperitur, an illud instrumento vili, an verò potiùs artifici adscribendum? Laus picturæ aut scripturæ, penicillone aut calamo, an verò peritiæ scriptoris vel pictoris attribuenda est? Quid sumus nos, nisi vilia instrumenta confusione digna? His tamen vti potest summus ille artifex Deus, in gloriam suam prout libuerit; si quid ergo per nos, in nobis, aut in aliorum cordibus operetur, non eleuet se cor nostrum, totum illius est: nos autem lutum in manu figuli, aut securis in manu operantis, quam non oportet gloriari contra trahentem se, sicut nec lutum contra formantem se. Ponamus igitur corda super vias nostras, & sēper dicamus: Magnificetur opus tuū Domine, non meum: laudetur nomen tuum, non meum. Aut aliàs timeamus, ne illud Aggæi de nobis verificetur: *Seminastis multum, intulistis parum: comedistis, & non estis satiati: operuistis vos, & non estis calefacti: & qui mercedes congregauit, misit eas in sacculum pertusum.* Hoc illis contingit, qui semen verbi Dei seminant, sed gurgulio aut eruca vanæ complacentiæ omnia depopulatur & depascit: sicque nonnisi paleam vanæ gloriæ, aut ventum metunt. Hi etiam alia multa opera eminentia peragunt, sed nullum fructum inde percipiunt: ideoque similes sunt his qui in saccum pertusum res pretiosas congerunt, aut vinum præstans in dolium perforatum.

LECTIO VI.

DE SEXTO FLORE, QVI EST studium solidarum Virtutum.

DE hac re sic monet Regula: *Conentur ad solidas virtutes, quibus debet vita Sacerdotalis ornari, maxime ad humilitatem, mansuetudinem, castitatem, sobrietatem.*

Inter res materiales, quædam veræ sunt solidæque, quædam apparentes tantum, & inanes. Sic verum aurum, veræ quædam gemmæ reperiuntur, sed nec desunt apparentes & adulterinæ. Simili modo inter virtutes, quædam solidæ sunt & probatæ, quædam ventosa, inanes, apparentes, imaginem tantùm virtutis referentes. Ideo hic monemur solidas sectari virtutes, quia frequenter virtutis & pietatis cortice contenti sumus, & tanquam vasa vacua solo aere pleni, aut idolum quoddam inane pietatis in nobis gerimus. Sicut enim imagines illæ Deorum, speciosæ externus, intus aranearum telis scatere reperiuntur: ita & in nobis exterior quædam species virtutis est, si autem intima nostra perspiciamus, texturas inanes reperimus, & imperfectione fabricatas sine veritate virtutis, quas nobis abscondit amor proprius. Quid enim? An non rectè & verè dixit ille? *Volumus esse humiles, sine despectione: patientes, sine tribulatione: obedientes, sine coarctatione: pauperes, sine defectu: pœnitentes, sine afflictione, aut dolore: virtuosi, sine labore: gaudemus laudari, sine virtute: amari, sine bonitate: honorari, sine sanctitate.* Sic tantùm vmbram habemus & apparentiam, quæ disparet, dum aduersa irruunt ad probationem virtutis; quia vera & solida virtus nec prosperis extollitur, nec aduersis supprimitur, sed probata erigitur. Thomas à Kempis.

An non verum est de nobis illud Domini ad Apostolos adhuc infirmos & imperfectos: *Nescitis cuius spiritus estis.* Passione mouemur, & zelum putamus: malè quandoque agimus, nec agnoscimus, sed potius excusamus. Castos nos existimamus, & minima occasio nostram eneruat castitatem, & quales simus ostendit. Minimum verbum ab altero prolatum honorem nostrum nostra opinione imminuens, magnam perturbationem inicit, & quàm solida sit in nobis humilitas, declarat. Exigua tribulatio patientiam nostram euacuat, iram accendit. Occasione societatis aut conuiuij, sobrietas nostra statim perit. Laus contemnenda plebei & vilis hominis, extollentiam in nobis parit. Leuis aliqua suspicio de proximo, charitatem nostram lædit. Sic quam inanes in nobis sint virtutes, quàm infirma radice nitiatæ, minima probatur occasione. An non frequenter in orationis feruore, plurima fortiter resoluimus, intrepidoque animo vitiis resistere proponimus? Sed omnia ista nonne pertransierunt quasi in imagine picta, aut ficta in aere? Minimus ventus ea reperitur dissoluere. Sic pascimur imaginaria virtute, fortitudo & virtus nostra dum exercenda est, concidit, quia inanis erat, sine soliditate. Ita verum agnoscitur in nobis illud Psalmistæ: *Filij Ephrem intendentes & mittentes arcum, conuersi sunt in die belli.* Similes enim sumus Israelitis, quos ibi arguit, qui ante bellum multa promittebant, mittentes iacula in scopum, quasi præludia & præsagia fortitudinis; at vbi prælij tempus venit, terga verterunt. Nos quoque magnos virtutis progressus exteriùs ostentantes, & virilem pugnam interiùs nobis promittentes, tentationis tempore recedimus pusillanimes, & virtutis inanes. Luc. 9. Psal. 77.

Procul verò à ministris Domini, vmbra, larua, fucus pietatis & virtutis. Sed vt dignè ambulent vocatione sua, audiant illud Apostoli; *Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem; qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis:* id est, in sanctitate vera & solida, non fucata, non laruata, non inani. Audiant & illud: *Veritatem facientes, crescamus in eo* Ephes. 4.

qui est caput Christus. In ipso qui est Veritas, iacienda sunt solida fundamenta spiritualis nostri ædificij, solidæ perfectionis & virtutis: qui lapis angularis est, super quo firma consurgit structura virtutum, crescens in templum sanctum Domino; quod non nutat etiam concessum flatibus aduersis, aut fluctibus. Caput quoque ipse est, spiritum verum & vitalem subministrans suis ministris, tanquam præcipuis membris, vt adorent in spiritu & veritate, vt crescant quoque in spiritu & veritate perfectionis; nec sint arida membra, sed vegeta & fortia, non solùm colore exterioris apparentiæ, sed & medulla & succo interioris deuotionis & virtutis. Si in veritate solida cor stabilire curemus, & in sanctitate veritatis internum ædificium erigere, non nutabit aut elidetur humilitas nostra contemptu, aut laudibus; nec castitas succumbet illecebris, nec mansuetudo aut patientia nostra vincetur iniuriis, nec lædetur charitas suspicionibus, nec in nobis fortitudo fatiscet in aduersis, nec zelus noster extinguetur, aut refrigescet, obiectis Satanæ & sæculi impedimentis, velut aquis frigidis, nec pietas suffocabitur desidiæ puluere, aut variis desideriis. Sed sicut arbos firmiorem iacit radicem agitata & probata ventis, & rupes allisos ad se recidens fluctus, in spumas abire sinit: aut sicut ignis sub cinere conseruatur, & flante vento magis accenditur: ita crescet, & magis radicabitur aduersis Humilitas, Castitas, Fortitudo, Patientia, Zelus, aliaque Virtutes. Tunc enim maiorem rationem habent vim suam exerendi, quàm dum manent inconcussæ, quia videntur otiosæ, nisi aduersis exerceantur.

S. Carolus, solidis & bene radicatis in Christo Iesu virtutibus præditus erat: ideo nunquam ita agnitæ sunt, nunquam tanta luce coruscarunt, quàm eo tempore, quo vt conuellerentur, impetitæ fuerunt. Castitas maximè in ipso effulsit, dum in iuuenilibus adhuc annis à familiaribus introducta est speciosa puella, quæ venustate & oris gratia ad libidinem eum pelliceret. Patientia & mansuetudo, dum scopeto ab impio conspiratore impetitus, noluit eum sequi, quinimò optabat ei parci. Fortitudo & constantia, dum pro Ecclesiæ iurisdictione murum sese opposuit, nonobstante potentia & minis eorum, cum quibus res agebatur. Zelus & pietas grassante peste enituit, dum nec vitæ suæ parcit, vt sacramentis omnes præmuniantur. Et sic de aliis virtutibus iudicandum est, quas non fuisse apparentes tantum, aut super labilem arenam initiatas, sed solidas, & in petra inconcussa firmatas; tot persequutiones & pericula obiecta comprobarunt.

MONITVM SACERDOTES concernens.

MEminerint Ecclesiæ Rectores & Sacerdotes, litterarum quas Christus scribit in Apocal. *Angelo Ecclesiæ Sardis*, hoc est, Rectori & Episcopo illius loci. Hæ etenim eos etiam concernunt, ad rectè agendum in statu ad quem electi sunt. Vnde & Spiritus sanctus ibi dicit: *Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.* Quid igitur continent litteræ illæ à Domino dictatæ, per Secretarium suum Ioannem exaratæ, & ad nos transmissæ? *Scio opera tua, quia nomen habes quod viuas, & mortuus es: esto vigilans, non enim inuenio opera tua plena coram Deo meo.* His verbis amica reprehensio continetur, quia insinuatur Ecclesiæ illius Rectorem, nomini quod gerit non respondere operibus, nec professioni suæ, aut statui perfectè satisfacere: plusque exteriori specie exhibere, quàm intus sit in veritate. Ideo dicit: *Nomen habes quod viuas, & mortuus es.* Quasi diceremus, Sacerdos es, Pastor, Episcopus: Nomina ista omnia, vitæ perfectæ & sanctitatis te admonent: interim, quasi mortuus intus es, nec spiritu Dei duceris spiritu veritatis; sed potiùs spiritu sæculi, spiritu vanitatis. Ideo non inuenio opera tua plena coram Deo meo, licet homines de illis bene iudicent, qui non solùm vident quæ exteriùs patent. Ego autem scio cor tuum, scio opera, & agnosco in te, & in operibus tuis defectum, vacuitatem, imperfectionem. Arbor es frõdosa & florida, sed perfectorum operum sterilis: poma si quæ profers, instar fructuum Sodomæ, sunt exterius speciosa, at bene considerata & attacta in puluerem resoluuntur: vel certè intus vanitatis verme corrosa vacua sunt, nec coram Deo plena. Virtutes quæ exteriùs in te videntur oculis hominum parere, solidæ non sunt, nec veræ. Ideo vigila super te, penetra intima, perfectiùs perage opera tua, soliditati virtutis & perfectionis studium omne impende. Hæc omnia eadem ratione nobis dici cogitemus ministris Christi, propter nos enim scripta sunt. Vnde ad vnumquemque nostrum spectat, quod ibidem sequitur: *In mente habe, qualiter acceperis, & audieris, & serua, & pœnitentiam age. Si non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & nescies qua hora. Qui vicerit, vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ, & confitebor nomen eius coram Patre & Angelis eius.*

Apocal. 3.

CONCLVSIO ET ORATIO ad Sacerdotes.

O Iesu! Summe Sacerdos ô Pastor Pastorum, qui hæc ad instructionem sacerdotum, quos Ecclesiæ præficis, dixisti, & posteris scribi voluisti, imprime ea cordibus nostris, aperi autem interiorem nobis, vt audiamus quid Spiritus dicat Ecclesiis, & promptè obediamus. Tu scis opera nostra qualia sint, & virtutes nostræ quam defectuosæ & inanes. Tu scis & cor nostrum, quod radix est omnium bonorum operum & virtutum. Quia autem ignoramus nos ipsos, opera nostra, cor nostrum, & defectus quos amor proprius abscondit; ideo tibi vnusquisque nostrum inclamat: *Proba me Deus, & scito cor meum, interroga me, & cognosce semitas meas. Et vide si via iniquitatis in me est, deduc me in via æterna.* Psalm. 138.
Ita obsecro, fac vt opera nostra sint plena coram te, fac vt solidæ sint illæ virtutes in nobis, quas status Sacerdotalis exposcit à nobis: & omnis vanitas abigatur, quæ multipliciter animum nostrum circumuoluit, actionesque nostras inficit: *Sacerdotes tui induantur iustitiam, & Sancti tui exultent.* Induamur à te Poderem omnium virtutum aggregatione perfectam, textam à Spiritu sancto, & illa ad pedes vsque & talos, hoc est, ad finem vsque vitæ nostræ se porrigat: vt postea vestiamur à te vestimentis albis promicantis gloriæ, & videamus nomen nostrum in libro vitæ, & confiteamur illud coram Patre tuo, & Angelis eius.

LECTIO VII.

DE SEPTIMO FLORE, *qui est Humilitas.*

QVia radix aliorum virtutum est Humilitas, fundamentumque spiritualis ædificij, ideo prima Sacerdotibus commendatur, maximè quia cùm ipsi in statu sublimi sint, facilè contingit eos præsumptionis, ambitionis, superbiæ flatu agitari & superari, nisi profundas in humilitate radices figere studuerint. Quare dicit sanctus Gregorius: *Eo ipso quo aliis prælati sumus, ad qualibet agenda maiorem licentiam sumimus, & susceptæ benedictionis ministerium vertimus ad ambitionis argumentum.* Ideò etiam monet S. Petrus Pastores
1. Pet. 5. Sacerdotes: *Pascite qui in vobis est gregem Dei non vt dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.* Nempè superbia naturæ quasi cœlestis est: quæ primò in cœlo ortum habuit, & Angelum, qui erat principium viarum, siue operum Dei, vicit: ideò eorum qui in sublimi statu à Deo sunt electi, mentes facilè inuadit, nisi sibi aduigilent. Hinc & Apostolus licet in sodalitio Saluatoris & schola humilitatis eruditos, adoriri ausa est, dum facta est contentio quis eorum videretur esse maior; dum Iacobus & Ioannes matris sollicitatione dextram sinistramque Saluatoris ambiunt. Ergò nec tuti sunt ab illa successores Apostolorum, Ministri scilicet Iesu Christi; sed continuò aduersus eam debent decertare, humilitatis contentione.

Habent autem Capitis sui & Summi Sacerdotis instructionem, & exemplum. Instructionem quidem, dum inculcat hanc scholæ suæ primam lectionem: *Discite à me quia mitis sum, & humilis corde.* Discite non mundum fabricare, aut miracula facere, non sublimia quærere, alta sapere, sed humilibus consentire; & quæ mundus reputat alta conculcare: quæ infima, amare. Et iterum, cum statuisset paruulum in medio eorum
Matt. 18. ait: *Nisi efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum.* An verò solum id docuit verbo, & non etiam exemplo suo præiuit, & viam præmonstrauit? Nonne abiectus ad discipulorum pedes, eos lauat, vt exemplo doceat, quod qui maior est, debeat fieri sicut minor, inferioribus ex vera humilitate ministrando? Sed & tota eius vita non fuit nisi humilitas vsque ad mortem, quia
Heb. 12. *proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta.* Recogitemus ergo Pontificem nostrum, qui talem sustinuit à peccatoribus contradictionem, & exinaniuit se vsque ad abyssalem abiectionem, sicque discamus ab eo veram cordis humilitatem; excusso spiritu præsumptionis & superbiæ, coram Deo, Angelis, hominibus fœtente, quo similes reddimur diabolo, & difformes Christo, iniuriique spiritui eius. Spiritus enim Christi, qui debet habitare in nobis eius ministris, cœlestis est & humilis, & excutere debet spiritum mundi, qui vanus est, terrenus & carnalis, spiritum quoque dæmonis, qui est superbiæ spiritus, inuidiæ & arrogantiæ. Ipse enim diabo-
Iob. 41. lus: *Rex est super omnes filios superbiæ.* Iesus Christus è contra humilitatis Magister & exemplar, qui ad hoc despectus venit, contumelias, ludibria, irrisiones tolerauit, *vt superbum non debere esse hominem doceret humilis Deus, & quia perditioni nostræ originem superbia præbuit diaboli, instrumentum redemptionis nostræ inuenta est humilitas Dei.*

Vnde & D. Leo ait: Tota sapientiæ Christianæ disciplina, non in abundantia verbi, non in astutia disputandi, sed in vera & voluntaria humilitate consistit, quam Dominus Iesus ab vtero matris vsque ad supplicium Crucis omni fortitudine elegit & docuit. Cui consonans addit Augustinus ep. 56. dicens: *Si quæras quæ via sit ad obtinendam veritatem, quidque primum sit in religione & disciplina Christi? Respondebo. Primum est humilitas. Quid secundum? Humilitas. Quid tertium? Humilitas: & quoties interrogabis, toties dicam Humilitas. Quod Demosthenes in schola eloquentiæ pronunciationi dedit, ego dabo humilitati, in schola Christi.* Leo ep. ad Diosc.

Itaque cùm in schola Christi Sacerdotes primi esse debeant, qui & alios docere debent, imprimant cordi hanc potissimam lectionem, & primum Alphabetum, siue elementum exordij sermonum Dei Magistri sui: illudque semper & verbo doceant & exemplo, vt possint dicere cum Apostolo: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Habent verò imitandæ humilitatis quotidianum calcar, si considerent Filium Dei in manibus suis quotidiè humiliantem se, nec recusantem tractari ab indignis etiam peccatoribus, qui renouant iterum despectum & iniurias sibi quondam illatas, *Crucifigentes sibimetipsis Filium Dei, & ostentui habentes, ac sanguinem testamenti pollutum ducentes*, impuraque vita conculcantes. O humilitas, Heb. 6. ad quam abiectionem deducis Filium Dei? humilitas, in quantam obliuionem venisti apud filios hominum! Et tamen hoc ipsum quod sint filij hominum, ac proinde fragiles, imbelles, miseriis circumdati & peccatis, continuò eos deberet humilitatis admonere. Circumferentes enim mortalitatem suam, testimonium circumferunt, quod superbis resistit Deus, qui parentem primum, in se & in filiis, ob superbiam sic puniuit.

Cæterùm pro praxi humilitatis exercendæ multi disserunt Magistri spiritualis vitæ, tractantes gradus eius, media illius acquirendæ, & signa illius iam acquisitæ. Videri potest Alphonsus Rodriguez, & alij. Pauca subiiciam quæ ad propositum nostrum, hoc est ad humilitatem sacerdotalem assequendam iuuare poterunt. Humilitas enim omnia opera & functiones nostras debet præcedere, comitari, & subsequi: alioqui si his se animi elatio interserit, & meritum nostrum, fructus erga proximum deperit. Iusto enim iudicio fit, vt tacendo ministerium quod exhibemus ex se proximus fructu suum, inefficax reddatur, dum nobis aliquam gloriam in illo arrogamus, nec Deo totum attribuimus: Sic fit, vt præclari Concionatores, nimium gratiæ, eloquentiæ, sapientiæ suæ fidentes & persuasibilibus, plausibilibusque humanæ scientiæ verbis nimium se oblectantes, minus fructus faciant: quia scilicet, nimis de suo afferre volunt, & de opere quod totum debet esse Dei aliquid sibi attribuere. Contingit ergo illis in pœnam illud Oseæ: *Da illis Domine; quid dabis eis? Da eis vuluam sine liberis, & vbera arentia.* q. d. Redde eos steriles: Osee. 9. vt filios spirituales non gignant nec nutriant, nec conuersionis animarum efficaciam habeant. Prædicationes eorum sint infœcundæ, solum eis nomen Patris Prædicatoris maneat, aliud nihil. Hæc enim merentur, dum perfectè non agnoscunt, quod tu solus sis qui generationem hanc tribuis, & dicis, *Gloriam meam alteri non dabo.* Itaque siue exhortatio habenda, siue confessio- Isa. 42. nes audiendæ, siue quid aliud sacri muneris obeundum, post omne studium nostrum, industriam,

aut dona impensa, dicendum: *Serui inutiles sumus.* Nulla indè animi elatio oriatur, sed ex corde inutiles nos pronunciemus, vt vtiles reddamur. Et quoties aliquem fructum parere optamus, documentum illud bene obseruemus: *Si quis loquitur, quasi sermones Dei, si quis ministrat tanquam ex virtute quam administrat Deus; vt in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christum, cui est gloria & imperium in sæcula sæculorum.* Hoc documentum nobis tradit Apostolus Petrus ep.1.c.4. sciens ipse quomodò in verbò Domini laxans rete, tantam piscium multitudinem traxerit; qui prius tota nocte totam industriam suam impendens, in vanum laborauerat. Vndè & postea hominum piscator effectus, vna prædicatione & exhortatione loquens quasi sermones Dei, tria millia conuertit, & altera quinque millia, & nihil hæc sua virtute, sed ex virtute quam administrat Deus, vnde totam ei gloriam refundebat, nihil sibi attribuens.

DE PRIMO GRADV. *Humilitatis, Praxis.*

GRadus humilitatis duo potissimi sunt. Horum primus est, nullam sui æstimationem habere, sed sibi vilescere verissima sui agnitione. Ex notitia enim sui tanquam fundamento oritur proprius contemptus. Multiplex porrò habes tuæ vilitatis testimonium, si introspicias: *Humiliatio tua in medio tui*, inquit Michæas c. 6. Non longè humilitatis magisterium & vilitatis præconium quærendum est, in te geris.

Eccl. 10. Primò, ex parte corporis si te inspicis, meritò despicis: *Quid superbis terra & cinis*; Quid fuisti? Quid es? Quid eris? Sperma fœtidum, vas stercorum, esca vermium. Si bene consideres quid per os nares, aliosque corporis meatus egrediatur, vilius sterquilinium non vidisti. Dic putredini: *Pater meus es, mater mea, & soror mea vermibus*; sicque humiliare in tua origine & fœditate, & misero tandem fine. Audi Thomam à Kempis. *Loquar ad Dominum cum sim puluis & cinis. Si me amplius reputauero, ecce tu stas contra me, nec possum contradicere. Si autem me vilificauero, & ab omni reputatione defecero, & ad nihilum redegero, & sicut sum pulueri fauero: erit mihi propitia gratia tua, & vicina cordi lux tua & omnis æstimatio etiam minima in valle nihil vilitatis meæ submergetur.* Hoc refert S. Bonauentura mysterium cæci nati à Christo illuminati applicatione luti, per quod & se vidit, & Dominum agnouit, ac protinus adorauit. Sic Dominus nos cæcos natos, per nostri & Dei ignorantiam, illuminet. At quomodò? Luto vnde nati sumus, oculos nostros liniendo, vt primùm incipiamus nos agnoscere, deinde illuminatorem nostrum proni adorare.

Secundò, ex parte animi si sagaciùs explores. *Humiliatio tua in medio tui*, occasioque multa, vt tibi ipsi vilesces. Quanta ignorantia & tenebras in intellectu? quanta pronitas ad malum in voluntate? quanta obscuritas & obliuio in memoria? quàm vitiata natura mentis nostræ? quanta ad bonum impotentia, quanta inconstantia? quàm omnia miseriæ spirituali obnoxia & imperfectioni ac corruptioni, ita vt nonnisi tædium & nausea sit etiam benè agere volenti? Certè tot cupiditatibus rebellantibus est animus obnoxius, vt ad bonum contendens homo, cogatur Iob 17. sub onere gemere, & Domino inclamare: *Quare me posuisti contrarium tibi, & factus sum mihi metipsi grauis?*

Tertiò, non solùm generalem naturæ corruptionem & ingenium morbum inspice: sed & particularia peccata summatim perpende, quibus scatet vita tua, ab initio vsus rationis. Hæc & multiplicia & grauia humilitatem & confusionem tibi parere deberent, cùm ob illa & indignus sis aëre quem respiras, pane quo vesceris, terra quam calcas. Et licet ea per pœnitentiam expiasse te putes, tamen recordatio transactæ fœditatis, debet in te custos esse humilitatis: vt sicut hortulanus cùm spinas extirpauit, ex illis sepem circumdacit, ad horti custodiam: ita & tu de præteritis ac præsentibus animæ tuæ spinis, eas eradicans, sepians viam superbiæ, ne in animæ tuæ hortum vllus ei pateat ingressus. Quid, quod modo nesciat an peccata præterita ei dimissa sint, sciat verò se omnino infirmum facili impulsu in eadem posse corruere, nisi continua gratia sustentetur? Humiliet ergo se sub manu Dei, nam & ideò gratiam suam abscondit, & incertam nobis vult Deus, vt vnam gratiam certam habeamus, scilicet humilitatem. Ergo & ex illa parte, *humiliatio tua in medio tui.*

Quartò, ob oculos pone etiam opera bona, & dona Dei quæ in te experiris: tantum abest, vt illa aliquam debeant in te arrogantiam generare, quin imò humilitatem magnam. Si enim de operibus bonis loquamur, quanta confusio quod iam imperfectè ea peragamus, tot defectibus ea conspergamus, vindicat S. Gregorius: *Si remota pietate discutimur, opus nostrum pœna dignum est, quod remunerari præmiis præstolamur.* Cui consonat illud Isaiæ; *Facti sumus vt immundus omnes nos, & iustitiæ nostræ quasi pannis menstruatæ.* Itaque, quantum ad operum & vitæ perfectionem, plurima tibi deesse noueris. Isa. 64.

Quidam ex antiquis Patribus, teste Climaco, descripserat in cellæ pariete, altissimarum virtutum appellationes, perfectæ Charitatis, Angelicæ puritatis, incorruptibilis Castitatis, &c. Cùm ergo cogitationes eum extollere cœpissent, dicebat: *Eamus ad argumentum.* Et veniens relegebat appellationes, & sibi clamabat. *Cùm has omnes possederis, tunc scies quàm adhuc longè sis à Deo, & cùm possederis seruus eris inutilis, fecisti enim quod facere debuisti.*

Quod si de Dei donis loquamur, quantò maiora in te sunt, tantò humilior esse debes, dicente S. Gregorio. *Cùm augentur dona, etiam rationes crescant donorum: tantò ergo esse humilior, & ad seruiendum Deo promptior quisque debet esse ex munere, quantò se obligatiorem conspicit in reddenda ratione.* Multis gratiæ donis, vel abutimur, vel non vtimur; multa auxilia gratiæ & inspirationes negligimus, nec respondemus. Et inde iterum oriri deberet *Humiliatio in medio nostri.*

DE SECVNDO GRADV *Humilitatis praxis.*

SEcundus Humilitatis gradus est, quando non solùm sibi ipsi quis vilescit, sed nec vllam quærit apud alios reputationem, quin verò vult potiùs ab ipsis despici. Etenim verè humilis, libenter patitur se contemptibiliter tractari: quia sicut vilem reputat, ita gaudet suæ æstimationi aliorum etiam opinionem conformari. Hinc fit primò, quod verè humilis non loquatur de his quæ suam laudem concernunt, sed potius ea abscondat: & considerans se qualis est ex se, hoc est nihil, aut etiam qualem se fecit peccatis suis, hoc est infra nihil, talis etiam ab aliis vult reputari

tari. Vnde & indignitatem suam ex sincero corde coram aliis confitetur. Sic Apostolus Paulus vocat se abortiuum, & talis optat haberi ab aliis. Vnde ad Corinth. sic loquitur. *Ego sū minimus Apostolorum, & non sum dignus vocari Apostolus, quia persequutus Ecclesiam Dei, quia blasphemus & contumeliosus fui.* 1. Cor. 15.

Secundò, si ab aliis laudatur, non ideò complacet sibi, sed potiùs in se humiliatur. Cauta enim consideratione trepidat, inquit Greg. ne aut his in quibus laudatur, & non sunt, maius Dei iudicium inueniat: aut de his in quibus laudatur, & sunt, competens præmium perdat. Sic S. Iob dicit: *Si vidi solem cum fulgeret, & lunam incedentem clarè, & lætatum est in abscondito cor meum.* Respicere solem aut lunam fulgentem, est attendere ad famam honorificam, & bonam opinionem, quam de nobis homines conceperunt, & sic eorum laudibus vanè sibi complacere. Hoc à se remouet Iob, hoc refugiunt veri humiles, quin potiùs erubescunt in laudibus aliorum. Refert sanctus Hieronymus de sancto Hilarione, grauiter ipsum contristari & conturbari solitum, eo quod videret magnam turbam continuò sequentem, ob miracula quæ Deus eius opera patrabat. Quodam autem die à Discipulis interrogatus, cur ita sederet contristatus? Respondit. Quia vereor ne exiguum quod hactenus Deo impendi obsequium, ipse in hac vita remuneretur, dum ita me homines honorant, & l ude prosequuntur. Qui porrò in humilitate infirmi sunt, adblandiente hominum laude statim euanescunt in cogitationibus suis, quia licet facile sit laude carere dum denegatur, inquit D. August. Epist. 64. difficile est ea non delectari, cùm offertur. Quare Sapiens rectè dixit: *Quo modo probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum, sic homo probatur ore laudantis,* quasi dicat: Aurum & argentum, si adulterinum sit aut falsum, consumitur in igne, ebullit in spumas: si verò bonum sit, purius redditur & inclarescit. Sic laus hominum habet se instar ignis, hominem humilem probantis: si enim laude inflatur ebullit interius, & intumescit, nō est aurum purum, at potius reprobum: Si verò solidus manet potiusque humiliatur laude, aurum probatum censetur. Vide ergo quomodo te geras dum laudaris, & inde collige, an aurum sis, spuma & scoria ebuliens, & solam auri speciem referens.

Iob. 31.

Prou. 17.

Tertiò, humilis solet sectari officia vilia & inferiora exercitia, & in illis se exercere, in illis delectari, Christum lubenter imitans lauantem pedes Discipulis, sublimiora verò lubens refugere si posset, quia honore non delectatur.

Quartò, non excusat defectus suos & vitia, sed fatetur & aperit, gaudet moneri & reprehendi, & semper se aliis inferiorem iudicans, omnibus se submittit. Nouit enim illud Bernardi: *Non est periculum quantumlibet te humilies, & reputes minorem quam sis, sicut non est periculum, si quis per portam decliuem transiens, valdè se incuruet: sed est periculum si altius modicum quàm porta admittit se eleuet. Non nocet ergo si omnibus te postponas, potest autem nocere plurimum, si vel vni te præponas.*

Bern. 38. Cant.

Hanc humilitatis semitam mirè coluerunt Sancti, inter quos sanctus Pater Sacerdotum & Pastorum Carolus, in cuius festiuo die hæc scribo, toto corde eam adamauit, & licet in purpura ageret, fastigioque celsi honoris, illius nunquam corde oblitus, opere sēper exhibuit. Auebat & gaudebat moneri personaliter: si quis in eo vel minimus defectus aduerteretur, volebat singulas suas actiones circumspici, & explorari. Vnde ad hunc effectum duos constituerat Presbyteros domesticos actionum suarum censores, quibus præcipiebat, vt nihil celarent imperfectionis statum suum concernentis, & cùm id agerent, plurimum eos diligebat. Laudes quoque maximè auersabatur, tanquam puritati intentionis maculam aliquam adspergere solitas, vnde quæ sublimi Dei fauore in se experiebatur, abscondere satagebat. Abstinentias quoque exteriores & austeritates, apud domesticos (quoad poterat) pallio quodam excusationis piæ obuelabat. Cùm quidam Prælatus coram ipso extolleret opera, quæ Deus per eum operabatur, Respondit. Non opera esse attendenda, sed defectus & imperfectiones; quia multis scatent defectibus, & multa illis desunt (inquit ipse) ideoque laude digna non esse. Cùm quidam celebris Concionator in Ecclesia Cathedrali publicè, etiam in eius præsentia, notasset eum imprudentiæ, & quædam quæ ad eius aliquam confusionem vrgebant diceret, nil immutatus est: sed magna pace & quiete cum spiritu humilitatis hæc tolerabat, licet populus in Concionatorem non parum accenderetur, tanquam tanti viri gloriæ maculam affricare conantem. Nempè ita se seruum inutilem existimabat, & confusione dignum, vt gauderet etiam ab aliis despici, licet heroïcis operibus effulgeret. Non enim illa attendebat, sed suum nihilum, & in vilitatis suæ profundum se immergebat, cum omni humani honoris contemptu. Sic tota eius vita humilitas fuit, exemplarque præclarum profundissimæ humilitatis omnibus conspicuum. Hanc vsque ad extremum spiritum, imò etiam post mortem, colere voluit: voluit enim sepeliri loco maximè hominum pedibus conculcato, ad gradus quibus ad Chorum Ecclesiæ conscenditur. Hæc omnia attendentes Vrbis Ecclesiæque Mediolanensis Primores, in eius exequiis procurarunt, vt numerosa pauperum multitudo cum pulla veste faces præferret ardentes, singulique hoc symbolum veste inscriptum gererent, Humilitas. Ac deinde & vocem istam, Humilitas, sepulchro eius longis & intercisis characteribus insculpi voluerunt: cui voci supereminet, cingens Ducalis Corona, vt significetur Humilitas in ipso coronata, quandoque inter cæteras eius virtutes principatum tenuerit; id verò maximæ admirationi esse debet, in tali sublimitate, nobilitate, dignitate, tantam humilitatem reperiri.

RESPONSIO AD OBIECTIONES.

SEd dicet aliquis. Cùm functiones nostræ & opera proximis fructuosa esse debeant, fructum autem parere in eorum cordibus non possint, nisi ab illis magnifiamus, & æstimentur opera nostra; consequitur quod id optare & quærere possimus, sicque laudem nōn refugere, sed approbare, & de illa gaudere. Secundò, si homo in vilitatem suam semper oculos figat, pusillanimis quodammodo reddetur, nec quicquam arduum aggredi audebit, aut laude dignum.

Respondendum ex doctrina Sanctorum Patrum. Primò, licet quantum in nobis est, gloriam fugere debeamus, & hominum æstimationem, desideramus potius vilitatem nostram ab illis considerari; tamen cum propagatio honoris diuini, & maius obsequium eius id poscit, posse nos honorem & æstimationem desiderare, apud eos apud quos agimus: & expedire eis occultari imperfectiones nostras & defectus, qui agniti possent mi-

NNnn

nuere fructum quem intendimus. Tunc enim non amamus honorem nostrum propter se, nec in illo hæremus; sed amamus honorem Dei, & fructum proximi. Et cùm æstimatio nostra sit medium ad illud, ideo illuc referimus eam, nec propriè de ipsa gaudemus, sed de fine illo bono quem per eam assequimur. Hoc his verbis exprimit D. Greg. 22. Moral. c. 9. *Nonnunquam sancti viri de bona sua opinione gaudent, sed cùm per hanc ad meliora proficere audientes pensant: nec iam de opinione sua, sed de aliorum gaudent vtilitate: quia aliud est fauores quærere, aliud de profectibus exultare.* Qua in re necesse est, vt cùm audientium vtilitati non proficit, mentem nostram fama laudabilis non eleuet, sed fatiget. Itaque honor & æstimatio hominum de se non est quid malum, sed est quid bonum & desiderabile; si modo tanquam medium desideretur, & in illo non adhæreamus, sed ad finem suum purè & perfectè referatur. Quia tamen hominis animus lubricus est, & amor proprius facilè se interserit, ideò facilè fit, vt vana in illo complacentia reperiatur, & impuritas aliqua, nec ad Deum ita purè referatur, cui rei cautè & circumspectè oportet aduigilare. Et vt quis plenius possit de sua intentione iudicium ferre, aduertat cùm occasio humilitatis exercendæ se suggerit, v. g. contemptus aliquis, an promptè illam amplectatur: imò de ea gaudeat, ob profectum quem inde potest elicere. Nec enim minus debet de suo, quàm de aliorum profectu exultare: & ideò si vtrumque gaudeat, siue cum honor, siue cum contemptus exhibetur (de honore ob ædificationem proximi, de despectu ob occasionem meriti) signum est humilis & bene dispositi animi, seu bonæ mentis; tunc enim potest dicere: *Paratum cor meū Deus, paratum cor meum.* Paratum ad ambulandum coram Deo, siue in prosperitate laudis, siue in aduersitate despectionis. Paratum ad illi seruiendum per ignominiam & bonam famam, vt loquitur Apostol. Sic Apostolus ipse, modo se commendat sublimi laude, quia necessarium id erat ad resistendum falsis Apostolis & ad confirmandum veros fideles: at cùm id necessarium non erat, humiliat se: *Nihil sum,* inquit, *insipiens sum, abortiuus sum, infimus omnium, indignus nomine Apostoli.*

Secundò, humilitas & consideratio vilitatis nostræ non officit magnanimitati, quin potius eam iuuat. Homo enim suum nihilum considerans, iam non in se, sed in Deo fortitudinem suam ponit: & ideo eius viribus fidens fortia audet, & sublimia: sciens quod ille *vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt;* & quod eligat infima & vilia instrumenta, vt grandia operetur, *vt non glorietur omnis caro coram illo, sed qui gloriatur, in Domino glorietur.* Sic cùm excusaret se Moyses tanquam balbutiens, ne adiret Pharaonem, & Hieremias tanquam infans diceret: *A, A, A, Domine Deus, puer ego sum,* ne Prophetiæ onus ei incumberet incapaci, tantùm abest, vt Deus eorum excusationes acceptarit, quin verò eo magis idoneos censuit, quia sibi ipsis diffidebant, voluitque vt omnem iactarent cogitatum in illum, qui iuxta Prophetam: *Lasso dat virtutem, & his qui non sunt robur multiplicat.* Qui etiam per mandibulam asini Philisthæos subruit, per os asinæ loquitur, & Prophetam redarguit. Ergo cùm agitur de functionibus sublimibus, de animarum conuersione, ob vilitatem nostram non reddamur pusillanimes, sed eius attendamus virtutem, qui operari vult in nobis, & per nos quæ commisit nobis. Et ideò in illo solo gloriemur, in illo fortiter accingamur ad agen-

1. Cor. 1.

[illegible]

da & perficienda, quæ iuncta sunt nobis ex munere nostro.

CONCLVSIO AD CHRISTVM.

O Iesu! summe Sacerdotum, Pastor Pastorum, tu scis omnis eorum gloria, laus, gaudium, virtus & fortitudo. In te solo glorientur non in se: tibi omnia sua opera & dona referant accepta, quia in illis docens, ministrans, prædicans, quicquid laude dignum est operaris. Effice igitur, vt paruuli sint in oculis suis, & tibi ministrent in spiritu humilitatis.

Videant te Magistrum & Ducem humilem in præsepio, despectum in fœno, peccatoris characterem suscipientem in Circuncisionis signaculo, & immundi symbolum in Baptismo. Videant fugitantem laudes & plausus populi, Regem te volentis eligere & inauctorare; præcipientemque infirmis ne sanitatem per te factam prædicent, & Discipuli ne visionem gloriæ, quam in sublimi Transfiguratione conspexerant, ante mortem cuiquam denuncient.

Videant denique incuruatum te ad pedes Discipulorum, abluentem, abstergentem, exosculantem humilitatisque exemplar testamento eis legantem. Sic discant à te primam illam lectionem, & vltimam scholæ tuæ, & familiæ tuæ, vt sint veri Discipuli, vt sint veri Filij Patris & Magistri sinceri imitatores. Hoc gratia tua in illis perficiat, ô Iesu Pastor humilis, Pastorum summe, & humillime Sacerdotum!

LECTIO VIII.

DE OCTAVO FLORE, qui est Mansuetudo.

MAnsuetudo affinis est Humilitati, imò tanquam filia ex illa solet generari, ideoque secundo loco Sacerdotibus commendatur. Etenim & Dominus se proponens exemplar virtutis, primò humilitatem, deinde mansuetudinem in se considerari optat: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Hæc autem mansuetudo, quàm desideretur in Rectoribus animarum, ex eo colligi potest, quod Deus ideo elegerat Moysen populi sui Ducem, quia mansuetudine omnes præcellebat, de quo sanctus Hieronymus Epistola ad Theophilum. *Dux ille Israëlitici exercitus qui decem plagis afflixerat Ægyptum, & ad cuius imperium cœlum, & terra, & maria seruiebant, inter cunctos homines quos terra tunc generauit, mansuetissimus prædicatur. Et ideo per annos 40. obtinuit principatum, quia potestatis superbiam mansuetudine & lenitate temperabat. Lapidabatur à populo, & pro lapidantibus orabat, quia ipse potius deleri vult de libro vitæ, ne commissus sibi grex pereat. Cupiebat enim illum imitari Pastorem, quem sciebat etiam errantes oues humeris suis portaturum.* De eodem sic loquitur sanctus Ambrosius 2. de Offic. capite septimo. Quantas Moyses à populo Dei illatas absorbebat contumelias? Quam miti sermone post iniurias appellabat populum, solabatur in laboribus, deliniebat oraculis, fouebat operibus. Et cùm Deo constanter loqueretur, homines tamen humili & grata appellatione affari solebat. Verissimum enim illud Ecclesiastic. 6. Verbum dulce multiplicat amicos & mitigat inimicos.

Huius etiam virtutis admonet sanctus Paulus

2. Col. 6. Ministros Christi, dum dicit: *Nemini dantes vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum:* sed in omnibus exhibeamus nos sicut Dei Ministros in multa patientia, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam. Ex quibus Apostoli verbis deduci potest, quosnam affectus & effectus in Ministris Christi debeat mansuetudo producere.

Primò, cum suauitate Spiritus & affabilitate erga omnes debent se gerere, non solùm erga honoratos & diuites, sed & erga pauperes & despectos: ita vt Sacerdotum & animi & aures eis pateant, siue cùm consilium petunt, siue cùm auxilium. Nec agresti aut odiosa seueritate reiiciendi sunt, licet quandoque videantur aliquantum importunè accedere, vel de sua paupertate, ægritudine, afflictione nimium conqueri, sed cum benignitate debent dimitti, si non potest eis auxilium quod petunt impendi. Est enim asperioris animi, statim importunitatem eis obiicere, vel dicere quod nobis caput obtundant, vel verbo modoque agendi dedignari, & à se ablegare. Christus Iesus, qui se mansuetudinis exemplar proponit, venientes ad se non repellit, at benignè suscipit, & cum beneficio dimittit: paruulos ad suum conspectum & alloquium admittit, turbas opportunè importunè irruentes docet, afflictos & pauperes consolatur, ægros visitat & sanat, quinimò proditoris osculum non recusat, & tanta affabilitate mulierculam Samaritanam alloquitur, vt animam eius dignatione & verborum suauitate ad se conuerterit.

Sanctus Augustinus tanta suauitate & mansuetudine se gerebat cum populo curæ suæ commisso, vt magna submissione veniam petat, si vel verbum asperius ex eius ore prodierit in quempiam. Sic enim ait ad plebem homil. 24. ex 50. hom. diuersarum curarum æstibus ac difficultatibus conturbatus, si quem fortè non vt poscebat audiui: si quem tristius quàm opus erat aspexi: si in quem verbum durius emisi: si quem corde tribulatum & ope indigum responso incongruo turbaui: si quem pauperem mihi in aliud intento importunius insistentem, vel prætermisi, vel distuli, vel nutu aspero contristaui: si quis in sua conscientia non agnouit, quod humanitus de illo suspicatus sum, vos quibus pro his offensis fateor me esse debitorem, simul me vestrum credite debitorem. Nam pullos quos fouet, sæpè in angustiis, sed non toto pedis pondere, calcat & mater; nec ideò desinit esse mater. Dimittite vt dimittatur vobis, & commendate Domino curam pro vobis meam. Hactenus Augustinus.

Secundò, mansuetudo etiam tollit cordis asperitatem & duritiem, redditque aptum diuinæ impressioni suscipiendæ doctrinæque sanctæ, & inspirationi cœlesti, iuxta Prophetam dicentem: *Diriges mansuetos Dominus, & docebit mites vias suas.*

Psal. 24. Nempè illi nihil rebellionis aut asperitatis in corde alunt, quo Deo assistant inspiranti, docenti, dirigenti; sed ductiles sunt, quasi lutum molle in manu figuli formandum vt sit vas honoris, vas gratiæ. De mansuetis ergo verum est illud: *Erunt docibiles Dei, siue Theodidacti.* Sic de Moyse dicitur: *In lenitate sanctum fecit illum Dominus.* Quapropter etiam fit, vt Superioribus facilem obedientiam exhibeant suauiterque ab illis dirigantur. Hæc ergo virtus omnino Sacerdos & Ministros Dei decet, qua dispositi sint, vt Iesus Christus in corde eorum imprimatur, tanquam sigillum in cera molli, sicque conformes fiant imagini Filij Dei.

Tertiò, mansuetudo frænat passiones, & animi motus inordinatos, efficitque vt Minister Christi neminem lædat, non sit turbulentus, non litigiosus, & contentiosus, non percussor aut iracundus: quas conditiones requirit Apostolus, scribens ad Timotheum & Titum, & in ipsis erudiens omnes Sacerdotes: *Seruum Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem.* Et iterum: *Noli contendere verbis, ad nihil enim vtile est, nisi ad subuersionem audientium:* Rex in apibus dicitur aculeo carere: sic Sacerdotes à Deo constituti, vt Fideles regant, quasi apum sacrarum examina, non debent aculeum gerere, nec in cauda, nec in ore, nec in corde: sed mellis suauitatem, hoc est, mansuetudinem & benignitatem semper præferre; vt nec animo, nec verbo, nec opere quempiam lædant. Vnde maximè eos concernit monitum illud Apostoli ad Col. 3. *Induite sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes inuicem, & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam.*

Docet porrò sanctus Gregorius, quomodo cum rigore mansuetudo erga peccantes commiscenda sit ab his, qui regunt & corrigunt, vtiturque his verbis: *Sunt nonnulli ita districti, vt omnem mansuetudinem benignitatis amittant: & sunt nonnulli ita mansueti, vt perdant districti iura regiminis. Vnde cunctis rectoribus vtraque sunt tenenda, vt nec in disciplinæ rigore mansuetudinem, nec in mansuetudine districti nem deserant disciplinæ. Nec à compassione pietatis obdurescant cum contumacem corrigunt, nec disciplinæ rigorem molliant, cum infirmos animos consolantur. Regat ergo rigor disciplinæ mansuetudinem, & mansuetudo ornet sermone rigorem. Et sic alterum ex altero commendetur, vt nec rigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta.*

Quartò, maximè elucet effectus mansuetudinis, dum quis prouocatus & læsus vincit in bono malum. Sunt enim quidam mites, sed quandiu nihil dicitur, vel agitur, nisi pro eorum arbitrio. Patebit autem quàm longè sint à vera mansuetudine, si leuis oriatur occasio. Verè autem mansuetus aliorum iniquitates etiam in sui læsionem redundantes tolerat, & prunas ardentes charitatis congerit super capita eorum, quibus succendantur in cordibus, & sibi temperent à malis. Hanc mansuetudinem perfectam optat in ministris Dei sanctus Paulus, dum monet vt exhibeant se cum omni patientia & benignitate, per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam: hoc est, tam in aduersis quàm in prosperis, siue honorentur & laudentur, siue inhonorentur & vituperantur. Ergo iniuriis & prouocatione lædentis maximè probatur mansuetudo Christiana. Quapropter, vnus ex antiquis eremi Patribus, cum Christi fidem annuncians exagitaretur iniuriis ab infidelibus Alexandrinis, & interrogaretur ab illis, quæ Christus miracula fecisset, non aliud respondit: *Hoc miraculum fecit, quod ego conuitiis & iniuriis vestris lacessitus, ad indignationem nihil commouear.* Hoc requirit Christus à suis Apostolis, & ab eorum successoribus in regimine animarum. Quod enim dicit: Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum, omnes concernit Pastores, qui missi à Domino monentur (licet ex officio Pastores sint) instar ouium & Agnorum per humilitatem & mansuetudinem se exhibere, cum in lupos incida-

rint, hoc est, in eos qui verbis mordent, & factis nocent, aut fæuiunt. Vt scilicet humilitate & mansuetudine iram eorum superent, eosque vincant, & de lupis oues efficiant, quod non infrequenter accidit Domino cooperante. Etenim & hoc indicare voluit Dominus per Isaiam, loquens de grege futuro in Ecclesia noua Christi: *Habitabit lupus cum Agno, & Pardus cum hœdo accubabit, vitulus & leo & ouis simul morabuntur.* Et statim adiicit; *Puer paruulus minabit eos, sine deducet ad pascua.* Hoc Pastores concernit, interprete D. Hieronymo, in quorum grege non desunt varij humoris & conditionis homines: aliqui superbi sunt vt leones, ob potentiam vel nobilitatem, ob scientiam vel opes: aliqui dolosi sunt & furiosi, cholerici, impatientes, vt Pardi vel Vrsi, qui vix possunt domari. Aliqui vt lupi rapaces sunt & iniusti, alios nati deuorare. Alij verò vt oues, agni, hœdi, vituli, faciles sunt & suaues moribus. Interim grex iste ex variis aggregatus naturali complexione dissonis gratia Christi ad concordiam debet reduci, vt simul morari possint & pasci, nec sibi mutuo nocere. Quomodo id poterit fieri? Vult id Dominus perfici per Pastores, quos monet instar puerorum humiles esse & mansuetos ac innoxios, sine dolo & malitia: vt sic pascuis doctrinæ efficacius possint gregem pascere, & de Lupis, Leonibus, Pardis ac Vrsis, sua humilitate & suauitate agnos facere, gratia Dei cooperante. Hoc est enim quod ait: *Puer paruulus minabit eos.* Si enim superbus sit vt Leo is qui Pastor est, variegatus & dolosus vt Pardus, cholericus & impatiens vt Vrsus, mordens & dilanians vt Lupus, nihil proficiet, sed contrariis virtutibus eos enecet. Sic Apostoli facti paruuli & agnelli, ad pascua doctrinæ Christi deduxerunt Reges, Principes, barbaros & feros homines, eosque agnos è lupis effecerunt.

Psalm. 11.

EXEMPLA MANSVETVDINIS.

Hanc mansuetudinem humilitati confœderatam, non solùm Christus & Apostoli, sed & illi qui in Ecclesia Pastores eminuerunt, semper sectati sunt. Audi Seuerum Sulpitium de S. Martino Turonensi, in cuius sacrato die hæc scribo, differentem. *Nemo vnquam Martinum vidit iratum, nemo mœrentem, nemo ridentem, vnus idemque semper cælestem lætitiam vultu præferens. Tantam verò aduersus omnes iniurias patientiam assumpserat, vt impune etiam ab infimis clericis læderetur, nec propter id, eos aut loco vnquam mouerit, aut à sua charitate repulerit. Nunquam in illius ore, nisi Christus: nunquam in illius corde, nisi pietas, nisi pax, nisi misericordia inerat. Plerumque etiam, pro eorum qui obtrectatores illius videbantur, solebat flere peccatis.* Ita Sulpitius Dial. 1.

Excelluit quoque virtus Mansuetudinis in S. Pastorum Patre Carolo Borromæo, cui cùm pro reformatione Ecclesiæ suæ adlaboranti, tot oppositiones, contradictiones, conspirationes Spiritus malignus per potentiam Magnatum, per rebellionem Ecclesiasticorum & Religiosorum suscitarit, nunquam tamen in iram prorupisse visus est, aut animi alterationem pati vel turbida commotione conqueri. Omnia cum mansuetudine & tranquillitate superans, ad optatum finem perduxit. Cùm quodam die ad eum deferentur litteræ, quibus certior reddebatur conspirationis in personam suam factæ, detectis illius auctoribus, accipiens litterarum fasciculum à nobili quodam missum ab Episcopo de Sauona, delatum nequidem resecandum putauit, sed coram latore igni tradidit; hoc solùm addens: *Gratias tibi ago pro obsequio charitatis in me præstita, & rogo vt nomine meo R. Episcopo idipsum præstes. Nolui autem videre quis auctor foret tam improbæ factionis, quia iam Missæ Sacrificium oblaturus sum, nec vllum volo admittere aditum tentationi, aut prauæ in aliquem voluntati.* Quo quidem responso, in admirationem rapuit virum illum nobilem, qui vbique præco extitit tranquillitatis & lenitatis, quam in viro sancto deprehenderat. Similiter cùm quidam domesticus publicum scriptum referrum iniuriis & calumniis eius personam lacessentibus reperisset affixum & ad ipsum detulisset: statim curauit flammis dari, nec animi tranquillitatem his voluit præpediri. Quid etiam eius mansuetudine manifestius, quando impius ille inconspirator scopeto orantem appetiit? Cùm enim globulus ad pedes defluxisset, haud ab oratione abstinuit, quin imò præcepit domesticis, vt nemo se moueret, nec conspiratorem requireret, cui eo ipso tempore offensam se remittere protestatus est. Vnde quantum potuit Vrbis Mediolanensis Gubernatorem tunc se visitantem, ne inquisitionem in reum perageret, est dehortatus. Sic & verbo & exemplo inculcabat illud Sapientis: *Fili in mansuetudine perfice opera tua, & super gloriam hominum diligeris.* Eccl. 3.

CONCLVSIO AD CHRISTVM.

O Iesu summe Sacerdotum, Pastor Pastorum, effice per gratiam & spiritus tui communicationem, vt Ministri altaris tui, tanquam electi Dei, sancti & dilecti induant viscera benignitatis, mansuetudinis, suauitatis, quam semper obseruent, siue gloria, siue ignominia affecti, siue honore, siue vituperio probati. Sint agni mansueti sine turbida voce clamoris. Sint columbæ sine felle amaritudinis. Sint Reges inter apes cum dulcore mellis, & sine aculeo vltionis. Neminem despiciant, neminem offendant, nec læsi lædant, vt non vituperetur ministerium eorum: nec degenerent a te Capite suo, qui cum malediceris non maledicebas, sed benedictionem rependebas. Sic ipsi in iniuriis tranquilli sint, mites & benefici, sint tanquam pueri sine veneno, puri innoxij: vt sic gregem suum pascant, & Leones, Pardos, Serpentes, benignitate, humilitate, suauitate, ad deponendam iram, superbiam, venenum, inuitent, & ad te conuertant Pastorem animarum omnium.

De mansuetudine iterum infra recurret sermo, in Tract. 4. vbi etiam agemus de Castitate ac sobrietate Sacerdotum.

LECTIO IX.

DE NONO FLORE, qui est studium pietatis & puritatis conscientiæ.

DE hac re singula: *Studeant semper pietati & puritati conscientiæ, quam vt conseruent Sacerdotes, bis in hebdomada confiteantur: & sic caueant à peccatis, vt ferè quotidie apti sint ad sacrosanctum Missæ Sacrificium offerendum.*

Pietas in Scripturis dicitur Religionis Dei cultus, sincerusque erga eum affectus: siue studium internæ deuotionis excitans ad spem, timorem & amorem Dei. De hac dicit Apostolus ad Tim. 4.

Exerce te ipsum ad pietatem. Pietas enim ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est & futuræ. Quia nimirum studium internæ deuotionis erga Deum vitam hic pacatam & quietam parit: & ad futuram in beatitudine æterna pacem nos initiat, tandemque introducit. Hæc ergo pietas, inquit August. Epist. 52. *Est verax veri Dei cultus, vnde omnia rectè viuendi dicuntur officia;* Estq; omnium virtutum fundamentum, fons & parens. Ideo verò ad omnia dicitur vtilis; tū quia Dei gloriam promouere nata est, tum quia propriam animæ salutem procurat, & ad promerendum vitæ æternæ brauium valet, tum denique, quia ad alios docendos, & ad salutem perducendos efficax est. Ideoque maximè commendatur Sacerdotibus, ad quos spectat relictis externis hujus sæculi occupationibus, internæ deuotionis animum addicere: aliisque fidelibus hac in re prælucere, & cum hac coram Deo in diuinis mysteriis continuo stare. Quod vbi fit, cum magna diuini Numinis reuerentia, sanctoque timore & amore, ministerium Sacerdotale odorem suauitatis afflat Deo hominibusque pergratum. Nam ipsa vita Sacerdotalis fit aliis odor vitæ in vitam, à pietate commendata: quod si hæc pietas desit, fit odor mortis in mortem. Ergo primum studium Sacerdotis, sit studium pietatis: vt vitæ præsentis fructu pacato in interna suauitate possit frui, & futuræ promissionem habens illius iam quoddam initium valeat degustare.

Prima autem pietatis pars, est studium puritatis conscientiæ: quæ maximè illis cordi debet esse, qui coram Deo in iustitia & sanctitate obligatur stare & ministrare. *Quis vero ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius, nisi innocens manibus & mundo corde? Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam a Deo salutari suo.*

Cùm ergo illi qui ad Sacerdotium euecti sunt, censendi sint ad montem conscendisse: in vertice montium, hoc est, ad statum maximè sublimem, & ad gradum Deo proximantem; Cumque in locum sanctum, imò in Sancta Sanctorum quotidie ingrediantur, debent portare Ephod candidissimum coram Domino: hoc est, animi & conscientiæ perfectissimam puritatem, debent manus gerere innocuas, & cor immaculatum, opere & cogitatione puri & fulgidi. *Sic benedictionem accipient à Domino*, pro se, qui de die in diem proficiant: *& misericordiam à Deo salutari suo*, pro populo, pro quo mediatores existunt. Et quia de illis verum est, quod sint de generatione quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Iacob: debent continuò ad illam beatitudinem contendere: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.*

Sed in via lutulenta agimus, in qua difficile est non aliquid adhærere pulueris, vel cordi, vel manibus vel pedibus: in Ægypto tenebrosa conuersamur, siue in Sodoma, in qua à fuligine & scintillis dissilientibus facilè infici contingit. Ideò monentur sacerdotes, diligenter sibi aduigilare à puluere volante, & scintillis etiam exiguis. Et tamen cum omnis etiam diligentia hac in parte vix sit sufficiens ad sibi præcauendum ab omni impuritate: ideo solliciti esse debent frequenter ad lauacrum & aquam pœnitentiæ accedere, vbi valeant omnem etiam labeculam abstergere.

ERROR QVORVMDAM.

TRiplex ergo hic error à sacerdotum mente & corde relegandus est. Primus est eorum qui nihil faciunt peccata venialia: ideoque nec se custodiunt ab illis, nec commissa plangere, aut abstergere curāt. Sufficit eis quod peccato mortali non se putent obnoxios, reliqua contemnunt. Sed non aduertunt hi documentū Sapientis dicentis: *Qui spernit modica, paulatim decidet.* Frequenter enim in seruis Dei contingit, dum negligentes sunt ad sui custodiam, & dum non vitant minora peccata, quod in grauiora tandem prolabantur. Propterea D. Greg. Epist. Past. Monit. 35. dixit ex aliqua parte culpas leues periculosiores esse grauibus, quia graues melius agnoscuntur: ideoque circumspecti sumus ad eas vitandas, & cito corriguntur si ceciderimus: sed leues nec agnoscimus, nec cauemus, & dum in his hæremus, magnæ fiunt de paruis. Idem docet D. Chrysost. Homil. 87. sup. Matth. his verbis: *Mirabile quidem & inauditum dicere audeo. Soles mihi nonnunquam videri, non tanto studio magna esse peccata vitanda, quam parua & vilia. Illa enim vt auersemur, ipsa peccati natura efficit: hæc autem quia parua sunt, desides sumus, & dum contemnuntur, non potest ad expulsionem eorum animus generosus insurgere.* Vnde etiò ex paruis maxima fiunt, negligentia nostra. Ita ille. Eccl. 19.

Hoc ipsum similitudinibus variis declarari potest. Hic enim contingit quod in morbo, qui initio leuior contemnitur, & paulatim crescens necem adfert. Sicut enim infirmitates corporis paulatim ingenerantur, & disponunt ad ægritudinem mortalem, si negligantur: ita & infirmitates spirituales, quæ per peccata venialia incurruntur, disponunt ad necem animæ. Contingit quoq; idem quod in ædificiis, quæ ab exiguis initiis paulatim dissoluuntur, & tandem corruunt dum illa negligunt, cum facilè antea negotio ruinæ potuisset prouideri. Si enim passiones nostræ & affectiones paulatim instar stillicidij penetrant, viresque animæ quasi muros dissoluunt, dum molliunt, tandemque demoliuntur; tamen ab initio facilis foret reparatio, sed negligimus & spernimus. Contingit denique idem quod in naui, quæ aqua per rimulas paulatim ingrediente tandem submergitur, cum facilè fuisset initio eam subrepentem impedire vel euacuare. Vnde Augustin. Epist. 108. *Quid interest ad naufragium, vtrum vno grandi fluctu nauis obruatur, an paulatim subrepens aquam insentinam nauim impleat, & submergat?* Itaque per examen & confessionem frequentem peccata etiam venialia euacuanda sunt, ne multiplicata ad mortale disponant: ita vt tandem animæ nauicula ob incuriam periclitetur, vel naufragium patiatur.

Nemo porrò dicat se non obligari nisi ad vitandum peccatum mortale, vt propterea neglectum se habeat circa alia, quæ existimat solùm venialia, ne audiat Deum sibi respondentem, se etiam non teneri ad multiplices gratias & auxilia, quibus illum protegit & custodit, ideoque relicto quidem necessario & sufficiente auxilio, sublimiorem aliam & efficacem gratiam meritò subtractorum. Quo fiet, vt in lubrico facilè cadat, & inter hostes agens diuinæ protectionis clypeo singulari orbatus, facilè det vulneri locum. Hoc enim in ingratitudinis pœnam iustè ordinatur, vt qui non vult facere aliud quàm id ad quod strictè obligatur, non etiam accipiat à Deo nisi gratiam & auxi-

lium ordinarium, subtracto speciali fauore. Hunc electis suis, vt firmiter stent, solet impendere; & quasi gratiam pro gratia rependere, quia ad omne eius obsequium gratissimo animo se impendunt; & omne peccatum sollicitì sunt fugere & plangere.

Hoc est quod quondam sanctæ Catharinæ Senensi dixit Dominus: *O Filia, esto mei sollicita, & ego erotui.* In quibus verbis plurimum ipsa solacij & fiduciæ reperiebat. Nempe sicut nos gerimus erga Deum, sic ipse erga nos: si eius aduigilamus gloriæ & obsequio, ipse nostræ protectioni & gratiæ.

Nemo etiam dicat, vel opinetur, peccatum veniale leue quid esse, quandoquidem damna secum vehat, quæ haud leuia dici possunt. Licet enim non spoliet gratia & charitate, imminuit tamen charitatis feruorem, deuotionis alacritatem, & facilitatem illam tollit, qua via Domini & mandatorum eius percurri posset. Et licet non deflectat omnino à via, vt aberrare faciat; retardat tamen, & per circuitus gressus nostros inflectit, torpentesque reddit. Licet non expellat Spiritum sanctum, attamen non parum contristat. Offendit Deum, licet planè non reddat infensum. Certè censetur lædere amorem, & puluere graui eum obscurare, licet non planè violet amicitiam: Spiritum quoque Christi licet non extinguat, consopire tamen censetur, & impendire eius efficaciam. Deinde licet gratiam iam acceptam non expellat, nouæ tamen recipiendæ obstaculum quoddam ponit. Quia anima venialibus peccatis obscuratur, & voluntariè in illis delitescens, beneficiorum Dei obliuiscitur, illisque ingrata redditur: ita vt gratiæ dona suo pretio ab anima sic negligente non ponderentur, prauæque dispositiones in ipsa generentur. Et hinc fit, vt influxum abundantioris gratiæ cohibeat Deus, tanquam quo anima indignam se reddiderit, priore nòn vtens cum debito feruore & gratitudine. Qui ergo vult Dei obsequio se perfectè mancipare, etiam veniale peccatum debet sollicitè fugere, maximè illud quod ex deliberata fit scientia aut voluntate.

Sanctus Martinus Turonensis Episcopus accesserat Imperatorem nomine Maximum Treuiris agentem, grauissimis de negotiis Ecclesiæ tractaturus. Aderant in aula Episcopi aliquot excommunicati, quia fauerant Imperatori iudicem agenti in causa Ecclesiastica contra Priscillianum Hæreticum, quem condemnarat & neci addixerat. Hos verò Episcopos primò quidem vitare voluit sanctus Martinus: sed cùm id ægerrimè ferret Imperator, cumque negotia Ecclesiæ, pro quibus aduenerat, non possent fœlicem exitum sortiri, nisi in hac re dissimularet, eorum alloquium tandem non est dedignatus. Hoc vero postea ita deflexit, vt necesse fuerit Deum ei Angelum destinare ad solatium. Qui quidem Angelus dixit viro sancto merito ipsum eam ob rem mœrore affici (licet excusabilis foret, quia aliter expeditionem negotiorum Ecclesiæ sperare non potuerat) quia à prima constantia non debuerat dimoueri; ideoque correcta iam culpa ad constantiam illam redeundum sibi esse. Interim Martinus, licet Angelica visitatione dignus, cùm videret se postmodum non ita facilè vt antea dæmones eiicere, vel ægros sanare flens, solebat dicere: *Heu mihi, quia exiguo tempore, & quasi coactus cum excommunicatis sum conuersatus, castigat Deus, vt non ea sit mihi modo miraculorum gratia, quæ prius.* Exinde sexdecim annis quibus vixit, sedulo ab Episcoporum conciliis se subtraxit, ne in similem culpam incidere posset. Quis verò hanc culpam putauerit mortalem, quandoquidem ex vrgente causa etiam licitum sit cum excommunicatis agere? Et tamen quia aliquid inconstantiæ in tanto viro interuenerat, venialem licet culpam diu deflere voluit. Voluit & Deus gratiam miraculorum ei diminuere, vt nemo existimet peccatum etiam veniale aliquid leue esse, vel contemnendum.

SECVNDVS ERROR.

Secundus error, est eorum, qui venialia quidem peccata frequenter confitentur, sed non cum debita contritione aut displicentia, nec concepto satis firmo proposito ea vitandi. Hinc fit, vt frequenter à sacro pœnitentiæ tribunali redeant non mundati: Imò quandoque magis maculati, quia nulla est confessio, si nullitas sit dispositionis pro absolutione. Quod tunc fit si venialia solum confessioni subiiciantur ex arida consuetudine, sine vera attritione, sine proposito firmo cum quadam solùm emendationis velleitate. Hæc itaque non sufficit ad Sacramentum confessionis, nec ad custodiam mentis: sed oportet sedulam curam adhibere, vt vera sit displicentia, firmumque propositum, quibus tanquam excubitoribus ianua mentis custodiatur à peccatis: quæ tanquam insidiatores occultè irrepere conantur, & quælibet pretiosa in anima diripere, aut etiam eam interimere. Vnde D. Gregorius 1. mor. cap. 19. quod de Isboseth refertur 2. Reg. 4. nostro accommodans proposito, sic ait: *Nequaquam morte occubuisset, per insidiatores admissos dum dormiret, si non ad ingressum domus, mulierem, hoc est, mollem custodiam ad mentis aditum deputasset: Fortis namque virilisque sensus præponi cordis foribus debet, quem nec negligentiæ somnus opprimat, nec ignorantiæ error fallat.* Itaque vt seriam etiam venialem contritionem, confitentes eliciamus, ponderanda sunt illa, non in statera mendace filiorum hominum, vbi parum ponderant, sed in siclo & bilance Sanctuarij, vbi multum grauantia inueniuntur. Hac bilance vtuntur Sacerdotes pij, & verè timentes Deum. Hac vsi sunt & Sancti, qui supernè illuminati culpæ etiam venialis damna agnouerunt, & ideò illas amarè deflebant. Quod quidem iam declarauimus exemplo sancti Martini, cui adiici potest exemplum Maurilij.

Sanctus Maurilius Andegauensis Episcopus rogabatur, vt puerum quendam ad Ecclesiam adductum baptisaret, dum verò expectat donec Sacrificium Missæ obtulisset, puerum quem erat baptisaturus, vita defunctum comperit. Suæ verò id negligentiæ imputans, vsque adeò doluit, vt relicta Ecclesia nauim conscendens, clam effugeret. Fortè Sanctuarij claues secum tulerat; sed illis de manu casu fortuito in mare elapsis, existimauit eo indicio se prorsus Episcopatu indignum; atque iam proposuit nunquam ad sedem suam redire, nisi inuentas claues quis ad se retulisset transmisso mari, veste sæculari indutus, cuidam Principi viro operam seruilem locauit; olitor eius factus. Septennio sic peracto, à Clericis inuentus & cognitus, nolebat cum illis redire propter clauium illarum casum. Ipsi ergo quas Episcopus requirebat claues, in medium protulerunt: eas autem in itinere capto pisce & exenterato inuenerant. Itaque iam manifestæ Dei voluntati contradicere non ausum, cùm alacritate secum reducunt, quem paulò ante earumdem clauium argumento in mari perisse suspicati fleuerant. Maurilium igitur ex Episcopo culpa seruum fecerat, sed

rurſum ex ſeruo Epiſcopum fecit culpæ pœnitudo. Fama eſt, cum reductus eſſet, quamprimum ad pueri illius vrnam proſtratum oraſſe, atque ipſum à morte ſuſcitatum Baptiſmo perfudiſſe. Ita habet Matthæus Typius in Speculo Epiſcoporum. Attamen apud Surium, Ribadeneiam & alios in vita ſancti Maurilij, non inuenio fieri mentionem Baptiſmi, ſed ſacramenti Confirmationis, ſine quo cùm puer ille expiraſſet, ſuæ id culpæ attribuens ſanctus Maurilius, ſummè pœnituit & aufugit.

TERTIVS ERROR.

Tertius error, eſt eorum, qui propterea negligunt remedium per pœnitentiam & confeſſionem venialium quærere, quia ſtatim eandem infirmitatem & eadem peccata vident recurrere. Hi porrò ſimiles ſunt illis, qui lintea ſua lauare negligunt; quia iterum vſu nouo ſordidanda ſunt. Et id quidem inſipienter.

Si enim lintea noſtra, manus, facies quotidie ſordidantur, ideo frequentius abluenda ſunt, quia etiam ſi redeant ſordes, tamen tenacitate non cohæreſcunt. Nec ideo inſoluta relinquere debemus debita, quia quotidie noua contrahenda ſunt, ſed ideo diligenter ſoluenda, ne nimis excreſcant.

Nec ideo nauem aut ſentinam exhauriens, deſerit opus, quia tantumdem redibit aquæ quantum expulerit, ſed diligenter exonerat, ne periculo exponat. Licet igitur ſolliciti eſſe debeamus, vt quantum in nobis eſt à peccatis etiam quotidianis abſtineamus, & confitentes firmum cum auxilio Dei propoſitum eliciamus ad ea vitanda: non tamen propterea debemus puſillanimes effici, & animo concidere, aut nimia anxietate concuti & fluctuare; ſed cùm diligentiam adhibemus, & nihilominus perfectam puritatem non aſſequimur, nec conſeruamus, conſiderare nos conuenit quod vita noſtra, ab eo tempore quo excidimus à ſtatu illo innocentiæ perfectæ, corruptionem ſecum vehit, infirmitatem & inſtabilitatem. Et ideo vita noſtra non eſt, niſi perpetuus quidam caſus & reſurrectio, ſordidatio & dealbatio, infirmitas & ſanatio, & quaſi domus cuiuſdam luteæ, quæ terrenum habet fundamentum, cùm ſenſim ex ea aliquid collabaſcat, etiam continua reparatio.

Domus ab opificibus, licet peritis bene ſtructæ; tamen ſucceſſu temporis ſemper aliquid patiuntur damni; modo è tecto tegulæ aliquot decidunt vento flante, mox aliquid de pariete labitur, mox vitra feneſtræ diſſoluuntur, mox lapis aut lignum atteritur. Attamen qui inhabitat, non propterea ſtatim turbatur, aut domum deſerit: ſed Latomum vocat, aut Vitrarium, aut Tegularium, & curat inſtaurari quod decidit, ſicque quantum poteſt domum ſartam tectam cuſtodit: & quoties nouum damnum patitur, nouam curam adhibet.

Non abſimili modo nobis agendum eſt cum animæ ſpirituali domo: non enim turbari oportet, aut deſperare, aut deſertam negligere, ex eo quod continuò à vento tentationis, & damno peccati venialis non poſſit immunis cuſtodiri, ſed continua ſollicitudine defectus eſt reparandus. Hac ſimilitudine vtitur S. Chryſoſtomus.

Porrò tanta eſt Dei benignitas, vt paratus ſit ſupplere hos noſtros defectus, ſi modo hanc miſeriam, inſtabilitatem, infirmitatem, cum confuſione agnoſcamus: ſi cum humilitate de ea indolcamus, ſublimi eius miſericordia nos continuè egere confitentes. Hinc rectè Thomas à Kempis: *O quanta fragilitas humana, quæ ſemper prona eſt ad vitia! Hodie confiteris peccata tua, & cras iterum perpetras confeſſa. Nunc proponis cauere, & poſt horam agis, quaſi nihil propoſuiſſes. Merito ergo noſipſos humiliare poſſumus, nec vnquam aliquid magni de nobis ſentire, qui tam fragiles & inſtabiles ſumus. Interim oportet nos tenere patientiam, & ei expectare miſericordiam, donec tranſeat iniquitas hæc, & mortalitas abſorbeatur à vita. Quia quamdiu iſtud fragile corpus gerimus, ſine peccato eſſe non poſſumus, nec ſine tædio & dolore viuere.* Ita ille.

Hoc docet exemplum quod refert Iacobus de Vitriaco, in vita S. Mariæ Ogniacæ. Quidam Religioſus Ciſtercienſis, ob immoderatum puritatis zelum, quo conabatur ad innocentiam primæui ſtatus aſſurgere, penè ad deſperationem adactus fuit. Suſcepit ea de cauſa varias afflictiones, per inediam, vigilias, preces, ſed fruſtra, ideoque incidit in tædium & acediam. Volebat cibo ſumendo non ſentire delectationem, conabatur primos ſenſualitatis motus reprimere, contendebat ſine venialibus puram vitam agere: & erat tentatio dæmonij Meridiani, ad impoſſibile inſtigantis. Tandem illigatus eſt quadam deſperatione, perſuadens ſe in illo corruptionis ſtatu ſalutem conſequi non poſſe. Imò, veniales culpas iam mortiferas putans, nolebat ſumere Corpus Chriſti, etiam diebus ex Regula præſcriptis. Ad hanc miſerandam ruinam ſub ſpecie boni ab hoſte perductus eſt, vt infirmus reſpueret medelam, & propriæ voluntatis ſectator iter contra obedientiam. Hunc morbum cognoſcens pius Abbas, cùm eſſet amicus Ancillæ Chriſti, cuius etiam virtutem aliquando in ſe expertus erat, iubet illum adduci ad eam. Et ecce orante cum lacrymis, ante Introitum Miſſæ, cùm recitaret Monachus *Confiteor*, quaſi atri lapilli ad ſingula confeſſionis verba ex ore decidere videbantur. Sic ipſa agnouit ab illo receſſiſſe deſperationis & triſtitiæ nigredinem, de quo gratias Deo egit, qui amat conuerſionem peccatorum. Monachus verò peracto ſacrificio, quaſi ex longinqua regione ad ſe reuerſus, Chriſti Corpus accepit, & hac ſalutis medicina perfectè curatus eſt.

Concludendum itaque hic eſt cum diuo Ioanne. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus: ſi autem confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus, vt remittat ea nobis, & emundet nos ab omni iniquitate.* Dicendum quoque cum Auguſt. in Pſal. 99. *Semper confitere, quia ſemper habes quod confitearis: difficile enim eſt in hac vita, vt ſis homo mundatus, ut nihil inuenias in ſe quod confiteatur.* Dicendum denique ſacerdotibus, vt memores ſint vaſis ænei, quod iuſſus eſt ponere Moyſes ad lauandum inter teſtimonij tabernaculum & altare. Exod. 30. *Lauabunt*, inquit Dominus, *in eo Aaron & filij eius manus ſuas, ac pedes, quando ingreſſuri ſunt tabernaculum, & acceſſuri ad altare, vt offerant thymiama Domino, ne fortè moriantur.* Quid aliud eſt vas illud, niſi ſymbolum ſacramenti Pœnitentiæ, in quo ſacerdotes debent abluere affectus & cogitationes, opera & actiones impuras, antequam accedant oblaturi thymiama, odoriferum ex diuinitate & humanitate perfectum.

CONCLVSIO AD CHRISTVM.

O Iesu Christe! tu es Summus Sacerdotum, & Deus eorum; de te enim scriptũ est: *Deus stetit in Synagoga deorum, in medio Deus diiudicat.* Sacerdotes sunt dij tecum, in medio eorum stas, tanquam in Synagoga deorum. Ipsi offerunt sacrificium vt sacerdotes, intercedunt vt mediatores, ministrant vt dispensatores, sedent vt Iudices, mittuntur vt Angeli, peccata remittunt vt Dij. Sed licet Dij sint, & filij Excelsi, tamen infirmi sunt vt homines, moriuntur vt homines, peccant vt homines. Quod si in primogenitis filiis, in Angelis tuis reperisti prauitatem, nec fuerunt stabiles; quanto magis hi qui habitant domos luteas, & terrenum habent fundamentum, licet Angelicum in terra munus obeant? In carne enim lutea degunt, in lubrico, in terra & puluere pedem ponunt. Nec eis contingit quod radijs solis, vt per lutum transeuntes ab omni se infectione eximant. Et ita fit, vt qui alios mundant, quandoque sint immundi; qui alios sanant, quandoque sint infirmi; qui Iudices sunt constituti, quandoque inueniantur & rei. Tu interim melius eis prouidisti quàm Angelis, quorum culpa fuit sine remedio; nam etiam pro sacerdotibus, qui Christianorum duces sunt & Angeli; Pœnitentiæ sacramentum instituisti, in quo remedium reperirēt pro infirmitate, balneum pro pedum ablutione, tribunal pro culparum absolutione. Licet ergo moriantur vt homines, aut cadant vt Angelici principes: si tamen [illegible] tribunali, in quo vt Deus deorum [illegible] hominũ iudicas: tu supponis [illegible] vt [illegible] imponis manum vt absoluantur, extendis manum quam amplectantur, sicq; gratiam pristinam denuò consequantur. Inspira ergo eis gratiam contritionis & humilitatis, vt libenter aliis se subijciant, licet fidelium sint Iudices, & ipsi quoque alterutrum peccata sua confiteantur; orantes pro inuicem vt saluentur. Spiritum eis immitte veritatis, vt sincerè & cum confusione, non leuiter & perfunctoriè, culpas suas agnoscant, & confessione frequenti expient.

LECTIO X.

DE FLORE DECIMO, qui est deuotio Sacrificij quotidie offerendi.

CVm oblatio sacrificij sit primaria functio sacerdotij, in eam prima sacerdotum cura debet incumbere. Vnde monentur, ita immunes se conseruare à peccatis, vt quotidie apti sint sacrificio offerendo. Neque digni sunt nomine & honore sacerdotum, qui perraro diuinum offerunt sacrificium. Quapropter Beda, & ex eo S. Bonau. sic eos arguunt: *Sacerdos non legitimè impeditus celebrare o[illegible], quantum in se est priuat S. Trinitatem laude & gloria, Angelos lætitia, peccatores veniam, iustos subsidio & gratia, in Purgatorio existentes [illegible], Ecclesiam spirituali Christi beneficio, & [illegible] remedio.* Singula breuiter per[illegible] explico.

Primò quidem, priuare censetur Trinitatem laude & gloria, quia Missa nihil aliud est nisi le[illegible] [illegible], cum munere incõparabili con[illegible] [illegible] supremi Numinis. Ibi ergo [illegible] celebratur, tum ab Ecclesia Militante, tum ab Ecclesia Triumphante: quarum vices gerit sacerdos sacrificans. Ibi extollitur diuina potentia, sapientia, bonitas, charitas, sanctitas, aliæque infinitæ perfectiones. Ibi supremus honor trino & vnico Numini impenditur ab omni creatura, quæ est in Christo Iesu recapitulata, simulque quodammodo in ipso oblata, dum offertur ipse *Primogenitus omnis creaturæ*, in quo omnis creatura eminenter continetur. Hac ergo laude & gloria quodammodo priuat Deum, qui sua socordia non se aptat sacrificio.

Secundo, censetur priuare Angelos lætitia, quia illi hîc ascendunt & descendunt super Filium hominis, tanquam mystica scala Iacob. Et hi quoque exultant hîc in laude diuina, per sacrificium nostrum renouata. In illo enim renouatur de die in diem eleuatio Agni, *stantis quasi occisi*, coram cuius throno inclamant: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, qui est, qui erat, & qui venturus est.* Ad illius quoque pedes mittunt hîc beati coronas suas, agnoscentes sibi ab illo qui ibi offertur fuisse impertitas. Vnde censentur & ipsi hîc inclamare quotidie: *Dignus est Agnus qui occisus est, accipere virtutem, & diuinitatem, & sapientiam, & honorem, & gloriam, & benedictionem.* Atque etiam cùm in hoc sacrificio, cum Passione Iesu Christi Martyrum capitis & ducis, commemoretur passio Militum siue Martyrum eius, gaudent & ipsi in quotidiana hac oblatione. Et ita qui ex negligentia sacrificium rarò offert, censetur priuare quodam gaudio & gloria accidentali, non solùm Angelicos spiritus, sed & beatas mentes.

Tertiò, peccatores priuantur venia, quia quoties cumque in hoc sacrificio incruento mysticè effunditur Sanguis Christi: id fit in remissionem peccatorum, & multum proficit ad impetrandam gratiam contritionis & conuersionis: his qui iacent infixi in limo profundi, in statu pernicioso. Nam intuitu huius sacrificij, Deus multis immittit cogitationes sanctas, & inspirationes ad conuersionem efficaces. Ideo sacerdos quoties sacrificio se accingit, in veste sacerdotali crucem gestat, & pro delictis totius mundi exorat, pretiumque semel oblatum in remissionem, iterum offere, vt prosit efficaciter in expiationem. Ergo hoc pietatis præsidio, hac efficaci salutis victima non sunt priuandi qui in peccatis demorantur salutis periculo obnoxij; sed sollicitè pro illis exorandus est Deus: immolata hostia hac salutari, vt eruantur, *& non absorbeat eos profundum, neque vrgeat super eos puteus os suum*; sed spiritus contritionis illis immittatur, quo aperiant oculos excæcatos & cor durum, vitamque & lucem attrahant ad reuertendum. Hoc porro præsidio & ope ab illis priuari censentur, qui vbi possunt, sacrificium offerre renuunt.

Quartò, priuantur iusti gratia & subsidio, quia hîc fit efficax applicatio meritorum Christi, & est apertio thesauri, ex quo cælestis gratiæ dona copiosè depromuntur, & in iustos deriuantur. Hic iterum Christus vt mediator & intercessor, vt sacerdos & hostia, à Patre deposcit & impetrat, quæ suis electis nouit congruere dona. Ergo & hoc extimulare debet quemlibet sacerdotem, ad frequentissimè offerendum hoc sacrificium, non solùm pro peccatoribus & perditis, vt reuocentur ad vitam; sed & pro iustis, vt confirmentur & proficiant ad ampliorem gratiam, & pro perfectis, vt cœlestibus incrementis & auxiliis tandem pertingant ad gloriam.

Quintò, priuantur defuncti refrigerio. Nam & pro ipsis etiam institutum est hoc sacrificium

ideoque sollicitam eorum gerere deberent curam Sacerdotes, quod in magna degant inopia, grauissimisque affligantur pœnis, imponentes sibi ipsis succurrere. Sacerdotes verò exigua & facili opera eis valent auxiliari, & mediante sacrificio è tormentis eripere. Nec exiguum istud beneficium existimandum est, quia cùm omnes animæ purgatoriis pœnis detentæ sint prædestinatæ, & in gratiæ statu confirmatæ, continuo suspirant ad præmium sibi debitum, cum iam se appropinquare probe norunt. Et quia sciunt quanti æstimanda sit illa gloria, illa diuinitatis visio; licet nullis affli-ctarentur pœnis, grauissimum eis est tormentum, vel vna hora ab eius fruitione retardari. Quapropter nec ingratæ erunt opitulantibus, quia adepta beatitudine, reddent gratiam pro gratia, cùm sint potentes apud Deum. Deinde non solùm ipsis, sed & ciuibus cœlestibus gratissimum est, has è carcere animas quantocius liberari: quandoquidem huic debeant inscribi ciuitati, eiusdem consortes gaudij. Expectant autem ipsi auidè, restaurari ruinas ciuitatis suæ, electorum numero sese complente. Adde quod hanc pietatem remunerare soleat Deus simili plane compensatione: vt scilicet qui in defunctos fuere pij vita durante, vbi decesserint, viuentium etiam fruantur pietate. Itaque Sacerdotes hæc expendentes, frequentissima sacrificij oblatione, & charitatis affectu ardente, eis opitulari conentur, gratiam multiplicem tum ab eisdem, tum à Deo, haud dubiè recepturi. Cùm enim eis bene fuerit, non obliuiscentur sicut ille apud Regem Pharaonem succedentibus prosperis oblitus est interpretis sui: sed suggerent æterno regi, vt & ipsi educantur de carcere expiatorio, & de flammis piacularibus; si contingat illuc pro exolutione pœnarum detrudi.

Sextò, priuatur Ecclesia spirituali Christi beneficio, quia missæ sacrificio non habet ipsa beneficium maius. Nihil enim est pretiosius humanitate Christi diuinitate peruncta, quæ hic immolatur, hominibusque tum in cibum, tum in sanctificationem ordinatur: Estque oblatio ista origo omnium beneficiorum in Ecclesiam deriuantium, cùm sit holocaustum perfecti amoris, propitiatorium pro peccatis, expiatorium pro pœnis, impetratorium pro donis, Eucharisticum pro beneficiis. Nam semper ascendit in Deum cum odore suauitatis: & secum refert eius dona in profectum humanæ salutis, & in bonum Ecclesiæ militantis. Hoc igitur bonum vrgere debet Sacerdotes, ad excutiendum somnolentiam & teporem, & ad concipiendum ardorem ad rite offerendum adeò sublime & salubre sacrificium: ne respuere videantur copiosa dona spiritualium charismatum, ab hoc fonte scaturientium.

Septimò, priuat seipsum Sacerdos non celebrans medicina & remedio. Cum enim homo semper peccet, semper eget medela, quæ hic efficacissime præparatur. Cum ergo sacerdotes etiam infirmitati sint obnoxij, dum sacrificium negligunt, remedium certissimum aspernari videntur: priuanturque bonis omnibus ex sumptione pharmaci huius cælici prouenientibus: quæ sunt peccatorum remissio, fomitis mitigatio, mentis illuminatio, interior refectio Christi & corporis eius mystici incorporatio, virtutum roboratio, contra diabolum armatio, fidei certitudo, eleuatio spei, excitatio charitatis, augmentatio deuotionis, & communicatio cum Angelis. Atque cùm Sacerdotes magno debeant pietatis affectu ferri erga passionem Christi, & sanguinem pro se fusum, ac redemptionem requisitam, eorum vita non aliud debet esse quàm continua ad sacrificium præparatio, in qua renouatur mysticè & incruente Iesu Christi primi Sacerdotis immolatio. Audiant ergo illud Christi sibi in ordinatione dictum, *Hoc facite in meam commemorationem.* Non semel, non aliquoties in anno, sed prout possibile est per impedimenta huius mortalis vitæ istud facite, istam mortem meam commemorate; istud pretium redemptionis immolate: alioqui beneficio mortis meæ, quam quotidie commemorari volui; an non sitis ingrati, perpendite.

Sacerdos ergo quotidie accedens ad sacrificium cum mortis Christi memoria sibi in ordinatione commendata, pie hanc orationem ex D. Bonau. poterit ore, vel corde, Deo præsentare.

ORATIO EX D. BONAVENTVRA desumpta.

ECce cœlestis Pater, recolens illam mortem vnigeniti tui, offero tibi hostiam hanc quam ipse tibi obtulit pro mea & totius mundi salute: Ecce ad altare tuæ maiestatis transmitte oblationem viuam, quam tu in miseratione multa misisti ad altare crucis, pro nobis immolandam. Recordare illius sacrosancti sudoris, quasi guttæ sanguinis decurrentis in terram. Respice illam Virgineam carnem, verberibus crudeliter flagellatam, sanguine cruentatam, spinis perforatam, clauis confixam, lancea vulneratam. Illa ergo pietas quæ filium tuum traxit & vicit vt statera crucis totius mundi peccata libraret, ipsa te cogat Pater misereri nobis miseris. Respice, obsecro non nostra peccata, sed in faciem Christi tui. Non enim in iustificationibus nostris posternimus preces ante faciem tuam, sed in multitudine miserationum tuarum.

CONFIRMATIO DICTORVM per exempla.

OB has rationes viri sancti nullo die sacrificium Deo offerre neglexerunt, & id quidem non ex arida consuetudine; sed ex amoris diuini impulsu & diligenti præparatione.

Sic de S. Ambrosio legimus, ad sacrificium celebrandum ita assiduum fuisse, vt ex ardenti animi affectu se præparans, illud quotidie offerret. Cui in diebus Dominicis concionem semper iungebat ad populi instructionem. Testis est orat. 1. ad Missam & Epist. ad Sororem. Testis & Aug. l. 5. Conf. c. 13.

S. Carolus Borromæus, Pallij & spiritus eius hæres, ac eiusdem Mediolanensis Cathedræ successor, singulis etiam diebus rem diuinam faciebat: & id non persanctoriè, sed sæpè cum lacrymis, solebatque Sacramentalem Confessionem præmittere. Gaudebat quoque propriis manibus populo sacram communionem ministrare, tanquam vnus ex Seraphinis, *Igneum illum calculum*; siue carbunculum diuinitatis flammam continentem, duplicis charitatis forcipe de altari sumens, vt confitentium & communicantium non solùm labia, sed & corda expurgaret & sacratissimo diuini amoris igne inflammaret, ideoque plurima millia de sacris eius manibus immolatam hostiam sumebant, sacrificio eius participantes.

De S. Gudulano apud Surium similiter legimus, solitum fuisse Missas assiduè celebrare: quanta autem puritate se tanto ministerio præpararet diuinitus reuelatum est: ieiuniis, vigiliis, precibus præmissis, cum sacro altari virginitatis bysso, & charitatis purpura, adstaret indutus, atque

ad cœlestia suspensus, cœli aperti sunt, & visio mirabilis ei exhibita est. Descendunt ad eum sancti Angeli, adstant consolationis gratia sacrificanti, tremendis intersunt mysteriis, vna cum illo laudes depromunt Deo cum ingenti reuerentia. Ille ceu splendida lucis columna stat: Sancta Sanctorum tractans, Agnum Dei immolans, iunguntur cælestia terrenis, terrena cælestibus, mortalibus immortales, pro tanta gratia diuinitus mortalibus collata immortales gratulantur. Ita Surius in vita eius. Iulij.

Audi & S. Gregorium hom. 37. in Euang. de S. Cassio. Multi vestrum, Fratres, Cassium Narniensis Vrbis Episcopum nouerunt: cui mos erat quotidianas Deo hostias offerre, ita vt pene nullus dies vitæ eius abscederet, quo non Omnipotenti Deo hostiam placationis immolaret. Cum Sacrificio valde etiam concordabat vita, nam cuncta quæ habebat in eleemosynis tribuens, cùm ad horam offerendi sacrificij venisset, velut totus in lacrymis defluens, semetipsum cum magna cordis contritione mactabat. Cuius & vitam & exitum à quodam venerabilis vitæ Diacono, qui fuerat ab eo nutritus, cognoui. Aiebat enim, quod quadam nocte eius Presbytero per visum Dominus astitit dicens: *Vade & dic Episcopo: Age quod agis, operare quod operaris, non cesset pes tuus, non cesset manus tua, Natali Apostolorum venies ad me, & retribuam tibi mercedem tuam.*

Quod quidem septimo post anno contigit, in Natali enim Apostolorum, oblato Sacrificio ad lectum rediit, ibique Sacerdotes suos ac Ministros circumstantes, quasi vltimum vale dicens, de seruãdo charitatis vinculo admonebat. Ac inter sanctæ exhortationis verba subito exclamauit: *Hora est.* Moxque assistentibus ipse suis manibus linteum dedit, quod ex more morientium sibi contra faciem tenderetur, quo tenso, spiritum emisit. Sicque sancta anima ad gaudia æterna perueniens, à carnis corruptione soluta est. Hæc ex D. Greg. qui addit ipsum meruisse ob pietatem in Missa quotidiè offerenda. Sic enim dicit: *Quem, fratres charissimi, quem iste in morte sua imitatus est, nisi eum quem in vita sua fuerat contemplatus? Dicens enim, Hora est, e corpore exiit; quia Iesus peractis omnibus, cùm dixisset, consummatum est, spiritum tradidit. Quod ergo Dominus ex potestate, hoc egit famulus ex vocatione. Ecce quotidianæ hostiæ, illa cum lacrymis missa legatio, quantam cum Rege gratiæ pacem fecit?*

S. Thomas Aquinas, in rerum diuinarum contemplatione sic sæpè visus est mente in Deum sublimiter excessisse, vt corpus pariter in aëre suspensum videretur: præcipuè autem afficiebatur Eucharistiæ mysterio, solebatque quotidiè Missæ offerre sacrificium, nisi ægritudine impediretur: nec per hoc contentus, alterius etiam Fratris missam auscultabat, & sæpè inseruiebat. Sub ipso autem sacrificio tanti Sacramenti amore ebrius, non raro in Deum rapiebatur lacrymis totus perfusus.

S. Laurentius Iustinianus Patriarcha Venetus ex quo die factus est Sacerdos non omisit celebrare, nisi ob valetudinem. Solebat verò dicere, quod qui cùm possit Domino suo frui, non frueretur, facilè se declaret Domini sui curam non habere.

Hos imitantur plerique viri pij, & imitari maximè debent, quoad fieri potest, Pastores; quos conuenit similes esse Iob, quem dicit Scriptura pro peccatis filiorum quotidie hostias immolasse. Sic & ipsi cùm Patres sint, solliciti esse debent de filiis, eosque in visceribus gerere, in Christo diligere, ac pro eorum salute hostiam illam propitiationis quotidie immolare. Illorum est, vota preces que æterno & viuo Deo offerre, pro redemptione animarum, pro spe salutis & incolumitatis suorum: miseriã orphanorum, inopiam debilium, desperationes languentium, defectus senum, suspiria iuuenum, vota virginum, lamenta viduarum, Deo præsentare. Offerre debent & orare pro pereuntibus, vt reuocentur; pro labentibus, vt non collidantur; pro lapsis, vt erigantur, pro stantibus, vt confirmentur; pro iustis, vt coronam adipiscantur. Conuenit illis idem agere & dicere, quod olim Esther c. 7. periclitante populo suo. Hæc enim accedens ad Regem, & summitatem virgæ regiæ (quæ protendebatur in signum clementiæ) tangens & osculans, dicebat: *Si inueni gratiam in oculis tuis, ô Rex, & si tibi placet, dona mihi animam pro qua rogo, & populum meum pro quo obsecro.* Sic ad thronum gratiæ & diuinæ misericordiæ Dei accedens Pastor & Sacerdos in Sacrificio quotidiano, auream diuinæ clementiæ virgam exosculans, pro se & populo sibi commisso, repetat illud: Si inueni gratiam in oculis tuis, ô Rex, dona mihi animam meam pro qua rogo, & populum meum pro quo obsecro.

Dolendum porrò, non paucos reperiri Sacerdotes, qui ferè quotidie celebrant: at non tam propter Christum, quàm propter nummum, animo potius mercenario, quam spiritu diuino, auiditate lucri ad altare currunt, non pietate ducti, vt marsupium impleant, non vt animum, cibumque quærunt terrestrem non ita cœlestem. Et ideo nouit Deus, qua dispositione, qua mentis præparatione accedant: quandoque enim adhuc cibos & crapulam præcedentis diei ructantes primo diluculo consurgunt, & altari se sistunt, vix lectis matutinis horis sine præuia aliqua oratione; sicque celeriter, cursim, perfunctorie omnia peragunt, ne distributione careant.

O Domine Iesu, ideò nominaris *Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*, quia quotidie in finem vsque sæculi per nos offers Ministros sacrificium, quod semel in cœna & cruce obtulisti, idque instar Melchisedech sub panis & vini symbolis. Inspira igitur Sacerdotibus tuis consignatis & configuratis charactere, vt sacrificium de die in diem accedant: non ex arida consuetudine, non ex lucri auiditate, sed vt Te adorent in spiritu & veritate. Fac vt semper memores sint, cuius personam gerant, cuius verbis consecrent, qua potestate sacrificent: vt sic conformentur Tibi tanquam membra capiti, tanquam instrumenta electa principali operanti, tanquam Ministri summo Sacerdoti. Sanctificentur à Te, sancti fieris ab eis, quoniam dixisti: *Sanctificabor in his qui appropinquant mihi*; Lauent inter innocentes manus suas, & circumdent altare tuum, ab omni inquinamento carnis & spiritus puri, vt sic audiant vocem laudis, & enarrent mirabilia tua donec in templo gloriæ tuæ, in stolis albis immolare valeant hostiam laudis perennentis.

DE PRÆPARATIONE ad sacrificium.

CVm, vt iam dictum est, primaria Sacerdotum functio sit sacrificij huius diuini quotidiana oblatio: hinc rectè infertur primariam Sacerdotis occupationem, imò & totam vitam non aliud esse debere, quàm iugem tanti sacrificij considerationem, siue præparando se ad illud, siue pro illo gratias agendo. Itaque de die in diem Sacerdos hoc corde reuoluat, huic

rei ſollicitudinem impendat, vt dignè ſacrificet vt Sacerdotium Christi indignis moribus non commaculet. Interim, quamlibet conatum & ſollicitudinem animi ad piam præparationem contulerit, hoc ſemper cum humilitate agnoſcat, nunquam illam correſpondentem eſſe poſſe dignitati tanti ſacrificij, licet pluribus annis in eam inſudaſſet totus animus, totuſque cordis affectus. Vnica enim tantum Miſſa dignè, ſiue correſpondenter eius dignitate, ſemel oblata eſt: & hæc ipſa eſt, quam Christus Homo Deus in cœna primò conſecrans & ſacrificans obtulit. Quia tunc ex parte offerentis infinita dignitas aderat, ſicut & ex parte rei oblatæ. Rectè igitur Thomas à Kempis. *Si haberes Angelicam puritatem & S. Baptiſtæ ſanctitatem (addo & Virginis Mariæ dignitatem) non eſſes dignus hoc ſacramentum accipere, nec tractare. Non enim hoc debetur meritis hominum quod homo conſecret & tractet Chriſti ſacramentum, & ſumat in cibum panem Angelorum.* Vult interim Dominus, qui ſua benignitate ſupplet quod ex nobis deeſt, vt ſincero cordis affectu & reuerentia, non ex arida conſuetudine aut neceſſitate, tantæ actioni mentem præparemus. Variæ autem præparationes à varijs præſcribuntur, ſed quia diuerſo palato diuerſius ſapit cibus, illud poteſt vnuſquiſque ſeligere ad ruminandum, in quo maiori afficitur ſapore, ſiue, quod efficacius ſibi iudicat, ad intellectum & affectum excitandum in tanti myſterij participatione. Multa præclara habet Thomas à Kempis l. 4. imit. & occurrent alij paſſim libelli. Vide Bourgoineum de Ligno Vitæ.

EXERCITIVM PVRGATORIVM in quinque vulneribus Chriſti, ad dignè ſacrificandum, vel communicandum.

INgemiſcens de peccatis veniam à Deo enixè poſtula, & ſingula peccata diuide, ac depone ad ſingula Ieſu Chriſti vulnera.

Primò, ad vulnus dextri pedis, deponere potes ſuperbiam & inanem gloriam, & his affinia peccata, ſuperbiæ maledicta germina, à quibus te commaculatum agnoſcis: ſicque collecto ſpiritu, & tota cordis conuerſione ac gemitu, dic: *O Ieſu miſerator & miſericors, propitius eſto mihi peccatori, & libera me ab omni ſuperbiæ peſte, & da imitationem humilitatis tuæ.* Optabis igitur deſiderium feruens in hoc vulnere, quo valeas ab his peccatis expiari: & ſimiliter te excitabis pro alijs peccatis in ſingulis alijs Chriſti vulneribus, vt iam dicemus.

Secundò ad vulnus ſiniſtri pedis, depone iram & inuidiam, & quidquid ex his peccatis in te enaſci ſolet, & iterum cum gemitu ex intimo cordis affectu pronuncia, cum pectoris tunſione pia: *O Ieſu miſerator & miſericors, propitius eſto mihi peccatori, & libera me ab omni ira & impatientia, ab omni vindictæ & inuidiæ maledicto germine, & da imitationem charitatis tuæ.* Hic iterum excita feruens deſiderium in hoc vulnere, vt ab illis expurgeris.

Tertiò, ad vulnus dextræ manus depone gulam & luxuriam, ac vitia inde germinantia, quæ te coinquinarunt: excitatoque deſiderio ardenti ibidem te ab illis expiandi, ingemiſce & dic: *O Ieſu miſerator & miſericors, eſto mihi propitius peccatori, & libera me ab omni inquinamento gulæ & luxuriæ, & accende me ad imitationem ſobrietatis & caſtitatis tuæ.*

Quartò, ad vulnus manus ſiniſtræ, depone acediam & negligentiam in diuino ſeruitio & officio, cum omnibus delictis quæ indè ortum habent: atque ita in iſto vulnere ab illis expiari feruenter deſiderans, dic cum cordis & pectoris tunſione: Ieſu miſerator & miſericors, propitius eſto mihi peccatori, & ab omni ariditate, torpore & ſopore, ac tædio, ab omnibuſque negligentiis expia me: & da participationem feruoris, quem exhibuiſti in redemptionis noſtræ opere.

Quintò, in vulnere cordis piiſſimi Ieſu depone omnem amorem proprium, amoremque ſæculi, cum omnibus vitiis & concupiſcentiis indè enatis, quibus neque proximum, neque Deum pura charitate, ſed tuis deſideriis ſatisfaciens, temetipſum quæſiuiſti. Itaq; in hoc vulnere cordis, ab his omnibus impuris affectibus emaculari & expiari feruentiſſimè optans, contriti cordis gemitum educ cum hac voce: *O Ieſu miſerator & miſericors, propitius eſto mihi miſero peccatori, & libera me ab omni proprio vel impuro creaturarum amore, quo inquinatũ eſt cor meum, & da amorẽ tuum purum, quo purè te poſſim quærere, & nihil amare niſi in te, & propter te.* His peractis poteris mentaliter Ieſum Chriſtum coram oculis cordis tui crucifixum alloqui, cum firma reſolutione deinceps peccata vitandi hoc aut ſimili modo: *O Ieſu Saluator benigniſſime, poſtquam omnia peccata, vitia, imperfectiones, & negligentias in vulneribus tuis, & in corde tuo amantiſſimo & miſericordiſſimo poſui, indulge mihi, infunde contritionem perfectam, vt ex totis medullis hæc omnia lugeam. Da emendationem vitæ, vt deinceps ab omni peccato pro tui amore abſtineam, & omnia tibi beneplacita perficiã. Cor meum tua charitate impleas, tui amore vulneres, in te illud transformes, tibiq; inſeparabiliter vnias.*

LECTIO IX.

DE FLORE VNDECIMO, QVI EST ſtudium orationis mentalis.

DE hac re ſic Regula: *Vltra preces horarias Sacerdotes quotidie aliquid temporis deſtinent orationi mentali, & ſincero conſcientiæ examini.*

Oratio eſt quædam vita vitæ noſtræ, & anima animæ noſtræ: eſt enim quædam reſpiratio, qua os aperimus & ſpiritum cæleſtem attrahimus. Vnde omni tempore commendabilis eſt, omnique negotio opportuna. Sicut omni momento Dei fruimur bonitate, ita omni momento congruum foret in Deum cor eleuare. Atque maximè decet Sacerdotes, in omni negotio quod aggrediuntur, ad orationem recurrere, & Dei voluntatem quærere. Cùm enim negotia quæ tractant, Dei ſint ex illius directione peragi debent: quæ directio impetratur frequenti oratione, cùm ſit quædam cum Deo conſultatio. Hoc exemplo Moyſis eos monet S. Gregorius in Paſtorali, his verbis: *Moyſes crebro tabernaculum intrat & exit, & qui intus in contemplationem rapitur, foris infirmantium negotiis vrgetur, intus Dei arcana conſiderat, foris onera carnalium portat. Qui de rebus quoque dubiis ſemper ad tabernaculum recurrit, coram teſtamenti arca Dominum conſulit: exemplum procul dubio Rectoribus præbens, vt cùm foris ambigunt quid diſponant, ſemper quaſi ad tabernaculum redeant.*

Sanctus Carolus hoc ipſum requirit in Sacerdotibus, frequens ſcilicet orationis ſtudium: familiaritas enim cum Deo, quotidiano & attento orationis ac diuinarum rerum meditationis ſtudio nutritur, & fouetur. Nec ſolum hoc aliis præcipiebat, ſed multo magis faciebat ipſe. Vix enim abibat dies, etſi in ſummis illis occupationibus, quin ternas & quaternas horas, ſæpè etiam plures orationi in-

famerer. Paulò ante mortem, cum ad eam se disponeret, ipsum octo horis in oratione mentali perseuerasse testis est scriptor vitæ eius. Atque etiam noctes integras ea in re impendere solitum, testati sunt qui familiariter virum sanctum agnouerant. Imò tota ferè eius vita, excepto breuissimo somno, perpetua fuit oratio: quia inter agendum, inter eundum, inter vescendum semper aliquid mente voluebat.

Similiter S. Martinus inuictum ab oratione spiritum non relaxabat, nec in vita, nec in morte. Vnde cùm iam corpore fatiscente, animam agere videretur, labia adhuc mouebat orans, & in cœlum oculos tollebat. Nec orare destitit, donec lumine subito circumfusus, spiritum reddidit perpetuo in cælis laudaturum.

Admirabile est, quod de Isaac Syro Monacho refert Gregorius tertiò dial. qui postquam Spoletum Piceni oppidum appulisset, Presbyteros rogauit, vt ibidem orandi quamdiu vellet, copiam sibi concederent, nec sinerent oranti quempiam impedimento esse. Ea re impetrata, dies tres continuos, & totidem noctes genibus innixus orauit. Hoc quidam hypocrisi deputans, & verbis iniuriosis ei insultans, etiam colaphum impegit, sed repentè à maligno spiritu vexari cœpit. Isaac verò pietatis memor, percussorem suum oratione liberauit.

Hæc verò exempla sublimia quidem sunt, nec omni ex parte imitabilia, attamen monent & stimulant Dei ministros, vt orationis studium, tanquam ipsorum maximè proprium, habeant commendatum. Ipsis enim cum Apostolis conuenit illud dicere: *Nos orationi & ministerio Verbi instantes erimus.* Ipsorum est, Christum Iesum primum exemplar Sacerdotum imitari, qui de die his quæ plebis salutem concernebant, vacare solitus erat, de nocte orationi incumbebat, & Apostolis commendabat sedulam & frequentem orationem: *Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem.* Imitentur & Franciscum, qui in omni re per orationem Dei explorabat voluntatem, frequenter hæc habens in corde & in ore: *Quid iubet Dominus meus? Da quod iubes, iube quod vis.*

Cæterum duplex est oratio, vocalis scilicet & mentalis. Hac posteriore homo non tam voce quàm animo sese cum Deo coniungit, & maximè commendabilis est, tanquam omni tempori & loco congrua. Omni enim tempore, omnique loco fieri potest mentis in Deum eleuatio, per actum oblationis, per actum amoris, per actum contritionis, humiliationis, adorationis & similes. Et ita Dei continuam fouêtes memoriam dicere possumus cum Psalmista, *Apud me oratio Deo vitæ meæ.* Apud nos illa debet adesse, tanquam omnium functionum nostrarum socia & comes indiuisa. De hac re Religiosum instruens Thomas à Kempis sic ait: *Surgat tecum oratio nocte de lectulo, vigilet & cantet tecum Psalmos de Psalterio, quiescat tecum in dormitorio, præcedat & sequatur te in Choro, sedeat tecum in Refectorio, gratias agat cibo sobriè sumpto, transeat tecum in agrum in labore diurno, plantet tecum sepes in horto, tecum redeat, & adsit in cubiculo, mundet tecum pedes à luto verborum, lauet tecum manus à sorde operum, comitetur te in omni loco priuato & aperto, habitet tecum in silentio.*

In serm. ad Nouitios.

Hæc itaque oratio non est nisi quædã in Deum reflexio, & mentis in Deum respiratio, quæ non impedit opera alia aut functiones, sed dirigit illas, vel sola mente vel quandoque etiam voce. Nam aspirationes breues & iaculatoriæ, solo cordis desiderio, vel oris etiam gemitu emissæ plurimum prosunt, & efficaciter in cœlum penetrant, nosque ac nostra in Deum dirigunt.

Sed de oratione mentali nunc potissimum agimus, dicimusque ad Sacerdotum munus spectare, vltra preces horarias ex professo illi vacare, siue sacrarum rerum meditationi aliquid temporis quotidie destinare. Qua cùm inter sublimia mysteria hi quotidie versentur, illa vix dignè tractare queunt, neque muneri suo plenè satisfacere, nisi per frequens sacræ meditationis exercitium. Vnde congruit eos esse similes mysticis animalibus illis de quibus apud Ezechielem: *Facies eorum & pennæ eorum extensæ erant desuper.* Animalia illa mystica circa Currum gloriæ Dei, illorum figuram videntur gerere, quorum est diuino Throno astare, hoc est, Sacerdotum & Dei ministrorum. Hi nempè sublimes debent habere facies per rerum diuinarum contemplationem, pennasque extentas per affectum in cælestia volantem. Facies enim interprete S. Gregorio, notitiam significat, alæ sunt desideria & affectus: & ita facies & alæ in sublime feruntur, quando per orationem mentalem, intellectus & voluntas ad Deum cognoscendum & amandum eleuatur. His duabus alis etiam volabant apud Isaiam, contemplatione per intellectum, amore & fruitione per voluntatem.

DE ILLIS QVI DICVNT se non posse meditari.

NOn omnes idem possunt in hac mentali oratione, sed diuersi diuersis donantur à Deo hac in re donis. Quidam, speciali Dei beneficio, ad contemplationis etiam altissimæ verticem pertingunt. Nemo tamen est sincerè sese addicens huic rei, quin aliquid possit, aliquidque proficiat. Vnde nemo dicere debet: Non possum orare mentaliter, non possum meditari. His respondet Thomas à Kempis: Si non potes cum Ioanne sublimia & diuina contemplari, procide cum Magdalena ad pedes Iesu, & corde contrito, spiritu humiliato, pete tuorum veniam peccatorum, quibus multoties offendisti. Si non vales cum Paulo ad tertium Cælum euolare, mane cum eo apud Iesum Crucifixum, non in carne gloriando, sed carnem cum vitiis & concupiscentiis crucifigendo. Si non potes montes excelsos contemplationis cum seruis, id est, viris perfectis scandere, ingredere petram cum Herinaciis, vt ibi spinas peccatorum relinquas. Si non habes alas Aquilæ volantis ad sidera, habeas pennas simplicis columbæ nidificantis in maceria, meditando sacrosancta Iesu Christi vulnera. Plus sanctitatis reperit humilis Franciscus in passione Christi, quàm omnes Sapientes & Philosophi in contemplatione Cæli.

Respondet 2. Beatus Ægydius sancti Francisci socius. Si non potes nisi distractas orationes & meditationes peragere, tamen offer, quia Deus etiam in tabernaculo acceptabat pilos caprarum. Oportet ergo, non obstantibus distractionibus animum in diuersa rapientibus, in præsentia Dei perseuerare, & tempus orationi destinatum non interrumpere. Oportet hanc ipsam miseriam, quæ non sinit cor perfectè in Deum erigere, cùm humilitate agnoscere, & repræsentare gemendo cùm Propheta: *Cor meum dereliquit me, Domine, ad adiuuandum me respice.* Cogitationes meæ, quæ diuidunt animum meum à me, *multiplicatæ sunt super capillos capitis mei, complaceat tibi Domine vt eruas me.* Haud dubio oratio hæc fru-

ctuosa

ctuosa erit, Deoque placens in humili agnitione nihili nostri, & in conformitate voluntatis nostræ cum diuina, quæ vult nos sic probare: & iustè ordinat in tali etiam miseria nos esse, in tali cordis inopia, quæ vix sinat illud in Deum aliquanto tempore erigere, aut erectum tenere. Atque cùm sic affectus & afflictus animus, propter Deum purè, & nullo modo propter se, aut propter consolationem suam, hæret in oratione, tempus destinatum nolens interrumpere: sed perseuerare quasi ad pedes Domini gemendo; absque dubio plurimum meretur. Et cùm hoc sit valde molestum tempore orationis sine vllo sapore esse, sed potius in quodam cordis exilio & desolatione stare, cum animus id acceptat tanquam à Deo, etiam rationem habet pœnalis satisfactionis in vindictam peccatorum ordinatæ. Hoc nimirum est seruire Deo suis expensis, vt quondam dicebat Dominus B. Gertrudi sponsæ. Sic enim teste Blosio cap. 3. Non allocutus est eam Dominus: *Vellem electis meis persuasum esse, eorum exercitia mihi omnino placere, quando seruiunt expensis suis. Sic autem seruiunt illi, qui licet saporem deuotionis minime sentiant, fideliter tamen, vt possunt, orationes & alia opera pia peragunt, fidentes pietati meæ, quod libenter ea suscipiam. Plerisque si sapor & consolatio daretur, non prodesset eis ad salutem, & meritum multum minueretur.*

Itaque in tali cordis sterilitate oportet se diuinæ voluntati forti animo offerre, actus patientiæ, actus resignationis, actus humilitatis elicere, in nihilum suum descendere, & instar inopis & mendici ad Deum clamando vlcera ostentare. Vndè M. Auila docet sic tunc orandum ad pedes Iesu Christi: *Domine in quantum culpa mea interuenit, quod his fortè distractionibus occasionem dederim summopere doleo; in quantum verò à te procedit voluntate, agnosco iustam & peccatis meis debitam pœnam castigantem culpas meas, & præteritas ac præsentes negligentias. Vnde lubenti animo accipio de manu tua hanc crucem, hanc ariditatem & desolationem, hoc exilium miseri cordis mei.*

Addi hic debet, quando tempore meditationis cor nostrum ita fugit à nobis, vt illud in alicuius mysterij consideratione figere nequeamus, magnum saltem huius rei desiderium à nobis eliciendum esse, quo suppleatur defectus. Quia hæc docet Blosius c. 2. Mon. *Deus non tantùs voluntate sanctoque desiderio tenetur, quam si tota anima amore liquefacta plenè sibi iungeretur.* Hoc etiam insinuauit Virgo Deipara sanctæ Brigittæ sic eam quondam docens: *Diabolus explorator inuidus quærit impedire bonos dum orant, tu verò si tua quæcumque tentatione pepuleris, persiste in desiderio & conatu sancto: quia desiderium & conatus pietatis reputabitur pro effectu orationis. Etiamsi cogitationes sordidas elicere non potueris, tamen pro illo conatu coronam recipies, & proderit illa molestia, si tentationi non consentias.*

Respondemus 3. his, qui dicunt se non posse meditari, mentalem orationem & meditationem plurimum adiuuari, si quis piæ lectioni intendat, & inter legendum inhæreat singulis sententiis: vt & intellectum illuminet, & affectum moueat voluens & reuoluens quæ legit, non animo sciendi siue studio doctrinæ, sed studio animum deuotione impinguandi, & diuino amore succendendi: Quacumque ratione finis habeatur orationis, quid refert? Hac ratione multis contingit efficacius mentem eleuari, quàm sublimiori oratione, imò hæc est via ad sublimiorem contemplationem.

De S. Theresia accepimus, per quindecim & amplius annos vix potuisse meditationi animum addicere, nisi hac via, libellum scilicet pietatis coram se gerendo, & post singula quæ legebat mentem in cœlum Deumque erigendo, ac deinde deficiente intellectus consideratione & voluntatis motione, iterum ad librum se conuertendo. Tandem Deus ad sublimiora eam vocans, noluit vt libris amplius vteretur, sed dixit ei: *Exhibebo tibi librum viuum, in quo poteris plenius legere, & perfectius erudiri.* Nec dum sciebat quem ob finem hoc ei diceret Dominus: sed paulò post intellexit, quia tanto eam fauore præuenit Deus, vt multifariam multisque modis ipsam de rebus diuinis erudiret. Etiam non egebat libris, sed ipse ei liber erat scriptus intus & foris, liber vitæ & sapientiæ, liber pietatis, & deuotionis omnis.

Itaque qui aliter nescit meditari, libellum de contemptu mundi, aut similem in manus sumat, & singula quæ legit attendat, cùm sapore gustet, masticet & comedat. Imitetur animalia munda, quæ in pascuis ruminant. Imitetur gallinam, quæ dum bibit, ad singulas aquæ stillas caput exaltat: Imitetur columbam, quæ ad singula grana oculos in cælum tollit.

CONCLVSIO AD CHRISTVM.

Concludo igitur, & ad vos, ô Pastores & Sacerdotes sermonem conuertens, verba Regij Prophetæ vobis rememoro: *Si dormiatis inter medios Cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri.* Vos qui de Clero estis, de sorte Domini, dormite inter medios Cleros. Quid est dormire inter medios Cleros? contemplari scilicet, & in tranquillitate considerare vtramque Æternitatis sortem, fœlicem pro piis, infœlicem pro impiis, sortem prædestinationis, sortem reprobationis. Inter vtramque sæpè vobis hærendum est: hanc detestando, ad illam aspirando, hanc vitando, illam per bona opera certam faciendo: sæpius de nouissimis, de morte, de iudicio, de inferno, de gloria meditando. Rursus quid est dormire inter medios Cleros? versari scilicet inter duas sortes, cælestem & terrenam, ad illam ascendendo per contemplationem rerum diuinarum, ad hanc descendendo per charitatis obsequium erga proximum; sicque in medio contemplatiuæ & actiuæ vitæ cum tranquillitate animi sese gerere. Hæc vestri muneris est; ô Sacerdotes, ô Ecclesiæ Pastores, & quicumque de Clero esse gloriamini! Hoc si peregeritis, erit Ecclesia Columba formosissima, habens alas deargentatas, & dorsum deoratum. Erunt pennæ Columbæ huius (id est, Ecclesiæ fides & mores) quasi deargentatæ puritate cælestis sapientiæ, & deauratæ charitatis ardentis feruore. Estote igitur pulli huius Columbæ, in altum pennas subleuate, ad foramina petræ, ad cauernam maceriæ volate, ibi gemite ob exilium vestrum, vel ob infœlicem malorum sortem. Cadauera relinquite & fœtidos sæculi nidores, ad arcam cælestem contemplationis alis sæpius animum vestrum prouehere satagite, vt ibi valeatis aliquantum quiescere.

DE ORATIONE MATVTINA.

Licet omne tempus idoneum sit orationi maximè tamen matutinum, multiplici ratione.

Primò: quia matutina oratio detersis tenebris fenestras animæ diuinæ aperit lumini: deinde seruit tanquam clypeus nos præmuniens & protegens, *à sagitta volante in die, ab incursu & dæmonio meridiano.*

OOoo

Secundò, quia per illam persoluuntur Deo primitiæ cogitationum & actionum, ipsiusque dierumque debentur illi tanquam primæ causæ, tanquam omnium rerum Principio, tanquam auctori naturæ & gratiæ, tanquam bonorum omnium largitori. Hoc ipsum agnouere Gentiles, apud quos hoc inter præcepta recensentur: *Adueniente aurora, cum diis est versandum.* Et quia decet omnes actiones initium à Deo sumere, dicebant ipsi, *A Ioue principium.*

Tertiò, quia ad id inuitant aliæ creaturæ, Angeli diuinas laudes canentes, sol, volucres, gallusque cantans. Hinc D. Ambr. in Psal. 118. serm. 19. *Graue est, si te otiosum in stratis solis orientis radius inuerecundo pudore conueniat, & lux clara feriat oculos somnolento adhuc tepore depressos. Occurre ergo ad solis ortus, ne lumina tua primus diei fulgor exagitet.* Et infrà: *Si hunc Solem* (Christum) *præueneris, antequam iste surgat, aspicies Christum illuminantem: ipse prius in tui cordis illucescet arcano, iterumque dices ad eum: Exitus matutinos & vesperè delectabis.*

Quartò, quia hoc ipsum Scriptura commendat. Audi de hac re monitum Sapientis: *Oportet præuenire Solem ad benedictionem tuam, & ad orientem lucis te adorare.* Sap. 16. Loquitur ibi quidem de manna, quod speciali Dei benedictione quotidiè descendebat, qui volebat colligere, debebat ante solis exortos radios, quia per illos liquefiebat. Significabat verò simul, illum qui voluerit participare de cælesti orationis dulcedine, quæ est manna & refectio Filiorum Dei, debere diluculo paratum esse, quia tunc defluxit ros cælicus, ros lucis ad animam vigilem irrorandam & impinguandam. Huc etiam spectat illa monitio Eccl. 32. *Horâ surgendi non te trices, præcurre autem prior in domum tuam, & illic auocare, illic lude & age conceptiones tuas.* Quasi dicat Sapiens, Ingredere in domum interiorem statim ac experrectus fueris, illic vaca, illic ambula, delectare cum sponso animæ tuæ, tunc opportunum est, vt rerum diuinarum considerationi vacando, sacros & conceptus & affectus illi exponas, in illum dirigas. Subdit ibidem: *Benedicito Dominum qui fecit te, & inebriantem te ab omnibus donis suis.* Quasi dicat: Opportunum est tunc gratias agere, & maturè considerare, quod ad imaginem suam te crearit, quod ad beatitudinis suæ participationem te ordinarit, quod vt eam assequaris, tot quotidiè te cumulet bonis, & vbertim adimpleat benedictionibus.

Quintò, ratio etiam est euidens, quia tunc melius mens est disposita ad consideranda & percipienda diuina, post aliquam quietem corporis: & minus obnoxia est distractionibus, cùm needum se implicuit diurnis curis. Liberius in Deum volat, quia pennæ eius occupationum variarum puluere needum sunt respersæ, vel depressæ. Itaque nihil est vtilius, quàm tunc temporis assuescere sacro mentis exercitio, in meditatione aliqua de breuitate vitæ, de morte, de iudicio, de æternitate, de proprij status obligatione, de vita aut Christi passione, de sanctorum gestis & exemplis tanquam carbonibus ignitis super caput nostrum congerendis. Exinde efficacia oportet proposita concipere de mortificandis eo die passionibus nostris, ira, superbia, gula, desideriumque elicere exercendi se in virtutibus contrariis, humilitate, patientia, charitate: ac dissoluendi quæcumque occasionem præbent vitiis quæ exoriuntur in nobis: Denique iuuat hæc proposita subinde per diem recolere & renouare, vt efficaciora fiant: atque etiam per orationes iaculatorias & aspirationes sacras acuere & accendere.

Hoc vero si omnibus piis rectè suadetur, quanto magis Sacerdotibus? Illis olim præcipiebatur: *Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet Sacer-* Leu. 6. *dos, subiiciens ligna mane per singulos dies.* Hoc perfectè adimplet, qui sacræ meditationis obiectum, quasi lignorum congeriem, quotidie admouent, vt ignis pietatis in corde, tanquam in diuino quodam altari, nunquam extinguatur. Quam fælices dum possunt dicere: *Concaluit cor meum intra me,* Psal. 38. *& in meditatione mea exardescet ignis.* Audiant ergo Sacerdotes qui spiritu Domini repleri volunt, & illum in alios refundere; & practicent illud quod de viro iusto ait Sapiens: *Cor suum tradet ad vigilandum diluculo, ad Dominum qui fecit illum, & in conspectu Altissimi deprecabitur. Si enim Dominus magnus voluerit, spiritu intelligentiæ replebit illum, & ipse tanquam imbres emittet eloquia sapientiæ suæ, & in oratione confitebitur Domino, & ipse diriget consilium eius.* Singula hæc Sacerdotibus conueniunt, & orationis modum edocent, ideoque ab illis benè ponderanda sunt.

Oportet primò, vt solliciti sint ad manè euigilandum; hoc enim est cor suum tradere ad vigilandum diluculo. Ideò debet Sacerdos iam nocte incumbente cogitare de matutino sequente, & tunc prælegere materiam, de qua meditationem sumet.

Debet secundò, primas cogitationes & affectiones vbi euigilauerit, Deo dicare, tanquam primogenita mentis & cordis quibus ipse delectatur; & hoc iterum est cor illi tradere.

Debet tertiò omnem mentis somnolentiam in oratione excutere, lucemque & alacritatem induere; & hoc est diluculo vigilare.

Debet quartò præsentiam Dei sibi firmiter toto orationis decursu proponere; & hoc est in conspectu Altissimi deprecari.

Debet quintò oratio initium sumere à spiritu contritionis & humilitatis, à confusione de ingratitudine nostra, à firmo proposito peccata præterita expiandi, & nequaquam reiterandi; & hoc est aperire os suum in oratione, & pro delictis deprecari.

Debet sextò voluere animo cælestia & pia pro captu suo, & tunc si Dominus voluerit, replebit illum spiritu amplioris intelligentiæ: quia solet illuminare intellectum, quando quis sincero corde se illi offert in oratione: *Accedite ad eum, & illuminamini,* dicit Psalmista. Accessus ad Deum fit in oratione, & radius illuminans diffunditur à spiritu sapientiæ & intelligentiæ, quem Deus communicat adorantibus se in spiritu & veritate. Et quia abundanter tribuitur hoc donum quibusdam speciali fauore, ideò dicitur: *Si Dominus magnus voluerit, replebit illum.* Exindè oriuntur in mente colloquia intima & suauia cum Deo, dum iam illustrata est anima per meditationem, & irrorata per sapientiam cælestem, & hoc est quod additur: *Et ipse tanquam imbres emittet eloquia sapientiæ suæ, & in oratione confitebitur Domino,* laudans scilicet, & illum glorificans, benedicens, affectus in ipsum dirigens, vt ab ipso in omnibus dirigatur. Hic est ergo ordo, hic modus, hic scopus & finis sacræ meditationis: qui iustis omnibus communis est, sed Sacerdotibus & Pastoribus maximè proprius, quia per orationem in omnibus debent dirigi, vt se & alios possint dirigere: vbertimquè debent spiritu gratiæ & intelligentiæ impleri, vt aliis illum possint communicare.

ORATIO VESPERTINA.

SIcut oratio matutina animæ feneſtras diuino aperit lumini: ſic veſpertina claudit cordis feneſtras, & illas munit contra ſtygias tenebras, mentemque protegit *A negotio perambulante in tenebris*; ideoque debet illa maximè commendari ſicut & matutina.

Primò igitur tunc agendæ ſunt Deo gratiæ, pro beneficiis quæ per ſingulos dies & momenta de manu eius accepimus. Eius enim nutu vitę noſtræ ſtadium decurrimus; in manibus ipſius ſunt ſortes & tempora noſtra. Si non cadimus eius manu fit nos tenente. Si cadimus & non collidimur, fit ipſo ſupponente: ſi cadimus & reſurgimus, fit ipſo ſubleuante, & manum porrigente. Sic tempora noſtra ipſe diſponit; ſic dies regit, vt licet frequenter promereamur vindictam, & damnationis præcipitium, ab illa nos nihilominus ſua benignitate eripiat: ideoque de die in diem ei debemus gratias agere, eum benedicere, cùm nec vnum diem, ſine eius benefica manu ſecuri tranſigamus: Ad eam porrò gratiarum actionem opportunum eſt tempus veſpertinum, dicente Pſalmiſta: *In noctibus extollite manus veſtras in ſancta, & benedicite Dominum.* Sic & nocturnæ aues canoro carmine occaſum diei ſolent proſequi, ne immunes abeant gratiarum actionis, quibus Creatorem omnis creatura collaudat, inquit S. Ambroſius lib. 5. Hexam. cap. 25.

Secundò, nocturno tempore examen conſcientiæ commendatur, vt quæ per diem carnis fragilitate commiſimus, humili mente recenſeamus, & cordis contritione eluamus monente iterum Pſalmiſta: *Quæ dicitis in cordibus veſtris, in cubilibus veſtris compungimini.* Quaſi dicat: Quæ per diem, vel ſola cogitatione in Deum aut proximum peccando commiſiſtis, noctu cùm ſoli eſtis in ſilentio & quiete recogitate, rationem & pœnas à conſcientia exigite per veram cordis compunctionem, vt ſic coram Deo vos continuo ad mortem iudiciumque diſponatis, quaſi ea nocte à Domino euocandi. Multis enim contigit ſubita morte præueniri, cùm ſani cubiculi ingreſſi fuiſſent, & nocte illa ad inferos deſcendiſſe, quod peccato mortali [illegible] noxii obdormiuiſſent. Ergo hoc monitum Apoſtoli altè noſtris hæreat fixum mentibus:
Ephes. 4. *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram, nolite locum dare diabolo.* Sol non occidat ſuper vllum peccatum veſtrum quod poſſit eſſe mortiferum, nec vnquam per illud locum relinquamus diabolo. Cur enim obdormiat, aut hæreat diu homo in ſtatu in quo nó audeat mori, ſi vitæ ſuæ agnoſcit incertitudinem? Quis ſcit an ſomnus quem mortifero in ſtatu ſuauiter capeſcit, æternæ non ſit futurus mortis initium? Hoc igitur ſeriò prius meditetur cum corde ſuo, excitetur in ſe, & per ſtricti examinis, ac perfectæ contritionis exercitium ſcopet ſpiritum ſuum, emundet cordis ſui cubiculum & eiiciat quicquid Deo diſplicet. Præclarum eſt ea de re conſilium Hugonis Victor. lib. 3. de Anima, vbi ſic monet. Redi ad cor tuum, & ſubtiliter diſcute teipſum, conſidera vnde venis, quo tendis, quomodo viuis, quid agis, quid amittis, quantum quotidie proficis, vel deficis, quibus cogitationibus magis incurſaris, quibus affectibus tangeris, quibus tentationibus à maligno acrius impugnaris. Et cùm totum exterioris & interioris hominis ſtatum plenè agnoueris, non ſolùm qualis ſis, ſed etiam qualis eſſe debeas; de cognitione tui poteris ſubleuari ad cognitionem Dei. Opportunè certè iſta veſpertino tempore, dum ſilent omnia, & à negotiorum tumultu vacuus eſt animus, à ſacerdotibus veræ pietatis ſectatoribus requiruntur, antequam quieti membra componant.

Tertiò, veſpertina oratione non ſolùm renouanda eſt voluntas de cætero non peccandi, nequidem venialiter ex deliberatione: ſed etiam debet fieri renouatio omnium deſideriorum feruentium, circa Dei obſequiū, & vocationem noſtram, implorato ſimul auxilio, quoad effectum deduci & firmari poſſint omnia iſta propoſita & deſideria pia. Multum profecto confert hæc renouatio ad vitæ directionem. Nempe, ſicut horologij pondera ad terram ſemper trahentia matutino vel veſpertino tempore ſolent erigi, & ab hoc pendet totius horologij motus & progreſſus: ita ad animæ horologium, vt rectè incedat (cùm carnis pondus continuo ad terram vergat, & animum ſecum deprimat) opportuna eſt veſpertina matutinaque oratio: per quam mens à terrenis ad cœleſtia eleuetur, & congrua ſecundùm Deum reuolutione moueri poſſit & procedere, dirigi & dirigere.

Quartò, cùm nocturno tempore ad quietem homo ſe componit, aut expergiſcitur, iuuat ſeriò recogitare de tot ſeruis & ancillis Dei, qui in Religione & alibi tunc vigilant in conſpectu Dei, etiam cum lacrymis cor offerentes, & fortaſſe ſanguinem pro eius amore elicientes. Hac cogitatione excitatus, ſaltem intentionem ſuam & ſpiritum coniungat cum illis, ſupplicando Patri ſpirituum particeps fieri tot orationum, tot bonorum operum, quæ coram ipſo pretioſa ſunt & accepta, dum alij in frigore & nuditate, alij in cinere & cilicio tunc temporis pœnitentiam agunt, non ſolùm pro ſe, ſed & pro omnibus Eccleſiæ membris illa offerentes in expiationem peccatorum. Plurimum prodeſt his & aliis ſanctis cogitationibus cor munire contra tenebras internas & phãtaſmata diaboli. Et certè pia cogitatio nocte in corde condita eſt inſtar ſeminis ſacri quod manè germinat, refloreſcit, & fructificat. At ſicut is qui veſperi carbones cineribus tegit, tantò facilius manè cùm exurgit, focū poteſt exſuſcitare: ita qui cum pia conſideratione veſperi incumbit, manè facilius feruorem in ſe poteſt accendere: reliquię enim cogitationis nocturnæ ſtatim incipiunt agere diem feſtum Domino. De hac veſpertina & matutina oratione fuſius egi Tom. 2. Horti Paſtoralis, Tract. 2. Vnde hæc ex parte reſumpta ſunt pro opportunitate.

ADSPIRATIONES NOCTVRNÆ, pro ſingulis hebdomadæ diebus.

O Ieſu! Lumen indeficiens, illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, nequando dicat inimicus meus, Præualui aduerſus eum. Dom.

O Ieſu! Proba me, & ſcito cor meum, interroga me, & cognoſce ſemitas meas. Et vide ſi via iniquitatis in me eſt, & deduc me in via æterna. Feria 2.

O Ieſu! Tu ſingulariter in ſpe conſtituiſti me: In pace in idipſum dormiam & requieſcam. O in pace! ô in idipſum! ô quid dixit! Dormiam & requieſcam. Feria 3.

O Ieſu! Quid erit de me, quando oportebit ſternere in tenebris lectulum meum? Quando ſternetur ſubter me tinea, & operimentum meum erunt vermes? Feria 4.

O Crux! ô corona ſpinea, quàm durum lectulum præbetis Ieſu Saluatori meo! In hoc lectulo dormiam & requieſcam, in cogitatione animæ meæ. Feria 5.

O Ieſu Sponſe! fac nunquam exors ſit luminis tui lampas mentis meæ: Sed iugiter ardeat & luceat ad Feria 6.

illam noctis vocem prompta. Ecce sponsus venit, exite obuiam ei.

Sabbato. *O Domine! nomen tuum, & memoriale tuum, in desiderio animæ meæ: anima mea desiderauit Te in nocte, sed & de mane ex præcordiis meis vigilabo ad Te.*

ADSPIRATIONES MATVTINÆ.

Dominica. *O Iesu! Sol æterne, per viscera misericordiæ, in quibus visitasti nos oriens ex alto, Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.*

Feria 2. *O Iesu! lux de luce, fac exuamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis, vt filij lucis ambulemus in omni bonitate, iustitia, & veritate.*

Feria 3. *O Iesu! Rex meus, & Deus meus, intende voci orationis meæ, manè orabo, manè adstabo tibi, & videbo quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.*

Feria 4. *O Iesu! Deus meus, ad te de luce vigilo, Sitiuit in te anima mea. In matutinis meditabor in te, quia fuisti adiutor meus, adhæsit anima mea post te.*

Feria 5. *O Iesu! Præceptor meus, manè erige mihi aurem, vt audiam quasi Magistrum, & retrorsum nō abeam.*

Feria 6. *O Iesu! Alpha & Omega, Principium & Finis, Te lingua primùm concinat, Te mentis ardor ambiat, vt actuum sequentium Tu sancte sis exordium.*

Sabbato. *O Iesu! Veritas, & vera Charitas, & cara Æternitas. Tu es Deus meus, ad Te suspiro de die ac nocte.*

LECTIO XII.

DE FLORE DVODECIMO, qui est lectio librorum pietatis, vel doctrinæ necessariæ ad Officium.

EXistimant quidam sacerdotes, satis esse matutino tempore breue aliquod tempus orationi impendere, & exinde Horas Canonicas percurrere: reliquum verò temporis impendunt, vel otio, vel vagationi, vel inutilibus occupationibus; idque non sine graui animæ detrimento, grauique obligatione erga Deum iudicem & vindicem. Hi occasionem dederunt illi quorumdam dicto: Quid est sacerdotium, nisi otium? Hi porrò condemnationi sunt obnoxij, cum seruis illis quos inuenit Dominus desides, & otio torpentes, aut talentum in sudario ligantes. Et certè cùm otium radix sit non infœcunda multorum malorum, diabolique puluillus, vitandum est maximè sacerdotibus, à quibus temporis ratio strictior exigetur. Occupatio igitur post orationem consistit in lectione librorum sacrorum, illorum scilicet qui vel ad pietatem erudire, vel de his quæ sacerdotale munus spectant, possunt instruere: ad scientiam scilicet comparandam, abundè sufficientem, cùm pro se, tum pro aliis adiuuandis.

Quantum ad lectionem librorū pietatis, è quibus ediscere possunt scientiam sanctorum, scientiam salutis, hanc eis commendat S. Ambr. his verbis: *Cur non illa tempora quibus ab Ecclesia vacas, lectioni impendas? Christum audias? illum alloquimur quando oramus, illum audimus cùm diuina legimus oracula. Quid nobis cum fabulis? Ministerium altari Christi non hominibus deferendum accepimus.* Hæc Ambr. l. 1. Offic. c. 20. Modum autem & finem quo debet hæc lectio fieri, disertè insinuat sanctus Augustinus Epist. 143. *Optimè vteris lectione diuina, si tibi eam adhibeas speculi vice, vt ibi velut ad imaginem suam anima respiciat, & vel fœda quæque corrigat, vel pulchra plus ornet.* Addit S. Bernard. Epist. ad Fratres de Monte Dei, eos exhortans ad sacram lectionem, non tam ad quærendam scientiam, quàm saporem: *De quotidiana lectione aliquid in ventrem memoriæ dimittendum est, quod fidelius digeratur, & rursus reuocatum crebrius ruminetur, quod proposito conueniat, quod intentioni proficiat, quod animum detineat, vt aliena cogitare non libeat.* Non itaque multa cursim, sed pauca animo collecto legenda sunt, ruminanda, masticanda, vt pascatur animus, & excitetur ad ea adimplenda.

Multum porrò efficax est lectio ista rectè peracta. Exploratum enim est, plurimos per eam ad vitæ perfectionis institutum extimulatos. Testis est S. Ignatius, qui legendo sanctorum vitas, accensus est ad Religionem illam instituēdam quæ in Ecclesia fructum parit amplissimum. Testis S. Columbanus, qui ex lectione vitæ S. Mariæ Ægyptiacæ, initium fecit conuersionis suæ. Testes Aulici illi, de quibus August. lib. 9. Confess. qui legendo vitam S. Antonij, ad eius imitandum exemplum incitati, statim ibidem vbi librum inuenerant, Religioni nomina dederunt. Certè de libris sacris rectè asserimus fructum eorum haud satis posse explicari. Etenim verum est, quod de illis Thomas à Kempis alibi dicit: Docent ignaros, arguunt otiosos, excitant torpentes, extimulant dormientes, corrigunt errantes, erigunt corruentes, terrent ridentes, consolantur lugentes, laudant humiles, vituperant superbientes, confortant debiles, reprimunt præsumentes, mitigant turbatos, lætificant tristes, iustificant pios, damnant peruersos.

Quantum ad lectionem librorum illorum, qui ad scientiam statui sacerdotali congruam ordinantur, illa etiam debet esse cordi sacerdotibus, ne in illud Domini impingant: *Quia tu scientiam repulisti, & ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.* Nosse ergo debent illud: *Labia sacerdotis custodient scientiam, & legem de ore eius requirent, quia Angelus Domini exercituum est.* Quapropter monet Timotheum Apostolus, & in illo omnes sacerdotes: Attende lectioni, exhortationi, doctrinæ. Notum est, ob imperitiam sacerdotum multa mala in Ecclesia exorta esse. Inde enim hæresi initium factum, inde contemptus sacerdotum & sacerdotij, inde dicti sunt ipsi asini coronati. Neque excusent se quidam, quasi scientia non egeant, eo quod animarum curam non susceperint. Neque enim exigua egent scientia, vt officio suo perfectè fungantur, & vt quæ statum suum sacerdotalem concernunt callere possint. Et certè indignum est, scripturis sacris & Psalmis quotidie legendis adstrictos esse sacerdotes, & tamen nunquam vel interpretem aliquem saltem in Psalmos legisse, aut eloquiis diuinis intelligendis aliquousque operam dedisse. Audiant Radulphum, Decanum olim Tungrensem lib. de Obseru. Prop. 8. *Omnes Ecclesiastici ad librum Psalmorum per diligens studium meritò se debent transferre, vt ea quæ tenentur quotidie orare & psallere, discant intelligere: & sic intelligendo gustent interiore gustu dulcedinem ipsius sapientiæ, salutaris scilicet libri laudis diuinæ.* An non & hoc ipsum monet ipsemet Psaltes, dum dicit: *Psallite Deo nostro, psallite: Psallite Regi nostro, psallite sapienter?* Quid est sapienter psallere, nisi sapiendo & scienter: Sapor ergo sit in affectu, scientia in intellectu, vt dignè Deo Regique possis psallere. S. Ambrosius sacram Scripturam vocat *Librum Sacerdotalem*, & S. Dionysius dicit esse *Substantiam Sacerdotij nostri*: ergo indignum est sacerdotes reperiri, qui nunquam eam

vel à limite salutarum, cæci & duces cæcorum. Hoc certe Sacræ Scripturæ studium ita sancti Patres commendarunt, vt omne vitæ sacerdotalis stadium merito in illa legenda, & relegenda; & sæpe sæpius decurrendum, dixerint merito consumendum. Quod & ipsimet prius perfecerunt, vt & aliis stimulo forent & exemplo.

S. Paulus morti iam erat vicinus, & tamen libros sacros ad se afferri mandat 2. ad Tim. 4. v. 13. Absque dubio illis voluendis se impendebat, licet diuinitus infusa scientia non careret; vt nos doceret tandiu discendum, quamdiu viuimus.

S. Ambrosius vsque ad vltimam ægritudinem non cessauit vnquam scribere, & commentari, siue exponere sacras litteras: vnde in commentatione Psal. 47. *Magnus Dominus & laudabilis nimis*, immortuus est. Nec dedignabatur ipsemet scribere, nullo vtens amanuensi, vt perfectius opus foret. Vnde Ep. 65. ad Sab. sic ait: *Nobis curæ est, senilem sermonem familiari vsu ad vnguem distinguere, & lento quodam figere gradu; ideoque aptius nobis videtur propriam manum nostro affigere stylo, vt non tam deflare aliquid videamur, quam abscondere, neque alterum scribentem erubescamus.*

S. Thomas in lecto ægritudinis, explicabat Religiosis Monasterij Fossæ Nouæ Cantica Canticorum, & mortuus est, cùm ad illa verba peruenisset: *Veni dilecte mi, veni, egrediamur in agrum.* Quæ verba summo suauitatis affectu repetens, cum illis spiritum reddidit.

Venerabilis Beda de se in Historia Anglicana sic scribit: *Ego septennis Monasterio ingressus, ibi tota vita omnem meditandis Scripturis operam dedi, atque inter obseruantiam disciplinæ regularis, & quotidianam cantandi in Ecclesia curam, semper aut discere, aut docere, aut scribere, dulce habui.* Scripsit pene ipse in omnes Scripturæ libros, nec morbo destitit. In vltima enim infirmitate in Euangelio S. Ioannis laborauit, & pene animam agens Scribam accersens, vt absolueret, dicebat: *Accipe calamum, & festinanter scribe*, tandemque absoluens dixit: *Bene est, consummatum est*, & paulò post cygneam vocem hanc edens, *Gloria Patri & Filio, & Spiritui sancto*, placidissimè spiritum emisit, anno 371.

S. Bonifacius iugiter Euangelij Codicem secum deferebat, adeò vt nec in martyrio eum dimiserit. Nam cum impij in eum ensem vibrarent, ipse Codicem hunc quasi clypeum obiecit: & illustri miraculo factum est, quod licet ense peracuto per medium sectus sit liber, nulla tamen littera ea sectione est abolita. Quem ego librum, in prænobili Fuldensi Monasterio in Germania, proprijs oculis conspicere merui.

Hæc recensemus hic, vt nouerint Sacerdotes muneris sui potissimum esse, legere, discere, scribere, & sacros libros versare. Siue eis animarum cura incumbat, siue non, eloquia diuina non debent negligere, & post illa debent quæstiones morales (quas Conscientiæ casus vocant) sæpe voluere, ne ex illorum ignorantia in graues impingant errores, in his etiam quæ proprium Sacerdotij statum concernunt, & conscientiæ propriæ directionem. Vnde Thomas à Kempis sic ait in doctrinali iuuenum c. 6. *Ecclesiasticus sine libris, quasi miles est sine armis, equus sine frænis, nauis sine remis, scriptor sine pennis, auis sine alis, sutor sine subulis, faber sine malleis, sartor sine acu & filis, sagittator sine iaculis, viator sine baculo, cæcus sine ductore.*

DE OCCVPATIONE DIVRNA & fuga negotiorum sæcularium.

ALiqui inter Sacerdotes non quidem sunt otiosi, sed cùm se occupationibus sacris deberent impendere, profanis & sæcularibus inueniuntur animum immergere. Hos disertis verbis arguit Apostolus: *Nemo militans Deo implicat se negotijs sæcularibus, vt placeat ei cui se probauit.* Et sane sancti Patres hoc à vocatione sacerdotali alienum semper iudicarunt, inter homines sæculi versari, & maxima ex parte sæcularia tractare negotia, neglectis illis quæ proprium Sacerdotis statum concernunt, & tamen videmus & dolemus Sacerdotes, imò & Religiosos non paucos id agere.

Audiant illi sanctum Anselmum, qui olim Abbas Becensis & Archiep. Cantuar. fuit; ipse lib. simil. c. 187. ita describit. *Sicut Bubo dum in cauerna sua cum pullis est, lætatur, & suo modo bene sibi est; dum vero inter coruos & cornicula seu alias aues est, incursatur ac dilaniatur, & omnino sibi male est: vtpote quia hic rostro percutit, ille alis in eum irruit, alter vero vnguibus discindit; ita & mihi. Quando enim cum Monachis meis, scilicet filiolis, conuersari queo, mihi bene est, & grata ac singularis vitæ meæ consolatio: quando verò remotus ab illis sæculares conuersor, hinc inde me variarum rerum incursus dilacerant, & quæ non amo sæcularia negotia, vexant. Malè itaque mihi est, quando sic sum, ac tremens pertimesco animæ meæ dispendium.*

Audiant & Synesium Episcopum, qui cum vrgeretur ad negotia aliqua ciuilia tractanda sic respondit: *Mea facultas non est duobus Dominis seruire: Si verò sunt aliqui, qui neque à conscientia læduntur in his, poterunt sane & Sacerdotio fungi, & ciuitatum esse Præfecti. Radius Solis etiamsi cum stercore conuersabitur, purus manet, & non coinquinatur. Ego verò si idem hoc fecero fontibus & mari opus habeo.* Rectè ille. Nam Sacerdotis munus est cælestia tractare, & non in exteriora se diffundere, & puluere terreno aciem mentis obtundere.

Audiant & Chrysostomum, siue auctorem operis imperfecti homil. 2. sic disserentem: Videmus planè corporis oculos cùm in fumo morantur, lacrymas fundere, si vero potiantur aëre purgato, & florentibus pratis, aut hortis virentibus, fontibusque inter amœna fluentibus, saniores esse, & multo maiore aciei fulgore rutilare. Talis profectò est mentis oculus, si enim in pratis diuini eloquij pascatur, erit totus sine dubio purus & lucidus, & acutius cuncta perlustrans. Si verò in fumum negotiorum sæcularium fuerit ingressus, ad innumera prorsus mala illacrymabitur. Hæc ille.

Audiant denique Clementem Papam hoc decretum ferentem: Sacerdotem oportet irreprehensibiliter viuere, & summo studio niti, vt omnes vitæ huius occupationes abijciat, ne fideiussor existat, ne aduocatus litium fiat, neve in illa occupatione prorsus inueniatur mundani officij occasione perplexus. Neque enim cognitorem sæcularium negotiorum esse oportet; ne præfocatus præsentibus hominum curis, non possit Dei verbo vacare. Nemo ergo eum occupet ab his studijs, per quæ salus hominibus datur. Ita habetur c. Te quidem 11. q. 1.

Conformiter loquuntur & alij Patres, inter quos Cyprianus dignum memoratu refert exemplum de quodam Victore Geminio grauissimè punito, quod filijs suis Presbyterum Faustinum

nominasset per suum testamentum tutorem. Nam hæc inqu[it] tunc ratio & forma in clero tenetur, vt qui ordinatione promouentur, in nullo ab administratione diuina auocentur, nec molestiis & negotiis sæcularibus alligentur: sed in honore sportulantium fratrum tanquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari & sacrificiis non recedant, sed nocte & die cœlestibus rebus ac spiritualibus exercitiis seruiant. Quod Episcopi Antecessores nostri religiosè considerantes, censuerunt ne quis decedens ad tutelam vel curam clericum nominaret. Si quis hoc fecisset, nec offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur. Neque enim apud altare Dei meretur nominari, qui ab altari Sacerdotes & ministros voluit auocari. Et ideò cùm Victor Geminius Faustinum Presbyterum ausus sit Tutorem constituere, non est quod pro dormitione eius apud nos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in Ecclesia frequentetur, vt sacerdotum decretum religiosè seruetur, & cæteris fratribus detur exemplum, ne quis sacerdotes & ministros Domini, altari eius Ecclesiæ vacantes, ad sæculares molestias deuocet.

Cyp. ep. 66.

Attendite igitur, ô sacerdotes! quanta cura fuerit olim prouisum & decretum, ne quis occupationibus sæcularibus vos præpediret: quanta sollicitudine Ecclesia mater vestra voluerit, vt omnibus sepositis impedimentis orationi, lectioni, spiritualibusque exercitiis toti insisteretis. Quod si negotia sæcularia à vobis releganda sunt, vt sublimioribus intendatis, quanto magis ea quæ perniciosa amplius iudicantur, statu vestro indigna? Aleæ scilicet, comessationes, lusus & pocula, quibus maior pars diei à quibusdam teritur dicentibus: *Oportet transigere tempus.* Itane verò (inquit Bernardus) transire debes tempus adeo pretiosum, quo diuinam propitiare debueras pietatem, properare ad Angelicam societatem, suspirare ad amissam hæreditatem, excitare remissam voluntatem, flere commissam iniquitatem? Certè si ab omnibus, multo strictior à Sacerdotibus temporis ratio exigetur: & si in sæcularibus otiositas mater nugarum, nouerca virtutum, à Domino condemnabitur, in Ecclesiasticis & Christi Ministris grauius certè punietur.

LECTIO XIII.

DE FLORE DECIMO TERTIO, qui est recollectio annua.

De hac re sic Regula: *Singulis annis totius anni peccata confessione expient; vt defectus plenius agnoscere, & sibi ad profectum calcar adiicere possint.*

Consulunt Magistri spiritualis vitæ, vltra recollectionem quotidianam, instituere & annuam, octo vel decem dierum, ad peruidendum animæ statum, ad excindendas occasiones peccatorum, ad vitæ perfectioris propositum efficacius renouandum, & gratiæ spirituum cœlitus hauriendum: Sic iussit Dominus discipulos suos decem diebus sedere; & in tranquillitate animi agere, vt induerentur virtute ex alto. Consultum & aliqui singulis trimestribus tres seligi dies, adimplendo illud: *Ibimus viam trium dierum in solitudine, & sacrificabimus Deo nostro.* Idipsum potest in honorem t[illegible] Christi [illegible]; vt scilicet perfectius commoriamur cum ipso vita veteri, & sepeliamus veterem Adam [illegible] dum in nouitate vitæ. [illegible] vnius diei specialis recollectio, q[illegible] tur animus: imò & hebdomadalis, qua totius hebdomadæ defectus ad mentis tribunal reuocentur, inuestigenturque radices eorum, & contra occurrentes occasiones animus obfirmetur.

Cæterùm, ad annuam hanc recollectionem, iuuat eligere locum solitarium, & a turbis remotum, qui mentis etiam solitudinem generare possit, vel adiuuet vt Dominus ibi loquatur ad cor, & animus in silentio diuini susurri venas possit percipere. Ad id porrò necessarium est [illegible] obiectis mentem distrahentibus, à curis etiam licitis sese segregare, cum Domino Iesu in solitudinem ingredi, cum illo solo conuersari, illique dicere: *Sileant Domine omnes creaturæ tuæ in conspectu tuo, tu solus loquere, qui soles loqui pacem super eos qui conuertunt ad cor, audire enim cupio quid loquaris in me.* Quam fructuosa sit hæc mentis solitudo, aliquot dierum recollectio ad totius vitæ directionem, non nisi experti satis intelligere valent. Vnde meritò ad eam instigantur quicumque perfectionis sunt cupidi, maximè Sacerdotes & Ecclesiastici. Nam ex conuersatione sæculi frequenter puluere terreno contingit etiam pia corda sordescere & spiritum sopiri: sed hac methodo & praxi perfectius possunt emundari, & de nouo accendi. Sic etiam efficacius adimpletur monitum illud Apostoli: *Admoneo te, vt resuscites gratiam quæ est in te, per impositionem manuum mearum.* Ibi enim flabello suppeditantur & folles, ad spiritum & gratiam impositionis manuum excitandam, oratio scilicet, lectio, meditatio, examen & inuestigatio inclinationum & passionum peruersarum, quæ impediunt gratiam & spiritum. Ibi pugna specialis instituitur contra primarias aliquas inclinationes, quæ sunt origo & fons aliarum imperfectionum & vitiorum. Est enim in quolibet aliquod vitium speciale cæterorum radix, contra quod principaliter est decertandum. De qua concertatione sic monet Cassianus: *Aduersus illud arripiat homo speciale certamen, omnem curam mentis erga illius impugnationem obseruationemque defigens, aduersus illud quotidiana ieiuniorum dirigens spicula; contra illud cunctis momentis cordis suspiria crebraque gemitus tela contorquens; aduersus illud vigiliarum labores, ac meditationes sui cordis impendens, indesinentes quoque orationum ad Deum fletus fundens, & impugnationis suæ extinctionem ab illo specialiter ac iugiter poscens.*

Eligite igitur ô Sacerdotes & Ministri Christi hanc adeò fructuosam solitudinem, hanc adamare, quam Dominus frequenter elegit & adamauit, illius vobis exemplum tradens, siue in deserto per quadraginta dies commorans à spiritu illuc ductus, siue in montibus in oratione pernoctans. In hac solitudine Angelum & Angelorum Dominum diuosque Tutelares sufficiat conscios habere mentis nostræ, & duces vitæ, adiuncto illo qui vicem Dei teneat in directione. Ibi perfecta fiat oblatio totius vitæ, totius temporis & æternitatis nostræ, totos nos Domino Iesu exhibendo; omnibus eius placitis, votis, intentis, consiliis per singula vitæ currentis momenta fidelissimè cupientes respondere, & ad id nos hoc ipso exercitij tempore disponentes integerrimè.

DOCVMENTA ALIQVOT ad recollectionem annuam.

STatus animæ illa annua recollectione perspicaciter inquirendus est, & singula peruestiganda, sicut horologii director non solùm manè & vesperi pondera depressa erigit, sed etiam in anno semel singulas partes singillatim inspicit, & è loco suo dimouet, vt rubiginem extergat, oleo vngat, reparet & componat singula, quæ vsu vel violentia attrita sunt, vel loco suo mota. Sic, qui conscientiæ suæ curam habet, non solùm mane & vesperi per examen, pondus ad terram deuergens erigit, vel per orationis exercitium ei curam adhibet, sed etiam singulis annis singula sagaciter inuestigat, affectus, passiones, defectus, tanquam rotas horologii explorans, vt videat an congrua secundùm Deum reuolutione moueantur. Et sic vbi reperit rubiginem, oleo nouo gratiæ inungere curat, & quæ detrita sunt, reparare. Sequentia porrò documenta ad animæ statum cognoscendum subseruire possunt.

Primò, inquirat quale sit cor suum contra peccatum mortale, an valida resolutione firmatum, vt nullam ob causam vellet in illud incidere: & an hæc resolutio semper in ipso perdurarit ab altero examine, siue annua confessione. In hoc enim præcipuum fundamentum vitæ spiritualis consistit.

Secundò, quale sit cor suum erga peccata venialia, à quibus licet penitus, non possit eximi, videndum tamen an inclinetur specialiter ad aliqua, aut illis inhæreat cum affectu. Hic enim affectus maximè expungendus est sarculo contritionis perfectæ, ne germinet pestiferum germen in mente.

Tertiò, quale cor erga exercitia spiritualia, an ea diligat, an ea æstimet, an sapore & gustu illis afficiatur & reficiatur, an verò molesta sint, & illi tædium ingenerent.

Quartò, an libenter lectioni piorum librorum se impendat, verboque Dei lecto vel audito delectetur. Num frequenter cogitet de Deo, lubensque loquatur de illo, & desideriis sæpè renouatis aspiret ad illum. Quod si in his cum tædio languidè se gerat, inquirat causam & originem, coneturque radicitus exscindere

Quintò, qua deuotione erga Christum Deum hominem, quo amore feratur erga redemptionis mysteria & eius passionem, quomodo imitetur eius virtutes, patientiam, humilitatem, charitatem. An sincerè quærat eius gloriam, ita vt se totum impendat ad eam promouendam. Quid pro illius amore faciat, aut relinquat. Quo item affectu erga Deiparam, erga sanctos Tutelares, erga Angelum Custodem, quamque fiduciam in illorum patrocinio concipiat

Sextò, quo affectu & spiritu feratur erga officia vocationi suæ annexa, circa celebrationem sacrificij, horarum lectionem, sacramentorum tractationem: an pura intentione, an torpida, an perfunctoriè hæc obeat. Quo zelo erga animas feratur ad eas adiuuandas, sanctificandas, lucrandas quo desiderio inardescat, vt in illis honorificetur Deus per Iesum Christum.

Septimò, quàm inordinato amore erga seipsum feratur: an non plus curæ & diligentiæ corpori curando impendat quàm animo: an non plus sollicitudinis, vt honorem terrestrem assequatur, quàm cœlestem: an non plura ob respectus humanos peragat, quàm propter Deum. Item, quàm æstimationem sui habeat: an non facilè præsumat: non liberè se iactet.

Octauò, quomodo erga proximum se gerat: an in charitatis sinceritate illi auxilietur, non solùm in ordine ad necessitatem subleuandam. Qualiter se gerat erga illos, qui ipsum offendunt: an directè vel indirectè vindictam non quærat: an de illis bene loquatur: an non impatienter se habeat: non temerariè iudicet.

Postremò, his & similibus examinatis, si profecerit, gratias Deo immensas agat, cui omne bonum adscribendum est. Si potius defecerit, confundatur & erubescat, quod diuinis inspirationibus, gratiæque auxiliis non responderit: & compungatur, quod erga eum infideliter se gesserit, nec vocem aut manum attenderit inuitantis ad meliora, deducere volentis ad perfectiora. Tunc integra sui oblatio in manus Dei fiat, vt dominetur cordi, illudque dirigat secundùm suum beneplacitum. Vt omnes voluntates eius, & omnia consilia super salute nostra ab æterno & in tempore habita, perfectè ipso operante adimpleantur: & non simus rebelles eius lumini, sanctissimæque voluntati, sed gratias & inspirationes, illustrationesque & motus spiritus sui diuini perficiat in nobis. Et ad hoc inuocentur sanctorum patrocinia, præsertim Mariæ, & Angeli custodis.

CONCLVSIO AD CHRISTVM.

O Iesu! Dux Sacerdotum & Pastorum, inspira illis desiderium & amorem huius sacræ solitudinis & recollectionis; in qua de anno in annum se valeant agnoscere, & Te, se humiliare & contemnere, Te exaltare & glorificare. Ibi agnoscant quomodo ex se semper deficiunt, & ad nihilum tendant, quodque septem tempora mutentur super se, nisi Tu qui idem semper ipse es, semper bonus, iustus & sanctus, eos in Te stabilias. Da igitur illis in solitudine, vt claudentes aurem ad vocem foris sonantem, audiant te veritatem intus docentem: & clausis oculis ad exteriora, cœlestia penetrent & interiora. Ibi renouent animum, & magis ac magis accendantur ad tuum obsequium. Ita, ô Iesu! innocentiæ restitutor, & amator, dirige ad te tuorum corda seruorum, vt nouo semper feruore concepto, & in fide inueniantur stabiles, & in opere efficaces.

ADSPIRATIONES SACRÆ; pro diebus Recollectionis.

1. *O Domine! ecce ego, quia vocasti me, loquere, quia audit seruus tuus: & quia seruus tuus sum, da mihi intellectum.*

2. *O Magister bone! fac me de illis Discipulis esse, de quibus dicis. Erunt docibiles Dei & Theodidacti: Vnctio tua de omnibus doceat me.*

3. *O Domine! verba vitæ æternæ habes, ad quem ibimus? Loquere ergo, & dic animæ meæ, Salus tua ego sum, pax, vita, gloria tua.*

4. *O Domine! doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu: Spiritus tuus bonus deducat me, & viuificet me.*

5. *O Domine! quid ego sum mihi sine Te, nisi Dux in præceps? Tu ergo deduc me in via æterna, & ingrediar in veritate tua.*

6. *O Domine Iesu! qui dixisti, Ego Principium qui & loquor vobis: sic loquere, vt redeamus ad Te Principium a quo profluximus.*

7. *O Domine! ab occultis meis munda me, & ab*

alienis parce seruo tuo, vt placeant tibi eloquia oris mei & meditatio cordis mei.

8. *O Domine Iesu! Vias tuas demonstra mihi, & semitas tuas edoce me: quia tu es Deus Saluator meus.*

9. *O Deus cordis mei! cor mundum crea in me, & spiritum rectum innoua in visceribus meis: Spiritu principali, quem Sacerdotali characteri indidisti, confirma me.*

LECTIO XIV.

DE FLORE DECIMOQVARTO, qui est Officij diuini pia recitatio.

De hac re sic monet Regula: *In diuinis officiis diligenter curent Sacerdotes pronunciationem integram, attentionem & reuerentiam, cùm interiorem, tum exteriorem.*

Officium diuinum vnum est ex propriis & primariis muneribus Sacerdotum, & ideò debet cum perfectione peragi: quod ipsum nomen insinuat, quandoquidem non quodlibet officium sit, sed diuinum. Omnibus ergo exercitiis voluntariæ pietatis illud perferendum est, quandoquidem sit obligationis strictæ: ideoque præposterè aliqui animum collectum & locum opportunum in aliis sollicitè requirunt, officium autem diuinum cursim & perfunctoriè persoluunt.

Potissimum autem duo requiruntur ad ritè illud persoluendum, attentio scilicet & affectus: attentio ex parte intellectus, affectus ex parte voluntatis. Hæ sunt duæ alæ quibus mens ad cælestia volat, & ad Dei thronum pertingit: sine his oratio non ascendit, sed super terram repit, & sine fructu perit. Ideò dicit Apostolus: *Orabo*
1 Cor. 14. *spiritu, orabo & mente, psallam spiritu, psallam & mente.* Itaque non solùm spiritu oris, sed & spiritu mentis & cordis oratio debet fieri, ne sit sine fructu, si fiat labiis sonantibus, corde & mente aliud voluentibus. Vt verò attentio ista procuretur, necessarium est præuia aliqua consideratione frænum iniicere imaginationi per varia vagari assuetæ. Et cor paulatim à terrenis ad cœlestia, ab exterioribus ad interiora, à fluctibus tumultuantium cogitationum ad quietem aliquam renouandum, vt in Deum erigi possit. Hoc monet Ecclesiasticus: *Ante orationem præpara*
Eccl. 18. *animam tuam, & non sit quasi homo tentans Deum.* A turbidis enim cogitationibus ad orationem subitò prosilire, Deũ potius est tentare, quàm orare. Quid enim est tentare Deum, nisi desiderare vt aliquid faciat sine mediis ordinariis, quæ prærequirit? Cùm ergo requirat præuiam animi recollectionem, vt menti deuotionem in oratione infundat; nolle sic se disponere, & velle orare, quodammodo est illum tentare & irritare. Nempè sicut instrumentum musicum aliud non potest edere, quàm strepitum & confusum sonum, nisi chordæ præuiè disponantur: ita nisi cordis nostri chordæ præuia consideratione componantur, & animus attemperetur, oratio ingrata est in auribus Numinis quasi sonus obstrepens.

Quapropter sancti ante orationem conabantur exuere se ab omni cogitatione rerum externarum, soliusque Dei memoriam corde gerere. Sic de sancto Francisco traditur; cùm Ecclesiam oraturus ingrederetur solitum dicere. *Manete hic cogitationes meæ, donec egrediar, & vbi opus Dei impleuero, si indigeã vobis, iterũ vos assumam.* Eodem hortabatur se modo. Sanctus Bernardus ante orationem dicens: *Intentiones, cogitationes, voluntates, affectiones, & omnia interiora mea, venite, ascendamus ad montem, vbi Dominus videt, & videtur. Curæ, sollicitudines, anxietates, pœnæ, seruitutes, expectate me cum asino, corpore isto: donec ego cum puero, intelligentia scilicet & ratione, vsque illuc properantes postquam adorauerimus, reuertemur.*

Alludebat ad verba Abrahæ, in montem ad sacrificium ascendentis. Ad pedem enim montis asinum reliquit & famulos, cunctaque ad sacrificium importuna. Ita viri sancti ad montem sacrificij, ad montem myrrhæ & collem thuris, hoc est, ad locum orationis ascendentes, asinum cum famulis & oneribus, hoc est, corpus torpidum cum cogitationibus & impedimentis, ad ianuam relinquere solent, solo velut animo ascendentes, occupationibus ad tempus valedicentes, & cum Abraham dicentes: *Cùm adorauerimus, reuertemur ad vos.* Hoc imitari debemus: nam & ideo ad ingressum templi vas aquæ benedictæ appendi solet, vt ad orandum ingredientes, cogitationum turbam nos inturbantem immergamus & sepeliamus ibidem, quasi Ægyptios in aquis: quia nos à sacrificio impedire nituntur, & ad lutum & paleas reuocare, dum diuino insistendum est operi.

CONSIDERATIONES pro pia recitatione Officij diuini.

Considerationes piæ præparare possunt & souere attentionem in decursu Officij: harum aliquot subiicimus.

Primò, Dei consideranda est præsentia, ad cujus laudes accingimur; illiusque maiestatem reuereri decet toto laudum decursu. Serui dum conspectu Domini ea quæ ibi ex Officio incumbunt, peragunt, solent perfectè peragere, quia ad oculum seruiunt. Nos obsequium seruitutis nostræ in conspectu supremi Domini peragimus, vereamur ergo oculum eius ad fundum vsque animi penetrantem, & quæ imperfectè fiunt vlciscentem, vereamur illud Prophetæ: *Maledictus qui opus Dei facit negligenter.* Et quidem cum supremo Numine de negotiis omnium grauissimis tunc agimus, de remissione peccatorum, de iustificatione animæ, de gratia & salute, de gloria æterna. An non ergo aliis tunc intendere indecorum? An non id in tantæ maiestatis vergit contemptum? Nonne coram Rege terreno de negotio quolibet tractans, si animum interim & vultum ab eo auertat, Regis maiestatem aspernari videtur? Quanto magis id hic verum est. Præsentia ergo diuini Numinis viua & firma fide apprehendenda in oratione, & ad eam rememorandam, excitandamq; attentionem seruit adspiratio illa singulis Psalmis adiecta. *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto, &c.* Quæ toto animi sensu pronuncianda est, vt attentio & intentio inter psallendum facilè diffluens, reuocetur & renouetur, vel si persisterit, accendatur & acuatur.

Secundò, consideret qui psallit, se Officium Angelorum obire, quorum in cœlo perpetuum est exercitium, Dei laudes celebrare; eorum ergo solertiam cum reuerentia iunctam debet æmulari. Audi Thomam à Kempis. Chorus est Dei, & sanctorum Angelorum locus, sicut Angeli in Cœlo, sic ministri ordinati sunt in Choro. Opus Angelorum est semper Deum laudare, opus Re-

ligiosorum est intenta mente psallere & orare. Sint choro & in cantu quasi in medio Angelorum. Imò omnes fratres tui sint tibi tãquam Angeli Dei, & cum quibus psallis in terris, spera te quandoque cantaturum & in cœlis. Meminerit ergo qui psallit versus illius: *In conspectu Angelorum psallam tibi, adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.* Sic animum erigat intentionemque foueat.

Exemplis multis demonstrari potest officium diuinum, Angelorum esse officium, & in eorum consortio persolui.

S. Magdalena 30. annis ab hominum consuetudine disiuncta, quotidie septies ab Angelis eleuabatur in altum, ad audiendas cælestium spirituum laudes, & cum illis persoluendas.

S. Ignatius tertius à Petro Apostolo Antiochiæ Episcopus, visionem vidit Angelorum SS. Trinitatem hymnis alterna voce decantatis collaudantium & formam canendi in ea visione expressam Antiochiæ Ecclesiæ tradidit. Testis est ex Socrate, & aliis Baronius.

Tempore Diocletiani, trucidatis multis Sacerdotibus, circa illorum Reliquias audita est cœlestis psalmodia, horis illis quibus Sancti illi Martyres & Sacerdotes Deum laudare consueuerant manè & vesperi, ac hora tertia, sexta, nona. Testis est huius rei Ado in Martyrol. qui ideò Angelico ministerio Horarum Canonicarum ordinem esse constitutum affirmat.

In Monasterio Corbeiensi Ordinis Benedicti in Vvesphalia multis sæculis perdurante Religiosi instituti Sanctitate, quoties quis Religiosus infirmitate detentus, chorum non poterat frequentare, supplebat Angelus perceptibiliter eius vicem, eiusque in choro vocem. Testantur Annales illius Cœnobij Illustrissimo Nuncio Apostolico P. Aloysio Carafa nouissimè in eius visitatione exhibiti, ex cuius ore id percepi.

S. Gudunalus Archiepiscopus, ambulans aliquando per mare, cùm preces in naui persoluturus inchoasset more Ecclesiæ, dicens: *Deus in adiutorium meum intende*, Angeli subiunxerunt, *Domine ad adiuuandum me festina*, & ita totum officium alternis vicibus cum viro Dei persoluerunt, Sur. 16. Iunij.

Septem tubis ministerio Sacerdotum clangentibus, olim muri Iericho ceciderunt. Sic ergo septies in die cum Angelis laudes Dei psallant Sacerdotes, vt his diuinæ laudis buccinis ore sacerdotali clangentibus, diaboli machinæ diruantur.

Tertiò consideret, qui psallere debet, se membrum Ecclesiæ Militantis, quæ laudes diuinas decantando, Triumphantem imitari cupit, vbi non solùm Angeli, sed & omnis Beatorum Chorus ardenti amore decantat. Vna verò est Ecclesia, siue Militans, siue Triumphans: sicut vnus erat populus Israelis, licet vna pars iam mare transisset in littore securâ, altera per mare adhuc graderetur inter vndas. Vtraque autem ordinata est ad laudandum Deum, licet vna securè & continuò laudet, altera pro modulo suo certis tantum temporibus, ad æternam interim illam laudem respirans. Porrò Sacerdotes huius Ecclesiæ laudantis primaria sunt membra, quibus commissum est, vt nomine totius Ecclesiæ laudes persoluant, ideoque illius spiritu eas debent persoluere cuius vices gerunt. Imò spiritum Ecclesiæ triumphantis, quantum in se est, attrahere debent, aut in spiritu sic eleuari, vt illi interesse iam quodammodo possint, & cum illa decantare. Ideò enim in alba veste eas decantare iubentur in choro, vt meminerint se Æternitatis Candidatos esse, & ad eam laudem Æternam aspirare, de qua dicitur, *Beati qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te.* Quomodo laudabunt? Altissimè, deuotissimè, purissimè, suauissimè, feruentissimè, securissimè, fœlicissimè. Nec vnquam cessabunt à laude, quia nunquam cessabunt ab amore. His vocem & spiritum iungant Ecclesiæ Ministri, quorum professio est immolare Deo hostiam laudis, vice totius Ecclesiæ, & vice plebis: quæ cum variis negotiis & curis detineatur, habet eos tanquam Mediatores qui certis horis orent, laudent, intercedant apud Deum; impetrentque subsidia necessaria, cum temporalia, tum æterna. Nempè sicut Respublica ciuilis habet suos milites, qui excubent & vigilent noctu diuque pro illa: Ita Christiana Respublica habet suos, qui nocturnis & diurnis horis vigilent, & preces tanquam arma spiritualia contra hostium incursus opponant. De his intelligi potest illud Prophetæ: *Super muros tuos Ierusalem constitui custodes, tota die & nocte laudabunt nomen Domini.* Hic iterum sunt filij Sion, qui exultant in Rege suo, & laudant nomen eius in choro. Isa. 62

Tanta antiquis Patribus diuini huius officij & laudis cura fuit, vt ad imitationem illius quæ perpetuo in cœlo persoluitur, in quibusdam Monasteriis institutum fuerit, vt sine intermissione laus & cantus continuaretur.

Sic legimus in Luxouensi Monasterio, instituti sancti Columbani celeberrimo, tantam fuisse Religiosorum multitudinem, vt continuò sibi inuicem chori succederent, nullumque interstitium foret à Diuinis laudibus die noctéque vacuum.

Ecclesia Misnensis per Albertum & Ernestum Saxoniæ Principes, sic instituta fuit & dotata annuis fructibus, vt perpetuum diurno nocturnoque tempore chorum haberet, cœlestis concentus perpetuitatem imitantem. Testis est Ioannes Bonifacius l. 3. de inst. pueri Christiani.

Quartò, vt attentio possit foueri in decursu officij diuini, iuuabit animum reflectere ad orationem Christi in terris, qui tunc orauit pro nobis, & iam oratur à nobis: imò adhuc orat in nobis tanquam in membris suis; & ideò nos oportet illi coniungere mentem & spiritum, & offerre fructum labiorum, in vnione illius laudis & orationis quam Patri obtulit in terris. Ipsum etiam hymnos decantasse ad laudem Patris, satis deducitur ex Euangelicis gestis. Cœna enim peracta, hymno dicto, cum discipulis gratias egit: quem hymnum quidem existimant fuisse Psalmum, *In exitu Israel de Ægypto.* In Cruce etiam inchoauit Psalm. vigesimo secundo. *Deus meus respice in me, quare me dereliquisti?* Ibidem finiuit Psalm. trigesimo pronuncians. *In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum*, censentque alii qui Psalmum integrum submissa voce persoluisse. Itaque Christi Domini consideratio nata est excitare attentionem nostram: siue consideremus eum olim orantem in terris, quia eius deuotionem debemus imitari: siue consideremus vt modo orantem in nobis, quia eius spiritum reuereamur dum oramus: siue consideremus ipsum esse qui oratur & adoratur in cœlis, quia nullo satis digno honore eum possumus prosequi. Ipse etenim est Agnus ille in Throno stans, in circuitu cuius mystica animalia cum Angelis, & seniores, cum omnibus creaturis, quæ in cœlo sunt & in terra, inclamant. *Dignus est Agnus qui*

Apoc. 5.

occisus est, accipere virtutem & diuinitatem & sapientiam & honorem, & gloriam, & benedictionem. Atque sciant Sacerdotes, se vicem non solùm populi, sed & omnium creaturarum gerere, in laude & honore ac gloria Agno reddenda: quia creaturæ, quæ sine anima sunt & sine voce, illorum spirituum animam, & linguam quodammodo mutuant, vt laudent Creatorem & illi homagium præstent, & agnitionem. Quin imo cùm animæ reprobæ se voluntariè gratia & amore æternùm priuarint & consequenter laude, in pœnis blasphemantes Creatorem & Redemptorem; ipsi tenentur supplere, quibus laus est Dei commissa, non solùm pro illis creaturis, quæ non possunt nisi muto eloquio laudare, sed etiam pro illis quæ maledictioni æternæ obnoxiæ, indignæ sunt laudem Dei in ore aut mente habere. Et ideò quanto ipsi maledicti affectu maledicunt Deum Vindicem: tanto nos affectu laudare debemus & benedicere iustum Iudicem: & ad eum etiam finem laudes diuinæ in officio quotidiano animo deuotissimo persoluendæ sunt & referendæ.

EXEMPLA SANCTORVM.

EAm ob causam Viri Sancti ad extremum vsque spiritum, diuino officio & laudibus Dei persoluendis institerunt, vt eam quam in laude Creatoris vitam insumpserant, finire possent.

De S. Ioanne Episcopo Neapolitano, sic legimus: *Sabbato autem secunda hora etsi lassus ad Ecclesiam processit, & ascenso Tribunali ex more populum salutauit, resalutatusque à populo orationem dedit & collecta oratione spiritum exhalauit.*

Quod dicitur ex tribunali populum salutasse, significabitur mos Episcopi, ex altiori loco dicentis ad populum *Pax vobis*. Eumque resalutasse dicitur populus, respondendo scilicet: *Et cum spiritu tuo*. Tunc orationem, quæ Collecta nominatur, subiunxit, & eam finiens, etiam vitam finiuit.

S. Osualdus Vigorniensis in Anglia Episcopus, cùm sciret vitæ suæ terminum adesse ex diuina reuelatione, conuocatis Sacerdotibus suis, hortatus est, vt sibi impenderent Sacramentum Extremæ Vnctionis cum Viatico Domini. Interim nocte sequente, quasi oblitus aduersæ valetudinis, in templum se contulit, & officium diuinum expleuit, reliquaque noctis spatia in diuinis laudibus expleuit. Mane solito more linteo præcinctus, pauperum pedes lauit, atque extergens, quindecim Psalmis, quos in illo ministerio dicere solebat, persolutis, subiunxit, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*, sicque ad pauperum pedes in diuina laude expirauit.

S. Vincentius Ordinis Prædicatorum, cùm non posset officium in vltima ægritudinis die persoluere, curabat apud lectum suum per socium recitari. Cumque socius laudes persoluens, peruenisset ad versum vltimi Psalmi: *Omnis spiritus laudet Dominum*, ipse multoties id repetendo cum iubilo, spiritum reddidit. Item de sancto Petro Cælestino tradidit Scriptor vitæ eius.

CONCLVSIO AD SACERDOTES.

ERgo agite, *Benedicite Sacerdotes Domini Domino, benedicite serui Domini Domino*. Vos qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri benedicite, laudate, superexaltate, psallite cum attentione & reuerentia, cum affectu & deuotione. Memores estote, siue priuatim, siue publicè vobis psallendum sit, vos stare in conspectu Angelorum, in conspectu Maiestatis diuinæ, in conspectu Agni coram Throno eius: vt reddatis ei gloriam & honorem, ex parte cleri, ex parte populi, ex parte omnis creaturæ, quæ si vocem haberet, optaret ei laudem persoluere. Supplete toto animi conatu laudem quam ei denegant Infideles, Hæretici, Reprobi; & maledictionis voces quas in eum intorquent, compensate frequentissima & feruentissima laude. Vos statis quasi inter cœlum & infernum medij, ad hunc effectum Deo consecrati, vt cum laudetis pro superioribus & inferioribus creaturis, pro animatis & inanimatis, pro infidelibus & Christianis, pro Hæreticis & Catholicis, pro electis & reprobis: vt sic confiteantur per vos Deo omnia opera sua, dum vos sancti & consecrati benedicitis illi. Cur verò cursum, cur perfunctoriè, cur præcipitanter, & oscitanter & torpide tantum munus obeatis, si Deum, si Angelos, si Iesum Christum attenditis? Iesum considerate, tanquam eum quem debetis laudare, tanquam eum per quem debetis laudare, tanquam eum cum quo debetis laudare & orare: quia semper laudat & orat Patrem, semper illi se hostiam offert & holocaustum, laudis per se in cœlis, per vos in terris.

Concludo, obsecrans Te Domine Iesu, qui simul es Sacerdos & Hostia laudis, pro me & Sacerdotibus fratribus meis, vt illis aperias ora, aperias corda, ad dignè Te laudandum & per Te Patrem ac Spiritum sanctum ad dignè pronunciandum Psalmos, Hymnos, Cantica laudis quotidianæ. *Da eis labium electum*, quod Ecclesiæ filiis promittis per Prophetam, *vt inuocent in nomine Domini, & seruiant ei humero vno*; vnanimi scilicet consensu in obsequio tuo, vnanimi oratione in domo sacra tua, puro corde, puris labiis tibi psallentes. Lætifica eos *in domo orationis tuæ, in monte sancto tuo*, sicut promisisti per Isaiam: Fac vt sint de populo qui scit iubilationem: *Ambulent in lumine vultus tui, & in nomine tuo exultent tota die, quoniam gloria virtutis eorum tu es?* Spiritum tuum cordibus eorum infunde, ne opus Dei faciant negligenter, aut ne dum labiis te honorant, cor eorum longè sit à Te.

Soph. 3.

Isa. 56.

LECTIO XV.

DE FLORE DECIMO QVINTO, qui est eleuatio mentis ad sensum, vel ad mysteria Passionis.

ECclesia à Spiritu sancto instructa ordinauit Officium ex sacra scriptura, ex Sanctorum Patrum Scripturis, ex sacrarum precationum medulla, ex Martyrum & aliorum Sanctorum gestis. Et hic liber officij diuini, *Breuiarium* vocatur, quasi compendiose & abbreuiatè continens, quicquid præclarum est in sacris Scripturæ libris, in Patrum scriptis, in Sanctorum gestis & historiis, in orationibus à summis Pontificibus editis, aut aliis libris piis. Distinxit verò hoc officium grata varietate, ad tædium tollendum, per Psalmos, Cantica, Hymnos, Antiphonas, Lectiones, Responsoria, Versus, Orationes. Et in his omnibus mens erigenda est, vt intelligat sensum; & affectus excitandus ad saporem & gustum, quia sub cortice sacrorum verborum, quæ decantantur

vel leguntur, non parum medullæ cōtinetur, quæ potest reficere animum bene attentum. Hoc diximus velle Psaltem, dum monet: *Psallite Deo nostro, psallite, psallite Regi nostro, psallite sapienter.* Hoc est, sapidè & sapienter, vt sit intelligentia in mente, sapor in corde. Hoc etiam vult Apostolus: *In Psalmis, Hymnis & Canticis spiritualibus cantantes in cordibus vestris Domino.* Cui consonat monitum S. Bern. *Immolantes hostiam laudis, iungamus sensum verbis, affectum sensui, exultationem affectui, modestiam exultationi.* Quoniam verò plerique non intelligunt quæ pronunciant, saltem meminerint se Spiritus sancti verba proferre; & ideo in illis verbis spiritum Ecclesiæ orare, qui est spiritus Columbæ, *Postulans pro nobis gemitibus inenarrabilibus*: & idem ille spiritus est, qui hæc Officia dictauit, & ordinauit, qui etiā nobis non intelligentibus orat. Hac consideratione mentem in Deum eleuent, qui sensum ignorant, & ita licet non pascantur sensu & intelligentia, habebunt tamen fructum deuotionis erga Deum, fructumque reuerentiæ erga preces sacras, & erga spiritum Christi & Ecclesiæ, qui in illis orat. Hoc si magna humilitate & pietate fiat, non minus meriti conciliabit, quàm si verborum sensus perciperetur, nec minus efficaciæ ad impetrandum habebit.

Quapropter S. Iordanes rogatus, an preces Monialium non intelligentium placerent Deo? Respondit *Sicut gemma in manu rustici ignorantis pretium tantùm valet, ac in manu aurificis qui pretium nouit: sic & preces tantùm valent in ore indocti, quantum in ore docti, qui intelligit.* Addi potest & hæc similitudo. Libellus supplex, licet porrigatur Principi ab idiota, tantùm impetrat quantum si à viro literato. Audi & aliam similitudinem.

In vitis Patrum quidam conquerebatur: *Ecce oro, & non est compunctio in corde meo, quia nescio virtutem, siue significationem verbi.* Respondit ei Abbas Pastor: *Tu tamen orare perge. Quia sicut incantator, licet virtutem verborum quæ dicit, nesciat, serpens tamen percipit, & subiicitur incantanti. Sic & nos, licet ignoremus virtutem eorum quæ loquimur, dæmones tamen intelligunt, & territi discedunt.*

Memorabile est quod de S. Lugarde legimus. Contulerat ei Deus donum curationis, ita vt tactu saliuæ, vel manus, morbos curaret. Cùm verò hominum frequentia sæpè in oratione impediretur, dicebat: *Quorsum Domine hæc gratia, impediens toties ne tibi vacare possim? Meliori illā dono commuta.* Respondet Dominus: *Quid verò petis?* Ait illa: *Cupio intelligere Psalterium pro maiori deuotione.* Concessit ei Dominus; sed vidit ex ea gratia se non ita proficere, vt sperarat: reuerentia enim velati mysterij mater est deuotionis, & auidius res celata quæritur, maiorique veneratione concupiscitur. Iterū ergo Domino dicebat: *Quid ad me simplicem Monialem Scripturæ arcana nosse? Potius mihi Domine cor tuum tribue, & cordis tui amorem sic cordi meo attempera, vt in te cor meum possideam omni tempore, tua protectione securum.* Dedit ei Dominus; & ex eo tempore facta est quædam commutatio cordium, siue vnio spiritus creati & increati per gratiæ excellentiam. Et ita deinceps Christus cordi Virginis inhæsit, vt nec tentatio carnis, nec cogitatio turpis eam infestarit, vel momento. Surius 16. Ianuarij.

Sed quæritur, cur in septem horas Officium diuinum Ecclesia distinxerit? Respondeo, potissimum id fecisse ad memoriā Passionis Iesu Christi, vt recolerentur ea quæ passus est diuersis illis horis, laudis huius obsequio quotidiano gratum animum exhibendo. Hinc illi Versus:

Matutina *ligat Christum, qui crimina soluit.*
Prima *replet sputis: causam dat* Tertia *mortis.*
Sexta *cruci nectit:* Laudes *sed* Nona *bipertit.*
Vespera *deponit: tumulo* Completa *reponit.*

Quocirca fructuosum & Deo pergratum exercitium est, illis horis mente voluere ista, & aspicere in Iesum pro peccatis nostris ligatum, illusum & consputatum, flagellatū & coronatum, in Cruce acerba eleuatum, vulnere amoris circa cor transfixum, cum luctu tandem depositum, & cum mœrore tumulatum. An non hoc indicare voluit Dominus per Zachariam, dicens: *In illa effundam super domum David, & super habitatores Ierusalem spiritum gratiæ & precum, & aspicient ad me quem confixerunt.* Zach. 12.

Quænam est domus Dauid, nisi Ecclesia Christi & congregatio Fideliū? Quinam habitatores Ierusalem, nisi filij Ecclesiæ, qui intra muros illius adhuc Militantis demorantur, aspirantes interim (& animo iam conuersantes) ad Ierusalem triumphantem? In illa ergo die, hoc est, tempore Legis gratiæ, communicabo eis Spiritum gratiæ & precum: vt adspiciant in me quem confixerunt, rememorantes quomodo pro peccatis omnium confixus sim, ideoque necem meam, & peccata sua deplorantes. Hoc omnibus Christianis qui de domo Dauid & filij eius sunt, commune est, qui omnem orationem auspicari & finire debent per merita Christi crucifixi: *Aspicientes in authorem Fidei, & consummatorem Iesum*: ideoq; à signo Crucis inchoant, & ter in die orando, manè, meridiè, vesperi, mortem Christi commemorant. Heb. 12. Sed potissimum in his qui de Clero sunt, conuenit, tanquam primariis habitatoribus & ciuibus Ierusalem: qui ideo septies in die laudes decantant in honorem Crucifixi, & in memoriam omnium eorum quæ toto Passionis tempore diuersis horis est perpessus. Ergo vt hoc suo munere perfectè fungantur, debent meminisse Crucis Christi, & ardētibus votis implorare *Spiritum gratiæ & precum*, aspiciendo continuò in eum quem peccata nostra confixerunt, tanquam obiectum & scopum, qui vnicè proponitur eis, toto Officij diuini decursu, in certas horas eam ob causam ab Ecclesia distributo.

Ad Matutinum igitur & Laudes recolentur angustiæ, tormenta, pœnæ & contumeliæ probrosæ, quas Christus passus est pro nobis tota illa nocte: dum in horto iam sudore sanguineo & angustiis intimis exhaustus, crudelissimè vinculis & funibus attractus est in Ierusalem, totoque noctis tempore modo percussionibus attritus, modo opprobriis & blasphemiis innumeris affectus; ita vt dixerit S. Hier. ea nocte tot ac tanta passum Christum, vt in diem vsque iudicij reseruata sit eorum integra notitia.

Ad Primam, recolitur quid ea hora passus sit, dum diluculo conuenere cum rabie Principes Iudæorum, de quibus conqueritur per Prophetam: *Circundederunt me canes multi, & consilium malignantium obsedit me.* O quot latratus, quot calumniæ mordaces, consputationes, illusiones afflixerunt cor Domini Iesu, dum per plateas trahitur, tanquam opprobrium hominum, & abiectio plebis, dum manè sistitur tanquam omnium sceleratissimus coram Principibus Iudæorum, coram Pilato, coram Herode accusatus, illusus, angustiatus: *Aperuerunt os suum quasi leo rugiens & rapiens, & factum est cor meum tanquam cera liquescens in medio ventris mei.* Psal. 21 Ibid.

Ad Tertiam, recolitur post tot noctis & diei at-

titiones, acerbissima flagellatio, impiissima coronatio, ignominiosissima purpuræ & arundinis inauguratio; in humeris opprobriis coniuncta, dolorosissima exhibitio in illis verbis: *Ecce homo.*

Ad Sextam, recolitur damnatio eius ad mortem, crucisque baiulatio renouans tormenta iam inflicta, aceti cum felle mixti potus; denique infamis iterum denudatio, pedum & manuum crudelissima transfixio, & in crucem eleuatio: *Foderunt manus meas, & pedes meos, & dinumerauerunt omnia ossa mea.*

Ad Nonam, recolitur trium horarum in cruce angustia, cum mysticis quæ protulit verbis, quasi testamentum condens, post quæ tandem expirauit, cœlo lugente, & elementis signum luctus edentibus. Simulque rememoratur quomodo sibi iam mortuo latus voluerit aperiri, extremi amoris extremum indicium.

Ad Vesperas eius de cruce depositio, recolitur quanto cum mœrore fuerit piorum, maximè Virginis Matris, Discipuli Ioannis, Magdalenæ, Iosephi Arimathei, & Nicodemi, qui corpus vndiq; cruentum & laceratum, in sinum Matris deposuerunt dolorosum spectaculum.

Ad Completorium, recolitur eius funus & sepultura, cui cooperatæ sunt personæ hæ piæ cum mulieribus, quæ sequutæ erant cum à Galilæa, quæ non deseruerunt pium Dominum, & magistrum lacrymis, quæ amoris & doloris testes fuére, ad sepulchrum vsque comitantes.

Itaque, ad fructuosè recitandum Officium, & recolendam Christi Passionem, ad singulas horas poterit oratio aliqua breuis & eiaculatoria fieri, vel voce, vel mente, in hunc vel similem modum.

Ad Matutinum. *Domine Iesu in vnione illius orationis, quam in horto angustiatus Patri obtulisti, & tormentorum omniumque Passionis tuæ nostræ pertulisti, offero tibi hoc Matutinæ laudis obsequium, vt illud acceptare digneris, in compensam tot blasphemiarum.*

Ad Primam. *Domine Iesu, in memoriam sputorum, alaparum, conuitiorum, illusionum, quas initio diei pro nobis pertulisti, & Patri obtulisti, hoc oris & cordis nostri obsequium suscipere ne dedigneris, vt Patri æterno gratum sit in vnione tui amoris.*

Ad Tertiam. *Domine Iesu, in memoriam acerbissimæ flagellationis & ignominiosissimæ coronæ tuæ, te modo orare, te adorare cupio: & hoc sit obsequium seruitutis meæ, quo te Regem æternum profiteor & agnosco.*

Ad Sextam. *Domine Iesu, in memoriam Crucis acerbæ quam baiulasti, in qua erectus es, & te Patri hostiam obtulisti, hoc laudis sacrificium à nobis digneris suscipere, & Patri offerre, vt sit acceptum in oblationis tuæ vnione.*

Ad Nonam. *Domine Iesu, in memoriam cordis tribus horis in Cruce angustiati, & post expirationem lancea aperti, offero tibi hoc precis & amoris obsequium, vt cor nostrum iungere digneris tuo cordi amore inseparabili.*

Ad Vesperas. *Domine Iesu, in memoriam capitis tui languidi, & corporis tui plagis vndique affecti, è Cruce in sinu Matris depositi, hoc Officium orationis suscipe, & tibi acceptum sit in vnione dolorum benedictæ Matris tuæ.*

Ad Completorium. *Domine Iesu in memoriam vnctionis & sacræ sepulturæ tuæ, accipe hoc extremum Officium seruitutis & deuotionis nostræ diurnæ, & vt tibi gratum sit, coniunge cum lacrymis, quas tibi obtulerunt piæ animæ.*

Conclusio orationis pro supplemento negligenti, in Horarum recitatione, hæc esse poterit post expletum Officium.

O bone Iesu, propitius esto mihi peccatori. Ego tepidum & distractum Officium commendo mellifluo cordi tuo emendandum & perficiendum: Tibique fero ad salutem omnium, in vnione illius perfectissimæ attentionis, qua Patrem orasti, & laudasti in terris. Responde quæso, satisfac & supple pro me plenissime.

B. Gertrudis hoc ipsum diuinitus est edocta, quæ cùm quodam die Officium cum aliis peragerет, attente singula pronunciare studens, ex infirmitate tamen humana multas patiebatur distractiones. Vnde mœsta dixit intra se: *Quis fructus prouenire potest ex hoc studio, cui tanta instabilitas est coniuncta?* At Dominus volens eam consolari, præsentauit illi dignissimum illud totius boni Gazophylacium, cor scilicet suum, & dixit: *Ecce cor meum oculis mentis tuæ prætendo, qui omnia quæ per te minus perficere potes fiducialiter per me perficienda commendabis, & ita coram oculis meis apparebunt perfecta. Certè cor meum humanam fragilitatem, instabilitatemque cognoscens, semper cum desiderio expectat, vt si non verbis, saltem cogitatione committas pro te supplendum, emendandum, ac perficiendum quidquid minus per te vales.*

LECTIO XVI.

DE FLORE DECIMOSEXTO,

qui est obseruatio piа loci, temporis, modi conuenientis, ad Officium persoluendum.

DE LOCO.

QVantum ad orationis locum, peropportunus est, & peroptimus Templum vel Oratorium Deo consecratum. Hic enim propriè est locus orationis, in quo Chorus & Altare: Hic locus sanctus, in quo Dominus specialiter habitat, & Angeli ascendunt & descendunt, vt preces nostras offerant, & dona Dei referant. Et certè quicquid in Templis cernitur, aut reconditur, natum est ad deuotionem excitare, si mens ad ea consideranda eleuetur; & ideo in illis officia publica decantari præceptum est. Quid est enim Ecclesia, nisi summi Imperatoris Palatium sacrum, locusque non solùm diuino Numini gratus, & ab Angelis frequentatus, sed & dæmonibus terribilis, deuotis delectabilis & suauis? Quid aliud Ecclesia, quàm domus Dei ad adorandum, Aula Dei ad laudandum, Chorus Dei ad cantandum, Altare Dei ad celebrandum, Porta Dei ad cœlos intrandum, Scala Dei ad ascendendum, Cœnaculum & Mensa Dei ad panem vitæ edendum, Atrium Dei ad mortuos in Domino sepeliendum? Verè locus iste sanctus est, in quo omnia sancta, omnia ad sanctitatem Christianos excitantia. Vnde & sacerdotum animus illic frequens debet esse, illic vota eorum & preces coram Deo comparere, vbi exercitorum omnium sacrorum proprius est locus. In Templis enim castra sunt Christianorum, vt in eis vigilent & orent & pugnent contra diabolum. Ibi celebrantur festa Christi & Sanctorum, quæ indicant nobis gaudia cœlorum, vbi nunc cum Christo regnant, qui mundum contempserunt. Ibi recitantur Sanctorum gesta, quæ corda pusillorum confirmant, vt constantes sint, & per arctam vias eos sequantur. Ibi miracula eorum declarantur, vt mali intelligant quomodo nequaquam bonos opprimere

mere debeant, aut in malitiis suis inebriari; sed tantis signis ad veritatem reduci. Ibi conduntur ossa eorum, vt populorum fidem roborent, ne mori timeant, sed cum electis resurgere confidant. Ibi scripta sanctorum patrum exhibentur & leguntur, quæ sunt veluti lucernæ viatorum, ne in fide aut moribus errent. Ibi imagines & picturæ mentes excitant ad venerationem & amorem Beatorum. Ibi denique Psalmi & Cantica resonant, ad excitanda corda arida & tepida, vt ipsi exultent in conspectu Dei & Angelorum.

Non parum profectò quæ in diuinis officiis piè decantantur, ad animos audientium excitandos valere, variis potest exemplis declarari.

Ac in primis S. Augustinus de se sic fatetur post Baptismum: *Non satiabar illis diebus, dulcedine mirabili considerare altitudinē consilij tui super salutem generis humani. Quantum fleui in Hymnis & Canticis tuis suaue sonantis Ecclesiæ tuæ vocibus commotus acriter? voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum, & ex ea æstuebat affectus pietatis, & currebant lacrymæ, & bene mihi erat cum eis.*

S. Cæcilia cantantibus organis soli Domino decantabat in corde suo illud Psalmi: *Fiat Domine cor meum & corpus meum immaculatum, vt non confundar:* & ita animo per hæc sacra verba in Deum erecto, se in castitatis proposito, ac in fide Iesu Christi confirmabat. Ipsa quoque Euangelium Christi gerens in pectore, non diebus neque noctibus vacabat à colloquiis & laudibus diuinis: dumque expansis manibus orabat ad Dominum, cor eius in verborum sacrorum pronunciatione cœlesti ardescebat igne. Denique dum iam conuertisset Valerianum Sponsum & Tiburtium Fratrem nocturnis colloquiis: dum aurora finem daret, insonuit eorum auribus hoc ex Apostolo monitum: *Eia milites Christi, abiicite opera tenebrarum, & induimini arma lucis.* Audi aliud ex Chronicis PP. Prædicatorum.

Iuuenis quidam in ciuitate Parisiensi Iurisprudentiæ operam nauans, cùm quodam die Officio defunctorum interesset in Ecclesia, illud audiuit decantari: *Heu mihi Domine, quia peccaui nimis in vita mea, quid faciam miser, quo fugiam nisi ad te Deus meus?* Ita verò interiùs illa voce commotus est, vt non potuerit eam continuò auribus insonantem à mente repellere, nec occupationibus aliis, aut recreationibus quibuscumque eludere. Quapropter renuncians dissolutiori vitæ, & sæculo valedicens, de medio Babylonis fugit ad Ordinem sancti Dominici adhuc pietate recentem, ibi reperturus Deum suum. Ita Vitæ FF. Prædicatorum p. 4. c. 10.

Alius quidam F. Guerricus, vir eminens in Ordine Prædicatorum, similem sui ingressus in Religionem causam afferebat. Cùm quodam die Officio diuino interesset, audiuit legi in Ecclesia: *Factum est omne tempus quod vixit Adam nongenti triginta anni, & mortuus est. Facti sunt dies Seth nongenti & duodecim anni, & mortuus est. Facti sunt dies Enoch nongenti quinque anni, & mortuus est.* His auditis eum inuasit, & ad cor vsque penetrauit hæc cogitatio: *Quid faciemus & nos, nonne citò moriemur?* Hacque sancta cogitatione vehementer compunctus, Ordinem S. Dominici est ingressus, vt morti se præpararet. Ita idem lib. c. 10.

S. Theresia non poterat sine spiritus exultatione & iubilo audire decantari illud: *Misericordias Domini in æternum cantabo.* Similiter cùm in Missa illud caneretur: *Et regni eius non erit finis*, tota extra se rapiebatur.

Cæterum quia his qui priuatim diuinum Officium recitant, non est semper integrum in Templis Deo sacratis illud peragere; ideò omnibus eis locus qui non impedit attentionem & deuotionem, est permissus. Consulitur verò eis illud Matthæi 6. *Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & ora Patrem tuum in abscondito.* Quod licet maximè intelligatur de mentis solitudine & conclaui, etiam tamen intelligi literaliter potest de loco solitario & secreto ad orandum & psallendum eligendo, tanquam magis congruo. Illud vbi fieri non potest, S. Catharinæ Senensis exemplum est imitandum: quæ cum à parentibus impediretur, separatum locum ad pietati & orationi vacandum eligere, diuina inspiratione est edocta cellulam sibi in interiori mentis domo fabricare. In illa deliciabatur cum Deo magna quiete, etiam inter ollas & lebetes, ac culinarum loca, ob præceptum matris, existens. Audiendum igitur est monitum illud D. Augustini Tract. 334. in Ioan. *Quisquis supplicaturus Deo locum aptum & sanctum requiris, interiora tua munda, & omni inde mala cupiditate depulsa, præpara tibi in cordis tui pace secretum. Volens in templo orare, in te ora: & ita age semper, vt Dei Templum sis. Ibi enim Deus exaudit, vbi habitat.*

DE COMPOSITIONE CORPORIS.

QVantùm ad compositionem exteriorem corporis, ea sola prohibetur quæ impedit attentionem: & consulitur ea, quæ deuotionem & mentis eleuationem magis iuuat. Varia autem est iuxta variorum orantium dispositionem: ideoque dum priuatim horæ recitantur, relinquitur id prudentiæ vniuscuiusque & deuotioni, quantum in Choro oporteat se conformare, Ecclesiæ mori & cæremoniarum præscripto.

S. Franciscus licet oculorum, stomachi, splenis & hepatis ægritudine laboraret, nolebat tamen muro vel parieti inhærere, dum psalleret; sed horas semper erectus & sine caputio, non gyrouagis oculis, nec cum aliqua syncopa persoluebat. Si quando esset in itinere, figebat tunc temporis gressum, huiusmodi consuetudinem reuerentem & sacram propter pluuiarum inundantiam non omittens. Dicebat enim: *Si quietè comedit corpus cibum suum, quod futurum est vermium esca: cum quanta pace & tranquillitate accipere debet anima cibum vitæ?* Hinc adhuc sancti Francisci corpus mortuum stat quasi orans, nullis fulcris innixum.

S. Carolus solebat flexis genibus totum Officium diuinum recitare, idque propter reuerentiam illius quem alloquebatur. Imò sacras Scripturas capite disco operto, & flexis etiam genibus, tanquam diuina verba legebat.

S. Paulus primus Eremita etiam in oratione hunc modum seruabat, flectendo, & manus oculosque in cælum tollendo. Et id ex eo constat, quod tali corporis situ animam exhalarit. Vnde S. Antonius cùm sic inuenisset eum, existimabat in oratione esse persistentem, quem non deceret interrumpere. At postea aduertit corpus exanime esse, & tamen speciem quam in oratione toto vitæ suæ cursu obseruarat, etiam in morte non deseruisse, genibus complicatis, erecta ceruice, extensisque in altum manibus.

De B. Isaac Syro Monacho ex S. Gregorio supra diximus, quod tres continuos dies, & totidem noctes, genibus innixis orauerit.

Ex his colligere licet, quandoque negligentiæ & irreuerentiæ periculo obnoxium esse, Horas

Canonicas in lecto recitare. Quod exemplis aliquot comprobat B. Petrus Damiani epiſt. 14. ad Deſiderium. Abbatem In quodam Cœnobio Burgundiæ refert accidiſſe, quod caſu Religioſus præ conuerſionis obuiaret cuidam ſpeciem præferenti peregrini alicuius Ieroſolimitani, palmamque in manu gerenti. Cùm autem ille paululum pertranſiſſet, dixit: *Completorium in lecto dicere nec ſalus eſt, nec profectus.* Id audiens Religioſus, miratus eſt: at poſt tergum reſpiciens, cum videre non potuit, quia mox prolato verbo diſparuit. Ille verò ad conſcientiam mox reuerſus, inuenit quod pridiano veſpere laſſus de via redierat, & feſſa in lectulum membra proiiciens, iacendo Canonicas horas compleuerat. Vtrùm Angelus verò fuerit, vel homo, Dei ducimus relinquendum iudicio. Ita ille.

Idem refert de altero Religioſo, Priore cuiuſdam Cœnobij, qui quia leui quadam infirmitate laborabat, ſæpè iacens in lecto Completorium decurrebat, confiſus in hac ſui corporis imbecillitate. Accidit vt quendam dæmoniacum exorciſare rogaretur. Cumque hoc perageret: *Tune ille es* (inquit dæmon per os energumeni) *qui quotidie Completorium in lecto inſuſurras, & modo me quaſi ſanctus vis eiicere, & iuris mei vaſculum de meo vis dominio eripere?* Erubuit ipſe, quia rei veritatem etiam per mendacij cognouit auctorem.

Audiendum hic eſt, quod ex Vitis Fratrum Eremitarum S. Aug. lib. 1. c. 15. refertur. Cùm duo Fratres quadam nocte ſedendo in lectis ſuis, & quaſi cubando Matutinas horas perſoluerent, ecce pertranſiens dæmon, & fœtorem intolerabilem ſpargens, dixit: *Ad talem orationem tale debetur incenſum*

Itaque ſub diuini timoris ac reuerentiæ diſciplina, diuina ſunt perſoluenda Officia, ne dum pſallimus, fructum ſpiritus cum carnis deſidia miſceamus: quia ſæpè parum prodeſt Hoſtiam Deo laudis offerre, & per torporem negligentiæ eam fœdis vel inutilibus cogitationibus inquinare.

DE TEMPORE OFFICII perſoluendi.

QVantùm ad tempus, olim etiam recitantibus ſecundùm Canones & antiqua iura opportunum tempus & certum deſtinatum fuit; ita vt iuxta communiorem opinionem. Prima recitari deberet vna hora ante vel poſt Solis ortum. Tertia verò, hora à Solis ortu tertia. Sexta, hora meridiana. Nona, tertia poſt meridiem hora. Veſpertina, hora duodecima à Solis ortu. Completorium verò, poſt Solis abſceſſum, appetente iam nocte. Nocturnæ vigiliæ cum laudibus matutinis ad mediam noctem, aut quarta vigilia noctis, hoc eſt vna, duabus tribuſve horis ante ſolis ortum. Hæc ſunt debita tempora, ſecundùm Canones & iura. At verò vſu receptum eſt, vt ſingularum horarum officia perſoluantur in choro, iuxta conſuetudinem Prouinciæ vel Patriæ.

Quantum verò ad priuatim horas legentes, quoad fieri poteſt tenentur ſeſe conformare horis ab Eccleſia ſolitis: ita vt veniale peccatum intercurrat, ſi notabiliter abſque cauſa præueniantur, vel poſtponantur. Ad hanc rem comprobandam facit exemplum quod in antiquis Patrum hiſtoriis refertur, & citat Innocentius, Hoſtienſis, Ioannes Andreæ, & Abbas in c. 1. de celebrat. Miſſarum. Angelus quendam Anachoretam ſolitus erat obſeruare diuina officia perſoluentem: ille vero perſoluebat modò citiùs, modò tardiùs, quandoque etiam hora debita. Ideo Angelus aliquando ei deferebat vuas immaturas & acerbas, aliquando maturas & ſuauiſſimas, aliquando etiam ſiccas & marcentes. Interrogatus eſt Angelus, quid rerum id ſignificaret? Reſpondit ſe vuas afferre ex parte tantùm maturas, quãdo diuini officij tempus præueniebat: quia tunc & ipſe immaturam quodammodò orationem Deo offerret, horam præoccupans. Tunc vero perfectas vuas ſe deferre, quando debito tempore officium diuinum perſoluebat: vt inſinuaret, quanti ſit apud Deum meriti, obſequium laudis diuinæ ſuo tempore perſoluere. Denique attuliſſe quandoque vuas ſiccas & emarcidas: vt indicaret obſequium laudis diuinæ ſerius quàm par eſt præſtitum, multo minus valere quàm ſuo tempore oblatum, vel etiam anticipatum.

Alterum exemplum idem confirmans refert B. Petrus Damiani epiſt. ad Abbatem Deſiderium de S. Seuerino Epiſcopo Colonienſi in purgatorio punito, eo quod frequenter ob negotia aulæ horarum tempus anticiparet. Sic autem habet. Clericus Colonienſis vadum fluminis tranſibat, & ecce B. Seuerinus ibidem nuper Epiſcopus, equi habenas apprehendit, eumque retinens ſiſtit. Cumque ille in ſtuporem verſus, cur illic tam celebris famæ vir moraretur, inquireret: *Da mihi,* inquit, *manum tuam, & quæ circa me ſunt, non auditu diſce, ſed tactu.* Cumque datam manum fluctibus Epiſcopus impreſſiſſet, tantus eam ardor abſorbuit, vt vndique carnes eius diffluerent. Ad quem Clericus ait: *Cùm nomen tuum in tanta ſit benedictione apud nos, & fama tua totius Eccleſiæ præconiis celebretur, cur te peſtilens hæc vorago conſtringit, tantoque incidio cruciaris?* Reſpondit: *Nihil aliud in me manſit plectendum, præter hoc, quod dum in aula regia conſtitutus Imperialibus me conſiliis vehementer implicui, Canonicæ ſynaxis officia per diſtincta horarum ſpatia non perſolui. Mane quippe ſimul omnia concernans, tota die negotiis vacabam ſecurus.* Hæc Petrus Damianus: Aduertit verò Baronius hic irrepſiſſe errorem in nomine, putatque non eſſe legendum *Seuerinus*, ſed *Pilegrinus*, ſiue *Peregrinus*, qui creatus eſt Epiſcopus Colon. anno 1011. & præfuit 16. annis. De quo Baronius Tom. 10. anno 1062.

Sed dices, videtur ſequi ex dictis ob negotia & occupationes incidentes illicitum eſſe præuenire tempus horarum: & tamen communiter Doctores conſulunt, tunc manè diuinum officium vſque ad Veſperas perſolui, eo quod attentiùs, ſtudioſiùs, religioſius recitari ſoleat. Vnde & in cap. Presb. de celebrat Miſſ. idem conſilium datur Clericis, qui variis occupati ſunt negotiis. Quocirca etiam Hugo de S. Victore dicit: *Ante horã officium perſoluere prudentiæ, poſt negligentiæ, debita hora obedientiæ eſt.* Reſpondeo: Non ſequi ex dictis exemplis, ob iuſtas occupationes etiam communes, non licere præuenire officium. Quantum enim ad Anachoretam illum, quandoquidem ſolitariam vitam agebat, meritò ſuis temporibus diuinum officium perſoluere tenebatur, & de ea re monebatur. Quantum ad Epiſcopum illum, ideò in Purgatorij pœnis detentus videtur, quia vel aulam Regiam frequentabat plus quàm par erat; vel preces horarias præcipuè in Eccleſiis cantandas non curauerat, vel certè ipſe priuatim eas plus æquo & ſine iuſta cauſa anteponbat. Ita Azor. lib. 10. cap. 9.

LECTIO XVII.

DE FLORE DECIMO-SEPTIMO, qui est studium intelligentiæ principalium partium Officij Diuini.

EXPLICATIO OFFICII DIVINI.

CVr incipit Ecclesia preces canonicas per orationem Dominicalem? Quia hæc est perfectissima omnium orationum, & singulæ eius petitiones finem complectuntur, ob quem debemus orare, & omne id quod orando debemus petere. Cùm enim dicimus: *Pater noster qui es in cœlis*, eleuatur mens ad illum æternæ Maiestatis Patrem, & conciliatur attentio, & animi ad cœlestia erectio. Deinde in prima petitione, designatur finis primus ob quem debemus orare, scilicet vt honoretur & glorificetur Deus in omnibus, & ab omnibus, & per omnia. In secunda petitione secundus finis indicatur, nempè vt adueniat nobis regnum Dei æternum, & internum. Internum quidem, quod consistit in iustitia interiori, pace, & gaudio Spiritus Sancti: Æternum autem, quod erit in fruitione consummata, ad quam illa ducunt. In tertia petitione indicatur tertius finis, quia oramus, vt impleatur voluntas in nobis, vel per nos, vel sine nobis, vt simus conformes diuinæ & æternæ voluntati, eamque quantum in nobis est, possimus adimplere cum feruore, promptitudine, & perfectione. Et quia Angeli & Sancti eam implent in cœlis, rogamus vt det nobis orare in spiritu, sicut & illis. In quarta dum petimus panem quotidianum, cùm ille panis sit etiam refectio animæ, quæ datur in oratione, hanc nobis intendimus, & petimus in horarum & precum harum persolutione. In quinta indicatur & alter finis orationis nostræ, quia ad hoc fundimus preces Deo, vt peccatorum nostrorum remissionem, & cordis contritionem impetremus. Denique in sexta & septima insinuatur & ille orationis scopus, qui est vt liberemur à periculis & occasionibus peccatorum, ab omnibusque corporis & animi malis. Et nunquid omnia hæc in Psalmorum decursu variis versiculis continentur? Oratio ergo Dominica rectè præmittitur, tanquam breuiter continens & rememorans nobis omnia, ad quæ mentem erigere debemus dum diuinum officium persoluimus. Adiicitur quoque Salutatio Angelica, tum vt amorem & reuerentiam erga Mariam testemur, tanquam Matrem Domini & Mediatricem nostram, tum vt nos adiuuet sua intercessione, in hoc sancto opere rectè peragendo. Tum denique, vt ipsa in omnibus laudibus nostris participet cum Filio, per illius laudes inchoamus, recitantes *Aue Maria*, & finimus dicentes *Salue Regina*, vel aliam Antiphonam. Denique additur *Credo* in Matutinis & Prima, ac in fine Horarum: vt protestemur fidei virtutem ore & spiritu, per quam inchoamus, prosequimur, finimus omnem orationem; quia ipsa est radix & fundamentum omnis deuotionis, omnisque illius quam Deo reddimus laudis.

2. Cur singulis horis præmittitur: *Deus in adiutorium meum intende?* Vt miseriam nostram agnoscamus, & gratiam diuinam planè nobis necessariam, quandoquidem nec vnum solum desiderium bonum, vel cogitationem Deo gratam, possit homo habere à se. Tantum abest, vt rectè possit orare, nisi specialiter à Deo iuuetur. Auxilium ergo poscimus, vt in hac laude ei persoluenda intellectum illuminet, voluntatem accendat, memoriam foueat; sicque verba, cogitationes, affectus & desideria, toto tempore laudis huius in eum transferuntur. In vita S. Lutgardis lego, quod licet ea idioma Latinum haud intelligeret, ad illum tamen Versum: *Deus in adiutorium meum intende*, videbat fugientes dæmones, & agnoscebat quàm efficacia sint diuina verba, etiamsi qui pronunciant, illa non intelligant.

3. Cur adiicitur gloria Patri? Vt moneamur non habere aliam intentionem, quàm sanctæ Trinitati gloriam reddendi, & ad id omnes creaturas, cœlum & terram, & quæ in eis sunt, inuitandi. Censemur enim toto officio iungere voces nostras cum Angelis & Choris cœlestibus, qui in æternum cantant, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, Illam candem gloriam pro modulo decantare conamur, dicentes: *Gloria Patri, &c.* Vnde id proponitur velut thema, & quæ in toto officio peraguntur, non sunt nisi commentarius & plenior explanatio, glossaque huius versiculi. Hæc est primaria *Nota* ad quam omnes alij moduli, sicut in musica fieri solet, reducuntur: hinc in fine cuiuslibet Psalmi repetitur. Et idem est, *Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto*, cum voce Apocal. Apoc. 7.
Benedictio & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, virtus & fortitudo Deo nostro in sæcula sæculorum, Amen. Hic verò versus ex Apostolorum instituto & vsu ortum habet, vt docet Baron. Tom 3. an. Christi 325. ex S. Basilio. Concilium autem Nyssenum addidit: *Sicut erat in principio & nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen*, vt retunderet Arianos dicentes: *Erat quando non erat*, hoc est, Erat tempus quando non erat filius. Vnde olim Catholici ab Arianis per hunc versum, *Gloria Patri*, distinguebantur, tanquam per quoddam symbolum continens professionem Fidei Trinitatis, & consubstantialitatis personarum, Per illum ergo initiamus psalmodiam sacram, per illum continuamus, per illum finire debemus, vbique tribuentes gloriam tribus in diuinitate personis; illamque semper respicientes tanquam primarium obiectum nostræ intentionis in omni oratione. Hic verò versus ita quorumdam inhæsit animis, vt in extremo spiritu illum exprimere non solùm corde, sed & voce conati sint. Sic supra dixi S. Oswaldum Episcopum Vigorniensem, & Venerab. Bedam in illius pia pronunciatione spiritum reddidisse. Atque etiam nonnulli pij & eruditi ex illo versu conficiunt Rosarium Sanctæ Trinitatis; in quo recitata oratione Dominica & Salutatione Angelica, ad singulos globulos maiores recitant etiam ad singulos minores hunc versum *Gloria Patri, &c.* loco salutationis Angelicæ, quæ solet repeti in Rosario Virginis. Et hoc exercitium non est infructuosum, cùm sit imitatio cœlestis chori Angelorum, illam gloriam continuè decantantium.

DE INVITATORIO.

4. CVr subditur Inuitatorium? Inuitamus non solùm plebem aut eos cum quibus officium persoluimus, sed & omnes beatos è cœlis, imò omnem creaturam è terris, quasi eis insonãtes: *Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipsum.* Et quia septem sunt Horæ Psal. 33.
canonicæ, reduci possunt tunc in mentem septem

ordines beatorum. Primus Angelorum in nouem Choris. Secundus Patriarcharum. Tertius Apostolorum, Euangelistarum, & Discipulorum Christi. Quartus Martyrum. Quintus Pontificum, Confessorum, Doctorum. Sextus Sacerdotum, Leuitarum, Monachorum, Eremitarum. Septimus Virginum, Viduarum & Coniugatorum. Et cùm de Martyribus, aut Apostolis, aut Confessoribus officium peragimus, præcipuè in medio eorum eos esse consideremus, dum dicimus: *Regem Martyrum Dominum venite adoremus.* Et sicut Saul inter Prophetas merito talis societatis prophetauit, ita & nos digni fiamus, qui cum illis Dominum adoremus. Deinde aduocare debemus omnes animæ nostræ vires, omnia interiora nostra, vt in Dei laudem conspirent.

Ita practicabat Religiosus quidam, de quo in Vitis Patrum, qui initio orationis solitus erat dicere facultatibus animæ suæ: *Venite, exultemus Domino, iubilemus Deo salutari nostro, adoremus & procidamus ante eum, nos enim populus eius & oues pascuæ eius.* Quasi diceret: O potentiæ animæ meæ! estote populus Dei, oues ouilis eius: Venite, & simul intendite, ac prosternite vos ad plorandum peccata vestra: & orate, vt possitis pasci in hac Dei laude sanctis affectibus & cogitationibus.

Sancta Gertrudis in Inuitatorio, quod quinque constat versibus, ad singula vulnera Domini nostri Iesu Christi suauiter deosculanda solebat mente accedere, & sanguine inde fluente in spiritu se aspergere: finiensque in vulnere lateris & eius corde, ibi remissionem & suppletionem defectuum petebat, ac nouam gratiam ad Officium rectè inchoandum. Cùm verò quintum versum ad vulnus lateris persoluisset, quasi intracta ipsi fonti totius boni, ibidem decantabat: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, &c.* Omnia per cor Iesu terminabat, quod totius diuini influxus est contentiuum. Similiter practicabat in aliis versibus Psalmorum decantans illos, ad florida vulnera Christi, & in corde eius finiens.

DE HYMNIS.

5. CVr Hymnus subiicitur? Respondeo, Hymni isti vel continent Historiam creationis mundi distributam per septem dies hebdomadæ, vel Historiam festorum, quæ celebrantur ad laudandum Deum de donis gratiæ communicatis: & ideo aliqui initio Horarum, alij in fine subiiciuntur, & sunt à SS. Patribus compositi, & à sancta Ecclesia probati. Vnde in Concilio Toletano 4. cap. 12. dicitur: *A multis Hymni magno studio in laudem Dei, atque Apostolorũ & Martyrum triumpho, compositi esse noscuntur: sicut sunt ij, quos beatissimi Doctores Hilarius atque Ambros. ediderunt.* Porrò Canticum Hymno est affine: solent verò Cantica ex sacris Scripturis depromi. Attamen Canticum *Te Deum laudamus*, à B. Ambrosio & Augustino fuisse compositum, testatur Dacius Episc. Mediolanensis in suo Chronico l. 1. c. 10. his verbis. *Ab Ambrosio cunctis fidelibus vrbis stantibus & videntibus, in nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Augustinus baptizatus & confirmatus est. In quibus fontibus, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis: Te Deum laudamus cãtantes, cunctis qui aderant audientibus & videntibus, ediderunt; quod ab vniuersa Ecclesia vsq; in hodiernum diem religiose decantatur.* Hæc Episcopus Dacius, cuius meminit sanctus Gregorius Dialog. libro 4. c. 4. Attamen quandoque miratus sum, me id non reperire, nec apud sanctum Augustinum in Confessionibus, cùm de Baptismo suo agit, nec apud Baronium tractantem de hoc eodem Baptismo Augustini. Hoc interim certum maneat, diuino Spiritu compositum fuisse, & ab Ecclesia inter Cantica recenseri, tanquam dignũ quod Canticis è Scriptura depromptis annumeretur. Cantica enim Ecclesia non solet appellare nisi illa, quæ spiritu prophetico aut diuino edita sunt, puta Moysis, Ezechiæ, Zachariæ, trium Puerorum, Mariæ Virginis, & Symeonis. Vnde aduerte Ecclesiam in singulis hebdomadæ diebus aliquod Canticum ad Matutinas laudes decantare. In diebus Dominicis ac Festis Canticum Ambrosij & Augustini, & Canticum trium Puerorum. Feria 2. Canticum Ezechiæ, Isaiæ 38. Feria 4. Canticum Annæ, 1. Reg. 2. Feria 5. Canticum Moysis & filiorum Israelis, Exod 15. Feria 6. Canticum Habacuc, cap. 3. Sabbato, Canticum Moysis, Deut. 32. Ad Vesperas quotidie recitat Canticum B. Virginis. Ad Completorium, Canticum Symeonis, Luc. 2. Quotidie itidem ad Matutinas Laudes, Canticum Zachariæ, Luc. 1. Ita vt nullum ferè Canticum, ex iis quæ in Scripturis continentur, prætermiserit Ecclesia.

DE PSALMIS.

6. CVr Psalmi adiiciantur Hymnis? Respondeo, Psalmos esse principalem Officij diuini partem, omnis generis voces & affectus in se complectentem. Modò enim exprimunt affectus & voces compunctionis pro peccatoribus, modò sublimis amoris pro iustis. Modò voces edocent miseriam nostram repræsentantes, vt nosipsos agnoscamus: modò voces diuinam misericordiam exaltantes, vt Deum collaudemus. Mox diuina beneficia enarrant, vt gratias agamus: mox exhortationem continent, & perfectionis consilia suggerunt, vt ea adimpleamus. Denique multa continent, quæ omni tempori, omni loco, omni conditioni hominum congruunt, vt animus in Deum erigatur. Hinc antiquitus maximè fuit commendatum, his qui in pietate instituebantur à primæua ætate, Psalterio ediscendo incumbere.

S. Athanasia septennis puellula, breui edidicit tempore totum Psalterium, Testatur Surius 14. Ianuarij.

S. Beatrix Ordinis Cisterciensis Abbatissa; quinto ætatis suæ anno absque errore totum Psalterium ordine memoriter tenebat, vt testantur Annales Cistercienses.

Sancta Margarita Hungarica, cùm Monasterium ingressa esset, annos tantùm tres, cum dimidio nata, dimidium post annum preces Horarias B. Virginis perfectè callebat. Testis est Surius 28. Ianuarij.

S. Theodorus anno duodecimo, ætatis magno zelo cœpit Psalterium ediscere: graui autem cum labore vsque ad decimum sextum Psalmum edidicit: sed 17. nullo modo percipere poterat. Quare Deum humi prostratus orabat, vt sibi donum Psalmos memoriæ commendandi impertiretur. Quod factum est: nam cùm surrexisset ab oratione facta coram imagine Saluatoris, dulcedinem melle suauiorem in ore sensit, & deinceps totum Psalterium paucis diebus memoriæ commendauit. Surius 22. Aprilis. Petrus de Natalibus lib. 10. cap. 44.

S. Vualericus à prima ætate oues patris ducebat; sed discendi auiditate impulsus, sibi alphabetum pingi curauit, & ita inter pascendum de illo discendo sollicitus fuit, vt breui non solùm alphabetum, sed & totum diceret Psalterium. Surius 7. Aprilis.

His omnibus insinuamus, gratissimam esse Deo hanc Psalmorum recitationem, quandoquidem ad eos ediscendos multis inspiratione speciali author & adiutor fuerit. Hinc meritò Sacerdotes & Ecclesiásticos exhortandos duximus, vt non solùm illorum lectioni, sed etiam interpretationi operam nauent. Quandoquidem hæc potissimum sit fructuosa oratio, si quis psalmos enuncians, quantum in se est eundem affectum induat quem Psaltes, eundemque spiritum excitare conetur, qui in versibus pronunciatis insinuatur. Itaque si Psaltes indicat se Deum diligere, Dei amorem excita in te; si timere, timorem; si sperare, spem. Lauda dum laudat, compungere dum peccata deplorat, humilia te dum se humiliat, super cœlos eleua te dum se eleuat. Admirare Christi sponsi pulchritudinem & Ecclesiæ decorem dum eum enarrat; gratias age, dum Dei beneficia commemorat; time, dum vindictam rebellium notam facit, Deique lauda iustitiam.

Atque etiam ex sacris Psalmis iuuat memoriæ infigere versus pios, qui diuersis occasionibus seruire possint ad animum erigendum & excitandum, siue manè, siue vesperi, siue in tentatione, siue in tranquillitate, siue in prosperitate, siue in aduersitate, siue in morbo, siue in sanitate, siue in vita, siue in morte. Continent enim, vt diximus, sacri versus omnis generis affectus, omnique tempori & negotio congruentes. Hinc Martyres aliique Sancti viri, in mediis tormentis, ac in extremo etiam spiritu, sacrorum versuum & Psalmorum modulatione animum confirmabant, & in Deum erigebant.

Martyres illi 40. de quibus 9. Martij, in carcere conclusi, noctem transigebant decantando Psalmum 90. *Qui habitat in adiutorio Altissimi.* Et cùm ora ipsorum lapidibus contusa fuissent, iterum carceri mancipati decantabant Psalmum 121. *Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis.* Denique cum bacillis eorum iam contractis cruribus animam penè exhalarent, repetebant illud Ps. 127. *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium: Laqueus contritus est, & nos liberati sumus: Adiutorium nostrum in nomine Domini*, & subiicientes, *Amen*, spiritum reddiderunt.

Sanctus Nicasius Rhemis Episcopus, Vvandalis vrbem occupantibus in templo orans est repertus: feriente autem cum carnifice, vt caput abscinderet, versum illum cœpit recitare: *Adhæsit pauimento anima mea*; Caputque iam longè à corpore separatum, adiecit: *Viuifica me secundum verbum tuum.*

S. Theodorus in mediis tormentis resonabat: *Benedicam Dominum in omni tempore, Semper laus eius in ore meo.* SS. Processus & Martinianus similiter illud repetebant: *Sit nomen Domini benedictum ex hoc nunc & vsque in sæculum.* SS. Marcus & Marcellianus vnanimi concentu Psalm. 132. intonabant: *Ecce quàm bonum habitare fratres in vnum.*

S. Franciscus in mortis extremis angustiis recitabat Psalmum 141. *Voce mea ad Dominum clamaui, voce mea ad Dominum deprecatus sum*, quem vbi compleuit, statim expirauit, in illis nimirum verbis: *Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo, &c.* Eundem versum ter repetens B. Conradus S. Dominici discipulus, fixè & læta facie intuens Crucifixum, animam in istis verbis Christo reddidit.

Quidam F. Romæus in Ordine S. Dominici, sanctitate insignis, perpetuò in ore habebat illud Psalm. 128. *Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hereditas Domini*, & per illũ se in omni afflictione solari solebat. Cùm esset in agone, Frater quidam absens eiusce rei nescius, audiuit Angelos eundem versum canentes. Vnde ad Romæum accurrens reperit agonizantem, & sanctè morientem. Castiglius in hist. Ord. S. Domin.

F. Petrus Alcantara moriens, inchoauit Psalmum 121. *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus*: & sic os, oculos, vitamque clausit.

Quidam F. Munius, Ordinis S. Dominic, Episcopus Palentinus, finiens Psal. 4. finiuit vitam in his verbis: *In pace in idipsum dormiam & requiescam: Quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.* Lege lib. 9. cap. 4. Confess. quanto affectu hunc eundem Psal. ipse Augustinus initio conuersionis iubilans resonabat. Sic & alij in aliis occasionibus, ex Psalmorum pia & ruminata recitatione plurimum solatij repererunt.

DE DISPOSITIONE PSALM.

QVantum ad dispositionem Psalmorum in Officio diuino, sic per totam hebdomadam distribuuntur, vt centum quinquaginta in hebdomada persolui possint, vt patebit aduertenti. Et quidem S. Benedictus in Regul. cap. 18. licet aliter disponat Psalmos per hebdomadam, quàm in Romano Breuiario, tandem ait: *Siue hoc, siue alio ordine Psalmi disponantur, hoc omnino attendatur, vt omni hebdomada Psalterium ex integro numero centum quinquaginta Psalmorum psallantur: quia nimis iners deuotionis suæ seruitium ostendunt Monachi, qui minus Psalterio cum Canticis ordinariis per septimanæ circulum psallunt: cùm legamus sanctos Patres nostros vno die hoc strenuè impleuisse quod nos tepidi, vtinam per septimanam integram persoluamus.* Testis est Marcus Marullus lib. 2. cap. 1. B. Stephanum Presbyterum Constantinopolitanum, totum Psalterium singulis noctibus persoluere solitum. Cùm verò quodam die citiùs quàm consueuerat consopitus Psalterium istud semilectum dimisisset, monitus à B. Petro Apostolo in somnis, vt surgeret, & cœptum opus intentiùs perficere curaret.

Quantum ad Nocturnum ordinarium, in quo duodecim Psalmi recitantur, ex monito Angelico processit. Refert enim Cassianus lib. 2. de Institut. Monach. cap. 4. per Ægyptum & Thebaidem, apud Monachos olim diuersum fuisse morem in numero Psalmorum concinendo, dum alij plures, alij pauciores cantarent. Sed Angeli ministerio retentus est postea numerus duodecim Psalmorum, qui ad Nocturnas vigilias quotidie recitantur. Nam coram Monachis semel Angelus apparens, duodecim Psalmos continenter cecinit; quibus finitis, Alleluia cantauit, ac siluit, non amplius visus nec auditus. Vnde in Concilio Turonico capite 19. legimus: *Ad Matutinum saltem duodecim Psalmi expediantur, quia Patrum statuta præceperunt, vt duodecim Psalmi decantentur cum Alleluia, quid etiam Angelo ostendente didicerunt.* In Festis autem tria Nocturna cum nouem Psalmis recitantur in memoriam nouem Chororum Angelorum, quibus etiam adscribuntur

sancti: qui iuxta opinionem Theologorum assumuntur ad diuersos Choros Angelorũ, iuxta merita diuersa. Antiquitus verò etiam hæc Nocturna diuidebantur, & persoluebantur per certum tempus interpolatum: vt significaret Ecclesia, se quodammodo semper orare, semper diuinas laudes cantare, semper memoriam beneficiorum diuinorum celebrare, semper gratias agere, & sic adimplere monitum Domini Lucæ 18. *Oportet semper orare, & nunquam deficere*, monitum quoque Apostoli 1. ad Thessal. 5. *Sine intermissione orate.* Si autem vis intelligere quomodo semper oret tam de die, quàm de nocte, aduerte quod nox constet quatuor interuallis, quæ dicebantur Vigiliæ, & dies similiter quatuor partibus, seu horis sacris, quarum crebra mentio est in Scripturis, singula verò interualla suas preces habent: nam prima, secunda, & tertia Vigilia noctis, sunt preces Nocturnæ. Hæ vel tribus partibus constant, quæ Nocturnæ dicuntur, vt in Festis; (sicut enim quæque Vigilia continet tres Horas ciuiles, ita quodque Nocturnum continet tres Psalmos, & tres Lectiones; vt singulis horis singuli Psalmi, & singulæ Lectiones respondeant) vel vno tantùm constat Nocturno, sed duodecim Psalmorum, & trium Lectionum; ita vt ferè tribus Nocturnis æquipolleat, vt in Feriis & Festis simplicibus. Pro quarta Vigilia, sunt Laudes Matutinæ. Pro prima hora diei, quæ durat ab ortu solis, vsque ad tertiam exclusiuè, sunt preces primæ. Pro tertia, quæ durat à tertia vsque ad sextam exclusiuè, sunt preces tertiæ. Pro sexta, quæ durat à sexta diei vsque ad nonam, sunt preces sextæ. Pro nona, sunt preces nonæ. Pro vespera appetente, sunt preces vespertinæ. Pro initio noctis, est Completorium. Non tamen est necesse, vt precisè illis temporibus illæ preces dicantur: Sufficit haberi respectum ad illa: & Officium publicum, quantùm commodè fieri potest, illis temporibus accommodare.

DE LECTIONIBVS.

7. CVr Lectiones interiiciuntur Psalmis? Respond. Lectiones depromi vel ex sacra Scriptura, vel ex Homiliis Sanctorum, vel ex gestis & vita eorum: & designant nobis vsum illum saluberrimum & fructuosissimum lectionis spiritualis, quem diximus frequentandum esse à Sacerdotibus & Ministris Christi. Horum enim vita maxima ex parte deberet consumi in lectione sacræ Scripturæ, præsertim Euangeliorum, & Apostolicarum Epistolarum: Deinde in libris Sanctorum Patrum, qui ex spiritu Dei hæc interpretati sunt: Denique in vita & gestis Sanctorum, quorum exempla mouere nos possunt ad imitandum. Vnde dixi suprà propter hæc omnia, hoc nomen *Breuiarium* vsitatum esse: quia scilicet est compendium breue omnium dictorum & gestorum, quæ ad pietatem possunt excitare.

DE BENEDICTIONIBVS.

8. CVr Lectionibus Benedictiones præmittuntur? Resp. Esse quasdam breues adspirationes; & velut iaculatorias preces, quibus excitetur attentio: quarum prima ad Patrem, secunda ad Filium, tertia ad Spiritum sanctum dirigitur, vt indicetur nunquam lectionem debere nos auspicari, nisi in nomine SS. Trinitatis, neque fructum ex ea percipi posse nisi per gratiam illius benedictione. Quapropter etiam hæc conclusio adiicitur: *Tu autem Domine miserere nobis*: vt scilicet sua misericordia inserat cordibus nostris semen hoc verbi diuini lecti, quod germinare possit & crescere in salutem: vt condonet etiam culpam quam incurrimus, eo quod monita quæ leguntur, non adimpleuerimus. Subiicitur, *Deo gratias*; & id refertur ad totam lectionem. Agimus enim gratias Deo, quod doctrinæ verbum tanquam panem frangere dignetur. Quod autem Lector recitaturus dicit: *Iube Domine benedicere*, indicat neminem vsurpare debere munus annunciandi verbum Dei, sine permissu & authoritate Maioris: *Quomodo prædicabunt nisi mittantur?* In horis diurnis etiam Lectiones sunt, sed breuiores: & ideo Capitula vocantur, quasi breuia quædam Capita, in quæ Lectio ad Missæ sacrificium recitanda, quasi in breues partes dissecta, solet distribui. Sed cùm Capitula inchoamus, non solemus dicere *Iube Domine benedicere*: quia Lectiones Cantor vel Lector, olim recitabat, Capitula Episcopus vel Sacerdos.

DE RESPONSORIIS, Antiphonis, & Collectis.

9. QVid Responsoria, Antiphonæ, Collectæ? Resp. Vocari Responsorium, illum cantum qui Lectiones sequitur, eo quod vno aliquid recitare desinẽte alius respondeat. Antiphona autem dicitur Græcè opposita vox, siue vox contrasonans. Inde Antiphonæ dictæ sunt, quod alternatim à duobus Choris canerentur. Vsu verò receptum est, vt sententia Psalmum antecedens, *Antiphona appelletur*, ad cuius sonum totus Psalmus à duobus Choris alternis versibus decantatur; ac deinde simul duo Chori in Antiphona conueniunt. Collecta verò dicitur oratio qua sacerdos omnium vota & orationes colligit, quasi in vnam, & per illam concludit, addens, *Per Dominum nostrũ Iesum Christũ*: quia nihil nisi per eius merita impetramus, *quem proposuit Deus propitiatorem in sanguine suo.* Cæterùm, Responsoria deduci solent ex illis quæ tempori conueniunt, aut ex Scripturis ex quibus ipsæ Lectiones sunt. Et aduerte quod olim vltima Lectio Dominicæ semper erat de Trinitate, & ideo Responsoriũ erat illud: *Duo Seraphim clamabant alter ad alterũ*, quod nunc etiam permansit, licet Lectio de Trinitate sit omissa. Præclarè verò in Officio de Sacramento S. Thomas Responsoria sic concinnauit, vt initium sumatur ex veteri Testamento, versus autem subsequens corresp͂odeat ex nouo: vel è contra, vt initium sit ex nouo Testamento, & versus correspondens ex veteri. Sic elegantissimè ostendit, quomodo fœdere quodam speciali conspirent in veritatem huius Sacramẽti paginæ vtriusque Testamenti: vt meritò confusione digni sint, qui hoc Sacramentum ponunt tanquam contradictionis signum, & scopum ad quem virulentia linguæ suæ iaculentur.

10. Cur concluduntur horæ per illud, *Fidelium animæ per misericordiam Dei requiescant in pace?* Vt in qualibet hora partem habeant animæ Purgatorij: & illarum non obliuiscantur Ecclesiæ Ministri, quoties Officium persoluunt. Monentur etiam per hoc mortis, in qua aliorum indigebant precibus: & cùm hora illius sit incerta, animum reflectant ad singula debitè peragenda. Denique, concluditur Officium per aliquam ad Virginem Antiphonam, quia hæc est Mediatrix preces nostras Filio porrigens, & per illum Patri

æterno: ipsaque intercedit pro defectibus & negligentiis in decursu Officij interuenientibus.

LECTIO XVIII.

DE FLORE DECIMO-OCTAVO, qui est Cæremoniarum pia obseruatio.

DE hac re sic monet Regula: *Sacerdotes in Officiis publicis decentem cultum, & reuerentem Cæremoniarum obseruationem semper adhibeant.*

Cæremonias Ecclesiæ à Spiritu S. eam dirigente prouenire, alibi diximus, triplicique de causa eas institutas esse. Primò, ad excitandam fidelium deuotionem erga sacra mysteria. Secundò, ad illorum instructionem: quia solent simplices erudiri per signa sensibilia, & rudiorum mens sic eleuari ad sublimiora percipienda. Vnde dum solemnes illos ritus intuentur, vel erudiuntur, vel saltem extimulantur ad inquirendum quid per illos significetur. Denique, solemnes illi ritus in Ecclesia Dei, sacræ processiones, hymni resonantes, ordo distinctus ministrorum, ornamenta eorum, & alia quædam extrinseca symbola Ecclesiæ Militantis, adumbratio quædam sunt illius gloriæ, quæ erit in Triumphante, in distinctis Angelorum ac Beatorum Choris laudes diuinas resonantibus: ideoque monemur per hæc quæ celebri officio geruntur, ad perennem illam solemnitatem adspirare. Itaque tantum abest, vt sit in his superstitio, quin verò mystica significatio in illis inuoluitur, omnibus veneranda, tam intelligentibus, quàm ignaris.

Exemplum porrò Christi Domini cæremoniis vtentis, obstruere debet omne os loquentium iniqua, omnem blasphemam vocem hæreticorum nostrorum, impiæ superstitionis Ecclesiam accusantium ob has cæremonias. Quid enim? An Christus superstitiosus dum lutum imponit oculis cæci, digitum auribus surdi, saliuam linguæ muti? An non ritu sacro vtitur, quando lauat pedes Discipulorum, dum in horto tertiò prosternitur, dum insufflat in Apostolos, dum pueris benedicens manum imponit, dum Lazarum suscitans oculos eleuat in cælum, ingemiscit, & spiritum fremitu quodam excitat in se? Sic in Eucharistico mysterio instituendo, nonne ritus multos adhibet? Lauantur pedes, grande cœnaculum eligitur, tapetibus adornatur, preces funduntur, gratiarum actiones miscentur, sermo amoris scintillis plenus adhibetur. Vt quid hæc omnia nisi vt exteriori ritu tale mysterium commendetur, & in discipulorum animis grandis reuerentia tanti sacramenti, eximiæque pietatis sensus excitaretur?

Itaque Sacerdotes dum vel Sacramenta ministrant, vel diuina Officia celebrant, vel Missæ mysterium conficiunt, decentem cultum, & reuerentem cæremoniarum obseruationem (quas à Christo, Apostolis, ac sanctis Patribus Ecclesia est edocta) debent adhibere: vt se & alios excitent ad pietatem & tantorum mysteriorum dignam considerationem. Quia verò absonum est eos non intelligere (aliqua saltem ex parte) cæremonias & sacrum ritum quem quotidie in Missæ adhibent sacrificio, ideo breuem ex sacris Interpretibus illarum explicationem per interrogationes subnecto.

EXPLICATIO BREVIS Cæremoniarum Missæ.

DE PRIMA PARTE, vsque ad Præfationem.

QVæritur primò, quid significet descensus sacerdotis ad inferiores altaris gradus humiliantis se? Respondeo, significare Christum in horto incuruatum pro peccatis nostris, inchoantem Passionis suæ sacrificium & mysterium.

2. Cur incuruatus Confessionem facit? Respondeo, vt plebem ad id exhortetur, & indicet in meritis Domini nostri Iesu Christi salutem reperiri, si corde contrito & humiliato requiratur.

3. Cur tundit pectus sacerdos confitens? Respondeo, vt moneat redire ad cor nostrum, à quo omnis prouenit malitia, cui etiam adscribi percussione significatur, non verò per excusationes in alias causas referri.

4. Cur ascendens osculatur altare? Resp. altare significat Ecclesiam, ex diuersis populis, quasi viuis lapidibus ædificatam, charitatis cæmento coagmentatam, quam Christus veniens osculatus est in medio, pacem donans vtrique parti, siue vtrique populo, ex Gentibus & Iudæis, vtrumque reconcilians in seipso.

5. Quid Introitus significat? Respondeo, sanctorum Patrum pro Christi aduentu desiderium, quo suspirabant ad Saluatorem & Medicum, Agnumque venturum, qui se debebat offerre in sacrificium.

6. Cur repetitur Introitus? Respondeo, vt istius desiderij vehementia significetur, quo Patres eandem repetebant æterno Patri supplicationem.

7. Cur Gloria Patri adiicitur? vt sanctissimæ Trinitati debitæ gratiæ agantur de Redemptione, quam illi expectabant iam peracta.

8. Quid significat Kyrie eleison, nouies repetitum? idem est ac dicamus: Domine miserere, quod ter singulis Trinitatis personis repetimus, vt misericordia nos egere perfecta supplicatione ostendamus; votisque ardentibus illam nos expetere significemus.

9. Quid Gloria in excelsis? Post imploratam misericordiam, Hymnum in ortu Saluatoris ab Angelo pronunciatum mox inchoat sacerdos, vt significet Christi Mediatoris ortu misericordiam illam, quam poscimus, nobis allatam. Ideoque Chorus statim prosequitur glorificans Deum ob misericordiam quam nobiscum fecit, & quotidie reiterat.

10. Quid Collecta? Oratio est sacerdotis pro populo; & Collecta vocatur, quia totius plebis petitiones in ea colliguntur, & omnium collectim vice offeruntur.

11. Quid Dominus vobiscum? Salutatio est populi, quam sacerdos præmittit, vt audientium cor ad deuotionem excitet, qui orationem communibus votis adiuuant: vnde & Chorus vicem totius populi tenens, respondet Amen, innuens se petitioni vota coniungere.

12. Cur omnes orationes finiuntur, Per Dominum nostrum Iesum Christum? Quia monuit nos, vt quicquid à Patre petierimus, in eius nomine petamus, qui ab illo Mediator est constitutus, per quem nobis omnia donantur.

13. Quid Epistola? Ad populi eruditionem seruit, & designat officium legis Moysis, & do-

ctrinam Baptistæ, viam Domino præparantis.

14. Cur Epistola præcedit Euangelium? Quia lex præcessit Christum, nec auditores suos ad perfectum adducere potuit, ideo succedere debuit Euangelij doctrina.

15. Cur ad lectionem Epistolæ sedemus? Vt imperfectionem legis infra Euangelij dignitatem designemus, ad quod quidem iam maiori reuerentia assurgimus.

16. Quid Graduale? Lamentum indicat pœnitentiæ, quam Ioannes prædicauit, & significat nos ad salutem Christi nonnisi per pœnitentiæ gradum posse conscendere.

17. Quid Alleluia? Sicut Graduale vox est adhuc luctantium, vt ascendant: ita Alleluia vox aspirantium ad laudem æternam: ideoque longa vocis modulatione protrahitur, & paucis syllabis prolixitas cantus adaptatur.

18. Cur tempore Resurrectionis adeò frequenter repetitur? Quia cùm sit vox quædam Beatorum, illo tempore Resurrectio gloriosa rememoratur.

19. Cur aliquando Tractus cantatur? Resp. A Septuagesima vsque ad Pascha cantus lætitiæ omittitur, quia illud tempus pœnitentiæ est destinatum. Sed Tractus tunc canitur, multa vocis asperitate & multiplicatione verborum, significans piorum gemitus, quibus vitæ præsentis miseria, captiuitas, exilium, suspirando deploratur.

20. Quid Euangelium? Christi docentis est bonum nuntium.

21. Cur legitur facie versa ad Aquilonem? Quia hæc mundi plaga in Scriptura malitiæ diabolicæ dedicata significatur. Dixit enim ille: *Ponam sedem meam in Aquilone: & ab Aquilone pandetur omne malum*, iuxta Prophetam. Contra hanc ergo mundi plagam vox Euangelij personat, vt significetur subuersum esse per illud diaboli principatum.

22. Cur salutatio præmittitur à sacerdote? Vt ad auditum populus præparetur, & gratia à Domino optetur, qua idonei fiant auditores ad suscipiendum verbum, quod potest saluare animas ipsorum.

23. Cur assurgunt omnes? Vt significent se attentos esse, & nudatis capitibus cum reuerentia suscipere, atque ad executionem eorum quæ audierint promptos esse.

24. Cur postquam sacerdos dixit, *Sequentia sancti Euangelij*, responsum accipit, *Gloria tibi Domine?* Sacerdos indicat de qua Euangelij parte velit depromere, & Chorus vice plebis, glorificat Deum, quod ex dignatione sua voluerit nos participes esse Euangelij Christi, quod est virtus ad salutem omni credenti.

25. Cur Crucis imaginem imprimit libro. Vt significet hanc doctrinam ad mysterium Redemptionis per Crucem consummatæ pertinere.

26. Cur omnes Crucis signum tribus locis sibi imprimunt? In fronte id fit, vt non erubescant Euangelium Crucis. In ore, vt significent se ore confiteri velle ad salutem. In pectore, vt designent se firmo cordis assensu semper velle credere.

27. Cur ad finem Euangelij iterum pectus signaculo munitur? Ne veniens diabolus tollat salutare semen de cordibus, sed potius radices agat & fructificet in vitam æternam.

28. Quid Symbolum quod canitur? Publica est fidei professio, salutarem Euangelicæ prædicationis fructum indicans.

29. Cur à Sacerdote inchoatur, & per Chorum vice plebis continuatur? Vt intelligamus fidei fundamenta nos ex ore Christi percipere, cui statim assentimur corde, deinde ore confitemur.

30. Cur oblatio fit panis & vini, cum mixtione aquæ in Offertorio? Repræsentatur prompta voluntas, qua Christus se obtulit Patri ante Passionem, magno ardens desiderio patiendi pro nostra salute: *Baptismo baptizari habeo, & quomodo coarctor donec perficiatur?* Mixtio verò aquæ, significat vnionem populi fidelis cum Christo. Luc. 12.

31. Cur abluit Sacerdos extremitatem digitorum? Commonet se & alios, vt immundas cogitationes ex corde abstergant, quo tantis mysteriis apti esse queant: & quidem extremitates solùm abluit, significans se iam mundum esse, nisi quod fortè puluisculi extremis digitis adhæreseant, hoc est, leuia aliqua & venialia peccata.

DE ALTERA PARTE MISSÆ, à Præfatione vsque ad finem.

1. Cur Præfatio post silentium solemniter canitur? Significatur ingressus triumphalis Christi in Ierusalem, postquam aliquo tempore latuisset & siluisset. Vnde & repetitur vox acclamantium: *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Et tunc signum Crucis facit Sacerdos ante se, significans hunc ingressum non ad regnum sæculi, sed ad passionem & mortem Crucis initium esse.

2. Cur in Canone omnia sub silentio fiunt? Repræsentatur mœror Dominicæ Passionis. Atque initio illius inclinato capite, osculum figit Sacerdos in medio altaris, humilem Christi obedientiam demonstrans, quâ se initio Passionis Patri obtulit hostiam, vt nos reconciliaret. Vnde altare ex lapidibus multis, populos significat, & impressio osculi reconciliationem illorum cum Deo per Sanguinem Christi.

3. Cur trina fit Crucis signatio super oblata? Significatur quod totius Trinitatis voluntate, redemptionis nostræ opus per Crucem sit consummatum.

4. Cur iterum postea quinque Cruces fiunt? Indicantur quinque dierum mysteria, qui ab ingressu Christi, vsque ad diem immolationis intercesserunt.

5. Cur post consecrationem fit eleuatio Hostiæ? Vt exhibeatur Corpus iam consecratum & Sanguis toti populo adorandus: vt significetur quomodo pro salute nostra in sublimi patibulo pendere voluit, & Sanguinem fundere, vt omnes eum possent conspicere Saluatorem.

6. Cur post eleuationem quinque Crucis signacula fiunt super oblata? Significatur Corpus Domini quinque præcipuis vulneribus pro nobis confossum, quæ etiam tacitè repræsentamus Patri pro nostra salute.

7. Cur iterum post, trina consignatio? Significantur tres hominum conditiones, participantes fructum ab hoc mysterio: Beati quibus hoc mysterium proficit ad gloriam: Defuncti, quibus proficit ad purgationem: Fideles viuentes, quibus proficit ad omnem gratiam & benedictionem.

8. Cur post *Memento defunctorum* pectus tundit Sacerdos, & vocem eleuat pro viuis orans? Rememorat Latronis pœnitentis obsecrationem ad Dominum in Cruce pendentem. At sicut ille

Domini miseratione, Regni factus est particeps: sic & nos per eandem, licet vacui meritorum, rogamus nobis partem & societatem dari in regno suo cum electis.

9. Cur postea iterũ tres crucis consignationes super oblata cooperta? Significant tres horas, quibus viuens Dominus in cruce pependit, & sic renouatur memoria omnium cruciatuum, quos tunc innocens tolerauit.

10. Cur discooperto Calice rursus quinque crucis consignationes? Significatur velum templi ablatum fuisse & disruptum in morte Saluatoris, ac illum post mortem tribus horis in cruce perdurasse. Duæ verò cruces ad labra Calicis, designant è Crucifixi latere aquam & sanguinem defluxisse. Postea sacerdos Corpus Domini in Corporali deponens, & Calicem cooperiens, Christi indicat sepulturam.

11. Cur post orationem Dominicam iterum fit silentium? Indicat hoc Sabbati quietem, in quo Dominus in sepulchro quieuit, postquam orationem alta voce ad Patrem in cruce emisisset. Similiter & mulieres tunc siluerunt iuxta legem, quæ postea cum aromatibus venerunt.

12. Cur rursus eleuat vocem dicens Pax Domini? &c. Indicat resurrectionis lætitiam, & resurgentis salutationem: Pax vobis, &c. quia resurgens Christus, pacem nobis cum Deo reddidit.

13. Cur in tres partes Hostia diuiditur? Designantur tres hominum conditiones participantes de hoc mysterio, vt dixi supra: quia hi qui in Cœlo, qui in Purgatorio, qui in terris agunt, de mysterio hoc participant. Hostiæ iam consecratæ fractio illam panis fractionem subindicat, cuius indicio Dominum à mortuis suscitatum Discipuli in Emaüs cognouerunt.

14. Cur tertio fit signum crucis dicendo Pax Domini? Significatur triplex pax crucis meritò nobis impetrata, externa, interna, æterna.

15. Cur commiscetur particula cum Sanguine? Illa designat nos viuentes non posse gloriæ Christi esse consortes, nisi Sanguinis & Passionum eius fuerimus participes. Significatur etiam in ea commixtione, Sanguinis & corporis Domini cum anima reunio post mortem.

16. Cur Agnus Dei canitur? Vox est rememorans gloriam Ascensionis Domini: quia ipse est Agnus qui peccata nostra tulit, & pacem nobis attulit: & modò vultui Dei Patris, quasi Agnus occisus (siue occisionis & mortis signa retinens) assistit, & pro nobis interpellat.

17. Cur osculum pacis datur ante Communionem? Ad significandam vnionem cordium, quæ inter eos debet esse, qui de eodem pane sacro participant, & in vnum Christi Corpus coalescunt, tanquam membra eius mystica.

18. Quid designant Orationes post Communionem? Adhibentur in gratiarum actionem pro participatione Eucharistiæ.

19. Quid designat Ite Missa est, & vltima benedictione sacerdotis? Designat benedictionem Christi in Ascensione eleuatis manibus factam. Ac illa verba, Ite Missa est, repræsentant vocem Angelorum ad Apostolos dicentium: *Viri Galilæi quid statis, &c.* sicque eos dimittentium.

COROLLARIA.

Ex his patet quàm impiè Missam sugillent & execrentur Hæretici cum cæremoniis illi adiectis, quandoquidem sacris plena sit mysteriis. Constat enim Psalmodia, qui dicitur Introitus, Doxologia, Precatione, sacris Canticis, recitatione verborum Propheticorum aut Apostolorum, quam vocant Epistolam, recitatione Euangelij, professione fidei Catholicæ, gratiarum actione, quam vocant Eucharistiam, ac religiosa commemoratione mortis Dominicæ: rursus precationibus, inter quas est precatio Dominica: deinde sequitur pacis Christianæ symbolum, mox communio, rursus sacrum canticum & precatio. Postremò loco, sacerdos totum populum, velut in suam tutelam receptum, Deo benedictione tradit atque commendat, vt perseuerent in affectu pietatis mutuaque charitate. Quid in his non pium ac venerandum?

Patet ex his secundò, quanta reuerentia & attentione sacerdotes his mysteriis debeant operari. Et quanto cum silentio, cum exteriori, tum interiori, fideles tenentur assistere & attendere, illa verò quæ non intelligunt, reuereri & suspicere.

Vnde etiam omnis inquietudo interturbans in populo, siue ab infantibus & pueris, siue à mendicantibus per Ecclesiam, siue ab hominibus vanè confabulantibus, eliminãda foret; de quo plebs frequenter est monenda. Hinc sanctus Ambrosius post Euangelium monere consueuerat populum, vt à tussi & omni inquietudine se temperaret, maximè ne sacerdotem verba Canonis recitantem, & sacrificium offerentem impediret. Hanc consuetudinem adhuc retinere dicitur Ecclesia Mediolanensis tempore solemnioris Missæ, in qua Archidiaconus ad populum conuersus, ante Euangelij lectionem ex ambone proclamat, *Silentium habete*: cui respondet alius è Choro, *Habete silentium*. Huius etiam moris meminit tanquam vsitatæ rei S. Isidorus lib. 1. de Eccl. Offic. cap. 11.

Patet ex his 3. quantá cum deuotione & alacritate mentis, quanta cum lætitia spirituali debeat aggredi, progredi, & perficere hoc cœleste sacrificium; quandoquidem non sine causa tertiò repetat illud: *Introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat iuuentutem meam.* Ibi cor & caro exultare deberent in Deum viuum, qui nouam gratiam, nouas vires, nouam alacritatem animæ tribuit, quasi renouans ipsius decorem & iuuentutem virtute huius sacrificij, donec in immortalitatem perfectam nos restituat, in qua nihil antiquatur, nihil senescit. Monetur ergo sacerdos in sacrificio Corporis & Sanguinis Domini, expungere veteris hominis senectam & corruptionem, & in via noui hominis gressum ponere puriori conuersatione. Ad id gratiam hic accipit & alacritatem, siue promptitudinem; ideoque mœstum pectus, ac triste quod priùs peccatis angentibus præmebatur, congruum est, vt hîc diuinæ indulgentiæ lætitia resoluatur, & spe noua concepta excitetur, cum interiori suauitate illud pronunciando: *Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo quoniam adhuc confitebor illi salutare vultus mei, & Deus meus.*

Patet ex his 4. cur Missa dicatur celebranda, cum A, B, C, D, quia scilicet, *Attentè, Benè & breuiter, Clarè, Deuotè.*

Attentè, ad verba, ad sensum, ad Iesum Christum. Illum respiciendo ante consecrationem, vt supremum Dominum & Deum, cui ministrandum est, & cui sacrificium istud tanquam obsequium seruitutis nostræ offerendum. Illum respiciendo in consecrationem, & tanquã Summum Sacerdotem, per nos consecrantem, cuius personam gerimus, cuius verbis vtimur. Illum aspi-

piciendo post consecrationem, tanquam Agnum immolatum, tanquam Hostiam viuam, Hostiam sanctam, Hostiam immaculatam, cum qua nos quanto intimius valemus, offerre debemus, in animo contrito, & spiritu humilitatis. In communione illum inspiciendo vt Pastorem animarum, illas pascentem propria substantia sua, carne, sanguine, diuinitate.

Benè, cum exacta obseruatione cæremoniarum & rituum, cum conuenienti decentia incessus, oculorum, & totius corporis. Item, *Breuiter*, non morosè, non nimium indulgendo propriæ deuotioni cum tædio adstantium, sed secundùm communem morem piorum; non tamen præcipitanter se gerendo, aut festinè.

Clarè, pronunciando verba, & distinctè, non corruptè, non languidè, non nimis altè aut submissè; sed ita, vt quæ alta voce dicenda sunt, non clamorosè enuncientur, possint tamen audiri à circunstantibus, quæ verò submissè dicendo præcipiuntur, audiri possint à seipso.

Deuotè interiùs, per erectionem mentis & affectum voluntatis elicientis actus adorationis, oblationis, amoris, humiliationis, contritionis.

Deuotè etiam exteriùs, ad ædificationem circunstantium, per modestam & piam, sed sinceram & nõ affectatam, corporis compositionem.

LECTIO XIX.

DE FLORE DECIMONONO, qui est studium munditiæ circa Altaria, & alia Diuina.

DE hac re sic monet Regula: *Ecclesiarum, Altarium, & sacræ suppellectilis ita sint studiosi Sacerdotes, vt munditia digna mysteriis illis quæ in his celebratur, reperiatur.*

Ex Altarium, sacræque suppellectilis immunditia, splendor nostræ Religionis non parum obscuratur, ardorque fidei quam de diuinis mysteriis concipere debemus. Quodammodo enim vilipendi videtur sacra illa & diuina, tremendaque actio, dum vilia sunt & sordida ista, in quibus mysteria tanta tractari debent, calices, patenæ, corporalia, purificatoria, mappæ, & similia. Profectò, si mensa pauperis honestum hospitem excipientis candido solet tegi linteo, ne offendatur hospes: quanto maior cura nitoris habenda est in mensa quæ Christum excipit, ne ipse despici videatur? Multæ porrò rationes afferri possunt, cur altaris, & omnium quæ illud concernunt, specialis cura haberi debeat: est enim altare res valdè sacra multis titulis.

Primò, quia est nobilior pars templi, non enim est altare propter templum, sed templum propter altare, sicut & altare propter sacrificium. Præpostera igitur cura est quibusdam in locis, dum magnæ impensæ fiunt pro muris & columnis templi, pro turribus, vt in sublime fastigium extollant, pro campanis, vt grandes & sonoræ, ac magno numero sint; interim altaria deseruntur, vel negliguntur in squalore & sorde. Vix necessaria eis prouidentur, vt quandoque renouari valeant, & nitore conseruari, vix mappæ, vix albæ, aut corporalia, aliave ad sacrificium proximè spectantia. Vt quid verò templa, columnæ, muri erecti & turres sublimes, campanæ resonantes, nisi vt populus vocetur ad altare, in quo sacrificium offerri debet? Illius ergo primò cura animum subeat, vt decoris paramentis, & necessariis ad sacrificium vestibus multiplicibus non careat. Illius ornatus cordi sit sacerdotibus, quandoquidem res sacra sit, tot consecrationibus & benedictionibus ad diuina primariò destinata. Profectò si huius sanctificationis viuam fidem conciperemus, illius nitorem cum suis vasis & lineis maiori sollicitudine curaremus.

Secundò, cuibet altari Angelus est destinatus à die consecrationis, coöperans sacerdotibus ibidem offerẽtibus, vt alibi multis exemplis declaraui. Non ergo parum Angelis displicet, si locus adeò sacer, custodiæ eorum specialiter destinatus, qui purissimis debet mysteriis subseruire ob sordes inueniatur vilescere, & nauseam potiùs excitare quàm reuerentiam.

Tertiò, sub altari resident sanctorum reliquiæ pretiosæ, æternitatis pignora, resurrectionis gloriam expectantia; ergo & ex eo capite honorari debent & ornari. Altare illud quod vidit S. Ioannes in Apocal. super quo offerebatur incensum orationum sanctorum, erat totum aureum. An non per id innuitur oportere nos magnificare altaria, quæ sunt velut sanctorum cubilia, in quibus eorum quiescunt pignora, dum ipsi exultant in gloria, & pro nobis offerunt orationes in odorem suauitatis?

Quartò, cùm certa fide teneamus altaria esse thronum Regis æterni, vbi residet & adoratur, quis non videat magno esse honore veneranda, magno nitore conseruanda? An fortè thronus & sedes Pontificum, Episcoporum, Regum, pretioso est amictu adornanda; thronus verò & sedes Iesu Christi, supremi Regis & Pontificis negligenda est, & vilis habenda? Si syndone munda inuolui voluit Corpus suum iam mortuum, si in sepulchro nouo in petra exciso honorificè condi; certè illud ipsum Corpus in sacramento nobis exhibens, linteis benè mundis tractari præcipit, & & in altari honorifico, quasi in sepulchro reponi. Si Angelos in albis voluit apparere ad sepulchrum suum venerandum, vult & sacerdotes instar Angelorum, cum puritate interna & externa altare suum, quasi Corporis sui purissimi sepulchrum circundare. An & hoc ipsimet profitentur, dum dicunt: *Lauabo inter innocentes manus meas, & circundabo altare tuum Domine: vt audiam vocem laudis, & enarrem vniuersa mirabilia tua: Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.* Meminerint ergo verborum quæ pronunciant, & sint semper studiosi munditiæ; primò interioris, deinde exterioris, quæ in vestibus sacris, ornatuque altaris consistit: nihil indignum mysteriis tantis hic reperiatur. Alioqui, si notabilis immunditia sit in his, quæ immediatè attingunt Corpus Christi, graui se nouerint culpæ obnoxios.

Hac de re agens Cardinalis Bellarminus in lib. 2. cap. 5. de Gemitu Columbæ, variasque miserias congerens, quæ in Ecclesia reperiuntur, & meritò piis (qui sunt membra huius Columbæ) gemitum excutiunt, hæc inter cætera habet. Illud etiam lacrymis vberrimis dignum est, quod ob nonnullorum sacerdotum incuriam, aut impietatem, sacro-sancta mysteria tam indecore tractentur, vt qui illa tractant, videantur non credere maiestatem Domini esse præsentem. Sic enim aliqui sine spiritu, sine affectu, sine tremore & timore, festinatione incredibili sacrum perficiunt; quasi fide Christum Dominum non viderent, aut ab eo se videri non crederent. Omitto, quod alicubi vasa sacra & vestes quibus my-

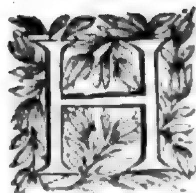
steria celebrátur, vilia & sordida inueniátur, indigna prorsus quæ ad tremenda mysteria adhibeantur. At fortè, qui hæc adhibent, pauperes sunt? Id quidem fieri potest, sed si pretiosa non possunt, saltē munda & nitida procurent. Ego tamen cùm aliquando ex itinere apud Episcopum nobilem & prædiuitem hospitarer, vidi aulam vasis argenteis splendidam, & mensam omni ciborum genere refertam: mappas quoq; & reliqua omnia nitida, & odorem suauem spirantia. Sed cùm die sequēte summo manè ad Ecclesiam palatio contiguam descendissem, vt sacris operarer; inueni omnia contraria, id est, vilia & sordida, vt vix auderem in tali loco, & cum tali apparatu, diuina celebrare mysteria. Fontibus ergo lacrymarum plangendi sunt non pauci, qui exteriore turpitudine & sordibus, animi sui impuritatem sordesque testantur. Hæc Bellarminus.

Cæterum, quæ de Altari, & de iis quæ ad sacrificium pertinent, nitidè conseruandis dicimus, etiam de Tabernaculo Sanctissimi sacramenti intelligi volumus. Quapropter Pastoribus hic rememoramus Decretum Petri Aloysij de Carafa, Illustriss. Nuncij Apostolici anno 1628. in visitatione Diœcesis Leodiensis. *Nos, authoritate Apostolica sancimus, vt Tabernaculum venerabilis Eucharistiæ, quia est quasi thalamus, in quo cœlestis Sponsus adest Sponsæ Ecclesiæ suæ, interius velo byssino purpureo vndique conuestiatur: ne intra nudos ligneos asseres, contineri videatur Rex gloriæ in terris, qui lucem in cœlis habitat inaccessibilem, & est amictus lumine sicut vestimento.* Idem decreuit Illustriss. Antonius Albergatus, itidem Nuncius Apost. in visitatione anno 1613.

TRACTATVS IV.

DE ALIIS FLORIBVS VIRGÆ Aaronis: seu vitæ Sacerdotalis, qui respiciunt proximum.

HActenus dicta, concernunt Sacerdotes, maximè quantum ad interiorem hominem formandum erga Deum. Cùm autem Sacerdotium nō solùm Deum, sed & proximum respiciat, functiones varias habens annexas ad proximi salutem directè ordinatas, nunc nobis disserere restat de illius perfectionibus & virtutibus requisitis in Sacerdote, vt fructum valeat in proximis efficaciter producere. Sunt porrò hæ virtutes & perfectiones, velut flores decori, & suaueolentes, quibus oculos & corda plebis ad Sacerdotij venerationem, & ad Christi amorem valent pertrahere ipsius Ministri.

LECTIO I.

DE FLORE PRIMO, QVI est zelus salutis animarum.

DE hac re sic Regula: *Sciant se ad animarum salutem iuuandam vocari; vnde sæpè recogitent dignitatem illarum, quas ipsemet Christus Sanguinis sui pretio voluerit redimere & abluere.*

Quàm sublimis vocatio eorum, qui ad salutem animarum procurandam destinantur ex officio, quadamtenus intelligi poterit, si perspicacibus mentis oculis considerauerimus, quantum sit, & quàm eximium bonum salus vel vnius animæ. Quid est enim gratia Dei, in qua salus animæ hac in vita consistit, nisi diuinæ naturæ participatio & consortiūm? Quid sempiterna fœlicitas, in qua post hanc vitam salus consummata sita est, nisi diuinitatis perfecta & interminabilis fruitio? Quid verò ex alia parte offensa Dei & peccatum, quid pœna damni, & pœna sensus correspondens, quale quantumque malum hæc inuoluunt? Nonne peccatum est auersio à summo & incommutabili bono? Nonne pœna damni est æterna à Deo separatio? Nonne pœnæ sensus est cum igne deuorante & ardoribus sempiternis perpetua commoratio? Ergone prohibere tantum malum ab anima, & oppositū illi malo eximium alterum bonum fœlicitatis procurare, exigui potest esse momenti? Imò verò rectè asseruit sanctus Dionysius: *Omnium diuinorum esse diuinissimum, Deo cooperari in salute animarum.* Nempe, quia Deus bonitas est per essentiam, proprissimum est illi sui diffusiuum esse, & ita omnes ad sui participationem, quæ in æterna fœlicitate consistit, conuocare: qui ergo huic rei cooperantur, diuinæ perfectionis sunt imitatores, diuini operis executores. Vnde dixit Richardus Victorinus: *Nescio an maius beneficium possit homini à Deo conferri, quàm vt per eius obsequium alij consequantur salutem, si tamen homo Deo cooperetur ex charitate.* Eodem modo loquitur sanctus Beda: *Quæ gratia & Dei gloriosior conuersatio esse potest, quàm illius qui quotidiano exercitio alios ad Authoris sui gloriam studet conuertere, & crebra animarum acquisitione gaudium Patris cœlestis semper augere?* Si quis Deo cooperari posset in cœli & terræ, stellarum vel elementorum compositione & dispositione, quis non id eximium planè arbitraretur? At doctrina Sanctorum Patrum disertè asserit istud longè maius esse. Inter eos sanctus Chrysostomus sic Deum sacris suis ministris loquentem introducit: *Feci ego cœlum & terram, eadem facultate te dono, vt terram facias cœlum. Accendi ego luminaria, accende tu illis clariora, nam potes his qui in errore sunt lumen veritatis accendere: Hominem facere non vales, at iustum gratumque Deo potes: Vide quàm te diligam, qui maiora tibi faciendi tribuo potestatem.* Vt autem scias, quantum sit bonum cum salute nostra & alios lucrari, audi Prophetam ex persona Domini loquentem: *Si separaueris pretiosum à vili, quasi os meum eris.* Quasi dicat: Qui ab errore ad veritatem, vel à peccato ad virtutem proxi-

Chrysost. in Gen.

mum manu duxerit, me imitatur, & velut os meum censetur.

Secundò considerandum est, animarum salutem procurare, non aliud esse quàm muneri Angelico & Apostolico communicare. Nam quantum ab Angelos, de illis scriptum est: *Omnes sunt administratorij Spiritus, nisi propter eos qui hereditatem capiunt salutis.* Angelici ergo officij partem adimplent, qui se saluti animarum piè & sedulò impendunt; neque parum per hoc Angelorum patrocinium sibi demerentur. Hanc ob caussam sancto Ioanni in Apocal. cap. 19. Angelus apparens, non vult ab eo honorem accipere; sed se illi parem reputat non superiorem, vultque æquali gradu ipsum secum procedere, tanquam ad munus simile coaptatum: *Conseruus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Iesu Christi, Deum adora.* Munus ergo Angelicum & Apostolicum non absimile est, vtrumque autem implent qui electorum saluti cooperantur. Sanctus Paulus de se & suo Apostolatu non aliud dicit: *Paulus seruus Iesu Christi, segregatus in Euangelium Dei.* Hoc omnibus Pastoribus etiam conuenit; nam & ipsi debent esse serui Christi, non quomodocũque, sed omnino propriè, id est, toti addicti obsequio Christi: vt abiecta omni alia solicitudine, vnũ sit eis negotium Christo famulari in lucro animarum. Seruus enim quicquid est, Domini sui est; quicquid habet, Domino suo habet; quicquid potest, Domino suo potest. Sunt etiam ipsi segregati in Euangelium Dei, hoc est, ad annunciandum populo nuncium bonum æternæ salutis; quod quidem continuò instillare debent cordibus seruorum, nec in hoc vnquam lassari, aut tædio affici. Hinc sancti Pastores, tam antiqui quàm noui, hanc in rem diligentissimè incubuerunt.

Heb. 1. Apoc. 19. Rom. 1.

Sanctus Carolus cùm Iurisprudentiæ operam dedisset, & vsum concionandi non haberet, tamen ad Pastoralem curam assumptus (cùm etiam linguæ impedimentum pateretur) omnes difficultates Christi amore & officij sui implendi desiderio superauit: & assiduè vberrimo cum fructu vsque ad mortem Euangelium prædicauit.

Sanctus Chrysostomus de seipso dicit concione prima de Lazaro: *Ego meo ipsius animo persuasi, sperauero hoc implere ministerium, siue quis attendat, siue non attendat. Aquarum vena etiam, si nemo veniat adaquatum, manent tamen, & fontes, quamuis nemo hauriat, scatebras emittunt.*

Sanctus Cyprianus nihil clarius habebat, quàm assiduò verbum Dei populo annunciare, vnde lib. de Bono Pudicit. sic ait: *Semper enitor, vel maximè quotidianis Euangeliorum tractatibus, aliquando vobis fidei & scientiæ incrementa præstare, vt possint credẽtes ad repromissum regnum peruenire. Hoc mei & operis, & muneris quotidianum votiuum negotium est.* Et ideo cùm ipse absens esset à plebe, per litteras hoc pensum persoluebat, & Dei verbo sic semper intentus erat, vt summo desiderio optaret inter concionandum extremum posse diem claudere, aut pro fide necari. Certè sic mortuus est S. Andreas, qui in patibulo tanquam in cathedra sublimi, non cessauit concionari biduo, donec animã exhalauit. Similiter de B. Galdino, Archiepiscopo Mediolanensi, viro sanctimonia & zelo eminenti refertur, ita scilicet concionibus ad populum edocendum, & hæreses confutandas animum addixisse, vt quadam die concione finita, simul etiam animam Deo tradiderit.

Potius in vita Cypr.

De S. Dunstano Cantuariensi Episc. illud planè mirabilè est, quod in eius vita refertur: in die Ascensionis sacro orabat ipse, & ecce in templo illi oranti adfuit multitudo Angelorum, dicentium se venisse ad eum in cœlum deducendum, si tamen paratus esset. Quibus ille, quod ad ipsum attineret, se quidem esse paratum, sed tamen molestè laturum, si tam celebri die populus sacri verbi pabulo priuaretur. Tum Angeli excusatione accepta, diem proximum eius migrationi præfiniunt, quo deinde cum magno suo gaudio defunctus est.

Porrò, sicut munus Pastorum non est aliud quàm Apostolici muneris participatio, ideoque munus grande, ita ei meritum est correspondens; nam qui illo officio cum zelo funguntur participes efficiuntur omnium bonorum operum, quæ fideles illorum hortatu faciunt. Et si magnam illi mercedem percipiũt, qui operibus misericordiæ corporalis se impendunt; quanto magis, hi qui admonendo & docendo in viam rectam alios perducunt? Quanto enim anima corpore præstantior est, tanto maioris meriti est auxilium quod animæ impenditur. Vnde sic monet S. Greg. Homil. 6. in Euang. *Inquantum vos profecisse pensatis, vobiscum alios trahite, in via Domini socios habere desiderate. Si ad Deum tenditis, curate ne soli veniatis. In Apocalypsi dicitur: Qui audit dicat Veni, vt qui iam in corde vocem superni amoris acceperit, foris etiam proximis vocem exhortationis reddat. Et fortè panem vt indigenti porrigat, non habet, sed magis est quod tribuere valeat, qui linguam habet. Plus est enim verbi pabulo victuram in æternum animam reficere, quam ventrem morituræ carnis terreno pane satiare.*

Tertiò, considerandus hic maximè à sacerdotibus, amor Iesu Christi erga animas, qui & cordi imprimendus est, omnique studio ad laborãdum: vt spiritus eius suscitetur in nobis, & excitet ac impellat nos ad animarum lucrum. Illi meritò dicimus illud Sap. 11. *Domine, qui amas animas.* Sap. 11. Amat enim eas multis titulis, & se amare ostendit multis signis amoris.

1. Quia eas creauit ad imaginem & similitudinem suam.

2. Quia ita desiderauit earum salutem, vt pro illis venire voluerit in mundum.

3. Quia ex zelo ardentissimo amoris tanta in mundo pro illis peregit, docens, illuminans, sanctificans.

4. Quia sanguine suo emit, desponsauit, abluit, eas volens esse sine macula, sine ruga.

5. Quia dedit vnicuique Angelum, imò cœlum & terram, & omnia creata ad earum salutem ordinauit.

6. Quia vnicum cordis eius desiderium est, vt diuinitatis suæ visionisque ac fruitionis æternæ faciat esse participes, & ideo in finem vsque sæculi, per se, & per suos ministros eas docet, illuminat, pascit, sanctificat, ducit vt perducat, & tandem in æterni amoris thalamum introducat.

Itaque hic est titulus honoris, quem meritò capiti frontique eius inscriptum dicimus: *Domine qui amas animas.* Imò in omnibus eius membris, hoc ipsum insculptum legere possumus. Hoc vulnera tanquam characteres, hoc claui tanquam calamus aut penicillus, hoc sanguis eius instar attramenti aut colorum planè exprimit omnibus legere volentibus: *Domine qui amas animas.* Ipse est liber extensus, intus & foris signatus, liber amoris non amplius clausus, sed cunctis apertus, quem

quem insipientes excitentur ad amandas animas. Cur igitur nos Sacerdotes eius personam repræsentantes torpescimus? Cur animas à Iesu Sacerdote magno ita dilectas, omni studio amare non conamur? Cur non cooperamur totis viribus earum prædestinationi, quandoquidem Dei adiutores sumus? Cur non promoueamus omni sedulitate, vt æternum possint laudare & amare Iesum, qui ita eas amat & amauit? Cur non collaboremus Angelis quorũ officium suscepimus, quorum exemplum & auxilium in procuranda animarum salute præuium habemus? Si amamus Iesum sincero cordis affectu, amare illum debemus in animabus: non enim tantum vult amari in se, sed & in illis. Amemus ergo amorem illius erga animas, amemus animas in illo, & in amorosis eius visceribus pretiosas.

Amemus pretium sanguinis quo emptæ sunt. Amando illas vacemus illarum conuersioni, ablutioni, sanctificationi: quandoquidem illo opere nihil sit nobilius, nihil maioris meriti, nihil Deo carius.

EXEMPLA SANCTORVM.

QVicumque Christi spiritum habuerunt, animas in Christo magna charitate dilexerunt. Vnde de S. Francisco sic loquitur S. Bon. c. 8. vitæ. *Cùm Franciscus animarum salutem viscerosa pietate appeteret, & feruida æmulatione zelaret, suauissimis dicebat se repleri odoribus, & quasi vnguento pretioso liniri. Cùm sanctorum fratrum per orbem distantium odorifera fama multos audiret ad viam veritatis induci, ex talium auditu exultabat in spiritu, benedictionibus omni acceptione dignissimè fratres illos accumulans, qui verbo & opere ad Christi amorem inducerent peccatores.*

Sancta Catharina Senensis sæpè osculabatur non solum pedes, sed & vestigia illorum qui conuersioni animarum per verbum prædicationis operam dabant; causamque interrogata dicebat: Dominum ostendisse aliquando sibi animarum in gratia existentium pulchritudinem. Illius verò pulchritudinis amore sic se captam asserebat, vt continere se non posset, quin terram oscularetur, quam eorum pedes calcant qui verbo Dei animas à peccatis ad pulchritudinem gratiæ diuinæ reducunt.

S. Theresia ex zelo animarum sic loquitur: *Quale mihi damnum, aut cur conqueri debeo, licet vsque ad diem iudicij pœnas Purgatorij sustinere mihi oporteat, modo per illud consequar, quod anima vna saluetur; quanto ergo magis si agatur de plurium animarum lucro, id vereri nequaquam deberem?*

SS. Anachoretæ quandoque etiam ob lucrum animarum solitudinem suam deserendam censuerunt. Quod fecit sanctus Antonius tempore Imperatoris Constantij, dum hæresi Ariana inualescente venit Alexandriam, & totam illam circuibat Prouinciam, veritatis agens Præconem. Celebris est hac in re inter cæteros quidam Aphraates, qui tempore Valentis Imperatoris Ariani Antiochiam venit zelo impulsus animarum. Cui cùm occurrisset Imperator, & interrogaret: *Quo te confers?* Respondit. *Pro regno tuo precaturus venio.* Tum Imperator. *At domi tibi manendum, & intra cellam tuam orandum.* Cui ille: *Præclare ò Imperator ais, nam id mihi faciendum, & hactenus feci, dum oues Saluatoris pace fruerentur. Verùm quia iam magnoperè conturbantur, & periculum ei impendet, necesse est omnes vias persequi, non modo ne à feris capiantur, sed etiam vt incolumes conseruentur.* Adiecit & ipse sapienter hanc appositam similitudinem. Dic mihi, ô Imperator! si filia alicuius essem, & sederem in conclaui vt ædes curarem, & deinde cernerem flammam in ædes incidisse, & domum paternam conflagrare: an intus manere me oporteret, & ædes incensas negligere, an relicto conclaui sursum deorsumque cursitare, & aquam afferre, qua flammam extinguerem? Hoc certè te responsurum constat. Atque hoc ipsum nos agimus, ô Imperator! Nam cùm tu in ædes Patris nostri flammam ingesseris, nos circumcursitamus, quo eam maturè possimus extinguere. Hæc cùm locutus esset ille, ei Imperator interminatus conticuit.

Non absimili similitudine vsi sunt Galli Theologi, dum hæresis initio serperet, sic scribentes. Quod iniecto ædibus incendio, ac iam vel summa tecta vel infima seruitia occupante, facere solent qui propè sunt, vt opem ferant primi excitentque clamore vniuersos vt opem omnem ferant: id nos in magna domo quæ Ecclesia est, deflagrante eius non vili parte, sed sponsi thalamo in quo totis mille ac ducentis annis placidissimè quieuit, & primogenitos sponsæ suæ constituit, quod Regnum Galliæ est, ambusti ipsi, & vix è medio igne erepti tanto magis præstare debuimus, ne Propheticum illud in nos rueret: *Væ mihi quia tacui.* Et certè si id non faceremus, parum probè quod Gallorum est, qui cæteros excitare solent, fecisse videremur, qui nos potius ab anseribus illis qui olim clangore suo Capitolium seruarunt, vinci pateremur.

LECTIO II.

QVÆ EST DE SECVNDO flore, qui est diligens instructio puerorum.

DIligentem instructioni puerorum operam nauare debent Sacerdotes & Pastores: quia ab illa pendet omnis posterioris ætatis fructus, sicut messis à semine. Seminent ergo in cordibus tenellis semen pietatis & timoris diuini, rigent illud exhortationis frequenti rore, absque dubio germinans germinabit, & fructus cernetur suo tempore. Adolescentum mollia sunt ingenia, & instar ceræ, sigillum quod primò eis imprimitur facilè suscipiunt; ergo imaginem vitæ piæ & perfectæ iuuat ex tunc eis proponere & imprimere, quam paulatim coloribus virtutum possint adornare.

Primò, itaque edoceantur elementa sermonum Dei, prima fidei mysteria, vt iuxta ætatem intelligere possint, quid sit Deus, quomodo vnus & trinus: quid Christus, quomodo carnem assumpserit Dei Filius, non Pater, aut Spiritus sanctus. Deinde quæ mandata Dei & Ecclesiæ, vt sciant distinguere vitium à virtute, peccatum à bono opere, vitium abhorrere, virtutem amare; simulque pœnæ improborum, præmia bonorum eis proponantur. Absterreantur maximè à vitiis ætati illi teneræ affinibus, à mendacio, inobedientia, furto, verbis obscœnis, cogitationibus, aut tactibus impuris. Vlterius edoceantur, quid Sacrificium, qua pietate oporteat assistere: Quid Pœnitentia, quid Eucharistia, qui fructus frequentationis horum Sacramentorum. Denique erudiantur de precibus fundendis ad Christum: & in hoc se ves-

pertino matutinoque tempore exercere moneantur.

Quod de adolescentulis dicimus, de quibuslibet etiam rudioribus intelligimus, quos inter paruulos accensemus, quibus doctrinæ panis frangendus est, imò masticandus, imò in fauces ingerendus: & cùm incapaces sint solidi cibi, lacte alendus eos oportet: hoc est, simplicissima instructione in rudimentis doctrinæ & pietatis Christianæ. Erga tales nempè, decet vt Pastores se exhibeant non solùm vt spiritu Patres, sed etiam vt Matres & Nutrices, vbera eis exhibentes veritatis, pietatis, amoris plena. Oportet eos repuerescere cum pueris, & balbutire cum illis, rudes esse cum rudibus: hoc est, oportet deprimere verba & conceptus mentis ad captum eorum; nam vulgaribus vocibus vti ad instructionem simplicium, non debet videri vile nimis & abiectum.

Elias & Elisæus, vt spiritum communicarent puero, non veriti sunt instar pueri membra contrahere, os super os, manus super manus, pedes super pedes coarctando se apponere: & ita se puero conformando, spiritum vitæ infuderunt. Hos imitantur Pastores illi, qui scientia licet eminentes, omni modo ad puerorum & rudium captum se demittunt; sic enim spiritum gratiæ illis possunt inspirare. Ad id omnes excitari debent, & merito magno laboris, & præuiis magnorum exemplis.

Prima quidem ipsius Christi, qui dum iubet paruulos ad se venire, dum illos amplectitur, benedicit, manus imponit, humilis ad paruulos, & paruulus factus cum illis, satis ostendit illos quibus doctrina & benedictio spiritualis committitur, non debere paruulos dedignari. *Et æternus Pater vt Verbum suum Æternum captui nostro coaptaret, & vsibus hominum addiceret, adeò demisit vt carne & corpore se vestiret: cur pigeat Doctorem & Magistrum verba & conceptus mentis suæ deprimere, & abiectis vulgaribusque vocibus subiicere, vt auditorum rudium captum non superent?* inquit S. Augustinus.

Aug. lib. de catec. rud.

Secundò ad id inuitat exemplum Apostolorum. Eximia hi sapientia repleti, nihilominus cum rudibus agunt, cum vilibus conuersantur, illisque se adaptant, omnibus omnia facti, vt omnes lucrifacerent. S. Petrus apud Simeonem Coriarum in Ioppe commoratur. S. Paulus Angelis sapientia æqualis apud eos qui erant scenofactoriæ artis, hoc est tabernaculorum & pellium artifices. Et profectò Apostoli orbem conuerterunt non sublimibus concionibus, sed simplici & catechistico sermone, cum spiritus virtute. Patet in sancto Petro, qui in die Pentecostes simplici exhortatione & catechismo tria hominum millia ad pœnitentiam conuertit. Sequenti die similiter quinque millia ad priorem numerum adiecit: & nunquid id sublimibus humanæ sapientiæ verbis? Absit: Factus est enim paruulus paruulis, qui vult omnes repuerescere, *vt quasi modo geniti infantes, lac sine dolo possint concupiscere, & crescere in salutem.* Similiter & Apostolus Paulus. *Facti sumus paruuli in medio vestrum* (inquit ad Philippenses) *quasi si Nutrix foueat filios suos.*

Tertiò, hoc ipsum imitati sunt, & ad id alios inuitant viri eminentes sanctitate & doctrina post Christum & Apostolos, humilem rudium & puerorum instructionem lætissimo animo amplexi.

S. Hieronymus iam senex cùm multa præcepta dedisset in Epistola ad Lætam, pro recta filiæ institutione, sic concludit: *Si ad Paulum miseris, Magistrum me & Nutricium spondeo, gestabo humeris, balbutientia senex verba formabo, multo gloriosior mundi Philosopho, qui non Regem Macedonum Babylonio periturum veneno, sed ancillam & sponsam Christi erudiam regnis cœlestibus offerendam.*

S. Vincentius Ordinis sancti Dominici eximius Concionator, gaudebat cum paruulis Doctorem agere. Vndè sic habet eius vita. Neque tantùm ætate prouectos sublimium rerum capaces erudiebat, sed etiam pueros certis ad se horis euocatos instituebat; docens quomodo se Cruce signarent, quomodo orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, fidei symbolum enuntiarent, quomodo Deum colerent, parentibus honorem deferrent, & debita officia persoluerent.

Cancellarius Gerson, qui & Legatus fuit ad Conc. Constantiense hac quoque in re eminuit. His enim amplissimis honoribus non obstantibus, solebat paruulorum greges ad se in Ecclesiam aduocare & erudire, scriptisque & exemplo suo alios ad idem inuitare. Sciebat ipse, quantum emolumentum in Ecclesiam redundet ex paruulorum instructione. Quocirca scripsit libellum, *De pueris ad Christum trahendis*, vbi inter cætera in facti sui defensionem sic dicit. Adeò iam in signum videtur apud multos, si quis ex Theologis, aut famosus in litteris, vel Ecclesiastica dignitate præditus, ad hoc se opus inclinarent, præsertim circa paruulos, quod mihi in fabulam & improperium cesserit. Conuincit autem illos exemplum Christi, qui, Sinite, inquit, paruulos venire ad me, talium enim est regnum cœlorum. O piissime Iesu, quis vltra post te verecundabitur esse humilis ad paruulos, quando tu, qui es Deus, vsque ad castissimos puerorum amplexus brachia mansuetus inclinas, atque circumligas? Da mihi aliquem, qui spiritualis est, qui quærat non quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi, quem totum repleuerit charitas, humilitas & pietas, & nullum in eo locum inuenit vanitas & cupiditas, cuius conuersatio in cœlis sit, qui tanquam vnus est ex Angelis Dei, nec benedictione, nec maledictione moueatur, qui nullis stimuletur aut alliciatur formis corporum, sed abstractus in sublimi arce rationis, in sola animarum perspicaci qualitate versetur, & hæc intelliget.

Sed dicunt, occupationem meam in maioribus esse debere. Nescio prorsus si quicquam maius esse potest, quàm animas ab ipsius inferni portis eripere, & paruulorum animas plantare aut rigare, tanquam partem non indignam horti Ecclesiastici. Sed asserunt me in prædicationibus publicis ista magnificentius operaturum. Id quidem fortè pomposius, sed meo iudicio non efficacius, neque fructuosius: nam quo semel est imbuta recens, seruabit odorem testa diu. Venite ergo ad me paruuli, ego vobis doctrinam, vos mihi orationem impendetis: sic Angelos nostros vicissim lætificabimus.

LECTIO III.

DE TERTIO FLORE, qui est diligens instructio rudium & pauperum.

DE hac re sic Regula: *Inuigilent diligenter puerorum & iuuentutis instructioni, rudiumque ac pauperum personarum, quarum curam lubenti animo subeant exemplo Christi Domini.*

Multùm meriti sibi conciliant Pastores & Sacerdotes, qui charitate vrgente sollicitì sunt: vt pauperes & miserabiles personæ instruantur in doctrina & pietate: quas sæpè contingit in paupertatis sordibus & paupertati vitiis affinibus hærere, sine instructione. Videmus enim quotidiè non paucos ignorantes, nec aliam afferre excusationem ignorantiæ suæ nisi paupertatem, quasi ea ipsis debeat patrocinari hac in re. Dicunt se ob inopiam in Ecclesia ad instructionem non ausos comparere, nimioque pudore affici, dum sine veste decenti publicis Ecclesiæ conuentibus oportet interesse. Alij qui in agris commorantur, nimiam ab Ecclesia distantiam in suæ ignorantiæ patrocinium allegant, quod ob eam tempore & loco vbi doctrina Christiana traditur, adesse illis vix liceat. Alij vt plurimum pecoribus pascendis detinentur etiam diuinorum officiorum tempore, rudes planè & agrestes: ideoque doctrinæ fidei incurij delitescunt in tenebris, & ignorantiæ cæca nocte. In hoc igitur incumbere debent Pastores, vt hi quacumque ratione & via instituantur in his quæ ad salutem sunt necessaria, nullamque animam debet negligere eorum piacula. Animarum enim omnium æqualis est nobilitas ex Christi Sanguine, nec anima diuitis carius empta est, quàm inopis; Christique Sanguis æque fusus pro rustico & ignobili, quàm pro nobili & vrbano. Manet vtrumque eadem æternitas, eadem pœna si pereant, eadem gloria si ad salutem emergant. Idem ius habent ad gloriam, eosdem fontes gratiæ: eandem hæreditatem & patrimonium Filiorum Dei, eundem Patrem in cælis, eandem Matrem in terris, eandem escam spiritualem in verbo Dei & Sacramentis.

Itaque qui curam animarum suscipiunt, imitentur Pastorem illum Euangelicum, qui ouem errantem quærit per desertum. Imitentur Christum de se dicentem. *Spiritus Domini super me, euangelizare pauperibus misit me.* Meminerint se de numero seruorum esse, qui mittuntur non solùm per plateas, sed etiam per agros & sepes ac syluas, vt omnes inuitent ad cœnam Domini sui pauperes & claudos, cæcos & surdos, detersa nimirum prius cæcitate & gressus rectos eis faciendo in veritate. Hoc fecere Apostoli & Apostolici Viri, qui per vicos, casas, mapalia agrestia, & deserta loca peragrauerunt, docentes veritatem, lucem gratiæ, pacis benedictionē omnibus impertiendo. Hoc fecit Christus Dominus, nullū quantumlibet vilem & abiectum, cuiuscumq; conditionis aut sexus, à se reijciens. Attende vel vnicā Samaritanam, quam licet extraneam, licet conditione vilem, licet conuersatione impuram ac falacem, occasione apud puteum quæsita, non dedignatur catechizare, exhortari & conuertere; ità vt illa potuerit dicere: *Super aquam refectionis educauit me, animam meam conuertit.* Simili ergo sollicitudine Pastores occasionem quærant quamcumque, oues suas ducendi vel deducendi per semitas iustitiæ, ne aberrent per abrupta, & tandem æterno præcipitio collidantur. Ideò in principio nascentis Ecclesiæ in Calicibus, imò & in vestibus Sacrificio deputandis solebat depingi imago Pastoris ouem gestantis, vt Sacerdotes quotidiè monerentur imitationis. Ideò etiam pallium Episcopale ex lana contextum est, vt testatur Isidorus his verbis: *Illud autem amiculum quod Sacerdos humeris gestat, atque ex lana non ex lino contextum est, ouis illius, quam Dominus oberrantem quæsiuit, & inuentam humeris suis sustulit, pellem designat.* Episcopus enim Christi typum gerit, ipsius munere fungitur, atque ipso etiam habitu illud omnibus ostendit se boni illius ac magni Pastoris imitatorem esse, qui gregis infirmitates sibi ferendas proposuit.

EXEMPLA SANCTORVM.

HVius rei monet S. Carolus Borromæus, cum numerosam plebem haberet in sua Diœcesi inter syluas & montes demorantem considerabat esse gregem & oues à supremo Pastore sibi concreditas; & ideò sollicitudine Pastorali eas requirebat, personaliter inuisebat, vt instrueret, vt lucem ac benedictionem eis impertiret. Vndè visitans Diœcesim, per Heluetianas partes aliaque loca prærupta & inuia oberrabat, sæpius coactus potius reptare quàm itinerari, coactus quoque sarcinas propriis vectare humeris, vt ad inaccessos illos populos pertingeret, vt Sacerdotes ac plebem in montuosis locis demorantem proprio ore catechizaret, propriis monitis stimularet. Testis est auctor vitæ eius l. 6. c. 4. & 5. Hoc & alij eximij Viri præstiterunt.

S. Norbertus Coloniensis & Xantensis quondam Canonicus, postea Ordinis candidi institutor, cùm esset Concionator celeberrimus (Bernardus enim vocat eum Fistulam cœlestem diuini verbi) neglectis tamen vrbibus, malebat concionari in vicis & pagis. Nec minus paucis quàm multis, pauperibus quàm diuitibus, rusticis quàm nobilibus paratus erat operam suam impendere, exhortando & instruendo.

Similiter sanctus Cuthbertus sanctitate & miraculis celebris, in villis montanis locisque solitariis & horridis, quò non veniebant Concionatores, lubens ipse properabat, & multis diebus hærens verbum Dei annunciabat.

De sancto Francisco idem refertur, quod lubentius se ad villa & agrestia loca conferebat, vbi à paucis rudibus audiretur, quàm ad ciuitates populosas.

Nostro sæculo Iosephus Anchita magno zelo in Brasilia operam nauauit, rudibus populis per agrestia ibidem loca dispersis instruendis, & excolendis. Admiratione porrò dignum est, quod in eius vita lib. 2. refertur. Quodam die à comitibus digressus, solus in syluam intrauit, & quasi alterius manu duceretur, in senem incidit humi abiectum, atq; arbori incumbentem, quem senex cum videns, his vocibus compellebat. Perge huc venire, iamdiu enim te expecto. Quærit ex eo Iosephus, quisnam sit, ex qua patria, & vnde illuc venerit? Respondit senex se ex remotioribus terris esse, patriamque suam mari imminere, & alia adiecit, ex quibus satis indicabatur ministerio plusquam humano illuc translatum, vel diuino aliquo duce suis gressibus venisse, ex quo labore & ætate fractus iacebat. Quæsiuit rursus Iosephus, cur venisset, & quid ibi quæreret? Respondit, vt rectam viam percipiam. Hoc loquendi modo, diuinam legem & iter ad salutem intelligunt Brasilij. Cùm verò accuratè omnem eius vitam per omnes ætatis partes inquisiuisset, cognouit ipsum nunquam nisi vnam coniugem habuisse, nunquam arma nisi sui defendendi causa suscepisse, nunquam lethali culpa naturæ legem violasse; vt verissimum illud esse credamus, quod de talibus innocenter etiam in infidelitate viuentibus tradunt Theologi, à Deo non deseri, quin illuminentur quacumque via. Comperit præterea, hominem naturæ bono magno præditum cognitione rerum pertinentium ad animum, æqui præsertim & iniqui: tum etiam

ipsius naturæ auctoris. Et cùm multa de veræ Religionis mysteriis illi Pater exponeret, subiiciebat idem idem, se intra animum suum ita sensisse, sed exprimere nescisse. Ergo satis instructum, labore, & ærumnis itinerum, ætateque cōfectum, quoniam solutio instabat, aqua pluuia, ex carduo collecta (nulla enim alia in arenis illis suppetebat) baptisauit Adamumque illi nomen dedit. Qui tam diuino affectus beneficio, operante intus virtute Sacramenti, diuinæ in se gratiæ sentiens charismata, oculis manibusque in cœlum sublatis, læto vultu diuinæ bonitati primum, tum etiam Patri Iosepho gratias egit, & quasi expetiti voti compos, cum nihil iam deesset eorum, quorum illuc causa diuino ductu venerat, omni solutus cura, animam sacro lauacro expiatam, in ipso primo suæ regenerationis vestigio Deo reddidit.

Pater Iosephus illum morientem statis precibus de more commendauit, & sabulo sepeliuit. Hæc ipse [illegible] enarrauit.

Hæc porrò hic recensendum censui, vt aduertant Pastores, se nullum debere laborem detrectare, vt diuinæ prædestinationis sint cooperatores in animarum conuersione & directione. Ipsi enim [illegible] sunt tanquam instrumenta Deo cooperantia, vt adducant homines ad hunc suæ prædestinationis finem: & cùm nesciant ipsi quinam ex [illegible] ab hoc [illegible] sint excludendi, omnibus [illegible] debent nauare, & neminem [illegible] simplicem & vilem despicere: [illegible] naturæ & [illegible] omnibus tamen æquale ius competit ad dona gratiæ & [illegible]. Ideò ille Sanctus ad senem per [illegible] deductus est, vt eum [illegible] baptisaret, morienti adesset, mortuum sepeliret: sicque prædestinatum Dei consilio tanquam instrumentum electum subseruiret.

LECTIO IV.

DE QVARTO FLORE, qui est prædicatio pia Verbi Dei.

De hac re sic Regula: *Piè prædicent Verbum Dei, sed & illarum personarum diligentem curam habeant, quæ longè à Parochiis dissitæ non possunt commodè audire Verbum Dei, aut erudiri, in yluis & locis agrestibus agentes.* De hac re cum iam dictum sit, pauca de Prædicatione Verbi diuini subnectemus.

PRAXIS PIE ET FRVCTVOSE Prædicationem peragendi.

Primò, magnifaciendum est legatione fungi pro Christo, eius gratiam, spiritum, merita partiri, & velut per aquæductus in alios influere: Ipsam Domini Passionem & Sanguinem efficacem reddere, Dei verbum ore humano tradere, munusque exercere ad quod Apostoli Spiritus sancti charismatibus prius repleti assumpti fuerunt, quod & ipse Christus in terris exercuit.

Secundò, oportet D. Iesum sibi proponere vt principium influens, nihil optando dicere quod ipse non posuerit in ore. Ideoque eum obnoxiè obsecrare, vt inspiret & influat, & spiritum eius sequi, vt [illegible], nisi quod ad eius amorem, [illegible] imprimendum spectet: & hoc est prædicare Iesum, vt loquuntur [illegible].

Tertiò, præparatio adhiberi debet non tantum speculatiua, sed maximè practica, quæ fiat ex animi in Christum eleuatione: ita vt primariæ veritates & capita, in oratione, vel consideratione velut escæ calore deuotionis digerantur; & in propriam substantiam conuertantur, vt ex abundantia cordis os loquatur. Non sicut aues pullos ex aliunde quæsitis, sed vt matres, vel nutrices ex propria substantia nutrire decet, & cum Apostolo dicere: *Tanquam paruulis in Christo lac dedi.*

Quartò, purificanda est intentio, vt nullum verbum nisi ad gloriam Dei proximè, vel remotè referatur; & animus respiciat semper Deum, & salutem animarum, non auram popularem, aut suam gloriam, vt possit coram Deo & Angelis protestari: Non quæro gloriam meam. Oportet itaque præuia oratione offerre D. Iesu eiusque spiritui omnia dicenda, omnia illi subiicere vt dirigat, animet, applicet iuxta beneplacitum voluntatis suæ. Nam sæpè fit vt dicta ex occasione, eius directione animos efficaciter tangant, imò longo post tempore fructificent in salutem.

Quintò, in ipso exercitio Prædicationis iuuat sibi sistere præsentem Christum, & revereri in terris prædicantem, eiusq; loquentis spiritum, zelum, virtutem efficaciter in animabus intueri, & ex illo intuitu ac reuerentia loqui. Nam sicut verum est, licet Petrus baptiset, Paulus baptiset, tamen Christus est qui propriè baptisat: sic & ipse est non solum qui prædicat, sed & qui in nobis prædicat, & interius afficit animam, & prædicantis & audientis. Vnde etiam ex hoc intuitu cum spiritu & efficacia loquendum est, tanquam in persona illius qui *loquebatur, tanquam potestatem habens:* sicut & de Apostolis dicitur: *Virtute magna testimonium reddebant Resurrectionis Iesu Christi.* Matth. 4. Huius virtutis & spiritus aliqua stilla ex animi humilitate deposcenda, vt & possit feruor ac affectus auditoribus patescere, eisque simul afficere.

Sextò, cùm post Concionem pungi quis possit stimulus vanitatis, si rectè successerit; aut confusionis, si non rectè, aut non ita ex animi sententia; ideò statim Domino Iesu & eius spiritui quidquid boni fuerit, referendum est: quidquid verò incongrui, cum humiliatione animi sibi tribuendum, rogando Deum vt suppleat sua benignitate, & fructum educat ex nostro qualicumque labore.

Audiendus est hac de re B. Xauerius Ep. ad Patrem Gasparem. In concionandi munere caput est, Deo bonorum omnium fonti, quidquid inde fluat boni acceptum referre. Sis memor quidquid in concione pij rectique expresseris, nequaquam esse tuum, sed ore tuo loquentis Dei. Nec quicquam tibi tribue præter delicta, socordiam, elationem, ingratumque animum in Deum, in populum, in socios, quorum deprecatione, non tuo merito, talentum communicatum tibi est à Deo. Illud etiam te meminisse velim, ac sæpius animo repetere, multos Concionatores apud inferos cruciari, qui plus habuerint vel copiæ, vel leporis in dicendo, quàm tu; pluresque à scelerata vita, ad piam honestamque traduxerunt: & quod monstri simile est, cùm plurimis saluti fuerint, ipsi tamen miserrimè periere. Cur ita? Ob eam maximè causam, quia ab elatione & arrogantia insolentes, diuina bona non Deo retulerunt accepta, sed vindicarunt sibi: quo circa humanæ auidos laudis, vanaque sui opinione inflatos, insana gloriæ cupidos præcipites in locum prouexit: vnde in exitium ruerent sempiternum. Hæc Xauerius.

Septimò, non debet animum despondere Concionator, licet exiguus fructus sequatur: sed de-

bet attendere illud Augustini l. 1. contra Crescomium cap 8. *Sicut malignus suasor peccati, etiamsi non persuaserit, merito pœnam deceptionis incurrit, ita fidelis iustitiæ Prædicator, etiamsi ab hominibus respuatur, absit vt apud Deum sui officij mercede fraudetur.* Nihil ergo decedit de merito, sed (vt dicit Dominus Matth. 10.) Pax quam indignis apprecamur, ad nos reuertitur. Sunt etiam multæ rationes quas tangit S. Chrysostomus Conc. 1. de Lazaro, ob quas non oportet facilè animo deiici, vix contingit, quin saltem aliquis ex auditoribus fructum faciat, nec parum æstimandum est, si vel vnum lucremur. Deinde vix fieri potest, vt sermo vacet omni fructu; quia & illi ipsi qui ad peccatum redeunt, cum aliquo timore & non cum tanta libertate id faciunt. Vlterius si non prodest sermo malis, bonos tamen in bonis confirmat propositis. Denique si secunda vel tertia vice non persuades, forsitan quarta aut quinta id facies. Piscator licet totum penè diem in vacuum laborarit, nihil per rete attrahens, quandoque sub noctem piscem quæsitum inuoluit: sic & venator diu perseuerat, & tandem prædam capit quæ sæpius effugerat. Ideo monet Apostolus: *Argue, obsecra, increpa, in omni patientia & doctrina.* Id ergo agendum est, etiamsi difficiles & duri sint auditores: exemplo Domini, qui peccatores continuò monet, docet, hortatur, expectat in omni patientia & longanimitate. Exemplo etiam Medici, qui conuitia & ineptias Phrenetici tolerat, nec de ægritudine desperat. Et porrò cum omnis fructus verbi diuini ab ipso Deo pendeat, rectè ait S. Bernardus l. 4. de consider. *Fac tu quod tuum est, nam Deus quod suum est, curabit. Planta, riga, & tuas impleuisti partes, sane incrementum vbi voluerit, dabit Deus; vbi fortè noluerit, tibi deperit nihil. Medici est medicamenta adhibere, non est in Medico semper releuetur vt æger. En plaga tibi incumbit, curam exigens non curationem.*

Octauò sollicitus sit vt opera verbis & sermonibus correspondeant, attendens illud Apostoli Petri: *Pascite qui in vobis est gregem Dei forma facti gregis ex animo.* Quasi dicat: Pascite non solùm verbo, sed & exemplo: ita viuite pro vt loquimini, estote forma bene viuendi, & grex Christi legat non solùm in sermonibus, sed & in operibus vestris, quasi in libro originali, quid agere & quomodo ... Pascite gregem Christi ... & non ... ad vitam. Non enim ... alienæ virtutis exempla gregi proponere, nisi & eandem in nobis possint cernere. Non est satis patientiam Iob prædicare, nisi eam prædicans etiam in seipso eam conetur exhibere. Non est satis castitatem docere & in Ioseph prælucentem indigitare; sed oportet in seipso eam etiam posse designare. Non est satis obedientiam Isaac, humilitatem Francisci, aliasque Sanctorum perfectiones imitandas proponere, sed oportet vt qui proponit, aliquid saltem earum possit in se exprimere; alioqui hoc est ad aliena solùm prata gregem ducere, non autem propriis pascere. Qui ergo efficaciter vult verbum Dei annunciare, videat vt cum Christo primo Magistro incipiat prius facere quàm docere. Et vt cum Apostolo dicere possit: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Ambulate sicut habetis formam nostram.* Phil. 3.

Hæc est etiam doctrina Sanctorum Patrum, inter quos sic loquitur sanctus Hieronymus: *Non confundant, inquit, sermonem tuum opera tua, ne cum in Ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat. Cur ergo hæc quæ dicis, ipse non facis? Sacerdotis Christi os, mens, manusque concordent.*

S. Gregorius Nazianzenus malos concionatores malis comparat Pictoribus, qui lingua pingunt, vita expungunt. Ideò, ait, purgari prius debent, quàm purgare: lux fieri, & alios illuminare: ad Deum appropinquare, & ita alios adducere; sanctificari, & ita alios sanctificare: prius manibus ducere, id est, exemplo suarum actionum indè consilium dare.

Hanc etiam similitudinem Abbas Pastor in vitis Patrum c. 10. adducit: *Si quis docet aliquid & non facit, similis est puteo, qui omnes ad se venientes satiat, & sordes delet: seipsum autem purgare non potest, sed omnis spurcitia & immunditia in eo est.*

Audi & Isidorum de Summo bono l. 3. Qui non viuit sicut decet, ipsam quam prædicat veritatem contemptibilem facit. Arcus peruersus est lingua Magistrorum benè docentium & malè viuentium: & ideò ex peruerso arcu sagittam emittunt, dum suam prauam vitam linguæ propriæ ictu confodiunt. Quid est enim benè docere & malè viuere, nisi se propria voce damnare?

O Iesu Doctor & Magister æternæ veritatis, de Pastoribus tuis & Concionatoribus lumen in mente, ardorem in corde, verbum in ore, puritatem in intentione, efficaciam in opere: vt prædicent Te, & prædices in eis, vt operentur in Te, & opereris in eis, sicque possint viuis operibus & sermonibus persuadere, euangelizantes verbum virtute multa. Non sit in ipsis *Vox Iacob, manus Esau:* vox benè docentis, sed malè operantis. Aquam sacræ doctrinæ, quam à Te fonte viuo purissimam possunt haurire, prauæ conuersationis pedibus non turbent, ne sic turbatam oues tuæ sine timore gustent; sed puram sic eis propinent, vt sit bibentibus aqua in vitam æternam saliens.

LECTIO V.

DE QVINTO FLORE, qui est benignitas erga proximum charitati coniuncta.

DEbeat re sit Regula: *Erga omnes personas cum humilitate & mansuetudine ita se gerant, vt ex fraterna paternaque ... , satis agnoscant omnes ... salutis agi, quidquid erga eos agitur.*

Spiritus mansuetudinis & charitatis, valdè efficax est ad alliciendas & Christo deuinciendas animas: Sola enim trahit homines *in funiculis Adam, & vinculis charitatis.* Vnde etiam qui rudes sunt, tardi, vel duri, mansuetudine, humilitate, charitate ducuntur, vincuntur, & Christo deuinciuntur; quando agnoscunt puro salutis suæ desiderio, & paterno animo agi, quidquid erga ipsos agitur. Quantum putas commouebat Philippenses illud Apostoli: *Testis est mihi Deus quomodo omnes vos cupiam in visceribus Iesu Christi.* Quantum afficiebat Corinthios illud: *Os nostrum patet ad vos, cor nostrum dilatatum est, non angustiamini in nobis, angustiamini autem in visceribus vestris, eandem autem habentes remunerationem, tanquam filiis dico, dilatamini & vos.* Quantum corde Thessalonicensium penetrabat illud? *Facti sumus paruuli in medio vestrum tanquam si nutrix foueat filios suos; ita desiderantes vos cupidè, volebamus tradere vobis non solùm Euangelium, sed etiam animas nostras.* Hunc ergo spiritum paternum cum mansuetudine & humilitate exhibere erga Fideles,

Phil. 1.
2. Cor. 6.
1. Thess. 2.

prævio suo exemplo multis in locis docet Apostolus: Fideles enim omnes quasi in visceribus gestans, dicebat: *Filioli quos parturio, donec formetur in vobis Christus.* Vbi non solùm se Patrem, sed & Matrem insinuat, quia vt inquit S. Gregor. l. 3. in Iob. c. 6. *Illi verè Doctores sunt, qui cum per rigorem disciplinæ Patres sint, per pietatis viscera Matres esse nouerunt: qui labores sanctæ conceptionis tolerant, & proferendos Deo Filios inter viscera charitatis portant: in edenda enim prole plus Matres laborant.* Talem se exhibebat S. Bern. in seipso erudiens eos qui curam aliorum gerunt, dum ex intimo cordis affectu, sic suos alloquitur: Me putare Matrem animarum vestrarum, & ideò vos velle sic componere, vt in vobis nec macula, nec ruga possit ante Tribunal Æterni Iudicis apparere. Animabus autem vestris non solùm ornamenta, sed etiam medicamenta prouidere desiderans, studeo disluta continere, confessa sarcire, vulnerata curare, abluere sordida, reparare perdita, & ea quæ sunt integra, spiritualibus margaritis ornare.

Spiritus quoque ille mansuetudinis & humilitatis cum charitate coniunctus, facilitatem inducit Pastoribus ad subditorum omnia onera portanda, quod proprium eorum munus est. Si enim videt Pastor sibi subditum gementem sub onere paupertatis, debet eius onus charitatis humeris & eleemosynis sublevare, cum mansuetudine. Si alterum sub [illegible] onere cernit conflictari & deprimi, portet & erigat auxilio, consilio, consolatione. Si verò eum conspicit sub peccati fasce iacentem, qui est Babylonis, onus confusionis, sollicitus sit vt eius illud possit excutere. Si videt pusil animum, excitare debet & adiuuare stimulis monitionis sinceræ, cum humilitate & mansuetudine. Denique si aliquem etiam patitur rebellem & durum, portare debet humeris charitatis, lenitatis & patientiæ. Si humilitas iuncta sit mansuetudini, ne quidem nos conturbare valent, nostræ curæ subditi licet rebelles sint, & post monitionem iniurij, quia nostræ humilitatis nobis conscij, interius animo nostro repræsentamus illud: *[illegible] sal infatuatum.* Debemus enim nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere, inquit Apostolus ad Rom. 15. Debemus alter alterius onera portare. Quod explicans S. Bernardus, ita ad Prælatum quemdam scribit Ep. 73. *Hoc onus animarum est infirmarum: nam quæ sanæ sunt, portari non indigent, ac per hoc nec onus sunt. Quoscumque igitur de tuis inueneris tristes vel pusillanimes, ipsorum te noueris Patrem, Exhortando, consolando increpando agis opus tuum, portans onus tuum, & portando sanas, quod sanando portas. Si quis verò ita sanus est, vt magis iuuet te quàm iuuetur a te: huius te non Patrem, sed fratrem & comitem iam agnoscas.* Idem Bernardus contra detractiones aut iniurias rebellium se muniens, sic dicebat: *Ego plagis conscientiæ meæ nullum iudico accommodatius medicamentum probris & contumeliis, non est proinde quod promouear, homuncio omni dignus despectione & opprobrio.*

Hac ergo consideratione, cum patientia & lenitate contradictiones sunt ferendæ, & euincendæ. Nec animum despondere oportet si seminemus triticum, & metamus spinas, quandoquidem ipse Christus suo exemplo nos id æquo animo ferre docuerit magna fortitudine. Rectè in quodam Breui Apostolico ad Ioannem Bernardum, Abbatem [illegible] Vrbanus O. [illegible]
[illegible]

tes etiam inuitos, etiam Medicos minitantes curamus: qui tamen vbi conualuerunt, minarum voces vertunt in gratiarum actiones.

Humilitas quoque & mansuetudo docet nos ad tempus quædam vitia in aliis tolerare & dissimulare: ne imperiosè nimium aut violentè volentes illa excindere, inueniamur potius animos exacerbare, & in malo obfirmare. Sunt enim quædam vitia quæ potius lentè sunt dissuenda, quàm impetu discindenda; & animi quorumdam prius artificio pietatis tentandi, quàm acerbæ siue acris correptionis stimulo pudore turbulento inutiliter suffundendi. Et vt quodam loco dicit Gelasius Papa. *Non omnes simul curat medicina languores, sed quos periculosius conspicit imminere: ne aut materia corporis non sufficiat medicinæ, aut pro conditione mortali simul omnia non possit auertere.* Vnde diuersa noxia, diuerso sublata sunt tempore. Eam ob causam, cùm S. Gregorius Augustinum Monachum sanctitate & doctrina clarum ad Britanniam misisset, vt insulam illam Christiana fide imbueret, cùm id fœliciter peractum fuisset, & nihilominus quasdam nequitias veteris nequitiæ & gentilismi in populis illis nouiter Christo adiunctis permanere Augustinus animaduertisset, consulendum existimauit ea de re Gregorium Pontificem. Rescripsit Gregorius vt quædam adhuc Britannorum imbecillitati permitteret, hanc rationem addens: *Quia sancta Ecclesia quædam per feruorem corrigit, quædam per mansuetudinem tolerat, quædam per considerationem dissimulat atque portat, vt sæpe malum quod aduersatur, portando & dissimulando compescat.* Hoc etiam intellexere, & praxi sua nos docuere Viri Sancti, animabus conuertendis à Deo destinati.

S. Xauerius inter præcepta, quæ suis præscribebat ad animarum conuersionem efficacia, monebat vt Christianæ magis humilitatis, quàm potestatis memores, paternum in omnes imperium exercerent; amorem sibi conciliando, potius quàm timorem. Quia nulla re magis quàm amore in omnes partes humanus animus flecti potest. Hinc teste Tursellino l. 2. c. 17. quorumdam animos adeò perditos, vt nec scelera sentirent, nec remedia ferrent, hac arte adiuuit. Comiter primò consueuerat se in illorum familiaritatem insinuare, in peccatis conniuere medendi voluntatem dissimulans, inde vsu & comitate deuinctis animis, sensim ad inueterati morbi curationem sibi viam faciebat, modo diuinis legibus propositis flagitia ostendens, modo intentatis variis humanæ vitæ casibus, Dei terrorem incutiens. Sic mentibus præparatis manum admouebat, auaritiam resecans, illecebras remouens ab eis, & recrudescentia conscientiæ vulnera diuinæ misericordiæ oleo deliniens. Audi in particulari Scelestium militem, qui iàm duo deuigesimum annum sacra confessione abstinuerat, socium nauigationis habere voluit: comitate in eum vtens maxima, etiam ludenti assidebat, omnibusque obsequiis demerebatur, vt illum ad confessionem induceret, & in viam salutis reuocaret. Quod accidit. Militem, confessione peracta, semel Pater & Aue orare iussit, pollicitus se pro illo Deo satisfacturum, & ita aculeato flagello vir Sanctus se pro illo vsque ad sanguinem verberauit. Qua re ita mollitus flexusque militis animus est, vt studium pœnitentiæ amplexus, voluntariis se pœnis addiceret, ad eluendas anteactæ vitæ sordes.

LECTIO. VI.

DE FLORE SEXTO, QVI est ardens zelus ad reducendos eos qui in peccatis [illegible].

DE hac re sic monet Regula: *Personas quas sciuerint in statu peccati mortalis agere, quantum in eis est, per se & alios conentur educere, hortando, increpando, monendo, obsecrando.*

Sacerdotes & Pastores, sunt velut Angeli Custodes erga populum, ideoque hortando, increpando, obsecrando, docendo, debent eos in viam salutis dirigere, & è via peccati educere. Sicut Angeli Loth & familiam eius è Sodoma eduxerunt, ne incendio inuoluerentur. Similiter debent & ipsi manum apprehendere illorum, qui perditionis iter sectantur, aut peccatis inuoluti iacent. Debent opportunè, importunè eos è periculo eruere, ac velut compellere, vt è Sodoma, è statu peccati egrediantur. Conuenit ergo illi, cum Chrysost. Hom. ad pop. dicere: *Sum communis Pater, eoq; necesse est curam agere tantùm eorum qui stant, sed eorum quoque qui collapsi sunt: non eorum modo qui secundis nauigant ventis, sed & illorum qui tempestate iactantur, non eorum modo qui in tuto sunt, sed & illorum qui periclitantur. Vnde & eos qui iã demergi cœperant in portum tranquillum porrecta manu deducere studeo.* Quanta autem sollicitudine id ageret Chrysostomus, patet ex his quæ habet ipse in Acta Apost. Hom. 44. vbi inter alia sic dicit. Nonne per tres dies, sæpè etiam per septem exhortamur? Quid amplius assequimur, quàm quod reprehendimus, increpamus, lacrymas fundimus, dolemus, & si non foris, sed in corde? Nisi quis iud caret me supra modum honoris cupidum, vidissetis quotidie me fontes lacrymarum emittere, quarum conscia sunt domicilium & solitudo. Credite enim mihi, de salute quidem mea desperaui, hoc est, curam mei prætermisi, & res vestras deploraui. Non vacat mea mala deplorare, adeo totus deditus sum vobis. Et si sentio vos obtemperantes, præ gaudio non sentio mala mea. Si video vos minus obtemperantes, præ dolore iterum intermitto mala mea. Idem Chrysostomus sic iterum suos alloquitur: Vellem, si fieri posset, vel innocculis esse ad eo, quam in vos habeo charitatem. Nihil est enim mihi vobis iucundius & desiderabilius, ne hæc ipsa quidem lux. Mallem enim optarem ipse esse cæcus, si per hoc liceret vestras animas conuertere, ideo ipsa luce est mihi vestra salus iucundior. Quid enim me iuuant solares radij, quando quæ propter vos accipitur animi ægritudo, oculis meis magnas effundit tenebras? Lux enim tunc est bona, quando apparet in lætitia. Et paulò post: Implete gaudium meum, liceat vobis salutem assequi, me autem propter vos reddere rationem: vobis dari salutem, me verò accusari, quod meum munus non impleuerim. Non enim curo, vt per me salui sitis, sed vt salui sitis, quacunque ratione.

Sic imaginem veri Patris ac Pastoris in seipso exhibet S. Chrysost. quam meritò debent Pastores alij attentius inspicere & imitari, vt erga peccatores magno amore & compassione, magnaque sollicitudine ad eorum conuersionem afficiantur: Vnde iterum eos instruens sic alibi dicit: *Vis fratrem corrigere? lacrymare, ora Deum ex corde,*
Hom. [illegible] ep. *apprehensum admone, consule, exhortare. Sic Paulus faciebat: Demonstra charitatem erga peccatorem, persuade ipsi quod consulens & iuuans, non verò peruulgare volens, ipsum peccati commonefacis. Comprehende pedes, osculare ne erubescas, si modo mederi vis. Hæc & Medici faciunt, sæpè difficiles ægros habentes, deosculantes, & rogantes persuadent sumere medicinam.*

Itaque omnis occasio arripienda est: omnis modus tentandus, vt reducatur frater errans omni charitatis benignitate, vel etiam Iudicij diuini proposito terrore, à suo reuocandus est errore. Attendendumque est illud Iac. 5. *Fratres mei, si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum: scire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.* Ideo sancti nullum prætermisere laborem, quo vel vnam animam conuerterent.

EXEMPLA SANCTORVM.

QVid nõ fecit Abraham Eremita, vt neptem suam Mariam à turpi vita ad castitatem & pietatem reduceret? Mutauit habitum, ingressus est tanquam miles hospitium, incognitus petiit eius alloquium, quasi rem nefariam cum ea commissurus. Ac tandem se detegens, pro eius anima spopondit, peccatis ipsius sese onerare paratus fuit si modo reuerteretur, sicque ouem perditam humeris reportauit.

Quid non egit S. Ioannes Euangelista, vt adolescentem quem cuidam Episcopo commendaret, iam prædonum ducem factum requireret, & reduceret: senex planè inter arma sicariorum, per montes & syluas, inter lupos, ouem perditam requisiuit, & reduxit.

Quid non Vitalius Monachus? Adibat ipse prostibula & lupanaria, & pretium offerebat, vt saltem vel hoc obtineret ab aliqua, vt vel vna nocte abstineret ab impudicitia. Ipse verò in angulo procumbens & orans, peruigilabat, donec dies illucesceret. Et ita multæ ob id ab eo conuersæ, vitam correxerunt, ipse verò, licet homines peruersum de eo temere iudicium formarent, eo quod circa lupanaria frequens esset, patienter tolerabat: quia plus vtilitatis ex correctione alieni delicti percipiebat, quàm ex sua infamia damni.

Quid non fecit Pafnutius Abbas, vt Thaidem meretricem ad bonam mentem & frugem reduceret? Infamem etiam locum ipse est ingressus, vt eam alloquendi & arguendi occasionem nancisceretur. Quam tandem ex summa peccatrice, maximam pœnitentem effecit.

Quid non agebat Serapion Abbas, vt Infideles conuerteret? Venundabat se in seruum, vt saltem cum dominis priuatim colloquendi potestatem haberet, sicque eos instruebat & conuertebat.

Quid non S. Dominicus? Hic in pane & aqua quadragesimam agere voluit, & super nuda humo decumbere, vt quasdam domus pellices in qua degebat, ad pœnitentiam adduceret.

Quid non S. Ignatius? Hic Parisiis agens, cùm sciret quendam extra oppidum frequenter ire ad turpitudinem voluptuariam, in lacum frigidissimum viæ adiacentem sese coniecit, corporeque immerso, capite tantùm extante, ad illum iam appropinquantem clamabat: *Perge miser ad tuas fœdas voluptates, hîc ego pro te tamdiu me macerabo, donec iustum Dei furorem in te iam paratum auertam.* Sic hominem illum lucratus est.

Sciebant nimirum omnes hi, quantùm vel peccatum vnum Deo displiceat, quantum vel anima vna coram Deo existimetur: & hoc magno lucro

ducebant, vel vnicam secum ad Deum euehere, ideoque nullum laborem detrectabant. Et certè non inutiliter operam locarit, qui vel vnam animam lucratus fuerit S. Iacobus licet Apostolus à Christo missus, octo tantùm animas in Hispaniis conuertisse legitur. An tamen paruum sit lucrum? Absit. Nam hi quidem octo semen fuerunt electum, per quod amplior postea seges excreuit. Et si Noe non inutiliter operam impendit, per centum annos arcam fabricando ad octo animas saluandas, quia hæ cæteris semen exhibere debebant. Sic nec S. Iacobus, nec alij quilibet, qui paucos conuertunt, nam & hi conuersi cæteris exemplo esse possunt ad conuersionem.

LECTIO VII.

DE FLORE SEPTIMO, QVI EST oratio zelosa pro peccatoribus.

DE hac re sic monet Regula: *Illas animas peccati mortalis vinculis constrictas, in precibus & sacrificiis suis specialiter Deo commendent, vt à morte peccati eas suscitare dignetur.*

Licet pro omnibus fieri debeat obsecratio, & p[ostulatio], pro illis tamen maximè, qui in statu pe[ccati mortalis] viuere dignoscuntur. Nam & [illegible] sæpè [illegible] conuersionem [illegible] per orationem Stephani, [illegible] Pauli adhuc persecutoris: per orationem [illegible] Monicæ [illegible] Augustinum. [illegible] certum [illegible] ob preces piorum fusas pro illis, qui in peccato existunt, plures è peccatis educi, & [illegible]! S. Dominicus singulis noctibus acerrimè terciò se flagellabat. Primò quidem ob peccata propria. 2. Pro animabus in peccato mortali existentibus, vt Deus eas dignaretur benignò [illegible], & educere. 3. Pro animabus in Purgatorio detentis, vt [illegible]. Optima etiam [illegible] est in Cœnobiis S. Francisci in Hispaniis, [illegible] hora nona vespertina, dum decumbunt Fratres, vnus ex eis singulorum solet circuire cellas, & [illegible] pulsando inclamare, vt recitent vnum *Pater noster*, pro animabus in peccato mortali agentibus.

Cùm verò omnis oratio nostra ad impetrandam peccantium conuersionem valeat: maximè tamen efficax est illa quæ in sacrificio fit, coniunctim cum Sanguine Christi. Hic melius loquitur quàm sanguis Abel, quandoquidem ille de terra clamans, è cœlo euocabat vindictam: hic verò inuocet misericordiam: *Sanguis enim Iesu Christi qui per Spiritum sanctum obtulit semetipsum, emundat nos ab operibus mortuis ad seruiendum Deo viuenti.* Itaque Sacerdotes & Pastores toto compassionis affectu eorum in sacrificio memoriam debent habere, quos grauioribus peccatis sciunt in perniciem suam inhærere, vt fœlicem Deus det illis è peccato exitum, nec æternum quantocius sortiantur exitium. Hæc ergo sollicitudinis Pastoralis non minima pars esse debet, pro subditis peccantibus, pro ouibus errantibus: quas si voce monitionis reducere nequimus, voce orationis coniuncta cum sanguine primi Pastoris, in sacrificio id impetremus. Heb. 19.

Sanctus Yuo Presbyterum miraculis, tum pietate [illegible], dolens quendam cum propria matre non leui odio dissidere, conabatur omni ratione reconciliationem inter ipsos inire. Cùm verò nihil proficeret, nullum ad eam rem efficacius remedium se posse [illegible] arbitratus est, quàm pro illis sacrificium Missæ intima charitate offerre. Perfecit idipsum, & exinde nemine iam sollicitante, solo diuino instinctu, ita animus resipuere, vt ille se filium obedientem exhiberet, illa matrem amantem.

LECTIO VIII.

DE OCTAVO FLORE, qui est Castitatis odoriferum exemplum.

DE hac re sic monet Regula: *Sint omnibus tale castitatis exemplum, vt & ipsi, & familia eorum, ab omni sit suspicione libera.*

Dæmon, omni hominum conditioni insidias parat, attamen maiori sibi ducit victoriæ & honori, dum personas Deo sacratas in peccata præcipitare valet. Propterea, cùm Iudam Apostolum proditione & desperatione illaqueasset, expetiuit & alios Apostolos cribrare, & suæ potestati subiicere, tanquam triticum electum. *Escæ eius sunt electæ*, inquit Propheta Abacuc. Abac. 1.

Cibus quo ab initio vescitur est peccatum, crescit autem peccatum ex dignitate peccantium, quando ingrati sunt post consecrationem, crescit inde iniuria Dei, crescit Ecclesiæ damnum, crescit plebis scandalum, & hæ sunt delitiæ Satanæ, hoc eius gaudium. Maximè autem tentat personas Deo sacras, de vitiis castitati aduersis, quia illud vitium in ipsis fœdius est, grauius, & maioris scandali. Itaque specialiter monentur sacerdotes huic rei sedulo aduigilare, quia in illis Christus ad amat castitatem, cuius illos vult reminisci per illam candidam vestem, quam palam gestant, & aliorum oculis ostentant; & nunquam obliuiscantur castimoniæ & puritatis, cùm in operibus, tum in animo, & omni conuersatione circumferendæ. Gerant semper coram Domino Ephod lineum cum Samuele, quod castitatis erat symbolum. *Quid*, inquit diuus Gregorius, *in Ephod lineo, nisi continentiæ candor ostenditur? Quo Ephod accingimur, cùm ad pudorem pudicitiæ omni ex parte retinemur: cùm animæ & carnis nulla pars à districtionis lege absoluitur, per quam ad luxuriæ caliginem defluamus. Talis itaque minister in conspectu Domini est, quia de omnipotentis Dei sperata visione non fallitur, cui cum tanto accinctionis nitore famulatur.*

Vt verò constet, quantum Deus castitatem coli voluerit à suis ministris, animaduersione dignum est, à se electos Apostolos adhuc permisisse in aliqua labi peccata, puta in superbiam & ambitionem, in vindictam & iram, in abnegationem sui & desertionem, in auaritiam & murmurationem: nulla tamen voluisse eos notari luxuriæ macula, vtpote statui Ecclesiastico nimis fœda, ab illoque planè eliminanda. Certè nihil ita detestari debent, qui Deo sunt consecrati, quia hominem maximè reddit indignum præsentia Dei, eiusque luminis & gratiæ influxu. Quandoquidem igitur sacerdotes purissimum Iesu Christi Corpus ore conficere, manibus contrectare, & corde sumere debeant quid magis curæ eis esse debet, quàm puritatem cordis & corporis conseruare? Alioqui, si impuri sunt & impudici, iniuriam censentur vnctioni & consecrationi suæ puritatique carnis Deifi-

cæ, quæ proximè dimanat à diuina & essentiali puritate, necnon Spiritui sancto castitatis omnis authori & amatori. Odit ergo maximè Christus spurcitiam carnalem, in ministris suis specialiter vnctis. Odit Pater in filiis suis primogenitis, quos Vnigenito sicut in potestate, sic & in puritate vult assimilari. Odit Spiritus sanctus in his quos specialiter sacrauit & vnxit, vt sanctificationi deseruirent. Odit Ecclesia in suis mystagogis, & mysteriorum Dei dispensatoribus, quos decet similes esse filio hominis, hoc est, præcinctos zona aurea ad renes & mamillas, vt describitur in Apocalypsi. Castitatis rectè zona dicitur, quia carnis lasciuiam, libidinis ardorem, concupiscentiæ stimulum comprimit: & quia sub iugo spiritus, sensus omnes & cogitationes ac diffluentia desideria ordinat & constringit.

ADIVMENTA CASTITATIS.

CÆterum, ad tuendam castitatem opus est vigili cura, opus studio diligenti, ad cooperandum gratiæ Dei, quæ nulli deest, nisi eam repudianti.

Primò igitur opus est carnem domare, otiumque fugere. Et certè nihil mirum si quibusdam difficilior videatur, qui nolint aduersus carnem volunt pugnare, sed potius fomitem illi suggerere. Sic enim viuunt aliqui, vt dæmonem armant, & carnem aduersus castitatem, dum omnem refugiunt austeritatem, omnem sectantur corporis mollitiem & blandam commoditatem. Hos alloquitur Origenes Homil. [illegible] in Leuit. Nescis quia si carnem [illegible] nutriatis, & deliciarum luxu foueatis, insolescet aduersus spiritum fortior illo? quod fiat, sine dubio eum in suam ditionem redactum [illegible] legibus ac vitiis obedire. Nutrimenta [illegible] spiritus sunt, diuina lectio, orationes assiduæ, sermo doctrinæ; his alitur cibis, his conualescit, his victor efficitur. Quod quia non facitis, nolite conqueri de infirmitate carnis; nolite dicere: Volumus sed non possumus. Tu das stimulos carni tuæ, tu eam aduersus spiritum armas, & potentem facis, dum carnibus satias, dum vino inundas, dum eam mollitie palpas, & ad illecebras nutris. Hæc ille.

In eandem sententiam scribit S. Borromæus ad Andræam Battoreum Cardinalem, vbi cùm [illegible] Cardinalem ex genere castitatem [illegible] [illegible] aliquem [illegible] carnis maceratione, [illegible] omnes compressis, otium vt pestem fugeris Deo que, nisi in huius diuini doni pulcherrimi conseruationem, quod ille tibi custodiendum dedit, omnes animi ac manus tuæ vires intenderis. Mirum est enim, quàm facilè ab eis perdatur, qui in eius conseruationem non inuigilant. Nec aliam ob causam S. Paulus Timotheum quem ab infantia educauerat, sacrisque literis erudierat, qui corpore erat imbecilli & infirmo, qui ieiuniis & aquæ potu carnis petulantiam fregerat, tam serio monet, vt seipsum castum custodiat. Hæc sanctus Carolus.

Secundò, oportet diligenter resistere initiis tentationis, aut malignæ suggestionis; vt sic nequitia dæmonis suffocetur in semine, vt conteratur caput serpentis in cor nostrum illabi cupientis: sive consopiatur scintilla ignis latentis, ne in aridam paleam nostræ carnis iniecta, tale recrescat incendium. Similiter omnia verba & colloquia quæ aliquam turpitudinis speciem præ se ferunt, magna circumspectione sunt vitanda. Hæc quandoque parum æstimantur à sacerdotibus, puta in consortiis hominum impudica loquentium demorari, & cum illis risum miscere: vel etiam cum diuerso sexu nugari, ridere, blandiri. Atque inter hæc putant se cor mundum posse conseruare, quo tamen nihil facilius inficitur, vel verbo, vel cogitatione. Est enim cogitatio immunda, vel verbum dissolutum instar guttæ olei, quæ in vestem aliquam cadens, statim se dilatat & diffundit.

Audi præclarum exemplum hanc rem concernens ex Sophronio Prat. Spir. c. 1[illegible]4.

Quidam ex antiquis Patribus venerat è solitudine Alexandriam, vt manuum suarum opus venderet. Aduertit verò iuuenculum Monachum publicam ingredientem tabernam, & ob eam rem non parum indignatus, zeloque accensus, quærebat foris occasionem eum alloquendi. Illum igitur egredientem manu à plebe in locum secretiorem ducens, sic affatus est: *Nescis, frater, quod Angelicum gestes habitum? Ignoras ne te iuuenem esse? An te latet hostem nobis semper retia tendere? Interim tu tabernas ingredi audes, vbi multa audis, quæ nec decet audire: multa cernis quæ nec cernere licet, sedesque ibi inter viros ac mulieres. Obsecro te in Christo, mi frater, desine his in locis commorari, sed redi ad locum tuum ad cellam pœnitentiæ, vbi possis saluare animam.* Indignatus iuuenis ille, respondit: *Vade senex in viam tuam, Deus non quærit nisi cor mundum & purum.* Tunc in cœlum manus tollens senex inclamauit: *O Domine Deus laus tibi sit & gloria, ecce quinquaginta annis in solitudine dego, & cor mundum non habeo: hic verò iuuenis in locis dissolutis frequenter agens, cor purum & mundum illibatè conseruat.* Ita senex efficaciter his verbis perstringens omnes, qui nihil sibi cauentes à consortiis dissolutorum hominum, putant interim cordis puritati hoc parum officere.

Illud vero maximè concernit sacerdotes, qui debent esse petra salis in populis, quorum sermo debet esse in gratia sale conditus, vt ex eorum verbis & sermonibus etiam priuatis, audientes æternæ vitæ saporem concipiant, & ab insipidis turpiloquiis deterreantur. Ob quam putas causam, Leuit. 8. in Consecrat. sacerd. extremum auriculæ eius sanguine victimæ tingebatur? Typus vtique erat Sanguinis Christi, quo empti sumus & sanctificati, ideoque glorificare debemus eum in corpore nostro, & omnibus membris eius: & ita monetur per id sacerdos, aurem non debere aperire ad sæculi nugas, leuitates & turpiloquia, sed ad audiendum verbum Dei ad audiendum quid loquatur in se Dominus. Audi hac de re vltionem memorabilem. S. Vualericus quondam Hyberno die suum repetebat Monasterium: at propter frigoris acerbitatem, coactus fuit diuertere ad cuiusdam sacerdotis ædes. Aderat huic sacerdoti illius loci Prætor, & cùm ignem circumsederent, nihil Viri sancti præsentiam reueriti, turpiloquia cum risu miscebant. Ille verò cum modestia cœpit eos arguere, addens quod si de verbo otioso rationem reddere oporteat, quanto magis de turpi sermone? At illi nihil monitis deferentes, pergebant impudicis verbis connugari. Quid ageret Vir Dei? Ob frigus, inquit, ad vos diuerteram, sed oris vestri me eiicit turpitudo: sicque excutiens puluerem discessit. Subitò autem vlciscens Deus, sacerdotem oculorum lumine orbum reddidit: Prætoris autem consularis genitalia putredine correpta sunt: & non multò post expirauit. Surius 1. Aprilis.

Tertiò, vitanda maximè mulierum consortia, & cohabitationes periculosæ. Huius rei hic specialiter monentur, quia non pauci in hunc lapidem

impegere, & allisi naufragium fecere. Viri enim & mulieris consortium velut fomentis & stupæ coniunctio est: ita vt cùm lateat ignis, facilè accendatur illo flante, *Cuius halitus prunas ardere facit*: hoc est, Satana suggestiones immittente. De hac re frequentia sunt sanctorum Patrum monita: sufficiant modo trium consonantes voces, non parum efficaces.

S. Hieron. sic loquitur: *Hospitium tuum aut raro, aut nunquam, mulierũ pedes terant. Omnes puellas ac virgines Christi, aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige. Ne sub eodem tecto mansites, nec in præterita castitate confidas. Nec Dauide sanctior, nec Sãpsone fortior, nec Salomone potes esse sapiẽtior. Memento semper quod Paradisi colonum mulier è possessione sua eiecerit.* Hæc ille, instruens Nepotianum, vbi & plura in eandem sententiam subiicit.

S. Cyprianus præclara hac de re præscribit in libro de Singularitate Clericorum, aut quisquis author libri illius est dignus sanè qui attentè perlegatur. Inter cætera sic ait. Quid illic geritur, vbi libertatis sumit mulier in contubernalitate constantiam? Quando in domesticis negotiis nunc lacertos & femora lanificis operibus nudat, nunc æstuans detegit membra, nunc fatigata iactatur, aut in vsum aliquando dissoluitur, nunc blanditias exhibet, & quod venenosius est, psallere delectatur, cuius cantu tolerabilius est audire basiliscum sibilantem. Ita Cyprianus

S. Bernardus eodem modo concludit. Cum fœmina semper esse, & fœminam non cognoscere, nonne plus est quàm mortuum suscitare? Quod minus est non potes, quod maius est vis credam tibi? Quotidie latus tuum ad latus iuuenculæ est in mensa, lectus tuus ad lectum eius in camera, oculi tui ad illius oculos in colloquio, manus tuæ ad manus ipsius in opere, & continens vis putari? Esto vt sis, sed ego suspicione non careo. Scandalo mihi es, tolle scandali causam. Si non vis scandalizare Ecclesiam, eiice fœminam. Hæc Bernardus.

S. Augustinus ita huius rei obseruator fuit, vt intra domum suam nulla vnquam fœminarũ facere conuersationem, ne quidem germana soror, nec fratris sui filia. Interrogatus cur illarum familiaritatem vitaret, respondit. *Quia licet de sorore aut nepte non sit suspicio, tamen illæ quæ ad eas veniunt, suspicionem possunt mouere, & inde infirmioribus scandalum nasci.*

Vt verò firmius hæc Patrum monita Sacerdotum menti inhæreant, & eos omni tempore prouidos reddant, ne fœminea conuersatione inficiantur: Operæpretium est hic illis in memoriam reducere exemplum quod refert Thomas Cantipratolib. 3 Apum c. 20. Accidit, inquit ipse, moderno tẽpore, propè Cameracensem Diœcesim, quod quidam à pueritia celebs & castus, post longum Theologiæ studium, Canonicatũ sit adeptus, sed animarum zelo Præbendam cum Parochiali commutauit: in quo cùm per septennium fructuosè verbo & exemplo laborasset, accidit vt virgo sexagenaria, cilicium sacerdotis lauare solita, sine teste conclaue eius ingrederetur. Ad tam nefandum verò infortunium res deuenit, vt vterque seruato diu castitatis lilio priuarentur. Ex qua re mulier ita doluit, vt amaro nimium planctu mortem sibi acceleraret: sacerdos verò in luxuria vilis diu perseuerauit. Hæc ille. Quid mirũ? Quanto locus altior, tanto casus grauior, & sicut Angelorum [illegible] & sacerdotum quandoque casus [illegible]. Et certè si fodere liceret parietem [illegible], & intra penetralia domuum aspectum inferre, nõ paucos similes casus liceret agnoscere, non parũ abominationis in Ecclesiasticorum domibus esset reperiendũ; quia sibi præsidentes incauta sunt seducti cõuersatione. Nempè verum est illud cuiusdam senis, iuuenem Religiosum instruentis: *Charissime, attende, quia sal ex aqua est, & si appropinquat aquæ, continuò soluitur & deficit. Et Monachus similiter ex muliere est, & si appropinquat mulieri, soluitur & ipse.* Ita ille peracutè. Vnde nemo præsumat, nemo nimium sibi fidat, etiam de præterita castitate, nam duo lapides frigidi si confricentur, ignem excutiunt. Sic vir & mulier familiariter nimium cohabitantes, licet casti videantur & frigidi, ignem tamen concupiscentiæ facilè possunt excutere. Proinde meritò dixit S. Cyprianus: *De carbonibus scintillæ dissiliunt, de ferro rubigo nutritur, de vestimentis procedit tinea, de muliere peccati aculeus, sibilus concupiscentiæ, fomes pestilentiæ.* Quod si quis de hac re certior fieri velit, audiat Augustinum sic omnes terrentem: *Experto crede, coram Deo non mentior, cedros Libani, duces gregum sub hac peste cecidisse reperi: de quorum casu non magis suspicabar, quàm Hieronymi aut Ambrosij.* O quanta igitur videbimus, & admirabimur in illa die in qua reuelabuntur abscondita tenebrarum.

DE FVGA NOXIÆ familiaritatis.

EX his igitur monentur etiam sacerdotes, non nimiam inire familiaritatem cum virginibus, sub titulo spiritualis instructionis. De qua re præclara monita dat S. Leander Episcopus Hispalensis, in quadam institutione ad Virgines, vbi inter cætera cap. 2. sic præcipit: Quisquis vir, si sanctus est, nullam tecum quærat familiaritatem, ne vicinitatis audacia, aut infametur vtriusque sanctitas, aut pereat. Decidet enim à charitate Dei, quæ perpetrandi mali operis occasionem præbuerit. Decidet à charitate proximi, quæ etsi malè non agit, opinione tamen pessimam famam nutrit. Dispar enim sexus in vnum locatus, eo titillatur instinctu, quo nascitur: & naturali mouetur flamma, si incomposita attigerit. Quis colligabit ignem in sinu, & non comburetur? Ignis & stuppa sibi vtraque contraria, in vnum redacta flammas nutriunt: viri sexus & fœminæ diuersus si coniungitur, quo lex naturæ prouocat, commouetur. Hæc ille.

Exemplum huic proposito cõgruum habemus in vita S. Mariæ Ogniacæ. Cùm quidam illi familiaris, ex spiritualis affectus excessu, manum eius aliquando stringeret, sensit aliquid in se motus, licet animo esset casto. Cùm verò illa hoc ignoraret, audiuit tamen vocem de excelso, *Noli me tangere*. Et cùm non intelligeret significationem, inquirebat ab illo, quid hoc sibi vellet; at ipse dissimulans, & diligentius sibi in posterum cauens, gratiasque Domino agens de ea monitione, recessit. Consule quæ de S. Arsenio, & de B. Vrsino Presbytero dixi Lect. vlt. sup. Decal.

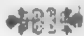
Propterea etiam S. Gertrudis, in verbis maximè cauebat, ne cuiuscunque hominis cor sibi attraheret, aut ne in eius se amicitiam insinuaret, ne simili occasione à Deo retraheretur. Omnẽ enim amicitiam, cuius aduertere poterat causam fundamentumque esse Deum, vt virus lethale horrebat. Vnde pro Dei ira zelabatur [illegible], vt ne verbum quidem vnum tolerare posset, quod humanum vel sensualem amorem redoleret. Vnde licet alicuius maximè eguisset obsequiis, vel

beneficiis, malebat tamen carere illis, quam permittere vt humano secum fauore cor alicuius foret occupatum. Ita 1. Insinuat. capite septimo.

Audi & exemplum mirabile, quod refert Ioseph à Costa lib. 2. cap. 11. de Nouissimis temporibus, & Delrio lib. 4. cap. 2. de Magia. Doctus quidam Theologiæ Professor, magni æstimatus muliérculæ, Patrem spiritualem agebat, & illius familiaritate deceptus, credidit eam (vt eadem iactabat) ingentia mysteria ab Angelo edoceri, se illi discipulum exhibuit praua mentis cæcitate, & inde in multas incidit hæreses. Credidit enim se Regem & Pontificem esse, Angelis & Apostolis sanctiorem se dixit, se oblatam sibi vnionem hypostaticam recusasse, & se quoad efficaciam (vt aiebat) orbis Redemptorem. Nullis disputationibus Theologorum ad mentem potuit reduci: Vnde tandem Iudicis sententia igni traditus est.

CONCLVSIO AD CHRISTVM.

Concludo igitur, & cùm nemo possit esse continens, nisi Deus det, ad ipsum intimi cordis mei votum conuerto, & pro omnibus Sacerdotibus deprecans inclamo: O Iesu! Sacerdotum primum & purissimum exemplar, totius author puritatis & castitatis: illius zelum, amorem, sollicitam curam imprime cordibus eorum. Quandoquidem opus sit quotidie corpus tuum virgineum tractare, & vinum germinans Virgines consecrare ac sumere. Hanc eis gratiam impertire, vt sincerè interius castitatem hanc adeo necessariam adament & colant, ac bonum illius odorem exterius effundant. Fac vt in omni opere, verbo, cogitatione, conuersatione meminerint se vnctos & consecratos Deo, tum animo, tum carne, vt sanctificent Christum in corde suo, & Deum glorificent in corpore suo, tanquam qui Sancta Sanctorum digni sint intra se quotidie recipere ita Domine Iesu: Tu qui omnis munditiæ author, omnia munda & virginea elegisti, mundam & Virgineam Matrem & Nutritium mundum præcursorem, ac dilectam discipulum Virginem, munda noua syndone inuolui voluisti, mundo in tumulo, in quo nemo ante te deponi, qui ab his qui mundo sunt corde vis videri, ab his qui mundo sunt corpore possideri: da vt ministri tui omnes fugiant carnis animique immunditiam, nec diffluant desideriis, nec lasciuiante voluptate corrumpantur: sed sint tanquam apes castitatem corporis præferentes, suaue mel in cogitationibus & delectationibus sanctis conficientes, cibum vitæ spiritualis cum puritate exhibentes, aculeum legis erga impuros exercentes. Sint puri ad sanctificationem, sint suaues ad refectionem, sint seueri ad peccatorum vltionem. Sic tandem te sequi possint, tanquam examina apum suum regem, tanquam inferiores ministri summum Sacerdotem in Sancta Sanctorum ingredientem, & tanquam pedissequi te Agnum comitentur quocunque ieris, vt cantent Canticum nouum cum illis qui empti sunt de terra, nec cum mulieribus sunt coinquinati.

LECTIO IX.

DE FLORE NONO, QVI est contemptus opum, & fuga auaritiæ.

De hac re sic Regula: *Auaritiæ quoque notam, tanquam statui Ecclesiastico noxiam & sordidam maculam inurentem, quantum possunt, fugiant, nec lucri cupidi habeantur.*

Auaritia & cupiditas pestis est exitialis, quam summopere fugere tenentur Ecclesiastici, memores præclari moniti, quod Apostolus suo præscribit Timotheo Epist. 1. cap. 6. Nam in ipso erudire cupit cæteros Ecclesiæ ministros, & ab hac pestilentiæ ægritudine animi eos deterrere.

Primò igitur, de quibusdam dicit: *Quæstum æstimant pietatem:* At ipse hos corrigens subiungit: *Est autem quæstus magnus, pietas cum sufficientia.* Qui sunt qui æstimant quæstum pietatem? Nonne illi qui ad sacerdotia & beneficia adspirant, vt opes adaugeant, & temporalia congerant? Sed planè præposterè se gerunt, quia cum cælestibus incumbendum illis foret, toto mentis annisu temporalibus lucris potissimum intendunt: & sic quæ ad pietatem ordinata sunt, ad quæstum ipsi ordinant. Hi porrò scire debent, quæstum magnum esse pietatem, si cum sufficientia sit coniuncta, hoc est, si insideat animo illius cui exigua & pauca sufficiunt, eo quod sua viua sorte contentus aspernans temporalia, illis nonnisi ad sufficientiam & necessitatem vtens, nec multa animo inquieto, vel corradens, vel exoptans. In tali nimirum pietas parit quæstum magnum, lucrum eximium: opes scilicet cælestes, mentem pacatam & fœlicem, animum sublimioribus intentum in cœlo thesaurizantem. Nec lucrum aliquod maius, nec quęstus amplior esse potest, quàm talis pietas coniuncta cum sufficientia & animi quiete, caduca hæc despiciens, & æterna suspiciens. Talis pietas eluxit in S. Paulino, Nolano Episcopo, qui dum Barbari Nolam vastarent, sic in corde Deum precabatur: *Domine, non excrucier propter aurum & argentum, tu enim scis vbi sunt omnia mea.* Animus eius orabat in cœlum pietate subleuatus, ibidem etiam thesaurizabat, & omnia sua recondebat peregrinorum manus, vbi eum thesaurizare Christus monuerat.

Secundò, vt à cupiditate & auaritia mortalium animos auerteret, addit Apost. *Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium quin nec auferre quid possumus.* Vbi rationem insinuat, cur sufficientia sit magnus quæstus, quomodo paucis necessariis contenti viuere debeamus, non verò congerendis opibus studere. Quia nempè hæ opes tantùm datæ sunt ad vsum præsentis vitæ, quæ breuis est, in qua nobis continuè tendendum est ad alteram beatam & æternam. Temporalia igitur à latere respicienda sunt, tota intentione anhelante ad æterna. Et cùm non plus opum diues efferat quàm pauper frustrà in his studium figit & animum: quin potius in illis studium collocare, deberetque efferre poterit: in operibus scilicet, & lucris pietatis. Itaque habentes alimenta, & quibus tegamur, & his contenti simus. Hoc etiam suo exemplo docuerunt sancti Pastores peregrinos se reputantes in hoc sæculo, & in pietate cum sufficientia viuentes. Inter hos sanctus Basilius, qui cùm ab Episcopatu pelleretur in exilium, nihil aliud habebat præter libellos, pauculos & pau-

nosam vestem qua indutus erat: hæc erat sola eius suppellex. Quam cùm Præfecto Imperatoris Valentis exilij sententiam pronunciâti obtulisset, dixit: *Exilium nihil ad me spectat, cùm domus quam inhabito aliena sit. Nihil possidens, ab exilij metu liber sum, vnam cognosco omnium patriam Paradisum, terra commune exilium est, incola ego sum in terra, sicut omnes patres mei.* Ita Naza. Orat. Fun. de S. Basilio. Idipsum agnouit S. Greg. Thaumaturgus, qui teste Nysseno in eius vita, moriens obtestatus est suos, ne peculiarem & proprium sibi locum sepulturæ compararent. Rationem addebat hanc: *Si viuus non sustinui vocari alicuius loci Dominus, sed inquilinus vixi in alienis, neque post mortem pudebit esse inquilinum, sed hoc narretur posteris, quod Gregorius neque vnius loci alicuius possessor est nominatus: & post mortem fuit inquilinus aliorum sepulchrorum, seipsum seiungens ab omni in terra possessione, adeò vt nec in proprio quidem loco voluerit sepeliri. Solam enim possessionem illam iudicauit pretiosam, quæ in se auaritiæ vestigium non admittit.* Hæc ipse.

Tertiò, vt cupiditatem & auaritiam eliminet Apostolus addit: *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum, & desideria multa nociua, quæ mergant homines in interitū.* Propterea opes dictæ sunt ab Antiquis, compedes Plutonis: siue quia illis constrictus animus non est liber: siue quia tali laqueo homo in regiam Plutonis, hoc est, in tartarum deuoluitur, nec facilè se expedire potest. Multa desideria nociua pariunt opes, vel vt congerantur, vel vt augeantur, vel vt extendantur; animumque distrahunt in varias partes, & terrenis cogitationibus aggrauant, vt nō ita ad cœlestia erigere se possit, sed facilè ad infima reuoluatur. Vnde pro conclusione subiicit Apost. *Radix omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes inseruerunt se doloribus multis.* Amorem pecuniæ (hoc enim significat Græca vox philargyria) vocat radicem omnium malorum: quia ex illa omnis generis mala nasci possunt, & quandoque nata sunt. *Non quod census sit in crimine, sed affectus,* vt loquitur S. Greg. 10. Moral. c. 17. *Cuncta enim quæ Deus condidit, bona sunt, sed qui bonis male vtitur, id profecto agit, vt quasi per edacitatis ingluuiem, ille qui viuere debuit, pane moriatur.*

Hæc porro Apostoli monita, licet ad omnes dirigantur; præsertim tamen concernunt Ecclesiasticos & Sacerdotes: quia, vt dixi, illos instruit in persona Timothei Episcopi & pastoris; auaritiæ ergo nota illis maximè fugienda tanquam noxiam maculam statui Ecclesiastico inurens. Sacerdos enim aut Pastor, qui pecuniæ studere agnoscitur non solùm sibi nocumentū, sed & aliis generat scandalum Ac deinde vix muneri suo satisfacere potest, lanam potius & lac, quàm ouium salutem expectans, cogitationes in nummis ponens animas negligens, & pauperum curam derelinquens. Quando pro iis daturus est animā quibus externam denegat substantiam: quomodo etiā implere posset illud monitum Apost. *Præcipite diuitibus non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed sperare in Deo viuo, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facilè tribueré & communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futuro, vt apprehendant vitam æternam.* Quomodo, inquam, hæc omnia poterit præcipere Pastor, si ipsemet in opibus spem aut effectum defigat, si illis accumulandis magis studeat, quàm bonorum operum meritis, si non facilis sit ad erogandum egenis, si fundamentum bonum & solidum, cælestium & æternarum opum negligat?

Quapropter, vt ostendat Apost. se omnia antea de cupiditate & auaritia dicta ad Christi ministros dirigere, sic concludit: *Tu autem, ô homo Dei, hæc fuge, sectare vero iustitiam, pietatem, fidem, charitatē.* Illa vox, *Homo Dei*, vel *Vir Dei*, in Scriptura ad ministros Dei solet dirigi. Hoc enim titulo gaudent, quia Deo specialiter sunt consecrati, quia eius ad plebem internuntij, quia rerum diuinarum Administri, quia Vicarij per quos loquitur, operatur, regitq; populum. Hinc in antiquis Scripturis hoc nomen tribuitur Prophetis quos Dei spiritus regebat: *Homo Dei Rex dicit, descende*, dicebat quidam Eliæ. 1. Reg. 4. Et de Samuële. 1. Reg. 9. dicitur: *Vir Dei est in hac ciuitate.* Et Iud. 11. de Angelo dicit Manuë: *Vir Dei venit ad me.* Ergo, ô Sacerdos! memineris te Virum Dei, memineris te esse Christi, vide cui seruis, vide cui consecratus sis, vide quo spiritu duci te conuenit. Vtique non spiritu huius mundi, vt periturus peritura secteris, & inhæreas his quæ sunt labentis sæculi, sed spiritu Dei, cuius es Vir, cuius seruus, qui ideo es consecratus, vt ad diuina & cælestia totam mentem, totum affectum erigas. Quid tibi cū Mammona, qui Dei es? Quid tibi cum Plutonis compedibus & vinculis, qui Christo es obligatus? An fortè speras te duobus Dominis posse seruire, Deo & Mammonæ? An in eodem cordis tui templo & altari existimas te posse collocare Dagon & Arcam Dei. Fuge auaritiam, quæ cultum Dagon & Mammonæ promouet, & ministerium tuum deturbat, sectare verò iustitiam, pietatem & charitatem, in quibus Dei & Christi cultus consistit. Vtere rebus huius sæculi ad Dei gloriam, ad pauperum leuamen, ad tuam necessitatem, & sectare in spiritu & affectu paupertatem tantopere à Christo, qui pretium eius nouerat, adamatam. Atque vt verbis Augustini concludam: *Extirpa cupiditatem, & planta charitatem, sicut omnium malorum radix est cupiditas, ita & omnium bonorum radix est charitas.*

LECTIO X.

DE FLORE DECIMO QVI EST frugalitas, & pia bonorum Ecclesiasticorum dispensatio.

DVo extrema Ecclesiasticis sedulò vitanda sunt. Primum quidem, nimia temporalium bonorum cura & coacceruatio quæ affectum ad se trahit, & mentem non parum distrahit. Nam dum per multa spargitur, stare in intimis fixa prohibetur. Propterea dum ad Clerum quis assumitur, crines ei raduntur, seu detondentur, atque per eam detonsionem, rerum temporalium cura superflua ab illis abiicienda designatur. Nam sicut pili non sunt pars corporis, sed quædam superfluitas à corporis humore procedens: sic temporalia, non nobis naturalia, sed velut aliena sunt & superflua; ideoque nimia eorum cura & cupiditas resecanda, & vertex capitis, id est animus, maneat liber, & cælestium cogitationi idoneus. Sed & huius rei monet ipsum nomen. Nam Clerus sors appellatur, & Clericus quis dicitur, quod de sorte sit Domini, vel quia ipse Dominus sors, siue pars & hæreditas eius sit. Ergo qui Ecclesiæ seruit, huius rei meminerit, & nitatur esse quod dicitur. Si ipse Dominus pars est, vel Dominum habet partem & hæreditatem, talem se exhibere debet, vt ipse possideat Dominum, & possideatur à Domino

à Domino. Ergo de altaris obsequio victum & vestitum habens his contentus sit, nec lucra, nec opes sæculi in Christi quærat militia, alioqui non Dominus pars eius & funiculus hæreditatis eius, qui extra Dominum partem quærit, & possessionem superfluam.

Sic solent hac in re ratiocinari SS. Patres, præsertim Hieronymus Epist. ad Nepotianum de vita Clericorum, & Augustinus lib. de contemptu sæculi Tom. 9. Clericos cupidos, tenaces & auaros hac ratione perstringentes. Et certè si in Euangelio Domini (inquit S. Ambrosius) etiam populus ipse ad despicientiam opum informatus, atque institutus est, quanto magis nos Leuitas oportet terrenis non teneri cupiditatibus, quorum Deus portio est? In eandem sententiam Sidonius Episcopus Aruernensis lib. 9. Epist. 3. sic scribit ad Faustum Regiensem Episcopum: *Tuis precationibus obtine, vt portio nostra sit Dominus, atque vt adscripti turmæ Leuitarum, ne remaneamus terreni, quibus terra non manet, inchoemusque sicut à sæculi lucris, sic quoque à culpis peregrinari.* Itaque si opes in Clero affluant, non est illis cor apponendum, non in illis gaudendum, non magni pendendæ sunt. Adhiberi quidem debent ad vitæ necessitates, sed vt terra, sine qua ne viuere quidem possumus, & tamen adeò non habetur in pretio vt etiam pedibus teratur, & si quid forte adhæserit, statim excutiatur. Terrena ergo sint quidem in vsu, sed æterna in desiderio: sic Dominus erit nostra portio.

Alterum extremum omnino etiam vitandum, est bonorum Ecclesiasticorum prodiga seu inutilis profusio. Hoc enim sibi certò persuadere debent qui Ecclesiasticis bonis abundant, non ideò posse genio indulgere, vel illa ad luxum & vanitatem profundere, in epulas & conuiuia, in ædificia sumptuosa, aut in alios vsus profanos: sed sibi concredita esse, vt moderatè & frugaliter in ea quæ honestæ sustentationi sunt congrua expendant, ac reliquum in pios vsus erogent. Certè strictior hîc ratio exigenda est quam communiter Ecclesiæ Ministri sibi persuadere videantur. Ac in primis non pauci, iique valdè eruditi, cum Theologi, tum Iurisperiti, opinantur Ecclesiasticos non esse propriè Dominos suorum redituum, sed tantum vsum fructum habere ac dispensationem illorum: ita vt ex iustitia teneantur quod superest decentiæ status in pauperes vel pias causas erogare, alioqui obligationem restitutionis incurrere. Audi quomodo hac de re loquatur grauissimus Theologus Petrus à Soto de instruct. Sacerdotum p. 2 Lect. 3. *Primo omnium constat ex decursu totius Ecclesiæ ab Apostolis & ipso iure diuino; bona omnium Ecclesiarum cum Christi sint, merito etiam pauperum esse, nec vlla ratione aut potestate humana fieri posse, vt licitè in alios vsus quam Ecclesiasticos & pauperum expendi possint. Contrarium credimus esse errorem grauissimum, saltem contra bonos mores & iustitiam: & quidni etiam contra Scripturam?* Atque huic opinioni non parum fauent dicta Sanctorum Patrum, & Canones, de quibus statim: ita vt sententia illa sit tutior, & in Praxi Beneficiariis consulenda.

Sed etsi alteram sententiam sectemur, nimirum illos esse verè Dominos omnium suorum prouentuum, tamen nec à Theologis, nec à Iurisperitis negari potest, eos strictè omnino obligari ad eleemosynas & pias elargitiones de superfluis statui suo, siue honestæ & decenti sustẽtationi: & peccati mortalis reatum incurrere, si in profanos vsus notabilem summam expendant, quamuis ad restitutionem non obligentur. Id verò multiplici ratione potest declarari.

Primò quidem, quia Ecclesiastici in statu perfectiori degunt, & ideò strictius quàm laici tenentur pauperum curam gerere, tanquam pauperum Patres & Tutores, vt insinuant sacri Canones. Et hoc quidem de Ecclesiasticis omnibus verum est, maximè tamen de illis qui curam gerunt animarum.

Hoc probè intelligens S. Ioannes Eleemosynarius, cùm primùm factus esset Episcopus, illis accersitis qui res Ecclesiæ dispensabant, illis etiam præsentibus qui erant à secretis. *Non est* (inquit) *iustum o fratres, & in ministerio socij, vllius alterius rei curam gerere prius quàm Christi. Euntes itaque per totam ciuitatem singulatim describite meos Dominos.* Cùm autem illi dubitarent, quinam essent hi Domini, dixit ipse: *Quos vos pauperes & mendicos appellatis, Ego Dominos meos & adiutores nomino, illi soli mihi possunt opem ferre, vt à Christi regno non excidam.* Factum est quod iusserat, & omnes numerati efficiebant septem millia & quingentos, vnicuique verò eorum dedit sumptum diurnum. Idem postea quæcumque habere poterat, etiam lectorum stragula, pauperibus distribuebat; cumque pauperes adeò profusam liberalitatem mirarentur, respondere solebat: *Fratres nondum sanguinem pro vobis fudi, sicut præcepit mihi Dominus Iesus Christus.*

Iucundum & memoratu dignum est eius cum quodam diuite certamen. Miserat diues ei dono culcitram mollem è plumis, at vbi primùm in ea cubauit, noctem illam insomnem egit ingemiscens mollius se iacere quàm suos Dominos: cumque illuxisset, iussit culcitram vendi & pecuniam pauperi dari. At diues ille ad emptores redemptam ei iterum misit, obsecrans ne iterum venderet, sed ea frui vellet. Verùm non potuit precibus impetrare quin iterum venderet. Sic diues secundò redemptam eidem remisit, dicens: *Videbimus vter nostrum citius defatigabitur in vendendo, an ego redimendo.* Ille hæc modesto risu excipiens dixit: *Gratias Deo ago, quod inituri simus certamen diuiti salubre, pauperi commodum, mihi iucundum.* Et ita quoties missum est munus, ipse toties illo vendito pauperibus subueniebat.

Secundò, quia Ecclesiasticorum bona, quæ ex beneficiis percipiuntur, ita sunt Christi, vt in Iure vocentur Patrimonium Crucifixi, & res Dei, ideoque obligationem specialem secum volunt vt in eius honorem & cultum impendantur. Ita enim loquitur Vrbanus Papa: *Ipsæ res fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur: non ergo debent in aliis vsibus quàm Ecclesiasticis & Christianorum fratrum indigentium conuerti, quia vota sunt fidelium & pretia peccatorum ac patrimonia pauperum, atque ad prædictum opus explendum à Domino tradita: si quis autem, quod absit, secus egerit, videat ne damnationem Ananiæ & Sapphiræ percipiat, & reus sacrilegij efficiatur, sicut qui pretia prædiorum fraudauerunt.* Vrb. in decr.

Quapropter S. Basilius in Epist. ad Iulianum Apostatam, deposcentem à se talenta aliquot auri, sic scribit: Reditus Episcopatus mei sunt, vnus ager, decem oleæ, decem aluei, vna mola, domus vna, oues quadraginta, octo palmæ, tres fici, paruus hortus. Quorum ego me dominum non censeo, sed dispensatorem, cum mihi eorum incumbat cura, vt inde pauperes alantur. Nam hic status noster adeò arctus est, vt si fors quispiam Sacerdotum ea sibi reseruet, aut in malos vsus expendat, æqualem pœnam mereantur, & qui dilapi-

dat, & qui ex altari furatur. Ita Basilius.

Tertiò, saltem ex præcepto Ecclesiastico, tenentur portionem redundantem decentiæ status, non in profanos, sed in sacros usus Beneficiarij expendere. Colligitur manifestè præceptum istud ex Concilio Trident. ss. 25. c. 1. de reform. Vbi ait: *Interdicit S. Synodus Episcopis, ne ex redditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresque suos augere studeant cum & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas quæ Dei sunt, consanguineis donent: sed si pauperes sint, eis vt pauperibus distribuant. Quæ vero de Episcopis dicta sunt, eadem non solum in quibuscumque Ecclesiastica beneficia, tam sæcularia quàm regularia obtinentibus, pro gradu suæ conditionis obseruari, sed etiam ad S. E. R. Cardinales pertinere decernit.*

Ad huius porrò præcepti elucidationem iuuat obseruare, initio Ecclesiæ ante erecta beneficia, & antequam ministris singulis in particulari esset portio assignata, prouentus fuisse communes: quia & clerici viuebant in communi, & singulis dabatur ab Episcopo qui omnium erat administrator, quantum cuique opus erat, sumebatque quisque menstruam sportulam. Sic enim loquitur S. Cyprianus Ep. 66. vocans, *Clericos sportulantes* eos qui hæc victus stipendia ab Ecclesia capiebant. Quod verò supererat, in pauperes, & alios pios vsus erogabatur. Processu verò temporis charitate refrigescente, multa exorta sunt incommoda, vel quod non possent pacificè ita inter se viuere, vel [illegible] quod plerique maiores posse[illegible] [illegible] & Ecclesiastico statui se nollent [illegible] tenui portione. Sic [illegible] sunt institutæ & beneficia, ac singulis dati annui prouentus, quibus possent [illegible] & copiosè se alere. Neque tamen adeò ablata est obligatio, qua præcipiebatur portio redundans honestæ sustentationi in pauperes erogari: sed voluit Ecclesia id quod fiebat per Episcopum administratorem, id modo à singulis fieri pro cuiusque facultate & prudenti administratione: quandoquidem illi loco Episcoporum in administrationem succederent certæ portionis. Alioquin nisi esset hæc Ecclesiæ intentio, non satis prudenter Ecclesia affluentiam eis concessisset: quæ potius verteretur in occasionem luxus & superbiæ: & sic etiam frustrarentur pia Fidelium vota reditus amplos constituentium in Ecclesia. Hanc igitur intentionem Ecclesiæ declarat Tridentinum, & obligationem præcepto rigoroso renouat.

CONFIRMATIO EX SANCTIS *Patribus.*

QVarto audiendi sane hac de re sancti Patres. Et quidem iam antè audiuimus S. Ioann. Episc. Alexand. & S. Basilium: his porrò subscribens S. Bernardus, multis in locis sublimi voce inuehitur contra Ecclesiasticos, bona Ecclesiæ in vsus profanos expendentes. In declamationibus super Euang. Ecce reliquimus omnia, sic dicit: *Res pauperum non pauperibus dare, per sacrilegij crimen esse dignoscitur: sanè patrimonia pauperum facultates Ecclesiarum sunt, & sacrilegè eis subtrahitur, quicquid sibi ministri & dispensatores, non vtique Domini, vltra victum & vestitum accipiunt.* Quod quidem amplificans in Epist. 42. ad Henricum Senonensem Archiepiscopum sic prosequitur: clamant nudi, clamant famelici, & dicunt: Nobis fame & frigore laborantibus, quid conferunt tot mutatoria seruata in domibus vestris? Nostrum est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur quod inaniter expenditis. Duo mala de vna prodeunt radice cupiditatis, dum vos vestiendo peritis, & nos spoliando perimitis. Hi omnes in futuro stabunt magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt, stante pro eis Patre orphanorum & Iudice viduarum, & dicente: Quod non fecistis vni ex minimis meis, mihi nec fecistis. Idem serm. 33. in Cantica multis agit hac de re, inter cætera sic habet: Serpit hodiè putida tabes per omne corpus Ecclesiæ, & quo latius eo desperatius, eoque periculosius quo interius. Nam si insurgeret apertus inimicus hæreticus mitteretur foras & aresceret: nunc verò quem eiiciet, aut quo abscondet se? Omnes amici, & omnes inimici, omnes necessarij, & omnes aduersarij, omnes domestici, & nulli pacifici, omnes proximi & omnes quæ sua sunt quærunt. Ministri Christi sunt & seruiunt Antichristo: honorati incedunt de bonis Domini, qui Domino honorem non deferunt. Inde is, quem quotidiè vides, meretricius nitor, histrionicus habitus, regius apparatus. Inde aurum in frænis, in sellis & calcaribus, & plus calcaria quàm altaria fulgent. Inde commessationes, & ebrietates, indè cithara, & lyra, & tibia, inde redundantia torcularia, & promptuaria plena, eructantia ex hoc in illud: indè dolia pigmentaria: inde referta marsupia. Pro huiusmodi esse volunt Ecclesiarum Præpositi, Decani, Archidiaconi, Episcopi, & Archiepiscopi. Olim prædictum est, & nunc tempus impletionis aduenit: Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Amara prius in nece Martyrum, amarior in conflictu hæreticorum, amarissima nunc in moribus domesticorum. Hæc sanctus Bernardus. Audi & Cyprianum. In sermone de lapsis rationem reddere volens, cur Deus permisisset persecutionem, ait: studebant augendo patrimonio singuli & obliti quid credentes, aut sub Apostolis ante fecissent aut semper facere deberent, insatiabili cupiditatis ardore ampliandis facultatibus incubabant. Non in Sacerdotibus religio deuota, non in ministris fides integra, non in operibus misericordia, non in moribus disciplina: corrupta barba in viris, in fœminis forma fucata. Adulterati post Dei manus oculi, capilli mendacio colorati, ad decipienda corda simplicium callidæ fraudes circumueniendis fratribus subdolæ voluntates, non iurare tantum temerè, sed adhuc etiam peierare: Præpositos superbo tumore contemnere: venenato sibi ore maledicere: odiis pertinacibus inuicem dissidere. Episcopi plurimi, quos & hortamento esse oportet cæteris & exemplo diuina procuratione contempta, procuratores rerum sæcularium fieri, derelicta cathedra, plebe deserta, per alienas prouincias oberrantes, negotiationis quæstuosæ nundinas, occupari, esurientibus in Ecclesia fratribus non subuenire: habere argentum largiter velle, fundos insidiosis fraudibus rapere, vsuris multiplicantibus fœnus augere. Quid non perpeti tales pro peccatis eiusmodi mererentur? Hæc sanctus Cyprianus.

Hos SS. Patres citans Cardinalis Bellarminus hæc adiungit: perpendant nostræ ætatis homines, an ea quæ deplorant sanctissimi isti viri in moribus suorum temporum, non sint omnino similia peccatis temporum nostrorum: ob quæ nos quoque lugere assiduè ac gemere debeamus. Adde, quod quemadmodum veteres illi populi habuerunt suos Cyprianos, suos Bernardos, qui cæteris vita & exemplo prælucebant, & propterea inexcusabiles erant, qui ad illa lumina oculos claude-

Bellarm. l. 2. de gemitu columbæ c. 4.

bant, ſic & nos habuimus diebus noſtris, non paucos viros ſanctiſſimos, quorũ mores & vita reliquis omnibus regula bene viuendi eſſe potuerunt. Sed potiſſimum, qui Eccleſiaſtici ſumus, habuimus S. Carolum quaſi lucernam lucentem in caliginoſo loco, eamque non ſub modio, ſed ſuper candelabrum excelſiſſimum, vnde lucebat omnibus qui in domo Dei ſunt.

Qualis autem fuerit ex comparatione eorum, quos SS. Patres Cyprianus & Bernardus reprehendunt facilè cognoſci poterit. Illi cathedram, id eſt munus concionandi, Epiſcoporum proprium relinquebant: iſte cathedram non reliquit, niſi cum vita eum reliquit. Illi plebem deſerentes ad temporales nundinas in aliis prouinciis vagabantur: Iſte plebem ſibi à Deo creditam nunquam deſeruit, niſi quando plebis ſuæ vtilitas, vel neceſſitas compulit. Illi fratribus pauperibus non prouidebant, ſed argentum largiter poſſidere gaudebant: Iſte patrimonium ſuum, vt haberet vnde pauperibus largiter ſubueniret, cum gaudio diſtribuebat. Illi non erubeſcebant vſuris multiplicantibus fœnus augere: Iſte miſerebatur inopum, vt Domino ſoli fœneraretur, ſciens ſcriptum eſſe: Fœneratur Domino, qui miſeretur pauperis. Illi non multum laborabant, quod non eſſet in ſacerdotibus religio deuota, in miniſtris fides integra, in moribus diſciplina: Iſte dies ac noctes excubabat, vt reſtitueretur in Eccleſia ſua priſtina, Cleri ac Populi Eccleſiaſtica diſciplina. Inde tam multas habemus ab ipſo poſteris relictas conſtitutiones, ordinationes, admonitiones. Atque hæc ex Cypriano.

Addamus pauca ex Bernardo: Epiſcopi, quos ſanctus Bernardus corripit, honorati incedebant de bonis Domini, qui Domino non ſeruiebant: Iſte in publico vtebatur veſtitu, quem dignitas exigebat, ſed priuatim viles & attritas veſtes gerebat, Domino autem ita ſeruiebat, vt verbo Dei & orationi ſemper intentus noctes inſomnes non rarò traduceret. Illi ſplendidas menſas, & cibis, & ſcyphis habere volebant, hic vulgarem menſam, & ſcyphis communibus, non aureis, vel argenteis vtebatur. Illi comeſſationibus & ebrietati operam dabant, hic ſæpè ieiunans, & pane & aqua vt plurimum contentus. Illi citharam, & lyram, & tibiam in conuiuiis adhibebant, iſtius ad menſam ſola Scripturarum ſanctarum verba ſonabant. Illi redundantia torcularia, & promptuaria plena, & dolia pigmentaria, & præcipuè refecta marſupia habere gaudebant: iſte modeſtiam & paupertatem Chriſtianam, cùm diues eſſet, egenus factus, nec ſolùm patrimonium in egenos conſumpſit, ſed etiam multa pinguia beneficia Eccleſiaſtica, quibus à Pontifice maximo auunculo ſuo ditatus fuerat, nouo exemplo ſpontè dimiſit.

O beatum Pontificem, ac verè Chriſti amantem, & imitantem diſcipulum! O nos beatos, ſi imitari non pigeat, quem laudare delectat! O nos verè miſeros, & omni lacrymarum fonte plangendos! ſi tanto propoſito ante oculos noſtros exemplo, & quaſi lucidiſſimo vitæ perfectæ ſpeculo, deformia noſtra non viderimus, neque emendare diligentiſſimè ſtuduerimus. Hæc Bellarminus.

DE PLVRALITATE Beneficiorum perículoſa.

EX dictis ſatis lucidè deduci poteſt ex mente SS. Patrum, haud rectum eſſe beneficia beneficiis, penſiones penſionibus cumulare; nec enim id ſine graui inordinatione, vt plurimum fit, & ex radice cupiditatis ortum habet, quantumuis multi ſpætextus & pallia (quaſi folia & perizomata filiorum Adæ) ad velandam nuditatem & turpitudinem iſtam à pleriſque afferantur. Interim ex omnium Theologorum ſententia exploratum manet & decíſum, peccati mortalis reatum incurri, ſi dum vnum honeſtæ ſuſtentationi ſufficit, alterum nihilominus retineatur. Nam ſi Propheta minatur hominibus huius ſæculi, & dicit: *Væ qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis, nunquid habitabitis vos ſoli in medio terræ?* Iſa.
Quanto magis væ inclamandum eſt his, qui beneficia beneficiis, præbendas minores maioribus, penſiones penſionibus aggregant, Eccleſiaſque Eccleſiis? Certè multiplici ratione tales peccare comperiuntur.

Primò quidem in Deum & Chriſtum, cuius patrimonium dilacerant, & prauè diuidunt, de illo inueniuntur incraſſati, impinguati, dilatati, onus verò & multiplex officium illi annexum, qualiter peragatur, parũ ſunt ſolliciti. Sic ipſi vt loquitur S. Bern. ſer. 10. in Cant. *Chriſti opprobria, ſputa, flagella, clauos, lanceam, crucem & mortem, hæc omnia in fornace auaritiæ conflant & profligant in acquiſitionem turpis quæſtus, & pretium vniuerſitatis ſuis marſupiis includere feſtinant.* Nam patrimonium quod Sponſæ ſuæ Eccleſiæ Chriſtus reliquit flagellis, alapis, Sanguinis effuſione acquiſitum, illi vertunt in occaſionem auaritiæ & cupiditatis, luxus & carnis.

Secundò, peccant plerumque tales in Eccleſiam, quæ fraudatur pluribus miniſtris, qui diuinum cultum & obſequium perſonaliter in pluribus beneficiis erant præſtituri. Atque cùm multi idonei pietate & eruditione reperiantur, quibus hæc plura ſtipendia vnius ſufficerent ad producendum in Eccleſia copioſum fructum, etiam illis quodammodo ſit iniuria iniqua iſta diſtributione, vel occupatione plurium beneficiorum.

Tertiò, peccant in fundatores, quorum pia intentio & vltima voluntas euertitur. Nec enim mens eorum fuit alia, quàm diuerſis fundationibus diuerſos Eccleſiæ miniſtros alere, qui per ſe officium obirent legationibus piis annexum: ideoque vox eorum, & querela cenſetur detonare auribus iſtorum, qui beneficiorum lucra & commoda ſolùm captantes, parum officij per ſe præſtant: ſed onus in alium transferunt, & exſugunt ſubſtantiam benefici; per penſionem, vel alia via, quæſtuario potius more, quam ſpiritualis profectus intentione. Ad hos illud Ezechielis dirigitur: *Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod* Ezech. 34.
craſſum erat occidebatis; gregem autem meum non paſcebatis.

Quartò, peccant & hi in populum, cùm fidelem, tum infidelem. Quia fidelis populus ſcandalum patitur, dum videt in Eccleſia tot beneficiorum nundinationes: Infideles autem & Hæretici hæc ſubſannant & rident, traducuntque Eccleſiæ miniſtros, & exinde occaſionem ſtabiliendi ſuas hæreſes apud imperitam & puſillam multitudinem nanciſcuntur, in auaritiam & alia vitia cleri debacchantes.

Quintò, denique, quodammodo iuri naturali

diuersis Ecclesiis, sicut quod vnũ membrum sit in diuersis corporibus. Quod vnus & idem sit caput vel oculus in vno corpore, sitque manus etiam & pes in altero, inordinatum est. Hoc verò fieri videtur, dum vnus idemq; existit Pastor vnius Ecclesiæ, Canonicus alterius, vel Beneficiarius, maximè quando vtrobique functiones obire nequit. Neque sibi omnes blandiantur de dispensatione, cum & illa sæpè impetretur tali quali narratione; ita vt non reddat possidentem tutum in foro conscientiæ, quamuis liberet eum ab externa desuper molestatione. Vnde S. Ber. ad Eugen. Pont. de hac re scribit. *Non sum tam rudis, vt ignorem vos positos dispensatores, sed in ædificationem, non in destructionem. Vbi necessitas vrget, excusabilis est hæc dispensatio: vbi vtilitas prouocat dispensatio laudabilis est, vtilitas dico communis non propria. Nam cum nihil horum est, non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.* Quapropter nonnullis posset responderi, quod olim cuidam Coloniensi Canonico è Curia regredienti cum dispensatione ad plura beneficia responsum fuit à viro magni zeli & scientiæ: *Poteras ire in infernum sine licentia, nunc ibis cum dispensatione.* Atque illud etiam timendum est, ne qui non vnus, sed plures est in beneficiis, non vnus, sed plures sit in tormentis.

Horum plura exempla refert Cantipratō, qui asserit circa an. 1238. fuisse Parisiis solemnem disputationem, vbi omnes Theologi à Guillelmo Episcopo Parisiensi conuocati, vniformiter determinauerunt, duo beneficia dummodo vnum valeret quindecim libras Parisienses, retineri nõ posse cum salute animæ. Duo solùm Theologi huic assertioni tunc sunt refragati; Philippus, Cancellarius Parisiensis, & quidã Arnoldus, postea Episcopus Ambianensis. Sed quid de isto Philippo contigerit sic enarrat. Agonizantem in morte dictus Guillelmus Episcopus, paterna sollicitudine visitauit, rogans vt singulari opinioni cederet de pluralitate beneficiorum, & omnia sua beneficia, excepto vno, in manus Ecclesiæ resignaret, ea cõditione vt si conualesceret, ei suppleret ipse de proprio. Renuit verò æger, experiri se velle dicẽs, an sit damnabile beneficia plura tenere. Sic ergo mortuus est. Post paucos dies, cùm Episcopus finitis Matutinis oraret, vidit inter se & lumen quasi vmbram hominis tetram. Eleuata ergo manu consignat se, & si ex parte Dei sit, præcipit vt loquatur. Cui respondit is qui apparebat: *Alienus à Deo sũ, sed tamen factura eius; ego enim sum Cancellarius ille miserrimus.* Rursus Episcopus: *Et quomodo tibi est sic dolenti? Damnatus, inquit, æterna morte, & tres fuere causæ damnationis meæ. Vna est, quod crescentes fructus annuos contra pauperes timidè reseruaui. Secunda est, quod contra sententiam plurimorum de pluralitate beneficiorum opinionem propriam defensaui, & in hoc me periculo mortalis culpæ commisi. Tertia est, quod carnis vitio cum scandalo multo tempore laboraui.* Hæc ille.

Refert idem, se cuidam alteri magnæ eruditionis viro cum extremo morbo confligenti adfuisse. Reduxitque ei, inquit ipse, solemnem illam disputationem & determinationem de pluralitate beneficiorum, cui ipse interfuerat Doctor magnus: consulens ei cum magna lacrymarum instantia, vt vnam præbendarum dimitteret, quia duas contra animam tuam tenueras, quarum vna ad omnem vitæ copiam sufficere poterat. Tunc [illegible]

consobrinus cum lacrymis inclamaret, cùm voce non posset, manu innuens expirauit, post cuius obitum, cùm quidam ex nostris stupefactus cogitaret, cur tantus homo, si mortale peccatum esset plura beneficia retinere, in tali statu obiisset: mox quasi semi vigilanti mortuus apparens dixit: Hæc sola præbendarum causa est, pro qua infœlix ego æternaliter sum damnatus.

Addit etiam & alia exempla his verbis: Ego in quadam Ciuitate Episcopali annis vndecim adoleui, vbi sexaginta duo Canonici sub præbendis pinguissimis ducentarum ferè librarum Parisiensium in matrice, Ecclesiæ seruiebant, quorum plures erant beneficiorum plurium detentores. Ego qualem vidi vindictam in ipsos, mihi testis & iudex sit S. Trinitas. Paucos enim vidi communi morte defungi, sed omnes subitò & reprobè mori: ita vt quidam eorum audito quod vnus sociorum nocte sanus, manè mortuus inuentus esset, cõplosis manibus dixerit: Quid vultis? Secundùm vsum & morem Ecclesiæ mortuus est, vt videtis. Vidi ego in ea Ecclesia quatuor Archidiaconos sic defungi. Primus eorum de equo phalerato cecidit, & fracta ceruice expirauit. Secundus manè in cathedra sedens, mortuus est repertus. Tertius in Choro stans, cùm ad Missam eleuatio Corporis Christi fieret, cecidit resupinus, & subtracta loquela cum sensu, quasi brutum animal tertia die sine sacramentis est defunctus. Quartus, Confessionem Sacramentaque recusans, mortuus est, & extra cœmiterium sepultus. Hæc Thomas Cantipr. l. 1. Apum c. 10. p. 5. & seq.

Possem & ego nostri temporis exempla plura recensere, quibus ostenderem subita & improuisa, vel dubia morte abreptos fuisse in florida ætate, beneficiorum multorum occupatores, in dispensatione taliter qualiter, sine sufficienti fortè causa impetrata, vel in fauorabili aliquorum sed periculosa opinione, nimis confidentes. Verùm quia & in Iudiciis Dei occultis non debet præceps nostrum esse iudicium, & recens adhuc memoria animos aliquorum illis fauentium exasperare posset, lubens prætereo. Hoc solùm inculcatum velim his qui hæc legunt, istam beneficiorum accumulationem, vel bonorum Ecclesiasticorum, non carere graui periculo.

DE DONATIONE IN *consanguineos reprobata.*

DEducitur item manifestè ex mente SS. Patrum, bona Ecclesiastica in consanguineos haud licitè profundi, vt illis ditentur. Quod expressit Concilium Tridentinum, hortans & monens Ecclesiasticos, *Vt omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquosque carnis affectum, vnde multorum malorum in Ecclesia seminarium extat, penitus deponant.* Illis tamen, si pauperes sint, ex charitate, vt pauperibus subuenire, laudabile est, vt decernit etiam Concilium: *Nam & illa probanda liberalitas, vt proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas,* vt dicit S. Ambr. 1. de Offic. cap. 30.

Verùm multis viscus est & laqueus hic cognatorum affectus, à quo se vinci patiuntur, & in salutis periculum pertrahi, dum illi nimis indulgent, & è bonis Ecclesiæ suorum statum augent, stimulante cupiditate. Propterea monebat S. Basilius in Const. c. 2. [illegible]

cælibes esse & illiberes, vt à terrenis curis ad cœlestia animum traducerent: Verùm Satan affectu cognatorum, fratrum, nepotum ita eos obligat, vt non minus terrenis curis implicet ipsos, quam si proprios liberos nacti essent, quibus prouidere deberent, aut in illis familiam perpetuare, instar hominum huius sæculi. Et hæ sunt insidiæ Satanæ, quibus etiam bonos illaqueat, vt verum esse illud agnoscamus.

Cùm factor rerum priuaret semine Clerum,
Ad Satanæ votum successit turba nepotum.

His oportet statum aliquem sollicitè procurare, vel beneficia conquirere aut resignare præmaturè, & prouidere vt in familia permaneant, sicq; oportet hæreditate possidere Sanctuarium Dei, & ædificare Sion ex sanguinibus. Et cùm nemo carnem suam odiò habeat, sed nutriat & foueat eã, cùm nepotes & fratres, os nostrum sint, & caro nostra, plus æquo illis indulgetur, in nostrum eorumque damnum. Exemplum ea de re supra dedimus in S. Vdalrico Augustano Episcopo, qui Episcopatum resignans in Adalberonem nepotem sapientia & virtute conspicuum, moriturus tamen ad Dei iudicium raptus est, & per visum didicit se ob eam causam Purgatorij pœnas subiturum. Vnde ad se rediens dicebat: *Heu! heu! quod meum nepotem Adalberonem vnquam vidi, quia pro eo quod ei secundum desiderium suum consentiebam, nolunt cælites me impunitum in suum recipere consortium.* Vdalricus ergo post mortem per Purgatorium transiit, & Adalbero anno sequenti repentina morte extinctus est. Sic verum esse patet quod de aliquibus scribit S. Greg. 7. Moral. c. 14. quod sæcularium & sæcularia deserere videantur: *Sed tamen adhuc vinculo carnalis cognationis obligati, dum amori propinquitatis indiscretè deseruiunt, ad ea sæpè per affectum cognationis redeunt: cumque plusquam necesse est carnis propinquos diligunt, retracti exteriùs, à cordis parente diuiduntur. Quo itaque isti nisi in rete ambulant, quos à præsenti sæculo inchoata iam vita perfectio soluerat, sed inordinatus amor terrenæ cognationis ligat?* Verùm contra horum propinquorum, siue fratrum, siue sororum, siue & nepotum importunitatem, aut aliorum parentum affectum nimium, eos qui pietatem sectantur armans Climacus Gradu 3. sic ait: *Melius est contristare parentes, quàm D. Iesum: hic enim nos creauit & saluauit, illi sæpè suos amando perdiderunt. Amor Dei ipsiusque sanctum desiderium extinguit in anima carnalem parentum amorem, qui autem vtrosque in vno corde claudi posse putat, is seipsum decipit. Ne te moueant tuorum lacrymæ, ne tu tibi æternas lacrymas pares.*

Neque verò desunt exempla eorum, qui se hac in re fortiter gesserunt; propinquorum importunitatem, preces, lacrymas, despicientes, ne in Ecclesiæ, aut pauperum præiudicium eos bonis Ecclesiasticis adaugerent.

Laurentius Iustinianus Patriarcha Venetus, vrgebatur à consanguineo quodam suo non ita paupere, vt pecunia eum iuuaret in filiæ dotem: ipse verò non minus piè, quàm sapienter respondit. *Considera frater, quæso, si parum dedero, non est quo opus habes: si multum, defraudauero multos, vt vni satisfaciam: & præterea quicquid illud est, quod est ad cibos potiùs pauperum, quàm ad intortos crines, aut margaritas, ab Ecclesia traditum est.*

Austerus fuit planè hac in re, vt Præsulibus speculum exhiberet, Clemens 4. ante Sacerdotium coniugatus, & Bononiæ Iuris Doctor. Cùm is anno 1285. euectus foret ad Pontificatum, accesserunt duæ eius filiæ, ex matrimonio susceptæ, sperantes ab illo dotem iuxta Pontificiam dignitatem. Respondit ipse, Papam non habere filias, ideoque debere eis sufficere patrimonium eis relictum, nec licere quod suum non esset propinquis dare. Trecentas ergo libras Turonenses solum contribuit vnicuique earum, vel ad Matrimonium, vel ad Religionem? Quapropter post obitum eius repertum est hoc Breue in Cœnobio Dominicanorũ Barchinonensi ad nepotem suum Petrum Grossum multis de nostra promotione gaudentibus, nos soli sumus, qui certius immensitatem oneris experimur. Et idcirco quod aliis gaudium, nobis fletum subministrat, & metum. Sanè vt scias qualiter his auditis debeas te habere, scire te volumus, quod humilior solito debes esse. Neque enim quod nos vehementer humiliat, debet nos extollere, maximè cùm honor huius sæculi momentaneus sit, & sicut ros transeat matutinus. Neque vos, neque fratrem vestrum, vel ex aliis nostris aliquem venire volumus, sine nostro speciali mandato, qui spe sua frustratus, si secus venire præsumeret, oporteret vt rediret confusus. Sed nec in sororis tuæ nuptiis gradum quæras propter nos altiorem: nec enim nos haberes propitios, nec in aliquo adiutores. Si tamen eam filio militis simplicis desponsaueris inter centum libris Turonensibus tibi proponimus subuenire. Et si altiora quæsiueris, ne denariũ speres vnum. Et si hocipsum secretissimũ esse volumus, ac tibi & matri solummodo notum esse. Illud etiam scias quod nullum nullamque de sanguine nostro sub nostræ sublimationis obtentu inflari volumus. Hæc Pontifex. Interim, nepoti cuidam suo cùm nihil vnquam dedisset, Galliæ Antistites in gratiam Pontificis, tres contulerunt Canonicatus: verùm ipse compulit eum, vt ex tribus illis vnum quod mallet, retineret, reliqua resignaret, nec voluit eum vlteriori dignitate cohonestare, licet à multis pro eo preces fierent. Quibus respondit ipse: *Ego Deo, non autem carni & sanguini acquiescam. Deus ita vult vt sua in pias causas erogentur: dignus Petri successor non est, qui plus cognationi, quàm pietati & Christo defert.*

Simili modo se gessere erga propinquos Cælestinus V. Vrban. VII. Benedictus XI. & XII. Nic. IV. Marcellus Pont. & Adrianus VI. Noluerunt hi ædificare Sion ex sanguinibus, noluerunt propinquos, vel ad opes, vel ad dignitates prouehere, scientes has deferendas non sanguini, sed vitæ. Suo etiam exemplo docentes Sacerdotes ac Præsules debere esse instar Melchisedech, quasi sine patre, sine matre, sine genealogia. Introducitur enim talis ab Apostolo, vt indicetur Sacerdotes debere parentum obliuisci, quasi cælestes forent ac de cœlo lapsi, vt viscoso cognationis glutino expediti, cælestia possint cogitare, & in Ecclesiæ communem vtilitatem curam suam omnem impendere, illique prodesse.

S. Cyprianus à coniugio assumptus ad Episcopatum Carthaginensem, vxorem & liberos non ditauit, aut euexit: sed bona sua in pauperes erogauit, curamque vxoris & filiorum planè à se abdicauit, eamque Cæcilio Prebytero commisit, relinquens eis dotem, quæ tantùm ad necessaria vitæ sufficeret. Ita habet Pontius Diaconus in eius vita.

S. Richardus Episcopus Cicestrensis, consanguineos nolebat vlla ratione ad beneficia promouere, dicens Pastorum Principem D. Iesum Christum, non B. Ioanni Euangelistæ consanguineo, sed B. Petro sanguine minimè coniuncto, claues regni cœlorum tradidisse. Surius 3. Apr. Chri-

stus Dominus cognatis suis Iacobo & Ioanni non opes & delicias, vel primatus promisit, licet mater vrgeret: sed solùm calicem Passionis suæ proposuit & propinauit.

DE TESTAMENTIS Ecclesiasticorum.

DEnique ex dictis rectè deducitur, non posse Beneficiarios testari de bonis acquisitis ex beneficio, nisi ad pias causas. Vnde peccant relinquendo ea consanguineis diuitibus, licet fortè consuetudo alicubi inualuerit, efficiens vt talis dispositio & successio sit valida. Vnde siue Episcopus, siue Pontifex beneficiatis concedat facultatem testandi, hoc solùm est intelligendum ad
Apud q. Nau. in 5. pias causas, vt monent Doctores. Et certè si peccent, & quidem mortiferè, disponendo de his profanè inter viuos, vt omnium Theologorum sententia asseuerat, multo magis disponendo per vltimam voluntatem. Nam semper minus concessum fuit beneficiariis condere testamentũ, quàm
Lessius l. 2. de Iust. c. 16. dub. 4. donare inter viuos, vt etiam ex Canonibus colligi potest. Quapropter grauis quidam Theologus hac de re sic loquitur. Mirum est in quibusdam Ecclesiasticis tantam esse salutis suæ incuriam, & futurorum securitatem, vt etiam si mox ad tribunal Christi rapiendi sint; ea tamen negligant, quibus salutem facilè consequi possent, & insuper rem adeò periculosam, vt amicos suos locupletent, audeant attentare. Verùm hæc est sæculi huius fascinatio, & principis huius mundi, corda mortalium excæcantis potestas. Vnde & his repetimus illud S. Ambr. lib. 1. de Offic. ad Clericos: Bonum est, vt ipse tuis subuenias, quibus pudor est ab aliis sumptum deposcere: non tamen vt illi ditiores fieri velint, ex eo quod tum conferre potest inopibus. Neque enim propterea te Deo dicasti, vt illos diuites facias: sed vt tibi vitam perpetuam fructu boni operis acquiras, & pretio miserationis peccata tua redimas. Putant se parum poscere pretium quærunt bonum, vitæ tuæ fructum adimere contendunt, & accusant quod eos diuites non feceris, cùm te velint æternæ vitæ mercede fraudare. Hæc Ambrosius.

Cæterùm, sic se gerere deberent Ecclesiastici in bonorum suorum distributione, & patrimonij Christi dispositione in pias causas dum sani sunt, vt adueniente morbi, vel mortis tempore, ab omni forent inquietudine exempti, à sollicitudine nimia temporalium, ab inimicorum opportunitate: qui quandoque ægris assistunt, sed instar vulturum cadauer expectantes, vt relicta substantia pascantur.

Parum congruum videtur Clericali statui multa millia congerere grandi etiam parsimonia, & de illis haud disponere donec anima iam agenda est. Nam & quandoque ægrè dimittuntur: licet in pias causas dispositio per testamentum fiat: quandoque & testamenta iuxta mentem testatoris non complentur, quandoque longè melius & certius fuisset egenis, tanquam Christi membris & visceribus esurientibus, dum prospera est adhuc & vegeta valetudo, auxilio fuisse. Hinc communi prouerbio illud circunferri solet: *Facula quæ præfertur, plus lucis affert per tenebras ambulantibus, quàm si plures subsequantur.* Vnde iterum illud:

Da tua, dum tua sunt, post mortem tunc tua non sunt.

Præclarè S. Lucia virgo hac in re se gessisse legitur, vrgens matrem vt patrimonium quod sibi debebatur in egenos erogaretur. Cùm verò illa diceret, vitæ suæ finẽ vt expectaret, tunc libertatem sibi fore ea de re disponendi, hoc sapiens responsum ab ea accepit. *Non est admodum gratum Deo munus, ô Mater! quando ideo illud offertur, quia illius vsum suprema intercidit dies. Da dum sana es, ne si moriens dederis, inuita dedisse arguëris, rem quam velis nolis relinquere cogeris, quam tecum ferre non potes, & qua ipsa frui nequis.*

Hæc attendentes viri sancti, ne quidem apud se in morte voluerint inuenire tẽporalem substantiam, de qua possent vel testamento disponere. Vnde de S. Augustino Episcopo legimus: *Testamentum nullum fecit, quia vnde faceret pauper Christi non habuit.* Testamentum S. Greg. Taumaturgi supra retulimus, quo ordinauit vt in alieno sepulchro conderetur, vt nullius loci hæres esset aut dominus, sicut nec in vita, sic nec in morte. Sanctus Ioannes Alexandr. hoc scribi iussit testamentum: *Ioannes, humilis quidem seruus seruorum Dei, propter autem mihi impositam Pontificatus dignitatem, gratia Christi liber: ago tibi gratias Domine Deus meus, quod me dignum censueris, qui tua tibi offerrem, & quod ex mundi bonis nihil aliud sit mihi reliquum, nisi tertia pars nummi, quã ipsam iubeo etiam dari pauperibus, qui sunt fratres mei in Christo. Quando enim Dei permissione creatus fui Episcopus Alexandriæ, inueni in meo Episcopatu circiter octo millia librarum auri, ex oblatione autem piorum collegi denis millibus plures his pecuniis. Quas cùm cognoscerem esse Christi, Christo etiam dare volui, cui nunc quoque trado animam. Cùm hoc testamento fecisset, deposuit spiritum in manu Dei viuentis.* Metaphrastes in eius vita. Ac, vt recentius exemplum subiiciamus. Ioannes Fischerus Episcopus Roffensis, ita Episcopatus sui reditus dispensauit, vt cùm impij satellites vi domum eius ingressi, arculas scrutarentur, pecuniæ & auri reperiendi cupiditate, non nummos repererint, sed cilicium, flagellumque asperrimum, quibus suum corpus solitus erat castigare. Poterat ergo & ipse dicere cum S. Paulino. *Domine, non excrucier propter aurum & argentum, tu scis enim vbi omnia mea sint.* Et ideo non honorum, nec opum amore potuit retardari, quo minus primus è Præsulibus sacris in Anglia, ob fidẽ & veritatem securi ceruicẽ subiiceret, gloriosè prius decantans, oculis in cœlum subleuatis, Hymnum gloriæ Dei: *Te Deum laudamus.* Sæculo nostro Greg. XIII. opes Ecclesiæ, & patrimonium Christi sic in vtilitatem & salutem animarum, & membrorum Christi erogauit, vt durante vita legatur excitasse, & dotasse Collegia ad viginti: & tot millia pauperum extra & intra vrbem aluisse, vt testetur Baronius ei à Romanis erectam statuam in Capitolio cum hac inscriptione: *Sestertium octingenties singulari beneficentia in egenos distributum*, id est, vicies centena aureorum millia.

Alexander V. ex Ordine S. Francisci ad Pontificatum euectus, adeò liberalis & profusus fuit in pauperes, vt diceret se diuitem Episcopum, fuisse pauperem Cardinalem, mendicum Pontificem.

Concludamus hæc omnia iisdem verbis, quibus vir quidam pereruditus & pius hac de re agens, concludit ad Christũ, vota hæc dirigens. O æterna veritas! vera sanctitas, sãcta fœlicitas, illumina tenebras nostras, aperi oculos mentis nostræ, vt nulla nos seducat, nulla inquinet, nulla cõdemnet philargyriæ vanitas. Eia aspiret dies & lux tua, vt inclinentur vmbræ. Infunde cordi nostro iustitiam, vt quæ Ecclesiæ sunt, Ecclesiæ, quæ Dei sunt, Deo reddamus. Infunde continentiam, vt

modico; pro modica enim via huius vitæ modico opus eſt viatico victu & amictu contenti, ſobriè iuſtè & piè viuamus in hoc ſæculo, expectantes beatam ſpem & aduentum gloriæ magni Dei. Infunde religionem & pietatem, vt non Mammonæ iniquo, ſed tibi Domino noſtro *ſeruiamus in ſanctitate & iuſtitia omnibus diebus noſtris.* Infunde charitatem, vt animam magis diligamus quàm arcam, vt pauperes & inopes magis amemus, quàm aurum & opes. Infunde ſapientiam, vt veras diuitias ambiamus & coaceruemus, quæ nobiſcum perennent in cælis, non vanas & mox perituras in terris. Da nobis ſic tranſire per bona temporalia, vt non amittamus æterna. Da & domos, nomen & familiam conſtruamus, non apud homines breui morituros, ſed apud te & SS. Angelos beatos & glorioſos, quæ in omni ſæcula durent & æternent. Da vt ſimus ſal terræ & lux mundi: vt exemplo magis quàm verbo omnes trahamus ad te eoſque doceamus reipſa contemnere terrena, & amare cœleſtia, vt in magno illo decretorio mundi die à te iudice audire mereamur, *Euge ſerue bone, quia in pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui.*

LECTIO XI.

DE FLORE VNDECIMO, qui eſt ſobrietas & temperantia.

DE hac re ſic monet Regula: *Si quando conuiuiis ſæcularium intereſſe oporteat, ita ſe gerant, vt modeſtiæ & temperantiæ limites non excedant, prauique exempli omnem occaſionem non fugiant. Nuptialibus conuiuiis non interſint, niſi de conſenſu Superioris.*

Primò, quia Apoſtolus teſtatur ſcribens ad Timotheum in ordinatione, ſiue, *in impoſitione manuum, dari nobis ſpiritum virtutis, dilectionis & ſobrietatis.* Qui ergo intemperantiæ vacant & crapulæ, gratiam illam ordinationis repudiant & conculcant, quia conformiter ſtatui cui adſcribuntur, piè & ſobriè viuere illis datur. Et inter cæteras dotes, quas idem Apoſtolus ſiue ad Titum ſcribens, ſiue ad Timotheum, requirit in Epiſcopo (quo nomine etiam Sacerdotes comprehendit) ſemper exprimit vt *ſobrius ſit, & non vinolentus*; quia nempè virtus ſobrietatis inter prima Sacerdotij ornamenta merito cenſenda ſit, ſicut & temulentia inter illius dedecora.

Secundò, maximè incongruum eſt, & crimini ac diſcrimini obnoxium, ſi illi quibus regendæ nauis cura incumbit, ebrietate & ſomno ſepulti inueniantur. Idem iudicium eſto de ſpeculatoribus & vigilibus, quibus ciuitatis cuſtodia eſt commiſſa. At quis neſciat, Sacerdotes ſpeculatores eſſe conſtitutos & vigiles in Eccleſia, vt excubent pro ſua & aliorum ſalute, ſemper accincti ad laudes diuinas & ad ipſum alios excitantes? At quomodo poteſt vigilare, qui ventri ſe addicit, aut crapulæ vacat? quomodo ſuam aliorumque ſalutem curare? quomodo nauis ſibi concreditæ curam agere? An non potius illi conuenit illud Prou. 23. *Eris ſicut dormiens in medio mari, & quaſi ſopitus gubernator amiſſo clauo, & dices, verberauerunt me, & non dolui; traxerunt me, & non ſenſi. Quando euigilabo, & rurſus vina reperiam?* O quàm indignum id Sacerdote.

Tertiò, ſi attendantur munia quæcumque ad quæ Eccleſiaſtici, maximè Sacerdotes & Paſtores obſtringuntur, ſingula ſobrium animum & corpus requirunt. mentemque perſpicacem & vigilem, cui maximè aduerſantur commeſſationes & compotationes; quia ventris repletio mentis eſt obtuſio. Et quænam ſunt illorum qui Eccleſiaſticum gradum ſortiti ſunt munia, niſi frequens oratio diurna, nocturnaque horarum lectio, ac diuini officij perſolutio, Sacramentorum adminiſtratio, ſacrificij quotidiana oblatio, denique diuinarum rerum ferè aſſidua tractatio? An verò hæc omnia obire poteſt vt decet, qui cibo & potu frequenti ſeſe ingurgitat, qui ſympoſiis, temulentiæ & ventri indulget? Quis ignorat, ingluuiei tanquam infœlicis matris primam prolem eſſe mentis & corporis hebetudinem? Hæc verò obſcurat intellectum, opprimit pietatis affectum, generat torporem, parit acediam & tædium diuinorum; & ſic inidoneum reddit ad attentionem, ad mentis functiones, ad ſacratum rerum tractationem. Quam indecorum eſt Eccleſiaſtica officia recitantem, & cum Deo loquentem, ob repletionem veneris graui intemperantiæ coniunctam, mentem planè diſtractam gerere, cor & oculos penè adhuc in ſcyphis & patinis habere, lingua titubare, verba diuina dimidiare, vel præcipitanter proferre, aut abſorbere, & cùm ex ſpiritu diuino proferri deberent, tumultuoſo ſpiritu vini, perfunctoriè & tumultuariè recitare? Certè ſi omnes illud monitum Dei concernit, *Attendite ne grauentur corda veſtra crapula, aut ſæculi curis:* Maximè id cauere debent Miniſtri Chriſti, quorum corda nonniſi cœleſtibus & ſacris functionibus debent intendere, in timore & pietate. Quam turpe etiam eſt, Sacerdotes non paucos, qui de die in diem ad Sacrificij oblationem obſtringuntur ex officio vel beneficio, ad illud ſeſe accingere, adhuc ferè ructantes præcedentis diei intemperantiam habere, torpidos, diſtractos, corpore & mente graueolentes, ſicque tanto myſterio tractando parum aptos? Nonne his merito poſſemus dicere illud Apoſt. *Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum.* Calix crapulam inducens, nonne calix dæmoniorum rectè nominatur? Menſa cui admiſcetur ſotia & temulentia, nonne dæmoniorum menſa? Quid ergo? Fugite ô Sacerdotes & Miniſtri altaris & menſæ Chriſti, in qua vinum germinans virgines propinatur; fugite, inquam, intemperantiam, menſæ illi ſacræ aduerſam; tot infœlicia germina in corpore & animo germinantem. Non poteſtis ſeruire Chriſto & Baccho, nec menſæ vtriuſque apti eſſe miniſtri. Si gulæ & intemperantiæ dediti ſitis, iam non tam Dei quàm Bacchi Sacerdotes dici meremini, ac de illorum numero poteſtis cenſeri, de quibus Tertull. l. de ieiuniis, *Quorum Deus venter eſt, & pulmo templum, & aqualiculus altare, & Sacerdos cocus, & Spiritus S. nidor, & condimenta chariſmata, & ructus Propheta: quibus agape in cacabis feruet, fides in culinis calet, ſpes in ferculis iacet.* Vetus lex prohibebat, ne qui altari deſeruirent, vinum & ſiceram biberent, hinc illud Leu. 10. ad Aaronem. *Vinum & omne quod inebriare poteſt non bibetis tu & filij tui, quando intrabitis in tabernaculum teſtimonij, ne moriamini, quia præceptum eſt in generationes veſtras, vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum & profanum.* Nempè vetatur Sacerdoti Sacris operaturo ſub pœna mortis vinum & ſiceram, & omne quod inebriare poteſt, vt fugiat torporem, primitiam, obliuionem, & vt inter miniſtrandum non erret, ſed plene compos, ſciat ſecernere ſacrum à profano.

Hinc aliqui putant Nadab & Abiu, qui cœlesti igne absorpti fuere in ministerio, ideò punitos fuisse, quod non cauissent sibi à nimio potu: & ideò aliquantum turbati temulentia, pro igne sacro profanum accepissent. Erat enim in atrio tabernaculi, in altari holocaustorum, ignis face è cœlo lapsus, quem Deus iusserat foueri, vt eo solo vterentur ad Sacrificia & thymiamata, de quo Leu. 9. v. 14. Erat & alius ignis communis quo vtebantur ad coquendas carnes hostiæ pacificæ vel hostiæ pro peccato, quibus vescebantur in atrio partim Sacerdotes, partim laïci offerentes. De hoc igne acceperunt in thurificatione coram Domino, siue coram altari holocaustorum & ostio tabernaculi; & dicitur ignis alienus: hoc est, profanus & communis, qui debebat esse à sacro ministerio alienus. Hoc verò ex alia inconsideratione & perturbatione fecisse ob nimium potum, ex eo colligunt aliqui cum Hebræis Doctoribus, quod ideò statim lex subiungitur post illorum punitionem, vt ministro vinum, & omne quod inebriari potest, non bibant. Et ratio adiungitur, vt possint discernere sanctum à profano, in quo errarant Nadab & Abiu. Huic opinioni subscribit B. Petrus Chrysol. his verbis. *Vini odor odorem figurat incensi, & ebrietatis ignis flammam prouocarat incensi. Vnde quia alienati vino alienum portauerunt ignem, mox diuino igne referuntur extincti. Ebrietas in alio crimen est, in Sacerdote sacrilegium.* Atque vtinam non reperiantur inter Sacerdotes Christi aliqui, qui ad ministeria Sacramentorum accedant ita potu perturbati, vt vix discernant inter sacrum & profanum, somnolentia vel obliuione animum prægrauante. Hac de re quandoque plebeium audiui, non sine mœrore, de suis Sacerdotibus, querelas. Quod nimium à compotatione meridiana audiendis confessionibus se exponentes, ex parte somno grauarentur, non sine pœnitentium scandalo. Quod à popinis ad baptisandum vocati, in ceremoniis titubare vel errare, verbaque absorbere aduerterentur: quidni & in forma Sacramenti? Quod ægros visitantes Confessionis nonnunquam gratia, nimij potus afflatu & oris graueolentia nauseam ingenerarent. Quod ad officia publica vesperorum prodeuntes, in facie tota rubea in modo cantandi, in compositione vocis & corporis potu pleni & turbidi facilè iudicarentur.

Et reuera hæc omnia conscientiæ grauem reatum plebi prauum exemplum, infirmis scandalum, Sacerdotio probrum conflare quis ambigit? ideò ergo omni sunt sollicitudine à Christi Ministris cuitanda. Ideò sobrietas omni tempore ab eis colenda, quæ est Nutrix omnis virtutis, Mater sanctitatis, Socia orationis, agnata Sacerdotio, Religioni & pietati affinis. Radix est castimoniæ germina proferens boni odoris, fructus pariens sanctæ ædificationis. Flos est nostri honoris, omnibus amabilis, cùm & eam reuereantur eius hostes in Sacerdotibus, tanquam præcipuum decus & ornamentum Ecclesiastici Ordinis. E contra verò, sicut fumus fugat apes, sic crapula dona Spiritus S. inquit sanctus Basilius: atque ita coram Deo & hominibus facit fœtere odorem nostrum, ipsum dedecorans ministerium.

Basil. ser. de ingluuie.

DE FVGA CONVIVIORVM.

MErito propter omnia dicta, dehortandi sunt Ecclesiastici Conuiuiorum sæcularium frequentatione: ne scilicet facilè contingat temperantiæ limites excedere, aut praui exempli aliquam occasionem præbere. In illis enim magna suggeritur occasio sobrietatis violandæ, quia difficillimum est inter cyathos & epulas cohibere ventris ingluuiem, inter irritamenta & illecebras illibatam colere sobrietatem, maximè cum accedat frequens incitantium & propinantium importunitas, & inter fercula malesuada moræ prolixitas: atque limitem ipsum temperantiæ abscondit cibi potusque voluptas, ita vt facile persuadeamus nobis, causam nos agere sanitatis vel honestæ recreationis, cùm agamus voluptatis & ebrietatis. Adde quod in conuiuiis vix datur locus ædificationi, sed potius dissolutioni & ineptæ lætitiæ superfluisque & noxiis iocis, item & sermonibus detractioni affinibus. Ita enim modo deprauatos cernimus sæculi mores, vt vix contingat illud Tob. 9. *Cum timore Domini conuiuium exercebant*: aut illud Iud. 16. *Erat populus iucundus secundum facies Sanctorum*; hoc est, sicut populo sancto, Deumque verum colenti congruebat. Temulentia & lasciuia tanquam comites indiuisi conuiuiis nostris tota libertate se interserunt, aut tanquam pedissequi sub finem conuiuij subsequuntur. Olim populo Israelitico præceptum fuit Deuter. 14. *Comedes coram Domino Deo tuo, & epulaberis tu & domus tua, & Leuita qui intra portas tuas est, caue ne derelinquas eum.* Et hoc quidem, etiam hoc tempore plerisque in locis in more positum scimus, vt vix conuiuia instruant nisi vocato loci Pastore aut Sacerdote; nec incongruè, si in epulis istis se gererent tanquam comedentes coram Domino, vt facer textus dicit ibi, & iterum alibi: *Iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei.* Siue, si ipsi epulantes reprimerentur à lasciuia & intemperantia, ob præsentiam Sacerdotis personam Domini repræsentantis; sed ferè aliter contingit. Nam vel Sacerdos præsens eorum moribus accommodare se debet in scyphis euacuandis, in iocis dissolutis, in luxu & aliis incongruis; aut scrupuli & hypocrisis insimulatur morositatisq; ne quid grauius dicam, videturque insulsè impedire totius epuli condimentum, hoc est vanam lasciuiam, sua nimis seria præsentia. Quod si verò se accommodet moribus Conuiuantium, cyathis decertando, loquacitate & iocis dissolutius se gerendo, non solùm sobrietatis, sed & auctoritatis damna patitur, quandoque etiam oblocutionis & scandali, siue praui exempli.

Nam ferè adsunt aliqui, qui Sacerdotũ actiones explorant, nec vt decet interpretantur, nec beneuolentiæ pallio excusant, aliqui etiã pusilli scandalo passiuo facilè sunt obnoxij: Præterea, quod homines libertatis sectatores, ex eo opinentur dissolutam libertatẽ etiam temulentiæ coniunctam vel nullum vel leue esse peccatum, quod eã quandoq; in Sacerdotibus cernant, ideoque tanta infœlicitate se inebriant homines. De hac re agens S. Aug. ser. 232. de tempore, asserit eam prauam vel ignorantiam vel opinionem in caput Sacerdotum in iudicij extremo die retorquendam, nisi commissis sibi populis quæ & quanta mala de ebrietate nascantur, assiduè verbo & exemplo prædicarint. Et ser. 231. sic habet: *Quia aliqui etiam Clerici, qui hoc deberent prohibere, ipsi cogunt bibere aliquos plusquam expedit, amodo incipiant & seipsos corrigere, & alios castigare: vt cùm ante Tribunal venerint, nec de sua nec de aliorum ebrietate incurrant supplicium, sed magis dum & ipsi se emendant, & alios castigare non cessant, peruenire ad æternum præmium mereantur.* Porrò hanc fuisse Sanctorum Patrum doctrinam, constanterque ab eisdem obseruatam, de vitandis scilicet conuiuiis, possemus multorum exemplis confirmare. Id enim teste Possidonio di-

ligenter obseruauit S. Ambrosius, vt ad conuiuia non accederet, licet inuitatus.

Huius mores & doctrinam imitatus Augustin. hæc tria homini Dei seruanda monebat. *Primum vt vxorem cuiquam nunquam posceret. Secundum, vt militare volentem ad hoc non commendaret. Tertium, vt in patria sua positus, ad conuiuium non iret.* Causamque singulorum dabat. Primi, nedum inter se coniugati iurgantur, cum maledicant per quem coniuncti sunt. Secundi, ne militiæ commendatus malè agens, suam culpam suffragatori tribueret. Tertij ne per frequentiam in patriæ conuiuiis constitutus, temperantiæ amitteretur modus.

S. Hieron. Presbyter idem obseruabat, idem Presbyteros alios monebat. Vnde ad Nepotianum sic scribit, *Conuiuia vitanda sunt sæcularium, maximè eorum qui honoribus tument. Consolatores nos potius in mœroribus suis, quàm conuiuas in prosperis nouerint. Facilè contemnitur Clericus, qui sæpe vocatus ad prandium ire non recusat. Nescio enim quomodo etiam ipse qui deprecatur vt tribuat, cum acceperis viliorem te iudicat, & mirum in modum si eum rogantem contempseris, plus te postea veneratur.*

S. Gregorius Nazianz. licet venerationis gratia à Theodosio Pio Imperatore inuitaretur, penè tamen inuitus non tam ibat, quàm adducebatur. Vndè postea carens hac importunitate, sibi congratulabatur his verbis: *Non iam Imperatori vt prius contubernalis erit Gregorius, atque inter medios epulones non erit tristis & tacitus accumbens ægre anhelitum ducens & seruilem in modum edens.* Ita ille Tract. 3. de vitæ differentia.

Inter Conuiuia Presbyteris vitanda censentur maximè nuptialia. De quibus olim in Concilio Agathensi hoc statutum emersit, c. 28. & de reperitur in c. Presbyt. d. 34. *Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi nuptiarum euitent conuiuia. Nec his cœtibus misceantur, vbi amatoria cantantur & turpia, aut obscœni motus corporum choreis & saltationibus exhibentur, ne auditus & visus suis ministeriis deputati, turpi spectaculorum, atque verborum contagione polluantur.* Hic rememorare oportet, sed non sine mœrore, funestos duos casus; qui nuptialibus conuiuiis duobus Pastoribus non multis abhinc annis in locis mihi probè notis contigere. Vnus eorum tabulato in quo peragebatur epulum nuptiale dehiscente, subruina oppressus expirauit, scyphum adhuc in manu gerens. Erat autem is modicæ literaturæ Pastor; sed & Confessarius multorum per vicina loca popularium, illis ideò gratus, quia de numero erat illorum Confessariorum, qui vix aliud interrogant quàm conditionaliter: si hoc vel illud feceris, à Deo veniam petis, si iurasti, si mentitus es, si detraxisti, &c. veniam petis, sicque grata interrogatione conditionali, sine alia Confessione pœnitentes suos impœnitentes dimittunt. Et quia plures hac methodo cito expediebat is de quo agimus, ideò à Pastoribus negligentibus aut tædio affectis in excipiendis Confessionibus, in Paschate & aliis Solemnitatibus in auxilium aduocabatur. Sic ipse infœliciter extinctus, lætitiam nuptialem luctu commixtam & amaram effecit. Quo autem in statu fuerit, aut excesserit è vita, diuino relinquo iudicio.

Alter itidem Pastor, nec perfectioris doctrinæ quàm præcedens, nec vitæ, in altero conuiuio temulentus, dum descenderet ex altiori loco, per gradus corruit, & fracta ceruice sat cito expirauit. Sic iudicia terribilia sunt super filiis hominum. Et hæc duo exempla, quæ nec locis nec temporibus longe ab inuicem dissitis contigere non sine plebium scandalo, monere debent, imò & terrere Sacerdotes, vt tumultuosa & temulenta conuiuia fugiant: & sobrietatis statum Sacerdotem decorantis semper meminerint, ne in Dei manus ebrij quandoque cadant.

LECTIO XII.

DE FLORE DVODECIMO qui est discretio & prudentia.

DE hac re sic monet Regula: *In conuersatione prudentiam & discretionem seruent, & caueant ne zelo indiscreto in actionibus aut verbis suis ferantur etiam in sibi subditorum correptione, aut correctione.*

Merito prudentia & discretio Ecclesiæ Ministris specialiter commendatur, quandoquidem, teste S. Bern. *Moderatrix sit & auriga omnium virtutum, affectuum, morum. Omni virtuti ordinem ponit, ordo modum tribuit & decorem, & perpetuitatem. Tolle hanc, & virtus vitium erit.* Eandem ob causam eam aliis virtutibus præferebat S. Anton. teste Cassiano coll. 2. c. tanquam scilicet cæterarum directricem, quæ non sinat eas à recto itinere ad dextram vel sinistram deflectere. Asserebatque illas si discretio absit necessario impingere, vel nimio feruore, vel torpore & remissione, hanc verò solam efficere, vt regia incedant via. Item hanc esse quæ in Euangelio vocetur: *Oculus & lucerna corporis nostri*, à qua totum virtutum veluti corpus sit illustrandum. Propterea igitur Apostolus inter primas Episcopi dotes (sub quo Sacerdotes comprehendi sæpè diximus) recenset *Prudentiam*. De qua agens S. Ambr. addit: *Requirit Paulus non prudentiam mundanam, de qua dicitur quod stultitia sit apud Deum, sed spiritualemque & opere sit circumspecta, & verbo perita, vt prudens sit sicut serpens, & simplex sicut columba.* Nempe & hoc requirit Dominus ab Apostolis, exigitque vt sit fidelis seruus & prudens, quem constituit super familiam suam. Certè cum Deus tanto honore Ecclesiasticos decorare voluerit, vt illis suam velut in fronte auctoritatem insculpserit, suum in ore verbum tradiderit, sponsam suam eis crediderit, sanguinem suum manibus eorum commiserit, claues cæli eorum arbitrio consignarit, animas à se redemptas eorum regimini reliquerit: magna planè illis opus prudentia ad hæc omnia, vt rectè & fideliter tanto muneri satisfaciant, & vt nouerint *quomodo oporteat conuersari in domo Dei, in Ecclesia Dei viuentis*, vt loquitur Apostolus. Nec enim ad ea solum sufficit vitæ bonitas aut puritas, sed & in singulis magna circumspectio exigitur & cautio, quæ est pars prudentiæ. Ideò dicebat S. Theresia *Sanctitas sibi, prudentia aliis magis prodest.* Adeò vt si quæratur qui regat, prudentia magis spectanda sit, quàm sanctitas, quærendo potius quis prudentior, quàm quis sanctior.

Primò igitur prudentia ordinat hominem erga seipsum, vt aduigilans sibi culpam omnem à se eliminet. De quo sic ait Greg. mor. l. 31. *Sanctorum prouida discretio dum sollicitè circumquaque conspicit, in altum posita, priusquam veniat, culpam deprehendit, eamque quo vigilanter prænotat, eo fortiter declinat.* Occasiones etiam quibus alij ceciderunt attentè considerare & fugere prudentia monet, vt casus euitetur; docens quod cautè scopulus ille vitandus est, vbi alter offendit; quandoquidem & pecora ipsa vitare norint, quæ læsisse cognoscunt, nec itinera illa repetunt, vbi in foueam corruerint; quodque laqueos auis capta declinet, & in retia suspecta non facilè incidat: *Frustra iacitur rete*

Ser. 49. in Cant.
Matth. 6.
1. Tim. 3.
Amb. l. de digni. sacer.
1. Tim. 3.
Prou. 1.

eſt oculos habet & pennas, ideoque recta circumſpicit, & euolat ne capiatur. Prudentia ipſa oculis eſt perſpicax, non ſolùm præſentia reſpiciens, ſed & præterita & futura; docetque quomodo præſentia ordinanda ſint, præterita recogitanda, futura prouidenda. Quapropter Romani, vt teſtatur Pierius, prudentiam cum triplici facie depingebant, tanquam reſpicientem tempus præteritum, præſens, & futurum. Optima porrò eſt illa prudentia, quæ in rebus ſalutis hæc circumſpicit vt animæ proſpiciat & æternitati. Hæc maximè Sacerdotes concernit, tanquam in ſublimi ſpecula poſitos, vt circumſpectent, & ſibi, aliiſque prouideant. Vtinam ergo ipſi ſaperent, & intelligerent, & nouiſſima prouiderent. *Saperent quæ Dei ſunt, intelligerent quæ mundi ſunt, prouiderent quæ inferni ſunt. Profectò inferna horrerent, ſuperna appeterent, quæ ad malum ſunt contemnerent*, inquit Bernardus Ep. 292.

Secundò, prudentia ordinat hominem erga proximum, docens quomodo ſe gerere debeat circumſpectè, vt nemini det offenſionem. Monetque illa Rectores animarum, ne obliuiſcantur in conuerſatione ſua illius ſententiæ S. Hier. *In te oculi omnium diriguntur, domus tua & conuerſatio, quaſi in ſpecula conſtituta, magiſtra eſt publicæ diſciplinæ.* Illud quoque S. Ambr. lib. 1. de offic. prudentiam altè eorum animis infigit: *Mediocre non putes quod tibi commiſſum eſt. Primum vt alta videas, quod eſt ſapientiæ & prouidentiæ. Deinde vt excubias pro populo deferas, quod eſt iuſtitiæ. Caſtra defendas, tabernacula tuearis, quod eſt fortitudinis. Teipſum ſobrium & continentem præſtes, quod eſt temperantiæ.* Hæc nempè eſt quadriga virtutum qua vita Sacerdotalis in omni actione ferri debet, vt poſſit procedere fœlici greſſu, ne in hominum conuerſatione gregali luto inhæreat, aut commaculetur: & hanc non ſolùm à malo, ſed & ab omni ſpecie mali immunem conſeruare docet prudentia; morum ſecura directrix.

Tertiò, inſtruit quomodo oporteat cum puſillis & infirmis conuerſari, illis quoad fieri poteſt condeſcendere, rudes & duros emollire, omnibus omnia fieri, omnes lucrifacere, moribus hominum ſeſe accommodare ſine conſcientiæ diſpendio aut vulnere, pro artificio animos eorum pertentare, vt ad meliora impellantur. Eſt enim homo animal varium & multiplex; ideoque ad eum regendum, vario prudentiæ genere eſt vtendum: & cùm variis morbis animi ſit obnoxius, vario meditationis genere opus eſt vt curetur, quam varietatem, explorato eorum cum quibus agendum eſt genio & ingenio, prudentia ſuggerit.

Quartò, ſuggerit illa quando & quomodo oporteat proferre ſermonem, ne loco aut tempori ſit importunus, *ſed ſemper ſit in gratia ſale conditus*, hoc eſt, diſcretionis ſale conſperſus, quo omnis noſtra actio, omne eloquium condiri debet, vt Deo ſit gratum, hominibus proficuum. Iuuat enim ſermones diſponere in iudicio, vt ſint accommodi & efficaces, ac perſonis cum quibus agimus congruentes. Quapropter monet S. Greg. Nazianz. alicui qui cum ſæculo conuerſatur tribus non raro opus eſſe: *Velo ſuper oculos, claue in aure, cuſtodia [illegible]*. Velo, vt multa non videat, vel videndo di[illegible] Claue, qua aures frequenter clau[illegible] detractiones, ſuſurrationes, contu[illegible] falſos libenter iactas. Cuſtodia ſeu [illegible] linguam & ſpiritum cohibeat ne [illegible] et, [illegible] [illegible]

Mulier Thecuitis, quæ prudenti eloquio [illegible] citer animum Dauidis permouit, vt [illegible] ſalonem reuocaret. Abigail quæ [illegible] Dauidi contra Nabal ad vltionem [illegible] cumq; minas ſpirantem [illegible] ſapientia placauit & compeſcuit. Ac deinde, ad virum ſuum Nabal reuerſa, cùm temulentum reperiſſet, poſuit cuſtodiam ori ſuo, prudentia id ſuadente, nec ei tunc verbũ locuta eſt, ſed diluculo facto cùm ad mentem rediſſet, amentiam acri ſermone eidem ob oculos poſuit, ac diſcrimen cui ſeſe obiecerat, expoſuit, quando verbis durioribus ſeruos Dauid exceperat. Atque ita eum obſtupefecit, vt cor eius inſtar lapidis effectum fuiſſe teſtetur Scriptura.

Quintò lumen prudentiæ pedes noſtros ſic dirigit, vt nihil temerè vel inconſultè agrediamur, aut cæco præcipitique greſſu, maximè in negotiis alicuius momenti. Monet enim prius conſiderare quæ ſubſequi poſſint: & ne ſubito ad res agendas impulſi, facilè impingamus, aut aberremus, vult vt palpebræ præcedant greſſus noſtros perſpicaci conſideratione. Per tenebroſam domũ pedetẽtim incedendum nemo ambigit, & quaſi palpãdo. Tenebroſa autem domus eſt mundus, negotia illius cogitatione prius quaſi manu palpãda ſunt, antequam illa adoriamur; atque in illis eſt cum conſilio & maturitate incedendum, maximè ſi ſalutem noſtram, vel aliorum concernant. Et ſicut nautæ demiſſa bolide maris profunditatem explorant, aut qui flumen exundans pertranſire debent, vadum illius prius tentant: ita & in negotiis ſæculi peragendum eſt, duce prudentia, ne periculo obnoxij reddamur, aut obruamur, vel inuoluamur.

Sextò, prudentia zelum moderatur, qui facilè poteſt metas tranſilire. Nam verum eſt illud Thomæ à Kempis. *Non debemus nobis ipſis credere, quia modicum lumen in nobis eſt, paſſione mouemur, & zelum putamus.* Sic Petrus à Chriſto reprehenditur, quod nimis feruenter, nimiſque temerè ad Magiſtri ſui defenſionem proſiliret. Sic & Apoſt. Iacobus & Ioan. cum Samaritani Chriſtum non reciperent, ex zelo indiſcreto in illa verba prorupe-runt: *Vis dicamus vt deſcendat ignis de cœlo, & conſumat illos?* Sed reprehẽduntur à Domino: *Neſcitis cuius ſpiritus ſitis.* Illi enim tanquam zelatores honoris Magiſtri, volebant perdere eos ad ſimilitudinem Eliæ in monte, qui zelans Dei honorem, Lu[illegible]
fecit ignem de cœlo deſcẽdere, qui interemit duos Principes quinquagenarios, cum militibus ſuis. Sed quia Dei honorem non ſecundùm ſcientiam zelabant, poterat eis dici illud, quod Paulus Romanis ait: *Teſtimonium perhibeo illis, quod æmulationem Dei habent non ſecundùm ſcientiam.* Sic duo Rom. [illegible]
filij Iacob, Simeon & Leui, zelo iniuriæ toti familiæ inflictæ per conſtuprationem Dinæ ſororis ſuæ, deſtruxerunt vrbem Sichimorũ, ſed non prudentia duce, ideo vehementer obiurgantur à patre. Memorabile eſt hac de re, quod S. Dionyſ. S. Carpo refert accidiſſe. Indignatus planè fuerat Carpus cuidam infideli, qui alium à fide abduxerat, precabaturque vt amborum vitam Deus fulmine extingueret. Hæc precatus, nocte quadam vidit quaſi cœlum aperiri, & lumen inde deſcendens ad cubile vſque ſuum. Et in cœlum oculos leuans, vidit Chriſtum innumeris humana ſpecie Angelis cinctum. Oculos deinde deflectens in terram profundam vidit abyſſum, & duos illos viros præcipitio iam proximos, trementes planè & miſerandos: ſerpentes quoque teterrimos eorum pedibus colligatos cernebat, omnẽ vim adhibentes vt miſeros in voraginem pertraherent, quos & adiuuabant viri aliquot impellentes eo-

dem vt ruerent. Delectabatur interim Carpus quasi voto potiturus, Deo grauissimam sibi iniuriam vindicante, si ruerent. At ecce interim in superna oculos vertens, vidit Iesum commiseratione eorum descendentem, & manum porrigentem, Angelosque opem ferentes. Sic autem ipsum Carpum alloquutus est Iesus: *Iam percute aduersum me, paratus sum etiam iterũ pro saluandis hominibus pati: gratum mihi istud est, dum non alij homines peccent. Tu autem inspice, an tibi vtile sit istam cum serpentibus in profundo mansionem Dei & Angelorum præferre consortio.* His verbis zelum indiscretum Viri sancti correxit Dominus, & aliis exemplum dedit, vt zelo prudenter vtantur.

Quàm multi Sacerdotes & Rectores animarum, vel Concionatores, quia prudentiam sibi ducem aut comitem non adsciscunt, zelo indiscreto populum perturbant, aut risui & ludibrio se exponunt? Inuehuntur publicè in ea, de quibus prius priuatim agendum foret: quandoque etiam non satis explorata veritate personas sugillant & exasperant, quandoq; in statum aliquem verborum multorum acrimonia feruntur, indiscretè & sine fructu. Priuatim quoque si quis corripiendus sit, impetu reguntur, & zelo tumido ac imperioso vlcus exasperant, animos exacerbãt. Alij suscipiunt nescio quas difficultates cum nobilibus & locorum dominis, quasi ex zelo, ex quibus odia & scandala dumtaxat enascuntur; & his prudentia duce facilè poterant obuiare. Istis ergo omnibus insinuamus illud Salustij. *Sese fatigando, nonnisi odium vel ludibrium quærere, extrema demẽtia est.*

Potest & indiscretus zelus contingere in Confessionibus audiendis. Huc referri potest exemplum quod de se refert Cantip. l. 2. Apum c. 30. Quidam inquit, Episcopatus Cameracensis, pollutionis carnalis vitio continuò laborans, venit ad me cum suo sacerdote, rogans vt absoluerem recidiuantem. Sed cùm iam per annos plures absoluissem, volebam mittere eum ad Episcopum grauius affligendum. Rogatus tamen sum ab eodem sacerdote, vt tali cõditione absoluerem, quod flexis genibus coram me rogaret Dominum, vt si recidiuaret, ipsum mox diuina vindicta puniret. Consensi conditioni, & heu mihi quod consensi! Flexit enim genua, & vindictam illam sibi imprecatus est, sicque absolui gaudentem. At feria 4. post Pascha reincidens, mox horrificè clamauit, vindicta Dei super me; sicque amara morte mulctatus est. Hæc ille.

Quapropter S. Bern. Pastorem animarum sua adornans panoplia dicit, quod gestare debeat peram, & panem in pera, baculum & canem latrantem, cornu cum oleo. *Panis in pera, est verbum Dei in memoria: Canis latrans, est zelus clamans contra vitia sed ille, inquit, quandoque debet esse in fune, quia zelus debet esse cum discretione.* Baculus & virga, est verbum correctionis & increpationis, quo dura debet ferire corda: sed virga debet esse *vigilans & oculata:* vt videat quo cadat, quando & quomodo feriat ne importunè & cum rigore feriens non iam corrigat, sed enecet, aut interimat. Nec debet deesse oleum leniens, hoc est monitio suauis, quo scabiem & impetiginem fricare, quo linire & lenire possit vlcera; commiscens prudenter cum seueritate mansuetudinem, ne immoderata seueritas à lapsu non reuocet delinquentem, aut solutior lenitas etiam occasionem præbeat delinquendi.

His ergo omnibus nihil aliud indicatur, quàm quod apertis verbis supra expressum est, aduigilare sibi debere Dei Ministros, vt in conuersatione prudentiam & discretionem semper obseruent, ne in actionibus aut verbis indiscreto zelo ferantur. Quapropter concludo verbis S. Bonauenturæ Doctoris Seraphici: *Altus gradus est prudentiæ, in omnibus cautum esse coram sæcularibus, ne scandalizentur; altior, coram Religiosis & piis cautum esse, vt ædificentur: altissimus, coram Deo iudicari cautum esse, ne offendatur.*

Tu Domine Iesu Sapientia es, quæ ex ore Altissimi prodiisti, attingens à fine vsque ad finem fortiter, suauiterque disponens omnia: Tu venisti, vt viam prudentiæ nos doceres. Illam igitur Sacerdotibus & Ministris tuis communicare digneris, quam & in pueritia in medio Sacerdotum & Doctorum exhibuisti, ita vt miraretur, super responsis & prudentia tua. Da igitur, vt per illam laqueos peccati in via absconsos deuitent: & coram te stent sine offensione: vt sapienter se gerant, & populum suum regant sine errore, fortiter suauiterque omnia disponant, sine indiscretione. Da vt proximum ædificent prudenti & sancta conuersatione, & omnibus omnia fieri possint sine conscientiæ discrimine & sine fictione, sicque valeant eos lucrifacere. Fac vt nihil temerè aggrediantur sine circumspectione, & zelo in omnibus ferantur, sed cum discretionis sale & debito moderamine: vt sic efficacem & maturum fructum in proximos possint producere, & fœlici prudentiæ ductu ad Æternitatem ipsos secum perducere. Ita obsecro totis animi mei votis & imploro sedium tuarum assistricem sapientiam, vt nobiscum sit, & nobiscum laboret, sicque sciamus & perficiamus quod acceptum sit coram Te omni tempore, sine qua in caligine degimus, in errore & cæcitate, quasi palpantes, labilemque & erroneum gressum figentes, neque enim nisi illâ duce possumus nos aliosue regere.

LECTIO XIII.

DE FLORE DECIMO TERTIO, qui est modestia in veste.

DE hac re sic monet Regula: *Vestitus sit decens & oblongus, Sacerdotali statui congruus, nec vilitate nimia aut sorde contemptum sæcularibus inducens, nec notabili superfluitate vanitatem sapiens.*

Variorum ordinum varia est vestis in Ecclesia Dei, & tantum abest vt deformitatem pariat, quin potius splendorem auget & decorem. Sicut enim in Imperatoris terreni militia, diuersæ cohortes vestis exterioris symbola agnoscuntur, & saga diuerso colore promicantia decorem aciei ordinatæ conferunt: ita & in militia Regis cœlestis ex Religiosis variorum ordinum tanquam militibus discoloribus conflata, decor aliquis ex varietate sanctè ordinata resplendet. Si Regina Saba in admirationem rapitur in aula Salomonis, ob diuersos famulantium ordines & vestes eorum: Non minus admiratione digna est in aula nostri Salomonis Iesu Christi, institutorum variorum coordinatio ad ipsius obsequium accincta, quæ exteriori etiam amictu dignoscitur. Non quod ille amictus splendidus sit externa specie, cùm potius rudem & vilem institutores Sacrarum Religionum semper cõmendarint, & quicquid vltra mediocritatem vanitati accederet, detestati sint: sed quia hirsuta etiam & neglecta vestis, splendorem & gloriam quæ ab intus est in variis ordinibus, tegit & protegit: sicut pelles Salomonis & tabernacula Cedar, quæ forinsecus fuligine, vel nigredine decolorata, intus speciosa erant & decora.

Hane ob significationem aliqui Ordines austeriores, asperum planè indumentum elegerunt, ad imitationem antiquorum Prophetarum, de quibus Apostolus: *Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus*
Heb. 11. *non erat mundus.* De S. Baptista testatur Scriptura, quod ex pilis camelorum contexta veste vsus fuerit, erat hirsutum vtique tegmen, & quasi cilicina vestis. Similiter Elias & Elisæus zona cilicina adstringebant & mortificabant lumbos. Testantur quoque sacræ Historiæ, S. Paulum primum Eremitam, de palmæ foliis contextam gestasse vestem; quam S. Antonius cùm defunctum sepelisset itam in pretio habuit, vt nonnisi in festis solennibus ea vteretur. Ac de illa S. Hieronymus sic loquitur: *Si mihi Dominus optionem daret, multo magis eligerem tunicam Pauli, cum meritis suis, quàm Regum purpuras cum suis Regnis.* Denique in Eremo olim melotæ vsum fuisse communem ex Sophronio & Cassiano satis constat: siue melota fuerit vestis ex exuuiis & pelle ouium (quod ipsum verbum significat, nam *melon* Græcè & Latinè ouem significat, & inde melotes vel melota) siue prout generaliter sumitur hæc vox, ad significandam vestem quamlibet pilosam & hirsutam. Asperiores ergo Religiones, vt carnem magis mortificent, & luxum vestium vitandum doceant, sibi tam austerum assumunt habitum pœnitentiæ, in cinere & cilicio vitam sibi agendam rememorantes, & nihilque commune cum sæculo sibi [illegible] clamantes, etiam & paupertatis austeræ [illegible] sectatores.

Cæterùm secedentibus aut Ecclesiasticis qui in sæculo agunt nec paupertatis aut religionis vota emittere, commendatur in vestitu mediocritas cum honestate coniuncta, quæ nihil vanitatis, nouitatis aut superfluitatis redoleat. De quo sic loquitur Trident. sess. 14. in Decret. de Refor. cap. 6. *Oportet Clericos vestes proprio congruentes Ordini semper deferre, vt per decentiam habitus extrinseci, morum honestatem intrinsecam ostendant.* Cui conformiter loquuntur Concilia antiqua, inter quæ Synod. 7. can: *Omnis taciantia & ornatura corporis a sacro Ordine aliena est.* Addit S. Basil. *At priscis temporibus omnis sacratus vir cum mediocri & vili veste conuersabatur: sed neque ex serico [illegible] vestem quis varietatum induebat. Audierant enim ex Deifona lingua: Qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt.* Conforme iterum est, quod Synodus Carthaginensis 4. cap. 45. ait: *Clericus professionem suam & habitu, & incessu probet, & ideo nec vestibus, nec calceamentis decorem quærat.*

Ecclesia tamen Cardinalibus & aliis in dignitate suprema constitutis, splendorem aliquem, ornatum & maiestatem etiam externam permittit, ne dignitas vilescat. Est enim hoc valdè proprium humanæ naturæ, vt sensibus moueatur, & illis afficiatur, quæ per sensus, ac præsertim per oculos ingeruntur; ideoque vt populus moueatur dignitatis Ecclesiasticæ qua adornati sunt, externum apparatum eis concedit in veste hyacinthina, & purpurea. Neque refert quod Apostoli tali externo apparatu vsi non fuerint, sed potius in paupertate, in fame & siti, in frigore & nuditate dignitatem Apostolicam excoluerint. Hæc enim fuit certa quædam ratio illorum temporum propria quando Ecclesiæ fundamenta iacienda erant; ne humanæ potentiæ tribueretur orbis conuersio. Accedebant miracula, quibus sibi venerationem
Act. 5. conciliabant. Vnde in Actis legimus: *Magnificabat eos populus, & cæterorum nemo se audebat coniungere illis.* Nunc autem cùm & signa cessarint, & Ecclesia satis fundata & propagata sit, nisi aliquid esset quod hominum oculos caperet, minor foret reuerentia & authoritas Præsulum: atque etiam Ecclesiastica obedientia facilè collabesceret, & contemptus sequeretur. Adde quod non ambitionis gratia, sed significationis sacræ hyacinthus vel purpura in sublimi dignitate constitutis concedatur.

Cùm enim hyacinthus vestis sit Regum sicut & purpura, significat eos animum regium & excelsum gerere: atque color ille cœlestis animum in cœlis fixum esse debere designat, vt omnia terrena pessundet & proterat. Ideò enim & Ecclesiæ tanquam Sponsæ Christi, *Calceus hyacinthinus* assignatur apud Prophetam Ezechielem cap. 16. quo in cœlestibus ambulet, & Lunam, mutabiliaque omnia & terrena conculcet. Simul etiam significatur, quod hi primarij Senatores Ecclesiæ sint tanquam *Regale Sacerdotium, & Regnum Sacerdotale Christi,* quem sequi debent, vt nimirum sicut ipse in Passione & Cruce purpurâ induit, & seipsum ad Ecclesiam Sanguine suo purpurauit, ita & ipsi pro Christo & Ecclesia stent vsque ad mortem, & si res poscat sanguinem fundant. Vt ergo huius constantiæ, & claritatis, ac martyrij admoneantur habitum suum intuentes, Paulus secundus anno Dom. 1464. cui Platina à secretis fuit eis vestem rubeam, siue purpuream primus attribuit, atque ante eum Innocentius IV. anno Dom. 1245. creatis duodecim Cardinalibus, primus eisdem galerum purpureum assignauit, vt illi vsque ad sanguinem & mortem Friderico Imper. Hosti Ecclesiæ sese vnà secum obiicerent, eiq; caput suum quasi murum opponerent. Ita Martinus Polonus, Platina, Onuphrius & alij in horum Pontificum vita.

S. Carolus Borromæus veste purpurea, cùm in publicum procederet, lubens vtebatur, tanquam Ecclesiasticæ dignitatis symbolo. At quia nec dignitatis vestem splendescentem ambierat, ideò nec affectu immoderato his inhærebat: sed simplicitatis & paupertatis amore interioribus vestibus vtebatur ex simplici panno & tela confectis. Imò vestis eius cubicularis erat ex panno cinericio, rudi & crasso, quam quatuordecim totis annis non mutauit.

Sed quoniam de Cleri ordinato amictu hic agimus, non de sublimibus in dignitate personis, hoc monemus, vt quicunque de Clero sunt, duo fugiant hac in re extrema. Nimirum, luxum, superfluitatem & excessum qui oriri solet ex animi elatione, illamque alere: fugiant etiam contemptibilitatem abiectamque nimis & sordidam rationem in victu & amictu, quo sacrum ministerium vituperari potest. Sic verò in medio ambulent, vt vestis modestiam & grauitatem sapiat, & humilitas personæ sit sine abiectione status, & grauitas vitæ sine animi elatione. Pro hac mediocritatis forma tenenda notatu digna est S. Augustini sententia in lib. 3. de Doctr. Christiana. *Quisque rebus prætereuntibus restrictius vtitur, quam sese habent mores eorum cum quibus viuit, aut temperans, aut superstitiosus est. Quisquis vero, sic eis vtitur, vt metas consuetudinis bonorum inter quos versatur, excedat, aut aliquid significat, aut flagitiosus est. In omnibus enim talibus non vsus rerum, sed libido vtentis in culpa est. Fieri enim potest, vt sine aliquo vitio cupiditatis vel voracitatis pretiosissimo cibo sapiens vtatur, insipiens autem fœdissimæ gulæ flamma in vilissimum olus inardescat.*

Ambulant in breui & curta veste, quæ vix ge-

nua

stua attingit, & frequenter variis scissuris superflue & curiosè est aptata ad sæculi morem: Collaria gerunt prominentia, ita vt cùm ad sacrificandum accedunt, ne fortè plicas contrahant, aut venustatem deperdant, ea deponere oporteat, & iuxta altare, vel certè in sacristia indecenter collocare, ridiculum planè id, & sacerdotali statui indecorum. Hîc non est vsus patrum nostrorum, siue piorum & antiquorum sacerdotum, sed originem duxisse videtur à iuuenibus quibusdam, qui in veste & moribus leuiores, partim sæculo, partim Ecclesiæ seruire & placere cupiunt. Ideoque à piorum id sacerdotum mente ablegandum, nemo non prudens iudicare debet. Si enim collaria honestatis gratia gestent, sic curent aptari, vt sacrificantibus indecentiam nullam afferant. Quosdam huiusce moris risu excipiēdis, vt illum emendarent, interrogabam, num hæc collarium depositio secundùm morem Romanum sit, an secundùm Leodiensem. Si secundùm ritum Romanum, mirari me cur in Rubricis Romanis, in quibus omnia valdè exactè præscribuntur, non inueniatur aliqua, quæ ordinet de paxillis, siue bacillis muro affigendis, in quibus collaria suspendantur.

Hoc enim foret valdè opportunum, ne dispersa per mensas, ornamentis substratas, hinc inde vagentur, & commaculētur. Forsitan in editione noua Missalis, expectanda erit similis Rubrica, quia probus iste mos sacerdotum collaria deponentium inualescit, & ita magistris ceremoniarum pleniùs innotuisse poterit. Hac faceta propositione, quorumdam prauum ea in re vsum correxi, & ad seriam indecentiæ hîc annexæ considerationem induxi.

Addendum hîc, quod & alibi iterum monui, dignos esse reprehensione sacerdotes, qui coronam suam sacerdotalem negligunt, cùm illa sit signum sortis & gradus, siue electionis ad sacrum ministerium. Certè mœrore dignum est, reperiri quosdam sacerdotes, qui, vt liberiores sint in conuersatione mundana, & minimè agnoscantur vt Dei ministri, hoc negligunt sortis suæ symbolum, verecundantur de illo: vtpotè cui vita non sit conformis. Nec quidem ad altare eam deferunt, quia non tam facilè eam exuere possent, ac casulam & albam, dum ad mundi ineptias, sacerdotibus indignas reuertuntur. Videant hi, ne grauiter eis irascatur Dominus, & Angelus eius, qui grauiter iratus fuit Moysi, quia signum circuncisionis in filio neglexerat, quod erat signum separationis populi sui, ab aliis infidelibus. Profectò cùm illa corona indicet consortium Regiæ dignitatis cum Christo, cuius per sacerdotium iam participatio donatur: nunquam illius decet obliuisci, quin potius illa continuò stimulus esse debet vt regio, & excelso animo sacerdos quilibet infima hæc despiciat, & ad æternum Regnum adspiceret.

CONCLVSIO AD CHRISTVM.

FAC, ô Domine Iesu! vt sacerdotes tui induantur interiùs veste iustitiæ, exteriùs veste modestiæ, vt per hanc populos ædificent, per istam oculis tuis placeant. Reiiciant sicut à mente, sic & à veste, omnem vanitatem, superfluitatem, elationem. Non conformentur huic sæculo nec in morum, nec in vestitus compositione: sed reformentur spiritu mentis suæ, vt potiora; eisque magis sit cura interioris hominis, vt illum veste sanctitatis, & veritatis adornent, quàm exterioris, vt superfluo ornatu illum sæculi more componant.

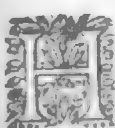
Fac etiam vt eis pia cura sit resecandi crines, & cum crinibus superfluas cogitationes & curas, affectusque nimis terrenos, inanes, luxuriantes, vt in ipso sæculo agentes, calcent sæculum, mores sæculares circuncidant, & à se abdicent, fastumque aspernentur, animi malè compositi indicium.

TRACTATVS V.

DE MEDIIS, QVIBVS florescere potest Virga Aaronis, seu vita Sacerdotalis.

LECTIO I.

DE CONGREGATIONIBVS piis, per Sacerdotes ineundis.

HAud ambigi potest, Congregationes Pastorum, seu Sacerdotum, cum instructionis, tum exhortationis mutuæ gratia initas, frugem parere posse non mediocrem, pluresque rationes in huius rei confirmationem & elucidationem afferre licet.

Primò, quia in omni arte, scientia vel professione, iniri solent Societates & Cōgregationes, inter eos qui consimilis sunt professionis, ad conferendum, consultandum, de his quæ eam artem, scientiam, vel professionem concernunt, & amouendum, ea quæ illi nocumentum afferre valent. Hinc in ciuitatibus bene institutis cernere licet Academias eruditorum, Sodalitia cuiusuis generis opificum, Societates mercatorum, sub certis legibus & statutis ad promouendum commune & politicum bonum. An non potiori ratione congruit sacras iniri societates, inter Ecclesiæ ministros ad bonum illius publicum?

Secundò, etiam ipse Satan, vt efficaciùs quaquauersum malitiam suam promoueat, habet Synagogas malignantium, Conuenticula Hæreticorum, quinetiam Sagarum & Magorum conciliabula. His Congregationibus, ipse doctrinā

pessimæ ac nequitiæ suæ virus diffundit, fouetq; & sic regnum suum, regnum peccati, aduersus regnum Christi nouit stabilire & dilatare, horribilem animarum edens stragem. Cùm itaque Satanas pro perdendis animabus tantam impendat sollicitudinem, tot vtatur ministris, tot malignis societatibus, in quibus ministri ipsius opus vrgent, indefessi atque assidui, animis in malum obfirmatis: An non magis conuenit ministros Christi inter se societatem inire, ac frequenter conuenire, vt sese mutuò exhortentur & exstimulent ad promouendum regnum Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi, ad obsistendum aduersus regnum peccati, & conatus diaboli, ad consulendum de mediis quibus animabus pereuntibus possit subueniri? An non turpe est & probrosum, si Iesu Christi Domini sui gratiam & voluntatem negligentes, à Satanæ ministris superari se sinant, patianturque vt illi maiori studio ad se & alios perdendos, quàm ipsi ad suam aliorumque salutem intuendam incumbant.

Tertiò, ad hunc scopum iampridem in Ecclesia institutæ sunt Synodales Conuocationes Pastorum & Ministrorum Ecclesiæ, non solùm generales, aut quæ totius sunt Prouinciæ vel Diœcesis, sed etiam particulares, quotannis aliquoties fiebant per singulos Decanatus & districtus, vt in illis de rebus animarum curam concernentibus tractaretur. At quoniam plerisq; in locis perfunctoriè & exiguo cum fructu eas peragi cernimus, id suppleri, & longè efficaciùs ac fructuosiùs perfici posse, haud ambigi potest, si vnanimi morum & animorum consensu, inter se sacra Societate deuincti Pastores, seu Sacerdotes, non rarò conueniant ad resuscitandam gratiam sacerdotalem, ad conspirandum indiuisum, in hoc vt ignis ille quem Dominus voluit vehementer accendi, reflammescat, nec cinerulento corpore sopiatur, zelus scilicet gloriæ Dei, & salutis animarum, ad fouendam etiam mutua conferentia scientiam necessariam officiis & functionibus sacerdotalibus ritè obeundis.

4. Huc spectat illud Matth. 18. *Dico vobis, si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quacunque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis est. Vbi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Itaque quando plures diuina charitate inter se consentientes congregantur, efficax Dei in medio eorum præsentia solet adesse, adiuuans sanctos eorum conatus, & vota exaudiens, quibus ex illa diuina charitate apud Deum obsecrant, recta rectè postulantes.

Debent verò Congregationes hæ fieri in nomine Christi, si hanc specialem gratiam, præsentiam, assistentiam velint promereri: hoc est, debent fieri propter Christum, & propter causam aliquam natè ad ipsum spectantem: debet adesse intentio gloriæ eius, & dilectio concordiaque veræ charitatis in ipsum relata. Si enim mũdana tantùm dilectione aliqui inter se consenserint, si societatis amicæ gratia potissimum congregati fuerint: si vt bonam sibi opinionem apud illos concilient: si solatij, aut symposij, recreationisque causa, aut ob respectus humanos conuentus agant: hanc Dei præsentiam, seu assistentiam specialem, non sibi promittant; quin verò continget, vt Deus illis resistat, & gratiam deneget.

Hortamur ergo Christi ministros, vt Congre- [illegible]

illo angulari, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum Domino. Agglutinentur glutino Spiritus, cæmento Sanguinis Christi, cæmento charitatis erga Deum & proximum, colligatione zeli, & desiderio salutis; sic ædificare poterunt turrim perfectionis in vertice montis. Eliminent respectus vanos nummum & humanos, qui sunt instar labilis arenæ: super his ædificatio constructa facilè ruit, mox vt aura mutatur, aut aliquid venti afflat, vel imber affluit. Talis structura cum sit instar materiæ depulsæ, aut parietis inclinati, sensim sese dissoluentis, aut ruinam minantis, non potest diu perdurare. Eliminatis verò his respectibus inanibus, initiatur solida compagine ædificium perfectionis, aduersus ventos perstrepentes, vel imbres ruentes intemeratum: *Quia consilium quod ex Deo est, non dissoluitur:* Et vt loquitur Apost. *Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: cognouit Dominus qui sunt eius.*

Tu igitur, Domine Deus, qui dispersa congregas, congregata conseruas, apud quem est sapientia omnium artifex: illam infunde, & fac vt ædificent, quicunque ædificare moliuntur, ne in vanum laborent. Da vt in idipsum cõueniant, mente, linguis, zelo vniti: & non sint discordes labiis, vel corde, elimina quicquid Babylonium potest se interficere in multitudine. Sap. 7 *Est enim in te Spiritus intelligentiæ, sanctus, vnicus, multiplex, subtilis, disertus, nobilis, incoinquinatus, certus, suauis, amans bonum, acutus, qui nil vetat benefacere: humanus, benignus, stabilis, certus, securus, omnem habens virtutem, omnia prospiciens, & qui capiat omnes spiritus: intelligibilis, mundus, subtilis.* Illũ ergo communica mystico Ecclesiæ corpori, quo coadunetur, regatur, & viuificetur: illum effunde super Congregationes tibi commissas, tibi deuotas; & dirige ad te tuorum corda seruorum, vt in veritate tibi placeant, & ab omnibus gradibus tuo Numini fideliter seruiatur, feruoreque concepto in fide inueniantur stabiles, & in opere efficaces.

LECTIO II.

DE CONGREGATIONE *stabilita à S. Philippo Nerio.*

SÆculo hoc nostro cõsiderantes viri pietate & sapientia eminentes, quã conducant Ecclesiæ publico bono Congregationes & Societates Sacerdotum, secundùm iam dicta: Spiritu diuino impulsi, sub certis Regulis & Constitutionibus aliquas erexerunt, quæ non mediocrẽ Ecclesiæ frugem hactenus pepererunt. Atque scopus eorum fuit, eos, qui Clericali militiæ extra Religionis claustra nomen dederũt, & Ecclesiasticorum specioso titulo gaudent, ad perfectionẽ Ecclesiasticam & Clericalem exstimulare, gratiam manuum impositionis, spiritumque sacerdotalem, quasi ignem sub cineribus latentem, & ie pitũ suscitare.

Inter hos primo loco numerari potest S. Philippus Nerius, qui Romæ Societatem sacram Presbyterorum instituit, quam *Congregationem Oratorij* nominauit: neque voluit eam vllis Religionis votis obstringi, sed solo spiritus suaui vinculo colligari & dirigi. Ipse verò Congregationis Presbyterorum à se institutæ eam commonstrauit viam, qua inflammati ad pietatem humana despicerẽt, & Christi amore feruẽtes progrederentur ad diuina. Atq; in hac Congregatione instituẽda, primos discipulos, & quasi cæterorum duces nacti est Cardinalem [illegible]

Baronium notissimum ob annales Ecclesiasticos, propter quos inter scriptores Ecclesiasticos, meritò Cæsaris nomen & omen habet. Et hos quidem Annales instigante S. Philippo se suscepisse fatetur in octauo suo tomo. Hi primò inter priuatos parietes illius doctrinam & spiritum hausere, per varia pietatis exercitia ab hoc magistro probati. Et hæc prima Oratorij fundamenta fuere; quod priuato in cœnaculo S. Nerius pios quosdam & familiares discipulos maxima vi & amplexu ardoris cœlestis erudiens, & exhortans, statim multos verbi & sapientiæ suæ efficacis nactus sit auditores & sectatores. Et quidem tantum erat eius ardor, vt lecto cogeretur decumbere, quin & supra lectum cubito vno & altero in altum elatus sæpius cernebatur. Cùm verò ob frequentiam confluentium angustus locus foret, tandem in Ecclesia sancti Hieronymi, ac deinde in Ecclesia beatæ Mariæ de Vallicella, vbi nũc fixum est Oratorium, exhortationes ad populum familiares habere cœpit; quas Oratio mentalis sequebatur, & inde exortum est Oratorij nomen. Institutum verò istud Oratorij stabile permansurum, quamuis nullis votorum nexibus colligatum, diuina reuelatione Sanctissimæque Genitricis Dei Mariæ admonitione intellexit: ex spiritu quoque Prophetiæ, quo donatus fuit, idem dicit. Nam hic spiritus erat in eo eminens, quo & cordium intima penetrabat, & statum animarum interiorem pernoscebat: fœtoremque peccati mortalis à longè olfaciebat, obuiantibus sibi animis peruersis; hostiam consecratam à non consecrata interiori quodam sensu dignoscebat; mira denique spirituum discretione præditus erat. Hæc omnia agnoscet qui eius vitam perlegerit. Cæterum Oratorij à se Romæ instituti hæ ferè sunt primariæ constitutiones, vel praxes.

1. In Ecclesia eorum quotidiè, præter diem Sabbati, pia alicuius libri lectione præmissa, quatuor è Sacerdotibus ad dicendum delecti ordinaria successione semihora horologio arenario singulis præfinita, familiares & vtiles de rebus diuinis sermones habent. Festis quoque diebus, vnus sermocinatur post vesperas decantatas: & expletis sermonibus, semper fit concentus musicus ad pietatem fouendam.

2. Quotidiè sub vesperum dato signo (ad quod etiam externi confluunt) post dimidiam horam orationis mentalis, recitantur Litaniæ cum precibus, alternis multitudinis congregatæ vocibus, Sacerdote orationes, quæ post Litanias subsequuntur, persoluente. Cum verò ad pacis Orationem venit, cuius est initium, *Deus à quo sancta desideria, &c.* Duo ex Oratorij Ministris, ex altari sumentes duas Iesu imagunculas, Sacerdoti genuflexo osculandas exhibent; ac deinde singulis in Oratorio, cum salutatione, *Pax tecum,* Orationibus absolutis Sacerdos monet omnes clara voce, vt à Deo iugum in eius cultu & seruitute perseuerantiam precentur, quinquies secretò Orationem Dominicam & Salutationem Angelicam recitantes. Ac postea petit, vt pro Summo Pontifice, Cardinalibus, aliisque Sacerdotum Primatibus, pro Christianorum Principum concordia, fidei propagatione, hæresum extinctione, impiorum conuersione bis eam repetant, & semel pro defunctis Oratorij Fratribus. Adiicitur deinde Antiphona, *Salue Regina*, vel alia pro tempore occurrente.

3. In feriis, secunda, quarta, & sexta, & tota maiori hebdomada, ob memoriam flagellorum Christi, omnes se in Oratorio flagellis cædunt. Absoluta enim mentali oratione dimidiæ horæ vesperi, Oratorij custodes flagella ex funiculis cum nodis multis contexta distribuunt cuique, ianuis fenestrisque diligenter clausis; lucernula tantùm accensa à super altare, qua Iesu Christi Crucifixi imago sola resplendet, reliqua in tenebris sunt. Tunc Sacerdos lugubri voce pronunciat: *Iube Domine benedicere.* R. *Passio Domini nostri Iesu Christi sit semper in cordibus nostris.* Subdit: *Recordemini, Fratres charissimi, quod Dominus noster Iesus Christus fuit pro nobis venditus, osculo traditus, ad Annam primum, deinde ad Caypham Pontificem deductus, & postremò in prætorium ad Pilatum: vbi fuit ad columnam ligatus & flagellatus, spinea corona coronatus, veste purpurea circumdatus, alapis percussus atque consputus, & Iudæis traditus vt crucifigerent: Ad Caluariæ locum deductus & crucifixus, & cum eo crucifixi sunt duo latrones, vnus à dextris, alter à sinistris, & cùm dixisset, Sitio, porrexerunt ei acetum: Quod cùm accepisset, dixit, Cõsummatũ est, & inclinato capite emisit spiritum. Deindè vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuò exiuit sanguis & aqua; & de cruce depositus, fuit in monumento nouo sepultus, tertia autem die resurrexit à mortuis.* Tu autem Domine, &c.

Tunc subdit: *Seruite Domino in timore, &c. Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus, &c.* Ad hæc verba, arreptis funiculis cædũt se dum recitatur Psalmus, *Miserere, & De profundis.* Adiiciturque oratio: *Fidelium, & Deus qui culpa offenderis, &c.* Postea recitatur Canticum, *Nunc dimittis.* Parat interim se Custos, vt cùm illa verba audierit: *Lumen ad reuelationem gentium*, laternam aperiens, lumina rursus accendat. Denique recitatur Antiphona, *Da pacem*, cum oratione, *Deus à quo sancta desideria*, & pax datur vt in aliis diebus, complenturque omnia per Antiphonam, *Salue Regina*, vel aliam, & per quinque *Pater noster*, vt aliàs.

4. Ex Confessariis quotidiè aliquis moratur in Ecclesia: Festis autem diebus, Feria quarta & sexta, à manè vsque ad horam prandij, omnes excubant.

5. Noluit S. Nerius, vt illi aliquas Congregationes, loca vel Collegia gubernarent, aut aggregarent. Sed statuit vt quælibet Congregationis domus, vel familia formam instituti Romani Oratorij imitata, se per se regat & moderetur.

LECTIO III.

DE CONGREGATIONE Oratorij Domini Iesu.

ORatorio Romano à sancto Nerio erecto, non absimiles Congregationes variis in locis institutæ fuerunt, ac potissimum in Gallia, sub hoc titulo: *Congregatio Presbyterorum Oratorij Iesu Christi Domini nostri.* Huius Congregationis Parisiis anno Domini 1611. ipso die sancti Martini, in quo excelluit spiritus sacerdotalis, iacta sunt initia, per R. P. Petrum Berullum. Virum spiritu Dei & scientia salutis eminentem, qui postea ob spectatam sapientiam & pietatem, in Cardinalium numerum ab Vrbano VIII. renitens licet, fuit cooptatus. Sed anno 1629. è viuis excessit, magno Ecclesiæ Gallicanæ damno, & omnium bonorum luctu. Hoc verò post mortem Medicorum expertissimorum iudicium constans de eo fuit, quatuordecim penè totis annis postremis non potuisse viuere, nisi quodam miraculo, ob pulmonis defectum. Magnus ipse fuit Sacerdotalis dignitatis æstimator, præco, zelator; tantoque affectu erga diuinissimum Sacrificium, Sacerdotij primariam functionem accensus, vt

sæpius optarit inter sacrificandum mortem obire, ac vitam suam Summo Sacerdoti Iesu Christo posse sacrificare, & in ipso Sacrificio consummare. Nec frustratus est omnino votis; nam à Missæ Sacrificio totus corpore deficiens, inter manus Fratrum in lectulum deportatus, paucis exinde diebus mortem oppetiit. Hîc itaque octodecim ante obitum annis, spiritu feruens, & zelo zelatus pro domo Domini exercituum & Sacerdotio eius, instituit dictam Congregationem, adiunctis sibi selectis Presbyteris, diuini quod moliebatur operis idoneis administris. Ac horum aliquos diu priuatim omni exercitiorum genere in spiritu probatos, in varias Europæ partes, Episcopis aduocantibus, transmisit, vt pote qui existerent de semine virorum illorum, per quos salus contingere posset in Israël. Et ita eorum ope & opera erecta sunt Oratoria in variis Galliæ Prouinciis: imo & in Burgundia, Lotharingia, Italia. Ac nouissimè (annuentibus Episcopis, & aduocantibus operarios hos nouos in vineam suam) in Belgium transierunt, in Diœcesi Cameracensi & Mechliniensi, in partem sollicitudinis Episcopalis & Sacerdotalis adsciti, suo feruore alios excitantes.

Primariæ porrò eorum qui huic Congregationi adscribuntur Functiones & Praxes, hæ ferè sunt.

1. Quotidiè matutino tempore decantant Litanias Sanctissimi Nominis Iesu. Vespertino autem tempore Litanias Beatissimæ Virginis Mariæ; vel id peragunt alternatim, adiunguntque Psalmum *Miserere*, vel quadragesimali tempore Psalmum Passionis, *Deus, Deus meus, respice in me.* Adiungunt & alias pias preces.

2. Magnam habent rationem orationis mentalis, scientes quod Domus Iesu, Domus orationis esse debeat. Huic manè certam horam designant. Vesperi autem examen conscientiæ simul in Oratorio peragunt. Quo peracto illud recitant ad Heb. 4. *Habemus Pontificem magnum, qui penetrauit Cælos, Iesum Filium Dei. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ eius: vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.* Vers. *Miserere nostri Iesu.* Resp. *Miserere nostri.* Oremus. *Dirigat corda nostra, quæsumus Domine, tuæ miserationis operatio, quia tibi sine te placere non possumus.*

3. Curam sollicitam gerunt Exercitiorum spiritualium, quotannis per plures dies vel hebdomadas illis vacando. Et aduentantes ad illa quoslibet extraneos lubenter amplectuntur, maximè Sacerdotes & Pastores.

4. Profitentur se Episcoporum ac Pastorum coadiutores, quolibet in ministerio sacro. Vnde verbi Dei ministerio, catechismis, confessionibus Parochos coadiuuant, siue in vrbibus, siue in pagis & villis. Missionum enim instar discipulorum Christi, onus per varia loca lubentes obeunt.

5. In propriis Oratoriis frequentes habent familiares sermones, pro ratione confluentis plebis, illud enim Apostolicum pro scopo habent: *Nos orationi, & ministerio verbi instantes erimus.*

6. Nullis votis obstringuntur, ne quidem obedientiæ, sed reguntur spiritus suaui regimine; Christi iugo leni humillimè sunt subiecti mortificationi carnis, paupertati spiritus, passionibus moderandis seriò animum addicentes.

7. Habent distributionem certam temporis, certis horis designatis cuilibet exercitio. Nam lectiones & conferentias habent, pro doctrina & eruditione necessarias functionibus quas profitentur: Spirituales etiam lectiones & conferentias pro spiritu pietatis hauriendo & fouendo.

8. Noluerunt eximi à Iurisdictione Ordinarij, siue Episcopi, in locis in quibus degunt: quamuis Oratoria eorum, siue Congregationes habeant Superiorem aliquem generalem.

9. Nihil ab Oratorio alienum putant, quod à Sacerdotio, & Sacerdotum ministerio, non est alienum: puta euangelizare, baptisare, Sacramenta ministrare, curam animarum habere; beneficia possidere, quæ residentiam in congregatione non impediant, officia decantare. Nam & cantum specialem habent, à Gregoriano diuersum, à Sede Apostolica approbatum. Atque à clericali militia ab Apostolorum temporibus piè omninò instituta nihil recedere, sed eius antiquum spiritum & pietatem renouare peroptant. Quapropter in locis in quibus Oratoria erigunt, Clero Ecclesiæ ibidem primariæ se accensent: choroque & processionibus, cùm aduocantur, in superpelliciis & habitu Ecclesiastico instar cæterorum Sacerdotum intersunt.

Denique finis & spiritus Oratorij Domini Iesu, est, intimo pietatis affectu & humilis seruitutis vinculo ipsi Iesu Christo Domino nostro adhærere, vitæ ipsius ac spiritus participatione in terris animari: illum Deum hominem & Summum Sacerdotem, tanquam exemplar continnò intueri, reuereri, & imitari: illum semper in omnibus functionibus repræsentare in spiritu pietatis & feruoris, illum Sacerdotibus omnibus, specialiter per manuum impositionem & characterem consecratis; proponere ad imitationem, tanquam sacerdotalis ordinis & gratiæ fontem & auctorem, Sacerdotalis perfectionis archetypum absolutissimum. Hinc celebratur in Congregatione Festum Solemnitatis Domini Iesu cum octaua 28. die Ianuarij, tamquam præcipuum & titulare Oratorij Iesu Christi, habetque officium proprium & integrum à Sede Apostolica approbatum.

LECTIO IV.

DE CONGREGATIONE Oblatorum Mediolani.

HVic Congregationi Oratorij planè similem in scopo & spiritu, iam pridem instituerat sanctus Carolus Borromæus, Sacerdotum splendor, Ecclesiastici Ordinis & Pastoralis muneris eximius instaurator, qui cœlesti sapientia & gratia, qua eminuit in terris, clerum ad Apostolicam & auitam pietatem reducere est conatus. Hoc autem vt efficaciùs perficeret, instituit Congregationes Sacerdotum, quos Oblatos sancto Ambrosio nominauit, quia hic omnis in clero perfectionis exemplar fuerat, & Mediolanensis Ecclesiæ Patronus tutelaris. Vnde eos ad doctrinæ ac virtutum eius sequelam his verbis adhortatur. Meminerint se B. P. Ambrosio oblatos: quare librorum eius studiosos esse decet, illorum in primis quos ad huius Ecclesiæ clerum de officiis conscripsit. Magnam etiam curam conferant, ad imitationem illarum virtutum, quas tanquam hæreditatem posteris reliquit; has vt obsequentes filij peculiari animi ardore & affectu complectantur. Ex his præcipuæ illæ sunt, ad Ecclesiæ gubernationem inuitus, ingressus, quotidiana abstinentia, diuturna & ferè assidua in Ecclesiis statio, frequentis orationis & meditationis studium, religiosa & laboriosa Sacramentorum ministratio, diligens

Ecclesiasticarum functionum exercitatio; in sacris studiis instructionibusque Christianis, quas & sermonibus & libris confecit, assidui magnique labores, constantia & fortitudo in omnibus quas à mundo & Satana illatas pertulit oppugnationibus: animi mansuetudo cum magnitudine coniuncta aduersus hominum potentium impetum & furorem: prudentia in rebus gerendis, morum grauitas singularis, disciplinæ Ecclesiasticæ diligentissimus cultus, mira erga sedem Apostolicam obseruantia, magna commiseratio erga pauperes & benignæ largitiones: charitatis illa digna memoria sempiterna, qua perfusus lacrymis peccata aliena defleuit, adeò vt animos in malè agendo obfirmatos, ad pœnitentiæ lacrymas perduxerit. Has igitur & alias virtutes, quas & operum exemplis & scriptis Sanctissimus Parens, Sacerdotibus Cleroque reliquit, sibi quisque ob oculos ponat. Hæc S. Carolus ad suos. Atque easdem omnes in ipsomet Carolo agnoscimus, & imitandas proponimus.

Varias autem Congregationes sese offerentium Sacerdotum constituit. Ac primò quidem, in Domo sancti Sepulchri intra vrbem Mediolanensem, constituit Congregationem Sacerdotum, aliorumque Clericorum in Societate viuentium: quibus regulas certas præscripsit, quæ habentur in libris Institutionum, in opere quod intitulauit; *Acta Mediolanensis Ecclesiæ*. Noluitque in Ecclesia sancti Sepulchri fieri Oratorium toto anni decursu, ad instar Oratorij Romani in sancta Maria de Vallicella, cum eadem praxi exercitiorum ad fouendam pietatem in plebe. Et hæc Congregatio adeò tunc fœliciter successit, vt numerari potuerint ducenti quandoque Sacerdotes, peneruditi & peritissimi, quorum opera vtebatur Archiepiscopus Mediolanensis ad salutem animarum procurandam, & suæ Diœcesis spiritualem gubernationem.

Secundò, vltra hos residentes in domo S. Sepulchri, qui beneficiorum aliam residentiam requirentium non erant capaces, collegit, & in congregationes coadunauit alios per Ciuitatem & Diœcesim residentes in suis speciatim beneficiis, vel officiis, vt spiritu conuenirent, quasi in vnum corpus, licet locis diuisi ob ministeria: & ad eundem gloriæ Dei & animarum zelum accenderentur, quandoque simul congregati sub vno Præfecto spirituali. Diuisit itaque hanc Congregationem vniuersalem in sex partiales: duæ erant in Vrbe, quatuor autem per Diœcesim. Optauit verò vt singulis ferè mensibus conuenirent: hi quidem qui in Vrbe ad domum S. Sepulchri, præsidente Archiepiscopo: hi verò qui in Diœcesi, sub quo quisque Præfecto, modò in vnum, modò in alterum locum. Ibi & regulæ legendæ erant, & conferentia ineunda de modo eas obseruandi, de progressu spirituali, de modo promouendi, sermonem ad populum proferebat. Congregationes autem foraneas iisdem ferè regulis dirigi voluit, quibus Congregationem collegialiter viuentem: exceptis his constitutionibus, quæ conuictum concernunt, & modum simul conuiuendi & simul agendi in eodem loco, cum officiis quibusdam & functionibus, domum S. Sepulchri in speciali respicientibus.

Quantum porrò regulas istas æstimarit, tanquam impetratas, vt ipsemet fatetur, quantumque eos qui istis regulis obseruandis sese obtulerunt, animo affectuque paterno dilexerit, patet ex illa adhortatione, quam ad eos habuit, dum constitutiones illas in lucem editas eorum manibus tradidit. Atque dignum existimauit eam adhortationem hîc subiicere, initio librorum 4. Institutionum præfixam, vt quilibet agnoscere valeat quàm ignitus fuerit eius sermo, etiam animos frigidos, quasi carbones sopitos, valens succendere. Vtique de sermone ab eius ore prodeunte, dum suos congregaret, rectè dixeris illud Prou. 30. *Verba Congregantis, filij Vomentis. Sermo quem locutus est vir, cum quo est Deus, & qui Deo secum morante, confortatus est.*

EXHORTATIO SANCTI Caroli ad suos Oblatos.

NVnc tandem Filij, quas diu à nobis expectasse vos, & expetisse scimus Congregationis nostræ institutiones, in manus vestras veniunt. Prodeunt illæ ex intimis animi nostri sensibus in lucem, & in sinum vestrum rectà festinant. Vestra iam interest promptè eas excipere, diligenter obseruare; & in eo semper honore habere, quem & earum æquitas cum incredibili Ecclesiæ nostræ vtilitate coniuncta, & nostra erga vos pietas, fidesque vestra & obediendi institutum efflagitare videtur. Nam labor noster & in his condendis studium adhibitum irritum planè esset, vosque præterea omni fructu careretis, si operæ sollicitudinique nostræ vestris animis studiisque non respondeatis, & has quas offerimus institutiones toto pectore non amplectamur. Quare ne id accidat vnquam, magnopere cauere debetis. Nam vt corporis humani constitutio absque neruis & compage vinculorumque adminiculo cohærere, & vim suam conseruare non potest: Sic Societatis huius corpus stare nequit, sine certis institutionum quasi vinculis. Variæ quippe sunt animorum propensiones, diuersa studia, & mores. Quamobrem nisi quibusdam præceptorum functionibus Collegia connectantur, & ad vnum finem dirigantur, ne quam primùm dissoluantur periculum est. Illis enim voluntatum varietas, studiorum diuersa ratio, morum dissimilitudo temperatur, dispersa colliguntur, dissipata colligantur, multa demum vnum efficiunt. Cum omnes autem qui se in aliquam societatem aggregarunt, magnam adhibere oporteat diligentiam ad eius societatis leges cognoscendas & obseruandas, tum vos id maximè & diligentissimè facere debetis. Magna enim principiorum est vis, ac latiùs emanans, seque in omnem partem innata quadam facultate diffundens. Atque vt à radice arbor, & à fonte effluunt riui, ita suis principiis cætera quoque omnia respondent.

Cùm igitur huius Congregationis vos primordia, & quasi primitiæ sitis, illud in animum inducere, & altiùs figere debitis, vestrum hoc in genere exemplum plurimum momenti non solum apud præsentes, sed & apud posteros habiturum: in eamque propterea toto pectore curam incumbendum, vt quàm optimum & præstantissimum sit exemplum vestrum. Vos estis ô filij tamquam ciuitas in altissimo monte sita, & omnium oculis exposita. In vos hominum præsens ætas, in vos posteri animos mentesque conuertent. Quare cauendum vobis, ne quid indecorum, ne quid remissum, ne quid ab instituta vitæ ratione alienum in vobis animaduerti vllo tempore possit. Vos estis lucernæ Congregationis huius in sublimi Candelabro, vnde in omnes partes splendor lumenque diffundatur. Vos estis Sal, quo cœtum hunc Oblatorum in omnem ætatem condiri oportet. Maneat igitur præclara

mentis vestræ, præstantiumque actionum splendor in omnem ætatem, vigeat virtutum vestrarum memoria in omnia sæcula. Nihil vnquam de honesto studio, nihil de præstanti in omni virtutis genere contentione remittite. Non quantum profeceritis, sed quantum ab antiquis illis probis huiusce etiam ciuitatis sacerdotibus, quantum ab Apostolis, quantum ab ipso Domino Iesu Christo, absitis cogitate.

Hasce Institutionis vestræ Regulas in manibus semper, multo magis in animis, & in actionis vsu habete. Nihil in his temerè, nihil inconsideratè positum est, nihil superuacaneum, nihil inutile. Omnia à nobis diligenter expensa sunt, & cum lectissimis, sapientibusque viris collata: & quod caput est, magnis ac diuturnis precibus, atque etiam lacrymis postulata, & vt speramus impetrata. Quare, neque quicquam est, quod in his iure contemni, aut parui æstimari debeat. Omnia enim tum ad animarum salutem procurandam, tum ad ipsam Congregationem conseruandam ita spectant, vt si quippiam eorum omittatur, vel vestrum officium cum aliquo animarum dispendio desiderari, vel statum ipsum Congregationis damnum facere necesse sit. Sed de his satis.

Reliquum iam est Filii, vt Congregationem illam, quam nos totius Ecclesiæ Mediolanensis causa instituisse scitis, sic complectamini, vt illa & virtutum vestrarum exemplis foueri, & spirituali progressu ornari, & benefactis auctiorem splendidioremque reddi, in eaque amplificanda, neque piam voluntatem ardensque studium, neque promptam obedientiam officiumque perfectum in vobis desiderari, cognoscant omnes. Vobisque præterea persuadeatis, nos pro Archiepiscopalis nostri muneris ratione, proque paterna charitate, qua vos vnicè in Christo diligimus, vestras in via Domini progressiones, quantum in nobis est, perpetuò esse adituros. Ac de vobis adeò sollicitos fore, vt sicuti pro Ecclesiæ huius salute non vigilare solùm, sed vitam etiam profundere, si opus sit, parati sumus: ita nihil inexcogitatum, nihil intentatum in posterum relicturi sumus, quod ad vestras omnium, vestræque Congregationis rationes pertinere arbitrabimur. At verò vt immortalia denique præmia reportetis, abundantioremque in dies diuinam gratiam consequamini, Deum obsecrabimus assidua prece. Mediolani Idibus Septembris, 1581.

LECTIO V.

DE CONGREGATIONE sancti Caroli Borromæi in Diœcesi Leodiensi, & alibi stabilita.

PRudenti admodum & diuino consilio sanctus Carolus auxilium & directionem impendere voluit, non solùm his qui in Societate collegialiter viuere possunt, sed & illis qui in certis locis ob beneficia, vel officia residere coguntur. Considerauit nempè illam lamentantis Prophetæ vocem etiam præsentem Ecclesiæ statum concernere: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus color optimus? Dispersi sunt lapides Sanctuarij per plateas.* Quia scilicet, pietas antiqua sacerdotalis instar auri rutilans, ardor & zelus perfectionis olim flammescens, obscuritatem decursu temporum contraxit inter corruptelas & fuliginem sæcularis conuersationis. Et multi sacerdotum qui debent esse lapides Sanctuarij à Deo electi & dilecti, in plateis Babyloniæ inueniuntur dispersi, in lato itinere mundi, corde & corpore vagi, in sordibus & luto iacentes, in vitiis sæculi: ideoque conculcantur pedibus transeuntium, & vilipenduntur: nec dignitas sacerdotalis in ipsis eo quo par est honore habetur, sed quasi sal infatuatum proteri videtur. Hæc, inquam, considerans Vir Sanctus, zelo zelans pro domo Domini, & sanctuario eius ædificando, non solùm voce & exemplo; sed & constitutionibus præclaris è luto erigere hos lapides conatus est, & è plateis ac viis publicis reuocare, sanctisque moribus instruere, vt ædificarent populum Ecclesiamque Dei in suo quisque officio. Et quos non potuit in societatem vnius corporis eadem in domo colligare, voluit tamen spiritu & morum conformitate, ac consimili perfectionum studio & contentione, vnitos esse, præscribens eis regulas & viuendi methodum, qua officio suo iuxta vocationem sanctam possent satisfacere, & ab hoc sæculo immaculatos se custodire. Optauitque illud Prophetæ Baruch. cap. 3. in sacerdotibus illis impleri: *Stellæ dederunt lumen in custodiis suis, & vocatæ dixerunt: Adsumus, & luxerunt illi cum iucunditate qui fecit illas.* Quid sunt probi Ecclesiastici in Clero, nisi quædam stellæ in Cœlo: Et quandonam dant lumen in custodiis suis, nisi quando in diuersis officiis vel beneficiis, vnusquisque eorum luce fulget doctrinæ, & exemplo vitæ? Vocantur verò, & dicunt, Adsumus, quando in Congregationes veniunt, ab illo qui præest, conuocati, parati officium suum cum hilaritate exequi, & ad omnia quæ eis incumbere possunt, ad nutum Superiorum prompti, sic decorem Sacerdotio & Ordini sacro afferunt, sic in populum Dei lucem suam refundunt: denique, sic cum iucunditate lucent illi qui fecit illos. Quapropter in eandem sententiam dicebat Ecclesiasticus cap. 43. *Species Cœli est gloria stellarum, mundum illuminans, in verbis sanctis stabunt ad iudicium, & non deficient in vigiliis suis.* Renouare ergo voluit sanctus Carolus pulcritudinem & speciem Cœli, hoc est, Cleri & Ecclesiæ Militantis: & gloriam Stellarum, hoc est, Sacerdotum & Ecclesiasticorum.

Idque fecit verbis suis & constitutionibus sanctis, quasi aduocans ad tribunal & iudicium, in quo Deus deorum deos diiudicat Christus sacerdotes, quibus dixit, Dij estis, hosque monitos voluit, vt sæpius considerent exactam quam reddituri sunt rationem, sicque excitentur, & nunquam deficiant in vigiliis, seu custodiis suis, sed sibi semper gregique suo aduigilantes, & in officio suo grauiter excubantes, iugem hic lucem fundant, vt postquam ad iustitiam se cum aliis multis erudierint, possint fulgere tanquam Stellæ in perpetuas æternitates.

Cæterùm, diu & maturè considerarunt aliquot Sacerdotes & Pastores Leodiensis Diœcesis, anno 1614. eodem spiritu congregati, quæ S. Carolus sanctè instituerat circa Sacerdotes & Pastores Mediolanensis Diœcesis. Censuerunt verò posse in aliis Diœcesibus in praxim deduci, eisque adiumenta ad vitam Sacerdotalem & Pastoralem piè agendam, & ad fructum in proximis efficaciter pariendum. Quapropter resoluerunt & ipsi, eiusdem spiritus pro impulsu, instituere Congregationem sacram Regulis sanctis cumu-

nitam & adstrictam, quibus possent sese mutuò dirigere & excitare ad ea quæ sunt vocationis suæ: & hanc nominandam censuerunt, *Congregationem sancti Caroli*, vt potè eius præuio exemplo, sacrisque legibus stabilitam. Quia verò sine Superiorum auctoritate & directione solidè iniri non poterat, implorarunt illius Candidati Stephani Strechei Reuerend. Suffraganei Leodiensis Viri rerum spiritualium peritissimi directionem, necnon & Reuerendi admodùm Clarissimique Viri Ioannis à Chokier Vicarij Generalis fauorem, vt Serenissimi Principis ac Episcopi Leodiensis Ferdinandi auctoritate, & litteris confirmaretur. Hæc autem fuit Summa litterarum quæ ad Reuerendissimum Suffraganeum primò destinatæ sunt.

Reuerendissime Pater ac Domine. Visum est nobis infrà signatis has supplices ad Reuerendissimam Dominationem vestram litteras destinare, vt dignetur piis nostris desideriis & votis opitulatricem & directricem manum porrigere. Conuenimus vna, pietatis impulsi spiritu, peroptantes Sacrum Sodalitium instituere, sub nomine Congregationis sancti Caroli Borromæi, conforme Congregationi, quam instituit Mediolani, vocans eam Congregationem Oblatorum sancti Ambrosij: Hic vero titulus *Congregatio sancti Caroli*, visus est nobis huic tempori, & his locis ac personis magis congruere; & sub hoc titulo Congregationem fæliciùs propagandam esse, ob sancti Viri primi Institutoris suaueolentem, & recentem adhuc odorem, in animis cùm Sacerdotum, tùm plebium. Supplicamus igitur Reuerendissimæ Pietati vestræ, quatenus eius directionem & protectionem, tanquam Præfectus illius Generalis dignetur suscipere: vt possit velut Caput in membra influere, & spiritum Dei nobis, ac per nos aliis communicare, quodque zelo gloriæ Dei instituitur, plenissima potestate dirigere. Et quia scimus, quod hæc initialis Congregatio Ordinarij auctoritate firmari debeat: supplicamus denuò, vt apud Serenissimam Suam Celsitudinem supplicem nostrum libellum ea de re promouere, & adiunctis suis litteris commendare haud dedignetur. Nam qua possumus animi submissione obsecramus, media auctoritate vestra vt perficiatur, quod à nobis ad laudem diuini Numinis, sed non ex nobis, initiatur.

His porrò litteris Candidatorum Reuerendissimus Suffraganeus per epistolam scriptam 25. Aprilis, 1624. hunc in modum responsum dedit.

Dilectissimi in Christo Fratres: Recepi litteras vestras, & cognoui quæ Spiritus S. cordibus vestris inspirauit: quem rogo, vt manifestet vobis in hoc, & similibus vocationis vestræ negotiis, quæ sit voluntas sua bona, beneplacens, & perfecta, & corroboret in omni bono animas vestras in augmentum gloriæ suæ, & salutem quamplurimorum, Deo dante agam apud Principem & Episcopum nostrum, quod expedire pro hoc negotio videbitur. Sanè magni ponderis est hoc opus, aptum promouere Regnum Christi, Domini & Saluatoris nostri, cui proinde Satan vehementer se opponet: si tamen credamus nos omnia posse in eo qui nos confortat, magnam sumemus confidentiam pertingendi ad ea quæ prudenter æstimauimus à Domino fuisse inspirata, nec incassum laborabimus: præsertim cùm non tam secundùm prouentum, quàm secundùm laborem præmia reddat Deus, qui sit benedictus in sæcula, & vos omnes regat & custodiat in æternum. Valete, Leodij 25. Aprilis 1624.

Itaque hoc Institutum commendarunt apud Principem & Episcopum Leodiensem suis litteris, illi quorum consilio solet vti in determinandis sacris negotiis suæ Diœcesis. Inter quos obstetricantes manus huic sacro partui porrexerunt, non solùm Reuerendissimus Suffraganeus, sed & Illustris & Reuerendus D. Arnoldus à Bocholtz, Præpositus Leodiensis, ac Clarissimus D. Ioannes à Chokier, Generalis Vicarius, necnon & Consultissimus D. Gaspar. à Rupe, suæ Celsitud. Consiliarius, Patritius & Senator Leodiensis. Sed licet Serenissimo Principi & Episcopo grata fuerit Instituti huius commendatio à tot tantisque Viris: voluit nihilominus responsum differri, sed probandos sollicitantium animos. Et ne quid non satis maturè decerneretur, iterū voluit hoc sacrum negotium in vrbe sua Bononiensi illorum Consiliariorum consessui proponi, quorum opera vti solet in sacris & spiritualibus decretis. Cùm verò longa dilatione Candidatorum suspensi manerent animi, admirātes quid remoræ inici potuisset huic rei determinandæ, preces & sacrificia multorum postularūt, vt cœptis adspiraret Deus. Vnde eorum rogatu multæ Congregationes Religiosæ prece speciali negotium istud Deo commendabant, tanquam concernens non mediocriter gloriam Dei, salutemque animarum. Ipsi interim per libellos sæpè repetitos non destiterunt instare vrgentissimè, vt votis potirentur. Hæ porrò fuerunt postremæ litteræ quibus Principis animum deuicerunt.

Serenissime Princeps, Supplicibus iterum litteris Celsitudinis vestræ pedibus aduoluuntur Congregationis S. Caroli Candidati, & quibus possunt precibus instant, vt piæ istius Congregationis iactis fundamentis, authoritas vestra eam confirmans, dignetur coronidem & extremam manum apponere. Hoc iam diu, tot votis & adeò ardenter à vobis expetierunt, & expetunt. Quod si forte importuni sunt, pia venia digna importunitas est, quæ ab illo spiritu procedit, qui nescit tarda molimina, qui nouos operarios vineæ vestræ præparat & vocat: vocatos verò non vult cum tepore venire, aut cum torpore eo negotio sollicitando se gerere. Ideoque quibus possunt precibus cum Celsitudine vestra colluctantur, sicut Iacob cum Angelo; ægrè dimissuri, nisi hanc benedictionem obtinuerint. Ipse qui de tenebris dixit lumen splendescere, illuxit in cordibus eorum, & vrget eos, vt hanc rem vrgeant. Aurora est, dimitte illos cum petita benedictione. Hoc iterum atque iterum in visceribus Domini nostri Iesu Christi postulant, & obsecrant, ne adeò pius fœtus, quem Ecclesia sponsa vestra parturit, in vtero, aut initiis suis suffocetur, & velut abortiuus embrio sepeliatur. Quin potius authoritate vestra committatur R. Suffraganeo vestro, Antistiti rerum Dei perito, quasi nutritio, sub cuius educatione, directione, tutela fœliciter adolescat, & crescat in Domino. Hoc à vobis supplex expectat Congregatio ista, piam cupiens saluti animarum operam nauare sub auspiciis serenitatis vestræ, quam in suis sacrificiis Deo Opt. Max. continuò commendat.

Tandem satisfactum fuit postulantium voto, & litteræ erectionis, siue commissionis ad eam erigendam, directæ ad RR. DD. Suffraganeum & Vicarium Generalem Leodium. Quarum hic tenor fuit.

Ferdinandus Dei gratia, electus, confirmatus, Archiepiscopus Coloniensis, S. R. I. per Italiam

Archicancellarius, & Princeps, Elector, Episcopus Leodiensis, &c. Reuerendis & Venerabilibus sincere nobis dilectis. Stephano Episcopo Dionitiensi, & Ioanni à Chokier Vicario in spiritualibus Generali salutem in Domino. Cùm per biennium & ampliùs fuerimus à nonnullis Viris timoratis Ecclesiasticis & Laïcis multoties instanter rogati, quatenus eis exercitia spiritualia, & alia mutua ad instar Oblatorum Instituti sancti Caroli Borromæi in nostra Diœcesi Leodiensi, sub speciali nostra obedientia, & tua R. Suffraganeæ directione permittere, approbareque vellemus & dignaremur. Nosque institutum huiusmodi per rerum spiritualium peritos diligenter examinari fecerimus, nec quicquam comperimus, quod sacris Canonibus aduersetur, sed è contra pietatem & Religionem Orthodoxam Idem institutum non parum promoturum speretur. Hinc est, quod nos honoris diuini & rerum spiritualium, quantum in Domino possumus, promotioni studentes. Vobis committimus & demandamus per præsentes, quatenus auctoritate nostra, ordinaria iure cuiuslibet saluo, institutum illud prout vobis magis expediens & opportunum videbitur, sub certis Regulis à vobis præscribendis stabiliatis & approbetis: nec non quoslibet eidem inscribi cupientes recipiatis, & admittatis, de vlteriori eiusdem directione, postquam vt præfertur, stabilitum fuerit & approbatum: mentem nostram si opus fuerit, vlterius aperiemus. In quorum fidem præsentes litteras fieri, & sigillo nostro muniri iussimus. Datum ex Arce nostra Brulæ, die 20. Septembris, millesimo sexcentesimo vigesimo quinto.

His litteris receptis, illi quibus res committebatur, adiunxere & suas, quibus dictam Congregationem approbarunt & stabiliuerunt, hunc in modum.

Stephanus Episcopus Dionysiensis Canonicus & Suffraganeus Leodiensis, & Ioannes à Chokier etiam Canonicus & Vicarius in spiritualibus Diœcesis Leodiensis. Reuerendissimi & Serenissimi Ferdinandi Archiepiscopi Coloniensis, Episcopi Leodiensis, &c. vigore Litterarum eiusdem, quibus hæ nostræ transfixæ sunt specialiter deputati. Vobis vniuersis & singulis, Præfecto, Officiariis, & aliis personis Congregationis Sancti Caroli Borromæi salutem in Domino. Cùm per ante mentionatas litteras idem Reuerendissimus Episcopus nobis commiserit & demandarit quatenus auctoritate eius ordinaria, ad instar Oblatorum sancti Caroli institutum in Diœcesi Leodiensi, prout nobis magis expediens & opportunum visum foret, sub certis Regulis à nobis præscribendis stabiliremus, laudaremus, & approbaremus; nec non quoscumque eidem inscribi cupientes reciperemus & admitteremus: Ac postmodùm Venerabiles Domini Iacobus Marchant S. Theol. Licent. in Oppido Couinensi Pastor, & Lambertus Valois Presbyter & Medicinæ Doctor, à Candidatis eiusdem congregationis per litteras destinati & deputati apud nos comparuerunt, suoque & Confratrum nomine iterum instanter supplicantes, quatenus ad commissionis nobis demandatæ plenariam executionem procedere dignaremur: Nos votis & piis eorum supplicationibus inclinati, & præfati Reuerendissimi mandatis vt par est morem gerentes. Congregationem vestram sub patrocinio sancti Caroli ad instar Oblatorum suorum sub certis à nobis approbatis & subscriptis Regulis auctoritate ordinaria nobis demandata, stabiliuimus, laudauimus, & approbauimus, prout præsentium tenore stabilimus, laudamus, approbamus ad gloriam Dei, & in nomine SS. Trinitatis. Vosque proinde & vestrum singulos in huius congregationis corpus tanquam membra, mox vbi ad manus Præfecti votum seu oblationem, iuxta præscriptum in dictis Regulis formam, ex tunc prout ex nunc recipimus & admittimus. Ac amodò pro prima vice ante fatum Dominum Iacobum Præfectum, D. verò Lambertum Vice-præfectum ad triennium, nisi aliter postea visum fuerit, recepto priùs ab eis hac die secundùm præscriptam in Regulis formam, voto, constituimus. Volentes hac etiam vice eorumdem arbitrio, adhibitis tamen priùs & seorsim in consilium singulis dictæ congregationis personis, singulos Officiatos vlteriùs nominari, & deputari, locaque congregationum prouisionaliter definiri.

Insuper vos omnes & singulos per viscera Iesu Christi Saluatoris nostri monemus & obsecramus, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis, vt quandoquidem peculiariter vocati estis in vineam Domini dilectam, strenuè & constanter accincti fortitudine lumbos animarum vestrarum, operemini, effodientes vitia eorumque radices, inserentes virtutes, redimentes tempus, idipsum vnanimiter sapientes, forma facti gregis ex animo secundùm portionem vobis à primo Pastore diuisam: Hoc idem in vobis sentientes, quod & in Christo Iesu, omne gaudium existimantes, cum in varias tentationes pro eius amore & gloria incideritis, expectantes beatam spem & aduentum Domini, qui tandem fidelissimè vocabit Operarios suos portantes manipulos solidarum virtutum, vt intrent in gaudium Domini, vbi recipiant optatissimam mercedem, & pro momentaneo & leui tribulationis transitoriæ possideant æternum gloriæ pondus.

LECTIO VI.

DE INDVLGENTIIS dictæ Congregationis.

Congregatio S. Caroli Borromæi non solùm est Canonicè instituta & approbata, sed etiam priuilegiis & indulgentiis adornata, tum ab Episcopo, tum à Sede Apostolica. Quantum quidem ad Episcopales indulgentias illarum concessio in litteris erectionis iam recitatis inseritur, illarum enim litterarum hoc erat complementum & coronis ad Candidatos.

Quo verò dilectissimi etiam ex parte nostra ad alacriùs operandum, currendum, & pugnandum in exercitiis spiritualibus excitemus pietatem vestram, de Omnipotentis Dei misericordia confisi, omnibus & singulis Confratribus in gratiæ statu existentibus, ipso die admissionis suæ in dictam Congregationem, aut in morte dulce Nomen Iesu inuocantibus, & pie ore vel corde proferentibus, vel quodcumque opus sibi ex voti vel oblationis vi ab Episcopo, seu eius Præfecto iniunctum fideliter & obedienter exercentibus, aut generalem peccatorum confessionem iuxta Regulas facientibus, quadraginta dierum: Culpas verò suas in Congregatione humiliter accusantibus, ægrotis seu moribundis misericorditer adstantibus, Catechismum vel exhortationem, priuatim vel publicè ad finem vel bonos mores, vel ad animorum reconciliationem directam, auc-

eleemosynam, vel legatum ad Congregationis onera supportanda, vel alicui Confratrum indigenti facientibus, triginta dierum. Quodcunque item aliud opus pium ex præscripto Regularum dictæ Congregationis, aut ad conuersionem peccantium agentibus, viginti dierum Indulgentias, toties quoties vnum ex præmissis præstiterint, authoritate ordinaria elargimur. Quas etiam Indulgentias triginta dierum ad omnes & singulos Christi fideles, qui in aliquo actu solemni dictarum Congregationum, vel alicuius ex Confratribus, qui ex præscripto sæpè dictarum Regularum factus fuerit, piè interfuerint extendimus. In quorum fidem præsentes litteras fieri, & propriis manibus subscriptas sigillis nostris muniri iussimus. Datum Leodij mensis Februarij die decima-septima, anno millesimo sexcentesimo vigesimo-sexto.

INDVLGENTIÆ Pontificiæ.

AMpliores postmodum eidem Congregationi à Sede Apostolica Indulgentiæ concessæ fuerunt, fauore & rescripto Illustrissimi ac Reuerendissimi Patris Aloisij Carafa, Episcopi Tricaricensis, Legati & Nuncij Apostolici ad inferiores Germaniæ partes. Qui quidem primò ex authoritate Officij sui, voluit sibi exhiberi Regulas & exercitia dictæ Congregationis, vt post diligens examen, de illa Romæ scripto suo indubitatum testimonium perhibere posset.

Perlegit ergo Regulas omnes, laudauit, approbauit, & apud Sedem Apostolicam probatum testimonium ferens in fauorem Congregationis nouellæ (quam inde paterna beneuolentia est complexus, pallioque Apostolicæ suæ dignitatis fouet & protegit) Indulgentias subsequentes impetrauit, perpetuis temporibus valituras. Tenor Bullæ est talis.

Vrbanus PP. VIII. Ad perpetuam rei memoriam. Cùm sicut accepimus in Diœcesi Leod. vna pia Christi fidelium Presbyterorum Congregatio oblatorum nuncupata, sub inuocatione sancti Caroli canonicè instituta existat, cuius Confratres in diuersis pietatis & charitatis operibus sese consueuerunt exercere. Nos vt Congregatio huiusmodi maiora in dies suscipiat incrementa, de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius authoritate confisi, omnibus & singulis Presbyteris, qui dictam Congregationem in posterum ingredientur, die primo eorum ingressus, si verè pœnitentes & confessi sanctissimæ Eucharistiæ sacramentum sumpserint plenariam. Ac tam ipsis pro tempore describendis, quàm iam descriptis in dicta Congregatione Confratribus, in cuiuslibet eorum mortis articulo, si pariter verè pœnitentes & confessi, ac sacra Communione refecti, vel quatenus id facere nequiuerint, saltem contriti nomen Iesu ore si potuerint, sin autem corde inuocauerint, etiam plenariam. Necnon ipsis nunc, & pro tempore Confratribus similiter verè pœnitentibus & confessis, ac sacra Communione refectis, qui dictæ Congregationis Ecclesiam vel Capellam, seu Oratorium in Assumptione beatæ Mariæ Virginis, nocnon sancti Caroli festis diebus, à primis Vesperis vsque ad occasum solis festorum huiusmodi singulis annis deuotè visitauerint, & ibi pro Christianorum Principum concordia, hæresum extirpatione, ac S. Matris Ecclesiæ exaltatione, Romanique Pontificis salute, pias ad Deum preces effuderint, quo die prædictorum id egerint, Plenariam similiter omnium peccatorum suorum indulgentiam & remissionem misericorditer in Domino concedimus. Quoties verò Presbyteri prædicti sacramenta Ecclesiæ quæcunque administrauerint, vnum annum, ac cùm ex missione seu iussu Superiorum, & de licentia Ordinarij loci prædicauerint, seu etiam catechizauerint tres annos, & totidem quadragenas. Ac eisdem etiam quoties pias exercitationes, ac alias functiones ad Dei cultum, & piorum salutem fecerint, siue ex Congregationis huiusmodi instituto simul congregati collocutionibus, colloquiisve spiritualibus, aut sacris lectionibus, hortationibus, aut aliis piis exercitationibus per semihoræ spatium vacauerint, seu Litanias Beatæ Mariæ Virginis, vel Antiphonam Salue Regina, aut aliam pro temporis ratione recitauerint, aut decantauerint, siue examen conscientiæ egerint, aut futuræ meditationis argumentum acceperint, seu meditationis huiusmodi rationem Confessario aut Præfecto spirituali reddiderint, seu Rosarium B. Mariæ Virginis recitauerint, vel pro aliquo Confratre defuncto, ex instituto prædictæ Congregationis orauerint, aut peccata sua confessi fuerint, aut Missam celebrauerint, toties pro quolibet prædictorum operum centum dies de iniunctis, seu alias quomodolibet debitis pœnitentiis, in forma Ecclesiæ consueta relaxamus. Insuper omnibus & singulis Christi fidelibus, qui conuenerint ad Ecclesiam, in qua prædicti Confratres collegialiter ex instituto Congreganis prædictæ populo verbum Dei de eadem Ordinarij licentia prædicauerint, seu exhortationem piam habuerint, & sacramenta Ecclesiæ administrauerint, quoties huiusmodi prædicationi interfuerint etiam centum dies de iniunctis eis; seu aliàs quomodolibet debitis pœnitentis, in forma Ecclesiæ cōsueta pariter relaxamus; Præsentibus, perpetuis, futuris temporibus valituris. Volumus autem vt si alias dictis Confratribus præmissa peragentibus aliquam aliam Indulgentiam perpetuò, vel ad tempus nondum elapsum duraturam concesserimus, præsentes nullæ sint. Vtque etiam si dicta Congregatio alicui Archiconfraternitati aggregata iam sit, vel in posterum aggregetur, seu quauis alia ratione vniatur, seu etiam quomodolibet instituatur, priores, seu quæuis aliæ litteræ Apostolicæ illis nullatenus suffragentur, sed ex tunc eo ipso prorsus nullæ sint. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris, die duodecima Ianuarij millesimo sexcentesimo vigesimo octauo, Pontificatus nostri anno quinto. Signatum erat M. A. Maraldus.

LECTIO VII.

DE PROGRESSV EIVSDEM Congregationis.

HI quibus à Reuerend. Episcopo directio Congregationis commissa erat, non destiterunt litteris Pastoralibus ad Congregatos directis, eos muneris sui paternè commonefacere, vt quod Deo auspice fœliciter inchoatum fuerat, maiores in dies progressus haberet, Dei gratia operante, hominem pia sollicitudine cooperante. Hoc frequenter præstitit Charissimus admodumque Reuerendus Ioannes à Chokier, Vicarius Generalis, maximè post mortem piæ memo-

tiæ Reuerendissimi Stephani, Episcopi Dionysiensis, Suffraganei Leodiensis, cuius speciali directione Congregatio fouebatur. Quoniam verò tanti viri authoritate, sapientia, pietate eminentis, non sine graui Ecclesiæ Leodiensis luctu nouissimè vita functi, incidit hic mentio, dignum existimaui monita, quæ postremis suis litteris paulò ante obitum tradidit Congregatis, hic inserere. Quandoquidem ea tanquam testamentum Patris, & legatum pretiosum extremi amoris diligenter seruet S. Caroli Congregatio. Sic autem scribit.

Reuerendi ac Venerabiles Domini in Christo dilectissimi. Recordatus appropinquare diem indictæ Cógregationis vestræ, nolui omittere quin omnes & singulos S. Caroli filios, humanissimè & amantissimè salutarem, vti per præsentes facio; & ad solidum constansq; vestræ vocationis studium animos vestros, si necesse foret, excitarem. In quam rem optarem vehementer, vt certò quisq; vestrum apud se attentè statuat, fundandam & perpetuò exercendam esse in Congregatione vestra, & quolibet illius membro, veram cordis humilitatem: adeoque radicitus extirpandam & eliminandam superbiam, præsumptionem, ostentationem, & quamcumque vanitatem; alioquin fore vt Deus vobis resistat, & suam deneget gratiam, sine qua in vanum laborabitis, in vanum ædificabitis.

Etiam amorem mutuum, purum & sanctum in sinceritate coram Deo & toto mundo, tanquam veri Christi discipuli inuicem exhibere, nescientes irasci, diffidere, disceptare, mordere, odisse, inuidere; sed vnanimes idem in Domino sentientes & sapientes, infirmis compatientes, omnia sustinentes, alter alterius onera portantes.

Deinde, videte quomodo pugnetis contra diabolum, qui infenso tentat vos cribrare, & instrumenta gloriæ Christi, ac salutis animarum solet cautissimè & vigilantissimè impugnare. Ideoque & vos vigilate, viriliter indefesseque decertate, arma quibus confidit diripite: hoc est, amorem proprium, proprium iudicium, propriam voluntatem, gladio mortificationis vniuersim detruncare: & aliorum Confratrum iudiciis potiùs & lubentiùs vos, quàm proprio singuli submittite. Vnde nolite omni spiritui & feruori quantumuis bene apparenti credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint.

Denique, satagite vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis, vt præcipua vestra doctrina, quam in ædificationem Corporis Christi impenditis, magis constet exemplo virtutum, quàm pronunciatione verborum, vt cùm aliis prædicauerimus, ipsi reprobi non efficiamur.

Ne facilè etiam admittatis in vestram Societatem homines superbos, tenaces proprietatis, iudicii & affectus, sensualitati, præsertim gulæ addictos, nisi priùs se emendarint. Ad cuius rei probationem, videte inter vos, quænam possent postulantibus iniungi priusquam admittantur.

Hæc paucula modò sufficiant, quia magnam, si fideliter præstentur, efficient noui vestri ædificij firmitatem, & ingentem habebunt remunerationem. Rogo vos in Domino vehementer, dilectissimi, vt illa in optimam partem prout scribuntur, accipiatis, & cordatè executioni mandetis, ac pro me oretis. Deus autem repleat vos omni gaudio & ardentissimo suo amore per Iesum Dominum nostrũ, qui sit benedictus in sæcula. Amen. Valete. Leodij 6. Septembris 1626. Signatum erat Addictissimus in Domino seruus Stephanus, Suffraganeus Leodiensis.

Litterarum porrò quas postremò misit R. Vicarius Generalis ad Congregatos, vt eorum animos ad ea quæ muneris Pastoralis sunt, solerter obeunda extimularet, summa hæc est.

Venerabiles & dilectissimi in Christo Fratres. Cùm nobis compertum sit & iam pridem intellexerimus (sed quàm lætis & pronis auribus nouit Deus) qua fide, qua integritate, zelo & charitate saluti animarum istic intendatis, visum est has ad vos destinare, vt omnibus etiam testatum faceremus quam gratæ nobis ac Episcopo & Principi nostro sint operæ vestræ in vinea Domini, quam in vestris partibus excolendam suscepistis. Quare si bene currentibus calcaria adhibeam, benignè, vt spero, omnes interpretabuntur, cùm non tam ipsos quàm me, qui Pastoribus Pastor licet immeritus præsideo, moneam & exhorter. Duorum porrò S. August. vult Pastores semper meminisse cùm in persona Pastorum sic plebem alloquitur: *Duo vobis ob oculos ponenda sunt, vnum quod Christiani sumus, alterum quod Præpositi sumus. Illud quod Christiani sumus, propter nos est; quod Præpositi, propter vos est. In eo quod Christiani sumus, attenditur vtilitas nostra: in eo quod Præpositi, nonnisi vestra. Sunt autem multi Christiani, & non Præpositi, qui perueniunt ad Deum faciliori fortasse itinere, & tanto expeditius ambulantes, quanto minorem sarcinam portant. Nos autem, excepto quod Christiani sumus, vnde rationem Deo reddimus de vita nostra, sumus etiam Præpositi, vnde rationem reddimus Deo dispensatione nostra.* Horum ergo verborum S. Patris Augustini meminerimus semper, & sic munus nobis creditum dispensemus, vt cùm Deus nobiscum positurus erit rationem, cum fideli seruo Euangelico nos pro apportato lucro remuneret, & non cum malis Pastoribus damnet. Hi nempe inter reprobos Pastores censentur, qui honorem suum quærunt, & commoda sua sola respiciunt, ideoque se pascunt, non oues. Hos perstringit Dominus apud Ezech. *Væ Pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos. Lac comedebatis, & lanis cooperiebamini, & quod crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum erat consolidastis, & quod ægrotum non sanastis, quod confractum non alligastis, & quod abiectum est non reduxistis, & quod perierat non quæsistis, sed cum austeritate imperabitis eis, & cum potentia.* Sed hic locus ad malos Pastores pertinet, non ad vos: Confidimus enim de vobis, Dilectissimi, meliora & viciniora saluti, quos fideles & cordatos esse didicimus erga gregem Domini. Gaudemus ergo quod oues vestras, oues Dei, oues Christi esse agnoscitis, de quibus dixit Petro, & in illo vobis omnibus: Pasce oues meas. Et quidem cùm Dei Filius eas Sanguine suo redemerit, videte vt semper vobis sint curæ tanto pretio emptæ. Nec solùm gregi vestro, sed vobis etiam attendere par est, estis enim & ipsi oues Christi; qui quotidie è pabulo Euangelij, cibum in lac conuertitis, vt in os plebis ingeratis: & lac istud è diuina Sapientia sic hauritis, vt in eo crescatis in salutem, si tamen gustatis vos qui pascitis Israël, quàm dulcis est Dominus. Sed quoniam sub supremo Pastore Pastores agitis, illum imitari decet; aut certè illos sequi qui ipsum proximis vestigiis sunt imitati. Ideoque semper ob oculos mentis vestræ ponite exemplum B. Patris vestri Caroli sanctissimi viri, considerantes qua charitate pastorali se gesserit, dum suis ipse ma-

ribus pestiferis sacramenta ministrabat, medicinam ægris præbebat sanos si dissiderent, reconciliabat, Pastores sui officij admonebat, denique aliis prælucebat, non tam verbis, quàm exemplo. Vtrumque ipse adimplebat, oues scilicet Christi & suas instruebat, exemploque præibat, vt vitam haberent, & abundantiùs haberent: pauperes implebat, & se exinanibat. Exinanibat autem, imò replebat quia semper habet vnde det, cuius pectus plenum est charitatis. In quo finem facio breuis huius adhortationis, rogans vos in Christo Iesu, vt illam æqui bonique consulatis: ac institutum quod sub eiusdem B. Caroli vexillo suscepistis, non solùm arctissimo inter vos amoris vinculo firmiter teneatis ac foueatis: sed etiam aliis exemplum modestiæ, sobrietatis, continentiæ præbeatis, & doceatis alios deponere omnem malitiam & omnem dolum, simulationem & inuidias, & omnes detractiones, vt quasi modò geniti infantes lac concupiscant: vos verò crescatis in salutem, quàm Dominus Iesus sanctiss. suæ Matris ope ac meritis nobis conferat, postquam in sanctitate & iustitia omnibus diebus vitæ nostræ illi seruierimus. Quod vt ipse pro infirmitate mea præstem, vt mei in sacrificiis vestris memores sitis vos omnes rogo. Valete Leodij 24. Octob. signatum erat, addictissimus ad obsequia, Ioannes à Choëier Vicarius Leodiensis.

Neque hic prætereundum est, quod illustrissimus ac reuerendissimus Pater Aloysius, Carafa Legatus & Nuncius Apostolicus dignatus sit in visitatione prouinciæ Leodiensis præsidere Congregationi S. Caroli, & publicè in Ecclesiæ Conuinensis Choro Latino sermone congregatos adhortari, post Missæ à se celebratæ solemnia: ac deinde post meridiem ad conclaue suum eos vocare, ac de rebus pastoralibus diu cum eis conferre familiari & paterno alloquio. Quia autem omnibus pergrata fuerat adhortatio ista adeò eminentis viri, & posteris commendanda, optauit congregatio etiam scripto sibi eam communicari: quod quidem me sollicitante tandem impetrauit. Vnde hæ fuerunt illustrissimi Nuncij ad congregationem eam ob rem destinatæ litteræ.

Venerabiles, ac admodum RR. DD. Rogauit Nos coram, non ita pridem Leodij. R. D. Iacobus Marchant, vt quam intra Conuinensem Ecclesiam eius superiori anno Parænesim habueramus, in pio consessu sacerdotalis sodalitij vestri, eam quoque scripto communicaremus: quo ita nimirum posteris etiam posset esse stimulatio & incitamentum, ad susceptum consilium cum charitate alacriori, diuino aspirante Numine, prosequendum. Annuimus, & illius exemplum transmittimus, quia Nobis persuademus instituti vestri laudabilis tantam esse præstantiam, quæ vel sola sufficiat, vt singuli qui in eius album digito Dei sunt transcripti, accendantur abundè, ad promptè obeundum quæcumque exigit eiusdem instituti ratio, plena perfectionis, & plena charitatis. Quocirca rati etiam sumus adhortatione nostra faciliùs subdi posse stimulos animis (qui alioqui sponte incitantur) vt perficiant in dies magis id quod in ipsis operatus est Deus à quo in hunc finem venerabili sodalitio vestro precamur cumulum vberem cœlestium gratiarum Leodij 22. Octob. 1629. signatum erat: ad omnia officia paratus. Petrus Aloysius Episcopus Triacariensis.

His porrò litteris à Congregatione hunc in modum responsum fuit. Illustrissimo ac Reuerendissimo Nuncio & Legato Apostolico.

Eximium Illustrissimæ Dominationis vestræ affectum iampridem multoties experta est S. Caroli Congregatio: siue cum Indulgentiis à Sede Apostolica impetratis placuit eam adornare, siue cum præsentia sua eam dignata est illustrare, & ignitè sacræ exhortationis eloquio accendere. Cum vero in nulla ratione se potuisse promereri lubens agnoscat, nec obsequio aliquo digno gratiam valeat rependere, voluit tamen humilem affectum suum, ac obseruantiam erga Illustrissimam Dominationem Vestram, hisce litteris consignatam, & testatam esse. Accessit ad cumulum multiplicis obligationis, quod paucis ab hinc hebdomadis, eadem Congregatione supplicante: Parænesim sacram in Ecclesia Conuinensi pronunciatam dignatus sit scripto communicare: vt quod ex ore disserentis plaudente ante Congregatio acceperat, etiam legere eam peroptantium oculis & animis frequentibus liceret subiicere, tanquam ad perfectè munia obeunda acre incitamentum, & difluentis memoriæ adminiculum. Certè vt non olim tunc præsentibus, sed & posteris sit stimulo in Acta sua eam retulit: scietque posteritas, quod fruticẽ nouellum, quem in Diœcesi Leodiensi suis meritis plantauit S. Cardinalis Carolus, ore & rore suo mellifluo rigarit P. Aloysius Legatus, vt & illi perfectionis incrementum daret Deus. Et hoc magni beneficij loco ducẽs, ac in medicullio cordis gerens Cõgregatio, instabit sacrificiis apud Deum Opt. Max. qui rigat montes de superioribus suis, vt donorum cœlestium affluentia Illustrissimam Dominationem Vestram sic compleat, vt in inferiores vbertim valeant refluere. Humile interim obsequium suum, cum sacratæ manus osculo, supplices deferunt Congregationis alumni: paternæ vestræ gratiæ ac beneuolentiæ iugiter se commendantes.

PARÆNESIS HABITA ad Sacerdotes & Pastores Congregationis Sancti Caroli per Illustrissimum P. Aloysium Carafa Legatum Apostolicum.

In partes vade sæculi sancti, cum viuis & dantibus confessionem Deo.
Eccl.

COnstitutus in hoc vestro consessu, vt pauca proloquar Apostolicus Visitator, posse mihi videor dicendo memorare hanc præ multis vocem Dei, quasi fuerit cælitus missa, & auribus cordis proposita quando vnusquisque vestrum fuit ad cleri statum & ad munus Pastoris animarum vocatus. Etenim in ea voce ostendam Ecclesiasticum è Spiritus S. magisterio vos & vestrum munus expressisse mirificè, cùm dixit: *In partes vade sæculi sancti, cum viuis & dantibus confessionem Deo.* In oraculi huius, & eius litterarij sensus explicatione non hæreo, quia apud eos verba facio, quibus sonus & concentus verbi Dei sacrarumque scripturarum meditatio familiaria esse consueuerunt. Quocirca potissimum adfero illa quæ indicare videantur, quàm aptè Parochi & Pastoris animarum vocatio hic contineatur.

In partes vade sæculi sancti. Cœtus eos hominum intelligite, quibus Christiana charitate præest è cœlo ille, *qui paruulus datus est nobis, & factus est principatus super humerum eius, & vocatum est nomen eius Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri, Princeps pacis.* Pastoribus dicitur: *Vade in partes huius sæculi sancti.* Scitis enim à part-

tione curæ parochum nominari, quia Episcopus est Pastor totius Diœcesis, Parochus est Episcopi adiutor, particeps oneris, & qui partitam curam intra certos illius Diœcesis limites gerit. In partes itaque sæculi huius sancti vocati, & missi à Deo estis, ô Pastores animarum, in quasdam quasi tribus vestræ charitati, vestræ fidei concreditas, commendatas. Hic versari vos, hic agere, hic instare opportunè, importunè, arguere, obsecrare, increpare, ministerium Pastoris implere, piis laboribus ingemere, & animam ponere pro ouibus vestris, si oporteat, debetis. Sed in partes sæculi sancti, non cum hominibus deploratis, aut cum cadaueribus eorum futura est vestra conuersatio, at potiùs cum viuis & dantibus confessionem Deo. Quinam potissimum illi sunt. Illi qui post Baptismum cum Apostolo dicere possunt: *Viuo ego, iam non ego, viuit vero in me Christus.* In hunc finem præcipit Christus Parocho & Pastori, vt in partes eat sæculi sancti.

Ecce vestrum munus, vestra authoritas, vestra dignitas: quotquot nascuntur filij sunt iræ, sunt filij mortis, deferuntur ad vitæ fontem, ad baptismi hostialem aquam. Vos illos abluendo, efficitis vt viuant iam non ipsi, sed viuat in eis Christus, quinimò vt viuant ipsi in perpetuas æternitates. Vos in fidei rudimentis decet paruulos imbuere, Christianæ doctrinæ symbolis erudire, prouectiores verbo Dei, pane cœlesti alere, vt procreent deinde proles, quæ sint filij sanctorum. Vos oportet matrimonio iungere, iam viros repurgare à peccatis in omni vita, & à morte animæ rursus excitare, in senio ad senectutem bonam, & ad transitum piorum adhortari, denique in morte corporis extremo Sacramentorum communire, vt à mortis sempiternæ faucibus liberentur. Quæ omnia conducunt, vt partes sæculi, ad quas vocati & missi estis, vitam habeant, quo ita versari cum viuis & dantibus confessionem Deo vnusquisque vestrûm deprehendatur. Sed in hac quoque Sacramentorum administratione oculus intentionis simplex in vobis esse debet, & vestrum *totum corpus lucidum erit*: absint sordes, absint proprij lucri cupiditates, eleemosynæ nimiæ non exigantur, caueaturque rei sacræ nundinatio, ne auaritia, quæ est idolorum seruitus, in Ministris Dei viui & veri locum inueniat. Missæ sacrificia decenter, nitidè ac iuxta Ecclesiæ ritus cæremoniasque celebrentur. Non adulteretur verbum Dei, sed inter Missarum solemnia sacrosancti Euangelij documenta cœlestia proferantur exponanturque iuxta sensum orthodoxum Ecclesiæ, scandala publica extinguantur, arceantur procul ab altari si qui vllo sint aspersi crimine, neque sacris intersint, si qui fuerint censuris Ecclesiasticis notati. Neque enim cum viuis & dantibus confessionem Deo, emortui, vel ij qui sunt contemptores Religionis ac Dei, habere consuetudinem debent. Foueatur in omnibus pax & concordia, & mutua dilectio, neque scindi vestem Christi inconsutilem, quâ corpus Ecclesiæ regitur, Pastores patiantur. Ægros etiam lue infectos, vel cum vitæ periculo inuisant; nec est quod multùm ipsi metuant, si charitatis emulcto sese muniant, si hoc vnum in desideriis habuerint, vt animas Christo lucrifaciant.

Hic optatis grande illud exemplum à me recenseri, sanctissimi Archiepiscopi & Cardinalis sancti Caroli Borromæi, cuius non magis cordi vobis est admiratio, quàm imitatio. De eius rebus præclarè gestis nihil vos ignoratis, & ideò supervacaneum [illegible] ex eis aliqua commemorari. Verè vocatus ipse fuit in partem sæculi sancti, sed in partem amplam & latam, iuxta spatia eius immensæ charitatis. In Archiepiscopatum Mediolanensem, quem impleuit meritis & exemplis, quem virtutibus adeò illustrauit vt earum lux omnibus qui in orbe Christiano sunt, ac in cœlo, deinde lucere debeat nitore diutissimo & sempiterno. Vos vocati perinde in partes sæculi sancti, limites longè minores accepistis à Deo, idcircò faciliùs implere potestis mensuram ministerij vestri.

Hoc mihi pollicetur studium præclaræ illius institutionis sancti Caroli, qua non rudes animæ, sed populorum Magistri erudiuntur. Vigeat hæc in vobis disciplina, & simul in patribus sæculi sancti, quibus vos præposuit Deus, vigebit pietas, vigebit sanctitas. Referent Ecclesiæ vestræ pulchritudinem cœli ac domus Dei, vterque cum viuis & dantibus confessionem Deo, vestra in terris erit conuersatio, donec item vestra in cœlis, par tanto merito, sit cum eodem Carolo sancto Institutore gloriæ remuneratio.

Epitome Constitutionum primariarum Congregationis sancti Caroli Borromæi.

Constitutionum sancti Caroli Borromæi frequens hoc in libro facta fuit mentio. Licet verò eas sparsim in superioribus Tractatibus explanauerimus, vt tamen vnico intuitu coniunctim peruideri possint ab his, qui earum notitiam & obseruantiam optarint, primariæ selectæ hîc subiiciuntur, & ad aliquot capita summatim referuntur.

CAPVT I.

Constitutiones spectantes personas Ecclesiasticas, quæ Congregationi S. Caroli adscribuntur, quantum ad exercitia quæ ipsosmet respiciunt.

1. Deuotionem concipiant particularem erga beatissimam Virginem Dei Matrem, & beatum Lambertum, quorum patrocinio speciali Ecclesia hæc Leodiensis dirigitur: erga diuum quoque Carolum, Instituti huius & Congregationis authorem. Vnde in functionibus suis ad illorum patrocinium & subsidium fidenti animo recurrant, & virtutum exempla, quæ ipsi tanquam hæreditatem sacram Ecclesiæ reliquerunt, specialiter imitari, & spiritum ab eis haurire contendant.

2. Alant perpetuum quendam animi ardorem erga diuina zelumque gloriæ Dei tanquam ignem sacrum ad actiones sacras necessarium.

3. Curent vt in omnibus functionibus actionibusque suis pura sit intentio, quia facilè vanus aliquis finis subrepit, actiones etiam sacras inficiens. Vnde diligenter agnoscant qua intentione ferantur.

4. Conentur ad veras & solidas virtutes quibus debet vita sacerdotalis ornari, maximè ad humilitatem, mansuetudinem, castitatem, sobrietatem.

5. Studeant semper pietati & puritati conscientiæ, quam vt conseruent sacerdotes, bis in hebdomada confiteantur, & sic caueant à peccatis, vt ferè quotidie apti sint ad sacrosanctum Missæ sacrificium offerendum.

6. Vltra preces horarias quotidie aliquid orationis destinent orationi mentali, & sincero conscientiæ examini.

7. Singulis annis totius anni peccata confessione quadam generali expedient, quam alicui sacerdoti de Congregatione faciant, vt defectus suos plenius agnoscere, & sibi ad profectum calcar adiicere possint.

8. In diuinis officiis diligenter curent pronuntiationem integram, attentionem & reuerentiam, cùm interiorem, tùm exteriorem. In officiis autem publicis decentem etiam cultum, & reuerentem cæremoniarum obseruationem adhibeant.

9. Ecclesiarum, altarium, & sacræ supellectilis ita sint studiosi, vt munditia digna mysteriis quæ in ipsis celebrantur, reperiatur.

CAPVT SECVNDVM.

Constitutiones concernentes eos, vt fructum in aliis producere possint.

1. SCiant se ad animarum salutem iuuandam vocari, vnde sæpè recogitent dignitatem illarum, quas ipsemet Christus Sanguinis sui pretio voluerit redimere & abluere.

2. Inuigilent diligenter puerorum & iuuentutis instructioni, rudiumque ac pauperum personarum, quarum curam lubenti animo lubeant exemplo Christi Domini.

3. Illarum personarum diligentem curam habeant, quæ longè à parochiis dissitæ non possunt commodè audire verbum Dei aut erudiri, in syluis, & locis agrestibus agentes.

4. Erga omnes personas cum humilitate & mansuetudine ita se gerant, vt ex paterno fraternoque agendi more, satis agnoscant omnes desiderio salutis, quicquid erga eos agitur.

5. Personas quas sciuerint in statu peccati mortalis agere, quantum in ipsis est, per se & alios conentur educere, hortando, increpando, monendo, obsecrando.

6. Illas animas peccati mortalis vinculis constrictas, in precibus ac sacrificiis suis specialiter Deo commendent, vt à morte peccati eas suscitare dignetur.

7. Sint omnibus tale castitatis exemplum, vt & ipsi & familia eorum ab omni sit vel suspicione libera.

8. Auaritiæ quoque notam tanquam statui Ecclesiastico noxiam & sordidam maculam inurentem, quantum possunt fugiant, nec lucri cupidi habeantur.

9. Si quando conuiuiis sæcularium interesse oporteat, ita se gerant, & modestiæ & temperantiæ limites non excedant, prauique exempli omnem occasionem fugiant.

10. Nuptialibus conuiuiis non intersint, nisi de consensu Præfecti.

11. In conuersatione, prudentiam & discretionem seruent, & caueant ne zelo indiscreto in actionibus aut verbis suis ferantur, etiam in sibi subditorum correptione, aut correctione.

12. Vestitus sit decens & oblongus, sacerdotali statui congruus, nec vilitate nimia aut sorde contemptum sæcularibus inducens, nec notabili superfluitate vanitatem sapiens.

13. Patrini & susceptores puerorum non fiant, cùm ipsi baptizando patrini propriè existant.

14. In colloquiis familiaribus maximè inter se illi qui de hac Congregatione sint, frequenter agant de his quæ iuuant ad profectum spiritualem animæ suæ, vel aliorum.

CAPVT III.

Constitutiones concernentes eos, quantum ad obedientiam, respectu Præfectorum, & quantum ad charitatem erga se mutuò.

1. AMent Præfectum, & obseruent eum, quasi locum Dei gerentem.

2. Obediant promptè, & interno animi affectu, illique mentem suam conforment, ita vt non sint proprij iudicij & voluntatis sectatores.

3. Murmurationes quibus Præfecti authoritas lædi, vel susurrationes quibus mutua charitas refrigerari posset, non aliter, quàm pestem Congregationis, & omnis disciplinæ fugiant.

4. Pro maiori profectu, abnegatione, & humiliatione sui, vnusquisque debet grato animo suscipere, si ea quæ in ipso notantur, superiori manifestentur.

5. Debet etiam grato animo suscipere, si corrigatur, & reprehendatur, & quantum in se est, debet etiam iuuare aliorum correctionem. Imo, qui de Congregatione erunt, debent parati esse cum debita charitate & amore sibi mutuò suas imperfectiones aperire, vt sese iuuare possint in vera charitate, & cordis sinceritate.

6. Temeraria de Fratribus iudicia summè caueant, omnemque simulantem maleuolentiam, amaritudinem, inuidiam, quia necessaria est maximè ad scopum huius Congregationis, perfecta charitatis & animorum coniunctio, tum cum membris aliis, tum cum ipso capite.

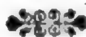
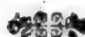
7. Fiant Congregationes frequentes iuxta præscriptum Præfecti spiritualis: in quibus & regulæ legantur, & de iis quæ ad earum obseruationem iuuant, conferatur.

Item, de iis quæ ad animas iuuandas, aut ad defectuum propriorum correctionem, & virtutum plantationem spectant.

8. Sciant semper & sibi proponant, scopum huiusce Congregationis esse, mutuis se verbis & exemplis instruere & corrigere, vt dignè ambulent vocatione sua, & vt alios possint secum saluare: quare Spiritum Dei ardentibus precibus implorent, nullumque laborem vt sibi & aliis proficere possint refugiant, sintque solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis.

9. In Congregationibus quoque culparum accusatio fiat, earum scilicet, quæ sacram Confessionem nihil attingant, sed negligentiam circa regulas aut officium sibi commissum.

10. Quæ autem in Congregationibus agentur, stricto silentio ab vnoquoque secreta teneantur, & cum pœnitentiæ aut humiliationes aliquibus imponentur, nullo modo in iocum, contemptum, aut improperium cuiuspiam vertantur.

CAPVT IV.

De admittendis, vel dimittendis.

PRIMO.

QVantum ad idoneitatem & conditiones requisitas vt quis admittatur, iudicabunt superiores, & seruabuntur conditiones quas præscribit sanctus Carolus, quantum fieri potest. Habentur autem hæ conditiones, cap. 2. lib. 1. Institutionum eius.

2. Nemo admittatur, nisi duæ ex tribus partibus Congregationis votis suis suffragentur.

3. Cùm quis admitti petit, seriò moneatur non id debere facere respectu aliquo humano, sed ex Spiritus sancti instinctu, & perfectionis studio, vt vocationi suæ possit coram Deo satisfacere.

4. Nemo excludatur, nisi etiam duæ ex tribus partibus id iudicarint: idque propter grauem iterum iteratamque pertinaciam vel delictum: aut etiam ob aliam iustam causam, quam talem esse iudicabunt Episcopus, Vicarius, vel ab Episcopo delegati.

5 Tempus modusque probationis non necessariò erit vniformis: sed iuxta conditionem personarum supplicantium pro admissione, illa præscribet Præfectus & Congregatio cum Superiorum eorumdem assensu Solent. autem præscribi exercitia spiritualia octo vel decem dierum sub aliquo Directore.

6. Quicumque verò admittuntur beneficium officiumque Ecclesiasticum omittentes, cui residendi onus coniunctum est, licet Episcopo obedientiæ vinculo subiiciantur, nullis tamen legibus, aut institutis teneantur, quæ functiones beneficio, officioque, quod habent debitas impediunt.

7. Cùm contigerit aliquem è Congregatione periculosè laborare, penes Præfectum, aut Vice-præfectum sit cura, vt aliquis confratrum ei charitatem impendat, visitando & consolando, sacramentorumque quantum opus fuerit, ministerio subueniendo. Cùm autem è vita discesserit, singuli pro eius animæ refrigerio sacro-sanctum Missæ sacrificium offerent.

8. Quod autem ad harum præscriptionum constitutionumque vsum tenendum ac seruandum attinet, licet ad præclaram animi atque ad veræ religionis omniumque virtutum Ecclesiasticarum consecutionem, progressumque spiritualem, perutiles atque pernecessariæ sint illæ; si quem tamen eas aliquando non seruare contigerit, non plus illum tunc peccare declaratur, decerniturque quam præuaricationis ipsius, operisue in quo peccatum est, ratio alias postularet.

9. Hæc quidem sunt præcipua fundamenta instituti huius: in his autem quæ hîc expressa non sunt, recurritur ad constitutiones à D. Carolo præscriptas, illas quantum fieri potest, ad praxim vsumque cuiuslibet Diœcesis accommodando, prout Superiores & Directores ab Episcopo designati iudicant expedire.

10. Solet eligi Præfectus quolibet triennio, qui etiam potest continuari, atque cum ipso aliquot Consultores, qui in rebus grauibus mutuo consilio decernant: vnus etiam Corrector solet designari, qui in spiritu charitatis & lenitatis vnumquemque è Congregatione secretò monere solet, vt defectus qui in ipsis notantur, emendent. Solet & Præfectus subseruire Secretarius, qui acta & decreta Congregationum notat.

11. Qui huic Congregationi adscribuntur, vel simplex obedientiæ votum in manibus Episcopi siue Delegati emittunt, quo renouatur obedientia in ordinatione promissa: vel saltem oblationem specialem obedientiæ faciunt.

Votum obedientiæ his solet verbis concipi: Ego N. Omnipotenti Deo, beatissimæ Virgini Mariæ, sanctoque Patri nostro Lamberto, huius Diœcesis Patrono speciali, nec non beato Carolo Instituti huius authori, coram tota cœlesti Curia: ac Tibi quoque locum sanctissimi Patris nostri Lamberti hîc obtinenti, Reuerendissime D. Pater Episcope (vel Tibi reuerende D. Præfecte ab eo delegate) cæterisque deincept Episcopis sanctæ Leodiensis Ecclesiæ successoribus, seu ab eis delegatis, promitto, spondeo, ac voueo perpetuam obedientiam, in his omnibus quæ mihi præcipientur ad Dei gloriam, & salutem animarum eiusdem Ecclesiæ procurandam, adiuuandam & promouendam, ad præscriptum Instituti huius Congregationis, illudque præterea spondeo ac voueo, me in hac Congregatione & Instituto perpetuò victurum.

Forma verò oblationis est. Ego N. in conspectu Dei omnipotentis, gloriosissimæque semper Virginis Mariæ, nec non S. Patris nostri Lamberti huius Diœcesis Patroni, atque etiam sancti Caroli huius Instituti authoris, ac totius Curiæ cœlestis, prostratus tibi, Reuerendissime Episcope Pater & Domine mi, (vel tibi Reuerendissime D. Præfecte ab eo delegate) cæterisque deinceps Ecclesiæ Leodiensis successoribus, perpetuam obedientiam offero, tam in iis quæ ad curam, salutem, spiritualemque progressum animæ meæ pertinent: quàm in illis etiam, quæ ex Congregationis huius Institutis per me præstanda erunt in operibus officiisque charitatis in Deum & proximos.

Hac porrò oblatione solent contenti esse Reuerendissimi Episcopi, qua sufficienter renouatur obedientia in ordinatione promissa: ne fortè etiam aliqui per votum præcedens laqueum sibi iniici metuant.

Formula porrò receptionis talis est.

Dominus noster Iesus Christus pro cuius amore, & gloriæ propagandæ studio hanc oblationem fecisti, tibi benedicat & gratia sua perpetuò te custodiat. Et sanctissimus Pater noster Lambertus, quem præcipuum Patronum elegisti, suis precibus & meritis gratiam tibi impetret, quâ in huius Congregationis instituto vberes fructus ad Dei gloriam & animarum salutem proferas Leodiensi Ecclesiæ. Et ego tibi benedico, teque in numerum Congregationis huius recipio.

Sunt & aliæ quædam cæremoniæ ac orationes quæ hic adiungi solent ad pietatem ac charitatem excitandam.

Tandem huic operi extremam manum impono, & quoniam in gratiam Sacerdotum & Pastorum hæc exaraui, præsertim eorum qui sancti Caroli Congregationi sacræ, spiritu & digito Dei sunt adscripti: ideò ad Te ô Christe Iesu! tanquam ad Sacerdotem Summum & Pastorum omnium Pastorem, votum hoc extremum dirigo, & tuæ promissionis chyropraphum in litteris sacris consignatum tibi repræsento, quo promi-

fisti in medio eorum esse, qui in nomine tuo sunt congregati.

1. Obsecro, vt in medio eorum sis, tanquam sol lucem diffundens in medio stellarum, quæ Ecclesiam tuam sanctam tecum & per te debent illuminare, vt de illis dici possit illud Prophetæ: *Stellæ dederunt lumen in custodiis suis, & lætatæ sunt, vocatæ sunt, & dixerunt; Adsumus, luxerunt ei cum iucunditate qui fecit illas.* Baruc. 3.

2. Obsecro, esto in medio eorum, tanquam paterfamilias in medio puerorum, panem vitæ & cibum eis distribuens, ita abundè vt & aliis ipsi sufficienter possint illum communicare: Atque de his vtinam possis æterno Patri illos repræsentans tandem dicere: *Ecce ego, & pueri mei quos dedisti mihi.* Hebr. 2.

3. Obsecro, vt sis in medio eorum tanquam centrum in medio circumferentiæ: vt omnes affectus & desideria ab ipsis prodeuntia, tanquam lineæ ad te tendant directæ.

4. Obsecro, vt sis in medio eorum, tanquam cor in medio membrorum suorum, vt quandoquidem tanquam primaria membra, corpus tuum mysticum constituunt sacerdotes, eos viuifices, animes, impellas, spiritu tuo repleas, & vita perfectionis in te.

5. Obsecro, vt sis in medio eorum, tanquam magister supremus in medio discipulorum, vt iuxta promissum tuum ipsi sint *Theodidacti*, hoc est, *Docibiles Dei*, ad pedes tuos sedentes, & verba vitæ æternæ excipientes. Vnctio tua doceat eos de omnibus, & Spiritus tuus, Spiritus veritatis, sapientiæ & scienciæ, quem in alios valeant refundere.

6. Obsecro, vt sis in medio eorum, tanquam *Deus in medio deorum eos diiudicans*; eis leges & regulas præscribens: eos spiritu diuino potestati suæ correspondente adimplens, vt agnoscant se deos, & Dei Excelsi filios.

7. Obsecro, vt sis in medio eorum, tanquam candelabrum effulgens in medio domus: vel tanquam lampas primaria, à qua ipsi tanquam lucernæ inferiores liquoris & lucis influxum participent. Ipsi sint *Filij olei, filij splendoris, assistentes Dominatori vniuersæ terræ.* Zac. 10.

8. Obsecro, vt sis in medio eorum, tanquam pastor in medio ouium, & in medio inferiorum pastorum: vt ipsi à te discant pasci & pascere, agnos parere, agnos alere, errantes quehumeris suis portare: Donec adducantur ad te, *& fiat vnum ouile, & vnus pastor.* Ioan. 10.

9. Obsecro, vt sis in medio eorum, tanquam dux exercitus in medio Tribunorum, eos animans & exhortans, vt sub vexillo Crucis fortiter dimicent contra Sathanam, Carnem, Mundum, & exemplo aliis præeant.

10. Obsecro, vt sis in medio eorum, tanquam Legislator ardens in medio rubi, vt ignis tui sacratissimi participes, & cor eorum ardeat sine læsione: quo succensi, ignitum eloquium tuum populis, ad quos eos destinas, valeant ministrare.

Postremò obsecro, vt sis in medio eorum tanquam fons irrigans in medio Paradisi: plantis & arboribus sacris rorem benedictionis abundè impertiens, vt fructum producere valeant in Mystico Ecclesiæ tuæ Horto: donec tandem transferantur in Paradisum cœlestem æterno flore & fructu fœcundum, *iuxta fluuium aquæ viuæ, procedentem de sede Dei & Agni*: vbi te laudabunt in sæcula sæculorum.

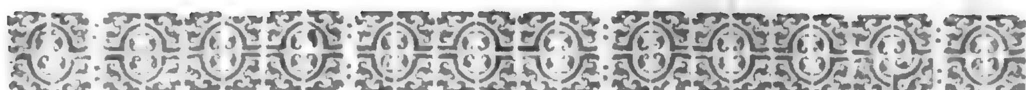
Ita his animi mei votis faue, & cœlitus adspira, ô Iesu Summe Sacerdotum, & Pastor Pastorum; & illud Agni huius signaculum in nobis comple.

TrIstItIa Vestra ConVertetVr In gaVDIVM. Ioan. 16.

FINIS VIRGÆ AARONIS.

SVMMARIVM RESOLVTIONVM, ET RESPONSIONVM,

AD QVÆSTIONES PASTORALES frequentiùs recurrentes circa Præcepta Decalogi, Sacramenta Ecclesiæ, & capitalia vitia.

PRÆFATIO.

Væ de Præceptis Decalogi tractaui, in ordine ad Catechismos & Conciones in gratiam Pastorum tractata sunt, in gratiam autem eorumdem breuem Tractatum hîc damus in ordine ad Resolutiones mox ad manum habendas, pro Confessionibus audiendis. Summariè enim explicabimus Quæstiones præcipuas, & vias ordinarias, vt iuuetur Confessarius, tum vel debet interrogare, vel responsum dare super peccatis Decalogi aliquod præceptum concernentibus. Adiiciemus & pauca de peccatis capitalibus, quia illa ferè ad præceptum aliquod reducuntur.

Visum est autem expediens has Resolutiones ideo separatim dare, vt vno intuitu eas Pastores inspicere possint, & vt parcant labori & confusiori requisitioni, quæ necessaria videbatur, si eas doctrinæ morali pro Catechismis & Concionibus datæ intermiscuissemus, dum de præceptis Decalogi fusiùs egimus. Quapropter vt hunc laborem nostrum boni consulant, rogamus.

Quod si his Responsis per aliquot capita digestis coniunxerint, Resolutiones quas post singula sacramenta in nostro Candelabro Mystico separatim dedimus, & attentiùs perlegant & relegant, inuenient magnam partem Casuum Moralium conscientiæ compendiosè tractatam & resolutam, secundùm opinionem celebriorum Doctorum, quorum etiam opinioni nonnulla ex praxi à nobis adiecta esse, non sine vtilitate, vt speramus, deprehendent.

PARS PRIMA.

RESOLVTIONES circa Præcepta.

CAPVT PRIMVM.

RESOLVTIONES QVÆSTIONum Pastoralium, circa primum Præceptum Decalogi.

QVæro primò, de quibus sint interrogandi Pœnitentes circa hoc præceptum?

Respondeo primò. An non crediderint, vel deliberato consensu dubitarint de aliquo puncto Fidei?

Secundò. An non legerint libros hæreticos, vel prohibitos?

Tertiò. An Biblia vulgari linguâ legant sine licentia, si sint laïci?

Quartò. An non sint vsi superstitionibus?

Quintò. An verbis sacris non sint vsi ad turpia, ad amatoria, vel prophana, graui cum irreuerentia? Item de irreuerentia erga loca sacra, vel res sacras, de odio Dei, de desperatione, de præsumptione. Omnia enim quæ sunt contra fidem, religionem, spem vel charitatem erga Deum, huic præcepto aduersantur. Sed specialiter horum aliqua hîc explicanda nobis sunt. Vnde

Quæro secundò. Quid agendum cum rudibus, qui ignorant fidei articulos primarios, maximè de Deo trino in personis, in essentia vno, ac de filij Dei Incarnatione? Respondeo, plerosque Theologos sentire fidem & scientiam explicitam articulorum & mysteriorum Trinitatis & Incarnationis, ita necessariam esse ad salutem necessitate medij; vt sine illa quis nec iustificari possit, nec saluari, etiamsi ignorans non foret in culpa, quia nunquam fuerit instructus. Vide quæ de hac re dixi in Resolutionibus de sacramento Pœnitentiæ capite secundo, Quæstione septima, & in Horto Pastorum Tractatu primo, Lectione nona in fine. Reliquorum articulorum scientiam aut fidem explicitam, dicunt non esse necessariam, nisi necessitate præcepti: ita vt si quis sine sua culpa ignoret, quia instructus non fuerit excusetur, & saluari possit. Et quidem præceptum est sub peccato graui, vt sciant saltem substantiam articulorum solemnium in Ecclesia Dei: puta *Christum esse natum de Virgine, esse crucifixum, mortuum, sepultum, resurrexisse, ascendisse, Iudicemque venturum.* Quæ omnia vix ignorant rudes, licet Symbolum non sciant ordinatè, aut quid sub quoque articulo contineatur. Sed ad id non tenentur, nisi fortè sub veniali. Quod aduertere debent Pastores nimis anxij.

Quæro tertiò. Quid agendum cum illis qui putant in sua fide quemlibet saluari posse? Respondeo, hunc errorem esse satis frequentem, non solùm inter rudes, sed & inter eos qui sapere videntur, & se Catholicos putant. Eliminandus porrò error iste, tanquam grauis & repugnans illi articulo, quo credimus *Sanctam Ecclesiam Catholicam*, extra quam non est salus, sicut extra Arcam Noë à diluuio fuit liberatus. Et qui id ignorat, certè ignorat substantiam illius articuli.

Quæro quartò. An sit peccatum mortale, Biblia vernaculi idiomatis sine licentia legere & retinere? Respondeo, hoc difficulter persuadere Laïcis quibusdam: est tamen res gra-

ūis, & rigorosum præceptum: & vbi contumacia interueniret, excommunicationi daret locum. Nec video quomodo id possit excusari, nisi dicatur quibusdam in locis illud præceptum contraria consuetudine esse eneruatum: quomodo aliqui asserunt præceptum datum laïcis non de disputando in fide, vt habetur cap. *Quicumque*, de hæreticis in 6. contraria consuetudine esse eneruatum, in locis maximè vbi passim vigent hæretici. Sed quicquid sit de hoc posteriori, de priori præcepto Biblia in vernacula lingua non legendi, ignorantia aut excusatio valida non videtur posse afferri in nostra Diœcesi Leodiensi, cum illud renouatum & per parochias publicatum fuerit anno 1619. iussu Ferdinandi Episcopi Leodiensis, à quo emanauit hocce decretum.

Cùm hisce turbulentis & seditiosis Reipublicæ temporibus à piis & doctis viris animaduersum sit, diuersas opiniones erroneas irrepsisse: eo quod tam facile omnes sæculares sacra Biblia in idioma vernaculum traducta in suis domibus, officinis, tabernis terant. Hinc est quod nos huic malo obuiam ire cupientes, mandamus omnibus & singulis Ciuitatis & Diœcesis nostræ Leodiensis Pastoribus, quatenus proxima post præsentium receptionem Dominica, subditis suis è suggestis publicent, nemini deinceps licere huiusmodi Biblia in linguam vernaculam translata legere, nec domi retinere, nisi de expressa Vicarij nostri Generalis, aut illius deputatorum, licentia in scriptis obtenta. Et si qui huiusmodi Biblia habeant, & illa legendi facultatem obtinuerint: Nihilominus illa suis parochis intra octiduum examinanda reproducant, alioqui absolutionem peccatorum suorum non obtineant. Datum in Ciuitate nostra Leodiensi, sub signatura Vicarij nostri Generalis, ac sigillo nostro. Anno Domini 1619. mensis Februarij, die secunda.

Sed excusant se aliqui, dicentes se non habere Biblia, sed solùm Euangelia, aut Epistolas Pauli, aut Nouum Testamentum: & se illa legere non ad disputandum, aut dubitandum, sed potius ad solatium & confirmationem fidei, vel ad sciendum Euangelia quæ in Concione proponuntur.

Respond. prætextus istos non esse sufficientes, quia lex generaliter prohibet, nisi adsit licentia, propter certas causas, & pericula. Deinde cùm prohibet Biblia, etiam prohibet partes illorum, siue Euangelia, siue Epistolas Pauli, siue alios libros Noui Testamenti; quia eadem in omnibus ratio.

Aduerto tamen passim librum Iudith, Esther, Tobiæ, etiam pueris legere discentibus permitti; & in his fortè potuit consuetudo præualuisse, quia libri isti historici sunt, & morales vix periculo obnoxij erroris inde captandi.

Aduerte etiam nouissimè declaratione Congregationis Interpretum Concilij Tridentini prohibitam esse omnibus lectionem Tridentini Concilij in vernaculo idiomate, quæ declaratio in Leodiensi Diœcesi Decanis insinuata fuit authoritate Episcopi, vt ea per ipsos Pastoribus innotesceret. Actum in anno millesimo sexcentesimo trigesimo primo.

De hæreticorum libris non legendis, dixi in Tractatu de Pœnitentia, vbi de casibus reseruatis egi, ibique aduertendum dixi in Bulla Cœnæ prohiberi lectionem librorum hæreticorum sub excommunicatione, non tamen in illa excommunicatione contineri audientes Conciones eorum. Vide ibi dicta.

Quæro 5. Quomodo agnoscet parochus, Biblia aliqua esse hæretica? Hoc cùm parochos concernat, quædam hic loca subiiciemus ex quibus maximè Biblia aliqua Gallica agnoscuntur esse hæretica.

1. Ex Genes. 37. 42. 44. *Descendam lugens in infernum* Nam habent (*en la fosse*) ne sinum Patrum admittant, siue Purgatorium.

2. Ex Psalmo 6. *In inferno quis confitebitur tibi*, vertunt (*au sepulchre*.)

3. In Psalmo 15. *Non derelinques animam meam in inferno*, vertunt (*au sepulchre*) ne Christi ad inferos descensum cogantur admittere.

4. Item Malac. 1. v. 11. *In omni loco sacrificatur oblatio munda*, (vertunt) *En tout lieu est l'encensement offert*,) ne admittant Missæ sacrificium.

5. In libro secundo Machabeorum, capite duodecimo, duo vltimi versus sunt sublati: ne nimis euidenter orationem pro defunctis cogantur admitterere.

Sexto. In Matthæi Euangelio capite sexto. Non habentur verba illa in Bibliis Catholicis: *Quia tuum est regnum, & potentia, & gloria in sæcula.* Hæc autem habentur in Bibliis hæreticis.

Septimo. In capite 15. Actorum omittuntur illa: *Præcipiens custodire præcepta Apostolorum, & Seniorum.* Quibus Ecclesiæ præcepta seruanda docentur.

Octauo Secundo Petri 1. vers. 10. Illa verba non habentur, *per bona opera*, quæ in Catholicis leguntur.

9. In Apoc. c. 14. *Opera illorum sequuntur illos*, legunt hæretica, & omittunt particulam, *enim*, quæ habetur in Catholicis.

10. Apocalypsis adscribitur in plerisque illorum, *Ioanni Theologo*, non Apostolo.

Quæro sextò. Quid aget parochus cum illis, qui agitantur variis cogitationibus contra Fidem & Religionem, & quibusdam quasi blasphemis imaginationibus contra Christum, contra Virginem vel Sanctos, contra Eucharistiam infestantur? Respondeo: Cùm hæ illis sint inuoluntariæ, non debent multum angi. Nec ita hæ superati possunt positiuè resistendo, sed potiùs contemnendo. Quapropter prudens Confessarius monere poterit pœnitentem nimis anxium, vt ne quidem illas confiteatur, cùm certum est non fuisse consensum deliberatum. Sola enim via contemptus dæmon hac in re infestus solet vinci, & abscedere confusus.

Quæro septimò. An non censeatur tacitè & in facto negare fidem, qui inter hæreticos existens, carnes comedit diebus in Ecclesia prohibitis? Respondeo: Comedere carnes ad vitandum periculum vitæ, vel iniustæ persequutionis, licere Catholicis inter infideles siue hæreticos: Nam lex Ecclesiæ non obligat cum vitæ periculo, aut grauissimo incommodo. Neque comedere carnes propriè est negare fidem, vel profiteri hæresim, quocumque die fiat: quia potest sæpè fieri etiam in die prohibito iusta alia de causa, Verbi gratia, ob infirmitatem. Atque hic & nunc non negatur fides, à Catholico in die Veneris cum hæreticis comedente: sed dissimulatur, & celatur iusta de causa; nec tunc instat tempus obligans ad confitendam fidem. Aliud foret, si publica authoritate iuberetur à Iudice comedere carnes in signum

Catholicismi abnegari: quia tunc contemptus fidei vrgeret ad non comedendum, & ad fidem firmiter profitendam. Sicut patet in exemplo Eleazari lib. 2. Machab. c. 6. qui maluit mortem pati, quàm comedere contra legem carnes prohibitas, ad quod vrgebatur à Iudice in contemptum legis: nec etiam voluit simulare se comedisse, ne scandalum daret. In simili casu ad idem teneretur Catholicus.

Quæro octauò. An non sit tacitè negare fidem, adire templa hæreticorum, interesse eorum concionibus & congregationibus? Aut quale peccatum sit? Respondeo: Hîc per se non esse professionem fidei hæreticæ, aut negotionem fidei Catholicæ: potest enim id fieri ad eorum errores notandos & redarguendos, potest & fieri alias ob causas iustas. Exempli gratia: Famulus Catholicus illuc procedere potest, cum domino aut hero suo hæretico ad obsequium impendendum. Sicut Naaman 4. Reg. 5. petiit ab Elizeo, vt sibi liceret Regi obsequium præstare adeunti templum Remmom, & ibi genua flectenti: solebat enim inniti adorans brachio Naaman. Hoc verò concessisse videtur Elizeus, dum ait: *Vade in pace.* Quapropter adire templa hæreticorum, eorum congregationi, vel concioni interesse, si scandalum hæreticorum absit, & periculum propriæ peruersionis, non videtur peccatum, si quis iustam causam habeat aliunde: puta quod per hoc notabile damnum euadat, aut periculum vitæ, siue persecutionis iniustæ.

Aduerte tamen Paulum V. motu proprio, occasione cuiusdam edicti Regis Angliæ, declarasse Catholicis in Anglia agentibus, non licere templa & congregationes hæreticorum adire. Hæc verò declaratio super hoc innititur, quod Regis edictum præcipiebat aditum templorum in symbolum Religionis, & ad dignoscendos Catholicos ab Hæreticis. Quapropter virtualiter censebantur à Iudice interrogari tunc de fide, & tanquam signum abnegationis fidei erat, adire congregationes & templa Anglicana: eratque Catholicorum scandalum graue, cùm quispiam Catholicus ea adiret. Censebatur ergo tunc vrgere obligatio confitendæ fidei, nec obediendi præcepto, quod in contemptum Religionis Catholicæ vergebat, simulque occasio scandali erat tollenda. Videre potes quæ dixi de signis quibus olim censebatur fides abnegari. Hort. Pastoral. Tractatu 2. Lect. 3.

Quæro nonò. An omnis superstitio sit mortale peccatum? Resp. negatiuè; Nam quædam superstitio, quæ est tantùm superflui cultus, quædam etiam quæ vocatur obseruantia vana, potest esse venialis. Pro qua re aduerte resolutiones casuum sequentium, qui sat frequentes sunt inter plebeios, maximè inter rusticos.

Casus primus. Quandoque præter morem Ecclesiæ ponitur Religio in quibusdam circunstantiis, vel rebus in quibus non est ponenda, Verbi gratia, in numero, colore, situ, vt tot sint candelæ, non plures, tot orationes dicantur, ad singulas orationes candela extinguatur, vt cera sit alba, non flaua. In his & similibus non videtur plusquam veniale peccatum, vt notat Nauarr. c. 11. n. 23 Caiet. V. Superstitio. Toletus l. 4. cap. 14. Lessius, & alij.

Casus secundus Obseruatio somniorum potest esse venialis, ratione simplicitatis personæ. Item qui licet fidem adhibere videatur somnis, putans ob illa sibi aliquid prosperum, vel aduersum fore: tamen non firmiter, sed tenuiter credit. Nec propterea aliquid facit aut omittit quod sit contra præceptum aliquod Dei, vel Ecclesiæ.

Casus tertius. Si quis ita deditus esset obseruationi somniorum, vt passim illa in rebus agendis vteretur, non posset facilè à peccato mortali excusari. Nam Leuit. 21. expressè Deus prohibet: *Non augurabimini, nec obseruabitis somnia.* Dæmoni quoque occasio sese illis intermiscendi suggeritur.

Casus quartus. Qui obseruant dies credentes hunc esse fœlicem, hunc infœlicem, & tenent tales obseruationes tanquam regulas vitæ, non excusantur à peccato mortali, saltem post monitionem. Qui hæc solùm obseruant quandoque, sed cum tenui fide, non videntur nisi venialiter peccare.

Casus quintus. Qui obseruant euentus fortuitos, ex quibus coniectant aliquid alicui fœliciter vel infœliciter euenturum, peccant vana superstitione, sed ordinariè non videtur plusquam veniale: tum quia fides omnino certa non adhibetur: tum quia à maioribus se ita accepisse dicunt, nec apprehendunt id vt graue malum: tum quia hæc ad causas sibi ignotas referunt. Sic ex occursu quorumdam animalium, canis, felis vulpis, corui, solent iudicare aliquid fœlix vel infœlix obuenturum: sed sæpè vanissimè & stultissimè.

Casus sextus. Est obseruatio sanitatum, quando adhibentur verba, vel signa ad curandos morbos, siue hominum, siue animalium: quæ naturaliter, vel ex diuino, aut Ecclesiastico instituto nullam ad id vim habent. Licet verò quidam ratione bonæ fidei vel ignorantiæ excusentur: non video tamen quomodo hi excusari possint à mortali, qui post monitionem parochorum, vel priuatim, vel publicè factam, non desistunt. Cùm in his tacitum quoddam pactum cum Dæmone interuenire soleat, res grauis censeri debet. Sed de his fusè dixi in Horto Pastorum, super præcepto 1. Decalogi.

Quæro decimò. An liceat amouere signa maleficij, vt dæmon non noceat? Respondeo primò: Non licet illa signa tollere nouo maleficio, imò nec maleficium ad id rogare, vel paratum & sese offerentem ad id acceptare. Hoc enim est vel inducere, vel consentire peccato. Respondeo secundò. Licet illa signa tollere & destruere absque maleficio. Est communis sententia Doctorum. Imò licet illa ponere, quibus positis expirat vel destruitur pactum prius: & diabolus desinit nocere, vel certè priora signa vim suam amittunt. Ita Lessius lib. 2. cap. 44. dub. vlt. Ratio est, quia licitum est aliquid facere non ex pacto nouo cum dæmone, aut expectando beneficium ab illo, sed ob inimicitiam euertendo pacta eius & impedimenta quæ posuit. Hinc resoluuntur hi casus quotidiani.

Casus primus. Si Saga te tangit, vt inficiaris, repercutiendo impediatur nocumentum, id tibi licitum erit: siue quia dæmon statuerit tunc non nocere, siue quia tunc signum veneficæ non est tale, quale ipse requirit.

Casus secundus. Dum quis est infectus à Saga, dicitur cessare nocumentum, vel reddi inefficax, si infectus det illi panem & salem, vel ab illa panem accipiat: id si verum est, licitum erit: Quia cùm fortè statuerit diabolus his positis non nocere, mihi licitum est aliquid facere, quod sit indifferens, vt eius pactum expiret,

Vide Lessium supra latiùs in genere ista explicantem, & in particulari hos duos casus super modum exempli ponentem. Experientia, vel confessione maleficarum potuit agnosci dæmonem desinere nocere his casibus.

CAPVT II.

Resolutiones concernentes præceptum secundum Decalogi.

QVæro primo: De quibus interrogandus sit pœnitens circa secundum præceptum? Respondeo primò. An iurauerit assertiuè scienter falsum, vel saltem dubitans an esset falsum? Vtrobique autem est peccatum mortale. Similiter si induxit alterum ad iurandum falsum, vel incertum.

2. An non iurauit promittendo alicui aliquid; & postea non adimpleuit illud cùm posset, tunc etiam peccatum est mortale, si res sit notabilis. Similiter si iurauit, non intendens adimplere, tum quia decipit in re graui, tum quia grauis irreuerentia est erga Deum, cum in testem inuocare sine animo exequendi.

3. An non iurauit aliquid facere quod esset illicitum facere, v. g. vindicare se de aliquo, percutere eum, & similia? Tunc si malum quod iurat, est mortale peccatum, iurando peccat mortaliter, si veniale, venialiter: & si adimplet, peccatum peccato adiungit.

4. An non iurauerit aliquid, quod quidem esset verum, sed nulla erat necessitas iurandi? Tunc est solùm peccatum veniale.

Quæro 2. An hæc sint iuramenta, *Per fidem meam, fide boni viri, fide boni Christiani, fide boni Sacerdotis aut Religiosi?* Respondeo vt ordinariè accipiuntur, non esse iuramenta. Nam qui sic loquuntur non intendunt iurare; sed solum significare se loqui ex virtute fidei, seu veritatis, quam vir probus, aut Christianus, aut Sacerdos, vel Religiosus in dictis suis adhibere debet: ita vt si fallat, iam non habeatur verax, aut fidelis. Aliud foret, si quis iuraret: *Per fidem Dei, per fidem Catholicam, per suum Sacerdotium, aut Religionem:* Quia tunc censetur inuocare Deum quasi fidei Catholicæ, vel sui Sacerdotij & Religionis authorem. Similiter non est iuramentum dicere: *Per meam conscientiam, vel in conscientia, in veritate.* Significant enim tantùm tales, se loqui ex conscientia & veritatis notitia. Et siue dicas, *in conscientia*, & *per conscientiam*, idem videtur. Videtur autem esse iuramentum, si quis dicat, *Super animam meam*, vel *per animam meam.* Idem enim videtur id significare, ac si quis dicat: *Pereat anima mea nisi ita sit.* Atque olim in veteri Testamento quoddam iuramentum erat: *Viuit anima mea.* Sic & apud Apostolum iuramentum est 2. ad Cor. 1. *Testem inuoco Deum in animam meam.*

Quæro tertiò: Quid dicendum de more rusticorum confitentium se iurasse & blasphemasse. At interrogati quomodo iurarint, dicunt se hæc aut similia pronunciasse. *Bougre, Charogne, Morie, Diable, &c.* & id quidem vt plurimum circa sua pecora. Respondeo, instruendi hi sunt, hæc non esse propriè iuramenta: sed verba impatientiæ, maximè si dicantur circa animalia: nec ordinariè excedunt peccatum veniale. Si autem circa humanam personam versentur, quandoque cum impatientia simul iniuriam & scandalum similia verba inuoluunt, non sine graui culpa. Hoc autem pendet, tum ex animo quo similia pronunciant: tum ex qualitate personæ in quam talia verba intorquentur, tum ex aliis circunstantiis, de quibus prudentis Confessarij est iudicare, vt dignoscatur an culpa sit mortalis, & iniuria grauis, vel ex animo & intentione dicentis, vel ex modo, vel ex personis. Nam inter personas viles hæc vix reputantur mortalia, & vix æstimantur, nisi aliud ex alia circunstantia iudicetur.

Quæro quarto: Quid dicendum de more nobilium quorumdam, qui ad singula ferè quæ pronunciant, solent verbum, *Iuro*, intermiscere? Sic Galli Nobiles sæpissimè habent in ore, *Ie vous iure*, dum aliquid volunt asserere: item illud frequenter, *par Dieu.* Respondeo hæc plerumque sine iuramento pronunciari: quia licet verba iuramentum præ se ferant, non tamen intendunt illi iurare. Iuramento autem non tam ponderanda verba, quàm intentio. Sicut ergo communi sermone dicimus: *Ego promitto hoc me facturum*, solùm significantes animi nostri propositum, sine voluntate strictioris obligationis: Sic hi plerumque verbis istis, *Ego iuro*, non intendunt Deum in testem vocare: sed iuro ipsis solùm significare idem quod firmiter assero. Est tamen mos iste reprehensione dignus, ob periculum quod inuoluit. Similiter & illud ad singula ferè vsurpare, *Per Deum*, vt Gallis est commune, licet cùm intentione iurandi non coniunctum, prauæ tamen est consuetudinis, & à Christiano ore ablegandum.

Quæro quintò. An possint excusari à peccato mortali illi Nobiles vel Aulici, qui dum simul ambulaturi procedunt, iurant se non ituros ad dexteram, se primo loco assessuros, se primò non introituros, &c. At postmodum victi aulicismo & inuitatione, assidens primi, ingrediuntur primi, &c. Respondeo, videri hos posse excusari, tum quia quandoque non intendunt iurare, & fiunt hæc sine consideratione iuramenti: tum quia licet iurent, suum tamen iuramentum intelligere sic censentur: *Quantum in me est, non procedam primus, non sedebo primus: nisi scilicet cogar tua voluntate, aut comitate.*

Quæro sextò: Quale peccatum sit, iurare per mortem Dei, per sanguinem Dei, per caput Dei, &c. Respondeo, iurare aliquid illicitum cum his sacris adiurationibus, grauissimum esse peccatum: prout solet fieri in rixis & contentionibus, dum ibi iurant se vindicaturos, se occisuros alterum, aut alia iniusta communicantur cum istis verbis: *Per sanguinem Dei, per caput, per mortem id faciam.* Si autem similia verba vsurpent ex impatientia, aut passione, non tamen iurando falsum quippiam aut illicitum, non ausim condemnare peccati mortalis. Est tamen grauis irreuerentia, tempore iræ & impatientiæ, Sacra hæc ore temerario vsurpare, quibus nostra redemptio est peracta.

Caiet. in sum Vide blasphemia.

Quæro septimò. Quale peccatum sit dicere, hoc est tam verum quàm Deus, vel quàm quod sit vnus, vel quàm quod Christus sit in Missa. Respondeo, in rigore loquendo, siue verum sit quod affirmatur, siue non, non posse istas comparationes veritatem habere: nam veritas dicti nostri non potest esse tanta qualis est diuina, vel veritas alicuius articuli fidei. Vnde alibi dixi hæc

TTtt iiij

Vide prop. 24. inter damnatas ab Inno. XI.

eandem vide.

planè à Christiano ore esse penitus eliminanda. Quia tamen plebei & rudes, dum similes comparationes faciunt, non intendunt aliud dicere, quàm omninò verissimum esse quod asserunt, non statim asserere oportet eos in hac re peccare mortaliter, si veritas certa eorum dictis inest.

Vide Azorium.

Quæro octauò. Quid dicendum de consuetudine blasphemandi, qualis reperitur inter milites, & alios homines dissolutos, maximè in ludis & rixis? Respond. Si desit aduertentia plena, etiamsi consuetudo adsit blasphemandi, non committitur peccatum mortale. Quia aduertentia ad peccatum omnino requiritur, vt sit plenè voluntarium: & vndecumque defectus illius sit, excusat à peccato. Sicut quando adest aduertentia plena, etiamsi quis blasphemet ex subita passione, & statim pœniteat, non desinit esse peccatum mortale. Consuetudo autem blasphemandi tunc inducit culpam, quando est coniuncta cum voluntate blasphemiæ directa vel indirecta, seu interpretatiua. Censetur autem interpretatiua, cùm quis non aufert occasiones. Exempli gratia: Si quis ex ludo habeat occasionem blasphemandi, quando id aduertens voluntariè ludit, censetur dare causam blasphemiæ, & sic interpretatiuè eam velle. Quod si verò quis nitatur se corrigere, & occasiones auferre, licet ob consuetudinem reincidat ex non plena aduertentia, cùm hoc ei non sit deliberatum, & plenè voluntarium, non potest esse nisi veniale peccatum.

Nauar. c. n. 48.

Quæro nono. Quid dicendum de iuramentis comminatoriis parentum erga filios, vel herorum erga famulos: Verbi gratia. Iurant se illos castigaturos, & postmodum non faciunt. Resp. Similia iuramenta ex communi interpretatione & recepta consuetudine continere tacitam quandam conditionem, vel restrictionem hanc aut similem: *Nisi nascatur inde grauius incommodum, nisi veniam deprecando impetrauerint, nisi aliud expediens visum fuerit, &c.*

Imò aduerte generaliter: Quando promissio aut propositum de re bona habet tacitam aliquam conditionem, vel ex dispositione iuris, vel ex mente loquentis, vel ex recepta consuetudine, etiam iuramentum illi appositum censetur habere illam conditionem. Exempla aliquot subiicio, ex quibus alia poterunt agnosci.

Casus primus: Tu iurasti puellam ducere in vxorem. Si ipsa postmodum fornicetur, aut morbum incurabilem, aut paupertatem, aut infamiam incurrat, non teneris. Quia sic tacitè intelligitur iuramentum tuum, etiam ex dispositione iuris.

Casus secundus: Iurasti seruare promissum alicui, & ipse etiam tibi aliqua promissa fecit quæ postmodum non seruat: tunc nec tu teneris iuramento, quia tacitè hæc inuoluitur conditio: Iuro ei seruare promissum, nisi & ipse suum violet.

Casus tertius: Inita pace cum inimico iuras te non nociturum: Intelligitur, nisi per nouam offensam occasionem dederit.

Casus quartus: Iurasti seruare statuta Capituli: Intelligitur quæ sunt in vigore, & quæ sunt alicuius momenti, atque ex vi iuramenti in vsu. Nec enim quis intendit tam grauiter se astringere ad ea quæ non seruantur, vel quæ sunt minima.

Casus quintus: Inquisitus ab illis qui locum tenent Iudicis, iurasti dicere quicquid nosti in ea causa: Intelligitur, si secundùm ordinem iuris interrogeris. Nam quæ sunt occulta, de quibus nec præcessit semiprobatio aut infamia, detegere non teneris.

Postremò: Sicut promissio rebus notabiliter mutatis non obligat, sic nec iuramentum illi additum.

Quæro decimò. An obliget iuramentum, cui dolus vel error causam dedit? Respondent plerique Theologi & Iurisperiti non obligare. Ratio esse potest, tum quia vbi dolus est, excluditur voluntas, tum quia iuramentum non obligat extra mentem & intentionem iurantis; iurantis autem intentio non videtur esse se in tali casu obligare: nam mens eius tacitè repugnat. Hinc resoluuntur casus sequentes.

Casus primus: Si puella dolo inducta est à fratribus, vt renunciet cum iuramento hæreditati paternæ pro certa dote: Si postmodum hæreditas multo pluris valere agnoscitur, non tenetur iuramento.

Casus secundus: Iuramento quis promisit emere domum Petri, quia persuadebatur ei esse bona: postmodum deprehendit in fundamentis notabile vitium; non tenetur stare iuramento.

Casus tertius: Vendidit quis domum suum, & iuramento promisit stare contractui. Sed postmodum deprehendit se grauiter læsum: potest agere ad suppletionem pretij: quia iuramento non intendit cedere iure suo, si deceptus esset in pretio. Sic de similibus.

Casus quartus: Iurasti celare secretum quod tibi vult quis committere: intelligitur nisi alteri noceat: vnde si postmodum deprehendis grauiter alteri nocere, non teneris celare.

Quæro vndecimò. Quid sit iuramentum calumniæ, quod à litigantibus solet requiri? De hac re vide quæ dixi in Candelabro Mystico, Tract. 5. vbi explicui quid pariurium, & quando sit casus reseruatus, in casu decimo octauo inter reseruatos.

Quæro duodecimò. An possit quis iurare secundum mentem suam verum, secundùm autem mentem poscentis falsum ita vt ambiguè loquatur, & amphibologicè, vt vocant? Item, an possit iurando vti restrictione mentali? Respondeo prius posse quàm vti locutione ambigua, & secundùm sensum suum vera, licet aliter is cui iuratur intelligat, quando iniustè cogitur ad iurandum, & habet iustam causam celandi mentem suam, puta ad vitandum aliquod damnum. An verò tunc possit restrictione mentali vti, duplex est sententia Theologorum & Canonistarum. Alij enim negant, inter quos Sotus, Caietanus, Arragonius, Syluius. Alij affirmant, inter quos Nauarrus, Toletus, Valentia, Lessius. De hac re doctissimum opusculum consule R. Ioannis Malderi Episcopi Antuerpiensis, quondam in Theologia Professoris mei, cui titulum dedit de restrictione mentali. Respondeo secundò: Quando quis se offert ad iurandum, vel legitimè à Iudice compellitur & interrogatur seruato ordine iuris, peccat mortiferè, si alieno sensu iuret, fallens interrogantem. Quia peruertit iustum iudicium, & iustam obedientiam in re graui non adimplet.

Quæro decimo-tertiò. Quale peccatum committant Mercatores, qui iurant sibi mercem tanti constare: sed alio sensu quàm emptor

intelligat? Solent se excusare tales, dicendo se aliter iustum pretium non posse obtinere? Respondeo tunc non videri peccatum mortale. At censendum esse mortale, si hac ratione intendunt decipere, & extorquere supra iustum pretium: aut si hoc modo extorqueant pretium summum, quod alioqui emptor non daret: vel si alia ratione sint causa grauis damni.

Quæro decimo quartò. Quid de iuramento eorum, qui adhibiti sunt custodes syluarum, iurantque deferre ad Dominos, vel Officiarios, si quos inuenerint damnum syluis inferantes, vt mulctentur pœnis constitutis? Quæro, inquam, an hi teneantur quemlibet deferre? Ratio dubitandi est, quia quandoque exiguum omnino & ferè nullum reperitur damnum, mulctæ autem exiguntur grauissimè, verbi gratia, decem aureorum. Sic quandoque reperiunt pauperculum duo vel tria ligna colligentem: quandoque aurigam qui ob difficultatem præfracti itineris aliquantulum currum ad latus deflexerit, exiguo & ferè nullo cum damno. Et tamen hi deferuntur, mulctisque grauibus opprimuntur: dicunt verò isti custodes, se debuisse satisfacere iuramento. Respondeo: Non videtur obligatio tales accusandi, quando est periculum grauis mulctæ: nam licet iuramentum eorum sit generale quoslibet deferendi & mulctandi, intelligi tamen debet secundùm rationabilem mentem & voluntatem Domini vel Principis. Rationabilis autem voluntas non videtur esse, vt grauissimo damno afficiatur, qui nullum vel leuissimum detrimentum attulit, idque semel, aut iterum, aut quasi ex accidenti, nam ob consuetudinem, aut frequentiam actuum, iustum esset deferre, & eos grauiter mulctare, tum quia paulatim increscit damnum, tum quia via aperitur aliis ad simile quid audendum contra iustam & rationabilem voluntatem Domini. Ideo, vt alij terreantur, iustè potest mulcta exigi ab eo qui videtur paruipendere edictum pœnale, & aliis similem ansam dare, licet grauiter non offenderit.

At experientia compertum est, quod hi quidem custodes quandoque culicem colant, camelum verò glutiant, dum insciis Dominis compositionem ineunt sibi lucrosam, cum iis qui grauiter damnosi, & oculos claudunt quasi nescij, nec inquirunt in eos: alios verò leuiter & fortuitò transgredientes opprimunt.

Quæres, an tales teneantur ad restitutionem damni quod infertur Dominis? Respondeo, teneri quando res est magni momenti, & Dominus iusta ratione inuitus, vt iam diximus: si enim pauperi aliquid exiguum quis permittat, non tenebitur. Cur autem in graui damno teneatur, ratio est, quia ob custodiam stipendium accipit, & sic lege iustitiæ tenetur impedire damnum.

Quæres iterum si mulcta imposita sit, & non accusent, teneantur ne ad illam mulctam? Respondeo non teneri. Vide Lessium lib. 2. cap. 13. dub. 10. Nauar. cap. 25. num. 34. Idem dicendum de his qui habent curam ne merces exportentur sine vectigali soluto. Tales si non accusent eos qui exportant, tenentur de damno, sed non de mulcta.

Quæro decimo-quintò. Quomodo posset relaxari iuramentum? Respondeo: Iuramentum factum in alicuius fauorem potest ab ipso relaxari. Respondeo. 2. Iuramentum factum in Dei gloriam potest quisque commutare in rem apertè meliorem. Respondeo 3. Iuramentum quod de re indifferenti est, vel quod vanum est, aut quod postea non decet facere, non obligat. Respondeo 4. Episcopum in iuramentis posse dispensare, sicut & in votis, si tamen factum est in fauorem tertij, debet adesse iusta & legitima causa. Imò generaliter quidam putant, Confessarios qui ex priuilegio & potestate delegata, possunt commutare vota, vel dispensare, posse etiam commutare, vel dispensare in iuramentis de eadem materia. Vide Lessium libro secundo c. 42. dubitatione 12.

DE VOTIS.

QVære decimo-sextò. Quænam vota obligent? Resp. 1. Ad obligationem voti primò requiritur, vt sit deliberatum. Deliberatum dicitur, non quod sit opus longa mora, aut longa mentis agitatione, sed quia requiritur perfecta eius quod agis animaduersio. Vnde ad obligationem voti sufficit talis animaduersio, qualis sufficeret ad peccandum mortaliter: quod enim sufficit ad obligandum nos diabolo, etiam iudicandum est sufficere ad obligandum nos Deo. Si quis verò ex subito animi motu, vel consuetudine lingua mentem præcurrente voueat, non obligatur: sicut qui simili impetu malum alteri imprecatur, non peccat mortiferè. Similiter si sit solùm imperfecta consideratio, dum solùm confusè & tenuiter aduertis quid agas, non inuehitur vinculum voti.

Respondeo 2. Debet esse votum spontaneum, vt obliget. Vnde si metu vel dolo extorqueatur cum iniustitia, censent Doctores esse irritum; si verò metus est iustus, non irritat, vt latiùs tradunt Doctores. Exempli gratia: Si Iudex minatur alicui mortem propter homicidium, nisi ingrediatur Religionem: cùm metus ille iustè incutiatur, professio ex tali metu facta non censetur irrita.

Respondeo 3. Requiri ad votum vt fiat cum intentione se obligandi: omnis enim promissio cùm sit lex quædam quam quis sibi imponit, vim solùm habet iuxta intentionem promittentis, nec amplius, nec aliter, nec diutius quàm intendebat. Cùm verò quis sciens & volens vouet, implicitè censetur se velle obligare: etiamsi formaliter hoc non intendat. Qui verò voueret cum expressa intentione se non obligandi, reuera non intendit vouere; sed potius simulare votum, licet externis verbis dicat *Voueo*; aut certè talis non intelligit quid significetur nomine voti. Vnde nec talis actus induceret obligationem, tum quia procedit ex errore circa substantiam actus; tum quia actus agentium non operantur vltra intentionem eorum. Ex dictis resolue casus sequentes.

Casus primus. Si quis in naufragio, vel prælio, mortis metu voueat ingredi Religionem si euadat, tenetur implere votum, quia metus non fuit iniustè incussus ab aliquo ad extorquendum votum.

Casus secundus. Si à parente proli incutiatur grauis metus nisi ingrediatur Religionem, professio ex tali metu secuta inualida est, quia iniustè metus illi incutitur.

Casus tertius. Si quis aliquid vouit, & post votum aliquid se aperiat quod ante latebat, vel aliquid superueniat, quod ille suo voto prudentum iudicio non videtur voluisse comprehendere,

non tenetur: Verbi gratia, Vouit quis peregrinationem ad locum longinquum, & postea viæ sunt redditæ infestæ propter latrones aut bella: Item, vouit quis ingressum duræ Religionis, & interuenit morbus, qui Medicorum iudicio non finet eum perferre austeritates. In his casibus vel tollitur, vel saltem suspenditur obligatio voti, quia nunquam fuit intentio in his euentis, se obligandi.

Casus quartus. Si quis vouit ingredi certum Monasterium, falsò persuasus esse bene reformatum: non tenetur, si postea reperit esse dissolutum: quia ex errore vouit, nec mens eius fuit in eo casu se obligare: votum autem non obligat vltra expressam vel tacitam intentionem vouentis.

Casus quintus. Qui professus est in Religione vbi non seruabantur nisi essentialia, & non intendit se vltra receptam consuetudinem astringere non obligatur ad arctiora, nisi fortè illa sint necessaria ad seruanda substantialia. Ita Nauarrus c. 12. n. 50. Fumus verbo *Religio*, n. 19. Sylucster verbo *Religio*. Lopez c. 45.

Quæro decimo septimò: De qua re possit votum fieri? Respondeo, debet fieri de re nobis possibili. Defectu huius primæ conditionis, nullum est votum, quod quis faceret de nunquam committendo peccato veniali in genere: quia cum ordinario Dei auxilio non possumus omne vitare. De peccatis tamen certis venialibus, potest votum emitti validè, puta de nunquam mentiendo voluntariè. Potest etiam votum emitti de nunquam peccando mortiferè.

In vita S. Theresiæ legimus ipsam emisisse votum non solùm in omnibus agendi quicquid gratum esset Deo, sed etiam quicquid illi gratius, & quicquid magis ad eius esset honorem, maiorisq; perfectionis. Sed hoc votum cùm sit extraordinariæ perfectionis, magis admiratione quàm imitatione dignum est. Quia & in aliis personis Dei voluntatem apertè non agnoscentibus, nec ita illuminatis, scrupulos varios posset ingenerare tale votum.

Respondeo 2. Votum debere esse de re bona. Hinc sequitur, nullum esse, si quis voueat opus malum: imò esse peccatum ob irreuerentiam, quæ per tale votum Deo irrogatur. Quidam Doctores existimant semper esse peccatum mortale, etiam si quis voueat opus quod solùm sit peccatum veniale: & hoc ratione grauis iniuriæ, & irriuerentiæ quæ infertur, quasi ipse approbaret aliquid quod malum sit. Alij tamen dicunt esse peccatum mortale: quando opus malum quod vouetur est mortale: esse verò tantùm veniale, si opus malum quod vouetur sit veniale. Ita Sylucster, Sotus Nauarrus. Quia materiæ paruitas videtur excusare: nec id vouetur tanquam gratum Deo, sed solùm vt quis se confirmet in intentione sua, opus non ita considerans in ratione suæ malitiæ.

Respondeo 3. Votum debere esse ita de re bona, vt melior sit quàm eius oppositum. Nam si eius oppositum est melius, iam erit Deo gratius: & ideo cùm promittamus vt Deo gratificemur, in quod gratius est, seruandum est, & non alterum. Ex his dissoluuntur casus sequentes.

Casus primus. Si quis vouit nunquam se ingressurum domum Petri; & ex quadam passione & vindicta: voto non tenetur, imò peccauit sic vouendo.

Casus secundus. Si quis vouit nunquam ingredi domum aliquam, quia ibi occasiones sunt peccandi, v. g. ob ludos & potationes, ob occasiones luxuriæ, & similia: tenetur seruare tale votum, quamdiu similes occasiones permanent. Quod si auferantur tales occasiones iam res fit indifferens, & ideo cessat obligatio voti.

Casus 3. Si quis vouit non mutuare vnquam alteri, votum nullum est: quia melius est mutuare, cùm sit opus charitatis.

Casus 4. Si quis vouit non ampliùs vouere, non tenetur tali voto, quia melius est vouere, quàm non vouere. Aduerte tamen illum, qui facilis nimis foret ad vouendum, posse validè hoc votum emittere: Voueo non amplius vota aliqua emittere, nisi re prius cum prudente Confessario communicata. Ratio est, quia melius est huic homini vouere adhibita deliberatione cum viro prudente, quàm vouere absque huiusmodi deliberatione.

Sed quæritur: Si quis post tale votum, voueat sine Confessarii consilio, tenebitne votum? Respondet Lessius valere, si deliberatè fiat: peccare tamen talem sic vouendo, quia violat prius illud votum quo promiserat non amplius sic vouere. Sed fortè, inquit, hæc violatio non esset mortifera, quia sæpè contingit vt adhibere vel prætermittere illam maturam deliberationem, non censeatur res magni momenti, præsertim quando res quæ vouetur est facilis. Ita ille. Alij quidam existimant in dicto casu tale votum consilio Confessarij factum, non obligare, & peccare illum qui sic sine illius consilio vouet postquam aliter voto promisit. Ita Sayrus. Lessius l. 2. c. 40. du. 5.

Quæro decimo-octauò: Quid dicendum de illo, qui vouet se nunquam sponsorem fore pro alio, quia spondendo grauia damna passus est? Respondeo, tale votum posse esse validum, quia licet sponsorem agere, in genere loquendo, possit esse charitatis: tamen huic homini nolle amplius sponsorem agere, videtur prudentiæ & virtutis.

Quæro decimo-nono: quid dicendum de votis adolescentulorum, vel adolescentularum, dum vouent castitatem perpetuam, aut Religionis ingressum in ætate, v. g. decem vel vndecim annorum? Respondeo, hæc vota quidem valere si iudicium sufficiens habeant ad vouendum: quale censeri debet in ætate in qua possunt mortiferè peccare: in qua etiam aliquo modo intelligere possunt obligationem voti quod emittunt: Hæc tamen vota ante pubertatem facta (hoc est, in maribus ante annum decimum quartum, in femellis ante duodecimum) irritari possunt à patre, vel à tutore qui pupillo loco patris est: sic enim iura statuerunt: & hoc locum habet in quibuslibet votis illorum.

Quæres verò, an possint etiam irritari post tempus pubertatis? Respondeo posse. Quia simile votum ex interpretatione iuris est conditionatum: hanc scilicet conditionem inuoluens: *Si parens vel tutor non contradixerit:* Quam conditionem per tractum temporis non amisit. Nec obstat, quod filius habuerit intentionem seruandi, aut postea fortè illud renouauerit: quia hæc omnia ex errore prouenerunt, quo putauit votum suum ab initio firmum absolutè fuisse: vnde non sufficiunt ad ratificandum. Vt enim quis censeatur aliquid ratificare, necesse est, vt sciens esse inualidum velit esse validum: vel si nihil de ea re sciat, vt saltem intendat illud

confirmare, etiam eo euentu, quo inualidum fuisset.

Quæres etiam, an vota puberum, hoc est, post annum decimumquartum, vel duodecimum in fœmina, non possint à parentibus irritari?

Respondeo, illa vota posse irritari quæ obsunt disciplinæ in familia, & potestati paternæ; alia verò vota non posse irritari. Hinc sequitur, si filius-familias multas voueat peregrinationes, illa vota posse à parente irrita reddi. Item, si voueat multa ieiunia. Item, si voueat gestare habitum insuetum in familia, & his similia. Quia cùm ista ad domesticam gubernationem pertineant, subsunt paternæ potestati.

Quæro vigesimo, quid possit maritus circa vota vxoris, sine consensu suo facta? Respondeo, quorumdam probabilem esse sententiam, maritum posse omnia vota vxoris sine consensu suo facta dissoluere, sicut potest parens vota puellæ impuberis, aut Prælatus vota Religiosi sui. Habet hoc quoddam fundamentum in Scriptura ex capite 30. Numerorum, quia ibi eodem modò loquitur de voto vxoris & puellæ, quæ est in domo parentum. Ideo hanc sententiam sequitur ibidem Abulensis: Fauent Sotus, Lopez & alij. Alia sententia est illa tantùm à marito irritari posse quæ ad familiæ administrationem spectant, in quibus ipse est caput mulieris. Exempli gratia. Potest irritare votum ieiunij frequentis, quo posset ineptior ad vsum matrimonij reddi, votum peregrinationis, humi cubatio, habitus simplicioris, & similia. Si autem votum emiserit non peccandi mortaliter. Item, votum recitandi certas preces, & similia coniugio nil incommodantia, secundùm hanc sententiam non potest dissoluere maritus.

Quantum ad vxorem, illa etiam dissoluere potest vota mariti, iuri suo incommodum afferentia. Exempli grâtia: Si vouit maritus gestare habitum Religiosum, si vouit humi cubare ad longum tempus: Imò vt docet Nauarrus num. 60. ex diuo Thoma & Paludano, potest irritare votum mariti, quo vouisset non petere debitum, eo quod ipsi non parum sit onerosum ac verecundum semper exigere. Alij tamen non pauci hîc contradicunt.

Quæres, quid si vterque pari consensu vouerit continentiam? Respondeo, tunc neutrum posse alterius votum irritum reddere, vt expresse docet S. Aug. Epist. 199. Vnde neuter potest tunc petere, aut petenti reddere, quia vterque censetur iuri suo cessisse.

Quæro vigesimoprimo, an Episcopus possit dispensare in voto castitatis? Respondeo primò, posse in voto castitatis non perpetuæ, puta vnius anni, quinque, decem, viginti. Secundò, id potest in voto non fornicandi, quia non votum castitatis integræ, quod Pontifici reseruatur. Tertiò, potest in voto non nubendi, quia differt à voto castitatis, quandoquidem per fornicationem non violetur. Quartò, potest in voto non petendi debitum. Vnde si aliquis habens votum simplex castitatis, contraxit matrimonium, & consummauit, Episcopus ob periculum incontinentiæ potest dispensare, vt petat debitum. Mortua tamen coniuge, tenetur seruare castitatem: Vnde hæc dispensatio non fuit integra, sed partialis tantùm, & ad tempus. Imò, si coniuges post contractum matrimonium vouerunt continentiam, & postea periculum vtrique vel alteri eorum immineat, multi docent Episcopum posse dispensare, quia non relaxat absolutè & simpliciter illud votum, sed solùm secundùm quid, vt eius exequutio ad tempus differatur: mortua enim coniuge redit vis voti, & tenetur quis seruare castitatem.

Denique, quidam generaliter docent, quandocunque est magnum periculum incontinentiæ, posse Episcopum dispensare, maximè cùm non est facilis ad Summum Pontificem, aut eius Delegatum accessus.

CAPVT TERTIVM.

RESOLVTIONES CONcernentes tertium Decalogi Præceptum.

QVæro primò. De quibus interrogandi sint Pœnitentes circa hoc præceptum? Respondeo primò. An opus aliquod seruile exercuerint in die festo? Secundò. An Missam audierint à principio vsque ad finem, vel an partem notabilem omiserint? Tertiò. An non maiore parte Missæ diuagati sint mente, & quidem voluntariè? Quartò. An non magnam partem fabulis impenderint aut hinc inde spectantes libidinosè? De quibus pauca in speciali nobis explicanda sunt. Itaque.

Quæro 2. Quandonam possit quis excusari, opus seruile exercens in die festo? Respondeo, excusare varias causas.

Primò, si exiguum sit opus & leue. Sic excusantur famuli & ancillæ opera ordinaria exigui temporis exercentes, puta vertere cubiculum, purgare vestes, & his similia. In his saltem nonnisi veniale interuenit, etiamsi nulla iusta adsit causa; quin ad alium diem possint differri.

Quæres, quantùm temporis requiratur, vt quis dicatur notabili tempore in die Festo opus seruile exercuisse? Respondeo, Alij dicunt quatuor horas, alij verò duas; ego vt minimum requirerem tres, ad peccatum mortale, quia censeri debet pars notabilis diei. Vnde aliqui tertiam vel quartam diei partem requirunt.

Secundò, excusat necessitas. Sic qui ratione paupertatis non potest familiam alere, & ideo cogitur diebus Festis operari, facilè potest excusari: maximè si fiat sine scandalo in loco priuato.

Similiter, ob quandam necessitatem, siue ad vitandum detrimentum, excusantur qui grana colligunt vel serunt, qui vuas ex vinea, aut fructus transferunt ex pomario, tempore illo quo imbres timentur vel pluuiæ: sed in his solet saltem à loci Parochis licentia peti. Et hi vbi Episcopus non residet, vel eius Vicarius, siue quando ad hos non est facilis recursus, possunt eam dare, vt mox dicemus.

Sic etiam excusantur, qui diebus Festis excoquunt vitrum, ollas, calcem, mineralia ferri, carbones & similia, quando opus illud non possunt intermittere. Sic & laniones, quando plura occurrunt Festa, nec cibus seruaretur antea præparatus sine periculo corruptionis, excusari censentur.

Tertiò, excusat consuetudo. Sic aliquibus in locis, consuetudo à Prælatis scita, nec præcepto speciali abrogata, facit licitam aliquarum rerum venditionem etiam publicam in die Festo.

Tali ex consuetudine actiones bonorum ad

Ecclesiam, vel ad communitatem spectantium in pagis & vrbeculis permittuntur, quia aliis diebus emptores non concurrerent.

Simili ex consuetudine excusari videntur quidam extranei mercatores, quos vulgò *Porte panniers* vocamus, aut *Sabandos*: qui suas merces humeris suis transuehentes, de loco in locum continuò transire solent, maximè per pagos, quia hi aliis diebus emptores non reperiunt.

Huc etiam referri possent molendina, ex consuetudine à Prælatis tolerata, Festis molere solita.

Quartò, excusat necessitas quædam spiritualis. Sic excusatur à plerisque puella, quæ vt vitet otium, vel alias occasiones vagandi & peccandi, domi acu pingit, vel aliud quippiam priuatim operis peragit.

Excusantur etiam qui ex pietate laborant in gratiam templi, vel loci pij, maximè consensu Parochorum.

Quinto, excusat obedientia. Sic excusatur famulus aut ancilla, aut filiusfamilias, qui iubente hero vel patre, aliquid operis agit in die Festo.

Excusatur etiam à præcepto Missæ, si non potest detentus ab hero illam audire. Si tamen herus non habeat iustam causam liberos vel famulos sic detinendi, peccat ipse.

Item, si in contemptum Ecclesiæ, vel Festi, aut Missæ id præciperet, tunc non potest filius aut famulus obedire. Quia tunc non esset solùm contra ius humanum, quo Festa præcipiuntur (à quibus excusatio facilè datur) sed esset contra diuinum & naturale, quo Christus & Ecclesia contemnitur, quod nequidem licet, etiam mortis proposito periculo.

Quæro tertiò. Quodnam opus dicatur seruile? Respondeo, opus seruile propriè esse illud ad cuius exercitium, seruos siue famulos seruientes, habemus deputatos, & in quo artes mechanicæ versari solent. Quod autem opus sit mercenarium, siue quod fiat propter mercedem & lucrum, non facit ipsum seruile, si ex se tale non sit. Quapropter docere, scribere, consulere, etiam ad instructionem alicuius litis propter lucrum, non censetur seruile, nec prohibitum hoc præcepto. Venatio autem, piscatio, & similia, si fiant recreationis gratia, quodammodo ad liberum opus spectant: si verò ex officio conueniunt seruis & famulis, & quodammodo seruilia videntur. Hæc nihilominus licita in Festo consuetudo facit; si modò Missæ auditionem non impediunt.

Similiter consuetudine quadam inter rusticos inolita excusari possunt, saltem à mortali, qui audita Missa ad fructus aliquos siluestres carpendos currunt, & magnam diei partem in hoc impendunt: puta colligendo fraga, vaccinia, nuces, licet id ob lucrum faciant. Vidimus hoc anno 1631. passim Missam Parochialem & Vesperas relinqui, & audita manè aliqua Missa concursum ex Pagis maximum, tum virorum, tum mulierum fieri ad colligendas nuces in syluis, quæ in maxima fuere copia: Et ad id quidem vidimus totos penè dies Festos impendi, spe lucri ad vendendum hasce decerptas nuces. Cùm autem id ex se non minus seruile sit, nec magis licitum, quàm metere segetes, aut alios quoscunque fructus toto Festo die carpere: non video quomodo excusentur, nisi per consuetudinem toleratam. Quamuis horum etiam pars quædam excusabilis sit ob paupertatem.

Quæro quartò. Quid dicendum de illis qui varios sub se habent operarios mercede conductos, & diebus Festis vel Dominicis eos ad computandum conuocant, & promeritam mercedem soluunt? Sic frequenter videmus practicari per illos, qui multos habent operarios in fodinis, in officinis ferrariis, in lapicidinis, in syluis cædendis, & similibus.

Respondeo, tales se solent excusare, dicentes id fieri in gratiam operariorum, qui alio die cogerentur perdere diurnum laborem ad familiam alendam necessarium. Quod si verum est, iam id ad pietatem, tanquam ad causam excusantem referri poterit. Puto tamen magis consuetudine id introductum quibusdam locis. Nam qui magis pij & timorati sunt, diem Sabathi eis designant, in quo certò mercedem post computum recepturi compareant.

Quibusdam etiam locis, mercatores opidani non faciunt magnum scrupulum rusticis vendere pannum, vestes, & alia necessaria ad familiam, intra tamen parietes domesticos. Excusationemque afferunt eandem quam alij suprà, quod ipsi tota hebdomada operibus suis detenti non soleant comparare nisi diebus Festis. Partim ergo pietas, partim consuetudo tolerata poterit hos excusare; maximè quando multum temporis non impenditur. Similiter ob exiguitatem operis & temporis excusari possunt sartores, qui diebus istis pannum scindunt ad aptandam vestem his rusticis, & mensuram corporis capiunt.

Quæro quintò. An Parochi habeant authoritatem dispensandi in Festis? Resp. habere in locis vbi non residet Episcopus, & distans est. Patet ex praxi, & ex ratione: quia ad regimen animarum ob crebros & quotidianos casus hæc potestas moraliter est necessaria. Communisque sententia Doctorum notat illam ipsis concessam, tam in hoc præcepto Ecclesiæ, quàm in præcepto de ieiunio. Neque solùm dixeris esse interpretationem; nam omnis doctus potest interpretari cessare legem quibusdam in casibus, siue quempiam eximi à lege certis de causis. Plus verò Parochis concessum est, quàm doctis quibuslibet, ergo non solùm interpretatio est, sed & vera dispensatio authoritatem requirens. Et licet requiratur causa rationabilis vt ipsi dispensent, non tamen requiritur euidenter iusta: sed authoritas eorum causæ insufficientiam aut ineuidentiam supplet, ideoque non interpretatio solùm legis est, sed & dispensatio potestatiua.

Quæro sextò. An ciuis absens teneatur seruare Festa propria domicilij, si sit in loco vbi non est festum? Respondeo non teneri: quia cùm præceptum istud de seruandis quibusdam festis in suo oppido vel pago, quæ alibi non seruantur, sit quodammodo loco affixum, obligat solùm ratione existentiæ, in loco: & sic non obligat extra territorium. Sic Leodiensis in festo S. Lamberti, Huberti, Dionysij, existens in Diœcesi Cameracensi, non tenetur ibi audire Sacrum, potestque ibidem operari.

Quæres, si quis discedat manè à proprio loco vbi est festum, teneturne audire Sacrum, quod ibidem manè celebratur?

Respondeo, non consulendum omnino, & pietati consonum esse. In rigore tamen non tenetur.

Ratio est, quia cùm in loco proprio posset differre auditionem vsque ad vltimum Sacrum: si ante illud tempus inueniatur in loco vbi non est festum, tollitur obligatio. Lessius l. 4. c. 2. dub. 13

Aliud est de illo, qui propter impedimentum non

non potest audire Sacrum vltimum: ille enim tenetur audire aliud, si possit, quia cùm toto tempore maneat obligatio, si putet impedimentum superuenturum pro vltimo Sacro, tenetur præuenire.

Similiter dicendum de eo qui discedit ad locum vbi non est ieiunium. Non enim tenetur, in rigore loquendo, ieiunare illic, licet in proprio teneretur; vnde ibi potest comedere carnes. Et hoc verum est, licet eodem die domum sit reuersurus. Tunc tamen reuersus non potest vesci carnibus, sed si semel ieiunium est violatum, non tenetur à cœna abstinere.

Suarez. Sanchez, & alij. Quæres iterum. An quando est festum in vna Parochia oppidi, in altera non, possit subditus Parochiæ in quo est festum, abire alteram Parochiam, vt ibi laboret. Resp. posse. Dices, si solùm in eum locum se confert ad operandum, aliàs non iturus, videtur facere in fraudem legis? Resp. non esse propriam fraudem legis, sed talis vtitur iure suo, nec dicitur violator legis, cùm non faciat contra eam in loco vbi obligat.

Quæro septimò. An quis teneatur seruare festum, & audire Sacrum existens in loco vbi non habet domicilium; si ibi sit festum quod in loco domicilij sui non seruetur? Resp. secundùm probabiliorem sententiam teneri, si ibidem aliquandiu hæreat; siue si ibi moram executioni præcepti proportionatam trahat, verbi gratia, si sit festum in loco vbi quis hospitatus est, & ipse vsque ad meridiem ibi hæreat, censetur obligari ad audiendum Sacrum; si autem quis tantùm transeat festo illo die per pagum, aut ciuitatem, vel parum ibidem hæreat mox transiturus, non tenetur. Ratio est, quia si à manè vsque ad meridiem, vel circiter, hæreat in illo loco, statutum illud locale iam illum videtur obligare. Similia enim statuta localia, siue de festis, siue de ieiuniis, ad bonam gubernationem loci conducentia, censentur obligare omnes qui ibi inueniuntur, & qui moraliter præceptum implere possunt.

Imò, consuetudo legum inter Interpretes ita recepta est, etiam inter doctos, vt si aliquamdiu hæreant in loco vbi festum vel ieiunium obseruatur, obligari se putent, licet externi sint. Et huc spectat versus ille,

Si fueris Romæ, Romano viuito more;
Et si sis alibi, viuito sicut ibi.

Quod si quis autem transiens vix moram trahat, non censetur statuto locali obligari; quia moraliter loquendo, vix in eo loco censetur esse, & breuis præsentia non videtur adeò strictam obligationem inducere.

Imò aduerte, illam quorumdam sententiam, qui dicunt externum hærentem vno die festo particulari alicuius loci, vel vno die ieiunij, non teneri ad festum, nec ad ieiunium esse probabilem, & iudicari ab aliquibus Doctoribus securam. Ideo se posito scandalo, talis posset operari priuatim in festo tali, posset & comedere carnes in ieiunio illo particulari.

Ratio horum est, quia ad obligandum legibus localibus iurisdictio requiritur, quam negant sese extendere ad externos vno vel altero die tantùm ibi hærentes. Hoc dixerim, ne Confessarius facilè condemnet iuxta hanc sententiam agentes. Altera tamen sententia, quam explicuimus, pietati & consuetudini receptæ, est conformior, & ideo tenenda.

Quæro octauò. Quinam excusentur à Missa audienda in die festo? Quænam pars omissa censeatur notabilis, & inducere peccatum mortale? Quænam attentio sit requisita? Sed de his omnibus, & aliis quæstionibus ad Missam spectantibus, sufficienter tractaui in Candelabro Mystico, post Tractatum de Eucharistia; ideò illuc Lectorem remitto.

Quæro nonò. Quid dicendum de iuuenibus, iuuenculis, tempore Sacri libidinosè hinc inde spectantibus; dum hæ quidem ad procos, illi autem ad amasias suas cor & oculos habens?

Respondeo, sæpè vltra id quod tales Sacrum audire non consentiunt, nec præcepto satisfacere, nouum peccatum libidinis mente conceptæ adijci. Sed quæritur, an si tales in templo existentes libidini dent consensum interiorem, sit talis circunstantia in Confessione specialiter explicanda, quod scilicet in Sacro consensus ille aut voluntas carnalis adfuerit? Hoc nimirum ad sacrilegium spectare videtur, ideoque circunstantia illa loci sacri iudicari possit mutare speciem peccati?

Respondeo, non mutari hîc speciem peccati, nec censeri sacrilegium, nisi voluntas consentientis eo vsque feratur, vt paratus etiam esset complere actum carnalem in loco sacro, quantum in se est. Aliàs, voluntas carnalis quæ concipitur ex occasione in loco sacro, quam tamen nollet quis intra locum sacrum complere, sed extra illum, iam non facit sacrilegium. Non nego tamen aggrauari peccatum, ex eo quod quis existens in loco sacrato, consensum dat interiori voluptati carnali, sed cùm circunstantias aggrauantes plerique Doctores non censeant necessariò confitendas, dicto casu quis non videtur obligandus?

Quæro decimò. An alia opera, præter seruilia, prohibita sint in die festo?

Respondeo, prohiberi etiam iudicia siue processus. Vnde in die festo non possunt examinari testes, aut exigi ab illis iuramentum iuridicum. Quod autem nostri Notarij & alij iuris practici in die præcedenti solent iuramentum exigere, ac deinde festo sequenti testes examinare, etiam contra intentum præcepti est; quia prohibet strepitum iudicialem ob quietem & vacationem, quæ rebus diuinis debet dari; interrogatio autem & responsio testium ad strepitum iudicialem spectat. Imò tenet Suarez cum Antonio, nullam esse testium examinationem in die festo, licet pridie iuramentum expetitum fuerit, quia debet repeti iuramentum, vt sit iuridica examinatio: prohibitum autem est iuramentum siue petitum, siue repetitum in festo die. Quidam tamen Canonistæ aliter sentiunt. Suarez de Relig. c. 20. n. 7 Filiucius in 3. præcepto.

CAPVT QVARTVM.

RESOLVTIONES QVÆSTIOnum occurrentium circa quartum Decalogi Præceptum.

QVæro primò. De quibus examinandi sint Pœnitentes circa hoc præceptum?

Respondeo, filiosfamilias hîc interrogandos de obedientia, de honore, de subuentione erga parentes. Item è contra parentes hîc interrogandos de officio suo, & cura erga proles, an instruxerint, aut neglexerint corrigere, an malum exemplum dederint. Item, vxor erga maritum, quomodo se gesserit in subiectione debita. Denique, quicunque subditi, quomodo se ha-

buerint erga Superiores, qui hîc nomine Parentum accipiuntur. Exempli gratia, discipuli erga Magistros, subditi erga Principes, ciues erga Magistratus, oues erga suos Pastores.

Quæro secundò, quando peccent mortaliter filij erga parentes, contra istud præceptum?

Respondeo primò, peccant mortaliter, quando eos habent odio, vel quotiescunque eis notabile malum desiderant, vel imprecantur, ex deliberata voluntate. Et tunc non est satis dicere in Confessione se aliquem odio persequutum, vel notabile malum alicui apprecatum esse, sed debet circumstantia illa exprimi, quod pater sit, aut alius proximè iunctus sanguine, cui obedientiam & reuerentiam debes. Similiter dicendum, si Pater spiritualis sit, verbi gratia, Patrinus, Pastor, Prælatus.

Secundò, peccant mortaliter filij, qui nullum externum amorem vel beneuolentiam parentibus ostendunt. Et licet fortè necessaria eis subministrent, tamen ferè eos semper durè & asperè alloquuntur, eosque toruè inspiciunt, sicque vel contemnunt, vel multa tristitia afficiunt.

Tertiò, peccant mortaliter, si percutiant: & licet leuis esset percussio in ratione nocumenti, censetur tamen hîc grauis iniuria, contra debitam venerationem parentibus debitam. Imò aliqui putant etiamsi solum manus attolleretur quasi ad percutiendum, licet percussio non sequatur, esse grauem & mortalem iniuriam. Excipiendus tamen hic est casus, quo id filius ageret ad defendendum se legitimè.

Quartò, peccant mortaliter filij, qui in his quæ pertinent ad gubernationem domus, non obediunt in re notabili: maximè quando iungitur huic inobedientiæ pertinacia, & quasi quidam contemptus.

Quintò, quando non obediunt in his, quæ notabiliter spectant ad bonos mores. Exempli gratia: Præcipitur à Patre Filio, vt fugiat alicuius conuersationem planè sibi noxiam, vt fugiat ludum aliquem prohibitum, non egrediatur domo noctu ad grassandum cum dissolutis iuuenibus, & similia. Tunc si non obediat, adsitque pertinacia quædam, censetur mortaliter peccare. Dico, si adsit pertinacia: nam hanc pertinaciam vel contemptum aliquem requirunt hîc plerique Doctores ad peccatum mortale, vnde si quis ex infirmitate non obediat, excusabitur à peccato mortali.

Sextò, si non adimpleant testamentum parentum, soluendo debita vel legata. Imò diu sine iusta causa differre, peccatum mortale indicat Nauar. num. 16. cap. 24. & sanctus Antonius ab eo citatus.

Quæres, an renunciando mobilibus bonis, filii familias adeuntes hæreditatem, excusentur in conscientia à solutione debitorum personalium, quibus obligantur parentes?

Respondeo, secundùm constitutiones quorundam locorum, in dicto casu non posse in eos in iudicio agi, aut ad soluendum cogi. Ita habent consuetudines Patriæ Leodiensis. In foro tamen conscientiæ, existimo hæredes amplam adeuntes hæreditatem, teneri ad debita, si mobilia quibus renunciant, ad id non sufficiant. Dico, si ampla sit hæreditas: nam si excedunt debita hæreditatis facultates, non cogitur filius in foro conscientiæ ad debita soluenda: potestque se conformare legi exterioris fori, vt vitet grauem inopiam, licet creditoribus inde damnum accedat.

Quæro tertiò, quando censeantur proles mortaliter peccare, dando occasionem iræ parentibus? Resp. si filius contumeliosis, vel valde asperis & rebellibus verbis parentibus respondet, vnde fit vt illi in iram grauem prorumpant, absque dubio peccati mortalis reatum incurrit. Si autem paululum obmurmurat, & leuem dat occasionem, sed illi ex vitiosa natura & morositate supra modum in iram se effundunt, excusatur à peccato mortali. Nec enim id tam ei adscribendum est, quàm vitio parentum.

Quæro quartò, quando teneantur subuenire parentibus sub peccato mortali? Respondeo, quando sunt in graui necessitate, verbi gratia, si in infirmitate graui detineantur, nec habeant propria quibus vti possint: si carcere detineantur, & se redimere nequeant. Idem dicendum de necessitate spirituali: debent enim curare vt sacramenta eis ministrentur, si in infirmitate egeant. Legata quoque pia, quæ pro salute animæ facere volunt, ac eleemosynas non deberi impedire: qua in re eos peccare mortaliter tradit Nauarrus capite 14. num. 14.

Quæri etiam hîc potest, quando filii-familias peccent in administratione bonorum ad parentes spectantium; Sed de ea re dixi in Resolutionibus de Matrimonio in Candelabro Mystico cap. vlt. Tract. 8. Vide ibi.

Quæro quintò, quando peccent parentes mortaliter erga filios? Respondeo primò, quando eis non ministrant necessaria ad sustentationem, cum tamen id possint. Sic reperiuntur aliqui, qui eos ita diuexant, vt tandem domo paterna excedere cogantur, & mendicare, vel militiam non sine dispendio salutis sequi.

Secundò, peccant mortaliter, quando eos supinè omnino negligunt instruere de necessariis scitu ad salutem: vel eos impediunt sine necessitate, ita vt præceptis Ecclesiæ satisfacere non possint, puta præcepto de audienda Missa.

Tertiò, peccant mortaliter, si eos verbo aut verbere corrigere negligunt de peccatis mortalibus, de blasphemia, de conuersatione cum meretricibus, de grassationibus nocturnis, de furtis, &c.

Quartò, peccant mortaliter, si eis sint causa peccati, per malum consilium, vel factum. Non enim pauci reperiuntur qui causa sint corruptionis quæ in filiis cernitur, idque malo exemplo, vel suasu.

Quintò, si sine iusta causa proles retrahunt à statu Religionis. Item & maximè si inuitos compellant ad Monasteria, vel Matrimonia.

Quæro sextò, an parentes etiam filiis teneantur ad alimenta? Respondeo affirmatiuè. Ita enim iure Canico decernitur. Et licet ius Ciuile videatur contrariari, intelligendum est de alimentis non teneri patrem, si aliunde possit filius ali.

Quæres, an Clerici prolibus suis spuriis prouidere alimenta possint de fructibus beneficiorum? Resp. posse, si aliunde non habeant bona patrimonialia. Est enim de iure Naturæ obligatio alimentorum necessariorum erga proles. Nec refert, quod Constitutiones Pij. V. videantur aduersari. Intelligendæ enim sunt non prohibere alimenta necessaria, sed testamenta, donationes, hæreditates, vltra alimenta. Adde illas Constitutiones vix vsu receptas.

Quæro septimò, an possint parentes expone-

se filios suos illegitimos in loco aliquo publico, vt inuenti alantur in hospitalibus? Resp. id is licere, si pauperes sint, & non habeant ad prolem alendam sufficientia media. Pro talibus enim hospitalia puerorum in ciuitatibus sunt instituta. Quod si parentes diuites sint, saltem secreto tenentur tali hospitali expensas soluere: & curare vt proles illa postmodum suo tempore instruatur. Debent quoque exponi tali tempore, & loco, talibusque circumstantiis, vt saluti infantis nocumentum non afferatur.

Quæro octauò. Quando peccet mortaliter vxor per inobedientiam erga virum? Respondeo primò, quando ex contemptu quodam vel pertinacia, præcipienti rem notabilem, ad gubernationem domus vel probos mores spectantem, non vult obire. Secundò, quando sciens, vel scire debens, maritum, ad grauem iram, iuramenta, vel blasphemiam excitandum fore: si aliquid dicat vel faciat, puta si obmurmurando respondeat, aut verba verbis reddat, nihilominus ipsa non desistit istud facere, & verbositate aut murmuratione eum magis prouocare. Ratio est, quia videtur salutem viri contemnere, ei præbens occasionem peccati mortalis, cum facilè possit eam vitare, v. g. tacendo & patienter ferendo potest eius iram compescere, ad idque tenetur, quia ipsa inferior est.

Quæro nonò. Quando peccat vir mortaliter erga vxorem? Respondeo primò, si grauiter eam percutiat aut lædat: licet enim habeat ius eam corripiendi & castigandi, tamen intelligitur cum discretione & moderatione: non enim ei licet eam crudeliter tractare vt seruam & mancipium. Tantò grauius erit peccatum, si grauiter percutiat grauidam, & ad iram notabilem prouocet, quia in his quandoque periculum abortus est, aut grauis damni in prole. 2. Peccat mortaliter, si contumeliosis verbis quæ grauiter honori eius aut existimationi officere possint, eam exasperet: nam licet ipse, quia caput vxoris est, possit eam verbis increpare, hoc tamen etiam intelligendum est moderatè, non verò cum atroci aut graui contumelia.

Aduerte verò, inter personas viles in matrimonio non æstimari contumeliosa quædam verba, quæ inter honoratas grauis essent ponderis. Vnde secundum conditiones personarum potest hîc ponderare iniuriam Confessarius. Nam quandoque mox coniuges rixosi sunt: & inuicem clamorosi, mox pacati fiunt: & potius ex animi leuitate & praua consuetudine, quædam effutiunt, quæ ex se grauia quidem videntur, inter ipsos tamen parum æstimantur, sed subitæ passioni adscribuntur, & fiunt sine intentione honorem alterutrius grauiter lædendi. Sic vxori dicit vir: *Tu mentiris:* Respondet idem viro mulier, nec se multum lædi in honore alteruter existimat: inter honoratos autem hoc graui iniuriæ duceretur.

Quæro decimò. Quomodo peccet vxor in debito coniugali: aut in administratione rerum familiæ? Sed de hac re sufficienter tractaui in Candelabro Mystico, de Matrimonio in fine, illuc Lectorem remitto.

Quæro vndecimò. Quale peccatum sit zelotypia mariti erga vxorem, vel è contra? Respondeo zelotypiam esse quendam amorem intensum, qui non patitur consortium in re amata: ideoque excessum in amore significat: qui quidem ex se non est mortale, frequenter tamen causa est peccatorum mortalium. Nempè ex hac zelotypia oriri possunt suspiciones & iudicia temeraria in marito de vxore, vel in vxore de marito, & hæc cùm sunt deliberata & voluntaria, mortale peccatum inuoluunt. Ex his etiam iudiciis temerariis de infidelitate coniugis, oriuntur rixæ domesticæ, improperia, contumeliæ quæ graues sæpè sunt & mortales. Item dura propter zelotypiam tractatio vxoris in viro graue peccatum facit. Vnde similia ponderanda sunt à Confessario, vt iudicare possit de hoc peccato. Alioqui zelotypia siue amor coniugis nimis incensus, licet aliquando suspiciones adducat, sed vel leues, vel inuoluntarias, aut non deliberatas, solùm venialis est. Vide quæ dixi in Candelabro Mystico de Zelotypia, Tract. 8.

Quæro duodecimò. Ad quid teneantur famuli vel ancillæ erga heros? Respondeo, teneri eis exhibere obedientiam, honorem, & fidelitatem in obsequio pro quo conducuntur.

Quæres: An famulus casu quo res Domini furto surripiantur, & ipse non accuset, aut dissimulet, teneatur ad restitutionem? Respondeo teneri, quando ei domus vel rerum custodia à Domino est demandata, aliàs non: Neque enim ex hoc quod sit famulus, tenetur ex iustitia res Domini custodire saltem contra domesticos. Vnde si alium famulum videat aliquid surripientem, non tenetur lege iustitiæ impedire, & per consequens nec restituere. Ille tamen cui inter famulos speciatim cura commissa est custodiendi res Domini, puta vinum, bladum, fœnum, tenetur ex officio etiam contra domesticos custodire, & damnum impedire, ideo quoque si dissimulat, obnoxium se facit restitutioni, si illi non restituant. Contra externos videtur quilibet famulus obligari ad res Domini tuendas, ita enim habet communis sensus, inquit Lessius, lib. 2. cap. 13. dub. 10.

Quæres iterum, an sint peccata mortalia contra fidelitatem vel iustitiam, si famuli clam à Domino surripiant quædam ad comedendum & bibendum? Resp. ordinariè furta famulorum vel ancillarum circa esculenta & poculenta, in rebus ordinariis quas ipsi consumunt, quæ non solent accuratè concludi, non censeri mortalia. Ratio est, quia hæc ferè sciuntur fieri, & Domini patiuntur: ac licet id sibi displicere significent, magis tamen displicet modus, quàm substantia rei. Et idem notandum generaliter circa furta filiorum à parentibus, amicorum, vel familiarium: qui per verecundiam aut timorem non audent petere ea, de quibus tamen opinantur probabiliter Dominum in rei substantia non esse inuitum. Cæterum vendere aut donare esculenta, poculenta, sine consensu heri, famulis aut ancillis non est licitum, cum Dominus rationabiliter sit inuitus etiam circa substantiam, nisi donatio foret rei omnino leuis momenti. Idem dicendum si abuteretur famulus, aut ancilla ad compotationes & comessationes: nam meritò id displicet grauiter heris.

Quæro decimò-tertiò: Ad quid teneatur Herus erga famulos? Resp. teneri Herum famulis prospicere, in his etiam quæ sunt animæ & salutis. Vnde tenetur illos, qui sunt corruptis moribus, obiurgationibus, & moderata etiam castigatione emendare: quod si hac via non possit, tenetur expellere: si probabiliter existimet meliores euasuros. Quod si peiores timeat reddendos, vel tandem si retineantur, redituros ad me-

borem vitam, tunc non tenetur. Ita passim Summistæ, verbo *Familia*.

Secundò, tenetur herus ad alimenta famulatui congruentia. Tertiò, tenetur ad iustum stipendium persoluendum.

Quæro, quodnam iustum stipendium censeatur? Respondeo, illud quod passim in istis locis talibus famulis tali ministerio occupatis dari solet. Cum autem istud non consistat in indiuisibili, sed sicut in rerum pretiis possit esse summum, medium, infimum, vt sit iustum, non debet esse minus infimo. Atque hinc infertur; si nulla facta sit conuentio de certo stipendio, sed res sit Domini arbitrio relicta, Dominus pro more patriæ debet dare stipendium, quod non sit saltem infra infimum.

Quæro decimo-quartò: An famulo qui ad annum locat operas suas, & anni medietate completa vult recedere, teneatur herus ad medietatem stipendij? Respondeo non teneri, sed solùm iuxta arbitrium boni viri. Cum enim incommodum Domino possit sequi ex eo quod recedat ante tempus per pactum constitutum; illud incommodum potest Dominus æstimare & compensare, defalcando aliquid de stipendio. Sic & ægrotanti famulo ad aliquod notabile tempus, aliquid mercedis potest subtrahi; quia fortè per alium oportuit operas supplere, vel incommodum Dominus accepit, quod tutè compensat; licet enim sua culpa non defecerit, tamen de facto operas non præstitit Domino necessarias, vel vtiles.

Quæro decimo quintò: An famulus, vel alius locans operas, cui herus dat stipendium minus iusto, possit vti compensatione subtrahendo de rebus Domini vt augeat stipendium suum: Hic casus est satis frequens inter famulos & operarios, qui sæpe queruntur stipendia esse iusto minora, ideoque hoc titulo id alia via compensant? Respondeo hoc non esse licitum, nisi reuera iudicio prudentis stipendium non sit iustum, nec solùm lege gratitudinis, sed etiam iustitiæ plus debeatur. Duos hac in re casus indicant DD. Theologi.

Vide prop.[m] 37. damnat.[m] ab Inn.[o] XI. Primus casus est, si paruo quidem pretio conuentum sit, ea tamen mente vt Dominus seruitio diligenter præstito esset suppleturus, & hanc mentem famuli satis aduerterit Dominus; tunc enim ex iustitia tenetur supplere, eo quod tacitè id in pacto contineatur.

Secundus casus est, si pressus necessitate exiguo conuenit, quia Dominus amplius dare noluit. Tunc enim quod operam suam multo pluris valentem tam paruo locet, non sponte facit, sed necessitate compulsus. Tenetur ergo Dominus supplere ad æquiualentiam. Ita Lessius l. 2. cap. 12. dub. 10.

Hæc tamen intellige, si Dominus tali seruitio egebat, vel magnum inde capit emolumentum. Quod si non egebat, sed solùm ad preces alterius nullo maximo suo commodo admisit, meritò potest minus offerre & dare, quia merces vltroneæ vilescunt. Videri potest cum Lessio, Nauar. c. 17. n. 10. & sequentibus.

Generaliter porrò aduertendum est, non posse vti compensatione famulum, vel operarium, quando dubium est, an herus plus debeat ex lege iustitiæ. Et tunc non plus debere iudicandum est, quando multi alij facilè reperirentur, qui tale seruitium, vel talem operam essent præstituri tali [illegible].

Hinc non facilè excuso sartores, qui aliquid detinent ex materia in qua operantur, dicentes ob multitudinem sartorum non sibi solui iustum pretium, & sic opus esse aliqua industria ad aliquid exiguum detinendum, quæ compenset inæqualitatem. Nam hoc ipsum quod multi eodem pretio parati sunt opus facere, facit quodammodò esse iustum pretium; nam multitudo locantium operas non parum facit ad diminuendum pretium pro tali opere dandum, pro quo multi paratos se exhibent.

Quæro decimo sextò: Vtrum famulus cui aliquid est traditum ab hero vendendum certò pretio, possit retinere aliquid, si plus vendiderit quam erat præscriptum? Respondeo ordinariè non posse, sed totum illud debere Domino cedere. Nam quod Dominus pretium determinasse dicitur, id fecit ne venderetur infrà, non autem ne venderetur supra, occasione oblata. Adde quod talis famulus non habet legitimum titulum, quo aliquid ex eo pretio sibi sumat: non enim ratione rei venditæ, nam illa Domini est, nec ratione industriæ vel ministerij, quia habet stipendium suum. Idem dicendum de alio cui Dominus merces suas vendendas tradidisset, soluens ei pro labore & ministerio. Notant tamen hic aliqui, si famulus rem illam pretio à Domino constituto sibi compararet, & pluris postea suo nomine venderet, non facturum contra iustitiam: quia iusto pretio à Domino emit, potestque nomine suo iusto pretio vendere. Hoc nempè verum est, si Dominus ei non mandarit, vt intra latitudinem iusti pretij vendat quantum potest.

Quæro decimo septimò: An famuli quibus commissa est cura animalium, puta ouium, iumentorum, equorum, certa portione illis distributa in alimentum illorum, possint inscio hero surripere, vltra eam portionem, fœnum, auenam, & his similia, in alimentum pinguius illorum animalium? Quotidiana hæc est quæstio, nam hæc ferè consuetudo inter famulos viget, & excusant se aliter vegeta animalia vix posse conseruare, vel apta reddere ad laborem ad quem à Domino destinantur. Asseruntque Dominos in hac portione danda nimis parcos esse, & graues labores supra vires ab animalibus exigere: ideoque necessarium penè esse quaqua via aliquid corradere, hoc autem esse in profectum ipsius heri seu Domini, nihilque inde lucri sibi accedere.

Respondeo primò, cùm sit Domini administrare res suas, & dispensare pro sua prudentia, ordinariè debent famuli contenti esse portione sibi assignata pro pecoribus, quando iudicat Dominus esse sufficientem. Nec enim ipsorum est Domini res dispensare contra eius voluntatem, idque faciendo peccant: quamuis quantitatem valde notabilem requiri existimem, vt pertingat ad peccatum mortale in casu huius nostræ quæstionis.

Respondeo secundò: Quantum ad restitutionem eos excusari: tum quia nihil inde lucri acceperint; tum quia fructus cessit Domino in animalibus suis: tum quia Domini non solent requirere restitutionem in similibus, licet eis id displiceat. Aduerte tamen tantum posse inde damnum accedere Domino, ob dissipationem prodigam alimentorum in pecora factam per famulum, vt meritò posset Dominus requirere, & seruus teneri: quia contra rationabilem omnino

voluntatem Domini non solùm conducentia alimenta, sed & superflua dederit. Aduerte deinde pastores ouium, qui ordinariè alunt aliquem numerum sibi proprium in grege Domini (v. g. decem vel viginti oues proprias habent) cùm vltra rationabilem portionem ab hero destinatam surripiunt, teneri saltem ad partem redundantem in oues proprias, quia inde lucrum & fructus eis accedit, qui in dominum non refluit. Quod si (vt etiam contingit) suis solùm ouibus aut veruecibus surripiendo prouideant de ampliore portione neglectis ouibus heri, tantò certius obligantur in integrum restituere.

Respondeo tertiò: Si Dominus imperitus sit agriculturæ vel rei pastoritiæ, & ideò non det, nonobstante petitione famuli periti, portionem rationabilem pro pecoribus; & ita facilè fiet, vt deficiant præ labore, v. g. cùm arandum erit, si agatur de iumentis & equis: vel in hyeme ob auram frigidam & humidam intermorientur, si agatur de ouibus: Tunc inquam & similibus casibus, non peccat rei peritus famulus clam supplendo, multo minus tenetur ad restitutionem. Ratio est: tùm quia agit negotium heri, tum quia ipse herus irrationabiliter est inuitus. Debet tamen prudenter in his iudicare famulus, ac in bona conscientia, nec excedere rationabilem portionem.

Quæro decimo-octauò: Ad quid teneantur subditi erga Principes? Respondeo tenentur leges iustas acceptare, & illis obedire. Tenentur etiam iustum stipendium, & subsidium necessarium ad conseruationem Reipublicæ eis persoluere.

Quæro decimo-nonò: An teneantur subditi gabellas & vectigalia soluere sub peccato mortali? Item, an defraudentes, vel non soluentes teneantur restituere? Respondeo, duplicem hic reperiri sententiam. Prima teneri asserit, ob rationem dictam, quia ius habet Princeps petendi subsidia necessaria ad manutentionem tranquillitatis publicæ, inter quæ sunt gabellæ legitimè & iustè impositæ mercibus vel rebus aliis. Alia sententia asserit fraudantes non peccare mortiferè, nec teneri ad restitutionem; eo quod lex de soluendo aliquo vectigali, pœnalis sit; adiicitur enim pœna confiscationis mercium, si quis inueniatur fraudasse: vnde non videtur nisi obligare ad pœnam, casu quo quis deprehensus fuerit. Prima sententia certior est & securior: secunda tamen non caret probabilitate. Vide eam explicatam latiùs apud Lessium l. 2. c. 33. dub. 8. Certè multi eius rei sibi non formant conscientiam, si possint euadere sine solutione vectigalis. Et mulctæ ac confiscationes qua incurrunt illi qui deprehenduntur, facilè compensant damna, quæ Principes vel vectigalium redemptores possent incurrere ex non solutione aliquorum. Et quia hi sciunt multos non soluere, sed occultare merces, minoris solent conducere.

Sic in praxi quotidiana videmus, quod cùm hi qui è vicino nobis regno Galliæ transferunt vinum vel frumentum, in nostram Ditionem Leodiensem, vel Belgicam Prouinciam, certum vectigal teneantur soluere Regi Galliæ super qualibet mensura frumenti & super quolibet dolio vini, v. g. scutum aureum: iudicio tamen communi non censent se peccasse, si noctu transuexerint sine solutione, vel alia via euaserint: nec puto eos solere à Confessariis condemnari ad restitutionem.

Neque hîc maiorem difficultatem faciunt transeundi sine solutione, quàm efferendi aurum vel argentum è finibus Regni, quod ipsum prohibitum est edictis regiis sub pœna commissi, siue sub pœna amissionis rei, sicut & prius. Putant ergo vtrobique se non obligari nisi ad pœnam, casu quo fuerint deprehensi, non verò ad culpam. Huic sententiæ fauet Nauarrus capite 23. Angelus V. Pedagium, Sedla in libello casuum conscientiæ, Henricus à Gandauo, & alij.

Quæro vndecimò. Quodnam censeatur iustum vectigal, vel gabella? Respondeo, vt sit iustum vectigal, non requiri solùm vt imponatur ab habente auctoritatem: sed etiam debere imponi ob iustam causam, puta ob publicam necessitatem aut vtilitatem. Item conuenienti forma seu proportione imponendum est, vt sit iustum. Hinc vbi pauperes magis grauantur, iustum non iudicatur. Tale fuit vectigal, quod paucis abhinc annis in Ditione Leodiensi impositum fuit, vocaturque, *Oculus Molendini*. Quisque ferens mensuram grani ad molendinum, assem vnum super illa mensura debebat pendere. Quod quidem non parum in grauamen pauperum prolitus oneratorum redundabat, qui solo ferè pane vescuntur, & plus panis domi consumunt, quàm diuites plerique.

Quæro vigesimo primò. An leges Principis vel Pontificis obligent, si non sint promulgatæ in loco? Respondeo, multorum sententiam probabilem esse non obligare legem, nisi promulgetur in Prouincia. Quod ipsum de legibus Pontificiis ordinariè verum esse asserunt. Dico ordinariè, nam potest Pontifex aliter in ipsa met lege exprimere. Certè ad ordinatam & suauem dispositionem & gubernationem pertinet, vt lex ad subditos deriuetur vt obliget, cùm ergo populus Christianus per Episcopos & Pastores gubernetur, Pontificia ad eos debet lex deriuari, vt promulgetur; & si defectu promulgationis non seruetur, excusantur subditi. Adde, non nisi post duos menses à publicatione obligare, secundùm multorum sententiam. Vide Nauar. c. 23. n. 44. Sa. V. Lex.

Quæres vigesimo secundò. An lex non obliget in conscientia si non sit communiter recepta siue à maiore parte: item si consuetudine contraria censeatur abrogata? Respondeo, non solum Iurisperitos, sed & Theologos plerosque asserere in dictis casibus legem etiam in conscientia tunc non obligare. Vide Nauarrum capite 23. num. 41.

Nota tamen Superiores posse peccare, quando absque iusta causa non curant seruari leges Principum aut Pontificum: & tamen inferiores tunc posse excusari: quia Legislatoris tacita voluntas fuisse videtur, vt non obligentur singuli priuatim, nisi lex per superiores communicatis in praxim deducatur. Potest quoque fieri, quod aliqui initio peccent legem transgredientes, aliis postea non peccantibus, quia quando maior pars non seruat, conniuet Princeps, qui initio non conniuebat, vel non ita poterat præsumi conniuere. Denique per maiorem partem intelligenda est maior pars Prouinciæ vel Diœcesis, quæ cùm occasio legis implendæ se offert, eam non implet; tunc enim vel non recipi lex, vel consuetudine abrogari censetur.

Ex dictis infero, multas constitutiones Pontificum, vel etiam Concilij Tridentini, quæ

in locis non fuerunt promulgatæ, vel nunquam fuerunt vsu receptæ, vel contraria consuetudine fuerunt abrogatæ, posse censeri in praxi in illis locis non obligare, nec facilè conscientias hic illaqueandas esse, si constet de non vsu & contraria consuetudine.

Quæro vigesimo tertiò. Quæ ignorantia excuset à mortali in transgressione legis humanæ? Respondet Nauarrus cap. 23. n. 59. Syluester V. *Inobedientia*: Non committi peccatum mortale in transgressione legis humanæ, quando adest ignorantia, nisi sit ignorantia crassa, aut supina, siue affectata. Videri etiam potest Caietanus in Sum. Vide præceptum in fine. Hæc sententia est probabilis.

CAPVT V.

RESOLVTIONES CIRCA quintum Decalogi Præceptum.

QVæro primò: De quibus sint interrogandi pœnitentes circa præceptum quintum? Resp. 1. An pugnauerint, vel alios ad pugnam excitarint? An occiderint, vel voluntatem occidendi habuerint? quanto tempore durauit? an frequenter renouata fuerit? 3. An famuliam percutiendo crudeliter quis tractarit? 4. An graue malum in natus alicui fuerit? 5. An graue malum corporis vel animæ ex vindicta desiderarit, vel imprecatus sit? Denique de odio, ira, inimicitia interrogandi sunt.

Quæro secundò: Quando homicidium excusetur à peccato? Respondeo varios casus recenseri; aliquot frequentiores hic rememorabimus, ex quibus de cæteris iudicandum.

Casus primus: Licet occidere alterum in vitæ suæ defensionem, si fiat cum moderatione inculpatæ tutelæ; hoc est, cum ea moderatione sine quia iniuria arceri non potest Exempli gratia: Tu me aggrederis, nec vitam possum defendere nisi te occidendo: tunc mihi id licitum. Si autem non percussisti, & fugis, nec mihi iam periculum vitæ est; non possum te insequi & occidere; quia excedo moderamen inculpatæ tutelæ, nec tunc tam defensio censetur quàm vltio.

Casus secundus: Si accedis ad me feriendum, nec possim euadere nisi fugam, aut te præueniam; non teneor fugere, si mihi inde periculum ignominiæ: sed possum te præuenire, nec teneor expectare donec percutias. Idem dicendum, licet needum accedas, sed tamen instructus sis ad me inuadendum, nec possim euadere nisi præueniam Exemplum dari solet de marito qui pugionem condidit sub ceruicali, & omnia ostia concludit vt vxorem interficiat, illa potest præuenire, si aliter nequit euadere.

Casus tertius: Si per famulum vel sicarium statueris me occidere, nec spes sit euadendi nisi te occidam, possum id peragere: quia parum est quod per te vel per alium me inuadere pares. Imò si coniuraueris in necem meam, & continuò insidieris vitæ meæ, nec alia via supersit mihi euadendi, possum te præuenire, quia non teneor continuò me concludere domi, aut in exteram regionem abire. Vnde tunc censetur potius defensio quàm aggressio, maximè si monitus sit is qui coniurabat aut insidiabatur, vt desisteret.

Nam & in foro externo, si occisus minatus erat mortem occidenti, & erat consuetus minas suas exequi, excusabitur occidens, vt tradit Nauarrus cap. 15. num. 3.

Casus quartus: Si falsis criminationibus per testes subornatos vitam meam impetis in iudicio, nec aliter valeam euadere tuum falsum testimonium, periculum vitæ meæ inducens, multi putant posse tibi à me mortem inferri; est enim non tam inuasio, quàm defensio. Pro hac sententia & citatur Bannez, Petrus Nauarra, Caietanus, & alij. Bannez 2. 2. q. 64. a. 7. dub. 7.

Quæro tertiò. An propter defensionem honoris sui possit quis alium licitè interficere? Resp. quibusdam casibus id licitum esse.

Casus primus est certus, pro defensione pudicitiæ & honoris licere mulieri, adolescenti, virgini, inuasorem occidere, si aliter euadere nequit.

Casus secundus: Viro honorato licet occidere inuasorem, qui fustem vel alapam nititur impingere, vt ignominiam inferat; posito quod aliter hæc ignominia vitari nequit. Ita Lessius cum multis l. 2. c. 9. dub. 11.

Hoc verum esse potest quandoque in Nobilibus: in Militibus maximè Officiatis, & similibus; quia apud illos pluris longè æstimatur honor, quàm damnum graue in bonis temporalibus; vnde si licet defendere sua bona temporalia etiam occidendo furem, vt mox dicemus, quidni etiam ad defendendum honorem pluris æstimatum.

Casus tertius: Ob eandem rationem, multi putant virum nobilem, vel honoratum, contumelia atroci affectum, vel iniuria, puta alapa percussum, etiamsi qui percussit fugiat, posse insequi, & tantum verberum vel vulnerum infligere, quantum necessarium putatur ad honorem recuperandum. Nauarrus c. 15. n. 4. Henriquez, & alij.

Nota hæc vix habere locum in Ecclesiasticis, aut Religiosis, quia illis potius laudi est, quàm ignominiæ, non repercutere, sed pati. Imò hi tenentur ex charitate fugere, quando ab aliis immineret ipsis periculum vitæ, si fuga possint periculum euadere: alij verè non tenentur quibus ignominiæ verteretur. Nec refert quod vita alterius & salus præferenda ab omnibus videatur honori, vel bonis aliis; quia id non est necesse, quando quis eam ex malitia periculo exponit, sicut fit ab iniustè alium inuadente.

Casus quartus: Si quis criminationibus falsis apud Principem, iudicem, vel viros honoratos famam alterius auferre nititur, nec alia ratione quis possit damnum illud famæ auertere, existimat D. Bannez cum quibusdam, morte alterius id posse. Sed in praxi id improbari solet, & vix locum habere potest. Nam vel fama iam est ablata, & sic per mortem infamantis non restituetur; vel non est ablata, & tunc verè contingit alia via posse impediri eius ablationem. Per hæc etiam cædibus occultis via aperiretur in Republica. Ita Lessius lib. 2. cap. 9. dub. 11. & alij.

Quæro quartò. An quando quis prouocatur ad duellum, & nisi acceptet ignauus reputabitur, nec vllam promotionem militarem sperare potest, imò si sit Capitaneus, vel in militia Officiatus, milites tanquam ignauo & vili nollent obedire; denique coram Nobilibus ignominia notabitur, nec audebit coram illis comparere sine de-

decoris nota: An inquam his positis, possit acceptare? Videtur quibusdam probabilis sententia affirmans, ob rationes sequentes.

Prima ratio est, quia talis prouocans est inuasor honoris alterius, & moraliter loquendo, non potest aliter suum conseruare honorem nisi acceptando.

Secunda, quia quando quis iniustè inuaditur, non tenetur fugere, si fuga sit ignominiosa. At non minus est ignominiosum in casibus dictis respuere duellum: cùm reuera passim ducatus grauissimum sit apud Nobiles, æstimeturque magis, quàm bonorum fortunæ amissio, immò quàm ipsa mors; ergo tale dedecus ei licet repellere.

Tertia, quia saltem licebit acceptare non animo prouocantem interficiendi, sed comparandi in loco, ne famam strenui viri, atque charam nobilibus ac ipsa vita, amittat. Quod si prouocans inualerit, prouocatus statuit se defendere cum debito moderamine.

Quarta, quia acceptare & comparere in tali loco non videtur intrinsecè malum, sed indifferens cùm possit benè & malè fieri; ergo cum iusta causa subest, nempe conseruatio honoris, poterit licitum esse.

Quinta, quia quando est necesse ad vitæ defensionem, licet acceptare vel offerre duellum. Exempli gratia: Si te inimicus armatus inermem reperiens, permittat tibi arma, vt militariter te occidat, vel si roges, vt arma tibi permittat, id licet tibi, quia est defensio: quidam & hic cùm sit defensio honoris tui, nec aliter possis? Hæ rationes ex Lessio & Filiucio deducuntur, & his rationibus (testis est Filiucius, & Bannez 2. 2. quæst. 64. art. 7. dub. 3. & Sanchez de præceptis. lib. 2. c. 39.) aliqui eam tenent vt probabilem.

Lessius l. 2. c. 9. dub. 12. Filiucius in 2. præcept. cap. 8.

Sed quoniam Ecclesia vniuersim duella grauissimis sub censuris prohibet, sententia ista non iudicatur secura, nec facilè sequenda; quamuis Nobiles multum soleant has rationes amplificare & ponderare. Atque vtinam pondus istud foret in statera & siclo Sanctuarij, & non in statera & siclo fallacis sæculi. Itaque honor videtur conseruari in tali prouocatione, si dicat prouocatus, se ad id paratum, si decreta Ecclesiæ & Principum id permitterent, seque ostensurum quid possit, si non prohibitorie, sed palam aggrediatur, quocumque loco vel opportunitate.

Sed de duello fusè egi in Candelabro Mystico, Tract. 5. in Resolutionibus de Pœnitent. cap. 5. Item inuenies Bullam Clement. 8 contra duellantes, in Horto Pastorali, in quinto Præcepto Decalogi.

Quæro quintò. An liceat furem occidere ad defendendum res suas? Respondeo ex communi sententia id licere, si res sit magni momenti, nec spes sit aliter recuperandi. Si enim est parui momenti, non videtur concessum ius defensionis cum tanto alterius malo. Si etiam re sublata fur fugiat, & per Iudicem vel alio modo possit res facilè recuperari, esset contra charitatem pro rei defensione occidere. Ex his resoluuntur casus frequentes.

Casus primus: Si nitatur quis furari, & ego furtum impedire: tali possum vi vti qualis necesse est vt res salua mihi sit: licet per iudicem possem recuperare. Quia ratio dictat, vt non patiar res meas in mea præsentia abripi, & dictat vt tantæ improbitati resistam vim vi repellendo.

Casus secundus: Si fugiat cum re mea, possum insequi & ferire, imò bombardâ illum petere. Exempli gratia, fugit cum equo.

Casus tertius: Si res mea certo loco posita est, & quis iniustè & vi me impediat volentem ingredi, possum vim vi repellere si iudex non adsit cuius ope id possim.

Casus quartus: Si coniuraueris in mea damna; vel iniquè impedias meos creditores, ne mihi satisfaciant; vel falsâ accusatione & testimonio falso me coneris fortunis euertere, nec alia ratio impediendi superat, possum nece tuâ. Lessius lib. 2. c. 9. dub. 11. In praxi autem vix casus videtur occurrere, vt aliá viá non possit huic malo occurri.

Casus quintus: Si malefica vel saga positis certis signis per dæmonem continuò noceat, vel bonis meis, vel animalibus meis vel sanitati meæ aut meorum: Si aliud remedium non superat, possum cogere verberibus, vt ab iniuria cesset; si certò constet illum esse mali auctorem, quia est hic quoddam ius defensionis.

Quæro sextò. Vtrùm pro defensione alterius, vel rerum eius liceat inuasorem occidere? Respondeo primò, nos posse vitam proximi, si iniustè impetitur à priuato, tueri etiam cum illius interfectione, si aliter fieri nequit. Idem dicendum de honore, pudicitia, & fortunis, si sit sanguine iunctus, vel nostram opem exposcat. Iniuria enim quæ fit personæ nobis coniunctæ, in nos redundat. Respondeo 2. Nemo tenetur tueri vitam hominis priuati cum probabili periculo vitæ suæ. Imo nemo tenetur, quando non potest sine occisione inuasoris, quia nec propriam vitam tenetur tueri per mortem alterius. Qui verò non defendit vitam alterius, vel eius facultates, cùm commodè possit, mortaliter peccat contra charitatem. Illi verò etiam peccant contra iustitiam qui ex officio tenentur, vt Iudices, Magistratus, Principes; & hi tenentur ad restitutionem, si commodè defendere possint, & non faciant. Non tamen tenentur vitam priuati defendere cum periculo vitæ, sed pro bono publico illam tenentur exponere. Exempli gratia: Tenentur hostes Reipublicæ & latrones è medio tollere, causam autem particularis alicuius non tenentur cum tali discrimine tueri. Propriè enim & directè sunt custodes boni publici, & officium publicum ad id eos obligat.

Quæro septimò. An homicidium casuale sit peccatum? Respondeo, illud quod omnino casu fit non esse peccatum, posse tamen esse casuale; taliter quod in se non sit voluntarium, in causa tamen censeatur volitum. Debet autem causa esse quodammodo efficax, ita vt ex illa soleat talis effectus sequi, vt censeatur quid in causa volitum: si enim coniungatur per accidens, tunc non censebitur volitum in tali causa. Hinc resoluuntur casus sequentes.

Casus primus: Si alicui inflixisti vulnus non lethale, sed mors secuta est, vel malitia, vel graui negligentia medici, aut ipsius temeritate læsi, non censeris homicida, nec vt talis teneris ad restitutiones, sed vt vulnerans teneris compensare damnum, secundùm qualitatem vulneris.

Casus secundus: Reparans domum tuam, lapides & ligna deiicis in plateam, & casu transeuntem hominem occidis, censeris homicidij reus, si non præcauisti, & præmonuisti, nullamque diligentiam feceris. Ratio est, quia actio ista periculosa erat, & tenebaris diligentiam adhibere,

alioqui vulnus vel mors inde secuta tibi in causa censetur voluntaria.

Casus tertius: Iacularis ad scopum, vel etiam ad feras, circa locum vbi transitus est communis, nec adhibes omnimodam diligentiam, & cautionem: certè si quis transiens lædatur, tibi imputatur, & illa læsio à te volita indirectè siue in causa censetur; quia actio illa erat periculosa, ex qua similes effectus sequi nati sunt.

Casus quartus: Si sufficientem adhibuisti cautionem ne ex actione tua quis incommodum acciperet, tunc etiam si fortè secuta sit mors alicuius, non tibi censetur voluntaria: quia licet actio fuerit periculosa, periculum tamen censetur abstersisse diligentia. Exempli gratia: Tu das operam venationi, & aduigilas ne quis fortè lædatur: casu autem crepuit bombarda, aut homo ferina pelle tectus te decepit, non erit tibi mors illius imputanda: Et id verum est, siue licita sit venatio, siue illicita, puta si Sacerdoti vel Religioso id contigerit. Quia licet peccet venando, non tamen peccasse censetur homicidij peccato.

Casus quintus: Sacerdos peritus Chirurgiæ incidit apostema, & monet ægrum ne se committat aeri, ille verò confert se ad messem, hinc corripitur febri & moritur. Illa mors non imputatur Sacerdoti, nec fit irregularis; quia fortè licet peccaret sese miscendo in Chirurgia, si tamen secutus est artis præscriptum, mors ex alterius negligentia subsequens non censetur ei voluntaria, non plusquam laico alteri qui idem fecisset.

Quæro octauò. An liceat quandoque seipsum interficere? Respondeo, non licere directè & ex intentione, Indirectè tamen & per accidens, quando iusta causa subest, licet aliquid facere vel omittere, vnde certò scitur mors secutura. Ratio est, quia non est prohibitum homini, ne vitam suam vnquam periculo exponat, sed tantùm ne absque causa exponat, & velut ex intentione illam quasi exosam auferat. Hinc resoluuntur casus sequentes.

Casus primus: Potest quis seruire infectis peste, etiamsi putet interficiendum, & mortem obiturum.

Casus secundus: Potest miles, imò tenetur, non deserere stationem, licet certus sit se occidendum.

Casus tertius: Potest quis iniicere ignem in puluerem tormentarium ad euertendam turrim hostilem, etiamsi certus sit se quoque mox dissipandum.

Casus quartus: Possunt milites nauales, ne ipsi & nauis in potestatem veniant hostium, in mare se deiicere, ignemque in nauem iniicere, licet certissimæ mortis periculo se exponant. Similes casus sunt quotidiani in bellis.

Quæro nonò. An quandoque licitum sit se mutilare? Respondeo id licitum esse, quando id iudicatur necessarium ad corporis necessitatem, v. g. si cancer membrum occupat, si vipera momorderit, nec aliud sit remedium. Imò aduerte quod homo teneatur permittere sibi membrum secari, si Medici iudicent necessarium, nec magni dolores perferendi sint: quia tenetur vitæ suæ periclitanti mediis ordinariis non admodum difficilibus opitulari. Ingentes tamen cruciatus non tenetur permittere, nec ad hoc potest non cogi; non enim quis tenetur tanto cum cruciatu vitam conseruare incerto maximè euentu.

Quæro decimò. An optare sibi mortem, sit peccatum mortale? Respondeo, voluntariè sibi optare ex desperatione, vel impatientia graui tanquam malum, sine dubio esse peccatum mortale. Optare autem sibi mortem ad finiendas ærumnas ex tædio aliquo vitæ miserabilis, non est mortale, maximè si id quis committat voluntati diuinæ: imò non est quandoque peccatum. Sic sæpe miserabiles personæ vel ægritudine afflictæ optant, vt Deus eos ex hoc mundo eripiat sine peccato. Sic & aliis mortem optare quandoque licet ex causa aliqua, non ex vindicta, aut odio, rem tamen committendo diuino beneplacito. Sicut enim gaudere possumus de morte alterius, non tanquam de eius malo, sed quia per illa à variis afflictionibus est liberatus; sic & ob eandem causam optare licet, vt tamen obueniat inculpatè. Sic matres quandoque, aut parentes prolibus onerati, optant aliquas ex illis defectuosas, mancas, claudas, aut aliter afflictas, morte sibi eripi, tum vt hæ his eripiantur ærumnis, & pauperie secutura; tum vt ipsi exonerentur ab eis tanta cum difficultate alendis.

Quæro vndecimò. Alicui minas intentare quale peccatum sit? Respondeo, si malum comminatum est graue & iniustum, & proueniat ex voluntate vltionis, peccatum est mortale. Si verò iustum est, licet quis comminando nimis ira accendatur, ordinariè est veniale. Si denique peccatur ex fictione, v. g. si quis minatur solo verbo, animo non exequendi, sed ad terrendum delinquentem, peccatum est etiam veniale mendacij officiosi; nec erit mortale, nisi aliunde graue aliquod incommodum ex minis intentatis proueniret.

Quæro duodecimò. Quale peccatum sit procurare abortum? Respondeo, ex proposito id facere peccatum esse mortale, & si fœtus sit animatus, esse verum homicidium; si autem inanimatus, esse simile peccatum quale esset procuratio pollutionis voluntariæ. Est autem fœtus animatus, secundùm aliquos, die quadragesimo à conceptu si sit mas, si fœmina die octuagesimo: sed alij verius putant fœtum animari statim ac formatus est: formationem autem absolui docet Hypocrates lib. de natura fœtus, masculi quidem aliquando die trigesimo, aliquando trigesimo quinto, aliquando quadragesimo, aliquando quadragesimo quinto. Fœminæ verò nunc trigesimo quinto, nunc quadragesimo, nunc quadragesimo quinto, nunc quinquagesimo. Respondeo secundo: Si absque proposito abortus sit aliquid à muliere, vel ab alio, quo tali periculo probabiliter exponitur, etiam peccatum mortale incurritur: Exempli gratia. Potest esse peccatum mortale, graui nimium oneri humeros supponere, immoderatis laboribus sese diuexare, imò vt aliqui addunt, immoderatis tripudiis & saltationibus se defatigare. De abortu dixi in Mystico Candelabro, agens de casibus reseruatis, Tractatu quinto.

Quæro decimo tertiò. An si mater sit in periculo, liceat præbere pharmacum, quo proles putatur moritura? Respondeo primo: Non licere ei eo animo præbere, vt faciat prolis abortum, siue antè, siue post animationem; quia nunquam licet directè intendere, vel procurare abortum, non plusquam liceret procurare & intendere pol-

lationem ob sanitatem. Si tamen non supersit aliud remedium periculosè laboranti, potest præberi pharmacum directè tendens in curationem, etiamsi putetur abortio secutura, modò proles nondum sit animata. Quia tunc censetur solùm permissa abortio non procurata: superuenit enim præter intentionem, matre iure suo vtente, cùm habeat ius ad vtendum remediis vitæ suæ necessariis. Simile est, si quis ob sanitatem vti deberet quibusdam medicamentis, vel cibis, ex quibus pollutio putaretur secutura, quam tamen non intenderet: censeretur solùm tunc permissa, & per accidens superueniens.

Respondeo secundò: Si proles sit animata, non licet præbere matri medicamentum cum notabili periculo prolis, si certum erat vel valde probabile prolem alias viuam edendam. Ita Nauarrus, Lessius, & alij contra Cordubam & Lopez. Ratio est, quia quilibet tenetur præferre salutem æternam proximi vitæ suæ corporali, & hanc pro illa exponere: ergo ad hoc tenetur mater, abstinendo à medicamento, vt possit proles ad Baptismum seruari. Si tamen esset valde probabile non adhibito remedio vtrumque moriturum, & illo adhibito matrem seruari posse, tunc licet.

Quæro decimo quartò: Qualiter peccet mater infantulum in lecto secum collocatum dormiendo opprimens? Resp. de hac re fusè à nobis resolutum esse, Tract. 1. de Pœnitentia in Candelabro Mystico. Vide ibi dicta Casu decimo reseruato.

Quæro decimo-quintò. Ad quam restitutionem teneatur homicida? Resp. teneri ad expensas factas in curationem vulnerati. Teneri etiam ad lucrum quod facturus erat, siue quantum lucri spes valebat, si quæstum aliquo officio vel artificio faciebat: illa tamen detrahi possunt quæ ipse consumere solebat: hæc autem æstimatio lucri, cùm ignoretur quamdiu victurus foret, secundùm Prudentum iudicium facienda est.

Quæres, si homicida moriatur, an teneantur hæredes ex eius bonis? Resp. teneri, quia cùm succedant in locum eius, & in bona & iura; etiam in obligationes ad quas tenebatur ex iustitia; & licet lis in foro exteriori super hoc non esset contestata (quod aliqui videntur requirere) id tamen nihil refert ad obligationem coram Deo in conscientia.

Quæro decimo-sextò. An occisor teneatur creditoribus, qui per id sunt impediti ne solutionem accipiant? Resp. ex communiori sententia & praxi non teneri, nam quandoquidem satisfaciat hæredibus pro spe lucri quod facturus erat, iam in hæredes translata censetur obligatio, vt ab eis solutionem petant.

Quæres, an aliquid restituere teneatur pro expensis funeris? Resp. non teneri, quia etiamsi morte naturali obiisset, nihilominus hæ expensæ fieri debuissent. Vnde per occisionem nil damni est ex hac parte illatum; nisi fortè ex acceleratione, eo quod citiùs sumptus isti fieri debuerunt, sed hoc exigui est momenti. Quod si fortè in loco occisus sit, vbi maiores sumptus quàm domi fieri debuerunt, poterit hoc inter damna emergentia æstimari.

Quæres iterum: vtrùm animæ occisi aliquid sit restituendum? Resp. ex iustitia nihil illi deberi, ex æquitate tamen & salubri consilio, homicidæ imponi orationes, missas, eleemosynas pro anima defuncti.

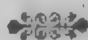
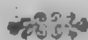
Quæro decimo-septimò. Quando rixa sit peccatum mortale? Resp. Rixam vocari, quando aliqui se inuicem percutiunt auctoritate priuata; & hæc etiam hoc præcepto prohibetur.

Est autem illa ordinariè peccatum mortale in inuadente; quia contra charitatem proximo nato est nocumentum inferre. In defendente autem potest esse nullum, si se defendit animo repellendi illatam iniuriam cum debito moderamine; erit autem veniale si paululum excedit moderamen. Quod si verò obfirmato animo insurgit quis aduersus impugnantem, vt ei inferat grauem læsionem & notabile nocumentum, tunc vindicta est & mortale peccatum.

Quæro decimo-octauò. Quid dicendum de rixis puerorum, vel adolescentulorum facilè se inuicem percutientium? Respondeo, hos ordinariè non peccare nisi venialiter, qui leuiter faciunt & ex paruo odio. Ita Binsfeldus parte 2. cap. 11. Nec displicet opinio Soti, quàm approbat Emmanuel Sa. V. *Excommunicatio*, Clericos pueros se inuicem percutientes vsque ad sanguinis è naribus effusionem, etiam in Ecclesia, non esse excommunicatos. Certè, inquit Sa, tales non absolutione, sed castigatione sunt purgandi. Imò quidam existimant ante annos pubertatis censuras non obligare. Sotus in 4. d. 12. q. 1. art. 1. dicit generaliter pueros Ecclesiæ legibus non obligari ante annum duodecimum. Conformiter loqui videtur Valentia c. 4. d. 7. quæst. 9. part. 4.

Quæro decimo-nonò. Vtrùm qui mandat, vel consulit aliquem percuti, vel vulnerari, teneatur de damno inde secuto? Respondeo teneri, si efficax fuit mandatum aut consilium, ita vt ex vi illius alter ad malefaciendum inductus fuerit.

Sed quid si ante executionem, mandatum vel consilium reuocarit? Respondeo, communis sententia tenet, si reuocatio mandati innotescat illi cui mandabatur, iam mandantem non teneri de damno, licet alter progrediatur, quia tollit causam. Quantum autem ad consilium, plerique opinantur non esse eandem rationem atque mandati: Vnde si machinanti malum occultam nocendi rationem aperuisti, ostendens id esse ex honore eius, vel vtilitate, vt se hac ratione vindicet, &c. dicunt non sufficere quod reuoces ostendendo rem esse illicitam, & contra suadeas, sed necessarium esse vt persuadeas: quia quamdiu ratio & via consilij quod dedisti, eum mouet, censeris influere moraliter ad actum damnosum, qui inde alteri obuenit. Altera tamen sententia non est improbabilis, sufficere scilicet quod consilium quantum in te est reuoces, & contrarium suadeas, licet non persuadeas; Nec ponit distinctionem inter mandantem & consulentem. Ratio esse potest, quia quando quis fecit quod potest, vt consilium quod dedit euertat, & ostendit esse iniquum, & non sequendum; non videtur alter tam eius consilio moueri, quàm sua malitia. Ita tenet Petrus Nauarrus, lib. 3. cap. 4. num. 27. citans Ioannem Medinam. Idem docet Solonius, q. 62. art. 7.

[*,*] [*,*] [*,*]

CAPVT VI.

RESOLVTIONES CIRCA *sextum Decalogi Præceptum.*

QVæro primò. De quibus sunt interrogandi pœnitentes circa hoc Præceptum? Respond. præter perfectas species luxuriæ, fornicationem, stuprum, adulterium, raptum, incestum, sacrilegium, polutiones voluntarias, sodomiam, &c. hic prohiberi etiam omnia quæ ad similia tendunt. Ideò hic interrogandi sunt 1. An non habuerint cogitationes venereas, quibus voluntas efficax iuncta fuerit? 2. An non saltem delectationes internas habuerint, cogitando de rebus venereis; & licet illas opere complere noluerint, an tamen in illis non sibi complacuerint? 3. An non permiserint tactus inhonestos, vel exercuerint tales tactus erga alios, vel erga se? 4. Interrogandi de osculis ex quibus motus libidinosi exurgere potuerint. 5. De visu libidinoso, de verbis inhonestis, de cantionibus, & libris impudicis, choreis, & similibus.

Quæro secundò. An oscula sint peccata mortalia? Resp. 1. Certum est illa quandoque non esse peccata; si ex amicitia & beneuolentia honesta, iuxta patriæ consuetudinem fiant. Certum etiam est esse mortalia, si fiant causa delectationis concubitus extra Matrimonium: ita vt quis sibi in osculo tanquam signo repræsentet copulam, & in ea delectetur, vel per illa allicere intendat ad concubitum? Resp. 2. Oscula etiam iudicantur mortalia, licet quis non intendat copulam, nec in ea delectetur: sed solùm illam voluptatem carnalem & sensibilem quæ ex osculo oritur, quærat, non intendendo vlteriorem. Hæc est communior sententia, & tutior. + Altera tamen quæ dicit solùm esse venialia, si absit periculum consensus vlterioris, & periculum pollutionis, non videtur improbabilis. Hanc tenet Martinus de Magistris & aliqui recentiores, in eamque inclinat Nauarr. de pœnit. d. 1 c. Si cum fine. Atque rationes huius sententiæ prosequitur fusè Lessius l. 4. cap. 3 dub. 8 Certè difficile planè est Confessarius, peccati mortalis mox condemnare iuuenes nubiles & procos, quos passim reperies aliquibus osculis vti erga procos, aut puellas quas visitant; nec sibi hi vel hæ formant grauis peccati conscientiam, licet aliquam inde voluptatem perceperint, vel quæsierint, si modò nulla interuenerit voluntas alicuius attactus impudici, vel periculum actus aut consensus vlterioris. Difficile etiam est denegare eis absolutionem sacramentalem, si à similibus osculis abstinere noluerint, cùm asserant impossibile morabiliter esse, vt non intercurrant quandoque oscula cum aliqua voluptate, eo quod deceat ipsos conuersari inter puellas ad ambiendum matrimonia, & honestas recreationes, & familiaria colloquia eis exhibere. Ratio igitur cur non videantur statim peccati mortalis condemnandi, est: quia voluptas illa ex osculo captata videtur spectare ad paruitatem materiæ in hoc genere peccati, & solùm remotè disponere ad voluptatem mortalem, quæ in concubitu carnali est: sic ergo voluptas illa venialis censeri potest, sicut quæ remotè disponunt ad alia peccata mortalia solùm in genere peccati venialia censentur: v.g. litigium disponit ad homicidium, haustus immoderatus ad ebrietatem: non tamen mox sunt mortalia peccata. Quapropter etiam illa voluptas inter sponsos & sponsas non censetur peccatum, si sit sine periculo pollutionis: quia nimirum remotè solum disponit ad actum principalem coniugij, ratione verò sponsalium ius eis ad illa competit, quæ sunt solùm dispositio & præparatio ad matrimonium. Itaque in aliis quàm sponsis iudicabitur voluptas illa exigua, sicque venialis, nisi sit cum libidinis magno ardore coniuncta. Vnde aduerto multos qui peccati mortalis condemnant, sic loqui: *Qui osculis vacant libidinose*, ita loquitur Caiet. Armilla, & alij, ideoque videntur loqui de replicatis osculis, & cum mora & ardore libidinis datis: ob periculum enim consensus vlterioris, vel pollutionis, mortales sunt. Resp. 3. Amplexus, oscula, & tactus qui non sunt turpes & impudici, si solum habeantur ex ioco, vanitate, & leuitate, absque delectatione venerea intenta, & si insurgat ea repressa, non excedunt culpam venialem; censetur enim ea materia exigua, si delectatio venerea absit.

Quæro tertiò. An tactus impudicus, siue partium inhonestarum sit mortalis, si non aliquid vlterius intendatur? Resp. talem contactum si fiat causa voluptatis esse mortalem. si autem causa medicandi, vel alia quæ iusta censeatur, potest non esse peccatum. Addunt aliqui, si talis contactus non fiat causa voluptatis carnalis, sed solius curiositatis sine periculo pollutionis, per se non esse peccatum mortiferum: eo quod sub alia quadam ratione apprehenditur, quæ tantam vim ad naturam concitandam non habet, & affectus non quærit in eo voluptatem carnalem, sed curiosæ cognitionis. Vide Lessium l. 4. c. 3 dub. 8 Porrò quando tactus est inhonestus & mortalis, etiam illum permittere est mortale. Si autem tactus sit honestus, potest permittere mulier se tangi, licet motus exurgat aliquis, modò absit periculum consensus. Qui tamen aduerteret in alio animum libidinosum, non deberet permittere nisi iusta ratio excuset, aliàs censeretur alterius peccato consentire.

Quæro quartò, An quærere ex visu aliquam delectationem sensibilem, sit peccatum mortale? Resp. si sistatur in sola delectatione quæ ex visu oritur, non esse mortale, modò absit periculum pollutionis, & vlterioris consensus. Differentia enim est inter tactum & visum, quod tactus suaptè natura ordinetur ad libidinem excitandam, non ita visus; nec habet is ita sensibilem voluptatem, nec ita corpus commouet. Vnde Videtur quod voluptas inde percepta ad paruitatem materiæ in delectatione venerea spectare dicenda sit. Si tamen aspectus esset omnino turpis, puta partium obscœnarum, fierétve cum mora, periculosus omnino esset, & stimulus vrgentissimus ad luxuriam. Sic Dauid Rex cecidisse memoratur. Ob periculum igitur posset quis mortaliter peccare immorando tali aspectu, nec se auertendo.

Quæro quintò. An turpiloquium, vel eius auditio, sit peccatum mortale? Resp. non esse, si quis turpia narret, vel audiat, ob delectationem tantum quæ ex ipsa narratione percipitur, absque vlteriore intentione. Item si hæc narrentur vel audiantur solùm ex leuitate, & vanitate ad vanum solatium. Si quis verò faciat id animo excitandi se vel alios ad turpia, aut cum periculo consentiendi in illa, mortale peccatum est.

Quæro sextò. Quando motus venerei censeantur esse mortales? Respondeo primò: Si à voluntate excitentur, vel etiam illis aliunde excitatis voluntas consensum præbeat, mortale peccatum com-

[Handwritten marginal notes: left margin "+ est propositio 40 inter damnatas ab Alexandro 7."; right margin "opinio damnata"]

mittitur. Resp. 2. Si hos motus nec voluntate homo excitet, nec sua actione intendat, non sunt mortales ratione causæ quam homo posuit, si illa tantùm sit venialis ex se. Exempli gratia, per hæc verba iocosa, aspectum immoderatú, lectionem rei curiosæ, & similia, aliquis se exponit periculo turpis motus, non tamen illum intendens, imò vellet non exurgere: tales actiones nec ex se, nec ex periculo similis motus censentur mortales. Ita Vasquez asserens ea de re hactenus non fuisse controuersiam. Certè consonum videtur fragilitati humanæ, vt homo non teneatur sub peccato mortali vitare omnem actionem leuem, ex qua est periculum, ne exurgat aliquis motus naturalis dissonus rectæ rationi, alioqui vix possemus quidpiam vel loqui, vel audire, vel videre sine periculo peccati mortalis. Et cùm hi motus facillimè exurgant, vt censeantur mortales, videtur requiri maius voluntarium, quàm si id quod solùm est voluntarium aliquo modo in causa quæ sit tantùm venialis. Sic etiam tactus, si non sint impudici, non videntur peccata mortalia, licet sint occasio alicuius motus, si absit consensus periculum. Alioqui, omnem penè conuersationem iuuenum cum puellis in choreis, in leuibus recreationibus, in colloquiis aliquantum familiaribus, oporteret condemnare peccati mortalis, cùm facile aspectus nimis fixus, manuum aut faciei attactus, blanditiæ in verbis, & similia quæ sunt venialia intercurrant, quibus nonnulli motus non infrequenter sese interserunt, sed sine deliberato consensu voluntatis. Et hos igitur censemus veniales, quia causa venialis.

Vasquez in lib. 2. disp. 108.

COROLLARIVM.

EX iam dictis solui possunt varij Casus in speciali hanc materiam concernentes.

Primus Casus, qui pueros osculantur ex amore tenero infantilis ætatis, licet forsitan aliqua quandoque delectatio & sensualitatis motus exurgat ex molitie carnis infantilis, vel non peccant, vel solùm venialiter peccant, si in his motibus non sibi complaceant.

Secundus Casus, ancillæ quæ puellulos vestiunt, lauant, & ideo quandoque genitalia puerorum attingere & adspicere contingit, non peccant, licet motus aliquis sensualitatis sese interserat, si ipsis ille motus non placet. Ratio est, quia officium debitæ seruitutis hæc ab ipsis quandoque postulat. Si verò ex curiositate adspiciant, vel attingant sine necessitate, non erit plusquam veniale, nisi periculum propinquum morosæ delectationis, vel libidinosi consensus inde illis eueniat: quod facilè posset euenire, si moram aliquam in simili visu, vel attactu trahant.

Tertius Casus, famuli circa equos, iumenta, aut alia pecora versantes: si contrectent genitalia pecorum ex quadam libidine, non solùm peccant mortaliter, sed & istud referendum est ad speciem bestialitatis: est enim actus quidam inchoatus. Nec videntur facilè excusandi, si id faciant ex curiositate, quia ille attactus omnino periculosus est, nisi sit valdè leuiter factus.

Quartus casus, qui aspicit ex curiositate bruta coeuntia, non videtur peccare mortaliter: si absit morale periculū delectationis libidinosæ, in quā aliquando trāsit curiositas nimia, maximè quādo in similibus trahitur mora. Est verò differentia inter actum & aspectum, quod efficaciùs moueat tactus ad libidinem, quàm aspectus: ideoque magis periculosus est. Aspectu tamen viri cum muliere concumbentis, natura sua efficaciter mouet ad libidinem: ideo omnino vitandus foret sub graui peccato, ob periculum. Hinc quandoque grauiter peccare possunt parentes vel coniuges, qui in eodem cubiculo vbi pueri vel ancillæ decumbunt, coniugio ita indiscretè vacant, vt qui in eo cubiculo sunt, facilè aduertant quando commiscentur, & exinde aliquod periculum libidinosæ commotionis subeunt.

Quintus Casus, personas eiusdem sexus simul in flumine natantes, si casu aut ex curiositate contingat sese aspicere etiam in partibus inhonestis, non condemnarim peccati mortalis, si absit libidinosus animus. Aliud est de personis diuersi sexus, si se nudas adspicerent, quia tunc morale periculum est libidinis.

Sextus Casus, qui seipsum aspicit nudum, etiam in partibus inhonestis, ordinariè non peccat, nisi venialiter, licet id fiat sine causa, & ex curiositate: quia minus mouent propria pudenda, quàm aliena, minorque est indecentia: quod si fiat ex causa aliqua, non est veniale. Sic sine peccato is qui sentit pruritum in his partibus, potest illas vt pruritum sedet refricare, vel abstergere ab immunditia. Similiter attactus qui fiunt ab aliquo erga se, rationabili etiam sine causa (non tamen animo excitantæ libidinis) culpam venialem non excedunt.

Septimus Casus, qui componunt cantiones omnino impuras & lasciuas, ordinariè mortaliter peccant: quia vix contiget quod aliquis inde mortalis libidinis occasionem non accipiat. Qui autem illas cantant, secundum intentionem qua id faciunt, iudicandi sunt grauiùs vel leuiùs peccasse: aut iuxta periculum quod sibi vel aliis per hoc creant. Imò generalis hæc regula aduertenda est de tactibus, aspectibus, cantu, turpiloquio, vel auditu turpium rerum, quod venialia esse possint ex vanitate, leuitate, curiositate: tamen semper æstimandum est periculum morale libidinis, cui aliquis se vel alium exponit. Qua in re quisque debet suæ satisfacere conscientiæ, quia periculum illud diuersum est pro ratione personarum. Nam quod vni periculosum est, alteri non est: & quod respectu vnius propinquum peccandi periculum ingenerat, respectu alterius nonnisi remotum periculum generat, vel etiam nullum.

Octauus Casus, est de osculis inter iuuenculos & iuuenculas, ex quibus aliqua sensualis delectatio impura oritur. Atque de his iam dictum est, si fiant cū ardore & mora, puta replicatis diu in ore osculis: ob periculum mortale, mortalem ordinariè culpam afferre. Si verò in transitu fiat osculum, cui vix inhæretur, licet voluptas seu delectatio aliqua captetur, posse secundùm opinionem multorum veniale id iudicari ob paruitatem materiæ. Imò quidam hæc negant vocari libidinosa oscula, quæ passim à Summistis condemnantur peccati mortalis; illa enim solùm inter libidinosa recensent, quæ fiunt ex intentione delectationis concubitus, siue pollutionis, aut similis actus luxuriosi. Videri potest Filiucius Tract. 30. in 6. Præcepto, cap. 9.

Nonus casus est, de osculis partium pudendarum, nam & hæc etiam contingunt inter personas impuras, tam coniugatas, quàm non coniugatas, vt ex confessione cognouimus. De his certum est grauia mortalia esse inter non coniugatos: inter coniugatos autem non censet esse mortalia Vincentius Filiucius loco iā citato, c. 10. n. 295. quamuis indicet similia hominem valdè esse libidini deditum, ideoque grauiter reprehendenda. Hinc re-

solue quæstionem à quodam Pœnitente mihi propositam: an qui per similia oscula peccarit cum illa cum qua iam fornicatus erat, teneretur explicare in confessione? An etiam irrita fuisset confessio in qua ex pudore illa circumstantia explicata non fuisset. Resp. cum similia vel præcedunt, vel subsequuntur actum fornicarium, in principali confessio videntur contineri. Sicut ergo actus præambuli, vel consequentes immediatè actum fornicationis non debent speciatim exprimi, sunt enim vel tendentes ad illum principalem actum, vel significantes complacentiam in illo, sic & de hoc actu iudicari potest: quia non mutat speciem peccati, sed videtur solum indicare complacentiam inordinatam libidinis iam peractæ, vel peragendæ. In opinione tamen eorum, qui circumstantias aggrauantes volunt ex obligatione confessioni subiiciendas, hæc videretur explicanda. Quod si verò quis non explicuerit eam ob pudorem, existimans tamen necessariò confitendam: tunc censetur fecisse confessionem nullam, ob erroneam quam sibi formauit conscientiam, quod si dubitauit, debuit dum omittere illius confessionem voluit, probabili ratione dubium deposuisse, aliàs etiam censetur irritam fecisse confessionem, exponendo se periculo dimidiandi confessionem.

Decimus casus, est de verbis quibusdam valdè scurrilibus & impudicis, quæ ex ira & impatientia in ore aliquorum versantur. Sic Galli irati in quempiam, quandoque hæc infamia verba pronunciant: *Va t'en faire ta mere:* quasi dicerent: *Vade fornicatum cum matre.* Certè hæc & similia non possunt excusari à graui peccato, si ex aduertentia pronuncientur, & non ex sola surreptione. Ratio est, quia licet non intendant plerumque id quod illis verbis significatur, tamen continent grauem contemptum personæ, in quam similia verba intorquentur. Dixi, si ex aduertentia & deliberatè quis similibus vtatur: nam inter viles personas, ob malam educationem & peruersam consuetudinem, effluere solent ex ore in subita passione, plena aduertentia, vel ex leuitate quadam pronunciari.

Vndecimus casus est de choreis. De his nimis scrupulosi vel anxii Confessarij & Pastores audiāt quod scriptum est à Vincentio Filiucio Pœnitentiario S. N. D. ad S. Petrum. Rustici in diebus festis non sunt prohibendi à choreis, modo fiant post Missam; tum quia otio aliter vacarent, quod peius esset: tum quia fiunt pro more Regionis, & coram aliis publicè, ideoque magna ex parte aufertur libidinis occasio: tum denique, quia videntur conciliatrices omnis beneuolentiæ inter adolescentes & puellas, vnde sæpius contrahuntur matrimonia inter illos. Tollendi tamen sunt abusus si qui misceantur, & modestia procuranda quoad eius fieri potest. Hæc ille Tract. 33 in sexto Præcepto cap. 10. num. 224. Similiter loquitur Caietanus. Vide Chorea.

Duodecimus casus est de missione litterarum, aut munerum. De hac re dicendum, si litteræ ad amorem prauum incitent, esse peccatum mortale eas scribere vel destinare: similiter & de muneribus ex prauo fine amoris illiciti missis dicendum.

Quæro septimò, an possit dari ignorantia inuincibilis de fornicatione, aut aliis speciebus consummatis luxuriæ, ita vt quis non peccarit mortaliter fornicando, quia ignorabat esse peccatum mortale? Respondeo, apud Christianos vix posse talem ignorantiam inuincibilem esse, ob instructionem quæ solet dari. Dico vix nam fortè aliquis vulgaris [illegible] publicè meretrices permitti, & quia nescit distinguere inter licitum & permissum, putans esse licitum quicquid est permissum, posset ignorare ad meretricē accedere esse peccatum grau[e], [i]n ea de re nunquam instructionem habuerit, maximè quia quibusdam in Regionibus illud est adeo commune, vt vix pro peccato reputetur, vt quidam de Italia tradunt. Quantum ad peccatum mollitiei, siue pollutionis voluntariæ, existimo posse ignorantiam inuincibilem illius frequentius in hominibus rudibus reperiri. Nam frequenter ex confessionibus reperi, plerosq; rusticos nunquam in iuuentute hæc confessos fuisse: asserebant se nunquam ea de re sibi conscientiam formasse, nec fuisse instructos. Imò inter coniugatos adhuc reperiuntur, qui absente coniuge existimant sibi illos contactus quibus se polluunt, licitos esse. Itaque munus est Confessariorum, Concionatorum, Catechistarum, de his plebem rudem pro occasionis opportunitate erudire: quod si nihil vnquam audierint, nō video cur ignorantia inuincibilis quandoque hic dari non possit: quia licet deducatur ista ex principiis quibusdam lumine naturali notis, non ita tamen euidenter sunt nota, vt in nullum possit cadere ignorantia. Ob hanc ignorantiam tales rustici non tenentur iterare confessiones in quibus peccatum mollitiei non fuit expressum: securius tamen est eos ad id deducere vt iterent, quia difficile est iudicare an talis ignorantia fuerit omnino inuincibilis. Aduerte etiam ignorantiam satis communem in coniugibus confitentibus quidem se fornicatos cum aliqua puella, sed non adiicientibus se vt generationem impedirent extra vas fœmineum seminasse. Hoc enim est alterius speciei peccatum, ad peccatum contra naturam spectans, & specialiter exprimendum, vel interrogandum à Confessario: non enim id infrequenter contingit.

Quæro octauò de Stupro, an cēseatur stuprum, quando virgo consentiens cognoscitur, nec vlla vis ei infertur? Resp. multorum esse sententiam non esse stuprum, nec speciale peccatum, siue non esse peccatum à fornicatione specie diuersum, nisi per vim tollatur integritas carnis. Ratio est, quia neque in ratione luxuriæ specialis hic deformitas concurrit in concubitu cum virgine, si fiat in vase naturali, neque in ratione iniuriæ, cùm ipsa consentiat; volenti autem & consentienti non fit iniuria. Nec refert quod sit in potestate parentum: quia habet ius in corpus suum, & illius est domina, ita vt nemini propriè faciat iniuriam, corpore suo vtēs, licet sit sub potestate parentum. Ipsa autem prauidens, vel qui eam carnaliter cognoscit, magnum inde mœrorem aut infamiam parentibus & familiæ oriundam, aut lites & inimicitias, potest contra charitatem erga proximos, siue contra reuerentiam erga parentes, grauem ideo culpam committere extra culpam fornicationis. Sed cùm hæc etiam oriri possint ex fornicatione cum filia corrupta sub potestate parentum existente, non sunt specialiter referēda ad culpam concubitus cum virgine, vt inde specialis malitia & propria stupri species exurgere dicatur. Nam & hæc contingunt ratione euulgationis, potiùs quàm ratione defloratonis, quæ potest manere occulta, vnde talia exinde non essent sequutura. Vide Lessium libro secundo, cap. decimo, dubit. prima.

Ex dictis inferūt nonnulli eiusdem sententiæ auctores cogitationes seu delectationes morosas in virgine, vel in adolescente circa virginem licet sint peccata mortalia, non habere tamen specialem malitiā morti-

feram supra delectationes morosas de fornicatione, nisi sint coniunctæ cum voluntate inferendæ violentiæ. Quod ponderandum puto à Confessariis, quibus non parum molestum est interrogare adolescentulas tales cogitationes confitentes, an sint virgines: sic enim peccatum corruptionis iam fortè aliàs confessum tenerentur aperire. Nec etiam minus molestum interrogare adolescentes an cogitarint de virgine, cùm frequenter rudes respondeant se nescire an ea de qua cogitarint sit virgo, vel non, nec de se reflexionem fecisse, putantque tum adolescentulæ, tum adolescentes has interrogationes ex curiositate & nimio sciendi desiderio à Confessariis prouenire. Per hanc itaque opinionem dictam à multis anxiis interrogationibus eximuntur Confessarij, habetque graues auctores, inter quos Sotus, Lessius, Vasq. Suarez, Sanchez, Pet. Nau. & alij.

Quæres, an puella quæ violenter constupratur, vel impudicè per vim attingitur, debeat clamare, vt censeatur exempta à peccato, siue à consensu? Resp. vt non peccet coram Deo mortaliter, sufficit obniti, & interiorem consensum non dare, licet aliquam delectationem perciperet. Quoad forum autem exterius, illa præsumeretur consensisse, quæ intra ciuitatem existens non clamauit, nec opem petiit; sed id non est necessarium in foro interiori, vt expresse docet ex Soto Nauarr. c. 16. num. 1. Imò Sotus dicit non teneri etiam propriis membris resistere, eo quod satis sit non se componere, aut præparare ad obscœnum actum; quod verum erit, si ex timore non audet resistere. Aptare autem ad id membra, tibias aperire, vestem eleuare, aut simile quid agere, existimat Nauarrus esse quodammodo cooperari & non solùm pati, licet consensus interior non adesset pro fornicatione vel delectatione.

Quæro nonò. Ad quid tenetur corruptor virginis? Resp. si liberè consensit, ad nihil tenetur; quia volenti non fit iniuria. Item si puella remisit damni compensationem, corruptor ad nihil tenetur, quia illa potest cedere iure suo. Si verò fraude vsuram corporis extorsit, vel violenter, etsi nil promiserit, tenetur vel matrimonio eam sibi iungere, vel damnum compensare. Potestque Pater puellæ vel ipsa recusare matrimoniū, & exigere quanti pluris eget, ad alteri liberè pro sua conditione nubendum. Corruptor autem si velit damni compensationem præstare, non cogitur in foro conscientiæ eam in vxorem accipere, nisi expressè vel tacitè promiserit, aut nisi à Iudice ad id condemnatus fuerit. Quod si adolescens solum precibus importunis vsura corporis impetrarit, non tenetur addicta in rigore, quia preces violentiam non inferunt. Quod si puella fraude vel vi corrupta æquè commodis potita fuerit nuptiis, ita vt nihil detrimenti acceperit, nulla restitutio est necessaria, cùm nullum damnum sit secutum; desloratio autem pudicitiæ est irreparabilis. nec pretio æstimanda venit. Difficultas est si promissum fuerit matrimonium fictè? Resp. nihilominus teneri ducere, quia promissio facta est in modum cōtractus: vnde cùm ipsa ex parte sua compleuerit contractum, tenetur etiam ipse complere ex parte sua, prout exterius iudicio Prudentum sonat. Nec sufficit dotare, nisi ipsa consentiat. Excipiunt tamen hic Doctores aliquos casus.

Primus casus: Si ipse sit longè nobilior, vel ditior, & maximè si ipsa id sciuerat. Item, si ex coniecturis facilè poterat coniici ipsum non sincerè promittere, quia ambiguè, quia inconstanter, quia apertis exaggerationibus loquebatur. Quia tunc non præsumitur decepta, sed deceptionem fingere. Imò aliqui putant non teneri deceptorem, quando ipsa potuit aduertere deceptionem.

Secundus casus: Si graue damnum, vel scandalum ex tali matrimonio sequeretur.

Tertius casus: Si illam contingat postea cum alio fornicari.

Quartus casus: Si putabat illam esse virginem, & in coniunctione deprehendit esse corruptam. Tunc enim deceptus fuit. Et tunc aliqui, inter quos Sanch. l. 1. de Matrim. Disp. 10. putant non teneri quidem dotare: Quod si sciuit corruptam: & promisit fictè matrimonium; idem Sanchez cum quibusdam putat, quod non tenetur ducere, sed sufficere pecunia compensare. Rationem afferunt, quia corrupta exigendo tale matrimonium pro corporis vsura, nimium exigit. Non enim tanti æstimatur copula cum corrupta, vt matrimonio eius debeat compensari. Si tamen esset vidua honesta, cui alias grauis impenderet infamia nisi ducatur, videtur ille teneri qui etiam fictè promisit.

Sed petes, qui vouit Religionem, si postea sub promissione ficta vel vera decipit puellam, potestne ingredi? Resp. non posse, sed tenetur ducere si ipsa votum ignorauit, nec velit aliam compensationem. Factus est enim ei illicitus ingressus, cum tam graui damno puellæ. Si vero illa sciuit, non potest vrgere nuptias, quia non bona fide contraxit, cùm sciret ipsum non posse promittere. Idem dic si ipsa sciebat ipsum vouisse castitatem. Imò in eis casibus non tenetur aliter compensare, quia illa ab ipso non fuit decepta.

Quæro decimò de adulterio. Ad quid tenetur adulter, si partus est secutus? Resp. teneri pro alimentis à tertio prolis anno, si certum ei sit moraliter esse suam prolem. Non videtur autem certum quamdiu habet rationem probabilem dubitandi, & quamdiu illam habet, ad nihil tenetur. Cùm enim melior sit conditio possidentis, non tenetur soluere, nisi constet ei se debere. Quod si consuluerit, siue auctor fuerit mulieri vt prolem illam supponat quasi legitimam & illa succedat in hæreditatem, tenetur etiam de damno legitimis inde secuto. Dico, si auctor fuerit suppositionis. Quia si nec consuluerit, nec huius suppositionis auctor fuerit, quidam cum Soto, Henriq. Penna, & aliis probabile putant, quod non teneatur. Quia verè non est causa damni, nec illud intendit, sed ex aliena actione prouenit. Nec refert quod matrem in quandam videatur necessitatem coniecisse, vt supponeret filium istum tanquam legitimum, ne si prodat se, graue periculum incurrat: quia non coniecit in eam necessitatem nolentem & inuitam, sed volentem: vnde ipsa sibi debet imputare. Contraria tamen sententia est communior, quia enim ex adulterio iniquo & iniurioso facta, fit quod credatur esse mariti, & ex illa credulitate, cuius ipse causa est, sequuntur illa damna, ipse cum adultera videtur obligari illa resarcire.

Quæro vndecimò. An mulier quæ damnum sarcire nequit, quod orietur ex successione illegitimi in hæreditatem, teneatur suum factum prodere? Resp. non teneri cum periculo vitæ vel famæ, quia hæc sunt bona superioris ordinis, quæ non sunt exponenda necessariò pro rebus inferioris ordinis. Deinde, non tenetur se prodere, nisi certa sit damnum auertendum, hoc tamen vix contingit. Quia filius non tenetur credere matri dicenti se illegitimum: vnde mulier potest ferè semper timere tumultus, lites, & pericula ex sua reuelatione.

Petes ergo quid consilij dabit Confessarius mulieri? Resp. Moneat si habeat paricularia bona, vt illis compenset legitimos. Item vt quantum potest diligentia sua & industria lucrum faciat in eorum gratiam. Item vt quoad potest parcat sumptibus, quos iuxta statum posset facere. Denique si idonea est proles ad Religionem, inducat eam suo consilio.

Quæro duodecimo de peccato pollutionis: An & quando sit mortalis pollutio, quia voluntaria in causa? Resp. hoc declarari posse aliquot conclusionibus.

Conclusio prima est: Si quis det operam rei honestæ, licet inde sequatur pollutio, modò absit periculum consensus in voluntate, non est peccatum. Declaratur in Confessario, studioso Medico, qui non tenetur officium suum relinquere, licet inde sequatur pollutio. Sic qui ex certo situ in lecto patitur pollutionem, nec potest sine dispendio sanitatis aliter iacere, non peccat: quia causam licitam non tenetur cum sanitatis detrimento vitare, si non intendat illum effectum, nec periculum sit consensus. Sic quis ex equitatione celeri patitur pollutionem, & habet causam equitandi, non peccat, si absit intentio pollutionis & periculum consensus.

Conclusio secunda: Si quis det operam rei illicitæ, ex qua solum remotè sequitur pollutio, nec directè intenditur, non est nisi veniale peccatum. Sic qui edit edulia nimis calida ex aliqua gula, licet sciat quandoque sibi indè euenire pollutionem, si tamen eam non intendat, non est condemnandus peccati mortalis. Similiter qui ex nimio potu præuidet sibi id frequenter accidere, non propterea peccat mortaliter, si nō abstineat, modo absit intentio directa & periculum consensus. Ratio est, quia obligatio vitandi causam est satis tenuis, & effectus ex illa sequens non censetur nisi imperfectè volitus, quandoquidem nec directè intendatur, nec illa causa tanquam dispositione omnino propinqua oriatur: sed potius ex quadam conditione naturæ absque voluntatis operatione.

Conclusio tertia: Si quis det operam rei illicitæ, ex qua propinquè nata est oriri pollutio, etiamsi eam non intendat, censetur peccare mortaliter, & eam velle in causa. Sic qui contactus turpes erga se vel alium exercet, vel qui imaginationi rerum turpium ex delectatione inhæret, si sequatur pollutio, censetur ei mortalis & volita in causa, licet directè eam non intenderet.

Qæro decimo tertio: An liceat vllo casu desiderare pollutionem, vel de illa præterita gaudere? Respondeo numquam id licere causa libidinis: ob causam tamen honestam, puta ob causam sanitatis, vel quia sic tentationes sedatæ sunt: multi probabiliter putant id non esse illicitum: non quod desideratur, tunc non est peccatum, sed indifferens, quandoquidem desideretur vt inculpatè obueniat, per causas à natura constitutas sine alia operatione: & cùm finis ob quem desideratus sit bonus, non videtur culpa incurri. Si autem licet desiderare, licet etiam gaudere.

Notent Confessarij quandoque aliquos confiteri se passos pollutionem, cùm reuera non fuerit perfecta pollutio, siue seminis aut spermatis effusio: ex genitalibus enim vltra vrinam & sperma, siue semen, humor quidam tertius exoriri quandoque solet, qui aliquid immunditiæ generat, & ex commotione partis genitalis in vitio facilè stillat, sine impetu delectationis, vt fieri solet in seminis decisione: ideoque humor ille fluens non intelligitur hic sub nomine perfectæ pollutionis: nec illius solius periculo se exponere, est mortale: quia ex leui commotione oriri potest in iuuenibus, puta ex osculo leuiter dato, vel attactu etiam leui faciei, aut manus personæ alterius sexus. Interim aduerto quod in confessionibus dicant aliqui se passos pollutionem, cùm solùm passi fuerint aliquid leuis huius immunditiæ, siue serosi humoris, sine delectatione.

Quæro decimo quarto: Quid de pollutione in semi expertectis? Respondeo non esse mortalem, quia non est plenum aut perfectum iudicium. Imò cœptam in somno pollutionem non tenetur euigilans reprimere, sed sufficit non placere. Ita Emmanuel Sa. *V. Luxuria.*

Quæro decimo quinto, de delectatione morosa, an sit peccatum mortale? Respondeo esse peccatum mortale delectari de peccato carnali cogitato, si quis plenè aduertat hanc cogitationem & delectationem, & in illam consentiat: licet opus nollet, nec adsit voluntas efficax illius. Si autem sit solùm confusa & semi-aduertentia, non erit nisi peccatum veniale.

Aduertat verò Confessarius, has delectationes & cogitationes morosas à plerisque, maximè fœminei sexus, non explicari in confessione: ideoque prudenter de his interroget, & discernat. Nam & rudes nihili illas æstimant, si voluntas efficax operis non adfuerit, licet immorati sint cogitationi, solentque dicere: *Hoc leniter transiit, quia postea noluissem*; illud autem potius significat, in ipsa morula temporis præcedente consensum & voluntatem fuisse saltem delectationis.

Quæro decimo sexto: An delectatio quæ sumitur ex cogitatione actus carnalis sortiatur diuersam speciem ex conditione personæ cogitatæ? Exempli causa, si quis cogitet de virgine, de coniugata, de consanguinea, de Religiosa, nollet tamen actum complere, sed tamen delectatur. Respondeo, quidam ex recentioribus Doctoribus putant probabiliter, quando repræsentata certa persona per imaginationem, animus delectatur non ex motiuo conditionis personæ, sed tantum ex actu prout delectabilis est, delectationem non contrahere speciem nouam ex conditione personæ: quia quamuis conditiones personarum differant specie, delectationes tamen possunt esse eiusdem speciei. Vasquez. Lessius, & alij.

Itaque secundum hanc sententiam, si quis cogitans de virgine Deo sacra, aut de coniugata, aut consanguinea, delectetur de ea etiam vt virgo est, vel vt coniugata est, vel vt consanguinea, actus habet malitiam duplicem, nempè fornicationis & simul sacrilegij, vel adulterij, aut incestus: si autem non feratur ex motiuo conditionis personæ, sed solùm delectetur cogitatione coniugis alienæ, quia pulchra est mulier, non contrahetur malitia nisi contra castitatem, non verò contra iustitiam, quia in tali delectatione non vellet iniuriam in maritum, quandoquidem nollet opus externum illi iniuriosum explere. Similiter, si persona sit religiosa, vel consanguinea, præscinditur ab hac circumstantia, cùm illa non conferat ad delectationem.

Ex hac sententia sequeretur, non esse necessarium explicare in confessione personæ cogitatæ circumstantiam, si abfuerit desiderium efficax siue voluntas operis, sed tantum si adfuerit delectatio. In praxi tamen securius est confiteri eam circumstantiam, tum quia contraria sententia est

commun[illegible], [illegible] quod [illegible] est [illegible] animus [illegible] fectu; [illegible] quandoque non decit etiam voluntas operis, [illegible] & nisi respectus humani prohiberent.

Quæro decimo-septimò. Quid incestus, & quomodo confitendus? Respondeo, est carnalis inter consanguineos vel affines abusus, & terminatur in quarto gradu; nisi sit affinitas ex illicita copula orta: hæc enim terminatur in secundo gradu. Hinc sequitur quod iuuenis qui cum pluribus fornicatur, si fornicari cum contingat cum consanguinea germana, illius puellæ seu mulieris quam ante cognouerat, teneatur dicere non solùm se fornicatum esse, sed incestum commisisse. Item multò magis si cum duabus sororibus fornicetur. Aduerte tamen, vt affinitas hæc ex illicita copula oriatur, necesse esse vt fuerit perfecta copula carnalis, quæ ad generationem sufficiat prolis, qualis non est, nisi per quam virile semen recipitur in vas mulieris, quare neque per solum copulæ nexum, neque per quamuis aliam pollutionem qua semen intra vas non recipitur, potest oriri affinitas ista.

Quæro decimo-octauò. An gradus consanguinitatis & affinitatis necessario sint specificandi in confessione? Respondeo duplicem esse hic opinionem. Prima negat, quia dicit non differre specie hos gradus. Videri potest Caietanus in summa V. *Incestus*. Altera asserit, & hæc est communior & probabilior. Vide Nauarr. capite septimo numero quarto.

Quæro decimo-nonò. Quando sit sacrilegium confitendum in materia luxuriæ? Respondeo, si peccetur cum persona Deo consecrata, siue sit Religiosus, aut Religiosa, siue Sacerdos, aut in ordinibus sacris qui peccat, aut cum quo peccatur. Item si in loco sacro, in Ecclesia vel in cœmiterio peccatum luxuriæ committatur: vel si voluntariè in illud consentitur, licet opus non sequatur. Debet tamen voluntas, vt supra dixi, ferri etiam in circumstantiam loci sacri: hoc est, non sufficit quod prauam voluntatem concipias existens in loco sacro, sed opus est (vt sit sacrilegium) quod paratus sis voluntatem eam exequi etiam in loco sacro. Aduerte verò, Monasterium & Dormitorium non esse loca sacra, quæ peccatum carnis ibidem commissum efficiunt sacrilegium. Vide Nauarrum c. 16. n. 13.

Quæro vigesimò. An Religiosus sese oblectans carnaliter si sit Sacerdos, committat duplex sacrilegium? Respondeo quosdam affirmare quod sic, eo quod etiam seposito voto, in honorem Ordinis Sacri sit annexum impedimentum Matrimonij, vnde seposito voto peccaret sacrilegio. Alij non admittunt hic duplex sacrilegium, quia existimant obligationem seruandi castitatem in Ordine Sacro oriri ex voto, itaque tantùm contra votum peccat, & proinde vnico peccato. Et hoc satis probabile est.

De peccatis coniugum dictum est quando egimus de Matrimonio: ideo hic non repeto.

[*,*] [*,*] [*,*]

CAPVT VII.

RESOLVTIONES CIRCA septimum Præceptum Decalogi.

QVæro primò. De quibus interrogandi sunt pœnitentes circa septimum Præceptum?

Respondeo primò. An non scienter acceperint, vel detineant alienum?

2. An non vendiderint, vel emerint cum fraude circa pretium, circa rem, circa mensuram, aut numerum?

3. An aliorum agris, hortis, domibus, vel bonis damnum intulerint?

4. An debita creditoribus, mercedem operariis detraxerint, aut distulerint eorum damno, cùm possent soluere?

5. An ministerium pro quo merces eis persoluitur fideliter præstiterint? Denique quicquid ad iniustitiam erga proximum esse potest, ad hoc Præceptum spectat.

Quæro secundò. Quænam quantitas in furto peccatum mortale constituat? Resp. vix posse id vniuersim taxari; solùm in genere dici potest, quod requiratur quantitas notabilis: talis autem iudicari debet arbitrio Prudentum, pro varia tum locorum, tum personarum conditione, quia quod respectu vnius censetur notabile, respectu alterius exiguum est. Respectu mediocriter diuitum aliqui requirunt quatuor regales, respectu mechanicorum duos, respectu pauperis vnum vel etiam dimidium, quia hæc summa his proportionaliter suffi[c]it ad viuendum vno die, victum autem vnius diei surripere alicui, videtur notabile. Aliqui etiam absolutè statuunt quantitatem esse notabilem duos regales, inter quos Toletus, Medina, Lessius.

Respondeo secundò, furtum rei exiguæ potest esse mortale ratione damni coniuncti, si præuisum est, aut præuideri debuit. Exemplum afferunt de furto acus, si sartor propter id tota die nequit operari. Si ferrum aratri rustico quis furetur, propterea solere iurare, imprecari, blasphemare, peccabit mortaliter: sed id non tam ratione damni, quàm ratione occasionis peccati, quam alteri dat, eius quodammodo salutem contemnens, & sic hoc spectat ad rationem cuiusdam scandali.

Respondeo tertiò. Qui aliquid exiguum surripit, sed cum animo plura surripiendi si posset, peccat mortaliter: & de hoc sunt interrogandi qui furtis sunt inuoluti: quia sæpè animus eis non deest maiora surripiendi, licet pauca surripuisse se fateantur, quia facultas & occasio non se dedit. Et contra non facilè peccati mortalis sunt condemnandi, qui modica accipiunt non animo furtiuo, vel certè non animo surripiendi aliquid notabile. Sic supra à mortali excusauimus famulos aut ancillas esculenta aut poculenta ordinaria surripientes.

Quæro tertiò. Quid dicendum de furtis quæ fieri solent in messe? Respondeo à mortali excusari possunt pauperes, & tenuioris fortunæ mulierculæ, aliquas spicas in diuersis agris clam surripientes: cùm ipsi quantitatem notabilem nollent surripere, aut notabile damnum alicui inferre.

Sed dices, licet quantitatem notabilem vni vel alteri non surripiant, nec eis notabile damnum

inferant, tamen in fine messis, si velint bene considerare, inueniant se quantitatem notabilem de alieno habere: ergo tunc velle eam retinere, nec velle restituere, erit peccatum mortale.

Respondeo 1. magnam requiri quantitatem in similibus furtis, quæ diuisim fiunt & paulatim a diuersis, vel etiam ab eodem (per fortuita scilicet furta cum interuallo facta aliquid corradendo) vt iudicetur furtum mortale.

Respondeo 2. Vix ab illis æstimari esse hæc furta, si hinc inde paucas spicas colligant de messe, etiam vltra illas quæ manent post terga metentium; nam ratione paupertatis putant quodammodo sibi hæc deberi à ditioribus. Atque etiam ipsi ditiores sciunt vix aliter contingere, quin hinc inde aliquid tunc surripiatur, nec ita grauiter accipiunt, si exigua quantitas, licet de die in diem sensim crescat; nec videntur velle ideò obligare tenuiores ad restitutionem. Vnde cum in fine messis petitur venia generalis ab illis de omni quæ interuenire potuit iniusta acceptione, facilè condonant. Non tamen hîc excuso eos, qui modo partem manipuli detruncant, modo erectam adhuc segetem manibus plenis vellicant: mox enim graue paucis diebus damnum possunt ea ratione inferre, & id merito grauiter displicet Dominis. Hi certè ad restitutionem si commodè fieri posset obligandi forent: sed ferè ad confessionem accedunt, dum omnia ista corrasa consumpserunt, & sic iniustè corradendo euadere pauperiores solent, in pœnam iniustitiæ, vixque aliquid ad restituendum habent.

Quæro quartò. Quid de furtis lignorum in sylua ad communitatem spectante? Resp. cùm illa quæ bono publico conducibilia sunt, spectet ad cuiuslibet loci Rempublicam ordinare, iure potest prohibere vltra certum modum & mensuram ligna exportari è sylua communi. Si autem ciuis illius communitatis vltra id aliquid exportet, solùm censetur venialiter peccare, nec ad restitutionem teneri; nisi magnum omnino detrimentum communitati inferatur, puta stirpes notabiles incidendo, grandiores arbores sternendo. Nisi enim tale damnum sit enorme, vix æstimari solet notabilis iniuria committi per eos qui aliàs ius habent. Sic excusari possunt à graui peccato pauperiores, qui portionem suam ad calefaciendum destinatam vendunt, & postea dictim fasciculos hinc inde sibi comparant: nec enim censetur graue damnum.

Sed, quid si ciuis alterius communitatis sic ligna exportet? Respondeo quando sunt incolæ locorum vicinorum habentque syluas cæduas sibi vicinas, cùm passim sciantur hinc inde exigua damna ab vtraque parte fieri, censetur communitates vicissim condonare quod ereptum est, contenti mulcta, si qui in furto deprehenduntur. Ita Lessius l. 2. c. 5. dub. 14.

Quod si verò quispiam ligna exportet è loco alicuius priuati, vel in loco communi iam vendito vel locato alteri, peccat pro ratione rei ablatæ, vel damni illati.

Quæro quintò. Quid dicendum de his qui pascunt in locis prohibitis? Resp. eodem modo proportionaliter dicendum, quo de lignis: nam si sint membra communitatis qui pascunt, non censentur grauiter peccare, nisi sit omnino graue damnum, quale potest esse si pascant boues & vaccas, & similia animalia in syluis prohibitis, propter nouellas stirpes germinantes quæ [illegible] ab [illegible] animalibus cum notabili damno.

Quæro sextò. An inuenta sint restituenda? Respondeo, si post diligentem inquisitionem Dominus non inueniatur, [illegible] aliquorum Doctorum posse retineri [illegible]. quia tunc quidam ratione [illegible] & sic fiunt occupantis, cum tac[illegible] Dominus compareat illi restitu[illegible] tamen & pietati magis conforme [illegible] vt in pauperes vel pias causas impendantur. Quoad tamen a feras aut aues in alieno laqu[illegible], etiam iuri est conforme, vt fiant inuenientis & accipientis, vt habet Nauarrus cap. 17. num. 175. Couar. & alij. Est tamen quorumdam sententia adiudicans illas illi qui posuit laqueum quia quodammodo censetur per laqueum eam in suam redegisse potestatem; & hoc communi hominum sensui videtur conforme. Lessius lib. secundo, capite quinto dub. 11.

Quæro septimò. Quid agendum cum his qui in officio constituti exigunt stipendium amplius quàm eis sit constitutum? Resp. hos obligandos esse ad restitutionem, cùm talis exactio vel extorsio sit contra iustitiam. Potest autem illa fieri, vel expressè, vel tacitè. Expressè quidem, vt dum quis mendaciter asserit sibi plus deberi pro stipendio, quàm debeatur. Tacitè, dum differt, vel recusat officij sui actum, nisi vltra stipendium assignatum aliquid ei detur.

Sed quid si detur ab aliquo vltra stipendium? Respondeo, si ille ignorat taxam, nihilque vltra daret si veritatem sciret, tunc is qui accipit non potest in conscientia retinere; quia non est datum liberali donatione, sed ex errore & deceptione. Si verò non ignorat, & dat, censetur liberaliter datum.

Aduerte etiam quorumdam excusationem, asserentium taxæ quantitatem adeò exiguam esse in quibusdam officiis, vt ne quidem iusti pretij infimi rationem habere censeatur. Quod si hæc excusatio veritate nitatur, excusabit à restitutione, si solùm quod iustum est, petant. Item, quandoque labor extraordinarius, ad quem quis ex officio non tenebatur, excusabit si quid vltra stipendium ordinarium expetatur.

Quæro octauò. Quid agendum Confessario cum illis qui ære alieno onerantur, nec soluunt, vel solutionem nimis differunt? Respondeo, certum est eos inuito creditore non posse in conscientia diu debitum differre; quod pauci aduertunt. Quod si inde damnum creditori obueniet, etiam tenentur ad illud resarciendum, vel compensandum.

Sunt tamen aliquæ causæ excusantes à debiti solutione statim facienda.

Primò, impotentia excusat à toto, si contingat in toto, si contingat tantùm ex parte, excusat ex parte.

Secundò, magnum damnum, quod sequeretur in rebus non debitis.

Tertiò; notabilis iactura decentiæ status. Ratio est, quia his casibus creditor secundum rectam rationem tenetur consentire, & ideò irrationabiliter est inuitus vt differas solutionem. Intelligenda tamen hæc, nisi creditor per damnum vel parem iacturam status pati deberet propter tuam dilationem. In causa enim paris damni potior est conditio creditoris, habetque ille plus iuris.

Ex his resolui possunt Casus frequentes in gratiam debitorum.

Primus Casus: Si Nobilis non potest soluere, nisi se priuet omni obsequio famulorum & equo-

rum cogaturque abstinere à consortio sui similium, excusari potest si differat restitutionem.

Secundus Casus: Si ciuis aliquis primarius non potest soluere, nisi artem mechanicam exercere cogatur, sibi & statui suo insuetam, similiter excusari poterit.

Casus tertius: Si quis debet centum aureos, nec potest statim soluere, nisi domum, vel prædium aliquod vendat multo minoris quàm valeat, non tenetur statim, sed potest differre.

Casus quartus: Si quis debita non potest soluere sine periculo salutis suæ vel suorum, potest differre. Exempli gratia: Periculum est ne vxor vel filiolæ præ inopia se prostituant, ne filij ad furta & latrocinia abeant; ne ipsemet debitor præ impatientia in desperationem incidat. Nempè saluti suæ vel suorum quisque potius tenetur consulere, si periculum istud sit notabile.

Casus quintus: Non excusantur illi, qui vt soluant ne quidem mobilia aliqua eis haud necessaria volunt alienare. Nec illi qui nolunt sibi quippiam detrahere de domesticis expensis sæpè superfluis, vt sensim reddantur potentes restituere. Cùm enim decentia status non consistat in indiuisibili, tenentur quantum possunt sibi detrahere, vt possint debita dissoluere, vel aliena restituere.

Casus sextus: Non etiam excusantur illi qui iniustè statum aliquem obtinent, puta quia furtis, fraudibus, rapinis, vsuris illum pertigerunt, quin teneantur restituere etiam cùm dimissione status. Intellige, quando iam ex parte notum est eum sic diuitem factum, aut peruenisse ad eum statum. Alioqui si vir habeatur probus & honestus, non tenetur se infamare, sed sensim prout potest, debet restituere.

Quæro nonò. Quando quis non potest omnibus simul soluere, quem teneatur in soluendo ordinem seruare? Respondeo, multa de hoc ordine præscribi, tum à Iurisperitis, tum à Theologis hac de re tractantibus: quia diuersis locis diuersæ leges vel consuetudines reperiuntur hanc rem concernentes. Atque has quidem ordinariè seruandas putauimus. Illos tamen excusandos existimauimus, qui creditori prius petenti & vrgenti soluerunt, aut magis indigenti. Hos excusat Emmanuel Sa. Vide *Restitutio* Imò Gabriel Biel in 4.d. 15.q. 2. dicit ea quæ Canonistæ disputant, quinam iure potiores sint in restitutione, potius ad iudicij quàm ad conscientiæ forum spectare. Et licet hoc alij refellant, tamen quando non ex fraude, sed bona fide debitor soluit aliquibus etiam in iure posterioribus, illi retinere possunt, & hic soluendo potest excusari, quia non tenetur scire omnes istas leges & ordinem quem statuunt. Imò multi passim putant se in conscientia ad talem ordinem non obligari, conformiter opinioni Gabrielis, nisi Iudice decernente.

Quæro decimò. Quid dicendum de his qui cedunt bonis, an vltra ad aliquid teneantur? Respondeo. Cessio bonorum in foro conscientiæ non aliter excusat, quàm necessitas sine cessione excusaret. In hac enim cessione ex quadam misericordia conceduntur alimenta ob necessitatem: quia non tenetur se spoliare debitor necessariis alimentis, ita vt cogatur mendicare. Itaque sicut quis in necessitate constitutus potest retinere ea quæ spectata personæ suæ conditione, & eorum quos alere tenetur, censentur necessaria: Similiter qui absque culpa cogitur cedere bonis, potest abscondere quantum necessarium erit, vt tenuiter viuat secundùm statum suum. Ita Lessius, citans Petrum Nauarram, & Syluestrum. Si tamen postquam cessit quis bonis ad lautiorem fortunam pertigerit, tenetur integrè satisfacere.

Quæro vndecimò. Vtrum liceat carius vendere dilata solutione, siue credito, quàm vendi solet præsenti pecunia?

Respondeo 1. licere vendere carius dilata solutione, intra limites iusti pretij: Vnde si præsenti pecunia vendebas infimo pretio, potes ob dilatam solutionem vendere summo. Item si res quæ nunc valet viginti argenteis tempore solutionis valitura triginta aut circiter, potes illam tali pretio vendere, si seruare decreueras; & hoc ratione lucri cessantis. Item aliquid licitè exigitur vltra pretium iustum, ratione periculi sortis, cui mercator credito vendens se exponit, vel ratione expensarum & molestiarum quas timet in recuperanda sorte & solutione.

Sed difficultas est in quibusdam modis vendendi ad creditum in auctione publica introductis, vt hac ratione augeatur pretium concurrente emptorum copia. Sic quibusdam in locis Domini temporales grana à Receptoribus suis collecta ex censu annuo, circa Iunium curant exponi ad creditum, dantes terminum solutionis post messem futuram, puta in Decembri & propterea concurrentibus emptoribus, multum augescit pretium, vltra illud quod tunc præsenti pecunia valeret, & quidem vltra rigorosum, & summum illius temporis. Hic casus à quodam Receptore timorato paucis abhinc annis mihi propositus fuit, quia ei scrupulus ea de re à Religioso pio & docto ingestus fuerat.

Respondeo: Non videri absolutè condemnandum hunc modum tanquam iniustum, quamuis dissuadere non absre foret his, qui non habent interesse, ex solutionis dilatione. Ratio esse potest, quia non venduntur pluris præcisè ob dilationem solutionis, sed quia iste modus vendendi, per accidens faciat pretium crescere, alliciendo copiam emptorum. Et illud censeri potest pretium quodammodo iustum, quod in tali modo vendendi spectatis circumstantiis lubenter à plerisque penditur. Maximè si libertas sit in tali modo vendendi, etiam infra pretium quod nunc præsenti pecunia curreret, offerre: quamuis moraliter non contingat infimo pretio obtineri in tali foro, & talibus circumstantiis, ob raritatem mercis, & concurrentiam emptorum.

Quæro duodecimò. Quid dicendum de tutoribus pecuniam pupillorum apud mercatores deponentibus, vt quinque vel sex pro centum recipiant, cum securitate sui capitalis? Respondeo, à multis id condemnari, nec securum esse. Cui resolutioni consentiunt quæ decreta sunt in Synodis Prouincialibus Cameracensi anno 1586. tit. 23. capite quarto. Melchliniensi anno 1570. atque etiam in Diœcesanis Audomarensi anno 1583. tit. vndecimo capite primo. Iprensi anno 1577. tit. trigesimo capite quarto. Ne quis tutor aut curator pupillorum, aut pupillarum sub prætextu augmentandi patrimonij ipsorum, pecunias eorum, sub certo lucro singulis annis vltra sortem recipiendo det mutuo, retenta facultate recipiendæ sortis, quando ad maiorem ætatem peruenerint, aut matrimonium contraxerint, aut aliàs ad illorum voluntatem & arbitrium. Simul autem declarant istæ Synodi omnes huiusmodi contractus esse

vsurarios, & contra sic mutuantes, tanquam contra vsurarios, procedendum. Philippus quoque Secundus Rex in diplomate, super executione dictæ Syn. Prouinc. Camerac. art. 21. declarat tales contractus esse nullos. Et similiter Octauius Episcop. Tricaricensis directorio Coloniensibus scripto, tit. de vsuris. Ita Franciscus Saluius in additionibus ad Binsfeldij compendium capite 22. parte 3.

Quæro decimo-tertiò. Quid dicendum de viduis, ancillis, famulis, & horum similibus mercaturam non exercentibus, qui tamen pecuniam apud se aliàs quiescentem deponunt inter manus mercatorum, vt sex lucrentur super centum, & capitalem summam securam sibi volunt, repetendam vbi egerint? Respondeo eandem rationem hic esse quæ in priori casu, eamdemque resolutionem.

Attamen praxis hac in re sic inualuit, vt passim id etiam timoratæ conscientiæ agere videantur sine scrupulo iniustitiæ; nec parum difficultatis patiuntur Confessarij, aut Parochi. Vulgo vocant id vernaculè, *Mettre son argent à monte*, quod quibuslibet concessum putant; quia & ad id quandoque importunè à mercatoribus sollicitantur, qui rem sibi gratissimam passim ab his præstari fatentur, & lucrum quod inde hi pecuniam deponentes faciunt, libenter soluunt, ob maius lucrum quod ex pecunia deposita eis cedit.

Ideo quidam recentiores Theologi & Canonistæ hanc praxim excusant, & iustificant per tres virtuales seu implicitos contractus, nempè per contractum societatis, per contractum assecurandi capitale, & per venditionem lucri incerti maioris pro minore certo. Nec est necessarium vt contrahentes expressè hos contractus ineant, sed sufficit quod implicitè illos intendant per vnicum contractum expressum. Vnde sufficere videtur, quod suis intendat conferre centum cum mercatore, vt quotannis soluat quinque, salua sorte, eo modo quo licitum est. Vide Lessium libro secundo capite vigesimo quinto. dub. 3. Nec necessarium, vt hi qui sic pecunias bona fide conferunt, omnia ista perfectè intelligant, sed implicitè censentur intendere iustum titulum, quia cupiunt iusto modo lucrari, & non aliter. Interim etsi de facto vsurarius esset contractus, si tamen bona fide processerint, & aliàs facturi erant iustum, probabilis est opinio multorum, posse retinere lucrum quod iusto tunc contractu facturi erant. De quo videre potes latius Lessium lib. 2. capite 20. dub. 12.

Hinc infero, licet securius sit supradictam consuetudinem tollere ab his qui pecunia sua negotiaturi non erant, ne videatur mutuum implicitum cum vsura: Attamen qui bona fide fecerint, & lucrum perceperint, non puto facilè esse condemnandos ad restitutionem, ob dicta. Vide Nauar. c. 17. n. 157.

Sed dices: Quid si hi repetant sortem capitalem, vt securiori modo suam applicent pecuniam ad lucrum, & mercatores refundere differant? Resp. hoc non infrequens esse, scioque contigisse quibusdam viduis quas ab hac lucrandi ratione parum tuta diuertere optabam. Tunc autem cum illi sint in mora, ratione illius moræ possunt tuto lucrum iustum accipere: quia pecuniam suam, vel in annuum redditum, vel per aliam iustam viam poterant lucrosè impendere.

Videri etiam potest alius modus excusandi tutores, vel viduas sic pecuniam deponentes, apud Lessium libro secundo capite 22. dub. [illegible] circa finem, Nempè putat posse excusari per censum vtrimque redimibilem. Hæc paulo latius dixerim, quia quæstio quotidiana est Pastores concernentes, quibus licet suadeam quoad licet potest, consuetudinem supradictam [illegible], non tamen approbo quod aliqui nimis vehementer in publico inuehantur in eam, sine sufficienti discretione; nam experientia constat quandoque inde non sequi fructum, sed potius tumultum & conscientiarum inuolucrum. Vnde addo, cum aliqui bona fide id practicant, nec ex monitione speratur fructus (quod certè non est infrequens) potius hos in sua fide & opinione fauorabili quamuis minus secura relinquendos; quia saltem ratione bonæ fidei sunt solùm in statu materialis peccati & iniustitiæ. Quod si verò interrogent Confessarium, vel Parochum, tunc illis veritatem aperire tenentur, vt alibi diximus generaliter.

Quæro decimo quartò. Quid dicendum de illis venditoribus, qui quia emptoribus non placet merces nisi infimo pretio, cum pretio medio vel rigoroso optent vendere, compensant id occulta diminutione mercis, puta in mensura vel pondere. Exempli gratia conantur mensurando pannum occultè medium vel vnam vlnam lucrari, vt perueniant tali modo ad pretium intentum? Resp. hic esse iniustitiam, & proinde obligationem restitutionis, maximè cùm est quantitas notabilis. Ratio est, quia licet possent vendere pretio medio, vel rigoroso; hoc tamen post ad mentionem de pretio non licet: sed tenentur stare conuentioni quæ est iusta, licet sit de pretio infimo. Aliud foret, si cogeretur vendere mercator infra iustum pretium etiam infimum, ex necessitate compulsus. Tunc enim si occultè diminuendo solùm pertingeret ad pretium iustum infimum, non videretur peccare contra iustitiam.

Similiter peccant contra iustitiam, & in re notabili tenentur ad restitutionem; qui computando cum mercatore, aliqua retinent quæ certo sciunt se ex officina habuisse, sed non esse scripta à mercatore. Solentque hi insufficienter se excusare, dicendo se odio illa reticere, quia caro nimis vendiderit eis alias merces. Nam si non vendiderint vltra pretium rigorosum iustum, tenentur in conscientia stare conuento pretio.

Quæro decimo-quintò. An venditor teneatur aperire defectum mercis suæ?

Respondeo primò. Si emptor roget venditorem de bonitate, aut vitio rei, vel si petat ad certum vsum: tenetur venditor aperire rei vitia quæ sunt occulta; quia ex officio tenetur explicare conditionem rei suæ, si rogetur. Quod si asserat rem vitio carere, & eam multum laudet sciens occultum vitium, facit iniuriam emptori; quod si hac ratione alliciat emptorem qui alioqui emere noluisset; contractus est inualidus, quia dolus ei dedit causam. Si voluisset emere, sed non tanti, habet actionem quanti minoris. Si petenti ad certum vsum det rem inutilem, tenetur ad damna. Vide Lessium fusè libro secundo capite vigesimo primo.

Respondeo secundò. Si venditor laudet rem supra meritum, vel celet vitium, quod illam non reddat notabilius minus vtilem ad vsum pro quo [illegible]titur, non tenetur ad restitutionem. Tum quia ferè scitur hæc consuetudo mercatorum ab ementibus. Tum quia non incurrit emptor notabilem læsionem.

Quæro decimo-sextò. An monopolium obligat mercatores ad restitutionem?

Respondeo generaliter à Doctoribus monopolium accipi, pro omni machinatione qua mercatores efficiunt, vt ipsi soli aliquid vendant, vel certo pretio vendant. Itaque si conspirent in pretium quod non sit supra legitimum, haec supra rigorosum, non peccat contra iustitiam, licet peccare possint contra charitatem. Sic nec emptores, conspirantes inter se, vt non emant nisi infimo, sed tamen iusto, quod contingit quandoque in auctionibus publicis. Si verò conspirent in pretium supra legitimum, peccant contra iustitiam, & tenentur ad restitutionem excessus pretij. Sic si emptores conspirent vt pretio vili emant quod sit infra infimum iustum, obligantur venditori de damno.

Respondeo secundò. Quando mercatores coëmunt omnes merces certi generis, puta frumentum tempore messis, vel ante aut post, vt postmodum inducant caritatem, & suo arbitratu vendant: quidam Doctores asserunt eos peccare contra iustitiam, & obligari ad restitutionem, quia iniuriam faciunt Reipublicæ, & fraude quadam sunt causa cuiusdam pretij iniusti. Alij tamen putant eos solùm peccare contra iustitiam legalem, & ideo non teneri ad restitutionem. Ita Molina & Lessius cum quibusdam. Ratio est, quia non peccarunt emendo, si pretio currente emerint: nec seruando, quia non tenebantur ex iustitia vendere: poterant enim seruare, vel alio ferre, vel vastare, &c. Itaque cùm non vendant secundùm æstimationem communem à qua pretium pendet rerum, nec iniusta actione illius pretij causa fuisse probetur, non videntur obligari ad restitutionem; quamuis puniri possint à Republica, eo quod contra iustitiam legalem & bonum publicum se gesserint, inducendo caritatem.

Vide Syluestrum. V. Emptio q. 13.

Respondeo 3. Si aut fraude impediant aliqui mercatores, ne copia alicuius rei quam vendere volunt, aliundè importetur vt sic caritatem inducant, tenentur ad restitutionem, tum mercatoribus quos impediunt & probabili lucro priuant, tum Reipublicæ, quia per iniustam actionem causa sunt maioris pretij.

Quæro decimo septimo. An fraudes, quæ variè in emptione & venditione solent concurrere, obligent ad restitutionem? Respond. ordinariè obligare, cùm per illas causa damni datur, siue sint ex parte emptorum, siue venditorum: sed hæc tamen parum æstimantur ab illis, ideoque sine fronte his passim suam inuoluunt conscientiam. Aliquas recenseamus.

Prima est ex parte vendentium, qui non solùm non tegunt vitia occulta rei, sed & mirè rem extollunt, emptori sæpius inutilem, vel parum vtilem.

Secunda est ex parte eorumdem, dum subornant personas quæ rem faciant carius vendere quàm iustum sit, quod fit plerumque in auctionibus: hi enim semper augent donec rei dominus ad pretium pertingat intentum, quod plerumque est supra rigorosum; quod si ad illud pretium alij non augeant, redit horum qui ad hoc subornati sunt fraude res ad dominum.

Tertia est ex parte ementium, qui alios deterrent quandoque à licitatione, fraude, vel minis, vel pecunia, vt ipsi obtineant infra iustum pretium.

Quarta est, eorumdem falsò rem vendendam deprimentium, falsoque asserentium esse inutilem, infrugiferam, vitiosam, litigiosam, vt talibus mendaciis auertant emptores.

Quinta est, eorum qui persistunt in auctione pretij, non vt rem obtineant, sed solum vt alteri noceant, & carius emant, scientes ei rem quodammodo necessariam.

Sexta esse potest ex parte eorum, quibus res commissa est, vt exponatur venditioni: & hi exponunt eam tempore & loco incommodo, vt aliqui consanguinei eam obtineant, vel ipsimet per aliam personam. Hoc quandoque Tutoribus contingit & Iudicibus, vel similibus, qui & pecunia sinant se abripi ad similia incommoda.

Quæro decimo-octauò. Ad quam restitutionem hi teneantur? Respondeo, si notabile damnum per hoc aliis creetur, nam si propter hæc non vendatur res supra pretium rigorosum talis fori, vel infra infimum, crediderim non obligandos ad restitutionem.

Quæro decimo-nonò. Quid dicendum de fraude illorum, qui bonis mercibus alias defectuosas, vel minoris valoris commiscent. Exempli gratia; Frumento commiscent secale, aut alia semina, vel quisquilias, vino aquam miscent, tenue vinum cum præstantiori; lanas in locis humentibus constituunt, vt tanto magis ponderent, & sic de similibus, vbi in qualitate vel quantitate fraus aliqua interuenit.

Respondeo, si simili admixtione facta mercator non plus rem vendat, quàm valeat vt sic (quia res non fit propterea deterior, quàm quæ passim ab aliis venditur) non videtur obligari ad restitutionem: Ratio est, quia per hoc emptoribus nullum vel exiguum damnum facit. Supponimus enim rem sic mixtam non vltra pretium vendi quod meretur etiam cum illa mixtione. Aliud foret, si damnum inde graue patiatur emptor: Puta quia res ei redditur postmodum inutilis, vel dispendiosa: Exempli gratia, emit vinum ad conseruandum, & ob mixtionem aquæ si citò non euacuatur, totum elanguescit, vel acescit cum eius damno: emit fructus in quantitate, & quia commixti sunt per industriam vel fraudem mercatoris aliqui ad putredinem vergentes, paulò post magna pars inficitur. In his & similibus si non monuit emptorem, saltem post contractum, censetur causa damni per fraudem.

Quæro vigesimò. Vtrum liceat quandoque emere rem furtiuam? Respondeo, non licere, nisi quando emeretur in gratiam domini vt illi reddatur, & tunc teneretur dominus pretium refundere: quia talis emptor censetur eius negotium egisse. Alioqui qui emit rem furtiuam, domino comparente, tenetur eam reddere, etiamsi nolit pretium reddere.

Respondeo secundò. Qui bona fide emit nesciens esse furtiuam, si postmodum deprehendat esse talem, potest reddere illi qui vendidit, repetito pretio, vt se seruet indemnem. Hæc est sententia multorum Theologorum & Canonistarum: imò aliqui eorum etiam tenent, si mala fide emisti, scienti vel dubitans esse furtiuam, posse te idipsum facere. Vide Lessium libro 2. cap. 14. dub. 3. in fine.

Sed quæres. Quid si rem furtiuam bona fide emptam alteri vendideris? Respondeo, si tunc dominus compareat, teneris solùm restituere id in quo factus es inde locupletior. Vnde si eodem pretio vendideris, ad nihil teneris; si pluris, teneris auctarium illud dare: Si dono eam accepisti, &

vendidisti,teneris dare pretium, nisi fortè illud in largitiones liberales insumpseris, quas aliàs non erat facturus. Si eam donaueris, etiam ad nihil teneris, nisi similem ex tuis eras donaturus, tunc enim pepercisti rei tuæ.

CAPVT VIII.

RESOLVTIONES CIRCA octauum Decalogi Præceptum.

QVæro primò. De quibus interrogandus est Pœnitens circa hoc Præceptum? Respondeo. An aliquod falsum testimonium contra aliquem in iudicio dederit?

2. An Superiori de proximi peccato roganti mentitus falsò fuerit, accusando vel excusando?

3. An famam alicuius læserit falsum spargendo, vel occultum detegendo?

4. An discordias inter amicos non seminarit?

5. An in malam partem facta alterius interpretatus non fuerit?

6. An temeraria iudicia de proximo non habuerit?

7. An per adulationem alicui peccati causam non dederit?

8. An mendacio perniciosa non protulerit? Sed de his paucas quæstiones in particulari proponemus, ac inprimis de detractionibus.

Itaque, quæritur de detractione, quando peccatum sit mortale? Respondeo esse peccatum mortale, si sit detractio formalis in re graui. Dicitur autem formalis, si quis directè intendat famam alterius lædere. Quod si ex quadam loquacitate narret quispiam peccata, vel defectus alterius, est detractio materialis: Quæ tamen aliquando potest esse peccatum mortiferum, si quod narratur grauiter proximum lædit in fama, quia licet non intendas expresè lædere, tamen id censeris implicitè intendere, dum causam ponis læsionis.

Respondeo secundò Si id quod narratur, parum lædit, detractio est tantùm venialis. Hinc narrare defectus veniales, non censetur nisi veniale, eo quod ordinariè hi notabiliter non lædunt famam, cùm ab his vix homines sint liberi. Posset tamen talis esse conditio personæ, vt defectus similis censeatur magni momenti. Exempli gratia: Si de Prælato aliquo graui, dicas esse mendacem, id est, crebro mentiri; nam dicere illum semel & iterum mentitum, non videtur mortale.

Similiter è contra quædam peccata etiam mortifera non censentur notabiliter lædere famam ratione conditionis personæ. Exempli gratia, de iuuene dicis esse prodigum, vel amoribus deditum; de milite dicis decepisse aliquam puellam, vel frequentare aliquam concubinam.

Quæro secundò, quale peccatum sit generali nomine aliquem infamare, verbi gratia, dicendo esse superbum, esse auarum, esse iracundum. Respondeo ordinariè non esse peccatum mortale, quia hæc non ita solent accipi, vt sonent peccata mortalia, sed vt denotent naturalem inclinationem, vel etiam veniales defectus. Ratione tamen dignitatis personæ de qua dicuntur, vel quia putantur accipienda quandoque pro grauibus vitiis, poteft in his peccatum mortiferum committi, vt notat Nauarrus capite decimo-octauo, numero 24.

Quæro tertiò, an sit peccatum mortale, reuelare defectus naturales, vt si dicas aliquem esse ignarum, parui iudicij, parui ingenij. Respondeo non esse, nisi inde aliquod notabile damnum sequatur. Idem dicendum de defectu natalium, vt si quis dicat esse filium Clerici, aut natum ex adulterio, & similia. Ratio est, quia ob hæc non censetur quis infamiam, siue læsionem in fama propria contrahere. Videndum tamen an hoc ex nimio contemptu non dicatur, & an etiam ab aliis valdè contemnendus non censeatur; nam ob circunstantias similes posset peccatum esse graue. Nauarrus suprà & alij.

Quæro quartò, an sit mortale, reuelare crimen alterius vni vel duobus quirem omnino silebunt? Respond. Multi putant non esse. Caiet. quæst. 73. art. 7. Petrus Nauarrus lib. 2. cap 4. Corduba Tractatu de Detractione quæst. 2. conclus. 5. Ratio esse potest, quia illud censetur esse leue detrimentum in fama, si vni vel duobus dicas, quibus dicere perinde sit ac si nulli dicas, cùm periculum non sit euulgationis, aut alterius incommodi grauioris.

Quæro quintò, vtrum qui iniuriam sibi factam ab aliquo amico refert, peccatum detractionis incurrat, vel quale peccatum committat? Respondeo, si faciat intentione detrahendi, & vt se vindicet, potest esse quandoque peccatum mortale, si autem vt consolationem accipiat, siue vt querela exposita dolor mitigetur, non est peccatum, saltem mortiferum, quia iure suo vti videtur. Ita Lessius ex Petro Nauarra libro secundo capite quarto. Rationem subdit: Quia nimis graue est, & præter humanam consuetudinem, vt quis cogatur iniurias acceptas solus in silentio concoquere, nec possit eas cum amico communicare: cum hac ratione magna pars earum veluti pondere quodam leuetur. Vnde si inde aliqua infamia authori iniuriæ prouenit, ipsi imputandum.

Quæro sextò, vtrum manifestare possit crimen alterius occultum, ad impediendum damnum proximo impendens? Resp. si aliter non potest auerti, id licere. Ratio est, quia nemo habet ius tuendæ famæ cum damno graui alterius. Hinc resoluuntur Casus sequentes.

Casus primus, ego noui aliquem famulum furem esse, possum monere eos cum quibus habitat, vt ei aduigilent.

Casus 2. Si homicidium, vel aliud crimen imponitur innocenti, qui ob id erit plectendus, possum aperire authorem, imò teneor.

Casus 3. Si agitur de officio, vel beneficio conferendo, de matrimonio contrahendo, de Religione suscipienda, si ego sciam iustum impedimentum, vnde notabile incommodum timeri debeat, possum eius occulta pandere.

Casus 4. Si quis simulet se peritum Medicum, vel Aduocatum, vel Pharmacopolam cum periculo damni alterius, & sciam non esse talem, possum aperire eius fictionem.

Casus 5. Si quis simulat pietatem & paupertatem, vt eleemosynas conquirat cum damno aliorum pauperum, possum eius hypocrisim vel fictionem aperire, occulta peccata manifestare. Cùm enim fama eius tota in errore versetur, non habet ad eam ius cum aliorum periculo, vel incommodo.

Quæro septimò, vtrum cui vno aut altero

crimine est infamis & notus, vt talis possit etiam de aliis ignotis infamari: Respondeo non posse, quia qui est infamis in vno genere vitij, non propterea amisit ius & famam quam habet in aliis virtutibus. Nam verbi gratia potest quis haberi tanquam adulter, non tamen tanquam fur, aut tanquam hæreticus; & ideò si id est occultum, non possum detegere.

Aliud foret, si tantùm referantur crimina aliqua minora, affinia, & ordinariè coniuncta crimini illi quod iam publicum est. Exempli gratia, infamatus est quis de furto aliquo grandi, & tu apud illos qui norunt principale, refers alia minora. Aliquis infamatus est tanquam adulter, & tu aliquas conuersationes, vel actus ad ipsum spectantes narras. In his non intercurrit graue peccatum, si non censeatur notabiliter infamia augeri.

Quæro octauò. Vtrum crimen proximi publicum in aliqua ciuitate, liceat alibi patefacere vbi ignoratur? Respondeo, id non esse contra iustitiam, quando crimen est publicum & notorium, quia talis amisit ius ad famam, vnde non fit ei iniuria. Imò si fama communis breui illud perlatura erat ad locum illum, ne quidem est contra charitatem, vel saltem non est peccatum mortale. Id ipsum asserunt Nauarrus, & Caietanus, scilicet non esse mortale, licet fama illuc non erat peruentura; quia quando semel infamatus est quis publica infamia cùm iam non habeat ius ad famam, non videtur graue, si de publico facto alibi fiat mentio. Et quidem non solent hoc graue æstimare referentes si publica scandala alibi facta alio in loco enarrent.

Quæro nonò. Vtrum quis audita referens absque asseueratione, & dubitanter, peccet mortaliter, & teneatur ad restitutionem? Respondeo negatiuè, si ita referat, vt probabile non sit infamiam inde orituram, eo quod alij non sint credituri. Si tamen audita referat coram illis, quos probabile est ex sua leuitate credituros, licet sufficientem occasionem ad id minimè dederit, potest peccare mortiferè contra charitatem, quamuis non contra iustitiam, nec tenetur ad restitutionem; eo quod non sit causa efficax damni per se, cùm narratio non sit talis, vt fidem idoneus sit facere, sed potius id eorum leuitati, & malitiæ sit tribuendum. Attamen quia ex charitate tenebatur abstinere, aduertens ex suis dictis alterum grauiter lædendum, ideo mortale peccatum potest incurrere.

Hinc infero illum, qui narrat audita ab hominibus parum fide dignis indicans suos auctores, non teneri ad restitutionem, quamuis aliqui audientes credant. Nec refert quod malo animo id faciat, quia intentio nocendi non obligat ad restitutionem si opus ex se non sit damnosum. Qui verò refert audita tali modo, & talibus auctoribus nominatis, vt audientes merito possint induci ad opinandum malum, tenetur ad restitutionem, quia dat sufficientem causam damni.

Quæro decimò. Quomodo peccet qui audit detrahentem?

Respondeo primò: Qui ita audit vt inducat, vel excitet ad detrahendum, vel ad prosequendam inchoatam detractionem, non minus peccat, quàm detrahens, quia ei est causa peccati, & ita tenetur ad restitutionem, nisi detractor restituat. Si verò audiendo detractorem lætatur quidem, non tamen inducit, aut animat ad continuendum, non tenetur ad restitutionem, quia non est causa damni: Potest tamen peccare mortaliter, si quis solùm delectetur eloquentia detractoris, vel curiosa cogitatione factorum proximi, non tamen desideret vt ille detrahat; tunc enim non est peccatum mortale.

Respondeo secundò: Qui nec inducit, nec lætatur; tamen audit, nec resistit detractioni, aliquando peccat venialiter. Mortaliter, si infamia sit grauis, & facilè possit eam impedire, nec putet alia ratione auertendam, vel breui recuperandam famam: Charitas enim obligat ad graue damnum proximi auertendum, quando commodè possumus. Venialiter peccat, si detractio non est grauis, vel si nimia verecundia aut animi pusillanimitate non audeat resistere, quia tunc valde difficile est efficaciter impedire; vnde tunc non tenetur sub mortali, nisi infamia esset valde atrox, & grauia incommoda mox paritura. Tunc enim debet sibi vim facere excussa verecundia, & modestè contradicere. Item solùm venialiter peccat, si putet auditores non credere. Potest autem quis excusari à peccato, si putet monitionem non profuturam, vel si metuat aliquod graue damnum, puta contumelias vel verbera; vel si rationabilis verecundia obstet, si sis inferior, vel nullius auctoritatis. Ita Lessius & alij.

Quæro vndecimò. Quomodo fama sit restituenda? Respondeo: Qui falsum crimen disseminauit, debet adhibere omnem industriam vt falsa illa opinio animis hominum eximatur: Vnde tenetur illis significare se deceptum fuisse, aut falsum dixisse, etiam cum iuramento vbi opus erit. Quod si id fecerit, iam amplius ad nihil tenetur, & si auditores non credant, quia illorum peruersitas iam est causa prauæ opinionis.

Respondeo secundò. Qui crimen occultum manifestauit, dicat se deprehendisse deceptionem, & se errasse, ac deceptum fuisse; laudet infamatum, & honorificè de eo loquatur vbi datur occasio, aut simili alio modo expressè vel implicitè, quantum in se est, eximat opinionem quam impressit.

Quæro duodecimò. Quænam excusent à famæ restitutione?

Respondeo 1. excusare, si fama alia ratione iam sit recuperata.

2. Si infamia iam abiit in obliuionem.

3. Si reuera infamia efficaciter non fuit secuta, eo quod infamator esset nullius fidei, quod sæpè contingit. Item si illi apud quos infamauit sciebant similia, ita vt infamia non fuerit notabiliter aucta.

4. Si non posset fieri sine amissione famæ quæ sit longè maioris momenti, vt si Prælatus vel Vir Illustris infamauit plebeium, non tenetur cum iactura sui nominis reuocare. Ratio est, quia ille plebeius non potest cum ratione exigere, vt ille famam tanti momenti amittat: sed debet esse contentus laude, si eum laudet in eo genere virtutis, vbi infamauit, vel honorifica appellatione, aut salutatione, aut certè pecunia ex arbitrio prudentium, vt passim tenent Doctores.

Quæro decimo-tertiò. Vtrum in fama possit fieri compensatio? Respondeo affirmatiuè. Si tu alium infamasti, qui te antea infamarat, non teneris ei ad restitutionem, si ipse tibi restituere nolit, sed potes vti compensatione; maximè si infamia grauior non sit à te ei illata. Imò quidam putant posse fieri compensationem infamiæ cum damno infortunij tibi illato. Exempli gratia: Intulisti Petro damnum, & ille te grauiter infama-

uit, tu potes illi denegare restitutionem, si nolit tibi restituere famam. Imò aduertendum, si quis te infamet, nec possis infamiam alia ratione auertere, tu potes illius occultos defectus aperire, ne [illegible] ei adhibeatur, verbi gratia, dicere quod aliàs in mendacio & periurio sit deprehensus, si ita sit. Vide Lessium libro secundo capite 11. dub. vigesimo quinto.

Quæro decimo-quartò. Quale peccatum sit iudicium temerarium de proximo? Respondeo iudicium temerarium (siue ex leuibus aut insufficientibus indiciis) quod concipitur de graui malo proximi cum plena animaduersione, ordinariè est peccatum mortale. Ratio est, quia fit iniuria proximo, & in despectum eius grauem vergit quod in corde tuo iudices eum sine causa improbum: & ex maleuolentia prauoque affectu prouenit, quod aduertens signa non esse sufficientia, nihilominus pergis iudicare.

Respondeo 2. Si indicia non sint omnino sufficientia ad certum iudicium, magnam tamen habeant probabilitatem, vt rem faciant omnino credibilem; non censetur mortale, etsi rem iudices moraliter certam; quia non est tanta distantia inter valde probabile & moraliter certum, vt censeatur grauis iniuria inferri, si quod valde probabile est, iudicetur esse certum.

Respondeo tertiò: Non est nisi veniale, de defectibus leuibus & venialibus iudicium temerarium: quia non est grauis per hoc iniuria. Item non est nisi veniale, si fuit graue malum, sed non perfectè aduertisti te malè iudicare; vel non aduertisti signa esse insufficientia, licet aduerteres te malè iudicare.

Quæro decimo quintò. Quale sit peccatum suspicio temeraria? Respondeo suspicionem qua ex leuibus indiciis malam de propinquo opinionem habemus, ordinariè non esse nisi veniale peccatum; quia cùm semper maneat intra latitudinem ambiguitatis sine iudicio & definitiua determinatione, non inuoluit cōplete contemptum proximi. Si enim proximum completè despiceret, prorumperet in definitiuam sententiam, & diceret in [illegible], verbi gratia, Ioannes est peruersæ mentis. Vide Caietan. in Summa. V. *Suspicio.* Quidam tamen putant suspicionem de graui malo pertinacem, prouenientem non ex humano errore, sed ex contemptu & maleuolentia esse mortale peccatum. Ita Lessius libro secundo capite 29. dub. 3.

Petes: Quomodò sciri potest an tantùm sit suspicio, an verò iudicium firmum; in his enim discernendis hærent nonnunquam pœnitentes, hærent & Confessarij? Respondeo. Dum quis ita iudicat, vt rogatus an habeat pro certo; responsurus sit sibi certum, aut ferè certum videri, tunc censetur iudicium firmum. Si vero ita iudicet, vt responsurus sit se non esse moraliter certum, sed se posse ea in re falli; tunc solùm est suspicio. Hæc est regula Caietani, & aliorum Theologorum.

Quæro decimo-sextò. An susurratio sit peccatum mortale? Respondeo, Susurrationem vocari oblocutionem ad amicitiam tollendam inter aliquos, & in genere suo esse peccatum mortale, cùm tendat ad nocendum proximo, tollendo ei magnum bonum, amicum scilicet. Vnde qui [illegible] inter consanguineos vel amicos, [illegible] susurratio esse [illegible] aliquid prouocatiuum contra [illegible]. Videndum tamen ex grauitate nocumenti, [illegible] deat actus in naturam laxæ [illegible] aduertere ex suo dicto tale [illegible] iam. Potest etiam esse venialis, ex parte [illegible] dicitur, quia leue est, vel ex parte modi, quia iocosè & non seriò dicitur. Ita Caietanus in Summa. V. *Susurratio.*

Petes: An is qui ad dissoluendam amicitiam alicui damnosam occultum alterius peccatum aperit, censeatur susurro, & peccatum mortale incurrere? Respondeo, non peccare, sed opus charitatis agere, quia talis non est vera amicitia, quæ non in virtute, sed in vitio est fundata; atque etiam alter non habet ius ad tuendam famam suam cum damno proximi, vt supra dixi.

Sed quid si ad dissoluendam amicitiam damnosam confingat graue peccatum de altero, vt amicum ab illo auertat? Respondeo, si sit peccatum cum infamia coniunctum, peccat mortaliter; quia non sunt facienda mala vt eueniant bona. Quod si peccato non sit infamia adiuncta, non censetur nisi veniale peccatum. Sayrus lib. 12. capite 5.

Quæro decimo-septimo. Verùm sub peccato mortali teneatur quis testari, vel denuntiare, Iudice præcipiente, vel iuramentum deferente? Resp. subditus tenetur, si author laboret infamia delicti, vel si de illo iam semiplenè probatum est. Item licet nulla laboret infamia, si tamen ab eo impendet graue damnum bono publico, vel etiam priuato quod alter nequit auerti, tenetur quis denuntiare & testari. Item si procedatur via accusationis, & delictum probari plenè possit, testis citatus tenetur testari.

Respondeo 2. multis casibus non tenetur quis denuntiare vel testari. 1. si sub secreto tibi patefactum est, consilij, vel auxilij causa, ad salutem animæ, vel corporis. Exempli gratia, si sis Medicus, Aduocatus, Obstetrix. Non enim debet misero obesse, quod consilij vel auxilij petendi causa se alteri bona fide patefecerit, & hoc etiam verum est, licet infamia vel semiplena probatio de authore præcesserit. Si tamen denuntiatio vel testificatio ad aliquod damnum publicum vel priuatum foret necessaria, promissio secreti etiam iurata non obligat, quia iuramentum promissorium cedens in damnum tertij non potest obligare. 2. si author non laborat infamia, nec timetur damnum in futurum, quia poterit alia via emendari, puta monitis priuatis, non teneris etiam tunc denuntiare vel testificari, licet cum duobus & tribus scias, & licet procedatur per viam inquisitionis. 3. quando proceditur per viam accusationis, si testis videt rem probari non posse, eo quod ipse solus & accusator sciant, non tenetur testari, quia & accusator tunc non potest accusare. 4. si ex denuntiatione vel testificatione notabile damnum tibi vel tuis impendeat, non teneris, nisi fortè publicum bonum necessariò id postulet, si cognoueris ab iis qui fide non sunt digni; hoc enim perinde est ac si nescires. Neque tunc expedit reuelare eos, si fide digni non sunt. Porrò in casibus in quibus non tenetur quis reuelare, etiamsi iuret dicere veritatem, non tenetur, quia potest iuramentum suum conuenienti modo intelligere cum hac restrictione: *Quatenus teneor iure.*

Quæro decimo-octauò. Teneturne testis [illegible] damni secuti restitutionem, si nolit testari [illegible] [illegible] vel si [illegible] veritatem [illegible] [illegible]. Quidam DD. [illegible]

ad restitutionem damnorum quæ inde oriuntur, quod noluerit testari, vel veritatem patefacere; quia tunc ex iustitia tenetur testimonium dare citatus à Iudice. Alij negant, si enim fugit, vel se occultat antequam Iudicis citatio denuncietur ei legitimè, non tenetur ad restitutionem damni, defectu testificationis sequuti, quia necdum obligatus erat præcepto Iudicis, cùm necdum ei debito modo erat impositum. Si verò ei iam insinuata est citatio per ministrum iustitiæ, licet obligetur præcepto & obligatione obedientiæ, non tamen obligatione iustitiæ, antequam acceptarit. Cùm verò acceptauit, tunc tenetur ex iustitia veritatem dicere, legitimè interrogatus.

Quæro decimo-nonò. Vtrum testis ratione falsi testimonij, teneatur ad restitutionem damni sequuti?

Respondeo 1. Teneri sciens vel ex crassa ignorantia falsum testari: nisi fortè iam damnum erat datum sufficienter per alios testes, ita vt eius testimonium nihil effecerit; tunc enim nō censetur causa efficax damni. Adde, quod si quis per falsum testimonium alium in periculum mortis induxit, tenetur retractare, etiamsi simile periculum illi crearetur. Tenetur enim aduertere quisq; damnum, quod alteri iniquè parauit, etiam cum pari damno suo. Et hoc verum est in omni restitutione, siue famæ, siue pecuniæ, siue honoris, quia in pari damno melior est conditio innocentis. Item, si alios ad falsum testimonium induxit, tenetur Iudici machinationem aperire, vt innocens liberetur. Hæc autem intellige, si spes sit reuocationem & detectionem profuturam.

Respondeo 2. Qui falsum testimonium dixit ex inaduertentia, vel obliuione, vel ignorantia non mortifera, nec grauiter culpabili, non tenetur ad restitutionem: solùm enim tenetur de dolo & culpa lata, non leui aut leuissima: & censetur tunc tale damnum quasi fortuitò allatum. Ita multi cum Cajetano q. 70. art. 4.

Quæro vigesimò. Vtrum testis possit pecuniam accipere, vt dicat veritatem, & si accipiat an teneatur restituere? Respondeo, posse accipere expensas, & dietam quam impendit, vt audiatur in testem, etiam potest accipere aliquid pro damno & periculo quod incurrit, testem se exhibendo. Si autem accepit pecuniam solùm hoc titulo vt verum testimonium dicat, tenetur restituere, nisi liberaliter ei datum sit. Ratio est, quia si testari velit, tenetur veritatem dicere ex iustitia; & ideo pro ea re nihil potest accipere. Imò, tenetur restituere, quia censetur extortum, & coactè datum ex metu iniuriæ, ne fortè iniustitiam committat.

Sed quid si testis pecuniam accipiat, vt falsum testimonium dicat, teneturne ad restitutionem? Respond. quorumdam sententiam esse non teneri, quia putant acceptum ob turpem causam generaliter non esse restituendum. Vnde nec Iudex si acceperit pecuniam pro sententia iniusta, teneretur. Alij volunt non posse recipi, nec retineri acceptum pro opere prauo quod legibus punitur, eo quod leges videantur nec impedire eius acquisitionem & dominium, dum similia pacta irrita reddunt. Sed prior sententia omnino probabilis est. Et licet leges velint talia pacta inualida esse, ita vt obligatio ciuilis ex illis non nascatur; non tamen incapacem reddunt acquisitionis rei in foro conscientiæ eum qui accipit & retinet opere iam completo. Saltem talis ante sententiam Iudicis non tenetur restituere.

Quæro 21. An reus à Iudice interrogatus, teneatur fateri veritatem?

Respond. 1. Certum est non teneri, si Iudex non interroget seruato iuris ordine. Puta quia interrogat de crimine occulto, de quo nec est fama sufficiens, nec sufficientia iudicia, nec probatio semiplena.

Respondeo 2. Si Iudex interroget iuridicè, multorum etiam probabilis est sententia, si agatur de pœna graui, maximè capitali, non teneri reum se prodere, nec peccare mortaliter, negando crimen quamdiu est spes euadendi. Vide Syluestrum. V. Confessio delicti, Emmanuelem Sa, V. Reus. Vnde sequitur, non teneri reum iurare ad mentem Iudicis, sed posse vti artificio, seu æquiuocatione, vel restrictione mentali. Nec tenetur de iuramento calumniæ, hoc est, non tenetur iurare se in omni parte litis dicturum veritatem, maximè si dubitet se iuridicè interrogandum.

Petes, an reus accusatus de crimine quod iuridicè probari nequit, peccet, si negando crimen dicat accusatorem mentiri & calumniari? Respondeo, posse peccare contra charitatem, si simpliciter negando possit se defendere, sine simili verborum asperitate, quia non est proximo malum maius inferendum, quàm ad tui defensionem sit necessarium. Non peccat tamen contra iustitiam, quia reus se potest tueri quauis via, modo non dicat mendacium. Non censetur autem dicere mendacium, quia qui accusat de eo quod probare non potest, calumniator præsumitur in iure, & mentiri; cum quia contra dictamen conscientiæ loquitur: tum quia falsum præsumitur in iudicio quod probari nequit.

Idem dicendum de eo qui extra iudicium negat se dixisse aut fecisse quippiam, quod alius illicitè aperuit: vt si secretò, vel tanquam amico ex confidentia tibi patefeci, & tu id alteri referas cum mea infamia, vel cum offensione graui illius. Si enim ille mecum ea de re expostulet, possum negare me dixisse, conuenienti modo intelligendo, vt mendacium vitetur. Negando enim vtor iure meo: quisque enim habet ius sua occulta dicta, vel facta celandi quantum potest, si inde infamia sibi vel offensio alteri nascatur. Quod si delatori inde incommodum obueniat, sibi imputet. Ita Lessius libro secundo capite 31. dubitat. 2. Petrus Nauarra capite quarto numero 348. Aliud esset, si aliter licitè id patefecisset: tunc enim ei fieret iniuria, si sine sua culpa infametur, vt mendax.

Aduerte quoque reum vt se defendat, cùm aliter non potest, posse detegere occulta crimina testium, ad labefactandum eorum testimonium, verbi gratia, crimen falsi, vel periurium. Is enim qui se offert ad testandum, sibi imputet, quia tali se periculo exponit.

Quæro vigesimo-secundò. An reus possit fugere è carcere, & vincula ac carceres perfringere, si pœnam mortis timeat? Resp. id posse, nisi iurarit se permansurum. Etenim ei tale ius ad vitæ suæ conseruationem, vt humana potestas eum obligare non valeat ad eam non conseruandam, si eius spes aliqua affulgeat. Neque effringendo vincula & carcerem inferre censetur vim potestati publicæ, quia hæc non est in vinculis aut lapidibus, sed Iudice & ministris, quibus vim non licet inferre, quando est iusta condemnatio. Hinc sequitur, quòd si reo licitum est fugere, etiam aliis licitum esse id consulere, & auxilium ferre suppe-

ditando instrumenta & media ad fugam. Si enim licet finem consulere, cur non & media porrigere? Neque id est violare publicam custodiam, quia non iuuo effringere, neque porrigo instrumenta ei qui iniustè sit vsurus. Itaque non licet iuuare effringendo, aut rumpendo carceres vel vincula. Quia solus reus ad id habet ius ob maximum incommodum quod ei imminet. Alioqui nihil posset Iudicibus esse firmum & tutum.

Aduerte etiam quod ministris iustitiæ non licet consulere reo, vel suppeditare instrumenta, quia ex officio prohibentur: tenentur enim quantum in se est reum curare detineri: vnde ipsi suadentes vel cooperantes ad fugam, iniuriam Reipublicæ faciunt.

Quæro vigesimo tertiò. Vtrum quis possit sibi falsò crimen imponere, ad vitanda tormenta, si extremo supplicio inde sit afficiendus? Hic casus non est infrequens in illis, qui non valent torturas sustinere, & mortem præeligunt, ideoque fatentur crimen quod non fecerunt, puta maleficium, vel homicidium. Respond. Probabilem esse recentiorum Doctorum opinionem, non esse id peccatum mortiferum; nec postea teneri reuocare, si in tormenta iterum sint rapiendi. Quæ opinio fauet multis miseris, qui alioqui non solum corpore, sed & anima perirent, confitendo ea quæ non audent reuocare metu tormentorum. Quam sententiam latè explicat Lessius libro 2. capite 11. dub. 7.

Non licet tamen metu tormentorum alterum accusare falsi criminis, si ei mors inde impenderet, aut graue malum. Quia non habet eam potestatem in famam alterius quam habet in suam. Tunc tamen potes occultum alterius peccatum aperire, vel secretum, quia non teneris cum tanto tuo incommodo alterius famam seruare. Quod verum est, nisi inde grauissima incommoda timeantur, v.g. si esset secretum Principis, vel Reipublicæ, vel exercitus.

Petes: Quomodo peccent litigantes qui appellant à sciencia iusta ad differendam executionem?

Respondeo, teneri alteri parti de damnis & interesse, si iniusta est appellatio, esseque peccatum mortale, quando satis patet sententiæ iustitia. Quod si illa obscura est, potest sine peccato appellari.

Quæro vigesimoquartò. Quale peccatum committit, qui aperit litteras alienas, & eas legit, vel scripturas quæ in secreto obseruabantur? Respondeo si aduertit, vel aduertere debet notabile damnum alteri posse inde obuenire, peccat mortaliter; nisi id authoritate legitima faciat, quomodo faciunt tempore belli locorum Gubernatores, item & Prælati in Monasteriis.

Qui autem aperit imprudenter, putans eas ad se missas, aut ob curiositatem quæ non iudicatur periculum inuoluere alicuius nocumenti, non peccat mortaliter, sed venialiter. Qui autem aperit ex tacito consensu eius à quo vel ad quem mittuntur, non peccat.

Similiter dicendum de secreto commisso. Si enim quis illud reuelat, aduertens aut aduertere debens indè secuturum alteri notabile damnum, aut notabilem discordiam, peccat mortaliter. Detectio autem peccati quam constat nemini notabiliter nocituram, solùm est venialis.

Quæro vigesimoquintò. Quale peccatum sit irrisio [illegible] Respondeo si ab sit contemptus personæ [illegible] suo genere peccatum veniale: eo quod [illegible] contemptu leue damnum nata sit inferre, puta erubescentiam. Si quis tamen putet ex defectu etiam leui obiecto quempiam grauiter commouendum, potest mortaliter peccare. Item, ratione status & conditionis personæ, potest esse hic grauior culpa, si in risum traducatur.

DE PRÆCEPTO NONO.

QVæ hoc præceptum concernunt, explicata sunt in præcepto sexto.

DE PRÆCEPTO DECIMO.

QVæstiones hoc Præceptum concernentes, explicatæ sunt in Præcepto 7. Vnica quæstio hic explicanda de his qui lucrum captant ex ludis.

Quæro primò. Quando quis teneatur ad restitutionem ex acquisitis per ludum? Respondeo teneri variis casibus.

Casus primus sit: Si lucratus est quis ab eo qui non poterat in ludo deponere, quia non habebat dispositionem rei quam exponebat. Tales sunt Religiosi respectu rei notabilis nisi accedat consensus Prælati. Tales & pupilli ac minores iuxta multorum sententiam: Item & filiifamilias, nisi habeant propria bona castrensia, aut quasi castrensia. Possunt tamen hi perdere secundùm morem personarum suæ conditionis, id quod honestæ recreationi congruit, nam hic est tacitus parentum consensus.

Casus secundus: Si per iniuriam, puta minis, fraude, conuitiis, ad ludum pertraxisti quempiam, & vicisti, secundùm multorum sententiam teneris restituere.

Casus tertius: Si simules te parum peritum vt ad ludendum allicias, cum tamen mortaliter certus sis te lucraturum; tunc etiam teneris ad restitutionem, quia tunc dolus dat causam contractui. Idem dicendum cùm quis sponsionem facit cum altero, ita vt certus sit de re super qua fit sponsio, & tamen dissimulat vt alliciat alterum.

Casus quartus: Si cùm incipis ludere habebas animum non soluendi, vel solutum repetendi; tunc etiam non poteras in conscientia lucrari. Tum quia decipis alterum, & si sciret tuam deceptionem, nollet ludere: tum quia debet par esse conditio ludentium, vt vterque eorum eodem modo paratus sit rem depositam perdere.

Casus quintus: Si vtaris fraudibus contra leges ludi, teneris ad restitutionem eius quod sic lucraris: imò & ad restitutionem eius quod alter iustè lucraturus erat, nisi fraude impeditus fuisset, quia damnum per iniustitiam ei infers. Leges autem ludi sunt, quæ vel eo loco receptæ sunt, vel quas ludentes communi consensu statuunt. Fraudes autem vel astutiæ communi consuetudine receptæ, vel in quas tacitè ludentes consentiunt, sunt licitæ, nec obligant ad restitutionem. Exempli gratia, si quis aduertens se lucraturum, roget aduersarium an velit deponere duplum: aut si videat errantem in numerandis signis, & non moneat; quia cùm vnusquisque suas agat partes, non tenetur alterius agere; & ludenti non censetur prodesse, quod per negligentiam non aduertit, nisi aliter consuetudo habeat.

Iniusta

Iniusta autem foret deceptio, & ad restitutionem obligans. (Exempli gratia, in lusu chartarùm) si quis suffuretur chartam, vnde eum contingit vincere.

Quæro, si chartas signis notet, vt agnoscat quando sibi vel collusori pars peior vel melior contingat. Item, si ita artificiosè chartas cum fraude componat, vt melior ludi pars sibi contingat.

Quæro secundò. An qui lucratus est ludo vetito, teneatur restituere? Respondeo, ex communi sententia retineri posse, nisi per sententiam Iudicis quis condemnetur ad restituendum. Ratio est, quia ex eo quod ludus sit prohibitus, non propterea impeditur translatio dominij. Potest autem per Iudicem repetere is qui perdidit: imò potest non soluere, quia iura sic disponunt.

Quæro tertiò. Quinam ludi censeantur prohibiti? Respondeo, iure ciuili prohibitos esse etiam Laïcis, ludos qui fortuna magis quàm arte reguntur, & hi communiter nomine alearum significantur in iure. Patet lege prima & secunda, capite de Aleatoribus. Clericis etiam prohibetur ludus Alearum & Taxillorum Canone 41. Apostol. & cap. Clerici, de vita & honestate Clericorum. Et reperitur prohibitio in Trident. sessione 22. cap. 21. de Reform. Vnde censetur peccatum mortale, si his ludis vacent, id est, crebro & per longum tempus ludant. Si ad breue tempus recreationis causa licet crebro ludant, non videtur peccatum mortiferum, si absit scandalum. Nam hi Canones non videntur recepti modò, nisi quatenus id prohibent fieri cum periculo scandali, cùm nec per superiores curentur exequutioni mandari. Ita Lessius lib. 2. cap. 26. dubit. 1.

Quæro quartò. Quid si victus ob dedecus non audeat repetere in iudicio, poteritne vti occulta compensatione? Respondeo, negare id plerosque Doctores. Ratio est, quia non habet ius ad recuperandum amissum, nisi per Iudicis sententiam, nec aliud ei leges permittunt.

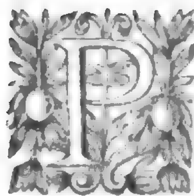
Quæro quintò. Quid si vterque renuntiarit beneficio legis, & cesserit iure suo? Respondeo, si solùm renuntiarit simplici verbo absque iuramento, poterit non soluere, & solutum repetere: quia simplex cessio non priuat hominem iure quod ei lex tribuit in fauorem boni communis. Si verò iurauit se non vsurum beneficio legis, tenetur soluere; nec potest repetere, nisi fortè iurarit quidem se soluturum, sed non iurarit se non repetiturum, nec hoc intenderit. Debet quoque ea de re potuisse disponere, alioqui iuramentum foret de re illicita.

RESOLVTIONES QVÆSTIONVM PASTORALIVM, ET CASVVM CONSCIENTIÆ CIRCA SACRAMENTA.

POst singulos Tractatus, breuem collectionem subiiciam principalium dubiorum occurrentium, in gratiam Confessariorum & Pastorum: vt practicè possint resolui, quæ conscientiam concernunt in ministerio Sacramentorum: nec citationibus Authorum inhærebo, sed resolutionis ratione aliqua ponderanda firmabo.

CAPVT PRIMVM.

DE MATERIA SAcramentorum.

QVæro primò. Quomodo peccetur circa materiam Sacramentorum? Respondeo. Si materia substantialiter sit diuersa, ab ea quam Christus instituit, non solùm est peccatum mortale, sed etiam nullum sacramentum. Exemplis declaro.

1. Si quis aqua artificiali è floribus aut herbis expressa baptizet.

2. Si quis aceto vtatur in consecratione.

3. Si sicera aut alio liquore vinum imitante, qui ex vuis non sit.

4. Si oleum quod non sit ex oliuis, sed ex nucibus, amygdalis, aut ex aliis fructibus, adhibeatur in Confirmatione, aut Extrema-Vnctione.

Quæro secundò, quid si materia substantialiter non sit diuersa, sed tamen multum corrupta? Respondeo. Licet validum tunc fiat Sacramentum, peccari tamen mortaliter. Declaro exemplis: Si quis scienter pane mucido, & vetustate corrupto, vtatur ad consecrandum.

2. Si vino acescente notabiliter, aut aqua, aliave mixtione, notabili ex parte corrupto.

3. Sacerdos potest grauiter peccare, qui infirmorum oleo benedicto, addit oleum non benedictum non guttatim, sed simul in maiori quantitate, & postea vtitur pro sacramento Extremæ-Vnctionis.

Quæro tertiò. An nunquam liceat vti materia probabili tantùm? Respondeo. Nunquam licet vti materia probabili & incerta, omissa certa; nisi necessitate, quando certa haberi nequit. Ratio est, quia, qui se exponit periculo nihil agendi sine necessitate, censetur grauiter peccare. Vbi verò moralis quædam necessitas occurrit, tunc non tam censetur periculo se exponere, quàm illud pati & permittere, cùm aliter non possit, & melius sit hic & nunc in tali casu Sacramentum probabile conficere, quam Sacramento carere. Declaro exemplis.

1. Si quis non habeat ad baptizandum puerum morientem, nisi aquam fætidam & lutosam, aut lixiuium, aut aquam in qua aliquid carnis coctum fuerit, in tali necessitate potest tali materia baptizare.

2. Si in Dominica die, quando populus debet audire Missam, non possit haberi nisi aliquid vini acescentis (quod tamen substantialiter putetur vinum, non acetum) potest in illo tunc celebrari.

3. Similiter, si non habeatur nisi panis aliquantum mucidus & corruptus, putetur tamen non mutasse substantiam panis, etsi aliqua leuis formido de opposito rem non ita certam faciat, in casu iam dicto potest consecrari.

4. Si quis in articulo mortis nonnisi in genere signa doloris ostenderit coram astantibus, aut vocarit Sacerdotem, non peccat Sacerdos absoluendo, licet hæc sit materia absolutionis satis incerta, quia tamen aliquibus censetur probabilis illa opinione tunc potest vti.

CAPVT II.

DE FORMA SAcramentorum.

QVæro primò. Quomodo peccetur circa formam Sacramenti? Respondeo. Si mutatio sit substantialis, nullum est Sacramentum: est autem talis, quando mutatur, aut peruertitur sensus formæ sacramentalis.

Respondeo 2. Si sit accidentalis mutatio, & maneat idem sensus, valet Sacramentum, est tamen ex genere suo peccatum mortale, nisi leuitas materiæ excuset.

Quæro 2. Qualiter fiat ista mutatio? Resp. Posse multipliciter.

1. Per mutationem idiomatis, mutando Latinum in vernaculum idioma, aut partim vernaculè proferendo.

2. Per transpositionem verborum, aut vtendo verbis aliis eiusdem idiomatis, sed idem significantibus.

3. Per interpolationem verborum, cùm spatiū interponitur inter verba priora & posteriora.

4. Per additionem alicuius verbi aut substractionem.

5. Per corruptionem committendo barbarismum in quacunque lingua, aut certè corruptè pronunciando ob impedimentum linguæ. De quibus sequentes ca us sunt resoluendi.

Primus est. Quid sit dicendum, si quis vtatur idiomate valdè corrupto aut barbaro. Exempli gratia. Carbonaria Leodiensis sic puerum baptisauit: *I'et batese à no do Per, & do Fy, & do sainct Esper.* Altera mulier sic inuenitur baptisasse: *Enfan i'et batise à no des Pere, & des Fils, & des saincts Esprit.*

Respondeo, valere Baptismum illum, quia idem sensus vtrobique relinquitur in forma: licet enim multa corruptio in pronunciatione intercurrat, à vulgari tamen idiomate non est ita aliena, vt sensum mutet; nec ex intentione pronunciantis, nec ex significatione verborum, alicuius populi vsu illis adnexa. Addo ordinariè expedire, vt obstetrices vernacula lingua baptisent, quam intelligunt: Latinam enim non intelligentes, facilius possunt etiam substantialiter violare. Porrò si corruptè tantùm idioma Latinum pronuncietur, valere Sacramentum definit Zacharias Pontifex, afferens exemplum de quo multis poterat esse graue dubium. Baptisarat enim quidam hac forma. *Ego te baptiso in nomine Patria, & Filia, & Spiritua sancta.* Asserit verò Pontifex valuisse Baptismum, quia ille non intendebat errorem inducere, aut mutare sensum, sed solùm Latinæ loquutionis ex ignorantia infringens linguam, volebat facere quod Christiani faciunt, dum baptisant.

Secundus casus. Quid dicendum de eo, qui ob linguæ impedimentum balbutiens, & lingua titubans, syllabas vel absorbet, vel multiplicat? Sic aliqui balbi lingua præcipitante, pro *Baptiso*, dicerent *Babaptiso*, pro in nomine Patris, in nomine *Papatris*? Alij sic absorbent, vt medietatem verborum non pronuntient.

Respondeo. Si exigua sit balbuties, parum esse. Si magna, certè tales ad Sacerdotium non debebunt admitti, ob multa incongrua, tum in celebratione Missæ, tum in officiis & ministeriis diuinis. Noui ego aliquos Sacerdotes ita lingua impeditos, vt si pronunciando velint festinare, singula syncopent; si morosè & modestè velint syllabas edicere, non possint sine multiplicatione. Et non infrequenter admiratus sum, quomodo se in Canone gerant, & in forma consecrationis: scio enim quod nonnisi corruptè enuntient, cui rei etiam Episcoporum cura aduigilare deberet, ob indecentiam & incongruitatem notabilem. Existimo tamen (ordinariè loquendo) eos validè consecrare: quia hîc & nunc idem exurgit sensus ex verbis sacramentalibus (ab eis corruptè licet prolatis) eademque significatio generatur in mente audientium: quod moraliter indicari potest ab illis qui soliti sunt eos audire, & cum eis conuersari, ideoque facilius eos intelligere, & quod dicant percipere possunt. Similiter dicendum de illis, qui ob linguæ impedimentum nequeunt pronunciare litteram *r*, & sic consecrantes videntur dicere: *Hoc est corpus, vel colpus meum*, quia ex tali pronuntiatione hîc & nunc ab illa persona prodeunte, natus est in nobis idem sensus generari.

Tertius casus. Quid dicendum, si quis interrumpat verba formæ. Exempli gratia. Sacerdos baptisans dum dixit, *Ego te baptiso*, dicit pueris tumultuantibus; Recedite inde, & nolite ibi garrire, postea addit: *In nomine Patris, &c.* Aut fortè dum baptisando dixit: *Ego te baptiso*, retrahente se puero dicit: Admouete propius Fonti puerum, postea addit: *In nomine Patris, &c.*

Respondeo. Licet in his irreuerentia interuenire possit, alienis verbis interpolando verba formæ; tamen valere Sacramentum, quia moraliter iudicatur ex antecedentibus & subsequentibus verbis vna fieri oratio. Si autem notabilis sit mora, idem non iudicatur, & ideo nullum foret Sacramentum. Exempli gratia: Si quis nunc dicat: *Ego te baptiso*, & post quadrantem horæ adiiciat, *In nomine Patris, &c.*

Quartus casus. Quid dicendum, cùm aliquod verbum formæ additur, vel aliquod detrahitur? Resp. conformiter dictis: Si additio vel detractio mutet sensum, nihil offici, si maneat idem sensus, licet peccetur, validum tamen esse Sacramentum. Exempla prioris modi. Si quis dicat solùm, *Ego te baptiso*, non addens, *In nomine Patris, &c.* Aut obstetrix quæ dixit: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, aquam proiiciendo, sed non addit, *Ego te baptiso*, vtrobique nullum est Sacramentum, quia desunt substantialia aliqua verba. Similiter si addendo formæ dicat Arrianus aliquis: *Ego te baptiso, in nomine Patris, & Filij minoris, & Spiritus sancti procedentis ab vtroque*, nihil efficit, quia verum formæ sensum corrumpit. Exempla posterioris modi, vbi validum est Sacramentum, nonobstante quod detrahatur vel addatur aliquod verbum, hæc esse possunt.

1. Mulier quædam baptisans dixit: *Ego baptiso te in nomine Patris, & in nomine Filij, & in nomine Spiritus sancti*, talis Baptismus validus fuit, quia immutatur substantialis sensus formæ, nec ex intentione baptisantis, nec ex vi verborum.

2. Alia sic baptisauit. *Baptiso te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & benedictæ Virginis Mariæ, ac omnium Sanctorum.* Talis Baptismus validus fuit, quia non censetur mulier Catholica (ex ignorantia aut deuotione indiscreta hoc adiiciens) voluisse mutare sensum formæ, aut errorem introducere profitendo æqualitatem beatæ Virginis cum personis diuinis, sed tantùm voluisse inuocare beatam Virginem, & Sanctos, eo sensu quo solet Ecclesia eos inuocare, & iungere cum personis sanctæ Trinitatis, vt orent pro baptisandis, aut eos in suam protectionem suscipiant.

3. Si quis dicat: *Baptiso te in nomine Patris, Filij, Spiritus sancti*, relinquendo vocem *ego*, vocuculam *&*, & vocem *Amen*: validum est Sacramentum, quia illæ voces non sunt essentiales. Postremò, addendum hîc ordinariè non vitiari formam per verborum transpositionem, verbi gratia. *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti ego te baptiso.* Similiter, si verba synonyma eiusdem vel diuersi idiomatis adhibeantur, censetur mutatio accidentalis. Exempli gratia, si quis diceret pro baptiso, absoluo, aut si quis partim gallicè, partim latinè dicat; *Ie te baptise, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*

CAPVT TERTIVM.

DE MINISTRO Sacramentorum.

QVæro primò. Quomodo peccet, qui in statu peccati mortalis ministrat Sacramentum?

Respondeo, dupliciter. 1. Si ad ministerium sit ex officio consecratus, & ex officio etiam ministret, peccat mortaliter. 2. Si non sit consecratus

ad ministerium, aut certè non ministret, ex officio non censetur peccare mortaliter. Exemplis declaro. Mulier baptisans in peccato mortali, non peccat mortaliter, quia ad id muneris non accepit consecrationem, aut gratiam, qua obligetur tale ministerium in statu gratiæ exhibere: sicut Sacerdos eam accepit in ordinatione. Similiter Sacerdos priuatim sine solemnitate baptisans, non peccat mortaliter, etsi in peccato existat, iuxta communiorem doctrinam Theologorum. Quia sic baptisans non censetur se exhibere vt ministrum ex officio, sed potius subuenire necessitatem patienti, sicut faceret quilibet vir, aut mulier, tunc baptisans. Ex his, casus sequentes resolui possunt.

Primus casus. Quid dicendum de Sacerdote, qui assistit & benedicit matrimonio in statu peccati mortalis? Resp. non peccare mortaliter, quia non est minister Sacramenti, sed solùm benedictionem adhibet, tanquam cæremoniam accidentalem, non tanquam formam essentialem: quamuis eius præsentia necessaria sit post Tridentinum, tanquam testis principalis & auctoritatiui, nomine Ecclesiæ præsidentis tali contractui per Ecclesiam approbando.

Secundus casus. Quia de contrahentibus cùm ipsi dicantur ministri sacramenti matrimonij, an peccent mortaliter, si sint extra gratiam? Respondeo peccare quatenus suscipientes sunt, quia tenentur in gratiæ statu Sacramentum suscipere. Non tamen peccant mortaliter, quatenus ministri sunt, quia non sunt ministri ad illud munus consecrati, nec specialem ad id gratiam acceperunt.

Tertius casus. Quid dicendum de Sacerdote, qui puero domi baptisato, postea in templo solemniter adhibet cæremonias in peccato mortali existens. Respond. non peccare mortaliter, quia non est administratio Sacramenti, nec actio ex opere operato gratiam sanctificantem conferens. Idem respondent Theologi de Episcopo conferente primam tonsuram, conficiente Chrisma, benedicente Oleum, de Sacerdote etiam benedicente aquam.

Quartus casus. Quid dicendum de Diacono cantante Euangelium, & Sacerdote ministrante? Resp. si in mortali peccato id facit, multos Theologos eum condemnare peccati mortalis In quam sententiam non parum inclinor, rationibus sequentibus impulsus.

Prima, quod ad dignè ministrandum, gratiam acceperit in ordinatione, idq; per solemnem manuum impositionem, per quam indicatur eius ministerium esse graue, vtpote proxime accedens ad mysterium Eucharistiæ. Vnde cùm offertur calix, Diaconus contingens brachium Sacerdotis, tanquam proxime cooperans sacrificio, & sacratissimo mysterio, solet dicere cum Sacerdote: *Offerimus tibi Domine calicem, &c.* prout præscribitur in Missali Romano.

Secunda ratio ex Apost. desumitur 1. Tim. 3. vbi de Diaconis agens dicit: *Ministrent nullum crimen habentes.* Vbi licet Apostolus insinuare velit, non esse ordinandos, nisi qui irreprehensibiles inuenti fuerint, & per examen probati: tamen etiam rectè ad futurum refertur, vt insinuet eos teneri irreprehensibiles se gerere in vita & officio, nec criminis alicuius conscios ad ministerium ordinis sui debere accedere. De quo iterum præcessit: *Habentes mysterium fidei in conscientia pura*, id est, tractantes Eucharistiæ mysterium, cui debent cooperari, pura mente & manibus, vt aliqui interpretantur. Nam Eucharistia antonomasticè *Fidei mysterium* solet vocari, & olim Diaconi illâ etiam populo administrabant. Summatim ex his omnibus quæ de Diaconis & eorum qualitatibus scribit sanctus Paulus rectè saltem colligitur & infertur, graue esse eorum ministerium, & magnipendendum; vt non mirum sit, si etiam dicatur illi annexa grauis obligatio illud in gratiæ statu obeundi.

Tertia ratio, quæ me non parum mouet est, quod in sacris Historiis reperiam pluries contigisse, vt Spiritus sanctus super tremêdis mysteriis non descenderit, prout tunc solebat, idque ea solùm ex causa, quod Diaconus assistens Sacerdoti sacrificanti cum conscientia impura adsisteret. Cuius rei exemplum habes Prati Spirit. c. 150. ex Sophr. Item in vita sancti Epiphanij apud Surium 12. Maij: ita vt ibi referatur quidam Diaconus lepra percussus, quod indignè ministraret. Hoc autem non videtur fore; nisi ministrando mortaliter peccaret. Ita in vita sancti Chrysostomi 27. Ianuarij apud Surium iterum lego impeditum Spiritus sancti descensum visibilem, ob Diaconum in peccato assistentem: quod rursus non videtur fore, nisi ministerium tale foret graue peccatum. Has Historias sacras pleniùs referam, cùm de sacramento Ordinis, & de Diaconatu agam Tractatu 7.

Quæro secundò. An Sacerdos peccet mortaliter, non solùm dum in peccato mortali consecrat; sed etiam dum communionem administrat, idque toties, quot sunt personæ communicantes? Resp. ex communiori sententia Theologorum, eum peccare mortaliter ministrando communionem, quia est graue ministerium, ad quod tenetur se per gratiam disponere. An verò toties quot personis distribuit, non vniformiter loquuntur Theologi. Aliqui asserunt toties peccare, quia tot sunt actus ministrandi: sicut quot personas absoluit in peccato, toties peccat, quia toties Pœnitentiæ sacramentum administrat. Ego rem moraliter considerandam opinor: vnde dum multis simul concurrentibus administratur Eucharistia, licet plures ministrandi actus physicè interueniant, moraliter tamen loquendo censetur vnum ministerium, in quod vna etiam voluntate fertur Sacerdos, per quam vult communionem dare plebi, hic & nunc se præsentanti. Rectè ergo dicitur esse vnum peccatum, dum continuat, & quamdiu notabilis mora aut interruptio non interuenit. Nam si postquam populi pars communicauit, applicet se Sacerdos aliis actionibus aut functionibus, & postea iterum ministret aliis, censebitur pluries peccare ob interruptionem. Itaque quod plures personæ simul concurrant, videtur quodammodo materialiter considerandum. Sic quod centum Hostias simul in peccato mortali existens Sacerdos consecret, aut iam præconsecratas sumat, non inducit plura peccata: similiter licet sumptio calicis & corporis diuersæ actiones sint physicæ, tamen non constituunt diuersa peccata in Sacerdote indignè sumente, quia sunt vna moralis sumptio, & participatio eiusdem sacrificij. Sic dicas esse in casu nostro nam (moraliter loquendo) distributionem, vt plebs participet de sacrificio & sacramento, & sic vnum peccatum, licet ob continuationem aggrauari non negem, sicut & meritum augetur, dum multis simul piè administratur.

Neque verò similiter iudicandum puto de sacramento Pœnitentiæ, quia quot pœnitentes absoluit in peccato mortali, toties censetur pec-

care mort. Ratio diuersitatis afferri potest, quia quot personæ accedunt, toties variatur iudicium, nouumque conficitur sacramentum, & toties forma sacramentalis repetitur, animam sanctificans. Quod si plures in necessitate v.g. in naufragio, aut in domo contagiosa iacentes, simul absolueret, dicens: Ego vos absoluto; iam solum vnum peccatum censeretur committere.

Quæro tertiò. An Sacerdos in peccato mortali transferens Eucharistiam de altari in alium locum, peccet mortaliter aut forte de pixide extrahens, vt exponat in die solemni? Resp. non videri hoc adeo graue, vt peccato mortali inuoluat, quia non est actio ad animæ sanctificationem ordinata. Sic nec peccat mortaliter Clericus, vel etiam laicus, tangens in mortali Calicem, Corporalia, &c. licet ab aliqua irreuerentia non excusetur.

CAPVT QVARTVM.

DE DISPOSITIONE MINISTRI.

QVæro primò. An teneatur præmittere Confessionem, si peccati mortalis sit conscius? Resp. non teneri, sufficit enim quod contritionem eliciat, per quam se sufficienter ad gratiam disponit. Vnde Confessio est consilij, non stricti præcepti. De qua re in Rituali Romano, iussu Pauli V. edito sic legitur: *Sacerdos si fuerit sibi peccati mortalis conscius, ad Sacramentorum administrationem non audeat accedere, nisi prius corde pœniteat: sed si habet copiam confessarij, & temporis, loci que ratio ferat, conuenit confiteri.* Nempe hoc consulitur quia difficilis est contritionis actus, & perfectus ille dolor ex toto corde & ex Dei amore prouenięns. Est vero necessaria confessio, nec sufficit contritio, si quis Sacerdos debet celebrare aut communicare, ex speciali præcepto, de quo agemus, cùm de Eucharistia tractabitur.

Quæro secundò. An non sufficiat attritio, vt quis dignè ministret? Resp. non sufficere, quia tenetur quantum in se est, ita se disponere, vt gratiæ statum recuperet, quod non fit sufficienter per attritionem. Vnde si solum putet se habere attritionem, tenetur præmittere confessionem, vt ex attrito fiat contritus, vel maiori conatu ad contritionem perfectam se erigere.

Quod si accedat cum attritione, putans se vere habere contritionem, iam excusatur à noua culpa per ignorantiam. Ex his resolue casus sequentes.

Primus casus. Quid faciendum, dum duo Pastores vicini ad se mutuò accedunt vt confiteantur, & vterque est in peccato mortali? Resp. necessario illum qui prior audit & absoluit, debere elicere contritionem; is autem qui confitetur, non tenetur nisi ad attritionem.

Secundus casus. Quid faciendum, dum subito Pastor vocatur ad ægrum morientem & petentem confessionem, aut in plateis vulneratum, ad quem festinandum est, ne moriatur sine confessione? Resp. si Pastor sic subito vocatus, extra statum gratiæ est, ob accelerationem tamen non se reflectat super peccato suo, excusatur à nouo peccato, absoluendo talem moribundum sine contritione. Quod si vero meminerit peccati sui, non excusatur ab elicienda contritione ob festinationem aut angustiam temporis, quia sufficit breuissimum tempus ad eliciendam contritionem, ideoque tenetur ad eam eliciendam omnem conatum exercere: ita vt sine peccato nouo non possit ministrare, nisi se eam bona fide putet habere.

Tertius casus. Quid dicendum de Sacerdote qui conscius peccati mortalis incipit audire confessiones, sed prius quàm absoluat, conteritur. Similiter accipit Venerabile Sacramentum, & defert ad ægrum, nec curat conteri nisi immediatè antequam ægro porrigat. Respondeo 1. si talis sperauit & intendit se disponere per contritionem aut consummatum actum sui ministerij, puta ante absolutionem, in qua consummatur Sacramentum Pœnitentiæ, aut ante Eucharistiæ in os communicantis porrectionem, in qua consummatur & perficitur ministerium Eucharistiæ, non censetur peccasse mortaliter: quia sufficit esse in gratia ante illam consummationem & perfectionem actus principalis ministrandi. Resp. 2. quod si talis peccati sui memor, negligens statum gratiæ non curabat administrare in peccato, ideoque accingebat se ministerio sine voluntate contritionis, etiamsi mutet in progressu voluntatem, iam peccauit, ideoque tenetur non solum de aliis peccatis, sed & de hac ipsa voluntate indignè administrandi, aut de periculo idipsum faciendi, cui se proximè exposuit, conteri, ac suo etiam tempore idipsum confiteri.

Quæro quarto. An liceat recipere Sacramenta ab eo qui indigne est ministraturus? Resp. 1. nunquam facile existimandum est quempiam indignè ministraturum, etiamsi sciatur esse in peccato, quia potest se per contritionem ad gratiam disponere? Resp. 2. licet sim moraliter certus eum cum peccato ministraturum, si tamen sit rationabilis causa petendi Sacramentum, nec facilè ab alio possim recipere, non pecco. Ratio est, quia bonum est quod petitur, & ille potest si velit licitè dare, & ego iustam petendi causam habeo. Si vero mihi fuerit copia alterius, teneor ex charitate eius impedire peccatum, nec inducere ad ministrandum: quia etiamsi ius habeam petendi, tunc tamen iusta etiam causa occurrit eo iure non vtendi, & nihil me vrget, vt ab eo petam, cum ab alio possim: & maximè si non sit paratus ad ministrandum, videor ei peccati occasionem suggerere, à quo nullo meo incommodo possem abstinere. Ex his deducitur resolutio casuum sequentium.

Primus est. Quid faciendum si Parochus sit concubinarius, aut in notorio peccato, & in illius occasione hærens? Resp. potest subditus petere ab eo Sacramenta, non solum in Paschate aut ægritudine, quando vrgetur præcepto communionis aut confessionis: sed etiam dum iudicat animæ suæ vtile: v.g. Eucharistiæ Sacramentum percipere, nec ei opportunitas est alterius Confessarij aut ministri. Et id verum est, non solùm ad ministrandum se paratum exhibet, puta sedens in confessionali, vt excipiat confessiones venientium, aut in altare disponens se ad ministrandam accedere volentibus Eucharistiam: sed etiam quando ad id paratus non esset, nec libenter faceret, possum inducere & petere, si alius mihi non suppetit, & rationabilis causa me impellit ad Sacramenti perceptionem, v.g. quia est solemnitas aliqua principalis, in qua soleo ex pietate communicare: aut à longo tempore non sum confessus, & opto confiteri vt consulam puritati conscientiæ, & saluti animæ meæ. In tali enim casu, cum sit bonum quod peto, & ille per cõtritionem bene possit dare: quamuis id ex malitia sua non sit facturus, non teneor eius peccatũ cum tali incõmodo meo vitare.

Secundus casus. Quid faciendum, si Parochus sit excommunicatus? Resp. si non sit denunciatus, aut manifestus Clerici percussor; possum ab eo petere & recipere Sacramenta, sicut in priore casu: hoc est, si rationabilis mihi adest causa, nec alium ministrum facilè habeam. Quod si sit denunciatus vel notorius percussor Clerici, iam non possum nisi in extrema necessitate, ob præceptum Ecclesiæ, quæ præcipit tales esse vitandos in Extrauagant. ad euitanda, prohibétque participationem in diuinis cum talibus. In articulo verò necessitatis, possum petere ab eo Baptismum & Pœnitentiam, & vt aliqui docent, etiam Communionem. Atque ille licitè etiam potest ministrare, concipiendo contritionem, si non possit facilè curare absolutionem. Quod etiam dicendum de illo qui non est denunciatus, à quo Sacramenta peterem secundum iam dicta extra necessitatem; potest enim dare concipiendo contritionem, si tunc non possit curare absolutionem: quia si ille non posset dare, ergo non possem petere; nec enim ab aliquo possum petere, quod sine peccato non potest exercere.

Tertius casus. Quid faciendum, si sit aliquis Parochus qui sine superioris auctoritate se in beneficium intrusit. Vel si contingat Parochum ipso iure, aut per sententiam Iudicis aut crimen suo titulo priuari, & nihilominus sese manu teneat vi in possessione beneficij? Resp. à tali non licet petere Sacramenta, quia non potest licitè dare carens iurisdictione, imò aliqua non dat validè, non enim validè absoluit, aut matrimonio coniungit, si notoriè sit intrusus aut notoriè priuatus titulo per sententiam: si autem communi existimatione habetur legitimus Parochus, licet ob occultum impedimentum canonicè non fuerit institutus, aut occultè sit priuatus à iure vel per sententia, quæ passim ignoratur, asserunt Doctores, suppleri ab Ecclesia iurisdictionem.

CAPVT QVINTVM.

DE INTENTIONE MINISTRI.

QVæro primò. Quæ intentio requiratur in ministro? Resp. requiri intentionem faciendi quod facit Ecclesia, vel quod Christus fecit, vel quod Christiani faciunt. Vnde cùm hæretici hanc habeant intentionem, ex ea parte Sacramentum Baptismi ab illis datum non reputatur dubium. Dico ex ea parte, nam fortè aliunde dubium reddi posset: nam cùm dicant non esse necessarium sese alligare verbis aut formis in Sacramentorum ministerio, possent verbum aliquod essentiale in formam mutare, & sic nihil efficere. Ipsi putant solum requiri verbum concionatorium & non consecratorium, idcóque circa formam etiam Baptismi, error aliquis essentialis posset contingere. Addo iuxta relationem quorundam qui apud Caluinistas conuersati sunt, quandóque contingere quod Prædicans è sua cathedra peracta concione pronunciet verba ad baptisandum: inferiori verò loco alius quispiam aspergat aqua puerum, qui baptismus vel nullus vel dubius foret. Hinc non mirum si ob has & alias rationes aliqui Episcopi curent sub conditione rebaptisari ab hæreticis baptisatos.

Quæro secundò. An requiratur intentio actualis? Resp. sufficere virtualem, quam habet is, qui ex virtute actualis intentionis quæ præcessit procedit ad opus. In processu ergo operis censetur manere virtute, quia non est reuocata per aliquam contrariam intentionem. Sic qui se intentione actuali parat ad Sacrum, & hostias ad consecrandum disponit, licet postea distrahatur in consecratione, nec cogitet actualiter de hostiis ibidem præsentibus, nihilominus censetur consecrare, & habere intentionem virtualem: quia virtute permanet prior intentio, ex qua se applicauit ad sacrificium & Sacramentum conficiendum. Consulendum verò, vt quisque quantum in se est, actualem intentionem renouet circa consecrationem, aut in aliis Sacramentis dum formam pronunciat, & materiam applicat, quia illa perfectior est. Reprobamus tamen hic modum agendi quorundam scrupulosorum, tunc repetentium: *Volo consecrare: Intendo baptizare: Volo hoc vel illud in hac actione agere.* Hoc enim non est necessarium corde vel ore dicere, sed est verè actualis intentio, dum tu tibi actualiter es præsens, & animo attendis ad id quod peragis. Hæc vocatur actualis intentio in actu exercito, illa autem prior dicendo. *Volo, Intendo,* est actualis in actu signato: sed non est necessaria, quando prior illa adest, estque superflua & impertinens, si sit cum anxietate coniuncta, vt aliquibus contingit.

Quæro tertiò. Quam intentionem debeat habere minister circa personam aut materiam? Resp. 1. quantum ad personam suscipientem debet intendere administrare Sacramentum huic personæ præsenti. Vnde licet error materialiter contingeret circa illam personam, valet Sacramentum, v.g. putat esse filium Pauli, & est filius Petri; putat esse marem, & est fœmina. In matrimonio tamen contrahentes qui sunt ministri, rectè determinant suam intentionem ad determinatam personam: ita vt si esset alia, nullum esset Matrimonium, quia est contractus onerosus, in quo iusta de causa limitatur consensus pro hac persona & non pro alia. Respondeo 2. quantum ad materiam, in Eucharistia debere illam determinari per intentionem ministri. Quare si quis ante se haberet decem hostias, & non intenderet consecrare nisi quinque in confuso, nihil faceret; quia cur potius hæ quàm illæ essent consecratæ; si non determinarit intentionem ad has specialiter præ illis? Non est tamen opus, cùm vult plures consecrare, vt numerum determinet, sed recta intentio erit, velle consecrare, quas ibi ante se præsentes habet & præparatas. Vnde hæc intentio consulenda est Sacerdoti. Et cùm supponamus illam communiter ab illis haberi, ex illa resoluendi sunt casus sequentes.

Primus casus. Quid dicendum, si Sacerdos putet se habere vnam tantùm hostiam, & reuera inueniat se habere duas, quia vna alteri cohærebat? Respondeo, vtramque esse consecratam, quia eius intentio est, quod præsens, est; & vt consecretur appositum consecrare, quam intentionem non destruit priuata deceptio. Dices, ille non voluit consecrare nisi hostiam quam videt, vnde si latebat altera sub illa, eius intentio ad eam non pertingit. Respondeo, si ita præcisè habuisset intentionem, vt dicitur, concedo quod opponitur; sed dicimus hoc ordinariè non fieri nec debere fieri.

Secundus casus. Apponit Clericus ministrans aliquot hostias in parte extrema corporalis, vt consecrentur pro aliquot communicantibus; sed non monet huius rei Sacerdotem: aut si monuit, Sacerdos non intellexit quid vellet, vnde nec aduertit

illas præsentes: quæritur, an censeantur consecratæ post verba consecrationis? Respondeo, non esse, quia non habuit intentionem vnquam actualem circa illas, quapropter nec virtualem nunc censetur habere: sed quod præsens præ manibus habet, solùm censetur velle consecrare, cùm de aliis ibidem existentibus ne suspicetur quidem, nec tunc cùm consecrat, nec antea. Aliud foret, si postquam ipse aliquot ibi consecrandas apposuit, alius quispiam etiam ipso non admonito, aliquot superaddat; intentio enim fertur ad cumulum hostiarum ibi præsentium, non limitatè ad eas quas apposuit.

Tertius casus. Accidit cuidam Parocho in die Assumptionis beatæ Mariæ, in quo magnus populus ad communionem se parabat, quod post Offertorium procedens ad concionem, dixerit Matriculario, vt notabilem numerum hostiarum in altari collocaret ad consecrandum pro communicantibus, ille præparat, & in fine altaris collocat, vt Sacerdos rediens, eas videns super corporali, possit illas disponere. Sacerdos regressus, non aduertit donec post consecrationem, & post memento defunctorum, eas ibi relictas conspicit. Quid ageret anxius est, plebis meminit quæ vult communicare, illas hostias non putat consecratas, quod si communio non detur, scandalum timet. Ipse igitur apponens occultè illas hostias corporali, iterum pronunciat formam consecrationis.

Quæritur hîc primò, an illæ hostiæ non erant consecratæ?

Quæritur secundò, an poterat iterum formam pronunciare & consecrare?

Ad primum respondeo, non censeri consecratas, quia eius intentio non censetur se porrigere ad eas in tali loco consecrandas, cùm non censeatur voluisse peccare, peccaret autem consecrando, sic super nudam mappam appositas.

Ad secundum respondeo, etiam posse excusari à peccato iterum consecrando, tum quia sic putauit remedium adhibendum scandalo: tum quia non existimanti quidem consecratas formido aliqua leuis de opposito occurrens anxium reddebat, quid de illis hostiis foret agendum; tum denique, quia in tali subito casu inops consilij, nec hærere valens ad pleniùs rem examinandam, egit quod prudentia hic nunc ei suggerebat. Interim difficultas manet, quid simili casu iterum occurrente peragendum foret; an relinquendæ ibi illæ hostiæ tanquam non consecratæ, & relinquendus populus sine communione: an verò bis pronuncianda forma, durante eadem Missa, cùm hoc sit bis consecrare, & per consequens bis sacrificare. Qua de re mihi satis dubia, lubens peritiores Theologos resoluentes audirem.

CAPVT VI.

DE SVSCIPIENTE Sacramentum.

QVæro primò, Quæ dispositio requiratur in suscipiente? Respondeo, in Baptismo & Pœnitentia sufficit attritio. Ad Eucharistiam requiritur Confessio cum contritione vel attritione, nisi vbi non est copia confessarij, & adest necessitas vrgens communicandi, tunc enim sufficit contritio etiam sine Confessione, puta in Confirmatione, Ordine, Matrimonio, Extrema-Vnctione; nec attritio sufficeret, nisi putetur contritio.

Quæro secundò. An ignorantia non possit simplices excusare? Respondeo posse, si non sit crassa & supina, sed inuincibilis. Exempli gratia, in sacramento Confirmationis. Vidi ego nouissimè in Germania Fuldæ, dum Illustrissimus Nuncius Carafa ministraret ibi sacramentum Confirmationis, statim accurrisse multa millia virorum & mulierum è pagis, quorum multi absque dubio, vix instructi erant de dispositione ad sacramentum, quia nec solitum à multis retrò annis in istis partibus hæresi infectis ministrari. Vnde nec confessione se præparabant, nec vt apparebat contritione, donec in primo die aduertentes, monuimus Illustrissimum, vt sequenti die per Concionatorem publicè eos curaret præmoneri, & instrui de dispositione necessaria. Horum itaque multos puto à peccato excusatos, licet fortè in statu peccati mortalis essent: quia ignorabant excusabiliter dispositionem necessariam, de qua nunquam fuerant instructi. Non tamen excusarim Pastores, quod supina sæpius negligentia plebem suam de his non instruxerint.

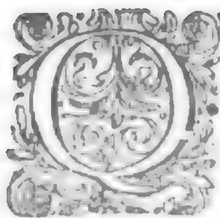
Quæro tertiò. An suscipiens sacramenta in statu peccati mortalis sine dispositione sufficienti, possit repelli?

Respondeo. Si occultè petit, possunt ei denegari sacramenta; si publicè non possunt, ob ius quod habet ad famam suam, nisi etiam publicum sit peccatum, de qua re agemus cùm de Eucharistia.

RESOLVTIONES QVÆSTIONVM ALIQVOT PASTORALIVM CIRCA BAPTISMVM.

CAPVT PRIMVM.

DE MATERIA BAPTISMI.

VÆRO primò. Quæ aqua essentialiter requiratur ad Baptismum? Respondeo. Sufficere & requiri veram aquam, & naturalem, quæ retineat substantiam elementi aquæ. Hinc deducitur resolutio casuum sequentium. Primus. Si quis baptisauit in lixiuio, aut in aqua multum permixta pulueri aut terræ, valet Baptismus. Ratio est, quia censetur in his tantùm alteratio, non verò immutatio substantialis aquæ.

Casus secundus. Si quis baptisarit in aqua, qua carnes coctæ fuerint distinguendum est: nam potest esse talis decoctio, vt immutet essentiam aquæ, & faciat mixtum aliquod aliud ex pinguedine, aut succo carnis: aliquando est leuis decoctio, itaut licet aquam bullientem pro pinguedine aspergat & alteret, censeatur tamen essentia aquæ non immutata: & communis tunc opinio tenet valere Baptismum.

Casus 3. Si quis baptisarit in cereuisia, censetur nullum sacramentum. Ratio est, quia ordinariè est alia species aquæ, ob iniectionem aquæ, & grani incorporationem. Dico ordinariè, nam tam parua videtur esse posse cereuisia, tam exigua coctio & mixtio grani, vt aquam extra speciem suam videatur non trahere.

Casus 4. Si quis baptisarit in aqua rosacea, aut aqua ex floribus, nullum est sacramentum: sunt enim hæc quædam mixta, ab aqua elementari diuersa.

Casus 5. Si quis baptisarit in aqua quæ resoluta fuit sale: tunc satis communis opinio censet valere sacramentum, nec talem aquam ab elementari essentialiter differre.

Casus sextus. Si quis baptisarit in vrina, lacrymis sudore, sputo, nullum est sacramentum.

Aduerte generaliter, si quis istis quæ diximus probabiliter esse materiam, puta lixiuio, carnium iure, aqua ex sale, & similibus, baptisarit in necessitate: si postea alia aqua habeatur, opus esse iterum sub conditione baptisare; quod si non possit haberi, & moriatur puer, potest sepeliri in loco sacro ob probabilem Baptismum.

Quæro secundò. Quæ ablutio, aut cuius partis contactus requiratur ad valorem Baptismi? Respondeo. Requiri talem ablutionem, talemque in aliqua parte corporis aquæ attactum, vt homo possit dici ablutus. Ex hac generali responsione deducenda est resolutio casuum particularium.

Primus casus. Puer solùm emittit ex vtero matris partem aliquam manus, an sit baptisatus si illa pars aqua attingatur?

Respondent multi Theologi, cùm in qualibet corporis parte sit tota anima, per contactum cuiuluis etiam minimæ, illam ab originali posse purgari. Itaque in periculo quælibet pars baptisanda, dum non possunt principales partes attingi. Si postea perfectiùs enascatur, repetatur Baptismus sub conditione.

Casus secundus. Quædam obstetrix retulit mihi, se cùm non posset extra vterum habere aliam partem quàm vmbilicum, per quem infans sugit alimentum à matre, & illi coniungitur, baptisasse infantem in vmbilico; an sit validus Baptismus?

Existimo quod non, quia vmbilicus non censetur pars hominis, ideoque præscinditur. Sed quærebatur, an talis infans deberet priuari Ecclesiastica sepultura?

Consequenter respondendo, videtur quod sic. Tamen contrariam opinionem posset quis cum aliqua fortè probabilitate tueri, dicendo vmbilicum non minùs censeri aliquid infantis in tali statu, quàm capilli censeantur aliquid hominis, licet sint quædam excrementa, sicut & vmbilicus: & ita sicut per capillos censetur homo ablutus (vt multi docent) similiter videtur per vmbilicum dici posse infantem ablui, tanquam per aliquid sui, quia etiam per illum aqua ad corpus infantis censeri posset pertingere.

Ob has & similes rationes, quæ afferri possent in fauorem pueri, & Baptismi dati, non planè condemnarim, si talis sepeliatur in loco sacro, quia saltem apparens aliquod ius ei possit adscribi, ratione talis Baptismi disputabilis. Et quamuis longè infirmior sit pars fauen[...]tur tamen debeat priuari iure loci sacri, nisi manifestè & irrefragabiliter constet priuandum, sine illi tale ius non competere?

Casus tertius. Contingit infantem aliquam

partem extra vterum protendere, sed pelle secundina, seu pellicula suæ generationis inuolutam: ita vt non possit attingi per aquam, nisi illa pellicula infantile corpus inuoluens: an sic validè possit dari Baptismus?

Respondeo non posse, quia non censetur propriè tunc infans ablutus, cùm illa pellicula sit ei quid extrinsecum. Sic si aqua vestes tantùm alicuius attingeret, non censeretur Baptismus. Vnde non existimandum S. Petrum, dum in diebus Pentecostes plura millia baptisauit, simili modo baptisasse quo nos populum nunc aqua aspergimus benedicta. Illa enim sufficit vestes attingere, quia ex opere operantis, siue ex deuotione suscipientis vim habet, quocirca morali quadam ratione operatur, licet corpus non attingat. In Baptismo autem requiritur realis quidam corporis attactus, quia ex opere operato vim habet; vnde si tali aspersione multitudinis vsus fuisset S. Petrus quasi nos, potuisset nullitas contingere Sacramenti, respectu aliquorum, quos vel aqua non attingeret, vel certè solas vestes tangeret. Ergo dicendum est, quòd singulos baptisarit singillatim, vel paucos simul: dicere enim quod Deus dispensaret circa illos quos aqua non attingeret, solido caret fundamento; maximè cùm initio legis non congrueret in tali Sacramento legem initiante, dispensatio.

Casus quartus. Contingit infantem cerni vel tangi ab obstetrice, sed intra vterum, nulla sui parte protensa extra vterum: foretne validus Baptismus si aqua illum attingat? Resp. negatiuè, quia nequit regenerari, qui necdum est generatus, saltem secundùm aliquam sui partem. In his tamen duobus vltimis casibus, existimarunt aliqui Theologi sub conditione baptisandum: *Si tu es capax, ego te baptiso, &c.* Quia de nullitate Baptismi in his casibus non est ita definitum, vt contrariæ sententiæ sint erroneæ, quamuis parum probabilitatis censeantur habere.

CAPVT II.

DE FORMA BAPTISMI.

QVæro primò. An non sit sufficiens forma, si quis dicat: *Ego te baptiso in nomine S. Trinitatis?* Respondeo non esse, quia necessaria est explicita Trinitatis inuocatio ad Baptismum: sicut & in adultis requiritur ad salutem explicita illius fides. Cùm ergo hîc mutetur explicita inuocatio in implicitam, eatenus etiam formæ significatio censetur immutari, & sic nullum reddi Sacramentum.

Similiter, certum est nullum esse Sacramentum, si quis dicat: *Ego te baptiso in nomine Iesu Christi,* licet disputabile sit, an Apostoli non baptisarint sub hac forma ex dispensatione. De variis modis quibus forma potest alterari vel corrumpi, vide dicta supra in resolutione casuum, de Sacramentis in genere.

Quæro 2. An formæ possit adiici aliqua conditio? Resp. duplicem esse conditionem, quæ potest vsu Ecclesiæ apponi in casibus dubiis. Primò, cùm dubitatur an viuat proles, aut an sit capax Baptismi, rectè dicitur: *Si tu viuis, ego te baptiso, &c. Si tu es capax, ego te baptiso, &c.* In rigore autem sufficit mente concipere cõditionem. Secundò, dum dubitatur an fuerit baptisatus, solet addi: *Si non es baptisatus, ego te baptiso, &c.* Non est autem necesse dicere; *Si es baptisatus, ego non te baptiso,* licet id in aliquibus Pastoribus exprimatur. Imò, vt iam dixi, etiam mente hanc conditionem sufficit concipere.

Aduerte verò, illum qui temerè, nulla adhibita diligentia, etiam sub conditione rebaptisat, peccatum mortale incurrere. Tamen talis non incurrit irregularitatem. Ratio est, quia non est rebaptisatio simpliciter, cùm non sit actio procedens ex intentione dandi Baptismum homini baptisato. Irregularis autem cùm imponitur ob rebaptisationem, debet intelligi de rebaptisatione simpliciter, siue de peccato in illa specie consummato; non est autem rebaptisatio simpliciter, nec peccatum in ea specie consummatum. Vnde licet conditio moraliter tunc quasi non adiecta habeatur, quantum ad hoc quod non excuset à graui peccato: magni tamen ponderis est, quantum ad hoc quod intentionem rebaptisandi, & formalem rebaptisationem impendat.

An rebaptisandi sint ab obstetrice baptisati, dixi supra, & de illarum instructione.

De Baptismo Monstri vide Parochiale Leod. f. 5. & passim Doctores.

Quæro tertiò. An valeat Baptismus, vno pronunciante formam, altero adhibente materiam. Exempli gratia. Contingit in parochia mea, quod obstetrix vtraque manu impedita ad tenendum brachium infantis extra vterum protensum, formam pronunciarit, dum interim altera mulier aquam proiiciebat, & puerum abluebat. Resp. non valere, quia quæ dicit, *Ego te abluo,* falsum dixit, si aquam non adhibeat; ergo similiter si dicat, *Ego te baptiso,* quia idem est quod abluo. Saltem sub conditione deberet repeti Baptismus.

Quæro quartò. An sub conditione repeti debeat Baptismus, super pueris qui reperiuntur apud portas Eccl. vel Hospitalis, vt passim fit in vrbibus, vbi multi expositij infantes sunt ex fornicatione nati.

Respond. 1. Si nullum testimonium de Baptismo eorum possit haberi, baptisandos esse, saltem sub conditione.

Respond. 2. Si scriptum habeant collo appensum quo indicentur esse baptisati, res magis videtur dubia, multi enim tunc putant ne quidem sub conditione baptisandum. Attamen Synodus Cameracensis (si res aliter non possit constare) statuit sub conditione posse baptisari. Ratio esse potest, quia tale testimonium non est ita certum, vt fidem indubiam faciat. Ergo cùm in casu dubio semper inclinandum sit in fauorem baptisandi, ne periculo exponatur eius salus ob carentiam Baptismi; & altera ex parte, examine diligenti præmisso & conditione apposita, non videtur periculum reiterationis Baptismi: nulli videtur fieri tunc iniuria Sacramento. Hic igitur locum videtur habere illud Leonis Epist. 92. *Conferendum esse videtur, quod collatum esse nescitur, quia non temeritas interuenit præsumptionis, vbi est diligentia pietatis: nec intelligitur esse iteratum, quod ambigitur esse datum.*

Fauent & aliqua Iuris capitula de Consec. dist. 6. cap. *Placuit,* cum sequentibus. Addo ego, quod licet illud scriptum aliquam faceret fidem, quod sit baptisatus talis infans: cùm tamen ignoretur à quo, & quomodo, siue an debita forma, & à persona quæ sciret Baptismi ritum essentialem; imò contingat talibus casibus quæri tenebras, & ab idiotis muliereulis, rem occultè, & cum defectu quandoque essentiali peragi: non mirum si dicatur hîc aliquid ambiguitatis remanere, quæ sufficiat ad reiterationem sub conditione, cum non

possint sciri & examinari personæ, quæ Baptismo adfuerint, vel illud administrarint, vt sciatur an ritè collatus fuerit Baptismus. Si enim quando obstetrix baptisauit, volumus vt strictè & diligenter examinetur, ne error aliquis contigerit: quando magis timeri potest, ne in similibus casibus muliercula magis ignorans baptisarit?

CAPVT III.

DE CÆREMONIIS Baptismi.

QVæro primò. An circa necessitatem liceat baptisare sine cæremoniis, vt assecuretur puer, & postea tempore parentibus aut patrinis oportuno, adhibeantur cæremoniæ? Resp. hanc passim inualescere praxim; ita vt Pastores in pagis, vbi aliquis est Domicellus, vel vbi authoritatis alicuius vir id poscit: statim baptisent puerum à natiuitate, sed cæremonias differant ad libitum parentum, expectantium patrinos. Quo autem iure id faciant, non video. Tum quia est Clementina expressa prohibens baptisare extra Ecclesiam, nisi in necessitate, aut Principis filium. Vide Clement. 1 de Baptismo. Tum quia inuertere ordinem cæremoniarum, vt postponantur Baptismo cæremoniæ quæ debent præcedere ex instituto ipsius Ecclesiæ, censetur grauis materia. Vnde Nauarrus inter cætera peccata mortalia, quæ circa Baptismum committuntur, istud recenset, dicens: *Sexto peccat, qui cùm non sit Presbyter, baptisat absque necessitate: imo & Presbyter, qui baptisat extra necessitatem, sine exorcismis, & aliis solemnitatibus, vel cum illis extra Ecclesiam, præter filios Principum.* Ita ille Man. c. 22. n. 7. Aduerte etiam quod is qui aduocatur patrinus ad cæremonias solùm, non fit verè patrinus, nec spiritualem affinitatem contrahit: quia talis affinitas oritur ex tenentia in Baptismo, siue in administratione ipsius Sacramenti, non verò ex assistentia ad solas cæremonias.

Cæterùm, cùm aliquando contingat Pastores vrgeri importunitate in casu posito, imò & molestari pro infantibus quorumlibet nobilium priuatim sic baptisandis: operæpretium foret, vt Episcopi publico Decreto Pastoribus suam mentem ea de re indicarent. Tum ad importunitatem quæ eis solet inuehi, propulsandam. Tum etiam ne ipsi Pastores, aut alij id petentes ab eis; existiment hoc communiter licitum ob consuetudinis præscriptum; quæ tamen errori videtur adscribenda, aut adulationi.

Quæro secundò. Quid si Parochus baptiset, præmissis exorcismis, & aliis cæremoniis Baptismum præcedentibus: sed eas quæ sequuntur differat ad aliquot dies, donec patrinus aduocatus aduenerit? Respondeo. Hoc non tam facilè condemnandum putarim, quàm prius: quia inuersio ordinis qua cæremoniæ Baptismum præcedentes postponuntur, & differuntur, grauior est quàm dilatio aliquot cæremoniarum, quæ natura sua & institutione Baptismum sequuntur: & ideo occurrente causa iudicari possit istud licitum. Hoc tamen facilè in praxim deduci etiam non probarim, quia Ecclesiæ consuetudo non admittit discontinuationem cæremoniarum, nisi grauibus de causis.

Casus. Si puer occurrat baptisandus in die Veneris sancto, cùm sacrum Chrisma nouum non recipiant plerique Pastores, à Metropoli distantes, ante festa Paschalia, possunt interim baptisare adhibitis exorcismis, & aliis cæremoniis Baptismum præcedentibus; chrismationem verò & subsequentes cæremonias possunt differre: quia præceptum est non vti Chrismate anni præcedentis, nisi in necessitate. Similiter dic de oleo Catechumenorum.

CAPVT IV.

DE PATRINIS.

QVæro primò. Quinam excludantur ab hoc munere?

Resp. 1. Excludi eum qui non est baptisatus, & si de facto suscipiat, non contrahit affinitatem spiritualem.

Resp. 2. Excludi Abbatem vel Monachum cap. Non licet de Consec. d. 4. Si tamen de facto suscipiant, contrahunt affinitatem. Miror verò, cùm tam claro iure id eis prohibeatur, quod passim contrarium practicent Abbates vel Monachi: nisi quod putent consuetudine ius istud eneruatum. Sed apud pios & eruditos Religiosos hæc consuetudo non viget, ideoque potiùs corruptela dicenda est, & cum Cypriano dicimus: *Consuetudo sine veritate, vetustas erroris est, propter quod relicto errore, sequamur veritatem.* De Hæreticis dixi sup.

Resp. 3 Rectè etiam quibusdam in locis decerni, vel saltem moneri Sacerdotes, maximè Pastores per statuta Synodalia, vt Patrinorum officium non suscipiant. Ita decernit quædam Constitutio in Diœcesi Auxensi, Tit. de Bapt. c. 5. vbi statuitur, vt sine Episcopi licentia id non fiat. Idem ordinat Synodus Mediol. 2. Decr. 17. Idipsum continetur in Decretis editis pro Leod. Diœcesi, per Anton. Albergatum Nuncium Apostolicum f. 23. Ratio horum Decretorum est: quia eadem causa quæ militat in Religiosis, ob quam arcentur ab hoc munere per Canones, etiam locum habet in Sacerdotibus, maximè Pastoribus, vt expendit Synodus Mediolan. citata, & insinuat Catechismus Romanus agens de Patrinis: cùm enim, inquit, Pastores publicæ Parochiarum curationi præpositi sint, sufficere illis debet hoc onus, nec opus est quod Patrinorum particulari oneri se immisceant: nam & generaliter Patres sunt omnium, & maximè eorum quos baptisant. Addo quod ex more communi Patrini videantur sortiri etiam aliquas obligationes temporales, cùm erga eos quos suscipiunt, tum erga compatres & commatres: ita vt inde frequentes importunitates parum eorum statui congruæ Pastoribus aduehantur. Denique id iure statuitur, vt omnis suspicio tollatur, & omnis occasio conuersationis cum mulieribus: oriri enim solet quædam familiaritas ex compaternitate, quæ nonnunquam in fumum caliginosum libidinis potest exardescere, aut certè suspicionem aliis mouere. Hinc populari prouerbio solet dicere: *De compere & de commere, les noms sont toutes entrees de maisons.* Quare cùm Canon prohibet id Religiosis, sic dicit: N*on licet Abbati, vel Monacho habere compatres vel commatres, nec osculari fœminas.* Vbi insinuat ex compaternitate oriri quandoque libertatis etiam carnalis occasionem.

Aduerte porrò Sacerdotem qui baptisat contrahere etiam affinitatem cum patre & matre, & cum baptisato. Quapropter, notent hîc Parochi, quod si inciderent in tactum libidinosum, vel cogitationem voluntariam, aut delectationem mo-

roſam, circa puellam à ſe baptiſatam, vel circa fœminam cuius aliquam prolem baptiſarint; non ſufficere in Confeſſione explicare, quod attigerint vel conſenſerint in puellam aliquam, vel mulierem coniugatam, aut viduam; ſed etiam addendum eſt, talem à ſe baptiſatam, vel aliquam prolem illius mulierculæ ſe baptiſaſſe. Cùm enim ſit hic affinitas ſpiritualis, talis actus vel conſenſus ad inceſtum reducitur. Et hunc quidem caſum puto non infrequentem, vbi Paſtores lubrici degunt, quia facilè eſt cogitatione labi: hanc tamen circunſtantiam vix exiſtimo in Confeſſionem venire ex ignorantia. Sed non eſt excuſabilis in Parocho, quia tenentur hæc ſcire.

Quæro ſecundò. Quam ætatem debeant habere qui ſuſcipiunt? Reſpondeo, ſi puer ſit doli capax, & habeat ſufficiens iudicium ad peccandum mortaliter, poteſt ſuſcipere, & contrahit cognationem: ſufficit enim quod aliquo modo percipere poſſit quid agat, & quænam obligatio imponatur.

Quod ſi infra ætatem octo vel ſeptem annorum admittatur puer ad ſuſcipiendum, non contrahit cognationem. Sed ordinariè non debent admitti, niſi qui eam ætatem ſuperant, puta circa duodecimum annum, aut vndecimum, cùm ſolent pueri communicare: quia tunc cenſentur capaces ad obligationem illam plenius intelligendam, ſi inſtituantur. Imò in aliquibus Diœceſibus requirunt pubertatem, hoc eſt, annos duodecim in puellis, quatuordecim in maſculis: & abſurdum ducunt eos fieri Patres Spirituales, qui per ætatem non poſſunt eſſe carnales.

Neque tamen magno ſcrupulo ducendum puto, ſi quandoque contingat admitti etiam inferiores ſeptennio (ſic aliquando ſollicitantur Nobiles, vt permittant filios ſuos necdum ſeptennes nomen dare, & leuare de Fonte) nam non admittuntur propriè vt Patrini, nec vt contrahunt affinitatem, ſed potius honoris parentibus debiti gratia aſſiſtunt: ſufficit autem iuxta Concilium Tridentinum, quod vnus vel vna ſuſcipiat. Sic ſatis erit quod vnus adultus ſuſceptor ſit, licet adiungatur ex altera parte puellula, necdum ætatis ſufficientis: aut contra, quod mulier aliqua matrina adhibeatur, licet ex altera parte puer ſeptennio inferior aſſiſtat. Cauendum tamen ne hæc nimis facilè in praxim deducantur, conſuetum Eccleſiæ morem temerando.

Quæro 3. An maritus & vxor, eundem de ſacro Fonte leuare poſſint?

Reſpondeo, hoc non eſſe prohibitum: & certum eſt inter ſuſceptricem nullam oriri cognationem, aut impedimentum matrimonij. Vnde anile commentum eſt quorundam vetularum, neceſſe eſſe dum iuuenculus & iuuencula eundem ſuſcipiunt, vt obſtetrix inter vtrumque ſe interponat, alioqui inter ipſos oriri impedimentum ad matrimonium. Aduigilent Paſtores, ne obſtetrices aliquæ antiquæ adhuc redoleant hanc ſuperſtitionem: nam vidi alicubi practicari, ſed acri reprehenſione remedium attuli. Examinentur etiam num circa puerperam pro faciliori partu ſuperſtitionem aliquam adhibeant, vel obſeruationem vanam, eſt enim anile ingenium in hæc ſatis procliue, & valdè tenax. Examinans quandam ea de re, dixit ſe inuocare Chriſti, & B. Virginis opem, & verſum illum pio affectu recitare: *Et Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis*; ſeque didiciſſe hoc habere vim, ne partus mulieris aliquo maleficio impediatur. Cùm autem nullam vanam circunſtantiam huic orationi ab ea annexam potuerim deprehendere, non putaui id reprobandum, quia abſque dubio pius affectus ad Incarnationem & Natiuitatem Filij Dei, & ad Virginem parientem, plurimum prodeſſe poteſt, ſiue contra maleficium, ſiue ad faciliorem partum impetrandum: ſed quia cautus eſt Dæmon, & per mulieres piis etiam actibus circunſtantiam aliquam erroneam ſolet immiſcere, ſicque de pietate ſuperſtitionem efficere, ideo debent ſuſpecta etiam nobis eſſe quæ pia apparent, donec examine ſerio tanquam lydio lapide probentur, & aurum verum ab adulterino diſcernatur. Sic ſuperſtitioſè ſolent diem obſeruare, quo poſt puerperium ad Templum redeunt: nam diebus Lunæ, Mercurij, Veneris non ſolent accedere, neſcio qua obſeruantia & vanitate, de qua re aliquando in Catechiſmo agere non ſuperuacaneum erit, quærendo; An dies Sanguine Ieſu Chriſti conſecratus, & redemptionis noſtræ conſummatione obſignatus, dies ſcilicet Veneris, indoneus cenſeri debeat, in quo Mater puerum Deo offerat ſanctificandum & benedicendum, ac ſeipſam quoq,? An non & vniuerſim omnes dies à Deo creati ſint & benedicti, dum ea quæ in eis fecit, dixit valdè bona? ſicque diem aliquem ex ſe infauſtum recenſere, nunquid Creatori illius eſt iniuriam facere? His interrogationibus & earum elucidatione, è multarum mulierum mente, eam ſuſpicionem eliminaui.

Examinet etiam Parochus obſtetrices, circa aliquas ſuperſtitiones ab eis adhiberi ſolitas tertio die à Baptiſmo, dum puero albulam auferunt & abluunt (hoc vernaculè vocant *Deſaubler*) vtuntur enim aliquibus ceremoniis, quæ Paganiſmum ſapiunt aut ſuperſtitionem: ouum ei in manus tradendo, panem, ſalem, partem pecuniæ, & ſimilia, omnem ei proſperitatem & copiam rerum cum ſolemnitate quorumdam verborum apprecantes.

Quæro quartò. An quis poſſit plures proles parentum eorumdem ſuſcipere? Reſpondeo, id nullo iure prohiberi. Similiter quicumque de parentela etiam in gradu aſcendente, poteſt ſuſcipere, excepto patre & matre. Sic auus vel auia, neptem vel nepotem poteſt ſuſcipere, licet in vſu non ſit. Aduerte etiam cùm maritus eſt patrinus alicuius, non propterea vxorem contrahere cognationem: nec è contra cùm vxor eſt ſuſceptrix, non ideo vir eius contrahit cognationem aut propriè eſt patrinus: quamuis populari vſu baptiſati, vtroſque coniuges (licet alter tantùm ſuſceperit) ſoleant patrini aut matrinæ nomine honorare.

Quæro quintò. Quando quis deſignatur vt nomine alterius puerum ſuſcipiat, quis contrahit affinitatem, an is qui vice ſui aliquem deſignat, an is qui loco alterius eſt ſuſceptor? Reſpond. quod procuratorio nomine tenens non contrahit, ſed mandans. Ita habet probabilior ſententia, & fertur eſſe de ea re declaratio aliqua Congregationis Card. Interpretum Conc. Trid.

Quæro 6. An diu differri poſſit Baptiſmus infantium? Reſpond. Parentes & Paſtores debere curare, vt paruuli maturè baptiſentur, ob tenellam ætatem periculis multis obnoxiam. Quando tamen cenſenda ſit dilatio nimia, prudenti iudicio eſt expendendum. Poſt aliquot dies ſi differant parentes, tunc ſunt monendi, vt diligẽtem cùram ſuſcipiant tam die quàm nocte; debetque Paſtor ſe exonerare, ſi quid ei contingeret. Non tamen exiſtimarim peccatum mortale ſi diligentem omnino curam adhibeant, & ad octo vel ſeptem dies

differant. Hoc quidem dixerim secundùm ius commune, quia præceptum Ecclesiasticum hac de re in iure non reperitur, vt possit determinari, quæ dilatio mortale peccatum inuoluat. In diuersis autem Episcopatibus constitutiones possunt esse magis vel minus rigorosæ;& hæ sequendæ sunt.

In Parochiali Leodiensi sic habemus: *Viderint Pastores ne Nobiles, aut cuiuscunque sortis subditi quouis excluso prætextu vel colore, prolium suarum Baptismum vltra diei vnius naturalis spatium differant, nisi obtenta ob causas sufficientes ab Ordinario licentia, de qua apud Pastorem, fidem bebeant facere competentem.* Hoc autem intelligo pro Parochiis non lõgè distantibus à residentia Ordinarij: nam in locis distantibus, Parochus prudenti suo iudicio ob causam videtur posse indulgere vnum aut alterum diem, supposito quod cura diligens habeatur circa puerum.

Quæro septimò. An plura nomina rectè imponantur in Baptismo? Resp. licet id prohibitum non reperiatur, magis tamen congruere vt vnum imponatur, vt sicut vnicus Angelus inter beatos spiritus nobis deputatur à Deo ad custodiam à natiuitate & Baptismo: ita inter beatas animas, vna eligatur ad specialem protectionem, directionem, cultum, imitationem, intercessionem apud Deum.

Et hæc certè multiplicitas nominum à vanitate aliqua inter Magnates ortum habuisse videtur, vt sic à plebeis distinguerentur: nunc autem passim etiam plebei volunt imitari, sub titulis aliquibus deuotionis erga Sanctos, quæ quidem deuotio & zelus fortè non est secundùm scientiam, saltem non est secundùm communem Ecclesiæ morem antiquum. Moneant etiam Parochi parentes, non nomina in Baptismo posita patiantur corrumpi, & alterari à domesticis aut popularibus, ob quod frequenter contingit nomina Sanctorum fieri ridicula. Similiter Ethnica & prophana nomina non facilè admittat Parochus.

Quæro octauò. An possit Parochus admittere duos Patrinos, quando nulla adhiberetur Matrina, vel contra duas Matrinas, quando nullus adhiberetur Patrinus? Respondeo, non posse, quia Concilium Tridentinum expresse dicit, vt tantùm admittatur vnus vel vna, vel ad summum vnus & vna: ergo nec duo viri, nec duæ fœminæ admitti possunt, quia cùm hîc sit ius positiuum, specialiter expressum, in rigore verbis Concilij standum est. Sic etiam declarauit sacra Congregatio Interpretum Concilij, addens Episcopum non posse concedere licentiam, vt duo viri, loco viri & mulieris, aliquem baptisandum suscipiant.

Corrigendum ergo hic Parochiale Leodiense, f. 6. agens de Patrinis, vbi insinuat duos susceptores, vbi nulla susceptrix, vel duas susceptrices, vbi nullus susceptor posse admitti.

Sed quid si plures de facto sic admissi fuerint, contrahuntne cognationem? Respondet Congregatio. Si plures suscipiant, omnes contrahere cognationem, si non constat quis primò tetigerit, & plures fuerint electi, & æquè principaliter admissi & designati. Si enim vnum tantùm designat Parochus, & nihilominus plures tangant, illi non contrahunt, sed is solus qui designatur à Parocho.

DE PATRINO CONfirmationis.

QVæro. An debeat esse alius à Patrino Baptismi? Respondeo affirmatiuè, tamen in necessitate idem esse potest. Debet verò esse confirmatus, alioqui non contrahit cognationem, & grauiter peccaret. Item, debet esse vnus vel vna, & quidem in Belgicis Ecclesiis consuetudo optima obtinet, vt in Confirmatione viri non teneant fœminas, nec fœminæ mares. Vnde non approbaui, nec approbo, quod quidam Sacerdos, cui ex regulis Patrinum esse non conueniebat, nouissimè in Confirmatione, tenuerit puellam contra morem harum Ecclesiarum, licet dicat se à Nuntio Apostolico, tunc confirmante licentiam petiisse. Quia nec hanc petere debuit, nec ansam aliis dare infringendi morem Ecclesiæ, similem licentiam insuetam aliàs petendo, ob respectus quosdam nimis humanos.

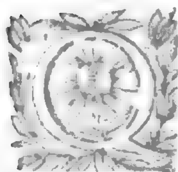
Casus: Errauit magis mulier quædam tunc temporis, quæ viri sui filiam ex fornicatione cum altera ante matrimonium natam suscepit in Confirmatione: nam per hoc cum viro cognationem contrahit, quæ à petendo debito coniugali eam posset impedire, nisi quod ex ignorantia talis impedimenti excusanda veniat: ignorantia enim iuris vel facti in similibus excusat. Quapropter re longè postea detecta, non putaui monendam, cùm bona fide id fecerit, nihil suspicans ibi erroneum vel illicitum, & in bona conscientia perseueret.

RESOLVTIONES CASVVM QVÆSTIONVM Paſtoralium, circa Euchariſtiæ Sacramentum.

CAPVT PRIMVM.

De Materia & Forma Euchariſtiæ.

QVæro primò. Quomodo materia debeat eſſe præſens?

Reſpondeo, debere eſſe præſentem ſenſibiliter: Hoc enim ſignificat illa vox, *hoc*, vel *hic*, in verbis formæ, deſignans rem ſenſibus præſentem. Hinc reſoluuntur caſus ſequentes.

Primus caſus. An neceſſe ſit, vt materia in manibus habeatur, aut ſaltem à miniſtro tangi poſſit. Item, an neceſſe ſit, vt ſonus perueniat ad materiam?

Reſpondeo negatiuè. Ratio eſt, quia poteſt cenſeri materia præſens ſufficienter, licet in manibus non ſit, aut paulò ampliùs diſtet, quàm vt manibus tangi poſſit: & poteſt tam ſubmiſsè ſacerdos conſecrare, vt ſonus ad materiam ſuper altari poſitam non pertingat. Sufficit ergo quod digito demonſtrari poſſit & aliis ſenſibus pateat, puta oculis, ſicque moraliter præſens ſit, nec nimis diſtans.

Secundus caſus. An neceſſe ſit, vt videatur materia, oculiſque præſens ſit? Reſpondeo negatiuè. Nam etiamſi formulæ ſint in pixide clauſæ, aut velo coopertæ, valida eſt conſecratio: ſi pixis ſuper altare ſit poſita, aut iuxta illud loco apto ſenſibiliter præſens. Dico, ſi pixis ſit in altari, vel iuxta illud præſens: nam ſi paries intercederet, aut eſſet clauſa intra tabernaculum, non cenſeretur ſufficienter præſens materia.

Quæro ſecundò. An quælibet parua vel magna quantitas materiæ validè conſecretur? Reſp. quemlibet cumulum materiæ poſſe conſecrari, qui poteſt eſſe præſens ſecundùm omnes ſui partes moraliter.

Caſus accedit in triremibus non multis ab annis, vbi quidam Apoſtata Dominicanus, cùm inferrentur multi ſacci panis ad prouiſionem, ille omnes præſentes aduocans dixit: *Ego volo hos omnes panes conſecrare*, ſicque elata voce protulit conſecrationis verba. Cùm igitur inde magna orta foret concluſio, tandem reſolutum fuit, vt panis ille pueris daretur, & reliquum igne abſumeretur. Cùm autem illàs id iterum attentaſſet, mortem præeligens ſeruituti, ſuſpendio enecatus eſt. Ita mihi retulit P. Sylueſter Petra ſancta Soc. Sacerdos Illuſtriſſimo Nuncio Apoſtolico P. Aloyſio Caraſa, à confeſſionibus eo tempore accidiſſe, quo confeſſionibus excipiendis in triremibus erat & ipſe deſignatus.

Reſpondeo 2. Minimam quantitatem poſſe conſecrari, ſi modò ſit ſenſibilis. Vnde minima particula, in qua conſeruatur panis ſubſtantia, apta eſt materia conſecrationis, ſicut & minima vini gutta.

Hinc patet reſp. ad quæſtionem, qua quæritur, an vini guttulæ in calice ſeparatæ à toto, vel minimæ particulæ diſſilientis in corporali, à formulis conſecrandis ſeparatæ debeant cenſeri conſecratæ? Reſpond. hoc pendere ab intentione conſecrantis. Videtur autem recta eſſe intentio, velle conſecrare ſolùm quod eſt per modum continui intra calicem. Vnde veriſſimile eſt guttas ſeparatas à toto vino, non eſſe conſecratas: ſimiliter nec minimas particulas diſſilientes à formulis ante conſecrationem: quia recta intentio Sacerdotis non videtur ad minimas illas particulas ſeparatas, & vix ſenſibiles ferri, niſi aliter determinarit.

Quæro tertiò de forma. An poſſit à pluribus ſimul pronunciari, & ita ſimul conſecrari? Reſp. poſſe, vt patet ex vſu Eccleſiæ Romanæ, in qua noui Sacerdotes ſimul cum Epiſcopo verba conſecrationis ſuper eandem materiam proferunt. Vbi tamen aduerte, quod omnes ſimul verba conſecrationis finire debent, ſi ſimul conſecrare velint, alioqui qui priùs abſoluit, ſolus conſecrabit. Quia ergo periculum eſt, ne multi verba formæ inaniter proferant, imò ne ipſe Epiſcopus principalis conſecrans nihil efficiat, ſi alius abſoluat. Quæritur quomodo hæc conſuetudo intelligenda ſit, an qualis intentio debeat eſſe in nouis Sacerdotibus? Reſpondent aliqui, ſolùm Epiſcopum proferre verba formaliter, & cum intentione conſecrandi, alios verò materialiter in ſignum poteſtatis ſibi conceſſæ, & in memoriam cœnæ, in qua Chriſtus cum Apoſtolis cœnauit, & illis eandem poteſtatem conceſſit. Attamen cùm in Pontificali Epiſcopus moneatur altè & paulatim dicere, vt poſſint ſimul alij pronunciare, qui etiam monentur diligentiam adhibere, vt ſimul abſoluant, per hæc indicatur eos proferre verba formaliter ad conſecrandum. Reſpondendum igitur practicè rectè conſuli, vt Sacerdotes tunc intendant proferre verba tali modo & intentione, quam Eccleſia voluit illos hîc habere: ita vt habeant conditionatam, vel potius disiunctam intentionem, ſcilicet an conſecrandi cum Epiſcopo poſſint: ſin minus, materialiter tantùm verba proferendi, ita vt nullo modo velint ante Epiſcopum conſecrare.

De Materia & Forma, plura ſuprà in hoc Tractatu, & in Reſol. caſuum de Sacram. in genere.

CAPVT SECVNDVM.

DE SVSCIPIENTIBVS Euchariſtiam.

QVæro primò. Quæ diſpoſitio requiratur ad dignè ſuſcipiendum? Reſpond. primò, qui conſcius eſt ſibi peccati mortalis vel dubius, & practicè non deponit dubium, tenetur præmittere confeſſionem, quantumuis ſibi contritus videatur. Ita Tridentinum. Reſpondeo 2. duabus circunſtantiis concurrentibus ſufficit contritio, cùm ſcilicet vrget neceſſitas communicandi, & deeſt copia Confeſſoris. Hinc reſoluuntur caſus ſequentes.

Primus: quando Sacerdos ex officio tenetur celebrare, nec habet alium Sacerdotem niſi longè diſtantem, quem non poteſt accedere, poteſt contritus celebrare. Quænam autem diſtan-

tia requiratur, vt censeatur non adesse copia Confessarij, moraliter venit prudenti iudicio æstimandum. Nam vnius vel duarum leucarum distantiam puto frequenter sufficere, si quis præcedenti nocte in peccatum mortale ceciderit, & matutino tempore oporteat celebrare. Adde quod hic multæ circumstantiæ veniant considerandæ, inclementia aeris, infirmitas nonnulla, vel senium Sacerdotis, periculum itineris, scandalum & murmuratio populi, si vltra consuetum tempus Missa differatur, confessiones excipiendæ matutino tempore, si sit dies solemnis, & similia. Ex quibus omnibus debet formari, iuxta conscientiam timoratam, prudens iudicium.

Secundus casus: quando etiamsi non teneamus celebrare vel communicare, id tamen sine scandalo, aut infamiæ nota omittere nequimus. Sed hic videndum, an probabilem aliquam rationem adferendo, hanc infamiam vitare possimus, tunc enim cessabit necessitas communicandi.

Tertius casus: necessitas absoluendi inchoatam Missam, si non facilè, nec sine incommodo possit ad altare vocari Confessarius.

Quartus: si quis altari admotus, vt communicet recordetur peccati mortalis, & non possit retrocedere sine scandalo, vel nota.

Quintus: quando pœnitens vnicum peccatum mortale habet, quod si confiteatur Confessario qui præsens est, grauem sibi ab illo iniuriam metuit, puta sollicitationem ad malum, odium vel inimicitiam, reuelationem peccati, & similia. Tunc enim non censetur habere copiam Confessarij. Si autem habet mortalia alia ex quibus non metuit, tenetur illa confiteri illo tacito.

Sextus: quando pœnitens non habet aliud mortale, nisi reseruatum superiori, quem adire non potest. Tunc necessitate vrgente potest sine confessione præuia communicare contritus.

Quæro secundò: an qui in dictis casibus sine Confessione communicarunt, teneantur statim post confiteri? Respondeo, si sint Laïci communicantes, non tenentur, si verò sint Sacerdotes celebrantes, tenentur. Ratio est, quia Concilium Tridentinum hoc præceptum imponit, Sacerdotibus celebrantibus, non verò Laïcis communicantibus: in expositione autem legem onus imponentis standum est illius verbis. Verba autem Tridentini sunt. *Quod necessitate vrgente, Sacerdos absque præuia Confessione celebrauerit quamprimum confiteatur.* Vnde nulla fit mentio Laïcorum, censeturque solum præceptum Ecclesiasticum pro Sacerdotibus consecrantibus, & vt publicos ministros sese exhibentibus in Confessione huius Sacramenti. Vnde casus sequentes resoluuntur.

Primus, si Sacerdos communicet more Laïcorum, vrgente necessitate, non tenetur hoc præcepto.

Secundus, si quis præmittendo Confessionem ex obliuione peccatum aliquod non fuerit confessus, non tenetur statim confiteri, nisi iterum debeat celebrare.

Tertius, si quis non præmiserit Confessionem, quia non putauit se esse in peccato, quod prius aduertit post celebrationem, etiam non tenetur statim confiteri, nisi iterum vrgeatur celebrare, & habeat copiam Confessarij.

Quartus, qui ex malitia omisit confiteri, & celebrauit, etiam non tenetur statim post confiteri. Ratio diuersitatis est, quia indignè celebrans peccauit quidem, sed nullo speciali præcepto ad Confessionem statim obligatur. Sufficit enim quod suo tempore eam faciat, sicut & quiuis alius peccator; quia cùm solum præciperetur Confessio, vt dispositio ratione Eucharistiæ, iam transiit illa obligatio. At verò qui dignè celebrat, & non confitetur, vrgente necessitate, ex eo non peccat, sed tantùm remanet obstrictus id postea facere, quod ante non potuit. Quare transfertur tunc in ipso obligatio. In illo verò qui indignè celebrat, videtur manere eadem ratio, quæ de aliis peccatis, vt sicut & alia non teneatur nisi suo tempore confiteri. Hæc est probabilis aliquorum sententia, cuius contrarium non videtur conuinci ex verbis Tridentini.

Quæro tertiò, quomodo requiratur vt communicans sit ieiunus? Respond. debet esse ieiunus ieiunio naturali, hoc est, sine omni cibo & potu à media nocte vsque ad Communionem, vt nequidem per modum medicinæ quicquam sumpserit. Per modum tamen saliuæ si quid deglutiatur, non impedit. Hinc resoluuntur casus sequentes.

Primus, si abluendo os incautè parum aquæ deglutiatur, non impedit: quia id per modum saliuæ factum censetur, non per modum cibi, aut potus.

Secundus, qui degustat aliquid iurulenti, siue liquidi, solùm vt percipiat saporem, & expuit, non impeditur. etiamsi quid relinqui censeatur in palato, quod per modum saliuæ deglutiatur.

Tertius, qui casu traiicit aliquid reliquiarum in dentibus ex cibo cœnæ præcedentis relictarum, non censetur etiam ieiunium frangere, ob dictam rationem. Aliud foret, si quis saccarum in ore posuerit paulatim liquefaciendum, & ante mediam noctem necdum totum traiecerit: est enim successiua quædam manducatio, & cibi sumptio. Vnde si quis indormiret cum saccaro in ore, de quo dubitet, an ante mediam noctem totum deglutierit, teneat se non ieiunum.

Quartus casus, an Sacerdos qui deglutit sanguinem, aut alium humorem à capite in os defluentem, censeatur ieiunus? Respondeo censeri, quia non est per modum cibi aut potus: nec est aliquid traiectum per os in stomachum ab extrinseco, quod videtur ad manducationem, aut potum requiri.

Quintus, an potuerit dormiuisse post cibum, vel digessisse? Ratio dubitandi est, quia in Iure cap. *Si constiterit de accusat.* punitur Sacerdos, qui noctem insomnem duxerat. Respondeo, id non esse necessarium: Sacerdos autem qui punitur ibi, fuerat tota nocte in taberna, & inde processerat ad celebrandum: propter scandalum ergo, necnon irreuerentiam & præsumptionem cibi & potus sumpti post mediam noctem, iure punitus est.

Quapropter in Synodo Namurcensi, huic rei conforme decretum extat: *Si quis Sacerdotum cum pridie temulentus notabile scandalum dederit, sacrosanctum Missæ sacrificium celebrare præsumpserit, ad integrum mensem ab eiusdem sacrificij celebratione suspendatur.* Ita tit. 4. cap. 11.

Quæro quartò, quo casu possit sumi à non ieiuno Eucharistia? Respondeo, vel id fieri posse ob necessitatem suscipientis, vel ob integritatem sacrificij, vel ob sacramenti ipsius vitandam irreuerentiam. Hinc resoluuntur casus sequentes.

Primus caſus. Si quis ſit periculosè infirmus, & ſit periculum, ſi ſequens dies expectetur, poteſt non ieiunus communicare. Vnde aduertant Paſtores, in morbo periculoſo, non eſſe ſcrupulosè differendum communionem propter ieiunium.

Adde quod non ſolùm ſemel, ſed & pluries communicare poſſit infirmus non ieiunus, ſi periculum perſeuerat, & pluries id requiſierit, maximè, ſi interſtitium notabile ſit, puta vnius hebdomadæ, aut circa.

Secundus caſus. Si in Hæreticorum manus alias incidere poſſet ſacramentum, aut alia irreuerentia tractari, nunc etiam à non ieiuno poteſt ſumi, imò & bis in die recipi. Hoc enim licitum foret ad impediendam irreuerentiam ſacramenti.

Tertius caſus. Si pro viuo conſecrauerit quis aquam, & ſumpſerit, tunc denuò poteſt conſecrare vinum, & ſumere. Ratio eſt, quia integritas ſacrificij eſt de Iure Diuino, ieiunium de Iure Eccleſiaſtico. Vnde & Sacerdos ieiunus, ſi alter celebrans deficeret poſt conſecrationem, debet perficere ſacrificium.

Quartus caſus. Si neceſſe ſit ſumere reliquias poſt ablutionem, eſt enim totum illud per modum vnius actionis moralis, & complementum ſumptionis præcedentis. Vnde non hic ſcrupulosè agendum eſt, ſed intra tempus quo adhuc moraliter perſiſtit miniſterium Miſſæ, licet contingat multo tempore morari, ad miniſtrandam Euchariſtiam, ſumi poſſunt reliquiæ ad illud ſacrificium pertinentes.

Quintus caſus. Ob Viaticum dandum exiſtenti in periculo mortis, Sacerdos non ieiunus poſſet celebrare ſecundùm aliquos Theologos. Ratio eſſe poteſt, quia Communio tunc eſt de Iure Diuino, Ieiunium de Eccleſiaſtico. Sed probabilior ſententia id non concedit.

Ratio eſt, quia maior habenda eſt tunc ratio reuerentiæ ſacramenti, quam neceſſitas aliqualis proximi, qui etiam excuſatur à præcepto, cùm non adeſt qui ritè poſſit miniſtare. Et hoc videtur approbare Eccleſiæ conſuetudo optima legum Interpres.

Nec refert quod Communio ſit de Iure tunc Diuino, Ieiunium de Eccleſiaſtico: nam etiam celebrare cum veſtibus ſacris eſt Iuris Eccleſiaſtici, & tamen non admitterent Theologi licere tunc celebrare ſine ſacris veſtibus. Poteſt ergo præceptum Eccleſiæ quandoque eſſe vniuerſalius quàm diuinum, quod ex ipſiuſmet Eccleſiæ interpretatione colligi quandoque poteſt.

CAPVT III.

DE PRÆCEPTO Communionis.

QVæro primò. An ſit præceptùm communicandi in articulo mortis?

Reſpondeo affirmatiuè, Adultos tale præceptum ſub peccato mortali obligare, ſi capaces ſint: quamuis diſputent Doctores, an tale præceptum ſit de Iure Diuino, vel Humano? Quidam enim putant, non eſſe de Iure Diuino præceptum niſi ſemel in vita communicare, quod impleri poteſt extra articulum mortis. Alij non ſolùm ſemel in vita, ſed quoties periculum probabile mortis occurrit, & aſſerunt Communionem eſſe præcepti Diuini, & hæc eſt communior ſententia. Hinc reſoluuntur caſus ſequentes.

Primus caſus. Non debere tunc negari amentibus, qui aliquando vſum rationis habuerint, cùm id poteſt fieri ſine irreuerentiæ periculo, puta ſine periculo vomitus, vel expuitionis. Ratio eſt, quia cùm aliquando hi deuotionem habuerint ea virtute perdurare cenſetur: & ſi non conſtet fuiſſe in peccato mortali, cùm in amentiam inciderint, præſumendi ſunt boni & diſpoſiti? maximè ſi antequam in phreneſim aut amentiam inciderint, ſigna animi pij dederint. Perpetuò autem amentibus non ſolet etiam nunc miniſtrari, quia nulla vnquam in eis fuit ad iſtud ſacramentum deuotio.

Secundus caſus. Damnatis ad mortem etiam danda eſt Communio. Vnde conſuetudo Hiſpanorum negantium reis interficiendis Euchariſtiam, ſublata eſt motu proprio Pij V. cui lex Regia acceſſit. Dicitur tamen adhuc in partibus his conſuetudo vigere, vt maleficis & ſagis Communio non detur, licet pœniteant. Quæ etiam conſuetudo non videtur bene fundata: cùm omnis verè pœnitens ius habeat ad Euchariſtiam, maximè in articulo mortis.

Tertius caſus. Energumenis, ſi abſque irreuerentiæ periculo poſſunt communicare, non eſt Euchariſtia neganda. Eſt communis.

Quartus caſus. Eſt difficilior, cuius reſolutionem apud nullum reperio. An adultus à natiuitate ſurdus & mutus ſit communicandus, ſaltem in articulo mortis?

Ratio dubitandi eſt, quia tales non videntur poſſe habere actualem deuotionem, cùm nunquam fuerint inſtructi de hoc myſterio, ideoque fidem actualem illius non videantur habere. Quomodo enim credent niſi audierint? Quomodo audient ſine prædicante? Ex altera parte, vt illis adminiſtretur, ratio militat, quia tales ſunt baptiſati, ideoque fidem habitualem habent per Baptiſmum infuſam: & cùm alios vident cum magna reuerentia & deuotione ad ſacramentum hoc accedentes & adorantes, concipiunt ibi eſſe aliquod myſterium, & deuotionem aliquam erga illud exterioribus demonſtrant ſignis, imò & adorationem in huius ſacramenti eleuatione exhibent.

Experientia id didici, in quadam ſurda & muta, iuriſdictioni meæ ſubdita, quæ in Miſſæ ſacrificio eleuatione manuum, pectoris tunſione, aliiſque ſignis dum ſacramentum exhibetur, adorationem exhibet, & deuotionem quam ſolent Fideles, & cùm vſu rationis perfecto polleat, abſque dubio confusè myſterium ibi aliquod latere percipit. Imò ſignis aliquibus quandoque licentiam petiit, cum aliis ad hoc ſacramentum accedendi; quæ tamen ei indulta non fuit à Parochis ante me, ideoque nec hactenus id reſolui, cùm difficile ſit iudicare de diſpoſitione, & ſufficienti reuerentia ſacramenti. Nec ipſa Eccleſiaſtico præcepto Communionis comprehendatur.

Dubium tamen mihi eſt, an ſi exiſteret in periculo mortis, ob diuinum præceptum communicandi ſemel in vita, non foret fides eius, quantum poteſt fieri ſignis excitanda, vt ſic ei adminiſtretur tunc vt Viaticum Euchariſtia. Etenim cùm Deus in neceſſariis non deſit, videtur ſpeciali illuſtratione interiori, & ſpecialis gratiæ auxilio adiuuare tales ad actum fidei

men solet benedici, & hoc tutiùs: quia ordinatur ad tangendum immediatum Corpus Domini. Vnde aduerte in nuda Pixide, maximè si sit argentea, rectiùs collocari particulas consecratas, quàm in parte Corporalis in Pixide posita: quia cùm particulæ renouantur, difficiliùs est id perfectè peragere; & non fit sine periculo purgatio Corporalis intro positi: solent enim particulæ facilè dissilire. Quod etiam aduertit Posseuinus, & apud Patres Societatis video in vsu esse: quamuis aliqua Pastoralia insinuent substernendam intus Corporalis partem. Cæterum, contactum Calicis, Patenæ, Pixidis, Corporalis, sine contemptu à Laicis factum, non existimo nisi veniale.

Quartò. Lumen sub peccato mortali requiritur, in rigore tamen sufficit vna candela, quamuis duæ ordinariè ex decentia adhibendæ sint. Sufficit etiam in necessitate, lumen seuaceum. Quærere verò hîc potest quis: An sit etiam præceptum vt ante Eucharistiam in Templis semper lumen ardeat?

Respondent aliqui, licet expressum in iure non reperiatur, consuetudinem tamen vniuersalem Ecclesiæ habere vim præcepti. Ita Victorellus, Emanuel Sa, & quidam alij. Sed hanc consuetudinem non esse ita vniuersalem, patet ex multis Ecclesiis Parochialibus, maximè Ruralibus, vbi propter paupertatem hactenus non fuit solitum lumen continuum accendi. Et licet Episcopi eam consuetudinem introducere conentur variis Decretis, videmus vix obseruari à subditis ob paupertatem.

Disceptant enim illi de expensis, quorum sit eas sustinere, an Ecclesiæ, an Decimas percipientium, an communis populi, sicque Decretorum executio vel differtur, vel non fit. Extat porrò præceptum de lumine, quando defertur Sacramentum foras, Capitulo *Sane*, de Celebrat. Missarum. Ex causa tamen illud etiam omitti posset, vt cùm ad ægrum longè distantem defertur, nec commodè cum lumine fieri potest.

Quintò. Requiritur Missale, in quo saltem sit integer Canon: cùm enim memoria labilis sit, non licet in actione adeò sacra & publica, periculo se exponere. Adiici solet & Crux ex Rubricis Missalis, sed hanc non puto requiri de præcepto rigoroso, saltem sub mortali.

Sextò. Quantum ad materiam, vinum non debet esse corruptum, sic nec panis; & hic debet esse azimus, nec notabiliter fractus, & magnitudinis decentis: si haberi maior Hostia non possit, an ex minoribus liceat adhibere?

Respondeo, in Missa priuata & secreta id fieri posse, cùm non inueniatur præceptum in contrarium: gratiusque videri Deo sic celebrare, quàm non celebrare, licet non sit festus dies, maximè si non sit periculum de scandalo, tunc enim id etiam vrgente causa, publicè fieri nihil vetaret.

Casus. Quidam Parochus nullam habens maiorem Hostiam, veritus populi scandalum aliquod aut murmur, dum maiorem Hostiam consecrasset, in eleuatione Sacramenti ostentauit alteram quandam maiorem Hostiam, quæ asseruabatur in Pixide, vt exponeretur in die solemni populo. Quæritur, an ille prudenter hoc fecerit?

Respondeo, cùm in Missa debeat exhiberi populo adoranda Hostia, in illo sacrificio consecrata & oblata, talem cautelam non esse approbandam: melius tamen, meo iudicio fecisset, si & maiori illi Hostiæ alteram paruam consecratam per illud sacrificium simul adiunxisset, quod facilè fieri poterat, exhibendo vtramque adorandam. Sic enim satisfaceret cæremoniæ huic sacræ, qua Hostia sacrificij huius populo ad adorandum reuerenter exhibenda præcipitur.

Quæro quartò. An aliquas cæremonias omittere inter celebrandum, vel addere, semper sit peccatum mortale? Resp. primò, in his etiam excusare posse rationabilem causam, vel leuitatem materiæ. Exempli gratia, omittere Credo, vel Gloria, vel Commemorationem aliquam, facilè excusatur à mortali: quia non sunt partes simpliciter necessariæ ad Missam, nec quid notabile ad integritatem Missæ spectans constituunt. Nec si paulò post quis recordetur, debet repetere, quia moraliter non contingit id fieri sine aliqua interturbatione & incommoditate. Similiter dic non esse nisi veniale, & quandoque nullum peccatum, cæremonias aliquas, quæ inter principales non adnumerantur, sine contemptu prætermittere: verbi gratia, omittere crucem aliquam, manuum eleuationem, pectoris tunsionem, &c.

Illa verò quæ notabilia censentur inter partes integrantes Missæ, vel cæremonias principales omittere, potest esse mortale, nisi inaduertentia vel obliuio naturalis excuset. Exempli gratia, voluntariè, vel graui negligentia omittere Epistolam vel Euangelium, aut oblationem panis seu vini. Item, mixtionem aquæ cum vino, fractionem Hostiæ, & mixtionem aquæ cum Sanguine, & similia. Quia hæ partes & cæremoniæ grauioris momenti censentur, eo quod contineat specialem significationem, & soleant ad integritatem sacrificij requiri.

Similiter dic non licere addere nouas precationes ex deuotione; vnde & hic indiscretio, & peccatum intercurrit contra prohibitionem Pij V. in Missali, præsertim si publicè dicantur. Si vt priuata persona secretè aliquid recitet quis, licet non videatur directè contra hoc præceptum, indiscretio tamen est, sacrum ministerium priuatis precibus interrumpere.

Aliud est, si quispiam iaculatoria oratione mentali animum in Deum eleuet. Aduerte etiam hîc quosdam dixisse vnum verbum Canonis per negligentiam culpabilem omittere, esse mortale: Sed id nimis durum, quia & leuitas materiæ hîc videtur excusare. Quis enim vnius sancti nomen in Canone omissum, statim asserat materiam esse peccati mortalis? Dicamus ergo, & hîc negligentiam venialem censendam esse in vno aut altero verbo omisso, ne animas illaqueamus.

Quæro quintò. An Sacerdos ob stipendium, aut institutionem Capellaniæ obligatur dicere Missam determinatam, puta Missam Mortuorum, aut Beatæ Mariæ, peccet aliam Missam dicendo? Resp. si id fiat ad seruandum ordinem Missalis, aut quia festum sit, non peccare: Si verò nulla legitima causa subsit, obligationi debet satisfacere. Vbi tamen prudenter aduertendum est, vitandum esse quantum potest fieri, murmur populi in similibus: sed nec sine legitima causa ordo Missalis facilè debet interrumpi.

Quod si etiam fundatio habeat in certo altari celebrandum, nõ satisfit, sine iusto impedimento, & debita causa, alibi celebrando: quia defraudatur

teneatur infectis Eucharistiam ministrare, cum periculo vitæ?

Respondeo, duplicem hic esse opinionem. Quidam enim ab hac obligatione Parochum tunc liberant, inter quos Rodriguez p. capite septuagesimoseptimo, Tabiena & alij. Cui opinioni fauere videntur omnes illi qui docent eum qui communicauit in Paschate, si sine contemptu non communicet in periculo mortis, non peccare mortaliter. Inter quos est Caietanus, Syluester, Fumus & alij, verbo Communio. Atque omnes illi docent nonnisi de præcepto Ecclesiastico tunc communicandum esse: huic opinioni facilè subscriberem: quia præcepta Ecclesiastica cum periculo vitæ non solent obligare, maximè cùm Eucharistia non sit de salutis necessitate. Sed contrarium probabilius, & totius censet communior opinio. De qua re plura dicam in Tractatu de Extrema-Vnctione.

Quæro octauò: An Parochus celebrans partem suæ hostiæ possit dare communicaturo? Respondeo, hoc ordinariè fieri non debere. Ex rationabili tamen causa, si non sit alia hostia, & vrgeatur quis communicare, potest dari. Ita Syluester & alij.

CAPVT IV.

DE CELEBRATIONE Missæ.

QVæro primò. An Sacerdos censura aliqua occulta implicatus, puta excomunicatione, possit celebrare? Respondeo, si timet infamiam vel scandalum ex omissione Sacri, potest, modo doleat de peccato, & proponat prima opportunitate petere absolutionem. Ratio est, quia non videtur Ecclesia cum tam graui onere obligare ad censuræ obseruationem: nec tunc ergo fiet irregularis.

Quæro secundò. An sit mortale peccatum celebrare ante Matutinum recitatum? Respondeo negatiuè, quia nec tale præceptum rigorosum obligans ad mortale reperitur, nec est ordo per se Diuini Officij cum sacrificio, sicut est inter partes ipsas Officij Diuini. Et licet talis ordo foret, tamen illius interruptio non est mortalis. Nam etiam ordinem horarum inuertere, non censetur peccatum mortale. Est tamen quædam congruentia, vt præmittatur Matutinum sacrificio, quia vnum Officium est quasi nocturnum, alterum diurnum. Quod vt faciliùs fiat, etiam permittit Pontifex, & Ecclesiæ apud pios etiam vsitata consuetudo, vt pridiè Vesperi Officium possit recitari. Quod si quæras qua hora? Respondeo, nihil me de hac re determinatum reperire. Existimo tamen absoluto Officio illius diei, licere etiam tempestiuè, hoc est, circa quartam pomeridianam. Quia Ecclesia in vltimis diebus Hebdomadæ sanctæ, circa eam horam Officium Matutinum sequentis diei solet inchoare.

Quæro tertiò. Quoties teneatur quis ex vi Sacerdotalis Ordinis in anno celebrare? Respondeo, hoc esse incertum, vnde dissentiunt Doctores. Quidam enim dicunt nequidem teneri Sacerdotem in vita sub mortali sacrificare, cum de ea re non inueniatur præceptum de iure diuino aut positiuo.

Alij, & probabilius dicunt, præceptum contineri in illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem.* Vnde Trident. Sessione secunda, Canone primo dicit: *Christum illis verbis Sacerdotibus præcepisse vt offerrent, vti semper Ecclesia Catholica intellexit & docuit.* Idem Canone secundo, & Sessione vigesimatertia, capite decimoquarto de Reformatione præcepit Episcopis: *Curent vt Sacerdotes, saltem Dominicis & Festis solemnibus, si autem curam habuerint animarum, tam frequenter vt suo muneri satisfaciant, Missas celebrent.* Incertum tamen manet, quoties sub mortali teneantur, quia licet Tridentinum moneat Episcopos, & præcipiat vt huic rei aduigilent, non specificat præceptum rigorosum de obligatione sub mortali. Quamuis mens Ecclesiæ satis colligatur esse, vt sæpius celebrent. Vnde cap. *Dolentes*, de celebrat. Missarum, pro delicto numeratur, quod Sacerdotes quidam vix quater in anno celebrarent.

Quæro tertiò. An sæpius in die liceat celebrare? Respond. multos hic casus referri à Casuistis, sed duos tantùm scias in vsu esse: scilicet in die Natiuitatis Domini, & quando quis plures Ecclesias habet. Addi fortè posset casus cuiusdam necessitatis, quando in aliqua Ecclesia æger esset Parochus, nec alius Sacerdos posset haberi, vt in die solemni populus Missam audiret. In quibusdam locis Hispaniæ, etiam datur priuilegium Sacerdotibus plures Missas celebrandi in die Animarum. Atque antiquitus, dum tantus erat populi concursus, vt templum omnes non caperet, pluries celebrari ab eodem poterat. Ob istam causam dicit Strabo de rebus Ecclesiast. cap. 21. sanctum Leonem in vno die septies Missam celebrasse. Lego etiam in vita sancti Alberti apud Molanum 2. Maij, quotidie solitum duas celebrare Missas, vnam pro viuis, aliam pro defunctis.

Quæro quartò. An sint aliqui dies, in quibus non liceat celebrare? Respondeo, permissum esse omni die celebrare, excepta Feria sexta Hebdomadæ sanctæ, quo etiam die consuetudo non est Communionem dandi, nisi ægris in periculo mortis. Quantum ad diem Iouis sanctum, licet quibusdam in Ecclesiis non soleat nisi vna Missa celebrari, in memoriam Christi, qui ea die primam Missam celebrauit, & manu propria Apostolis Eucharistiam præbuit: non inuenitur tamen rigorosum præceptum quo singuli Sacerdotes prohibeantur celebrare. Vnde & à multis solitum est tunc celebrari. Quantum ad Sabbatum sanctum, etiam consuetudo obtinet, vt nonnisi vna Missa solemnis tunc temporis celebretur. Quapropter & ea die non habetur Introitus, qui solet legi in Missis priuatis. Atque etiam id prohibetur cap. *Sabbato*, de Consecratione, distinctione tertia.

Aduerte tamen istud præceptum ex eo originem duxisse, quod antiquitus Sabbato sancto non recitabatur Officium Matutinum, nec legebatur Missa de Resurrectione ante mediam noctem, quæ erat principium Dominicæ Resurrectionis. Patet ex Collecta: *Deus qui sacratissimam noctem, &c.* Vnde totam illam diem Ecclesia transigebat in mœstitia, Christi in sepulchro memoriam repræsentans, & Resurrectionem eius expectans. Postea cœpit Ecclesia Missam illam Resurrectionis, media nocte legi solitam, celebrare die Sabbati tempore matutino, qui mos nunc toto orbe inualuit.

Hinc aliqui existimant præceptum illud an-

centi veste in publicum prodire, puta sine pallio, quod modo ei deest: aut si nobilis sine comitatu, deberet progredi foras cum dedecore.

Hic porrò habenda est ratio consuetudinis loci, & qualitatis personarum: ne hæc licentia nimis extendatur. Simul etiam videndum, an manè secretò tales Missam nequeant audire.

Hinc non facilè excusarim rusticas quasdam personas, notæ inferioris, quæ dicunt se mansisse domi tempore Sacri, quod non haberent nisi calceos laceros, aut inferiores caligas diffutas: vel collaria denigrata, & partim dilacera: maximè si in illis locis agant, vbi prima Missa manè celebratur: ad quam non est dedecus venire sine veste decenter apta: cùm excusentur ex eo quod adhuc matutino tempore soleant vacare ministeriis sordidis, circa porcos, equos, vaccas, aut culinaria officia, & similia.

Quartus casus: Si fœmina quæ honesta habetur, vterum gestet, & ne lapsum prodat, oportet eam domi manere, nec possit occultè Missam audire. Quantum ad coniugatam grauidam, ordinariè non excusatur à Missa, sicut nec ea quæ menstrua patitur: potest tamen in his quandoque excusatio esse, cum ægritudo aliqua, aut debilitas simul iungitur.

Quintus casus: Si maritus vxori præcipiat non exire domo, fortè ob zelotypiam, vel aliam ob causam etiam iniustam, illa graues rixas timet. Similiter excusatur & fœmina quæ se domi continet, ne sit occasio peccandi alicui, à quo scit se perditè amari, quamuis id non teneatur, est enim occasio accepta non data.

Sextus casus: Si timeat quis furtum, domum suam relinquens solam, aut iter facturus, comites itineris deserens ad Missam audiendam, timeat prædones, vel timeat aberrare, quia solus iter ignorat, vel à societate cui se debet iungere, expensas itineris expectet, sitque ei graue incommodum talis iactura. Similes ob causas excusantur pastores pecorum, milites custodientes castrum, vectores mercium, cursores, & similes, qui sine incommodo graui Missam non possunt audire, vel tempus quo celebrabitur expectare.

Septimus casus: Si oportet multū itineris cum graui labore conficere. Vt si quis pedes debeat ire ad duas horas tempore turbido & pluuio, vel etiam ad vnam tempore ventis & tempestatibus pleno: aut si torrentibus, vel aquis multum incommodetur, vt Ecclesiam adeat. Hæ causæ sunt frequentes degentibus in agris aut syluis, loco dissito ab Ecclesia, personarum autem, loci, temporis, hic habenda est prudens consideratio, ad iudicium de excusatione ferendum.

Octauus casus: Si tempore contagionis timeatur infectio, plebe passim concurrente ad Ecclesiam, ad quam non desinunt venire & illi, de quibus aliquod periculum timetur. Similiter si transeundum sit per illum locum aut plateam, vbi aër pestilens iudicatur.

Nonus casus: Excusantur nutrices & matres, quæ non possunt relinquere paruulos quos lactant: ad Ecclesiam autem eos afferendo, videmus ordinariè quod non solùm suam, sed & aliorum debitam attentionem impediant: dum vel eiulantes placant, vel ridentibus arrident, vel aliis modis circa eos occupantur: vnde si aliter Missam audire nequeunt, frequenter præstat non audire.

Sed quid de famulis, aut filiis-familias, qui impediuntur à dominis aut parentibus tempore Missæ? Resp. si ministerium sit necessarium iuxta communem viuendi modum, nec dominus peccat præcipiendo, nec famulus parendo. Si posset differri in alium diem, aut aliam horam, peccat dominus famulum & filium impediendo; ipsi tamen non peccant parendo, si rixam aut detrimentum timeant à domino: quia non videtur Ecclesia cum tali incommodo eos velle obligare. Si tamen id frequenter accideret, suadendum est, vt alibi famulatum quærant.

Quid iterum de illis qui operas suas locant ad apparandum nuptiale, aut aliud conuiuium in die festo, & ita impediuntur illo die, vt non possint vacare Sacro audiendo? Resp. idem posse hic censeri, quod in priori casu, cùm ministerium istud sine incommodo differri non potest, nec præueniri, Missam audiendo. Vnde ob hos & similes casus aduertenda est generalis regula ex Caiet. *Sine rationabili causa omittere Missam in festo, reputatur peccatum mortale. Et hic esto prudens, admittendo pro rationabili causa omnem motiuum rationi humanæ consentaneum, etiamsi non fuerit vrgens: quoniam deficiente & subsistente ratione, quæ illius conditionis personas libenter ad Missam euntes inducere videtur ad omissionem Missæ in tali casu non incurritur peccatum mortale, quamuis si minus sufficiens est ratio, peccetur venialiter: Et vniuersaliter sic est, quando quis bona fide putat se excusari, & ideo omittit Missam.* Hæc ille.

Hinc etiam resoluō, non esse statim condemnandas peccati mortalis puellas, aut adolescentes, qui eo die quo bāna matrimonij eorum proclamantur, non intersunt Missæ: si aliam Missam audire nequeant, vt in ruralibus Ecclesiis contingit non infrequenter. Tum quod populus tunc si præsentes sint, circunspicere soleat cum risu, & verecundiam aliquam eis afferre: tum quod consuetudo tunc absentandi si videatur eos excusare, adiuncta bona fide.

Quæro 2. Qua ætate obliget præceptum Missæ. Respondent communiter Doctores obligare post septennium, quia tunc incipit discretio. Sed licet verum sit, quod ex tunc, ac etiam antea pueri assuefaciendi sint ad audiendam Missam: illos tamen statim ac vsus discretionis incipit dicere obligatos sub peccato mortali videtur mihi rigidum. Tum quia Ecclesia pia mater, non videtur velle obligare tam rigidè, statim ac potest: tum quod practicè videamus maiorem partem puerorum, etiam decimum annum attingentium, in Ecclesia stare tempore Missæ, huc, illuc circunspiciendo, sine attentione requisita: etiam sociis corridere, colloqui, nugari, nec vim præcepti talis apprehendere. Quis verò eos statim peccati mortalis velit condemnare? Non quod velim dicere eos non esse capaces peccati mortalis ob ætatem, nam si hoc sit, non est difficultas. Sed quod licet, in rigore loquendo, sufficientem ætatem & discretionem habeant ad aliquod peccatum mortale committendum: non videatur tamen Ecclesia tanta sub obligatione, seu vinculo tam arcto eos velle statim obstringere, donec perfectiorem rationis vsum assequantur, quia diuina mysteria plenius apprehendant, & obligationem ac attentionem, qua illis interesse oportet, plenius intelligant. Quod ferè ordinariè circa tempus idoneum, quo idoneitatem incipiunt habere, ad Eucharistiæ sacramentum putarim contingere: quod ipsum Confessarij

& Parochorum prudenti iudicio venit expendendum. Alias autem solùm venialiter existimarim peccare, ob apprehensionem imperfectam, tum mysteriorum, tum præcepti, ex imperfecto adhuc rationis vsu prouenientem: per quam fit vt facilè negligant attentionem requisitam, & magis præsentes sibi sint corpore, quam mente.

Quæro tertiò. Quænam attentio requiratur ad Missam? Respond. debere esse attentionem religiosam ex obiecto, siue attendendo ad ea quæ facit Sacerdos, tanquam ad res sacras in genere: siue attendendo ad ea quæ illis significatur, siue attendendo ad Deum, illum orando & honorando, ac intentionem cum Sacerdote orante coniungendo.

Hinc resoluo, licere tunc officium persoluere debitum ex obligatione aut pœnitentia, quia non impedit attentionem ad Missam. Voluntariè verò animum rebus non sacris, sed alienis applicare notabili parte Missæ, aut confabulari, peccato non caret mortali.

Quæro quartò. Quænam pars Missæ notabilis censeatur, ita vt illius omissio mortalis censeatur? Respond. si quis ab initio Euangelij audiat vsque ad finem, non peccare mortaliter: imò secundùm aliquos, etiamsi Euangelium non audiat, si tamen vsque ad finem persistat, etiam sancti Ioannis Euangelium audiendo. Exire ante Communionem, & reliquam partem voluntariè omittere, materiam peccati mortalis multi putant, quia Communio fit inter partes principales. Similiter dic: Si quis voluntariè, & sine necessitate exeat ante consecrationem, & vtraque facta redeat, censeri omissam partem notabilem, quia essentialis est sacrificio.

Quæro quintò. Quid dicendum de illis qui confitentur tempore Missæ? Respondeo, id improbandum ordinariè, si confessio sit diuturna, siue partem notabilem occupans Missæ: Vnde si alia Missa audiri potest, audienda est. Frequenter tamen contingit in Parochiis ruralibus, vt non facilè adsit occasio confitendi, nisi arripiatur tempore Sacri: puta aduenienti aliquo ex Ordine Mendicantium, vt concionetur, quia etiam recessurus est statim. Ac tunc non improbo arripi hanc occasionem, etiam tempore Sacri, cùm commodè aliter fieri nequit. Ratio est, quia finis Missæ est sanctificatio nostra: quem finem cùm certius assequamur per Confessionem, si nequit separatim Missa audiri, & Confessio fieri, ob maius bonum expurgandi se à peccato mortali, quod confitens prætendit, excusatur ab attentione speciali ad Missam. Quamuis & in disputationem venire possit, an vacare confessioni excludat attentionem necessariam, quandoquidem sufficiat moraliter præsentem esse, rei alicui sacræ vacando, ac intentionem suam cum Sacerdote coniungendo.

CAPVT VII.

DE MISSA PAROCHIALI audienda.

MIssam in Parochia propria audiendam, decernunt antiqua Iura. Vnde Sixtus quartus de Treuga & Pace, vbi concordiam init inter Mendicantes & Parochos, præcipit ne Mendicantes prædicent populum non teneri audire Missam in propriis Parochiis diebus festis, cum iure sit cautum illis diebus Parochianos teneri audire Missam in Parochiali Ecclesia, nisi fortè ob honestam causam ab Ecclesia ipsa se absentarent. Ita ille in extrauagantibus communibus, indicans ex vi iuris communis obligationem quandam fuisse, quam etiam sententiam sequuti sunt multi Canonistæ. Interim cùm vsus & consuetudo Fidelium iam aliud insinuet, non censentur peccato obnoxij, qui alibi audierint. Rectè tamen Concil. Trid. sess. 22. monendum censet populum à Concionatoribus & Parochis, vt frequenter ad suas Parochias, saltem festis maioribus & Dominicis accedant. Missa enim Pastoralis, quæ in Parochiis solemniter celebratur, non exiguos fructus & prærogatiuas habet.

Primò enim ab illo celebratur, qui ex iustitia tenetur sacrificij sui fructum populo sibi subdito applicare: ita vt populus ius habet speciale in illud, siue in fructus ex illo prouenientes. Hinc olim Sacrum illud Pastorale Dominicum vocabatur, vt testatur Baronius: & ad illud non solùm conuenit populus, sed & specialiter Angeli Custodes Parochiæ: nam non solùm singulis personis Angelos Custodes deputatos, sed & toti Parochiæ vnum vel plures, & ipsi Pastori vltra Angelum particularem à natiuitate etiam aliquem destinatum esse vt Pastori, omnino probabile est. Hinc Petrus Faber inter primos Patres Societ. Iesu, Ignatij socius, solebat dicere cùm per Germaniam & Geneuenses partes hæresi infectas pertransisset, se plurimum auxilij sensisse, siue ad declinandas Hæreticorum insidias, siue ad conuertendas animas, ex eo quod solitus erat speciali deuotione Angelos Tutelares Parochiarum, per quas transibat, salutare. Hi ergo specialiter etiam coluntur in communi conuentu populi ad Sacrum Dominicum, & eorum auxilium imploratur. Patet in Oratione quæ post aspersionem aquæ benedictæ decantatur.

Secundò, tunc fit omnium orationum & piorum operum tacita quædam inter omnes communicatio in concursu precum, & vnione cordium: ita gratia Dei, illiusque beneficia, & peccatorum remissio citius & efficacius impetratur, ob communicationem, coniunctionem specialem totius fraternitatis, & Ecclesiæ congregatæ in spiritu Christi & gemitu columbæ. Vnde hîc locum habet quod dicit Chrysost. Orationem multum proficere quæ cum Fratribus fit. *Est enim,* inquit, *ibi concordiæ conspiratio, copula amoris & charitatis, Sacerdotum clamores, qui præsunt vt populi orationes, quæ per se sunt infirmiores, validiores illic complexæ, simul in cœlum euehantur.*

Tertiò, in illo conuentu Missæ Parochialis, censentur oues cum Pastore in ouile suum conuenire, vbi vocem Pastoris audiant, & sequantur. Ideo tunc verbum Dei ex officio ab illis prædicatur; Dei & Ecclesiæ mandata annunciantur, monetur populus festorum, vigiliarum, ieiuniorum & aliorum in hebdomada occurrentium. Vnde Trid. sess. 24. c. 4. iterum sic habet: *Moneat Episcopus populum diligenter, teneri vnumquemque Parochiæ suæ interesse, vbi commodè id fieri potest ad audiendum verbum Dei.*

Quartò, ibi censentur filij cum patre ad cubiculum genitricis suæ, siue ad sinum matris conuenire, vt eius præceptis aurem præbeant obedientem, iuxta illud Ecclesiastici: *Audi fili mi disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ.* Ecclesia enim Parochialis matris titulo & honore gaudet, quæ per lauacrum re[illegible]

tionis in Christo filios gignit: Pastores propriè Patres nominari debent, quia Parochianos vt viscera sua diligere tenentur, quos in Christo generare, verbi & sacramenti ministerio pascere ex iustitia obligantur: ac in viam salutis dirigere, quasi à Patre æterno, & Iesu Christo commissos sibi filios.

Quintò. In Missa Parochiali aqua benedicta populus solemniter aspergitur, vt aduersus malignos spiritus præmuniatur. Item pro auertendis à Parochia malis, & Dei flagellis, atque etiam pro bonis spiritualibus, sed & temporalibus impetrandis, pro frugibus terræ & aliis supplicationes instituuntur. Vnde Pastoris est, ex officio specialiter Mediatorem & Intercessorem agere apud Christum & Deum Patrem pro grege, & pro illius salute spirituali, temporali & æterna, Deum placatum ac propitium reddere.

Sextò. In Missa Parochiali infirmi Parochiæ, præsertim agonizantes, ac alij diuersis in necessitatibus, siue periculis constituti, communis populi precibus commendantur. Item, pro defunctorum Parochianorum animabus (præcipuè qui recenter è vita migrauerint) precationes fiunt. Denique pro indigentibus & necessitatibus Ecclesiæ collectæ instituuntur, ad quas Parochiani tenentur. Ob hæc igitur & plura alia, ad Parochiam suam debet populus frequens conuenire, & ad id etiam seriò ac crebrò monendus est.

Sed quæritur: An Episcopus possit cogere, vt diebus Dominicis, aut solemnioribus Festis populus ad propriam Parochiam conueniat? Resp. communiter Fratres Ordinum Mendicantium, vt priuilegiorum suorum fimbrias magnificent, & dilatent phylacteria sua, Episcopum id non posse. Rationem afferunt, quia Episcopus non possit restringere ius commune, quod habetur ex vniuersali consuetudine. Ita Filiucius & alij. Item quia Concilium Tridentinum solùm dicit, vt Episcopus moneat populum diebus Dominicis aut Festis solemnioribus ad propriam Parochiam conuenire.

Sed in contrarium est praxis quorumdam Episcoporum, tum in antiquo iure, tum in iure etiam nouo Concilij Trident. fundata, nec non in ratione. Trident. enim sess. 22. in decreto de obseruandis in celebratione Missæ, cùm multa insinuasset, ac hoc etiam quod iam dictum est, scilicet monendum esse populum, vt frequenter ad Parochias conueniat, immediatè subiungit: *Hæc igitur omnia, quæ summatim enumerata sunt, omnibus locorum Ordinariis ita proponuntur, vt non solùm ea ipsa, sed quæcumque alia huc pertinere visa fuerint, ipsi pro data sibi à sacro-sancta Synodo potestate, ac etiam vt delegati Sedis Apostolicæ, prohibeant, emendent, corrigant, statuant: atque ad ea inuiolatè seruanda censuris Ecclesiasticis, aliisque pœnis, quæ illorum arbitrio constituentur, fidelem populum compellant: non obstantibus priuilegiis ac consuetudinibus quibuscumque:* Ergo vbi populus ad hanc monitionem de frequentenda Parochia negligens cerneretur, opportunis remediis potest Episcopus prouidere etiam sub pœnis præcipiendo. Adde quod idem Concilium sessione vigesima quarta declarat, *Teneri vnumquemque Parochiæ suæ interesse, ad audiendum verbum Dei:* imò Dominicis & Festiuis diebus præcipit pueros in Parochiis erudiri, in rudimentis fidei, & obedientia erga Deum & parentes. Cum autem verbum Dei, aut etiam instructio rudium tempore Parochialis Missæ plerisque in locis ruralibus fiat: ad eam Parochiam compelli possunt ab Episcopis.

Hinc in Diœcesi nostra Leodiensi tale extat decretum. *Parochianos omnes monemus, & eis mandamus, vt in suis Parochialibus Ecclesiis diligentes sint, ad verbum Dei, aliaque diuina audienda, alioquin si eos ad tres continuas septimanas diebus Dominicis & Festiuis abesse absque legitima causa, vel sui Pastoris licentia contigerit; volumus contra eos ad pœnas Canonicas, & Statutarias antiquas huius Diœcesis, aliasque arbitrarias procedi.* Ita habetur in Synodo, tit. 10. c. 4.

Simile decretum habetur in Synodo Namurcensi, tit. 4. c. 14. Quis verò hæc audeat condemnare, & Patres Synodi, inter quos multi docti Theologi.

Quæri etiam potest, cur in quibusdam Prouinciis, panis benedictus, & in parte consciatus cunctis præsentibus diebus Dominicis datur? Sic in Gallicanis Ecclesiis communiter practicatur. Respondeo panem illum esse cuiusdam pacis & vnionis Christianæ symbolum. At cùm olim singulis Dominicis Fideles communicarent (iuxta illud Actorum: *Erant perseuerantes in oratione, & communicatione fractionis panis*, panis scilicet cælestis, qui Corpus Christi est) successit illa panis benedicti, sed non consecrati siue substantiati participatio. Hinc sanctus Pius Pontifex & Martyr, qui vixit anno centesimo quadragesimo septimo, in decretis suis sic ait: *Vt de oblationibus quæ offeruntur à populo, vel de panibus quos deferunt Fideles ad Ecclesiam, Presbyter partes concisas habeat, vt post Missarum solemnia, qui communicare non fuerint parati, eulogias omni die Dominico exinde accipiant.*

CAPVT VIII.

EXEMPLA DE MISSA audienda.

Concludo hunc Tractatum, allatis quibusdam exemplis fructum Missæ audire declarantibus. fructum quoque quem referunt qui illi piè ministrant. Quæ quidem exempla deseruire poterunt Catechistis.

Ab Ænea Syluio, qui postmodum Papa factus Pius II. dictus est, ad hanc rem exemplum de Nobili quodam Illyrico refertur. Hic enim cùm assidua & valida admodum tentatione ad suspendium agitaretur, adeò vt cum Iob dicere posset: *Elegit suspendium anima mea*, post varios consultus, & mille attentatos modos, tandem pium quemdam Religiosum pro efficaci remedio consulit. Qui vbi narrantem suam miseriam audiuit, statim fraudem & artem diaboli agnouit, ac memor quod quidam discipulus S. Augustini ad instantiam cuiusdam nomine Hesperij Missam celebrans, dæmones è domo quam insederant, fugasset, nobili illi consulit, vt singulis diebus Missam audiret. Placuit ei consilium, & electo aliquo Sacellano, promptè idem executus est: ergo à molesta illa tentatione liberatum se sensit. Contingit autem postea Sacellanum in viciniam euocari: & hac occasione Missam Domini sui negligere: qui licet eam audire optaret, non potuit tamen alibi facilè inuenire, ideoque ad locum illum vicinum contendit. Sed tardè incedenti, passionibus & cogitationibus, æqualiter onerato,

rusticus quidam occurrit: qui cùm eum cogitabundum ac timidum aduertisset, rogauit quò tenderet. Eo autem respondente, se Missam quærere, subiunxit alter: Frustra itaque progrederis, iam enim dicta est. Quod responsum adeò melancoliam Nobilis illius concitauit, vt prostrato vultu se ad pedes rustici abiecerit; qui attonitus ac ridens ei dixit: *Tu mihi sagum tuum da, & ego omne meum meritum, quod audiendo Sacrum adeptus sum, transferam.* Placuit Nobili conditio, & permutatione facta, plenus gaudio & deuotione ad Ecclesiam abiit. Rusticus nouo lucro lætus, simul cum sago tentationem illam diabolicam induit, quæ Nobilem illum exagitare solebat: adeoque in eo vehemens & efficax fuit, vt eodem mane cum laqueo vitam suam finire coëgerit, quem reuersus ab Ecclesia Nobilis in via suspensum reperit, & diuina voluntate suspendij causam intellexit. Ideoque consilium illud Religiosum approbans, in solita sua deuotione progressum fecit, ac obtentam iam animæ serenitatem, & pacem eodem modo conseruare conatus est.

Ad hanc deuotionem Missam audiendi etiam referri potest, quod in vita S. Elisabeth Reginæ Lusitaniæ scribitur. Habebat hæc Regina puerum omnibus virtutibus ornatum, & præsertim fidelitate, per quem eleemosynas faciebat: alium quoque perdicis moribus habebat, qui de hoc studioso puero tale ad Regem detulit, quod ipse Rex eum interficere decreuerit. Quapropter iussit cuidam calcis artifici, vt cùm tali die & hora ad eum mitteret quendam puerum, eum in calcariæ fornacis medium proiiceret. Puerum igitur Rex die & hora dicta illuc mittit. At cùm solitus esset in Ecclesiam ingredi, cùm campanæ sonitum audiebat, qua significabatur Hostiæ ad populum ostensio, & ibi permanere vsque ad finem: tantum spatium in nonnullis Ecclesiis consumpsit, ita Deo disponente, vt hora data præterierit. Tunc rei exitum cùm scire vehementer desideraret, alterum puerum calumniatorem ad calcis artificem misit, vt sciscitaretur, num perfecisset quod à Rege sibi impositum fuerat. Ille autem hunc puerum esse existimans, de quo Rex loquutus erat, eum in fornacem proiecit. Hoc modo summus ille Iudex innocentis causam tutatus est, & reum debito supplicio affecit, in eum illud malum conuertens, quod ipse alteri moliebatur. Hoc casu Rex veritatem agnouit, & pœna huius tam inopinati exitus alterius pueri innocentiam, & alterius improbitatem cognouit. Ac multùm cum postea Rex dilexit, tum ob virtutem, tum ob deuotionem ad Missam.

Audi & aliud pietatis in Missa audienda exemplum. Thomas Morus, Martyr Regni Angliæ Cancellarius, quod ad Dei cultum attinet, religiosam penè vitam ducebat, singulis diebus ante alia negotia quæcunque (studiis interdum valde matutinis exceptis) Sacrum audiebat. Quod quidem quotidianum pensum ita defixum habebat, strictéque obseruabat, vt à Rege ipso fortè accersitus, cùm Sacro audiendo intenderet, ad Regem iterum & tertiò vocatus venire noluerit, donec totum absolutum fuisset: vocantibus & vrgentibus eum, vt relicto Sacro Regem accederet, respondens: *Se malle [illegible] Deo [illegible] obsequium [illegible] [illegible] præstare.* Quod memorabile [illegible] est ei, quod Carolo Magno Imperatori [illegible] S. Ludgerus Episcopus [illegible] quo alibi dixi.

[illegible] refertur, quod licet iam foret Cancellarius, nihilominus non detrectabat Missæ cantandæ instar inferioris Clerici cum superpelliceo in parochia assistere, & cum aliis in Choro cantare, imò & in Processione quandoque Crucem, vt solent inferiores ministri, anteferre. Ac cùm hoc quidam reprehenderint tanquam nimis humile, Respondebat ipse: magno se honori ducere, quod supremo Regi obsequium hac in re ac ministerium posset exhibere, magis quàm Regi terreno in officiis & muneribus publicis se impendere. Nempe suo exemplo condemnabat quorumdam adhuc vigentem arrogantiam, qui putant indecorum sibi, assistere psallentium Choro, aut etiam celebranti sacerdoti ministrare, quo nihil honorabilius: cùm id sit officium exercere Angelorum psallentium Deo, & sacrificio assistentium.

Audienda est autem Missa integrè, quod sequenti exemplo declaratur.

Refert Hieronymus Mengus duos simul socios ad venationem profectos, quorum vnus ea die Missam audierat. Cumque iam essent in aperto campo, subitò ecce horrenda commouetur tempestas, fulgurum vis, & incursus pluuiarum. Verum nihil æquè terruit eos, ac tremenda quædam vox in aëre audita, quæ dum sonat: *Occide, occide*, ille qui Missam non audierat, fulmine ictus repentè concidit. Quo spectaculo concussus alter, modò huc modò illuc discursans, denuò vocem audit: *Occide, occide istum*: cumque miser iste nihil præter fulminis ictum expectaret, aliam audiuit vocem dicentem: *Non possum*, quia hodie audiuit, *Verbum caro factum est*.

Refert quoque Pinellus ex Discipulo & aliis, de duobus Sartoribus, quorum vni quia quotidie Missam audiebat, omnia cedebant ex animi sententia, abundeque suppetebant quæcumque ad vxorem ac liberos alendos erant necessaria. Alteri verò, etsi nullos haberet liberos, nulliq; labori parceret, adeò vt ne festis quidem diebus cum vxore sua vacaret à laboribus, nihilominus tamen continua in paupertate ac miseriis erat viuendum: Quæsiuit hic ab altero, vnde tanta illi prosperitas: qui respondens illi: Cras, inquit, mecum veni, & ostendam tibi. Venientem sequenti die secum duxit ad Missam, qua finita redire iussit ad labores. Postera die idem facit. Et cum tertia quoque die idem repetere cogitaret, respondens illi pauper, viam (inquit) amice, quæ ducit ad templum, & Missam non ignoro: hoc ex te quæro, vnde tanta tibi prosperitas: Tum alter, ex Missa, inquit, vt opinor, secundùm illud Christi: *Primùm quærite regnum Dei, & reliqua omnia adiicientur vobis.* Pauper hoc dictum Christi accuratiùs considerans, apud animum suum constituit, deinceps singulis diebus Missam audire: ex quo tempore omnia illi prosperè successerunt. Maximè verò Deo placet, dum Missæ non solùm quis præsens est, sed & ministrat.

Pinellus Mis.

De D. Thoma Aquinate legimus, quod speciali erga Eucharistiæ sacramentum deuotione afficeretur, soleretque quotidie Missæ offerre sacrificium: nec de hoc contentus, etiam alterius fratris Missam auscultabat, cui etiam vt plurimùm inseruiebat. In ipsa verò sacramenti eleuatione legere solitus erat illud ex Cantico Aug. & Ambros. *Tu Rex gloriæ Christe: Tu Patris sempiternus es Filius*, &c. vsque ad finem. Surius in vita eius.

S. Mecthildis virgo, vidit animam cuiusdam conuerſ

conuersi in magna claritate, eo quod speciali deuotione, & diligenti studio vbicumque poterat, ad altare seruiebat.

In Chronicis quoque Fratrum Eremitarum S. Augustini, narratur de Ioanne Ratione, insignis virtutis iuuene, qui Sacerdotibus omnibus indifferenter ad Missam summa cum diligentia libentissimè ministrabat. Per aliquot autem ante obitum dies ad eum veniens Philomela, quotidie ante fenestram suauiter canebat: & interrogatus quid sibi ea vellet, respondebat iocosè, sponsam esse suam inuitantem se ad Paradisum. Hic die quadam ad Missam ministrans, vidit super altare lucem diuinam & eadem die cœpit decumbere, & magna cum deuotione spiritum reddidit Creatori. Hæc meruit pium eius obsequium in Missæ sacrificio.

Thomas Argent.

Vide & aliud exemplum in Tract. de Matrimonio, vbi agemus de instructione puerorum, quod à pueritia à parentibus sint assuefaciendi ad audiendam Missam, & illi inseruiendum.

DE CONTEMPTORIBVS Missæ punitis.

SIcut Deus remuneratur pios Missæ veneratores, ita in contemptores vltionem exercere solet. In Gauda, ciuitate Hollandiæ, Contigit Catholicum quendam Ciuem grauiter decumbere, ridebant eum quidam Caluinistæ sectæ, dicentes cum ludibrio, faciliùs eum defungi posse, si Missam priùs audiuisset. Sic quidam ex illis vestes sacras in medium profert, & illis induitur. Paratur mensa, adest subornatus Diaconus & Subdiaconus, canitur Introitus, & quædam alia iuxta cæremonias Ecclesiæ. Vbi peruentum est ad *Agnus Dei*, ecce festinus accurrit famulus sacrificantis, dicens vxorem eius coarctari doloribus partus. Ille protinus exuto habitu, festinus domum sese proripuit. Inter eundem nunciatur ei vxorem duos gemellos enixam. Sed mox hoc nuncium conuertitur in luctum, quia vterque extinctus est. Vxoris deinde cubiculum ingressus, eam cum morte confligari, & iam mori videt. Postridie & ipse peste corripitur, cum omnibus qui ministerio vel cantu, præsentiaque sua huic sacrificio adstiterant. Catholicus verò ex infirmitate conualuit. Contigit id anno 1574.

Bredenb. l. 1. coll. c. 60.

Non absimile contigit prope ciuitatem Hardervvikum: Catholicus quidam in die Cinerum agebat ibi in diuersorio inter Hæreticos: qui cum ientaculum sumerent, & Catholicum ad id inuitarent, renuit ipse ob ieiunium. Illi hominem contumeliis afficiunt, dicentes; Si Sacrum audiuisset, iam faciliorem fore ad ientandum. Mox quidam ex illis prosiliens: Ego, inquit, eius votis satisfaciam: arripiensque orbem mensæ, eleuauit in despectum Sacrificii. Sed mox eleuata brachia obriguere vt ad se reducere non posset; & paulò post ibi expirauit.

Breden. l. 7. col. c. 93.

In Africa, pueri pascentes pecora dixere inuicem ludentes: Venite celebremus Missam, vt fit in Ecclesia. Ordinarunt ergo vnum qui ageret Presbyterum, alios qui agerent Ministros, & in saxo quodam altaris instar erecto, panem apponentes, iuxta Ecclesiæ morem pronunciabat verba consecrationis, quæ aliquando assistentes Missæ audierant. At ignis cœlitus consumpsit omnia, ita vt nihil nec saxi, nec eorum quæ apposita erant, relinqueretur. Illi verò corruentes semimortui, nec loqui, nec surgere valebant.

Pratum spirit. c. 196.

Cum domum hora solita non redirent, aduenere parentes, & humi iacentes inuenerunt necagniti sunt ab illis, nec vocem elicere potuerunt. Referunt ergo eos domum semi-viuos cum stupore, dieque tota & nox præterit: & licet crebro eos interrogarent causam discere nequiuerunt. Sequenti tamen die ad se reuersi, retulere quæ contigerant, deductis parentibus ad locum vbi ignis vestigia remanserant. Illi ergo rem stupentes admonent Episcopum Ciuitatis. Qui perculsus magnitudine & nouitate miraculi, cum omni Clero festinus accurrit, videntque pueros, & rursus ab eis quæ euenerant audiens, cælestisque ignis vestigia intuens, pueros quidem omnes continuò in Monasterium immittit, locum verò Monasterij fecit latissimum: supra locum autem ignis, Ecclesiam construxit, & sanctum erexit Altare.

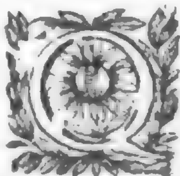

RESOLVTIONES QVÆSTIONVM ALIQVOT Pastoralium.

DE SACRAMENTO Pœnitentiæ.

CAPVT PRIMVM.

DE APPROBATIONE Confessariorum.

QVæro primò. An habens beneficium Parochiale in vna Diœcesi, possit audire Confessiones ex consensu Parochorum illius Diœcesis? Resp. *Ex vi iuris communis posse*, quia beneficium Parochiale (actualiter scilicet, & quod iam nō dimiserit) reputatur idoneus simpliciter, etiam pro quocunque loco: ita vbique sit proximè capax iurisdictionis, ideoque eam possunt Parochi etiam alterius Diœcesis, delegare alterius Parocho, tanquam idoneo & approbato. Quare cū dicit Trid. ss 23. cap. 15. eum qui habet beneficium Parochiale, idoneum esse ad audiendas Confessiones non restringit ad vnam Diœcesim: quinimo æquiparat eum illi, qui ab Episcopis est approbatus, siue cuiuslibet Diœcesis Episcopo. Et hanc fuisse sententiam Theologorum omnium, ac Iurisperitorum Salmanticensium attestatur Suarez: & est satis communis opinio. Hinc sequitur, Parochos in confinio duorum Episcopatuum agentes, sese mutuò posse aduocare in auxilium Confessionum audiendarum suorum subditorum, communicata sibi mutuò iurisdictione.

Dixi, *id posse ex vi iuris communis*, nam posset Episcopus hanc delegationem impedire, & statutum facere, vt nemo in suo Episcopatu possit Confessiones audire, nisi à se approbatus, & præcipere, vt nullus Parochus possit iurisdictionem suam concedere, nisi taliter approbato. Id verò tunc obseruandum foret, atque hanc esse praxim aliquorum Episcoporum asseritur, cui omnino standum est, maximè vbi per decretum publicum constat.

Quæro secundò. An approbatus ab vno Episcopo simpliciter & absolutè, hoc est, non res-

aliam curam Pastoralem non suscipiant. Concilium enim Tridentinum expressè dicit, quod illi censeantur approbati, *qui Parochiale beneficium habent*, quod intelligitur de actualiter habentibus, vnde illis dimissis cessat non solum iurisdictio, sed & approbatio, nisi ab Episcopo iterum petatur. In quo aduerti olim errorem contingere in Oppido Thudinensi: vbi annuatim fere ad administrationem Curæ (quæ Capitulo incumbit) admittebantur noui Sacerdotes, & ad huius effectum procurabat Capitulum eos ab Episcopo approbari: illi autem non obstante quod post annum vnum vel alterum illam administrationem dimitterent, ingerebant se audiendis confessionibus quorumcunque in Diœcesi, sine noua admissione siue approbatione, virtute prioris approbationis, quâ ad curam administrandam dicebant approbatos fuisse.

Aduerte quinto: Quantum ad septimum attinet, responsio ista conformis est resolutioni generali, quam dant communiter Theologi de iter agentibus, aut peregrinantibus. Dicunt enim quod licet olim peterent facultatem à proprio Parocho, vt aliis in itinere possent confiteri: nunc tamen ex consuetudine, siue tacita licentia Pastorum, aut Episcoporum, posse confiteri Parocho loci ad quem perueniunt, vel Sacerdotibus ibi delegatis. Refertur que Eugenius 4. declarasse id etiam habere locum in annua confessione & communione. Dicunt tamen esse necessariam bonam fidem, & veram causam: nam si quis tantum ageret iter, vt fugiat auctoritatem proprij Pastoris, non foret absoluendus. Videri potest Suarez, aliique ab eo citati. Et certè moraliter loquendo, necessarium videtur hanc concedere licentiam vel expressam vel tacitam, vt hi quos à Parochiis certis de causis, abesse contingit ad tempus, Confessariis quos pro opportunitate repererint, possint confiteri, tum qui timentes Deum statim vbi peccato mortali verentur se obnoxios, Confessariis occasione oblata solent vti: tum quia pii festa Beatæ Virginis & alia principalia haud solent præterire sine confessione, & cùm tunc contingat abesse à proprio Parocho, graue eis foret sine Sacramentis remanere. Vnde non puto morosius hinc agendum à Pastoribus, siue propriis, quasi debeant improbare similem tacitam licentiam; siue extraneis, dum bona fide requiruntur ad excipiendas talium confessiones, quibus ad Parochos non est facilis recursus. Contigit alicubi quemdam ad sua negotia iter agentem, diuertere in itinere ad Parochiam aliquam Missæ audiendæ gratia, ac ibidem obsecrare Parochum, vt exciperet confessionem suam, vt tutiùs iter suum perficeret, peccato aliquo, cuius conscius sibi erat, expurgato. Parochus hac in re scrupulosior renuit, tanquam non habens facultatem absoluendi non subditum sibi. Eodem die contigit eum in nemore quodam propinquo à prædonibus spoliati, & interimi. Re ad Parochum delata, non potuit non grauiter contristari, & seipsum coarguere, quod huic animæ opem non attulerit, reiectis scrupulis excipiendo in confessionem, cum etiam diuina inspiratione ad id petendum tunc impulsus videretur. Similes multæ causæ faciunt vt prudenter tacitam illam licentiam in fauorem pœnitentium datam interpretemur. Imò quidam à iure datam dicunt, cuius consuetudo testis existit, & id fundari potest in declaratione Eugenij 4. de qua Caiet. verbo *Absolutio*.

Quæritur verò iterum hic: An iter agens per Diœcesim alterius Episcopi; ibi confitens possit absolui à casu Episcopo suo reseruato, si ibi non est reseruatus? Respondeo, affirmatiua probabilis est, & eam multi Theologi sequuntur. Ratio est, quia eo ipso quo iter agit per aliam Diœcesim, & ibi confiteri potest, absolui etiam potest more incolarum illius loci, quandoquidem Confessarij illius Diœcesis non teneantur scire casus reseruatos, absolui potest à quolibet Confessario. Si etiam ibi est reseruatus, potest absolui ab illis, qui ibi habent potestatem super reseruatis. Consuli potest Nauar. cap. 27. n. 27. Suarez disp. 30. sect. 1. Filliucius Tract. 7. cap. 10.

CAPVT SECVNDVM.

DE OFFICIO CONFESSARII.

QVæro primò. Quid faciendum Confessario, qui videt pœnitentem esse in occasione peccati. Resp. si sit occasio proxima peccandi mortaliter, tenetur Confessarius exigere à pœnitente propositum firmum eam tollendi. Vt autem proxima iudicetur, duo debent concurrere. Primò vt sit voluntaria; si enim vitari non possit moraliter loquendo, & ab alio potius censeatur illata quam assumpta, non reddit indignum absolutione. Secundò debet esse talis ex suo genere, vt statim vel quasi statim illâ datâ homo in mortale cadat: siue vt nata sit frequentissimè homines similis conditionis ad talia peccata inducere; vel experientia doceat talem effectum habere in hoc pœnitente. Hic verò ad iudicandum multa prudentia debet vti Confessarius. Nam vni occasio proxima est quæ eadem in alio talis non iudicatur. Exempli gratiâ. Frequentatio popinæ vni est proxima occasio ebrietatis, & aliorum peccatorum mortalium, quæ alteri talis non censetur, licet aliquando etiam inde peccare eum contigerit. Item frequentatio cum hæreticis vni est occasio hæresis, aut dubietatis in fide, alteri firmiori non est. Item conuersatio cum puellis alicui adolescenti est causa luxuriæ, vel in actu vel in cogitatione: similis occasio non censetur proxima alteri, qui aliquando, aut rarò, propter hoc peccat. Item lectio librorum de amore tractantium vni potest esse Præcipitium, alteri nonnisi veniale censeri. Cum ergo occasio censetur proxima alicui, talis non potest absolui, nisi proponat tollere: si autem non sit proxima, potest absolui.

Sed quid si pœnitens dicat, se non posse sine scandalo, vel infamia vel graui incommodo tollere? Huiusmodi casus sunt quotidiani, & multùm timoratos Confessarios torquent. Exemplum sit. Famulus & ancilla in eadem domo conuersantes, sibi mutuò carnalium cogitationum & tactuum occasio sunt: & allegant se eam domum non posse deserere sine graui incommodo, quia alibi ministerium non sint reperturi. Item filiusfamilias malè conuersatur cùm ancilla, aut consanguinea cohabitante, vel etiam sorore: & dicit se non posse deserere paternam domum, nec idipsum fieri posse ab altera. Item adolescens in matrimonium optat aliquam puellam, nec potest cam alloqui sine motibus carnis, in quibus solet delectari, & sic est in frequenti statu peccati, sed hanc familiaritatem ob matrimonium prætensum negat se posse deserere.

Respondeo, in his & similibus casibus, viden-

dum esse, an sit aliquod remedium, quod susceptum à pœnitente, credatur posse ipsum cum Dei gratia præseruare à lapsu. Atque ita pœnitens si admittat tale remedium, cum proposito non consentiendi vlterius peccato, poterit absolui. 1. Moneatur, resoluto animo personæ cum qua malè versatur repræsentare periculum in quo sunt: & quod ob illud sibi denegetur absolutio: ideoque obsecrare eam debet in Domino, vt meliorem iam ineant rationem vitandi peccati & periculi. 2. Eliciat propositum efficax non conuersandi in tenebris cum illa, aut in loco remotiori & solitario efficaciùs ad peccatum inducente. 3. Paratus sit non solum loca, sed & occasiones quas iudicat maximè proximas sibi, siue ordinariè initium peccato dantes, euitare; puta aspectus nimis fixos illius personæ, aut manuum faciei que attactus, blanditias & illecebras omnes. 4. Ordinetur ei breuis oratio aliqua iaculatoria, quâ quotidiè propositum renouet non cadendi, idque matutino tempore, vel etiam ter in die, mane, meridie, vesperi. Item Salutatio ad Christum, B. Virginem, Angelum custodem, & ad hunc effectum precatiuncula per Aue Maria, vel genuflexio cum reflexione mentis. Item quoties cogitatio praua inciderit, cruce signet pectus, cor eleuando in Deum, & similia. Si hæc obseruare se omnino paratum offerat, atque alia quæ Confessarius ex Spiritus instinctu suggerere potuerit (inter quæ esse poterit frequens confessio & communio, frequens Missæ auditio) poterit talis absolui.

Sed quid si adhuc reincidat, & absolutionem iterum iterumque reincidens petat? Respondeo non ideo negandam, si propositum firmius, quàm antea repetat: præsertim si aliquantum se contineat, & diminuat numerum peccatorum, ita vt aliqua inchoatio, aut spes emendationis possit aduerti. Quod si nulla est tandem apparentia aut spes emendationis, sed potius ruina in peius, dicendum ei, & rememorandum illud Christi: *Si oculus tuus, aut pes, aut manus scandalizat te, proiice eam.* Hoc est, licet aliquis tibi tam commodus, aut necessarius videtur, quàm est oculus, aut pes, aut manus, & tamen propter illum tibi ruina est salutis: melius tamen est, vt eius emolumentis careas, quàm ab illum pertraharis in gehennam: ideoque separa te ab illo, quamuis coniunctissimus tibi sit & vtilissimus. Sicut enim præstat vt cum vno oculo, pede, manu, ingrediaris regnum cœlorum, quam cum duobus mittaris in gehennam, ita & hic. Hic est discursus Iesu Christi, de quo supra iterum dixi, sæpe repetendus, & pœnitentibus in periculo agentibus fortiter inculcandus; vt *soluant vincula colli sui, & colligationes impietatis, ac fasciculos deprimentes,* siue occasiones illas pertrahentes in gehennam, imploret verò Confessarius auxilium Spiritus pro illis, ac pro se, vt iuxta prudentiam Spiritus illis possit consulere, & opem ferre.

Quæro secundò. Quid faciendum Confessario, qui videt pœnitentem versari per ignorantiam in statu de se malo? Exempli gratia. Possidet quis fundum alienum putans suum. Item habet contractum vsuriarum, bona fide putans non esse talem. Item coniunctus est matrimonio, cum ea cum qua impedimentum dirimens intercedebat, sed id ignorat. Respondeo, si ignorantia est crassa vel supina, tenetur eum monere & instruere. Si est inuincibilis, non tenetur nisi speret fructum, & sine scandalo ac graui incommodo locum putat monitioni cum efficacia. Quod si timet non profuturam, sed potiùs graues perturbationes, debet tacere. Ratio est, quia tunc solum permittit in pœnitente statum materialis peccati, cùm ille excusetur ob ignorantiam inuincibilem.

Sed quid si circa illa interrogetur à pœnitente, vel ob aliquam dubitationem, vel ob aliam causam? Respondeo, quod tunc debeat respondere secundum veritatem, quantum satis est pro interrogatione: quia iustè interrogatus tenetur ex officio respondere, nec potest pœnitentem in errore confirmare suo silentio.

Quæro tertiò. An Confessarius possit excipere confessionem mulieris, cum qua peccauit? Respondeo non esse ius positiuum, nec diuinum aut naturale, quo id vetetur, quia potest esse emendatus Sacerdos, & ritè conferre Sacramentum, & ex altera parte potest adesse vera contritio. Ita Suarez & Filliucius, Tractat. 7. de Confess. capite 9. Constitutione tamen particulari alicuius Diœcesis id potest prohiberi, ex eo quod quandoque per hoc tollatur erubescentia, quæ est pars pœnitentiæ, & quod non ita decens iudicetur. Sic in statutis antiquis Leodiensis Diœcesis capite 4. ordinabatur sub pœna excommunicationis, vt Sacerdotes non audirent eas fœminas cum quibus peccassent de peccatis quæ patrassent cum eis: quod maximè videtur fuisse ordinatum ob concubinarios, qui suas concubinas audiebant. Additur tamen in illis statutis, vt Presbyteri consocios & fautores peccati sui, vt mediatores non audiant, sed mittant eos ad honestos Confessores, nisi necessitas hoc vt in casu præcedenti exegerit. Sed cùm hæc non repetantur in postrema Synodo, non puto obligare nisi quatenus iuri diuino sunt conformia.

nullo modo potest fieri ex const. Bened. XIIIJ

Petes, quid si Sacerdos peccauerit cum filia confessionis, vel actu, vel voluntate, teneturne eam circumstantiam exprimere? Respondeo non teneri, quia id non mutat speciem peccati, nec est incestus, quamuis non negem inde aggrauari peccatum. Tenetur vero exprimere an illa mulier de qua cogitauit & consensit, fuerit ab eo baptizata, vel an illius aliquam prolem baptizarit: quæ tunc ob cognationem spiritualem est species quædam incestus: hocque aduertere debent Parochi, quibus id posset contingere.

Quæro quartò. Quid faciet Sacerdos, si malè pœnitentem absoluerit, & defectus sit circa substantiam? Respondeo debere monere pœnitentem admissi defectus, quando sine graui nocumento ipsius Confessarij, & sine scandalo fieri potest. Exempli gratia, si absoluit eum, quem non poterat defectu iurisdictionis. Item si absoluit à reseruatis, cum non haberet potestatem. Item si absoluit eum, qui non proponebat abstinere à peccato mortali, nec habebat quidem attritionem. Item si error in forma contigerit, aut dormiens non intellexerit pœnitentem. Quod si graue incommodum aut scandalum ex monitione oriundum præuidet, dolere debet de peccato commisso, & relinquere pœnitentem in bona fide, quia per sequentes confessiones poterit iustificari.

Sed quid si Sacerdos in causa fuit, quod pœnitens alienum non restituat? Respondeo: Si non imposuit ei restitutionis onus, cum pœnitens ad id teneretur, peccauit contra Religionem, suum ministerium negligenter & indebite exercendo. Non tenetur tamen ad restitutionem ipsemet, quia non peccauit contra iustitiam respectu damnum patientis. Si vero positiue consuluit, aut induxit ad non restituendum, tunc tenetur monere pœni-

tentem de malè concilio dato: si verò non fecerit aut iam pœnitens ob illius moram factus sit impotens, tenetur de damno.

Quæro quinto. Quid faciet Confessarius erga pœnitentem, qui nullum fecerit examen, vel insufficiens? Resp. si Confessarius existimet se posse defectum supplere interrogando, & is paratus sit examinari, potest audiri & absolui: nam magnam supplet diligentiæ partem (maximè idiotis voluntas quà desiderant interrogari & respondere. Et ita ordinariè practicandum circa rudes: nam experientià comperimus inutiliter remitti, quia vel non redeunt, vel æquè imparati redeunt. Quod si pœnitens aliquantum peritus sit, & à longo tempore non confessus, inuolutusque variis generibus peccatorum, suauiter quoad fieri potest, ei persuadeatur, vt præuiè per aliquid temporis se disponat.

Quæro sextò. An Confessarius si videat pœnitentem omittere vel obliuisci alicuius peccati, teneatur illum de eo interrogare? Respondeo, ordinariè teneri, quia cùm agat partes Iudicis, munus eius est curare integritatem sacramentalis huius iudicii. Dico ordinarie, nam quandoque contingit, quod pœnitentes non existiment esse peccata mortalia, quæ talia iudicat Confessarius, ex bona fide vel ignorantia non putent se teneri ad ea confitenda, nec fructus speretur interrogando & monendo: tunc potest non interrogare, vt supra dixi.

Sed quid si interroget Confessarius, & neget pœnitens se fecisse, cum tamen sciat Confessarius tale peccatum ab eo cōmissum? Resp si sciat viam aliquam extra confessionem, potest ea vti ad eum conuincendum: Quod si nihilominus neget, regulariter tenetur ei credere, aut existimare illum esse confessum, aut alia ex causa posse excusari ad non aperiendum peccatum. Nam ordinarie in hoc foro standum est pœnitenti, tam pro se quàm contra se. Quod si via confessionis alterius complicis nouit, non potest eum conuincere: prudenter tamen potest interrogare, ita vt non aduertat pœnitens ex alterius confessione venire. Et tamen si neget, non potest absolutionem negare, quia non magis tenetur vni, quàm alteri credere. Frequenter contingit in Confessione quod vxor asserat aliquid & illud maritus neget: sic & in aliis pœnitentibus complicibus peccati, vnus suo modo, alter planè diuerso factum enarrat. Quid faceret Confessarius? Licet pro vna parte magis, quàm pro altera veritatem stare moraliter colligat, tamen non potest aliud dicere, quam *iudicet Dominus inter me & te*. Posset tamen fieri, vt propriis oculis peccatum viderit, vel peccatum blasphemis & iniuriosis verbis audierit, sciatque certò personam non esse de ea confessam, sed perniciosè mentiri, nec vllo modo posse excusari. Tunc non debet absoluere, cùm certus sit de indispositione.

Quæro septimò. Quid agendum sit Confessario cum illo, qui ignorat necessaria scitu ad salutem, puta Mysterium Trinitatis & Incarnationis, & alios fidei articulos? Resp. antequam absoluat, debet eum docere saltem ea mysteria, quæ esse necessaria necessitate medij docent Theologi: nempe Deum vnum esse, tres Personas, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. Atque Filium pro nobis carnem sumpsisse, & per mortem suam nos redemisse, non Patrem, non Spiritum sanctum. Denique in Sacramento Eucharistiæ, nobis dari Corpus & Sanguinem Filii Dei coniunctum Diuinitati. Mirum profectò est, quanta passim in pagis ignorantia circa hæc, ita vt nihil distinctè, vel explicite norint iustorum, eo quod à Confessariis non interrogentur de his. Nam regulares Confessarij dum eos accedunt rustici, presupponunt hæc edoceri à Pastoribus: Pastores esse aliquoties hæc in Catechismis dixerint, supponunt suos ita non ignorare. Sed falsa est suppositio, quia frequentissimè quæ publicè in genere dicuntur, contingit non apprehendi à multis rudioribus in particulari. Vndè necessarium est tales sigillatim interrogari, imò & repeti, ac eis morosè inculcari. Obsecratos igitur in Domino velim Confessarios ac Pastores rudium, vt hic diligentem operam nauent, cum suauitate & patientia, & per experientiam reperient se non infructuosè laborare. Variis in locis confessiones rusticorum excepi, & eos interrogans de Trinitate, pro responso accepi! Tres esse Deos, vnam personam vel vnum esse Deum, sed tria corpora. Item dum interrogarem quæ persona carnem assumpserit? Respondebant satis ordinarie, esse Patrem. An Pater esset homo? An etiam Spiritus sanctus esset homo? Respondebant affirmatiue. Et maximè errorem vniuersalem plerisque in locis deprehendi, quod putarent vinum, quod aliquando communicantibus datur, esse Christi Sanguinem. Hæc verò difficulter edoceri possunt, maximè senes, nisi à Confessariis interrogentur, & erudiantur. Quod breuiter potest fieri, de his quæ sunt necessaria necessitate medij, si ignorent fortè decem præcepta, aut Symbolum, sufficit quod firmiter proponant illa successu temporis se conaturos edíscere. Substantia autem præcipuorum Articulorum debet eis hic & nunc ante absolutionem proponi, vt fidem explicitam illorum concipiant; nempè Iesum Christum esse Filium Dei, & verum hominem, natum ex virgine, pro redemptione nostra mortuum, posteà resurrexisse, deinde ascendisse in cœlum, denique venturum Iudicem. Sed petes. An non sint repetendæ confessiones priores ab illis ignorantibus mysteria Trinitatis & incarnationis, quandoquidem scitu necessaria sint ad salutem, & non potuerint iustificari sine fide explicita illorum mysteriorum, vt docent multi Theologi. Resp. secundum mentem illorum Theologorum, hoc videtur sequi: quia tamen non improbabilis est sententia, docent sufficere implicitam fidem; ideò non sunt ad hoc condemnandi, cum crediderunt Deum esse nostræ salutis auctorem, ac nos redemisse: quæ fides implicitè continet mysteria credenda nostræ salutis. Adde quod non sit improbabilis aliquorum opinio, quod confessio quandoque possit esse valida, sed informis; hoc est, gratià iustificante non informatà. Sic priores confessiones talium bona fide factæ, possent in hac opinione dici validæ, si fortè fuerunt informes defectu fidei explicitæ de mysteriis necessariis.

Quæro octauò. Quid aget Cōfessarius circa pueros, de quibus dubium est, an habeant sufficientem vsum rationis? Resp. opus esse confessario prudētia, nam multi pueri etiam post septem octo, & amplius annos, licet peccata aliqua adferant ad confessionem (fortè ex aliqua instructione parētum eos ad confessionem mittentium) tamen Sacramentum Pœnitentiæ non apprehendunt? vnde aliqua dicentes per modum confessionis, nugantur circa Rosarium suum, vel galerum, vel digitos, vel socios circumspiciunt: nec ita seriò se gerunt, vt videantur intelligere Sacramenti rationem. Quapropter puto hos non esse sacramentaliter absoluendos; sed cum instructione & monitione ali-

qua (de obedientia parentum, de fugiendo mendacio, & verbis inhonestis, de non garriendo in templo, de non se mutuo percutiendo, & similibus) dimittendos esse cum aliqua benedictione. Licet enim peccata aliqua confitentes, videantur dare materiam absolutionis, non est tamen sufficiens materia, nisi accedat saltem attritio supernaturalis; de qua vix est apparentia in dictis pueris, etiam post monitionem seriò rem non apprehendentibus. Si tamen probabilitatem aliquam habeat Confessarius alicuius dispositionis, absoluat sub conditione saltem mente conceptâ: *Si tu es capax ego te absoluo, &c.*

Sed petes quando teneantur pueri annuo præcepto confessionis? R. Dominicum Soto existimare non obligari ante 12. vel 14. annum, cum etiam incipiunt capaces esse Communionis. Communior opinor tenet eos obligari cum incipiunt peccare mortaliter, quod communius fieri putant post septem vel octo annos. Ego quidem existimo laudabile tunc eos aduocare, & monere parentes, vt mittant, quia ex tunc assuefaciendi sunt huic Sacramento. Aduerto tamen paucos, maximè inter rusticos, eâ ætate esse capaces huius Sacramenti. Vnde iudicium de eorum obligatione, quâ ætate incipiat, pendet à prudentia Confessari. Et hoc etiam hic aduertendum licet obligari possint ad confessionem annuam post dictam ætatem; tamen ante pubertatem, non videri Ecclesiam velle eos obligare ad pœnam non confitentibus impositam, vt etiam aduertit Nauarrus, Suarez, Sa, & alij. Addo quod si quis dum puer esset, putauit aliquod peccatum tantùm esse veniale, & ideò omisit confiteri, non tenetur repetere confessiones, sed tantùm illud peccatum exprimere. Imò fortè ne quidem illud tenetur exprimere, quia ex imperfecto vsu rationis non fuit nisi veniale: licet ex natura sua foret mortale. Quod aduerte ob aliquas puellas matronas, quæ torquentur ob impudicos aliquos tactus in ætate quinque aut sex annorum, præ verecundia non audent confiteri, nam ob imperfectum iudicium, plerumque hæc non fuere nisi venialia, & ideò non necessariò confessioni subiicienda, nisi quia erronea conscientia aliter iudicet.

CAPVT TERTIVM.

DE INTEGRITATE Confessionis.

QVæro primò. An pœnitens teneatur aperire circunstantias notabiliter aggrauantes, seu peccati speciem non mutantes? Respond. duplicem hic esse opinionem, & vtramque probabilem: illa quæ negat fundatur in eo quod Concil. Trident. solum significet tanquam necessario confitendas eas quæ mutant speciem: & cùm confessionis onus ex natura sua satis graue sit, pluribus dubiis res pateret, cùm frequenter ambigi possit, quænam circumstantiæ notabiliter aggrauent. Sunt tamen aliqui casus, in quibus consentiunt Theologi passim confitendam circumstantiam licet solùm aggrauans dicatur, & speciem non mutans, quia ea de re aliquibus potest esse dubium.

Primus est: Si quis furatus sit furtum magnæ quantitatis, puta centum aureos, non sufficit dicere, furatus sum quantitatem sufficientem ad peccatum mortale, sed exprimenda est quantitas.

Secundus, si comedit carnes die ieiunij, non sufficit dicere, fregi ieiunium.

Tertius, est in incestu, licet gradus specie non differant, putant tamen multi gradum confitendum, prætertim si primus est puta cum matre, aut sorore.

Quartus, in detractione, vbi oportet dicere, an infamauerit falsum dicendo & mentiendo, an occultum verum reuelando.

Quintus, si percusserit personam aliquam, dicere debet, an consanguinitate foret proximè coniuncta, puta Pater, Frater, Consanguineus, Auunculus, &c. similiter dic de odio.

Sextus, si reseruatio sit annexa ob enormitatem, aperienda est enormitas.

Septimus, generalis est, quando quis nimis excessit modum ordinarium peccandi. Nam interrogante Confessario, tenetur aperire veritatem, ergo etiamsi non interroget, tenetur: nam interrogatio non addit nouam obligationem, sed supponit.

Quæro secundò. An numerus debeat exprimi in Confessione? Respondeo affirmatiuè, Tridentino dicente, *oportere omnia singula peccata confiteri.* Si numerus peccatorum aperiri non potest, aperienda est consuetudo, quanta & quàm diuturna fuerit: vt quantum fieri potest, status pœnitentis intelligatur, dum tempus & frequentia aliquo modo indicatur, vt toties in hebdomada, vel mense, vel anno: Qui autem non potest hæc etiam specificare dicat se valde sæpè hæc fecisse, aut quasi quotidiè, aut frequenter in septimana: hoc etiam sufficit ab aliquo modo statum aperiendum, pro vt potest. Nam velle rudes ad specialiorem numeri specificationem vrgere, potius est velle eos diuinare, quàm verisimilia confiteri. Et experientiâ nobis constat, quòd cùm vrgemus eos verisimilem numerum dicere in specie, si aliquem exprimant numerum nonnisi coniecturam parum verisimilem facere: tum quia in diuersis peccatis ferè eundem numerum exprimunt, licet vnum præ altero longè illis frequentius fuerit: tum quia posteà specialius interrogati, quoties in die, hebdomada, vel mense, inuenitur ex ipsorummet declaratione, non fuisse prius vel tertiam partem numeri expressam, videnturque solùm importunitatem Confessarij vrgentis voluisse fugere, coniecturalis alicuius numeri expressione. Vnde aliquando dicunt se commisisse id centies, id est, sæpissimè. Ex his resolutio patet casuum sequentium.

Primus est: si accedat concubinarius sufficienter statum suum declaret & numerum, dicendo se vno vel duobus annis concubinâ tanquam vxore vsum fuisse, continuè cum ea cohabitatione & carnali consuetudine.

Secundus: similiter, si meretrix dicat se tot annis expositam fuisse & omni occasione oblatâ peccasse fornicando, & inducendo. Si tamen specialiter exprimere possit actus specie differentes à simplici fornicatione, vt puta quia cum coniugatis, aut consanguineis, aut Sacerdotibus aut Religiosis carnale commercium habuerit, tenetur id exprimere. Alioqui si non possit, dicat se cuiuslibet qualitatis viris expositam fuisse.

Tertius, qui in odio proximi hæsit per annum, sufficit id exprimere: quia in tali mora temporis, status declaratur & confusè in ea explicatur numerus humano modo possibilis, dicendo se quasi continuo aut totiesquoties persona illa menti

occurrebat, quod frequentissimè factum fuisse agnoscit, odium renouasse, vel malum voluisse, illique malè dixisse, aut mortem optasse.

Quartus: si miles accesserit, dicat se per sex, aut septem annos, iuramentis, blasphemiis, concussionibus deditum fuisse, sic & alia vitia militiæ ordinaria exprimere poterit. Putantque aliqui sufficienter exprimi statum tali modo. Si tamen concussiones & violentiæ sunt quandoque enormes, vellem specificari. Quicquid sit, rectè notant aliqui, Confessariis maiorem debere esse curam de excitanda contritione, & firmo proposito non peccandi amplius: quàm de numero peccatorum nimis anxiè inquirendo, dum aliquo modo status pœnitentis agnosci potest.

Quintus: si vsurarius accedat, & dicat se decem annis vsuras cum omnibus accedentibus exercuisse, satis aperit statum.

Sextus: Nummularius qui multis annis vacauit cudendis quibuscumque adulterinis monetis, aureis, argenteis, & circumcidendis monetis probis, satisfacit dicendo se talem statum tot annis exercuisse. Confessarius tamen aduertat quæ restitutio sit facienda, vel Principi, vel Principis Nummulario, vel aliis damnum passis, vel piis causis. Id etiam notet in prioribus casibus.

Quæro tertiò. Quid agendum sit Confessario cum pœnitente, qui interrogatus de numero dicit se non esse solitum in præcedentibus confessionibus illum exprimere, nec de hoc interrogari? An talis debeat repetere Confessiones præcedentes? Respondeo, si ignorauerit hoc esse necessarium exprimere ad integritatem & validitatem confessionis, non esse compellendum ad repetitionem, sicut nec quando omisit aliquod peccatum mortale, quod non putabat nisi veniale. Tenetur tamen, tunc quantum potest, supplere defectum, verisimilem numerum explicando. Aduerte vero quando pœnitens de numero omisso in prioribus confessionibus tacet ignorans obligationem illum exprimendi, Confessarium non teneri eundem de hac re interrogare, sed posse in bona fide eum relinquere, maximè si potius perturbationem timet, quàm fructum speret. Imò rustici qui bona fide putant se bene confessos, non sunt multum inquietandi, interrogando de aliquo præteritæ confessionis, nisi aliquid essentiale defuisse manifestum sit. Nam etiam si quandoque confessiones fecerint materialiter non integras, propter bonam tamen fidem censentur formaliter integræ, & sic sufficientes.

Quæro quartò. An qui ex obliuione, ignorantia, impræparatione culpabili, omisit aliquod peccatum, teneatur repetere confessionem tanquam inualidam? Respondeo, quosdam Theologos distinguere ignorantiam siue negligentiam culpabilem, si vna sit exigua siue venialis; certum est illam non irritare confessionem. Altera est adeo grauis, vt vel homo directe eam velit, vel moraliter reputetur nullam voluisse diligentiam adhibere, & hæc dicitur affectata vel supina, redditque confessionem nullam: quia æquiparatur voluntariæ scientiæ aliquid omittendi. Tertiò, est quædam ignorantia media, quæ quidem est culpabilis grauiter & mortaliter, sed tamen non est per se intenta. Atque de hac est quorundam sententia non improbabilis, quod illa confessionem informem quidem faciat, sed non inualidam aut repetendam. Pro qua citatur apud Filliucium Sotus, Canus, Victoria, Gerson, Adrianus, Henriques. Et probari potest ratione: tum quia talis confessio est ex intentione dicentis integra, nihil enim omisit scienter, & habet voluntatem dicendi omnia quæ commisit: adhibet etiam aliquam diligentiam, etsi non omnem quam deberet: ergo est formaliter integra: quia tamen est culpabilis mortaliter, vt supponimus, non erit sufficiens ad gratiam, & ideo informis, tum quia alioqui innumeræ confessiones repetendæ essent. Constat enim experientia apud eos qui annuas confessiones excipiunt non raro omitti multa peccata, & non adhiberi omnem eam diligentiam, quâ opus esset, & sæpè esse negligentiam culpabilem mortaliter: sed quia non agnoscitur eiusmodi negligentia, tales confessiones reputantur validæ, & satis est se accusare de negligentia. Quare si contraria sententia practicanda esset, redderetur onus Confessionis valde graue. Ita Filliucius asserens hanc sententiam esse probabilem, quamuis altera securior sit. Quod notatum volui, propter anxietates, quæ quandoque ob similia contingunt Confessariis, circa pœnitentes rudes, & negligentes, quos difficile foret ad repetendas confessiones inducere, quia genij durioris. Circa quos potest vti Confessarius sententiâ fauorabili Doctorum, quæ probabilis habetur.

Quæro quintò. An qui præ verecundia aliquid omittit, sciens quidem se male agere, sed nesciens confessionem non valere, teneatur omnia repetere, vel sola relicta? Respondeo, si talis ignorantia sit inculpabilis (qualis forte potest esse in aliquibus rusticis) probabiliter dici posse aliquibus, talem non teneri ad repetitionem confessionum, sed solùm suppletionem omissorum, supposito quod talis si vere sciuisset inualidam reddi confessionem suam, voluisset integram facere. Vide Possevinum de pœn cap 7. num. 28. Ordinariè autem cum talis ignorantia non videatur inculpabilis, repeti debet confessio.

Hoc saltem hic notari debet, quod qui volenter reliquit peccatum mortale, & ideo tenetur confessionem repetere; si postea huius rei obligatus, confitetur bona fide peccata, quæ fecit, validas esse illas confessiones, nec ad earum repetitionem teneri: sed sufficere illam priorem repetere & supplere. Ita Emmanuel Sa cum multis aliis. Adde, cum confessio apud eundem Confessarium iteratur, non esse opus repetere peccata specialiter iam ei dicta: sed id solum quod confessioni defuit, si modo Confessarius notitiam aliquam adhuc habeat status ex præcedente confessione, etiam in confuso. Sic communiter tradunt Theologi.

Quæro sexto. An quandoque voluntarie possit aliquod peccatum omitti in confessione? Respond. posse, iuste & probabiliter mutuatur, ob alicuius peccati confessionem, reuelatio illius, vel odium & inimicitia, vel pudicitiæ sollicitatio, vel aliud temporale damnum, Confessio enim tunc censetur formaliter integra, quamuis materialiter aliquid ei desit, ob iustam causam tacitum, in opportunitate alterius Confessarij supplendum.

Quæro septimo. An possit dimidiari confessio, ob magnum concursum prementium se pro confessione? Respondeo non posse, nec Confessario est liberum confitentes ita vrgere ad expediendum, vt non sinat eos detegere integre suam conscientiam, vel vt omittat iuuare interrogationibus necessariis. Ratio est, quia integritas confessionis est de præcepto Christi, vt exprimit Tridentinum: à quo præcepto concursus pœnitentium non excusat, nisi sit coniunctus cum gra-

ui necessitate: qualis contingit in conflictu belli, aut in simili periculo. In concursu tamen multorum, sit Confessarius solum sollicitus de mortalibus, aut grauioribus venialibus, reliqua curet dici verbo generali.

Quæro octauò. An æger debeat absolui, qui vnum tantum peccatum exprimit, vel tantum signa dat attritionis, vel vocauit Sacerdotem pro confessione, postea nequit, vel signo confiteri? Respondeo debere absolui, ita enim habet Rituale Romanum iussu Pauli V. editum in Titulo: *De ordine ministrandi Sacramentum Pœnitentiæ.* Verba sunt ista: *Si inter confitendum, vel etiam antequam incipiat confiteri, vox & loquela ægrum deficiat, nutibus & signis, quoad eius fieri poterit peccata pænitentis conetur cognoscere. Quibus vtcumque, vel in genere, vel in specie cognitis, vel etiamsi confitendi desiderium, siue per se, siue per alios ostenderit, absoluendus est.* Hæc ibi. Ex quibus patet resolutio ad quæstionem propositam, quod si adhuc alicui dubio locus sit apud Confessarium, nonobstantibus his satis claris verbis Ritualis Romani, saltem absoluat sub conditione, *Si tu es capax, Ego te absoluo.*

CAPVT QVARTVM.

DE COMPLICE ET DE SIGILLO Confessionis.

QVæro primò. An liceat in confessione detegere complicem, siue socium criminis? Respondeo ordinariè non licere, & id facere sine iusta causa, ex suo genere esse peccatum mortale, communiter censent Theologi. Ratio est, quia licet maneat hoc sub sigillo, tamen potest generare opinionem sinistram in sacerdote, vnde se detegi, etiam coram discreto sacerdote, graue sibi existimat peccati socius, & est rationabiliter inuitus, cùm id nulla vrgēte causa fit, aliterq; confessio facilè fieri potest. Dixi, *Ex genere suo esse mortale*: nam ob leuitatem materiæ, vel ob inaduertentiam, vel ob confitentis simplicitatem, exigua sæpè est culpa.

Sic, in mulierculis contigit, quæ putantes se bene confiteri, maritorum, famulorum, filiorum, vel aliorum domesticorum defectus enarrant iurgia, lites, conuitia. Dixi etiam, *Sine iusta causa*, quia cùm est legitima, & fit sine intentione infamandi, ob aliquod bonum, potest esse licitum, nec censetur esse detractio formalis, nec alter rationabiliter inuitus. Vnde generaliter non video, cur non liceat aperire in Confessione, quod extra liceret. Atqui frequenter licet peccantes, vel ad peccatum inducentes, Parocho deferre, in ordine ad monitionem & correctionem, vel vt de similibus interrogentur in Confessione ad emendationem: ergo etiam licet in ipsa Confessione. Tunc enim maiori obligatione secreti tenetur Confessarius: & de his agat cum illa persona, eam vel interrogando, vel monendo. debet ita se gerere, vt non colligat ex Confessione alterius procedere.

Quæro secundò. An si non possit aliter pœnitens explicare peccatum, quam dando notitiam personæ Confessario, possit dimidiare Confessionem. Exempli gratia: Commisit quis incestum cum sorore, nec potest id aperire Parocho, quia nouit sororem. Item, cognouit præpostere vxorem, itaque alia peccata confitebitur, sed istud reseruare cupit, donec ignotum Confessarium habeat. Commisit sodomiam cum fratre, & similia. Respondeo primò, probabile esse posse tunc reticere, vt parcat famæ proximi, imò teneri censent aliqui Theologi & Canonistæ, inter quos Nauarrus. Respondeo secundò, non teneri, nisi aliud graue damnum personæ illi timeat: puta quod impedietur à Confessario ad officium, vel beneficium aliquod consequendum, aut à matrimonio quod sperat, aut cùm persona sit affinis Confessario, malè ab eo tractabitur, & similia. Ratio verò cur ordinariè non teneatur est, quia cùm aliter peccatum exprimi nequit, nisi cum personæ complicis notitia, censetur ille iure suo cessisse illud committendo, quapropter sibi imputet. Deinde integritas Confessionis videtur præponderare erubescentiæ alicui quam inde potest complexè habere, quod eius peccatum sciatur Confessario sibi noto, quia notitia non potest vti Confessarius in damnum.

Nota verò cùm persona non est socia criminis, sed tantùm obiectum, non licere eius occultum peccatum detegere. Vnde filius vel frater, qui voluit occidere matrem vel sororem, ob adulterium, vel ei optauit mortem ob crimen aliquod, non potest id aperire: sed solùm dicat id se fecisse ob aliquid quod sibi in ea grauiter displicebat. Similiter maritus qui percussit grauiter vxorem ob suspicionem violentam, quam habebat de eius maluersatione, aut aliquo crimine, puta quia inuenit eam ebriam, non debet illud aperire: sufficit si dicat se grauem aliquam causam habuisse, & tamen modum excessisse vulnerando, aut lædendo. Et sic de similibus.

Quæro tertiò. Quantum ad sigillum Confessionis, an alius præter Confessarium teneatur ad sigillum?

Respondeo, teneri omnes qui ex Confessione peccati notitiam habent. Sic tenetur qui propè Confessarium existens, audit alterius confessionem, eadem obligatione qua Confessarius.

Item, is cui Sacerdos sacrilegus reuelasset, teneretur etiam sigillo. Vnde hanc regulam generalem dant Theologi: *Omnis notitia habita ex confessione, siue mediatè, siue immediatè, transit ad quemcunque sub eodem onere, & manet sub sigillo.*

Quæro quartò. An violet sigillum, qui legit alterius peccata & schedula, quam scripsit pro confessione, & de illis loquitur? Respondeo non violare, quia tale scriptum non est confessio sacramentalis, grauissimè tamen peccat talis contra naturale secretum.

Sed dices, quid si quis per chartam in qua legit, confiteatur, & alter præsens, chartamque respiciens legat aliqua peccata? Respondeo tunc teneri sigillo: quia tunc Scriptura est proximum instrumentum, quo vtitur pœnitens, ad confessionem suam faciendam: idem videtur ac si quis peccata audiret, dum per interpretem sacerdoti exponitur; nam etiam ille vt instrumentum se habet.

Quæro quintò. Quomodo violetur sigillum? Respondeo violari posse, vel directè, vel indirectè.

Directè quidem, quando explicatur peccatū alicuius in particulari etiam veniale, vel circūstantiæ aliquæ aperiuntur, quæ concernunt peccatum, & ad illud declarandum à pœnitente sunt propositæ. Imò, omne id cuius explicatio onerosam aut odiosam confessionem reddere potest, censetur ad sigil-

lum spectare. Indirectè verò violatur sigillum, quando aliquid aperitur, ex quo potest colligi, vel suspicio esse aliquem peccasse, vel venialiter in specie, vel moraliter in genere.

Hinc deducuntur Resolutiones sequentes.

1. Peccat contra sigillum qui dicit aliquem esse illegitimum, & non nouit nisi ex Confessione, quia ei aperuit pœnitens ad explicandum suum peccatum.

2. Peccat contra sigillum, qui dicit se pœnitentem talem noluisse absoluere. Quia inde solet colligi peccato mortali fuisse obnoxium, nisi aliud impedimentum afferat Sacerdos quod non concernat peccatum, puta quia agnouit in progressu Confessionis non esse subditum.

3. Violat sigillum qui dicit: *Iste habebat casum reseruatum*. Vel ex notitia Confessionis, dicens: *Iste malæ vitæ, peruersæ conscientiæ*.

4. Qui negat alicui Eucharistiam, vel non vult assistere Matrimonio, ex scientia solùm habita in Confessione.

5. Si Sacerdos postquam in aliqua Parochia excepit Confessiones, dicat plerosque Pœnitentes ibi inuenisse adulteros. Hoc enim & suspicionem sæpè dat aliquarum personarum in particulari, & communitati etiam aliquam infamiam aspergit, vnde reddit Confessionem onerosam.

Quare aduerte consultum esse coram sæcularibus nunquam de auditis in Confessione sermones miscere, etiam in genere: quia statim putant Confessarios semper memoria retinere sua peccata, & propter hæc se respici & despici. Nec etiam approbo, quod aliqui in Concione statim prædicent auditis in Confessione peccatis, maximè dum nimis specialiter fit, nam pœnitentes tacitè sibi peccata sua obiici putant, potestque inde onerosa, vel odiosa Confessio reddi. Sed & de auditis in Confessione, non potest cum pœnitente loqui Confessarius, nisi de eius licentia. Nec notitia vti in eius grauamem, de qua re latiùs Theologi passim in hac materia.

6. Indirectè censetur violari sigillum, si ex multis qui eidem confitentur, vnus præ aliis laudetur, dicendo: *Quantum ad hunc sola venialia confitetur*, comparationem enim faciendo cum aliis, datur intelligi quod alij grauiora confiteantur: Dixi, si comparatio fiat cum aliis, nam alicuius si absolutè incidat mentio, eum laudare nihil vetat.

7. Omnis violatio sigilli, etiam de solo peccato veniali, censetur mortalis. Ex defectu tamen deliberationis potest esse veniale, vt docet Dominicus Soto, & alij.

8. Non est violatio sigilli dicere: *Iste suis scrupulis quotidie est mihi importunus*. Ratio est, quia tali modo loquendi, significatur potiùs quod pœnitens non habeat peccata.

CAPVT V.

DE PECCATIS RESERVATIS.

QVæro primò. An sint aliqui casus reseruati Pontifici? Respondeo nullos esse, nisi quibus adiuncta est excommunicatio, vel censura reseruata. Tales sunt excommunicationes, quæ in Bulla Cœnæ exprimuntur. Extra illam autem Bullam multæ ab Authoribus enumerantur, sed tantùm tres aut quatuor vsui Confessariis his in partibus esse solent. Prima, de Percussoribus Clericorum, Cap. *Si quis suadente*. Secunda, de Simoniachis realibus vel confidentialibus. Extrauagant. *Cum detestabile*. Pius V. *Intolerabilis*. Tertia, de committentibus duellum, vel ad illud fauorem dantibus Clemens VIII. *Illius vices*. Quarta, de ingredientibus Monasteria Monialium, vel Monachorum. Gregor. XIII. Constitutione, *Vbi gratia* 36. de qua in praxi consulenda sunt instituta particularia cuiusque Religionis, & quænam clausura ibi seruetur.

Quæro secundò. Quænam possint excusare ab his excommunicationibus reseruatis? Respondeo 1. Non incurri, nisi ob peccatum mortale adiuncta contumacia, id est, inobedientia contra Ecclesiam. Respond. 2. Excusare ab illis ignorantiam probabilem, scilicet, quod talis actio cui adiuncta est censura, esset peccatum graue, vel quod foret prohibita ab Ecclesia sub tali censura. Hinc infero, cùm passim multæ Decretales excommunicationes continentes ignotæ sint, plerosque eas non incurrere, licet peccata, quibus excommunicatio annectitur, committant, quia nec eas tenentur scire, cùm Iurisperiti aut Theologi esse non obligentur, nec aliunde de excommunicationibus illis audierint.

Quoniam verò excommunicatio Duellantes concernens ignota esse nequit, maximè in nostra Diœcesi Leodiensi, vbi singuli Pastores iussi sunt Clementis VIII. Bullam publicare in Ecclesia, eamque explicare: & quia nihilominus frequentes difficultates ob eam incurrunt, pauca hic pro Confessariis subiiciemus. Bullam verò Clementis VIII. inuenient in Tractatu nostro super Præcepto 5. Decalogi.

Quæro igitur tertiò. Quænam personæ illam excommunicationem reseruatam incurrant? Resp. primò. Vltra ipsos duellantes, etiam incurrere in eam locorum Dominos, Magistratus & alios Officiarios, permittentes, vel non prohibentes illud quoad in ipsis est, vel post admissum concedentes veniam & impunitatem. Secundò, dictantes, & manifesta componentes, siue suo, siue nomine alieno, scribentes, mittentes, deferentes, diuulgantes, affigentes, exemplantes, imprimentes, typis subscribentes, intimantes, vel etiam verbo denuntiantes, seu attestantes. Tertiò, consilium, operam, vel fauorem præstantes ad hæc scribenda, dictanda, deferenda, diuulganda, vel quoquo modo sese immiscentes: etiamsi pugna, nec accessus ad eam, nec prouocatio expressa sequuta fuerit, nec manifesta prodierint in publicum, si per eos non steterit quominus publicatio, vel denunciatio fieret. Quartò, consilium vel fauorem ad duellum, equos, arma, commeatus præbentes, aut comitantes, aut ex industria spectatores.

Quæro quartò. Quid sit propriè duellum? Respondetur esse pugnam duorum ex condicto, siue singulare certamen ab vtraque parte, ex conuentione spontanea susceptum. Hinc non vocatur duellum, pugna illa quæ concitatur, ex subita ira, vel saltem non ex mutua conuentione, interposito aliquo tempore, inter contentionem & pugnam, sed vocatur rixa. Neque etiam comprehenditur sub duello pugna illa, quæ fieret ob necessariam sui defensionem. Debet quoque fieri pugna instrumentis, periculum occisionis vel mutilationis inuoluentibus: quapropter concertatio, quæ fit inter iuuenes pugnis, vel inter mulieres capillorum euulsione, non solet vocari duel-

lum. Licet verò propriissimè duellum (siue Græcè Monomachia) sit pugna vnius cum altero, siue singulare certamen, si tamen sint plures, puta duo vel tres hinc inde, etiam duellum censetur, & excommunicatio incurritur expressa in Bulla Clementis VIII. Ex his resoluuntur casus sequentes.

Casus primus. Si quis occurrenti sibi & prouocanti ad pugnam, eductoque gladio mortem minitanti, alter acceptet, & pugnet statim, & sine interposito tempore, non incurrit excommunicationem: tum quia non censetur duellum, siue certamen ex condicto, cùm mora non intercesserit inter pugnam & contentionem; tum quia cum alter sit in actu aggressionis, censetur potius defensio, quàm duellum: Idem dicendum, si quis cogatur per alterum metu mortis certo imminentis, ad suscipiendum cum aliquo alio duellum: quia tunc etiam illa pugna censeretur quædam defensio necessaria propriæ vitæ.

Casus secundus. Si duo exortâ in domo rixâ, ex conuentione in viam vel forum vicinum exeant, è vestigio prosequentes inchoatam rixam, & quasi continuata actione egressi illam perficientes, censebitur rixa & quæstio potius exorta, quàm duellum siue certamen ex condicto, & censebitur magis ex impetu quodam perdurante suscepta: quàm hinc inde perfectè deliberata: quod videtur requiri, vt in hac materia odiosa & pœnali dicatur ex condicto siue ex conuentione spontanea.

Hinc communi vsu non videntur vocare duellum, nisi pugnam, quæ fit (vt gallicè dicimus) *a sang froid*: siue quæ initur deliberate frigido iam & temperato sanguine, siue cholera.

Casus tertius, est priori non absimilis, si duo inuicem contendant, quorum alter quia non habet ensem, in domum propriam properat & dicit, *expecta me donec arma, vt tu habuero*, sicque redeat & pugnet, dubium esse potest, an non sit duellum, quandoquidem videatur esse conuentio, dicente ipso: *expecta me*, vel altero dicente: *vade & fer gladium tuum nolo te aggredi proditorie & inarmatum*. Videtur quoque tempus interuenire inter primam contentionem & pugnam iam conuentam per recessum alterius, & reditum. Ita quidam sentiunt, sed hoc mihi satis durum videtur; sic enim omnes ferè rixæ & pugnæ rusticorum nostrorum (quæ frequentes sunt inter iuuenes dissolutos) duella censebuntur excommunicationi obnoxia. Solent enim hi, modò inter choreas, modo inter pocula, modo inter lusus chartarum, à verbis iniuriosis incipere, vel pugnis sese mutuò percutere, siue poculis & vitris: ac deinde quia impediuntur, prouocant se mutuò, vt vterque ferat gladium, ex illòque primo impetu proruunt ad pugnam, ad gladios currunt, & statim redeunt. Licet igitur quædam hic conuentio & prouocatio videatur interuenire, ac etiam tempus aliquod inter conuentionem & pugnam intercedere: moraliter tamen re considerata, videtur prioris rixæ prosecutio, & continuata quædam actio præcedentis quæstionis exortæ, cuius impetus perseuerat. Sicque videtur posse excusari à ratione duelli illius rigorosi, in quod fulminatur grauissima illa excommunicationis pœna. Fauere posset Gregorius XIII. in bulla sua, quam extendit Clemens VIII. Licet enim ipse pœnas extendat aduersus omnes, non solùm qui publice & solemniter duella ineunt prouocatoriis litteris præcedentibus, patrinis siue sociis & spectatoribus vocatis; sed etiam aduersus eos, qui priuatim duella ineunt, tamen addit: *Si ex conuento, statuto tempore & in loco conuento monomachiam commiserint*. Hic autem non videtur statui tempus, aut particulariter locus, sed cùm ferueat adhuc inchoatæ rixæ furor nonnisi instrumenta quæruntur ad persequendam rixam: & adeò in ipso eodem tempore, vbi sibi occurrunt etiam locum ferè solent arripere quemlibet hic & nunc opportunum.

Casus quartus: Aliud iudicandum est, si inter tales conuentum sit, quod intra tot horas comparere debeant, tali loco, &c. sicque conuenientes pugnarint, aut locum accesserint, licet nullæ aliæ solemnitates, aut cæremoniæ adhibitæ sint. Non enim est solum prohibitum sub excommunicatione solemne duellum publicum, sed & priuatum, sine patrinis, sine sociis, sine litteris prouocatoriis, vt iam dixi ex Gregorio XIII.

Casus quintus: Si quis casu in loco vbi duellum committitur præsens sit, illúdque spectet, non censetur excommunicatus: quia requirit Bulla, vt sit spectator ex industria, siue illuc procedens & comitans ad spectandum. Gregorius XIII. dicit, *ex composito spectatores excommunicari*, siue ex condicto comitantes ad spectandum.

Casus sextus: Nouissimè rogatus est à Nobili ad duellum abeunte iuuenis quidam, quatenus ferret litteras ad amicum, sed in illis simul charta prouocatoria inserebatur, mittenda vlteriùs ad alterum, qui prouocabatur. Iuuenis non ignorans de illa chartula quærit excusationem, dicens se vereri excommunicationem. Nobilis hunc timorem excutit, addens nihil ea de re timendum, quandoquidem ipse prouocato non sit insinuaturus, sed solùm delaturus litteras ad amicum. Viderit autem ille amicus, aut alius qui insinuaturus est, an id debeat timere, hoc autem ipsum litteras amicas deferentem non concernere. Sic nihil sibi dubiæ conscientiæ vlteriùs formans litteras defert: Imò in ea vrbe ad quam profectus erat, occasionem Confessarij nactus, apud Patrem Societatis de peccatis suis ordinariis confitetur, huius rei autem nullam mentionem facit, quia nullam sibi ea de re conscientiæ reprehensionem habet. Posteà audiens multos inuolui excommunicationibus ob negotium duellantium consulit me. Quæritur ergo, an talis excommunicatus sit, & à quo possit absolui? Respondeo 1. ex vi Bullæ Clementis talem excommunicari, quia ibi excommunicantur non solùm litteras deferentes prouocatorias, sed & quomodolibet sese immiscentes, aut operam & fauorem ad illas deferendas exhibentes. Respondeo 2. potuisse tamen excusari ob ignorantiam, quia licet excommunicatio duellantium non possit ignorari post publicationem iam factam, particularitates tamen hæ, de litteras aliquas deferentibus, maxime si non deferantur ad eum, qui prouocatur, possunt ignorari, & iste bona fide, aliquid solùm lucri captans, pro nuda delatione litterarum, non putauit hoc esse, sese de duello intermiscere: cuius bonam fidem probat, quod nec in Confessione hoc putauit explicandum, nec conscientiæ de eo remorsum tunc habuerit. Respondeo 3. licet ille dicatur non satis excusatus ob ignorantiam, aut ob bonam fidem, quia non debebat credere Nobili dicenti sibi non timendum ab excommunicatione: tamen po-

tuit Confessarius secundus eum absoluere, puta Pastor suus, licet non haberet auctoritatem à reseruatis Papæ. Quia iam per priorem Confessarium, qui habebat auctoritatem, censetur sublata reseruatio & excommunicatio: quia absoluit ab excommunicatione, quantum potuit, & hic indigebat, antequam absolueret à peccatis.

CAPVT SEXTVM.

DE CASIBVS EPISCOPO reseruatis.

PArticulariter tractabo hîc de casibus Episcopo nostro reseruatis, quia ferè complectuntur eos qui in Diœcesibus alijs reseruari solent. De his copiosè & eruditè librum edidit R. D. Ioannes Chapeauilla Leodij quondam Generalis Vicarius, ego breuitati consulens, quæ magis necessaria ad eorum intellectum videntur, paucis edisseram; & aliqua addam ab illis quæ tradidit dissentientia, non carpens eius doctrinam: sed quia doctrinæ & opinioni nunc receptæ Theologorum videntur magis consona.

Primus casus, qui Episcopo reseruatus numeratur, est hæresis, sed solet reseruari Pontifici in Bulla Cœnæ in prima excommunicatione. Ideóque sine speciali Pontificis indulto, non licet absoluere ab hæresi: sicut nec eos qui hæreticorum libros legunt. Hæc porro specialis licentia impetrata est Pastoribus Diœcesis Leodiensis per generalem illius Vicarium, & data pro quatuor annis ab anno 1626. in Octobri numerandis; vt quisque suos possit absoluere etiam hæreticos, si modò non relapsos, aut inquestis inuolutos.

Quantum ad legentes libros hæreticos aut eos retinentes, illi etiam excommunicati sunt per Bullam Cœnæ, non tamen audientes legi aut audientes conciones eorum, quod aliqui non aduertunt. Strictè enim verba Bullæ intelligenda sunt. Vide Nauar. Filliucium, & alios hanc excommunicationem, & personas in ea comprehensas, latiùs explicantes. Continetur enim in ea, non solùm legentes libros hæreticos, sed & hæreticorum receptatores, fautores, defensores, atque etiam libros hæreticos penes se retinentes. Quod intelligendum est de iis, qui eos etiam retinent, nec legere volunt, nec aliis accommodare ad legendum, imò etiamsi ipsi illiterati sint. Tenentur enim ad eos comburendos, vel deferendos inquisitoribus, vel tradendo iis qui habent facultatem eos legendi, vel retinendi. Ratio est, quia secundùm proprietatem verborum, illos retinent: nec lex distinguit de intelligentibus, aut non intelligentibus. Et confirmatur, quia etsi ex eorum lectione ipsi infici non possunt, quia non intelligunt; attamen alij possunt, & per accidens est, si non inciderint in eorum manus. Ita Filliucius.

Secundus casus, reseruatus dicitur *Apostasia*. Est autem illa triplex, à fide, à religione, ab ordine. Prima, reseruatur Pontifici, sicut & hæresis, à qua distinguitur, quod sit defectio ex toto à fide, ipsum etiam Christum, Auctorem fidei, & omnium credendorum, denegando. Secunda, cum quis deserit religionem approbatam, vt in sæculo viuat, & suæ libertati indulgeat, reseruatur Pontifici vel superioribus Religionum.

Tertia ab ordine dicitur, cùm Clericus, in sacris, vel beneficiatus in minoribus constitutus, deserit habitum Clericalem cum animo viuendi laicaliter. Vide Summistas verbo *Apostasia*.

Tertius casus est, homicidium voluntarium. Vt quis incurrat hunc casum, debet peccasse mortaliter. Vnde furiosus, mente captus, ebrius, licet occidant, non incurrunt. Similiter, qui occidit, vt vitam suam, aut proximi tueatur, aut honorem suum, aut res etiam temporales seruato moderamine inculpatæ tutelæ. Imo licet aliquantum illud excedat, si excessus non sit mortalis. De hac re latè Theologi 2. 2. q. 64. Incurrit autem maritus, qui vxorem in adulterio deprehensam occidit, quia in foro poli homicida est, licet non ita censeatur in foro fori.

Quæritur verò: an qui mandat, & qui consulit homicidium, etiam casum reseruatum incurrat, maximè si mandatum, aut consilium non reuocarit? Imò generaliter, an in sequentibus casibus reseruatis mandantes & consulentes, comprehendantur? Affirmat Chapeauilla, rationem addens, quia statutum quo maleficium puniтur, ligat etiam mandantes, vt probat Bartholus in cap. *Mulieres*. Sed hoc generatim verum esse negant multi Theologi, videri potest Sanchez de Matrimonio disp. 49. Vnde cum hæc materia sit pœnalis & odiosa, non debet extendi ad illos, nisi ex verbis reseruatis, aut aliunde constet. Quod etiam obseruant communiter Interpretes, in casibus Bullæ Cœnæ. Confirmatur, quia statuta pœnalia condentes, cum tales volunt comprehendi, solent indicare: *Qui consilium, auxilium, fauorem impenderit*, &c. Item, *qui per se, vel per alium id fecerit*, &c. Dices: Licet in capitulo *Si quis suadente*, solùm excommunicetur percutiens Clericum, tamen consulens aut mandans etiam censetur, comprehendi. R. Id aliquos negare, inter quos Emmanuel Sa. Id tamen conceditur à plerisque, sed non tam ex vi illius capituli, quam quia alia iura siue canones eam extensionem ei adiungunt Colligitur enim id ex capitulo, *Mulieres* de Sent. excommunic. & ex capit. *Cum quis*, eodem tit. in 6. vbi etiam ampliatur ad eum qui ratam habet percussionem nomine suo factam. Non ergo inde generaliter oportet argumentari: quod notandum est ob hunc casum, & sequentes.

Quartus casus est iniectio manuum in parentes. Vbi nota, nomine *manus*, etiam pedes, brachia, & alias corporis partes intelligi, non enim exprimitur manus, vt excludantur reliqua membra, sed quia est instrumentum aptius ad percutiendum. Nota secundò. Nomine iniectionis non tantùm intelligitur percussio, quæ fiat manu aut pede immediatè, vel per baculum, lapidem, aliudue instrumentum: sed etiam quæcumque realis iniuria grauis, in corpus redundans, puta dentio iniuriosa per vestem, aspersio aquæ, pulueris, sputi, &c. vt explicant DD. interpretantes Capitulum, *si quis suadente diabolo*, vbi agitur de violenta iniectione manuum in clericos. Nota tertio. Nomine parentum intelligi Patrem & Matrem, Auum & Auiam, & superiores ascendentes l. de Appellatione parentum ff. de verborum significationibus. Quæritur vero an nomine Patris & Matris, Aui & Auiæ, hîc non solùm mei, sed & vxoris meæ, intelligantur. Ita sentit Ioannes Chapeauilla. Imò nomine Patris vitricum, & nomine matris nouercam comprehendit, quia hi eorum tenent munus, & officio funguntur. Sed

hoc in dubium reuocari potest, quia casus reseruati strictè sunt interpretandi, atque in dubio non præsumitur reseruatio: licet ergo percussio horum grauis sit, & in confessione explicanda, sicut etiam fratris aut sororis percussio, auunculi aut materteræ specificanda venit, non censetur tamen adiuncta reseruatio, quamuis quandoque lato vocabulo parentum accipiantur. Probabile etiam est, eum qui mandat aut consulit parentem suum percuti, non incurrere, ob rationem dictam paulò suprà de homicidio, quod est iterum contra Chapeauillum. Non incurrit etiam ille qui verbis iniuriosis, maledictis, minis, metu, incussu, parentem affligit, quia reseruatio intelligitur de iniuria reali in corpus redundante. Non etiam is qui inicit manus in Patrem sæuientem, & sibi mortem intentantem, si adhibeat moderamen inculpatæ tutelæ: hoc est, si nihil agat nisi quod necessarium est ad euadendum.

Quintus casus, machinatio in mortem coniugis. Vbi per machinationem, non intelligitur sola voluntas moliens & volens aliqua in alterius necem, sed debet in externum opus prodire, ita vt machinari hic propriè sit per dolum & astutiam, aut artem, siue ingenium malitiosum aliquod facere, quo mors coniugis sequatur. Hic sequitur illum qui vxorem verberat grauiter, aut etiam vulnerat, non propriè hunc casum incurrere: quia non censetur machinari, qui aperte, & vt loquuntur Iurisperiti, de plano cum coniuge agit. Si quis tamen cultrum, aut pugionem sub ceruicali abscondat, quo illam dormientem iugulet, etiamsi postea non faciat, censetur machinari in eius mortem. Item similiter si ducat eam secum ad castra, vel loca hostium periculosa, eo animo vt occidatur. Item si quis vxorem valetudinariam continuò variis diuexit modis, vt mortem eius acceleret. Est verò hic idem de vxore & marito iudicium. Cæterum aduertendum est, si maritus aut vxor machinetur in mortem vxoris, vt cum alia persona contrahat, quæ etiam huic machinationi cooperetur ad eundem finem, tunc oriri impedimentum dirimens, respectu talis matrimonij: quod si maritus solus vel vxor, inscia persona cum qua cupiunt iungi, id faciunt, iam nascitur impedimentum impediens contrahendum, sed non dirimens contractum, cap. *Admonere* 33. quæst. 2.

Sextus casus est veneficium. Sumitur veneficium aliquando generaliter, vt significet idem quod maleficium, estque superstitionis species, qua quis alteri nocet: vnde sagas, veneficas vocamus: aliquando specialibus, pro crimine quo quis veneno alium necat, aut eius valetudinem offendit. Hoc posteriori modo hîc accipitur, quia distinguitur contra maleficium & ligaturam. Hunc ergo casum incurrunt, qui herbis venenatis, aut pharmacis, alterius necem, aut valetudinis læsionem procurant. Videtur autem de facto sequi debere læsio, vt peccatum sit reseruatum, quia reseruatio solet intelligi de actu perfectè consummato.

Septimus casus est maleficium. Est autem maleficium hîc, superstitio qua quis alteri nocet, quod commune est sagis & magis; ac iuuenibus etiam quibusdam, qui pacto quodam diabolico Matrimonij actum impediunt in nouiter coniugatis, de qua re vide quæ dixi super primo præcepto. Hunc ergo casum incurrunt non solum sagæ, quæ sub lecto, aut sublimine domorum aut stabulorum, aliqua abscondunt ad nocendum, vel dum grandines, fulgura, tonitrua procurant, vt segetes lædant: sed etiam illi iuuenes qui philtrum vel poculum amatorium propinant, vt amorem inordinatum alicuius personæ attrahant. Atque etiam puellæ, quæ quandoque cibum vel potum menstruis suis commixtum iuuenibus exhibent, ad hunc effectum, vel hunc vel saltem præcedentem casum incurrunt, si de facto læsio sequatur. Si iterum quæras hîc, an qui hæc efficaciter consulunt, incurrant: Resp. vt suprà in aliis casibus, probabile esse quod non. Quæ autem obseruanda sint circa maleficiorum absolutionem, vide apud Ioan. Chapeauillum, vtiliter pro his qui sagas, quæ ad mortem ducuntur, debent audire in Confessione, hæc docentem.

Octauus casus est incantatio. Dicitur autem incantatio, cùm quis verbis aliquibus aliquid supra naturam agit. Fitque duobus modis: Primò, verbis profanis expressam vel tacitam dæmonis inuocationem continentibus: Secundò, verbis sacris, quibus superstitiosa miscentur: hoc autem multipliciter potest deprehendi. 1. si adhibeantur dictiones nihil significantes, aut certè nihil ad propositum, aut nomina ignota præsertim Angelorum. 2. si misceantur falsa, vt quod Christus spasmum habuerit, vel febres, vel alia apocrypha & incerta. 3. si addantur certæ figuræ, circuli, characteres, præter signum Crucis. Item circumstantiæ nihil ad rem, v. g. debere esse scripta manu sinistra, vel in tali charta, aut tali die & hora. 4. si ex verbis sacris expectetur aliquis effectus vanus. Nam Deus non operatur ad vana, sed potius Dæmon gaudens se rebus sacris honorari. 5. si verbis clarè recitandis addantur alia, ad aurem hominis ægri vel bruti suggerenda. Excusari autem quis posset, tum à reseruatione, tum à mortali, si nesciens esse dæmonis inuocationem, putabat se dare operam rei licitæ. Quod locum habet frequenter in idiotis, quamdiu non sunt moniti. Non incurrit etiam, qui adhibet medicamenta naturalia, puta herbas virtutem habentes ad sanitatem pecoris vel hominis, licet aliquas orationes certo numero recitet, cum aliqua superstitione siue vana obseruantia, puta diminuendo numerum de die in diem. Non quidem vt præcisè harum orationum operari volunt tales, sed vi naturali herbarum, seu medicamentorum: orationes vero adiungunt tanquam rem Deo commendantes, sed cum vana obseruantia. Tunc autem non censetur propriè incantatio, quamuis sit superstitio, sed non omnis superstitio est reseruata. Obseruandum vero cùm absoluitur aliquis his incantationibus deditus, an non habeat libros magicos incantationes continentes, quia illis retentis absolui non debet. Obseruandum etiam an has incantationes vel maleficia non docuerit alios, quia debet hoc specificare, & si possit eos à similibus auertere, tenetur, imo si malefici sint aut magi, superioribus accusare. Obseruandum denique, an in pactis his cum dæmone, non habuerit errorem in mente: puta credendo quod dæmon diuinitatem habeat, quod Sacramenta nullius sint efficaciæ, quod dæmonem oporteat adorare, quod res sacræ vel verba vim habeant ad maleficia perficienda. Nam his posset hæresis reseruata Pontifici immisceri, maximè si sit pertinacia adiuncta. Neque tamen statim omnes magi aut sagæ quæ pactum habent cum dæmone, aut abutuntur Sacramentis, aut dæmonem adorant, hæresim incurrere iudicantur: quia id frequenter fit ex passione, & vt dæmoni placeant, vel alia

ex

ex causa, non autem ex errore intellectus in fide.

Nonus casus est procuratio abortus. Est autem procurare abortum, studiosè hoc agere, siue per se, siue per alium, vt fœtus ex vtero præmaturè eiiciatur, quod fit variis modis, potionibus, medicamentis, venenis, percussionibus, saltationibus, magnis itineribus, oneribus; vel laboribus grauibus mulieri prægnanti impositis, & aliis modis nobis incognitis. Incurritur verò hic casus, siue fœtus sit formatus, siue informis, siue animatus, siue inanimatus. Si tamen animatus fuerit fœtus, homicidium est, & incurritur irregularitas. Incurritur quoque ab omnibus illis, qui huic rei cooperantur, mandando, consulendo, inducendo, potionem conficiendo, confectam proponendo, &c. ita vt plures personæ huic rei sese immiscentes non solum peccent mortaliter, sed & inuoluantur casu hoc reseruato. Sic si contingat, quod mater procuret hoc per ancillam, ancilla per medicum & pharmacopolam, omnes incurrunt. Debet autem de facto sequi abortus quia reseruatur actus exterior cum effectu. Incurrit etiam hunc casum mulier, quæ experta est ex oneris alicuius impositione se solitam abortum pati, & vir qui ex graui percussione vxoris prægnantis præuidere potest id secuturum, quia censentur hi causa abortus, ponentes enim actionem ex qua sequi solet, licet non directè, tamen indirectè illum abortum voluisse censentur. Aduerte etiam olim, per Sixtum V. hunc casum cum excommunicatione annexa Summo Pontifici fuisse reseruatum, adiunctis grauissimis pœnis: sed per successorem eius Gregorium IV. in Bulla, Sedes Apostolica, dicitur quod quilibet Confessor ab ea possit absoluere, modo sit deputatus specialiter per loci Ordinarium. Vnde hanc excommunicationem Papa Episcopo reseruat.

fœtus debet esse animatus, et effectus secutus.

Decimus casus, est oppressio prolis. Additur in quibusdam Diœcesibus etiam ignoranter facta. Sic enim habet Syn. Namurcensis. Pro qua re nota, ignorantiam diuidi in eam quæ inuincibilis est, & eam quæ vincibilis dicitur. Inuincibilis dicitur quando quis adhibet diligentiam omnem, quam prudentes spectatâ conditione personarum, locorum, & aliis circunstantiis, adhibere solent, & hæc facit inuoluntarium. Alia dicitur vincibilis, quando quis non adhibet diligentiam quam potest, & debet: & hæc licet aliquando minuat rationem peccati, quando non est affectata, non tamen tollit totaliter rationem voluntarij. Censetur enim indirectè volita, quatenus homo negligit adhibere diligentiam, quam potest & debet, & per consequens affectus etiam est indirectè volitus. Nota 2. in actionibus quæ ex natura non sunt periculosæ, sufficere adhibere diligentiam, quæ regulariter ab omnibus adhiberi solet, verbi gratia, qui modo consueto pulsat campanam, non censetur reus negligentiæ, si illâ cadente mors alicuius sequatur. In actionibus autem quæ ex sua natura periculum afferunt, non censetur quis adhibere sufficientem diligentiam, nisi pro ratione periculi, personarum, locorum multam & variam adferat circumspectionem. Sic in casu nostro, in eodem lecto secum collocare tenerum infantem, opus est naturâ suâ periculum oppressionis continens: quia cùm dormientes non simus domini actionum nostrarum, facilè fieri potest ex agitatione brachiorum, pedum, & corporis volutatione, vt infans suffocetur, cum sibi cauere non possit. Item facilè ex lecto decidere potest, si angustus sit & altus. Hinc in tali casu, multam diligentiam adhibere opus est, & circumspectionem, vt sufficientem quis dicatur adhibuisse. Debet enim prævidere, num soleat agitari, num cubile sit angustum, & alia quæ causam suffocationis possunt præbere. Vnde secum collocare infantem, nisi omnes istæ circunstantiæ adsint videtur mortale contra curam, quam tenentur iure diuino & naturali de prolibus Parentes habere. Ex his ergo satis intelligitur, rectè in aliquibus Diœcesibus reseruari oppressionem etiam ignoranter factam: quia facilè contingit ignorantiam illam esse valde culpabilem, ob multam circumspectionem adhibendam. Aliàs si constat illam oppressionem esse tantum venialem ob ignorantiam, etiam sequitur non esse reseruatam.

Porrò hunc casum videntur incurrere, qui proles ex fornicatione natas in syluis, agris, aut locis publicis exponunt: si contingat eas à feris, porcis, canibus aut frigore enecari, quia poterant, & debebant hoc periculum præuidere. Aliud foret si in Hospitali puerorum eas deponant aut tuto loco. Imò Caiet. & Armilla V. adulterium, & Nauar. c. 17. existimant eos in hoc non peccare, quia talia hospitalia ad hoc sunt instituta. Tenentur tamen parentes, si diuites sint, saltem secreto expensas soluere, & curare prolem suo tempore instrui. Quod si quæras, an tales exposititij infantes habendi sint pro illegitimis: Resp. probabile esse quod non, quodque tales possint se gerere pro legitimis etiam ad suscipiendos ordines sine dispensatione: quia in dubio nemo iure suo priuandus venit. Fieri autem potest, vt puer exponatur propter paupertatem, parentem: qui à legitimis sit coniugibus. Et hæc est sententia multorum, quos refert, & sequitur Suarez, agens de irregularitate illegitimorum.

Quod autem Ioannes Chapeauilla insinuat hunc casum incurrere nutrices, pueros sibi commissos culpa vel negligentia mortali opprimentes, non est certum, & negari potest, quamuis alterum casum, quo reseruatur homicidiū, possint incurrere. Ratio est, quia oppressio prolis proprie videtur dici quæ à Parente fit, hoc est, propriæ prolis enecatio seu suffocatio. Vnde in aliquibus Diœcesibus (vt in Namurcensi) explicationis gratia adiicitur hæc particula, *Oppressio prolis à Parentibus facta.*

Vndecimus casus, *est stuprum, violenta Virginis defloratio.* Vnde aduerte hic stuprum non large sumi, sed stricte, vt speciem constituit luxuriæ à reliquis distinctam: est autem sic proprie stuprum, quando fit violatio virginis, ipsa omnino inuita, ita vt dicat supra fornicationem iniuriam in puellam, qua per vim, integritas corporis ei adimitur. Differt à raptu, quod raptus vim includat, qua puella abripitur à domo sua vel paterna, & locum potest habere incorrupta: stuprum autem tantum integra, potestque fieri sine omni raptu, sicut & raptus potest fieri sine violatione: Ex his patet non incurrere hunc casum, si virgo consentit, licet multis blanditiis precibusque importunè sollicitata, atque etiam promissis allecta. Quod est contra id quod tradit Chapeauilla, explicans hunc casum. Ratio est, quia non dicitur propriè & strictè defloratio violenta, quando solum preces, aut illecebræ, aut promissa interueniunt, quia tunc non est strictè loquendo vis, siue violentia vera. Aliud foret, si coniunctæ fuerint minæ, aut metus reuerentialis: quia forter agebat is minaciter, cui

ipsa subdita est tanquam Domino, aut Superiori, qui potest grauiter nocere, tunc enim moraliter vis censetur. Vide de hac re Lessium de iure & iust. lib. 2. cap. 10. dist. 1. & 2. vbi etiam docet cum Soto & aliis, cogitationes seu delectationes morosas in virgine, & in adolescente circa virginem, etsi sint peccata mortifera, non habere tamen specialem malitiam mortiferam supra alias delectationes morosas, nisi coniunctæ sint cum voluntate inferendæ violentiæ. Vnde iuuenes in confessione non tenentur dicere, cogitaui de virgine, dum delectarer in me carnaliter: & sic nec Confessarius tenetur id interrogare. Multominus tenetur puella delectationem passa, aperire quod non sit virgo: quia sic teneretur peccatum præcedens iterum aperire, quod tamen iam clauibus subiecit, hoc vero nimis onerosum foret.

Incurrere vero videtur hunc casum ille, qui sponsam de futura antę matrimonium ad copulam induxit, timore illi incusso per minas, quod nisi consentiret, aliam de facto duceret: quia tunc in iure censetur violentia, ob metum incussum & minas.

Quæres, ad quid teneatur deflorator? Resp. si virgo libere consensit, ad nihil tenetur, quia volenti non fit iniuria, nec tunc est propriè stuprum. Si vi, fraude aut fallaci promissione sit inducta, tenetur primo ad coniugium, si promisit. Secundo ad reparationem damni ex stupro, quantum æstimabitur arbitrio boni viri. Tertio ad dotem si iudex ad id eum condemnarit. Vide latius Lessium loco citato.

Duodecimus casus est raptus. Dicitur autem raptus, ablatio qua fœmina violenter, contra suam voluntatem aut illorum sub quorum potestate erat (v. g. Parentum, Curatoris, Sponsi,) de vno loco trahitur ad alium, siue ad copulam tantum carnalem, siue etiam ad ducendum in vxorem. Hinc sequitur primo, si puella sine vi, pretio, aut blanditiis inducta, sequitur sollicitantem nescientibus parentibus, non esse propriè raptum. Si tamen vis adhibeatur, licet ipsa non sit inuita, sed tantum parentes quibus subest, tunc est verè raptus, & incurritur hic casus. Sequitur secundo, si vim Virgini intulit sed à loco non abducit, non est raptus, sed stuprum, vt supra dixi. Quod est iterum contra tradita à Chapeauilla: sed communior sententia & verior distinctio ita tradit. Sequitur tertio non incurrere illum, qui Virginem sibi per verba de futuro desponsauit, per vim abduxit è domo paterna, & rem cum ea habuit, si aliter non poterat eam habere, quia licet peccarit deflorando, hoc tamen in iure non vocatur raptus, eo quod ex desponsatione aliquid iuris ei competebat, vt notat D. Thomas & Theologi; sed de hac re plura in Tractat. de Matrimonio. Hoc solum aduerte, quod per Tridentin. raptor incurrat excommunicationem, sed nulli est reseruata.

Decimus tertius casus est, *matrimonium contractum post votum castitatis, aut in gradu prohibito, scienter, vel priore vxore adhuc viuente:* Tres autem casus hic reseruari censentur, siue tria peccata illicitè contrahentium matrimonium. Primo quidem si quis contrahat post votum castitatis, idque intelligendum, siue simplex sit, siue solemne est enim vtrobique graue peccatum. Quod si quis post votum simplex castitatis contrahat, valet quidem matrimonium, talis tamen non potest petere debitum, nisi Episcopus dispenset. Deinde mortua vxore, non potest aliam ducere sine dispensatione: quia votum non fuit sublatum per matrimonium, sed solum eius executio ex aliqua parte impedita, quia tenebatur debitum reddere. Adde quod qui contrahit cum illa persona, quam scit emisisse votum castitatis, etiam peccat mortaliter, quia participat peccato; non tamen priuatur iure debitum exigendi.

Porro non incurrit hunc casum, qui contraxit post votum non nubendi, aut post votum ingrediendi Religionem, vel Ordines Sacros suscipiendi. In his enim omnibus licet peccatum interueniat mortale, non est tamen effractio voti castitatis: quia qui vouet Religionem ingredi, aut Ordinem Sacrum, non statim obligat se ad castitatem, aut alia onera talis status. Quod si quis emiserit votum castitatis ante annos pubertatis, & dubitet, an sufficientem habuerit vsum rationis quando vouit, in tali casu iudicandum esse pro parte vouentis multi tenent cum Soto, atque ita talis contrahens non incurreret hunc casum, sequendo opinionem probabilem.

Secundo, hic reseruatur, si quis contrahat matrimonium in gradu prohibito scienter: Estque annexa excommunicatio, si contrahatur in gradibus prohibitis consanguinitatis vel affinitatis. Clem. 1. de consang. sed non est reseruata. Quinam autem sint gradus prohibiti, explicatur in Tractatu de Matrimonio.

Tertio, reseruatur hic, si quis priore vxore viuente, contrahat, scienter nimirum: quia contrahere ignoranter, etiamsi ignorantia non sit omnino inuincibilis, excusat saltem ad hunc effectum, vt quis non subiaceat reseruationi. Debet vero coniux, vt tuta conscientia possit contrahere, sibi persuadere mortem coniugis, non ex leuibus coniecturis, sed ex certis moraliter argumentis. Qualia esse solent in hac materia. Primum, si afferatur certum nuncium mortis. Secundum, si fama est publica & communis. Tertium si subsint vehementia omnino indicia quæ faciant omnino probabilem fidem. Nec erit semper expectandum post septem annos, vt videtur insinuare cap. in præsentia de sponsalibus. Hoc enim postea mitigatum est per Innocentium 3. cap. finali, vbi dicit: *Tamdiu alterutur coniugum expectetur donec de eius obitu verisimiliter præsumatur.* Itaque sufficiunt indicia verisimilem fidem facientia, & in hac re stari potest prudentium arbitrio, Pastoris, Confessarij, & similium.

Quæres, cum hic expressa mentio fiat de viro aliam vxorem ducente, an reseruetur peccatum, si vxor alium virum ducat: & videri potest quod non, quia odia & pœnæ restringi debent, nec extendi vltra suum casum. Probabilius tamen est quod sic, quia teste Nauarro capite 22. num. 74. & Soto in 4. dist. 37. in correlatiuis, in quibus est eadem ratio, & idem ius suadet, exceptionem patitur illa regula iuris. Eadem autem imo maior ratio suadet, idem hic dicendum de vxore, quod de marito, quia longe turpius est vnam mulierem habere duos viros, quam vnum virum duas mulieres.

Decimus quartus casus, est incestus cum consanguineis, aut virgine sacra, seu moniali professa. Incestus est carnalis commixtio cum consanguinea vel affine vsque ad quartum. Ad propriè dictum autem incestum requirunt Doctores, vt sit perfecta & naturalis, hoc est, in vase debito facta commixtio. Vnde per tactus impudicos,

aut per effusionem seminis extra vas, aut per veneream seminationem contra naturam non propriè dicitur incestus, ideoque nec hic esset reseruatus. Deinde nota, non reseruari hic omnem incestum, sed solum illum qui cum consanguineis impletur. & id intellige ad quartum gradum inclusiuè. In Diœcesi Namurcensi reseruatur tantum cum consanguineo, in primo aut secundo gradu, sed & adiicitur reseruatio incestus cum affine in primo etiam & secundo gradu. Hæc autem oriri etiam potest ex fornicaria copula. Vnde qui cognoscit sororem, aut cognatam germanam illius, quam ante carnaliter cognouerat, incurrit casum illic reseruatum. In hac autem Diœcesi cum expressè fiat mentio de consanguineis, strictè intelligendum est: ita vt copula cum affinibus non censeatur reseruata. Aduerte tamen, licet incestus, cum consanguinea sit grauior, quam incestus alicuius cum affine sua, siue vxoris suæ consanguinea: tamen hic posterior incestus peculiarem habet effectum à iure. Primo, quod impediat petitionem debiti. Secundo, quod non possit ducere aliam sine dispensatione, quia est impedimentum non quidem dirimens, sed tamen impediens contrahendum Matrimonium. vt habetur cap. de eo qui cognouit consanguineam vxoris. Verum cum hæc pœna passim ignoretur ab occultis istis incestuosis; & cum ad pœnitentiæ forum sacramentale accedunt, frequenter non sit spes fructus si moneantur de non petendo debito, expedit plerumque eos in bona fide relinquere. cum per ignorantiam possint excusari.

Reseruatur hic etiam incestus cum Sanctimonialibus, quod intellige cum Sanctimoniali in ordine aliquo approbato professa, quod peccatum dicitur incestus reductiue. Nota vero, quod si admittatur hic incestus intra septa Monasterij, incurri excommunicationem Papæ reseruatam, per Gregorium 13. anno 1575. Idibus Iulij.

Decimus quintus casus, *Concubitus contra naturam, puta sodomia & eius generis grauiora crimina.* Pro explicatione certum est primo non incurrere illum qui procurat pollutionem, etiam opera alterius adhibita per tactus, vel alio modo. Licet enim grauius peccet participando alterius peccato, non est tamen propriè concubitus contra naturam. Certum est secundo, incurri hunc casum, si duo eiusdem sexus commisceantur, masculus cum masculo, aut fœmina cum fœmina. Sed quæritur, an si mulier à viro præpostere cognoscatur puta vxor à marito extra vas debitum, incurratur hic casus? Respondet Chapeauilla, non incurri, quia licet sit, inquit, concubitus contra naturam, non est tamen propriè loquendo Sodomia, aut peccatum illa grauius. Requiritur enim ad Sodomiã, vt nõ sit diuersitas sexus, vt scilicet vir cum viro, vel mulier cum muliere carnaliter commisceatur. Hæc responsio probabilis est, & fundata in D. Thoma, atque certum est maiorem deformitatem contineri ratione circunstantiæ eiusdem sexus, quam quando fit carnalis commixtio contra naturam cum diuerso sexu. Passim tamen Doctores hunc concubitum contra naturam præpostere. & extra vas cum diuerso sexu. vocant etiam Sodomiam; vt videre est apud Caietan. in Summula V. *Sodomia*. Sa V. *Luxuria*. Lessium lib. 4. cap. 3. dub. 13. Couar. de Sponsal. p. 2. cap. 7. Vnde existimarent hi sic peccando incurri hunc casum. Certum est tertio incurri hunc casum per peccatum bestialitatis, ad quod reducitur concubitus cum dæmone in assumpto corpore, siue sit succubus, siue incubus, siue corpus humanum assumat, siue belluinum: & hic præter deformitatem luxuriæ inuoluitur scelus societatis cum dæmone. Certum est quarto, non incurri hunc casum, si non sit tanta peruersio in modo concubitus, vt impediatur conceptus. Licet enim aliqui modi monstruosi reperiantur, etiam inter coniuges: tamen si semen in matrice effundatur, non dicitur concubitus contra, sed præter naturam. Imo inter coniuges non censentur peccata mortalia. De pœnis Clerici Sodomitæ. Vide Nauar. c. 27. n. 249. & Chapeauill. hic.

Decimus sextus casus, *est falsitas circa monetam.* Intelligitur vero falsitas hic: immutatio veritatis cum dolo, & detrimento alicuius: & ita, vt quis falsarius monetæ dicatur, requiritur vt immutet eius substantiam, vel pondus, vel formam, idque dolosè, & in damnum vergat alicuius. Vide Syluest. V. *Falsarius*. Est ergo hoc peccatum iniuriosum vergens in iniuriam Principis, proximi, ac Reipublicæ, ideoque merito reseruatur. Peccant itaque, & incurrunt hunc casum, qui ob lucrum vnum metallum substituunt pro alio, aut iustum metallo pondus subtrahunt, aut monetam sine iussu Principis cudunt, & charactere Principis signant, licet illa in pondere & substantia iusta sit. Character enim talis est falsus, significans auctoritate Principis monetam cusam, quod falsum est: Illi tamen qui monetas exuberantis ponderis circumcidunt, si iustum pondus relinquant, non incurrunt, quia non censentur materiam, aut pondus, aut formam falsificare. Peccant tamen, quia vsurpant sibi priuatam auctoritatem quæ ad Principem, aut monetarium eius spectat, ideoque illi ad restitutionem possent obligari, si res esset notabilis. Principes verò qui reprobant monetam iustam, vt vili pretio emant & inde aliam fabricent, licet hunc casum propriè non incurrant, tamen quandoque à fraude non excusantur. Vide de hac re Chapeau. hic.

Non incurrunt etiam hunc casum, qui recipientes falsam monetam pro vera, illam postea scienter obtrudunt aliis. Cum enim nihil mutent de veritate materiæ, aut formæ, aut ponderis non dicuntur falsarij, quamuis peccent mortaliter, si summa sit notabilis. Nec excusantur, quod talem acceperint, quia illorum error alteri nocere non debet.

Decimus septimus casus, *est falsitas circa litteras alicuius Prælati inferioris Papa.* Dicitur verò crimen falsitatis circa eas committere, qui dolosè veritatem illarum immutat: quod potest fieri vel addendo, vel demendo, vel nouas effingendo, vel sigillum adulterando. Prælatus autem hic dicitur Episc. Archidiaconus, Decanus Cathedralis Ecclesiæ, & similes, qui habent iurisdictionem coërcendi per pœnas & censuras. Incurrunt ergo hunc casum, qui literas Episcopi aut Archidiaconi, commendatitias aut dimissoriales, aut prouisionales beneficij, vel similes alicui ex dictis vitiant cum dolo, aut sigillum effringunt, si illis litteris vtantur. Si enim non vtantur, sed caueant ne cuiquam damnum, aut interesse per illas inferatur, non censetur falsitas strictè accepta cõmitti, quæ solet describi à Canonistis, *immutatio veritatis cum dolo, & iniuria tertij.* Nõ incurrunt vero hunc casum qui obtinent litteras falsas narrando, aut alieno nomine quod falsò sibi imponunt: licet eas impetrent ab Episcopo, vel aliis

Prælatus, quia etsi mendaces sint, & falsi, non tamen ea dicitur, *falsarij litterarum Episcopi vel Prælati*. Item si quis vtatur litteris falsis, si eas ipse non falsarit, non incurrit. Item qui punctum inordinatè appositum radit, aut dictionem malè scriptam corrigit, aut punctum omissum pro claritate maiori adiicit, non censetur falsare. Si tamen immutetur sensus verborum, quod fieri potest etiam solius puncti adiectione vel detractione, incurritur falsitas. Addit Chapeauilla, illum qui mutatis litteris, quæ prius erant in sua supplicatione expressæ, si per errorem Notarij, vel scriptoris fuerint variatæ, non incurrere falsitatem. Exemplum ponit. Porrexit aliquis supplicationem Episcopo, quia petebat sibi dare licentiam excipiendi confessiones, & simul absoluendi à reseruatis in foro conscientiæ: vtrumque concedit Episcopus; non exprimitur autem in litteris eius, nisi facultas excipiendi confessiones; non incurrit hunc casum si ascribat *& absoluendi à reseruatis*, prout continebatur in sua supplicatione signata. Hoc verum videtur in foro conscientiæ, nam in foro exteriori esset præsumptio contrà. Cæterum adeò reseruatur falsitas circa litteras Prælatorum inferiorum, quia circa litteras Papæ, est excommunicatio in Bulla Cœnæ. Quod verò iterum hic comprehendi vult consulentes & mandantes Ioan. Chapeauilla: non assentior, quia hæc non exprimit casus. Vnde cùm in Bulla Cœnæ etiam illi non exprimantur, docent Theologi eos etiam non comprehendi qui consulunt, aut mandant falsitatem fieri circa litteras Papæ; strictè enim sunt intelligenda statuta pœnalia. Non nego tamen eos incurrere excommunicationem, sed nemini reseruatam, propter capit. *Ad falsariorum*, de crimine falsi, vbi expressè dicitur: *Qui per se, vel per alium, vitium falsitatis exercens.*

Decimus octauus casus, *est periurium solemne*. Periurium dicitur iuramentum carens veritate, quando Deus inuocatur vt testis falsitatis. Est verò solemne, quod fit super re sacra, vt tactis Euangeliis, aut cruce, aut tangendo pectus Sacerdotale. Item quod fit coram Notario aut testibus digitorum eleuatione. Hic incurrit hunc casum qui in iudicio in testem vocatus, solemni iuramento affirmat esse verum quod scit, aut dubitat esse falsum. Item qui à Iudice seruato iuris ordine interrogatus medio solemni iuramento, non fatetur verum, vel non accusat quos tenetur & similia. Hinc patet valde frequenter hunc casum incurri, propter tribunalia nostra, in quibus frequentissimè iuramentum solemne defertur, & à parum timoratis litigantibus violatur. Sic ordinariè iuramentum calumniæ defertur, quod iuxta glossam in cap. 1 de iuram. calumniæ hæc quinque continet. Primo putare, se bonam causam tueri. Secundo, se interrogatum à Iudice, veritatem non celaturum. Tertio, Scienter falsas probationes se non adhibiturum. Quarto, se litem fraudulenter non prorogaturum: Quinto, se nihil promisisse, vel deinceps promissurum alicui causâ litis, nisi quod iura permittunt. Hæc glossa. Si hæc sunt omnia semper iuranda, dum defertur calumniæ iuramentum, quotusquisque est litigantium, qui omnia ista præstet? passim leuant digitos coram Notariis solemne iuramentum calumniæ exigentibus ante litem, & nesciunt an verum iurent, an falsum, nec satis intelligunt suum iuramentum. Videndum tamen iuxta praxim tribunalium, an omnia dicta requirant, an solum eorum aliqua, in eo iuramento quod liti prærequirunt aut in lite exigunt.

Quæro hic an omne periurium solemne reseruetur, an etiam promissorum? Respondet Chapeauilla omne periurium reseruari. Hic tamen grauis difficultas moueri potest, quia sic adulterium etiam esset reseruatum; quod est contra communem praxim, & sensum Pastorum huius Diœcesis. Adulter tamen violat iuramentū promissorium, quo solemniter promisit fidelitatem coniugi, idque cum iuramento super baptismo suo, & super iure quod prætendit ad regnum Dei &c. prout habet forma solemnis in Parochiali nostro præscripta. Atque propriè etiam periurus dicitur, qui fidem iuramento firmatam violat. Hæc difficultas quomodo soluatur non video nisi dicendo non reseruari omne periurium, sed solum iuramentum illud, cui deest veritas præsens: sine quo quis sciens & volens falsum confirmat: atque coniux dum iurat, testem adhibet Deum, quod animum habeat integrè seruandi fidelitatem, ideoque sciens & volens non confirmat falsum, nec illi deest veritas præsens. Deest tamen veritas futura, si postea fidem violat ad quam seruandam se obligauit. Inter periuria autem primum locum obtinet illud quo quis sciens & volens falsum confirmat: Deinde illud quo quis fidem iuramento firmatam frangit. Ideoque posset primum reseruari tanquam grauius, & non secundum. De qua re tamen non determino, sed lubens audirem de hac difficultate, quàm de adulterio moneo. R. DD Examinatores Synodales, quorum est hæc clarius explicare & interpretari.

Decimus nonus casus, *est blasphemia publica & enormis in Deum & Sanctos*. Publica dicitur blasphemia, quæ fit coram tota vel maiori parte viciniæ, vel congregationis alicuius, siue Collegij, in quo saltem decem reperiantur, inquit Panormitanus, & alij ex eo. Enormis verò blasphemia quæ sit dicenda, non ita præcisè definiri potest, sed arbitrio prudentis viri debet iudicari, considerato obiecto blasphemiæ, modoque blasphemandi: quia quandoque fit cum affectu detestandi vel irridendi Deum, vel Sanctos; aliquando autem ex passione aliqua subitanea, vel consuetudine praua. Considerari etiam debet qualitas personæ, loci, temporis, occasionis, & reliquæ circunstantiæ. Hunc casum incurreret, qui coram multis Beatam Virginem Meretricem vocaret, aut Apostolos, vel Prophetas, impostores mendaces, magos vocaret. Dicunt & aliqui talem blasphemiam, hic fore reseruatam etiamsi solum quis coram duobus hoc protulerit si illi plurimis manifestarint, ita vt sit fama publica. Sed de hoc videtur mihi posse dubium esse, quia cùm reseruatur publica blasphemia, videtur intelligi quæ ex modo, aut loco & tempore quo fit, multitudini alicui siue maiori parti alicuius viciniæ manifesta existit. Strictè enim accipi debet in pœnalibus vox hæc, *Publica*, vel *Publicum*, pro eo quod ex se est manifestum, & publicè fit. Nam blasphemia intra domesticos parietes coram duobus facta, ac postea per eorum relationem ventilata, non tam publica dicitur, quàm publicata, cùm fuerit ex se priuatim commissa.

Vigesimus casus, *est insignis contumelia Eucharistiæ illata, aut Sanctorum Reliquiis*. Contumelia dicitur, cum verbis aut signis æquipollentibus læditur & violatur coram persona aliqua, honor, aut reuerentia illi debita. Insignis autem contumelia dicitur, quæ atrociter notabilis est exterio-

ribus etiã signis ostentata. Ad quod iudicandum, multum attendenda est intentio contumeliam proferentis aut inferentis, qualitas personæ, loci, temporis, occasionis, & cæteræ circumstantiæ. Vnde fit, vt Catholicus benè affectus Eucharistiæ & reliquiis, raro censeri debeat incurrere hunc casum. Hæreticus autem frequentissimè. Hinc Confessarius hæretici pœnitentis non debet esse contentus generali confessione, quod in hæresi aut errore tot annis aut mensibus perseuerasse se fateatur, sed etiam interroget, an in Christum, aut Virginem, aut Sanctos non fuerit grauibus cōtumeliis iniuriosus. Item an in Sacramenta, aut imagines, aut reliquias graues & reales, aut verbales iniurias non protulerit, tractando indignè, irridendo impiè, confringendo, &c. Item de calumniis in Pontificem, in Episcopos, & Sacerdotes, &c. Hæc enim sunt eorum peccata ordinaria.

Hunc tamen etiam casum incurrere possunt Catholici, non ex intellectus errore, sed ex impia passione. Sic milites quandoq; nostri, nec sacris templis parcunt, nec sacris vasis, quibus Eucharistia, aut reliquiæ continentur, sed ea asportant, indignè reliquias & Eucharistiam tractantes.

Vigesimus primus casus est, *abusus Eucharistiæ, aut reliquiarum, vel etiam sacræ Scripturæ ad exercitium artium magicarum.* Hic casus satis est apertus, nec apud magos aut sagas infrequens, quibus persuadet dæmon perniciosissimè, has res sacras valere ad hæc nefanda. Vnde quosdam inducit ad comminuendam & puluerisandam Eucharistiam cum nefandis aliquibus verbis, vt seruiat ad philtra & pocula amatoria. Imò olim Sacerdotes quidam sumptâ veste lugubri, Missas mortuorum celebrabant pro viuentibus, vt illi pro quibus sacrificium offerebant, citius morerentur, vt insinuatur c. quicumque Sacerdotum 26. q. 6. Similes hunc casum incurrerent, sed & degradationi obnoxij forent.

Vigesimus secundus casus *comprehendit omnes casus occultos Sedi Apostolicæ reseruatos, cum censuris ex illis prouenientibus.* Fundatur hic casus in verbis Conc. Trid. Sess. 24. de reformat. c. 6. quæ sic habent: *Liceat Episcopis in irregularitatibus & suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario (& exceptis aliis deductis ad forum contentiosum) dispensare, & in quibuscumque casibus occultis, etiam Apostolicæ Sedi reseruatis, relinquentes quoscunque subditos, in diœcesi sua, per seipsos, aut vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientiæ gratis absoluere. Idem & in hæresis crimine, in eodem foro conscientiæ, eis tantum, & non eorum vicariis sit permissum.*

Incurrunt ergo hunc casum illi qui incidunt in peccata Sedi Apostolicæ reseruata, si sint occulta; vt ferè sunt Simoniæ, Ecclesiarum effractiones, & earundem spoliationes, falsificationes litterarum Apostolicarum, & similia: quia talia iurisdictioni Episcoporum, & deputatorum ad hoc specialiter per ipsos, permittuntur per Concil. Trident. suprà.

APPENDIX DE VSVRPANTIbus bona Ecclesiastica.

INter casus reseruatos etiam annumerari potest is, quem habet Synodus nostra Leodiensis tit. 4. c. 10. his verbis: *Pastores singulis diebus Dominicis excommunicatos denuntient eos, qui vsurpant iurisdictionem Ecclesiasticam, aut conuertunt in proprios vsus, decimas, bona, census, aut iura Ecclesiarum, beneficiorum, aut officiorum Ecclesiasticorum, piorumve locorum, & qui impediunt ne ab iis, ad quos pertinent, percipiantur: nec non eos qui impediunt visitationem Ecclesiarum, piorumque locorum, & citationes, mandata, aut sententias Iudicum Ecclesiasticorum executioni mandari: pro vt omnes & singulos prædictos excommunicamus, & excommunicatos declaramus.* Quæ omnia conformia sunt illis, quæ habet Trid. sess. 25. c. 12. & sess. 22. c. 11. Ex quibus capitulis, hæc verba desumpta sunt. Vide Textum ibi. Conformia etiam sunt hæc illis quæ habet Bulla Cœnæ in excommunicatione 17. quæ fertur contra vsurpantes iurisdictionem. aut fructus ad personas Ecclesiasticas ratione Ecclesiarum Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentes, vel eos quauis occasione vel causa, sine Romani Pontificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium, expressa licentia sequestrantes. Idem Decretum pro bonis Eccles. habet Namurc. Synod. tit. 11. c. 11.

Quæstio verò quotidiana est inter Pastores, an vi huius decreti excommunicationem incurrant, qui furantur decimas, aut alia bona Ecclesiastica clam surripiunt? Resp. negatiuè, quia talis Censura videtur lata contra eos, qui prouentus Ecclesiasticos quasi ad se pertinerent, vsurpant, & non tanquam bona aliena rapiunt. Insinuat hæc vox, *vsurpare*, tunc enim dicitur aliquis vsurpare prouentus, quando veluti potestate dominandi, & quasi proprio iure vtens illos occupat. Ita interpretantur Caiet. Nauar. Suarez. & plerique recentiores Theologi Bullam Cœnæ explicantes. Atque etiam de illis agere Trident. sess. 22. c. 11. ex eius verbis bene ponderatis inuenietur. Cum ergo hæc verba decreti Synodalis ex illo capite sint desumpta, non aliud videntur intendere, quàm quod in Trident. est expressum. Vnde nisi aliundè constet tales fures incurrere excommunicationem, ex vi huius decreti non liquet. Antiquitus audio solitos fuisse aliquos Pastores, falsos decimatores & decimatrices diebus dominicis excommunicare, sed ex vi huius decreti non mihi constat. Sicut id quod habetur in Parochiali fol 106. de Eucharistiæ Sacramento, non video, quo fundamento pronuncietur, aut pronunciari curetur. Ibi enim in exhortatione Paschatis sic habet: *S'il y a icy aucuns qui soient interdicts ou excommuniez, tels que sont tous les heretiques, symoniaques, larrons, larronnesses, vsuriers, sorciers, concubinaires, concubines, fornicateurs, adulteres publiques & notoires, ie leur enioins de se retirer d'icy.* Vbi videntur insinuari omnes fures, fornicatores, concubinarios, adulteros, esse excommunicatos de quorum tamen singulis non constat. Aut certè satis impropriè hoc positum fuerit, si solùm velit his verbis insinuari, talibus peccatoribus interdictam esse Eucharistiam, siue excommunicati sint, siue non, nisi satisfecerint per pœnitentiam, aut etiam scandalum repararint, maximè si sint notorij; & ita ante id habentur quasi excommunicati, & quasi interdicti, hoc est, à Diuinis arcendi.

Quæstio secunda esse potest: An hæredes vsurpantium bona, reditus, prouentus, aut decimas Ecclesiarum, cùm sciant, vel scire debeant se detinere res prædictas vsurpatas contra Ecclesiasticas personas, comprehendantur excommunicatione suprà dicta? Respond. affirmatiuè. Ratio est, quia ex eo quod semel fuerunt vsurpata,

transeunt cum eodem vitio ad quoscumque alios; parum autem refert esse primos, vel secundos vsurpatores. Confirmatur ex Cap. indigni 12. q. 2. in quo æquiparantur vsurpatores rerum Ecclesiasticarum, & detentores illarum ab aliis vsurpatarum, & ex Clem. 1. de Decim. in qua excommunicantur non solùm vsurpatores decimarum, sed etiam qui detinent easdem vsurpatas ab aliis, vt docent Doctores ibid.

DE INCENDIARIIS.

IN multis Diœcesibus reseruatur crimen istud. Vnde in Namurcensi, & aliis, sic exprimitur, *Incendium voluntate deliberata procuratum*. Aliqui putant iure communi Episcopis esse reseruatum, sed cùm in nostra Diœcesi illius non fiat mentio, non puto reseruari. Tamen reperio in Parochiali nostro inter casus Papales, *crimen incendiarij, postquam est denunciatum* : quod habetur ex Cap. *Tua nos*, de sent. excommun. Vbi decernitur, quod incendiarius postquam fuerit per Episcopum excommunicatus, aut denunciatus, à solo Papa absoluitur; de iure tamen excommunicatus non est, & licet soleant Episcopi illum casum reseruare, non tamen tenentur. Qui verò effringit, & simul spoliat locum pium, incurrit excommunicationem, & cum fuerit denunciatus, non absoluitur nisi à Papa. Cap. *Conquestus*, de sent. ex com. Cæterùm, vbi hic casus incendij reseruatur, non intelligitur de eo qui incendit auctoritate Potentis indicere bellum. Nec qui ex negligentia etiam crassa, licet teneatur ad interesse. Atque qui mandat, consulit, auxiliatur ad incendendam domum, segetem, syluam alterius, incurrit, quando sic exprimitur : *Incendium voluntate deliberata procuratum*.

QVÆSTIO POSTREMA.

QVid agendum, cùm Confessarius habet pœnitentem cum casu reseruato, à quo non potest absoluere? Resp. remittendum eum ad habentem auctoritatem, nisi fortè occurrat necessitas implendi præcepti & communicandi, vt potest fieri in Paschate, si etiam simul contingat non posse prætermitti communionem sine scandalo aut infamia pœnitentis. Tunc enim posse absolui tenet communior opinio, si superior adiri non possit : manet tamen obligatus ad se præsentandum Superiori, siue alteri potestatem habenti, vt directè absoluatur, nam indirectè tantum à reseruatis fuit absolutus. Idem dicendum de excommunicatione reseruata. In casu enim necessitatis, in quo vitari debet scandalum vel infamia, cum hoc sit iuris cuiusdam naturalis, præponderat præceptis ex humano iure siue constitutione Ecclesiastica vim habentibus : & censetur rationabilis causa, vt absolui possit ab omnibus, à non reseruatis quidem directè, à reseruatis indirectè. Item passim Theologi.

Quæres. An etiam absolutus in articulo mortis à reseruatis, teneatur iterum petere absolutionem ab habente potestatem, quando periculum illud euasit? R. Quantum ad casum reseruatum non tenetur, quia directè & simpliciter tunc ab illo potest absolui. Quantum ad excommunicationem, non debet absolui nisi sub conditione vt pareat mandato Superioris : maximè si excommunicatio sit ab homine: imò & tunc debet iniuriam passo satisfacere, aut de satisfaciendo cautionem præstare, si ad alicuius instantiam, cui iniuriam fecit, excommunicatus fuit. Vide Parochiale Leodiense Pap. 88.

RESOLVTIONES
CASVVM PASTORALIVM.
DE MORIBVNDIS ET MORTVIS.

CAPVT I.
DE EXTREMAM VNCTIONEM Suscipientibus, & ministrantibus.

QVæro primò. An pueris habentibus vsum rationis danda sit Extrema-Vnctio? R. Non solere dari, nisi postquam ad Sacramentum Communionis admittuntur. Non video tamen cur eis non possit administrari, cùm iam capaces peccati mortalis iudicantur, & cùm per sensus qui inungi solet, certum est deliquisse. Neque enim est ordo necessarius inter Eucharistiam & Extremam Vnctionem: tum quia olim dabatur alicubi ante Eucharistiam, seu Viaticum; tum quia maior requiritur reuerentia ad Eucharistiam, quàm ad Extremam Vnctionem, & ideò posset huius capax esse puer, qui necdum foret capax Eucharistiæ. Potest tamen Pastor hac in re consuetudini suæ Diœcesis sese accommodare.

Quæro 2. An mulieribus in partu periclitantibus danda sit Extrema Vnctio? Resp. Id vetari in Syn. Mediol. 4. p 2. In his tamen Prouinciis solet dari. Nec apparet ratio sufficiens, cur priuarentur hoc fructu. Quantum ad phreneticos, furiosos, aut amentes, eis etiam administranda est, nisi perpetuo fuerint tales, aut nisi in excommunicatione, vel notorio peccato in amentiam inciderint sine signis pœnitentiæ.

Quæro 3. An Pastor teneatur post Vnctionem, & alia Sacramenta, adesse infirmo moribundo? Resp. stricta obligatione non teneri, nisi fortè ad talem statum redactus sit, vt illius præsentia moraliter iudicetur necessaria: puta, quia variis agitatur tentationibus, quibus præsentia Pastoris opem debet ferre. Tenetur enim Pastor salutem ouium suarum curare, quamdiu illis superest halitus : & quando hic & nunc iudicatur esse periculum, tanto strictius obligatur, quandoquidem damnum foret irreparabile.

Quæro 5. An teneatur Pastor monere ægrum de testamento condendo? R. hoc ordinariè debere fieri, atque etiam præscribi in Pastorali Leodiensi, vt post Eucharistiam administratam à Pastore fiat. Putat verò Nauarrus cum quibusdam, esse obligationem sub mortali: sed existimo id solum verum esse, quando Pastor præuidet vel præuidere debet damna grauia secuta post mortem, si æger non testetur. Exhortandus verò est infirmus ad testandum, dum est in gratia : & si testamentum condidit dum non erat in gratia, hortandus ad illud Deo offerendum, dum in gratia iam existit.

Quæro 5. Si infirmus velit testari, an Parochus teneatur eius testamentum tanquam Notarius conficere & scribere? R. si nullus sit alius qui id possit, teneri. Vnde Parochi omnes in nostra Diœcesi Leodiensi, censentur ad hoc in iudicio

competentes Notarij, adiunctis duobus testibus, sicut & in causis matrimonialibus. Verumtamen velim Curatos sese quantum possunt, ab hoc onere eximere, & illis committere qui iuris & praxis sint periti. Etenim à Iurisconsultis peritissimis audiui, maximam partem processuum & litium quas tractant, originem habere ex imperitia, vel Notariorum, vel Parochorum, qui testamenta aut matrimonialia scripta condentes, non expresserunt clarè, vel satis peritè, mentem testantis, aut contrahentis: ideoque sine sufficienti capacitate Scripturis similibus conficiendis se immiscendo, grauium damnorum causæ existunt.

Quæro sexto. An quando quis absoluitur in periculo mortis debeat alia forma, quàm ordinaria absolui. R. sufficere ordinariam: *Ego te absoluo a vinculo excommunicationis in quantum possum & indiges, deinde ego te absoluo ab omnibus peccatis tuis, &c.* Rectè tamen additur, *à vinculo excommunicationis & omnibus censuris*, vt etiam docet Parochiale Leod. f. 141. agens de Extrema Vnctione. Vbi tamen caue errorem quorundam, qui ministrantes Vnctionem, iubent recitari *Confiteor*, per ægrum, vel assistentes, deinde formam iam dictam pronunciant, quia eam in Parochiali ibi reperiunt: nec aduertunt esse formam sacramentalem, quæ non est danda nisi cum æger peccatum aliquod confitetur. Error autem iste grauis est, nec tamen infrequens.

CAPVT II.

DE MODO ADIVVANDI moribundum.

QVæro. Quis optimus modus moribundum adiuuandi? Resp. 1. hortandus est, vt Symbolum Apostolorum plena fide recitet vernaculo termone: vel si non potest ore, mente id faciat cum Sacerdote, & annuat se intelligere; & protestari se in ea fide velle mori, & perseuerare. Iuuat enim plurimum, vt sicut in ingressu vitæ per Baptismum, Symbolum per se, vel per susceptorem quisque recitat: ita & in egressu ex hac vita idem repetat. Sic S. Petrus Martyr in vltimo spiritu digito suo proprio cruore asperso scribebat in terra, *Credo in Deum Patrem Omnipotentem.*

2. Hortandus est, vt spem viuam & firmam concipiat vitæ æternæ, non tam suis innixus meritis, quàm meritis Domini nostri Iesu Christi. Quod si diffidentia, torpore, pusillanimitate anxius aut turbidus appareat, bonum est illi insinuare illud ex Psalmis. *In te Domine speraui non confundar in æternum.* Item illud: *Quare tristis es anima mea & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei, & Deus meus.* Vt hæc & similia frequenter ore & corde repetat, adiuuandus est.

3. Excitandus est in illo actus frequens contritionis, & amoris Dei super omnia, detestando omnia peccata vitæ præteritæ, propter Deum summum bonum, summo amore amandum.

4. Excitandus est in eo actus perfectæ resignationis, & oblationis sui, secundum animam, & corpus, statumq; præsentis morbi, cum omnibus doloribus & incommoditatibus. Quatenus concipiat feruens desiderium ac votum, per quod optet omnes voluntates Dei, omnia consilia & desideria erga se animæ Iesu Christi, perfectissimè adimpleri se, vsque ad vltimum momentum.

5. Monentis est, vt omnia sua desideria, suspiria, langores & dolores vniat cum doloribus & languoribus Iesu Christi in cruce patientis, & ad mortem vsq; ex obedientia Patris se humiliantis, vt ex vnione illa, accepta etiam fiant Patri æterno.

6. Moneatur concipere specialem deuotionem & attentionem, tum ad agoniam Christi in horto Patrem orantis, tum ad tres illas horas quibus languens in sūmis cruciatibus pependit in cruce, valido cordis clamore cum lachrymis & suspiriis; orans pro omnibus afflictis, ipse derelictus est afflictissimus. Vir dolorum, nouissimus virorum.

7. Proponenda est ei specialis deuotio ad cor Iesu amorosum lancea apertum, in quo fons omnis consolationis & gratiæ reperitur, & omne bonum, atque per illam portam pietatis patet ingressus ad misericordiam, ad vitam & gloriam. Iungat ergo sæpius cor suum, & vniat illud cordi amoroso Domini nostri Iesu Christi, à quo omne bonum & meritum Vnde si aliquando diffidentia aliqua obrepta à Satana immissa, confidenter dicat cum Diuo Bernardo: *Ego quicquid mihi deest, vsurpo ex vulneribus Domini nostri Iesu Christi, quia misericordia affluunt, nec desunt foramina, per quæ affluunt.*

8. Moneatur rogare Deum: *Cùm defecerit virtus mea, ne derelinquas me, neque proijcias me. Deus ne elongeris à me, Deus meus in auxilium meum respice.* Ad hoc autem iuuabit ei proponere vt specialiter deprecetur Dominum, quatenus in extremis, cùm ampliùs loqui non dabitur an intelligere, velit ipse acceptare omnia suspiria ad extremum halitum vsque, quæ quidem ex nunc illi offerat, optans vt toties quoties respirabit, tot sint resignationes & oblationes cordis sui palpitantis, ad cor Iesu, & ad voluntatem eius perfectè semper adimplendam respirantis.

Denique, edocendus est iaculatorias aliquot orationes breues, siue ex Psalmis, siue ex Litaniis, aut precibus Ecclesiæ, quibus frequenter & feruenter affectum cordis possit reuocare. Et his etiam vtatur Sacerdos coram ægro, breuiter insinuando, potius quàm prolixo discursu aut exhortatione, quæ quandoque non solùm inutilis est, sed molesta illi qui capite & auditu debilis est.

Hæ autem breues oratiunculæ, modò ad Patrem, modò ad Christum, modò ad Spiritum sanctum dirigi possunt, modo ad Virginem, aut Angelum custodem, vel Sanctos, cuius particulari protectioni se æger commiserit. Apud illos qui rudes sunt & illiterati, sufficiet eas depromere ex Oratione Dominica, Symbolo, aut Salutatione Angelica. Vnaquæque enim petitio Orationis Dominicæ cum affectu eleuata & ruminatæ efficaciter potest animum ægri afficere. Quid enim melius potest æger in ore habere, quàm illud: *Pater sanctificetur nomen tuum?* Aut illud: *Pater fiat voluntas tua:* Aut illud: *Adueniat Regnum tuum:* Aut denique illud: *Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo.* Quid ad Virginem efficacius dirigi potest, quàm istud: *Sancta Maria Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus nunc & in hora mortis.* Aut istud: *Maria Mater gratiæ Mater misericordiæ tu nos ab hoste protege, & hora motis suscipe.*

Hæc modo sufficiant de hac re breuiter insinuata, de quibus forsan fusius potero alibi ex professo differere, Tractatu de hac re speciali.

CAPVT TERTIVM.

DE SEPVLTVRA mortuorum.

QVæro primò. An omni die possit sepeliri mortuus? Respond. affirmatiuè, etiamsi dies sit Paschæ. Apud aliquos visum est in dubium reuocari, an in die Parasceues sepeliendus sit mortuus? Resp. etiam tunc posse sepeliri, sed tamen tunc non sunt pulsandæ campanæ. Quantum autem temporis interesse debeat inter mortem & sepulturam, ex locorum diuersa consuetudine pendet resolutio. Nobis ordinantur in Leodiensi Diœcesi viginti quatuor horæ. Quod intellige, nisi causa sub it, vt facilè fit in nimio æstu dum corpora corruptioni sunt obnoxia, aut tempore morborum, &c.

Quæro 2. An Missa de *Requiem*, possit celebrari omni die? Resp. posse, excepto die Parasceues, in quo non potest celebrari vlla Missa. Excipiunt & aliqui diem Sabbati sancti, atque etiam Paschæ. Excipi etiam possent solemnitates aliæ celebriores in Ecclesia, in quibus non est congruum saltem officium publicum & solemne exequiarum celebrare. Imo in nostra Diœcesi iuste ordinatum est vt exequiæ & publica mortuorum officia diebus Dominicis, aliisve festis non peragantur, sed in diem non impeditam reiiciantur. Ita Synod Leod tit. o cap. 8. Priuatim autem celebrare de defuncto diebus dictis licet, & ex causa laudabile esse potest.

Sic lego in vita Iosephi Anchietæ, Sacerdotis è Societate, in Brasilia miraculis clari. Ipso die festo S Ioannis Euangelistæ, qui tertius est à natali Christi, celebratam Missam *Requiem*, certo nomini applicauit. Id verò absurdum multis, visum est. Quapropter & Superior quasi reprehendens coram aliis, quæsiuit ab eo, cur in tantæ solemnitatis die, ita ab Eccl. ritu exerraret? Respondit illa nocte in Lauretano Collegio Sacerdotem Societatis obiisse, suum quondam Conimbricæ condiscipulum, seque pro anima illius sacrificium obtulisse. Rogatus est iterum, an aliquid nosset de animæ illius statu: Respondit. Cælum ingressam, cùm ad eum sacrificij locum venisset: *Omnis honor & gloria*. Hæc ibi.

Quæro tertio. An si mulier in partu moriatur, debeant legi orationes quæ solent recitari ad introducendam puerperam in Ecclesiam, idque super corpore iam mortuo, antequam ad Ecclesiam deferatur pro sepultura? R. licet antiquitus ab aliquibus Sacerdotibus hoc videatur practicatum, vt etiam testantur seniores aliæ matronæ, non video cur fieri debeat; tum quia tales orationes sunt pro viua, & non pro defuncta: tum quia hoc in rituali non reperitur, tum denique quia sapere videtur aliquam superstitionem anilem, qua existimant puerperas ante id haberi quasi paganas & Ethnicas: per illas autem orationes reddi quasi nouiter Christianas. Sic enim loquuntur vernaculè de puerperis: *Elle gist Payenne*. Edocendæ igitur sunt, hanc introductionem in Ecclesia non ad aliud fieri, nisi vt redeant post sufficientem naturæ ex partus debilitate restaurationem, redditurae Deo gratias, & se prolemque illi oblaturæ, implorata Sacerdotis per preces Ecclesiæ benedictione. Ex quo etiam consequitur, quando periclitantibus post partum domi eis Sacramenta ministrantur, non esse necesse has orationes præuiè recitare, quasi per illas ab aliqua irregularitate, siue impedimento Sacramentorum liberantur, quod sapit Iudaïsmum.

Quæro 4. Quinam priuentur sacra sepultura.

Primo, qui non est baptisatus. Vnde puer moriens ante baptismum, non debet sepeliri in loco sacro, nisi fortè mortuus sit in vtero, nec extractus: tunc enim censetur pars matris, si autem extrahatur & separatur fœtus à matre, in loco profano est tumulandus. Si vero est baptisatus, licet sit baptismus dubius, sepultura sacra ei non denegatur, siue sit dubius ex parte materiæ, per quam baptisatus fuit, siue ex eo quod dubitabatur viuere. Iudicandum enim est in fauorem infantis, quandiu durat dubium.

Secundo excommunicatus nominatim denunciatus, vel notorius percussor Clericorum. Dico nominatim excommunicatus, &c. quia hos solos tenemur vitare, dum viuunt, sic etiam dum mortui sunt. Nam cui communicauimus viuo, possumus & communicare mortuo.

Dices: Ergo hæretici passim poterunt sepeliri in loco sacro, si nominatim non denuncientur excommunicati? R. negando consequentiam. Nam licet ex eo capite quod excommunicati censeantur, sed non vitandi ante denunciationem, posset excusatio esse: tamen si manifesti sint, & decesserint in hæresi sine signis pœnitentiæ, priuandi veniunt sepultura: quia in statu notorio peccati mortalis moriuntur, quales omnes non sunt sepeliendi in loco sacro vt statim dicemus.

Aduerte verò in locis quæ occuparunt hæretici, siue in Ecclesiis & Cemiteriis, in quibus corpora sepelierunt cum priùs Catholicorum corporibus sepeliendis illa loca deseruirent, non esse necesse exhumari ista corpora, tum quia non possunt ossa eorum distingui ab ossibus Catholicorum, tum quia vt plurimum hæretici isti non fuerunt nominatim excommunicati. Sufficit ergo, dum iterum redeunt in vsum Catholicorum, aspersione aquæ solemniter ab Episcopo benedictæ reconciliari. Qui casus mihi propositus fuit nouissimè in Oppido Gelhausen in Germania, ab Illustrissimo D. Carafa Legato & Nuncio Apostolico, eo quod per eam vrbem dum transiremus, Religiosi Franciscani templum suum recuperarant auxilio militum Hispanorum, ibidem Præsidiariorum rogabantque auctoritate Illustrissimi locum iterum reddi sacris vsibus: difficultas verò mouebatur, propter corpora Lutheranorum ibi sepulta, an priùs exhumanda forent. Et ob rationes dictas, respondi quod non esset necesse: cùm nec etiam tunc temporis, licet discerni potuissent aliqua sepulchra hæreticorum, conueniens fuisset ea disfici, ne noui tumultus suscitarentur in ciuitate planè hæreticorum, & occasio eis daretur inclamandi pacta Cæsarea effringi.

Quod verò si contingat in loco sacro temerariè sepeliri aliquem nominatim excommunicatum, sepelientes excommunicationem incurrunt, vt habetur in Clem. 1. de sepult. Nec diuina officia ibi celebrari debent, nec fideles sepeliri, donec extrahatur corpus & reconcilietur locus. Si verò signa pœnitentiæ edidit excommunicatus talis, poterit absolui post mortem ab illo ad quem spectabat auctoritas absoluendi. Vide Nau. c. 26. & Tol. l 1. c. 16

Tertio, priuantur sepultura duellantes, si in conflictu decesserint. Item occidentes se ex desperatione vel ira, si nullum contritionis signum

ostenderint. Qui autem seipsum occidit cùm mentis compos non esset, non priuatur. Imo cadauer hominis fidelis, si inueniatur in puteo, in loco sacro est humandum. Conicitur enim probabiliter vel casu decidisse, vel violenter ab aliquo deiectum. Ita Rodriguez p.2.c.56.

Quarto, priuantur blasphemi, nisi signa contritionis dent. Si autem in morbo quis blasphemet, & possit coniici quod ex phrenesi, pro vt contingit quandoque febricitantibus: etiam si moriatur sic, propterea priuatur loco sacro. Prudenter autem iudicandum est, ex qua causa & ex qua dispositione blasphemet. Sunt & alia peccata quæ specialiter enumerantur à Summistis, ob quæ denegatur sacra Sepultura. Vide latè Siluestrum, & alios v. *sepultura.* Inter illa enumerant Raptores bonorum alienorum. Item vsurpatores decimarum, si in fine vitæ non restituant, aut non dent cautionem de restituendo.

Postremo, priuandi sunt sepultura, non solùm qui non sunt confessi, aut qui non communicarunt in Paschate; sed & omnes qui moriuntur in peccato mortali notorio, seu manifesto, sine signis pœnitentiæ; vt meretrices, concubinarij, vsurarij, & qui in flagranti delicto occiduntur. Sufficit autem vnus testis fide dignus, qui attestetur dedisse signa contritionis, vt possint sepeliri.

Quæro quinto. An debeant permitti aperiri corpora defunctorum? Respondeo ex iusta causa id posse fieri ex consensu propinquorum, maximè cùm grassantur morbi aliqui ignoti, ideoque aperiunt Medici, vt illis prouideant.

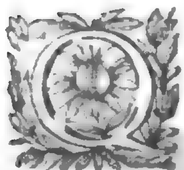

RESOLVTIONES QVÆSTIONVM Pastoralium.

DE ORDINANDIS VEL Ordinatis.

CAPVT PRIMVM.

De Impedimentis Ordinum.

Quæro primò. Quinam incurrant suspensionem ab Ordine? Resp. 1. Qui absque examine, & Episcopi consensu furtim iniecisset se multitudini examinatorum, & simul cum eis Ordinem suscepisset. 2. Qui sine titulo beneficij, aut patrimonij sufficientis promotus esset. 3. Similiter suspensum existimant Nauarrus, Suarez & alij eum qui promouetur cum titulo patrimonij, aut beneficij, sed sufficientis, obligauit se ad renunciandum ei statim ac ordinatus fuerit: Nam tali ratione ordinari, perinde est ac ordinari sine titulo: & est potius ementitus titulus, quàm verus quandoquidem ex pacto, aut iuramento ei sit renunciandum. Secus erit, si renunciatio fiat post ordinationem, nullo pacto præcedente. Vide Nauar. c.27. n.158. Si vero aliunde non habet, vnde se sustentet talem renunciationem facere prohibetur sine Episcopi licentia per Trid. sess.21. c. 2. de Reformat. 4. Qui promouetur ante legitimam ætatem scienter. Nam qui bonâ fide existimat se habere ætatem legitimam, sicut excusatur à culpa, ita, & à suspensione. Neque verò cessat suspensio, quando ordinatus scienter, ante ætatem legitimam, postea ætatem attingit, sed debet prius requirere absolutionem à suspensione. 5. Qui ordinatur ab alieno Episcopo, sine consensu proprij: hic tamen iterum bona fides Ordinati excusaret, quia requiritur præsumptio.

Quæro 2. Quid si tales ministrent in ordine suscepto? Resp. tunc incurrere irregularitatem: maximè si exerceant solemniter actum ordinis sacri. Atque cum suspensio possit tolli ab Episcopo (nisi in canone exprimatur Papæ reseruari) tamen irregularitas tantum tollitur à Pontifice, nisi ex delicto occulto proueniat. Notant verò Theologi, eum qui ex delicto occulto irregularis fuerit, non teneri se prodere abstinendo ab officio, si euidens fuerit periculum infamiæ: imò si non possit priùs habere dispensationem, præuia contritione potest officium exercere, quamdiu tale periculum durarit.

Quæro 3. Quinam ob irregularitatem arceantur à susceptione Ordinum? Resp. 1. Omnis infamis tam iuris quàm facti infamia, contrahit irregularitatem, susceptionem Ordinum impedientem. Dupliciter autem incurritur.

Primo, per sententiam definitiuam, qua quis à Iudice de crimine condemnatur.

Secundo, per alia crimina, quibus ex iuris dispositione irregularitas est annexa, vt sunt, simonia, duellum, crimen læsæ Maiestatis, hæresis: atque etiam eam incurrunt hæreticorum fautores, hæreticorum & fautorum filij. Cap. *Statuimus* 2. de hær. in 6. Si pater est hæreticus, filius & nepos sunt irregulares. Si mater, filius tantum. Quod intellige, si moriantur vt tales. Ita Pontifex. Sed aduerte quod filius debeat nasci patre iam hæretico, & debet fuisse probatus talis.

Respondetur secundo. Esse aliquas irregularitates, quæ sunt impedimenta ad ordines, quæ tamen non proueniunt ex crimine, qualis est ex defectu corporis. Omnis enim defectio membri reddens hominem inhabilem ad celebrandum, vel saltem efficiens vt sine notabili deformitate ac scandalo celebrare nequeat: inducit irregularitatem, & hoc in dubio iudicio Episcopi relinquitur. Sic irregularis iudicatur, qui caret visu oculi sinistri: ita vt cogatur deformiter ad librum se vertere. Gibbus non inducit irregularitatem, nisi sit notabilis nimis deformitas: nec claudicatio, si non sit tanta, vt scipionem vel pedem ligneum in altari requirat. Qui morbum caducum patiuntur, nunquam possunt ordinari, & post ordinationem non possunt celebrare, quandiu periculum fuerit: idem dic de obsessis & arreptitiis. Irregularitatem etiam & impedimentum ad Ordines incurrunt bigami & illegitimi. Bigami dicuntur, qui bis matrimonio fuerunt iuncti, vel qui contraxerunt cum vidua aut corrupta, vel etiam quando quis cognoscit vxorem post adulterium, siue sciat, siue non. Illegitimus autem dicitur, qui ex copula fornicaria seu illegitima natus. Per matrimonium tamen subsequens, filij fornicarij fiunt legitimi, si sint filij naturales, hoc est, qui geniti sint ex parentibus, inter quos tempore conceptionis vel natiuitatis talium filiorum, nullum erat impedimentum, quod redderet matrimonium nullum inter illos. Spurij enim, hoc est, orti ex parentibus qui tempore conceptionis & natiuitatis impedimentum dirimens, habebant, manent illegitimi. In hac irregularitate solus Papa dispensat ad Ordinem sacrum, & beneficium curatum. Ad minores Ordines, & beneficium simplex dispensat Episcopus.

Quæro quartò. Quid de irregularitate prouenienti ex homicidio, quando incurratur, ita vt impediat ordinationem? Respondeo primò: Ex homicidio voluntario, hoc est, directè & per se intento, incurritur irregularitas, quæ extenditur ad mutilationem, dum membrum aliquod abscinditur. Atque etiam incurrunt mandantes, aut consulentes talem mutilationem. Resp. 2. Non incurrit, qui non valens aliter euadere, mutilat inuasorem. Si tamen possit fugere, incurrit, nisi fuga si periculosa vel ignominiosa: quia tūc censetur moraliter mors ineuitabilis, & non est culpa. Idem sentiunt multi, si occidas ad rerum tuarum necessariam defensionem. Item in ad licitam proximi defensionem, cum moderamine inculpatæ tutelæ. Quantum ad eos qui militant, nemo ex bello iusto ad vitæ defensionem necessario, irregularis est, licet in eo occidat. Militantes verò in bello iusto aggressiuo, fiunt irregulares si propriis manibus mutilarint, aliàs non, vt ex communi docet Molina. Clerici tamen in aggressiuo bello etiam iusto militare non possunt, maximè si sint Clerici in Sacris. Capitul. caus. 23. quæst. 8. Possunt tamen ex pia causa & Superioris licentia illi interesse, & sine periculo alios exhortari ad strenuè pugnandum. Respondeo: Quantum ad homicidium casuale (quale dicitur, quod præter intentionem, & absque necessaria defensione contingit) si quis det operam rei etiam licitæ, si non adhibet debitam circumspectionem, ne noceat, & sequatur ex opere homicidium, fit irregularis, quia censetur tunc homicidium in causa voluntarium. Si debitam diligentiam quis adhibuerit, non incurrit, etiam si det operam rei illicitæ, nisi in casibus à iure expressis. Ratio est, quia tunc censetur inuoluntarium, & per diligentiam abstergitur periculum, ratione cuius actus talis posset tendere ad homicidium. Aduerte verò: cum multi concurrunt ad actum periculosum, si quis occiditur, omnes censeri irregulares. Sic si multi ex consulto eundem hominem sunt aggressi, licet ex vnico vulnere moriatur, omnes de homicidio & irregularitate tenentur, quia censetur vna moralis causa homicidij. Item cùm multi iaciunt lapides & nescitur quis occiderit, omnes censendi sunt irregulares.

Quæro quintò. Quid de illis qui in iudicio concurrunt ad causam sanguinis, Accusator, Testis, Notarius, Iudex, &c. Resp. 1. Si ex accusatione alicuius sequatur mors, Accusator fit irregularis. Si tamen Clericus protestetur se non intendere iudicium sanguinis, non fit irregularis, c. 2. de homicidio. Et hoc verum est secundum multos, licet haberet animum protestationi contrarium, quia ius Pontificium non videtur requirere nisi externam protestationem, disponens de actibus externis. Accusans de crimine quod mortem non meretur, si Iudex morte puniat, non fit irregularis. Resp. 2. Idem dicendum de teste, quod iam dixi de accusatore. Hoc tamen aduerte, quod testis Clericus nullo iure excipitur, etiam factâ protestatione sicut accusator. Resp. 3. Iudicem & cæteros inferiores ministros in causa sanguinis, puta tabelliones, procuratores, sollicitatores fieri irregulares. Potest tamen Episcopus, Abbas, vel alius iurisdictionem habens, sine irregularitatis metu causæ criminalis alteri actionem iniungere quia voluntas committentis iurisdictionem non fertur ad homicidium, sed ad iustam gubernationem. Aduerte verò iuxta Capit. *Sententiam sanguinis*, non posse Clericos in hoc loco supplicij assistere. Quod restringit communis sententia ad Clericos in sacris, & Beneficiarios. Atque Suares, & alij, id etiam solum putant in illis veniale. Hæc satis ad nostrum propositum de his irregularitatibus, de quibus videri possunt Sayrus, Suarez, Filliucius, & alij ex professo tractantes.

CAPVT SECVNDVM.

DE LECTIONE HORARVM Ratione Ordinis.

QVæro primò. An teneantur in Sacris constituti sub peccato mortali legere horas canonicas? Respondeo teneri, & quidem mortiferè peccare etiam semel omittendo. Est communis sententia, contra Angelum & Richardum, qui dixere non esse peccatum mortale, nisi qui consuetudinem omittendi habeat, vel ex contemptu faciat. Imò plerique docent esse mortale vel vnam horam negligere, puta tertiam, vel sextam, vel completorium. Non assentior tamen Nauarr. docenti omissionem tertiæ partis, v. g. vnius Psalmi cum hymno, in sexta, vel tertia, aut nona, esse peccatum mortale: nec enim adeo materia grauis videtur, vt sub peccato mortali prohibeatur. Quinimo videri etiam possit alicui probabile, vnius horæ breuioris, puta tertiæ, aut sextæ, omissionem ex negligentia, non esse mortalem, quia cum opinio communior asserat esse vnicum præceptum quò præcipitur totum diuinum officium recitari, dici posset respectu huius totius, vnius horæ omissionem non esse notabilem partem. Sic si præcipitur alicui ex pœnitētia, vel aliter, vnam horam & mediam impendere orationi, vel simul, vel diuisim, si medium quadrantem horæ omittat, non censetur peccare mortaliter. Item, si cui præciperetur aliquo die recitare quadraginta Psalmos, & tres aut quatuor breues illo die contingat eum negligere, an censetur notabilis adeò materia, vt peccati mortalis reatum incurreret? Hæc afferri possunt pro hac sententia, nam in officio diuino fere quadraginta Psalmi intercurrunt, cum lectionibus, capitulis, antiphonis, orationibus, du autē omittitur, tertia, vel sexta, tres Psalmi omittuntur cum paucis adiectis: ita vt in omnibus recitandis non impendatur nisi horę semiquadrans. Debet autem esse valde graue quod mortale esse censetur. nam huc punire morte æterna alienum est à diuina bonitate, cū in foro ciuili tale punire morte temporali censeretur tyrannicum, vt rectè aduertit Reginaldus Praxis iur. p. 1. q. 6. Sic Laici in Ordine S. Francisci pro sexta aut tertia dicere tenentur septem *Pater noster*. Cur pro omissione negligenti septem *Pater* condamnaremus eos peccati mort. cùm videatur non esse satis grauis materia? An qui vouisset septies in die dicere *septem Pater*, peccaret mortaliter omittendo septem? Cùm ad 80. Pater obligentur dietim, septem vix est notabilis pars. Confirmatur. Quia qui mutat officium puta de Dominica, & vt breuius sit, dicit de Festo Dupliciad libitum, non censetur peccare mort. & tamen longe omittit quàm qui Tertiam solam. Dices: Ille implet præceptum quoad substantiam, septem horas persoluens alter autem vnam ex septem omittens aliquid omittit quod spectat ad substantiam Resp. id quidem verum esse sed tamen illa substantia omissa nō videtur satis notabilis pro peccato mor. Nec sequitur: Vna hora omittitur, ergo peccatum mort. com-

mittitur. Nam qui Sabbatho sancto omitteret Vesperas, quæ constant Psalmo *Laudate*, cum *Magnificat*, & Oratione, videtur quid leue omittere. est tamen vna hora. Item, qui obligaretur ad Officium B. Virginis, omittens vnam horam paruam videtur non peccare mortaliter.

Quæro 2. Quænam sit iusta causa excusans à lectione horarum? Resp. 1. excusat morbus, v.g. si absque notabili dolore capitis, vel oculorum, aut simili molestia, recitare nequeas.

Secundò. Si periculum graue mortis incurreret, sicut potest fieri inter Hæreticos.

Tertiò. Si côcio, vel alia functio publica omitti deberet, vel conuenienti modo fieri nequiret, nisi horæ omittantur. Quod si quis vel ob debilitatem, vel aliam ob causam, saltem maiorē partem dicere nequit, ad nihil tenetur: si maiorem partem potest tenetur illam recitare, vt docet Nauarr. & alii. Rectè tamen aduertit Binsfeldius, hic non oportere angi nimis scrupulis, quia non requiritur vt homo in moralibus extremum potentiæ exerat: dicimur enim posse, quod commodè, & sine probabili corporis periculo possumus, quod Medicus aut æger prudenter iudicabit. Adde: si ob infirmitatem non potes recitare nisi ope socii nec consueueris eo vti non teneris: secus si consueueris. inquit Lessius.

Quartò. Nō excusatur quis, eo quod in studiis versetur, aut quod iter faciat, vt communis habet opinio. Qui ergo iter faciunt, & suum Breuiarium non deferunt, non excusantur à peccato, qui in culpa sunt sibi impedimentum ponentes voluntariè. Qui autem caret Breuiario sine culpa, nec pro tali tempore potest habere, excusatur.

Quæro 3. Vtrum Tonsurati teneantur ad Psalmum *Miserere*? Resp etiamsi sit consuetudo recitandi non videtur tamen obligare per modum præcepti, sed per modum consilij, & ex decoro. Ita Lessius.

Quæro quartò. Quale peccatum sit syncopare dictiones, vel absorbere syllabas?

Resp. 1. Est syncopa, cùm intercurrit verborum quædam omissio vt fit dum priora verba iūguntur vltimis, absorptis mediis: vel dū ita celeriter expediuntur horæ, vt articulatæ voces non percipiantur, vel dum inchoantur Versus, antequam alii, qui simul legunt, finiant. In his ergo, cùm est grauis excessus, peccatum mortale incurri potest, & obligatio repetendi. Vnde in capitulo *Dolentes*, quod desumptum est ex Concilio generali Lateranensi sub Innocentio III. dicitur: *Districte præcipientes in virtute obedientiæ, vt diuinum Officium studiose celebrent pariter & deuote.* Vbi illud, *studiose*, opponitur illi quod est cursim & syncopando recitare, vt explicat Glossa. Vultque Concilium tollere abusus, qui erant in quibusdam Ecclesiis, maximè Collegiatis, vbi ob celeritatem non persoluebantur, vt decet, officia diuina. Estque præceptum graue, quandoquidem strictè & virtute sanctæ obedientiæ præcipitur: neque solùm concernit in Choro cantantes, sed etiam legentes, quamuis facilius in officio publico peccato graui reatus incurratur, quàm in priuato. Aduerte tamen, si quis inuoluntariè quædam absorbeat, v.g. ex linguæ præcipitantia, balbutie, vel insolita consuetudine, quæ corrigi nequeat, non censebitur peccatum. Resp. 2. Absorbere syllabas non esse ordinariè nisi veniale, quia manet integra precum substantia, ita vt intelligi etiam possit: & quando id fit inuoluntariè, nullum censetur peccatum.

Quæro quintò. Quale peccatum sit horarum interruptio? Resp. In priuato officio, si fiat absque causa, solum est veniale: manet enim substantia precum, licet in medio cursu fiat aliqua interruptio. Vnde etiamsi duret per vnam aut duas horas, non est obligatio repetendi, quod ante recitatum est: quia singuli Psalmi, imo & versiculi, suam habent significationem. Ita Lessius cum multis aliis.

Quæro sextò. Vtrum si quis interrumpat officium animo repetendi iam lecta, satisfaciat si postea non repetat. sed solùm Sequentia adiungat? Resp. non teneri repetere, sufficit enim quod mutet propositum. Sic, qui die festo audiuit Sacrum animo non satisfaciendi præcepto sed audiendi aliud, potest mutare animum, & non audire. Ratio est, quia simpliciter præcipitur audire Sacrum attentè & deuotè: non autem præcipitur vt animo implêdi præceptum audiat. Potest enim nihil cogitare de præcepto, aut de Festo, & tamen audire Sacrum, & adimplere præceptum. Satisfactum ergo tunc est intentioni Ecclesiæ quoad rem præceptam. Ne tamen quis censeatur præceptum contemnere in animo, explicitè vel implicitè debet censeri velle obedire, vel per hoc opus, vel per aliud. Vnde si expresse intendat non satisfacere per hoc opus debet animum habere satisfaciendi per aliud: alioquin peccat contra præceptum, non quidem omissione operis externi, sed interno contemptu, quia non vult obedire præcepto: quamuis reipsa obediat, faciendo opus. Illum autem animum debet habere, quamdiu manet in priore proposito, quo vult non esse satisfactum præcepto, opere præcedenti. Itaque si mutet hoc propositum, non est necesse vt permaneat in voluntate operis iterandi: nec tenetur iterare: quia non amplius censebitur præceptum contemnere. Idem dicendum de precum repetitione. Hæc Lessius lib. 2. 37. dub. 10.

Vide 34. propositionem inter Damnatas ab Alex. 7.

Quæro septimo. Quale peccatum sit mutatio officij? Resp. etiamsi fiat voluntariè, non esse mortale, v.g. si loco officij de feria, dicas de venerabili Sacramento, aut aliud officium. Ratio est, quia substantia præcepti seruatur. Ecclesia enim primario præcipit septem horas, quod autem fiat de hoc, vel de illo festo officium, pertinet ad modum & circunstantiam secundariam, quæ non censetur tanti momenti. Ita communior sententia.

Quæro octauò. Quale peccatum sit mutatio ordinis inter horas? Vt si Prima recitetur ante Matutinum, vel Sexta ante Tertiam. Resp. Non esse peccatum mortiferum, quia ordo horarum non est sub præcepto nisi secundario; nec censetur tanti momenti. Vnde facilè datur iusta causa mutandi. Sic iustam causam existimo in Parocho, qui in diebus solemnibus manè debet cantare Matutinum cum Laudibus in Choro, & propter Confessiones audiendas, & Missam celebrandam, non est rediturus ante Meridiem: iustam, inquam, causam habet si recitet Primam, & alias horas minores ante Matutinum: quod aliquando practicaui. Nam & communiter tradunt posse aliquem in Choro persoluere horas quæ canuntur, etiamsi contingat illum necdum persoluisse aliquam ex horis præcedentibus. Imò cùm quis accedit Chorum, & iam pars inchoata est: potest prosequi cum aliis, & postea supplere partem omissam. Addit Toletus: si à viro graui inuiteris ad recitandas, v.g. Vesperas, & necdum recitaueris Nonam, esse iustam causam.

Quæro nonò. De tempore lectionis horarum.

Resp. Ad vitandum peccatum mortale sufficere vt recitentur ante medium noctis sequentis: est vero veniale, si absq; causa tempus nimis præueniatur, vel nimis differatur. Ex consuetudine autem licitum est recitare Matutinum & Laudes pridiè, etiã ante solis occasum, siue ante cœnam, siue post cœnam; post tempus scilicet Vesperarum & Completorij: puta circa quartam aut circiter Laudes adiungi possunt, vel seiungi, & in alterum diem differri. Paruæ horæ nõ possunt dici pridiè, sed solùm post mediam noctem, possunt tamen omnes vsque ad Vesperas exclusiuè, ob aliquam honestam causam recitari manè, teste Nauarro, imò si causa adsit, etiam Vesperæ adiungi possunt, teste Caietano, quod apertè habetur cap. 1. de Celebratione Missarum, vt si instaret profectio, vel alia longa occupatio, vel amicorum interpellatio: imò maior quies & deuotio, posset legitima causa censeri, vt notat Caietanus.

Quæro decimò. Vtrum peccet mortaliter, qui sponte distrahitur, modo integrè omnia pronunciet?

Resp. Hic esse duplicem sententiam, vnam quæ affirmat, & est probabilior: alteram quæ negat, & absolutè probabilis etiam censetur, habetque multos recentiores Theologos fauentes. In hac sententia, sufficit quod integrè persoluat officium, & exterius non faciat ea quæ incompatibilia sunt cum interna attentione, vt puta fabulari, pingere, scribere, iocari. Qui horas persoluit dum se induit, vel exuit, vel faciem lauat, potest nequidem venialiter peccare: quia hæc non necessariò impediunt animi attentionem. Vnde & præscribuntur aliquæ orationes: dum in Missa quis induit se, vel lauat.

Quæro vndecimò. Quid dicendum de eo qui nihil animaduertens bonam partem Ecclesiastici officij persoluit, animo variis cogitationibus distracto, an scilicet repetere debeat?

Respond. nihil repetere debere: nimirum, quia mentis distractio minimè fuit voluntaria. Sed quid de eo iudicandum, qui recitat, & postea penitus obliuiscitur id quod ante recitarat? Hinc enim existunt multorum inanes scrupuli, qui cùm integrum Psalmum recitauerint, non recordantur amplius eius quod recitauerant, & ideo repetunt, ac deinde obliuiscuntur quod repetiuerint. Hisce scrupulosis hominibus mederi oportet, suadendo eis, vt nihil repetant, alioqui si semel iis concedatur, vt dicta replicent innumeris scrupulis aditus patebit: nam tertiò & quartò, ac sæpius iterata à capite recitabunt, ita Azorius lib. 10. cap. 3.

De obligatione beneficiatorum ad legendas horas, & in defectu de obligatione restituendi fructus; Vide eundem cap. 14. & Binsfeld. p. 4. cap. 12. Lessium libro secundo, capite 34. dubit. 32.

[*,*] [*,*] [*,*]

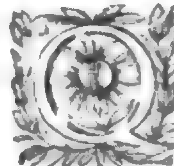

RESOLVTIONES QVÆSTIONVM ET Casuum Pastoralium.

CIRCA MATRIMONII Sacramentum.

CAPVT PRIMVM.

DE DENVNCIATIONIBVS.

Væro primò. Quot Denunciationes, & quando sint faciendæ? Resp. Trident. *Tres Denunciationes à proprio contrahentium Parocho, tribus continuis diebus festiuis: in Ecclesia inter Missarum solemnia publicè faciendas.* Hic autem aliqua notanda.

Primò, peccari mortaliter si illæ omittãtur, quia præceptũ est de re graui: Putat tamen Rebellus cũ quibusdam, non esse mortale vnam omittere, quando moraliter certum est nullum esse impedimentum. Quod esse probabile existimant alij.

Secundò, quando esset aperta & grauis necessitas contrahendi sine proclamationibus, nec posset Episcopus adiri. Posset tunc illis non præmissis Parochus Matrimonio assistere: quia cùm illæ non sint de essentia Matrimonij, sed tantùm ex præcepto Ecclesiæ, in tali causâ necessitatis, quando scilicet imminet graue damnum, præceptum istud non obligat. Exempli gratia: quis in periculo mortis cum concubina vult contrahere, vt legitimet prolem.

Casus huc spectans paucis abhinc diebus occurrit. Quidam miles iuuenculam quandam post fornicationes in vxorem cupit ducere, imò & de facto cum ea sponsalia iurat: deinde accedit Parochum puellæ, coram illo matrimonium cupiens contrahere, sed sine denunciationibus, sibi enim ad castra redeundum citò esse asserit: vultq; deserere puellam sibi iam affidatam, potiusquam expectare tempus denũciationum. Quærebatur, an Parochus posset assistere talium matrimonio, vt consulat huic puellæ, quæ relinquenda est ab illo, vel in fornicationis statu cum illo permansura? Respondi, cùm Episcopus facilè adiri non posset ad dispensandum, & moraliter esset certus Parochus nullum subesse impedimentum (de qua re etiam consulebam iuramentum peti à contrahentibus) potuisse in foro conscientiæ assistere, & hanc esse sufficientem causam bonum animæ vtriusque. Non tamen excuso contrahentes si fictio intercedat festinationis, ad euitandas denunciationes. Posset tamen & in illis etiam excusatio esse à mortali ex aliqua ignorantia, quia fortè non putent has denunciationes esse præcepti rigorosi, sed cuiusdam solùm solemnitatis, quam omittendi existimant se habere ob pudorem iustam aliquam causam, ideoque non esse hîc fraudem in re graui.

Tertiò aduerte quosdam existimare, quando timetur probabiliter matrimoniũ malitiosè impediendum, si præmittantur proclamationes, solùm tunc authoritate Parochi posse ante eas contrahi: si modò proclamationes fiant antequam matrimonium consummetur. Et hoc habet fundamentum in Trident. sess. 24. cap. 1. vbi dicit.

Quod

Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiosè impediri posse, si tot præcesserint denunciationes: tunc vel vna tantum denunciatio fiat, vel saltem Parocho, & duobus, vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur. Deinde ante illius consummationem denunciationes in Ecclesia fiant; vt si aliqua subsint impedimenta, faciliùs detegantur.

Quartò, non censetur mortale si contingat sine fraude interpellari denunciationes, ita vt non fiant continuis festiuis diebus modo non diu intermittantur. Imò nec veniale erit, si ex inaduertentia intermittatur aliquis festiuus dies, aut ex aliqua causa. Adde si tres dies festiui statim sese mutuo subsequantur, magis haberi finem intentum per Tridentinum, si non continuis illis festis denunciationes omnes fiant, sed expectetur, donec intercedant alij feriales, vt possint impedimenta detegi. Hoc tamen etiam non est præcepti.

Quintò, debent fieri in Ecclesia, in Missa, iuxta Trident. Quorumdam tamen locorum etiam consuetudo obtinuit, vt in Concione extra Missam, si ad eam confluit ordinariè populus, possint fieri. Imò & in his partibus non fit scrupulus, si aliqua ex denunciationibus in Vesperis fiat, ad quas maior pars populi concurrit, maximè si omissa fuerit in Missa inaduertenter, vel etiam quia nondum fuerat insinuata voluntas contrahentium, vel alia ex causa. Atque in his omnibus habetur finis intentus per Tridentinum, quod scilicet maiori parti Parochiæ innotescat Matrimonium.

An verò eodem die quo tertia denunciatio fit, iungi possint matrimonio, vide consuetudinem. Alicubi id prohibetur, alibi proclamatis bannis in Missa, non fit scrupulus, si in vesperis coniungantur. In Diœcesi nostra id aliquando puto fieri, nec prohibitionem reperio in Parochiali aut Synodo. Prohibetur verò eodem die coniungi, si vnica solùm fiat proclamatio, remissis aliis per Rubrum sigillum. Voluit tamen Anton. Albergatus Nuncius Apost. in decretis Visitationis id etiam non fieri in tertia die proclamationis sine licentia Episcopi: sed non puto vsu receptum, nec solere peti licentiam etiam in ipsa vrbe Leodiensi.

Quæro secundò. Quid intelligatur nomine diei festi? Resp. intelligi festos ex præcepto & consuetudine, vel etiam ex deuotione, etiamsi non seruetur festus dies, nisi vsque ad meridiem, inquit Posseuinus. Rationem dat, quia vbi Concilium non distinguit, nec nos distinguere debemus, & in omnibus saluatur mens Concilii, quæ est vt denunciationes fiant tempore quo audiantur à populo, his autem diebus populus confluit ad Ecclesiam. Addit doctissimos Romæ consultos sic respondisse.

Quæro tertiò. An matrimonium post denunciationes statim sit celebrandum, aut si diu differatur, iterum sint denunciationes faciendæ? R. esse quandam declarationem Congregationis Cardinalium, qua approbauit decretum Concilij Rauennatis 2. quod hi qui peractis denunciationibus, intra quatuor menses non contraxerint, non possint contrahere, nisi iterum peractis denunciationibus, arbitrio tamen Episcopi. In Diœcesi nostra cùm sponsalia contrahunt in facie Ecclesiæ, iurant se ante quadragesimam diem matrimonium celebraturos.

Quæro quartò. A quo debeant fieri denunciationes? Resp. à proprio contrahentium Parocho. Ita enim exprimit Trid. Quando verò contrahentes sunt ex diuersis Parochiis, proclamationes debent fieri in vtraque. Sed quæres quis sit proprius contrahentium Parochus? Respondet Congregatio Concilij, illum esse hic proprium Parochum, in cuius Parochia contrahentes habitant, quo tempore matrimonium contrahunt. Vnde quod Sanchez debere fieri in Parochia, in qua diutissimè habitarunt, non est necessarium. Imò nec aliquando conuenit, cùm enim aliqui iam diu antiquas Parochias deseruerunt, non censentur amplius qui ibi sunt Pastores, horum Parochi, nec quantum ad Sacramentum Pœnitentiæ, aut Eucharistiæ, nec quantum ad Matrimonium, aut alia Sacramenta, igitur nec etiam quoad denunciationes. Ergo generaliter Parochus qui censetur proprius Sacerdos quoad effectum Confessionis annuæ & Communionis paschalis, censetur etiam proprius pro administratione matrimonij, & consequenter pro denunciationibus faciendis. Prudens tamen Parochus si dubitet de aliquo impedimento, exiget testimonium à Pastore illius loci à quo hic coniungendus recessit. Hinc patet quid dicendum de famulis & ancillis, quæ modo in vno loco habitant per vnum annum aut alterum, modo in altero loco per simile spatium, & sic frequenter mutant: quæritur pro illis, in quo loco denunciationes faciendæ sint? Respondent aliqui, in loco originis, sed id non est necessarium. Possunt enim fieri in loco, in quo contrahunt, si ibi fixerint domicilium, & maximè si per maiorem partem anni commorati fuerint, & animo illic commorandi venerint. Sicut enim quantum ad confessionem & Communionem Paschalem sunt illius Parochiæ, in qua iam degunt, ita & quantum ad matrimonium, ac eius denunciationes. Non nego tamen si non sint satis noti, oportere diligentiam adhibere, vt testimonia afferant de loco, in quo diutius morati sunt, vel in quo magis noti esse possunt. Vnde in Namurcensi Synodo, tit. 6. c. 17. rectè sic ordinatur. *Parochi extraneos in Parochiis suis commorantes, nonnisi visis Ordinarium aut Parochorum suorum litteris, quod soluti sint fidem facientibus, matrimonio iungant. Quod si eas ob nimiam distantiam habere non possit, iuramentum ab eis exigant, quod nullum norint impedimentum.*

Quæro quintò. An Episcopus possit dispensare in omnibus denunciationibus pro arbitrio? Resp. cùm Tridentinum relinquat hoc non liberæ voluntati, sed prudentiæ Episcopi, censent Theologi requiri iustam causam. Iustæ autem causæ multæ sunt, & aliquæ specificantur apud Sanchez & Filliucium. Miror verò cum tam multæ sint, cur vnica tantum exprimatur in omnibus remissionibus bannorum quæ fiunt per Rubrum, vt vocant, sigillum in hac Diœcesi. Semper enim exprimitur pro causa, quod sit suspicio probabilis, malitiosè matrimonium illud, pro quo petitur proclamationum remissio, impeditum iri, cum nec hoc ita se habeat plerumque, nec id narrent partes, aut impetrantes: imò nec de ea re cogitent. Et quidem non est meum de illis quæ Superiores concernunt, inquirere. Non erit tamen abs re, si fortè nouerint Pastoribus aliquibus per id non satisfieri. Vnde quidam hac in re scrupulosior, quærebat à me, an tuto posset tali dispensatione, vel impetratione vti, cum contineret falsam narrationem & causam. Respondi vero ei non debere inquietum esse ea de re, cum sit stylus or-

dinarius: licet aliæ adsint, vel narratæ sint causæ, non propterea stylum ordinarium mutari per Notarium. Aduerte quando duo diuersæ Diœcesis contrahunt, sufficere relaxationem bannorum ab illo Episcopo, in cuius contrahitur Diœcesi.

Quæro sexto. An teneatur quis aperire impedimentum factis denunciationibus, quamuis sit occultum? Respond. Affirmatiue. Et ratio est, quia maior est ratio habenda salutis proximi quàm famæ: Et quia quilibet tenetur superiore præcipiente detegere peccatum inferens damnum tertio. Et quamuis non possit probari, nihil refert, quia non tendit hæc denunciatio ad punitionem criminis admissi, sed ad impedimentum, ne admittatur. Sed quid si quis acceperit sub secreto & iurauerit secretum tenere: Respondeo non teneri tunc iuramento, quia lex de vitando animæ periculo vincit legem de iuramento, & de seruando naturali secreto. Si tamen ex Sacramentali confessione sciret, non potest aperire: Item multi putant non teneri denunciare, si sine grauissimo suo incommodo non possit, aut sine magno etiam scandalo: quia tunc nec correptio fraterna obligaret, nec præceptum Superioris. Quod si impedimentum coniunctum esset cum infamia, & illud tantum quis audisset à personis fide indignis, aut incertis, non tenetur aperire, quia tum foret inefficax: consultum tamen esset mouere contrahentes, si commodè fieri potest, & speratur fructus.

Quæro septimo. An ante denunciationes debeant præcedere sponsalia? Respond. multis in locis non fieri denunciationes nisi prius sponsalia coram Parocho in facie Ecclesiæ contraxerint. Id verò non esse necesse patet ex praxi aliorum etiam multorum locorum, vbi sufficit consensus vtriusque partis Parocho intimatus, sine sponsalibus saltem publicis: & hoc in vsu est in his partibus. Permittitur vero libertati contrahentium, si sponsalia prius contrahere voluerint. Si in aliquibus Diœcesibus statutum sit de præmittendis sponsalibus ante denunciationes, obseruatur.

Quæro octauo. An post sponsalia contracta, si alteruter fornicetur cum alio, sit circunstantia necessario in confessione explicanda: Respond. Sanchez cum quibusdam aliis ex parte sponsi non esse confitendam: quia licet videatur circumstantia specialis, ea tamen iniuria quæ fit sponsæ, reputatur arbitrio prudentum leuis, ideoque non excedit culpam venialem. De hoc tamen ego dubitarem. Quando se tenet ex parte fœminæ, vt quando quis fornicatur cum sponsa alterius de futuro, est confitenda, quia est duplex malitia, vna fornicationis, altera fidei datæ in sponsalibus. Nam licet per sponsalia non acquiratur ius in copulam, acquiritur tamen ius in corpus alterius, quod violatur per fornicationem, ideoque irrogatur maxima sponso iniuria.

Aduerte etiam hic, inter sponsos de futuro non esse peccata mortalia nisi tactus ex se impudicos. Vnde eis licent oscula, amplexus, attactus faciei & manuum, & similia quæ non inuoluunt aliquam impudicitiam. Cùm enim habeant inchoatum quoddam ius ad matrimonium, quatenus sponsalia sunt dispositio ad illud, ideo et iam illis permittuntur illa quæ sunt solùm dispositio & præparatio ad fouendum affectum licet adiungatur voluptas aliqua remota & præambula voluptati matrimonij. Quod tamen intelligendum venit, si cautela adhibeatur, ne contingat pollutio, nec periculum probabile illius, vel periculum consensus vlterioris in copulam, aut impudicitiam.

Est propositio 40. damnata ab Alex. 7.

Aduerte secundò, sponsos non posse se oblectare imaginatione copulæ futuræ; eam tanquam præsentem fingendo: quia opus & corporis immutatio, quæ inde sequitur, est illis illicita in eo statu, & ideo etiam illicita voluptas in proximè resultans. Si tamen apprehendant solum vt futuram, possunt de ea gaudere. Hoc enim non est aliud quàm gaudere de spe boni futuri, quæ spes est præsens & licita.

CAPVT III.

DE PRÆSENTIA PAROCHI, & testium.

QVæro primo. An sit de essentia matrimonij, vt Parochus intersit? Resp. esse, in loco vbi Concilium est publicatum & receptum. Dico *publicatum*, quia hoc requirit ipsum Concilium, vt decretum hoc in singulis locis publicetur: & post triginta dies à publicatione robur habet. Dico etiam *receptum*, quia publicatum, sed non receptum saltem quando decem anni transierunt, non obligat, inquit Filliucius ex Nauarro, Ledesma, Sanchio & aliis.

Quæro 2. Quid de matrimoniis quæ contrahuntur in Regionibus subiectis tyrannidi hæreticorum? R. si in Parochia vbi contractus sit non fuerit publicatum, impedientibus hæreticis, valida esse matrimonia, quæ ibi etiam ab hæreticis contrahuntur sine Parocho & testibus. Resp. 2. declaratum esse ab Interpretibus, si in Parochia tali publicatum fuerit legitimè hoc decretum: irrita ibi esse coniugia, quæ sine Parocho aut testibus contrahuntur, siue ab hæreticis, siue à Catholicis. Postea verò scripsit ex Vrbe Cardinalis Bellarminus ad Nuncium Apostolicum Belgij, quod in Regionibus subiectis hæreticis, vbi Pastores proprij nulli sunt, quantumuis olim ibi publicatum fuerit Concilium, rata esse matrimonia etiam sine Parochi præsentia: eo quod satis constet decretum Concilij, quod iubet matrimonia fieri coram Parocho non se extendere ad ea loca, vbi nulli sunt Parochi. Postremò tandem pro similibus difficultatibus iterum à sacra Congregatione declaratum est, vt in locis quæ subiecta sunt hæreticis si Concilium ibi olim publicatum fuerit, irrita sint coniugia, quæ citra formam Concilij contrahuntur, quando ibi aliquis Parochus inueniri potest: si vero nulli ibi Parochi sint (sub quibus comprehende Sacerdotes alios, qui de licentia Ordinarij matrimonio interesse possunt) vel sint quidem, sed adiri nequeant, rata sint etiam sine præsentia Parochi. Ita docuit publicè in Academia Louaniensi Iacobus à Castro Theolog. Doctor, & modo Episcopus Ruremundanus.

Quæro tertio. An valeat Matrimonium, si incolæ locorum, vbi Concilium est publicatum, transeant ad Parochum, vbi non est publicatum, & ibi clam contrahant & statim redeant? Resp. validum esse, quia hoc decretum sic obligat personas, vt tamen necessario respectus debeat haberi ad locum contractus: ideoque cum contractus naturam loci sequatur, sine fraude, siue non,

ad illum locum accesserint, validè contraxerunt: quia quod fuit necessarium in eo loco, adhibuerunt. E contrà, si hi qui locum incolunt, vbi non est publicatum Concilium, accedant ad alium locum, vbi publicatum est, & ibi contrahant sine Parocho, inualidum est matrimonium: quia deest solemnitas necessario & essentialiter requisita, vt in eo loco validus sit contractus. Vnde licet peregrini diuertentes ad alium locum per modum transitus vel hospitij, non autem animo ibi commorandi, non tenentur ordinarie ad leges huius loci, tamen exceptio solet fieri in contractu, in quo adhibenda est solemnitas requisita à lege loci illius vbi fit.

Casus iste hic nouissimè contigit. Aduenit Nobilis quidam cum puella Nobili in nuptias cum eo consentiente. Et quia puellæ auunculus impedimento erat, ne voto potirentur è Gallia discedebant. Ibi autem non est publicatum hoc decretum Tridentini, & ideò coram quolibet Sacerdote contrahere ad validitatem sufficit. Sic ipsi vt sine strepitu matrimonium inirent, & tamen in facie Ecclesiæ, adueniebant ad Ecclesiam Fratrum Minorum in Eremo nostra adducentes secum Sacerdotem è Gallia, qui eos coniungeret, nec is tamen erat Parochus alterutrius partis, nec a Parocho vllo licentiam habens. Quærebat à me per litteras loci Guardianus, an non posset hac in re merè permissiuè se habere non interdicendo eis Ecclesiam suam? Respondi Sacerdotem illum ac contrahentes in errore versari, & ideo monendos esse de nullitate contractus huius matrimonialis: quandoquidem in eo loco contrahatur, vbi decretum Tridentini Concilij receptum est, quod afficit quascumque personas ibi contrahentes, etiam venientes de loco vbi decretum istud non est receptum. Contractus enim sequitur naturam & leges loci in quo fit, vnde si aliquid de essentia in illo loco requisitum omittatur, nullus est contractus, in hoc autem loco præsentia Parochi proprij partium contrahentium necessaria est, & ideo nullum fuisset matrimonium. Qua re intellecta, recesserunt ad Parochiam vicinam, quæ erat in Gallia, & ibi coniuncti sunt.

Quæro quarto. Qualis præsentia Parochi & testium requiritur? Resp. 1. non tantum præsentia physica, sed & morali ipsos adesse debere, ita vt appareat ipsos à contrahentibus adhibitos esse, & possint ea quæ geruntur cognoscere: quia si coram dormientibus, vel ebrietate omnino sepultis, vel aliàs vsu rationis carentibus contraheretur, matrimonium foret inualidum. Respond. 2. testes cum Parocho simul debere concurrere: non enim sufficeret prius coram Parocho, deinde coram testibus absente Parocho contrahere. Sufficiunt autem testes qualescumque qui vsu rationis sufficienti polleant. Vnde infames, excommunicati, consanguinei, serui, fœminæ, Religiosi possunt hic esse testes. Est enim causa matrimonij fauorabilis: & concurrunt cum alio fide digno, nempè Parocho, cuius idoneitas supplet.

Quæro quinto. Quid si Parochus vel testes inuiti adsint, vel etiam per vim aut dolum adducti sint? Respond. Valere matrimonium, vt declarauit Congregatio. Nihil etiam obstat quod tanquam alia de causa vocati sint, atque inter conuiuandum (verbi gratia) coram illis res geratur etiam non præmonitis modo tunc appareat, contrahentes ipsorum præsentiam requirere, possintque ea quæ geruntur, cognoscere. Dico possint, quia si Parocho affectante de facto non intellexerit, iudicat Congregatio valori matrimonij non obstare. Itaque non est necessarium, vt Parochus matrimonio adsit tanquam ex intentione exhibendi suam præsentiam auctoritatiuam in persona Ecclesiæ, sed omnino sufficit quod præsens sit, & possit testari, appareatque quod ad illum actum adhibitus sit. Quod etiam iuri conforme est, ex lege *Coram Titio, de verborum significatione*, vbi dicitur: *Coram Titio aliquid facere iussus, non videtur præsente eo fecisse, nisi is intelligat scire, non autem is velle debet, nam inuito eo rectè fit quod iussum est.*

Quæro sexto. Vtrum Parochus possit dare licentiam alteri, ad assistendum matrimonio? Respond. affirmatiuè, ita vt validum sit matrimonium, etiam si contra Episcopi prohibitionem alteri licentiam dedisset, vel ipse interfuisset. Neque necessaria est licentia in scriptis, sed sufficit verbalis, etiamsi probari non possit: imò non requiritur vt specificè ad matrimonium solemnizandum detur, sed sufficit generalis ad omnia Sacramenta administranda, siue ad exercenda in sua Parochia ea quæ pertinent ad curam animarum in sua absentia, vt solent Pastores committere dum absunt. Non sufficit autem tacita licentia ex ratihabitatione vel tolerantia, vt declarauit Congregatio Cardinalium. Requiritur enim vel commissio generalis administrandi omnia Sacramenta, vel si hæc non adsit, expressa & specialis licentia.

Quæro septimo. An Sacellani qui hanc delegatam habent auctoritatem, possint alteri Sacerdoti eam committere? Respondeo non posse, nisi sint delegati ad vniuersitatem causarum. Vnde aduerte, quod deseruitor qui ad tempus vel per Episcopum vel Parochum constitutus est ad administrandum curam pastoralem, alium sublegare potest ad hunc effectum, eo quod delegatus sit ad omnia negotia Pastoralia: & hæc est potestas talis delegati iuxta communem sententiam Iurisperitorum. Vicarius autem Pastoris qui simul cum ipso curam administrat, eo quod non censeatur delegatus ad vniuersitatem causarum, alium sibi substituere non potest, multo minus quilibet alius Sacerdos, quem fortè Parochus in aliquo negotio sibi adiutorem adhibuerit.

Quæro octauo. Quid si Parochus, vel Sacerdos ab eo delegatus assistat extra Parochiam, an valeat matrimonium? Resp. affirmatiuè quia iurisdictio voluntaria qualis est assistentia in matrimonio, potest exerceri extra Parochiam: cum nulla irrogetur iniuria alteri iudici, fiatque sine strepitu iudicij. Sic etiam in confessione, potest absolui subditus extra Parochiam.

Quæro nono. An Parochus debeat esse Sacerdos? Respond. non esse necesse, quamuis quem delegat Sacerdos esse debeat. Sic enim restringit Tridentinum dicens, *coram Parocho vel alio Sacerdote*. Nec refert quod illa dictio, *Alius Sacerdos*, videatur implicare similem qualitatem Sacerdotij in Parocho: nec enim vniuersaliter id est verum, vt patet Matth. 25. *Cum eo crucifixi sunt alij duo latrones*, vbi particula, *Alij*, non implicat similem qualitatem, cum de Christo sit sermo. Itaque cum Parochus non Sacerdos exercere possit omnia, quæ ad iurisdictionem spectant, nec ordinem requirunt, poterit assistere matrimonio validè, non tamen licitè: quia

cum Parochus debeat benedictionem dare, & ex præcepto Ecclesiæ dicere, *Ego vos coniungo,* hoc est, decenter fiat, à Sacerdote debet fieri. Itaque si contingeret Parochum non Sacerdotem assistere, non potest stola vti, nec dare benedictionem.

Quæro decimo. Quid si fuerit Parochus excommunicatus, hæreticus, schismaticus, aut suspensus à diuinis? Respondeo, si habuerit Canonicam institutionem, aut passim existimatam talem, quandiu ipse gerit se pro Parocho, nec ab Ecclesia per sententiam est priuatus officio aut possessione beneficij, non impedit aliquid ex prædictis validitatem matrimonij. Exhibitio enim præsentiæ, non est propriè actus iurisdictionis, ideoque fieri potest etiam ab inuito, etiam ab excommunicato, vt declarauit Congregatio. Vnde potest & alteri licentiam dare, quia non est propriè actus iurisdictionis, sed tantùm concessio alicuius actus, in quo Parochus est legitimus testis. Manet ergo in eo potestas substituendi alium ad talem actum. Sed quid si aliquis sit intrusus in Parochiam, nec legitimus sit Parochus? Respond. si sit intrusus absque titulo prouenìente à legitimo Superiore, matrimonium coram ipso censetur inualidum: quia gesta per talem, in neutro foro valent. Si verò habuit titulum à Superiore legitimo, sed inualidum ob vitium aliquod occultum, valet matrimonium: quia iuxta communem sententiam valent gesta per eum in vtroque foro. Vide quæ dixi in Resolutione Casuum de Sacramentis in genere cap. 4. in fine.

CAPVT III.

DE TEMPORE ET LOCO *matrimonij contrahendi.*

QVæro primò. An in omni loco possit matrimonium contrahi? Respond. ordinariè in loco sacro debere fieri: cum etiam præscribant Parochialia, vt Sacerdos assistens sit cum stola & superpelliceo. Ex causa tamen posset assistere etiam in loco non sacro, puta si malitiosè impediendum est matrimonium, vel sine periculo ad locum sacrum accessus non est. Vnde inter declarationes Cardinalium lego hanc: *Ordinarius non potest prohibere quin matrimonium domi celebretur seruata forma Concilij: cum tamen maximè deceret, vt in Ecclesia celebraretur, ad hoc hortari debet, non tamen præcipere.* Ex quo colligere quis possit non esse mortale assistere domi, etiamsi non adeò graues causæ intercedant; si modò solemnitates postea in Ecclesia peragantur, puta benedictio, & aliæ cæremoniæ in Rituali præscriptæ. Aduerte etiam quod in Parochialibus solet præscribi, vt clara luce fiat. Ratio est, quia nocturno tempore tumultus, & alia incõuenientia subsequi possent: alioqui his cessantibus ex causa aliqua etiam nocturno aut matutino tempore ante lucem celebrare licet matrimonia. Nam nec aliud habet nostrum Rituale quàm hæc verba. *Clara luce illud celebrari conuenier.* Vide fol. 193.

Quæro secundo. An teneatur Parochus scribere Matrimonia? Respond. teneri. Ita enim decernit Concilium Trident. An tamen sit peccatum mortale quæri potest. Ex vi solius Tridentini Concilij, non videtur colligi posse adeò graue, nullo enim verbo rigoroso vtitur. Quapropter non facilè condemnarim peccati mortalis in locis vbi hactenus non est consuetum, nec vlla Episcopalis accessit Constitutio rigorosa ea de re. Sic omnino etiam conueniens esset, vt liber Confirmatorum in Parochia haberetur, quia contingit Sacramentum istud iterari defunctis parentibus, & pueris non satis certam habentibus memoriam confirmationis. De hac re tamen etiam strictum præceptum paucis in locis reperitur. Idem dic de libro Defunctorum. De his enim omnibus videndum quo rigore obseruetur constitutio, vel consuetudo in quolibet Episcopatu.

Quæro tertio. An illicitum sit matrimonium contrahere tempore quod vocant feriatum, siue clausum, in Aduentu, aut Quadragesima? Respond. illis temporibus prohibitas esse solemnitates nuptiarum. Inter quas primò recense solemnem benedictionem, deinde traductionem sponsi ad domum sponsæ cum solemnitate. Item celebrationem conuiuij nuptialis, cum sua pompa & solitis vanitatibus. Sed quæritur, an sine Ordinarij licentia, sine solemnitate matrimonium licitè contrahatur? Respond. ex vi Concilij Trident. licitè contrahi. Ex vi tamen particularium constitutionum, vel consuetudinis vim legis habentis, in certis Diœcesibus non esse licitum. Et quidem prohibitionem esse in Diœcesi Leodiensi nisi de Ordinarij licentia, satis manifestè consuetudo interpretatur: quæ etiam passim in vicinis Prouinciis vigorem obtinet. Imò eam prohibitionem apertè exprimunt Episcopales dispensationes in denunciationibus clausulam continentes ordinariam, qua concedunt sine denuntiationibus coniungi partes, *non tamen tempore clauso, sed tempore aperto.* Quæ clausula demitur, si licentia specialis pro illo tempore petitur, & hæc clausula inseritur, *etiam tempore clauso, &c.* Hanc ergo licentiam esse necessariam, vix remanet dubio locus, quamuis pauco abhinc tempore dubium illud mouere voluerint Dionantenses. In Diœcesibus quibusdam, res est clarior, quia expressè per statuta Synodalia prohibetur matrimonium eo tempore etiam sine solemnitate, prout patet ex Synodo Mechliniensi, & aliis.

Quæro quarto. An sponsalia & denunciationes censeantur inter nuptiarum solemnitates prohibitas? Respond. non esse, neque lege, neque consuetudine, atque ita omni tempore posse fieri. Non ita tamen decet hæc etiam fieri tempore illo quo matrimonia prohibentur, quia mens Ecclesiæ constituentis tempus feriatum, fuisse videtur vt Christiani circa maiores anni solemnitates, & maximè tempore pœnitentiæ, sepositis curis sæculi & carnis, magis vacarent negotiis spiritualibus, & animæ saluti. Vnde nunc tractare de matrimonio, sponsalia inire, denunciationes facere, non est ita conforme menti Ecclesiæ. Sed cùm intentio Ecclesiæ non cadat sub præceptum, non censentur prohibita hæc. Vnde consuetum est alicubi tempore feriato ad finem tendente proclamationes fieri, puta in festis Nataliitiis, aut Paschalibus.

Quæro quinto. An sit peccatum mortale consummare matrimonium ante benedictionem? R. non esse, quia copula ista est inter veros coniuges, nec est prohibitio aliqua rigorosa. Nam Conc. Trid. hortatur tantùm coniuges vt ante illam benedictionem non consumment.

Quæro sextò. An teneantur statim coniuges consummare matrimonium, si alteruter vrgeat? Resp. non teneri, sed dari eis à iure bimestres inducias, si de statu Religionis alteruter cogitare voluerit, etiamsi alter inuitus sit. Quod si lapsum sit tempus duorum mensium, tenetur consummare, nec licet ingredi altero repugnante, quamuis si ante consummationem ingrediatur, quantumlibet temporis sit elapsum, valida sit professio. Hanc Sanchez etiam tunc putat licitam: sed repugnat Rebellus, & quidam alij.

Quæro septimò. Quid si sponsa statim post matrimonium violenter cognita fuerit, an Religionem ingredi possit? Resp. probabile esse quod sic, quia fraus & malitia oppressori patrocinari non debent; & alioqui sine culpa sua & inuita iure suo priuabitur. Aduerte tamen actu etiam violento matrimonium consummari, & omnino insolubile fieri, quandoquidem per talem copulam coniuges fiant vna caro. Vnde si violata ingrediatur Religionem, vir in sæculo manens non potest aliud coniugium inire illa viuente, quandoquidem per illam copulam coniugium sit factum insolubile.

CAPVT QVARTVM.

DE CONSENSV NECESSARIO ad matrimonium.

QVæro primò. An matrimonium metu contractum sit validum? Respond. primo, metus grauis ad extorquendum consensum iniustè incussus, inualidum reddit matrimonium. Resp. secundo, metus quicumque, qui non est incussus ad extorquendum matrimonium, non reddit illud irritum; Respond. tertio, metus grauis si iustè inentiatur etiam ad extorquendum consensum, non reddit matrimonium inualidum. Ex his responsionibus deducitur resolutio casuum sequentium.

Casus primus: Si parentes alicuius filiæ defloratæ comprehendant illum qui deflorauit (& verberibus, aut metu mortis siue verberum quæ minantur ei manibus propriis infligere, & sese vindicare) extorqueant ab illo consensum, inualidum est matrimonium: nisi metu deposito, liberè postea consentiat. Ratio est, quia hic iniustè vim & metum pati censetur, cum nec mortem, vel verbera, similemque vindictam grauem per se & propria auctoritate liceat inferre.

Casus secundus: Si tales parentes defloratori vim talem non inferant, per verbera aut minas mortis à se inferendæ, sed solum minentur, nisi nubat cum ea, se à Iudice pœnas debitas huic delicto procuraturos, atque actionem litemque intentaturos, validum est matrimonium, licet talis hoc metu inducatur ad consentiendum. Ratio est, quia talis metus non est iniuste incussus, ideoque magis censetur oriri ab intrinseco, cum procedat ex lege & natura delicti, quam ab extrinseco: & non tam censetur incuti metus, quam declarari quid debeat sibi metuere ratione delicti. Et ita potius censetur auferri metus ob delictum concipiendus, offerendo ei matrimonium tanquam medium ad illum euadendum. Vnde patet Iudicem posse stupratori virginis mortem minari, nisi eam ducat: cum id legibus sit consonum. Sicut & potest Iudex per excommunicationem cogere sponsos ad contrahendum: nec propterea irrita erunt hæc matrimonia, licet metu mortis, vel excommunicationis contracta.

Casus tertius, Si quis matrimonium cum concubina metu morbi, vel naufragij contrahat, aliàs non consensurus, valet matrimonium, quia hic metus ab intrinseco est, nec inducitur ab alio ad matrimonium, sed à seipso: voluntariè enim eligit hoc, tanquam medium, vt euadat periculum animæ, vel corporis.

Casus quartus. Idem dicendum, si quis in carcere positus contrahat cum aliqua, vt euadat illum carcerem, aut id faciat, vt euadat mortem alias iustam, si modo tamen non sit in illum carcerem detrusus, aut in istud periculum mortis, animo extorquendi matrimonium.

Quæro secundo. An matrimonium metu reuerentiali contractum, irritum sit? Respond. affirmatiuè, quando metus ille grauis censetur. Metus autem reuerentialis is dicitur, qui contingit ex reuerentia quæ debetur Prælatis, Parentibus, ac Superioribus, verbi gratia, quo filius patrem, pupillus tutorem, vxor maritum, subditus Principem timet. Itaque cum hic metus censetur grauis, non solum matrimonium, sed & professionem Religionis irritare, certum est. Censetur autem grauis, quando minæ, grauia verba, vel iurgia interseruntur ab illo, quem reueremur & timemus. Vnde si filius vel subditus in aliquam consentit, solum quia vult Pater aut Princeps, aut alias si non faciat, offensio existimatur fore magna & diuturna cum asperitate vultus, vel verborum, censetur graui metu consentire. Addunt aliqui si parens vel alius cui hæc reuerentia debetur, importunè vrgeat, & assiduè petat, preces illas & importunitatem coniunctam cum illa reuerentia, quæ Superiori debetur, æquiualere metui graui. Vidimus de facto ob similem importunitatem declaratum matrimonium nullum in Diœcesi nostra nouissimè in Parochia Aduennæ Palisiensi: vbi quædam quæ ob metum reuerentialem & importunitatem parentum consenserat, & coram Parocho consensum expresserat, nunquam tamen à viro post longam licet cohabitationem adduci potuit, vt consummaret matrimonium. Vnde postea allegato & probato hoc metu matrimonium nullum declaratum est, manetque ex nunc illa libera.

Quæro tertio. An qui ex tali metu contrahit, peccet? Respondeo quando coactus fictè consentit, peccat saltem venialiter, quia mentitur: secus si æquiuocaret vt iustè potest: non est verò mortale, quia non est mendacium perniciosum, inquit Filliucius & Sanchez. Quando autem verè consentit, nullo modo peccat, quia licet Sacramentum sit irritum, tamen ipse non est qui irritat, sed Ecclesia. & talis consensus desinit esse vera materia & forma, vt docet Sanchez disput. 16.

Quæro quarto. Quid si accedat copula carnalis? Respondeo si accedat copula, quia matrimonium prius metu contractum validum putatur, nullum erit matrimonium. Ratio est, quia non additur copula vt matrimonium perficiatur, sed quia perfectum putatur, prius autem non erat perfectum, ergo nec iam perfici dicetur. Quod si sicut prior consensus ex metu graui expressus fuit, ita etiam copula ex metu fiat, nullum erit matrimonium, etiamsi esset intentio

consummandi illud. Imò cum matrimonium sit irritum, copula etiam subsequens est mortalis, nisi ignorantia excuset existimantem hac copula ratificari matrimonium. Itaque vt validetur hoc matrimonium debet pars coacta metu iam deposito consentire libere & sponte,& tunc affectu coniugali libere copula habita potest illud ratificare. Atque sufficit per copulam affectu coniugali habitam consensum exprimere. Imò per diuturnam habitationem spontaneam ratificatur, data opportunitate recedendi. Talis enim censetur sufficiens signum consensus spontanei de nouo habiti. De quo Sanchez disp. 9.

Quæro quinto. An non sit necessarium tales exprimere consensum de nouo coram Parocho & testibus? Resp. non esse. Imò generaliter tradunt DD. quando aliqui semel contraxerunt coram Parocho & testibus, si ob impedimentum aliquod occultum non valuit matrimonium, sublato illo impedimento, sufficere quod inter se coniuges renouent consensum. De quo Sanchez latè disp. 37.

Quæro sexto. An non possit Pater præcipere matrimonium certum filio? Resp. quando multum interest parentum, vt filius ineat certum matrimonium possunt præcipere, & filius nisi iustam causam habeat, tenetur obedire si modo velit statum matrimonij. Talis casus erit si necessarium iudicetur matrimonium ad sedandas graues inimicitias, aut ad subueniendum necessitati parentum. Extra similes casus non tenetur filius obedire patri præcipienti coniugium aliquod. Imò non peccat contrahendo inuitis parentibus, si iustam causam habeat: vt si iniuste prohiberetur ab illis à matrimonio prætenso, aut si vellent eum collocare in matrimonio, à quo abhorret: puta, quia imprudenti, vel ægritudine laboranti volunt eum coniungere. Quid si filius non habeat iustam causam contrahendi inuitis parentibus, tenetur eos consulere, non tamen tenetur sequi eorum consilium sub peccato mortali. Vnde nec peccabit mortaliter, si contrahat ipsis inuitis postquam consilium petiit. Ratio est, quia in matrimonio est quasi seruitus perpetua, ad quam nemo potest compelli, cum sit liberæ conditionis, & quisque libertatem debet habere in electione status sui.

Quæro septimo. Qualiter peccent parentes inducendo vel impediendo? Resp. Parentes non possunt cogere per metum grauem, nisi sub graui peccato, ad certum matrimonium. Posset tamen Pater metum leuem ex paterna increpatione inducere, ad hoc vt filius consentiat in certum matrimonium? Respond. 1. non posse absque iusta causa impedire matrimonium prolium, quia sunt sui iuris in electione status. Iusta autem causa est, si filius inæquale & indignum ineat matrimonium. Dicitur autem indignum, quod sine dedecore iuxta loci mores inire non potest: siue indignitas oriatur ex bonis animi, puta quia malis moribus est coniux: siue ex bonis fortunæ, quia valde pauper. Quod si filius ad tale matrimonium teneretur, vel quia deflorauit, vel quia fidem dedit, peccat mortaliter Pater, si impediat per vim aut metum.

Petes, an incurrat excommunicationem Pater metu vel vi impediens, aut ad certum matrimonium cogens? Id enim videtur indicari in Trid. sess. 24. c. 9 Resp. non incurrere, quia illa excommunicatio tantum fertur contra Principes temporales, Magistratus, & alios habentes iurisdictionem in foro externo, vt docet communis sententia.

CAPVT V.

DE DEBITO CONIVGALI.

QVæro primò. An teneatur sub peccato mortali coniux alteri debitum reddere? Resp. non semper esse mortale, quia non semper petit coniux cum intentione obligandi adeo grauiter. Sic nec creditor pecuniam sibi debitam sub illa ratione semper exigit, vt sit peccatum non reddere. Sic à mortali excusatur negans, imò quandoque & à veniali, cum remisse petitur, cum nimis frequenter & immoderatè, cum rationabilis item alia causa intercedit, puta inualetudo aliqua, vel quia plures proles sunt, quam possint ab eis enutriri. Intelligi autem hæc debent: nisi in petente periculum incontinentiæ aduerteretur. Atque aduerte quando vxor etiam solum tacitè petit, virum teneri reddere: imò quandoque tenetur petere, quando scilicet quibusdam signis percipit vir in ea voluntatem petendi, sed ob verecundiam abnuere: tunc enim vir non tam censetur petere, quam reddere. Si vero coniux nonnisi cum magna difficultate, & quam rarissime reddere vellet, præsertim cum sentiret incontinentiæ periculum in coniuge, esset peccatum mortale non reddere. Item si grauiter sentit offendi coniugem, cui negatur, quia tunc censetur sub obligatione petere. Item si ad vindicandum se de coniuge, negetur.

Quæro secundò. An sit aliquando peccatum, petenti debitum reddere? R. in multis casibus posse contingere peccatum etiam exigenti reddendo.

Casus primus. Si petatur & reddatur cum periculo abortus vxore grauida. Aliqui putant si fœtus nondum sit formatus, non esse mortale vti matrimonio cum dicto periculo. Quicquid sit de hoc, vix coniugibus de eiusmodi periculo constare potest, vt ideo teneantur abstinere sub mortali. Potest igitur communiter vir vxorem grauidam cognoscere. Et licet sancti Patres videantur docere abstinendum tunc esse: consilium magis dant quam præceptum. Et si quandoque vtuntur nomine obligationis vel debiti, intelligendi sunt de debito honestatis & congruentiæ.

Casus secundus. Si petatur tempore fluxus menstrui, quia vsus matrimonij tunc continet aliquam indecentiam: adeo vt aliqui putent tunc esse peccatum mortale, propter periculum infectionis in prole. Sed contrarium est verius: tum quia tale est rarissimum, ipsa experientia teste: tum quia vix contingit prolem tunc concipi, vt colligitur ex Philosopho 1. de generat. anima. capite 19.

Casus tertius. Si petatur tempore puerperij, tunc enim debere abstinere coniuges significat Diuus Gregorius Epist. ad Augustinum Anglorum Episcopum. Sed licet sit aliqua indecentia statim à partu vti matrimonio, tamen non est mortalis, nisi aliunde periculum immineat: imò accedente iusta causa, posset esse licitum. Non tenentur vero abstinere per integrum mensem, sicut nec mulier ab ingressu Ecclesiæ, alias sana sit.

Casus quartus. Si petat coniux amens vel ebrius

cum periculo morali pollutionis extra vas, quod his ebriis aliquando contingit. Vnde aduerte quod coniux sanæ mentis alteri planè ratione destituto, vel ob amentiam, vel ob ebrietatem, aut similem causam, per se non tenetur debitum reddere. Ratio est quia talis est incapax omnis dominij. Sicut enim dominium non potest esse in subiecto irrationali, sic nec vsus in subiecto hic & nunc non potenti vti ratione. Per accidens tamen ad vitandum grauia mala, tenetur coniux amenti vel ebrio debitum reddere. Si vterque sit amens, illicitus erit vsus matrimonij, ob periculum imminens proli, tum in conceptione, tum in educatione, ideo separandi sunt. Idem dicendum, si vxor sit furiosa.

Casus quintus. Si sit detrimentum notabile sanitatis, non solum non tenetur reddere exigenti, sed etiam illicitè reddit, quia quisque obligatur habere curam moderatam suæ salutis. Sic ratione febris, aut alterius morbi, potest præcipi à Medico, vt ad tempus abstineat ob periculum. Quod si periculum illud iudicetur moraliter certum & graue, tenetur abstinere.

Casus sextus. Si petatur loco non debito, puta in loco aperto, vel publico, aut sacro. Reddere enim aut petere in loco publico, censetur mortale, tum quia contra humanam honestatem & decentiam in re graui: tum quia datur occasio ruinæ spiritualibus aspicientibus. Tactus etiam si tales forent, vt adstantes inducere possent ad venerea, essent mortales. Vnde existimo quandoque grauiter peccari à coniugatis vtentibus matrimonio insolenter, & sine vlla cautela in proprio etiam lecto ita vt proles, ancillæ, & famuli, quæ decumbunt in eodem vel vicino cubiculo patenter aduertant & audiant eas vacare rei carnali: ideoque periculo exponuntur cogitationum, motuum, & delectationum carnalium. Quantum ad locum sacrum, petere aut reddere in loco illo extra casum necessitatis, peccatum mortale est, quia Ecclesia polluitur. Casus autem necessitatis excusat, vt si coniuges diu obsessi essent intra locum sacrum, & ideo exponerentur periculo incontinentiæ. Tactus autem turpes si fiant absque periculo pollutionis, non sunt sacrilegia, quia non sunt specialiter prohibiti, sicut est pollutio, ideoque non sunt necessario confitendi ratione circunstantiæ loci sacri: quod idem dicendum est de tactibus respectu non coniugatorum vt docet Sanchez disp. 15. q. 2. & ex eo Filliucius.

Quæro secundò. An peccent coniuges & qualiter, non seruando debitum modum in coniugio? Respondeo, ordinariè non esse nisi veniale peccatum, quando seruatur legitimum vas siue organum generationis debitum in muliere sine periculo effusionis. Quod aduertendum est ob multos modos incongruos, & à modo quem natura instituit deuios, quos reperire est inter carnales coniuges, qui tamen peccati mortalis reatum non inuoluunt: & propterea non necessario à Confessariis interrogandi sunt ipsimet confitentes nec de alia re interrogandi, nisi an periculum fuerit effusionis seminis extra vas. Siue ergo à latere sedendo, siue stando, siue muliere loco viri superi incumbente, siue etiam præpostere more brutorum, aliisque modis in vase muliebri actus coniugalis exerceatur non censent DD. peccatum mortale, quia nullus ex illis generationi aduersatur, eo quod semen in matrice recipiatur per attractionem. Esset verò mortale si ex tali modo concubendi generatio impediretur, aut fieret ad talem finem. Potestque fieri vt talis modus quandoque excusari possit iustam ob causam: puta, quia dispositio ipsius coniugis non aliud patitur, aut si fiat vt vitetur periculum fœtus in grauida. Excusaturque vt plurimum reddens, si timeat displicere coniugi aut indignationem excitare: ideoque patitur. Quod si in vase indebito copula consummetur, non solum peccatum mortale est: sed ad sodomiam spectat, nec potest vxor pati licitè similem copulam.

Quæro tertiò. Quid de tactibus, aspectu, verbisque turpibus inter coniuges? Respond. tactus qui fiunt circa corpus mulieris, etiamsi non ordinentur ad copulam, non sunt mortales, nisi fiant cum periculo pollutionis: aut nisi pertineant ad Sodomiam quamdam inchoatam, vel aliam speciem contra naturam. Idem dic de aspectu & turpiloquio.

Quæro quartò. Quale peccatum, sit post actum coniugalem impedire conceptionem? Resp. esse mortale. Hinc resolutio patet casuum sequentium.

Casus primus. Si vir aut mulier se retrahit in actu seminationis, ne proles concipiatur, peccat mortaliter.

Casus secundus. Si mulier post actum coniugalem se ad hunc finem erigit, aut aliud facit, vt semen excutiat, vel vt non sit prolificum, peccat item mortaliter: quia est voluntariè frustrare semen fine ad quem institutum est. Et aduerte hos casus non esse infrequentes inter aliquos qui multa prole grauantur, & nihilominus volunt coniugij actu delectari sine prole & generatione vlteriori, quantum in ipsis est. Item in quibusdam aliis mulieribus, quæ ob incommoditates partus ac dolores, timent denuò concipere. Inueni autem ex confessionibus, non paucas huic vitio obnoxias, sed existimantes se mortaliter non peccare. In his tamen exquirendis, debent magna cautela vti Confessarij. Atque de his satis.

Quæro quintò. An coniux in absentia alterius possit delectari morosè de copula cogitata, tanquam præsenti? Resp. si absit periculum pollutionis, non esse peccatum mortale, vt multi docent, quia cum in eo statu sint, vt eis actus liceat, cogitatio illius aut imaginaria delectatio de illo cogitato non videtur eis interdicta saltem sub mortali, quamuis quia caret debito fine venialis esse possit. Vidua autem non potest delectari actu coniugij præterito, si illum sibi tanquam præsentem per imaginationem constituat: quia ille actus & corporis immutatio quæ inde sequitur, in hoc statu non ei licent. Secus erit si solum gaudeat de illo tanquam de re præterita, hoc enim non est aliud quàm consentire in rem licitam seu approbare actum præteritum, absque tamen delectatione venerea præsenti.

CAPVT VI.

DE COHABITATIONE CONiugum & bonorum administratione.

QVæro primò. An vir & vxor teneantur simul cohabitare? R. affirmatiuè. Id enim ex ipsa matrimonij natura colligitur, quod non solùm ad prolis educationem, sed & ad mutua obsequia præstanda, ordinatum est. Hæc autem præstari non possunt sine ea cohabitatione, cùm etiam vxorem alere vir teneatur. Si autem marito dos cum vxore promissa non soluetur, non tenetur eam alere, nec adducere in domum suam ad eam sustentandam, & onera matrimonij sustinenda. Imò potest illam remittere in domum parentum, licet antea in domum suam adduxisset. Ratio est, quia dos quasi in pretium datur, tum pro alenda vxore, tum pro sustinendis oneribus matrimonij. Ergo illa deficiente, non tenetur maritus stare contractui, quantum ad hoc onus.

Quæro secundò. An propter non solutam dotem possit negare vxori debitum & maritale consortium? R. non posse, vt docet Couarr. Mol. & alij, sed solam potest negare sustentationem, pro illa enim dos promittitur, & datur.

Quæro tertiò. Quid si vir mutet domicilium, an teneatur vxor sequi? Resp. teneri, nisi inde ei animæ vel corporis periculum immineret; aut nisi ab initio coniugalis contractus, deductum esset in pactum, vt vir certo loco cum vxore habitare teneretur. Tamen si vrgens causa locum mutandi marito superuenit, v.g. periculum capitis, tunc non obstante pacto teneretur vxor maritum sequi, nisi sine iusta causa maritus inciperet vagari, adde si maritus solebat vagari ante matrimonium, & illa id non ignorabat, tenetur sequi.

Quęro quartò. Quomodo peccet vxor circa administrationem bonorum familiæ? Resp. peccat mortaliter: si summam notabilem marito inuito det vel alienet. Ratio est, quia non potest accipere aliquid iustè inuito illo, ad quem spectat dominium, vel administratio, vel vsusfructus. Cùm ergo bona communia administrare spectet ad maritum, fit illi iniuria contra eius voluntatem ea donando. Quia tamen in praxi res hæc posset scrupulis multis obnoxia esse & difficultatibus, recensentur multi casus, in quibus vxor excusatur à mortali.

Casus primus. Si quantitas iudicio prudentis non censeatur notabilis, considerato statu aut opibus: aut si maritus rogatus censeretur consentire, aut irrationabiliter inuitus esse. Sic potest facere donationes & eleemosynas secundùm morem mulierum suæ sortis. Quod si maritus vetet, censetur vetare excessum, & cum consuetudo ius quoddam hac in re tribuat mulieri rationi consonum: non videtur maritus posse absolutè illam priuare tali iure. Quia tenetur vxori ad decentem sustentationem iuxta statum, in qua sustentatione includi censentur, non tantum victus, vestitus, ornamenta & famulatus; sed etiam quæ mulieribus suæ sortis ad recreationes & largitiones concedi solent, maximè iuxta morem loci aut Regionis. Et cum vxor non sit mancipium viri, sed administrationis socia, irrationabiliter maritus omnem ei donationem prohiberet.

Casus secundus. Si mulier det ex his quorum habet liberam administrationem, vt ex paraphernis, vel ex lucro suæ industriæ. De his enim liberior dispositio competere censetur, maximè si mulier attulit dotem sufficientem ad se alendum.

Casus tertius. Si det ad impediendum damnum vel spirituale, vel temporale. In temporali casus ordinarius esse solet, si ad vitandam litem aliquid inscio marito parti aduersæ soluit, vt faciliorem ineant compositionem, ne expensæ per litem excrescant, marito animum obfirmante. In spirituali casus esse solet, si det vt celebrentur Missæ pro fœlici successu familiæ, aut mariti conuersione. Cùm vtiliter negotium familiæ, ac ipsius mariti in his omnibus gerat, non censetur rationabiliter inuitus. Sic Nabal non poterat cum ratione inuitus esse, quod Abigail multa munera afferret ad Dauid aduentantem, vt se vlcisceretur de iniuria. 1. Reg. 25.

Casus quartus. Si mulier det in extrema aut graui necessitate proximi. Tunc enim tenetur. Item si maritus est absens, potest secundùm administrationem prudentem donare, quia tunc censetur ad eam administratio pertinere.

Casus quintus. Si maritus est dissipator, cùm tunc faciat vxori iniuriam (ad quam dimidia pars bonorum matrimonio acquisitorum cum dote spectat) potest occultè vti compensatione, accipiendo ex bonis mariti, vt sibi vel liberis consulat: quantum opus est, vt pars sua salua sit.

Casus sextus. Si pater vel mater vxoris sint pauperes, ita vt misere secundum statum suum viuant, potest marito nolente eis succurrere ex bonis communibus, vel ex dote sua subtrahere proles ex alio matrimonio, quæ similiter egeant. Ratio est, quia habent ius ad alimenta ab ea petenda: vnde maritus non potest iure id iniquè ferre. Ita Lessius ex Petro Nau. & Corduba. Idem probabiliter dicitur, si frater vel soror vxoris simili vrgeantur paupertate.

Quæro quintò. Quid de filiis familias occultè ex bonis parentum surripientibus? R. si fiat ipsis inuitis, & summa sit notabilis, est furtum mortiferum. In furtis autem filiorum, vel vxoris, longè maior quantitas requiritur, quàm in furtis externorum. Vnde de ea debet formari prudens iudicium, iuxta conditionem status, ætatis, personarum, locorum, &c. Quare si filius subtrahit duos vel tres aureos parenti prædiuiti, non statim putandum est mortale, præsertim cum parens talis sæpè non sit multum inuitus: secus si parens sit mechanicus, aut mediocris fortunæ.

Sic etiam censetur peccare mortaliter, si in res turpes aut vanas expendat notabilem summam contra voluntatem parentum, ex pecuniis ei ad honestos vsus concessis. Exempli gratia pecuniam pro veste comparanda expendit in aleas, compotationes, vel mulieres. Vide Nauarr. c. 17. centesimo sexagesimo quarto. Sunt verò casus, in quibus excusatur à peccato saltem mortifero filius familias, aliquid accipiendo.

Casus primus. Si quantitas pro conditione status non censetur notabilis. Aut si putetur parens si rogaretur facilè concessurus. Tunc enim non videtur inuitus circa substantiam, sed tantum circa medium: aut si more aliorum suæ conditionis in eleemosynas, ludum & honestas recreationes expendat.

Casus secundus. Si in extrema vel graui necessitate proximi surripiat, ad eis subueniendum. Parens enim non est rationabiliter inuitus, cum teneatur ipse.

Casus tertius. Si accipiat ex bonis suis castrensibus, vel quasi castrensibus, puta quæ habēt rationem beneficij, vel officij publici, vel militiæ, horum enim habet dispositionem, quod si Pater illa vendidisset expendens in alimenta filij, potest tantundem repetere à patre, vel etiam à cohæredibus; quod si non audeat, potest vti occultè compensatione.

Casus quartus. Si filius gerit negotia Patris, potest deductis expensis, quas Pater facit in illo alendo pro suo labore & industria tantum accipere quantum daretur extraneo, si pater per se non erat facturus, sed per alium. Notant tamen aliqui, vsumfructum istius lucri non debere sibi vendicare ante mortem patris, vel suam emancipationem; quia cùm lucrum hoc censeatur in bonis aduentitiis, censetur adhuc spectare ad patrem. Hæc notant Confessarij pro filiis villicorum, artificum, vel mercatorum, qui frequenter multa expendunt, insciis parentibus, sed quia ipsis negotiorum administratio incumbit, suosque omnes labores voucnt paterno obsequio & familiæ bono, & quia multum lucri possent congerere vltra expensas si alibi permitterentur operas locare: ideo tales non tenentur ad restitutionem, nec facilè ad graue peccatum sunt condemnandi: quamuis dehortari eos oporteat à similibus, maximè quando expensæ sunt inutiles, nec eorum statui congruæ, tunc enim parentes irrationabiliter sunt inuiti. Atque de his satis.

Tandem extremam huic operi manum impono, doctrinamque omnem hîc traditam sanctæ Romanæ Ecclesiæ censuræ ac iudicio lubens substerno, quo tanquam lydio lapide, doctrina vera à falsa & adulterina discernitur. Pro meo vero labore haud exiguo, Lector beneuole, Sacrificiorum vel precum communicationem impertire, ac sicubi aberraui, inscitiæ meæ adscribe, si quæ vero tibi proficua vel Pastorum instructioni opportuna reperies non mihi seruo inutili, confusione & verberibus digno, sed Deo laudem refer: hic enim & vbique in omnibus, & per omnia, initians & finiens, illud decantare opto.

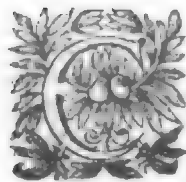

SVMMARIVM

RESOLVTIONVM CASVVM occurrentium circa peccata capitalia.

CAPVT I.

DE SVPERBIA.

Cum rudiores passim confitentes nonnisi in genere soleant peccata sua exprimere, dicendo se superbos fuisse, iracundos, auaros, inuidos gulosos: ideo Confessarij tenentur scire quando peccent mortaliter circa hæc peccata quæ capitalia dicuntur, vt eos in particulari valeant de his interrogare. Itaque paucis explicabimus in quæstionibus sequentibus.

Quæro primo. Quando superbia censeatur peccatum mortale? Resp. cum superbia sit appetitus inordinatus excellentiæ, æstimatioque sui ipsius plusquam conuenit, ordinariè non est peccatum mortale, nisi simul contineat grauem contemptum vel iniuriam proximi, iniuriam aut despectum ipsius Dei. Et de tali superbia perfecta loquitur Scriptura & sancti Patres, quando insinuant esse grauissimum peccatum. Sic peccat mortaliter, qui quod habet à Deo, existimat se habere à se, & vult vt alij ita existiment, est enim in tali superbia, quidam despectus, aut iniuria in Deum redundans. Similiter peccat mortaliter, qui ita appetit propriam excellentiam, vt sit paratus præceptum Dei transgredi & mortaliter peccare, potiùs quàm à propria excellentia cadere. Denique peccabit mortaliter ex superbia, qui instar Pharisæi Publicanum despicientis alios despiceret sibi nimis arrogans. Item qui ex superbia Superioribus non vult subesse.

Quæro secundo, Quando vana gloria, vel iactantia, censeatur peccatum mortale? Respondeo vt supra, hanc non censeri mortalem, nisi in Dei vel proximi grauem iniuriam redundet. Sic peccat mortaliter qui gloriatur, vel se iactat de peccato mortali, quia ibi est iniuria Dei. Si quis vero enarret quædam sua peccata mortalia sine approbatione & affectu peccati: sed solùm vt inde dexteritas, ingenium, virilitas appareat: excusari potest à mortali. Similiter mortiferè peccat, qui se iactat Medicum peritum, Chirurgum, Aduocatum, & similia: ita vt hinc emergat graue alicui damnum, eo quod se illi credat tanquam Medico, vel litem tanquam Aduocato, &c. Denique, si quis se sic iactat, alios vt despiciat, mortaliter peccat.

Quæro tertio. Quale peccatum sit pertinacia? Respondeo, cùm pertinacia sit adhæsio in propria sententia plusquam oporteat, ordinariè est venalis. Tamen erit mortalis, si in rebus versetur contra honorem Dei, vel in graue proximi detrimentum cedentibus. Sic peccat mortaliter: qui adhæret suæ sententiæ cum pertinacia, licet auctoritatem Ecclesiæ videat sibi contrariam, & omnium Doctorum consensum, Ita & Medicus, qui adhæret suæ scientiæ pertinaciter cum periculo ægri.

Similiter dicendum de discordia quæ est etiam filia superbiæ, quando quis non vult à propria voluntate discedere vt aliis concordet, & hoc ex intentione contradicendi. Potest enim & illa discordia versari erga rem perniciosam tendentem in detrimentum graue proximi, vel contra honorem Dei, & nunc est mortalis: aliàs est venialis. Sic inter eos qui gubernant, discordiæ graue damnum parere natæ sunt in Republica, ideoque mortalem reatum facilè inuoluunt.

Quæro quarto. Quale peccatum sit contentio? Respondeo, cùm contentio sit sermo contradictorius, quo quis veritatem oppugnat, si quis scienter notam impugnet veritatem in rebus fidei vel in rebus ad salutem proximi spectantibus, mortalem culpam incurrit. Item in rebus indifferentibus, vel non ita notabilibus, potest quis mortale peccatum incurrere verbis contendendo, propter modum contentionis quo aliis scandalum ingeritur: aut cum iniuriosa verba miscentur. Aliàs si hæc absint, licet fortè perturbatio aliqua clamorosa etiam cum quadam excandescentia interueniat, non censetur contentio illa nisi venialis.

Quæro quinto. Quale peccatum sit hypocrisis? R. cùm hypocrisis sit simulatio virtutis quam

quis non habet: erit mortalis si sit perfecta. Tunc autem censetur perfecta, quando quis intendit esse malus, & vult simulare se bonum, vult iniustitiam committere, & fingit se iustum, vult fornicari & in fornicationibus permanere, & tamen fictione & simulatione expressa vult apparere castus. Ideo contra hos in sacris litteris sæpè repetitur: *Væ vobis hypocritæ*, quia scilicet in his cum simulatione contemptus quidam sanctitatis inuolui videtur, sanctitatis scilicet internæ. Quod si quis se simulet bonum, vel meliorem quàm sit, optans illam bonitatem quam simulat desiderans que assequi, non est nisi venialis: item si simulet, solum ne scandalizet alios. Potest etiam hypocrisis ex fine esse mortalis, vt si quis simulet sanctitatem, vt possit doctrinam falsam seminare, aut possit assequi beneficium, quo planè est indignus.

Petes quid dicendum de illis qui per hypocrisim eleemosynas extorquent: Resp. qui necessaria habet ad sustentandam vitam, & pauperiem fingit vt eleemosynas extorqueat, mortale peccatum poterit incurrere. Si vero non habet necessaria, & vt eleemosynas lucretur, simulat bonitatem, non peccat mortaliter.

Quæro sexto. Quale peccatum sit curiositas. Respondeo illam etiam inter superbiæ filias censeri, quia est appetitus sciendi inordinatus: potest autem variis casibus esse mortalis. Primo, si res sunt prohibitæ sub mortali. Sic velle scire, siue audire quæ in confessione dicuntur, est peccatum mortale. Item velle legere, & scire quæ in libris prohibitis continentur. Secundo, si res sunt noxiæ, & occasio sit proxima peccandi in illa scientia. Sic qui multum procliuis est in luxuriam, & nouit sibi periculum propinquum fore si legat libros inhonestos & lasciuos, peccat mortaliter volendo scire hæc sibi noxia. Tertio, si ita velit scire, vt alium inducat ad peccandum mortaliter. Sic peccat, qui vult scire ea quæ alius tenetur occultare ratione iuramenti.

Quæro septimo. Quale peccatum sit inuentio nouitatum aut ornatus vanus: Resp. ordinariè esse veniale. Potest tamen ornatus esse mortalis, ex fine. Sic peccat mortaliter mulier, quæ se ornat ad alliciendum quempiam ad peccatum mortale. Item ex aliis circonstantiis. Sic peccare mortaliter possunt qui sibi magnificas vltra statum vestes procurant, & interim debita non soluunt, ad quæ tenentur. Similiter qui conuiuia magnifica instruunt, cum graui damno creditorum. Sic & hi grauiter delinquunt, qui vt foueant superbiam suam domesticam in vestibus, conuiuiis, & aliis sumptibus, coguntur grauare pauperes, stipendia exigere iniusta & similia.

Quæro octauo. An ornatus fœmineus per pigmenta aut comam appositam, intortosque capillos, item per pectoris nuditatem, & per nouas vestium formas non sit mortale peccatum? Resp. quosdam existimare esse mortalem hunc excessum, quia Scriptura & Patres grauiter eum reprehendunt, vt etiam supra reprehẽdimus in Tractatu de superbia. Dicendum tamen hunc excessum non videri mortalem, nisi finis sit mortalis, puta ad alliciendum ad libidinem, aut nisi graue scandalum contineat. Sic aliquis adeò tenui & sic conformata veste potest vti, vt pudenda non satis tegantur: & ideò hoc scandalum omnino esse potest. Quantum ad nuditatem pectoris, cùm illa pars honesta censeatur, nec natura aut pudor humanus absolutè postulet illam tegi, non inducit peccatum mortale, maximè vbi consuetudo viget. Talem autem consuetudinem introducere, vbi esset insolitum graue peccatum continet, quia vbi insolitum, ibi magis periculosum.

Quod autem Scriptura 1. Pet. 3. & SS. Patres grauiter reprehendunt capillaturam extrinsecus & circumdationem auri, fucos item & pigmenta, tanquam sit adulterare opus Dei: Aduertendum initio Ecclesiæ & temporibus persecutionum, ad bonum exemplum Ethnicorum considerationem huius rei magis fuisse necessariam: ideoque tunc potuisse modestiam in veste & ornatu exteriori faciei & corporis præcipi à Prelatis, & tunc etiam maius scandalum generasse. Aliàs se ornare coma, & capillis adoptiuis seu alienis, vel pigmentis & aliis modis, non est propriè adulterare opus Dei qua parte Dei est, sed adiuuare opus naturæ, vel defectus eius supplere: quod cum fit ex vanitate solum, seu vano appetitu pulchritudinis; nullo alio extrinseco fine mortali adhibito, veniale est. Hæc latius dixerim propter aliquos Confessarios qui morosè nimis quasdam reiiciunt sine absolutione, nonnisi tumultum ingerentes sine fructu. Optimè verò faciunt Confessarij, qui quoad possunt exhortantur ad moderandum corporis cultum.

Petes, an sit peccatum mortale, si vir vtatur veste fœminea, vel fœmina veste virili: Videtur enim quod sic, quia Deut. 22 dicitur: *Non induetur mulier veste virili, nec vir vtetur veste fœminea, abominabilis enim apud Dominum est qui hoc facit.* Resp. vsum vestis alieni sexus non esse ita intrinsecè malum, quin liceat ob iustam causam. Sic qui fugit hostes, potest in aliena veste muliebri se occultare: idem patet in ludis & comediis. Quod si quis ex leuitate vtatur, peccatum est tantum veniale. Quantum autem ad præceptum Deuteronomij, pertinet ad cæremonias vel politiam illius populi.

Quæro nono. An ingratitudo possit esse peccatum mortale: Resp. esse mortale, quando quis beneficium notabile contemnit, & benefactoris affectum, vel eleuat, vel sinistrè interpretatur, vt non videatur ei debitor ratione beneficij, aut ne cogatur gratus esse gratias agendo. Ratio est, quia contemptus beneuoli affectus & sinistra interpretatio beneficij (maximè si sit notabile) non est minus peccatum, quàm iudicium temerarium. Nam & illud hic inuoluitur, dum quis iudicat affectum esse simulatum, & alio, quàm beneuolo animo beneficium impendi. Vnde homines tali contemptu grauiter solent offendi. Erit verò veniale si hoc ex imperfecta aduertentia, vel imperfectio consensu fiat, vt in repentino cholerae motu solet accidere, item ex paruitate materiæ si beneficium sit exiguum, non enim censetur notabilis iniuria benefactoris exigui beneficij contemptus.

Quæro decimo. Quale peccatum sit inobedientia quæ dicitur filia superbiæ: Resp. formalem inobedientiam ex suo genere esse peccatum mortale. Tunc autem dicitur formalis, quando quis præceptum violat, ea intentione vt illud violet, & ei suo facto aduersetur. Itaque est tunc quidam contemptus præcepti, vel præcipientis, censeturque grauis & mortalis, nisi fiat ex imperfecta attentione, vel præceptum sit de re omnino leui. Vide Caietanum V. *Inobedientia*. Lessium l. 2. c. 47. dub. 6. De inobedientia suprà egimus latius in Præceptum 4.

CAPVT II.

DE AVARITIA.

QVæro primò. Quale peccatum sit Auaritia? Respondeo, Auaritia prout dicit appetitum immoderatum diuitiarum, non est ordinariè nisi veniale peccatum: nisi appetitus hic eo vsque se extendat, vt quis non curet qua via opes congregare, aliena etiam rapiendo vel detinendo. Tunc enim est mortale peccatum, prout scilicet opponitur non solum liberalitati, sed etiam iustitiæ, vt supra latius diximus tractantes de Auaritia. Prout verò opponitur liberalitati, potest esse mortalis, quando quis ita immoderatè afficitur pecuniç, vt pauperum necessitati non subueniat, quando tenetur ex præcepto.

Quæro secundo. Quandonam teneatur quis ad eleemosynam sub peccato mortali: R. quando quis est in extrema vel graui necessitate, certum est ex communi sententia eum qui habet superflua statui suo, vel etiam personæ obligari ex præcepto illi subuenire: maximè si putet alium non subuenturum. Tunc ergo foret mortale ex auaritia non subuenire. In aliis autem communis necessitatibus non interuenit ordinariè peccatum mortale, si eleemosyna non detur. Sunt tamen qui condemnant peccati mortalis diuitem habentem superflua statui suo: nullas eleemosynas facientem in communibus necessitatibus pauperum: quia hæc immisericordia grauis censeatur, grauiterque repugnans charitati.

Sed petes: An quando quis est in graui necessitate sufficiat illi mutuare, cùm restitutionis obligatione vbi venerit ad pinguiorem fortunam: R. si is qui eget non habeat, nec hoc loco, nec alibi, nec probabiliter putetur habiturus, tunc obligatio est ad dandum gratis: quia præceptum eleemosynæ vrget. Si verò ipse est hic inops, alibi habens sufficientia, aut certè vires habet & artem ad facilè lucrandum, tunc satis esset dare mutuo.

Quæro tertio. An prodigalitas sit peccatum mortale? Respondeo, tunc prodigalitatem censeri peccatum mortale, quando quis per illam etiam aliena consumit; vt cùm aliquis sibi ad dispensandum commissa prodigit, vel se impotentem facit ad soluendum debita sua. Item cùm quis propterea desinit prouidere familiæ, vxori, liberis. Denique, si prodigalitas talis sit vt notabile scandalum generet, qualis potest esse quandoque in Ecclesiasticis.

Quæro quarto. An peccata illa quæ filiæ auaritiæ nominantur, sint mortalia: Resp. filias auaritiæ nominari, fraudem, fallaciam, proditionem, vsuram, symoniam, periurium, violentiam. Et hæ sunt filiæ eius, quatenus est contra iustitiam, suntque peccata mortalia, nisi paruitas materiæ excuset. Inquietudo & obduratio filiæ auaritiæ etiam sunt, quatenus illa est contra liberalitatem. Inquietudo, quæ est immoderata sollicitudo ad acquirendum aut conseruandum temporalia, non est mortalis, nisi propter eam aliquis omittat aliquid ad quod obligabatur sub peccato mortali. Obdurationem cordis qua cor auari est durum erga pauperes, & ad eis subueniendum difficile, mortalis est, quando quis ex præcepto tenetur eis subuenire, vt iam diximus.

Quæro quinto. Quid sit vsura? Resp. vsuram dici quando lucrum accipitur vltra sortem ex vi & causa mutui. Potest verò id fieri implicitè in variis transactionibus & contractibus. Hinc resoluunt Doctores esse vsuram, si quis mutuet alicui vt ad suum molendinum veniat, vel vt ad suam officinam veniat ad emendum, vel vt in suo prædio laboret. Quod quidem intelligendum est, si de his intercedat obligatio ciuilis & stricta: nam si solum sit obligatio gratitudinis, siue si hoc expectetur ex amicitia quadam non ex vi pacti, tunc non est vsura. Imò adde, non posse alicui iniici obligationem ciuilem remutuandi alio tempore, sine vitio vsuræ: quia id est pretio æstimabile. Sic vsura erit, si quis mutuet frumentum, vt postmodum aliud præstantius reddatur, vel vt in maiori quantitate, nisi fortè frumenti pretium iam esset auctius, quàm erit tempore redditionis, ita vt mutuans pateretur damnum: potest enim ipse se indemnem seruare. Item erit vsura, si quis pecunias argenteas alicui mutuet, cum obligatione postmodum reddendi aureos nummos: quia & hoc onerosum est, & pretio æstimabile. Si tamen ex amicitia id petatur, & non ex obligatione stricta non erit vsura.

Quæro sexto. Quomodo per auaritiam peccetur mortaliter circa beneficia Ecclesiastica? R. varios hic casus recenseri posse ad symoniam spectantes, reatum peccati mortalis inducentes, & quandoque etiam obligationem restitutionis.

Casus primus: Qui dat pecuniam vt ei conferatur aliquod beneficium, peccat mortaliter. Similiter qui recipit pro collatione aut præsentatione beneficij: & ipse tenetur ad restitutionem.

Casus secundus: Si quis conferat alicui beneficium, propter munus à manu vel obsequio peccat mortaliter. Similiter & is qui tale beneficium accipit. Exempli gratia, aliquis inseruit alicui Prælato principaliter vt beneficium aliquod consequatur, tunc est symonia maximè si promissio, aut pactum accedit saltem tacitum. Quia quando aliquid accipitur, vel datur pro beneficio quod sit pretio æstimabile, vitium incurritur symoniæ.

Casus tertius: Qui dat mediatori aut intercessori aliquod pretium, vt procuret sibi collationem, etiam mortifere peccat. Ratio est, quia hæc paria æstimantur dare collatori, vel dare alicui tertio vt ipsum collatorem moueat ad conferendum.

Casus quartus: Resignare beneficium cum pensione, addita conditione vt is cui resignatur postmodum sit obligatus redimere pensionem, est symoniacum.

Casus quintus: Resignare beneficium alicui cum pacto vt tibi restituat expensas quas fecisti in acquisitione beneficij, expeditione litterarum, solutione iurium dum accepisti eius possessionem, &c. ad symoniam spectat. Ratio est, quia omne pactum in spiritualibus de onere temporali quod iure non est annexum, reprobatur. Vide Binsfeldium parte 4. c. 5.

De aliis quæ auaritiam concernunt, fraude, fallacia, periurio in emptionibus, venditionibus, &c. suprà sufficienter dictum est in quæstionibus super præcepto septimo Decalogi.

De peccato Luxuriæ & speciebus eius tractatum est in quæstionibus super præcepto sexto Decalogi, ideo hic supersedeo. Videri etiam possunt quæ dixi de raptu, sodomia, incestu, inter casus reseruatos post Tractatum de Pœnitentia in Candelabro nostro mystico.

CAPVT III.

DE IRA ET INVIDIA.

QVæro primò. Quando ira sit peccatum mortale? Resp. cùm ira vt in malum accipitur, sit appetitus iniustæ vindictæ, censetur mortalis si vindicta quam quis appetit sit grauis, & perfectè volita: quia tunc est contra proximi charitatem, & contra iustitiam in re notabili.

Potest vero esse venialis ob imperfectionem actus; vel defectu voluntarij perfecti, quando motus iræ perfectum iudicium rationis præuenerit: vel ex parte materiæ, cùm quis modicam vindictam cupit. Sic suprà dixi iram puerorum sese percutientium sine intentione grauis læsionis, venialem ordinariè censeri.

Quæro 2. An quando quis grauem quidem vindictam non appetit, tamen grauiter exardescit interius & perturbatur, vel etiam exterius excandescit, & iram per signa & clamorem multum patefacit, an censeatur peccatum mortale? Respondeo non censeri, nisi quis ita accendatur, vt paratus sit aliquid facere quod sit peccatum mortale, vel nisi scandalum graue oriatur: quod quandoque contingere posset in Viris Ecclesiasticis, aut Religiosis.

Quæro tertiò. Si omnis ira non sit mortalis quare Math. 5. generaliter dicit Dominus: *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio?* Reum esse iudicio, apud Hebræos nihil est aliud quàm dignum esse condemnatione, & quidem mortis, nam illa tanquam præcipua, dicitur absolutè condamnatio & iudicium: & translata ad tribunal Dei, designat damnationem æternam, vt multi interpretantur.

Respondeo. Christum ibi non loqui de omni ira, sed de ea quæ tendit ad homicidium siue qua quis alterius mortem desiderat. Ponit enim tres gradus homicidij. Primus est ira interna mortem desiderans. Secundus eadem ira erumpens in contumeliam, sed leuiorem. Tertius eadem erumpens in contumeliam grauem, dum non solùm *Raca* sed & *Fatue* fratri dicit. In quarto est ipsum homicidium aut percussio. D.Th. 2. 2. q. 158 a. 3. ad 2.

Quæro quarto. An maledictio ex ira procedens sit semper peccatum mortale? Resp. cùm maledictio sit mali imprecatio, si quis graue malum animo deliberato alicui imprecetur, est peccatum mortale. Si vero in maledictionem erumpit solum ore tenus, corde vero & voluntate non vellet illud malum quod imprecatur, peccatum est solum veniale. Quomodo frequenter parentes verba quædam maledictionis fulminant in proles immorigeras ex ira subitanea, absque voluntate mali, & ita absque peccato mortali. Est tamen res periculosa, de qua grauiter & frequenter sunt monendi.

Vide Caiet. V. Maledic. Aduerte hic quosdam malum imprecari aduertenter in ipso feruore iræ, & tunc etiam consentire in malum, mox autem placari, & pœnitere mali imprecati. Hi quandoque se excusant, quasi grauiter non peccassent, quia mox malum noluissent, inquiunt ipsi, sed id non sufficit, quia in morula præcedentis temporis potuit esse sufficiens aduertentia & consensus ad peccandum mortaliter? illa autem quæ statim subsequitur pœnitentia & nolleitas mali, indicat in peccato non fuisse permanentiam: non vero facit, vt non fuerit consensus. De quo rudes in Confessione examinandi sunt, quia putant exiguum fuisse peccatum eo quod non durarit ira, aut quia malam imprecationem mox reuocarint.

Quæro quinto. Quid de contumelia, conuitio, improperio, an semper sint peccata mortalia? Si quis notabiliter intendat lædere alterius honorem, vel ex contemptu illa procedant, peccat mortaliter. Si quis vero ex ira leui aut animi leuitate absque animo inhonorandi aliquid obiicit, censetur veniale peccatum. In peccatis verborum maximè consideratur ex qua intentione & affectu proferantur. Si tamen aduertat aliquis grauiter aliquem commouendum & lædendum ex aliquibus obiectis, licet fortè ei non sit animus grauiter inhonorandi, posset mortaliter peccare: tum quia occasionem grauis peccati alteri dat, tum quia dum aduertit alterum grauiter lædi, (etiamsi non faciat eo animo) tamen actus redit in naturam suæ formæ, vt loquuntur Theologi.

Quæro sexto. Quale peccatum committunt, qui sibi vel alteri ex ira dicunt: *Maledictus dies quo natus sum. Maledictus dies quo natus es. Maledictus dies quo primum vnquam te vidi. Maledictus dies quo te in coniugem accepi. Maledicti qui vnquam id mihi suaserunt*, & similia. Resp. hic esse discernendum animum eius qui sic maledicit. Si enim maledicendo diei, intendit quis solùm irrationabili creaturæ maledicere ita vt intendat solùm quod dies maledictus sit tot mala culpæ vel pœnæ producens, siue natiuitatis sit dies, siue coniugij, censetur solum peccare venialiter, & quandoque etiam potest non peccare, vt Iob. Si vero per illam maledictionem intendit optare malum homini nascenti, siue sibi, siue alteri: item personis illo die coniugatis, siue sibi, siue coniugi, peccatum mortale est. Vnde deliberato animo id facere, vel his qui coniugium suaserunt maledicere, à mortifero peccato non excusatur. Sed cum sæpè non intelligant proprium sensum verborum quæ proferunt, & ex prauo magis vsu hæc pronuntient, quàm ex voluntate mali: tunc excusationi à peccato mortali locus esse poterit.

Quæro septimo. Quale peccatum sit indignatio, quæ dicitur filia iræ? Respondeo, indignatio dicitur, quando homo non vult videre eum cui irascitur, nec cum eo loqui aut conuersari, quia eum indignum iudicat sua conuersatione & affabilitate. Communiter autem est peccatum veniale, nisi scandalum accedat, vel casus quo ei teneatur loqui. Potest vero in superiore erga inferiorem fieri ex iusta causa correctionis, sine peccato. Sed & indignatio potest crescere vsque ad contemptum & odium proximi, & tunc est mortalis: de quo est examinandus pœnitens.

Quæro octauo. Quale peccatum sit tumor mentis, qui etiam recensetur inter filias iræ? Resp. quidam vocant tumorem mentis, quo seipsum irascens extollit & alteri præfert. Facit enim ira, vt is qui offensus est se apprehendat vt magnum & extollat: eum vero qui offendit vt vilem & contemnat; quomodo & animalia in ira intumescunt & extollunt. Si itaque sit perfectus in tumore contemptus, tunc peccatum mortale committitur. Alias non. Alij tumorē vocant, quando irascens, animum suum replet diuersis cogitationibus amaris, quibus apud se cogitat diuersas vias se vindicandi, & habet multiplex propositum id perficiendi. Itaq hic tumor, quia ex graui & diurna ira procedit cùm viæ multæ vindictæ iniustæ excogitantur, in re notabili grauis est & mortalis.

Quæro

Quæro nono. Quæ signa dilectionis inimico tenetur quis exhibere? Resp. Tenetur exhibere signa charitatis generalia, ex præcepto, signa autem particularia non tenetur, nisi ex consilio in præparatione tamen animi debet esse paratus subuenire ei in necessitate. Vide quæ dixi Horti Pastor. Tom. 3. Tract. 2. Lect. 3. in fine.

Quæro decimo. Quale peccatum sit Inuidia? Respondeo, cùm inuidia sit tristitia de alieno bono, in quantum tale bonum minuit excellentiam inuidentis, si illa tristitia sit voluntaria & deliberata, sitque de graui bono alterius, mortalis est. Motus autem imperfecti inuidiæ veniales sunt.

Sic, si quis deliberatè exultet in aduersis proximi ob inuidiam, mortaliter peccat. sicut & prosperis eius ob eandem inuidiam se contristando & affligendo. Ex inuidia solet oriri odium proximi, & illud etiam ex suo genere est mortale: potest autem quis sine peccato odisse peccatum proximi, & prauas consuetudines, quia cùm hoc stat, quod proximum diligat.

Ex inuidia etiam oriri solet detractio, susurratio & similia, de quibus dixi super Præcepto 8. Decalogi.

Aduertat autem Confessarius, confundi frequenter à confitentibus inuidiam cum æmulatione: Est autem æmulatio tristitia de alieno bono, non quia ille alius bene habet, sed quia ipse qui tristatur non habet: & hæc à Confessariis distinguenda est ab inuidia perfecta: est enim ordinariè æmulatio illa solùm venialis, qualis frequens est inter homines eiusdem artis, vel professionis.

CAPVT QVARTVM.

DE GVLA ET ACEDIA.

QVæro primò. Quale peccatum sit Gula? R. Cùm Gula sit appetitus inordinatus cibi vel potus, ordinariè est solùm venialis, nisi propter gulam quis paratus sit transgredi præceptum aliquod Dei vel Ecclesiæ, puta furari propter gulam satiandam, vel frangere ieiunium, non soluere creditoribus, vt opiparè & gulosè viuat.

Quæro secundò. An comedere vel bibere inordinatè vsque ad vomitum, non sit peccatum mortale? Respondeo, quosdam affirmare, inter quos Angelus, V. *Munditia*. & Syluester, V. *Gula*. Communior tamen opinio negat. Quamuis & aliqui illorum dicant vsque ad vomitum se ingurgitare, esse mortale, quando aliquis est ita gulæ addictus, vt euomat voluntariè, ad finem iterum bibendi & comedendi, ac de nouo se ingurgitandi, videtur enim id inuoluere magnam deformitatem contra naturam. Aduerte etiam, quod ingurgitatio cùm graui sanitatis detrimento, censeri debeat mortalis, siue circa nimium cibum versetur, siue circa potum. Quod autem aliquis sequenti die ob potum pridianum capite multum doleat, non puto censeri ideo mortale, si absit periculum morbi grauioris.

Quæro tertiò, quando ebrietas mortalis sit? Respondeo, quando scienter quis se inebriat, & vsu rationis priuat. Censetur autem scienter id facere, quando potuit & debuit aduertere ex immoderato potu ebrietatem sequuturam, licet eam non intenderet. Alias, quando quis ignorat vim vini, omnino æstimauit non sequuturam ebrietatem, licet videret aliquam immoderationem, potuit esse venialis sequuta ebrietas. Aduerte iterum hîc, quosdam ventri & gulæ deditos, frequenter peccare mortaliter, licet ebrietas non sit sequuta; quia scilicet noctè dieque bibentes, apertè exponunt se periculo ebrietatis, parumue curant an ea sequatur.

Quæro quartò. Quibus signis agnosci poterit, an quis ebrius fuerit? Respondeo, si postridie non meminit eorum quæ egit, vel dixit, aut quomodo domum rediit, aut cubitum concesserit, quo duce, aut adiutore, & similia, signum est ebrietatis. Item, si egit aliquid quod integra mente nunquam solet, v. g. iurabat, blasphemabat, familiam perturbabat, cùm aliàs soleat esse modestus, benignus, turpia agebat aut loquebatur, cùm soleat esse castus, signum etiam est fuisse rationem sopitam. Aliàs qui nouit discernere inter bonum & malum, licitum & illicitum, vitare mala, eligere bona, non videtur esse ebrius, licet rectà nequeat incedere, & domus ei verti videatur. Similiter, si possit adhuc solita officia vtcumque exequi, etsi cum vertigine & difficultate. Ita Lessius lib. 4. c. 3. dub. 4. ex Caietano. V. *Ebrietas*.

Quæro quintò. Quale peccatum sit prouocare ad æquales haustus? Resp. si fiat animo se vel alium inebriādi, aut aduertere facilè quis possit iu se vel in altero ebrietatem secuturā, peccatum est mortiferum, nisi fortè iusta causa excuset. Hoc addo, quia aliqui existimant posse esse licitum ex causa alterum inebriare, vel etiam se. Exempli causa, detinetur quis à volonibus, aut ab hostibus, non potest euadere nisi illos inebriet. Item, meditatur quis proditionem vel homicidium, nec potest auerti nisi inebrietur, prouocando ad æquales haustus, & se etiam ebrietatis periculo committendo. His & similibus casibus putant licitum se inebriare, vel alterum: tum quia licitum est quibusdam casibus suadere vel inducere ad minus malum, vt impediatur maius: tum etiam, quia priuatio vsus rationis ex potu, non est ita intrinsecè & per se peccatum, quin quandoque liceat. Nam causa medicinæ ad arcendum morbum, sumere potum etiam vsque ad ebrietatem, ex præscripto Medicorum licitum est: Ebrietas enim propriè est excessus in potu vsque ad priuationem rationis, causa voluptatis factus. Itaque ad vitandam mortem, cùm non fiat causa voluptatis, videtur posse quis bibere vsque ad ebrietatem, si aliter quis non potest euadere. Exempli gratia: Nisi æquali cyatho respondeas, prouocabit te alter ad duellum, vel gladio te inuadet. Vide latiùs de his Lessium l. 4. cap. 3. dub. 4.

Quæro sextò. An peccent mortaliter caupones vinum vendendo illis quos sciunt illos inebriandos? Hic casus est freqnens; nam illis promittitur adhuc vinum in copia, cùm iam proximi ebrietati cernuntur? Respondeo peccare mortaliter, si sine incommodo, petentibus denegare possunt, & ebrietatem eorum impedire: Etenim, quando id commodè vitare possunt, nec faciunt, censentur cooperari & consentire, quia non solùm non impediunt, sed etiam materiam peccandi suggerunt. Quod si verò sine notabili incommodo denegare non possunt, tunc excusantur. Nec enim tunc facere censentur causa operationis, sed vitandi incommodi causa, & inuoluntariè, nec intendunt ebrietatem illorum. Sic ancilla iubente domino promere potest, licet videat inebriandum, quia sine incommodo negare nequit. Simile est in aliis exemplis: auriga potest vehere dominum vel dominam suam ad

Vide propos. 62. damnatam ab Innoc. XI.

locum adulterij, nec censetur cooperari, licet sciat adulterium ab illis committendum in loco ad quem vehit. Naaman Syrus poterat comitari dominum suum ad locum Idoli, & sustentare adorantem. Itaque si caupo aut hospita timet querelas & rixas graues vel conuitia, iuramenta & blasphemias si promere desinat, non censetur cooperari ebrietati si promat; Item non poterit solutionem impetrare conuiuij, nisi adhuc promat: Item ad aliam tabernam sunt ituri, nec peccatum impedietur. His, inquam, & similibus casibus non censetur mortaliter peccare, quia censetur facere inuoluntariè, & res per se est indifferens, nec fit causa cooperationis, sed vitandi incommodi. Idem dic de cauponibus apponentibus cibos in die ieiunij illis qui petunt cœnam: licet enim sciant aliquos non excusari, non censentur tamen cooperari, si sine incommodo non possunt illis denegare, vt ferè ordinariè fit: atqui etiam denegando peccatum non impedient, quia alio ituri sunt, & ibi cœnaturi.

V. D. Th. 2. 2. q. 3. art. 2.

Quæro septimò. An ebrio imputentur peccata quæ in ebrietate committit, puta si fornicetur, si occidat, aut vulneret? Respondeo, si non fuerit culpabilis ebrietas, mala etiam sequuta non imputantur ei ad culpam. Si verò fuit culpabilis, videndum an similia solitus erat facere in ebrietate, puta quia tūc rixosus esse solet & lubricus: & tunc cùm potuerit & debuerit præuidere & præcauere, imputantur ei ad culpam mortalem, tanquam voluntaria in causa. Si autem non solitus sit similia agere etiam ebrius, nec vllo modo ea potuit præuidere, non imputantur ei ad culpam nouam.

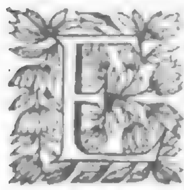
Quæro octauò. Quale peccatum sit Acedia? Resp. Cùm Acedia sit fastidium spiritualium rerum & diuinarum, siue tristitia, eo quod sint res spirituales, si sit perfecta & deliberata, mortale peccatum est. Sic peccat mortaliter qui tristatur ex deliberato consensu voluntatis, quod creatus sit ad gratiam, ad merita, ad gloriam. Item qui ex tædio & tristitia rerum spiritualium deliberatè appetit mortem, aut vellet se numquam fuisse natum, vel se esse bestiam. Item qui ex tali tristitia ommitteret quæ sunt necessaria ad salutem. Aliàs facere quæ sunt præcepti, licet cum tædio, non erit mortale, quandoque nec veniale, si ratio non consentit.

Tandem concludo hoc opusculum Resolutionum Pastoralium, & Lectorem monitum opto me frequentes hic insinuasse opiniones probabiles & fauorabiles: idque in gratiam Confessariorum qui tenentur eas scire. Quia hæ non rarò eos liberant à variis anxietatibus occurrentibus circa quosdam pœnitentes satis difficiles, qui quandoque deterrentur nimia seueritate Confessariorum ab hoc Tribunali sacro. Circa eos igitur quandoque sufficit vti opinione Doctorum probabili, ita dictante prudentia: licet ipsemet Confessarius contrariam probabiliorem putaret. Interim omnia quæ hic scripsi S. Romanæ Ecclesiæ iudicio & censuræ substerno, cui nunc variis errorum & bellorum turbinibus exagitatæ, inuiolabilem veritatem & firmitatem à Deo Optimo Maximo promissam hoc voto exopto, tota cordis contentione ad eum clamans.

FINIS.

PRAXIS CATECHISTICA EX PASTORALI HORTO, PER INTERROGATIONES & Responsiones digesta.

LECTOR BENEVOLE, SALVTEM IN DOMINO.

Edito Pastorali nostro opere, optarunt quidam è Pastoribus, vt tanto faciliorem viam ad catechizandum stratam reperirent, summatim per singulas Lectiones indicari Interrogationes quæ pueris proponi possent. Ego quia omnibus Pastoribus, & rudioribus,& doctioribus,me debitorē initio operis professus sum, voto eorum satisfacio. Vnde per Interrogationes & Responsiones breues digessi singulas Lectiones: quas Interrogationes & Responsiones poterunt pueris vernaculo sermone summatim tradere: ipsi verò vt docere possint, legere poterunt easdem Lectiones, & inuenient ampliorem explicationem,& exempla ex gestis Sanctorum in fine Catechismi addenda.

Catechisticæ Interrogationes & Responsiones ex Tractatu primo Tomi primi Horti Pastorum.

DE FIDE CHRISTIANA.

Ex Lectione prima.

I. *Es tu Christianus?*
R. *Sum equidem, per gratiam Dei.*
I. *Vnde tibi illud Nomen?*
R. *A Christo, qui oleo sanctificationis me vnxit.*
I. *Quando nomen illud acceperunt Fideles?*
R. *Initio Ecclesiæ in Vrbe Antiochena.*
I. *Quomodo antea vocabantur?*
R. *Discipuli, vel fratres.*
I. *Quomodo adhuc?*
R. *Galilæi & Nazaræi, à Iesu de Nazareth Galilæo.*
I. *Est-ne diuisio inter Christianos, quod aliqui vocentur Franciscani, alij Benedictini; alij Bernardini?*
R. *Non est: Nam Franciscus, Benedictus, Bernardus, sunt Duces ad perfectionem sub Christo.*
I. *Ad quid nos obligat nomen Christianum?*
R. *Ad moriendum pro Christo.*
I. *Declara exemplis.*
R. *S. Sebastianus, S. Diaconus, S. Blandina per Nomen Christianum animati sunt ad Martyrium.*

Ex Lectione secunda.

I. *Suntne aliæ obligationes Christiani?*
R. *Obligatur iugiter agere gratias Deo de sua ad fidem vocatione.*
I. *Quid vltra?*
R. *Sicut est hæres Nominis, ita debet esse imitator Sanctitatis Christi.*
I. *Quod debet esse speculum quotidianum Christiani?*
R. *Vita & virtutes Iesu Christi.*
I. *Sunt multi Christiani?*
R. *Sunt multi numero, pauci vitæ meritò.*
I. *Quid ita? Quia pauci Christum imitantur.*

Ex Lectione tertia.

I. *Quod est signum Christiani?*
R. *Signum Crucis.*
I. *Quid fructus illius?*
R. *Continet possessionem fidei SS. Trinitatis; Item Incarnationis & Passionis Filij Dei.*
I. *Quis vlterior fructus?*
R. *Multam vim habet contra dæmonem, & eius maleficia.*

Ex Lectione quarta.

I. *Quænam est prima virtus requisita in Christiano?*
R. *Est Fides.*
I. *Quid est Fides?*
R. *Est donum Dei quo firmiter assentimur illis quæ reuelata sunt.*
I. *Quæ requiruntur ad perfectam fidem?*
R. *Requiritur lumen supernaturale ex parte intellectus.*
I. *Quid vltra?*
R. *Pius affectus ex parte voluntatis.*
I. *Quomodo Deus vocat infideles ad fidem?*
R. *Vocat lumine & voce interiori, vocat etiam exteriore per se, vel per suos.*

Ex Lectione quinta.

I. *Quàm firma debet esse Fides?*

R. *Adeo firma esse debet, vt nullam vacillationem admittat.*
I. *Quid ita?*
R. *Quia innititur Deo, qui est prima veritas, nec falli potens, nec fallere.*
I. *Qui solum vnum articulum non crederet, perditne fidem totam?*
R. *Omnino perdit, si sit pertinax, quia fides debet esse integra.*
I. *Nonne sufficit credere quæ in Scriptura continentur?*
R. *Non sufficit, sed oportet etiam credere traditiones Ecclesiæ.*
I. *Possetne id ostendi exemplo?*
R. *Omnino: Nam & Hæretici nobiscum credunt Symbolum Apostolorum, nec tamen habetur in Scriptura.*

Ex Lectione sexta.

I. *Quod est peccatum oppositum fidei?*
R. *Est hæresis.*
I. *Estne magnum peccatum?*
R. *Est grauissimum.*
I. *Quare?*
R. *Quia destruit fidem, quæ est primum donum Dei, & fundamentum omnium aliorum donorum.*
I. *Cur adhuc?*
R. *Quia solet hominem deducere ad atheismum.*
I. *Suntne fugiendi Hæretici?*
R. *Omnino, & quidem magis quam peste infecti.*

Ex Lectione septima.

I. *Vndenam hæresis suam duxit originem?*
R. *A maligno Cain, qui primus non credidit prouidentiam & iudicium Dei.*
I. *Ex quibus vitiis oriuntur nunc hæreses?*
R. *Potissimum ex superbia & libidine.*
I. *Quare Deus permittit hæreses?*
R. *Vel in punitionem peccatorum, vel ad probationem electorum.*

Ex Lectione octaua.

I. *Quinam sunt Fundatores Fidei?*
R. *Sunt Apostoli.*
I. *Quomodo eam fundarunt?*
R. *Doctrina sua, quam toto orbe tulerunt.*
I. *Quomodo iterum?*
R. *Sanguine suo quo doctrinam rigarunt, & firmam fecerunt.*
I. *Quinam sunt Fidei Fundatores in nouo orbe?*
R. *Viri Apostolici, illuc zelo Dei procedentes.*
I. *Quomodo eam fundant?*
R. *Sicut Apostoli, doctrina, & si opus sit etiam sanguine.*

Ex Lectione nona.

I. *Quis composuit Symbolum nostrum?*
R. *Apostoli.*
I. *Quando?*
R. *Cum in vniuersum orbem sunt diuisi.*
I. *Ad quem effectum illud composuerunt?*
R. *Vt vbique traderent eandem formulam credendi.*
I. *Composueruntne singuli vnum articulum?*
R. *Non est id certum: sufficit communi consensu omnes articulos composuisse.*
I. *Quare dicitur Symbolum sæpè esse recitandum?*
R. *Quia est speculum Fidei nostræ.*
I. *Valetne contra Satanam?*
R. *Omnino, est scutum contra eius iacula.*
I. *Oporteine scire memoriter Symbolum?*
R. *Oportet scire, & aliquo modo intelligere.*

CATECHISTICÆ INTERROgationes & Responsiones ex Tractatu secundo.

EXPLICATIO PRIMÆ Partis Symboli.

Ex Lectione prima.

I. QVod est initium Symboli?
R. Credo in vnum Deum.
I. *Potestne cognosci quid Deus?*
R. *Non potest perfectè cognosci, nec declarari.*
I. *Quænam sunt perfectiones Dei?*
R. *Sunt infinitæ.*
I. *Enumera aliquas.*
R. *Æternitas, Immensitas, Omniscientia, Omnipotentia, Prouidentia, Misericordia, Iustitia.*
I. *Quare Deus dicitur Æternus?*
R. *Quia sine principio & fine semper fuit, semper erit, semper est.*
I. *Quare dicitur Immensus?*
R. *Quia vbique est per essentiam, præsentiam, potentiam.*
I. *Quare dicitur Omniscius?*
R. *Quia videt & nouit omnia præterita, præsentia, futura, & omnia possibilia.*
I. *Videtne omnes cogitationes?*
R. *Omnino videt vsque ad fundum cordis nostri.*
I. *Quare dicitur Omnipotens?*
R. *Quia nihil est impossibile eius voluntati.*
I. *Possetne creare plures mundos?*
R. *Posset, infinitos.*
I. *In quo consistit Dei prouidentia?*
R. *In gubernatione omnium creaturarum, ab Angelo vsque ad vermiculum.*
I. *In quo iterum?*
R. *In prædestinatione & reprobatione hominum.*
I. *Reprobatne aliquem Deus non præuisis peccatis?*
R. *Non.*
I. *In quo relucet Dei misericordia?*
R. *In omnibus operibus eius, & maximè in salute hominum.*
I. *In quo eius elucet iustitia?*
R. *In punitione malorum.*
I. *Declara exemplis.*
R. *In punitione Angelorum reproborum, in Diluuio, in Sodoma, & aliis vltionibus.*
I. *Suntne plures prædestinati quàm reprobi?*
R. *Sunt plures reprobi.*

Ex Lectione secunda.

I. *Suntne plures Dij?*
R. *Non, sed vnicus est.*
I. *Cur ergo tres nominantur, Pater, Filius, Spiritus sanctus?*
R. *Tres sunt personæ, sed vnus est Deus in natura & essentia.*
I. *Declara id exemplo.*
R. *Potestne id declarari exemplo animæ? in illa sunt tres potentiæ, intellectus, voluntas, memoria, vnica tamen est anima.*

Ex Lectione tertia.

I. *Dic primum articulum Symboli.*
R. Credo in Deum Patrem omnipotentem Creatorem cœli & terræ.
I. *Quid significat vox* Credo?
R. *Significat idem quod firmissimè teneo, sine vlla hæsitatione.*

I. *Quid significat*, Credo in Deum?
R. *Hæc solere distingui* , Credo Deo , Credo Deum, Credo in Deum.
I. *Ostende distinctionem.*
R. *Credere Deo, est Credere vera esse quæ loquitur, Credere Deum , est credere quia est , Credere in Deum, est credendo & sperando pro quodam affectu in Deum ferri.*
I. *Quid est credo in Deum Patrem?*
R. *Per Patrẽ intelligitur prima persona Trinitatis.*
I. *Cur eum dicis omnipotentem?*
R. *Omnipotens licet communis sit omnibus, Personis specialiter tamen attribuitur Patri, quia est fons omnis originis, & principium sine principio.*
I. *Cur initio Symboli statim fit mentio Omnipotētiæ?*
R. *Vt nobis nihil sit difficile ad credendum in omnibus in illo proponendis.*

Ex Lectione quarta.

I. *In quo Deus primo suam omnipotentiã ostendit?*
R. *In creatione cæli & terræ.*
I. *Quid impulit Deum ad creandum omnia ista?*
R. *Sola sua bonitas; quia non egebat creaturis.*
I. *Est-ne magna obligatio hominis erga Deum, ob creationem?*
R. *Est plane magna , quandoquidem homo creatus sit propter Deum , & alia omnia propter ipsum.*

Ex Lectione Quinta.

I. Quandonam *Deus creauit Angelos?*
R. *Primo die quando creauit cælum, non creauit illud vacuum, sed Angelis plenum.*
I. *Est-ne ergo magnus numerus Angelorum?*
R. *Est sine comparatione maior numero hominum, & quasi innumerabilis.*
I. *Est-ne numerus Angelorũ qui ceciderunt magnus?*
R. *Est magnus, quia ex omni ordine aliqui ceciderunt & ad eorum locum homines electi euehuntur.*
I. *Præsunt-ne Angeli boni mundi gubernationi?*
R. *Omnino: Præsunt elementis, Prouinciis, templis, altaribus, ciuitatibus, & singulis hominibus.*

Ex Lectione sexta.

I. *Quænam beneficia accipiunt homines ab Angelis custodibus?*
R. *Accipiunt beneficia , tam corporalia, quam spiritualia.*
I. *Declara de beneficiis corporalibus.*
R. *Conseruant à multis periculis vitam nostram, & in necessitatibus iuuant.*
I. *Declara de necessitatibus spiritualibus.*
R. *Conseruant nos ne in peccata cadamus , & offerunt Deo preces nostras. Si in peccatis agamus, ad pœnitentiam nos iuuant.*
I. *Erga quos specialem protectiõ exhibent Angeli?*
R. *Erga amatores castitatis.*

Ex Lectione septima.

I. Quando *inchoat Angelica custodia?*
R. *Mox à natiuitate nostra.*
I. *Quandiu durat illa?*
R. *Vsque ad mortem.*
I. *Annon & post mortẽ Angelicum Officium durat?*
R. *Etiam animas post mortem deducunt Angeli in cælum, vel ad Purgatorium.*

Ex Lectione octaua.

I. *Quando creauit Deus hominem?*
R. *Sexto die.*
I. *Quomodo creauit?*
R. *Ad imaginem & similitudinem suam.*
I. *In quo consistit illa similitudo?*
R. *In hoc quod homo sit secundum animam incorporeus, immortalis, particeps æternitatis & gloriæ.*
I. *Fuit-ne homo creatus cum perfectione donorum naturalium?*
R. *Plane fuit creatus in perfecta statura , scientia & aliis donis ; etiam cum perfecto dominio in alias creaturas.*
I. *Si homo non peccasset, erat-ne moriturus?*
R. *Nequaquam: sed beneficio ligni vitæ, & Dei speciali dono, erat vitam conseruaturus.*
I. *Quid deinde?*
R. *Tempore à Deo destinato ad consortium Angelorum sine morte erat transferendus.*

CATECHISTICÆ INTERROgationes & Responsiones ex Tractatu Tertio.

EXPLICATIO ARTICVLORVM spectantium ad secundam Trinitatis Personam.

Ex Lectione prima.

I. *De qua re tractat secunda pars Symboli?*
R. *De Mysterio magno Incarnationis.*
I. *Quare vocas Mysterium magnum?*
R. *Quia est fundamentum cæterorum, & mysteriorum mysterium.*
I. *Quomodo grati erimus Deo pro hoc mysterio?*
R. *Frequenter illud & piè rememorando.*
I. *Quis inde fructus?*
R. *Accendetur inde charitas in nobis.*

Ex Lectione secunda & tertia.

I. *Quid necesse fuit Filium Dei incarnari?*
R. *Quia sine illa nõ potuit homo à peccato liberari.*
I. *Quid si homo non peccasset , an non fuisset Filius Dei incarnatus?*
R. *Non fuisset.* — probabilius fuisset incarnatus
I. *Numquid poterat æquè Pater aut Spiritus S. carnem sumere, & hominem redimere?*
R. *Poterat.*
I. *Quare ergo potius Filius id fecit?*
R. *Quia congruum fuit per filium naturalem reduci filios adoptiuos ad hæreditatis æternæ participationem, a qua exciderant.*
I. *Poterat-ne Deus magis amare mundum , quam vt Filium suum vnigenitum daret?*
R. *Non poterat.*

Ex Lectione quarta.

I. *Quare potius Deus hominem peccantem liberauit, quam Angelum?*
R. *Quia natura humana infirmior Angelica, mouit Dei misericordiam.*
I. *Numquid poterat homo liberari per Angelum?*
R. *Non potuisset Angelus perfectam satisfactionem offerre pro peccato hominis, sicut Christus.*
I. *In quo consistit illa perfecta satisfactio?*
R. *In eo quod Sanguis Christi, & eius satisfactiones fuerunt infiniti valoris.*

Ex Lectione quinta & sexta.

I. *Poterat-ne magis eleuari natura humana , quàm per mysterium Incarnationis?*
R. *Non poterat, quia per illud deificata fuit, vnita verbo.*
I. *Numquid antiqui Patres magnopere desiderarunt hanc Incarnationem?*
R. *Omnino, nam Scriptura plena est eorum ardentibus desideriis.*
I. *Quare ergo tam diu dilata fuit?*
R. *Quia Christus voluit venire in medio sæculorum.*

Ex Lectione septima & octaua.

I. *Dic verba articuli secundi in Symbolo.*
R. Et in Iesum Christum Filium eius vnicum,

Dominum nostrum.

I. *Quare facis reuerentiam pronunciando nomen Iesus?*

R. *Quia illud est nomen proprium & dignissimum Filij Dei incarnati.*

I. *A quo fuit illi impositum?*

R. *A Patre Æterno.*

I. *Nunquid Angelus illud imposuit?*

R. *Non; illud tamen Mariæ & Iosepho reuelauit.*

I. *Quare vocatur nomen super omne nomen?*

R. *Quia continet reliqua nomina quæ Christo tribuuntur, & illa transcendit.*

Ex Lectione nona & decima.

I. *Quare Iesus etiam vocatur Christus?*

R. *Christus vocatur, quia vnctus.*

I. *Quomodo vnctus?*

R. *Ob triplicem dignitatem: quia Sacerdos, quia Rex, quia Propheta.*

I. *Quare vocatur Christus Filius Dei vnicus?*

R. *Quia in Natiuitate æterna non habet fratres.*

I. *Numquid & nos sumus Filij Dei?*

R. *Sumus per adoptionem, sed ipse vnicus est per naturam.*

I. *Quare vocatur Dominus noster.*

R. *Quia ipse specialiter nos sibi seruos emit pretio Sanguinis sui.*

Ex Lectione vndecima.

I. *Dic Articulum tertium?*

R. Qui conceptus de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine.

I. *Quando fuit conceptus?*

R. *Post Angeli salutationem, Maria dicente:* Ecce Ancilla Domini, &c.

I. *Quid opus erat Angeli Nunciatione?*

R. *Vt mens Virginis instrueretur de Filio, antequam [illegible]*

I. *Sed cur id fit per Angelum?*

R. *Vt idem esset initium orbi reparando, quod fuit euertendo.*

I. *Declara istud?*

R. *Angelus malus colloquio cum Eua dedit initium morti & peccato. Angelus bonus colloquens cum Maria dedit initium vitæ & gratiæ.*

I. *Quare conceptio Christi specialiter tribuitur Spiritui sancto?*

R. *Quia opera bonitatis specialiter illi solent appropriari.*

Ex Lectione duodecima & decima tertia.

I. *Quare voluit Christus nasci in Bethleem?*

R. *Tum quia erat de familia Dauid; tum quia voluit eligere locum humilem.*

I. *Quare voluit reclinari in præsepio?*

R. *Voluit hoc esse primum altare, in quo Patri se offerret.*

I. *Quare voluit nasci tempore pacis vniuersalis?*

R. *Quia nomen eius erat,* Princeps pacis.

I. *Quare natus est media nocte?*

R. *Quia erat lux vera quæ veniebat ad illuminandas tenebras nostras.*

I. *Quem in nobis effectum habet Natiuitas Christi?*

R. *Perfecit in nobis Fidem, Spem & Charitatem.*

I. *Quem iterum?*

R. *Docet nos Christus natus, ex præsepio quasi cathedra, omnem virtutem.*

Ex Lectione decima quarta & decima quinta.

I. *Quomodo dicitur ex Virgine natus?*

R. *Quia mansit* Maria, *ante partum, in partu, post partum Virgo.*

I. *Fuitne Christi Natiuitas sine dolore Matris?*

R. *Imò fuit cum illius magno gaudio.*

I. *Oportuitne obstetricem adesse Virgini parienti?*

R. *Nequaquam; quia partus eius fuit facilis, & sine vlla sorde.*

Ex Lectione decima sexta.

I. *Dic quartum Articulum?*

R. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus.

I. *Vbinam Christus suam inchoauit Passionem?*

R. *In Horto.*

I. *Quare in Horto?*

R. *Vbi inceperat morbus & mors per primum Adam, secundus Adam ibi voluit remedium inchoare, vt redderet vitam.*

Sudauitne ibi Christus verum & naturalem Sanguinem?

R. *Omnino.*

I. *Fuitne id factum per miraculum speciale?*

R. *Fuit factum naturaliter ex vi maximi angoris & agoniæ.*

Ex Lectione decima-septima.

I. *Quid passus primò fuit Christus sub Pōtio Pilato?*

R. *Flagellationem crudelissimam.*

I. *Quare vocas crudelissimam?*

R. *Ob instrumenta crudelia: eaque varia: cæsus enim fuit virgis, funiculis, loris; imò addunt aliqui etiam catenulis.*

I. *Fuitne magnus numerus ictuum?*

R. *Quidā dicunt reuelatū excessisse quinque millia.*

Ex Lectione decima octaua.

I. *Quid vltra passus fuit?*

R. *Coronationē acerbissimam & ignominiosissimam.*

I. *Quare vocas acerbissimam?*

R. *Quia nihil ea acerbius, dum spinæ penetrant carnem & neruos capitis.*

I. *Quare vocas ignominiosissimam?*

R. *Quia ideo talem coronam imposuerunt, vt regnum eius subsannarent.*

I. *Quid præterea huic ignominiæ adiecerunt?*

R. *Arundinem, quasi sceptrum, & purpuream vestem, quasi imperiale pallium.*

Ex Lectione decima nona.

I. *Quid postmodum Christus passus est?*

R. *Nouos dolores in baiulatione Crucis impositæ.*

I. *Declara istud?*

R. *Quia hoc onere grauissimo premente, nouo cruore plateas respergebat.*

I. *Quare vocas Crucem tam graue onus?*

R. *Tum quia illa ponderosa erat: tum quia in illa omnium peccata imposita erant.*

I. *Quare Simon Cyreneus iuuit Christum inferenda Cruce.*

R. *Designat quemlibet verè fidelem cum Christo debere baiulare Crucem.*

Ex Lectione vigesima.

I. *Qui fuere vlteriores dolores Christi?*

R. *Hi fuere in transfixione manuum & pedum per acerbissimos clauos.*

I. *Quare Christus voluit eleuari in Crucem?*

R. *Elegit Crucem quasi altare in quo immolaretur.*

I. *Explica mysterium Crucis.*

R. *Crux significat totam perfectionem Christianam.*

I. *Quomodo hoc?*

R. *Pars inferior in profundo significat fidem, sublimitas spem, latitudo charitatem, longitudo perseuerantiam.*

I. *Fuitne Christus totus nudus in Cruce?*

R. *Probabile est quod sic.*

Ex lectione vigesima prima.

I. *Quare Christus moritur clamans?*

R. *Vt ostendat se potestatem habere vitæ & mortis.*

I. *Quare moritur inclinato capite?*

R. *Vt significet se ex obedientia acceptare mortem.*

I. *Quare sibi mortuo voluit latus aperiri?*
R. *Vt ostenderet extremū cordis sui amorem erga nos.*
I. *Fuit-ne illa lateris apertio dolorosa?*
R. *Non fuit Christo, quia mortuus iam erat. Fuit verò Virgini sub Cruce stanti durissimum vulnus.*

Ex Lectione vigesima secunda.

I. *Fuit ne Christi sepultura honorifica?*
R. *Planè fuit.*
I. *Declara?*
R. *Quia viri Primarij & Nobiles eum sepelierunt in sepulchro nouo, & corpus syndone mundissima inuoluerunt cum aromatum copia.*
I. *Cur voluit Christus sepulturam suam esse magnificam, cùm mors fuerit ignominiosa?*
R. *Quia prædictum erat per Prophetam*: Erit sepulchrum eius gloriosum.
I. *In quo consistit præcipua gloria sepulchri Domini?*
R. *In corpore quod condidit; quia illud numquam fuit à diuinitate separatum.*
I. *In quo iterum consistit sepulchri gloria?*
R. *In multis miraculis ad illud omni seculo factis.*

Ex Lectione vigesima tertia.

I. *Dic quintum Articulum.*
R. Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis.
I. *Quomodo dicitur descendisse ad inferos?*
R. *Quia anima eius verè & realiter descendit ad limbum, qui in inferiori terræ loco est.*
I. *Quare illuc descendit?*
R. *Vt animas Sanctorum Patrum liberaret.*
I. *Cur adhuc?*
R. *Vt possessionem caperet in inferioribus partibus terræ, & de Principe tenebrarum triumpharet.*
I. *Numquid etiam descendit ad Purgatorium?*
R. *Etiam: Quia & inde aliquos liberauit: imò fortè omnes.*
I. *Descendit-ne etiam ad locum damnatorum?*
R. *Non descendit: saltem inde nullum liberauit.*

Ex Lectione vigesima quarta.

I. *Quondonam Christus resurrexit?*
R. *Tertia die, & hæc erat Dominica dies.*
I. *Quare non statim à morte resurrexit?*
R. *Vt verè mortuus crederetur.*
I. *Quot horæ intercesserunt inter eius mortem & resurrectionem?* R. *Circiter quadraginta.*
I. *Qua igitur hora surrexit?*
R. *Circa auroram diei Dominicæ.*
I. *Resumpsit-ne omnes partes sui corporis?*
R. *Resumpsit omnes: etiam capillos variis locis sparsos resumpsit.*
I. *Resumpsit ne omnem Sanguinem?*
R. *Etiam omnem resumpsit.*
I. *Quid ergo dicis de Sanguine qui sudario, lanceæ vel clauis adhæsisse ostenditur?*
R. *Non est sanguis quoad substantiam, sed solùm color relictus de sanguine.*
I. *Quare Christus retinuit foramina vulnerum in manibus, pedibus, latere?*
R. *Vt ostenderet veritatem resurrectionis: & vt Patri pro nobis æternum illa repræsentet.*

Ex Lectione vigesima-quinta, & vigesima sexta.

I. *Quem fructum habemus ex Resurrectione Christi?*
R. *Fides & spes nostra confirmatur, quod simul cum ipso tandem resurgemus.*
I. *Quare tam frequenter & tam diu Christus post resurrectionem apparuit?*
R. *Vt firmaret fidem resurrectionis.*
I. *Cui facta fuit prima apparitio?*
R. *Virgini Matri: hoc enim poscebant merita Matris.*
I. *Cui secunda?*
R. *Mariæ Magdalenæ, quæ maximo ardebat amore.*
I. *Cui tertia?* R. *Aliis mulieribus, vnguenta ferentibus, ex pietate erga Christum.*
I. *Cui quarta?* R. *Petro peccatum suum deploranti.*
I. *Cui quinta?* R. *Discipulis in Emaus, & de se loquentibus.*
I. *Cui sexta? Apostolis omnibus in cœnaculo, absente Thoma: ac postmodum iterum octauo die, illo præsente.*

Ex Lectione 27.

I. *Dic sextum Articulum.*
R. Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris.
I. *Ex quo loco ascendit?*
R. *Ex monte Oliueti, vbi & vestigia reliquit terræ impressa.*
I. *Quare ex illo loco ascendit?* R. *Vt illo loco inciperet exaltari, vbi maximè fuerat humiliatus.*
I. *Qua hora ascendit?*
R. *Circa meridiem, cùm comedisset cum Discipulis?*
I. *Quomodo ascendit?*
R. *Eleuatis manibus, benedicens Discipulis.*
I. *Quis fuit triumphus ascendentis?*
R. *Angeli venerunt obuiam Regi suo cum iubilo, & animæ quas secum vehebat, sequebantur eum cum triumpho.*
I. *Quare ascendit in cœlum?*
R. *Vt adimpleret omnia de se scripta, & vt illuc traheret corda nostra.*
I. *Quomodo vult illa trahere?*
R. *Per Fidem, Spem, Charitatem.*

Ex Lectione 28.

I. *Dic Articulum 7.* R. Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.
I. *Nunquid vnusquisque in morte subit iudicium particulare?*
R. *Certum est ita esse.*
I. *Quid ergo opus Christum venire vt Iudicem in fine mundi?*
R. *Tunc erit iudicium vniuersale, vt homo omnis iudicetur non solùm in anima, sed & in corpore.*
I. *Da & aliam rationem.*
R. *Vt Christus qui fuit hic reprobatus ab omnibus, tunc agnoscatur, coram cœlo, mundo, & inferno.*
I. *Vbinam exercebitur istud iudicium?*
R. *Hic in inferiori mundo in valle Iosaphat.*

Ex Lectione 29.

I. *Quæ signa antecedent istud iudicium?*
R. *Veniet Antichristus, & multos seducet.*
I. *Qui erunt præcursores Iudicis?*
R. *Elias & Enoch, qui necdum sunt mortui.*
I. *Vbi ergo modo sunt ipsi?*
R. *Sunt in Paradiso terrestri, vel in Regione aliqua amœna, Deo cognita.*
I. *Quid tunc agent illi?*
R. *Reducent multos ad pœnitentiam: & pro fide Christi morientur.*

Ex Lectione 30.

I. *Quænam erunt signa immediatè ante iudicium?*
R. *Erunt signa in sole, & luna, & stellis.*
I. *Quid deinde?*
R. *Apparebit signum Crucis in cœlo.*
I. *Ad quem effectum?*
R. *Vt sit solatium iustis, terror impiis.*

Ex Lectione vigesima-prima & secunda.

I. *Quinam comparebunt in iudicio vltimo?*
R. *Omnes comparebunt etiam infantes.*

I. *Eruntne separati boni à malis?*
R. *Boni erunt à dextris, mali à sinistris.*
I. *Qualè fiet examen?*
R. *Fiet de omnibus peccatis, etiam occultissimis.*
I. *Fietne etiam de operibus bonis?*
R. *Omnia illa examinabuntur, qualia fuerint, & an vera bona.*
I. *De quibus vltra erit examen?*
R. *De donis & beneficiis Dei, an illis bene vsi fuerimus.*

Ex Lectione trigesimatertia & quarta.

I. *Quænam erit sententia pro bonis?*
R. *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum paratum vobis à constitutione mundi.*
I. *Quis eam pronunctabit?*
R. *Christus Dominus innumeris comitatus Angelis.*
I. *Quæ erit sententia pro reprobis?*
R. *Ite maledicti in ignem æternum, qui preparatus est diabolo & Angelis eius.*
I. *Quæ erit maxima pœna reproborum?*
R. *In æternum separari à Deo & eius gloria.*
I. *Quid sequetur ex illa maledictione à Deo fulminata?* R. *Innumeræ maledictiones eam sequentur.*
I. *Declara id* R. *Quia filius patrem, pater filium maledicet. Item, ipsi seipsos maledicent, corpus suum anima maledicet. Item, cœlum & terram, ac Deum ipsum maledicent.*
I. *Quare igni ille dicitur æternus?*
R. *Quia non ad tempus aliquod longum, nec per myriadas annorum tantùm; sed cruciabit per infinita sæcula sæculorum, cum desperatione damnatorum.*
I. Quare *Christus dicitur iudicaturus viuos & mortuos?* R. *Per hoc significamus quod sit iudicaturus omnes, tam eos qui nunc viuunt, quàm eos qui mortui sunt.*

CATECHISTICÆ INTERROGATIONES & Responsiones ex Tract. 4.

EXPLICATIO ARTICVLORVM spectantium ad tertiam Trinitatis Personam.

Ex Lectione prima.

I. DIc *Articulum octauum.*
R. Credo in Spiritum sanctum.
I. *De qua re agit Articulus iste?*
R. *De tertia persona Trinitatis, de Spiritu sancto.*
I. *Estne Spiritus S. æqualis Patri & Filio?*
R. *Est æqualis in omni perfectione.*
I. *Quomodo id declaras?*
R. *Est Ecclesiæ doctrina, quæ vbiq; gloriam æqualem decantat Patri, & Filio & Spiritui sancto.*
I. *Proceditne Spiritus S. à Patre & Filio?*
R. *Procedit ab vtroque, per modum amoris.*
I. *Quare Spiritus S. dicitur Spiritus viuificans?*
R. *Quia vitam spiritualem afflat animis nostris, & toti Ecclesiæ.*
I. *Quomodo declaras?*
R. *Sicut corpus mortuum iacet sine anima: ita anima mortua est sine Spiritus S. afflatu.*

Ex Lectione secunda.

I. *Apparuitne aliquando Spiritus sanctus?*
R. *Apparuit in diuersis formis.*
I. *Declara?*
R. *In Baptismo Christi apparuit in forma Columbæ, & ideo sæpe sic pingitur.*
I. *Quare in forma Columbæ apparuit?*
R. *Quia candor Columbæ & eius puritas, dona designant Spiritus sancti.*
I. *Quomodo adhuc apparuit?*
R. *In forma nubis lucidæ in Transfiguratione.*
I. *Quare in die Pentecostes apparuit in forma ignis & linguarum?*
R. *Quia instar ignis accendebat corda & linguas Apostolorum, ad loquendum magnalia Dei.*

Ex Lectione tertia & quarta.

I. *Dic Articulum nonum.*
R. Credo sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum Communionem.
I. *Quid intelligis per Ecclesiam?*
R. *Congregationem omnium Fidelium sub Christo, & eius in terris Vicario.*
I. *Estne Ecclesia visibilis?*
R. *Est plane visibilis sicut sol.*
I. *Quare ergo heretici dicunt esse inuisibilē?* R. *Quia cæci sunt, vel noctuæ, quæ nō possunt videre solem.*
I. *Quomodo vocatur Ecclesia in Scripturis?*
R. *Vocatur quandoque Regnum Dei, Sponsa Christi.*

Ex Lectione quinta.

I. *Estne Ecclesia vna, & non plures?*
R. *Est vna, ratione vnitatis, fidei & doctrinæ.*
I. *Quinam scindunt hanc vnitatem?* R. *Heretici.*
I. *Quare?* R. *Quia diuersam doctrinam & fidem introducunt.*
I. *Declara.* R. *Non recipiunt Confessionem, nec Extremam-Vnctionem, nec sacrificium, quæ ab initio Ecclesia recepit.*

Ex Lectione sexta.

I. *Quare Ecclesia dicitur Sancta?* R. *Quia nonnisi sanctitatem docet, tam in fide, quàm in moribus.*
I. *Da & aliam rationem.*
R. *Quia in ea sunt Sanctificationis media, Baptismus & alia sacramenta; & Caput eius sanctus sanctorum est.*
I. *Da & tertiam rationem.*
R. *Quia extra eam non potest sanctitas reperiri, nec salus.*
I. *Nunquid vnusquisque saluari potest in sua fide?*
R. *Nequaquam potest: sed sicut extra arcam non poterat esse salus, ita nec extra Ecclesiā Catholicam.*

Ex Lectione septima, octaua & nona.

I. *Quare vocas Ecclesiam Catholicam?*
R. *Quia extendit se ad omnes gentes, & omnia regna.*
I. *Explica id plenius.*
R. *Nullum est regnum, nulla gens nobis cognita, quæ Religionem & Fidem Ecclesiæ Catholicæ, vel non habeat adhuc, vel non habuerit, vel non modò non incipiat habere.*
I. *Quare vocas Ecclesiam Apostolicam?*
R. *Quia ab Apostolis fundata, & doctrina & sanguine.*
I. *Quare dicitur Ecclesia Romana?*
R. *Quia Romana mater est omnium Ecclesiarum, cui Christus primatum dedit.*

Ex Lectione decima.

I. *Quid est,* Credo Sanctorum Communionem?
R. *Hoc est, Credo quod sancti & iusti inter se communicationem habent specialem, sicut membra eiusdem corporis.*
I. *Da & alium sensum.*
R. *Hoc est, Credo in Ecclesia esse communionem Sanctorum, siue rerum sanctarum.*
I. *Quæ sunt illæ res sanctæ, in quibus communicamus?*
R. *Sanguis redemptionis, Sacramenta, Dona, Gratia, verbum Dei.*
I. *Estne etiam in Ecclesia communicatio bonorum operum?*

R. Omnino: Nam cùm simus membra eiusdem corporis, si quis orat, aut ieiunat non solum sibi orat, vel ieiunat; sed omnibus orat vel ieiunat.
I. Declara similitudine?
R. Apta similitudo membrorum: dum auris audit, oculus videt, os comedit, toti corpori inde fructus redundat.
I. Habentne mali etiam fructum in hac communione Sanctorum?
R. Habent aliquem.
I. Ostende?
R. Quia boni suis precibus sæpe illis impetrant gratiam.
Item propter societatem cum bonis sæpe euadunt afflictiones, & vindictam Dei.
I. Habentne animæ Purgatorij fructum ex hac communione?
R. Omnino: Quia cùm sint membra viua nobis coniuncta per eandem fidem, spem, charitatem; iuuantur satisfactionibus nostris.

Ex Lectione vndecima & duodecima.

I. Dic Articulum Decimum?
R. Credo remissionem peccatorum.
I. Est ne aliquod peccatum adeo graue quod non sit remissibile?
R. Nullum est.
I. Quare?
R. Quia misericordia Dei, & gratia, ac Sanguis Christi est efficacior quolibet peccato.
I. Potest-ne esse tantus numerus peccatorum, vt illi non detur remissio?
R. Nequaquam, si modò adsit illorum contritio.
I. Quare ergo peccata in Spiritum S. dicuntur irremissibilia?
R. Quia cùm obsistant gratiæ Spiritus sancti per malitiam vix contingit quod illorum eliciatur contritio.
I. Potest-ne vnum peccatum mortale remitti sine alio?
R. Non potest.
I. Quare?
R. Quia remissio peccati est amicitiæ cum Deo redintegratio: vno autem peccato mortali manente, non potest quis esse in gratia aut amicitia Dei.
I. Potest-ne quis certò scire sibi remissum peccatum?
R. Non potest infallibili certitudine, nisi ex speciali reuelatione.
I. Quomodò ergo habebit pacem conscientiæ?
R. Sufficit ad hoc probabilia habere testimonia, quæ non desunt his qui faciunt quod in se est.
I. Potest ne homo iustus certus esse de sua perseuerantia?
R. Non potest, nisi speciali reuelatione.

Ex lectione decima tertia

I. Dic articulum vndecimum?
R. Credo carnis resurrectionem.
I. Quid intelligis per carnis resurrectionem?
R. Resurrectionem corporum quando iterum animæ illis vnientur.
I. Quomodo poterit corpus in cinerem redactum resurgere?
R. Hoc facile est Dei omnipotentiæ.
I. Da aliquod huius rei symbolum in rebus naturalibus?
R. Granum seminatum corrumpitur, putrescit, & emoritur postmodum repullulat, reuiuiscit, & resurgit.

Ex Lectione decima quarta.

I. Erit-ne idem numero corpus?
R. Erit planè idem, quamuis mutatum in qualitatibus.
I. Quomodo mutatum?
R. Quia corpora gloriosa habebunt qualitates & dotes gloriosas.
I. Quæ sunt illæ?
R. Impassibilitas, Claritas, Agilitas, subtilitas.
I. Qua ætate resurgemus?
R. In ætate perfecta, in qua Christus resurrexit.
I. In qua statura?
R. In statura quam vnusquisque habiturus esset decenter in flore ætatis.
I. Quare dicis decenter?
R. Quia nulli erunt ibi Gigantes vel Pygmæi, nulli gibbosi aut claudi.
I. Nullne ergo pueri resurgent?
R. Resurgent pueri.

Ex Lectione decima quinta.

I. Quomodo fiet hæc resurrectio?
R. Fiet in voce Archangeli, quæ erit Tuba Dei.
I. Ad quem finem canet Tuba?
R. Vt Angeli mox sint parati ad Colligendos cineres mortuorum.
I. Quid deinde?
R. Mox illam audient qui in monumentis sunt tamquam vocem virtutis Dei.
I. In quo loco fiet resurrectio?
R. In loco vbi maior pars corporum mortuorum iacebit, illuc & reliquæ partes adducentur ab Angelis.
I. Quo tempore fiet resurrectio, die an nocte?
R. Verisimile est quod hora matutina qua Christus resurrexit.

Ex Lectione decima sexta.

I. Dic Articulum duodecimum?
R. Credo vitam æternam.
I. Quare hic Articulus ponitur vltimus?
R. Quia vita æterna est finis noster, & premium quod vltimo per fidem expectamus.
I. Suntne omnes creati ad illam vitam æternam?
R. Omnes planè: quia Deus neminem creauit vt eum damnaret.
I. An igitur omnes peruenient ad vitam æternam?
R. Non omnes.
I. Quare non omnes?
R. Quia non omnes sequuntur viam, & media ipsi à Deo prescripta.
I. Eritne igitur defectus Dei vel gratiæ eius?
R. Nequaquam.
I. Vnde ergo defectus?
R. Ex parte cooperationis liberi arbitrij.

Ex Lectione decima-septima & vltima.

I. In quo consistit vita æterna?
R. Consistit primo in Dei clara visione.
I. Nihilne præter Deum in Cœlo videbimus?
R. Videbimus omnia mysteria, omnes perfectiones Dei, & in ipso tanquam speculo creaturas.
I. Quid ex hac visione sequitur?
R. Amor & fruitio æterna Dei, cum ineffabili gaudio.
I. Quid ex amore & fruitione vltra sequetur?
R. Laus & cantus perennis, qui non finietur in sæcula sæculorum.
I. Quare non finietur?
R. Quia visio, amor, & gaudium non finietur, ex quibus laus resultat.

FINIS.

Ex T... om. primo Horti Pastorum.

CATECHISTICÆ INTERROGATIONES & Responsiones ex Tomo 2. Horti Pastor. m, ex Tractatu 1.

DE SPE, SECVNDA Virtute Theologica.

Ex Lectione prima, secunda & tertia.

I. *QVæ est virtus Christiano necessaria post fidē?*
R. *Est Spes.*
I. *Quid est Spes?*
R. *Est expectatio certa beatitudinis, proueniens ex gratia Dei, & meritis nostris.*
I. *Quos affectus in nobis producit Spes?*
R. *Dat vires ad currendam viam Dei.*
I. *Quid vltra?*
R. *Consolatur mirè animam in afflictione.*
I. *Quid denique?*
R. *Tollit omnem anxietatem in morte.*
I. *Quomodo opponitur spes mundanæ?*
R. *Quod illa fallax sit, & in fine hominem deserat in anxietate.*

Ex Lectione quarta & quinta.

I. *Quare dicis quod spes sit certa expectatio beatitudinis?*
R. *Quia iusti certitudine quadam præstolantur futura bona.*
I. *In quo fundatur illa certitudo?*
R. *In promissione Dei, quia nobis promisit beatitudinem & auxilium ad superanda omnia obstacula ad illam.*
I. *Quare dicis quod spes proueniat ex meritis nostris?*
R. *Quia licet primario spes sit fundata in gratia Dei, requiruntur tamen & opera à nobis quibus spem nostram facimus.*
I. *Suntne ergo opera nostra æternæ vitæ meritoria?*
R. *Omnino sunt.*
I. *Licetne operari bene intuitu mercedis æternæ?*
R. *Planè licet.*
I. *Licetne fidere in meritis?*
R. *Licet fidere in illis, non vt sunt à nobis, sed vt à diuina gratia operante in nobis.*

Ex Lectione sexta & septima.

I. *Quomodo tandem confirmatur spes nostra?*
R. *Per perseuerantiam finalem.*
I. *Vnde prouenit donum perseuerantiæ?*
R. *Prouenit à Deo, & est speciale donum.*
I. *Quare?*
R. *Quia qui habet, à Deo electus est, & finaliter non excidet.*
I. *Possuntne dari aliqua signa huius doni, & electionis diuinæ?*
R. *Sunt aliqua probabilia signa huius electionis.*
I. *Enumera aliqua.*
R. *Rebus diuinis delectari, contemnere mundum & mundana, suspirare sæpè ad æterna.*
I. *Repugnatne timor spei?*
R. *Non, sed ordinariè ei iungitur.*
I. *Quomodo? cùm spes dicat certitudinem, timor verò incertitudinem.*
R. *Spes dicit certitudinem ex parte hominis inconstanter & difficulter auxilio cooperantis.*

Ex Lectione octaua & nona.

I. *Quenam ergo opponuntur Spei?*
R. *Desperatio & præsumptio.*
I. *Estne desperatio grauepeccatum?*
R. *Est, inter grauissima & periculosissimum.*
I. *Quare?*
R. *Quia repugnat omnipotentiæ & misericordiæ Dei, ac efficaciæ Sanguinis Iesu Christi.*
I. *Quare dicitur periculosissimum peccatum?*
R. *Quia exponit hominem omnibus peccatis.*
I. *Declara istud.*
R. *Eo quod hæc solet esse vox desperantium:* Si damnandus sum, quid vereor peccare, & frui omni cupiditate?
I. *Quomodo præsumptio opponitur spei?*
R. *Per excessum, sicut desperatio per defectum.*
I. *Declara id.*
R. *Quia homo per præsumptionem in sola Dei misericordia fidens, audax fit ad peccandum abiecto omni timore.*
I. *Quænam est vox præsumentium?*
R. Deus est bonus & misericors, licet peccem & impleam omnia desideria mea, tandem dimittet omnia peccata mea.
I. *Licetne sub spe misericordiæ differre pœnitentiam?*
R. *Non licet, quia hæc spes sæpissimè est fallax.*

CATECHISTICÆ INTERROGATIONES & Responsiones ex Tract. 2.

DE ORATIONE.

Ex Lectione prima & secunda.

I. *QVis est præcipuus actus spei?*
R. *Est oratio.*
I. *Quid est oratio?*
R. *Est mentis in Deum eleuatio, qua bona precamur, vel mala depelli optamus, vel Deum benedicimus.*
I. *Estne oratio bona in omni loco?* R. *Planè est.*
I. *Quare ergo monemur ire ad templa, vt ibi oremus?*
R. *Quia illa loca specialiter sunt consecrata, vt sint domus orationis.*
I. *Estne oratio Deo gratior in illis locis?*
R. *Est gratior.*
I. *Quare?* R. *Quia fit in præsentia Christi Mediatoris in Sacramento.*
I. *Cur adhuc?* R. *Quia dum oramus communi consortio in templo, eleuantur nostræ preces per spiritum Ecclesiæ.*

Ex Lectione tertia.

I. *Estne orandum omni tempore?* R. *Ita.*
I. *Quomodo hoc potest fieri?*
R. *Quia ore, vel opere, Deum debemus omni tempore benedicere.*
I. *Quomodo opere?* R. *Referendo in Deum omnia opera nostra, sic enim benedicimus, & quadam ratione oramus.*
I. *Quod est tempus maximè opportunum ad orādum?*
R. *Tempus vespertinum & matutinum.*
I. *Quare matutinum?*
R. *Oratio matutina tergit tenebras, & aperit fenestras diuino lumini.*
I. *Quare vespertinum?*
R. *Oratio vespertina claudit cordis fenestras inferni tenebris.*
I. *Quid agendum vespertino tempore?*
R. *Examinanda est conscientia, & de culpis admissis petenda venia.*
I. *Quid vltra?* R. *Agendæ gratiæ de perceptis eo die beneficiis.*
I. *Quid agendum matutino tempore?*
R. *Agendæ gratiæ pro protectione nocturna.*
I. *Quid vltra?* R. *Omnia diei illius cordialiter offerenda Deo.*

Ex Lectione quarta. 5. 6 7.

I. *Quod tempus est postulans à nobis preces publicas & particulares?*
R. *Tempus afflictionis publicæ.*
I. *Quod vocas tempus afflictionis publicæ.*
R. *Quando flagella Dei in plebem inundant.*
I. *Quæ sunt illa?*
R. *Pestilentia, fames, bellum.*
I. *Habetne vim Oratio ad illa auertenda?*
R. *Habet maximam, si sit cum pœnitentia coniuncta.*
I. *Cur dicis, si sit pœnitentia coniuncta?*
R. *Quia illa oriuntur ex peccatis, & ideò pœnitentia requiritur, vt illa auertantur.*
I. *Quod est inter flagella Dei grauissimum?*
R. *Est bellum.*
I. *Quare?*
R. *Quia omnis generis scelera solet secum vehere.*
I. *Da & secundam rationem?*
R. *Quia plurimi in bello morientes æternum pereunt.*
I. *Da tertiam?*
R. *Quia solet secum vehere alia duo flagella, pestem & famem.*

Ex Lectione octaua.

I. *Quæ sunt conditiones requisitæ ad bonam orationem?*
R. *Sunt multæ.*
I. *Dic primam?*
R. *Debet primò fieri cum mentis attentione, & cordis affectu.*
I. *Vnde tot distractiones in oratione?*
R. *Partim ex miseria naturæ & praua nostra consuetudine, partim ex Satanæ suggestione.*
I. *Quid si non sint voluntariæ?*
R. *Tunc non impediunt fructum orationis.*
I. *Dic secundam conditionem orationis?*
R. *Debet fieri cum humili diffidentia sui, & firma in Deum fiducia.*
I. *In quo fundatur illa firma fiducia?*
R. *In misericordia Dei & meritis IESV Christi.*
I. *Dic tertiam conditionem?*
R. *Debet fieri cum perseuerantia.*
I. *Quid ita?*
R. *Eo quod Deus sæpe statuit non exaudire nisi diu multùmque rogatus.*
I. *Quare hoc, vt probet patientiam nostram, & vt agnoscamus tanto magis nostram miseriam.*

INTERROGATIONES & Responsiones ex Tractatu Tertio.

DE ORATIONE DOMINICA.

Ex Lectione prima.

I. *QVæ est excellentissima omnium orationum?*
R. *Oratio Dominica.*
I. *Quare?*
R. *Quia illam Dominus Iesus Sapientia Patris composuit.*
I. *Quinam eam primo didicerunt?*
R. *Apostoli ex eius ore.*
I. *Quare eam docuit Apostolos?*
R. *Vt haberent formam orandi, quam aliis traderent duraturam in finem sæculi.*
I. *Quare voluit esse adeo breuem?*
R. *Vt nemo quamlibet rudis excusaretur ab ea memoriter tenenda.*
I. *Oportet ne eam scire vernaculo sermone?*
R. *Præstaret eam à rudibus dici vernaculo sermone, vt mentem ad attentionem excitaret.*
I. *Quot continet petitiones?*
R. *Septem.*
I. *Quid in illis septem continetur?*
R. *Quicquid possumus à Deo petere.*

Ex Lectione secunda.

I. *Dic prima verba orationis Dominicæ.*
R. Pater noster qui es in cœlis.
I. *Vt quid sic incipit hæc oratio?*
R. *Vt attentionem & fiduciam filialem excitet in nobis.*
I. *Quare Deus dicitur*, Pater noster?
R. *Propter creationem, redemptionem, iustificationem, glorificationem.*
I. *Quare Deus dicitur*, Pater noster?
R. *Vt significetur nos omnes eundem habere Patrem in cælis, & pro omnibus tanquam fratribus orationem faciendam esse.*
I. *Nunquid Deus est vbique?*
R. *Est vbique per præscientiam, essentiam, potentiam.*
I. *Quare ergo dicis:* Qui es in cœlis?
R. *Ibi specialiter dicitur esse, quia ibi declarat gloriam suam.*
I. *Quid vltra monemur illis verbis:* Qui es in cœlis?
R. *Leuare oculos corporis & mentis ad cælestia.*

Ex Lectione tertia.

I. *Dic primam petitionem?*
R. Sanctificetur nomen tuum.
I. *Quid hic petimus?*
R. *Æterni Patris nostri honorem & gloriam hoc primo loco debent petere filij.*
I. *Quomodo sanctificatur nomen Dei?*
R. *Laudes eius decantando, quod debent facere homines ad imitationem Angelorum.*
I. *Quomodo rursus sanctificatur?*
R. *Meditando cum reuerentia cordis, eius sanctitatem, bonitatem amorem.*
I. *Da & alium sanctificandi modum?*
R. *Prædicare nomen eius fidelibus vel infidelibus.*
I. *Qui sunt qui maxime sanctificant nomen Dei?*
R. *Qui pro nomine Dei & Christi persecutiones patiuntur & martyria.*
I. *Quomodo illud sanctificant boni & simplices Christiani?*
R. *Pronunciando cum reuerentia nomen Dei, omnia referendo ad gloriam nominis eius.*
I. *Qui sunt qui inhonorant nomen Dei?*
R. *Blasphemantes vel iurantes.*

Ex Lectione quarta.

I. *Dic secundam petitionem.*
R. Adueniat regnum tuum.
I. *Quid per hanc petimus?*
R. *Petimus primo regnum gratiæ quo Deus modo regnat in nobis.*
I. *Quomodo regnat in nobis?*
R. *Per dona Spiritus Sancti, per pacem interiorem, per conscientiæ securitatem.*
I. *Quid vltra petimus?*
R. *Regnum æternum gloriæ, quod nobis seruatur tanquam filiis.*
I. *Quibus modis illud assequemur?*
R. *Varij enumerantur modi.*
I. *Dic illos.*
R. *Aliqui violenter rapiunt, alij mercantur, aliqui furantur, alij ad illud compelluntur.*

I. *Quinam rapiunt?*
R. *Qui per varias austeritates & pœnitentias sibi, & cœlo vimquamdam inferunt.*
I. *Quinam mercantur?*
R. *Qui opes suas pro illo pauperibus elargiuntur.*
I. *Quinam furantur?*
R. *Qui bona in occulto faciunt, vt regnum illud ad se attrahant.*
I. *Quinam ad illud compelluntur?*
R. *Qui variis necessitatibus & oppressionibus afflicti patienter ferunt, & ad Deum referunt.*

Ex Lectione quinta.

I. *Dic tertiam petitionem.*
R. Fiat voluntas tua ficut in cœlo & in terra.
I. *Quid per hanc petimus?*
R. *Vt mandata eius & consilia valeamus adimplere.*
I. *Quid vltra?*
R. *Petimus omnem Dei voluntatem & beneplacitum in nobis adimpleri.*
I. *Tenemur-ne velle omne quod Deus vult?*
R. *Tenemur velle sub ea ratione qua vult.*
I. *Quare?*
R. *Quia tenemur approbare rationes diuinæ voluntatis.*
I. *Quare petimus fieri voluntatem Dei sicut in cœlo & in terra?*
R. *Quia nostra obedientia, vt sit perfecta, debet imitari obedientiam Angelorum.*
I. *Quomodo istud?*
R. *Si ut Angeli integrè & perfectè, promptissime, infatigabiliter obediunt voluntati Dei, ita debemus & nos quoad possumus.*
I. *Quomodo quis perfectionem assequetur?*
R. *Si in omnibus se Dei voluntati conformet, etiam in aduersis.*

Ex Lectione fexta & feptima.

I. *Dic petitionem quartam.*
R. Panem noftrum quotidianum da nobis hodie.
I. *Quid per panem hic intelligitur?*
R. *Quicquid necessarium est ad vitæ sustentationem.*
I. *Quare dicis,* Da nobis hodie?
R. *Quotidie petendus est ille Panis, & in illo fidendum qui dare potest.*
I. *Nonne etiam hic petimus panem spiritualem animæ?*
R. *Omnino, & quidem præcipuè.*
I. *Quis est ille panis?*
R. *Quicquid animam reficit.*
I. *Declara in particulari?*
R. *Verbum Dei siue auditum, siue lectum, oratio, inspirationes, dona Spiritus Sancti, omnia ista panis sunt animæ.*
I. *Quis est precipuus animæ panis?*
R. *Eucharistia quæ dicitur,* Panis Angelorum.
I. *Nonne & illum hic petimus?*
R. *Omnino, quia illo maximè egemus.*
I. *Sed quomodo potest dici panis quotidianus?*
R. *Quia quotidie illum olim sumebant Fideles, & quotidie decet nos spiritualiter illum edere.*

Ex Lectione octaua.

I. *Dic quintam petitionem.*
R. Et dimitte nobis debita noftra, ficut & nos dimittimus debitoribus noftris.
I. *Quid hic petimus?*
R. *Remissionem peccatorum nostrorum.*
I. *Quorum peccatorum, venialiumne, an mortalium?*
R. *Vtrorumque.*
I. *Quomodo venialium?*
R. *Quia cum sine his vitam transire nequeamus, etiam per hanc orationem nobis remittuntur.*
I. *Quæ via illa adhuc remittuntur?*
R. *Per aspersionem aquæ benedictæ, per piam tunsionem pectoris, per sacrificij frequentationem.*
I. *Quomodo mortalia hac oratione nobis possunt remitti?*
R. *Quia hac petitione possumus in nobis excitare contritionem per quam delentur.*
I. *Quare peccata vocantur debita?*
R. *Quia coram Deo nos reos & debitores æternæ pœnæ reddunt, si sint mortalia.*
I. *Quare additur:* Sicut & nos dimittimus, &c.
R. *Quia Deus non dimittit nobis, nisi & nos ex cordibus nostris fratri nos offendenti dimittamus.*
I. *Quare dicis,* Dimitte debita noftra?
R. *Quia non solùm debet quis orare pro suis peccatis, sed & pro alienis.*

Ex Lectione nona.

I. *Dic sextam petitionem.*
R. Et ne nos inducas in tentationem.
I. *Possumus-ne esse liberi ab omni tentatione in hac vita?*
R. *Imo è contra hæc vita non est nisi tentatio super terram.*
I. *Declara id?*
R. *Quia nullus status quamlibet sacer est ab illis exemptus, nec vllus locus securus.*
I. *Posses-ne ostendere exemplis?*
R. *Omnino; nam & Christus ipse tentatus fuit, & Sanctissimi Viri, ab omni licet occasione semoti in deserto.*
I. *Quare ergo petimus, vt non inducamur in tentationem?*
R. *Petimus per id ne à tentatione superemur, ad quod necessaria est gratia.*
I. *Est-ne aliquando bonum pati tentationes?*
R. *Est sæpe vtile.*
I. *Quomodo id?*
R. *Ad cognoscendam propriam infirmitatem seruit tentatio, & ad nos humiliandum.*
I. *Ad quid vlterius?*
R. *Ad augmentum meriti, dum resistimus viriliter.*

Ex Lectione decima.

I. *Quæ sunt remedia contra tentationes?*
R. *Sunt multiplicia.*
I. *Enumera aliqua?*
R. *Primum est feruens oratio ad Iesum Christum & refugium ad eius vulnera.*
I. *Dic secundum.*
R. *Refugium ad B. Virginem, & ad eius vbera.*
I. *Dic tertium.*
R. *Refugium ad Sanctos, maximè ad eos qui similes passi sunt tentationes.*
I. *Dic quartum.*
R. *Meditatio nouissimorum, mortis, iudicij, inferni.*
I. *Dic quintum.*
R. *Frequentatio Sacramentorum.*
I. *Dic sextum.*
R. *Fortis resistentia in initiis tentationis.*
I. *Dic septimum.*
R. *Fuga & rescissio occasionum.*

Ex Lectione vndecima.

I. *Dic vltimam petitionem.*
R. Sed libera nos à malo.
I. *Quid per hoc petimus?*
R. *Petimus primo liberari ab hoste maligno.*
I. *Quomodo sic intelligis?*
R. *Quia hic est malus per excellentiam, omnis*

auctor

auctor malitia.
I. *Nunquamne potest fieri bonus?*
R. *Non.*
I. *Quare non?*
R. *Quia ita est in malo obfirmatus, vt ab initio peccet continuò, & per totam æternitatem sit peccaturus.*
I. *Quid vltra petimus hic?*
R. *Liberari ab eius membris: quæ membra sunt mali omnes.*
I. *Quare dicuntur eius membra?*
R. *Quia influit in eos malitiam tanquam caput.*
I. *Qui sunt qui adhærent eius capiti?*
R. *Superbi.*
I. *Quinam spectant ad linguam eius?*
R. *Blasphemi & iuratores.*
I. *Quinam ad dentes?*
R. *Detractores.*
I. *Quinam ad aures?*
R. *Qui detractionibus vel turpiloquiis delectantur.*
I. *Quinam ad collum?*
R. *Hæretici & Hæresiarchæ.*
I. *Quinam ad manus?*
R. *Iniusti & raptores.*
I. *Quinam ad ventrem?*
R. *Gulosi & luxuriosi.*
I. *Quinam cordi eius venenato adhærent?*
R. *Qui in inuidia & odio sunt obfirmati.*
I. *Quinam ad pedes?*
R. *Qui facilè ad malum omne currunt.*
I. *Quid denique petimus hac vltima petitione?*
R. *Liberari ab omni genere mali.*
I. *Quomodo hoc?*
R. *A malis pœnæ & culpæ, à malis præteritis, præsentibus & futuris: à malis huius vitæ, & à malis Purgatorii & Inferni.*
I. *Quare finitur oratio per vocem* Amen.
R. *Hæc est clausula quâ concludi solet omnis oratio, idemque significat quod* Fiat.

Interrogationes Salutationis Angelicæ reiiciuntur in finem Sacramentorum, fol. 673.

FINIS TOMI SECVNDI.

CATECHISTICÆ INTERROGATIONES & Responsiones ex Tomo 3. Horti Pastorum.

Ex Tractatu primo.

DE CHARITATE, TERTIA Theologica Virtute.

Ex Lectione decima.

I. *QVæ est tertia Virtus maximè necessaria Christiano?*
R. *Est Charitas.*
I. *Quare vocas maximè necessariam?*
R. *Quia est prima inter virtutes & dona Dei.*
I. *Potestne Fides & Spes esse sine Charitate?*
R. *Potest.*
I. *Potestne Charitas esse sine Fide, & Spe?*
R. *Non potest: imò non sine gratia Dei.*
I. *Quicunque habet Charitatem, eritne saluus?*
R. *Quicunque moritur in charitate erit saluus.*
I. *Quare?*
R. *Quia, qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.*
I. *Quid sunt aliæ Virtutes sine Charitate?*
R. *Sunt sicut corpus sine anima.*
I. *Quare hoc?*
R. *Quia sunt mortuæ sine charitate, & per charitatem viuificantur.*

Ex Lectione secunda.

I. *Quid est Charitas?*
R. *Est Virtus qua diligimus Deum super omnia, & proximum sicut nosipsos.*
I. *Quid est diligere Deũ super omnia ex toto corde?*
R. *Est potius velle perdere omnia, quàm amorem Dei.*
I. *Potestne quilibet amare Deum super omnia?*
R. *Æquè potest rudis & idiota, ac sapiens & doctus.*
I. *Quomodo dignoscere possumus, an Deum toto corde diligamus?*
R. *Iisdem signis, quibus iudicamus, an Deum toto corde diligamus.*
I. *Quæ sunt illa?*
R. *Amicum diligimus, si de illo sæpè cogitamus, si domum, mensam, colloquium eius amamus, & secreta ei aperimus.*
I. *Estne idem de Deo?*
R. *Ferè idem.*
I. *Declara.*
R. *Si de eo cogitamus libenter, eius domum, Ecclesiam frequentamus, eiusque mensam in communione, eique cor aperimus in confessione, tunc eum amamus.*
I. *Qui sunt qui maximè eum se amare ostendunt?*
R. *Qui pro eo mori parati sunt, sicut Martyres.*

Ex Lectione Tertia.

I. *Quare tenemur amare etiam proximum?*
R. *Quia est viua imago Dei.*
I. *Da & aliam rationem.*
R. *Quia Sanguine Filii Dei emptus est, & à Deo dilectus.*
I. *Da & tertiam.*
R. *Quia sumus membra eiusdem corporis, & fratres eiusdem patris ac matris.*
I. *Quid est diligere illum sicut seipsum?*
R. *Est bonum ei desiderare sicut sibi ipsi, eique succurrere sicut vellet quis sibi fieri, & omnem fælicitatem exoptare.*
I. *Quomodo patescit vera charitas nostra erga proximum?*
R. *Si non solùm verbo, sed opere & veritate eum iuuemus, si infirmitates eius supportemus.*
I. *Quomodo adhuc?*
R. *Si gaudeamus in eius prosperis, & compatiamur in eius aduersis.*
I. *Quomodo maximè amamus?*
R. *Si quantum in nobis est, à via erroris & peccati eum reducere conemur.*
I. *Tenemurne inimicum diligere?*
R. *Tenemur.*
I. *Quomodo, cùm solùm dicatur proximus diligendus?*
R. *Nomine proximi non solùm intelligitur amicus, sed omnis homo qui aliqua ratione nobis est coniunctus.*
I. *Qua ratione nobis inimicus est coniunctus?*
R. *Est frater ab Adam, est frater & in Christo.*
I. *Quæ signa dilectionis tenemur inimico exhibere?*
R. *Tenemur ei subuenire, saltem in necessitate, tenemur & pro eo orare, quando pro omnibus oramus.*

EXTRACTATVS II.

DE DECEM PRÆCEPTIS Decalogi.

I. *Per quē dedit nobis Deus præcepta Decalogi?*
R. *Per Moysen.*
I *Vbinam dedit?*
R. *In monte Sinai, cum igne, tonitru & fulgure.*
I. *Quare cum his signis terribilibus voluit dare?*
R. *Vt ad illorum obseruationem strictam populum commoneret.*
I. *Vbinam primò scripta sunt hæc præcepta?*
R. *In tabulis lapideis.*
I. *Quis ea scripsit?*
R. *Digitus Dei.*
Tenenturne Christiani omnes hæc præcepta memoriter scire?
R *Tenentur saltem substantiam illorum scire.*
I. *Quare?*
R. *Quia sunt instar regulæ, quam quisque profitemur in Baptismo.*
I. *Quomodo poterit quis faciliùs ea obseruare?*
R *Si coram oculis suis, ea sæpè proponat tanquam speculum vitæ.*
I. *Quomodo tanquam speculum vitæ?*
R. *Quia in illis conspicienda est, facies conscientiæ nostræ, an maculosa sit, an pura.*
I. *Qua ratione id fiet?*
R. *Examinando an ea obseruauerimus, an vero ab eis recesserimus.*
I. *Suntne hæc præcepta omnibus obseruatu possibilia?*
R. *Sunt possibilia, imò & facilia.*
I. *Quomodo facilia?*
R. *Quia mandata eius grauia non sunt, cùm auxilio eius & gratia.*

Ex Lectione secunda.

I *Quis est fructus legis Decalogi?*
R. *Coercere homines a malo tanquam frænum.*
I. *Quis secundus fructus?*
R. *Instigare ad bonum tanquam calcar.*
I. *Quis fructus tertius?*
R. *Benedictio spiritualis & temporalis.*
I. *Quomodo id intelligis?*
R. *Quia promisit Deus benedictionem obseruantibus præcepta, maledictionem transgredientibus.*
I. *In quo consistit illa benedictio?*
R. *In conscientiæ tranquillitate & suauitate.*
I. *In quo exteriùs?*
R. *In bonorum temporalium copia, & aliis exterioribus bonis.*
I. *Quis est vltimus fructus Decalogi?*
R. *Vita æterna.*
I. *Quomodo hoc ostendis?*
R *Ex verbis Christi:* Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.
I. *Quid seruat Deus transgressoribus?*
R. *Maledictionem, & mortem æternam.*

[*,*] [*,*] [*,*]

CATECHISTICÆ INTERROGATIONES & Responsiones ex Tractatu 3.

DE PRÆCEPTIS I. TABVLÆ.

Ex lectione prima.

I. *Dic primum Præceptum.*
R. Ego sum Dominus Deus tuus: Non habebis deos alienos coram me, &c.
I. *Quid nobis mandatur hoc Præcepto?*
R. *Deum adorare, & illi soli seruire seruitute perfecta.*
I. *Quare tenemur illi seruire?*
R. *Ratione creationis, conseruationis, redemptionis & infinitis aliis titulis.*
I. *Estne satis eum adorare?*
R. Non, *sed vltra oportet per fidem, spem & charitatem perfectam in eum tendere.*
I. *Quinam peccant contra hoc Præceptum?*
R. *Qui in fide vacillant, vel errant.*
I. *Qui vlteriùs?*
R. *Qui corde fidem retinentes, ore negant ob metum mortis.*
I. *Qui adhuc?*
R. *Qui hæreticos libros legunt.*

Ex Lectione secunda.

I. *Estne superstitio prohibita per hoc præceptum?*
R. *Est omnino.*
I. *Quos vocas superstitiosos?*
R. *Qui verbis certis volunt aliquid operari vltra naturam.*
I. *Ostende exemplis.*
R. *Qui habent verba vel chartas, quibus sanant febres & alios morbos.*
I. *Da & aliud.*
R. *Qui habent scripta, quibus putant se non posse vulnerari.*
I. *Peccantne tales grauiter?*
R. *Peccant mortaliter post monitionem.*
I. *Estne licitum ferre Agnum Dei benedictum?*
R. *Omnino est licitum.*
I. *Quare?*
R. *Quia Ecclesia hoc instituit contra maleficia.*
I. *Estne licitum ferre Euangelium S. Ioannis?*
R. *Est licitum, quando id fit ex pietate.*
I. *Estne licitum per cribrum velle deprehendere furem?*
R. *Non est licitum, sed est diabolicum.*
I. *Estne licitum fidem ponere in somniis?*
R. *Non est licitum, sed est vanissimum.*
I. *Quale peccatum committunt, qui per artes attrahunt puellas ad amandum?*
R. *Grauissimum mortale, quia est maleficium.*
I. *Estne licitum ligaturis impedire matrimonium?*
R. *Est etiam id abominabile maleficium.*

Ex Lectione tertia.

I. *Quid prohibetur quando dicitur:* Non facies tibi sculptile.
R. *Prohibentur Idola.*
I. *Prohibenturne imagines Dei, aut Sanctorum?*
R. *Nullatenus; imò has honorare pium est.*
I. *Ad quid seruiunt imagines?*
R. *Ad instructionem rudium, & ad excitationem piorum.*
I. *Quomodo excitantur pii per Imagines?*
R. *Ad imitationem Sanctorum, & ad honorem eorum.*

I. *Declara id exemplo.*
R. *Christus misit imaginem suam Regi Abdagon.*
I. *Da & aliud.*
R. *Christus impressit imaginem suam linteo Veronicæ, & syndoni sepulchri.*
I. Quare id fecit?
R. *Vt tanquam pietatis pignora, hæc in Ecclesia custodirentur.*

Ex Lectione quarta.

I. *Prohibeturne cultus Reliquiarum?*
R. *Non prohibetur.*
I. *Quare?*
R. *Quia* Reliquiæ *sunt pignora sacra Patronum, quibus debemus cultum.*
I. *Vnde hoc probas?*
R. *Quia Angeli honorant etiam reliquias & corpora sanctorum.*
I. *Ostende id?*
R. *Angeli corpus S. Catharinæ sepelierunt cum honore.*
I. Da *& aliud exemplum.*
R. *Angeli corpori S. Clementis facellum ædificarunt in medio maris.*
I. *Nunquid & Deus vult Sanctorum ossa honorari?*
R. *Planè vult, quia custodit ossa eorum, resuscitanda in gloria.*
I. *Quinam abhorrent à reliquiis?*
R. *Dæmones, & eorum instinctu hæretici.*
I. *Quare dæmones?*
R. Quia *ad præsentiam reliquiarum sæpè eiecti sunt è corporibus obsessis.*

Ex Lectione quinta & sexta.

I. *Dic secundum Præceptum.*
R. Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.
I. *Estne licitum aliquando iuramentum?*
R. *Est licitum, si habeat tres conditiones.*
I. *Quæ est prima?*
R. *Vt fiat cum veritate.*
I. *Quæ est secunda?*
R. *Vt fiat de re licita.*
I. *Quæ est tertia?*
R. *Vt fiat ex iusta causa.*
I. *Quale peccatum est, falsum iurare?*
R. *Est peccatum mortale, Deo iniuriosum maximè.*
I. *Quare hoc.*
R. *Quia inuocatur tanquam falsi testis.*
I. *Si quis iuret alterum occidere, teneturne iuramento?*
R. *Non tenetur, quia iurauit illicitum.*
I. *Quale peccatum est sine necessitate iurare?*
R. *Est peccatum veniale.*

Ex Lectione septima.

I. *Estne licitum dicere*: Hoc est tam verum quàm Deus?
R. N*unquam est licitum.*
I. *Quare?*
R. *Quia nihil debet cum Deo comparari; nec aliquid potest esse tam verum quàm Deus.*
I. *Estne licitum dicere, Dæmon me auferat, si non dico verum.*
R. Non *est licitum, sed est iuramentum execratorium.*
I. *Quinam peccant contra hoc Preceptum?*
R. Q*uicunque iuramenta sua non seruant.*
I. *Qui adhuc?*
R. Q*ui Deum vel Sanctos blasphemant.*
I. *Dic & alios.*
R. *Qui per caput, per mortem, per sanguinem Christi iurant.*
I. Qui *vlterius?*
R. *Qui semper in ore Diabolum vel Deum habent, pestem, vel mortem.*
I. *Quid de illis qui faciunt vota Deo, aut Sanctis?*
R. *Peccant hi mortaliter si non adimplent.*
I. *Declara in particulari.*
R. *Sic multi vouent peregrinationes, & postea non adimplent.*
I. *Quid si quis differat cum voluntate adimplendi?*
R. *Etiam tunc peccat, nisi excuset necessitas.*
I. *Vnde hoc probas?*
R. *Quia scriptum est*: Si votum voueris Domino, ne moreris reddere.

Ex Lectione octaua.

I. *Dic tertium Præceptum Decalogi.*
R. Memento vt diem Sabbati sanctifices.
I. *Quando incepit obseruatio Sabbati?*
R. *Ab initio mundi.*
I. *Declara.*
R. *Quia tunc benedixit Deus diei septimo, & sanctificauit illum.*
I. Quare?
R. *Quia in illo ab omni opere cessarat.*
I. Nunquid *Moysi primò datum fuit illud Præceptum?*
R. *Fuit tunc renouatum, & strictiori præcepto sancitum.*
I. *Quare renouatum?*
R. *Quia tempore idololatriæ & Ægyptiacæ seruitutis quodammodo obliuioni erat traditum.*
I. *Quomodo strictiori præcepto sancitum?*
R. *Quia pœna mortis adiecta fuit.*
I. *Quomodo ostendis valde strictum fuisse præceptum?*
R. *Quia ne quidem eo die licebat cibos coquere.*
I. *Quare fuit Sabbati dies mutatus in Dominicū?*
R. In *memoriam* Resurrectionis *Christi, quæ in Dominica fuit.*
I. *Estne obseruatio diei Dominicæ antiqua?*
R. *Est planè ab Apostolis.*
I. *Quomodo id ostendis?*
R. *Quia S. Ioannes dicit se fuisse in spiritu in Dominica die.*
I. *Habetne illa dies adhuc illa mysteria?*
R. *Habet plurima.*
I. *Ostende.*
R. *Fuit dies primus creationis, fuit & diei Natiuitatis Christi, fuit & dies Pentecostes, eodem die multi dicunt Christum iudicaturum.*
I. *Quare dies Sabbati est solemnis Virgini?*
R. *Quia mansit illo die in ea lumen fidei, aliis omnibus vacillantibus.*

Ex Lectione nona.

I. *Quomodo oportet sanctificare diem Dominicum?*
R. *Est multiplex modus eum sanctificandi.*
I. *Dic primum modum.*
R. *Gratiarum actio & oratio specialis debet illo die fieri.*
I. *Pro quibus beneficiis gratiarum actio?*
R. *Pro beneficiis tota hebdomada acceptis.*
I. *Dic secundum modum sanctificandi.*
R. *Confessione peccatorum, vel saltem contritione sanctificatur dies iste.*
I. *Dic tertium.*
R. *Audiendo deuotè sacrificium Missæ.*
I. *Dic quartum.*
R. *Sacram Communionem percipiendo, quod solebant olim fideles singulis Dominicis.*
I. *Dic & alios modos.*
R. *Audiendo verbum Dei, vacando piis operibus, abstinendo à peccatis eo die.*

Ex Lectione decima.

I. *Quinam peccant contra hoc praeceptum?*
R. *Omnes penè status hominum.*
I. *Dic aliquos.*
R. *Primò Nobiles, qui totos ferè dies festos venationi impendunt.*
I. *Quos secundo loco numeras?*
R. *Domicellas, quae totum tempus matutinum ornatui vano insumunt.*
I. *Quos tertio loco recenses?*
R. *Mercatores computibus suis maxima parte diei vacantes.*
I. *Dic & alios.*
R. *Opifices & plebei ebrietati in festis indulgentes.*
I. *Quid de choreas ducentibus in die festo?*
R. *Illis vacare, non est festū vt oportet sanctificare.*
I. *A quo duxerunt chorea originem?*
R. *A daemone, seu serpente.*
I. *Quare?*
R. *Quia sicut ille, sic & illi, qui choreas ducunt circuitus solent facere.*
I. *Quare maxime prohibentur chorea?*
R. *Ob periculum libidinis, quod solet intermisceri.*

CATECHISTICAE INTERROgationes & Responsiones ex Tractatu 4.

DE PRAECEPTIS II. TABVLAE.

Ex Lectione prima.

I. D*Ic quartum Praeceptum.*
R. Honora patrem & matrem, vt sis longaeuus super terram.
I. *Quid intelligis per honorem illis debitum?*
R. *Reuerentiam & amorem cum obedientia.*
I. *Quem amorem eis debemus, quamque reuerentiam?*
R. *Interiorem & exteriorem.*
I. *Quare dicis exteriorem & interiorem?*
R. *Quia non sufficit quod eos non oderis, sed oportet solatium & amorem eis exhibere.*
I. *Qui sunt qui in hoc deficiunt?*
R. *Qui asperè & toruè circa eos se gerunt.*
I. *Qui adhuc?*
R. *Qui infirmitates & defectus eorum in senectute non supportant.*
I. *Quam obedientiam eis debemus?*
R. *Obedientiam promptam in iis quae non sunt contra Deum.*
I. *Debemus ne solùm eis obedientiam?*
R. *Debemus eis & sustentationem in necessitate.*
I. *Quamdiu debet durare obedientia & amor parentum?*
R. *Vsque ad mortem, & post mortem.*
I. *Quomodo post mortem?*
R. *Quia oportet eorum vltimam adimplere voluntatem.*
I. *Quomodo adhuc?*
R. *Oportet honorabilem eis sepulturam prouidere, & piis operibus iuuare.*
I. *Quinam contra hoc peccant?*
R. *Qui bona relicta dissipant, & parentum vix meminerunt.*
I. *Qui adhuc?*
R. *Qui litibus impediunt executionem voluntatis eorum.*
I. *Quam benedictionem habent filii obedientes?*
R. *Temporalem, spiritualem, & aeternam.*
I. *Quomodo temporalem?*
R. *Promittitur eis vita longa super terram.*
I. *Quid vltra?*
R. *Faelicitas quoque in filiis & prole, si coniugium ineant.*
I. *Quomodo spiritualem?*
R. *Quia multiplicem gratiam à Deo, cuius vicem gerunt parentes, impetrant.*
I. *Quomodo aeternam?*
R. *Quia benedictio illis data ab initio, permanebit vsque ad nouissimum diem.*
I. *Quam maledictionem incurrunt filii inobedientes?*
R. *Temporalem, spiritualem quoque, & aeternam.*
I. *Declara.*
R. *Quia saepè finiunt vitam ante tempus, & quidem infaeliciter.*

Ex Lectione secunda.

I. *Per patrem hic intelligiturne solùm corporalis?*
R. *Non solùm, sed & spiritualis.*
I. *Qui sunt patres spirituales?*
R. *Pastores, Confessores & Sacerdotes.*
I. *Ad quid obligamur erga illos?*
R. *Eos honorare & amare, eorumque monitis obtemperare.*
I. *Quid vltra?*
R. *Pro ipsis orare, & de illis bene loqui.*
I. *Quinam peccant contra eos?*
R. *Qui illis obloquuntur, eorum defectus diuulgant & amplificant.*
I. *Quae maledictio istis obtinget?*
R. *Eadem quae Cham, filio Noë, qui irridebat nuditatem patris.*
I. *Debeturne honor malis sacerdotibus?*
R. *Debetur propter Christum quem repraesentant.*
I. *Estne benedictio à sacerdotibus expetenda?*
R. *Omnino, qui illam dant in persona Christi.*

Ex Lectione tertia & quarta.

I. *Quinam vltra intelliguntur per patres?*
R. *Seniores, & omnes superiores, tam spirituales, quàm temporales.*
I. *Debemus ne illis obedientiam?*
R. *Debemus senioribus propter aetatem reuerentiam; debemus superioribus propter potestatem, obedientiam.*
I. *Quos vocas superiores?*
R. *Magistros, Dominos, Principes, Magistratus.*
I. *Quinam peccant contra eos?*
R. *Qui vel contemnunt, vel malè de ipsis loquuntur, aut irrident.*
I. *Ad quid tenentur superiores erga subditos?*
R. *Eos instruere, corrigere, & bonum exemplum dare.*
I. *Quomodo peccant hac in re Domini?*
R. *Coram ipsis iurando, illicita ipsis mandando, ad vindictam, furta & similia, eos instigando.*
I. *Quomodo peccant famuli & ancillae erga heros?*
R. *Contemptim de illis loquendo, & quae domi fiunt diuulgando.*

Ex Lectione quinta.

I. *Dic quintum praeceptum.*
R. Non occides.
Quid hic prohibetur?
R. *Omne homicidium, & iniusta sanguinis effusio.*
I. *Quare dicis iniusta?*
R. *Quia quandoque est licitum occidere.*
I. *Declara?*
R. *Patet in iudice, & in bello iusto.*
I. *Estne homicidium graue peccatum?*
R. *Est grauissimum, inter ea quae fiunt in proximum.*
I. *Declara.*
R. *Quia dicitur clamare in caelum.*

I. *Quare hoc?*
R. *Quia sanguis iniustè effusus, attraxit de cœlo vindictam.*
I. *Quomodo hoc ostendis?*
R. *In sanguine Abel clamante contra Cain.*
I. *Quomodo iterum ostendis grauitatem homicidii?*
R. *In speciali remorsu, qui semper sequitur homicidas.*
I. *Quomodo id declaras?*
R. *In Cain, qui nullibi erat tutus.*
I. *Potestne manere occultum homicidium?*
R. *Deus solet illud propalare, homicida nihil cogitante ea de re.*
I. *Quale homicidium est maximum?*
R. *Eorum qui nobis maximè sanguine sunt coniuncti, vt est pater, frater, &c.*
I. *Potestne quis quandoque interficere licitè seipsum?*
R. *Non potest.*
I. *Potestne quis sibi optare mortem?*
R. *Potest ex iusta causa.*
I. *Quænam iusta causa?*
R. *Si optatur à Deo, propter Deum, vt quis sit liber à peccatis.*
I. *Quandonam est illicitum mortem sibi optare?*
R. *Ex impatientia, desperatione, aut alia passione inordinata.*

Ex Lectione sexta & septima.

I. *Quinam peccant contra hoc Præceptum?*
R. *Quicunque curant abortum.*
I. *Qui adhuc?*
R. *Matres, quæ licet hoc non intendant, vel procurent, tamen sunt causa.*
I. *Quomodo possunt esse causa?*
R. *Per nimiam intemperantiam, per nimiam iræ exardescentiam, per nimis grauia onera.*
I. *Quomodo mariti possunt in hoc peccare?*
R. *Nimia sæuitia vxores grauidas tractando.*
I. *Quæ adhuc mulieres hic peccant?*
R. *Quæ per negligentiam infantes in lecto suffocant.*
I. *Qui postremò censentur hic peccare?*
R. *Quicunque habent vel rixas, vel odia in proximum.*
Estne licitum duellum inter Nobiles?
R. *Nullomodo est licitum, sed omnibus Christianis est abominandum.*
I. *Quare?*
R. *Quia est internecio corporum & animarum.*

Ex Lectione octaua.

I. *Dic sextum Præceptum.*
R. Non mœchaberis.
I. *Quid hic prohibetur?*
R. *Omne peccatum immunditiei & fornicationis.*
I. *Quare illud est detestandum?*
R. *Quia violat in nobis templum Spiritus sancti.*
I. *Da & aliam rationem.*
R. *Quia & membra nostra, sunt membra Christi, & ideo non debent seruire contaminationi.*
I. *Cuinam iniurius est qui hoc peccatum committit?*
R. *Consecrationi & vnctioni acceptæ in Baptismo & Confirmatione.*
I. *Da & aliam rationem cur hoc peccatum sit fugiendum.*
R. *Ob turpitudinem & ignominiam, quam secum vehit.*
I. *Da & tertiam.*
R. *Ob vermem conscientiæ acerbissimè post torquentem.*

Ex Lectione nona.

I. *Estne adulterium grauius fornicatione?*
R. *Est multo grauius.*
I. *Quare?*
R. *Quia violat matrimonium, iniuriam facit sacramento.*
I. *Estne adulter periurus?*
R. *Est, quia violat fidem iuratam.*
I. *Quæ alia mala sequuntur ex adulterio?*
R. *Turbatio pacis domesticæ, incertitudo prolis, odia, homicidia.*
I. *Quænam sunt adulterorum pœnæ?*
R. *Exclusio à regno, & gehenna ignis in futuro.*
I. *Quæ in præsenti?*
R. *Maledictio parentum & prolium, in vindictam paterni criminis.*
I. *Quæ vlterius?*
R. *Olim apud Iudæos lapidatio erat decreta adulterio.*

Ex Lectione decima, & vndecima.

I. *Quæ sunt alia species hic prohibita?*
R. *Incestus, Stuprum, Sacrilegium, Raptus, Peccatum contra naturam.*
I. *Quid est Incestus?*
R. *Est commixtio inter consanguineos, vel affines.*
I. *Quid est Stuprum?*
R. *Est violenta virginis defloratio.*
I. *Quid est Sacrilegium?*
R. *Est commixtio cum persona Deo sacra, vel etiam commixtio quarumlibet personarum in loco sacro.*
I. *Quid est Raptus?*
R. *Est cùm persona vi abducitur in aliquem locum causa libidinis.*
I. *Quid est peccatum contra naturam?*
R *Est peccatum pollutionis voluntariæ, vel peccatum sodomiæ.*
I. *Suntne hæc grauia peccata?*
R. *Sunt grauissima.*
I. *Quomodo id declaras?*
R. *Ex vindicta diuina super Sodomā & Gomorram.*
I. *Quæ fuit illa vindicta?*
R. *Ignis & sulphur, totiusque regionis amœnissimæ vastatio abominanda.*

Ex Lectione duodecimâ.

I. *Dic septimum Præceptum.*
R. Non furtum facies.
I. *Estne furtum peccatum mortale?*
R. *Est mortale in re notabili.*
I. *Quomodo id ostendis?*
R. *Quia dicit Apostolus quod fures & rapaces regnum Dei non possidebunt.*
I. *Quare hoc peccatum dicitur periculosum?*
R. *Quia qui semel est implicatus, non potest se extricare.*
I. *Quam obligationem specialem habet hoc peccatum?*
R. *Habet obligationem restitutionis.*
I. *Quare?*
R. *Quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.*
I. *Damnanturne multi propter hoc peccatum?*
R. *Damnantur plurimi.*
I. *Quare hoc?*
R. *Quia multi fraudant alios, & licet postea pœniteant, non restituunt.*
I. *Quare antea multi diuites, postea fiunt pauperes?*
R. *Hoc fit speciali Dei permissu.*
I. *Quomodo hoc?*
R. *Quia sæpe contingit quod nimis citò, & non ita iustis modis ditescunt.*
I. *Quid hominem solet deducere ad paupertatem?*
R. *Bona aliena commixta propriis.*
I. *Suntne plures species furti?* R. *Sunt plures.*

I. Quomodo fiet restitutio famæ?
R. Si falsum dixeris, illud reuocando.
I. Sed quid si verum dixerit quis?
R. Si non erat aliquo modo publicum, etiam tenetur famam restituere.
I. Quomodo hoc fiet?
R. Eximendo illam opinionem quam impressit apud alios.
I. Peccatne detractorem audiens?
R. Si voluntariè audit, peccat.
R. Quare peccat?
R. Quia inducit ad detrahendum, vel sibi complaces in detractione.
I. Quare censetur hoc graue peccatum?
R. Quia alieno malo oblectari, est cõtra charitatem.
I. Quid ergo faciendum dum alii detrectant?
R. Bonum est exterius ostendere nos non libenter audire.
I. Estne hoc satis?
R. Si putas fore fructum, oportet & reprehendere.
I. Quid agendum si quis sit inferior?
R. Oportet saltem cor tunc contra detractionem stabilire, & in corde compati.
I. Vndenam fit quod aliqui tam facilè detrectant?
R. Aliqui faciunt ex superbia, vt se præ aliis ostentent.
I. Dic & aliam rationem.
R. Alii faciunt ex odio & ira, vt se vindicent.
I. Dic & tertiam rationem.
R. Quidam ex vanitate & periculosa leuitate, quicquid audiunt, in aliorum aures effundunt.
I. Peccantne hi grauiter?
R. Omnino, quia debent aduertere periculum famæ aliorum.

Ex Lectione decima-octaua.

I. Dic nonum Præceptum.
R. Non concupisces vxorem proximi tui.
I. Dic decimum Præceptum.
R. Non concupisces rem, neque agrum proximi tui, &c.
I. Nunquid hoc aliis Præceptis continetur?
R. Immò, quia Præceptum, Non mœchaberis, & non furtum facies, idem prohibent.
I. Quare ergo idipsum repetitur?
R. Quia aliqui putarent illis Præceptis solùm prohiberi actum externum.
I. Quid ergo volunt hæc duo Præcepta?
R. Significant prohibitam esse voluntatem vel adulterandi vel furandi.
I. Est ne prohibita etiam delectatio in fornicatione aut adulterio cogitata?
R. Omnino est prohibita, si sit voluntaria.
I. Quare prohibetur, si quis non habeat voluntatem deducendi ad effectum?
R. Quia est delectatio de illicita.
I. Est-ne ergo omnis cogitatio rei illicitæ peccatum?
R. Si non sit voluntaria, non est peccatum: sed est meritum si resistimus.
I. Sed si quis sit negligens in insistendo?
R. Tunc est veniale peccatum, si absit delectatio voluntaria.
I. Quando ergo est mortale peccatum?
R. Si quis aduertens consentit, vel voluntariè delectatur.
Reliqua de tactibus, osculis & similibus concupiscentiæ actibus require in tractatu de luxuria.

DE SEPTEM SACRAMENTIS.

EX TRACTATV I.

DE SACRAMENTIS in genere.

Ex lectione prima.

I. Quot sunt Sacramenta?
R. Septem.
I. Enumera?
R. Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema-Vnctio, Ordo, Matrimonium.
I. Quare vocantur Sacramenta?
R. Quia sunt visibilia signa inuisibilis gratiæ ad nostram sanctificationem instituta.
I. Quis illa instituit?
R. Christus Dominus.
I. An non potest quis alius præter eum Sacramenta instituere?
R. Nemo potest.
I. Quare hoc?
R. Quia est solus diuinæ potestatis infallibiliter alligare vim conferendi gratiam rebus materialibus & sensibilibus.
I. Vnde habent Sacramenta vim suam?
R. Ex latere Christi crucifixi, siue ex eius passione.
I. Declara.
R. Quia inde fluxere sanguis & aqua significantia Baptismum & Eucharistiam, aliaque sacramenta.
I. Quare Christus instituit sacramenta?
R. Vt sint Christianæ Religionis speciales notæ, quibus Christiani se agnoscant.
I. Cur adhuc?
R. Vt sint salutis nostræ media, & peccatorum certa remedia.

Ex Lectione secunda.

I. Quid requiritur ad perficiendum sacramentum?
R. Requiritur materia & forma.
I. Quid vocas materiam?
R. Res est sensibilis, quæ est in sacramento, vt aqua in Baptismo, oleum in Confirmatione.
I. Quid vocas formam?
R. Verba quæ proferuntur à Ministro, v.g. in Baptismo. Ego te baptiso, &c.

Ex Lectione tertia & quarta.

I. Quare sacramẽta dicuntur hominem sanctificare?
R. Quia conferunt donum gratiæ sanctificantis.
I. Quale est illud donum?
R. Est quædam participatio specialis diuinæ naturæ.
I. Quis illum donum nobis promeruit?
R. Christus Dominus per sanguinem suum.
I. Conferuntne sacramenta omnia eandem & eodem modo gratiam?
R. Non omnia eandem conferunt.
I. Declara.
R. Quia aliqua conferunt primam gratiam; alia secundam.
I. Explica id pleniùs.
R. Baptismus & Pœnitentia ex peccatore faciunt iustum, & ideo conferunt primam gratiam.
I. Nunquid & alia ex peccatore faciunt iustum?
R. Non: sed augent gratiam, & illam præsuppo-

ponunt in suscipiente, & sic conferunt secundum gratiam.

Ex Lectione quinta.

I. Fueruntne aliqua Sacramenta in lege antiqua?
R. Fuerunt.
I. Dic vnum.
R. Circuncisio fuit Sacramentum.
I. Quare?
R. Quia conferebat gratiam paruulis.
I. Ad quem effectum?
R. Ad tollendum peccatum originale.
I. Fuissentne Sacramenta in statu innocentiæ?
R. Tunc fuissent Sacrificia, atque potuissent esse Sacramenta, sed non vt nunc.

Ex Lectione sexta.

I. Quem effectum conferunt Sacramenta præter gratiam?
R. Conferunt characterem.
I. Quænam sunt illa?
R. Baptismus, Confirmatio, Ordo.
I. Quid est Character Sacramentalis?
R. Est signum indelebile in anima, propter quod illa Sacramenta nequeunt iterari.
I. Quid si iterarentur?
R. Esset sacrilegium grande.
I. Durat Character post mortem?
R. Durat post mortem, tam in reprobis, quàm in electis.
I. Ad quem effectum in probis?
R. Ad maiorem gloriam & ornamentum animæ, in reprobis ad confusionem.

Ex Lectione septima.

I. Quid est Minister Sacramenti?
R. Ordinariè est Sacerdos.
I. Quare dicis Ordinariè?
R. Quia in necessitate etiã Laicus posset baptisare.
I. Possetne Angelus Sacramenta ministrare?
R. Ordinariè non potest; ex Dei tamen speciali dispensatione potest.
I. Contuleruntne aliquando Angeli Sacramenta?
R. Contulerunt. Nam & sanctus Bonauentura, & B. Stanislaus Eucharistiam sumpserunt de manu Angeli.
I. Quid requiritur in Ministro?
R. Requiritur debita intentio.
I. Quare hoc?
R. Quia sine illa nullum est Sacramentum.
I. Requiriturne etiam intentio in suscipiente?
R. Requiritur, si sit adultus.
I. Quare dicis, si sit adultus?
R. Quia in pueris non requiritur.

Ex Lectione octaua.

I. Possuntne recipi à malo Sacerdote Sacramenta?
R. Possunt recipi, quia eius malitia non impedit effectum Sacramenti.
I. Estne tam bona Missa mali Sacerdotis, quàm probi?
R. Est æquè bona, ex parte valoris sacrificii.

CATECHISTICÆ INTERROgationes & Responsiones ex Tractatu 2.

EX BAPTISMO.

Ex Lectione 1. & 2.

I. QVod est primum Sacramentum?
R. Est Baptismus.
I. Quare vocas primum?
R. Quia est ianua aliorum Sacramentorum.
I. Quæ est materia Baptismi?
R. Est aqua naturalis.
I. Quare dicis naturalis?
R. Quia artificialis non potest esse materia.
I. Declara.
R. Non valeret Baptismus in aqua de floribus, vel herbis expressa.
I. Estne necessarium quod sit aqua pura?
R. In necessitate posset baptizari in aqua etiam sordida & limosa, modo verè sit aqua.
I. Nonne debet esse aqua benedicta?
R. In necessitate non est hoc requisitum.
I. Quare ergo benedicuntur fontes Baptismales?
R. Benedictio illa solemnis significat effectum quem habet aqua Baptismi à Christo & Spiritu sancto.
I. Quare singulis Dominicis diebus benedicitur aqua?
R. Vt illa nos memores reddat Baptismi nostri, cùm illa aspergimur.
I. Quare illius memores esse debemus?
R. Vt gratiam & puritatem per aquam tunc acceptam moneamur conseruare.
I. Quem effectum habet aqua illa benedicta?
R. Per illam purgamur à peccatis venialibus.
I. Da & alium effectum?
R. Dæmonis insidiæ per illam fugantur.
I. Da & tertium?
R. Temporalia damna per illam auertuntur; morbi corporis & alia.

Ex Lectione tertia.

I. Quæ est forma Baptismi?
R. Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.
I. Estne necessaria expressio trium personarum sanctissimæ Trinitatis?
R. Est planè necessaria: ita vt si quis vnam omitteret, nihil faceret.
I. Quod si quis dicat: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & non dicat: Ego te baptizo.
R. Nihil valeret Baptismus.
I. Debentne solùm obstetrices scire formam Baptismi?
R. Deberent scire illam omnes mulieres.
I. Quare hoc?
R. Quia sæpè adsunt parientibus sine obstetrice: & ipsas etiam contingit parere absente obstetrice.
I. Quandonam fuit instituta forma Baptismi?
R. Fuit designata in Baptismo Christi.

Ex Lectione quarta.

I. Quomodo infantes sunt capaces Baptismi, cùm non habeant fidem?
R. Baptisantur in fide Ecclesiæ & Patrinorum.
I. Non possunt saluari sine Baptismo.
R. Non possunt, nisi fortè per Martyrium.
I. Quinam sic saluati fuerunt?
R. Innocentes pro Christo occisi.
I. Adultus potestne aliter quàm per Baptismum saluari?
R. Potest per contritionem cum voto Baptismi.

Ex Lectione quinta.

I. Qui sunt effectus Baptismi?
R. Remittit peccatum originale, infundendo donum gratiæ.
I. Remittitne etiam peccata mortalia?
R. In adultis baptisatis illa remittit cum omni

culpa & pœna.
I. *Da & alium effectum.*
R. *Aperit regnum Cœlorum.*
I. *Quomodo hoc intelligis?*
R. *Quia tollit omne impedimentum, ita vt qui baptisatus si mox moritur, regnum cœlorum statim ingrediatur.*
I. *Quomodo hoc probas?*
R. *Significanti id Cœlum apertum in Baptismo Christi.*
I. *Tollit-ne Baptismus concupiscentiam, & alias passiones?*
R. *Non tollit, sed manent illæ ad exercitium & certamen.*

Ex Lectione sexta.

I. *Quare in baptismo adhibentur Patrini?*
R. *Vt curam suscipiant baptisati.*
I. *Quam curam suscipiunt?*
R. *Illos instruendi in fide, si id parentes non faciant.*
I. *Possunt-ne esse plures Patrini?*
R. *Non possunt: sed solum vnus, cum vna possunt suscipere.*
I. *Sunt-ne alij præter suscipientem quos Patrinos possumus nominare?*
R. *Habemus plures, hoc nomine à nobis colendos.*
I. *Declara istud?*
R. *Quia vltra suscipientem in terris, tres Patrini in cœlis.*
I. *Dic primum?*
R. *Primus est Angelus qui nostri curam ab vtero & baptismo suscipit.*
I. *Dic secundum?*
R. *Secundus est sanctus ille cuius nomen nobis imponitur.*
I. *Dic tertium.*
R. *Tertius est ille Sanctus qui in Ecclesia in qua baptisamur est Patronus, & Patrinus omnium ibi Baptisatorum.*

Ex Lectione septima.

I. *Quare tot cæremoniæ in Baptismo?*
R. *Ad excitandam deuotionem & reuerentiam erga istud Sacramentum.*
I. *Quare Sacerdos insufflat in faciem pueri?*
R. *Vt significet se Satanam eiicere, & Spiritum sanctum illi afflare.*
I. *Quare crux signatur in fronte & pectore?*
R. *Est signum noui Christiani, sub Christo Crucifixo militaturi.*
I. *Quare sal benedictum adhibetur?*
R. *Vt significetur sal sapientiæ, quod incipit gustare nouus Christianus.*
I. *Quare saliua ad aures apponitur?*
R. *Hoc fit exemplo Christi, surdum, & mutum sic sanantis.*
I. *Quare petitur an renunciet Satanæ?*
R. *Quia qui vult esse filius Dei, non potest filius diaboli.*
I. *Quid est quod renunciat omnibus pompis & operibus eius?*
R. *Hoc idem est quod omnibus peccatis, illecebris, vanitatibus.*
I. *Quare toties vngitur baptisatus?*
R. *Vt sit particeps vnctionis Christi.*
I. *Quid significat vnctio.*
R. *Gratiam Spiritus sancti.*
I. *Quoties fit illa vnctio in baptismo?*
R. *Fit tertiò.*
I. *Quæ est prima?*
R. *Prima fit in pectore, & significat cor vngi, vt fortiter resistat Dæmoni.*
I. *Quæ est secunda?*
R. *Secunda fit in humeris, & significat nos debere fortiter crucem ferre.*
I. *Quæ est tertia?*
R. *Tertia fit in vertice capitis, & significat nos vngi tanquam participes regiæ diuinitatis Christi.*
I. *Quare datur albula puero baptisato?*
R. *Illud significat candorem & puritatem per Baptismum acceptam.*
I. *Quare postea datur candela ardens?*
R. *Illa significat animam per Baptismum illuminatam fide, & ardentem charitate.*
I. *Quare ponitur infans super altare?*
R. *Vt significetur ipsum ibi offerri, tanquam hostiam sacram Deo.*

CATECHISTICÆ INTERROgationes & Responsiones ex Tractatu Tertio.

DE CONFIRMATIONIS Sacramento.

Ex Lectione prima.

I. *Quod est secundum Sacramentum?*
R. *Est Confirmatio.*
I. *Quondonam est illud institutum à Christo?*
R. *In vltima cœna.*
I. *Quomodo hoc?*
R. *Quia tunc Christus instituit nouum testamentum, inter cuius precipua legata, est istud Sacramentum.*

Ex Lectione secunda.

I. *Quæ est materia huius Sacramenti?*
R. *Est oleum balsamo mixtum.*
I. *Quid vltra requiritur in isto Oleo?*
R. *Vt sit ab Episcopo benedictum.*
I. *Quare oleum hic adhibetur?*
R. *Vt significetur nos fortes reddi ad profitendam fidem.*
I. *Quare Balsamum.*
R. *Vt significetur bonus odor nominis Christiani.*

Ex Lectione tertia.

I. *Quæ est forma huius Sacramenti?*
R. *Ego signo te signo Crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.*
I. *Quare dicitur:* Signo te signo Crucis?
R. *Quia accipimus ibi robur, vt crucem Christi, & crucifixum confiteri non erubescamus.*
I. *Quare dicitur:* Confirmo te chrismate salutis?
R. *Designatur effectus huius Sacramenti confirmantis nos in fide in Baptismo accepta.*
I. *Quare additur:* In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.
R. *Quia roboramur ad professionem fidei Trinitatis.*

Ex Lectione quarta.

I. *Quomodo ostendis effectum Confirmationis?*
R. *Eluxescit in innumeris Martyribus, qui confirmati, vitam dederunt pro Christo.*
I. *Fuerunt ne Apostoli confirmati oleo, & balsamo?*
R. *Non fuerunt, nec fuit hoc eis necessarium.*

I. *Quare non?*
R. *Quia receperunt affectum confirmationis immediate per Spiritum sanctum.*
I. *Quando hoc?*
R. *In die Pentecostes.*
I. *Confertne hoc Sacramentum Characterem?*
R. *Confert, & ideo non potest iterari.*
I. *Est ne diuersus a charactere baptismi?*
R. *Est omnino diuersus, & supponit characterem baptismalem.*
I. *Quare hoc?*
R. *Quia non potest quis confirmari, nisi sit baptisatus.*

Ex Lectione quinta.

I. *Quisnam est minister huius Sacramenti?*
R. *Solus Episcopus.*
I. *Quinam possunt illud suscipere?*
R. *Omnes baptisati.*
I. *Possunt etiam pueri?*
R. *Possunt, & certiùs quàm adulti gratiam consequuntur.*
I. *Quare certiùs quàm adulti?*
R. *Quia illi possunt gratiæ ponere impedimentum, non autem pueri.*
I. *Quod impedimentum ponunt adulti gratiæ Confirmationis?*
R. *Si sint in peccato mortali, & non confiteantur, vel perfectè conterantur.*
I. *Estne de præcepto necessarium suscipere Confirmationem?*
R. *Est peccatum saltem veniale illam negligere.*

Ex Lectione sexta.

I. *Quænam sunt caremoniæ Sacramenti Confirmationis?*
R. *Primò imponitur ab Episcopo manus baptisato.*
I. *Quid hoc significat.*
R. *Significat nos Spiritu sancto tanquam Dei manu protegi, & ab illo regi.*
I. *Quid vltra?*
R. *Significat etiam nos quasi victimas specialiter Deo consecrari & offerri.*
I. *Cur Confirmato alapa impingitur?*
R. *Vt sciat se paratum esse debere ad patiendum pro Christo.*
I. *Debetne etiam esse aliquis Patrinus in Confirmatione?*
R. *Debet esse ex instituto Ecclesiæ vnus vel vna.*
I. *Potest-ne esse Patrinus, is qui non esset confirmatus?*
R. *Non potest, sicut nec in baptismo is qui non esset baptisatus.*
I. *Debet ne esse ieiunus is qui confirmatur?*
R. *Non est necessarium, est tamen id pium.*
I. *Quare dicis hoc esse pium?*
R. *Quia hoc fit ad imitationem Apostolorum, qui ieiuni expectarunt Spiritum sanctum quo fuere confirmati.*

CATECHISTICÆ INTERROGATIONES & Responsiones ex Tractatu quarto.

DE SACRAMENTO Eucharistiæ.

Ex Lectione prima & secunda.

I. QVod est tertium Sacramentum?
R. *Est Eucharistia.*
I. *Quandonam Christus illud instituit?*
R. *In vltima cœna.*
I. *Quare tunc illud instituit?*
R. *Vt extremi amoris extremum discipulis daret indicium.*
I. *Quare istud Sacramentum dicitur?* Memoriale mirabilium Dei?
R. *Quia omnes Dei admirabiles perfectiones hic elucent.*
I. *Quænam perfectiones?*
R. *Omnipotentia, sapientia, bonitas, charitas & iustitia.*
I. *Da & aliam rationem?*
R. *Quia compendium est mirabilium quæ sunt ab initio sæculi.*
I. *Declara in particulari?*
R. *Continet lignum vitæ, rubum Moysis, agnum paschalem, manna, arcam fœderis, panes propositionis, &c.*
I. *Da & tertiam rationem?*
R. *Quia est etiam memoriale omnium mysteriorum noui testamenti.*
I. *Declara?*
R. *Rememorat nobis Christi incarnationem, natiuitatem, oblationem in templo, transfigurationem, mortem, iudicium, &c.*

Ex Lectione Tertia.

I. *Estne Christus verè & realiter in Sacramento?*
R. *Omnino est.*
I. *Vnde hoc probas?*
R. Quia dixit. *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus.*
I. *Nonne est solum figura corporis?*
R. *Est ipsa veritas corporis, non enim dixit: Hoc est figura corporis mei.*
I. *Quomodo adhuc potest probari veritas ista?*
R. *Per innumera miracula quæ ad istam veritatem confirmandam Deus fecit.*

Ex Lectione quarta.

I. *Quænam sunt mirabilia, quæ hic fides credit?*
R. *Sunt octo præcipua.*
I. *Dic primum.*
R. *Primum est quod tota substantia panis & vini conuertitur in substantiam corporis & sanguinis Christi.*
I. *Dic secundum?*
R. *Quod accidentia ibi remaneant sine subiecto.*
I. *Dic tertium.*
R. *Quod corpus Christi ibi sit æque magnum ac in cruce vel in cælo.*
I. *Dic quartum.*
R. *Quod corpus Christi sit ita totum sub hostia consecrata, vt sit etiam totum sub qualibet parte.*
I. *Dic quintum.*
R. *Quod fractio Hostiæ nullo modo attingat Corpus Christi, sed solas species panis, seu quantitatem eius.*
I. *Dic sextum.*
R. *Quod ab initio vsque modò innumera millia illud sumpserint, nec tamen in aliquo sit imminutum.*
I. *Dic septimum?*
R. *Quod simul sit in diuersis locis, illisque innumeris.*
I. *Dic octauum?*
R. *Quod non solùm sit corpus sub specie panis aut sanguis sub specie vini; sed sub vtraque specie est totus Christus cum tota sua gloria.*

I. *Quomodo hoc intelligis?*
R. *Quia vbi est Corpus, ibi est Sanguis, & Anima, & Diuinitas.*

Ex Lectione quinta.

I. *Ex qua materia conficitur hoc Sacramentum?*
R. *Ex pane & vino.*
I. *Quare vino aliquid aquæ adhibetur?*
R. *Recolitur memoria sanguinis & aquæ Christi latere fluentis.*
I. *Da & aliam rationem.*
R. *Vt significetur quod populus Christo vniatur.*
I. *Quæ est forma huius Sacramenti?*
R. *Hoc est Corpus meum: Hic est Sanguis meus.*

Ex Lectione sexta.

I. *Debetne adorari hoc Sacramentum?*
R. *Omnino debet, quia ibi continetur is qui verè Homo est, & verè Deus.*
I. *Quomodo ostendis esse adorandum?*
R. *Quia & Angeli illud adorant.*
I. *Quomodo ostendis esse voluntatem Dei, vt vbique adoretur?*
R. *Quia in omni ferè regno & prouincia edidit in hoc Sacramento aliquod miraculum.*

Ex Lectione septima & octaua.

I. *Quis primus fuit, qui hoc Sacramentum percepit?*
R. *Fuit Christus Dominus.*
I. *Quomodo id ostendis?*
R. *Quia sumpsit Corpus & Sanguinem antequam daret discipulis.*
I. *Quomodo id probares?*
R. *Quia conueniens erat sacrificantem de suo sacrificio participare, & alios inuitantem exemplo suo præire.*
I. *Estne præceptum aliquod Communionis?*
R. *Est præceptum annuum.*
I. *Nunquid olim erat præceptum de frequentiori Communione?*
R. *Erat præceptum communicandi ter in anno.*
I. *Quibus diebus.*
R. *In Paschate, Pentecoste, Natiuitate Christi.*
I. *Quare est sublatum?*
R. *Ob duritiam cordis nostri.*

Ex Lectione nona & decima.

I. *Quænam dispositio requiritur in communicante?*
R. *Requiritur vt sit in statu gratiæ, & liber ab omni peccato mortali.*
I. *Si quis eliciat contritionem peccati mortalis, sufficitne?*
R. *Non sufficit, sed debet confiteri, si habeat Confessarium.*
I. *Quid si quis in peccato mortali accedat?*
R. *Committit graue sacrilegium, & sumit ad suam damnationem.*
I. *Quid ergo oportet facere?*
R. *Oportet se benè examinare, & ingredi ad cor & conscientiam.*
I. *Quid si quis accedat indignè ad Communionem?*
R. *Si sit manifestus peccator, debet eum Sacerdos repellere.*
I. *Quod si sit solùm de crimine suspectus?*
R. *Tunc non debet ei denegari.*

Ex Lectione vndecima.

I. *Impediuntne peccata venialia accessus ad Communionem?*
R. *Non impediunt: impediunt tamen aliquem eius effectum.*
I. *Quomodo hoc?*
R. *Quia perfectiùs participant effectus huius sacrificii, qui perfectiùs sunt præparati, & ab omni peccato puri.*
I. *Sufficitne cum deuotione communicasse?*
R. *Non sufficit, sed oportet etiam post Sacramenti sumptionem deuotionem alere.*
I. *Quomodo hoc?*
R. *Per gratiarum actionem, per mentis recollectionem, & per feruentis actus amoris.*

Ex Lectione duodecima.

I. *Quare non communicamus omnes sub specie vini ex calice?*
R. *Quia Ecclesia aliter ordinauit.*
I. *Fuitne aliquando id concessum laicis?*
R. *Fuit antiquitùs.*
I. *Ob quam igitur rationem id nunc fieri prohibet Ecclesia?*
R. *Quia ob multitudinem fidelium communicantium, aliquando foret periculum effusionis.*

Ex Lectione 13. & 14.

I. *Estne Eucharistia solùm Sacramentum?*
R. *Est etiam ipsa à Christo instituta, vt sacrificium.*
I. *Quis primò sacrificauit, & Missam celebrauit?*
R. *Christus Dominus in cœna sacrificauit.*
I. *Quinam post eum?*
R. *Apostoli Missæ sacrificium obtulerunt.*
I. *Nunquid sacrificium Missæ repugnat sacrificio Crucis?*
R. *Nullo modo, sed est eius applicatio.*
I. *Ad quem igitur finem offertur?*
R. *Ad cultum Deo exhibendum; deinde etiam ad Sanctos honorandos.*

Ex Lectione decima-quinta.

I. *Quos effectus habet sacrificium Missæ?*
R. *Habet multiplices.*
I. *Dic primum.*
R. *Est propitiatorium pro nostris peccatis.*
I. *Dic secundum.*
R. *Est impetratorium gratiæ & donorum Dei, tam corporalium, quàm spiritualium.*
I. *Dic tertium.*
R. *Est Eucharisticum, in gratiarum actionem pro omnibus Dei beneficiis offerendum.*
I. *Dic quartum.*
R. *Est holocaustum perfecti amoris, quo nos ipsos Deo totos immolamus.*
I. *Estne Missa quotidie audienda?*
R. *Ita, quoad fieri potest.*
I. *Quare hoc?*
R. *Quia nihil est Deo illa gratius, nihil nobis fructuosius.*
I. *Estne Missa Parochialis diebus Dominicis audienda, potius quàm alia?*
R. *Est plus obligationis erga illam, est etiam plus fructus.*

Huius rei rationes habes latiùs declaratas in fine Tractatus nostri de Eucharistia: vbi etiam exempla reperies de fructu Missæ.

Item, de cæremoniis, & singulæ Missæ partibus Interrogationes & Responsiones reperies in nostra Virga Aaronis Tract. 3. Lect. 18.

CATECHISTICÆ INTERROGATIONES & Reſponſiones ex Tractatu 5.

DE POENITENTIÆ Sacramento.

Ex Lectione prima.

I. *Dic quartum ſacramentum.*
R. *Eſt ſacramentum Pœnitentiæ.*
I. *A quo eſt inſtitutum?*
R. *A Chriſto Domino.*
I. *Quando?*
R. *Poſt Reſurrectionem, cùm dixit Apoſtolis: Quorum remiſeritis peccata, remittutur eis.*
I. *Eſtne hoc ſacramentum neceſſarium?*
R. *Eſt neceſſarium lapſis poſt Baptiſmum.*
I. *Quod ſi quis non poſſit in neceſſitate ſacramentum ſuſcipere?*
R. *Tunc ſufficit Contritio cum ſacramenti voto.*
I. *Quem effectum habet Pœnitentia?*
R. *Remittit peccata actualia, tam mortalia, quàm venialia.*
I. *Quem adhuc?*
R. *Reſtituit merita per peccatum mortificata, & gratiam deperditam.*

Ex Lectione ſecunda.

I. *Poteſtne homo ex ſeipſo elicere Pœnitentiam?*
R. *Non poteſt, ſine ſpeciali auxilio Dei.*
I. *Quid eſt illud auxilium?*
R. *Eſt gratia diuina, ſpecialiter excitans animam ad pœnitentiam.*
I. *Daturne omnibus peccatoribus?*
R. *Datur, nec illis deeſt Deus, ſi ipſi non deſint Deo.*
I. *Poteſtne illa cogere ad conuerſionem animam?*
R. *Non cogit, ſed ſuauiter & efficaciter impellit.*
I. *Læditurne propter hoc libertas?*
R. *Non læditur, ſed perficitur.*

Ex Lectione tertia & quarta.

I. *Quot ſunt partes Pœnitentiæ?*
R. *Sunt tres, Contritio, Confeſſio & Satisfactio.*
I. *Quomodo differt Contritio & Attritio?*
R. *Contritio eſt dolor perfectus, Attritio eſt dolor & pœnitentia imperfecta.*
I. *Quid eſt ergo Contritio perfecta?*
R. *Eſt perfecta deteſtatio peccati, vt eſt offenſa Dei ſummi boni, & patris ſuper omnia amabilis, cum ſpe veniæ, & propoſito firmo poſtea peccatum vitandi.*
I. *Explica ſingulas partes.*
R. *Primò requiritur dolor, ſeu deteſtatio peccati, ex ſincero cordis affectu.*
I. *Sufficitne ille dolor?*
R. *Debet vlterius eſſe ille dolor propter Deum offenſum, tanquam ſummum bonum.*
I. *Quid ſi quis doleat propter pœnas inferni quas timet?*
R. *Tunc eſt ſolùm attritio.*
I. *Poteritne talis iuſtificari?*
R. *Poterit cum ſacramento abſolutionis, ſi verè proponat emendationem.*
I. *Qui ſunt qui non habent ſufficientem dolorem ad accedendum pro abſolutione?*
R. *Qui ſolùm dolent ob motiua humana.*
I. *Da exemplum.*
R. *Sic dolere poteſt puella de fornicatione ob infamiam, fur de furto ob periculum ſupplicii.*
I. *Eſtne neceſſarium ad perfectam contritionem flere ob peccata?*
R. *Non ſunt neceſſariæ lacrymæ exteriores, ſed ſufficit dolor & compunctio perfecta interior.*
I. *Quare debet peccator meritò dolere?*
R. *Propter cauſas multiplices.*
I. *Dic primam.*
R. *Quia perdidit pretioſum gratiæ donum, ſine quo nec poteſt amare Deum, nec amari à Deo.*
I. *Dic ſecundam.*
R. *Quia perdidit ius ad hæreditatem.*
I. *Dic tertiam.*
R. *Quia perdidit ipſum Deum, originem omnium bonorum, & offendit Patrem ſuper omnia amandum.*
I. *Quid vltra dolorem requiritur ad contritionem?*
R. *Spes veniæ.*
I. *Declara.*
R. *Quia ſi quis doleat, & tamen deſperet de venia, inutilis eſt pœnitentia.*
I. *Oſtende exemplo.*
R. *Patet in Cain & in Iuda.*
I. *Quid deinde requiritur?*
R. *Firmum propoſitum emendationis.*
I. *Quomodo erit illud propoſitum firmum?*
R. *Si non ſolùm quis ex animo reſoluat vitare peccatum, ſed & occaſiones ad illud inducentes.*

Ex Lectione quinta.

I. *Quandonam eſt contritio peccati elicienda?*
R. *Debet elici ſtatim ac quis ſentit ſe eſſe in peccato mortali.*
I. *Quare?*
R. *Quia ſtatus inimicitiæ Dei mox abhorrendus eſt, tanquam omnium malorum origo.*
I. *Da & aliam rationem?*
R. *Quia differt contritionem, exponit ſe periculo peccatum cumulandi.*
I. *Quare hoc?*
R. *Quia vnum peccatum mox ſuo pondere trahit ad aliud.*
I. *Da & tertiam rationem.*
R. *Quia vltio diuina ſemper imminet peccatori.*
I. *Da & quartam.*
R. *Quia ſi homo differt contritionem, perdit meritum bonorum operum quæ in peccato facit.*
I. *Contritio remittitne peccatum, etiam ante Confeſſionem?*
R. *Remittit, ſi ſit perfecta cum adiuncto propoſito confitendi tempore opportuno.*
I. *Quibus verbis exprimitur Contritio?*
R. *Non conſiſtit illa in verbis, ſed in tota cordis conuerſione.*
I. *Declara.*
R. *Petrus, & Magdalena, non verbis, ſed lacrymis ſuam exprimunt contritionem.*
I. *Dic tamen aliquem breuem actum contritionis.*
R. *O Domine Deus meus, ego ex toto corde doleo, quod te vnquam offenderim, eo quod tu ſis ſuprema bonitas quam amare debeo, & amare cupio ex toto cordis affectu: ideo ſperans tuam miſe-*

misericordiam, detestor peccatum meum super omnia, & propono firmiter illud euitare, eiusque occasiones. Hanc mihi gratiam dona, per merita & vulnera Domini Iesu Christi.

Ex Lectione sexta.

I. *Est-ne Confessio de precepto diuino?*
R. *Omnino est.*
I. *Nunquid sufficit confiteri Deo?*
R. *Non sufficit, sed vult vt etiam Sacerdoti locum suum tenenti confiteamur.*
I. *A quo tempore cœpit hæc confessio?*
R. *Ab initio Ecclesiæ, & à tempore Apostolorum.*
I. *Fuit-ne semper in Ecclesia vsus confessionis?*
R. *Absque dubio fuit.*
I. *Quæ est vtilitas Confessionis?*
R. *Reddit faciliorem peccati remissionem, & comprimit superbiam humanam.*
I. *Est-ne consultum frequenter confiteri?*
R. *Omnino.*
I. *Quare?*
R. *Quia sic acquiritur maior puritas cordis & conscientiæ, & maior securitas salutis.*
I. *Da & aliam rationem.*
R. *Quia sic augetur gratia & meritum virtute Sacramenti pœnitentiæ.*
I. *Quoties rectè consulitur confessio.*
R. *Singulis saltem mensibus.*
I. *Est-ne bonum facere confessiones generales?*
R. *Est optimum aliquoties eas facere in vita.*
I. *Ad quem effectum?*
R. *Ad recognoscendum statum totius vitæ cum confusione, & ad ordinandam illam in melius.*

Ex Lectione septima.

I. *Sunt-ne aliquæ conditiones bonæ confessionis?*
R. *Sunt multæ.*
I. *Dic primam.*
R. *Debet esse præmeditata, hoc est, cum diligenti examine facta.*
I. *Quantum temporis requiritur ad istud examen?*
R. *Hoc non potest præcisè dici, sed hoc debet fieri secundùm tempus & personam.*
I. *Quid ergo hic dici potest?*
R. *Diligentiam illam adhibendam esse quæ in negotio grauis momenti adhiberetur.*
I. *Sunt ne multæ confessiones propter hoc inualidæ?*
R. *Sunt multæ.*
R. *Quia multi non se examinant, sed volunt examinari à Confessario.*
I. *Quare adhuc?*
R. *Quia aliqui per multos menses nunquam faciunt reflexionem super conscientia sua.*
I. *Dic secundam conditionem Confessionis?*
R. *Debet esse humilis, & cum erubescentia,*
I. *Quomodo humilis?*
R. *Cum humiliatione exteriori corporis, & humiliatione interiori cordis.*
I. *Quomodo cum erubescentia?*
R. *Quia debet confundi homo in se de suis peccatis.*
I. *Quinam hac conditione carent?*
R. *Qui cum audacia fatentur peccata, nec volunt reprehendi à Sacerdote.*
I. *Dic tertiam conditionem.*
R. *Debet esse pura & sincera.*
I. *Quomodo pura?*
R. *Quia propria debet tantum dicere peccata, non aliena.*
I. *Quomodo iterum pura?*
R. *Quia non debent historiæ, cum circunstantiis inutilibus enarrari.*
I. *Quomodo ergo?*
R. *Oportet breuiter dicere peccatum suum, & speciem eius, ac numerum.*
I. *Quomodo debet esse sincera?*
R. *Quia oportet aperire peccata certa, vt certa; dubia vt dubia.*
I. *Declara in particulari.*
R. *Si quis dubitet se consensisse inhonestæ cogitationi, debet id dicere.*
I. *Quomodo iterum debet esse sincera?*
R. *Quia ibi non oportet excusare peccata sua.*
I. *Dic quartam conditionem.*
R. *Debet Confessio esse integra.*
I. *Quomodo integra?*
R. *Quia omnia peccata mortalia debent exprimi, & numerus eorum.*
I. *Quid si quis non sciat numerum?*
R. *Dicat verisimiliter, prout potest.*
I. *Quid si non possit verisimilem etiam numerum dicere?*
R. *Aperiat saltem consuetudinem suam in illo peccato.*
I. *Oportetne etiam circunstantias aperire?*
R. *Oportet, si sint mutantes rationem peccati, & valde notabiles.*
I. *Declara in particulari.*
R. *Si quis fornicatus fuerit, debet dicere si sit cum coniugata, aut cum consanguinea.*
I. *Quid si quis taceat vnum peccatum?*
R. *Committit grande sacrilegium.*
I. *Est-ne bona eius confessio circa alia peccata?*
R. *Nullo modo, sed debet totam Confessionem postea repetere.*
I. *Dic primum impedimentum integræ Confessionis.*
R. *Est pudor quo pœnitens deterretur ne grauia peccata confiteatur.*
I. *Quomodo vincitur ille pudor?*
R. *Cogitando non esse erubescendum coram Sacerdote, quod coram Deo & Angelo non erubuisti.*
I. *Da & aliud remedium.*
R. *Oportet cogitare quod coram toto mundo peccata ista detegentur.*
I. *Vnde prouenit ille pudor Confessionem retardans?*
R. *A fallacia dæmonis, qui sic hominem detinet in peccatis.*
I. *Sunt-ne multi qui damnantur propter hæc?*
R. *Sunt plurimi, quia nunquam integrè confitentur, damnati.*
I. *Dic secundum impedimentum.*
R. *Est timor.*
I. *Declara in particulari.*
R. *Aliqui timent ne restitutio eis iniungatur, vel reconciliatio si sint in vindicta & odio.*
I. *Nunquid ad hoc tenentur?*
R. *Sine dubio: nec possunt sine illis saluari.*
I. *Est-ne alius timor impediens Confessionem?*
R. *Aliqui timent ne grauis pœnitentia eis iniungatur.*
I. *Quid dicis de illis?*
R. *Timere magis deberent pœnas Inferni & Purgatorij longe grauiores.*
I. *Dic tertium impedimentum.*
R. *Est Spes.*
I. *Declara in particulari?*

R. *Aliqui sperant fauorem mediantibus Confessariis, & ideo non apperiunt eis grauia peccata.*
I. *Ostende exemplo?*
R. *Pauper sperans eleemosynas per Pastorem aut Confessarium, non aperit conscientiam suam prauam.*
I. *Dic quartum impedimentum?*
R. *Est quædam desperatio melioris vitæ.*
I. *Vnde illa prouenit?*
R. *Ex tentatione dæmonis.*
I. *Quomodo illi obsistendum est?*
R. *Fidendo in efficacia gratiæ Dei.*

Ex Lectione nona.

I. *Quæ est tertia pars Pœnitentiæ.*
R. *Est satisfactio.*
I. *Quomodo fit satisfactio?*
R. *Implendo pœnitentiam à Sacerdote iniunctam.*
I. *Quid est opus illa pœnitentia?*
R. *Ad satisfaciendum pro pœnis peccato debitis.*
I. *Nunquid tota pœna remittitur per contritionem & confessionem?*
R. *Non semper tota remittitur, sed remanet soluenda, vel hic, vel in futuro sæculo.*
I. *Est ne melior pœnitentia imposita à Confessario, quàm alia voluntariè assumpta?*
R. *Est melior & efficacior.*
I. *Quare hoc?*
R. *Quia impletur ex obedientia, & habet virtutem à Sacramento pœnitentiæ.*
I. *Tenetur-ne pœnitens acceptare & implere pœnitentiam?*
R. *Tenetur ex obedientia, si sit pro mortali peccato iniuncta.*

Ex Lectione decima, & vndecima.

I. *Quæ est forma Sacramenti Pœnitentiæ?*
R. *Ego te absoluo à peccatis.*
I. *Quam vim habet?*
R. *Ex meritis & institutione Christi.*
I. *Quare Sacerdos absoluens imponit manum pœnitenti?*
R. *Ad significandum Spiritum Sanctum descendentem super pœnitentem, vt eum manu regat & protegat.*
I. *Quid debet facere pœnitens post absolutionem?*
R. *Debet agere gratias Deo, qui vocauit eum ad pœnitentiam.*
I. *Quid vltra?*
R. *Debet agere gratias, pro dono gratiæ sibi restitutæ.*
I. *Vnde sciet pœnitens se esse in statu gratiæ?*
R. *Potest id scire probabiliter ex testimonio conscientiæ, si fecerit quod in se est.*
I. *Quid vltra facere debet pœnitens?*
R. *Renouare propositum non peccandi, & se armare contra peccata ad quæ est propensus.*
I. *Quid denique?*
R. *Debet sibi imponere aliquas satisfactiones voluntarias.*
I. *Quare hoc?*
R. *Quia Sacerdos timens eius fragilitatem non audet imponere graues, ne laqueum iniiciat.*

CATECHISTICÆ INTERROGATIONES & Responsiones ex Appendice.

DE INDVLGENTIIS.

Ex Lectione prima & secunda.

I. **Q**Vid est Indulgentia?
R. *Est relaxatio pœnæ peccatis debitæ ex thesauro Ecclesiæ.*
I. *Declara istud.*
R. *Quia in Sacramento Pœnitentiæ non semper deletur tota pœna peccato debita: sed aliquid manet vel hic, vel in Purgatorio soluendum.*
I. *Vndenam habet Indulgentia vim relaxandi illas pœnas debitas?*
R. *Ex thesauro satisfactionum Christi & Sanctorum.*
I. *Vbi est ille thesaurus?*
R. *Est in præsentia Dei semper existens.*
I. *Quomodo istud?*
R. *Quia Christus, cùm tot tormenta tolerauit, & tamen peccatum non habuerit, reliquit pro nobis satisfactiones suas, & Deus illas pro nobis reseruat.*
I. *Erit-ne vnquam exhaustus ille thesaurus?*
R. *Non erit.*
I. *Cur non?*
R. *Quia Christi satisfactiones infiniti sunt pretij, non solùm pro toto mundo sufficientes, sed & pro pluribus mundis si essent.*
I. *Quis habet clauem huius thesauri?*
R. *Summus Pontifex.*
I. *A quo est illi data?*
R. *A Christo Domino.*
I. *Quando?*
R. *Quando Petro dedit claues regni Cælorum: tunc enim & illas dedit suis successoribus.*
I. *Pertinetne potestas dandi indulgentias ad claues regni Cælorum?*
R. *Omnino.*
I. *Declara.*
R. *Quia remouet pœnæ obligationem, quæ erat impedimentum, ne ingrederemur regnum.*
I. *Fuitne ab initio Ecclesiæ vsus indulgentiarum?*
R. *Fuit, licet non ita frequens.*
I. *Quare non ita frequens?*
R. *Quia Christiani non ita tunc agebant.*
I. *Quare non?*
R. *Quia vix peccabant, & peccata leuia magnis pœnitentiis expiabant.*
I. *Quomodo id posses declarare?*
R. *Pro vno peccato mortali septem anni pœnitentiæ iniungebantur.*

Ex Lectione tertia.

I. *Potest-ne Pontifex pro libito dare indulgentiam?*
R. *Non potest.*
I. *Quid ergo requiritur?*
R. *Causa legitima.*
I. *Quare id requiritur?*
R. *Quia est solum dispensator, & ideò debet dispensare secundum voluntatem Domini.*
I. *Quæ est voluntas Domini?*
R. *Vt ex iusta causa relaxatio detur pœnarum, ne id potius dissipatio quàm dispensatio censeatur.*
I. *Annon ergo omnes indulgentiæ sunt certæ?*
R. *Nos ordinariè debemus iudicare illas certas, & bene datas.*

I. *Quare?*
R. *Quia debemus iudicare Pontificem non dare fine iusta causa, & in illis non errare.*

Ex Lectione quarta.

I. *Quæ dispositio requiritur ad lucrandam indulgentiam?*
R. *Requiritur primo vt quis adimpleat opera iniuncta.*
I. *Quæ solent esse illa?*
R. *Oratio, ieiunium, eleemosyna & similia.*
I. *Debentne fieri illa in statu gratiæ?*
R. *Non est omnino necesse, quamuis sit consultius.*
I. *Nen-ne ergo requiritur status gratiæ ad lucrandum indulgentiam?*
R. *Vltimum opus in quo indulgentia percipitur debet fieri in statu gratiæ.*

Ex Lectione quinta.

I. *Iuuantne indulgentiæ animas defunctorum?*
R. *Certum est quod sic.*
I. *Iuuantne animas beatas, vel damnatas?*
R. *Non iuuant.*
I. *Quare non?*
R. *Quia vtraque sunt incapaces indulgentiarum.*
I. *Declara?*
R. *Quia Beatæ non habent debitum vllum: damnatæ habent debitum insolubile.*
I. *Quomodo iuuantur animæ in Purgatorio?*
R. *Per modum suffragij.*
I. *Quid hoc significat?*
R. *Nos offerimus de thesauro Ecclesiæ satisfactionem, vt Deus eos suffragetur.*
I. *Non ergo prodest eis infallibiter?*
R. *Imo quia promisit Christus acceptare hanc satisfactionem.*
I. *Quid si anima pro qua oramus non sit in Purgatorio.*
R. *Tunc nec fraudantur merito nostro, & magis indigenti fit applicatio.*

CATECHISTICÆ
Interrogationes, & Responsiones ex Tractatu 6.

DE SACRAMENTO
Extremæ-Vnctionis.

Ex Lectione prima.

I. *Dic sextum sacramentum.*
R. *Est sacramentum Extremæ-Vnctionis.*
I. *Quare vocatur Extrema-Vnctio?*
R. *Quia solet dari his qui in periculo mortis agunt: & est extrema, qua vngitur Christianus.*
I. *Quis illud sacramentum instituit?*
R. *Christus Dominus.*
I. *Quando?*
R. *Nocte cœna.*
I. *Quis illud promulgauit?*
R. *S. Iacobus Episcopus Hierosolymitanus.*

Ex Lectione 2. & 3.

I. *Quis est capax Extremæ-Vnctionis?*
R. *Omnis Christianus infirmus in periculo constitutus.*
I. *Requiriturne extremum periculum?*
R. *Non requiritur, sed vbi est mortale periculum, melius est ægro dare hoc Sacramentum, dum adhuc iudicio pollet.*
I. *Requiriturne vsus rationis in suscipiente?*
R. *Non requiritur actualis vsus, sufficit quod aliquando eum habuerit.*
I. *Nunquid debet petere æger hoc sacramentum?*
R. *Ordinariè debet petere, si tamen non possit præuentus nimia ægritudine, debet illi dari.*
I. *Quare aliqui ægri differunt hoc sacramentum?*
R. *Quia putant post illum se debere statim mori.*
I. *Estne opinio bona?*
R. *Imò, potiùs est stulta.*
I. *Quare hoc?*
R. *Quia istud sacramentum est institutum etiam ad sanitatem corporalem.*
I. *Quis est Minister Extremæ-Vnctionis?*
R. *Solus Sacerdos.*
I. *Nunquid & ab aliis aliquando administratur?*
R. *Beata Virgo illud dedit S. Reginaldo, & Christus S. Lyduinæ: sed hoc est extraordinarium.*

Ex Lectione 4. & 5.

I. *Quæ est materia huius sacramenti?*
R. *Oleum sacrum.*
I. *A quo debet consecrari?*
R. *Ab Episcopo.*
I. *Quid si oleum non esset consecratum?*
R. *Nullum esset sacramentum.*
I. *Quæ est forma huius sacramenti?*
R. *Per istam vnctionem, & piissimam suam misericordiam indulgeat Dominus quicquid deliquisti per visum, & sic in cæteris sensibus?*
I. *Quare vnctiones fiunt in omnibus sensibus?*
R. *Quia sensus nostri sunt portæ per quas peccatum in animam ingreditur.*

Ex Lectione sexta.

I. *Qui sunt effectus huius sacramenti?*
R. *Primus est alleuiare infirmum, siue confortare animam ægri contra difficultates mortis.*
I. *Quænam sunt illæ difficultates?*
R. *Timor mortis & iudicij Dei, anxietas vitæ præteritæ, æternæ pœnæ consideratio.*
I. *Dic secundum effectum.*
R. *Remittit peccata venialia, & abstergit reliquias peccatorum.*
I. *Dic tertium effectum.*
R. *Reddit sanitatem corporalem, si expediat saluti animæ.*
I. *Quare ergo pauci post Extremam-Vnctionem conualescunt?*
R. *Quia serius sæpe quàm oportet hoc sacramentum petunt, & quia eorum fides infirmior esse solet.*

INTERROGATIONES
& Responsiones ex Tractatu septimo.

DE SACRAMENTO
Ordinis.

Ex Lectione prima & secunda.

I. *Dic Sacramentum sextum.*
R. *Vocatur Ordo.*
I. *Quos concernit istud sacramentum?*
R. *Ministros Ecclesiæ, qui per illud ordinantur.*
I. *Qui sunt illi?*
R. *Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, & alij inferiores.*

I. *Quare sunt tot ordines in Ecclesia?*
R. *Ad imitationem cælestis Ecclesiæ.*
I. *Quomodo ad imitationem?*
R. *Quia sicuti sunt diuersi chori Angelorum, ita hic diuersi sunt gradus ministrorum.*
I. *Quare vnguntur Sacerdotes in digitis?*
R. *Quia debent tangere Corpus Christi.*
I. *Quid vltra significat hæc vnctio?*
R. *Sacerdotes esse participes specialiter vnctionis & potestatis Christi.*

Ex Lectione tertia, quarta & sequentibus.

I. *Quare datur tonsura ante Ordines?*
R. *Datur tanquam dispositio ad illos.*
I. *Quæ sunt cæremoniæ in tonsura?*
R. *Primo raduntur crines.*
I. *Quare hoc?*
R. *Hoc significat resecandas esse terrenas cogitationes ab illo qui vult seruire Deo.*
I. *Quare fit per modum coronæ?*
R. *In memoriam coronæ spineæ Christi.*
I. *Da & aliam rationem.*
R. *Quia ministri Dei specialiter participant regiam dignitatem Christi.*
I. *Quid significat superpelliceum?*
R. *Significat puritatem, quam debent conseruare.*
I. *Quare tam pauci sunt veri boni ministri Christi?*
R. *Quia multi statui Ecclesiastico adscribuntur hoc fine solùm vt possint commode viuere.*
I. *Qui sunt inferiores ministri?*
R. *Acolythus, Lector, Exorcista, Ostiarius.*
I. *Potest-ne alius præter Sacerdotem exorcizare.*
R. *Olim poterant Exorcistæ: reseruatum est nunc Sacerdotibus.*
I. *Possunt-ne hæretici exorcizare, & eiicere dæmonem?*
R. *Non possunt.*
I. *Quare non?*
R. *Eiicerent amicum suum, & Patrem.*

CATECHISTICÆ
Interrogationes, & Responsiones ex Tractatu 8.

DE SACRAMENTO Matrimonij.

Ex lectione prima.

I. QVandonam matrimonium fuit primo institutum?
R. *In Paradiso terrestri inter Adamum & Euam.*
I. *Quis illud instituit?*
R. *Deus, dum mulierem adduxit ad virum, è cuius costa formata fuerat.*
I. *Quandonam institutum fuit matrimonium vt Sacramentum.*
R. *In noua lege à Christo.*
I. *Non erat.*
R. *Non erat.*
I. *Qua ratione fecit Christus illud Sacramentum?*
R. *Adiungendo illi virtutem conferendi gratiam specialem coniugibus.*
I. *Potest-ne matrimonium esse sine coniunctione corporum?*
R. *Potest per mutuum consensum.*
I. *Declara exemplis?*
R. *Patet in Maria & Ioseph, in Cecilia & Valeriano, & similibus qui manserunt virgines in matrimonio.*

Ex Lectione tertia.

I. *Est-ne continentia præferenda matrimonio?*
R. *Est præferenda.*
I. *Quare hoc?*
R. *Quia status continentiæ est perfectior & securior matrimonio.*
I. *Vnde hoc fit?*
R. *Quia multa sunt impedimenta in matrimonio, quæ non sunt in cælibatu.*
I. *Nunquid multi saluantur in Matrimonio?*
R. *Omnino, si à Deo ad illud vocentur.*
I. *Quare dicis, si à Deo vocentur?*
R. *Quia multi sese ingerunt in illum statum, sine deliberatione & consultatione cum Deo.*
I. *Quomodo oportet consultare cum Deo?*
R. *Oportet purgata conscientia, se coram illo sistere, & petere vt inspiret quod voluerit.*
I. *Quid deinde?*
R. *Oportet ad hunc effectum Communionem aliquoties suscipere.*
I. *Dic & aliud medium.*
R. *Oportet & Angelum Custodem nostrum inuocare, qui solet in statu vitæ erigendo dirigere.*
I. *Quare multi habent infausta matrimonia?*
R. *Quia hoc omittunt facere, nec examinant cum qua persona iungantur.*
I. *Da & aliam rationem.*
R. *Quia præteritam eorum malam vitam Deus punit, permittendo vt malè eligant.*
I. *Declara in particulari.*
R. *Sic iuuenes luxuriis & ebrietatibus deditos, ac parentibus inobedientes, sæpè infausto coniugio punit Deus.*
I. *Quid remedii si quis malè elegerit in coniugio?*
R. *Debet difficultates quas patitur, Deo offerre, & petere vt in bonum ordinet.*
I. *Quid vltra?*
R. *Debet considerare, quod per viam crucis & patientiæ possit saluari.*
I. *Quomodo hoc potest ostendi?*
R. *Exemplo Sanctorum, qui multa passi sunt in matrimonio.*
I. *Dic aliquos.*
R. *Sanctus Iob, Sancta Monica, Sancta Elizabeth, filia Regis Aragoniæ.*

Ex Lectione quarta.

Qualis dispositio requiritur, dum quis accedit ad hoc Sacramentum?
R. *Requiritur vt sit in statu gratiæ.*
I. *Quid si sit in peccato mortali?*
R. *Tunc ponit impedimentum benedictioni matrimonii.*
I. *Est-ne hoc peccatum?* R. *Est peccatum mortale, & origo multæ postea infœlicitatis.*
I. *Quid vltra requiritur?*
R. *Recta in suscipiente intentio, & bonus finis.*
I. *Quem finem debet intendere?*
R. *Procreationem prolis, & mutuum auxilium, ad operandum salutem suam.*
I. *Nonne & alio fine iniri potest matrimonium?*
R. *In remedium concupiscentiæ potest.*
I. *Quorum matrimonia dicis fœlicia?*
R. *Illa quibus præest Iesus & Maria.*

I. *Quorum matrimonia dicis infelicia?*
R. *Illa in quibus praeest Venus & Cupido.*
I. *Quomodo hoc intelligis?*
R. *Hoc est, quae ex mera voluptate carnali fiunt.*

Ex Lectione quinta.

I. *Quae sunt ceremoniae matrimonij?*
R. *Primò interrogantur an fecerint votum castitatis, vel promiserint matrimonium alicui alteri.*
I. *Quare de hoc interrogantur?*
R. *Quia tunc illicitum illis esset à fide, Christo vel alteri data, recedere.*
I. *Quid vlterius interrogantur?*
R. *An parentes eorum consentiant.*
I. *Quare hoc?*
R. *Quia parentum est prouidere prolibus de statu vitae.*
I. *Est-ne illicitum inuitis parentibus contrahere matrimonium?*
R. *Ordinariè est graue peccatum.*
I. *Possunt-ne cogere parentes proles suas ad aliquod matrimonium?*
R. *Non possunt sine graui peccato.*
I. *Dic & aliam caeremoniam matrimonij.*
R. *Dexterae coniugum colligantur sacra stola.*
I. *Quare hoc?*
R. *Vt significetur vinculum insolubile in Christo initum.*
I. *Quid vlterius?*
R. *Annulus inseritur in digitum sponsae.*
?. *Ad quem effectum?*
R. *In symbolum mutui amoris, & mutuae fidelitatis.*
I. *Quid postea?*
R. *Datur benedictio sacerdotalis.*
I. *Quid sibi vult illa benedictio?*
R. *Omnem felicitatem spiritualem & corporalem apprecatur coniugibus.*
I. *Est-ne licitum facere conuiuia nuptialia?*
R. *Est licitum, si fiant cum modestia.*
I. *Quare dicis cum modestia?*
R. *Quia saepe sunt dissolutissima & infoelicissima, Christianis indigna.*

Ex Lectione sexta.

I. *Quid est matrimonium spirituale?*
R. *Est matrimonium animae cum Christo.*
I. *Quomodo illud perficitur?*
R. *Per votum Castitatis.*
I. *Da illius exemplum?*
R. *Patuit in sancta Catharina Senensi, quam Christus visibiliter desponsauit.*

Ex Lectione septima & octaua.

I. *Qualis debet esse amor inter coniuges?*
R. *Debet esse amor verus propter Christum.*
I. *Quomodo erit propter Christum?*
R. *Si in ordine ad salutem mutuam sese ament.*
I. *Quomodo ille amor ostendetur?*
R. *Si sese mutuo supportent, si caueant sese offendere, ne Christum offendant.*
I. *Quomodo adhuc?*
R. *Si sibi mutuo in aduersis solatio sint: si inuicem ad bonum se exhortentur.*
I. *Quomodo peccant in ore?*
R. *Possunt peccare per defectum & per excessum.*
I. *Quomodo per excessum?*
R. *Si ob nimium amorem violent legem Dei.*
I. *Quomodo id fit?*
R. *Quando vir vel vxor vt sibi mutuo complaceant Deum offendere non curant.*
I. *Da exemplum?*
R. *Adam vt placeret vxori comedit de pomo.*
I. *Quomodo adhuc peccant per excessum?*
R. *Si amor nimius fiat zelotypia.*

Ex Lectione nona.

I. *Ad quid obligat castitas coniugalis?*
R. *Ad nunquam tangendum vel concupiscendum aliam personam, quàm coniugem.*
I. *Quale peccatum hoc esset?*
R. *Esset graue mortale, contra fidem iuratam in matrimonio.*
I. *Quale peccatum est sola voluptatis causa accedere ad coniugem?*
R. *Est peccatum veniale ordinariè.*
I. *Quomodo debent abstinere coniuges?*
R. *Quando debent accedere ad Eucharistiam, & tempore ieiuniorum.*

Ex Lectione decima.

I. *Est-ne licitum desiderare proles ex matrimonio?*
R *Omnino, quia hic est finis matrimonij.*
I. *Quare Deus denegat quandoque proles in matrimonio?*
R. *Sunt multiplices rationes.*
I. *Da primam?*
R. *Ob salutem parentum Deus denegat prolem.*
I. *Quomodo hoc?*
R. *Quia inde peccandi occasionem potuissent sumere, vel nimio affectu, vel nimia accumulatione temporalium cum neglectu salutis.*
I. *Da & aliam rationem?*
R. *Hoc fit etiam quandoque ob bonum prolium.*
I. *Quomodo hoc?*
R. *Quia praeuidet Deus proles ex eis oriundas fore infoelices & improbas. Sic melius est non nasci, quàm perire, & parentibus ignominiae esse.*
I. *Dic tertiam?*
R. *Hoc fit ob dispendium vitae à prole imminens parentibus.*
I. *Quomodo hoc?*
R. *Quia multae matres periclitantur ob prolis natiuitatem, vt patet in Rebecca.*
I. *Da & aliam rationem?*
R. *Vult Deus eas quae sunt corpore steriles, pietate esse foecundas; Deum haeredem bonorum instituendo.*
I. *Quae sunt media ad impetrandam prolem à Deo?*
R. *Oratio, ieiunium, eleemosyna.*
I. *Ostende exemplo.*
R. *Sic Anna impetrauit B. Mariam: sic & ortus est S. Nicolaus Tolentinas, sanctus Stanislaus, & alij.*
I. *Quam curam tenentur habere parentes prolis suae?*
R. *Mater tenetur statim à conceptu abstinere ab his quae possunt foetui nocere.*
I. *Quid vltra?*
R. *Debet prolem ex tunc Angelo commendare?*
I. *Quare?*
R. *Quia hic sicut custodire debet matrem, ita & prolem, ne sine baptismo extinguatur?*
I. *Quid deinde?*
R. *Debet aduigilare mater, vt sit semper in statu gratiae.*
I. *Quare hoc?*
R. *Quia ob peccata parentum saepe proli aliquid mali contingit.*
I. *Quid postmodum debet facere mater?*

R. *Debet concipere specialem deuotionem erga Christum in Sacramento.*

I. *Quare hoc?*

R. *Quia ipse est lux illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum.*

I. *Qua deuotione poterit colere hoc Sacramentum?*

R. *Illud pie suscipiendo, & lumen coram illo accendendo.*

I. *Quam curam debet habere mater post natiuitatem pueri?*

R. *Debet curare vt mox Christo per Baptismum regeneretur.*

I. *Quid deinde?*

R. *Cùm venit ad templum purificanda pie illi prolem debet offerre.*

I. *Quid denique?*

R. *Debet prolem lactare proprio lacte si possit fieri.*

Ex Lectione vndecima.

I. *Quam curam debent habere parentes, dum proles adolescit?*

R. *Debent in pietate eam instruere.*

I. *Da exempla matrum proles teneras in pietate instruentium?*

R. *Bersabee instruxit Salomonem, Sancta Monica Augustinum, Sancta Blancha Ludouicum Regem.*

I. *Quare illa ætas est maxime instruenda?*

R. *Quia procliuitas est ad vitia.*

I. *Quomodo ostenditur ex diuersa educatione diuersam vitam in pueris?*

R. *Patet in Isaac & Ismaële.*

I. *Declara.*

R. *Ismael fuit ferus, quia in siluis educatus, Isaac mansuetus, & tamen habuerunt eundem Patrem.*

Ex Lectione duodecima.

I. *Debent-ne solùm instruere Parentes prolem?*

R. *Debent etiam illam corrigere.*

I. *Vndenam tam multæ malæ proles?*

R. *Quia non corriguntur in adolescentia.*

I. *Qualis debet esse correctio?*

R. *Debet esse discreta, & non crudelis.*

I. *Est ne peccatum graue non corrigere filios?*

R. *Est omnino graue, quia propter hoc non pauci damnantur, tam filij, quàm parentes.*

I. *Quid vltra monitionem & correctionem debent patres & matres?*

R. *Debent exemplum bonæ vitæ in seipsis ostendere.*

I. *Da huius rei rationem?*

R. *Quia inefficax est monitio, si ipsimet sint malo exemplo.*

I. *Declara in particulari?*

R. *Si parens iurat, maledicit, furatur, si ebriosus est, nonnisi tales filios potest habere.*

I. *Quare sunt tam multi mali filij?*

R. *Quia sunt multi mali parentes, & filij eos imitantur.*

I. *Quid tandem fiet de his parentibus & prolibus?*

R. *Mutuo sese maledicent in flammis æternis.*

Ex Lectione decima tertia.

I. *Quam vocem debent primo discere pueri à parentibus?*

R. *Iesus, Maria, & deinde Salutationem Angelicam.*

I. *Quid postea?*

R. *Symbolum fidei, Orationem Dominicam, & Præcepta Dei.*

I. *Quid vlterius?*

R. *Debent instrui, vt concipiant deuotionem erga Christum, erga Beatam Virginem, erga suum Angelum.*

I. *Quid denique?*

R. *Debent doceri assistere cum deuotione Sacrificio, & illi ministrare.*

I. *Quid st cauendum inter pueros à Parentibus?*

R. *Ne simul nimis conuersentur qui sunt diuersi sexus, nec eodem lecto decumbant.*

I. *Quomodo docebuntur misericordiam erga pauperes?*

R. *Si per eorum manus eleemosynas curent dari pauperibus.*

I. *Qui sunt parentes qui nimium amant filios?*

R. *Qui propter illos non verentur Deum offendere.*

I. *Ostende in particulari?*

R. *Aliqui enim curant iniuste acquirere vt proles ditent, & sic se & eas perdunt.*

Ex Lectione decima quarta & decima quinta.

I. *Potest-ne dissolui Matrimonium?*

R. *Non potest dissolui quoad vinculum, si sit consummatum?*

I. *Quare dicis, si sit consummatum?*

R. *Quia si non sit consummatum, potest dissolui per ingressum & professionem Religionis.*

I. *Potest-ne dissolui quoad thorum?*

R. *Potest ex iuxta causa authoritate Ecclesiæ.*

I. *Quæ sunt impedimenta matrimonij?*

R. *Sunt multiplicia.*

I. *Dic communiora.*

R. *Consanguinitas, affinitas, compaternitas.*

I. *Si quis sit affinis alteri ex copula illicita est-ne impedimentum dirimens?*

R. *Ita, vsque ad secundum gradum.*

I. *Declara in particulari.*

R. *Si quis fornicatus fuerit cum aliqua puella, non potest ducere in vxorem eius sororem, neque etiam eius cognatam germanam.*

Ex Lectione decima sexta.

I. *Quomodo dissoluitur Matrimonium?*

R. *Per mortem alterius coniugis.*

I. *Licet-ne tunc inire alias nuptias?*

R. *Omnino licet.*

I. *Est-ne melius manere in viduitate?*

R. *Ex se est melius.*

I. *Quare?*

R. *Quia status viduitatis est melior matrimoniali.*

I. *Da exempla viduarum sanctarum.*

I. *Sancta Oda, S. Elizabeth filia Regis Hungariæ, Sancta Monica, Sancta Anna vidua in templo continua.*

I. *Quare viduæ non debent nimis affligi de morte maritorum?*

R. *Quia Deus talis separationis est author, sicut & coniunctionis.*

I. *Quid ergo debet attendere vidua.*

R. *Beneplacitum Dei, in melius disponentis omnia.*

I. *Da & aliam rationem.*

R. *Quia Deus est sponsus & tutor viduarum.*

I. *Quæ requiruntur ad dispositiones veræ viduæ?*

R. *Requiritur vt perfecto corde sit resoluta, ad inuiolabiliter conseruandam vidualem castitatem, idque vt perfectius seruiat Deo.*

I. *Quare hoc?*

R. *Quia quæ expectant occasionem mariti, corde non sunt viduæ.*

I. *Da & aliam rationem.*

R. *Quia illæ quæ manent viduæ solùm, vt sint liberiores, vel vt relinquant filios diuites, coram Deo, non habent meritum viduitatis.*

I. *Quid vltra requiritur?*

R. *Vt orationibus & piis operibus sese addicant, nec sint discurrentes otiosæ, verbosæ, sed à sæculo abstractæ.*

I. *Da exempla.*

R. *Pro exemplo sit eis Iudith in suo Oratorio clausa, ad Deum cor effundens.*

CATECHISTICÆ INTERROgationes & Responsiones ex Tractatu 4.

DE SALVTATIONE Angelica, quæ incipit, *Aue Maria.*

Ex Lectione prima.

I. *IN quo locas spem tuam post Christum?*

R. *In patrocinio Virginis Mariæ.*

I. *Quare?*

R. *Quia illa est Mater & Mediatrix nostra.*

I. *Estne Mater iustorum, an peccatorum?*

R. *Est Mater vtrorumque.*

I. *Quomodo Mater peccatorum?*

R. *Quia illos educit à peccato, & reconciliat Filio.*

I. *Quomodo Mater iustorum?*

R. *Quia illos fouet & nutrit lacte gratiæ, sicut peccatores lacte allicit misericordiæ.*

I. *Qui habet deuotionem erga Virginem Mariam poteritne perire?*

I. *Is qui habet veram & solidam deuotionem erga illam, non poterit perire.*

I. *Quare?*

R. *Quia non potest excludi à numero filiorum Dei, qui est de filiis Mariæ.*

I. *Quid vocas veram & solidam deuotionem erga illam?*

R. *Quæ imitationi virtutum eius est coniuncta.*

I. *Estne satis quotidie Rosarium persoluere, vt dicatur quis filius deuotus Virgini?*

R. *Non: si permaneat talis in peccatis.*

I. *Quid ergo vltra?*

R. *Oportet imitari eius pietatem, puritatem, castitatem.*

I. *Quid ergo faciet talis existens in peccatis, debetne relinquere Rosarium?*

R. *Non, sed debet rogare, vt Virgo impetret sibi contritionem & conuersionem.*

Ex Lectione secunda.

I. *Quæ est oratio Virgini gratissima?*

R. *Salutatio Angelica.*

I. *Estne Angelus illius author?*

R. *Non est.*

I. *Quare ergo dicitur Angelica?*

R. *Quia illius prima pars, Angeli ore fuit prompta: licet author fuerit Spiritus sanctus.*

I. *Estne antiqua illa oratio?*

R. *Est planè ab initio nascentis Ecclesiæ.*

I. *Quare dicis esse gratissimam Virgini.*

R. *Quia renouat gaudium quod habuit Angelo nunciante Incarnationem Filij.*

I. *Quam vtilitatem ex illa percipimus?*

R. *Protectionem contra Satanam, & Virginis fauorem.*

I. *Quot sunt partes illius orationis?*

R. *Sunt tres.*

I. *Quæ est prima?*

R. Aue gratia plena, Dominus tecum: *Hoc Angelus pronunciauit.*

I. *Quæ est secunda?*

R. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus ventris tui.

I. *Quis istud dixit?*

R. *S. Elizabeth repleta Spiritu sancto.*

I. *Quæ est tertia?*

R. Sancta Maria ora pro nobis peccatoribus, &c.

I. *Quis hoc addit?*

R. *Ecclesia a Spiritu sancto edocta.*

Ex Lectione tertia.

I. *Quid significat vox illa prima,* Aue?

R. *Idem est quod* Salue, gaude, lætare.

I. *Quare ad gaudium Maria excitatur?*

R. *Quia ineffabilis gaudij est materia Filii eius Incarnatio.*

I. *Dic inuersis litteris,* Aue. R. Eua.

I. *Quid per hoc significatur?*

R. *Quod Maria Euæ opponatur, & eius gaudium ac benedictio Euæ dolori & maledictioni.*

I. *Quid significat nomen* Maria?

R. *Idem est quod* Stella maris.

I. *Ostende quam hoc aptè illi quadret.*

R. *Quia lucet nobis in mari huius sæculi tenebroso instar syderis.*

I. *Quomodo dicitur,* Gratia plena?

R. *Quia habet excellentissimam gratiam super omnes Angelos, & super omnes Sanctos.*

I. *Habuitne illam semper?*

R. *Omnino habuit à sua Conceptione, quamuis & gratiæ donis semper fuerit adaucta ab Incarnatione Filii.*

I. *Quid est,* Dominus tecum?

R. *Hoc est, specialis Dei assistentia omni te benedictione complet.*

I. *Quænam est specialis illa assistentia?*

R. *Est assistentia totius Trinitatis.*

I. *Declara.*

R. *Quia Pater est cum illa tanquam filia: Filius cum illa tanquam Matre: Spiritus sanctus cum illa tanquam Sacrario suo.*

Ex Lectione quarta.

I. *Quare dicitur* Benedicta tu in mulieribus?

R. *Quia electa inter omnes mulieres, vt conciperet Filium Dei.*

I. *Cur adhuc?* R. *Quia sustulit maledictum quod mulier prima intulit.*

I. *Debetne Maria benedici ab omni mulierū statu?*

R. *Omnino, & specialissimè.*

I. *Quare debet benedici à mulieribus in coniugio?*

R. *Quia illis solet impetrare benedictionem pro prolibus.*

I. *Quare à Virginibus?*

R. *Quia impetrat benedictionem pro castitate.*

I. *Quare à viduis?*

R. *Quia illis impetrat solatium & protectionem.*

Ex Lectione quinta.

I. *Quid est,* Benedictus fructus ventris tui?

R. *Christus Iesus est benedictus, & omnis be-*

nedictionis author.

I. *Quare Iesus dicitur fructus ventris Mariæ?*

R. *Quia sicut sine læsione ex arbore fructus exoritur: ita sine corruptione Christus ex Virgine.*

I. *Da & aliam rationem.*

R. *Quia Iesus fructus est vitæ quem Maria nobis dedit, oppositus illi fructui mortifero, quem Eua nobis protulit.*

I. *A quo est benedictus ille fructus?*

R. *A Deo, secundum humanam naturam, à seipso secundum diuinam.*

I. *A quibus in æternum est benedicendus?*

R. *Ab Angelis, ab hominibus, ab omnibus creaturis.*

I. *Quam benedictionem expectamus ab eo?*

R. *Temporalem, spiritualem, æternam.*

I. *Quomodo illam consequemur?*

R. *Si & nos ei benedicimus ex tota anima, ex toto corde.*

Ex Lectione sexta.

I. *Quæ est conclusio orationis ad Virginem?*

R. Sancta Maria Mater Dei ora pro nobis peccatoribus, nunc, & in hora mortis nostræ.

I. *Quomodo addidit Ecclesia hanc clausulam?*

R. *In Concilio Ephesino contra Nestorium, qui negabat Mariam esse Deiparam.*

I. *Quomodo hæresis ista condemnatur?*

R. *Ex ore Infantium Mariam Matrem esse Dei decantantium.*

I. *Quare dicimus*, Ora pro nobis peccatoribus nunc?

R. *Quia quotidie, & ad pulsum cuiuslibet horæ, decet hanc orationem Virgini præsentare.*

I. *Ad quid hoc iuuat?*

R. *Vt meminerimus nos qualibet hora diuino egere auxilio, quod per Mariam impetramus.*

Ex Lectione septima.

I. *Quare additur*, Et in hora mortis nostræ?

R. *Quia tunc maxime egemus auxilio Mariæ.*

I. *Quare tunc maxime?*

R. *Quia hostis vrgentissime nos premet, vt in desperationem inducat.*

I. *Quid iuuabit tunc nos Maria?*

R. *Ipsa lucem, & solatium præbebit contra mortem & hostem.*

I. *Quid postmodum?*

R. *Ipsa fœlicem obitum impetrabit nobis.*

I. *Quid postremò accipiemus à Maria?*

R. *Iesum benedictum fructum ventris sui nobis post hoc exilium ostendet.*

I. *Potesne hæc declarare exemplis?*

R. *Plurimis: Nam S. Antonio, S. Mariæ Ogniacæ, S. Nicolao Tolentino, & aliis innumeris adfuit in morte.*

CATECHISTICÆ INTERROGATIONES & Responsiones ex Tuba Sacerdotali.

Ex Tractatu primo.

DE I. VITIO CAPITALI.

Ex Lectione 1. 2. 3 & 4.

I. *Quot enumerantur vitia capitalia?*

R. *Septem.*

I. *Dic primum.* R. *Primum est Superbia.*

I. *Quid est Superbia?*

R. *Est peruersa celsitudinis inordinatus appetitus.*

I. *Quare vocas vitium capitale?*

R. *Quia est radix, initium & caput multorum peccatorum.*

I. *Quare superbia recensetur primum inter omnia capitalia?*

R. *Quia fuit primum peccatum Angeli in cœlo, & hominis in Paradiso.*

I. *Qua pœna illud peccatum punit Deus?*

R. *Quia sectatores suos vult eleuare in cœlum superbia, detrahitur illa cum ipsis ad inferos.*

I. *Quare superbia vocatur altissimum peccatum?*

R. *Quia erigit se contra Deum, vsque ad eius contemptum.*

I. *Quare etiam dicitur profundissimum peccatum?*

R. *Quia vsque ad profundissima peccata mergit hominem.*

I. *Declara id.*

R. *Deducit homines vsque ad hæreses, & atheismum, qui est centrum peccatorum.*

Ex Lectione quinta.

I. *Habetne superbia aliquas sub se species, siue filias?*

R. *Habet plurimas.*

I. *Recense aliquas.*

R. *Vana gloria, iactantia, ambitio, hypocrisis.*

I. *Quid est vana gloria?*

R. *Est appetitus inordinatus humanæ laudis.*

I. *Quid est iactantia?*

R. *Est inanis & stulta sui ipsius prædicatio, dicendo de se plusquam est, vel plusquam decet.*

I. *Estne gloria vana & iactantia ordinariè peccatum mortale?* R. *Non est.*

I. *Quando ergo censetur mortalis iactantia, vel gloriatio?*

R. *Quando quis iactat se, vel gloriatur de peccato mortali.*

I. *Quando adhuc?* R. *Quando redundat in graue præiudicium proximi.*

I. *Declara exemplo.*

R. *Sic Medicus imperitus iactans suam scientiam potest ægris grauiter nocere.*

I. *Quid est ambitio?*

R. *Est honoris seu præeminentiæ immoderata cupiditas.*

I. *Estne illa periculosa?*

R. *Est omnino periculosa, si quis indignus ambiat officia vel Ecclesiastica, vel etiam Politica.*

I. *Quid est hypocrisis?*

R. *Est simulatio, qua quis se iustum simulat, vel iustiorem quàm sit.*

Ex Lectione 6. & 7.

I. *Dic & alias species seu filias superbiæ.*

R. *Arrogantia, tumor, præsumptio, despectus aliorum.*

I. *Quare vocas filias superbiæ?*

R. *Quia ex superbia tanquam matre originem ducunt.*

I. *Quid est arrogantia?*

R. *Est existimatio sui cum insolentia & temeritate coniuncta.*

I. *Quid est tumor?*

R. *Est ex arrogantia, mentis inflatio superba.*

I. *Quid est præsumptio?*

R. *Est, cùm quis corde elato attentat aliquid suprà vires.*

I. *Cuinam similes sunt qui alios contemnunt?*

R. Superbo Pharisæo qui dicebat: *Non sum sicut cæteri homines.*
I. *Dic & alias superbiæ filias.*
R. *Pertinacia, discordia, inobedientia, ingratitudo.*

Ex Lectione octaua.

I. *Estne superbia valdè commune vitium?*
R. *Est omnino commune.*
I. *Declara.*
R. *Quia Nobilibus est agnata superbia, item diuitibus, item in sexu muliebri illa regnat.*
I. *Declara vlterius.*
R. *Arrogantia est communis iuuenibus, est etiam frequens inter doctos, imò interserit se inter pios.*
I. *Quomodo hoc?*
R. *Quia gloriari solent in doctrina sua, aut pietate.*

Ex Lectione 9. 10. & 11.

I. *Quænam sunt remedia contra superbiam?*
R. *Sunt multiplicia.*
I. *Dic primum.*
R. *Considerare seipsum, & propriam suam originem & vilitatem.*
I. *Dic secundum.*
R. *Considerare nos nihil habere nisi à Deo, vnde in nullo possumus gloriari.*
I. *Dic tertium.*
R. *Considerare breuem finem omnium rerum huius sæculi in morte.*
I. *Dic quartum.*
R. *Considerare pœnas futuras superborum.*
I. *Dic quintum.*
R. *Considerare maledictiones in hac vita, & in morte ipsis contingentes.*

Ex Lectione duodecima.

I. *Quæ est virtus opposita superbiæ?*
R. *Est humilitas.*
I. *Quis eam nos primo edocuit?*
R. *Christus Dominus, verbo & exemplo.*
I. *Quomodò verbo?*
R. *Quando dixit beatos esse pauperes, siue humiles spiritu.*
I. *Quando exemplo?*
R. *Quia tota vita sua humilitatem coluit, à præsepio vsque ad crucem.*
I. *Quæ sunt filiæ humilitatis?*
R. *Contemptus sui, fuga laudis, agnitio proprii peccati, & propriæ infirmitatis.*
I. *Dic & alias filias.*
R. *Patientia in iniuriis, modestia in incessu, & verbis, abnegatio proprii iudicii & voluntatis.*

CATECHISTICÆ INTERROgationes & Responsiones ex Tractatu 2.

DE AVARITIA.

Ex Lectione prima, secunda & tertia.

I. D*Ic secundum capitale vitium.*
R. *Est auaritia.*
I. *Quare vocatur capitale?*
R. *Quia ipsa etiam est caput multorum peccatorum.*
I. *Quid est auaritia?*
R. *Est immoderatus appetitus exteriorum bonorum.*
I. *Quotuplex est auaritia?*
R. *Est duplex.*
I. *Declara.*
R. *Vna opponitur liberalitati, altera iustitiæ.*
I. *Quænam opponitur iustitiæ?*
R. *Quando quis ex immoderata cupiditate, etiam aliena inuadit, vel detinet.*
I. *Quænam liberalitati solùm?*
R. *Quando quis nimis amat propria, nimis ardenter opes quærit.*
I. *Estne peccatum mortale auaritia?*
Q. *Quando aliena quærit, vel retinet ex auaritia, solet esse mortalis.*
I. *Quare auaritia vocatur Idolorum seruitus?*
R. *Quia auari solent plus amare pecuniam, quam Deum.*
I. *Quomodo hoc?*
R. *Quia ob amorem pecuniæ negligunt Deum & Diuina.*
I. *Quorum malorum solet esse causa auaritia?*
R. *Periuriorum, sacrilegiorum, homicidiorum, proditionum & multorum similium.*

Ex Lectione quarta, quinta, sexta, septima & octaua.

I. *Habetne auaritia multas species & filias?*
R. *Habet multas.*
I. *Enumera aliquas.*
R. *Obduratio & immisericordia erga inopes, inquietudo, neglectus diuinorum, fiducia in rebus præsentis sæculi.*
I. *Dic & alias.*
R. *Vsura, fraudulentia, mendacium, periurium.*
I. *Quare vocas hæc omnia filias auaritiæ?*
R. *Quia ex auaritia ortum habent.*
I. *Suntne adhuc aliæ eius filiæ?*
R. *Sunt, & quidem omnium pessimæ.*
I. *Dic ergo totam genealogiam.*
R. *Fraudulenta decimatio, furtum, rapina, sacrilegium, oppressio proximi, mercenariorum defraudatio, symonia.*

Ex Lectione nona.

I. *Estne auaritia vitium valdè commune?*
R. *Est omnino, quia omnis ferè status & conditionis homines inficit.*
I. *Declara in particulari.*
R. *Magnates & Nobiles per auaritiam opprimunt subditos.*
I. *Dic vlteriùs.*
R. *Iudices, Aduocati, Procuratores exsurgunt teniores.*
I. *Quid de Mercatoribus?*
R. *Ob auaritiam sæpè exponunt periculo vitam suam.*
I. *Quid de diuitibus huius sæculi?*
R. *Domum domui, agrum agro copulant ex auaritia.*
I. *Suntne & pauperes auari?*
R. *Sunt multi.*
I. *Quomodo possunt esse auari cùm non habeant?*
R. *Quia multi eorum ardent cupiditate, licet careant facultate.*

Ex Lectione decima, vndecima, duodecima.

I. *Quænam sunt remedia contra auaritiam?*
R. *Sunt multiplicia.*
I. *Dic primum.*
R. *Considerare multiplices maledictiones, quæ in scriptura in auaros intorquentur.*
I. *Dic secundum.*
R. *Consideratio mortis, quando omnes opes finientur.*
I. *Dic tertium.*

R. *Consideratio haeredum ingratorum, quibus opes congeruntur.*
I. *Dic quartum.*
R. *Consideratio bonorum aeternorum, ad quae creati sumus.*
I. *Dic quintum.*
R. *Consideratio remorsuum conscientiae, & infoelicis mortis in auaris.*
I. *Dic sextum.*
R. *Consideratio poenarum futuri saeculi.*

Ex Lectione decima tertia.

I. *Quaenam virtutes opponuntur auaritiae?*
R. *Sunt multae.*
I. *Dic primam.*
R. *Liberalitas ei opponitur, quae nouit distribuere opes.*
I. *Dic secundam.*
R. *Iustitia ei opponitur, quae reddit vnicuique quod suum est, nec auare concupiscit aliena.*
I. *Dic tertiam.*
R. *Misericordia & beneficentia in egenos, quae exhaurit opes, vt in futuro thesaurizet.*
I. *Dec quartam.*
R. *Paupertas spiritus, quae contemnit omnia praesentia, nec illis inhaeret.*

CATECHISTICAE INTERROgationes & Responsiones ex Tractatu 3.

DE LVXVRIA.

Ex Lectione prima, 2. & 3.

I. *Dic tertium vitium capitale?*
R. *Est luxuria.*
I. *Quid est luxuria?*
R. *Est impurae libidinis inordinatus appetitus.*
I. *Quare dicitur capitale vitium?*
R. *Quia caput & radix plurimorum malorum & vitiorum.*
I. *Est-ne luxuria graue peccatum?*
R. *Est coram Deo & hominibus foetidissimum.*
I. *Vnde declarari potest eius grauitas?*
R. *Ex variis vindictis a Deo propter eam immissis.*
I. *Quaenam illae vindictae?*
R. *Diluuium, euersio Sodomae & Gomorrhae, & similes.*

Ex Lectione quinta.

I. *Qui sunt gradus luxuriae?*
R. *Cogitatio praua, delectatio, consensus, operis patratio, frequentatio.*
I. *Quid deinde sequitur.*
R. *Consuetudo mali operis, ac quaedam quasi necessitas.*
I. *Quid denique?*
R. *Desperatio melioris vitae, & pernicies aeterna.*

Ex Lectione quinta, sexta, & septima

I. *Habet-ne luxuria multas species, vel filias?*
R. *Habet plurimas.*
I. *Recense aliquas.*
R. *Fornicatio, adulterium, stuprum, sacrilegium, raptus, incestus, sodomia, peccatum contra naturam.*

De his diximus in Praecepto 6.

I. *Recense & alias?*
R. *Aspectus impudicus, turpiloquium, cantus lubricus, oscula, contactus.*
I. *Quid sunt omnia ista?*
R. *Sunt luxuriae species imperfectae.*
I. *Sunt ne haec peccata mortalia?*
R. *Sunt saepe talia.*
I. *Quare?*
R. *Quia ordinantur ad actum perfectum luxuriae.*

Ex Lectione octaua.

I. *Est-ne hoc vitium valde commune?*
R. *Est communissimum in omni statu.*
I. *Quare hoc dicis?*
R. *Quia subuertit Reges & Principes, Sapientes & idiotas, mares & foeminas, Sacerdotes & Religiosos.*
I. *Vnde hoc fit?*
R. *Quia naturae nostrae libido est insita, nisi superetur.*
I. *Potest ne ergo superari?*
R. *Omnino per auxilium Dei.*
I. *Dat ne omnibus Deus auxilium istud?*
R. *Non negat pie petentibus.*

Ex Lectione nona, decima & vndecima

I. *Quae sunt remedia contra hoc peccatum?*
R. *Sunt multiplicia.*
I. *Dic primum.*
R. *Consideratio maledictionum quas Deus in Scripturis intorquet in luxuriosos.*
I. *Dic secundum.*
R. *Consideratio foeditatis & vilitatis huius peccati.*
I. *Dic tertium.*
R. *Consideratio indignitatis, quam inducit homini Christiano, contra eius consecrationem & vnctionem.*
I. *Dic quartum.*
R. *Consideratio remorsus conscientiae, voluptatem foedam subsequentis.*
I. *Dic quintum.*
R. *Consideratio mortis, iudicij, & aliorum nouissimorum.*
I. *Dic sextum.*
R. *Oratio feruens, cum humilitate coniuncta, ad Christum & Virginem.*
I. *Dic septimum.*
R. *Consideratio Dei vt iudicis praesentis, & Angeli testis, vt non pecces.*

Ex Lectione duodecima.

I. *Quae est virtus opposita luxuriae?*
R. *Continentia & Castitas.*
I. *Quis eam nos edocuit?*
R. *Christus & Maria eius Mater semper Virgo.*
I. *Quid est continentia & castitas?*
R. *Est virtus sub iugo rationis refraenans impetum libidinis.*
I. *Quare illa dicitur Deo & Angelis grata?*
R. *Quia est imitatio quaedam vitae Angelicae, caelestis & diuinae.*
I. *Quomodo potest castitas conseruari?*
R. *Oratione, ieiunio, humilitate, & corporis mortificatione.*
I. *Quotuplex est continentia vel castitas?*
R. *Est triplex.*
I. *Ostende?*
R. *Est virginalis, vidualis, coniugalis.*

INTERROGATIONES & Responsiones ex Tractatu quinto.

Ex Lectione prima, secunda & tertia.

I. *Dic quartum vitium capitale.*
R. *Est inuedia.*
I. *Quid est inuidia?*
R. *Est tristitia de bono alterius, quia æstimatur diminuere gloriam propriam.*
I. *Quare dicitur vitium capitale?*
R. *Quia plurima vitia solet generare.*
I. *Quis est author primus inuidiæ?*
R. *Satan.*
I. *Quare?*
R. *Quia inuidit homini gratiam & gloriam in Paradiso.*
I. *Quare tunc ei inuidit?*
R. *Quia homo debebat esse hæres gloriæ quam perdiderat.*
I. *Est-ne ergo inuidia graue vitium?*
R. *Est planè diabolicum.*
I. *Cur hoc dicis?*
R. *Quia inuidia & superbia sunt primarij characteres quibus agnoscuntur filij diaboli.*
I. *Quo charactere agnoscuntur Filij Dei?*
R. *Humilitate & charitate.*
I. *Quænam mala producit inuidia?*
R. *Mala innumerabilia.*
I. *Dic aliqua.*
R. *Parricidia & fratricidia sunt eius fructus.*
I. *Quomodo hoc ostendis?*
R. *In Cain, qui inuidia fratrem occidit.*
I. *Da & aliud exemplum.*
R. *In fratribus Ioseph, qui voluerunt eum occidere, & postea eum vendiderunt.*
I. *Da exemplum exemplorum?*
R. *In filio Dei, quem inuidia Cruci affixit.*

Ex Lectione quarta.

I. *Habet-ne multas inuidia filias?*
R. *Habet plurimas.*
I. *Dic aliquas?*
R. *Odium, susurratio, detractio, iudicium temerarium, praua interpretatio.*
I. *Dic & alias?*
R. *Contentio, contemptus, conspiratio, calumnia, conuitium, improperium, & similia.*
I. *Dic omnino propriè dictas filias inuidiæ & eius primogenitas?*
R. *Exultatio in aduersis proximi, tristitia in eius prosperis.*

Ex Lectione quinta.

I. *Est-ne hoc vitium valde commune?*
R. *Est planè.*
I. *Declara?*
R. *Quia vbi superbia regnat, statim etiam ibi regnat inuidia.*
I. *Quinam ergo solent inuidere?*
R. *Nobiles Nobilibus, docti doctis, diuites diuitibus.*
I. *Quomodo hoc fit?*
R. *Quia æstimant aliorum nobilitatem, vel doctrinam, vel opulentiam diminuere suam.*
I. *Quinam vltra ad inuidiam sunt proni.*
R. *Opifices & artifices.*
I. *Quomodo id declaras?*
R. *Quia figulus figulum odit, faber fabrum, sutor sutorem.*
I. *Vnde hoc fit?*
R. *Ex eo quod quidquid vni accidit lucri, alteri videtur decedere.*

Ex Lectione sexta, septima, & octaua.

I. *Quæ sunt remedia contra inuidiam?*
R. *Sunt multiplicia.*
I. *Dic primum.*
R. *Consideratio maledictionum contra inuidos in Scripturis.*
I. *Dic secundum.*
R. *Consideratio fraternitatis quæ debet esse inter homines, tum ob eandem naturam, tum ob eiusdem gratiæ participationem.*
I. *Dic & tertium.*
R. *Consideratio deformitatis huius vitij, diabolo nos similes reddentis.*
I. *Dic quartum.*
R. *Consideratio mali quod sibi inuidus inducit: quia suo gladio seipsum interimit.*
I. *Quomodo hoc intelligis?*
R. *Quia inuidia solet cruciare ipsum inuidum vehementer.*

Ex Lectione nona.

I. *Quæ est virtus opposita inuidiæ?*
R. *Charitas.*
I. *Quomodo hoc?*
R. *Quia vbi illa regnat, non potest regnare inuidia.*
I. *Vnde hoc ostendis?*
R. *Quia charitas benigna est, non æmulatur, non inflatur, non cogitat malum.*
I. *Quid ergo agit?*
R. *Reddit bonum pro malo, gaudet de profectu aliorum, adiuuat eos quantum potest.*

CATECHISTICÆ INTERROGATIONES & Responsiones ex Tractatu 5.

DE GVLA.

Ex Lectione 1. 2. & 3.

I. *Dic quintum vitium capitale.*
R. *Est gula.*
I. *Quid est gula?*
R. *Est appetitus inordinatus cibi & potus.*
I. *Quare vocas capitale vitium?*
R. *Quia est mater aliorum vitiorum.*
I. *Estne graue vitium?*
R. *Est graue, propter mala quæ generat.*
I. *Quod est maximum eius malum?*
R. *Quod gulosi ventrem pro Deo censeantur colere.*
I. *Quare hoc?*
R. *Quia vt ventri seruiant, non curant Dei gratiam perdere.*
I. *Quid vltra ex gula sequitur?*
R. *Rixæ, periuria, homicidia.*
I. *Quomodo hoc probas?*
R. *Quia dicit Sapiens:* Plures occidit crapula, quàm gladius.
I. *Posses-ne & hoc ostendere?*
R. *Sunt quotidiana hac de re exempla.*

Ex Lectione quarta.

I. *Suntne multæ filiæ gulæ?*
R. *Sunt plurima.*
I. *Recense aliquas.*
R. *Inepta letitia, multiloquium, scurrilitas, immunditia, mentis & corporis hebetudo.*
I. *quare vocas filias?*
R. *Quia hac infœlici matre generantur.*
I. *Quomodo hoc ostendis?*
R. *Experientia nimis nota est, de multiloquio, vana letitia, & subsequente hebetudine ex conuiuiis.*
I. *Quid vocas immunditiam?*
R. *Oris eructationem, fœtorem, vel etiam vomitus horrorem.*

Ex Lectione 5. 6 & 7.

I. *Vndenam oriuntur dicta mala?*
R. *Maximè ex ebrietate.*
I. *Estne illa mortale peccatum?*
R. *Est mortale, si sit perfecta.*
I. *Quomodo vocas perfectam?*
R. *Quomodo quis aduertenter se rationis vsu priuat nimio potu.*
I. *Quid si quis non sit priuatus totaliter?*
R. *Etiam potest peccare mortaliter, si periculo voluntariè se exposuit.*
I. *Qui sunt tales?*
R. *Qui magnam partem diei & noctis in poculis sumunt, an ebrietas sit sequutura non curantes.*
I. *Contra quod præceptum peccant ebrii, siue ebriosi?*
R. *Contra omne.*
I. *Quomodo contra primum & secundum?*
R. *Quia Deum non curant, solentque Deum blasphemare & iurare.*
I. *quomodo contra tertium?*
R. *Quia festos dies & officia diuina solent negligere.*
I. *Quomodo contra quartum?*
R. *Quia iuuenes ebriosi parentibus sunt inobedientes, & viri vxoribus rebelles.*
I. *Quomodo contra quintum?*
R. *Quia rixas & homicidia solent excitare.*
I. *Quomodo contra sextum?*
R. *Quia in libidines solent proni esse, & in turpiloquia.*
I. *Quomodo contra septimum?*
R. *Quia aliena sæpè consumunt, & debitis se onerant.*
I. *Quomodo contra octauum?*
R. *Quia solent detractionibus inter pocula vacare.*
I. *Quomodo contra nonum decimum?*
R. *Quia alienas vxores sæpè concupiscunt, resque alienas.*
I. *Estne hoc vitium valdè commune?*
R. *Experientia docet quàm sit commune, nec est opus probare.*

Ex Lectione octaua, nona & decima.

I. *Quæ sunt remedia contra gulam.*
R. *Sunt plurima.*
I. *Dic primum.*
R. *Consideratio maledictionum quas incurrunt in hac vita & futura.*
I. *Dic secundum.*
R. *Consideratio abstinentiæ Christi pro gulæ peccato satisfacientis.*
I. *Dic tertium.*
R. *Consideratio Sanctorum qui crucifixerunt carnem cum concupiscentia.*
I. *Dic quartum.*
R. *Consideratio breuitatis & vtilitatis quæ in delectatione gulæ reperitur.*
I. *Dic quintum.*
R. *Consideratio remorsuum conscientiæ, & incommodorum totius corporis.*

Ex Lectione vndecima.

I. *Quæ est virtus opposita gulæ?*
R. *Sobrietas & temperantia.*
I. *Quid est temperantia?*
R. *Est virtus cohibens appetitum ab his quæ turpiter appetuntur.*
I. *Quis nos eam docuit?*
R. *Christus Dominus.*
I. *Quis post ipsum?*
R. *Omnes Sancti eam sectati sunt, & coluerunt.*
I. *Quid illa in nobis producit?*
R. *Sanitatem corporis, & sanitatem mentis.*

CATECHISTICÆ INTERROgationes & Responsiones ex Tractatu 6.

DE IRA.

Ex Lectione prima, 2. & 3.

I. D*Ic sextum vitium capitale.*
R. *Est ira.*
I. *Quid est ira?*
R. *Si in malum accipiatur, est immoderata cupiditas vindictæ vel punitionis.*
I. *Quare dicis si in malum accipiatur?*
R. *Quia non omnis ira est mala.*
I. *Quomodo hoc?*
R. *Sicut potest esse iusta punitio & vindicta, sic & ira.*
I. *Declara in particulari.*
R. *Potest iustè irasci Pater filio, Herus seruo, Præceptor discipulo.*
I. *Quæ ergo ira condemnatur?*
R. *Iniusta & immoderata.*
I. *Estne hæc graue peccatum?*
R. *Quandoque est grauissimum, quia & in Deum, & in Sanctos se erigit blasphemando.*
I. *Quare dicitur capitale?*
R. *Quia multa alia peccata generant, vt patet in homicidiis, parricidiis, fratricidiis, & similibus.*

Ex Lectione quarta & quinta.

I. *Suntne multa filiæ iræ?*
R. *Sunt plurima.*
I. *Recense aliquas.*
R. *Odium, indignatio, tumor, discordia, furor, crudelitas.*
I. *Dic & alias.*
R. *Clamores, minæ, contumeliæ, calumnia, maledictiones, voces, blasphemia.*
I. *Estne vitium valdè commune?*
R. *Est omnino.*
I. *Quare?*
R. *Quia inest homini appetitus irascibilis, qui facilè sine moderamine exundat.*
I. *Quæ sunt genera iracundorum?*
R. *Sunt quatuor.*
I. *Dic primum.*
R. *Sunt qui facilè irascuntur, & facilè placantur.*

I. *Dic secundos.*
R. *Sunt alii, qui tardè irascuntur, sed diu iram fouent.*
I. *Dic tertios.*
R. *Sunt qui citò irascuntur, & tardè iram deponunt.*
I. *Dic postremos.*
R. *Sunt qui tardè irascuntur, & citò placantur.*

Ex Lectione sexta, septima & octaua.

I. *Quæ sunt remedia contra iram?*
R. *Sunt multiplicis generis.*
I. *Dic primum.*
R. *Consideratio maledictionum, tam in hac, quam in futura vita in iracundos.*
I. *Dic secundum.*
R. *Consideratio malorum, quæ ingenerare solet animo, nisi euincatur.*
I. *Dic tertium.*
R. *Consideratio bonitatis & mansuetudinis diuinæ ad iram deponendam nos inuitantis.*
I. *Dic quartum.*
R. *Consideratio patientiæ Christi, & Sanctorum.*
I. *Dic quintum.*
R. *Consideratio fraternitatis cum proximo, quæ sæpè per iram dissoluitur.*

Ex Lectione nona.

I. *Quæ virtus opponitur iræ?*
R. *Patientia.*
I. *Quos habet actus in nobis patientia?*
R. *Linguam frænat, mentem gubernat, pacem custodit.*
I. *Da & alios ipsius actus.*
R. *Aliena mala æquanimiter tolerat, bonum pro malo reddit, omnem impetum animi frangit.*
I. *Dic & postremos eius actus.*
R. *Omnem odii & indignationis scintillam extinguit, citò ignoscit, citò in gratiam recipit.*

CATECHISTICÆ INTERROGATIONES & Responsiones ex Tractatu 7.

DE ACEDIA.

Ex Lectione 1. 2. & 3.

I. *Dic septimum vitium capitale.*
R. *Est Acedia.*
I. *Quid est Acedia?*
R. *Est torpor mentis, bona inchoare, vel prosequi negligentis.*
I. *Quibus nominibus solet intitulari?*
R. *Tristitia spiritualis, tædium, indeuotio, languor nominatur.*
I. *Estne Acedia peccatum mortale?*
R. *Est peccatum mortale, si propter illam aliqua omittantur, quæ sint ex præcepto.*
I. *Quare vocatur vitium capitale?*
R. *Quia grauia peccata solet generare.*
I. *Quæ peccata?*
R. *Dilationem pœnitentiæ, odium Dei, desperationem, & omnium rerum spiritualium auersionem.*

Ex Lectione 4. & 5.

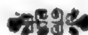
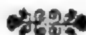
I. *Quænam sunt filiæ Acediæ?*
R. *Sunt in magno numero.*
I. *Dic aliquas.*
R. *Tepiditas, Pusillanimitas, Somnolentia, Otiositas.*
I. *Dic & alias.*
R. *Indeuotio, Incuria, Ignauia, Tædium vitæ, Diffidentia.*
I. *Estne commune valdè hoc peccatum?*
R. *Est multis commune.*
I. *Quomodo hoc ostendis?*
R. *Quia etiam eos qui pietatem sectantur, inficit.*
I. *Vnde prouenit illa?*
R. *Ex eo quod gratiæ diuinæ non cooperemur ad feruorem nos incitanti.*

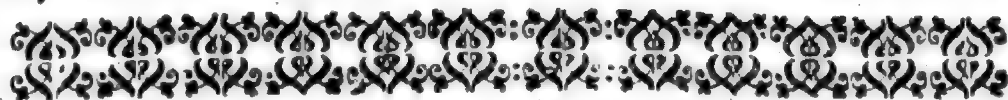
Ex Lectione 6. 7. & 8.

I. *Quænam sunt remedia contra acediam?*
R. *Sunt multiplicis generis.*
I. *Dic primum.*
R. *Consideratio maledictionis quam Deus intermi-nat acediosis.*
I. *Quænam est illa maledictio?*
R. *Maledictus homo qui facit opus Dei negligenter.*
I. *Dic secundum.*
R. *Consideratio temporis pretiosi quod feruenter oportet impendere æternitati.*
I. *Dic tertium.*
R. *Consideratio grauium peccatorum quæ commisimus, quæ pœnitentiæ feruorem requirunt.*
I. *Dic quartum.*
R. *Consideratio negotiatorum huius sæculi, qui magno feruore ad res perituras feruntur.*
I. *Dic quintum.*
R. *Consideratio cruciatus in tormentis, vel gloriæ in cœlis.*

Ex Lectione nona.

I. *Quæ est virtus opposita acediæ?*
R. *Diligentia & feruor spiritualis.*
I. *Quas habet illa filias?*
R. *Promptitudinem ad diuinam voluntatem, zelum gloriæ Dei, zelum salutis proximi.*
I. *Recense & alias.*
R. *Deuotio in oratione, perseuerantia in bono opere, amor cœlestium, sollicitudo æternorum.*
I. *Quis hanc virtutem nos edocuit?*
R. *Christus Dominus à præsepio vsque ad crucem.*
I. *Quinam post ipsum?*
R. *Martyres & omnes sancti exemplo & verbo.*
I. *Quid impetrabit illa diligentia?*
R. *Perseuerantiam & coronam, quam nobis donet qui est benedictus in sæcula.* Amen.

[*,*] [*,*] [*,*]

COLLATIONES SACRÆ

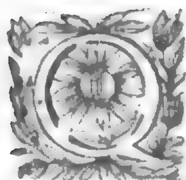
DE OFFICIO PASTORALI, ex diuersis locis istius operis excerptæ.

COLLATIO PRIMA.

Habita Cimaci coram Illustrif. & Reuerendis. D. Christophoro à Bloquerie, Archidiacono Famennæ, & Leodiensi Cancellario in Synodo Pastorum.

ESTO EXEMPLVM FIDELIVM, in Verbo, in Conuersatione, in Charitate & Castitate. 1. ad Timoth. 4.

REVERENDI VIRI.

Vod initio creationis à Plantis requirebat Deus, vt vnaquæque produceret germen ac fructû, iuxta genus suum; idipsum ab vnoquoque fideli exigit. Sumus enim sacræ Plantæ Horti eius mystici siue Ecclesiæ. Et ita vnusquisque iuxta statum & vocationem suam, debet in hoc Horto fructum ferre. Si autem requiras quid à statu nostro Sacerdotali requirat Deus? Rectè dixero: Idem germen & fructum, quem olim Virga Sacerdotalis legitur produxisse.

De illa habetur Numerorum 17. *Quod turgentibus gemmis, eruperant flores, qui foliis dilatatis, in Amygdalas deformati sunt.* Produxit ergo folia, flores, fructus: Producat & vita Sacerdotalis folia sapientiæ & doctrinæ, flores conuersationis odoriferæ, fructum charitatis, omnigenæque virtutis. An non hoc ipsum est, quod Apostolus in præmissis verbis proponit? *Esto*, inquit, *exemplum in verbo*: Ecce folia, *in conuersatione*: Ecce flores, *In charitate & castitate*: Ecce fructus; In tres ergo partes distribuetur hæc exhortatio.

In prima, declarabo quomodo Sacerdos exemplum debeat esse in verbo.

In secunda, quomodo debeat esse exemplum in conuersatione.

In tertia, quomodo exemplum erit in charitate & castitate.

PARS PRIMA.

PRimum quod exigit Apostolus ab illis quibus aliorû cura cômissa est, illud est, vt verbum fidei, instructionis, salutis, sedulò ministret. *Esto*, inquit, *exemplum Fidelium in verbo.* Ab hoc vtique ministerio pastores dicimur, quia cibum animæ, mentis pabulum, cælicam alimoniam gregi Domini exhibemus. Vnde & illos qui hoc munus negligunt, acriter arguit Dominus per Prophetam: *Væ Pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos: Nonne greges à Pastoribus pascuntur? Lac comedebatis: lanis cooperiebamini, gregem autem meum non pascebatis.* Vbi illud *Væ*, comminatio maledictionis, mortiferam culpam indicat, iuxta regulam interpretationis Scripturarum.

Ad hos etiam cum vehementia clamat Zacharias: *O Pastor & Idolum!* Quis Pastor est, qui simul & Idolum est? Nonne is qui velut idolum mutum: *Os habet, & non loquitur; oculos habet, & non videt; pedes, & non ambulat; guttur, & non clamat*: Quis iterû ille, nisi is qui rudes non instruit, deprauatos plebis mores non attendit, côtra vitia nô inclamat, & præter figuram exteriorem & nomen Pastoris, reliquum inane est simulachrum? *O ergo Pastor & Idolum!* Alia Lectio habet: *O Pastor nihil!* q.d. O Pastor nullum fructû ferens gregi, & tamen propriam quærens gloriam, quasi idolum vis honorari. Hanc si velis effugere querelam & maledictionem: *Esto exemplum in verbo, &c.* Si non foret vnû ex primariis officiis nostris verbo Dei animas pascere, non cum tanta verborum acrimonia adiuraret suum Timotheum Apostolus: *Testificor coram Deo & Christo Iesu per aduentum ipsius & regnum eius: Prædica verbum, &c.* Posset ne acrioribus verbis, aut maiori cum emphasi, rem grauissimi momenti designare, commendare, & inculcare?

Zach. 11.

Sed nône & ab hoc munere speculatores à Domino dicimur; ad nos dirigitur illud: *Fili hominis speculatorem dedi te, audies de ore meo verbum, & annunciabis ei.* Quare Speculatores? Quia in sublimi constituti sumus, vt aliis inuigilemus, & quaqua versum circunspicientes, quicquid ad salutem eorum spectat nunciemus.

Ezech. 3.

Velut in specula sumus, vt vocis nostræ clangore dormientes suscitemus, bene certantes animemus, incautè ad præcipitia ruêtes moneamus, hostium spiritualium modo fraudulenta arte irrepentium, modo violento Marte irrumpentium insidias & insultus detegamus. Deniq; vt impiis iudicium, mortem, vindicem Domini gladium

iam eorum ceruicibus incumbentem nunciemus. *Speculatorem ergo dedi te*: sed si non annunciaueris, *Sanguinem animarum de manu tua requiram*. Ergone parui periculi est, animarum curam suscipere, quandoquidem de qualibet pereunte adeo strictam exigit rationem: Vis scire quàm strictam: Attende verba Domini per Hieremiam, *Vbi est grex qui datus est tibi, pecus inclytum tuum? Quid dices in die, quando visitaberis? Nonne dolores quasi parturientis apprehendent te?* Vtique tibi dicetur tunc: *Vbi est frater tuus?* Sed non erit tibi dicere cum Cain: *Nunquid custos fratris mei sum ego?* Vtraque enim tibi committitur, inquit Bernardus, & tua, & proximi conscientia: *Vtriusque a te exigitur custodia, & in hoc pondus timoris quod neutra satis nota, vtraque obscura, vtraque inscrutabilis, vtraque quasi nox est. Vnde & illud Isaiæ dirigitur ad te, custos quid de nocte? custos quid de nocte?*

Hiere 3.

Ser. 3. de Adu. Isaiæ.

Vis vero scire, quomodo securum te reddas, dum de fratre pereunte exegeris rationem? Docebit te Aug. *Tota, inquit, ratio quæ nos securos faciet erit, Tu scis Domine quia clamaui: scis quia non tacui, scis quo animo dixi, scis quia fleui tibi, cùm dicerem, & non audirer.* Si ergo vis securitatem, *esto exemplum Fidelium in verbo*, arguens, obsecrans, increpans in omni patientia & doctrina. Neque tamen dicimus necessarium esse, vt curam animarum habens, sciat tractare verbum Dei vtraque manu, vt aiunt, sicut Aod gladium suum. Non requirimus, vt sublimioribus Concionibus incumbat, quæ sæpè ad plebis captum parum sunt accommodæ, sed tantum vt pro suo & aliorum captu annunciet cum facilitate & breuitate sermonis, vitia & virtutes, pœnam & gloriam, fidei & pietatis rudimenta.

Ser. 47. de verbis Domini.

Iud 3.

Notabilis est sententia hæc de re R. P. Emmanuelis Sa: *Negligentia magna Parochi in docendo ad salutem necessaria, mortalis est, & passim magnus abusus eorum qui contenti docuisse Symbolum latine non explicant populo rudi mysteria fidei, præsertim Trinitatis & Incarnationis, tantopere ad salutem necessaria. Væ Episcopis, væ Parochis, væ Prælatis.* Ita ille V. Parochus.

Multi certè ignorant, imo in his stupide errant, & vtinam ob id non pereant. Vnde & Apostolus, & Tridentinum (& Synodus nostra Leodiensis sub interminatione censurarum) requirit, vt paruulis panem frangamus, & lac demus infirmis in Christo. Simplex illa instructio & rudis doctrina catechistica cum facilitate proposita, longe fructuosior est inuolutis illis & altis sermonibus. Hoc indicatum existimo verbis illis Canticorum: *Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.* Quod vt intelligas, aduerte ex vberibus lac exprimi: Christi ergo *vbera*, lac illud dulce doctrinæ Christianæ & facilis doctrinæ continent & exprimunt. *Vinum* vero designat mysteria illa altiora, ad quæ quilibet non est capax, sicut nec ad vini vsum, ob cerebri debilitatem. Illud ergo lac melius est & fragrantius (velut vnguenta pretiosa) rudi populo, quàm vinum ex cellariis Sponsi, id est, quàm sublimia & alta ex Scripturis inuolutè proposita.

Cant. 1.

Esto ergo ô Timothee! ô Sacerdos! ô Pastor! Exemplum Fidelium in verbo instructionis, monitionis, correctionis salutis.

PARS SECVNDA.

PRosequitur Apostolus, & dicit: *esto exemplum in conuersatione.* Debet ergo vita Sacerdotalis, tanquam virga Aaronis, non tantum folia, sed & flores & fructus producere: debet non tantum doctrinam, sed & conuersationem odoriferam habere. Quid enim iuuant verba doctrinæ sacræ & salutaris, si conuersationis exemplo infructuosa reddantur? De his qui bene docent & malum operantur dici potest: *Vox quidem, vox Iacob est, sed manus sunt Esau:* Vox pij viri, sed opera eius, opera sunt hominis impij. Qui sciunt & docent, sed non faciunt, ferunt secum litteras mortis, litteras Vriæ. *Litteræ sunt sine sigillo, scientia sine vita, & ideo non creditur eis*, inquit D. Thomas.

Gen. 27. Præfatione in Epi. Iac.

Conqueritur Dominus per Ezechielem: *Cum purissimam aquam biberetis, reliquam pedibus turbatis, & oues meæ quod pedes vestri turbauerant, hæc biberant.*

Ezech. 34.

Aliqui ex sacris fontibus Scripturæ puram aquam hauriunt, sed gressu mali operis & prauæ conuersationis, quasi pedibus illam turbant, inquit Gregorius, neque turbatam ouibus proponunt, de his conqueritur ibi.

Esto, ergo ô Pastor, *Exemplum in conuersatione*, vt iis velut primarium exemplar, cui alij se conforment. Et velut speculum nitidum, in quo maculas suas & næuos conspiciant & corrigant: Denique velut Regula & Norma, ad quam actiones suas exigant.

Aptè mihi videntur Sapientes Ægyptij vitam Sacerdotis, Horologij similitudine expressisse. Horologium enim omnium actiones regulat, eius causa ordinate viuunt, & operantur omnia cum ordine: si in motu celerius sit, aut tardius, fit quædam confusio. Ita ad Sacerdotis vitam, quasi ad Horologij motum; cæteri se conformant & excitantur: Si confusio & inordinatio in eius motu reperiatur, ita & statim in aliis.

Et ad hoc Horologium Exodi 28. appendi iubetur quatuor tintinnabula, dum iubentur appendi ad vestem Sacerdotis; vt etiam incessu suo sonitum det, & alios moneat, Vtiq; à capite ad calcem vsque, circumspiciunt nos sæculi homines, actiones explorant, gressus considerant, dicta & facta diiudicant. Nosmetipsos igitur circumspiciamus: *Nemini dantes vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum*, inquit Apostol. Nullum enim maius præiudicium, quàm a Sacerdotibus tolerat Deus, inquit D. Greg. *Quando eos quos ad aliorum correctionem posuit, dare de se exempla prauitatis cernit, quando ipsi peccamus, qui peccata compescere debuimus. Nulla animarum lucra quærimus, ad nostra studia vacamus, terrena concupiscimus, humanam gloriam intenta mente capimus: Et eo ipso quo cæteris Prælati sumus, ad quælibet agenda maiorem licentiam sumimus, & susceptæ benedictionis ministerium vertimus ad ambitionis argumentum.* Ita Gregorius.

Acris certè reprehensio, ferrum acutum, tangens vlcus, vt erumpat sanies. Grauis censura, quam vt euadamus, sequamur monitum Apostoli Petri. *Pascite qui in vobis est gregem forma facti gregis ex animo*: forma, inquit D. Thomas, explicans hunc locum ad cuius aspectum informentur alij, & concipiant fœtus similes diuersarum virtutum: sicut ad aspectum virgarum in canalibus, oues Iacob concipiebant agnos diuersi coloris, iuxta colores, quos ante se in virgis illis conspiciebant.

1. Pet. 5.

Gen. 30.

Esto, ergo, ô Timothee! ô Sacerdos! ô Pastor! exemplum Fidelium non tantum in verbo, sed & in conuersatione florida & odorifera, quia sæpè fit, vt dum Pastor per abrupta graditur, quod ad præcipitium grex sequatur.

TERTIA PARS.

Esto & exemplum in charitate & castitate. In charitate quidem gemina Dei & proximi, debet enim Sacerdos quodlibet ministerium obeat, ad illud moueri zelo honoris diuini, & zelo salutis proximi: Quia nihil habet viriditatis ramus boni operis nisi prodeat ex hac gemina radice charitatis. Nec valorem aut pretium habet apud Deum bona operatio, nisi in hoc gemino *Pondere Sanctuarij*: Cæteræ virtutes sine hac gemina charitate, nec animam habent, nec vitam, nec Deo placent, nec illum placant: ita vt de castitate dixit Bernardus: *Castitas sine charitate, lampas est sine oleo: Tolle oleum, lampas non lucet: tolle charitatem, castitas non placet.*

Hæc verò virtus maximè ab illis exigitur, qui curam animarum suscipiunt, quia si ex dilectione illam suscipimus fratri nostro defuncto Christo semen suscitamus, eiusque Sponsæ Ecclesiæ filios spirituales gignimus, & tanquam Dei cooperatores, Electorum numerum implemus.

Hinc dum primario Pastori, in illo cæteros erudiens, gregem committit tertio interrogat Christus de dilectione: *Quia is qui præest*, inquit Chrysost. *tantum debet excellere charitate, quantum Saul dum eligebatur, cæteros præcellebat corporis magnitudine*, ab humeris nempe & sursum. Ad hanc etiam trinam de dilectione interrogationem alludens Bern. *Diligis*, inquit, *me plusquam tua, plusquam tuos, plusquam te? Pasce oues meas, & tertio pasce, exemplo pasce conuersationis, pasce verbo prædicationis, pasce fructu orationis.* Pasce dicitur, non mulge vel tonde, non quærens quæ tua sunt, sed quæ Iesu Christi. Esto ergo exemplum in charitate, vt possis cum Apostolo dicere: *Superimpendam & superimpendar pro animabus vestris, licet plus diligens minus diligar.*

2. Cor. 12. Esto denique *exemplum in charitate*: Hæc est enim Sacerdotij præcipuum ornamentum & decor: Hæc dilectum Deo & hominibus reddit Sacerdotem, imò velut similem in gloria Sanctorum, licet adhuc in regione dissimilitudinis agentem quia de homine velut Angelorum constituit. Vas fragile quod portamus, & in quo crebro periclitamur, tenet castitas in sanctificationem, vt monet Apostolus, & instar odoriferi balsami carnem & mentem tenet incorruptam, ne dissoluatur oculis, ne corrumpatur desideriis, ne voluptatibus computrescat, sicut de quibusdam dicit Scriptura: *Computruerunt vt iumenta in stercore suo.*

Ber. Ep. 42.

O quàm necessarius est ministerio nostro hic decor castitatis. Hæc vestis polymita Ioseph, qua & mentis & ventris lumbos præcingamus!

Isaiæ 52. Quod si antiqua lege clamabatur, teste Isaia: *Mundamini qui fertis vasa Domini.* Quanto magis nobis, qui electissima vasa Sanguinem Christi continentia (Sacramenta scilicet) tractamus quo populus electus aspergitur, vt possit esse, *sine macula, sine ruga, in sanguine Agni?* Mundamini ergo qui fertis vasa illa Domini: Mundamini per castitatis sanctificationem. Vtinam non reperiantur aliqui, qui hæc vasa indignè & immundè tractent? Vtinam non reperiantur eo prorumpentes audaciæ, vt non vereantur eodem ore contingere, iisdem manibus contrectare, de nocte filiam Veneris, de die filium Virginis. Hi sunt qui

Leu. 10. cum Nadab & Abiu, accedunt ad sacrificium in igne alieno, cum concupiscentiæ libidinoso igne: & ideo vereri debent ne sicut illi, flamma à Domino egrediente absumantur.

Esto ergo, ò Timothee! ò Sacerdos! ò Pastor! Exemplum in castitate, caue incauta conuersatione illam inficere, imò vel minima suspicionis labe eam periclitari ne permitte. D. Cyprianus toto illo libello aureo, quem de singularitate Clericorum inscripsit, grauissimis querelis, acerrimisque verbis nos admonet alterius sexus consortium velut contagium deuitare, ad hanc virtutem tuendam. *De carbonibus*, inquit, *scintillæ dissiliunt, de ferro rubigo nutritur, de vestimentis procedit tinea, de muliere peccati aculeus, sibilus concupiscentiæ, fomes pestilentiæ.*

Senex quidam instruens Religiosum in Prato spirituali: *Charissime*, inquit, *attende quia sal ex aqua est, & si appropinquat aquæ, continuo soluitur & deficit: Et Monachus similiter ex muliere est, & si appropinquat mulieri, soluitur & ipse.* Breue quidem, sed argutum & acutum documentum. D. Augustin. verò aliorum periculo nos terrere volens: *Experto*, inquit, *crede, coram Deo non mentior, Cedros Libani, Duces gregum, sub hac peste cecidisse reperi, de quorum casu non magis suspicabar, quam aut Hieronymi, aut Ambrosij.* Labentium ergo subuersio, & tantorum virorum exitium, moneat nos, & à præcipitio dimoueat. Nimium præceps est, qui transire contendit vbi alium conspexerit cecidisse: & vehementer, frænis, cui timor non incutitur altero pereunte.

Exemplum igitur esto in castitate: Si enim cælestem illum Domini panem penè quotidiè debes offerre: attende quid in lege scriptum sit: *Homo de semine Aaron, qui habuerit maculam, non offerat panes, nec si scabiem aut impetiginem habet in corpore.* Scabiem habet, inquit D. Gregorius, cui carnis petulantia, cui pruriens concupiscentia dominatur. Talis ergo sacratissimum illum panem non attingat. Talis ad puritatis totius Authorem non accedat. Leu. 21.

Sed vt concludam, iterum in medium produco Virgam illam Aaronis, schema & symbolum Sacerdotalis dignitatis, cum verò eam intueor, videor mihi posse dicere cum Ieremia: *Virgam vigilantem ego video.* Hoc est virgam excitantem nos ad vigilandum, & muneris nostri nos monentem. Virga illa rectitudinem habet, & rectitudine sua nos admonet, vt in moribus nostris nihil curuum sit, nihil præfractum, nihil nodosum. Virga illa virorem habet & gemmas, virore verò suo, & turgentium gemmarum suauecolentia, monet, vt *Christi bonus odor simus in omni loco*, vt ait Apost. Hier. 1.

Virga illa fructum habet, & fructu suo Amygdalino, monet vt sicut ante cęteras arbores Amygdalus floret, ita nos debere cæteris virtutum sacro germine pręflorere. Attēdamus ergo Viri Fratres, statum nostrum, obligationem, dignitatem, celsitudinem, & iungamus sollicitudinem. Ponderemus illud Sapientis: *Fili si spopondisti, defixisti manum tuam, ligatus es verbis oris tui, discurre, festina, ne dederis somnū oculis tuis, ne dormitent palpebræ tuæ.* Spopondimus nos pro grege, pro salute deuincti sumus: ergo curæ susceptæ fidem præstemus, vrget enim nos periculum animarum nostrarum. Tanquam custodes constituti vigilemus, quia non debet *dormitare neq; dormire qui custodit Israel*, non enim dormitabit neque dormiet, qui impugnat Israël. Sed quia, *nisi Dominus custodierit ciuitatem frustrà vigilat qui custodit eam*, ad quem Domine, nisi ad te recurremus? Tu ergo qui iussisti septuaginta Seniores Israël à Moïse conuocari ad ostium Tabernaculi, ibiq; illis tuum spiritū largiri dignatus es: Tu inquam ho-

die nobis, qui eorum personam gerimus, congregatis coram tabernaculo Sanctissimi Sacramenti, spiritum & zelum impertire, splendore illustra, sapientia rege; vt monitis salutis, conuersationis & pietatis exemplis, munus nostrum sic exequamur sanctè, vt cum apparuerit Princeps Pastorum, immarcessibilem ab illo percipiamus gloriæ Coronam.

DE OFFICIO PASTORALI collatio sacra in synodo Pastorum pronunciata.

VIDI SIMILEM FILIO HOminis vestitum podere, præcinctum Zona aurea ad mamillas, & oculi eius flamma ignis. Apocalyps. 1.

Ephes. 6. BEatus Apostolus vt nobis exhiberet perfecti Christiani imaginem, describpsit illum tanquam militem, à capite ad calcem armatura & panoplia spirituali adornatum. Ac primo eius capiti imponit Spem, tanquam galeam salutis. Secundo, Iustitiam tanquam loricam. Tertio, Fidelitatem tanquam baltheum & cingulum militare. Deinde dat ei verbum Dei pro gladio. Deniq; pro ocreis & calceis, dat ei præparationem & alacritatem ad curandam viam mandatorum & Euangelij pacis. Ego non solum militem, sed & Ducem, siue Sacerdotem Christianum, in imagine cupio vobis hodie exhibere. Aptè illum describere mihi visus est D. Ioannes in Apocalypsi, dum dicit se vidisse similem filio hominis, vestitum podere, præcinctum cingulo aureo ad mamillas, candidis capillis, oculis flammeis. De hac re differere mihi animus est, in hac Venerabili Sacerdotum ac Pastorum Corona, & quatuor declarare conabor compendioso sermone.

1. Quomodo Sacerdos debeat esse similis Filio hominis.

2. Quomodo debeat esse vestitus podere & stola iustitiæ.

3. Quomodo vbera præcinctus cingulo castitatis.

4. Quomodo eius oculi debeant esse vt flamma ignis.

Paragr. 1.

VIDI SIMILEM FILIO hominis.

QVod de Electis dicit Apostolus, Deum eos elegisse *conformes fieri imaginis Filij sui*,
Rom. 8. hoc maximè de Sacerdotibus verum est. Electi enim sunt, vt vices Filij Dei agant, & personam eius repræsentent in terris. Ideo per specialem consecrationis Characteré eos sibi assimilauit: & æterni sui Sacerdotij consortes efficit. Sunt igitur ei conformes sicut membra capiti, sicut milites Duci, sicut Ministri Summo Sacerdoti: Imò vt perfectius sibi assimilaret, quicquid muneris à Patre accepit, quicquid potestatis, quicquid honoris, illis commune esse voluit. Expendite mecum titulos honorificos Redemptoris, & id plenius clariusque perspicietis.

Primo Ipse est *Sponsus Ecclesiæ*, quam lauit & acquisiuit sanguine suo, vt esset sine macula, sine ruga, Agni cruore abluta. Et nos quoque sponsi sumus, quia pro grege nostro spopondimus, vel certè amici sumus sponsi, sacrique eius fœderis ac connubij paranymphi, & sponsæ custodes. Etenim sponsam suam nobis commisit, vt eam sartam tectam custodiremus: & vnusquisque nostrum de grege suo dicere potest: *Æmulor vos Dei æmulatione, despondeo enim vos vni viro Virginem castam exhibere Christo.* Ob hæc igitur rectè de Sacerdote dicitur: *Vidi similem Filio hominis.*

Secundo. Ipse est *Mediator Dei & hominum*, pacificans per sanguinem suum, siue quæ in cælis, siue quæ in terris. Nos quoque constituit tanquam medios inter Deum & populum, ita vt vnusquisque dicere possit quod Moyses: *Ego sequester, & medius fui inter Dominum & vos.* Instar Aaronis, cum incenso & thuribulo medij sumus inter mortuos & viuentes, ad placandam iram Dei sæuientem. Ergo & ob id rectè dicitur de Sacerdote: *Vidi similem filio hominis.* Deut. 5.

Tertio. Ipse est *Iudex* à Patre constitutus. Sed nunquid & nos Iudices constituit, vt quodammodo ante diem iudicemus, & ratum sit in cælo quod nostro decretum fuerit arbitrio? Ipse habet claues vitæ & mortis. Sed nunquid has nobis communicauit? Illis cælum aperimus, his infernum claudimus, & animas è faucibus diaboli erutas è Cælo inferimus. Rursus igitur de Sacerdote hic verum est: *Vidi similem filio hominis.*

Quarto. Ipse secundum naturam humanam *Christus est*, hoc est, à Patre specialiter vnctus, secundum alteram, *Filius Dei & Deus*. Sed & nos olei sui consortes fecit, quia ab ipso tanquam capite, in nos tanquam oram vestimenti defluit. Et nos ergo etiam Christi sumus, sacratæ vnctionis eius participes effecti. quapropter de nobis dicit: *Nolite tangere Christos meos.* Imo vero & Deos nos esse rectè asseritur, ipso dicente: *Ego dixi Dij estis & filij excelsi.* Quid ergo sibi reseruauit? Nunquid in omnibus & per omnia, similes sumus filio hominis? Nunquid consortes facti sumus muneris eius, vnctionis, potestatis, honoris, denique & diuinitatis? O quàm benignus est Dominus, qui talem potestatem impertitur hominibus, vt ope illorum salutem animarum vsque in finem sæculi procuraret! Fecit enim eos diuini sui operis Cooperatores, quod diuinorum omnium diuinissimum esse testatur Dionysius. Et hanc quidem potestatem super corpus Christi verum & mysticum stupet cælum, mirantur Angeli, horrent dæmones; nos vero homines ingrati, vt oportet id non attendimus, nec æqua lance appendimus. Sicut enim magna est nostra celsitudo, ita maior esse debet nostra sollicitudo. Sicut ei similes sumus potestate, ita exigit vt similes simus morum imitatione. Et si eius personam agimus, vult vt & vitam exprimamus, vt possit vnusquisque nostrum dicere: *Viuo ego iam non ego, viuit verò in me Christus.* Quapropter monet nos: *Sancti estote, quoniam ego Sanctus sum, qui sanctifico vos.* Monetur etiam huiusce rei Sacerdos, quando ad sacrificium accedens, gerit ante se & post se Crucem in veste. Ante se, vt moneatur Christi vestigia & inspicere & sectari: Post se, vt meminerit aduersa pro eius nomine tolerare. Ante se vt propria peccata lugeat: Post se, vt aliena per compassionem portet & defleat, mediumque inter Deum & peccatorem se agnoscat. Psal. 104. Psal. 81. Ad Phil. 1. Leu. 19.

Vides igitur quàm aptè de Sacerdote dicitur: *Vidi similem filio hominis.*

§. 2.

VESTITVM PODERE.

PODeris vestis erat Sacerdotalis, inde poderis dicta quod ad pedes vsque se porrigebat. Sicut ergo Græci agnoscebantur per pallium, Romani per togam pueri per prætextam, milites per sagum, Imperatores per purpureum paludamentum, Victores per palmatam vestem: ita Sacerdotes per Cidarim & Poderem. Significat autem hæc poderis iustitiam, qua verus Pastor ornatus esse debet. Ita interpretatus est Sapiens: *Si sequaris iustitiam, apprehendes poderem honoris.* Iustitia verò in Scripturis duo significat. Primò particularem illam virtutem, quæ reddit vnicuique ius suum, superiori, inferiori, æquali. Hac vestitus erit Sacerdos, si Deo exhibeat pietatem, superiori obedientiam, æquali honorem & charitatem, inferiori curam & sollicitudinem. Iustitia ornatus erit, si infirmis exhibeat consolationem, afflictis compassionem, egentibus misericordiam. Si piis præstet auxilium, peccantibus correctionem, obstinatis seueritatem, omnibus claritatem. Hac veste carent illi, de quibus conqueritur B. Ambrosius, quod despecto iusto paupere iniustos diuites honorant, illis assurgunt, hunc alloquio vix dignantur. Hac veste carent, qui in infirmitatibus non visitant eos à quibus nihil expectant: nec considerant omnes animas æquales esse apud Deum, æquali pretio emptas æqualiter ad æternam hæreditatem ius habentes. Secundò, iustitia sumitur pro interiori gratia, qua coram Deo iustificamur. Hac etiam debet esse vestitus Sacerdos, quia *in medio septem Candelabrorum aureorum* agit, hoc est, in medio Sacramentorum Ecclesiæ, quorum ministerium in statu gratiæ debet obire. Hac verò veste gratiæ maximè indiget, ad altare accedens: *Quis enim habitabit in tabernaculo Domini, aut quis stabit in loco sancto eius, nisi is qui operatur iustitiam innocens manibus & mundo corde:* In huius rei typum in templo erat vas æneum, quod mare dicebatur, in quo se abluebant Sacerdotes. Erant & specula, in quibus faciem inspiciebant, ne qua foret in eis macula. Quisquis ergo cum peccati mortalis macula accedit, nouo se crimine inficit, nouo scelere obstringit, quia quantum in se est, sancta contaminat & polluit Sacramenta.

Eccl. 17.

Apoc. 1.

Idcircò inclamat Propheta: *Ad vos ô Sacerdotes qui despicitis nomen meum, & dixistis in quo despeximus nomen tuum? Offertis super altare meum panem pollutum.* Ad vos ô Ministri noui testamenti etiam illa vox dirigitur, qui licet panem pollutum offerre non possitis, quia nulla offerentis malitia viuificus panis Christi contaminatur, tamen quantum in vobis est illum polluitis, immundis manibus, hoc est operibus, & immundo corde, ad sacram Domini mensam accedentes. Considerate, obsecro, quàm purum debet esse cor, ad quod toties ingreditur author puritatis. Quàm mundæ manus, quæ corpus deificum debent contrectare. Quàm innocuum os quod Dominum maiestatis verbis sacris debet benedicere & consecrare. Quàm immaculata lingua quæ tremendo nimis rubescit sanguine. Quoties ergo acceditis, videte an ornati sitis podere, vestimento candido puritatis & iustitiæ. Væ nobis miseris, qui ministerium adeò celsum sortiti sumus, & vera tamen iustitia non fulgemus: *Sed iustitiæ nostræ velut pannus menstruatæ,* sanguinea sorde sunt infectæ. Hoc contingit dum conscientiæ nostræ variis peccatis fœdatæ sunt, odio, superbia, impudicitia, auaritia sanguinolenta. Timeamus illud Prophetæ: *Vestimentum mixtum sanguine erit in combustionem & cibus ignis.* Vestis itaque nostra sit sine macula, sit & talaris instar poderis, sit vsque ad pedes protensa, hoc est, vsque ad finem vitæ perseuerans, vt *seruiamus coram illo in sanctitate & iustitia omnibus diebus vitæ nostræ.* Sic erit vestis Iacobi, ex qua fragrantia procederet, propter quam æternam à Patre benedictionem merebitur impetrare.

Mal. 1.

Isaiæ 9.

§. 3.

PRÆCINCTVM AD MAMILLAS.

SCriptura Vbera tribuit & sponso & sponsæ: De sponsa dicitur: *Quam pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa, pulchriora sunt vbera tua vino.* Item de sponso dicit sponsa. *Osculetur me, quia meliora sunt vbera sua vino.* Cùm ergo Sacerdotes & Pastores sponsi vices agant, cumq; non solùm Patres sint spiritu, sed & matres & nutrices, rectè eis vbera attribuuntur. Ideò dictum est de fidelibus: *Ad vbera portamini, & super genua adblandientur vobis.* Quid ergo sunt vbera? Vbertas doctrinæ, ex qua lac elicitur ad alendas animas adhuc incapaces solidi cibi, hoc est, imperfectas in doctrina, in fide, in pietate, egentes simplici instructione, in rudimentis doctrinæ Christianæ. De hoc lacte loquebatur Apostolus Hebræis: *Rursus indigetis vt doceamini elementa exordij sermonum Dei, & facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo.* Hoc lacte ipse plenus erat, cuius cùm gladius caput impeteret, non sanguinem dedit, sed lac fudit, symbolum sapientiæ cælestis, in ipso abundantis quasi nutritio multorum filiorum spiritualium. De his etiam vberibus loquebatur sponsus: *Soror nostra paruula vbera non habet.* Loquitur de eo tempore, quo Ecclesia in sui initio paruula erat, humilis & abiecta in medio persecutionum: & tunc videbatur vbera non habere, quia non habebat libertatem effundendi lac sacræ doctrinæ, nec conuocandi fideles ad vbera sua. Non enim audebat publicè ad prædicationem fidei, ad verbum Dei filios suos aduocare, sed tantùm in occulto docere, & sic vbera eius erant velut abscondita. Postea verò cessante persecutione, filij eius per vniuersum orbem ad vbera portabantur tempore scilicet Constantini, quo fides cœpit fœlicissimè propagari. Pro quo tempore scriptum erat per Prophetam: *Suges lac gentium, & mammilla Regum lactaberis.* Et iterum: *Leua in circuitu oculos tuos & vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi, filij tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere surgent.* D. Hieronymus & alij legunt: *De latere lac sugent,* quia Hebræa habent: *Iuxta latus nutrientur.* Vbi videtur insinuare, quod animæ piæ velut in Christo lactentes, tunc sugent lac Apostolorum & Ecclesiæ Doctorum.

Cant. 2.

Heb. 5.

Cant. 8.

Isa. 6.

Vides ergo, quàm aptè, his quibus incumbit instruere animas paruulas, homines simplices & illiteratos, mamillæ attribuantur? Ad nos ergo diriguntur verba illa sponsæ: *Egrediamur in agrum, commoremur in villis, mane surgamus ad vineas, videamus si floruerint, si flores fructus parturiunt,*

Cant. 7.

ibi dabo tibi vbera mea. Nostra vocatio est in agris, in villis, in pagis commorari, ibique vineas colere, hoc est, animarum curam habere. Manè ergo surgamus, hoc est, diligenter id peragamus, vt possint flores & fructus producere, flores bonorum desideriorum, fructus bonorum operum. Ibi etiam conuenit nos sugere lac de vberibus sponsæ, hoc est, teneram doctrinam de cœlesti sapientia Ecclesiæ, verudes & simplices illo alamus, vt sic possint in salutem crescere. Vnico verbo dicam, omnibus his commendatur & inculcatur doctrina Catechismi, quam subditis tenemur tradere, alioqui coram Deo de eorum imperitia responsuri.

ZONA AVREA.

SEd parum prodessent vbera spiritualia, siue doctrina Sacerdotibus: nisi ornentur hac Zona, quæ est Castitas. Zona dicitur Castitas, quia carnis lasciuiam, libidinis ardorem, concupiscentiæ stimulum comprimit. Zona iterum dicitur, quia sub iugo spiritus, sensus omnes & cogitationes ac diffluentia desideria ordinat, ac constringit. Aurea verò dicitur, ob fulgorem & pretium, quia sicut aurum inter metalla, ita Castitas inter virtutes emicat. Hinc B. Ephrem inclamat. *O Castitas, quæ homines similes Angelis reddis! O Castitas, quæ cor possidentis te letificas, & animæ ad cælestia alas adiungis! O Castitas, quæ spirituale gaudium paris, mœrorem adimis, passiones minuis! O Castitas currus spiritualis, possessorem suum in sublime euehens! O Castitas, quæ rosæ instar in medio animæ & corporis flores, vniuersamque domum odoris fragrantia reples! O Castitas præcursor & cohabitator Spiritus sancti!* De eadem dixit Cyprianus: *Honor est corporum, ornamentum morum, sanctitas sexuum, hostis immunditiæ, lorica pudoris, pronuba sanctitatis, repudium turpitudinis, abolitio scandalorum, pax virtutum, mater innocentiæ, dilectionis parens, quæ soli Deo placere capit.* Quàm necessaria ergo nobis hæc Zona, quæ Sacerdoti primum est ornamentum, & fascia pectoralis cuius nunquam debemus obliuisci: præclarum cingulum dilectum Deo & hominibus, fasciens Sacerdotem. Curandum ergo sollicitè, ne Zona hæc fulgida, retro aliquo inficiatur odore, vel macula, aut scoria obtenebretur, hoc est, ne incauta conuersatione, vel occationis labe, castitas in nobis periclitetur. Quapropter monent sancti Patres, omne alterius sexus consortium vel occultum colloquium vitandum esse quasi contagium. Hic est lapis offensionis in quem impingitur, ad quem allisi viri etiam magni, naufragium fecerunt. Et multi quotidie cadunt, non satis sibi in hoc cauentes. Viri enim & mulieris consortium est velut fomitis & stuppæ coniunctio, ita vt cùm lateat ignis, facilè accendatur illo flante, *cuius halitus ardere prunas facit,* hoc est, satana suggestiones immittente. Multi casti putantur exterius, sed quæ ab ipsis in occulto fiunt turpe esset dicere. Nemo tamen facilè *iudicet alienum seruum, Domino suo stat aut cadit.* Si quis instar Ezechielis mandatum Domini haberet ad fodiendum parietem, multam reperiret abominationem: quia in interiori domo & conscientia multorum, loco Dei idolum Veneris aut Adonidis adoratur. O quanta & qualia in illo die videbimus in quo reuelabuntur abscondita tenebrarum. Multi tunc reperientur cecidisse ob occasiones in quas imprudenter ceciderunt. Hæc quandoque parum æstimantur etiam à Sacerdotibus, puta in consortiis hominum impudica loquentium demorari, inter puellas & mulieres risum miscere, in tabernis & locis publicis per colloquia & blanditias cum diuerso sexu nugari. Inter hæc omnia multi putant se posse cor mundum seruare, quo tamen nil facilius inficitur, vel verbo, vel cogitatione. Est enim cogitatio immunda, vel verbum dissolutum instar guttæ olei in vestem cadentis, quæ statim se diffundit, & maculam dilatat.

B. Ephrem ser. de cast.

Cypr. ser. de pudic.

Iob 40.

Ezech. 8.

§. 4.

OCVLI FLAMMA IGNIS.

OCulus in Scriptura intentionem significat: *Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit.* Iuxta Augustinum & Gregorium: sensus est: Si intentio tua recta fuerit & munda, opera tua munda erunt & Deo placentia: quia vt ait Gregorius, *Per bonæ intentionis radium, merita actionis illustrantur.* Sicut ergo vt bene ambules duos debes habere lucidos oculos, ita vt munere tuo fungaris in actionibus tuis dirigendis, duplicem oculum habe. Pro dextro sit intentio honoris Dei. Pro sinistro intentio salutis proximi. Hi sunt duo oculi lucidi, *vt flamma ignis*, quibus omnia opera nostra dirigi debent, vt placeant in conspectu Dei. Sed quotus quisque est, qui in suis operibus semper hac intentione moueatur? Quis est qui non aliquando impellatur vt hominibus placeat, vel proprium emolumentum, proprium honorem quærat, aut alium finem vanum habeat? *Omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi.* Hic dicere licet quod in simili Augustinus. Quid est Domine, qui non aliquando rapiatur vltra metas? Quisquis est, magnus est, magnificet nomen tuum, ego autem non sum, quia homo peccator ego sum. Interim quisquis hac intentione munus aliquod exercet, lippis oculis est vt Lia, aut caligantibus vt Heli: oculos habet, sed graui humore defluentes, vel puluere humano respersos: & sic nihil lucidum est in operibus eius; aut Deo gratum.

Rectè ergo monet Gregorius *Vigilanti cura intentio nostra nobis pensanda est, vt nihil temporale in his quæ agit appetat: sed totam se in æternitatis soliditate figat. Nam alioqui extra fundamentum suum actionis nostræ fabrica ponitur, & terra dehiscente soluitur; quia scilicet opera nostra inaniter fiunt, si æternæ vitæ præmiis non intendunt.* Dolendum igitur est, quod magna pars eorum qui curam Pastoralem suscipiunt, non tam oues & earum salutem, quàm lac & lanam attendant, aut proprium honorem ambiant, propriam gloriam spectent. Hic est paruus vanitatis fumus qui oculos nostros inficit, cùm lucidi debeant esse vt flamma ignis: *Flammescat igne charitas: Accendat ardor proximo.* Sit in nobis animarum zelus, vt non simus remissi & tepidi, sed ardentes & accensi, tanquam diuini operis cooperatores, illius gloriam purè & ferunter sectantes.

Gre. in Iob explicãs illud super quo bases solidatæ sunt.

Vt ergo finem faciam, paucis fusius dicta repetens, speculum Sacerdotibus exhibeo, in quo faciem suam possint intueri. Primo igitur meminerit Sacerdos & Pastor, quod sicut *similis est filio hominis potestate*, ita debet esse vitæ & morum conformitate ac puritate. Secundo curet vt sit *vestitus podere*: quia in ipso debet bonorum operum splendor eminere, & iustitia interior cum

circumuestito. Debet & hæc vestis se vsque ad pedes porrigere, quia debet in sanctis operibus ad finem vsque vitæ perseuerare. Tertio debet, *Vbera & lactis vbertatem habere*, siue doctrinam abundantem pro commisso sibi grege. Quarto, *Aurea Zona* oportet cinctum esse, quia pudicitiæ cingulo, mentis & ventris debet lumbos restringere, & carnis recalcitrantem pruriginem coercere. Denique, *Oculi flammei* debent esse, quia zelo charitatis decet accensum esse eum, qui debet accendere.

Ecce ergo speculum Sacerdotum, speculum Pastorum, quo quotidie oculis nostris deberet obseruari vt consideremus, an hæc omnia in nobis reperiantur: & si quid maculosum sit, nitamur corrigere. Sic tandem possemus viuum Christi exemplar (cuius personam gerimus) in nobis exprimere Ergo fratres, *Quæcumque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iusta, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ hæc cogitate, hæc agite, & Deus pacis ac dilectionis erit vobiscum.*

DE OFFICIO PASTORALI collatio tertia habita Couuinij coram Illustr. & R. D. A. Blocquerie Archidiacono Famennæ, & Cancellario Leodiensi in Synodo Pastorum.

PASCITE QVI IN VOBIS EST Gregem Dei. 1. Pet. 5.

CHristus Petrum Ecclesiæ Pastorem instituens, & in illo tanquam cæterorum Coriphæo & Principe omnes erudiens, postquam tertio interrogauit de amore, tertio etiam iniungit ei *Pasce*: vt significet, teste S. Bernardo, triplici alimento debere quemlibet Pastorem gregem pascere: *Pasce*, inquit, *verbo, pasce oratione & spirituali subsidio, pasce conuersationis exemplo.* Petrus ergo, cui cæteros erudiendi commissa erat cura, sollicitè id adimplens, paterno spiritu & affectu hortatur nos: *Seniores qui in vobis sunt, obsecro consenior & testis Christi passionum, ac gloriæ communicator, pascite qui in vobis est gregem Dei.* Fidelis sermo, & omni acceptione dignus. Ideo hæc verba mihi ad dicendum assumpsi in hac venerabili Seniorum, hoc est Presbyterorum ac Pastorum Corona. Declarabo ergo in hac exhortatione potissimum tria. Primo: Quomodo oporteat pascere doctrinæ verbo. Secundo: Quomodo orationis & Sacramentorum subsidio. Tertio: Quomodo conuersationis exemplo.

PRIMA PARS.

SOlebant Prophetæ non solùm verbis, sed etiam factis futura prænuntiare & vaticinari. Isa. 20. Sic Isaias de illustri licet stemmate Propheta oriundus, incedit discalceatus, & totus ignominiosè nudus per Hierusalem per triduum (vel vt alij dicunt per triennium) vt signum daret & portentum super Æthiopia & Ægypto, vbi iuuenes & virgines nudatę cum ignominia, per Regem Assyriorũ significabantur in captiuitatem abripiendę. Ier. c. 9.

Sic Ieremias iubetur laguncum figuli accipere & conuocatis Senioribus Ierusalem, in oculis eorum eam allidere, & conterere, ac dicere: *Hæc dicit Dominus: Sic conteram populum istum & Ciuitatem, sicut vas figuli quod non potest vltra instaurari.*

Sic Ezechiel iubetur assumere gladium acutum radentem pilos, & ducere per caput & barbam, tresque partes facere: vnam comburere igni, alteram concidere gladio, tertiam dispergere in ventum. Ezech. c. 5. Vt significaret partem ciuitatis peste & fame interituram, partem gladio, partem in ciuitatem quasi in ventum dispergendam.

Denique sic Oseas iubetur accipere vxorem fornicariam, & vnam prolem ex ea suscitatam vocare, *Absque misericordia*; Alteram: *Non populus meus*: Osee c. 1. ad significandam fornicationem spiritualem plebis à Deo per idololatriam, propter quam repudiandus erat, tanquam non populus Dei, sed semen spurium, vindictæ obnoxium.

Similem in modum ad Zachariam dicit Dominus: Cap. 11. *Sume tibi vasa Pastoris stulti, quia ego suscitabo Pastorem, qui dispersum non quæret, contritum non sanabit, quod stat non enutriet.* Vt ergo id non tantum verbis, sed & exteriori facto populo significes: *Sume vasa Pastoris*: hoc est, instrumenta quibus vti solent. Assume rudem aliquam, & hirsutam vestem, peram, baculum, fistulam, sibilum, canem & cornu olearium & si quid aliud sit quod ad Panopliam Pastoralem spectet, sicque in publicum procede. Talia vero accipe vasa siue instrumenta, vt satis agnoscant te *Pastoris stulti* & flagitiosi personam agere. Accipe v. g. Pedum ferreum, quo si contingat te ferire ouem, pedem ei infringas, aut necem infliges. Accipe peram pertusam, ex qua omnia decidant, canem qui non latret contra feras, sed solùm infestet oues, cornu vacuum oleo. Volo enim exteriori schemate repræsentare me tales permissurum Pastores ob peccata populi mei, & ipsorum, qui ouium nil curent salutem nec pascant, sed potius noceant.

Attendamus (Viri Fratres) ne de numero illorum simus quos hoc portentum designat & indigitat, ne propter peccata nostra & plebis, permiserit Deus nos præfici, ad maiorem damnationis cumulum, ad reprobationem nostram. Vt autem non simus de illis, sollicitè nos monet D. Petrus: *Seniores obsecro testis Passionum Christi, & gloriæ quæ in futuro reuelanda est communicator, pascite qui in vobis est gregem Dei.* q. d. Obtestor vos & per sacra omnia adiuro, per ipsam Passionem Christi cuius testis sum, per ipsum sanguinem quem pro grege fudit, per gloriam quam expectamus, & cuius ego in morte prælibaui suauitatem: Pascite gregem verbo, oratione, exemplo. Explicemus ergo distinctius quomodo oporteat pascere verbo. Hoc clarius intelligetur si contrario quodam schemate exhibuero vasa Pastoris, sapientis, satagentis, solliciti. Pastor sapiens solet habere peram, & panem in pera, baculum quoque & canem latrantem, & cornu cum oleo curatiuo. Panis in pera (inquit Bernardus) *est verbum Dei in memoria.* In parab. sct. Canis latrans est *zelus clamans contra vitia, qui aliquando tamen debet esse in fune, quia Zelus debet esse cum discretione.* Baculus & virga est verbum correctionis, & increpationis asperæ, quo rebellia ferit corda. Oleum leniens est monitio suauis quo scabiem & impetiginem fricat, quo linit & lenit vlcera. Hæc ergo sunt vasa necessaria Pastori sapienti.

Hæc quoque omnia ipse Apostolus requirit
2. Timoth scribens ad Timotheum: *Testificor coram Christo Iesu, per aduentum eius & regnum, prædica verbum, insta opportunè, importunè argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Prædica verbum:* Ecce panis in pera: *Insta & argue*, en canis siue zelus latrans contra vitia. *Obsecra*, ecce oleum leniens. *Increpa*, en baculus & virga percutiens. Obsecro ergo his omnibus instructi, pascite gregem Dei, administrando eis doctrinam Christianam, verbum salutis, panem frangendo, imo masticando, & in fauces inserendo paruulis & rudibus, hoc est, simplices instruendo, monendo, catechizando in fidei & pietatis rudimentis docendo eos vt loquitur Apostolus *Elementa exordij sermonum Dei*. Hoc est enim quod à nobis tam sollicite requiritur, & quidem sub interminatione censurarum; quia plurimi simplices & errant & ignorant, graui eorum qui præsunt negligentia. Experientia id docet. Nam interrogati facilè tibi respondent, plures Deos esse: Patrem esse Filio seniorem: Patrem hominem esse. Ignorant quæ persona carnem assumpserit: vinum quod datur communicātibus putant Christi Sanguinem: & circa Eucharistiam vix quidquam benè norunt. Suum Credo recitant, velut Psittacus suum χαῖρε. Nesciunt quid sit dolere de peccato. Nesciunt quid sit Ecclesia, quid carnis resurrectio. Cogitationes esse confitendas ignorant, & pleraque similia ad salutem omnino necessaria. Incumbit ergo hæc nobis cura, nec quisquam dedignari debet hanc humilem instructionem, quia & eam Paulus & Apostoli non sunt dedignati, & post eos viri insignes & Ecclesiæ Doctores hoc munere magno fructu & Ecclesiæ bono perfuncti sunt. Hoc munus ipse obibat Ioannes Gerson licet Cancellarius Parisiensis, cumque aliqui obtrectarent, tanquam indignum foret Cancellario, Conuincit, *inquit*, illos exemplum Christi, qui ait: *Sinite paruulos ad me venire.*
Lib. de pueris ad Christum trahendis. *O bone Iesu, quis vltra post te verecundabitur esse humilis ad paruulos, quando tu vsque ad castissimos puerorum amplexus brachia inclinas & circumligas? Absit ergo vt indignum sit paruulorum animas plantare & rigare. Venite igitur paruuli ad me, ego vobis doctrinam, vos mihi orationem impenderis, sic Angelos nostros vicissim lætificabimus.* Ita ille.

SECVNDA PARS.

Secundò, oportet pascere orationis, & Sacramentorum subsidio. Officium enim Pastoris est intercedere pro populo: quia velut medius & sequester constitutus est inter populum & Deum. Sic Aaron sumens orationem pro scuto, & ignem de altari cum incenso procedit, vt leniat iram Dei: Sic Moyses velut luctans contra Deum, & vltrices ei ligans manus, vrget dimitti noxam populo. Samuel quoque luget, & intercedit pro Saul: & Ieremias die ac nocte pro peccatis Ierusalem.

Apo. 2. & 3. Hinc etiam est quod Angeli nomen sortiatur Sacerdos:

Angelo Ephesi, Angelo Philadelphiæ scribe,
Debet habere mulier velamen propter Angelos.

Quia sicut Angeli officium est, nos à trito tramite vitiorum ad Æternitatis angustam semitam traducere, reuocando à malo, instigando ad bonum: item preces & vota nostra Deo offerre, & dona Dei ad nos referre (ideo enim ascendunt ad Deum, & descendunt ad nos in scala Iacob.) Ita etiam Pastorum est gregem suum per veram salutis viam manuducere, vota & preces æterno Deo viuo & vero offerre, pro redemptione animarum, pro spe salutis & incolumitatis eorum: Miserias orphanorum, inopiam debilium, desperationes languentium, afflictorum gemitus, defectus senum, suspiria iuuenum, vota Virginum, lamenta viduarum, Deo præsentare, orare pro pereuntibus vt reuocentur, pro labentibus vt non collidantur, pro lapsis vt erigantur, pro stantibus vt confirmentur, pro iustis vt coronam adipiscantur. Sæpè ergo accedens ad thronum gratiæ, ad auream virgam clementiæ, osculans eius summitatem, repetat illud: *Si inueni gratiam in oculis tuis, o Rex, dona mihi animam pro qua rogo, & populum meum pro quo obsecro.* Esther 6. 7. Hinc Sacerdos Exodi 28. iubetur portare super pectus in rationali, nomina filiorum Israel 12. Tribuum, *tanquam memoriale coram Domino*, inquit Script. Simulque etiam in superhumerali super vtrumque humerum in duobus lapidibus onix, vt meminerit se eorum quos portat, debere recordari, & curam gerere. Debet & pascere Sacramentorum ministerio, præsertim pœnitentiæ. Ibi debet diligenter vultum pecoris agnoscere, statum interiorem conscientiæ: vt ei alimentum præbeat conueniens monitionis & doctrinæ, debet remedium adhibere, *oleum & vinum* vulneribus eius infundendo, pungendo & vngendo, austeritatem cum mansuetudine miscendo. Vtique exprimenda est grauitas peccatorum pœnitenti, vt timore Dei, & odio peccati configatur, nec facile relabatur: nec enim perfunctoriè aut leuiter res agenda, sæpè enim contingit nos alienis inuolui peccatis cum pœnitentes non reprehenduntur, ipsosque alto correptos somno obdormire: quosdam quidem *in cubilibus & impudicitiis*, alios *in comessationibus & ebrietatibus*, plerosque etiam *in contentione & æmulatione*, dum non satis acri voce à Confessariis excitantur, sed cum blandimento dimittuntur. Ad hos dirigitur vox illa Domini:
Væ qui consuitis puluillos sub omni cubito manus, & ceruicalia sub capite omnis ætatis, dicentes pax & non est pax, dimittentes eos cum pace & absolutione, & sic in peccatis dormiunt cum securitate. *Væ qui linitis parietem absque temperatura, dico vobis quod casurus sit paries & dissipandus.* Ezech. 13.

Nemini facilè manum imposueris, dicebat Apostolus: debes enim prius animæ statum peruidere etiam vsque ad intimas cogitationes penetrando. Debes lanceola vlcus quod sæpe clausum est vt erumpat sanies, perforare: quia frequenter verum est: *Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices à facie insipientiæ*, & pœnitentis qui vulnus illud non satis declarat, & Confessarij qui nescit vrere & secare. Dominus ad Ezechielem: *Fili hominis, putasne, vides tu quid isti faciunt, abominationes eorum magnas.* Ezech. 8. 8. Fode parietem Templi & videbis abominationem. Et cum fodissem, inquit, vidi vniuersa idola depicta in pariete, similitudinem animalium & reptilium, &c. Ita dicit Dominus Confessario, fode parietem, penetra, secare, fode pœnitentium conscientias. & plurima reperies idola, multam abominationem, Imò sæpe reperies in aliquibus vix tota vita vnam bonam confessionem. Obsecro ergo iuxta Apostolum, ibi diligenter pascite qui in vobis est gregem Dei, vtique diligenti Sacramentorum ministerio incumbentes.

PARS TERTIA.

PAscere debet tertio conuersationis exemplo: sic nos existimet homo vt ministros Christi, *Nemini ergo vllam dantes offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum.* Ad nos dirigitur illud: *Vos estis sal terræ, lux mundi.* Quid nitidius luce? Quid purius esse deberet Sacerdote? Manum illam quæ Christi carnem tractat: Os illud quod spirituali igne repletur: Lingua quæ tremendo nimis sanguine rubescit, quo non solari radio puriorem esse oporteret, inquit Chrysostomus. Vos estis lux mundi. Lux non inficitur luto, nec terrena corruptione, licet per terram transeat: sic nec Sacerdos infectionem debet contrahere, licet cum hominibus prauis & luteis debeat conuersari. Lux viantibus iter præmonstrat, ita debet Pastor deuiantibus. Hinc Presbyter quasi præbens iter. Sine luce omnia in tenebris & cæca caligine iacent, & quodam frigore constricta languent. Ita sine bona & lucida Pastorum vita, mundus viuit in tenebris errorum, ignorantiæ, flagitiorum, frigescente fide & charitate. Vos quoque estis *Sal terræ*, quia mentes subditorum sapore vestro salire & condire debetis, & à putredine vitiorum protegere. Sed si sal infatuatum fuerit, mittitur foras: si vita vestra corrumpatur, vel aqua carnalis concupiscentiæ, vel prauis humoribus superbiæ, aut auaritiæ, vilipenditur, & velut sal infatuatum proteritur, quia nec honor sacerdotio debitus exhibetur. Sal ergo sumus, imò *Christi bonus odor* esse debemus *in omni loco,* vt aiebat Apostol. quia fragrantia virtutum, castitatis, modestiæ, pietatis, omnes ad Christum debemus attrahere & ad glorificandum Deum: Omnia nostra opera conuersatio ac vita, cælestem debent redolere gratiam, ait Hieronymus. Ita nimirum vt nihil sit in actu inuerecundum, in gestu immodestum, in verbis procax, in incessu turgidum, in sermone obscœnum, *sed sit semper sermo gratiæ sale conditus*, vt ait (Col. 4. Eccl. 4.) Apostolus: *Sit lingua Eucharis,* vt loquitur Sapiens: *Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos,* inquit Christus. Hoc igitur vult D. Petrus: Pascite qui in vobis est gregem, forma facti gregis ex animo. Forma, inquit D. Thomas, ad cuius aspectum informentur alij & concipiant fœtus similes diuersarum virtutum, sicut ad aspectum (Gen. 1.) virgarum diuersi coloris, oues Iacob concipiebant agnos, iuxta colores quos videbant. *Forma esto gregis*, hoc est ita viue, ait Anselmus, vt sis omnibus forma benè viuendi, & qui te viderint, legant in operibus tuis velut in libro & exemplari quod agere debeant.

Nonne & hoc volebat insinuare Christus dum de vero Pastore dicit, Quod vocem eius audiant, & quod ante oues vadit? vbi Cyrillus. *Ante oues Pastor vadit, quando ipsis proponit vitæ exemplum quod imitentur, & per bonorum operum gressus iter ostendit quo debeant incedere.* Nam sæpè fit vt dum Pastor per abrupta graditur, quod ad præcipitium grex sequatur.

(Greg. de Pastor.) Vnde monebat Diuus Gregorius: Scire debent qui præsunt, quod tot mortibus digni sunt, quot ad subditos perditionis exempla transmittunt, quia pereuntium animarum sanguis requiretur de manibus eorum. (Tho. Cantip. Lapum.) Præclarum de hoc refert Exemplum Cantipratus. Quidam erat per multos annos malè regens sibi subditos, nec respondens vocationi suæ. Tandem morbo correptus decubuit, & apparuit ei Diuus Petrus qui Pastorum curam agit Pastorum primus, apparuit autem huic cum graui ægritudine conflictanti, seuero & minaci vultu, exhibens libellum in quo cogebat eum legere: scriptura autem quæ libro continebatur hæc erat ex Ezech. deprompta. *Mortificas animas quæ non moriuntur & viuificas quæ non viuunt.* (Ezech. 14.) Hæret ipse & horret, contra se velut decretum pronuncians, auersatur conspectum vt vlterius non legat: sed vrgetur & cogitur ab Apostolo glossam legere quæ in margine erat talis. *Quando reduces animas de inferno, quas tuo destitutas exemplo æterno supplicio demersisti?*

Cum verò is præ horrore & confusione respondere non posset, disparet visio, ad se rediens, anxium se & sudore perfusum reperit. Nec mora, consilio cuiusdam viri sancti, dirumpit omnes compedes, soluit omnia vincula, sæculo valedicit, & Christi se vouens seruituti in Monasterio Camberonensi, Ordinis D. Bernardi, beatissimo fine quieuit. Iam scilicet agebatur cum illo, sed satis tempestiuè, examen & tribunal illud quod omnes Pastores concernit apud Hieremiam: *Vbi est grex tuus, pecus inclytum tuum? Quid dices in die quando visitaberis? Nunquid dolores quasi parturientis apprehendent te?* Non ergo parui momenti est aliorum curam suscipere, ad quam tam facilè aspiramus, & tam languidè eam administramus, sed sæpè est periculosè exponere, & æternitatis aleam iactare. Quia de quolibet subdito nobis dicitur: *Custodi vnum istum sollicite, qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima illius.*

Multos præstaret asinarum quàm animarum esse Pastores. Magnum est periculum de factis alienis rationem reddere, illi qui pro suis non sufficit Hoc est quod scribebat Bernardus: Si ergo latens in cauerna & velut sub modio, non quidem lucens, sed fumigans, tamen impulsus ventorum & tentationum nec sic declinare sufficio, (Epistola ad Henri. Senonen.) sed vento agitatus instar arundinis huc illuc circumferor, quid positus supra montem, positus supra candelabrum. Solus mihi seruandus, solus mihi sum tædio, solus scandalo, oneri, periculo, ita vt propriæ gulæ, ventri, oculo scandalizanti, sæpè irasci oporteat.

Quibus ergo molestiis angitur is, cui si propria desint, nunquam de alienis desunt, foris pugnæ, intus timores?

Hinc & Augustinus ad Valerium: (Aug. ep. 148.) Ante omnia peto vt cogitet religiosa tua prudentia, nihil esse maximè nunc facilius & lætius hominibus, Episcopi, Presbyteri, Diaconi officio, si perfunctoriè res agatur, sed apud Deum nihil miserius, tristius & damnabilibus. Et nihil esse in hac vita laboriosius, difficilius, periculosius: apud Deum verò nihil beatius, si eomodo militetur quo Imperator iubet. Hæc Augustinus.

Propterea ergo ad benè pascendum animas nos Diuus Petrus dum subiungit. *Et cùm apparuerit Princeps Pastorum, in marcessibilem coronam cum eo percipientis in gloria.* Tūc enim is qui fructum in grege fecerit, veniens veniet cum exultatione portans manipulos suos: & coronā accipiet non solum vitæ æternæ, sed & specialis gloriæ aureolam quæ debetur eis qui ad iustitiam erudiunt multos: Hi tanquam stellæ illustrius cæteris *fulgebunt in perpetuas æternitates.* (Dan. 12.) Cum ergo apparuerit Princeps Pastorum, tunc & apparebunt ipsi cum gregibus suis, qui instar coronæ eos cin-

gent, dicente Apostolo, *Quæ est spes nostra & corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum nostrum Iesum Christum in aduentu eius?* Ibi ergo Petrus trahens post se Iudæam conuersam apparebit, inquit Gregorius. Ibi Paulus conuersus vt ita dixerim, ducens secum mundum. Ibi Andræas Achaiam, Ioannes Asiam, Thomas Indiam, in conspectu Iudicis ducet. Ibi omnes Dominici gregis arietes cum animarum lucris. *Quid ergo nos miseri dicturi sumus, qui ad Dominum post negotium vacui redimus? qui Pastorum nomen habuimus, & oues quas ex nutrimento nostro debebamus ostendere, non habemus?* Ponamus, Viri Fratres, ab oculos illum districtionis diem, quo Princeps Pastorum veniet, & rationem cum seruis suis quibus talenta credidit, ponet, & hac consideratione excitemur & stimulemur ad solerter pascendum eius gregem. Quare concludens Apostolica voce, iterum repeto: Obsecro vos in Christo Iesu, & obtestor per eius sacram Passionem, per Sanguinem quem pro grege fudit, per communem fidem & salutem, per gloriam quam expectamus, per quodlibet quod est sacrum in cælo vel in terra, pascite qui in vobis est gregem, pascite doctrinæ verbo, pascite conuersationis exemplo, pascite spirituali subsidio, vt sic immarcessibilem coronam percipietis in gloria.

TIARA SACRA

MONILIBVS QVINQVE adornata è sacræ scripturæ Thesauro.

R. D. PRÆLATO LAVBIENSIS Cœnobij in die inaugurationis suæ dedicata.

FOELIX OMEN.

VOTVM SACRVM.

Fiat manus tua, Domine,
Super Virum dexteræ tuæ:
Et super Filium hominis,
Quem confirmasti tibi.
Psal. 67.

MONILE I.

Domini est assumptio nostra,
Et Sancti Israel Regis nostri;
Non irrepis, vt olim Abiron:
Sed vocatus tanquam Aaron,
Esto floridæ virgæ memor.
Ex Psal. 88. & Num. 17.

RARÆNESIS EXPLICANS Votum.

AGedum, *Vir dextræ*, sit spiritus, & manus Domini tecum. Illa te regat, erigat: illa te protegat, benedicat. Cur à sacrorum Hierarcha, Dei vices gerente, manus impositio tuo fit in vertice, in sacra inauguratione, nisi pro hac imploranda Directione, protectione, benedictione? Olim Iacob benedixit Ephraim, cancellatis manibus, vt sacer textus commemorat. Nec id sine mysterio. Nempe Ephraim sinistræ adstabat vt iunior, Manasses senior dextræ. Voluit vero Iacob potiorem partem in benedictione Ephraim impertiri, præ fratre Manasse: ideo commutat manus, vt dextera valeat eum benedicere, vt *Virum dexteræ* valeat eum efficere: ideo & merito in ortu nomen *Ephraim* acceperat, id est, *Crescens & fructificans*. Sic tibi primas in benedictione inter fratres attribuit Dominus, vt sis *Vir dexteræ eius*, vt sis *Ephraim*, crescens & fructificans præ cæteris. Sic ergo *Vir dexteræ es*, quæ à sinistris sunt despice, infima & caduca: quæ à dextris sunt suspice, sublimia & æterna. Nec vero immemoris, in sublimiori licet dignitatis apice constitutus, Te *Filium hominis* imbellem, inualidum, ideoque indigere robore ex alto. Infirmitatis agnitio, diuinæ virtutis est impetratio. De Prælatis Ecclesiæ dicit ipse: *Ego firmaui columnas eius.* Ecce erigeris, vt lapis ad fundamentum, vt columna ad sustentaculum: efflagitanda igitur fortitudo ac soliditas à diuina virtute vt confirmeris & aptus fias oneri sustinendo totius imponendæ molis sacri ædificij. Scire enim decet, ac sæpius mente repetere, te electum esse & erectum, vt infirma confirmes, disrupta consolides, deprauata conuertas. Idcirco & nos pro te ad Dominum clamantes repetimus,

Fiat manus tua super Virum dexteræ tuæ.
Et super filium hominis quem confirmasti tibi.

PARÆNESIS EXPLICANS Monile.

PEdum Pastorale, quo inauguraris, memorem te reddere potest Aaronis. A Deo vocatus ille fuit, & virga portentosa electionis diuinæ Symbolum extitit. Vitam autem Prælatorum & dotes eorum virga illa signabat. Vis audire qualis debeat esse Prælatorum vita? Vtique frondosa, florida, frugifera. Frondosa cælestis gratiæ virore. Florida boni nominis odore. Frugifera sancti operis fœcunditate. Sic poterunt vere isti dicere: *Domini est assumptio nostra, & sancti Israel Regis nostri.* Sic poterunt cum fiducia sibi persuadere, se non irrepsisse ad dignitates, aut contendisse instar Abironis, sed vocatos esse instar Aaronis. Audi ergo, audiant & Prælati cæleste monitum Sapientis: *Obaudite me diuini fructus, & quasi rosa iuxta riuos aquarum fructificate: quasi Thus Libani odorē suauitatis date. Florete flores quasi lilium, & frondete in gratiam.* Audi frondes, flores, fructus ab his requiri, qui in Religione, aut in Ecclesia Dei tanquam in fertili solo Domini plantati, aquis diuinæ gratiæ sunt irrigui? Huius te rei commonefaciat Pedum istud adornatum Praelaturæ tibi delatæ sacrum signaculum. Certè illud ipsum quod olim virga florens ab Aarone deposcebat, designat modo à te gerendum. Ideò monemus vt floridæ virgæ memor sis, & frondes, flores, fructus germines. Sed perpende vlterius. Virga illa non absque mysterio Amygdalina fuisse perhibetur. Quid enim? Nonne Amygdalus inter cæteras arbores primigenia est & flores prima parturit? Nonne citissime excussa hybernali aura euigilat? Nonne ventos, tempestates, grandines fortiter nouit perpeti? Ita noueris, te præ cæteris electū vt virtutis & gratiæ vernantibus gemmulis cæteris etiam præfloreas. Noueris quoq; peruigilandum tibi in commisso munere, omni excusso frigore & tepore. Noueris denique non paucas tibi tempestates, ventos & grandines imminere, si

perfectè tuo volueris fungi munere. Sed aduersus hæc omnia infractus animus, fructum debet patientiæ conseruare, sub amaro licet cortice. Merito ergo Virgam Aaronis, Virgam Amygdalinam, tibi pro monili offero, quod monitum sacrum contineat nobilissimæ & sublimissimæ dignitatis tuæ quoque excitare te valeat, & in munere tuo fortem peruigilemque reddere. Ergo eam conspiciens, dicere poteris cum Hieremia.

Ierem. 5. *Virgam vigilantem ego video.*
Mentem vigilantem gerere debeo.

FOELIX OMEN.

MONILE II.

Vt diligas iustitiam, & oderis iniquitatem.
Propterea vnxit te Deus oleo lætitiæ.
In vestis oram fluat vnguentum à capite.
Ex Psal. 44. & 134.

VOTVM SACRVM.

Det tibi Deus de rore cœli benedictionem, & de pinguedine terræ abundantiam.
Esto Dominus fratrum tuorum: incuruentur ante te filij Matris tuæ.
Qui tibi maledixerit, sit maledictus: qui tibi benedixerit, sit benedictus.

PARÆNESIS EXPLICANS Monile.

IVstitia & iniquitas aduersantur sibi: Tu illam tuere, hanc toruo oculo intuere. Tibi committuntur Iustitia & Religio, vtraque Virgo incorrupta, pro cuius integritate oportet te regio & excelso animo decertare. Ob eam rem defert Diadema & Sceptrum, Tiaram & Pedum Regiæ &
Eccl. 7. Sacerdotalis dignitatis indicium. Nec vnctio interior deest, à Domino & Christo eius defluens. Sit ergo virga directionis, virga regni tui, imbelles sustentans, rebelles domans: segnes stimulans & pungens, recalcitrantes feriens & expungens. Dilige iustitiam, odi iniquitatem, & audi monitum Sapientis: *Noli fieri iudex nisi virtute valeas irrumpere iniquitates. Noli esse pusillanimus, & ne ponas in facilitate tua scandalum.* Vnctio cælestis gratiæ, qua Christos suos vngit Christus, roborabit te. & de omnibus docebit te, si modo aurem interiorem illi volueris inclinare. Quinimo illa per te in consortes poterit deriuari, vt fiant Theodidacti, siue docibiles Dei. Ac sicut ab Aaronis perfuso capite oleum sacratum in genas ac faciem, deinde & in oram vestis defluebat, ita
Eccl. 9. cum in caput electus sis, decet te diuini ceromatis & vnguinis florem præ cæteris participare; & in inferiora membra refundere. Dicam igitur cum nostro Eccl.
Omni tempore vestimenta tua sint candida:
Et oleum de capite tuo non deficiat.

PARÆNESIS EXPLICANS Votum.

DEdit Dominus sacro Ordini sancti Benedicti benedictionem de rore cæli dedit & benedictionem de pinguedine terræ: hoc est, prouidit ei copiosè opes terrenas, prouidit & cælestes. Et quidem Ros cæli terræ pinguedinem generauit: quia Religio & pietas peperit diuitias. Sed, eheu! filia deuorauit Matrem. Nam variis in locis copia opum abligurivit Religionem. Multi enim affluentes diuitiis, affluxere & vitiis, neglecto Rore cælestis gratiæ & ordine disciplinæ. Tu verò huic rei prouide, satage, vt ager quem excollendum suscipis, tanquam hæreditas Domini primum roris cælestis benedictione irrigetur: & disciplinæ sanctæ sarculo à vepribus expurgetur. Sic semen sacratum & benedictum germinabit Deo & Benedicto. Exinde aduigilare poteris, vt hæreditas terrena Monasterij S. Petri, & possessiones ad eius pedes prisca Fidelium pietate oblatæ, integræ conseruentur, iustè dispensentur. Det ergo Gen. 27. tibi Dominus, primo quidem de rore cæli irriguum superius: deinde de pinguedine terræ irriguum inferius: vt cælestem terrenamque substantiam ad eius gloriam valeas dispensare. Esto quoque Dominus Fratrum tuorum, *& incuruentur ante te filij Matris tuæ.* Volo te Dominum, sed magis ambio Patrem. Volo ante te incuruentur filij matris tuæ, per eam quam debent obedien- Pet. 5. tiam, honorem, timorem. At cupio magis, vt subdantur per filialem affectum, obseruantiam, amorem. Nomen Prælati, nomen est imperij & hono- Luc 22. ris. Nomen Abbatis, nomen est suauitatis & amoris. Vtrumque iunge, & suadente Apostolo Petro: *Non tam sis dominans in Cleris, quam factus ex animo forma gregis.* Memor sis Domini pronuntiantis: *Reges gentium dominantur eorum: qui autem maior vestrum est, fiat sicut minor.* Hæc si obserues à lingua malignantium, & à verbo aspero, Num. 16. securior eris. Et qui tibi maledixerit, erit maledictus: qui tibi benedixerit, erit benedictus. Tunc quoque de prænobili Cœnobio tuo, & alumnis curæ tuæ commissis poterit illud dici.
Quam pulchra tabernacula tua, & tentoria tua.
Valles nemorosæ, vt horti circa fluuios irrigui.
Vt tabernacula quæ fixit Dominus quasi Cedri prope aquas.

FOELIX OMEN.

MONILE III.

Imponitur vertici tuo, Corona de lapide pretioso.
Illa ornat, sed onerat: nisi onus benedictio tollat.
Præuenias ex imo, oratione: Præuenieris ex alto, benedictione.
Ex Psal. 20.

VOTVM SACRVM.

Benedictio illius qui apparuit in Rubo sit super verticem tuum.
Quia Nazarenus es tu inter Fratres.
Egressus es lapis, regressus Pastor Israël.
Ex Deut. 33. & Gen. 49.

PARÆNESIS EXPLICANS Monile.

NOn omne quod rutilat aurum est, nec quicquid aureum, aut speciosum, mox ambiendum. An non aurea reperiuntur vincula, aurei compedes, aurei laquei præfocantes? Absalon aureis suis capillis, & coruscante cæsarie ad funestam arborem

arborem suspensus lugetur. Vitta aurea caput nimium stringens, vertici ornamento est, sed & tormento. Galea auro splendescens Duci quandoq; ob pondus onerosa fit, & tædiosa. Diadema regium ex gemmis contextum non desinit torquere gestantē: adeò vt Rex quidam ingemiscēs pronunciarit: O splendens corona, quas sub rutilantibus gemmis spinas tegis: Has quicumq; nosset homo, haud te dignaretur tollere de humo. Nēpe honorum faces, gestantium humeris sunt fasces, sub quibus gemere coguntur. Dignitatum rosæ, non sine aculæo sunt pungentes. Vidi quandoque, in huius rei symbolum & emblema. Pedum Abbatiale depictum, quasi prostratum humi, & in puluere neglectum, cum hac inscriptione: *Qui non nouit me, tollat me.* Hoc igitur nec te lateat, Cidarim & Tiaram, monilibus licet promicantem graue pondus Prælatis aduoluere. Hoc te experientia pleniùs poterit erudire. Subtiliter & verè Vrbanus VII. dum Pontificali veste indueretur, cum vocis & cordis singultu dixisse fertur: *Quis credat, tam subtili indumento tantum ponderis inuolui?* Verùm enim onus Prælati non parum subleuat benedictio Dei. Illa vires subministrat ad portandum cum solatio, quod vix attingi poterat graui sine tædio. Hoc igitur monile te admonet; diuinam è cœlo opem fixis oculis suspicere, diuinamq; benedictionem feruentibus votis implorare, & dicere: *Leuaui oculos in montes, vnde veniet auxilium mihi.* Monet quoq; onus quod tuis incumbit humeris ponderare in maturitate, in Sanctuarij siclo & pondere: vt cùm agnoueris illud, & præueneris Dominum intima oratione, præueniaris ab illo superna benedictione. Tunc verò & illud è Psalmis poteris ore & corde sonoro decantare,

Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam
Et misericordiam suam à me.

PARENESIS EXPLICANS Votum.

CHristus in flammiuomo Crucis Rubo, inter rubentes spinas, manus protendere cernitur. Siscitaris rationem? paucis edisseram. Quemadmodum olim Dominus Moysi è Rubo ardente benedictionem est largitus, Legatum tum eum inaugurans, sic & modò ex mystico Crucis Rubo, benedictionem expansis manibus impertitur Nazaræis: hoc est, Sacerdotibus & Prælaits, legatione pro ipso fungentibus. Annon hi meritò dicuntur Nazaræi inter Fratres, quandoquidem speciali ritu segregati sint, consecrati, coronati? Ergo benedictio super verticem eorum. A quo verò, nisi à Nazaræorum Principe, & Summo Sacerdote? Quis ille nisi Dominus Iesus Christus Quicumque ipsius exposcit benedictionem, in Rubum oculos mentis conuertat. Inspiciat frequenter, pietatis oculo, Sacerdotij ipsius ac Zazaræatus insignia. Cordi illa imprimere, operibusq; eadem in seipso, quod fieri potest, conetur exprimere. Intueatur Sacratissimam ipsius Tiaram & infulas, è spinis & rubeto cōtextas. Intueatur sanguineas guttas, quasi gemmas in vertice rutilantes. Perspiciat manus & digitos, transuersis radiātes clauis, quasi pretiosis annulis, Contempletur eius Pedum, Pastorale & Pontificale, asperum illum Crucis Baculum, cui innititur ingrediens Sancta Sanctorum. Attendat denique Sacrificium & Holocaustum, quod in odorē suauitatis offert, cruoris purpurea veste, quasi Podere Sacerdotali adornatus. Hæc sunt Summi Sacerdotis, Summique Pastoris & Abbatis Pontificalia, & Abbatialia Insignia. Hæc sacrosancta sunt eius stammata, in quibus gloriatur: in quibus & optat vt Nazaræi omnes ac Religiosi, omnesque Sacerdotes, Abbates, Pontifices glorientur. Ab illis omnis deriuatur benedictio, quam ipsi suo exoptare possunt in regimine. Hunc ergo Pontificem tuum è Rubo flammante manus protendentem, vt tuo illas imponat vertici; oculis fidei contemplare. Hodie sacrata benedictione Præsulum eius vertices gerentium, Legatus inauguraris, consecraris. Illius porrò viuum exemplar decet te iugiter menti proponere: vt sicut consors es vnctionis, & benedictionis ab illo promanantis: sic & consors sis sanctæ imitationis. Nempe cum eius personam geras sacro in regimine, ab illo ediscendum est, quomodo perfectè tuo possis perfungi munere. Ac meminisse te conuenit, quod quidem *regressus sis lapis*. dum è Monasterio ad curam animarum multis ab hinc annis fuisti euocatus. Parochialis enim Ecclesiæ directionem susceperas, vt super Angulari lapide Christo Iesu ædificares & ædificareris. At modò reuocatus ad Cœnobium, *regressus es Pastor Israel*, electus Pastor Benedictinæ Congregationis. Quæ quidem imitatione Parentis sui, Benedicti rectè Israël nominatur: hoc est, videns Deum. Hæc enim generatio quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Iacob. Quaproter de te, dum vt illi præsis eligeris & consecraris, meritò festiuus chorus concinit.

Hic accipiet benedictionem à Domino:
Et misericordiam à Deo salutari suo.

FOELIX OMEN.

MONILE IV.

Humilitas in honore, honor est ipsius honoris.
Humilitas sine honore, ipsa sibi sufficit ad honorem.
Noli extolli, illud time: Eleuans allisisti me.

Ex Psal. 101.

VOTVM SACRVM.

Prouideat Dominus spirituum,
Vt dignè sis per hanc multitudinem:
Possisque ante eos exire, educere, introducere.

Ex Num. 27.

PARÆNESIS EXPLICANS Monile.

NEutiquam tibi adblandiatur eminens celsitudo. Humiliare potius debet eius pedisse, qua sollicitudo. Ab altiori gradu ruina periculosior: Graue iudicium his qui præsunt. Audi sanctum Cyprianum: *Fœnore quodam, quanto amplior fuerit forma dignitatum & honorum, tanto maior exigitur pœnarum vsura.* An non & idipsum insinuat Rex & Propheta? *Exaltatus autem, humiliatus sum, & conturbatus.* Conformiter his Sapiens; in suo Ecclesiastico, te, Prælatosque omnes commonefacit, disertis istis verbis: *Rectorem te posue-*

HHHhh

runt? *Noli extolli. Esto in his quasi vnus ex ipsis, curam illorum habe, & sic considera, & omni cura tua explicata recombe, vt læteris propter illos, & ornamentum gratiæ accipias coronam, & dignationem consequaris corrogationis.* Aurea sane sententia, inscribi digna Prælatorum aulæ, vel cõclauibus: magis autem penitiori mẽtis eorum sacrario. Sed & pleniùs de his te erudire potest Magnus Gregor. Magni Patris Benedicti sectator eximius, Ordinis eius Alũnus. Ille in opere suo Pastorali Prælatos instruit, quomodo in gradu sublimi se gerere debeant, vt ordinem suum illibatum tueantur. Ac in illis sollicitè requirit humilitatem: talem, sed humilitatem, quæ fit sine dispendio auctoritatis & disciplinæ. Audi eius monitum propriis verbis expressũ, quod tuo recondas pectori: *Humana mens plerumque extollitur, etiam cum nulla potestate fulcitur: quanto magis in altum se erigit, tanto ei potestas se adiungit. Hanc tamen potestatem dispensat qui nouerit, & sumere ex illa quod adiuuat & expugnare quod tentat: æqualem se cæteris cum illa cernere, & tamen peccantibus zelo se vltionis anteferre. Summus itaque locus bene regitur, cum is qui præest, vitiis potius quam fratribus dominatur.* Quid elegantius, efficaciusque dici potest, ad commendationem humilitatis, simulque ad custodiam auctoritatis & disciplinæ? dispendiosa est enim humilitas, & inanis, quæ ordinẽ peruertit, vel peruerti finit disciplinæ. Tumida quoq; est auctoritas, & cœlo terræq; odiosa, quæ humilitati nõ est coniuncta. Inflatio est, non magnitudo. Audi iterum de vtraque eumdem sanctum Gregorium sic disserentem: *Solerter intuendum est, ne dum immoderatius custoditur virtus humilitatis, iura soluantur regiminis: & dum Prælatus quisque plus se quam decet deiicit, subditorum vitam distringere sub disciplinæ vinculo nõ possit. Teneant ergo Rectores exterius, quod pro aliorum vtilitate suscipiunt, seruent interius, quod de sua æstimatione pertimescunt. Sed tamen quibusdam signis decenter erumpentibus, eos apud se esse humiles etiam subiecti deprehendant: quatenus & in auctoritate eorum quod formident videant, & in humilitate quod imitentur agnoscant.* En fœdus auctoritatis & humilitatis, planè admirabile, planè amabile, quod Prælatis omnibus cordi esse decet, vt humilitas qua intus apud se deprimuntur, sit honor ipsius honoris, quo foris afficiuntur & extolluntur.

PARÆNESIS EXPLICANS Votum.

DEus spiritus est, & sacris in litteris, *Dominus Deus spirituum, Pater spirituum, Ponderator spirituum*, est nomen eius. Vtique omnia corda & spiritus creat, ingenerat, põderat. Is qui cuncta suo temperat arbitrio, spiritum ac multiformem gratiam afflat vnicuique, secundum cuiusque vocationem, ac secundum varia ad quæ destinat munia. Hoc ergo sacro voto obsecratũ volumus Dominum Deum spirituum vniuersæ carnis, Patremque ac Ponderatorem spirituum vniuersi orbis, vt cùm te ad regendum destinarit, prouidere dignetur & communicare huic sublimi muneri spiritum congruum & efficacem. Spiritum vtique benedictũ Benedicti Patris tui, tibi adoptamus; vt eodem spiritu impulsus, illiusque exemplo præanimatus, ante gregem tuum egredi valeas & ingredi, educere & introducere. Pastor gregem suum modo præit, modo sequitur vt dirigat, vt pascat. Quod si per abrupta Pastor graditur, facilè continget, quod ad præcipitium grex sequatur. Tu Pastor es electi gregis, caue præcipitia. Vt vero perfectè Pastorali fungaris munere, opus est sibilo, opus est & virga. Sibilo, vt oues errantes reuocentur. Virga, vt dirigantur, & delinquentes feriantur. Et quidem duplex tibi virga conuenit, vt possis dicere cum Propheta: *Assumpsi mihi duas virgas, vnam vocaui Decorem, alteram vocaui Funiculum, & paui gregem.* Quid binæ illæ virgæ? Duplex regimen designant, diuersæ subditorum conditioni pernecessarium. Vnum est suaue, speciosum, & decorum: quando regi possunt amore, clementia, suauitate. Alterum est seuerum, minax, pœnisq; permistum, quando duri sunt, ceruicosi, elati. Hi cùm constringi magis debeant, quam duci, virga qua reguntur: Funis & funiculus nuncupatur. Docebit te morum & humorum conditio, quando virga decoris vtendum fuerit. Spiritus prudentiæ suggeret, quando virga Funiculus nuncupata sit exerenda. Sed & regula Patris tui Benedicti, de his te erudire est nata. Interim, quicquid circa oues peragis: siue vocando, siue reuocando, siue reducendo, sibilo, siue virga vtendo: hunc semper scopum specta, vt ad æternitatis virentia pascua eas ducere valeas & introducere. Tunc tibi erit merces à Domino oues & Pastores recensente, quando erit vnum ouile, & vnus Pastor: quando qui deducit velut ouem Ioseph, manifestabitur coram Ephraim, Beniamim & Manasse, hoc est, coram variis Ordinibus Electorum, limpida diuinitatis suæ visione. Hæc erit remuneratio Pastorum, Principem Pastorum claro intuitu cernere. Hæc erit remuneratio ouium, Agnum cœlestem iugiter sequi deducentem ad vitæ fontes aquarum. Tu verò dum in Ecclesia Dei & pascis & pasceris, dic cum fiducia & gratitudine;

Dominus regit me, & nihil mihi deerit:
In loco pascua ibi me collocauit.

FOELIX OMEN.

MONILE V.

Procul à luce tenebræ & caligo:
Procul ab igne fumus & fuligo.
Ardete & lucete.

VOTVM SACRVM.

Sic luceat lux vestra coram hominibus:
Vt videant opera vestra bona,
Et glorificent Patrem qui in cœlis est.

PARÆNESIS EXPLICANS Monile.

CHristus Dominus de se pronũciat: *Ego sum lux mundi.* Id verò non solùm quamdiu fuit in mundo, sed & perpetuò verum est, quamdiu stat mundus. Illuminat enim omnem hominem venientem in hunc mundum, illuminat omnem egredientem ex hoc mundo. Quicumque oculos aperit, hanc lucem cognoscit. Et licet Militantis Ecclesiæ Horizontem præsentia corporali reliquerit, supremum cœli verticem conscendens: radios tamen fulgurientes & coruscantes

hactenus misit, & in finem vsq; sæculi promisit. Hi variis in Orbis partibus serie ordinata dispertiti, lucem quoquo versum diffundunt. Quinam hi radij? Ecclesiæ sunt Prælati, quorum fulgida vita, & fulguriens auctoritas tenebrosis frigidisque mentibus lucem & calorem valeat impertiri. Facem ipsi deuiantibus in caliginosa vmbra præferunt, vt pedem erroneumque gressum in viam veritatis & æternitatis reuocent.

In his radiis euidenter æterni Solis splendor vigorque agnoscitur, quando errorum fugant tenebras, & vitiorum eliminant cateruas, quasi Noctuas aut Vespertiliones lucis osores, qui ad eius præsentiam antris se demergût. Prælatorum munus esse arguere opera tenebrarum, & disterminare Tenebriones à filiis lucis, quis inficiciari potest? Ergo, ô Prælati, meritò vobis inclamatur: *Vos estis lux mundi.* Vestrum est, ab Horizonte in quo constituti estis, omnem caliginem, auctoritatis ac vitæ piæ corusco iubare, propulsare. Ergo agite, puram fundite lucem pietatis ac sapientiæ. Hanc à Solis æterni perennante splendore, veluti totius luminis fonte, potestis cùm volueritis in vos deriuare. Vos eius estis radij igniti, & scintillantes. A vobis igitur dissiliant scintillæ illius ignis, de quo dixit: *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat?* Terrena & frigida corda calore cœlesti succendite. Algidæ aridæque telluris viscera vestro penetrare feruore, vt frugem ampliorem valeat producere. Vos estis stellæ illæ de quibus Propheta: *Stellæ dederunt lumen in custodiis, & vocatæ dixerunt: adsumus. Et cum iucunditate luxerunt illi qui fecit illas.* Quid illæ custodiæ stellarum, nisi Cœnobia & Prælaturæ, in quibus positi estis, & à Deo vocati, vt lucem fundatis? Ergo eius qui vos vocauit, & ibi constituit voto respondentes, lucete illi cum iucunditate. Tandem verò è custodia hac inferioris Horizontis vos transferet, & cœlis sublimioribus figet, vt fulgere possitis in perpetuas æternitates.

Luc. 12.

Baruch. 3.

PARENESIS EXPLICANS Votum.

SIc luceat lux vestra, ô Prælati, fumo, aut nebuloso vapore non sit permixta. Quisquis fastu honori, vel scientiæ, se turgidum ostentat, aliquam fuliginem explicat propinquitati: aut velut titio fumigans, non lucem, sed obscuritatem parit, non discutit tenebras, sed excutit lachrymas intuenti. Vos verò non sic, quos elegit Dominus, & euexit latentes sub modio, ac in sublimi Ecclesiæ Candelabro constituit, vt luceatis omnibus qui in domo sunt. Imò vult etiam vt luceatis his, qui extra domum sunt, Extra Ecclesiam Dei iacentes in tenebris & vmbra mortis, vt scilicet in domum veniant, & dirigant pedes suos in viam lucis, de regione vmbræ mortis. Ardete igitur & lucete. Alioqui veniens veniet is qui ambulat in medio Candelabrorum aureorum: *De cuius ore Gladius & Romphæa bis acuta procedit.* Veniet autem & mouebit Candelabrum vestrum, ac in perpetuum lucernam vestram extinguet. Imò verò gladio peracuto oris sui succidet, flammis vltricibus æternum deuouendos: ideo enim describuntur. *Pedes eius veluti in camino ardenti*, ad rebrobos ibidem proculcandos. Ardete igitur & lucete: sed lux vestra sic luceat, vt in gloriam Patris cœlestis radij eius iugiter tendant. Absit, vt propriam lucem aut gloriam ambiatis, vel adametis. Vanitatis ventus, aut popularis aura venenosû afflatûm tegit: veritatis lucem perimit, vel inanem reddit. Hunc afflatum præcauete. Lux vestra Deum glorificet, & in subditorum profectum redundet. Illis præesse, non est sine sollicitudine: Illis prodesse, non est sine remuneratione. Videant & operis sublimitatem. Audiant verba vestra: sed præuia simul intueantur exempla: Concipiant à luce vestra lucem, à zelo ardente feruorem. Verbis sacris Ecclesiæ concludo, & postremum hoc cum ipsa Monile & Votum, hoc est Monitum Sacrum, repræsento, & pectori vestro appendo.

Apoc. 1.

Ibidem.

Os, lingua, mens, sensus, vigor.
Confessionem personent.
Flamescat igne charitas.
Accendat ardor proximos.

APPLAVSVS COELI ET DONA.

FInxere olim Poëtæ, Pandoram ita Deorum sibi gratiam conciliasse, vt concordi fauore eam quisque suis certatim insignis adornarit. Iupiter ei fulmen, Neptunus tridentem, Mars romphæom, Vulcanus ignem, Mercurius caduceum, Apollo laurum, Bacchus thyrsum, Pallas ægidem, Cupido pharetram, Minerua libum, Venus myrtum concessit. Sed & his Deorum insignis adiuncta fuere correspondentia dona, potentia & fortitudo, sapientia & eloquentia, diuitiæ & voluptas, venustas & gratia. Sic perfectionis apicem Pandora Dea omni ex parte est assecuta, & inde Pandora dicta, quasi omni rerum genere donata, vel cui omnes dona tribuerunt.

Sed procul hæc figmenta, procul fictitij illi, fictitiique Dij, cum suis insigniis & donis. Neque tamen enarratio ista & figmentum à nostro est proposito alienum. Diuorum nos fauorem, & pietatis & authoritatis eorum insignia his communicari optamus, qui eorum locum tenent, eorum vices in authoritate gerunt, eorum patrocinio fulciuntur. Quapropter in die benedictionis & solemnis inauctorationis tuæ hęc animi mei postrema vota accipe, ex imo cordis prouidentia.

I.

Tibi hodie S. Petrus, Cœnobij tui Tutelaris Patronus, Pastorum Pastor, claues suas in potestatis consortium communicet.

II.

Tibi S. Paulus, eius Consors & Collega, gladium Spiritus, quo demetas omnem altitudinem extollentem se contra Deum, concedat.

III.

Tibi S. Benedictus, cuius in præfectura vices geris, pallium suum cum duplici spiritu, velut alter Elias Elisæo discipulo, ad fœliciter regendum gregem suum testamento consignet.

IV.

Tibi S. Vrsmarus, cuius es successor in regimine cum infulis prælaturæ præroget partem ardentis zeli sui & sapientiæ.

V.

Tibi S. Erminus, Abel, Amoluinus, Vlgisus, Theodulphus, quorum Hæres in Abbatiali dignitate es, & non solùm Pedum Pastorale, sed & virtutum suarum hæreditatem, piorum instar Parentum, donent & resignent.

VII.

Tibi S. Lambertus, Ordinis ſancti Benedicti quondam Alumnus, in cuius feſtiuo die auſpicatò benediceris, Podérem & Ephod Sacerdotale, ſymbolum puritatis & perſeuerantiæ, à Domino impetret pro ſacro munere.

VIII.

Tibi Raphael Archangelus, cuius nomine inſignitis, in omnibus Dux ſit præuius, & Caduceum ſuum tibi conſignet, vt ſis pacis legatus.

IX.

Tibi Maria Virgo, Maria, Sponſa, annulum pronubum tradat, quo Eccleſiæ huius hodiè fidus Sponſus inauguratis.

X.

Tibi Ieſu, Summus Sacerdotum, & Sanctus Sanctorum, vnctionis ſuæ copioſam portionem infundat, vt ſanctificeris.

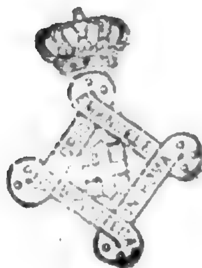
XI.

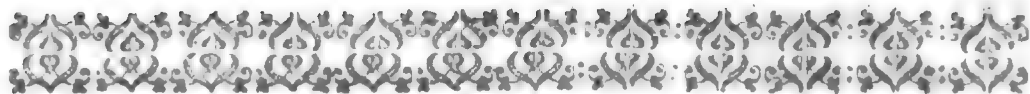
Tibi Pater Æternus, & S. Spiritus, cœleſtis gloriæ Cidarim præparent, qua æternùm cum Chriſto coroneris. Sic eſto Pandorus, Dei & Diuorum donis omnigenis adornatus.

APPLAVSVS ET CONCLVSIO
AD RAPHAELEM BACCART.

V*ita quem Religioſa commendat,*
Quemque Paſtoralis ſollicitudo probat,
Fratrum electio ſuffragiis comprobat.
Aloyſius Caraffa *Legatus electionem initiat.*
Vrbanus VIII. *Pontifex confirmat.*
Franciſcus *Archiepiſcopus electum conſecrat.*
Abbas Alnenſis, Lætienſis, Rhodienſis, coadiunat.
Lætus Virorum Illuſtrium Cœtus circumſtat.
Feſtinus Monachorum Chorus inclamat:
Et dicit omnis populus: Fiat, Fiat.
Ad multos annos, Fiat, Fiat.
Ad annos æternos. Fiat, Fiat.

FIAT.

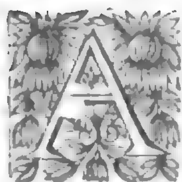

INDEX LOCVPLETISSIMVS RERVM PRÆCIPVARVM,

quæ in hoc vniuerso Volumine continentur.

A

vide miraculum de S. Euchar. pag. 596

D

E

Ætates mun
di' ſeptem
pg. 492

exemplum mirabile de apibus circa Euchar. vide pag. 251. at 252. et pag. 569. de S. Ant. de Padua ibidem.

S. Eufrasiæ stratagema. vid. pag. 434. col. 2. in fine

F

G

S. Germani pag. 436.
S. Gerasimi pag. 60
De Sto Galla vide pag. 781.

Homicidium peccatorum in proximos grauissimum. 429
Homicidij iniusti diræ & atroces pœnæ. Exempla.

Innoc. 3. pag. 325

L

Innocentij 3. exemp. pag 325. Sti Leonis Pap. exemplum vide pag. 942.

M

Mulus cui insiderat S. Thom. Aquin. vide pag. 60.

N

S. Narcissi exp. pag. 392.

O

De S. Maria Ogniacensi pag. 487. et pag. 292. et 461.

S

Sapricij Presbyteri odium contra Nicephorum vid: pag. 351.

Thomæ Volsei pag. 808.

Tauleri exemp. pag. 292.

Turca fœnus Xpianus pag. 627.

de Vdone Magdeburg. Archiep. Vid. pag. 250.

De S. Vdalrico Episcopo Augustano Vid. pag. 372.

FINIS.

De S. Vrsino Presbytero Vid. pag. 487.

Vide ex Bellarmino exemplum pag. 652.

Vide pag. 693. de Ministro Luterano Polono

Vid. pag. 68. de superbia diaboli

de Conversione Rodulphi Maximiliani Duce Saxoniæ vide pag. 190.

7-2-1

